25
A
5
4
7
2

Del collegio dela Compañia de Jhs de Granada. B.a

13465

IACOBVS DE VALENTIA IN PSAL. DAVIDICOS.

D. IACO. PAREZ DE VALEN. CHRISTOPOLITA.
epiſcopi lōgè Reuerēdi, & ordinis diui Augu.
obſeruantiſſimi, ac theologi ut doctiſſimi ita pien
tiſſimi, diuinæ planè expoſitiones in CL. Pſal.
Dauidicos: quos oēs a Dauid propheticè cōpoſi
tos ad illuſtrationem fidei Chriſtianæ conuincit.
Et in Cantica ferialia in biblijs contenta.
Cantica euāgelica. Benedictus, Magnificat, Nūc
dimittis, Gloria in excelſis.
Canticū Ambroſij & Aug. Te deū laudamus.
Cantica canticorum. Premiſſis
Quæſtionibus & earū ſubtiliſſimis reſolutioni
bus contra Iudæos fidei Chriſtianæ aduerſarios.

¶ In fine totius operis eſt adiectū Symbolū Atha
naſicū expoſitiōe: eſt etiā adiecta Tabula. Inſuper
marginales Adnotatiōes ſingulis pſal. additę ſunt.

Hæc omnia nuperrime caſtigata.

Del collegio de la Compañia de JHS de Granada. B.ª R3465
Nº 11/1535
2 A 30 5 14 7 71
2

IACOBUS DE VALENTIA IN PSAL. DAVIDICOS.

D. IACO. PAREZ DE VALEN. CHRISTOPOLITAni epiſcopi lōgè Reuerēdi, & ordinis diui Augu. obſeruantiſſimi, ac theologi ut doctiſſimi ita pientiſſimi, diuinæ planè expoſitiones in CL. Pſal. Dauidicos: quos oēs a Dauid propheticè cōpoſitos ad illuſtrationem fidei Chriſtianæ conuincit.

Et in Cantica ferialia in biblijs contenta.

Cantica euāgelica. Benedictus, Magnificat, Nūc dimittis, Gloria in excelſis.

Canticū Ambroſij & Aug. Te deū laudamus.

Cantica canticorum. Premiſſis Quæſtionibus & earū ſubtiliſſimis reſolutionibus contra Iudæos fidei Chriſtianæ aduerſarios.

¶ In fine totius operis eſt adiectū Symbolū Athanaſijcū expoſitiōe: eſt etiā adiecta Tabula Inſuper marginales Adnotatiōes ſingulis pſal. additę ſunt.

Hæc omnia nuperrime caſtigata.

Sanèquã uenerando Patri et cũ primis obſeruãdo Magiſtro noſtro theologo M. Ioãni Focaudo clariſſimæ dom⁹ piẽtiſſimi ac ſãctiſſimi doctoris diui Bernardi Clareuallis præſidi: atq; Abbati digniſſimo: Iodocus Badi⁹ Aſcenſius Salutem P. D.

DEſiſi ne mirari pater ampliſſime: q; tuam in hoc albo primã nuncupo compelloq; dignitatem. Siquidem tota huius lucubrationis quantacunq; quanta eſt nauatio: in tuo iampridem patrone merentiſſime eſt ære: ubiq; uni acceptum ferenda: non ſine nominis tui alioqui clariſſimi honorificentiſſima: & à prudentia ſumma: et à bonitate (ſeu mauis liberalitate) maxima, illuſtratione. A prudentia quidem: quòd hunc incomparabilem optimarum diuitiarum theſaurũ ab vltimis vſque Hiſpanijs in clariſſimam vallem tuam aſciuiſti. Prouidens videlicet quẽadmodũ (q; vt facũdiſſimè ita & veriſſimè Marc⁹ Cicero atteſtat) nulla vitę pars, neq; publicis neq; priuatis, neq; forenſibus, neq; domeſticis in rebus, neq; ſi tecum agas quid, neq; ſi cum altero contrahas, vacare officio poteſt; in eoq; excolendo ſita vitæ eſt honeſtas omnis: & in negligendo turpitudo: Ita hoĩs chriſtiani religionem præſertim arctiorẽ (vt tui ſunt) profeſſi nulla pars vitę pſalmorum Dauidicorum: et canticorum eccleſiaſticorum cognitione vacare poteſt: quippe in cuius ore ſemper laus domini eſſe debet. At legere & non intelligere (vt ille ait) negligere eſt. Prudenter autem cũm multi in pſalterium ſcripſerint; expoſitionem domini Iacobi Parez Chriſtopolitani Epiſcopi ſapientiſſimi cęteris; quam tuis ſępiſſimè audiendam: et vti ſuccinum in manibus terendam cenſeres, pręctuliſti. Nam pręter profundiſſimam, quę in ea eſt omnigena, rerum ſcientiam: et venerabilem ſtyli citra faſtidium fluentis claritatem: habet hoc peculiare: quod (abſit verbo inuidia) nulla efficacius, aut vehementius ad chriſtianam nos pietatem: & (vt vulgo dicimus) deuotionem excitet. Ea enim vna eſt; quæ totum aurũ Egypti, totas fimbrias Aarõ tis; tota vaticinia Moſis; oĩs cerimonias legis: & totum deniq; in quo hæc omnia continẽtur, pſalterium; vni Chriſto & ſponſę eius ſacroſanctę eccleſię vendicat: docens apertiſſimè de ſolo Chriſto & ſponſa eius locutum. Quę res mirum in modum inflammare poteſt quemlibet Chriſti domini amatorem ad longè fræquentius et hilarius huiuſcemodi pſalmos ipſi decantandos; quatenus his legendis & ediſcendis diuo Hieronymo audiens erit ita prudentiſſimè conſulenti. Dicamus ſcientias in terris; quæ nobiſcũ permanebunt & in cœlis. Quod cum de omnibus bonis, tum de pſalmorum ſcientia veriſſimè prædicari poteſt; cum tota cœlitũ vita ſit optimi maximi dei ac domini noſtri collaudatio. A prudentia itaq; meritò te extollent omnes. A bonitate verò ac liberalitate maxima, quod nõ inuidiſti cęteris mortalibus hunc tam rarum tamq; pretioſum theſaurum: ſed per religioſiſſimum fratrem tuum; & præceptorem noſtrum Maturinum de Cangeyo ſolertiſſimè caſtigatum, & indice (quem operi præponemus) illuſtratum ad chalcographiam noſtram tranſmittere dignatus es; vt multiplicatus diſpergatur: & pauperibus (id eſt omnibus aut eruditione, aut admonitione verbi diuini indigentibus) detur. O viros de religione et de religioſis omnibus q; optimè meritos: Sed vereor in os laudare. Dominus deus qui potẽtiſſimus eſt de diuinis bonitatis ſuę ſit tibi pater beneficentiſſime, Maturinoq; noſtro, ac omnibus, qui tam pium opus libenter lectitabunt ac redimẽt: mercedis condignæ pręmium. Vale pater digniſſime: & Badium debitiorum tuorum vel quintę claſſi aſcribe. Ex officina noſtra chalcographa, Pridie Natalis dominici. M.cccccvj. Ac iam tertium ad Idus Feb. M.cccccxviij.

Tabula totius operis.

¶ Tabula inſignium ſententiarum et verborum in hoc opere diligẽtius induſtria Badij collecta.

ABacuc fuit v er⁹ propheta. folio ccclxxj. O.
Ablatiuo carent greci. xxxiiij. 3.
Abraham Iſaac ⁊ Iacob vncti oleo ſpũſſancti fuerũt veri prophete. cclxxj. R.
Eorum ſemen ſm repromiſſionẽ ſunt xpiani: ⁊ non ſm carnem. ccxxviij. S. Eis facte ſunt promiſſiões quinq;. cccxxviij. D.
Abrahã an fuerit i idololatra. ccclj. M.
Abraham eſt nomen fidei. ccccij. G.
Abrahã in ſacrificio filij ⁊ iuramento dei agnouit xpm de ſemine ſuo orit urũ. ccccvj. V.
Abrahã ⁊ cetera noĩa ſunt gratie ⁊c. ccccxxviij. L.
Abſalonis in patrẽ cõſpiratio. xxxiij. V.
Abundãtia bonorũ tẽporaliũ eſt occaſio mali. cx. 3.
Accidentia panis an ſint adoranda. ccccl. I.
Actionum humanarum quatuor regulatiua. lxiij. O.
Adam cuſtodiendo lignum vite quid meruiſſet xxvj. O. ⁊. xxviij. B.
Adã an negauerit deum peccando. lxj. E.
Adam ſcðs Chriſtus principium hominum ſpiritualium. lj. A. ⁊. lix. Y.
Ade fuit Chriſtus promiſſus. lxxxv. I.
Ade pctm q mala illi ⁊ nobis intulerit. lxxxvj. L.
Adam idem eſt qð homo / ⁊ filius hominis filius Ade: ⁊ eſt duplex. cxij. D.
Adam ante peccatum habuit inter cetera quatuor bona. cxiij. G. Incurrit plurima damna per peccatum ibi. M. ⁊ ante.
Adam. i. terra rubra. xlvj poſt. X. Eius filij. xlvij. Y.
Adã ⁊ eua fuerũt triplici debito obliga. cxxxiij. K.
Adam reliquit nobis ſuum peccatum ſeminaliter cl. D.
Adam commiſit duplicem rapinam. clxxxvj. I.
Adam duo ſunt principia oĩm hoĩm. cclvj. E.
Adam paupertatẽ et miſeriam deflet dð. cclvj. V.
Adã nouit quatuor eſſentialia in deo. cccl. F.
Adam duo dãna incurrit p pctm. cccxvij. P.
Adã fuit creat⁹ bonis iu nature. ccccccix. D.
Adam fuit creatus in gratia ſupnaturali gratũ faciente. cccccx. M. non perdidit bona ſpeciei que ſunt vires naturales anime ⁊ corporis: ſed ordinem ⁊ finem. cccccx. I.
Adam per peccatum et progenies eius ſpoliatus omnibus bonis: inſuper ſauciatus fuit in potentijs ſuis. cccccx. K.
Adonai nomen dñi nulli veterũ reuelatũ. xliiij. N.
Adonai nomẽ dei in collo portãt fatui. ccclvij. F.
Adoratio cõtinet in ſe reuerentiam: honorem, laudem: glorificationẽ: ⁊ cõfeſſionem. cclxx. P.
Aduẽtus xpi ſcðs quid differat a primo. cxliij. F.
Aegypti reges dicũtur dracones. ccj. G.
Aetates varie vnius hoĩs myſtici. xiiij. B.
Aetates ſeptem hoĩs ⁊ mundi. xl. S.
Aetates ſeptem eccleſie ab Adam vſq; ad antichriſtum. clxxxix. F.
Aetate ſcða an quis coluerit deum. ccclj. G.
Aeternũ ſumiẽ tripl'r in ſcriptura. cclxxxv. E.
Aeternitas quid ſit. cccxix. T.
Aeternus qualiter dicatur pater. folio. ccccxij. G. ⁊. ccccxiij. I.
Aeternum quomodo accipiatur in ſcriptura: ⁊ an lex eterna. ccccxxvj. Y.
Agnus qui ſacrificabatur mane ⁊ veſpere ſignificabat chriſtum agnum ſine macula offerendum in cruce. clv. 3.
Alamot quid notet ⁊ quare. cxxxj. E. Via in alma ibidem. F.
Alcoranum mahometicum vnde confectum. folio ccij. K.
Aleph ⁊ cetere litere hebraice quid ſignificent. fo. ccciij. A.
Allegoria. xvij. L.
Altare quare dicatur mons. ccliiij. N.
Amana eſt diabolus ſerpẽs antiquus. folio. ccccclxxxij. D.
Ambroſius licet hymnos cãtaret ab Arrianis duriſſime vexabatur. cccxxiij. R.
Ambulatur in lege ⁊ via dñi tripl'r. fo. xxvj. P.
Aminadab ⁊ aminadib differũt. ccccxcvij. M.
Amoris mutui viginti effectus. ccccccvij. M.
Amplectitur ter ſponſus eccleſiam adiurans toties filias hieruſalem ne ſuſcitent ſponſam. fol. cccccij. M. N.
Angeli nedum homines obligantur quadruplici cauſa laudare Chriſtum. ccix. C.
Angeli dñr currus dei in ſcriptura. clxxxj. L.
Angelorum creatio ⁊ diuiſio. cclxij. I.
Angeli a parte poſt ſolum eterni. cccliiij. O.
Angeli qño benedicant dñm. ccclxij. E.
Angelus miſſus hieruſalem ante deſtructionem eius monuit chriſtianos ex re. ccclxxxj. 3.
Angeli ſunt equi ⁊ quadrige dei. ccclxxiiij. F.
Angeli quare cecinerũt cãticũ nouũ. ccccviij. A.
Alias nõ eſſe ſimul ab initio creatas. cij. A.
Aia noſtra fit in baptiſmo ciuitas dei. clvj. X.
Anima quilibet fidelis deſponſata eſt vni viro chriſto. cccccviij. N.
Anima contrahit debitum habitum amiſſorum p adam. ccccccxij. 3.
Anne Samuelis matris filij quot ⁊ q. ccclxvij. L.
Anna in cãtico ſuo dicit tria de xpo. ccclxviij. F.
Non tamen excludit perſonam patris ⁊ ſpiritus ſancti. ccclxviij. G.
Apoſtoli vocati infantes. xlvj. R.
Apoſtoli de qua precipue fuerint. clxxxiij. X.
Apl'i dñr montes in ſcriptura. cxcij. M.
Apoſtoli plus q oẽs pphete ⁊ patriarche intellexerunt. ccccxij. D.
Apl'i dñr interdum ſagitte in ſcriptura. cccxxiij. G. Interdum barba xpi. cccxxix. G.
Apoſtolorum perſecutio. ccclviij. G.
Apoſtoli an in morte xpi fuerint heretici aut increduli totaliter cẽſendi. ccccxciij. K. L. ⁊. M.
Apl'or pfectio in diuerſas terras. ccccxcvj. G.
Aque quomodo non deſinit mari. cclxv. per totum
Aque liqfacte ex niue cõparatur ſcriptura verus. cccliij. M.
Aque que ſuper celum ſunt quomodo laudẽt dñm. ccclxij.
Arcã pcepit dñs fieri ex lignis ſethim ⁊c. xxiij. A.
Arca dñi figurabat primo humanitatem Chriſti: ⁊ ſcðo eccleſiam. cccxxviij. B.
Arce federis fabricatio ⁊ figura. ccccclxvj. N.

A A ij

Arca federis quinq̧ obtulit Salomoni conſideranda.cccclxxiiij.L.
Achitophel proditor iude fuit typus.cxxi.z.
Arcum ſuum qño vibrauit deus.xliiij.L.
Arguere/corripe/flagellare et caſtigare qd.xli.X.
Argumenta contra dicta in pſal.viij.xiij.et.xvij. Contra expoſitionem tituli pſal.xxxix. Contra eundē pſal. Contra pſal.lxxi. Contra pſal. Attendite fo.ccxiij.per totum. Cōtra pſal.cix.cxi.cxxi.cxlij.cxliiij.fo.cccli.col.ij.
Argu.contra id quod dictum eſt Chriſtum ſemper a patre exauditū fuiſſe.fo.lxxviij.col.iiij.
Argu.probantium Chriſtum aliquando a patre derelictum.lxxxi.col.i.
Argu.Jacobitarum negantium confeſſionem vocalem eſſe neceſſariam.fol.cli.col.ij. Probare volentium Chriſtū inquantum hominem non eſſe filiummaturalem dei.fo.cclxxxiiij.B
Argu.hereticorum contra verſum.Tu mandaſti.ccciij.col.iiij.
Argumentum contra preſeruationem marie ab ori.ccclxxxix.S.
Argu.iudaicorum inualidatio.cccxxvij.z.
Argu.iudaicorum contra.q.ij.ſolutio.ccccxxxix.P.
Arma contra diabolum ſunt anima Chriſti et caro.cv.M.
Armauit Chriſtus diſcipulos quadrupliciter virtu.lxxvij.M.
Armorumquatuor genera dedit ſuis Chriſtus.fo lxxi.Q.
Armis triplicibus ꝓtexit nos Chriſtus.ccxlij.F.
Articuli fidei dicuntur chorde pſalterij.ccclx.M.
Articuli fidei quatenus ſint demonſtrabiles.fol.ccccxlvi.X.
Aſcenſio Chriſti tria fecit.lxvi.B.
Aſpergi quo ſanguine optarit Dauid.cxlvij.R.
Aſtrologia a quo inuenta et diuulgata.xxij.Q.
Atria eccl'ie ſunt fides:ſpes:charitas.cccxxx.L.
Auguſtini conuerſio.fo.ccccxi.col.ij.
Aug.fidē quā profeſſus eſt defendit.ccccxix.S.
Auris patris dicitur Chriſtus.xciij.E.
Auſter et torrens in auſtro quid.cccxxij.C.
Babylon ciuitas reproborum vt hieruſalem electorum.ccxxxiiij.T.
Babylō magna ciuitas terrena.etc.fo.ccclxxi.R. Aucta a diabolo.folio.ccclxxij.T.
Balaam et Moyſes benedixerunt populum iudaicum in perſona eccleſie fidelium.cccclxxv.S.T.
Baptizari et agere penitentiam nihil aliud eſt quā effici membrum Chriſti.cliij.Q.
Baptizato non ſolū remittitur pctm̄:ſed infunduntur ſpes:fides:charitas.cliij.R.
Baptizati quare non a penalitatibus abſoluti.fo.ccccxxi.R.et.ccccxxij.V.
Baptiſmate inſtituto omnes obligantur baptizari.ccccxxiij.J.
Baptiſma licet deleat peccata non tamen fomitem ccccxxiiij.N.Facit quatuor.fo.ccccxxv.Q.
Baptiſma cōcernentes cōcluſiones.iiij.cccccxvij.E.per totum.
Barba Chriſti dicunt apl'i.ccccxix.
Beatam me dicent omnes generationes:quare.cccxcvi.T.
Beatitudo vera eſt finis omnium actuum humanorum.xxv.D.
Beatitudinem tria que ſunt de ratione eius reſpiciunt.xxv.E.
Btitudinis acquirende rōnes et opi.multe.xxv.F.
Beatitudinē nemo recte petit niſi cognoſcens terminum.xxv.H.
Btitudinis partes oēs cōplectitur dauid.lxvi.C.
Btitudinis terminū cognoſcēt neceſſaria.xxvi.J.
Beatorum corpora nondum ſint beata.xxviij.C.
Benedicere et laudare quid differāt.ciij.D.
Benedicere capitur varijs modis.ccclxij.D.
Benedictio duplex.cclviij.Y.
Bñficia ſeptē operat' eſt xp̄s in aduentu.cxvij.O.
Bñficia q̄nq̧ fcā iudeis i itinere ex egypto.ccx.V.
Beneficia collata patrib' ſunt mirabilia ꝓdigia et iudicia:et quare.cclxxi.Q.
Beneficia collata Joſeph Moyſi et ceteris.fol.cclxxij.S.T.
Beneficia ſeptem recepit eccl'ia ob que tenetur laudare deum precipue.cccliij.N.
Beſtie conātes deſtruere eccleſiam.ccij.R.
Beſtie dicunt Mahometus Antixp̄s etc.cciij.M.
Bethleē gerit typū xp̄i et eccl'ie ꝑcipue.lxxxiij.D.
Bybliorum tranſlatio ſpirituſancto adhortante facta.xxij.T.
Diuerſitatis cauſe.xxij.X.
Bona quatuor precipua habuit ante peccatū adā.cxiij.H.
Bona facta in pctō vtrum valeant ad vitam eternam poſt actam pniam.clv.C.
Bona q̄nq̧ cōtulit de' iudeis in deſerto.clxxix.P.
Bona tria ꝯſeq̄tur miſericors in hac vita.ccxci.z.
Bona ſunt ꝑ naturā et ſpeciē ſuā oīa.cccxlv.O.
Bōa quatuor acceperūt creature a deo.ccclitij.P.
Bruta anim alia cur inuitētur ad laudandum.fol.ccclxi.B.C.
Bona quinq̧ ex aduentu xp̄i.ccclxvi.z.
Bona eccleſie licet tempoalia annectuntur ſpiritualibus.cccclxvi.L.
Celeſtia quomodo peribunt poſt diem iudicij.fo.ccxlvij.Q.
Celum celi domino tan hoībus competat.ccxcvi.R.
Celum ſpūale et terram fecit in aduentu ſuo Chriſtus.cccxxi.z.
Celum chriſtallinum eſt ſupra primum mobile.fo.ccclxij.F.
Celi motu ceſſante an oīa perirent.ccclxiiij.N.
Celi et terra ſunt dupliciter pleni gloria dei.folio ccccxiij.R.
Calix triplex in ſcriptura.cciiij.N.
Cantare et pſallere quid differant.cclxxviij.R.
Canticum nouum.i.lex euangelica.c.T.
Canticum triplex in ſcriptura vetus:nouum:et glorie.c.V.
Cātică duplex in ſcriptura no.et vet.cxxiij.M.
Canticum nouum cur ſit lex euāgelica.ccclviij.F.
Canticum trium puerorū et hiſtoria.ccclxi.A.
Canticum eſaie eſt euāgelicum.ccclxiiij.L.
Canticū Ezechie et eius origo.ccclxiiij.M.Os propheticū de xp̄o potius q̄ de Eze.ccclxvi.A.
Canticū anne matris Samuelis.ccclxvij.per tot Eius prophetia.ibi.D.E.
Canticum Moyſi et eius prophetia.ccclxix.L.

Canticum Abacuc.ccclxx.per totum.
Canticum Abacuc eſt Judeis obſcurū.ccclxxvij.L.
Cāticum Marie virginis.Magnificat.ccclxxxiij.per totum.
Canticum Marie eſt finis totius legis et prophetarum.cccci.E.
Cāticū marie & de pſal.decachordū.cccciiij.Y.
Canticū zacharie Benedictus etc.cccciiij.ꝑ totum.
Canticum Simeonis.ccccvij.
Canticum angelorum.ccccvij.et ſeq.per totum.
Canticū Ambroſij et Auguſtini.ccccx.ꝑ totum.Cur canatur.ccccxviij.P.et vtilitates eius.ibi.et ſeq.
Cātica cāticorū.cccclvi.ꝑ totū.et ſeq.Eorum cauſe quatuor.fo.eo.B.Excellētia.cccclvij.N.Titulus eorum.cccclvij.R.et.T.Diuiſio.X.
Cantica canticorum cōplectitur paucis totum diſcurſum vtriuſq̧ teſtamenti.cccclx.E.difficultas eorum.cccclxij.Y.
Capilli ſponſe comparantur gregi caprarum Galaad.cccclxxvij.C.
Capilli et come in quo differant.ccccxcix.V.
Capillorū q̄nq̧ genera a capite depēdētium.ibi.X.
Caprearū quatuor proprietates.cccccvij.R.
Capree et cerui q̄s ſignificēt.cccclxx.L.et.cccclxx.X
Capree ſylueſtris quatuor ꝓprietates.cccclxxij.E.
Captiuitatis noſtre per Chriſtum finem preuidit Dauid.Fo.cccxxij.B.
Caput draconis originale peccatum eſt.cci.M.
Caput eccleſie aurū & medū aurū.ccccxciiij.T.
Carmelo cōparant principes eccleſie.ccccxcix.T.
Caro fuit Chriſto tanq̄ ciliciū penitētiale.cclix.B.
Caſtigatio iuſtorū dicit matutina.cxcviij.C.
Caſus accidere ſoliti inter ſponſos.ccccc.F.
Cathedra peſtilētie ſedentes.xxvi.R.et.M.
Cauſe totius libri pſalmorum.fo.iij.A.
Cauſa efficiens principalis pſalmorū eſt ſpūs ſanctus.iij.D.Inſtrumētalis Dauid/et oīm.ibi.E.F
Cauſa efficiens canticorū.cccclvi.C.Materialis.M.Formalis.cccclviij.O.Finalis ibidem.Q.
Cedrus habet quatuor proprietates.cccccv.X.
Cella vinaria triplex in quam ſponſa introducta.cccclxix.E.et.F.
Centro mundi applicatur terra.cclxiij.R.
Cerimonialia quatenus dicantur iudicia dei.cclxxxix.P.
Cerimonialia omnia mortua ſunt cum Chriſto.ccccxxiiij.M.et ſeq.
Cerui natura eſt currere ad fontes.cxxij.D.
Cerua matutina cur dicatur chriſtus.lxxix.R.
Charitas refrigeſcet in nouiſſimis dieb'.cxc.J.
Charitas poteſt ꝑdi/et ꝑdita recuperari.cccvi.J.
Charitas euangelica q̄d differat a legali.cccxi.z.
Charitatē cōparat oleo deſcendenti a capite ſacerdotis et rori.fo.cccxxix.M.
Charitas oīs eſt amor:ſed nō econtrario.cccclxix.G.Eius definitio et ordo in amādo.ibi.et.M.Eius vires.xix.F.cccclxx.O.
Charitatis ꝑcepta ad duo redigunt.cccccciiij.S.
Chriſtianus populus eſt nunc ciuitas dei.domus Jacob etc.xix.z.
Chriſtiani cur vocentur Jacob et Iſrael.lxvij.G.
Chriſtiani moniti per angelum exiuerunt Hierl'm ante deſtructionem eius.ccclxxxi.z.
Chriſtus eſt ſeptem modis mediator inter deum et hoīes.fo.xij.M.et eſt caput eccleſie.ibi.J.
Chriſtus quia deus et homo eſt ſit cōicatio idiomatum.xiij.M.Quiā myſtice ſe pro eccleſia ſua ponit dicitur interdum peccator etc.ibi.R.et varie ſic loquitur.ibi.O.
Chriſtus eſt verus Salomon et Jonas.xiiij.S.
Chriſtus eſt Alpha et ω.xvi.E.
Chriſtus Jeſus nomē dei tetragrāmato n.xviij.P.
Chriſtus dextera et brachium.xviij.Q.
Chriſtus dicitur lignum vite.xxvij.Q.R.et.X.
Chriſtus dirupit nobis vincula et iugum.xxx.J.In iudicio ſeipſum examinabit.i.ſe verum oſtendet ibi.R.Confregit Judeos et gentiles tanq̄ vos figuli.xxxi.L.et.M.
Chriſtus pro reſurrectione ſua patrem orauit.xxxv.C.
Chriſtus ſol iuſtitie ſoli comparatur.xxxviij.O.
Chriſtus eiecit in aduentu ſuo diabolum multipliciter.xl.R.
Chriſtus omnia attribuit patri.xl.R.
Chriſtus tria preci pue meruit.xlvij.B.Oia fuerūt ei ſubiecta et animalia et elemēta.ibidem.C.
Chriſtus quomodo increpauit gentes.li.J.
Chriſtus eſt prima veritas et metrum omnium verorum.liiij.M.
Chriſti cultus in tribus conſiſtit.lvij.S.
Chriſtus tria fecit in die aſcenſionis.lxvi.B.Habuit quinq̧ in primo inſtanti conceptionis ſue ibidem.D.
Chriſtū non receperūt Judei propter duo.lxi.F.
Chriſtus in perſona ſerui interdū loquit.lxviij.J.
Chriſti due nature.lxx.M.
Chriſtus finis legis.lxxiij.S.Confitetur trinitatē.ibidem.V.
Chriſto ſunt in veteri lege ſex attributa.lxxvi.M.
Chriſtus ter orauit pro genere humano.lxxvij.R.Duo fecit per ſacerdotiū ſuū et mortem.ibi.L.
Chriſti regni gloria.lxxviij.P.An pater eum ſemper exaudiuit.ibi.Q.Dicitur cerua matutina.lxxix.R.Vermis.lxxx.S.An fuerit a patre derelictus.lxxxi.T.
Chriſtus quatuor fecit.lxxxij.A.Fuit Ade promiſſus.lxxxv.J.
Chriſti voluntas erat duobus vnita.lxxxi.V.Habuit duas veſtes.lxxxij.Y.Vocat Judeos perſecutores ſuos quatuor nominibus.lxxxi.X.Diabolum tribus.lxxxij.ante.A.
Chriſtus caput et origo omnis gratie.lxxxvij.M.
Chriſtus eſt vnicornis.vox domini.reparauit diluuium.xci.T.V.Y.Appellat corpus ſuum ſaccū.xcij.et.
Chriſti ꝑſona poteſt tripliciter cōſiderari.xciij.C.
Chriſtus tres potentias diſſipauit in aduentu ſuo.ci.z.
Chriſtus an petat vltionē de inimicis.cvij.M.
Chriſtus dicitur ſpecialiter vita et lux.cix.T.
Chriſtus totum hominē redemit.cxx.X.
Chriſtus quinq̧ habuit digna regno et imperio.cxxvij.O.
Chriſtus quia dilexit pctōres conuerſos an dilexerit iniquitatem.cxxviij.R.
Chriſtus inuitat acceptare eccleſiam.cxxviij.T.eſt Meſſias.cxxix.V.
Chriſtus ponit matrē a peccato originali ꝑſeruare.cxxxiiij.O.vide cōcluſiones ſequentes.
Chriſtus ſolus in mortuis.i.a peccato liber:Ma

ria liberata.ccxxv.
Chriſtus verus meſſias.ccxxvij.P.
Chriſtus aliter veniet in ſecūdo ꝙ venit in primo aduentu.cxliij.F.Dicitur deus deorū.ibi.H.
Chriſtus crucifix⁹ eſt vt in ꝑſona cōmunis.cliij.P.
Chriſtum quatuor genera hominum negauerunt eſſe deum/Judei/tyranni/Arriani/Antichriſtus.clvij.M.
Chriſtum eſſe deum eſt primum principiū vtriuſ tu teſt.clviij.J.
Chriſtus magis flet mortem hominum ꝙ ſuam.clx.N.
Chriſtus liberauit nos a triplici ſpelūca.clxiij.Q.dicitur gloria noſtra.ibi.R.
Chriſtus tres hominuꝫ conditiones eduxit de inferno.clxxix.O.
Chriſtus interpres eſt diuine voluntatis.clxxix.Q.Et ſicut eſt diſpenſator gratie paterne:ita ⁊ glorie.ibi.R.
Chriſti duplex natura oſtenditur.cxciij.N.Eius in vterum virginis vt pluuie in vellus deſcenſus tilitas.ibi.O.
Chriſti maieſtas ⁊ dominium.cxcv.X.⁊ ſeq.
Chriſtus eſt dextera dei patris.ccj.E.Uirga Moyſi.F.
Chriſt⁹ iudicat in quadruplici ſynagoga.ccxix.M.
Chriſtus dicitur paſſer.ccxxv.X.Fruct⁹.ccxxvij.D.Lignum fructiferum.ibi.E.
Chriſto inerāt ſeptē genera ꝑfectionū.ccxxviij.J.
Chriſtus ſolus qūo liber a peccato.ccxxxij.P.
Chriſt⁹ quomodo ſit filius patris celeſtis.ccxxvij.P.⁊ quomodo ſit primogenitus.ibidem.Q.Que dona acceperit ꝓ mēbris ſuis.ibi.R.
Chriſtus dicitur petra refugij.ccxxxix.Y.⁊ factus eſt nobis refugium.ccxl.Z.Fuit etiam refugium temporale.ccxl.A.
Chriſtus in reſurrectiōe adeptus eſt quatuor ſuā maieſtatē decorantia.ccxlvij.T.fuit multiplici teſtimonio approbatus.ibi.U.
Chriſtū colimus ſex modis in eccleſia.ccliij.K.
Chriſtus illuſtrat eccleſiā/vt ſol mūdum.cclxix.N.
Chriſtus.x.maledictiones intulit Phariſeis/correſpondentes decem plagis illatis a Moyſe.cclxxiij.X.
Chriſtus liberauit tria genera hoīm.cclxxvj.C.
Chriſtus homo adeptus eſt tres dignitates ſuper omnes creatu.cclxxxij.S.
Chriſti pedibus ſubiecit pater inimicos eius.cclxxxiij.X.
Chriſtus vt homo an ſit filius naturalis patris.cclxxxiiij.B.Itē ꝙ vt ſic nullā habet ꝑſonalitatem propriam.ibi.C.
Chriſto inſunt nature due integre.cclxxxvij.L.
Chriſtus an venerit in noīe domini.ccij.U.
Chriſtum veniſſe in nomine domini ſtat quadrupliciter.ibi.X.
Chriſtus ſolus inter mortuos liber.cccxxvj.U.
Chriſti veri officia.cccxxxviij.C.
Chriſtus figuratus in patriarchis ⁊ eorum actib⁹.ccccxx.S.
Chriſtus retiaculo diaboli capi nō poterat:ſed vt captos eriperet venit.cccxlij.R.⁊.cccxliij.L.
Chriſtus petit reſurrectionem.cccxliij.M.
Chriſtus liberauit fideles de poteſtate diaboli:vt Dauid Judeos de poteſtate Golie.cccxlix.L.
Chriſtus meruit vt confeſſio laudis eius ſit ſup celum dupliciter.fo.ccclv.U.
Chriſtus excellenter cōmunicat dona gratiarum.ccclix.J.
Chriſtus ſolus fortis.ccclxviij.M.Judicium eius.ccclxix.R.
Chriſtus quos liberauit in deſcenſu ad inferos.ccclxxiij.A.Multifariā vt homo venit de monte Pharā.ibi.B.
Chriſtus primus a deo predeſtinat⁹.ccclxxxvij.R.
Chriſtus taꝫ vt homo ꝙ vt deus eſt filius patris celeſtis.cccxcij.C.
Chriſtus filius Dauid.cccxciij.E.
Chriſtus precipue venit vt oſtendat miſericordiaꝫ ſuam.cccxcvij.U.
Chriſto morientē/mortua ſunt oīa Judeorū ſacramēta/ſacrificia/templa/ſolennia/paſchata/ſabbata ⁊c.ccccxliij.M.⁊ ſeq.
Chriſtus qū erat venturus.ccccxliiij.C.
Chriſt⁹ aliter in nobis habitat ⁊ nos in eo.cccclxx.M.N.P.Q.
Chriſt⁹ in qb⁹ ⁊ qū deſpōſauit eccl'iam.cccclxxj.U.
Chriſtus an potuit euacuare legem moſaicam.fo.cccclxxiiij.G.M.⁊ ſeq.
Chriſtus in cruce reliqt patrē ⁊ matrē.cccclxxvj.Y.
Chriſtus in ſanguine membrorū ſuorū lauit mēbra eccleſie.cccclxxvij.U.
Chriſtū quare oportuerit pati.cccclxxxvij.Z.⁊ ſeq.E.Et ꝙ potuit cauſam noſtram aſſumere ſeptem modis.cccclxxxviij.D.
Chriſtus etiā poſt mortē nobis meruit.cccxcj.Y.
Chriſti poſt reſurrectionem manifeſtationes.fol.ccccxciij.N.
Chriſtus dupliciter eſt caput eccleſie.ccccxciiij.T.Eſt deus deſiderabilis ⁊ bonus.ibi.U.
Chriſtus deus vt creator eſt ⁊ redemptor omnium.ccccxcv.A.
Chriſtus acquieuit oībus petitionibus factis ab eccleſia in veteri teſtamento.ccccj.L.
Chriſtus dupl'r frater eccleſie ſponſe.ccccj.R.
Chriſtus in triduo an fuerit hōo:⁊ ꝙ nō ſit caput eccleſie vt deus:ſed principalitas perſone eius cōſiſtit in verbo.fo.ccccxcj.C.⁊.D.An fuerit filius Marie.ccccxcij.G.⁊.J.
Chriſtus quare non illico tranſiuit ad gentiles.fol.ccccxcvij.P.
Chriſti conceptio ⁊ gnātio vt fuit ſingularis:ita mors eius fuit ſingularis ſine pari.ccccxcij.M.
Chriſtus propter tria dicit pacificus.cccccv.A.
Chriſti familiaris cū ſponſa locutio.cccccvj.G.
Chriſtus ſolus an ſit metrū ⁊ menſura/ac largitor oīm bonorū/⁊ reparator nature humane.cccccviij.O.P.Q.⁊ ſeq.
Chriſtus ſolus potuit reparare naturam lapſam.cccccxij.D.
Chriſti decē noīa ⁊ eorū rōnes.cccccxiij.E.
Chriſtus eſt deus ⁊ verbū ſeu filius dei.ibi.F.
Chriſtum non eſſe Meſſiam arguunt Judei.fol.cccccxv.O.P.
Chore filij an fecerint pſalmum.xlv.fo.cxxx.Z.
Chore filij erant cantores.ccxxxiij.O.
Chuſi ſeu chus quid ſit.xlij.M.
Cilicium quoddam penitentiale fuit chriſto ſua caro.cclix.B.
Cynamomum.fo.cccclxviij.T.

Cyprus ſeu potius Cyperus eſt arbor balſami.cccclxviij.A.
Circunciſio quomodo data ſit federe ſempiterno.xvj.G.
Circūciſio data fuit in quadruplex ſignū.cxviij.S.
Circunciſio non abſoluit de ſe hominem a peccato.ccccxxij.A.
Circūciſio tollebat originale virtute fidei xpi.ccccxxij.E.non dabatur in pretiū/ſed in ſignum precij pro peccato.ccccxxij.F.G.M.⁊.R.
Ciuitas myſtica vna vt corpus vnū.xxxvj.F.
Ciuitates due generis humani.cxxx.G.
Ciuitates due humani generis.clxx.E.
Ciuitas eſt hominum non lapidum multitudo ⁊c.clxxv.L.
Ciuitas militantis eccleſie eſt triplici muro munita.clxxj.F.
Ciuitas quid ſit.cccxix.S.Eius ſecuritas ī quo ſit.cccxx.X.
Ciuitati nobili ſex neceſſaria.cccliij.R.
Claues ad aperienda ſecreta ſcripture.f.xij.L.⁊ ſe.
Cogitatio hominis triplex.ccxlviij.Y.
Cognitioni cuiuſ rei ſex neceſſaria.cccxxxvj.Z.
Columba ſimpliciſſima ⁊ pacifica ſignificat eccleſiam.clxij.P.
Cōmendat Chriſtus matrē ⁊ eccleſiā dū eam virtutibus ⁊ gratijs ditat ⁊ ornat.cccclxvij.T.
Cōmendat ſponſam ex gentib⁹.ccccxcvj.C.D.
Cōmunicatio idiomatū de deo ⁊ hoīe.xiij.M.
Commutando ledi poteſt proximus tripliciter.folio.lxij.M.
Cōpunctio que ſit perfecta.xcvij.L.
Concluſionum tria genera inferuntur ex ſcripturis.iiij.L.M.
Concluſio ex cantico nouiſſimo Dauid.viij.Q.
Concluſiones prophetice inſignes.clxxxiiij.Y.
Concluſiones ex cantico Moyſi.ccclxxvij.M.
Confeſſio peccatorum ore facta an ſit neceſſaria.xcix.Q.
Confeſſio triplex/fidei/laudis/⁊ peccati.cxliiij.R.
Confeſſio vt ſit valida oportet cōfitentē viuere duplici vita/nature ⁊ gratie.ccclxvj.X.
Confiteri quid ⁊ qualiter contingat.l.M.
Coniugium ſingulare Marie.cccxcj.Z.
Conſilium dicitur lex euangelica.lxj.G.
Conſpirantes in mortem Chriſti quadruplices.clxj.Q.
Conſtantini magni conuerſio liberauit eccleſiam.fo.cxxiij.G.
Conſuetudo peccandi inducit obſtinationem.cviij.O.
Conſuetudo dei puniendi ſuos per infideles.cccxxxij.O.
Contēplatio legis facit octo fructus.cccxv.M.
Corona datur certantibus.cccclxxx.O.
Corpus ⁊ ciuitas myſtica vnū ⁊ vna.xxxvj.F.
Corporis humani pars manſit poſt peccatū diabolo ſubiecta.fo.cxiij.E.
Corp⁹ humanū an poſſit ī celo collocari.lxxxiij.E.
Corpus noſtrū eſt ſtratū ſeu lect⁹ doloris.cxx.Y.
Corpus Marie nō eſt incineratū.cccxcv.N.
Corpus xpi mortuū an manſerit ideꝫ numero cum viuo.⁊ quomodo in eo manſerit eadē ſubſtantialitas.fo.ccccxcij.E.⁊.F.
Coruorum pulli a quo nutriātur.ccclij.J.
Creatio mundi eſt figura recreationis hominis.cccxlv.P.
Creatura dici pōt deus quatuor modis.ccxx.N.
Crux Chriſti lignum vite.xxvij.U.
Culpa vnde dicatur.xcvi.R.
Cultus Chriſti in tribus cōſiſtit.lvij.S.
Cupere ⁊ deſiderare quid differant.cccvij.N.
Cultus diuinus conſiſtit in tribus.cxxliij.R.
DAmna tria incurrit peccans.fo.clj.E.Et peccata.ibidem.F.
Damna tria hereditaria incurrit gen⁹ humanū.fo.cclxxvj.A.
Dauid fecit omnes pſalmos hui⁹ pſalterij.fo.iij.F.
Dauid vtitur in pſalterio quando modo tragico/quādo heroico/quādo ſatyrico.v.S.
Dauid an ſit dicēdus ver⁹ propheta.vj.Z.⁊.vij.N.O.P.⁊.xj.E.An maior Moyſe.ix.T.ꝙ excellentiſſimus.x.B.
Dauid quomodo preuidit myſteria oīa de xpo.ix.R.Quo tēpore fecerit pſalmos.ix.S.
Dauid in qb⁹ ꝑuidit myſteria paſſiōis xpi.xxix.E.
Dauid in ſpiritu agnouit peccatum Ade diffuſum.xxxix.Q.
Dauid fere euāgeliſta videt ī pſal.xxxix.fo.cxix.U
Dauid fecit omnes pſalmos.cxxj.B.Dedit aliqs cantādas filij Chore.⁊ quare.ibidē.C.
Dauid propter peccatum incurrit tria dāna.cxlvj.O.Incurrit aūt triplex peccatū.Adulteriuꝫ:furtum/homicidium.ibi.P.Ubi nō eſt legendū fructum ſed furtum.Perdidit gratiam duplicem.cxlvij.poſt.S.⁊.cxlix.A.
Dauid nunꝙ petijt vindictā de Saule.cclxxxj.P.
Dauid pre ceteris reuelata ſunt myſteria de Chriſto.cclxxxv.G.
Dauid quomodo creuit in donis ſpiritus ſancti.ccxcvij.L.M.
Dauid melius ꝙ Moyſes intellexit legē.cccxiij.E
Dauid fuit dignior ⁊ ſanctior Salomōe.cccxxviij.B.Et decē dona promiſſa.ibi.C.
Dauid in multis pſalmis videtur euangeliſta.cccxxij.N.
Dauid non inuitans peccata ad laudandum deum an inuitet omnes creaturas.ccclvj.Z.
Decachordum eccleſiaſtice legis.xxj.M.
Decachordum quoddam eſt tota lex.clxiij.S.
Decachordum eſt tota lex euangelica.cclj.F.
Decachordum Chriſtianum.cccv.S.
Declinantes in obligationes ſunt peccantes.cccxxj.A.
Dedicatio corporis xpi in reſurrectione.xciij.B.
Delere lauare ⁊ mundare peccata.clj.G.
Delicta iuuentutis ſunt peccata primorum parentum.lxxxvj.R.
Delubra et templa gentilium que prius erant cubilia draconum et demonum/facta ſunt templa dei.ccccxcv.Z.
Dentes hominis ⁊ ſponſe.cccclxxvij.E.
Deprecatio ⁊ oratio quid differant.lxvj.F.
Deprecatio ⁊ oratio quid differant.clxix.D.
Deſcendi in hortum nucū.ccccxcvij.R.
Deſiderare ⁊ cupere.cccvij.N.Deſiderare/eſurire/ſitire/⁊ facere ꝙ ordine ſe habeant.cccviij.poſt.P.
Deſpectio ſuperbis ſunt hūiles/pauperes ſpū ⁊c.cccxxj.Y.

Dei decem nomina.xviij.N. Meſſie plura.ibi.O.
Deus hominem affligit merito ꝓpter quatuor cau ſas.cxvi.L.
Deum vnum vt principem adorabant gentiles. cxxxvi.O.
Deus deorum Chriſtus.cxliij.G.
Deo puniente peccatorē ob magnuꝫ crimen debet iuſtus tria facere.clxiiij.X.
Deus dici poteſt creatura aliqua quadrupliciter. ccxx.N.
Deus eſt pronior ad miſerendum ꝙ ad puniendu ccxl.col.iiij.
Deus cur ſciat omnia.cccxxxvi.A.
Deus laudatur aliter in via ꝙ in patria.ccclix.H.
Deus eſt de ſe magnificandus propter quatuor. ccclxxviij.P.
Deus aliter predeſtinat ꝙ reprobat hominem. ccclxxix.R.
Deus vt eſt a ſeipſo ita ꝓpter ſeipm.ccccxiij.col.i. Eſt etiam ſic eternus.ibi.I.
Deus eſſe trinum et vnum an ſit articulus fidei. ccccxlix.D.
Dextera dei patris eſt Chriſtus.cci.E.
Dextera dei/brachium dei ſalutare/iuſtitia/veri tas.ccliij.K.
Dextera dñi multipliciter fecit virtutem.ccc.P.
Diabolus ſecum peccatores contrahit in vnū cor pus/vt Chriſtus electos.xvij.I.
Diabolum eiecit e mundo Chriſtus.xxxvij.K.
Diabolus abijcitur ab anima per penitentiam tri pliciter.xlij.E.
Diabolus executor diuinine iuſtitie.xlvi.S.
Diabolus cōtra eccl'iam Chriſti inſurgit.cv.G.
Diaboli querela de deo.cxlix.Z.
Diabolus multipliciter affligebat genus huma num.cxciiij.R.
Diaboli peccatum cui ſimile peccatum ſynagoge. ccxxi.P.
Dicere primum conuenit intellectui:deinde volun tati/⁊ demum ori.cviij.P.
Dicere dei eſt idem quod facere.ccclxxxij.T.
Dies et nox tripliciter ſumitur in ſacra ſcriptura. xxvi.N.
Dies iudicij dies ire.xxxij.O.
Die malorū triplici ꝓtexit xp̄s fideles.lxxxviij.O.
Dies iudicij mala ⁊ amara damnatis.cxlij.D.
Dierum et noctium ratio ſuper terram.ccxxvi.A.
Dies tribulationis Judeorum preſens et futurus ccclxxvi.I.
Difficilia viſa Salomoni:vbi legit via viri in ado leſcentula:non in adoleſcentia ſua.ccclxxiiij.C.
Dignitates.xviij.Marie virginis.ccclxxxiiij.E. Duodecim alie.fo.ccclxxxvij.ante.I.
Diluuium triplex reparauit Chriſtus per ſacramē ta.xcij.Y.
Diſpone domui tue q2 cras morieris/q̄ſo fuit ve re dictum et non completum.ccclxvi.B.
Diuitie peccatorū vt auarorū ſunt inutiles.cxi.B.
Dixit et facta ſunt q̄ſo id fieri potuit.ccclvi.A.B.
Doctrine falſe Phariſeorum.ccccliij.per totum.
Domificatori inſunt tria Chriſto conuenientia. cccccxcij.Z.
Dona decem Dauidi promiſſa.cccxxviij.C.
Dormire et ſoporari quid differant.xxxiiij.Y.
Donec et vſq3 tripliciter ſumuntur in ſcriptura. cclxxxiij.Y.
Dotes quinq3 recepit eccleſia a chriſto.ccxlvij.X.
Draconis caput eſt originale pctm̄/⁊ reges egypti. cci.G.H.
Duratio eterna q̄d a tp̄ali differat.xxxvi.E.
Duplex ſp̄ūs prophetarum qualis ſit.ccclxxiiij.D.
Ecleſia tota eſt vnus homo myſticus. xvi.C. Habens tria diſtincta ſecula. xvij.H.
Eccleſia Chriſti propter duo vocatur Hieruſalem.xx.E.
Eccleſia conſtructa per idem verbum per quod mundus.xlvi.T. Tota autem dicitur vnus mundus.ibi.V.
Eccleſie perſecutiones preuiſe a Dauid.l.G.
Eccleſia tota eſt vnus homo et mundus myſticus lxxiij.S.
Eccleſiam vt ſponſam acceptare inuitat Chriſtus. cxxviij.T.
Eccleſie progreſſus figuratus ꝑ progreſſum populi Iſrael.cxxx.A.
Eccleſia eſt vera ciuitas dei.cxxxix.Z.⁊ ſeq.
Eccleſia dicit myſtice Sion ⁊ Hieruſalem.cliiij.Y.
Eccleſie liberatio ab omni preſſura.clviij.L.
Eccleſie triplex perſecutio.cxc.G.
Uterus triplex.ibi.H.
Eccleſia habet quadruplices cōſtructores ⁊ deſtru ctores.ccij.I.
Eccleſie ſtatus tres:duo in preſenti ⁊ vnus in futu ro.ccvij.O.
Eccleſia ter petit faciem ⁊ preſentiam xp̄i.ccxvi.Z.
Eccleſiam figurabant vetera myſteria.cxxxvij.V.
Eccleſie proſperitatem preuidit Dauid.ccxxx.L. Eius cōmendatio.ccxxx.M.
Eccleſia per omnes etates paſſa eſt perſecutiones. ccxxxiiij.R.
Eccleſiam perſequuntur quadruplices.ccxliiij.I.
Eccleſie exaltatio per Conſtantinum magnum. ccxlvi.O.
Eccleſia eo ordine fabricata quo mundus.cclxviij. L. Eius autem ſunt tres gradus.cclxix.M.
Eccleſia turbata per tyrannos.cclxxvi.D.per here ticos.cclxxvij.F.
Eccleſia ⁊ domus Iſrael vna eſt in vtroq3 teſtamē to.ccxcix.O.
Eccleſie in doctrina illuſtratio.cccxiij.C.
Eccleſie quatuor ſtatus in proſecutione temporis. cccxvij.O.
Eccleſia commendatur/et extollitur in quatuor. cccxix.R.
Eccleſia vocat ſepe in ſcriptura vinea.cccxxiij.I.
Eccleſia dicitur veſtimentum chriſti.cccxxix.G.
Eccleſia recepit.vij.beneficia ꝓpter que tenet pre cipue laudare deum.cccliij.N.
Eccleſie perſecutiones tres.ccccx.F.
Eccleſia ſpōſa xp̄i ſemper creuit in fide ⁊ ꝑfectiōe. ccccl xi.K.L. Eius deſpōſatio.ibi.M.N.O.
Eccleſie bona licet tp̄alia annectuntur ſp̄ūalibus. cccclxvi.L.
Eccl'ie excellētia i ſtatu no.teſt.ſupra vide.cccclxx.R.
Eccl'ia ſortitur tria noīa/dicit enim corpus Chriſti vxor Chriſti/⁊ ſponſa xp̄i.cccclxxvi.Z. Et eam cō mēdat pro vario ſtatu chriſtianorū.ibi.A.
Eccleſia dicitur in triduo mortis Chriſti perdidiſ ſe fidem in ore/non in corde.cccclxxxvij.Y.

Eccl'ia in p̄ncipio fuit ſimilis aurore.ccccxcviij.I.
Eccleſia ex gentilibus habuit quatuor ſtatus. cccccxcvij.O.
Eccleſia fugit in eremum.cccij.I. Habet duplices matrem.ibidem.L.
Eccleſie omnia bona emanarunt ex paſſione Chri ſti.fo.cccciij.O.
Eccleſia preſens ager:futura horreum.cccccvi.B.
Edom cur dicatur ſynagoga.cccxxxiij.V.⁊.ſeq.Y.
Eleemoſynas commendat.cx.A.
Eleemoſynaruꝫ erogandarū rei an iuſte damnen tur.ccxcij.C.
Epithalamium dicitur cantica canticorū.⁊ geor gica.cccclxv.I.
Equus ⁊ mulus quid ſignificent in pſal.xxxi.fol. xcviij.N.
Equus diaboli eſt totus populus gētilis.ccclxx.N.
Eſaie prophetia quomodo ſit per Chriſtum imple ta.ccccxlv.R.
Eſſe eſt proprium dei.xlix.ad finem.
Eſurientes impleuit bonis ⁊ q̄bus.cccxcix.A.B.C.
Eternum.vide Eternum.Etates/Etates.
Ethan fuit vnus ex principibꝰ cātorū.ccxxxiiij.M.
Euangelice concluſiones octo ex Dauid collecte cxix.V.
Euangelicas tres concluſiones pretendit Dauid ccxcv.H.
Euchariſtie excellentia.lxxxij.B.
Euchariſtia quid contineat/et quid in eo offera tur.xc.O.
Euchariſtie ſuper caput ſacerdotum eleuate figu ra.cxcv.S.
Euchariſtie ſacramēto continētur quatuor princi palia opera diuine miſericordie.cclxxxix.N.
Euchariſtie ſacramenti veritas ⁊ efficacia.ccxc.X.
Eue maledictio mutata in benedictionem Marie. cccclxvij.Y.
Extaſis que ſit.vij.G.
Extraneus reputatꝰ eſt Chriſtꝰ Judeis.clxxxvi.A.
Ezechias floruit in duobꝰ p̄cipue.ccclxv.O. Quin q3 dāna paſſus fuiſſet ſi tūc mortuꝰ fuiſſet ibi.R.
Abricationes quinq3 facte in vete.te. ſtamen.cclxij.F.
Facies Chriſti eſt humanitas eius. ccxxvi.Z.
Facilitas operis prouenit ex duobus cccix.S.
Fauces due intellectus fidelis.cccxiij.F.
Ferculum dicitur humanitas Chriſti.cccclxxv.O.
Feſta vetera Judeorum in fine ſeptenarij erant. ccxvi.B.
Feſta quatuor Judeorū in ſeptembri.ccxv.T.
Fide eadem nos ⁊ antiqui iuſtificamur.c.S.
Fides/ſpes/charitas īfundunt baptizato.cliiij.R
Fidem cur multi abnegent.cciij.L.
Fides/ſpes/charitas includunt totam legem no ſtram.ccxlv.O.
Fidei noſtre ſumma in quo conſiſtat.ccci.S.
Fidei chriſtiane probabilitas.ccccxlix.C.
Fides de Chriſto futuro ſaluauit patres vete.teſt. ccccxxij.D.
Fides/ſpes/⁊ charitas:quare infundantur bapti ꝫatis.fo.cccccxvi.S.T.V.
Figure grāmaticales in pſal.notande.xvij.K.
Filius meꝰ es tu/quando pater dixit filio.xxxi.M.
Filie Hier'lm tria de Chriſto querſit.ccccxciij.R.
Filij mittendi cauſa deo fuit mīa eius.ccxxxv.N.
Filij prodigi myſterium.cccccxvi.Y.
Finis ſeu finalis cauſa pſalterij.vi.V.⁊.Y.
Finis legis eſt duplex.ibidem.X.
Finis a Judeis intentus.fo.lxvij.H.
Finis legis Chriſtus.lxxij.S.
Flagellat deus quadruplici de cauſa.xli.Y.
Flumina ſignificant ꝑſecutiones.ccxxxiij.O.
Feno tectorum comparantur cerimonialia legis. cccxxiiij.R.
Fomes peccati quomodo non extinguatur:niſi in Maria.cxiij.E.
Forma ſpalterij triplex conſiſtit in quatuor.v.O.⁊ paulo ante.⁊ poſt.S.
Fragmen mali punici quos iudicet.cccclxxvij.H.
Frigeſcet charitas in nouiſſimis diebus mundi:vt calor in nouiſſimis diebus hominis.cxc.I.
Fructus duos conſequimur ex lege euangelica. ciiij.F.
Fructus vetitꝰ ab Adā ſumptꝰ attulit mūdo ſeptē maledictiones.ccxxvij.F. Fructꝰ aūt b̄ndictus appellatur ab ea ſeptem nominibus.ibidem.G.
Fructus.xv.colliguntur ex ſtudio ſacre ſcripture. cccxiij.G. Item decem.fol.cccxiij.K. Item octo cccxv.M.
Fructꝰ legis euāgelice tres generales.ccclxiiij.R.
Frugū multiplicatio qualis ⁊ quanta.cccccij.C.D.
Funis ⁊ Funiculus.lxv.Y.
Furtum voluntarium Dauid.fo.cxlvi.vbi ne legas fructum.
Futuri tēporis verbū in p̄teriti mutatū.xxxiiij.X
Aaad nutrit greges albos fol.cccc lxxvij.D.
Gene ſponſe.cccclxxvij.H.
Genera hoīm/vide i vocabulo Hoīꝫ
Generis humani ante aduentū Chri ſti miſeria duplex.ccxiij.Y.
Gentiles adorabant ſolem/⁊ lunam ⁊ ceteros pla netas.cccxxxi.M.
Gentiles ſaturati ſunt ⁊c.cclxviij.I.
Gentiū pp̄ls effectꝰ eſt filiꝰ Abrahe.ccccxxxix.M.
Gentilium cōuerſio ad fidem.ccccxcv.X.
Gladius benignus ⁊ malignus qui ſit.cccxlix.B.
Gloria regni Chriſti conſiſtit in tribus.lxxviij.P.
Gloria eccleſie intus:ſynagoge foris.c.cxxxviij.X.
Gloria dei ſumitur dupliciter.ccccviij.B.
Gradus peccati eccl'ie/⁊ aliarum rerum videantur in ipſarum nominibus Peccatum/Eccleſia ⁊c.
Gratiam duplicem perdidit Dauid per peccatum cxlvij.poſt.S.⁊.cxlix.A.
Gratiam et veritatem dedit nobis Chriſtus ꝑ que poſſimus peruenire ad beatam vitam.ccxxvi.Y.
Gratia duplex/gratuita ⁊ gratum faciens.ccxli.C.
Gratia duplex/preueniens ⁊ ſubſequens.cccxi.A.
Gratia an poſſit ſtare cū peccato.ccccxi.E.
Abitus virtutum qui modo morales ſunt erāt primū naturales in Adā/ ante peccatum.fo.cccccx.G.
Habitus infuſus quid differat ab ha bitu acquiſito.cccccxvi.X.
Hereditas domini que ſit ſecundum Judeos.xxxvij.M.
Hereditas dicitur ſucceſſio debita alicui in bonis paternis:⁊ ſic bona patris deberentur filio natu

rali: ꝓpterea licet hereditas mūdi Chriſto pro-
uenerit iure hereditario tanq̄ filio naturali. ꝑſ-
tū voluit vt hanc hereditatē acquireret inquan
tum homo/quatinus poſſit eã ſuis membris.i.
in ſe crediturus/cōmunicare.fo.lxiiij.V.
Hereditatis Chriſti portio ⁊ potiſſima pars eſt pa-
ter eius.fo.lxv.
Hereditas noſtra nō fuit manifeſta niſi poſt paſ-
ſionem Chriſti:nec ante eam quiſq̄ ſaluus eſſe
potuit.fo.cccxiij.E.
Hereditas promiſſa Abrahe ⁊c.non eſt terra Cha-
naã:ſed in patria celeſti.cccxiij.F.
Hereſes quinq̄ excluſiue.pſal.xxxiij.in fine.
Hereticorū pſecutio fuit eccleſie pernicioſior/quã
tyrannorum.cxxxij.I.
Heretici quomodo contenderunt de lege Chriſti.
cclxxvij.F.
Heretici poſt tyrannos orti.cccxiiij.Z.
Hebraice ſcripture immutatio.xxiij.Y.
Hebreorum doctores ante aduentū Chriſti/⁊ vſq̄
ad tēpora Conſtantini magni aſſeruerunt Dauid
fuiſſe maximū prophetam omniū.fo.viij.N.vi-
de Dauid.
Helias ſecundum aduentum Chriſti preueniet.
cccclxiv.P.
Hieronymi trãſlatio admiſſa/ſed nō prelata inter-
pretationi ſeptuaginta interpretū.xxiij.A.
Hieruſalem terrena cur in ſcripturis extollatur.
cxxxvij.T.Ubi fuit edificata ⁊ quo tranſlata.
cxxxviij.X.
Hieruſalem materialis eſt figura Hieruſalẽ cele-
ſtis/vt lex vetus legis nouem.clxxiiij.H.I.
Hieruſalem viſio pacis.ccv.O.
Hieruſalem ſollicite edificata.cccxxj.D.
Hieruſalem eſt triplex.cccxxxiij.S.
Hieruſalem terrena extollitur propter Chriſtum·
ccccxxxvj.E.Et quomodo illi id nomen impoſi-
tum fuit.ccccxxxvij.F.G.
Hypocritarum genera duo.clij.L.
Hiſpani ⁊ galli italice ſꝫ corrupte loquunt.xxij.R.
Hiſteronproteron.xvij.R.
Homo ex natura vitiata a primis parentibus tra-
ducta vitare nō poteſt peccatum/nec facere bo-
num meritorium niſi per gratiam adiuuetur.fo.
xiij.P.
Hominis praui a iuſto differentia.xxxvij.M.
Homo myſticus ab Adam traductus ⁊ in eo para-
diſo cum furore electus ſemper peregrinat⁹ eſt
inter inimicos tam viſibiles quã inuiſibiles fo.
xxxix.col.aij.
Homo infirmus eſt ⁊ cadit in peccatū frequenter.
xlj.B.
Homo vbi in ſacra ſcriptura reperit p Adã/acci-
pit pro tota ſua poſteritate.xlvj.poſt.X.
Homini oſtenſa eſt maior mia a deo quam angelo.
xlvj.X.
Homo an ſit naturaliter bon⁹.lix.Z.
Homo myſticus languidus ⁊ vulneratus fuit figu
ratus per illum languidum quē chriſtus ſanauit
ad probaticam piſcinam iacentem.fo.cxiij.F.
Homini peregrino duo precipue ſunt neceſſaria/
ſcꝫ hũilitas ⁊ patientia.cxv.I.vide Peregrinis.
Homo merito affligitur ꝓpter quatuor.cxvj.L.
Hominū in duas ciuitates diuiſio.cxxx.B.
Holes nō timētes futurū iudiciū nec curãtes age-
re pniam ſunt in triplici genere.cxlj.B.
Homines murmurantes cōtra miam dei ſunt etiã
in triplici genere.clij.R.
Hominum qui negauerunt Chriſtū eſſe deũ qua-
tuor genera.fo.clvij.M.
Hominum quatuor genera conſpirauerunt in mor
tẽ Chriſti.clxj.O.
Hominū tria genera liberauit Chriſtus.cclxxvj.C.
Homo miſericors que bona conſequatur.vide.
ccxcj.Z.
Homo myſticus ⁊ peregrinus diſcurrens per oēs
etates quaſi p.xxij.dietas ab Adã vſq̄ ad ſcōm
aduentum chriſti in qualibet etate cepit aliquã
perfectionē ſed percipue in ſua adoleſcentia q̄
fuit ab Adã vſq̄ ad Chriſtum/euacuauit impfe-
ctiones.cccvj.K.
Homo myſticus ⁊ peregrinus ab exilio paradiſi
vſq̄ ad Chriſtum cōpleuit quatuor curſus.cccix
Z.Colligit octo fructus ex lege dñi.cccxv.M.
Homo null⁹ per ſe iuſtificari poteſt.cccxlvij.Y.Z.
Homo accepit a deo non ſolum eſſe naturale/ſꝫ et
pulchrũ eſſe ⁊ preeſſe.ccclv.S.Accepitq̄ tripli-
cia bona a deo.ibidem.T.
Homines bone voluntatis qui ſint.ccccix.D.
Hominis partes due rationalis ⁊ ſenſualis.folio
cccccx.L.
Homo an ſit dñs ſuorum Actuum cccccxvj.Z.A.
Honor quid a laude differat.cccliiij.O.
Horrere virginis vterum.ccccxv.L.
Humanitas verbo vnita dicitur vox dñi.xc.S.
Humanitas Chriſti ſi eſſet per impoſſibile ſepara-
ta a diuinitate non eſſet adoranda cultu latrie.
ccccl.K.
Humiles iuſti exaltantur/⁊ contra.cccxcviij.Z.
Humiliat deus alta ⁊ a lõge cognoſcit.lxxj.O.
Humilitas ⁊ patientia peregrino neceſſarie.cxv.I.
Humilitatem Marie qualiter reſpexerit deus.
ccclxxxvj.G.
Humilitatem Marie qualiter reſpexerit domin⁹.
cccclxxxiiij.N.
Humilitas timor dei charitas affectiua/⁊ ſpes ha
bent ſe per ordinē.cccxcvij.X.
Iacob naſcens cum Eſau ꝓmiſit bra-
chium.xvj.F.
Iacob tenens pedem fratris ſui quid
figurabat.fo.xix.V.Quid cũ ange
lo luctans portendebat.fo.lxxxv.
F.⁊.G.vbi etiã ſcalã vidiſſe dicit.
Iacob ⁊ Iſmael.⁊c.nō ſunt nomina nature.xix.X.
Iacob qualiter preuidit myſteria in Chriſto futu-
ra.xxix.F.
Iacob claudicatio figurat Iudeos.lxxij.V.
Iacob geſta in chriſti figura.lxxxv.F.⁊.G.
Iacob habuit duo nomina ⁊ quid notant.ccclv.X.
Iacob verus eſt populus chriſtian⁹.ccccxxix.O.
Iaphet pater romanorum et ceterorum chriſtiano-
rum.cccxxxij.P.
Ibi corrupta eſt mater tua ⁊c.ccccciiij.Q.R.
Idiomatum communicatio Chriſti ⁊ membrorum
eius.lxix.K.
Idolatre,⁊ ſuperſtitioſi primi.xxvj.K.
Ieſu nominis magnificentie notificatio facta mũ-
do.xlv.P.
Ieſus an ſit nomen tertragramaton.xlviij.E.
Ieſu nomine qñ fiebant ſigna.xix.col.ij.

Ieſus deus ⁊ homo dicit:nomē dei:ſola vero hu-
manitas vt eſt vnita verbo dicit vox dñi.xc.S.
Ieſus cum ſit nomen filij:qñ dicit patri. Deus in
nomine tuo ſaluũ me fac.clix.M.
Ieſus Chriſtus eſt nomen dei realiter.ccliiij.M.
Ieſus idem in veteri lege operatus eſt miracula q̄
in noua.ccclxx.M.
Ieſus eſt nomen oĩpotentie.ccclxx.P.
Imago duplex in quolibet hoie.cccccxj.S.
Impenitētie peccatū eſt maximū.⁊ quare.lxxvj.F.
Impoſſibilia philoſophis viſa tria fecit Chriſtus
xlv.Q.
Inanimata an inuitentur ad laudandum deum
ccclv.R.
Incarnatio a tota trinitate operata ſoli filio con-
gruit.cxxvj.M.
Incarnationis diuini verbi modus admirabilis
explicatur vtcunq̄.fol.cxciij.N.
Incarnationē verbi diuini pfigurabat arca teſta-
menti.fo.ccxiiij.paulo poſt.Y.
Incarnationis myſterium plurimis prefiguratum
ccclxiij.I.
Incarnationis poſſibilitas.cccxlviij.A.
Incarnatiōe verbi facta triplex vnio.ccccIxvij.X.
Indignatio de proſperitate malorū.cix.Y.
Indigētia boni amiſſi parit ei⁹ deſideriū.ccccIx.F
Infantes vnde perfecta laus dei:ſunt apoſtoli.xl-
vj.R.
Infectio humana vnde prouenerit.cccccxij.X.
Infirmitates ⁊ mors inſunt nobis vt mala natura
lia/ſed vt mala penalia.cccccxij.Y.
Inimicorũ quatuor genera infeſtauerũt olim ⁊ ad
huc infeſtant eccleſiam fidelium.ccxliij.I.
In omnem terram qñodo exiuit ſonus apoſtolorũ
lxxiiij.Z.⁊.Y.
In ſecula/multipliciter exponitur.cccciij.O.
Inſtantia quatuor in anime [inf]uſione.cccccxj.R.
Inſtrumēta muſicalia in tituli[s] pſalmorũ nomina-
ta reperies.fo.xxj.L.Et qualia ſint/pſalteriũ/ci-
thara/⁊ ſimilia ibidem explicatur.
Intellectus fidelis habet duas fauces.cccxiij.F.
Intellectus p tres gradus eleuatio.q̄ quidem gra
dus dici poſſunt tres celi.vij.Poſt.M.
Interpretatio eſt duplex.xj.L.Et qui ſint dicēdi in
terpretes.ibidem.D.
Intentio Dauid in toto pſalterio.vj.Y.
Interpretes byblie.xxiij.Z.⁊.V.
Ioan.baptiſta quomodo preiuit ante faciem domi
ni.ccccvj.S.
Ionathas Abenhuziel magne literature ⁊ aucto-
ritatis vir vetus teſtamentū literis hebraicis
ſcriptum in chaldaicũ traduxit idioma.xxiij.Z.
Iordanis irrigat terrã promiſſionis/⁊ in eo facta
ſunt myſteria tria.fo.cxxij.E.⁊.cxxiij.F.
Iordanis ſignificat defluxum generis humani.cc-
xcvj.I.
Ioſeph patriarcha preuidit ſicut Dauid myſteria
paſſionis Chriſti in ſui perſecutione ⁊ venditio-
ne.xxix.col.ij.
Ioſeph patriarche exaltationis in Egypto cauſa.
cclxxij.S.
Ioſeph qño dicatur pater Chriſti.cccxciij.F.
Ioſeph accepit Mariam tanq̄ matrē dei ccccij.I.
Ioſeph ſponſus Marie:Ioannes Baptiſta/et
Elizabeth mater eius receperunt Chriſtũ non-
dum natum.ccccij.K.
Ira ⁊ furor ſunt animi paſſiones.xlj.V.
Ira maxima a deo in peccatorem.liij.L.
Iris in nubibus quid ſignificet.ccclxxv.G.
Iſmael ⁊ Eſau amiſerũt filiationē Abrahe.xix.X.
Iſrael in ſcriptura fere ſequit Iacob.ccxvij.L.
Iſraelite non commiſerunt aſportando vaſa egy-
ptiorum peccatum;quia deo volente fecerunt
cclxxij.V.
Iſrael qui ſuſcepit puerum q̄ ſit.Sed alijs videtur
Iſrael illic eſſe accuſatiui caſus.ccccj.F.
Iſrael quare dictus ſit Iacob.ccccij.M.
Iudei nō ſunt amplius vocandi Iſraelite.xix.Y.
Iudei tripliciter meditati ſunt inania.xxx.M.
Iudei nō receperũt Chriſtũ propter duo.lxj.F.
Iudei cur Chriſtũ blaſphemēt ⁊ increpent.lxv.Z.
Iudeorũ punitio.lxvij.G.Eorum finis.ibi.M.
Iudeorum ſuperbia.lxxj.P.
Iudei habēt quadruplices ſcriptores.lxxvij.Q.
Iudei a chriſto quatuor beſtiarum nominibus vo-
cantur.lxxxj.X.
Iudeorum argumenta contra Chriſtum ex pſal.lx-
xj.fo.cxcvj.Y.
Iudei ſteriles fuerũt tripliciter.cvj.K.
Iudeorum obſtinatio viſa in obſtinatione Saulis
cvij.N.
Iude ꝓditio in Architofele figurata.cxxj.Z.
Iudei negant Chriſtum eſſe deum.clviij.I.ꝓpter
duo.ibi.K.
Iudei nunc murmurant ꝓpter tria.clxvij.A.
Iudei alienati ſunt a vulua ⁊c.dupl'r.clxiiij.V.
Iudei carnales non intelligunt ſcripturam niſi ad
literam.clxxxj.S.
Iudeorũ capita aſſidue frangit Chriſt⁹.clxxxij.V.
Iudei ſunt mali in bona lege.ccxviij.E.
Iudei p multiplici in Chriſtum pctō multiplicit
nunc ab ipſo puniũtur.clxxxvij.C.
Iudeorum tres factiones coniurauerunt in Chri-
ſtum.ccxix.I.
Iudeorũ in Chriſtum ſtulta cauillatio.ccl.D.
Iudei Chriſtũ negant:eo q̄ non ſanauerit oēs lan
guores nature humane.cclx.F.
Iude ingratitudo pũiſa i Saule a Dauid.cclxxix.
L.Eſt aũt caput oĩm ꝓditorũ.vt Chriſtus chri-
ſtianorum.ibi.M.
Iudei manēt obnoxij duplici peccato ⁊c.cclxxx.Q
Iudei cur de edificatione Hieruſalem ſolliciti.ccc-
xxij.D.
Iudei nō ſunt veri Iſraelite.ccclv.Y.
Iudei non vere canunt pſalmos.ccclx.L.
Iudeos cũ meruerint deleri quare de⁹ voluit ma-
nere.ccclxxx.S.T.
Iudaici populi due euerſiones.ccclxxvij.O.
Iudei per mortē xp̄i fuerũt diſſipati.ccccxliiij.N.
Iudeorũ cecitas ⁊ ignorantia ſcripturarũ vnde p
ueniat oſtenditur.fo.ccccIj.P.
Iudeorum error in exponendo cantico cantic.v.
fo.cccclxxxj.X.
Iudaicus ppl'ꝰ nominatur quinq̄ noĩbus.lxxiij.R.
Iudices debēt duo principaliter attēdere.xxxj.N.
Iudicij dies/dies ire.xxxij.Q.eſt neceſſaria.
ibidem.R.
Iudicium de Chriſto triplex.l.F.
Iudicia euãgelica dãt nobis tria intelligere.vide-
licet Primo actũ iudicãdi quē fecit Chriſtus [illegible]

multis ad ſe venientibus. Secundo premia tributa eis per talia iudicia. Tertio promiſſa obſeruatoribus legis euangelice. Que tria iudicia iuſtificata ſunt in ſemetipſis. lxxv. B.
Judicia dei profundiſſima. cviij. S.
Judicium futurũ non timentiũ tria genera. cxlj. B.
Judicij dies dicit̃ mala ⁊ amara dãnatis. cxlij. D.
Judicium Chriſti incepit a primo aduentu. cclij. J.
Judicium dei triplex. cclxxxix. O.
Judicium Chriſti duplex. ccclxix. R.
Juliani apoſtate argumentatio: qua niſus eſt probare ꝙ hũana natura eſt de ſe bona: q2 oia q̃ fecit deus erant valde bona/ ⁊ ita videt̃ improbare illud pſal. xiij. Oẽs declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum/ non eſt vſq3 ad vnũ. Ad quã ponitur reſponſio diui Auguſtini. fo. lix. z.
Julianus identidem irridebat chriſtianos ⁊ doctrinam chriſti/ eo ꝙ iſta terrena contẽnebãt ⁊ in celo mãſiones beatas ꝑmittebant ⁊ ideo eis bona tẽporalia auferebat/ aſſerens contra preſcriptũ euãgelij facere quicũq3 ea poſſideret. fo. cccxxxix. F.
Jurauit dñs ⁊ non penitebit eum ⁊c. vbi iurauit. cclxxxv. G.
Jurauit dñs Dauid: querit̃ vbi ⁊ qñ. cccxxix. E.
Juſiurandum dei quomodo ſumatur in ſcriptura. cclxxxv. M.
Juſtificatur de⁹ tripliciter cõtra tres impugnãtes clij. M.
Juſtitia hominũ qui celũ merent̃ cõſiſtit in trib⁹. xxxvj. G.
Juſtitia in qua ꝯſiſtit meritũ noſtrũ qualis ſit. lxij. R. Supereminet iuſtitie phariſſeorũ. fo. lxij. L.
Juſtitia dr a iuxta: eo ꝙ ſit iuxta mediũ. lxiij. O. P.
Juſtitiam duplicem cõmemorat Dauid pſal. xiiij fo. lxiiij. S.
Juſtitia duplex legalis ⁊ particularis. lxx. N.
Juſtitiam ⁊ gratiam originalẽ perdidim⁹ omnes. cxxxij. L.
Juſtitia ⁊ iudicium quid differant. ccxlviij. z.
Juſtitia quid ab alijs virtutibus differat. cclv. R.
Juſtitia in qua Adam fuit creatus. cccclxij. z.
Juſto ad hoc vt ſimpliciter dicat̃ iuſtus quatuor ſunt neceſſaria. Primo vt mundetur ab oĩ macula ⁊ culpa preterita. Scdo vt fugiat pctã futura aut ſtatim iterum mundet̃ ſi non fugerit. Tertio vt operet̃ bonũ erga deũ ⁊ proximum. Et quarto vt ipſe ſit acceptus ⁊ gratus deo / ⁊ faciat opera accepta deo ad vitã eternã: q2 aliter non poſſet peruenire ad beatitudinem. lxxiij. col. iiij.
Juſtus qñ videt deum punire peccatorẽ: tunc quatuor debet facere: laudare ſc3 diuinam iuſtitiã: timere iuſtũ dei iudiciũ: letari ⁊ laudare deum: q2 non cecidit in ſimile pctm̃: quarto lauare manus ſuas in ſanguine illius peccatoris. i. corrigere ſeipſum. clxxiij. X.
Juſtorum caſtigatio dicitur matutina. cccxij. E.
Labia ſponſe/ vt aplorũ vita coccinea. cccclxxvij. F.
Latria quid ſit. xc. P.
Latria eſt cultus ſoli deo debitus et quare. cxciiij. Q.
Latria cur debeat̃ Chriſto. fo. ccxlix. B. ⁊ quid ſit. ibidem. C.
Latria Chriſto debita conſiſtit in tribus. cclj. G. Et quid differat a latria vete. teſta. ibi. H.
Latria preſupponit fidem. cccl. E.
Latria in quo conſiſtat. cccclx. J.
Latrie cultus in quo cõſiſtat. ccccx. E.
Laudamus deum quadrupliciter. cclxxix. N.
Laudari poteſt deus tripliciter. ccclxj. E.
Laus dei alia in patria ꝙ in via. ccclix. H.
Lectus doloris eſt in hoc ſtatu corpus noſtrum. cxx. Y.
Legalia non poterant iuſtificare. cxviij. Q. ⁊ R.
Legalia quare ꝑ Chriſtũ erant abolenda. cxliiij. J.
Legẽ nature dedit deus Ade: que cõtinuo ⁊ ſucceſſiue aliquã perfectionem accepit ⁊ euidentiam. fo. xij. G.
Legis euangelice perfectiones quinq3. lv. O.
Legis diuine tres ſtatus. lxij. R.
Legis diuine ⁊ ſcripture ſacre ſtudium cõmendat cxj. E.
Legis euangelice tres ſtatus gñales. ccclxiiij. R.
Legis Moſaice ſexcenta tredecim precepta. fo. ccccxxiiij. L. Ceſſauit i morte Chriſti. ccccxxv. U.
Lex vetus ⁊ noua an ſit vna. xvj. D.
Lex euangelica habet decem chordas. xxj. M.
Lex euangelica quinq3 nominibus dicta. lxxv. z. Et iuſtificata in ſemetipſa. ibi. c.
Lex euangelica quare dicatur conſilium. lxj. G.
Lex Chriſti leuis ⁊ ſuauis pre lege Moyſi. ciiij. E.
Lex tota eſt de cultu diuino ac dilectione dei. fo. cxliiij. H.
Lex vetus mortua eſt cũ Chriſto. cxlv. N.
Lex tota eſt decachordum. i. decẽ chordarũ pſalterium. clxiij. S.
Lex vetus eſt ſepulcrum. clxiiij. T.
Lex vetus cur dicatur teſtimonium. ccix. T.
Lex vetus nihil aliud eſt quam occultatio noui. ccxxv. U.
Lex euangelica in quatuor conſiſtit. cclv. Q.
Lex diuina quid ſit. ccciij. B. Et in quo cõſiſtat. ibidem. C.
Lex euangelica iuſtificat tripliciter. cccix. U.
Lex vetus erat tempus ꝓphetandi: noua/ faciendi. cccxiij. H. Utrãq3 deſtruere voluerunt quadruplices. ibi. J.
Lex euangelica dicit̃ cãticũ nouũ quadruplici de cauſa. ccclviij. F.
Lex dei eſt ab Adam vſq3 ab Antichriſtum vna. ccclxxvj. K.
Lex data eſt ad duplicem finem ⁊c. ccccvj. X.
Lex euãgelica an ꝓcipiat ĩpoſſibilia. cccviij. O. P.
Lex diuina q̃d differat ab humana. ccccxxxiij. A.
Lex Moyſi erat magis ſpiritualis ꝙ literalis. ccccxxxix. Q. Uide cetera legem concernentia. in ſequen.
Lex euangelica eſt maior lege Moſaica. ccccxliiij. T. Eſt etiam certior ⁊ magis authentica. ibi. U.
Liberatio eccleſie ab omni preſſura. clviij. L. A triplici ſpelunca. cxliij. O.
Liberatur ſperans in deo ab octo malis. ccxliij.
Libanus. i. candidus et albus. cccclxxvij. N.
Liber ab omni pctõ ſolus Chriſtus liberata mater. cxxxv. Q.
Liber vite ſeu viuentiũ ſumitur in ſcriptura dupliciter. clxxxviij. D.
Liber ſolus Chriſtus ex debito2 natura a peccato. ccxxxij. P.
Liber in quo omnes ab eterno ſunt ſcripti duplex eſt: vnus ꝑdeſtinationis et vite: alter reprobationis ⁊ mortis. Et quid vterq3 liber ſignificet: vide fo. cccxxxvij. B.
Liberi arbitrij in Maria acceleratio. cccxcj. Y.
Ligni vite cuſtodia quid profuiſſet Ade. xxvj. O. ⁊ xxviij. B. Figurabat quatuor. ibi. P. dicitur Chriſtus. ibi. Q. ⁊ R.
Lignum vite Chriſtus. xxvij. Q. ⁊ R.
Lex diuina. ibi. S. Uir iuſtus ibi. T. Crux Chriſti. ibidem. U.
Lignum vite nõ eſt ſynagoga. xxvij. Y. Non vir impius. ibi. z.
Litere fuerunt in prima mundi etate. xxij. Q.
Literarum nominis diuini ſignificata. xliiij. N. O.
Litere hebraice aut earum nomina quid ſignificẽt. ccciij. A.
Litere ſingule hebraice ⁊ vniuerſe ſignificãt aliqꝺ myſterium. cccxlix. D.
Localia nomina dei ⁊ populi eius. xix. A.
Locutio dei in qua Dauid intellexit in deo eſſe miſericordiam ⁊ iuſtitiam. clxxj. F.
Lucerna pro linea generationis capta. cccxxix. F.
Lucifer quem ordinem ⁊ proceſſum tenuit peccando. fo. ccxxij. Q. ⁊ fo. ſeq. R.
Lucifer prim⁹ ſuperb⁹ in mente cordis ſui. cccc. D.
Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus propter fomitem peccati. cxiij. E.
Lumen duplex ſuper aias ſignatum. xxxvj. D.
Mag. a Phariſſeis prouocati in Chriſtũ cccxxxiij. X.
Magnificat aliter deus homines ꝙ homines deum. ccclxxxv. F.
Magnificauit deus Mariam. xij. dignitatibus. ccclxxxvij. ante. z.
Mahometi hereſis pernicioſiſſima. cccxviij. O.
Maieſtas chriſti a Judeis non agnita. cxcvj. U et ſequenti.
Mala ſeptem primorum parentum et ſequentiu3. cccclxxx. E. F.
Mala oia nature corrupte traxim⁹ ab Adã. cccccviij. O. Latentq3 in carne tradita ⁊c. cccccix. P.
Malum culpe non eſt formaliter a carne. ibi. Q.
Mãme ſponſe ⁊ vbera. cccclxxviij. U.
Mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. ccciiij. D.
Mãdragore ſunt quaſi tubera terre. ccccxcviij. H.
Manſuetudo Dauid quomodo premiata fuit / ⁊ in quo oſtenſa fuit precipue. fo. cccxvij. Y.
Manicheorum errata. ccclvj. L.
Marie plurima attribuuntur. cxxxij. G. H. Fuit ſine originali ibi. in fine ⁊ ſeq. J. ⁊. ccclxxxviij. M. N. et ſeq.
Marie ꝑſeruationẽ ab originali cõcernẽtia ꝑ ꝯcluſiones ponit auctor. fo. ccclxxxviij. M. N. ⁊ ſeq.
Mariã ab omni culpa ꝑſeruatã fuiſſe fuit de mente Auguſtini/ ⁊ Hieronymi. ccclxxxix. R. Argumenta in contrarium. folio. cccxc. S. Solutiones. ibi. T. U. X.
Maria inuenit quatuor bona ⁊ quatuor difficillima in incarnatione. ccclxxxij. A. B. C.
Marie. xviij. preeminẽtie. ccclxxxiij. E. xij. dignitates. ccclxxxvij. J. Eſt mater dei naturalis. cccxcij B. Excellentiſſima eius a ſpiritu ſancto illuminatio. cccxciij. G. ⁊. L.
Maria ſingularis miniſtra/ cubicularia/ et ſecretaria Chriſti. cccxciiij. R.
Maria ſuſcepit eximiũ martyriũ ꝓ chriſto. cccxcv L. Corpus eius nõ eſt incineratũ: ibi: N. Exaltata eſt ſuꝑ choros angelorũ. cccxcv. O. Exceſſit in merito ſtatus oĩm creaturarũ. ibi. P. Eſt aduocata peccatorum ſingularis. cccxcvj. Q.
Mariã nõ potuit pctm̃ attingere. cccclxxv. R. Eſt perfectiſſimũ membrum eccleſie. cccclxxxij. Y.
Maria immunis a ſeptẽ malis primorum parentum. cccclxxxiij. G.
Maria inuenit quatuor bona. ccclxxxij. A. B. quatuor incompatibilia in myſterio incarnationis: ibidem. C.
Martyriũ in quo ſit formaliter. cccxcv. M.
Mater Salomõis qñ coronauit eũ. cccclxxv. P.
Maternitas Marie glorioſa. cccxcij. B.
Matrem dereliquit Chriſtus dicens mulier ecce ⁊c. cccclxxvj. Y.
Maria doctinarũ eſt duplex. iij. G. Maria pſalterij. O.
Matrimoniũ propter quatuor bona a deo inſtitutum fuit. ccccv. G.
Medium annorum quale ſit in cantico Abacuc. ccclxxiij. Y.
Melchiſedech vtrũ angel⁹ an hõ fuerit. cclxxxv. F
Mẽbrum xp̃i ſit baptizatus ⁊ penitens. cliij. Q.
Membra diuerſa ſunt vnius homo: vt diuerſi ſtat⁹ vna eccl. cccclxxvj. X.
Membra octo cõmendata in canti. v. quos ſiguent cccclxxvj. B.
Mẽbra Chriſti decẽ enumerat ſpõſa. ccccxciij. S
Membra decem ſponſe commendantur can. ix. fo ccccxcviij. Sſ.
Mẽtis eleuatio fieri p õt a vigilãte triplr. vij. F. M
Meſſie nomina in pſalterio. xviij. O. Qõ ſit deus cxxvij. P. Quẽ debebat ſubijcere reges. cxxxvj. R. Quod ſit Chriſtus. ibi. S.
Meſſias erat daturus ſpiritualia nõ temporalia. ccccxxxviij. R.
Metonymia. xvij. R. Metri vtilitas. v. R
Metrũ oĩm ſui generis vbiq3 dabile. cccclxiij. A.
Minuiſti eum paulo minus ab angelis. xlvij. z.
Mirabiliũ gñа tria fecit pater in Chriſto. cxvij. P
Miraculũ maius iuſtificare impium ꝙ creare hominem. ccxxxiij. Q.
Miracula in Chriſti natiuitate. lxxiij. T.
Myrrha dicit̃ virtus paſſionis Chriſti. cxxviij. S.
Myrrhe excellentia. cccclxvij. S. Pro muſco acceptio. cccclxviij. z.
Miſericordiã xp̃i impugnãt triplices. clij. M.
Miſericordia ⁊ iudiciũ i toto diſcurſu xp̃i. cclv. P
Miſericordia diuerſorum diuerſa. cclix. A.
Miſericordia dei oſtenditur in Judeos maxima. cclxxiij. Y.
Myſteriũ icarnatiõis qño credi potuit. ccxxxv. O Quib⁹ ſignis preoſtenſum. ccclxij. J. In Jordane. c. F.
Myſteria Dõ viſa. cccxxxviij. E. xp̃i. ccccxliij. ꝑ to.
Moyſes an fuerit maior ꝓpheta ꝙ Dauid. ix. T. x. A. An viderit deũ ꝑ eſſentiam. x. U. X. Y. Eius legatio. x. z. Facta in Egypto in xp̃i figurã. clxviij. N. Ei collata beneficia. cclxxij. T. Facta figuratiua. cclxxj. R.
Montes in ſcriptura ſignificant aplos. x. f. M.
Montes frugeri Hermon ⁊ Sion. cccxxj. J.

Mors vñ myrrha dupliciter accipit.ccccl xxix.K.
Mortem vicit Chriſtus dupliciter.ccccxv.M.
Motu celi ceſſante nõ continuo omnia ceſſarent. ccclxiiij.N.
Mulierem quatuor reddunt pulchrã ⁊ amabilem ccccl xxvj.V.⁊.ccccl xxx.P.⁊.Q.
Mundi miſeria duplex ante aduentum Chriſti.lv.N.lvj.R.
Mundi productio et machina eſt chriſti figura. lxxiiij.V.
Mundi p coſmographos deſcriptio.cxciij.P.
Mundus hic dictus ſolitudo.cclxxvj.B.
Natiuitas Chriſti duplex.ccclxxiij.z.
Natiuitas Chriſti cur primum indicata paſtori. ccccvij.z.
Nature corruptio/⁊ p gratiã reparatio.xiij.P.
Natura humana ſumitur in ſcriptura tripliciter.ibi.Q.
Nature due in Chriſto.lxx.M. cclxxxvij.L.
Nauium agitatio eccleſie cõcuſſio eſt.cclxxvj.D.
Negatio dei fit dupliciter.lviij.X.
Noĩa ſeptẽplicia in pſalmis notanda.xviij.M.
Noĩa decẽ dei.ibi. N. Meſſie multo plura.xviij.O.
Nomẽ dei tetragrammatõ Jeſus Chriſt⁹.xviij.P.
Noĩa populi dei ſeu electorũ dei. xix.R.⁊.S.
Nomina.xx.legis diuine et eorum ſignificata.xx. G.⁊.H.
Nomina locorum deo acceptorum.xx.C.⁊.F.
Nomina diaboli ⁊ populi eius.xxj.J.
Nomen dei adonai nulli veterũ reuelatũ.xliiij.N.
Nomina dei duo.xlix.colũna.iiij.
Noĩa ſeptẽ deo attributa idẽ importãt.ccxxviij.H.
Noĩa quinq; ſynonyma de Chriſto.cclij.K.
Nomen Chriſti ſanctum ⁊ terribile.cclxxxix.R.
Nomen dñi an differat a dño.ccxciij.G.
Nomen vnde dicat.ccclvij.D. Nomen dei in collo portantes ſcriptum hebraicẽ/taxat.ccclvij.E.
Nomen dei ſanctum ⁊ potens eſt verbum incarnatum.ccclxxxvj.H.
Noĩa quinq; ſponſo a ſponſa indita.ccccl xiij.E.
Nomina decẽ coincidentia cũ Chriſto.ccccc xiij.E.
Noctẽ triplicẽ fugauit Chriſt⁹ in ortu ſuo.cccj.R.
Nocti cõparatur ſtatus veteris legis vſq; ad iudicium.cccxxv.N.
Nocte queſiuit ſponſa ſponſum in lectulo ſuo.fol. ccccl xxiij.F.
Nocturnorũ in eccľia ratio.cccxxvij.N.cccxxv.P.
Noe deſcendit a montibus Armenie in Chaldeam. xxij.Q.
Noe filij in tres partes mundi diuiſi.ccclxxviij.Q.
Noli emulari in malignantibus exponit.cix.Y.
Nox ⁊ dies tripliciter ſumuntur in ſacra ſcriptura xxvj.N.
Nubis adumbrantis tabernaculuz figura.ccccl xv. H.⁊.ccccl xviij.D.
Nuptie tres quas pater celeſtis fecit xp̃o.cxxviij. R. Due quas Chriſtus cũ eccleſia.ccccccij.K.
Nux genus eſt fructuũ duro cortice.ccccxcvij.L.
Obligatur quis ad ĩpoſſibile ſibi.⁊ quõ cccccxvij.C.
Obſtinatio Judeorum in Saule preuiſa.cvij.N.
Obſtinat⁹ in peccatis ⁊ hypocrita eſt ſocius diaboli.clv.B.
Obumbrare quid ſit:et quid in Maria fecerit.fol. ccccc xiij.H.
Oculi dñi ſup iuſtos ⁊c.ciij.F.
Oculos colũbinos dedit Chriſt⁹ ſponſe. ccccl xxiij. poſt.B.
Oculus et crinis q̃bus vulnerauit ſpõſum Maria ccccl xxxiij.L.
Oculi doctorũ ſunt oculi Chriſti ⁊ eccľie:ſed ocul⁹ Marie eſt oculus colũbinus.ccccl xxx.S.
Officium ſacerdotis reſpiciunt tria.lxxvij.J.
Oliua vt inſeritur oleaſtro:ita eccleſia ſynagoge. clvij.G.
Oipotentia regis in quo precipue luceat.ccxciij.E.
Opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa.cj.L.
Opera mie nõ fiunt ſine gratia licet in pctõ.clvj.E. Nec ſunt ſimpliciter mortua.ibidem.F.
Operationũ humanarum gñã quatuor.clvj.D.
Operum noſtrorum quedam diriguntur in pximũ quedã in deũ.ccxlj.D.
Opera diuina triplicia.ccxlvj.P.
Operationes noſtre bone ſunt imperfecte. folio ccccxc/P.Q.R.
Operationis bone fructus triplex.cccccvj.E.
Opus nature eſt opus intelligentie.cclx.D.
Opus fit p duo facile.cccix.S.
Oratio et deprecatio.lxvij.F. Oratio eſt varia. fo. ccclxxij.V.
Ordo cum ſit in omnibus quomodo amittatur in homine. ccccc xvij.D.
Organicum quid notet.xxxv.B.
Origenis in corrigendis Bablijs vigilãtia.xxiij.X
Originalis iuſtitie amiſſio. cxxxiij. L. Peccati in nos tranſitio.M. Eiuſdẽ definitio.ibi. N.
Originale peccatũ eſt caput draconis.ccj.H.
Originalis culpe expers Maria.ccclxxxviij.M.N et ſeq.
Originalis culpa non potuit tranſire in Mariam ccccl xvij.Q.R.
Originales dicebantur habitus virtutuz in Adam cccccix.F. Jtaq; qui nunc morales tunc erant naturales.ibi.G.
Oſculum dicit quandam vnionẽ.ccccl xj.Q. Oſculũ quadruplex quo oſculatur Chriſtus eccleſiam. ccccl xij.K.
Oſculũ dicit vnionẽ ſponſi cum ſponſa.ccccl xix.J.
Pacificus dicit Chriſtus propter tria. cccccv.A.
Palma quid notet.cccxcix.Y.et.A.⁊.Aa.⁊.C.
Panis euchariſtici trãſſubſtantiatio. ccccxlix.B.
Parabola nõ ponit gratia ſui ſed alterius.ccix.S
Paradiſus terreſtris vnde Adam expulſus vbi ſit cxcvj.z.A. Et qñõ inde exire potuit Adã cuz vxore aut illuc introire Helias ⁊ Enoch.cxcvij.B.
Parce vitam hoim texentes.ccclv.S.
Pars recipit denominationem totius ⁊ contra.fo. xvij.poſt.J.
Paſſer dicitur Chriſtus.ccxxv.X.
Paſſionis Chriſti efficacia vnde.xiiij.J.
Paſſio Chriſti debuit eſſe multiplex vt peccatum Ade.cxix.T.
Paſſio Chriſti ſola ſufficit ad ſalutem.ccccxxcij.L.
Paſſio ſolius Chriſti qñõ potuit ſatiſfacere p oĩb⁹ ccccl xxxviij.C.⁊.fo.ccccl xxxix.H.J.K.⁊.ſeq.

Paſſio Chriſti qñõ applicetur operibus noſtris. ccccxcj.T.
Paſſionis Chriſti modus fuit nobis vtilis decẽ rationibus.ccccxcj.X.
Paſtoribus quadruplici de cauſa reuelata eſt natiuitas Chriſti prius q̃ alijs.ccccvij.z.
Paſtorũ ⁊ ducũ quatuor vigilie.cccxxv.O.
Pater celeſtis duo fecit mittẽdo chriſtũ.ccxcviij.N
Pater quilibet bonus debet notificare filijs legez euangelicam et docere orationẽ dñicam ⁊ ſymbolũ fidei.ccclxvj.Y.
Pater priſci deſiderabant aduentum Chriſti. fol. cclviij.X.
Patrẽ ⁊ matrẽ dereliquit xp̃s ĩ cruce.ccccl xxvj.Y
Patriarche cupiuerũt ſepeliri ĩ terra pmiſſionis q: xp̃s debebat in Hierľm ſepeliri.cclxxviij.H.
Patriarche operabant ⁊ ſaluabantur in fide ⁊ gratia Chriſti futuri.ccccc xj.H.
Patriarche deſiderabant celũ potius q̃ terrã promiſſionis.ccccxxxv.B.C.⁊ quare volebãt ſepeliri in terra pmiſſionis.ccccxxxvj.D.
Paulus eremita quare fugerit in deſertũ.cccccj.G
Paup eſt popul⁹ chriſtian⁹ a Dauid vocatus.lj.K.
Pax ⁊ quies eſt finis cuiuſlibet negotij.ccccvij.Y.
Pax ab angelis annũciata quenã fuerit.ccccviij.C
Peccare quid ſit.cxlj.A.
Peccare poteſt quis tripliciter.cxlvj.Q.
Peccator peccãdo tria damna incurrit.clj.E. Semper committit adulterium/furtum/⁊ homicidiũ ibidem.F.
Peccator tenetur ſemp dolere de commiſſo peccato.xlij.D.
Peccator licet proximum ledat tamen plus deum. cliij.N.
Peccatorem iuſtificare maius eſt q̃ creare celum. ccxxiiij.Q.
Peccatũ habet tres gradus.xxvj.L.
Peccatũ facit miſeros per duo.xlj.z.
Peccatũ a nemine totum vitatur.lxxv.D. Eſt autẽ oculum ⁊ alienuz tripliciter.ibi.E. Quod ſit maximum.ibi.F.
Peccatũ quid ſit.xcvij.H. Tria ex eo remanere in anima.ibidem.J.
Peccatũ Dauid fuit in multis ſimile peccato Ade cxlix.Y.
Peccatũ facit quatuor mala in peccatore:et penitẽtia quatuor bona ſeu fructus.cliiij.T.
Peccatum ſynagoge indelebile.ccxx.M. Simile peccato diaboli.ccxxij.S.T.per to. Et diſſimile. ibi.con.quinta.
Peccato diaboli ſimile fuit peccatũ ſynagoge.fo. ccxxj.P.
Peccatum ſex mala affert homini.cclviij.z.
Peccatum omne dicit ſanguines.cxlviij.S.
Peccatum Ade intulit nobis tria dãna.cclxxvj.A.
Peccatum Ade exaltatio cordis et oculorum.folio cccxxvj.T.
Peccatum idololatrie an ſit maximũ/⁊ quare vnũ ſit maius alio.cclxxxij.R.
Peccatum nemo vitat proprijs viribus.ccccc xij.C
Pedes aie ſunt cogitationes.cxcviij Bb.
Pedum diſcipulorum latio quid indicabat. folio ccccl xxix.E.
Pelagiinus error.lix.B.
Pelagij. Manichei/ ⁊ Judeoꝝ errata.ccciiij.E.Co rũdem impugnatio.cccv.F.
Peregrinis humilitas et patientia maxime neceſſaria.cxv.J.
Peregrinus ⁊ exul paradiſi cõplevit quatuor curſus ſiue ſtatus ſignificatos quatuor literis hebraicis.cccix.T. Profecit in lege euangelica quadrupliciter.cccxij.B.
Perfectũ/optimũ/bonum/⁊ perfectio quid notent cccccviij.R.S.T.V.⁊ ſequentibus.
Pericula quinq; a quibus liberant angeli hoĩes ccxliij.H.
Perplexitates tres philoſophorũ. cccccix.z.⁊.ſeq.
Perplexitas Chriſtianorũ/quare optime ſcientes nõ ſemper optime viuant.ibi.C.
Perſecutiones fuerunt vtiles ſanctis.cxv.K.
Perſecutio hereticorum eſt pernicioſior q̃ tyrannorum.cxxiij.
Perſecutiones ſuas ⁊ eccleſie preuidit Dauid.fol. clxviij.B.
Perſecutores eccleſie quadruplices.ccxliij.J
Perſecutiones ⁊ defenſiones eccleſie.ccccx.F.
Peſſulum oſtij mei aperuit dilecto meo ⁊c.folio: ccccl xxxvij.X.
Petitioni vt impleatur tria neceſſaria.xxxviij.N.
Petitiones ſeptem primi cantici canticorum.folio ccccl xv.K.
Petrus ⁊ alij apoſtoli an perdiderint totaliter fidem in morte Chriſti et potuerunt dici heretici. ccccxciij.K.L.M.
Petri p ſpũs ſancti virtutẽ fortitudo.ccccxciij.O.
Phariſeos inuidia ⁊ timor in Chriſtum extimulauit.xxx.G.
Phariſeorum et Thalmudiſtarum peruerſitas in ſcripturis corrumpendis/⁊ peruerſe interpretãdis.ccxix.K.
Philoſophi nõ faciebant opera vere moraliter bona/nec vitabant enormia pctã ſine gratia Chriſti.ccccc xiiij.J.⁊.K.⁊.ccccc xvij.B.
Plato qñõ puenit in cognitionẽ creaturarum per emanationẽ verbi a patre.ccccxlvij.z.
Pena crudelium et malorum quadruplex. folio ccxcij.A.
Penitens petit a deo quatuor.cccxlvj.X.
Penitentie partes tres.xlj.L.
Penitentia eſt peccatori neceſſaria.xcvj.G.
Penitentie perfecte partes tres.xcvij.M.
Penitentie diffinito.xcix.O.
Penitẽtia tria facit.clj.H. Impugnat a tribus.fo. clij.K.
Penitentia omnis inſufficiens ſine paſſione Chriſti.cliij.
Penitentia operat quatuor fructus.cliij.T.
Penitentie partes.cccxxvj.S.
Penitentia iniuncta nulla poteſt ſatiſfacere. folio ccccxc.R.S.
Poſſeſſio alienis relinquentes ſolum retinent ſepulchrum.cxlj.C.
Porte iuſtitie ſunt ſacramenta eccľiaſtica. ccc.Q.
Precepta dei omnes ſeruare obligamur:licet ſine gratia a nobis obſeruari et impleri nequeant cccv.H.
Precepta affirmatiua quõ obligẽt he iez.cccviij.R
Precepta ſexcenta tredecim continet lex Moyſi. ccccxxiij.L.
Predeſtinat deus aliter q̃ preſcit aut reprobat.fo.

ccclxxix.R.
Preibis enim ante faciem dñi/oſtendit quomodo ccccvj.S.
Premiū Chriſto myſtice ꝓmiſſum.cccxxiiij.M.
Principes Juda qui fuerint in figura.clxxxiij.X. et ſeq.
Principium primum vtriuſq; teſt.eſt Chriſtū eſſe deum.clviij.J.
Promiſſa ſunt Dauid tria precipua.ccxxxviij.
Premiſſiōis terra Chanaā quō fuit promiſſa.ccl.E
Promiſſio facta Dauid dei Chriſto.cxcij.L.
Promiſſio facta cum iuramento indicat certitudinem.cclxxxv.D.
Promiſſio de Chriſto facta Dauid ꝓpter eius manſuetudinem ⁊ deuotionem ad templi edificatiōē.cccxxvij.X.
Promiſſiones de Chriſto facte.cccxxxviij.D.
Propheta diffinit tripliciter.vj.A.De ratione autē prophetie ſunt ſex.ibi.B.
Prophete intelexerunt viſiones ⁊ prophetias ſuas vij.C.Deus autem reuelabat eis myſteria tripliciter.ibi.D.
Prophete non eodem modo conſecuti ſunt ſpiritū propheticum.vij.J.
Prophete dignitas vnde ſumatur.viij.M.
prophete gradus tres.viij.L.
Prophetie Dauid intelligentiā concernentia.xj.F.
Prophetie quatuor ſunt neceſſaria.ccclxiij.G.
Prophete miſſi ſunt ad duplicē finem.ccclxiij.M.
Propoſitionis ſunt quatuor conditiones.iij.M.et oīa vetera ſcripra reſpectu nouorū ſunt q̄dā propoſitiones.iiij.J.⁊.N.
Prouerbiū ⁊ parabola quid ſint.ccix.S.
Prouidentiā diuinam explicant quatuor.cviij.R.
Proximū ledimus in ꝯmutādo tripliciter.lxij.M.
Pſallere et cantare quid differant.cclxxviij.R.
Pſalmorum componendorum triplex principium ⁊ ratio.c.R.
Pſalmi quorum titulus in finē:ia quo facti et cantati.cxxij.B.C.
Pſalmus.xcj.eſt ꝓphetia cātici Marie.ccxlvij.R.
Pſalteriū Dauid figurabat Chriſtū ⁊c.cclxxviij.J.
Pſalmi.cxviij.quadruplex expoſitio.cccvj.M.
Pſalterium a pſallendo dictum eſt quaſi laudatorium.v.P.
Pſalteriū nō pōt faciliter diuidi.fo.xxv.C.
Pſalteriū triplex decachordū.ccclviij.A.
Pſalterium triplex.ccclix.L.
Pſalteriū cur cantemus in officio diuino.ccclx.N
Pueri hebreorum figurabāt Chriſtum recepturos.cccj.Z.

Quaſi pacem reperiens.ccccc.Y
Quatuor bona nunciata virgini contra totidem mala que incurrerant primi parentes.ccclxxxiij.A.B.
Quatuor incompatibilia deprehendit Maria in dictis angeli / et angelus dixit illi quatuor miranda.ccclxxxiij.C.D.
Que eſt iſta q̄ aſcendit de deſerto.cccccij.O.P.
Querenda in pſalmorū expoſitione.fo.iij.A.B.
Queſtiōes quinq; ꝯtra Judeos diſputate.ccccxxj.per totum.
Queſtio tertia cōtra Judeos incepit.fo.ccccxxxv.
Qui fecit celum ⁊ terram/additur ſepe poſt nomen deus aut dominus.⁊ quare.cccxxx.R.

Raab gentibus Judeis coniuncta.ccccclxiiij.F.
Rapinam duplicem commiſit Adam clxxxvj.Z.
Ratio oſſibus comparatur.xl.A.
Rationes ſeminales indite terre non exeunt in fructum/niſi virtute celorū.cccxlv.Q
Recordatus eſt deus miſericordie ſue multipliciter.ccccij.N.
Redemptio noſtra debebat fieri per hoiem iuſtum ⁊c.cij.B.
Redemptionis noſtre myſterium figuratum multipliciter.cxvj.N.
Redemptionis noſtre actus cui ſit attribuendus.clxxvij.M.
Redemptio humana fuit figurata per tres liberationes Judeorū.fo.cclxxv.Z.
Redēptio ⁊ hereditas noſtra manifeſtata non fuit ante Chriſti paſſionem.cccxxij.E.
Redēptio Chriſte tripliciter copioſa.cccxxvj.Q.Nec ab alio poterat fieri.ibidē.R.
Redemptionem noſtram operata eſt tota trinitas.cccxlvj.R.
Redēptiōis nr̄e efficacia.ccccclxxxvij.⁊.ccccclxxxviij per totum.Ordo.ccccxc.O.
Redēptionis noſtre myſteriū cantatur.ix.cāticis.ccccclxvj.M.
Redemptor eſt omnium Chriſtus licet non oēs ſint ſaluati.ccccxiiij.M.
Redēptus eſt totus homo a Chriſto.cxx.X.
Regem decorant tria.cxxvij.N.
Reges dei ſunt vicarij in regendo.ccccxcvj.E.
Regni Chriſti gloria conſiſtit in tribus.lxxviij.P.
Regno digna habuit Chriſt⁹ quinq;.cxxvij.O.
Regnū Dauid figura regni Chriſti.ccxxxviij.T.
Regule decem ad aperiendas ſcripturas.xij.L.et ante.
Religio Chriſtiana eſt congregatio iuſtorum.fo.cclxxxviij.M.
Remittere nolens p̄canti amore paſſionis Chriſti videtur cōtemnere ipſam.ccccxcj.U.
Regni Dauid dilatatio p̄ plures promiſſa.clxix.C.
Reſurrectio diuerſa mortuorum.xxviij.circa medium
Reſurrectio Chriſti fuit confirmatio noſtre fidei ⁊ ſalutis fo.cclxxviij.G.
Retiacula duo q̄b⁹ Chriſtus capi nequijt.ccxlij.R.
Reuelatio prophetarū triplex.vij.D.In ſomnis fit multipliciter.ibi.E.
Reuereri/honorare / laudare / glorificare ⁊ adorare:quō ſe habeant p̄ ordinē.xc.R.cxcv.T.
Reuertere Sunamitis aut luſtra et circumi.folio ccccclxxij.D.
Romanorū ppl's deſcendit de Japhet.cccxxxij.P.
Romani putabant deos ciuitatum victarum vinci ccclxxxj.Z.
Rubi quē viderat Moyſes ſignificatio.ccclxix.L.
Ruth.Thamar/⁊ Raab gentiles mulieres iudaicis inſerte figurabant ad fidem cōuertēdos gentiles.ccccclxiiij.G.

Sabbatum quoddam eſt totum tēpus gratie.ccxviij.F.
Sabbatum an debebat ceſſare.⁊ q̄d ſit.⁊ quare iuſſū ſctificari/⁊ quare in fine ſeptenarij.ccccxxviij.A.B.C.D.Quō erat celebrandū:⁊ q̄d partim morale et partim cerimoniale erat ei⁹ preceptū:et cetera ſabbatū cōcernentia.per totū.q.ij.
Sabbatum falſuȝ celebrant nunc Judei.ccccxxxj.L.⁊ ſeq.Chriſtiani verum.ccccxxxij.O ipſum:ſanctificare quid ſit ibi.S.
Sanctum appellat Chriſtus corpus ſuū.xciij.⁊.A.
Sacerdotum noui teſtamenti perfectiones requiſite.lxij.J.
Sacerdotis officio congruūt tria.lxxvij.J.
Sacerdotes dicunt illud pſal.xlij.Et introibo ⁊c.folio.cxxiiij.R.
Sacramenta veteris legis differunt per quatuor a ſacrementis noue legis.cxlvij.S.
Sacramēta eccleſiaſtica ſunt porte iuſtitie.ccc.Q.
Sacramenta ⁊ ſacrificia vetera mortura ſunt cum chriſto.ccccxxiij.M.
Sacrificia ⁊ holocauſta an valebant pro peccatis cxviij.Q.
Sacrificia legalia quare erant abolenda.cxliiij.J.
Sacrificia duplicia offerunt in no.teſt.cxlviij.X.An in ſacrificijs vere.teſt.erat deus.cl.B.Erant figu.cl.C.
Sacrificium voluntatis cur deus primū acceptet cxlviij.U.
Sacrificia ve.te.nō liberabāt a mortali.ccccxxij.B
Sagitte dicunt apl'i ⁊ duplici xp̄i.ccccxxiij.G.
Salomon accepit materiā Cāticoꝝ ex pſal.cxviij.vt docetur.fo.cccxvij.
Salomō in canticis repreſentat deū.ccccclxxiiij.N
Salomon cantauit canticum vinee aptius q̄ Eſa.folio.ccccclvj.A.Sed an illuſtratus ſpiritu ſancto.ibi.C.D.E.
Salomon ſatyrice proceſſit in operibus ſuis.cccclvij.R.Vocatur tribus nominibus.cccclvij.L.
Saluat nullus in virtute ſua propter duo.cij.B.
Saluum fac populum tuum:an non fruſtra orēt.ccccxvj.M.
Samaritanus ſaucius derelictus in via.cccij.Z.
Sanguines omne peccatum dicitur.cxlviij.T.
Sanctificationis Marie tēpus.ccclxxxviij.L.
Sanctuatij et regni et ſacerdotij Judeorum tranſlatio.ccxiij.X.
Sanctus que pars.⁊ quid ſignificet.ccccxij.M.
Sapientes Romani ⁊ phi non obtinebant veras virtutes morales tū/nō vitabant enormia peccata ſine gratia xp̄i.ccccxiiij.J.⁊.R.
Satiſfactio quomodo debeat fieri.xlij.C.
Saulem quare reliquit ſpiritus malignus pſallēte Dauid.v.S.
Saul cur appellatus ſit Cuſi.xlij.M.
Saulis obſtinatio erat figura obſtinationis Judeorum.cvij.N.
Scala Jacob quid notabat.lxxxv.F.
Scandalizat quis alterum tripliciter.cxlv.L.
Scientia duplex literalis ⁊ ſpiritualis.cxcj.R.
Sciētie ſpeculatiue a morali differētia.cclxxxix.S
Scientie ⁊ ſapientie legis differentia.ccxc.T.
Scientie dei cauſa.cccxxxvj.A.
Scriptores iudaici ſunt quadruplices.lxxvij.O.
Scriptura ſacra eſt liber ſcript⁹ intus ⁊ foris.xij.R.
Scripture difficiles in hyblijs et non legende ab imperitis ſecundū Judeos.ccclxxvij.
Scriptura vete.teſta.paritur tres defectus reſpectu ſcripture noui teſtamenti.ccclij.L.
Scripturā depravatā inuenit xp̄i.ccccclxxj.C.
Secte quatuor Judeorum.ccxviij.G.
Sedebāt homines in vmbra mortis multipliciter ccccvj.T.
Sedentes in cathedra peſtilentie.xxvj.R.⁊.M.
Sedere tripliciter ſumitur in ſacra ſcriptura.cclxxxiij.U.
Sedere deum ſuper Cherubin.ccclxxiiij.F.
Sedes eccleſie dicitur ſedes Dauid.cccxxviij.D.
Semen abrahe Jſrael et Dauid habet duplicem reſpectū.ccxxxvij.S.
Senſus triplex ſacre ſcripture.iiij.L.M.
Senſus verboꝝ duplex:alter in quo ſunt:⁊ alter quē faciunt in ſacra ſcriptura.xv.A.
Sepeliri cupiuerunt patriarche ad ſepulchrū chriſti.cclxxviij.M.
Septem in pſal.ij.notanda.xxxj.O.
Septuaginta interpretes bybliorum.xxiij.S.
Septuaginta generationes filiorum Noe ⁊ Jſrael ⁊ totidem lingue in edificatione turris Babylonice.ccclxxviij.O.
Seruitus noſtra nō eſt niſi retributio.ccccc.E.
Sethim.arbor ſpinoſa quid figuret.ccccclxvj.P.
Sicut locutus eſt per os ſcrōꝝ.ccccciiij.Q.et ſe.R
Signa tria dedit Chriſtus Judeis vt ſe recipiant ccxvij.D.
Significationes verboꝝ.xviij.tract.quarto.
Syllogiſm⁹ fit ex veteri ⁊ nouo teſtamēto.iiij.R.
Simeon ⁊ Leui in Joſeph ꝯſpirantes.xxxij.S.T.
Simeon ſenior accepit Chriſtū in purificatione vt redēptorē generis humani.ccccij.M.
Simon magus ⁊ alij a Pariſeis in xp̄m prouocati ⁊ excitati.cccxxxiiij.X.
Synagoga non eſt lignum circa decurſus aquarū xxvij.Y.
Synagege apparatus ⁊ glīa in exteriori.cxxix.X
Synagoga quadruplex in qua iudicat Chriſtus.ccxix.M.
Synagoga facta eſt ſtirilis et gentiles frugiferi.cclxxvij.E.
Synagoge nemo fidelis nunc benedicit.cccxxiiij.L.Fuit autem poſt Chriſti mortem multipliciter afflicta.cccxxv.M.
Synagoga facta eſt ſimilis aſpidi.ccclxxxj.Y.
Synagoga quadruplici de cauſa dicitur Edom.cccxxxiiij.U.
Sion d̄r eccleſia myſtice ⁊ Hierl'm.clxvj.Y.
Sodoma quid interp̄tet ⁊ ſignificet.ccclxxxj.X.
Sol filius aurore ⁊ aurora filia noctis.lxxiiij.X.
Soli naturali comparatur ſol iuſtitie Chriſtus.cclxix.N.
Solis retrogradatio tempore Ezechie fuit figura aduentus.xp̄i.ccclxv.
Soli deo quomodo peccet homicida/adulter ⁊c.clj.J.
Solitudo dicitur hic mundus.cclxxvj.B.
Sollicitudinis Chriſti cum alijs ſponſis comparatio.ccccclxxxvj.S.
Soror noſtra parula eſt.ccccciij.T.
Spes Chriſti de reſurrectione ſua qualis fuit virtus.lxvj.A.
Spes qualis ſit habitus infuſus.xciiij.D.
Spem ſuam ponunt fideles in Chriſto.ccxlj.E.
Spes quid ſit.cccx.X.Y.
Spinarum duo genera in carne ab Adam tradu-

cta.cvj.L.
Spiritus ⁊ litera differunt in ſenſu ſcripture.xiij.R.Ex eis cōponiť.ſcriptura.xiiij.T.5.
Spiritus ſanctus diciť bonus eſſentialr.cccxlvj.T.Par eū creuit fides noſtra.ibi.V.
Spiritus duplex propheticus.vij.R.
Quid a ſimplici differat.ccclxxiiij.D.
Spiritus ſanctus diciť mater eccleſie:q2 hebraice ſignificať voce feminini generis.ccccxcvj.F.
Spūalis ſenſus etiā in no.teſt.q̄rēdus.xiiij.X.Y.
Sponſa petit primū oſculari. Secūdo trahi odore vnguentorū.Tertio introduci in cellaria ſpōſi.cccclxij.D.Compellat ſponſum quinque nominibus.ibi.E.
Spōſa accepta pro tota eccleſia.cccclxix.R.Quieſcit in xp̄o ⁊ xp̄s in ea.cccclxx.M.N.P.
Sponſe a ſponſo liberatio ⁊ erectio.cccclxxj.Y.5.
Sponſe Chriſti excellentia.ccccxcix.Y.5.
Sponſa fugit in eremū.cccccj.L.
Status peccati gradus tres.lviij.T.
Status ſeptē veteris teſt.ante xp̄m.cxxiiij.L.
Status eccleſie tres.ccvij.Q.
Status quinq3 hoīs diuerſi ſucceſſiue.ccccxv.H.
Steriles inuenit xp̄s Judeos.cvj.J.K.
Studiū legis diuine cōmendať.cxj.C.
Subiecit pedibus Chriſti pater inimicos eius.cclxxxiij.X.
Subſtātia panis quomodo trāſſubſtantieť in Eucharistia in corpus xp̄i.ccccxlix.B.
Sunamitis ⁊ Sulamit quid notēť.ccccxcvij.O.
Superbia eſt pes ⁊ fundamentum pctōr.cix.V.
Superbia origo peccati ex quo naſcūtur alia.ccclxxij.S.
Superbi mente cordis ſuis ſcribe ⁊ phariſei.cccxcviij.Y.
Superſtitio erat per quam diabolus regnabat.ccclxxv.H.
Suſcitauit a terra iopes triplices chriſt⁹.ccxcij.D
Tabernaculum ⁊ tēplum dn̄i de quib⁹ verificentur.xx.B.
Tabernaculum figurabat Mariam.cccc.xvj.O.eius ornatus quid figurabat.cccclxvij.V.
Tēplo primo Salomonis infuerūt multa ad diuinum cultum pertinentia ignorata in ſecundo.xxij.P.
Templi edificatio ⁊ alia myſteria veteris teſtamēti myſteriorū eccleſie erant figura.cxxxvij.V.
Templi Salomonis due incenſiones.ccclxxvij.O
Templū materiale Salomonis erat typus tēpli corporis xp̄i.cccxxvij.5.
Tempus gratia ſignatū per menſem torcularium xliiij.M.
Tempus gratie totum dicitur mane.ccxlv.M.
Tempus paſſionis Chriſti tempus gratie et beneplaciti dei.clxxxvij.B.
Tempus torcularium mēſis ſeptēbris.ccxvj.A.
Tempus totum gratie eſt verū ſabbatū.ccxviij.F.
Tentationis quatuor gradus.ccxlij.H.
Terra promiſſionis quare ſic dicta.xx.D.
Terra promiſſionis irrigatur per Jordanem ⁊c.folio.cxx.E.
Terra canonicalis ſit.ccl.E.
Terra p̄miſſionis erat figura eccl'ie.cccclxxix.M.
Teſtamentū xp̄i cur dicatur nouum.cclxxix.Q.
Teſtamenti vtriuſq3 vna domus Jſrael et vna eccleſia.ccxcix.O.
Teſtamentum cur dicatur ſcriptura vetus.cccclvij.B.⁊ pactum.C.
Teſtimonia quibus xp̄s fuit approbat⁹.ccxlviij.V
Tetragrammaton nomen det an Chriſtus furatus ſit i egypto ⁊ p illō fecerit miracula.ccccxliiij.O
Thalmuda iudeis conſcribitur.ccccxlj.J.
Tharſis vbi ⁊ quid ſit:ac ſignet.cxxxviij.Y.
Timens deum eſt miſericors.ccxcij.B.
Timor duplex filialis ⁊ ſeruilis.xxxj.P.
Timoris dei defectus que mala faciat.lix.A.
Timor dicitur in ſcriptura quinque modis.lxxv.A
Timor filialis domini eſt principium bonorum.ccxcj.Y.
Tituli pſalmorum quomodo explicatur.xxj.K.et N.O.
Titulorum pſalmorum ratio.xxxiij.A.B.xxxvij.L.
Titulus pſalmi.lxxj.fo.cxcv.V.
Toldach in hebreo quid ſit latine.lvij.Q.
Tota pulchra es amica mea:quomodo verificatur de tota eccleſia.cccclxxxij.5.
Totum quid ſignet.ibidem.A.verificatur de Maria.cccclxxxij.B.C.
Tranſlatio triplex pſalterij per Hieronimum.xxiiij.B.
Tri.ſunt mihi difficilia.Via viri in adoleſcentia cxxxj.F.
Tribus domini aſcendētes in Hieruſalē.cccxxx.V
Trinitatis opera ad extra ſunt indiuiſa:modi tamen operandi diuerſi.cj.X.
Trinitatis myſterium explicatur.cxlviij.V.
Trinitatem perſonarum ⁊ vnitatem ſubſtantie innuit Dauid.clxxviij.M.
Trinitas tota quomodo cooperatur ad productionem creaturarum.cclxij.H.
Trinitatem diuinarum perſonarum oſtendit Chriſtus.cccxlvj.S.
Turturis vox.cccclxxj.A.
Vaſa mutuo accepta aſportauerunt Jſraelite ſine peccato:quia domino iubente.cclxxij.V.
Vbera attribuit metaphoricos Chriſto.cccclxij.S.⁊ q̄d ſignificēt.ibi.X.
Vegetatio ⁊ humectatio corporis myſtici.xxviij.A.
Ventus auſtralis.videatur auſter.⁊ fo.cccxxij.C.
Verbo quo mundus creatus/eſt etiam reparatus cj.Y.
Verbum dei gladius benignus.cccxlix.B.
Verbū.i.filius aptiſſime diciť nomen dei.ccclvij.D
Verba ſeptem xp̄i in cruce.cccclxxxvj.T.
Veritatis ratione exprimere difficile eſt.liiij.M.
Veritas ⁊ iuſtitia dei in quib⁹ cōſiſtant.cccxliiij.N
Veritas verbi Eſaie ad Ezechiā ū ppleti.ccclxvj.B
Veritates.xxiiij.colligende ex cantico Te deū lau.ccccxviij.O.
Vermis diciť Chriſtus.lxxx.S.
Veſtes Chriſti due.lxxxij.Y.
Vetus teſtamentū eſt ꝓpoſitio quedā.fo.iiij.J.videanť Lex.Teſtamentū Scriptura ⁊c.
Verba ſcripta oīa ſraľr itelligēda de xp̄o.xiiij.V.
Via viri in alma.i.adoleſcentula legendū.cxxxj.F
Via iniquitatis in homine duplex cccxxxix.B.
Viatorū tres gradus ⁊ eccleſie tres ſtatus.cccvj.L.

Vigilie quatuor/paſtor ⁊ ducū.cccxxv.O.
Vincentij martyris poſt mortē merita.ccccxcj.B.
Victoria xp̄i in Cruce.ccccxcix.Ha.
Vincula ⁊ iugum dirupit nobis xp̄s.xxx.J.
Vindicta nulla eſt petenda de inimicis per pſal.cviij.vt docetur.fo.cclxxxj.P.Q.
Vinea accipiť interdū pro eccleſia.cccxxiiij.J.
Vinea xp̄i totus populus fidelis.ccclxxx.V.
Vinee flores fugant ſerpentes.cccclxxj.B.
Vinum ſapientie ⁊ intelligentie ſanctorum.ccccc.D.
Vipera h3 ſeptē deteſtabiles ꝓprietates.clxiiij.X.
Virga Moyſi erat figura Chriſti.ccj.F.
Virga accipitur pro poteſtate.cclxxxiij.5.
Virginalis conceptus Marie.cccxcij.A.
Virtutū humanarum principium.lx.D.
Virtutes tres precipue ad vitam eternā ꝓmerendā.Humilitas Veritas ⁊ mīa.ccxxvj.B.
Viſio de diuina eſſentia duplex haberi pōt.x.Y.
Vita hominis ſemper eſt amara ratione corporis ⁊ anime.ccclxvj.V.
Unguenta decem odorifera effudit Chriſtus in aduentu ſuo.fo.cccclxiij.B.
Unicornis cornu ſuo fugat omne venenū.xcj.T.
Voluntatis ſacrificium cur deus acceptet primū.cliiij.V.
Voluntas hoīs tenet mediū inter voluntatē dei ⁊ diaboli rōne cōſolationis ⁊ electionis.ccxx.L.
Volūtates quatuor circa mortē xp̄i.cccclxxxv.Q.Deſignanť aūt p quatuor vētos.ibi.R.
Voluntas fuit in Adā creata cū iuſtitia.ccccccix.E.
Volūtas noſtra nō neceſſitať ad malū.ccccccxij.A.teneť aūt ſubiugare ſenſualitē.ccccccxij.B.
Vox domini ſuper aquas xp̄s.xcij.V.
Vſq3 ⁊ donec tripliciter ſumuntur in ſcriptura.cclxxxiij.Y.
Vterus eccleſie triplex.cxc.H.
Vterus interdum ſignificat memoriā.cclxxxiiij.A.
Vterus virginis thalamus Chriſti odorū plenus.cccclxviij.B.
Vtilitates cātici Te deū laudam⁹.ccccxviij.P.Q.⁊.R.ccccxij.T.V.X.Y.⁊ ſeq.5.
Vulneraſti me in vno crine colli tui.cccclxxx.R.
Xp̄s ſcribi debet chriſt⁹ ⁊ ita ſuo ordine ſignatur.
Zacharias ſuſcepit xp̄m vt redēptorem mundi adhuc deliteſcētē in vtero virginis matris.cccccij.L.
Zizaniam ſeminat mendax.xxxviij.P.

Finis Tabule in totum opus. diligenter collecte.

Tabula Pſalmorū:in quorū fine concluſiones antedictorum ponuntur.

Beatus vir.	Pſalmus.j.
Quare fremuerunt gentes.	pſal.ij.
Cum inuocarem.	pſal.iiij.
Domine ne in furore.	pſal.vj.
Dn̄e dn̄s noſter.vbi dupl.ſunt conclu.	pſa.viij.
Saluum fac domine.	pſal.xj.
Vſquequo domine.	pſal.xij.
Dixit inſipiens.	pſal.xiij.
Domine quis habitabit.	pſa.xiiij.
Conſerua me domine.	pſal.xv.
Diligam te domine.	pſal.xvij.
Celi enarrant gloriam dei.	pſal.xviij.
Exaudiat te dominus.	pſal.xix.
Deus deus meus reſpice.	pſal.xxj.
Domini eſt terra.	pſal.xxiij.
Afferte domino.	pſal.xxviij.
Exaltabo te domine.	pſal.xxix.
Beati quorum.	pſal.xxxj.
Exultate iuſti.	pſal.xxxij.
Dixit iniuſtus.	pſal.xxxv.
Domine ne in furore.ij.	pſal.xxxvij.
Expectans.Jn quo duplices conclu.	pſal.xxxix.
Beatus qui intelligit.	pſal.xl.
Eructauit.triplices habet conclu.	pſal.xliiij.
De⁹ noſter refugiū.etiā triplices habet.	pſal.xlv.
Magnus dominus.	pſal.xlvij.
Audite hec omnes gētes.	pſal.xlviij.
Deus deorum.	pſal.xlix.
Miſerere mei deus.	pſal. .
Exurgat deus.	pſal.lxvij.
Saluum me fac deus.	pſal.lxviij.
Quam bonus Jſrael.	pſa.lxxij.
Notus in Judea.	pſal.lxxv.
Voce mea.	pſal.lxxvj.
Exultate deo adiutori.	pſal.lxxx.
Deus ſtetit in ſyna.con.duplices.	pſal.lxxxj.
Quam dilecta.	pſal.lxxxiij.
Qui habitat in adiutorio.	pſal.xc.
Bonum eſt confiteri.	pſal.xcj.
Deus vltionum.	pſal.xciij.
Miſericordiam ⁊ iudicium.	pſal.c.
Benedic.i.duplices concluſiones.	pſal.cij.
Benedic.ij.	pſal.ciij.
Dixit dominus domino.dupli.cōclu.	pſal.cix.
Confitebor tibi domine in toto.	pſal.cx.
Beatus vir qui timet do.	pſal.cxj.
Jn exitu Jſrael.	pſal.cxiij.
Beati immaculati.	pſal.cxviij.
Domine probaſti me.	pſal.cxxxv.
Domine exaudi orationē meam auri.	pſal.cxlij.
Benedictus dominus deus meus.	pſal.cxliij.
Laudate dominum de celis.	pſal.cxlviij.

Finis tabule cōcluſionū ſcđ3 numerū pſalmorum. Alias cōcluſiones vide in vocabulo Concluſiones.

¶ Reuerendi ⁊ optimi patris domini Jacobi parem de valentia Chriſtopolitani Epiſcopi: Ad reuerendiſſimum in Chriſto patrem ⁊ dominũ D. Rodericum Borgiam cardinalem Valentinum: epiſcopum Portuenſem ⁊ Cartaginenſem: ſacro ſancte Romane eccleſie vicecãcellarium digniſſimum: in libros Pſalmorum Dauid.

Prefatio.

Commentarios in pſalmos Dauid prophete regij ⁊ ſanctiſſimi a me nuper editos ad quẽ potius mitterẽ ꝙ̃ ad tuã dignationem reuerendiſſime pater ⁊ domine. D. Vicecancellarie/ literarũ cultor precipue ⁊ maxime: curieq̃ Romane ſpecimẽ: qui demum eccleſie Valẽtine inſignis merito preſul exiſtis: cuius vices ego (licet immeritus) hic tua beneficentia gero: profecto habui neminem. In quibus non tam mihi laus ſcribẽdi: ꝙ̃ voluptas ingens faciendi ſatis: venerandis ⁊ preſtantiſſimis patribus eccleſie tue Valentine canonicis: omni virtutum genere/ ac literarum ſtudijs eruditiſſimis: ⁊ ornatiſſimis/ qui me ſepenumero ad hoc ſcribẽdi onus ſubeundum enixiſſime hortati ſunt: queſita eſt. Nam cum me frequẽter orandi gratia in eandem eccleſiam recepiſſem: ⁊ citharedi Dauid pſalmos ijdem canonici in choro noctu dieq̃ decantarent ac pſallerent: ⁊ circa eorundem pſalmorum contemplationem difficultates non paruas ſedulo a me ipſi expeterent: hos q̃dem breues commentarios: per otium minus accurate ſcriptos: quibus tũ vt tuo officio (tui vero abſentia meo incũbebat) ſpirituales ſenſus nec nõ veras ſẽtentias ꝓ viribus aperirẽ: tum vt tue reuerẽdiſſime manſuetudini ſtudiorum: ⁊ lucubrationũ/ mearum rationẽ redderẽ: edidi. Quos tandẽ vt tua ſolita clementia: ⁊ humanitate ſuſcipias: ⁊ benigno fauore amplectaris: ⁊ ꝓſequaris/ deuote ſupplico tametſi ſuſcepti operis altitudo: ⁊ magnitudo humeris meis debilibus par minime cenſeat̃: cum nõ poſſit humana curioſitas inſcrutabilia arcana dei pertingere. Veruntamen: q̃m ſimplici ⁊ humili corde: ac dĩa mente illud aggreſſus ſum: diuina virtus: atq̃ pietas effecit: vt ita ſancto labori non parcerem ⁊ huic egregio ⁊ ꝓphetico operi: ad ipſius laudem: ⁊ immenſam gloriam edito: ad optatum finem conſequẽdũ ſecunda mihi fierent omnia: vt q̃ tribuerat voluntatem bene agendi: poteſtem proſequendi: ⁊ finẽ non denegaret. Solet enim pius et clemens deus humilibus de theſauris ſuis profundere: ⁊ proferre gratiam. Si quid ergo minus benedixeri: aut deuium hoc in opere meo cognoueris vt imperfecto meo referas ⁊ ignoſcas: obſecro. Si quid vero recti e ſanctis doctoribus: ⁊ ſacris codicibus excerpſerim/ ⁊ exhauſerim/ vt dei filio immaculato: in quo oẽs theſauri ſcientie: ⁊ ſapientie dei reconditi ſunt: id totum aſcribas: ſupplex oro atq̃ obteſtor. Vale.

¶ Argumentum.

Poſtq̃ ſanctiſſimum Dauid ad regnum Iſrael ſpiritꝰ ſctũs aduocaſſet: ⁊ ad eiuſdem regni culmen ⁊ apicem (debellatis hoſtibus) conſcẽdiſſet: idẽ ſpiritus ſctũs de ſtabili templo cõſtruẽdo cultuq̃ diuino ampliando ⁊ ordinando vehementem cupiditatem animo eius iniecit: nec non in eiuſdẽ templi exẽplar ⁊ deſcriptionẽ fabricam corporis Chriſti ⁊ totius eccleſie future typice ac myſtice continentem: eidem tradidit: atq̃ digeſſit. Ad qđ templum fabricandũ haud ſegnis Dauid ſe vehementi affectu ſedulo preparauit. Verũenĩuero aliter ꝙ̃ decreuerat euenit. Nam qđ tantopere optauerat: diuina prouidẽtia denegauit: ⁊ non ab re ſingulari quodam ⁊ arcano myſterio per filium eius Salomonem ſpũs ſanctus oĩa terminari ac compleri ſuggeſſit atq̃ mandauit. Dauid aũt ne tanti myſterij expers cenſeretur oẽm materiam ad materialis tẽpli ornatuz pertinẽtẽ: vt ĩ libris Paralypomenon legimus: ampliſſime preparauit. Veruntñ parum laudis ⁊ meriti in fabrica materialis templi fuiſſet conſecutus: niſi formam ⁊ ritũ laudãdi deum in eodẽ tẽplo tradidiſſet. Hinc eſt qđ prout in prefata templi deſcriptione a ſpũ ſancto didicerat ⁊ intellexerat: centum q̃nquaginta hoc in ſacro codice contẽtos ꝓpheticos edidit pſal. eoſq̃ electis cantoribus atq̃ tp̃ibus diſtribuit iubilandos. Jnq̃bꝰ filij a patre eternam generationẽ: Spũs ſcti ab vtroq̃ proceſſionem: verbi eterni tp̃alem incarnationem: Chriſti mortẽ ⁊ paſſionez ⁊ glorioſam reſurrectionem: ⁊ admirabilẽ ſuper oẽs celos aſcẽſionẽ: nec nõ pp̃li gẽtilis cõuerſionẽ: ⁊ tãdẽ noſtram futuram glorificationẽ: ita mirabil'r ⁊ lucide ⁊ prophetice decantauit: vt in quibuſdam potiꝰ videatur hiſtoriam euãgelicã ꝙ̃ prophetiaz texuiſſe. Hoc igitur breui argumento: ob quam cãm Dauid confecit pſalmos: oẽs partes arbitror eſſe complexas. Ego vero hoc in ope myſteria Chriſti ⁊ eccl'ie: prout mihi deſup arbitror eſſe donatum: ꝑ ſingulos pſalmos lr̃ali quadam intelligẽtia reſeraui atq̃ diſtinxi ad laudẽ dñi noſtri Jeſu Chriſti. Qui viuit ⁊c.

¶ Finis argumenti.

Aperiam in pſalterio propoſitionem meaz. pſalmo. xlviij. Quia non ſolum in illo pſalmo: ſed etiam in quolibet pſalmo huius libri: intendit Dauid nobis aperire aliquam vel aliquas ꝓpoſitiones ⁊ myſteria profundiſſima de veteri teſtamento: Jdeo non ſolum de illo pſalmo. xlviij. ſed etiam de toto libro pſalmorum verificatur ⁊ impletur qđ in verbis propoſitis dicitur. Aperiam in pſalterio propoſitionem meam.

A Quatuor cauſe totius libri pſalmorum.

¶ Jn quibus verbis implicantur ⁊ quaſi explicantur omnes quatuor cauſe totius libri pſalmorum. Nam in ly aperiam intelligitur ꝓnomen prime perſone. ſ. ego aperiam: per qđ denotatur cauſa efficiens ⁊ auctor omnium pſalmorũ. Cauſa vero materialis denotatur per ly propoſitionẽ quam nobis aperit. Tertio notatur cauſa formalis: in pſalterio: in quo dicit ſe aperire propoſitionem. Quarto tangitur cauſa finalis ſiue finis totius libri pſalmorũ. per ly meã. i. ad vtilitatez mei. Nam pronomina poſſeſſiua perſonas duplices importare videntur ſcd̃m Priſcianũ: q2 cũ poſſeſſore poſſeſſio ſignificatur. Et ſic in prefato verſiculo tãgunt̃ oẽs q̃tuor cauſe huiꝰ libri. ſ. auctor/ ⁊ materia ⁊ forma. ⁊ finis ſiue vtilitas: cuiꝰ gr̃a cõditi ſũt oẽs pſalmi. Et ſic tanguntur oẽs quatuor cauſe q̃ ſolẽt queri in quolibet opere.

B In quolibet pſo quinq̃ q̃runtur.

¶ Sed q2 ĩ quolibet pſalmo nõ ſolũ querunt̃ ſupradicte quotuor cauſe: ſed de neceſſitate querũtur alia quinq̃. Nã poſt notitiã cauſarũ queritur ſcd̃o ĩ quolibet pſalmo de titulo illiꝰ pſalmi. Tertio de modo prophetie quo pſalmiſta fecit pſalmũ/ ⁊ vñ fuit motꝰ. Quarto querit̃ de modo intelligendi ſiue de intellectu illius pſalmi. Quinto exponũtur verba. Sexto cõcordãtur diuerſe interp̃tationes que videntur quãdoq̃ diſcordare in pſal.

C Operis diuiſio.

¶ Jdeo in p̃ſenti ꝓemio anteq̃ veniamus ad expoſitionẽ pſalmoꝝ: premittẽtur ſex tractatus valde neceſſarij ⁊ vtiles: nõ ſolũ ad aperiendam ſciẽtiã libri pſalmorũ: ſed etiã ad expoſitionez ⁊ intelligentiã totius ſacre ſcripture vtriuſq̃ teſtamenti. Nam in primo tractatu aſſignabũtur quatuor cauſe huius libri. Jn ſcd̃o vero tractabitur de modo ꝓphetandi: ⁊ de veritate ⁊ excellẽtia ꝓphetie ipſius Dauid. Jn tertio ponẽtur quedam principia ⁊ quedã regule: ſine quibus eſt impoſſibile intelligi nõ ſolũ librũ pſalmoꝝ: ſed nec etiã reſiduuz ſacre ſcripture. Jn quarto exponẽtur v̾ba ſiue nomina que magis frequẽtãtur in toto veteri teſt. et precipue in hoc libro. Jn quinto tractabitur de titulis pſalmorũ: ⁊ vocabulis ĩ titulis ãnotatĳ. Jn ſexto x̄o memorabũtur interp̃tatiões facte de iſto libro Ex quibꝰ eligemus illã interp̃tationẽ quam principaliter ſequi intendimus in expoſitione huius libri. ¶ Jn primo ergo tractatu erunt quatuor capitula. Nam in primo inueſtigabitur de cauſa efficiẽte: puta quis eſt iſte auctor ⁊ diuinꝰ dialecticus et interpres: qui aperit ⁊ interpretatur nobis iſtã ꝓpoſitionẽ. Jn ſcd̃o aſſignabit̃ cauſa materialis: puta que eſt iſta ꝓpoſitio quã aperit ⁊ interpretatur iſte diuinꝰ dialecticꝰ ⁊ interpres. Jn tertio aſſignabitur cauſa formalis/ puta qđ eſt hoc pſalterium in quo aperit nobis iſtã ꝓpoſitionez: ⁊ quas chordas pulſet: ⁊ quas cantilenas cãtet iſte pſaltes ⁊ ꝓpheta diuinꝰ: ⁊ quas cõcluſiones ex iſta ꝓpoſitione nobis inferat/ ⁊ eliciat iſte dialecticꝰ ꝓfundiſſimus. Jn q̃rto aſſignabitur cã finalis: puta ad quẽ finẽ ⁊ vtilitatẽ ꝓſequẽdã aperiat nobis iſtã ꝓpoſitionẽ ⁊ pulſet h' pſalteriũ iſte ꝓp̃ha magnificꝰ ⁊ egregius.

¶ Tractatus primus.

D Cã efficiẽs huius operis.

Ad primũ eſt aduertendũ qđ cã efficiens principalis huius: ⁊ cuiuſlibet partis ſacre ſcripture: eſt ipſe ſpiritus ſctꝰ: qui loquebat̃ ꝑ ora prophetarũ ⁊ apl'oꝝ. Quia nõ a caſu nec a voluntate humana allata eſt nobis ſacra ſcriptura (vt ait beatus Petrus in ſcd̃a canonica ſua cap'lo pmo) ſed ſpũ ſancto illuſtrati/ locuti ſũt ſancti homines. Et hoc oſtẽdit Dauid ĩ p̃cedẽti ꝑticula verſiculi in p̃ncipio ꝓpoſiti dicens. Inclinabo in parabolam aurẽ meã: aperiã in pſalterio propoſitionez meã. Vbi oſtendit ꝙ non hꝫ ſcientiaz huius libri a ſeipſo: ſed a ſpũ ſctõ. Nam primo inclinauit aurem ſuã ĩ parabolã ſcripture veteris teſtamẽti: ad hauriẽdã hãc ſciẽtiã a ſpũ ſctõ ꝑ reuelationẽ: ⁊ꝫ poſtq̃ fuit eruditꝰ ⁊ illuſtratꝰ a ſpũ ſctõ: tũc aperuit ĩ pſalterio ꝓpoſitionẽ ſuã: ⁊ ſic fatetur ſe habere propoſitionẽ ſuã a ſpũ ſctõ: ꝓut magis ⁊ latius ĩfra patebit.

E Cõtrouerſia magna eſt inter hebreos de particulari authore pſalmorũ.

¶ Sed eſt magna ⁊ grãdis cõtrouerſia de cauſa inſtrumẽtali. ſ. de particulari auctore pſalmoꝝ inter magiſtros ⁊ doctores hebreoꝝ. Nã ante aduentum xp̃i ⁊ vſq̃ ad tempora Originis: nulla fuit diuerſitas inter Hebreos. Nam Joſephus et Jonathan Abẽhuziel ſemꝑ affirmarunt Dauid oẽs pſal. condidiſſe. Sed poſtq̃ Origines cepit gloſſare ſcripturas vete. teſta. per ſenſus propheticos ⁊ morales ⁊ anagogicos: ⁊ probauit ꝙ omnia geſta ipſius Abrahe ⁊ Jacob ⁊ Moyſi fuerunt figura xp̃i: ⁊ probauit ꝙ ipſe Dauid ꝓ maiori parte fuit figura xp̃i ⁊ eccleſie: ⁊ q̃cq̃d dixit in pſalmis dixit prophetice/ ⁊ debet intelligi de xp̃o ⁊ eccl'ia: tunc magiſtri hebreorũ conati ſunt peruertere ſcripturas: ⁊ deuiare a ſenſu ſp̃uali: ⁊ negarunt Dauid feciſſe oẽs pſalmos: ⁊ etiã fuiſſe verũ ꝓphetã. Et ſic hodie etiã inter eos eſt diſcordia. Nã quidã tenentes cũ antiq̃s affirmãt Dauid feciſſe oẽs pſalmos. Quidam vero dicũt ꝙ Dauid ſolũ fecit nouẽ pſalmos. Quidã autẽ dicunt ꝙ fecit oẽs q̃ ipſi ĩtitulãt̃. Et ꝙ oẽs alios pſalmos fecerunt aliqui viri ſancti habentes ſp̃m̃ ꝓpheticũ: q̃bꝰ pſalmi intitulãtur: ſcꝫ filij Chore: ⁊ Aſaph: ⁊ Idithũ. Ceteros autẽ ſine titulis fecerũt aliqui viri ſancti: quoꝝ noĩa ignorãtur. Cuius opinionis fuit fautor Barrabã hebreus magiſter beati Hieronymi. Et hanc opinionem ſecutus eſt: aliquo modo btũs Hieronymꝰ maxime in magno ꝓlogo libri pſalmorũ.

Rabbi ſalomõ carpit.

Poſtea aũt venit Rabbi Salomon gallicus malitia inueteratus: qui aſſignauit decẽ auctores pſalmoꝝ. ſ. Melchiſedech/ Abrahaz/ Moyſen/ filios Chore/ Dauid/ Salomonez/ Aſaph/ Idithum. Sed iſte manifeſte mẽtit̃ dicẽs: ꝙ Melchiſedech ſiue Eleazar fecit pſalmũ. ix. cũ ſit intitulatus ipſi Dauid: ⁊ ſaluator affirmet Matth. xxij. Dauid feciſſe illũ. Jdeo de cetero nulla fides eſt adhibẽda iſti ceco ⁊ obſtinato.

F

¶ Sꝫ q2 hebrei ⁊ ẽt catholici tenẽtes hãc opinionẽ: nullã auctoritatez ſacre ſcripture adducunt ad aſtruẽdã ſuã opinionez: ĩõ magis eſt credẽdũ btõ Auguſtino: q̃ hanc mare-

riã ſubt illiꝰ indagauit: q̄ lib. xvij. de ciuitate dei ca.
xiiij. ⁊ ꝑ totũ diſcurſum expoſitionis huius libri: ꝑ
auctoritates ſacre ſcripture aſſerit Dauid feciſſe
oẽs. CL. pſalmos. Et ipm̃ ſequitur Caſſiodorus. Et
hoc idẽ affirmãt Origenes: ⁊ Hilarius: Ambroſiꝰ/
⁊ cõmunis ritus eccl'ie. Unde dicit Augu. ꝙ Dauid
fecit oẽs pſalmos: ſed diſtribuit eos cãtandos tri-
bus principalibus cãtoribꝰ. ſ. Aſaph/ et Heman/ et
Idithũ/ ⁊ filijs Chore: q̄ erãt de Choro hemã. Et hoc
fecit Dauid ſcdm myſteria ꝓphetia cõtẽta in pſal
mis: que cõueniebant interꝓtatiõibꝰ nominũ illo
rũ cãtorũ. vt ſuis locis patebit. ¶ Sꝫ q2 nõ ſufficit
verũ dicere: niſi cã veri aſſignet: primo Ethicorũ:
Ideo ſententia Auguſtini aſtruit multiplici aucto
ritate tã noui q̄ veteris teſtamẽti. Unde cõcordia eſt
oĩm doctorũ tã hebreorũ q̄ catholicorũ: ꝙ pſal. lxxj.
eſt vltimꝰ pſalmus quẽ fecit Dauid in ordine. Quia
pſalmi nõ ſunt collocati eo ordine quo fuerunt fa-
cti: ſed ſicut fuerũt ꝑ Eſdram reperti: hinc ⁊ inde
collecti poſt captiuitatẽ Babylonis. vt ait Hiero.
in ꝓlogo huius libri. Sed q2 lxxj. pſ. repertus eſt
poſt repertionẽ. lxx. pſalmi: ideo eodẽ loco colloca
tus eſt: ſed ipſe fuit vltimo factus in veritate. Et idõ
apponit apogrãma ĩ hebreo. Cõplete ſũt oratiões
dauid filij Iſai. Duo ergo affirmat illud apogram-
ma. i. aſcriptio. Primo ꝙ Dauid fecit oẽs pſalmos
Scdo ꝙ ille fuit vltimꝰ pſalmus quẽ fecit: q2 talis
ſcriptura apponebat ibi in pſalterio veteri: ſicut
nos apponimꝰ ſcripturã in fine cuiuſlibet libri: per
quã denotat auctor illiꝰ libri. dicẽdo explicit liber
de aĩa aut de aĩalibus Ariſtotelis: et explicit epi-
ſtola Pauli ad Corinthios: ita pariter dr ibi expli-
ciũt ſiue cõplete ſunt orõnes Dauid filij Iſai. Ex q̄
ſequit ꝙ dauid fecit oẽs pſalmos. Itẽ ille pſalmus
intitulat in Salomone: ⁊ tñ Salomõ nõ fecit ipm̃
ꝑ rationẽ iam dictã: ⁊ per illud apogrãma appoſi-
tũ in fine: ⁊ prout aſſerit Chamhi ⁊ maior pars He
breorũ. ſ. ꝙ dauid fecit ipm̃ pſalmũ dũ iã erat decre
pitus in lecto. Itẽ ex hoc etiã ſequit: ꝙ pſalmi qui
diſtribuũtur cãtãdi filijs chore: ⁊ ipſi Aſaph: ⁊ Idi-
thum: nõ ſunt facti ab ipſis: ſꝫ ab ipſo Dauid. vt la-
tius patebit ſuis locis. Itẽ hoc idem ptꝫ. ij. Parali
pomenon cap. vij. vbi legit ꝙ cantores cantabant
hymnos ⁊ carmina q̄ fecit Dauid ad laudandũ et
cõfitendũ dño: q2 bonus: q2 in ſeculũ mia eiꝰ ⁊c.
Ex quo pꝫ ꝙ dauid fecit oẽs pſalmos alleluiaticos
appropriatos ad laudem dñi: ⁊ tamen illi pſalmi
nõ ĩtitulant ipſi: nec in eis exprimit aliq̄s auctor.
Et idõ dicũt multi Rabbi hebreorũ: ꝙ oẽs pſalmi in
quibꝰ nõ exprimitur aliq̄s auctor: eos fecit ipſe Da
uid ſine dubio. Itẽ hoc idem patꝫ. ij. Reg. xxiij. Ubi
Dauid intitulat egregius pſaltes iſrael: cui conſti-
tutum eſt de xp̃o dei Jacob. vbi etiam ipſemet aſſe
rit ꝑ ſe fuiſſe locutũ ſpiritũſanctũ ⁊ ꝑ linguã ſuã: ⁊
⁊ ſuã ꝓphetiã eſſe clarã ſine nubibus: ⁊ hoc etiam
oẽs intelligũt ⁊ exponũt de ꝓphetia libri pſalmo-
rũ ab ipſo dauid prõũciata. Itẽ hoc idẽ patet au-
ctoritatibꝰ noui teſtamẽti. Nã in ſcdo pſalmo nul-
lus ꝑponit titulus. tamẽ beatꝰ Petrus ⁊ oẽs apo-
ſtoli aſſerũt Dauid feciſſe illũ pſalmũ. Actuũ. iiij.
Itẽ hoc idẽ ꝓbatur Apocal. iij. vbi dr ꝙ ſolus xp̃s
habet clauẽ Dauid: per quã clauẽ oẽs doctores in-
telligunt intelligentiã libri pſalmorũ. Quam ſolus
Chriſtus aperuit. Primo oĩa q̄ ibi ꝓphetice ꝑdicã-
tur in ſe cõplendo. Scdo aplis interꝑtãdo. vt patet

Pſalmi nõ ſunt collocati eo ordine q̄ fuerũt facti.

Luc. vltimo. Ex q̄bus patꝫ ꝙ ſolus dauid fecit oẽs
CL. pſalmos. Immo dicit Augu. ꝙ ſicut ſolus Chri
ſtus habuit clauẽ Dauid: ad aperiendã intelligẽtiã
illius libri: ita ſpũs ſctũs dedit ſoli dauid talẽ ſpm̃
faciẽdi pſalmos. Nã multi poſt eũ voluerunt pſal-
mos cõdere: ſed nunq̄ potuerũt ꝑuenire ad talẽ et
tantũ ſpm̃. Ex his etiã ptꝫ ꝙ nulla fides eſt adhibẽ
da iudeis modernis: qui negant dauid feciſſe omes
pſalmos: q2 faciũt ex inuidia ⁊ iniq̄tate: vidẽtes ſe
manifeſte cõuinci per manifeſtiſſimas prophetias
pſalmorũ. Ideo volunt ⁊ conant auertere pſalmos
a vero ſenſu ſpũali: ⁊ auferre eis auctoritatem: ne vi
deãtur tãte auctoritatis ipſi pſalmi: ſed dicũt ꝙ ſũt
oratiões aliquorũ bonorũ virorũ. ¶ Sꝫ q̄d dicẽdũ
ad beatũ Hiero. virum tãte auctoritatis: in lege ⁊
ꝓphetis tã expertũ? Ad hoc dicũt ꝙ beatus Hier.
in primo ⁊ ſcdo prologo pſalmorum locutus eſt ſm̃
opinionẽ ſui magiſtri Barrabã ⁊ aliorũ Thalmu-
diſtarũ ſui tpis: q̄ malitia infecti nouiter confinxe-
rãt iſtã opinionẽ: ſed poſtea beatus Hiero. magis
illuſtratus: cognoſcens ꝑfidiã illorũ: aſſerit Dauid
feciſſe oẽs pſalmos. Nam in multis tractatibus ⁊
epiſtolis ſuis allegat ⁊ attribuit ipſi dauid omnes
pſalmos: qui intitulãtur filijs Chore ⁊ ipſi Aſaph: ⁊
etiã eos qui ſunt ſine titulo. vt patebit locis ſuis: ⁊
et ſic oẽs ceteri doctores ſacri: ⁊ tota eccleſia dei
omnes pſalmos aſſerunt eſſe Dauidicos.

Augu.

Judeis modernis negãtibꝰ dd oẽs pſal. feciſſe nl la fides eſt adhibenda.

In ſecũdo capitulo vbi querit q̄
eſt materia huius libri intellecta ꝑ ly
ꝓpoſitionẽ: ⁊ q̄ eſt propoſitio quã no-
bis aperit Dauid ĩ hoc lib. ¶ Eſt prio
notãdũ ꝙ ĩ doctrinis duplex aſſignat
materia. Unde dr materia ex qua: ⁊ altera materia
de q̄. Materia ex q̄/ ĩ doctrinis dicũt ꝓpoſitiões ꝑ-
miſſe. nã ſicut agẽs naturale educit formã de mate
ria in virtute celeſtis ĩfluẽtie: ita ĩtellectꝰ ĩ vtute
luminis naturalis educit ꝯcl'onẽ ſiue notitiã ꝯcl'o-
nis ex ꝑmiſſis/ ſiue ex notitia ꝑmiſſarũ: ⁊ ſic ꝑmiſſe
reſpectu ꝯcl'onis dñr materia ex q̄. Sꝫ materia de
q̄ ẽ obiectiual'r ſciẽtia: ẽ ipa ꝯcl'o: q2 ĩ vitate de ꝯclu
ſione hr ſciẽtia ex premiſſis. Ita ergo ad ꝓpoſitũ
materia ex qua huiꝰ libri: eſt tota ſcriptura ve. te.
q̄ in hoc libro cõtinet. ex qua materia tãq̄ ex ꝓpo-
ſitiõe: Dauid educit ⁊ infert ꝓphetice notitiã oim
euãgelicorũ myſteriorũ. ⁊ ſic myſteria euãgelica ſi-
ue lex euãgelica eſt materia de qua ꝑncipal'r inten
dit ꝓphetice ĩ hoc lib. tãq̄ de cõcluſiõe: ⁊ de myſte
rijs euangelicis Chriſti ⁊ eccl'ie traditur ꝓphetice
notitia ex ſcriptura ſiue ꝑ ſcripturã vet. teſt. vt ma
gis patebit. ⁊ ſic totũ totus teſt. dr. ꝓpoſitio reſpe-
ctu noui teſt. eo ꝙ habet oẽs ꝓprietates ꝓpoſitio-
nis. ¶ Ad cuiꝰ euidẽtiã eſt ſcdo notãdũ ꝙ gñaliter
quatuor ſunt ꝓprietates ⁊ cõditiões ꝓpoſitionis.
prout põt colligi ex Ariſto. primo ⁊ ſcdo peri herme
nias. ⁊ prio poſteriorũ. Prima cõditio eſt ꝙ ꝓpoſi
tio nõ ponit grã ſui: ſed grã cõcluſiõis inferende.
Unde ꝓpoſitio diffinitur: ꝙ eſt orõ propoſita ad ali-
quid inferendũ: ſiue ex qua cõcluſio ĩfertur: ⁊ ſic di
cit ꝓpoſitio: quaſi ꝓ alio poſitio. Scda cõditio eſt
ꝙ propoſitio cõtinet virtualiter ⁊ in ꝯfuſo notitiã
ꝯcluſionis. Unde dicit Ariſt. in principio poſteriorũ: ⁊
ꝙ cõcluſio ſcit in ꝑmiſſis in confuſo: ⁊ ideo ante il-
lationẽ aliquo modo ſcitur: quia virtualiter et in
cõfuſo: ⁊ aliquo modo non ſcit. i. non ſcitur diſtin-

Cã materialis huius operis.

B

Materia duplex aſſignat ĩ doctrina.

H

q̄tuor ſũt ꝯditiones propoſitionis

No. propoſitionis diffinitio. Ariſto.

cte: ⁊ in actu/ ſed poſt illationem ſcit in ſe diſtincte.
⁊ tũc habet ꝑfecte ſciẽtia de ipa. Tertia cõditio eſt
vt ptꝫ ibidẽ: ꝙ notitia cõcluſionis non põt haberi
nec fieri: niſi ex ꝑexiſtẽti notitia ꝑmiſſarũ ꝓpoſitio
nũ. ⁊ ſic oportet demõſtratorẽ/ ⁊ quẽcunq̄ dialecti-
cũ ꝑcognoſcere ꝓpoſitiones ꝑmiſſas: in q̄bus late
bat notitia cõcluſiõis: q2 aliter cognoſceret ignotũ
ꝑ ignotũ. Quarta cõditio eſt: ꝙ maiori ⁊ minori ꝓ-
poſitis: illico ꝯcluſio cognoſcit ſimul cũ minori: in
virtute luminis intellectꝰ agẽtis: q2 ilico ĩtellectꝰ
aſſentit in virtute luminis naturalis ſine aliquo
interuallo. Unde ſi poſitis ꝑmiſſis: intellectꝰ alicuiꝰ
nõ aſſentit illico cõcluſiõi: ſignũ eſt ꝙ ille nõ eſt di-
ſpoſitꝰ: nec hꝫ lumẽ naturale: ſꝫ eſt impeditꝰ. vt pa
tet. iiij. Meta. ꝯ negantes prima principia. ¶ His
ergo habitis: patet ꝙ tota ſcriptura vet. teſt. ⁊ oĩa
myſteria ſcripta ⁊ facta in vete. teſta. fuerũt q̄dam
propoſitiones reſpectu myſteriorum noui teſt. Qđ
probat. Nã totũ vetꝰ teſtamẽtũ hꝫ oẽs cõditiones
propoſitionis reſpectu noui teſt. ¶ Ad cuius intel
lectũ ponunt quatuor cõcluſiones. Prima conclu-
ſio eſt qđ nullũ myſteriũ ſcriptũ aut factũ in vete.
teſt. eſt grã ſui: ſed oĩa facta ſunt ĩ figura noui teſt.
⁊ oĩa ꝑnũciabant myſteria xp̃i ⁊ eccleſie futura in
nouo teſt. Hanc concluſionẽ affirmat aplus prime
Corinth. x. dicens. oĩa contingebant illis in figura.
Itẽ infra. Quecũq̄ ſcripta ſunt ad noſtrã doctrinã
ſcripta ſunt vt fidẽ de xp̃o ⁊ ſpem habeamus. Hoc
idẽ probãt Euſebiꝰ lib. de preparatione euãgelica.
vbi ꝓbat: ꝙ tota lex vetꝰ nihil aliud fuit niſi ꝑpara
tio ad euangeliũ. Itẽ Aug. cõtra Fauſtũ probat qđ
totũ teſtamẽtũ vetus nihil aliud fuit: niſi imago ⁊
figura no. teſt. groſſo modo lineata ⁊ depicta. Item
Greg. ſ. morali. ca. x. di. ꝙ ſicut ſol premittit lucife-
rũ ⁊ alias ſtellas ad prenunciãdum diem: ita Chri-
ſtus ꝑmiſit oẽs patriarchas ⁊ prophetas ad ꝑnun
ciandũ aduẽtum ſuũ: aut ꝑ figuras ⁊ myſteriã: aut
per vaticinia. Itẽ Rabbi Salomõ ſuꝑ zachariã di
cit. ꝙ non ſunt locuti prophete niſi ad tẽpora Meſ
ſie. ⁊ intendit ꝑ prophetas Moyſen ⁊ oẽs ſcriptu-
ras. vete. teſt. Itẽ dicit Rabbi Moyſes de egypto
in ſuo lumine dubiorũ parte ſcda: qđ cerimonialia
legis nõ ſunt grã ſui: imo oĩa ſunt abſoluenda per
Meſſiã. Ideo cõcludit Aug. ſuꝑ Joãnẽ ca. ij. ſuper
myſterio ſex hydriarũ aque in vinũ per xp̃m con-
uerſe: ꝙ ſicut aqua eſt inſipida ⁊ inutilis ſine vino-
⁊ niſi in vinũ cõuertat: ita ſacra ſcriptura vete. teſ.
per illas ſex hydrias aque intellecta. eſt inſipida ⁊
inutilis: niſi cõuertat in vinũ euãgelicũ noui teſt.
Et ſi q̄s legerit oẽs ſcripturas vete. teſt. ⁊ quãlibet
partẽ illarũ: ⁊ in illis non intellexerit xp̃m: ⁊ aliqđ
myſteriũ euangelicũ: profecto nihil intelligit. imo
eas ſcripturas non intelligit: quia non ſunt gratia
ſui. Itẽ affirmat Augu. contra Fauſtũ ꝙ nihil ẽ ſcri
ptum in veteri teſta: niſi ea que figurabãt/ aut pre-
nunciabant Chriſtũ. nã multa geſſerunt reges iſrl'
⁊ iuda: que non ſunt ſcripta in libris regum nec pa
ralipomenon: ſed ſolum ſunt ſcripta ea que figura
bant aliquod myſteriũ futurũ de chriſto ⁊ eccleſia.
Et ideo de quolibet rege dicitur: oĩa alia que fecit
talis rex: ſunt ſcripta in libris regum iuda ⁊ iſrael.
hoc eſt in archiuo ſeculari: vbi ſcribebant oĩa ge-
ſta regũ tam ſacra q̄ prophana: ⁊ ea que nõ figura-
bant aliquid de Chriſto: vt patet ibidem. Itẽ Hie
ronymus ſuper illud Matthe. v. Unum iota non

I

prima cõcl'o.

Euſeb.

Greg.

Augu.

4.

preteribit a lege donec omnia fiant. dicit qđ mini-
ma que ſunt in lege: ſunt plena myſterijs ⁊ recapi
tulata ⁊ impleta in euãgelio. ¶ Secũda concluſio
eſt: ꝙ totũ teſtamẽtũ nouũ latebat ⁊ continebatur
virtualiter in vete. teſ. ſicut cõcluſio in premiſſis.
Hanc cõcluſionẽ probat Augu. libro de cathecizan
dis rudibus. dicẽs ꝙ vetus teſt. nihil aliud eſt niſi
occultatio noui. teſt. ⁊ nouũ teſtamentũ nihil aliud
eſt: niſi manifeſtatio ⁊ reſeratio vete. teſt. Itẽ ſuꝑ
Jo. cap. j. dicit ꝙ euangeliũ nihil aliud eſt niſi veri
tas q̄ latebat in lege vete. teſta. nam lex ꝑ Moyſen
data eſt: ſed grã ⁊ veritas illius legis ꝑ xp̃m facta
eſt in euangelio. Itẽ Origenes dicit ſuꝑ Matt. qđ
teſtamentũ vetus nihil aliud fuit: niſi ſepulcrũ. in
quo erat clauſum ⁊ ſepultũ euangeliũ. ⁊ erat quod
dã velũ/ ſub q̄ velebat et cooperiebat euangeliũ ⁊
veritas euangelica. Sed in paſſiõe xp̃i/ velũ tẽpli
ſciſſum eſt ⁊ monumẽta aperta ſunt: ⁊ tunc fuit re
ſerata ⁊ ſurrexit veritas euangelica que ibi late-
bat. Item euſebius dicit qđ euangelium nihil eſt
aliud: niſi annũciatio eorũ myſteriorũ que in lege a
patriarchis ⁊ prophetis fuerunt ꝑnũciata ⁊ ꝑfigu-
rata. ¶ Tertia concluſio eſt: ꝙ myſteria noui teſta
menti de Chriſto ⁊ eccleſia nõ poſſunt ꝑfecte ⁊ pro-
prie ſciri: niſi ex preexiſtenti cognitione vete. teſta.
Hanc probat ſaluator Matth. xiij. dicẽs. oĩs ſcriba
doctus ĩ regno celorũ ſimilis eſt hoi patrifamilias
qui profert de theſauro ſuo noua ⁊ vetera. Itẽ Jo.
v. dixit iudeis: Scrutamini ſcripturas: q2 ipe teſti
monium ꝑhibent de me. q2 moyſes de me ſcripſit.
Itẽ Luc. xxiiij. Jeſus incipiẽs a Moyſe ⁊ prophe-
tis: interpretabatur illis duobꝰ diſcipulis oĩa que
de ipſo erant ſcripta. Item oẽs euangeliſte et apl'i
per ſcripturas vete. teſt. probauerunt euãgelium ⁊
veritatẽ eius. Hoc idẽ facit Paulus in epiſtola ad
Heb. per totum. ⁊ per oẽs alias epiſtols. Item Eu
ſebius in libro de preparatione euangelica/ probat
ꝙ neceſſe eſt quẽlibet chriſtianũ ſcire vetus teſta.
vt per illud veniat in notitiã noui teſt. eo ꝙ eſt pre
paratio ad illud. Hoc idẽ probat Augu. in libris de
doctrina chriſtiana/ ⁊ de cathecizandis rudibus. et
cõtra aduerſariũ legis et prophetarum: vbi ait. ꝙ
oẽs qui appellantur chriſtiani: in Chriſtũ trãſeũt
ſed quibus aufertur velũ: qđ in lectione vete. teſt.
manet. qui eñ ſunt in vete. teſt. impediẽte velami-
ne, nec vetus intelligunt nec nouũ: q̄ aũt tranſeunt
ad xp̃m: amoto velamine: per nouũ intelligũt vetꝰ
⁊ nouũ. ¶ Quarta cõcluſio eſt: ꝙ neceſſariũ eſt lu-
mẽ ſupernaturale ad intelligendas ⁊ interpretan-
das ſcripturas vete. teſt. ſ. ad ĩferẽdas ex eo ꝯclu
ſiones euãgelicas: ⁊ myſteria noui teſt. Probatur.
Nã ſicut ſe hꝫ lumẽ naturale intellectꝰ agentis ad
intelligibilia naturalia: ita lumem ſupnaturale ad
intelligibilia ſupnaturalia. ſꝫ ĩtelligibilia natura
lia nõ poſſunt ĩtelligi niſi ꝑ lumẽ ĩtellectꝰ illuſtren
tur: ⁊ fiãt actu intelligibilia: q̄ erãt ante in potẽtia
vt ptꝫ per Ariſtotelẽ ⁊ cõmentatorẽ. iij. de aĩa: ergo
eſt nobis neceſſariũ lumẽ ſupnaturale ad ĩtelligẽ
das ⁊ interꝑtandas ſcripturas vete. teſt. in q̄bus la
tẽt veritates noui teſt. Ut ꝑ tale lumẽ ꝑmo eleuet
ĩtellectꝰ noſter ad capiendũ illa altiſſima ſupnatu
ralia. Scdo ad illuſtrandũ phantaſmata q̄ ex illis
habemꝰ vt ex eis eliciamꝰ vitates euãgelicas ĩ eis
latẽtes. Eo ꝙ veritates ⁊ myſteria noui teſ. nõ ha-
bẽt ẽẽ reale ĩ veteri teſtamẽto: ſꝫ tãtũ ẽẽ figurat iuſ

Secũda cõcl'o.

Nota. q̃to no nũ teſ. cõtine batur i vete.

Orige.

Tertia cõcl'o.

Au

Quarta cõcluſio.

et repreſentatiuū. vt magis patebit in ſequenti tra
ctatu. Et ſic patet ꝙ eſt neceſſariū tale lumē deſuꝑ
inſpiratum ad intelligendas ſacras ſcripturas ve.
teſt. ⁊ ideo ħ lumē petebat Dauid pſalmo. cxviij.
cum dicebat. Reuela oculos meos ⁊ conſiderabo
mirabilia de lege tua. Itē. Da mihi intellectum: vt
diſcā mandata tua. Itez declaratio ſermonū tuorū
illuminat ⁊ itellectū dat paruulis. ℂ Ex ſupradictꝭ
quatuor cōcluſionibus: ⁊ quatuor cōditionibꝰ ⁊ ꝓ⸗
prietatibus ſcripture vete. teſt. patet ꝙ totuz teſt.
vetus dicitur ꝓpoſitio ſeu ꝓpoſitiōes reſpectu no
ui teſt. Nā nihil ſcribitꝛ: nec ponitꝛ / nec fuit geſtum
in vete. teſt. grā ſui: ſed ad figurandum ⁊ ꝓnuncian
dum myſteria euangelica. ⁊ totū teſt. nouū latebat
in vete. teſt. nec myſteria euangelica poſſunt ſciri
ꝑfecte niſi ex ꝓexiſtēti cognitiōe vete. teſt. et hoc ꝑ
lumen ſupernaturale inſpiratū; ergo de neceſſita⸗
te totū vetꝰ teſt. ⁊ oīa myſteria in eo ſcripta: ſūt ꝓ⸗
poſitiones reſpectu noui teſt. ⁊ myſteria noui teſt.
nihil aliud ſunt niſi concluſiones illate ex vete. te⸗
ſta. ℂ Ex toto igitꝛ veteri ⁊ nouo teſta. formatꝛ ⁊ fit
vnus formalis ſyllogiſmus cuiꝰ vetus teſta. eſt ma
ior ꝓpoſitio. ⁊ tota vita chriſti eſt minor ꝓpoſitio.
ex quibus elicitū ⁊ illatū fuit euāgeliū ꝑ apl'os et
euāgeliſtas. Vñ arguitꝛ ſic. Ille ꝗ̄ hꝫ oēs ꝯditiones
⁊ in quo ſunt cōpleta oīa ꝗ̄ ſcripta ſūt in vete. teſt⸗
eſt verꝰ Meſſias: ſed Chriſtus Jeſus eſt huiuſmo⸗
di: ergo ipſe eſt verꝰ Meſſias. Maiorē huius ſyllo
giſmi premiſerūt patriarche ⁊ ꝓphete in vete. teſt.
Minorē vero ꝓtulit xp̄s in ſe / dictis ⁊ factis: cum
dixit Matth. v. Vnū iota aut vnus apex nō ꝑteri
bit a lege: donec oīa fiāt. Itē filius hoīs vadit ſicut
ſcriptū eſt de illo. Itē videns Jeſus in cruce ꝙ oīa
eſſent cōpleta: dixit / cōſummatuz eſt. Jo. xix. Luce.
xxiiij. dixit: oportebat ipleri oīa ꝗ̄ ſcripta erant in
lege Moyſi / ⁊ propheꝭ / ⁊ pſalmis de me. Et ſic xp̄s
dictis ⁊ factis ꝓtulit minorē propoſitionē. Et tunc
apl'i ⁊ euāgeliſte ilico intulerūt ⁊ elicuerūt conclu
ſionē ex his ꝓmiſſis. ſcꝫ ꝙ xp̄s filiꝰ dei ē Meſſias
in lege ꝓmiſſus. Nā duabus ꝓpoſitionibꝰ ꝓmiſſis
⁊ verificatis: ipſi euāgeliſte ſcripſerunt vnuſquiſqꝫ
ſuū euangeliū. qd̄ nihil aliud eſt niſi cōcluſio ex il⸗
lis duabꝰ ꝓpoſitionibꝰ elicita ⁊ illata. Vñ ſicut to
ta vita Chriſti eſt mediū ad ꝓbandū xp̄m eē Meſ⸗
ſiā in lege ꝓmiſſum: ita opa miraculorū facta per
xp̄m ſunt mediū demonſtratiū ad ꝓbandū ipſum
eſſe deū: vt inferiꝰ patebit. Et ideo Joannes euāge
liſta in fine ſui euangelij cōcludit. Hec autē ſcripta
ſunt: vt credatis qm̄ Jeſus eſt filiꝰ dei. Et ſic patet
ꝙ oīa myſteria vete. teſt. ſunt ꝓpoſitiones ex ꝗbꝰ
inferūtꝛ cōcluſiones euangelice. Hoc eñi affirmat
Hieronymꝰ in ep'la de māſionibꝰ dicēs: ꝙ oēs ille
hiſtorie ꝗ̄ memorantꝛ. ps. lxxvij. nō ponuntꝛ grā' ſui
niſi tanꝗ̄ parabole ⁊ ꝓpoſitiones ad inferēda my⸗
ſteria noue legis in eis figurata. Vt ibi patebit.
ℂ Sed ſcd̄o notandū ſcd̄m Augu. ꝙ tria gña con⸗
cluſionū poſſunt iferri ⁊ elici ex ſcripturis veteris
teſt. ⁊ ex quolibet myſterio eiuſdē. ſcꝫ ꝯcluſiones
ꝓphetice ꝗ̄ ꝑtinēt ad fidē. ſcd̄o ꝯcluſiones morales
ꝗ̄ ꝑtinēt ad charitatē. ⁊ concluſiones anagogice: ꝗ̄
pertinent ad ſpē future gl'ie / ꝗ̄ reuelabitꝛ in nobis.
Vñ dicit Augu. in ꝓncipio ſuꝑ Geñ. ꝙ ī oībꝰ libris
ſacris ītueri oportet: ꝗ̄ ibi prio eterna itimentꝛ. ⁊ ꝗ̄
facta narrentꝛ. ⁊ ꝗ̄ futura ꝓnūcient ⁊ ꝗ̄ agenda ꝓci
piantꝛ vl' moueantꝛ. ℂ Et ſic ptꝫ ſcd̄m Augu. ꝙ vltra

Syllo⸗
giſmus
not. n'⸗
da io.

Hiero
ny.

Ꝛ
No. au
gu.

ſenſum l'ralē poſſumꝰ eligere tria gña cōcluſionū
ſcd̄m triplicē ſenſum. ſ. allegoricū / ⁊ moralē ſiue tro
pologicum: ⁊ anagogicū. Vñ ex ſacrificio Abrahe
poſſumꝰ inferre tres cōcl'ones. Prio vnā ꝓpheticā
ſcꝫ ꝙ ſicut Iſaac voluit imolari ex ꝓcepto prīs: ita
xp̄s erat in cruce imolādus: vt obediret prī. Scd̄o
pōt inferri alia ꝯcluſio moralis. ſ. ꝙ filij debēt eſſe
deo ⁊ prī obediētes. Tertio infertꝛ tertia cōcl'o ana
gogica: ꝙ ſicut Abrahā ꝑ obedientiā meruit bñdi⸗
ctionē / ita oēs nos parendo ⁊ obtēperādo diuinis
ꝓceptis cōſequemur bñdictionem ⁊ felicitatē in ce
lo. Vñ hūc ordinē tenet Apl's. ſ. ad Corin. x. vbi di⸗
cit. Nolo. vos ignorare frēs: qm̄ prēs nr̄i oēs ſub
nube fuerūt / ⁊ oēs mare tranſierūt / ⁊ oēs ī Moyſe
baptizati ſunt ī nube ⁊ ī mari. Ecce ꝙ ex trāſitu ma
ris rubri infert baptiſmū legis euangelice: ⁊ hec dꝛ
ꝓphetica cōcluſio. Itē ibidē: ex myſterio eſus mā⸗
ne: infert Euchariſtiā. Et ex myſterio ꝑcuſſiōis pe
tre ꝓferētis aquas infert myſtice ⁊ ꝓphetice paſ⸗
ſionē chriſti: vt ptꝫ ibidē. Itē poſtea infert cōcluſio
nē moralē cū ſubdit: ſed nō in pluribꝰ bñplacitum
eſt deo: nā ꝓſtrati ſunt in deſerto. Hec aūt in figu⸗
ra facta ſunt nr̄i: ne ſimus cōcupiſcētes ⁊c. Ex quo
ptꝫ qñō ex punitiōe eoꝝ īfert moral'r ne ſcimꝰ ꝯcu
piſcētes. Itē ad Heb. xij. ex myſterio terre ꝓmiſſio
nis: īfert cōcluſionē anagogicā: cū dicit. Nō acceſſi
ſtis ad tractabilē ignē: ſed ad montez dei ⁊ hierl'm
celeſtē dei viuentis. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ myſteria vete.
teſt. nō ſolū ſunt ꝓpoſitiones ad eliciendū vnū ge
nus cōcluſionū: ſed tria gña cōcluſionū. ſ. ꝓpheti⸗
carū / moraliū / ⁊ anagogicarū. ſcd̄m ꝙ ad triplicem
ſenſum pōt exponi ſcriptura eo ꝙ ſit referta multi
plici myſterio: vltra ſenſum l'ralem. Unde nota ſcd̄m
Augu. cōtra Fauſtū / ꝙ ſicut nr̄a humana cognitio
ꝓcedit a ſenſibilibꝰ nobis magis notis: ad intelli⸗
gibilia: ita deus voluit ꝓcedere i lege. Nā oīa que
ꝓcipiuntꝛ i lege veteri: ſunt ſenſibilia ⁊ corpalia: vt
ꝑ illa manu duceremur i ſpūalia ⁊ itelligibilia my
ſteria euāgelica: qꝛ ſic apti nati ſumꝰ ſcire. Et ideo
allegorice ꝓcedimꝰ a lege veteri ad euangelium: ⁊
anagogice ꝓcedimꝰ ab euangelio in cognitionem
futuroꝝ bonoꝝ gl'ie nobis ꝓmiſſoꝝ. ℂ Ex ꝗbꝰ ptꝫ
quod totū teſt. vetus dicitꝛ vere ꝓpoſitio reſpectu
noui teſta. Et hec eſt ꝓpoſitio quā Dauid dicit ſe⸗
velle nobis aperire ꝓphetice in hoc libro pſalmo⸗
ruꝫ. Nā in quolibet pſalmo aperit nobis aliquā ꝓ
poſitionē: ⁊ aliqd̄ myſteriū: ex quo ꝓphetice infert
aliquā cōcluſionē euāgelicā / ſeu aliqd̄ myſteriū no
ui teſt. de xp̄o ⁊ eccleſia vt patebit. Nā in prio pſal⸗
mo ex myſterio arboris vite paradiſi: infert cuſto⸗
diā ⁊ fructū diuine legis ⁊ penā. Itē i ſcd̄o pſalmo
ex vana cōiuratione Saulis ⁊ ſuoꝝ facta cōtra Da
uid: ⁊ ex vana cōiuratione fratrū cōtra Joſeph: ī in
fert ꝓphetice vanā ⁊ inanā futurā cōiurationē ꝓn⸗
cipū ſacerdotuꝫ ⁊ phariſeorū ꝯ xp̄m. Itē ī pſal. iij
ex ꝑſecutiōe ſibi facta ꝑ Abſalō: infert ꝓphetice fu
turā ꝑſecutionē ⁊ reſurrectionē xp̄i. Prout in illis
myſterijs ꝓuidebat in ſpū ꝓphetico futura myſte
ria xp̄i: ꝓut patebit tractatu ſeq. ⁊ diſcurrēdo ī ex⸗
poſitiōe pſal. Et ſic ptꝫ qñō totū teſt. vetꝰ eſt ꝓpo
ſitio quā Dauid ꝓmittit ſe apire in hoc libro. Et ꝑ
ꝯñs totū vetꝰ teſt. eſt materia ex qua. Vñ oēs do⸗
ctores tā catholici ꝗ̄ hebrei in hoc cōueniunt. ſ. qd̄
in hoc libro cōtinetꝛ totū teſt. vetꝰ ꝑ modū laudis.
Sꝫ veritas ⁊ fides catholica tenet ꝙ ēt totū nouū

triplex
ſenſus
ſcriptu
re.

Augu.

N
Qñō
vet. te
ſta. dꝛ
ꝓpoſi⸗
tio.

teſt. cōtinetꝛ hic per modū ꝓphetic ū. Nā ſcriptura
vet. teſt. nō adducitur niſi tanꝗ̄ propoſitiones ⁊ pa
rabole: ex ꝗbus ꝓphetice inferūtꝛ cōcluſiones et
myſteria euangelica de Chriſto ⁊ eccleſia. ℂ Et ſic
vetus teſt. eſt materia ex qua: ſed nouū teſt eſt ma
teria de qua: primo intenditꝛ in hoc lib. Sed in ſyl⸗
logiſmo propoſitiones ſunt materia ſyllogiſmi ex
qua ſed concluſio eſt materia ꝗ̄ principaliter queri
tur ⁊ intēditꝛ. ℂ Et ponit exēplū Aug. Nā in torcu
lari duplicē materiā cōſideramus. ſ. vindemiā ex
qua trahimus ⁊ extorquemus vinū: ⁊ ipm vinū ꝙ
ex vindemia extorquemus: ⁊ vtrūqꝫ materiam ap
pellamus Hoc idem dicimus de oleario torculari.
Nā primo cōſideramus oliuā quā torquemus; ſcd̄o
oleū qd̄ extorquemus. Hoc idē cōſideramꝰ in area
Nā primo cōſideramꝰ ſpicas ſeu ariſtas ⁊ paleas
quas trituramus: ſcd̄o granū ꝙ purgatū extrahi⸗
mus. Et tñ in oībus ſupradictis prima conſidera⸗
tio eſt ſemꝑ ꝓpter ſcd̄am ⁊ nō econtra. Ita pariter
in torculari ſacre ſcripture primo ꝯſideramus ſcri
pturas ve. te. quas Chriſtus in torculari crucis con
preſſit. ſcd̄o veritates euangelicas ⁊ myſteria: ꝗ̄ ex
inde extorſit: in ſe cōpleuit ⁊ cōſummauit. Hoc idē
cōſideratꝛ in area dñi. Nā primo cōſideramus ceri⸗
monialia ⁊ legalia: ꝗ̄ xp̄s cū ventilabro ſegregauit
ſcd̄o granū euāgelicū qd̄ exinde colligit. vt paret
Marc. iij. ⁊ Luc. iij. Sed ſicut compreſſa vindemia
⁊ oliuis: reijcitur vinaceū ⁊ amurca. ⁊ colligitꝛ ⁊ ſer
uatꝛ vinū ⁊ oleū ad vtilē ⁊ neceſſariū potū ⁊ condi
mentū: ⁊ ſeparato grano reijcitꝛ palea ad cōburen
dū: ſiue datꝛ beſtijs ad comedendū. ita pariter poſt
ꝗ̄ xp̄s exꝓſſit ⁊ extorſit ⁊ ſeparauit vinū euangeli⸗
cū a vinaceo legis ⁊ oleū euangelicū ſacramentoꝝ
ab amurca legaliū cerimoniarū / ⁊ granū euangeli
cū a paleis legis iſta amurca ⁊ vinacea ſil' cum pa
leis legalibꝰ ſunt a nobis reijcienda: ⁊ tāꝗ̄ morti⸗
ferū vitāda. ⁊ ſolo vino ⁊ oleo ⁊ grano euangelico
eſt nobis fruendū ad ſalutē ⁊ vitā ſpūalē. Et iō iu⸗
dei tāquam ceci ⁊ obſtinati ⁊ beſtie comedūt hodie
paleas ſine grano: ⁊ amurcā ſine oleo: ⁊ vinaceū ſi
ne vino in ſuā ꝑnicē ⁊ mortē eternaꝫ: cū talia ſint
mortifera poſt Chriſti paſſionē. ℂ Ex ꝗbus ptꝫ qd̄
vetus teſtamentū eſt materia huiꝰ libri. ſed vetus
teſt. cōſideratꝛ tanꝗ̄ materia ex qua nouū aūt tan⸗
ꝗ̄ materia de qua principaliter intēditꝛ. Et vinū et
oleū ⁊ granū ex illa materia ve. teſt. extorquere et
colligere intēdimꝰ. Et etiā totū vetus teſt. eſt ꝓpo
ſitio quā nobis Dauid aperit. ⁊ totū teſt. nouū eſt
cōcluſio quā ex illo elicere intēdit in hoc lib. Et iō
eſt diligenter aduertendū ⁊ ſpeculandū: quā pro⸗
poſitionem ex veteri teſtamento in vnoquoqꝫ pſal
mo dauid nobis aperiat. ⁊ quā cōcluſionē euange⸗
licā iſte diuinꝰ dialecticꝰ exinde ꝓphetice nobis eli
ciat. ℂ In hoc ergo decipiuntꝛ iudei moderni. Naꝫ
qñ Dauid explicat in aliquo pſal. aliqd̄ myſteriū de
ve. te. putāt ꝙ illud adducit tanꝗ̄ materiā ꝓncipa⸗
lē de qua principaliter agit ⁊ itendit. ſꝫ hoc eſt ma
nifeſte falſum. Nā nō adducit talia myſteria: niſi tā
ꝗ̄ ꝓpoſitiones ⁊ parabolas: ex ꝗbus infert prophe
tice cōcluſiones euangelicas principaliter intē⸗
tas ab eo. Et iō iudei manēt ceci ⁊ obſtinati come
dētes vinaceū ⁊ amurcā mortiferā ⁊ paleas tāꝗ̄ be
ſtie. Et iō dicit Aug. lib. de vnico baptiſmo. qd̄ iu⸗
dei ſunt mali in bona lege ꝑuerſe eā intelligendo.
⁊ chriſtiani ſunt boni in eadem lege: recte ⁊ ſpūali

Q
per ſua
ſio no⸗
tanda.

No. cō⸗
tra iu⸗
deos.

Augu.

ter ſapiendo. Nā ex eadē chriſtiani colligūt fructꝰ
ſalutiferos ⁊ iudei cibos mortiferos. Et hec ſint
dicta de cauſa materiali huius libri.

In tertio capitulo queritur ꝺ forma huiꝰ

libri: ꝗ̄ ꝑ ly in pſalterio importatꝛ. Ideo queritꝛ: ꝗd
eſt illud pſalteriū in quo Dauid dicit ſe ſuā ꝓpoſi
tionē aperire. ℂ Ad cuiꝰ itellectū eſt primo notā
dū: ꝙ pſalteriū dicitꝛ a pſallēdo. Vñ pſallere idē ē
qd̄ laudes cātare. Iō pſalteriū dicitꝛ quaſi lauda⸗
toriū. ⁊ dicitꝛ quoddā inſtrumentū laudatoriū decē
chordarū. cū quo carmina laudū cantabantꝛ. Et iō
iſte liber pſalmorum triplici reſpectu dicitꝛ pſalte⸗
riū. vno mō ratione modi tradēdi: eo qd̄ oēs pſal⸗
mi metrice ſunt cōpoſiti ſꝫ quia metrica ꝑtinet ad
muſicā: vt ptꝫ ꝑ Terrentianū ⁊ Priſcianū et Augu
ſtinū: ideo vere liber pſalmorū dicitꝛ pſalteriū qua
ſi decātatoriū ratione modi tradendi ſeu ſcribēdi
Scd̄o dꝛ pſalteriū iſte liber. rōne īſtrumēti muſici
Tertio iſte liber dꝛ pſalteriū: rōne modi ſignificā⸗
di ſiue ratione ſignificati. Nā illud pſalteriū mate⸗
riale. ſ. inſtrumentū muſicū cū quo pſalmi cantabā
tur: ſignificabat pſalteriū euangelicū ⁊ ſpūale. Vñ
ſicut illud inſtrumentū muſicū habebat decē chor
das principales / ⁊ iō dicebatꝛ pſalteriū decachor⸗
dū ſiue decē chordarū: ita pſalteriū ſpūale euāge
licū ꝑ illud materiale legis veteris figuratum ha⸗
bet decē chordas. i. decē myſteria de Chriſto et ec⸗
cleſia: ꝗ̄ ꝗdē decē myſteria dicūtꝛ decē chorde pſal
terij euangelici. Prima chorda huiꝰ pſalterij eſt mi
ſterium trinitatis ꝑſonarū ⁊ vnitatis eſſentie. qd̄
primo in euāgelio irēditꝛ. Scd̄a chorda eſt myſte⸗
riū incarnatiōis ⁊ natiuitatis xp̄i. Tertia chorda
ē myſteriū ꝓdicatiōis ⁊ ſctitatis. xp̄i Quarta chor
da eſt myſteriū miraculorū ꝗ̄ fecit. Quinta eſt my
ſteriū paſſionis ⁊ mortis. Sexta myſteriū reſurre⸗
ctionis. Septima myſteriuꝫ aſcēſionis ⁊ regni vni
uerſalis. Octaua eſt myſteriuꝫ ſpiritus ſācti miſſio
nis in diſcipulos. Nona chorda eſt myſteriū gētiū
ad eccleſiam vocationis ⁊ ex vtroqꝫ ꝓpl'o cōgrega
tionis. Decima eſt vniuerſale iudiciū ⁊ myſterium
vltime glorificationis. Iſte ſunt decē corde huius
pſalterij ſpiritualis ⁊ euangelici. quia in tota lege
euāgelica nihil aliud continetur nec traditur: niſi
hec decē ſupra memorata myſteria. Ideo lex euan
gelica dicitur pſalterium decem chordarum multo
tiens in pſalmis memoratum. Quod quidē pſalte⸗
rium ſpūale euangelicū figurabatur per illud in⸗
ſtrumentū muſicū ⁊ pſalterium materiale: cuꝫ quo
pſalmi cantabantꝛ in tēplo. Unde ideo Dauid ordi
nauit vt pſalmi cum illo inſtrumento decē chorda
rum cātarentur: eo ꝙ ſignificabat ⁊ figurabat no⸗
ſtrum pſalterium euangelicū. Unde hoc pſalteriū
ſpūale ⁊ euāgelicū decachordū cantabat propheti
ce Dauid in ſuis pſalmis ⁊ has decē chordas euan
gelicas. i. decem myſteria Chriſti ꝓphetice canta⸗
bat ⁊ pulſabat. Unde dicit beatus Hieronymus ī
epiſtola ad Paulinum: ꝙ ſicut orpheus pſallendo
cū cithara reuocauit Eurydicen ſuā: ita Dauid ꝓ
pheta cū ſuis pſalmis ⁊ carminibus nitebatꝛ Chri
ſtū ab inferis multiplici cātu reuocare. Unde ſicut
Dauid in qualibet pſalmo aperit nobis aliquam
ꝓpoſitionē de veteri teſtō. Ita in eodē pſalmo cā⸗
tat ⁊ pulſat nobis aliquā chordā de pſalterio euā⸗
gelico. Et hoc debet attendere lector in quolibet

Cauſa
forma⸗
lis huiꝰ
operis.

P
quare
iſte li⸗
ber dꝛ
pſalte⸗
rium.

Nota.

pſalte⸗
riū ſpi⸗
rituale
euāgeli
cū hꝫ de⸗
cē chor
das.

hiero.

pſalmo in hoc ergo pſalterio decẽ chordarũ dicit Dauid ſe velle ſuã ꝓpoſitionem aperire per quod denotatur forma ſiue cauſa formalis huius libri. ¶ Triplex ergo forma cõſideratur ĩ hoc libro ꝑut ſequit̃ ex predictis. ſ. forma tradendi. forma cantãdi: ⁊ forma intelligendi. Sed qꝛ de forma intelligẽdi aget̃ ſpecialr̃ in tertio tractatu: ⁊ de forma cantandi tractabit̃ in quarto tractatu: ideo in hoc. iij. cap. ſpãliter eſt agendũ de forma tradendi qua traditus ⁊ ſcriptus eſt iſte liber. ¶ Ad cui⁹ euidẽtiaʒ eſt aduertendũ ꝙ in quatuor cõſiſtit forma tradendi huius libri. Primo qꝛ metrice ſcriptus eſt: in verſu lyrico. Scðo qꝛ qñqꝫ vtitur modo tragico: introducendo perſonas alias ad loquendum: qñqꝫ vtit̃ modo heroico ⁊ narratiuo: narrãdo mirabilia opera ⁊ beneficia dei. Tertio/ qꝛ explicat prophetias ſuas quandoque per modũ orationis et petitionis quandoqꝫ per modũ querele. Quarto/ qꝛ in magna parte loquit̃ de futuro per verba de preterito. Et ideo eſt videndum quõ vnũquoqꝫ iſtorum ita fiat.

Triplex forma ĩ hoc lib. cõſideratur.

Q

Forma tradendi hui⁹ libri in quatuor cõſiſtit

¶ Quantum ergo ad primũ eſt aduertendũ. ꝙ cauſa quare Dauid explicauit ꝓphetias in hoc libro in verſu ⁊ modo metrico: ⁊ non in ſoluta oratione ſiue in proſa: fuit multiplex. Nam hoc factũ eſt: vt ſatiſfaceret deo ⁊ hominibus fidelibus/ et ſatiſfaceret materie quã intendeb[a]t. Nã ſicut dicit Augu in ſexto ſue muſice: cũ deus ſit ſumma bonitas: in cõcordia omnia fecit: ⁊ creauit ſub quadã harmonia ⁊ concordia ⁊ ꝓportione: ⁊ ſic omnia fecit deus in numero pondere ⁊ menſura: vt ptʒ Sapientie xj. Et oĩa habent ſpeciẽ modum ⁊ ordinẽ inter ſe ⁊ deum vt ait Augu. in libro de natura boni Et ſic dicit idem Augu. ꝙ in celo et in elementis et mixtis elementis: ⁊ in omnibus creaturis ſeruatur muſica proportio: eo ꝙ imitant̃ ſuum creatorem qui eſt ſumma concordia. Et ſic tãtum durat res quantũ in ea durat cõcordia ⁊ proportio: vt videmus in corpore humano: eo ꝙ ſanitas cõſiſtit in mẽſura ⁊ proportione humorũ ⁊ complectionũ: quando corpus humanum deſiſtit ab illa concordia ⁊ proportione muſica: illico adeſt infirmitas et ex cõſequenti interitus. Et ideo oĩa animalia gaudent in concordia ⁊ proportione. ergo a fortiori deus gaudet in omni concordia: eo ꝙ ipſe eſt ſumma concordia: ⁊ ad ſimilitudinem ſui omnia ſub quadam harmonia et cõcordia creauit: ⁊ vt ſic in eſſe cõſeruat. Et ſic per oppoſitum diſcordia ⁊ omnis diſproportio diſplicet deo ⁊ hoib⁹. Itẽ ꝑ oppoſitũ oĩs concordia diſplicet diabolo: ⁊ omnis diſcordia ipſi placet. Et hec eſt cauſa quare deus delectatur ⁊ ſibi placent carmina: ⁊ placent ſibi orationes compoſite ⁊ facte in verſu ⁊ cum carmine: eo ꝙ verſus componitur ex quadam muſica proportione ⁊ numero et menſura pedum et ſyllabarum. Nam verſus continet numerum ⁊ ordinem pedum ⁊ pedes continent numerũ ⁊ ordinem ſyllabarum: et ſyllabe numerum temporum ſecundum quod ſyllaba eſt lõga vel breuis Et ſic dicit Auguſtinus ⁊ Priſcianus: ⁊ hec eſt cauſa quare harmonia ⁊ muſica ꝓportio ſonora delectat deuʒ ⁊ homines. Et ſic homines naturaliter inclinãtur ad cantilenas ⁊ ad carmina audienda: eo quod ſub quadam harmonia et muſica proportione conſiſtit vita humana. Unde dicit Auguſtinus quod iſta harmonia et muſica proportio ſeruatur in celeſti patria: Nam ſicut illa beata ſocietas cõſiſtit in ſumma charitate et concordia: ⁊ ita cum cantu ⁊ harmonia vocum in ſecula ſeculorum laudabunt deum. Et ſic carmina delectant non ſolum audientes: ſed etiam cantantes ⁊c.

Nota quõ Dauid metrice cõpoſuit Augu. dicit oia fecit deus harmonice.

Sanitas in quo cõſiſtit.

Et hec fuit cauſa quare Dauid fecit hunc librum in verſu et carmine. Nam ipſe faciebat pſalmos ad laudem dei: vt cantarẽtur in templo et eccleſia in vtroqꝫ teſtamẽto: ſed oportebat ꝙ talia carmina nõ ſolũ placerẽt deo/ ſed etiam hominibus: tam audientibus: ꝙ cãtantibus: ideo ſic pſalmos cõpoſuit. ⁊ hanc eandẽ cauſam aſſignat Baſilius in expoſitione primi pſa. Alia cauſa quare Dauid fecit pſalmos ĩ verſu fuit. Quia ipſe in libro pſalmorũ complectitur totã ſacraʒ ſcripturam vtriuſqꝫ teſta. Nã adducit omnia myſteria vete. teſt. tanꝗ parabolas ⁊ ꝓpoſitiones ex quibus elicit futura myſteria noui teſta. vt dictum eſt cap. p̃cedenti: ſed qꝛ tot et tanta nõ potuiſſet cõprehẽdere in proſa: ideo compoſuit pſalmos in metro. Nã hoc habet metrũ: qꝛ ſub paucis verbis comprehendit plurimas ſententias. Unde verſus. Metra parant animos comprehendunt plurima paucis. Aures oblectant: priſtina cõmemorant Quatuor ergo ꝓprietates habent metra. Primo ꝙ in verbis paucis comprehendunt plurima geſta ⁊ plures hiſtorias ⁊ plures ſententias: vt ptʒ in Uirgilio ⁊ Lucano ⁊ Perſio. Secundo qꝛ melius retinentur in memoria ea que per verſum habentur: ⁊ verſus diutius retinentur in memoria quã proſa. Tertio/ qꝛ mouent animum hominis ad ſtudium. Quarto qꝛ oblectant aures dei ⁊ hominuʒ. ſicut dictum eſt. Per contrariuʒ autẽ fugiũt demones carmina muſica: eo qđ diabolus ſicut deuiauit a veritate ⁊ cõcordia ⁊ pace dei ⁊ bonorũ angelorum: ita triſtatur in omni concordia ⁊ pace: ⁊ delectatur in omni diſcordia: ⁊ ideo frequenter miſcetur cũ hominibus melancholicis ⁊ maniacis et arreptitijs. Et ſic legitur. j. Reg. xvj. ꝙ ſpirit⁹ nequã agitabat ipm Saulem: ſed cũ Dauid canebat cũ cithara ilico ſpũs nequã dimittebat Saulem ⁊ fugiebat. Qđ ex duobus ꝓueniebat: vt ait Joſephus/ ⁊ etiã Auguſtin⁹. Primo propter harmoniam ſonorum ⁊ vocum: que ipſi naturaliter diſplicet. Secundo propter laudes dei quas Dauid cantabat in pſalmis: qꝛ aliquos pſalmos ad laudem dei iam cõpoſuerat. Et ſic patet cauſa quare Dauid fecit pſalmos in verſu ⁊ metro/ ⁊ eiſdẽ cauſis beatus ambroſius fecit hymnos feriales eccl'ie in perſecutione arrianorũ: quos fideles cantabant per totam noctem: ⁊ ſic in tali cantu delectati ⁊ conſolati: tolerabili⁹ patiebantur/ immo contemnebant perſecutiones arrianorum: vt inquit Dauid.

Cauſa quare metrice Dauid cõpoſuit

R Nota

Metrorũ quatuor ſũt ꝓprietates.

S Ex duobus proueniebat qđ cũ Dauid canebat cithara ſpũs nequã ilico dimittebat Saulem.

¶ Ad ſecundum dicẽdũ/ ꝙ cauſa quare Dauid quandoqꝫ vtitur modo tragico: quandoque modo heroico: quãdoqꝫ modo ſatyrico: eſt ſecundum exigentiam materie. Nam in hoc pſalterio ꝓphetico ipſe cantat ⁊ pulſat triplex pſalteriũ ſcʒ pſalterium euãgelicũ continens illa. x. myſteria: quorũ quedam ſunt leta ſicut icarnatio ⁊ natiuitas Chriſti ⁊ reſurrectio: ⁊ quedam flebilia: ſicut peccatum ipſius ade ⁊ paſſio Chriſti. Et ſic quandoqꝫ introducuntur diuerſe perſone. Nam introducitur quandoqꝫ Adam cum ſua poſteritate: ad deflendum peccatum ⁊ miſeriã ſuã. Et introducitur Chriſtus ad conquerendum de ſui iniuſta perſecutione contra iudeos ⁊ gentiles. Et ſic in tali materia Dauid videt̃ modo tragico. Sed qñ

predicit magnificẽtiã regni Chriſti: vtit̃ modo heroico. ⁊ ſic quaſi vtitur omni genere poetico. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ cauſa quare Dauid fecit oẽs pſalmos ꝓ maiori parte ꝑ modum petitionis fuit. qꝛ in oĩbus pſalmis vel loquit̃ genus humanũ petendo aduentũ Meſſie vt ipm liberet. vel loquitur Chriſtus ad patrẽ petens ſalutem ꝓ oĩb⁹ fidelib⁹ ꝑ paſſionẽ ⁊ reſurrectionẽ ſuã tanꝗ mediator ⁊ vltionẽ de obſtinatis tanꝗ iuſtus iudex: eo ꝙ Chriſto conuenit iudiciũ facere. ¶ Ad quartũ eſt dicendum ꝙ cauſa quare Dauid loquit̃ de futuro frequenter ꝑ verba de p̃terito fuit triplex. Prima cauſa eſt. qꝛ Dauid refert locutionẽ ſuã ad eternũ ꝓpoſitum diuinũ. Nã licet paſſio Chriſti ⁊ reſurrectio non eſſet tũc ꝯpleta in actu: tñ apud eternũ ꝓpoſitũ iã erat decreta ⁊ p̃deſtinata. Scða cauſa fuit. ꝙ Dauid illam locutionẽ referebat ad reuelationẽ ſibi iã factam. Unde qñ dixit. Dixit dñs dño meo ſede a dextris meis: nil aliud vult dicere: niſi ego vidi in ſpiritu qualiter dñs de⁹ pater dicebat dño meo Jeſu Chriſto ſede a dextris meis: ⁊ qualiter hoc ab eterno fuit a deo p̃ordinatũ ⁊ mihi ex tp̃e reuelatum. Tertia cauſa fuit veritas ⁊ immobilitas ꝓphetie Nã ſicut impoſſibile eſt preteritũ nõ fuiſſe: ita erat impoſſibile: ꝙ ea q̃ Dauid dicebat in pſalmis: non cõplerent̃ ſuo tp̃e a deo ſtatuto. Ideo loquitur per verba de p̃terito ad certitudinẽ ꝓphetie. vt populus ille crederet humanã redẽptionẽ ꝑ Chriſtum faciendã: ac ſi iam eſſet facta. Et hec eſt cauſa quare lxx. interpretes ſpiritu ꝓphetico afflati etiã multa verba de futuro traduxerũt de preterito: vt ait Hieronym⁹ ſup pſal. lxxxix. Quarta cauſa poteſt addi. qꝛ Dauid p̃ſciuit in ſpũ ꝙ ſui pſalmi erant cantandi in nouo teſtamẽto: q̃n talia myſteria noſtre redẽptionis iam eſſent geſta ⁊ completa. ideo locutus eſt ꝑ verba de preterito: vt iam nos in eccleſia cãtemus talia miſteria potius hiſtorice ꝗ prophetice. Nam ꝓphetia eſt de futuro ⁊ hiſtoria de preterito. Et ita cãtamus nos hodie pſalmos: ſimul memorando ꝓphetiam: ⁊ agendo gratias. qꝛ iam prophetia tranſiuit in hiſtoriam.

Nota. Cã triplex ꝓpter quã Dauid loquitur frequẽter de futuro ꝑ ꝟba de p̃terito.

¶ Et ſic patet quare Dauid fecit pſalmos in metro. ⁊ quare in omni genere poetico. ⁊ quare ꝑ modum orationis ⁊ petitionis/ ⁊ quare per verba de preterito predixit futura myſteria. Quia ſic exigebat ſua materia de qua loquebat̃. ⁊ finis ad quem loquebat̃. ⁊ ꝑſone cum quibus loquebat̃. Et ideo dicit Rabi Moyſes de egypto in ſuo more: ꝙ quilibet ꝓpheta habet ſuaʒ linguam ⁊ ſuum idioma ⁊ ſuũ modũ loquendi. Et ideo Dauid habet ꝓprium ⁊ extraneũ ⁊ exquiſitũ modum loquendi inter alios in ſuis pſalmis ⁊ hoc ꝓpter cauſas ſupra aſſignatas. Et ideo eſt neceſſe vt prudẽs lector ⁊ eccl'iaſticus ſit aſſuetus in modo loquendi ipſius Dauid: ⁊ attendat modum eius. Et ideo decipiunt̃ ceci ⁊ obſtinati iudei non attendentes ad modum loquẽdi Dauid qꝛ ignorant cauſas. ideo dicunt multa inepte dicta ⁊ male intellecta. ¶ Et eſt vlterius ſpeculandũ. ꝙ ſicut ſacra ſcriptura cõtinet triplicẽ ſenſum vltra literalem: Ita illud pſalteriũ materiale ſignificat triplex pſalterium ſpirituale. ſ. pſalterium propheticum ⁊ euangelicum continens illas. x. chordas ⁊ myſteria de Chriſto et eccleſia. Et pſalterium morale continẽs. x. precepta moralia. Et anagogicum continens. x. perfectiones ſiue fructus: aut dotes beatorum in gloria. Unde in eccleſia militante cantamus pſalterium euãgelicũ myſticũ credendo per fidẽ. ⁊ pſalteriũ morale operãdo ꝑ charitatẽ: ſed beati cantãt in gl'ia pſalteriũ anagogicũ: fruẽdo ꝑ gl'iam. Et ſic de quocunqꝫ iſtorũ triũ intelligit̃ hoc pſalteriũ in hoc loco expoſitũ ſiue exponendum. Et hoc triplex pſalteriũ cãtat Dauid ꝓphetice in hoc libro. Nam ſicut crinit⁹ Joppas canebat errãtẽ lunã: Soliſqꝫ labores: Arcturũ: pluuiaſqꝫ hyadas geminoſqꝫ triones: vt ait Uirg. in primo. ita pariter nr̃ diuus poeta Dauid canit in hoc libro/ filij a patre eternã generationẽ ⁊ ſpũſſancti ab vtroqꝫ proceſſionẽ. ⁊ verbũ diuinũ ex virgine in carne natũ: ⁊ Chriſtum p̃dicantẽ ⁊ miracula facientẽ. ⁊ ſicut Ouid. ⁊ Uirg. et Seneca: ⁊ Claudianus in tragedijs canunt herculem cũ theſeo ad tartara deſcendentẽ ⁊ ꝓſerpinam raptã ab ipſo Plutone: recuperantem: ⁊ reducentẽ: ita iſte nr̃ poeta ꝓphetice canit in hoc libro Chriſtũ ad inferos deſcẽdentẽ: ⁊ diabolo in carcere obtruſo: limbũ expoliantẽ. Itẽ ſicut poete canunt Orpheũ duplici carmine ⁊ ſono eurydicem ſuã ex inferis reuocãtẽ: ita noſter poeta Dauid duplici cithara in hoc pſalterio ſuo vocat ⁊ reuocat Chriſtum ex ſepulcro ⁊ ab inferis in vitã glorioſam reſurgẽtem ⁊ celos cũ triumpho conſcendentẽ. vt patebit locis ſuis. Et hec de cauſa formali huius libri.

T No. de pſalterio ſpirituali

In quarto capitulo reſtat videre de cauſa finali ⁊ vtilitate huius libri.

Qꝛ finis habet rationem boni. ⁊ ideo qui tollit finẽ: tollit bonũ. ij. meta. Et ſic Dauid motus a ſpiritu ſancto ꝓpter aliquẽ bonũ finẽ: fecit pſalmos ⁊ aliquem bonũ finẽ intendebat: cum eos faciebat Primo ergo eſt notanduʒ ſcðm Ariſtotelẽ primo Ethi. ꝙ licet in actibus humanis poſſint eſſe multi fines: tamen oẽs illi ſubordinant̃ ad vnũ: gratia cuius oĩa fiunt. ⁊ ille finis eſt humana felicitas ⁊ conſecutio illius. ¶ Ita ergo Dauid primo intendebat felicitatem ⁊ beatitudinẽ humanẽ. ſed qꝛ preuidit ꝙ illã nõ poteramus habere niſi ꝑ Chriſtũ: ideo primo ꝑ tales pſalmos intendebat inducere illũ populũ ad cultũ veri dei ⁊ ex cõſequẽti ad fidẽ ⁊ ſpẽ Chriſti futuri ſine quo talis felicitas nõ poterat acquiri Et ideo primus et immediatus finis fuit inducere illũ populum ad fidẽ Chriſti in carnẽ venturi. ⁊ nos ꝑ paſſionem ⁊ reſurrectionẽ redẽpturi. Et ſic dicit̃ ꝙ Chriſtus fuit finis immediatus illius legis: vt ait apoſtolus ad Ro. x. Sed vltimatus finis erat vt homo iam redemptus: in celo vltimate glorificaret̃ ꝑ Chriſtum Et ſic Chriſtus ſemꝑ eſt finis totius legis tam noue ꝗ veteris. Nã ſicut Chriſt⁹ redẽptor eſt immediatus finis legis veteris: ita Chriſtus p̃miator: ⁊ glorificator: ⁊ felicitator eſt finis legis noue. Et hec eſt cauſa quare pſalmi ꝓ maiori parte intitulantur In finem. ad denotandum ꝙ Dauid in illis pſal. nos dirigit in Chriſtũ qui eſt finis vtriuſqꝫ legis eo modo quo dictum eſt. Quia Chriſtus eſt finis legis veteris vt redẽptor: ⁊ eſt finis noue vt glorificator ⁊ beatificator. Et ideo dicit apoſtolus ad Roma. x. quod finis legis ad iuſtitiam omni credenti eſt Chriſt⁹. ¶ Sed eſt aduertendũ. ꝙ duplex eſt finis legis. Unus vltimatus ⁊ extrinſecus: qui eſt ipſe deus ⁊ homo Chriſtus. Et alius eſt finis intrinſecus: qui eſt duplex. ſ. finis qui acquiritur in ipſis beatis: q̃ dicit̃ ipſa felicitas. ⁊ ali⁹ eſt finis le

V Cauſa finalis huius opis.

X Finis legis. duplex.

ſis habitualis: quo acquiritur ⁊ habetur ipſe deus
⁊ ipſa felicitas: ⁊ iſte finis dicitur charitas: ⁊ ſic dicit
Apl's. j. ad Timo. j. ca. ꝙ finis oīs precepti eſt chari-
Augu. tas. Et ideo ait Augu. j. de doctrina. ꝙ qui ſic le-
gerit oēs ſcripturas: ita vt ex iſto reſpectu non col-
ligit hāc geminā charitatē dei ⁊ ꝓximi: nōdū intel
ligit. Et ſic ptz ꝙ finis Dauid in pſalmis faciendis
fuit vt induceret oēs ad fidez Chriſti ⁊ charitatem
dei ⁊ ꝓximi: ⁊ hec eſt cauſa finalis huius libri in ge
nerali: ſed in quolibet pſalmo poterūt allegari alie
cauſe particulares. ¶ Finis ergo huiꝰ libri ⁊ totiꝰ
ſacre ſcripture vtriuſqꝫ teſta. eſt: vt credamus vnū
deū trinū in ꝑſonis ⁊ vnū in ſubſtantia/ creatorem
oīm: ⁊ Chriſtū/ deū ⁊ hoīem: redēptorem ⁊ glorifica
Finis torē generis humani: ꝑ quā fidē diligamus deū et
huiꝰ ꝓximū: declinādo a malo ⁊ operādo bonum ꝓpter
libri. futurā gloriā cōſequendā. ¶ Ex oībus ſupradictis
in his quatuor capitulis patēt quatuor cauſe huiꝰ
libri. Nā cauſa efficiens vniuerſalis ⁊ principalis
eſt ipē ſpūſſanctꝰ. Et actor particularis eſt ipſe Da
uid qui fecit oēs pſalmos. Et materia ex qua: eſt to
ta ſcriptura vete. teſt. ſꝫ materia de qua principali
ter intētata ſunt myſteria no. teſta. ⁊ quaſi tota lex
euāgelica ꝓphetice in hoc libro vaticinata. Forma
aūt eſt modus tradēdi ⁊ intelligendi: eo modo quo
dictū eſt. Et finis eſt fides Chriſti redēptoris ⁊ glo-
Y rificatoris: ⁊ charitas dei ⁊ proximi: qua cōſeqmur
futuram felicitatē. ¶ Tota ergo intentio Dauid in
hoc libro fuit aperire ſacras ſcripturas vete. teſta.
⁊ ex illis ꝓphetice inferre myſteria Chriſti: ⁊ eccle
ſie geſtis vete. teſt. figurata. Et ideo dicit Dauid in
verbis in principio propoſitis. Ego Dauid filius
Iſai ſpiritu ſancto afflatus ⁊ illuſtratus. Aperiam
in hoc libro ꝓpoſitionē meā. i. totam ſcripturā ve-
te. teſt. i. oīa myſteria ibidē myſtice ⁊ figuratiue in
cluſa: ⁊ hoc faciam in pſalterio ſpiritualiter intelle
cto: ſcꝫ ex illa propoſitione legis veteris/ eliciā de-
cem myſteria euāgelica de chriſto ⁊ eccleſia: ⁊ hoc
faciam ad vtilitatem meā: ⁊ totius corporis myſti
ci. ſcꝫ ad fidem ⁊ charitatem Chriſti aſtruendam ⁊
confirmandam: per quam ſumma felicitas eſt cun-
ctis acquirenda. Ita ētiam tota iſta locutio poteſt
aptius ad ipm Jeſum Chriſtum referri. Nam ſicut
Dauid aperit nobis ꝓphetice in hoc libro oīa my-
ſteria chriſti in vete. teſta. cōtenta. ita peramplius
⁊ perfectiꝰ chriſtus nobis aperuit ipſa. Primo in
ſe realiter cōplēdo. ſcdo apoſtolis ⁊ diſcipulis ea
interpretando. Dicit ergo chriſtus ſeu ipſe ſpiritus
ſanctus. Ego Chriſtus q̄ ſolus habeo clauē Dauid:
que claudit ⁊ nemo aperit: ⁊ aperit ⁊ nemo clau-
dit. Nam ego cum claue ſecreti mei clauſi in lege
veteri myſteria incarnationis ⁊ redemptiōis: que
nemo poterat aperire niſi claue mea: ego inquaam
aperā ꝓpoſitionē meā per ſeruū meū Dauid: ſibi
iſta myſteria reuelando: ⁊ ipſum illuſtrando: vt ea
prophetice aperiat in hoc pſalterio. Sed primo ea
ego idem aperiam: in me ipſo ſupradicta myſteria
complendo ⁊ meis apoſtolis interpretando.

¶ Tractatus Secundus.

Z Dauid qſtio ē dicēdꝰ

IN ſcdo tractatu de dignitate
⁊ excellētia ꝓphetie Dauid. ¶ Eſt pri
mo videndum: an Dauid ſit dicendus
vere propheta. Et arguunt moderni in
dei ꝙ non. Primo ſic. Nam ille non eſt
vete ꝓpheta: qui nō fuit miſſus a deo ad aliquē re verus ꝓphe ta.
gē: nec ad populū: ſed Dauid eſt hmōi: igitur non eſt
ꝓpheta: maior ptz diſcurrēdo ꝑ omnes. Nā primo
Moyſes fuit miſſus ad Pharaonē ad liberandum
ppl'm Iſrael: vt ptz Exod. iij. Itē deus miſit Eſaiā
ad ppl'm Iſrael: ⁊ ad reges Iuda: vt ptz Eſaie. vj.
Itē miſit Hieremiā ad ꝓphetādū Hier. j. Itē mi-
ſit Ezechielē: ad ꝓnūciādā ꝓpīquā captiuitatē: vt
ptz ibidē. Et ſic miſit oēs alios duodecī ꝓphetas:
vt ptz in ꝓncipijs librorꝫ. Sed non legitur alicubi: qđ
deꝰ miſerit Dauid ad aliqđ ꝓnunciandū. Item ſcdo
arguitur: ille eſt verus ꝓpheta cui deꝰ immediate re
uelat ſecreta ſua: ⁊ nō ille cui ꝓpheta notificat ſe-
creta dei/ ſed deꝰ nō reuelauit ipſi Dauid ſucceſſio-
nē ſui regni: imo īmediate illā reuelauit Nathan: ⁊
precepit ſibi: vt notificaret illā reuelationē ipſi Da
uid. ij. Reg. ca. vij. ergo ſolus Natham dicendus eſt
propheta ⁊ nō Dauid: qꝛ vnus ꝓpheta nō indiget
adminiculo alteriꝰ. Tertio volūt arguere quidam
catholici ex auctoritate Hieronymi: q̄ i ꝓlogo lib.
reg. in quo diuidit totū teſtamētū vetꝰ in tres ꝑtes
ſ. in legē: ⁊ ꝓphetas: ⁊ agiographa: ⁊ ponit Dauid
inter agiographa: ex quo ptz ꝙ nō eſt ꝓpheta. Itē
arguūt quarto: ꝑ hoc ꝙ ait ſaluator Luc. xxiiij. opꝫ
impleri q̄ ſcripta ſunt in lege: ⁊ ꝓphetis: ⁊ pſalmis
de me. Ex quo ptz ꝙ tā Chriſtus: q̄ btūs Hierony.
ſegregāt Dauid a collegio ꝓphetarum: ⁊ collocant
ipm in tertio gradu ⁊ vltimo ſacre ſcripture. Et ſic
cōcluditur ꝙ Dauid nō fuit ꝓpheta. ¶ In oppoſitū
eſt ſaluator. Mat. xxij. q̄ appellat Dauid ꝓphetam
dicēs. Quare ergo Dauid ī ſpū vocat xpm dnm di-
cēs. Dixit dn̄s dn̄o meo ſede a dextris meis. Item
Mat. xxvij. ⁊ Ioā. xix. appellāt Dauid ꝓphetā alle
gādo ſcripturā pſalmi dicētes: ſicut ſcriptū eſt per
ꝓphetā dicētē. Diuiſerūt ſibi veſtimēta mea: ⁊ ſup
veſtē meā miſerūt ſortē. Ex qbꝰ ptz Dauid fuiſſe ve
rū ꝓphetā. ¶ Rn̄deo. Ad deciſionē huius qſtiōis
quatuor ſunt vidēda. Prio qđ eſt ꝓphetia: ⁊ que: et
quot reqruntur ad verā ꝓphetiā: ex qbꝰ patebit Da-
uid fuiſſe verū ꝓphetā. Scdo quot ſunt genera ſi-
ue modi viſiōis ſiue ꝓphetice reuelatiōis. Tertio
videbitur in quo gn̄e ꝓphetie magis ꝓfecit Dauid.
Quarto videbitur: vtrū Dauid ſit eximiꝰ ⁊ excellētiſ A
ſimus oīm ꝓphetarū. Quid eſt pro phetia

Quātū ad primū eſt dicēdum ꝙ ꝓphetia

tripl'r diffinitur. ſcdm ꝙ magis large: ⁊ magis ſtri-
cte: ⁊ ꝓprie ſumitur. Nā prio diffinitur ab Auguſtino:
ꝙ ꝓphetia eſt diuina reuelatio eorꝫ q̄ ꝓcul ſunt ab
hūano ītuitu. Et ſic prophetia largo modo ſumitur:
eo ꝙ ambit tā ꝓterita q̄ futura: ⁊ oīa q̄ ſunt ſupra
humanā intelligētiā: qꝛ oīa iſta ſunt ꝓcul ab hūa-
no intuitu. Nā futura ſunt ꝓcul ab hūano intuitu:
eo ꝙ nullū habēt eſſe: ⁊ ꝓterita ꝯtingētia q̄ nō ſunt
in ſcripturis: nec in memoria: etiā nō habēt eſſe: et
ſic ſunt ꝓcul a cognitione noſtra. Itē diuina myſte
ria q̄ nullo mō cadūt ſub ſenſu: ſūt iā magis ꝓcul a Pro-
nr̄a cognitiōe. Et ſic reuelatio vniuſcuiuſqꝫ horum phetie
triū: dr̄ ꝓphetia. Et iſto mō nō ſolū Eſaias/ qꝛ ꝓdi- diffini
xit futura: diceretur ꝓpheta: ſꝫ ēt Moyſes q̄ annun- tio ex
ciauit ꝓteritā creationē mūdi: ⁊ ēt vnitatē vniꝰ dei caſſio
⁊ multa q̄ ſunt ſupra hūanā facultatē. ¶ Scdo mō do.
diffinitur magis ſtricte ꝓphetia ab ipſo Caſſiodoro
in ꝓlogo libri pſalmorū dicēte: ꝙ ꝓphetia eſt diui
na īſpiratio rerꝫ euētꝰ īmobili veritate demōſtrās.

Per hoc aūt ꝙ ait diuina inſpiratio demōſtrat: qđ
Caiphas nō fuit ꝓpheta/ qñ dixit: expedit vt vnus
homo moriatur ꝓ pp'lo: qꝛ illud nō dixit ex diuina in
ſpiratione/ ſed ex malitia ad malū finem. Itē ꝑ hoc
ꝙ ait rerū euentus: oſtēdit: ꝙ ꝓphetia eſt ſoluꝫ de
cōtingētibꝰ futuris. Et ſic Moyſes nō fuit prophe
ta: in quantū annūciauit ꝓteritā creationē rerum.
Item ꝑ hoc ꝙ dicit īmobili veritate demonſtrans/
excluduntur vaticinia aſtrologorū ⁊ ſortilegorꝫ: q̄ ſe-
pe impediuntur ⁊ falluntur. ¶ Tertio modo diffinitur
ꝓphetia ab Origene ſup pſalteriū dicēte: ꝙ ꝓphe-
tia eſt de ꝓphetijs futuris Chriſti ⁊ eccleſie in vete
ri teſtamētꝰ diuinitꝰ reuelatio facta. Et ſic ſm Ori
ginem de cōſueto modo loquēdi: ſolū ſunt ſacri ꝓ-
phete qui in veteri teſtamēto ex diuina reuelatiōe
⁊ inſpiratiōe ꝓnunciauerūt myſteriū incarnatiōis
⁊ nr̄e redēptionis: ⁊ vniuerſaliter futura myſteria
xpī ⁊ eccl'ie. Et hoc modo Ioānes euāgeliſta ī apo
calypſi nō eſſet ꝓpheta: qꝛ non prenūciauit primū
aduentū Chriſti. Sed origines/ qꝛ loquitur de cōſue-
to mō loquēdi eccl'ie/ diſtinguēdo ꝓphetas ab apo
ſtolis ⁊ euāgeliſtis: ſolū vocat ꝓphetas eos q̄ pre-
nunciant aduētū xpī in carnē: ⁊ eos appellāt apo-
ſtolos ⁊ euāgeliſtas q̄ euāgelizauerūt ⁊ annūciaue
rūt xpm iam veniſſe. Sed ipſemet Origines ī enu-
merando libros ſacre ſcripture appellat Ioānem
euāge. ꝓphetā. In quātū ꝓnūciauit ſcdm aduentū
xpī: ⁊ totū diſcurſum eccl'ie vſqꝫ ad iudiciū in libr.
Apocal'. ¶ Et ſic ptz/ qđ eſt ꝓphetia: ⁊ qs eſt vere
ꝓpheta ſm modū ꝯſuetū eccl'ie. Nā vt ſic/ eccl'ia ſo
lū appellat ꝓphetas eos q̄ ex diuina reuelatiōe et
inſpiratiōe ꝓdixerūt futurū aduentū Chriſti ⁊ my-
ſteria noſtre redēptiōis ⁊ ſalutis in vete. teſt. Et ſic
diſtinguit eos ab apl'is ⁊ euāgeliſtis: ⁊ doctoribus.
Et ſic iſto mō ꝓphetia ꝓprie dicta: nil aliud eſt niſi
prenūciatio futurorū myſteriorū de Chriſto ⁊ eccle
ſia in ſpū ⁊ lumine ſupnaturali ꝓcognitorꝫ in vete.
B teſt. ¶ Ex ſupradictis pꝫ/ ꝙ ſex ſunt de rōne ꝓphe
Sex re tie ꝓprie dicte: ⁊ ſex requiruntur ad verū prophetaꝫ.
quirun Primo ꝙ ꝓnūciet futura: qꝛ de ꝓteritis nō eſt pro-
tur de phetia. Vn̄ dicit Greg. ſup Ezech. ꝙ cū ideo ꝓphe-
rōne ꝓ tia dicta ſit: eo ꝙ futura ꝓdicat: qñ de preteritis vl'
phetie. de ꝓſentibꝰ loquitur: ſui noīs rōnem amittit. Scdo
reqritur: ꝙ ſit de futuris myſterijs xpī: et eccleſie: qꝛ
de rebꝰ mūdanis ⁊ ꝓphanis: non eſt ꝓprie prophe
tia: ſed quedā ꝓgnoſticatio ⁊ coniectura. Tertio re
quiritur: ꝙ talia myſteria repreſententur ipſi ꝓphete
in aliquo obiecto enigmatico. Naꝫ talia futura my
ſteria nullū eſſe reale habēt in ſe: nec ī aliquo cōiū
ctorꝫ: igitur opꝫ ꝙ enigmatice ⁊ obſcure repreſententur
in aliquo obiecto repreſentatiuo: vt clariꝰ patebit.
Quarto requiritur: ꝙ talia futura myſteria ſint pre-
mōſtrata ꝑ diuinā reuelationē. Et iō locutio. Cai-
phe nō fuit ꝓphetia: nec ſomniū pharaonis. Quin
to requiritur: ꝙ ꝓpheta intelligat ⁊ interpretetur vi-
ſionē ſiue reuelationē: qꝛ aliter non diceretur ꝓphe-
ta: ſꝫ videns tm̄: ⁊ iō antiquitꝰ oēs quos nūc appella
mus ꝓphetas: ⁊ oēs q̄ videbāt viſiōes: ſiue intelli-
gerēt ſiue nō: appellabantur vidētes: vt patꝫ. j. Reg.
ix. Sed ꝓprie nō appellatur/ nec eſt vere ꝓpheta: ni-
ſi intelligat ⁊ interpretetur viſionē. Nā ex hoc ꝓphe-
tia dicitur diuina inſpiratio: eo ꝙ intuitꝰ ꝓphete in-
ſpiratꝰ lumine ſupnaturali: ⁊ ꝓphetico interpretatur
⁊ intelligit viſionem: aliter nō eſſet ꝓpheta: ſed vi-
dēs tm̄: ſicut Pharao ⁊ Nabuchodonoſor: ⁊ iō dicitur
Daniel'. x. ꝙ opꝰ eſt intelligentia in ꝓphetia. ¶ Et C
ideo Theodorꝰ fuit cōdēnatus hereticꝰ in concilio
Toletano: eo ꝙ aſſerebat ꝓphetas non intellexiſſe
viſiones ⁊ prophetias ſuas. Cuiꝰ oppoſitū ptz ꝑ to-
tū diſcurſum Daniel'. q̄ eo dictꝰ eſt ꝓpheta: qꝛ inter-
pretatus eſt viſionē regū Chaldeorū ⁊ Perſarum:
nec vnq̄ q̄euit vſqꝫ quo intellexit viſiones ſomnio-
rū: vt ptz ibidē. Ex quo ptz ſexto ꝙ requiritur lumen
ſupernaturale ⁊ ꝓpheticū ad interꝓtādas ⁊ intelli
gēdas obſcuras ⁊ enigmaticas viſiōes. ¶ Ex oībꝰ
ſupradictis ptz: quod dauid fuit verꝰ ꝓpheta. Pro
batur. Nā habuit oēs cōditiōes q̄ requiruntur ad verū
ꝓphetā. Nā primo ꝓdixit in veteri teſtō oīa myſte
ria futura nr̄e redētiōis de xpo ⁊ eccl'ia. Scdo ta-
lia ꝓdixit ex diuina inſpiratiōe. Tertio oīa illa my
ſteria ex lumine ꝓphetico a ſpū ſancto ſibi collato
intellexit: vt ipſemet ꝯfitetur. ij. Regū. xxiij. qꝛ dicit.
Dn̄s meꝰ mihi locutꝰ eſt: ⁊ ſpūs dn̄i locutꝰ eſt ꝑ lin
guā meā. Ergo eſt verꝰ propheta: vt latiꝰ patebit.

Quantū ad ſecundū articulum aduerten-

Tria genera ꝓphetiarū ſeu reuelationū.

dum: ꝙ tria genera prophetiarū ſiue reuelationū
diſtinguit nobis deus numeri. xij. cū dicit. Si quis
fuerit inter vos propheta dn̄i: in viſione apparebo
ei: aut in ſomnis loquar ad illū. at nō talis ſeruus
meus Moyſes: ore enim ad eos loquar ei palam: ⁊ D
non ꝑ enigmata ⁊ figuras deum videt. ¶ In quibꝰ
verbis oſtēditur: ꝙ tribꝰ modis reuelabat deꝰ ꝓphe
tis diuina ⁊ futura myſteria. ſ. ꝑ ſomnia: aut ꝑ viſio-
nē in vigilia: aut ꝑ locutiōes angelorū ⁊ familiarē
doctrinā. Primo modo apparuit angelꝰ dn̄i in ſom
nis Ioſeph dicēs. accipe puerū ⁊ matrē eius ⁊ fu-
ge in egyptū. Matth. ij. Scdo ꝑ viſionē in vigilia
Eſaias vidit dn̄m ſedentem. Eſaie. vj. Tertio modo
ꝑ locutiones angelorꝫ ⁊ familiarē doctrinā. Moy-
ſes accepit legē in monte ſynay. Exo. xx. Et angelꝰ
Gabriel reuelauit Danieli totū myſteriū incarna-
tionis: ⁊ primū ⁊ ſcdm aduētū Chriſti ⁊ quaſi totuꝫ E
diſcurſuꝫ a ſuo tpe vſqꝫ ad iudiciū. Daniel'. ix. ¶ Sꝫ Augu.
eſt aduertēdū ſm Augu. cōtra Adamantiū circa fi-
nē libri ꝙ reuelatio facta in vigilia: qñqꝫ fit ꝑ viſio
nem realē. i. corporalem ad extra. ſicut Hieremias
videbat realiter cathenā ligneā: quā ferebat in col
lo ex ꝓcepto dn̄i: vbi ꝓuidebat futuraꝫ captionem
Sedechie. Hier. xxvij. Qñqꝫ aūt talis reuelatio fie
bat ꝑ viſionē imaginariā ab intra ſicut Eſaias vi-
dit dn̄m ſedētē. Vn̄ eſt aduertēdū: ꝙ reuelatio per
imaginariā viſionē fiebat ſub tali ordine. Nā qñqꝫ
fiebat per ſpecies acceptas per viſum ad extra: ſi-
cut dictū eſt de cathena lignea Hieremie. Sꝫ qñqꝫ
fiebat ꝑ nouos ſpēs ⁊ imagines obiectas in phan-
taſia ipſius prophete. Et ſic apparebat in phātaſia
Eſaie imago dei ſedētis ſup ſoliū excelſum: ⁊ appa
rebāt duo ſeraphim cū ſenis alis. Itē eodē mō ap-
parebāt in phātaſia Ezechielis ſil'itudines ⁊ ima-
gines quatuor aīalium habētiū facies quaternas
plenas oculis ⁊ trahētiū illā rotā. Iſte aūt ſil'itudi
nes ⁊ imagines exiſtētes in phantaſia ꝓijciebantur
intellectui ꝓphete: ſꝫ intellectꝰ ꝓphete ex ꝓprio lu
mine naturali nō poterat abſtrahere a talibus ſpe
ciebus ⁊ imaginibꝰ ſiue phantaſmatibꝰ ſpēs futu-
rorū myſteriorꝫ ꝑ illas imagines ſignificatorꝫ: qꝛ lu
mē intellectꝰ agētis nō pōt abſtrahere a ſpēbꝰ ſen
ſatis: niſi ſpēs nō ſenſatas ipſiꝰ q̄ditatis natural'r
cōiūctas ipſis accidētibꝰ: vt ptz. iij. de aīa. Et ideo

ſpūſſctūs inſpirabat ⁊ influebat lumen ſupnatura
le ⁊ ꝓpheticū in intellectū ipſi⁹ prophete: ⁊ irradia
bat ſuper ipſas imagines ⁊ ſilitudines. Et tunc in
tellect⁹ prophete ſic ꝯfortatus ⁊ adiutus ⁊ eleuat⁹
ꝑ lumē ꝓpheticū: ꝓuidebat futura myſteria ī illis
phātaſmatib⁹ figurata: ⁊ repñtata: que dicebantur
veritates quedā ſupnaturales. Et ſic ꝓpheta inter
pretabat viſionē imaginariā ſibi obiectā. Et tūc vi
ſio imaginaria ⁊ enigmatica: fiebat viſio ītellectua
lis ⁊ ꝓphetica: iterp̄tata ī virtute luminis ꝓpheti
ci intuit⁊ inſpirati. Et ſic ꝑ maiori pte oēs ꝓphete
cōtēplādo tales viſiones imaginarias: ex nutu dei
eis obiectas: in lumine ⁊ ſpū ꝓphetico ꝓuiderūt fu
F tura myſteria eis reuelata. ¶ Ulteri⁹ aūt aduertē
dū/ φ talis eleuatio intellect⁹ ſumpta ex imagina
ria viſiōe ꝑ lumē ſupnaturale: poterat fieri tripl'r
in ipſo vigilāte. Nā p̄io eleuabat intellect⁹ ꝓphe
te ſupra lumē naturale ꝑ lumē ſupnaturale illuſtrā
do phātaſmata ⁊ imagines ſibi obiectas: ꝑ q̄s ꝓui
debat myſteria futura de xp̄o ⁊ eccleſia: ī illis ima
ginib⁹ repñtata: vt dictū eſt. In qua viſiōe ꝓpheta
nōdū erat alien⁹ a ſenſib⁹ interiorib⁹: in q̄bus luce
bāt ille imagines. Et iſte gradus viſionis fuit cōica
tus oīb⁹ ꝓphetis: q̄ dr exceſſus mētis: in q̄tū illud
lumē ꝓpheticū ſupnaturale: excedebat lumē natu
rale ipſi⁹ intellect⁹ agētis. Scđo poterat eleuari
mēs ꝓphete ꝑ alti⁹ lumē cū alienatiōe ab oīb⁹ ſen
ſib⁹ nō ſolū exteriorib⁹: ſʒ etiā interiorib⁹/ vtēdo ſo
lo intellectu: ꝑ ſpēs itelligibiles q̄s abſtraxerat a
phātaſmatib⁹ ⁊ imaginib⁹ pri⁹ obiectis. In quib⁹
bonis cōtēplatis ⁊ preuiſis: ipſa voluntas delecta
ta cōquieſcebat ꝑ aliquā morā: ⁊ tūc dicebat eſſe in
B quadā extaſi. Extaſis eīm̄ dr: q̄dā ſtat⁹ hoīs cōtēpla
Extaſis tiui exiſtētis alienari. q̄ſi extra ſeipm̄. Eſt q̄dē verū
q̄d ſit. φ q̄dā nō faciūt drīam inter extaſim/ ⁊ mētis excef
ſum. Sed in veritate extaſis includit mētis exceſ
ſum: addēdo alienationē ab oībus ſenſibus: ⁊ etiā
addēdo affectū mētis. ſ. quietē in bono cōtēplādo:
vel ſtuporē in aliquo terribili ſibi iniecto ex pauo
Diony. re. Et iō dicit Diony. iiij. cap. de diuinis no. φ amor
diuin⁹ extaſim facit ⁊c. Tertio mō pōt multo alti⁹
eleuari itellect⁹ cū magna violētia ab ipſo ſpū ſan
cto: vſq ad viſionē diuine eſſentie: q̄ q̄dē eleuatio
dicit rapt⁹: rōne violētie ⁊ rōne termini: ⁊ rōne ſu
perioris nature: i quā eleuatur. Iſte aūt terti⁹ gra
dus excedit limites ꝓphetie: quē pauci potuerunt
attingere in hac vita. Nā primū gradū mētis exceſ
ſus attigerūt oēs ꝓphete. In ſcđo autē gradu. ſ. in
extaſi: dr frequēter fuiſſe ipſe Dauid vt patebit. In
tertio aūt gradu fuit btūs Paul⁹ q̄n̄ rapt⁹ eſt vſq
ad tertiū celū: vbi vidit arcana dei q̄ nō lʒ hoī loq̄.
ij. ad Corint. xij. Unde iſti tres gradus eleuationis
M intellect⁹ ſupra naturā ſui: dicunt tres celi contem
Tres platiōis. Nā exceſſus mentis ſimplex dr primū ce
gradus lū cōtēplatiōis. Extaſis vero dr ſcđm celū. Raptus
electio aūt dr tertiū celū: ad qđ tertiū celū rapt⁹ fuit Pau
nis in lus: ⁊ etiā Joānes euāgeliſta: q̄n̄ ſupra pectus dñi
tellect⁹ in cena recubuit. Et forſan oēs apl'i in die penteco
ſupra ſtes: vt patebit pſalmo. lxvij. De quib⁹ tribus celis
naturā dicitur ī oratiōe dñica. Pr̄ noſter q̄ es in celis. i. in
ſui dnr̄ viris cōtēplatiuis. ¶ Et ſic patēt tres grad⁹ eleua
tres ce tiōis intellect⁹ ſupra naturā in viſiōe facta in vigi
li contē lia. Ad quorū duos primos ꝑuenerunt ꝓphete ve
platio te. teſta. Terti⁹ aūt gradus excedit limites prophe
nis. tie ad quē pauci ꝑuenerūt in nouo teſtamento. Sʒ

q̄ rapt⁹ icludit extaſim: ⁊ extaſis includit exceſſū
mētis: ideo vnū ſumit q̄nq ꝓ alio in ſacra ſcriptu
ra. Nā raptus Pauli dicit mētis exceſſus vt pate
bit pſal. lxvij. ¶ Et ſic ꝑ ſupradicta ptʒ ſcđm genus
ꝓphetice viſionis: qđ fit in vigilia ꝑ in eternā inſpi
rationē. ¶ Tertiū aūt gen⁹ ꝓphetice viſiōis fiebat
q̄nq: ꝑ familiarē locutionē: ⁊ reuelationē angelo
rū. Sed iſtud poterat fieri duob⁹ modis. Uno mō
ꝑ viſum ⁊ auditū: ſicut Moyſes realiter videbat ⁊
audiebat angelū q̄ ſibi loq̄bat i corpe aſſumpto in
illis: xl. dieb⁹ in mōte: ⁊ Daniel realiter videbat et
audiebat Gabrielē angelū ſibi reuelātē futurū ad
uētum xp̄i poſt. lxij. hebdomadas. Daniel. ix. Scđo
aūt mō talis doctrina ⁊ locutio angelica fiebat ꝑ ſo
lū auditū nō vidēdo angelū: ſicut audiebant rñſa
de tabernaculo dñi a ſacerdotib⁹: ⁊ ſic audiuit Sa
muel vocē āgeli ter vocātis ipʒ. ſ. Reg. iij. ¶ Quar
tū aūt gen⁹ ꝓphetice viſionis addit Joſephus: qđ
fiebat ꝑ hurȝ ⁊ tumȝ ī rōnali ſacerdotis: de quo
dicetur in ſequēti articulo. Ex q̄b⁹ oīb⁹ ptʒ: φ viſio
ꝓphetica nō poterat fieri abſq lumine ſupnatura
I li eleuāte mētē prophete. ¶ Sed iſtud lumen ſup
naturale deſup infuſum q̄ dicitur ſpūs ꝓpheticus:
nō eodē mō cōſecuti ſunt oēs ꝓphete. Nam quidā
Spūs cōſecuti ſunt ſimplex lumen ſiue ſimplicem ſpiritū
ꝓpheti propheticū. Quidā aūt cōſecuti ſunt duplicem ſpi
cus q̄d ritū propheticū. Spūs eīm̄ ſimplex ꝓphetic⁹ dice
ſit. batur: ille ꝑ quē prophete ꝓuidebant materialia ⁊
tp̄alia geſta futura ⁊ facienda in illo populo ante
aduentum xp̄i in tabernaculo: et in primo et ſcđo
templo: nō peruenientes vſq ad Chriſtum. Spūs
aūt duplex ꝓpheticus dicebatur ille per quē ꝓphe
te primo preuidebant geſta materialia ⁊ tp̄alia fu
tura in illo ppl'o ⁊ tēplo: ſed per illa materialia et
tp̄alia trāſcēdentes: preuidebant futura myſteria
de xp̄o ⁊ eccl'ia: ī illis rebus materialibus ⁊ tp̄ali
bus figurata. Exēpli gratia. Nā Eſaias in ſpū pro
phetico ſimplici/ ꝓuidit captiuitatē ⁊ deſtructionē
Hierl'm faciendā per Chaldeos: ⁊ remiſſionem ca
ptiuitatis faciēdā ꝑ Cyrū: ⁊ reedificatorē templi/ ⁊
ciuitatis faciendā ꝑ Cyrū et zorobabel et Ieſum
ſacerdotē magnū. Sed in duplici ſpū preuidit qua
liter remiſſio illi⁹ tp̄alis captiuitatis erat figura re
miſſionis gñalis/ ⁊ eterne/ ⁊ ſpūalis liberatiōs fa
ciēde per xp̄m. ſ. qualiter xp̄s debebat redimere to
tum genus humanū a captiuitate ⁊ miſerabili ſer
uitute pcti: ⁊ debebat edificare nouā Hierl'm toto
orbe diffuſam. Et ſic vaticinando ⁊ predicendo fu
turam remiſſionē illius captiuitatis tp̄alis facien
dā ꝑ Cyrū: ⁊ reedificationē tēpli ⁊ ciuitatis mate
rialis ꝓdicit ⁊ intermiſcet remiſſionē toti⁹ generis
humani faciēdā ꝑ xp̄m: vt ptʒ Eſaie. xlv. Et ſic oēs
ſacri prophete per iſtum duplicem ſpm̄ ꝓpheticū:
nō ſolū dixerūt geſta materialia ⁊ tēporalia illi⁹
populi: ſed etiā myſteria ſpūalia de Chriſto ⁊ eccle
ſia/ per illa materialia figurata. ¶ Et iſte ē ille ſpi
K ritus duplex ꝓpheticus: quē poſtulabat Helyſeus
ab Helya. iiij. Regū. ij. vbi legitur: φ cum veniſſet
Helyas cū Helyſeo in Hierico: dixerunt filij. i. di
ſcipuli prophetarū ad Helyſeū. Nunquid noſti q̄
dñs tolit hodie dñm̄ tuū a te: quib⁹ rñdit. Noui: ſi
lete. Ex quo patet: φ tam filij ꝓphetarū: q̄ Helyſe⁹
preuiderunt in ſpū futurū raptum Helye: ſed ne
ſciebant figurā illius rapt⁹: nec q̄d ampli⁹ futurū
eſſet de Helya. Quia neſciebant q̄n̄o ille aſcenſus

Helye figurabat aſcenſum Chriſti in celū. Et q̄n̄o
Helyas erat venturus in tp̄e Antichriſti ad ꝓdicā
No. de dū ſcđm aduentū Chriſti. Ex quo ptʒ: φ tā filij pro
raptu phetarū q̄ Helyſeus: tm̄ habebāt ſimplicē ſpm̄ ꝓ
helye. pheticū d̄ futuro raptu Helye: ⁊ ideo Helyſeus cu
piēs ſcire q̄d eſſet futurū de Helia: dixit ad eum q̄n̄
ferebat in paradiſum. Obſecro te dñe/ vt ſpūs q̄ eſt
in te duplex: fiat in me: quaſi diceret: vt ſciā in du
plici ſpū q̄d figuret ⁊ ſignificet iſte raptus tuus. ⁊
ſciā et preuideā futura myſteria d̄ xp̄o meſſia in le
ge ꝓmiſſo l. q̄ non pñt ꝓuideri niſi per duplicē ſpm̄
⁊ lumē ꝓpheticū. Cui rñdit Helias. rē difficilē po
ſtulaſti. quaſi diceret difficile eſt. et paucis eſt con
ceſſum talē duplicē ſpm̄ ꝓpheticū attingere. Hoc
aūt dicebat Helyas: q̄m̄ ipſe in duplici ſpū ꝓuide
rat per ſuū raptū qualiter Chriſtus poſt paſſionē
⁊ reſurrectionē erat aſcenſur⁹ in celū ⁊ acceptur⁹
vniuerſale dñium/ ⁊ iudiciariā ptātē ſup oēs crea
turas/ ⁊ qualiter erat vētur⁹ in fine mūdi ad iudi
candū oēs gentes/ ⁊ qualiter ipſe Helyas debebat
ꝓuenire ante ipm̄ Chriſtū ad ꝓdicandū ſm̄ aduen
tū ei⁹/ ⁊ qualiter erat ab Antichriſto occidendus
Hunc igit duplicē ſpm̄ ꝓpheticum impetrauit He
lyas a dño ꝓ ipſe Helyſeo: vt ptʒ ibidē. Iudei aūt
⁊ multi catholici dicunt: φ ꝑ duplicē ſpm̄ Helyſei:
intelligit duplex virtus faciendi miracula: q̄ in du
plo fecit plura ⁊ maiora miracula q̄ Helyas. Sed
Nota. licet hoc ſit veruʒ: tū primus intellectus eſt magis
cōformis ⁊ cōtinet maius ſacramentū. ¶ Ex ſupra
dictis ptʒ qualiter ſpūs ſimplex ꝓpheticus non at
tingebat/ niſi materialia ⁊ temporalia geſta illius
ppl'i ⁊ ciuitatis ⁊ tēpli. Spūs autē duplex erat ille
q̄ nō ſolum ꝓuidebat ⁊ attingebat futura geſta ma
terialia ve. te. ſed ꝑ illa trāſcēdebat vſq ad myſte
ria Chriſti ⁊ eccl'ie in illis figurata. immo ꝓphete
in ſpiritu duplici ꝓphetico ꝑ geſta vet. teſt. preteri
ta et pñtia ⁊ futura ꝓuidebant myſteria de Chri
ſto ⁊ eccleſia in illis figurata. Unde ſicut homo ha
bēs bonū viſum ꝑ montes ꝓpinquiores videt mō
tes vlteriores: ita parit ꝓphete duplici lumine et
ſpū ꝓphetico illuſtrati: nō ſolū ꝓuidebāt geſta ma
terialia ⁊ tēporalia ꝓpinquiora: ſed etiam preuide
bant/ qualiter illa geſta materialia erant figura fu
turorum myſteriorū ſpūalium de Chriſto ⁊ eccl'ia.
Et ſic tranſcendentes illa materialia: preueniebāt
vſq ad ꝓpheticā notitiā Chriſti ⁊ noſtre redēptio
nis. Et ſic Dauid ⁊ Eſaias/ ⁊ ceteri ꝓphete: ꝑ futu
rā liberationē Babylonice captiuitatis: ⁊ ꝑ exituʒ
de egypto: ꝓuidebant futurā liberationē totius ge
neris humani faciendā ꝑ Chriſtuʒ vt patebit. Et iō
q̄ miſeri ⁊ ceci Iudei nō poſſunt ꝑcipere iſtū ſpm̄
duplicē ꝓpheticū: inde eſt φ oēs promiſſiones/ et
omnia dicta prophetarum putant eſſe dicta in ſim
plici ſpū materialiter ⁊ tēporaliter de illo primo ⁊
ſecundo templo ⁊ de illa captiuitate ⁊ liberatiōe
tp̄ali/ ⁊ de reedificatione illius materialis Hieru
L ſalē. ⁊ ſic oīa gloſſāt tp̄aliter. ¶ Per ſupradicta pa
Tres tent tres gradus prophetie cōmunes. Primus per
gradus reuelationē factam in ſomnis. Secundus ꝑ viſio
ꝓphe nē imaginariam ⁊ enigmaticaʒ. Tertius ꝑ familia
tie. re doctrinā angelorū. Et iſte eſt pfectior ſecundo: ⁊
ſecundus primo: eo φ viua vox habet neſcio quid
latentis energie. vt inquit Hieronimus ad Pau
linū. Sed quartus gradus queʒ habuit Dauid. ſ. ꝑ
locutionē ſpūſſancti factā in extaſi: eſt pfectior ce

teris trib⁹/ eo φ ſit cū altiori lumine: ⁊ claritate/ et
diſtinctione/ ⁊ ꝑuenit ad altiora. ¶ Ex ſupradictis
ſequitur primo: φ ꝓpheta rōne luminis ⁊ ſpūs pro
phetici dicit ꝓpheta. Probat. Nā ſine tali lumine
nullus poſſet interpretari tales viſiones. q̄ in vir
tute iſti⁹ luminis ꝓphete interp̄tabant illas eni
gmaticas viſiones. Et ideo nec Pharao nec Nabu
chodonozor fuerūt ꝓphete. q̄ neſcierūt iterp̄tari
ſuas viſiones: eo φ carebāt tali ſpū ꝓphetico ſiue
tali lumine: ſʒ Joſeph ⁊ Daniel interp̄tari ſunt il
las viſiones eo q̄ habebāt lumē ⁊ ſpm̄ ꝓpheticū.
immo Daniel nunq̄ dictus eſt ꝓpheta: vſq quo ſci
uit interp̄tari ſuas viſiones ⁊ alienas. ¶ Scđo ſe
quit φ oīs ꝓpheta eſt interpres. q̄ intantum dice
bat intelligere viſiones inquantū interp̄tabat eas
ꝑ tale lumē. Uñ dicitur Daniel. viij. neſciebā inter
pretationē viſionis et ſic Daniel non intellexit pro
phetiā: nec viſionē: vſquequo ſciuit eā interp̄tari.
¶ Tertio ſequit φ dignitas ꝓphete ſumit ſcđʒ al
tiorē gradum luminis prophetici. eo φ dignitas ſu
mit a forma rei. ſʒ lumē eſt forma in tali interp̄ta M
tione: q̄ lumē propheticū dat eſſe ⁊ dignitatē pro
phetice viſioni: ⁊ ſic ſcđm gradus luminis prophe
tici: ⁊ erunt gradus prophetarum: ⁊ vnus propheta
dicetur dignior altero ſecundum gradum altioreʒ
ipſius luminis: et ſpiritus prophetici: et etiam ſe
cundum gradum ipſius raptus ⁊ extaſis inquan
tū ſit maior exceſſus ſupra naturalē intelligentiā.

Quantum ad tertium articulum in quo

erat videndū quomodo Dauid eſt verus propheta: N
⁊ in quo genere prophetie magis profecit et in qui Quō
bus obiectis preuidit futura myſteria de Chriſto dauid
⁊ eccl'ia. ¶ Eſt primo notanduʒ: φ oēs doctores he eſt ve
breorū ante aduentū Chriſti/ ⁊ vſq ad tēpora con rus ꝓ
ſtantini aſſeruerunt Dauid fuiſſe maximum pro pheta.
phetam inter oēs: vt patet per Joſephum ⁊ Jona
than Abenhuziel: ⁊ ꝑ Philonē diſertiſſimū iudeo
rū qui fuit tempore apoſtolorum: ⁊ patet per plu
res alios illius temporis. Unde dixerunt quidam
Thalmudiſte φ de⁹ in principio mūdi creauit oēs
animas ſimul cum anima ipſius Adam. Et quan
do deus dixit omnes creaturas ad Adaʒ: vt videret
quid vocaret eas: oſtēdit etiā oēs animas filiorum
ſucceſſorū ſuoruʒ in corpora humana venturas. et
tunc Adam cognouit animā Abrahe: et Iſaac / et
Jacob/ ⁊ Moyſi/ et Dauid/ ⁊ omniū aliorum. Inter No. be
quas preuidit in ſpiritu animā Dauid nobiliorē: et ne.
q̄n̄o in altitudine ſcientie ⁊ prophetie oēs alias de
bebat ſupare. Sed ꝓuidit in ſpū ipſe Adam qual'r
Dauid in infantia añ annū cōpletū erat moritur⁹.
Uñ tunc Adam tactus dolore cordis dixit ad dñm.
O dñe/ quare vis tantū bonū futurū impedire/ pro
pter mortē hui⁹ pueri? Rogo vt ꝑmittas ipm̄ viue
re: vſq ad ſeptuageſimū annū/ ne tanta ſcientia ꝑ
datur in mundo. Cui dñs reſpondit. φ hoc non po
terat fieri. Nā ipſe iam diuerſat totā vitam huma
nam inter oēs illas aīas futuras: ⁊ vnicuiq aſſi
gnauerat ſuā partē vite. ⁊ ſic non remanebat plus
ſpatij vite ꝓ Dauid: niſi vn⁹ annus: q̄ iā inter oēs
erat diuiſa ⁊ diſtributa tota vita humana. Cui di
xit Adaʒ. O dñe ego debeo viuere. M. annis quos
mihi aſſignaſti ad videndum. ergo aufert a ma. lxx.
annos. et da eos ipſi Dauid. quia ego contentus
ſum de reſiduo. ne tātum bonū perdat in mundo.

Cui petitioni annuit deus. ⁊ ita factū eſt. Nam Da
uid vixit. lxx. annos: ⁊ ideo Adā nō vixit niſi. dcccc.
xxx. annos. ſublatis. lxx. annis qbus vixit ipſe Da
uid. Que opinio lꝫ ſit falſa et heretica. ſ. ꝙ oēs aie
hūane fuerint ſimul cū aīa ipſi⁹ Ade: ītn̄ ex dictis
iſtoꝝ doctoꝝ hebreoꝝ pꝫ ꝙ Dauid fuit maxim⁹
ꝓpheta ⁊ ꝓfundior ceteris in ſciā diuinoꝝ. ¶ Itē
dicunt etiā doctores eoꝝ antiq. ꝙ poſtꝗ̄ Jonathā
Abenhuziel fuerat interptat⁹ totā ſcripturā legis
⁊ ꝓphetarū ex Hebreo in Caldaicū: quā tranſlatio
nem appellant Targum incepit interpretari librū
pſalmoꝝ ipſius Dauid. ſed tunc audiuit vocem de
celo dicentē. Quis es tu/ q̄ vis reuelare profunda
ſecreta mea? quaſi diceret/non ſufficit tibi ꝙ ꝑmiſi
vt declarares legē ⁊ alios ꝓphetas: ſed etiā vis in
terpretari librū Pſalmoꝝ/in quo latent ꝓfundio
ra ſecreta mea. cui rn̄dit Jonathaꝫ Abenhuziel. O
dn̄e ego hoc volo facere ad honorē ⁊ ſeruitiū tui/
⁊ vtilitatē toti⁹ ppl'i. Et ſic dicūt ꝙ deus ꝑmiſit: vt
Jonathan interptaret pſalmos Dauid. Quā inter
pretationē Judei hn̄t i tāta reuerētia ⁊ auctorita
te: ꝙ null⁹ eſt auſus ei cōtradicere: vt latius pate
bit. Ex quib⁹ pꝫ: ꝙ de intentione antiquorum He
breoꝝ erat: ꝙ altiora ſecreta ⁊ myſteria cōtinent
in lib. Pſalmoꝝ: ꝙ in toto reſiduo legis ⁊ ꝓpheta
rū. ⁊ iō cōplures eoꝝ dicūt: ꝙ tota lex ⁊ ꝓphete cō
tinent in libro Pſalmoꝝ. immo dicunt: ꝙ tota lex
⁊ ꝓphete perderent liber Pſalmorum ſufficeret.
q: ibi reperit tota lex ⁊ ꝓphete. ¶ Sed cauſa qua
quidā eoꝝ negant Dauid fuiſſe ꝓphetam fuit iſta.
O Nā videntes magiſtri Judeoꝝ ꝙ per cōuerſionē
Cōſtantini: totus ppl's gentilis conuertebat ad fi
dē Chriſti: ⁊ videntes etiā ꝙ maior pars Judeoꝝ
cōuertebat ad Chriſtū ſimul cū gentilibus cogno
ſcētes manifeſte Chriſtū fuiſſe verū meſſiā in lege
ꝓmiſſuꝫ ꝑ ſcripturas ꝓphetarū maxime ꝑ ſcriptu
ras libri Pſalmoꝝ: eo ꝙ manifeſte ꝓnūciat cōuer
ſionē gentiū in aduentu Meſſie: tūc hoc videntes
magiſtri Hebreorum congregati ſunt in babylone
egypti/q̄ mō dr̄ Cayre: ⁊ ibi cōfinxerūt ſcripturam
Thalmud. vt retinerēt ſimplices eoꝝ: ⁊ gloſſaue
rūt falſo mō ſcripturā ve. te. Et q: quotidie cōuin
cebant a cōuerſis de iudaiſmo ꝑ ſcripturā pſalmo
rū q̄ clari⁹ loquit de cōuerſione gentiū: iō negaue
Magiſtri hebreoꝝ ad q̄d cōfinxerunt ſcripturā thalmud.
rūt Dauid fuiſſe ꝓphetā. Et iō diſtinxerūt totā ſcri
pturā ve. te. in tres partes. ſ. in legem ⁊ ꝓphetas et
agiographa. Et ſic poſuerūt Dauid ⁊ Danielē īter
agiographa. vt auferrēt eis dignitatē ꝓphetie. eo
ꝙ clari⁹ loquunt de xp̄o ⁊ de tpe aduent⁹ eius: ⁊ q:
magis ⁊ ſepi⁹ cōuincebant ꝑ Dauid ⁊ Danielē. Et
ſic hodie īter Hebreos eſt maxia cōfuſio. Naꝫ qn̄qꝫ
dicunt ꝙ Dauid eſt maximus inter oēs ꝓphetas ꝓ
pter ea q̄ ſupradicta ſunt. qn̄qꝫ aūt dicunt ipm̄ non
eſſe ꝓphetā: ꝓpter rōnē iam dictā. Et ſic mētita eſt
iniquitas ſibi. q: manifeſte confundit eos Dauid.
¶ Sed cōtra iſtos ꝑuerſos ponit ꝓ cōcluſione. ꝙ
Dauid fuit ver⁹ ꝓpheta. qd̄ probat rōne ⁊ auctori
tate ve. te. Nā ille eſt ver⁹ ꝓpheta. q̄ habet oēs cō
ditiones veri ꝓphete. ſed Dauid eſt hmōi. igit Da
uid fuit ver⁹ ꝓphea. Maior eſt nota. ſꝫ minor pro
P bat. Naꝫ de rōne veri ꝓphete eſt: ꝙ ꝓnūciet diuina
myſteria futura de xp̄o ⁊ eccl'ia: ex diuina reuela
tione: in aliquo obiecto repn̄tata: ꝑ ꝓphetā īter
ꝑtata ⁊ intellecta: ꝑut dictū eſt in primo ⁊ ſcd̄o ar
ticulo. Sꝫ ꝙ Dauid habuerit oēs has conditiones
nō ſolū eſt manifeſtū ex experiētia: q: oīa q̄ ꝓdixit
de xp̄o ⁊ eccl'ia: ⁊ de cōuerſione gentiū ⁊ occecatiōe
⁊ ꝑpetua captiuitate Judeoꝝ videmus manifeſte
eſſe cōpleta. ſꝫ etiā ꝓbat auctoritate ſacre ſcriptu
re ve. te. ij. Reg. xxiij. vbi ſic legit. ſ. Hec ſunt verba
nouiſſima q̄ dixit Dauid fili⁹ Jſai. dixit vir cui cō
ſtitutuꝫ eſt de Chriſto dei Jacob/ egregius pſaltes
Jſrael. Spūs dn̄i locut⁹ eſt ꝑ me. ⁊ ſermo ei⁹ ꝑ lin
guā meā. de⁹ Jſrael locutus eſt mihi. Sicut lux au
rore oriēte ſole mane abſqꝫ nubib⁹ rutilat: et ſicut
pluuijs germinat herbā de terra. Nec tāta ē dom⁹
mea apud deū: vt pactū eternū iniret mecū firmū
in oībus atqꝫ munitū. Cūcta em̄ ſal⁹ mea ⁊ oīs vo
luntas. nec eſt quicꝗ̄ ex eo qd̄ nō germinet. Preua
ricatores aūt quaſi ſpine euellent vniuerſi / q̄ non
tollunt manib⁹. et ſic q̄s tāgere voluerit eas arma
bit ferro ⁊ ligno lāceato: igneqꝫ ſuccenſe cōburent
vſqꝫ ad nihilū. Hoc canticulū predictū fecit Dauid
in ſua ſenectute: in quo oſ̄dit dignitatē ⁊ veritatē
⁊ vtilitatē ſuarū viſionū ⁊ ꝓphetiarū ⁊ vaticinio
rū q̄ ꝓdixit in libro Pſalmoꝝ. ¶ Ex quo cātico poſ
ſunt recolligi octo cōcluſiones. Quarum prima eſt
iſta. ſ. ꝙ Dauid fuit verus propheta ⁊ egregius in
ter oēs prophetas Jſrael. Per hoc ꝙ dicit dixit vir
egregius pſaltes Jſrael. Nā egregi⁹ dicit: quaſi ex
tra gregē alioꝝ: ⁊ ſic dicit ſupexcellentiā. ¶ Scd̄a
cōcluſio. ꝙ oīa que dixit Dauid in pſalmis: ſunt in
telligenda de Chriſto in lege ꝓmiſſo. ⁊ ad eum refe
rēda. ꝑ hoc ꝙ dicit. Cui cōſtitutū eſt de Chriſto dei
Jacob. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ ꝓphetia Dauid eſt ab
ipſo deo ⁊ ſpū ſancto ipſi Dauid reuelata. et ꝑ ꝯn̄s
authētica. ꝑ id qd̄ ait. Spūs dn̄i locutus eſt ꝑ me: ⁊
ſermo eius ꝑ linguā meā. Et ꝑ cōſequēs adept⁹ eſt
tertiū gradū ꝓphetie ꝑ familiarē doctrinā ſpirit⁹
ſancti. q̄ quidē locutio facta fuit ſibi in extaſi vt pa
tebit. ¶ Quarta cōcluſio. ꝙ Dauid clari⁹ ⁊ ꝑfecti⁹
ꝓuidit futura myſteria de Chriſto ⁊ eccl'ia ⁊ gloria
ſanctoꝝ: ꝗ̄ aliq̄s ali⁹ propheta ꝑ hoc ꝙ ait. Sicut
lux aurore oriente ſole mane abſqꝫ nubib⁹ rutilat.
quaſi dicat. ꝙ ita fuit mihi clara ꝓphetia ⁊ reuela
tio ſine enigmatib⁹: ſicut ſol videt de hoīb⁹ in ma
ne ſereno abſqꝫ nubib⁹. ¶ Quinta ꝯcluſio. ꝙ ꝓmiſ
ſio facta ipſi Dauid de eternitate ſui regni ⁊ rege
eterno ſucceſſore: non eſt intelligenda de Salomo
ne: nec de illo regno tēporali: ſed eſt intelligenda d̄
Chriſto rege Meſſia/ ⁊ de ei⁹ regno eterno. per hoc
qd̄ ait. Nec tanta eſt domus mea apud dn̄m: vt pa
ctum eternū iniret mecū firmiſſimū atqꝫ munituꝫ.
Et etiaꝫ ꝑ illud qd̄ ſupradictū eſt. Cui cōſtitutū eſt
de Chriſto dei Jacob. ¶ Sexta cōcl'o/ ꝙ in prophe
tia pſalmoꝝ Dauid cōtinet ⁊ ꝓdicit prophetie to
tū myſteriū noſtre redēptionis/ ⁊ deſideriū noſtre
ſalutis. ꝑ hoc ꝙ ait. Cūcta em̄ ſal⁹ mea ⁊ voluntas
i. deſyderium redēptionis continet ſupple in libro
pſalmoꝝ. ¶ Septima cōcluſio. ꝙ nihil eſt ſcriptū
in libro pſalmoꝝ: qd̄ nō fuerit cōpletum in primo
aduētu Chriſti/ aut ſit implendū in ſcd̄o aduentu:
ꝑ id qd̄ ait. Nec eſt quicꝗ̄ ex eo qd̄ non germinet. i.
faciat fructū ⁊ impleat in tēpore ſuo ꝑ Chriſtuꝫ in
primo vel ſecūdo aduentu. ¶ Octaua ꝯcluſio. ꝙ q̄
cunqꝫ fuerit preuaricator ⁊ cōtēptor libri pſalmo
rū: id eſt quicunqꝫ non receperit Chriſtū in ſuo ad
uentu ⁊ legem euangelicam prout in pſalmis pro
phetice predicitur ⁊ vaticinatur: ille talis popul⁹
⁊ ciuitas euelletur: igne ferroqꝫ deſtruetur. quod
manifeſte

Q
Pria ꝯcl'o
No. bene dauid ꝓpheta.
Scd̄a ꝯcl'o
Tertia ꝯcl'o.
Quarta concluſio.
Quinta concluſio.
Sexta ꝯcl'o
Septima concluſio.
Octaua concluſio.

manifeſte fuit impletū in populo Judaico Chri
ſtum negāte ⁊ prophetiam Dauid preuaricante:
qui per Titū ⁊ Romanos partim fuit trucidat⁹:
⁊ partim ab illa terra euulſus ⁊ captiu⁹ per mun
dum diſperſus ⁊ ciuitas eoꝝ a fundamentis euer
ſa ⁊ igni ſuccenſa/ ⁊ per hoc quod ſubdit preuari
catores quaſi ſpine euellentur. ¶ Ex ſupradictis
omnib⁹ patet qualiter Dauid fuit verus prophe
ta: q: obtinuit omnes ꝯditiones veri ꝓphete: q:
in ſpū ꝓphetico ⁊ lumine ipſis ſancti: preuidit et
predixit oīa myſteria Chriſti ⁊ eccleſie: ⁊ oīa my
ſteria noſtre redēptionis ⁊ ſalutis: q̄ oīa videmus
impleta ꝑut ipſe predixit in pſalmis. Et nō ſolū
fuit ꝓpheta ꝓuidēdo futura ꝑ imaginarias viſio
nes ⁊ enigmata ſicut ceteri: ſed adhuc fuit ⁊ egre
gi⁹ ⁊ excellētior: q: ipſi locut⁹ eſt deus claro modo
abſqꝫ enigmate: ⁊ eius viſio fuit clara ſicut lux au
rore oriente ſole abſqꝫ nubib⁹. ¶ Sed q: dictū eſt
ꝙ Dauid prius inclinauit aurē ſuam in parabo
lā: ⁊ poſtea aperuit in pſalterio ꝓpoſitionē ſuam.
Et dictum eſt ꝙ iſta parabola ad quā inclinauit
aurem: eſt ſcriptura vet. teſt. cōtinēs myſteria ex
quibus accepit ꝓpoſitiones ⁊ parabolas ad infe
rendū ꝓphetice veritates ⁊ cōcluſiones euāgeli
cas. Jdeo videndū eſt in hoc tertio articulo que ⁊
quot ſunt illa myſteria vet. teſt. in quib⁹ Dauid fi
guraliter ⁊ ꝓphetice ꝓuidit myſteria euāgelica:
ex quibus aſſumpſit parabolas ⁊ ꝓpoſitiones ad
ꝓphetādū ⁊ ꝓdicādū ⁊ inferēdū veritates euāge
licas in pſalmis. Et videndū eſt in quo gn̄e pro
phetie magi ꝑfecit Dauid īter ceteros: ⁊ quē ad
R modū habuit in ꝓphetādo. ¶ Ad cui⁹ intellectuꝫ
No. in q̄ gn̄e ꝓphetie magis ꝑfecit dauid.
eſt notādū ꝙ ex materia ⁊ titulis pſalmoꝝ poſſu
mus recolligere qualiter Dauid in quatuor obie
ctis ſibi repn̄tatis preuidit ꝓphetice in dupli
ci lumine ⁊ ſpū ꝓphetico oīa futura myſteria de
Chriſto ⁊ eccleſia. Primo cōtēplādo oīa geſta pa
triarchaꝝ: ⁊ oīa ſcripta in quinqꝫ libris legis: ⁊ li
bris Joſue ⁊ iudicū: ⁊. j. ⁊. ij. Reg. vſqꝫ ad ſuū tem
pus. Scd̄o cōtēplādo oēs ꝑſecutiones ⁊ ꝓſperi
tates ſuas ⁊ exaltationem ſui regni. Tertio con
templando ꝓmiſſionē ipſi factā de ſucceſſione re
gni eterni in filio ſuo. ij. Reg. vij. Quarto contē
plando exemplar ⁊ deſcriptionē templi edificādi
ſibi traditā a ſpū ſancto ꝑut dicit ſecūdi Parali
pome. xxviij. Jn his ergo ſupradictis. iiij. obiectis
tanꝗ̄ in ſpeculo preuidit Dauid per lumen ⁊ ſpm̄
ꝓpheticū oīa futura myſteria de Chriſto ⁊ eccle
ſia. Sed de ſtatu ⁊ modo ꝓphetādi ipſius Dauid
dicūt Thalmudiſte: ꝙ poſtꝗ̄ Dauid quieuit a bel
lis: ⁊ maxime poſtꝗ̄ vidit angelū percutiētem in
area Jebuzei ceſſante peſtilētia tunc relictis vo
luptatibus ⁊ cōcupiſcentijs ⁊ mundanis negotijs
totaliter ſtatuit magis ampliare cultum diuinuꝫ
⁊ ordinare ſacerdotes ⁊ cantores ⁊ leuitas per vi
ces ſuas in tabernaculo qd̄ mutauerat a domo
ſua ad aream Jebuzei: quā quinquaginta ſiclis
emerat ꝓ tabernaculo tēdēdo ⁊ tēplo edificādo.
Et non ſolum preparauit materialia. ſ. lapides ⁊
ligna ⁊ ferrum ⁊ argentū ⁊ aurū: ſed etiā ſpūalia.
Et ſic condidit pſalmos q̄ cantarent in tēplo ⁊ ta
bernaculo: ⁊ diuiſit eos cantādos tribus cantori
bus. ſ. Aſaph ⁊ Ethā ⁊ Hemā in determinatis fe
ſtiuitatib⁹. Et dicūt vlteri⁹ Thalmudiſte ꝙ Dauid
ſic ſecluſus ⁊ remot⁹ in cōtēplatiōe in ſtratu ⁊ ſe
creto penetrali ſuo in tali cōtēplatione opprime
batur ſomno. Sed mane diluculo aū aurorā intra
bat ventus per feneſtrā ex parte aqlonis ⁊ moue
bat chordas cithare ſiue pſalterij pēdentis ad ca
put lecti. Et ſic Dauid excitabat a ſomno: ⁊ reple
tus ſpū ſancto rapiebat pſalteriū ⁊ cōdebat pſal
mos de reb⁹ quas cōtēplatus fuerat ex parte no
ctis. Et de talibus myſterijs intellectis cōdebat
pſalmos: imo dicūt ꝙ Dauid anteꝗ̄ dormiret di
cebat illū verſiculum pſalmo. cvij. ſ. Exurge glo
ria mea exurge pſalteriū ⁊ cithara: exurgā dilucu
lo. quaſi diceret. O tu pſalteriū ⁊ cithara exurge
mane motū a ſpiritu ſancto ⁊ ego exurgā diluculo
ad ꝓphetandū. Unde dicūt Hebrei ꝙ hāc excellē
tiā habuit Dauid ſuper oēs alios ꝓphetas: nam
dies excitabat alios ꝓphetas: ſed ipſemet ſpirit⁹
ſanct⁹ excitabat ipſum Dauid mane diluculo an
te diem ad ꝓphetandū: ⁊ hec eſt ſententia quoꝝ
dam magiſtroꝝ Hebreoꝝ: que quidē poſitio non
eſt cōtēnenda: eo ꝙ continet aliqualem veritatē:
Sed inſufficiēter explicat modū ⁊ dignitatē pro
phetie Dauid. ¶ Jdeo ad pleniorē notitiā ⁊ euidē
S tiā eſt notādū ſcd̄m aliquos: ꝙ nō eſt negādū Da
uid feciſſe aliquos pſalmos anteꝗ̄ quieſceret a
bellis: aliquādo dū erat in ſtatu gratie: prout vi
debitur in expoſitiōe: ſed maiorem partem fecit
dum quieuit a bellis ⁊ voluptatibus ⁊ mundanis
negotijs/ ⁊ ſe dedit totaliter contēplationi: ⁊ ſta
tuit ampliare diuinū cultum/ ⁊ preparare oīa ne
ceſſaria ꝓ edificādo tēplo per Salomonē: vt pa
tet in fine. ij. Paralipomenō: ꝑut dictū eſt. Quia
igit̄ totaliter deditus contēplationi incepit ſedu
lo cōtēplari diuina myſteria cōtenta in quatuor
obiectis ſupradictis. Unde ſic contēplando diui
na myſteria/ ⁊ illa quatuor obiecta rapiebat a ſen
ſibus exteriorib⁹/ ⁊ manebat in ſola imaginaria
cōtēplatione. Sed rurſus eleuat⁹ per lumen pro
pheticū ſupnaturale: preuidebat futura myſteria
in illis obiectis tanꝗ̄ in ſpeculo: ⁊ talis viſio ima
ginaria fiebat intellectualis in virtute luminis
ꝓphetici inſpirati cōfortātis ⁊ eleuātis intelle
ctum ipſius Dauid/ ⁊ irradiantis ſupra illa obie
cta imaginata ⁊ repn̄tātis futura myſteria in il
lis obiectis tanꝗ̄ in ſpeculo: ſicut intellect⁹ agēs
abſtrahit ⁊ repn̄tat ſpecies quidditatū reꝝ ma
terialiū in phantaſmatib⁹ naturalibus. Et talem
T gradū ꝓphetie ⁊ viſionem ꝓpheticā intellectua
lē ſumptā ex imaginaria viſione obtinuit Eſaias
⁊ oēs alij ſacri ꝓphete. Sed ſupra iſtos obtinuit
alium gradū ipſe Dauid. nam poſtꝗ̄ ſemel ſpecu
lādo ſua obiecta preuiderat myſteria futura re
preſentata in illis per lumen propheticum: reten
tis ſpēbus futuroꝝ myſterioꝝ de Chriſto ⁊ eccl'ia
quas abſtraxerat ab illis imaginatis obiectis: tūc
per altius ⁊ forti⁹ lumē magis eleuatus rapieba
tur totaliter a ſenſibus interiorib⁹ ⁊ illis obiectis
imaginatis ad ſola myſteria futura. Et tunc ob
litis omnibus temporalib⁹ ⁊ rebus materialibus
⁊ etiam ſe ipſo: nude ⁊ abſqꝫ figuris ⁊ enigmatib⁹
preuidebat clare ⁊ diſtincte: ⁊ contemplabatur to
tum myſterium incarnationis ⁊ noſtre redēptio
nis in ſe ⁊ nō in aliquo enigmate/ nec obiecto re
preſentatiuo. Et tūc ſubtilius ⁊ magis particula
riter ⁊ diſtincte cōtēplabatur nō ſolum incarna
tionē/ ſed ⁊ reſurrectionē ⁊ aſcenſionē ⁊ gloriam

Excellentia dauid ſuper/ oēs alios ꝓphas.

paradiſi: quaꝫ Chriſtus erat daturus ſuis fideli-
bus: ⁊ in tali cõtẽplatione non vtebatur ſenſibus
No. de vera extaſi Dauid in qua alios ꝓphetas ſuperauit.
exterioribus/ nec interioribus. Et ſic erat in qua
dam extaſi: qui quidem ſtatus tenet medium ĩter
vitam hominum ⁊ angelorum in qua quidem ex-
taſi dicitur fuiſſe frequenter Dauid / ⁊ loqui cum
deo: imo deus loquebatur ipſi in ſpiritu oſtẽdẽs
ipſi abſq; enigmate myſteria Chriſti ⁊ ſecreta ce-
leſtia. vñ de tali clara viſione ⁊ diuina locutiõe fa
cta ipſi Dauid eleuato in extaſim: dicitur. ij. Reg.
xxiij. Dñs mihi locutus eſt ſicut lux auroꝛe oriẽte
ſole mane abſq; nubibus rutilat. qꝛ in tali extaſi
iaꝫ videbat illas ſupernaturales veritates: ⁊ illa
futura myſteria ⁊ ſecreta celeſtia non per obiecta
enigmatica: ſed per ꝓprias ſpecies intelligibiles
in virtute altioꝛis luminis. Et ideo videbat ſubti
lius ⁊ clarius myſterium incarnationis/ ⁊ predi-
cationis: ⁊ paſſionis/ ⁊ reſurrectionis/ ⁊ aſcenſio
nis/ ⁊ future beatitudinis: q̄ ceteri prophete. Et
ideo locutio ⁊ doctrina facta in ſpiritu ſub tali ra
ptu ⁊ extaſi: poteſt eſſe quandoq; perfectioꝛ: q̄, fa-
cta per locutionẽ ſenſibilem per angelum inquã
tum ipſi Dauid potuit cõcedi altius lumen ⁊ plu
ra ⁊ altioꝛa reuelari: q̄ ꝑ ſenſibilem locutionem
angelicam factam ipſi Joſue ⁊ Gedeoni ⁊ pleriſ-
q; alijs. Nec eſt etiã negandũ Dauid quãdoq; ha-
buiſſe ſimiles familiares locutiones cũ angelis.
Ordo ergo et modus prophetie ſiue prophetandi
Ordo ꝓphetãdi ipſius Dauid.
ipſius Dauid eſt diſcutiendꝰ per ſingula obiecta.
Unde primo legẽdo literalia myſteria ſacre ſcri-
pture reponebat tales ſpecies in phãtaſia: puta
de creatione mũdi/ aut myſterium diluuij/ aut ſa
crificium Abrahe/ aut agni paſchalis: ⁊ imaginã
do ⁊ contemplando talia myſteria in ſua cella et
camera ſecreta large dabatꝛ ipſi lumen propheti-
cum: ⁊ tũc illa obiecta imaginata: illuſtrata lumi-
ne ſupernaturali repreſentabãt ipſi futura myſte
ria: ⁊ ſic intellectus Dauid confoꝛtatus ⁊ eleuatꝰ
per tale lumẽ preuidebat futura myſteria de xp̃o
et eccleſia in illis obiectis repreſentata. Et ſic ꝑ
creationem mũdi materialis: preuidebat recrea
tioneꝫ mundi ſpiritualis que eſt eccleſia Chriſti.
Et per arcam diluuij ꝓuidebat/ qualiter eccleſia
Chriſti debebat ſaluare oẽs ad eam confugiẽtes.
Et per ſacrificiũ Abrahe: ꝓuidit totũ myſterium
paſſionis Chriſti. Et ꝑ imolationẽ agni paſcha-
lis: ⁊ per ſacrificiũ agni matutini ⁊ veſpertini: ꝓ-
uidit totũ myſteriuꝫ paſſionis Chriſti: ⁊ totũ my
ſterium ſacramẽti altaris. Sed rurſus in tali ↄtẽ
platiõe augebatur ipſi lumẽ ꝓpheticum: ⁊ rapie-
bat ipſum ſupra primaꝫ contẽplationẽ ad ſecũdũ
graduꝫ extaſis. Et tunc relictis obiectis enigma
ticis veteris teſtamẽti contẽplabatꝛ ſolas ſuper-
naturales veritates ⁊ ſolaꝫ illã incarnationem ⁊
moꝛtẽ ⁊ paſſioneꝫ ⁊ reſurrectionẽ Chriſti ⁊ myſte
ria noſtre redẽptionis ⁊ ſuperne beatitudinis. Et
tunc abſq; aliquo enigmate oĩa illa videbat cla-
rius ⁊ diſtinctius quã alij prophete. Et ſic contẽ-
plando perſecutiones ⁊ liberationes ſuas et exal
tationem ſui regni: preuidit in tali lumine et ſpũ
ꝓphetico oẽs perſecutiones xp̃i ⁊ exaltationem
eius regni poſt reſurrectioneꝫ. Et iõ Dauid reuer
ſus ex tali extaſi ĩ ſe ⁊ ad ſenſus ſuos/ ⁊ dũ eẽt cõ-
pos ſuiipſiꝰ: rapiebat pſalteriũ ⁊ citharã. Et ſic fe
cit pſalmũ ſcdm de ↄiuratiõe cõtra xp̃m faciẽda
per ſcribas ⁊ phariſeos ꝓut preuidit in ↄiuratio
ne Saulis ⁊ ſuoꝝ facta cõtra ipſum Dauid. Et fe
cit pſalmũ tertiũ de ꝑſecutiõe chriſti ꝓut preui-
dit per ꝑſecutionẽ ſuã factã per Abſalonẽ vt pate-
bit. Itẽ ↄtẽplãdo ꝓmiſſionẽ ſibi factã. ij. Reg. vij.
de rege filio ſuo ⁊ ſucceſſione regni eterni filij ſui/
preuidit ĩ ſpiritu myſterium incarnatiõis chriſti
de ſua generatiõe: de quo fecit pſalmũ. lxxxviij. et
cxxxj. ⁊ plures alios. Itẽ contẽplando totã deſcri-
ptionẽ tẽpli ſibi traditã a ſpũ ſancto: intellexit/ ⁊
preuidit totũ myſteriũ ĩcarnatiõis/ paſſiõis/ ⁊ re
ſurrectiõis chriſti/ ⁊ oẽs ꝓſperitates ⁊ aduerſita-
tes eccleſie. Et preuidit modos quibus hodie deꝰ
colitur in eccleſia. Et ideo fecit oẽs pſalmos alle-
luiaticos. Et ſic Dauid in ſupradictis quatuoꝛ ob
iectis ꝓuidit oĩa myſteria chriſti ⁊ eccleſie de qbꝰ
fecit. CL. pſalmos aſſumẽdo parabolas ⁊ ꝓpoſi-
tiones ex ſupradictis quatuoꝛ obiectis. Sed ad-
huc Joſephus ⁊ Rabbi Salomon addit quintuꝫ
obiectũ in quo Dauid ꝓuidebat futura. ſ. ꝑ huryꝫ
⁊ thummyꝫ. i. ꝑ imagines ⁊ doctrinas: nã ſicut le
gitur. Exo. xxviij. ĩ rationali ſũmi ſacerdotis erãt Nota.
cõſuti ⁊ impreſſi. xij. lapides ꝓcioſi. ſ. ſex in quoli-
bet humero: ⁊ ĩ frõte mitre erat affixa lamina au-
rea ĩ qua erat ſcriptũ nomẽ dei tetragrãmatõ: qđ
lucebat ⁊ imprimebat imaginẽ illarũ literarũ ĩ il
lis. xij. lapidibus. Ideo dum filij Iſrael volebant
preſcire futurã ꝓſperitateꝫ ⁊ victoriã: oꝛnabatur
ſacerdos ad ſacrificium cũ humerali ⁊ ephot ⁊ mi
tra. Et ſi bellũ erat eis proſperũ: tunc lucebat no
men dei tetragrammaton ⁊ apparebat eiꝰ imago
ĩ duodecim lapidibus: ⁊ ſic cũ fiducia ꝓcedebant
ad preliũ: ſi autem foꝛtuna ⁊ victoꝛia erat aduer-
ſa nullo modo lucebat illud nomẽ in lapidibꝰ hu-
meralis. Et ſic deſiſtebant ire ad bellum. Et ideo
rationale iudicij erat colligatũ cũ humerali ĩ quo
ponebatꝛ doctrina ⁊ veritas: vt patet Exo. xxviij.
Et dicebatur rationale iudicij: eo q̄ ſummꝰ ſacer
dos ĩ eo iudicabat de futuris/ ⁊ docebat veritatẽ
de cõſultatis inquantũ fulgebat nomẽ dei ĩ illis
lapidibus: qđ quideꝫ iudiciũ appellant Chalmu
diſte huryꝫ ⁊ thummyꝫ/ id eſt doctrinam ⁊ verita
tem: imo ĩ textu Hebraice dicitꝛ huryꝫ ⁊ thũmyꝫ:
de quo myſterio legitur. j. Regũ. xxiij. q̄ qñ Dauid
voluit ſcire an ciues Ceyle tradere vellẽt ipſum ĩ
manus Saul: dixit ad Abiathar. applica ephot. i.
oꝛna te oꝛnamentis ſacerdotalibus/ vt videamus
ſi viri Ceyle tradent me in manus Saul. Et fctã
oꝛatione: reſpõdit dñs. tradent te ſupple. qđ ni-
hil aliud fuit: niſi q̄ tũc non apparuit imago no-
minis dñi in lapidibus: ſicut ante apparuerat qñ
cõſuluit dñm de futura victoꝛia cõtra Philiſteos:
vt ptꝫ eodem. c. xxiij. Per illud profecto myſteriũ
nominis dñi lucẽtis in illis. xij. lapidibus: ꝓuide-
rat Dauid qualiter Chriſtus qui eſt nomen dñi
debebat lucere ⁊ imprimere ſapientiam ſuam in
duodecim apl'is/ qui debebãt annunciare verita-
teꝫ ⁊ doctrinam euangelicã per vniuerſum mun-
dũ: đ quo fecit plures pſalmos. ¶ Ex ſupradictis
ptꝫ qualiter Dauid fuit verus propheta ⁊ excellẽ-
tioꝛ ceteris: ⁊ patet modus prophetandi/ ⁊ excellẽ
tia prophetica eiuſdem.

Quantum ad quartum articulum in quo reſtat vidẽdũ an Moyſes fuerit maioꝛ ꝓpheta q̄

Dauid/ an econtrario. eſt aduertẽdũ q̄ cauſa qua
Nota ſi moyſes fuerit maioꝛ propheta q̄ dauid.
re Judei tenẽt q̄ Moyſes eſt maioꝛ propheta q̄
Dauid: eſt quia Moyſes fecit multa miracula: et
Dauid nullũ. Et cauſa quare multi catholici aſſe-
runt idem: eſt quia dicunt q̄ Moyſes vidit deũ ꝑ
eſſentiã: ⁊ Dauid non. Et ideo eſt primo videndũ
an Moyſes viderit deũ per eſſentiã. Secũdo da-
to q̄ Moyſes viderit deũ per eſſentiã ⁊ fecerit mi
racula: ⁊ Dauid non: an propter hoc Moyſes di-
catur maioꝛ propheta q̄ Dauid. ¶ Ad primũ eſt
✠ No. ſi moyſes viderit deum.
aduertẽdum q̄ vſq; ad preſentem diem nullꝰ do-
ctoꝛ Judeoꝛum auſus eſt concedere q̄ Moyſes
viderit deũ per eſſentiã. Unde Rabbi Abenazra
in ep̃la ad Judeos africanos nititur probare per
textum ſacre ſcripture q̄ Moyſes non vidit deũ
per eſſentiam. hoc idẽ probat Rabbi Moyſes de
egypto in ſuo lumine dubioꝛum parte ſecunda: ⁊
ambo iſti mouentꝛ/ propter hoc q̄ deus reſpondit
Moyſi Exo. xxxiij. Non poteris videre faciẽ meã
nõ enĩ videbit me homo ⁊ viuet. Unde ibidẽ ptꝫ
q̄ abſolute deus negauit Moyſi viſionẽ ſue eſſen
tie. Sed dicit rabbi Moyſes q̄ deus bene cõceſ-
ſit Moyſi notitiam omniũ creaturarũ: cum dixit
ipſi. Ego oſtendam tibi omne bonum. i. naturaꝫ ⁊
principium omniũ creaturarũ: quia oĩa que fecit
deus: erant valde bona ſecundum naturas ſuas.
Geñ. j. Hoc idem ꝓbat beatus Augu. ij. De trini-
tate. ca. xvij. ⁊. xviij. vbi diſputat hanc materiaꝫ.
✠ ¶ Unde volens cõcoꝛdare illa duo que videntur
adinuicẽ cõtradicere: nã primo dicitꝛ q̄ Moyſes
loquebatꝛ deo: ⁊ deus Moyſi/ facie ad faciẽ/ ſicut
ſolet loqui amicus ad amicum. Et poſtea in eodẽ
cap̃. xxxiij. quando Moyſes petebat: vt deus oſtẽ-
deret ſibi faciem ⁊ gloꝛiam ſuam. Reſpõdit deus
Facies dei multiplex.
faciem meam videre nõ poteris ⁊c. Iſta duo que
videntur cõtradicere concoꝛdat Augu. diſtinguẽ
do de facie dei: qꝛ ibi facies dei ſumitur equiuoce
nam primo qñ dicitur q̄ deus loquebatur Moyſi
facie ad faciem: ibi ꝑ faciẽ dei intelligitur ille an
gelus per quẽ deus loquebatur familiariter ipſi
Moyſi: ⁊ per quẽ notificabat ipſi voluntatẽ et ſe-
creta ſua. Nam in ſcriptura per faciẽ notitia deſi
gnatur ſecũdũ Gregoꝛium ſuꝑ Ezech. Unũ qꝛ oẽs
angeli ſunt nũtij ⁊ miniſtri dei: nõ ſicut Gabriel
dicitꝛ foꝛtitudo dei: eo q̄ annũciauit foꝛtitudinẽ
dei ipſi Danieli: ⁊ Raphael dicitꝛ medicina dei: eo
q̄ tulit medicinã ipſi Thobie: ita ille angelꝰ qui
familiariter notificabat ſecreta dei ipſi Moyſi: di
cebatꝛ facies dei: ⁊ ſic deus dicebatꝛ loqui facie ad
faciem ipſi Moyſi ꝑ ipſum angelum. Et ita Apl's
ad Hebre. j. dicit q̄ lex data eſt Moyſi ꝑ angelos.
Et beatus Stephanus Act. vij. dicit q̄ angelꝰ dei
loquebatꝛ Moyſi per ſubſtantiam mediam: ⁊ hoc
idẽ dicit Rabbi Moyſes/ ⁊ oẽs Hebrei. Sꝫ poſt-
ea qñ deus dixit Moyſi in eodẽ ca. Faciẽ meã vi-
dere nõ poteris: tũc ibi per faciẽ intelligitꝛ ipſa di-
uina eſſentia in ſua gloꝛia: cuiꝰ viſio fuit negata
ipſi Moyſi: vt ibi ĩquit Augu. Et ſic determinat
Augu. ibidẽ. ſ. ſecũdo de Trinitate. c. xviij. q̄ moy
ſes non vidit deũ per eſſentiã. Sed quid dicendũ
eſt ad eundẽ Auguſtinum qui. xij. ſuꝑ Geñ. ad lite
ram: ⁊ in libello de vidẽdo deũ ad paulinam/ per
longã diſputationẽ ⁊ inquiſitionẽ videtꝛ determi
nare q̄ Moyſes ⁊ etiã Paulus vidit deũ ꝑ eſſen-
tiam. Et mouetꝛ Aug. ꝑ hoc/ q̄ deus dixit de Moy
ſe. Numeri. xij. Palaꝫ loquar ei/ ⁊ nõ per enigma
ta ⁊ figuras videt deũ. ⁊ ſic dicit Aug. q̄ vidit deũ
in eſſentia ſua. Ex quibus videtur Auguſtinũ cõ
tradicere ſibiipſi. Ad hoc autẽ dicũt quidã q̄ Au-
guſtinus in libro ſuper Geñ. ⁊ ad paulinã nõ lo-
quitur determinatiue de iſta materia: ſed diſpu-
tatiue: ſed in. ij. de Trinita. loquitꝛ determinatiue
q̄ moyſes nõ vidit deum per eſſentiam. Sed hoc
nõ videtur ſatiſfacere: nam ibi ſuper Geñ. mani-
feſte probat Augu. q̄ nõ ſolũ Moyſes doctoꝛ Ju
deoꝝ/ ſed nec etiam Paulꝰ doctoꝛ chriſtianoꝝ
vidit deũ per eſſentiã. ⁊ ideo ne tantus doctoꝛ vi-
deatur manere in cõtradictiõe: eſt dicẽdũ q̄ ſicut
Exod. xxxiij. equiuocatꝛ de facie dei: ita Auguſti-
nus equiuocat de viſiõe diuine eſſentie. ¶ Nã de
diuina eſſentia duplex viſio põt haberi ſꝫm q̄ deꝰ ✠ diuine eſſẽtie duplex viſio.
duobꝰ modis põt oſtẽdere ſuã eſſentiã. Uno mo-
do a prioꝛi per lumẽ gloꝛie beatificũ ſecundum q̄
beati primo ꝑ lumẽ gloꝛie vidẽt diuinã eſſentiã
viſione matutina. Et exinde vidẽt in verbo idea-
liter omnia creata: quia oĩa apparẽt in illo verbo
diuino tanq̄ in arce ⁊ ſua cauſa. ⁊ ſic vident beati
qualiter deus eſt principiũ omniũ in genere cau
ſe foꝛmalis ⁊ efficientis ⁊ finalis. ⁊ talis viſio pro
cendens a deo ad creaturas dicitꝛ eſſentialiter eſ
ſentialis. Aliã viſionẽ põt deus cõicare alicui de
ſua eſſentia a poſterioꝛi ꝓcedendo/ puta a creatu
ris vſq; ad diuinã eſſentiã incluſiue. Exempli gra
tia. nã pũctus exiſtens in medio circuli: inuiſibi
lis eſt de ſe oculo coꝛpoꝛali. ſed ſi trahantꝛ linee a
pũcto cẽtrico ad circũferẽtiã: tũc ille pũctus fiet
viſibilis inquantũ eſt principiũ oĩm illarũ linea
rũ. Et ſic oculus per lineã venit ad viſionẽ pũcti
inquãtũ eſt principiũ eius. Ita pariter eſt dicẽdũ
de ſole qui eſt oculo noſtro quaſi ĩuiſibilis ꝓpter
ſui excellẽtiam: ſed ſequendo radios eiꝰ ꝑuenimꝰ
ad viſionẽ eiꝰ/ inquãtũ eſt fons ⁊ principiũ oĩm ra
dioꝝ. Ita ergo pariter cũ oẽs creature emanẽt a
xbo diuino/ ſicut radij ⁊ lumẽ a ſole: ⁊ ſicut linee
a pũcto cẽtrico: vt inquit Diony. iõ deꝰ põt cõica-
re alicui viatoꝛi eleuãdo eiꝰ intellectũ ꝑ lumẽ ſu-
pernaturale: vt ꝓcedẽdo per creaturas ꝑueniat
vſq; ad viſionẽ realẽ diuine eſſentie: inq̄tũ ab ea
oẽs creature emanãt realiter ſicut lumẽ a ſole. nã
ſicut linea emanat realiter a pũcto abſq; hoc qđ
cõponatꝛ ex pũctis: ⁊ radij emanãt realiter a ſole
abſq; hoc q̄ trahãt de eiꝰ ſubſtantia. ita creature
realr̃ emanãt a xbo/ abſq; hoc q̄ ſint de eiꝰ ſub-
ſtãtia. nã ſicut ſol cõicat ſuã ſilitudinẽ ꝑ totũ dia-
phanũ nõ cõicãdo ſubſtãtiã: ita deꝰ cõicat ſilitu-
dĩe ſuarũ ꝑfectionũ ⁊ idearũ creaturis abſq; cõi
catiõe ſue ſubſtãtie: vt clariꝰ videbitꝛ. deꝰ ergo iſto
modo potuit cõicare ipſi Moyſi realẽ viſionẽ ſue
eſſentie a poſterioꝛi inq̄tũ eſt ꝓcipiũ ⁊ fons oĩm
creaturarũ: ⁊ inq̄tũ ex tpe ꝑ creationẽ ab eo pro-
cedũt ⁊ emanãt. Que quidẽ viſio lꝫ dicatꝛ eſſentia-
lis/ inquãtũ attingit diuinã eſſentiã ꝑ illapſum ⁊
lumẽ ſupnaturale/ ⁊ ꝑ raptũ ab oĩbꝰ ſenſibꝰ ꝑ mo-
dũ terminãtis: tñ nõ dicetꝛ eſſentialr̃ eſſentialis/
ſicut illa viſio beatifica ⁊ gloꝛioſa quã beati habẽt
ꝑ modũ mouẽtis ꝑ lumẽ gloꝛie a prioꝛi/ ⁊ ꝑ modũ
ꝑmanẽtis. Sed talis viſio fuit etiã multũ ĩferioꝛ
viſiõe quã habuit Paulꝰ in raptu. vt patebit pſal
mo. lxvij. Sed q̄ fuerit quaſi neceſſariũ Moyſen
aſſecutum fuiſſe talẽ viſionẽ diuine eſſentie/ põt

ꝓbabiliter deduci. nā deus cōicauit cuicūꝙ pro-
phete donū ꝓphetie ⁊ ſcientiā ⁊ virtutē ſm̄ exi-
gētiā ſue legatiōis. ¶ Sed qꝛ tūc totus mundus
laborabat in idololatria ⁊ cultu multoꝝ deoꝝ ⁊
in fedis ſupſtitionibus: ⁊ totus mūdus putabat
mundū fuiſſe ab eterno: ideo de⁹ miſit Moyſen
ad docendū ⁊ ꝑdicandū vnū tm̄ eſſe deū ſubſtātia
liter ⁊ eſſentialiter. ⁊ eſſe ꝑncipiū oīm rerū a quo
ꝓceſſerunt ex tpe oīa ꝑ creationē: ⁊ qūo de⁹ oīa
gubernat ſcd̄m ſuā ꝓuidentiā. Et miſit etiā illū
ad educendū illū populū de illa captiuitate: ⁊ in-
troducēdū ipm̄ in terrā ꝓmiſſionis. ꝓut promi-
ſerat Abrahe Iſaac ⁊ Jacob. ⁊ vt doceret illū po-
pulum colere vnū deū ſolū creatorē: ⁊ ſepararet — Z
ipm̄ ab omni falſa ſupſtitione. ¶ Ad quā legatio — Qūo
nē ꝑficiēdā tria erāt neceſſaria ipſi Moyſi. priō — Moy-
clara notitia eſſentialis de ſubſtātia vni⁹ dei. ſe- — ſes fu-
cūdo notitia emanationis creaturū ab vno ꝑnci — it dei
pio: vt predicaret vnū deū ſolū creatorē oīm rerū — legat⁹
eſſe colēdū ⁊ adorādū: ⁊ oēm ſuperſtitionē eſſe fal
ſam. tertio erat ſibi neceſſaria virt⁹ faciēdi mira-
cula: vt ppl's crederet ipſum a deo miſſum: ⁊ pha-
rao ex timore tātoꝝ miraculoꝝ et portentoꝝ
dimitteret ppl'm. Et hec fuit cauſa quare deus vo-
luit cōicare Moyſi viſionē hui⁹ diuine eſſentie:
⁊ virtutē faciēdi miracula: ⁊ modū creatiōis mū-
di. Hec aūt viſio nō fuit dicta eſſential'r eſſentia-
lis: eo ꝙ nō fuit a priori ꝑ gloriā: ſed a poſteriori
aſcēdēdo ꝑ creaturas vſꝙ ad attingētiā diuine
eſſentie. ⁊ ideo nō dicit̄ ſimpliciter eſſentialis. in
qua quidē viſiōe diuina eſſentia poti⁹ ſe habet ꝑ
modū terminātis ad intellectū: ꝙ ꝑ modū mouē
tis. Et hoc pōt haberi ex textu ibidē Exo. xxxiij.
qn̄ deus dixit Moyſi. Ego oſtēdam tibi omne bo
nū. i. vnde procedūt oīa bona creata. Itē quando
dixit: poſteriora mea videbis: faciē autē meā nō
videbis. i. oſtendā tibi viſionē eſſentie a poſterio
ri per creaturas / inquantū emanant ab vno prin
cipio. ſed nō oſtendā tibi eſſentiā meā a priori. i.
lumen glorie: qualē viſionē habent beati. Et ſic
ratione huius viſionis dicit̄. Numeri. xij. ꝙ Moy
ſes vidit deū palā: nō per enigmata nec per figu-
ras. i. vidit deū realiter / nō ꝑ imaginarias viſio-
nes: ſicut Eſaias ⁊ Hieremias. ſed peruenit per
creaturas vſꝙ ad diuinam eſſentiā a qua realiter
emanāt. Sed rōne prime viſionis a priori eſſen-
tialiter eſſentialis per gloriam dicitur Exod. xxx
iij. Faciem meam videre nō poteris. Ita ergo pa
riter Auguſtinus ſcd̄o de Trinitate. ca. xviij. aſſe
rit Moyſen non vidiſſe deum per eſſentiam per
viſionem a priori. ſed. xij. ſuper Gen̄. ⁊ ad Pauli-
nam aſſerit Moyſen deum vidiſſe per eſſentiā a
poſteriori ſecundum exigentiam ſue legationis
quia Moyſes non habebat manifeſtare mundo
gloriam beatoꝝ: ſed eſſe tantum vnū creatorem.
⁊ omnium cōſeruatorē ⁊ gubernatorem: cui ſoli
adoratio ⁊ cultus latrie debebatur. Et ſic ptꝫ quo
modo vidit deum per eſſentiam: ⁊ quomodo nō.
⁊ quomodo fuit ipſi neceſſaria virtus faciēdi mi-
racula. Quādo autē Moyſes vidit deum per eſ-
ſentiā neſcitur: ſed creditur ꝙ in ſecundo aſcen-
ſu in montem. Exod. xxxiiij. ¶ Sed nūc reſtat vi-
dendum. vtrum dato qꝺ Moyſes viderit deū ſeu
dominum (idē enim eſt in hac re deus ⁊ domin⁹)
per eſſentiam modo predicto: ⁊ habuerit virtutē
faciendi miracula: an ipſe ꝓpter hoc dicat̄ maior — A
ꝓpheta ꝙ̄ Dauid. ¶ Ad quod dicendū ꝙ iſta ſtāt — No. ꝙ
ſimul: ſcꝫ ꝙ Moyſes viderit deum perfectius ꝙ̄ — Moy-
Dauid: ⁊ habuerit virtutē faciendi miracula: ⁊ tn̄ — ſes fuit
ꝙ Dauid fuerit excellētior ꝓpheta ꝙ̄ Moyſes: qꝛ — maior
aliud eſt eſſe videntē: ⁊ aliud eſſe prophetā: qꝛ om — ꝓphe-
nis ꝓpheta eſt vidēs / ſed nō ecōtrario: nā dictum — ta quā
eſt ꝙ propheta ꝓprie dictus eſt ille qui ex diuina — Dauid
reuelatione dixit futura myſteria de xp̄o ⁊ eccle-
ſia: vnde ſtat multū bene ꝙ Moyſes viderit diui
nam eſſentiam eo modo quo dictū eſt: tamen in
tali viſione nō eſt neceſſe ꝙ viderit futura myſte
ria de xp̄o et eccleſia: ſed tm̄ vidit ſubſtantialiter
⁊ eſſential'r qūo deus erat vn⁹: ⁊ qūo oēs creature
emanabant ab eo / tanꝙ̄ a primo principio forma
li. Et ſic tantū vidit ea que pertinebāt ad ſuā lega
tionem. Et in tali viſiōe nō eſt incōueniēs quod
Moyſes fuerit dignior ꝙ̄ Dauid: qꝛ vt ſic Moyſes
non dictus eſt ꝓpheta in illa viſione: ſed poſtea
Moyſes preuidit multa futura de illo populo: et
etiā de chriſto per imaginarias viſiones per do-
ctrinā euangelicam vt patebit in expoſitiōe illi⁹
cantici qꝺ incipit Cantemus dn̄o. ⁊ in illo altero /
ſcꝫ Audite celi que loquor: ſed in tali viſione pro
phetica preuidit illa Dauid ⁊ abūdātius ⁊ diſtin-
ctius ꝙ̄ Moyſes ⁊ ceteri: vt dictū eſt. ¶ Et ſic Da-
uid dicitur eximius ⁊ excellētiſſimus omniū pro — B
phetarum ſm̄ omnes catholicos: vt dictū eſt. vn̄
ſicut Moyſi data eſt viſio ſm̄ exigētiam ſue lega-
tionis: ita pariter ipſi Dauid: nā articulus vnius
dei / ⁊ articulus creationis erat iam credit⁹ in po-
pulo Iſrael: ideo nō fuit neceſſe vt Dauid habe-
ret viſionē de illis ſicut habuit Moyſes: ſꝫ qꝛ Da
uid fuit miſſus ad liberādū populū Iſrael de ma
nu Philiſtinoꝝ: ⁊ ad ampliandū diuinū cultuꝫ
⁊ ad preparandū materiam pro templo edifican-
do / que omnia erant figura corporis chriſti ⁊ pre-
ſentis eccleſie. Et ideo fuit neceſſe vt prophetice
preuideret omnia myſteria de chriſto ⁊ eccleſia fi
gurata per illud templū ⁊ per cerimonias diuini
cultus: vt faceret pſalmos appropriatos: in quib⁹
predicerent̄ ꝓphetice diuina myſteria chriſti: qꝛ
fuit miſſus ad predicēdum ⁊ prophetandum om-
nia myſteria noſtre redemptionis. Et ideo fuit ſi
bi cōmunicatū excellentiſſimum lumen ꝓpheti
cum ad interpretandū totā ſacram ſcripturam / ⁊
oīa geſta ſua / ⁊ omnes ꝓmiſſiones ⁊ deſcriptionē
templi edificandi: vt de myſterijs chriſti ⁊ eccleſie
in illis quatuor obiectis figuratis cōderet pſal-
mos: ſed nō fuit neceſſe ipſum habere virtutē fa-
ciendi miracula: quia hoc non exigebat ſua lega
tio. Sed quia ſua legatio exigebat donum ꝓphe
tie ad interpretāda illa quatuor obiecta: ideo da
tum fuit ipſi donū ꝓphetie ſuꝑ oēs alios ꝓphe-
tas: per qꝺ lumē ⁊ donū ꝓphetie cōfecit. cl. pſal-
mos: qui ꝓphetice cātabant̄: in quib⁹ clare ⁊ di-
ſtincte predixit illa decē myſteria / ⁊ decē chordas
pſalterij euangelici. ſ. myſteriū trinitatis / ⁊ incar
natiōis / ⁊ ꝑdicatiōis / ⁊ paſſiōis / ⁊ reſurrectiōis / ⁊
aſcēſionis xp̄i. Et in hoc exceſſit ⁊ ſuꝑauit Moy-
ſen ⁊ omnes alios ꝓphetas: Et ideo ab omnibus
doctoribus / ⁊ a tota eccleſia predicatur eximius
prophetarū. ¶ Sed contra totum fundamentum
arguitur: ⁊ videtur quod Dauid nunꝙ̄ fuit inter-
pres: nam ſm̄ Hierony. ad Deſyderium in ꝓlogo

ſuper Pentatheucū / Aliud eſt eſſe vatē ⁊ aliud in-
differē — terpretē: nā ibi ſpūs futura ꝑdicit: hic aūt. ſ. inter-
tia in- — pres verboꝝ copia eruditus / ea ꝗ intelligit tranſ-
ter va- — fert. ſi Dauid fuit ꝓpheta ergo nō interpres. ¶ Itē
tē ⁊ in- — ſi Dauid interꝑtatus eſt totā legē / ⁊ oīa geſta ſua / et
terꝑtē — promiſſiones / ⁊ deſcriptionē templi ſibi traditam:
ergo nō fuerunt neceſſarij apoſtoli ⁊ ſancti docto-
C — res ad interpretandas ſcripturas vete. teſt. ¶ Ad
primū eſt dicendū ꝙ duplex eſt interpretatio. vna
dicit̄ ex vna lingua in aliā facta traductio: ⁊ iſta di-
citur interpretatio linguarum. Altera dicit̄ alicui⁹
obſcuri ⁊ enigmatici ſermonis facta declaratio. et
iſta dicit̄ interꝑtatio ſermonū. Primo modo dicit
Hierony. ꝙ aliud eſt eſſe interpretē: ⁊ aliud vatē.
ſed ſcd̄o modo non ſolum apl'i ⁊ doctores ⁊ omnes
gloſſatores: ſed etiā oēs prophete dicunt̄ interpre-
tes. eo quia intellexerunt / ⁊ interꝑtati ſunt in lu-
mine prophetico enigmaticas viſiones / ⁊ obſcura
myſteria ſacre ſcripture. Et iſto modo etiā angeli
dicunt̄ interpretes inter deum ⁊ homines. Chriſt⁹
dicit̄ medi⁹ interpres inter deū patrem ⁊ eccleſiam
qꝛ quecūꝙ audiuit a patre: nota fecit nobis. Joan.
xv. Et ſic angelus Gabriel interpretat⁹ eſt Danieli
myſterium. lxx. hebdomadarū. Et ſic non ſolū Da-
uid ſed etiā Daniel vocat̄ interpres / eo ꝙ interpre-
tatus eſt verba Hieremie. de. lxx. annis captiuita-
tis babylonice / etiam qꝛ interpretatus eſt ſomnia
Nabuchodonozor / ⁊ ipſius Balthazar / et ſomnia
ſua ꝓpria: vt patet per totum diſcurſum Danielis.
Et ſic etiā Virgi. in. vj. appellat ſibyllam vatem et
interpretē / eo ꝙ interpretabat̄ reſponſa Apollinis
cū dicit. Magnā cui mentem animūꝙ Deli⁹ īſpirat
vates aperitꝙ futura. Et ſic patet Dauid fuiſſe in
D — terpretē ꝓpheticū ſacre ſcripture. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dicit̄
ꝙ tā Dauid ⁊ oēs prophete: ꝙ̄ apl'i dicuntur inter-
pretes: ſed aliter ⁊ aliter: ⁊ altero ⁊ altero lumine.
nā Dauid ⁊ prophete interꝑtati ſunt ſcripturā et il
las enigmaticas viſiones ꝓphetice de futuro: ſed
apl'i ⁊ doctores interpretati ſunt eaſdē eſſe iam in
Chriſto cōpletas de preterito ⁊ hoc in lumine euā-
gelico. Et ideo interꝑtatio apl'orum ⁊ doctoꝝ fuit
multum perfectior ⁊ diſtinctior ⁊ manifeſtior: quia
fuit ſimul annūtiatio veritatis ⁊ interꝑtatio: vt pa
tet per totū diſcurſum euāgelicū / ⁊ actuū apl'orum.
Ex ſupradictis patet Dauid fuiſſe veruꝫ interpretē
⁊ eximium prophetarū oīm. Et hec ſint dicta de to
ta queſtione in toto ſcd̄o tractatu intenta. Sed re-
ſtat nunc reſpondendū ad argumēta facta in prin-
E — cipio queſtionis. ¶ Ad primam. qū dicunt Judei ꝙ
Dauid non eſt propheta eo ꝙ nō fuit miſſus a deo
ad aliquem regem nec populum: ſicut Moyſes ⁊ ce
teri prophete: Reſpondetur ꝙ hoc eſt falſum: imo
fuit electus ⁊ miſſus a deo ad regendū ⁊ liberandū
⁊ ampliandū illū populū ⁊ regnū ⁊ paſcendum ipm̄
vt patet primi Reg. xvj. ⁊ ij. Reg. v. cui dixit dn̄s.
tu paſces ppl'm Iſrael: ⁊ eris dux ſuper Iſrael. Itē
c. vij. Ego te tuli de paſcuis ſequētē gregē: vt eſſes
dux ſuꝑ populū meū Iſrael. Itē miſit eū ad ampliā
dum ⁊ ordinandū diuinū cultū. ⁊ tradidit ei exem-
plar ⁊ deſcriptionem tēpli. ⁊ dedit ei lumen ꝓphe-
ticum: vt intelligeret oīa que erant figurata in exē
plari. vt ex illis myſterijs propheticis poſſet con-
dere pſalmos. ¶ Ad ſecūdum eſt dicendum ꝙ licet
promiſſio eternitatis regni Dauid fuerit primo re-
uelata ipſi Nathan vt ipſam manifeſtaret ipſi Da-
uid: tn̄ melius intellexit Dauid illam promiſſioneꝫ
per ſucceſſuꝫ tpis in lumine ꝓphetico ꝙ̄ Nathan.
imo Nathan intellexit in principio illam ꝓmiſſio-
nē de regno tēporali ⁊ de Salomone. ſed Dauid in
lumine ꝓphetico intellexit poſtea ipſam de Chri-
ſto ⁊ eius regno eterno. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ
beatus Hieronym⁹ in ꝓlogo allegato recitat ſolū
diuiſionē / quā doctores Hebreoꝝ ſui tēporis fece
rūt de ſacra ſcriptura. Et ſic ſcd̄ꝫ opinionē eoꝝ po-
nit Dauid īter agiographa. ſꝫ poſtea in oīb⁹ ſcriptꝭ
ſuis appellat Dauid eximiū ꝓphetā ſcd̄m opinio-
nem ſuam ⁊ totius eccl'ie. ¶ Ad quartum dicitur. ꝙ
licet Dauid nō viderit deū per eſſentiā / nec fecerit
miracula ſicut Moyſes: tn̄ fuit maior propheta in
quantū clarius intellexit myſteria ſacre ſcripture
in lumine ꝓphetico ꝙ̄ Moyſes: qꝛ Moyſes in illa
momentanea viſione nō fuit ꝓpheta de futuro: ſed
ſolū vidit vnitatē ſubſtantialē vnius dei: ⁊ emana-
tionē oīm creaturarū ab illo principio. que quideꝫ
viſio data fuit ſibi vt ſcriberet creationem mundi /
⁊ vnitatē vnius dei cum certitudine ad annuncian-
dum illi populo. ⁊ per eandē rationem data eſt ſibi
virtus faciendi miracula: vt Pharao dimitteret il
lum populum: ⁊ populus crederet Moyſen fuiſſe
miſſum a deo. vt dictum eſt. vnde in his Moyſes — facere
fuit maior ꝙ̄ Dauid vt dictum eſt: ſed hoc accidit — mira-
ꝓphete ꝙ faciat miracula: ⁊ videat deum per eſſen- — cla ac-
tiam. ſed proprium cuiꝙ prophete: vt preuideat fu- — cidit
tura myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia in lumine pro- — ꝓphe.
phetico. ⁊ in hoc Dauid ſuperexceſſit Moyſen ⁊ om-
nes ꝓphetas: quia magis clare ⁊ diſtincte ꝑdixit
myſteriū incarnatiōis / ⁊ oīa myſteria noſtre redē-
ptionis ꝙ̄ Moyſes ⁊ ceteri ꝓphete. intantum ꝙ in
quibuſdā pſalmis magis videt̄ texere hiſtoriam ꝙ̄
ꝓphetiā: ⁊ magis videl' euangeliſta ꝙ̄ propheta: vt
patebit exponēdo pſalmos. Et maxime in pſalmo
xxj. ⁊. lxviij. ⁊. lxxj. Et hec de ſecundo tractatu.

¶ Tertius Tractatus.

Quantum ad tertium tractatum de — F
intelligētia ꝓphetie Dauid: erunt duo — No. de
capitula. Nā in primo ꝑmittent̄ ꝗdam — intelli
principia ſine quibus nulla pars ſacre — gentia
ſcripture poteſt intelligi. In ſecundo — ꝓphe-
aſſignabuntur decem regule: que magnam par- — tie da-
tem conferunt ad exponendam totam ſacram ſcri- — uid.
pturam vtriuſꝙ teſta. ¶ Quantū ergo ad primum
eſt primo notandum: ꝙ poſtꝙ̄ tota ſacra ſcriptura
veteris teſta. dicitur propoſitio ſiue propoſitiones
que aperiuntur in hoc libro. ex quibus inferuntur
cōcluſiones prophetice de Chriſto ⁊ eccleſia: ⁊ etiā
morales et anagogice: vt dictum eſt. Et quelibet
ſcientia habet ſua propria principia: que dicuntur
communes animi conceptiones: per que princi-
pia probantur: ⁊ ad que reducuntur omnia proba-
ta in illa ſcientia: ⁊ in quorum virtute eliciuntur
omnes concluſiones illius ſcientie: vt patet primo
Poſteriorum. Ideo in ſcientia huius libri pſalmo
rum / ⁊ etiam in tota theologia viatoris que eſt to-
ta ſacra ſcriptura: ſunt aſſignanda aliqua forma-
lia principia: ex quibus dependet tota notitia et
ſcientia huius libri ⁊ totius ſcripture. eo ꝙ tota ſa
cra ſcriptura continetur in hoc libro pſalmorum

vt dictum eſt ⁊ magis patebit. Quibus principijs ignoratis impoſſibile eſt intelligere ea ꝙ̃ cõtinent in hoc libro/⁊ quibꝰ notis noſcunt oĩa in hoc libro cõtenta:⁊ ideo dicunt principia intelligendi ſacrã ſcripturã. ¶ Item eſt iterũ aduertẽdum: ꝙ ſicut in
no. bũ de ꝑn=cipio. Metaphyſica eſt vnũ principiũ cõiſſimũ omnibus ſcientijs:⁊ vna maxima propoſitio quam neceſſe eſt quẽlibet docendum habere ſcʒ de quolibet eſſe vel non eſſe:vt ptʒ primo Poſteriorum. ⁊ quarto Meta. Ita in tota theologia viatoris eſt vnũ cõiſſimũ principiũ:qđ preſupponitur in tota ſacra ſcriptura vtriuſqʒ teſt. ⁊ in qualibet eius parte. ſ. ꝙ tota ſacra ſcriptura vtriuſqʒ teſta. eſt ab ipſo deo tradita ⁊ reuelata/⁊ per ſpũ ſctm̃ inſpirata:⁊ ideo nullo mõ poteſt mentiri. Hoc primũ principium ꝓponit beatus Petrus in ſua canonica ſcđa. cap. j. dicẽs. Hoc primum intelligẽtes/ꝙ oĩs ꝓphetia ſcripture propria interpretatione non fit:nõ eñ voluñtate humana allata eſt aliqñ ꝓphetia:ſed ſpũ ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei hoĩes. Hoc idem cõiſſimũ principiũ magis declarat Apl̃s Paulus ad Hebr. in principio ꝑſupponens ipſum tanꝙ̃ primum dicẽs. Multifarie multiſqʒ modis olim loquẽs deus patribus in prophetis:nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio quẽ conſtituit heredẽ vniuer=
Nota qño locutꝰ eſt deꝰ ⁊c. ſorum per quẽ fecit ⁊ ſecula. In quibꝰ verbis aſſerit:ꝙ idẽ deꝰ ꝗ locutꝰ eſt patribꝰ in ꝓphetis in vete. teſt. ille idẽ locutꝰ eſt nobis in filio ſiue per filiuʒ in nouo teſta. Ex quo patet ꝙ tota ſcriptura vtriuſqʒ teſta. eſt a deo tradita ⁊ reuelata:⁊ per conſequens nõ poteſt mentiri nec falli. Et hoc eſt primũ principium ⁊ cõiſſima propoſitio. quam neceſſe eſt quẽlibet fidelẽ/⁊ quẽlibet docendũ habere in tota theologia viatoris. Hoc idẽ principiũ preſupponit Auguſtinus ⁊ docet preſupponendum in primo de doctrina Chriſti/enumerãs oẽs libros ſacri canonis de quibus nullum eſt dubium eſſe nobis a deo traditos:quibꝰ omnimodã fidẽ dicit eſſe adhibendam in primis. Et in qbꝰ querit veritas intemerata et inconcuſſa:⁊ charitas dei ⁊ ꝓximi ⁊ tota ſalus no=
Scđm ſtra ⁊ redẽptio. ¶ Secũdũ principiũ eſt: ꝙ in diuinis eſt vna ſubſtãtia ⁊ vnum eſſe:⁊ vna eſſentia tribus perſonis diuinis relatiuis cõicata. Et ſic eſt vnus ſolus deus trinus in perſonis ⁊ vnus in ſubſtantia. ſ. pater ⁊ filius ⁊ ſpũs ſctus. que multiplicatio perſonarũ fit: qꝛ pater ab eterno cõicat filio totam ſubſtantiã ⁊ eſſe ⁊ eſſentiã diuinã quã ipſe habet:⁊ hoc per eternã gñationẽ: ⁊ ambo eãdem ſubſtantiã cõicant ſpũi ſcto ꝑ ſpirationẽ. Et ſic manet vnus ſolus deus ꝑ vnã ſubſtãtiã ⁊ eſſentiam:⁊ tres ꝑſone multiplicate ꝑ tres relationes ⁊ duas emanationes. Hoc principiũ docet Augu. primo de doctrina chriſtiana/omni docẽdo in ſacra ſcriptura eſſe ꝑſupponẽdũ. Unde qꝛ Arriani carebãt hoc principio:ideo inciderũt in nefandã blaſphemiã legẽdo ſacras ſcripturas/ſeparantes diuinas ꝑſonas in ſubſtãtia. Ideo dicit Augu. iij. de doctrina xp̃iana:ꝙ neceſſe eſt nobis ꝑſupponere fidẽ trinitatis ad intelligẽdas ſacras ſcripturas noui ac vet. teſt.
tertiũ. ¶ Tertiũ principiũ eſt ꝙ verbũ diuinũ ꝗ eſt filiꝰ patris/ſcđa perſona in trinitate/aſſumpſit verã carnem humanã ex virgine Maria ſimul cũ aĩa rõnabili ibidẽ creata: ⁊ per ꝯñs aſſumpſit verã humanitatẽ in vnitate ſuppoſiti:in qua ꝓ nobis poſſet pati: ita ꝙ xp̃s eſt verꝰ deus ⁊ hõ cõſtãs ex duabus inte=gris naturis in vna perſona. Et ſic de Chriſto verificantur que ſunt dei:⁊ que ſunt hoĩs. Nam iſta eſt vera. iſte homo creauit mũdũ. Et iſta. deus paſſus eſt. demõſtrando xp̃m. Et ſic eſt verũ ꝙ iſte hõ dedit legẽ Moyſi ⁊ reduxit populũ de egypto:vt patet in canonica Jude. c. vnico. ⁊ hoc rõne vnitatis ꝑſone:qꝛ eadẽ eſt perſona. ¶ Quartũ pricipiũ: ꝙ ſicut verbũ diuinũ aſſumpſit illã carnẽ ⁊ humanã naturã in vnitate ꝑſone vt in illa pateret:que quidẽ ꝑſona dicit vnus Chriſtus deus ⁊ hõ. Ita pariter ille Chriſtus aſſumpſit ⁊ vniuit ⁊ deſponſauit ſibi totã eccleſiã ⁊ vnitatẽ fideliũ in vnitatẽ corporis myſtici vt pro illa pateret:ita ꝙ Chriſtus ⁊ eccleſia dicitur vnus hõ myſticꝰ ⁊ vnus Chriſtꝰ myſticus: cuiꝰ caput eſt Chriſtus verus:⁊ corpus ſiue membra dicit tota eccleſia fideliũ: que per fidẽ ⁊ baptiſmũ eſt iſti capiti vnita ⁊ deſponſata:⁊ ſic Chriſtus dr̃ ſponſus ⁊ caput eccleſie. ¶ Unde eſt aduertẽdũ: ꝙ duo hoĩes ſunt capita ⁊ principia totius gñis humani. vnus. ſ. primus Adã fuit cã omnis peccati et miſerie ⁊ oĩs mali. ⁊ alter. ſ. Chriſtus fuit cauſa oĩs boni ⁊ oĩs gratie. Nam ſicut ille ex illo peccato oẽs interfecit ⁊ venũdedit:⁊ captiuitati ⁊ morti ⁊ miſerie ſubiecit:ita Chriſtꝰ ex ſuis meritis oẽs a predictis malis liberauit. Itaqʒ ſicut primꝰ homo fuit deſtructor ⁊ diſſipator totius generis humani per ſuũ pctm̃ ⁊ inobedientiã:ita Chriſtus ꝓpter ſuam obediẽtiã ⁊ meritũ fuit liberator/⁊ redemptor/⁊ reſtaurator totius generis humani. Nec ab alio potuit genus humanũ liberari:niſi a ſolo Chriſto me=
Xp̃s caput nrm̃. diatore dei ⁊ hominũ. ¶ Itẽ ſicut Chriſtꝰ eſt caput totius eccleſie ⁊ corporis myſtici/a quo formaliter deſcendunt oĩa genera gratiarũ ⁊ meritorũ in oĩa mẽbra ſua:ita eſt ſubiectũ penarũ ⁊ punitiõis ⁊ iuſtificationis oĩm noſtrorũ peccatorũ: qꝛ deus poſuit in eo iniquitates oĩm noſtrũ:⁊ languores noſtros ipſe tulit/⁊ dolores noſtros ipſe portauit: quo ad penã. Eſa. liij. inquantũ in eo fuerũt punita omnia peccata noſtra:⁊ in eo ſuimus oẽs conſepulti ⁊ crucifixi ⁊ mortui. ad Ro. vj. Imo deus pater fecit ipſum xp̃m ꝓ nobis pctm̃. i. ſacrificiũ ꝓ pctõ. ij. ad Corin. v. ⁊ ſic patet ꝙ Chriſtus nõ ſolum eſt caput noſtruʒ quo ad viuificãda/⁊ mouẽda ſua mẽbra per grãm ⁊ merita:ſed eſt ſubiectum noſtroꝝ omniũ peccatoꝝ/ quo ad punitionem ⁊ penam ⁊ iuſtificationem. Et iſto modo Chriſtus omnia peccata noſtra dicit eſſe ſua in multis pſalmis:⁊ hoc quo ad penã:vt in procedendo patebit. Nam non ſolum poſt peccatum Ade:ſed ab eterno deus pater ꝓpoſuit nõ per aliũ ſed ſolis meritis paſſionis ⁊ oratione Chriſti filij ſui genus humanũ reſtaurari:vt qđ Adã perdidit Chriſtus recuperaret. Hanc propoſitionẽ ⁊ principiũ ꝓbat Apoſtolus per totuʒ diſcurſum ad Rom. vnde dicit ꝙ oẽs in Adam peccauerũt ⁊ egent gratia dei:⁊ ꝙ non poteſt nobis a patre gratia ꝓuenire niſi per Chriſtum:quem prepoſuit propitiatorẽ pro omnibus ⁊ mediatorem. Et. j. ad Corin. xv. dr̃: ꝙ ſicut in Adã oẽs moriuntur:ita ⁊ in Chriſto omnes viuificabuntur: et ſic peccatum Ade fuit cau=
quītũ. ſa aduentus Chriſti in carnem. ¶ Quintum principium eſt ꝙ Chriſtus eſt finis ⁊ veritas legis ad iuſtitiam omni credenti. Ad Roma. x. Et per conſequens lex nihil aliud eſt niſi via in Chriſtum. Iteʒ lex nihil aliud eſt niſi ſignum veritatis complẽde in Chriſto: qꝛ tota lex et prophete fuit verifica=

ta in Chriſto:⁊ per conſequens ſicut Chriſtus fuit finis/ita fuit veritas legis. quia lex per Moyſen data eſt:gratia autem ⁊ veritas ꝑ Chriſtum facta
G eſt. Joan. j. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandum ſecundũ Aug. in libello:cur deus homo ꝙ poſtꝙ̃ deꝰ decreuit a principio hoĩem perditũ non redimere: nec liberare niſi per Chriſtũ filiũ ſuũ deũ ⁊ hoĩem: ideo illico eijciens ipſum de illa terreſtri paradiſo dedit ipſi legem nature:per quã tenderet in Chriſtũ redẽptorẽ ſuũ de virgine naſciturũ. Et hoc fecit deus vt Adã nõ ꝓpter inſtãtẽ miſeriã deſperaret:ſed ꝓpter Chriſtũ ſibi de ſua carne promiſſum: iam de ſuo ſueqʒ poſteritatis remedio de longinquo gauderet. Et ſic ab Adã ⁊ ſua poſteritate fidelium ſemper dñi ꝑſtolabat aduentꝰ. Unde dicit ꝙ deus Adã ex ciue fecit peregrinũ:mittẽs ipſum cũ tota ſua poſteritate ad Chriſtũ:vt ab eo redimeret. Sed iſta lex continue accepit aliquã perfectionem ⁊ augmentũ ad maiorẽ eius explicationẽ. vt patet per totũ diſcurſum vete. teſt. Nã in Noe cepit quedã ſacrificia ⁊ ꝑcepta. Et in Abrahã cepit circũciſionẽ. Et in Moyſe precepta moralia ⁊ cerimonialia ⁊ iudicialia. Ex quo patet ꝙ lex veteꝰ nihil aliud fuit:niſi via in Chriſtũ tanꝙ̃ in terminũ ⁊ finẽ: in quo ꝑfecit curſum ⁊ officium ſuum:⁊ nihil aliud fuit niſi ſignum veritatis cõplete in Chriſto. Item ſecũdo patet. ꝙ lex vetus nõ erat gratia ſui:ſed grã Chriſti futuri cuius erat via. Probatur:nam via et curſus non agitur grã ſui. ſed grã termini ⁊ finis
Nota qño tota lex eſt de xp̃o intelligẽda. ad quẽ tendit:quia ſignũ non eſt gratia ſui:ſed grã ſignificate veritatis. Tertio ſequit ꝙ tota lex ⁊ quelibet pars ſui eſt principaliter intelligẽda ⁊ gloſſanda de Chriſto ⁊ eccleſia. Probat. qꝛ tota lex vetus/⁊ quelibet pars ſui erat ſignũ ⁊ figura ⁊ prenũciatio de Chriſto ⁊ eccleſia:vt inquit Augu. contra Fauſtũ. ⁊ lib. de Cathecizandis rudibꝰ. ergo principaliter eſt intelligẽda de Chriſto ⁊ eccl̃ia cuiꝰ erat via/⁊ cuiꝰ erat ſignũ ⁊ figura ⁊ officiũ. Quarto ſequitur. qđ oẽs patres ⁊ fideles vete. teſt. tẽdebant in Chriſtũ:vt in eo acciperẽt repromiſſiones:et ꝑ cõſequẽs magis ſaluati ſunt ꝑ fidẽ Chriſti/ꝙ per opa legis. qꝛ nõ exercebãt opera legis niſi ꝓteſtãdo fidem Chriſti futuri. Scđo eſt notandũ. qđ ſicut deus remiſit Adam ⁊ oẽs fideles vete. teſt. ad Chriſtũ:vt ab eo redimerent in primo aduẽtu:ita Chriſtus remiſit ſuos ad ſecundũ aduẽtum:vt ab eodẽ glorificarent. Nã ſicut ꝑ primũ aduẽtũ promiſſa eſt fidelibus per Chriſtũ redemptio:ita nobis iam redẽptis promiſſa eſt ꝑ eundẽ Chriſtũ in. ij. aduentu gloria ⁊ beatificatio. iam enim redẽpti tendimus in Chriſtum vt glorificemur. expectamus eñ eũ a nuptijs reuerſurum:vt ptʒ per totũ diſcurſum euãgelicũ. Ex quo ptʒ qđ vtraqʒ lex eſt via in Chriſtuʒ ⁊ Chriſtus eſt finis vtriuſqʒ legis. ſ. ve. vt redemptor/⁊ no. le. vt glorificator ⁊ beatificator. ⁊ ſic vtraqʒ lex eſt de Chriſto. Ideo dicit Caſſiodorus ⁊ Hugo:quod Chriſtus vt Chriſtus/eſt obiectũ/⁊ ſubiectum totius nr̃e theologie ⁊ ſacre ſcripture. vnde dicit Aug. ſuper Joannẽ. qđ que in tota ſacra ſcriptura et in qualibet eius pte nõ intelligit Chriſtũ nihil intelligit. ¶ Sextũ principiũ eſt:qđ Chriſtus
Sextũ deus et hõ nõ ſolũ eſt caput ⁊ ſpõſus eccl̃ie ⁊ finis vtriuſqʒ legis:ſed etiã eſt mediator dei ⁊ hoĩm. prime Timo. ij. Et ratio eſt. Nã poſtꝙ̃ Chriſtus tenet mediũ inter deũ et hoĩes inquãtũ hõ:oportet etiã qđ ſit mediator in oĩbus. Nã licet inꝗtũ deus ſit equalis patri:tñ eſt minor ſcđm humanitatem. Et inquantũ homo eſt maior et melior omni hoĩe:tuʒ ratione naturalis excellentie et vnionis ad verbũ: tũ quia inter oẽs mortuos liber in natura ⁊ in ꝑſona. tũ quia plenus grẽ ⁊ veritatis. Ex quo ptʒ qđ tenet mediũ inter deũ ⁊ hoĩes. et per conſequẽs in oĩbus debet eſſe medius. ¶ Ad cuius euidẽtiam eſt notandũ. qđ Chriſtus ſeptẽ modis eſt mediator et mediũ inter deum ⁊ hoĩes. Nã primo medius eſt ꝓpitiator/⁊ interceſſor/⁊ recõciliator inter nos et patrem. ad Ro. iij. ⁊ v. Scđo eſt medius fideiuſſor: qꝛ pro oĩbus ſoluit pctm̃/⁊ ſe obtulit hoſtiã deo placentem. ad Ro. xij. Tertio fuit medius interpres: qꝛ nobis interꝑtatꝰ eſt totã legẽ et ꝓphetas ſicut promiſſum fuerat Moyſi. Deute. xviij. Prophetã ſuſcitabo de medio fratrũ tuorũ ſimilẽ tui. et ponã verba mea in ore eius. loqueturqʒ ad eos quecunqʒ dixero tibi. et hoc impleuit Chriſtꝰ Matth. v. exponẽdo legẽ. Itẽ Luce. xxiiij. incipiẽs a Moyſe et ꝓphetis interpretabat duobꝰ diſcipulis oĩa que de ipſo ſcripta erãt. Unde Joannes vidit Apoca. v. librũ ſcriptũ intus et foris:⁊ ſigillatũ ſeptẽ ſigillis: quẽ nemo fuit dignus aperire:nec ſoluere ſeptẽ ſignacula eius:niſi ſolus agnus qui occiſus eſt:ille eñ accepit librũ de dextera ſedẽtis ⁊ ſoluit ſignacula eiꝰ vt patet ibidẽ. Ille etiã liber eſt liber legis ⁊ ꝓphetarũ ſcriptꝰ foris ſcđm ſenſum literalem. et ſcriptus intus ſecundũ ſenſum ſpũalẽ ⁊ ꝓpheticũ cõtinens ſub ſeptẽ ſigillis ſeptẽ myſteria ꝓfundiſſima de Chriſto ⁊ eccl̃ia. ſ. myſteriũ incarnationis et predicatiõis et paſſionis et reſurrectionis/ ſpũs ſancti miſſionis et gentilium cõuerſiõis et vltime glorificationis. Hec ſeptem myſteria in lege veteri clauſa:ſolus Chriſtus nobis reſerauit. Et ideo dixit Joã. xvij. Pater manifeſtaui nomẽ tuũ hoĩbus. Item huius libri et maxime libri pſalmorũ in quo tota ſacra ſcriptura continetur:ſolus Chriſtus habet clauẽ Dauid:qui aperit et nemo claudit:claudit et nemo aperit. Apo. iij. Ex quo patet qđ ſolus Chriſtus fuit verus interpres legis inter nos et patrẽ. Quarto Chriſtus dicitur mediꝰ diſpenſator et procurator ⁊ diſtributor bonorũ patris. nã ipſe diſtribuit nobis bona grãrũ et ſacramẽtorũ:⁊ finaliter bona glorie. vt patet Matth. xx. Nã pater dicet Chriſto procuratori et diſpẽſatori ſuo:voca operarios/et redde illis mercedem de denario diurno. Quinto dicitur mediꝰ ductor:quia nemo venit ad patrẽ:niſi per Chriſtum Joan. xiiij. nec poteſt introire ouile ouium. niſi ꝑ Chriſtũ qui eſt oſtiũ ouilis Joã. x. quia quos pater ab eterno ꝑdeſtinauit: hos Chriſtus ex tpe vocauit et iuſtificauit. ad Ro. viij. Sexto. Chriſtus eſt medius iudex inter deũ et hoĩem. nam pater non iudicat queꝙ̃:ſed omne iudiciũ dedit filio Chriſto:qꝛ filius hoĩs eſt. Joan. v. Septimo. Chriſtus eſt medius beatificator et glorificator:et ratio eſt. Nam ſicut eſt medius diſpenſator ⁊ dator gratiarũ. ita eſt medius dator ꝑmiorũ Item ſicut deus per Chriſtũ vocauit/et iuſtificauit quos ipſe ab eterno ꝑdeſtinauit:ita oportet vt per Chriſtũ iuſtificatos glorificet ⁊ beatificet ⁊ magnificet. Ex quibus omnibus patet qđ Chriſtꝰ in omnibus eſt mediator dei et hominũ quia eſt medius interceſſor et fideiuſſor et interpretator et diſpẽſator et ductor et iudex et beatificator:qđ eſt ſextum

Margin (beside "tenet mediũ inter deũ ⁊ hoĩes"): M xp̃s ſeptẽ modis eſt mediator.

generale principiū: qđ neceſſe eſt quēlibet docendum habere in theologia: ſine quo ſacra ſcriptura nullo modo bene pōt intelligi. ¶ Septimū principiū eſt: ꝙ ſicut Chriſtus eſt caput eccleſie/⁊ oīm fideliū a quo deriuat̃ omnis virtus/⁊ gr̃a in omnia mēbra eius: ita diabolus eſt caput ⁊ principiū oīm malorū ⁊ omniū infideliū ⁊ obſtinatorū ⁊ perfidorū hominū: ⁊ oēs infideles ⁊ obſtinati ſunt mēbra diaboli a quo ꝓuenit eis perſuaſiue oīs iniquitas ⁊ malitia. Unde ſicut ex Chriſto ⁊ eccleſia fidelium conſtituit̃ vnū corpus myſticum tanꝙ̄ ex capite ⁊ mēbris iuſtorū: ita ex diabolo ⁊ eccleſia ſiue ſynagoga ſathane ⁊ obſtinatorū cōponit̃ vnum corpus diabolicū. Et ſic quandoqꝫ diabolus dicit̃ homo. Matthei. xiij. Inimicꝰ homo hoc fecit. ⁊ malus homo etiam dicitur diabolus. Joan. vj. Unus veſtrū diabolus eſt. Quia etiam cōmunicātur in eis idiomata ſicut in corpore Chriſti myſtico. Et etiam mali homines dicuntur filij diaboli. Joā. viij. Uos ex patre diabolo eſtis.

¶ Secundum Capitulum.

K xp̄s dr̄ liber ſcriptꝰ

Quantum ad ſecundū capitulum huius tertij tractatus eſt aduertenduꝫ ꝙ ſicut liber ſacre ſcripture vete. teſt. dicitur propoſitio/ſiue propoſitiones ex quibus eliciuntur ⁊ inferuntur concluſiones euangelice: vt dictum eſt in primo tractatu: ita pariter dicit̃ liber ſcriptus intus ⁊ foris ſignatus ſeptem ſigillis ſub quibus latēt ⁊ clauduntur ſeptem principalia myſteria euangelica noui teſtamenti ſcripta intus. i. ſub iſtis ſeptē ſigillis. ſcilicet myſterium trinitatis: incarnationis: ⁊ predicationis Chriſti: ⁊ paſſionis ⁊ reſurrectionis: ⁊ legis euangelice publicationis: ⁊ vltimi iudicij ⁊ noſtre glorificationis. Hec enim myſteria erant ſigillata in veteri teſtamento ſub ſignis ⁊ figuris ⁊ vaticinijs in libro legis ſcripto intus ⁊ foris. ⁊ maxime latebant in libro pſalmorum. in quo tota lex ⁊ prophete cōtinentur. quem librum nemo fuit dignus aperire/nec ſoluere ſeptem ſignacula eius niſi ſolus Chriſtus agnus qui occiſus eſt: vt patet Apocalyp. v. eo ꝙ ipſe ſolus Chriſtus habet clauē Dauid/qui aperit ⁊ nemo claudit: ⁊ claudit ⁊ nemo aperit. Apocalypſis. ij. quam quidem clauem Chriſtus cōmunicauit apoſtolis ⁊ diſcipulis in die Pētecoſtes: conferendo dona ſpiritusſancti: ⁊ communicauit beato etiam Auguſtino/⁊ ceteris ſacris doctoribus ad aperienda myſteria ſacre ſcripture. Et ideo ſicut fuerunt neceſſaria ſeptem principia aſſignata in primo capitulo huius tractatus ad probādas propoſitiones ſacre ſcripture veteris teſtamenti: ita pariter oportet aſſignari aliquas claues ad aperiendum librum ſacre ſcripture ſcriptum intus ⁊ foris: et ad ſoluenda ſeptem ſignacula eius: ⁊ ad detegenda ſeptem myſteria euāgelica in eo clauſa. Et ideo Thiconius Donatiſta poſt eius correctionem conatꝰ eſt aſſignare ſeptem regulas: quas claues vocauit ad aperiendas omnes ſcripturas: vt narrat Aug. iij. de doctrina Chriſtiana: quas regulas correxit Auguſt. oſtendens in multis deficere/⁊ in multis ſuperfluere. Et ideo ex intentione et doctrina Augu. in libris de doctrina chriſtiana/⁊ in plerisqꝫ locis aſſignabimus decem regulas: que magnam partem conferent ad intelligendas ſacras ſcripturas: ⁊ maxime myſteria clauſa in libro pſalmorū: quorum prima erit de perſona ⁊ eſſentia. ſecūda de Chriſto deo ⁊ homine: tertia de Chriſto capite ⁊ eius corpore myſtico. quarta de natura ⁊ gratia. quinta de ſpū ⁊ litera. ſexta de ſenſu verborum in quo fiunt. Septima de vnitate legis ⁊ corporis myſtici. Octaua de diabolo ⁊ eius corpore. Nona de ſpecie ⁊ genere/ſiue de toto ⁊ parte. Decima erit de tropis ⁊ figuris grāmaticalibus.

¶ Prima Clauis.

L Nota de pſona ⁊ eſſentia

Prima ergo regula eſt de eſſentia ⁊ perſona. Nam cū deus ſit trinus ⁊ vnꝰ: vt dictū eſt in ſecundo principio: et vna perſona diſtinguatur ab alia realiter: vt inter ſe opponuntur: ſed vt comparātur ad diuinam eſſentiā/ſunt vna ſubſtātia ⁊ vnus deus: ideo opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa: quia tunc perſona nō agit vt relatiua perſona: ſed vt deus ⁊ eſſentia. Et ſic talia opera dicuntur eſſentialia: qꝛ oēs tres perſone concurrūt puta ad creandū ⁊ miſerendum. Sed pſona cū agit ab intra comparata ad aliā: tunc agit vt pſona: ⁊ tunc diſtinguitur ab alia: vt generare cōuenit ſoli patri: ⁊ generari ſoli filio ⁊ ſpirare cōuenit vtriqꝫ: ſpirari vero conuenit ſoli ſpiritui ſancto. Et ideo eſt valde attendēdum in legēdis ⁊ exponēdis ſacris ſcripturis/qū eſt actus eſſentialis/⁊ qū pſonalis. Unde quādo dicit̃ in principio Gen̄. in principio creauit deus celum ⁊ terram: ly deus ſtat eſſentialiter: eo ꝙ creare eſt actꝰ eſſentialis. Et ſic cōuenit toti trinitati inquātū deus. Itē qū dicitur Exo. iij. Ego ſum deꝰ Abraham: deus Iſaac ly deus ſtat eſſentialiter. Sed qū dicit̃ pſalmo. ij. Dn̄s dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. ly Dn̄s ſtat perſonaliter: qꝛ pro perſona patris tm̄: eo ꝙ dicere ⁊ generare eſt actus perſonalis ⁊ notio ipſius patris. Et ly ad me ſtat pro perſona filij: ad quā loquit̃ pater. Nā patrē dicere ad filiū: filius meꝰ es tu ⁊c. nihil aliud eſt/niſi patrem dicendo filium generare: vt magis ibidem patebit: ⁊ per eandē rationē pſalmo. cix. cū dicitur. Dixit dn̄s dn̄o meo. ly dominus ſtat pro pſona patris: ⁊ ly dn̄o ꝓ pſona filij: qꝛ opa trinitatis ſunt diuiſa ab intra. Itē per eandē rationem cū dicit̃ pſalmo. xliiij. Sedes tua deus in ſeculū ſeculi: ly deus ſtat pro pſona filij: ꝓpter illud qđ ſequit̃. Propterea vnxit te deus deus tuus. Nā ly deus primo memoratus/eſt vocatiui caſus: ⁊ ponitur pro perſona filij qui eſt vnctus: ⁊ ly deus in ſecundo loco ponit̃ pro perſona patris qui eſt vngens filium: ⁊ ſic memoratur deus pater vngēs: ⁊ deus filius vnctus/⁊ ipſa vnctio que eſt ſpiritus ſanctus ab vtroqꝫ procedēs. q. d. O deus fili/ ꝓpterea deꝰ pater tuꝰ vnxit te ineternum. Ex quo patet quod ly deus vtrobiqꝫ ſtat perſonaliter ⁊ non eſſentialiter. Item Eſaie. xlviij. cum dicit̃. Et nunc dn̄s deus meus miſit me ⁊ ſpūs eius: ly dn̄s miſit/ſtat pro pſona patris: ⁊ ly me/pro perſona filij: ⁊ ly ſpūs eius: pro pſona ſpūs ſancti: et ſic exprimit totum myſterium perſonarū diuinarum. Item Zacha. ij. cum dicitur. Exulta filia Sion: quia ecce ego veniam: ⁊ habitabo in medio tui: ⁊ tunc cognoſces ꝙ dominus miſit me vt predicarem tibi: ly dn̄s ſtat pſonaliter ꝓ pſona patris mittentis: ⁊ ly me pro pſona filij miſſi ⁊ ſic in plerisqꝫ locis ſacre ſcripture exꝓmit̃ myſteriū diui-

narum perſonarū. Sed iudei ceci ⁊ obſtinati ignorantes ⁊ nō preſupponētes ſupradictū ſcđm principiū/precipitant̃ in diuerſas ⁊ varias ⁊ falſas expoſitiones. Itē Arriani ignorātes ſupradictū principiū diuiſerūt ſubſtantiā diuinarū perſonarū: ⁊ iō fidelis ⁊ prudens lector attēdat tales locutiones quando ſunt eſſentiales ⁊ quando perſonales.

¶ Secunda clauis.

M Quō xp̄s eſt deꝰ et homo.

Secunda regula eſt de Chriſto deo ⁊ homine: ſiue de forma dei/⁊ forma ſerui in xp̄o. Unde cū xp̄s ſit verus deus ⁊ homo. ſ. deus/inꝙ̄tū habet naturā ⁊ formā dei: et homo inꝙ̄tū habet naturam ſiue formā hoīs in eadē pſona ideo cōmunicant̃ in eo idiomata vt dictū eſt in tertio ⁊ quarto principio: ⁊ iō debet aduertere fidelis lector/qū xp̄s loquit̃ in forma dei: ⁊ qū in forma hoīs: ⁊ qū fit de eo locutio/inquātū eſt homo/ſiue inquātū deus. Nā multa verificant̃ de ipſo/inquātū hō tantū: vt ibi/ In manus tuas dn̄e cōmēdo ſpūm meū. Itē ibi. Reſuſcita me ⁊ retribuā eis. pſal. xl. Et ſic vtrobiqꝫ loquit̃ Chriſtus in forma ſerui ⁊ inquātū homo. Sꝫ qn̄qꝫ loquit̃ in forma dei/⁊ inquātū deꝰ: vt. ibi: Clarifica me pater ea claritate quā habui anteꝙ̄ mundus fieret. Joan. xvij. Itē ibi. exiui a patre/ ⁊ veni in mundū. Joā. xiiij. Itē ibi. Anteꝙ̄ Abrahā fieret ego ſum. Joā. viij. Itē multa verificantur de xp̄o ratione vtriuſqꝫ nature: vt ibi. Oīa ſubieciſti ſub pedibus eius. pſal. viij. Itē ibi. Sede a dextris meis.

Nota. pſal. cix. Unde oēs tres modos cōprehendit Apl's ad Phi. ij. Nā cū dicit. Hoc enī ſentite in vobis qđ et in Chriſto Ieſu: qui cū in forma dei eſſet: nō rapinā arbitratꝰ eſt ſe eſſe equalē deo: hoc verificat̃ de xp̄o vt deꝰ. Sꝫ poſtea cū ſubdit/ Humiliauit ſeipſum obediēs vſqꝫ ad mortē: ꝓpter qđ deꝰ exaltauit illū: hec verificant̃ de Chriſto inꝙ̄tū homo: qꝛ inꝙ̄tum homo ſe humiliauit vſqꝫ ad mortē: ⁊ inꝙ̄tū homo ſuſcitauit pater: ⁊ exaltauit illum. Sed totū illud qđ ſequit̃: Dedit illi nomē qđ eſt ſuꝑ omne nomen vt in nomine Ieſu omne genu flectat̃: verificat̃ de Chriſto ratione vtriuſqꝫ: qꝛ inquātū deus ⁊ homo habet vniuerſale dn̄ium ⁊ principatū: ſꝫ ſimul adoratur ⁊ glorificat̃ humanitas cū diuinitate vna latrie adoratione: qꝛ vna eſt pſona in duabꝰ naturis ⁊ ecōtra. Et ſic prudenter aduertat lector tales locutiones in ſacra ſcriptura: qū fiunt ⁊ verificant̃ de xp̄o in forma ſerui. Unde Arrius ignorās hoc principium ⁊ hanc regulā fuit turbatus ⁊ deceptus in illa locutione Chriſti qū dixit. Uado ad patrē: qꝛ pater maior me eſt. Joā. xiiij. Et ſic aſſeruit Arrius ꝙ Chriſtus nō erat cōſubſtantialis patri. vn̄ neſciuit diſtinguere quō filius eſt equalis patri ſcđm diuinitatem/⁊ minor patre ſcđm humanitatē. Et quō filius loquebat̃ ibi in forma ſerui/⁊ inquantū homo/⁊ nō inquantū deus. Ideo aduertat lector.

¶ Tertia clauis.

de xp̄o capite ⁊ eius corpore myſtico.

Tertia regula eſt de xp̄o myſtico. ſ. de Chriſto capite ⁊ eiꝰ corpore quod eſt eccleſia/quā Chriſtus ſibi vniuit per fidē in vnitate myſtica: vt dictum eſt in quarto principio. vn̄ tāta eſt vnio xp̄i ad ſuam eccleſiā/quā ſibi vniuit per fidem ⁊ charitatem/ꝙ totaliter voluit ꝑ charitatē transformari in ſua mēbra: intantum, ꝙ communicātur idiomata.

¶ Unde Chriſtus qn̄qꝫ ſe nominat peccatorem: ⁊ pctā mēbrorum dicit eſſe ſua: nō ꝙ ipſe fuit formalr̄ peccator quātum ad culpā: ſed ꝙ̄tū ad penā: qꝛ ꝓ ſuis mēbris peccatoribus pati voluit: ⁊ voluit in ſe aſſumere penā peccatorū mēbrorū ſuorū/⁊ ſic pctā membrorū ſuorū dicit eſſe ſua: nō quo ad culpā: ſed quo ad penā ꝙ̄ pro eis voluit pati: vt mēbra ſua a morte ⁊ pena ꝑpetua liberaret. Et ſic eſt aduertendum quō fiant tales locutiones in ſacra ſcriptura. vnde Apl's paulus/⁊ Augu. appellāt vnū xp̄m myſticū/totū aggregatū ex chriſto capite ⁊ tota ſocietate fideliū membrorū. Et ſic in toto iſto corpore ſiue xp̄o myſtico aſſignant̃ tres nature. ſ. vna diuina ⁊ eterna/altera humana perſonalr̄ verbo ex tp̄e vnita/⁊ altera peccatrix ⁊ corrupta in Adā/que eſt xp̄o capiti myſtice vnita. q̄ ꝙ̄dē licet nō ſit altera ſcđm ſpēꝫ ab humanitate Chriſti: tm̄ eſt altera ſm̄ cōditiōem/ qꝛ iſta libera/⁊ immunis ab omni pctō/nō ex opere Adā traducta: illa aūt in Adā corrupta ⁊ ſauciata. ¶ Et iō eſt aduertēdū: ꝙ qn̄qꝫ totꝰ xp̄s myſticus intreducit̃ ad loquēdū in pſalmis. Sed qn̄qꝫ loquitur ratiōe nature diuine q̄ eſt in capite. vt ibi. Dn̄s dixit ad me filiꝰ meus es tu/ego hodie genui te. Et qn̄qꝫ loquit̃ ratione humane nature/libere ⁊ pſonaliter aſſumpte: vt ibi: Dn̄e nō eſt exaltatū cor meuꝫ. ⁊ ibi. In capite libri ſcriptū eſt de me: vt faciā voluntatē tuā. ⁊ ibi. Uide ſi via iniquitatis in me eſt. qꝛ tales locutiones nō poſſunt verificari: niſi de Chriſto vero pro humanitate perſonaliter aſſumpta ſine macula ⁊ ſine peccato: de quo dicit̃: Solus inter mortuos liber. ſed qn̄qꝫ loquit̃ Chriſtus in perſona mēbrorū ſuorū: ⁊ ratione nature corrupte in membris myſtice ſibi vnitis: vt ibi. Longe a ſalute mea verba delictorū meorū. ⁊ ibi: Nō eſt ſanitas in carne mea a facie peccatorū meorū. ⁊ ibi. Delicta mea a te non ſunt abſcōdita. Que quedem peccata dicit Chriſtus eſſe ſua nō quo ad culpā/ſed quo ad penā: Igitur Chriſtus caput nō ibi loquit̃ in pſona ſui: nec pro natura pſonaliter aſſumpta: ſed in perſona mēbrorū/⁊ pro natura eorū corrupta. Que quidem mēbra aſſumpſit Chriſtꝰ in vnitate myſtica ꝑ fidē ⁊ charitatē vt dictū eſt. Ideo talis charitas cogit ſic loqui Chriſtū ꝓ mēbris ſuis. Et iō prudēter aduertat fidelis lector tales locutiones in tota ſcriptura maxime in libro Pſal. vbi magis frequentant̃. Unde qꝛ ceci ⁊ obſtinati Iudei ignorant hoc principiū ⁊ hanc regulā: ideo incidunt in ꝑcipitia irremeabilia. Nā qui hoc principio caret/ impoſſibile eſt vt poſſit attingere intelligētiam libri Pſalmorum.

¶ Quarta clauis.

N No. de corruptione ⁊ gr̃a.

Quarta regula eſt de natura ⁊ gratia. Nam dictū eſt in quinto principio ꝙ tota natura humana fuit corrupta in Adā: ſicut probat Augu. in lib. de natura ⁊ gratia/⁊ de perfectione iuſtitie hominis/⁊ hypognoſtico per oēs quatuor rn̄ſiones ⁊ in oībus libris quos fecit cōtra pelagianos: in quibus diſputat ⁊ ꝓbat ꝙ taliter fuit tota natura humana ſiue caro in Adā corrupta ⁊ ſauciata fomite peccati: ꝙ nullus homo ex tali natura vitiata a primis parentibus ꝑ libidinoſam gn̄ationē traducta poteſt vitare peccatū/nec poteſt facere bonum/nec implere diuina precepta: niſi talis natura ſic corrupta ꝑ gratiā Chriſti ſanetur. Unde dicit ibi: ⁊ in

homilia de publicano/⁊ phariſſeo: ꝙ nullū eſt peccatū, qḋ fecit hō/ qḋ nō faciat alter homo/ niſi iuuetur a deo/ a quo factus eſt homo. Hoc idem dicit libro de nuptijs. Hoc eñ fundamentū ſumit Augu. ab Apl'o ad Ro. vij. vbi dicit Apl's. Inuenio legem in membris meis repugnantem legi mētis mee: et qḋ nolo hoc facio ⁊c. quis me liberabit a corpe mortis huius? Et reſpondet dicens. gr̃a Chriſti. Et ſic dicit Apl's ꝙ nos participamus duos hoīes. ſ. primum Adā/ ⁊ Chriſtū: qꝛ ab illo traximꝰ naturā corruptā ⁊ omne malū ⁊ peccatū: ⁊ a ſolo Chriſto oēm gr̃am. Vñ dicit Apl's. j. ad Corin. xv. Sicut in Adā oēs moriūtur/ ita ⁊ in Chriſto oēs viuificabunꝰ. Et ideo dicit Augu. in locis ſupra allegatis: ꝙ aliter eſt loquendū de natura humana corrupta in Adā: derelicta in ſeipſa: ⁊ aliter eſt loquēdum de eadem humana natura ꝓut eſt adiuta per gratiaꝫ Chriſti in quolibet hoīe. Nā nullus hō derelictꝰ in ſua natura corrupta ſine gr̃a Chriſti pōt vitare pctm̄/ nec facere bonū/ niſi iuuetꝰ per gratiā Chriſti: qḋ nō eſt intelligendū abſolute ⁊ preciſe de gratia gratum faciēte. Nā multoties aliquis peccator exiſtēs in vno pctō. ſ. in adulterio vel ſimplici fornicatione: vitat aliqḋ pctm̄. ſ. homicidiū/ aut furtū ⁊ nō habet gratiā gratificantē: ſed hoc nō pōt facere ſine aliqua gr̃a ſpecial'r gratis data: vt in ſuis locis diceꝰ. Et ideo dicit Augu. ꝙ alique propoſitiones ſiue locutiōes verificanꝰ in ſacra ſcriptura de homine ſm̄ naturam corruptam: que non ſunt vere de perſona adiuta per gr̃am chriſti. Nā illa eſt vera ſm̄ Apl'm. Oēs declinauerūt/ inutiles facti ſunt/ nō eſt qui faciat bonū. Sed hoc eſt intelligendū ſm̄ naturā corruptā ⁊ vitiatā in quātum ſunt filij Adā: ⁊ ab eo habent naturam vitiatam/ niſi iuuarenꝰ per gratiā: ſed iſta nō abſolute eſt vera: qꝛ multi adiuti ꝑ gratiam Chriſti/ ſicut virgo maria ⁊ Joā. bap. ⁊ ſctūs Nicolaus/ ⁊ multi ſancti non cōmiſerunt illa crimina ⁊ ſcelera que in illo pſal. xiij. ſcribunꝰ. ſ. Sepulcrū patēs eſt guttur eoꝝ: qꝛ nō fuerūt mēdaces/ nec blaſphemi/ nec homicide: ⁊ ideo additur ibi. Dñs reſpexit ſuꝑ filios Adā/ ſiue ſuꝑ filios hoim̄: ad denotandū ꝙ oēs hoīes in quātū ſunt filij Adā ⁊ filij hoim̄/ habēt huiuſmodi vitiatā naturā: ſed cū hoc ſtat ꝙ poſſunt ꝑſeruari ⁊ liberari ꝑ Chriſtū a tali peſte: ⁊ ideo cōcludiꝰ in fine pſal. Quis dabit in Sion Salutare Iſrael? q. d. Quis pōt hoīeꝫ liberare a talibus criminibꝰ. Rñdet ꝙ Chriſtus faciet hoc: cū auerterit captiuitateꝫ ⁊c. Et ideo dicit Aug. ꝙ ratiōe nature corrupte dicitur. Impulſus euerſus ſum vt caderem: ſed ratiōe nature per gratiam adiute diciꝰ/ quid retribuā dño ꝓ oībus que retribuit mihi. Et iſta eſt vera per naturam/ oēs in adam peccauerunt: quia oēs in eo venundati ſunt pctō: quia oēs filios naturales ſuo pctō obligauit. Sed iſta eſt vera per gratiam/ in Chriſto oēs viuificabuntur. ¶ Et ideo eſt aduertendū/ ꝙ quedā vocales locutiones ſunt intelligēde ꝑ notā ſufficiētie vt iſta/ omnes in Chriſto viuificabūtur. i. ꝙ paſſio Chriſti fuit ſufficiens ſaluare oēs/ niſi qui obſtinatus reſiſtat. Et ſic ſunt intelligēde ſimiles locutiones. Ex ſupradicto fundamento probat Augu. lib. de natura ⁊ gratia: ⁊. ij. de bap. paruulorū ꝙ ſolus Chriſtus eſt liber a peccato per naturam: ceteri autem ſunt obnoxij peccato per naturam corruptam: ſed omnes poſſunt liberari per gratiā Chriſti preuenientem/ aut ſubuenientem ⁊c.

Caue hic ⁊ vi ḋ Sco. in. ij. diſt. xxviij.

Eſt tñ aduertendū: ꝙ humana natura tripliciter pōt ſumi in ſcriptura. Uno modo ꝓ ipſa eſſentia ⁊ natura ſpecifica. Scḋo ꝓ ipſa ſola carne traducta ſucceſſione ex primis parentibꝰ ꝑ libidinoſam gñationē. Tertio mō ꝓ tota deſcēdētia ⁊ gñatione oīm hominū deſcēdentium ab Adā primo hoīe per naturalē gñationē. Primo modo natura humana reſpicit verbū diuinū ⁊ ideā/ ad cuiꝰ ſilitudinem eſt ꝓducta: et ſic diciꝰ valde bona. Geñ. j. Scḋo aūt ⁊ tertio mō dicitur natura humana corrupta in Adā. Nā primi parentes tranſtulerūt in filios carnē libidinoſam ex pctō/ in qua erat peccatū ſeminaliter ⁊ materialiter: ſicut ignis in ſilice/ ⁊ mors in arſenico venenoſo: que quidem caro ſic morbida morbo cōcupiſcētie ꝑ ſolū cōſortium creat pctm̄ originale in aīa: ⁊ ꝑ cōſenſum deliberatū creat actuale in volūtate.

Q. Humana natura tripl'r capiꝰ.

¶ Quinta Clauis.

QUinta regula ſiue clauis ad aperiendū librū ſacre ſcripture ſcriptum intus ⁊ foris ⁊ ſigillatum ſeptem ſigillis: eſt regula de ſpiritu ⁊ litera de qua fecit Aug. ſpecialem librū. Que quidē regula qꝛ eſt neceſſaria toti ſacre ſcripture ⁊ cuilibet eiꝰ pti: iō nō pōt eſſe breuis. ¶ Et iō ſunt notāde quedā doctrine ad eiꝰ explicationē. Quarū prima eſt Auguſtini in primo de doctrina chriſtiana: ⁊ adduciꝰ a magiſtro lib. j. diſt. j. ꝓ fundamento totius ſui opis. ſ. ꝙ in hoc differt ſacra doctrina theologica ab oībus ſciētijs hūanis: nā oīs ſcīa hūana vel eſt rerū vel ſignorū tm̄: ſed ſacra doctrina eſt rerū ⁊ ſignorū ſimul. Verbi gr̃a: nā ſcīe rōnales ſicut eſt grammatica ⁊ logica/ ſunt ſignorū tantum: nā grammatica cōſiderat nomina/ ⁊ verba/ ⁊ ceteras partes orationis: ꝓut ſunt tm̄ ſīna: quia tantū cōſiderat hoc nomen homo/ prout eſt cōis generis/ ⁊ habet duas ſyllabas primam breuem/ ⁊ aliā indifferentem: ⁊ prout ſignificat ſubſtantiam a qua actus verbi egreditur: ⁊ ꝓut ſimul cū verbo facit orationē perfectā: ⁊ quomodo iſta oratio: homo eſt animal: eſt oratio cōgrua: qꝛ conuenit nomen cum verbo in numero ⁊ in ꝑſona ⁊ in debita rectitudine. Logicus aūt cōſiderat eandē orationem/ prout poteſt eſſe propoſitio premiſſa cū alia/ ad inferendā concluſionē: et prout cum alia ꝓpoſitione pōt formare ſyllogiſmum. Ex quo ptꝫ: ꝙ iſte due ſcientie ſunt ſignorū tm̄: ⁊ ideo dicunꝰ rationales. Sꝫ ſcīe reales ſunt rerū tm̄: nā Phyſica conſiderat hoīem ſignificatum per hoc nomen. in quantū homo habet formam in materia: ⁊ componitur ex aīa rōnali/ ⁊ corpe phyſico organico ⁊c. Et ſic eſt dicendum de Mathematica/ que cōſiderat formas ꝑter materiā ſenſibilem. Et de Metaphyſica que ꝯſiderat eſſentias rerū ꝑter oēm motū. Ex quo ptꝫ: ꝙ oīs doctrina humana vel eſt rerum tantū/ vel ſignorū tātū. Sed doctrina theologica. ſ. ſacra ſcriptura maxime vete. teſta. eſt ſimul rerum ⁊ ſignorū: ⁊ ponit exemplū Augu. de illo ligno qḋ moyſes intinxit in aquis Marath ⁊ dulcorauit eas cū eſſent amariſſime: ⁊ reddidit eas potabiles filijs Iſrael: qui tribus diebus ambulauerant per ſolitudinem non inuenientes aquā: vt patet Exod. xv. per qḋ lignū ſignificabaꝰ ⁊ figurabaꝰ humanitas Chriſti ſeu lignū crucis: nā cū totum genus humanū ambulaſ-

Ro. de ſpū et lr̃a.

R Theologia q̃n diſfert ab alijs ſcientijs.

Inductio notāda ḋ xp̄i cruce ⁊ baptiſmo

ſet ꝑ ſolitudinē huiꝰ mūdi tribus diebus: ſcꝫ in lege nature ⁊ in lege Moyſi/ non reperit aquam ſalutarē gratie. Et ſic ſitiēs ꝑuenit ad Chriſtū in tertio die mūdi. Chriſtus aūt intinxit humanitatē et carnē ſuā in aqua Jordanis ꝑ baptiſmū: ꝑ cuiꝰ contactū ꝑbuit virtutē regeneratiuā aquis baptiſmalibus: ⁊ remouit oēm amaritudinē peccati ab aīa noſtra ⁊ refecit fideles per aquas baptiſmales dulcoratas ꝑ ꝯtactū carnis Chriſti: ⁊ ꝑ intinctionē ligni crucis: qꝛ non fit baptiſmus ſine ſigno crucis ⁊ inuocatione ſancte trinitatis. Ex quibus ptꝫ ſcḋm Aug. ꝙ theologus fidelis dupliciter conſiderat illud lignū ⁊ illud myſteriū dulcorationis aquaruꝫ Marach. Primo ꝓut fuit quedā res realiter geſta. Scḋo ꝓut illud lignū ⁊ illa dulcoratio fuit ſignum ⁊ figura Chriſti ⁊ ſacramēti baptiſmi: qꝛ theologꝰ fidelis: ⁊ verꝰ chriſtianus nō cōſiderat illud lignū nec illud myſteriū per ſe tm̄: ſed ꝓut fuit figura et ſignū Chriſti ⁊ baptiſmi noſtri. Et iſte modus cōſiderationis eſt ſeruandus a theologo ⁊ omni chriſtiano in tota ſcriptura vet. teſt. nā non ſolū cōſiderat creationē mundi preciſe materialiter ꝓpter ſe: ſed ꝓut fuit ſignū ⁊ figura recreatiōis eccleſie per Chriſtum factē de: vt patebit pſal. ciiij. Itē nō cōſiderat diluuiū ꝑciſe ꝑ ſe: ſed ꝓut per Noe figurabaꝰ Chriſtꝰ qui erat fabricaturꝰ arcā eccleſie ī qua oēs fideles erāt per Chriſtū ſaluādi a diluuio ⁊ morte peccati: vt patebit pſal. xxxiiij. Et ſic conſiderat ſacrificiū Abrahe/ inquātū figurabat ſacrificiū Chriſti. Et ſic conſiderat ipſum Jacob patrē. xij. patriarcharū/ inquātū figurabat Chriſtū qui erat regeneraturus. xij. apl'os/ per quos erat multiplicādus totus populꝰ chriſtianus per totū orbē. Et ſic cōſiderat Moyſen educentē Iſrael de egypto/ ⁊ dantem legē/ ⁊ ducentē illū populū ꝑ deſertū/ inquantū figurabat Chriſtū qui eduxit totum genus humanū de miſerabili ſeruitute diaboli/ ⁊ de tenebris peccatorum. Item cōſiderat Joſue introducentē illū populū in terrā ꝓmiſſam per aquā Jordanis ſuꝑ. xij. lapides/ in quātum figurabat Chriſtum qui introduxit fideles in eccleſiā iſtā per aquā baptiſmi: et per. xij. articulos fidei: vt patebit pſal. lxvij. Itē cōſiderat ipſum Dauid qui poſt multas ꝑſecutiones fuit ſublimatus in regnū: in quātū figurabat Chriſtum qui poſt labores ⁊ mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionem accepit poteſtatē a patre ſuꝑ oēs creaturas. Itē cōſiderat Salomonē qui edificauit templum/ ⁊ fuit ita ſapiens ꝙ regina Sabba venit a finibus terre audire ſapiētiā eius: vt ptꝫ. iij. Reg. x. ⁊ hoc in quantum figurabat Chriſtū/ qui edificauit eccleſiā toto orbe diffuſam. Ad cuius ſapientiam et legem euangelicā ſuſcipendā venit totus populus gentilis nō ſolum ab auſtro/ ſed ab oriente/ occidente/ ⁊ aquilone. Vñ ꝙ illud myſterium Salomonis et regine Auſtri: nō ſit intelligendum ꝑciſe literaliter de Salomone et illa regina: ſed in quantum fuit ſignuꝫ Chriſti ⁊ eccleſie/ ptꝫ Matth. xij. Nā cū Scribe ⁊ phariſſei peterent a Chriſto ſignū de celo: rñdit eis dicens. Generatio adultera ſignum querit ⁊ ſignum nō dabitur ei: niſi ſignū Jone ꝓphete nā ſicut Jonas fuit tribus diebus ⁊ tribus noctibus in vētre Ceti: ſic erit filiꝰ hoīs in corde terre tribꝰ diebus et tribus noctibus: et ecce pluſq̃ Jonas hic: Item regina Auſtri venit a finibus terre audire ſapientiā Salomonis: ⁊ ecce hic pluſq̃ Salomon ⁊c.

De diluuio ei alijs ſignis

Ex dictis Saluatoris patet. ꝙ myſteriū Jone ꝓphete nō ſolum eſt intelligendum realiter pro illa hiſtoria: ſed prout fuit ſignum ⁊ figura ſepulture/ ⁊ reſurrectionis Chriſti. Et ꝙ myſteriuꝫ regine Auſtri nō ſolum eſt intelligenduꝫ pro illa hiſtoria/ ſed principaliter prout fuit ſignum ⁊ figura/ qualiter tota gentilitas erat ventura ad fidē Chriſti ⁊ legeꝫ euangelicā. Item ſequitur ſecundo ꝙ oīa geſta vet. teſt. non erant gratia ſui/ ſed gratia Chriſti ⁊ eccl'ie in quantū erant oīa verificanda de Chriſto propter quem gerebanꝰ. Et ſic principaliter ſunt intelligēda de Chriſto: per hoc qḋ ait Chriſtus/ ecce pluſq̃ Jonas/ ⁊ pluſq̃ Salomon hic. ¶ Ex quo vult innuere Saluator qḋ ipſe eſt verus Salomon/ et verus Jonas: quia illa myſteria ꝑamplius ⁊ ꝑfectius fuerunt impleta in Chriſto q̃ in eis. Et quia tā Salomon q̃ Jonas ordinabanꝰ ad Chriſtum: ſicut figura ad figuratū ⁊ veritatē. ⁊ ſic eſt dicendū ꝙ Chriſtus fuit verus Adam ⁊ verus Abel/ ⁊ verus Noe/ et Abraham/ ⁊ Iſaac/ ⁊ Jacob/ ⁊ Moyſes/ ⁊ Joſue/ ⁊ Dauid/ et Salomon ⁊c. quia oēs illi ſortiti ſunt talia nomina ī quantum fuerunt figura Chriſti iuxta nominis interꝑtationeꝫ. Et ideo talia noīa analogice dñr de Chriſto/ ⁊ illis: ſicut homo pictus nō eſt verus homo/ ſed ſignum ⁊ figura veri hominis. Et ſic Chriſtus diciꝰ verus Dauid et verus Salomō in tota ſcriptura. Ex quibus oībus ptꝫ ꝙ oīa geſta ve. teſt. principaliter ſunt intelligēda de Chriſto/ cuiꝰ ſunt ſignū et figure. Ex q̄bus oībus cōcludiꝰ: ꝙ preter ſenſum literalē eſt querēdus principaliter ſenſus ſpiritualis de Chriſto et eccl'ia/ ꝑ quē intelligūtur oīa diuina myſteria de Chriſto et eccl'ia/ q̃ erāt clauſa et ſigillata in geſtis vet. teſt. Et ideo oīa geſta et legalia vet. teſt. erant quedam ſacramenta: qꝛ erant ſigna ſacrarū reꝝ futuraꝝ in Chriſto ⁊ eccl'ia: quia in tantū dicebaꝰ ſacra ſcriptura/ in quantū cōtinebat illa ſacramenta. ¶ Et ideo dicit Origenes ſuper Matth. ꝙ ſicut homo cōponitur ex corpore ⁊ aīa/ ita ſcriptura ve. teſt. cōponitur ex ſpiritu et litera: qꝛ litera eſt corpus: ſenſus autem ſpiritualis eſt aīa ipſius litere. Et ſic ſenſus ſpiritualis eſt principaliter inquirendus in geſtis patriarcharum/ et in lege et ꝓphetis: et ideo dixit Chriſtus iudeis. Joā. v. Scrutamini ſcripturas: qꝛ ille teſtimonium perhibent de me: et ſi Moyſi crederetis/ forſitan ⁊ mihi crederetis: quia ille de me ſcripſit. quaſi dicat: ꝙ non ſolum geſta patriarcharum: ſed etiam omnia cerimonialia preter ſenſuꝫ literalem ſunt ſpiritualiter de me intelligenda. Item Luce. xxiiij. Chriſtꝰ incipiens a Moyſe et prophetis interpretabatur illis duobus diſcipulis omnia que de ipſo ſcripta erant: quia oportebat impleri oīa que erant ſcripta in lege et prophetis et pſalmis de ipſo: vt Saluator inquit in eodem ca. Et ſic preter ſenſum literalem principaliter eſt querendus ſenſus ſpiritualis de Chriſto in ſcriptura vet. teſt. ad quē ſenſum ſpiritualem Chriſtus interpretatus eſt totam legeꝫ ⁊ ꝓphetas illis duobus diſcipulis. Iteꝫ Matt. v. ait Saluator. Non veni ſoluere legem aut prophetas ſed adimplere. ſuꝑ qḋ ait Hieronymus: qḋ que minima putantur in lege ſacramentis plena ſunt: et oīa recapitulantur in euangelio ⁊c. ¶ Scḋo eſt notandum ꝓ ſecunda doctrina: ꝙ licet oīa geſta et facta vet. teſt. ſint intelligenda ad duplicem ſenſum ſicut dictum eſt in precedenti doctrina: tū oēs pro-

S

T

T

Mſio ꝓmiſſiones et vaticinia ꝓpheta ꝝ ſunt de xp̄o intelligēda.

miſſiones patriarcharū ⁊ oīa vaticinia ⁊ ꝓphetie
ꝓphetarū ſunt intelligēde lr̄aliter de xp̄o ⁊ eccl'ia
eo ꝙ oīa literaliter fuerunt in eo impleta: nā litera
liter fuit impleta in Chriſto illa ꝓmiſſio Abrahe/
In ſemine tuo benedicentur oēs gentes. Geñ. xxij.
⁊ illa promiſſio facta ipſi iudee. Geñ. xlix. Nō aufe
ret ſceptrū de Iuda ⁊c. Itē illa prophetia Eſa. vij.
Ecce virgo cōcipiet. ⁊ illa. egredietur virga de radi
ce Ieſſe: ⁊ ſic de ſingulis. Et ſic pꝫ ꝙ oīa ꝓmiſſa pa
triarcharū ⁊ vaticinia ꝓphetaꝝ ſunt intelligenda
literaliter de Chriſto ⁊ eccleſia. ¶ Sed eſt valde ad=
uertēdū ꝙ ſicut patriarche habuerunt duplicē ſpm̄
in ſuis ꝓmiſſionib⁹/ ⁊ ꝓphete locuti ſunt in dupli=
ci ſpū i ſuis vaticinijs: ita illa ꝓmiſſa ⁊ vaticinia fue
runt dupliciter impleta ad literam: ⁊ per ꝯñs ſunt
dupliciter ad literam intelligēda. Exempli gratia.
¶ Nam Abraham in illa promiſſiōe ſibi facta Geñ.
xij. ſ. multiplicabo ſemen tuū/ ſicut ſtellas celi/ ⁊ ſi=
cut arenā q̄ eſt in littore maris ⁊c. preuidit in ſpiri=
tu qualr̄ filij carnis debebāt multiplicari/ ſicut are
na maris/ ⁊ poſſidere tpaliter illam materialē ter=
ram promiſſam. ſ. terram Paleſtine: ſed filij ꝓmiſ=
ſionis/ ⁊ ſpūs debebant multiplicari/ ſicut ſtelle ce
li/ ⁊ poſſidere terram viuentium eternalem. Que
quidem ꝓmiſſio literaliter impleta fuit. Nam filij
carnis. ſ. Iudei poſſederunt illā terrā vſq ad Chri
ſtū: ⁊ Sarraceni q̄ ſunt etiā filij Abrahe ſunt mul=
tiplicati ſicut arena maris: ⁊ poſſident illam terrā
Chanaā: ſed chriſtiani q̄ ſunt filij ꝓmiſſionis ipſi⁹
Abrahe ſm̄ ſpm̄/ ſunt benedicti in ſemine Abrahe
ſcꝫ in Chriſto/ ⁊ poſſident terrā viuentiū figuratā
per illam terram materialē/ quā poſſederūt filij car
nis. Itē tota illa promiſſio Geñ. xlix. qñ dicit Ia=
cob Iuda: te laudabunt fratres tui ⁊c. partim fuit
literaliter ⁊ materialiter impleta in Dauid q̄ obti=
nuit ſceptrū regni: ſed totaliter ⁊ ꝑfectius fuit īple
ta in chriſto. Item ꝓmiſſio facta ipſi Dauid de ſuc=
ceſſione regni in filio. ij. Reg. vij. partim ⁊ imperfe
cte ⁊ temporaliter fuit impleta in Salomone: ſed
perfecte ⁊ eternaliter fuit impleta in Chriſto de re
gno eterno. Item ꝓphetia Eſaie. xlv. de Cyro qui
debebat relaxare captiuitatē/ ⁊ reedificare ciuita=
tem Hieruſalē/ materialiter fuit impleta per Cyrū
regem perſarum/ qui relaxauit illā temporalē ca=
ptiuitatem/ ⁊ dedit licentiam reedificandi ciuita=
tem materialem ⁊ templū: ſed pamplius ⁊ ꝑfecti⁹
fuit impleta in Chriſto/ q̄ relaxauit captiuitatē to
tius generis humani/ ⁊ edificauit eccleſiā toto or=
be diffuſam: que dicitur vera hieruſalem. Et ſic il=
la prophetia eſt intelligenda materialiter de Cyro
rege Perſarum: ſed literaliter ⁊ finaliter eſt intel=
ligēda de Chriſto figurato p Cyrū. Et hoc accidit:
nam Eſaias ⁊ ceteri prophete in ſimplici ſpū pre=
uidebant futuros euentus materiales ⁊ tempora=
les illius populi ⁊ tēpli ⁊ ciuitatis: ſed poſtea ma=
gis eleuati in duplici ſpū prophetico preuidebant
qualiter illa geſta temporalia ⁊ materialia futura
erant figura Chriſti ⁊ eccleſie. Et tunc habētes ſen
ſum ſpūalem ex illis geſtis materialibus literali=
ter prophetabant ⁊ predicebant futura myſteria
de Chriſto ⁊ eccleſia: Sic ergo pariter Dauid exi=
mius prophetarum contemplando totam legem
Moyſi/ ⁊ Ioſue/ ⁊ Iudicū/ ⁊ cōtemplando omnes
promiſſiones factas patriarchis: ⁊ contemplando
ꝓmiſſionem ſibi factam de regno filij ſui: ⁊ contem
plando oēs ꝑſecutiōes ⁊ ꝓſperitates ſuas: ⁊ cōtem
plando etiam deſcriptionē templi a ſpū ſancto ſibi
traditā: tunc in duplici ſpū ⁊ lumine ꝓphetico per=
cipiebat in illis ſenſum ſpūalem vltra literalem: et
ſic ꝓuidebat myſteria futura de Chriſto ⁊ eccleſia:
Et ſic accepto ⁊ ꝑcepto ſenſu ſpūali illorū myſterio
rū accipiebat parabolā ſeu ꝓpoſitionem ex geſtis
vet. teſt. inferendo myſteria ꝓphetice futura. Et ſic
condebat lr̄aliter pſalmos de Chriſto ⁊ eccl'ia. Et
ſic oēs pſalmi/ ⁊ oīa vaticinia ꝓphetarū ſunt litera
liter intelligēda de Chriſto ⁊ eccl'ia. Sed miſeri iu
dei non intelligētes nec percipientes hunc dupli=
cem ſpiritum ꝓphetie quem habuit Dauid/ ⁊ om=
nes alij prophete: ⁊ ideo putantes quod oēs pro=
phete locuti ſint in ſpiritu ſimplici preciſe de rebus
temporalibus ⁊ materialibus: inde eſt quod om=
nia dicta prophetarū intelligunt de illa Hieruſa=
lem ⁊ templo ⁊ terra materiali; ⁊ de illa captiuita=
te Babylonie/ vel de iſta in qua modo ſunt/ de qua
fruſtra expectant liberari p falſum Meſſiam quem
expectāt. ¶ Tertio eſt notandū/ ꝙ nō ſolū i ſcriptu
ra vet. teſt. ſed etiā in ſcriptura euangelica ⁊ in om=
nibus geſtis ⁊ dictis Chriſti/ vltra ſenſum literalē
eſt querendus ſenſus ſpūalis: eo ꝙ oīa facta ⁊ di=
cta Chriſti ſunt maxime ſacramēta: q ſunt ſigna vi
ſibilia ⁊ ſenſibilia alicuius rei ſacre. i. ꝙ ſub aliqua
forma ſenſibili cōtinebāt aliquā rē ſacrā īuiſibilē.
Unde ꝙ oīa geſta ⁊ facta Chriſti ſint quedā ꝓfun=
da ſacramenta in quibus preter ſenſum literalem
ſit querendus ſenſus ſpiritualis de reb⁹ occultis:
oſtendit Augu. per totum diſcurſum ſup Ioā. ⁊ ma
xime omilia de miraculo. v. panū Ioan. vj. vbi ait:
ꝙ miracula q̄ fecit Chriſtus/ ſunt quedam diuina
opera/ ⁊ ad intelligendū deū/ de viſibilibus admo
nent humanā mētem. Et infra. Interrogemus ipſa
miracula qd nobis loquanꝛ de xp̄o. habēt eñ ſi in=
telliganꝛ/ linguā ſuā. Hoc eñ miraculū ſicut audi=
uimus q̄ magnū ſit: queramus q̄ ꝓfundū ſit: ⁊ nō
tm̄ in eius ſupficie delectemur: ſed etiā altitudineꝫ
perſcrutemur: habet eñ aliq̄d intus qd miremur
foris ⁊c. Ex quib⁹ verbis Auguſtini pꝫ: ꝙ in oībus
geſtis ⁊ factis Chriſti debemus ꝑſcrutari ſacr̄m/ qd
latet ſupficie litere. ¶ Et ideo Augu. querēs ſenſuꝫ
ſpiritualem illius miraculi oſtendit qualiter illi
quinq panes ordeacei ſignificabant quinq libros
Moyſi quos Chriſtus fregit/ ⁊ in multas partes
diuiſit: ex quibus extorſit quaſi infinitas veritates
euāgelicas: quas collegit in. xij. cophinis. ex quib⁹
Chriſtus ſatiauit omnes fideles. Et ita pariter Au
gu. extorſit ſenſum ſpūalē de miraculo ſex hydria=
rū aque/ quā Chriſtus conuertit in vinū. Ioā. ij. Et
ſic pꝫ qualiter oīa geſta ⁊ facta Chriſti ſunt quedā
ſacramēta multo magis q̄ geſta ⁊ ſacramenta ve=
teris legis: nam illa erant tantū ſacre rei ſignū/ in=
quātū ſignificabāt futura myſteria Chriſti ⁊ eccle=
ſie: ſed non cōtinebāt de preſenti illā rē ſacrā: quā
ſignificabāt de futuro: ſꝫ omnia geſta ⁊ facta chri=
ſti nō ſolum ſignificabant gratiam inuiſibilē: imo
in preſenti cōtinebant et efficiebant gratiā/ quam
ſignificabāt. Unde ſanatio corpalis ceci nati ſigni=
ficabat ſanationē aīe eiuſdē a pctō/ quā Chriſt⁹ de
preſenti in eo effecit. Et hoc idem ſignificabat ſana
tio infirmi exiſtentis in probatica piſcina. Ideo di=
xit ei. Uade amplius noli peccare/ ne deterius ti=
bi contingat. Hoc idē patet de paralyticis ⁊ omni=

Mño ſenſus ſpūalis eſt q̄rēdus in ſcriptura.

De quinq panibus.

De ſex hydrijs

De ceco ⁊ alijs īfirmis.

bus quos ſanauit: q nullū ſanauit ī corpe: quin
ſanaret ī aīa: ⁊ ita pariter oēs quos chriſt⁹ reſuſci
tauit viſibiliter a morte corpali/ reſuſcitauit etiā
a morte ſpūali pctī. Nō etiā nō ſolū geſta chriſti
que fecit erga alios/ fuerūt ſacramēta cōtinētia
in ſe aliquid ꝓfundū ⁊ inuiſibile myſteriū: ſꝫ oīa
que facta ſunt in ſe fuerūt quedā maxīa ſacramē
ta inuiſibilia. Nā qñ Chriſt⁹ fuit viſibiliter mor=
tuus in cruce: ⁊ ſic etiā cū eo fuerūt crucifixa ⁊ mor
tua oīa legalia/ ⁊ tota lex ⁊ ꝓphete: eo ꝙ ipſe erat
finis ⁊ terminus legis: iō oīa finierūt officiū ⁊ cur
ſum ſuū in ei⁹ morte ⁊ paſſione: ideo anteq̄ red=
deret ſpm̄ patri/ videns ꝙ oīa legalia ⁊ vaticinia
ꝓphetarū erāt in ſe cōpleta: dixit. Cōſummatum
eſt. ī quoꝝ ſignū velū tēpli ſciſſum eſt ⁊c. Itē chri
ſtus viſibiliter fuit ſepult⁹: ſed tota lex cū eo fuit
inuiſibiliter ſepulta ſimul cū paſcha ⁊ ſabbato.
Sed qñ xp̄s reſurrexit/ nō reſurrexit cū mortali=
tate ⁊ penalitatib⁹: nec cū paſcha ⁊ ſabbato: ſed re
lictis oīb⁹ illis in ſepulcro ſurrexit ad nouā vitā
glorioſam ſimul cū die dn̄ica/ ⁊ cū veritate euāge
lica oſtēdēs oīa legalia manere mortua in ſepul=
cro: ⁊ amplius nūq̄ reſurgere: ⁊ iō illa legalia nō
ſolū fuerūt tūc mortua eternaliter: ſed etiā ſunt
mortifera oībus obſeruātib⁹ ea poſt publicatio=
nē euāgelij: vt inquit Augu. Itē nō ſolū geſta ⁊ fa
cta chriſti ſunt ſacramēta cōtinētia ⁊ faciētia ali=
quod inuiſibile ꝑter id qd videbaꝛ: de quibus eſt
ſemper querēdus ſenſus ſpiritualis: ſed etiā di=
cta chriſti erant maxima ſacramēta nō ſolū cōti
nētia ⁊ ſignificātia ſecreta preſentia: ſed etiā pre
terita ⁊ futura. Unde in illa parabola de illo qui
deſcendēs ab Hieruſalē in Hierico incidit in la=
trones ⁊c. ibi ſignificat chriſt⁹ oīa mala que tra=
xit Adā ex peccato/ cū tota ſua poſteritate ꝑegri=
nante vſq ad Chriſtū. Et qñ chriſtus repperit
ipſum hominē ſauciatū/ ⁊ quomodo erat ipſum
ſanaturus per mortem ⁊ paſſionē ⁊c. Et ſic patet
quomodo omnia geſta ⁊ facta ⁊ dicta chriſti ſunt
ſacramēta. Et quomodo nō ſolū ſeptem ſacramē=
ta eccleſiaſtica/ que cōtinue exercemus in eccle=
ſia/ cōtinent ⁊ efficiunt quod ſignificāt. Sed etiā
omnia geſta ⁊ facta chriſti cōtinebant/ ⁊ efficie=
bant qd ſignificant. Et ideo erant magis ſacramē
ta q̄ omnia geſta ⁊ legalia veteris teſta. Et per cō
ſequēs vltra ſenſum literalem magis eſt queren
dus ſenſus ſpūalis in iſtis q̄ in illis. ¶ Sed eſt
aduertēdū ꝙ oīa geſta ⁊ dicta chriſti euāgelica ſi=
mul ſunt veritates ſacramenta. Sunt enim veri
tates reſpectu veteris legis complete in xp̄o: ſed
ſunt ſacramēta in quātū continēt altiſſima ⁊ pro
funda ſecreta: ⁊ cōtinent gratiā in pñti/ ⁊ imme=
diate ſignificant futurā gloriā ⁊ inquantū ſub ſe
cōtinēt ſenſum moralē ⁊ anagogicū. Differt ergo
litera legis a litera euāgelica: nā ſub illa ſignifi=
cabaꝛ gratia futura noſtre redēptiōis que iā im=
pleta eſt p chriſtū: ſed ſub litera euāgelica cōtine
tur gratia noſtre redemptionis in preſenti: ⁊ ſi=
gnificatur glorificatio noſtra futura. ¶ Cū ergo
iſta myſteria que latēt in litera tā euāgelica q̄ le=
galia/ ſint inuiſibilia: oportet vt illuſtrenꝛ per lu
mē ſpirituale ad hoc ꝙ nobis fiāt viſibilia ⁊ no=
ta. Unū intantū eſt neceſſari⁹ litere iſte ſpiritus ſi
ue lumē ſpirituale: ꝙ dicit Origenes: ꝙ ſicut ani
ma dat vitā corpori/ ⁊ corpus eſt mortuū niſi viui
ficetur per animā. Ita litera ſcripture: maxime ve
te. teſta. de ſe eſt mortua/ niſi viuificeꝛ p lumē ſpi=
rituale qd eſt ei⁹ aīa/ ⁊ dat et vitā ſpūalē. Itē. ij.
ad Corin. dicitꝛ ꝙ litera nō ſolum eſt mortua ſine
ſpū: imo occidit legērem: niſi legat eam cū ſpū: q
litera occidit/ ſpūs aūt viuificat: vnde q iudei le
gūt totū teſtamētū vetus ſine iſto ſpū ⁊ lumine:
ideo occidit eos litera ⁊ tanq̄ ceci offendūt in la=
pidem offenſionis ⁊ cadunt ⁊ cōfringunꝛ. Itē nō
ſolū litera veteris legis occidit ſine ſpū: ſed etiaꝫ
litera euangelica in quibuſdā partib⁹ occidit: ni
ſi legaꝛ cū ſpū. Unde Arrius legendo ſine ſpū il=
lud Ioan. xiiij. Pater maior me eſt ⁊c. incidit in
hereſim ⁊ mortē eternā dicēs filiū non eſſe deum/
nec cōſubſtantialeꝫ patri. Itē Manicheus legēs
ſine ſpirituali lumine dictū ſaluatoris. Ioā. xiiij.
Princeps mundi huius eijcieꝛ foras ⁊ in me nō
habet quicq̄: dixit diabolū eſſe creatorē ⁊ deū hu
ius mundi ſenſibilis: ⁊ ꝙ ſolus deus verus crea=
uit ſolas naturas inuiſibiles. Et ſic poſuit duas
animas in homine/ vnā immortalē creatā a bo=
no deo: ⁊ alterā corporalē creatā a principe tene=
brarum ⁊ a malo deo qui eſt diabolus. Et ſic dicit
ꝙ Chriſtus nō erat homo in re: ſed in ſola appa
rētia: ne cogereꝛ dicere: corp⁹ chriſti eſſe creatū a
diabolo. Et ſic dicit multa alia deteſtabilia ꝓſu=
mens de ſuo ſenſu volēs legere literā ſine ſpū. Et
ſic eſt dicendū de omnib⁹ alijs hereticis/ quos oc=
cidit litera: eo ꝙ nō legebāt eam cū ſpū ⁊ lumine
ſpirituali. Et ideo dicit Augu. cōtra donatiſtas.
ꝙ in eadē bona lege veteri chriſtiani ſunt boni ⁊
viuificanꝛ legētes eam cū ſpiritu: ſed Iudei ſunt
mali ⁊ cadūt ⁊ occidūtur legētes eā ſine ſpiritu.
Et ſic eodē modo ī lege euāgelica catholici ſunt
boni: ſed heretici ſunt mali ⁊ occidūtur volētes
⁊ preſumētes eam legere ſine ſpū: quia ſpirit⁹ eſt
ille qui viuificat literā ſicut aīa corpus. ¶ Unde
eſt aduertendum ſm̄ eundē Auguſt. in principio
ſup Geñ. ꝙ ſicut aīa dat corpori triplicē vitā. ſ. ve
getatiuam/ ſenſitiuam/ ⁊ intellectiuam: ita ſpiri=
tus dat litere triplicē ſenſum. ſ. allegoricū quo ad
fidem ad credendum/ ⁊ moralē ad diligēdū deū/
⁊ proximum/ ⁊ bene operandū. ⁊ anagogicum ad
ſperandū celeſtia ⁊ eterna/ ⁊ cōtemnendū mūda=
na: ⁊ ſic ſacra ſcriptura vtriuſq teſtamenti poteſt
legi ad iſtum triplicē ſenſum preter literalem.

Nota q̄ geſta xp̄i ſunt ſacramēta.

Pōdera hic de tpe ceſſa. lega. q magna eſt cōtrouerſia īter doctores. Sco. ī iiij. diſtin.

Nota.

Mño litera occidit ⁊ ſpūs viuificat

Opi. Maniche.

Nota.

¶ Sexta Clauis.

SExta regula eſt de ſenſu verborū
in quo fiunt: ⁊ quē faciunt. Ad cuius
euidentiam eſt notandū ꝙ multe lo=
cutiones fiūt in ſacra ſcriptura maxi
me euāgelica/ que videnꝛ falſe in ſen
ſu literali quē faciunt ⁊ generāt in aurib⁹ carna=
libus: tn̄ ſunt vere ad ſenſum in quo vel ad quē
fiūt ſpiritualiter. Et ideo iſta regula licet coinci=
dat cū ſuperiori cū poſſit in ea cōtineri: tamē me
lius eſt vt de talibus locutionibus fiat regula par
ticularis expreſſa: ⁊ vt magis imprimaꝛ in mente
ipſius legentis ⁊ audientis. Unde illa ſcriptura
⁊ locutio ⁊ oratio chriſti Matth. xxvj. qñ dixit.
Pater ſi poſſibile eſt trāſeat a me calix iſte. verū=
tamen non ſicut ego volo: ſed ſicut tu: fiat volun=
tas tua. Iſta quippe locutio vnum ſenſuꝫ facit in
aurib⁹ corporis. ſ. ꝙ chriſtus timuit in principio

A Queſtio ſacra ſcriptura eſt īter ꝑtāda.

No. de orōne xp̄i in horto.

mortē ⁊ deſiderabat fugere mortē. Et ſic rogabat
patrē vt talē paſſionē trāſferret ⁊ mutaret ſentē
tiam ſuā: ſed in alio inſtanti tp̄is: q̄r chriſtus vi=
dit ꝙ volūtas patris erat vt pateretur tale genꝰ
mortis: iō ſubdit: nō ſicut ego volo: ſꝫ ſicut tu: fiat
volūtas tua: ſed iſte talis ſenſus eſt falſus: ꝓpter
multa incōueniētia que ſequerent̄. Nā primo ſe=
queret̄ ꝙ petitio chriſti eſſet īdiſcreta: q̄r petebat
illud qḋ tam erat impoſſibile: cū ip̄e ſciret ab eter
no fuiſſe a deo patre decretū: vt ſic fieret. Item ſe=
queret̄ ꝙ chriſtus tractabat ſuū ꝓpoſitū ⁊ ꝓmiſ
ſum. Nā Chriſtus iam ſtatuerat/ ⁊ ꝓmiſerat mo=
ri/ ⁊ pati tale genus paſſionis/ ꝓut ipſe ap̄l's pau
lo ante reuelauerat: qū dixit. Ecce aſcēdimꝰ hie=
roſolymā/ ⁊ filius hominis tradetur ad crucifigē
dū ⁊ flagellādū. Itē ſequeret̄ ꝙ chriſtus pro illo
inſtāti perdidiſſet charitatem quā habebat erga
genus humanū. Itē ſequeret̄ pro illo inſtanti fa=
cere falſas ſcripturas que de ipſo erāt: ⁊ oīa iſta
cedebāt in maximū incōueniēs ſm̄ talem ſenſum.
Nā ipſemet dixerat ꝙ nō venerat niſi ad facien=
dam volūtatem patris. Et ad hoc natus erat vt
teſtimoniū ꝑhiberet v̄itati ſcripturarū: ⁊ ꝙ vnū
Iota nō preteriret a lege de eo ſcriptum. Et ideo
eſt dicendū ꝙ talis locutio ad aliū ſenſum facta
eſt. ſ. vt chriſtꝰ notificaret nobis qualiter erat ve
rus homo/ ⁊ habebat veram carnē mortalē cōtra
Manicheos. Et q̄ñ paſſio ſua erat doloroſa et
terribilis: q̄r aliter nō fuiſſet ita meritoria. Et ſic
voluit oſtēdere verā humanitatē vltra diuinita=
tē. Et voluit diſtinguere in ſe duos appetitꝰ: vnū
naturalem ⁊ ſenſitiuum: qui horrebat ⁊ timebat
mortē: ⁊ aliū intellectiuum/ qui dicitur volūtas:
que ſemper fuit cōformis volūtati patris. Et ſic
etiam in chriſto erāt due volūtates/ ſcꝫ humana
⁊ diuina. Nam ſuam volūtatem humanam ſubij
ciebat ⁊ cōformabat diuine. Et ſic talis oratio nō
facta eſt niſi ad exprimēdū vtrāq; naturā/ ⁊ ad ex
primēdū dolorē intolerabilē ſue paſſiōis. Eſt er=
go talis ſenſus huius orationis. O pater/ licet ca
ro mea ⁊ ſenſualitas horreat ⁊ timeat tam crude
lē mortē ⁊ paſſionē: eo ꝙ oē ens appetit ꝑmane=
re: ⁊ omne aīal inq̄ntū aīal deuitet ⁊ velit deuita=
re mortē ⁊ perniciem: tū ego nolo cōformare volū
tatē meā carni mee nec ſenſualitati: ſed volo cō
formare tue volūtati. Et ſic oſtēdit ꝙ volūtas ſua
ſimul tēpore condolebat carni/ ⁊ conformabatur
paterne volūtati: ꝓut latius videbit̄ pſalmo. xx.
⁊. xxj. quia adhuc ſenſum dicit̄ illud. Clamabo ꝑ
diem ⁊ nō exaudies. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ ſupradicta lo
cutio nō facta eſt ad ſenſum quē facit: ſed in quo
fit. Itē illa locutio Matth. xx. vbi dicitur: ꝙ qui
laborauerāt in vinea per totam diem murmura=
bāt aduerſus patrēfamilias: eo quod laborātes
per vnā horam equales eis feciſſet. Et etiā illa
verba filij obediētis/ qui indignatꝰ eſt aduerſus
patrem/ eo ꝙ filiū prodigū cū gaudio ad penitē=
tiam recepiſſet. Luc. xv. Nō ſunt talia verba expo
nēda ad ſenſum quem faciunt. Quia vbi eſt ſum
ma charitas in illa celeſti patria inuidere fas nō
eſt: cū vnuſquiſq; iuſtus gaudeat de premio alte=
rius. Sed ſunt intelligenda verba ad ſenſum in
quo fiunt. Nā ibi ſaluator in illis parabolis re=
ſpōdet tacitis queſtionibꝰ que ab hominibꝰ car
nalibus poſſent fieri. Nā in prima oſtendit chri=

No. de murmurātibꝰ aduerſus patrēfamil.

ſtus ꝙ paſſiones huius mūdi ⁊ labores nō ſunt
cōdigni illo denario ſumme beatitudinis. Ideo
ſi eundē denariū dat primis ⁊ nouiſſimis: ⁊ econ
uerſo nulli facit iniuriā: q̄r vltra cōdignū vtriſq;
premiū ⁊ ſtipendiū impēdit. Ideo vtriq; debēt cō
tentari/ ⁊ gr̄as agere. In ſcd̄a vero parabola oſtē=
dit Chriſtus q̄ñ venia datur penitētibus ex ſum
ma dei miſericordia: ⁊ q̄ñ deus neminē vult pe=
rire: q̄r pro omnibꝰ paſſus eſt: ideo gaudet de pe=
nitentia peccatoris. Itē oſtendit ꝙ nullus ex pro
prijs viribus reſiſtit peccato ⁊ agit bonū: ſed ſolū
ex gratia dei: ideo ita/ imo magis debet agere gra
tias iuſtus q̄ peccator penitēs. Et ſic iuſtꝰ debet
gaudere/ ⁊ cōgaudere de penitētia pctōris. Item
illa verba Job. iij. qū dixit. Pereat dies ī qua na
tus ſum/ ⁊ nox in qua cōceptꝰ eſt homo. Nō ſunt
intelligēda ad ſenſum quem faciunt: q̄r Job ho=
mo iuſtus nō malediceret creaturam dei ſine ma
gno pctō: ſed intēdit Job hūc ſenſum. ſ. ꝙ pctm̄
originale ī quo cōcipit̄ vnuſquiſq;/ eſt a deo male
dictū: ⁊ tale pctm̄ nō eſt a deo creatū: ideo nō cō=
putat̄ in diebꝰ/ nec in mēſibꝰ anni/ nec inter crea
turas dei: q̄r nō creauit deꝰ malū/ nec pctm̄. Sed
fuit a diabolo cauſatū perſuadēdo primis parēti
bꝰ. Et ſic illud pctm̄ fuit cauſa omnis mali: ⁊ ab
illo peccato ꝓuenīūt nobis oēs īfirmitates ⁊ oīa
mala. Itē loquit̄ etiā Job conditionaliter: ꝙ ſi hō
nō haberet aliquod premiū de ſuis laboribꝰ: ⁊ de
patiētia ſua poſt hāc vitam: ſequeret̄ ꝙ maledi=
ctus eſſet dies cōceptionis: ⁊ natiuitatis oīm iu
ſtorū/ qui maxīe vexātur ꝑſecutionibꝰ ⁊ infirmi=
tatibꝰ in hac vita. Et ſic ad hos ſenſus ſunt intel
ligenda verba Job. Itē ad hunc etiā ſenſum ſunt
intelligēda verba Hieremie. xx. cap. qū dixit. Ma
ledicta dies in qua natus ſum: ⁊ dies in qua pepe
rit me mater mea. quaſi dicat. Si tu dn̄e nō retri
buis premiū iuſtis ꝓ laboribus: ⁊ penā malis ꝓ
peccatis: ergo maledicta eſſet dies in qua natus
ſum. Et ſic magna pars ſacre ſcripture vtriuſq; te
ſtamenti eſt intelligenda ad ſenſum in quo fit/ ⁊
nō quē facit. Nā aures ſpirituales mentis ſuſci=
piūt ſenſū ſp̄ualē ⁊ ſecretū. Sed aures corpis nō
recipiūt niſi literā: de quibus auribꝰ ſp̄ualibꝰ di=
cit ſaluator Matth. xiij. Qui habet aures audiē=
di. i. intelligēdi audiat/ ſcꝫ ſp̄ualiter ⁊ nō carnali
ter. i. ītelligat ſenſum ſpiritualē ad quē/ ⁊ in quo
verba ſp̄ualia fiunt. Itē Joan. vj. Verba que locu
tus ſum vobis ſp̄ūs ⁊ vita ſunt. Sp̄ūs eſt qui vi=
uificat. Caro aūt nō prodeſt quicq̄. Et ſic ptꝫ qḋ
iſta ſexta regula partim cōtinetur in precedenti.
Itē iſta propoſitio Crux adoratur/ non eſt intelli
genda ad ſenſum quem facit: quia nulla creatura
per ſe adoratur. Sed eſt intelligēda ad ſenſum in
quo fit/ ſcꝫ chriſtus crucifixus adoratur.

No. de filio ꝓdigo.

Nota Job. pereat dies ⁊c.

¶ Septima Clauis.

Eptima regula eſt de ſeculis
ſiue de etatibꝰ vniꝰ legis ⁊ eccle=
ſie/ ⁊ de pergrinatiōe hoīs miſtici
per eā. ¶ Ad cuiꝰ ītellectū eſt no=
tandū ſm̄ Auguſti. Hyponoſticō
reſpōſione tertia/ ⁊ in plerīſq; lo
cis: quod ſicut in vtroq; teſtō vnꝰ
ſemper fuit chriſtꝰ creditꝰ: ita dicitur vna ⁊ eadē
eſſe fides patrū vet. teſt. ⁊ noſtra: eo ꝙ vnitas fidei

B De vnitate legis et corporis myſtici.

eſt ab vnitate obiecti crediti. Itē ſicut fuit ſemꝑ
vna fides xp̄i: ita fuit ⁊ ſemꝑ eſt vna lex in vtroq;
teſtamēto: q̄r vnitas legis ſumit̄ ab vnitate fidei.
Sicut ergo in vtroq; teſtamēto ſemper vnus eſt
Chriſtꝰ creditꝰ ⁊ vna lex: ita ſemꝑ fuit vna eccleſia:
⁊ vna ciuitas dei: ⁊ vnū corpus myſticū ab Adam
vſq; ad iudiciū. Nā ciuitas dicit̄ vna inquātū eſt
concors hoīm multitudo vnius legis cōſenſu ſo
ciata ſicut ergo vnitas ciuitatis ſumit̄ ab vnita=
te legis: ita ⁊ vnitas eccl'ie ⁊ corporis myſtici ſu=
mitur ab vnitate vniꝰ legis ⁊ vnius fidei ⁊ vniꝰ
capitis. i. Chriſti crediti. Et ſic in vtroq; teſtamē
to eſt cōſiderādū vnū caput/ q̄ eſt Chriſtus credi=
tus/ ⁊ vna fides/ ⁊ vna eccl'ia ſiue vnū corpus my
ſticū cuius caput ſemꝑ fuit ⁊ ſemꝑ eſt Chriſtus.
¶ Et iō dicit Greg. homilia de vinea. ꝙ ab Adam
⁊ Abel vſq; ad vltimū electū ſemper fuit vna vi=
nea ⁊ vna eccl'ia: cuius palmites ⁊ mēbra fuerūt
oēs electi vtriuſq; teſtamēti. Et ſic Adā ⁊ Abel ⁊
Abraham iam erāt membra Chriſti ⁊ ciues huiꝰ
ciuitatis. Nā lꝫ Chriſtꝰ nōdū eſſet incarnatus: tū
iā erat Chriſtus creditus: q̄r fides eſt illa q̄ com=
paginat mēbra ſuo capiti. ¶ Et ſic dicit Aug. ꝙ to
ta eccl'ia fideliū eſt vnus hō myſticus expulſus a
paradiſo terreſtri in Adā quē hoīeꝫ deus remiſit
ad Chriſtū: vt ſanaret̄ ab eo. Et ſic iſte homo my
ſticus peregrinatꝰ eſt ꝑ fidē in primo teſtamento
vſquequo ꝑuenit ad Chriſtū in quo ⁊ a quo acce
pit nobiſcū repromiſſiōes: vt ait Ap̄l's ad Hebre.
xj. Quia oēs illi patres veteris teſt. nō acceperūt
repromiſſiōes niſi nobiſcū. Ex quo ptꝫ ſm̄ Ap̄l'm
ꝙ vna eſt eccl'ia ⁊ vna fides Chriſti: noui ac vete.
teſt. Nam eadē fides Chriſti q̄ ſaluat nos: ſalua=
uit ⁊ illos: q̄r quē nos credimus iā veniſſe: ⁊ quē
recepimus illū ⁊ eundē Xp̄m: ipſi credebāt ⁊ ex=
pectabant futurū. Et in tali fide ſaluabant̄: vt ait
Aug. ij. ꝯtra aduerſarium legis ⁊ prophetarum.
⁊ libro de nuptijs: ⁊ ptꝫ. iij. ſniarū diſt. xxv. ¶ Con
tra autē ſupradicta arguit̄ ⁊ videt̄ q̄r lex vetus ⁊
noua nō ſit vna: imo altera: ꝑ hoc qḋ dicit̄ Hier.
xxxj. Ecce dies venient dicit dn̄s ⁊ feriam domui
Iſrael ⁊ domui Iuda fedus nouū nō ſcd̄m pactū
qḋ pepigi cū patribus eorū cū apprehēdi manus
eorū/ ⁊ educerē eos de terra Egypti. Itē Baruch
ij. Statuā illis teſt. alterum ſempiternū. Unde ꝑ
hunc textū ꝓbat Ap̄l's ad Hebr. viij. Legē nouā
eſſe alterā a veteri/ ⁊ veterē iam preteriſſe. Ad hoc
reſpondet̄: ꝙ legē nouā ⁊ veterē eſſe vnā ſtat du=
pliciter. Uno modo vnitate eſſentiali: alio modo
vnitate accidētali. ¶ Ad cuius intelligētiam eſt
valde aduertendū: ꝙ in lege dei ſunt cōſiderāda
aliqua eſſentialia/ ⁊ aliqua accidentalia. Vū ea q̄
ſunt de eſſentia vnitatis legis ſunt ſex. ſ. vnitas
legiſlatoris: vnitas ſpiritus intelligētie ſiue in=
tellectꝰ: ⁊ vnitas veritatis: vnitas fidei ⁊ ſpei: vni
tas terminis ꝯmunis: ⁊ vnitas finis. Accidētalia
aūt legis ſunt officia legalia. ſ. ritus ſacrificiorū
⁊ oblationū ſacrorū ⁊ ſacramētorū/ ⁊ vniuerſali=
ter oīm legaliū cerimoniarū. Iſta aūt accidētalia
ſiue officialia fuerūt mutata ⁊ abolita/ ⁊ nō ſemꝑ
fuerūt eadē in eadē lege: eo ꝙ accidēs pōt adeſſe
vel abeſſe p̄ter corruptionē eiuſdeꝫ ſubiecti. Sed
eſſentialia legis ſemꝑ manſerunt vna ⁊ eadē qḋ
probat̄. Nam ſemꝑ fuit vnus legiſlator ⁊ cōditor
vtriuſq; legis. Unde dicit Aug. cōtra aduerſariū

Quid ſit ciuitas.

C

D

Nota.

legis ⁊ ꝓphetarum: ꝙ ſicut vnus eſt creator oīm
preteritorū ⁊ futurorū: ita vnus fuit ⁊ eſt dator am
borum teſtamentorū. Nam ille idē deus qui locu=
tus eſt in vet. teſt. per ora ꝓphetarū locutꝰ eſt etiaꝫ
in nouo teſt. per carnem aſſumptam/ ⁊ per ꝓpriū
os: vt ait Apoſtolus ad Hebre. j. Multifarie mul
tiſq; modis olim deus locutꝰ patribus in ꝓphe=
tis nouiſſime diebꝰ iſtis locutꝰ eſt nobis in filio.
Et ſic patet/ ꝙ idem deus eſt cōditor vtriuſq; te=
ſta. Item ſicut fuit vnus legiſlator: ita fuit vnus ⁊
idem ſp̄ūs: q̄r idem ſpiritus q̄ illuminauit mētes
patriarcharū ⁊ ꝓphetarū/ illuminauit etiā Ap̄l'os
⁊ oēs chriſtianos ꝓbatur: q̄r idem ille ſpiritꝰ qui
fecit p̄triarchas ꝓuidere futura myſteria de Chri=
ſto ⁊ eccl'ia: illemet fecit ap̄l'os cognoſcere illa my
ſteria eſſe de Chriſto ꝓpheta: ⁊ ideo apoſtoli et
euāgeliſte ⁊ doctores allegant dicta patriarcha=
rū ⁊ ꝓphetarū. Ideo dicit Aug. ꝯtra aduerſariū le
gis ⁊ ꝓphetarū. ꝙ antiqui patres eundē ſpiritum
habuerūt nobiſcū. Per eandē etiā rationē eſt di=
cendū: ꝙ eandē veritatē habuerunt nobiſcum de
ſacra ſcriptura: q̄r eandē veritatē euāgelicā quā
nos videmus preſentē ⁊ conſummatam/ viderūt
⁊ ipſi futurā. Iteꝫ ꝑ eandē rationē habuerunt ean
dem fidē nobiſcū de Chriſto ⁊ eccl'ia: q̄r qḋ credi
mus preteritū ⁊ preſens/ ipſi crediderunt ⁊ expe=
ctarunt futurum: vt ſupra dictum eſt: q̄r eandē re
dēptionē credebat ⁊ eundē Chriſtū futurū. Item
ſicut fuit vna fides: ita fuit vnū obiectum fidei q̄
eſt chriſtus. qui eſt terminus communis copulās
vtramq; legem/ ⁊ faciens ex vtraq; vnā: q̄r Chri=
ſtus fuit finis illius legis veteris: ⁊ p̄ncipiū no=
ue legis. ¶ Vñ arguit̄ ſic. ſicut illa linea dicit̄ vna
cuius partes copulātur ad vnum punctum ⁊ ter=
minuꝫ cōmunem: ita ⁊ illa lex dicitur vna/ cuius
partes copulātur ad vnū terminū ⁊ obiectum cō
mune. Sed lex vetus et noua ſunt huiuſmodi: q̄r
copulātur ad Chriſtū qui fuit finis illius et prin
cipiū huius: ergo eſt eadē ratione termini et ob=
iecti. Itē ꝑ eandē rationē vtraq; lex dicit̄ vna ra=
tiōe finis: q̄r Chriſtus eſt finis vtriuſq;. Nā ſicut
Chriſtus eſt obiectum ⁊ terminus cōmunis ratio
ne fidei: ita eſt finis vtriuſq; ratiōe ſpei. Nā ſicut
Chriſtꝰ fuit finis intentus/ ⁊ ſperatus in illa: ita
⁊ ī iſta. Nā eūdem Chriſtum quem ipſi expecta=
bāt redēptorē/ nos expectamus premiatorem et
glorificatoreꝫ. Et ſic vnus eſt finis vtriuſq; legis.
Sed ꝙ ſit vna fides ⁊ vnus Chriſtus ⁊ vnꝰ finis
vtriuſq; legis. Probat Aug. cōtra Pelagianos
hyponoſticō reſpōſione. iij. dicēs. vbi ait Apoſto=
lus ad Timotheum: Superabūdauit gratia dn̄i
noſtri Jeſu Chriſti cū fide ⁊ dilectiōe q̄ eſt ī Chri
ſto Jeſu. Eādē ergo fidē dixit q̄ ſalutē attulit/ ⁊ il=
lis ⁊ nobis. Hāc apertiſſime demōſtrat Ap̄l's ſcri
bēs ad Galathas: dicēs. Priuſq̄ adueniret fides
ſub lege cuſtodiebamur cōcluſi in eandē fidē q̄ re
uelāda erat. Eadē itaq; ſemꝑ temporibus tacitis
erat in ſeruis dei ꝑ verbū: ⁊ reuelāda erat in gēti
bus ꝑ incarnatū idē verbū. Quia vt idē ait Ap̄l's
ad Hebre. Heri ⁊ hodie ⁊ ipſe in ſecula tp̄a itaq;
mutata ſunt nō fides: iuſtificatio igit̄ ꝑ fideꝫ Jeſu
Chriſti data eſt/ datur ⁊ dabit̄. Ex dictis Auguſti
ni in hoc loco ptꝫ. ꝙ idē eſt lator ⁊ ꝯditor vtriuſq;
teſta. ⁊ idē Chriſtꝰ ⁊ eadem fides idē finis. Ex q̄=
bus ptꝫ ꝙ eſſentialia vtriuſq; legis ſunt eadem: ⁊.

Q̄ño ē vnius finis vtriuſq; legis.

per ꝯñs vtraq; lex eſt vna ſcḋꝫ eſſentialia/ ⁊ ſic eſt
vna per eſſentiā. Sed eſt altera ſcḋꝫ accidētalia/
⁊ ſcḋm officiū: ⁊ ideo dicit Aug. ꝯ aduerſariū legis
⁊ prophetarū: ꝙ oīa cerimonialia que fiebant in
lege veteri erāt officiū reſpectu noue. Unde inqt
ꝙ inter officium ⁊ finē hoc intereſt. Nam officiū
eſt qđ facimꝰ: ſed finis eſt ꝓpter quē facimus: ⁊ ſic
oīa illa cerimonialia ⁊ legalia q̄ illi faciebant/ nō
faciebāt niſi ꝓpter Chriſtū: ideo ꝑ eius aduentū
oīa fuerūt abdicata ⁊ abolita poſtq̄ impleuerunt
officiū ⁊ curſum ſuū: q2 adepto fine ceſſat officiū/
⁊ habitibus exiſtētibus in materia ceſſat motus.
Et ſic patet quomodo eſt vna: ⁊ quomodo eſt alte-
ra. Et ideo reſpōdet̄ ad autoritates in contrariū
adductas. Nam deus ꝑ Hieremiā non intēdebat
dare alterā legē ſcḋm eſſentialia: ſed ſcḋm accidē
talia ⁊ officialia ⁊ ſcḋꝫ ritus ⁊ cerimonias/ in quā
tum oīa illa debebāt ceſſare. Et ꝑ hāc ratione po
teſt reſponderi ad oīa q̄ poſſunt fieri in cōtrariū.
Ex quibus patet ꝙ licet accidentalia ⁊ officialia
legis ſint mutata ꝑ ſucceſſuꝫ tpis in aduētu Chri
ſti: tñ nō ſunt mutata eſſentialia legis. ſ. veritas
⁊ finis ⁊ fides legis. Et ſic nō eſt mutata lex eſſen-
tialiter: imo manet confirmata ⁊ verificata. Un̄
Q̄ño meliꝰ ſeruamꝰ legem q̄ iudei. in hoc decipiūtur miſeri ⁊ ceci iudei neſciētes di
ſtinguere īter eſſentialia legis ⁊ accidētalia: imo
putāt ꝙ illa legalia accidentalia ⁊ officialia ſunt
de eſſentia legis: cum nō ſint data niſi ad officiuꝫ
⁊ in ſignū future veritatis ⁊ finis: ⁊ nō gr̄a ſui. Et
ſic falſificāt legē: ⁊ faciunt ipſam mendacē poſtq̄
nō recipiūt eius veritatē. Ex quibꝰ ſequit̄: ꝙ nos
meliꝰ ſeruamus legē Moyſi q̄ iudei: q2 tenemus
⁊ ſeruamꝰ veritatē eſſentialē legis: q̄ qdē veritas
ſurrexit cum Chriſto: ⁊ ipſi repudiata veritate eſ-
ſentiali ipſius legis ſeruāt ⁊ colūt accidētalia q̄
iam ſunt mortua ⁊ abdicata poſtq̄ curſum ſuū cō
E pleuerūt/ q̄ nō ſolū ſunt eis inutilia ſed etiā mor-
Deus alpha ⁊ o. tifera. ¶ Itē eſt notandū Apoc. xxij. ꝙ Chriſtus
eſt alpha ⁊ o. i. primus ⁊ nouiſſimus. ſ. principiū ⁊
finis. ⁊ etiā dicit̄ mediū ⁊ via/ Jo. xiiij. Et ſic eſt pri
cipiū mediū ⁊ finis. Eſt eīm principium noſtrum
per creationē. Itē eſt mediū noſtre redēptiōis: q2
mediator dei ⁊ hoīm. Itē eſt finis noſtre glorifica
tionis. Ideo iſte homo myſticꝰ peregrinatus eſt a
principio mūdi vſq; ad primū aduentū Chriſti/
tanq̄ ad mediū: vt ſanaret̄/ ⁊ deo reconciliaretur.
Sed modo peregrinatur a primo aduentu ꝑ legē
euāgelicam vſq; ad ſcḋm aduentū. tanq̄ in finem
vltimū vt glorificet̄. Et ſic iſte hō myſticus exiuit
a Chriſto per creationē: q2 oīa per ipm facta ſunt
Joan. j. ⁊ tranſiuit per ipſum per redēptionem: ⁊
tēdit ī ipſummet Chriſtū ꝑ glorificationē. Et ſic
ſemper eſt idem Chriſtus ⁊ idem homo myſticus
qui cōtinuatur per vnū caput ⁊ per vnum mediū.
¶ Sed dicit Augu. lib. de Cathecizandis rudibꝰ.
F ꝙ ſicut Jacob in ſuo ortu prius emiſit brachiū te
nens plantā fratris ſui Eſau/ ⁊ poſtea oſtēdit ca-
put ⁊ exinde totū reſiduū corporis ita pariter ho-
mo myſticus prius oſtendit ⁊ traxit ſiniſtrū bra-
chium in veteri teſtamēto: ſed in aduētu Chriſti
oſtēdit ⁊ traxit totū reſiduū corporis ſucceſſiue.
Ex quo ptꝫ ꝙ ſicut iſte ꝑegrinus eſt vnus homo
myſticus ab Adā vſq; ad iudiciū: ita eſt vna lex ⁊
via ꝑ quā peregrinatꝰ eſt. Itaq; ergo lex tota eſt
vna ſcḋm eſſentialia: ſed altera ſcḋm accidētalia

eſt vna ſcḋm finē: ſed altera ſcḋm officium: eſt vna
ſcḋm veritatē: ſꝫ altera ſcḋm vmbrā ⁊ ſignū. Itē
vna ſcḋm ſpūm/ ſed altera ſcḋm literā. Eſt ergo di-
cēdū ꝙ iſte homo myſticus/ q̄ ꝑ fidē peregrinatꝰ
eſt ab Adā vſq; ad Chriſtū: ſemꝑ ꝯtinue in iſto iti
nere ⁊ peregrinatione accepit aliqua accidētalia
illius legis. Nā in Adā ⁊ in Abel accepit oblatio
nes: ⁊ in Noe accepit aliquē modū ſacrificiorū: ⁊
in Abrahā accepit circūciſionē: ⁊ in Moyſe acce-
pit legē preceptorꝫ cerimonialiū ⁊ cetera legalia/
q̄ oīa data ſunt ei in figurā Chriſti futuri. Et ideo
cū iſte homo myſticꝰ ꝑuenit ad Chriſtū/ dimiſſis
⁊ abdicatis oībus ſupradictis accidētalibus acce
pit veritatē ⁊ ꝑfectionē illorꝫ/ ⁊ repromiſſionē in
Chriſto: ⁊ ſic iſte homo myſticꝰ iā ꝑfectus in Chri
ſto ꝑ primū aduentū adhuc peregrinat̄ in hac ec-
cleſia/ vſq; ad ſcḋm aduētū Chriſti/ in quo eſt re-
cepturꝰ vltimā ꝑfectionē corporis/ ⁊ aīe. ſ. gloriā/ ⁊
īmortalitatē corporis/ ⁊ felicitatē vtriuſq;. ¶ Et
ideo eſt aduertēdū ꝙ iſte homo myſticꝰ ⁊ peregri
nus multoties īroducit̄ ad loquēdū in pſalmis
de quo verificant̄ diuerſe locutiones ſcḋm diuer-
ſitatē ſeculorꝫ ſiue ſtatuū ⁊ etatū ſuarꝫ. Nā aliqua
verificant̄ de eo ꝓut peregrinabat̄ in ſtatu ⁊ etate
legis nature: ⁊ aliqua verificant̄ de eo ꝓ ſtatu ſub
lege Moyſi: ⁊ aliqua ꝓut fuit in ſtatu gr̄e: ⁊ etiam
q2 iſta eccl̄ia habuit multos ſtatꝰ ⁊ etates: iō mul
ta verificant̄ de ea ſcḋꝫ diuerſos ſtatus ⁊ etates/
vt patebit locis ſuis. ¶ Nā circūciſio đr data fe-
dere ſempiterno. Geñ. xvij. Sed hoc eſt intelligen G
dū ſcḋꝫ illā etatē ⁊ ſeculū ab Abrahā vſq; ad Chri
Nō. de etern. ſtū. Nā eternū đr ab etate. Et ſic eternū ſiue ſem-
piternū đr illud qđ eſt ſemꝑ cū aliqua etate. Et ſic
circūciſio dicta fuit ſempiterna. non ſimpliciter
cū omni tpe: ſed cū illa etate ab Abraham vſq; ad
Chriſtū: q2 fuit ſempiterna illi etati illius corpo
ris myſtici ⁊ legis. Et ſic eſt dicēdū de ꝑcepto ſab
bati ⁊ agni paſchalis. Quorū etas fuit finita in
Chriſto. Nā oēs Hebrei ⁊ Thalmudiſte dicunt ⁊
appellāt tp̄s Meſſie aliud ſeculū ⁊ aliā etatē. Et
ēt eſt dicēdū ꝙ circūciſio ⁊ tota lex Moyſi eſt eter
na rōne ſue veritatis ⁊ ſui figurati. Nā eternitas
legis Moyſi ꝯtinuatur in veritate euāgelica/ ſi-
cut eternitas regni Dauid fuit ꝯtinuata in Chri
ſto. Ita ergo pariter iſte homo myſticus/ ⁊ iſta lex
cōtinue relinquendo imperfectiōes accidētales
accepit in Chriſto ꝑfectiones eſſentiales in actu
quas ante habebat in potētia ⁊ in figura. Et ſic in
ſcriptura veteris teſtamenti multa verificant̄ de
iſta eccl̄ia/ ſiue corpore myſtico ſcḋꝫ diuerſos ſta-
tus ⁊ etates: vt ptꝫ in pſalmis ⁊ in canticis Salo
monis. Ideo valde debet attēdere prudēs lector
in huiuſmodi ſeculis ⁊ etatibꝰ legis ⁊ hoīs myſti-
ci: q2 cū ſit vnus/ plures habuit ſtatus ⁊ etates ⁊
ſecula. Nam totum tempus veteris legis fuit tē-
Nō. de tpe legis ve. ⁊ noue. pus ſignificādi ⁊ figurandi ⁊ deſiderandi: ſed tem
pus noue legis fuit tempus adimplendi ⁊ verifi-
candi ⁊ recipiendi promiſſiones. Unde quādo di
citur in cāticis. Oſculetur me oſculo oris: verifi-
cat̄ de eccleſia ſcḋm ſtatum vet. teſta. q2 tunc deſi-
derabat aduētū Chriſti ſponſi ſui. Sed cū poſtea
dicitur. Queſiui quē diligit anima mea ⁊ inueni
⁊ tenui nec dimittā illum: Tunc verificatur de ec
cleſia ſcḋm iſtum ſtatum ilico poſt aduentū Chri
ſti prout ipſum recepit. Sed cum poſtea dicitur.

Que eſt iſta q̄ ꝓgredit̄/ quaſi aurora cōſurgēs ter
ribilis vt caſtrorum ⁊c. tunc verificatur de eccl̄ia
poſt reſurrectionē Chriſti/ ꝓut exiuit ad ꝑdican
dū euangeliū populo gētili. Sꝫ cū poſtea dicitur.
Que eſt iſta q̄ aſcendit de deſerto delicijs affluēs
innixa ſuper dilectū ſuū. Tunc verificat̄ de eccl̄ia
ꝓ ſtatu tēporis/ in quo fuit in ſua maxima ꝓſꝑita
te venerata ꝑ totū orbē terrarū. Et ſic apparet ꝑ
predicta/ qualiter vna ⁊ eadeꝫ eccleſia habuit di-
uerſos ſtatus ⁊ etates de quibꝰ fiunt diuerſe lo-
cutiones in ſacra ſcriptura: quas prudens lector
debet fideliter ⁊ cū tremore conſiderare: de quibꝰ
datur hec ſeptima regula. ¶ Iteruꝫ eſt notandū.
H ꝙ ſicut iſta eccleſia ſiue hoc corpꝰ myſticū hꝫ tria
diſtincta ſecula: ita etiā tria gn̄a mēbrorꝫ. Nā q̄dā
ſunt pura/ ſicut eſt virgo Maria: q̄ nunq̄ peccauit
ꝓ qua de tota eccl̄ia verificat̄ illud. Tota pulchra
es amica mea. Et q̄dā ſūt mēbra iā ſanata/ ꝓ qui
bus verificat̄ illud. Impulſus euerſus ſum: vt ca
derē: ſed dn̄s ſuſcepit me. Et q̄dam ſunt infirma q̄
adhuc in aliquo peccato laborant. De q̄bus verifi
cat̄ illud. Sana me dn̄e qm̄ infirmus ſum. Et ſic
multe locutiones verificāt̄ de tota eccl̄ia rōne ali
cuius membri. quare aduertat lector.

¶ Octaua Clauis.

I
Nō. de diabolo ⁊ eiꝰ corpe. OCtaua regula eſt de diabolo et
eius corpore/ ſiue de membris eius.
Un̄ ē notādū: ꝙ ſicut Chriſtꝰ vniuit ⁊
īcorporauit ſibi eccleſiā fideliū ꝑ ba-
ptiſmū ⁊ gratiā ī vnitate myſtica: ita
pariter diabolus vniuit ſibi infideles ⁊ hereticos
⁊ obſtinatos per peccatū. Quorū q̄dē congrega-
tio dicit̄ ſynagoga ſathane ſiue eccl̄ia malignātiū
Et ſic oēs heretici ⁊ infideles ⁊ obſtinati dicūtur
mēbra diaboli. Nā cū natura hoīs a deo ſit crea-
ta bona naturaliter: tñ diabolus inimicꝰ ſemina
uit zizaniā ī ipa. Matth. xiij. Et ſic cū homo male
agit: tūc ī eo nō operat̄ deꝰ: ſed diabolꝰ ſiue mali-
tia quā ſeminauit diabolus: vt inquit Augu. in
ſermone vnius martyris. vbi ait. ꝙ qñ te perſeq-
tur homo/ noli attēdere: nec dēſtruere naturā: nec
nāꝫ quā fecit ⁊ inſpirauit deus: q2 nō te perſeq-
tur qđ fecit deus: ſꝫ malitia quāꝫ fecit homo/ quā
malitiā ꝑſuaſit homini aſtutia ſathane. Unde in
tātum tenet diabolus ⁊ alligat ⁊ copulat ſibi pec-
catores ⁊ obſtinatos: ꝙ īter eos cōicant̄ idioma-
ta tanq̄ inter caput ⁊ mēbra. ita ꝙ hoīes damnati
nominant̄ noīe capitis ſui diaboli. ideo Chriſtus
appellauit Judam Diaboluꝫ. Joan. vj. cum dicit.
Unus veſtrū diabolus eſt. Itē Eſaie. xiiij. alloqui
tur ipſum Nabuchodonoſor ſub noīe diaboli di-
cēs. Qñ cecidiſti Lucifer q̄ mane oriebaris? Itē
Ezech. xxviij. Alloquit̄ regē tyri eodē modo dicēs
Tu ſignaculū ſimilitudinis in delitijs ꝑadiſi fuiſti.
Itē ecōuerſo diabolus appellatur homo ſub noīe
mēbrorꝫ ſuorū qñq;: vt Matth. xiij. Inimicus ho-
mo hoc fecit. Itē pſalmo. lv. Miſerere mei deꝰ qm̄
conculcauit me homo. i. diabolus. ¶ Sed eſt ad-
uertēdū ꝙ ī ſynagoga ſathane nō ſunt niſi mali:
ī eccl̄ia aūt Chriſti miſcent̄ multa mēbra diaboli
cū bonis: ⁊ dicūt̄ mēbra Chriſti ſimulata: q̄ in ſe-
creto ſūt heretici/ hypocrite. ¶ Eſt iterū aduerten
dū: ꝙ ſicut oēs ꝑfectiōes ⁊ virtutes prius verificā
tur de Chriſto a quo primo deriuāt̄: ⁊ ex cōſequē-

ti de eius membris fidelibus: ita pari rōne oīa
mala priꝰ īntelligunt̄ ⁊ verificāt̄ de diabolo a quo
deriuant̄ ⁊ ſuggerūt̄: ⁊ ex cōſequēti de mēbris in q̄
bus/ ⁊ per q̄ diabolus operatur. Un̄ illud/ Prin-
cipes ꝑſecuti ſunt me gratis. prius intelligitur đ
diabolis inſtigatoribꝰ: ⁊ ex cōſequēti de tyrannis
⁊ hereticis ⁊ malignis ⁊c. quos diabolus inſtigat
cōtra iuſtos ⁊ fideles. Itē pſalmo. lj. ꝑ Doech pri-
mo intelligitur diabolus īfeſtator ⁊ excitator. Et
ex cōſequenti intelliguntur omnes tyranni ꝑſe-
cutores eccleſie/ ⁊ omnes maligni/ ⁊ ſuſurrones/ ⁊
ſeminatores zizanie.

¶ Nona Clauis.

NOna regula eſt de ſpecie et ge-
nere ſiue de toto ⁊ parte. Unde cum
pars ſit aliquid totius multoties re
cipit denominationē totiꝰ ⁊ ecōuer-
ſo ꝑ ſynecdochen aut ꝑ metaphorā.
Et ſic qñq; ī ſcriptura cū nominatur vna ciuitas
ītelligit̄ totum regnum: aut tota ꝓuincia/ ⁊ qñq;
totus mūdus: vt cū dicit̄ memor ero Raab ⁊ Ba-
bylonis: intelligitur totus populꝰ gētilis. Et ſic
Egyptus ⁊ Sodoma ⁊ Gomorra ponit̄ ꝓ toto po-
pulo maligno: vt ptꝫ ī ep̄la Jude. Et ſic ꝑ iudeam
⁊ Hier̄lm intelligitur tota eccl̄ia: vt ait Hiero. ad
Marcellam. Itē hoc nō ſolū intelligit̄ de toto et
parte ī loco: ſed etiā in tpe: vt Apoca. xix. cū dicit̄
ꝙ Angelꝰ ſiue Chriſtꝰ alligauit ſathā ⁊ diaboluꝫ
M. annis: hoc intelligit̄ ꝑ lōgū ⁊ magnū tēpus.
Hec etiā regula intelligit̄ in numeris: vt cuꝫ dicit̄
in Apoca. xiiij. Vidi ſupra montem Syon. cxliiij.
M. vbi ponit̄ numerus determinatus ꝓ indeter
minato. Item Geñ. iiij. Quicūq; occiderit Cain
ſeptuplū punietur. i. multipliciter. Ibidē. Septuplū
dabit̄ vltio de Cain. de Lamech vero ſeptuagies
ſepties. i. multo pluries. Itē Matth. xviij. ait Chri
ſtus Petro: Nō dico tibi ſepties: ſed ſeptuagies ſe
pties. i. infinities. Verūtamē aduertat lector: qđ
tales numeri nō ponunt̄ ſine ſacramēto. ¶ Un̄ eſt
aduertendū: ꝙ licet hec regula ꝯtineat̄ ſub ſequē
ti: tñ melius eſt ꝙ fiat regula ex parte expreſſa ꝓ-
pter magna ſacramēta ⁊ difficultates que cōtinē
tur ⁊ inſurgunt ex talibus locutionibus ⁊c.

¶ Decima Clauis.

DEcima ⁊ vltima regula eſt de tro K
po ⁊ grammaticalibus figuris. ¶ Ad
cuius euidentiam eſt aduertendū: ꝙ
licet oēs ſpecies tropi ⁊ ſchematis re
periant̄ in ſacra ſcriptura/ ⁊ maxime
in libro pſalmorꝫ: tñ aliq̄ maxime ī hac regula ſūt
notande. eo ꝙ magis frequentant̄ ⁊ maiorē affe-
runt difficultatē. Quarū prima eſt hyſteron ꝓte-
ron: que cauſat̄ in ordine narrationis de qua Ti-
chonius fecit ſpecialē regulā. Nā ſepe ī ſacra ſcri
ptura quedā narrant̄ non eodē ordine quo geſta
ſūt: ſed qñq; per anticipationē aut poſtpoſitionē/
aut per interpretationē que dicitur parētheſis/
aut per recapitulationē/ aut ꝑ ſuppletionē/ Un̄
totū ſecundū capitulū Geñ. ponit̄ per recapitula-
tionē et ſuppletionē eorū/ q̄ ꝑnarrata ſunt in pri-
mo caplo de ipo Adā. Itē oīa q̄ ſcribunt̄ in libro
Deutero. ponit̄ ꝑ recapitulationē. Itē oīa q̄ ſcri-
bunt̄ in duobꝰ libris Paralipomenō/ ponunt̄ ꝑ-
tiꝫ ꝑ ſuppletionē eorꝫ q̄ omiſſa ſunt ī libris Regū:

⁊ partiz ꝑ recapitulationē. Et ſic eſt dicēdū de ſecūdo libro Macha. que ſunt q̄dā ſuppletiōes eoꝝ q̄ omiſſa ſunt in primo. Item pſal. lxxvij. ꝑ anticipationē prius narrant̄/ q̄ geſta ſunt in deſerto: ꝙ ſigna q̄ facta ſunt in egypto: vt ibidē patebit. Et ſic in ſcriptura eſt valde attēdendū in ordine narrationis: ſi dicant̄ res anticipādo aut recapitulādo aut interponēdo. ¶ In ſcđo loco huius regule eſt valde notanda figura q̄ dicit̄ metonymia: q2 q̄n̄q; imo frequenter ponit̄ contentū ꝓ cōtinēte ⁊ ecōuerſo: ⁊ artifex ꝓ artificiato ⁊ ecōuerſo: ⁊ effectus ꝓ cauſa: ⁊ ecōtra: ⁊ abſtractum ꝓ concreto et ecōtra. Itē ī ſcriptura multū frequētat̄ metaphora: q2 fit noīs trāſlatio ratione ꝓprietatis: vt nō arabis cum boue ⁊ aſino. Et ſic ſimplex homo dicitur agnus. Item frequentat̄ ſinecepſis in pſalmis: qn̄ mutat̄ ꝑſona: vt p̄s. iiij. Cū inuocarē exaudiuit me de⁹ iuſtitie mee: in tribulatiōe dilataſti mihi. Sed inter ceteras figuras frequentatur allegoria: qn̄ vnū ad literam dicit̄: ⁊ aliud intelligit̄. Et ſic tota ſcriptura vete. teſt. eſt allegorica quia nō ponit̄ gr̄a ſui: ſed gratia noui teſta. vt dictū eſt in quinta regula. Ad cuius clariorē euidētiam eſt notandū: ꝓut dictū eſt in quinta regula. ꝙ oīa geſta vete. teſt. nō erāt gratia ſui: ſed erant quedam figure ⁊ picture ⁊ ſigna ⁊ exēplaria ⁊ parabole reſpectu noui teſt. īq̄tū figurabāt ⁊ ſignificabāt ⁊ notificabāt ⁊ exēplificabāt ⁊ cōparabāt aliqua alia futura myſteria in nouo teſt. Et ideo ꝓceſſus ⁊ diſcurſus/ quē facit intellectus fidelis ⁊ catholic⁹ a teſtamēto veteri in nouū: tanq̄ a figura ad ſuū figuratū: ⁊ a ſigno ad ſignatum: ⁊ ab exemplari ad exēplatū: ⁊ a parabola ad ſuam veritatem euangelicā: dicit̄ ꝓceſſus ⁊ diſcurſus allegoricus. eo ꝙ allegoria eſt tropica ⁊ cōuerſa locutio ab vno ad alterum: qn̄ per vnū aliud intelligit̄. Ex quo ptz ꝙ talis argumētatio ⁊ diſcurſus allegoric⁹ reducitur ad quartā ſpeciē argumētatiōis: que fit ꝑ exēplū. quatuor enī ſunt ſpēs argumētatiōis: vt patet in Topicis/ ⁊ in principio libri Poſterioꝝ. ſ. ſyllogiſm⁹ enthymema/ īductio ⁊ exēplū. Et ideo talis diſcurſus allegoric⁹ dicit̄ argumentatio exemplaris/ inquantū extendit̄ et ampliat̄ a rebus vet. teſt. ad myſteria noui teſta. tanq̄ a figura ad figuratū: ⁊ a ſigno ad ſignatum/ ⁊ a parabola ad veritatem/ ⁊ ab exēplari ad exemplatum/ ⁊ a propoſitionibus ad cōcluſionē. Et tali modo argumētationis. ſ. allegorico ⁊ exēplari/ frequēter vſus eſt Chriſtus: diſputādo contra Iudeos inferēdo veritates euāgelicas ex geſtis ve. teſt. tanq̄ ex figuris ⁊ ſignis ⁊ parabolis ⁊ exemplis: ꝓcedēdo a figura ad figuratū/ ⁊ a ſigno ad ſignatum. vnde Matt. xij. ꝑ myſteriū Ione prophete probauit myſteriuz ſepulture ⁊ ſue reſurrectionis cum dixit. Generatio praua ⁊ adultera ſignū querit ⁊ ſignum nō dabitur ei/ niſi ſignū Ione ꝓphete. ſicut enim Ionas ſtetit tribus diebus ⁊ tribus noctibus in vētre Ceti: ita erit filius hoīs in ventre terre. Ita ꝑ aduētū regine Auſtri ad audiēdā ſapiētiā Salomonis ⁊c. ꝓbat x̄p̄s ⁊ arguit aduentū populi gentilis ad fidē euangelicam audiendā. Et ſic vtrobiq; arguit Chriſt⁹ a figura ad figuratum. qđ ipſe declarat dicens. ⁊ ecce pluſq̄ Ionas ⁊ Salomon hic. quaſi dicat: illi fuerunt figura mei. Ita a figura ad figuratū arguebat Chriſtus Luc. x. qn̄ ꝑ miſſionez Helie ad viduā in Sareptam: ⁊ per ſanationē Naamā Syri a lepra ꝓbauit cōuerſionē ⁊ baptiſmuz populi gētilis. Ita ſuā mortē ⁊ paſſionē ⁊ vniuerſalez redēptionē allegorice ꝓbauit Chriſt⁹ qn̄ dixit. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentē in deſerto: ita oportet exaltari filium hoīs. Io. iij. Item Chriſtus docebat Scribas ⁊ phariſeos: vt procederēt allegorice in ſcripturis a figura ad figuratū/ cū dixit. Scrutamini ſcripturas: q2 ille teſtimonium perhibent de me: ꝙ Moyſes de me locutus eſt. Ioan. v. quaſi dicat ꝙ oīa ſacrificia ⁊ legalia fuerunt data in figuram mei. Item tali argumentatiōe allegorica vſus eſt Ioan. euangel̄. qn̄ dixit. Facta ſunt aūt hec vt ſcriptura impleret̄. os nō cōminuetis ex eo. Ioā. xix. Itē hoc gn̄e allegorice argumētatiōis frequētiſſime vtit̄ Ap̄ls maxime. j. ad Cori. x. qn̄ dicit. oēs patres noſtri ſub nube fuerūt ⁊ in Moyſe baptizati ſunt ī nube ⁊ in mari ⁊c. Itē ad Galathas. iiij. ꝑ Saram vxorem Abrahe ⁊ ꝑ Agar ancillā ꝓbat duo teſtamēta/ ⁊ ꝑ Iſaac ꝓbat populū chriſtianū eſſe filiū promiſſionis: ⁊ per Iſmael ꝓbat ppl'm Iudaicū poſt Chriſtū eſſe filiū carnis tm̄ ⁊ foras eiectū cū ſynagoga matre ſua. Et per iſtuz diſcurſum allegoricum ꝓbat Ap̄ls per totam epiſtolaz ad Heb. oīa ſacramēta ⁊ ſacra ⁊ ſacrificia veteris legis fuiſſe data in figuraz de Chriſto ⁊ noſtra redēptione. Et hoc gn̄e allegorice argumētationis vtunt̄ oēs doctores catholici. ¶ Eſt etiā vlterius aduertendū quod nō ſolū Chriſtus ⁊ oēs ap̄li et euāgeliſte vſi ſunt hoc genere allegorice argumētatiōis in ſcriptura veteris teſta. ſed etiā ipſe Dauid in ſuis pſalmis: nā pro maiori parte ꝓcedit ꝓphetice a figura ad figuratum: ⁊ a ſigno ad ſignatū: nā adducit geſta patriarchaꝝ ⁊ ꝓphetaꝝ ⁊ myſteria legis Moyſi: nō gratia ſui/ ſ3 inquātū erāt ſigna ⁊ figure: ⁊ ꝓut in eis ꝓuidit in duplici ſpū futura myſteria de x̄p̄o ⁊ eccl'ia: ⁊ ſic allegorice ꝓcedit a figura ad figuratū/ vt patēbit ꝑ oēs pſalmos ⁊ maxīe p̄s. xvij. ⁊. lxxvij. vbi manifeſte dicit̄. Aperiā in parabolis os meū/ loquar ꝓpoſitiōes ab initio: vbi per tranſlationē tabernaculi ab Effraim in Hieruſalē: ⁊ per tranſlationē ſacerdotij a filijs Heli in Samuelē: ⁊ per trāſlationē regni a Saul in Dauid: ꝓbat ⁊ infert ꝓphetice tranſlationē regni ⁊ ſacerdotij a ſynagoga in chriſtū ⁊ eccleſiā: vt patebit ibi. Et nō ſolū Dauid: ſed etiā Eſaias ⁊ ceteri prophete ꝓcedūt frequēter iſto diſcurſu allegorico: in quātuz predicūt futura myſteria de x̄p̄o ⁊ eccl'ia: prout preuiderunt ea in ſpiritu in geſtis veteris teſta. ⁊ in quibuſdam ſignis ⁊ figuris. Ex quibus ptz/ ꝙ argumentū allegoricū ſumēs principium ex myſterijs vete. teſta. licet nō ſit efficax contra iudeos ꝓpter cōtrariā indiſpoſitionē: eo ꝙ occecauit eos malitia eoruz ne intelligāt ſacramēta dei clauſa in litera: tn̄ eſt efficaciſſimū quātū ad veritatē in ſe ⁊ quo ad nos: quib⁹ datum eſt noſſe myſterium regni dei clauſum in litera veteris teſta. Unde quia ſpiritusſanct⁹ qui illuſtrauit mentes apoſtolorum ⁊ doctorum vt cognoſcerēt illa myſteria in ſcriptura vete. teſt. figurata ⁊ per ꝓphetas vaticinata in x̄p̄o ⁊ eccleſia eſſe completa: idē illuſtrauit mētē Dauid ſpiritu ꝓphetico vt cognoſceret eadem myſteria in Chriſto ⁊ eccleſia eſſe cōplenda. de quib⁹ myſterijs ꝓpheticos edi-

Xp̄s vſus ē argumento allegorice.

dit pſalmos. Ideo ex his patet ꝙ licet lumē euangelicum fuerit clarius ⁊ perfectius in. xij. apoſtolis ⁊ doctoribus q̄ lumen ꝓpheticū in ꝓphetis: tamen ex parte rei eadem eſt veritas ⁊ certitudo. nam ſicut apoſtolis fuerūt certa geſta euangelica quo ad veritatem eſſe completa: ita eadem geſta fuerunt certa ⁊ credita ipſis prophetis eſſe cōplēda in Chriſto. Et ideo Dauid in ſuis pſalmis predicit frequenter ⁊ prenunciat futura myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia per verba de p̄terito ꝓpter certitudinē ꝓphetic oſtēdens illa eſſe certiſſima in veritate: ac ſi iam tūc fuiſſent completa: ⁊ iſtū modum ſeruant etiam ceteri prophete ꝓut dictum eſt in tractatu primo. Ex quibus omnib⁹ ptz qualiter argumētum factum per diſcurſum ⁊ proceſſum allegoricum a figura ad figuratū/ aut a ſigno ad ſignatum/ ⁊ a parabola vet. teſt. ad ſuam veritatem euāgelicam ſibi correſpōdērē: licet non ſit efficax cōtra cecos iudeos: tamē eſt efficax inter catholicos fideles/ quibus datum eſt noſſe myſteriuz regni dei: vt dictū eſt. ¶ Sed eſt iterū aduertēdum: ꝙ intellectus fidelis dupliciter diſcurrit a ſcriptura vete. teſt. ad nouum. vno modo allegorice a figura ad figuratuz/ eo modo quo dictū eſt. Secūdo modo per expreſſa ꝓmiſſa literaliter allegādo ꝓmiſſiones expreſſe factas in vete. teſt. et ꝓphetias ꝓphetarū: ſicut frequēter faciūt euangeliſte. vt Ecce virgo concipiet. Matth. j. Itē oēs etiā iſte decem regule ſiue claues poſſunt reduci ad numeruz ſeptenariū iuxta numerū ſeptē ſigillorum: eo ꝙ ſexta ⁊ ſeptima regula reducūtur ad quintam de ſpū ⁊ litera: ⁊ nona regula reducitur ad decimā: ⁊ ſic manent ſeptē principales claues ad aperiendū ſeptem ſigilla libri vete. teſta. Et iō omnes nouem regule ſupradicte poſſunt reduci ad iſtam decimam regulā: quia oīa dicunt̄ ſub aliqua grāmaticali ⁊ tropica figura: vel ſub aliquo tropo ſiue typo. Ex oībus ſupradictis patet qualiter prudēs lector debet vigilāter attēdere in quolibet pſalmo quā propoſitionem propheta Dauid nobis aperiat ſiue aperiēdā proponat. Et ex quo myſterio accipiat ⁊ ſumat parabolā ⁊ ꝓpoſitionē ad prophetandum ⁊ faciendum pſalmum. i. a qua figura ad quod figuratum allegorice procedat et diſcurrat. Et in virtute cuius principij/ ⁊ per quā regulam pſalmus ſit exponēdus ⁊ intelligēdus. Et in tali expoſitione que cōcluſio euangelica inferatur ⁊ eliciatur. i. quod myſteriū de Chriſto ⁊ eccleſia explicet̄ in ipſo pſalmo/ aut que chorda pſalterij euāgelici pulſetur. quod idem eſt.

Nota.

¶ Quartus Tractatus.

Quantū ad quartū tractatum eſt primo notandū: ꝙ vtriuſq; iuris ꝓfeſſores ⁊ doctores nō ſolū ad vitādam ꝓlixitatē: ſed etiā ꝓpter neceſſitatez faciūt ſpecialē tractatū ⁊ rubricā de verborū ſignificationib⁹. Nō ergo min⁹ imo magis neceſſariū arbitratus ſum anteq̄ deueniā ad expoſitionē pſalmoꝝ ꝑmittere ſpecialē tractatuz de nominū ſignificatiōib⁹: q̄ maxime in ſacra ſcriptura ⁊ in hoc libro pſalmoꝝ frequētant̄: ne multiplex iteratio in quolibet pſalmo legentib⁹ inferat tedium. ¶ Ad cuius euidentiā eſt aduertēdū ꝙ in tota ſacra ſcriptura ve. teſt. ⁊ maxime in pſalmis aut deus loquit̄ populo/ aut populus loquit̄ ad deum. aut Meſſias loquit̄ ad patrē orans ⁊ petens ſalutem pro ſe ⁊ ꝓ ppl'o ſuo. Et qn̄q; popul⁹ qui loquit̄ ad deum: aut petit Meſſiā redēptorē aut petit legē iuſtificantē. ſ. euāgelicam: aut conquerit̄ de diabolo ⁊ mēbris ei⁹ ꝑſequētib⁹ eū. Et ſic frequēter fit ſermo de deo ⁊ de Meſſia in lege ꝓmiſſo: ⁊ de pp'lo dei. ⁊ de locis in quib⁹ de⁹ dicit̄ habitare. ⁊ de locis in quibus habitabat. ⁊ fit frequēs ſermo de lege ꝓmiſſa: ⁊ de diabolo ⁊ membris ſuis ſiue de populo diaboli. ¶ Et ſic frequētantur ſeptē genera noīm in hoc libro ⁊ etiam in tota ſacra ſcriptura ve. teſt. ſ. nomina dei. ⁊ noīa populi dei. ⁊ noīa localia dei. ⁊ nomina localia populi dei. ⁊ noīa legis. ⁊ noīa diaboli ⁊ populi ei⁹. Quorū ſignificationes ſunt diſtinguēde ⁊ explicāde in hoc tractatu: in quo erunt. v. cap̄la. Nā in primo determinabit̄ de ſignificationib⁹ nominuz dei ⁊ meſſie. In ſecūdo de noīb⁹ populi dei. In tertio de nominibus localibus dei et populi ſui. In quarto de noībus legis. In quinto de noīb⁹ diaboli ⁊ populi ei⁹. ¶ Quantū ergo ad primū eſt notandū ꝙ licet ſecūdū Hieronymū ad Marcellā Hebrei decem nominibus nominēt deū: tn̄ duo ſunt nomina dei que maxime apud eos frequētātur. ſ. el ⁊ adonai. el enim ſignificat vniuerſaliter ⁊ cōiter deū. ſ. intelligibilē ⁊ ſpeculabilē ⁊ nō ſenſibilē. Eſt verū ꝙ reperit̄ multoties eloim in plurali in ſcriptura: tamē ſemper cum verbo ſingularis numeri. Ut in principio creauit eloim celuz ⁊ terrā. Sed dicunt Iudei ⁊ maxime Rabbi Moyſes ꝙ eloim eſt equiuocum ad deū ſingularem et pluralem. Sed hoc dicunt ex ignorantia nō percipientes ſacramētum litere. Nam ibi eloim non ſtat ſubſtātiue: ſed adiectiue: ſicut nos dicim⁹: diui creauit celuz ⁊ terram. i. tres perſone diuine. i. tota trinitas ſiue deus trinus ⁊ vnus creauit celū ⁊ terraz ad denotandū ꝙ omnes tres perſone cōcurrunt ad creādum celum ⁊ terram: quia opera trinitatis ſunt indiuiſa ad extra. ⁊ talia ſunt ex tēpore ꝓducta. Nam opera trinitatis ab intra ſunt diuiſa et eterna: ſicut productio ſiue generatio filij ⁊ productio ſpiritus ſancti. Et ideo per hoc voluit ſibi Moyſes explicare ꝙ creatio eſt operatio totius trinitatis ad extra facta ex tempore. Et ſic eloim ibi nō ſonat deos: ſed tres diuinas perſonas in vna eſſentia ⁊ ſubſtantia. Et ſic in pleriſq; locis ſacre ſcripture ponitur eloim nō notificando pluralitatem ſubſtantiarum: ſed perſonarum. Et ideo vbicunq; ponitur eloim ſemper apponit̄ verbum numeri ſingularis: eo ꝙ talis act⁹ eſt eſſentialis. Et ideo interpretes tam greci q̄ latini vbicunq; inuenerūt in Hebreo eloim traduxerūt deus in ſingulari. Sed quia pagani appellāt etiā deos idola ſua: ideo ad differētiam falſorum deorū multoties in ſcriptura dicit̄ deus exercituuz. deus celi. ⁊ deus Iſrael. ad denotandū ꝙ iſte ſol⁹ eſt verus deus. ⁊ dij gentium ſunt demonia. ¶ Secundo modo de⁹ in ſcriptura dicit̄ adonai: ſed reperitur ſcriptum dupliciter. Uno modo per proprias literas/ ſcilicz aleph/ daleph. Alio modo cū quatuor literis/ ſcilicet ioth/ het/ vau/ he/ que quidem quatuor litere/ licet non ſonent tale nomen:

N. No. de noīb⁹ dei et meſſie

Eloim

Nota.

Adonai.

tamē Hebrei vbicun͡q reperiunt nomen iſtarum quatuor literarū ſemꝑ ꝓnunciāt adonai. qđ q̄dez nomen ſic ſcriptū ſignificat ⁊ denotat in deo quatuor effectus ineffabiles ⁊ incōprehēſibiles. ſ. omnipotentiā: ſapientiā: miſericordiā ⁊ iuſtitiā. iſta enī quatuor ſunt nobis incōprehēſibilia. Nā de primo dicitur. Potēs es dn̄e: ⁊ nō eſt qui reſiſtat tibi. De ſcđo. Sapiētie eius nō eſt numerus. De tertio. Miſeratiōes eius ſuper omnia opa eius.

Tetragrāmaton. De quarto autem. Judicia dei abyſſus multa. Et ſic dicſit ꝙ hoc nomē tetragrammaton ſignificat deum ineffabilem: eo ꝙ importat iſta quatuor ineffabilia. Sed omnes interpretes tam greci q̄ latini vbicun͡q repererūt adonai ſcriptum tam per iſtas quatuor literas q̄ per proprias literas ſemper traduxerunt dominum: ſed forſan meli⁹ fuiſſet apposuiſſe aliquā differentiam. tum propter ſacramētū quod hoc nomen tetragrāmaton importat: tū quia hoc nomen adonai ſic ſcriptū non poteſt poni niſi pro ipſo deo. Sed quando ſcribit proprijs literis poteſt indifferēter ſignificare dominū terrenū vel ipſum deū. Sic ergo eſt dicēdū ꝙ hec ſupradicta duo nomina dei. ſ. el ſiue eloim ⁊ adonai ſunt nomina dei magis frequentata in

O Noīa meſſie. ſcriptura. ¶ Sz nomina Meſſie ſunt multo plura. nā pluribus nominib⁹ meſſias in lege promiſſus ſcribit ⁊ nominat. ſ. deus: dn̄s: tetragrāmatō/ verbuz domini: nomē domini: ſalutare dei: dextera domini: brachiū domini: ſanct⁹ domini: ſanct⁹ ſanctorū: iuſt⁹: heres: rex ſacerdos: Chriſt⁹: filius dei: Dauid: Meſſias. Et ſic omnib⁹ ſupradictis nominib⁹ nominat meſſias Chriſtus: quorū quedā ſunt ſibi naturaliter ꝓpria: ⁊ quedā ab effectu vt pater. Nā naturaliter eſt deus ⁊ filius dei ⁊ dominus: ſz ab effectu dicitur ſalutare ⁊ dextera dei. Unde Chriſtus meſſias in aliquib⁹ locis ſcribit ⁊ appellat deus. vbi iudei nō poſſunt cōtradicere: imo confunduntur cōfiteri myſteriū trinitatis perſonarum diuinarum: vt pſalmo. xliiij. Sedes tua de⁹ in ſeculū ſeculi: ꝓpterea vnxit te de⁹ de⁹ tuus oleo letitie. per quod denotatur myſterium trinitatis. ſ. de⁹ vngens/ ⁊ deus vnct⁹: ⁊ ſpiritusſanctus intellect⁹ per oleū quo filius vngit quo ad humanitatē. Jtem meſſias etiam vocat deus Eſaie. xlv. Tu es de⁹ abſcōdit⁹. Jtē. xlviij. Dominus miſit me ⁊ ſpūs eius/ hec dicit dn̄s de⁹ tuus ſanct⁹ Jſrael. Jtē Zacha. ij. Dn̄s miſit me vt propheratē vobis. vtrobi͡q enī meſſias dicit deus ⁊ meſſias. Nam meſſias interpretatur miſſus. Jtez meſſias in lege ꝓmiſſus multoties in ſcriptura ſcribitur ſub nomine tetragrāmaton: id eſt cuz illis quatuor literis ſcriptum per quod ſolus de⁹ intelligit: vt Hiere. xxiij. Jn dieb⁹ illis ſuſcitabo Dauid germē iuſtū. Et hoc eſt nomē qđ vocabunt eū dn̄s iuſtus noſter. Jtē thre. iiij. Spūs oris nr̄i Chriſt⁹ dn̄s capt⁹ eſt ī peccatis noſtris. Jtē Eſa. ix. Uocabit magni ↄſilij angelus dn̄s de⁹ fortis. Utrobi͡q ponitur ſub nomine tetragrāmaton qđ ſoli deo conuenit: ⁊ in hoc manifeſte cōuincūtur iudei: quia meſſias non ſolū nominatur de⁹: ſed etiā adonai. Jtē dicit etiā verbū dn̄i. ps. cvi. Miſit verbū ſuū ⁊ ſanauit eos. Jtē dicit nomē domini: vt Dn̄e dn̄s noſter q̄ admirabile eſt nomē tuū in vniuerſa terra. Et Eſaie. iij. Ecce nomē dn̄i venit de lōginquo. Jtē. lxij. Utinā dirūperes celos ⁊ manifeſtares nomē tuū. Sed quare Chriſtus dicitur nomē dn̄i: declarabit pſalmo. viij. Jtē dicit verbum dei patris. i. diffinitio. Nam diffinitio explicat totā eſſentiam diffiniti: ideo dicitur oratio quid eſt eſſe rei ſignificans. Unde intellect⁹ cōcipiens eſſentiam rei ſiue rē per ſua eſſentialia format cōceptum diffinitiuū: ideo greci cōceptū ſiue diffinitionē eſſentialē appellāt logon. i. verbum: ſed nomē notificat rem per ſuos effectus. Et ſic dicitur candela a candendo: ⁊ lucerna a lucendo: et indumentum ab induendo: vt inquit Ariſto. vij. metaphy. Ex his ſequit: ꝙ Chriſtus vere dicit verbū dei ⁊ nomē dei. Dicit enim verbū dei: qꝛ eſt de tota ſubſtātia ⁊ eſſentia patris: ⁊ ſic explicat totā eius eſſentiā: qꝛ eſt primus ⁊ eternus cōcept⁹ patris quo intelligit ſe pater/ ⁊ in quo ſunt oēs diuine perfectiōes ⁊ idee eterne: ad quarū exēplar oīa ſunt creata: ⁊ ſic Chriſtus in quātū deus vere dicitur verbū/ qꝛ eſt dictū a patre: ⁊ per qđ loquit pater: ⁊ etiā Chriſtus in quātum homo dicit verbū: qꝛ per ipm̄ nobis locutus eſt pater: nam ſicut per verbū locutus eſt ad extra oīa creando: qn̄ dixit fiat lux: ita poſtea per idem verbū incarnatum locut⁹ eſt nobis ferēdo legē euāgelicā: ⁊ ſic vtro͡q modo Chriſtus dicit verbū patris. ¶ Jtē dicitur nomē dn̄i dei patris in quantū nobis notificauit quatuor mirabiles effect⁹ ipſi⁹ patris poſtq̄ fuit incarnatus. ſ. oīpotētiam in miraculorum operatione: ⁊ qn̄ expoliauit infernū ⁊ reſurrexit ⁊ aſcēdit in celū. Scđo notificauit ſapiētiā patris in datione legis. tertio miām in ſua paſſiōe. quarto iuſtitiā ſiue iudiciariā ptātē in ſua aſcēſiōe: que magis oſtēdetur in generali iudicio. ¶ Et ideo chriſt⁹ ꝓprie dicit nomē dn̄i tetragrāmatō notificās iſta quatuor ineffabilia de patre/ que oīa cōprehēdūtur ſub hoc noīe Jeſus. Unde hoc eſt nomē qđ de⁹ nō reuelauit patrib⁹ vete. teſta. qꝛ ſolus Chriſt⁹ debebat ipm̄ nobis reuelare. Jdeo cū tāto affectu patriache ⁊ ꝓphete deſiderabāt vt veniret nomē dn̄i/ ſcz Jeſus: qꝛ hoc eſt nomē dn̄i tetragrammaton: cuius interpretationē null⁹ potuit ſcire vſ͡q ad aduētū xp̄i: nā ille quatuor litere. ſ. Joth. he. vau. he. reddūt ſonū hui⁹ noīs Jothhetſua. i. Jeſus. Nā Jothhetſua habraice idē eſt qđ ſaluatio ſiue ſaluator latine. Jō Hierony. vbicū͡q repe rūt Jothhetſua ī hebreo trāſtulit Jeſus vel ſalutare in latinum: ⁊ hoc in pleriſ͡q locis. recte ergo Chriſt⁹ appellat⁹ eſt Jeſus: quod eſt nomen dn̄i. P

¶ Jtē ꝓpter ſupradicta Chriſt⁹ etiā in ſcriptura dicitur dextera dei ⁊ brachiū dn̄i: eo qđ pater per ipſum operatus eſt quatuor ſupradicta ineffabilia. Jtē Chriſt⁹ dicit heres in quātū recuperauit hereditatē dei/ ſcz genus humanū de poteſtate diaboli tanq̄ filius primogenit⁹ patris. Jtē dicit ſanct⁹ ſanctorū: qꝛ iuſtus ⁊ caput oīs ſanctitatis ⁊ gratie a quo oēs gratie deriuant a ſua mēbra. Jtē dicit rex qꝛ heres patris. Jtē dicit ſacerdos: qꝛ ſeipſum ſacrificiū pro oībus obtulit: et omnia ſacra eccl'iaſtica cōſtituit. Jtē dicit xp̄s: quia oleo letitie donorū ſpūs ſancti nō ad menſurā pre ceteris eſt vnctus tanq̄ caput vt ab eo deſcenderet vnctio ad ſua mēbra per participationē. Et ſic fit vnus xp̄s myſticus ex capite ⁊ mēbris. Etiā cōmunicantur idiomata. Nā tota eccleſia cū xp̄o dicit vnus Chriſtus. Eſt verū ꝙ analogice dicitur hoc Q

nomē xp̄s de xp̄o capite ⁊ de eccl'ia. Naz prius dr̄ de Chriſto vero capite. Et ex cōſequenti de corpore myſtico. Et etiā de quolibet fideli tanq̄ de menſura ⁊ mēſurato. qꝛ Chriſtus eſt mēſura oīm fidelium in iuſtificādo. Jtē Chriſtus dicit etiam Dauid. Hiere. xxx. Seruient dn̄o deo ſuo ⁊ Dauid regi ſuo. Jtem Oſee. iij. Reuertent filij Jſrael ⁊ querēt dn̄m deū ſuū ⁊ Dauid regē ſuū. Unde Chriſt⁹ tripliciter dicit Dauid. vno modo quia erat futurus de genere Dauid ſecundū carnē ſibi ꝓmiſſus. ſecūdo quia in multis Dauid fuit figura Chriſti ꝓ maiori parte. tertio ꝓpter noīs interpretationē qꝛ Dauid īterpretat manu fortis qđ ꝓprie xp̄o conuenit. Et ideo qn̄ ponit Dauid in titulo pſalmorū nō intelligit ꝓpheta Dauid tanq̄ actor pſalmi illius. Sed intelligitur xp̄s qui loquitur vel de quo fit locutio ī illo pſalmo. Sic ergo eſt dicēdū ꝙ quotieſcū͡q in pſalmis ⁊ ceteris partib⁹ ſcripture ponitur de⁹ ſiue dn̄s/ quādo͡q intelligitur pater ſiue tota trinitas. ⁊ quādo͡q ītelligit Chriſt⁹ Meſſias vt patebit in ſuis locis. ſed oīa alia noīa ſupradicta ſcilicet verbū dn̄i: Nomē dn̄i: ſemꝑ verificantur de Chriſto Meſſia in lege ꝓmiſſo: ⁊ ad hoc intendat lector.

R Noīa populi dei.

Jn ſecundo capitulo huius quarti tractatus exponuntur: noīa populi dei: que magis ī ſcriptura frequētant. que ſunt iſta. ſcz Jacob. Jſrael ſemen abrahe/ filij Abrahe/ ſiue Jſrael/ ſiue Jacob filij dei/ populus dei/ vinea dn̄i. ciuitas dei. conſilium ⁊ cōgregatio iuſtorū. Eccleſia dei: ſiue dom⁹ dei: quod corpus myſticū ſiue hoīem myſticū aut Chriſtū appellam⁹. De quib⁹ per ſingula eſt dicēdum. Ad cuius euidentiā eſt aduertēdū ꝙ dicūt

Q̄ſo iudei ⁊ ppl's dei dr̄ iacob. Judei ꝙ totus popul⁹ dei dicitur Jacob ⁊ Jſrael/ ⁊ ſemē abrahe. eo ꝙ ſecūdū carnē deſcēdit ab iſtis. Et ſic dicūt ꝙ nos temere vſurpam⁹ nomē Jſrael ⁊ Jacob. cū deſcēdamus a populo gentili. Sz hoc eſt irriſorie dictū. nā ⁊ ſic tota generatio arabū per mūdū diffuſa diceretur ſemē Abrahe cū deſcēdat ad Abrahā ſecundū carnē per Jſmael. et magna pars populi gētilis qui deſcēdebat p Eſau a quo deſcendebāt Syri ⁊ Jdumei gētiles ⁊ idololatre.

S ¶ Et ideo eſt dicendū ſecūdū Aug. ↄtra Fauſtū/ et xvj. de ciui. dei. c. ij. ꝙ multa noīa ſunt īpoſita antiquis patrib⁹ vete. teſt. que nō ſunt īpoſita a caſu nec humana volūtate: ſed ſolo dei p̄cepto ⁊ inſpiratione/ in quātū illi fuerūt imago ⁊ figura xp̄i ⁊ eccl'ie: quia oīa cōtingebāt illis in figura. Et ſic ipſuz Abraham appellauit Abrahā. i. patrē multarū gentiū in quantū in ſemine eius erāt oēs gētes benedicēde. ⁊ oēs erant futuri filij eius ſecundū promiſſionē. ⁊ ſic Sarai vocauit Sarā. i. riſuz: eo ꝙ ī Jſaac facta eſt repromiſſio de Chriſto futuro. qui debebat afferre riſum ⁊ gaudium vniuerſo mūdo. Gen̄. xviij. ⁊ ideo quia in Jſaac facta eſt de Chriſto repromiſſio: ei⁹ filij per Jſaac deſcēdētes dicti ſunt filij repromiſſiōis. Ceteri aūt dicti ſunt filij carnis. rurſus Gene. xxv. quia facta eſt repromiſſio in Jacob/ ⁊ non in Eſau: iō filij Jacob dicti ſunt filij repromiſſiōis. Et filij Eſau filij carnis. ⁊ ſic tam filij Jſmael q̄ filij Eſau perdiderūt ⁊ amiſerūt nomē filiatiōis Abrahe in ſcriptura. ꝙ fuit figuratū primo in Jſmael qui fuit eiect⁹ de domo Abrahe cū Agar ācilla matre ſua. ſecūdo ī Eſau quem Jacob expulit primo de ventre Rebecce tenēs plātā eius. Per hoc fuit figuratū ꝙ filij ꝓmiſſionis ipſius Abrahe ⁊ Jacob debebāt eijcere iudeos filios carnis de domo ⁊ eccl'ia Chriſti in aduētu ſuo: ⁊ illis reprobatis ⁊ eiectis: filij ꝓmiſſionis qui ſunt chriſtiani debebant ſuccedere ⁊ poſſidere hereditatē ꝓmiſſam ipſi Abrahe ⁊ Jacob. Hoc ergo preuidēs Rebecca in ſpiritu vocauit illum Jacob id eſt ſupplantatorem ⁊ luctatorem.

T ¶ Propter duo ergo Jſmael ⁊ Eſau cū filijs ſuis amiſerūt filiationē Abrahe. Primo qꝛ fuerūt de domo eiecti. ſecundo quia non ſecuti ſunt religionem Abrahe de cultu vnius dei: imo declinarunt ad idola. Et in tantū Jſaac dicitur filius Abrahe: in quātū manſit in domo ⁊ ſecut⁹ eſt religionē patris. Et ſic dicēdo de Jacob reſpectu Eſau. Eadez ergo ratiōe iudei moderni amiſerunt filiationez Abrahe ⁊ Jacob. quia eiecti ſunt ab eccleſia. ⁊ nō ſecuti ſunt religionē Abrahe nec Jacob. qꝛ nō receperūt nec coluerūt Chriſtū illis ꝓmiſſuz ⁊ expectatū. ⁊ ſic chriſtiani manēt veri filij Abrahe ⁊ Jacob ſcđz repromiſſionē. Prīo qꝛ eiecerūt iudeos de domo ⁊ ventre eccl'ie. Secūdo qꝛ imitati ſunt Abrahā ⁊ Jacob recipiendo ipſuz xp̄m illis ꝓmiſſum ⁊ expectatū. Tertio quia ſunt benedicti ⁊ regenerati in Chriſto qui eſt ſemen Abrahe. Judei autē quia nō ſunt benedicti nec regenerati ī xp̄o: ideo falſo dicunt filij ⁊ ſemen Abrahe. Jtē rurſuz quia Eſau vendidit primogeniturā ipſi Jacob ꝓ cibo carnali: ideo non meruit habere hereditatē: imo Jacob ſucceſſit in hereditate ⁊ noīe filiationis. Per qđ fuit figuratū ꝙ nos debebam⁹ ſuccedere iudeis in bonis ſpiritualibus: qꝛ nobis primogeniturā vendiderūt pro bonis tēporalib⁹ qn̄ Chriſtū contēpſerūt: ⁊ ſic ꝑdiderūt nomē filiationis ſimul cū primogenitura. Q̄ſo xp̄iani ſunt abrahe filij.

V ¶ Jtē per hoc ꝙ Jacob ſurripuit benedictionē dū Eſau iuit ad venādum cibos: fuit figuratū qualiter nos debebam⁹ ſurripere benedictionē redemptiōis ⁊ beatitudinis/ dum iudei vadunt poſt bona tēporalia contēnentes bona ſpiritualia Chriſti ⁊ eccl'ie. Et ſic eccleſia ſucceſſit in hereditate ⁊ benedictione/ ſynagoga repudiata ſequente bona temporalia et cibos cerimoniarū. Ex quo patet ꝙ eccleſia Chriſti vere dicitur Jacob: quia ſupplantauit ⁊ eiecit ſynagogam de ventre/ ⁊ ſurripuit benedictionem: ⁊ ſic ſupplantauit eam. Et ſic manifeſte patet etiaz ꝙ Jacob non eſt nomē nature: ſz nomē gratie ex dono dei. Et ideo filij carnis ipſius Jacob nō merētur dici filij eius in ſcriptura. que q̄dem ſcriptura nō ſequitur carnē: ſed gratiā ⁊ ſpiritū. ⁊ ſic nos ſumus veri Jacob/ ⁊ filij eius. ¶ Jtē rurſus. quando Jacob rediēs de Meſopotamia luctat⁹ eſt cuz angelo/ nec voluit ipſum dimittere vſ͡q quo benedixit ipſuz. ⁊ tunc angelus vocauit ipm̄ Jacob Jſrael: ⁊ cetera. Gene. xxxij. Ubi nōtantur ſeptez myſteria. Primo quia Jacob tranſiuit vadū Jaboth Scđo vidit deū in forma viri. Tertio luctat⁹ eſt cū deo ⁊ tenuit ipſuz fortiter. Quarto emarcuit neruus eius femoris ſiniſtri ⁊ māſit claudus pede ſiniſtro. Quinto fuit benedict⁹ ⁊ dilect⁹ a deo. Sexto mutauit deus ſibi nomē Jacob in Jſrael. Septimo vocatum eſt nomē loci illius Phanuel id eſt facies dei: eo ꝙ in eo vidit dominum facie ad faciem ⁊ ſalua facta eſt anima eius. Per que quidē No. de luctu iacob cū angelo.

ſeptem myſteria figuratiua preuidit Jacob in ſpi
ritu alia ſeptē myſteria futura de Chriſto ꝛ eccl'a.
Nam per primū preuidit qualiter nemo poterat
peruenire nec intrare in eccl'iam Chriſti niſi trā-
ſiret vadū baptiſmale.i.per ſacramentum baptiſ
mi. Per ſecundum autem preuidit qualiter filiꝰ
dei erat incarnandus ꝛ debebat apparere mundo
in forma humana. Per tertium vero preuidit ꝛ fi
gurabatur qualiter filij Jacob baptizati debebāt
recipere Chriſtum ꝛ tenere ipſum fortiter ꝑ fideʒ
Per quartū vero preuidit in figura qualiter filij
Jacob erant diuidendi in duas partes: quarū vna
debebat manere clauda deuiando ꝛ claudicando
a veritate legis non recipiendo Chriſtū in lege ꝓ
miſſum. altera autem debebat manere recta Chri
ſtum ꝛ veritatē legis recipiēdo. Per quintum au
tem preuidit qualiter ille populus qui Chriſtum
erat recepturus: debebat ab eo benedici per eccle-
ſiaſtica ſacramenta/ꝛ dirigi per legeʒ euangelicā.
Per ſextum vero preuidit qualiter omnes qui in
Chriſto erant regenerādi ꝛ benedicēdi ꝛ dirigen-
di: debebant vocari nomine Jſrael. Per ſeptimū
tādem preuidit in figura qualiter in ſola eccleſia
Chriſti erat deus videndus facie ad faciem per fi-
deʒ/ꝛ maxime in ſacramēto Euchariſtie: ꝛ in ſola
eccleſia erant fideles ſaluandi. per hoc qḋ dixit
vidi dominū facie ad faciem ꝛ ſalua facta eſt ani-
ma mea. Ex ſupradictis patet ꝙ Jacob nō dictus
eſt Jſrael ſcḋm carnem ꝛ natiuitatem carnalē: ſʒ
ſecundum ſpiritum ꝛ regenerationē ꝛ benedictio
nem ſpiritualem. ꝛ ideo filij Jacob qui nō recepe-
runt benedictionem ꝛ baptiſmum ꝛ regeneratio-
nem Chriſti: nō ſunt Jſrael nec filij ſcḋʒ ſpiritū:
ſed ſecundū carnem tantū: ꝛ non ſecūdū fidem. ra
tione cuius nō dicitur veri filij Jſrael ꝛ Abrahe:
quia propter fidē vtiqʒ ſortitus eſt tale nomē ꝛ fa
cta eſt ſibi repromiſſio ḋ Chriſto futuro ꝛ de here
ditate eiuſdem. ¶ Et ſic patet ꝙ Jacob ꝛ Jſrael ꝛ
ſemen Abrahe nō ſunt noīa nature nec carnis ſʒ
gratie ꝛ ꝓmiſſionis. ideo conueniunt ſoli eccleſie
Chriſti. Et ſic patet quomodo populꝰ xp̄ianꝰ eſt
verus Jſrael. eo ꝙ habet ſupradictas ſeptē condi
tiones. Nam Jſrael interpretaꝝ vir videns deum
facie ad faciem. vt legiꝝ ibidem. ꝛ etiam Jſrael in-
terpretaꝝ princeps fortis cū deo vel directꝰ a deo
vel benedictus a deo. Et ſic cū populꝰ chriſtianus
videat deū per fidē ꝛ receperit Chriſtū ꝛ tenet euʒ
fortiter/ꝛ eſt benedictus ꝛ cōfortatus per eccleſia
ſtica ſacramenta ꝛ directus per legē euangelicaʒ:
ideo vere dicitur Jſrael. Et per ꝯſequens populꝰ
iudaicus falſo dicitur Jſrael. cū nullā ſupradicta
rum cōditionum habeat: imo totum oppoſitū fe-
cit: quia nō ſolū non recipit Chriſtū: ſed et ipſum
crucifixit. et ſic non videt deum imo manet cecus
ꝛ maledictus. Nec etiā poteſt dici Jacob: ſed Eſau
Primo quia eiectus ab vtero eccleſie. ſecundo qꝛ
vendidit primogenituraʒ nobis. tertio quia ami
ſit benedictionē ſanctorum. Ex quibus ptʒ ꝙ po-
pulus chriſtianꝰ vere dicitur Jacob ꝛ Jſrael: ꝛ ſe-
men Abrahe ſecundum promiſſionem ꝛ imitatio
nem. Unde excecationem illius populi reprehē-
dit Eſai. vj. Cum dominus dicit. Exceca cor popu
li huius ꝛ aures aggraua. Item. xlij. Quis cecus
niſi ſeruus meus? ꝛ ſurdus niſi ad quem nuncios
miſi? Et quis cecus niſi qui venundatus eſt? Itē

X
Nota
qūo po
pulus
xp̄ia-
nꝰ eſt
verus
iſrael.

xliiij. predicit populū gentilem hereditaturū no
men Jacob ꝛ Jſrael/dicens. Ab oriente adducā ſe
men tuum/ꝛ ab aquilone cōgregabo. dicā aquilo-
ni: da. ꝛ auſtro noli prohibere. affer filios meos ḋ
longinquo ꝛ filias meas ab extremis terre: ꝛ oēs q̄
inuocant nomē meum ꝛ gloriam meam: formaui
eum ꝛ creaui ꝛ feci eū: educ foras populum tuum.
oēs gentes ꝯgregate ſunt ſimul ꝛ collecte ſunt tri
bus. Iteʒ. xliiij. Noli timere ſerue meꝰ Jacob ꝛ re
ctiſſime Jſrael quē elegi. effundam aquā ſuper ſi-
tientē/ꝛ flumina ſuper aridā. Et iſte dicit. dn̄e ego
ſum. ꝛ ille vocabiꝝ noīe Jacob. ꝛ hic ſcribet manu
ſua dn̄o. ꝛ in noīe Jſrael aſſimilabiꝝ. Item ibideʒ
lxv. Dimittetis nomen veſtrum hereditariū: ꝛ vo
cabo ſeruos meos nomine alio. ¶ Ex ſupradictis
ptʒ ꝙ populus iudaicus debebat amittere nomē
Jacob ꝛ Jſrael: ꝛ manere cecus. et populꝰ gētilis
debebat ſuccedere ī noīe ꝛ hereditate ꝛ vocari no-
mine Jacob ꝛ Jſrael/ꝛ manu/ꝛ ore/ꝛ ſcripto ꝯfi-
teri deum ꝛ Meſſiam in lege ꝓmiſſum. Ex quibꝰ
patet qḋ eccleſia Chriſti ꝛ populꝰ chriſtianus eſt
verus Jacob ꝛ verus Jſrael ꝛ verū ſemē Abrahe.
ſicut probat Apoſtolus per epiſtolam ad Roma.
¶ Item populus chriſtianꝰ dicitur ciuitas dei in
quātum eſt concors fidelium multitudo cōſenſu
vnius legis euangelice ꝛ vnius fidei ꝛ charitatis
ſociata. Item dicitur eccleſia inquantum eſt con
gregatio fidelium. Item dicitur corpus myſticuʒ
inquantū iungitur vni capiti Chriſto per fidē et
charitatem. Item dicitur vnus homo myſticꝰ in-
quantuʒ peregrinatur ab Adam vſqʒ ad Chriſtū
in primo ꝛ in ſecundo aduentu. Item diciꝝ vinea
domini: quia ab adam vſqʒ ad vltimum electum
quot ſanctos germinauit: tot palmites ꝓtulit ſe
cundū Gregoriū. Et etiam quia Chriſtus expreſ-
ſit ex ea vinū ſacramentorum in ſuo aduentu. Ex
ſupradictis patet/quod vbicunqʒ in ſcriptura et
maxime in pſalmis ſcribitur et ponitur Jacob:
aut Jſrael/aut ſemē Abrahe/aut ciuitas dei/aut
domus dei/aut hieruſalē/aut Sion/aut vinea do
mini: ſemper intelligitur eccleſia fidelium Chriſti:
quia omnia illa nomina poſita ſunt in vete. teſt.
in figura Chriſti ꝛ eccleſie ſiue populi dei/qꝛ oīa
figurabant ꝛ ſignificabant iſtam preſentem eccle-
ſiam. Cauſa etiam quare tota eccleſia Chriſti ḋr
Jſrael ꝛ Jacob ſiue filij Jſrael eſt. Nā omnes nos
deſcendimus ab apoſtolis per generationē ſpūa-
lem/ꝛ ſic ſumus filij apoſtoloꝝ ſm̄ ſpiritum/ſed il
li ſunt filij Jacob ſiue Jſrael ſm̄ carnē ꝛ ſpirituʒ:
ideo nos dicimur Jſrael ꝛ Jacob ſiue filij Jſrael
ꝛ ſemen Abrahe ſecundū ſpirituʒ. Unde ſicut ille
populus fuit continuatus a Jacob vſqʒ ad apoſto
los per generationem carnaleʒ: ita populus chri
ſtianus/ꝛ eccleſia fidelium continuabitur a chri-
ſto ꝛ apoſtolis vſqʒ ad iudicium per generationeʒ
ſpiritualem.

Y

Z
Popl's
xp̄ia-
nus ḋr
ciuitas
dei.

In tertio capitulo exponuntur nomina lo-

calia ipſius dei ꝛ populi eius. Ad cuius itellectū
eſt notādū ꝙ quinqʒ ſunt nomina locorū que ma-
xime in pſalmis frequentantur/in quibus deꝰ di-
citur habitare: ſcʒ arca domini: tabernaculū dn̄i.
tēplū dn̄i/mons dn̄i/ꝛ celuʒ. ¶ Unde arca eſt quā
dominus precepit fieri per Moyſen in mōte Si-
nai ex lignis ſethim: vt ptʒ Exodi. xxvij. ꝛ. xxxvij.

Noīa
loca-
lia dei

A
De ar
ca dn̄i

In qua cōſiderantur quatuor/ſcilicet materia ex
qua facta erat: quia ex lignis ſethim/ſcilʒ cypreſſi
imputreſacibilis. Scḋo ibi erāt repoſite due ta-
bule diuine legis. Tertio virga Aarō. Quarto vr
na ipſius māne vt ait apoſtolus ad Hebr. ix. In
quibꝰ quatuor figurabatur ꝑſona Chriſti qui eſt
deus ꝛ homo/rex/ꝛ ſacerdos. Nā per lignū Se-
thim notatur humanitas: per māna diuinitas: ꝑ
legem vero regnū: per virgam autē ſacerdotiū fi-
gurabatur. Et ideo arca dn̄i per prius verificabaꝝ
de ipa humanitate ꝛ perſona Chriſti: q̄ de ceteris
eo ꝙ in ea habitat verbum per vnionē perſona-
lem. Secūdo arca dn̄i verificatur de ſacramento
eucariſtie in quo Chriſtus habitat ꝛ continetur
realiter ꝛ ſacramentaliter: ꝛ fit vnū ſacramentuʒ
ex Chriſto ꝛ accidētibꝰ ſacramētalibꝰ. Tertio ve
rificaꝝ de beata virgine. in cuius vtero virginali
Chriſtꝰ. ix. mēſibus habitauit. Quarto verificaꝝ
de tota eccleſia fidelium in qua Chriſtus habitat ꝑ
myſticam vnionē: quā ſibi vniuit ꝛ deſpōſauit in-
diſſolubiliter ꝑ fidem quā ex lapidibꝰ viuis fabri
cauit. Quinto verificaꝝ de qualibet aīa iuſti quā
deus inhabitat per gratiam. Sexto verificaꝝ de
qualibet eccleſia materiali in qua deus habitat
per ſpiritualē dedicationē. eo ꝙ eccl'ie fabricātur
ꝛ dedicātur adminiſtranda eccleſiaſtica ſacramē-
ta ꝛ diuina officia celebrāda. Septimo arca dn̄i ve
rificatur de celo empyreo: in quo deꝰ habitat per
gloriā. Ex quibꝰ patet ꝙ arca analogice diciꝝ de
iſtis. vij. ſcḋm priꝰ ꝛ poſterius ꝑ ordinē ſm̄ ꝙ in
eis maiorē habet vnionē. Et ideo arca dn̄i ꝑ priꝰ
verificaꝝ de humanitate aſſumpta: qꝛ ꝑfectiꝰ ha-
bitat in hūanitate aſſumpta q̄ in ceteris/qꝛ ꝑfe-
ctius vniꝝ ei/ꝛ ideo magis beatificat illā q̄ cete-
ra tabernacula/ꝛ ſic arca dn̄i per ordinē verificaꝝ
de ceteris. ¶ Itē ꝑ eandē rationē tabernaculum
dn̄i ꝛ tēplū dn̄i verificanꝝ de. vij. ſupradictis ꝑ or-
dinē ſcḋm priꝰ ꝛ poſteriꝰ. Nā tabernaculū ſiue tē-
plū dn̄i primo figurabat humanitatē Chriſti. Et
ideo primo de illa verificaꝝ. Et ideo Chriſtꝰ cor-
pus ſuū tēplū appellat. Joā. ij. qū dixit: ſoluite tē
plū hoc ꝛ in triduo reedificabo illud. Et ideo ſub
dit euāgeliſta: ꝙ hoc dicebat de tēplo corꝑis ſui.
Ideo Dauid ī toto illo exēplari ꝛ tota illa deſcri
ptione tēpli ſibi tradita a ſpiritu ſancto preuidit
in ſpiritu totū myſteriū incarnatiōis ꝛ fabricatio
nis eccl'ie: vt ipſe Dauid ait prīo Paralip. xxviij.
ꝙ intellexit oīa que erāt in illo exēplari ſibi tra-
dito. Ideo totū illud tēplū ꝑ Salomonē fabrica-
tū xp̄e fuit figura Chriſti ſcḋm ꝑtes ſuas. Nā in il
lo tēplo erāt tria. qꝛ in medio erāt ſancta ſancto-
rū: ꝑ qḋ figurabaꝝ diuinitas que in Chriſto late
bat. ſcḋo erat in illo tēplo atriū ſacerdotū per qḋ
figurabaꝝ aīa Chriſti. tertio erat ibi atriū populi
per qḋ figurabaꝝ caro Chriſti. Et ſic totū illud tē
plū recte figurabat ꝑſonā Chriſti. Extra autē cō-
iunctim cū tēplo erat porticus tēpli. ꝑ qḋ figura-
baꝝ totū corpꝰ myſticū eccl'ie. Ex quo ptʒ ꝙ tēplū
dn̄i in ſcriptura priꝰ verificaꝝ de hūanitate xp̄i. ꝛ
exinde de ſex ſequētibꝰ ꝑ ordinē. Hoc idē eſt dicē-
dū de tabernaculo qḋ fabricauit Moyſes: qꝛ priꝰ
verificaꝝ de hūanitate xp̄i: ꝛ inde de ceteris ſex ſu
pradictis. Itē ꝑ eādē rōnē mōs dn̄i ꝛ celū ꝑ priꝰ
verificanꝝ de hūanitate xp̄i: ꝛ exīde de ceteris. Ex
quibꝰ ptʒ ꝙ qū nos legimꝰ iſta quinqʒ loca dei in

B
Taber
nacu-
lū dn̄i
ꝛ tem-
plum.

ve. teſt. nō debemus ſiſtere in litera: quia nō ponū
tur grā ſui vt frequēter dictū eſt. Sed vt figura-
bāt ſupradicta ſeptē loca ſpiritualia in quibꝰ deꝰ
vere diciꝝ habitare modis quibus dictū eſt. ꝛ ſic
ſpūaliter ꝛ ꝓphetice ſunt exponēda ſupradicta
quinqʒ noīa localia dei ī ſacra ſcriptura. ꝛ in hoc
cōcordat Rabbi Moyſes deuteronomij titulo de
penitētia. ca. viij. dicēs. ꝙ hoc eſt bonū poſt ꝙ nul
lū eſt bonū. ꝛ hoc deſiderarūt ſcire ꝓphete. qḋ bo
nū multis vocauerūt noībus/que ſunt mōs dei. ꝛ
locus ſanctꝰ eius. ꝛ locus ſanctuarij. ꝛ via ſancta.
atria domini: templū dn̄i: domus domini: ꝛ porta
domini. Itē dicit ꝙ illud tēplū qḋ deſcribit Eze
chiel. cxliiij. nō eſt intelligendū de tēplo materia
li: ſʒ ſpirituali ꝛ celeſti. ex quibꝰ patet ſecundum
iſtum ꝙ illa nomina locorū dei nō ſunt intelligē
da ad literam de illo tēplo materiali. ¶ In ſecun
da parte huius capituli exponenꝝ nomina loca-
lia populi dei. Ad cuius intelligentiā eſt notādū
ꝙ nomina locorū in quibꝰ habitat populus dei/
que magis frequētanꝝ in ſcriptura: ſunt quinqʒ:
ſcilicet Hieruſalē/ſyon/iudea/terra iſrael/ꝛ here
ditas dn̄i. Unde Hieruſalē eſt ciuitas ſita in mō-
te ſyon ꝛ mons ſyon eſt in iudea. ſ. in tribu ꝛ ſorte
Juda. Et iudea eſt pars meridionalis totius ter-
re ꝓmiſſionis. Et ſic terra ꝓmiſſionis diciꝝ tota
terra a mōte libano: vſqʒ ad Berſabee. Et a mari
mediterraneo vſqʒ ad euphratē. lʒ totā nunq̄ poſ
ſederūt vt ptʒ Joſue primo ꝛ iudicū tertio. Verū-
tū eſt aduertēdū ꝙ hec noīa nō ſunt īpoſita iſtis
locis a natura nec a caſu. ſed ex dei nutu ꝛ volūta
te ꝓpter futura myſteria que in ipſis locis erant
futura ꝛ implenda. ꝛ hoc patet per eorū interpre-
tationes. Nā hieruſalē interpretaꝝ viſio pacis: ꝛ
Syon interp̄taꝝ ſpecula ſiue ſpeculatio: ꝛ Judea
cōfeſſio. Que quidē loca ſi ad literā ſumanꝝ tpa-
liter/videꝝ ꝙ falſo noīe nominētur. Nā in hieru
ſalē nūq̄ fuit viſa pax terrena ꝛ tēporalis. Sʒ ſem
per litigiū ꝛ maxīe hodie que eſt ſubiecta infide-
libus. Et ideo eſt dicēdū ꝙ ratio ꝛ cauſa quare pa
triarche ꝛ ꝓphete tantū cōmendarūt ꝛ deſidera-
rūt illā ciuitatē hieruſalē ꝛ ſyon ꝛ iudeā/non fuit
ꝓpter ſitū: nec ꝓpter muros. Sed qꝛ preuiderūt
in ſpiritu ꝓphetico/qualiter Chriſtꝰ ī lege ꝓmiſ
ſus erat in illā terrā ꝛ ciuitatē vēturus: ꝛ in ea ꝑ-
dicaturus ꝛ miracula operaturꝰ. ꝛ in mōte ſyon
debebat inſtituere ſacramentum euchariſtie: ꝛ in
hieruſalē moriturus ꝛ ſepeliēdus ꝛ reſurrecturꝰ.
ꝛ in mōte ſyon ſpiritū ſanctum ſuper diſcipulos
miſſurus. Et ideo qꝛ Chriſtꝰ rex pacis in illa ciui
tate nos debebat deo patri ꝑ ſuum ſanguinē re-
conciliare ꝛ pacificare: iuſte vocata eſt Hieruſalē
Itē quia Chriſtꝰ rex pacis in illa hieruſalē debe-
bat fundare ꝛ edificare ꝛ incipere ſuā eccleſiaʒ in
pace fundatam. Et per eādē rationē ille mons di-
ctus eſt Syon. i. ſpecula ꝛ contemplatio. quia ibi
apoſtoli debebāt recipere ſpiritū ſanctum ꝛ dona
gratiarū. ꝑ que intellexerūt diuinas ſcripturas.
Et per eandem rationē tota illa pars terre dicta
eſt iudea id eſt cōfeſſio/ quia in ea Chriſtus erat
naſciturꝰ/ꝛ in ea angeli debebāt ꝯfiteri Chriſtū
eſſe deū in ſua natiuitate cantātes gloria in excel
ſis deo. Item quia ibi magi Chriſtū confeſſi ſunt
ipſum eſſe deum ꝛ hominē offerētes tria munera/
ꝛ latria ipſum adorātes. Et ſic patet ꝙ cōfeſſio de

C
Noīa
loca-
lia po-
puli dī

No. de
hierl'ʒ
ꝛ terra
ꝓmiſ-
ſionis

Chriſto in iudea facta eſt ĩ ſua natiuitate ⁊ in oblatione tēpli per Simeonē ⁊ Annā ꝓphetiſſam. poſtea ꝑ apoſtolos. ⁊ ideo ex diuina prouidentia cecidit illa terra in ſortem iuda. ⁊ vocata eſt Judea propter myſteria futura. ¶ Per eādem rationem tota terra illa dicta eſt terra ꝓmiſſionis: qꝛ in ipſam erat venturus Chriſtꝰ in lege ꝓmiſſus ⁊ in ipſa genus humanū debebat recipere repromiſſiones. ⁊ ſic etiā dicebať hereditas domini. qꝛ in ea recepimus hereditatē ꝓmiſſam. Et ideo dicit Hieronymus in epiſtola de manſionibus. qđ cauſa quare patriarche ⁊ ꝓphete deſiderabant ſepeliri cum tanto affectu in terra promiſſionis: fuit qꝛ ꝓuiderūt in ſpiritu ꝙ Chriſtꝰ erat ibi moriturus/ ⁊ ſepeliēdus ⁊ reſurrecturus. ideo deſiderabāt cū illo reſurgere ad vitā immortalē. Et ſic putāt multi doctores ꝙ Adā ⁊ Abrahā ⁊ Dauid ⁊ multi ſancti ve. teſt. ſurrexerūt cū Chriſto ꝓpter illā euāgelicā ſniam. Multa corpora ſanctorū ſurrexerūt cū eo. Ex ſupradictis pꝫ ꝙ nō a caſu nec volūtate hūana/ nec ꝓpter naturā locorū fuerūt impoſita talia noīa iſtis locis: ſed ꝓpter diuina myſteria que erāt in eis futura: que realiter fuerunt in eis ꝑ Chriſtū cōpleta. Sed qꝛ tota eccľia Chriſti icepit ĩ illis locis ⁊ fuit ĩſtituta ĩ hierľm/ ⁊ exinde ꝑ totū mūdū diffuſa: idō ꝑ totā ſcripturā eccľia xp̄i noīať his quinqꝫ nominibꝰ. ſ. hierľm/ ⁊ ſyon/ ⁊ iudea/ ⁊ terra ꝓmiſſiōis/ ⁊ hereditas dei. Nā eccleſia xp̄i incepit ĩ illa ſancta ſocietate apoſtolorū ⁊ diſcipulorū q̄ ſecuti ſunt xp̄m ante paſſionē. ⁊ poſt reſurrectionē fuerūt ꝯgregati numero. cxx. ĩ mōte ſyō: vbi oēs receperūt ſpm̄ ſctm̄/ vt patet Actuū primo ⁊ ſcđo. quā ſocietatē ⁊ eccľiā xp̄s in pace fundauit. qꝛ nunꝙ venit ad eos quin diceret: pax vobis: vt patet ꝑ totū diſcurſum euāgelicū ⁊ maxime poſt reſurrectionē: totus eñ theſaurꝰ huiꝰ ſocietatis fuit pax. Unde dixit eis xp̄s. Pacē meā do vobis pacē: meā relinquo vobis. Unde iſta ſctā ſocietas ſiue eccľia egreſſa ab illa hierľm diſperſa eſt ꝑ totū orbē. ideo tota eccľia vere dicif hierľm: qꝛ ab illa ciuitate incepit: ⁊ idō nomē eiꝰ retinet: ſicut flumina retinēt nomē fontis vnde oriunť. vñ Araxes ſic noīať eo ꝙ fluit a mōtibus Arach ipſius Armenie. ⁊ Boryſthenes ſic nominať ꝑ totū eo ꝙ oriť a mōte Bory qui eſt ꝑs ipſiꝰ riphei. Et ſic ꝓ maiori parte oīa flumina retinēt noīa montiū ⁊ locorū a quibꝰ oriunť. ¶ Propter duo ergo tota eccleſia Chriſti dicif ⁊ denoīatur Hierľm. Primo qꝛ ibi fuit cōſtituta a Chriſto ⁊ incepta/ ⁊ inde orta ⁊ ꝑ totū orbem diffuſa. Secundo ꝓpter ꝓprietatē ⁊ noīs interpretationē/ quia ipſa eſt viſio pacis in qua ſola Chriſtꝰ videť per fidē. Per eandem rationem dicif Sion: qꝛ in ſola ipſa Chriſtus ſpeculatur ⁊ contēplať. Item per eandem rationem dicitur terra promiſſionis ⁊ hereditas domini: quia in ſola ipſa recepimus promiſſiones factas de Chriſto. ⁊ recepimꝰ hereditatem hic per gratiā ⁊ in futuro per gloriā. Et ſic eſt dicendum ꝙ in ſacra ſcriptura iſta. v. noīa verificātur. primo de Chriſto: ſecūdo de eccleſia: nam Hieruſalē ⁊ Sion primo verificanť de ꝑſona Chriſti ⁊ de eiꝰ humanitate. quia ipſa anima Chriſti primo videt deū per eſſentiā/ ⁊ in ipſa humanitate videtur deus in patria a beatis. Itē pax primo reperiť in ipſa humanitate Chriſti in qua

(Marginalia: D — E q̄ſo eccleſia dr̄ hieruſalē. — hierľz dr̄ ꝑſona xp̄i)

totū corpus cū magna cōcordia ſubijcitur ⁊ cōformatur anime ⁊ aīa deo. ſcđo ex conſequenti in tota eccleſia: que dicitur hieruſalē ꝓpter rōnes iā dictas. Tertio verificatur hieruſalē de ipſa virgine Maria: quia in ea maxime viguerunt ſupradicte conditiones viſionis/ pacis ⁊ ordinis. Quarto verificať de anima cuiuſlibet iuſti. Quinto verificať de regno celeſti. ⁊ per eaſdem rōnes ſm̄ ordinem/ Sion primo verificatur de xp̄o: ſecūdo de eccleſia. Et ſic eſt dicendū de hoc nomine Judea .i. terra vincentium: ⁊ hereditas dñi: ⁊ etiā de hoc nomine celū. nam celum interpretať clarū. et dicitur a claritate. Ideo prius verificať de Chriſto. ſecūdo de eccleſia. tertio de virgine Maria. quarto de qualibet aīa iuſti. quinto de celo empyreo ſiue de regno celorū/ ſiue de curia beatorum. Sed hoc eſt ſecundū ordinem ſucceſſionis. nam ſcđm ordinem perfectionis: celum prius intelligitur ⁊ verificatur de conſiſtorio trinitatis. ſecūdo de tota illa eccleſia triumphāti. tertio de iſta militāti: quia illa eſt clara per gloriam. iſta per gratiam ⁊ fidem. ¶ Aduertat ergo diligenter prudēs lector: quia iſta noīa nō fuerūt impoſita illis locis gratia ſui: ſed ratione futurorū myſteriorū de Chriſto ⁊ eccleſia/ ideo ad talē ſenſum exponēda. Unde cū hoc cōcordat Rabbi Moyſes de egypto in ſuo more. vbi dicit ꝙ hoc eſt deſiderium deſideriorum quod cupiunt ſcire prophete/ ſcilicet ſcire et intelligere ſignificationes nominum localiū terre ꝓmiſſiōis. quia per Hieruſalē inferiorē intelligēda eſt Hieruſalem ſuperior. Cū hoc etiā concordat illud quod legiť in gloſſa Bereſſit Raba vbi per Thamuldiſtas mouetur queſtio. An deꝰ ſiue eius meſſias cū venerit debeat eſſe acceptator perſonarū. ad quā queſtionē reſpōdēt ꝙ abſit: imo Meſſias cum venerit: ſaluabit omnes cōfitētes deum corde ⁊ opere. quia ſic ſcriptum eſt Hieremie. lx. In diebus illis ſaluabiť iuda. i. omnes gentiles deum cōfitētes qui dicentur Juda. quia ſic ſcriptum eſt Etiā Eſai. xlix. Dedi te in lucē gentium: vt ſis ſalus mea vſqꝫ ad fines terre. Ex quibus patet ꝙ nomina ſiue loca ſupradicta nō ſunt intelligēda etiā ſecūdū Hebreos ſolū ad literam: ſed ſolū ſpiritualiter pro tota eccleſia/ a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum diffuſa. Unde dicit Rabbi Salo. ſuper zecha. ix. ꝙ ꝓphete nō ſunt locuti niſi ad tp̄s Meſſie/ qꝛ nihil eſt ſcriptū in lege vet. gratia ſui: ſed omnia referuntur ad Chriſtum vt dictū eſt.

(Marginalia: F Nota. — Queſtio.)

In quarto capitulo exponuntur nomina diuine legis.

(Marginalia: G No. de nominibus diuine legis.)

Ad cuiꝰ intellectum eſt aduertēdum ꝙ lex domini ſcđm ꝙ habet diuerſos effectus ⁊ reſpectus ita diuerſis nominibus nuncupatur. Nā inquantum eſt a deo lata/ ⁊ in quātū ligat ⁊ obligat hominem: dicitur lex domini. ſed in quātū eſt a deo ꝓlata ⁊ ſcripta in tabulis: dicitur ſermo domini ſiue eloquium domini. ſed in quantū prohibet mala fieri dicitur precepta ſiue preceptū. in quantum autē admonet bona fieri/ dicitur mandatum ſiue mandata. Sed in quātum eſt teſtificata a deo ⁊ prophetis/ dicitur teſtimonium domini. Sꝫ inquantum per legem cognoſcimus volūtatem domini/ dicitur voluntas domini. Sed inquantum fuit confirmata per mortem Chriſti teſtatoris/ dicitur teſtamentū domini. Sed inquantum iuſtifi

cat obſeruātes: dicif iuſtitie ſiue iuſtitia dñi. Sed operationes que fiunt ſcđm iuſtitiam dicūtur iuſtificationes. Sed punitiones premiationes que fiunt ꝑ iuſtitiā dicunť iudicia dñi. In quātū vero ducit ⁊ dirigit hoīes/ dicif via. Itē in quantū eius ſcripta oīa ſunt impleta in Chriſto/ dicif veritas. In quātū per le. ſumus liberati dicitur mīa. Itē in quantū deo pacificati: dicitur pax. Itē dicitur arbor ſiue lignum vite: ⁊ hoc methaphorice. Nā ſicut Adam colēdo illam arborem vite ⁊ comedēdo eius fructum: iuxta preceptū dñi fuiſſet preſeruatus ab omni infirmitate ⁊ morte: ⁊ in tp̄e ſuo collegiſſet ⁊ adeptus fuiſſet immortalitatē: ⁊ poſt magnū tēpus tranſlatus eſſet in vitam meliorē ſcđm Auguſt. ita deus poſt lapſum dedit homini hāc legem loco illius ligni vite: vt eam ſeruaret ⁊ coleret expectādo ex ea fructū vite. Et Patres vete. teſta. eam ſeruarunt vſqꝫ ad tēpus Chriſti. Et ſic ex ea receperūt fructū in tempore ſuo. ſ. fructum redemptionis. ⁊ ſic eandē legem ſcđm veritatē colentes nos expectamus fructū glorie. Iſta arbor ſicut in primo aduentu Chriſti facit fructū gratie ⁊ noſtre redemptionis: ita ⁊ in ſecundo aduentu faciet fructū glorie. Itē lex dñi dicitur etiā vinea dñi. Nā ſicut vinea primo plantať: ⁊ poſtea fecit palmites ⁊ exinde vuas: ex quibus expreſſis in torculari extorquetur vinum in tēpore ſuo: ita pariter Chriſtꝰ in ꝓ̄ncipio dedit legē nature que fecit folia ĩ Noe ⁊ Abrahā. ⁊ ſic icepit facere vuas in Dauid ⁊ ꝓphetis: que mature fuerūt in aduentu Chriſti ex quibꝰ Chriſtꝰ expreſſit ⁊ extorſit vinum eccleſiaſticorū ſacramētorū in torculari crucis. ⁊ ex eadē lege ve. extorſit veritatē euangelicā quā nos colimus ⁊ obſeruamus. ex qua extorquemus ⁊ extorquebimus vinum glorie in die iudicij ⁊ etiā in fine cuiuſlibet fidelis ex quo pꝫ ꝙ lex diuina accōmodate dicif vinea dñi. Matt. ij. ⁊. xxj. Que data eſt nobis ad colendū. Itē lex diuina dicitur etiā ſeges. nā ſicut frumentū primo ſeminatur ⁊ poſtea creſcit in herbā/ ⁊ exinde in granum ⁊ vltimo in area cum ventilabro ſeparatur granū a paleis: ⁊ granum reponiť in horreo ad ſuſtētandum vitam hoīm: palee vero comburuntur igni ⁊ proijciuntur beſtijs ad comedendū: pariformiter deus in principio ſeminauit legē poſt lapſum in Adā ⁊ Abel: que creuit in herbā in Noe ⁊ Abraham: ⁊ incepit facere ſpicas in Moyſe: ⁊ icepit facere granū ĩ prophetis. que quidē ſeges legis fuit matura in Chriſto. vnde dicit Chriſtus Luce. ix. meſſis quidē multa. Itē Joā. iiij. Aſpicite meſſes qm̄ albe ſunt. ſed hanc meſſem Chriſtus meſſuit ⁊ in ſua area crucis triturauit: ⁊ vētilabro ſuo granū euāgelice veritatis a paleis cerimonialiū ⁊ ceterorū legaliū ſeparauit. ⁊ granum ſacramentorū ⁊ legis euāgelice in horreo eccľie pro nobis repoſuit. ⁊ paleas cerimonialiū tradidit igni extinguibili. qꝛ cerimonias ⁊ cetera legalia totaliter reprobauit ⁊ eiecit ⁊ abdicauit. Et ſic ſicut iā recepimus granū ſacramentorū nunc expectamꝰ granum glorie poſt hāc vitā. Judei autē ceci ⁊ obſtinati adhuc comedūt folia cerimoniarū ſine fructu. ⁊ bibunt ſiue comedūt vinaciū ſine vino qđ iam exinde expulſum eſt. ⁊ ita comedūt paleas legaliū ſine grano tanꝙ beſtie. ¶ Et ſic pꝫ q̄ſo lex diuina ſiue ſacra ſcriptura nominať iſtis. xx. nominibus. ſ. lex dñi/ verbū dñi/ eloquium dñi/ ſermo dñi/ preceptū/ mandatū/ teſtamentū/ teſtimoniū/ iuſtitia/ iudiciū/ iuſtificationes/ via dñi/ ſemita dñi/ veritas/ mīa/ pax: arbor ſiue lignū vite/ vinea dñi: ager ſiue ſeges dñi: ⁊ hoc ſm̄ diuerſos reſpectus ⁊ effectus. ⁊ ideo q̄cunqꝫ aliqđ iſtorū nominum in ſacra ſcriptura ponitur ſemper eſt intelligenda lex diuina: que ſemper eſt diſtinguēda ſecundū ſuas etates vt dictū eſt tractatu. iij. regula. vij. veruntamen de vnoquoqꝫ iſtorū clarius dicetur in ſuis locis.

(Marginalia: Lex dñi dicif vinea. — H)

In quinto capitulo memorantur et exponuntur nomina diaboli ⁊ populi eius magis frequētata in ſacra ſcriptura.

(Marginalia: I de noībꝰ diaboli.)

vnde diabolꝰ dicif qꝛ diuiſus. qꝛ ab initio in veritate nō ſtetit: ſꝫ a deo diſceſſit. ⁊ ſicut ipſe fuit diuiſus: ita fuit etiā diuiſor. qꝛ hoīem a deo ꝑ peccatum ſeparauit. ⁊ continue inter homines zizaniam ſeminauit. Matth. xiij. ⁊ a veritate diuine legis nos ſeparare conatur. Secūdo dr̄ ſathanas. i. cōtrarius ⁊ aduerſarius: qꝛ ab initio nobis aduerſať ⁊ inimicať ⁊ omni veritati reſiſtit. Itē dicif pctōr. qꝛ ab initio peccat ⁊ mētitur. Jo. vj. Item dr̄ exterminator Apoc. ix. qꝛ hoīem extra terminos diuine viſionis ⁊ beatitudinis eiecit ⁊ cōtinue conatur extrahere. Itē dicitur mors Apoca. vj. quia hominem in mortē deiecit ⁊ actor mortis ip̄e fuit. ⁊ ſic hec ſunt nomina diaboli magis frequentata. Dicitur etiam Belial ⁊ Leuiathā: nā Belial interpretatur aſcēſus ſiue ſupbia. ⁊ Leuiathā. terribilis ⁊ vaſtās. Sed nomina ꝑpľi diaboli ſunt Sodome. egyptꝰ in epiſtola Jacobi. eo ꝙ tales ſunt obcecati in tenebris peccatorū. Itē dicif Babylon: qꝛ cōfuſio. Apoc. xvj. Quia inter mēbra diaboli nō eſt ordo ſed horror ⁊ cōfuſio: cū oēs ſeruiāt vitijs ⁊ malis cupiditatibꝰ. ⁊ ſic in eis nō ratio ſed ſenſualitas dominatur. Et ideo ꝑ talia nomina in ſcriptura cōmuniter populus ſiue mēbra diaboli aut heretici ⁊ infideles ⁊ mali intelliguntur.

¶ Tractatus Quintus.

(Marginalia: K de titulo in pſal.)

IN quinto tractatu exponūtur generaliter ⁊ explicātur tituli pſalmorū. Ad cuius intellectū eſt notādū qđ titulꝰ in pſalmis eſt cū ſacramento occulto aliquid ſignificās ꝓ̄ſcriptio. vñ per hoc ꝙ dicif preſcriptio/ denotatur ꝙ in tali titulo deſcribunť aliqui termini/ ſiue ꝙ talis fit ꝑ aliquos terminos. Per hoc autē ꝙ dicif aliquid notificans denotať ꝙ illi termini ponunť ad aliquid notificandū. Per hoc autē ꝙ additur cū aliquo ſacramēto/ denotatur ꝙ illi termini includūtur aliqđ ſacramētū de Chriſto ⁊ eccľia. Itē ſcđm alios: Titulus in pſalmis eſt quorūdā terminorū ſacramentū pſalmi continentium annotatio. que quidē deſcriptio idē ſignificat cū ſuperiori. ¶ Et ideo eſt notandū ꝙ ſex prenotanť in titulis pſalmorum. nā talis titulus aut notificat nomē pſalmi: aut perſonam aliquam: aut materiam pſalmi: aut modū cantādi: aut inſtrumētū cū quo cantabantur illi pſalmi: aut tempus in quo cātabantur. Nomina autē pſalmorū ſunt octo. ſ. pſalmꝰ. canticū. hymnus. intellectꝰ ſiue eruditio/ oratio/ alleluia. pſalmꝰ cātici. canticū pſalmi. Pſalmus dicitur quaſi ſermo laudatorius. Et ſic oēs

generaliter dicitur pſalmi. Cāticū dicit̄ inquā-
tū cantabat̄ voce humana. Hymnꝰ autē dicitur
inquātū dicit laudeȝ dei cum letitia. Alleluia di
citur inquātū cōtinet laudes dei ſimpliciter. Vn̄
dicit Rabbi Abenazra in prologo huiuſmodi/ ꝙ
hec eſt differētia inter hymnū ⁊ alleluia: qꝛ hym-
nus dicit ſimpliciter laudē: ſed alleluia dicit lau
dē ſimul cū deo. Nam allelu/ idē eſt qꝺ laudate:
ſed ia idem eſt quod deus. i. laudate deuȝ. Et ſic
alleluia includit ſimul deū cū laude. Sꝫ iſta ſunt
ſatis friuola: qꝛ hoc idē dicit hymnus: niſi ꝙ ad-
dit letitiam. Sed alleluia dicitur inquātū in illo
pſalmo narrantur beneficia dei. Intellectꝰ vero
ſiue eruditio dicit̄ inquātū ille pſalmus cōtinet
aliquod myſteriū ꝓfundū a ſpū ſancto ꝓphetice
reuelatū. Oratio dicit̄ inquantum in illo pſalmo
fit aliqua petitio. Canticum vero pſalmi dicitur
No. de pſonis in titulis pſalmorū. Nota.
inquātū ille pſalmus cantabatur ſimul cū inſtru
mēto muſico. Sed erat iſta differentia. Nam qñ
chorus cātorū incipiebat primū verſum pſalmi/
⁊ inſtrumētum ſonabat verſum ſequētem/ tunc
dicebatur cāticum pſalmi. Sed quando inſtrumē
tum incipiebat pſalmum/ ⁊ chorus ſequebat̄ ſm
verſum: tūc dicebatur pſalmus cantici. Et ſic pꝫ
ꝙ iſta octo ſunt nomina pſalmorū in titulis pre-
notata ⁊ nō plura. Secundo prenotatur qñq; in
titulis aliqua perſona. Sed illa perſona poteſt eſ
ſe triplex. Nam quādoq; prenotatur ⁊ preſcribit̄
perſona actoris ipſius pſalmi: vt qñ dicitur pſal-
mus Dauid. Quādoq; autem perſona cantoris vt
cū dicitur ipſi Aſaph ſiue filijs Chore. Quādoq;
vero pſona de qua eſt pſalmus: vt cū dicit̄ in Sa-
lomone vel Doech pſalmo. lj. Tertio ī titulo quā
doq; prenotatur materia de qua eſt pſalmus ſiue
ex qua eſt pſalmus. vt cum dicitur/ cum Dauid fu
geret a facie Abſalon. Quarto prenotat̄ quādoq;
in titulo modus cantādi. vt cum dicitur in fineȝ/
ſiue ad victoriam/ ſiue ſuper octauam: qꝛ tūc vnꝰ
chorus conabat̄ ſuperare alium in eleuatione vo
cis. Sed hoc non fiebat ſine ſacramēto vt patebit
ſuis locis. Quinto quādoq; in titulo prenotatur
inſtrumentum cū quo pſalmus cantabatur. vt cū
dicitur/ In organis Dauid. Sexto qñq; in titulo
prenotatur ⁊ notificatur tempus in quo pſalmꝰ
cantabatur: vt cū dicitur pro torcularibꝰ/ ſiue pri
ma/ aut quarta ſabbati. Sed omnia iſta nō fiebāt
ſine ſacramēto vt patebit: ⁊ dicit Rabbi Abenaz-
ra quod qñ in titulis ponit̄ ad victoriā ſiue in fi-
nē/ aut canticū: ſemper prenotabat aliqꝺ futurū.
Item dicit Camby in ꝓlogo huiꝰ libri ꝙ omnes
pſalmi qui intitulantur ad victoriā/ ſiue in finē/
ſiue in organis/ loquunt̄ de Meſſia ⁊ ſemper de-
notant aliquod myſterium profundum. Itē dicit
ſcꝺo ꝙ Dauid fecit oēs pſalmos qui ſunt ſine titu
lo. Itē dicit tertio ꝙ Dauid non ſolum fecit pſal-
mos in perſona ſui: ſed etiā in perſona aliorum:
ſcilicet ī perſona Adā hariſon. i. primi hominis/
⁊ in perſona Moyſi. Vnde qñ dicit̄ oratio Moyſi
viri dei/ nō ponitur ibi Moyſes ꝙ fecerit pſal. iij.
ſed quod fecit Dauid pſalmū illū in perſona ipſiꝰ
Moyſi: inquantum introducit ipſum ad loquen
dum. Et ſic eſt dicendū de pſalmo. xvij. qui intitu
latur in Salomone. Et ſic dicimꝰ nos quod mul
ti pſalmi ſunt facti in pſona illiꝰ qui introducit̄
ad loquendum: ſicut in pſal. iij. ⁊. xv. ⁊. xx. ⁊ multi
facti ſunt in pſona eccleſie ſiue corpis myſtici vt
eſt ps. v. Et multi ſunt facti in pſona ipſius Ade
cū ſua poſteritate fideliū: vt eſt pſalmus. vj. ⁊. xij.
Et ideo debet diligēter aduertere lector que pſo-
na introducitur ad loquēdū in quolibet pſalmo/
⁊ cuius eſt vox ſiue locutio: quia aliter nō pōt ha
beri vera ītelligētia pſalmi. Et etiā preter pſonā
actoris pſalmi eſt pnotāda ⁊ valde ꝯſiderāda pſo
na introducta ad loquēdū in pſalmo: ſicut in co-
medijs ⁊ tragedijs prenotant̄ ⁊ cōſiderant̄ pſone
introducte: qꝛ nūq̄ loquit̄ autor. Ex quo pꝫ qꝺ
oēs particule in titulis poſite ſunt valde notāde:
qꝛ nulla ponit̄ ſine magno ſacramento. Nam vbi
cūq; ponitur in finē prenotatur ꝙ ille pſalmꝰ di-
rigit nos in Chriſtū qui eſt finis legis. Et ſic Da-
uid ꝑ illū pſalmū dirigebat illū populū in Chri-
ſtū Meſſiam futurū: qꝛ in illo pſalmo loquebat̄
prophetice de Chriſto futuro quem ille ppl's tāq̄
finē illius legis expectabat: in quē tēdebat ⁊ pere
grinabat̄. ¶ Itē ſunt etiā attendenda ⁊ cōſiderā-
da inſtrumēta muſicalia que noīant̄ in titulis et
in pſalmis: que ſunt. vij. ſcꝫ Pſalteriū/ Cithara/
Tympanū/ Chorꝰ/ Organū/ Cymbalū/ Tuba. ⁊
Quorū quodlibet nō ponit̄ ſine ſacramēto: imo
ſignificabat aliqꝺ myſteriū futurū de Chriſto ⁊ ec
cleſia. Nā pſalteriū eſt inſtrumētū muſicale qua-
drāgularis figure altera parte longiori habēs de
cē chordas principales. Per qꝺ ſignificabat̄ my
ſtice lex euāgelica: que primo eſt quadrāgularis:
qꝛ per quatuor euāgeliſtas fuit ſcripta ⁊ teſtifica
ta. Quorū duo ſunt maiores ⁊ de viſu. ſ. Joānes ⁊
Mattheus: ⁊ duo minores de auditu. ſ. Lucas ⁊
Marcus. ¶ Itē ſcꝺo ꝙ lex euāgelica habet deceȝ
chordas. ſ. que cōtinet in ſe decē euangelica my-
ſteria. ſ. primo myſteriū trinitatis. Scꝺo myſte-
riū incarnatiōis ⁊ natiuitatis. Tertio myſteriū
predicatiōis. Quarto myſteriū miraculorū opa-
tiōis. Quinto myſteriū mortis ⁊ paſſiōis. Sexto
reſurrectiōis. Septimo aſcēſiōis. Octauo ſpūs
ſancti miſſiōis. Nono gentiliū vocatiōis ⁊ totius
eccl'ie cōgregationis. Decimo future glorificatio
nis. Hec ſunt decē chorde pſalterij euāgelici. Et
hoc dicit̄ pſalteriū decachordū figuratū per illud
pſalteriū materiale cū quo cātabant̄ pſalmi leg.
vet. Itē lex euāgelica dicitur etiā moraliter pſal-
teriū decachordū inquātū cōtinet decē precepta
moralia. Et ſic in hac eccl'ia militāti cōtinue cā-
tamus pſalteriū morale ꝑ obſeruātiā decē prece-
ptorū. Scti vero ī celo cantāt pſalteriū anagogi
cū decem fructuū ⁊ gaudiorū glorie ⁊ felicitatis.
Itē cithara q̄ eſt triāgularis figure. Primo ſigni
ficabat myſteriū trinitatis. ſ. tres perſonas diui-
nas in vna ſubſtātia ⁊ eſſentia. Scꝺo ſignificabat
vnā eccl'iam ceptā triplici nutu. ſ. fidei ſpei ⁊ Cha
ritatis. Nā in tota lege euāgelica nihil ꝑcipit̄ ni-
ſi q̄d credēdū/ quid agēdū/ quid ſperādū. Itē ſigni
ficabat anagogice ſtatū future beatitudinis que
cōſiſtit in viſiōe ⁊ tentione ⁊ fruitiōe. Vnde. xxiiij.
chorde ipſiꝰ cithare triāgularis ſignificabāt. xx
iiij. ſeniores cātātes. Sanctꝰ/ Sanctus/ Sanctꝰ/
in cōſpectu agni. Itē tertio tympanū ſignificabat
myſteriū paſſionis Chriſti ſpecialiter: qꝛ fuit per
cuſſus. Itē quarto per organum ſpecialiter ſigni
ficabat̄ myſteriū reſurrectiōis. Itē quinto ꝑ cho-
rū ſignificabatur myſteriū glorificationis. Sexto

T
No. de inſtrumētis muſicalibus pſalmorū.

M

De Cithara.

per tubā ſignificabat̄ myſterium aſcenſionis. Se
ptimo per cymbalum ſignificabatur myſteriū vo
cationis gentiliū ⁊ cōgregatiōis in vnam eccle-
ſiam. Ideo quādo Dauid aut ſacerdotes in tēplo
cantabant pſalmos cū pſalterio decē chordarū/
nihil aliud intelligebāt niſi vocare Chriſtū vt ve
niret in carnē ad implēda illa decē myſteria euā
gelica. Et ſic eſt dicendū de ceteris inſtrumentis
Nos autē iam cantamus pſalterium euangelicū
agendo gratias pro beneficijs illis iam receptis.
Ex quibus pꝫ: ꝙ qñ ponunt̄ in pſalmis ⁊ memo-
rantur talia muſicalia inſtrumenta nō debemꝰ ſi-
ſtere in litera materiali: ſed trāſire ad ſenſum ſpi
ritualē ⁊ ad myſteria euāgelica que ſignificabāt
illa materialia inſtrumenta. Itē qñ in pſalmis/ ſi
ue in titulo alicuius pſalmi ponit̄ aliqꝺ tēpus in
quo cantabant̄/ puta pro torcularibꝰ/ aut ꝓ dedi-
catione tēpli: tūc debemus recurrere ad myſteria
illarū feſtiuitatū: puta quid ſignificabāt futurū in
nouo teſtamēto. Et ſic ſunt exponēdi tituli/ ⁊ etiā
pſalmi illius tituli: prout latius patebit in ſuis lo
N
Nota de diapſalmate.
cis. ¶ Alterius eſt tertio notādū ꝙ in Pſalterio
lxx. interpretum preter titulos cōmunes reperiū
tur quidā particulares tituli ſcripti in rubeo qui
dicunt̄ diapſalmata/ ⁊ hoc ſub numero. vij. Et hoc
in medio quorūdā pſalmorū/ ⁊ qñq; in principio.
De quo diapſalmate nulla eſt certitudo apud he
breos. imo inter ſe multipliciter diſcordāt. Nam
quidā dicūt ꝙ eſt mutatio metri. quidā aūt ꝙ eſt
cōmutatio ſiue pauſatio cantus. quidā vero ꝙ eſt
mutatio ſententie. Sed hoc nō placet beato Hie-
ronymo in epiſtola ad Marcellam. Sed dicit ꝙ
vbi greci habēt diapſalma literis rubeis/ Hebrei
habēt Sela qꝺ ſignificat ſemꝑ. Et ſic Aquila vbi-
cūq; reperit ſela ſic ſcriptū ipē traduxit ſemꝑ. lxx.
vero ⁊ Symmachus ⁊ Theodocion traduxerunt
diapſalma. Sed beatꝰ Hieronymꝰ ſequēs Aqui-
lam tranſtulit ſemꝑ in latinū in ſua traductiōe.
Sed in veritate nullam videt̄ importare rationē.
Nā quaſi in infinitis verſibus pſalmoruȝ reperit̄
hoc aduerbiū ſemꝑ: vbi nō ſcribit̄ diapſalma tali
modo literis rubeis: qꝛ ſolum reperiunt̄. viij. dia-
pſalmata ſic in rubeo ſcripta in medio pſalmorū.
Et quandoq; bis aut ter in eodeȝ pſalmo. Et ideo
Aug. aliter dicit. vnde dicit: q; ſicut ſymplaſma di
citur cōtinuatio pſalmi apud grecos: ita diaplaſ-
ma dicit̄ diuiſio pſalmi: ſiue manifeſte ſententie.
Nā manifeſte videt̄ ꝙ vbi ponit̄ diapſalma eſt di
ſtinctio/ ſiue mutatio ſententie in eodeȝ pſalmo.
Et ſic Caſſiodorus ſequendo ſententiā Auguſti-
ni/ vbicūq; repperit diapſalma ſemꝑ fecit diuiſio
nem in litera ſui cōmēti ⁊ in ſententia. Sed licet
hoc ſit bene: ⁊ vere dictū: qꝛ diapſalma realiter ſi
gnificat diuiſionē pſalmi tñ adhuc poſitio Augu-
ſtini nō euacuat totā cauſam huiꝰ myſterij/ quare
hoc nomē diaplaſma ꝑponat̄/ ſiue interponat̄ li-
teris rubeis/ ſiue alteriꝰ coloris. ¶ Et ideo eſt ad
O
uertendū ꝙ ſi bene inſpexerimus titulos pſalmo
rum/ potius pro maiori parte denotāt modū can-
tandi q̄ materiā. Nā Dauid q̄ ordinauit diuinuȝ
cultum in tabernaculo/ ⁊ diſtribuit pſalmos in ꝓ
prijs feſtiuitatibꝰ: ⁊ ſic ītitulauit eos: ſicut eccl'ia
nunc intitulat hymnos appropriatos ſingulis fe
ſtiuitatibꝰ. ⁊ ꝑcepit Dauid vt cantarent̄ illi pſal-
mi cū ceteris inſtrumētis ſignificātibꝰ myſteria
cōtēta in illis pſalmis. Et ſic in titulo pſalmi me-
morabat īſtrumēta determinata cū quibꝰ pſalmi
cātabāt̄. Et etiā explicabat modū cātādi vt ſupra
dictū eſt: vt vnuſquiſq; chorus ſciret ſcꝺm vices
ſuas quē pſalmū deberet cātare in qualibet feſti
uitate ⁊ ꝑ quē modū. ⁊ talis modus qñq; explica-
tur in titulo. Et ſic Dauid intitulauit pſalmos ſi-
cut Terentiꝰ intitulauit ſuas comedias/ explicā
do modū cantandi ⁊ pſonas ⁊ inſtrumēta cuȝ q̄bꝰ
cantabant̄: cū dicit Acta ludis megalēſibꝰ duabꝰ
tibijs ⁊c. Itē Dauid qñq; diuidebat pſalmū queȝ
cantabat chorꝰ in ſua feſtiuitate/ ⁊ accipiebat vnā
particulā pſalmi abſciſſam alteri feſtiuitati cōmo
datā ⁊ appropriatā quā vocabat diapſalma. Et cā
tores in medio pſalmi vbi fiebat talis diuiſio ſcri
bebāt diapſalma ī rubeo/ vt cognoſceret̄ diuiſio
⁊ diſtinctio illius particule. Et ſic reperiunt̄. lxx.
diapſalmata. i. diuiſiones in toto pſalterio ſcꝺꝫ ri
tū cantādi q̄ fiebat tūc in tēplo Salomonis. Quē
modū etiā nos ſeruamus in aliquibꝰ pſalmis/ qꝛ
de toto pſalmo accipimus qñq; aliquā particulā/
⁊ cātamus illā in aliqua hora. Nā de pſalmo. xxx.
excerpimus ſex primos vſus. ſ. In te dñe ſperaui.
Et ſic relicta ſcꝺa parte pſalmi cātamꝰ primā par
ticulā in cōpletorio. Et ſic prima particula ꝓprie
dicit̄ diapſalma. i. partitio ſiue diuiſio pſalmi. Et
ſic etiā excerpimus ⁊ abſcindimus duos vltimos
verſus de pſalmo. xxix. ſ. Dñe refugium: et dicimꝰ
eos cū Gloria patri poſt Precioſa in ꝯſpectu dñi
ad primā. Et ſic illa ꝑticula ⁊ abſciſſio pſalmi di-
cit̄ diapſalma. ⁊ ſic ēt pſalmū. cxviij. Beati imma-
culati in via. q̄ habet. xxij. octonarios diuidimꝰ in
xj. partes ponēdo duos octonarios ī qualibet par
te/ et ponimus eos prima/ ⁊ tertia/ ⁊ ſexta/ et nona
horis. Que quidē partitiones dicunt̄ diapſalma
ta. Et ſic patet quid eſt diapſalma. Item per oppo
ſitum etiaȝ eccleſia latina facit alqua ſympſalma
ta. i. cōtinuationes multorum pſalmoruȝ. Nā qñ
q; dicit duos pſalmos ſub vno Gloria patri/ vt in
laudibus dicimus. Deus deus meus. ⁊ Deus mi-
ſereat̄ noſtri ſub vno Gloria patri. Et poſtea in fi
ne dicimꝰ tres pſalmos. ſ. Laudate dñm de celis.
⁊ Cantate dño/ ⁊ Laudate dñm ī ſctis eiꝰ. ſub vno
Gloria pri. Et iſta talia dicunt̄ ſympſalmata/ ſiue
apopſalmata. i. cōtinuatiōes ſiue appoſitiōes di-
uerſorū pſalmorū. Ita q; ſicut diapſalma ē diuiſio/
ſiue ꝑtitio pſalmi: Ita ꝑ oppoſitū ſympſalma/ ſi-
ue apopſalma eſt cōtinuatio/ ſiue appoſitio pſal-
morū: quando vnus pſalmus apponitur alteri: et
continuatur cuȝ eo. Et ſic patet quid eſt/ aut quid
ſignificat diapſalma: quare literis rubeis ſcribe-
batur/ qꝛ ſignificabat diuiſionē/ ſiue partitionem
pſalmi factam in illa parte pſalmi ꝓpter cās iaȝ
dictas. Sed q̄d dicendū ad beatū Hieronymū vi-
ruȝ tante autoritatis: qui dicit ꝙ Sela ſignificat
ſemꝑ? Ad hoc reſpondetur ꝙ hoc nomen Sela in
hebreo erat tunc equiuocū ad ſemꝑ ⁊ ad ꝑtitionē.
Et ideo. lxx. cū Symmacho ⁊ Theodocione cepe-
runt vnā ſignificationē ⁊ veram. Aquila autē qꝛ
ignorauit hanc equiuocationē cepit tantū vnā ſi
gnificationē ſibi notam/ ⁊ hunc ſecutus eſt beatꝰ
P
Nota.
Hieronymus. ¶ Vnde eſt aduertendum ꝙ multa
fuerūt in primo tēplo quantū ad diuinū cultū: q̄
poſtea fuerunt ignorata in ſecundo templo/ vt ait
Joſephus: qꝛ in ſecundo templo non fuit ſeruatꝰ

totaliter idem ritus cantandi pſalmos: imo mul
ta fuerunt omiſſa ⁊ ignorata ꝓpter deſtructioneʒ
primi templi ⁊ ciuitatis: qꝛ cū magno labore reuo
cauit Eſdras ſacerdotes ⁊ illū populū ad cultū di
uinū in ſecūdo tēplo: ⁊ ſic nō potuerūt oīa recupe
rare que fiebant in pⁱmo tēplo. Imo dicit Joſephꝰ
ꝙ nō ſolū ꝑdiderūt Judei exiſtētes ī Babylonia
cultū diuinū: ⁊ obliti ſunt ritus colēdi deū. Sʒ ēt
obliti ſunt literas ⁊ liguā hebreā: ⁊ ideo Eſdras
alios characteres literarū repperit quibꝰ reſtau
rauit ⁊ ſcripſit legē/ vt inquit Hierony. in ꝓlogo li
bri regū. Non ergo eſt mirū Judei moderni poſt
deſtructionē ſecundi tēpli a finibus ſuis electi et
per totū orbē diſperſi perdiderūt oēs ritus colen
di deū antiquos/ ⁊ linguā hebreā ⁊ ignorāt mul
tas ſignificationes ⁊ equiuocationes vocabuloꝝ:
⁊ ideo inter eos ſunt multe cōtradictiōes ⁊ diſcor
die in literali expoſitione ſcripture vete. teſt. Et
ideo nulla fides eſt eis adhibenda: qꝛ neſciūt qd
dicunt propter longam obliuionē. Et ideo eſt ma
gis credendū. lxx. interpretibus ⁊ ipſi Joſepho: q
fuerūt multo tpe ante deſtructionē ſecūdi tēpli: q
melius nouerūt ritus colēdi deū/ ⁊ ſignificatiōes
vocabulorū hebraicoꝝ ꝙ Aquila ⁊ Thalmudiſte
quos ſequitur beatus Hieronymꝰ in hac parte:
quia Judei moderni multas ſignificatiōes voca
bulorū ignorāt/ vt latius dicetur in ſequenti tra
ctatu. Et ideo Judei iam neſciunt quid dicant in
titulis pſalmorū: nec in ceteris ritibus antiqs.

¶ Tractatus Sextus.

QUantum ad ſextum tractatuʒ qꝛ
totum teſtamētū vetus eſt tractū ex
hebreo in grecū ⁊ latinū/ ⁊ multe ⁊ di
uerſe ſunt huiuſmodi interꝑtatiōes:
ex quibꝰ eſt eligenda vna ad exponē
dum librū pſalmoꝝ: ideo tria ſunt premittenda ⁊
vidēda in hoc ſexto ⁊ vltimo tractatu. Pⁱmo vnde
habuit ortū lingua hebrea/ ⁊ in quo differt a chal
dea ⁊ ab arabica ⁊ ſyra. Scdo qui fuerūt interpre
tes maioris autoritatis. Et que fuit cauſa diuerſi
tatis eorū. Tertio que eorū interpretatio in libro
pſalmorum ad exponenduʒ nobis ſit magis eligē
Q Nota vñ habuit ortuʒ lingua hebrea.
da. ¶ Quantū ad primū eſt notādū ſʒ ꝙ dicit Al
bumaſar in ſuo ītroductorio: ꝙ Noe poſt diluuiū
deſcēdit a mōtibus armenie ⁊ venit in Chaldeā
⁊ quia vidit terrā aptā ad ſcientiā/ eo ꝙ eſt ſita in
quarto climate: ideo decreuit ī ea manere cū filiꝭs
ſuis ⁊ nepotibꝰ/ quos docuit aſtronomiā/ ⁊ artes
mathematicas: ⁊ naturalem philoſophiā. Poſt
ea chaldei docuerunt arabes ⁊ phenices. Sʒ ara
bes docuerūt egyptios ⁊ ethiopes. phenices au
tē docuerūt grecos/ ⁊ greci latinos: ⁊ ſarmathas.
Et ſic ſemper manent alique diuerſitates in lite
ris ⁊ linguis/ ⁊ alique ſimilitudines in ſonis lite
rarum. Ex quibus patet ꝙ in prima etate iā erāt
litere/ vt dicit Liſander. Nam enos incepit īuoca
re nomen dñi Geū. iiij. ergo iam habebat literas
quibus cōmendabat memorie oratiōes quas cō
ficiebat. Et ſic Noe nutritus in prima etate iā ſci
uit literas/ que litere ⁊ lingua dicebātur natura
les/ eo quod in lege nature fuerunt tradite: quas
literas ⁊ linguam Noe docuit filios ⁊ nepotes ī
ſecūda etate poſt diluuium. Et ſic illa lingua na
turalis cū literis durauit vſq; ad Heber ⁊ Falec.
In cuius tēpore facta eſt cōfuſio ⁊ diuiſio lingua
rum in Babylonia. Unde dicit Aug. xvi. de ciui.
cap. xj. quod illa ligua naturalis māſit in Heber
⁊ filiꝭs ſuis: ideo dicitur hebrea ab heber. Sʒ he
brei dicunt ꝙ illa lingua naturalis totaliter fuit
extincta in illa confuſione Babylonie. Sed in ve
ritate hoc nō eſt neceſſe ꝙ illa ligua naturalis to
taliter extingueret/ ſed ſufficit ꝙ fuerit facta cōfu
ſio ⁊ mutatio ex illa lingua ī multas alias ꝑ mu
tationem aliquarum literarū in principio dictio
nū aut in fine. Et manſit aliqua ſimilitudo ⁊ diſſi
militudo inter linguas maxime vicinas/ vt patet
manifeſte. Sed cū hoc ſtat ſm Aug. ꝙ manſit illa
lingua naturalis integra ⁊ ꝑfecta apud filios He
ber ⁊ ſuos ſucceſſores/ ⁊ iſta fuit lingua Chaldai
ca/ vt manifeſte ptʒ. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt ad
uertendū/ ꝙ ſicut lingua Gallica ⁊ Hiſpana cōue
niunt cū Italica ſiue latina/ eo ꝙ deſcendūt ab il
la: nā Romani cogebant Hiſpanos ⁊ gallos: qbꝰ
dñabantur/ loqui more Romano: eo etiā ꝙ Roma
ni habebāt plures colonias in Hiſpania ⁊ galliꝭs
⁊c. Et ſic tam galli ꝙ hiſpani loquuntur romanū
quaſi in quibuſdā literis ⁊ ſyllabis. Et ſic lingua
hiſpana moderna nil aliud eſt niſi lingua Roma
na obliquata. Et ideo hiſpani ꝓ maiori parte ītel
ligunt linguam italicam ⁊ ecōtrario: eo ꝙ iſta de
ſcendit ab illa. Et etiā hiſpani intelligūt linguā
gallicā/ eo ꝙ ambe deſcendūt ⁊ deriuanť ab itali
ca ⁊ latina. Idem ergo pariter eſt dicendū de lin
gua hebraica/ ⁊ ſyra/ ⁊ arabica. Nā qꝛ oēs deſcen
dunt a chaldaica: vt dicit Albumaſar: ideo oēs ſe
intelligunt inter ſe/ ⁊ oēs intelligunt faciliter lin
guā chaldaicā/ vt manifeſte ptʒ intuentibꝰ. Nam
pro maiori parte vocabula hebraica non differūt
ab arabicis ⁊ Chaldeis niſi mutatis qbuſdā lite
ris aliqñ in principio/ aut in fine. Et ideo iudei fa
ciliter addiſcūt arabicū ꝓpter vicinitatē lingue.
Sʒ cauſa quare lingua hebrea deriueť a chaldea
fuit ꝙ Abrahā vir chaldeꝰ exiuit a chaldea ⁊ meſo
potamia/ q̄ eadē eſt/ ⁊ venit in terrā chanaan que
eſt in ſyria citra euphratē/ ⁊ ibi loquebať chaldai
ce cū filiꝭs ⁊ familia ſua. Sed per longā tpis morā
illa lingua fuit obliquata cōuerſando cuʒ chana
neis. Sed qꝛ chananei ⁊ omnes ſyri vocabant he
breos oēs venientes vltra flumen euphratē: ideo
oēs de familia Abrahe loquētes illa ligua appel
labant hebreos/ ⁊ illā linguā appellabāt hebreā.
Nam hebreus interpretať tranſiēs peregrinꝰ/ ve
niens vltra. Sed qꝛ Abrahā cū ſuis venerat vltra
de chaldea ideo appellabāt ipſum hebreū cū om
nibus ſuis. Ideo dicitur Gene. xxiiij. quod venit
Abrahaʒ hebreus/ quaſi homo peregrinꝰ veniēs
vltra euphratē. Et ſic exinde omnes ſunt dicti he
brei quaſi peregrini ⁊ vltra fluuiani ⁊ chaldei. Ex
quibꝰ ptʒ ꝙ Abrahaʒ fuit chaldeus/ ⁊ lingua ſua
que diciť hebrea fuit chaldea. Et ſic ligua hebrea
eſt lingua chaldea obliquata/ ⁊ aliqualiter altera
ta propter conuerſationē aliarū nationū. Iteʒ qꝛ
Iſmael filius Abrahe ⁊ Eſau filius Iſaac popula
uerunt arabiā: ideo lingua arabica eſt ipi hebrai
ce vicina ⁊ ſimilis. Et ſic lingua ſyriaca/ ⁊ arabica
vʒ lingua chaldea alterata ⁊ obliquata/ inter q̄s
eſt tāta vicinitas/ vt ait Hieronymꝰ in ꝓlogo ga
leato/ ꝙ ſe adinuicē intelligunt. Nam tota terra:
que eſt vltra Jordanem/ pertinet ad arabiaʒ. Sʒ

ab hierl'm vſq; ab Jordanē vix ſunt. xviij. miliaria.
Inde eſt ergo ꝙ beatꝰ Hieronymus: ita in breui
tpe didicit ita ꝑfecte literas ⁊ linguam hebream/
eo ꝙ habitauit in terra ꝓmiſſiōis ferme ꝑ. xl. an
nos: in qua terra oēs vulgares loquebanť indiffe
rēter arabice ⁊ ſyriace. Et ſic Hieronymꝰ iā pra
cticus in lingua arabica ⁊ ſyriaca faciliter trāſi
uit in linguā hebream ⁊ chaldaicam ꝓpter vicini
tatem linguarū. Nā ipſe priꝰ nouit arabicū: nam
immediate ex arabico in latinū trāſtulit librum
Job/ vt ipſe ait in ꝓlogo eiuſdē libri. Et ſic ptʒ ꝙ
lingua hebrea nil aliud eſt niſi lingua chaldaica
quā Abrahā duxit in terrā chanaā ſiue Paleſti
nā. Que poſtea fuit obliquata ꝓpter ꝯuerſationē
R
chananeorū. Etiā fuit magis obliquata/ dū ipſe
ppl's deguit vltra cētū annos ī terra egypti. Et
ſic in hac lingua ſcripſit Moyſes legem dñi: ſiue
pentateuchū/ ⁊ ī eadē lingua fuit ſcriptū reſiduū
veteris teſta. ⁊ in eadeʒ lingua fuit tota ſcriptura
per Eſdraʒ ſcripta poſt captiuitatē Babylonis/
ſed forſan nō eiſdē characteribus literarū/ vt ait
Hieronymꝰ in ꝓlogo galeato: ⁊ ſic illa lingua ⁊ li
tera durauit ⁊ perſeuerauit vſq; ad xpm ⁊ deſtru
ctionē ſecūdi tēpli. Sʒ poſtea iudei expulſi a fini
bus ſuis ⁊ mixti inter alias nationes obliti ſunt illā
linguā ⁊ multas ſignificatiōes vocabulorū: nec
ſciūt alia vocabula hebraica niſi tm̄ illa que ponū
tur ī ſcriptura. Et etiā ignorāt magnā partē ſigni
ficationū illorū. Sed qꝛ poſt expulſionē iudeorū
Syri ⁊ Arabes inhabitarūt illā terrā: iō oēs vul
gares loquebanť Arabice ⁊ Syriace īdifferēter.
Et ſic ptʒ vñ habuit ortū lingua hebrea ⁊ eiꝰ lr̄e.
S No. de interꝑtibꝰ ſacre ſcripture.
¶ Quātū ergo ad ſcdm eſt dicendū/ ꝙ cauſa ⁊ mo
dus/ quare iſta ſacra ſcriptura ꝑuenit ad grecos ⁊
latinos/ fuit iſta. Nā ſm Ariſteum ⁊ Euſebium
de preparatiōe euāgelica libro. viij. ⁊ Augu. xviij.
de ciuitate dei. cap. xlij. ⁊ de doctri. chriſtiana. ca
pitu. x. Appropinquāte tpe aduētꝰ Meſſie ſpūs
ſanctus cuiꝰ eſt ꝓuidere de eccleſia ſua regenda:
preuidens futurā cecitatē ⁊ obſtinationē Judeo
rum: ⁊ conuerſionē gentiliū/ ⁊ ex omnibꝰ linguis
⁊ nationibus in vnā eccleſiam ⁊ fidem congrega
tionē/ tunc per. ccl. annos ante aduentū chriſti in
iecit cupiditatē animo Ptolemei philadelphi re
gis egypti habendi ſcripturā/ ſiue legē Judeorū
in ſua bibliotheca inter ceteros codices ⁊ faculta
tes. Et ſic miſit nūcios ad Heleazarū ſacerdotē:
qui miſit ei. lxxij. viros peritiſſimos in lingua he
brea ⁊ chaldaica ⁊ greca/ qui interpretati ſunt to
tā ſcripturā veteris teſt. ex hebreo in grecū/ nemi
ne in aliquo diſcrepante: imo oēs in eandē ſentē
tiā fuerūt cōformes ⁊ cōuenientes. quā interpreta
tionē Ptolemeꝰ repoſuit in ſua bibliotheca ⁊ co
luit cū maxima reuerētia. Et hāc primā interpre
Spūs ſanctꝰ ꝓcurauit interpretationē ſcripture ꝓpter quinq;.
tationē/ vt ait Euſebiꝰ/ ꝓcurauit ſpūs ſanctus an
te aduentū Chriſti ꝓpter quinq;. Primo ne Ju
dei poſt aduentū Chriſti in ſua ꝓteruitate ⁊ ceci
tate manentes ſcripturā vete. teſta. chriſtianis oc
cultarent. Scdo ne ipſam falſam ⁊ corruptā chri
ſtianis cōmunicarent. Tertio ne dicerent quod
chriſtiani ad ſuū libitū falſam trāſtuliſſent. Quar
to vt greci in quibus vigebat ſciētia/ ipſam habe
rēt: eo ꝙ primi erāt ad fidē cōuertēdi. Quinto qꝛ
latini qui oībus nationibꝰ dominabanť/ erāt ma
xime fidē chriſti amplexuri. Et ſic erat neceſſariū
vt ſcripturā ex grecis iam interpretatā haberēt/ ⁊
faciliter ex greco in latinum poſſent traducere.
¶ Sed qꝛ ex cōſequēti preuidit ſpūs ſanctus: qđ T
oēs Chaldei/ ⁊ Perſe/ ⁊ Medi/ ⁊ Parti/ ⁊ Ara
bes/ ⁊ Armeniꝭ/ ⁊ ceteri adiacētes populi ⁊ natio
nes erāt ad fidē Chriſti vēturi: ideo in principio
imperij Ceſaris auguſti quaſi. xlij. annis ante na
tiuitatē Chriſti ſuſcitauit Jonathā Abenhuziel
babilonicū in lege ⁊ ꝓphetis peritiſſimum: ⁊ iſte
trāſtulit totū teſta. vetꝰ ex hebreo in chaldaicū.
Sed ſcripſit illā trāſlationē literis hebraicis que
nō multū diſtant a chaldeis ſicut dictū eſt/ quā
traductionē iudei appellāt Tragū: que trāſlatio
magis exprimit ſenſum/ qꝛ magis fuit ſolicitꝰ tra
ducere ſenſum ex ſenſu ꝙ verbū ex vbo/ eo qꝛ ille
lingue ſunt valde vicine. imo ponit talia vocabu
la que magis explicāt ⁊ declarāt ſenſum ſicut fa
cit magiſter hiſtoriarū apud nos in texēdo hiſto
riā vete. teſt. Un̄ iſte Jonathā vbi nos habemus. No. bū Quāti fiat ab hebreis traductio Jonathan Abenhuziel.
Dixit dñs dño meo ⁊c. ipſe trāſtulit: Dixit dñs ver
bo ſuo. Que trāſlatio apud hebreos eſt tāte auto
ritatis ꝙ nullꝰ fuit auſus cōtradicere eiꝰ ꝓpter
viri peritiā ⁊ autoritatē/ tū ꝓpter eiꝰ ſanctitatē.
Nā dicūt Judei ꝙ qñ ille ſcribebat iſtā interpre
tationē ſi aliqua muſca deſcēdebat in chartā: tūc
ignis deſcēdebat de celo ⁊ cōburebat illā muſcā
ne ſibi inferret impedimētū/ abſq; leſione charte
⁊ manus illiꝰ. Sed qꝛ iudei moderni viderūt hāc
trāſlationē ita cōformē ⁊ fauorabilē fidei catholi
ce. Nā vbicūq; in ſcriptura ponitur vel noiať xp̄s
ipſe trāſtulit meſſias: vt ibi. Quare fremuerūt gē
tes aduerſus dñm ⁊ aduerſus Meſſiā eius. Et qꝛ
ex tali trāſlatione multi Judei cōuertebanť ad fi
dē/ ⁊ etiā frequēter ꝑ eā chriſtiani cōuincebāt Ju
deos in diſputationibus. Ideo Rabini iudeoruʒ
occultarunt illā trāſlationē/ ⁊ maxime illā que fa
cta eſt ſuꝑ pſalteriū: nec permittūt vt Judei ſim
plices videāt eam: etiā nec chriſtiani ꝓpter cau
ſas iā dictas. Sʒ hec trāſlatio habeť in vſu apud
chriſtianos chaldeos ⁊ pſas ⁊ medos ⁊ parthos/
⁊ ethiopes/ ⁊ arabes/ ⁊ armenios: eo ꝙ iſte natio
nes vtunť literis ⁊ lingua chaldaica ī rebꝰ arduis
⁊ ſacris: ſicut Hiſpani ⁊ Galli ⁊ Italici vtunť lin
gua grāmaticali latina in ſimilibus. Tpe autem
Hadriani a natiuitate Chriſti anno. cxliiij. poſtꝙ
Judei fuerūt expulſi a finibus ſuis/ ⁊ mixti extra
neis nationibꝰ ⁊ liguis: obliti ſunt linguā hebreā
⁊ antiquam/ ⁊ ritum colendi deū/ ⁊ ſignificatiōes
vocabulorum hebraicorū. ¶ Et ideo quidā proſe V
litus Ponticus nomine Aquila ex gentili factꝰ Aqla.
iudeꝰ ꝓpter quandā pulchrā iudeam filiā cuiuſ
dā magni diuitis Rabini Judeorū/ adhibuit ſtu
dium ſolicite literis hebreis ⁊ chaldeis vt place
ret ſocero ⁊ ceteris iudeis propter lucrum. Et iſte
ex hebreo in grecū trāſtulit totū vetus teſta. Sed
qꝛ iam nomē chriſtianorū incipiebat creſcere/ iō
in multis ꝑuertit ſcripturas. Et ideo Thedocion Theodociō
chriſtianus vtriuſq; lingue peritus/ vt confunde
ret peruerſitatē huiꝰ Aquile: idē vetus teſta. etiā
in grecū traduxit: hoc poſtea idē fecit Symmacꝰ.
Sed qꝛ iſti fuerūt ſectatores Hebionitarū: ideo
non habiti ſunt in magna autoritate apud eccle
ſiam. ¶ Origines autem omniū linguarū peritꝰ/ X
⁊ ſacrarū ſcripturarū ſubtiliſſimꝰ indagator vi Origenes.
dens tātam diuerſitatem in tranſlationibꝰ gre

cis/ oẽs trãſlationes habere procurauit: ⁊ ex oĩbꝰ ſub aſteriſco ⁊ obelo vnã correctam cõfecit: oſtendẽs editionẽ ipſorum. lxx. fuiſſe veriorẽ: ⁊ in hoc apparuit admirabilis labor ⁊ ingenium Origenis Et ſic tota eccleſia greca vtebaẗ tranſlatione ipſorũ. lxx. per Origenem correcta ⁊ aſteriſco ⁊ obelo notata. ¶ Tertio eſt iterũ valde aduertendũ: ꝙ cauſa tante diuerſitatis iſtarũ tranſlationũ eſt iſta. Nã chaldei/ ⁊ hebrei/ ⁊ arabes nõ habent vocales in literis ſuis/ ſed tantũ cõſonãtes. Sed vtunẗ quibuſdã pũctis appoſitis/ aut ꝓpoſitis literis cõſonãtibus loco vocaliũ: ſicut manifeſte videmus in literis arabicis. Et ſic tota ſacra ſcriptura fuit ſcripta per Eſdram ſine vocalibꝰ ⁊ ſine pũctis. Et ideo nõ ſciebãt legere ſcripturã legis ⁊ ꝓphetarum ante aduentũ Chriſti niſi magni magiſtri eorum ex longo ſtudio ⁊ conſuetudine/ eo ꝙ vocabula ſic poſita erãt multũ equiuoca ⁊ poterãt adduci ad diuerſos ſonos ⁊ ſignificationes ꝑ appoſitionẽ diuerſarum vocalium aut punctorũ. Et ideo. lxx. interpretes ſpiritu ſancto inſpirati/ ⁊ in lege/ ⁊ ꝓphetis peritiſſimi elegerunt ꝓprias ⁊ ꝟas ſignificatiões vocabulorꝫ hebraicorꝫ ⁊ ſecũdũ illas ſignificationes interpretati ſunt totũ vetus teſta. ⁊ ſic tranſtulerũt ex hebreo in grecum/ ⁊ nõ ſolũ verbũ ex verbo/ ſed etiam ſenſum ex ſenſu. Ideo multis in locis aliqñ mutarunt vocabula/ ⁊ aliqñ aliud addiderũt ad ſenſum explicãdũ/ ⁊ hoc fecerũt ex ſpiritus ſancti autoritate: qꝛ fuerũt veri prophete ⁊ pleni ſpiritu ſancto/ vt ait Augu. xviij. de ciui. dei ca. xliij. ⁊ Hieronymꝰ ſecũdo ꝓlogo ſuper Paralip. Et ſic dicit Auguſtĩ. quod tanꝗ ꝓphete ſunt habendi. Et ideo ceteris interpretibus nõ eſt adhibẽda tãta fides/ maxime iudeis: qui ſemꝑ conati ſunt auertere ſcripturas a vero ſenſu. ¶ Ad cuiꝰ intelligẽtiã eſt iterũ aduertẽdũ: ꝙ poſt cõuerſionẽ magni Cõſtãtini vidẽtes Rabini iudeorũ oẽs gẽtiles cum tãta deuotione ad fidem Chriſti cõuerti per totũ orbem/ ⁊ eccleſiam tanto fauore proſperari: ⁊ etiam ꝙ infinita multitudo iudeorum videntes manifeſtam veritatẽ per experientiã ⁊ miracula/ pariter cõuertebanẗ: ⁊ ſic deficiebãt queſtus ⁊ reditus ⁊ tributa rabinorꝫ. Hac igitur iniquitate cõmoti magna multitudo rabinorũ cõgregata fuit apud Babyloniã egypti que dicitur Cayre: vbi quãto magis caute potuerunt conati ſunt falſificare ⁊ peruertere ſcripturas a vero ſenſu ⁊ ſignificatiõe. Nã cõfinxerunt ſupra. v. vel. vij. puncta loco vocalium. Nã loco ipſius/ a/ cõfinxerũt virgulã trãſuerſam quã Pathah appellãt/ ⁊ aliã quã camem vocant/ ⁊ poſuerũt pro ipſo/ a/ ſub qualibet conſonante. Et pro/ o/ poſuerũt vnum punctũ ſupra/ qđ holez vocant. Et pro/ i/ ponũt punctum ſub cõſonante/ quod hirich appellant. Et loco ipſius/ e. ponunt duo pũcta ſic facta :/ que Sceua: vel tria ſic ∴ fctã qđ Segol appellãt. Et loco ipſius/ v/ ponũt tria ſic facta ⁝ que ſeloſa necudoth vocãt. Et ſic hec pũcta apponũt: vel ſupponunt in literis conſonãtibus loco vocaliũ. Et ſic iſto modo deduxerũt omnia vocabula ſacre ſcripture veteris teſtamẽti ad ſonos ⁊ ſignificationes prout eis libuit ⁊ ad intẽtum ſuum: vbi erãt manifeſta myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia/ peruertẽdo ad eorum intentum. Et ſic dixerũt quod trãſlatio ipſorum. lxx. in multis

Cã diuerſitatis iſtarũ trãſlationum.

Augu.

Y Nota.

deficiebat. Quorũ pũctorꝫ inuẽtores fuerũt Rauina ⁊ Rauaſſe/ duo doctores eorũ. Ex quibꝰ patet ꝙ ſcriptura vet. teſt. eo mõ quo ſcripſit Eſdras/ ita indiget interpretatione apud hebreos: ſicut apud nos. Ex quibꝰ etiã ptꝫ ꝙ tota ſcriptura quã hodie habẽt hebrei ſic pũctuata eſt iam interpretata ⁊ ducta ad ſenſum ⁊ intentũ eorũ per illa pũcta. ⁊ ideo nulla fides eſt adhibẽda ſcripture hebraice/ ſicut hodie habẽt ſic interpretatam ⁊ punctuatam: imo ipſimet confitẽtur qđ potuit eſſe error in tali pũctuatione ⁊ interpretatiõe. Et ideo ſcribũt oĩno ſine pũctis illam legem Moyſi quã cũ veneratione tenẽt repoſitam in ſynagogis eorũ: quã thorat appellãt. Illa enim Thorat eſt ſcripta oĩno ſine pũctis/ ſicut Moyſes ⁊ Eſdras ſcripſit eã. Et hoc faciũt vt ipſi dicũt ne poſſit miſceri aliquis error ꝓpter illa pũcta poſita loco vocalium: que poſſunt peruertere ad ſonũ ⁊ ſenſum et ſignificationẽ vocabulorũ. Itẽ iſti Rabini nõ ſolum peruerterũt ſcripturas modo ſupradicto: ſed etiã cõfinxerunt libros Thalmud: in quibus ſcribũtur multa ⁊ falſa ⁊ digna irriſione ⁊ cõtra totã veritatem nõ ſolũ ſacre ſcripture: ſed etiã philoſophorũ: ⁊ cõtra oẽm rationẽ humanam. Et ideo qñ Iudei negãt tibi interpretationẽ. lxx. vel Hieronymi/ eo quod nõ cõuenit cum ſua litera: dic ꝙ mentiuntur: imo ipſi habent interpretatã literã ⁊ falſo modo per illa pũcta deductã. Sed dic eis quod remoueãt puncta/ ⁊ reperient veritatem. Eſt verum qđ iam ignorãt pro maiori parte ſignificationes vocabulorũ: ⁊ etiaꝫ ipſa antiqua vocabula hebraica vt dictum eſt: imo manent per omnia ceci/ ignari/ ⁊ cõfuſi. ¶ Quantum ad tertium articulũ eſt aduertẽdũ ꝙ tota eccleſia tam greca ꝗ latina vſqꝫ ad tempora Theodoſij ſemper vſa eſt trãſlatione ipſorũ. lxx. ⁊ illam colebat ⁊ venerabatur. Sed quia vt dicit Hieronymꝰ illa tranſlatio venerat in tãtam corruptionẽ ex vitio ſcriptorum/ quod vix vnus codex cõcordabat cum altero: ⁊ ideo in quibuſdam eccleſijs grecorum legebaẗ traductio Origenis/ ⁊ in alijs traductio Luciani. Et ſic erat magna cõfuſio in eccleſijs grecorum. Sed maior cõfuſio erat in eccleſijs latinis propter diuerſitatem traductionuꝫ latinarũ. Nã vnuſquiſqꝫ doctor latinorum traducebat vetꝰ teſtamẽtum ex greco in latinũ/ eo quod omnes nouerãt literas grecas/ intantum ꝙ quot erant eccleſie tot erant traductiones apud latinos: vt inquit Hieronymus. Ideo Paula ⁊ Euſtochiũ videntes tantam confuſionem inter eccleſias latinas rogarunt beatum Hieronymum hebraicarũ ⁊ grecarum ⁊ latinarum literarum viruꝫ peritiſſimum/ vt ad vitandam talem cõfuſionem vetus teſtamentum immediate ex hebreo interpretaretur ⁊ verteret in latinum. Et ſic rogatu earũ tranſtulit pentateuchum/ ⁊ Ioſue/ ⁊ librum iudicum/ ⁊ libros regum. Sed rogatu Chromatij trãſtulit libros Paralipomenon/ prout patet in ꝓlogo biblie: in qua traductione beatus Hieronymus tenuit iſtum modum: quia noluit ſequi literam iam per iudeos punctuatam: ſed voluit videre tranſlationem ipſorum ſeptuaginta/ ⁊ Origenis ⁊ omnium aliorum: ⁊ ſic eligit ſignificationes et ſenſus prout ſibi melius et rationabilius viſum fuit: Et in quibuſdam non tranſtulit verbum ex

Z Notã interꝑtatio ſit a[...] bis m[...] gis eli[...] genda

No. de trãſlatione Hieronymi.

verbo/ ſed ſenſum ex ſenſu/ ſicut ſepius fecerunt ſeptuaginta vt ipſe dicit in epiſtola ad Pammachium de optimo genere interpretandi. Unde Hieronymus nõ intẽdebat in tali interpretatione reprehendere. lxx. ſed vitia ſcriptorum et defectus/ eo ꝙ vitio ſcriptorum ⁊ imperitia ⁊ negligẽtia illa tranſlatio in multis locis erat vitiata/ ⁊ q̃dam etiaꝫ erant omiſſa/ que allegantur in ſcriptura noui teſtamẽti/ vt ipſemet ĩquit. ¶ Et ideo papa Damaſus ⁊ etiam vniuerſalis eccleſia Romana bene acceptauit tranſlationẽ Hieronymi tanꝗ veram ⁊ catholicam. Sed noluit eccleſia vt traductio Hieronymi nec aliqua alia ꝑ̃ferretur/ nec anteponeretur interpretationi ipſoruꝫ. lxx. imo voluit vt habeantur tanꝗ prophete in omnibus que interpretati ſunt/ ⁊ in his que addiderunt/ eo ꝙ ſpiritu ſancto pleni locuti ſunt/ vt ait Auguſtinus. xviij. de ciuitate dei. cap. xlij. ⁊. xliij. Ueruntamen paulatim conſuetudo inoleuit in eccleſia vt vnuſquiſqꝫ pro maiori parte ſcriberet ex exemplaribus Hieronymi ad vitandam confuſionem aliarum editionum. Et ſic intantũ celebrata fuit editio Hieronymi: ꝙ impreſentiaruꝫ/ aut vix/ aut in paucis bibliothecis latinis reperitur traductio ipſorum. lxx. imo per oẽs ecclĩas latinas celebratur traductio Hieronymi. De pſalterio autẽ fuit maior difficultas. Nam Damaſus papa propter confuſionem/ et corruptionem diuerſorum exemplarium latinorum rogauit beatum Hieronymum: vt ex greca editione ipſorum. lxx. traduceret pſalterium/ et ſic correctum redderet latinis. Et ſic hoc pſalterium per Hieronymuꝫ primo ex greco tranſlatum ⁊ correctum precepit Damaſus cantari in epiſcopatu Romano. Poſtea vero qꝛ Sophronius frequenter diſputabat cum Iudeis non acceptantibus/ imo negantibus interpretationem ipſorũ. lxx. ideo rogatu eius beatus Hieronymus traduxit pſalterium de verbo ad verbũ ex hebreo iam pũctuato ⁊ interpretato ꝑ Iudeos Thalmudiſtas. Et hanc tranſlationeꝫ bene acceptant Iudei: eo ꝙ conuenit cum litera punctuata et interpretata. Sed eccleſia latina non renuit hanc tranſlationem. veruntamen noluit ꝙ cãtaretur in eccleſia: eo ꝙ eſt aliquantulum ſuſpecta/ cum ſit traducta ex hebreo iaꝫ interpretato ⁊ punctuato: et ad determinatas ſignificatiões ad libitum iudeorum per illa puncta ab eis deducta. Et hoc dicitur Pſalterium ſecundum hebraicã veritatem: non ꝙ illa traductio ſit magis vera ꝗ traductio ipſorum. lxx. Sed qꝛ fideliter de verbo ad verbũ abſqꝫ aliquo addito ſiue remoto ex hebreo iam punctuato ſit facta traductio. Et ideo Hebrei impoſuerunt illi tale nomen: ſcꝫ Pſalteriuꝫ Hieronymi ſecundũ hebraicam veritatem. Poſtea vero quia traductio quam primo ad rogatum Damaſi pape fecerat Hieronymus ex greco in latinum/ vitio ſcriptorum aut aſtutia maliuolorũ emulorum/ iterũ fuerat corrupta: ideo Hieronymus ad inſtantiam Paule ⁊ Euſtochij pſalteriũ ex greca editione ipſorum. lxx. vertit in latinũ qđ quidem pſalteriũ ſic emendatum ⁊ correctum receperunt omnes eccleſie gallicane. Ideo dicitur pſalteriũ gallicanũ. Et ſic omnes eccleſie Italie/ ⁊ Germanie/ ⁊ Hiſpanie pariter ſunt ſecute. Intantũ ꝙ omnes eccleſie cantant hodie hoc pſalterium per Hieronymum ex interpretatione greca ipſorum. lxx. in latinum tranſlatũ/ ⁊ emendatuꝫ/ ⁊ correctum. Ex ſupradictis patet ꝙ Beatus Hieronymus licet totum reſiduũ ver. teſta. fuerit interpretatus ex hebreo non punctuato in latinuꝫ: tamen nullam interpretationẽ fecit de pſalterio ſed ſolum fecit tranſlationes. ſ. duas ex greco interpretato per. lxx. ⁊ vnã ex hebreo iam interpretato ⁊ punctuato vt dictũ eſt. ¶ Reperiẗ ergo triplex trãſlatio ſiue triplex pſalterium tranſlatum per Hieronymum. ſ. pſalteriuꝫ Romanum quod primo tranſtulit ex greco ad rogatum Damaſi/ quod iam non eſt in vſu. Secundum pſalterium quod dicitur Hieronymi ſecũdum hebraicam veritatem/ immediate ex hebreo in latinum tranſlatum: quod quidem pſalterium licet reperiatur in multis bibliothecis antiquis/ tamen in nulla eccleſia legitur propter rationes iã dictas. Tertiuꝫ dicitur pſalteriũ per. lxx. interpretatũ ex hebreo in grecum/ ſed ex greco in latinum per Hieronymum tranſlatum ⁊ emendatũ ſiue correctum qđ quidem pſalterium per omnes eccleſias latinas cantatur ⁊ allegatur ⁊ celebratur: ⁊ apud omnes tam ſeculares ꝗ eccleſiaſticos habetur in vſu. Secundum ergo hanc cõmunem tranſlationẽ intendo ſequi pſalterium ipſius Dauid in preſenti expoſitione. Eſt tamen verum ꝙ vtrãqꝫ tranſlationem ante oculos habere intendo. Et ideo vbi videbo aliquam contradictionem/ aut ſacramenti occultationẽ in litera Hieronymi: aut concordabo tranſlationes adinuicem/ aut differentiã aſſignabo. Sed ſi fuerit ſola differẽtia in rebus abſqꝫ contradictione ſententie: nullũ intendo facere caſum aut mentionem.

A

B triplex pſalte. ꝑ hierony. trãſlatum.

Prologi tam prolixi cauſe.

Non ergo quis miretur ſi antequã venirē ad expoſitionem Pſalmorum: ita prolixũ premiſi proemium ⁊ tractatum: quia hoc viſum eſt mihi neceſſarium nõ ſolum ad intelligentiam libri pſalmorum ⁊ aliorum librorum ſacri canonis: ſed etiam ad percipiendam mentem beati Auguſtini: ⁊ aliorum ſacrorum doctorum: qui in virtute ſupradictorum principiorum nobis ſacras ſcripturas expoſuerunt. Unde neceſſe eſt prudentem ⁊ catholicum lectorem preſcire in quolibet pſalmo non ſolum autorem pſalmi: ſed que propoſitio veteris teſtamēti in illo pſalmo proponatur: ⁊ que cõcluſio ſiue quod myſterium noui teſtamenti: nobis ex illa propoſitione aperiantur ⁊ in virtute cuius principij talis veritas exquirat. Et per quã regulam ille pſalmus exponatur. Et quid per nomina ſignificetur ſpiritualiter. Et q̃ ſacramenta per titulos importentur: et quomodo diuerſe tranſlationes concordentur: ⁊ adinuicē verificentur. Et ne omnia ſimul iſta in quolibet pſalmo quererentur et itcrarentur: ad vitandam prolixitatem et faſtidium: fuit neceſſe ex ſingulis in hoc prologo particularem et ſpecialem premittere tractatum.

Proteſtatio autoris.

Veruntamen antequã deueniam ad expoſitionem huius libri: duo intendo cum proteſtatione premittere. Primũ: ꝙ non intendo aliquid dicere nec aſſerere quod ſit contra determinationem Romane eccleſie: nec ſacrorum doctorum ab ea approbatorũ: ſed oĩa mea in hoc opere ⁊ dicta et dicēda ſacroſancte Romane matri eccleſie ſubmitto corrigenda: ſub cuius fide et obedientia viuere et mori intendo.

Intentio autoris.

Secundum eſt: ꝙ cum ego non ſuſceperim hoc opus aggrediendum ad oſtentationem mei: ſed ad ſatiſfaciendum deuotioni et petitioni ſimplicium ſacerdotum et Chriſtianorum. Ideo in hoc opere non intendo diſputare materias: cũ iam ſint ſatis digeſte et examinate per catholicos doctores tã modernos quã antiquos. Et ſic non intendo adducere diuerſitatem opinionũ doctorũ ſcholaſticorum: ne videar alicui eorum cõtradicere vel derogare. Sed ſolum intendo ex doctrina ſacrorum doctorum antiquorũ: ſecundum gratiam mihi deſuper datam: Veritatem et theſaurum euangelicũ in hoc ſacro agro libri Pſalmorum abſconſum et latentem in lucem fidelibus detegere et reſerare: et tandem cecitati et obſtinationi modernorum Judeorum obſtare: et eorum maledictis ⁊ vanis argumentis reſpondere et ſatiſfacere.

Inuocatio autoris.

Ergo in nomine ſancte trinitatis ad expoſitionem accedamus.

Finis Prologi.

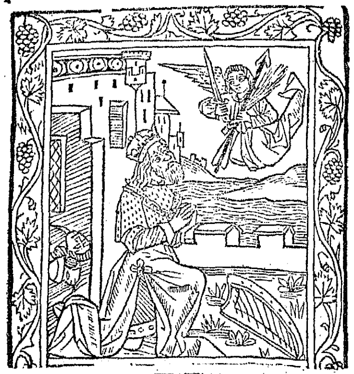

Arg. i. l. titiũ et meuiũ. ff. de admi. tuto. Et nota Bart. in. l. j. §. ſi pſes. ff. de excer.

Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum: ⁊ in via peccatorum non ſtetit: ⁊ in cathedra peſtilentie non ſedit.

¶ Iſte liber vulgariter appellatur liber pſalmorũ Dauid inquantũ oẽs generaliter appellant pſalmi: q̃ continet totã ſacram ſcripturam vet. teſta. per modum laudis/ vt dictum eſt in prologo. Secũdo dicit Liber hymnorum Dauid/ ⁊ hoc ratiõe finis: eo ꝙ finis omniũ pſalmorum eſt letitia ⁊ gratiarum actio pro beneficio redēptionis/ vt patebit. hymnus enim dicit cantus letitie. Tertio dicit liber ſoliloquiorũ Dauid: ⁊ hoc rõne modi loquēdi: eo ꝙ vel ſol⁹ Dauid loquit deo in ſpũ ⁊ contēplatione/ vel introducit Chriſt⁹ loquens ſolus ad patrē/ vel introducitur chorus myſtice loquēs ad patrē vel ad filiũ Meſſiam in lege pmiſſuz. Quē librũ hebrei appellant Tihilim. i. librũ orationũ. ¶ Sed quãtuz ad diuiſionē huius libri eſt aduertēdũ: ꝙ liber pſalmorũ non põt ſufficiēter ⁊ pciſe diuidi p partes ⁊ materias pter iã dicta in plogo/ tractatu ſcdo/ capl'o pmo. Et hoc pter quatuor. Primo q̃ pſalmi nõ ſunt facti ſucceſſiue in eodē tpe: imo in diuerſis tpibus pter diuerſas cauſas ⁊ occaſiones mouētes ipſũ Dauid ad cõdēdos pſalmos: ſicut accidebat ſibi ex aduerſitatib⁹ aut pſperitatib⁹. Scdo q̃ pſalmi non ſunt ordinati ⁊ collocati in hoc volumine eo ordine quo fuerunt facti. Sed ſicut ſucceſſiue fuerũt repti/ vt ait Hiero. in plogo maiori. Tertio nõ poſſunt diuidi p titulos: eo ꝙ inter pſalmos eiuſdem tituli interponunt pſalmi aliorũ titulorũ. Quarto non pñt diuidi p materias: eo ꝙ quãq; multi pſalmi habent eandē materiã. Et ideo opʒ vt vnuſquiſq; pſalmus tanquã diuiſus ab altero/ exponat et diuidat p partes. ¶ Sic ergo ad expoſitionē pſalmi primi accedamus: cui null⁹ titulus pponit in hebreo. Et ſic nõ apparet autor hui⁹ pſalmi. Sed dicit beatus Hiero. ſm opinionē quorũdã hebreorũ ꝙ Eſdras fecit hunc pſalmũ tanquã prologũ totius libri pſalmorũ/ vt induceret oẽs fideles ad ſtudium diuine legis. Tñ btũs Aug. ⁊ Origenes/ ⁊ Baſili⁹/ et Caſſiodorus dicũt ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ cũ oĩb⁹ alijs. Sñ dicit Baſili⁹ in homil. primi verſ⁹ hui⁹ pſalmi: ꝙ dauid ſiue Eſdras qui collegit oẽs pſalmos ĩ hoc volumine/ ppoſuit iſtũ pſalmũ in principio hui⁹ libri tanquã brauiũ ⁊ pmiũ oĩbus obſeruantibus diuinã legē. ⁊ vt inducat oẽs ad amorē ſapientie diuine legis/ q̃ maxime in hoc volumine cõtinet/ eo ꝙ in hoc pſalmo explicat ⁊ promittit vera felicitas ⁊ beatitudo cõtēplatoribus diuine legis ⁊ obſeruatorib⁹. Itē ipſemet Hieronym⁹ in epla ad Paulinũ de oĩbus libris ſacre ſcripture attribuit hũc pſalmũ ipſi Dauid cũ dicit in deſcriptiõe viri iuſti. Cũ Dauid eũ arbori vite qui eſt in paradiſo cõpararet: hoc ĩtulit/ In lege dñi voluntas eius/ ⁊ in lege dñi meditabit die ac nocte. Ex quo patet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmũ. Nec valet euaſio quorũdã dicētiũ: ꝙ lʒ Dauid nõ fecerit oẽs pſalmos: tñ tot⁹ liber pſalmorum denominat a dauid/ tanquã a maiori parte. Sed hec reſponſio videt friuola. Nã Hieronymus in maiori plogo pſalmorũ de mēte doctorꝝ hebreorꝝ dicit ꝙ dauid nõ fecit niſi nouē pſalmos/ ergo ſcdm illũ moduʒ loquendi/ Dauid minorē partē fecit. Et ſic tot⁹ liber non denominaret ab eo. Ex quo ptʒ ꝙ Hiero. ibi ſolũ locut⁹ eſt ſcdm opinionē magiſtri ſui Barrabã/ ⁊ quorundã aliorũ hebreorũ illius tpis. Sed poſtea Hiero. locut⁹ eſt ſcdʒ veritatē: cũ in diuerſis eplis ⁊ tractatibus oẽs pſalmos diuiſim allegat p ipſo dauid/ vt patebit. Ex dictis ergo Aug. ⁊ Baſilij ptʒ ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ in quo pmittit xp̃a beatitudo cõtēplatorib⁹ et obſeruatoribus legis. ¶ Ad cuius euidētiã eſt vlteri⁹ notãdũ ꝙ oẽs ſapientes in hoc cõuenerũt/ ꝙ vera beatitudo eſt finis oĩm actuũ humanorũ/ vt pʒ. j. Ethi. et ꝙ eſt bonũ per ſe ſufficiēs delectãs habērē. ⁊ pcõſequens ꝙ eſt ſtatus oĩm bonorũ aggregatione pfectus/ quo adepto nihil eſt amplius quod deſiderari queat/ vt concludit Boe. iij. de pſolatiõe. Sʒ de iſto ſtatu pfecto ⁊ beatitudine in quo conſiſtat: ſapientes diuerſimode loquunt quo ad modũ. lʒ quo ad obiectũ oẽs cõueniant in deũ. Nã Peripatetici dicũt/ ꝙ cõſiſtit in ſpeculatione ſummi ĩtelligibilis ⁊ ceterarũ ſubſtãtiarũ ſeparatarũ/ vt patet. x. Ethi. ⁊. xij. Metaphy. Sed Auicēna ⁊ Algazel dicũt. ix. Meta. ꝙ vltima beatitudo ⁊ perfectio aĩe rõnalis eſt: vt fiat ſpeculũ intelligibile/ et deſcribat in ea forma totius. Et ſic recipiat formas oĩm intelligibiliũ vſq; quo iungat primo intelligibili qḋ eſt deus/ et fiat vnũ cũ eo/ ⁊ tunc eſt in vltima pfectione ⁊ beatitudine/ q̃ tũc primus intellect⁹ lucet in eo. Sʒ in veritate lʒ hoc ſit bene dictũ: tñ non explicat totã eſſentiã btitudinis hoĩs. Nã intelligētia nõ ſolũ beatificat in apprehēſione ⁊ contēplatione ſummi intelligibilis: ſed ĩquãtũ mouet pter ipm amatũ ⁊ deſideratum/ vt patet. xij. Met. Et ſic beatitudo put cõſiſtit in cõtemplatione/ ⁊ contēratione/ ⁊ delectatione explet totũ deſideriũ humanũ ⁊ appetitũ. ergo non ſolũ ptinet ad apprehēſionē intus. Sed vltimate cõple

Beatitudo ſit finis oĩum actuum humanoruʒ.

In q̃ beatitudo conſiſtat opinio diuerſa.

tur ⁊ ꝑficit per voluntatē ⁊ amorē. Nec ſufficit ꝙ
aīa inſigat primo intelligibili ꝑ intellectū: ſed ne=
ceſſe eſt/ vt amore inhereat ipſi per voluntatē/ ad
hoc ꝙ appetitus ⁊ deſiderium noſtrum finiatur/ ⁊
ſiſtat ⁊ expleatur. Nam licet deus in quantū ens
primum ⁊ prima veritas ſit primum ⁊ ſummū in=
telligibile: tamen inquantū eſt ſummū ⁊ ſufficiēs
per ſe bonū: eſt ſummū appetibile ⁊ amabile: ⁊ vt
ſic/ ſatiat appetitū. Et ſic felicitat ⁊ beatificat ho=

Frui= ſti q̄d ē

mines ⁊ angelos ⁊ eſt eo fruendum. Ideo ait Au=
guſt. primo de doctrina chriſtiana: ꝙ frui eſt amo
re īherere alicui ꝓpter ſe. Et ſic ſolis diuinis ꝑſo
nis eſt fruendū q̄ nos beatos faciūt. inquantum
in eis eſt vna ſumma bonitas/ ⁊ tamē fruimur co=
gnitis quibꝰ volūtas delectata cōquieſcat. ¶ Ex

E

Tria ſūt de ratiōe btitu= dinis.

quo patet ꝙ tria ſunt de ratiōe beatitudinis/ pri=
mo cognitio ſummi boni/ ⁊ ſic ait Chriſtus Joā.
xvij. Hec eſt vita eterna: vt cognoſcāt te ſolū deū
verum/ ⁊ quē miſiſti Jeſum Chriſtum. Secundo
fruitio ⁊ poſſeſſio illius ſummi boni cogniti ⁊ ap=
prehēſi. ⁊ hoc ꝑ inheſionē volūtatis. Tertio dele
ctatio ⁊ quies ⁊ ꝯtētatio in illo ſummo bono poſ
ſeſſo. Et in hoc cōſiſtit eſſentialiter beatitudo. Et
ſic nullū aliud eſſentiale pōt ſibi addi nec deſide=
rari/ lꝫ aliqđ accidentale poſſit addi ⁊ appeti: vt
infra patebit. Ex his ptꝫ ꝙ in hac vita nemo pōt
eſſe beatus in re/ ſed ſolū in ſpe: inquātū per bōa
opa q̄ hic facit expectat ꝓmiū btitudinis. ¶ Sed

F

de mō acq̄rē= di bea titudi= nem o= pinio multi= plex.

de modo inherēdi ⁊ acq̄rēdi hāc beatitudinē fue
rūt multe opiniōes. Nā veri philoſophi dixerūt
ꝙ ꝑ opationes ſcḋm morales virtutes. Sacerdotes
autē gentiliū dicebāt/ ꝙ nemo poterat perueni=
re ad illā beatitudinē niſi ꝑ cultū pluriū deorū/ ⁊
ſic finxerūt cōplures ſupſtitiones/ ⁊ ritus nefan=
dos/ ⁊ falſas doctrinas ad decipiēdos ⁊ attrahen
dos populos ad cultum pluriū deoꝝ: vt oſtendit
Euſebius in q̄nq; primis libris de preparatione
euangelica. Et Lactantius in libris diuinarū in=
ſtitutionū. Et Aug. in primis decē libris de ciui
tate dei. Sꝫ ſola ciuitas ⁊ populus dei diuino nu
tu ⁊ ſpiritu ſancto inſtructus e principio dixit: qđ
via acq̄rēdi ꝑdictā beatitudinē nō eſt niſi ſtudiū
⁊ obſeruātia diuine legis. Et rō eſt: nā ſicut pctm̄
per ꝙ datur pena ⁊ miſeria eterna/ nihil aliud eſt
niſi ꝑuaricatio diuinorū ꝓceptorū/ ⁊ oē dictum vel
factū cōtra illud qđ lex ꝓhibet/ vt inquit Aug. et
Ambro. ergo meritū quo acq̄rit beatitudo nihil
aliud eſt niſi cōtēplatio ⁊ obſeruatio diuine legis
Et qꝛ totū hoc fuit reuelatū in ſpiritu ipſi Dauid:
ideo fecit hūc pſalmū ⁊ .cxviij. Ideo Eſdras prepo

Aug.

ſuit ipm tanq̄ brauiū in principio libri pſalmorū
vt ſupra dictū eſt ꝑ Baſiliū. ¶ Ad cuius maiorem
euidentiā eſt tertio notandū ſcḋm Aug. lib. cōfeſſio
nū/ ꝙ deꝰ creauit hoīeꝫ: vt ipm cognoſceret/ ⁊ co=
gnoſcendo amaret/ ⁊ amādo frueret ⁊c. ⁊ ſic beati
ficaretur in tali fruitione. Sed voluit deus ꝙ hō
nō attingeret talē beatitudinē ⁊ ꝓmiū niſi prius
operādo mereret. Et ideo in paradiſo terreſtri de
dit ſibi legē in principio valde leuē. ſ. vt operaret
⁊ cuſtodiret lignuꝫ vite/ ⁊ coleret/ ⁊ de omni ligno
ederet ad vitā ſuſtentandā: ſed de ligno vite ede=
ret ad vitā perpetuādā: ⁊ de omni ligno ederet ꝑ=

In le= ge da= ta ade=

ter q̄ de ligno ſciētie boni ⁊ mali/ ⁊ hoc ſub cōmi
natione duplicis mortis/ vt pꝫ Gen. ij. Et ſic pa=
ret ꝙ in illa lege erat duplex preceptū. ſ. vnū affir
matiuū/ ⁊ aliud negatiuū/ vnde erat ꝓpoſitū pre

fuit du plex ꝓ ceptū

niſi ſi obſeruaret ⁊ obtēperaret/ ⁊ pena ſi tranſgre
deret. Sed qꝛ ꝑuaricati ſunt primi parētes prece
ptum ⁊ legē dn̄i. ideo ꝑdiderūt ꝓmiū ⁊ beatitudi=
nē ꝓmiſſaꝫ/ ⁊ inciderūt in penā mortis ⁊ miſerie.
Et ſic a paradiſo terreſtri in qua ad p̄ſens felicita
bantur/ ſunt expulſi/ ⁊ in hanc valleꝫ lachrymarū
deſtinati. Et ſic cū eſſent felices ciues illius ciui=
tatis ꝑ obediētiā ⁊ obſeruantiā illius legis/ facti
ſunt exules ⁊ miſeri peregrini propter inobedien
tiam. Sed qꝛ deꝰ eſt ſumme bonꝰ ⁊ miſericors/ mi
ſertus eſt homini veniā ⁊ miām petēti. Et vt recu
peraret felicitatē ꝓmiſſam in celo: quā peccando
amiſerat: voluit deus vt in hoc mūdo peregrinā=

Nota.

do nō aliter q̄ ꝑ legē fidei ambulando/ ⁊ ipſam le=
gē dei obſeruādo ad celeſtē felicitatē perueniret.
Et loco originalis iuſtitie dedit ei iuſtitiā ⁊ legeꝫ
quā nūc habemus/ ⁊ ꝑ quā ambulat homo myſti=
cus in hoc mūdo. Et ſic ꝑ hāc legē ſiue in hac am
bulauit Adā cū tota ſua poſteritate fidelium vſq;
ad Chriſtū/ ⁊ ambulat ī p̄ſenti vſq; ad iudiciū: vt
dictū eſt in ꝓlogo tractatu. iij. Ex quo ptꝫ ꝙ tota
lex dn̄i tam in vete. teſt. q̄ in nouo data eſt nobis
a deo ad colēdū ⁊ obſeruādum loco illius origina

Lex da tur ob= ſeruan da lo= co ori= ginalis iuſti= tie.

lis iuſtitie quā hō debebat ſeruare ī paradiſo. Et
iſta dr̄ lex dn̄i ⁊ via ꝑueniendi ad veram beatitudi
nē: q̄ ſcḋm diuerſas etates accepit maiores ꝑfectio
nes vſq; ad Chriſtū/ in quo accepit gratiā ⁊ redē=
ptionē. nūc autē iā nō expectat niſi vltimū termi
nū ⁊ beatitudinē. Et ſic dr̄ via dn̄i: ꝑ quā peregri=
namur ad vltimam ⁊ veram beatitudinem. Hoc
ergo myſterium preuidens ⁊ cōtemplās Dauid in
ſpiritu/ fecit hunc pſalmuꝫ in quo comparat legeꝫ
domini ⁊ cultorem eius ipſi arbori vite plātate in
paradiſo delitiarum. Nam ſicut ſi Adam ſeruaſ=
ſet preceptum domini/ ⁊ coluiſſet illā arborē: vixiſ
ſet in preſenti felicitate ineternum: ⁊ poſt longaꝫ
vitam in preſenti fuiſſet abſq; morte trāſlatus in
meliorem ⁊ feliciorem vitam eternam in celo: ita
nos colendo legē dei ⁊ obtēperādo eiꝰ ꝓceptis/ q̄
quidē lex nobis loco illiꝰ arboris ad colēdū data
eſt/ obtinebimꝰ vitā grē in p̄ſenti ⁊ vitā glorioſam
⁊ eternā in futuro. Et ſicut Adā cōtēnēdo diuinā
legē ⁊ arborē vite/ guſtādo de cibo vetito ꝑdidit
vtrāq; felicitatē/ ⁊ incidit in vtrāq; penā mortis:
Jta pariter ꝑuaricator huius legis non ſolū ꝑdit
p̄ſatā ꝓmiſſaꝫ felicitatē: ſed etiā incurrit dānatio
nē eternā. Un̄ hoc miſteriū ⁊ hāc ꝓpoſitionē ape
rit nobis Dauid ī hoc pſalmo. Eſt ergo dicēdū ꝙ
Dauid ex myſterio ligni vite plātati in paradiſo
accepit parabolā ⁊ ꝓpoſitionem ad faciēdum hūc
pſalmū. in quo duo pricipal'r facit. Nā primo oſtē
dit ꝙ lex dn̄i eſt via ꝑ quā peruenit ad veram bea
titudinē/ ⁊ ꝑ quā dat felicitas eterna. Scḋo com=
minat penā eternā ⁊ priuationē btitudinis tranſ
greſſoribꝰ huius legis/ ibi. Non ſic impij non ſic.
Quo ad primū autē duo facit: nā primo facit ꝙ di
ctū eſt. Scḋo hoc probat ꝑ cōparationē ⁊ figuram
ligni vite plātati in paradiſo. Jn q̄ etiā pre oſten=
dit implicite in q̄bꝰ ꝯſiſtit eſſential'r vera btitudo
ibi. Et erit tanq̄ lignū. ¶ Quantū ad primum eſt

G

primo notandū. ſcḋm Ariſto. p'o Ethicoꝝ: ꝙ ſicut
ſagittarius nō pōt trahere recte/ nec dirigere ſa=
gittam in ſignū niſi ꝓuideat et cognoſcat ſignuꝫ:
Jta ⁊ nos nō poſſumꝰ peruenire ad felicitatē/ q̄ eſt
finis oīm actuū humanorū. niſi ꝓcognoſcamꝰ ter
minū/ ⁊ felicitatē/ ⁊ viā ꝑueniendi ad felicitatem.

Cū ergo finis nr̄/ ⁊ btitudo ſit poſſeſſio/ ⁊ fruitio
ſummi boni qđ eſt deꝰ: ⁊ via ꝑueniēdi ad hāc bea

cogno ſcenda ſunt a nobis duo ⁊c.

titudinē ſit lex dn̄i vt dictū eſt: Ideo ſunt duo no=
bis ꝓcognoſcēda. P'mo deꝰ trinꝰ/ ⁊ vnus creator/ ⁊
redēptor/ ⁊ glorificator ſiue beatificator/ q̄ vt ſic/
eſt finis noſter ⁊c. Scḋo ipſa lex diuina ꝑ quā ſu=
mus ad ipm finē ꝑuenturi. Sꝫ qꝛ primū eſt ſupra
humanā facultatē natural'r in hac vita: ideo opꝫ
vt hoc cognoſcamꝰ ⁊ credamꝰ ꝑ fidē. Et ſic in hac
fide ambulauerūt p̄res antiqui ab Adam vſq; ad
Chriſtū. Et ſic fuit neceſſe vt deꝰ reuelaret eis my
ſteriū creatiōis ⁊ future incarnatiōis ⁊ redēptio
nis Chriſti/ ī cuiꝰ fide ſaluati ſunt ī aduētu Chri
ſti. Et in eadē nos ābulamꝰ: vt recipiamꝰ vltimū
terminū nr̄e btitudinis. Et ſic per iſtā fidē ⁊ legē
dn̄i diligimꝰ ꝓximū/ ⁊ ꝑ ſpem ſcḋm legē operamur/
⁊ viuimꝰ ⁊ meremur futurū ꝓmiū: aliter nō. ¶ Ex
quo patet ꝙ lex diuina eſt illa qui docet q̄d ſit cre
dēdū/ ⁊ operādū/ ⁊ expectādū. Et ſic eſt neceſſaria
precognitio/ ⁊ cōtēplatio aſſidua diuine legis. Et
ſic credēdo ꝑ fidē dicimur fideles ⁊ veri/ ⁊ operādo
dicimur iuſti ⁊ boni/ ⁊ licet nondū dicamur beati
in re: tū dicimur btī in ſpe/ qꝛ iam de iuſtitia/ ⁊ de
cōgruo debet iuſtis/ ⁊ fidelibꝰ iſta btitudo ex pa=

H

cto ꝓmiſſa ꝑ Chriſtū in lege euāgelica. ¶ Scḋo
eſt notādū ꝙ ſicut tripl'r cōuenit ābulare in via ⁊
lege dei/ ad hoc qđ ꝑueniat ad finē debitū. ſ. cre=
dēdo/ ⁊ operādo/ ⁊ perſeuerādo/ ⁊ docēdo: ita tri=
pliciter cōtingit errare circa legē dei. ſ. nō creden
do/ aut nō operādo ſcḋm legē: aut nō perſeuerando:
aut falſo mō credēdo ⁊ docēdo. P'mi. ſ. nō credē
tes/ dicunt infideles ⁊ impij. Scḋi dicunt iniuſti.
Tertij dicunt irriſores ⁊ heretici. Et ſic nullꝰ iſto
rū pōt ꝑuenire ad terminū beatitudinis. Nā qui=
libet iſtoꝝ deuiat a via iuſtitie. Nā īfidelis nō cre
dēdo nō intrat viā veritatis. Et ſic deuiat in ꝓnci
pio vie. Iniuſtꝰ aūt lꝫ credat: tū exit a via ī medio.
hereticus aūt deuiat in fine vie. Et ſic nullꝰ iſtoꝝ
pōt ꝑuenire ad terminū. Qꝛ ad cōſtruēdū multa
requirunt: ſꝫ ad deſtruēdū ſufficit vnū/ ſiue ī vno
deficere. Oportet ergo vt obſeruator diuine legis
recte credat: ⁊ ꝑſeuerādo bene operet/ ⁊ recte do=
ceat/ vt ait ſaluator Mat. v. Qui aūt fecerit ⁊ do=
cuerit/ hic magnꝰ vocabit in regno celorū. Item
Jacobi. j. Eſtote factores vbi ⁊ nō auditores tm̄.
⁊c. qui autem perſpexerit in lege perfecte liberta=
tis: ⁊ permanſerit in ea/ non auditor obliuioſus
factus/ ſed factor operis/ hic beatus in facto ſuo

I

erit. ¶ Ex q̄bus ptꝫ ꝙ ad hoc ꝙ q̄s ꝑueniat ad ter
minū btitudinis: opꝫ ꝙ fiat piꝰ ⁊ fidelis in credē=
do: ⁊ fiat iuſtꝰ ī operādo ſcḋm legē/ ⁊ ꝑficiat curſum
vie in ꝑſeuerādo ⁊ docēdo: aut alr̄ diceret impiꝰ/
aut iniuſtꝰ/ aut peſtilēs ⁊ hereticꝰ. Hoc aūt preui=
dēs Dauid ī ſpū/ dicit ī ꝓncipio huiꝰ pſalmi. Bea
tus eſt ille vir q̄ nō abijt ī cōſilio īpiorū. ſ. īfidelīū
nō credēdo/ imo credēdo/ ⁊ in via pctōꝝ nō ſtetit
cōtra legē agēdo/ imo operādo ſcḋm legē/ ⁊ in cathe
dra peſtilētie nō ſedit falſo docēdo ⁊ intelligēdo.
Un̄ nota ꝙ vbi tranſlatio nr̄a habet in cathedra
peſtilētie. ⁊c. litera Hieronymi habet ſcḋm hebrai=
cam interꝑtationē in cathedra irriſorū nō ſedit/
qđ idē eſt. Nā heretici ꝑuerſe gloſſando ſcriptu=
ras dicunt irriſores legis ⁊ vitatis diuine. Et ſic
etiā dicunt peſtilētes: qꝛ ſuo mortifero veneno ce
teros ſauciāt ⁊ inficiūt. Nota etiā ꝙ ī hoc vſiculo
ponunt tria noīa adiectiua. ſ. impioꝝ/ pctōꝝ/ ⁊
peſtilētiū/ ſiue irriſoꝝ/ ⁊ pariter ponunt tria noīa
localia. ſ. in cōſilio/ ⁊ in via/ ⁊ in cathedra. Et po=

Nota.

nunt etiā tria verba. ſ. abijt/ ſtetit/ ⁊ ſedit. Sed nō
ſupflue ponunt. Nā ipſi ſunt infideles/ qꝛ pietas
ꝑtinet ad fidē pctōres ſunt iniuſti a via iuſtitie de=
clinātes ⁊ errātes/ peſtilētes vero ſunt heretici ⁊
obſtinati ī pctō. Sed cōſiliū impiorū eſt falſa ſup=
ſtitio paganorū/ via pctōꝝ eſt via vitiorū. Cathe
dra peſtilētie eſt falſa doctrina hereticorū. Infide
les ergo pagani recedētes a via veritatis abeūt
in cōſilio īpioꝝ nō credēdo. pctōres autē ⁊ iniuſti
ſtāt ⁊ ꝑmanēt in via vitioꝝ. ſ. in ſupbia/ ⁊ auaritia
⁊ luxuria. heretici vero ſedēt in falſis ſectis ꝑuer
ſoruꝫ dogmatū ⁊ errorū/ ⁊ permanēt in ſuo pctō ⁊

K

Quid ſit ca= the= dra pe ſtilen= tie.

obſtinatione. ¶ Un̄ ī hac cathedra peſtilētie ſeu
irriſorū ſedit ⁊ legit primo Saucuniacus/ q̄ pri=
mo apud Phenices ⁊ egyptios tradidit nefan=
dos ritꝰ colēdi falſos deos. Et Muſeus/ ⁊ Linus/
⁊ Homerꝰ apud grecos. Et Numa Pōpiliꝰ apud
Romanos. In hac etiā cathedra peſtilentie ſedit
Ariſtoteles cū dixit. viij. Phyſicorū. ⁊ primo celi
⁊ mūdi/ Mundū eſſe eternū. ⁊ cum dixit. ij. de gnā
tione/ reuolutiones celorū eſſe eternas/ ⁊ quorū
ſubſtātia ſemel deperijt/ impoſſibile eſſe iterum re
dire: ⁊ per cōſequēs reſurrectionē eſſe impoſſibi=
lem. Itē in hac cathedra peſtilētie legit ⁊ ſedit cō
mētator Auerroys/ cū dicit eſſe vnicū intellectuꝫ
oībus hominibus. iij. de aīa/ cōmēto. v. Itē Aui=
cenna q̄ ponit datorē formarū in cōcauo orbis lu=
ne/ ⁊ poſſe aīas intellectiuas creare. Et ſic ī libro
de diluuijs hoīes poſſe naturaliter generari ex
corruptione ꝑ ſolā influentiā aīe a datore forma=
rū. Itē in hac cathedra ſedit Arrius cū ſuis/ q̄ di=
xit filiū nō cōſubſtantialē patri. Itē Neſtorius q̄
aſſeruit duas ꝑſonas in Chriſto. Itē Eutichius q̄
poſuit vnicā naturā cū vna perſona/ ⁊ ſic de cete=
ris peſtilētibus ⁊ irriſoribꝰ hereticis. ¶ Item to=
tus iſte verſus poteſt intelligi myſtice ſiue pro=
phetice de Chriſto/ ⁊ ꝑ oppoſitū de Adā. Nā Adā
abijt in cōſilio impioꝝ qū ꝑſuaſu diaboli diſceſſit
a diuino ꝓcepto/ ⁊ comedere ꝓpoſuit fructū ꝓhi=
bitū. Sꝫ tūc ſtetit in via pctōꝝ qū actual'r come=
dit. Sed tūc ſedit in cathedra peſtilētie qū ſuo pe
ſtifero veneno oēs poſteros ſauciauit. Hoc idem
eſt dicēdū de diabolo q̄ recedēs ab amore dei con
uerſus ad amorē ſui magis dilexit ſeipm q̄ deū/
nō implēdō voluntatē dei/ ⁊ ſic manſit obſtinatꝰ
ſedēs ī cathedra peſtilētie. Et ſic docet oēs here=
ſes ⁊ falſas ſectas. Sed Chriſtꝰ fuit ille q̄ nunq̄
abijt in ꝯſilio impiorū: qꝛ nunq̄ receſſit: imo ſem
per impleuit voluntatē patris/ ⁊ nunq̄ ſtetit in
via peccatorū: qꝛ pctm̄ nō fecit nec inuentꝰ eſt do
lus in ore eius/ nec ſedit in cathedra peſtilentie:
qꝛ viam dei in veritate docuit/ qꝛ eſt via veritas
⁊ vita. ideo aſcēdit in montē ⁊ ſedēs docuit ⁊ de=
clarauit legē. Matth. v. Iſte etiā verſus pōt expo
ni moraliter de quolibet fideli ⁊ iuſto. ¶ Nā pec=

L

Pecca ti ſunt tres gradꝰ

catū habet tres gradus. ſ. propoſitū/ opationē/ et
obſtinationē. Un̄ qū q̄s ꝓponit peccare: tūc abijt
in cōſilio impiorū ꝑ cōſenſum ſiue cōſentiēdo con
ſilio diaboli. Sꝫ qū operat ꝑ effectū: tūc tam ſtat
in via pctōꝝ cū diabolo. Sed dū manet obſtina=
tus ⁊ morit in peccato: tunc ſedet in cathedra pe=
ſtilētie cū diabolo. ¶ Duo ergo intelligunt ꝑ ſe ſ=

M

ſionē ĩ cathedra peſtilētie.ſ.doctrina hereticoꝝ
poſtifera/⁊ ĩpenitētia obſtinatoꝝ:qꝛ ambo illi ſe
dēt in cathedra peſtilētie:qꝛ vterqꝫ iſtoꝝ īficit ſo
cios/iſte p falſaz ⁊ peſtiferā doctrinā/⁊ ille exem-
plo praue vite dat ceteris occaſionē ⁊ audaciā pec
cādi.⁊ambo dicunt irriſores diuine legis.ſ.ille
falſo interptādo/⁊ hic preuaricādo ⁊ diuina pre
Nota. cepta ⁊ ſacramēta eccleſiaſtica cōtēnēdo. Vñ nota
ꝙ ſicut eſt triplex gradus malorū hoīm.ſ.ꝓponē
tiū peccare/⁊ peccātiū/⁊ obſtinatoꝝ:ita ſunt tres
gradus bonorū.ſ.incipiētiū ⁊ ꝓficiētiū ⁊ perfe-
ctorū. Et ideo iſte verſus debet legi ⁊ intelligi hypo
thetice ſic: Beatꝰ vir q nō abijt in cōſilio impioꝝ:
ſed māſit in cōſilio fideliū ⁊ iuſtorū/⁊ in via pctōꝝ
nō ſtetit/ſed in via iuſtoꝝ ꝑmāſit bene operādo/
⁊ in cathetra peſtilentie nō ſedit:ſed in vera do-
ctrina legis ꝑſeuerauit. Itē lꝫ aliqñ abierit in cō-
ſilio impioꝝ cōſentiēdo/⁊ ſteterit in via peccato-
rū male operādo:tñ nō ſedit in cathedra peſtilē-
tie/qꝛ finaliter penitētiam egit de peccatis.

di.j.c. oēs leges. et xiiij.q.j. qſqs

Sed in lege dñi volūtas eius:⁊ in lege eius meditabitur die ac nocte.

¶ Notandū ſm Caſſiodoꝝ:ꝙ totus iſte pſalmus
ꝓcedit p ſyllogiſmos ſiue ꝓpoſitiones hypothe
ticas ⁊ duplices. Nā ex negatiua infert affirma-
tiua ⁊ ecōtrario. Vñ qñ in primo verſu dicit nega
tiue. Beatꝰ vir qui nō abijt ⁊c. ideo illico affirma
tiue ſubdit. Sed in lege dñi fuit volūtas eiꝰ ⁊c.
Quaſi dicat ꝙ beatꝰ eſt vir qui nō receſſit a deo/
nec a lege ſua:ſed opere ⁊ fide ſemꝑ manet in lege
dñi p cōtēplationē ⁊ operationē. Unde qꝛ nō ſuf-
ficit ſolū non agere malū niſi quiſqꝫ agat bonū/⁊
operet ſm legē: Ideo poſtq̄ dixerat: Beatꝰ vir q
nō abijt.⁊c.i.qui nō deuiauit a lege in ꝓpoſito nec
qd lex diuina facit hoīem fidelē. in facto.⁊c.ꝓtinus addit. Sed in lege dñi.i.ſem-
per ille eſt beatꝰ ſupple cuiꝰ voluntas eſt in lege
dñi/⁊ in ea meditabit die ac nocte. Unde notādū
ꝙ ſicut ſuꝑſtitio ⁊ infidelitas reddit hoīem infi-
delē/⁊ peccatorē/⁊ peſtilētē: Ita lex diuina ⁊ eiꝰ
aſſidua cōtēplatio reddit ipm piū/⁊ fidelē/⁊ culto
rē viiꝰ dei/⁊ iuſtū/⁊ piū/⁊ ſaluū/⁊ dignū vita eter
na. Ideo ſubdit: Sed in lege dñi volūtas eius ⁊c.
Cōditiones viri iuſti. Iterū aduertēdū ꝙ duo dicit de viro iuſto. Primo
ꝙ voluntas eius ſit in lege dñi. Scdo ꝙ in ea me
ditabitur ⁊c. Unde per primū intelligit operatio
ſcdm legē/per ſcdm vero aſſidua contemplatio.
Nā primo quis credit per aſſiduam cōtemplatio
nē/qd pertinet ad intellectū. Scdo diligit deū ⁊
proximū in affectu ⁊ in effectu/qd pertinet ad vo
luntatē. Nā ex aſſidua contēplatione generat fi-
des/⁊ ex fide generatur charitas/⁊ ex vtraqꝫ naſci
tur ſpes/qꝛ qd credimus bonū diligimus/⁊ bo-
nū futurū creditū ⁊ amatū ſperamus. Quando er
go chriſtianus baptizatur/⁊ qñ nō cōſentit diabo
lo:tunc nō abijt in cōſilio impiorū:ſed fideliū. Et
quādo voluntas eius manet in lege domini/tunc
operatur ſcdm precepta/⁊ nō ſtat in via peccato-
rū ſed iuſtorū/⁊ cum contēplatur aſſidue in lege
dñi cum humanitate ⁊ charitate:tūc nō ſequetur
falſas doctrinas/nec manebit obſtinatus. Et ſic
nō ſedebit in cathedra peſtilentie/ſed veritatis ⁊
ſalutis. Et ſic talis eſt beatus in ſpe/vt dictū eſt.
N ¶ Secūdo eſt notādū ꝙ dies ⁊ nox tripliciter ſu-
Dies ⁊ mit in ſacra ſcriptura. Primo tēporaliter. Et ſic
dies eſt preſentia ſolis ſuꝑ terrā/⁊ nox abſentia nox tripliciter ſumit in ſcriptura.
eiuſdē. Scdo ſumit moraliter. Et ſic proſperitas
dicit dies/⁊ aduerſitas nox. Tertio ſumit allego
rice. Et ſic lex vetus dicit nox/⁊ lex noua dr dies.
Et ſic dicit aplus ad Romanos.xiij. Nox ꝓceſſit/
dies aūt appropinquabit.⁊c. Quomodocūqꝫ ergo
ſumat ſemꝑ verificat hoc dictū/qꝛ neceſſe eſt bo-
nū virū meditari in lege dñi die ac nocte. Nā bea
tus vir qui meditat in lege dñi die ac nocte tēpo-
rali.i.per totū tēpus vite ſue. Nam tūc cognoſcet
deū:⁊ exēplo bonoꝝ cauebit omne malū/⁊ faciet
omne bonū. Et ſic nō abibit in ꝯſilio impioꝝ/nec
ſtabit in via peccatorum/nec ſedebit in cathedra
peſtilētie/ſed ſalutis.⁊c. Itē beatus/qui meditat
in lege dñi die ac nocte.i.in ꝓſperitate ⁊ aduerſi
tate. Nā cōſiderādo iſta mundana eſſe trāſitoria/
⁊ oīa celeſtia eſſe eterna:q nō acquirunt niſi per
bona opera/⁊ per patiētiā in aduerſis. Et ſic exē-
plo ſanctorū patrū patienter tolerabit aduerſa/⁊
prudenter diſponet ꝓſpera. Et ſic nec extollet in
ꝓſperis:nec deſperabit in aduerſis:ſed equani-
miter feret vtraqꝫ. Itē beatꝰ qui meditat in lege
dñi die ac nocte.i.in teſtamēto veteri ⁊ nouo. Nā
in teſtamēto vete. intelliget oīa myſteria Chriſti
⁊ eccleſie fuiſſe figurata ⁊ ꝓphetata:⁊ in teſta.no.
eſſe cōpleta. Et ſic cōtēplando tam alta ⁊ ꝓfunda
myſteria:totaliter eleuabit a mundanis ad amo-
rē celeſtiū intantū:ꝙ nō abibit in cōſilio impioꝝ
nec ſtabit in via peccatorū.⁊c. Unde ait Auguſti- Aug.
nus ad voluſianū:ꝙ tāta eſt autoritas ⁊ profun- notan
ditas ſacre ſcripture ꝙ ſi diebus ac noctibꝰ quis dus.
vellet in ea cōtēplari:adhuc nō ſufficeret paruaz
partē eiꝰ attingere/ꝓpter ꝓfunda ⁊ infinita my-
ſteria latētia in lege veteri/⁊ reuelata p Chriſtuz
in lege noua. Ideo ait ſaluator Matthei.xiij. qd
omnis ſcriba doctus in regno celoruz ſimilis eſt
patrifamilias qui ꝓfert de theſauro ſuo noua et
vetera.i.qui de vtroqꝫ teſtamēto habet intelligē
tiā. Tota ergo intelligētia iſtorū duorū verſicu-
lorū quos explanamus:ſtat in hoc.ſ.ꝙ vera ⁊ fu-
tura beatitudo quā perdidit Adaz nō recuperat
nec acquiritur in hac vita niſi per cōtēplationē ⁊
obſeruationē diuine legis/⁊ nō p ſolas virtutes
morales ſicut dicebāt philoſophi/nec per cultuz
plurium deorū ſicut dicebant poete:nec per vitaz
voluptuoſam/ſicut dicebant Epicurei ⁊ heretici
qui nō credūt aliam vitam futurā/nec beatitudi-
nē bonorū/nec penam futuram malorū. Et ſic ſo
li fideles ſunt beati ⁊c.

Et erit tanq̄ lignū quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum:quod fructum ſuuz dabit in tempore ſuo. Hiere. xvij.⁊ xxiij.q v. non vos.

¶ In hac ſecūda particula explicat premiū beati
tudinis ꝓmiſſum obſeruatoribꝰ diuine legis cō-
parando diuinā legē/ſiue ipſum Chriſtū/ſiue vi-
rū iuſtū ligno plātato in paradiſo. ¶ Unde ſicut O
Adā cuſtodiēdo ⁊ colendo illud lignū vite colle-
giſſet duplicē fructū. Primo eñ cōtinuaſſet vitā
felicē in pñti abſqꝫ aliqua miſeria. Scdo fuiſſet
trāſlatus in celū ad vitā meliorē ⁊ eternā/p viſio Nota,
nē ⁊ fruitionē diuine eſſentie/vt inqt Auguſtinꝰ de im-
ſuꝑ Geñ. Ita ergo parī ratiōe oēs fideles obſer- mortalitate
uatores diuine legis receperūt fructū redēptio Ade.
nis in primo aduentu Chriſti. Et nos cōtinuere

cipimus fructuz gratie in preſenti/⁊ recipiemus
fructū glorie in futuro poſt hanc vitā tranſlati in
celū. Et in ſecūdo aduentu recipiemus vltimā ꝑ-
fectionē recuperando corpora glorioſa per reſur-
P rectionē. Et hoc eſt premiū ꝙ David ꝓmittit cul
toribus diuine legis in hac ſcda particula. ¶ Ad
cuius intellectū eſt primo notādū/ꝙ illud lignuz
vite plantatū in paradiſo quatuor figurabat ſcꝫ
Chriſtū:⁊ legē diuinā/⁊ quēlibet virū iuſtū:⁊ cru
cē Chriſti. Primo eñ ſm Auguſtinū primo libro
lignuz vite, qd figurabat. cōtra aduerſariū legis et ꝓphetarum figurabat
Chriſtū. Nā qꝛ Adā ꝑdidit illud lignū vite plan-
tatū in paradiſo a quo ſumebat fructuz vite: ideo
deus pater in ſupplemētum huiꝰ ligni plantauit
aliud lignū.ſ.Chriſtū in ventre virginis Marie/
qui dedit duplicē fructū in tēpore ſuo. Nā primo
Q dedit nobis fructū redēptiōis ⁊ gratie in preſen-
ti. Scdo dat fructū glorie in futuro. ¶ Et ſic ſicut
Chriſtus dicit lignuz vite:ita pariter virgo Ma-
ria/dicit paradiſus delitiarū:in qua lignum vere
vite fuit plātatū/⁊ ex puris ſanguinibꝰ formatum.
ꝑ quā currūt quatuor flumina gratie:⁊ ab inſtāti
ſue creatiōis:vt dicit canticoꝝ quarto. Hortꝰ con
cluſus ſoror mea. Hortꝰ cōcluſus ⁊ fons ſignatus.
Itez Eſaie.xi. Egredietur virga de radice Ieſſe.⁊c.
Itē cap.liij. Et erit ſicut virgultum coram eo/⁊ ſi
maria dr paradiſꝰ cut radix de terra ſitiēti.⁊c. Ex quo patet ꝙ ſicut
Chriſtꝰ dr lignū vite:Ita virgo Maria dr paradiſꝰ
delitiarū/in qua fuit plātatū illud lignū/de quo
ligno vite ⁊ paradiſo dicit Apoca.ij. Uincenti da
bo edere de ligno vite qd ē in paradiſo.⁊c. Scdo
illud lignū paradiſi figurabat diuinā legē. Nam
ſicut deꝰ plātauit illud lignū in paradiſo/vt Adā
colēdo illud ſumeret fructū ad continuādā ⁊ per-
petuādā vitā felicē colligendo fructuz in tꝑe ſuo:
ita poſt peccatū in ſupplementū illius ligni deus
plātauit legē diuinā in eccleſia ab Adam vſqꝫ ad
iudiciū quā coluerunt patres antiqui in vete.te-
ſta.⁊ collegerunt ex ea fructū redēptionis in tꝑe
ſuo.ſ.in primo aduentu Chriſti. Nam ſicut arbor
germinat fructum in tꝑe ſuo.ſ.in vere aut in eſta-
te:ita lex diuina vetus germinauit ⁊ fecit ⁊ pepe-
rit fructū.ſ.Chriſtū in tꝑe ſuo/quādo venit pleni-
tudo tꝑis.ad Gala.iiij. Et lex euāgelica fecit aſſi-
due fructus gratie/⁊ faciet fructꝰ glorie in tēpore
ſuo poſt hāc vitā his qui ſeruāt eā. de qua lege di-
cit Salomō.ꝓuerbioꝝ.iij. Lignū vite eſt his qui
apprehenderunt eam/⁊ qui tenuerunt eam beati.
Fidelis dicit lignū vite. Tertio illud lignū vite paradiſi figurabat quēli-
bet fidelē ⁊ hominē iuſtum qui eſt plātatus ſecus
decurſus aquarū baptiſmaliū/⁊ aliorū ſacramen-
torū eccleſie. qui quidē homo iuſtus facit fructus
meritorū et bonoruz operū in tēpore ſuo.ſ. in hac
vita/dum eſt tꝑs operandi ⁊ merēdi. Et ſic homo
iuſtus faciendo fructꝰ meritorios colligit fructus
gratie in hac vita/⁊ fructus glorie in futuro de li-
gno vite qui eſt Chriſtus. Ex quibus patet/ꝙ de
quolibet iſtorum trium pōt verificari iſte verſus/
ſcilicet de Chriſto/⁊ de diuina lege/et de hoīe iu-
ſto. Et primo verificat de Chriſto. Unde dicit Da-
uid. Beatus vir Chriſtus q ſolus nō abijt in conſi
lio impiorum.⁊c. Sꝫ in lege dñi fuit volūtas eiꝰ:
q ſemꝑ impleuit voluntatē pr̄is.⁊c. Ideo eſt tanq̄
lignū plantatū.i. qd plantabit in vtero virgina-
li/⁊ in medio eccleſie ſecus decurſus aquarū gra-
tiarū/⁊ donorum/⁊ oīm virtutum/et dabitur loco
illius ligni paradiſi quod Adam perdidit ꝓpter
peccatum. qd quidem lignum dabit fructū in tē-
pore ſuo/ſcilicet in primo aduentu dabit fructum
redemptionis ⁊ gratie. et in ſcdo aduentu dabit
fructum reſurrectionis ⁊ glorie.

Et folium eius non defluet: et omnia quecunqꝫ faciet proſperabuntur. Alſo bec cider. de pe. diſ. ij. ce. qd ꝗ turbāt .ſ. q̄ ꝙ. ꝑps dicit arbor vite.

¶ Ad cuius intellectum eſt notandum: ꝙ illa ar-
bor ſiue lignum vite qui eſt Chriſtus/primo ꝓtu
lit folia:ſecūdo ꝓtulit fructus. Folia eñ eius fue
runt predicatio ⁊ miracula. Sed fructus fuerunt
noſtra redēptio ⁊ glorificatio. Item folia eius fue
runt eccleſiaſtica ſacramenta. Sed fructus fue-
runt res ⁊ effectus ſacramentorum/ſcilicet remiſ
ſio culpe ⁊ collatio gratie/qꝛ ſacramenta noue le-
gis ſūt viſibilis forma/inuiſibilis gratie. Nā illa
viſibilis forma ſacramenti eſt folium. Sed res ſa
cramenti ⁊ effectus quos facit/dicunt fructus eiꝰ.
Et hec ſunt folia ⁊ fructus huiꝰ arboris vite q eſt
Chriſtus. quā arborem vidit Joannes Apocalyp.
vltimo plantatam in medio paradiſi eccleſie:cum
dicit. Et oſtendit mihi angelus flumen aque viue
ſplendidum tanq̄ cryſtallum procedentē de ſede
dei ⁊ agni in medio platee eius. Et ex vtraqꝫ par-
te lignū vite afferēs fructus.xij.per ſingulos mē
ſes reddēs fructum ſuum. Et folia ligni ad ſalutē
gentiuz. Et omne maledictū nō erit amplius.⁊c.
Unde dicit Aug. qd illud flumen qd vidit Joan-
nes/eſt gratia ſpiritus ſancti irrigans totā eccle-
ſiam: qd quidem flumen ſpiritus ſancti procedit
a deo ⁊ agno/ideſt a patre et filio/⁊ illud lignum
eſt Chriſtus plantatus in medio eccleſie faciens
fructus ſacramentorū per ſingulos menſes ⁊ dies
in hac eccleſia/⁊ folia huius ligni ſunt ſacramen-
ta eccleſiaſtica ad ſalutem noſtram et ad ſanan-
dos noſtros languores inſtituta/que habent vir-
tutem ex ſanguine agni. xij. autē fructus quos fa-
cit hoc lignū vite/ſunt: Charitas/Gaudium/Pa-
tientia/Benignitas/Bonitas ⁊c. quos enumerat
apoſtolus ad Gala.v. qbus correſpōdent alij.xij. B
in gloria. ¶ Et ideo valde miror de beato Hiero-
nymo/qui in expoſitione huius pſalmi negat per
lignū vite plantatū ſecꝰ decurſus aquarū.⁊c. poſ-
ſe intelligi Chriſtū/dicit eñ ꝙ magis nobile non
poteſt cōparari minus nobili. ergo Chriſtus non
poteſt cōparari illi arbori propter magnā diſtan
tiam nobilitatis. Sed parcat mihi reuerentia tā-
ti viri. Nam ipſemet Chriſtus ſe appellat lignuz
vite in locis preallegatis/ſcilicet Apoca.ij.⁊.xxij.
Item appellat idem Chriſtus leo de tribu Juda.
⁊ lapis angularis/et vitis vera.⁊c. Ex quo pꝫ qd
ratione proprietatis vere dicit Chriſtus arbor ſi
ue lignū vite plantatū in vtero virginali:et in ec-
cleſia loco illiꝰ ⁊c. Dicit ergo David ꝙ Chriſtꝰ erit
tanq̄ lignū vite qd plantat ſecus decurſus aqua
rū ſpūs ſancti ī eccleſia:qd dabit fructū redēptio
nis.⁊ glorificationis in tēpore ſuo. Et foliū eius
non defluet:in vanum ſupple: Sed quecunqꝫ fa-
ciet ſemꝑ proſperabunt. Naz paſſio eius ⁊ ſacra-
menta eccleſiaſtica:q̄tum ad ſe ſemper ſunt ſuffi-
cientia ad faciendum fructum et effectum. Sed ſi
aliquando nō faciunt:hoc nō eſt ex defectu ſacra-
menti:ſed ex defectu recipientis:accedentis ficte

ad baptiſmum/vel ad confeſſionē ⁊c. Et ita eſt de ꝑdicatione Chriſti que fecit fructū ſcd̄m qḋ cecidit in terrā bonā. Matt. xiij. qꝛ actus actiuorum ſunt in patiēte diſpoſito. ij. de aīa. Et ſic eſt dicendū ꝙ folia Chriſti nunq̄ defluxerūt in vacuū ratione ſui. Ex quo ptꝫ ꝙ tota p̄ma pars hui⁹ pſalmi verificat̄ de Chriſto qui eſt verū lignum vite.

S
Lex diuina dicit̄ lignuꝫ vite.

¶ Scd̄o pōt verificari de ipſa lege diuina. Nam qꝛ dixit ſupra Beat⁹ vir q̄ in lege dn̄i meditabit̄ die ac nocte: ideo ſequit̄: ⁊ illa lex ſupple erit ſibi ſcꝫ viro iuſto tāq̄ lignū qḋ plantat̄ ſecus decurſus aquaꝝ paradiſi. Nā ſicut Adā colēdo illud lignum collegiſſet fructum vite ⁊c. ita vir iuſt⁹ colēdo legē diuinā ⁊ obſeruādo eā: illa erit ſibi tāq̄ illud lignū: qꝛ dabit ſibi fruct⁹ gr̄e ⁊ glorie in tp̄e ſuo: qꝛ lex vetus in primo aduentu peperit ⁊ germinauit Chriſtū ⁊ noſtrā redēptionem. ⁊ in ſcd̄o germinabit reſurrectionē ḡnalē. ⁊ cōtinue ꝓfert nobis lex euāgelica fructus gratie in preſenti et fructus glorie in futuro. Et foliū eius nunq̄ defluet: qꝛ virtus ſacramētoꝝ nunq̄ deficiet in hac eccleſia/qꝛ ꝯtinue fluit ex latere Chriſti. Et eccleſia cōtinue irrigat̄ ex flumine paſſionis Chriſti: a quo fluunt quatuor flumina irrigantia quatuor partes terre. Et ideo folia huius arboris nunq̄ defluent ſed ſemper ꝓſperabunt̄ quo ad effectum.

T
vir iuſtus dicitur lignuꝫ vite.

¶ Itē. iij. iſta prima pars huius pſalmi pōt verificari de quolibet iuſto. Nam beatus vir iuſtus qui meditatur in lege dn̄i die ac nocte ⁊c. qꝛ talis erit tanq̄ lignū ⁊c. Nā ſicut illud lignū vite plātatuꝫ ſecus decurſus aquarū illoꝝ quatuor fluminum paradiſi terreſtris nunq̄ ꝑdebat folia: ſꝫ ſemꝑ faciebat fructū ⁊c. Ita pariter vir iuſt⁹ ⁊ fidelis qui plātat̄ in eccleſia ſecus decurſus aquarū baptiſmaliū/⁊ alioꝝ ſacramentoꝝ: dabit fructus meritoꝝ ⁊ bonoꝝ operū in tp̄e ſuo. i. huius vite. Et colliget fructus gratie in preſenti ⁊ fructus gl'ie in futuro de ligno vite qui eſt Chriſt⁹. Nā hō iuſtus faciēdo fructus meritoꝝ colliget fruct⁹ gratie ⁊ glorie ex ligno vite qui eſt Chriſtus: vt dicit̄ Apocal. ij. Qui vicerit dabo ei edere de ligno vite qḋ eſt in paradiſo dei mei ⁊c. Ex quo ptꝫ/ꝙ tā homo iuſtus q̄ Chriſt⁹ dicit̄ lignū vite/ſꝫ aliter ⁊ aliter. Nā hō iuſt⁹ facit fructus meritoꝝ bonoꝝ operū. Sed Chriſtus facit fructus p̄mioꝝ. ⁊ ideo ſubdit de viro iuſto/Et foliū ei⁹ non defluet/quia opera iuſti viri in charitate facta nunq̄ defluēt in vacuum. imo quecūq; faciet proſperabunt̄/et facient fructus meritorios: qꝛ diligētibus deuꝫ oīa cooperant̄ in bonū.

V

¶ Itē quarto illud lignū vite paradiſi figurabat etiaꝫ crucē dn̄i: que data eſt nobis loco hui⁹ ligni. que quidē crux fecit primo fructū nr̄e redēptionis prout fuit plātata in mōte Caluarie. Sed poſtea plantata in medio eccleſie facit fruct⁹ eccleſiaſticoꝝ ſacramētorum ꝑ ſingulos dies ⁊ mēſes. Folia vō hui⁹ arboris ſūt eccleſiaſtica ſacramēta. Fruct⁹ aūt ei⁹ ſunt effectus ſacramentoꝝ. ſ. collatio gr̄e ⁊ remiſſio culpe. ¶ Aūt ſacramenta ⁊ eoꝝ effectus dicunt̄ folia ⁊ fructus crucis ꝓpter duo. primo qꝛ eoꝝ virt⁹ procedit ex paſſiōe Chriſti. Scd̄o ꝙ qꝛ nūq̄ ꝯfert̄ ſacramētuꝫ ſine ſigno crucis. Et ideo accommodate iſti duo v̄ſiculi poſſunt verificari de ipſo ligno crucis. ⁊c. qꝛ crux dn̄i erit cultorib⁹ diuine legis tāq̄ lignū/id eſt loco illi⁹ ligni qḋ plātatū eſt ſec⁹ decurſus aquarū in illa paradiſo. ⁊c. qḋ dabit eis in tempore ſuo fructū redēptiōis. ⁊c. Et hoc eſt illud lignū vite qḋ vidit Joannes Apoca. ij. de quo ſupra dictū eſt.

X

¶ Eſt vlterius notandū ſcd̄m Aug. ꝙ bene merito Chriſtus cōparat̄ illi ligno ſiue arbori vite/⁊ etiā ipſe vir iuſtus comparat̄ cultori ligni vite/qꝛ vltimū qḋ expectat̄ ab arbore dicitur fructus/⁊ vltimus vſus dicit̄ frui. Nā ideo agricola colit agrū ⁊ arborē: vt finaliter inde colligat fructū et fruatur eo/⁊ ſic quieſcat in eo. Ita a ſimili nos fideles colim⁹ legē diuinaꝫ et ip̄m Chriſtum obſeruando legē: vt hic colligamus fruct⁹ gratie/et in fine fructus glorie. et ſic vltimū qḋ expectamus ex cultu Chriſti et obſeruantia diuine legis eſt vltima felicitas ⁊ beatitudo/⁊ vt fruamur toto Chriſto. ſ. ei⁹ diuinitate cū humanitate. Et ſic Chriſtus eſt verū lignū vite/ex quo expectam⁹ et colligim⁹ fructus vite/⁊ nos ſumus veri cultores qui fruimur fructib⁹ Chriſti. Sed etiaꝫ vnuſq̄ſq; iuſtus dicit̄ lignū vite vt dictū eſt: inquantū facit opera viua ⁊ nō mortua. ſ. fructus bonoꝝ operuꝫ dignos vita eterna. Et ſic ſicut nos exigimus a Chriſto fruct⁹ gratie ⁊ glorie: Ita Chriſt⁹ exigit a nobis fruct⁹ bonorum operū. Et ideo eccl'ia fideliū dicit̄ arbor vite vt dictū eſt. Ex qua Chriſt⁹ cōtinue exigit ⁊ colligit fructus fidei ⁊ charitatis ⁊ bonoꝝ operū.

Y
Synagoga iudeorum.

¶ Ex quo ptꝫ/ꝙ ſynagoga Judeorū non fuit tanq̄ lignū plantatū ſecus decurſus aquarum qn̄ venit Chriſt⁹: qꝛ nō fecit fructum in tēpore ſuo/qꝛ qn̄ Chriſtus exegit fructū ab ea: nō retulit ſibi fructū fidei: quia nō recepit ip̄m. Sed fuit tanq̄ ficulnea ſterilis in qua Chriſtus nō reperit fructū. Ideo maledixit eā Chriſtus in figura. Matthei. xxj. Et ideo cōtinuo aruit. Et ſic patet/ꝙ lex Moyſi fecit fructū ꝑ Chriſtū in apoſtolis ⁊ ceteris recipiētibus Chriſtū. Sed non fecit fructum in Judeis obſtinatis/qꝛ ſine Chriſto lex Moyſi non poterat facere fructū. Et ſic manet ſynagoga Judeoꝝ ſterilis ⁊ arida in ſempiternum ⁊ maledicta ꝑ Chriſtū. Ideo Judei non colligunt ex ea niſi maledictionē ⁊ dānationē/quia oratio eorum vertit̄ in peccatū. Pſal. viij. Ideo ſequit̄. Nō ſic impij. ⁊c. Ex oīb⁹ ſupradictis patet/qḋ tota beatitudo ⁊ p̄miū qḋ ꝓmittitur cultorib⁹ diuine legis: eſt fruitio ligni vite qui eſt Chriſtus.

ij. q. j. cap̄. ſi peccauerit. et. l. vulneratus. ad. l. aquil. ⁊ l. longi⁹. ff. de iudicijs.

Non ſic impij non ſic: ſed tanq̄ puluis quē proijcit ventus a facie terre.

¶ Poſtq̄ ſuperius propheta ꝓmiſit beatitudinē cultorib⁹ diuine legis. Que quidē beatitudo cōſiſtit in fruitiōe ligni vite qui eſt Chriſt⁹. Nūc autē in hac ſcd̄a parte cōminatur penā ⁊ priuationem beatitudinis infidelibus ⁊ tranſgreſſorib⁹ diuine legis. Ideo primo cōminat̄ penam ⁊ ſupplicium. Scd̄o cōminat̄ priuationē eterne felicitatis: ibi Ideo nō reſurgūt impij.

Z

¶ Quantū ad primū/qꝛ ſuperius dicit ꝙ vir fidelis ⁊ iuſt⁹ colēs legē erit tanq̄ lignū ferēs fructū: Et ꝙ foliū. i. bona operatio eius nō defluet. ⁊c. Ideo dicit hic/ꝙ oppoſituꝫ erit de viris impijs ⁊ iniuſtis/quia viri impij non erunt ſic tanq̄ lignū faciētes fructū meritoriū in tempore ſuo/nec folia eoꝝ erūt fixa. imo fluent et proijcientur a facie dei tanq̄ puluis queꝫ proijcit ventus a facie terre. Et ſic opera eorum erunt vacua et vana abſq; meritis. imo digna pena eterna. Et ratio eſt. Nā ideo iuſti cōſequētur beatitudinē celeſtem/eo ꝙ cōtēpſerūt iſta terrena ⁊ vana/⁊ dilexerunt celeſtia que ſunt firma ⁊ eterna. Et ſic opati ſunt opa firma ⁊ iuſta. Et ſic meruerunt premiū eternū. Sed qꝛ iniuſti ⁊ impij abeſſiſtes a deo/⁊ a lege diuina/⁊ cōtemnētes celeſtia dilexerunt terrena ⁊ corruptibilia ⁊ vana/⁊ abierunt poſt ſuperbiam ⁊ auaritiā/⁊ ſic opera eorum fuerūt vana ⁊ caſſa: Ideo inuanū ceciderunt ⁊ effluxerūt opera eoꝝ abſq; fructu meritoꝝ.

A

¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notādum ſcd̄m Ariſtotelē. iiij. meteoroꝝ: ꝙ humidū eſt cauſa cōpactionis ⁊ cōtinuitatis ⁊ tenacitatis in rebus mixtis naturalibus. Et ſic que ſunt arida ſine humiditate facilitꝛ reſoluunt̄ ⁊ effluunt in pulueres. Nā calor naturalis decoquit partes humefactas ⁊ cōnectit ⁊ compactat eas adinuicem. ⁊ hoc videmus in arboribus. Nam in eſtate exit calor naturalis ad exteriora ⁊ connectit partes humidas: ⁊ ſic retinentur folia in arbore fixa.

Noat.

Sed aduenięte autumno et recedēte calore cōtinētis/tunc calor naturalis retrahit̄ ad interiora/⁊ tunc reſoluitur humidū in partib⁹ exterioribus. Et ſic cadunt folia: ⁊ ventus agitat illa ⁊ proijcit a facie terre. Ita pariter accidit in corꝑe myſtico eccleſie. Nā mēbra Chriſti humectant̄ ꝑ fidē ⁊ viridificant̄ ꝑ charitatē. Et ſic ignis ſiue calor charitatis connectit membra ſuo capiti Chriſto/⁊ inter ſe tanq̄ folia arbori/⁊ ſicut palmites in vite/vt patet Joan. xvj. Et ſic folia eoꝝ. i. opera radicantur ⁊ ſolidātur per fidē ⁊ charitatem formatam/⁊ ſic nō defluūt/imo faciunt fructus meritorios ⁊ proſperant̄ in premio. Sed ſi deficit eis talis fides aut charitas: tunc decidūt a corpore Chriſti myſtico ſicut foliū ab arbore. Et ſic etiā opera eorum effluunt in vanum. et ſic etiā ſacramēta eccleſie/et bona opera que facit eccleſia nō proficiunt eis. Et ſic etiā ipſi impij tanq̄ vani et inutiles ꝓijciuntur a facie domini in iudicio cum dicetur eis. Ite ⁊ diſcedite a me maledicti in ignē eternuꝫ. Matth. xxv. Et ſic patet/ꝙ Judei obſtinati ⁊ oēs iniuſti ⁊ impenitētes nō erūt tanq̄ lignū vite. ⁊c. Sed tanq̄ ficulnea arida ⁊ maledicta/ex qua ceciderūt folia/⁊ proijciet eos vētus diuine vindicte: ſicut ventus proijcit puluerem a facie terre.

B
Guid. brianſonis in. iiij. q. xiiij. cōclu. j. doc. primo exponit qḋ nō habebūt glorioſam reſurrectionē cū ſanctis in gloria

Ideo non reſurgunt impij in iudicio: neq; peccatores in concilio iuſtoꝝ.

¶ Hic cōminatur eis priuationē future beatitudinis. Ad cuius intellectū eſt notandum: ꝙ illud lignū vite plantatū in paradiſo duo principaliter cōferebat cultori ſuo Ade ſiue primis parētib⁹. Nā p̄mo preſtabat vitā ꝑpetuā ſine aliqua miſeria in p̄ſenti/preſeruās ab omni infirmitate et triſtitia. Et cōferebat immortalitatē: qꝛ poterant nō mori edēdo eius fructū. Scd̄o poſt longā durationē fuiſſent tranſlati in vitam meliorē in celum eternuꝫ vbi eternaliter fruerent̄ deo viſo et amato. ⁊c. Et ideo poſtq̄ datus fuit Chriſtus in ſupplemētū huius ligni perditi: oportuit vt perampliꝰ ⁊ ꝑfectius conferret ſuis cultoribus oīa bona que perdiderūt primi parētes amittentes illud lignum. Et ſic etiam oportet vt recuperem⁹ immortalitatē ⁊ libertatē ab omni miſeria: et viſionem diuine eſſentie: ⁊ perfectam beatitudinē: et felicitatē per fruitioneꝫ ligni vite qui eſt Chriſtus. Et ideo Chriſtus tanq̄ verus reparator ⁊ redēptor humane nature oīa ſupradicta nobis recuperauit. Nā primo per ſuā mortem ⁊ paſſionē nos a culpa ⁊ pena eterna liberauit ⁊ ſanauit: cōferēdo vim purgatiuā ⁊ ſanatiuā ſacramētis. Secundo recuperauit nobis immortalitatē: ⁊ nos liberauit ab oībus miſerijs corporalibus per ſuaꝫ reſurrectionē. Tertio nobis eſt adeptus ſummā beatitudinē ⁊ diuinā viſionē ⁊ fruitionē in celo ꝑ ſuam aſcenſionē. Et ſic voluit Chriſt⁹ ꝙ illico liberaremur ab omni peccato per ſuā paſſionem et eccleſiaſtica ſacramenta. ⁊ illico poſt hanc vitam facta omni penitētia debita euolaremus ad celū et poſſideremus illā perfectā felicitatē. Sed noluit vt oēs poſſideremus illā immortalitatem et impaſſibilitatē corporis vſq; ad finē ſeculi in illa generali reſurrectiōe. ⁊ tunc erit homo in ſua vltima ꝑfectione. ⁊ hoc factum eſt ꝓpter maius bonum/vt inquit Augu. xiij. de ciuita. cap̄. iiij. Nam ideo reliquit nobis Chriſtus iſtas penalitates/vt ſint nobis in meritū/quia ſi hoīes non relicti eſſent mortales ⁊ paſſibiles: nō fuiſſet victoria et corona martyrū: nec erāt merita ⁊ patientia viroꝝ perfectoꝝ et iuſtoꝝ. Ideo iſte penalitates ſunt bonis bone ⁊ malis male. Sed in die iudicij oēs iuſti reſurgent cū corporibus glorioſis ⁊ immortalibus: ⁊ tunc erūt perfecte beati. ⁊ tunc habebūt ſuū premiū perfectū/⁊ erunt beati in corpore ⁊ aīa. Et hoc p̄miū dabitur iuſtis in retributionē obſeruātie diuine legis: quia tanta eſt virtus et ꝑfectio illius ligni vite qui eſt Chriſtus: ꝙ etiā corpora mortua ſuſcitabit in nouiſſimo die: ⁊ ſic ſimul corpus glorificatū fruetur cum aīa. qḋ premiū minime habebūt impij et infideles et iniuſti/quia nō reſurgēt ad gloriā cū iuſtis in iudicio. Ideo ſubdit Dauid: ꝙ non reſurgent impij in cōcilio ⁊ ſocietate iuſtorum. Et ratio eſt.

nec valet cōſequētia/nō reſurgent in gloria ergo nō reſurgent ſimpliciter

xj. q. ſ. iij. ca. exiſtimant.

Quoniam nouit dominus viam iuſtorum: ⁊ iter impiorum peribit.

¶ Dominus nouit ⁊ acceptauit viā ⁊ bona opera iuſtoꝝ quia ſcd̄m legē dei fuerūt facta. Et ideo dedit eis ꝑfectum premiū ⁊ felicitatē quo ad corpus ⁊ aīam. Sed iter impioꝝ peribit: eo ꝙ vita impiorū nō fuit ſcd̄m legē dei: imo contra legem. eo qḋ abierūt ⁊ receſſerunt a lege ⁊ via dei. ⁊ ſteterunt in via pctōꝝ ⁊ diaboli/⁊ finaliter ſederunt in cathedra peſtilētie ⁊ obſtinationis decedētes abſq; finali penitētia. ⁊ infideles mortui ſunt in ſua infidelitate. Et ideo ſicut via legis diuine ⁊ p̄ceptorū duxit fideles ⁊ iuſtos ad illā ſummam beatitudinē. Ita via pctōꝝ duxit impios ⁊ infideles in infernū.

C
q̄ſtio.

¶ Sed hic occurrūt tria dubia. Primū: ꝙ cum ſumma beatitudo ſit bonum ſufficiēs quo adepto nihil eſt amplius qḋ deſiderari queat: vt inquit Boetius: cū ergo anime ſctōꝝ nōdum recuperauerint corpora immortalia ⁊ glorioſa: ſeq̄tur ꝙ nondū ſunt ꝑfecte beate: quia adhuc reſtat aliquid quod deſiderari queat: quia adhuc deſiderāt recoperare corpora glorioſa.

q̄ſtio.

Secundū dubium eſt de eo qḋ hic dicit̄: ꝙ nō reſurgunt impij in iudicio: cū apoſtolus dicat: ꝙ oēs reſurgemus ⁊ erimus ante tribunal Chriſti. Et Dan̄. xij. ꝙ infernus/⁊ mare/et terra dabunt mortuos ſuos.

⁊c. Tertium dubium eſt de eo qđ dicit. Qm̄ nouit dñs viā iuſtorum cum deus eque nouerit bonos ⁊ malos: q2 oīa apta ſunt oculis eius. ¶ Reſpondetur ad primum: ꝙ hanc queſtionē mouet Auguſtinus. xij. ſuper Geñ. circa finem. et adducitur a magiſtro. iiij. ſenten. diſtin. xlix. Unde dicit Augu. hāc eſſe difficilē queſtionē. Et dicit quēdā appetitum naturalē ineſſe cuilibet anime ſeparate adminiſtrandi ⁊ recuperādi corpus: quo retardatur quodāmodo ne tota intentione pergat in illud ſummū celū: donec ille appetitus quieſcat. Et tñ aīa non deſiderat recuperare corpus mortale ⁊ graue quale dimiſit. Sed immortale ⁊ impaſſibile ⁊ glorioſum vt ſecum fruatur et ſit ei ad gloriā qđ fuit ad ſarcinā. Hanc ergo queſtionem partim relinquit Aug. indeciſa3. q2 affirmat talē appetitum ineſſe anime: vt illud corpus ſit ſibi ad maiorē gloriam ꝓpter cōſortium et ſocietatē. Sed nō videt ſoluere an illud deſiderium tollat aliquid de eius beatitudine aut impediat. Sed ad hoc reſpōdent doctores ſcholaſtici ⁊ moderni ſcđm eundem Auguſtinū/ ꝙ ſunt duo cōſideranda in ipſa beatitudine. ſ. vnum qđ eſt principale ⁊ eſſentiale/ ⁊ illud eſt viſio et fruitio ſummi boni ſecure poſſeſſi: quia fruimur deo bono ⁊ cognito: in quo voluntas delectata conquieſcit. Aliud autem imo multa alia poſſunt eſſe accidentalia et acceſſoria et minus principalia: puta ſcire aliqua futura per reuelationem ſuperiorum: ⁊ habere plures cōſortes ⁊ ſocios in illa felicitate. Et habere corpus glorioſum in cōſortium ad fruendum illo ſummo bono. Unde primum premium eſſentiale. ſ. videre ⁊ frui illo ſummo bono ⁊ eſſentia diuina: nunq̄ augetur neq̄ minuitur beatis in illa celeſti gloria: q2 vnicuiq̄ datur ſcđm menſuram meritorum ⁊ luminis glorie ⁊ charitatis. Sed premium accidētale continue augetur beatis in patria vſq̄ ad diē iudicij: qñ deus erit omnia in omnibus et recuperabunt oēs ſua corpora. Et ſic finietur appetitus accidētalis beatorū/ quia tunc induent ſtolis albis. ⁊c. ⁊ erunt in vltima ſui perfectione accidētali. Na3 fruentur toti toto Chriſto. Nam per aīam fruent ipſa diuinitate ſeu diuinis ꝑſonis/ et per potētias corporales glorificatas fruentur humanitate Chriſti. Et ſic oēs potētie tam intellectuales/ q̄ ſenſitiue beatificabunt/ vt inquit Aug. xxij. de ciuitate caplo penultimo ⁊ vltimo. Et ſic patet reſpōſio ad difficultatem. Nā oēs anime beatorum ſunt ꝑfecte beate/ q̄tum ad beatitudinē eſſentialem/ quia nihil eſt eſſentiale qđ ampliꝰ deſiderari queat/ q2 oēs fruunt vna eſſentia diuina in tribus ꝑſonis ⁊ ecōuerſo/ ⁊ vno ſummo bono. Sed poſſet deſiderari aliqđ accidentale qđ auget beatitudinē eorū accidētalem/ quia quotidie deſiderant conuerſionē peccatorum: q2 gaudium coram angelis dei eſt in celo ſuper vno peccatore penitentiam agente. Et ſic cōtinue deſiderant recuperare corpora glorioſa/ vt ſimul fruantur cum corpore ⁊ anima. Unde ſicut homo exiſtens in carne laborauit et paſſus eſt ꝓpter Chriſtum in carne: ita martyres deſiderāt recuperare illa corpora glorioſa/ vt ſint eis in conſortiū ſue fruitionis. Sed hoc deſideriū non tollit eorū beatitudinē eſſentialē/ nec in aliquo impediuntur/ quia bonū finitum et accidentale non poteſt impedire bonum infinitū et eſſentiale.

Quomodo anime beate deſiderāt corpora.

Quomodo īpij reſurgēt ī iudicio.

Ad ſcđm dubium reſpondetur ꝙ ſaluator iam hoc ſoluit Joannis. v. cum dicit: ꝙ omnes qui in monumentis ſunt reſurgent. Sed nō equaliter: nam qui bona egerunt reſurgent in reſurrectionem vite/ quia reſurgent in corpus glorioſum et immortale in vitam eternam. Sed qui mala egerunt in reſurrectionē iudicij et dānationis. Nam corpa eorū erunt paſſibilia. Et ideo dicit apoſtolus prime ad Corin. xv. ꝙ oēs reſurgemꝰ q̄tū ad reſurrectionē primā. Sed nō oēs immutabimur quo ad ſcđam et glorioſam reſurrectionem. Sed ſoli iuſti ſupple. Itē oēs hoīes tā boni q̄ mali reſurgēt in iudicio. Sed nō oēs reſurgēt in cōcilio ⁊ ſocietate iuſtorū/ q2 oēs mali reſurgēt in cōcilio et ſocietate impioru3 diabolorū. Et hoc eſt qđ intēdit dicere hic ꝓpheta: ꝙ iō ꝓpter cauſas ſupradictas impij nō reſurgēt/ neq̄ pctōres in cōcilio ⁊ ſocietate iuſtorum ad gloriā ⁊ vitā eternā: ſ3 ad mortē ⁊ penā eternā. q2 illud nō erit reſurgere/ ſed cadere ⁊ mori. Ad tertium eſt dicēdum qđ duplex eſt notitia dei. Una dicit notitia diſcretionis qua oīa nouit tam bona q̄ mala/ de qua notitia dicit pſalmo. xciij. Dñs nouit cogitationes hominū/ qm̄ vane ſunt. ⁊c. Altera dicit notitia acceptatiōis et approbatiōis qua acceptat ⁊ approbat ſola bona/ ⁊ neſcit mala/ de qua dicit fatuis virginibꝰ/ neſcio vos. Matt. xxv. Et de hac notitia dicit hic ꝓpheta: Qm̄ nouit dñs. i. acceptauit et approbauit viā ⁊ opera iuſtorum. ¶ Ex oībus his patet/ ꝙ tota ſententia ⁊ intelligētia huiꝰ primi pſalmi ſtat in hoc qđ ſolus cultor et obſeruator diuine legis eſt beatus: qđ ꝓbat/ q2 ſola lex diuina eſt via acquirēdi verā beatitudinem. qđ ꝓbat: q2 vera beatitudo conſiſtit in fruitione ligni vite qui eſt Chriſtus/ qui datus eſt nobis in ſupplementū huius ligni vite qđ ꝑdidit Adā in paradiſo. S3 ſola lex diuina nos docet peruenire ad Chriſtu3 qui eſt finis legis. igitur ſolus cultor diuine legis erit beatus/ ⁊ faciet fructus meritorū/ ⁊ colliget fructus p̄miorum in tēpore ſuo. i. poſt hāc vitā: ⁊ hoc de ligno vite qui eſt Chriſtus. Ex hoc ſequit ꝙ impij ⁊ infideles et iniuſti nō erunt beati/ nec colligent huiuſmodi fructus. ideo non reſurgēt ad vitā glorioſam in iudicio: q2 Chriſtꝰ ſolis cultoribus ſuis cōmunicabit beneficiū glorioſe reſurrectionis: quia ſolā viam iuſtorum nouit ⁊ approbauit. Et ſic iter et via impiorum peribit vt dictum eſt. Et hec eſt propoſitio quam aperit Dauid nobis ī hoc pſalmo. ¶ Ex toto ergo iſto pſalmo poſſunt colligi. x. concluſiones.

Quomodo deꝰ nouit viā iuſtorꝫ

D Nota cōcluſiōes.

j. ¶ Prima cōcluſio. ꝙ ſolus cultor diuine legis eſt beatus. ꝓbatur/ quia ſola diuina lex eſt via perueniendi ad beatitudinem.

ij. ¶ Secunda concluſio/ ꝙ nullus impius ſiue infidelis/ aut peccator/ aut hereticus poteſt eſſe beatus. ꝓbatur: q2 quilibet talis agit cōtra legem.

iij. ¶ Tertia concluſio/ ꝙ nullus obſtinatus ⁊ finalis impenitens poteſt eſſe beatus. probatur: quia talis ſedet in cathedra peſtilentie.

iiij. ¶ Quarta cōcluſio/ ꝙ ſolus obſeruator diuine legis erit tanq̄ lignū vite faciēs fructꝰ meritorios.

v. ¶ Quinta cōcluſio/ ꝙ ſolus Chriſtus eſt veru3 lignum vite/ a quo ſumuntur fructus fruibiles/ et quo eſt vere fruendum. a quo obiecto fruibili nō excluditur pater ⁊ ſpiritus ſanctus. Item etiam ipſa crux dicitur lignum vite.

vj. ¶ Sexta cōcluſio/ ꝙ quilibet iuſtus nō ſolum eſt tanq̄ lignū vite inquātum agit opera vite: Sed etiā dicit cultor ligni vite in q̄tū fruitur Chriſto.

vij. ¶ Septīa cōcluſio/ ꝙ ſynagoga Judeorū non eſt tanq̄ lignū vite/ ſed ficulnea arida et maledicta inquantum in ea Chriſtus non reperit fructum.

viij. ¶ Octaua concluſio/ ꝙ ſoli iuſti reſurgent in iudicio ad vitam glorioſam.

ix. ¶ Nona cōcluſio/ ꝙ licet deus nouerit omnia notitia diſcretionis/ tamen ſola opera iuſtorum nouit notitia approbationis.

x. ¶ Decima concluſio/ ꝙ iter impiorum ſemper peribit: eo ꝙ deuiat a lege diuina.

Act. iiij. ca.

Quare fremuerunt gentes: ⁊ populi meditati ſunt inania: Aſtiterunt reges terre: ⁊ principes cōuenerunt in vnum: aduerſus dominum ⁊ aduerſus Chriſtū eius.

Diſtin. xcij. c. virū. ī glo.

¶ Iſte pſalmus apud hebreos eſt oīno ſine titulo. Et ideo quidā eorum dixerūt eſſe eundem pſalmum cū p̄io. Et ſic ex titulo nō apparet materia/ nec autor huiꝰ pſalmi. S3 Ra. Salo. in pīcipio gloſſe huius pſalmi conat aſſignare materiam et autorē cum dicit/ ꝙ magiſtri antiq̄ expoſuerunt hūc pſalmū de rege Meſſia. ſ. de Chriſto in lege et ꝓphetis ꝓmiſſo. S3 ad intellectū planū ⁊ literalē ⁊ ꝓpter reſpōſionē ad hereticos/ exponēdus eſt de ipſo Dauid. Et vocat hereticos: conuerſos de iudaiſmo ad fidē Chriſti: q̄ cū ſentētia huius pſalmi cōuincebāt Judeos. Et ſic Ra. Salo. mutādo verā ſentētiā antiquorū gloſſat hūc pſalmū de Dauid ⁊ de victoria quā habuit de philiſteis ſcripta. ij. reg. v. ca. Ex verbis huius Rabini manifeſtantur tria. Primo q2 ipſe cōfitetur/ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū. Scđo ꝙ oēs antiqui ad literā expoſuerunt ipm̄ de Chriſto Meſſia. Tertio ꝙ ficto ⁊ iniquo modo gloſſat ipm̄ de Dauid: q2 nō ꝓpter veritatē gloſſat ipm̄: ſed vt cōtradicat Chriſtianis ⁊ fugiat eoꝝ argumēta/ eo ꝙ manifeſte ab eis conuincebatur. Ex quo patet/ ꝙ licet q̄tum ad primū ⁊ ad ſcđm dicat veritatē: tamen q̄tū ad tertium ipſemet cōfitet ſe eſſe mendacem ⁊ falſum ⁊ ꝑuerſum gloſſatorem. Et ſic patet/ ꝙ nec in gloſſa huiꝰ pſalmi/ neq̄ in ceteris ſcripturis eiꝰ eſt ei aliqua fides adhibēda. ¶ Omiſſis ergo et reiectis fictionibus ⁊ deliramentis modernorū Judeorū/ ſequēdo autoritatem ſpiritus ſancti exponēdus eſt iſte pſalmus de Chriſto ⁊ eiꝰ regno/ et iudiciaria poteſtate. Unde legitur actu. iiij. ꝙ oēs apoſtoli vna voce dixerunt/ Domine qui ſpiritu ſancto dixiſti ꝑ os Dauid patris noſtri pueri tui: Quare fremuerunt gentes: ⁊ populi meditati ſunt inania: Aſtiterūt reges terre: ⁊ p̄ncipes cōuenerūt in vnū aduerſus dñm ⁊ aduerſus Chriſtum eius. Cōuenerūt vere in ciuitate iſta aduerſus ſanctū puerū Jeſum quē vnxiſti/ Herodes et Pilatus. ⁊c. Itē infra ca. xiij. dixit Paulus. Deꝰ ſuſcitauit Jeſum ſicut in pſalmo. ij. ſcriptum eſt. Dñs dixit ad me filius meus es tu/ ego hodie genui te. Item ad Hebreos primo hanc allegat autoritatem de Chriſto. ¶ Ex dictis ergo apoſtolorum patet/ ꝙ Dauid fecit hunc pſal. de morte/ et paſſione/ ⁊ diuinitate/ ⁊ regno Chriſti. Et ſic apparet autor et materia huius pſalmi. Scđo ſequitur ꝙ iſte pſalmus eſt ſecūdus in numero diſtinctus a priori: quod eſt contra eos qui dicunt qđ iſte pſalmus eſt idem continuatus cum priori. Tertio ſequitur/ ꝙ Dauid non fuit cauſa principalis huius pſalmi nec aliorum. Sed ipſe ſpiritus ſanctꝰ q̄ loquebat per os Dauid. Sed Dauid eſt cauſa inſtrumētalis mota a ſpiritu ſancto: vt dictum eſt in ꝓlogo. ¶ Sed q2 dictum eſt in prologo: ꝙ omnia geſta patriarcharum ⁊ omnia myſteria veteris teſt. fuerunt quedā figure ⁊ ſigna et picture myſteriorum noui teſta. in quibus preuidit Dauid oīa myſteria futura de Chriſto ⁊ eccleſia: Et ex quibꝰ aſſumpſit argumentū ⁊ propoſitionē ⁊ parabolam ad cōdendos pſalmos. Et dictū eſt etiā quomodo Dauid in quolibet pſalmo aperit nobis aliquam propoſitionem ⁊ infert prophetice aliquam cōcluſionem euangelicam/ aut pulſat aliquam chordam pſalterij euangelici. Ideo eſt querendū in huius pſalmi expoſitione: primo: in quo myſterio veteris teſt. preuidit Dauid myſteriū paſſionis Chriſti de quo tractat in hoc pſalmo. Ad cuius intelligentiā eſt aduertendū. ꝙ in pluribꝰ locis potuit Dauid preuidere. Nā primo hoc ꝑuidit in ſua ꝑſecutiōe et exaltatiōe. Nā per hoc ꝙ Saul cū ſuis cōplicibꝰ abſq̄ demeritis precedentibus cōſpirarūt in mortē ipſius Dauid: ſed finaliter poſt multas ꝑſecutiōes diſſipatis oībꝰ inimicis Dauid fuit in regnū exaltatus: preuidit Dauid in ſpiritu qualiter principes ſacerdotū et ſcribe ⁊ phariſſei ſimul cū Herode debebāt cōſpirare in mortē Chriſti/ ſed finaliter Chriſtus poſt reſurrectionē debebat aſcēdere in celū ⁊ accipere vniuerſalē poteſtatē ſuper oēs creaturas/ Judeis manētibus cōfuſis. Et hoc myſteriū cantat Dauid prophetice in hoc pſalmo. Sed licet Dauid in ſupradicta cōiuratione ipſius Saul facta contra ipſum potuerit ꝑuidere coniurationē Judeorū futurā cōtra Chriſtū: tamē hanc clarius ⁊ euidētiꝰ ꝑuidit in cōiuratione fratrū facta cōtra Joſep. de qua habet Gene. xxxvij. vt poteſt patere diligenter cōtēplanti totū diſcurſum ipſius Joſeph. Nā per hoc ꝙ Jacob diligebat Joſeph pre ceteris fratribus ꝓpter puritatē ⁊ ſapientiā ſuā/ preuidit Dauid in ſpiritu qualiter deus pater debebat diligere Chriſtū filiū ſuū pre ceteris filijs hoīm. Matth. ⁊ Luce. iij. Item per hoc ꝙ fratres oderunt Joſeph eo ꝙ magis diligebatur a patre preuidit Dauid qualiter ſcribe ⁊ phariſſei ⁊ ſacerdotes debebāt odire Chriſtū eo ꝙ erat diligendꝰ a deo per ſigna miraculorum. Item per hoc ꝙ fratres cōſpirarūt in mortem Joſeph/ eo ꝙ accuſauerat eos apud patrem de crimine peſſimo inuidie fraterne charitatis: et quia predixerat exaltationem ſuam per ſomnium: preuidit Dauid in ſpiritu qualiter Scribe et phariſſei ⁊ ſacerdotes debebant coniurare ⁊ conſpirare in necem Chriſti: eo ꝙ predicabat contra eorum ſuperbiam ⁊ ſimulationem et auaritiam/ et quia predicebat exaltationem ſui regni per vaticinia prophetarum. Itē per hoc ꝙ Simeon ⁊ Leui commouerunt alios fratres ad mortē Joſeph/ dicentes ecce ſomniator venit/ venite occidamus eum ⁊c. preuidit Da-

Quō Dauid ꝑuidit myſteriū paſſiōis.

Nota de Joſeph figurante xp̄m.

uid qualiter Scribe ⁊ phariſſei de tribu Simeō/
⁊ principes ſacerdotū de tribu Leui debebāt cō-
iurare cōtra Chriſtum ⁊ cōcitare alios aduerſus
eū:vt patet ꝑ totū diſcurſum euāgelicū. Itē ꝑ hoc
ꝙ Joſeph fuit poſitus in ciſterna:⁊ tamē inde exi
uit viuꝰ:ꝑuidit in ſpū qualiter Chriſtꝰ erat mor-
tuus ſepeliēdus in ſepulcro:⁊ū exinde erat viuus
reſurrecturus ad vitā glorioſam. Itē ꝑ hoc ꝙ fra
tres intinxerūt tunicā Joſeph in ſanguine hedi.
⁊c.ꝑuidit Dauid qualiter caro Chriſti erat intin
genda in ſanguine ſuo q̄ eſt agnus ſine macula.
Itē ꝑ hoc ꝙ fratres vēdiderūt Joſeph Jſmaeli-
tis.⁊c.ꝑuidit Dauid qualiter Chriſtꝰ erat traden
dus ⁊ vēdēdus ꝑ Judā. Itē ꝑ hoc ꝙ vxor Putifa
ris accuſauit Joſeph de adulterio apud virū/eo
ꝙ noluit cōſentire voluptati ſue.⁊c.ꝑuidit Dauid
qualiter ſynagoga Scribarū ⁊ phariſſeoꝝ debe-
bat accuſare ⁊ ꝑſequi Chriſtū/eo ꝙ nō debebat
cōſentire auaritie ⁊ ſupbie ⁊ prauis moribꝰ eorū:
imo debebat exprobrare mala opa eorū. vt patet
Matt.xxiij.⁊ per totum euāgeliū. Itē per hoc qd
ad perſecutionē Joſeph primo moti ſunt ⁊ cōue-
nerūt fratres ſui Jſraelite/⁊ ipſi tradiderūt ipm
gētilibus Jſmaelitis:ꝑ hoc ꝑuidit Dauid in ſpū
qualiter Jſraelite ⁊ Judei debebāt tradere Chri
ſtū Pilato gētili ad flagellandū ⁊ crucifigendū.
Itē ꝑ hoc ꝙ Joſeph poſt exitū de carcere accepit
principatū a Pharaone ſup totā egyptū:ꝑuidit
Dauid in ſpū qualiter Chriſtꝰ poſt reſurrectionē
⁊ exitū de ſepulcro eſſet in celū aſcenſurus ⁊ acce
pturus a patre vniuerſalē poteſtatē ſup totū mū
dū. Itē ꝑ hoc ꝙ fratres Joſeph volētes cōtradi-
cere diuine volūtati quam Joſeph notificauerat
eis ꝑ ſomniū de futura eius exaltatione/cū mala
eorum volūtate ⁊ intentione impleuerunt volū-
tatē dei/qꝛ ſi nō vēdidiſſent eū Jſmaelitis:nō fuiſ
ſet ꝓfectus in egyptū/nec ꝑ ꝯſequēs fuiſſet exal-
tatus in principatū. ꝑ oīa iſta ꝑuidit Dauid qua-
liter Judei volētes impedire volūtatem dei ⁊ oīa
myſteria patriarcharū ⁊ vaticinia ꝓphetarum/⁊
opera noſtre redēptionis/⁊ volētes impedire im
periū Chriſti ne dn̄aretur ſup eos.⁊c.ipſi autē cū
mala eorū volūtate impleuerūt volūtate dei ⁊ ve
rificarūt oēs ſcripturas ⁊ diſpoſuerūt viā ad exal
tationē regni Chriſti/ipm occidēdo. Nā qꝛ Chri
ſtus humiliauit ſeipm vſqꝫ ad mortē:ideo pater
exaltauit illū ⁊c.ad Philip.ij. Itē per hoc ꝙ cōſi-
liū iniquū fratrū factū cōtra Joſeph fuit caſſuz ⁊
vanū/eo ꝙ putātes fugere eius dn̄ium/inciderūt
in ſeruitutē ſub ditione ⁊ poteſtate eiꝰ qđ vitare
cupiebant.⁊c.ꝑ hoc ꝑuidit Dauid qualiter cōiu-
ratio ⁊ cōſpiratio Judeorū facta cōtra Chriſtū de
bebat eſſe caſſa ⁊ vana. nā poſt mortē erat reſur-
recturus ⁊ in celū aſcenſurus/⁊ vniuerſalem pote
ſtatē accepturus. Et ſic Scribe ⁊ phariſſei ⁊ oēs
Judei debebant manere deluſi ⁊ cōfuſi in conſilio
ſuo:qꝛ Chriſtꝰ regnauit ſuper eos/⁊ diſſipauit/⁊
diſpſit eos in ſeruitutē ꝑ vniuerſum mūdū. Et ſic
inciderūt in ſeruitutē quā vitare putabāt ⁊ cupie
bant:imo ipſimet diſpoſuerunt viā ad ſeruitutem
ſuā:ſicut fecerunt Simeon ⁊ Leui:⁊ ceteri fratres
F cōſpirantes cōtra eum. ¶ Unde nō ſolum Dauid
ſed etiā patriarcha Jacob ꝑuidit ī ſpiritu oīa ſu-
pradicta futura myſteria de Chriſto figurata ī ꝑ-
ſecutione ⁊ venditione ipſiꝰ Joſeph. Et ideo an-
te obitū ſuū vocauit oēs filios:vt prediceret eis
oīa que erant futura in generationibꝰ ſuis in no
uiſſimis diebus.i.in tpe Meſſie ſicut gloſſat Ra-
bi Moyſes Gerūdenſis Geñ.xlix. Et ſic qū deue-
nit ad Simeon ⁊ Leui/vidēs in ſpiritu qualiter
Scribe ⁊ phariſſei deſcēdētes de Simeon ⁊ ſacer-
dotes de Leui debebāt cōſpirare in mortē Chri-
ſti/⁊ cōcitare populū ꝯtra eū/ſicut Simeō ⁊ Leui
principaliter cōſpirarūt cōtra Joſeph ⁊ cōcitarūt
alios. Ideo dixit Jacob:Simeon ⁊ Leui vaſa ini
quitatis:in cōciliū eorum nō veniat aīa mea/⁊ in
cetu eorū nō ſit gloria mea/qꝛ in furore ſuo occi-
derunt virū/⁊ in volūtate ſua ſuffoderunt murū.
quaſi dicat:ſicut Simeon ⁊ Leui fuerūt fratres ⁊
vaſa iniquitatis ad cōiurādū ⁊ cōſpirandum in
mortē nō ſolū cōtra Sichē:ſed etiā cōtra Joſeph
dicendo ecce ſomniator venit. venite occidamus
eum.⁊c. Ita pariter Scribe ⁊ phariſſei ⁊ ſacerdo-
tes deſcēdētes de Simeon ⁊ Leui conſpirabunt
in mortē Chriſti Meſſie vēturi dicentes: Expe-
dit vt vnꝰ moriat̃ pro populo.⁊c.⁊ ita congrega-
bunt̃ ⁊ facient cōſilium contra eum/vt eū morti
tradant.⁊c. Et ideo ſubdit Jacob:in cōciliū eoruz
nō veniat aīa mea qꝛ maledictus furor eorū:qm̄
pertinax:⁊ indignatio eorū:qꝛ dura ⁊ crudelis et
iniqua erit cōtra Chriſtū. Diuidā eos in Jacob.
⁊c. Et ſic etiaꝫ patriarcha Jacob/poſtq̄ predixit
ini quū cōciliū ⁊ cōiurationē Phariſſeorū ⁊ ſcri-
barū ſup Simeon ⁊ Leui allocutus eſt Judam ꝓ
Chriſto ꝑdicens mortē ⁊ paſſionē ⁊ exaltationē
regni Chriſti ſup vtrūqꝫ populū:prout ꝑuidit ꝑ
myſteriū ipſius Joſeph. vnde ait. O Juda/te lau-
dabunt fratres tui. manus tue in ceruicibꝰ inimi
corum tuoꝝ:adorabunt te filij patris tui ⁊c. qua-
ſi dicat/o Chriſte de tribu Juda/fratres tui apo-
ſtoli ⁊ ceteri cōuerſi de Judaiſmo laudabunt te/
⁊ adorabunt te/ſicut adorauerunt ⁊ laudauerunt
Joſeph fratres ſui:quādo viderunt ipm regnan-
tē. ⁊ manus.i.poteſtas tua erit ſup ceruices ini-
micorū tuorū/tam Gentiliū q̄ Judeorū/qui per
ſecuti ſunt te. ſicut Joſeph fuit dn̄s eorū qui ven-
diderunt eum ⁊ ꝑſecuti ſunt euꝫ. Et tu Chriſte de
tribu Juda eris catulus leonis in vincēdo diabo
lum/qꝛ ad predam repetendaꝫ aſcendiſti in cru-
cem:⁊ ibi accubuiſti/vt leo ⁊ quaſi leena paratus
ad predam:quia quādo fueris exaltatus in cruce
oīa trahes ad teipm. Et ſubdit. Quis ſuſcitabit
eum? quaſi dicat nullus niſi pater. ſed qꝛ poſt re-
ſurrectionē erat Chriſtus regnaturus ſicut Jo-
ſeph poſt exitum de carcere:ideo ſequitur. Nō au
feretur ſceptrū de Juda.⁊c.ſed qꝛ erat regnaturꝰ
ſup vtrūqꝫ populum/ideo ſubdit. Erit expectatio
gētium ligans ad vineam pullum ſuum.i.popu-
lum gentilē:⁊ ad vitem aſinam ſuā.i.populū Ju-
daicū. Sed qꝛ hoc regnū erat Chriſtus acceptu-
rus per mortē ⁊ reſurrectionē:ideo ſubdit. Laua
bit in vino ſtolā.i.hūanitatē ſuā/⁊ ī ſanguine vue
pallium.i.carnē ſuā:ſicut veſtis Joſeph fuerat in
tincta in ſanguine hedi/Ex ſupradictis ergo pa
tet/qualiter Jacob ꝑdixit totum myſteriū cōſpi-
rationis Chriſti ſup Simeō ⁊ Leui. Et ꝑdixit to-
tum myſterium reſurrectionis Chriſti/⁊ exalta-
tionis regni eius in perſona ipſius Juda/ꝓut ꝑ-
uiderat figuratiue in myſterio vēditiōis Joſeph/
⁊ exaltatione regni eiꝰ. Qn̄o aūt Simeō/⁊ Leui

fuerint principales cōiuratores ⁊ cōcitatores cō-
tra Joſeph:⁊ qn̄o ꝓbet̃ ꝙ Scribe ⁊ phariſſei de-
ſcenderint de Simeon:dicet̃ in fine expoſitionis
huius pſalmi. ¶ Dauid ergo qui poſtq̄ quieuit a
bellis die/ac nocte contemplabatur in lege domi
ni:vt dictum eſt in prologo tractatu ſecundo con
templando totum myſterium/⁊ diſcurſum vendi
tionis Joſeph/⁊ exaltationis principatus eius:
⁊ contemplando vaticinia patriarche Jacob/que
dixerat ſup Simeō ⁊ Leui:⁊ ſuper Juda de Chri-
ſto:preuidit in ſpiritu qualiter ſicut Simeon/ et
Leui inique/⁊ ex inuidia coniurauerant in mor-
tem Joſeph:ita Scribe ⁊ phariſſei de tribu Si-
meon/⁊ principes ſacerdotum de Leui debebant
cōſpirare in mortē cōtra Chriſtū Meſſiam ſuum:
⁊ tradere ipſum in manus Pilati viri gentilis ad
crucifigendum. Sed ſicut fratres Joſeph fuerunt
fruſtrati in ſuo iniquo cōſilio:qꝛ poſt venditionē
⁊ exitū carceris fuit exaltatꝰ in principē totiꝰ egy
pti:⁊ exinde fuit dn̄s fratrū ſuoꝝ ⁊c. Ita preuidit
Dauid/ꝙ Scribe ⁊ phariſſei debebant deludi/ et
fruſtrari in conſilio ſuo. Nam Chriſtus poſt mor
tē erat reſurrecturꝰ de ſepulchro/⁊ accepturꝰ vni-
uerſale dn̄ium/nō ſolū ſup Judeos/ſed etiā ſuper
populum gentilem/⁊ in celo/ ⁊ in terra/⁊ in infer-
no:⁊ debebat eſſe vniuerſalis iudex oīm. Oīa er-
go ſupradicta per ordinē ꝑuidēs Dauid in ſpū/in-
de aſſumpſit parabolā ⁊ ꝓpoſitionē ad faciendū
iſtum pſalmuꝫ. ¶ In quo tria principaliter facit:
nam primo predicit iniquum conſilium ⁊ conſpi-
rationē ſcribarū/⁊ phariſſeorū/⁊ ſacerdotum con
tra Chriſtū/⁊ qualiter manſerunt deluſi ⁊ fruſtra
ti in ſuo cōſilio per reſurrectionē Chriſti. Secun
do predicit exaltationem regni Chriſti/⁊ iudicia
riam eius poteſtatem:quā maxime oſtendet in fi-
nali iudicio. Tertio exhortat̃ oēs reges/ ⁊ princi-
pes/⁊ populos:vt recipiant Chriſtū in eiꝰ aduen-
tu/⁊ ſeruent eius legē euangelicā/⁊ timeant eum
tanq̄ dn̄m ⁊ iuſtū iudicem. Secunda ibi. Tunc lo
G quet̃ ad eos. Tertia ibi. Et nunc reges intelligi-
Cā cō- re. ¶ Quātū ergo ad primū eſt aduertēdū/ꝙ cau-
ſpira- ſa quare principes ⁊ phariſſei moti ſunt ad con-
tiōis ī ſpirandū in necē Chriſti / fuit inuidia ⁊ timor ne
mortē perderēt regnū/⁊ ſacerdotiū/⁊ locū/⁊ gentē. Et ne
xpi. perderent reditus et prebendas / ⁊ oblationes.
Et ideo dixerunt in cōſilio:ſi hunc dimittimꝰ ve-
nient Romani/⁊ tollent locū noſtrum ⁊ gentem.
Jo.xj. Et reſpondit Caiphas. Expedit vobis vt
vnus homo moriatur ꝓ populo /⁊ non tota gens
pereat. Jo.xj. Et ſic accuſarunt ipſum apud Pila
tum. Sed cum Pilatꝰ non inueniſſet cauſam/ mi
ſit eum ad Herodē tetrarcham. Sed Herodes re-
miſit eum ad Pilatū. Sed cū Pilatus vellet euꝫ
dimittere:totꝰ cetus iudeorū clamauit/Crucifige
crucifige:quia ſi hunc dimittis nō es amicus Ce-
ſaris:⁊ tunc Pilatus crucifixit eū. Et ſic oēs iſti
tres cōuenerūt in vnū aduerſus Chriſtū.ſ. Hero-
des/⁊ Pilatus/⁊ conuentus ſacerdotum / ⁊ pha-
riſſeorū. Et vnuſquiſqꝫ iſtorū motus fuit ex timo
re. Nam Pilatus timebat/ne perderet ꝓcuratio-
nē. Et Herodes timebat perdere tetrarchiā:eo ꝙ
Judei accuſabāt Chriſtū ꝙ cōmouiſſet totā Ga-
lileā vſqꝫ in Hierl'm:⁊ ſic timuit ꝑdere Galileam.
Sacerdotes vero timebāt perdere locū ⁊ ſacerdo-
tiū. Scribe ⁊ phariſſei timebant ꝑdere iudiciariā
poteſtatē quia ſedebāt ſuper cathedrā Moyſi do-
centes ⁊ iudicantes cauſas. Et ſic tā Pilatus/ꝙ
Herodes/ ⁊ Judei putantes euadere hec pericu-
la oēs conſpirauerunt in mortē Chriſti:⁊ conue-
nerunt aduerſus dn̄m/⁊ aduerſus Chriſtuꝫ eius.
Et ſic occiderunt eū putātes eum totaliter de ter
ra delere/ne amplius eis noceret. Verūtamē ali
ter q̄ putabant:imo totum oppoſituꝫ euenit eis:
qꝛ inciderunt in illa pericula:imo maiora q̄ vita-
re putabant:qꝛ Chriſtus ſurrexit ad gloriam im-
mortalē:⁊ accepit ptātē a patre in celo/⁊ in terra:
⁊ Pilatus perdidit ꝓcurationē/⁊ ſceptrū/⁊ mor-
tuus eſt in exilio apud Viēnā in Gallia:et Judei
perdiderūt locū/⁊ ſacerdotiū: ⁊ fuerunt expulſi a
finibus ſuis/⁊ diſperſi/⁊ captiui per munduꝫ/ ⁊ in
magna parte trucidati/⁊ tēplum/⁊ ciuitas incen
ſa/⁊ deſtructa. Et etiam Herodes miſerabiliter
finiuit dies ſuos. Et ſic patet ꝙ oēs iſti tres fue-
runt fruſtrati a deſyderio ſuo:⁊ cōſilium eoꝝ fuit
caſſum ⁊ vanum ⁊ fatuum:quia nō potuerunt im-
plere deſyderium ⁊ votum ſuum : imo totum op-
poſitum accidit eis. Et ſic manſerunt et manent
deluſi. ¶ Hec ergo omnia ſupradicta preuidens
Dauid in ſpū dixit. Quare.i.ad quid fremuerūt
gentes.i.cōmoti ſunt Pilatus ⁊ ſui milites qui
erant gentiles/qui cōmoti ſunt cū magno fremi-
tu ⁊ tumultu ad crucifigēdū Chriſtū? Et quare ſi-
militer populi Judeoꝝ/meditati ſunt inania cōſi
lia cogitātes occidere Chriſtū/⁊ putātes euade-
re pericula? Et ſimiliter qualiter aſtiterūt reges
terre.ſ. Herodes/⁊ principes ſacerdotum/⁊ Scri
be ⁊ phariſſei/qui regebant populū iudicātes iu-
dicia:⁊ ideo dicunt̃ reges in ſcriptura : conuene-
runt in vnū cōſpirādo aduerſus Jeſum Chriſtum
eius.i.ꝑ deū cōſtitutū ⁊ miſſum? quaſi dicat. ꝙ in
vano laborauerūt:qꝛ nō eſt cōſiliū cōtra dn̄m. Et
ideo deſyderium eorū fuit fruſtratū ⁊ vanū. Et ſic
ad nihilum valuit imo magis nocuit:quia in vin
dictā mortis Chriſti vnuſquiſqꝫ eorum in ſuo or-
dine punitus eſt:vt ſupra dictum eſt. Et ſic Medi
tati ſunt inania ⁊ vana. qꝛ inaniter ⁊ fruſtra labo-
rauerunt. ¶ Et nota ꝙ tripliciter populi Judeo- H
ruꝫ meditati ſunt inania/⁊ vana. Primo qꝛ Chri Tripli-
ſtus venit ad liberandū eos a ſeruitute:⁊ ad dan- citer iu-
dū eis regnū eternū: ⁊ ipſi putabant ꝙ veniebat dei me-
ad auferēdū eis regnū/⁊ ſacerdotiū ⁊ bona tempo ditati
ralia:cum vellet dare celeſtia. Secundo qꝛ puta- ſūt ina-
runt ipſum ꝑ mortē totaliter extinguere:ne habe nia.
ret poteſtatē ſuper eos. Sed ipſe ſurrexit ad altio
rem vitaꝫ ⁊ accepit poteſtatē a patre in celo/ et in
terra/⁊ in inferno. Tertio:qꝛ per mortē eius puta-
bant euadere ſupradicta pericula tēporalia/⁊ in-
ciderunt in maiora ⁊ ſpiritualia. Naꝫ nō ſolū per-
diderunt ſacerdotiū ⁊ ciuitatē terrenā:ſed etiam
celeſtē:⁊ nō ſolūmodo perdiderūt vitā tēporaleꝫ:
ſed etiā eternā/⁊ nō ſolūmodo inciderūt in perpe-
tuā captiuitatē corporalē/ſed etiā ſpiritualeꝫ. Et
ſic patet quomodo meditati ſunt inania. xxiiij.q.

Dirumpamus vincula eorum: ⁊ proijcia- iiij.nō
mus a nobis iugum ipſorum. iuenit̃
Qui habitat in celis irridebit eos: ⁊ domi- et.c.ſi eccl'ia
nus ſubſannabit eos. ⁊.ix.q. iij.c.a-

¶ Iſte verſus omnino continuatur ſuperioribꝰ: liorū.

tamē diuerſimode adaptatur ſecundū ꝙ pōt eſſe vox diuerſorum. Nā vno modo ſcdm Aug. ⁊ Caſſio. pōt eſſe vox Judeorū: ⁊ tunc eſt ſenſus qualiter populi Judeoruʒ meditati ſunt inania ⁊ vana cōſilia dicentes: ſi hunc dimittimus venient Romani et tollent locuʒ noſtrū ⁊ gentē. ergo ne iſta perdamus/occidamus Chriſtū: vt dirumpamus vincula ⁊ ſubiectionē eorū. ſ. Romanoruʒ/⁊ proijciamus a nobis iugum ipſorū. i. ne veniamus ſub indignationē/⁊ incurramus in captiuitatē/et in iugū ipſorū. Itē dixerūt etiā/occidamꝰ Chriſtum et dirumpamꝰ vincula eorū. ſ. Chriſti/⁊ aplorum ꝗ volunt imponere nobis vincula noua/⁊ legē nouā euangelicā/ꝓhibendo ne vendamus in tēplo oues et columbas/et cetera pertinentia ad ſacrificia/et oblationes/et improperant nobis peccata legis volendo nos ſubijcere ſue legi/⁊ iugo euāgelico: ergo proijciamus a nobis iugum ipſorum Chriſtum occidēdo ⁊ aplos exterminando. Ideo ſubdit ꝓpheta: ꝙ licet talia cōſilia meditati fuerint ipſi populi iudeoruʒ: tñ dñs deꝰ ꝗ habitat in celis irridebit eos poſt reſurrectionē non adimplendo votū et deſideriū eorum: ⁊ etiā ſubſannabit eos multipliciter puniēdo. ¶ Alio modo iſte verſiculus pōt eſſe vox ipſorū aplorū ⁊ totiꝰ eccleſie/vt ſit ſenſus: At Populi iudeoruʒ meditati ſunt inania: volentes occidere Chriſtum/⁊ nolētes recipere legē euāgelicā: vt retinerēt nos ſub vinculis cerimoniarū/⁊ ſub iugo legis importabili. Dirumpamꝰ ergo vincula et onera importabilia ſacrificiorū ⁊ cerimoniarū eorū. Et ꝓijciamus a nobis graue iugū ipſorū/⁊ recipiamꝰ legē euāgelicam libertatis ⁊ gratie/que abſoluit ⁊ liberat ab omni iugo/⁊ vinculis legis/⁊ graui ſeruitute/⁊ tributo Scribarū et phariſeorum: qui imponunt nobis onera importabilia: Quia iam dñs ꝗ habitat in celis irridebit/⁊ ſubſannabit eorū cōſilium infatuando: ⁊ ſupradicta vincula diruʒpendo. ¶ Unde nota ꝙ tria vincula dirupit Chriſtꝰ/et triplex iugū abiecit a nobis ꝑ paſſionē/et reſurrectioneʒ ſuā. Primo/vincula cerimoniarum veteris legis. Scdo/vincula tyrānica ⁊ iugū ſacerdotū. Tertio/vincula malipoliū/⁊ coniurationis/⁊ cōſpirationis eorum facte cōtra ipm: qꝛ manſerunt deluſi ⁊ ſubſannati/Ubi eſt aduertēdū/ꝙ hec eſt differentia inter irridere/et ſubſannare. Nā irridere ideʒ eſt qd quaſi per riſum illudere. Sed ſubſannare idem qd naſum rugare. qd totum hoc impletū eſt in Judeis. nam omnes irrident eos et rugant naſum improperantes exiliuʒ ⁊ maledictionem propter mortem Chriſti.

I Xps tria vincula dirupit ꝑ paſſionē.

Tunc loquetur ad eos in ira ſua: et in furore ſuo conturbabit eos.

De peniten. diſti. j. nūqd caym. Et. vj. qō. j. ſi oia.

¶ Hec eſt ſcda pars in qua deſcribit regnū Chriſti ⁊ iudiciariā poteſtatē ſibi traditā ꝯuenientem Chriſto iure hereditario ex naturali filiatione/⁊ ex merito paſſionis. Ubi qꝛ dictū eſt ſuperius/qd cōſiliū Judeorū māſit infatuatū ⁊ deluſum ꝑ reſurrectionē Chriſti: et qño dñs irriſit/⁊ ſubſannauit eos in hac vita: nunc autē in iſta parte oñdit ꝓpheta ꝙ magis erunt deluſi/⁊ confuſi Judei in die iudicij/qñ videbunt Chriſtū veniētē in ptāte magna/⁊ maieſtate: ⁊ videbunt eū quē crucifixerunt/⁊ pupugerūt/et in quē trāſfixerunt/qño erit deus/et hō/et rex/et iudex eoruʒ/ꝗ loquetur ad eos in ira ſua/et in furore ſuo: poſtꝙ noluerunt recipere eū in ſuo primo aduētu/qñ venit ad eos cuʒ benignitate et humilitate. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt aduertēdū/ꝙ Chriſtꝰ in iudicio nō ſolūmō examinabit facta noſtra: ſed etiā examinabit ſeipſuʒ oſtendendo veritatē ſue humanitatis/⁊ diuinitatis: et oñdet veritatē legis euangelice: et qño oīa que dixit et fecit erant vera: et qño oīa ꝗ erāt ſcripta in lege veteri fuerūt impleta in ipſo in primo aduentu: ex quo poterāt Judei cognoſcere: ꝙ ipſe erat verꝰ Meſſias ꝓmiſſus in lege. Sed qꝛ occecauerat eos inuidia/⁊ auaritia/⁊ malitia eorum. Ideo nō potuerūt intelligere ſacramenta veteris legis/ꝗ in Chriſto fuerunt apta ⁊ completa ⁊ verificata. Sed in iſto ſecūdo aduētu iſta nō poterunt negare: qñ videbūt Chriſtū in poteſtate magna ⁊ maieſtate: ⁊ ſic ſe videbunt magis deluſos ⁊ confuſos: qꝛ videbūt Chriſtū eſſe deū/⁊ verū meſſiaʒ quē in primo aduētu negarūt/⁊ putarunt eſſe purum hoīeʒ. Et hoc eſt qd dicit ī hoc loco ꝓpheta: vñ dicit ꝙ tūc in iudicio Chriſtꝰ in lege ꝓmiſſus loquetur ad eos. ſ. ad Judeos incredulos/nō in benignitate ſicut in pmo aduētu: ſed loquetur ad eos in ira ſua increpādo/⁊ improperādo eis iniqtatē eorū ⁊ finalē obſtinatiōem/nō recipiēdo eos amplius ad penitētiam: imo in furore ſuo ꝯturbabit eos ferēdo ſentētiā dānatiōis ꝑpetue. Et oſtēdet manifeſte ſuā vniuerſalem poteſtatem/⁊ qño ipſe eſt vniuerſalis rex/et iudex conſtitutꝰ a deo pre: ⁊ qño eſt verꝰ filiꝰ dei: ⁊ dicet hec verba ſequētia. ⁊.

Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius: predicans preceptum eius.

xvj. q. ij. viſis. et xxiij. q. j. c. qd culpatur. et ij. qōe. vij. teſtes.

¶ Quaſi dicat. Ego veni in primo aduētu cū charitate et humilitate: ⁊ predicaui in ciuitate Hieruſalē voluntatē patris mei ferendo legē euangelicā. in mōte Sion impleui figurā de agno paſchali et inſtitui ſacramētum euchariſtie ⁊ ꝓbaui per ſcripturas et miracula me fuiſſe Meſſiam in lege promiſſum/⁊ noluiſtis me recipere: imo me occidiſtis. Et iterū predicaui legē meā euāgelicā per apoſtolos et doctores: et vocaui vos ꝑ predicatores/⁊ noluiſtis venire. Sed vos videtis nunc qualiter ego ſum miſſus a patre: ⁊ qualiter ſum cōſtitutus rex ſuper Sion montē ſanctum eius. i. ſup totam eccleſiam toto orbe diffuſam: ⁊ non ſolū militantē: ſed etiam triumphanteʒ: qꝛ data eſt mihi poteſtas in celo et in terra. Nam ſicut fui predicans ꝑceptum ⁊ legem eius ſup Sion terrenaʒ a quo ſumit exordium et vocata eſt Hieruſalem et Sion tota eccleſia toto orbe diffuſa: ita data eſt mihi poteſtas in celo/⁊ in terra/⁊ ī Hieruſalē militanti ⁊ triumphāti/Veruntamen ne putet aliqs/ꝙ hoc regnū ꝯueniat mihi ex adoptione: imo dico vobis ꝙ ꝯuenit mihi ex natura et iure hereditario: qꝛ nō ſum filiꝰ adoptiuus ſed naturalis. Nā

Dominus dixit ad me: filius meus es tu: ego hodie genui te.

He. j. et ad. xiij. c.

¶ Dominus pr dixit ad me filiꝰ meus es tu: qꝛ ego hodie genui te. Nā in quātū deꝰ es genui te in hoc die eternitatis: ⁊ ī quātū hō genui ⁊ formaui te ī hoc die grē. Na ſicut tota eternitas dr vna dies ſine principio ⁊ fine/⁊ ſucceſſiōe/in qua generatur verbū eternum: Ita totū tempus gratie dicitur vna dies/in cuiꝰ principio genitꝰ ⁊ ortꝰ eſt Chriſtus: in quo die oīa regenerantur. Dixit ergo dñs pater ad me: Poſtꝙ tu es filius meus naturalis.

Poſtula a me ⁊ dabo tibi gentes hereditatem tuam: et poſſeſſionem tuam terminos terre.

Apoc. ij. ⁊. et xix.

Reges eos in virga ferrea: ⁊ tanꝙ vas figuli confringes eos.

¶ Poſtula a me regnū mūdi tibi naturaliter de iure debitū. Et poſtꝙ Judei noluerunt te recipere in dñm: Ego dabo tibi gentes. i. populū gentileʒ in hereditatem tuam. Et dabo tibi oēs terminos terre in poſſeſſionē tuam/⁊ iſti erūt tibi in populū/⁊ tu eris eis in dominū ⁊ ſaluatorē. Et qꝛ Judei noluerūt venire/nec te recipere: Ideo reges eos in virga ferrea ⁊ crudeli/⁊ dura puniēdo eos temporaliter ⁊ eternaliter. Et cōfringes eos tāꝙ vas figuli. Nam per Romanos deſtrues eoruʒ ciuitates ⁊ regnū: Et vna pars trucidabitur: ⁊ alia in ſeruitutem per mundum diſpergetur. Et ſic in preſenti ⁊ in futuro pena eterna punientur. Et nota ꝙ Chriſtus non ſolum modo rexit Judeos in virga ferrea/⁊ tanꝙ vas figuli confregit eos: Sed etiam confregit totum populum gentilem. Nam quoſdam cōfregit tēporaliter ⁊ eternaliter. ſ. Neronem/⁊ Domitianū/⁊ Diocletianū: alios auteʒ aliter tāꝙ vas figuli cōfregit. Nam ſicut figulus qñ ex maſſa formauit aliquod vas/⁊ poſtea efficitur tortū ⁊ inutile: tunc ꝯfringit illud: ⁊ ex eadem maſſa reficit aliud rectū ⁊ bonū: Ita fecit Chriſtꝰ de populo gentili. Nā vidēs ipm in idololatria ⁊ pctis deprauatū confregit in eo infidelitatē ⁊ vitia/⁊ reddidit/⁊ refecit ipſum rectū per baptiſmū mūdando/⁊ ꝑ legē euāgelicā rectificādo ⁊ iuſtificando. Et ſic ex eadē maſſa de torto fecit rectum ⁊ vtilem. Et etiā cōfractis Judeis inutilibus/ex eiſdem filijs Adam. ſ. gentilibꝰ fecit eccleſiā. Et ſic dicit Dauid ꝓpheta. ꝙ Chriſtus loquetur ad Judeos ⁊ infideles in iudicio/⁊ oſtēdet ſe eſſe veruʒ deū ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum ⁊ iudicē vniuerſalem. ¶ Sed hic tria queruntur. Primo qñ ⁊ qño pater dixit ad filiū aut ad Chriſtū: Filiꝰ meus es tu ⁊c. Scdo qñ ⁊ qño Chriſtꝰ poſtulauit a patre regnum mundi vniuerſale/⁊ populū gentilē in hereditatē. Tertio qñ ⁊ qño Chriſtus rexit in virga ferrea ⁊c. Ad primū eſt dicendū ſcdm Aug. xv. de Tri. ⁊. xj. de ciui. ꝙ deus pater dupliciter loquitur. Primo locutus eſt ab intra ⁊ ab eterno. Et ſic dicit verbū eternū. ſ. filiū per omnia ſibi coequaleʒ de tota ſubſtātia ſua. Scdo locutus eſt ad extra/⁊ ex tempore: cum dicit: Fiat lux ⁊c. Et ſic ꝓduxit creaturas ad ſimilitudinē ſuā. ⁊c. ex quo patet ꝙ patrem loqui ad filiū eſt loqui ad intra: ⁊ dicere Filius meus es tu: nihil aliud eſt niſi patrē dicere verbū/⁊ ꝓducere filiū ſibi ꝑ oīa coequalē in eſſe et ſubſtantia: qꝛ per talē generationē cōmunicat pater filio eandē eſſentiā ⁊ ſubſtantiam. Et ſic licet filius ſit alia pſona: tñ non eſt alius deus. Itē patrē dicere ad filium/Ego hodie genui te: nihil aliud eſt/niſi patrē ꝓducere filiū/nō ex tempore: ſed ab eterno. Nā ſicut pater cōmunicat filio eandem ſubſtātiam: ita eandē eternitatē. Et ſic ē ſibi cōſubſtantialis ⁊ coeternus: qꝛ in principio erat verbū ⁊ verbū ⁊c. Et hoc eſt qd dicit hic Chriſtꝰ: Dñs dixit ad me: filius meꝰ es tu ⁊c. Unde non ſolū pater dixit hoc filio ab eterno: ſed etiam hanc eternā generationē notificauit mūdo ex tpe/cum dixit: Hic eſt filius meus dilectus: in baptiſmo ⁊ transfiguratiōe: vt patet Mat. iij. ⁊. xvij. Et etiam cum vox de celo dixit. Clarificaui ⁊ iterū clarificabo. Jo. xij. Ad ſecundū eſt dicēdū ꝙ filius poſtulauit a patre gētes in hereditatem ſibi. Jo. xvij. per totū illud caplm cū dicit: Nō ſolū pro his rogo: ſʒ ꝓ oībus qui credituri ſunt. ⁊ ſerua eos quos dediſti mihi ⁊c. Item in trina oratione in horto cuʒ dixit. Pater ſi poſſibile eſt trāſeat a me calix iſte i. paſſio iſta ad oēs gētes vt eis ꝓſit. Item in cruce cū dixit. Sitio. qꝛ tunc ſitiendo ⁊ deſyderando petiuit ſalutē oīm/⁊ petiuit/⁊ poſtulauit a patre gētes oēs in hereditatē ſuam. Et ideo in reſurrectione data eſt ſibi poteſtas vniuerſalis in celo et in terra: vt ipſe ait Matt. vltimo. Et ſic filium a patre hereditatē poſtulare/nihil aliud eſt niſi ꝓ ꝑtio ſui ſanguinis/peccatores redimere ⁊ liberare. qd quidē ꝑtiū filiꝰ obtulit ⁊ pater acceptauit. Et patrē filio hereditatē dare: nihil aliud eſt/niſi patrē ſup fideles filiū dominū cōſtituere. Ad tertiū eſt dicendū ꝙ Chriſtꝰ pmo rexit diabolū in virga ferrea/⁊ in poteſtate inſuperabili ⁊ inuincibili: qñ fregit portas ereas/⁊ vectes ferreos inferni ⁊ expoliauit limbū/⁊ abſtulit predā/⁊ diaboluʒ condēnauit ad penā eternā. Scdo qñ vaſtauit ciuitatem ⁊ templum Hierlm/⁊ abſtulit Judeis regnū/⁊ ſacerdotiū/⁊ trucidauit eos ꝑ Romanos/⁊ diſperſit per mundum vniuerſum. Tertio puniuit tyrānos imperatores in virga ferrea. ſ. Neronē/⁊ Domitianū/⁊ Diocletianū/⁊ ceteros obſtinatos de populo gentili/quos diuerſis punitionibus ⁊ tormētis plexit ⁊ afflixit. Sed tandē rexit totū populū gentilē in virga ferrea/cū in eis nefandos ritus gentilitatis ⁊ ſupſtitionis extinxit: ⁊ eos ad verā fidem ſuſcitauit/Ultimo autē in finali iudicio reget eos infideles ⁊ obſtinatos in virga ferrea cū dicet. Ite maledicti in ignē eternū ⁊c. Illa enī virga ⁊ punitio dr ferrea: qꝛ ignis eorū erit eternꝰ ⁊c. Et ſic Chriſtū Judeos ⁊ incredulos in virga ferrea regere/nihil aliud eſt niſi eterna pēa ſine miſericordia punire. Et Chriſtū malos tanꝙ vas figuli cōfringere: nihil aliud eſt niſi occidendo in eis errorē/⁊ peccatum/⁊ ſuſcitando fidem ⁊ gratiam eos ex via iniqua in viam iuſtitie dirigere ⁊ reuocare.

Ps loquitur ad filium dupliciter.

Qño xps a pre poſtulat regnū mūdi.

Quos xps rexit in virga ferrea.

Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

xxiij. q. iiij. ca. eccleſia. et qō. vj. c. j.

¶ Hec eſt tertia pars in qua ꝓpheta exhortatur omnes reges ⁊ oēs principes/⁊ oēs gentes ad timorē Chriſti/⁊ eius iudicij. Et vt oēs ſuſcipiant eum tanꝙ regē ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum verū deum ⁊ hominē. Que eſt cauſa finalis ⁊ intentio huiꝰ pſalmi: ⁊ ex conſequenti exhortatur oēs ad cultū ⁊ obedientiā Chriſti. vnde duo facit. Nā primo exhortatur oēs principes ad cultuʒ Chriſti ⁊ timorem iudicij: ſub quadam cōminatione. Scdo ꝓmittit premiū beatitudinis timentibus ⁊ colētibus Chriſtū. ibi. Beati oēs qui confidūt in eo.

N Quid iudices debēt attendere.

¶ Quantum ad primū eſt notādū: ꝙ oēs pfecti ⁊
iudices qui pficiunt̄ in ꝓuincijs ⁊ ciuitatibꝰ per
reges ⁊ principes/ duo principaliter debēt atten
dere. Primo vt ipſi venerent̄ ⁊ defendant nomē
regis vice cuius gubernāt: vt eorū exemplo oēs
ſubditi deducant̄ ad obediētiam regis. Scđo vt
regant ⁊ gubernent populū iuxta leges ⁊ ſtatuta
legiſlatoris ⁊ regni/ vt ciues efficiantur boni: vt
patet. iij. Politi. Cū ergo oēs reges ⁊ pncipes te
neant locū dei in terris/ ⁊ ſint Chriſto reddituri
rationē de grege ſibi cōmiſſo: cū venerit Chriſtꝰ
ad iudicium: vt patet Matt. xxv. Ideo primo re=
ges/ ⁊ principes terre/ ⁊ prelati eccl'ie tenentur
Chriſto obedire/ ⁊ nomen eius defendere/ ⁊ legē
eius ſeruare/ ⁊ oēs ſubditos ad ſeruandā legem
euangelicam deducere. Scđo debēt populū dei
regere vnuſquiſq; in ordine ſuo. Nā principes ſe
culares tenent̄ regere populum in temporalibꝰ/
⁊ plati eccl'ie in ſpiritualibus. Aliter oēs reges/
⁊ principes/ ⁊ prelati incurrunt indignationem
Chriſti regis vniuerſalis iudicis/ quos puniet in
iudicio/ niſi duo ſupradicta ſeruauerint. Primo er
go exhortat̄ eos ad duo ſupradicta. Scđo cōmi=
nat̄ eis penam. ibi. Apprehēdite diſciplinam. Di
cit ergo. O reges ⁊ oēs principes/ ⁊ prelati dicti
reges a regēdo/ qui iudicatis terrā/ quos Chriſtꝰ
reliquit loco ⁊ vice ſui ad iudicandum/ ⁊ regen=
dum in terra quibus cōmiſit gregē ſuū regendū
⁊ paſcendū: intelligite. i. examinate ⁊ diſcernite
diligenter bene cauſas tam eccleſiaſticas ꝙ̄ ſecu
lares: vt ſciatis diſcernere inter iuſtum ⁊ iniuſtū
et inter leprā et nō leprā: q2 grāde officium vobis
cōmiſſum eſt. Et erudimini vos qui iudicatis ter
rā tā iudices eccleſiaſtici ꝙ̄ ſeculares. ⁊ Primo

xvj. q. ij. cap. ĩ poſt medium

Seruite domino in timore: ⁊ exultate ei cum tremore.

¶ Seruite dño nr̄o Jeſu Chriſto ĩ timore: q2 primo
vos debetis ipſi ſeruire/ ⁊ ipm colere ⁊ venerari:
vt exēplo vr̄o ceteros ad obediētiā ⁊ cultū Chri=
ſti deducatis. Scđo exultate ei cū tremore. Tertio

De peni. diſ. ij. c. Archa. ĩ glo.

Apprehendite diſciplinam: neqñ iraſcat̄ dominus: ⁊ pereatis de via iuſta. Cum exarſerit in breui ira eius: beati omnes qui confidunt in eo.

¶ Aprehēdite diſciplinam legis euāgelice: vel
apprehēdite hāc diſciplinā quā dedi vobis: vt in
telligatis et diſcernatis cauſas iudiciales et ſer
uiatis dño. Et hoc facite neqñ. i. ne aliqñ dñs Je=
ſus Chriſtus iraſcatur vobis in iudicio finali: cū
exarſerit ira eiꝰ in breui tp̄e: ⁊ ne dicat vobis Ite
maledicti in ignem eternū. Et ſic pereatis de via
iuſta regni celorū: ⁊ mittamini per viā inferni ad
O ppetuā penā ⁊ ignē eternū. ¶ Sz eſt aduertēdum
ꝙ in pdictis tribus verſibꝰ ponunt̄. viij. vocabu=
la q̄ ſunt valde diſcutiēda. Primo q2 dicit. Et nūc
reges intelligite. Secundo Erudimini. Tertio
Seruite dño in timore. Quarto exultate ei cum
tremore. Quinto Aprehēdite diſciplinā. Sexto
Nequādo iraſcatur dñs cū exarſerit in breui ira
eius. Septimo Ne pereatis de via iuſta. Et ideo
de vnoquoq; iſtorū eſt differēdū. ſ. qđ eſt reges in=
telligere: qđ iudices erudiri. qđ ſeruire dño in ti=
more. quid exultare ei cū tremore. qño intelligit̄
ly Apprehendite diſciplinā ſm diuerſas iterpre
tationes: ⁊ qño ⁊ qñ iraſcet̄ dñs in breui ira. Et
quid eſt perire de via iuſta. Octauo querit̄ quali=
ter eſt neceſſariū iudicium generale cū vnuſq̄ſq;
iudicetur particulariter poſt mortē ſuā. Quantū

Quid ſit itelligere.

ad primū eſt dicendū/ ꝙ intelligere idē eſt qđ in=
tra eligere: vel inter duo vel multa vnū eligere.
Et ſic intelligere pſupponit diſcernere: ⁊ hoc ma
xime cōpetit regibus ⁊ principibꝰ/ ⁊ platis/ ⁊ vni
uerſaliter oībꝰ iudicibus/ ad quos ptinet diſcer=
nere inter cauſam ⁊ cauſam: iuſtū ⁊ iniuſtum: le=
prā ⁊ nō leprā: bonū ⁊ malū. Et poſtꝙ hoc noue=
rint ⁊ diſcreuerint: tūc eligāt ⁊ tribuant vnicuiq;
qđ ſuū eſt. Et ad hoc oportet/ ꝙ ſcient iura diui=
na ⁊ humana. Nam iudex eſt quaſi ius animatū/
quaſi ius vnicuiq; dans. v. Ethi. Ad ſcđm eſt di=

Quid ſit erudire.

cendum/ ꝙ erudire idem eſt qđ extra ruditatem
agere/ ⁊ erudiri extra ruditatē agi. Sed ruditas
⁊ ignorantia pōt dupliciter alicui ineſſe vno mo
do negatiue. alio modo p cōtrariā diſpoſitionē:
vt ait Ariſto. in lib. Elenchorū: ⁊ ideo licet iudex
nouerit iura diuina vel humana: tū odium aut
amor poteſt ſibi ducere contrariā diſpoſitionē. et
ruditatē: intantū ꝙ illa paſſio occecabit iudicem/
ne poſſit diſcernere īter iuſtum ⁊ iniuſtū/ nec eli=
gere: imo eliget partem iniuſtam. Et ſic non tri=
buet vnicuiq; ꝙ ſuū eſt: ſed erit acceptator perſo=
narū. Ideo ait propheta: Et nūc reges intelligi=
te. i. diſcernite inter iuſtum ⁊ iniuſtū/ ⁊ qđ iuſtum
eſt eligite: ⁊ erudimini. i. ruditatē odij vel amo=
ris deponite: ⁊ omnem paſſionem abijcite/ ⁊ tri=
buite vnicuiq; qđ ſuum eſt. ¶ Ad tertium dicen=

Timor multiplex. P

dum/ ꝙ duplex eſt timor. vnus filialis: alter ſerui=
lis. aliter enim timet filius offendere patremfa=
milias. aliter ſeruus. Nam filius timet offendere
patrem/ ne eum cōtriſtet/ ⁊ ne perdat hereditatē.
Seruus autē q2 nō amore operat̄/ nō curat de he
reditate: nec ſi cōtriſtat dominū: q2 nō diligit eū.
Sed timet offendere timore pene/ ⁊ ne feriatur,
aut mulctetur aliqua pena. Et ita mulier caſta ti=
met diſplicere viro/ nō timore pene/ ſed virtutis
amore. Sz mulier adultera/ timet offendere virū
formidine pene. Vñ Horat. Oderſit peccare ma=
li formidine pene. Oderunt peccare boni virtu=
tis amore. Ideo primus timor/ dicit̄ timor filia=
lis ⁊ caſtus. Secūdus vero dicit̄ adulterꝰ ⁊ ſerui=
lis. Et de pmo timore dicit ꝓpheta Seruite dño
in timore: nō ſeruili nec adultero/ ſed caſto ⁊ filia
li. Nam ſolus timor caſtus ⁊ filialis eſt merito=
rius. Alter aūt excuſat penā: ſed nō meret̄ gloriā.
Eſt verum ꝙ timor ſeruilis eſt aliqualiter lauda
bilis. Nam temerarius ⁊ pſumptuoſus diceret̄. ſi
quis nō timeret futurū iudiciū iuſti iudicis. Ad

Quid ſit exultare cū tremore.

quartū eſt dicēdū/ ꝙ opatio ſm virtutē ſemp de
lectat virtuoſum. Et ideo iuſti ſeruiēdo deo ſemp
delectant̄ ⁊ exultāt: vt patet Actu. v. Ibant Apl'i
gaudētes a cōſpectu cōcilij/ qm̄ digni habiti ſunt
ꝓ noīe Jeſu cōtumeliā pati ⁊c. Sed talis exulta
tio nō erat ſine tremore. Nā iuſtus ⁊ ſanctus ſem
per tremit/ primo ne perdat gratiā in qua ſtat/ et
ne cadat: vt ait Apl's. Scđo tremit an ſeruitium
ſuū ſit deo acceptū: ⁊ ſi inter bona que facit aliqđ
ſit quod oculos diuine maieſtatis offendat: quia
nemo ſcit an ſit dignus odio vel amore. Eccle.
viij. Et ideo dicit ꝓpheta Seruite dño in timore

nō ſeruili/ ſed caſto ⁊ filiali: vt opera veſtra ⁊ ſer=
uitiū ſit meritoriū. Exultate ei/ nō preſumptione
⁊ temeritate cōfidentes de veſtris viribus/ ⁊ pu=
tātes ex veſtra virtute bene regere populū. Sed
exultate cū tremore trementes: ne in aliquo deū
offendatis/ ⁊ ne cadatis a gratia: vel dubitantes
an ſitis in odio/ an in gratia dei. Ad quintum eſt
notandum ꝙ Naſſechu bar ſunt due dictiōes in
Hebreo. Nā Naſſechu eſt verbū ⁊ bar eſt nomen.
Sed vtrūq; eſt equiuocū ad tria. Nam Naſſechu
eſt ſcđa pſona imperatiui: ⁊ vno mō ſignificat ap

Quid ſit apprehēdere diſciplinam.

prehēdere: alio mō adorare: alio modo oſculari.
Bar vo eſt nomē/ ⁊ vno mō ſignificat diſciplinā:
alio mō pure aduerbiū. Tertio ſignificat filium:
vt patet ibi Beatus es Simon Bar Jona. i. filiꝰ
Joannis. Et ideo interptes diuerſimode tradu=
xerunt hāc orationem. Nam. lxx. interpretes tra=
duxerunt apprehendite diſciplinam. Hierony=
mus vero adorate pure: Aquila autem/ oſculami
ni filium. Sed hoc idem eſt: nam adorare filium:
⁊ eius diſciplinā apprehendere ⁊ eius pedes oſcu
lari eſt ſibi obedire ⁊ ſubijci. Et ſic nemo turbe=
tur in diuerſitate tranſlationum in hoc verſicu=
lo: q2 eadē eſt ſentētia: q2 ad oīa iſta tria exhor=
tatur nos. ſ. vt apprehendamus legē euāgelicā:
Q ⁊ vt adoramꝰ Chriſtū: ⁊ vt oſculemur pedes eius.
¶ Ad ſextū eſt dicēdum/ ꝙ dies iudicij dicit̄ dies
ire dñi ſignanter: eo ꝙ tempus a primo aduentu
vſq; ad iudicium dicit̄ dies ⁊ tempus miſericor=
die ⁊ venie. Nā in primo aduentu Chriſtꝰ venit:
cum benignitate ⁊ humilitate: ⁊ locutus eſt cum
benignitate exhortādo: ⁊ ad gratiā omnes vocā=

De ira dei.

do: ſed in ſecundo aduentu veniet cum poteſta=
te magna ⁊ maieſtate/ ⁊ cum ira contra dānatos
⁊ obſtinatos: ⁊ cū ira ⁊ furore pferet ſententiam
cōtra eos. Item totū tempus precedens dicitur
tēpus venie. Sed in illa die nō erit ampliꝰ venia
malis: ſed ira ⁊ furor. Ideo cū furore dicet domi=
nus. Ite maledicti in ignē eternū. Et ideo dicit
ꝓpheta: Seruite dño ⁊c. neqñ iraſcat̄ dñs. in iu=
dicio ſupple. cū exarſerit in breui ira eiꝰ. i. finalis
ſententia contra obſtinatos. Et dicit̄ illa ira bre
uis. i. non remiſſibilis. Sed q2 vltra non erit pa=
tiētia/ nec venia apud Chriſtū: nā nūc lōga paciē=
tia dei ad penitentiā inuitat peccatorē. ad Ro. ij.
tūc aūt nō erit amplius talis patiētia/ nec deus
expectabit vlterius peccatores ad penitentiā. Et
ſic ira dei erit breuis cū ſententia. Ad ſeptimum
dicendū/ ꝙ cū lex dñi ſit via q̄ ducit ad vitā eter=
nam: vt dictum eſt in ꝓlogo/ tractatu quarto/ et
pſalmo primo. Ideo ire p viā nihil aliud eſt niſi
tendere in vitā eternam. Ita per oppoſitū perire
de via/ ſiue a via iuſta/ ⁊ a via iuſtitie deuiare/ ni=
hil aliud eſt niſi in interitū/ ⁊ mortē eternam ten

Lex ē via iuſta.

dere. Sed quia tripliciter contingit a via ⁊ lege
domini deuiare. ſ. nō credēdo/ aut cōtra legē ope
rando/ aut in peccato obſtinari/ aut falſo docere
vt dictū eſt primo pſalmo: ideo hic ꝓpheta exhorta
tur/ ne pereamus ⁊ ne deuiemus a via iuſta. Et ſi
alias deuiauerimus legē tranſgrediēdo: ꝙ reuer
tamur ad viā iuſtitie penitentiā agendo. Nam ſi
quis manet obſtinatus in peccato: tunc talis to=
taliter perit de via iuſta: quia tendit in interitū.
Ex quibus patet ꝙ reges/ ⁊ principes/ ⁊ prelatos
eccleſie intelligere nihil aliud eſt niſi cauſas tam
eccleſiaſticas/ ꝙ̄ ſeculares iuſte diſcernere/ ⁊ be=
ne examinare/ ⁊ qđ iuſtum eſt eligere. Et erudire
nihil aliud eſt ꝙ̄ ruditatē deponere. i. paſſionem
amoris vel odij abijcere ⁊ perſonas in iudicio nō
acceptare: ſed vnicuiq; qđ ſuū eſt tribuere. Et ſer
uire dño in timore: nihil aliud eſt/ niſi nō ſolū for
midine pene/ ſed etiam virtutis amore/ ⁊ caſto et
filiali timore dño ſeruire: q2 tale ſeruitiū eſt me=
ritorium. Et exultate dño tali tremore/ nihil aliū
eſt/ niſi in tali ſeruitio non vane gloriari/ nec glo
riam ſibiipſi: ſed ſoli deo tribuere: q2 aliter perde
retur meritū: vt patet de fatuis virginibus. Et ſic
in talibus ſemp deo gr̄as agere: ⁊ ſemp ne cadat
timere/ ⁊ an ſit dignus odio/ an amore dubitare.
Itē apprehendere diſciplinā Chriſti: nihil aliud
eſt/ niſi ſibi obedire/ ⁊ ſubijci/ ⁊ ipſum latrie ado=
ratione adorare. Itē Chriſtū iraſci/ ⁊ in breui ira
exardere nihil aliud eſt ꝙ̄ in finali iudicio abſq;
ſpe venie/ contra damnatos ⁊ obſtinatos ſenten=

No. q̄re iudicamur vl'r et particularit̄.

tiā fulminare. Item perire de via iuſta nihil aliud
eſt niſi ad interitum eterne mortis deſtinari/ et
nunꝙ̄ ad viam vite reuerti. Sed tanꝙ̄ legis trāſ
greſſorem cōdemnari. Ideo concludit Beati om=
nes qui confidunt in eo. Ad octauū eſt dicendū/
ꝙ licet Dauid in pſalmo iſto intendat exhortari
omnes gentes/ ⁊ nationes ad cultum Chriſti/ cū
ſit verus filius dei/ ⁊ deus/ ⁊ homo/ ⁊ meſſias in le
ge ꝓmiſſus/ tamen principaliter intendit exhor=
tari principes/ ⁊ reges terre/ ⁊ prelatos eccleſie/
ad timendū Chriſtū futurū iudicē/ cui ſunt reddi
turi rationem de populo ⁊ grege commiſſo. Nam
Chriſtus qui in primo aduentu fuit iudicatus a
regibus. ſ. Herode/ ⁊ Pilato/ ⁊ a principibus ſa=
cerdotum/ ⁊ populo iudeorum/ ⁊ gentili: ipſemet
Chriſtus eſt venturus ad iudicādū oēs populos/ R

Judiciū vl'e neceſſarium ꝓpter q̄tuor.

⁊ reges/ ⁊ principes in nouiſſimo die. ¶ Unde li=
cet vnuſquiſq; ſit iudicatꝰ particulariter in fine
vite ſue: tū vniuerſale iudiciū erit neceſſariū pro=
pter quatuor. Primo ad manifeſtandū veritatem
perſone Chriſti oībus gentibus ⁊ populis ⁊ lin=
guis. Nā q̄ in hac vita negauerūt/ ⁊ ipm recipere
noluerūt: videbūt ipſum ibi cū poteſtate magna
⁊ maieſtate. Et ſicut gnāliter lex euāgelica fuit p
totū mūdum pdicata: ita ibi erit gnāliter exami=
nata: ⁊ tranſgreſſores eius puniti. Scđo veniet
Chriſtus ad manifeſtādum occulta. Nam oīa ho
micidia/ ⁊ adulteria/ ⁊ alia peccata q̄ in hoc mun
do non fuerant/ ſaltē per ſacramentalē confeſſio
nē manifeſta/ ibi ꝓpalabunt̄. Tertio veniet Chri
ſtus ad iudicandum male iudicata. Nam oīa q̄ in
hoc mūdo fuerūt per reges/ ⁊ principes/ ⁊ malos
iudices iniuſte iudicata: ibi p Chriſtū iuſte iudi=
cabunt̄/ ⁊ punientur falſi iudices. Quarto veniet
Chriſtꝰ ad iudicādū nō iudicata. Unde q2 reges/
⁊ principes huius mūdi/ ⁊ prelati nō habuerunt
iudices ſupra ſe: ideo mala eorū manſerūt impu=
nita. Ideo Chriſtꝰ in finali iudicio iudicabit eos:
⁊ ab eis de populis eis commiſſis rationē expo=
ſcet: vt cognoſcāt ſe ſup eos maiorē regē/ ⁊ iuſtum
ſupiorē iudicē habere. Vñ Seneca in Thyeſte.
Uos q̄bus rector maris/ atq; terre Jus dedit ma=
gnū necis atq; vite: Ponite inflatos tumidoſq; vul

Nota has cōcluſiones.

tus: Quicq̄d a vobis minor extimeſcit. Maior hoc
vobis dñs minat̄. Oē ſub regno grauiore regnū
eſt. Ex quibus patet: ꝙ ꝓpter has quatuor cau=

ſas ſupradictas/eſt neceſſe vt fiat gñale iudicium in fine mūdi ꝑ Chriſtū legiſlatorē. Et ideo concludit propheta in fine totius pſalmi dic. Beati oēs qui cōfidunt in eo. i. oēs illi q̄ ipſum in Meſſiam receperūt/⁊ eius legē ſeruarūt/⁊ mundū contēnētes ſpem ſuā in ipſo Chriſto poſuerūt/erūt beati in regno celorū q̄ quidē beatitudo cōſiſtit in fruitione ligni vite qui eſt Chriſtus vt dictū eſt ſupra

C pſalmo primo. Iniuſti aūt peribunt de via iuſta: q2 iter impiorum peribit. ¶ Ex iſtis ergo in toto iſto pſalmo colligunt̄ ſex cōcluſiones. Prima cōcluſio. ꝙ ſicut Simeon ⁊ leui fuerūt principales ↄſpiratores ⁊ īcitarūt alios fratres ↄtra Joſeph: ita Scribe ⁊ phariſſei deſcēdentes de Simeon: ⁊ ſacerdotes de tribu Leui cōſpirauerūt ⁊ concitarūt ppl'm ad occidēdū Chriſtū. ¶ Secūda concluſio. ꝙ ita accidit Scribis/⁊ phariſſeis/⁊ iudeis crucifixorib⁹ Chriſti: ſicut fratribus ipſi⁹ Joſeph. Nā ſicut fratres Joſeph fuerūt fruſtrati in ſuo cōſilio ⁊ cōiuratione eo ꝙ vendendo Joſeph/inciderūt in ſeruitutē quā vitare putabant: Ita pariter Judei occidēdo Chriſtū inciderunt in oīa pericula q̄ vitare putabāt. ſ. in diſpſionē ⁊ ſeruitutē: ⁊ ſic manſerūt deluſi/⁊ confuſi in conſilio ſuo. ¶ Tertia cōcluſio/ꝙ Chriſt⁹ iure hereditario adeptus eſt regnū mundi. eo q2 filius dei. ¶ Quarta cōcluſio/ꝙ Chriſtus rexit oēs inimicos in virga ferrea eo modo quo dictū eſt. ¶ Quinta cōcluſio/ꝙ nō ſolū populi/ſed oēs reges ⁊ principes terre debēt ſeruire Chriſto in timore: eo ꝙ eſt venturus ad iudicādū oīa facta eorū. ¶ Sexta concluſio/ꝙ ſolū illi erūt beati q̄ totā ſuā ſpem poſuerūt in Chriſto: ⁊ obſeruarunt eius legē euāgelicā. Et ſic patebit qualiter oēs iudei ⁊ infideles ⁊ obſtinati videbunt ſe deluſos/⁊ cōfuſos in die iudicij/ cū videbūt Chriſtū/ quē negauerūt ⁊ cōtēpſerūt:

T venientem cū poteſtate magna ⁊ maieſtate. ¶ Sz ex dictis in prima concluſione: ⁊ in fundamēto expoſitionis hui⁹ pſalmi occurrūt duo dubia. Quorū primū eſt. Qūo ꝓbatur ꝙ Simeon ⁊ Leui fuerint principales conſpiratores ⁊ concitatores in mortē ⁊ venditionē ipſius Joſeph. Secundo qūo ꝓbat̄ ꝙ Scribe et phariſſei fuerint de tribu Simeō. ¶ Ad primū eſt dicēdū. ꝙ maior pars magiſtrorū Hebreorū tenent ꝙ Simeon ⁊ Leui fuerūt principales cōiuratores ⁊ incitatores contra Joſeph: ⁊ mouentur tali ratione. Naz illi fratres qui paſcebāt gregē/ad quos miſſus fuit Joſeph erant tantū decē. Nā Beniamin paruulus domi manebat. Ex q̄bus decem: quatuor erāt filij ancillarū: q̄ reputabantur quaſi ſerui inter eos: ⁊ ideo non eſt veriſimile/ꝙ iſti dediſſent conſiliū cōtra Joſeph pro vitanda ſeruitute/cū ipſi iam eſſent quaſi ſerui: ⁊ ſic eorū cōſiliū nō fuiſſet eſtimatū. Reſtabāt ergo ſex legitimi filij Lie. ſ. Ruben/Simeon/Leui/Judas/Jſachar/⁊ zabulon. Sed manifeſtum eſt/ꝙ Ruben q̄ erat primogenitus/non dedit tale cōſiliū: q2 ipſe conatus eſt ipſum Joſeph liberare de manib⁹ fratrū: vt patet in litera. Itē nec Judas q̄ erat quartus in ordine/dedit tale conſiliū/ qui liberauit ipſum a morte dicens: Quid prodeſt nobis ſi occiderimus fratrē noſtrū ⁊ celauerim⁹ ſanguinem eius ⁊c. Ergo Simeon ⁊ Leui fuerunt principales q̄ dixerūt/ecce ſomniator venit: veni te occidamus euz. Nā ſi ipſi paruiſſent Ruben/et

ſyme-on ⁊ le-ui ven-dide-rūt io-ſeph.

Jude: pariter paruiſſent duo ſequentes ſcz Jſachar/⁊ zabulon q̄ erant minores: ergo Simeon/⁊ Leui fuerūt principales cōſpiratores/quos ſecuti ſūt ceteri tanꝙ maiores. Etiā hoc probatur/ nam iſti duo fuerunt ceteris nequiores/⁊ magis malitioſi ⁊ ſeditioſi/quorū nequitia paruerat in vaſtatione Sichemitarū facta contra iuſiurandū ⁊ fedus ⁊ pactū: vt patet Gen̄. xxxiiij. Et ideo magiſtri Hebreorū ad vtrūq; caſum referunt vaticiniū ipſius Jacob/cū dixit: Leui ⁊ Simeon vaſa iniquitatis ⁊c. Et ſic probant ꝙ Simeon et Leui fuerunt principales coniuratores cōtra Joſeph. Sed ꝙ ſcribe ⁊ phariſſei/qui cū ſacerdotibus coniurarūt in necē Chriſti/fuerint de tribu Simeon affirmat magiſter in hiſtorijs/⁊ multi alij non ſolū catholici/ſed etiā Judei. Vn̄ ſuper illud qḋ dixit Jacob de Simeon ⁊ Leui. Gen̄. xlix. Diuidam eos in Jacob ⁊ diſpergā eos in Jſrael. dicunt Hebrei ꝙ due tribus diſcurrebant per totam terram Jſrael/tēpore ſecundi tēpli. ſ. tribus Simeon/et Leui. Unde tribus Leui diſcurrebat per oēs ſynagogas/eo ꝙ erat dedicata ad diuinū cultum: ⁊ ideo nō habuit certam ſortē. Joſue. xiiij. Et etiam illi de Simeon nō habuerunt certam ſortē/eo ꝙ erant pauci ſed habitarūt pro maiori parte intra tribū Juda: vt pz Joſue. xix. Et ideo maior pars eorū diſcurrebant per oēs ciuitates/et loca terre ꝓmiſſionis/docendo pueros/⁊ ſcribendo libros legis/⁊ prophetarū: ⁊ ſic lucrabant̄ victum ⁊ veſtituz: ſicut faciunt pauperes clerici/⁊ ſtudentes noſtri. Et ideo ſurrexit prouerbiū de eis inter ceteras tribus dicens: ꝙ non eſt pauper ſcriptor/nec pedagogus/niſi de Simeon. Et ideo factum eſt: ꝙ de illis facti ſunt multi literati/⁊ periti in lege ⁊ ꝓphetis: eo ꝙ cōtinue dabant operā literis. Intātum q2 a ſummo ſacerdote accipiebāt poteſtatem gloſſandi ⁊ determinandi queſtiones legis/⁊ legēdi in cathedris/⁊ iudicandi iudicia. Et ſic habebant portionem decimarum ⁊ oblationū/ſimul cū ſacerdotib⁹. Sed q2 cōmuniter inter viros literatos/accidūt diuerſe opiniones ⁊ ſecte: hinc eſt ꝙ xl. annis ante aduentum ſaluatoris inſurrexerūt quedam ſecte in Hieruſalē vbi erat ſtudiū legis et prophetarū/q̄ fuerūt poſtea diffuſe per totam terram Jſrael: vt inquit Joſephus. xix. antiquitatū: ⁊. ij. de bello Judaico. vnde primo ſurrexit ſecta Saduceoruz/q̄ negabāt reſurrectionē/⁊ angelos eſſe. Secundo ſurrexit ſecta Eſſenorū/q̄ dicebant oīa eſſe cōmunia/fugientes nuptias/et multa ſolatia nature. Sed de tribu Simeon/eo ꝙ erant magis periti in lege/et ꝓphetis/cōtra vtrāq; ſectam ſupradictā ſurrexit ſecta ⁊ religio phariſſeorū/tanꝙ veri zelatores legis ⁊ ꝓphetarū. qui quidem religio fuit valde acceptabilis toti populo: eo ꝙ erat cōformis legi/⁊ predicabant/⁊ declarabant legem ⁊ ꝓphetas/⁊ ſimulabant ſanctitatē vite. Et ideo dicti ſunt phariſſei/quaſi diuiſi non ſolum in doctrina a ceteris ſectis: ſed etiā erant diuiſi in habitu/⁊ ſingulares in ſanctitate vite/a cōmuni ſtatu populari. Ceteri autē viri periti de tribu Simeon qui nō erant phariſſei/ſed ducebant vitā ſecularē ⁊ cōmunem: dicebant̄ Scribe/quaſi doctores ⁊ gloſſatores legis. Et ſic tam Scribe ꝙ phariſſei ſedebāt ſup cathedrā Moyſi docentes ⁊ iudicātes iudicia. Et ideo venerunt in tanta

ſcribe et pha-riſſei fuerūt de tri-bu Si-meon.

reuerentiā apud populū ꝓpter ſimulationē vite ⁊ doctrine: ꝙ oēs ciues qn̄ moriebant̄/eos executores teſtamētorum ⁊ tutores relinquebāt pupillorū ⁊ viduarū: ſed ipſi in tantum abuſi ſunt officio ꝙ comedebant/⁊ diſſipabant domos viduarum ⁊ pupillorum/⁊ impinguebant ⁊ augebant domos ſuas. Et ſic etiam gloſſabāt oēs ſcripturas trahētes ad lucrū ſuum. Et ſic ꝓpter lucrum ſuū faciebāt nouas traditiōes cōtra charitatē dei ⁊ ꝓximi Qd̄ vidēs Chriſt⁹ incepit exprobrare prauos mores eorum. Ideo dixit ſaluator Matth. xxiij. Sup cathedrā Moyſi ſederūt Scribe ⁊ phariſſei/quecunq; dixerint vobis facite: ſcḋm vero opera eorū nolite facere ⁊c. Vn̄ ibi ⁊ multis alijs locis Chriſtus multipliciter exprobrauit/⁊ deteſtat⁹ eſt mores prauos eorum: ⁊ ideo moti ſunt omnes ſimul cū ſacerdotibus cōtra ipſum ⁊ cōſpirauerūt in necem eius. Ecce ergo quomodo apparet qualiter Scribe ⁊ phariſſei erant de Simeon: ⁊ quomodo vaticinium Jacob: ⁊ myſteriū vēditionis Joſeph fuit impletum per eos contra Chriſtum.

Scḋa Th. ij. et. vij. qōe. ij. ſubiectio. et de pe. diſt. ij. cap̄. ſi em̄. §. opponitur.

Domine quid multiplicati ſunt qui tribulant me: multi inſurgūt aduerſum me.

¶ Huic pſalmo ꝓponit̄ talis titulus: in tranſlatione. lxx. ⁊ beati Hiero. ſcz Pſalmus Dauid/cum fugeret a facie Abſalon filij ſui. Sed quia iſte pſalmus eſt primus habēs titulum: ideo aliqualiter eſt immorandū in expoſitione huius tituli: vt ſit doctrina ꝓ ceteris. Nam dictuz eſt in prologo tractatu. v. ꝙ titulus in pſalmis eſt quedā breuis ꝑnotatio quorundā ſacramentū in pſalmis latēs cōtinētiū. Et ideo debemus attēdere/q̄/⁊ quot ſunt termini ſiue vocabula/que prenotant̄ in titulo/⁊ qḋ ſacramētū continēt ⁊ figurāt. Nā dictū eſt ibi: ꝙ ſex poſſunt ꝑnotari in titulo. ſ. nomē pſalmi/⁊ ꝑſona/⁊ materia/aut modus cantandi/aut inſtrumentū/aut tēpus ⁊ locus in quo cantabat̄. In hoc aūt titulo: tm̄ prenotant̄ tria. ſ. nomē pſalmi: cum dicit̄ pſalmus. Scḋo/ꝑſona autoris: cū dicit̄ Dauid. Tertio/materia pſalmi: cū dicitur cum fugeret a facie Abſalō. Pſalm⁹ aūt dicit̄ in quātū eſt factus ad laudandū deū: ⁊ cātabatur indifferēter cū aliquo inſtrumēto. Per hoc aūt ꝙ dicit̄ Dauid: ꝑnotat̄ ꝙ Dauid fecit hūc pſalmum. Et ſic apparet cauſa efficiēs: ſed per hoc qḋ ſubdit/cum fugeret a facie Abſalon: ꝑnotat̄ cauſa materialis/ſiue materia huius pſalmi: ſz quia dicit̄ in diffinitione tituli aliqḋ ſacramentū cōtinētiū/prenotat̄: ꝙ talia vocabula ꝑnotata: ⁊ poſita in titulo/ꝑnotāt ⁊ cōtinent aliqḋ ſacramentū latens in pſalmis: quia aliter tituli non pertinerēt ad ſacrā ſcripturā: nec ad ꝓphetiā vt dictū eſt ſupra. Ideo videndū eſt de myſtico ſacramēto cōtento in hoc pſalmo prenotato per titulū: vt ſit ꝑuia doctrina pro omnibus. ¶ Ad cuius intelligentiaz eſt notandū: vt legit̄. ij. Regū. xv. ꝙ poſtꝙ Dauid remiſerat filio ſuo Abſalon fratricidiū qḋ ꝑpetrauerat contra fratrem ſuum Amon: ⁊ reuocauerat ipſum ab exilio ⁊ reduxerat in priſtinū honorem: tūc Abſalō immemor ⁊ ingratus de tot beneficijs acceptis: inſurrexit cōtra patrem/⁊ cōiurauit cū Achitofel ⁊ ceteris malignis/⁊ anhelauit ad regnū/⁊ fecit ſe regē cōſtitui ⁊ appellari a ſuis ſequacibus. Et ſic cum manu armata attētauit venire in Hier'lm. Qḋ audiēs Dauid/operto capite ⁊ nudis pedibus fugit a facie filij ſui Abſalō: cū q̄buſdam paucis: qui ipſum ꝑ iugum mōtis ſequebātur. Vn̄ Semei de domo Saul improperabat ipſi Dauid dicēs. Egredere/egredere vir ſanguinū ⁊c. Sed Dauid in hac perſecutione humiliauit ſe: q2 ſciebat hoc eueniſſe iuſto dei iudicio: ꝓpter peccatū Berſabee ⁊ Urie. Ideo patienter tulit perſecutionez: Sed dn̄s viſa humilitate Dauid: deſtruxit conſiliū Achitofel. Et Joab vicit Abſalon. Et ſic Dauid reſtitut⁹ eſt in regnū ſuū. In quo myſterio Dauid preuidit in ſpiritu totū myſteriū paſſiōis Chriſti. Nā ꝑ hoc ꝙ Abſalō filius eius/cui tot beneficia cōtulerat/inſurrexit contra eum: nouit et preuidit in ſpiritu/qualiter populus Judaic⁹ q̄ tot beneficia quōdā receperat a Chriſto: qui quondam ipſum eduxerat de captiuitate egypti: ⁊ per mare rubrum ⁊ deſertum traduxerat in manu potenti ⁊ brachio extento/⁊ in terrā ꝓmiſſam introduxerat: ⁊ toties de tribulationibus ⁊ neceſſitatibus euz liberauerat/⁊ peccata remiſerat: vt patet per totum diſcurſum libri Judicuz ⁊ Regū ⁊c. Et tandē venit in carnē: vt eum a miſerabili diaboli ſeruitute liberaret: ⁊ tot bona eis ↄtulit/filios eorum ſanando: ⁊ a morte reſuſcitādo. Et tn̄ ille populus Judaicus inſurrexit aduerſus dn̄m ⁊ Chriſtum eius/⁊ ipſum perſecuti ſunt: ⁊ flagellarūt ⁊c. Item per hoc ꝙ Dauid fugiens a facie Abſalon: aſcendit in cliuum oliuarū nudis pedibus ⁊c. preuidit Dauid in ſpiritu: qualiter Chriſt⁹ nudis pedibus erat in crucem aſcenſurus: ⁊ ibi pro nobis moriturus. Item per hoc ꝙ Dauid in tali perſecutione intendit: ⁊ pre afflictiōe raptus a ſenſib⁹ factus in extaſi dormiuit: ſed poſtea recuperatis viribus a tali deiectione ſurrexit/⁊ fuit reſtitut⁹ in regnum ſublimi⁹/ꝙ ante: preuidit Dauid in ſpiritu qualiter Chriſtus erat moriturus/in ſepulcro ſepeliendus/⁊ exinde ad gloriam reſurrecturus: ⁊ vtile dn̄ium/et poteſtatem accepturus/et ſuper inimicos regnaturus: Item per hoc ꝙ Achitofel qui dederat conſilium cōtra Dauid/ſeipſuz ſuſpēdit vidēs conſilium ſuum confuſum ⁊ infatuatuz: preuidit Dauid in ſpū/qualiter Judas ꝓditor vidēs Chriſti reſurrectionē erat ſeipſum laqueo ſuſpenſurus. Item ꝙ Joab armiger/⁊ dux exercitus Dauid interfecit Abſalon/⁊ diſſipauit cōuenticula ⁊ fautores eius: preuidit Dauid in ſpū/qualiter Titus/⁊ exercitus Romanoꝝ/iuſſu ⁊ permiſſione diuina erat deſtructurus ppl'm Judeorum ⁊ diſſipaturus. Et ſic Judei erāt per mundū diſpergēdi/ ⁊ regnū/⁊ ſacerdotiū amiſſum. Et ſic Dauid ꝑ hāc ſuam fugā ⁊ perſecutionem preuidit in ſpū perſecutionē Chriſti/⁊ reſurrectionē/⁊ futuruz regnuz Chriſti. Et per eandē rationē preuidit perſecutionem eccleſie futurā per tyrānos/⁊ reſurrectionē/ ⁊ ꝓſperitatē eccleſie futurā tempore Conſtātini. Et hec eſt cauſa quare Dauid motus eſt ad faciendū hunc pſalmū. Ex quibus patet/ꝙ duplex materia cōſiderat̄ in hoc pſalmo: ſicut dictū eſt in ꝓlogo tractatu. j. ⁊ cap̄. ij. ſ. materia ex qua ⁊ hiſtorialis: ⁊ materia pricipalis de qua/⁊ myſtica. Nā materia ex qua Dauid aſſumpſit parabolam ⁊ ꝓpoſitionē: eſt fuga Dauid a facie filij ſui Abſalon/que ſe habet tanꝙ parabola: ⁊ propoſitio: ex qua ſpiri

A De cōſpiratione abſalō in dauid.

Cauſa materialis huius pſalmi.

terni-tas. et xxiij.q. ſtione. iiij. nabuchodonoſoꝛ. ſantes/⁊ ↄtriuiſti dētes.i.potentiā ipſoꝝ:auferē do eis regnū ⁊ ſacerdotiū:vn̄ eos ꝑcuſſiſti/⁊ dentes eoꝝ contriuiſti:qm̄ exercitum Romanoꝝ ſup eos induxiſti/qui eis regnū ⁊ ſacerdotiū abſtulerunt/⁊ ciuitatē/⁊ tēplum incēderūt/⁊ eos captiuarūt/⁊ ad magnā partē trucidarūt. Et cōtriuiſti dentes eoꝝ:nā poteſtas ſacerdotalis et poteſtas iudicandi Scribarū ⁊ phariſſeoꝝ/⁊ bona tpalia erant dentes eoꝝ:quibus rodebant ⁊ moꝛdebāt et deuoꝛabant pauperes ⁊ pupillos ⁊ viduas.

xxj.di. c. deniq̄. **Domini eſt ſalus:⁊ ſuper populum tuum benedictio tua.**

¶ Hec ē quarta ꝑticula ī qua Chriſtꝰ oꝛat patrē: vt acceptet paſſionē ſuā in ꝑtiū/⁊ redēptionē totiꝰ populi. Nā iſte fuit effectus ⁊ fructus paſſiōis Chriſti. Et ideo dicit Chriſtus ad patrē. O pater omnis ſalus huiꝰ paſſionis eſt dn̄i.i.tui dn̄i.i.a te dn̄e/ Nā greci nō habēt ablt̄m.ideo ponūt gt̄m ꝓ abltō. Vn̄ dicit filiꝰ: O pater licet ego inquantū Z hō paſſus ſim/tn̄ tota virtus ⁊ ſalus ſiue virtꝰ ſalutis eſt a te:q2 tu dediſti me ī ſalutē ppl̄i/ideo ſit bn̄dictio tua ſup ppl̄m.i.accepta hāc paſſionē in ſalutē ppl̄i/⁊ oīm mēbroꝝ meoꝝ. Itē ly ⁊/pōt cōiungere ſil̄es caſus ſub vno verbo ⁊ vna oratione: vt ſit ſenſus: O pater ſalus tui dn̄i/⁊ tua benedictio eſt.i.ſit ſup ppl̄m tuū. Uel pōt etiā iſte verſiculus cōſtrui ꝑ ſyneptēſim ꝙ ſit mutatio perſone:vt ꝙ filius dicat/oīs ſalus ⁊ virtus ſalutis eſt dn̄i.i. a dn̄o. Et poſtea cōuerſus ad patrē dicat. O pater ſit bn̄dictio tua ſup populū:meā paſſionē in eiꝰ redēptionē acceptādo: ⁊ eos tibi recōciliando:⁊ eis peccata remittēdo:que quidē figura ſepe frequētaꝛ in pſalmis. Ex quo pt3/ꝙ licet Chriſtꝰ inquātū hō paſſus fuerit:tn̄ virtꝰ paſſionis ⁊ ſalutis attribuiꝛ patri. Nā ſicut filiꝰ īquātū deꝰ quicqd habet/habet a p̄re: Ita a foꝛtioꝛi totū ſuppoſitū/quicqd virtutis habet/habet a p̄re. Et iō Chriſtꝰ totā virtutē paſſiōis/⁊ redēptionis/⁊ ſalutis dicit eſſe ipſius p̄ris/vel a p̄re:q2 virtus ſalutis/⁊ poteſtas erat ī diuinitate. Sed merita ꝓpter que daꝛ ſalꝰ ⁊ remiſſio erāt ī humanitate. Alteriꝰ eſt aduertēdū/ꝙ ex ↄſequēti totꝰ iſte pſal. pōt expōi de Chriſto myſtico.ſ.d̄ capite ⁊ mēbris ꝑ tertiā regulā:vt dictū eſt ī ꝓlogo tractatu.iij.⁊ tūc Chriſtꝰ nō ſolū loquiꝛ ꝓ ſe/⁊ de ꝑſecutiōe ſua ⁊ reſurrectione:ſed etiā de ꝑſecutiōe eccl̄ie. Nā qcqd Chriſtus paſſus eſt in capite:paſſus eſt ſiue paſſa eſt eccl̄ia poſtea in mēbris. Et ita poſt lōgas ꝑſecutiōes ⁊ ſopoꝛatiōes ſurrexit tpe Cōſtātini ⁊ cōtriuit dētes tyrānoꝝ ⁊c. Pōt etiā totus iſte pſalmus eſſe vox totius coꝛpis myſtici:⁊ cuiuſlibet mēbri eccleſie/ad Chriſtū caput ſuū ↄquerēdo de ꝑſecutoꝛibꝰ eccl̄ie ⁊ gr̄as agēdo ꝓ liberatiōe eccl̄ie:⁊ de punitiōe ꝑſecutoꝝ. ⁊ ſic iſte pſal. ⁊ duo p̄cedētes ⁊ ſubſequentes pn̄t cuilibet martyri cōuenire:īquātū ꝓ Chriſto/⁊ inquātū mēbꝝ Chriſti paſſus eſt. Et etiā cōueniūt oībꝰ ↄfeſſoꝛibꝰ īquātū ſunt mēbra Chriſti/ ⁊ ꝓ Chriſto laboꝛarūt. Et ſic Chriſtꝰ loquiꝛ ī eis ⁊ ꝑ eis:⁊ ipſi in Chriſto ꝓ Chriſto. Nā ſicut Chriſtus paſſus eſt ꝓ mēbris:ita loquiꝛ ⁊ oꝛat ꝓ membris ⁊c. Et hec eſt cauſa/q̄re cātamus hūc pſalmū ⁊ p̄cedētes ⁊ ſubſequētes in feſtiuitatibꝰ martyrū/⁊ cōfeſſoꝝ. Et iō prudēs lectoꝛ ⁊ ſacerdos cū recitat pſalmos/aduertat ītētionē eccleſie. Aduertat etiā lectoꝛ. Nā modus exponēdi hunc pſalmū pōt eſſe noꝛma ad exponendū ⁊ intelligēdum oēs pſalmos ſequētes. Et ſic pt3 ꝙ hiſtoꝛia de ꝑſecutiōe Abſalō facta cōtra Dauid p̄notata in titulo/ nō adduciꝛ in hoc pſalmo tanꝙ p̄ncipalis materia:ſed tāꝙ ꝓpoſitio figuratiua:ex qua Dauid ꝓphetice infert concluſionē euāgelicā de paſſione Chriſti. ⁊ hec eſt materia pꝛincipalis huius pſalmi. Et hec ſit regula ꝓ omnibus alijs pſalmis.

Cum inuocarem exaudiuit me deus iuſtitie mee:in tribulatione dilataſti mihi. xxxvj diſt. c. ſi quis vult.

Miſerere mei:⁊ exaudi orationē meam.

¶ Huic pſalmo p̄poniꝛ talis titulus ſcd̄m.lxx. In finē p̄s cātici Dauid. Scd̄m vero Hebreos/ Ad victoꝛē/ſiue ad victoꝛiā in oꝛganis p̄s Dauid:ſcd̄m A autē Hierony. victoꝛi p̄s Dauid. vn̄ eſt notādū ꝙ ſemꝑ/vbicunq̄ apud Hebreos in titulo pſalmoꝝ ponitur ad victoꝛiam:ſiue ad victoꝛē/ſiue vincentem:quod idē eſt apud eos:ſemꝑ.lxx. trāſtulerūt in finē. Hierony. vero traduxit in datiuo. S3 licet differāt in verbis:tn̄ oēs conuenirūt in ſentētia/ſi bene velimꝰ ſpeculari ⁊ intelligere ſacramēta titulorū. Nā ex titulis poſſumus intelligere ſacramenta in pſalmis cōtenta. Dictū eſt em̄ in ꝓlogo B tractatu.v.ꝙ titulꝰ eſt quoꝛūdā breuis p̄notatio ſacramentū retinentiū. Et ſic vocabula poſita in titulis p̄notāt ſacramēta pſalmi. Et dictū eſt etiā ꝙ in titulis ſex p̄mittunꝛ.ſ.nomē pſalmi/aut pſona actoꝛis/aut cātoꝛis/aut materie d̄ qua ſiue ex qua eſt p̄s/aut modus cantādi/aut inſtrumētum muſicale:cū quo p̄s cantabaꝛ/aut tēpus/aut locꝰ in quo cantabaꝛ/quoꝝ q̄libet p̄notat ſacramentū in pſalmo cui p̄poniꝛ. Et ſic in hoc titulo p̄notanꝛ quatuoꝛ ex illis ſex.ſ.nomē pſalmi/⁊ pſona/ ⁊ modus cātādi/⁊ inſtrumētū muſicū/cū quo cantabaꝛ p̄s iſte. Nā ꝑ hoc ꝙ diciꝛ p̄s cantici prenotaꝛ nomē pſalmi. Nā dicitur p̄s inquātum cū in- Titulus pſalmorum. ſtrumento muſico ad laudē dei cātabaꝛ/⁊ dicitur pſalmus cātici/inquātū inſtrumentū muſicale incipiebat primū verſum pſalmi:⁊ choꝛus voce humana reſpōdebat ⁊ ſequebaꝛ ſcd̄m verſum. Et ſic alternatim vſq̄ in finem. Per hoc ꝙ diciꝛ Dauid prenotatur perſona ⁊ cauſa efficiēs ⁊ actoꝛ huius pſalmi.ſ.ꝙ Dauid fecit ipſum. per hoc autē ꝙ additꝛ ī oꝛganis/explicaꝛ inſtrumētū muſicū cū quo cantabaꝛ. Per hoc aūt ꝙ p̄mittiꝛ ad victoꝛiā ſiue ad victoꝛē ⁊ vincentē:eſt aduertendum/ꝙ Dauid eligebat ad cantandū de leuitis habētes altioꝛē vocē/quibus dabat ad cantandū oēs pſalmos ſic inſitulatos:qui adequabāt voces ſuas cū inſtrumentis muſicis:⁊ incipiebāt primum verſū ſubmiſſa voce/⁊ in quolibet verſu eleuabant altius vocem ⁊ punctum:⁊ ſic procedebant eleuādo magis/⁊ magis vocem vſq̄ in finem pſalmi/⁊ vſq̄ ad finem ⁊ vltimū conatū vocum. Et ſic vnus nitebatur vincere aliū:⁊ ſuperare in eleuatiōe vocis. Et ſic q̄ magis tolerabāt cantū/⁊ eleuabāt vocē dicebātur victoꝛes/ſicut nos facimus in eccleſia in feſto Epyphanie qn̄ cantamus illū pſalmū Uenite exultemus ⁊c. quia ſemꝑ ꝓcedimus eleuando altius vocē in quolibet verſu:⁊ vnus choꝛus nitiꝛ ſuperare aliū. Ita pariter faciebāt cātoꝛes in hoc pſalmo:⁊ ceteris huiuſmodi in tēplo:⁊ qui altius eleuabant vocē dicebanꝛ victoꝛes ⁊ cōſequebanꝛ p̄miū in choꝛo pre ceteris. Et ideo vbi in talibꝰ titulis in Hebreo poniꝛ ad victoꝛiā ſiue ad victoꝛē: Hierony. trāſtulit victoꝛi:quaſi dicat ꝙ dabaꝛ iſte p̄s victoꝛi ad cātandū cū p̄mio. LXX. vero traduxerūt in finē:quaſi dicāt/iſte p̄s cātabaꝛ cū omni conatu vſq̄ in finē:⁊ vltimū punctū eleuando vocem:⁊ ſic oēs cōuenirūt in ſentētia. ¶ Ex quo pt3/ ꝙ in hoc titulo explicaꝛ actoꝛ pſalmi:⁊ nomen:et inſtrumentū muſicū:⁊ modus cantandi:quia iſte mos ⁊ ↄſuetudo fuit apud oēs poetas lyricos maxime comicos ⁊ tragicos.ſ.p̄ponere titulos in comedijs ⁊ tragedijs:in quibus titulis explicabaꝛ actoꝛ ⁊ tēpꝰ:⁊ locꝰ in quibus comedie ⁊ tragedie recitabanꝛ:⁊ īſtrumēta cū q̄bus cātabātur. Et ſic in comedijs Terentij p̄poniꝛ titulus.ſ. Acta ludis megalēſibus tali ⁊ tali ↄſulibus tibijs duabꝰ ⁊c. Et ſic etiā Dauid tanꝙ verus ⁊ diuinꝰ poeta pſalmis in templo cantandis p̄poſuit cōſimiles titulos explicantes has pſonas ⁊ materias et inſtrumenta ⁊ modos cantandi ⁊ loca ⁊ tēpoꝛa vt patebit. Sed quia iſta nō fecit Dauid ſine myſtico ⁊ ꝓphetico ſacramēto vt dictū eſt:quia oīa p̄notata in titulis cōtinent ſacramēta:ideo q̄rendū eſt de ſacramēto huius tituli:vt ſit doctrina ⁊ noꝛma ꝓ oībus ↄſimilibus titulis ſequentibꝰ/ne liceat iterare. ¶ Ideo eſt valde notādū:ſicut dictū eſt in ꝓ- B logo tractatu.v.ꝙ huiuſmodi inſtrumēta muſicalia ī titulis p̄notata ſignificāt myſteria Chriſti ⁊ eccleſie:ſed inter cetera oꝛganū ſignificat coꝛpus eccl̄iaſticū ⁊ myſticū: Nā ſicut in oꝛganis ſunt diuerſe voces:tn̄ oēs ſūt ſuboꝛdinate ſub quadā ꝓpoꝛtiōe ad vnū:⁊ ex eis generatur dulcis harmonia: Ita pariter in coꝛpe eccl̄iaſtico et myſtico/licet ſint diuerſa mēbra/⁊ officia/⁊ dignitates ſcd̄m Quo organum ſignificat coꝛpꝰ myſticū. Apl̄m:tn̄ oīa iſta cōueniunt ⁊ cōpaginanꝛ ſub vna fide/charitate foꝛmata:⁊ habent attributionē ad vnum caput qui eſt Chriſtus/a quo recipiunt ſenſum ⁊ motum ſpūalis gratie/ ⁊ dona gratiarū/⁊ vnus ſpūs ſanctus inſufflat hoc oꝛganū. Et ſic reddit vnā dulcē ſpūalē harmoniā ꝓpoꝛtionatā ad Chriſtum ſeruando legē euāgelicā. Et ideo ꝑ hoc ꝙ p̄notaꝛ in titulo/p̄s cātici in oꝛganis:intelligiꝛ ꝙ iſte p̄s loquitur de Chriſto ⁊ eccl̄ia/⁊ de harmonia/⁊ ꝓpoꝛtiōe/⁊ oꝛdine/⁊ cōfoꝛmitate coꝛpis myſtici ad caput ſuū/ſiue eccl̄ie ad Chriſtū:vt patebit in pſalmo. Per hoc aūt ꝙ diciꝛ in finē ſiue ad victoꝛiā/⁊ cātabaꝛ cū omni conatu vocū:prenotaꝛ qualiter lex ⁊ ꝓphete cū ingēti deſyderio ⁊ conatu vocabāt Chriſtū:qui eſt finis legis vt veniret ī carnē ad ſaluādū genus humanū/⁊ ad ferendā legē euangelicā iuſtificātē ad vitā/⁊ felicitatē eternā. Et hoc patebit in expoſitiōe pſalmi. Et hec eſt materia pꝛincipaliter intēta/de qua iſte p̄s/⁊ pro qua eſt apud catholicos exponēdus. Sed de materia myſtica ⁊ figuratiua eſt multiplex modus dicēdi nō ſolum apud catholicos:ſed etiā apud hebreos modernos. Nā q̄dā dicūt ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in ꝑſecutiōe Saul:qn̄ Saul cinxit Dauid ad modū coꝛone in deſerto Maon. S3 q2 nunciatū eſt ipſi Saul/ꝙ Philiſtei venerāt/⁊ impleuerāt terrā Juda ⁊ Iſrael:tūc compulſus eſt dimittere Dauid:⁊ ire ⁊ occurrere obuiā Philiſteis. Et ſic Dauid gr̄as agēdo fecit hunc pſalmū. Alij aūt dicūt ꝙ Dauid fecit hūc pſalmum contra ↄſiliatoꝛes Abſalō. S3 mihi videꝛ magis cōfoꝛme litere huiꝰ pſalmi:ꝙ Dauid fecerit ipſum:qn̄ Saul cōgregauit oēs ſeruos in Gabaa/tenēs haſtā ī manu ⁊ dixit. Audite me nūc filij gemini. Nunqd oībus vobis dabit filiꝰ Iſai agros/aut vineas/⁊ vniuerſos Nota. vos faciet tribunos ⁊ cēturiōes:qm̄ ↄiuraſtis oēs aduerſū me:⁊ nō eſt q̄ mihi renunciet:nec eſt qui vicē meam doleat ex vobis ⁊c. Vn̄ tūc Doech Idumeus annunciauit qualiter viderat Dauid ī Nobe/⁊ qn̄o receperat ipſum Achimelech ſacerdos/ ⁊ qn̄o poꝛrexit ſibi panes ꝓpoſitionis ⁊ gladium ⁊c. Vn̄ tūc Saul p̄cepit trucidari Achimelech/cū omni domo ſua/⁊ ciuitatē incendi:⁊ tūc oēs ſerui Saul ꝑſecuti ſūt Dauid:vt patet .j. Regū.xxij. Ex quo patet ꝙ Doech/⁊ ceteri ſerui Saul/ poſtpoſita omni iuſtitia ⁊ veritate ↄuerſi ad bona tēpoꝛalia:⁊ relicta ſpe diuina ⁊ lege vt placerēt ipī Sauli/ꝓphanarūt tēplū dn̄i ⁊ ꝑſecuti ſunt Dauid iniuſte/⁊ voluerūt diſplicere deo/vt cōplacerent regi ꝓpter lucrū tēpoꝛale. In qua ↄiuratione ⁊ ꝑſecutiōe/Dauid p̄uidit ī ſpū iniquā cōiurationē iudeoꝝ cōtra Chriſtū. Et p̄uidit etiā dirā ꝑſecutionē eccl̄ie futurā ꝑ tyrānos/a qua fuit liberata per Chriſtū tpe Cōſtātini. Ex hoc ergo potuit Dauid ſumere occaſionē/⁊ parabolā condendi hūc pſalmū. Et ſic pꝛincipalis intentio Dauid eſt increpare Judeos/ne Chriſtū ꝑſequanꝛ:⁊ tyrānos ne vexent populū chꝛiſtianū:ſed relicta ſpe bonoꝝ temporaliū/cōuertanꝛ ad Chriſtum/⁊ legem eius obſeruent. In quo quidem pſalmo/ipſe Dauid introducit Chriſtū loquētē pro ſe/⁊ mēbris eius increpando Judeos crucifixoꝛes ſuos/⁊ tyrānos perſecutoꝛes eccl̄ie. Et ſic iſte pſalmus poteſt eſſe vox Chriſti ꝓ ſe ⁊ eccleſia:vel poteſt eſſe vox eccl̄ie ꝓ ſeipſa. Et ſic materia ex qua eſt iſte pſalmus.i. ex qua ſumpſit Dauid occaſionē faciēdi hūc pſalmū: poteſt eſſe cōiuratio predicta facta contra Dauid. Et hec eſt ꝓpoſitio quā aperit nobis Dauid ī hoc pſalmo. S3 materia de qua pꝛincipaliꝛ eſt iſte p̄s: eſt cōiuratio ſacerdotū/⁊ phariſſeoꝝ facta contra Chriſtum ⁊ eccleſiam:q̄ fuit figurata ⁊ p̄uiſa a Dauid in ↄiuratione facta ↄtra ipm̄. Et hec eſt cōcluſio euāgelica quā Dauid elicit ex illa ꝓpoſitione. Et ideo lr̄a huius pſalmi requirit:vt primo exponaꝛ de Chriſto capite. Secūdo de eccl̄ia/q̄ eſt coꝛpus Chriſti:ꝓ ſuo coꝛpoꝛe ſuo eccl̄iaſtico. ¶ Quātū ergo ad iſtū ītellectū p̄s iſte habet tres partes. Nā in prima Chriſtꝰ oꝛat ⁊ petit liberari. In ſecūda exhoꝛtaꝛ Judeos ⁊ tyrānos:vt deſiſtāt a coniuratione ⁊ executione eiꝰ. In tertia agit gratias de ſua liberatiōe a moꝛte ꝑ reſurrectionē. Scd̄a ibi. Filij hoīum. Tertia ibi: Dediſti letitiā. ¶ Quātū C ergo ad primū eſt notandū/ꝙ Chriſtus oꝛauit patrē ī mēſa pro ſua reſurrectiōe: cū dixit Clarifica me pater:⁊ oꝛauit pro ſuis membris cū dixit: Salua quos dediſti mihi:⁊ nō ꝓ his oꝛo tm̄:ſ3 ꝓ oībꝰ q̄ crediturī ſunt ⁊c. Jo. xvij. Hoc idē oꝛauit in hoꝛto ⁊ in cruce. Et ſic fuit exauditꝰ ꝓ ſua reuerētia. Ideo Chriſtꝰ ait. Deꝰ iuſtitie mee.i.q̄ iuſtificat me ⁊ gloꝛificat/⁊ ꝑhibet teſtimonium/ ipſe exaudiuit me cū inuocarē eū in menſa/⁊ in hoꝛto/⁊ in cruce: ſc3 cū oꝛādo dicerē Miſerere mei/⁊ exaudi oꝛationē meā. In litera Hierony. habeꝛ: Inuocātē exau

dicet me deus: qꝺ idē eſt. Et ideo eſt melius ꝙ ſic ordinet̄ litera. Cū ego inuocarē patrē in menſa/ ⁊ in horto/ ⁊ in cruce/ ⁊ inuocando dicerē. Miſerere mei: me reſuſcitādo: ⁊ exaudi orationē meam adimplendo ea que peto pro me ⁊ pro mēbris meis tunc pater deus iuſtitie mee exaudiuit me/ qm̄ reſuſcitauit me ⁊ glorificauit me: ⁊ dedit mihi poteſtatem in celo ⁊ in terra ſcd̄m iuſtitiā meaꝫ. Et ſic dicit̄ deus iuſtitie mee/ id eſt reſpiciēs ad iuſtitiā meā. Et poſtea Chriſtꝰ cōuerſus ad patrē dicit/ O pater recte poſſum dicere/ ꝙ tu es deus iuſtitie mee: ⁊ exaudieris orationē meā. Nā in tribulatiōe mea dilataſti mihi cor: ⁊ petitionē meā: quia abūde adimpleſti/ ꝓut petebā ⁊ ſperabā. Et cauſatur figura grāmaticalis/ q̄ dr̄ ſynepteſis/ qꝛ mutatur perſona/ ⁊ accidēs verbi in locutiōe. Fit enim mutatio ꝑſone a tertia ad ſecūdā. Et ideo eſt valde aduertēdū. Nam ſicut dicit Ra. Moyſes/ vnuſquiſꝗ ꝓpheta habet ſuam linguā ⁊ ſuū modū loquēdi. Sed inter ceteros ipſe Dauid habet extraneū ⁊ difficilē modū loquendi: eo ꝙ ſcripſit metrice in verſu lyrico ⁊ ſapphico. Et ideo eſt habenda eius familiaritas per longam conſuetudinem: vt modum eius percipiamus/ ⁊ veritatem ex eius litera extorqueamus.

Al's granes.

Filij hominum vſquequò graui corde: vt quid diligitis vanitatem ⁊ queritis mendacium?

xij. qō. j. c. oīs etas. ⁊ ij. q. iij. procliuis.

¶ Hec eſt ſcd̄a pars in qua Chriſtꝰ increpat ⁊ exhortat̄ ſuos ꝑſecutores/ vt deſiſtāt a malitia: ⁊ ſequant̄ doctrinā ſuā ⁊ legē euāgelicaꝫ: ⁊ duo facit. Nā primo facit qꝺ dictū eſt. Scd̄o remouet ⁊ ſoluit quandā falſam excuſationē eoꝝ ibi. Multi dicunt quis ⁊c. Quātū ad primū eſt aduertēdum/ ꝙ cauſa quare principes/ ⁊ phariſſei moti ſunt ꝯtra Chriſtū fuit: qꝛ Chriſtus exhortabat̄ eos ad contēptū tꝑalium: ⁊ vt ponerēt ſpē in deo/ ⁊ in bonis celeſtibus ⁊ ſpūalibus ⁊ ꝑdicabat legē Moyſi nō eſſe intelligēdā ad literā: ſed ſecūdū ſenſum ſpūalē. Et ideo cōiurarūt cōtra ipm̄ dicētes. Si hūc dimittimꝰ veniēt Romani ⁊c. Et tūc ꝯgregati ſunt in atrio Caiphe: vt ipſum morti traderēt ⁊c. Dicit ergo Chriſtꝰ: O filij hoīm. i. hoīes mūdani ⁊ carnales vſquequo eritis graui corde/ ⁊ manebitis in corde graui ⁊ maliuolo: o vos Iudei conantes me occidere ⁊ vos tyranni ꝑſequētes nomē meuꝫ ⁊ eccleſiā/ vt q. d. i. quare diligitis vanitatē. i. bona tꝑalia vana ⁊ friuola? Nā vos Iudei ꝓpter bona tꝑalia vana queritis mēdaciū: falſo mō gloſſando legē ad literā tantū intelligendo/ ⁊ verū ſenſum ſpūalē refellēdo/ ⁊ in cerimonijs ꝑmanēdo: ⁊ veritatē meſſie negādo. Nam lex ꝑ Moyſen data eſt. Sed veritas ꝑ Chriſtū patefacta eſt: quā vos tāꝗ mendaces negatis: ⁊ ſuſcipere recuſatis. Et etiaꝫ vos gentiles tyranni diligitis vanitatem rerum temporalium: ⁊ queritis mendacium ſuperſtitionis ⁊ cultus idolorum. Et ideo

De cōſe. di. ij iterat̄. de pe. diſ. j. ꝙ ebrie.

Scitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum: dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.

¶ Scitote: ⁊ volo ꝙ ſciatis qm̄ dn̄s pater mirificauit ⁊ mirificū oſtēdit Chriſtū ſanctū ſuū ⁊ filiuꝫ ſuū. Oſtēdit eīm mirificū in ſua ꝯceptione: qꝛ non opere Adā ſed de ſpiritu ſctō conceptus eſt: ⁊ ſup naturā natus. Et etiā mirificauit eum per oīa ſigna que facta ſunt in eius natiuitate per vniuerſum orbem. ſ. qꝛ angeli cantarunt Gloria in excelſis ⁊c. Et ſtella magos duxit ad preſepe ⁊c. Item in eiꝰ oſtēſione ⁊ predicatiōe innumera miracula operatꝰ eſt: egros ſanando: ⁊ mortuos ſuſcitando. Itē in eius paſſione tenebre facte ſunt ꝑ vniuerſam terrā. Itē mirificauit eū in eiꝰ reſurrectiōe et aſcenſione ⁊c. Ideo cognoſcite ipm̄ eſſe veꝝ deū: ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum/ ⁊ caput totiꝰ eccleſie: ſine quo nemo poteſt ſaluari: ⁊ niſi ipſe orauerit ꝓ eo ad patrem. Ideo ſubdit/ Dominus pater exaudiet me: cum. i. quandocunꝗ clamauero ⁊ orauero ad eum pro membris meis. Ergo

Ephe. iiij. de pe. di. j. c. teſurā.

Iraſcimini ⁊ nolite peccare: que dicitis in cordibus veſtris: ⁊ in cubilibus veſtris compungimini.

Augu. vj. q. j. vj. a gnouimꝰ. de cōſec. di. iiij. nec ꝙ. ꝙ. ⁊ placuit.

¶ Iraſcimini. i. lꝫ ad horam iraſcimini: tū nolite peccare. i. irā ⁊ malū ꝓpoſitū in effectū deducere. quaſi dicat. Vos Scribe ⁊ phariſſei ex ira ⁊ iniquitate ⁊ inuidia diligētes vanitatē ⁊ querētes mendaciū/ conſilium feciſtis vt me dolo caperetis et occideretis. Et ideo licet hoc feceritis/ tū nolite peccare. i. hāc malitiā in effectū ⁊ executionē deducere/ cognoſcite veritatē/ ⁊ ſcrutamini ſcripturas: qm̄ ipſe teſtimoniū ꝑhibēt de me: ⁊ nolite effundere ⁊ tradere ſanguinē iuſti. Et ſi forſan hoc dicitis ⁊ dixiſtis in cordibꝰ veſtris: et ꝓpoſuiſtis me occidere: tū cōpungimini in cubilibꝰ veſtris ꝑ pniam. i. videte ⁊ cognoſcite pctm̄ ⁊ errorē veſtrū in penetralibꝰ. i. ſecretis vr̄is: ⁊ ꝯpūgimini ⁊ agite pniam de his q̄ dicitis ⁊ dixiſtis in cordibus ꝯtra me. Et ēt lꝫ occideritis me: tū ꝯpūgimini ꝑ pniaꝫ ⁊ ꝯuertimini ad me: baptiſmū ⁊ legē euāgelicā recipiēdo: ⁊ iā deinceps abijcite ⁊ dimittite cerimonias: ⁊ ſacrificia figuratiua veteris legis: ſed ⁊

Sacrificate ſacrificium iuſtitie: ⁊ ſperate in domino: multi dicunt quis oſtendit nobis bona.

Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine: dediſti letitiam in corde meo.

¶ Sacrificate ſacrificiū iuſtitie. ſ. euchariſtiam in qua ſacrificat̄/ ⁊ offertur Chriſtꝰ filiꝰ dei/ q̄ eſt verum ſacrificium iuſtitie bonū de ſe/ ⁊ acceptabile apud patrem ꝓ oībus pctīs ſatiſfaciens: qꝛ bonū de operato. Et ſperate in dn̄o/ ⁊ nolite ampliꝰ ponere ſpem veſtram in ſacrificijs ⁊ cerimonijs legalibus: quia non ſunt gratia ſui: ſed qꝛ figurabāt Chriſtū venturū ⁊ eccleſiam. Et ideo in eis nō eſt ſpes ponenda/ nec in cibis: aut rebus temporalibus/ ſed in ſolo deo/ ⁊ in bonis futuris ſpiritualibus ⁊ celeſtibus. Et ideo ſperate in dn̄o: ⁊ non in mundanis rebꝰ/ ⁊ bonis corporalibꝰ. ¶ Multi dicunt qs oſtēdit. Vn̄ nota/ ꝙ in Hebreo/ ⁊ in litera Hieronymi hic icipit ꝟſus: nec in hoc eſt vis: nā dictū eſt ꝙ Dauid cōpoſuit pſalmos in ꝟſu lyrico: ⁊ vt plurimū in verſu ſapphico/ aut pindarico: quia quidem verſiculi ſunt parui continentes. x. ſyllabas aut. xj. Sed ex duobus verſiculis paruis/ vel ex tribus faciebant ſacerdotes vnū verſum ad cātādum in choro. Vnde hic: ſi vnus verſiculus ſcꝫ. Sacrificate ſacrificium iuſtitie. Et iſte eſt aliꝰ. ſ. Sperate in domino. ⁊ multi dicūt: quis oſtendit nobis bona: eſt alius verſiculus. ⁊ Signatū eſt ſuper nos lumē vultus tui dn̄e: eſt alius verſiculꝰ. Vnde ex iſtis duobꝰ vltimis verſiculis fit vna ſententia: eo ꝙ vnus eſt interrogatiuꝰ: ⁊ alter reſpōſiuus. Et ſic Iudei in Hebreo ex primis duobꝰ verſiculis faciunt vnū verſum magnū: ⁊ ex duobꝰ vltimis faciūt aliū: eo ꝙ cauſatur alia ſententia per nouā interrogationē ⁊ queſtionē. ¶ Ad cuiꝰ euidentiā eſt notandū: ꝙ quia dictū eſt ſuperius ad Iudeos ⁊ hoīes mūdanos: Sacrificate ſacrificiū iuſtitie: ſperate in dn̄o. i. ꝙ relictis ſacrificijs veteris legis offerant verū ſacrificiū Euchariſtie per illa legalia figuratū/ ⁊ etiā ꝙ relictis rebꝰ mūdanis ponāt ſpē ſuā in bonis ſpūalibus futuris in euangelica lege ꝓmiſſis: ideo Iudei ⁊ hoīes mūdani de hoc volētes ſe excuſare/ dicunt quis oſtēdit nobis iſta bona ſpūalia in euangelio ꝓmiſſa? quaſi dicāt: qūo poterimꝰ dimittere/ ⁊ cōtemnere iſta bona tēporalia/ que poſſidemus ⁊ videmꝰ/ propter iſta bona ſpūalia que vos chriſtiani ꝑdicatis cū ea nō videamus nec cognoſcamus? quaſi dicant: Oſtendite nobis ad ſenſuꝫ illa bona ⁊ credemus vobis ⁊ euangelio. Omnibꝰ iſtis Iudeis ⁊ mūdanis loquēdo ad patrē reſpōdet Chriſtus dicēs. O dn̄e pater nō poſſunt iudei/ ⁊ hoīes mūdani hoc negare. Nam lumē vultus tui ſignatum eſt ſuper nos. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt aduertēdum: ꝙ duplex lumē ſignat deus ſup aīas. ſ. vnuꝫ naturale: ⁊ aliud ſupernaturale ⁊ infuſum.

D

Duplex lumē ſignat deꝰ ſuꝑ animas.

Lumē naturale eſt lumen intellectus agētis ⁊ rationis: quo oīa naturalia aīa noſtra pōt cognoſcere ꝑ ſtudiū ⁊ actionē: ⁊ ſic pōt cognoſcere qūo aīa nr̄a eſt immortalis/ ⁊ dependēs a primo eſſe qꝺ eſt deus: ꝓut naturaliter cognouerunt philoſophi deuꝫ ⁊ intelligentias ⁊ animam noſtrā eſſe immortaleꝫ. Et in eadē parte intellectus ponit̄ lumē ratiōis que dicit̄ inferior pars: ꝑ qꝺ pōt cognoſcere que ſunt bona vel mala: iuſta vel iniuſta: turpia vel honeſta: agēda vel nō agēda. Vnde ſicut primū lumen dicit̄ ſpeculatiuū: ita ſcd̄m dicitur practicū: ⁊ tū vtrūꝗ lumē dicit̄ nobis naturaliter inſituꝫ: ꝑ qꝺ lumē pōt anima noſtra naturaliter cognoſcere tria naturalia principia ſiue tres leges naturales nobis naturaliter inſertas/ que ſunt tria principia in genere morū. Quorū primū eſt/ ꝙ omne bonū eſt agendū/ ⁊ omne malū vitādū. Scd̄m eſt. Qꝺ fieri tibi nō vis: alteri nō facias. ⁊ ꝙ tibi vis: alteri fac. Tertiū ꝑncipiū ⁊ lex naturalis eſt: nullum bonū irremuneratū/ ⁊ nullū malū impunitū. Ex his tribꝰ legibꝰ reſultat quarta lex naturalis ſ. ꝙ deus qui eſt principiū oīm eſt iuſtꝰ iudex/ punitor malorum/ ⁊ remunerator bonorū. Que quidem principia ⁊ leges ſcribunt̄ Gen̄. iiij. vbi dixit dn̄s ad Cain: Cur iratus es cōtra fratrē tuū: ⁊ cur hoc egiſti? vbi demōſtrat nullū malū agendum. ⁊ poſta cōſequit̄: Neſcis ꝙ ſi bene egeris recipies: ſi autē male/ peccatū ſtatim in foribꝰ aderit? ꝑ qꝺ oſtenditur nullū bonū irremuneratū/ ⁊ nullū malum impunitū eſſe legē naturalem nobis naturaliter inſitam: eo ꝙ per lumē naturale iſtā legē ſimul cum ceteris duabus poſſumꝰ naturaliter cognoſcere. Et hoc eſt lumē quod dicit Chriſtꝰ eſſe ſignatū ſuper nos: per qꝺ lumen ⁊ per que principia naturalia poſſumꝰ preuidere ⁊ cognoſcere bona ſpūalia nobis in lege euāgelica ꝓmiſſa/ et penas eternas reprobis debitas. qꝺ ꝓbatur. Nā ſi nullū bonū irremuneratū: ⁊ nullū malū īpunitū ergo boni ⁊ iuſti de iure nature debēt remunerari hic vel in futuro. Sed multi iuſti patiunt̄ ꝑſecutiōes in hac vita ꝓpter veritatē ⁊ iuſtitiā qui hic nūꝗ fuerūt remunerati: ſicut Abel ⁊ Hieremias Et multi mali fuerūt ꝓſperati/ qui nunꝗ fuerūt puniti in hac vita: ergo ſequit̄ ꝙ iſti remunerabūtur poſt hāc vitam bonis ſpiritualibus: ⁊ illi punietur penis eternis. Ex quibꝰ ſequit̄ ꝙ expectātur futura bona ſpiritualia quibꝰ boni ꝑmiantur ⁊ futura mala quibus mali puniuntur. Et ſic tam Iudei ꝙ ceteri infideles ꝑ hoc lumē naturale poterāt cognoſcere futura bona ⁊ mala: ⁊ tria principia ſupradicta. qꝺ quidē lumē dicit Dauid in ꝑſona Chriſti ꝙ eſt ſignatū ſup nos: de quo quidē lumine dicit Apl's ad Ro. ij. ꝙ gētiles habebāt legē naturalē ſcriptā in cordibus ſuis. Lumē aūt ſupnaturale eſt illud qꝺ īfundit̄ ex ſpeciali dono ſpiritꝰ ſancti eleuās intelligētiā vltra naturā ſuā ad apprehēdēdū ea que ſunt ſupra humanā facultatē: ꝓut ſpiritꝰ ſanctꝰ diuidit ſingulis prout vult. prime Corin. xij. qꝺ quidē lumē dupliciter ꝑuenit ad nos. Vno modo ꝑ ſpūalē infuſionem ⁊ illuſtrationē: ⁊ ſic receperunt ipſum patriarche ⁊ ꝓphete in veteri teſt. ⁊ Apl'i ⁊ ſancti doctores in nouo teſta.

Lumē dei duplr ad nos ꝑuenit.

Scd̄o mō ꝑuenit illud lumē ad ſimplices fideles per doctrinā ⁊ ꝑdicationē. Nā Moyſes eandē legē quā accepit a deo annunciauit populo. Et ꝓphete annunciauerunt populo eadē myſteria ⁊ vaticinia que a ſpiritu ſancto fuerunt eis reuelata. Et ita etiā Apl'i reuelarunt nobis ea/ q̄ a ſpiritu ſancto receperūt. Ex quibus patet/ ꝙ ſcriptura vtriuſꝗ teſtamēti dicit̄ lumē ſignatū ſup nos: primo reuelatū patriarchis/ ⁊ ꝓphetis/ ⁊ apl'is/ ⁊ ex cōſequenti nobis annūciatū. Ex quibus patet/ ꝙ licet gentiles non habuerint hoc lumē ſupnaturale: tū habuerūt lumē naturale/ quo potuerūt vitare malū/ ſiue diſcernere inter bonum ⁊ malū: vt ſupradictum eſt: ſed Iudei/ quia receperūt vtrūꝗ lumē. ſ. naturaleꝫ ⁊ ſupnaturale: minꝰ ſunt excuſandi: Quia multo magis oīa ſupradicta poterant cognoſcere: eo ꝙ habuerūt legē/ ⁊ ꝓphetas loquentes de futura redēptione/ ⁊ ſuperna felicitate. Et ideo multo minus poſſunt dicere/ quis oſtēdit nobis bona. ¶ Dediſti letitiā ⁊c. ¶ Hic Chriſtꝰ agit gratias patri de beneficio reſurrectionis/ ⁊ bonorū ſpūalium/ que a patre recepit ꝓ ſe ⁊ mēbris ſuis.

Iudei ſolū q̄rebant tēporalia.

¶ Ad cuius intelligētiā eſt aduertēdū/ ꝙ Iudei carnales nō expectabant nec querebant/ niſi temporalia puta abundātiā frumēti/ vini ⁊ olei/ ⁊ dominiū tēporale ⁊ dignitates. Et ſub tali deſyderio expectāt Meſſiā/ qui oīa iſta debet eis dare. Sed Chriſtꝰ in lege euangelica ꝑcipit omnia iſta cōtēni: ⁊ bona ſpiritualia ⁊ futura deſyderari vt dictū eſt. Et ideo cōtēpſerunt ipſum ⁊ legē euangelicam. Sed cū felicitas quā ipſi petunt ſit tantum in hac vita: ideo eſt trāſitoria ⁊ temporalis ⁊ breuis. Et ſic letitia ⁊ gaudium eorum eſt breue/ ⁊ multis miſerijs admixtū. Chriſtus aūt quia expectabat reſurrectionem ⁊ eternā vitā ⁊ gloriā: ideo letitia eius ⁊ ſuorū eſt eterna. Nā premium eſt cōforme cum ſpe. ideo ait Chriſtꝰ/ O pater gratias

ſupple ago tibi/qm̄ dediſti veram letitiam ⁊ ꝑpetuam vitam/⁊ felicitatem in corde meo.

De pe. di. iij. ca. qđ ergo turbamur. §. ꝙꝙ. j. q. j. c. ſuggeſtum al's habitare feciſti me.

A fructu frumenti vini ⁊ olei ſui: multiplicati ſunt.

¶ Nā ipſi Judei ⁊ oēs mundani multiplicati ſunt .i. abundarunt a fructu frumēti vini ⁊ olei/⁊ ceterorū bonorū tēporaliū .i. licet ipſi ſint multiplicati in huiuſmodi abundātia ⁊ copia bonorū/tamē

In pace in idipſum: dormiam ⁊ requieſcā. Quoniā tu domine ſingulariter in ſpe: conſtituiſti me.

¶ Ego dormiā ſimul ⁊ requieſcā in pace ⁊ quiete bonorū ſpiritualiū hic ꝑ gratiā/⁊ in futuro ꝑ gloriā. Nā licet ĩ hac vita paſſus fuerim ꝑſecutiōes/⁊ mortē/tñ reſurrexi ad gloriam ſempiternā: ipſi aūt ad mortē eternā deſtinabūtur. Et vnde hoc: qꝛ tu dñe cōſtituiſti me ſingulariter in ſpe reſurrectionis ⁊ glorie. Nā ſicut ſpes mea fuit bona: ita ⁊ effectus eius. Nā ſemꝑ premiū correſpondet ſpei.

Nota

Unde eſt aduertendū/ꝙ ly in idipſum ſtat aduerbialiter/⁊ idē eſt qđ ſimul vel ſimiliter. Et ideo litera Hieronymi habet ſic: In pace dormiā ſimul ⁊ requieſcam. Et ſic eſt aduerbiū cōgregandi. Unde ſepties reperitur hoc aduerbiū in idipſum in hoc libro pſalmorū. Sed vbi .lxx. poſuerunt in idipſum/Hieronymus traduxit ⁊ poſuit hoc aduerbiū ſimul. ſed vtrobiqꝫ cōtinet magnū ſacramentum.

E Duratio tēpalis et eterna differunt.

¶ Unde eſt notandū ſecundū Aug. ⁊ Boe. ꝙ hec eſt differentia inter durationē tēporalē/⁊ eternā. Nā duratio tēporalis eſt terminabilis ⁊ ſucceſſiua: nec pōt haberi tota ſimul. Sed eternitas eſt interminabilis vite tota ſimul ⁊ perfecta poſſeſſio. Et ideo deus qui eſt ĩ eternitate: oīa bona ſimul poſſidet: ⁊ nullum bonū ipſi deceſſe pōt. Sꝫ deus qui habet hāc eternitatē/⁊ felicitatē ꝑ eſſentiam/cōmunicat eam ſanctis ꝑ participationē. Et ideo vita ⁊ felicitas ſanctorū erit ⁊ eſt interminabilis a parte poſt/⁊ tota ſimul eſſentialiter/licet poſſit accidēraliter augeri vſqꝫ ad iudiciū: vt dictū eſt ĩ primo pſalmo. Et felicitas ſanctorū dicitꝛ tota ſimul ⁊ eterna/⁊ indeficiēs/⁊ ſufficiēs bonū. Et hoc aduerbiū in idipſum ſignificat idē ꝙ eternū: ⁊ eſt ſenſus: In pace in idipſum dormiā .i. dormiā ⁊ requieſcam in eternū in pace ⁊ quiete beatitudinis: qꝛ illa pax ⁊ qes eſt eterna et tota ſimul/⁊ nō tranſitoria nec temporalis ⁊c. quia eſt ſtatus omniū bonorū aggregatione perfectus/in cuius poſſeſſione conſiſtit vera beatitudo. ¶ Sed quia (vt apparuit in titulo) iſte pſalmus nos dirigit in finē legis qui eſt Chriſtus ⁊ etiā cōtinet ſtatū ⁊ perſecutionē/⁊ reſurrectionē eccleſie per hoc ꝙ ponitur in organis/per quod ſignificatur eccleſia Chriſti vt dictum eſt: Ideo oſtendit ꝙ ſpecialiter exponatur iſte pſalmus pro eccleſia/nō ꝙ eccleſia ſit ſeparata a ſuo capite Chriſto (nā ſimul intelligitur cum ſuo capite) ſed oportet ꝙ hoc fiat ad diſtinctionē noſtre intelligentie: vt iſte pſalmus cū precedente ſit norma et regula ad exponendum omnes ſubſequentes ratione materie/et ratione titulorum/ne amplius fiat iteratio. Nam ſub vna voce poterunt exponi.

F Eccl'ia dicitꝛ

¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandum ꝙ ſicut tota eccleſia dicitur vnum corpus myſticum organizatum ⁊ menſuratum/⁊ ꝓportionatū ex ordine multorū mēbrorū ad vnū caput qui eſt Chriſtꝰ: ita pariter dicitur vna ciuitas organizata/⁊ menſurata ex harmonia/⁊ ordine multorꝫ ciuium ad vnum principē qui eſt Chriſtus conſenſu vnius legis/⁊ vnius fidei ſociata: cuius ortum ⁊ progreſſum ⁊ ꝓprietates deſcribit Augu. xiiij. de ciui. dei cap. vlti. ⁊ .xv. de ciuita. dei cap. primo. vbi dicit ꝙ a primordio mūdi genꝰ humanū fuit in duo genera diſtributū: vnū qui ſcđꝫ hoīem: alterū qui ſcđm deū viuunt: quas etiam myſtice duas ciuitates appellamꝰ .i. duas hoīm ſocietates: quarū vna eſt in eternū ꝑdeſtinata regnare cum deo: altera cuꝫ diabolo eternū ſubire ſuppliciū. quaꝝ vna .ſ. ciuitas dei ĩcepit ab Abel. Altera .ſ. ciuitas diaboli ĩcepit a Cain. Ciues prime ciuitatis dicūtur filij dei: alteri aūt filij hoīm.

corpꝰ

Ciuitas dei ⁊ diaboli.

Inter quas duas ciuitates aſſignat Aug. vij. differētias: qꝛ differūt ſcđm diuerſos fines. Uñ dicit Augu. ꝙ fecerūt has duas ciuitates duo amores/terrenā .ſ. amor ſui vſqꝫ ad cōtēptum dei. Celeſtē aūt amor dei vſqꝫ ad contēptū ſui. Scđa differentia: qꝛ illa in ſe: hec in dño gloriaꝛ. Tertia: quia illa querit ab hominibus gloriari. hec dicit dño ſuo/Tu es gloria mea ⁊ exaltans caput meū. Itē in illa hoīes ſcđm carnē viuentes deū verum nō honorarūt. In hac aūt eſt vera ſapiētia ⁊ pietas in qua recte verus deus colitꝛ/expectās premiū in ſocietate ſanctorū angelorū. Ex quibꝰ verbis Auguſtini patet ꝙ iſte due ciuitates principaliter differunt. Primo ratione affectus ⁊ amoris. Secundo ratione cultus. Tertio ratione finis ⁊ ſpei quia ciuitas terrena toto affectu diligit iſta tēporalia ⁊ nō recte colit deū. Ciuitas aūt dei colit vnum verum deum: ⁊ illum ſuꝑ oīa diligit qui eſt Chriſtus deus ⁊ homo/⁊ in eo totam ſuā ſpem ponit. Et ideo ſemꝑ ab initio mundi fuit vexata ⁊ afflicta a ciuitate terrena: eo ꝙ in moribꝰ ⁊ cultu ſemꝑ fuit ipſi cōtraria ⁊ aduerſa. Uñ illico a principio mūdi Cain ĩterfecit Abel: ⁊ poſtea Chaldei perſecuti ſunt Abraham/⁊ Eſau Jacob/⁊ Iſmael Iſaac: ⁊ ſic de ceteris iuſtis. In teſtamento autē nouo illico Scribe/⁊ phariſei ꝑſecuti ſunt Chriſtū: qui eſt caput ⁊ princeps huiꝰ ciuitatis. Et poſtea Judei ⁊ tyrāni perſecuti ſunt eā in apoſtolis ⁊ martyribus: poſtea heretici vexarūt: ⁊ perſequuntur etiā per ſectā Mahumeticā: ⁊ affligetur in fine per Antichriſtū. Tota ergo iſta ciuitas cuꝫ principe ſuo Chriſto introducitur ad loquendū in pſalmo: ⁊ ꝯqueritur apud patrē petēs vltionē de ſuis inimicis affligentibꝰ eam. Et ita pariter tota iſta ciuitas que eſt eccleſia introducitur ad loquendū in hoc pſalmo: agēs deo gratias: eo ꝙ abſtraxit ⁊ liberauit eam a ſolicitudine mundanorum ⁊ rerū temporaliū: ⁊ conſtituit eam in bonis ſpiritualibus gratie/⁊ in ſpe futurorum bonorū glorie.

Pſalmi diuiſio.

In quo pſalmo quatuor facit. Naꝫ primo petit bona ſpūalia. Scđo increpat ciues terrenos: vt deſiſtāt a ꝑſecutione iuſtorū: ⁊ exhortaꝛ vt ſequātur bona ſpiritualia. Tertio remouet quādā cauillationē. Quarto agit gratias: qꝛ relectis tpalibꝰ cōſtituit eā in bonis ſpūalibꝰ. Scđa ibi. Filij hoīꝫ. Tertia ibi. Multi dicunt. Quarta ibi. Dediſti letitiam.

Juſtitia hominis quā acquiritꝛ regnū

G

¶ Quātū ad primū eſt notādū/ꝙ tota iuſtitia hominis q̄ acquiritꝛ regnū celorū cōſiſtit in tribꝰ .ſ. ĩ mundītia cordis ⁊ operatione bonorū/⁊ patiētia in aduerſis ꝑpter deū. Uñ iſta tria maxime debemus querere a deo: ⁊ ideo ait Saluator Matth. vj. Nolite ſoliciti eſſe dicentes: Quid mādūcabimus ⁊c. Sed primo querite regnū dei ⁊ iuſtitiā eius. Hāc ergo petit in primis Dauid ſimul cū tota eccleſia in principio huiꝰ pſalmi: cū inuocarē exaudiuit me deus iuſtitie mee. Alia litera habet. Cū inuocauero exaudi me deus: Litera vero Hieronymi habet: Inuocātem exaudi me deꝰ. Et ſic litera eſt plana abſqꝫ figura. Et eſt ſenſus. O deus iuſtitie mee .i. ĩ quo ꝯſiſtit tota mea iuſtitia: exaudi me inuocantē te/vel cū inuocauero te: dādo mihi iuſtitiā .ſ. patiētiā in aduerſis/⁊ in mūditiā cordis: vt ſine peccato poſſim meritorie operari. Iſta ergo tria peto a te .ſ. primo in tribulatione dilataſti mihi/⁊ ponitꝛ ꝑteritū ꝓ futuro ſiue ꝓ imperatiuo .i. dilata ⁊ corrobora mihi animū/⁊ cor in tribulatione: largiendo patientiā in aduerſis: vt valeā ꝑſecutiones ⁊ cetera aduerſa equo aīo tolerare. Secūdo miſerere mei/peccata mihi remittēdo ⁊ in gratia ꝯfirmādo: vt poſſim bene operari. Tertio exaudi orationē meā/regnū celorū largiēdo. Unde nota ꝙ iſta prima particula redditur difficilis ſcđm noſtrā tranſlationē ꝓpter mutationē ꝑſone. Sed forſan nō eſt ſine myſterio. Uñ poteſt eſſe talis ſenſus referendo ad diuerſa: vt dicat eccleſia. Cū ego inuocarē ſub lege veteri ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas: tunc deus iuſtitie mee: exaudiuit me mittēdo filiū ſuū in carnē. Et cōuerſa eccleſia ad Chriſtū dicit. Tu dñe in illa tribulatione dilataſti mihi cor ⁊ animū: dando legē libertatis ⁊ gratie. Et ideo miſerere mihi peccata remittēdo per gratiā: Et exaudi orationē meā regnū celorū largiendo ⁊c. ⁊ patientiā in aduerſis cōtra perſecutores cōferendo. Et poſtq̄ liberaſti me a peccato/libera me a perſecutiōe impioꝝ.

Increpatio malorum.

¶ Filij hominum. In hac ſecūda parte eccleſia increpat ciues terrenos ⁊ mundanos: vt deſiſtant a perſecutiōe iuſtorū: ⁊ exhortatur eos ad colendū Chriſtū ⁊ legē eiꝰ/cōtēnendo terrena/⁊ appetēdo bona ſpiritualia. Unde dicit. O filij hominū vſquequo eritis maleuoli ⁊ crudeli corde cōtra me: vt qđ .i. qualiter diligitis vanitatē .ſ. ſuꝑbiā ⁊ auaritiā bonorū mundanorū/que ſunt vana ⁊ corruptibilia: et queritis mēdacium: ſcilicet vos Judei falſo gloſſando ſacras ſcripturas veteris teſtamenti literaliter preciſe intelligēdo. Et vos gentiles idola/⁊ falſos deos colēda. Et vos Sarraceni turpem ſectam mahumeticam obſeruādo. Et vos heretici falſa dogmata ſeminando: ſimplices decipiendo. Scitote: id eſt volo ꝙ ſciatis: qꝛ dominꝰ pater mirificauit Chriſtū ſanctū ſuū: ⁊ ipſum tanq̄ verum deū ⁊ redēptorē ⁊ legiſlatorē in mundū miſit. Et ideo ego colo eum ⁊ eius legē euangelicā ſeruare decreui/⁊ in ipſo ſpem meā cōſtitui. Et ideo ipſe dñs Jeſus Chriſtꝰ exaudiet me cū clamauero ad eum: ⁊ liberabit me de manibus ⁊ ꝑſecutionibus veſtris. Et ideo ſi iraſcimini .i. ſi aliqū fuiſtis irati cōtra me/⁊ ꝑſecuti me: tñ iā amplius nolite peccare. Sed deſiſtite a perſecutione: ⁊ que dicitis in cordibus veſtris/⁊ in cubilibus veſtris cōpungimini .i. ſi aliqū dixiſtis ⁊ ꝓpoſuiſtis in cordibus ⁊ ſecretis penetralibꝰ veſtris facere malū: tñ nō deducatis ad effectū: ſed reſiſtite malis tētationibꝰ ⁊ cogitatiōibꝰ: ⁊ cōpungimini in corde penitētiā agēdo. Et cognoſcētes veritatē recipite legē euāgelicā/q̄ docet oēm veritatē: ⁊ ꝓhibet omne malū fieri: ⁊ exhortaꝛ ad omne bonū. Et ſic ſeruātes legē euāgelicā: ſacrificate ſacrificiū iuſtitie .ſ. ſacrificiū euchariſtie: qđ de ſe eſt iuſtū ⁊ bonū iuſtificans oīa. Et etiā ſacrificate ſacrificiū iuſtitie .i. offerte deo cor mundū ⁊ cōtritū ⁊ humiliatum: in quo cōſiſtit tota iuſtitia hoīs: ⁊ ſperate in dño .i. ponite ſpem veſtrā in dño ⁊ nō in rebus tēporalibus: ſꝫ in bonis ſpiritualibꝰ in euāgelica lege ꝓmiſſis/q̄ vos beatos ⁊ felices facient.

Nota.

¶ Multi dicunt ⁊c. Hic reſpondēt q̄ſtioni quā hoīes mūdani faciūt/⁊ dicūt. Quis oſtēdit nobis iſta bona futura que Chriſtꝰ ꝓmittit: Quaſi dicāt quō cōtēnemus iſta bona tēporalia q̄ videmus ⁊ poſſidemꝰ: ꝓ illis que nō videmus/nec cognoſcimus: quaſi dicāt ꝙ fatuū eſſet hoc facere ⁊c. Ad hoc reſpōdet eccleſia: ꝙ ſignatū eſt lumen vultus dei ſuꝑ nos/per qđ lumen poſſumꝰ credere ⁊ ꝑcognoſcere iſta bona ſpiritualia: ⁊ exponitur vt ſupra.

H

¶ Dediſti letitiā ⁊c. in corde meo. Iſta eſt quarta pars huiꝰ pſalmi. ad cuius intelligentiā eſt aduertendū qđ ſicut fides eſt quedā virtꝰ theologica deſuꝑ infuſa: qua mens eleuata ⁊ cōfortata credit ⁊ aſſentit rebus ſuꝑnaturalibus ⁊ nō viſis: Et charitas eſt alia virtꝰ infuſa/qua volūtas eleuatur ad diligēdū deū ſuꝑ oīa: Ita pariter Spes eſt quedā virtꝰ infuſa/qua cōtēptis terrenis/ſpiritualia bona/⁊ inuiſibilia appetuntur ⁊ expectanꝛ.

Quidē ſpes. Differentia inter hoīem iuſtuꝫ ⁊ prauum.

Secundo eſt aduertēdū/ꝙ hec eſt differētia inter hominē iuſtum ⁊ prauū. Nā homo prauus quātūcūqꝫ potēs ⁊ diues ſit: licet gerat letitiā ĩ facie ꝓpter affluentiā bonorū tēporaliū: tñ ſemꝑ gerit triſtitiā: ⁊ terrorē in corde timēs futurū iudiciū ⁊ punitionē/accuſante eū conſcientia ſua: ⁊ etiā qꝛ timet perdere bona temporalia que poſſidet: ⁊ ideo cōtinuus timor non ſinit ipm̄ eſſe felicē: ꝑ oppoſitū homo iuſtus/licet aliqū gerat triſtitiā ⁊ fletum in facie ꝓpter ꝑſecutionē malorū: tñ ſemꝑ gerit letitiam ⁊ gaudiū in corde: eo ꝙ expectat gloriā ⁊ premiū ꝓpter mala/que patienter tulit ꝓpter deū. De hac ergo letitia ⁊ ſpe agit hic gratias tota eccleſia .ſ. qꝛ recepit fidem ⁊ ſpem ꝑ quā cōtēnit tēporalia: ⁊ appetit ⁊ expectat bona futura ſpūalia. Et ideo dicit eccleſia: Gratias ago o dñe ſupple qm̄ dediſti hanc letitiā in corde meo. qm̄ ipſi hoīes mūdani multiplicati ſunt ⁊ locupletati a fructu frumēti ⁊ vini ⁊ olei ⁊ aliorū tēporaliū. Sꝫ ego habens hāc ſpem ⁊ letitiā ĩ corde meo de bonis futuris abſqꝫ ſolicitudine tēporaliū: ſimul dormiā ⁊ requieſcā in pace ⁊ quiete: ⁊ hoc faciā qm̄ tu dñe ſingulariter me in tali ſpe cōſtituiſti. Itē ipſi qui abundāt talibꝰ diuitijs ĩ hoc ſeculo: tñ poſt finē tāq̄ oues in inferno poſiti ſunt: ⁊ mors eterna depaſcet eos: pſalmo .xlviij. Ego aūt poſt hanc vitā dormiā ſimul ⁊ requieſcam in illa pace ⁊ fruitione celeſti: eo ꝙ tu cōſtituiſti me in hac vita in ſpe: contēnēdo terrena ⁊ appetendo illa celeſtia. Nā illa celeſtia danꝛ in premiuꝫ fidei ⁊ ſpei ⁊ charitatis: quā hic habuimus.

I

¶ Unde eſt aduertēdū ꝙ ad hunc intellectum/⁊ ſecundum iſtam ſecundam expoſitionem legit eccleſia hūc pſalmū quotidie ad completoriū in principio noctis: eo ꝙ diabolus ⁊ ciuitas eius ſemper machinantur ad malum contra ciuitatem dei/⁊ religionem chriſtianā: ideo orat

Nota.

eccleſia vt defendat eā ab iniqua ꝑſecutiōe ⁊ ma-
licia illoꝝ. Legit etiā hūc pſalmū in ꝑſona cuiuſ-
libet martyris ⁊ ꝯfeſſoris: eo ꝙ ꝓ Chriſto paſſus
eſt ⁊ laborauit in hac vita contēnendo terrena/ et
appetēdo celeſtia/ ⁊ in ſpe future beatitudinis vi-
xit. ¶ Ex toto ergo iſto pſalmo pñt recolligi q̄nqꝫ
concluſiones. Prima ꝯcluſio/ ꝙ iudei multipli-
citer poterāt cognoſcere Jeſum Chriſtū eſſe meſ
ſiam in lege promiſſum. Primo qꝛ deꝰ pater mi
rificauerat ipſum in opatione miraculoꝝ. Secū
do/ quia doctrina eiꝰ erat vera ⁊ non vana. Ter-
tio/ quia ſemꝑ fuit exauditus a patre. Et ꝑ conſe-
quens iudei nō debebāt graui corde ꝑſequi Chri
ſtū. ¶ Secūda ꝯcluſio/ ꝙ oībus hominibꝰ eſt in-
ſertū ⁊ ſignatū lumē naturale/ ꝑ qđ quis pōt di-
ſcernere inter bonū ⁊ malū/ ⁊ cognoſcere tria p̄n-
cipia moralia. ſ. omne malū fugiēdū/ ⁊ omne bonū
agendū: ⁊ qđ tibi vis fieri alteri fac: ⁊ nullū bonū
irremuneratū/ ⁊ nullū malū impunitū. ¶ Tertia
ꝯcluſio/ ꝙ ꝓter lumē naturale fuit ſignatū ſuper
populū iudaicū lumē ſacre ſcripture patriarchis
⁊ prophetis reuelatū/ per quod poterāt magis co
gnoſcere deum/ ⁊ diſcernere inter bonū ⁊ malū/ ⁊
deſyderare humanā redēptionem/ ⁊ cognoſcere
Chriſtū eſſe Meſſiam in lege ꝓmiſſum per opa q̄
faciebat. ¶ Quarta ꝯcluſio/ ꝙ preter lumē ꝓphe
ticū eſt ſignatū ſuꝑ populū Chriſtianū lumē euā
gelicū: per qđ cognoſcit oīa myſteria/ ⁊ vaticinia
vet. teſt. eſſe cōpleta per Chriſtū. Et per qđ cogno
ſcit ſpem nullo modo eſſe ponēdaꝫ in hoc mūdo/
ſed in ſola futura beatitudine. ¶ Quinta ꝯcluſio
ꝙ ciuitas dei. ſ. chriſtiana religio differt a ciuita-
te terrena ratione finis: nam cum cetere natiōes
mundane conſtituant finem ſuum/ ⁊ ponāt ſpem
ſuaꝫ in bonis tēporalibus: tamē ſola religio chri
ſtiana cōtēptis huiuſmodi tēporalibus ponit ſpē
ſuam in futuris bonis ſpiritualibus ⁊ eternis.

[margin:] R. Iudei poterāt cognoſcere xp̄m.

Verba mea auribus percipe domine: intellige clamorem meum.

[margin:] Alias exaudi dñe xxviij. di. c. ſedulo. Et de cōſec. diſt. v. nō mediocriter.

¶ Titulꝰ huiꝰ pſalmi ſcđm Hebreos
eſt. Ad victoriā ſuꝑ hanehilot pſalmꝰ
Dauid. Hierony. aūt trāſtulit: victori ſuꝑ heredi-
tatibꝰ canticū Dauid. Rabi autē Salomon qui
in regno Francie ſuꝑ pſalteriū ⁊ totū vetus teſta
mentū ſcripſit: anno milleſimo. cclxx. qui conatꝰ
eſt peruertere ſcripturas/ ad literā dicit: ꝙ Nehi-
lot eſt equiuocum ad hereditates in plurali/ ⁊ ad
quoddā inſtrumētū muſicum cū quo cantabatur
iſte pſalmus: ⁊ ideo ly nehilot ponitur pro vtroqꝫ
in eodē titulo. Sed licet hoc poſſit eſſe verū: quia
nullā cōtradictionē īducit litere ⁊ ſniē huiꝰ pſal
mi: tñ in nullo intēdo eū/ nec alios rabinos iudeo
rum ſequi: eo qđ magis dubitāt in titulis/ ⁊ in ce-
teris rebus literalibꝰ q̄ catholici/ ⁊ plures diuer
ſe opiniōes/ ⁊ cōtrouerſie ſunt īter eos q̄ īter nos
in hmōi. Et rō eſt qꝛ iſte cerimonie cantādi fue-
rūt aliquo mō deperdite: imo poſt incēſam Hieru
ſalē per romanos/ ⁊ diſperſionē iudeoꝝ per mun
dum/ nunq̄ vſi ſunt huiuſmodi cerimonijs: ideo
totaliter fuerūt delete a memoria ⁊ ſcriptura eo-
rū. Et ſic neſciūt quid dicūt in his ⁊ ī ceteris: nec
procedūt niſi per coniecturas ⁊ falſas fictiones:
ideo magis eſt credēdum trāſlationi ⁊ interpreta
tioni ipſoꝝ. lxx. qui preceſſerunt aduentū Chri-
ſti/ ⁊ interp̄tationi Hieronymi qui fuit paulo poſt
aduentum Chriſti: q̄ fictionibꝰ Thalmudiſtarū
⁊ modernorum rabinorum/ qui totaliter conātur
peruertere ſcripturas ⁊ ſenſum earum. Et ſic no-
lo amplius terere tēpus in vacuū in eoꝝ dictis:
ſed in omnibus ſequi interpretationē. lxx. ⁊ Hie-
ro. quia fuerunt tunc bene ⁊ late examinate. Se
quēdo ergo eos in hoc titulo/ ⁊ in ceteris: per hoc
qđ dicitur ad victoriam ſiue victori: prenotat̄ qđ
iſte pſalmus Dauid cantabat̄ cū toto conatu vo-
cū eleuādo vocē vſqꝫ ad vltimū ꝑfectū ⁊ finem: eo
ꝙ lex vocabat Chriſtū: vt dictū eſt. Per hoc ꝙ di-
citur in finē/ prenotat̄ ꝙ iſte pſalmus dirigit oēs
in Chriſtum: qui eſt finis legis. Nā ꝑ primū aduē
tum eſt finis legis veteris/ ⁊ ꝑ ſecundum finis le
gis euangelice: in primo ad ſaluandū ⁊ redimen-
dū: in ſecundo ad glorificandum ⁊ premiandū. Et
ſic iſte pſalmus ⁊ ceteri cantabantur in vtraqꝫ le-
ge. Sed diuerſo modo finis vt dictum eſt. ¶ Sed
per hoc qđ additur pro ea que cōſequitur heredi
tate/ eſt notandū/ ꝙ Iudei vocant hereditatē dñi
totam terrā ꝓmiſſionis a Dan/ vſqꝫ ad Berſabee/
que eſt pars Syrie meridionalis. Nam ab oriēte
clauditur mōtibus Idumee. ſ. Galaad/ ⁊ Faſga/ et
Petre: ab occaſu autem terminat̄ mari noſtro: ab
Aquilone vero mōte Libano/ ⁊ Hermone magno
qui īteriacet/ īter Damaſcū/ ⁊ Itureā. Ab Auſtro
vero terminat̄ deſerto Cades/ ⁊ Pharā. Et ſic to
ta terra ꝓmiſſionis eſt clauſa p̄dictis terris/ cuiꝰ
lōgitudo a Dan. ſ. a mōte Libano/ vſqꝫ ad Berſa-
bee. ſunt. clx. miliaria. Latitudo xo a mari noſtro.
ſ. a Iope vſqꝫ ad Baſam ⁊ ad mōtē Abarin ⁊ Faſ
ga: ſunt quaſi. liij. miliaria. In hac terra putāt Iu
dei ceci iſtam ſuam ſpē ⁊ felicitatē: eo ꝙ data fuit
eis ⁊ diuiſa per Ioſue poſt exitū de egypto. Et to-
tum deſyderiū eoꝝ/ ⁊ finalis ſpes eſt hanc terrā
poſſidere ⁊ inhabitare: ⁊ hec eſt orō eoꝝ iugis et
quotidiana. Ideo Ra. Salo. ⁊ ceteri dicūt ꝙ Da-
uid fecit hunc pſalmū orando deum pro hac here
ditate cōſeruanda: ⁊ ab inimicis liberāda. Et ſic
faciebat hunc pſalmū in tēplo ſiue in tabernacu
lo per leuitas cantari cū huiuſmodi inſtrumento
nehilotis ⁊c. Et ſic ſicut ſunt ceci ⁊ carnales nō ſa
piunt niſi carnaliter ⁊ tēporaliter. Et ideo nō eſt
credendū ꝙ Dauid per quē ſpiritus ſanctus locu
tus eſt ꝓphetice pro re tā vili ⁊ tranſitoria feciſ-
ſet hūc pſalmū. Et nec ad hoc indiguiſſet lumine
ſpiritus ſancti nec eſſet propheta/ cuius cōtrariū
dictum eſt. Ideo nos quibus datum eſt noſſe my-
ſteriuꝫ regni dei aliter debemus hoc intelligere.
Ideo eſt notandum/ quod poſtq̄ Adam perdidit
hereditatem Paradiſi/ ⁊ eiectus eſt ab ea: deus
dedit totum mundum ipſi ⁊ poſteris eius in here
ditatem terrenam ⁊ legem diuinam in heredita-
tem ſpiritualem: eo quod per illam erant conſecu
turi celeſtem hereditatem. Sed quia poſt Adam
fuit diuiſum genus humanum in duas ciuitates
et ſocietates: vt dictum eſt pſalmo precedenti:
Ideo tota ciuitas dei ſiue ſocietas fidelium legē
diuinam obſeruantiuꝫ dicitur hereditas domini
⁊ populus electus ⁊ peculiaris: eo quod ſunt cō-
ſecuturi celeſtem hereditatem/ et pertinent ad il
lam. Ceteri autēꝫ dicuntur diaboli hereditas: cu
ius ſupplicio ſunt ſubijciendi. Ex quo patet quod

[margin:] M. Hereditas dñi ſm iudeos.

[margin:] Hereditas ſunt fideles.

ſola eccleſia eſt hereditas domini ab Adā ⁊ Abel:
vſqꝫ ad vltimum electum: vt ait Augu. ⁊ Grego.
Que quidem eccleſia licet ſit vna eſſentialiter ab
Adā vſqꝫ ad iudiciū: eo ꝙ viuit ſub vna fide Chri-
ſti ⁊ charitate: tñ differt accidētaliter ſcđm diuer-
ſos ſtatus ⁊ diuerſa ſecula ⁊ ſcđm minus ꝑfectuꝫ
⁊ magis ꝑfectū. Nā totā ſuā ꝑfectionē in hoc mun
do poſſibilē adepta eſt ꝑ Chriſtū. Vltimā aūt ꝑfe
ctionem adipiſcet̄ in iudicio vt dictū eſt. Et ideo
pro hac hereditate cōſeruanda in gratia/ ⁊ preſer
uāda a malis futuris ⁊ peccatis: ⁊ liberāda a pre
ſentibꝰ cōtinue orauit ⁊ orat eccleſia. Et ſic eſt in-
telligēdus iſte titulus. ſ. ꝙ Dauid fecit hunc pſal
mum orādo pro ea ciuitate dei. ſ. eccleſia que ꝯſe-
quit̄ hereditatē ſpūalē hic ꝑ gratiā ⁊ in futuro ꝑ
gloriā. Et p̄cepit ipſum cantari ad victoriā vocū:
eo ꝙ vocabat Chriſtū ad primū aduētū: vt daret
hereditatē hic ꝑ gratiā ⁊ ſemper vocat ipſum ad
ſcđm aduentū: vt conferat hereditatē glorie cele
ſtis. Et ſic dirigit nos in finē qui eſt Chriſtus. Ex
hoc apparet materia huiꝰ pſalmi. ſ. ꝙ Dauid īntro-
ducit eccleſiā loquētē in hoc pſalmo orantem ꝓ
ſeipſa: vt deus conſeruet eam in gratia ⁊ liberet
eam a malis tēporalibus. Que quidē eccleſia du-
rat ab Adā vſqꝫ ad iudicium: ⁊ eſt diffuſa ab ortu
vſqꝫ ad occaſum per vniuerſum orbem. vel loquit̄
ipſe Dauid tāq̄ mēbrū eccleſie in perſona totius
eccleſie. ¶ Secundum ergo hūc intellectum duo
facit Dauid in hoc pſalmo. Nā primo introducit
ciuitatē dei. ſ. eccleſiam petētē liberari per Chri-
ſtum a perſecutione diaboli ⁊ mēbroꝝ eius. Se-
cūdo predicit fines vtriuſqꝫ ciuitatis. ſ. ſuppliciū
malorum/ ⁊ gloriam ⁊ premiū bonoꝝ ibi. Iudica
illos deus. Quantū ad primū eccleſia primo pro-
ponit ſuā petitionē exaudiri captando beniuolē-
tiā. Scđo explicat ſuā petitionem. ibi. Rex meus.
ſiue Qm̄ ad te orabo. Dicit ergo eccleſia ad caput
ſuum ⁊ regē Chriſtū. O dñe Ieſu Chriſte percipe
verba mea auribus benignis. Et intellige clamo
rē meū: ⁊ qꝛ tu es rex meus ⁊ deus meus intende
voci orationis mee. ¶ Vnde eſt notanter aduer-
tendum/ ꝙ tria ſunt neceſſaria ad hoc ꝙ petitio
impleat̄. ſ. ꝙ iudex ſiue beneficus prebeat aures
benignas petenti: vt cum patientia audiat. Secū
do vt diſcernat ⁊ intelligat verba ⁊ clamorem pe
tentis: vt videat ſi petit iuſtum ⁊ iuſte. Tertio vt
liberaliter intendat ⁊ annuat ⁊ ſit propitius pe-
tenti petitionem: votum eius adimplēdo. Et ideo
propter primum dicit verba mea auribus perci-
pe domine. i. aures benignas verbis meis accom
moda ⁊ prebe. propter ſecundum dicit intellige. i.
diſcerne clamorem meum ſcilicet an ſit iuſtus an
iniuſtus. propter tertium dicit

[margin:] N. Vt petitio īpleat̄ tria neceſſaria ſūt.

[margin:] De cōſe. di. j. c. nūq̄.

Intende voci orationis mee: rex meus et deus meus.

¶ Intēde. i. annue voci oratiōis ⁊ petitiōis mee:
tu qui es rex meꝰ ꝑ gubernationē: ⁊ deus meus ꝑ
creationē. Vnde quādo in ſcriptura ſcribitur rex
⁊ deus ſemper intelligitur Chriſtꝰ qui eſt deus et
homo ⁊ caput ⁊ rex eccleſie ⁊ ciuitatis dei quam
gubernat ⁊ regit.

[margin:] j. q. j. c. ipſi ſacerdotes.

Quoniam ad te orabo domine: mane exaudies vocem meam.

¶ Qm̄ ad te orabo. Hic explicat tēpus ⁊ opportu
nitatē ⁊ modū ſue petitiōis. ¶ Vnde eſt aduerten
dum ſm̄ Aug. ꝙ ſicut ſol per ſuā preſentiā cauſat
diē ⁊ lucē in noſtro hemiſpherio/ in qua luce oīa
vident̄ ⁊ diſcernunt̄ a nobis: ⁊ per ſuā abſentiam
cauſat noctē ⁊ tenebrā in qua res nō poſſumꝰ di-
ſcernere: ita pariter Chriſtus qui eſt ſol iuſtitie ꝑ
ſuā preſentiam cauſauit ⁊ portauit lucē in aduen
tu ſuo ⁊ dedit legem euangelicā: in qua videmus
⁊ diſcernimus veritatē omniū/ que latebant in ce
rimōijs legis vete. Et ſic lex vetꝰ ab Adam vſqꝫ
ad Chriſtū dicebatur nox: vt Apl's ad Rom. xiij.
nox p̄ceſſit/ dies aūt appropinquauit ⁊c. Et ideo
Abraham/ ⁊ Moyſes/ ⁊ Dauid: ⁊ oēs patriarche
⁊ ꝓphete: ⁊ vniuerſaliter tota ciuitas dei ambula
bat in nocte ante aduentū Chriſti. Et ſic expecta
bat diē ⁊ lucē venturā per Chriſtū: vt in ipſo diſcer
nere poſſet veritatē q̄ latebat in nocte ſiue in vm-
bra legis. Et ſic lex vetus appellat tempus meſſie
diem ⁊ mane. Et ſic nos appellamus tēpus legis
vete. noctem preteritā que preceſſit. Vnde Abra-
ham exaltauit vt videret diem iſtum: vt patet Io.
viij. Et ideo Dauid q̄ erat in illa nocte/ ⁊ expecta-
bat diem Chriſti ſiue mane: dicit in perſona totiꝰ
eccleſie illius noctis: o dñe Ieſu Chriſte qm̄ tu es
rex meus ⁊ deus meus laturꝰ diem ⁊ lucē ſuꝑ ter
ram/ ideo mane. i. in tuo aduētu ego orabo te: ⁊ tu
exaudies vocem meam ⁊ petitionem cōtra diabo
lum/ ⁊ ciuitatē terrenam quoniaꝫ in nocte legis
nō potui exaudiri: ideo exaudies me in mane. ſ. tē
pore gratie me a diabolo ⁊ membris eius per tuā
paſſionem liberando. Vnde eſt petitio mea vt ha
bitē tecū in ciuitate tua. ſ. in hac eccleſia per gra-
tiam: ⁊ des mihi lumen legis euāgelice: vt videā
veritatem. Et ſic quoniam aſtabo tibi ⁊ iuxta: in
lumine euangelico videbo omnē veritatem quam
in nocte nō potui clare videre: ⁊ quid videbo? ſcꝫ.
quoniā tu nō es deus volens iniquitatē: ſed iuſti
tiā ⁊ equitatē. Quia non habitabit iuxta te mali
gnus in tua ciuitate: hic per gratiā: nec in futuro
per gloriam. ¶ Notandū ꝙ in Hebreo ⁊ in trāſla-
tiōe Hieronymi totus iſte pſalmus videt̄ diſcor-
dare a tranſlatione noſtra in combinatione verſi-
culoꝝ. Vnde ſic ordinant̄ verſus in Hebreo. Di-
cta mea attende dñe: intellige meditationē meā.
Auſculta vocē deprecatiōis rex meus ⁊ deus meꝰ
qm̄ ad te orabo. Dñe mane preparabo ad te ⁊ con-
tēplabor. Quoniā nō volēs iniquitatē tu es: nec
habitabit iuxta te malignus. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ ter-
tius verſus incipit in ly Domine mane exaudies.
Et quartus verſus incipit in ly Qm̄ nō deus vo-
lens iniquitatē ⁊c. Sed iſta noſtra trāſlatio ipſo-
rum. lxx. fuit confuſa vitio ſcriptoꝝ apud grecos:
vt ait Hieronymus: ⁊ ideo q̄nqꝫ confundit ſentē-
tiā: vnde ſcđm literā Hieronymi clarior apparet
ſententia ⁊ diuiſio huius pſalmi/ in quo memorā-
tur iſte due ciuitates ⁊ fines eaꝝ. Vnde eſt aduer-
tendū/ ꝙ Dauid in ſpiritu p̄uidit diſcurſum huiꝰ
ciuitatis dei. Vnde primo preuidit in ſpiritu qua-
liter hec ciuitas nō poterat habere ſuā perfectio-
nē/ niſi per aduentū Chriſti/ qui erat laturus diē
⁊ lucem: ⁊ per conſequens deſyderiū ⁊ orationes
ꝓphetaꝝ ⁊ patriarcharum non poterant audiri
niſi per Chriſtum in tempore gratie: qꝛ tūc debe
bant ſortiri effectum ſuum et tunc tota ciuitas

[margin:] O.

[margin:] Nota.

dei erat viſura veritatem legis per Chriſtum: q̄ in lumine Chriſti omnes eramus viſuri lumē: vt patet per omnes ꝓphetas. Secundo ꝓuidit quos ⁊ quales ciues debebat Chriſtus in ſuā eccleſiaȝ/ ⁊ ciuitatem congregare: ⁊ quos ⁊ quales excludere. Tertio preuidit fines diuiſos iſtarum duarum ciuitatum. Et ideo tria facit in hoc pſalmo. Nam primo in perſona eccleſie illius ſtatus orat/ vt veniat Chriſtus in carnem ad viſitandum ſuā ciuitatem: vt orationes ſue exaudiantur/ ⁊ in lumine diei Chriſti videat veritatem eorum/ que latebāt in lege veteri. Secundo predicit quos et quales ciues cōgregabit Chriſt⁹ in eccleſia: ⁊ quales excludet. Tertio predicit diuerſa premia ⁊ diuerſos fines harum duarum ciuitatū. Scḋa ibi. Q̄m nō deus volēs iniquitatem. Tertia ibi. Judica illos. Prima iā declarata eſt per ea que dicta ſunt. Nā dicit ꝓpheta in pſona totius eccleſie pro illo ſtatu: O domine Jeſu Chriſte et meſſia percipe verba mea auribus tuis benignis/ ⁊ intellige clamorem meum. Et o rex meus ⁊ deus meus ⁊c. Et ſubdit tempus opportunum in quo eſt exaudiēdus: dicens. Mane exaudies vocē meam: quaſi dicat. O domine veni in carnem ⁊ porta illum diem et mane gratie: vt in illo exaudias vocē meā. Quia

diſtin. lxvj. fratrē. xj. q. iij. c. eſtimant.

Mane aſtabo tibi ⁊ videbo: quoniam non deus volens iniquitatem tu es.

Mane. ſ. in tempore gratie/ aſtabo tibi et videbo id eſt habitabo tecum in eccleſia ⁊ videbo ⁊ contemplabor te. Et ſic videbo omnem veritatē: que latebat in nocte ⁊ vmbra legis: quia tūc ambulabo ſicut in die poſtꝗ̄ nox preceſſerit. ¶ Sequitur ſecunda pars. Quoniaȝ non deus volēs. In qua predicit qui ſunt excludendi ab eccleſia. Secūdo qui ſunt introducendi ibi. Ego auteȝ in multitudine. Ad primum dicendū ꝙ quinqȝ conditiones hominum excludentur/ ſiue erant excludende ab eccleſia in aduentu Chriſti: a quibus petit liberari. ſcȝ maligni/ iniuſti/ mendaces/ viri ſanguinū/ ⁊ homicide/ ⁊ ſuſurrones/ qui incitant ad effundendum ſanguinem. Et doloſi ſiue deceptores. Jdeo dicit: O Chriſte cum veneris ad congregādos filios diſpſos ad eccleſiā/ ⁊ ciuitatē tuā: nō cōgregabis malos ſed bonos. Q̄m tu es deus non volens nec diligēs iniquitatem ſed equitatem.

De pe. diſti. j. nūq̄d caym. ⁊. xcij. diſt. c. diaconi.

Neqȝ habitabit iuxta te malignus: neqȝ permanebunt iniuſti ante oculos tuos.

¶ Homo malignus non habitabit iuxta te ī eccleſia ⁊ ciuitate tua: nec iniuſti/ ⁊ violenti/ ⁊ petulantes: manebūt ante oculos tuos/ eo ꝙ tu es iuſtus ⁊ equus. Jdeo

xxij. q. ij. c. ij. ⁊ de peni. diſ. v. fr̃es xxv. diſtin. c. capit. vnum orariū §. alaſ P

Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: perdes oēs qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum ⁊ doloſum abominabitur dominus: ego autem in multitudine miſericordie tue.

¶ Odiſti ⁊ abiecisti omnes qui operantur iniquitatem ⁊ iniuſtitiam. Item quia tu es verax: ideo perdes omnes qui loquuntur mendacium: q̄m dominus abominabitur. i. tanꝗ̄ malum omen ⁊ mōſtrum abijciet ab eccleſia ⁊ domo ſua omnem virum ſanguinum: ⁊ omnem doloſum. ¶ Unde nota ꝙ officium mendacis eſt zizaniaȝ ⁊ diſcordias ſeminare. Ex quibus ſequuntur homicidia ⁊ effuſiones ſanguinis. Jdeo per virum ſanguinuȝ nō ſolum intelligit homicidam: ſed omnem ſuſurronem/ ⁊ ſeminatorem diſcordie/ ⁊ cauſatorem effuſionis ſanguinis. Secundum officium mendacis eſt alios decipere ⁊ defraudare: ⁊ talis dicitur doloſus. Unde hos/ ſcilicet virum ſanguinuȝ ⁊ doloſum abominabitur Chriſt⁹ ⁊ excludit ab eccleſia ſua hic per gratiam ⁊ in futuro per gloriaȝ. Unde hoc preuidēs propheta in ſpiritu dicit: Uirum ſanguinum ⁊c. quia iſti tales pertinent ad ciuitatem ⁊ ſocietatem diaboli. ¶ Ego autem. Hic incipit verſus in Hebreo ⁊ ſententia ſecunduȝ veritatem: vbi eccleſia ſiue populus dei/ ⁊ corpus myſticum gaudet/ ⁊ dicit ſe eſſe electuȝ a Chriſto ⁊ introductum in eccleſia: ⁊ non abiectum et reprobatum: ſicut predicte conditiones hominum. Jdeo dicit.

Offi̅ mēdacis.

Introibo in domum tuam: adorabo ad tēplum ſanctum tuum in timore tuo. Domine deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos: dirige in conſpectu tuo viā meam. Quoniam non eſt in ore eorum veritas: cor eorum vanum eſt.

Diſ. xj. c. eccleſiaſticarum xij. q. ij. c. deuotiſſimā. xiij. q. iij. c. aliqs.

¶ Ego auteȝ in multitudine miſericordie tue. i. ſecundum multitudineȝ miſericordie tue: quia elegiſti me: non meis precedētibus meritis: Introibo in domū tuam ⁊ eccleſiam/ ⁊ adorabo te ad tēplum ſanctum tuuȝ: viuēdo in timore tuo filiali. Et ſic non ero malignus/ neqȝ iniuſtus/ neqȝ mendax/ nec vir ſanguinum/ nec doloſus. Ex his oſtēdit propheta/ ꝙ non ex noſtris meritis: ſed ex ſua benignitate ⁊ miſericordia nos predeſtinauit in hereditatem ſuam/ ⁊ ex miſericordia nos elegit deus ad eccleſiam ſuam: ⁊ preſeruauit/ ⁊ liberauit per gratiam/ ne eſſemus maligni/ nec iniuſti/ nec mendaces/ nec viri ſanguinum: nec doloſi: q̄ non eſt volentis nec currentis: ſed miſerentis. ad Roma. ix. Et ideo ſubdit. Deduc me domine ī via tua. i. in lege tua euangelica: que eſt via ad vitaȝ: ⁊ dirige viam meam: ideſt omnes actus ⁊ operationes meas in conſpectu tuo: ideſt ne deuiēt/ nec recedant a voluntate tua: ſed omnia fiant ſecundum legem ⁊ voluntatem tuam: ⁊ ſint accepta in cōſpectu maieſtatis tue. Et hoc fac propter inimicos meos: ſcilicet diabolū/ ⁊ membra eius: qui continue pugnant contra me: ⁊ tentant ⁊ conantur me decipere/ ⁊ in peccatum deducere/ ⁊ a via tua retrahere ⁊ ſeparare. Et hoc faciūt quoniam non eſt in ore eorum veritas. Et ſic volunt me dolo decipere/ ⁊ etiam quia cor eorum vanum eſt/ per ſuperbiam ⁊ auaritiaȝ: ⁊ ſic volunt alios opprimere ⁊ affligere.

Sepulchrū patens eſt guttur eorū: linguis ſuis doloſe agebant: iudica illos deus.

j. xliij. di. ⁊ ad roma. iij. c. b.

¶ Guttur eorum eſt ſicut ſepulchrum apertum/ ⁊ patens plenum cadauerum/ emittens fetorem intolerabilem: quia ſic iſti emittunt ⁊ euomunt fetorem blaſphemie/ et mendacij. Et ideo doloſe agebant: ideſt loquebantur doloſe linguis ſuis

pollutis: vt me deciperēt/ ⁊ in ignominiā deducerent: Et ideo tu dn̄e Jeſu Chriſte deduc me in via tua/ ⁊ dirige viā meā in cōſpectu tuo/ ꝓpter inimicos meos: vt nō ſim particeps in peccatis ⁊ moribus eorū: ſed libera me ab eis gratiā cōferendo: q̄ ſine te nec poſſuȝ malū vitare nec bonū agere: nec a perſecutionibus inimicoruȝ liberari. ¶ Deinde ſubdit. Judica illos deus. Poſtꝗ̄ ſuperi⁹ ꝓpheta per modum orationis ꝓdixit/ qui erant eligendi ꝑ Chriſtū ad eccleſiam: ⁊ qui pertinent ad ciuitatē dei: ⁊ qui ad ciuitatē diaboli a qb⁹ petijt liberari. Nunc in hac tertia parte predicit diuerſos fines harum duarum ciuitatū. Nā primo ꝓdicit punitionē/ ⁊ ſupplicium malorū. Secundo premiū ⁊ felicitatē iuſtoruȝ. ibi. Et letenť oēs ⁊c. Ad primū ergo dicit: O de⁹ poſtꝗ̄ ciues diaboli ſunt ita iniuſti ⁊ maligni/ ⁊ mendaces/ ⁊ doloſi/ ⁊ blaſphemi: ergo iudica ⁊ puni eos ſecundum opera ⁊ demerita eorum. Et

de pe. diſt. j. medicina. de pe. di. iij. q̄d ergo turbamur.

Decidant a cogitationibus ſuis: ſecundum multitudinem impietatum eorum expelle eos: quoniam irritauerunt te domine.

¶ Decidant a cogitationibus ſuis: vt non poſſint explere malas cogitationes ⁊ deſyderia ſua: nec poſſint nocere iuſtis fidelib⁹ tuis: Et expelle eos ſcḋm multitudinē impietatum eorū: quia nō merenť habitare in hac tua eccleſia ꝑ gratiā/ nec in ſupna ꝑ gloriā. Et q̄m irritauerūt ⁊ contēpſerunt te/ ⁊ legem tuā euāgelicā. Et ideo ſicut receſſerūt a via ⁊ lege tua: ita nō merētur peruenire ad eius terminū que eſt vera ⁊ celeſtis beatitudo.

Eccli. iij. et roma. vi.

Et letentur oēs qui ſperant in te: in eternum exultabunt ⁊ habitabis in eis.

¶ Hic deſcribit ⁊ predicit ⁊ petit finem ⁊ ꝑmiū iuſtorū ⁊ bonorū. ſ. hereditatē ⁊ felicitatē in celo ꝓmiſſaȝ. Unde nota ſcḋm Apl'm. j. ad Corin. xv. ⁊ Apoca. xxj. ꝙ tota gloria ⁊ premiū ſanctorū erit: q̄ de⁹ ſcȝ Chriſt⁹ de⁹ ⁊ homo habitabit in hoībus beatis ꝑ gloriā. Et ſic erunt oīa in oībus q̄ per partē rationalē fruentur diuinitate/ ⁊ per ſenſus corporeos fruentur humanitate. Et ſic letabunť ab intra ⁊ exultabunt ab extra. Eo ſic eorū glīa erit ꝑfecta. dicit ergo propheta. O dn̄e letentur letitia/ ⁊ gaudio interiori ⁊ exteriori oēs q̄ ſperāt ⁊ ponūt ſpem ſuā in te/ ⁊ in eternū exultabunt in vidēdo humanitatē tuā/ ⁊ in tali exultatiōe laudabūt te. ⁊ talis exultatio proueniet eis: quoniā habitabis in eis/ ⁊ ipſi in te in ciuitate tua celeſti.

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniā tu benedices iuſto. Domine vt ſcuto bone voluntatis tue: coronaſti nos.

de pe. diſt. ij. ca. charitas eſt. prima q. j. c. j. de cōſe. di. iiij. capi. nec quāꝗ̄

¶ Gloriabunť ⁊ beatificabunť oēs q̄ diligunt nomē tuū q̄ gloria eorū erit: vt tu habites ī eis ⁊ ipſi in te. Et tota iſta gloria ꝓueniet eis: Q̄m tu benedices iuſto cōferendo gratiā in hac vita: vt poſſit vitare malū ⁊ facere bonū. Et hec gratia fuit: q̄m tu dn̄e coronaſti/ ⁊ vallaſti/ ⁊ circuiſti/ ⁊ protexiſti nos ſcuto bone voluntatis tue: vt liberaremur ab omni malo ⁊ faceremus bona. Unde hoc non habet homo ex meritis ſuis: ſed ex bona voluntate ⁊ gratia tua: quia non eſt volentis nec currentis: ſed dei miſerentis: volentis hominē ad iuſtitiam eligere: ⁊ ſcuto bone voluntatis vallare ⁊ armare. ¶ Tēporaliter ergo poteſt exponi iſte pſalmus: vno modo prophetice prout Dauid ꝓuidet hereditatē ⁊ ciuitatē dei affligēdā per inimicos/ ⁊ tyrannos/ ⁊ hereticos/ de quibus petit liberari. Scḋo poteſt exponi pro quolibet martyre/ q̄ cōiter iuſti affligunť a prauis. Tertio pōt exponi in perſona cuiuſlibet defuncti exiſtentis in purgatorio/ petentis ex illis penis liberari. Et ſic legitur in agenda defunctorum.

Domine ne in furore tuo arguas me: neqȝ in ira tua corripias me. Miſerere mei dn̄e quoniā infirmus ſum: ſana me domine quoniā cōturbata ſunt omnia oſſa mea.

Infra q. vj. de pe. di. j. cap. porro. §. iter a mortuo. j. xxxviij. a.

¶ Titulus ſecūdū Hebreos: Ad victoriā in organis ſuper octauam. pſal. Dauid. Scḋm vero. lxx. In finē pſal. Dauid pro octaua. Hieronymus. Uictori in pſal. Dauid ſuper octauū. Per ſupradicta patet cōcordia diuerſitatis dicendi in hoc titulo. Nā oēs explicant ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum. Sed in Hebreo explicať modus cantandi: q̄ cantabať cum toto conatu gradatim eleuando vocem vſqȝ ſuper octauā vocē: ⁊ ratio eſt. Nā hic pſalmus habet. x. verſus: ergo ſi in quolibet verſu ſucceſſiue eleuabant vocē per punctū: ſequitur ꝙ aſcendebant ſuper octauā/ vſqȝ ad decimū punctū: ⁊ hoc cū organis. LXX. vero explicant perſonā ad quā nos dirigit iſte pſ. ſ. ī Chriſtū qui eſt finis legis. Hierony. vero explicat etiā perſonā cui dirigitur iſte pſal. ſ. ipſi Chriſto/ qui intelligitur per Dauid myſtice. ⁊ ſcḋm interpretationē. Sed eſt inquirēdum de materia huius pſalmi: de qua eſt etiā altercatio apud Hebreos. Nā quidā dicunt ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū poſtꝗ̄ cognouit ſe peccaſſe cōtra Uriā. Alij dicunt ꝙ fecit hunc pſalmū q̄n miſit deus illā ingentē peſtilentiā per totā Hieruſalem propter peccatū numerationis populi: vt patet. ij. Reg. xxiiij. Et ſecundū hunc intellectū diuidunt hunc pſalmū in duas partes. Nā in prima explicat Dauid ſuā deuotā petitionem: in ſecūda ibi. Diſcedite: oſtendit ſe eſſe exauditū a deo/ ⁊ peccatū ſibi remiſſum. Et ſic exponūt iſtum pſalmum literaliter prout Dauid petit ne deus arguat nec puniat ipſum cū furore/ ⁊ petit miſericordiam allegando ſuā fragilitatē. Sed licet predicta expoſitio ſit ſatis cōueniens/ ⁊ conformis litere huius hiſtorie ſiue myſterij: tū nō explicat intentum prophete/ nec myſteriū clauſum in illa hiſtoria/ nec euacuat intelligentiā pſalmi ſecundū fidē catholicā: nec aperit intellectū Chriſtianorum: q̄ ſi ſic manet mere literalis: tunc erit inutilis: q̄ nō diriget nos in Chriſtum. ⁊ ſic maneret inanis ⁊ vacua. Nā nō minus Dauid fuit ꝓpheta illuſtratus ſpiritu ſancto in hoc pſalmo q̄ ī ceteris. Et ideo nō eſt ſiſtendū in literatura ſola: ſed oportet ꝙ exponatur moraliter ad intentionē prophete/ ⁊ ſecundum intellectum ad queȝ legit ipſum eccleſia/ vt vere in Chriſtum dirigatur. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandū ꝙ Dauid in illa peſtilentia vidit in ſpiritu totum myſteriū peccati ipſi⁹ Ade/ ⁊ qualiter ꝓpter illud peccatum totū genus hu-

De natura huius pſal.

Nota q̄modo da-

Aliq in tribulatiõe clarebat intelligẽtia.

manum erat/⁊ fuit vulneratum/⁊ percuſſuʒ peſtilentia peccati originalis/⁊ cõcupiſcentia peccati mortalis a qua peſtilẽtia nõ poterat liberari/niſi per Chriſtū. Vñ ꝑ hoc ꝙ angelus ex precepto dñi percuſſit totū populū a Dan vſq; Berſabee: et interfecit. lxx. milia virorū/intellexit myſtice qualiter ex ſentẽtia dñi in Adā fuit percuſſum/⁊ mortuū totū genus humanū per ſeptẽ climata mūdi: ⁊ oẽs. lxx. linguas morte corꝑali ⁊ ſpirituali. Et ꝑ hoc ꝙ illa peſtilẽtia durauit tribus diebus: intellexit in ſpiritu/ꝙ peſtilẽtia peccati Ade erat duratura per tres etates/vſq; ad Chriſtū venturuʒ. Et per hoc ꝙ angelꝰ apparuit ei in area Jebuzei. qui erat de populo gẽtili: ⁊ deus ꝓcepit ꝙ ibi edificaret altare dño: vbi poſtea edificauit templum Salomon: intellexit Dauid ⁊ preuidit in ſpiritu/ꝙ eccleſia erat edificanda ⁊ cõgreganda in populo gentili: ⁊ ſynagoga repudianda. Itẽ per hoc ꝙ Dauid emit illā areā pretio. l. ſiclorū/ꝓuidit ĩ ſpiritu/ꝙ peſtilẽtia peccati nõ poterat aboleri/niſi a Chriſto ⁊ ꝓtio ſanguinis quinq; vulnerū ⁊ flagellorū. Et ꝑ hoc ꝙ ꝓcepit dñs offerri ibi holocauſta pacifica ⁊c. preuidit qualiter noſtrū peccatū non poterat remitti/nec poteramꝰ deo pacificari nec cõciliari: niſi Chriſtꝰ rex pacificus offerret ſeipſm patri in cruce in holocauſtū pacificū ꝓ toto pplo. Et ſic debebat nobis culpa dimitti: ⁊ et pena pctī remitti. hoc ergo ꝓuidẽs Dauid in ſpiritu in illo myſterio fecit hūc pſalmū ⁊ dedit ipm leuitis cātādū cū toto conatu vocū ſemꝑ gradualiter aſcẽdẽdo ⁊ eleuādo vocẽ vſq; ſuꝑ octauā: ad denotandū ꝙ ille populus clamando vocabat Chriſtū/vt veniret ad delendā peſtilẽtiā pctī ꝑ ſuā mortẽ et paſſionẽ: ⁊ remitteret nobis culpā ante octauaʒ diẽ. ſ. ante iudiciū. Et ſic ptʒ ꝙ iſte pſ dirigit nos in finẽ q̃ eſt Chriſtꝰ cuiꝰ regnū fuit ĩ octaua die. ſ. poſt reſurrectionẽ. Et hec eſt ꝓpoſitio quā aperit nobis ĩ hoc pſal. ¶ Ex quo ptʒ ꝙ nõ eſt ĩſiſtẽdū in lr̃a. Nā Dauid bñ ſciebat ꝙ pctm̄ ſuū ⁊ pctm̄ totiꝰ mūdi nõ poterat remitti niſi ꝑ Chriſtū: in cuiꝰ fide ſaluati ſunt oẽs antiq̃/vt ptʒ ꝑ primū ꝓncipiū ꝓpoſitū in ꝓlogo tractatu. iij. Et oſtẽdit magiſter iij. ſñiarū di. xliij. Eſt ergo dicẽdū ꝙ dauid fecit hūc pſalmū nõ ſolū in ꝑſona ſui: ſed etiā in ꝑſona ipſiꝰ Adā: a quo traximꝰ oẽs infirmitates ⁊ naturā corruptā ⁊ oẽs cauſas peccādi: ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ ſolū fecit hūc pſalmū in ꝑſona ſolius Adā: ſʒ etiā in ꝑſona totius corꝑis myſtici. Et iõ dupl'r expo-

Duplex expoſitio.

nemꝰ pſalmū iſtū. Primo ꝓphetice ⁊ myſtice de pctõ cõi totiꝰ mūdi cauſato in Adā. Scdo exponemus ipm moraliter ꝓ quolibet pctõre pñiam agẽte. Ideo ſcdm primā expoſitionẽ duo facit Dauid in hoc pſal. Nā pmo in ꝑſona totiꝰ corꝑis myſtici petit pctm̄ totiꝰ mūdi ꝑ Chriſti aduẽtū aboleri. Scdo gaudet ꝑ Chriſtū ſe eſſe redẽptū. ibi. Diſcedite a me. Quātū ergo ad primū eſt notādū/qm̄ ſicut ſñia data a deo ſuꝑ pplm iſrael ꝓpter pctm̄ Dauid fuit punitꝰ pplo: Ita pariter ſñia data in Adā qua punitū eſt totū genus humanū: dicta eſt etiā ſñia furoris ⁊ ire. eo ꝙ pctm̄ Ade ĩputatū eſt oĩbus poſteris tā maſculis ꝙ feminis/⁊ oẽs exules fuimus/⁊ ad duplicẽ mortem cõdẽnati. Et ſic oẽs facti ſuimꝰ filij ire ⁊ filij vindicte. a q̃ ira ⁊ vindicta nõ poteramꝰ liberari: niſi ꝑ Chriſtū mediatorẽ dei ⁊ hoĩm/vt demõſtrat aplſ ꝑ totā eplam ad

Ro. ⁊ galatas ⁊ hebreos. hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpū dicit. O dñe ꝓcor ne arguas me in furore tuo. i. ne dānes me ſcdm ſñiam quā in furore ꝓmulgaſti in Adā: ⁊ in oẽs eiꝰ poſteros. neq; corripias me in ira tua: ſʒ in mīa. Sed miſerere mei filiū tuū in carne mittẽdo: qui ꝑ mortẽ ⁊ paſſioneʒ mitiget irā ⁊ furorẽ tuū: ⁊ liberet nos a ſententia mortis ꝑ te data: ⁊ nos tibi reconciliet. Et poſſunt etiā dirigi verba iſta ad Chriſtū deū ⁊ hoĩem. dicẽdo/dñe Jeſu Chriſte miſerere mei. i. ſubleua me ab hac miſeria: qm̄ infirmꝰ ⁊ vulneratꝰ ſum in oĩbꝰ potẽtijs: et fomite cõcupiſcẽtie ſauciatꝰ: in tātū ꝙ ſum ꝓnus ad cadẽdū in malū: ⁊ infirmꝰ ⁊ debilis ad reſiſtẽdū. Et ideo tu dñe qui es verus medicus ſana me in virtute paſſionis tue ⁊ eccleſiaſticorū ſacramẽtorū. qm̄ oĩa oſſa mea. i. interiora cõſcientie ſunt turbata: ⁊ oẽs vires ſunt ablate.

Et anima mea turbata eſt valde: ſed tu domine vſq; quo?

xxvij. q. j. oẽs.

¶ Tota aĩa mea cū oĩbus ſuis viribꝰ eſt cõturbata. Nam inuenio legẽ in mẽbris meis repugnantem legi mẽtis ⁊ captiuāteʒ me in lege pctī. Et ſic qd nolo illud ago: ⁊ qd vellẽ facere nõ facio. a qua captiuitate ⁊ morbo huiꝰ corꝑis nemo põt liberari niſi gr̃a tua. ⁊ ideo ſana me ⁊c. Sʒ tu dñe q̃ ſolus hoc facere potes: vſq; quo tardabis venire ſuꝑ. Et vſq; quo differs aduentū tuū vt redimas nos? Et ideo dñe conuertere. Nā tu fuiſti auerſus a nobis poſtꝙ fui eiectus a paradiſo. Ideo nunc/

Conuertere dñe ⁊ eripe animā meam: ſaluū me fac propter miſericordiā tuā.

Quoniā nõ eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno aūt quis confitebtur tibi?

diſt. [illegible] diaconus. / ex. qõ. iij. ca. alloꝝ. Alias abira.

¶ Cõuertere ad nos ꝑ incarnationẽ: ⁊ eripe aĩam meā ꝑ mortẽ ⁊ paſſionẽ. ⁊ quia tu es Jeſus ⁊ ſaluator: ideo ſaluū me fac: nõ ꝓpter meritū nec iuſtitiā meā que nulla eſt. Sed ꝓpter mīam tuam: qr tu es pius ⁊ miſericors ⁊ innocens ſine pctõ. ideo tu ſolus me potes ſaluare ⁊ mundare. Et hoc fac: qm̄ ſi nõ ſaluaueris me deſcẽdā in ĩfernū in ꝑpetuam mortem: vbi nõ te potero laudare: qm̄ nõ eſt in morte infernali qui ſit memor tui. Nam in ĩferno quis cõfitebit tibi? quaſi dicat nullus.

Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes lectuʒ meū: lachrymis meis ſtratum meū rigabo.

De pe[illegible] di. j[illegible] ꝑfect[illegible] in gl[illegible]

¶ Hic allegat ſuā pñiam ⁊ labores vt magis moueat deū ad mīam ⁊ veniat ad ſaluādū genus humanū. Vñ eſt aduertẽdū/ꝙ iſte hõ myſticꝰ poſtꝙ eiectus eſt cū furore a paradiſo ſemꝑ peregrinatꝰ eſt inter inimicos tā viſibiles ꝙ inuiſibiles a quibꝰ paſſus eſt ꝑſecutiões ⁊ tribulatiões. Nā dictū eſt ꝙ diabolꝰ ẽ caput ciuitatis terrene ⁊ ſynagoge ſathane: et oẽs praui ⁊ pagani ſunt mẽbra eiꝰ. Et ſic per ſe vel ꝑ mẽbra ſua ſemꝑ ꝑſecutus eſt eccleſiā ⁊ ciuitatẽ dei/vt patet ꝑ oẽs etates ab Adam vſq; ad Chriſtū/⁊ vſq; ad iudiciū. Vñ ciuitas dei/ſiue iſte homo myſticus ſemꝑ in gemitu cõtinuo laborauit ĩ fletu expectādo Chriſtū/vt veniret ad redimẽdum et liberandum ipm. ideo hic allegat laborem cõtinuum ⁊ gemitum ſuum/vt moueat Chriſtū ad miſericordiā ⁊ veniat: ideo dicit/o dñe

Diabolus [illegible] caput malorum.

Jeſu Xp̄e Meſſia ĩ lege ꝓmiſſe/vſq; qui differs aduentū tuū? qr ab Adā hucuſq; laboraui in gemitu meo patiẽdo ꝑſecutiones. Pmo tẽtationes diaboli. Scdo vexatiões mẽbrorū eiꝰ. qr occiſus fui in Cain: ⁊ vexatꝰ ꝑ aquas diluuij. ⁊ vexatꝰ ĩ Abrahā ĩ hur chaldeoꝝ. Et ſic peregrinādo ĩ terrā chanaā ſemꝑ paſſus ſuʒ labores in Abrahā/Iſaac/et Jacob a chananeis. Itẽ fui afflictꝰ in egypto ꝑ cẽtum. lxxx. annos poſtea fui afflictꝰ in terra ꝓmiſſionis tꝑe iudicuʒ/⁊ regnū a finitimis. Itẽ fui captiuꝰ in babylonia ꝑ. lxx. annos. Et poſtea fui flagellatꝰ ꝑ antiochū tꝑe machabeoꝝ. Et diabolꝰ et mẽbra eiꝰ ſepe expugnauerūt me a iuuẽtute mea in corꝑe ⁊ aĩa vſq; nunc. Et ſic ſemꝑ laboraui ĩ gemitu meo intātū ꝙ tā crebris laboribꝰ afflictus/laui lectulū meū ꝑ ſingulas noctes flendo ⁊ plorādo: ⁊ rigaui ſtratū meū lachrymis meis affluẽtibꝰ pre dolore. Et notanter dicit ꝑ ſingulas noctes/⁊ nõ ꝑ ſingulos dies. Nā totū tꝑs legis ve. añ aduẽtū Xp̄i fuit nox ⁊ tenebra/qr nõdū ortus fuerat ſol iuſtitie. Et ideo totū genus humanū erat ĩ nocte

Nota.

peccati. Itẽ nox in ſcriptura etiā ſumit ꝓ tꝑe aduerſitatis. Et ſic ciuitas dei ſemꝑ fuit ĩ nocte ꝑſecutionū. Itẽ ꝑ lectulū ſtratū ĩtelligit caro ⁊ ſenſualitas infirma ⁊ ſauciata in Adam: in qua tanꝙ in lecto iacebat aĩa nr̃a egrota ⁊ infirma. Et ſic dicit Aug. ꝙ magnꝰ deſcendit de celo medicus: qr magnus in lecto iacebat egrotus. Sed Chriſtus medicus tetigit lectulū nr̃e infirmitatis carneʒ aſſumendo et in ea patiẽdo: ⁊ ſanatus eſt egrotꝰ. Hūc ergo lectulū in quo iſte hõ myſticꝰ rigabat ⁊ lauabat flendo ⁊ gemẽdo ꝑ ſingulas noctes pctī et aduerſitatis/expectādo medicū Xp̄m. Ideo ſubdit

Turbatus eſt a furore oculus meus: inueteraui inter oẽs inimicos meos.

¶ Turbatꝰ eſt oculus meꝰ a furore ſentẽtie tue date in Adā/qr ratio erat turbata ꝑ ſenſualitatẽ: et caro infirma ĩ tm̄ ꝙ iudicabat bonū malū ⁊ malū bonū. Et licet cognoſcat veritatẽ: tū nõ põt oꝑari ſine gr̃a dei ꝓpter legẽ mẽbrorū repugātẽ. ⁊c. Et ſequit. Inueteraui inter inimicos meos. quaſi dicat ꝙ in tali infirmitate ⁊ pctõ inueteraui captiuꝰ inter inimicos meos ab Adam vſq; ad Chriſtum.

Diſcedite a me oẽs qui operamini iniquitatẽ: quoniā exaudiuit dñs vocẽ fletus mei.

¶ Hec eſt ſecunda pars principalis in qua oſtendit ſe exauditū ⁊ ſanatū ꝑ aduentū Chriſti. ¶ Ad

R

cuius intelligẽtiā eſt notādū ꝙ Chriſtꝰ in ſuo aduentu multipl'r eiecit diabolū. Nā pmo eiecit euʒ ab aĩabus hoĩm ꝑ baptiſmū ⁊ penitẽtiā in virtute ſue paſſionis. Scdo eiecit eū a corꝑoribꝰ obſeſſis. Tertio eiecit ipm a toto populo gẽtili: in quo habitabat ꝑ idololatriā. de qua triplici eiectione dicit Zacha. xiij. In illa die erit patens fons domui Dauid in ablutionẽ pctõris ⁊ mẽſtruate. Et diſperdā oĩa noĩa idolorū: ⁊ oẽm ſpm̄ immunduʒ auferā. Itẽ Joan. xij. Princeps mūdi huius eijcietur foras. Et hoc eſt qd dicit hic Dauid in ꝑſona totius corꝑis myſtici. O vos oẽs qui operamini iniquitatem tā diabolus ꝙ membra eius/diſcedite a me/quia licet diu me in captiuitate ⁊ peccato ⁊ afflictione tenueritis: tamen venit iam Chriſtꝰ ſaluator et redemptor: qui vos eijciet foras ꝑ baptiſmum ⁊ penitentiā ⁊ predicationem. Et ſic in me nõ habebitis amplius partem. qm̄ exaudiuit dñs vocem fletus mei. ⁊ oĩm patriarcharum ⁊ prophetarū: qui diu Chriſtū expectauerunt. Ideo dictuʒ eſt per Gabrielẽ. Exaudita eſt oratio tua. Luce primo. Itẽ Reſpõſuʒ accepit Simeõ a ſpū ſancto: nõ viſurū ſe mortẽ niſi prius videret Chriſtū dñi: ideo cū tenuit eum in vlnis dixit. Nunc dimittis ſeruū tuū dñe: ſecūdū verbū tuū in pace. Quia viderūt oculi mei ſa. tuū. Itẽ Zacha. dicit. Benedictus dñs deus iſrael/quia viſitauit ⁊ fe. re. ple. ſue. Itẽ beata virgo Maria dixit. Magnificat aĩa mea dñm. Quia ſuſcepit iſrael puerū ſuum. ⁊c. In perſona ergo oĩm iſtorum iuſtorū q̃ viderūt aduẽtū Chriſti: et in ꝑſona totius eccleſie dicit Dauid qm̄ exaudiuit dñs vocẽ fletus mei. Et

Mat. vij. et xx. et luc. xv Xp̄s multiplicit eiecit diabolum.

Exaudiuit dominus deprecationeʒ meam: dominus orationem meam ſuſcepit.

xxxvij. diſ. ca. ſedulo Differentia inter orõneʒ et depcationem.

¶ Per aduentum ſuū. Eſt autem differẽtia inter orationẽ ⁊ deprecationẽ. nam per orationẽ petimus nobis gratiā elargiri. Sed per deprecationẽ petimus peccata remitti/aut ex aliqua tribulatione liberari. Et ſic Chriſtꝰ ſuſcepit orationẽ ꝓphetarum ⁊ eccleſie iuſtorum qn̄ venit in carne. Sed exaudiuit deprecationẽ cū omnibꝰ peccata remiſit et diabolū foras eiecit. Et ideo ſequitur

Erubeſcant et conturbentur vehemẽter omnes inimici mei: conuertantur et erubeſcant valde velociter.

De pe. di. ij. §. qd vero.

¶ Ad cuius intelligentiā eſt aduertẽdū/ꝙ qn̄ q̃s poſſedit tyrānice aliquā poſſeſſionẽ/non eijcit ab ea/nec priuat ſine magna cõfuſione ⁊ erubeſcentia. Et ideo diabolus q̃ poſſidebat totū genus humanū ꝑ pctm̄ originale et actuale/⁊ populū gẽtilẽ ꝑ cultū ⁊ idololatriā/nõ ſine grādi cõfuſione ⁊ violẽtia eiectus eſt ꝑ Xp̄m ab aĩabus ꝑ baptiſmū: et a corꝑoribꝰ obſeſſis ꝑ nomẽ Jeſu: ⁊ a pplo gentili per ꝓdicationẽ aplorū et baptiſmū. Et ideo dicit hõ myſticus ꝑ baptiſmū liberatus. Erubeſcāt et cõturbentur vehemẽter. i. cū erubeſcentia ⁊ cõfuſione recedant a me diaboli inimici mei ĩ virtute baptiſmi Chriſti. et erubeſcāt valde velociter. i. eijciant velociter vehemẽti virtute Chriſti ab aĩabus et corꝑoribꝰ obſeſſis: et a pplo gẽtili quẽ per idololatriā poſſidebant. Et nota ꝙ diabolus non

Diabolus recedit confuſus.

ſoluʒ recedit cõfuſus qr priuatur tali poſſeſſione: Sed etiā qr detegitur iniq̃tas ſua et detecta eſt ꝑ Chriſtū. Item magis etiā cõfunditur/qr videt ꝙ homo ꝑ baptiſmū et humilitatẽ eſt poſſeſſurus felicitatẽ quā ipſe ꝑ ſuꝑbiā amiſit. Et ideo eijcit cū grandi erubeſcentia et cõfuſione. ideo in catechiſmo dicit. Ergo maledicte diabole recognoſce ſententiam tuam ⁊ recede ab hoc famulo dei. ⁊c. Et da honoreʒ omnipotenti deo ⁊ vero ⁊ Jeſu Chriſto filio eius. ⁊c. ¶ Item dicit. Erubeſcant valde velociter: quia velociter et in inſtanti eijcitur culpa per baptiſmū: et introducitur gratia. Itẽ totū hoc poteſt referri ad Judeos inimicos eccleſie: et ad tyrannos perſecutores eius. Vnde dicit eccl'ia. Diſcedite a me omnes inimici mei: qm̄ dñs Jeſus Chriſtus exaudiuit deꝓcationẽ meaʒ ⁊ liberauit me de manibꝰ veſtris. ⁊c. Ideo Judei Chriſti crucifixores erubeſcāt ⁊ cõturbentur/⁊ confundant

cū videāt ipſum a mortuis reſurrexiſſe/⁊ in celū aſcēdiſſe/⁊ ſpm̄ ſctm̄ ī apl'os miſiſſe. ⁊ Principes ⁊ ſcribe ⁊ phariſſei cōfundantur ⁊ conuincant ab apl'is idiotis ⁊ ſimplicibus oſtendētibus ⁊ ꝓbātibus ꝑ ſcripturas Chriſtū eſſe deū ⁊ Meſſiā in lege ꝓmiſſum/⁊ a mortuis reſurrexiſſe. Hec ꝑfecto prophetia fuit impleta Actu. ij. ⁊ iij. ⁊ iiij. vbi Petrꝰ ⁊ alij apoſtoli confuderūt Judeos ⁊ ſcribas/et cōuerſi ſunt de populo. iiij. mil. Ideo ſubdit cōuertant ppl'i ad Chriſtū/⁊ Scribe ⁊ phariſſei erubeſcāt ⁊ cōfundant valde velociter. Item ppl'i gētilium cognita eorum deceptione ⁊ viſa veritate conuerſi ſunt ad fidē: Sꝫ diabolus eiectus foras valde velociter cōuerſus eſt retrorſum in infernū. Et Judei obſtinati cōuerſi ſunt retrorſum ꝯfuſi ī ſua cecitate ⁊ malitia. Et ſic vnuſqſqꝫ cōuerſus eſt ſuo modo cū erubeſcētia. ſ. nos ad fidē Chriſti. illi ad cecitatē ⁊ malitiā. Tota ergo ſentētia huiꝰ pſal. ē ꝙ David fecit hūc pſalmū in ꝑſona ipſius Ade a quo traximus oēs īfirmitates ⁊ naturā corruptā ⁊ cauſas peccādi. ⁊ dirigit ipꝫ in Chriſtū vt veniat ad ſanandū ipꝫ ⁊ totū genus humanū in hac ſeptima etate vite noſtre: in qua eſt miſericordia cū iuſtitia: ⁊ nō differat arguere ipꝫ in furore ⁊ in ira octaue etatis: ſcꝫ vſqꝫ ad vniuerſale iudicium que dicitur octaua etas: in qua fiet iudiciū in furore ⁊ in ira ſine miſericordia cōtra improbos.

Senſus moralis amplificatio.

Sed quia finis David in hoc pſal. nō ſolū fuit ꝓdicere ꝓphetice vniuerſalē remiſſionē pctōrum futurā ꝑ Chriſtū/ vt oſtēſum eſt ſcd'm ꝓdictā expoſitionē: ſed etiā vt doceret nos agere penitētiā: exēplo ſui cū in aliquo deū offendimus vt furorē ⁊ iram dei mitigemꝰ ⁊ veniā mercamur ſicut ipſe meruit: Jō pſ iſte īter ſeptē pſalmos penitētiales primꝰ ꝑ eccleſiā deſignat. Et ſic tripliciter legit ipm eccl'ia. primo in diebus dñicis ad matutinas ⁊ p̄cipaliter ad ſenſum ꝓpheticū/eo modo quo expoſitꝰ eſt: vt nos in fide Xp̄i cōfirmet: ⁊ nos iā remiſſionē peccatorū ꝑ Chriſtū recepiſſe cū grāꝝ actiōe letificet. Scd'o legit in diebꝰ ferialibꝰ quadrageſime poſt matutinas genibus flexis ꝓ penitētibꝰ in quātū nos docet agere pniām. Et ſic legit ad ſenſū moralē/vt deus nobis dimittat culpā ⁊ remittat penā. Tertio legit in legēda ⁊ officio defunctorū: vt deus remittat penā exiſtētibus ī purgatorio. quibus iam ꝑ pniāꝫ dimiſſa fuit culpa: quia cū charitate deceſſerūt. Et ideo cōſentaneū arbitror iſtū pſalmū moraliter exponere ꝓ penitētibꝰ ⁊ ad deuotionē fideliū/vt diſcāt ⁊ cognoſcāt diſcurſū penitentie: eo ꝙ hūc librū exponendū ſuſcepi ad inſtantiā ſimpliciū p̄sbyterorū ⁊ deuotionē fideliū. Ideo nō pigeat lectorē iterū moralē expoſitionē legere: qm̄ hic pſ: ⁊ ceteri referti ſunt myſterijs ⁊ multiplici theſauro ſapiētie ad quē hauriēdū et explēdū vires humane nō ſufficiūt. ¶ Scd'm ergo hūc intellectū p'io eſt notādū ꝙ tam in mūdo ꝙ in hoīe cōputant ſeptē etates vite: ⁊ operationis meriti vel demeriti. Nā prima fuit ab Adā vſqꝫ ad diluuium. Scd'a vſqꝫ ad Abraham. Tertia vſqꝫ ad Moyſem. Quarta vſqꝫ ad David. Quinta vſqꝫ ad deſtructionē primi tēpli. Sexta vſqꝫ ad Chriſtū. Septima vſqꝫ ad iudiciū. Ita in hoīe prima etas dicit infantia. Scd'a pueritia. Tertia adoleſcētia Quarta iuuētus. Quinta virilitas. Sexta ſenectꝰ Septima decrepitꝰ. Et ſic iſte ſeptē etates dicuntur ſeptē dies mūdi ⁊ hoīs. Et ſic tp̄s qd' erit poſt iudiciū dicit octaua dies mūdi. ⁊ tēpus poſt mortem cuiuſlibet hoīs dicit octaua dies eius. Itaqꝫ ſeptē dies tam mūdi ꝙ hoīs dicit tēpus operādi ⁊ merēdi. Sed octaua dies. ſ. poſt iudiciū vel poſt mortē dicit tēpus puniēdi: vel p̄miādi vnūquēqꝫ ꝓut geſſit. ideo ait Chriſtꝰ. Joā. viij. Oportet operari dum dies eſt: veniet aūt nox qn̄ nemo poterit operari. Itē Augu. in enchiridio dicit/ꝙ tēpus acquirendi vitā eternā in hac vita deus hoībus tātum dedit: vbi voluit pniām eſſe fructuoſam. qꝛ pōt hō depoſita malitia ⁊ mutata volūtate ſimul opa q̄qꝫ mutare. Sed poſt hāc vitā nulla erit venia nec meritū: Sed pena aut p̄mium. ex quo patet/ꝙ tēpus ab Adā vſqꝫ ad iudiciū dicit tēpus mīe ⁊ pnīe: et totū tp̄s vite hoīs vſqꝫ ad mortē. Sed poſt mortē vniuſcuiuſqꝫ ſiue poſt iudiciū nec eſt locus penitētie: nec mīe. Sed iudicij ⁊ pene ꝓ malis: ⁊ felicitatis pro bonis. ⁊ ideo dies iudicij que dicit octaua dies mūdi nō dicit dies miſericordie pro impenitentibꝰ: ſed dies furoris ⁊ ire. eo ꝙ ſine mīa dicet impenitentibꝰ ⁊ dānatis. Ite maledicti in ignem eternū. Ac idē tp̄s poſt mortē impenitentis dicit dies furoris ⁊ ire: qꝛ nō eſt amplius orādū ꝓ eo. quia peccauit ad mortem ⁊ deceſſit ſine penitētia ⁊ charitate. ¶ Secūdo eſt notandū/ꝙ de iure nature ſicut nullū bonū eſt irremuneratū: ita nullū malū impunitū. Et ideo omne pctm̄ vel habet puniri in hoc ſeculo per penitentiam delendo culpā: vel in alio per perpetuā penā. Et ſic qui in hoc ſeculo nō delet culpā ꝑ penitētiā: oportet ꝙ puniatur in alio ſeculo in eternū pena eterna cū ira ⁊ furore dei ſine mīa. quia tunc diabolus dicit victor. Ideo punitio peccati in hac vita dicit punitio miſericordie. punitio vero poſt vitā dicit punitio ire. Et ſic ſemꝑ eſt orandū vt puniamur hic per mīam ne differamꝰ puniri in alia per furorē ⁊ irā. Ideo David orat infra pſal. xij. Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiā in morte: ⁊ dicat inimicus meꝰ preualui aduerſus eū. ⁊c. Item Augu. Hic vre: hic ſeca dñe: vt in eternū parcas. Videns ergo David ꝙ in hac vita eſt tantum penitētia fructuoſa/⁊ ꝙ poſt hāc vitā nō eſt mīa prauis impenitentibꝰ: Jō in hoc pſal. orat deū vt remittat ſibi culpā in hac vita in vna iſtarū ſeptem etatū. Et nō ſeruet ſibi punitionē in octauā diē. ſ. in iudicio vel poſt hāc vitam qui dicitur dies ire ⁊ furoris. Ideo p̄cepit ipſum pſalmū cantari cū inſtrumēto muſico octo chordarū. per qd' figurat totū diſcurſum huius vite ⁊ ſeculi vſqꝫ ad iudicium et diem furoris. ⁊c. ¶ Item precepit ipſum cantari ad victoriā vocū: ad denotādum quāto cum conatu debet pctōr inuocare diuinā miſericordiam/vt ſibi remittat culpam/⁊ quomodo cum pctōr cōuertit ⁊ obtinet veniam: vincitur diabolus/et penitens remanet victor cōtra diabolū/eo ꝙ eiecit ipm de anima ſua quam per culpam poſſidebat. ¶ Scd'm ergo hunc intellectum eſt dicendum ꝙ David fecit hūc pſalmum/vt vltra ſenſum propheticū nos moraliter dirigeret in finem qui eſt Chriſtus: ⁊ in finem vite noſtre. puta ꝙ non moriamur cum obſtinatione ⁊ finali impenitentia. Sed in hac vita conemur to-

S Nota etates vij. merendi.

Aug.

Qu mo pecc tū p niu

tis viribus agere penitētiā ⁊ ſemꝑ inuocare diuinam mīam/vt det nobis locū ⁊ tēpus penitētie: ⁊ ne differamus penitentiā in diem octauā. i. in diē mortis ⁊ in diē iudicij. In quo duo facit. Nam primo dat ordinē penitētie. Scd'o ibi: Diſcedite: oſtēdens ſe exauditū/deſcribit effectū penitentie que eſt remiſſio peccati. ¶ Quātū ad primū eſt aduertendū: ꝙ tres ſunt partes penitētie. ſ. cordis ꝯtritio oris cōfeſſio: operis ſatiſfactio: ideo tria facit. Nā primo oſtendit cōtritionē cordis. Scd'o cōfitetur pctm̄. Tertio oſtendit ſe feciſſe ſatiſfactionem. Scd'a ibi. Miſerere. Tertia ibi Laboraui. Quātū ad primū eſt notādū ꝙ triplex fit iudiciū de pctō. Primū dicit iudiciū penitētie. Secūdū iudicium obſtinationis. Tertiū iudiciū publice cōdēnationis. Primū fit in hac vita vbi ſolū eſt locꝰ penitētie: quia hic deus dedit poteſtatē ſacerdotibꝰ de tali iudicio ꝯtractādo. Scd'm iudiciū fit poſt mortem pctōris/quia tunc ſi pctōr morit obſtinatꝰ in pctō: tunc aīa deſtinat ad infernū vſqꝫ ad diē generalis iudicij. Primū dicit iudiciū mīe. Secundū dicit iudicium ire/eo ꝙ peccator morit in ira dei. Tertiū dicit iudicium furoris eo ꝙ cū furore fiet executio perēptoria pctōris ad penā eternam. In p'io iudicio iudicat in corꝑe ⁊ aīa: ſcd'm quātitatē peccati ⁊ oſtēſionē cōtritionis. In ſcd'o iudicat in aīa tantū. In tertio vero in corpore ⁊ aīa ad penam eternā. Et eſt talis lex: ꝙ qui iudicat in hac vita iudicio miſericordie ⁊ penitētiali: euadit ſecūdū ⁊ tertiū iudicium. Sed qui non iudicatur in hac vita iudicio miſericordie: oportet d' neceſſitate ꝙ iudicet iudicio ire ⁊ furoris in die octaua ⁊c. Ideo david cupiēs vitare illa duo iudicia ſcilicet ire ⁊ furoris: petit iudicari in hac vita iudicio miſericordie ⁊ penitētie. ideo ait. Domine rogo ne arguas me iudicio furoris tui in finali iudicio: neqꝫ corripias in ira tua poſt hāc mortem. quaſi dicat corrige me in hac vita iudicio miſericordie ⁊ penitentie ⁊ remitte peccata mea. ne arguas me in finali iudicio cū furore: ⁊ poſt mortem meam cū ira tua ne moriar obſtinatus. ⁊ hoc pertinet ad cōtritionem cordis. Vnde eſt primo notādum ſecūdū Aug. ꝙ penitētia eſt quedā dolentis vindicta puniens in ſe qd' dolet cōmiſiſſe. Ex quo patet ꝙ dolor peccati cōmiſſi precedit in penitētia ipſa: qui quidem dolor dicit cordis cōtritio: que eſt prima pars penitentie. qui quidē ꝓuenit ex duobꝰ. Nam primo peccator ex gratia preueniēte cognoſcit ſe peccaſſe contra deum ſummū bonum. Et ſic deteſtatur ⁊ abominatur peccatū ⁊ cōuertitur ad deū: ⁊ tūc cōſiderat penā ſibi debitā ex reatu. Et ſic incutitur ipſi timor futuri iudicij ⁊ ſic ex tali timore ⁊ ex amore dei prorumpit in dolorē. Et ſic ex duobus prouenit ei talis dolor. Primo ex ingratitudine cōmiſſa contra deū. Secundo ex timore diuine vīdicte ⁊ ire ⁊ furoris diuini iudicij. Et ſic cū tali dolore proponit amplius nō peccare. Sed precatur deum ne puniat eum in ira ⁊ furore per iuſtitiam: ⁊ ſic ꝓponit confiteri. Et iſta eſt prima pars penitentie que dicitur contritio. Ideo ait. Domine ne in furore tuo arguas me: neqꝫ in ira tua corripias me. ¶ Secūdo eſt notādum ꝙ ira ⁊ furor ſunt animi paſſiones ſiue affectiōes. Nam ira eſt appetitꝰ vindicte ex accenſu ſanguinis circa cor propter paruipenſionem/vt patet primo de aīa. et lib. de motu animaliū. furor autem eſt executio talis vindicte ſine miſericordia ꝓpter iram. Ex quo patet ꝙ tales paſſiones non poſſunt poni in deo formaliter. Sed dicuntur tales paſſiones de deo quaſi effectiue. ⁊ non vt paſſiones: ſed vt effectus qꝛ in iudicio dabitur dānatis talis ſentētia ſine miſericordia qualis datur ab homine irato ⁊ furioſo. Et ſic talis ira ⁊ affectio non erit in deo. Sꝫ erit effectus ire ⁊ furoris in dānatis quibus dicetur. Ite maledicti. ⁊c. Item talis ſententia nō dabitur a deo cum ira: ſed cum ſumma iuſtitia quam homo non poteſt exequi ſine ira que dicitur paſſio. Et ſic angeli exequūtur tales ſentētias abſqꝫ ira vt inquit Auguſtinus. ix. de ciuitate dei. ca. v. que quidē materia declarabit pſal. xxj Et ſub tali intellectu dicit David Dñe ne in furore tuo arguas me: neqꝫ in ira tua corripias me. ⁊ eſt quedā figura grāmaticalis anthropopathos quādo paſſiones hominis attribuunt deo. ¶ Tertio eſt notādum propter hoc ꝙ dicit ne arguas neqꝫ corripias/ꝙ ſepe in ſacra ſcriptura ponuntur iſta quatuor verba ſcilicet arguere: corripere: flagellare/⁊ caſtigare: que differunt ratione finis. Nā caſtigare idē eſt ꝙ caſtum reddere. tertio Ethicorum. Flagellare idem eſt ꝙ propter aliquod flagitium caſtigare. Et ſic finis flagellationis ⁊ caſtigationis eſt vt a vitio flagitioſus deſiſtat ⁊ conuertatur ad virtutē: ideo nemo caſtigatur aut flagellatur ad mortē. Sed vt bonus fiat ⁊ viuat. Ideo ait David pſal. cxvij. Caſtigās caſtigauit me dñs ⁊ morti nō tradidit me. Ideo non morior ſed viuā ⁊ narrabo opera domini. ⁊c. Sed arguere vt plurimū ſignificat crimen mortis alicui improperare ⁊ propter ipſum ad mortem deſtinare. ⁊ cōmuniter cōuenit iudicio examinatiōis/vt patet pſa. xlix. Arguam te ⁊ ſtatuā cōtra faciē tuā. Corripere vero dicitur a con ⁊ rapio quaſi ſimul rapere. ⁊ hoc cōuenit cōdēnato ad mortem: quia ſimul rapitur et corripitur a tortoribus ⁊ claudit ⁊ ducitur ad tenebras exteriores ⁊c. Et ſic corripere dicit executionē ipſius criminoſi iam arguti ⁊ examinati et rei. q̄ quidē correptio nō fit ſine ira ⁊ furore. Sed flagellatio ⁊ caſtigatio fit cū miſericordia qꝛ non eſt ad mortē. Sed ordinat ad bonā vitā. ¶ Et ſic deus quadrupliciter cōſueuit flagellare ſiue caſtigare: quoſdā vt eorū patiētiam probaret/vt Job. quoſdā ad augmentū meritorū/vt Thobiā. quoſdam ad cuſtodiā virtutū ne in ſuperbiā eleuētur. vt Paulū ſcd'e ad Corin. xij. quoſdā ad penitētiā. Et ſic flagellauit ⁊ caſtigauit David ꝓpter pctm̄ Vrie vt caſtū redderet: ⁊ flagellauit eū ꝓpter peccatū numeratiōis ppl'i. vt patet. ij. Re. vltimo. Et ſic caſtigauit oēs penitētes. q̄ quidē caſtigatio et flagellatio facta iſtis quatuor modis dicit facta cū mīa: qꝛ caſtigat deus ad tēpus vt eripiat hominem a morte eterna. Et ſic ꝯfeſſor eſt arbiter in foro penitētiali ⁊ flagellat ⁊ caſtigat penitētē pena tēporali: vt eruat ab eterna morte. Ex quo patet/ꝙ penitētiā agere nihil aliud eſt niſi cauſam ſuam ad iudicium ⁊ forum penitentiale deducere/⁊ a iudicio futuro retrahere. Et ideo ait Aug. in libro de penitētia ꝙ pctōr pctā ſua defleat: ⁊ futurū iudicium per penitētiam preueniat. Et ſic penitere nihil aliud eſt ꝙ futurū iudiciū ꝓuenire/ ⁊ ab ira ⁊ furore futuri iudicij aufugere. Et iō dicit David.

T

Tres ſunt ꝑtes penitentie.

diffinitio penitentie.

Quid ſit ira ⁊ furor: ⁊ an ſit ī deo.

V

Quid ſit caſtigare.

Quid ſit arguere.

Quid ſit corripere:

Quid ſit flagellare. nota quadruplex flagellat. ſeu caſtigat.

Dñe ne in furore tuo. ⁊c. nihil aliud intẽdẽs dicere niſi dñe flagella ⁊ caſtiga me, in hac vita per penitẽtiã ⁊ miſericordiã / quocũq; iſtorum quatuor modorũ. ne corripias ⁊ arguas in futuro iudicio in furore ⁊ in ira. qꝛ ſicut pñiã agere nihil aliud eſt niſi a iudicio ⁊ foro ire ⁊ furoris declinare. eo ꝙ pñiam agens declinat a curia ⁊ foro furoris et

Quid ſit penitere

ire ad curiã ⁊ forũ mĩe: Ita nolle agere penitẽtiã / ⁊ in pctõ obſtinari nihil aliud eſt niſi examẽ ⁊ penam eius ad iudiciũ furoris reſeruare. Unde ait apl's ad Ro. ij. Ignorãs qm̃ benignitas dei ad penitentiam te adducit. ſcdm̃ autem duritiam tuã ⁊ impenitẽs cor theſaurizas tibi iram in die ire reuelatiõis iuſti iudicij dei q̃ reddit vnicuiq; ſꝫ opera ſua. ⁊c.

Aug.

Jõ ait Aug. Dñe hic vre: hic ſeca: vt in eternũ parcas. Et ſic ait ꝓpha. Dñe ne ĩ furore. ⁊c.

Miſerere mei domine quoniam. ⁊c.

Pctm̃ reddit hoĩez miſerũ

¶ Hic ponit ſcdam partẽ penitẽtie que eſt cõfeſſio pctõꝝ. Et ſic hic cõfitet̃ pctm̃ ſuũ: dicẽs Miſerere mei. ⁊c. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt aduertendũ / ꝙ pctm̃ reddit totũ hoĩem miſerũ ꝓpter duo. Primo qꝛ infirmat aĩam ⁊ totũ corpus. Scdo qꝛ cõtrahit aĩaꝫ quo ad oẽs potẽtias. Primũ patet. Nã pctõr eſt in ira dei ad penã eternã deſtinatus. Et nõ poteſt eſſe maior miſeria q̃ eſſe in ira dei. ſicut nõ eſt maior felicitas q̃ eſſe in eius amore. Et ſic quo ad totũ expectat miſeriã ⁊ penã. ſ. quo ad corpus ⁊ aĩam. Itẽ ex luxuria ⁊ gula nõ ſolũ infirmat̃ aĩa / ſꝫ etiã corpꝰ. hoc idẽ facit inuidia ⁊ odiũ qꝛ totaliter vrũt carnẽ. otiũ autẽ torpere facit corpus.

Pctm̃ turbat

Et ſic ex his peccatis ꝓueniũt etiã infirmitates corporales in corpꝰ ⁊ animã. Scdo pctm̃ inducit ꝑturbationẽ / qꝛ ꝑturbat rationẽ ⁊ potẽtias ne libere faciãt opationes ſuas: imo ſunt oẽs ꝓne ad malũ / ⁊ infirme ad bonũ faciendũ. Nã pctm̃ qđ ꝑ penitẽtiã nõ delet̃ mox ꝑ ſui põdus in aliud trahit. vt ait Gregoriꝰ. qꝛ ex malo habitu peruertit iudiciũ rationis / ⁊ iudicat bonũ malũ ⁊ maluꝫ bonũ. Et ſic volũtas trahit̃ ad prauũ appetitũ ſenſitiuũ. ⁊ ſic efficit̃ quaſi beſtialis. in tantũ ꝙ in oĩbus actibus ſuis dicit̃ miſer / ⁊ infirmus. ⁊ cõturbatus imo ꝑuerſus.

Nota de ratione.

Ideo ait hic Dauid / Miſerere mei dñe. i. ſubleua miſeriã meã / qm̃ infirmꝰ ſum in corpore ⁊ in aĩa ꝓpter peccatũ. Sana ergo me dñe ꝑ ſacramẽtũ penitẽtie culpã ⁊ penã relaxãdo ⁊ me tua gr̃a fortificãdo. qm̃ conturbata ſunt oĩa oſſa mea. i. interiora mea ⁊ vires mee: ⁊ potẽtie tã ſenſitiue q̃ rationales. ⁊ tota aĩa mea. ſcilꝫ vita: ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ: ſcilicet tota ſenſualitas ⁊ volũtas turbata eſt valde: ⁊ ligata propter peccatum. qꝛ hucuſq; fuit auerſa a bono incõmutabili q̃ eſt deus. ⁊ cõuerſa ad bonũ cõmutabile. ſcilꝫ ad mundana. ¶ Unde eſt aduertendum ꝙ ſicut oſſa ſunt

A

fundamẽtũ totiꝰ corporis: ita ratio eſt fundamẽtũ ſuſtẽtãs ⁊ regẽs totũ hoĩem. Et ſicut fractis oſſibus dicit̃ totus homo fractꝰ ⁊ inualidus: ita ꝑturbata ratiõe dicit̃ totꝰ homo ꝑturbatus. Et ſic pars rationalis hoĩs dicunt̃ oſſa totiꝰ hoĩs ⁊ fundamentũ. Sed qꝛ per peccatũ infirmat̃ ⁊ perturbat̃ ratio ideo dicit ꝙ infirmus ſum ⁊ conturbata ſunt oĩa oſſa mea id eſt vires rationis. Et ſic anima mea tota quo ad oẽs partes. ſ. quo ad ſenſualitatem ⁊ vitam ⁊ rationem: turbata eſt valde ⁊ infirma. ¶ Nã ſicut hõ infirmꝰ reddit̃ inualidus nec valet ſe ſuſtẽtare: ſed frequẽter ruit ⁊ cadit ⁊ ſcandalizat̃ ⁊ offenditur a quolibet lapide ⁊ calculo: imo offendit oẽs lapides: ita hõ peccator ex vno pctõ ruit ⁊ cadit in aliud tanq̃ infirmus ⁊ inualidus ⁊ turbatus. Nã ex gula ⁊ otioſitate cadit in luxuriam. ⁊ ex luxuria in zelũ ⁊ inuidiã emuloꝝ. Et ſic ruit in odiũ ⁊ homicidiũ / ⁊ etiã in ſortilegia et blaſphemias ⁊ infidelitatẽ. Item ex ſuꝑbia cadit in inuidiam ⁊ odiũ: qꝛ non vult pati maiorem nec equalem. Et ſic ruit ad furta ⁊ homicidia ⁊c. Item ex peccato auaritie ruit in rapinam / ⁊ vſuram / et ſimoniã / ⁊ inuidiã / ⁊ odiũ / ⁊ homicidiũ ⁊c. Ex quo patet / ꝙ peccatum reddit hominẽ miſerũ ⁊ ꝑturbat rationem ⁊ animam. Que quidem infirmitates nõ poſſunt ſanari niſi per penitentiam: ideo ait. Sana me domine quoniam infirmus ſum ⁊c.

B

Sed tu domine vſquequo. ⁊c.

xliiij. di. c. quolibet.

¶ Sed quia ſcit ꝙ nemo poteſt agere pñiam niſi per miſericordiam dei ⁊ gr̃am preuenientẽ / vt patebit infra pſ. lviij. Mĩa eiꝰ ꝓueniet me. Nã oportet vt deus illuminet pctõrem / vt cognoſcat pctm̃ ſuũ / ⁊ deteſtetur ipſum / ⁊ conuertat̃ ad deum ⁊ petat veniam. ergo oportet vt deus prius conuertat̃ ad nos donando iſtã gratiã ꝓuenientẽ bonam voluntatẽ. Nã deꝰ ꝓpter pctm̃ erat ante auerſus a nobis. Oportet ergo vt priꝰ ipſe cõuertat̃ ad nos dando talẽ gr̃am: vt nos poſſimus ad ipſum conuerti dimittendo pctm̃ / ⁊ eligendo pñiam. vt ait Hieremias Threno. vltĩo. Cõuertere dñe ad nos ⁊ conuertemur: Et ideo hanc gratiam deſiderãs Dauid ait. Sed tu dñe vſquequo. ſup. differs dare mihi hanc gr̃am / vt des mihi veniã. ergo cõuertere ad me dãdo gr̃am: ⁊ eripe aĩam meam ⁊c. Sꝫ melius videt̃ mihi ꝙ ly vſquequo nõ ſtet interrogatiue: ſed ponatur ꝓ aliquantulũ. ſicut infra pſ. lxxxix. Conuertere dñe vſquequo. i. cõuertere dñe aliquãtulũ. ſicut hꝫ alia trãſlatio: ⁊ tunc ly vſquequo cõtinuat ſibi verſum ſequẽtẽ iſto modo. Sed tu dñe vſquequo cõuertere. i. aliquãtulũ ad me. ⁊ ne auertas faciẽ tuam. Sed conuertere aliquãtulum ad me ⁊ libera ⁊ eripe animã meam de manu diaboli. ⁊ ſaluũ me fac ꝓpter mĩaꝫ tuam a ſupradictis infirmitatibus peccatoꝝ. Nam ſi tu habes cõuerti ad me: oportet ꝙ facias ꝓpter mĩam tuaꝫ preuenientẽ / qꝛ ex me nihil mereor niſi penam ex peccato. Quia nullum bonũ eſt in me niſi ſolũ peccatũ. ergo ſuppleat miſericordia tua: ⁊ ſaluum me fac. ¶ Quoniã nõ eſt in morte. Hic cõcordat cũ ſupradictis in principio. Nã ſi homo nõ agit pñiam in hac vita: ſed differt eam vſq; ad octauam diem ſ. vſq; ad mortem excluſiue: tũc tali impenitẽti nõ debetur iudiciũ miſericordie: ſed ire ⁊ furoris in inferno. vbi non eſt locus pñie: ſed pene eterne / ⁊ ſupplicij: qꝛ ibi nullus poteſt eſſe memor dei / nec confiteri deum / ſed blaſphemare pre dolore penarum vt dictum eſt. Ideo ait Dauid in perſona cuiuſlibet penitẽtis. O dñe ꝯuertere ad me aliquantulum dãdo gr̃am. ⁊ eripe aĩam per pñiam: vt nõ deſcẽdã in infernũ ad iudiciũ ire / ⁊ furoris: qm̃ nõ eſt aliquis qui memor ſit tui in morte. i. poſt mortẽ / nec in illa morte inferni. Nam in inferno quis cõfitebitur tibi: quaſi dicat nullus pre dolore penarũ. Et etiã hoc dicit ꝓpter multos q̃ differũt / ⁊ expectãt agere pñiam / ⁊ cõdere teſtamẽtũ in fine vite ⁊ in morte: quãdo nõ ſunt ſui iuris / qꝛ cõmuniter perdũt loquelã ⁊ ſenſum ꝓpter infirmitatẽ corporalẽ / ⁊ ſic non poſſunt eſſe memores dei nec ſui. Unde etiã deus nõ ꝑmittit ꝙ tales agãt penitentiã / nec vult eis dare gr̃aꝫ in morte: poſtq̃ nũq̃ ſunt recordati dei in vita / vt ait Aug. in ſermõe de innocẽtibꝰ. Hac aĩaduerſiõe ĩ quã ꝑcutit̃ peccator vt moriẽs obliuiſcat̃ ſui: qui dũ viueret oblitus eſt dei. Et ideo Dauid deſiderat agere pñiam in vita ⁊ petit gratiam ⁊ veniam. ⁊ confitetur peccata ſua in perſona cuiuſlibet peccatoris dicens.

Clito penitendum

Laboraui in gemitu meo lauabo per. ⁊c.

¶ Hic aſſignat tertiã partẽ pñie q̃ dr̃ ſatiſfactio. vt oſtẽdat ſe egiſſe ꝑfectã pñiam. Nã poſtq̃ prĩo oſtẽdit contritionẽ ⁊ doloreꝫ de peccatis: ⁊ petijt nõ argui in furore: nec corripi ĩ ira futuri iudicij / ⁊ cõfeſſus eſt ſe eſſe infirmũ ⁊ turbatũ ex egritudine peccatorũ: ⁊ petijt nõ differri penitẽtiã ſuã vſq; ad mortẽ: hic agit ſatiſfactionẽ: vl' oſtẽdit iã feciſſe.

C

¶ Ad cuius euidẽtiã eſt notandũ ꝙ ſatiſfactio vel habet fieri ꝓximo: ⁊ ſic non remittitur peccatum: niſi reſtituatur ablatũ ipſi ꝓximo. Sed licet ſit reſtitutũ ablatum adhuc manet ſatiſfactio deo faciẽda; que dicit̃ pena / eo ꝙ peccauimus contra deũ per ſuperbiã ⁊ rebellionẽ tranſgrediẽdo eius precepta. Et ſicut peccauimus corde / ⁊ ore / ⁊ opere: ita oportet ꝙ tribꝰ modis ſatiſfaciamus. ſ. contritione: cõfeſſione: ⁊ reſtitutiõe. Et ideo talis ſa-

Tripliciter debemꝰ ſatiſfacere

tiſfactio oportet ꝙ fiat primo ꝑ fletũ ⁊ gemitũ cordis. vt inde veniat pietas ⁊ humilitas vnde ꝓceſſit iniquitas. Secũdo per ieiuniũ ad puniendam carnẽ ⁊ aĩam. Tertio ꝑ orationẽ. vt inde egrediatur laus ⁊ benedictio vñ egreſſa fuit blaſphemia / aut ſtultiloquiũ / ⁊ vaniloquiũ. Quarto ꝑ eleemoſynã / vt mitigemus deũ aliquo munere. ⁊ vt pauperes deꝑcent̃ deũ / vt dimittat nobis debitũ peccati. Et ſic dolore / ⁊ fletu / ⁊ orõne ⁊ munere redimimus ⁊ ſoluimꝰ debitũ pctõrũ. Et tunc pñia dicitur cõpleta. Et hãc pñiam dicit ſe Dauid cõpleuiſſe cũ ait. Laboraui in gemitu meo. quaſi dicat: domine da mihi veniã / qꝛ iam cõpleui pñiam. Prĩo ꝑ cõtritionẽ. Scdo per cõfeſſionẽ. Tertio ꝑ ſatiſfactionẽ. Nam iam laboraui in gemitu ⁊ fletu meo: ſemꝑ gemẽdo ⁊ plorãdo: ⁊ cum lachrymis lauabo lectulũ meũ in quo dormio: ⁊ ꝑ ſingulas noctes ⁊ dies rigabo ſtratũ ⁊ pauimentũ, in quo iaceo. quaſi dicat ꝙ diebus ⁊ noctibus ſemper defleo peccata mea. Nam de nocte lauo lectulum meũ in quo dormio lachrymis aſſiduis. Et per dieꝫ rigo pauimentũ in quo iaceo orando ⁊ plangẽdo. Stratũ enĩ dicit̃ a ſternẽdo. ideo ſolũ terre pauimẽratum lateribus vel lapidibꝰ dicit̃ ſtratũ. ad denotãdũ ꝙ Dauid in pauimẽto terre agebat pñiam in die flendo ⁊ plãgẽdo. qđ quidẽ ſtratũ lachrymis ſuis rigabat. Etiã ꝑ lectulũ ⁊ ſtratũ põt intelligi caro nr̃a. in qua tanq̃ in lecto ⁊ ſtrato iacet aĩa pecca-

D

toris infirma. quã carnẽ debet peccator macerare ꝑ ieiuniũ / ⁊ rigare ora ꝑ fletum ⁊c.

Queſtio.

¶ Sed dubitatur q̃re dicit prĩo laboraui ĩ gemitu meo. vñ oſtẽdit ſe iã pñiaꝫ egiſſe. Et poſtea dicit lauabo lectulum meũ. ⁊c. quaſi ꝓmittẽs ſe facturũ pñiam. Ad hoc reſpõdet̃: ꝙ lꝫ peccator egerit pñiam ꝑfectam de peccatis ſuis ꝑ cõtritionẽ ⁊ cõfeſſionẽ / ⁊ ſatiſfactionẽ: tñ tenetur ſemper dolere / flere ⁊ penitere: quotieſcũq; recordatꝰ fuerit illius peccati. Naꝫ ſi poſt actã pñiam q̃s cõplaceret ſibi feciſſe illđ peccatũ: tunc rediret ſibi culpa. Ideo ſemꝑ tenet̃ dolere: ⁊ penitere q̃ñcũq; recordat̃. vñ dicit Clemẽs in itinerario ſuo ꝙ beatꝰ Petrus ſemꝑ flebat peccatũ negationis Chriſti quotieſcũq; recordabat̃: in tantũ ꝙ lachryme decurrentes ſulcauerãt genas ipſius Petri. Et ideo Dauid vt oſtendat nos ſemꝑ debere dolere ⁊ flere pctm̃ quoties ĩ memoriam venerit: dicit laboraui in gemitu meo. i. lꝫ laborauerim in gemitu meo ⁊ egerim pñiam tamẽ quoties recordatus fuero ſemꝑ lauabo flẽdo ſtratum ⁊ lectulũ meũ / ⁊ lachrymis meis ſtratũ meũ: id eſt cõſciẽtiã meã rigabo die ac nocte / eo qꝛ oculus cõſcientie ⁊ orõnis mee turbatus eſt a furore. quia timeo futuꝝ iudiciũ: qm̃ inueteraui ⁊ ſenui inter oẽs inimicos meos demones: quaſi dicat antiquatus ſum in peccatis, non agendo pñiam.

Diſcedite a me omnes qui operamini. ⁊c.

Tria facit pñia.

¶ In hac ſecũda parte oſtẽdit effectũ ⁊ virtutẽ penitẽtie que eſt remiſſio peccati: vnde tria facit penitẽtia. Nam primo impetrat gratiã. Secũdo delet culpã ⁊ minuit penã. Tertio fugat diabolũ tentatorẽ. Ideo Dauid vidẽs iſta tria ſe fuiſſe ꝑ penitentiã cõſecutũ: ait ad demones tẽtatores. O vos demones inimici mei qui ſemꝑ operamini iniquitatẽ hoĩes tẽtãdo / qui me diu alligatũ tenuiſtis ⁊ ad interitũ deduxiſtis: ⁊ ĩ diuerſa ſcelera precipitaſtis: diſcedite ⁊ fugite a me qm̃ iã exaudiuit dominus vocẽ fletꝰ mei penitẽtiã acceptãdo. Et dñs exaudiuit deꝑcationẽ meã culpam remittẽdo. Et orõnẽ meã ſuſcepit gr̃am cõferẽdo. Et ideo iã amplius peccare nõ ꝓpono / nec vos vltra ſeq̃ intẽdo. Sꝫ ſcdm̃ gr̃am mihi collatã tẽtationibꝰ veſtris cõtraire decerno / nec ãplius deo ingratus eſſe volo: qꝛ vera pñia eſt: pctã preterita plãgere et plãgẽda iterũ nõ velle cõmittere.

No. ꝙ hic ter noĩat̃ dñs.

Et nota ꝙ ter noĩat̃ hic dñs ad denotãdũ ꝙ tota trinitas concurrit ad remiſſionẽ peccati. ſ. oĩpotẽtia pr̃is: mĩa filij: ⁊ benignitas ⁊ illuſtratio ſpũs ſancti. Nã illuſtrat̃ peccator ꝑ gr̃am ꝓuenienteꝫ / vt cognoſcat ⁊ deteſtet̃ ipm̃. Et ſic ꝑ talẽ inſpirationẽ dolet peccaſſe ⁊ cõuertit̃. Scdo filius offert pr̃i ſuã paſſionẽ in pretiũ ꝓ peccatore. Et ſic pr̃ ꝑ merita paſſiõis filij remittit culpã ⁊ etiã penã ſi dolor ⁊ ꝯtritio eſt vehemẽs. ⁊ ideo noĩat̃ deus ter: vt tota trinitas cõp̄hẽdat̃.

E

Tripl'r eijcit̃ diabolus ab aĩa per pñiaꝫ.

¶ Erubeſcãt. ¶ Nota ꝙ diabolꝰ tripl'r abijcit̃ ab aĩa peccatoris ꝑ pñiam. Primo cũ erubeſcẽtia ⁊ cõfuſione / qꝛ reputat ſibi ad magnã confuſionẽ: ꝙ viderat ſe victũ ⁊ cõfuſum et expulſum ab hoĩe q̃ eſt minoris nature ⁊ nobilitatis. Scdo abijcitur cũ magna vehemẽtia ⁊ violẽtia / qꝛ oẽs vires adhibet: ne a domo quãdiu poſſederat expellatur: ⁊ aĩaꝫ quã diu poſſederat deꝑdat ⁊ amittat. Tertio abijcit̃ cũ grãdi velocitate: qꝛ pctõr q̃ diu inter peccata erat inueteratꝰ ⁊ antiquatꝰ iuſtificat̃ in inſtãti ꝑ pñiam. Nã in eodẽ inſtanti expellit̃ culpa ⁊ introducit̃ gr̃a. Et ſic diabolꝰ qđ ꝑ magnũ tp̃s acq̃ſiuit ⁊ poſſedit / ĩ vno inſtãti ꝑdit ⁊ amittit ꝑ pñiaꝫ. Ideo dicit Dauid ⁊ quilibet pctõr penitẽs. Erubeſcãt oẽs demones inimici mei cũ videãt ſe confuſos: ⁊ cõturbent̃ cũ videant ſe victos ⁊ cũ violẽtia abiectos. ⁊ erubeſcãt valde velociter cũ videãt in vno momẽto ⁊ inſtanti ꝑdidiſſe: qđ ꝑ lõga tempo-

ra poſſederſit. Diſcedite ergo demones cōfuſi ⁊ cō
turbati vehemēter ⁊ velociter/⁊ violenter/⁊ nū̄ꝗ̄
reuertant. Et ideo caueat peccator poſtꝗ̄ eiecerit
peccatū: ne iterū vincatur. Nā cū immūdꝰ ſpūs
exierit ab hoīe/ex cōfuſione ⁊ erubeſcētia vadit ⁊
aſſumit ſeptem ſpūs nequiores ſe ⁊ laborat recu-
perare domum vnde exiuit: niſi fortis armatꝰ cu
ſtodiat atrium anime ſue reſiſtendo tentationibꝰ
cū humilitate ⁊ oratiōe/⁊ ieiunio/⁊ elecmoſyna.
Itē ly erubeſcant poteſt dirigi ad cōſocios pecca-
ti quos in peccato habuit cōſortes ⁊ cōſultores ⁊
fauorabiles. ideo ait penitens. Erubeſcāt ⁊ cōtur
bētur omnes inimici mei qui mecum erant parti
cipes in peccatis. Nam licet viderentur amici ꝓ-
pter ſocietatem: tamē vere erant inimici: eo ꝙ ad
interitum ⁊ mortē peccatorū me deducebāt ⁊ in
peccatis fouebant. Ideo poſtꝗ̄ me viderint ꝑ pe-
nitētiā cōuerſum erubeſcāt manere in peccato ⁊
conuertant exemplo mei: ⁊ agant penitētiā: ⁊ eru
beſcant valde/velociter ne amplius maneāt ī pec
cato. Et ſi volunt cōuerti: erubeſcāt ⁊ cōturbētur
F ⁊ confundātur in peccato ſuo. Et hoc de ſenſu mo
rali. ¶ Sed quia iſte pſalmus legit in agēda ⁊ of-
ficio defunctorū: ideo ex predictis lector poterit
ipſum applicare ad animas fideliū defunctorum
exiſtentes in purgatorio/qui cū penitētia ⁊ chari
tate deceſſerūt/ſed ibi propter peccata oblita aut
iniunctam penitētiam nō impletā ad tēpus deti
nētur. Unde orat eccleſia ad Chriſtū caput ſuū
in pſona cuiuſlibet iſtorū dicēs/Domine Ieſu ne
arguas ⁊ corripias me in furore tuo: ⁊ in ira/id eſt
ſi ex meis demeritis me ad hanc penā tēporalē ꝑ
centum annos deſtinaſti: non me velis punire in
furore ſecundum ſentētiam latam. Sed miſerere
mei penam taxatā remittendo. qm̄ infirmus ſum
in hoc purgatorio. Et ideo ſana me per miſericor
diā. i. adhibe merita tue paſſionis ⁊ offer ante pa
trē ⁊ ſolue pro me. Et ſic cōuertere ad me aliquā-
tulū: ⁊ eripe animā meam ab his penis: qm̄ nō eſt
in morte q̄ memor ſit tui. i. dū exiſto in hac pena
nō poſſum me redimere/nec elecmoſynas elargi-
ri/quia iā nō ſum pure viator. Et ideo ſupple tu ꝑ
mīam tuam ⁊ paſſionē. Nā quis poterit cōfiteri
tibi in inferno: quaſi dicat nullꝰ pre dolore pena-
rum/⁊ ideo abſolue me ab hac pena ⁊ duc me recū
in celū ⁊ ibi te laudabo. Et ideo aīa iam liberatā
ꝑ talia ſuffragia dicit ad demones qui eā torque
bāt. Diſcedite a me qm̄ dn̄s exaudiuit omnes ora
tiōes ecc̄lie pro me factas: ⁊ ſuffragia acceptauit
G ideo erubeſcant ⁊c. ¶ Ex toto iſto pſalmo poſſunt
Pria recolligi. viij. cōcluſiones.

cōclu- ¶ Prima cōcluſio. ꝙ octaua dies hominis q̄ eſt
ſio. poſt mortē: nō eſt tēpus penitētie ſed furoris.

Scōa ¶ Secūda cōcluſio. ꝙ octaua dies mundi que erit
cōclu- in iudicio non erit tēpus venie ſed furoris pro ob
ſio. ſtinatis.

Ter- ¶ Tertia concluſio. ꝙ iudiciū penitentiale quod
tia cō- fit in hac vita dicitur iudiciū miſericordie/eo ꝙ
cluſio. imponit ſolam tēporalem penam ⁊ abſoluit a pe-
na eterna.

Quar ¶ Quarta cōcluſio/ꝙ poſt hanc vitā non eſt iudi
ta con cium miſericordie/ſed ire ⁊ furoris deſtinans ad
cluſio. penā eternā. ex quo patet ꝙ qui in hac vita nō iu-
dicat iudicio penitētiali ⁊ miſericordie: iudicatur
iudicio ire dei ⁊ furoris poſt hanc vitam.

¶ Quinta cōcluſio/ꝙ qui in hac vita agit penitē- Quīta cōclo.
tiam: mutat cauſam ſuam/⁊ declinat a iudicio fu
roris/⁊ ire dei/⁊ damnationis ad iudiciū miſeri-
cordie. Et per oppoſitum qui non agit hic pn̄iam
declinat a iudicio miſericordie ad iudicium ire et
furoris ⁊ damnationis.

¶ Sexta concluſio/ꝙ tres ſunt partes pn̄ie quas Sexta
Dauid oſtendit in hoc pſalmo. ſ. cordis contritio: cōclo
oris confeſſio: ⁊ operis ſatiſfactio.

¶ Septima cōcluſio/ꝙ peccatū multipliciter per Septi
turbat rationem ⁊ diſſipat totum corpus. ma cō

¶ Octaua cōcluſio/ꝙ diabolus per pn̄iam confu- cluſio.
ſus recedit ab hoīe: quia ꝑdidit aīam hoīs quā ex Octa
peccato poſſidebat. ua cō
cluſio.

Domine deus meus in te ſperaui: ſaluum me fac ex omnibus perſequentibus me: ⁊ libera me.

xxxvj. q. vj. agnouimꝰ. ⁊ xxv. di. c. receſſimus.

¶ Titulꝰ cōmunis in finē pſ Dauid
quē cātauit dn̄o pro vbis cuſi filij ge-
mini. In Hebreo aūt: Ignorātia dauid quā ceci-
nit dn̄o ſuꝑ vba cuſi filij gemini. ſm̄ Hiero. aūt ꝓ
ignorātia quā cecinit dn̄o ſuꝑ vba ethiopis filij
gemini. Ex īterꝑtatiōe Hiero. ptꝫ ꝙ ly cuſi nō eſt
nomē ꝓpriū ſed appellatiuū ⁊ interpretat niger
ſiue ethiops. ꝑ qđ intelligit Saul filꝰ gemini. i.
de filijs Beniamin. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā ē ſcđo
notādū/ꝙ poſtꝗ̄ Dauid euaſit de manu Saul ⁊ de
clinauit in nobe ad Achimelech: ⁊ refectus eſt ab
eo panibꝰ ꝓpoſitiōis: ⁊ accepit gladium Goliath:
fugit īde ad Achis regē Geth. ⁊ inde ad ſpeluncā
odolā/vt ptꝫ primi Reg. xxij. tunc Saul cōgrega-
uit oēs contribules ⁊ ſequaces/⁊ in deſerto rama
haſtā in manu tenēs locutus eſt oībꝰ dicens. Au
dite me filij gemini: nūquid filius Eſai dabit vo-
bis agros/ aut vineas/⁊ faciet vos tribunos: qꝛ
cōiuraſtis aduerſum me ⁊c. Tūc Doech idumeꝰ
dixit ſibi corā oībꝰ. qualiter viderat Dauid in no
be. ⁊ qualiter Achimelech dederat ſibi panes ꝓpo
ſitiōis ⁊ tradiderat gladiū Golie. vnde tūc Saul Mors
p̄cepit trucidari Achimelech ſacerdotē cū tota de Da
domo ſua ⁊ incēdi totā ciuitatē ⁊ ꝓnunciauit Da uid.
uid ꝓditorē: qui cōiuraſſet cōtra eū ⁊c. Ex quo ptꝫ.
ꝙ Saul in illa locutione corā toto pp̄lo accuſauit
Dauid de falſo crimine cōiuratiōis ⁊ malipolij/⁊
ꝓditiōis/de quibꝰ oībus Dauid erat innocens et
ignorans. Ideo dauid tribulatus de morte ſacer-
dotum ⁊ de falſo crimine ſibi impoſito ꝑ Saul fe-
cit hūc pſalmū allegando ignorātiā ⁊ innocētiā
ſuam: ⁊ cantauit ipſum coram dn̄o. ¶ Sed reſtat H
dubiū quare Saul appellatur cuſi. Ad qđ rn̄det Quare ſaul
ꝙ cus ſiue chuſi interpretatur niger. Ideo ethio- appellat cu
pes dicūtur cuſi: qꝛ nigri. Unde Saul hic dicitur ſi.
niger/nō a nigredine corpis/ ſed a nigredine aīe/
qꝛ fuit denigratꝰ odio ex liuore inuidie cōtra Da
uid abſqꝫ rōne: ⁊ datꝰ in obſtinatū ⁊ reprobū ſen-
ſum cōtra deū ⁊ cōſciam ſuā ꝑſequēdo Dauid/ vt
ptꝫ ꝑ diſcurſum libri ſecūdi Reg. Et ſic intitulat
niger nigredine pctī. Nā mos ⁊ cōſuetudo iudeorū
eſt vt oēm rem malā ⁊ ꝑuerſam ⁊ nociuā appellēt
nigrā. Et ſic dicūt iſtā nigrā febrē/iſtū nigrū chri-
ſtianū. ⁊c. Eſt ergo ſenſus ꝙ Dauid fecit hūc pſal
mū allegando ignorantiā ⁊ innocentiā ſuā ꝓpter
verba cōminatoria ipſius Saulis ira ⁊ īuidia de-
nigrati cōtra ipſum Dauid. Et ſic ſecundū iſtam

hiſtoriā ⁊ intellectū Iudei moderni gloſſant hūc
pſalmū de ipſo Dauid liraliter. Sꝫ in veritate nō
eſt inſiſtendū precise in tali expoſitiōe literali: qꝛ
non explicat intelligentiā prophete: nec fuit iſta
preciſa eius intentio vt ſepius dictū eſt: nec ſunt
tacēda myſteria que latēt in hoc pſalmo: nec om-
nino cōuenit litera ſequēs cū prefata expoſitio-
ne. Nam Dauid nō cōſueuit petere vindictā. imo
orare pro Saul. nec peteret iudicari ſcđm innocē
tiam ſuam/quia nullus excuſatur a peccato. imo
ipſe rogat deū ne intret ſecū in iudicium. pſalmo
cxlij. Et ideo eſt dicendū ꝙ Dauid per ſupradicta
verba Saulis ⁊ ꝑ falſa crimina ſibi impoſita ꝓui
dit in ſpū qualiter ſynagoga ⁊ populus Iudeorū
erat denigrādus ex inuidia cōtra Chriſtū. Ex quo
modo debebat imponere ſibi falſa crimīa/dicēs.
Hic dixit. poſſum deſtruere tēplū dei ⁊ in triduo
reedificare illud. Et ꝙ cōmouit totū populū a Ga
lilea vſqꝫ in Hieruſalē. Et ꝙ feciſſet cōiurationē
cōtra Ceſarē/vt ſe regē faceret. ⁊c. Et ꝓuidit etiā
Dauid quomō ꝑ talia falſa crimina ille populus
erat Chriſtū crucifixurus. Sed ꝓpter illud pctīn
in fine erat deſtruēdus ⁊ diſpergēdus. Sed Chri-
ſtus erat reſurrecturus ⁊ in celū aſcenſurus et re-
gnaturus. Et de hoc myſterio fecit hūc pſalmū. ⁊
tradidit ipꝫ leuitis publice cantādū in tēplo. Ex
quo patet/ꝙ Dauid fecit iſtū pſalmū pro Chriſto
⁊ eccleſia. Nā ſi tantū feciſſet eū de ſeipſo: tūc non
p̄cepiſſet ipm̄ publice in tēplo cantari: niſi in quā
tū cōtinet ꝓphetiā de Chriſto ⁊ eccleſia. vt ſepiꝰ
dictū eſt. Eſt ergo ſenſus huius tituli. ꝙ Dauid fe
cit hūc pſalmū ꝓ ignorantia ⁊ innocētia Chriſti
Meſſie futuri ſuꝑ verba cuſi. ſ. crimina falſa ipſiꝰ
pp̄li iudaici pctō inuidie denigrati ⁊ obſtinati: q̄
Chriſtū falſo de ſupradictis criminibꝰ accuſauit
ſiue falſo erat accuſaturꝰ. cuſi dico filij gemini. ſ.
filij aſinini. nō filij dextere. Nā gemini eſt equi-
uocū ad aſinū/⁊ ad dexterā. Nā licet ille pp̄ls fue
rit filius dextere. in quātū viuebat in fide Chriſti
Meſſie futuri: tamē poſtꝗ̄ nō receperūt ipſum in
ſuo aduētu: iam nō dicuntur filij dextere. ſed filij
aſinini. i. ſine ſenſu ⁊ intellectu legis ⁊ propheta-
rum. imo ceci ⁊ filij ſeruitutis: qꝛ dorſum eorū ſem
per eſt incuruatū ſicut aſinꝰ ad onera portāda. Et
ſic iſte pſalmus explicat Chriſti innocētiā: ⁊ puni
tionem Iudeorū ꝓpter falſa crimina que Chriſto
impoſuerūt. ¶ In quo pſalmo Dauid introducit
In hoc Chriſtū loquentē ⁊ excuſantē ſe apud patrē de fal
pſal- ſo crimine ſibi impoſito. ī quo quatuor facit. Nā
mo da primo petit liberari de ꝑſecutione Iudeorū per re
uid q̄- ſurrectionē. Scđo allegat ſuā innocētiā. Tertio
tuor fa petit vltionē de Iudeis. Quarto ꝓmittit ſe age-
cit. re gratias. Scđa ibi. Dn̄e ſi feci iſtud. Tertia ibi.
Exurge dn̄e. Quarta ibi. Confitebor dn̄o. Quātū
ad primū ergo Chriſtus vt homo dicit ad patrē.
O dn̄e ꝑ regimē vniuerſale: ⁊ deus meꝰ ꝑ creatio-
nē ſecundū humanitatē ⁊ ſpūalē obediētiā: Ego
ſemper in te ſperaui omni humano auxilio poſt-
poſito. ideo ſaluū me fac in capite ⁊ in membris. ⁊
libera me ex oībus Iudeis perſequētibus me. Li
bera dico in capite per reſurrectionē. Et in mem
bris eripiēdo eccleſiam a tyrannis ⁊ infidelibus.

xvj. q. Nequādo rapiat vt leo animā meam: dum
vj. viſis non eſt qui redimat: neqꝫ qui ſaluum faciat.

¶ Nequādo. i. ne aliquādo leo. ſ. diabolus aut in
fernus rapiat animā vt leo: ⁊ ipſam retineat ſicut
ceteros pctōres. dū pro poſtꝗ̄ vel qꝛ/ nō eſt alius
qui redimat genus humanum neqꝫ qui ſaluū fa-
ciat ipſū: niſi tu principaliter qui es deus ⁊ crea
tor. Et ex cōſequēti ego ꝑ mortē ⁊ paſſionē in vir-
tute diuinitatis. Nam ſi ego non eſſem liber non
poſſē aliquos ſaluare: nec pro alijs pati. Et ideo
oportet ꝙ ſim ſolus inter mortuos liber a pecca-
to ⁊ per conſequens ab inferno: ⁊ ꝙ ſuſcites me vt
poſſim communicare membris meis merita paſ-
ſionis ⁊ beneficium reſurrectionis.

Domine deus meus ſi feci iſtud: ſi eſt ini- De pe.
quitas in manibus meis. di. vj.
Si reddidi retribuentibus mihi mala: de- §. op-
cidam merito ab inimicis meis inanis. ponit.
Perſequatur inimicus animā meā: ⁊ com- xj. q. q.
prehendat: ⁊ conculcet in terra vitā meam iij. ca.
⁊ gloriam meam in puluerem deducat. nemo
¶ Hic allegat ſuam innocentiā ⁊ ſe eſſe liberū ab perito
omni peccato. non ſolū ab his que ſibi Iudei im- rum.
poſuerunt: ſed ſimpliciter ab omni peccato: ideo
ait. Dn̄e deus ſi ego feci iſtud peccatū ⁊ crimē qđ
mihi imponitur a Iudeis. ſ. ꝙ prohibuerim dari
cenſum Ceſari. ⁊ ſim blaſphemus ⁊c. et ſi ſit etiā
quecunqꝫ alia iniquitas ⁊ iniuſtitia ⁊ peccatū in
manibus ⁊ operationibus meis. Et ſi reddidi ma
la Iudeis retribuentibus mihi mala pro bonis:
quia ego ſanaui filios eorū ⁊ mortuos ſuſcitaui
⁊ viam ſalutis eis oſtendi. Et ipſi pro talibus bo
nis retribuunt mihi mala falſa crimina imponē-
do. Si talia ergo egi: decidam ex tali merito ina-
nis ⁊ victus ⁊ vacuus ab inimicis. ¶ Sed hic vi-
detur dubium ꝙ Chriſtus velit adiurare ſeipſū Paſ-
⁊ periurare. quia videt ꝙ hoc ſit cōtra dignitatē ſionis
ſuam ⁊ reuerentiam. ¶ Et ideo eſt notandū ſecū- xpi effi
dum Aug. ꝙ paſſio Chriſti ideo fuit tante effica- cacia.
cie ⁊ virtutis ad redimendū hominē ⁊ delendum I
omnino peccatum quia fuit in homine innocēte
et libero ab omni peccato. quia aliter fuiſſet ina-
nis ⁊ vacua illa paſſio: nec Chriſtus potuiſſet vin
cere diabolum: ſi primo ipſe fuiſſet victus ⁊ ſeruꝰ
diaboli per peccatum. ⁊ per conſequēs nō potuiſ-
ſet nos liberare nec ſeipſum. Nam vt ait Aug. cō
tra Arrium ſi verbū diuinum eſſet factū ⁊ creatū:
non potuiſſent omnia fieri ꝑ ipſum. quod eſt con-
tra illud. Omnia per ipſū facta ſunt. Ita pari ra
tione ſi Chriſtus verbū caro factum fuiſſet obno
xiꝰ peccato tūc nō potuiſſet alios liberare. Ideo
hic ſe oſtendit liberum ab omni peccato. ⁊ ſub ty-
po ⁊ figura adiurationis et pene rei/oſtendit ꝙ ſi
eſſet peccator cecidiſſet inanis et victus ſine fru-
ctu paſſionis. Nam dictum eſt in prologo tracta-
tu primo: ꝙ quilibet ꝓpheta habet ſuam linguā
⁊ modū ꝓpriū loquēdi. inter quos Dauid habet
extraneū ⁊ exquiſitū modū loquēdi. Nam p̄dicit
futura myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia quādoqꝫ per
verba de preterito propter certitudinē ꝓphetie.
quandoqꝫ per modū orandi: ad oſtēdendū ꝙ om-
nia facit pater per filiū. quandoqꝫ loquitur ꝑ mo-
dum adiurationis vt oſtendat ꝙ ſi Chriſtus fuiſ
ſet peccator et reus in his que ſibi imponēbātur:

tũc ſua paſſio nõ fuiſſet efficax ad delēda oĩa peccata. Eſt ergo ſenſus. Dñe ſi feci iſtud qđ mihi imponit: ⁊ ſi eſſet iniquitas ⁊ aliqđ peccatũ in manibus meis: ⁊ nõ eſſem liber ab omni peccato: tunc decidiſſem inanis ⁊ victꝰ ab inimicis/ qꝛ non potuiſſem ſuperare diabolum. Et paſſio mea eſſet inanis ⁊ infructuoſa/ qꝛ tũc inimicus .ſ. diabolus perſecutus fuiſſet animam meam/ ⁊ conculcaſſet animam meam in terra calce peccatorum/ ſicut vitam aliorũ hominũ cõculcauit. ⁊ tunc tota gloria mea ⁊ fama eſſet deducta in puluerē ⁊ ad nihiluʒ ſine fructu redēptionis. Et ſic iſta verba ſupradicta non ſunt intelligēda ad ſenſum quē faciũt: ſʒ ad ſenſum in quo fiũt ſicut dictũ eſt in ꝓlogo tractatu tertio ⁊ regula ſexta. Unde ꝓpheta per modum adiurationis ꝓdicit puritatē ⁊ innocentiam Chriſti per quã meruit deſtruere noſtra peccata.

xxiij. q v §. vltimo. K
Exurge domine in ira tua: et exaltare in finibus inimicorum meorum.

¶ In hac tertia parte petit vltionē. ¶ Unde eſt notandum ſcđm Hilarium ⁊ Augu. ꝙ Chriſtus filiꝰ dei oĩa que facit per ſe attribuit patri: eo ꝙ nõ ſolum inquantũ homo ſed inquãtum deus q̃cquid habet: habet a patre. Nã inquãtũ deus ab eterno quicq̃d habet naſcēdo accepit: ⁊ inquantũ homo ex tēpore in incarnatiõe accepit omnem virtutē a patre: ideo quicq̃d facit attribuit patri: ⁊ ſic dicit Doctrina mea nõ eſt mea: ſed eiꝰ qui miſit me patris ⁊c. Joã. vij. Et ideo Chriſtus quia loquit̃ hic inquãtũ homo: ⁊ reſurrexit in virtute diuinitatiſ. Et ideo hanc reſurrectionē ⁊ virtutē attribuit patri: iõ ait o dñe pater. Exurge. i. fac me a mortuis reſurgere. Exurge dico/ in ira cõtra Judeos ⁊ obſtinatos. nã reſurrectio mea erit gaudiũ ⁊ gloria fidelibus. Sed ĩfidelibꝰ erit ira ⁊ mors ⁊ punitio. Itē exurge qꝛ hucuſq; ſediſti expectãdo populum iudaicũ per .xl. annos poſt paſſionē meã: ſed quia mãſerũt obſtinati ⁊ ad ꝑdicationē apoſtolorũ noluerũt conuerti: ideo exurge in ira tua cõtra eos. Primo tēporaliter eos deſtruēdo: ⁊ per mũdũ diſpergēdo. Et ſecũdo eternaliter ꝯdēnãdo. Et exaltare. i. oſtende potentiã ⁊ rigorē in finibus inimicorũ meorũ iudeorũ: eos ab omnibus finibꝰ terre promiſſionis exterminando ⁊ expellendo ⁊ trucidando per exercitum romanorum.

xxiij. q v. eleuamꝰ.
Et exurge domine deus meus in precepto quod mandaſti: et ſynagoga populorum circundabit te.

¶ In hebreo habetur ꝓmiſſum qđ promiſiſti. ſcilicet per prophetas: per quos predixiſti punitionē Judeorũ. Et etiam iſta poteſt eſſe vox eccleſie ad Chriſtũ dicētis Exurge dñe Jeſu Chriſte in precepto qđ ꝓmiſiſti: quando fleuiſti ſup Hieruſalē dicēs. Circũdabũt te inimici tui vallo: ⁊ nõ relĩquēt in te lapidē ſuper lapidē. Luce. xix. quaſi dicat imple illud dictum ⁊ ꝓphetiam quã ibi dixiſti. ⁊ mãda et precipe romanis/ vt veniant contra Hieruſalem ad vindicandã mortē tuam. quia ſynagoga. i. cõgregatio omniũ populorũ gentiliũ circundabit te. ⁊ veniēt tecũ ad deſtruēdam Hieruſalē. Item ſynagoga. i. congregatio oĩm populoꝝ/ ſcilicet romanorũ ⁊ aliorũ gentilium circundabit te in verum Meſſiam recipiēdo. ⁊ ſic Judeis reprobatis ⁊ abdicatis dabis hereditatem gratie ⁊ glorie populo gentili ad fidem conuerſo.

Et propter hanc in altum regredere: dominus iudicat populos. xv. q. vj. ſacerdotiũ

¶ Propter hanc ſynagogam. i. eccleſiã ex populo gentili congregatã/ regredere ad ꝓtegendũ eam. Uel etiã regredere in celũ vnde deſcēdiſti ꝓpter hanc eccleſiam populorum ad fidē conuerſorũ/ vt des eis hereditatē in regno celorum. quia tu ſupple es dñs qui iudicas populos. i. ad quē ꝑtinet iudicare populos/ ⁊ dare vnicuiq; ſcđm opera ſua. ¶ Dominus iudicat. Hic proprie incipit verſus ⁊ ſententia in hebreo. Unde ait Chriſtus ad patrē. O pater quia tu es ille dominus qui iudicas populos: ideo

Judica me dñe ſecũdum iuſtitiam meam: et ſecundum innocentiam meam ſuper me. De pe. diſti. §. op

¶ Quaſi dicat. tu ſcis iuſtitiã meam qꝛ nulli iniuriam feci. Et tu ſcis innocentiam meam: qꝛ nulli nocui. ergo fac vt opera mea mereantur: ⁊ nõ permittas me amplius iniuſte pati. Sed redde mihi premium iuſtitie ⁊ innocentie mee. Et fac vt conſumatur/ ⁊ deſtruatur nequitia peccatorũ iudeorum/ vt cum viderint me iam ſurrexiſſe ⁊ in celos aſcēdiſſe/ ⁊ iudiciariam poteſtatem ſuper omnes accepiſſe: tunc confundatur ⁊ conteratur nequitia ⁊ malitia eorum. Item confundatur nequitia eorum cum. i. quoniam tu qui es deus ſcrutans renes ⁊ corda hominũ/ diriges iuſtum filium tuũ in celo: ⁊ etiam quando diriges eccleſiam tuam ⁊ proſperabis in terra. Item tu qui es deus iuſtus ſcrutans corda ⁊ renes ⁊ ſcis iuſtitiam ⁊ innocentiam meam: noſti malitiam eorum: ergo fac vt

Conſumetur nequitia peccatorum et diriges iuſtum: ſcrutans corda et renes deus.

xxxij. diſti. erubeſcant. Argu. xxiij. q. vij. c. ſcim ⁊. vij. q. j. c. clemens
¶ Eorum cõſumetur nequitia ⁊ diriges iuſtum. id eſt exaltabis Chriſtum tuum cum ſua eccleſia: ⁊ hoc facies/ quia ſemper ſperauit in te qui es

Juſtum adiutorium meum a dño: qui ſaluos facit rectos corde.

¶ Ex his verbis patet/ ꝙ iſte pſalmꝰ nõ põt exponi preciſe ꝑ Dauid/ quia ille nõ poteſt dicere iudica me ſcđm iuſtitiam ⁊ innocentiã meã: qꝛ hoc ſoli Chriſto cõuenit qui nũq̃ peccauit nec potuit peccare. Et nota quod Chriſtus nõ ſolũ petit hic vltionē ꝓ ſe cõtra Judeos: ſʒ etiã pro mēbris ſuis ꝯtra tyrannos ꝑſequētes eccleſiã. que tota ſimul ratione capitis ⁊ ꝑfectorũ mēbrorũ dicitur colũba ſine macula in cãticis: ⁊ dicit̃ nõ habere maculã neq; rugã. Et ideo poteſt eſſe vox ecclie ad Chriſtuʒ caput ſuũ dicētis. Exurge domine in ira tua cõtra Judeos: ⁊ ciuitatē Hieruſalēʒ in ꝑcepto qđ mãdaſti ⁊ predixiſti. Luce. xix. quando fleuiſti ſup ciuitatē Hieruſalē ⁊ dixiſti. Circũdabũt te inimici tui vallo ⁊ non relinquēt in te lapidē ſup lapidem. Ueniant ergo Romani ⁊ tollant ⁊ auferant eis locum ⁊ gentem ac ſacerdotium ⁊ deſtruant ciuitatem ⁊ templum ⁊c. Etiam deſtrue tyrannos ⁊ proſterne populum gentilem a ſuperbia ſua ⁊c.

Deus iudex iuſtus fortis et patiens: nunquid iraſcitur per ſingulos dies? de pe. diſti. nũqđ

¶ Hic exhortatur Judeos ⁊ gẽtiles ⁊ omnes peccatores ad penitentiam ſub cõminatiõe: que eſt principalis intẽtio huiꝰ pſalmi. vnde dixit: o Judei peccatores/ licet deus ſit iuſtus in iudicando ⁊ patiens in expectando peccatorem ad penitentiam: tamen nunquid iraſcitur per ſingulos dies id eſt nunquid videmus ꝙ quotidie iraſcitur ⁊ cũ ira punit impenitentes ⁊ obſtinatos: ſicut puniuit Pharaonem ⁊ Saulē ⁊ Achitophel ⁊ multos alios: q̃ſi dicat ſic. Et ideo dico vobis Judeis: qđ

De pe. di. vlt. in fine
Niſi conuerſi fueritis gladium ſuum vibrauit: arcum ſuum tetendit et parauit illum.

¶ Niſi cõuerſi fueritis ad Meſſiaʒ Chriſtũ ⁊ receperitis eum cauete quia iam gladiũ ſuum vibrauit/ id eſt exercitũ Romanorũ cõtra vos preparauit/ ⁊ arcum ſuum ⁊ ſentẽtiam ire ſue preparauit ⁊ tetendit contra vos.

xxvj. q. ij. qui fine.
Et in eo parauit vaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit.

¶ Et in eo parauit ſagittas ſuas: q̃ ſunt vaſa ⁊ inſtrumenta mortis/ ⁊ ſagittas ſuas effecit ſimiles fulminibus ardentibus. quaſi dicat deus eſt paratus ad mittendum fulmina ire ⁊ ſententie ſue cõtra vos. Conuertimini ergo quia ſatis vos per .xl.
L Bonauentura ſuaſio.
annos expectauit. Aliter autem mittet cõtra vos ſententiam quã preparauit. ¶ Unde nota ꝙ ſicut homo quãdo procedit ad bellum/ vel quãdo vult ferire feram: primo in domo extendit arcũ ſeu baliſtam: ⁊ poſtea ponit ſagittam: ⁊ quãdo videt opportunitatem trahit ⁊ ferit ceruũ: Ita pariter deꝰ primo per aliqua tēpora expectauit Judeos: ſʒ qꝛ vidit ꝙ non conuertebantur incepit vibrare gladium ſuum conuertēdo Hieruſalē: immittēdo ſeditiones ⁊ bella inteſtina: imo etiam viſus eſt gladius igneus per annum ſupra Hieruſalem/ vt ait Joſephus. Sed videns Chriſtꝰ ꝙ non dũ etiã conuertebantur permiſit vt rebellaret ciuitas Hieruſalē contra Nerōnē. Et tunc Nero incepit tēdere arcũ ſuũ ⁊ preparare exercitũ cõtra Hierl'm ⁊ miſit ducē Ueſpaſianũ. Sed poſtq̃ Ueſpaſianus factus eſt imperator ⁊ Titus filius ſuus mãſit dux exercitus: ⁊ incepit obſidere Hierl'm: tunc incepit ponere ſagittas ſuas in arcum: Sed cõpletis .xlij. annis poſt paſſionē Chriſti vidēs Titus obſtinationē Judeorũ tũc ſagittas ſuas ſimiles fulminibus ardētibus effecit: ⁊ totaliter euertit ⁊ incēdit ciuitatē. Effecit etiã ſagittas ſuas ex fulminibꝰ ſiue ferris ardētibus. Quã obſtinationē ⁊ vaſtationem preuidens Dauid ſubdit.

Job xv. extra ne ſede vacante. ca. j.
Ecce parturit iniuſtititiam: concepit dolorem ⁊ perperit iniquitatem.

¶ Ecce parturit. i. licet deus iſtũ populũ ad penitentiã per multa ſigna inuitaſſet vibrando gladiũ cõminationum ⁊ tendendo arcum ⁊ ponēdo ſagittas vt dictum eſt/ tamen ipſe ppl's in ſua malitia occecatus: ſicut ſemel cõcepit dolorē ⁊ odiũ cõtra Chriſtum: ita ſemper parturiuit iniuſtitiã apl'os perſequendo: ⁊ cõtinuo peperit iniquitatē in ſua obſtinatione perſeuerando. Et ſic

vj. q. j. c. exmerito.
Lacum aperuit et effodit eum: et incidit in foueam quam fecit.

¶ Lacũ aperuit cũ cõtra imperatorē rebellauit. ⁊ ſic ipſemet ꝓcurauit ſibi cauſam ſui interitꝰ. Et ſic incidit in foueam quã fecit: quia ipſemet ſe vallauit ⁊ incluſit in feſto paſche/ vt ait Joſephus. et ibi periit totus populus. Et ſic

Conuertetur dolor eius in caput eius: et in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet. Job xv. infra. xij.

¶ Conuertetur ⁊ cõuerſus eſt dolor ⁊ deſtructio eius in verticem ipſius; id eſt in Hieruſalem que erat vertex ⁊ caput totius iſrael ⁊ terre ꝓmiſſionis. Et ſic iniquitas eius deſcēdit in verticē ipſiꝰ id eſt in Hieruſalē. Sed totum etiã hoc poteſt referri ad excidiũ ſpũale. Unde poſſet quis querere vnde accidit illi populo tale exterminiũ ⁊ excidiũ. Reſpõdet ꝓpheta dicēs/ quia accepit dolorē ⁊ odiũ cõtra Chriſtum dolore inuidie. Et ideo frequēter parturiũt iniuſtitiã ipm Chriſtuʒ accuſando ⁊ perſequēdo/ ⁊ falſa crimina imponēdo: ⁊ peperit iniq̃tatē ipm crucifigēdo ſine cauſa ⁊ aliquo demerito. Et ſic iſte ppl's lacũ aperuit cõtra Chriſtũ tractãdo ⁊ conſpirãdo in eius morte. Sed incidit in foueã quã fecit. Nã ipſi crucifixerũt euʒ timētes ne venirēt Romani ⁊ tollerēt locũ ſuũ ⁊ gētem/ ⁊ ne perderent reditus oblationum ⁊ ſacerdotiũ. Et ſic putãtes euadere occidēdo ipſum inciderũt in foueã quã timebãt. Nã Chriſtus reſurrexit ⁊ regnauit poſt mortē ⁊ abſtulit eis ſacerdotiũ ⁊ regnũ tēporale ⁊ ſpũale. Et ſic iciderũt in ruinã quã vitare putabant. Et ſic iniquitas cõuerſa eſt in caput ⁊ in verticē ipſius. Nam nõ ſolũ perdiderunt regnũ ⁊ ſacerdotiũ: ſed etiã intelligētiã ſcripturarũ. ⁊ manent ceci ⁊ obſtinati ⁊ priuati vita ⁊ regno eterno. Et hec eſt iniquitas que deſcēdit in verticē ⁊ intellectũ eorum quia nõ poſſunt veritatē ꝑcipere. Et ſic totus iſte pſalmus poteſt exponi etiã ꝓphetice de tyrannis perſecutoribꝰ eccleſie Chriſti tēpore martyrũ. Et etiã poteſt exponi moraliter de quolibet pctõre ĩ peccato obſtinato. cui Chriſtꝰ ⁊ ꝓpheta cõminat̃ niſi egerit pñiam: ꝯtra quos pctõres Chriſtꝰ quotidie vibrat gladiũ flagella ĩmittēdo. Itē tēdit arcũ bella tēporalia permittēdo: ⁊ peſtilētiã ⁊ famē ſup ppl'os ⁊ regna deducēdo. Sʒ in finē ſi noluerit agere penitentiã ardētibus fulminibꝰ eos in inferno precipit cruciari.

Confitebor dño ſecundum iuſtitiam eius: et pſallam nomini domini altiſſimi.

¶ In hac tertia pte Chriſtꝰ ꝓmittit ſe agere gratias patri poſt reſurrectionē ⁊ alia beneficia recepta. Ideo ait: Poſtq̃ recepero ſupradicta beneficia/ ego cõfitebor dño patri: ſecũdũ iuſtitiã eius. Primo qꝛ puniuit inimicos meos. Scđo quia retribuit mihi premiũ reſurrectiõis ⁊ vniuerſalis iuriſdictionis. Et ideo pſallã nomini dñi altiſſimi celebrãdo feſtiuitates. ſ. natiuitatis ⁊ paſſionis et reſurrectionis ⁊ aſcenſionis/ in quibꝰ agam grãs pro ſupradictis beneficiis receptis. Et nota etiaʒ ꝙ iſte pſalmus põt exponi pro quolibet defuncto exiſtēte in purgatorio: inquãtũ poteſt liberari ab illis penis ꝑ ſuffragia ecclie. ⁊ ideo ecclia cantat iſtũ pſalmũ in agēda defunctoꝝ in perſona cuiuſlibet defuncti ⁊ oĩm aliorũ exiſtētium in purgatorio/ eo ꝙ adhuc pertinēt ad iſtam eccleſiã inquãtum diſceſſerunt cũ penitētia ⁊ charitate ⁊ adhuc non peruenerunt ad terminum patrie. Nota de defũctis.

De cō-ſe. diſ. liij. poſtꝙ aſcendit.

Domine dominus noſter: ꝙ admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra.

¶ Huic pſalmo ſcd̄m. lxx. ꝑponit̄ talis titulus/ſcilicet In finē pro torcularibus pſal. Dauid. Scd̄m vero Hieronymū. Victori ꝓ torcularibus/pſalmꝰ Dauid. ꝓ cuiꝰ tituli declaratione dicit rabi Eliezer cum ſuis ſequacibus ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū agens gr̄as de rerū creatione in qua deus ſubiecit primo homini oīa creata. ſʒ qꝛ talis creatio facta fuit in ſeptīo mēſe. ſ. tēpore torculariū: ideo dicit̄ ī titulo ꝓ torcularibꝰ. Sʒ iſta opinio deficit tripliciter. Primo qꝛ creatio facta eſt in principio tēporis/⁊ in pr̄io mēſe anni. ſʒ Martiꝰ ſiue Aprilis fuit ꝑncipiū in mēſibꝰ ān̄i/vt patet Exo. xij. ⁊ Leui. xxiij. ⁊ numeri. xxvij. ergo creatio nō eſt facta in mēſe ſeptimo. ſʒ in primo. Itē ſcd̄o deficit iſta opinio: qꝛ lr̄a ⁊ ſententia huiꝰ pſalmi aliqđ aliud myſteriū explicat preter creationē. Tertio deficit qꝛ aufert dignitatē ꝓphetie huic pſalmo: ꝙ eſt cōtra intētū ꝓphete.

Alia opinio. Et ideo eſt alia opinio quorūdā aliorū hebreorū thalmudiſtarūʒ dicentiū ꝙ Dauid in hoc pſalmo ꝑdicit victoriā regis Meſſie/ꝙ debet habere de toto romano imperio/qđ intelligūt ꝑ ly torcularibꝰ. Et iſti fundant̄ ſuꝑ illud Eſa. lxiij. Quis eſt iſte qui venit de edom tinctis veſtibus de boſra? quare rubrū eſt veſtimētū tuū. vn̄ dicūt ꝙ iſte q̄ venit de edom eſt rex Meſſias q̄ ſolus calcabit torcular: qui debet ſubijcere totum romanū imperiū qđ intelligunt per edom. Nā Iudei moderni oēs romanos ⁊ latinos appellant edom: qđ interpretat̄ rubeus. vnde dicūt ꝙ Meſſias ab eis expectatus erit dn̄s tēporalis: ⁊ ſubijciet oēs nationes et ſpecialiter romanorū imperiū cū magna effuſiōe ſanguinis chriſtianorum. quia ſicut calcās vindemiā in torculari intingit pedes ⁊ manus ⁊ veſtes ex guttis vindemie calcate: ita pariter meſſias intinget pedes ⁊ manus ⁊ veſtes ex ſanguine romanorū ⁊ omnium chriſtianorū vſquequo obtineat victoriā ⁊ totū orbem ſubijciat. Et ideo Eſaias vidēs in ſpiritu Meſſiam venientē de romano imperio cum victoria in hieruſalē tinctis veſtibus ⁊ aſperſuʒ ſanguine romanorū ⁊ chriſtianorū/dicit. Quis eſt iſte qui venit de edom. i. de romano imperio cum triūpho ⁊ victoria veſtibus tinctis de boſra. i. de ſanguine rubro romanorū? Et tūc ipſe Meſſias reſpondet dicens. Torcular calcaui ſolus. quaſi dicat: idō venio rubeus tinctis veſtibus ſanguinē rubro: qꝛ ego ſolus calcaui imperiuʒ romanorum ſicut calcans in torculari. ⁊c. Et ſic dicunt iſti ꝙ hoc idē ꝑuidit Dauid in ſpiritu. Ideo fecit hunc pſalmū in quo predicit futurā victoriā ⁊ vniuerſale dn̄ium Meſſie futuri. ⁊ ideo intitulauit ipſum pro torcularibus. Sed licet iſta poſitio ſit valde extorta ⁊ extranea totaliter a titulo huius pſalmi/tamē quātū ad autoritatē quā adducit aliqualiter ⁊ partim dicit verum/et partim dicit falſum ⁊ blaſphemat. Nam dicit verū per hoc quod dicit/ꝙ per illum qui venit de edom intelligitur rex Meſſias in lege promiſſus: ſed blaſphemat inquantum quod eſt preteritum expectat futurum. Nam Chriſtus filius dei verbum incarnatum venit in mundum: et ipſe ſolus calcauit vindemiam in torculari crucis: ⁊ aſperſit veſtem humanitatis in ſuo ſanguine. Nam primo calcauit vindemiam ſacre ſcripture ex qua expreſſit ⁊ extorſit veritatem legis ⁊ ꝓphetarum ⁊ vinū euangelicū: ⁊ repoſuit ipſum in cellario eccleſie ad ſalutē ⁊ vitam fideliū. Secundo calcauit carnē ſuā per mortē ⁊ paſſionē: ex qua expreſſit vinum eccleſiaſticorū ſacramentorū in premiū noſtre redemptionis: ſed qꝛ in cruce fuit victor ⁊ nō fuit victus qꝛ diabolum vicit ⁊ calcauit ſimul cū populo iudaico: ideo non dicit fui calcatus/ſed torcular calcaui ſolus. Item tertio calcauit infernum ⁊ ligauit diabolū. Quarto calcauit ⁊ ſubiecit totū mundum ⁊ imperiū romanorū ⁊ omnes reges mūdi. Itē dicūt verū: in quātū dicunt ꝙ Meſſias aſperſus ſanguine erat totū orbē ſubiecturus: ſʒ dicūt falſum in quantum dicūt: ꝙ ſanguine alieno erat aſpergendus: imo ſanguine proprio erat munduʒ redempturus. Et ſic patet eoruʒ ineptia ⁊ cecitas ⁊ ignorātia: qꝛ iſta poſitio nihil facit ad propoſitū huius tituli.

Nota de torculari crucis.

¶ Et ideo reiectis eorum fictionibꝰ ⁊ eorū mendacijs: pro vera intelligētia huiꝰ pſalmi ⁊ eiꝰ tituli eſt primo notandū: ꝙ totū tp̄s gratie/⁊ ſeptime etatis/in qua ſumus/fuit figuratum in lege per ſeptimum mēſem qui dicebat̄ menſis ⁊ tp̄s torcularium: eo ꝙ tūc colligebant̄ ⁊ torquebātur vindemie in torcularibus: in quo ſeptimo menſe celebrari ꝑcepit deus tria feſta. ſ. feſtum tubarum in memoriam ſacrificij ipſius Abrahe/⁊ feſtum propitiationis in decima die/⁊ feſtum tabernaculorū in. xv. die. in memoriā ꝑegrinationis ꝑ deſertum: quādo filij iſrael habitabāt in tabernaculis. Et voluit deus quod illa tria feſta celebrarentur in ſeptimo menſe tēpore torculariū. Primo quod myſteria illorum triū feſtorum erāt implenda in hac ſeptima etate in qua ſumus. Nā in hac ſeptima etate fuit immolatus Chriſtus figuratꝰ per ſacrificiū Abrahe: vbi ⁊ per qđ fuit facta generalis ꝓpitiatio ⁊ redēptio: ⁊ finita fuit tota peregrinatio. In quo tēpore fuit expreſſa ⁊ extorta tota vindemia ſacre ſcripture ⁊ extortum vinū euangelicum ⁊ repoſitū in cellario eccleſie. Et ſic totum tēpus gratie/⁊ tota iſta ſeptima etas dicitur ſeptimus menſis mundi ⁊ tempus torculariū ſpiritualiū/quia cōtinue extorquemus vinum ſacramētorum ex cellario eccleſie ⁊ ſacre ſcripture: prout latius patebit pſalmo. lxxx. ⁊ in queſtione finali totius operis.

Nota de tribus feſtis iudeorū.

¶ Scd̄o eſt notandū ꝙ totuʒ deſiderium patriarcharum/⁊ prophetarū/⁊ fidelium veteris teſt. fuit ſcire virtutes/⁊ perfectiōes ⁊ videre effectꝰ nominis dei adonai. qđ illis quatuor literis ſcribebatur in lege ⁊ ꝓphetis. quod quidē nomē deus nulli voluit reuelare in veteri teſta. vnde dicit deꝰ Moyſi Exodi. vj. Nomē meū adonai non indicaui eis: ſed deꝰ promiſit oībus ꝓphetis reuelare nomen ſuum in mundo vniuerſo per meſſiam filiū ſuum: Ideo oēs patriarche et ꝓphete deſiderabant tanto tempore videre aduētum Chriſti: vt reuelaret mūdo ⁊ declararet illud nomen ſuum oībus ignotū. Ideo Eſaias. lxij. clamabat dicens. Vtinam dirūperes celos ⁊ deſcenderes: vt notū fieret nomē tuū ⁊c. Preuidēs ergo Dauid in ſpiritu qualiter in iſta ſeptīa etate erat Chriſtus venturus ⁊ implere debebat oīa que erāt figurata ꝑ ſeptimū mēſem ꝑ myſteriū torculariū

Nota de nomine adonay.

⁊ illorū trium feſtorū: ⁊ quomodo nomē dn̄i debebat dilatari ⁊ magnificari ꝑ vniuerſaʒ terrā: ⁊ chriſtus regnare per totū orbē: Ideo fecit hūc pſalmū de vniuerſali dominio Chriſti/⁊ de dilatatiōe nominis eius ꝑ totū orbē. Et precepit ipſum cantari tēpore torculariū in mēſe ſeptimo/eo ꝙ ille erat figura huiꝰ tēporis gratie/in quo oīa illa ſunt impleta. Eſt ergo ſenſus tituli ꝑpoſiti ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigēs nos in Chriſtū qui eſt finis legis: ⁊ precepit ipſum cantari cuʒ toto conatu vocum vſqꝫ ad vltimum punctum: eo ꝙ cum magno affectu vocabat Chriſtum vt veniret ad regnādū ⁊ manifeſtandū nomen ſuuʒ in vniuerſa terra. Et voluit vt cātaretur in templo ꝓ torcularibꝰ. i. in tēpore torculariū propter figuram iam dictaʒ. In quo quidē pſalmo duo principaliter facit Dauid nā primo admirat̄ magnificentiā ⁊ virtutes illiꝰ noīs dei: q̄ erant manifeſtande in vniuerſa terra per aduētū Chriſti. Scd̄o explicat cauſas ſue admiratiōis: ibi. Qm̄ eleuata eſt magnificētia.

Diuiſio pſ.

Quātū ergo ad primū eſt notādū/ꝙ nomē ꝓprium dn̄i magis frequentatū ī ſacra ſcriptura: qđ hebrei ꝓnūciant adonai: vt dictū eſt in ꝓlogo/dicit̄ admirabile ⁊ ineffabile ꝓpter myſteria mirabilia que in eo ſignificabat. Et ideo ſcribebat̄ quatuor literis hebraicis ī hebreo. ſ. iot. he. vau. he. Et hoc ꝓpter quatuor myſteria ꝑſonalia: ⁊ alia quatuor eſſentialia: que ꝯtinet ⁊ notificat illud nomē ī deo: ſignificata ꝑ illas quatuor literas. Nam iſta litera iot interpretat̄ principium. Ideo ſignificat patrem in diuinis q̄ eſt principiū oīm perſonarū nō de principio. he vero interꝑtat̄ eſſe. ideo ſignificat verbū ſiue filium ꝑ quē facta ſunt oīa ⁊ a quo habēt eſſe. vau autē interꝑtat̄ ipſe ſiue virtus. ideo ſignificat ſpiritū ſanctū: qui ſpirat omnē virtutē ⁊ motū oībus rebus. vltima vero litera. ſ. he/ſignificat humanitatem filij iunctam verbo. Et ideo bis ponitur he/in hoc noīe: ad notāduʒ ꝙ iſta litera he. bis ſumpta denotat duas naturas in vna ꝑſona. Et licet ſint due nature ī Chriſto tamē nō manet niſi vna ꝑſona. Et notanter ſcd̄m he ponit̄ in vltimo loco/ad denotandū ꝙ licet tres ꝑſone diuine ſunt ab eterno: tamē incarnatio facta eſt vltimate ex tēpore. ⁊ illa humanitas ita eſt iuncta ꝑſonaliter filio: ꝙ nō ceteris perſonis. Ex quo patʒ ꝙ ꝑ illas quatuor lr̄as ſignificabat̄ myſteriū trinitatis ⁊ incarnatiōis ſimul. Significabāt eñi tres perſonas diuinas ⁊ humanitatē aſſumptā in verbo. Et ſic ſignificabant ſupradicta quatuor myſteria ꝑſonalia ī diuinis.

¶ Itē ille eedē quatuor litere ſignificabant alia quatuor ineffabilia myſteria eſſentialia. ſ. ſummā omnipotentiā/ſummā ſapientiā/ſummā miām/⁊ ſummā iuſtitiaʒ. Et ideo iſtud nomē dicebat̄ ineffabile ⁊ mirabile apud patres vete. teſt. qꝛ nūꝙ ſupradicta myſteria fuerūt ſcita nec reuelata patribꝰ ve. teſt. niſi ſub q̄buſdā figuris. Ideo dixit deus Moyſi. Exo. vj. ꝙ nomen adonai nondū reuelaui eis. ⁊c.

Qualiter in veteri teſtō ꝑnūtiatuʒ eſt nomē dei.

Vnde tria ſunt prenūciata ī ve. te. de hoc noīe dei quatuor literarū. Prīo ꝙ Meſſias ī lege ꝓmiſſus debebat habere hoc nomē: ⁊ debebat vocari illo noīe patribꝰ incognito. vt patʒ Hiere. xxiij. Ecce dies veniēt ⁊ ſuſcitabo Dauid germē iuſtū ⁊ ſapiēs: ⁊ rex erit: ⁊ faciet iudiciū ⁊ iuſtitiā in terra. Et hoc eſt nomē qđ vocabūt eū: dn̄s iuſtus noſter ⁊c. Vbi ly dn̄s ſcribit̄ quatuor literis. qđ ſoli deo cōuenit. Et oēs hebrei dicūt ꝙ iſte eſt rex Meſſias: ergo nomē Meſſie eſt illud nomē dei tetragrāmatō. ſ. quatuor literarū. Scd̄o aſſerit ſacra ſcriptura: ꝙ nō ſolū Meſſias debebat vocari hoc noīe dei q̄tuor literarū: ſʒ etiā realiter eſſe illud nomē dei: qꝛ Meſſias nihil aliđ debebat eſſe niſi nomē dei. Eſa. xxx. Nomē dn̄i veniet de lōginquo. ⁊c. ꝑ qđ nomē intelligit̄ rex meſſias.

¶ Scd̄o ꝙ ſolus rex Meſſias debebat notificare ⁊ manifeſtare ⁊ declarare illud nomē dei. Et ꝙ nomē toti mūdo debebat eſſe notū: ⁊ ꝙ oēs gentes debebāt ip̄m venerari ⁊ inuocare. Eſai. lxiiij. Vtinā dirūperes celos ⁊ deſcēderes ⁊ notū fieret nomē tuū. Itē pſalmo. xcv. Cantate dn̄o ⁊ bn̄dicite nomini eiꝰ annūciate inter gētes gloriā eius. Et ſic aſſerunt oēs Iudei ⁊ moderni ꝙ ſolꝰ rex Meſſias debet hoc nomē dn̄i quatuor literarū mūdo declarare. ⁊ ꝙ ſoli illi q̄ erūt in ſeculo Meſſie ſciēt proprietates ⁊ virtutes huius noīs. Et ideo excōmunicant ⁊ anathematizāt oēs preſumentes declarare proprietates ⁊ ſecreta huius noīs: cū hoc pertineat ad ſolū Meſſiā. Et ideo ponit̄ prima cōcluſio/ꝙ Chriſtꝰ ſaluator noſter habuit illud nomē quatuor literaꝝ tāꝙ nomē ꝓpriū. Qđ ꝓbat̄. Nā iſte litere iot. he. vau. he. ꝑpoſite in illo noīe ſi recte cōbinātur cū ſuis ꝑūctis appoſitio reddūt ⁊ ſonāt hoc nomē iohoſſua. qđ grece declinat̄. ieſos. ⁊ latine Ieſus: ꝙ interpretatur ſaluator/ſiue ſalutare/ſiue ſaluatio. Et ideo vbicunqꝫ reperit̄ ioſua/ſiue iohoſſua/oēs interꝑtes traduxerunt/ſaluator/ſiue ſalutare/ſiue Ieſus/ qđ idem eſt: vt patet in trāſlatione Hierony. Ex quo patet/ꝙ Ieſus/eſt realiter nomē quatuor literarū ſcd̄m proprium ſonū.

De nomine Ieſu.

Scd̄a concluſio/ꝙ Ieſus non noīaliter tantū/ſed realiter eſt ip̄m nomē dei ſicut ꝓphete ꝑdixerūt/ꝓbat̄. Primo ꝙ ī Ieſu Chriſto realiter ſunt illa ſupradicta quatuor myſteria ꝑſonalia. Nā in eo eſt verbū cū humanitate ꝑſonaliter iuncta. ⁊ in eo eſt ꝑſona pr̄is. licet nō incarnata: cū ſit eiuſdē ſubſtātie. ⁊ ꝑ eūdē modū eſt ꝑſona ſp̄us ſctī: qꝛ pater eſt in v̄bo ⁊ ſp̄ū ſcrō/⁊ ecōuerſo. Et Chriſtus cōtinet illa quatuor ꝑſonalia myſteria. Et ꝑ eandē rationē alia quatuor myſteria eſſentialia. imo ipſe Chriſtus eſt realiter oīpotētia/⁊ ſapientia/⁊ miā/⁊ iuſtitia/ergo ſequitur ꝙ Ieſus realiter eſt nomē dei tetragrāmaton. Scd̄o hoc idē ꝓbat̄ ratiōe. Nā ſcd̄m Ariſto. vij. Meta. inter diffinitionē quā greci vocāt verbum/⁊ nomē intereſt. Nā diffinitio ſiue verbū explicat totā ſubſtātiaʒ ⁊ eſſentiā rei diffinite. ⁊ ideo datur ꝑ eſſentialia. Sʒ nomē notificat rē per ſuos effectus. Et ideo veſtimentū dicitur a veſtiēdo/⁊ lucerna a lucendo ⁊c. Ideo dicit Augu. ꝙ verbū diuinū qui eſt filius explicat totā ſubſtantiā ⁊ eſſentiā diuinā ab eterno. Sed vt deus pater poſſet nobis loqui ⁊ notificare ſua ſecreta/induit verbū ſuū carne. Et ſic verbum dei eternū factum eſt nomē: per qđ nomē/⁊ ꝑ quē Chriſtū deꝰ pater locutus eſt nobis diebꝰ iſtis: ⁊ notificauit ſua ſecreta. Et ſic eſt dicēdū/ꝙ Ieſus Chriſtꝰ vt incarnatus: eſt verū nomē dei realiter.

Xp̄s mūdo q̄tuor myſteria notificauit.

¶ Tertia ꝯcluſio/ꝙ ſolꝰ Ieſus notificauit toti mūdo ſupradicta q̄tuor myſteria tā ꝑſonalia ꝙ eſſentialia. Probat̄ ꝑmū. Nā ſolꝰ ipſe notificauit nobis myſteriū trinitatis: cū dicit. cū venerit paracletꝰ quē mittet pater ī noīe meo ⁊c. ¶ Itē notificauit.

nobis humanitatem verbo iunctam/cū dixit. Pa
ter maior me eſt/⁊ notificauit vnitatē eſſentialē
cū dixit pater ⁊ ego vnū ſumus. ¶ Scḋo notifica
uit toti mundo illa quatuor myſteria eſſentialia.
primo diuinam omnipotētiam in ſua natiuitate
⁊ vita ſua per miraculorum operationē mortuos
ſuſcitando ⁊c. Item notificauit ſuā ſapientiā in
legis donatiōe ⁊ eccleſie cōſtructione/⁊ fundatio
ne/⁊ ſpūs ſancti miſſione. Item notificauit ſuam
mīam in ſua paſſiōe: per quā facta fuit copioſa re
dēptio/totum ꝓprium ſanguinem largiendo. Itē
quarto notificauit ſummā iuſtitiā ⁊ iudiciariā po
teſtatē in die aſcenſionis: quando ſedit a dextris
dei. quā quidē iuſtitiā magis notificabit in finali
iudicio: quādo veniet cū poteſtate magna ⁊ maie
ſtate ⁊c. Ex quibꝰ patet ꝙ ſolꝰ Jeſus ſaluator no
ſter fuit ille ꝗ notificauit oīa myſteria/⁊ ſecreta/⁊
virtutes huiꝰ noīs dei quatuor literarū. qḋ quidē
nomē magno ope ⁊ affectu deſiderarūt ſcire ⁊ in
telligere oēs patriarche ⁊ ꝓphete ve. te. Imo di
cūt oēs doctores hebreorū ꝙ totū deſiderium pa
triarcharū ⁊ ꝓphetarū fuit ſcire ⁊ intelligere virtu
tes ⁊ ꝓprietates illius noīs qḋ ſolus meſſias de
bet mundo notificare. ¶ Ex quibꝰ etiā ptꝫ ꝙ ſolꝰ
Jeſus Chriſtꝰ eſt verꝰ Meſſias in lege ꝓmiſſus/
eo ꝙ ſupradicta mirabilia mūdo notificauit. Itē
ſequit̃ ꝙ hoc nomē Jeſus/eſt illud nomē dei: qḋ
per illas quatuor literas importat̃ ⁊ ſignificatur.
Primo qr in hoc noīe Jeſu ille quatuor litere cō
tinētur ⁊ ipm vocaliter ſonāt/vt dictū eſt. Scḋo
qr in virtute huiꝰ noīs Jeſus facta ſunt ſupradi
cta quatuor mirabilia ī vniuerſa terra/vt patebit
per ſingula. ¶ Hoc aūt preuidēs Dauid in ſpiritu
dicit. O dn̄e Jeſu Chriſte qui es dn̄s noſter/ꝗ id
eſt ꝗ tū/eſt/⁊ erit admirabile nomē tuū in vniuer
ſa terra. quaſi dicat ꝙ hoc nomē dei quatuor lite
ris ſcriptū qḋ nos adonai proferimꝰ/cuiꝰ vocē et
myſteria ⁊ ꝓprietates ignoramus: ſꝫ ſcire deſide
ramus: qḋ quidē nomē adonai in ſola iudea ⁊ ter
ra promiſſiōis nunc inuocatur ⁊ nominat̃. Iſtud
inquā nomē in tuo aduētu erit admirabile in vni
uerſa terra/eo qr tunc manifeſtabitur eius ꝓpria
vox ⁊ ſonus qḋ eſt Jeſus in cuius virtute et ſono
fiēt ⁊ manifeſtabunt̃ oīa ſupradicta quatuor my
ſteria: tā ꝑſonalia ꝗ eſſentialia/in vniuerſa terra:
qr a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum inuocabitur/⁊ ve
nerabit̃ nomē tuum qḋ Jeſus.

Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper celos.

xxxv. di. ca. ab exordio. ¶ Quia dictū eſt ſuperius ꝙ hoc nomē dei Jeſus
debebat eſſe admirabile ī vniuerſa terra/eo qḋ in
eius aduentu ⁊ virtute debebāt mundo manifeſta
ri illa quatuor dei myſteria. ſ. ſumma dei omnipo
tentia/⁊ ſapientia/⁊ mīa/⁊ iuſtitia: Ideo in hac ſe
cunda parte hoc oſtēdit per ſingula. Nam primo
Jeſus magnificat̃. ꝓbat ꝙ Jeſus notificauit toti mūdo dei omnipo
tentiā. ⁊ hoc ī miraculorū opatione. Scḋo oſtēdit
dei ſapiētiā in legis datione ⁊ eccleſie cōſtructio
ne. Tertio qualiter oſtēdit ſummā dei mīam in
morte ⁊ paſſiōe. Quarto ſummā dei iuſtitiā ſiue
iuriſdictionē/⁊ hoc in ſua reſurrectiōe/⁊ aſcēſiōe.
Scḋa ibi. qm̄ videbo celos. Tertia ibi. Quid eſt
P hō. Quarta ibi. Glīa ⁊ honore. ¶ Quātū ad ꝓmū
eſt aduertendū/qḋ in duobus fuit mūdo notifica
ta omnipotentia/⁊ magnificentia huiꝰ noīs Je
ſus: primo miraculorū operatiōe/qr oīa elemēta
⁊ oēs celi obedierūt Chriſto in noīe ſuo. Scḋo qr
duodecim hoīes ruſtici ⁊ plebei cōuicerūt primo
populū iudaicū inimicū Chriſti: ⁊ cōuicerūt etiā
populum gentilē ⁊ vltimo deſtruxerūt diabolum
vltorem ⁊ executorem diuine iuſtitie. Et totū hoc
fecerūt apoſtoli ⁊ diſcipuli ꝑ ſuam predicationē/
⁊ in virtute huiꝰ noīs Jeſus/in quibus myſteriis
fuit notificata omnipotētia/⁊ magnificentia dei ⁊
eius noīs Jeſus. Dicit ergo Dauid/o dn̄e deꝰ no
ſter bene admirabile eſt nomē tuū Jeſus in vni
uerſa terra. qm̄ in hoc noīe oīpotētia ⁊ magnificē
tia tua eleuata eſt ſuper oīa elementa/ī miraculo
rū operatione: quia mare ⁊ venti obedierūt nomi
ni tuo. qm̄ Jeſus precepit ⁊ imperauit vētis ⁊ ma
ri: ⁊ liberauit Petrū ⁊ filios Zebedei ⁊c. Itē quā
do ſuſcitauit lazarum ⁊ ceteros de morte ad vitā.
Item quādo ſanauit cecum natū ⁊ ceteros egro
tos. Item quando imperauit demonibꝰ ⁊ eiecit
eos de corporibus obſeſſis. Item imperauit toti
elemēto terre quādo tremuit in ſua morte ⁊ reſur
rectione. Item imperauit inferno qn̄ in ipſum de
ſcendit ⁊ ſathanā alligauit/⁊ purgatorium/⁊ lim
bum expoliauit/⁊ portas eius ereas cōfregit ⁊c.
Item magnificētia ⁊ oīpotētia ipſius Jeſu nō ſo
lū eſt eleuata ſuper elemēta ⁊ ſuper infernum: ſed
etiam ſuper celos. Nā in ſua natiuitate nō ſolum
oīa terreſtria: ſed etiā celeſtia dederūt ſignū ſue
magnificētie. Nam ilico facta eſt multitudo cele
ſtis exercitꝰ clamantiū ⁊ dicētiū: gloria in excelſis
deo ⁊c. ⁊ angelus annunciauit gaudiū magnū pa
ſtoribus ⁊c. Luce. ij. Itē noua ſtella apparuit in ce
lo que magos ad Chriſtū adorandū perduxit. Itē
in Chriſti paſſione ſol fuit obſcuratus ⁊ luna. Itē
in die aſcēſionis celos penetrauit. Et ſic celi ⁊ an
gelorū agmina obedierunt ei. Ex quo patet ꝙ ele
uata fuit Chriſti magnificentia non ſolum ſuper
infernum ⁊ omnia elementa: ſed etiam ſup celos/
⁊ angelos. Et ſic fuit magnificatum hoc nomen
Jeſus ſuper omnes celos.

Ex ore infantium et lactentiū perfeciſti laudem propter inimicos tuos: vt deſtruas inimicum et vltorem.

¶ Ad cuius maiorem euidentiam/eſt aduerten
dum ꝙ hoc nomē dei Jeſus/Primo fuit mirabi
le ⁊ magnificatum per ipſummet Jeſum in mira
culorum operatiōe: ⁊ hoc in ſola terra promiſſio
nis. Scḋo fuit magnificatū ī celo. Primo in Chri
ſti natiuitate per cātū angelorum. Scḋo in celo ꝑ
ſtelle ductū ⁊ apparationē. Tertio in ſummo ce
lo per aſcenſionem: quando angeli ipſum in dn̄o
recipientes clamabāt dicentes. Quis eſt iſte qui
venit de edom tinctis veſtibꝰ de boſra? hic formo
ſus ī ſtola ſua ⁊c. Eſa. lxiij. Et ſic nomē Jeſus fuit
magnificatum ſuper celos per angelos vt dictum
eſt. Tertio vero hoc nomen Jeſus fuit magnifica
tum ex ore infantium ⁊ lactentium. ſ. per apoſto
los ⁊ ſimplices in vniuerſa terra: qn̄ in noīe Jeſu
cōuicerunt inimicum populum iudaicū ⁊ gētilē: ⁊
corruerūt noīa idolorum. Et ſic deſtruxerūt nō ſo
lū inimicū: ſed etiā diabolū vltorē ⁊ executorem
diuine vindicte. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notā Q
dum ſm̄ Augu. xxij. de ciuitate dei/ꝙ tria non ſo

Nota tria ī poſſibilia apud phos. lum mirabilia: ſed etiā īmpoſſibilia reputabātur
apud philoſophos ante Chriſti aduentū. Primū
erat ꝙ deus poſſet fieri homo. Scḋꝫ ꝙ hoc poſſet
mūdꝰ credere/maxime philoſophi. Tertio ꝙ hoc
myſteriū poſſent credere philoſophi ex doctrina
⁊ ꝑſuaſione piſcatorū ⁊ plebeiorū. ¶ Ex hoc ergo
arguit Aug. myſterium incarnatiōis eſſe verum.
Nā nos videmus ꝙ nō ſolū mundus: ſꝫ maiores
philoſophi puta Dionyſiꝰ ariopagita ⁊ ceteri hoc
crediderūt: ⁊ hodie pro maiori parte omnes cre
dunt. ⁊ omnes iſti crediderunt ad predicationem
⁊ perſuaſionem apoſtolorum qui fuerunt ruſtici
⁊ piſcatores. ergo ſequitur ꝙ poſtꝗ iſta duo que
reputabātur magis impoſſibilia ſunt vera/vt pa
tet intuenti: Sequit̃ ergo ꝙ primū eſt verū/ſcꝫ ꝙ
deus factus eſt homo. Hoc ergo preuidēs Dauid
ī ſpiritu dicit/O dn̄e multū admirabile eſt nomē
tuū in vniuerſa terra: qm̄ ex ore infantiū ⁊ lacten
Apl̄i vocantur infantes R tium/ꝗ fuerūt apl̄i/perfeciſti laudē. i. cōfirmaſti ⁊
auctorizaſti nomen tuū ⁊ laudē in vniuerſa terra
qn̄ miſiſti eos ad ꝑdicandū euangeliū omni crea
ture. ¶ Et appellat apl̄os īfantes inquātū fuerūt
primitie/⁊ infantia ⁊ exordiū eccleſie. Et etiā vo
cat eos infantes/qr ipſe docuit eos loqui. Nā in
principio neſciebāt niſi linguā mundanā ⁊ groſ
ſam: ⁊ ideo quando loquebat̃ eis celeſtia: non po
terāt intelligere: nec capere/vt ptꝫ Jo. vj. qn̄ dixe
rūt: durus hic ſermo ⁊ quis pōt eū audire? Ideo
reſpondit Jeſus. verba que ego loquor ſpūs ⁊ vi
ta ſunt ⁊c. Et ita dicit. Vos adhuc ſine intellectu
eſtis. Sed veniet ſpiritus veritatis ⁊ docebit vos
oēm veritatē. Itē: non eīm vos eſtis ꝗ loquimini:
ſed ſpiritꝰ patris veſtri. ⁊c. Ex quo patet/ꝙ Chri
ſtus docuit eos loqui in die penteco. qn̄ miſit eis
ſpiritū ſanctū ⁊ dedit dona gratiarū. ⁊ ideo vocat
eos infantes. Itē vocat eos lactentes/qr Chriſtꝰ
lactauit eos lacte ſue ſapiētie/⁊ predicationis: cū
ante eſſent idiote ⁊ ignari. Jō ait Petrꝰ loquens
de hoc lacte Chriſti. prime Petri. ij. Quaſi mo
do geniti infantes lac ꝯcupiſcite. Et ſic frequēter
apl̄i ⁊ diſcipuli Chriſti appellātur pueri vt patet
Eſa. viij. Ego ⁊ pueri mei ⁊c. Item Chriſtus vocat
eos pueros. Joan. vltimo di. Pueri habetis pul
mentū. ⁊c. Ex quo patet ꝙ grāde miraculū fuit in
vniuerſa terra/ꝙ apoſtoli infantes ⁊ lactentes et
ſimplices in puritate ⁊ ſanctitate magnificarent ⁊
dilatarēt nomē Chriſti ꝑ totū orbē: ⁊ ſubiicerent
Chriſto principes ⁊ reges ⁊ imperatores ⁊ philo
ſophos. Unde dicit Auguſt. ꝙ nō ꝑ philoſophum
piſcatorē: ſed ꝑ piſcatorē lucratus eſt philoſophū
⁊ imperatorē. Et ſic tāto fuit maius mirabile no
men Chriſti/quāto ꝑ ſimpliciores hoīes magnifi
catū eſt. Itē hoc idē impletū fuit ad literā in die
ramis palmarū: quādo non ſolū apoſtoli/ſed etiā
pueri hebreorū clamabāt oſanna filio Dauid be
nedictus qui venit in noīe dn̄i. Unde cū phariſſei
dicerēt Chriſto: increpa diſcipulos. ⁊c. Reſpōdit
Chriſtus allegans hāc ſcripturā dicens. Nūquid
legiſtis: qr ex ore infantiū ⁊ lactentiū ꝑfeciſti lau
dē? Unde hic Chriſtus nō ſolū pueros hebreorū
vocat ⁊ appellat infantes ⁊ lactētes: ſed etiā apo
ſtolos ⁊ ceteros diſcipulos. Nam ſicut infans ⁊ la
ctens neſcit de ſe loqui: niſi ſicut mater docet ⁊ fa
cit ipſum loqui: Ita illi apoſtoli ⁊ pueri nō a ſe lo
quebant̃: ſed ꝑ ſpiritū ſanctū qui in eis loqueba
tur/⁊ immittebat in eis lac diuine ſapientie: ⁊ im
pellebat eos ad loquendū ⁊ dicēdū/Benedictus
qui venit ⁊c. Unde illemet ſpiritus ſanctus ꝗ po
ſuit lac propheticū in ore Dauid. vt in hoc pō dice
ret ex ore infantiū ⁊ lactētiū ⁊c. ⁊ pō. cxvij. O dn̄e
saluū me fac: O dn̄e bene proſperare bn̄dictus ⁊c.
ille ſpiritus ſanctus mouit linguas illorum pue
rorum ⁊ apoſtolorum in die ramis palmarum/vt
cantarēt benedictus qui venit ⁊c. ⁊ implerēt hāc
prophetiā. ¶ Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu
dicit hic: Ex ore infantiū ⁊ lactētiū ꝑfeciſti laudē.
Et ibi. o dn̄e ſaluū me fac: benedictꝰ qui venit ⁊c.
¶ Sꝫ ſubdit hic ꝓpter inimicos tuos. Nā dauid
preuidit in ſpiritu: ꝙ laus apoſtolorum ⁊ puerorū
fuit ad maiorem cōfuſionē ⁊ dānationē ⁊ inexcu
ſationē ſcribarū ⁊ phariſſeorū. Nā apoſtoli ignari
legis ⁊ ꝓphetarū/⁊ illi pueri ignari literarum co
gnouerunt ⁊ confitebantur Chriſtum eſſe verum
Meſſiam in lege ꝓmiſſum: ⁊ recipiebāt ipſum cā
tando ꝓphetiam de Meſſia in ſcriptura. ſ. oſan
na. i. ſaluos nos fac. ⁊ benedictꝰ qui venit ⁊c. pſal
mo. cxvij. ⁊ ipſi phariſſei in lege periti negabant
Chriſtum liuore inuidie ꝑcuſſi ⁊ occecati. Nā per
hoc poterant cognoſcere Chriſtū fore Meſſiam: ⁊
apoſtolos ⁊ pueros/nō loqui a ſe ſed a ſpiritu ſan
cto. Et qr confeſſio iſtorum puerorū ⁊ apoſtolorū
fuit ad condēnationē Judeorū: ideo ait ꝓpheta et
ſubdit propter inimicos. i. ad cōfuſionē inimico
rum tuorum iudeorū perfeciſti laudē ex ore infan
tium ⁊c. Ut deſtruas inimicū. Sed qr ex tali obſti
natione ⁊ peccato ille populus perpetrauit homi
cidium ⁊ mortē Chriſti/ꝓpter qḋ peccatū fuit ci
uitas ⁊ regnum deſtructū ⁊ ſacerdotiū ablatum:
ideo ſequitur: Ut deſtruas inimicū. ſ. populum iu
deorum in peccato obſtinatorum. Item ſequitur ⁊ S
vltorē. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiā eſt notandū ꝙ dia Diabolus eſt
bolus fuit ⁊ eſt vltor dei ⁊ executor diuine vīdicte. vltor
Nā poſtꝗ Adā peccauit cōtra deum/quaſi venum dei: et
dedit ſeipſū ⁊ oēs poſteros in poſſeſſionē diaboli. executor
eſt verum ꝙ diabolꝰ nō poſſidebat genus huma eiꝰ
num tanꝗ verus dn̄s: ſed tanꝗ vltor diuine iniu iuſti
rie ⁊ executor diuine ſententie. Et ſic cruciat ma tie.
los in inferno ⁊ cruciabat oēs tēporaliter bonos
⁊ eternaliter malos. Et ſic cruciat hodie deꝰ ma
los chriſtianos per infideles tēporaliter. Ex quo
patet/ꝙ diabolus vere dicit̃ vltor diuine iniurie/
quia executor eſt diuine ſententie. Et ſic poſſide
bat totum populum per idololatriam. Et totū ge
nus humanum per peccatum. Sed apoſtoli infan
tes/⁊ lactentes perficientes laudes Chriſti ⁊ ma
gnificantes nomen eius per totum orbem deſtru
xerunt vltorem/ſcilicet diabolū deſtruendo idolo
latriā ⁊ peccatū per predicationē ⁊ baptiſmū. Et
ſic ergo Chriſtus deſtruxit inimicū populū iudeo
rum per romanos: ⁊ deſtruxit diabolum vltorē di
uine iniurie per predicationē apoſtolorū. Dicit er
go Dauid. O dn̄e Jeſu admirabile eſt nomē tuū
in vniuerſa terra. Qm̄ ex ore infantium ⁊ lacten
tium ſcilicet apoſtolorum ⁊ doctorum perfeciſti ⁊
auctorizaſti ⁊ dilataſti laudē nominis tui ꝓpter
inimicos: iḋ eſt ad confuſionem ⁊ deſtructionem
eorum. Et explicat dicens/vt deſtruas inimicum
populum iudeorum/⁊ diabolum vltorem.

Quoniam videbo celos tuos: opera di

lxvj. di ſtin. c. naſci. ⁊. vj. q. j. ſi om nia. **gitorum tuorum: lunam et ſtellas que tu fundaſti.**

¶ In hac ſecūda parte oſtēdit qualiter nomē Je
ſus fuit ad oſtenſionē ſumme ſapientie quā notifi
cauit in legis datiōe ⁊ eccleſie fundatiōe ⁊ cōſtru
T ctione. ¶ Ad cuius intelligentiaȝ eſt notandū/ ꝙ
ſicut deus pater creauit mundū per verbuȝ tanꝙ
Qūo chriſt⁹ fuit eccleſie principium. per principiū formale: ita pariter creauit ⁊ cōſtru
xit totā eccleſiā ſuā ꝑ idē verbū incarnatū ꝑ prin
cipiū formale. Et ſic totus Chriſt⁹ deus ⁊ homo
caput eccl'ie/ mediator dei/ ⁊ hoīm cōparatus ad
patrē dicitur cōſtruxiſſe eccleſiā/ tanꝙ principiuȝ
formale. Et ſic pater tanꝙ principiū primū dicit
ꝯditor ⁊ redēptor eccleſie per filiū ſuū incarnatū
tanꝙ ꝑ principiū formale/ ⁊ ideale ſiue exēplare.
Et ſic fili⁹ appellat patrē redēptorē frequēter in
ſacra ſcriptura/ vt pſal. xxx. Redemiſti me dn̄e de⁹
veritatis ⁊c. Sed Chriſt⁹ deus ⁊ homo frequēti⁹
appellatur redemptor in ſacra ſcriptura: qꝛ tanꝙ
principiū formale. Sed rurſus qꝛ in Chriſto ſunt
due nature. ſ. vbū ⁊ humanitas: Ideo licet ad ope
ra redēptionis ⁊ eccl'ie cōſtructiōis tota illa ꝑſo
na cōcurrat tanꝙ vnū principiū indiſtinctū: tn̄ ſi
cōparet humanitas paſſa ad verbū/ non eodē mo
do cōcurrit. Nā verbū cōcurrit tanꝙ principium
principale ⁊ virtuale ⁊ hūanitas tanꝙ principiū
inſtrumētale cōiunctū, ſine quo nō facta eſt redē
ptio/ nec eccleſie cōſtructio. Et ſic dicit Damaſce
nus/ ꝙ illa humanitas fuit ſemꝑ īmediatū ⁊ con
iunctum inſtrumentum non ſolū in paſſione: ſed
etiam in multorū miraculoꝝ operatione ⁊ in le
gis datiōe: qꝛ deus pater: immo tota trinitas loqba
tur ꝑ humanitatē filij. Unde ad vocē filij ſuſcita
bant mortui ⁊ mitigabat mare/ ⁊ obediebāt vēti/
⁊ inſtruebant apoſtoli/ ⁊ ad flatū eius receperunt
poteſtatē dimittēdi peccata ⁊c. Et ſic patet/ ꝙ hu
manitas fuit inſtrumentū cōiunctū/ ⁊ immediatū
diuinitatis in fundatiōe ⁊ cōſtructiōe eccl'ie. Sed
totus Chriſtus deus ⁊ homo dicit vnū principiū
actiuū ⁊ formale reſpectu totius operis eccl'ie. Et
ſic Jeſus Chriſt⁹ dr̄ eccl'iam ꝯſtruxiſſe ⁊ formaſſe.
Et ſic cōcedit ꝙ illud verbū dei fili⁹ qui in princi
pio creauit celū ⁊ terrā. ſ. celū ⁊ terrā ⁊ lunā/ ⁊ ſtel
las materiales: illud idē verbū incarnatū poſtea
creauit eccleſiā ⁊ celos ⁊ ſtellas ſpirituales et oīa
ornamēta eccl'ie. ¶ Ad cuius euidentiam eſt vlte
V rius notandū/ ꝙ tota eccleſia dicit vnus mūdus
Eccl'ia dr̄ vn⁹ mūd⁹. myſticus ⁊ ſpiritualis ⁊ cōſtructus ad inſtar hui⁹
mūdi materialis: cui⁹ celi ſunt apl'i/ ⁊ ſtelle ſunt
doctores ⁊ prelati. Et luna eſt totus populus ſim
plicium. Sol aūt huius mūdi eſt ipſe Chriſtus a
quo ſumūt lumē ⁊ influētiā oēs apoſtoli ⁊ docto
res ⁊ populus. Et ſic Chriſtus ſe habet in hoc ſpi
rituali mundo velut ſol qui oīa illuminat ⁊ vege
tat ⁊ creat ⁊ nutrit: ⁊ habetur vt fabricator huius
mundi ſpiritualis. Elementa huius mūdi ſunt ec
cleſiaſtica ſacramenta ⁊c. Hunc ergo mundū ſpi
ritualē dicit Dauid/ ꝙ Chriſtus fabricauit in vir
tute ſui noīs. Et ideo ꝓpheta nō facit mētionem
de ſole ī hac recreatiōe: qꝛ ipſe Jeſus ēſt ſol hui⁹
eccleſie: ideo nō creauit ſeipſum. ſed fundauit ce
los. i. apoſtolos ⁊ ſtellas. i. doctores: ⁊ lunā. i. totū
populū fideliū. Hoc ergo preuidens Dauid ⁊ cōtē
plans in ſpiritu dicit/ O domine Jeſu ꝙ admira
bile erit nomē tuū in vniuerſa terra. Nā in tuo ad
uentu oſtendes ⁊ notificabis tuā ſummā ſapiētiā
in toto mundo in legis datione ⁊ eccl'ie ꝯſtructio
ne. Nā ſicut tūc video iſtos celos ⁊ lunā/ ⁊ ſtellas
⁊ cetera opa hui⁹ materialis mundi: que in princi
pio tu fundaſti: Ita pariter tunc in aduētu tuo vi
debo celos ſpirituales/ ſcilicet apoſtolos/ ⁊ lunaȝ
ſcilicet totum populū fideliū/ ⁊ ſtellas. ſ. doctores
⁊ homines ſanctos ⁊ perfectos/ ⁊ opera manuū et
digitorum que tu fundaſti in fabricatiōe hui⁹ mū
di myſtici ⁊ ſpiritualis que eſt eccleſia tua/ q̄ qui
dem opera manuum ⁊ digitorum tuorum ſunt ec
cleſiaſtica ſacramenta. ¶ Ad cuius intellectū eſt
notandū/ ꝙ Chriſt⁹ fabricauit iſtos celos. i. apo
ſtolos inſtruendo eos ante paſſionē ⁊ poſt reſur
rectionē quando aperuit eis ſenſum/ vt intellige
rent ſcripturas. Et in die penteco. qn̄ miſit eis ſpi
ritum ſanctū/ vbi receperūt oīa dona gratiarū/ et
ſic facti ſunt celi ⁊ ſtelle huius mūdi ſpiritualis.
Lunam autē. ſ. totū populū fideliū regenerauit et
fabricauit ꝑ baptiſmū ⁊ cetera ſacramēta. Opera
digitorū ſuorū. ſ. eccleſiaſtica ſacramēta fundauit
primo in ſuo baptiſmo: vbi cōtulit aquis virtutē
regeneratiuā ꝑ ſuum cōtactū ⁊c. Scd̄o in ſua paſ
ſione/ quādo ex ei⁹ latere exiuit ſanguis ⁊ aqua in
remiſſionem peccatorū/ vnde oīa iſta ſacramenta
traxerunt ⁊ receperunt virtutem.

Quid eſt homo ꝙ memor es eius: aut filius hominis quoniam viſitas eum?

¶ In hac tertia parte Dauid admiratur miſericor — xj. q. iij. c. ad miſam. c. filij. j. c. con dign. or.
diam ⁊ charitatem dei patris ⁊ humilitatē filij in
myſterio noſtre redemptiōis. Unde eſt aduerten
dū ⁊ notandū ſm̄ Aug. ⁊ Greg. qd̄ in hoc deus pa
ter oſtēdit maxime ſuā charitatē ⁊ miāȝ circa ho
minem: qꝛ vt ipſum redimeret: filiū ſuū tradidit.
Et in hoc oſtenſa eſt ſimul miā/ ⁊ obediētia filij: qꝛ
vt patri obediret/ ⁊ homini miſereret ⁊ miſeriam
hominis ſubleuaret/ ſeipſum ſpōte obtulit morti — Charitas patris oſtenditur erga hominē magis ꝙ erga angelū.
⁊ paſſioni/ ⁊ quod maximū eſt/ cum eſſet de⁹ fact⁹
eſt homo/ vt hominē redimeret. Unde Chriſt⁹ cū
eſſet de⁹ oblitus eſt ſue dignitatis ⁊ deitatis vt eſ
ſet memor noſtre fragilis ⁊ miſerie humanitatis.
In hoc ergo oſtendit tam pater ꝙ fili⁹ ſuam ineſ
fabilē miſericordiā ⁊ charitatē: qꝛ memor fuit ho
minis lapſi: qui eſt tā parue dignitatis, ⁊ infimus
inter creaturas intellectiuas: ⁊ ingratus/ ⁊ rebel
lis cōtra deum. Nā cōmuniter res digniores ⁊ ſu
periores obliuiſcuntur ⁊ contēnūt inferiores. Sȝ
deus nō oblitus: imo memor hominis factus eſt
filius hominis: carnem aſſumendo vt hominem
redimeret ⁊ liberaret. et hoc vult dicere hic Da
uid. Nam ꝓuidit in ſpū qualiter deus/ licet ꝑ ma
gna tēpora permiſit hominem affligi in poteſtate
diaboli: tamē non totaliter debebat ipſum obliui
ſci. imo memor miſerie et fragilitatis eius debe
bat incarnari: ⁊ pro hoīe pati ⁊ ipm̄ liberare. ¶ Ex — X
quo patet ꝙ maiorem charitatē et miām oſtendit
homini ꝙ angelo. Nam hominē aſſumpſit ⁊ rede
mit/ ⁊ nō angelū. Et ideo valde admiratur Dauid
dicēs. O domine quid eſt homo: ⁊ quam dignita
tem habet in ſe/ ꝙ ſic es memor eius carnem aſ
ſumēdo/ cū ſit infime nature ⁊ miſere ⁊ indigne: ⁊
nō aſſūpſiſti: nec redemiſti angelū cū ſit nobilio
ris nature? q̄ſi dicat: hoc eſt admirabile ⁊ icōphē
ſibile excedēs humanā intelligētiam ⁊ facultatē/
qꝛ memor eſt hoīs ⁊ oblit⁹ eſt angeli. Aut quid
eſt ſupple filius hominis Chriſtus: qui eſt verus
deus: qm̄ viſitas eum per mortē ⁊ paſſionē ꝓpter
hominē: vt per ipſum hoīem redimas ⁊ liberes?
quaſi dicat: quid meruit homo vt ꝑ ipſo Chriſtū
affligas. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandū/ ꝙ
Adam idē eſt ꝙ hō. Adā in chaldeo ⁊ hebreo idē eſt qd̄ terra rubra.
Et ſic vbicūqȝ in ſcriptura ī chaldeo ⁊ hebreo ſcri
bitur Adā: in latino habet homo: qd̄ idē eſt. Naȝ
homo dicitur ab humo qd̄ eſt terra/ eo ꝙ Adā ſiue
homo fuit format⁹ ex terra. Et iō pro maiori par
te vbi in ſcriptura ponit homo intelligit Adā cū
tota ſua poſteritate: ⁊ qn̄ in ſcriptura ponit filius
hominū vel filij hominū: intelligunt filij Adaȝ: ⁊
ita reperit apud hebreos. Nā adā nunꝙ dicit fili⁹
hominis nec fili⁹ hominū: qꝛ non fuit genitus ab
hoīe: ſed a deo formatus ideo dicit filius dei per
Y creationem ⁊ non per generationē. ¶ Sed omes
deſcendētes ab Adā dicunt filij Adā: ſiue filij ho
minū: eo ꝙ ſunt geniti ex hoīe maſculo ⁊ ex hoīe
femina. Sed qꝛ Chriſt⁹ licet ſcd̄m carnē deſcēdat
ab Adā: tn̄ nō per naturalē generationē/ qꝛ nō ex
maſculo ⁊ femina ſimul ſicut ceteri: ſed ex ſola ma
ria virgine opere ſpūs ſancti/ ideo Chriſtus non
pōt dici filius hoīm: ſed filius hoīs: qꝛ eſt fili⁹ ma
rie: que eſt homo femina: qꝛ hoc nomen homo eſt
cōis generis ad maſculum ⁊ feminā ſiue ad viruȝ
Quare xp̄s non dr̄ filius hoīm. ⁊ mulierē. Et ideo Chriſtus ꝓpter duo dicit fili⁹
hoīs: in ſcriptura. Primo qꝛ eſt filius ipſi⁹ Adā
ſm̄ carnem nō deſcendens ꝑ generationē natura
lem ex viro ⁊ muliere. Scd̄o qꝛ eſt filius ſoli⁹ vir
ginis. Et ſic ſortit hoc ſpeciale nomē. Et ideo vbi
cūqȝ in ſcriptura ponitur homo/ intelligitur Adā
cū tota ſua poſteritate/ ⁊ vbi ponitur filij hoīm/
intelliguntur ſolū deſcendentes ab Adā per natu
ralē generationē ex viro ⁊ femina. Et per filiū ho
minis intelligitur ſemꝑ Chriſtus deus ⁊ homo ſi
ue in quātū homo. Dauid ergo preuidēs qualiter
deus pater miſert⁹ ⁊ memor ipſius hominis ſcȝ
ipſius Adam: cū tota poſteritate/ vt ipſum libera
ret/ debebat mittere verbū diuinū filiū ſuū: ⁊ face
re ipſum filiū hoīs carnem ex virgine aſſumendo
vt in ipſa pateret/ ⁊ flagellaretur: ⁊ crucifigeretur
pro homine: quā rem non erat facturus pro ange
lo lapſo: ideo admiratur Dauid dicens. O dn̄e pa
ter: quid eſt homo ſcilicet Adā cum tota ſua poſte
ritate: ⁊ quid tibi meruit ꝙ ita memor es eius: fi
liū tuū ī carnē mittēdo/ aut quid eſt: aut q̄d deme
ruit fili⁹ hoīs/ ſcȝ filius ỽginis: qm̄ ſic viſitas et
affligis eum dura morte ⁊ paſſione ⁊ fame ⁊ ſiti ⁊
ceteris humanis defectib⁹: cū ipſe ſit deus ⁊ īno
cens ſine peccato. Item cū ſit de⁹ maior angelis.

Heb. ij. b. al's a deo: **Minuiſti eū paulomin⁹ ab angelis: gloria ⁊ honore coronaſti eū: ⁊ conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.**

¶ Minuiſti eū paulomin⁹ ab angelis faciēdo ipȝ
filium hoīs ⁊ mortalē ⁊ paſſibilem ꝓ hoīe. In he
Z breo habet. Quid eſt homo qm̄ memor es ei⁹ aut
Dauid de mltis admiratur. filius Adā qm̄ viſitas eū. vnde Chriſt⁹ ſemper ſe
nominat filiū hoīs. i. filium Adam: eo ꝙ ex Adaȝ
accepit carnē vt ipȝ redimeret cū ſua poſteritate.
¶ Hic eſt aduertendum ꝙ Dauid admiratur non
ſolum ꝓpter vnum: ſed ꝓpter multa. Primo quo
modo filius deus cū ſit de⁹ maior illis angelis/
factus eſt homo: ⁊ quomodo eſt poſſibile. Secūdo
quare verbū aſſumpſit hoīem qui eſt infime natu
re: ⁊ non angelū qui eſt nobilioris nature. Tertio
quare fuit memor hoīs ⁊ oblit⁹ ē angeli: qꝛ hoīeȝ
redemit ⁊ nō angelū: cū vterqȝ eſſet peccator ⁊ re
bellis. Quarto quare voluit ſic viſitare. i. affige
re Chriſtū talib⁹ tormētis: ⁊ tali genere paſſiōis:
cū eſſet innocēs. Quinto qꝛ videt ꝙ ꝑ talē incar
nationē eſſet fact⁹ Chriſt⁹ minor angelis ī digni
tate ⁊ ptāte. Iſta quinqȝ admirat Dauid de myſte
rio incarnationis ⁊ paſſiōis Chriſti nō ex defectu
fidei: qꝛ iſta in ſpū ꝓuidebat: Sȝ admirabat ineſ
fabilē dei miām ⁊ charitateȝ quā cōprehēdere nō
poterat. ¶ Unde nota ꝙ tria tangunt ī his trib⁹
particulis. Prīo miā patris qui memor ⁊ myſer
tus hoīs perditi filiū ꝓpriū morti tradidit: cū di
cit. Quid eſt homo ꝙ memor es ei⁹. Scd̄o nota
tur patiētia ⁊ obediētia filij qui paſſus eſt talibus
tormentis viſitari ⁊ affligi vt patri obediret ⁊ ge
nus humanū liberaret: ꝑ hoc ꝙ ſubdit: Aut filius
hoīs: qm̄ viſitas eū. Tertio notat ei⁹ filij humili
tas: qꝛ humiliauit ſeipſum formā ſerui accipiēs:
per hoc ꝙ ſequit: Minuiſti eū paulomin⁹ ab an
gelis. Et ſic tam in patre ꝙ in filio notificata fuit
mūdo: ⁊ ī vniuerſa terra ſumma dei miſericordia
ꝑ myſteriū paſſionis. ¶ Gloria ⁊ honore. Hic Da
uid in hac quarta parte admirat diuinā iuſtitiam
⁊ premiū: qd̄ Chriſtus conſecut⁹ eſt ex meritis ſue — A
paſſiōis: ⁊ tāte obediētie ⁊ humilitatis. ¶ Ad cu — Duo hoīes dicunt principia generis humani.
ius euidentiā eſt primo aduertendū ſicut dictum
eſt ī ꝓlogo tractatu ſcd̄o: ꝙ duo hoīes dicunt ꝑn
cipia generis humani: ſcȝ primus Adā qui eſt ꝑn
cipium omniū bonoꝝ carnaliū ꝑ generationē na
turalē: ⁊ ſecūdus Adā ſcȝ Chriſtus: qui eſt princi
pium oīm bonorū ſpiritualiū ꝑ baptiſmalē rege
nerationē: vnde oīa que primus Adaȝ ꝑdidit per
inobedientiā: recuperauit Chriſtus ꝑ ſuā humili
tatē ⁊ obedientiam implendo voluntatem dei pa
tris. Unde de⁹ cōſtituerat Adā ſuꝑ oīa opa crea
ta: vt preſideret ⁊ dominaret piſcib⁹ maris ⁊ volu
cribus celi/ vt patet Gen̄. ij. Sed ꝓpter peccatum
⁊ inobediētiam fuit eiectus a tali honore ⁊ dn̄io.
Ideo deus pater conſtituit Chriſtum filiū ſuū in
quantū homo: q̄ patri obediēdo recuperauit oīa
que primus Adā perdiderat. Et ſic de⁹ pater ſub
iecit Chriſto oīa ſub pedib⁹ eius. ſ. oues ⁊ boues
⁊ volucres celi ⁊ piſces maris. Et hoc eſt qd̄ mira
tur Dauid in hac parte dicēs. Quid eſt homo ⁊c.
quaſi dicat: quid meruit homo ſcȝ prim⁹ Adam/
ꝙ memor es eius/ cū ſit peccator/ aut quid deme
ruit filius hominis. ſ. Chriſtus qm̄ taliter viſitas
eum per mortē ⁊ paſſionē: cū fuerit innocēs ſine
peccato? ⁊ cur minuiſti ipſum paulominus ab an
gelis cū ſit maior angelis: quia licet ſm̄ deitateȝ
ſit immortalis ⁊ impaſſibilis: tn̄ adhuc ſm̄ huma
nitatem nō merebatur mortem: qꝛ nō ex ope Adā
natus eſt/ nec peccauit in illo nec in ſe. Uerūtamē
licet minueris ipſum ab angelis ipm̄ morti ſubij — B
ciendo: tn̄ poſtea propter realem obedientiā feci — Tria meruit xp̄s ꝑ ſuaȝ paſſionem.
ſti ipm̄ maiorē angelis. Nā oīa ſubieciſti ſub pedi
bus eius ⁊c. ¶ Secūdo eſt vlterius notandum/ ꝙ
tria principaliter meruit Chriſtus ꝓpter ſuā paſ
ſionem ⁊ obedientiā ⁊ humilitatē ad patrē/ ⁊ pro
pter immenſam charitatē erga genus humanū.

Nã primo meruit liberare totaʒ humanã naturã
de poteſtate diaboli: ⁊ hoc offerendo ſuã vitam et
ſanguinẽ pro nobis in preciũ. Scḋo meruit ĩmor
talitatẽ ⁊ reſurrectionẽ ꝓ ſe ⁊ mẽbris ſuis: ⁊ hoc
rõne ſue obediẽtie ⁊ charitatis/ q꞉ ꝓpter nos fuit
viſitat⁹. Tertio meruit vniuerſale dñium ⁊ iudi=
ciariam poteſtateʒ ſup homines ⁊ angelos in ce=
lo ⁊ in terra ⁊ ĩ inferno ⁊ meruit vniuerſaliter do
miniũ ſuper celos ⁊ oĩa elementa ⁊ oẽs creaturas
tam rõnales ꝙ̄ irrationales: ⁊ hoc q꞉ exinaniuit
⁊ minuit ſeipſum paulo min⁹ ab angelis: ⁊ humi
liauit ſe factus obediens patri vſqꝫ ad morteʒ. ad

Mai⁹ meritũ xp̄i ꝙ̄ peccatum ade.

Ephe. ſcḋo. Ex quibus pʒ ꝙ maius fuit meritum
Chriſti: ꝙ̄ pctũ ipſius Adã: q꞉ plura recuperauit
Chriſtus ꝑ ſuã paſſionẽ ⁊ humilitatẽ ꝙ̄ perdidit
Adã ꝑ peccatũ. Nã adam ſolũ perdidit dominiuʒ
⁊ poteſtatẽ quã habebat tantũ ſup creaturas irra
tionales ⁊ aĩalia bruta. Sed Chriſtus adept⁹ eſt
poteſtatẽ ⁊ dominiũ nõ ſolũmodo ſup homines ⁊
aĩalia bruta: ſed etiã ſuper oẽs angelos ⁊ demo=
nes: ⁊ ſuper oẽs celos ⁊ oĩa elementa/ vt ipſe dicit
Matthei vltimo. Data eſt mihi oĩs poteſtas in ce
lo ⁊ in terra ⁊c. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpi
ritu dicit. O dñe pater ꝙ admirabile ẽ nomẽ tuũ
in vniuerſa terra/ quãtum ad iuſtitiã ⁊ equitateʒ.
Nã licet minueris filiũ tuũ Jeſum paulo min⁹ ab
angelis faciẽdo ipſum filiũ hoĩs mortalẽ/ ⁊ paſſi=
bilẽ: ⁊ viſitaueris ⁊ cruciaueris eũ dura morte et
paſſione pro homine liberãdo: tamen ꝓpter meri
ta ſue humilitatis ⁊ mortis tribuiſti ei iuſtuʒ pre
mium. Nam primo Gloria ⁊ honore coronaſti eũ/
q꞉ ipm̃ de morte ad vitam glorioſam ſuſcitaſti: qḋ
ptinet ad gloriã. Scḋo in celũ recepiſti: ⁊ in dexte
ra tua collocaſti ⁊ vniuerſalẽ poteſtatẽ in celo et
in terra/ ⁊ in inferno ei tradidiſti: ⁊ tanꝙ̄ regẽ ho
minũ ⁊ angelorũ coronaſti: qḋ pertinet ad hono=
rem. Unde nõ ſolũ ꝯſtituiſti ipſum ſup creaturas
rationales: ſed etiã cõſtituiſti eum ſup oĩa opera
manuum tuarum. Nam

Hebr. ij. xcvj. di. cuʒ ad verum.

**Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: oues et
boues vniuerſas: inſuper et pecora campi.
Volucres celi et piſces maris: qui peram/
bulant ſemitas maris.**

¶ Omnia creata ſubieciſti ſub pedibus ⁊ poteſta
te eius. ſ. oues ⁊ boues vniuerſas: ⁊ inſuper ſubie=
ciſti ſibi oĩa pecora cãpi/ ⁊ omnes volucres celi/
⁊ omnes piſces maris qui perambulant ⁊ natãt

C

ſemitas maris. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduer
tendum ꝙ omnia iſta animalia ⁊ etiam elementa
fuerunt realiter ⁊ literaliter ſubiecta virtuti no=
minis chriſti ⁊ eius poteſtati: nam mare ⁊ venti
obedierunt ſibi ante ⁊ poſt reſurrectionem ⁊ etiã
piſces obedierunt ſibi: nam in virtute ⁊ precepto
Chriſti apoſtoli laxarunt rete ⁊ ceperunt magnaʒ
multitudinem piſcium/ vt patet Luce. v. ⁊ Joan.
xxj. Sed etiam iſta locutio prophete intelligitur
metaphorice. Nam per oues ⁊ boues non ſolum
intelligit beſtias/ ſed etiam rationales creaturas
per huiuſmodi intellectas. Nam per oues intelli
git populos/ ⁊ ſtatus inferiores hominum: ⁊ per
boues intelligit reges principes ⁊ maiores: ⁊ per
pecora campi intelligit gẽtes barbaras q̄ ad mo
dum pecorũ viuebant/ campos ⁊ nemora pagran=
tes: ſicut ſunt ſcythe ⁊ ethiopes per deſerta fugi=
ter errantes. ⁊ per piſces intelligit habitantes in
inſulis maris: ⁊ per perambulantes ſemitas ma
ris intelligit nauigantes. Itaqꝫ nulla regio: nul=
la habitatio/ nulla hominũ ꝯditio ſecludit a chri
ſti ⁊ eius noĩs poteſtate. Itẽ per volucres celi ĩtel
ligit angelos qui ceciderunt de celo: ⁊ etiã bonos
qui in celo manſerunt. Angeli enim dicuntur vo
lucres a volando ⁊ a velocitate intelligentie ⁊ vir
tutis. Omnia ergo pater ſubiecit ſub pedibus et
poteſtate Chriſti etiã in quãtũ homo eſt: ⁊ hoc ab
inſtanti ſue ꝯceptionis. Sed hoc magis apparuit
in ſua vita per miraculorum operationem. Sed
multo magis fuerit manifeſta in ſua reſurrectio
ne/ et aſcẽſiõe. Sed multo maxĩe manifeſtabitur
executio ſue poteſtatis ĩ finali iudicio. Jḋ Dauid
in fine huius pſalmi admirando virtutes ⁊ pote=
ſtatem huius nominis Jeſu/ ꝓpter omnia ſupra=
dicta admirando concludit quod in principio pre
miſit dicens.

**Domine dominus noſter: ꝙ admirabile eſt
nomen tuum in vniuerſa terra.**

De ſecũ ſti. i poſt aſcẽ diu.

¶ Tota ergo ſententia ⁊ argumentũ huius pſal=
mi conſiſtit in hoc: qm̃ Dauid preuidẽs myſteria
huius nominis Jeſus que in ei⁹ aduẽtu debebãt
in vniuerſo mũdo manifeſtari: ideo cũ admiratio
ne dicit. O dñe dñs noſter ꝙ admirabile eſt nomẽ
tuum ⁊c. Nam primo erit admirabile in potẽtia
⁊ magnificentia. probatur. Quoniam eleuata eſt
magnificentia ⁊c. Secundo erit admirabile in ſa
pientia. Quoniam videbo celos ⁊c. Tertio erit
admirabile in miſericordia: nam quid eſt homo
quod memor es eius ⁊c. Quarto eſt admirabile
in iuſtitia: quia gloria ⁊ honore ⁊c. ¶ Eſt tandeʒ
notandum ꝙ iſte pſalmus legitur in officio vir=
ginis: eo ꝙ eſt mater ipſius Jeſu qui dicitur fili⁹
hominis. Item quia cum ipſa ſit minor angelis
ſm̃ naturam: tamen per gratiam fuit eius magni
ficentia ſuper omnes celos eleuata ⁊ gloria ⁊ ho=
nore hominum ⁊ angelorum regina coronata: et
ex ore infantiũ ⁊ lactentium benedicta ⁊ per om=
nes gẽtes btificata: q̄ ſingulari gr̃a ꝓuenta inimi
cũ ⁊ vltorẽ diabolũ deſtruxit ⁊ ſupauit: cui Jeſus
fili⁹ eius oĩa ſubiecit ⁊ ſuppeditauit. Itẽ iſte etiã
pſalmus legit̃ in feſtiuitatib⁹ martyrũ ⁊ ꝯfeſſorũ:
eo ꝙ ſunt participes regni Chriſti ⁊ regnant cum
eo propter merita martyrij aut laboris. Et ſic eorũ
magnificentia eſt eleuata ſuper celos: et Chriſt⁹
in celo gloria ⁊ honore coronauit eos: et ſubiecit
oĩa ſub pedibus eorum: nam ipſi iudicabunt cum
Chriſto. xij. tribus iſrael in die iudicij.

¶ Ex toto iſto pſalmo poſſunt recolligi quinqꝫ cõ
cluſiones: quarũ Pria eſt: ꝙ in aduentu Chriſti
fuit manifeſtum ⁊ admirabile in vniuerſa terra il
lud nomen dei adonai qḋ in veteri teſtamento ꝑ
illas quatuor literas ſcribebatur.

Pria cõcl.

¶ Secunda cõcluſio/ ꝙ hoc nomen Jeſus eſt illḋ
nomen qḋ illis quatuor literis ſcribebatur.

Scḋa cõcl.

¶ Tertia cõcluſio/ ꝙ Jeſus Chriſtus verbũ incar
natum manifeſtauit in vniuerſa terra ſignificatũ
nominis dei tetragrãmaton. ſ. trinitatem diuina
rum perſonarum ⁊ myſteriũ incarnationis. ſ. dua
rum naturarum in vna perſona.

Tertia cõcl.

¶ Quarta ꝯcluſio/ ꝙ Jeſ⁹ Chriſt⁹ manifeſtauit in
vniuerſa terra ꝑfectiões eſſentiales q̄s ſignifica=

Quarta cõcluſ.

bat illud nomẽ dei tetragrãmaton. ꝓbatur. nam
Chriſt⁹ primo ꝑ ſe: ⁊ ex cõſequẽti per ſuos apl̃os
manifeſtauit oĩpotẽtiã dei in vniuerſa terra per
operationẽ miraculorũ. Scḋo manifeſtauit dei ſa
pientiam in fundatione eccleſie/ ⁊ datione legis
euãgelice. Tertio manifeſtauit dei mĩam in mor
te ex paſſione ⁊ in peccatorũ remiſſione. Quarto
manifeſtauit dei iuſtitiam: quia pater omnia ſub=
iecit ſub pedibus eius ⁊ tradidit ſibi iudiciariam
poteſtatem et ditionem ſuper omnes creaturas.

Quinta concluſio.

¶ Quĩta ꝯcluſio/ ꝙ nomẽ Jeſus qḋ eſt nomẽ dei
ꝑ aduentũ Chriſti fuit manifeſtatũ ⁊ magnifica=
tũ nõ ſolũ in vniuerſa terra: ſʒ etiã in celo ⁊ in in=
ferno. q꞉ in noĩe Jeſu omne genu flectit̃ ⁊c. ¶ Sʒ
cõtra ꝑdictas cõcluſiones ⁊ cõtra totã ſupradictã
expoſitionẽ arguũt Judei moderni dicẽtes/ ꝙ hoc
nomẽ Jeſus nõ eſt nomẽ dei tetragrãmaton: nec
illud nomen dei admirabile in vniuerſa terra: de

E iudeorũ qõ ſeu obiectio.

quo loquit̃ Dauid in hoc pſal. qḋ erat manifeſtan
dũ in aduentu Meſſie: vñ arguũt primo ſic. illud
nomẽ fuit ignotũ ⁊ incõprehẽſibile patriarchis ⁊
ꝓphetis: ſed eſt manifeſtãdũ per ſolũ Meſſiã in
lege ꝓmiſſum: q꞉ tunc erit nomẽ nouũ qḋ os dñi
noĩauit/ vt patet Eſa. lxij. ſed hoc nomẽ Jeſus eſt
nomẽ antiquũ ⁊ notum patriarchis ⁊ prophetis:
q꞉ multi vocati ſunt hoc noĩe Jeſus/ puta Jeſus
filius naue/ qui introduxit iſrael in terrã ꝓmiſſio
nis ⁊ Jeſus fili⁹ Joſeph ſacerdos magnus q̄ edifi=
cauit ſecundũ templũ/ ⁊ Jeſus filius Sirach qui
renouauit ſapientiã: ergo hoc nomẽ Jeſus nõ eſt
illud nomẽ dei tetragrãmatõ. ¶ Secũdo arguũt
ſic. Nam illud nomẽ dei adonai debet cõprehẽde
re totam plenitudinem diuinitatis: ⁊ totum pela
gus diuinarũ perfectionum ⁊ virtutũ. Et ideo di
citur ineffabile ⁊ incõprehenſibile: quia eſt nomẽ
omnipotentie et virtutis/ in cuius virtute Meſ=
ſias debet detegere oẽs theſauros abſconditos ⁊
ſubijcere ſibi totũ orbẽ/ ⁊ cogere angelos ⁊ demo
nes venire ad ſuum imperium. imo dicunt ꝙ in
virtute huius nominis ſuſcitabit mortuos/ ⁊ cõ=
uertet ferrum ⁊ ſtannum in argentũ et aurum/ et
mutabit montes ex vno loco ad alium: q꞉ cũ ma=
nu capiet montẽ Sinai ⁊ montẽ Tabor/ ⁊ iunget
eos cũ monte Sion. ⁊ ſup eos reedificabit magnã
⁊ nouam hieruſalem pro ſuis Judeis. Sed nos vi
demus ꝙ ad inuocationẽ huius nomĩs Jeſus ni
hil horum fit/ ergo ſequitur ꝙ non eſt illud nomẽ
adonai. ¶ Tertio arguunt ſic. Nã illud nomẽ dei
in aduentu Meſſie debet dilatari ⁊ magnificari a
ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum/ vt patet Malach. pri=
mo. Sed hoc nomen Jeſus nõ eſt magnificatum
nec notũ apud ſarracenos/ nec iudeos nec apud
indos/ nec manifeſtũ in aliquib⁹ partibus mũdi:
igitur nõ eſt illud nomen dei manifeſtum ⁊ admi
rabile in vniuerſa terra/ nec eſt adhuc manifeſtũ.

qõnis enucleatio.

¶ In oppoſitũ eſt ſaluator Joã. xvij. qui dixit: Pa
ter manifeſtaui nomẽ tuũ hominib⁹. ⁊c. ¶ Reſpõ
deo. In hac queſtione erũt duo articuli. Nam in
primo eſt videndum an poſſit eſſe aliquod nomẽ
ita ſufficiẽs ⁊ ꝓprium: quod comprehendat ⁊ no=
tificet totam eſſentiam ⁊ plenitudinẽ deitatis cũ
omnibus perfectionibus ſuis. In ſecũdo vero vi=
debitur an poſſit reperiri aliquod nomen vocale:
ita proprium ad notificandũ deum ⁊ Meſſiam in

Nota.

lege promiſſum: ſicut eſt hoc nomẽ Jeſus. Quan
tum ad primum eſt notandum ſcḋm Ariſtotelem
ſcḋo de anima. ⁊ ſeptimo Metaphyſice. ꝙ intelle
ctus noſter in ſui prima operatiõe apprehẽdẽdo
rem per ſua eſſentialia format cõceptũ diffinitiuũ
rei intellecte abſqꝫ cõpoſitiõe ⁊ diuiſiõe/ q꞉ in ta=
li apprehẽſione nec dicit rem eſſe nec nõ eſſe: niſi
ſolum quicquid eſt ſecundũ eſſentiam ſuam. quẽ
quidem conceptum greci appellant logon. i. ver=
bum. per quem cõceptum res dicitur nota tantũ
ipſi intelligenti. Et dicit Auguſtin⁹ ſuper Joã. et
Auicenna in logica ſua/ ꝙ ad hoc ꝙ talis cõcept⁹
ad extra notificetur ceteris: oportet ꝙ induat vo=
cem: ⁊ tunc per vocẽ notificat̃ ceteris. Et tunc cõ
ceptus ſiue diffinitio mentalis efficit̃ nomẽ/ quaſi
notamen: quia vt ſic ceteris notificatur. Ideo di=
cit Ariſto. primo perihermenias: ꝙ noĩa ⁊ voces
ſunt note earum que ſunt in anima paſſionem. i.
ipſorũ conceptuũ. ⁊ cogitationũ. Itẽ quarto ⁊ ſe=
ptimo Metaphy. dicit ꝙ nomẽ ſignificat diffini=
tionẽ. Ex quo patet ꝙ nomẽ vocale in ſe includit
conceptum ſimul ⁊ vocem/ q꞉ nomen nõ eſt aliud
niſi conceptus notus per vocẽ/ ſiue vox explicãs
⁊ notificans conceptum ⁊ verbum mentis. Ita er
go dicit Augu. xv. de trinita. ꝙ ſicut nos ꝑ ſimpli
cem intelligentiam formamus conceptũ diffini=
tiuũ de tota eſſentia rei/ qḋ dicit̃ verbũ explicans
totam eſſentiã rei: Ita pariter deus ab eterno in=
telligendo ſe/ dicit verbũ de tota memoria ſua fe=
cunda: ⁊ per cõſequẽs de tota eſſentia ⁊ ſubſtãtia
ſua diffiniens ⁊ cõprehendens totã eſſentiã ⁊ ſub=
ſtantiam ſuam ⁊ plenitudinẽ ſue deitatis/ ⁊ pela=
gus omniũ ſuarũ perfectionũ. Nã cum illud ver=
bũ ſit de tota ſubſtantia ipſius dicẽtis/ in eo ſunt
et apparent oẽs diuine perfectiones et idee oĩm
rerum. Et ſic deus pater ꝑ illud verbũ diffinit ⁊ cõ
prehẽdit ſeipſum ſcḋm totã plenitudinẽ ſue dei=
tatis ⁊ ꝑfectionis. Et ſic infinite ſeipſuʒ cõprehen
dit ⁊ diffinit. Ex quo patet/ ꝙ illud verbũ nõ po=
teſt eſſe finitum/ nec tẽporale/ nec ſucceſſiuũ: ſed
eternũ/ q꞉ pater nunꝙ̄ fuit ſine tali verbo. Ideo
dicit̃ Joã. primo. ꝙ in principio erat verbũ/ ⁊ de⁹
erat verbũ. Hoc erat in principio apud deũ. Rur=
ſus q꞉ in tali verbo ſunt idee oĩm rerũ: a quo depẽ
dent ſcḋʒ ſuũ eſſe: ideo pater ſolo verbo dicẽdo ad
extra oĩa creauit ex tẽpore. Et ideo ſubdit euange
liſta/ ꝙ oĩa ꝑ ipm̃ facta ſunt. ⁊c. Dicit vlteri⁹ Aug.
ꝙ ſicut verbũ noſtrũ ſiue cõceptus ad hoc ꝙ noti=
ficetur ad extra ⁊ notificet rem oportet ꝙ efficia=
tur nomẽ induendo vocẽ/ q꞉ aliter eſſet nota ſoli
intelligenti: Ita pariter deus pater/ vt notificaret
nobis verbũ ⁊ filiũ ſuũ/ ⁊ voluntatẽ ſuã toti mun
do: induit verbũ ſuũ carne/ ⁊ fecit ipm̃ nomẽ: ꝑ qḋ
nobis locutus eſt. Et Chriſt⁹ ſic verbũ incarnatũ
factũ nomẽ notificauit nobis diuina myſteria. q̄
vſqꝫ ad illud tẽpus mundo fuerant occulta. Ideo
ſubdit euangeliſta/ ꝙ verbũ caro factũ eſt: ⁊ habi=
tauit in nobis. Et vidimus gloriã eius ⁊c. Et ſic
patet qualiter verbũ dei eternũ factũ eſt nomẽ tẽ
poraliter ⁊ nouiter carnem aſſumẽdo. ¶ His ha
bitis ponitur prima cõcluſio. ſ. ꝙ nullus cõcept⁹
creatus poteſt comprehendere/ nec explicare/ nec
diffinire deum ſecundũ totã eſſentiam ⁊ ſubſtan=
tiã ⁊ plenitudinẽ ſue deitatis ⁊ ꝑfectiõis. Probat̃.
q꞉ nullũ finitũ põt comprehẽdere nec ambire ali
qḋ infinitũ: ſed de⁹ quo ad plenitudinẽ deitatis ⁊

Prima concluſio.

Conceptus creat⁹ nõ põt cõprehẽdere deum.

perfectionis/eſt infinitus/ergo eſt incomprehen
ſibilis ⁊ indiffinibilis a quocūqꝫ finito. minor pa
ret/maior probaꝫ. Naꝫ diffinire nil aliud eſt ꝙ rē
ſcd̄m totā eſſentiā cōprehendere ⁊ ambire/⁊ ꝯclu
dere/⁊ terminare. Et ideo philoſophꝰ ſcd̄o poſte
riorū diffinitionē appellat terminū rei: eo ꝙ clau
dit rem diffinitā/⁊ terminat/⁊ ambit ſecūdū totā
ſuā eſſentiā. Hoc idem dicit Augu. xij. de ciuitate
cap. lxxx. ꝙ quicqd ſcitur ſcientis ſciētia cōprehē
ditur/⁊ ſcientis cōprehenſione finitur ⁊c. Ex quo
patet ꝙ ſolus deus ꝑ verbū ſuū ſeipm̄ poteſt diffi
nire/eo ꝙ illud verbū eſt ſibi cōſubſtātiale ⁊ infi
nitū ⁊ coeternū. Et qꝛ ſolus deus de ſe poteſt dice
re ⁊ ꝓducere tale verbū ſuiipſiꝰ diffinitiuum. imo
deum dicere verbū de tota ſubſtātia ſua: nil aliud
Scd̄a concluſio. Qm̄o xp̄s eſt nomē dei. eſt niſi ſeipſuꝫ diffinire ſcd̄m plenitudinē ſue dei
tatis. ¶ Scd̄a cōcluſio/ ꝙ Jeſus Chriſtꝰ ſaluator
noſter: ſcilicet illa perſona que nos redemit/ eſt
nomen dei patris. ꝓbaꝫ. Nā illa perſona eſt ver
bū incarnatū factū nomē induendo carnē per qd̄
nobis pater notificauit ſuā voluntatē/⁊ ſuā omni
potētiā ⁊ ſapientiā ⁊ miām ⁊ iuſtitiā: ⁊ notificauit
nobis totū myſteriū trinitatis ⁊ incarnatiōis. er
go eſt nomē dei. Nā ſicut cōceptus humanus ſiue
verbū internū notificat nobis reꝫ ꝑ ſuā eſſentiā/
⁊ ꝑ ſuos effectus ꝑ vocē ſibi iunctā. Jta verbū dei
notificauit nobis ꝑ carnē ⁊ humanitatē myſteria
dei occulta vt dictū eſt. Unde ſicut nomē noſtrum
vocale cōtinet in ſe cōceptū. Jta humanitas Chri
ſti quaſi induit verbū: ⁊ ſic verbū carne indutū no
tificauit mūdo oīa ſupradicta. Unde ſicut nomen
noſtrū vocale nil aliud eſt niſi verbū indutū voce
ſeu habens vocē: Jta Chriſtus nihil aliud eſt niſi
verbū dei habēs carnē/vel verbū in carne/vel ver
bum caro ꝑſonaliter factū. Jo. j. Qui quidē Chri
ſtus declarauit nobis legem ⁊ prophetias tanꝙ
verꝰ nomē dei patris: qꝛ lex per Moyſen data eſt:
gratia aūt ⁊ veritas ꝑ Chriſtū nobis facta ⁊ ma
nifeſta eſt. Ex ſupradictis patet ꝙ nullū nomē vo
cale vel ſcriptū/nec aliquis humanus cōceptus/
nec creatus pōt diffinire deū ſcd̄m eſſentiā ⁊ ple
nitudinē deitatis/⁊ ꝑfectionis: qꝛ oīs talis cōce
ptus eſt creatꝰ ⁊ finitus. Et per ꝯſequēs talis con
ceptus per nullā vocē humanā indutꝰ poterit no
tificare deū ſcd̄m totā ſuā eſſentiā ⁊ ſubſtantiam/
nec ſcd̄m plenitudinē ſue deitatis/nec ſm̄ pelagꝰ
oīm ſuarū reꝝ ⁊ perfectionū: qꝛ hoc conuenit ſoli
verbo incarnato. qd̄ eſt ꝓpriū nomē dei vt dictuꝫ
eſt. Scd̄o ſequiꝫ/ ꝙ ꝑſona Chriſti ſcilicet verbum
incarnatū eſt illud nomen dei qd̄ os dñi noīauit.
Eſa. lxij. qꝛ primo ab eterno eſt verbum a patre di
ctum ⁊ ſapientia que ex ore altiſſimi prodijt. qui
cū patre ⁊ ſpiritu ſancto fuit cūcta cōponēs. Pro
uer. viij. ⁊ ex tēpore eſt a patre nominatū. i. caro fa
ctū. Nā patrē filiū noīare nil aliud eſt ꝙ verbū in
carnem mittere. Jtē ſequitur ꝙ illud nomen dei
qd̄ per illas quatuor lr̄as ſignificabaꝫ/ nō eſt ali
quod nomē vocale/nec ſcriptū/ſed realis perſona
Chriſti/ſcilicet verbum incarnatū: qd̄ quidē no
men deſiderarunt ſcire ⁊ cognoſcere/⁊ videre pa
triarche ⁊ prophete ⁊ oēs fideles veteris teſta. in
quo expectabant ſaluari ⁊ liberari. vnde nō expe
ctabant aliqd̄ nomē vocale vel ſcriptū/ſed filium
dei in quo ⁊ per quē erant oēs ſaluandi. Unde qn̄
Eſa. xxx. dicit. Nomē dñi veniet de longinquo ⁊c.
nō intēdebat dicere ꝙ aliqd̄ nomē vocale vel ſcri
ptū deberet venire de longinquo celo: ſed ꝑſona
Chriſti. ſ. verbū in carnē. Jtē nomen vocale nō eſt
nomē: qd̄ os dñi nominauit: qꝛ ex ore dei non exit
aliqd̄ accidēs. ſed intēdit dicere/ꝙ os dñi ab eter
no producit verbū dei/⁊ ex tēpore miſit ipſum in
carnē. Hoc idē dꝛ Eſa. xlv. vnde dicit pater ad fi
liū arcana ſecretorū. Ut ſcias qꝛ ego dñs/qui vo
co nomen tuum deus iſrael ꝓpter ſeruū meū Ja
cob/⁊ Jſrael electū meum/⁊ vocaui te noīe tuo et
aſſimilaui te ⁊c. que qdē verba nō poſſunt intelli
gi niſi de ſolo Chriſto Jeſu/quē pater nominauit
⁊ deū vocauit/cui theſauros abſcōditos ſacre ſcri
pture ⁊ celeſtis glorie reuelauit: ⁊ cui dedit nomē
qd̄ eſt ſuꝑ omne nomē ⁊c. de quo dicitur Apocal.
xix. ꝙ Chriſtꝰ habet nomē ſcriptū in diademate/
qd̄ nemo nouit niſi ipſe. Et veſtitꝰ erat veſte aſper
ſa ſanguine/⁊ vocabatur nomē eius verbū dei ⁊c.
Ex quo patet/ꝙ ꝑſona verbi incarnati eſt nomen
dei incōprehenſibile/qd̄ nemo nouit niſi ipſe: qꝛ
ſicut ſolꝰ deus ſe diffiniuit illo verbo eterno: ita ſe
nominauit illo nomine. ſ. verbo incarnato ſigni
ficato ꝑ illud nomen tetragrāmatō veteris legis:
⁊ ꝑ hoc nomē Jeſus noue legis. ¶ Ex ſupradictis
patet eſſe ſtultam ⁊ vanam cupiditatē ⁊ ſolertiaꝫ
modernorū iudeorū circa intelligentiā ⁊ inquiſi
tionē ⁊ declarationē illius nominis dei quatuor
literarū/qui videntes tot ⁊ tanta ſcripta in lege ⁊
ꝓphetis de illo nomine/cōtinue querūt ⁊ inueſti
gant declarationē illius. Unde dicunt ꝙ eſt vnū
nomen vocale ⁊ ſcriptū ſignificatū per illas qua
tuor literas iot. he. vau. he. qd̄ nō nouit niſi Moy
ſes/cū quo fecit illa miracula: ⁊ Salomon/cū quo
ſciuit oēs ſciētias ⁊ acquiſiuit multas diuitias.
Alij autē dicunt ꝙ nullus antiquoꝝ potuit ſcire
illud nomen: ſed ſolus rex Meſſias quē falſo ex
pectant debet ſcire illud: cum quo reuelabit the
ſauros abſcōditos ⁊ ſubijciet ſibi totū orbeꝫ. Alij
autē dicūt qd̄ Jeſus nazarenus furatus eſt illud
nomen ſcriptū a necromanticis ⁊ magis egypti.
Et ideo cū illo nomine ſuſcitabat mortuos ⁊ ſana
bat egrotos ⁊ faciebat cetera miracula. Et idō ex
inde fuit iniecta cupiditas omnibꝰ rabinis ⁊ ma
giſtris iudeorum inquirendi hoc nomen et pro
prietates eius. quod nomen ſemāmeforas appel
lant cum quo putant detegere theſauros abſcon
ditos ⁊ tranſmutare plumbum ⁊ cupruꝫ ⁊ cetera
metalla in argentum ⁊ aurum Et ſic inuocant de
mones/vt doceant illud nomen. Et ſic omnes ra
bini eorum ſunt necromantici decepti a diabolo.
Sed ꝙ ſit ſtulta ⁊ vana talis opinio de ſe eſt ma
nifeſtum. Nam primo iſti decipiūtur circa ſubſtā
tiam nominis dei. ⁊ iſti querunt vnum nomen vo
Qu[omodo] iudei decip[iun]tur ca ſu[b]ſtāti[am] noīs dei. cale vel ſcriptum quod ſolum eſt aere vel char
ta. Secundo errant circa tempus: quia quod iam
venit ⁊ factum eſt querunt futurum/quia iam ve
nit Chriſtus: qui eſt verum nomē dei: ⁊ reuelauit
theſauros abſconditos ſacre ſcripture ⁊ regni ce
lorum. ⁊ confregit portas ⁊ vectes ferreos infer
ni. ⁊ liberauit omnes de ſeruitute inferni ⁊ pecca
ti. Et etiā mutauit montes: quia humiliauit prin
cipes ⁊ reges ⁊ imperatores: ⁊ direxit praua in di
recta/⁊ aſpera in vias planas. ⁊c. Jtem errant cir
ca modum inquirendi hoc nomen. Nā hoc nomē
⁊ eius proprietates non queruntur niſi per fideꝫ

⁊ ſpem/⁊ charitatē/⁊ humilitatem: ⁊ ipſi querunt
ipſum ex ꝓprio conatu ⁊ per artes magicas. Jteꝫ
errāt circa finem ⁊ effectū eius. Nam deus pater
ꝓmiſit: ⁊ miſit ipſum ad ſaluandum/⁊ liberandū
a ſeruitute peccati: ⁊ ad dandam gloriā in futuro
⁊ regnū celorum. Et ipſi deſiderāt ipſum ad diui
tias corruptibiles acquirendas: ⁊ theſauros tem
porales detegēdos: ⁊ dominium temporale adipi
ſcendum: ⁊ opera magica: ⁊ deteſtabilia facienda.
Ex quibus manifeſte patet eorum deceptio ⁊ va
na ⁊ ſtulta cupiditas ⁊ ridenda ſolicitudo circa
inquiſitionē eiꝰ: ⁊ hoc de primo articulo. ¶ Quā
tum autem ad ſecundū articulum eſt primo notā
dum ſcd̄m philoſophum. vij. metaphyſice/⁊ ſecun
do poſteriorum: ꝙ ſicut illa eſt melior ⁊ perfectior
diffinitio que magis explicat diffinituꝫ. Jta illud
nomē eſt melius ⁊ cōuenientius ⁊ magis ꝓpriuꝫ:
quod manifeſtius notificat rem. Et ideo ſi eſt ali
quod nomē notificans rem non ſolum quo ad eſ
ſentialia in quātū nomen ſignificat diffinitioneꝫ
ſed ſi notificat quo ad rei effectꝰ: illud erit magis
proprium ⁊ ſufficiens: quia ſicut ꝓprium eſt diffi
nitioni diffinire rē quo ad eſſentialia: ita ꝓprium
eſt nomini notificare rem quo ad eius effectus/ ⁊
ſcd̄m oēm modū notificandi poſſibilē: qꝛ nomen
dicitur a notificando. Ex quo ptꝫ ꝙ illud nomen
erit magis propriū deo: quod plura ⁊ magis pro
pria notificat nobis de deo: non ſolum quo ad eſ
ſentiā: ſed etiā quo ad eiꝰ effectꝰ. ¶ Scd̄o eſt notā
Nota de eē ⁊ viuere dum ꝙ iſta quatuor ſe habent per ordinē: ſcꝫ eſſe/
viuere/ſiue vita. ⁊ ſaluere ſiue ſalus. ⁊ ſaluare ſiue
ſaluator. Unde eē dicit actū eſſendi ſiue duratio
nem. Uita autem dicit eſſe cum vitali operatiōe:
quia viuere viuentibus eſt eſſe. Salus autem di
cit vitam cū integritate ſine defectu. Saluare au
tem ſiue ſaluatorem eſſe dicit actū ſaluādi/ſcꝫ ce
teris rebus vitam dare. Et ſic ille qui dat ſaluteꝫ
⁊ ſaluat: ille idem dat vitā ⁊ eſſe. Et qui dat vitam
⁊ ſalutem ⁊ eſſe: neceſſe eſt vt de ſe habeat ſaluteꝫ
⁊ vitā ⁊ eſſe/quia vnū per ordinē includit aliud/⁊
vltimum includit omnia tria per ordinem prece
dentia. Sed cum in deo nullum ſit accidens/nec
aliquod dependens: ideo eſſentialiter eſt quicqd
habet: ⁊ ſic deus eſſentialiter eſt ſua ſalus ⁊ vita et
eſſe: etiam eſt cauſa omnium ſalutis ⁊ vite ⁊ eſſe. ⁊
per conſequens quia ſolus de ſe poteſt dare ſalu
tem: ideo eſſentialiter eſt ſaluator/ id eſt quia ad
Eſſe ē ꝓpriū deo. ipſum pertinet ſaluare ⁊ dare ſalutem ⁊ vitam in
tegram rebus a ſe creatis. ¶ His ergo habitis po
nitur prima cōcluſio. ſ. ꝙ eſſe ſimpliciter ⁊ per ſe:
eſt ꝓprium ipſi deo. probatur. Nam deus eſt pri
mum neceſſe eſſe a nullo depēdēs ⁊ dans eſſe om
nibus rebus/ergo ſoli deo eſt ꝓprium eſſe. Hanc
concluſionem probat Auicenna ⁊ Algazel in ſua
metaphy. ⁊ philoſophus ſecundo ⁊ quinto ⁊ deci
mo metaphy. Et ideo dixit dñs Moyſi Exodi. iij.
Ego ſum qui ſum. dic filijs iſrael. qui eſt miſit me
ad vos. Hoc eſt nomē meū memorabile in eternū.
Hoc idem probat Aug. xij. de ciuitate dei. cap. ij.
⁊ in pleriſqꝫ locis. ¶ Secūda concluſio/ ꝙ viuere ⁊
vita eſt propriū ipſi deo. qd̄ probaꝫ per eandē ra
tionem. Nam ſi ſolus deus viuit ⁊ eſt vita per eſ
ſentiam ſuam/⁊ dat omnibus vitā ⁊ viuere/ ergo
ſibi eſt proprium vita ⁊ viuere. hanc concluſioneꝫ
probat philoſophus. xij. metaphy. dicens ꝙ eſſe ⁊
vita ⁊ voluntas dicuntur de deo eſſentialiter/ vt
Uita ē ꝓpriū deo. ipſe eſt ſua vita. Et ſic oībus rebus dat vitā: ⁊ oīa
viuūt in ipſo. patet Joan. j. quia qd̄ factum eſt in
ipſo vita erat. Jtē in ipſo mouemur ⁊ ſumus. Act.
xvij. Et ideo quia deus per ſe viuit ⁊ dat ceteris
vitā: hinc eſt ꝙ deꝰ ſemꝑ iurat per vitā ſuā dicēs.
Ezech. xviij. Uiuo ego nolo peccatoris morteꝫ ⁊c.
Jdeo fideles ve. teſt. iurabāt per vitā dei. Unū pri
mi Re. xiiij. dixit Saul: viuit dñs ſaluator iſrael/
Jonathas abſqꝫ retractatione morietur ⁊c. Et ſic
iurabant oēs fideles vet. teſt. Ex quo ptꝫ/ꝙ vita ⁊
viuere eſt ꝓprium ipſi deo. ¶ Tertia ꝯcluſio/ꝙ ſa
Saluare ē ꝓprium deo. lus ⁊ ſaluare eſt per ſe ꝓpriū ipſi ſoli deo probaꝫ:
qꝛ ſolus deus per ſe viuit vita integra ſine defe
ctu ⁊ ſine termino: quia duratio ſua eſt iterminabilis vite/tota ſimul ⁊ ꝑfecta poſſeſſio: libera ab
omni infirmitate ⁊ miſeria ⁊ defectu. Unde nulla
duratio aliorum dicitur proprie vita: naꝫ duratio
hoīm/⁊ oīm aīaliū/⁊ plantarū tēdit ad interitum
ergo non eſt proprie nec ſimpliciter vita: ſed tātū
ſecundū aliquid. Jtē duratio angelorū/licet non
tēd[at] ad interitū: tn̄ hoc nō habēt angeli a ſe: ſed
a deo: ⁊ ideo deo volēte poſſunt deficere/ſecūdum
Platonē in Timeo. Et ideo ſoli deo eſt ꝓpriū vi
uere ⁊ ceteris ad libitū vitam cōicare. Et ſic oēs ꝑ
talē vitā integrā que dicit ſalus: deū imitari deſy
derāt. Jdeo ſemꝑ amicis ſalutē optamus dicēdo:
Salus ſit tibi a deo: ⁊ ſalue amice. i. viue in eter
num. Et ſic dicebat Paulus ad Coloſſēſ. iiij. Sa
lutat vos Lucas medicus. i. ſalutē ⁊ vitā eternaꝫ
vobis optat. Jtē Terētiꝰ in Eunucho. Plurima
ſalute Parmenonē ſuū impertit gnato. Et ideo
qꝛ ſolꝰ deus eſt ſua ſalus ⁊ vita integra: hinc eſt ꝙ
ſibi dicit in hymnis. Sit ſalus illi decꝰ atqꝫ vir
tus ⁊c. Et quia ſolus ipſe deus poteſt dare talem
ſalutem. ſ. vitā integrā ſine defectu. hinc eſt ꝙ in
tota ſcriptura dicit Saluator/⁊ ſalutare/⁊ ſalus
noſtra. Et ſic patet qualiter iſta quatuor per ordi
nem ſe includūt: ⁊ ſunt ꝓpria ipſi deo. ſ. eſſe: viue
re: ſalus ſiue ſaluere/⁊ ſaluare/ſiue ſaluatorē eſſe.
Saluatorē ꝓprium deo. ¶ Quarta ꝯcluſio. licet ſupradicta quatuor noīa
ſ. eſſe/⁊ vita/⁊ ſalus/⁊ ſaluator ſint ꝓpria ipſi deo
tamē vltimū nomen. ſ. ſaluator eſt magis ꝓpriuꝫ
⁊ ꝓpriiſſimum ei: ⁊ magis accōmodatuꝫ. Prima
pars eſt ꝓbata per tres cōcluſiones ſupradictas.
Secūda pars probatur. nam licet eſſe ⁊ vita ⁊ ſalꝰ
ſint ꝓpria ipſi deo: tamē abſqꝫ cōtradictione pōt
cōicare/⁊ cōmunicat ea ceteris creaturis. Nā om
nibus cōmunicat eſſe tam animatis ꝙ inanima
tis: ⁊ ſolis aīatis cōmunicat vitā ſeu viuere: ⁊ ſo
lis rationalibus/⁊ intellectualibus cōmunicat ſa
lutem. ſ. vitā integrā ⁊ eternā ⁊ beatam: ſed nulli
pure creature cōmunicat ꝙ poſſit ſaluare. ſ. dare
ſalutē ⁊ vitam/⁊ eſſe qꝛ hoc ſoli deo conuenit/cuꝫ
ſit oīa iſta per eſſentiam. Et ſic deus iſta non poſ
ſet dare alicui pure creature: niſi faceret ipāꝫ deū
qd̄ eſt īpoſſibile. Et ideo hoc nomē Jeſus. i. ſalua
tor eſt nomē ſoliꝰ dei ꝓpriū. Et ſoli filio ipſum cō
municauit: eo ꝙ ſeipſum factus obediens vſqꝫ ad
mortem crucis humiliauit: ideo pater dedit ſibi
hoc nomen qd̄ eſt ſuper omne nomen ⁊c. ad Phi
lip. ſecūdo. Quod quidē nomē in tātum dicit ma
gis ꝓpriū deo in quātū in ſe cōtinet oēs alias ꝑfe
ctiōes/⁊ eſt puris creaturis incōicabile quātū ad
ſuū ſignificatū qꝛ nulla creatura pōt ſaluare. i. da

re eſſe/⁊ vitā ⁊ ſalutē. ſ. vitam integrā/⁊ felicē ſine defectu. Et quia ſoli filio ſuo hoc nomē pater potuit cōicare. quia quicquid filius habet: habet a patre. Ideo ſub tali nomine ſalutis ſiue ſaluatoris promiſit ipſum mittere in mundum: vt patet in toto teſtamēto veteri. vnde Eſaie. xij. In illa die haurietis aquas de fontibꝰ ſaluatoris. Itē capitulo. xxv. Saluator ponet̄ in ea ⁊c. Item cap. xxxvj. Dabo in Sion ſalutē. Item cap. lxiiij. Ego ꝓpugnator ad ſaluādū. Item ſub tali nomine receptus eſt Chriſtꝰ in nouo teſtamēto: vñ Matth. j. Vocabis nomen eius Jeſum: ipſe enī ſaluum faciet populū ſuū a peccatis eorū. hoc idem Luce. j. Itē ſub tali noīe ſaluatoris recepit ipſum Simeō in vlnas ſuas dicēs. Nūc dimittis ⁊c. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuū. Itē ipſe Chriſtꝰ ſe nominat ſaluatorē. Joan. iij. cū dicit. Nō enim miſit deus filiū ſuū in mūdū vt iudicet mūdum: ſed vt ſaluetur mūdus per ipſum. Ex quibꝰ patet ꝙ Jeſus. i. ſaluator eſt nomē magis ꝓprium: qꝛ magis cōuenit ⁊ ꝑtinet ad Chriſtū inter cetera noīa: qꝛ ſibi ſoli ꝯuenit ⁊ nulli alteri/⁊ magis explicat officiū eius ꝙ̄ cetera noīa: qꝛ primo ⁊ principaliter venit ad ſaluādū oēs/⁊ dādū vitā eternam: qꝛ hoc nomē Saluator duo explicat ſimul. ſ. redēptionē ⁊ glorificationem. Nam Jeſus ſiue Saluator eſt dator ſalutis. i. vite ītegre ſine defectu ⁊ miſeria. Quarto excludit ⁊ abijcit mortē ⁊ oēm miſeriā: ⁊ dat vitam felicem qđ ſoli deo conuenit. ¶ Ex quibus ptꝫ ꝙ pater ⁊ ſpūſſanctus non excludunt̄ ab hoc noīe Jeſus. Nam ſicut pater eſt eternus ⁊ vita integra: ita pariter eſt ſaluator/ ⁊ dator eterne vite: ⁊ ſic eſt dicendū de ſpū ſancto: quia ſaluator pater/⁊ ſaluator filius/ ⁊ ſaluator ſpūs ſanctꝰ/ nō tres ſaluatores: ſed vnus ſaluator/⁊ vna ſalus/ ⁊ vna vita eterna. Sed hoc nomē Jeſus/⁊ ſaluator intātū attribuit̄ filio in quantū ꝑ ipſum in humanitate facta eſt noſtra redēptio ⁊ ſalus: ⁊ inquātū eſt mediator ⁊ verbū ⁊ incarnatum. Quia ſicut tota trinitas creauit nos/ita ſaluauit nos: ⁊ ita dicitur ꝙ pater redemit nos per filium: imo quia pater de ſe/⁊ a ſe habet hoc nomen ſaluatoris: ideo donauit ipſum filio: qꝛ pater dedit filio hoc nomē Jeſus/ qđ eſt ſuper omne nomē. ad Philip. ij. ⁊ ſic hoc nomen conuenit toti trinitati.

Quare baptizabāt in nomīe Jeſu.

Et hec eſt cauſa quare in primitiua eccl'ia baptizabant apoſtoli in nomine Jeſu. Act. iij. eo quia hoc nomen competit toti trinitati: ſed ex nutu ſpūs ſancti/poſtea baptizarūt in noīe patris/⁊ filij/⁊ ſpūs ſancti iuxta formā ſibi traditam a Chriſto Matth. xxviij. ⁊ Mar. vltimo. ad explicationē trinitatis diuinaꝝ perſonaꝝ: ⁊ vt obuiarēt perfidie Arrianorū ⁊ Judeorū. Et ſic patet qualiter hoc nomen Jeſus eſt magis ꝓpriū ipſi deo: quia magis ⁊ plures perfectiones explicat: qꝛ explicat creationē/⁊ redēptionem/⁊ gl'ificationē. Et ſic explicat totū intentū ſacre ſcripture: qꝛ nil aliud intendit tota ſacra ſcriptura vtriuſqꝫ teſtamenti: niſi oſtendere deū eſſe vnum primū principiū eternū trinū ⁊ vnū/⁊ creatorē/⁊ redeptorē/⁊ glorificatorē. Nā ſi deꝰ eſt prima ſalus/⁊ vita integra/⁊ eterna/⁊ dator ſalutis/ ⁊ vite ſine defectu: ergo eſt creator/ ⁊ redēptor/ et glorificator. Et ptꝫ etiā qño licet hoc nomē Jeſus ⁊ ſaluator cōpetat toti trinitati: tñ attribuit̄ filio: eo ꝙ tota trinitas opata eſt ꝑ eū noſtrā redēptionem tanꝙ̄ per mediatorē: vt dictum eſt in ꝓlogo tractatu. iij. ⁊ dicet̄ pſalmo. xvij. Et qꝛ ꝑ ipſꝫ Chriſtū manifeſtatū eſt hoc nomen Jeſus in vniuerſa terra: quia ipſe manifeſtauit myſteriuꝫ trinitatis ⁊ creationis/⁊ redēptiōis/⁊ glorificationis: ideo vere dicitur Jeſus ⁊ nomen dei.

Obiectio.

¶ Sed cōtra oīa predicta arguitur: nā dictum eſt in toto primo articulo/ꝙ nomen dei non eſt vocale: nec ſcriptum: ſed eſt ipſa ꝑſona filij. ſ. verbum incarnatū: qđ patres veteris teſta. expectabant. In hoc aūt ſecūdo articulo dicit̄ ꝙ nomē magis ꝓprium deo eſt hoc nomē Jeſus habens tres ſyllabas: ergo cōtradictio in verbis.

Deus duo nomi. obtin.

¶ Ad hoc reſpōdet̄: ꝙ deus habet duo noīa. ſ. vnum quo ipſe nominat ſe: ⁊ alterum quo nos nominamus eū. Nomē quo deꝰ noīat ſe: eſt verbū incarnatū. ſ. ipſa ꝑſona filij. Nam inquātum verbū/eſt ab eterno dictū a patre/⁊ eſt cōceptus quo pater diffinit ſe: vt dictū eſt. Sꝫ inquātū incarnatū/ eſt nomen quo pater ſe: ⁊ ꝑ quē filius manifeſtauit ſeipſum mundo/⁊ per quē locutꝰ eſt nobis pater nouiſſime diebus iſtis. Hebr. j. Ideo ait ſaluator. Joan. xvij. O pater manifeſtaui nomen tuū hoībus ⁊c. Et ſic patet qualiter filiꝰ īcarnatus eſt nomen/ quo deus pater nominat ſe nobis. Sꝫ hoc nomē Jeſus habēs tres ſyllabas eſt nomē vocale vel ſcriptū/quo noīamus deū/⁊ ſpecialiter illā ꝑſonā incarnatā ipſius filij: ſicut patres antiqui noīabāt ipſuꝫ ꝑ illud nomē q̄tuor literaꝝ: qđ idē eſt qđ Jeſus. Nā ille quatuor l're ſcꝫ. ioth. he. vau. he. ſi recte cōbinentur in Hebreo cuꝫ ſuis pūctis/reddūt hoc nomē Joheſſua Hebraice qđ idē eſt qđ Jeſos grece/⁊ Jeſus. i. ſaluator latine. Et ſic hoc nomē Jeſus/eſt quo nos noīamus illam perſonā Chriſti: eo quod ſignificat ſaluatorem/⁊ redemptorem/⁊ glorificatorem: quem omnes patres vete. teſta. expectabant: vt veniret ad ſaluandū ⁊ redimēdū genus humanum. Ideo tantopere deſiderabāt ſcire proprietatē illiꝰ noīs tetragrāmatō: nō rōne ſigni/ſed rōne ſignificati: qꝛ ſignificabat meſſiam in lege ꝓmiſſum. Et illi tm̄ habebāt literas huiꝰ noīs Jeſus. ſ. ioth. he. vau. he. in illo noīe: ſed non habebāt ſonū: qꝛ nō ꝓnunciabāt/niſi adonai: ⁊ ſic nondū habebāt ꝓpriū ſonū: nec ſciebāt ꝓpriū ſignificatū: qꝛ neſciebant ꝓprie qđ ſignificabāt ille quatuor litere. Et ideo vtrūqꝫ deſyderabāt ſcire. ſ. ſonū ꝓpriū illiꝰ nominis quatuor literarū/⁊ ſignificatū eius. Sed nobis quibꝰ datum eſt noſſe myſterium regni dei: deus reuelauit in nouo teſt. ſonū illiꝰ noīs tetragrāmatō: qñ Gabriel dixit virgini Marie. Ecce concipies ⁊ paries filium/⁊ vocabis nomen eius Jeſum. Et hoc idem reuelauit angelus in ſomnijs ipſi Joſeph dicens. Vocabis nomē eius Jeſum: ⁊ reuelauit ēt eius ſignificatū cum ſubdit. Ipſe enim ſaluum faciet populū ſuū a peccatis eoruꝫ. Sed hoc magis reuelauit nobis Chriſtus cū realiter predicauit ⁊ dedit legē euangelicā/⁊ ꝓ nobis paſſus eſt/ ⁊ reſurrexit ⁊c. per quā paſſionē nos realiter ſaluauit ⁊ redemit: ⁊ ſic fuit notū nomen dei in mundo per Chriſtū/⁊ diuulgatū in vniuerſa terra per apl'os/ ⁊ factū eſt admirabile in celo ⁊c.

Dubiū

¶ Sed reſtat adhuc difficultas. Nā apl'i ⁊ ſcti viri in hoc noīe Jeſu faciebāt ſigna ⁊ miracula: vt ptꝫ per totū diſcurſum actuū apoſtolorū: ergo ſequit̄ ꝙ virtꝰ faciēdi miracula erat in illis tribꝰ ſyllabis breuibꝰ huius nominis Jeſus.

Nota qño virtus faciendi miracl'a erat in noīe Jeſu.

¶ Ad hoc reſpondet̄ ꝙ virtus faciendi miracula non erat realiter in illo nomine triſſyllabo: niſi tanꝙ̄ in ſigno: ſed illa virtus erat realiter in eius ſignificato. ſ. in illa ꝑſona filij/ et verbo incarnato/⁊ in tota trinitate: quā quidē ꝑſonam Chriſti apl'i inuocabant ſub illo noīe. Sꝫ cauſa quare Chriſtꝰ magis faciebat miracula inuocatus ſub illo noīe/erat: quia illud nomen magis notificat dignitatē Chriſti/⁊ oēs eiꝰ ꝑfectiones ⁊ eius poteſtatē: quia eſt nomē omnipotētie ⁊ ſapientie/⁊ miſericordie/⁊ poteſtatis/⁊ iuſtitie: vt dictū eſt. Et ideo vult ꝙ qñ noīamꝰ ipſum ſub hoc noīe Jeſu: omne genu flectat̄ ⁊c. Et ſic voluit deus eligere magis hoc nomē ꝙ̄ aliud: vt in eius prolatione deū adoremus: ſicut voluit eligere crucem: vt in illo ſigno adoremus ipſum. Et ſic patet qualiter ꝑſona Chriſti. ſ. verbū incarnatū/eſt nomen dei/quo ipſe noīat ſeipſm: ⁊ hoc nomē vocale Jeſus: eſt illud nomē quo nos deū nomīamꝰ: ſpecialiter ꝑſonā filij attributiue/eo modo quo dictū eſt.

Argumēta.

¶ Sed nunc reſtat rūdere ad argumenta Judeorū in principio adducta. Ideo ad primū qđ dicitur ꝙ hoc nomē Jeſus iam fuit notū in vete. teſta. ergo non eſt illud nomē dei ⁊c. Rñdetur/ꝙ lꝫ hoc nomen vocale triſſyllabū Jeſus fuerit notuꝫ in veteri teſta. tamen verbū incarnatū qđ eſt verū nomē dei quo deus noīat ſeipſum: nūꝙ̄ fuit notū nec manifeſtum in vete. teſta. vſquequo deus venit incarnē: nec etiā nomē dñi tetragrāmatō fuit notū/quo ad eius ꝓpriū ſonū/⁊ eius proprium ſignificatū: vſquequo per angelū fuit Marie ⁊ Joſeph expſſum ⁊ reuelatum: vt dictum eſt. Itēꝫ hoc nomē Jeſus valde equiuoce dicit̄ de Jeſu naue/⁊ de Jeſu Chriſto. Nā de illis tribus. ſꝫ Jeſu naue/⁊ de Jeſu filio Sirac/⁊ de filio Joſedech dicebatur hoc nomē Jeſus tanꝙ̄ de figura/ inquātū fuerunt figura Chriſti: ſed de chriſto dicit̄ Jeſus tanꝙ̄ de veritate figurata ꝑ illos: ſicut equiuoce dicit̄ hō de hoīe picto/⁊ de hoīe vero ⁊ viuo. ¶ Ad ſecundum aūt cū dicit̄/ꝙ ꝑ illud nomē dei erāt faciēda miracula/qđ nō videmus fieri hodie ad inuocationē huius noīs Jeſus ⁊c. Reſpōdet̄ ꝙ Jeſus Chriſtus/qui eſt nomen dei iā fecit infinita miracula in vita/⁊ in morte/et in reſurrectione: vt patet per totū diſcurſum euangelicū. Et apl'i iā fecerunt infinita miracula cum inuocabāt eū ſub hoc noīe Jeſu: vt patet in actibꝰ apl'orū/et in eccleſiaſtica hiſtoria/⁊ in geſtis martyrū/⁊ aliorū ſanctorū: eo ꝙ tūc erāt neceſſaria miracula pro fidei fauore. Et Chriſtꝰ iā mutauit ⁊ cōuertit ferrū ⁊ cuprū in argētū ⁊ aurū/qñ populū gentilē ad fidem cōuertit: ⁊ conuertit ferrū/⁊ ſtannū veteris legis in aurū/⁊ argentū euangelicū/et detexit theſauros euāgelicos qui latebant in ſcriptura veteris teſta. ⁊ hoc in nomine Jeſu: et ī eius virtute ſuſcitati ſunt mortui ⁊ ſanati egroti ⁊ mitigatuꝫ mare ⁊c. Et iā edificauit nouā Hierl'm. ſ. eccleſiā/⁊ dñatus eſt toti orbi: vt patebit pſ. xviij. ⁊. lxxj.

Quare fiebāt miracula

Cauſa autē quare nūc nō fiūt tot frequētia miracula ſenſibilia/eſt: qꝛ nūc nō ſunt ita neceſſaria. Vñ duplici ex cauſa tūc fiebāt ſenſibilia miracula. Primo ꝓpter exigētiā tēporis: vt infideles vidētes miracula mouerent̄ ad credendū ⁊ venirent ad fideꝫ Chriſti. Scđo hoc accidebat/ꝓpter feruērē fidē/⁊ charitatē/⁊ ſanctitatē apl'orū/⁊ martyrū inuocātium Chriſtum ſub hoc noīe: ⁊ ſic fiebant miracula/propter augmentum chriſtiane religionis. Secūdo ꝓpter fidem inuocantium. ſed quia chriſtiana religio iaꝫ fuit dilatata ꝑ vniuerſuꝫ orbē: ideo non ſunt neceſſaria miracula ſenſibilia ⁊ corporalia: ſed miracula neceſſaria ⁊ ſpiritualia iugiter fiunt ad inuocationē huius nominis Jeſus. Nā iugiter remittūtur peccata in baptiſmo ⁊ penitētia ⁊ extrema vnctione: ⁊ iugiter cōfertur gratia in oībus ſacramentis/⁊ in orationibus eccl'ie ad inuocationē huius noīs: ſed hoc nō percipiūt miſeri Judei ⁊ infideles. ¶ Ad tertium aūt rūdet̄/ꝙ hoc nomen Jeſus iā fuit magnificatū/⁊ dilatatū/ ⁊ predicatū per totum orbem a ſolis ortu/vſqꝫ ad occaſum/⁊ ab aquilone in Auſtruꝫ: quia in omnē terram exiuit ſonus ⁊ predicatio apl'orū: ⁊ totus populus venit ad fidē poſt cōuerſionē Conſtantini imperatoris: ſed poſtea ſarraceni deuiauerunt a fide. Verūtamē adhuc nomē Jeſus eſt magnificatū inter eos/⁊ in Alcorano eorū/⁊ nomē virginis Marie. Qđ aūt Judei nō credāt: nec venerentur hoc nomē dei qđ eſt Jeſus: hoc accidit ex cecitate ⁊ maledictiōe eorū: ſicut iā ꝓphetatū eſt per oēs ꝓphetas. Vñ de Judeis ⁊ infidelibꝰ ꝑſequentibus hoc nomē dñi/dicit̄ Eſa. lij. Qm̄ ablatus eſt populꝰ meꝰ gratis dñatores eiꝰ inique agūt dicit dñs: ⁊ iugiter tota die nomē meū blaſphematur. Sꝫ de populo chriſtiano ſubdit ꝓpheta. Propter hoc ſciet populus meus nomē meuꝫ in die illa: qꝛ ego qui loq̄bar/ecce adſum ⁊c. Ecce ergo qual'r iudeis manentibꝰ cecis ⁊ reprobatis: nomen dñi tetragrāmatō: ꝙ eſt Jeſus: fuit admirabile ⁊ magnificatum in vniuerſa terra ꝑ aduentū Chriſti ꝓut Dauid prophetizauit in hoc pſalmo.

Confitebor tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.
Letabor et exultabo in te: pſallaꝫ nomini tuo altiſſime.
In conuertendo inimicum meum retrorſum: infirmabuntur et peribunt a facie tua.
Quoniam feciſti iudicium meum et cauſaꝫ meam: ſediſti ſuper thronum qui iudicas iuſtitiam.

Infra cx. et cxxxvij. xv. q. j. reuertimini ij. qō. iiij. ca. ꝯſuluiſti. xxxij. diſt. erubeſcant.

¶ Titulus: In finem pro occultis filij pſ. Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmuꝫ dirigēs nos in Chriſtum et tempus meſſie/qui eſt finis legis: quapropter cantabatur ad victoriam vocum. Sed reiectis varijs modis dicendi iudeorum eſt aduertendum ꝓpter id quod additur/pro occultis filij: ꝙ licet ad totam trinitatē pertineat iudicare: eo ꝙ opera trinitatis ſunt īdiuiſa ad extra: tamē filio attribuitur iudicium/in quātū homo: ſicut ipſa redemptio: eo ꝙ eſt mediator dei et hominū: vt dictum eſt in ꝓlogo. Et eo ꝙ fuit miſſus ad ferendā legem euangelicā: ergo ad eū ſpecialiter ꝑtinet iudicare obſeruatores legis ⁊ trāſgreſſores tribuendo vnicuiqꝫ premium ſcđm opera ſua. Quā quidē iudiciariā poteſtateꝫ adeptus eſt filius ꝓpter ſuam humilitatē ⁊ patientiam: vt

F

Triplex ē iudiciū de xp̄o.

dictum eſt pſalmo p̄cedēti. ¶ Verū tñ eſt attendēdū ꝙ triplex legiť de Chriſto iudiciū. ſ. iudiciū diſcretionis/⁊ ſecretionis ⁊ diſcuſſionis ſiue publice examinationis ⁊ retributiōis. Nā primū iudiciū. ſ. diſcretionis fecit Chriſtus in primo ſuo aduentu qñ dedit legē euāgelicā: in qua diſcreuit ⁊ ſeparauit granū a paleis/⁊ veritatē ab vmbra legali/annullādo cerimonialia/q̄ erāt figura legis ⁊ veritatis euangelice: q2 lex ꝑ Moyſen data eſt: gratia aūt ⁊ veritas per Chriſtū facta eſt. Joan. j. Diſcreuit etiā inter verā ⁊ falſam religionē: eligēdo fideles in eccleſiā ſuā: ⁊ ſic aſcēdens in celū ſedit a dextris dei: vbi accepit iudiciariā poteſtatē a patre: per quā totum iſtū ſtatum iudicat in occulto ⁊ in ſecreto. Sz in vniuerſali iudicio iudicabit ī publico. Et ideo omne iudiciū qđ facit Chriſtus ab aſcenſione vſq; ad finē mundi: vocať iudiciū ſecretionis: eo ꝙ eſt nobis ſecretū ⁊ occultū: eo ꝙ nō videmus iudicē oculis corporeis. Et etiā q2 iudicata ſunt nobis occulta: quia neſcimus diſcernere quomodo ſunt iudicati illi/qui ab hac vita deceſſerūt. ſ. an ſint dānati an ſaluati. Sed ſolū gn̄aliter ſcimus: ꝙ ſolū boni chriſtiani ſaluanť qui cū charitate diſceſſerūt. ⁊ ſunt etiā nobis occulte punitiones malorū ⁊ p̄mia bonorū. Itē videmus in hac vita bonos affligi/⁊ malos tēporaliter ꝓſperari: ꝙ nō fit ſine occulto iudicio. ¶ Itē videmus ꝙ licet mali ad tēpus ꝓſperenť: tñ multi eorū/vel in vita puniunť: vel mala morte finiūtur. Et ideo oīa iſta iudicia q̄ Chriſt⁹ facit in hoc tēpore dicunť occulta: de quibus dicitur ꝙ cathedrā tenet in celis/qui occulte ⁊ manifeſte iudicat in terris/de quibus iudicijs occultis eſt materia huius pſal. de quibus diciť in titulo/ꝓ occultis filij. i. ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū de occultis iudicijs ⁊ punitionibus Chriſti filij dei: que facit p̄cipue de malis affligentib⁹ bonos in hac vita: quia nullū bonū irremuneratū: ⁊ nullū malū īpunitū. Et etiā iudiciū finale diciť occultū/inquātū eius

G tēpus eſt nobis ignotū. ¶ Secūdo eſt notandum ꝙ Dauid p̄cuſſit in ſpiritu oēs perſecutiōes/ q̄s paſſura erat eccleſia a primo aduentu vſq; ad ſecundū: ⁊ p̄uidit etiam oēs punitiones/⁊ vltiones quas Chriſtus debebat ſucceſſiue facere de perſecutorib⁹ ⁊ afflictorib⁹ eccleſie ex ſuo occulto ⁊ iuſto iudicio. Nā licet Chriſt⁹ ꝑmiſerit ad tēpus ſuā eccleſiam ab infidelibus ⁊ malis affligi: tñ in fine ſemper puniuit malos: ⁊ exaltauit/⁊ liberauit bonos. de quib⁹ ꝑſecutionib⁹ ⁊ punitiōibus Dauid fecit hunc pſalmū. Sed eſt aduertēdū ſcđm aug. ꝙ quatuor principales pſecutiones erat paſſura eccleſia a primo aduētu Chriſti vſq; ad ſecundū. Primo ꝑſecutionē iudeorū in apl'is. Scđo ꝑſecutionē tyrannorū tp̄e martyrū. Tertio ꝑſecutionē hereticorū/⁊ prauorū hoīm: ī qua nūc ſum⁹. Quarta erit ꝑſecutio Antichriſti. Sed in oīb⁹ his: licet Chriſtus ꝑmiſerit eccleſiā ſuā ad tēpus affligi ꝑ malos: tñ ſemꝑ finaliter liberauit eccleſiā ⁊ puniuit malos. Nā poſt primā ꝑſecutionē puniuit Iudeos ⁊ Romanos. In ſcđa puniuit tyrānos imperatores ⁊ ceteros ꝑſecutores martyrū diuerſis penis: vt p3 de Nerone ⁊ Domitiano ⁊ Diocletiano ⁊c. Et liberauit eccleſiā. In tertia puniuit hereticos/⁊ videm⁹ q̄tidie prauos ⁊ malos puniri poſt lōgā ꝓſperitatē. Quarto puniet Antichriſtum ⁊ ſuos ſequaces anteq̄ Chriſt⁹ veniat ad vniuerſale iudiciū. Et de iſtis quatuor iudicijs occultis fecit Dauid p̄ſentē pſalmū. Cauſa ergo finalis ⁊ intentio Dauid in hoc pſalmo eſt deterrere ⁊ incutere timorē malis: vt timeāt diuinū iudiciū/⁊ deſiſtāt a peccatis/⁊ inducere bonos ad patientiā in aduerſis: q2 nullū bonū irremuneratū ⁊ nullum malū impunitū. Duo ergo principaliter agit. Nā primo dicit ſe velle cōfiteri mirabilia iudicia dei. Scđo īcipit narrare ꝑ ſingula ibi: Increpaſti gentes.

h Cōfiteri quid ſit.

¶ Quantū ad primū eſt aduertēdū/ꝙ cōfiteri idē eſt qđ veritatē ſpōte fateri: ⁊ hoc cōtingit dupliciter. Nā aut cōfitemur facta nr̄a aut facta dei. primo modo nō poſſumus cōfiteri niſi peccata: q2 in actib⁹ nr̄is vt noſtri ſunt: nō inueniť niſi pctm̄ ſcđm Augu. Si quid boni agim⁹: illud nō eſt ex nobis tanq̄ ex nobis: q2 oīs ſufficiētia nr̄a ex deo eſt ſcđm Apl'm. Et ideo talis cōfeſſio volūtaria dicitur confeſſio pctōꝝ: ⁊ hoc pertinet ad pn̄iam. De hac aūt cōfeſſione diciť pſal. xxxj. Dixi ꝯfitebor aduerſu3 me ⁊c.

Triplex confeſſio de deo.

¶ Cōfeſſio aūt de deo eſt triplex: q2 aut cōfitemur ei⁹ excellentiā ⁊ omnipotentiā: vt puta ipſum eſſe trinū ⁊ vnū ⁊ oīm creatorē ⁊ incarnatū ⁊ redēptorē ⁊c. Et tūc dicitur cōfeſſio fidei: de qua agit ſaluator Matth. x. Qui me cōfeſſus fuerit coram hoībus/cōfitebor ⁊ ego eū ⁊c. Aut cōfitemur eius bonitatem ⁊ mīam. Et ſic narram⁹ ⁊ allegamus eius nobis collata beneficia: ⁊ talis dr̄ cōfeſſio beneficiorū: ⁊ pertinet ad gratiarū actiōes/et ad laudes. Et de hoc Dauid fecit plures pſalmos qui incipiūt a cōfeſſiōe: puta Cōfitebor/aut Cōfitemini dño qm̄ bonus ⁊c. Itē de hoc fecit omnes pſalmos alleluiaticos/⁊ hymnos de laudib⁹ dei memorando beneficia. Tertio aūt poſſumus cōfiteri iuſtitiā dei narrando eius iudicia iuſta occulta/aut manifeſta: ⁊ hec diciť cōfeſſio iuſtitie/⁊ iudicioꝝ occultoꝝ ⁊ ineffabiliū ⁊ tremendorū dei: et de hac materia eſt iſte pſalm⁹. ideo ait propheta Dauid. Cōfitebor tibi dñe in toto corde meo. i. nō ſolū ore: ſed toto corde tibi ſponte manifeſtabo/⁊ ꝯfitebor oīa mirabilia ⁊ tremēda iudicia tua. Vñ licet nō poſſim nec ſufficiā narrare oīa mirabilia in numero in hoc pſalmo: tñ narrabo oīa mirabilia iudicia tua in gn̄e que factur⁹ es/ſiue feciſti in eccl'ia a primo aduentu vſq; ad ſcđm. Et licet iſta narratio iudiciorū dei ſit ad terrorē malorū ⁊ prauorū peccatoꝝ: tñ eſt ad exultationē iuſtorū: vt habeant etiā patientiā in aduerſis: ⁊ ne deſperēt in ꝑſecutione: ſed expectēt p̄mium de ſua patiētia: ⁊ credāt futurā punitionē ſuoꝝ ꝑſecutoꝝ. Ideo ſubdit Dauid in ꝑſona eccl'ie ⁊ cuiuſlibet iuſti: ego letabor facie/⁊ exultabo in geſtu in te o dñe altiſſime: ⁊ pſallā tibi gr̄as agēdo de premio bonorū/et punitione malorū. Letabor dico in cōuertēdo inimicum. i. quia cōuertiſti inimicum meū retrorſu3. ſ. diabolū/⁊ mēbra ei⁹. Litera Hieronymi habet Gratulabor in te: ⁊ pſallam nomini tuo/vt reuerſi ſunt inimici mei retrorſum ⁊ corruerūt ⁊ perierūt ante te. ⁊ ſic eſt litera plana. Nota ꝙ inimic⁹ eccleſie eſt primo diabolus in capite: ⁊ ex cōſequēti mēbra eius. Membra aūt diaboli p̄mo fuerūt iudei. Scđo tyrāni. Tertio heretici. Quarto erit Antichriſtus cū ſequacib⁹ ſuis. hos Chriſt⁹ ꝯuertit retrorſum/⁊ fecit retrocedere qñ eis abſtulit vires ⁊ debilitauit ⁊ infirmauit/⁊ abſtulit arma in quib⁹ confidebant. Ideo ſubdit ipſe: inimicus diabol⁹/⁊ mēbra eius infirmabuntur in aduentu tuo primo ⁊ ſcđo: ⁊ peribūt a facie tua. Nā diabolus fuit infirmat⁹/⁊ eiectus per baptiſmum ⁊ mortē/⁊ paſſionē Chriſti. Et mēbra ei⁹. ſ. iudei/⁊ tyrāni/⁊ antichriſtus fuerunt primo puniti in hoc mundo tēporaliter: ⁊ in alio eternaliter cum diabolo.

xv. q. j. nō eſt. ⁊ xxiij. q. v. ꝯ. vlti.

Increpaſti gentes et perijt impius: nomen eorum deleſti in eternum ⁊ in ſeculum ſeculi.

¶ Hec eſt ſecūda pars in qua explicat ⁊ narrat ꝑ ſingula occulta Chriſti iudicia ꝑ manifeſtas punitiones tēporales malorum/ ⁊ inimicoꝝ eccleſie per iudiciū ſecretionis. Et tria facit: nā primo p̄dicit punitionem in hoc mundo tēporalem perſecutorum eccleſie tam iudeorū q̄ gentiliū. Secundo punitionem eternam in inferno omniū peccatorū impenitentiū ſiue obſtinatorū. Tertio punitionē Antichriſti ⁊ ſuorū. Scđa ibi: Cognoſcetur dñs iudicia faciēs. Tertia: Exurge dñe.

I Dupliciter xp̄s puniuit iudeos.

¶ Quantum ad primū eſt aduertendū ꝙ dupliciter puniuit Chriſtus populū gentilē/⁊ etiā iudeos. Primo deſtruendo in eis errorem ⁊ ſuſcitando fidem: vt inquit Auguſtinus. Et ſic deſtruxit in eis/ ⁊ exterminauit diabolum. Secundo puniuit ⁊ deſtruxit obſtinatos in corpore ⁊ aīa: dicit ergo: O dñe Ieſu chriſte/ tu increpaſti gentes ⁊ etiā Iudeos gētiliter viuentes: ⁊ hos increpaſti per predicationem apoſtolorū: in quibus cōuerſis perijt diabolus impius/qui eis dominabať: quia deſtruxerūt oīa idola que adorabant. Et ſic deleſti nomē eorū in ſeculū ſeculi: q2 non vltra noīantur gētiles: ſ3 chriſtiani: vt p3 Za. xiij. in illa die deſtruā omnia noīa idolorū/⁊ nō noīabunť vltra. Et oēm ſpm̄ immundū auferā ⁊c. Itē nō ſolū deſtruxiſti ſupſtitionem gentiliū/ ſed etiā deleſti regnū ⁊ ſacerdotiū Iudeorū/⁊ legalia/⁊ cerimonialia: quia nō erunt amplius in memoria quo ad effectū: vt patet Eſa. lxxvj. Item non ſolum deleſti gētiles/ ⁊ iudeos ſpiritualiter vt dictum eſt: ſ3 etiam temporaliter.

xxiij. q. v. ꝯ. vlti. c. virga furoris mei aſſur.

Inimici defecerunt framee in finem: ⁊ ciuitates eorum deſtruxiſti.

¶ Nam framee. id eſt arma et poteſtates inimici. ſcilicet populi iudeorum defecerunt in finē. id eſt finaliter/⁊ eternaliter: ⁊ ciuitates eorum. ſ. Hieruſalē/⁊ ceteras ciuitates Iudee/ex Galilee deſtruxiſti per Titum ⁊ Romanos in vindicta3 mortis Chriſti. Et etiam deſtruxiſti ciuitates gentilium obſtinatorum. Nam miſiſti peſtilētias ⁊ guerras ⁊ ſtrages inter eos: ⁊ hoc in vindictam ſanguinis martyrum: vt patet in octauo ⁊ decimo/⁊ vndecimo eccleſiaſtice hiſtorie. Unde licet Chriſtus ad tempus permiſiſſet gētiles perſequi chriſtianos: tamen in fine reges chriſtianorum deſtruxerunt complures ciuitates paganorum/et ſubiecerunt eos. Unde Carolus magnus vaſtauit totam Saxoniam: ⁊ interfecit omnes paganos vltra etate3 ſeptem annorum. Item legitur quod multe ciuitates Paganorum fuerunt fulminate/⁊ ſubmerſe/⁊ terremotu ſubuerſe: ⁊ viſcerali ⁊ etiam externo bello deſolate: que omnia facta ſunt iuſto dei et occulto iudicio in vindictam ſanguinis martyrum. Et ſic

xvij. di ſti. in l'ris. et xxxv. qō. iiij. c. j.

Perijt memoria eorum cum ſonitu: ⁊ dominus ineternum permanet.

¶ Memoria illorum obſtinatorum perijt cū ſonitu ⁊ ſtrepitu armorum/ ⁊ clāgore tubarū: ⁊ tñ dñs/ id eſt nomen Chriſti ineternum permanet ſtabile ⁊ firmum cum eccleſia ſua. Nam ipſi conati ſunt delere nomen Chriſti: ⁊ tamē ipſi deleti ſunt/⁊ fides Chriſti manet ſtabilis ⁊ incōcuſſa: ⁊ ſic diabolus fuit extinct⁹ ⁊ deletus in ſe ⁊ in mēbris ſuis. Nam primo fuit eiectus foras per baptiſmū a cōuerſis. Secūdo fuit deſtructus in mēbris obſtinatis. Nā principes facti chriſtiani obtinuerūt ciuitates gentiliū: ⁊ comminutis idolis cōſecrarunt Chriſto tēpla eorū. Et ſic perijt memoria diaboli cum ſonitu predicationis apoſtolorū ⁊ doctorū. Et etiā perijt memoria obſtinatorum cū ſonitu diuine punitionis ⁊ ſentētie. Et non ſolū perijt memoria ſupradictorum infidelium: ſed etiā memoria diuitum ⁊ magnorū principū chriſtianorū perijt cum ſonitu campanarum ⁊ cymbalorū. Nā cū moritur aliquis magn⁹ diues malus cōmuniter fit magnus ſonus campanarū ⁊ exequiarū. Et ſic perijt memoria eius: q2 nihil dignū memoria dimittit in mūdo. Sed memoria iuſti nunq̄ peribit quia in memoria eterna erit iuſt⁹. Et ſic patet qđ Chriſt⁹ deſtruxit omnes malos ⁊ infideles ⁊ oēs impenitētes: ⁊ ratio eſt. Nam ipſe in die Aſcēſionis aſſumpſit iudiciariam poteſtatem: ſedens ad dexteram patris: ⁊ tunc

ix. qō. iij. ca. aliorū.

Parauit in iudicio thronum ſuum: et ipſe iudicabit orbem terre in equitate: iudicabit populos in iuſtitia.

¶ Parauit thronum ſuum in iudicio: ⁊ ideo iudicabit populos in equitate ⁊ iuſtitia: ⁊ hoc in occulto: quia ſicut eſt iudex iuſtus. ita nullum bonum relinquet irremuneratum/⁊ nullum malum impunitum.

ij. qō. j. aduerſitas. et. vij. q. j. cu3 percuſſio. et v. q. v. nō omnis.

Et factus eſt dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus in tribulatione.

¶ Fact⁹ eſt refugiū paupis ppl'i xp̄iani vexati ⁊ afflicti/⁊ fact⁹ eſt adiutor eius in opportunitatib⁹ ⁊ in tribulatione perſecutionū. ¶ Et nota ꝙ Dauid in toto libro pſalmorum vocat ⁊ appellat populū Chriſtianū pauperem: eo ꝙ lex euāgelica cōtēnit omnes diuitias mūdanas propter regnū celorū. Matth. v. Item non ſolū fuit adiutor populi chriſtiani contra perſecutores Paganos: ſ3 etiam eſt adiutor in tribulatiōe ⁊ ꝑſecutione cuiuſlibet pauperis chriſtiani iuſti contra oppreſſiones diuitū.

K

Nā licet Chriſtus ad tēpus permittat malos proſperari: ⁊ bonos perſequi: tñ in fine liberat eos et punit malos. Et ſic Chriſtus liberauit eccleſiā de manu Tyrannorum. Et ideo vt iuſti non deſperent in perſecutione ſequitur.

Argu. viij. q. j. clemēs. ⁊ xxiij. q. viij. ſcire. xj. q. iij ca. ad mēſa3.

Et ſperent in te qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquiſti querentes te domine.

¶ Et ſperent in te qui nouerūt nomen tuū: quod eſt Ieſus cui proprium eſt ſaluare. Ideo nō dereliquiſti querētes te domine: quaſi dicat: quia pro

prium eſt tibi ſaluare: cum ſis Jeſus: ideo non dereliquiſti querentes ⁊ ſperātes in te. Unde nota ꝙ iſta prophetia fuit impleta tēpore Cōſtantini: quū deus dedit pacem eccleſie per conuerſionē gentilium: ⁊ quotidie impletur: qr frequenter Chriſtus punit malos/⁊ liberat iuſtos ſua poteſtate.

viij. q. j. op;. xxxvj. diſ. c. ſi quis vult — **Pſallite domino qui habitat in Sion: annunciate inter gentes ſtudia eius.**

¶ Hic dauid predicit feſtiuitates/quas eccl'ia incepit celebrare in memoriā ſanctorum martyrū/ poſtꝙ ceſſauit pſecutio tpe Conſtātini. Unū eccleſia letatur in celebrando memorias martyrum: ⁊ etiā in punitione tyrānorū ⁊ perſecutorū eccl'ie: ideo dauid exhortat̄ fideles ad laudem dei/dic. pſallite o vos chriſtiani cātate ⁊ agite gratias domino Jeſu Chriſto qui habitat in hac Siō p gratiam/⁊ in ſuperiori per gloriā/⁊ annūciate ſtudia eius: id eſt legē euangelicā/⁊ triūphos martyruz in eccleſia celebrando eorū feſtiuitates: ⁊ hoc annunciate inter gentes ad fidem conuerſis.

xlvij. di. c. ſicut hi. xij. q. ij. gloria epi. — **Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt: non eſt oblitus clamorem pauperum.**

¶ Non eſt oblitus clamorē pauperū martyrum: imo eſt requirēs ſanguinem eorū de manu tyrannorum: qr in vindictam ſanguinis martyrum puniuit Neronem/⁊ Domitianum/⁊ Diocletianuz/⁊ ceteros tyrannos.

§. vj. a xxxviij. diſt. ſedulo. ⁊ xlvj. diſti. multi. — **Miſerere mei domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.**

¶ Hic forſan eccleſia liberata a tyrannis/ſiue de manu tyrannorū per Conſtantinum: poſtea petit liberari de prauitate ⁊ perſecutione hereticoruz. Unū dicit miſerere mei dn̄e Jeſu xp̄e: ⁊ libera me de inimicis meis hereticis Arrianis et ceteris q̄ ſurrexerūt contra me poſt Conſtantinū/⁊ vide humilitatem meā: ⁊ hoc dicit: quia eccleſia nō vicit tyrānos ⁊ hereticos cū armis: ſed cū humilitate ⁊ autoritate ſacre ſcripture. Miſerere mei dico:

xj. q. iij. c. cuſtodi. — **Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filie Sion.**

¶ Qui exaltas inquit me de portis mortis. Nam fuit perſecutio eccleſie p Arrianos: que quaſi ſuperaret perſecutionem tyrānorum: vt ait Rufinus. xij. eccleſiaſtice hiſtorie: ideo Chriſtus exaltauit ⁊ liberauit eā de portis ⁊ interitu mortis ⁊ totalis deſolatiōis: cū miſit Athanaſiū/⁊ Baſiliū/⁊ Ambroſium/⁊ Hilarium/⁊ Hieronymū/⁊ Auguſtinū ad defendendum eam de prauitate hereticorum. Unde omnes iſti extincto mēdacio hereticorum: annunciarūt laudationes Chriſti ⁊ veritatē ſcripturarum in portis filie Siō. ſ. eccleſie toto orbe diffuſe: vt patet intuenti illam perſecutionem: et ideo ſubdit eccleſia.

j. q. iiij. c. q̄ oī. §. econtra. — **Exultabo in ſalutari tuo: infixe ſunt gentes in interitu quem fecerunt.**

In laqueo iſto quem abſconderunt: cōprehenſus eſt pes eorum.

¶ Exultabo in ſalutari tuo. ſ. in nomine Jeſu: qr ſupple gētes. i. gentiles ⁊ heretici infixi: ⁊ ſubuerſi ſunt in interitu quē fecerunt ⁊ aſtruxerunt contra me. Nam peccator ⁊ populus gentiliū ⁊ cetus hereticorū cōprehenſus eſt in laqueo quē abſconderunt: quia ipſi querebant ⁊ machinabantur laqueum mortis contra fideles: ſed ipſi cōprehenſi ſunt in morte. Nam Nero interfecit ſeipſum: ⁊ domitianus interfectus eſt a ſenatu: ⁊ Diocletianus grandi ⁊ turpi plaga eſt percuſſus: ⁊ Arrius cum ſuis complicibus/qui cuz falſa expoſitione/⁊ intelligentia ſcripturarum volebat fidem ⁊ eccleſiā confundere/ipſe in ſuo mendacio confuſus/⁊ interemptus/⁊ a diabolo ſuffocatus eſt: ⁊ crepuit medius: vt ait Ambroſius. Item tota illa beſtia ſecte Arrianorum/que ab inferis extulerat caput/poſtea triceps facta in ſe contra ſe confuſa eſt: et ſic in laqueo quem abſconderat contra eccleſiam ipſa comprehēſa eſt. Et ſic cōmuniter videmus pedes peccatorū comprehenſos in laqueo quem parant contra iuſtos. Et ſic cognoſcetur dominus iudicia faciens: quia vnuſquiſꝙ peccator comprehenſus eſt in operibus manuum ſuarum.

Cognoſcetur dominus iudicia faciens: in operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator. — xv. q. c. ne. ⁊ c. ſi q̄ dā. xj. q. ſi q̄s cerdo tū ⁊c. qō. j. deniq̄.

Conuertantur peccatores in infernum: oēs gentes que obliuiſcuntur deum.

¶ Licet iſte verſus poſſit adaptari cū ſentētia ſuperiori: tamē eo ꝙ hic interponitur vel preponit̄ diapſalma: videtur ꝙ cōprehendat aliud genus ſententie. Nā ſuperius locutus eſt/⁊ predixit punitionē temporalē perſecutorū eccleſie. Hic aūt in hac ſecūda parte predicit punitionem ſpiritualē omniū peccatorū obſtinatorū poſt hanc mortē in inferno. Nā ſi peccatores in hac vita non conuertūtur nec corriguntur per punitiones tēporales: ſz moriuntur impenitentes: tunc cōprehendūtur in malis operibus manuū ſuaruz: ⁊ ſic conuertunt̄/⁊ deſtinantur in infernū in eternū: Poteſt etiā dici/ꝙ poſtꝙ ſuperius ꝓpheta ꝑdixit iudiciū ⁊ punitiones tēporales perſecutorum Chriſti ⁊ eccleſie: hic eorū predixit perpetuam damnationem factā in inferno. Et ſic duplici pena puniuntur. Dicit ergo dauid: Dn̄s Jeſus Chriſtus non ſolū cognoſcetur iudex ⁊ faciens iuſtitiam tēporaliter in hac vita: ſed etiā poſt hanc vitā: imo cognoſcetur Chriſtus faciens iudicia ⁊ punitionē de obſtinatis poſt mortem. Nā ipſe cōprehēdet peccatorē in opibus manuū ſuarū: qr veniet ad eū ſicut fur/et in illo ſtatu condēnabit eū ad penā ꝑpetuā. Ideo ſequit̄: cōuertant̄. i. cōuertent̄/⁊ deſtinabunt̄ peccatores in infernū. ſ. oēs gētes ⁊ carnaliter viuētes q̄ obliuiſcunt̄ deū. Nā hac aīaduerſiōe ꝑcutit̄ peccator, vt moriēs obliuiſcat̄ ſui: q̄ dū viueret oblitus eſt dei: vt inquit Aug. Sed p oppoſitū erit de iuſtis.

Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem. — xxiij. q. j. circa mediū

¶ Deus nō in finem ⁊ eternaliter oblitus eſt pauperis iuſti: nec patiētia pauperū peribit: imo premiabit̄: qr ſicut nullū malū īpunitū: ita nullū bonū irremuneratū. Jō ſicut mali eternalr̄ ꝯuertunt̄ in infernū: ita iuſti deſtinabunt̄ in gloriā celeſtez. Peccatores ergo qui in vita ſua noluerūt ꝯuerti ad deū/nec dimittere pctā: ideo cōprehēſi ſunt in malis operibus. Et ſic poſt mortez cōuerſi ſunt in infernū. i. deſtinati ſunt ī infernū. Unū licet talia iudicia facta de dānatis ⁊ improbis/⁊ impenitentibus poſt mortem ſint nobis occulta quātum ad euidentiam: tamen ſunt nobis certa quantū ad fidem: quia credimus omnes impenitentes eterna dānatione puniri ilico poſt vitam ad infernum.

xv. q. j. ſunt q̄dam. — **Exurge domine non cōfortetur homo: iudicentur gentes in conſpectu tuo.**

¶ In hac tertia parte predicit perſecutionē eccleſie futurā tempore Antichriſti/⁊ duo facit. Nā primo predicit predictā perſecutionē. Secūdo petit vltionem de Antichriſto/⁊ ſequacibus ſuis ibi. Exurge. Dicit ergo. O dn̄e Jeſu Chriſte exurge ne videaris dormire. Poſtꝙ permiſi regnare Antichriſtum: veni ne confortet̄: nec proſperet̄ amplius homo. ſ. Antichriſtus qui eſt homo purus: licet faciat ſe deū/⁊ iudicent̄ gentes in cōſpectu tuo. Primo occulto iudicio tēporaliter. Secūdo in publico ⁊ vniuerſali iudicio/eternaliter puniēdo. quaſi dicat: accelera aduentū tuū ⁊ veni ad iudicium: ne confortet̄ ⁊ ꝓſperet̄ per longū tempus iſte homo iniquitatis Antichriſtus: ⁊ nō permittas ipm̄ diu regnare: ſed abbreuientur dies illi: ne deficiāt electi: quia Antichriſtus tētabit delere omnes electos: ⁊ trahere ipſos ad hereſim ſuam. ergo veni ad iudicium ⁊c.

De pe. di. ij. c. ſ. i pn. diſ. ca. ecce. — **Cōſtitue dn̄e legiſlatorē ſuper eos: ſciant gētes quoniam homines ſunt.**

¶ Cōſtitue/⁊ oſtēde te legiſlatorē ſup eos: ⁊ ſciant oēs gentes: quū Antichriſtus/⁊ ſui hoīes carnales ⁊ voluptuoſi ſunt ⁊ nō ſpūales. Nam in primo aduētu tu veniſti cū humilitate: ⁊ dediſti legē euāgelicam/ſed cōtēpſerūt eaz/⁊ noluerūt ſeruare eam: nec tibi credere: imo putarūt te eſſe hoīem purū/⁊ non deū: ideo oſtēde te verū legiſlatorē in iudicio ſup eos. ⁊ ſciant oēs gētes/⁊ cognoſcāt quū hoīes ſunt ⁊ carnaliter viuentes. ¶ Nota ꝙ multi referūt ly legiſlatorē ad Antichriſtum: vt ſit ſenſus: O dn̄e Jeſu Chriſte/poſtꝙ Judei/⁊ pctōres carnales/⁊ obſtinati noluerūt te recipere/nec legem tuā ſeruare: ideo cōſtitue Antichriſtū pſeudo legiſlatorē ſuper eos: ⁊ ꝑmitte eū regnare ſuper eos in penam peccati: ⁊ ſciant ⁊ cognoſcant/quū hoīes carnales ſunt/⁊ ita puniant̄ ⁊c. Joā. v. Ego veni in noīe patris mei/⁊ noluerūt me recipe: veniet aūt alius in noīe ſuo ⁊ illū recipient. Et ſic vterꝙ ſenſus pōt eſſe verus ⁊ applicabilis litere.

xv. q. j. c. illa. xl. diſt. ſz illō xxiij. q. v. q̄d ergo. ⁊ di. xix. anaſtaſius. — **Ut quid domine receſſiſti lōge: deſpicis in opportunitatibus in tribulatione?**

Dum ſuperbit impius incenditur pauper: comprehenduntur in conſiliis quibus cogitant.

¶ Hic dat cauſam ſui clamoris ⁊ q̄rele ⁊ petitiōis. Nam quia dixit Exurge. i. ne videaris dormire/⁊ ne permittas amplius regnare hoīem iniq̄tatis: Ideo ſequit̄: Ut quid. i. quare receſſiſti tā diu longe a populo ⁊ eccl'ia tua: ꝑmittēdo ipſam crudeliter cōcuti/affligi/⁊ vexari/⁊ cōculcari p Antichriſtuz. Et deſpicis populū chriſtianū/⁊ quēlibet iuſtū in opportunitatibus ⁊ tribulatiōe pſecutiōis. i. dādo opportunitatē Antichriſto ⁊ ſceleratis: vt ipſum pſequant̄ ⁊ tribulēt. Nā dū Antichriſtus ⁊ quilibet impius ſupbit: ⁊ in ſuperbiā eleuat̄ p potentiā ſibi permiſſam/⁊ ſic paup populus chriſtianus/⁊ q̄libet iuſtus incēdit̄/⁊ affligit̄/⁊ vexatur. ¶ Cōprehendunt̄ in ꝯſiliis. Hic incipit ſentētia/quia in Hebreo habet̄ capiatur in ꝯſiliis. ideo eſt ſenſus. O dn̄e fac vt Antichriſtus ⁊ maligni nō amplius affligant iuſtos nec regnēt. Sed capiātur ⁊ cōprehendant̄ in cōſiliis quibus cogitāt: ⁊ ſimili pena plectantur ⁊ puniantur.

Quoniam laudatur peccator in deſyderiis anime ſue: ⁊ iniquus benedicitur. — di. lxxxvj. ca. donare ꝺ penī. di. j. illō vero.

Exacerbauit dominū peccator: ſecūdū multitudinem ire ſue non queret.

¶ Quū Antichriſtus ⁊ quilibet obſtinatus laudat̄ ⁊ gloriat̄ in deſyderiis aīe ſue/⁊ iniquus benedicit̄. Nā oēs ſequaces ſui laudāt ⁊ magnificāt eū adulando. Et ſic peccator in tali ꝓſperitate elatus exacerbauit ⁊ ꝓuocauit dn̄m ⁊ cōtēpſit ⁊ ſic ſcdz multitudinē ire. i. ſuperbie ſue nō queret deuz: vel deus non queret eum dando ſibi gratiā: qr deus exacerbatus ⁊ iratus nō dabit ſibi gratiā. Et ſic manebit in ſua obſtinatiōe ⁊ ſupbia induratus. Ideo ſequitur.

Non eſt deus in conſpectu eius: inquinate ſunt vie illius in omni tempore. — xv. q. j. §. j. an̄ finē. di ſtic. xciij. ca. diaco.

Auferuntur iudicia tua a facie eius: omniū inimicorum ſuorum dominabitur.

¶ Non eſt deus in cōſpectu eius: inq̄nate ſunt vie ⁊ operationes illius in omni tpe: nō male operando: ſed male ceteris ꝯſulēdo: quia ab infantia ſua fuit poſſeſſus a diabolo. Et ſic ergo non habendo deū in cōſpectu eius: nec iudicia eius pre oculis/⁊ permiſſus a deo in ſua obſtinatione ⁊ poteſtate omniū inimicorum ſuorū iuſtorum/dominabit̄. i. dominari permittetur. Et ſic deceptus

Dicit enim in corde ſuo: nō mouebor a generatione in generationem ſine malo. — xlv. di. c. lz nū q̄ ⁊c. recedite.

¶ Dicit. i. dicet ī corde ſuo elatus: nō mouebor ab hac generatiōe ſine malo. i. nō ꝑdā dominiū ⁊ poteſtatē ſup hāc gn̄ationē ſine malo ⁊ pena cor. q. d. nullus poterit mihi reſiſtere ſine maximo dāno ſuo. Et nō eſt mirū ꝙ iſta dicat antichriſtus. Nā cū viderit oīa ſibi bn̄ ad votū ſuū ſuccedere/putabit deū nō curare nec ꝓuidentiā habere de iſtis inferioribus. Et blaſphemabit ꝯtra deū: qr forſan erit illius ſecte ⁊ opinionis q̄ dicūt deū nō eſſe: nec curare iſta inferiora. Ideo ſequitur.

Cuius maledictione os plenum eſt ⁊ amaritudine et dolo: ſub lingua eius labor et dolor. — xlvj. diſti. ca. hoc lz

¶ Cuius maledictione. id eſt blaſphemia/⁊ amaritudine. i. prouocatione ad iram cōtra deū/⁊ dolo contra hoīes os plenū eſt ſub lingua eius non erit niſi labor ⁊ dolor. i. crudelitas cōtra iuſtos ⁊ tormenta. Et ſic

Sedet in inſidiis cū diuitibus in occultis: vt interficiat innocentem. — De pe. di. ij. ſi ei. §. libe. i.

¶ Sedet.i.ſedebit cū diuitibus ſequacibus ſuis/ quos diuites efficiet de bonis pauperum raptis in occultis: vt interficiat omnē innocētē ⁊ iuſtū. Et ſic ſedebit in ꝓſperitate temporali.

xxiij.q. iiij.ca. duo ante ſi.et iij.q.j. nulli.⁊ de pe. di.ij.§. opponit.

Oculi eius in pauperem reſpiciūt: inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua. Inſidiatur vt rapiat pauperez: rapere pauperem dum attrahit eum.

In laqueo ſuo humiliabit eum: inclinabit ſe et cadet cum dominatus fuerit pauperū.

¶ Oculi eius in pauperem fidelem reſpiciunt/et inſidiatur: ⁊ parabit inſidias in abſcōdito cū aſtutia: ſicut facit leo in ſpelūca ſua. Nā ſicut leo inſidiatur in ſpelūca ſua: vt rapiat predā ad comedēdum: ita Antichriſtus cū ſuis inſidiabiẗ rapere: id eſt ad rapiēdum pauperem ⁊ ſpoliandum ⁊ interficiendum eum. Naz ſicut auceps abſcondit ſe in tugurio/⁊ cadit inclinatus in terrā ne videaẗ ab auibꝰ: ⁊ ſic capit eas in laqueo ⁊ retiaculo ſuo: Ita iſte malignus humiliando ſe: quaſi cadēs in terrā cum ſuis perſuaſionibus capiet eū.ſ.pauperem. Et hoc cū dominatꝰ fuerit pauperū. Et hoc faciet iſte miſer filius perditionis: q2 putabit deū iſta nō reſpicere nec curare. ideo ſequitur.

De pe. diſti.j. medicina.

Dixit enim in corde ſuo oblitus eſt deus: auertit faciem ſuam ne videat in finem.

¶ Sed forſan melius eſt/ꝙ ly in laqueo ſuo referatur ad punitionez Antichriſti/et cuiuſlibet maligni: vt ſit ſenſus. Sed dum iſte malignus Antichriſtus inſidiatur/vt rapiat pauperem populum chriſtianum: tunc deus humiliabit eū quia cadet cum dominatus fuerit pauperum. Nā poſtꝙ deꝰ permiſerit regnare iſtum filium perditionis/⁊ ſedere in templo tribus annis cū dimidio: tunc deꝰ interficiet ipſuz ſpiritu oris ſui. Et ſic cadet in terram. ſecunde ad Theſſa.j. Et tunc apparebit eius iniquitas ⁊ deluſio: qui ante dixerat in corde ſuo/ oblitus eſt deus: ne videat nec curet iſta inferiora imo ipſe ⁊ omnes iniqui cognoſcent iuſtum dei iudicium/per experientiam. Et ideo ſequitur.

j.q.ij. ca. paſtor.xij qō.ij. glia epi.

Exurge dn̄e deus: ⁊ exaltetur manus tua: ne obliuiſcaris pauperum.

¶ Exurge domine deus: ⁊ exaltetur manꝰ.i.potētia tua.i.veni ad iudiciū cum poteſtate magna ⁊ maieſtate/⁊ ne obliuiſcaris pauperū: ſz fac vltionem de perſecutoribus eorum. Nam

Arg.ij. q.viij. c.quāto.diſ. lxxxvij deſolatio.

Propter quid irritauit impius deum? dixit enim in corde ſuo: nō requiret.

Vides quoniam tu laborē ⁊ dolorē conſideras: vt tradas eos in manus tuas.

¶ Propter quid impius Antichriſtus ⁊ quo iure irritauit ⁊ contēpſit deum/⁊ dixit in corde ſuo: deꝰ non requiret iſta ſcelera de manu mea: putans te non eſſe verum deum ⁊ iuſtum iudicē. vides quoniam tu conſideras laborem/⁊ dolorem malorū/ vt tradas eos in manus tuas. Nā deus permittit malos regnare ad tempus vt finaliter tradat eos in manus ſuas ad puniendum. Sed tamē cōſiderat ⁊ vindicat laborem ⁊ dolorem quē pauperibꝰ intulerunt. Et ideo ſequitur.

Tibi derelictꝰ eſt pauper: orphano tu eris adiutor.

xij.q.ij. gloria ep̄iſcopi. De pe. di.ij. §. fi. huiꝰ.

Cōtere brachiū peccatoris ⁊ maligni: queretur peccatū illius ⁊ nō inuenieẗ.

¶ Tibi derelictus eſt pauper ad defendendum ⁊ liberandum: ⁊ orphano tu eris adiutor: quia nō deſeres eum ſine auxilio. Quia in fine perſecutiōis duplici pena punies Antichriſtum: et omnes oppreſſores pauperum. Nam primo conteres ⁊ franges brachiuz ⁊ poteſtatē Antichriſti: ⁊ cuiuſlibet maligni. Scdo queretur ⁊ examinabitur peccatū eius. Et ſic iſte malignus nō inuenietur ſcriptus in libro vite: nec numerabiẗ inter electos: ſed numerabiẗ in infernū. Et ſic peribit ꝓſperitas ⁊ regnum antichriſti/⁊ omnium tyrannorū ſimul cuz corpore ⁊ anima. Sed

De c̄ſe. di. iij. c. viti.

Dominus regnabit in eternum ⁊ in ſeculum ſeculi: peribitis gentes de terra illius.

¶ Dominus Jeſus Chriſtus regnabit in eternum poſt iudicium cum iuſtis ⁊ electis ⁊ pauperibus/ cuius regni nō erit finis. Et vos gentes: id eſt infideles homines terreni peribitis eternaliter de terra viuentium. Quoniam

Arg. iij. q. ij. iucet.

Deſyderium pauperum exaudiuit dominus: preparationem cordis eorum audiuit auris tua.

¶ Dominus exaudiuit deſyderium pauperuz: eo quod contempſerunt terrena/ ⁊ deſyderauerunt celeſtia/⁊ preparationes cordis eorū audiuit auris tua: eo quod non preparauerunt neqꝫ edificauerunt magnas domos in terra: ſed per bona opera preparauerunt perpetuas manſiones in celo: ⁊ paſſi ſunt perſecutiones propter iuſtitiam. Et ideo auris tua exaudiuit preparationes cordis eorum.

Judicare pupillo ⁊ humili: vt non apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terrā.

¶ Judicare.i.ad iudicandum iniurias factas pupillo ⁊ humili vt homo iniquitatis Antichriſtus ⁊ quilibet aliꝰ iniquus nō apponat nec preſumat/ nec addat vltra ſe magnificare ſuper terram: quia vltra non regnabunt tyranni ⁊ iniuſti ſup terrā: ſed in inferno eternaliter cruciabunẗ. ¶ Eſt etiā aduertendum quod totus iſte pſalmus pōt exponi de iudicijs Chriſti q̄ facit quotidie de tyrānis/ ⁊ oppreſſoribus pauperum: quos licet deus permittat ad tempus proſperari: tamen finaliter videmꝰ eos in bonis ⁊ perſonis mala morte perire.

xxvj. qō.ij. agnouimꝰ. ⁊.c.ſecedūt.

In domino confido: quomodo dicitis anime mee trāſmigra in mōtem ſicut paſſer?

¶ Titulus in finem pſalmus ipſi Dauid. Ex titulo apparet quod Dauid fecit iſtum pſalmum dirigens nos in Chriſtum qui eſt finis legis: ſed de materia dicunt Judei moderni: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum/quando fugiens a facie Saul abijt in ſpeluncam odolam vltra Jordanem: vbi congregati ſunt quadringenti viri de tribu ⁊ cognatione ſua/⁊ factus eſt eorum princeps

cui dixit Gad: noli manere in p̄ſidio: ſed ꝓficiſcere in terrā Juda: q2 deꝰ erit tecū. Ecōtra aūt ꝑſuadebāt cognati ſui/ne rediret in Judeā/q2 Saul q̄rebat ipm interficere: vt patet.j.Reg.xx.ca. Et Dauid voluit magis obedire ipſi Gad ꝓphete/ꝙ ſuaſioni cōſanguineorū. De quo aduētu ⁊ regreſſu in Judeā: dicūt Judei ꝙ fecit hūc pſalmū/ quaſi dicat ad cōſanguineos. Ego in dn̄o cōfido: cur prohibetis me redire in Judeā? q2 dicitis/Fuge a facie Saul/⁊ trāſmigra ī mōtē/ſicut paſſer fugiens ſagittariū tranſmigrat in montē: q2 Saul iā parauit ſagittas ſuas in pharetra/q̄rens te īterficere. Ideo fuge ad mōtes: ⁊ ne reuertaris in iudeā ⁊c. Et ſic iſto mō Judei literaliter exponūt iſtū pſalmū de illa fuga: ⁊ reditu ipſius Dauid in Judeā ad p̄ceptū Gad ꝓphete. Sed manifeſte ptz talē expoſitionē eſſe inutilē/nō explicātē aliqͦd ſacramētū: cum Dauid nō minus ſit ꝓpheta in hoc pſalmo ꝙ in ceteris: maxīe q2 ꝑ hūc pſal. dirigit nos ī Chriſtū q̄ eſt finis legis: vt apparet ī titulo ꝓpoſito. Et ideo eſt dicendū: ꝙ ſupradictus reditus Dauid in Judeā nō eſt preciſa ⁊ principalis materia huius pſal. Sed fuit materia exēplaris ⁊ figuratiua/ inquātū Dauid p̄uidit in ſpū ſpōtaneū aduētū Chriſti in Hierl'm ad mortē ⁊ paſſionē. ⁊ per cōſequēs ſpontaneā oblationē aploꝝ/⁊ martyrū ad martyriū ſuſcipiendū ꝓ Chriſto. ex illa ergo fuga/accepit Dauid parabolā/⁊ ꝓpoſitionē ad faciēdū pſalmū. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt notādū/ſicut habeẗ Matth.xvj. ꝙ cū Chriſtꝰ eſſet in ꝑtibus Tyri ⁊ Sidonis: īcepit oſtēdere diſcipulis myſteriū ſue paſſiōis. Et primo q̄ō oportebat eum ire Hieroſolymā ⁊ ibi multa pati a ſenioribꝰ ⁊c. Cuiꝰ acceſſum volēs ꝓhibere Petrꝰ dixit. abſit a te dn̄e: nō erit tibi hoc. cui rn̄dit chriſtꝰ: vade ſathana q2 mihi ſcādalū es. Et tūc Chriſtꝰ cōuerſus ad oēs diſcipulos dixit. Si q̄s vult poſt me venire abneget ſemetipm/⁊ tollat crucē ſuā ⁊ ſequaẗ me ⁊c. Itē legiẗ Joā.x. ꝙ cū Judei voluiſſent Jeſuz apprehēdere: exiuit de manibꝰ eorū ⁊ abijt trās iordanē/vbi ſolebat Joānes baptizare iuxta ſpeluncā odolaz/ ad quam fugerat Dauid a facie Saul: vt ſupra dictū eſt: ⁊ ibi manſit Jeſus ꝑ aliquot dies ⁊c. Sed cū eſſet ibi/venit nūcius ex ꝑte Marthe ⁊ Magdalene/notificās q̄liter. Lazarꝰ īfirmabaẗ ad mortē: ⁊ tunc dixit Jeſus diſcipulis ſuis. Lazarꝰ amicus nr̄ dormit: eō eamꝰ in Judeā: vt a ſomno excitē eū. cui dixerūt diſcipuli. Rabi nūc q̄rebāt te Judei lapidare: ⁊ iterū vadis illuc? Ex quibꝰ patet/ꝙ diſcipuli multoties conati ſunt ꝓhibere Jeſuz ne rediret ī Judeā/ad patiēdū ꝓ nobis. Sed Jeſus magis voluit obedire/⁊ ſatiſfacere patris volūtati: ꝙ pie ⁊ humane ſuaſioni diſcipulorū. Sed venit in Judeā/⁊ ſuſcitauit Lazarū. vt ptz Joā.xj. et poſtea paſſus eſt ꝓ nobis. Ex ſupradictis ptz/ꝙ illa fuga Dauid a facie Saul fuit ꝓpria figura Chriſti. Nā ad eūdē locū trās iordanē ad quē fugit Dauid vbi cōgregati ſunt quadringēti viri ⁊c. ad eūdē etiā locū fugit Chriſtꝰ cū diſcipulis ſuis a facie Phariſeorū/ad quē venerūt ⁊ ꝯgregati ſunt multi. Joā.x. Item ſpontaneus reditus ipſius Dauid in Judeā ex p̄cepto Gad ꝓphete/fuit etiā figura reditus/⁊ aduētꝰ ſpontanei ipſius Chriſti in Judeam ⁊ Hierl'm contra ſuaſum diſcipuloruz. Oīa ergo iſta p̄uidens Dauid in ſpū/per illā figuraz ⁊ reditum fecit hūc pſalmū in quo introduxit Chriſtum loquentē. in quo duo facit. Nā primo increpat diſcipulos ſuos prohibentes ipſum venire in Hierl'm ad patiendū pro nobis. Scdo p̄dicit futurā punitionē ⁊ damnationē ſuorū crucifixoꝝ ex iuſto dei iudicio ibi: Dn̄s in tēplo ſancto ſuo. Quātū ergo ad primū vidēs diſcipulos ſuos ꝓhibentes ipſuz venire in Hierl'm ad patiēdū/ increpat eos dicēs. O modice fidei: neſcitis ꝙ ego ī dn̄o cōfido qui liberabit me ꝑ reſurrectionē: ⁊ puniet Judeos ꝑ eternā damnationē? quomodo ergo timētes dicitis anime mee/non vadas ad Judeā: quia ibi te volebant lapidare: ſed tranſmigra in montem.i.fuge ad montē. Sicut paſſer fugit ſagittarios/volentes ipſum interficere.

De pe. di.ij.§. opponitur.

Quoniam ecce peccatores intēderunt arcū: parauerunt ſagittas ſuas in pharetra vt ſagittent in obſcuro rectos corde.

¶ Peccatores ⁊ maligni.ſ.principes ſacerdotū ⁊ phariſei parauerunt ſagittas ſuas in pharetra. Nā ſicut auceps intendit arcū ſuū ⁊ parat ſagittas ſuas in pharetra ad ſagittādum paſſeres: Ita Judei intenderunt arcum ſue poteſtatis/⁊ malitie/⁊ p̄parauerūt ſagittas ſuas in pharetra.i.machinati ſunt falſa teſtimonia ⁊ crimina cōtra te ⁊ tuos in occulto.ſ.ꝙ tu dixiſti deſtruā tēplum hoc ⁊ in triduo reedificabo illud: ⁊ ꝙ ꝓhibuiſti dari cēſum Ceſari ⁊c. Et oēs has ſagittas parāt in occulto: vt poſtea ſagittent ⁊ feriāt rectos corde.ſ.te ⁊ oēs diſcipulos tuos ⁊ iuſtos. Ideo caue ne vadas illuc. quaſi dicat Chriſtus: oīa iſta dicitis anime mee putātes me retrahere ex timore mortis. Sed magis volo obedire patri meo/⁊ cōpati toti generi humano/ꝙ vobis ꝓnunc cōplacere: q2 in dn̄o patre meo cōfido qui liberabit me per reſurrectionē/⁊ totum genus humanū ꝑ meā paſſionem: ⁊ puniet Judeos crucifixores meos ad eternā damnationē. Et ideo Chriſtus ꝯuerſus ad patrem dicit. O pater oīa ſupradicta dicūt diſcipuli mei ex quadam pia dilectione ⁊ compaſſione.

xxiij.q. iiij. q̄ ſm.vj. q.j. de ſcite.

Quoniam quē feciſti deſtruxerūt: iuſtus autem quid fecit?

¶ Iniq̄ Judei deſtruxerūt ⁊ interfecerūt iuſtū filiū tuū/quē tu tā magnis donis ꝑfeciſti verbo tuo vniēdo/⁊ oīa dona gratiarū nō ad menſuram tribuēdo/⁊ mediatorē dei ⁊ hoīm ꝯſtituēdo: q̄d ergo mali fecit iſte iuſtus filius tuus/quē ita grauiter ꝑ Judeos tractari ꝑmittis/cū ſit iuſtꝰ ſine pctō ⁊c.

xlj. di. c.parſimoniam.

Dominus in templo ſancto ſuo: dominus in celo ſedes eius.

¶ In hac ſecunda parte predicit punitionem crucifixorum ſuorum. in qua duo facit. Nā primo allegat deū eſſe iuſtum iudicem. Secundo ex iuſto dei iudicio predicit damnationem/⁊ punitionem ſuorum perſecutorū. ibi. Pluet ſuper peccatores Dicit ergo: licet Judei occiderunt iſtum iuſtum ſine peccato: tamen non euadent punitionem: qm̄ dominus deus ſedet in templo ſancto ſuo/in celo: ⁊ quia eſt dominus ⁊ iuſtus iudex: ideo ſedes eius iudiciaria eſt in celo. Et notāter ponitur ibi dominus bis. Nā dominus in templo ſancto ſuo referẗ ad patrē: ſed per ly dominus in celo ſedes

eius: intelligitur filius. Qui ſedens a dextris patris accepit iudiciariam poteſtatem. ⁊ ideo dicit Dauid ꝙ dominꝰ pater eſt in templo ſancto ſuo: ⁊ dominus filiꝰ: ⁊ ſedes eius eſt in celo. q. d. ꝙ licet iudei iudicauerint Chriſtũ falſo modo/ ⁊ occiderint iniuſte: tñ ſicut deus pater eſt in tẽplo ſancto ſuo: ita dominꝰ Chriſtꝰ eiꝰ filius eſt a dextris patris: quia in celo eſt ſedes eius iudiciaria/ ⁊ ſic iudicabit eos: qui ipſum iudicarunt/ ⁊ interfecerunt iniuſte. Unde

Abacuch ij. d. ſupra ix. d.

Oculi eius in pauperẽ reſpiciũt: palpebre eius interrogant filios hominum.

¶ Oculi eius reſpiciunt in quẽlibet pauperẽ oppreſſum iniuſte/ ⁊ paſſum iniuriam: vt puniat oppreſſores ſuos ⁊ vindicet ipſum. Et palpebre eiꝰ: eo ꝙ oĩa ſunt nuda ⁊ manifeſta oculis eius/ interrogant filios hominũ carnaliter viuẽtes. Et dñs Jeſus Chriſtus iudex vniuerſalis: nũc in iudicio occulto: ⁊ in fine mundi iudicio manifeſto.

xxv. diſtin. c. vnum orarium. §. al's.

Dominus interrogat iuſtuz ⁊ impium: qui autem diligit iniquitatem odit animam ſuam.

¶ Interrogat iuſtum ⁊ impiũ. i. examinat cauſam ⁊ diſcutit inter iuſtum ⁊ impiuz. Et ſic tribuit vnicuiqꝫ ſecundum opera ſua. Sed quia dixit/ ꝙ dñs interrogat iuſtum ⁊ impium. i. peccatorem: poſſet aliquis dubitare quare vocat peccatorem impiũ. Ad hoc rñdet ⁊ ſubdit/ ꝙ omnis peccator eſt impius ⁊ crudelis. Nam peccator eſt ille qui diligit iniquitatem: ſed talis odit animam ſuam ⁊ abhorret: offerens eam ad mortem perpetuam ⁊ eternã: ergo eſt ſibi impius ⁊ ſeuus ⁊ crudelis. Et eſt valde aduertendũ propter hoc qđ ait. Palpebre eiꝰ interrogant filios hominũ. Nã hec eſt differentia inter iudicem prouidum/ prudentem/ ⁊ tardum. Nam iudex groſſus ⁊ tardus procedit per ambages ⁊ longam locutionem ⁊ interrogationem verborum ⁊ circuitionez. Sed iudex prouidus ⁊ prudens in ſolo aſpectu iudicat/ ⁊ cognoſcit: ⁊ apprehendit veritatem inter iudicandos: ⁊ quaſi in ſolo aſpectu ⁊ colore: ⁊ facie cognoſcit reuz. Et ſic dicit ꝓpheta ꝙ deus ꝓuidus iudex non indiget lõga interrogatione ⁊ circuitu ad cognoſcendã veritatem. Nam in ictu oculi faciet iudicium. Unde palpebre eius/ ⁊ ſolus aſpectus interrogãt filios hominum/ ⁊ cognoſcunt iuſtum ⁊ impium: qꝛ oĩa nuda ſunt oculis eius. Et ideo eſt ꝓuiſum/ ne qs cecus poſſit eſſe iudex/ vt poſſit iudicare per colorem ⁊ mutationem faciei ⁊ alterationem ⁊c. Duo ergo habet Chriſtus in iudicio. Primo/ ꝙ eſt iuſtus. Secundo/ ꝙ prouidus ⁊ prudens ⁊c.

De pe. di. iij. q vult. in glo.

Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis ſulphur ⁊ ſpiritus procellarum pars calicis eorum.

L ¶ Hic predicit punitionẽ ⁊ deſtructionẽ iudeorũ ꝓpter peccatũ mortis Chriſti. ¶ Unde eſt notãdũ: ꝙ deꝰ nõ põt oſtẽdere maiorẽ iram peccatori/ ꝙ nõ dare ſibi gr̃am: ⁊ dimittere eũ in adinuẽtionibus ſuis. Nã ex natura ſua corrupta/ ⁊ vitiata ſemper ruit in diuerſa ſcãdala ⁊ diuerſos laqueos: poſtꝙ nõ habet ꝓſeruatorẽ. Ita iudei obſtinati poſt mortem Chriſti ruerunt in diuerſa ſcandala: ⁊ inciderũt in diuerſos laqueos: ꝑ illos. xl. annos: vt ait Joſephus de bello iudaico. Nam primo inter eos fuerũt maxime diſcordie ⁊ ſeditiones/ ⁊ cõmiſſa ſunt multa homicidia: ⁊ furta/ ⁊ rapine. Scđo cõmouerũt rebellionẽ ꝯtra Romanos: vnde euenit obſidio ⁊ deſtructio. ergo ſeditiões/ ⁊ rebellio fuerũt eis laquei/ quos deꝰ pluit eis de celo ꝑmittẽdo eos ruere in ſũia ſcãdala. vñ euenit eis deſtructio ⁊ iudiciũ. vñ quatuor mala fuerũt inflicta illis Judeis. Primo laquei ⁊ occaſiones ſcandali. ſ. rebellio/ ⁊ obſidio ꝑ Romanos. Scđo ignis/ qꝛ ciuitas fuit incenſa. Tertio ſulphur tormẽtorũ ⁊ baliſtarũ trahentium lapides cõtra muros ex impetu pulueris ſulphurei: quas bombardas vulgariter vocãt. Quarto fuit ſpiritus ꝓcellarum ventorũ ⁊ fulminũ de celo: vt ait Joſephꝰ. Multa fulgura ⁊ ſigna viſa ſunt in celo ſupra ciuitatẽ illis diebꝰ. Et ſic oĩa iſta mala realiter ⁊ corporalr̃ fuerũt Judei paſſi. Sed vltra hanc penã tẽporalẽ patiũtur in inferno eternaliter laqueos/ ⁊ catenas perpetue captiuitatis: ⁊ ignem/ ⁊ ſulphur/ ⁊ ꝓcellam eternam: ad quam manifeſte mittet eos Chriſtus in iudicio finali cum dicet. Ite maledicti in ignẽ eternum ⁊c. Dicit ergo/ ꝙ eo ꝙ Judei occiderunt Chriſtũ iuſtũ: ideo in punitionẽ illius pctĩ: pluet dñs ſup eos laqueos ſcandali: vt dictũ eſt: ⁊ ignis ſulphur/ ⁊ ſpiritus ꝓcellarũ erunt pars ⁊ portio calicis/ ⁊ punitionis eorum.

Ma tuſti cta dele

di. pi c. qui ema dat. c xlvj. ſti. ueri mini

Quoniam iuſtus dominus: ⁊ iuſtitias dilexit: equitatem vidit vultus eius.

¶ Hic aſſignat cauſam quare deꝰ puniet eos ſic: ⁊ dicit quod ideo deus ſic puniet: qꝛ eſt iuſtꝰ/ ⁊ ſemper dilexit iuſtitias: ⁊ ideo vultus ⁊ veritas ſue iuſtitie videt ⁊ equitatẽ ⁊ illã amplectit̃. Cũ ergo iuſtitia ſit virtus q̃ tribuit vnicuiqꝫ qđ ſuũ eſt/ ⁊ ſm̃ opera ſua: Ideo deꝰ puniuit Judeos iuxta iniq̃tatem ſuã: ⁊ tribuet bonis ſm̃ merita eorũ. Totus etiam iſte pſalmus exponitur in ꝑſona totius eccleſie/ que tẽpore tyrãnorũ fugiebat per montes. Sed licet ad tp̃s permiſerit deꝰ eã affligi: tñ poſtea iuſto iudicio puniuit tyrãnos ⁊ ꝑſecutores. Nã prĩo puniuit Judeos ⁊ poſtea tyrãnos. ſ. Neronẽ ⁊ Domitianũ/ ⁊ Diocletianũ ⁊ ceteros. Et ideo iſte pſalmus legit̃ in feſtiuitatibus martyrũ/ eo ꝙ cõfidentes in domino/ ⁊ ſequentes Chriſtũ/ ſe martyrio ſpõte Chriſto obtulerũt. Et ſic quilibet martyr poteſt dicere verba huius pſalmi/ ⁊ tota eccleſia ſimul cum capite ſuo.

xxij. q iij. cu aliqs ſ. lxvi a.

Saluum me fac domine quoniaz defecit ſanctus: quoniã diminute ſunt veritates a filijs hominũ.

¶ Huic pſalmo ꝑponitur talis titulus. ſ. in finem pſalmus Dauid ꝓ octaua. Ex quo titulo apparet/ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmũ dirigens nos in chriſtum qui eſt finis legis. Et ꝙ cantabatur in tẽplo gradatim eleuando vocem: vſqꝫ ad octauum punctum/ vel qꝛ cantabat̃ cũ inſtrumẽto muſico octo chordarũ: eo ꝙ hõ myſticꝰ introductꝰ ad loquendum in pſalmo expectabat liberari in octauo die ab omni ignorãtia: ⁊ peſtifera doctrina. ſ. in die reſurrectionis/ q̃ erit octaua dies mũdi: vt dictũ eſt pſal. vj. De materia aũt huiꝰ pſalmi dicũt q̃dã Hebrei ⁊ catholici/ ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ/ vidẽs

ingratitudidẽ ciuiũ Ceile/ q̃ voluerunt ipſum tradere in manus Saul. ij. Reg. xxiij. Ideo ait Dauid Saluũ me fac deus: qm̃ defecit ſanctus. quaſi dicat: qꝛ iam nulla eſt ſanitas nec fides in hoĩbꝰ: qꝛ diminute ſunt veritates a filijs hoĩm. ſ. a ciuibus Ceile ⁊c. Et ſic gloſſant lr̃aliter totũ iſtũ pſalmuz de Dauid cõquerẽte de illa ingratitudine: de q̃bꝰ petit vltionẽ ⁊c. ¶ Sed talis intelligẽtia ⁊ expoſitio nullo mõ videt̃ cõuenire libere huius pſalmi: nec detegit theſaurũ latentẽ in hoc pſalmo: cũ in medio eius dicat̃: Propter miſeriã inopũ ⁊ gemitũ pauperũ: nunc exurgã dicit dñs ⁊c. Itẽ Eloq̃a dñi eloquia caſta ⁊c. ¶ Ideo dimiſſis modis dicẽdi iudeorũ/ eſt dicendũ/ ꝙ Dauid conſiderans mores hoĩz eẽ corruptos ꝓpter ſup̃ſtitionẽ gẽtiliũ: ⁊ preuidẽs in ſpiritu ſcripturã ſacre legis fore deprauandã ante aduentũ Chriſti per falſas traditiones ſcribarũ ⁊ phariſſeorũ ⁊ Saduceorũ. Ideo fecit hũc pſalmũ: in quo petit liberari a tali peſtifera doctrina per aduentũ Chriſti/ ⁊ doctrinã/ ⁊ veritatẽ euangelicã. ¶ Duo ergo facit. nã primo oſtẽdit oẽs mores hoĩm eſſe corruptos ex falſa ſup̃ſtitione gentiliũ: ⁊ oẽm doctrinã eſſe deprauatã ante aduentũ Chriſti. Scđo ꝑ modũ petitionis ꝑdicit mũdũ eſſe liberandũ a tali peſte ꝑ Chriſtũ/ ⁊ le-

M gẽ eiꝰ euãgelicã: ibi ꝓpter miſeriã. ¶ Quãtũ autẽ ad primũ eſt dicẽdũ/ ꝙ lꝫ ſit difficile loqui de veritate: vt patet ſcđo Metaphy. tñ quantũ ad p̃ſens ſpectat eſt aduertendũ ſcđm Aug. xv. de tri. ⁊ ſup Joã. ꝙ cũ Chriſtus ſit prima veritas/ inquãtũ eſt verbũ patris/ ideo eſt metrum/ ⁊ mẽſura/ et cauſa omnis veritatis: ⁊ per cõſequens eſt dicẽdum ꝙ ipſe eſt prima iuſtitia: ⁊ cauſa oĩs iuſtitie: ⁊ prima ſanctitas/ ⁊ cauſa oĩs ſanctitatis. Et ſic dicit̃ veritas verificans/ ⁊ iuſtitia iuſtificans/ et ſanctitas ſanctificãs: qꝛ docuit oẽm veritatem. Sed qꝛ oĩs veritas ⁊ iuſtitia/ ⁊ ſanctitas ipſius dei lucet ⁊ manifeſta eſt per Chriſtũ in vtroqꝫ teſtamẽto: primo patriarchis ⁊ ꝓphetis in vete. teſta. ſcđo ꝑ ſeipm̃ in nouo: ſicut pluries dictum eſt: ideo eſt dicendũ ꝙ tota ſacra ſcriptura vtriuſqꝫ teſtamenti dicitur veritas ⁊ iuſtitia ⁊ ſanctitas inquãtũ iſta tria manifeſtant̃ in ipſa ſacra ſcriptura. vel inquãtũ deꝰ lucet in ſcriptura ꝑ veritatẽ ⁊ iuſtitiã ⁊ ſanctitatẽ/ vel inquãtũ deus ꝑ legẽ diuinã verificat ⁊ iuſtificat ⁊ ſanctificat hoĩes. Iſta ergo tria ſe cõſequunt̃ per ordinẽ. ſ. veritas: ⁊ iuſtitia ⁊ ſanctitas. Nã veritas eſt quedã adequatio/ ⁊ cõformitas hoĩs fidelis ad deũ per fidẽ articulorũ. Et iuſtitia eſt q̃dã adequatio/ hoĩs iuſti ad deũ per obſeruantiã diuinorũ ꝓceptorũ ⁊ mandatorũ. Et ſanctitas eſt quedã adequatio/ ⁊ cõformitas hoĩs ad deũ ſcđm ordinẽ totius diuine legis qꝛ hõ intantũ dicitur verax ⁊ fidelis/ inquãtũ adequat ⁊ cõformat intellectũ ⁊ inheret ꝑ fidẽ cõcredendo articulis fidei. Et intantũ dicit̃ iuſtus/ inquãtũ cõformat̃ diuine voluntati obſeruãdo mãdata. Et intantũ dicit̃ ſanctus inquãtũ cõformat̃ ⁊ cõfigurat̃ deo per eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ inquantũ ordinat vitã ſuã in deũ ſcđm ordinẽ diuine legis. Qꝛ ſctũs dicitur quaſi bene ordinatus: de ſancio ſancis ſanxi ſanctum. tu. Sancire eñ idẽ eſt qđ bñ ordinare: Ideo ille q̃ bene ordinat vitã ſuã in deũ ſcđm legẽ. i. credendo articulis/ ⁊ diligendo deũ in ſe ⁊ ꝓpter ſe: ⁊ diligẽdo proximum in deo ⁊ propter deũ/ ille talis dicitur ſctũs. i. bene ordinatꝰ: qꝛ ſeruat ſpeciẽ ⁊ modũ ⁊ ordinẽ in credẽdo/ ⁊ diligẽdo deũ ⁊ proximum/ ⁊ ponẽdo ⁊ cõſtituendo ſpẽ ſuã in deo tanꝙ in fine vltimato.

Ueritatis iuſtitie ⁊ ſctitatis diffinitiones.

¶ Ex ſupradictis ſequit̃ primo/ ꝙ qui negat Chriſtũ: negat oẽm veritatẽ probat̃: qꝛ Chriſtus eſt verbũ patris/ ⁊ prima veritas/ ⁊ cauſa oĩs veritatis/ ⁊ ſanctitatis/ ⁊ iuſtitie: ⁊ ſic q̃ negat Chriſtũ negat totã legẽ diuinã/ que a Chriſto tradita eſt in vtroqꝫ teſtamẽto: vt dictũ eſt in ꝓlogo/ tractatu. iij. Unde Chriſtꝰ ad hoc venit in mũdũ/ vt declararet veritatẽ/ que latebat in lege vete. qꝛ lex ꝑ Moyſen data eſt: ſed veritas/ ⁊ gr̃a per Chriſtũ facta eſt: vt oſtẽſum eſt in nouo teſta. Jõ Chriſtus dicit Pilato. Joã. xix. Ad hoc natus ſuz/ ⁊ ad hoc veni in mundũ: vt teſtimoniũ ꝑhibeã veritati: oĩs eñ q̃ eſt ex veritate audit vocem meã. Et ſic ptꝫ/ ꝙ q̃ negat Chriſtũ negat oẽm veritatẽ. Itẽ ſequit̃ ſcđo/ ꝙ q̃ negat Chriſtũ/ ⁊ eius legẽ euãgelicã/ negat deũ patrẽ/ q̃ in Jordane/ ⁊ in mõte Thabor teſtificatꝰ eſt de Chriſto dicẽs. Hic eſt filiꝰ meꝰ dilectus/ ipſum audite. vñ dicit. j. Joã. v. Qui credit in filiũ habet filiũ dei in ſe: q̃ nõ credit mẽdacẽ facit eum qꝛ nõ credit teſtimonio: qđ teſtificatꝰ eſt deus de filio ſuo. Et ſic patet qualiter q̃ negat Chriſtũ: negat oẽm veritatẽ ⁊ iuſtitiã/ ⁊ ſanctitatẽ ⁊ totã ſacrã ſcripturã vtriuſqꝫ teſtamẽti: q̃ tota eſt de ip̃o Chriſto. Et etiã qui negat Chriſtũ facit deũ patrẽ mendacẽ: vt dictũ eſt. ¶ Scđo eſt notãdũ ꝙ cũ iſta tria. ſ. veritas ⁊ ſanctitas ⁊ iuſtitia: cõueniant in vno mõ gñali: inquantũ dicũt quandã equationẽ ⁊ cõformitatem hoĩs ad deũ: per obſeruationẽ diuine legis. Ideo cõmunicant idiomata ſibi adinuicẽ in ſacra ſcriptura: nã quãdoqꝫ noĩe veritatis intelligit̃ iuſtitia: vt pſal. cxviij. Oĩa mãdata tua veritas. Itẽ ibidẽ. Principiũ verboruz tuorũ veritas. Itẽ Eſa. xxxix. Non expectabunt q̃ deſcendũt in lacũ veritatẽ. i. iuſtitiã tuã. Et ſic patet/ ꝙ oĩa q̃ ſcribunt̃ in lege: dicunt̃ q̃dã veritates/ ⁊ quedã iuſtitie/ ⁊ quedã ſanctitates/ eo ꝙ iſta reddunt hoĩem verũ: ⁊ iuſtum: ⁊ ſanctum: qꝛ ordinãt ipſum in deum ⁊ debitum finem. Et ideo ita dicitur mendax qui declinat a mandatis in quibꝰ cõſiſtit iuſtitia: ſicut qui declinat ab articulis. vnde prime Joan. ij. Qui dicit ſe noſſe deum: ⁊ mandata eius non cuſtodit: mendax eſt: ⁊ in hoc veritas non eſt. Pariter etiã dicitur maledictus ⁊ nõ ſanctus qui declinat a mandatis dei. pſal. cxviij. Et ſic patet qualiter iſta tria cõmunicãt ſibi noĩa in ſacra ſcriptura. Et ita Dauid per veritates intelligit oĩa iſta tria. ſ. fidẽ articulorũ/ ⁊ obſeruantiam preceptorũ/ ⁊ gratiam ſacramentoꝝ: ⁊ ordinẽ charitatis. Et hec eadem tria etiã intendit per ſanctitatẽ: qꝛ ſanctitas includit veritatem ⁊ iuſtitiam ⁊ ecõuerſo: qꝛ nõ ſolũ dicit̃ hõ verus inquantũ credit: ſꝫ etiã inquantũ ꝑ fidẽ operat̃: nec dicit̃ iuſtꝰ ſolũ inquantũ bñ opat̃: ſed inquãtũ operat̃ ꝑ fidẽ ordinãdo vitaz in deũ: vt patebit pſal. xiiij. ¶ His habitis eſt dicendũ ſcđm Aug. ſupra Geñ. ad literam: ⁊ etiam. xj. de ciuitate. ca. xiij. ⁊. xiiij. et. xv. qđ nõ ſolum homo/ ſed etiam diabolus fuit creatus a principio cum tali veritate/ et ſanctitate/ ⁊ iuſtitia: quia deus ſimul fuit cõdens naturã/ ⁊ largiẽs gratiã: ⁊ ꝑ cõſequens cognouit deũ trinũ ⁊ vnum creatorẽ ⁊c. ⁊ ꝓpoſita eſt ſibi lex iuſtitie quã ſi ſeruaſſet fuiſſet beatus: de qua lege dicetur pſalmo

Nota q̃ modo iſta tria cõueniũt

Mendax q̃s dicit̃.

Nota de creatione hoĩs ⁊ diaboli.

lxxxj. Sed qꝛ non ſeruauit illā legē iuſtitie: idō dicit Saluatoꝛ Joā. viij. ꝙ in veritate non ſtetit ab initio: idō mēdax eſt ⁊ pater eius inquantū deuiauit ab illa veritate ⁊ diuina lege: et ſic cecidit: vt patebit pſal. lxxxj. Eodē mō tenet/ ꝙ Adā primꝰ homo fuit creatus in eadem veritate/ ⁊ iuſtitia/ ⁊ ſanctitate: quia ante peccatum cognouit deū trinum/ ⁊ vnū/ ⁊ creatorē oīm/ ⁊ gubernatorē: ⁊ preuidit deū incarnādū/ ⁊ futurū glorificatorē. Et fuit ſibi poſita lex iuſtitie: in cuius obſeruātia ꝓmiſſa erat ſibi celeſtis felicitas/ cui legi per aliquod tps fuit ſubordinatus ⁊ obediēs: ⁊ per conſequēs fuit iuſtus ⁊ ſctūs: eo ꝙ deo erat cōformis per intellectū ⁊ voluntatē: ⁊ in hoc conſiſtebat eius originalis iuſtitia/ ⁊ veritas/ ⁊ ſanctitas: ſed peccando defecit ⁊ cecidit ab illa veritate ⁊ ſanctitate: et per cōſequens nō permāſit in veritate/ ⁊ iuſtitia/ ⁊ ſanctitate/ in qua fuit creatꝰ. Et ſic ꝑdidit iuſtitiam originalē: ⁊ diminuit veritatē/ quam deꝰ in ipſo impreſſerat. Et ſic mentitꝰ eſt a veritate ⁊ iuſtitia: ⁊ diminuta fuit in eo oīs veritas/ ⁊ iuſtitia/ ⁊ ſanctitas/ quādo defecit/ ⁊ deuiauit a diuino precepto. Et ſic fuit in eo tota natura corrupta/ ⁊ omnes potentie fuerūt vulnerate ⁊ debilitate. Et ſic fuit etiā cauſa oīs mēdacij/ ⁊ peccati in ſuis poſteris: quia cōtinue omnis veritas/ ⁊ ſanctitas/ ⁊ iuſtitia/ fuit in eis diminuta/ vſqꝫ ad Chriſtū. Et ſic poſtꝙ iſte Adam ſanctus ⁊ iuſtus defecit ⁊ peccauit: cōtinue veritates ⁊ iuſtitie fuerunt diminute a filijs hominum: per ſucceſſionem temporis vſqꝫ ad Chriſtum/ qui reſtaurauit omnem veritatem ⁊ iuſtitiam/ ⁊ ſanctitatem. Unde licet Adam nō potuit diminuere veritatem primā eſſentialē in eo: quia ſemper manſit imago dei in eo: tamen diminute ſunt in eo veritates ⁊ iuſtitie dei: quia nō habuit tam claram cognitionē de rebus diuinis/ ſicut ante peccatū: vt cōmuniter tenetur: ⁊ hoc propter impedimentū paſſionum ⁊ carnis corrupte: nec habuit libertatem ⁊ facultatē de ſe ad ſeruandam legē dei: ⁊ declinandum a malo/ ⁊ faciēdum bonū ꝓpter eandē corruptionē. Ex quibꝰ ptz/ ꝙ ſicut Adā defecit a ſanctitate/ ⁊ iuſtitia erga deū: ita in eo fuit diminuta ſanctitas/ ⁊ ordo partium inferiorum ad ſuperiores: qꝛ corruptus fuit totꝰ ordo/ ⁊ natura in eo/ ⁊ languor concupiſcentie inflictus in carne ⁊c. prout magis patebit pſal. xiij. Sed iſte veritates iam fuerūt magis diminute in Cain qū occecatus inuidia cū dolo vocauit fratrē ſuū Abel in agrum/ ⁊ interfecit eū. Geñ. iiij. Et ideo ait ſibi deus. Quare iratus es/ ⁊ cur cōcidit facies tua? nōne ſi bene egeris recipies: ſin autem male/ ſtatim peccatum in foribus aderit? Sꝫ ſub te erit appetitꝰ eius/ ⁊ tu dominaberis illi ⁊c. Ex quibus verbis oſtendit deus/ ꝙ Cain defecerat/ ⁊ deuiauerat a veritate cognitiua/ ⁊ legali: quam deus in mente/ ⁊ ratione eius impreſſerat/ ꝓ cuiꝰ preuaricatiōe erat ſibi pena infligēda. Sꝫ magis iſte veritates fuerūt diminute a filijs hoīm carnalibus: qū filij dei. ſ. filij Seth/ inſtructi in lege dn̄i naturali videntes filias hominum deſcēdentes a Cain/ ꝙ eſſent pulchre/ acceperūt eas in vxores: ex quibus nati ſunt gigantes. i. hoīes carnales/ ⁊ terreni qui dediti carnalibus voluptatibus/ totaliter obliti ſunt legem dei intantū ꝙ corrupta eſt vniuerſa caro/ ⁊ multiplicata fuit malitia hoīm ſuper terram: ⁊ ſic deꝰ deduxit diluuiū ſuper oēm carnē ſolo Noe ſaluato cū vxore/ ⁊ filijs ⁊c. Gene. vj. Itē magis diminute ſunt veritates a filijs hominū cū Zoroaſtes relicta vera ſcientia ⁊ regimine ſui creatoris declinauit ad falſas artes magicas: q̄ nullā in ſe cōtinēt veritatē: ſed mēdaciū et dolū/ in cuiꝰ tpe Nēbroth cum ſequacibus putās fugere ditionē ⁊ dominiū dei decreuerūt fabricare turrim in Babylonia. Sed iam magis ſunt diminute veritates a filijs hominū: cum Ninus rex Aſſyriorū fecit fabricare idolum. i. ſtatuā Beli patris ſui ⁊ fecit ipſam ab oībus venerari/ intantum ꝙ diabolus intrauit ſtatuam: ⁊ cepit loqui ⁊ dare reſponſa in ea. Et ſic oēs reges fabricauerūt ſtatuas filijs ⁊ patribꝰ ſuis defunctis: intantū ꝙ idololatria diffuſa/ ⁊ multiplicata fuit per totū mundū: vt ptz Sap. xiiij. ¶ Sed adhuc magis fuerunt diminute veritates a filijs hoīm: cū inceperūt ſuperſtitiones ⁊ nefanda ſacrificia in egypto: ⁊ mōſtra multoꝝ deoꝝ. Et ſic nefande ⁊ deteſtabiles ſuperſtitiones/ ⁊ artes diffuſe ſunt ꝑ totū orbē. vnde intantū verus deꝰ fuit eis ignotꝰ ⁊ cōtēptus: ⁊ diabolus veneratus: ꝙ cōpellebat patres īmolare filios ⁊ filias ſibi/ ⁊ cōſtitui ⁊ celebrari ludos ſcenicos ⁊ turpes ipſi Baccho/ ⁊ Ueneri/ ⁊ dee Ueſte/ ⁊ Priapo: ⁊ multa alia deteſtabilia ſunt cōmiſſa: q̄ ſolus Chriſtꝰ eiecit de mūdo cum diabolo actore eorū: vt probat Euſebius in quinto ⁊ ſexto de preparatione euāgelica. Sed iam magis fuerūt diminute a filijs hoīꝫ qū Scribe ⁊ phariſſei ꝑuerterūt verā intelligētiā legis: trahētes legē ⁊ ꝓphetas ad ſuū falſum ſenſum: ⁊ occecati inuidia ⁊ malitia negarūt Chriſtum: qui eſt prima veritas legis: et crucifixerunt eum: qui erat in lege promiſſus ad declarandū legem ⁊ prophetas: ⁊ ad liberandum de iugo legis/ ⁊ de captiuitate peccati. Et ſic ſimul crucifixerūt ſibi veritatem cū Chriſto. Ideo quia nullo modo veritas lucet in eis: ⁊ manent occecati ne intelligant ſacramenta dei. Oīa ergo ſupradicta preuidēs Dauid in ſpū clamat ad Chriſtum in ꝑſona hoīs myſtici: vt veniat ad liberandū eꝫ de talibꝰ ſuperſtitionibꝰ/ ⁊ mēdacijs/ ⁊ deteſtabilibus moribꝰ: ⁊ de tali cecitate Iudeorū. Idō dicit. O domine Ieſu chriſte veni in carnem: ⁊ ſaluum me fac. Nam poſtꝙ ſanctus Adam defecit ⁊ peccauit: diminute ſunt veritates a filijs hoīꝫ. Nā Adā fuit creatꝰ ſctūs: ⁊ ī grā: ſꝫ qū peccauit: defecit grā in eo/ ⁊ oīs ſctītas: ⁊ ſic poſtea diminute ſunt veritates. ſ. cognitio veri dei ⁊ legis diuine. Uel pōt ſic cōſtrui. O domine Ieſu Chriſte ſaluū me fac. Nā poſtꝙ Adam peccauit ſupple defecit ſanctus: id eſt omnis ſanctitas ⁊ iuſtitia: quia perdidit originalem iuſtitiam/ ⁊ gratiā/ ⁊ omnia premia que conſequebantur illam originalem iuſtitiam/ quoniam exinde ſucceſſiue diminute ſunt ſupradicte veritates a filijs hominū ſucceſſoribꝰ Adam vſqꝫ ad chriſtum: quia diminuta fuit diuina cognitio/ ⁊ fides/ ⁊ obediētia/ ⁊ cognitio diuine legis. probatur nam

De no gea riō

Uana locuti ſunt vnuſquiſqꝫ ad proximum ſuum: labia doloſa in corde ⁊ corde locuti ſunt. xxvij. diſ. c. quid. ⁊. c. nimie.

¶ Unuſquiſqꝫ locutus eſt vana documenta/ ⁊ exēpla ad proximū ſuū: nā locuti ſunt labia doloſa in

corde. i. per labia doloſa in corde. i. aliud habēdo in corde/ ⁊ aliud ī labijs. Et ideo corde locuti ſunt mendacium ſup. vnde corde ⁊ corde. i. duplici corde locuti ſunt. Unde Cain per labia doloſa ⁊ duplici corde locutꝰ eſt ad Abel fratrē ſuū qū dixit: Egrediamur foras: ſed interfecit eū in agro. Itē duplici corde ⁊ lingua doloſa ⁊ mendaci locutus eſt ad deum: cum dixit: nūquid cuſtos fratris mei ſum? ¶ Itē vana locuti ſunt hoīs terreni/ ⁊ filij hoīm cū dixit alter ad alterum: venite faciamus nobis ciuitatē: ⁊ turrē/ cuiꝰ culmē pertingat vſqꝫ ad celum: ⁊ celebremus nomē noſtrū anteꝙ diuidamur in vniuerſas terras. Geñ. xj. Itē vana locuti ſunt/ ⁊ lingua doloſa/ ⁊ duplici corde oēs inuentores artium magicarū/ ⁊ oēs arioli/ ⁊ hydromantici/ ⁊ geomantici: ⁊ inuentores ſuꝑſtitionū/ ⁊ falſorū deoꝝ: vt ptz Sap. xiij. ⁊. xiiij. Itē vana ⁊ falſa duplici corde/ ⁊ lingua doloſa locuti ſunt ad ꝓximum ſuum falſi iudices/ ⁊ aduocati/ ⁊ cauſidici: qꝛ propter lucrum detinent litigia/ ⁊ deſtruūt pau-

Uane locutiones hoīm.

peres ⁊ viduas ⁊ pupillos. ¶ Itē vana locuti ſunt oēs poete/ qui ad demulcēdas aures hominū cōfinxerūt falſa figmēta de falſis dijs. ¶ Itē vana locuti ſunt ⁊ duplici corde oēs oratores/ ⁊ ſcriptores/ ⁊ poete qui vt cōplacerent principibus ⁊ magiſtratibus: ⁊ cōſequerentur fauores eorū: multa falſa ſcripſerūt in hyſtorijs ⁊ libris ſuis/ ſicut Homerus de grecis/ ⁊ Titus Liuius de Romanis: et Quintus Curtiꝰ de Alexādo: ⁊ Herodotus de regibus perſarū ⁊c. Itē vana/ ⁊ labijs doloſis/ ⁊ duplici corde locuti ſunt Scribe/ ⁊ phariſſei ad Chriſtum cū dicebāt: Magiſter ſcimus quia verax es ⁊c. ¶ Itē vana locuti ſunt cū dixerunt. Si hunc dimittimus venient romani ⁊ tollēt locū nr̄m ⁊ gētem. Joā. xj. Et ideo ſubdit propheta dicens.

vj. q. j. c. ſunt plurimi.

Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa: ⁊ linguam magniloquam.

¶ Diſꝑdat dn̄s vniuerſa labia doloſa ſupradicta tam Iudeorum/ ꝙ gentilium/ ⁊ hereticorum/ ⁊ linguam magniloquā. i./ poetarum ⁊ oratorum magna mendacia loquentium.

xj. q. j. illud. xxiij. q. iiij. q negligunt.

Qui dixerunt linguam noſtram magnificabimus: labia noſtra a nobis ſunt: quis noſter dominus eſt?

¶ Qui dixerunt inter ſe linguam noſtrā cū ornatu ⁊ ſchemate verboꝝ magnificabimus inter gentes. i. per linguam noſtrā/ ⁊ ꝓpter eloquētiā erimus magnificati ꝑ totum mundum: qꝛ labia noſtra a nobis ſunt/ ⁊ nō a deo: quia non eſt deꝰ preter naturam: nā quis noſter deus eſt? quaſi dicerent/ nullus deus eſt: nec habemꝰ hoc donū niſi a natura. Unde Tullius/ Quintilianus/ ⁊ Liuiꝰ/ ⁊ Salluſtiꝰ/ ⁊ ceteri oēs oratores ⁊ poete/ ꝓpter linguam ſuam/ ⁊ eloquentiam putabāt magnificari in mundo: ⁊ per famā ineternū viuere. vnde

Ouidius.

ait Ouid. in fine. xv. Metamor. Iāqꝫ opus exegit: ꝙ nec Iouis ira nec ignis/ Nec poterit ferrū/ nec edax abolere vetuſtas. Quaqꝫ patet domitis Romana potentia terris/ Ore ferar populi: perqꝫ aīa ſecula fama: Si quid habent veri vatuꝫ preſagia viuā. Sed peiores fuerūt Scribe ⁊ phariſſei: qui volētes dilatare fimbrias ⁊ filateria ſua ꝯfidētes de proprio ingenio noluerunt intelligere: ſed falſo modo gloſſare ſcripturas: nec voluerunt audire veritatem a Chriſto/ nec ipſum recipere imo negauerunt eum coram Pilato dicentes: nō habemus regem niſi Ceſarem. Et qū dixerūt: Hunc autem neſcimus vnde ſit. Et cuꝫ dixerunt: Quis noſter dominus eſt? quaſi dicerent: Iſte Ieſus nazarenus non eſt dn̄s/ nec meſſias noſter. Et ideo ⁊ ſic Ieſus clamādo dixit eis. Et me ſcitis: ⁊ vn̄ ſim ſcitis. Joan. vij. Itē Joā. v. dixit eis: Scrutamini ſcripturas: qꝛ ille teſtimoniū ꝑhibēt de me: quia Moyſes de me locutus eſt ⁊c. Ex quo patet/ ꝙ qū Iudei negauerūt Chriſtū lingua doloſa/ ⁊ duplici corde locuti ſunt. Et ſic maxie diminute ſunt veritates in eis/ ⁊ ab eis: qꝛ negauerūt ipm Chriſtū qui eſt prima veritas per eſſentiam. Et negarunt veritatē legis ⁊ ꝓphetarū: ⁊ ꝑ ꝯñs negarūt omnem veritatē. Et idō dixit eis Chriſtꝰ. Uos a patre diabolo eſtis: ille eñi in veritate nō ſtetit. Et ideo cū loquit/ de ꝓprijs loquit: qꝛ mēdax eſt ⁊ pater eiꝰ. Joā. viij. Ex hoc innuit Chriſtus/ ꝙ ſicut diabolꝰ non ſtetit in prima veritate in principio qū peccauit: ita pariter Iudei qū negauerūt Chriſtū receſſerūt a prima veritate: ⁊ ꝑcōſequens receſſerunt ab oī veritate. Et ſic iam nō loquunt niſi mēdacium/ qū de lege loquunt: qꝛ totā legē faciunt mēdacem/ expectando aliū meſſiam: quia poſtꝙ errauerūt ab vtero: non loquunt niſi falſa. Ex quibꝰ patet/ ꝙ ꝓpheta nō ſolum dicit veritates eſſe diminutas in populo gentili: ſed multo magis ī populo Iudaico qū negauerūt Chriſtū/ ⁊ veritatem ſcripturaruꝫ voluerūt occultare corrūpēdo ſacrā ſcripturam cū ſuis falſis gloſis. Sed magis ſunt in eis diminute veritates/ qū Mair idumeus ſimul cū phariſſeis cōfinxit/ quod Moyſes accepit duas leges a deo in mōte Sinai. ſ. vnā in ſcriptis quā oēs habemꝰ ⁊ alterā ore tenus/ quam miſna appellāt: in qua cōtinētur oēs deteſtabiles traditiōes phariſſeoꝝ/ ⁊ multa alia erronea. ¶ Itē etiā magis diminute ſunt veritates a filijs hominū/ qū rabini iudeoꝝ cōgregati in Babilonia cōpoſuerūt ſcripturā ipſius Thalmud: in quo ꝯfirmāt oēs traditiones phariſſeorū/ ⁊ ipſius miſna: quibus addi debēt multa abominabilia ⁊ horrenda: vt patebit pſalmo. iiij.

Propter miſeriam inopum ⁊ gemitū pauperum: nunc exurgam dicit dominus.

Argu. j. q. 4. paſtor et. xij. q. ō. ij. gloria epi.

¶ Hec eſt. ij. pars: in qua quaſi cōſolatorie ꝑdicit Dauid qualiter Chriſtꝰ in ſuo aduentu debebat liberare totū mūdū de predictis miſerijs: ⁊ depellere oēm deceptionē/ ⁊ mendaciū/ ⁊ ſuꝑſtitioneꝫ/ ⁊ dare legē euāgelicā: cōtinērem ⁊ docētē oēm veritatem. ¶ Ad cuiꝰ intellectuꝫ eſt notandū: ꝙ ante aduentum Chriſti mundꝰ nō ſolū erat in miſeria ⁊ captiuitate peccati: ſed etiā laborabat in duplici miſeria corporali ⁊ tēporali: vt oſtēdit Euſebius per totum quintū librū de preparatione euāgelica. ⁊ Lactantius in libris diuinarū inſtitutionū. Nā demones cogebāt patres īmolare filios: vt ptz de Agamēnone/ q̄ īmolauit/ ⁊ ſacrificauit filiā dijs: vt haberet ꝓſperos vētos. Et Pyrrhus īmolauit Aſtyanactē filiū Hectoris ad ſepulchrū Achillis ⁊c. Itē demones ī rūſis ſuis ſemꝑ ꝑſuadebāt bella inter principes ⁊ finitimos: ⁊ ꝑſuadebāt rebelliones populoꝝ cōtra reges ſuos: ⁊ ſedi-

Mundꝰ ante xpi aduentū erat miſer.

tiones inter ciues: vt fierēt cedes ⁊ homicidia: eo
ꝙ oēs illi implebant infernū/ ⁊ multa enormia/ ⁊
turpia cōtra bonos mores ⁊ naturā perſuadebāt.
Et non ſolū in populo gētili regnabāt iſte ſupſti-
tiones: ſed etiā ꝓ maiori parte in ppl'o Judaico:
vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum libri iudicū ⁊ regū. Et vl-
tra hoc regnabat in ppl'o iudaico multiplex miſe-
ria: nam ſacerdotes/ ⁊ ſcribe/ ⁊ phariſſei opprime
bant pauperes/ ⁊ pupillos/ ⁊ comedebāt domos
viduarū: ⁊ cū violētia ⁊ tyrānide regebāt populū
ducētes ⁊ gloſſantes falſo legē/ ⁊ ꝓphetas ad libi
tū ⁊ lucrū ſuū: vt īproperabat eis Chriſt⁹ Matth.
xxiij. dicēs. Ve vobis Scribe ⁊ phariſſei hypocri-
te ⁊c. Et iō Chriſt⁹ in ſuo aduētu nō ſolū liberauit
fideles vete. teſt. de limbo inferni: ſed etiā libera
uit ppl'm gētilē ab illa miſerabili ſeruitute diabo
li totā idololatriā deſtruēdo: ⁊ bella ⁊ ſeditiōes ꝑ
legē/ ⁊ baptiſmū auferēdo. Et etiā liberauit pau-
peres de ppl'o iudaico a miſerabili iugo ſcribaꝝ/
⁊ phariſſeorū/ ⁊ a iugo legis īportabili. Et hoc eſt
qđ dicit ꝓpheta. vn̄ ait. Dn̄s me⁹ Jeſus Chriſtus
dicit mihi in ſpū ex reuelatiōe ſup. Ego exurgā. i.
in carne apparebo/ ⁊ veniā in mundū ꝓpter miſe
riam inopum/ ⁊ ꝓpter gemitū pauperum. i. vt li-
berē/ ⁊ releuē inopes a miſeria/ ⁊ pauperes a ge-
mitu/ hoc eſt vt liberē vinctos de limbo inferni/ ⁊
inopes gētiles a miſerabili ſeruitute diaboli/ ⁊ a
nefandis ſupſtitiōib⁹/ ⁊ deteſtabilibus moribus.
Et vt liberē pauperes de populo Judaico a gemi-
tu ⁊ oppreſſione ſcribarū ⁊ phariſſeoꝝ. Et oēs pec
catores a miſerabili ſeruitute pctī. Et nota ꝙ Da
uid in hoc verſiculo refert reuelationē/ ⁊ ꝓmiſſio
nē quā habuit de ſaluatore mūdi. q. d. dn̄s ꝓmiſit
mihi ꝑ reuelationē/ ꝙ ipſe exurgeret apparēdo in
mūdo ad liberādū paupes a gemitu: ⁊ inopes ab
oī miſeria ſupradicta. Itēꝫ reſurrexit Chriſtus a
mortuis/ ⁊ miſit ſpm̄ ſanctū ī apl'os q̄ per totū or-
bē legē euāgelicam p̄dicauerūt/ ⁊ idola deſtruxe
rūt/ ⁊ deteſtabiles ſupſtitiōes gētiliū deleuerūt: ⁊
falſas traditiōes Scribarū/ ⁊ phariſſeoꝝ detexe-
rūt. ideo dicit ꝓpter miſeriā inopū ⁊ gemitū pau-
perū nūc exurgam ⁊c. Ideo ſequitur ⁊ ſubdit pro
pheta in perſona totius corporis myſtici.

xxvj. qō. j. oēs. §. ex his. ⁊ xcvj. diſt. c. nos. ⁊ c. vbi.

Ponā in ſalutari: fiducialiter agam in eo.

¶ Ponā ſpē ⁊ fidē meā in iſto ſalutari ⁊ ſaluatore
meo Jeſu Chriſto: cū venerit ī carnē: ⁊ recipiā eū
tanꝙ ſaluatorē ⁊ meſſiā. Et recipiā legē ſuā euā-
gelicā: quā ipſe ore ſuo p̄dicauit/ ⁊ ī cordib⁹ hoīm
ſcripſit. Et dat rōnē quare vult recipere Chriſtū ⁊
ponere fidem ⁊ ſpem in Chriſto ſaluatore ⁊ lege
euangelica. Vnde ait.

di. j. c. oēs.

Eloquia domini eloquia caſta: argentum igne examinatum: probatum terre purgatum ſeptuplum.

Quinꝗ pfe-ctiōes legis euāgelice.

¶ Ad cuius intellectū eſt notādū ꝙ quinꝗ perfe
ctiōes memorat ⁊ attribuit legi euāgelice. primo
qꝛ oīa q̄ ſunt in lege euāgelica ſunt eloq̄a dei. i. ꝙ
eſt a deo ꝓlata: eo qꝛ Chriſt⁹ lator ei⁹ eſt ver⁹ de⁹
⁊ prima ꝟitas. Scđo ꝙ oīa ꝟba q̄ ſunt ī lege euā-
gelica ſunt caſta. i. vera abſꝗ mēdacio. Tertio/ ꝙ
tota lex euāgelica eſt argētū igne examiatū. Quar
to/ ꝙ eſt multipliciter ꝓbatū. Quinto/ ꝙ eſt terre
purgatum ſeptuplum. Nota ꝙ in quibuſdam exē
plarijs etiaꝫ antiquiſſimis reperit̄ verſus iſte ſic
ſcriptus. Eloquia dn̄i eloquia caſta: argentū igne
examinatū ꝓbatū ter: repurgatū ſeptuplū: ⁊ ſic eſ
ſet vitiū ſcriptoꝝ q̄ ſyllabā re diuiſiſſent a ly pur
gatū ⁊ iunxiſſent ad ly ter. Aug. tū ⁊ ceteri poſtil-
latores exponunt ſm̄ ꝙ nr̄a nunc habēt pſalteria
⁊c. Vn̄ ꝑ iſta quinꝗ vocabula in hoc ꝟſiculo poſi-
ta oſtēdit ꝓpheta q̄nꝗ ꝑfectiones legis euāgeli-
ce: ⁊ q̄nꝗ differētias q̄b⁹ differt a ceteris ſciētijs.
Nā primo dicit ꝙ lex euāgelica ſunt eloq̄a dn̄i: ꝑ
qđ oſtēdit̄ pria dignitas ei⁹: qꝛ eſt a ſolo deo tra-
dita. Et ꝑ ꝯñs nō pōt mētiri. Et etiā oſtēdit̄/ ꝙ lex
euāgelica differt ab oīb⁹ ſciētijs hūanis tā practi
cis ꝗ ſpeculatiuis q̄ ſunt ab oīb⁹ īuēte. Per hoc
aūt qđ dr̄. ij. eloq̄a caſta: oſtēdit ꝙ lex euāgelica eſt
veriſſima ⁊ caſtigata ab oī mēdacio. nā caſt⁹ dicit̄
de caſtigo caſtigas: ⁊ ſic dicit̄ caſta ⁊ correcta ⁊ ca-
ſtigata ab oī mēdacio ⁊ vitio: qꝛ caſtigat oīa vitia
in quantū ꝓhibet oē vitiū/ ⁊ docet oēm ꝟtutē. per
qđ differt ab oī ſciā ⁊ ſcptura ſupſtitioſa: ⁊ ab oī-
bus artib⁹ magicis: q̄ oēs ſunt mēdaces ⁊ adulte-
rine docētes oē mēdaciū/ ⁊ deteſtabiles/ ⁊ prauos
mores: de q̄b⁹ ſupradictū eſt. Et ideo oēs ſequen-
tes illas magicas artes dicunt̄ adulteri in ſacra
ſcriptura/ eo ꝙ deuiāt a caſtitate/ ⁊ veritate ſacre
ſcripture. Tertio lex euāgelica dicit̄ argētuꝫ igne
examinatū. Et hoc multiplr̄. Primo qꝛ fuit tradi
ta a Xp̄o: ſꝫ poſtea fuit examinata/ ⁊ digeſta igne
ſpūs ſancti in die pēteco. qn̄ venit ſpūs ſctūs ſuꝑ
apl'os ⁊ diſcipulos in linguis igneis: ⁊ ſuggeſſit
eis oīa q̄ Chriſtus dixerat eis. Itē fuit examinata
igne charitatis apl'oꝝ ⁊ martyꝝ: qui oēs mortui
ſunt pro lege euāgelica defendenda. Itē fuit exa-
minata igne miraculoꝝ. Itē fuit examinata igne
inſpiratiōis: qꝛ igne ſpūs ſancti īſpirati doctores
ipſam elucidarūt ⁊ declararūt. ꝑ hoc ergo differt
ab oībus ſcientijs humanis: qꝛ in ſolo lumine in-
tus agētis ſunt tradite ⁊ gloſſate ꝑ hoīes ſecula-
res: lꝫ hoc nō fiat ſine cōi influxu ſuꝑiori. Quarto
dicit̄/ ꝙ eſt argētū ꝓbatū: qꝛ lex euangelica multi
pliciter fuit approbata: nā primo fuit p̄nūciata ꝑ
pr̄archas ⁊ ꝓphetas: ⁊ fuit ꝓmiſſa Moyſi. Deut.
xviij. cū dixit dn̄s. ꝓphetā ſuſcitabo de medio fra
trū tuoꝝ: loq̄turꝗ ad eos oīa q̄ dixero illi. i. dabit
legē euāgelicā ſuo ore ꝓlatā. Scđo fuit p̄dicta/ et
ꝓbata/ ⁊ deſyderata ꝑ Dauid in oīb⁹ pſal. maxime
pſal. cxviij. vbi dicit Legē pone mihi ⁊c. Itē Eſaie
ij. De Sion exibit lex/ ⁊ verbū dn̄i de Hieruſalem.
Itē Hiere. xxxj. Dabo legē meā in cordibus eoꝝ/ et
in viſceribus eorū ſcribā eā. Itē fuit approbata ꝑ
deum patrem quādo dixit. Hic eſt fili⁹ meus dile-
ctus ipſum audite. i. legē ei⁹ audite ⁊ recipite. Vl-
timo fuit approbata ꝑ īnumera miracula: Ex q̄b⁹
ptꝫ ꝙ lex euangelica eſt argentū multipliciter ꝓ-
batum ⁊ examinatum per autētica teſtimonia. Et
ſic patet veritas/ ⁊ dignitas/ ⁊ autoritas eius. Et
ideo hec eſt cauſa quare fiducialiter eſt acceptāda
lex euāgelica: ⁊ eſt viuēdū in ea. Prio/ qꝛ eſt a dn̄o
Jeſu Chriſto ꝓlata. Scđo/ qꝛ eſt caſta ⁊ vera. Ter
tio/ qꝛ tanꝙ argētum igne examinatū. Quarto/ qꝛ
eſt tanꝙ argētū purgatū ⁊ ſeparatū a terra ⁊ rubi-
gine. Quinto/ dr̄ argētū terre purgatū ⁊ ꝓbatū ſe
ptuplū. per qđ nō ſolū differt ab oībus ſciētijs hu
manis: ſed etiā a ſcriptura vete. teſta. ad cuius in-
telligentiā eſt notandū/ ꝙ ſicut lex euāgelica dicit̄

Argē dū ī leg euā lica.

oleū expreſſum ab oleis vete. teſta/ ⁊ ſeparatū ab
amurca cerimoniarū: ⁊ dicitur vinū expreſſum ab
vuis vete. teſta. ⁊ ſeparatū a vinacio cerimoniaꝝ.
Et dicit̄ granū trituratū ex ſegete vete. teſt. ſepa-
ratū a paleis cerimoniarū ꝑ vētilabrū Chriſti: vt
dictū eſt ī ꝓlogo tractatu primo. Ita pariter dici-
tur argentū igne ſpūs ſancti examinatū ⁊ ꝓbatū/
⁊ terre purgatū ſeptuplū. Nā ſicut lex euangelica
erat in vete. teſt. tāꝗ oleū in oliua: ⁊ vinū in vuis:
⁊ granū in ſpica: ita erat in eadē lege veteri/ et in
cerimonijs tanꝙ argentū in minera mixtū cū ter-
ra. Vn̄ ſicut argētū effoſſuꝫ a minera nō pōt purifi
cari ⁊ ſeparari a terra: ⁊ purgari a ceteris metallj
vilib⁹ cū q̄b⁹ eſt mixtū/ niſi cū igne materiali ⁊ ma
gno artificio ⁊ ſtudio ⁊ labore: Ita myſteria euan
gelica que erant clauſa ⁊ mixta/ ⁊ tecta ſub terre-
nis/ ⁊ materialibus ⁊ ſenſibilibus cerimonialib⁹
vete. teſta. nō poterant ſeparari ⁊ purificari ⁊ pur-
gari ab illa terra cerimoniarū: niſi per laborem ⁊
mortē ⁊ paſſionem/ ⁊ doctrinā Chriſti: ⁊ per igneꝫ
⁊ lumen ſpiritus ſancti: q̄ oīa illa cerimonalia fi-
guratiua in ſe cōpleuit ⁊ conſummauit/ ⁊ verita-
tem eorū nobis aperuit/ cum incipiens a Moyſe
⁊ ꝓphetis interpretatus eſt duob⁹ diſcipulis oīa
que de ipſo ſcripta erant: Et cum clauſo oſtio in-
troiuit ad diſcipulos/ ⁊ aperuit eis ſenſum et ſcri
pturas: ⁊ omnia myſteria que erant ſcripta in le-
ge/ ⁊ ꝓphetis/ ⁊ pſal. de ipſo. Luce. xxiiij. Et ſic pur
gauit myſteria euangelica a terra cerimoniarum
igne paſſiōis/ ⁊ lumine ſue doctrine. Et ſic hoc ar
gentum euangelicū fuit igne examinatū ꝓbatū/ ⁊
terre. i. ex terra ⁊ a terra cerimoniarū purgatum
⁊ purificatum: nō ſemel tantū: ſed ſeptupluꝫ. i. ſe-
pties ꝑ Chriſtū. Nā primo fuit purificatū ꝑ ſuam
predicationē ⁊ doctrinā. Scđo per mortē ⁊ paſſio
nem. Tertio poſt reſurrectionē qn̄ aperuit eis ſen
ſum ⁊ ſcripturā. Quarto/ qn̄ aſcendit in celū/ ⁊ p̄ce
pit vt irent ad p̄dicandum euangelium ꝑ vniuer-
ſum mundū. Quinto qn̄ miſit ſpm̄ ſanctuꝫ in die
penteco. Quia tūc data ſunt apl'is dona ſpūs ſan
cti q̄bus intellexerunt oēs ſcripturas. Sexto fuit
hoc argentum examinatū ⁊ ꝓbatum ⁊ purgatū ꝑ
doctrinā apl'icā in epl'is Pauli/ ⁊ Petri/ ⁊ Joan
nis/ ⁊ Jacobi/ ⁊ Jude: ⁊ in actibus apl'orum. et in
Apocalypſi. Septimo fuit examinatū/ ⁊ declara-
tū ꝑ eccl'iaꝫ/ ⁊ ſacros doctores qui fuerūt illuſtrati
lumine/ ⁊ igne ſpūs ſancti. Et ideo Augu. ⁊ ceteri
ſacri doctores reliquerūt nobis quedā principia
⁊ doctrinalia/ ⁊ quaſdā regulas ad intelligendas
ſacras ſcripturas: vt ſciremus ſeparare argentū
euangelicū ex terra cerimoniaꝝ: quādo legimus
ſcripturas veteris teſta. Et ideo nō debent mirari
lectores fideles huius operis: qꝛ tot principia et
regulas premiſimus/ ⁊ tot doctrinas in prologo:
qꝛ abſꝗ illis impoſſibile eſt vt lector perfecte ⁊ in
tegre poſſit ſeparare myſteria euāgelica a terre-
nis cerimonijs vete. teſta. et extorquere veritates
euāgelicas ex lege ⁊ ꝓphetis. Nam ſi humana ſol
licitudo indiget tanto ſtudio ⁊ labore/ et artificio
et tot inſtrumentis ad purgandū ⁊ purificandum
argentum ⁊ aurum/ ⁊ ſeparandū ipſum a terra et
rubigine ⁊ ceteris ſpurcitijs ⁊ ſordibus: ergo mul
to maiori ſtudio ⁊ labore/ ⁊ maiori igne ſpirituali/
⁊ pluribus principijs/ ⁊ regulis/ ⁊ doctrinis indi-
get fidelis lector cum legit ſcripturam vete. teſta.

Argentū euāgelicū ſepties ꝑ chriſtū fuit purgatum.

ad extorquendas et ſeparandas veritates euan-
gelicas ab illis terrenis/ ⁊ materialibus cerimo-
nijs/ ⁊ ab illa materiali literatura/ ⁊ ab enigmati
bus ꝓphetarū: qꝛ oīa illa ſeptē pricipia/ ⁊ decē re-
gule prepoſite in tertio tractatu/ ⁊ oēs doctrine p̄
miſſe in toto reſiduo ꝓlogi nō ſunt niſi q̄dā ſpiri-
tualia inſtrumēta/ ⁊ adiumenta ad extorquendū/
⁊ purgandū/ ⁊ purificandū argentū euangelicū: a
terra vete. teſt. Et hoc eſt qđ intēdit dicere Dauid
in hoc verſu: vnde ait: Ego ponā totā ſpem/ ⁊ fideꝫ
meā in ſalutari. i. in ſaluatore meo Jeſu. cū vene-
rit in carnē. Et fiducialiter. i. cum cōfidentia agā
in eo. i. oīa opera faciam ſcđm p̄cepta/ ⁊ ſecunduꝫ
legē ſuā euāgelicā: eo ꝙ talia p̄cepta ſunt eloquia
dn̄i. i. a deo prolata. Et ſunt eloquia caſta ⁊ veriſſi
ma abſꝗ mendacio: qꝛ docēt oēm veritatē ⁊ virtu-
tē/ ⁊ ꝓhibent omne vitium ⁊ mēdaciū. Et nō ſunt
eloquia adulterina ⁊ adulatoria/ ſicut eloq̄a ora-
torum/ ⁊ poetarū/ ⁊ artium magicarū. ⁊ ſicut ſuper
ſtitiones gentilium: q̄ continēt omne mendaciū.
Itē eloquia Chriſti euāgelica ſunt argentū igne
ſpiritus ſancti examinatū ⁊ probatū. Et terre. i. ex
terra purgatū/ ⁊ purificatū ſeptuplū: per Chriſtū/
⁊ per apoſtolos/ ⁊ doctores/ ꝓut dictū eſt. Et etiaꝫ
purgatū/ ⁊ purificatū ſeptupluꝫ/ ⁊ ſepties per illa
ſeptē principia/ ⁊ ꝑ decē regulas in ꝓlogo/ tracta
tu tertio p̄miſſas: ſine q̄b⁹ ꝑfecte ⁊ integre nō pōt
intelligi ſcriptura vete. teſta. nec ex ea agentū euā
gelicum extorqueri: vt dictuꝫ eſt ibi. ⁊ ly ſeptuplū
ponitur pro multipliciter indeterminate: qꝛ mul
tis modis/ et exemplis/ et multis doctrinis/ ⁊ per
multos doctores lex euangelica fuit examinata/
et probata/ et purgata/ et elucidata: quaſi dicat
concludendo/ ꝙ poſtꝗ lex euangelica eſt ita vera
⁊ perfecta: ideo fiducialiter agam/ ⁊ viuā in ea/ et
operabor ſcđm eius precepta. Deinde cū dicitur

Tu dn̄e ſeruabis nos: ⁊ cuſtodies nos a generatione hac in eternum. ij. qōe vij. ca. teſtes. §. xp̄s.

¶ Petit ⁊ reſumit qđ in principio incepit petere.
ſ. liberari per Chriſtum ab omni mendaci/ et de-
teſtabili ſuperſtitione gentilium et generatione
magorum/ et necromanticorum/ ⁊ obſeruatorum
ſyderum/ et a praua generatione prauorum iudi-
cum ⁊ cauſidicorum/ et a fermento/ ⁊ falſa doctri-
na/ ⁊ malitia ſcribarum/ et phariſſeorum: de qui-
bus dictum eſt in prima parte. de quibus miſe-
rijs et afflictionibus/ et dolis/ et deceptionibus
nemo poterat mundum liberare/ niſi ſolus Jeſus
meſſias in lege promiſſus/ Ideo ait propheta.
Tu domine Jeſu Chriſte quando veneris in car-
nem/ ſeruabis ⁊ cuſtodies: et liberabis nos in eter
num ab hac praua et deteſtabili generatione ma-
gorum/ ⁊ ſuperſtitioſorum/ ⁊ maleficorum/ et de-
ceptorum/ ⁊ de miſerabili ſeruitute demonum ⁊ a
praua/ ⁊ falſa doctrina/ ⁊ fermento ſcribarū ⁊ pha-
riſſeorum: qui negarunt Chriſtum/ et eius legem
euangelicam/ ⁊ falſificauerunt ſcripturas legis/
⁊ prophetarum: in quibus Chriſtus promittitur.
⁊ figuratur. Et ſubdit

xxiiij. q. iij. c. hereticus. et c. quidā autē.

In circuitu impij ambulant: ſecundū altitudinem tuam multiplicaſti filios hominū.

¶ Oēs iſti impij ābulāt: nō recte ꝑ viā veritatis: ſꝫ
in circuitu ꝑ deuia mēdacia: vt decipiāt ſimplices

nō incedētes viā veritatis. vn̄ de primo ambulāt in circuitu oēs magi/ ꝛ necromātici deuiātes a prīa veritate q̄ eſt deꝰ ꝛ q̄rentes auxilia a ſpiritibꝰ im̄undis ꝛ mēdacibꝰ: q2 diabolꝰ ab initio in veritate non ſtetit. Et ideo mēdax eſt/ ꝛ pater/ ꝛ dux oīs mēdacij/ ꝛ ſemꝑ ambulat in circuitu: q̄ſi decipiat hoīem: ꝛ facit ipſuz deuiare a via veritatis ꝛ rectitudinis: ꝛ ꝑ ꝯſeq̄ues oēs eiꝰ ſequaces ambulant ꝑ eūdē circuitū extra centrū veritatis. Scdo in circuitu ābulabāt oēs ſacerdotes gentiliū/ q̄ cū ſuis ſupſtitionibꝰ ꝓpter lucrū decipiebāt populū. Tertio in circuitu ambulāt oēs poete/ ꝛ adulatores/ ꝛ paſſionati rerū geſtarū ſcriptores: q̄ ad demulcendas aures audientiū multa mēdacia ſcripſerunt. Et ſic ī eodē circuitu ambulāt oēs q̄ legūt ꝛ terūt tp̄s legēdo eorū ſcripta. Itē in circuitu ambulant oēs ſarraceni ꝛ infideles ꝛ heretici cū ſua doloſa ꝛ īpura execrabili doctrina. Itē in circuitu ambulāt oēs falſi iudices ꝛ cauſidici q̄ cupiditate lucri falſo ꝛ obliquo modo interpretādo leges detinēt ſimplices populares ꝛ paupes ꝛ viduas in longo litigio vſquequo deſtruūt ꝛ expoliant eos. Itē in circuitu ambulāt ipſi ꝛ ceci Judei extra cētrū veritatis euāgelice: q̄ vt defendāt proteruitatē ꝛ obſtinationē ſuā: falſo gloſſant ſacrā ſcripturā veteris teſta. retrahentes eam a vero ſenſu ſpirituali: cōfingētes enormia ꝛ execrabilia ꝛ irridēda mendacia de Meſſia: quē fruſtra ꝛ falſo expectant: vt patet per totum diſcurſum Thalmud/ ꝛ in gloſſis eorū. de quibꝰ omnibꝰ dicit ꝓpheta: tu dñe Jeſu chriſte ſeruabis ꝛ cuſtodies nos in eternū ab hac ḡnatione impioꝝ: q̄m oēs iſti impij ambulant in circuitu ꝑ deuia mēdacia extra cētrū v̄itatis euāgelice doctrine. Nā euangelica doctrina eſt cētrū ꝛ mēſura oīs veritatis: eo ꝙ eſt tradita a Chriſto qui eſt prima veritas ſimpliciter. Et ſic Judei moderni vſq3 ad veſperā mundi: vt canes circuibunt ciuitatē euāgelicā nō valētes intrare ſanctuariū veritatis euāgelice. pſal. lviij. Ex ſupradictis patet/ qualiter Chriſtus q̄ eſt prima veritas reparauit oēs veritates q̄ fuerāt diminute a filijs hoīz. Vn̄ ſicut ſol ꝑ ſuos radios pellit oēs tenebras/ et illuminat totū hemiſpheriū: ita Chriſtꝰ ſol iuſtitie ꝑ radios legis euāgelice fugauit ꝛ extinxit/ nō ſolū tenebras pctōꝝ ꝛ ignorātie: ſ3 ēt fugauit oīa mēdacia/ ꝛ ſupſtitiōes/ ꝛ execrabiles ritꝰ gētiliuz/ ꝛ fermentū phariſſeorū. ¶ Deinde cū dicit: Scdm altitudinē tuā m̄ltiplicaſti filios hoīz: ꝛ̄ndet cuidā tacite q̄ōni/ quā faciebat Porphyrius contra chriſtianos: ꝛ q̄ nūc cōtinue fit ꝑ curioſos. Unde dicūt: ꝙ ſi ita eſt ꝙ magici/ ꝛ necromantici/ ꝛ ſyderū obſeruatores/ ꝛ oēs ſupſtitioſi/ ꝛ gētiles/ ꝛ ſarraceni/ ꝛ iudei moderni/ oēs ambulant in circuitu ꝑ deuia mēdacia extra centrum veritatis: ꝛ ꝙ ſoli chriſtiani boni ambulāt in via rectitudinis ꝛ veritatis ꝑ legē euangelicā: ergo quare deus permiſit multiplicari ꝑ mūdū ſupradictos infideles in tā magno numero: q2 ſemꝑ fuerūt: ꝛ ſunt in mundo plures infideles ꝙ̄ fideles. Item ſi Chriſtus ſolꝰ erat liberaturus mundū ab huiuſmodi infidelitate ꝛ pctō: ergo quare diſtulit tm̄ aduentū ſuū? Itē ſi ſoli chriſtiani ambulāt ꝑ viā rectā: ergo q̄re deꝰ permittit multiplicari iudeos/ ꝛ ſarracenos/ ꝛ hereticos/ ꝛ omnes alios infideles: cum ſint maiori numero ꝙ̄ Chriſtiani? Et ſic apparet ꝙ paucos ſaluauit Chriſtus: q2 plures ſunt damnati ꝙ̄ ſaluati. Ad hoc reſpōdet ꝓpheta: ꝙ nemo poteſt hoc arcanū cōprehēdere in hac vita: q2 hoc pertinet ad ſolam altitudinē ꝛ ꝓfunditatē ſapientie ꝛ ſciētie dei: ideo dicit Dauid: O dñe/ nemo querat ſolutionē huius queſtionis in hoc mundo: q̄m tu multiplicaſti. i. multiplicari permiſiſti filios hoīz ſcilicet carnales/ ꝛ terrenos/ ꝛ infideles: ſecundū altitudinē tuā. i. ſcdm ꝓfundū ꝛ altū ſecretū/ ꝛ arcanū ſapiētie tue inacceſſibilis/ ꝛ incōprehenſibilis. Dicat ergo xp̄iana humilitas. O altitudo diuitiaꝝ ſapiētie ꝛ ſciētie dei ꝛc. Litera vero Hiero. habet. In circuitu impij ambulāt cū exaltati fuerint viliſſimi filioꝝ hominū: ꝛ tūc eſt ſenſus ꝙ ipſi mali ꝛ peruerſi hoīes nō exaltantur nec multiplicant diuitias: nec acq̄runt dignitates ambulādo per viā iuſtitie: ſed in circuitu extra iuſtitiā. i. per rapinā ꝛ dolū ꝛ cū adulatiōibꝰ ꝛ ceteris illicitis.

¶ Ex toto ergo iſto pſal. ꝛ dictis in eo poſſunt recolligi. xij. concluſiones.

¶ Prima/ ꝙ ille dicit verꝰ q̄ adequat/ ꝛ cōfirmat/ ꝛ ſubijcit ītellectū ſuū credibilibꝰ in lege dñi reuelatis: ſiue ille q̄ cōformat prime veritati q̄ eſt deꝰ: qui quidē prima veritas manifeſtat in lege dñi.

¶ Secunda/ ꝙ ille eſt vere iuſtus: qui conformat voluntatem ſuā diuine voluntati: ꝛ adequat operationes ſuas diuinis preceptis.

¶ Tertia/ ꝙ ille eſt vere ſanctꝰ: qui recte ordinat vitam ſuam viuendo ſecundū legem domini per fidem/ ꝛ ſpem/ ꝛ charitatem.

¶ Quarta/ ꝙ q̄n Adam peccauit/ defecit ꝛ deuiauit a prima v̄itate ꝛ iuſtitia ꝛ ſanctitate: in q̄bꝰ cōſiſtebat originalis iuſtitia in qua fuit creatꝰ: et ꝑ cōſequens diminuta fuit in eo veritas ꝛ iuſtitia.

¶ Quinta/ ꝙ poſtꝙ̄ Adam peccauit/ ꝯtinue ꝛ ſucceſſiue fuerūt diminute veritates a filijs hominū vſq3 ad Chriſtū: ꝛ per cōſequēs diminute fuerunt iuſtitie ꝛ ſanctitates: q2 poſtꝙ̄ homines ꝑdiderūt fidem: inceperunt incidere in deteſtabiles ritus/ ꝛ ſuperſtitiones/ ꝛ falſas opiniones/ ꝛ prauos mores in populo gentili.

¶ Sexta/ ꝙ nō ſolum in populo gentili fuerūt diminute veritates ꝛ iuſtitie: ſed etiā in populo Judaico ꝑ falſas traditiones Scribaꝝ ꝛ phariſſeoꝝ/ ꝛ Saduceorum. Et multo magis per falſam fictionem ꝛ fermentum Thalmudiſtarum.

¶ Septima/ ꝙ ſolus Chriſtus in ſuo aduētu deleuit ꝛ eliminauit falſas ſuperſtitiones gentiliū/ ꝛ detexit fermētū phariſſeorū/ ꝛ ſaduceorū/ ꝛ reſtaurauit veritatē deperditā ꝛ verificauit legē ꝛ ꝓphetas. Et hoc per radios lucidos legis euāgelice.

¶ Octaua/ ꝙ lex euāgelica eſt caſta ꝛ inuiolata et ſeptuplū igne ſpiritus ſancti examinata ꝛ purgata: ꝛ ideo in ſola ipſa eſt viuēdū/ ꝛ ſcdz ipſam operandum/ ꝛ in ſola ipſa eſt ſpes ꝛ fiducia ponenda.

¶ Nona/ ꝙ ſolus Chriſtus cuſtodiuit ꝛ liberauit mūdum a praua generatione idololatrarū/ ꝛ paganorum/ ꝛ iudeorum/ ꝛ infidelium.

¶ Decima/ ꝙ ſicut ſoli catholici ambulant per viā rectitudinis/ ꝛ veritatis/ ꝛ iuſtitie: ita omnes impij/ ꝛ infideles ambulant in circuitu extra viam ꝛ centrum veritatis.

¶ Undecima/ ꝙ hoc arcanuz: ſcilicet quare deus permittit impios ꝛ infideles/ ꝛ peccatores multiplicari: eſt ſoli deo cognitum ſecundum altitudinem ſue ſapientie.

¶ Ex ſupradictis infert. xij. cōcluſio. ſ. ꝙ iſte pſalmus nō eſt factus nec commode nec debite poteſt exponi literaliter de prodimēto ciuiū Ceile machinato contra Dauid: ſed eſt factus: ꝛ eſt exponēdus de diminutione ꝛ corruptione humane nature facta in Adam propter peccatū: que erat ꝑ ſolū Chriſtum reſtaurāda per gratiā ꝛ ꝑ legē euāgelicā: eo modo quo dictum eſt. qd̄ nō ſolū ꝓbat ex ſacra ſcriptura vtriuſq3 teſtamēti: ſed etiā ex gloſſis ex dictis Thalmudiſtarū ꝛ magiſtrorū Hebreorum.

¶ Ad cuiꝰ probationē eſt aduertēdū: ꝙ iſta dictio Tolach in Hebreo idem eſt ꝙ ḡnationes latine: que quidē dictio vbiq3 ſcribit diminute: per ſola pūcta ſyllabicata: preterꝙ̄ in duobꝰ locis. ſcilicet Gen̄. ij. vbi dicit: Iſte ſunt ḡnationes celi ꝛ terre ꝛc. ꝛ Ruth vlti. cap. vbi dicit: Iſte ſunt ḡnationes phares ꝛc. In quibꝰ duobus locis iſta dictio toldach. ſcribit perfecte cū oībus ſuis literis itegre. Ubi querit Rabi Salmay: que eſt cauſa quare dictio toldach in oībus alijs locis ſcribitur diminute: preterꝙ̄ in his duobus locis? Ad qd̄ reſpondet ꝙ cauſa eſt hec. Nam in principio oīa fuerunt creata in plenitudine perfectionis ſue. ſed quādo peccauit Adam primus homo: oīa fuerunt corrupta et diminuta: ꝛ maxime generatio humana. Et dicit vlterius: ꝙ iſta corrupta ꝛ diminuta: nō reuertentur ad perfectum ꝛ integrum ſtatum ꝛ diſpoſitionem: donec veniat filius Phares ꝛ Dauid. ſcz Chriſtus meſſias in lege promiſſus. Unde dicit ꝙ iſta dictio toldach: ideo Gen̄. ij. ſcribit integre cū omnibus ſuis literis: quando dicitur: Iſte ſunt generationes celi ꝛ terre ꝛc. eo ꝙ̄ Adam nūdum peccauerat: ideo omnia erāt perfecta. ꝛ integra in ſua natura. Sed quia poſtꝙ̄ Adā peccauit oīa fuerūt corrupta ꝛ diminuta: ideo vbicunq3 ponit poſtea hec dictio toldach: ſcribit diminute: de eo Gen̄. v. vbi dicitur: he ſunt ḡnationes Adam. Et Gen̄. vj. he ſunt ḡnationes Noe. Et Gen̄. xxv. he ſunt ḡnationes Iſmael ꝛ ḡnationes Iſaac ꝛ Jacob ꝛc. ſemper iſta dictio toldach ſcribitur diminute: ad denotandum ꝙ tota humana generatio erat corrupta in omnibus illis: Sed poſtea Ruth vltimo quando dicitur: Iſte ſunt generatiōes Phares: iſta dictio toldach ſcribitur integre: per qd̄ denotatur ꝙ tota generatio humana corrupta ꝛ diminuta ī Adā. debebat reſtaurari: ꝛ reintegrari: ꝛ refici ꝑ Chriſtum in lege promiſſum filium Phares et Dauid. Ex quibus patet ꝙ̄ iſte Rabi Salmay in ſuis dictis concordat cum Dauid in hoc pſal. ſecūdū predictam expoſitionem: quia nihil aliud intēdit predicere Dauid in hoc pſal. niſi ꝙ̄ q̄n Adam defecit a prima veritate: ꝛ iuſtitia ꝛ ſanctitate: tunc tota humana natura fuit in eo corrupta et diminuta: et ſic ſucceſſiue diminute fuerunt omnes veritates a filijs hominum. Sed quia humana natura nō poterat reſtaurari: niſi per Chriſtum: ideo dauid vocat eum: vt veniat ad ſaluandum genus humanū a peſte ſupradicta: prout dictum eſt.

VSque quo domine obliuiſceris me in finem? vſquequo auertis faciem tuam a me?

Titulus: Victori: ſiue in finē pſal. ipſi Dauid. Ex titulo apparet: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigēs nos in Chriſtū: q̄ eſt filius legis ꝛ verus Dauid: victor contra diabolū. q̄ quidem Chriſtus ſiue Dauid in mundo expectabatur Saluator: ꝛ redēptor. In quo pſal. propheta in perſona ipſius Adam ꝛ totiꝰ corporis myſtici conqueritur de lōga mora Chriſti: ꝛ longa ſua captiuitate. ideo exclamat: vt Chriſtꝰ in breui veniat ad illuminandū: ꝛ liberandū ipſum de captiuitate diaboli. ꝛ cecitate tenebrarū. Vn̄ eſt aduertendum: ꝙ licet iſte pſal. ſit paruus in lr̄a tn̄ eſt magnꝰ in ſententia: ꝛ virtute: et vtilitate: eo ꝙ̄ ſub eiſdē verbis explicat Primo: deſyderiū p̄triarcharū de aduētu Chriſti. Scdo ſtatum pctōris penitētis: deſyderātis ꝑ gratiā iuſtificari: ꝛ a pctō liberari. Et ſic iſte pſ eſt ſimul propheticꝰ ꝛ penitentialis: ꝛ ſic oportet ꝙ̄ dupliciter exponat. Primo prophetice. Scdo moraliter. ¶ Quātū ad primum ſenſum tria facit Dauid in hoc pſal. Nā primo dolendo de lōga mora aduētꝰ Chriſti: explicat miſerabilē ſtatū ſuum. Scdo petit liberari. Tertio promittit ſe grās acturum. Secūda ibi. Reſpice ꝛ exaudi me. Tertia ibi. Ego aūt in mīa tua ſeraui. ¶ Quātum ergo ad primum eſt notandū: ꝙ̄ ante aduētū Chriſti totū genus humanū erat in triplici miſeria conſtitutum. Primo: q2 erat proiectū a facie dei ꝓpter pctm̄ Ade et ꝑ cōſequēs extra gratiā. Scdo: q2 erat ſubiectū diabolo propter peccatū: ꝛ idololatriaz. Tertio: q2 diu expectauerat Chriſtū ꝛ nōdū veniebat: ideo Dauid in ꝑſona totiꝰ ḡnis hūani deflēdo lōgam miſeriā ſuā: ꝛ longā morā Chriſti: ꝛ cupiens liberari ait. Vſquequo dñe obliuiſceris me in finē. i. deducere me ad te qui es finis legis: ꝛ finis oīs miſerie? q2 per te debet finiri omne pctm̄ ꝛ oīs miſeria: q2 in tuo aduētu finē accipiet pctm̄: ꝛ ducet iuſtitia ſempiterna. Daniel. ix. ergo Adā miſticꝰ cupiens liberari per Chriſtū futurū dicit. Vſquequo dñe obliuiſceris me in finē. i. obliuiſceris venire: vt des finē legi: ꝛ ducas iuſtitiā? Et vſquequo auertis faciē tuā ꝛ gratiā a me: differēdo aduentū tuū? Et vſquequo exaltabit diabolus inimicꝰ ſuper me? q2 toti mūdo dn̄at: ꝛ poſſidet genꝰ hūanum in hoc ſeculo per idololatriā ꝛ pctm̄. Et in īferno oībꝰ dn̄at per penā ſenſus: aut dāni. Et q2 hō ſemꝑ erat ī tali querela ꝛ mediatiōe cōſiderādo ſuū miſerū ſtatum: ꝛ q2 erat ꝓiectꝰ a facie dei: ꝛ captiuus in poteſtate diaboli: ideo affligebat in mēte: ex cōtinua meditatione in nocte: ꝛ affligebatur in corde ꝛ corpore ex cōtinuo dolore ꝛ timore pene. Ideo ſubdit.

Quandiu ponam conſilia in anima mea: dolorē in corde meo per diem?

¶ Quādiu ponā cōſilia in aīa mea. i. vertā ꝛ agitabo cogitationes in mente: ꝛ ponam: ꝛ patiar dolorem in corde per diem. i. per totā vitam meam timēdo penā: ꝛ expectando te: vt liberes me? Quia dum tu tardas: diabolus ſemꝑ dominatur in mūdo. Ideo o domine

Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice et exaudi me domine deus meus.

¶ Vſquequo exaltabitur ſuper me? quia in toto orbe adoratur: ꝛ colitur a paganis: vſquequo tu venias et eijcias eum foras: ergo vſquequo tantū tardas? Reſpice ꝛ exaudi me dn̄e deus meus. Illu. ꝛc.

h

Marginalia:
quare deꝰ īfideles ꝑmiſit multiplicari
Duodecima cōclo.
No. ꝓpter pctm̄ Ade oīa deprauata.
De ſūmatrini. ꝛ fi. de catho. capi. j.
duplex expoſitio.
N.
De pe. di. j. c. ſerpēs
vij. q. j. c. cum percuſſio.

exponit ſuam petitionem petēdo liberationem di
cēs. O Chriſte dñe deus meus: quia hucuſq; auer
tiſti faciem tuā ⁊ oblitus es mei: ideo nunc reſpice
miſerendo ⁊ gratiam conferendo: ⁊ exaudi me tuū
aduentum accelerando. Et

**Illumina oculos meos ne vnquam obdor
xvi. q. miam in morte: nequando dicat inimicus
ij. c. vi meus preualui aduerſus eum.
ſis.**

**Qui tribulant me exultabunt ſi motꝰ fue
ro: ego autē in miſericordia tua ſperaui.**

❡ Illumina oculos meos. i. aīam meam cecam et
ignorantem ⁊ tenebroſam: ⁊ falſa ſuperſtitione ſe
ductam: ⁊ in tenebris peccatorū obrutam. Et hoc
facies per legem euangelicam ⁊ eccleſiaſtica ſacra
mēta: Ne vnꝗ obdormiā in morte peccati: ⁊ igno
rantie in qua ſum. Ne inimicus meus diabolus di
cat aliquando: nec poſſit gloriari dicendo. Ego pre
ualui aduerſus eum. ſ. aduerſus hoiem in eterna
eum captiuitate poſſidēdo. Nam ſi ego motus fue
ro ab hac vita ſine fide euangelica ⁊ charitate: tūc
inimici mei diaboli qui tribulant me: in quorum
poteſtate ſum: tunc exultabunt eternaliter me cru
ciando: et in poteſtate ſua poſſidendo. ergo veni
S ne differas ⁊ noli tardare: vt liberes me. ❡ Ego
Cultus autem. Hic promittit ſe gratias acturum poſtꝗ
dei cōſi fuerit liberatus ⁊ redemptus poſt aduētū ⁊ paſ
ſtit in ſionem Chriſti: ⁊ hoc in exhibendo Chriſto verum
tribus cultum. ❡ Unde nota: ꝙ verus Chriſti cultus con
ſiſtit in tribus principaliter. Primo interius in fi
de ſpe ⁊ charitate. Nā fides eſt in itellectu: ⁊ ſpes
⁊ charitas in voluntate. Secunda pars cultus di
uini conſiſtit in laudando deum. i. confitendo eum
ore coram hominibus: ⁊ agēdo gratias beneficio
rū: ſiue ex beneficijs receptis. Tertio in bene ope
rando erga proximū. Unde primo credimus ⁊ di
ligimus deum: ⁊ ponimus ſpem noſtram in eo: et
hoc pertinet ad actum interiorē anime. Secundo
ex hoc prorumpimus in laudes eius: ⁊ verā ado
rationem. Et exinde operamur opera miſericor
die erga proximum. Et hoc ſeruat eccleſia. Nā pri
mo precipit ⁊ dat fidem: ⁊ ſpem: ⁊ charitatem: et do
na ſpiritus ſancti per ſacramēta eccleſiaſtica. Se
cundo ordinauit officia eccleſiaſtica: que ſepties
in die deo cantamus. Et ordinauit feſtiuitates in
quibus cantamus beneficia: que Chriſtus nobis
exhibuit per ſuā incarnationē: ⁊ natiuitatem ⁊ paſ
ſionem: et reſurrectionē: ⁊ aſcenſionem: ⁊ predica
tionem. Et ſic predicamus in eccleſia omnia bene
ficia Chriſti agendo gratias: ⁊ quotidie recomme
moramus paſſionē Chriſti: ⁊ offerimus Chriſtum
mediatorem dei ⁊ hoīm in ſacramēto euchariſtie.
Et in his cōſiſtit ſecunda pars diuini cultus. Ter
tio operando opera miſericordie erga proximum
ꝓpter deū. que eſt tertia pars diuini cultꝰ. ❡ Hoc
ergo preuidens Dauid in ſpiritu dicit. O Chriſte
veni in carnem: ⁊ illumina oculos mentis mee: ꝑ
tuā legē euangelicā: Ne vnꝗ obdormiam ⁊c. Nam
demones qui tribulant me exultabūt. i. exultarēt
ſi motus fuero a ſtabilitate fidei: ⁊ ſine redēptio
ne ab hac vita: autem pro ſed: ſed quia per fidē: et
ſpē mee redemptionis intendo ſaluari: in qua oēs
antiqui ſaluabant. quaſi dicat. ꝙ ſi motus fuero ⁊
receſſero ab hac vita ſine redēptione: tunc diaboli
exultabunt ergo veni ad liberandū me ⁊c. Ideo
ſemꝑ in miſericordia tua ſperaui: q2 tu per miſeri
cordiam tuā ⁊ paſſionem me ſaluabis. Et cum fue
ro a te per paſſionem ſaluatus: ⁊ cum repoſueris
⁊ cōſtitueris me in lege gratie: tunc reddam tibi
verum cultum.

**Exultabit cor meum in ſalutari tuo: can ſuꝑ
tabo dño qui bona tribuit mihi: ⁊ pſallam vi
nomini domini altiſſimi.**

❡ Primo exultabit cor meū: in ſalutari ⁊ redem
ptione tua ex firma fide: ⁊ ſpe: ⁊ charitate. Et hoc q;
ad primam partē diuini cultus: q2 gaudebo ⁊ exul
tabo me eſſe a te ⁊ per te redemptum. Et ſic dolor
quē in corde habebā ex ſtatu miſerie cōuertet mi
hi in gaudium ⁊ exultationē per aduentum tuū.
Secūdo cantabo domino patri: q̄ bona tribuit mi
hi mittendo filium ſuum. Et ſub eodē cultu ⁊ ado
ratione: cātabo laudes dño Jeſu Chriſto filio ſuo
qui tribuit mihi bona. ſ. bñficia incarnatiōis: ⁊ na
tiuitatis: ⁊ legis euangelice: ⁊ paſſionis: ⁊ redem
ptionis: ⁊ cetera. Et ſic cōfitebor ipſum verū deū: ⁊
predicabo publice ꝑ vniuerſum mundū beneficia
recepta: ⁊ celebrabo officia in feſtiuitatibꝰ ſepties
in die ⁊c. Tertio adimplebo legem ſuam bene ope
rando erga proximum. Et ſic ergo tripliciter colam
ipſum: ſcilicet ore: ⁊ opere: ⁊ vita contemplatiua:
⁊ actiua. Et ſic tripliciter agam gratias pro bene
ficijs a deo receptis in ſuo aduentu. ❡ Sed quia
intentio Dauid in hoc pſalmo non ſolū eſt ꝓphe
tica: deſyderando ⁊ ꝑdicando aduentum Chriſti:
vt expoſitum ⁊ dictū eſt: ſed etiam intentio eiꝰ fuit
deducere nos ad veram penitentiā exemplo ſui:
Ideo iſte pſalmus eſt moraliter exponendus pro
quolibet peccatore penitente. Unde forſan Da
uid fecit hunc pſalmū poſt peccatū adulterij Ber
ſabee: quod per annum celatū tenuit: vt patebit
pſalmo. l. Ideo deflet in hoc pſalmo miſerabilem
ſtatū ſuum: ⁊ longā morā in illo peccato: ꝑ qd fuit
ſeparatus per annū a gratia dei. ⁊ a ſpiritu ꝓphe
tico. Ideo in hoc pſalmo agens penitentiam duo
facit. Nam primo deſcribit totum proceſſum: ⁊ de Qu
curſum vere penitentie. Secundo vero diſcurſum eſt
⁊ proceſſum ſtatus gratie poſt penitentiā: in quo mit
homo ſatiſfacit peccator: ibi: Ego autem in miſeri tia.
cordia tua ſperaui ⁊c. Quantum ad primū eſt no
tandū ſm Aug. libro de vera ⁊ falſa penitentia: ꝙ
penitentia eſt quedam dolentis vindicta: puniens
in ſe qd dolet commiſiſſe. Gregorius vero dicit ꝙ
penitentia vera eſt: pecata preterita cōmiſſa plan
gere: et plangenda iterum non committere. Et ſic
omnes aſſignant tres partes penitentie: ſc3 con
tritionem: ⁊ confeſſionem: ⁊ ſatiſfactionem. Sed
in prima parte multa precedunt: ſc3 ad contritio
nem. Nam proceſſus penitentie debet correſpon
dere proceſſui peccati: quod ſimiliter conſiſtit in
corde: ⁊ ore: ⁊ opere. vnde in prima parte multa
continentur. Nam quis primo proponit peccare:
ſed cognitio precedit propoſitum. Nam primo ho
mo conſiderat: ⁊ cognoſcit apparens bonum: ad
quod conuertitur: etiā habet cognitionem dei: et
legis eius: a quibus auertitur. Et poſtea conuer
titur ad cōmutabile ſibi apparēs bonū. Primo er
go auertiť ab incōmutabili ſibi cognito bono ex
lege ſibi data. Scdo cōuertitur ad cōmutabile ſibi

apparens bonum: ⁊ ꝓponit peccare. Et hic dicitur
primꝰ gradus peccati: ſcilicet in corde: per qd ili
co perdit gratiā dei homo in qua erat Secundo
ſequitur locutio per os vel effectus ⁊ opus peccā
di. Tertio ſequitur proſecutio. Et ideo oportet qd
tripliciter peniteat. ſ. corde per contritionē: et ore
per confeſſionem: ⁊ opere ꝑ ſatiſfactionem. Sed
quia propoſitum peccandi preceſſit cogitatio: Nā
ideo dicitur peccatum: quia propoſitum ⁊ volun
tarium: ita ideo dicitur propſitum ⁊ voluntarium
quia precognitum: ita pariter vera contritio dici
tur que eſt precogitata ⁊ precognita: ideo duo vel
tria precogitantur ante contritionem: Nam ꝑmo
peccator conſiderat deum quem offendit: ⁊ a quo
ſeparatus eſt: ⁊ gratiam quam perdidit: ⁊ legem
contra cuius preceptum ⁊ iuſtitiam fecit. Secun
do conſiderat vilitatem peccati: et miſerabilē ſta
tum in quo eſt: ⁊ deteſtatur peccatum ⁊ reuertiť
ad deum. ⁊ tunc conuertitur in corde verſando ſu
pradicta ⁊ ſic dolet ſe contra deum peccatum con
miſiſſe. Et iſte eſt primus gradus penitentie: et ſic
in eodem gradu et ſtatu proponit duo. Primo di
mittere peccatum. Secūdo cōfiteri. Tertio nunꝗ
Gradꝰ amplius committere. Et ſic perficitur primus gra
pnie dus penitentie: ⁊ ſequitur ſecūdus. ſ. confeſſio pec
cati apud eccleſiam ſi adeſt facultas ⁊ oportuni
tas Tertio ſequitur poſt cōfeſſionem ſatiſfactio
⁊ bona operatio in ſtatu gratie. Et hunc ordinē ſer
uat hic Dauid: ⁊ docet ſeruare omnem penitentē.
Nam conuerſus ad ſe: et videns miſerum ſtatum
ſuum: ſeparatum a gratia dei: eo ꝙ a deo fuerat
auerſus: et deus ab eo: ⁊ ſubtraxerat gratiā ꝓ
pter peccatum: et permiſit per lōgum tēpus ma
nere in ipſo: ideo dicit Dauid ad deum. O domine
vſquequo obliuiſeris me in finem: permittendo
me tandiu manere in peccato: Et vſquequo: et ꝗ
diu auertis faciem tuā a me ſubtrahendo grām:
Secundo conſiderando peccatum ⁊ miſerum ſta
tum ſuum dicit: Quādiu ponā conſilia in aīa mea
id eſt cogitabo peccatum in quo ſum tam deteſta
bile ⁊ abominabile: et huiuſq; non potui nec vo
luiꝰ exire: Tertio ex hoc ſequitur dolor ⁊ cōtritio
in corde: ideo ait: Quādiu ponā dolorem in corde
meo per diem. i. cōtinue dū recordatus fuero pec
cati: ⁊ offenſe dei. Et ſic ſequitur dteſtatio pecca
ti in quo diabolus dominabatur ſibi: cū dicit vſ
quequo exaltabitur: ⁊ dñabitur diabolus inimi
cus meus ſuper me poſſidendo me per peccatum
Et hec eſt vera confeſſio: quia confitetur peccatū
ſuum: ⁊ proponit dimittere: ⁊ amplius nō cōmitte
re: ideo petit liberari per gratiam gratificantē di
cens: Reſpice dando gratiam: O domine deꝰ meꝰ
poſtꝗ per tantum tēpꝰ auertiſti faciem tuā a me
ꝓpter meum peccatum: ⁊ exaudi me: dādo veniā ⁊
dimittēdo culpā. Et illumina oculos mētis mee.
Ne vnꝗ obdormiā in more. i. ne moriar in mortali
pctō quia tunc eſſet peccatum obſtinatiōis ⁊ fina
lis impenitentie: quod nō dimittitur in hoc ſecu
lo nec in alio: pro quo non eſt orādum. Et gloriare
tur diabolus ſe preualuiſſe aduerſum me. Et ideo
nequando: id eſt aliquando inimicus meus dia
bolus dicat: ego preualui aduerſꝰ eum: tu ꝓpter
miſericordiam: illumina oculos meos lumine tue
gratie mihi preteritā culpam remittendo: ne am
plius ſimilia peccata committam. Nā ſi motꝰ fue
ro ab hac vita. ⁊ deceſſero ſine penitentia: tunc de
mones qui tribulant me tentando per peccatum ⁊
exultabunt: ⁊ poniť futurum idicatiui pro cōiun
ctiuo: eo ꝙ Hebrei carent optatiuo ⁊ cōiunctiuo:
vt frequenter dictum eſt: quaſi dicat. Si decederē
ſine penitentia tunc exultarent inimici mei demo I
nes. ❡ Ego autē. Hic deſcribit ſtatum gratie in q̄
ſit vera ſatiſfactio: nam ſicut ſtatus peccati habet
tres gradus: ſcilicet malum propoſitum: ⁊ execu
tionem ⁊ proſecutionem: quia corde: ore: ⁊ opere Iuſtus
peccator offēdit deum: Ita pariter in ſtatu gratie deo tri
iuſtus tripliciter deo ſeruit: ſcilicet corde ꝑ fidē: pliꝛ ſer
ſpē: ⁊ charitatem. Secundo ore deum laudando: uit.
et de beneficio remiſſionis peccati adepto: ⁊ peni
tentia facta gratias agendo Tertio bona opa per
charitatem exercendo: et pro reatu ⁊ peccato quō
dam cōmiſſo plene ſatiſfaciendo. Et iſta tria tāgit
Dauid in hac litera. Unde dicit primo: ego autem
poſtꝗ egero verā penitentiā: ⁊ mihi fuerit remiſ
ſa culpa: ⁊ illuminatus fuero per gratiā: tunc i mi
ſericordia tua ſperaui: id eſt ſperabo: ⁊ hoc ꝑ fidē
verā ⁊ ſpem: ex quibus ſequitur charitas ⁊ vera
exultatio in corde. Nam ſicut cum eram in pecca
to delectabar in eo ita poſt actam penitentiā dele
ctabor in ſtatu gratie per fidē: ſpem: ⁊ charitatem
Et ſic exultabit cor meū in ſalutari tuo. i. in ſalute
anime mee: quā per penitentiam acquiſiui: ⁊ tunc
delectabiliter ſeruiam deo. Primo in vita contem
platiua deum laudando ⁊ gratias agendo pro be
neficijs receptis. Et ſic cātabo domino qui tanta
bona tribuit mihi culpam remittendo: ⁊ gratiam
conferendo. Secundo pſallam nomini domini al
tiſſimi bene operando erga proximum: ⁊ pro pec
cato ſatiſfaciendo. Unde nota: ꝙ tria ponūť i hoc
verſiculo. ſ. exultatio cordis: per quā intelligitur
ſtatus ⁊ gaudium: fides ⁊ ſpes ⁊ charitas dei et ꝓ
ximi. Secundo ponitur cantus per quē intelligi
tur gratiarū actio: ⁊ vita contemplatiua. Tertio
ponitur pſallere per quod intelligitur bona ope U
ratio ad laudem dei: ⁊ vtilitatē proximi: que eſt prima
obſeruatio decem preceptorū. ❡ Ex toto iſto pſal conclu
mo poſſunt recolligi quatuor concluſiones. Qua ſio.
rum prima eſt qd deus obliuiſcitur peccatorem ⁊
auertit faciem ſuam ab eo ſubtrahēdo gratiā pro
pter peccatum. Unde peccator non peccauit: quia
deus ſubtraxit gratiā: ſed ideo deꝰ ſubtraxit gra
tiam: eo qd homo peccando abiecit eam. Et ſic deꝰ
non eſt cauſa peccati: ſed iſte homo qui peccando Scda
abiecit gratiā. ❡ Secunda concluſio ꝙ oppoſitū cōcl'o
accidit in iuſtificatione peccatoris: quia collatio
gratie precedit abiectionem culpe. Nam ideo pec
cator conuertitur ⁊ iuſtificatur: quia deus illumi
nat eū gratiā cōferendo. Ideo Dauid in ꝑſona pe
nitens petendo gratiam gratificantem dicit: Il Tertia
lumina occulos meos ⁊c. ❡ Tertia cōcluſio qd ſi cōcl'o.
peccator non egerit penitentiā in vita: ſ3 moriať
obſtinatus: tunc diabolus dicitur victor ⁊ preua
luiſſe aduerſus eū: eo ꝙ tenuit hominē in pecca
to vſque ad terminū: ⁊ nō reliquit ipſi locum pe Quar
nitētie. Quarta concluſio qd tria recuperat: et cō ta con
ſequitur homo per penitentiam Primo letitiā in
corde recuperando charitatem. Secundo cantat
domino gratias agendo: q2 euaſit perpetuā dam
nationem. Tertio libere operať me ritorie ſecun
dum diuina mandata.

Argu. de pe. diſ. j. §. creſcitẽ ca. me. dicina ⁊. xv. q. j. §. j. ante fi.

Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt deus.

¶ Titulus: In finẽ pſalmus ipſi Dauid. Ex titulo pꝫ: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum dirigens nos in Chriſtum qui eſt finis legis: ⁊ liberator ⁊ ſaluator Iſrael: vt patebit in fine huius pſalmi. Sed de materia huius pſalmi dicit Rabi Solo. ꝙ Dauid fecit hunc pſalmũ preuidens deſtructionem Hieruſalem faciendã per Nabuchordonoſor: ⁊ captiuitatem Judeorum in Babylonia. Et dicit ꝙ iſte incipiens q̃ dixit in corde ſuo nõ eſt deus: fuit Nabuchodonoſor: ⁊ populus Caldeorum: qui dixit: quod deus Iſrael non erat verus deus: quia non potuit Judeos liberare de manib⁹ ſuis. Et ideo Nabuchodonoſor: ⁊ oẽs Caldei corrupti ⁊ abominabiles facti ſunt. Et iſto modo Rabi Salo. et multi rabini Judeorum literaliter precise ad hunc ſenſuꝫ gloſſant iſtum pſalmũ. ſed manifeſte patet talem expoſitionem eſſe inutilem ⁊ inanẽ. Primo quia ſequeretur quod iſte pſalmus non pertineret ad ſacrã ſcripturã: cum talis expoſitio nõ explicet aliquod ſacramentum de chriſto ⁊ eccl'ia. Secũdo non dirigeret nos in chriſtũ: qđ eſt cõtra titulum propoſitũ huic pſalmo. Tertio quia expoſitio non eſt ſufficiens nõ explicans intelligentiã pſalmi in quo dicitur: ꝙ deus de celo proſperit nõ ſolum ſuper Babylonios: ſꝫ ſup oẽs filios hoĩm: ⁊ oẽs declinauerũt ⁊c. ergo nõ ſolũ Chaldei ⁊c. Et iõ Caſſiodorus exponit hunc pſalmũ de populo Judeorũ: q̃ dixit in corde ſuo ꝙ chriſtus non erat deus: ⁊ ideo incurrit omnes corruptiones: ⁊ maledictiões in hoc pſalmo memoratas. Sed etiam iſta preciſe expoſitio facta de ſolis Judeis videtur inſufficiẽs propter hoc ꝙ dicitur ꝙ deus reſpexit ſuper omnes filios hominum: ⁊ non ſolum ſuper Judeos: Sed omnes declinauerũt ⁊c. Et ideo Beatus Auguſtinus nõ ſolum exponit pſalmũ de Judeis: ſed etiã de populo gentili: ⁊ de quibuſdam philoſophis: qui negarunt deum eſſe creatorem mundi: ⁊ iuſtũ iudicem ⁊ retributorem: nec habere prouidẽtiam de actibus humanis: nec poſuerunt vnũ deũ: ſed plures. Et ideo negato hoc primo principio proruperunt in omnem corruptionẽ: ⁊ omnia ſcelera in hoc pſalmo memorata. Sed cum reuerẽtia tãti viri: adhuc expoſitio ⁊ prefata cauſa preciſe aſſignata non videtur eſſe ſufficiens: nec videtur euacuare totam ſententiam: ⁊ intelligentiam huius pſalmi: vnde Apoſtolus ad Romanos tertio per

Nota. ſcripturam huius probat non ſolum gentiles ſed etiam Judeos: ⁊ omnes homines fuiſſe corruptos in Adã. Unde dicit. Cauſati: id eſt argumentati ſumus Judeos ⁊ grecos omnes ſub peccato eſſe. et intelligit per grecos oẽs gentiles ⁊ barbaras nationes: ⁊ omnes filios Adam: vt patet intuẽti. Et ſic ex fundamento huius pſalmi profert illam vniuerſalem ſententiam: Omnes in Adam peccauerunt. Ex quibus verbis apoſtoli videtur innui: qđ ille incipiens: qui dixit in corde ſuo non eſt deus: per quem ⁊ cuius peccato omnes homines ſunt corrupti: et incurrunt omnia ſcelera in hoc pſalmo memoria: fuit. ipſe Adam: qui dixit in corde ſuo non eſt deus. Sed hec ſententia apoſtoli: et intelligẽtia videtur nimis dura et extranea: ſcilicet quod Adã dixerit in corde ſuo deum non eſſe: ⁊ ꝙ aliquo modo negauit deum: cum fuerit creatus in tanta ſcientia et ſapientia: ⁊ cui deus commiſerat gubernationem omnium creaturarũ inferiorum: ⁊ qui omnib⁹ ꝓpria nomina impoſuerat: ſm proprias naturas. Et ſic ſciuit deum eſſe omniũ creatorem ⁊ gubernatorem ⁊c. Item. ex textu Geñ. nõ habetur ꝙ Adam negauerit deum quando peccauit: immo poſt peccatum fugit a facie dei ex timore ⁊ confuſione: ⁊ per conſequens ſemp confeſſus eſt: ⁊ nouit ipſum eſſe deum ⁊ dominum. In oppoſitũ videtur litera huius pſalmi ſm intentionẽ apoſtoli. ¶ Ad cui⁹ intelligentiam eſt valde aduertendum: ꝙ aliquem negare deum ſtat dupliciter. vno modo directe ⁊ aſſertiue. alio modo indirecte. Primo modo Adam nõ negauit deum directe ⁊ aſſertiue: qꝛ ſemp cognouit deum eſſe creatorem ⁊ dominum: vt dictum eſt. Sed ſcđo modo poteſt dici ꝙ negauit deum indirecte ⁊ dubitatiue: inquantũ putauit aliquid ineſſe ſiue de eſſe deo: qđ eſt contra eius maieſtatem: ⁊ immenſam ſapientiam: ad qđ ſequebatur deũ non eſſe deũ: qꝛ putauit deum eſſe inuidum: ⁊ finitum in ſapiẽtia. qđ probatur. Nam qñ Adam credidit diabolo dicenti ſibi. Nequaq̃ moriemini: ſed eritis ſicut dij ſciẽtes bonũ ⁊ malũ ⁊c. tunc Adam putauit tria de deo. Primo deũ eſſe mendacẽ in verbis non faciẽtẽ qđ cõminabat. Scđo putauit eũ eſſe inuidũ: eo ꝙ timebat ne Adã ſibi equipararetur ĩ ſcientia. Tertio putauit deum eſſe finitum cũ de facto ipſe Adam preſumpſit deo parificari: vt ait Auguſti. ꝙ Adam et Eua volentes rapere diuinitatem perdiderunt felicitatem. Ex quibus ſequebat deũ nõ eſſe deũ: qꝛ iſta tria ſequebant ex verbis diaboli. Ex quibus ſequebat deum nõ eſſe deũ. Unde diabolus fecit deum mendacem dicẽdo. Nequaq̃ moriemini. Et fecit eum inuidum: cũ ſubdit. Scit eñ deus: ꝙ in quocũq; die comederitis ex eo aperiẽtur oculi veſtri: ⁊ eritis ſicut dij ſcientes: id eſt equales in ſciẽtia. Ex quibus ſequebatur nõ ſolum deum eſſe finitum. ſed etiam inuidum: ⁊ per cõſequens ſequebatur non eſſe deum. Et ſic Adam credendo diabolo ⁊ vxori iducitur in eoſdẽ error es: licet indirecte. Sed gentiles ⁊ quidam philoſophi magis directe negarunt deũ: dicentes deum non habere curam: nec ꝓuidentiã de actibus humanis. Sed Judei magis directe negarunt deũ negãdo Chriſtum eſſe deum ⁊ meſſiam in lege promiſſum: vt patuit. Tres ergo inſipientes negarunt deũ. Primo Adã. indirecte dubitando de eius veritate ⁊ infinita ſapientia. Scđo populus gentilis negando ei⁹ vnitatem: ⁊ prouidentiã ⁊ iuſtitiam. Tertio populus iudaicus negando Chriſtum eſſe verum deum et meſſiam. Triplicem ergo corruptionem preuidit ⁊ vidit in ſpiritu Dauid conſiderando omnes ſtatus hominũ. Nam primo vidit vniuerſalem corruptionem humane nature factam: et etiã ꝓueniẽtem ex peccato ipſius Adam. Scđo vidit corruptionem morum totius populi gentilis: et oĩm barbararũ nationum prouenientem ex negatione iuſtitie et prouidentie diuine de rebus humanis. Tertio preuidit corruptionem populi Judaici venturam ex negatione Chriſti in lege promiſſi. Tripliciter ergo exponetur iſte pſalmus ſecundum qđ Dauid fecit ipſum de ſupradicta corruptione. Nam primo

ꝫ Dup. neg. deũ.

Nota tres inſipien. deũ negãt.

exponet de corruptione totius humane nature facta in Adam ⁊ iuxta intelligentiam apoſtoli. Secũdo exponet de corruptione totius populi gentilis negãtis diuinam ꝓuidentiam ⁊ iuſtitiã: ⁊ hoc ſecũdũ expoſitionẽ Augu. Tertio exponet de corruptione populi Judaici negantis Chriſtum eſſe deũ ⁊ meſſiam. ¶ Quantũ ergo ad primaꝫ expoſitionẽ eſt aduertendũ ſicut dictum eſt in ꝓlogo: qđ duo homines fuerunt ꝓncipia generis hũani. Primus enim Adam fuit principium carnalis generationis omnium hominum ⁊ cauſa corruptionis humane nature ⁊ omnis mali ⁊ peccati. Secũdus Chriſtus fuit principiũ ſpiritualis regeneratiõis et ſalutis omniũ hominũ quia ſicut in Adam oẽs moriũtur: ita ⁊ in Chriſto oẽs viuificant. ꝑme ad Corin. xv. Hoc ergo preuidẽs Dauid in ſpiritu fecit hũc pſalmũ in quo duo facit. Nam primo oſtendit primum genus humanũ eſſe corruptum ipſius Adam. Secũdo oſtendit Chriſtũ eſſe iudicem omnium ⁊ ſaluatorẽ: ibi: Nõne ſcient. ¶ Quantuꝫ ad primum eſt aduertendum ſecũdum Au. ij. libro de nuptijs: ꝙ illud peccatũ quod primũ hominẽ mutauit in peius: multo grãdius fuit: q̃ iudicare poſſumus ideo ab omni naſcente trahitur: quia totũ genus infecit humanũ. Cauſa autẽ tante grauitatis illius peccati fuit multiplex circũſtãtia: vt inquit Auguſtus. in enchiridio: quia quaſi omnia genera peccatorũ fuerũt illi peccato ãnexa: ſed maxime fuit ibi blaſphemia ⁊ ſacrilegiũ et crimen leſe maieſtatis: inquãtum putauit et dubitauit deũ eſſe mendacem ⁊ inuiduꝫ: ⁊ temere preſumpſit rapere diuinitatem: vt ſupradictũ eſt. Ex quo patet ꝙ indirecte negauit deum eſſe ex quo deteſtabili peccato: ipe fuit corruptus ⁊ tota ſua generatio in eo. Et hoc eſt quod dicit Dauid in hac prima parte hui⁹ pſalmi. Unde ait ꝙ Adam factus incipiẽs credendo diabolo dixit in corde ſuo nõ eſt de⁹: nõ aſſertiue ⁊ directe: ſed dubitatiue ⁊ conſecutiue qꝛ hoc ſequebat ex ſua dubitatione ⁊ preſumptione. Et ideo ex grauitate tam grandis peccati perdidit totam hereditatem: non ſolum quam poſſidebat in illa terreſtri paradiſo: ſed etiam futurã felicitatem ſibi promiſſam ĩ celo. Et ſicut perdidit illam originalem iuſtitiam qua voluntas ſua erat diuine voluntati cõformis ⁊ ſubiecta: Ita pariter perdidit obedientiam ſenſualitatis ad rationẽ: qꝛ ilico caro ſua fuit lãguore ⁊ vitio cõcupiſcẽtie ſauciata ⁊ omnes potentie vulnerate: ⁊ tota natura corrupta. E ſic caro illico inſurrexit ad luctanduꝫ aduerſus ſpiritum. Quam quidem corruptionem et lãguorem ⁊ morbum tranſmiſit in omnes filios per carnalem generationem: ⁊ illi filij Adam trãſmiſerunt illam corruptionem acceptam a patre filijs eorum. Et ſic ſucceſſiue corruptum ⁊ infectum fuit totum genus humanum ex illo peccato primi parentis qui dixit in corde ſuo non eſt deus ⁊c. Et ideo ſubdit.

y

de ade peccati grauitate.

j. lij. a. **Corrupti ſunt et abomĩabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis: non eſt qui faciat bonum: non eſt vſq; ad vnum.**

¶ Omnes inquit filij Adam corrupti ⁊ abominabiles deo facti ſunt in ſtudijs ſuis ⁊ cogitationib⁹ et operibus intantum ꝙ nõ eſt aliquis eorum qui naturaliter faciat bonum nec eſt bonus naturaliter vſq; ad vnum. Et notanter dicit propheta: qđ corrupti ſunt ⁊ abominabiles. Nam omnes filij Adam fuerunt facti corrupti in ſe: inquantum traxerunt naturam corruptam a parentibus. Et ſic ſunt proni ad omne malũ: ⁊ fragiles ad omne bonum faciendũ. Sed fuerunt deo facti abominabiles ⁊ odioſi filij ire: quia Adã omnes poſteros vẽdidit ⁊ obligauit ſuo peccato: ⁊ ad penam ⁊ damnationem ſui peccati. Et ſic omnes incurrerunt indignationeꝫ dei ⁊ condemnationem ⁊ penam. Sed quia non ſolum fuerunt deo abominabiles ꝓpter peccatum parentum: ſed etiã omnes fuerunt ĩ natura corrupti: ideo nõ eſt qui faciat bonuꝫ nec eſt bonus vſq; ad vnum. Sed eſt aduertendum ꝙ ly vſq; ad vnum dupliciter poteſt poni: et intelligi. Uno modo incluſiue: Et ſic eſt ſenſus ꝙ intantum omnes filij naturales ipſius Adam ſunt mali: qꝛ nullus eſt naturaliter qui faciat bonũ nec ſit bonus: ⁊ iſte ſenſus eſt verus. Secundo poteſt poni exceptiue ly vſq; ad vnum: ꝙ ſit ſenſus: inter omnes homines non eſt qui naturaliter ſit bon⁹ preter vnum. i. Jeſum Chriſtum: eo ꝙ nõ eſt ex opere Adam natus: ⁊ ideo nõ deſcendit ꝑ generationem naturalẽ licet ceperit carnẽ ex Adã. Et ideo Adã non potuit ipſum vendare nec obligare ſuo peccato. Et ſic ſolus Chriſtus eſt inter mortuos liber et inter malos naturaliter bonus Et ideo ad maiorem confirmationem dicit Dauid.

Argu. xxiiij. q. j. ca. quia.

Dominus de celo proſpexit ſuper filios hominum: vt videat ſi eſt intelligens aut requirens deum.

¶ Dominus deus ꝓſpexit de celo ſuper omnes filios hominum ⁊ filios ipſius Adam: vt videat. i. videret: ⁊ ꝓſpexit quotidie: vt videat ſi inter eos ſit aliquis intelligens aut requirens deum. i. ſi ſit aliquis qui totum intellectum ⁊ ſtudiuꝫ adhibeat ad intelligendũ deum: vt poſſit ipſum ſuper omnia diligere. aut adhibeat totum conatum ⁊ voluntatem ad requirendum deum per bona opera propter regnum dei adipiſcendum. Sed

j. liij. a. **Omnes declinauerunt: ſimul inutiles facti ſunt non eſt qui faciat bonum: non eſt vſque ad vnum.**

¶ Omnes ſimul declinauerunt a via iuſta ⁊ recta ⁊ a diuina voluntate ad ſcelera ⁊ peccata nefanda ⁊ omnes ſimul facti ſunt inutiles ⁊ debiles ad bene operandum. Intãtum ꝙ non eſt aliquis inter eos qui faciat bonum: nec eſt bonus naturaliter aliquis vſq; ad vnum incluſiue: ſiue exceptiue: vt ſupradictum eſt: preter vnuꝫ qui eſt Chriſtus. Nã ſi ly vſq; tenetur incluſiue tunc naturaliter null⁹ eſt bonus de filijs naturalibus ipſius Adam. Si autẽ ly vſq; tenetur exceptiue: excluditur ⁊ excipitur Chriſtus qui non eſt naturaliter filius Adam vt dictum eſt. ¶ Sed contra hoc arguit Julianus dicẽs ꝙ humana natura eſt de ſe bona: quia omnia que fecit deus erãt valde bona: ergo naturaliter homo eſt bonus. ¶ Ad hoc reſpõdet Augu. qđ humana natura dupliciter poteſt intelligi. vno modo pro eſſentia hominis vel natura ſpecifica. Et ſic omnis natura naturaliter eſt bona: quia ad ſimilitudinem boni exemplaris ⁊ a bono deo eſt facta et creata. Secundo modo ſumitur pro ipſa

3 Natura hũana ĩtelligitur dupl'r.

generatione humana. ſcilicet inquantum eſt collectio omniũ hominum deſcendentium ab Adã per generationem naturalē ⁊ libidinoſam: q꞉ ſicut dicitur natura eneadum ab enea: et natura fabiorũ a Fabio: ⁊ graccorum a Gracchorita dicitur natura ⁊ generatio hum ana ab Adā primo homine: q꞉ Adam hebraice idem eſt quod homo latine. Et ſic tota humana natura: ſiue humana generatio fuit in Adam corrupta ⁊ vitiata a peccato: et ſic dicitur mala ⁊ per conſequens omnes trahētes illā humanam naturā ab Adam: dicunt̄ naturaliter mali et corrupti Ex quo ſequitur ꝙ ſolus Chriſtus eſt naturaliter bonus: eo qd̄ nō trahit talē naturaʒ ab Adā per gñationē: ſed ex opere ſpiritus ſancti.

S. v. b. ex. ciij. b.

Sepulchrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis doloſe agebant: venenum aſpidum ſub labijs eorum.

iij. q. ij. accuſatores. ⁊. xj. q. j. ca. ij. tuor.

Quorum os maledictione ⁊ amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

Contritio ⁊ infelicitas in vijs eorum: ⁊ viam pacis non cognouerunt: non eſt timor dei ante oculos eorum.

¶ Quia ſuperius dixit in generali qualiter ex peccato ipſius Adam omnes homines fuerunt corrupti et declinarunt ad omnia ſcelera ex tali corruptione percuſſi et excitati: ideo hic explicat ⁊ magis particulariter exprimit ſcelera in que omnes

Prio. inciderunt et prorupperunt: quaſi morbo quodam hereditario. Unde dicit qd̄ primo ceciderunt in fetidam blaſphemiam contra deum: Ideo guttur eorum fuit euomens fetidas blaſphemias: ſicut ſepulcrum patens et apertum emittet fetorem ex cadaueribus putridis. quaſi dicat qd̄ ſicut cadauera putrida emittunt illum fetorem de ſepulchro: ⁊ ſunt cauſa illius fetoris. Ita corpus hominum eſt ſepulcrum corruptionis contracte ex Adam in generatiōe. Et ſic ex tali corruptiōe euomit blaſphe-

Scdo mias ⁊ omnia peccata. Item ſicut ſepulchrum cōtinet in ſe illa cadauera putrida: ex quibus emittet abominabilem fetorem: ita non ſolum corpus eſt ſepulchrum illius morbi ⁊ corruptionis: ſʒ etiā anima eſt ſepulchrum malaruʒ cogitationũ et iniquorum propoſitorũ. Ex quibus malus homo euomit blaſphemias ⁊ omnia alia ſcelera: vt ait ſaluator. Matth. xv. qd̄ ex corde exeunt blaſphemie et homicidia ⁊ furta ⁊c. que coinquinant hominē. Et ideo ſubdit Dauid qd ex tali corruptione nō ſolum procedunt blaſphemie contra deum: ſed etiā contra proximum. Nam homines ſic corrupti linguis ſuis doloſe agebant. i. doloſe loquebātur ad deceptionem proximorum. quia blandis verbis decipiunt proximos. et ſic ſunt mendaces ⁊ dolo-

Tertio ſi. Tertio ſunt detractores accuſando: et falſa crimina proximis imponendo. Et ſic in labijs eorum reperitur venenum aſpidum. id eſt venenum inuidie et detractionis et infamationis: quorum os eſt plenum maledictione: quia ſunt maledici contra deum et proximum: ⁊ eſt plenum amaritudine id eſt odio et zizania. Et ſic pedes eorum ſunt veloces ad effundendum ſanguinem: quia nō ſolum effundunt ſanguinem proximorum propria manu ex ira ⁊ odio: ſed etiā ſeminādo zizania concitant alios ad effundendum ſanguinem. Et ideo ex tali odio ⁊ inuidia ⁊ ſuperbia ſemper eſt contritio: et infelicitas. i. litigiũ: prelium: diſcordia. et triſtitia ⁊ bella inteſtina ⁊ infelicia in vijs ⁊ operationibꝯ eorũ q꞉ nunꝗ cognouerũt viam pacis: ſed diſcordie cuius cauſa eſt: quia nō eſt timor dei ante oculos eorum. ¶ Ex quibus ptʒ: ꝙ defectus timoris dei eſt cauſa omnium ſupradictoruʒ malorum. qd̄ prouenit ex corruptione et praua concupiſcentia inflicta in carne ex illo primo peccato. Nam ex illa praua ⁊ corrupta ↄcupiſcentia prouenit omnis inordinatus appetitus. Nam primo prouenit appetitus proprie excellentie que dicitur ſuperbia non compatiens maiorem neqʒ equalē: ⁊ venit homo taliter corruptus vſqʒ ad cōtemptum dei: non timens eius iudicium. ⁊ per conſequēs magis cōtemnit ⁊ deſpicit proximum: ⁊ qui a nō patit̄ maiorem ⁊ equalem: exinde prorumpit in inuidiā: nō patiens proſperitatem proximi ⁊ exinde in homicidium: et ex tali etiā inuidia ſeminat diſcordias ⁊ zizaniā inter proximos Et ex tali ſuperbia ⁊ inuidia prorumpit in auaritiam ⁊ omnē rapinam ⁊ furtum ⁊ vſuram ad ſuſtinendũ ſtatum ſuum vt nulli ſubijciatur: ſed omnes ſibi ſubijciat. Iteʒ ex illo vitio ⁊ corruptione carnis prorumpit in luxuriam ⁊ acidiam. Ex quibus ptʒ qd̄ ex illa corruptione inflicta in Adam proueniunt omnia genera vitiorũ ⁊ omnia ſcelera deteſtabilia in totũ genus humanum: vt demōſtrat Dauid in hac prima parte huiꝯ pſalmi. ⁊ apoſtolus per totam epiſtolam ad Romа. ¶ Sed cōtra ſupradicta videntur eſſe duo dubia: quorum primum eſt contra literam. Nam iſti tres verſus vltimi ab illo loco Sepulcrũ patens eſt guttur eorum ⁊c. non reperiuntur in hebreo. et ideo dicunt: qd̄ chriſtiani interpoſuerunt eos: vel lxx. interpretes addiderũt eos in greca interpretatione. Ad qd̄ reſpondetur qd̄ ipſa veritas confundit eos. Nā manifeſtum eſt qd̄. lxx. interpretes fuerunt vltra ducentos annos ante aduentũ Chriſti: ⁊ ideo nullam habuerunt cauſam ⁊ paſſionem aliquid addēdi vel remouēdi in greca interpretatione: ſed interpretati ſunt prout repererunt in hebreo. Et hoc confirmatur. Nam apoſtolus Paulꝯ in lege ⁊ prophetis doctor ⁊ magiſter: qui hebraica textura vtebatur: allegat hos tres verſus ſimul cum verſibus precedētibus: ad Roma. iij. Et ideo eſt potius credendum: quod Thalmudiſte amputauerunt hos tres verſus ab hoc pſalmo: eo qd̄ in eis ꝓphetice memoratur ⁊ explicatur tota correctio ⁊ maledictio Iudeis inflicta: eo qd̄ negauerũt ⁊ crucifixerũt Chriſtũ: vt patet in tertia expoſitione. ¶ Secundo dubitatur contra totam predictā ſententiam ⁊ expoſitionem: in qua dictum eſt quod omnes homines fuerunt corrupti in Adam. Unde arguit Pelagius ex fundamentis ſacre ſcripture: qd̄ multos iuſtos commendat ſacra ſcriptura: qui non perpetrarunt talia ſcelera ⁊ peccata qualia in hoc pſalmo explicātur: ſicut fuit Abel: Noe: Abraham: Iſaac: ⁊ Jacob: ⁊ Job: ⁊ Daniel in teſtamento veteri. Et in nouo zacharias: ⁊ Joannes: ⁊ Simeon: ⁊ Ann. ⁊ Joſeph ſponſus Marie: quos omnes iuſtos ſine pctō ⁊ querela vtriuſqʒ teſta. ſacra cōmendat autoritas. Ex quibus ptʒ: qd̄ peccatum ipſius Adam: nec omnibus poſteris fuit im-

putatum: nec omnes in eo fuerunt corrupti. ¶ Sʒ

Augu. hanc peſtiferam opinionem exterminauit Auguſti. ab eccleſia reſpondens ad huiuſmodi argumēta in libro de natura ⁊ gratia: ⁊ de baptiſmo paruulorũ: ⁊ in oībus libris quos contra Pelagianos confecit. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt valde aduertendum ſecundum Augu. ꝙ duo ſunt cōſiderā-

Duo in peccato adā cōſyderanda. da in peccato ipſius Adam. Primo obligatio nature: quia omnes filios naturales ⁊ poſteros obligauit ⁊ vendidit peccato ſuo. Et hoc dicitur in nobis peccatũ nature: q꞉ omnibus nobis fuit imputata pena illius peccati: ⁊ ad illā fuimus omnes obligati ⁊ venũdati. Et de tali peccato nature dicit Paulus apoſtolus: ꝙ omnes in Adam peccauerunt in natura: ſed nō in perſona: quia nullus noſtrum ibi perſonaliter erat. ⁊c. Unde ſic exponit Augu. hanc auctoritatem. ij. de baptiſmo paruulorum: ⁊ hyponoſticon reſpō. ij. Scdo eſt cōſiderāda natura corrupta quā Adam trāſmiſit in poſteros per generationē ſucceſſiue: que quidē cauſat omne peccatum in anima. Nam per ſolam vnionē et cōſortium cauſat originale in anima: quia illa anima in puris naturalibus in illa carne vitiata creata ⁊ infuſa ilico obligatur peccato ⁊ ſentētie ipſiꝯ Ade: eo ꝙ ex carne ⁊ anima reſultat vna naturalis perſona: ⁊ ideo tota perſona obligatur. Item poſtea illa met caro corrupta per cōſenſum in adultis cauſat mortale ⁊ veniale in eadem anima: inquantum caro ſemper luctatur aduerſus ſpiritum. Unde voluntas per ſolum conſenſum indeliberatum contrahit veniale: ſed per conſenſum deliberatuʒ contrahit actuale ⁊ mortale: Ex quo patet ꝙ omne peccatũ prouenit ex illa carne corrupta in omnes homines per libidinoſam generationē tranſ-

Nota de hoīe ſauciato. miſſa. ¶ Sed eſt vlterius aduertendũ ꝙ iſta natura corrupta ſiue totus hō habēs iſtā naturā corruptā: qui dicitur ſauciatus ⁊ vulneratus per conſortium talis nature: dupliciter poteſt conſiderari ſecũdum Auguſti. in locis preallegatis. vno modo in ſe ſine aliquo adiutorio derelicta. alio modo per gratiam Chriſti adiuta. Primo modo dicit Auguſti. ꝙ eſt impoſſibile ꝙ quis in ſola tali natura derelictus poſſit peccata vitare: aut aliquod bonum agere. Et ratio eſt. Nam illa corruptio taliter vitiauit ⁊ vulnerauit omnes potētias: ꝙ volũtas ſiue liberum arbitriũ manet taliter claudicatũ et debilitatum ⁊ infirmum ex tali lāguore ⁊ pōdere carnis vitiate: qd̄ ſemper trahitur in preceps ad omnia mala: ſicut trahitur vna ſtatera a pondere lapidis niſi apponatur aliud pondus in alia oppoſita. Quod quidē vitiũ carnis ⁊ pondus licet non tollat totaliter cognitionē peccati: tamē tollit poteſtatē reſiſtendi niſi per gratiam liberũ arbitriũ adiuuetur. De quo vitio dicit apoſtolꝯ ad Roma. vij. Inuenio legē in membris meis repugnātē legi mentis mee: ideo quod nolo id ago: ⁊ qd̄ volo id non facio. Unde nō ego id facio: ſed quod habitat in me peccatum. Ex quo patet: ꝙ talis lex ⁊ corruptio membrorũ: licet non tollat totaliter cognitionē ⁊ affectũ: tamē tollit effectũ. Sed quia talis volũtas nō poteſt adiuuari niſi per gratiā Chriſti: ideo ſubdit apoſtolus. Quis me liberabit de morte corporis huiꝯ? Et reſpōdet ipſemet dicēs. Gratia Chriſti me poteſt liberare. Ex quibus patet: ꝙ volũtas adiuta per gratiā Chriſti pōt liberari ab huiuſmodi pugna: ⁊ vincere carnem ⁊ omne peccatũ. ⁊ hoc eſt quod dicit Dauid in hoc pſalmo. ꝙ licet omnes homines prout ſunt corrupti in Adam ſint proni ad ſupradicta ſcelera: ⁊ nullo modo poſſint ea vitare ex proprijs viribus: tamē per gratiam Chriſti adiuti ⁊ preuenti nō ſolũ poſſunt ſupradicta ſcelera vitare: ſed etiam ea bona que ſunt ſupra hominē facere: ⁊ omnia mala ſuperare: ⁊ bene operari ⁊ ſupradicta neceſſitate liberari. Ex ſupradictꝭ fundamētis reſpondet Augu. ad argumenta Pelagianorũ dicēs: ꝙ licet Abel: Noe: ⁊ Abraam: ⁊ Joannes bap. vitauerunt peccata ſupradicta: hoc tamē non fecerũt in proprijs viribus: ſed ex gratia Chriſti adiuti ⁊ liberati. Sed ſi fuiſſent in ſua natura corrupta ſine gratia derelicti: nō ſolũ ſupradicta: ſed peiora ſcelera cōmiſiſſent. Eſt verum ꝙ nullus

Nota. ſanctorũ ſupradictorũ potuit vitare originale peccatum quod aīa cōtrahit per conſortium ex carne corrupta. a qua regula fuit excepta beata virgo Maria: vt Aug. ait ibidē. vt declarabitur pſalmo. xlv. Et ideo dicit Aug. libro de ſancta virginitate: ꝙ nullus ſanctus dʒ in ſe gloriari de ſua iuſtitia: ſed de grā dei. Et iō dicit ꝙ magis tenet̄ iuſtus ꝗ nunꝗ peccauit ꝗ penitēs cui dimiſſa ſunt multa: q꞉ plura pctā ſunt dimiſſa iuſtis ꝗ peccatoribus. Nam licet iuſtis nō ſint dimiſſa peccata que non cōmiſerunt: tamē ſunt dimiſſa peccata ꝗ feciſſent niſi per gratiā fuiſſent preuenti. Et ſic dicit Augu. qd̄ magis tenetur diligere deuʒ virgo ꝗ corrupta Unde ait. Deputate vobis tāꝗ omnino eſſe dimiſſum quicquid mali a vobis non eſt regente illo cōmiſſum. Nā quiſquis ab initio permanet pudicus ab illo regitur. Et quiſquis impudicus eſt ab illo deſeritur. Hoc idem dicit Augu. in homelia de peccatrice cum ait: ꝙ non eſt peccatũ qd̄ fecit homo: quin faciat alter homo niſi adiuuet̄ ab illo a quo factus eſt homo. Et in hoc patet veritas huiꝯ pſalmi: ⁊ prefate dubitatiōis: ⁊ huius prime expoſitionis. ¶ Quātũ vero ad ſcdaʒ expoſitionē eſt aduer- C tēdũ ſecundum Auguſt. quod ſicut in ſcientijs ſpeculatiuis eſt dare vnum principium a quo generaliter habent virtutem omnia probata in illa ſcientia: vt patet primo poſteriorum: quo ignorato deſtruitur: ⁊ ignoratur tota illa ſcientia: Ita pariter in actibus humanis eſt dare vnum primum principium a quo ſumunt virtutem ⁊ diriguntur omnes actus humani. quod quidem principium eſt deum eſſe iuſtum iudicem omnium actuum ⁊ operationum humanarũ: ⁊ premiatorem bonorum: et punitorem omnium malorum. Ex quo ſequitur illud generale. nullum bonum irremuneratũ: ⁊ nullum malum impunitum. quo principio negato deſtruuntur et corrumpuntur omnes mores ⁊ omnes actus humani: quia qui non credit tali principio illico contemnit deum non timens eius iudicium. Et ſic cadit ⁊ prorũpit in omnia ſcelera deteſtabilia. Secundo eſt notandum: ꝙ gentiles quatuor modis negarũt iſtud ſupradictum principiũ. Nam quidam eorũ totaliter negarũt deũ eſſe. Sʒ omnia prouenire a caſu ⁊ fortuna. Quidam autem crediderunt et coluerunt plures deos. Et ſic negabant deũ eſſe: eo qd̄ negabant vnitatem ⁊ eſſentiā vnius dei. Quidam autem alij negabant deũ habere curam ⁊ prouidentiam de actibus humanis et ſic negabant deum eſſe iuſtum, iudicem. ⁊ cetera.

Quidã autem alij aſſerebant animã eſſe mortalē:
⁊ per cõſequens negabant illud principiũ: nullũ
bonum irremuneratum. ⁊ nullum malum impuni
tum. Ex quibus patet: ꝙ omnes iſte ſecte negarũt
illud primum principiũ ſcilicet deũ eſſe iuſtum iu
dicem. ⁊c. Et inde eſt qđ gētiles ante aduētũ Chri⸗
ſti negantes illud principiũ traditi ſunt in repro
bũ ſenſum ⁊ in paſſiones ignominie: ⁊ ĩ corruptio
nem et illa ſcelera deteſtabilia que narrat apoſto
lus ad Roma. primo. Uidens ergo Dauid totum po
pulum gentilem eſſe corruptum in ſuo tēpore pro
pter negationem huius principij: dicit in p̃ma par
te huius pſalmi: qđ quãdo inſipiens populus gen
tilis dixit ⁊ aſſeruit in corde ſuo qđ non eſt deus:
vel qđ deus nõ eſt vnus ⁊ iuſtus iudex remunera
tor bonorum ⁊ punitor malorũ: ꝙ tunc omnes illiꝰ
ſecte deum contēnentes nec deũ timētes corrupti
⁊ abominabiles ⁊ odibiles deo facti ſunt. intantũ
ꝙ non fuit nec eſt qui faciat bonum: nec eſt bonus
ex eis vſq; ad vnũ īcluſiue. i. qđ nec vnus eorum
fuit bonus. Et ſic deus proſperit de celo ſuper om
nes filios hominum ⁊ filios terrenos: ſi reperire
tur aliquis intelligens deum quãtum ad fidem et
deuotionem ⁊ dilectionem: aut requirens deum in
ſuis operatiõibꝰ. Sed non fuit vſq; ad vnum illo
rum. i. nullus fuit qui faceret bonum. Et non ſolũ
non ille populus gentilis: ſed etiam nullus malꝰ
chriſtianus fuit qui faceret bonũ: carens illo pn̄⸗
cipio: quod eſt timor domini. Et ſic omnes genti⸗
les ⁊ mali chriſtiani cõtemnētes dei iudicium in
tantum ſunt corrupti ꝙ guttur eorum eſt factum
ſicut ſepulchrum patens ⁊ fetens ⁊ prorumpēs in
blaſphemias contra deum: et in dolum cõtra pro
ximum ⁊c. Exponuntur autem iſti tres verſꝰ ſicut
in prima expoſitione. ¶ Quãtum vero ad tertiam
expoſitionem eſt notandum prout dictum eſt in ꝓ
D Nota de aduentu meſſie. logo: qđ vnum de principalibus principijs ſacre
ſcripture vete. teſta. erat qđ filius dei erat icarnã
dus: ⁊ in paupertate ⁊ humilitate venturus: et per
mortē ⁊ paſſionē ſuã mundũ a peccato liberaturꝰ
qui quidē Chriſtus erat finis totiꝰ legis: ad quē
omnia legalia ordinabãtur. De cuius aduentu oēs
prophete fuerant locuti. Ex quibus patet: ꝙ quã⸗
do negarunt Chriſtum eſſe deũ ⁊ Meſſiam in lege
promiſſum: tunc negarunt totam legē ⁊ ꝓphetas.
Et ſic fecerunt deum mendacem in ſuis ꝓmiſſis. ⁊
per conſequens negarunt deum eſſe deũ. Negato
ergo iſto principio. ſ. Chriſtum eſſe meſſiam intan
tum corruptus eſt ille populus iudeorum: qđ pro
rupit ī ſcelera deteſtabilia. ⁊ ꝑpetrauit deteriora
ꝗ̃ populus gentilis. Nam p̃mo deum ⁊ hominem
interfecit: ⁊ deum ⁊ totam legem mendacē fecit: et
in tantam cecitatē et inſaniam deuenit: qđ poſt pu
blicationem euangelij nullum deũ colit. qđ proba
tur q: non intendit colere deum trinum ⁊ vnũ: nec
incarnatũ: immo blaſphemat ⁊ execrat talē deũ.
Sed nullus alius deus eſt niſi trinus et vnus et
incarnatus: ergo nullum adorat. Et ſic facta ſũt no
uiſſima huius populi peiora prioribus. Matthei.
xij. ⁊ Luce. xj. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpiritu
dicit in hac p̃ma parte huiꝰ pſalmi: dixit inſipiens
populus iudaicus in corde ⁊ in lingua ſua: Chri⸗
ſtus non eſt deus: nec Meſſias in lege ꝓmiſſus.
Et hoc dixit iſte inſipiens populꝰ: eo qđ vidit Chri
ſtum pauperem: ⁊ cũ humilitate venientē: ⁊ eorũ
ſuperbiã ⁊ auaritiã deteſtãtē. Et ideo negato iſto
principio omnes Judei facti ſunt corrupti in ſe et
abominabiles deo: ⁊ odioſi: intãtũ qđ vſq; ad vnũ
eorum incluſiue non eſt qui faciat bonũ. Unde do
minus de celo ꝓſperit ſuper omnes iſtos filios hõ
minum tanquã homines carnaliter viuentes poſt
aduentum ⁊ paſſionem: vt videret ſi eſt aliquis in
telligens deum per fidem ⁊ veram intelligentiam
legis: aut requirens deum ꝑ operationem bonam.
Sed omnes declinauerunt a via veritatis et fidei
⁊ a vera intelligētia ſacre ſcripture immo ꝑuer
terunt verum ſenſum ⁊ intelligentiã ſcripture ad
falſum ſenſum. Et ſic facti ſunt inutiles: q: oratio⸗
nes ⁊ ſacrificia eorũ ſunt eis inutilia: q: nihil eis
ꝓſunt immo nocent q: mortifera. Et ſic non eſt ali
quis eorum qui faciat bonum nec eſt aliquis bo⸗
nus vſq; ad vnum incluſiue. quaſi dicat qđ nullus
eorũ eſt bonus nec vtilis: immo malus ⁊ ꝑuerſus
in credendo ⁊ operando. Unde ex tali ꝑuerſione
⁊ corruptione ꝓruperunt in omnia ſcelera neſan
da: ⁊ deteſtabilia. Nam primo ſepulchrum patiēs
eſt guttur eorum blaſphemiã perpetrando qñ vo⸗
cauerunt Chriſtum voracē ⁊ demonium habentē:
Secundo linguis ſuis doloſe agebant quando vo
lētes ipſum capere in ſermone dixerũt: Si licebat
dari cenſum Ceſari an nõ. Tertio fuit venenũ aſpi
dum ſub labijs eorum. qñ dixerunt. Nos audiui⸗
mus eum dicentem: poſſumꝰ deſtruere templũ hoc
manufactum ⁊ in triduo reedificabo aliud nõ ma
nufactum ⁊c. Item os eorum fuit plenum amari⸗
tudine ⁊ maledictione cum dixerunt. Audiſtis blaſ
phemiam. Et maledixerunt: ⁊ eorum pedes fuerũt
veloces ad effundendũ ſanguinem: cum dixerunt:
crucifige crucifige ⁊ cetera. Item fuit contritio et
infelicitas in vijs eorũ: ⁊ viaꝫ pacis non cognoue⸗
runt quando dixerũt. Si hũc dimittimus venient
Romani ⁊ cetera. Ideo expedit vt vnus homo mo
riatur ⁊c. Sꝫ quia omnia iſta fecerũt Judei ex dfe
ctu timoris ⁊ fidei negando Chriſtum eſſe deum et
Meſſiam ⁊ ſaluatorem: ideo ſubdit. Nõ eſt timor
dei ante oculos eorum. Quia ſi crediſſēt ſcriptu
re timuiſſent deum ⁊ recepiſſent Chriſtum: et ti⸗
muiſſent. ⁊ ſi timuiſſent regē glorie iuſtum nõ cru
cifixiſſent. Ex quibus patet: qđ in peiora ſcelera ce
ciderunt Judei ꝗ̃ gentiles. Ideo omnia ſcelera ſu
pradicta manent in populo Judeorũ iure heredi⸗
tario. Ad quam ſñiam ⁊ maledictioneꝫ ipſimet ſe
obligarunt quando dixerunt: Sanguis eius ſuper
nos ⁊ ſuper filos noſtros. Ex quo patet: qđ ſicut
Adam in peccando obligauit ſe ⁊ omnes poſteros
ad penam mortis: Ita pariter Judei Chriſtum cru
cifigentes obligarũt ſe ⁊ ſuos poſteros ad ꝑpetuã
maledictionē ⁊ vindictã mortis Chriſti. Et ſic oi⸗
bus imputatur homicidiũ Chriſti. ⁊ oēs ſunt blaſ⸗
phemi: ⁊ doloſi: ⁊ mēdaces: ⁊ ſuſurrones: ⁊ maledi
ci: ⁊ latrones: ⁊ peiores ꝗ̃ idolatre. q: nullũ deũ
adorant immo verum deum deteſtant ⁊ maledicũt
Et ſic ſicut gentiles in colendo plures deos: ⁊ ne⸗
gãdo diuinam iuſtitiam ⁊ prouidentiam addide⸗
runt corruptionē ſupra corruptionem inflictam in
Adã. Ita Judei negando Chriſtuꝫ addiderunt ſu
pra corruptionem populi gentilis. Et ſic ſunt cor⸗
rupti triplici corruptione. Iteꝫ eſt aduertendũ: qđ
oĩa ſupradicta non ſolũ ſunt intelligenda ꝓpheti⸗
ce de populo gentili ⁊ iudaico: ſed etiam de omni⸗

bus malis chriſtianis q̃ nõ credũt diuinã iuſtitiã:
et ꝓuidentiã. nec credũt reſurrectionē: q: tales nõ
timentes dei iudiciũ: audent oĩa ſcelera ꝑpetrare.
¶ Ex ſupradictis ꝓpatet: ꝙ tres fuerũt iſipiētes
Tres fuerũt xp̃ꝫ negates. negantes deum. Primo enim negauit Adam deum
indirecte volendo rapere diuinitatem. per qđ pec
catum totum genus humanum fuit in eo corruptũ
in bonis naturalibus: ⁊ priuatũ bonis gratuitis:
eo modo quo dictum eſt. Secundo negauit deum
populus gentilis falſos deos adorando. propter
qđ peccatum vltra corruptionem nature fuit ma⸗
gis corruptus in minoribꝰ ⁊ incidit in deteſtabiles
paſſiones ⁊ ignominia s. ad Roma. primo. Tertio
negauit deum populus iudeorum: quando ex cer⸗
ta ſcientia ⁊ malitia ⁊ inuidia negauit Chriſtum
in lege promiſſum: ⁊ crucifixit eum. propter quod
peccatum vltra corruptionem nature: ⁊ vltra pe⸗
nam populi gentilis incurrerunt Judei omnes
E maledictiones contentas: et memoratas in hoc
pſalmo. ⁊. cviij. ¶ Sed contra ſupradicta argue⸗
re poſſent quidam catholici. Nam licet gentiles et
Judei negauerunt deum prout dictum eſt: tamen
Rñſio Aug. non eſt dicendum ꝙ Adam negauerit deum con⸗
ſentiendo vxori. Quia vt ait Auguſti. de verbis
apoſtoli: Adam nõ fuit ſeductus nec credidit ver⸗
bis ſerpentis: ſed comedit fructum: vt complace⸗
ret vxori ne deſtitueretur eius ſolatio ⁊c. Ad hoc
autem reſpondetur: quod in hoc videtur Auguſti.
contradicere ſibi propter hoc quod fuit ſupra alle
gatum ſcilicet ꝙ Adam et Eua volentes rapere
deitatem perdiderunt felicitatem: ⁊ ideo reducen
da ſunt verba Auguſti. ad quoddam ſanum me⸗
dium ſcilicet ꝙ Adam non credidit aſſertiue ver⸗
bis ſerpentis. nec credidit nec inheſit firmiſſime
precepto nec comminationi dei annuendo ⁊ com⸗
placendo vxori. Et ſic eſt dicendum ꝙ heſitauit in
vtroq;. Et ideo dixit ſibi deus: Quia audiſti vo⸗
cem vxoris tue et comediſti de ligno: ex quo pre⸗
ceperam ne comederes ⁊c. Quaſi dicat: quia ma⸗
gis crediſti vxori et ſerpenti ꝗ̃ mihi: ideo heſi⸗
taſti et dubitaſti ⁊c. Et ſic patet ꝙ ille conſenſus
Ade nec fuit vera ⁊ expreſſa negatio: nec firma cõ
feſſio dei: ſed fuit indirecta negatio inquantum
ex verbis diaboli ſequebatur deum eſſe mendacē
⁊ inuidum ⁊ finitum ⁊ per conſequens ſequeba⸗
tur ipſum non eſſe deum. Ita pariter eſt dicendum
de Moyſe quando non paruit deo. numeri. xx. im
mo diſtinxit in labijs ſuis. pſalmo. ciiij. Ideo dixit
dominus ſibi ⁊ Aaron. Quia non crediſtis mi⸗
hi: vt ſanctificaretis me. ⁊c. Item hoc idem fecit
zacharias pater Joannis baptiſte. Luce primo.
cui dicit angelus. quia non crediſti verbis meis
⁊c. Ex quibus patet: ꝙ iſti duo non negarunt: nec
contempſerunt deum directe: nec crediderunt fir
miſſime: ſed viſi ſunt heſitaſſe et dubitaſſe. Ita er⸗
go poteſt dici de Adam qui magis paruit et cre⸗
didit verbis vxoris ꝗ̃ p̃cepto ⁊ comminationi di⸗
uine: Ex quo ſequebat deũ eſſe mēdacē ⁊c. Et ideo
ſicut Moyſes ⁊ zacharias fuerunt puniti ſolũ in
perſonis propter illam inobedientiam: ita pariter
Adam fuit punitus in perſona ⁊ in tota ſua natu⸗
ra ⁊ generatione prout dictum eſt.

xxiiij. q. i. ca. q: ex. **Nonne cognoſcent omnes qui operantur**
iniquitatem. qui deuorant plebem meam ſi
cut eſcam panis:
Dominum non inuocauerunt: illic trepida tra d' offi. d leg. ca paſto ralis.
uerunt timore vbi non erat timor.
Quoniam dñs in generatione iuſta eſt: con
ſilium inopis confudiſtis: quoniam domi⸗
nus ſpes eius eſt.

¶ Poſtꝗ̃ ſuperius ꝓpheta deſcripſit triplicē cor
ruptionē prouenientē ex trina negatione dei: nũc
vero in hac parte volēs eliminare ſupradictas fal
ſas ⁊ deteſtabiles opiniones duo facit. Nam pri⸗
mo demonſtrat Chriſtũ eſſe verũ ⁊ iuſtũ iudicem ⁊
premiatorem bonorũ ⁊ punitorē malorum. Et hoc
cõtra negantes diuinam iuſtitiam ⁊ prouidentiã.
Secundo oſtendit Chriſtũ eſſe ſaluatorem ⁊ redē
ptorem ⁊ liberatorē omnium de captiuitate ⁊ pec
cato ⁊ corruptione inflicta in Adã. ⁊ hoc cõtra Ju⸗
deos negantes Chriſtũ: ibi. Cõſilium inopis cõfu
diſtis. ¶ Quantum ergo ad primum: quia dictum
eſt ſuperius qđ gentiles negato primo principio:
ſcilicet qđ deus eſt iuſtus iudex: retributor bonorũ
⁊ punitor malorum: ⁊ ſic poſtpoſito dei timore ꝓ
ruperunt in omnia ſcelera: Ideo dicit hic prophe
ta: ꝙ omnes iſti qui in vita negarunt ⁊ noluerunt
cognoſcere deum eſſe iuſtum iudicem: tunc in die
iudicij hoc ſcient ⁊ cognoſcent per experientiam:
quia videbunt Chriſtum deum ⁊ hominem veniē
tē cum poteſtate magna ⁊ maieſtate: ⁊ ſedebit in
conſilio iuſtorum ⁊ ſanctorum: ⁊ puniet omnes ſu
pradictos iniuſtos ⁊ ſceleratos. Et ſic tribuet vni
cuiq; ſecundum opera ſua: quia iuſtis dabit glo⸗
riam ⁊ malis penam eternã. Et nominat hic pro⸗ Qua⸗
pheta quatuor generationes improborum quos tuor ge
Chriſtus cõdemnabit. ſ. iniquos: tyrannos: infide nera⸗
les ⁊ ſeminatores diſcordie. ⁊ quaſi ſub his qua⸗ tiões i
tuor comprehendit omnia genera malorum homi⸗ probo⸗
nũ de quibus ſupra dixit. Dicit ergo: nõne omnes rũ ꝗs
iniuſti qui operantur iniquitatem contra deũ ⁊ ꝓ xp̃s cõ
ximum: ⁊ intendit per operantes iniquitatē oĩa ge demna
nera peccatorũ. Itē oēs tyranni ⁊ raptores q̃ deuo bit.
rant plebē meã ⁊ domos pauperum ſicut qui deuo
rant eſcam ⁊ cibum panis. Itē oēs infideles ⁊ ma
li chriſtiani qui deũ nõ inuocauerũt: immo deum
contēpſerunt. Itē oēs ſeminatores diſcordie qui
trepidauerunt timore vbi nõ erat timor: id eſt, qui
non cognouerunt viam pacis: ſed poſuerunt ⁊ ſe⸗
minauerunt contritionem ⁊ infelicitatem ⁊ diſcor
diam inter proximos: quorum pedes fuerunt velo
ces ad effundendum ſanguinem: oēs ergo iſti ſci⸗
licet iniuſti ⁊ tyranni ⁊ infideles: ⁊ ſeminatores di
ſcordie ſiue iracundie inquieti: qui nõ cognouerũt
deum eſſe iuſtum iudicem: nec timuerunt eius iu⸗
dicium: Nonne oēs iſti cognoſcent qñ. dñs Jeſus
Chriſtus deus ⁊ homo eſt: ⁊ habitat in generatio⸗
ne iuſta id eſt diligit iuſtos ⁊ reprobat ⁊ reproba⸗
bit omnes ſupradictos iniuſtos: quaſi dicat. im⸗
mo certe: quia due negationes interrogatiue poſi
te equipollent vehementi affirmationi: quaſi di⸗
cat propheta: ꝙ oēs ſupradicti ſcelerati qui in hac
vita negarunt deum eſſe iuſtum iudicem omnium
actuum humanorum: ex quo contemnentes iudi⸗
cium dei perpetrarũt omnia ſcelera ſupradicta in
prima parte: cognoſcent per experientiam ⁊ vide
bunt Chriſtum in iudicio generali ⁊ etiam in par⸗

ticulari poſt hanc vitam eſſe verum iudicem. dan
Nota. tem iuſtis gloriam: ⁊ iniuſtis penam eternam. Et
eſt aduertẽdũ: ꝙ hec particula ſupradicta nõ ſolũ
intelligit̃ de gentilibꝰ negãtibus diuinã iuſtitiã
⁊ prouidentiã: ſed etiã de iudeis negantibꝰ Chri-
ſtũ. Nam ipſi ſacerdotes ⁊ Iudei qui operabãtur
iniquitatẽ propter ſuperbiã ⁊ auaritiã: deuorabãt
plebem ſicut eſcã panis comedẽdo domos vidua
rum ⁊ imponentes ceteris ſimplicibus ⁊ pauperi
bus onera grauiora. Matthei. xxiij. Qui quidem
Iudei deũ nõ inuocauerũt: nec habuerũt deũ pre
oculis: quãdo Chriſtũ crucifixerũt. Sed trepida-
uerunt timore: vbi nõ erat timor: qñ dixerũt expe
dit vt vnus moriat̃ ꝓ populo: ꝙ tota gẽs pereat.
Venient Romani ⁊ tollent locũ noſtrũ ⁊ gentem.
Hoc autẽ dicebãt: qꝛ trepidabant timore: vbi non
erat timor: quia nõ habebãt cauſam timendi. Nã
illi qui veniebat ad dãdum eis regnũ celeſte: non
volebat eis auferre bona tẽpalia: que ipſi perdere
timebant. Et ideo oẽs iſti Iudei qui Chriſtũ nega
uerunt ⁊ in tot ſcelera proruperunt ⁊ ceciderunt.
poſtea per experientiã cognouerũt ipſum eſſe ve
rũ deũ ⁊ Meſſiã ⁊ iuſtum iudicẽ: ⁊ hoc cognoue-
runt per effectum qñ audierũt Chriſtũ reſurrexiſ
ſe in celos aſcẽdiſſe ⁊ ſpiritũ ſanctũ in apoſtolos
miſiſſe: ⁊ qñ Petrus ⁊ oẽs apoſtoli in die pẽteco.
tria milia hominũ cõuerterunt ad fidem Chriſti.
Sed magis cognouerũt Chriſtũ eſſe verũ iudicez
per oẽs illos. xl. annos: in quibus paſſi ſunt infini
tas tribulatiões ⁊ diſcrimina. ⁊ finaliter p Roma
nos ciuitas fuit incenſa ⁊ ipſi trucidati ⁊ captiui.
Sed poſtea iudei hoc magis per ſucceſſionem tẽ-
poris cognouerũt per conuerſionẽ totius populi
gentilis ad fidem Chriſti. Sed magis cognoſcent
hoc in iudicio finali qñ veniet in poteſtate magna
Quare iudei nõ rece perunt xp̃m. ⁊c. quia tunc videbũt ⁊ aſpiciẽt quẽ cõfixerũt ⁊ pu
pugerũt: zacha. xij. ⁊ Ioã. xix. ¶ Cõſilium inopis.
Hic icipit verſus ⁊ ſentẽtia in Hebreo. vbi Dauid
oſtẽdit: ſpecialiter cõtra obſtinatos Iudeos Chri
ſtũ eſſe verũ deuz ⁊ Meſſiam in lege ꝓmiſſum et
ſaluatorem totius generis humani: in quo ſumus
liberati ab omni peccato ⁊ ſententia data in Adã.
F ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt notãdũ: ꝙ duplex fuit
cauſa quare Iudei nõ receperũt: ſed cõtempſerũt
Chriſtum ⁊ eius doctrinã euangelicã. Prima fuit
qꝛ Chriſtus venit pauper ⁊ deiectus ſm opinionẽ
eorũ: qꝛ ipſi expectabant ipſum venire cum pote-
ſtate temporali: vt eos temporaliter liberaret de
poteſtate ⁊ ſubiectione romanorũ: ⁊ oẽs tempora
liter ꝓſperaret: ſicut ipſi erant carnales ⁊ tẽpora-
les: ⁊ ideo videntes eum ſic pauperem ⁊ deiectuz
ipſum cõtempſerunt. Scda cauſa fuit: qꝛ eiꝰ euã-
gelica doctrina erat cõtraria moribꝰ ⁊ deſiderio ⁊
ſtudio eorum. Nam ipſi querebãt dignitates ⁊ di-
uitias tẽporales in hoc mundo: Chriſtus aũt pre-
dicabat cõtra eorũ ſuperbiã ⁊ auaritiã ⁊ ſimoniã ⁊
vſuram: ⁊ ſuadebat amare celeſtia: ⁊ relictis ⁊ cõ-
temptis rebus mundanis: ponere ſpem in deo et
futura beatitudine. Et hec fuit cauſa quare nõ ſo
lum ipſum cõtempſerunt: ſed etiã crucifixerunt ⁊
ſuã euangelicã doctrinã repudiauerũt: ⁊ execraue
runt. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpũ increpat
Iudeos dicens. O iudei ceci ⁊ carnales vos cõfu-
diſtis. i. cõtẽpſiſtis ⁊ irriſiſtis cõſiliũ ⁊ doctrinam
euangelicam Chriſti inopis ⁊ pauperis. i. qñ ve-
nit inops ⁊ pauper ⁊ deiectus. Et dtiam cõtempſi
ſtis eũ: qñ dñs eſt ſpes eius. i. quia poſuit ⁊ ꝑce-
pit poni totã ſpem in dño: bonis mundanis contẽ
ptis. Et ſic hac duplici de cauſa contempſiſtis eũ
⁊ conſilium eius. Sed dicatis mihi o ceci.

Quis dabit ex ſion ſalutare iſrael: cũ auer terit dñs captiuitatem plebis ſue: exulta- bit Iacob ⁊ letabitur iſrael. Infra liij. b.

¶ Quis dabit ex ſiõ ſalutare iſrael: niſi solꝰ Chri
ſtus ſupple quẽ vos ſpreuiſtis: quaſi dicat: nullus
alius poterit dare ſaluationẽ toti iſrael: niſi ſolus
Chriſtus Meſſias in lege ꝓmiſſus: qꝛ ideo dicit̃
Ieſus: qꝛ ſaluator. Nam ſicut primꝰ Adã oẽs ho-
mines ſuo pctõ ⁊ corruptioni ſubiecit: ita solꝰ iſte
Ieſus oẽs poterit liberare. Ideo ſubdit: cũ dñs Ie
ſus auerterit captiuitatẽ plebis ſue ꝑ mortẽ ⁊ paſ
ſionẽ ⁊ per doctrinã euangelicã: tunc exultabit Ia
cob ⁊ letabitur iſrael. ſ. populus chriſtianus: cũ vi
derit ſe ꝑ Ieſum Chriſtũ liberatũ ⁊ redẽptũ de ca
ptiuitate diaboli ⁊ ab oĩ pctõ: qđ traxit ex Adam.
B Duo dubia. ¶ Sed hic ſunt duo dubia: primo quare doctrinã
⁊ legem euangelicã Dauid appellat cõſiliũ. Scdo
quare populũ chriſtianũ appellat Iacob ⁊ Iſrael
Ad primum dicitur ꝙ Dauid appellat legẽ euan-
gelicam cõſiliũ rõne modi: ad differentiã legis ve
te. eo ꝙ lex vetus data fuit cũ grãdi cõminatione:
⁊ per modũ ꝑcepti ſub cõminatiõe mortis: vt ptz
in pleriſqꝫ locis. Sꝫ lex euãgelica data eſt a Chri-
ſto per modũ conſilij. Unde dicit: Si vis ad vitaz
ingredi ſerua mandata moralia tantũ. Et ideo lex
euãgelica dꝛ lex libertatis ⁊ gratie. Illa aũt dꝛ lex
ſubiectionis ⁊ ſeruitutis. Ad ſecundũ eſt dicendũ
ſicut iam dictuz eſt in ꝓlogo tractatu. iiij. ꝙ popu
lus iudeorꝫ modernorꝫ iam perdidit nomẽ Iacob
⁊ Iſrael ſcdm rem ⁊ veritatẽ: ⁊ ſolus populus chri
ſtianus eſt verus Iacob: ⁊ Iſrael: ſcdm rem ⁊ no-
minis interpretationẽ. Nã Iacob dictꝰ eſt Iacob
eo ꝙ primo ſupplãtauit ⁊ eiecit Eſau fratrẽ ſuũ de
vtero matris. Scdo qꝛ ſurripuit fratri primogeni
turã. Geñ. xxv. Tertio qꝛ ſurripuit illi benedictio-
nẽ. Geñ. xxvij. qđ factũ eſt in figura inquantũ po-
pulus Chriſtianus debebat ſupplantare populuz
Iudeorꝫ ⁊ ſynagogã in aduentu Chriſti. Nã p̃mo
ppl's Chriſtianus recipiendo Chriſtũ ſupplãtauit
⁊ eiecit ſynagogam ab hereditate: ⁊ vtero eccleſie
Chriſti. Scdo ſurripuit ſibi primogenitnrã: qꝛ Iu
dei ꝓ bonis tẽporalibus cõtẽpſerunt hereditatez
Meſſie: ⁊ redẽptionẽ Abrahe ⁊ toti legi ꝓmiſſaz.
Et hãc primogeniturã chriſtianis renunciauerũt
⁊ reliquerũt. Tertio qꝛ populus chriſtianꝰ ſibi ſur
ripuit benedictionẽ ⁊ ſalutẽ recipiendo legẽ euã- Populus xp̃ianus Iacob ⁊ iſrael.
gelicã ⁊ baptiſmũ. Et ſic ptz: ꝙ ppl's chriſtianꝰ ſiue
tota eccl'ia vere dicit̃ Iacob. Et ꝓpter eaſdem cau
ſas vere etiã dicitur Iſrael. Nã Iacob ſortitus eſt
nomẽ Iſrael ꝓpter q̃tuor. Primo qꝛ vidit deũ fa-
cie ad faciem. Secundo qꝛ fuit directꝰ a deo. Ter-
tio qꝛ fuit benedictus a deo. Quarto qꝛ fuit fortis
cũ deo: qñ luctatus eſt cũ angelo nolens ipſum di
mittere: quouſqꝫ bñdixit eũ. Et ſic ꝓpter hec qua-
tuor myſteria vocatus eſt Iſrael: vt patet Gene.
xxxij. Que oĩa quatuor myſteria impleta ſunt in
populo chriſtiano. Nã ſolus iſte videt deum ꝑ fi-
dẽ: ⁊ eſt benedictꝰ ꝑ baptiſmũ: ⁊ directꝰ per legez
euãgelicã: ⁊ eſt fortis cũ deo: qꝛ in virtute ſacramẽ

torũ diaboli ſuperauit. ex quibꝰ patet ꝙ iuſte he-
reditauit hoc nomẽ Iacob ⁊ Iſrael. Et ptꝫ etiã: ꝙ
ipa ſynagoga iuſte ꝑdidit iſta duo noĩa: poſtꝙ ne
gauit Chriſtũ. Ideo iaꝫ nõ eſt Iſrael ſed ceca: neqꝫ
Iacob: qꝛ vendidit primogeniturã: ⁊ hereditatem
Chriſti ⁊ benedictionẽ ꝓ rebus tẽporalibꝰ: ⁊ non
ſolũmodo ꝑdidit iſta ſupradicta: ſed etiã manet ei
pena inflicta ipſi Ade in prima corruptione: ⁊ in
currit oẽs maledictiones ⁊ ignominias populi gẽ
tilis: eo ꝙ nullũ deũ adorat. Tertio incurrit oẽs ſu
pradictas maledictiones ex homicidio ⁊ negatiõe
Chriſti: A quibus oĩbus maledictionibus poterat
ſaluari ſi Chriſtũ recepiſſet. Ex quo patet: ꝙ ſyna
goga renuntiauit nobis nomẽ Iaco ⁊ ſiliter iuri
hereditario. Et ideo dicit Dauid: ꝙ cum Chriſtus
auerterit captiuitatẽ ſue plebis chriſtiane in ſuo
aduẽtu: tũc exultabit verꝰ Iacob ⁊ letabit̃ Iſrael.
i. ꝙ ppl'us chriſtianꝰ in Chriſto ſaluatus ⁊ libera-
tus exultabit: qꝛ factus eſt Iacob ſupplantãdo ſy
nagogam ⁊ intercipiendo hereditatẽ ⁊ benedictio
nẽ. Et letabit̃ qꝛ factus eſt Iſrael deũ ꝑ fidẽ viden
do. ecõtrario ſynagoga plorabit ⁊ vlulabit qꝛ per
didit nomẽ Iacob ⁊ Iſrael ⁊ nobis dimiſit heredi
H tariũ. Eſa. lxv. ¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolli
Pria ꝯclo. gi. v. cõcl'ones. Prima ꝙ ex pctõ ipſiꝰ Adã q̃ nega-
uit deũ idirecte ⁊ tacite tota ſua generatio fuit cor
Scda cõcl'o. rupta. ¶ Scda cõcluſio: ꝙ totꝰ ppl's gentilis fuit
magis corruptꝰ ⁊ incidit in deteſtabiles ignomini
as: eo ꝙ magis directe negauerit deũ colẽdo plu-
Tertia cõcl'o. res deos. ¶ Tertia cõcluſio: ꝙ populꝰ iudaicꝰ ma
gis directe negauit deũ ⁊ fecit ipſum mẽdacẽ ⁊ in-
uidum. quãdo negauit Chriſtũ ⁊ ſcripturas: ⁊ ideo
maiores maledictiones ⁊ corruptiones incurrit.
Quarta concluſio. ¶ Quarta ꝯcluſio: ꝙ tã iudei ꝙ gẽtiles potuerũt
cognoſcere deũ eſſe iuſtũ iudicem: quãdo poſt paſ
ſionem ⁊ aſcenſionẽ ſic eos puniuit: ſed hoc magis
cognoſcẽt in die iudicij videntes eum cũ poteſtate
Quita cõl'o. ⁊ maieſtate. ¶ Quinta cõcluſio: ꝙ solꝰ Ieſus Chri
ſtus ſaluator liberauit Iacob. ⁊ Iſrael: ſcilicet po
pulum chriſtianũ a ſupradicta corruptione ⁊ capti
uitate ⁊ maledictione.

Infra. xxiij. a

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?

¶ Titulus: Pſal. Dauid. Ex titulo ap-
paret ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum.
Sed de materia huius pſal. altercantur hebrei in
ter ſe. Nã quidã dicũt ꝙ Dauid querit a deo quis
erit dignꝰ habitare in terra ꝓmiſſiõis: ⁊ ꝙ dñs re
ſpondet q̃ ingreditur ſine macula. ⁊c. Alij autẽ di-
cunt ꝙ poſtꝙ Dauid tetendit tabernaculũ dñi iux
ta domum ſuam: vt habetur. ij. Reg. vj. tunc voluit
eligere ſacerdotes iuſtos ⁊ bonos ad cultum diui
num. Et ideo ad hoc voluit cõſulere dñm vt ſibi re
uelaret qui eſſent digni habitare ⁊ miniſtrare cul-
tum diuinum in tabernaculo. Et ſic dicit: Domine
quis habitabit: ⁊ tũc dñs reſpõdet: q̃ ingredit̃ ⁊c.
¶ Sed licet lr̃a poſſet applicari ad hũc ſẽſum: ta
mẽ nõ eſt ſufficiẽs expoſitio: nec euacuaret intelle
ctũ huiꝰ pſal. cũ Dauid nõ fuerit minꝰ ꝓpheta in
hoc pſal. ꝙ in ceteris. Itẽ qꝛ ſacerdotes ve. leg. for
ſan nunꝙ fuerunt in tanta ꝑfectione ⁊ iuſtitia vt
hic memorat̃. ⁊ ideo eſt aliter dicendum qđ cũ lex
Moyſi nõ eſſet ꝑfecta niſi inquãtũ erat via ducẽs
in Chriſtũ tanꝙ in finẽ legis: ideo q̃cq̃d in lege ve-
te. precipiebat̃ erat figura noue legis: in qua perfe
ctio expectabat̃. Nã ſicut lex euãgelica dirigit nos
immediate in regnũ celorum: ita lex vetus dirige
bat in Chriſtũ a quo expectabat habere perfectio
nem ⁊ dirigi i regnũ celoruz. ¶ Unde oẽs ille con I
ditiones q̃s ponit Moyſes de ſacerdotibꝰ offeren
tibꝰ i templo. Leui. xi. ſ. ꝙ ſacerdos aut leuita non
ſit gibboſus nec lippus nec claudꝰ ⁊c. ſed ſit ſine
macula in carne. ⁊c. per ea figurabatur quales de
bebant eſſe in aĩa ſacerdotes no. teſt. qui ſacrifi-
cium in euchariſtia erant oblaturi. Itẽ ꝑ illas cõ
ditiones ⁊ ꝓprietates quas debebãt habere pro q̃
bus ſacrificia offerebãt̃ ſcriptas in capitulo ſequẽ
ti figurabant̃ cõditiones fideliũ no. teſt. ꝓ quibus
offert̃ agnꝰ immaculatꝰ in altari: ꝙ debẽt eſſe mũ
di: veraces: nõ doloſi. ⁊c. eo ꝙ pertinẽt ad regnum
celorũ. Ex quibꝰ patet excellẽtia ⁊ preeminẽtia le-
gis euãgelice ſupra legẽ vet. qđ preuidens Dauid
in ſpiritu fecit hunc pſalmũ. In quo ꝑ ea q̃ ſcripta
ſunt in lege ve. preuidit Dauid quales erant futu
ri ⁊ debẽt eſſe nõ ſolum ſacerdotes ⁊ miniſtri noui
teſta. ſed etiã fideles q̃ debẽt habitare i hac eccl'ia
ꝑ grãm ⁊ in futura ꝑ gloriã. Nã illud tabernaculũ
⁊ tẽplũ vete. leg. ſignificabat ꝓphetice eccleſiã mi
litantẽ: ⁊ anagogice triumphantẽ. Duo ergo facit
Dauid in hoc pſalmo. Nã primo ponit interroga-
tionẽ ad Chriſtũ. Scdo ponit Chriſti reſpõſionem.
ibi. Qui ingredit̃ ſine macula. Quãtũ ergo ad pri-
mũ eſt aduertẽdũ: ꝙ eccl'ia militãs eſt via in qua
peregrinamur ad altitudinẽ celi ⁊ ad patriã i qua
ſumus ꝑpetuo mãſuri: ⁊ debemꝰ quieſcere ꝓpter
merita q̃ in hac fuimus adepti. ⁊ ideo hec eccl'ia in
ſcriptura dicit̃ tabernaculũ: qđ figurabat̃ per ta-
bernaculũ Moyſi qđ fuit mobile ꝑ deſertũ: qđ fi-
lij iſrael ſequebant̃: ſed tẽplũ Salomonis figura-
bat patriã ⁊ montẽ ꝑpetuũ ⁊ immobilẽ patrie. Et
ſic ꝑ tabernaculũ in ſcriptura intelligit̃ preſens ec
cleſia: eo ꝙ hic peregrinamur ⁊ nõ habemus ciui-
tatẽ manentẽ. Sed ꝑ montẽ dñi intelligitur cele-
ſtis patria. Dicit ergo Dauid ad Chriſtũ. O dñe Ie
ſu Chriſte Meſſia future q̃s habitabit: aut q̃s erit
dignꝰ habitare in tabernaculo tuo. ſ. in hac eccl'ia
ꝑ gratiã: aut q̃s requieſcet. i. merebit̃ requieſcere i
monte ſancto tuo. ſ. in celo ꝑ gloriã: quaſi dicat: q̃-
bus meritis tui fideles ⁊ mẽbra merebuntur tecũ
in celo quieſcere ⁊ felicitatẽ illã poſſidere.

Qui ingreditur ſine macula: et operatur iuſtitiam. Di. j. eccleſia I. xxiij. a.

Qui loquitur veritatem in corde ſuo. qui non egit dolum in lingua ſua.

Nec fecit proximo ſuo malũ: ⁊ opprobriũ nõ accepit aduerſus proximos ſuos. xviij. q vij. et hec diximus.

Ad nihiluz deductus eſt in conſpectu eius malignus: timentes autem dominum glorificat.

¶ Hic ꝓpheta introducit Chriſtũ ſiue ſpiritũ ſan
ctũ reſpondentẽ ſue interrogationi. vñ reſpondet
Chriſtꝰ ⁊ dicit. Ille habitabit in tabernaculo huiꝰ
eccleſie ꝑ gratiã ⁊ in celo ꝑ gloriã: q̃ ingreditur ⁊ qui
ambulat ſine macula ⁊ opat̃ iuſtitiã. ¶ Ad cuiꝰ in K
telligẽtiã eſt notãdũ qđ totũ meritũ nr̃m ꝯſiſtit in Meri

iuſtitia ⁊ operatione ſm iuſtitiā. ⁊ ꝑ ꝯſequens in
tū in q̄ operatione ſm virtutē erga deū ⁊ ꝓximū. Sed iu
ꝯſiſtit. ſtitia preſupponit mūditiā ⁊ puritatē. Sed talis
mundicia ꝯſiſtit in declinādo ab oī malo. Et ideo
oportet ꝙ anteq̄ q̄s operet̄ iuſtitiā ſit ſine macu-
la. Et ſic ꝑfecta iuſtitia chriſtiani ꝯſiſtit in decli-
nādo a malo ⁊ faciēdo bonū: q2 vltimū ꝓſupponit
primū. Ideo primū meritū beatitudinis eſt mun-
dū ſe cuſtodire abſtinendo a malo. Poſtea ſequit̄
oꝑari bonū: ideo ait Gregoriꝰ ꝙ non ſufficit mala
nō agere niſi q̄ſq3 ſtudeat bonis; operibus inſuda
re. Et ideo oportet ꝙ prius ſit mundicia ī corde: et
poſtea lumē veritatis in operatione. Hoc idē pꝫ
Jacobi. i. ⁊ in pſal. xxxiij. Ideo dicit ꝙ ille merebit̄
habitare in hoc tabernaculo ꝑ grām: ⁊ requieſce-
re ī illo mōte celeſti per glīam: q̄ in hac via ingredi
tur. i. ambulat ſine macula ⁊ operatur iuſtitiā. Nā
ambulando ſine macula excuſat penā infernalē.
Sed operādo iuſtitiā meret̄ gloriā celeſtē. Unde
pſal. cxviij. Beati immaculati in via q̄ ambulāt in le
ge dn̄i ⁊c. Sed quia diceret aliquis tu Chriſte di-
cis ꝙ ille habitabit ⁊c. qui ingreditur ſine macu-
la ⁊ operat̄ iuſtitiā: Ego iam ſcio ꝙ ingredi ſine
macula eſt abſtinere ab omni malo: ⁊ ſe immacu-
latum cuſtodire. Sed neſcio quid eſt operari iuſti
tiā: ⁊ in quibꝰ ꝯſiſtit operatio ſm iuſtitiā: ⁊ que ⁊
quod ſunt de rōne iuſtitie: ⁊ quis eſt ille q̄ opat̄ iu
ſtitiā. Ad hoc rn̄det Chriſtus: ꝙ ille qui operat̄ iu
L ſtitiā eſt qui loquit̄ veritatē in corde ⁊c. ¶ Ad cu
Juſti- iuꝰ intelligentiā eſt notandū ſm doctrinā ⁊ ſentē
tia euā tiā ſaluatoris. Math. v. ꝙ niſi iuſtitia chriſtiani
gelica abundauerit pluſq̄ iuſtitia ſcribarū ⁊ phariſeoꝝ
abun- nunq̄ intrabit in regnū celoꝝ. Nā in duobꝰ abun-
dat. dat ⁊ ſupeminet iuſtitia euangelica ſupra iuſtitiā
ve. le. ſ. in corde ⁊ lingua ſiue locutione. Nam illa
ſolum prohibebat manū ⁊ operationē malā. Sed
iſta prohibet animū ⁊ linguā ⁊ manū. ſ. propoſitum
⁊ locutionē ⁊ oꝑationē malā. Et ideo ait Chriſtꝰ:
Nō ſolū qui occidit ⁊ qui percutit gladio: ſed etiā
qui iraſcit̄ in corde ⁊ dixerit ore fratri ſuo fatue:
reus erit gehenne ⁊c. Et qui viderit mulierē ad cō
cupiſcendū eam: iam mechatꝰ eſt in corde ſuo. Ex
quo pꝫ ꝙ vera iuſtitia eſt in lege euāgelica: q2 to
tū iuſtificat. ſ. animū. ⁊ linguā: ⁊ manū. Et ſic iuſti
tia vera ꝯſiſtit in corde ⁊ locutiōe ⁊ oꝑatione ex-
teriori. ⁊ hoc tam in ꝓceptis affirmatiuis q̄ in ne
gatiuis: Et in hoc preſtat ⁊ precellit lex euāgelica
leg. ve. Ideo vult Chriſtus ꝙ iſta tria veniāt ⁊ cor
reſpondeāt ad inuicē. ſ. cor: ⁊ lingua: ⁊ effectus ad
bonū: ne q̄s habeat aliud in oꝑatiōe ⁊ aliud in lin
gua: nec aliud in lingua ⁊ aliud in corde: ⁊ ꝯtrario:
eo ꝙ operatio ſiue locutio intātū eſt meritoria ſiue
demeritoria: inquantum voluntaria: q2 locutio ⁊
operatio ſumunt menſurā ⁊ meritū a corde ⁊ vo-
luntate ſiue intētiōe. Nā lingua ⁊ manus ſunt in-
ſtrumenta volūtatis: cū volūtas ſit primū mouēs
in agibilibus. Et ſic q2 totū: ſc3 aīa ⁊ corpꝰ dꝫ bea
tificari in patria: ideo oportet totū hominē quo
Nota. ad animā ⁊ corpus iuſtificari. dicit ergo Chriſtus
quod ille meretur habitare in tabernaculo eccle-
ſie huius per gratiā: ⁊ in monte celeſti ꝑ glīam: q̄
primo loquitur veritatē in corde ſuo. Scd̄o q̄ non
egit dolum in lingua ſua. i. qui non aliud tenebat
in corde ⁊ aliud in ligua: ſed conformat linguam
cordi. Tertio qui nō fecit malū: nec nocuit ꝓximo

ſuo in facto. ⁊ ſic nō nocet ꝓximo nec corde: nec lin
gua nec facto. Et hec prima pars iuſtitie: que ꝓhi
bet omne malū contra ꝓximū. ſ. corde ⁊ lingua: ⁊
opere. i. ꝙ nemo offendat ꝓximū corde malū cogi
tando cōtra eū: nec lingua ipm in preſentia vitu-
perando: ⁊ cōuitia inferendo: nec opere ledendo.
Secunda vero pars iuſtitie conſiſtit in veritate
de proximo abſente quo ad laudes ⁊ vituperia. et
hoc ꝯſiſtit ī duobꝰ. ſ. ī audiēdo laudes aut vitupe
ria alteriꝰ: aut dicēdo. Uū in vtrūq3 ⁊ circa vtraq3
cōtingit errare: ⁊ primo in audiendo. Nā qui vult
audire opprobria de proximo iuſto vel nō audire
virtutes eius: valde peccat ⁊ agit cōtra iuſtitiam:
ideo iuſtū eſt reꝓhēdere maliloquos: ⁊ nō accipe-
re opprobria nec audire aduerſus ꝓximos ſuos.
Et ideo ait Dauid ꝙ ille meret̄: habitare ⁊ requie
ſcere ⁊c. q̄ nō accepit. i. nō vult audire opprobrium
aduerſus ꝓximos ſuos: immo reprehendit malilo
quos. ⁊ eſt quedā virtus moralis quam ponit Ari-
ſtoteles ī fine quarti Ethicoꝝ: q̄ dicit̄ indignatio
de malo ⁊c. Scd̄a pars veritatis ꝯſiſtit in laudi-
bus bonoꝝ ⁊ vituperādo malū. Et ꝑ oppoſitū ma
xima iniquitas eſt laudare malos: ⁊ detrahere. et
mordere bonos. Unde Eſa. v. Ue qui dicūt bonum
malū ⁊ malū bonū. qd̄ maxime accidit habitanti-
bus in domibus regū ⁊ principū. Ideo ait ſalua-
tor Mat. xi. Qui mollibus veſtiunt̄. i. adultores: et
detractores in domibꝰ regū ſunt. Et ideo Chriſtus
volēs oſtēdere ꝙ iuſtū eſt cōmendare: ⁊ laudare
virtuoſos in abſentia: cōmendauit Joannē bapti
ſtam corā ꝑplo: cum dixit: q̄d exiſtis in deſertū vi-
dere: ⁊c. Et ideo vtrūq3 docet Chriſtus ibi. ſ. ꝙ de- Uitio-
bemus virtuoſos ſiue virtutē laudare: cū cōmēda ſi non
uit Joānē. Scd̄o docet ꝙ nō debemꝰ vitioſos lau- ſūt la-
dare nec carpēdere: imo vilipēdere: cū dicit arun dādi.
dinē vēto agitatā: ⁊ q̄ mollibus veſtiunt̄ in domi-
bus regū ſunt Ideo nuſq̄ legitur ꝙ Chriſtꝰ lauda
uerit vitioſos. Nā de diabolo dicit Joan. viij. Ille
in veritate nō ſtetit: ⁊ mendax eſt. Itē de Herode
dixit. Dicite vulpi illi. Luc. xiij. Item phariſeis di
cit Mat. xxiij. Ue vobis ⁊c. ⁊ vos ex patre diabo-
lo eſtis. Joā. viij. Dicit ergo hic Chriſtus ꝑ os Da-
uid ꝙ ille meret̄ habitare ⁊c. qui non accepit op-
probriū nec audire voluit aduerſus ꝓximos ſuos:
⁊ ille qui glorificat ⁊ cōmendat ⁊ laudat timentes
deū: ſcilicet iuſtos ⁊ bonos. Et in cuius cōſpectu
malignus ad nihillū deductus eſt. i. qui nō laudat
nec cōmēdat: nec exaltat malignos ⁊ adulatores:
ſicut faciūt mali principes. Ex quo patet ꝙ iuſtus
aliter ſe hꝫ circa bonos ⁊ aliter circa malos. Nā xviij.
bonos glorificat et cōmēdat: nec opprobriū de eis ſtin.
vult audire: imo defendit eos. malos autem non qm̄.
laudat immo vituperat ⁊ reprehendit ⁊ deprimit xiiij.
⁊ annihilat: id eſt in eis vitium reprehendit et an iiij. ſi
nihilat. q̄s ob-
litꝰ.
Qui iurat proximo ſuo ⁊ non decipit: qui extra
pecuniam ſuam non dedit ad vſurā: ⁊ mu vſu.
nera ſuper innocentem nō accepit. iij. et
¶ Hic ponit tertiam partē iuſtitie q̄ ꝯſiſtit in cō iiij.
mutationibus. ¶ Unde eſt aduertendū: ꝙ tripl'r M
quis poteſt ledere proximū in cōmutationibꝰ. Pri Tripl'
mo in promiſſis nō reddendo debitū ſeu ꝓmiſſū. ꝓxim'
Scd̄o accipiendo vltra ſortem aut debitum ꝑ vſu pōt le
ram. Tertio accipiendo munera a pauperibus vl- di in c

muta- tra debitū ne vexentur: ſicut accidit: q2 pauperes
tionibꝰ dāt munera creditoribꝰ: ne vexentur: qd̄ eſt quaſi
vſura cum ſit vltra debitū. Unde per oīa iſta tria
cōmittit̄ iniuſtitia contra proximū: quia inde legi
tur. Dicit ergo Chriſtus ꝙ ille operat̄ iuſtitiam: ⁊
meret̄ habitare in tabernaculo ⁊c. Qui iurat pro-
ximo. i. qn̄ non decipit̄ eū ī promiſſis: immo reddit
debitū ꝓmiſſum ſiue mercedē. ⁊ etiā ille q̄ non de-
dit pecuniā ſuā proximo ad vſuram: immo charita
tiue mutuat pecuniā nō accipiendo vltra ſortem.
⁊ etiā ille q̄ nō accepit munera ſuꝑ creditorē inno-
centē ⁊ pauperē: immo gratis expectat et tolerat
eū. Itē etiā ly munera ſuꝑ innocentē non accepit:
poteſt referri ad malos iudices q̄ ꝓ muneribꝰ fa-
uent iniuſtis cōtra pauperes ⁊ innocentes. Unde
iſti tales dicuntur vēdere iuſtitiam. ¶ Sumit̄ er
go ſufficientia iuſtitie iſto modo: nam cū iuſtitia ſit
virtus ad alterū: vt pꝫ. v. Ethicoꝝ: totiēs cōtingit
Ledere iniuſtū facere: quotiēs contingit proximo nocere
ꝓximū ſiue ledere. Sed contingit tripliciter ꝓximū lede
tripli- re. ſ. in perſona: aut in fama: aut in bonis tēpora-
ter poſ libus. In pſona aūt contingit tripliciter ledere. ſ.
ſumus. corde: aut lingua: aut oꝑatione. Ideo dicit: q̄ loq̄-
tur veritatē in corde ſuo: nec egit dolum in lingua
ſua nec fecit proximo ſuo malū. In fama aūt ſil'r
tripliciter etiā cōtingit ꝓximū ledere. Primo vo-
lendo audire opprobrium ꝓximi. Scd̄o tacendo
eius virtutes. Tertio detrahēdo ſibi: vt puta lau-
dare nocentē vt vituperare innocētē. Ideo ſequit̄
Opprobriū nō accepit aduerſus ꝓximos ſuos: ad
nihilū deductus eſt in cōſpectu eius malignus. ti
mētes autē deū glorificat. In bonis aūt tēporali-
bus cōtingit etiā ledere ꝓximū ⁊ nocere tripl'r. ſc3
non reddere ſibi dibitū ⁊ mercedē ꝓmiſſam: aut
accipiendo vſurā vltra ſortē: aut accipiēdo mune
ra a creditoribus pauperibus: ne vexent̄: ſiue pro
muneribus fauere iniuſtis cōtra pauperes ⁊ ino-
cētes. ⁊ ideo ſubdit: q̄ iurat ꝓximo ſuo: ⁊ non deci
pit in quocūq3 licito modo: aut debito ꝓmiſſo: et
qui non dedit pecuniā ad vſurā vt inde vltra ſor-
tem accipiat: ⁊ qui non accepit munera ſuper inno
centem vt dictum eſt.

De pe. **Qui facit hec: non mouebitur ineternum.**
di. j. ca. ¶ Hic cōcludit premium ipſius iuſti merentis ha
oīs qui bitare in tabernaculo dei. ¶ Unde quia prophe-
nō dili taꝰ in principio iterrogauit quis eſſet dignus ha
git. bitare in hoc tabernaculo per gratiam ⁊ in mon-
N te ſuperno ꝑ gloriā. Chriſtus rn̄dit. Qui ingredit̄
ſine macula ⁊ operat̄ iuſtitiā: id eſt mundus ⁊ iu-
ſtus eſt dignus vita: ⁊ quiete eterna. Et vlterius
exponit in quibꝰ ꝯſiſtit iuſtitia erga proximū: et
dicit ꝙ in nouē. i. in tribus circa pſonā: ⁊ in tribus
circa famam: ⁊ in tribus circa bona tpalia. Nā per
iſta nouē dicit̄ quis iuſtus: ⁊ per ꝯſequēs dignus
habitare hic per grām ⁊ quieſcere in celo per glo-
riam. Ideo hic cōcludit: ꝙ qui facit hec nouem ſu-
pradicta nō ſolum eſt dignus quieſcere in illo ſan
cto monte celeſti: ſed etiā nunq̄ cōmouebit̄ ab il-
la felicitate ineternū: q2 gaudiū ⁊ premiū eius nō
tolletur ab eo: q2 illud regnū nūq̄ ſibi auferetur.
Itē qui facit nouē ſupradicta nō mouebit̄ ineter-
nū a via iuſta: nec a diuina volūtate: q̄ eſt mēſura
Q oīs iuſtitie. ¶ Nā iuſtitia dicit̄ a iuxta. v. Ethico-
rū: q2 illud dicit̄ iuſtū qd̄ eſt magis iuxta mediū. ⁊

ſic ille homo dicit̄ iuſtus q̄ nō recedit: nec mouet̄
a diuina lege in qua manifeſtat̄ diuina volūtas q̄
eſt menſura omniū actuū humanorū. Et ſic qui nō
mouetur nec recedit a diuina voluntate ⁊ lege in
oꝑationibꝰ ſuis in hac vita: nunq̄ mouebit̄ ab il-
la ſumma felicitate. Ideo ait ſaluator Math. v. ꝙ
qui facit volūtatē patris ⁊c. ille intrabit in regnū
celoꝝ. Ex ſupradictis patet: ꝙ hec oīa ſupradicta
in hoc pſal. prius ⁊ per ſe cōpetūt Chriſto tanq̄ ca
piti ⁊ magiſtro: q̄ oīa per ſe impleuit: ⁊ ex ꝯſequē
ti mēbris ſuis q̄ per gratiā Chriſti cooperātē poſ- D
ſunt oīa hec adimplere. ¶ Sed hic poteſt dubita Dubi-
ri. Nā licet in hoc pſal. ſit explicita iuſtitia q̄ debet tatio.
ſeruari erga ꝓximū: tamē nulla facta eſt mētio de
iuſtitia erga deū que ꝯſiſtit in fide formata chari
tate: ꝓpter quā q̄s meret̄ habitare in tabernacu-
lo huius eccleſie ꝑ gratiā: ⁊ in mōte ſancto per glo
riam quieſcere. Et ideo ad maiorē euidentiam et
intelligentiā eorū que predicta ſunt in hoc pſal. eſt
preaduertendū: ſm Ariſtotelē. v. ethicorū: ꝙ iuſti-
tia dicit̄ a iuxta: vnde illud dicit̄ iuſtū qd̄ fit iuxta
aliqd̄ principiū regulatiuū ⁊ rectificatiuū ⁊ men-
ſuratiuū. Unde ſicut opus domificationis ⁊ cuiuſ
cūq3 alterius artis redditur iuſtū ⁊ rectum: qn̄ fit
iuxta illā regulā mēſuratiuā cū qua fabricatores
mēſurant opera ſua: ita pariter operatiōes huma
ne redduntur ⁊ dicunt̄ iuſte: qn̄ fiunt iuxta aliquā
legē ⁊ regulā: ⁊ cōformant̄ ⁊ adequātur illi legi et Q
principio regulatiuo. ¶ Sed q2 quatuor aſſignan- Qua-
tur ⁊ reperiunt̄ principia regulatiua actuū huma tuor
norū: deriuata ab illa prima lege eterna diuine vo ſūt pri-
luntatis: Ideo poſſunt aſſignari quatuor modi iu cipia
ſtitie in humanis. ¶ Primū aūt principium eſt lex regula
naturalis: q̄ ꝯſiſtit in dictamine rōnis naturalis tiua
ſ. oē malū vitādū ⁊ omne bonū agendū. Et qd̄ tibi actuū.
nō vis alteri ne facias: ⁊ qd̄ tibi vis alteri fac. Et Primū
nullū malū impuniēdū ⁊ nullū bonū irremunerā-
dū. Iſte eīn ſūt tres leges naturales cōformes na-
turali rōni. Nā ſicut illud principium: de quolibet
eſſe: vel nō eſſe: ⁊ de nullo ſimul ambo: eſt ꝑncipiū
naturale ipſiꝰ intellectꝰ ſpeculatiui: Ita iſta ſunt
tria naturalia ꝑncipia ipſiꝰ intellectus practici ⁊
actiui ad regulādū oēs oꝑationes volūtarias. Et
iō q̄cūq3 opat̄ ſcd̄m ⁊ iuxta iſta ꝑncipia: dicit̄ iuſtꝰ
naturaliter: ⁊ tales operationes naturaliter iuſte. Scd̄m
¶ Scd̄o quis poteſt operari moraliter iuxta ali-
quod principiū: moraliter regulatiuū. Et ſic pru-
dentia poteſt dici quoddā principium iuſtitie mo-
ralis: eo ꝙ regulat oēs alias virtutes. Ideo dicit̄
recta ratio omnium agibiliū inquātū regulat oēs
alias virtutes reperiendo in eis medium ⁊ dirigē
do eas in debitum finem. Et ſic regulat concupi-
ſcibilem circa cibū: ⁊ potū: ⁊ circa actꝰ venereos.
Et regulat iraſcibilē circa ardua ⁊ terribilia: ⁊ re
gulat volūtatem circa cōmutationes ⁊ diſtributio
nes. Et ſic regulat oēs partes hoīs: ⁊ ſubijcit eas
rationi. Et ſic prudentia dicitur oīs virtus. Unde
Plato oēs virtutes dixit eſſe prudētias: vt patet
vi. Ethicoꝝ. Et ſic prudētia dicit̄ q̄dā generalitas
⁊ cōis moralis iuſtitia inquantū iuſtificat ⁊ recti-
ficat: ⁊ inquantū regulat oēs alias virtutes iuxta
medium ſuū: ⁊ dirigit oēs actus humanos in debi
tum finem. Eſt verum ꝙ aſſignatur quedam parti
cularis iuſtitia ad alterum circa commutatiōes:
⁊ diſtributiōes: de qua breuiter dictum eſt in hoc

pſal. Et ſic patet ꝙ oĩs qui operatur ſm virtutes
morales poteſt dici moraliter iuſtꝰ: eo ꝙ operaꝛ
iuxta prudẽtiã que eſt recta rõ ⁊ principiũ regu-
latiuũ oĩm agibiliũ. Et etiã qꝛ operaꝛ iuxta aliqđ
mediũ particularis virtutis. ſic oẽs iuſtificatio-
nes morales dicuntꝛ iuſte ⁊ quedã iuſtificationes:
īmmo oĩs q̃ ſubijcit oẽs ꝑtes inferiores ⁊ ſenſua-
Tertiũ litatẽ ipſi rõni: dicitꝛ methaphorice iuſtus: vt ait
Ariſtoteles in fine. v. Ethicoꝝ. ¶ Tertiũ principiũ
regulatiuũ actuũ humanoꝝ dicitꝛ lex ciuilis q̃ hu
manã coercẽs audaciã ⁊ nocẽdi refrenans faculta
tẽ regulat hoĩeꝫ ad viuẽdũ cũ ceteris ſocialiter ⁊
ciuiliter nulli nocẽdo. Et ſic operãs ſm leges ciui
les: dicitꝛ iuſtus ciuiliter. ¶ Quartũ principiũ re-
Quar- gulatiuũ actuũ humanoꝝ dicitꝛ lex diuina: eo qđ
tum. regulat hominẽ ĩ deũ. ⁊ ſic operãs ſecũdũ legẽ diui
nã dicitꝛ iuſtus diuinus. Et q̃bꝰ pꝫ: ꝙ quadruplex
eſt iuſtitia: ſcꝫ naturalis: moralis ciuilis: ⁊ diui-
na: iuxta q̃tuoꝛ ꝑncipia ⁊ leges quibꝰ oẽs actꝰ re-
gulantꝛ humani prout ſupradictũ eſt. Que quidem
leges ita ſe habent per ordinẽ: ꝙ vna ꝑfecit alterã
⁊ data eſt in ſupplementũ ꝓpter defectum alterꝰ
ad iuſtificandũ hominẽ ⁊ perficiendũ ipm̃ in ſuis
operationibꝰ. Unde ꝑmo lex naturalis inſerta fuit
naturaliter in mentibꝰ hominũ vt inquit apl's ad
Ro. ꝑmo ⁊ ſcđo: qꝛ vnuſquiſqꝫ naturaliter cogno-
ſcere põt omne malum eſſe vitandũ ⁊ omne bonũ
agẽdũ ⁊c. Sed quia natura fuit corrupta in Adam
⁊ oẽs potentie vulnerate ⁊ debilitate: que quideꝫ
natura ſit corrupta tranſmiſſa eſt in oẽs poſteros
vt dictũ eſt pſal xiij. ideo natura fuit impedita ad
operandũ libere iuxta ſupradicta pricipia ⁊ leges
naturales: vt inquit Aug. cõtra Pelagianos. Nam
ratio ꝓpter paſſiones ſenſualitatis nõ recte iudi
cat inter bonũ ⁊ malũ: nec inter iuſtũ ⁊ iniuſtũ. Et
volũtas ratiõalis trahitꝛ ab appetitu ſenſitiuo cor
rupto: ⁊ ſic declinat a bono ad malũ agendũ cõtra
legẽ naturalẽ. Et in hoc decipiebatꝛ Pelagiꝰ cũ to
ta ſua ſecta: q̃ nõ cõſiderans naturã hoĩs corruptã
in Adã: putabat vnũquẽqꝫ ex ꝓprijs viribus poſſe
libere operari ſm legẽ nature. ſ. vitare omne ma-
lũ ⁊ facere bonũ ⁊ implere oĩa ꝑcepta diuina. Con
tra quã deteſtabilẽ ſectã beatus Aug. cõdidit plu
res libros. Et ideo saniꝰ ſenſerũt philoſophi. ſ. Py
thagoras: ⁊ ſocrates: ⁊ Plato: ⁊ ariſtoteles: ⁊ cete
ri q̃ ad ſupplẽdũ defectũ nature ⁊ ad cõprimendũ
illicitum appetitum ⁊ cõcupiſcentiã ⁊ oẽs paſſio-
nes nature corrupte tradiderũt precepta moralia
vt ex frequẽtatis actibꝰ generarentꝛ boni habitꝰ
morales per quos reprimerentꝛ mala inclinatio: et
iuuaretur natura ſauciata ad bene operandũ. Ex
quibꝰ pꝫ: ꝙ virtutes morales iuuant naturam et
ſupplent eius defectum. Sed qꝛ pauci inter hoĩes
reperiuntꝛ qui velint amplecti virtutes morales
ꝓpter difficultatem adipiſcendi eas contra malã
inclinationẽ ⁊ morbũ nature ideo videntes princi
pes ⁊ magiſtratus multa mala fieri inter hoĩes ꝓ
pter defectũ moraliũ virtutũ. nec rempublicã poſ
ſe cõſeruari niſi viuerentꝛ ſm virtutẽ ꝓpter malã in
clinationẽ hoĩꝫ: Ideo fuit neceſſe vt cõderẽt leges
ciuiles: vt earũ metu humana cõpeſcerentꝛ audacia
tutaqꝫ eſſet inter improbos innocẽtia: vt inq̃t Au
gu. ⁊ Iſidorus. Et ideo dicit Ariſto. in fine decimi
Ethicorum: ꝙ neceſſaria eſt poſitio legis: vt homi
nes aſſueſcant ad mores capeſſcẽdos. Et ſic patet

qualiter poſſeſſio legũ facta eſt in ſupplemẽtũ ꝓ
pter defectũ virtutũ moraliũ. Sꝫ qꝛ deus creauit
hoĩem vt nõ ſolũ in hoc mũdo cũ ceteris tanq̃ aĩal
ſociale cõuiueret: ſed vt deũ cognoſceret: ⁊ cogno
ſcẽdo diligeret: ⁊ diligendo in hoc mũdo amaret: ⁊
in celeſti patria amãdo frueretꝛ: vt inq̃t Aug. lib.
cõfeſſionũ: ideo opꝫ ipſum iuſtificari ⁊ regulari in
hmõi actibus ad cõſequendã beatitudinẽ. Sed qꝛ
nulla ſupradictaruꝫ legũ. ſ. naturalis: ⁊ moralis: ⁊
ciuilis: poteſt hoĩeꝫ regulare ⁊ iuſtificare ſufficiẽ
ter. ſ. ad cognoſcendũ deũ ⁊ ordinate diligẽdum ⁊
amandũ ⁊ colẽdum. ideo fuit neceſſe a deo dari et
tradi legẽ diuinã q̃ oĩa ſupradicta ſuppleret et do
ceret: ⁊ hoĩem ad capeſſcendã ſummã beatitudinẽ
ſufficiẽter regularet ⁊ iuſtificaret. Ad cuiꝰ intelli-
gentiã ſcđo eſt nõtandũ: ꝙ ad hoc ꝙ hõ ſit ſimplici
ter iuſtus ⁊ iuſtificatus ad vltimã felicitatẽ ⁊ vitã
eternã conſequẽdã: quatuor ſunt ſibi neceſſaria.
Primo qđ mundetꝛ ab oĩ macula ⁊ culpa preterita
Scđo ꝙ poſſit vitare futura pctã. ⁊ ſi cõmittit: ꝙ
iterũ poſſit mũdari. Tertio qđ poſſit bonũ operari
erga deũ ⁊ proximũ. Quarto ꝙ ſit deo gratꝰ ⁊ acce
ptus: ⁊ ſua opa accepta ad vitam eternam: qꝛ ali
ter nõ poſſet peruenire ad terminũ beatitudinis
Sed nullũ horũ ſupradictorũ poſſunt facere tres
leges ſupradicte: qꝛ nulla earũ põt mundare cul-
pam cõmiſſam: nec pctm̃ originale nec aliqua illa
rum de ſe abſqꝫ reuelatiõe potuit deũ perfecte co
gnoſcere: nec meritorie operari: ⁊ maxime lex ciui
lis: qꝛ hoĩes ſm eã magis operabantur formidine
pene q̃ virtutis amore. Et ideo opa facta ſm ſolas
morales virtutes ⁊ ſm ſolas leges ciuiles ſolũ ci-
uiliter erant premiãda. Ideo data eſt lex diuina q̃
ſupplet oẽs defectus aliarũ: ⁊ confert oĩa neceſſa
ria ad vitã eternã ⁊ vltimũ humanũ finẽ cõſequẽ
dũ. Nã primo docet q̃s deꝰ colendus: qꝛ vnꝰ trinꝰ ⁊
vnꝰ ⁊ eternꝰ ⁊ creator oĩm rerũ: ⁊ docet q̃mo colen
dus qꝛ per verũ cultũ latrie: ⁊ docet quomodo di-
ligendus: qꝛ in ſe ⁊ ꝓpter ſe: ⁊ q̃mo proximꝰ ſit dili-
gendus: qꝛ in deo ⁊ propter deũ: ⁊ ſic docet q̃d cre-
dendũ: q̃d amandũ: ⁊ agendũ: ⁊ q̃d ſperandum. Itẽ
ſcđo cõfert ſacramẽta ad tollenda ⁊ vitãda pctã: ⁊
cõfert gratiam: vt homo ſit deo charꝰ ⁊c. Et ſic pꝫ
qualiter ĩ lege diuina trahitꝛ vera iuſtitia tribuẽs
vnicuiqꝫ qđ ſuũ eſt. ſcꝫ deo verã latriã: ꝓximo mu
tuum charitatis effectum. ¶ Sed iterũ eſt aduer
tendũ prout dictũ eſt in ꝓlogo tractatu tertio: ꝙ li
cet illa lex diuina a deo in principio lata ſit vna ſe
cundũ eſſentiam ab Adã ⁊ Abel vſqꝫ ad iudicium:
tñ ipſa habuit tres ſtatus: ſcꝫ ſtatũ nature ab Adã
vſqꝫ ad Moyſen. ⁊ ſtatũ ſcripture: a Moyſe vſque
ad chriſtũ: ⁊ ſtatum gratie vſqꝫ ad iudiciũ: in qui-
bus ſtatibus ſemper proceſſit ex ĩperfecto ad per
fectũ: qꝛ ꝯtinue accepit aliquã perfectionẽ quo ad
modũ colẽdi deũ. Nã in Adã ⁊ Abel accepit modũ
ſacrificiorũ ⁊ oblationũ tanq̃ ſignaculũ fidei Chri
ſti futuri. ⁊ in Abrahã circũciſionem. ſub qua fide
Chriſti vẽturi ſaluati ſunt omnes fideles ab Adã
vſqꝫ ad moyſen in lege nature. Et ſic iſte ſtatus le
gis nature eſt pars legis diuine a deo tradite ſu-
pradictis patriarchis: ⁊ diſfert a lege naturaliter
hoĩbꝰ inſerta de qua ſupra dictũ eſt: qꝛ illa lex na-
turalis naturaľr hoĩbꝰ inſerta nõ poterat hoĩeꝫ iu
ſtificare ad vitã eternã abſqꝫ fide Chriſti futuri: q̃
reuelata fuit ſpãliter pribꝰ. vet. teſt. ꝓut dictũ eſt

[Margin, partly hidden in the gutter: Iuſt… ad c… quid… beat… dine fit. — Requi… tres ſtat…]

Sed iſta lex adhuc accepit maiorẽ ꝑfectionẽ ⁊ ex-
preſſam iuſtificationẽ in Moyſe ꝑ expreſſa prece-
pta moralia ⁊ iudicialia ⁊ cerimonialia: in q̃bꝰ ex-
preſſius figurabantꝛ myſteria noſtre redẽptionis.
Sub qua fide Chriſti futuri in illis cerimonijs fi-
gurati ſaluati ſunt oẽs patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ fide
les ꝓfeſſores ⁊ obſeruatores legis ve. Sed vltimã
ſuã ꝑfectionẽ accepit lex diuina a Chriſto ĩ tertio
ſtatu: q̃ in ſuo aduentu in ſe cõpleuit oĩa q̃ erant fi
gurata in oĩbꝰ ſacrificijs ⁊ cerimonijs legis ve. q̃ñ
ꝓ nobis paſſus eſt: ⁊ dedit legẽ euangelicã: in qua
aperuit ⁊ verificauit oĩa myſteria: q̃ latebãt in ve-
te. teſt. ⁊ aperuit ſenſum ⁊ ſcripturas: vt patet Lu
ce. xxiiij. qꝛ lex ꝑ Moyſen data eſt: grã aũt ⁊ veri-
tas ꝑ Chriſtũ facta eſt. Et ſic Chriſtꝰ apuit nobis
manifeſte qđ in lege latebat ſub quibuſdã figuris.
Nã Chriſtꝰ docuit qualiter deꝰ eſt trinꝰ in ꝑſonis
⁊ vnꝰ in ſubſtãtia: ⁊ ſic reſerauit myſteriũ trinita
tis: ⁊ q̃mo deꝰ vnus in trinitate ꝑſonarũ eſt adorã
dus. Et patefecit veritatẽ eccľiaſticorũ ſacramẽto
rũ ꝯferẽdo eis virtutẽ ex ſua paſſione ad cõferẽdã
grãm ⁊ tollendũ ⁊ purgãdũ oẽ pctm̃: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs
ad iuſtificandũ ſufficiẽter totũ hoĩem. Et ſic ꝑ ſuã
paſſionẽ ſoluit pretiũ ꝓ oĩ pctõ: ⁊ cõtulit virtutẽ ſa
cramẽti ad purgandũ pctã ⁊ ad cõferẽdũ gratiam
gratificãtẽ ⁊ iuſtificãtẽ hoĩem ad merẽdũ vitã eter
nã. Quatuor ergo facit lex euãgelica: nã primo pu-
rificat ⁊ mũdat ab omni pctõ ꝑ baptiſmũ ⁊ pñiam.
⁊ extremã vnctionẽ. ſcđo fortificat ⁊ roborat ꝑ cõ
firmationẽ. tertio reficit ꝑ euchariſtiã. q̃rto docet
oẽm ꝟitatẽ ꝑ doctrinã Chriſti. Et ſic iuſtificat totũ
hoĩem ad vitã eternã. Et ſic ſupplet defectũ legis
naturalis ⁊ moralis ⁊ ciuilis: immo ĩcludit ⁊ appro
bat oẽs alias leges ſupplẽdo defectũ earũ. Nã pri
mo Chriſtus approbauit legẽ naturalẽ. Matt. vij.
cũ dixit. Quecũqꝫ vultis vt faciant vobis hoĩes: ⁊
vos facite illis Itẽ approbauit legẽ moralẽ. Mat.
xv. cũ dixit. Ex corde exeũt blaphſemie: homicidia:
furta: ⁊ adulteria: hec ſunt que coĩnquinãt hoĩem.
Itẽ approbauit leges ciuiles cũ dixit. Reddite q̃
ſunt ceſaris ceſari: ⁊ q̃ ſũt dei deo. Itẽ approbuit
⁊ declarauit verũ ſenſũ totiꝰ legis ve. vt pꝫ Mat.
v. ⁊. vij. ꝑ totũ diſcurſum euãgelicũ. ¶ Ex q̃bꝰ oĩbꝰ
patet: ꝙ de iſta iuſtitia euangelica q̃ ſufficiẽter iu
ſtificat hoĩem ſcđm oẽs partes ſuas ⁊ cõfert vlti-
matũ finẽ: loquitꝛ ꝓphetice Dauid ĩ hoc pſal. xiiij.
qꝛ nulla alia lex eſt q̃ faciat hoĩem habitare in hoc
tabernaculo dei ꝑ gratiã: ⁊ in mõte ſancto celeſti
per gloriam niſi lex euanglica que ſola iuſtificat
hoĩem erga deũ ⁊ ꝓximũ. ¶ Sed nuc reſtat q̃d di-
S Dubiũ cendũ ad dubiũ: qꝛ Dauid nõ videtur facere men-
tionẽ de iuſtitia hominis erga deum: ſed ſolũ erga
proximũ: vt patet in litera. Ad hoc reſpondetur: ꝙ
ſi bene conſiderentꝛ ⁊ contemplentur verba huius
pſal. videbitur qualiter Dauid memorat propheti
ce iuſtitiam euangelicam ⁊ iuſtitiam erga deum ⁊
proximũ. Nam dictum eſt ꝙ lex euangelica cõpre-
hendit in ſe omnem legem et iuſtitiam tam natu-
ralem q̃ moralẽ: ciuilem: ⁊ diuinã. Et explicat oẽm
veritatẽ quam ille nõ poterãt explicare nec effice
re. Et iuſtificat ſufficienter totum hominẽ quo ad
affectum et effectum. ſ. quo ad animã et corpus et
quo ad actus interiores ⁊ exteriores: qꝛ non ſolum
prohibet manum: ſed animum: vt patet Matth. v.
Et ideo dicitꝛ lex veritatis ⁊ gratie. Et ideo quãdo

Dauid dicit in hoc pſal. ꝙ ille habitabit in taber-
naculo dei qui ingreditꝛ ſine macula: ⁊ operatur iu
ſtitiam: tunc per hoc intelligit legẽ ⁊ iuſtitiã euan
gelicã: q̃ ſola per ſacramenta mundat ⁊ purificat
hoĩem a peccato: ⁊ reddit ipm̃ purum ſine macula
Et facit ipm̃ operari iuſtitiã ⁊ opa iuſta ⁊ merito-
ria ꝑ grãm: quã ſola lex euangelica confert per ſa-
cramenta. Et ſola ipſa docet oẽm veritatẽ: ⁊ impri
mit fidem ⁊ veritatẽ in corde: ⁊ ſic iuſtificator ho-
minis ⁊ opera interiora. qꝛ nõ ſolum precipit effe-
ctum ſed affectum. ideo dicit ꝙ ille habitabit in ta
bernaculo dei qui loquitur veritatẽ in corde. i. qui
confitetur veritatẽ fidei corde ⁊ lingua per confeſ
ſionẽ: qꝛ corde creditur ad iuſtitiã: ore aũt cõfeſſio
fit ad ſalutẽ. ad Ro. x. Et tunc qꝛ lex euangelica eſt
illa q̃ docet credere fidẽ in corde ⁊ cõfiteri eandẽ fi
dẽ in lingua: ideo lex euangelica dicitꝛ vera iuſti-
tia iuſtificans hominẽ corde lingua ⁊ opere erga
deum. Unde operari iuſtitiã ſine macula nil aliud
eſt niſi ſine pctõ erga deũ ⁊ ꝓximũ iuſte operari.
Et loqui veritatem in corde nil aliud eſt niſi ꝑme
veritati: qui ſunt articuli fidei: firmiter inherere. Nota.
Et non agere dolum in lingua nil aliud eſt niſi ve-
ram fidem articulorũ publice confiteri: et fidẽ nõ
tacere nec ocultare: ſed publice predicare. Item
operari iuſtitiã nil aliud eſt niſi diuine voluntati
que dicitꝛ lex eterna: per charitateꝫ inherere ⁊ per
opera cõfirmare: nec a diuinis preceptis deuiare.
que quidem veritas ⁊ lex eterna ⁊ iuſtitia maxime
lucet in lege euangelica: vt dictum eſt pſal. xi. Et
ideo Dauid primo memorat iuſtitiam hominis er
ga deum per id qđ ait. Qui ingreditur ſine macu-
la ⁊ operaꝛ iuſtitiã. Et qui loquitꝛ veritatẽ in cor-
de ſuo: nec egit dolum in lingua ſua. Nec ex conſe
quẽti memorat iuſtitiã hominis erga ꝓximũ: per
hoc qđ ſubdit. Nec fecit ꝓximo ſuo malũ: ⁊ oppro
brium nõ accepit aduerſus ꝓximos ſuos. ⁊c. Ex q̃
bus patet: ꝙ Dauid in hoc pſal. explicat omnem
iuſtitiam erga deum et proximũ. Et docet in qui-
bus cõſiſtit tota iuſtitia hoĩs per quã meretur ha
bitare in hoc tabernaculo per gratiam ⁊ in monte
celeſti per gloriam. De qua lege euangelica ⁊ eius
ꝓprietatibꝰ ⁊ effectibus latius dicetur pſal. xviij.
⁊. cxviij. Et per hoc patet reſpõſio ad dubiũ. ¶ Ex Pria concluſio.
toto iſto pſal. poſſunt recolligi ſex cõcluſiões: qua
rum prima eſt: ꝙ ſolus ille habitabit in hoc taber-
naculo et eccleſia per gratiam ⁊ in ſuperiori per
gloriam: qui ingreditur ⁊ ambulat in hac via ſine
macula purificatus ꝑ eccleſiaſtica ſacramẽta de
clinando a malo: ⁊ operatur iuſtitiã faciendo bo- D. concluſio.
nũ. probatꝛ: nam declinando a malo euadit penaꝫ:
⁊ agendo bonum meretꝛ gl'iam. ¶ Secunda con
cluſio: ꝙ ille loquitꝛ veritatẽ in corde qui firmiter iij. concluſio.
credit articulis fidei: ⁊ ille nõ agit dolum in lin-
gua qui fidem quã corde credit publice cõfitetur:
⁊ ꝑdicat: ⁊ ſcđm ipſaꝫ fidẽ operatꝛ. ¶ Tertia cõclu
ſio: ꝙ tripliciter ſeruatꝛ iuſtitia: vno mõ erga ſeipſ
ambulãdo ſine macula: ⁊ declinando ab oĩ malo.
Scđo erga deũ credendo ⁊ cõfitendo ore ⁊ lingua
et operando ꝑ fidẽ ⁊ ſpem ⁊ charitatẽ. Tertio ſer-
uatꝛ iuſtitia erga proximũ nõ ſibi nocẽdo ſed ꝓfi-
ciẽdo ⁊ ſubueniẽdo. In q̃bꝰ tribus ſufficiẽter iuſti iiij. concluſio.
ficatꝛ homo erga deũ ⁊ ꝓximũ. ¶ Quarta cõcluſio
ꝙ tripliciter põt quis ledere proximũ. ſ. corde, lin-
gua ⁊ opere. Itẽ tripliciter põt hõ ledere ꝓximũ

corde. primo odio habẽdo. Scđo mala ꝯ̃ ipm̄ cogitãdo. Tertio ledere ꝓponẽdo et deliberãdo. Itẽ tripliciter põt ꝗs ledere ꝓximũ ꝑ linguã. primo in abſentem detrahẽdo. Scđo verbis corã vituperãdo aut geſtu cõtemnẽdo. Tertio verbis adulãdo ⁊ decipiẽdo: Itẽ tripliciter põt ꝗs opere ⁊ factis proximũ ledere. p̄mo occidẽdo vel verberãdo. ſcđo bona tẽpalia rapiẽdo: aut i bonis defraudãdo. Tertio debitũ honorẽ auferẽdo aut nõ exhibẽdo. ¶ Quinta cõcluſio: ꝙ ꝑfecta iuſtitia hoĩs cõſiſtit in ſola lege euãgelica. ꝓbat: primo qꝛ ipſa ſola docet ⁊ explicat fidẽ oĩm articulorũ ⁊ patefacit veritatẽ eoꝝ ⁊ ſic explicat oẽm veritatẽ. ſcđo cõfert grãm ꝑ ſacramenta. tertio explicat quid agendum ⁊ ſperandum per obſeruantiã preceptorum. Et ſic iuſtificat perfecte hoĩem ꝑ fidẽ apoſtolorũ: Et gratiã ſacramẽtorũ: ⁊ obſeruantiã preceptorũ: diſtinguẽdo ꝗd credendũ: ꝗd ſperandũ: ⁊ ꝗd agendũ erga deũ ⁊ proximũ. ¶ Sexta cõcluſio: ꝙ in hoc pſal. explicat et memorat ꝓphetice tota iuſtitia legis euangelice. Et ꝑ cõſequẽs explicat tota iuſtitia legis ⁊ ꝓphetarũ ⁊ legis naturalis ⁊ moralis ⁊ ciuilis. quas leges continet ⁊ includit lex euãgelica. ꝓbat: nã tota iuſtitia legis ⁊ ꝓphetarũ ⁊ totius euangelij pẽdet ex his duob⁹ preceptis. ſ. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde ⁊ mente ⁊c. Et diliges proximũ tuũ ſicut teipſum. vt patet Matth. xxij. ſed tota iuſtitia ⁊ dilectio erga deũ ⁊ proximũ explicat in hoc pſal. ꝓbatur minor: nã hic explicat primo iuſtitia ⁊ dilectio erga deũ per hoc qđ dicitur. Qui ingredit ſine macula ⁊ operat iuſtitiã: et loquit veritatẽ in corde ſuo: ⁊ nõ egit dolum in lingua ſua. Itẽ ſcđo: ⁊ diſtinguit iuſtitia que debet ſeruari erga proximum corde: ⁊ lingua: ⁊ opere: et ne ledatur in pſona: nec in bonis tẽporalibus: nec in honore. ꝑ hoc ꝙ ſubdit: Nec fecit proximo ſuo malũ: nec opprobrium accepit aduerſus proximos ſuos ⁊c. vſ ad finem pſal. Item hoc idẽ probatur: nam de lege et iuſtitia nature eſt: ꝙ quis viuat ſine macula declinando a malo: et operetur iuſtitiã faciendo bonũ ⁊ ꝙ faciat erga alium qđ vellet fieri erga ſeipſum. Sed hoc idem docet iuſtitia moralis tam communis ꝙ particularis. ſ. cõmutatiua et diſtributiua: que eſt erga alterum. ſ. ꝓximũ. Et hoc idem precipiunt ⁊ ſtatuunt oẽs leges ciuiles que intendunt facere ciues bonos ꝓpter bonum reipublice. Itẽ ad legẽ diuinã pertinet iuſtificare ⁊ regulare ⁊ dirigere hominem in deum: vt poſſit viuere ⁊ habitare in hac eccleſia per gratiam: ⁊ requieſcere i celeſti per glĩam. ſed omnia iſta explicantur in hoc pſal. vt viſum eſt ego nulla lex nec pars iuſtitie ꝑterfugit iſtum pſalmũ: quin conuenienter explicetur in eo. Ex quibus omnibus patet. ꝙ illa ſumma lex eterna que eſt diuina voluntas: a qua omnis iuſtitia: ⁊ omnes leges tam naturales: ꝙ morales ꝙ ciuiles: ꝙ diuine habent ortum ⁊ menſuram: maxime explicatur ⁊ lucet in hoc pſal. ſub paucis verbis: prout patet diligenter contemplanti ſententiam ⁊ intelligentiam eius.

(v. concluſio.) (vi. concluſio.)

Ar. ij. q. viij. teſtes. §. xp̄s et. xxxiiij. q. j.

Conſerua me domine quoniam ſperaui in te: dixi domino deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.

¶ Titulus in hebreo Humilis ⁊ ſimplicis Dauid. In biblijs aũt noſtris: tituli inſcriptio ipſi Dauid. Ex primo titulo patet: ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ in pſona alicuius humilis ⁊ ſimplicis petẽtis aliquid cũ humilitate ⁊ patiẽtia. Ex ſecundo vero titulo apparet ꝙ in iſto pſal. cõtinet inſcriptio hereditatis et dominij ꝓmiſſi ipſi Dauid in perſona alicuius. ideo hebrei quidã moderni conantur applicare literã huius pſal. ipſi Dauid: qui fecit hũc pſalmũ dum eſſet in pſecutione Saulis: qui propter humilitatẽ ⁊ patientiã adeptus eſt hereditatẽ ⁊ regnũ Iſrael. Sꝫ licet illud myſteriũ ⁊ perſecutio ⁊ exaltatio eſſe potuerit: immo fuerit figura Chriſti et regni eius vt pluries dictũ eſt: tñ nõ eſt perſiſtendũ in litera: ſed in figurato cuius eſt figura. Nã ea que dicunt in hoc pſal. nõ ꝓprie verificant de dauid: ſꝫ de ſolo Chriſto ꝑ Dauid figurato. Ideo eſt magis credẽdũ beato Petro: ꝗ poſtꝙ fuit illuſtratus ſpũ ſctõ: habuit intelligentiã hui⁹ pſal. Unde in die pẽteco. allegãdo lrãm ⁊ ſenſum huius pſal. ꝓbauit reſurrectionẽ ⁊ exaltationẽ regni Chriſti. ⁊ cõuicit Scribas ⁊ phariſeos: et conuertit ⁊ baptizauit. iij. milia hoĩm: vt ptꝫ actuũ. ij. Et ſic exponẽdus eſt iſte pſal. ⁊ titulus de Chriſto. Unñ Dauid ꝑ ſuã pſecutionẽ ⁊ exaltationẽ p̄uidit in ſpũ qualiter Chriſtus in lege ꝓmiſſus poſt pſecutionẽ ⁊ paſſionem ⁊ mortẽ debebat reſurgere et adiſpiſci hereditatẽ ⁊ vniuerſalẽ poteſtatẽ ⁊ regnũ in celo et in terra. Hoc ergo p̄uidens Dauid in ſpũ fecit hũc pſalmũ de hereditate ⁊ regno Chriſti per patientiã ⁊ humilitatẽ acq̄rẽdo. ideo ponit in titulo humilis ⁊ ſimplicis Dauid. in quo explicatur ꝙ Chriſtus ꝗ Dauid in ſcripturis noiat: ꝑ obedientiã et humilitatẽ erat regnũ adeptur⁹. ¶ Ad cui⁹ intelligẽtiã eſt notãdũ: ꝙ hereditas dicit ſucceſſio debita alicui in bonis paternis: vel tãꝙ pr̄nis. ⁊ ſic bona patris debent filio naturali iure hereditario: ⁊ debent cognatis ⁊ cõſanguineis ſiue filijs adoptiuis loco filij naturalis. cum ergo regnum ⁊ dñium totius mũdi ſint bona dei pr̄is: ergo dñium in celo ⁊ in terra debet Chriſto iure hereditario: inquantũ eſt fili⁹ naturalis dei pr̄is. Et ſic regnũ mũdi ⁊ dñium ſup omnẽ creaturã dicit hereditas Chriſti. Ideo dicit apl'us ad Gal. iiij. ꝙ ſi Chriſtus eſt fili⁹ dei patris: ergo heres ꝑ deũ ⁊ dñs oĩũ. Sꝫ eſt iterũ aduertẽdũ: ꝙ lꝫ iſta hereditas ⁊ principatus mũdi ꝓueniat Chriſto iure hereditario ab inſtanti ſue cõceptionis: eo qꝛ eſt fili⁹ naturalis patris: tñ deus voluit vt Chriſt⁹ inquãtũ homo acq̄reret hanc hereditatẽ ex ꝓprijs meritis: vt eã poſſet ſuis mẽbris cõmunicare: ꝗ quidẽ hereditas cõſiſtit in quatuor. Primo i principatu eccl'ie militãtis ſup iuſtos. Scđo in principatu inferni ſup oẽs demones ⁊ dãnatos: ⁊ etiã in p̄ncipatu oĩm elemẽtorũ ⁊ creaturaꝝ corporaliũ. Tertio in principatu ſui corporis: ꝙtum ad immortalitatẽ ⁊ impaſſibilitatẽ. Quarto in principatu eccl'ie triũphãtis: ꝙtũ ad gloriã ⁊ vniuerſalẽ poteſtatẽ. Primũ adeptus eſt Chriſt⁹ ꝑ ſuã humilitatẽ ⁊ paſſionẽ. ⁊ ꝑ eandem adeptus eſt ſcđm qꝛ nõ ſolũ recuperauit gen⁹ humanũ: ſed etiã ſuperauit diabolũ: ⁊ limbũ et purgatoriũ expoliauit. Tertiũ adept⁹ eſt i ſua reſurrectione. Quartũ aũt in ſua aſcẽſione. In ꝗbus ꝗtuor cõſiſtit tota hereditas Chriſti. Hoc ergo preuidẽs Dauid in ſpũ fecit hũc pſalmũ introducẽs Chriſtũ ad loquendũ. in quo duo facit. Nam primo Chriſt⁹ petit conſeruari in hereditate adepta. Scđo agit grãs pr̄i explicãdo partes hereditatis. ibi. Sctis qui ſunt in terra. Quãtũ ergo ad primũ eſt notandũ: qđ Chriſtus inquantũ deus nõ eget bonis pr̄is lꝫ ab eo habeat ab eterno quicq̄d habet. ⁊ iſto modo pater nõ eſt de⁹ nec dñs filij cũ ſit ſibi cõſubſtãtialis. ⁊ ſic pater ⁊ filius ⁊ ſpũs ſanct⁹ ſunt tantũ equaliter vnus dñs. Sed Chriſt⁹ inquantũ homo indiget bonis patris: ⁊ ſic dicit ſuſcitat⁹: ⁊ liberatus ⁊ cõſeruat⁹: a patre. ⁊ habere regnũ mũdi ab eo: nõ ſolũmodo iure hereditario: ſed etiã ex meritis ſue paſſionis ⁊ obedientie. Sub tali ergo cõditione Chriſt⁹ appellat patrẽ deũ ⁊ dñm ſuum: ⁊ petit ex eo hanc hereditatẽ: ⁊ in ea cõſeruari: quam per iuſtitiã ⁊ ex meritis ſue paſſionis fuit adept⁹: ait ergo Chriſtus in hac parte: Ego inquantum homo dixi dño patri meo: tu es deus meus per creationẽ: ⁊ dñs meus ꝑ ſpecialẽ gubernationẽ: Ideo tu nõ eges bonorũ meorum: ſed ego egeo bonoruꝫ tuorum. quia nihil a me habeo niſi qđ per vnionẽ et merita paſſionis contuliſti. conſerua me ergo in hac hereditate quã adeptus ſum: ⁊ conſerua me in ſepulchro vſ ad reſurrectionẽ: ne corpus meũ putrefiat: nec incineretur ſed tertia die reſurgere valeam immortalis ⁊ impaſſibilis: qm̃ in te ſperaui certus de mea reſurrectiõe ⁊ cõſeruatione hereditatis. Et nota ꝙ eſt valde aduertendũ in expoſitione ⁊ intelligentia huius pſalmi: eo qđ eſt valde difficilis inter oẽs non ſolum profunditate ſentẽtie: quã cõtinet in paucis verbis: ſed etiam ſcabroſitate. ſcilicet quia vt plurimũ vtitur terminis metaphoricis ⁊ extraneis. ⁊ etiam propter diuerſitatem interpretationũ. Nã interp̄tatio Hieronymi ex hebreo videtur multum differre ab editione ipſorũ. lxx. quã ſequimur. Nam illi in hoc pſalmo magis traduxerunt ſenſum ex ſenſu ꝙ verbum ex verbo. Sed cum toto hoc litera manet difficilis ⁊ dura: vt patet intuenti.

(Nota.) (Quid ſit hereditas.)

xxiij. q. iiij. ca. forte ⁊ capi. in fidelis.

Sanctis qui ſunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.

¶ In hac ſecunda parte agit gratias explicãs hereditatem adeptam per ſuas partes. ⁊ ideo tria facit. Nam primo agit gratias: eo qđ adeptus eſt totam eccleſiam militantẽ in partẽ ⁊ ſortem ſue hereditatis. Secundo agit gratias: quia adeptus eſt immortalitatẽ ⁊ impaſſibilitatẽ ſui corporis ꝑ reſurrectionẽ. Tertio quia adeptus eſt principatum ⁊ gloriam ⁊ vltimã felicitatẽ in regno celorum per ſuam aſcenſionem. Secunda ibi. Inſuper ⁊ vſ ad noctem. Tertia ibi. Notas mihi feciſti. ¶ Quãtuꝫ ergo ad primũ eſt notandũ ſecundum apoſtolũ ad Roma. viij. qđ deus ab eterno ſanctos ſuos ad gratiam ⁊ gloriam predeſtinauit nullis meritis precedentibus. Unde ait qđ deus quos predeſtinauit hos elegit: ⁊ quos elegit: hos vocauit: ⁊ quos vocauit: hos iuſtificauit: ⁊ quos iuſtificauit: hos magnificauit. Item ad Ephe. primo dicit quod deus pater elegit nos in chriſto ante mũdi cõſtitutionẽ vt eſſemus ſancti ⁊ immaculati: et predeſtinauit nos in adoptionẽ filiorũ: ⁊ gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Ex quibus patet: qđ fili⁹ ex tpe vocauit ⁊ iuſtificauit: ⁊ redemit: ⁊ gratificauit: ⁊ magnificauit quos pater ab eterno predeſtinauit: et hos ſolos Chriſtus in eccleſiam congregauit ceteris in ſuis carnalibus deſiderijs ⁊ mũdanis adinuentionibus permanẽtibus. Tota ergo volũtas ⁊ deſideriũ ⁊ conatus Chriſti fuit voluntatẽ patris adimplere: ⁊ quos ipſe p̄deſtinauerat redimere et iuſtificare. Et tota voluntas patris fuit Chriſtuꝫ in omnibus his mirificare: ⁊ vota eius adimplere. ⁊ ſic de omnibus his agit gratias Chriſtus in hac parte. Primo quia adimpleuit deſiderium ſuũ in conuerſione fidelium. Secundo in cõgregatiõe eorum ad eccleſiã. Tertio quia mirificauit eius redẽptionem tribuendo ſibi meritũ ⁊ hanc hereditatẽ in premiũ. Quarto quia hanc hereditatẽ magnificauit ⁊ preclaram fecit. Secunda ibi: Nõ cõgregabo. Tertia ibi Dñs pars hereditatis. Quarta ibi Fines ceciderunt. Quantũ ad primum dicit Chriſtus. gratias ago patri meo: quia mirificauit volũtates meas. i. mirifice adimpleuit deſideria mea in eis ſanctis qui ſunt in terra eius. Et hoc multipliciter fecit deus. Nam primo.

Multiplicate ſunt infirmitates eorum: poſtea accelerauerunt.

v. q. v. c. mordaciſſimi.

¶ Multiplicate ſunt infirmitates eorũ. i. cũ multe eſſent infirmitates in ſanctis ante conuerſionẽ: poſtea ad ſolam meam vocationẽ accelerauerunt venire ad fidem. Nam primo vocaui apoſtolos. ſ. Joannẽ: ⁊ Andream: ⁊ Petrum: et Philippum: et ilico accelerauerunt ad ſequendũ me. Item cũ vocaui eos ad mare galilee: illi relictis retib⁹ ⁊ naui ſecuti ſunt me. Item cũ Mattheus eſſet publicanus ad ſolam vocationẽ ſecutus eſt me. Item omnes ceteri apoſtoli cum eſſent multipliciter infirmi ⁊ ignorãtes: ⁊ fragiles: ilico poſt receptionem ſpiritus ſancti accelerauerunt ad predicandũ per vniuerſum mundũ: vt implerent voluntatem meã ⁊ preceptum ⁊ deſiderium meũ: non timẽtes mortem ⁊ perſecutiones propter nomen meũ. Itẽ non ſolum mirificauit voluntates meas in apoſtolis: ſed etiam in toto populo gentili. Nam cũ ante gentiles eſſent multiplici infirmitate ⁊ deteſtabili vitio corrupti: vt dictum eſt pſalmo. xiij. poſtea ad predicationem apoſtolorũ cum magnis ſignis miraculorũ accelerauerũt ad fidem Chriſti: ⁊ ad mortẽ ⁊ perſecutiones pro eo tolerandas. Ex quo ptꝫ quod mirifica fuit conuerſio fideliũ: ⁊ mirificas fecit pater voluntates ⁊ deſideria Chriſti in eis. Itẽ ſecundo fecit mirificas voluntates Chriſti in ſanctis fidelibus quando non congregauit: nec iuſtificauit: nec approbauit peccatores ⁊ carnales: ſed iuſtos et ſpirituales. ⁊ ideo eccleſia Chriſti non dicitur congregatio impiorũ: ⁊ carnalium: ⁊ mũdanorum: ſed congregatio ſpiritualiũ ⁊ ſanctorũ non ponentium ſpem ſuam in carnalibus ⁊ mundanis quia non congregati ſunt in eccleſia: niſi Judei ꝗ legalia ⁊ cerimonialia reliquerunt: ⁊ gentiles qui relictis idolis deteſtabiles ſuperſtitiones abiecerũt. et ideo dicit hic Chriſtus.

Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

xvij. diſtin. ca. multis.

¶ Non congregabo ad eccleſiam meam conuenticula ⁊ ſocietates eorum de ſanguinibus ⁊ peccatoribus et voluptuoſis et mundanis: nec ero me-

mor nominum eorum per labia mea: quia non pertinent ad hereditatē meā carnales ⁊ mundani: niſi ſoli illi qui nō ex ſanguinib⁹: neq; ex voluntate viri: neq; ex voluntate carnis: ſed ex deo per baptiſmū ⁊ penitētiā nati ⁊ regenerati ſunt. Jo. primo. ¶ Et notāter dicit Chriſtus. Non ero memor nominū eorū per labia mea. Nam chriſtū eſſe memorē alicuius: nihil aliud eſt niſi per gratiā vocare ⁊ iuſtificare. Et Chriſtū nomen alicuius per ſua labia nominare: nihil aliud eſt ꝙ ipſum eſſe iuſtū approbare: ⁊ nomē eius in libro viuentiū ſcribere ⁊ annotare. Unde de reprobis ⁊ obſtinatis ⁊ infidelibus dicitur pſalmo. lxviij. Deleantur de libro viuentium: ⁊ cū iuſtis nō ſcribantur. Tertio fuit mirifica iſta hereditas Chriſti: quia mirifico ⁊ grādi pretio fuit redempta: ⁊ deus pater mirificauit voluntates filij: quia vtrāq; eccleſiam. ſ. militantē ⁊ triumphantē pro pretio ſanguinis calicis ⁊ paſſionis ſibi tribuit. Et ideo ſubdit.

xij. q. ij. cleric⁹ xxxiij. q. viij. ſi morte. extra de pbē. et di. cap. cū fin.

Dominus pars hereditatis mee ⁊ calicis mei: tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi.

¶ Domin⁹ pater eſt pars hereditatis mee. i. portio ⁊ ſors hereditaria calicis ⁊ paſſionis mee. Or ex pretio paſſionis mee regnum celorum in portionem ⁊ ſortem hereditariam mihi debetur. et ideo cōuerſus ad patrē dicit. O pater tu feciſti hoc pactum ⁊ promiſiſti mihi hereditatem vtriuſq; eccleſie in premium calicis ⁊ paſſionis mee. Ideo tu es ille qui reſtitues hereditatem meam mihi. Nam ſicut Adam perdidit eam per ſuperbiam ⁊ inobedientiam: ita ego lucratus ſum eam et recuperaui per humilitatem ⁊ obedientiam: et mortem: et paſſionem: ergo dignum eſt vt hanc hereditatem reſtituas mihi. ¶ Et notanter dicit: Domin⁹ pars hereditatis mee. Nam pater dupliciter eſt portio ⁊ ſors huius hereditatis: quia in ea includitur. Nam viſio dei eſt tota merces ⁊ felicitas ſanctorū. Joan. xvij. ⁊ ſic tota beatitudo ⁊ hereditas ſanctorum finaliter cōſiſtit in poſſeſſione regni celeſtis: in quo manſiones multe ſunt ſecundum diuerſitatem meritorum. Secundo pater dicitur portio hereditaria paſſionis Chriſti inquantum ſeipſum cum toto regno celeſti prebuit pro pretio illius paſſionis. Quarto pater mirificauit voluntates ⁊ deſideria Chriſti in ſanctis eius: quia omnes eos quos filius iuſtificauit ⁊ redemit per ſuam paſſionem: ipſe pater clarificauit per ſuam glorificationem. Et ideo filius quarto agit gratias dicens. Gratias ago patri quoniam.

X

extra de pbē. et diſti. c. clicus in gloſ. extra de elect. c. cū tria

Funes ceciderunt mihi in preclaris: etenim hereditas mea preclara eſt mihi.

¶ Funes ceciderunt mihi in preclaris. i. ſortes predeſtinationis ceciderunt mihi in ſanctis. Nā quos pater predeſtinauit ego iuſtificaui ⁊ ſanctificaui: ⁊ poſtea hereditas mea preclara eſt mihi. i. valde clara ⁊ glorificata. Nam quos ego ſanctificaui et iuſtificaui: ipſe pater clarificauit et glorificauit.

Y

¶ Et nota ꝙ funes et funis ⁊ funiculus communiter ſumuntur in ſacra ſcriptura pro ſorte ⁊ hereditaria portione: eo ꝙ hereditates ⁊ portiones hereditatum menſurabantur funibus ſiue funiculis: ⁊ ſic diſtribuebantur portiones inter fratres ⁊ parē tes ſecundum merita: vt patet in libro Joſue ꝙ funibus mēſurauit ⁊ diſtribuit totam terram promiſſionis. Ita ergo pariter deus ſecundum funiculū ⁊ propoſitum ſue voluntatis ab eterno predeſtinauit ⁊ preparauit diuerſas manſiones ſuis electis in regno celorū: quas poſtea filius diſtribuit eiuſdem electis per ipſum vocatis ⁊ iuſtificatis: ⁊ hoc fecit ſecundum menſuram ⁊ gratiam meritorum vniuſcuiuſq;. ⁊ ſic Chriſtus ſanctis quos ab eterno pater predeſtinauit: ⁊ quibus manſiones preparauit: eiſdem filius eaſdem manſiones poſt reſurrectionem diſtribuit: ⁊ condonauit. Et ideo ſubdit.

Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum: inſuper ⁊ vſq; ad noctem increpuerunt me renes mei.

¶ Benedicā dñm qui tribuit mihi ſcientiā ⁊ intellectum ad diſtribuendū ſupradictas portiones hereditarias ſm propoſitum ⁊ menſuram voluntatis patris mei. Nam ſicut funes ceciderunt mihi in preclaris. i. ſecundum ꝙ pater preparauit has ſortes ⁊ portiones ⁊ māſiones hereditatis etenim i. certe: ita hereditas mea pclara eſt mihi. i. ita eā iuſtis diſtribui: ⁊ pater eam clarificauit. i. gloriam dedit. ¶ Deinde cum dicit Inſuper et vſq; ad noctem. reſpondet Chriſtus mordaci blaſphemie: et inani querele iudeorum: ⁊ omnium obſtinatorum. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum: quod Judei continue blaſphemant: ⁊ increpant Chriſtum dicentes: quare non vocauit eos ⁊ compulit eos intrare in eccleſiam: ſicut vocauit ⁊ iuſtificauit gētiles: ⁊ quare reprobauit eos ⁊ non gentiles. Sed huic fatue querimonie putat Chriſt⁹ reſpōdiſſe per ea que dicta ſunt in prima particula. Nam oēs vocaui: ſed ipſi noluerunt venire: ſed remanere in ſuis carnalib⁹ voluptatibus ⁊ ſanguinibus ⁊ peccatis: gentiles autem relictis omnibus his ⁊ relicta ſuperſtitione idolorum accelerauerunt venire ad fidem: ⁊ ſic admiſſi ſunt in eccleſia ⁊ iuſtificati. ¶ Sed rurſum arguūt: ⁊ increpāt Chriſtū: quare nō compulit eos ſicut compulit Paulum. Ad hoc reſpondet Chriſtus per penultimam particulam: ꝙ ipſe nō tenebatur iuſtificare niſi quos pater predeſtinauerat: ⁊ ſuper quos ſortes predeſtinationis ceciderant. Sed quia ipſe Paulus erat predeſtinatus: ⁊ ipſi non: ideo Paulum compulit ⁊ non eos. Et hoc eſt qđ dicit hic Chriſt⁹. ſ. Inſuper. i. propterea renes mei. ſ. Judei qui ſunt de tribu mea et de renibus Jacob ſecundum carnē increpuerunt: et increpant me vſq; ad noctem. i. vſq; ad finem mundi propter ſupradicta: eo ꝙ non iuſtificaui ⁊ glorificaui eos ſicut gentiles. Sed iam reſponſum eſt eis: ꝙ ipſi non accelerauerunt venire quando vocaui eos: nec ſunt predeſtinati ſicut gentiles. Sed ſi rurſus arguunt ⁊ increpant deum quare nō predeſtinauit eos ſicut gentiles: Ad hoc reſpondet apoſtolus Paulus ⁊ Auguſt. quod hoc fecit deus ſm propoſitum ſue eterne voluntatis: ⁊ ideo non eſt querenda cauſa diuine voluntatis: cum ipſa ſit cauſa omnium. Unde multi volentes inquirere de hoc profundo: verſi ſunt in profundum diuerſarum hereſum. Ideo de hac materia melior eſt fidelis ignorantia ꝙ temeraria ſcientia. Sed licet hec particula: ſcz inſuper ⁊ vſq; ad noctē ⁊c. ſit ſuperius expoſita cum ſententia precedente: tamē quidam ordinauit ipſum cū parte ſubſequente ad aliū ſenſum. Ideo ſecundum iſtam intelligentiam eſt dicēdum: ꝙ hic incipit ſecunda pars in qua Chriſtus agit gratias patri de ſua reſurrectione: ⁊ corporis glorificatione: que eſt tertia pars ſue hereditatis. Unde dicit Chriſtus: ꝙ inſuper vel quia renes. i. cōtribules ⁊ cōſanguinei mei Judei increpuerūt me ⁊ accuſauerunt me vſq; ad noctē. i. vſq; ad mortē: putantes me totaliter de mundo delere: tñ in vanum laborauerunt: quia a mortuis reſurgam: quia non potero incinerari: nec corrumpi in ſepulcro. Et ratio eſt: quoniam.

act. ij.

Prouidebam dominum in cōſpectu meo ſemper: quoniam a dextris eſt mihi ne commouear.

¶ Ad cuius intelligentiā eſt notādum: ꝙ duplici ratione Chriſtus erat certus de ſua reſurrectiōe. Primo quia ſciebat corpus ſuum non poſſe incinerari nec corrumpi: ⁊ hoc ratione vnionis ad verbum: eo ꝙ verbum ſemper fuit vnitū perſonaliter non ſolum anime in inferno: ſed etiā corpori mortuo in ſepulchro. Et ſic verbū cōſeruabat corpus ⁊ carnem in eſſe exiſtentie: licet caro eſſet ſeparata ab anima: ꝙ dabat ſibi eſſe actuale vel ſuppoſitale Et ſic nō poterat deficere nec corrūpi. Secūda ratio eſt: nam anima Chriſti ſemper videbat verbū viſione matutina: in quo infallibiliter videbat oīa futura contingētia tanꝙ preſentia. Et ſic videbat futurā reſurrectionē ſcđm eternā ⁊ diuinā volūtatem. Et ſic ab inſtanti ſue creatiōis illa aīa fuit certa de recuperatiōe ſui corporis: ⁊ per cōſequēs de ſua reſurrectione. Hoc eſt ergo qđ dicit Chriſtus inquantum homo in hac parte. Unde ait: quis renes mei ⁊ conſanguinei Judei increpuerunt. i. perſecuti ſunt me vſq; ad noctem. i. vſq; ad mortē ⁊ finem vite: ⁊ etiam per totam illam noctē me affixerunt in domo Anne ⁊ Caiphe ⁊ Pilati: ⁊ in monte Caluarie crucifixerūt: et finaliter in ſepulchro ſepelierunt ⁊ clauſerunt: tamē ſemper fui certus de mea reſurrectione. ratio eſt: quoniam ſemper prouidebam dñm in conſpectu meo. i. verbū iunctū corpori mortuo in ſepulchro. Et iđ quoniam dñs eſt mihi a dextris ideo nunꝙ cōmouear nec corrūpar. Et nota ꝙ aliter eſt verbū iunctū humanitati Chriſti: et aliter pater. Nam verbū perſonaliter et pater cōcomitāter inquātū eſt idē eſſentialiter cū verbo. Et iđ tam pater ꝙ verbū dicitur a dextris filij. Et de vtroq; intelligitur hic. Naz vidēs anima Chriſti verbū eſſe vnitum ſibi indiſſolubiliter per incarnationē: et patrem eſſe ſibi a dextris per cōcomitantiā ⁊ fauorem: ideo certus de reſurrectione ait: quoniam a dextris eſt mihi ne cōmouear nec corrumpar.

extra de reliq. c. vnice. in clemen.

Propter hoc letatum eſt cor meuz: ⁊ exultauit lingua mea: inſuper ⁊ caro mea requieſcet in ſpe.

¶ In ſpe dico reſurrectionis propter rationes iā dictas. quia ſcio.

xvj. q. vij. hoc dixim⁹ ⁊ de cō ſe. diſt. ij. reue

Quoniam non derelinques animam meā in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

¶ Non derelinques animam meam in inferno vltra. xl. horas nec dabis Chriſtum ſanctum tuum videre corruptionē ſui corporis in ſepulchro: nec permittes ipſum incinerari. Et hoc propter rationes iam dictas: ⁊ etiam quia ex merito ſue obediētie ⁊ paſſionis meretur reſurrectionē. ¶ Et nota ꝙ ſpes quam habuit chriſtus de reſurrectione: nō erat virtus theologalis: eo ꝙ erat cum euidentia inquantum ſuam reſurrectionem intuitiue tanꝙ preſentē videbat in verbo: ſed dicebatur ſpes eo ꝙ ꝙ nocc inquantum eam cum deſiderio expectabat pro ſalute fidelium.

ra. Accius xiij.

Z

Notas mihi feciſti vias vite: adimplebis me letitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vſq; in finem.

de cōſe. diſ. v. c. ieiuniū

¶ Hec eſt tertia pars in qua chriſt⁹ agit gratias ſe adeptum fuiſſe vltimam partē hereditatis: ſcilicet principatum in celo: ⁊ ſuper omnes creaturas: ⁊ hoc in die aſcenſionis. ¶ Unde eſt aduertēdum ſecundum Auguſt. qđ ante Chriſti aduentum celum erat nobis clauſum: et via vite eterne per celum erat nobis ignota: quia nullius adhuc fuerat trita veſtigio. Sed poſt Chriſti aſcenſionē facta eſt nobis via vite nota per celum: que ante habebatur ignota: eo ꝙ Chriſtus fuit primus homo: qui penetrauit celos: et aperuit nobis viam per eos. Tria ergo fecit Chriſt⁹ in die aſcenſionis. Nā primo penetrauit et aperuit nobis celos: recipiēdo tanꝙ dominus poſſeſſionem pro nobis: ⁊ viam nobis aperiendo. Secundo ſedit a dextris patris ineternum. vbi accepit principatum ineternū ſuper omnes creaturas: ⁊ iudiciariam poteſtatē ſuper homines ⁊ demones in terra ⁊ in inferno. Tertio adeptus eſt nobis diuinam viſionem ⁊ fruitionem: ⁊ eternā felicitatem: que conſiſtit in trib⁹. ſ. in manſione celi empyrei. Secūdo in viſione diuine eſſentie. Tertio in ſummo et eterno gaudio et quiete et delectatiōe. Et de his Chriſtus agit gratias patri cū dicit: o pater grās tibi ago quoniā notas mihi feciſti vias vite in die aſcēſiōis: quando celos penetraui: ⁊ viam mēbris meis prebui. Secūdo adimplebis me letitia cū vultu tuo: in cuius viſione conſiſtit tota merces ⁊ felicitas. Tertio ſedebo in dextera tua vbi erūt mihi delectationes ⁊ gaudium vſq; ineternū ⁊ finem. ¶ Ex quib⁹ patet: ꝙ in hoc vltimo verſu cōplectitur propheta omnes partes beatitudinis. Nam per ly notas mihi feciſti vias vite: intelligit manſiones quas nobis Chriſtus adeptus eſt in celo. Et per ly implebis me letitia cum vultu tuo: intelligit viſionē diuine eſſentie ex qua reſultat fruitio ⁊ ſumma letitia. Et per ly delectationes in dextera vſq; in finem: intelligit eternā delectationē ⁊ ſecurā poſſeſſionem illius eterne hereditatis. Ex quibus patet qđ totus iſte pſalmus eſt gratiarum actio quam agit Chriſtus patri pro adeptione ſue hereditatis quam pro nobis adeptus eſt. Ex omnibus ſupradictis tam in ſecunda ꝙ in tertia parte patet: qđ Chriſtus non accepit hanc hereditatem de nouo pro ſe in ſua reſurrectiōe ⁊ aſcēſione. Nā totā hāc hereditatē habuit a principio ſue cōceptiōis. Nā primo habuit principatū ſup elemēta: quia vēti ⁊ mare obediuerūt ei. Et etiā demones fuerunt ſibi ſubiecti: ⁊ hoīes ⁊ angeli quādo voluit. Itē habuit ſecundā partē hereditatis: quia ſi voluiſſet nunꝙ fuiſſet mortu⁹ per ratiōes ſupradictas: eo ꝙ diuini-

Nota de xpi aſcēſiōe.

A

B

C

tas erat coiuncta humanitati. Et ſic poterat ipſaꝫ ſine morte cōſeruare: ſicut potuit mortuā ſuſcitare. Jtē ſicut habuit poteſtatē animā deponēdi ⁊ recuperādi: ita habebat poteſtatē retinēdi eā ineternū in carne. ℂ Ex quo ptꝫ: ꝙ Chriſt⁹ nō mortuus eſt cauſa recuperādi imortalitatē pro ſe: ſꝫ ꝓ ſuis mēbris. Nā ſi voluiſſet: abſq̄ morte ⁊ paſſione fuiſſet factus immortalis ⁊ impaſſibilis: ſed oportuit ipſum mori: vt hanc hereditatē ⁊ immortalitatem ex meritis ſue paſſionis membris ſuis poſſet communicare. ℂ Ad maiorē euidētiam eoꝝ que dicta ſunt eſt aduertendum: ꝙ quinq̄ habuit Chriſt⁹ in primo inſtanti ſue cōceptionis: ſcilicet plenitudinem gratie: ⁊ ſapientie: ⁊ poteſtatis: ⁊ firmū propoſitū ⁊ decretum nos redimendi per ſuam paſſionem. Et exinde habuit quintū. ſ. plenitudinē meritorū. Jn quibus quinq̄ nullo modo creuit: nec ꝓfecit Chriſt⁹ intenſiue ⁊ habitualiter quo ad ſe: ſꝫ bene creuit ⁊ profecit extēſiue: ⁊ effectiue: ⁊ oſtēſiue: quo ad nos: illa quinq̄ cōmunicādo ⁊ oſtendēdo: ſicut ſol in aurora ⁊ ortu ſuo habet in ſe totā plenitudinē ſui luminis ⁊ caloris ⁊ virtutis ſed in illis ſucceſſiue creſcit ⁊ ꝓficit quo ad nos ſucceſſiue accedēdo. Et iſto modo dicit euāgeliſta: ꝙ Chriſtus proficiebat ⁊ creſcebat ſapiētia apud deū ⁊ hoies. ſimul cū etate. ſ. apud deū voluntatē patris adimplendo: ⁊ apud hoies predeſtinatos vocādo ⁊ iuſtificando ⁊ docendo: ⁊ per miracula ſuam poteſtatē oſtēdēdo. ℂ Ex toto iſto pſalmo poſſunt recolligi. xv. cōcluſiones. ℂ Prima cōcluſio: ꝙ ois creatura indiget bonis dei ⁊ nō ecōtrario. probatur: qꝛ ois creatura dependet a deo in triplici genere cauſe. ſ. efficienti: formali: ⁊ finali. ℂ Scda cōcluſio: ꝙ de⁹ mirificauit volūtates ⁊ deſideria Chriſti in ſctis eius. probat: quia ſicut totū deſideriū Chriſti fuit adimplere voluntatē patris: ita tota volūtas pris fuit adiplere deſideriū ⁊ petitionē filij. ℂ Tertia cōcluſio: ꝙ licet Chriſtus omnes homines vocauit ad fidē: tñ ſoli electi accelerauerūt ad cōuertēdū. ℂ Quarta concluſio: ꝙ Chriſt⁹ nō cōſanguineos ⁊ carnales cōgregauit in eccleſia: ſed ſolum iuſtos. ℂ Quinta cōcluſio: qđ Chriſt⁹ nō ſcripſit nec annotauit in libro viuētiū pctōres ⁊ carnales: ſed ſolos ſpūales. ℂ Sexta concluſio: ꝙ Chriſtus per calicē paſſionis lucratus ⁊ adeptus eſt hereditatē dei. Et ſic nō pōt ſibi denegari. ℂ Septima cōcluſio: ꝙ Chriſt⁹ eos iuſtificauit ⁊ clarificauit q̄s ab eterno pater ꝑdeſtinauit: ⁊ ideo nō ſunt iuſtificati ⁊ clarificati niſi illi ſuper q̄s ceciderūt funes ⁊ ſortes ꝑdeſtinationis. ℂ Octaua cōcluſio: ꝙ cauſa quare Chriſt⁹ nō poterat incinerari fuit vnitas verbi cū corpore in ſepulchro. ℂ Nona cōcluſio: ꝙ Chriſt⁹ ſemper fuit certus de ſua reſurrectiōe. probatur hoc: qꝛ nō ſolū reſurrectionē: ſed oia futura contingētia tanq̄ ꝑſentia videbat in verbo ab inſtanti ſue cōceptions. ℂ Decima cōcluſio: ſi Chriſtus voluiſſet nunq̄ fuiſſet mortuus. probatur. Nā ſicut habebat poteſtatē deponēdi aiam ⁊ aſſumēdi: ita habebat poteſtatē retinendi ſemper eam in carne: quia verbum animā in corpore ſine ſenio ⁊ morte cōſeruaſſet: ſicut cōſeruauit corpus ſine corruptione. ℂ Undecima cōcluſio: ꝙ Chriſt⁹ nō fuit mortu⁹ cauſa recuperāde immortalitatis ꝓ ſe. probatur: qꝛ ſi voluiſſet: abſq̄ morte fuiſſet factus immortalis ⁊ impaſſibilis: ratione verbi coniuncti. qđ probatur. Nā multotiens ante paſſionē ſe oſtendit immortalē ⁊ impaſſibilem cū dotibus corpis glorificati: qꝛ in tranſfiguratiōe: in natiuitate ⁊c. ℂ Duodecima concluſio: licet Chriſtus ab inſtāti ſue creationis poſſideret ad libitum totam hereditatem ꝓ ſe: tamen oportuit ipſum pati ⁊ mori: vt illam hereditatem ex meritis ſue paſſionis poſſet iuſtis cōicare: vt nos iuſte redimeret: ꝓbatur: quia diabolus non potentia: ſed iuſtitia fuit vincendus. ℂ Tertiadecima concluſio: ꝙ ſolus Chriſtus primus aperuit nobis viā per celum ad vitā: ⁊ adeptus eſt nobis illam beatitudinem. ℂ Decimaquarta concluſio: ꝙ tota beatitudo conſiſtit in viſione diuine eſſentie. probatur: qꝛ ex illa viſione reſultat ſumma fruitio ⁊ delectatio ⁊ quies ⁊ eterna ſecuritas. ℂ Quintadecima cōcluſio: ⁊ quinq̄ habuit Chriſtus in primo inſtanti conceptionis: ſcilicet plenitudinē gratie: ⁊ ſapiētie: ⁊ poteſtatis: ⁊ meritorum: ⁊ firmum propoſitum ⁊ decretū patiendi pro nobis: in quibus non creſcebat: nec ꝓficiebat intēſiue ⁊ habitualiter in ſe: ſed extenſiue quo ad nos per effectum: ſicut ſol creſcit paſſim attingendo partes terre.

Margin (left): D Nota hec q̄ xp̄s habuit in inſtāti conceptiōis. — E — Prima. — Scda. — Tertia. — Quarta. — Quinta. — Sexta. — Septima. — Octaua. — Nona. — Decia. — Undecima.

Exaudi domine iuſtitiā meam: intende deprecationem meam.

ℂ Titulus: Oratio Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū: in quo aliquid petit. Et eſt prim⁹ qui ſic intitulat. Unde hebrei moderni dicunt: ⁊ q̄daꝫ catholici eos ſequentes: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum petens liberari de manu ⁊ ira Saul: allegādo ſuā iuſtitiā ⁊ innocētiā. Et ſic literaliter exponunt ipſum de ipſo Dauid. Sed hec expoſitio primo eſt inutilis: ⁊ negat Dauid eſſe prophetā. Secundo eſt falſa: quia ea que dicuntur hic non poſſunt ipſi Dauid cōuenire: quia null⁹ eſt iuſtus et innocēs niſi Chriſtus ⁊ mater ſua: ideo null⁹ alius pōt allegare iuſtitiā ſuā coram deo. Jtem hoc contradicit illi qđ Dauid dicit infra pſalmo. cxlij. Non intres in iudiciū cū ſeruo tuo dñe: qꝛ non iuſtificabitur in conſpectu tuo ⁊c. Ex quibus patet: ꝙ iſta verba non poſſunt verificari niſi de chriſto. Jdeo eſt dicendū ꝙ Dauid per ꝑſecutionē ſuā ꝓuidit in ſpiritu perſecutionē Chriſti in capite ⁊ mēbris. Et ideo fecit hunc pſalmū in perſona Chriſti: in quo introducit Chriſtum qui petit liberari in ſe per reſurrectionē: ⁊ in mēbris a ꝑſecutione tyrānorū tā iudeoꝝ q̄ gentiliū. Unde totus iſte pſalm⁹ eſt ꝓphetia illi⁹ oratiōis quā Chriſt⁹ fecit i horto Mathei. xxvi. Et illi⁹ petitiōis Joā. xvij. Tria ergo facit Chriſt⁹. nā primo petit in forma ſerui ſuā orationē exaudiri allegādo ſuā iuſtitiā. Scđo petit liberari i ſua paſſiōe: ⁊ ſuā eccleſiā in ſua ꝑſecutiōe. Tertio petit de ꝑſecutorib⁹ vltionē. Scđa ibi: ꝑfice greſſus meos. Tertia ibi: exurge dñe. ℂ Quātū ergo ad primū dicit Chriſt⁹ in forma ſerui. Exaudi dñe iuſtitiā meā. i. exaudi me ſm iuſtitiā ⁊ innocētiā meā: q̄ pctm̄ nō feci: nec inuētus eſt dolus i ore meo. Et intēde ad deprecationē meā. ℂ Unde eſt dr̄ia inter orationē ⁊ deprecationē. Nam orare eſt aliq̄d petere indifferenter. Sed deprecari eſt ab aliquo malo petere liberari. Jđ vtrūq̄ facit Chriſtus. Nā primo precat liberari: Scđo orat ⁊ petit premiū glorie pro ſe ⁊ pro membris ſuis. Jdeo ait.

Auribus percipe orationem meā: non i labijs doloſis.

ℂ Sed procedentem a rectitudine ex deuotione cordis: quia oratio et petitio mea eſt iuſta ⁊ pura. Jdeo ſubdit

De vultu tuo iudicium meū prodeat: oculi tui videant equitates.

ℂ Rogo inquit vt iudiciū meūꝫ contra inimicos meos ꝓdeat de vultu ⁊ notitia tua: quaſi nō ꝑmittas facinus impunitum: ſed oculi tui videant eq̄tates et actiones meas iuſtas: ideo iuſte iudica ⁊ diſcerne cauſam meam inter me et perſecutores meos. Nam

Probaſti cor meum ⁊ viſitaſti nocte: igne me examinaſti: ⁊ non eſt inuenta in me iniquitas.

ℂ Tu probaſti cor meū ⁊ viſitaſti me nocte. i. in tota illa nocte paſſionis: ⁊ igne tormētorum me examinaſti: quia fui captus ⁊ tanq̄ latro ligatus: ⁊ in domo Anne ⁊ Caiphe alapis ceſus: ⁊ in domo Pilati deluſus ⁊ flagellatus ⁊c. Unde in omnib⁹ his per totā illam noctem fui ꝓbatus ⁊ examinat⁹: et non eſt inuenta in me iniquitas: nec aliqua culpa in tantū ꝙ Pilatus dixit: nullā in eo inuenio cauſam mortis. Et ſic fui bene impugnatus ⁊ accuſatus ⁊ percuſſus ⁊ crucifix⁹ ſine cauſa: quia nullū malum feci: quia impleui voluntatē patris mei et predicaui veritatē. Unde intantū non eſt inuenta in me iniquitas nec mendacium nec dolus.

Ut non loquatur os meū opera hoim: propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras.

ℂ Ut os meū nō loquat. i. nō loq̄ret verba hoim: ſed verba dei ⁊ verba labiorū tuorū. Naꝫ qui loq̄tur verba hoim. i. ad nutū ⁊ obſequiū hoim: loquitur verba mendacia ⁊ doloſa et adulatoria: ſꝫ ego nolui talia verba loqui: nec hoibus placere ⁊ adulari: immo volui Judeos ⁊ phariſeos corrigere et exprobare: quia malui implere voluntatem tuā: o pater: q̄ volūtatem hominū. Jdeo ꝓpter verba labiorū tuorū. i. quia impleui verba labiorū tuoruꝫ: predicando eis veritatē: ideo cuſtodiui. i. ſuſtinui vias duras. i. dura tormenta ⁊ ꝑſecutiones. Litera Hieronimi habet: Cuſtodiui vias latronis. quod idem eſt. Nā Chriſtus penas debitas latroni ſuſtinuit: quia fuit flagellatus ⁊ crucifixus inter duos latrones: propter veritatem predicandā. ſ. qꝛ magis voluit predicare verba dei q̄ verba hoim. i. qꝛ maluit corrigere et reprehēdere q̄ adulari ⁊ blandiri: ⁊ ideo paſſus eſt penas duras. ℂ Ex oibus ſupradictis patet: ꝙ iſta orō ⁊ iſta verba nō poſſūt verificari de aliquo puro hoie niſi de ſolo Chriſto vt demōſtrat Augu. ij. de bap. paruulorū: quia omnis homo mendax ⁊ pctōr niſi ſolus de⁹ mediator dei et hoim hō Chriſtus Jeſus de debito: ⁊ mater ſua per grām. Et ſic ſolus Chriſtus pōt intrare innocens in iudicium ante patrē ⁊ dicere verba ſupradicta. Et ideo ſolus eſt ipſe mediator ⁊ pōt interpellare pro mēbris: ⁊ per iuſtitiā ſuā poteſt petere apud patrem ſua mēbra iuſtificari: quod nulli alteri hominum conuenit.

Margin (gutter): de cōſt diſt. v. nō mediocri ter. — Extra de appel. c. vt noſtrū: ſit eccleſiaſtica benefi cia. ca. nonico. — de cōſe. diſt. ij. ſ. expꝛe miſſis. — ...ij. q. ... ca. ...nes.

Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: vt non moueantur veſtigia mea.

ℂ Hec eſt ſecūda pars in qua poſtq̄ Chriſt⁹ allegauit iuſtitiā examinauit innocentiā ſuā cuius intuitu pater celeſtis cōfert oia bona: nūc explicat ſuam petitionē. vnde duo petit. Nam primo petit gratiā ⁊ fortitudinē pro mēbris ſuis. ſ. pro fidelib⁹ vt ſint fortes ⁊ conſtātes ⁊ patientes in aduerſis. Scđo vt liberent de manu ꝑſecutorū ibi: A reſiſtētibus dextere. Unde nota ꝙ cū Chriſtus ſit caput eccleſie ſiue corporis myſtici: ⁊ nos ſumus ei⁹ mēbra: tamē iſta mēbra nō eundē actum habent: nec eodē modo mēbra dicuntur. Nā alios dedit Chriſtus in eccl'ia apoſtolos ⁊ alios euāgeliſtas: alios doctores: alios ſimplices: Jdeo apoſtoli dicuntur vno modo pedes Chriſti: eo ꝙ Chriſt⁹ per apoſtolos ambulauit ⁊ ꝑdicauit euangeliū ꝑ vniuerſum mundū. Jdeo apl'i dicunt euāgelizātiū ꝓ. ⁊c. Eſa. lij. ⁊ ad ro. xij. ceteri autē fideles dicunt veſtigia Chriſti: quaſi ipreſſio relicta ex doctrina ⁊ ꝑdicatione apl'orū. Sed qꝛ apl'i nō potuerūt ꝑfici in tali ꝑdicatiōe: nec fideles cōuerti nec ſuſtinere ꝑſecutionem niſi ex grā Chriſti ꝓ eis iterpellātis: vt patet Lu. xij. Ego pro te oraui Petre ne deficiat fides tua: ideo ꝓphetice orat hic Chriſt⁹ pro oibus mēbris: vt apoſtoli dirigātur in tali predicatiōe: ⁊ fideles populi conuertant: ⁊ ꝑſecutiones vbiq̄ cōſtāter tolerent ⁊ patiant. Dicit ergo Chriſtus: o pater ꝑfice greſſus. i. apl'os ⁊ diſcipulos ⁊ doctores meos in ſemitis tuis euāgelicis ꝑ ſeptē dona ſpūs ſcti in die pēteco. vt intelligāt ſcripturas et cōſtāter predicēt veritatē: ⁊ ꝑfice eos ſignis ⁊ miraculis ⁊ exēplo vite ⁊ doctrine: vt veſtigia mea. ſ. populi ſimplicium non moueantur nec titubent a fide: ſed ad ipſam veniant: vt in ipſa firmiter figātur ⁊ permaneant. quia

Ego clamaui quoniā exaudiſti me de⁹: inclina aurem tuam mihi et exaudi verba mea.

ℂ Ego clamaui in horto ⁊ in mēſa rogādo ꝓ eis. ideo tu deus exaudiſti me: ideo inclina ſemꝑ aurē tuam ⁊ exaudi verba mea. quaſi dicat: ſicut exaudiſti me in capite me reſuſcitando: exaudi me nūc in mēbris. ſ. fidelibus eos cōuertendo. Jtem ſicut exaudiſti me eos conuertendo: exaudi me nūc eos de perſecutoribus liberando: ⁊

Mirifica miſericordias tuas: qui ſaluos facis ſperantes in te.

ℂ Mirifica: id eſt fac mirificas in eis miſericordias tuas: nos mirabiliter a periculis liberando: qui ſaluos facis ſperātes in te: id eſt ſicut cōſueuiſti ſaluos facere ſperātes in te puta ſicut ſaluaſti filios iſrael de egypto ⁊ in mari rubro: ⁊ per totū deſertū ⁊ in terra promiſſiōis tēpore Joſue ⁊ iudicū ⁊c. Sic ergo cuſtodi me in membris meis de ꝑſecutione tyrannorū ⁊ hereticoꝝ: ⁊ ab oibus reſiſtētibus dextere ⁊ potentie ⁊ voluntati tue: et de reſiſtētibus mihi qui ſum dextera: cuſtodi me dico vt pupillā oculi. Nā ſicut pupilla oculi hꝫ a natura plures tunicas neruoſas ⁊ palpebras ad ſui cuſtodiā: ita tu da mihi: id eſt mēbris meis dona gratiarū ad eorū cuſtodiā ⁊ defenſionē. Sicut pupilla oculi nō patit puluerē neq̄ aliquā ſordicā: ita

Margin (right): di. ij. c. ſi qs. — de conſe. diſt. ij. c. qñ autē. — xxxviij di. c. ſedulo.

tu pater non permittas hereſes in eccleſia neqꝫ
ſchiſmata: ſed ipſam redde nō habentē rugā neqꝫ
maculam: neqꝫ aliquid huiuſmodi.

A reſiſtentibus dextere tue cuſtodi me: vt
ij.q.d. vij.te **pupillam oculi.**
ſtes. **Sub vmbra alarum tuarū protege me: a fa**
§.xp̃s. **cie impiorum qui me afflixerunt.**
Inimici mei animaꝫ meā circundederunt
diſt.ij. **adipem ſuū concluſerunt: os eorum locutū**
§.op **eſt ſuperbiam.**
ponit. **Proijcientes me nunc circundederūt me:**
diſt.ij. **oculos ſuos ſtatuerunt declinare in ter-**
§.econ **ram.**
trario. **Suſceperunt me ſicut leo paratus ad pre-**
dam: ⁊ ſicut catulus leonis habitans in ab
ditis.

¶ Cuſtodi me ab oibꝰ hereticis ⁊ ſchiſmaticis re
ſiſtētibꝰ dextere tue. Item protege me ſub vmbra
⁊ influētia alarum tuarū: ſicut gallina fouet ⁊ pte
git pullos ſuos ſub alis ne miluꝰ rapiat eos: Ita
tu protege me a facie impiorū iudeorū et tyrāno-
rum et hereticorū: qui me afflixerunt: ⁊ eccleſiam
meā multis pſecutionibꝰ infeſtarūt ⁊ animā meā
id eſt eccleſiā meā circundederūt ſicut leo rugiēs
fideles occidēdo. Et hoc fecerunt ex abūdātia bo
norū tēporalium ⁊ poteſtate terrena: quia erant
diuites ⁊ potētes Ego autē cum meis diſcipulis
eram ſimplex ⁊ pauper. Nā ipſi cōcluſerūt adipeꝫ
ſuū: id eſt pingues diuitias cōgregarunt. Et ideo
ceteros contēnentes: eos eorum locutū eſt ſuper
biam contra me rapiendo bona: ⁊ inferendo op-
probria: ⁊ ſic proijcientes me a domo mea circun-
dederunt me verberibꝰ ⁊ plagis. Et ſtatuerūt de-
clinare i terrā. i. ad bona tpalia ſpūalia relinquen
do. Et ſic circundederunt me: ſicut leo paratus ad
predam circundans ouem vt laniet eam: Ita ipſi
circūdederunt fideles meos interficiendo ⁊ bona
diripiendo. Et nota ꝙ tota iſta perſecutio verifi-
catur de Chriſto capite. Nam Iudei circūdederūt
eum ⁊ multotiens iniurijs affecerunt: ⁊ ad terraꝫ
in horto deiecerūt et ligauerūt: ⁊ trahētes per ter
ram ad Annam et Caipham deduxerunt: ⁊ finali-
xxiij. q. ter flagellarunt ⁊ crucifixerunt.

v.§.vl. **Exurge domine preueni eum ⁊ ſupplanta**
xl. **eum: eripe animam meam ab impio: fra-**
meam tuam ab inimicis manus tue.

¶ In hac tertia parte primo Chriſtus petit vltio-
nem et punitionem de inimicis. Secūdo petit pre
mium ſue paſſionis. ibi. Ego autem. ¶ Quantum
ad primū eſt notādū: ꝙ tam Iudei qui perſecuti
ſunt Chriſtum in capite: ꝙ gentiles qui perſecuti
ſunt eum in mēbris: fuerūt puniti licet diuerſimo
de. Nā Iudei rebellantes contra Romanos p. xl.
annos paſſi ſunt multa diſcrimina et ſeditiones:
vt ait Joſephus in libro de bello iudaico. Sed in
fine. xl. annorū in feſto paſche fuerunt obſeſſi per
Romanos. Et fuerūt incluſi ⁊ preuenti nō ſolū ci-
ues Hieruſalem: ſed etiā oēs qui venerāt ad feſtū
ex diuerſis partibꝰ: ⁊ tandē poſt longā obſidionē
⁊ cedem ⁊ cladem fuit capta ciuitas ⁊ fuerunt tru
cidati decies centena milia: ſm Joſephum ⁊ tot i-
dē capti: ⁊ ciuitas incēſa cū tēplo: ⁊ a fundamētis
euerſa. ⁊ captiui fuerūt vēditi ⁊ diſperſi per mūdū:
⁊ ſic fuit ablatū a Iudeis ſacerdotiū ⁊ ſacrificiū ⁊
regnū. ⁊ hoc eſt qd dicit hic Chriſtꝰ per os Dauid
O pater exurge a longa patientia: q: iā expectaſti
iſtum populū per. xl. annos ⁊ noluit venire ad pe-
nitentiā: ſed ſemp perſeuerauit obſtinatus in ſua
malitia cōtra Chriſtum ⁊ eccleſiam: q: lapidauit
Stephanū: ⁊ occidit vtrūqꝫ Jacobum: ⁊ relegauit
Paulū ⁊c. Ergo exurge ⁊ p̄ueni eū in feſto paſche
incluſuꝫ ne poſſit fugere. Nā ſicut ipſi preuenerūt
me in feſto paſche: q: ex parte noctis ceperunt me
in horto ⁊c. ita tu preueni iſtum populū p Roma-
nos ⁊ deſtrue ciuitatē ⁊ ſupplanta populū iſtum a
ſedibus ſuis: ⁊ diſperge ipſum per mundū: ⁊ eripe
aiam meā. i. me ⁊ eccleſiā meam ab hoc populo im-
pio ⁊ crudeli qui me crucifixit: ⁊ eripe ⁊ aufer fra-
meā. i. gladiū ſacerdotalē ⁊ ſceptrū tēporale a Ju
deis inimicis manus tue. ſ. ab inimicis filij tui qui
eſt manus ⁊ dextera tua: cui volunt reſiſtere. Et tu

Domine a paucis de terra Diuide eos in
vita eorum: de abſconditis tuis adimple-
tus eſt venter eorum.

¶ Dn̄e diuide ⁊ diſpde eos de terra ſua a paucis:
id eſt ex paucis. quaſi dicat: licet ipſi ſūt pauci re-
ſpectu aliarum nationum: tamē ex paucis diuide
eos in multas partes. ⁊ diſperſi p oēs partes mū-
di ſeruiant ceteris nationibꝰ in oſtenſionē ſui ſce-
leris: ⁊ in memoriam mee paſſionis: vt in vita eo-
rū patiant̄ tēporaliter in hoc mūdo: ⁊ poſt morteꝫ
eternaliter in inferno. ¶ Deinde ibi: In vita eorū.
incipit alia ſententia. vbi reſpōdet tacite queſtio-
ni. Nam diceret aliquis: ſi Judei ⁊ oēs infideles
ſunt ita maledicti: quomodo ergo abundant diui-
tijs temporalibus ⁊ prole filiorum: Ad hoc reſpō-
det Chriſtꝰ: ꝙ hoc fit oculto dei iudicio. Et tamen
bene poteſt reddi aliqua ratio: eo ꝙ ſunt diuerſi
fines inter fideles ⁊ infideles. Nā iudei ⁊ omnes
infideles ponunt ſuum finem ⁊ totam ſpem ⁊ feli-
citatē in hoc mundo nō expectantes aliā gloriam
preter diuitias ⁊ res mundanas. Et ideo noluerūt
Chriſtū recipere qui precipiebat temporalia con-
temni: ⁊ celeſtia deſiderari: ⁊ ideo apponūt totum
deſideriū ſuū in pecunijs ⁊ diuitijs cōgregandis:
cōmittētes vſuras ⁊ dolos abſqꝫ timore futuri iu-
dicij. Et ideo de neceſſitate oportet ꝙ abūdent bo
nis tpalibus. Et ſic ſuſtinētur a principibus mūdi
ꝓpter munera que recipiunt ab eis. Sed finali-
ter expoliant eos. Et etiā videmus ꝙ populi inſur
gunt cōtra Judeos ⁊ expoliant domos eorum: et
quandoqꝫ interficiunt eos. Et ideo viuūt in conti
nuo timore: ⁊ ſic diuitie v̄tunt̄ in detrimētū eorū.
Chriſtiani vero q: timent diuinū iudiciuꝫ: ⁊ viuūt
ſm euangeliū ex iuſto labore ponētes ſpem ſuā in
bonis celeſtibus: ideo non curant congregare the-
ſauros in terra: ſed in celo ſm conſiliū Chriſti: q:
ibi expectāt beatificari. Dicit ergo Chriſtꝰ in pſo
na ſui ⁊ membrorū: o pater tu permittis vt iſti Ju
dei ⁊ homines mundani habeant aliquam felici-
tatem in hoc mundo licet cum damno ſuo. Nā ven-
ter. i. appetitus eorum adimpletus eſt de abſcon-
ditis tuis. i. de bonis temporalibus.

Saturati ſunt filijs: ⁊ dimiſerūt reliquias
ſuas paruulis ſuis.

¶ Saturati ſunt: id eſt abundauerunt filijs in co
pia prolis: ⁊ dimiſerunt poſt mortē reliquias ſuas
id eſt bona relicta paruulis ſuis. quaſi dicat: licet
iſti hoīes mundani abundauerint diuitijs ⁊ copia
filiorū: ⁊ reliquerint filijs magnam hereditatē ex
male acquiſitis: propter qd patiunt̄ penam eter-
nā in inferno: tamen ego volui magis viuere pau-
per in hac vita ꝙ rapere bona aliorum: vt vitarem
penam eternam: ⁊ cum mea paupertate acquirerē
diuitias celeſtes. Et ideo ſubdit.

Ego aūt in iuſtitia apparebo conſpectui
tuo: ſatiabor cum apparuerit gloria tua.

¶ Ego aūt in iuſtitia mea. i. q: iuſte vixi in hac vi-
ta: ideo iuſtus apparebo conſpectui tuo. i. ante fa-
ciem tuam. in cuius viſione conſiſtit tota noſtra fe
licitas ⁊ fruitio. Et tunc cū apparuerit gloria tua:
ego ſatiabor fruēdo illa ſumma deitate: ⁊ illo ſum
mo bono: quo adepto nihil eſt amplius quod deſi-
derari queat. Ex quibus patet: ꝙ decpti fuerunt
Judei ⁊ ceteri hoīes mundani qui poſuerunt ſpeꝫ
ſuam in rebus terrenis ⁊ corruptibilibꝰ: quas bre
ui tēpore poſſederūt ⁊ ſecū deferre nō potuerunt
ſed paruulis ſuis cum magna dānatione eorū re-
liquerunt. Et notanter dixit. De abſconditis tuis
adimpletus eſt venter eorum. Nam bona tempora
lia dicuntur abſcondita vel de abſconditis dei: eo
ꝙ occulto dei iudicio permittunt̄ etiam mali iſta
poſſidere in dānationem ſui. Et ideo deus quādo-
ꝙ nō permittit iuſtos bona tēporalia poſſidere ne
eis male vtantur ⁊ dānentur. Ex quo patet: ꝙ pau
pertas eſt ſalubris ⁊ vtilis iuſtis: ſicut copia diui-
tiarum eſt reprobis dannabilis ⁊ nociua. Ex qui-
bus omnibus patet: ꝙ Chriſtus introductus ad
loquendum in iſto pſalmo petit liberari in ſe ⁊ in
mēbris ſuis de perſecutione malorum: ⁊ orat pro
eccleſia ſua: vt in paupertate ſeruet̄ in hac vita to
lerando perſecutiones malorum: vt poſſit ſatiari
bonis eternis in regno celorum.

Diligam te domine fortitudo
mea: dominus firmamentum
meum et refugium meum et li-
berator meus.
Deus meus adiutor meus: et ſperabo in
eum.
Protector meus ⁊ cornu ſalutis mee: et
ſuſceptor meus.
Laudans inuocabo dominum: ⁊ ab inimi
cis meis ſaluus ero.

¶ Huic pſalmo in. ij. reg. ca. xxij. preponitur titu-
lus ſub hac forma. ſ. Locutus eſt autē Dauid dn̄o
verba carminis huius in die qua liberauit euꝫ de
manu omnium inimicorū ſuorū: ⁊ de manu Saul.
⁊ ait: Diligaꝫ te dn̄e ⁊c. Et ſic dauid proſequitur to
tum iſtū pſalmū vſqꝫ in finē in toto illo capitulo.
Sed quia iſte pſalmus datus eſt ad cātādū in tem
plo cū toto conatu vocū cū ceteris pſalmis: Ideo
Dauid ſiue cantores addiderūt poſtea in principio
tituli hanc particulā. ſ. In finē puero ſuo Dauid: ꝗ
locutus eſt verba carminis huius ⁊c. Et in hoc cō
ueniunt. lxx. ⁊ ipſe Hieronymus in ſuis tranſlatio
nibꝰ. Ex quo titulo habet̄ ꝙ Dauid fecit hunc pſal
mum in ſenectute in fine bellorū ſuorū: poſtꝗ de-
dit ſtudiū cultui diuino: vt patet per totum diſcur
ſum primi ⁊ ſecundi regū. Nam ſecundi regū. xxij.
inſeritur totus iſte pſalmus cū ſuo titulo. Et ideo
dicit Rabi Salo. cum ceteris iudeis modernis: ꝙ
propter nullā aliam cauſam fecit Dauid iſtū pſal-
mum: niſi quia epilogat totum diſcurſum vite ſue
agendo gratias deo: quia liberauit ipſum de oibꝰ
perſecutionibus ſuis: ⁊ dedit ſibi victoriā ſup oēs
inimicos ſuos. vt videtur ſonare litera totius pſal
mi: ⁊ ſic omnes iudei moderni exponunt iſtū pſal-
mum preciſe literaliter de Dauid ⁊ regno ſuo. Et
eos ſequuntur quidā catholici in expoſitione ſua.
Sed manifeſtum eſt: ꝙ talis preciſa literalis ex-
poſitio non ſolum eſt inutilis chriſtiane religioni:
ſed etiam de ſe eſt manifeſte falſa. Et hoc propter
quinqꝫ. Primo quia tollit dignitatem propheticā
ab ipſo Dauid: ⁊ ab hoc pſalmo: quia vt ſic nō pti-
neret ad ſacram ſcripturam: nec locutus eſſet Da-
uid in ſpiritu prophetico in hoc pſalmo: nec prece
piſſet ipſum cantari in tabernaculo ⁊ templo cum
ceteris pſalmis: ſicut pluries dictum eſt. Secūdo
quia in tranſlatione chaldaica huius tituli dicit̄:
ꝙ locutus eſt Dauid in prophetia verba carminis
huius ⁊c. Tertio: quia finito pſalmo ſequitur im-
mediate. ij. Reg. xxiij. Hec ſunt verba nouiſſima ꝗ
dixit prophetice Dauid filius Iſai egregius pſal-
tes Iſrael: cui cōſtitutū eſt de chriſto dei Jacob. et
ſequitur infra. Dn̄s per me locutꝰ eſt: ⁊ ſpiritꝰ dn̄i
per linguā meam. ⁊c. vbi manifeſte oſtenditur Da-
uid locutū eſſe prophetice in hoc pſalmo ⁊ in cete-
ris. Quarto: quia ea que narrantur in hoc pſalmo
non videntur conuenire ipſi Dauid filio Iſai: quia
ipſe nō fuit liberatus ex egypto nec in mari rubro
ſicut memorat̄ in hoc pſalmo. Item nō poteſt con-
uenire ipſi Dauid illud qd dicit̄: Et retribuet mi-
hi dn̄s ſcdm iuſtitiā meā: ⁊ ſcdm puritatē manuū
mearū ⁊c. q: hoc ſoli Chriſto cōuenit: q: Dauid nō
cōſueuit allegare iuſtitiā ⁊ puritatē ſuaꝫ: cū dicat
pſalmo. cxlij. Non intres in iudiciū cum ſeruo tuo
dn̄e: quia apud te nō iuſtificabit̄ omnis viuens ⁊c.
Quinto hoc idem probatur per Rabi Cāhi magi-
ſtrū eorū: qui dicit: ꝙ oēs pſalmi qui intitulantur
In finē: ſiue Ad vincentē: loquunt̄ de rege Meſſia
Et latēt in eis multa ⁊ ꝓfundiſſima myſteria de re-
ge Meſſia. Ex ꝗbus oibus patet: ꝙ Dauid in hoc
pſalmo nō minus fuit ꝓpheta ꝗ in ceteris: nec lo-
quit̄ principaliter de ſeipſo: ſed de Chriſto in lege
ꝓmiſſo. Et ideo pro vera intelligētia huius pſalmi
⁊ tituli eiꝰ: eſt aduertēdū: ꝙ Dauid ꝓpheta poſtꝗ
quieuit ab oibus bellis ⁊ incepit dare operā diui-
no cultui ⁊ ſtudio ſacre ſcripture cōſiderando affli
ctionē filiorū iſrael dū erāt in egypto: ⁊ quomodo
fuerunt liberati ⁊ educti per Moyſen ex precepto
dn̄i: ⁊ quomodo fuerūt liberati in trāſitu maris ru
bri Pharone cū exercitu ſuo percūtibus: in ſignis
⁊ portētis: Et quomodo poſtea Joſue introduxit
illum populū in terrā promiſſam etiam cū magnis
ſignis ⁊ portētis: p̄uidit Dauid in ſpiritu qualiter
Chriſtꝰ i lege ꝓmiſſus debebat liberare totū genꝰ
hūanū de ſeruitute pctī: ⁊ educere fideles veteris
teſta. de limbo inferni: ⁊ introducere eos in terrā vi

nentiū patrie celeſtis: ⁊ hoc per mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionem ſuam. Ideo ſcd̄o Dauid cōſiderā do ⁊ contēplando totū diſcurſum vite ſue: et magnas pſecutiones ſuas: ⁊ qualiter fuit liberatꝰ de Saul ⁊ Abſalon: ⁊ finaliter obtinuit victoriam de oībus inimicis ſuis ⁊ obtinuit totū regnū ſup oēs tribꝰ iſrael: ⁊ ſubiecit ⁊ fecit ſibi tributarios Amonitas ⁊ Moabitas ⁊ Syros ⁊ ceteros finitimos de poplo gētili: in tali cōtēplatione pūidit in ſpiritu qualr̄ Chriſtus poſt mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionē debebat obtinere regnū totius orbis: ⁊ qualiter ꝑ apoſtolos ⁊ martyres ⁊ doctores debebat ſibi ſubijcere totū populū gentilē: ⁊ repudiato populo iudaico ⁊ diſſipato: debebat fieri caput totiꝰ populi gentilis ad fidē cōuerſi. Ex oībꝰ ergo ſupradictis cōtēplatis: ⁊ cōſyderatis Dauid aſſumpſit parabolā ⁊ ꝓpoſitionē ad faciendū iſtū pſalmū de triumpho ⁊ regno Chriſti vniuerſali. Eſt ergo ſenſus tituli huius pſalmi: ꝙ Dauid ꝓphetice locutꝰ eſt verba carminis huius: poſtꝗ̄ liberauit eū dn̄s de manu Saul ⁊ oīm inimicorū eius ⁊c. quaſi dicat ꝙ Dauid in cōtēplando qualiter deꝰ liberauit ipm de manu Saul ⁊ oīm inimicoꝝ eiꝰ: pūidit in ſpū qualr̄ Chriſtus poſt multas pſecutiōes ⁊ mortem ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionē debebat liberare tē. cū genus humanum de ſeruitute pcti: ⁊ pr̄es de limbo inferni: ⁊ poſtea erat adepturus totū regnū mūdi: ⁊ regnaturꝰ ſup oēs inimicos ſuos. Et exinde accepit Dauid parabolā ⁊ propoſitionē ad faciēdum hunc pſalmū: ⁊ dedit illū cantoribꝰ ad cantandū in templo in finē ⁊ ad victoriā vocum: eo ꝙ lex vetus vocabat Chriſtū cum omni conatu: vt veniret ad redimendū: ⁊ liberandū genus humanū: et vt acciperet imperiū totius mundi. In quo quidē pſalmo Dauid introducit Chriſtū inquantū eſt homo ad loquēdū ⁊ agendū gratias patri de regno mundi ⁊ triūphis ſibi collatis: ⁊ de bn̄ficijs a pr̄e receptis pro ſe ⁊ mēbris ſuis. In quo pſal. Dauid in pſona Chriſti ſeruat modū boni rhetoris ⁊ oratoris diuidēdo ſiue partiēdo ſuum carmē in tres partes principales. Nā primo p̄mittit pemiū ſiue p̄fationē: in quo breuiter: ⁊ in gn̄ali cōplectit̄ totā materiā dicēdorū: agens gr̄as in cōmuni de omnibus beneficijs receptis a patre. Scd̄o pſequit̄ narrationē ſuā explicando in ſpecie ⁊ particulari oīa beneficia recepta. Tertio cōcludit pſalmum ⁊ carmē ſuū gratias expreſſas agendo. Secunda ibi Circundederunt me. Tertia ibi. Viuit dn̄s ⁊ bn̄dictus. ❡ Quantū ergo ad primū eſt notandū ſcd̄m Aug. ꝙ Chriſtus in hoc pſalmo loquitur in forma ſerui: ⁊ inquantum hō: ⁊ vt perſona cōis ⁊ caput eccleſie: ⁊ ſic vt plurimū loquit̄ in pſona totiꝰ corporis myſtici ⁊ mēbrorū: inquantū nō ſolū pro ſe: ſed pro ſuo etiam corpore myſtico accepit a patre beneficia in hoc pſalmo memorata. Et ideo cum proemiū ſit breuiloquiū dicendorum: ſub nouē vocabulis cōplectitur: ⁊ refert omnia beneficia que accepit a patre pro ſe ⁊ membris: vt capter beniuolentiā in exordio: ⁊ prefatione ſue narrationis: ſub quibus nouem vocabulis ſubſtātiuis ⁊ adiectiuis appellat patrē tanꝗ̄ bn̄ficium: ⁊ bn̄factorē ſuum. Vnde primo vocat patrē fortitudinē: inquantum recepit ab eo vires ad triumphandum de mundo ⁊ diabolo. Secūdo vocat eum firmamentū: inquantum in eo fundātur omnia: ⁊ in eo mouemur ⁊ ſumus. Tertio vocat eum refugium: inquantū in omnibus tribulationibus ad eum refugimus. Quarto vocat eum liberatorem: inquantum per reſurrectionem pater euꝫ ⁊ nos ab omni miſeria ⁊ paſſione liberauit. Quinto vocat eum deum ⁊ dominum: quia creator eſt ⁊ rector. Sexto vocat euꝫ adiutorem: inquātum prebuit nobis auxilia ſacramentorum cōtra diabolū. Septimo vocat ipſum ꝓtectorem ratione donoꝝ ſpiritus ſancti et gratiarum ⁊ virtutum quibus continue nos protegit. Octauo vocat eum cornu ſalutis: inquātum propter humilitatē exaltauit illum: ⁊ dedit illi nomē ⁊c. Nono vocat eum ſuſceptorem: inquantum eum a dextris in celo recepit ⁊ collocauit. ❡ Dicit ergo Chriſtus ad patrē. O domine pater ego ſimul cum membris meis diligam te: ⁊ teneor te ſemper diligere: ⁊ tibi gratias agere propter beneficia que a te recepi. Primo quia tu ſemper fuiſti: ⁊ eris fortitudo mea dando mihi: ⁊ membris meis fortitudinem: ⁊ vires ad reſiſtendum diabolo: ⁊ inimicis meis: ⁊ ad debellandum eos. Item ſecundo: quia tu es dn̄s ⁊ firmamentum meū. ⁊ tertio es refugiū meum. Et quarto liberator meus. Et quinto adiutor: ⁊ ideo ſperabo in eum. ſ. patrē meum. Sexto eſt deus pater protector meus. Septimo cornu et victoria ⁊ honor mee ſalutis. Et octauo eſt ſuſceptor ⁊ glorificator meus. Nono eſt dn̄s meus per creationem ⁊ gubernationem: inquātum ego ſum homo. Et ſic propter iſta nouem ego laudans cum fiducia inuocabo eum tanꝗ̄ dn̄m ⁊ fortitudinem ⁊ protectorem ⁊c. Et ſic ſemper ſaluus ero ab inimicis meis: immo de omnibus inimicis meis: et toto mundo triumphabo.

Circundederunt me dolores mortis: ⁊ torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Dolores inferni circūdederūt me: preoccupauerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea inuocaui dominum: ⁊ ad deum meum clamaui.

Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam: ⁊ clamor meus in conſpectu eius introiuit in aures eius.

❡ Hec eſt pars narratiua huius carminis: in qua Chriſtus explicat particulariter in ſpecie beneficia que a patre recepit ⁊ accepit in perſona ſua: et membrorum ſuorum. In quo duo principaliter facit. Nam primo explicat beneficium humane redemptionis ⁊ liberationis: qd̄ Chriſtus adeptus eſt a patre ex iuſtitia per ſuam puritatem: ⁊ mortem: ⁊ paſſionem: Secundo explicat vniuerſale dominium ſuper totum mundum: ⁊ ſuper oēs inimicos ſuos: qd̄ Chriſtꝰ meruit adipiſci: ⁊ accipere a patre propter ſuā obedientiam ⁊ humilitatē. que quidem ſecunda pars incipit. xxxvij. verſu ibi: Retribuet mihi dominus ⁊c. In prima autem parte tria facit. Nam primo explicat miſerias et infirmitates: in quibus iacebat ſauciatum genus humanum ante aduentum Chriſti: quas traxerat ex Adam. Et hoc dicit per parabolam ⁊ figuram afflictionis: ⁊ ſeruitutis in qua erant filij iſrael in egypto. Secūdo predicit ⁊ explicat liberationē: ⁊ redēptionem totius generis humani de ſeruitute

Nota de bn̄ficijs dei ſub ſpecie vocabuli.

peccati: ⁊ hoc ꝑ figurā liberationis Iſrael de egypto: ⁊ de oppreſſione: ⁊ periculo tranſitꝰ maris rubri. Tertio oſ̄dit qualiter hāc victoriā adeptꝰ eſt Chriſtꝰ ex iuſtitia per ſuā puritatē ⁊ humilitatē. Secunda ibi. Cōmota eſt. Tertia ibi. Et retribuet mihi dn̄s. ❡ Quātū ad primū eſt notandū ſecūdū Aug. in hoc pſal. ⁊ ꝓut dictū eſt in ꝓlogo: ꝙ tanta eſt vnitas Chriſti ad ſua mēbra myſtica: ꝙ cōmunicant̄ idiomata. Et ideo Chriſtꝰ oīa peccata nr̄a ⁊ afflictiones: ⁊ miſerias: ⁊ infirmitates noſtras: quas traximus ex Adā dicit eſſe ſuas quātū ad penā. Vn̄ eſt aduertēdū: ꝙ ſeptē modis cōtingit: vt quis aliena dicat eſſe ſua. Primo modo tanꝗ̄ aduocatus. nā aduocatus cauſam quā aduocat dicit eſſe ſuā. Scd̄o ꝓcurator cauſam ſui principalis dicit eſſe ſuā: q: ꝓ illo laborat: ⁊ litigat: ⁊ recipit redditus: ⁊ ſoluit creditoribus: ⁊ agit oēs actus in ꝑſona illius. Tertio fideiuſſor debitū alterius dicit eſſe ſuū: eo ꝙ ſe obligauit ſoluere pro illo. Quarto caput dolores mēbrorū dicit eſſe ſuos. vn̄ dicit. Doleo pedē: aut brachiū. Quinto vir aut ſpōſus cauſam vxoris aut ſponſe dicit eſſe ſuā: ⁊ pro ipſa ſuſcipit bellum. Sexto pater aut mater cauſaꝫ filioꝝ dicit eſſe ſuā. Septimo dn̄s aut rex cauſam vaſſalloꝝ dicit eſſe ſuā: ⁊ pro eis aſſumit bellū: ⁊ qn̄qꝫ ꝓ eis intrat duellū: ⁊ ſingulare certamē pro iniuria eorū vlciſcēda: aut preda repetenda. His ergo ſeptē modis Chriſtus oīa peccata ⁊ oēs infirmitates: quas traximꝰ ex Adā: dicit eſſe ſuas: nō quo ad culpā: ſed quo ad penā ⁊ ſolutionē: inquantū ꝓ omnibus his paſſus eſt: ⁊ exoluit penā. Naꝫ tanꝗ̄ fideiuſſor ⁊ procurator ⁊ aduocatꝰ ſe voluit obligare ſoluere pro nobis: ⁊ defendere cauſaꝫ noſtrā. Et tanꝗ̄ caput ⁊ pater ⁊ ſponſus cōdoluit doloribus ⁊ infirmitatibꝰ noſtris. Et tanꝗ̄ verus dn̄s: ⁊ heres patris cū diabolo cōgreſſus ſuā hereditatē repetiuit ⁊ liberauit: ⁊ iniuriā paternā vltus eſt ⁊ vindicauit: ⁊ de diabolo triumphauit. Et ideo dicitur liberator ⁊ liberatus propter ratiōes ſupradictas. Dicitur eñ liberator in capite: ⁊ liberatus in membris: q: in eo oēs fuimus liberati. Et ſic eſt verū dicere ꝙ dolores noſtre mortis circundederūt Chriſtū in Adā: ⁊ noſtra pctā circūdederūt eū in cruce: q: pro doloribꝰ: ⁊ pctis noſtris mortuus eſt. Dicit ergo Chriſtus in ꝑſona ipſius corpis myſtici afflicti in Adā: ⁊ in ꝑſona fideliū exiſtentium in limbo inferni. Bene poſſum dicere: ꝙ pater eſt fortitudo mea: ⁊ refugium: ⁊ protector: ⁊ liberator meus: q: ipē liberauit me ex oībus infirmitatibꝰ: et tribulationibꝰ: quas in membris meis traxi ex Adam. Nam primo in Adam circundederunt me dolores mortis: q: ꝓpter pctm̄ Ade factus fui mortalis incurrendo neceſſitatem moriendi: ⁊ fui ꝯdēnatus ad duplicem mortem: ſcilicet corporis ⁊ anime. Secundo torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Naꝫ ſicut tēpore pluuiarum torrentes decurrentes cum impetu rapiunt omnia que ſunt in ripis: ita poſtꝗ̄ Adā peccauit: torrentes iniquitatis eius rapuerūt oīa bona mea gratuita ⁊ vulnerauerunt: ⁊ debilitauerūt omnes potentias ⁊ ſauciauerunt ſenſualitatem: ⁊ carnem veneno concupiſcentie: ⁊ fomitis peccati: ⁊ ſic fracta et deſtructa ſepe ⁊ ripa: ⁊ muro originalis iuſtitie manſit liberum arbitrium claudicatum: et manſit corrupta tota natura et caro mea: ⁊ iudiciū peruerſum ⁊ vires peruerſe: ⁊ totus ordo peruerſus: q: qd̄ nolo qn̄qꝫ hoc ago: ⁊ qd̄ volo non hoc facio: quia caro que deberet obedire: inſurgit aduerſus ſpiritū: ⁊ ſic poſſum dicere: ꝙ torrentes iniquitatis ipſiꝰ Ade cōturbauerūt me: ⁊ peruerterūt totum ordinem in me. Item tertio: dolores inferni circundederunt me: quia fui ad penam inferni deſtinatus. Etiam dolores inferni: ⁊ ſanctoꝝ patrū qui erāt in limbo: circūdederunt me. Et preoccupauerunt me laquei mortis ipſiꝰ peccati originalis: in cuius laqueo omnes filij Adaꝫ fuerunt capti ⁊ alligati. Et ideo in tot ⁊ tantis tribulationibus ⁊ afflictionibus conſtitutus inuocaui dominum patrem: ⁊ ad deum meum clamaui per patriarchas ⁊ ꝓphetas ⁊ oēs fideles veteris teſtamēti: vt me de hac peſte liberaret: ſed tandem ipſe pater exaudiuit vocem meā de templo ſancto ſuo. ſ. de celo empyreo: ⁊ de cōſiſtorio trinitatis: ⁊ ſic clamor meus fuit in conſpectu eius: ⁊ introiuit ⁊ penetrauit aures eiꝰ inantū: ꝙ miſit filium ſuū in carnem ad liberandū me per mortem ⁊ paſſionem. ❡ Eſt tn̄ rurſus aduertendum: ꝙ Chriſtus in ſupradictis non ſolum loquitur in perſona membrorū ⁊ ſui corporis myſtici: ſed etiam in perſona ſui inquātū caput: quia ipſe inquantū caput fuit circūdatus doloribꝰ mortis: ⁊ doloribus inferni: ⁊ torrentibus iniquitatis ⁊c. ſed diuerſimode. Nā membra Chriſti. ſ. nos fuimus circundati omnibus illis quātum ad culpaꝫ et penā: ſed Chriſtꝰ nō fuit circūdatus nec vulneratus: niſi quo ad penam tantū: propter culpā noſtram: inquātum pro omnibus nobis: ⁊ ꝓpter culpam noſtram paſſus eſt: vt nos a culpa ⁊ pena liberaret. Et ſic poteſt dicere Chriſtꝰ: ꝙ dolores noſtre mortis circūdederūt eū in hac vita: ⁊ in horto: ⁊ in cruce: q: vt nos a morte ꝑpetua liberaret: paſſus ⁊ crucifixus eſt. Et ſic etiam circūdederūt eum dolores inferni: quia vt nos ab inferno liberaret: in cruce paſſus eſt: ⁊ ſic ī toto iſto pſalmo Chriſtus quandoqꝫ loquitur in ꝑſona capitis tantum quandoqꝫ in perſona mēbrorū: quandoqꝫ in ꝑſona totius. ſ. capitis ⁊ corporis: ſed diuerſimode: vt dictū eſt ⁊ patebit. Ideo aduertat lector: q: iſte pſalmus eſt valde difficilis ad extorquēdā veritatē latentē in eo. ❡ Iterum autē eſt aduertendū ꝙ ſupradicti quatuor verſus poſſunt referri ad afflictionē filioꝝ iſrael quā patiebāt̄ in egypto: inquātum illa ſeruitus ⁊ afflictio ſignificabat ſeruitutē peccati: in qua erat totū genꝰ humanū ꝓpter peccatum Ade. Nā ſicut oēs Hebrei qui erant in egypto iaꝫ cōcipiebant̄: ⁊ naſcebātur in ſeruitute: ꝓpter quā affligebātur: ⁊ tribulabant̄ ab egyptijs: ita oēs filij Adam concipiebantur: ⁊ naſcebantur in ſeruitute peccati originalis: ⁊ poſtea in adulta etate affligebantur ceteris peccatis actualibus. Ideo ſicut filij Iſrael clamabant ad dn̄m: vt liberaret eos ex illa ſeruitute ⁊ afflictione: ⁊ dolore: ita pariter patriarche ⁊ ꝓphete: ⁊ fideles veteris teſtamēti clamabant ad dominum: vt omnes a peccato liberaret. Et ſicut clamor filiorum Iſrael penetrauit ⁊ introiuit ad aures dei: ⁊ deus exaudiuit eos de mōte ſancto ſuo: ⁊ miſit Moyſen ꝗ eduxit ⁊ liberauit eos: ita pariter deus exaudiuit clamorem patriarcharum ⁊ ꝓphetaruꝫ: ⁊ miſit Chriſtum filium ſuum: qui per mortē: ⁊ paſſionem: ⁊ reſurrectionem liberauit genus humanum a pecca-

Aliena eſſe ſua qs dicit ſeptē modis.

Nota quomodo chriſtus peccata noſtra dicit eſſe ſua.

Nota quō hic xp̄s loquit̄ in pſona ſui.

Nota.

to: ⁊ eduxit pr̄es ſctōs de limbo ⁊c. Hoc ergo pre-
uidēs David in ſpiritu in illo myſterio ſeruitutis
egyptiace: dixit. Circūdederūt me dolores mortis
⁊c. Et ſic explicat clamorem patriarcharū ⁊ ꝓphe
tarū Chriſtum petentium ⁊ vocantiū: per figuraz
afflictionis filiorum Jſrael exiſtentiū in egyptia-
ca ſeruitute. Unde accepit David parabolā ⁊ pro-
poſitionem ad predicendum: ⁊ ꝓphetice explican
dum captiuitatem totius generis humani ſub po
teſtate diaboli: ⁊ omniū ſanctorum patrum in te-
nebris limbi iferni: ⁊ explicat oēs miſerias: quas
traxit genus humanum ex Adam: ⁊ omnes penas
quas Chriſtus paſſus eſt pro illo peccato. Nam ſi-
cut illud peccatum cōprehendit nos omnes: quo
ad culpam ⁊ penam de iure nature corrupte: ita il
lud peccatū cōprehēdit Chriſtū quo ad penā tātū
non de iure nature: cui Chriſtus non obligabat:
ſed quia voluntarie ex charitate has penalitates:
⁊ penas voluit pro nobis aſſumere. Et hoc expli-
cat David in hac parte: quia Chriſtus dicit ꝙ il-
lud pctm̄ cōprehēdit ipſum quo ad penam tm̄: et
oia ſua membra quo ad culpam ⁊ penam.

De conſe. diſt. ij. iteratur. **Commota eſt contremuit terra: fundamē-
ta montium conturbata ſunt ⁊ commota
ſunt: quoniam iratus eſt eis.**

¶ In hac parte explicat modū liberatiōis ⁊ redē
ptionis generis humani: ⁊ quomodo Chriſt⁹ triū-
phauit de diabolo: ⁊ hoc per figuram liberationis
Jſrael de Egypto ⁊ de mari rubro: eo ꝙ illa libera
tio fuit figura generalis redēptionis. Nā ſm apo-
ſtolum Judam in canonica ſua: idem Jeſus q̄ edu
xit Jſrael de Egypto: liberauit totū genus huma
nū de ſeruitute peccati. Nam Chriſtus ſicut tūc li
Nota de figuris xpi. berauit nos in figura: ita poſtea nos liberauit in
re: q2 oia contingebant illis in figura. j. Corinth.
x. Et ideo eſt aduertendum ſm Leonem papaz in
ſermone de paſſione: ⁊ ſecundū Auguſt. ꝙ cū Chri
ſtus ſit agnus occiſus ab origine mundi. Apocal.
xiij. inde eſt ꝙ in figura iam fuit occiſus in Abel:
et vexatus in Abraam: Jſaac: ⁊ Jacob: ⁊ afflictus
in egypto: ⁊ in mari rubro: ⁊ in David: ⁊ in omni-
bus patriarchis ⁊ prophetis: ⁊ in omnibus mem-
bris ſuis veteris teſtamenti inquantū erant figu-
ra eius: ſed poſtea Chriſtus fuit paſſus omnia il-
la realiter in ſe: que illi paſſi ſunt in figura: ⁊ fide
Chriſti futuri: quia quod paſſus eſt figuraliter in
illis: poſtea paſſus eſt realiter in ſe: ⁊ quod paſſus
eſt realiter in ſe: paſſus eſt poſtea in membris ſuis
noui teſtamenti: quia propter Chriſtum martyres
paſſi ſunt tormenta ⁊ perſecutiones. vnde Chriſt⁹
iam factus immortalis ⁊ impaſſibilis: adhuc dice
bat Actuū. ix. Saule Saule quid me perſequeris
⁊c. Et ideo quia illa afflictio filiorum Jſrael ⁊ illa
liberatio fuit figura afflictionis ⁊ paſſionis Chri-
ſti: ⁊ liberationis generis humani: ⁊ quia ibi fuit
Chriſtus in figura afflictus: ⁊ corpus myſticum
Chriſti liberatum: et in figura redemptum: Jdeo
Chriſtus ſe dicit ibi afflictum ⁊ liberatum: ſcilicet
afflictum in ſe: et liberatum in membris. Et ideo
volendo explicare myſterium noſtre redemptio-
nis: adducit figuraliter liberationem filioꝝ Jſrael
de Egypto ⁊ mari rubro. Et ſic vtitur figura pro fi
gurato: ⁊ ſigno pro ſignato: quia per afflictionem
ſeruitutis temporalis illoꝝ: intelligit: ⁊ explicat
afflictionem ⁊ ſeruitutem peccati totius generis
humani. Et per liberationē temporalem illorum:
intelligit vniuerſalem redemptionem factam per
Chriſtum. ⁊ ſic vtitur figura pro figurato: ſicut fre
quēter facit David in pſalmis. Et hoc idem faciūt
omnes prophete: ſed miſeri ⁊ ceci iudei hoc cape-
re non poſſunt. Et ideo in hoc pſalmo: ⁊ in ceteris
locis ſacre ſcripture dicunt multa inepta: et falſa
implicantia contradictionem: vt patet. David er-
go in perſona Chriſti alludendo ad liberationem
iſrael: ⁊ vtens figura pro figurato dicit in hac par-
te: quod ſicut in illa liberatione commota eſt ⁊ cō
tremuit terra: et facta ſunt ſigna: et prodigia in
mari rubro in illa liberatione: ita multo maiora fa
cta ſunt per Chriſtum in inferno: ⁊ toto mundo in
noſtra redemptione. Jdeo ait ꝙ ſicut tunc quan-
do clamauit Jſrael in illa tribulatione maris ru-
bri vidēs ſe oppreſſum a Pharaone inter montes
⁊ mare clamauit ad dn̄m: ⁊ dominus exaudiuit eū
immittendo tempeſtatem in mare: quia tunc com
mota eſt: ⁊ contremuit tota terra Egypti: ⁊ funda
menta montium cōturbata et commota ſunt quo
niam deus eſt iratus eis: immittendo decem pla-
gas egyptijs.

**Aſcendit fumus in ira eius: et ignis a
facie eius exarſit: carbones ſucceſi ſunt
ab eo.** j.q.iiij. ca. ho[...] §. econtra [...] xxiij.q. v.§. [...]

¶ Fumus illarum decem plagarum aſcendit per
totam terram Egypti: et ignis exarſit cōburendo
oēs arbores: ⁊ plantas: ⁊ fructus terre egypti: in-
tantum ꝙ ſicut carbones ſuccēſi ſunt ab eo: vt pz
in Exo. a ſexto capl'o vſqꝫ ad vndecimum. Sed for
ſan totum hoc poteſt referri ad ſolā tempeſtatē fa
ctam in mari rubro ſuper Pharaonem ⁊ exercitū
eius: ⁊ tūc eſt ſenſus ꝙ dum Pharao perſequeret
illum populum: vt teneret ipſum anguſtiatum: et
oppreſſum inter montes ⁊ mare: tunc ille popul⁹
in illa tribulatione clamauit ad dominum: et cla-
mor introiuit in aures eius ſic exaudiuit eos de
celo ⁊c. Nam tunc Moyſes ex p̄cepto dei percuſ-
ſit aquas: que diuiſe ſunt prebentes iter: ⁊ et ſic
tranſiuit ille populus illeſus ad aliam partem lit
toris. Sed cū pharao cum exercitu ſuo perſeque-
retur eos per aridam inter aquas diuiſas: ⁊ ſic cō-
mota eſt: ⁊ contremuit terra circunquaqꝫ: et fun-
damenta montium commota ſunt: quoniam do-
minus iratus eſt egyptijs: ⁊ ilico mota eſt tempe-
ſtas in aere: et in mari. Nam ignis exarſit a facie
domini: id eſt fulmina ignea apparuerunt in aere
et in mari: ⁊ ipſi egyptij fuerunt combuſti: ⁊ ſuccē
ſi ab eo. ſ. igne: ⁊ vel a deo quaſi carbones.

**Jnclinauit celos ⁊ deſcendit: ⁊ caligo ſub
pedibus eius.** ij. q. vij. item obijcis.

**Et aſcendit ſuper cherubin ⁊ volauit: vo-
lauit ſuper pennas ventorum.**

**Et poſuit tenebras latibulum ſuum: in cir-
cuitu eius tabernaculum eius: tenebroſa
aqua in nubibus aeris.** iij. diſt. ca. j.

**Pre fulgore in cōſpectu eius nubes tran-
ſierunt: grando ⁊ carbones ignis.** lxxxvj. di. c. nō ſatis. ⁊ c. ſeq.

**Et itonuit de celo dn̄s: ⁊ altiſſim⁹ dedit vo
cē ſuā: grando ⁊ carbones ignis.**

¶ Deinde explicat actorem hui⁹ tēpeſtatis: ⁊ di-
cit ꝙ deus inclinauit celos ⁊ deſcendit: q2 ille an-
gelus qui ducebat caſtra qui deū repreſentabat: ⁊
per quē miracula faciebat: poſuit tabernaculū in
illa nube ⁊ aqua tenebroſa mittēs fulmina ⁊ coru
ſcatiōes: ⁊ ſic nubes ardētes: ⁊ grando: ⁊ carbones
ignis tranſierunt ſuper egyptios.

**Et miſit ſagittas ſuas ⁊ diſſipauit eos: ful
gura multiplicauit ⁊ cōturbauit eos.** xxiij. q. iiij. qd faciet ⁊ ca. ſeq.

¶ Dn̄s miſit ſagittas ſuas fulmineas: ⁊ diſſipauit
eos: ⁊ multiplicauit fulgura: ⁊ coruſcationes: ⁊ cō
turbauit eos. ⁊ tunc fuit tanta motio ⁊ agitatio vē
torum: ꝙ mare aperuit ſe: intantum ꝙ terra appa
ruit arida in medio maris.

xxvij. q. j. c. i[n] pudicas. **Et apparuerūt fontes aquarū: ⁊ reuelata
ſunt fundamenta orbis terrarū.**

¶ Jd eſt apparuerūt loca vbi ſituabantur aque:
que quidē terra eſt fundamentū: ⁊ centruz totius
orbis terrarum. Et cōuerſus ad deū dicit.

xxvj. diſt. qui in aliis. ⁊ de pe. di. viij. nullis. **Ab increpatione tua dn̄e: ab inſpiratione
ſpiritus ire tue.**

¶ O domine tota iſta tempeſtas facta eſt ab iſpi
ratione ſpiritus. i. vēti ire ⁊ ſentētie tue: q2 miſiſti
ſup eos terribiles ventos qui cauſarunt hanc tē-
peſtatem. Et nota propter illud quod dicit Appa-
ruerunt fontes aquarum ⁊c. ꝙ in profundo ⁊ ſolo
maris manant: ⁊ bulliunt multi fontes aquarum
dulcium: qui fontes tunc apparuerunt in apertio
ne illius maris. Deinde cum dicit.

v. q. v. ca. non ois. **Miſit de ſummo ⁊ accepit me: ⁊ aſſumpſit
me de aquis multis.**

¶ Deſcripta tempeſtate: ⁊ diſſipatione egyptiorū
memorat liberationē Jſrael dicens in pſona illi⁹
populi: ꝙ dn̄s miſit auxilium de ſummo celo: ⁊ aſ-
ſumpſit: ⁊ liberauit me de illis multis aquis ma-
ris rubri: q2 tranſiui illeſus: ⁊ non ſolum liberauit
me de illis aquis: ſed etiaz eripuit me de egyptijs
inimicis meis fortiſſimis: ⁊ armatis: cū ego eſſem
inermis. qui quidem inimici oderunt me: ⁊ confor
tati ſunt ſuper me: quia fortiores me erant. ⁊ ſic p̄-
uenerunt me in die afflictionis: dum eram in egy-
pto: mihi onera importabilia imponendo: ⁊ tamē
dominus factus eſt ꝓtector meus: q2 liberauit me
de illis anguſtijs ⁊ deduxit me in latitudinem per
loca ſpacioſa vſquequo introduxit me in terrā ꝓ-
miſſam. ⁊ hoc nō fecit ex meis meritis: ſed ex gra-
tia: qm̄ me voluit eligere in populū ſibi peculiarē.
¶ Ex ſupradictis patet: ꝙ hec litera nō pōt intel-
ligi de ipſo David: q2 ipſe nō fuit liberatus i mari
rubro. Et ideo eſt dicendū ſicut prius: ꝙ David nō
adducit iſtam hiſtoriam gratia ſui: ſed figuraliter
prout in illa preuidit in ſpiritu totū myſteriū no-
ſtre redēptionis facte per Chriſtū: vt patebit in li-
tera ſequēti: ⁊ ſic ponit figurā pro figurato ſecun-
dū conſuetudinē prophete. ⁊ ideo videndum eſt to
tum myſterium figuratū: de quo principaliter in-
Nota de myſterio noſtre redemptionis. tendit loqui propheta in perſona Chriſti. Unde ait
Chriſtus caput noſtrum: ꝙ ſicut tunc dolores in-
ferni: et laquei mortis circūdederunt Adam ⁊ to-
tum genus humanum qn̄ peccauit in eo: ita nunc
in paſſione circundederunt me oia illa mala: non
quo ad culpam: ſed quo ad penam. Jtem ſicut pa-
tres veteris teſtamenti clamabant: vt ſanarētur:
ita ego clamaui in cruce apud patrem: vt ſanarez
⁊ liberarem eos. Jtem ſicut ille populus Jſrael
oppreſſus in egypto: ⁊ in mari rubro clamabat ad
dominum: vt mitteret eis auxilium de celo: ita pa
riter clamabant fideles: ⁊ ſancti patres veteris te-
ſtamenti ad dominū in tenebris inferni: vt mitte-
ret eis ſaluatorem qui eos liberaret. Jtem ſicut
deus exaudiuit vocem illorum filioruz Jſrael: ⁊ mi-
ſit eis Moyſen ad liberādum eos: ita pariter de⁹
exaudiuit voces patriarcharum: ⁊ ꝓphetarū: ⁊ mi-
ſit eis Jeſum ſaluatorem ad redimendū eos. Jtez
ſicut de⁹ inclinauit celos: ⁊ deſcendit ponendo vel
mittendo illum angelum clauſum in illa nube in-
ducentem illam tempeſtatem ſuper mare rubrū: ⁊
liberauit filios Jſrael: ⁊ fulminauit et ſubmerſit
egyptios: ita pariter deus pater miſit filiū ſuū la-
tentē in nube humanitatis. Jn cuius morte ⁊ paſ-
ſione tota terra mota eſt: ⁊ facte ſunt tenebre ſup
vniuerſam terram ab hora ſexta vſqꝫ ad nonā. Un
de aia Chriſti deſcēdit ad inferos: ⁊ miſit ſagittas
ſuas: ⁊ fulmina ſue poteſtatis: ⁊ ignis inferni fu-
git a facie eius: ⁊ diſſipauit demones: ⁊ dānatos: ⁊
conturbauit eos: ⁊ abſtulit eis predam expoliādo
limbum: ⁊ purgatoriū. Et iſto modo liberauit fide
les veteris teſtamenti: ⁊ debellauit diabolū ⁊ triū
phauit de eo. Jtē ſicut tunc miſit ſagittas ſuas: et
diſſipauit egyptios: ita poſt paſſionez ſuam miſit
multas plagas in Hierl'm ꝑ illos. xl. annos: ⁊ fina-
liter miſit exercitum Romanorū: ⁊ diſſipauit oēs
iudeos in vindictam ſue mortis. Jtē ſicut in mari
rubro dn̄s intonuit ſup mare: ⁊ ſuper egyptios: et
aperuit mare: ⁊ trāſierunt Hebrei illeſi ſubmerſis
egyptijs: ita pariter in die pentecoſtes dn̄s into-
nuit ſup collegium apl'orū: ⁊ ſup mare ſacre ſcri-
pture: ⁊ fecit duodecim vias: q̄ ſunt duodecim arti
culi fidei: ꝑ quos trāſeunt oēs fideles per mare ſa
cre ſcripture. Jtē ſicut ille ventus aperuit mare: ⁊
diuiſit aquas: ⁊ apparuerunt fontes aquarū: ⁊ re-
uelata ſunt fundamēta orbis terrarum: de quibus
fontib⁹ dulcib⁹ biberunt filij Jſrael in illo tranſi-
tu: ita pariter in die Pēte. qn̄ intonuit dn̄s: ⁊ ape-
ruit apl'is mare ſcripturaꝝ diuiſit aquas amaras
cerimoniaꝝ: ⁊ legaliū: ⁊ apparuerunt tunc fon-
tes aquarum dulciū. ſ. duodecim articuli fidei: et
oia myſteria: ⁊ ſacramēta noui teſta. que ſub illis
aquis amaris latebāt. De quib⁹ fontib⁹ dulcibus:
⁊ eccleſiaſticis ſacramentis oēs fideles noui teſt.
bibunt ⁊ reficiuntur. Jtē ſicut poſtq̄ tranſiuit ille
populus illeſus per illas duodecim vias: reuerſe
ſunt aq̄ ſuper egyptios cū illa terribili tēpeſtate: ⁊
⁊ ſuffocauerunt: ⁊ diſſipauerunt eos. Jta pariter
poſt publicationē euāgelij: poſtq̄ iudei noluerunt
Chriſtū recipere: nec voluerunt de fontib⁹ dulcib⁹
bibere reuerſe ſunt aque ſalſe ⁊ amare cerimonia
rū ⁊ legaliū vete. teſta. ⁊ ſuffocauerunt: ⁊ obcecaue
runt: ⁊ diſſipauerunt eos: intantū ꝙ circoncīſio: ⁊
cetera legalia nō ſolum ſunt eis inutilia: ſed etiaz
mortifera. Sed ppl's Chriſtianus qn̄ tranſiuit in-
ter aquas per articulos fidei fuit liberat⁹ ꝑ Chri-
ſtū: q2 aperuit ſibi mare ſacre ſcripture. Jdeo Chri
ſtus in pſona hui⁹ ppl'i Chriſtiani agēdo gras di-

cit. Dñs pater miſit filiū ſuū de ſummo celo in carnem: ⁊ accepit me per incarnationem in vnitatem ſuppoſiti: ⁊ aſſumpſit corpus meum myſticum in vnitate myſtica: ⁊ ſic liberauit me de aq̄s multis i. de ſupradictis tribulationibꝰ. Et nota ꝙ filiꝰ inquantum homo pōt dicere ꝙ verbum diuinū accepit eū: eo ꝙ accepit illā humanitatē in vnitatem
Nota. ſuppoſiti ⁊ perſonaliter. Sed q̄ totus Chriſtus accepit eccleſiā per fidem in quadā vnitate myſtica: ideo in perſona mēbrorum pōt dicere ꝙ accepit eū tali vnitate myſtica: ⁊ liberauit ipſum de aquis multis. Et ideo ſicut liberauit illū ppl'm de multis aquis maris rubri: ita liberauit ſuos fideles veteris teſta. de aquis tenebroſis limbi ⁊ purgatorij. Et ideo ſubdit Chriſtus in perſona membrorum.

Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis: ⁊ ab his qui oderunt me: quoniam confortati ſunt ſuper me.

Preuenerunt me in die afflictionis mee: ⁊ factus eſt dominus protector meus.

Et eduxit me in latitudinem: ſaluum me fecit quoniam voluit me.

Argu. vij. q. ſ. aduerſitas. xxiij. q. ō. iiij. q̄d faciet. ⁊. c. nimium.

¶ Eripuit me de diabolis inimicis meis fortiſſimis: qui oderunt me ab initio: q̄m cōfortati ſunt ſup me: q̄ in limbū captū me tenebāt. ⁊ preuenerūt me: ⁊ captiuauerūt me in die afflictionis mee i. i die pctī. Sed ly in die afflictionis mee pōt ordinari cū lr̄a ſequenti: vt ſit ſenſus: ꝙ dñs factꝰ eſt protector meus: ⁊ adiutor in die afflictiōis mee: dū eſſet i limbo ⁊ purgatorio: nā exinde eduxit me in latitudinē ⁊ libertatem: ⁊ ſaluū me fecit: nō meis meritis: ſed ꝑ gratiā ſuā: q̄ voluit me redimere. Itē totum hoc dicitur in perſona totius eccleſie noui teſt. quia eduxit eam de pctō: ⁊ de ergaſtulo culpe in latitudinem gratie: ⁊ ex meritis ſue paſſionis ſaluauit eam. Et ſic pꝫ qualiter Chriſtus in pſona membrorum agit grās patri: pro redemptiōe generis humani adducendo figurā ſupradictam.
¶ Sed contra fundamentū pōt argui. Nā dictum eſt ſupra: ꝙ Jeſus Chriſtus qui liberauit populuꝫ Iſrael de Egypto: ipſemet poſtea liberauit totuꝫ genus humanū de ptāte diaboli. Sed in tota iſta parte videt Chriſtus agere grās: eo ꝙ pater redemit: ⁊ liberauit genus humanū. ergo falſa eſt tota expoſitio. Ad hoc rñdetur ꝙ hoc eſt grāde myſterium: q̄ ceci ⁊ miſeri Judei non poſſunt capere: eo ꝙ cecidit ſup eos ſpūs ire dei. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiā eſt aduertēdū: q̄ cū in Chriſto ſint due nature: diuina ſ. ⁊ humana: nr̄a redēptio erat in diuinitate: tanꝙ in principio poteſtatiuo ⁊ virtuali: ſꝫ in humanitate Chriſti: tanꝙ in principio meritorio: q̄ ptās: ⁊ auctoritas relaxādi captiuitatē: ⁊ pctā erat in prē: ſed merita erāt in humilitate filij: ⁊ in tota pſona: eo q̄ illa redēptio facta eſt per merita paſſionis chriſti: inquantū Chriſtꝰ obtulit ſuā paſſionē ꝓ gn̄e humano: ⁊ pater acceptādo illā paſſionē in pretiū: relaxauit captiuitatē. Et iō Chriſtū inquantū hō eſt: mundum redimere nihil aliud fuit: niſi ſuā paſſionē patri ꝓ nobis offerre: ⁊ patrē genꝰ hūanū liberare: nil aliud fuit: ꝙ paſſionem Chriſti in pretium acceptare: ⁊ pro illo pretio captiuitatem relaxare. Et ideo in tali redēptione Chriſtus agit gratias patri: eo q̄ voluit paſſionem ſuā in pretium acceptare. Et ſic filiꝰ ſemp attribuit opus redemptionis patri ſuo nō ſolū in redemptione: ſed in omnibus alijs: eo q̄ quicquid habet filiꝰ habet a patre: vt magis patebit in parte ſequenti.

Z

M in xp̄o due nature.

Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: ⁊ ſecundū puritatem manuū mearum retribuet mihi.

Argu. xxiij. q. iiij. ſer. ſerē. tie. ix. q. iij. c. alios.

Q̄nia cuſtodiui vias domini: nec impie geſſi a deo meo.

Quoniam omnia iudicia eiꝰ in conſpectu meo: ⁊ iuſtitias eius non repuli a me.

Et ero immaculatus cū eo: et obſeruabo me ab iniquitate mea.

¶ Et retribuet. Poſtꝙ ſuperius explicauit modū redēptionis gn̄is humani: ꝑ figurā liberationis Iſrael de Egypto: ⁊ in mari rubro: hic explicat et oſtēdit quo iure: ⁊ q̄bꝰ meritis potuit liberare genus humanū: ⁊ congredi cum diabolo: ⁊ adiſpiſci hereditatē ⁊ regnū mūdi. Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notandū ſm Augu. xj. de trini. ca. xiij. q̄ diabolus nō fuit ſuperandus potētia: ſꝫ iuſtitia. ¶ Sꝫ eſt aduertendū ſm Ariſto. v. Ethi. q̄ cū iuſtitia ſit ꝑpetua voluntas tribuēs vnicuiqꝫ q̄ ſuum eſt: iō duplex eſt iuſtitia. Una dr̄ legalis: alia dicit iuſtitia particularis. Juſtitia legalis cōſiſtit in operationibꝰ que fiunt ſm legem: ſiue iuxta legem. Naꝫ iuſtitia dicit a iuxta. Et illa opatio dicit iuxta: q̄ fit iuxta legē: eo q̄ nō deuiat a lege nec a volūtate legiſlatoris: qui intendit ciues facere bonos. Et ſic iuxta dicit ois virtus. Juſtitia vero particularis eſt duplex. Una dicit cōmutatiua: q̄ fit in commutationibus ⁊ venditionibus: q̄ cōſiſtit in ꝓportione: ⁊ equalitate cōmutatorū: quia tunc cōmutatio dicit iuſta: q̄n fit iuxta medium rei ſm proportioneꝫ arithmeticam. ſ. ꝙ vnū cōmutatum non excedat alterū in precio: vt dicit. v. Ethi. Juſtitia autem diſtributiua fit in diſtributione dignitatum ⁊ premiorū: ⁊ bonorū cōmuniū: iuxta meritū: ⁊ proportionē meritorū: ſm menſurā: ⁊ ꝓportionem laborū ⁊ virtutū. ⁊ hoc fit cōparādo res: ⁊ perſonas ſm proportionē geometricā: vt pꝫ ibidem. Eſt ergo triplex iuſtitia. ſ. legalis: cōmutatiua: ⁊ diſtributiua. Et ideo ſm hanc triplicem iuſtitiam Chriſtus adeptus eſt totum genus humanū in hereditatem: ⁊ hoc triplici iure liberauit ⁊ adeptus eſt genus humanum cum tota hereditate paterna: ſcilicet iure legali: ⁊ commutatiuo ⁊ diſtributiuo. Probatur. Nam de iure legali ⁊ hereditario proueniebat. ⁊ pertinebat ad eū tota hereditas patris. Et per cōſequēs iuſte potuit aſſumere bellū: ⁊ cōgredi cū diabolo ꝓ iniuria vlciſcenda: ⁊ preda repetenda: ergo iuſte debellauit diabolū: ⁊ expoliauit infernū: ⁊ liberauit predam. ſ. fideles vete. teſta. quos iniuſte: ⁊ tyrānice poſſidebat. Scd̄o potuit liberare genus humanū iure cōmutatiuo: ſiue ſm iuſtitiam cōmutatiuā. ꝓbat: quia iuſtum precium obtulit patri. i. ꝓ relaxatione illiꝰ captiuitatis. Nā obtulit ſeipſum: q̄ erat precium infinitū. Primo: q̄ deꝰ ⁊ homo. Scd̄o: q̄ inocens ſine macula ⁊ pctō. Et ideo ſolus potuit auferre pctm̄: ⁊ eſſe pretium

N Quod ſit iuſtitia: ꝙ multiplex ſit.

triplex iuſtitia.

pro peccato rōne puritatis. Un̄ ait Aug. ſup Joā. ⁊ pſalmo. l. ꝙ ſolus ille infans innocens eſſe potuit q̄ nō ex opere Adā natus eſt. Et rurſus ſolus ille agnus tollit pctā mūdi qui pctm̄ nō fecit: nec inuentus eſt dolus in ore eiꝰ. Et ideo q̄ Chriſtus nunꝙ fuit obnoxius pctō in natura nec in pſona: ideo ſolus potuit eſſe pretiū conueniens: ⁊ iuſtuꝫ pro pctō totius generis humani. Tertio adeptus eſt Chriſtus totū genꝰ humanū in hereditatē ſm iuſtitiam diſtributiuā: ex qua meruit totū principatū mūdi in premiū laborū ſuorū: ⁊ obedientie ⁊ humilitatis: eo ꝙ ſemp impleuit: ⁊ fecit volūtatē patris. Et ſic patet: ꝙ tota iuſtitia Chriſti cōſiſtebat in tribꝰ. ſ. in natura: q̄ filius naturalis. Scd̄o in puritate ⁊ innocētia: q̄ oīno ſine peccato. Tertio in humilitate ⁊ obedientia: q̄ humiliauit ſeipſum factus obediens vſqꝫ ad mortem. ad Phil. ij. Et ideo ꝓpter hanc triplicē iuſtitiam: iuſte potuit Chriſtus liberare genus humanū: ⁊ adiſpiſci principatū totius mūdi in hereditatē. Et hoc oſtēdit Dauid in hac particula. vnde ait Chriſtus: Dñs pater quia eſt iuſtus iudex retribuet mihi hereditatē generis humani ſm iuſtitiā meā: q̄ ſecundū iuſtitiā legaleꝫ mihi debet: ⁊ iuſte acquiſiui eā: q̄ ſum filiꝰ naturalis: ⁊ ideo iuſte potui cōgredi cuꝫ diabolo ꝓ preda repetēda: ⁊ ꝓ iniuria patris vlciſcenda. Et ſic iure potui genus humanū liberare: ⁊ de diabolo triumphare. Itē etiā pater retribuet mihi ſm puritateꝫ manuū mearū: q̄ purū ſacrificiū: ⁊ ptiū pro genere humano ſibi obtuli in cruce qui pctm̄ nō feci ⁊c. Et per cōſequēs ſm iuſtitiā cōmutatiuā pater relaxauit captiuā hereditatē: ⁊ retribuit mihi eā. Tertio mō pr̄ retribuit mihi hanc hereditatē ſm iuſtitiam diſtributiuā: eo ꝙ fui humilis ⁊ obediēs patri: q̄ ſemp cuſtodiui vias: et ꝑcepta dn̄i: nec aliquid impie geſſi: nec feci alienū a deo meo: nec q̄ eſſet cōtra eius voluntatē ⁊ legē: nec iuſtitias eius repuli a me: imo ſemp legē eiꝰ ante oculos habui: ⁊ ope ſeruaui. Et ideo ſemper ero immaculatus: ⁊ purus ſine peccato coram eo: ⁊ obſeruabo me purum ab iniquitate mea.

xxiij. q. iiij. ca. ſex dr̄ie.

Et retribuet mihi dn̄s ſecundum iuſtitiam meā: ⁊ ſecundum puritatem manuuꝫ mearum in conſpectu oculorum eius.

¶ Hec eſt ſecunda pars totius narrationis. Nam poſtꝙ Chriſtꝰ oſtēdit qualiter ex ſupradicta triplici iuſtitia meruit liberare genus humanū de ſeruitute diaboli ⁊ tenebris pctī: nūc in hac ſcd̄a pte oſtendit q̄liter ꝑ eandē iuſtitiā. ſ. ꝓpter puritatē: et obediētiā: ⁊ humilitatē meruit diſſipare ppl'm iudaicuꝫ: ⁊ inimicos ſuos: ⁊ ſubijcere ſibi pl'm gentilē: ⁊ ſic meruit regnū: ⁊ principatū totius mūdi. Unde duo facit in hac ſecūda parte. Nā primo in generali premittit cōcluſionem intentā. Secūdo exequit de intento: oſtēdendo quibus armis fuit armatus a patre: ⁊ quibꝰ armis armauit diſcipulos ſuos ad debellandū: ⁊ ſubijciendū ſibi totum orbē: ibi. Q̄m quis deꝰ preter deū noſtrū. ¶ Quātum ad primum eſt aduertendum: ꝙ cuꝫ deus per naturam ſit excelſus ⁊ iuſtus: ⁊ oīa alia ſint infima reſpectu ſui. Ideo humilia reſpicit: ⁊ alta: et ſuperba a longe cognoſcit. Et ſic officium ſuuꝫ eſt humiliare: ⁊ deprimere ſuperbos: ⁊ exaltare humiles: ⁊ parcere ſubiectis: ⁊ debellare ſuperbos.

O. Q̄uo deꝰ reſpicit hūana

Et ſic in primordio mundi debellauit: ⁊ deiecit diabolum appetentē exaltari vltra meritū ⁊ naturā ſui. Et ſic depreſſit Adam ꝓpter inobedientiam ⁊ rebellioneꝫ. Sed q̄ Chriſtꝰ ſeipſum humiliauit: vſqꝫ ad mortem factus obediēs: ideo pater exaltauit illū: ⁊ dedit illi nomē ⁊c. ad Phil. ij. Et ſic pꝫ q̄liter deus rn̄det vnicuiqꝫ ſm iuſtitiā ſuā. ⁊ ideo dicitur metaphorice ſupbus cū ſupbis: humilis cū humilibus: eo ꝙ amplectit humiles: ⁊ abijcit: et deprimit ſuperbos. Et ſic ergo per eandem iuſtitiā Chriſtꝰ rn̄dit vnicuiqꝫ ſm humilitatem vel ſuperbiam ſuam. Naꝫ ſaluauit populum gentilē: q̄ humiliuit ſe ad credendum: ⁊ ſic exaltauit eum: ſed quia ppl's iudaicus ex ſuperbia ⁊ malitia: noluit ſe humiliare ad credendū Chriſto ⁊ euāgelio: ideo Chriſtꝰ humiliauit eū: ⁊ diſſipauit: ⁊ eradicauit a ſedibus ſuis: ⁊ redegit ipſum in ſeruitutem. Et hoc eſt q̄ dicit Chriſtus in hac parte. Et dn̄s pater retribuet mihi ſuple regnū: ⁊ principatum totius mūdi. Et hoc ſm iuſtitiam meā ſupradictā ſ. quia filius naturalis obediens ⁊ humilis. Et ſm puritatem manuū: ⁊ operationū mearum: q̄ peccatum non feci: nec inuētus eſt dolus in ore meo: ſed ſemper fui: ⁊ ſum inter mortuos liber: et factꝰ ſui obediēs vſqꝫ ad mortem in conſpectu oculorum eius. Et deinde Chriſtus conuerſus ad patrem ſubdit:

ij. reg. xxij. c. ⁊. xlv. di. ſꝫ illud. et xxiiij. q̄ū. iij. reſcecare.

Cum ſancto ſanctus eris: ⁊ cum viro innocente innocens eris.

Et cum electo electus eris: ⁊ cum peruerſo peruerteris.

¶ O pater cū ſancto ſanctꝰ eris. i. q̄ ſemp eris benignus ſanctis tribuēs eis p̄miū ſm iuſtitiā ſuaꝫ ⁊ eris innocēs cū viro innocēte: q̄ ſicut ipſe innocēs nemini nocet: ita tu nō nocebis ei. imo tribues ei premium ſm innocentiam ⁊ puritatē ſuam: ⁊ cū electo electꝰ eris: ⁊ iuſtus: iuſte ei retribuēdo: ⁊ cū ꝑuerſo eris peruerſus ſm peruerſionē ſuā eum puniendo ⁊ tribuendo penā ꝓ culpa. Nā ſicut ipſe ſe auertit: ⁊ receſſit a te: ita tu auertes faciē tuam ab eo. Unde nota ꝙ deū eſſe ſ̄ctū cū ſ̄ctis: nihil aliud eſt: niſi tribuere eis ſm ſ̄ctitatē ſuā: ⁊ deū eſſe ꝑuerſum: cum peruerſis: nil aliud eſt niſi rn̄dere eis ſm ꝑuerſionē ⁊ ſupbiā ſuā. Et ideo ſequit.

xciij. diſt. c. dñs. et xc. q̄ō. iij. nullis.

Q̄m tu populum humilem ſaluū facies: ⁊ oculos ſuperborum humiliabis.

¶ Q̄m tu ſaluum facies humilem populum chriſtianū ⁊ humiliabis: et deijcies: et reprobabis oculos ſuperborum iudeorum et aliorū obſtinatorū: quoniam deus ſuperbis reſiſtit: humilibus auteꝫ dat gratiam. ¶ Unde nota ꝙ Judei dicunt ſuperbi: eo ꝙ noluerunt inclinari ad audiendum euangelium: confidendo de viribus ſuis: ⁊ preſumendo de ſcientia ſua. Nam chriſtus venit ad declarādam legem et prophetas: et illi totaliter ſibi conati ſunt reſiſtere et contradicere. Et ideo quia voluerūt reſiſtere gratie merito obcecauit eos malitia eorum: ne intelligerent ſacramenta dei. Unde ait Apoſtolus. ij. ad Corinth. iiij. q̄ opertū eſt euāgelium his qui pereunt: in quibus deus huius ſeculi obcecauit mentes infideliū: vt nō fulgeat illuminatio euāgelij glorie Chriſti. Ex quibus pꝫ q̄ deus ita eſt ſanctus cū ſanctis: q̄ humilibus dat

P

gratiã: ⁊ populũ humilem ſaluat: ⁊ ita eſt peruerſus cum peruerſis: ꝙ ſuperbis reſiſtit ſubtrahẽdo gratiã: eo ꝙ ipſi ſuperbi reſiſtentes nolunt eam recipere. Et obcecauit ſic mẽtes iudeorũ. Et ideo dicit propheta: Oculos ſuperborum humiliabis: id eſt obcecabis. Sed quia apoſtoli fuerunt humiles et ſimplices: quia humiliter Chriſtum receperũt et audierunt: ideo datum eſt eis noſſe myſterium regni dei ⁊c. Item quia ppl's gentilis voluit predicationem humiliter audire: ideo de eo ſubdit ꝓpheta.

Qm̃ tu illuminas lucernã meã dñe: deus meus illumina tenebras meas.

De pe. di. j. ca. alij ecõtra. §. nõ põt iij. q. c. nulli.

Quoniam in te eripiar a tentatione: ⁊ in deo meo tranſgrediar murum.

¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandũ: ꝙ lucerna Chriſti fuerunt apl'i ⁊ diſcipuli: qui per mundũ lucem euangelicam portarunt qui exemplo vite: et doctrine totũ ppl'm gentilẽ illuminarũt: de quibꝰ ait Saluator Matth. v. Uos eſtis lux mundi. per quã lucernã Chriſtꝰ tenebras ppl'i gentilis illuminauit. De quo ppl'o tenebroſo ꝑ lumẽ euangelicũ illuminato dicit Eſa. xl. Populꝰ q̃ ambulabat in tenebris vidit lucẽ magnã. Et idõ ſubdit Chriſtus in hoc pſal. O p̃r poſtꝙ tu humiliaſti ⁊ obcecaſti populũ iudeorũ: ⁊ illuminaſti meã lucernã. ſ. collegiũ aplorũ. Ideo ꝑ eos ⁊ predicationẽ eorum illumina tenebras meas. i. populũ gentilẽ qui hucuſqꝫ in tenebris ambulauit. Et ſic per tale lumen euangelicum in te eripiar a tentatione ⁊ perſecutione: ⁊ in deo meo. i. in virtute dei mei tranſgrediar: et penetrabo murum ⁊ potentiam populi gentilis: ⁊ ipm mihi ſubijciam.

Deus meus impolluta via eius: eloquia domini igne examinata: protector eſt omnium ſperantium in ſe.

xix. q. ij c. due.

¶ Nã quia deꝰ meꝰ eſt ſupple impollutus ⁊ iuſtus: Ideo via eius. i. lex euangelica eſt impolluta non habens rugam: neqꝫ maculã: ⁊ eloquia dñi. ſ. verba euangelica ſunt multiplici igne ⁊ examine examinata: ſicut dictũ eſt pſal. xj. Ideo ſunt tãte virtutis nõ ſolũmodo ad reſiſtendũ: ſed etiã ad triumphandũ: quia totũ ppl'm gentilẽ apl'i per verbũ euangelicũ ſubiecerunt: quia deꝰ protector eſt oĩm ſperãtiũ in ſe. Ex ſupradictis ptꝫ: ꝙ Chriſtꝰ per ſuã iuſtitiã: et humilitatẽ: ⁊ puritatẽ meruit debellare diabolũ: ⁊ liberare: ⁊ redimere genꝰ hũanũ: ⁊ ꝑ eandẽ puritatem: ⁊ humilitatẽ meruit trãſgredi: ⁊ penetrare murũ diaboli: ⁊ ois pctĩ tã originalis ꝙ̃ actualis: ⁊ meruit trãſgredi ⁊ ſuperare murũ: ⁊ potẽtiã: et ſupſtitionẽ populi gẽtilis: ⁊ ipm ſibi ſubijcere. Et ſic meruit regnũ ⁊ principatũ totius orbis. Scdõ ex ſupradictis etiã ptꝫ: ꝙ oĩa verba ſupradicta nullo modo poſſunt lr̃aliter verificari: nec intelligi de ipſo dauid filio Iſai: ſed de ſolo Chriſto qui fuit iuſtus ⁊ purus: ⁊ ſemper humilis: ⁊ obediens patri per quã iuſtitiã meruit liberare genus humanũ: ⁊ adipiſci populum gentilem in hereditatem: vt magis patebit in ſequenti litera.

Ca. q̃d culpatur. xxiij. q. j. ⁊ viij.

Quoniam quis deus preter dominũ: aut quis deus preter deum noſtrum?

¶ Poſtꝙ ſuperiꝰ propheta ꝓdixit qualiter chriſtꝰ illa triplici iuſtitia debellauit diabolũ: ⁊ liberauit genus humanũ: ⁊ adeptus eſt principatum totius orbis: in hac ſecunda parte oſtẽdit ꝓphetice: qualiter Chriſtꝰ quadruplici virtute debellauit inimicos ſuos obſtinatos: ⁊ eiecit diabolũ foras: ⁊ ſubiecit populũ gentilẽ: vbi duo facit. Nã primo oſtẽdit quibꝰ armis ⁊ virtutibus fuit armatꝰ: ⁊ armauit aplos: ⁊ diſcipulos ad debellandos inimicos. Scdõ exequitur de intẽto: ibi Perſequar inimicos.

di. c. cõn

¶ Quantũ ad primũ eſt notandũ: ꝙ Chriſtꝰ quadruplici ꝟtute armauit aplos: ⁊ diſciplos: ⁊ quatuor genera armorũ dedit eis ad debellãdos inimicos: qñ miſit eos ad predicandũ ꝑ vniuerſum mundũ. Nã p̃mo tradidit eis eccl'iaſtica ſacramẽta. Scdõ ſeptẽ dona ſpũs ſcti: ad intelligẽdũ ſcripturas. Tertio tradidit eis hoc nomẽ Ieſus: in cuius ꝟtute ineffabilia miracula faciebãt: ⁊ fuerũt ſemꝑ victores. Quarto tradidit eis legẽ euangelicã: i cuiꝰ lumine totũ orbẽ illuſtrarũt: que oĩa quatuor patẽt Marci vlti. c. qñ Chriſtus dixit apl'is. Ite per vniuerſum mundũ: ⁊ p̃dicate euangeliũ oĩ creature: ⁊ baptizate eos in noĩe p̃ris ⁊c. In nomine meo demonia eijciẽt ⁊c. Et linguis loquent̃ nouis. Ex quibus ptꝫ: ꝙ hac quadruplici virtute armauit Chriſtus diſcipulos ſuos: qñ miſit eos ad predicãdũ. ſ. virtute ſacramentorũ: ⁊ virtute ſeptẽ donorũ: ⁊ virtute noĩs Ieſu: ⁊ virtute legis euãgelice. Has ergo quatuor virtutes enumerat: ⁊ p̃dicit ꝓpheta i hac pte: cũ ait in ꝑſona Chriſti. Quis deus preter deũ noſtrũ: aut quis dominus ⁊c. q. d. nullus eſt ꝓtector omniũ ſperantiũ in ſe niſi ſolus deus ⁊ dominus tetragrãmaton q̃ eſt omnipotens: ⁊ ſapiens: ⁊ miſericors: ⁊ iuſtus: ideo ſolus eſt ipſe: q̃ eſt ꝓtector omniũ ſperantiũ in ſe: ⁊ ideo ipſe eſt deus potens qui precinxit ⁊ armauit me virtute ſeptem eccleſiaſticorꝫ ſacramentorũ ad ſananda vulnera peccatorũ: ⁊ ideo poſuit immaculatã viam meã. Nam ſicut ego fui abſqꝫ omni peccato cõceptꝰ per naturam: ita ego ꝑ gratiã ſacramentorum regeneraui: ⁊ feci immaculatã eccleſiã meã virtute ſacramẽtorꝫ. Et nota: ꝙ ly quis deus: debet ordinari cũ particula p̃cedẽti: vt ſit ſenſus: quis eſt deus ꝓtector ſperantiũ in ſe: preter dñm adonai: aut quis deus fortis: ⁊ potens preter deũ noſtrum: Et ideo ſubdit.

Q Chriſtus armauit aplos qdruplici ꝟtute

Deus qui precinxit me virtute: ⁊ poſuit immaculatam viam meam.

¶ Deꝰ noſter eſt fortis qui p̃cinxit ⁊ armauit me virtute ſeptẽ ſacramentorꝫ. Et ideo poſuit immaculatã: ⁊ innocentẽ viã meã: vt habet̃ in Hebreo: quia eccleſiaſtica ſacramenta reddunt hominẽ ſine peccato. Scdõ armauit me virtute ſeptez donorũ ſpiritus ſancti per confirmationem.

Qui perfecit pedes meos tanꝙ̃ ceruorũ: et ſuper excelſa ſtatuens me.

¶ Perfecit pedes meos. i. aplos veloces ad ambulãdũ ꝑ mũdũ p̃dicãdo tanꝙ̃ pedes ceruorꝫ ſtatuẽs me ſupra excelſa. i. in alto gradu: ⁊ ꝑfecto ad aggrediẽdũ excelſa ⁊ ardua. Hoc dicit: quia i ꝯfirmatione dant̃ ſeptẽ dona ſpũs ſancti: ad roborandũ: ⁊ reſiſtendũ: ⁊ aggrediẽdũ ardua: ⁊ excelſa contra mundũ: carnẽ: ⁊ diabolũ. Et ideo ſubdit

Qui docet manus meas ad prelium: et poſuiſti vt arcum ereum brachia mea.

¶ Qui docet ⁊ armat: ⁊ fortificat manus. i. vires meas ad p̃liũ. Et ꝯuerſus ad patrẽ dicit: Tu pater q̃ es fortis ⁊ potens poſuiſti: ⁊ feciſti brachia mea fortiſſima: vt arcũ ereũ: ⁊ ferreũ. q. d. ꝙ ꝑ illa ſeptẽ dona ſpũs ſancti fortificaſti vires meas: q̃ nõ poſſunt flecti ad cõtrariũ: ſicut arcus ereus. Fortificaſti eñ brachia mea: vt arcũ ereũ ad trahẽdũ ſagittas euangelicas ad penetrãda corda hominũ.

xiij. q. ij. c. iij. preſenti.

Et dediſti mihi protectionem ſalutis tue: dextera tua ſuſcepit me.

¶ Tertio dediſti mihi ꝓtectionẽ ⁊ clypeũ ſalutis tue: vt habet̃ in litera Hiero. qui clypeus ſalutis eſt hoc nomen Ieſus quod interpretatur ſaluator. qđ quidẽ nomẽ dediſti mihi in protectionẽ. Et dextera tua que eſt ipſemet Ieſus: ſuſcepit ⁊ ꝯfortauit me: vt habet litera Hieronymi.

v. q. v. c. mordaciſſimũ

Et diſciplina tua correxit me in finem: ⁊ diſciplina tua ipſa me docebit.

¶ Quarto armaſti me ꝟtute ⁊ doctrina legis euãgelice: que quidem diſciplina ⁊ lex euangelica correxit me in membris meis ab omni vitio: ⁊ ipſamet diſciplina docebit omnem veritatẽ. Nam ipa doctrina euangelica perficit hominez: eo ꝙ ſimul corrigit ⁊ docet. Corrigit eñ inquãtum prohibet omne vitium. Docet autem ⁊ inſtruit inquãtũ precipit omnem virtutem. Et ideo.

xj. q. j. c. ſi omnia.

Dilataſti greſſus meos ſubtus me: ⁊ non ſunt infirmata veſtigia mea.

¶ Cũ tali doctrina euãgeli. dilataſti pedes meos i. apoſtolos per totũ orbem ſubtus me: ⁊ veſtigia mea. ſ. populi ad finem, cõuerſi nõ ſunt infirmati. Immo per doctrinã euangelicam fuerunt a peccato ſanati: ⁊ ad oẽm virtutẽ fortificati ⁊ roborati. Et appellat apoſtolos greſſus ⁊ pedes: eo ꝙ ꝑ eos peragrauit mundũ euangeliũ predicando. Et appellat ⁊ intelligit veſtigia ſua ppl'os ad fidẽ Chriſti cõuerſos: eo ꝙ apoſtoli q̃ fuerũt pedes Chriſti impreſſerũt veſtigia eiꝰ in illis ppl'is ꝑ baptiſmũ ⁊ p̃dicationẽ: quia i eis impreſſerũt characterẽ fidei ſpei: ⁊ charitatis. De quibꝰ pedibꝰ ⁊ greſſibꝰ dicit Eſa. lij. Quã pulchri ſunt pedes annũciãtis pacez euangelizantium bona. Deinde cum ſubdit.

xiij. q. iiij. ſi eccleſia.

Perſequar inimicos meos ⁊ cõprehendã illos: ⁊ nõ cõuertar donec deficiant.

¶ Exequit̃ de intẽto. vñ ait Chriſtꝰ. poſtꝙ pater meꝰ armauit me talibꝰ armis: ſic inuincibilibꝰ cũ audacia ꝑſequar inimicos meos iudeos: ⁊ cõprehendã illos: ⁊ nõ conuertar donec deficiãt. i. nõ reuertar nec ceſſabo donec conſumam eos.

iij. q. j. c. nullũ

Confringam illos nec poterunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos.

¶ Cõfringã illos ⁊ ſuperbiã illorũ: nec poterunt ſtare: nec ſurgere: ⁊ cadẽt ſubtꝰ pedes meos. Hoc dicit: quia poſtꝙ Iudei ſemel ceciderũt a regno ⁊ ſacerdotio: nunꝙ̃ ampliꝰ poterũt ſurgere: nec ſacerdotium: nec libertatẽ recuperare. Sed ſemꝑ erũt ſubiecti ⁊ captiui ſub pedibus chriſtianorum. Eſt tamẽ aduertendũ: ꝙ ea que ſunt dicta in his duobus verſibus: licet principaliter ſint intelligẽda de deſtructione populi Iudeorꝫ: tamẽ etiã poſſũt intelligi de deſtructione ppl'i gẽtilis: licet aliter ⁊ aliter. Nã i populo gẽtili deſtruxit tm̃ errorẽ: ⁊ deteſtabiles ritus. Sed ſuſcitauit in eis fidẽ ⁊ lumẽ veritatis: ⁊ ſubiecit eos iugo fidei: q̃ eſt maxima libertas. Iudeos aũt deſtruxit quãtũ ad corpus ⁊ animã: ⁊ libertatẽ: ⁊ lumẽ mẽtis. Deinde cũ dicit.

Et precinxiſti me virtute ad bellũ: ⁊ ſupplãtaſti inſurgentes in me ſubtus me.

v. q. j. nõ eſt.

¶ Et p̃cinxiſti me virtute. Explicat modũ deſtructionis: ⁊ captiuitatis Iudeorũ: Ad cuiꝰ intelligẽtiã eſt notandũ: ꝙ ſicut Chriſtus armauit ppl'os armis ſpũalibꝰ ad debellandũ mũdũ ⁊ diabolũ vt dictũ ẽ: Ita pariter armauit Titũ cũ exercitu Romanorũ: ad deſtruendũ cũ armis tpalibus totum ppl'm ⁊ ſtatum iudeorꝫ. Ideo ait Chriſtꝰ ad patrẽ: Tu pater precinxiſti: ⁊ armaſti me, virtute ⁊ potẽtia tpali ad bellũ cõtra iudeos: ⁊ per Titũ ad Romanos, ſupplantaſti: ⁊ eradicaſti: ⁊ diſperſiſti iudeos inſurgentes: ⁊ rebellãtes cõtra me: ⁊ ſubiecciſti eos ſubtus me: ⁊ dediſti mihi iudeos inimicos meos dorſum. i. vt ſint dorſum ſuꝑ qđ ſedẽt: ⁊ calcãt chriſtiani: ⁊ calcãt tanꝙ̃ ſeruos ⁊ captiuos: quia dorſum eorũ ſemꝑ eſt incuruatum ad ſeruitutem.

Et inimicos meos dediſti mihi dorſum: et odientes me diſperdidiſti.

xxiiij. q. j. miramur.

¶ Iſtos Iudeos inimicos meos me ſemper odio habentes a ſedibus eorum eradicaſti: ⁊ diſperdidiſti. Nam quoſdam trucidaſti: ⁊ quoſdaz fame cõſumpſiſti: ⁊ quoſdam per mundũ captiuos diſperſiſti. Deinde cum dicit.

Clamauerunt nec erat qui ſaluos faceret ad dominum: nec exaudiuit eos.

xxxviij. di. c. ſedulo.

¶ Clamauerũt. Explicat ſcdãm plagã iudeorꝫ: quia nõ ſolũ ſunt reprobati ⁊ abiecti a deo tpaliter: ſed etiã ſpũaliter. Nã añ aduentũ Chriſti licet multotiẽs fuerint flagellati ⁊ captiuati: tñ clamabãt ad dñm ⁊ exaudiebat eos: vt patet ꝑ totũ diſcurſuz librorũ Moyſi: ⁊ Ioſue: ⁊ iudicum: vt dictum eſt in captiuitate Babylonie: ⁊ ꝑſecutione Macchabeorũ. Sed i hac captiuitate poſt paſſionẽ Chriſti ita clauſum eſt eis celũ ꝙ orationes nõ exaudiunt̃ a deo: Ideo in hac captiuitate ꝑſeuerauerũt p. M. cccclxx. ãnos: q̃ enumerant̃ a paſſiõe Chriſti: vſqꝫ in hodiernũ diẽ: quia trãſlato ſacerdotio ⁊ ſacrificio trãſlata fuit etiã oratio. Et ſic oratio eorũ vertit̃ i pctm̃: quia nõ verũ deũ adorãt nec orant: vt dictũ eſt pſal. xiij. Et ideo qñ Iudei clamabãt ad deũ in illa obſidione Romanorũ nõ fuerũt exauditi: quia iam erat eis celũ clauſum: quia extra eccl'iaz nemo exaudit̃: nõ ſolũ ad ſalutẽ ſpũalẽ: ſed nec etiã tẽporalẽ. Ideo dicit Chriſtus: ꝙ Iudei in illa obſidione clamauerunt: nec erat qui faceret eos ſaluos. Nã in oĩbus alijs oppreſſionibus: ⁊ captiuitatibꝰ miſit eis aliquẽ ſaluatorẽ ⁊ liberatorẽ: ſed nunc nõ fuit nec eſt qui eos ſaluet: immo permiſit deus eos vaſtari ⁊ deleri. Ideo ſequitur.

Et cõminuam eos vt puluerẽ ante faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.

xxiij. q. v. §. vltimo.

¶ Cõminuã vt puluerem ante faciem venti: ⁊ diſpergent̃: ⁊ delebo eos de terra promiſſionis: ⁊ de ſacerdotio: ⁊ ſacrificio. Ut deletur lutũ platearũ: ⁊ ꝓijcit̃ extra ciuitatẽ ad loca immũdicia: ita ipſi ꝓijcient̃ a tẽplo ⁊ ſacerdotio: tanꝙ̃ immũdi ⁊ abomi-

nabiles deo. Et ſic ſacrificia ⁊ orationes nō erunt deo accepte: immo abominabiles.

ſ.q. iiij. ca. homi. §. ecōtra.

Eripies me de cōtradictionibus populi: conſtitues me in caput gentium.

℟ Populus iudeoꝝ quinꝙ noibus nũcupatur.

¶ Eripies me de ɔtra. ¶ Hic ꝑdicit electionē populi gentilis ⁊ obedientiā: ꝓpter rebellionē ppl'i iudaici. Unde notādū: ꝙ ppl's Judeoꝝ quinꝙ noibus nũcupaẗ. ſ. ppl's ɔtradictionis: ⁊ tētationis: ⁊ populus alienatus: ⁊ ppl's claudus: ⁊ populꝰ mēdax: ⁊ ppl's inueteratus. Primo dicit ppl's cōtradictionis: q: ſemꝑ deo cōtradixerūt: vt patet Nume. xx. apud aquā cōtradictionis: q: nō poterant credere deum poſſe eis elicere aquaꝫ de petra qđ fuit figura: ꝙ cū vera petra veniret. ſ. Chriſtꝰ ipſi erant cōtradicturi. Nā viderūt exire a Chriſto veram aquā ſapientie: ⁊ virtutis miraculoꝝ: ⁊ tamē nō crediderunt: immo ipſi cōtradixerūt. Itē dicit ppl's tentationis: q: ſemꝑ Chriſtū tentauerunt: q: licet viderūt doctrinā ⁊ miracula: tñ adhuc ſignuꝫ de celo querebāt tentātes: vt patet Mat. xij. ⁊ Luce. ij. ⁊ ſic ſemꝑ eum tentauerūt: ſicut tentauerunt eum in rupe Oreb: ⁊ tentauerunt decies in deſerto. Nume. xiij. Itē dicunt filij alieni: ſiue alienati: q: cū eſſet ppl's electus: ⁊ heres repudiauit hereditatē: qñ Chriſtū in lege ꝓmiſſum negauit. Et ſic alienatꝰ eſt a vulua legis. Itē dicit ppl's mēdax: q: mentiti ſunt deo ⁊ legi: q: ꝓmiſerunt ſub maledictione recipere meſſiam in aduentu ſuo ſed tñ crucifixerunt eum. Itē dicit populus inueteratus in malitia: q: ab initio ſemꝑ patres eoꝝ fuerūt rebelles: ⁊ occiſores prophetarum. Et ſic ipſi ſecuti ſunt eos: vt eis iꝓpat Chriſtꝰ Joā. viij. ⁊ Matt. xxij. Itē dicit populus claudus: q: claudicauit: et deuiauit a ſemitis legis: cum Chriſtū non recepit. Ideo bene merito iſte populus reprobatus eſt a Chriſto. Sed ꝑ oppoſitū ppl's gētilis: ꝗ nunꝙ habuerat legē: nec ꝓphetas: ilico recepit Chriſtū in aduentu ſuo: nec ei cōtradixit: nec tñ vidit eū ꝑdicantē: nec miracula facientē: ſed ad ſolā ꝑdicationē apl'oꝝ obediuit Chriſto: ⁊ ipſuꝫ recepit. Et hoc eſt qđ hic dicit Chriſtꝰ in pſona capitis. O pater: tu eripies me de cōtradictionibus populi iudaici ipſum reprobando: ⁊ cōſtitues me in caput: ⁊ principē gentiū. i. populi gentilis ipſum eligendo. Unꝺ ppl's iudeoꝝ dicit populus ɔtradictionis. Prio: q: deo cōtradicunt cū mihi cōtradicunt. Scđo cōtradicunt legi ⁊ ꝓphetis: ꝗ de me ſcripſerūt. Tertio cōtradixerunt iudei ſibiipſis. Nam quidā dicebant ꝙ bonꝰ eſt: ⁊ alij ꝙ nō: ſed ꝙ ſeducit turbas. Et ſic ſchiſma ſemper fuit: ⁊ erit inter eos. De his ergo contradictionibꝰ ꝓpter hoc eripies me: illū reprobando: ⁊ conſtitues me in caput populi gentilis ipſum eligendo.

xiiij. q. v. c. qui habetis.

Populus quē nō cognoui ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

¶ Coſtitues me inquaꝫ in caput populi gentilis eo ꝙ ille populus gentilis quem nō cognoui: q: legē ipſi nō dedi: nec apud eū miracula feci: nec ego in pſona ipſi ꝑdicaui: tñ i ſolo auditu ex ꝑdicatione apl'oꝝ obediuit: ⁊ ſeruiuit mihi legē euāgelicā ⁊ baptiſmū recipiēdo. Ideo mihi ipſum deſpōſaui ⁊ vniui per fidē: ⁊ ppl's qui erat alienus: factus eſt proprius. ſed oppoſitum fecit populus Judaicus.

Filij alieni mentiti ſunt mihi: filij alieni inueterati ſunt: et claudicauerunt a ſemitis ſuis.

De diſ. § ſi.

¶ Nā ipſi ꝗ erāt filij ꝓprij: ꝗbus facta erat ꝓmiſſio hereditatis: facti ſūt alieni me negando. Et ſic alieni: ⁊ alienati mētiti ſunt mihi nō ſeruātes qđ in lege ꝓmiſerūt. Deuter. xviij. ⁊ ꝑ totū. Itē mētiti ſunt legi Moyſi: ⁊ ꝓphetis ꝗ de me ſcripſerūt. Et inueterati ſunt in peccatis patrū ſuoꝝ: q: fuerūt homicide ſicut patres eoꝝ. Nā ſicut patres eoꝝ occiderūt ꝓphetas: ꝗ locuti ſunt de xp̄o: ita ipſi filij occiderūt: ⁊ pſecuti ſunt xp̄m de quo locuti ſūt ꝓphete. Et ſic inueterati ſunt in malitia patrū ſuorum ꝗ ſemꝑ deo cōtradixerūt. Itē inueterati ſunt q: noluerūt in Chriſto renouari: nec ſeruare legē: imo claudicauerūt a ſemitis ſuis. ¶ Unꝺ nota ſcđꝫ Apl'm ad Ro. x. ꝙ Chriſtꝰ eſt finis legis: q: lex ⁊ ꝓphete dirigunt in Chriſtū: tanꝙ ad finē. Naꝫ ſicut oēs linee ducte a circūferentia circuli terminant ad pūctū mediū ⁊ centrū: ita tota lex ⁊ ꝓphete terminant in Chriſtū tanꝙ ad centrū: ⁊ terminū legis ⁊ ꝓphetarū. Unꝺ oia geſta: ⁊ myſteria: ⁊ dicta vet. teſt. dirigebant in Chriſtū tanꝙ in terminū: ⁊ erant vie ⁊ ſemite in eū. Et ſic lex duxit illū ppl'm a Moyſe: vſꝙ ad Chriſtū: ꝑ ſemitas ſuas ⁊ precepta. Sꝫ qñ Judei fuerūt ꝓpe terminū errauerūt: ⁊ claudicauerūt a ſemitis ſuis: qñ ipm Chriſtū: et terminū negauerūt. Et ſic errauerūt ab vtero ⁊ via ⁊ ſemitis legis: ⁊ locuti ſunt falſa cū dixerūt: Non habemꝰ regē niſi Ceſarē: ⁊ hūc neſcimꝰ vñ ſit ⁊c.

Q xp̄s finis legis.

¶ Unꝺ nota ꝙ claudicatio huiꝰ ppl'i fuit figurata Geñ. xxxij. qñ Jacob luctans cū angelo māſit claudus pede: eo ꝙ emarcuit neruus femoris eiꝰ: ⁊ ſic gradiebaẗ vno pede recto ⁊ firmo: ⁊ altero claudo. ꝑ qđ fuit figuratū: ꝙ vna pars filioꝝ eius debebat incedere pede recto: ꝗ fuit illa que recepit Chriſtū: ⁊ legē euāgelicā. ſ. diſcipuli: ⁊ ceteri cōuerſi: ſed altera pars māſit clauda ⁊ obliqua. ſ. oēs negantes ⁊ obſtinati: q: claudicauerunt a ſemitis legis in chriſtū dirigētis. Et ſic bene merito iſte populus factus alienus: ⁊ mendax: claudus: ⁊ cōtradicens fuit reprobatus: ⁊ gentilis factus obediēs: electus ⁊ capiti Chriſto incorporatus.

Uiuit dominus ⁊ benedictꝰ deus meus: et exaltetur deus ſalutis mee.

De diſtinctiōe xp̄i ſui ſtatus.

¶ Hec eſt tertia pars ꝑncipalis ⁊ vltiā in ꝗ Chriſtus claudēdo agit grās in forma ſerui ꝓ beneficijs receptis. Unꝺ ait. Uiuit. i. viuat dñs: ⁊ bñdictꝰ deus meꝰ: ⁊ exalteẗ ⁊c. ¶ Unꝺ nota ꝙ Chriſtus in hoc verſiculo in pſona corꝑis myſtici cōfiteẗ myſteriū trinitatis. ⁊ ratio eſt: nā ſupra dixit ꝙ Judei mētiti ſunt ei: ⁊ claudicauerūt a ſemitis ſuis. Nā Judei dicunẗ mēdaces: inquātū falſificāt legē falſo modo itelligēdo ⁊ gloſſando: retrahēdo ⁊ puertendo a vero ſenſu. Et dicunẗ claudi: inquantū incedunt vno pede recto ⁊ alio obliquo: nā incedunt vno pede ſano: inquātū confitenẗ vnū deū creatorem celi ⁊ terre. Sed claudicāt altero pede: inquantum negant Chriſtū eſſe deū ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum: ⁊ redēptorē ⁊ ſaluatorē oim ⁊c. ſicut tota ſcriptura teſtaẗ. Et ſic negando Chriſtū: negant totam ſcripturā ⁊ claudicāt in ea. Et ideo chriſtiani habēt fidē rectā ⁊ orthodoxam: ꝗ cōfitentur deum vnum in ſubſtātia ⁊ eſſentia: ⁊ trinum in perſonis: ⁊ filium incarnatū qui eſt Chriſtus ſaluator: ⁊ redēptor: ⁊ meſſias. Et ſic populus chriſtianꝰ teneẗ reddere: ⁊ agere grās deo: ꝗ dedit ſibi talē fidē. Et iō Chriſtus in forma ſerui: ⁊ in perſona eccl'ie cōfiteẗ oēs tres perſonas in vna eſſentia. Et primo ɔfiteẗ pſonā pr̄is: cū dicit: Uiuit dñs. pater ſupple. Secundo cōfiteẗ pſonā ſpūs ſancti: cū ſubdit. ⁊ bñdictus deus meus. ad denotandū ꝙ ſpiritꝰ ſanctꝰ eſt deus. Tertio cōfiteẗ pſonā filij incarnati: cum ſubdit. Et exalteẗ deus ſalutis mee: ad denotādū ꝙ filius eſt deus ⁊ ſaluator: ⁊ per cōſequēs deus ⁊ hō meſſias in lege promiſſus. Unꝺ nota ꝙ patrē nō appellat deū: ſed dñꝫ ſiue adonai: eo ꝙ i hoc loco ſcribiẗ cū quatuor lr̄is: qđ nomē ſic ſcriptū ſoli deo cōpetit. Sed explicando appellauit deū ſpiritū ſanctū ⁊ filiū: ad denotandū ꝙ ſunt cōſubſtātiales pr̄i ⁊ inter ſe: ſed ſpecialiter appellaẗ filiū deū ſalutis ad denotandū: ꝙ ſolus eſt incarnatus: ⁊ paſſus ⁊c. Et ſic patet ꝙ deus eſt trinus ⁊ vnus. quā fidē ſola religio chriſtiana ꝓfiteẗ. Et ideo ad notādum ꝙ oēs iſte tres perſone ſunt vnus deus in ſubſtantia: ſubdit Chriſtus in forma ſerui.

Nota.

Argu. xxiij. q. j. capi. qua digniorꝫ.

Deus qui das vindictas mihi: et ſubdis populos ſub me: liberator meus de inimicis meis iracundis.

¶ Deus inquā qui das vindictas mihi. i. tu es deꝰ trinus ꝗ das vindictas mihi. quaſi dicat: ſicut liberaſti Dauid de manu Saulis ⁊ Abſalon: ⁊ ceterorū inimicoꝝ: ⁊ dediſti ipſi de oibꝰ vindictā ⁊ victoriā: ⁊ finaliter ſubdidiſti oēs populos. xij. tribuū: ⁊ populos finitimos. ſ. Amonitaruꝫ: ⁊ idumeoꝝ: ⁊ moabitarū: que oia fuerūt in figura mei: Ita tu es deus: ⁊ liberator meus de inimicis meis tā iudeis quā tyrānis iracūdis ⁊ pſecutoribꝰ: qui das mihi vindictas de eis. primo de iudeis. ſcđo de tyrānis ⁊ finaliter ſubdis oēs populos ſub me per fidem: a ſolis ortu vſꝙ ad occaſum.

Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.

¶ Non ſolum me liberaſti de iudeis inimicis iracundis: ſed etiā exaltabis me ab inſurgentibꝰ tyrannis ⁊ hereticis: qui cōtra eccleſiam meā inſurgent: ⁊ eripies me ab omni viro iniquo tam heretico quā tyranno: ⁊ perſecutore.

Propterea confitebor tibi in nationibus domine: ⁊ nomini tuo pſalmum dicam.

¶ Ipſis ꝓpterea iudeis merito reprobatis cōfitebor in nationibus. i. in populo gentili: ⁊ nomini tuo pſalmū dicā: quia eccleſia cōgregata pro maiori parte de populo gentili confitebiẗ nomini tuo. Joā. x. qđ dicit nomē dei tetragrāmaton: vt dictū eſt in prologo tractatu. iiij. pſalmo. xiij. ⁊ ſepties in die cantabit tibi pſalmodiam ⁊ propria diuina ⁊ canonica officia ſecundū feſtiuitates ad honorem ⁊ memoriā incarnationis ⁊ natiuitatis: ⁊ paſſionis: ⁊ reſurrectionis ⁊c. Et totūꝫ hoc faciam in eccleſia: eo ꝙ deus pater eſt.

ij. reg. xxv. et Roma. xvij.

Magnificans ſalutes regis eius: ⁊ faciens miſericordiam chriſto ſuo Dauid: ⁊ ſemini eius vſꝙ in ſeculum.

¶ Magnificās ſalutes regis eius. i. quia ſemper magnificauit Chriſtū regē eius: ⁊ meſſiam ab eo miſſum in oibus actibus humane redēptionis et ſalutis: q: magnificauit eū in incarnatiōe: ⁊ in natiuitate: qñ oēs creature ⁊ demōes dederūt ſigna ſue natiuitatis: vt dictū eſt: ⁊ magnificauit ipſum filiū in baptiſmo: cū dixit: Hic eſt filius meus dilectus ⁊c. Hoc idē fecit in transfiguratione. Itē magnificauit eius ꝑdicationē ꝑ ſigna ⁊ miracula. Itē magnificauit eiꝰ paſſionē: q: terra mota eſt: ⁊ petre sciſſe ſunt: ⁊ facte ſunt tenebre ſuper vniuerſaꝫ terrā ⁊c. Itē magnificauit eius deſcenſum ad inferos: q: fregit portas ereas: ⁊ vectes ferreos cōfregit: ⁊ cū triūpho: ⁊ pōpa nobili predā recuꝑauit. Itē magnificauit eiꝰ aſcēſionē: qñ aſcēdit in altū captiuā ducēs captiuitatē: ⁊ Angeli dicebāt: Quis eſt iſte qui venit de edom? Et ſic Chriſtꝰ ſedit a dextris dei: ⁊ obtinuit vl'em ꝑtātem in celo ⁊ in terra. Ex quo ꝑtꝫ: ꝙ pater magnificauit ſalutes Chriſti regis eiꝰ. Itē eſt faciēs multas miſericordias chriſto ſuo Dauid myſtico. Primo in capite propter ſupradictas rōnes: quare liberauit ipm ab inimicis ⁊ dedit ipſi vindictas ⁊ victorias: vt dictū eſt. Secūdo ex cōſequēti eſt ſemꝑ faciēs miſericordias ſemini Chriſti. i. ppl'o chriſtiano ꝑ baptiſmū regenerato. Et hoc durabit vſꝙ in finē. q: lꝫ eccl'ia paſſa ſit multas tribulatiōes: ⁊ pſecutiōes ꝑ hereticos: ⁊ tyrānos: ⁊ patieẗ vſꝙ ad antixp̄m: tñ deus ſemꝑ liberauit eā finaliter: maxime cū Chriſtꝰ reſtituet regnū deo patri: ad qđ nos ꝑducat ⁊c. Iō ait Chriſtus. Dñs pater: q: iuſtus: retribuet mihi hereditatem gn̄is hūani ſcđm iuſtitiā meā: q: de iuſtitia legali: ⁊ iure hereditario mihi debeẗ: eo ꝙ ſum filius naturalis eius. Iō iuſte potui cōgredi cū diabolo pro iniuria vlciſcēda: ⁊ preda repetēda. Et ſic iuſte potui liberare genus hūanū de captiuitate. Itē etiā pater retribuet mihi ſcđm puritatem manuū mearū: q: purū ſacrificiū: ⁊ ꝑtiū obtuli ipſi in cruce: q: obtuli meipſum in ꝑtiū: ꝙ pctm̄ non feci ⁊c. Et per conſequēs iure cōmutatiuo: ⁊ ſcđm iuſtitiā cōmutatiuā relaxauit pr̄ captiuitatē et hereditatē et predā: et retribuet mihi eā. Tertio pater retribuet mihi hanc hereditatē ſecunduꝫ meā iuſtitiā diſtributiuā: eo ꝙ rōne humilitatis ⁊ obedientie debeẗ mihi de iure: ⁊ de iuſtitia diſtributiua. ꝓbatur: q: fuerim hūilis ⁊ obediēs: eo ꝙ cuſtodiui ſemꝑ vias dñi: nec impie geſſi nec feci aliꝗd alienū a deo meo: nec qđ eſſet cōtra eius volūtatē ⁊ legē.

De9 fecit xp̄o ſuo miſericordias.

¶ Ex toto iſto pſalmo pñt recolligi. xvj. cōcluſiones: in quibus conſiſtit tota ſententia huiꝰ pſalmi. ¶ Prima cōcl'o eſt: ꝙ pr̄ in oibꝰ fuit fortitudo: ⁊ refugiū: ⁊ ꝓtector: ⁊ liberator Chriſti: iq̄ātū eſt hō: nō ſolū rōne ſui ſed ⁊ rōne mēbroꝝ. ¶ Scđa ɔcl'o: ꝙ oēs infirmitates: ⁊ miſerie: ⁊ dolores inferni cōprehenderūt Chriſtū: quo ad penā: ſed non quo ad culpā: ſꝫ cōprehēderūt eius mēbra: quo ad culpā ⁊ penā. ¶ Tertia cōcl'o: ꝙ ſicut filij Iſrael clamauerunt ad dñm: vt liberaret eos de illa ſeruitute: et afflictione Egypti: Ita patriarche: et prophete: et oēs fideles vete. teſta. clamabant ad dñm: vt mitteret filiū ſuū: ⁊ liberaret totū genus hūanū ab afflictione: ⁊ ſeruitute peccati. ¶ Quarta ɔcl'o ꝙ ſicut deꝰ audiuit vocē: ⁊ clamorē filioꝝ Iſrael in Egypto: ⁊ in mari rubro: ⁊ liberauit eos per Moyſen: Ita audiuit clamorē fideliū vete. teſt. ⁊ miſit filiū

Nota.

℟

ſuum ad liberādū eos de ſeruitute pcti. ⁋ Quinta
cōcluſio: ꝙ Chriſtus in hoc pſal dr̄ liberator: ⁊ libe
ratus. ſ. liberator in capite: ⁊ liberat⁹ in membris.
⁋ Sexta cōcluſio: ꝙ fili⁹ attribuit pr̄i totū opus
noſtre redēptiōis: īquātū acceptauit ſuā paſſionē
in pretiū: q2 nr̄a redēptio erat in pr̄e poteſtatiue
⁊ auctoritatiue: ⁊ in humilitate Chriſti meritorie:
⁊ inſtrumentaliter. Et ſic tā pr̄ ꝙ fili⁹ dr̄ redēptor
noſter. ⁋ Septima cōcl'o: ꝙ triplici iure Chriſt⁹
liberauit genus humanū: ⁊ adeptus eſt pncipatū
mundi. Primo iure hereditario ⁊ legali: eo ꝙ fili⁹
naturalis. Scdo iure cōmutatiuo: q2 iuſtū pretiū
obtulit rōne puritatis ⁊ innocētie. Tertio iure di
ſtributiuo rōne hūilitatis: ⁊ obedientie ⁊ laboris:
q2 ſemp impleuit volūtatē pr̄is. ⁋ Octaua cōcl'o:
qd̄ deus dr̄ ſanct⁹ cū ſctis: ⁊ puerſus cū peruerſis
effectiue: eo ꝙ vnicuiq3 tribuit ſcdm iuſtitiā ⁊ me
ritū: q2 parcit hūilib⁹: ⁊ debellat ſuperbos. Et ſic
ppl'm gentilē humilē ſaluauit: ⁊ ppl'm iudaicū ſu
perbū ⁊ obſtinatū diſſipauit: ⁊ ſubiecit. ⁋ Nona
cōcl'o: ꝙ quadruplici virtute armauit Chriſt⁹ apo
ſtolos: qñ miſit eos ad pdicandū. ſ. virtute ſeptem
donoꝝ ſpūs ſancti: ⁊ virtute huius nois Jeſus: et
gladio euangelice doctrine ad ferienda corda ho
minū. ⁋ Decima concl'o: ꝙ his quatuor armis ſu
pradictis apl'i debellarūt totū orbē: ⁊ Chriſto ſub
iecerūt. ⁋ Undecima cōcl'o: ꝙ ſicut Chriſtus per
apl'os debellauit totū ppl'm gētilē: ita p Roma. de
bellauit iudeos. ⁋ Duodecima cōcl'o: ꝙ ppl's Ju
daic⁹ nō ſolū fuit diſſipat⁹ tpaliter: ſ3 etiā ſpūalr̄:
eo ꝙ oia legalia ſunt eis mortifera: ⁊ orones ina
nes imo odioſe in blaſphemiā apud deū. ⁋ Decia
tertia cōcl'o: ꝙ ille ppl's bn̄ merito fuit reprobat⁹:
quia ſemp deo cōtradixit. Jō dr̄ ppl's cōtradictio
nis in vtroq3 teſtamento. ⁋ Deciaquarta cōcl'o: ꝙ
quadruplex nomē ſortit⁹ eſt ille ppl's in hoc pſal
mo in pnicīē ſui poſt aduentū Chriſti. Nam primo
dr̄ mēdax: q2 in veritate legis nō ſtetit: imo fecerūt
legē mendacē: ⁊ pphetas: ⁊ deū: qñ negarunt Chri
ſtum. Scdo dr̄ claudus: q2 claudicauit: ⁊ deuiauit
a termino: ⁊ fine legis qui erat Chriſtus. Tertio dr̄
alien⁹: q2 cū eſſet fili⁹ Abrahe ⁊ Jſrael ſcdm carnē:
quib⁹ facta fuerat pmiſſio: ipſe degenerauit ⁊ fa
ctus eſt alien⁹ negādo Chriſtū. Quarto dicit inue
terat⁹: q2 ſecutus eſt menſurā patrū ſuoꝝ q̄ occide
runt pphetas ⁊ manſit obſtinatus in ſua malitia.
⁋ Decimaquinta cōcluſio: qd̄ Chriſtus reprobato
ppl'o iudaico fact⁹ eſt caput populi gentilis q̄ ſibi
obedierunt. ⁋ Decimaſexta cōcluſio: ꝙ Chriſt⁹ de
trib⁹ triūphauit. Primo de diabolo ipſum expoliā
do. Scdo de iudeis ipſos reprobando ⁊ diſſipando
Tertio de ppl'o gentili ipſum iugo fidei ſubijcien
do. Et ſic patet tota ſententia huius pſalmi.

De pe. diſti. ij. ante fi nem.

**CEli enarrant gloriam dei: ⁊ ope
ra manuū eius annūciat firma
mentum.**

⁋ Titulus: Jn finē pſalm⁹ Dauid. Ex
titulo appet ꝙ Dauid fecit hūc pſal
mum dirigens nos in Chriſtū: ⁊ legē euāgelicam:
qui erat finis legis vete. Jō ſpretis: ⁊ omiſſis fabu
lis iudeorū de materia huius pſalmi: ⁊ ſequendo
doctrinā apoſtoli ad Ro. x. qui ex ſcriptura huius
pſalmi probat euangelium eſſe publicatū p totū
orbem: eſt dicendū ꝙ Dauid in hoc pſalmo pdicit
publicationē euāgelij: ⁊ pfectiōes ⁊ fructus eius.
Ad cuius intelligētiā eſt aduertendū: ꝙ ſicut tota
eccl'ia dr̄ vnus hō myſticus: ita pariter dr̄ vnus mū
dus myſticus. Nā ſicut tot⁹ iſte mūdus ſenſibilis
⁊ viſibilis cōſtat ex celis ⁊ elemētis p mēbris: ⁊ ex
ſole pro capite: ⁊ pncipio oim generabiliū ⁊ corru
ptibiliū: ita eccl'ia cōſtat ex ſole q̄ eſt Chriſt⁹ ſol iu
ſtitie ⁊ celis q̄ ſunt apl'i: ⁊ ſtellis q̄ ſunt doctores: ⁊
ſancti viri: ⁊ ex terra q̄ ſunt ppl'i fideles. Naz ſicut
ſol influit: ⁊ mittit virtutē ſuā in celos ⁊ ſtellas: et
celi influūt in terrā ⁊ elemēta: ita Chriſt⁹ influxit
euangelicā doctrinā: ⁊ ſacramenta in apl'os: ⁊ apl'i
in ppl'os. Hoc ergo puidens Dauid in ſpū cōtēplā
do diſpoſitionē hui⁹ mūdi ſenſibilis fecit hūc pſal
mū: in quo tria facit. Nā pmo predicit publicatio
nē euangelij p apl'os per vniuerſum mundū faciē
dā: ⁊ hoc per diſpoſitionē celorū: ⁊ curſum: ⁊ influ
xum ſolis. Scdo pdicit pprietates: ⁊ dignitatē: et
perfectionē: ⁊ fructus: ⁊ pmiū legis euāgelice. Ter
tio petit gratiā: vt valeat legē euāgelicā obſerua
re. Scda ibi: Lex dn̄i. Tertia ibi: Delicta quis intel
ligit. Quantū ad primū eſt aduertendū: ꝙ ſicut in
mundo ſenſibili eſt dare diem: qui cauſat ex latiōe
ſolis ſup terrā: ⁊ noctē q̄ cauſat ex abſentia ſolis
ſuper terrā: Jta pariter in eccleſia q̄ dr̄ mund⁹ my
ſticus ⁊ figuratus: eſt dare vnū diem ⁊ vnā noctē.
Nox aūt fuit ab Adā vſq3 ad Chriſtū facta ppter
peccatū Ade: ⁊ abſentiā ſolis: qui dr̄ Chriſt⁹. Dies
aūt incepit a baptiſmo: ⁊ pdicatiōe Chriſti: q2 tunc
Chriſtus ſol iuſtitie incēpit mittere lumen euāge
licū: ⁊ influentiā eccl'iaſticorū ſacramētoꝝ ſuper
vniuerſam terrā: Et ſic facta eſt dies ex pn̄tia Chri
ſti: ⁊ euangelij ſuper terram. de quo die ⁊ nocte ait
Apoſtolus ad Ro. xiij. Nox pceſſit: dies aūt appro
pinquabit. Jtem ſicut in nocte non apparet ſol: ſed
ſolū apparet celū ſtellatū: qd̄ dr̄ firmamentum: in
quantū videntur ſtelle in illo fixe: q̄ ſtelle ⁊ maxi
me Uenus: q̄ dr̄ lucifer: cū ceteris planetis in no
cte apparentibus prenūciat aduentū ſolis: ⁊ diem
futurū ppinquū: Jta pariter ſm Greg. ſ. moraliū
ca. x. Chriſt⁹ in nocte legis veteris pmiſit patriar
chas: ⁊ prophetas: tanꝙ ſtellas pnūciantes aduē
tum ſuū. Et ſicut ſol in ſuo ortu pellit. ⁊ fugat oēs
tenebras noctis: ⁊ non amplius vident ſtelle: ſed
omnia ſunt manifeſta in terra: ⁊ oia vident clara:
tam celum ꝙ elementa: q2 in omnib⁹ manifeſtat:
⁊ apparet imago ſolis: ita pariter i aduētu Chriſti:
ceſſauerūt oēs viſiones ⁊ pphetie: ⁊ oia q̄ latebāt
ſub vmbra: ⁊ lr̄a noctis vete. teſta. fuerunt in Chri
ſto ⁊ per Chriſtum manifeſta ⁊ clara. Et ſicut tunc
nox firmamēti. ſ. patriarche: ⁊ pphete pnūciabāt
nocti. i. ſynagoge: ⁊ illi populo qui erat in nocte:
ſcientiā: ⁊ aduentū Chriſti futuri: ita pariter Chri
ſtus: qui eſt verus dies eructauit verbū euangeli
cum dei. i. collegio apoſtolorum iam in die gratie
exiſtenti: ⁊ ipſe dies. ſ. collegium apoſtolorum eru
ctauit: ⁊ enarrauit verbū euangelicū diei. i. toti ec
cleſie: que iam ambulabat in die: ⁊ gratia: ⁊ lumi
ne Chriſti. Et hoc eſt qd̄ intendit dicere Dauid in
hac prima parte. Unde ait: Celi. i. apl'i a Chriſto q̄
eſt ſol iuſtitie illuſtrati in die Pente. enarrant glo
riā dei in nouo teſtamēto: quia per totū orbē pre
dicant euangeliū Chriſti: in quo manifeſtat gl'ia:
⁊ omnipotentia: et ſapientia: et iuſtitia: et miſeri
cordia dei. Et firmamentum: id eſt cetus patri

archarū ⁊ prophetarū annūciat opera eius. Et eſt
figura que dicitur hiſteron proteron: id eſt prepo
ſitio: ⁊ poſtpoſitio: nā ſecunda clauſula debet pre
poni. Nam prius in veteri teſtamento patriarche
prenunciarunt huiuſmodi myſteria Chriſti ⁊ ec
cleſie. Debet ergo litera ſic ordinari: ꝙ ſicut in ve
teri teſtamento firmamētū: ſcilicet cetus patriar
charum ⁊ prophetarum annunciāt: opera dei per
Chriſtum facienda: Jta pariter celi: id eſt apoſto
li enarrāt gloriam dei: ⁊ legem euangelicam in no
uo teſtamento. q. d. ꝙ ea que lex vetus prenuncia
uit de Chriſto in veteri teſtamento: eadem enar
rant apoſtoli: ⁊ predicarūt eſſe cōpleta in nouo te
ſtamēto. Unde ſicut apoſtoli dicuntur celi noui te
ſtamenti: ita lex vetus dicit firmamentū veteris
teſtamenti. Unde nota: ꝙ hec eſt differentia inter
ſcientiam ⁊ verbum. Nam ſcientia dicitur vt eſt in
habitu intra intellectū abſconſa. Sed eadem ſciē
tia dicitur verbum: inquantū ad extra per vocem
manifeſtatur. Jta ergo pariter myſteria Chriſti ⁊
eccleſie dicuntur ſcientia: inquantū erant in vtero
legis veteris teſtamenti abſconſa ante aduentum
Chriſti. Sed eadem myſteria dicuntur verbū: quā
do per Chriſtum ⁊ apoſtolos fuerunt in mūdo ma
nifeſtata. Jdeo ſequitur.

xxiij. q. v. c. re legen tes.

**Dies diei eructat verbum: ⁊ nox nocti in
dicat ſcientiam.**

⁋ Dies. ſ. Chriſtus eructat verbū euāgelicum ipſi
diei. ſ. collegio apoſtolorū: ⁊ apoſtoli eructant ip
ſum met verbum euangelicum: diei: id eſt toti ec
cleſie: que poſt aduentū Chriſti incepit in die am
bulare: ⁊ nox. ſ. lex vetus annunciat ⁊ prenunciat
ſcientiam Chriſti futuri ipſi nocti. i. ſynagoge vete
ris teſtamēti. q. d. ſicut ante aduentum Chriſti lex
moyſi prenunciauit ſynagoge ſcientiā ⁊ myſteria
Chriſti futuri: que in ea erāt clauſa: ita poſt aduē
tum chriſti dies. ſ. Chriſtus ⁊ apoſtoli eructant et
manifeſtant verbum euangelicū: in quo omnia le
galia ſunt manifeſtata ⁊ impleta: quia vt dicit Au
gu. in libro de catheziʒādis rudibus: nil aliud eſt
teſtamentum vetus: niſi occultatio noui: ⁊ nouū
teſtamentum nil aliud eſt niſi manifeſtatio vete
ris. Et nota ꝙ collegiū apoſtolorū appellat dies
in hoc loco. S3 chriſtus magis dicit dies: ⁊ apoſto
li hore huius diei. Nā ſicut dies artificialis habet
duodecim horas: ita chriſtus qui eſt ver⁹ dies ha
buit duodecim apoſtolos: ⁊ ideo apoſtoli ſunt duo
decim hore diei qui eſt xp̄s ſcdm Aug. ſuper Joā.
xi. Jdeo dixit chriſt⁹ apl'is: Nonne duodecim hore
ſunt ⁊c. Ex quo pt3 qd̄ tā Chriſtus ꝙ apl'i dicuntur
dies. Jterū eſt aduertendū: ꝙ ly nox nocti indicat
ſcientiā: maxime verificatur de ſynagoga p ſtatu
iſto. Nam ſynagoga ceca ⁊ tenebroſa vult indica
re ſcientiam legis ipſi nocti. ſ. populo ceco iudeo
rū: cū ipſa ſit ceca nullam habens ſcientiam: nec
intelligentiam legis ⁊ prophetarum. Jterū eſt ad
uertendū: ꝙ per ly firmamentum: poteſt intelligi
eccleſia ſimpliciū: nā ſicut celi mittunt ſuā influē
tiam ad terrā: q̄ dr̄ fundamētū: ⁊ centrū mūdi: ita
apl'i miſerūt influentiā euangelicā ſupra totā ec
cleſiam toto orbe diffuſam. Jn qua eccleſia mani
feſtant chriſti opera per miracula ⁊ eccleſiaſtica
ſacramēta. quaſi dicat: ſicut celi. i. apl'i enarrāt glo
riam dei per predicationem: ita firmamentū. i. ec

xp̄s dr̄ dies et apl'i hore diei.

cleſia annunciat opera dei que facta ſunt in ipſa
Jtem iſte verſiculus poteſt referri ad principium
noſtre miſerie: ⁊ noſtre reſurrectionis: nā tūc nox
nocti indicauit ſcientiam quādo ſerpens tenebro
ſus dixit Eue. Qua hora comederitis: eritis ſicut
dij ſciētes bonū ⁊ malum. Sed nūc dies diei eru
ctauit verbū: quando angelus Gabriel dixit: Aue
gratia plena: concipies ⁊c. Sed prima expoſitio vi
detur melior: Nam ſequitur.

**Non ſunt loquele neq3 ſermones: quorum
non audiantur voces eorum.**

xlv. di. c. vlti.

⁋ Non audiantur. i. nō intelligantur voces. i. idio
mata eorum. quia in die Penteco. receperunt apo
ſtoli ſeptem dona ſpiritus ſancti: inter que recepe
runt omnia genera linguarum. Et ſic loquebātur
varijs linguis: nec fuit aliqua lingua eis ignota
nec lingua que voces eorum non intelligeret. nec
fuit aliqua pars mundi: nec prouincia que eorum
pdicationem nō audiret. Nam Bartholomeus et
Thomas predicauerunt in Jndia maiori ⁊ minori
citra ⁊ vltra Gangē: ⁊ Mattheus in Ethiopiā: et
Andreas in Syria: Jacobus in Hiſpania. Ceteri
autem in medio terre. Litera Hierony. habet: Nō
eſt dictum: nec ſunt verba: quibus non audiatur
vox eorum: ⁊ tunc eſt ſenſus: quod vox apoſtolorū
fuit audita: ⁊ intellecta per omnes linguas: ⁊ na
tiones mundi. Jdeo ſubdit.

**Jn omnem terrā exiuit ſonus eorum: ⁊ in fi
nes orbis terre verba eorum.**

ro. xi. ij. diſt.

⁋ Jn omnem: inquit: terrā exiuit ſonus. i. predica
tio eorum: ⁊ in fines orbis terre verba eorum euā
gelica. ⁋ Et ſic nulla fuit pars in mundo aut lin
gua: ad quam non peruenit euangelium: aut per
apoſtolos: aut ſucceſſores eorum. Unde licet apo
ſtoli non tranſierunt ad hūnos ⁊ Gotthos: q̄ ha
bitabant in orbe ignoto: ⁊ inaceſſibili vltra Meo
tidis paludes: tamen in die natiuitatis omnia ido
la eorū clamarunt regem pacis: ⁊ dominū totius
mundi fuiſſe natū in medio mundi. Et ſic congre
gati omnes Gotthi: ⁊ Hūni duobus agminibus fa
ctis relictis ſedibus tranſierunt Meoticas palu
des ſuper aquas glaciales. Et ſic peruenerunt ad
partes noſtras: ⁊ per ſucceſſionem tēporis baptiſ
mum ſuſceperunt. Ex quo pt3: ꝙ ex diuina proui
dentia illud factum eſt: vt poſſent audire vocē euā
gelicam. Et hoc idem factum eſt apud Ethiopes.
Unde Uirgil. in. vſ. Huius in aduentu iam nunc ⁊
caſpia regna Reſponſis horrent diuum: ⁊ Meoti
ca tellus: Et ſeptemgemini turbant trepida oſti
Nili. Ex quo pt3 ꝙ lex euāgelica per totum mūd
fuit publicata: ⁊ predicatio apl'orū per omnes li
guas fuit manifeſtata. vnde ſicut deus per celo ⁊
ſtellas mittit naturales influentias ad generād
iſta inferiora: ⁊ viuificandum ⁊c. Jta pariter Chri
ſtus p ſuos apl'os miſit ſuas ſpūales ⁊ euāgelicas
influentias in ſuā eccleſiam toto orbe diffuſā ad
regenerandos fideles: ⁊ nutriendos: ⁊ conſeruan
dos ⁊c. Et hunc verſiculū allegabat Apl's ad Ro. x.
vbi probat fidem euangelicam per totū orbem ter
rarum ab apoſtolis eſſe publicatam.

Di. xiiij ita do min⁹ ⁊ di. xxv vij. ca. ſi. in gl.

**Jn ſole poſuit tabernaculum ſuū: ⁊ ipſe tā
ꝙ ſponſus procedens de thalamo ſuo.**

¶ Hic oſtẽdit vnde: ⁊ a quo iſti celi ſupradicti habuerũt ⁊ traxerũt hanc virtutẽ tã efficacẽ: ⁊ quis fuit ille qui fecit hũc diem in eccl'ia. ¶ Ad cui⁹ intelligẽtiã eſt notandũ: ꝙ nõ ſolũ geſta patriarcharũ ⁊ prophetarũ vete. teſt. fuerũt figura Chriſti et eccl'ie: vt dictũ eſt: ſed etiã productio ⁊ diſpoſitio creaturarũ: ⁊ totius machine mũdi fuit figura cõceptiõis: ⁊ natiuitatis Chriſti: ⁊ noſtre regenerationis: vt inquit Aug. cõtra aduerſariũ legis ⁊ prophetarũ: ſicut magis patebit pſalmo. ciij. Et ideo Dauid volẽs oſtẽdere myſteriũ natiuitatis Chriſti: ⁊ modũ publicationis legis euãgelice: ⁊ vl'em ⁊ quaſi ſubitã illuſtrationẽ eccl'ie p euãgeliũ Chriſti: adducit in figurã ortũ ſolis: ⁊ lationẽ: ⁊ curſum eius: ⁊ gyrũ ſup terrã: p quẽ gyrũ ⁊ lationẽ cauſat diẽ. ⁊ loquit̃ hic quaſi mõ poetico: ⁊ figuratiuo de ſolis ortu. ¶ Uñ eſt aduertẽdũ ſcðm modũ loquẽdi poetarũ: ꝙ ſol eſt fili⁹ aurore: ⁊ aurora eſt fili⁹ noctis. Nã ex nocte naſcit̃ aurora: q̄ eſt nobilior ⁊ clarior nocte: ⁊ ex aurora naſcit̃ ſol: q̄ eſt clarior et nobilior q̃ aurora. Et iõ aurora dr̃ thalam⁹ ſolis: q2 anteq̃ oriat̃ videt̃ tegi in thalamo aurore. Et ſic procedit ex aurora tanq̃ ſpõſus ex thalamo. Uerũtñ licet ſol naturalis videat̃ tect⁹ in illo thalamo aurore: q̄ dicit̃ aer ſuprem⁹ ⁊ illuminat⁹: tamẽ ſol ſemp manet i ſua ſphera ſemp lucẽs ſine tenebris. Nã talis apparẽtia eſt quo ad aſpectum noſtrũ. Itẽ lʒ videat̃ ſol: quo ad noſtrũ aſpectũ procedere: ⁊ naſci ex aurora noctis: tñ ortus ⁊ egreſſus eſt a ſummo celo in quo manet: qð quidẽ celuʒ eſt multo altius ⁊ ſuperi⁹ aurora ipſa. Et ſic ſol procedẽs ab aurora: ⁊ egrediens a ſummo celo: diſcurrit ſup vniuerſam terrã: ⁊ gyrãs eã in. xxiiij. horis regredit̃ ad eundẽ locũ. Et ſic cauſat diem: ⁊ illuminat partes terre. Ita ergo pari ratiõe intendit: ⁊ dicit Dauid: ꝙ Chriſtus qui eſt ſol iuſtitie eſt filius Marie virginis ſecũduʒ humanitatem. Que quidẽ virgo dicitur aurora per puritatẽ: ⁊ gratiaʒ ornata: ⁊ nata ex nocte legis veteris. ſ. ex tribu Iuda: ⁊ ſtirpe Dauid: ⁊ per cõſequens ex vtero legis: ⁊ tñ ipſa non traxit tenebras noctis peccati: eo ꝙ in ea ſplendebat ⁊ lucebat ſol iuſtitie: ⁊ ipſam irradiabat per ſpecialem gratiã: ideo Chriſtus nõ proceſſit ab ea tanq̃ vir de thoro maritali ⁊ corrupto. ſicut nos omnes proceſſimus: ſed tanq̃ ſpõſus de thalamo virginali. Et ſic vterus virginalis ⁊ intactus dicit̃ aurora: ⁊ thalam⁹ intemerat⁹: a quo: et de quo Chriſt⁹ proceſſit. ⁊ ideo dicit Dauid ꝙ verbũ eternũ poſuit: ⁊ pparauit tabernaculũ ſuũ in ſole humanitatis aſſumpte. ⁊ ponitur tranſitiue. q. d. ꝙ. q̄ eſt ſol poſuit ſe in tabernaculo humanitatis: ⁊ vniuit ſibi illã in vnitate ſuppoſiti. Et ſic hũanitas facta eſt tabernaculũ ſolis eterni. Uñ illa humanitas facta eſt tabernaculũ: ⁊ facta ẽ ſol: i quo verbũ eternũ fulgebat mundo: ſicut lumen latens in laterna fulget per laternã. Et ſic verbũ caro factum verus ſol fuit procedẽs de aurora: ⁊ vtero virginali tanq̃ ſponſus de thalamo ſuo: matrẽ virginem ⁊ inuiolatam ⁊ intactam relinquendo: ſicut ſponſus relinquit ſponſam virginem in thalamo in die deſponſationis: anteq̃ copuletur cum ea in thoro maritali. Et ſic oſtendit Dauid ꝙ Chriſtus non proceſſit nec fuit natus ex virgine thoro maritali ⁊ corrupto: ſed de thalamo ſponſali ⁊ intemerato. Et dicitur virgo Maria thalam⁹ Chriſti propter pulchritudinem virginitatis: ⁊ diuerſitatem ornamentorum virtutũ ⁊ gratiarum. Sed ne quis crederet Chriſtũ habere totũ ſuũ principiũ ex thalamo virginis Marie: ſicut blaſphemauit Ebiont ⁊ Cherinthus: ⁊ Iudei hodierni: ideo ſubdit: ꝙ lʒ Chriſtus ſcðm humanitatẽ: ⁊ carnẽ proceſſerit tẽporaliter ex virgine Maria: ſicut ſol ex aurora: tamẽ ſcðm diuinitatẽ egreſſio ⁊ natiuitas eius eſt a ſummo celo. i. eternaliter a ſummo patre. Nã ſicut ſol quo ad nos naſcit̃ ex aurora: tamen fuit ſemp añ aurorã: ⁊ ſemper manet i ſuo celo altiſſimo: ita deus verbũ eternũ: licet ſit natus ex matre de vtero virginali ſm carnem: tamẽ ab eterno naſcitur: ⁊ procedit a ſummo patre ſemp in eo manẽs. Nam lʒ ſit Chriſtus nat⁹ in Bethleẽ terra Iuda ex ſemine Dauid ſm carnẽ: tñ egreſſus eius fuit a diebus eternitatis ſm diuinitatem vt pʒ Michee. v. Et ideo dicit Dauid: ꝙ licet Chriſt⁹ proceſſerit tanq̃ ſponſus de thalamo virginali ſm carnẽ: tamẽ ipſe

A

Nota

※

Sol filius aurore.

Nota de virgine maria.

Exultauit vt gigas ad currẽdã viam: a ſũmo celo egreſſio eius.

Et occurſus eius vſq; ad ſummũ eius. nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.

¶ Exultauit vt gigas fortis ⁊ potens. i. extra celũ ſaltauit in vterum virginis per incarnationem: et factus eſt homo viator: ad currendam viaʒ huius mortalitatis: ⁊ cucurrit per iſtam viam laboruʒ p xxxiij. annos: ⁊ poſtea cucurrit finaliter per viam mortis ⁊ paſſiõis pro noſtra redẽptione. Sed peragrato curſu huius vite ⁊ debellato diabolo: ſicut egreſſio eius fuit a ſummo celo patris: ita occurſus ei⁹ fuit vſq; ad ſummum ipſius patris: predaʒ ⁊ triũphũ ſecum reportando. Unde ſicut egreſſio eius fuit mirabilis: ⁊ progreſſus eius per mundũ fuit velox ⁊ fortis: ita occurſus ⁊ regreſſus ei⁹ fuit triumphalis in celũ per reſurrectionẽ: ⁊ aſcẽſionẽ: ⁊ vniuerſalẽ iuriſdictionẽ. Et ſic Chriſt⁹ ſol iuſtitie egreſſus a ſummo celo: ⁊ gyrãs: ⁊ perambulans viã huius mundi: q̄ ante erat tenebroſa: illuminauit eã p lumẽ euangelicũ: ⁊ calefecit eã ardore: ⁊ calore ſue paſſionis. Et ſic per ſuũ aduentũ et per radios euãgelicos pepulit: ⁊ fugauit noctem: ⁊ tenebras veteris legis ⁊ peccati vniuerſalis: ⁊ cauſauit diẽ gratie ſuper terram. Sed primo illuminauit celos. i. apl'os: ⁊ miſit eos tanq̃ radios ſuos: ⁊ perluſtrarunt populũ gentilẽ ducentes diem Chriſti: ⁊ lumen euangelicũ per oẽs partes mundi: intãtũ ꝙ nulla eſt regio: nec pars mundi: q̄ ſe abſcõdat a calore ⁊ lumine ei⁹. ¶ Sʒ cõtra hoc arguũt Iudei dicẽtes: qð lex euangelica nõ puenit ad oẽs partes mũdi. Nã nos videm⁹ qð Sarraceni obtinẽt totã Aphricã: ⁊ Arabiã: ⁊ Syriã: ⁊ Aſſyriam: et Tartari: quoꝝ vna pars eſt idololatra: ⁊ altera ſequit̃ ſectã ſaracenoꝝ: obtinẽt oẽs Indias: ⁊ totã Scythiã: igit̃ iſte pſalm⁹ non eſt intelligẽdus de publicatione euãgelij. Ad hoc reſpondetur: qð iſti non ſolum loquunt̃ ex cecitate mentis: ſed etiã ex ignorãtia hiſtoriaꝝ. Nã lʒ iſta pphetia nõ fuerit ſimul impleta: tñ per oẽs partes mundi ſucceſſiue fuit verificata. Nam primo tẽpore Auguſtini: tota Aphrica ⁊ Egiptus: ⁊ Arabia: erat per Chriſtianos habitata: immo hodie tota Ethiopia colit euãgelium: licet ſm ritum Iacobitarum: quorũ magna pars habitat in Egypto. Itẽ omnes tres Indie ante aduentũ Tartarorum colebant euangelicam legẽ: licet ſecundũ ritũ Neſtoreitarũ vbi preſbyter Ioannes preſidebat: qui modo habitat in regione Synarum: que eſt vltima regio nobis nota. vnde oẽs Indie: ⁊ tota Perſia: ⁊ Media: ⁊ Meſopotamia: ⁊ Armenia: ⁊ magna pars Scythie eſt plena Iacobitis: ⁊ Neſtoreitis: ⁊ multis alijs diuerſis ſectis: ⁊ ritibus chriſtianorum habitãtibus inter infideles. Et ſic patet ꝙ ad omnes illas partes peruenit euangelium. Ultimo aũt: ⁊ quia reſtabat Norvvegia: ⁊ Sueſſia: que erãt partes abſcõſe ad Aquilonẽ: ideo circa. cccc. annuʒ receperũt euãgelium: et facti ſunt chriſtiani. Ex quo pʒ: ꝙ nulla remanet pars in mundo: que non audierit famam euangelij per apl'os: aut per ſucceſſores eorum: et in oibus partibus mundi dñati ſunt chriſtiani. Si aũt perdiderũt magnã partẽ: quã occuparunt ſarraceni: ⁊ Turci: ⁊ tartari: hoc non eſt ex defectu legis: nec ex defectu huius pphetie: que iã totaliter fuit impleta: ſed ex defectu chriſtianoꝝ: propter ingratitudinem: ⁊ multitudinẽ peccatorum: q2 deus iam fecit quod promiſit: vt magis patebit pſalmo lxx. ⁊ lxxi.

di. ſ. ca. oẽs leges.

Lex domini immaculata cõuertẽs animas teſtimoniũ domini fidele: ſapiẽtiã preſtãs paruulis.

¶ Quia ſuperius oſtẽdit legẽ euãgelicã per totuʒ orbẽ fuiſſe publicatã: ⁊ hoc per cõparationẽ ipſi⁹ ſolis. Nam ſicut ſol exñs i celo per ſuũ curſuʒ mittit radios per oẽs ptes mũdi repñſentantes ipſum ſolem: ita Chriſt⁹ miſit apl'os qui portarũt ⁊ predicarunt euangeliũ: ⁊ nomẽ ſuũ per vniuerſam terram. Et ſic illuminarunt totũ mundum per lumen euangelicũ. Et ſic videt̃ qð lex euãgelica ſit lux huius ſolis qui eſt Chriſt⁹. Ideo in hac ſecũda parte explicat pprietatẽ: ⁊ pfectiões: ⁊ fruct⁹ legis euãgelice. ¶ Ad cui⁹ intelligentiã eſt notãdum: ꝙ lex euangelica quinq; noibus noiatur in hoc pſalmo. Primo dicit̃ lex: inquantũ fuit a Chriſto lata. Secũdo dicit̃ teſtimoniũ: inquantũ fuit a deo prẽ approbata: ⁊ teſtificata in baptiſmo: ⁊ in trãſfiguratione: cũ dixit: Hic eſt filius me⁹ dilect⁹ ipſum audite. fuit etiã teſtificata p prophetas: ⁊ angelos: vt dictũ eſt in prologo. Tertio dicit̃ iuſtitia: inquãtuʒ iuſtificat rõne cõſilioꝝ ⁊ mãdatoꝝ affirmatiuoꝝ ⁊ ſacramentoꝝ. Quarto dr̃ pceptũ rõne prohibitorũ: q2 prohibet oẽ vitiũ. Quinto dr̃ iudicia: inquãtum tribuit pmiũ obſeruatorib⁹. Ex quo patet: qð vna ⁊ eadẽ lex habet multa noĩa ſcðm diuerſos reſpectus. Scðo eſt notãdũ ꝙ ſicut lumẽ ſolis: ſiue radij ſolares: faciunt ſeptẽ effect⁹ in iſtis inferioribus. Primo: q2 totũ hemiſpheriũ illuminãt. Secundo fugãt oẽs tenebras. Tertio manifeſtãt oia: que latebant in nocte. Quarto diſgregãt heterogenea: ⁊ cõgregãt homogenea. Quinto cõuertunt: et attrahũt vapores ad ſe. Sexto oia viuificant: ⁊ generant fructus: ⁊ cõſeruãt. Septimo penetrantes faciem terre: generant pretioſa metalla ⁊ lapides pretioſos in viſceribus terre. Ita ergo pariter dicit Dauid: qð lex euangelica fecit ſeptem mirabiles effectus in mũdo. Nam primo: q2 ipſa lex Chriſti eſt de ſe imaculata ⁊ pura: ideo ſegregauit granum a paleis: ⁊ fideles ab infidelibus: ⁊ purificauit infideles a pctis: ⁊ cõuertit animas: ⁊ traxit ad Chriſtũ: ideo ait ꝙ quia lex Chriſti eſt immaculata ⁊ pura: ideo purificat: ⁊ eſt cõuertẽs aĩas. Secũdo dicit ꝙ teſtimoniũ dñi eſt fidele. i. qð lex euangelica eſt fidelis: quia teſtificata p legẽ: ⁊ pphetas ⁊ per deum patrem quãdo dixit: Hic eſt fili⁹ meus dilectus: ipſum audite. Ideo preſtat ſapientiam ⁊ lumen paruulis ⁊ ſimplicibus. Nam aplos ex paruis fecit magnos. Tertio dicit.

3 lex euãgelica quinq; noib⁹ noiat̃.

lex facit hos ſeptem effect⁹

Iuſtitie dñi recte letificãtes corda: preceptũ domini lucidũ illuminans oculos.

Timor domini ſanctus pmanet in ſeculuʒ ſeculi: iudicia domini vera iuſtificata in ſemetipſa.

de pe. diſt. ij. vnctio in gloſ. ⁊ de cõſe. diſt. ij. quia corpus xxiij. q. vi. ſchiſmatici. §. vl.

¶ Iuſtitie dñi quantũ ad cõſilia: ⁊ mandata affirmatiua ſunt recte: quia hoiem rectificãt ⁊ pficiũt. Quarto letificãt corda hoim: q2 virtuoſus delectatur in ſua operatione. ij. Ethi. Quinto dicit qð preceptum dñi. ſ. lex euangelica quãtum ad precepta prohibitiua: quia phibet omne vitiũ: eſt lucidũ illuminans oculos mentis: quia vt ſic diſcernit iter bonum ⁊ malum: ⁊ docet quid fugiẽdũ: ⁊ vitãduʒ: ⁊ quid agendũ. Sexto lex euangelica ſanctificat ⁊ viuificat hoieʒ cõſtituẽs eũ in timore ſancto ⁊ charitate erga deum: qui quidem timor dñi ſanctus permanet in eternum in hoĩe. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandũ: qð quinq; modis dicitur timor in ſacra ſcriptura. Primus dicit̃ ſeruilis. Secundus filialis. Tertius caſtus. Quartus gratus. Quintus dicit̃ timor ſanctus. Primi tres timores reperiuntur in domo patriſfamilias. Nã aliter timet ſeruus: aliter filius: aliter vxor. Unde ſeruus timet delinquere cõtra dñm ne verberet̃. Fili⁹ autem ne abdicet̃: ⁊ priuetur hereditate. Uxor vero timet delinquere: ⁊ adulterium committere: ne repudietur: ⁊ perdat amorem viri: ſed vt diligat̃ ab eo. Et ideo primus timor dicit̃ ſeruilis. Secũdus filialis. Tertius dicitur timor caſtus. de quib⁹ tribus timoribus eſt dictũ pſal. ij. Sed quart⁹ timor dicit̃ gratus: inquãtũ beneficiat⁹ timet offendere beneficium: a quo recepit beneficium: ne ipſi videatur ingratus. Quintus timor dicit̃ ſanctus: inquantũ eſt bñ ordinat⁹ reſpectu obiecti. Et talis timor ſolũ eſt reſpectu dei. Nã q2 ſolus deus eſt a ſe: p ſe: ⁊ ppter ſe: ⁊ oia alia ſunt a deo creata: ⁊ per deũ cõſeruant̃ in eſſe: ⁊ ſunt propter deũ: q2 ad ipʒ ordinãtur: ergo ſolus deus eſt de ſe: ⁊ per ſe. ⁊ propter ſe diligẽdus ⁊ timẽdus: ne offendatur: eo qð oipotẽs: ⁊ bon⁹ eſt p ſe: iuſtus ⁊ miſericors: ⁊ creator: ⁊ conſeruator: ⁊ glorificator. ⁊ iſte timor ponit hoiem in ſtatu perfectiſſimo: ⁊ ideo dicit̃ ſanctus q2 ſanctificat hoiem etiã ordinat ipſum in deũ: q2 ſanctus dicit̃ bene ordinat⁹. Uñ ita ſe hñt per ordinẽ iſti q̃nq; timores. Nã ſcðs timor eſt perfectior primo: ⁊ terti⁹ ſcðo: ⁊ quart⁹ tertio: ⁊ q̃ntus eſt perfectior oibus: eo qð vnuſquiſq; alioꝝ hʒ aliquod propriũ intereſſe. ⁊ ſic patitur aliquẽ defectũ ſcðʒ magis ⁊ minus. Sed nõ eſt negãduʒ: quin primi timores ſint boni. Nam bonũ eſt timere offendere deũ: ne quis eternaliter dãnetur: qui dicit̃ timor ſeruilis. Sed talis non eſt meritori⁹. Et melius eſt timere deum ne perdamus felicitatẽ eternã. Sed iam eſt meli⁹ timere offendere deũ ne perdamus

A

Timor multiplex.

eius amorē: qđ pertinet ad timorē caſtū. Sꝫ forſan eſt meliꝰ timere offendere deū: ne ſimꝰ ingrati de tātis bñficijs receptis: qꝛ magis accedit ad gratum qꝛ videt ꝙ timeamus ipſum ꝑ ſe/⁊ ꝓpter ſe. Sed abſqꝫ dubio quintꝰ timor eſt perfectiſſimꝰ et ordinatiſſimꝰ: qꝛ ſeruat ſpeciē modū ⁊ ordinē. Et ideo dicit ſanctꝰ/⁊ ꝑficit ⁊ ſanctificat hoīem. Qui quidē timor cōtinet quaſi amorē filialē/⁊ caſtum/et gratū: ⁊ ideo vel eſt idē qđ ipſa charitas: vel cōſequit charitatē. ⁊ ideo dicit propheta: ꝙ iſte timor ſanctꝰ manet in ſeculū ſeculi. qui quidē timor eſt effectus legis euangelice. Nā ſola obſeruantia legis conſtituit hoīem in iſto ſancto timore. Ex quo ptꝫ/ꝙ obſeruantia legis euāgelice ſanctificat hominē: qꝛ cōſtituit hominē in ſtatu ꝑfectiſſimo. Et ſic lex euāgelica dicit ſctā: qꝛ ordinat hominem ad deū ſiue qꝛ ordinat charitatē ⁊ timorē dei in ipſo hoīe qđ idē eſt. ⁊ hec eſt intētio ꝓphete in hac pticula. Septimo dicit ꝓpheta/ꝙ lex euāgelica dicit iuſtificata in ſemetipſa rōne iudiciorū: eo ꝙ iudicia facta in ipſa ſunt iuſtificata in ſemetipſa. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt aduertendū ꝙ tria poſſumus intelligere per iudicia euāgelica. Nam primo actū iudicādi: quē fecit Chriſtꝰ in multis ad eū venientibus. Secūdo premia tributa eis talibꝰ iudicijs. Tertio ꝓmiſſa obſeruatoribꝰ legis euāgelice. Quocūqꝫ aūt intelligant ⁊ ſumātur iſta tria iudicia: ſemper ſunt iuſtificata in ſemetipſa. Nam primo oīa iudicia que Chriſtꝰ fecit fuerunt iuſtificata: qꝛ nullus venit ad eū petēs veniā de pctīs: quin abiret iuſtificatus ⁊ ſanatus: vt ptꝫ de Magdalena/cui dimiſſa ſunt peccata multa: quoniā dilexit multū. Et iō Chriſtus iudicauit inter eā ⁊ phariſeū/oſtēdēs quō eſt iuſtū dare veniam petēti/ponēs exēplū de duobus debitoribꝰ. Et ſic Chriſtus manſit iuſtificatus in ſuo iudicio: ⁊ Magdalena abijt iuſtificata in ſua penitentia: vt ptꝫ Luce. vij. Itē iuſtū fuit iudiciū qđ Chriſtus fecit de adultera/ſiue inter adulteram/⁊ phariſeos accuſantes eam de adulterio. Nā poſtꝙ ipſa ꝓmiſit nō peccare: dixit ipſi: nec ego te condēnabo: vade/⁊ āplius noli peccare. Joan. viij. Et miſit eam iuſtificatam. Et ſic eſt dicēdum de Cananea ⁊ latrone. ⁊ tale iudicium de penitentibus commiſit Petro/⁊ toti eccleſie/cum dixit/ꝙ non ſolum remittat peccata ſeptics penitentibus: ſed ſeptuagies ſepties. Mat. xviij. Ex quibus patet/ꝙ talia iudicia q̄ fecit Chriſtus/⁊ precepit fieri in eccl'ia de penitētibus/ſunt iuſtificata ſemꝑ in ſemetipſa: qꝛ humilitas/⁊ penitentia iuſtificat hominem/⁊ meret veniā. ¶ Secūdo talia iudicia ſunt iuſtificata/ratione promiſſionū: nam Chriſtus neminem fallit in ꝓmiſſis: quia ſemꝑ eius ꝓmiſſa fuerunt impleta: qꝛ ſemper dedit ⁊ dabit gloriā ꝓmiſſam obſeruatoribus legis: vt patet de apl'is ⁊ martyribꝰ: per quos nō ſolū ante: ſed etiam poſt mortem Chriſtus oſtendit multa miracula: per que poſſumus credere eos obtinere gloriam ⁊ felicitatem ꝓmiſſam. Et ſic Chriſtꝰ ⁊ lex euangelica manet vera/⁊ iuſtificata in ſuis iudicijs ⁊ promiſſis. Ideo dicit propheta/quod iudicia dñi. i. lex euangelica quantum ad ſua iudicia ⁊ promiſſa/eſt vera ⁊ iuſtificata in ſemetipſa: quia oēs penitētes iuſtificat/⁊ oīa promiſſa cōplet: qꝛ oībus obſeruatoribus ſuis ꝓbet gratiā in preſenti: ⁊ gloriam ꝓmiſſam in futuro. Tertio dicitur iuſtificata qꝛ premiat vltra condignū/⁊ punit citra cōdignū. ¶ Ex ſupradictis ptꝫ/ꝙ ſi lex euāgelica eſt ſic iuſtificata in ſemetipſa/ꝙ ſemper dat veniam penitētibus iuſtificans eos per gratiam/⁊ nunꝙ fallit in promiſſis: ſꝫ tribuit felicitatem ꝓmiſſam obſeruatoribus ſuis: ⁊ premiat vltra cōdignum: ſequit ergo/⁊ ſubdit ⁊ concludit propheta: quod iudicia legis euangelice ſunt.

B Per iudicia euāgelica quid intelligitur.

Deſiderabilia ſuper aurum ⁊ lapidem pretioſum multum: ⁊ dulciora ſuper mel ⁊ fauum.

Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea: in cuſtodiendis illis retributio multa.

¶ Deſyderabilia ſup. i. magis ꝙ aurū: ⁊ ſup omnē lapidē pretioſum: ⁊ ſunt dulciora guſtui ſpirituali: ſup. i. magis ꝙ mel ⁊ fauū. Etenī. i. ꝓpterea certe ſeruus tuus chriſtianꝰ cuſtodit ea. ſ. oīa iudicia ⁊ precepta legis euangelice. Primo qꝛ ipſa ſunt iuſta de ſe/⁊ faciunt hominē iuſtum. Scđo: quia in cuſtodiēdis illis datur retributio multa ⁊ magna: qꝛ datur eterna felicitas in eis. ¶ Per ſupradicta ergo patent ſeptē perfectiones legis euangelice/ſcꝫ qꝛ eſt immaculata/fidelis/recta/lucida/ſancta iuſtificata/⁊ deſyderabilis. Item explicat propheta ſeptē effectus legis euangelice: cū dicit ꝙ conuertit animas: ⁊ preſtat ſcientiā paruulis: ⁊ letificat corda: ⁊ illuminat oculos mentis: ⁊ ſanctificat: ⁊ iuſtificat: ⁊ vltimo retribuit premiū eternū et infinitū. ¶ Ex premiſſis ſex ſequit vltimū. Nā ſi ipſa habet tres ꝓprietates ⁊ ꝑfectiones ⁊ effectus/ſequitur ꝙ lex euāgelica eſt ſuꝑ oīa deſyderabilis ⁊ ſeruanda: ⁊ in ea totū noſtrū deſyderiū/⁊ ſpes eſt conſtituenda. ¶ Ex ſupradictis ſeptē cōditionibꝰ ⁊ ꝑfectionibus/ptꝫ differentia et eminentia legis euāgelice ſupra legē veterē. Nā illa in pluribꝰ potius cōuertebat corpus ꝙ animā: qꝛ nō ꝓhibebat animū explicite: ſꝫ manū. Scđo illa non preſtabat ſapientiā in ea latentē: ſed literā ⁊ ſenſum apparētem. Tertio illa nō letificabat corda: ſed corpora in copia ciborū/⁊ tēporalium ꝓuiſionū. Quarto illa nō illuminabat oculos mentis: ſed corporis tantū de preſenti. Quinto illa non ſanctificabat hominē timore caſto ⁊ grato ⁊ ſancto: ſed timore ſeruili et formidine pene. Sexto illa nō iuſtificabat/nec dabat veniam ſimpliciter penitentibus/nec eos expectabat/ſed illos pena/aut morte corporali puniebat etiam de cōdigno: ⁊ etiam vltra cōdignum. quantum ad apparentiam: vt de colligente ligna in ſabbato. Nume. xv. ⁊ de Oza qui ſolum tetigit arcam domini. ij. Regū. vj. ⁊ de Ozia q̄ preſumpſit adolere incenſum. iiij. Regū. xv. Et. ij. Paralipomenon. xxvj. Septimo quia illa non promittebat niſi bona temporalia. Ex quibus omnibus ptꝫ/ꝙ lex euangelica in omnibus ſupeminet veteri. Et iō dicit ꝓpheta/ꝙ ſola iſta eſt ꝑ ſe deſyderabilis/et ꝙ bona q̄ ꝓmittunt ⁊ dant in lege euāgelica tā in ꝑſenti ꝙ in futuro: ſunt deſyderabilia ſuper aurum ⁊ lapidem pretioſum: ⁊ ſuꝑ omnes diuitias q̄ promittebantur/⁊ dabant in veteri lege. Et bona glorie que dantur in futuro: ſunt dulciora ſuper mel/et omnes cibos veteris legis. ibi enim promittebatur copia lactis/et mellis temporalis: hic autē fruitio celeſtis ⁊ eternalis: qꝛ nec oculus vidit/nec auris audiuit: nec in cor hoīs aſcendit: que preparauit deus diligentibꝰ ſe. Eſa. lxiiij. ⁊. j. ad Corin. ij. Et ideo concludit ꝙ in cuſtodiendis illis mādatis Chriſti datur retributio multa: in celo ſup.

ſepte perfectiões legis euāgelice.

Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me domine: et ab alienis parce ſeruo tuo.

De pe. diſ. ij. ſi eſt. in prin.

¶ Poſtꝙ ſuperius explicauit ꝑfectiones: ⁊ fructꝰ ⁊ premia legis euāgelice: nunc in hac tertia parte petit gratiā: vt valeat hāc legē euāgelicā obſeruare: ſine qua nec lex pōt obſeruari: nec peccata vitari. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandū ſcđm Aug. de natura ⁊ grā: ⁊ contra Pelagianos in oībus tractatibꝰ ſuis: ꝙ cauſa quare nullus hō pōt vitare peccatū: nec implere diuina ꝑcepta: niſi per gratiā Chriſti fuerit adiutus: eſt duplex. vna ſe tenet ex parte noſtra: alia ratione triū impugnatorū. Cauſa prima eſt corruptio nr̄e nature. Nam ſicut dictū eſt pſal. xiij. taliter fuit corrupta caro: et natura: ⁊ ſenſualitas noſtra in Adā: ꝙ oēs potentie fuerūt debilitate: ⁊ vulnerate: intantū ꝙ homo manſit ꝓnus ad cadendū in oē vitiū: ⁊ difficilis: et infirmus ad reſiſtēdū: ⁊ magis difficilis ad reſurgendū: eo qđ liberū arbitriū noſtrū manet claudicatū. Sicut hō claudꝰ: quē īpoſſibile eſt recte ambulare niſi ſanet. Vñ ſicut hō claudus ſemꝑ cadit ad partē pedis leſi: ⁊ eſt pronus ad illā inclinari: ⁊ non ad aliā: ita liberū arbitrium noſtrum ita eſt ꝓnū ad cadendū ad partē pctī: ꝙ nō ad ſeruandū ꝑcepta diuina. Et hec eſt prima cā ex parte noſtri. Scđa cauſa eſt triplex rōne triū impugnatorū: qui cōtinue ſuggerunt ⁊ impugnāt ad malū. Primꝰ ſuggeſtor ⁊ impugnator dicit intrinſecꝰ ⁊ occultus: q̄ eſt cōcupiſcētia in carne: ⁊ ſenſualitate nr̄a ex peccato primorū parentū inflicta. Que duo facit. Nam primo infirmat ⁊ debilitat oēs potentias vt dictū eſt. Scđo inſurgit ⁊ luctat aduerſus ſpm̄: infligēs in eo oēm inordinatū appetitū. A qua q̄dē concupiſcentia oīa mala oriuntur: vt inquit Aug. de verbis apl'i. Nā primo iſta cōcupiſcentia infligit appetitū ꝓprie excellentie in honoribꝰ: cui volūtas cōſentiens non patit maiorē nec equalē. Et ſic incidit in pctm̄ ſuperbie: ⁊ per cōcupiſcētiā carnis incidit in gulā ⁊ luxuriā. Et ex cōcupiſcentia bonorū fortune: incidit in auaritiā. Et ex appetitu vindicte: incidit in irā ⁊ odiū. ⁊ ſic de ſingulis. Et iſte dr̄ impugnator: ⁊ ſuggeſtor intrinſecꝰ: qui multis noībus noiat. dicit eñ. cōcupiſcētia: inquātū excitat aīam ad oēm appetitū inordinatū: vt dictū eſt. Secūdo dr̄ fomes oīs peccati. Tertio dicit lex mēbrorū. Quarto dicit tyrānus. Quinto languor ⁊ morbꝰ: ⁊ corruptio nature: inquātū infirmat ⁊ deſtruit vires nature. Sed ꝑter iſtū ſuggeſtorē intrinſecū ſunt duo alij ſuggeſtores exteriores. quorū primus eſt diabolus: q̄ ſemꝑ ab initio tentat hoīem: qui ex ſua aſtutia habet infinitos modos: ⁊ parat infinitos laqueos ad capiendū hoīem. de quo dicit ſaluator Mat. xij. ꝙ ſi non pōt hoīem capere in vno laqueo: aut eijcere per vnū pctm̄: tunc aſſumit ſeptē alios ſpūs nequiores ſe: ⁊ ingreſſi habitāt in hoīe. Tertiꝰ impugnator eſt mūdus: q̄ nō hꝫ pauciores modos ⁊ vias ad ꝓſternendū hoīem. qui quidē mūdus impedit hoīē ad bene agendū: ⁊ ſollicitat ad oīa mala: tū rōne vxoris aut filiorū aut amicorū: vt eis cōplaceat: ⁊ eos ſuſtineat. vñ dicit Apl's. j. ad Corin. vij. ꝙ vir ſollicitus eſt mundo: quō placeat vxori ⁊ ecōuerſo. Itē ipſi inimici incitāt hoīem ad iracundiā: ⁊ oē malū ⁊ ex inuidia ⁊ alia cā. vñ naſcitur odiū: ⁊ homicidia: ⁊ cetera huiuſmodi. Ex ſupradictis patet: ꝙ impoſſibile eſt hoīē ſic in natura corruptū ⁊ infirmū: poſſe reſiſtere iſtis tribꝰ impugnatoribus abſqꝫ auxilio: cū impugnēt ipm̄ intus: ⁊ extra: ⁊ in occulto ⁊ in publico. Et hoc eſt qđ dicit ꝓpheta. O dñe Jeſu chriſte adiutor meus: ⁊ et redēptor meus: da mihi gratiā vt poſſim legē euāgelicā ſeruare: ⁊ delicta ⁊ peccata vitare. Nam delicta quis intelligit. i. q̄s pōt intelligere ⁊ diſcernere: ⁊ ꝑcauere: ⁊ enumerare tot genera delictorū et peccatorū: ⁊ tot modos tentationū: ⁊ ſuggeſtionū: cum habeamus tres impugnatores: vnū intrinſecū ⁊ occultū: que dicit cōcupiſcētia: q̄ nos ſemper impugnat in occulto: ⁊ duos exteriores ⁊ alienos: ſcꝫ mundū ⁊ diabolum: q̄ nos exterius impugnāt ⁊ in publico incitant modis infinitis ad oīa mala perpetrāda: quaſi dicat: nullꝰ poterit reſiſtere tot ⁊ tantis tētatoribus: nec precauere delicta: niſi ꝑ tuam gratiā fuerit adiutus. Et ideo tu dñe mūda me ab occultis peccatis meis: ⁊ ab alienis parce ſeruo tuo. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandū: ꝙ peccata poſſunt dici tripliciter aliena ⁊ occulta. Vno modo: qꝛ ab occulto impugnatore ſcilꝫ interiori concupiſcentia ſunt ſuggeſta ⁊ illicita vel illecta: aut in ſolo ꝓpoſito ſunt cōmiſſa: aut in ſecreto ſunt perpetrata. Itē ꝑ oppoſitū pctā dicunt aliena: qꝛ ſuggeſtione alienorū impugnatorū. ſ. mundi: ⁊ diaboli ſunt cōmiſſa: aut ex propoſito in effectū: ⁊ in perſonam alienam ſunt cōpleta ⁊ deducta: ſicut ſunt furta: homicidia: opprobria: ⁊ adulteria: ⁊ cetera huiuſmodi: aut quando ex occulto in publicū ſunt manifeſtata ⁊ diffamata: quia iam tunc alios ſcandalizant: ⁊ offendunt aures eorum. Ab iſtis ergo pecatis tā occultis ꝙ alienis petit mundari ⁊ liberari cum dicit. Ab occultis meis munda me dñe. i. a pctīs que in occulto ⁊ in ſecreto: aut in ſolo propoſito: aut ab occulto impugnatore ⁊ cōcupiſcentia ꝓpria cōmiſi: ⁊ parce mihi ſeruo tuo ab alienis delictis: q̄ ex alienis impugnatoribus: aut in perſonas alienas aut in publico perpetraui. Vñ notāter dicit ⁊ petit ab occultis mūdari: ⁊ ab alienis ſibi parci. Nā pctā occulta nō in effectū cōſummata: aut in ſecreto cōmiſſa: ſine leſione ꝓximi: per ſolā penitētiā occultā poſſunt deleri ⁊ mūdari. Sed pecata aliena in effectū contra ꝓximum cōmiſſa: non remittunt: niſi per reſtitutionem rei ablate: aut remiſſionē iniurie. Et ideo ſubdit.

Not. ꝙ ſine dei grā nō poſſumus prece/pta ad implere.

Nota de cōcupiſcentia.

Nota de diabolo tētatore.

Mundꝰ impugnat.

E Peccata dicunt tripl'r occulta.

Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero: et emundabor a delicto maximo.

¶ Si mūdaueris me ab occultis meis: ⁊ pepceris mihi ab alienis: tunc non dominabuntur mei iſti tres impugnatores: imo ego ſuperabo: ⁊ vincam eos per gratiam ⁊ penitentiā. Et ſi iſti tres impugnatores mei non fuerint dñati: imo fuerint victi per penitentiam: tunc ego ero immaculatus ⁊ purgatus: ⁊ mundabor a delicto maximo. ¶ Ad cuius maiorem intelligentiā eſt notandū: ꝙ licet omne delictū dicat magnū: inquantū cōtra deū cōmittitur: tū pctm̄ finalis impenitentie ⁊ obſtinationis

xlix. di. ca. hec enim.

F

dicit̄ maximū: eo ꝙ poſt mortē nō pōt per pn̄iam deleri: q2 nō amplius eſt locus: nec tēpus pn̄ie. pro quo pctō nō eſt orandū: vt ait Joā. in prima canonica ſua: cap. v. qḋ quidē pctm̄ poſtꝙ nō remittit̄ in hoc ſeculo per culpā: nō remittet̄ in alio per penā. Mat. xij. Et ideo tale pctm̄ nō pōt euitari niſi ꝑ pn̄iā: pn̄iā3 factā i vita. Iterū eſt aduertēdū: ꝙ diabolus nō dicit̄ dn̄ator nec victor: niſi ꝑ pctm̄ finalis impenitētie: eo ꝙ quotidie vincit̄ ꝑ penitentiā factā in vita. De hoc ergo delicto maximo: per qḋ diabolus dicit̄ dn̄ari obſtinatis ⁊ impenitētibus: dicit ꝓpheta: Si mei nō fuerint dn̄ati iſti tres impugnatores mei. ſ. caro: mund⁹: ⁊ diabol⁹: imo victi per penitētiā factā in vita: tunc ero immaculatus: ⁊ emundabor. i. euadā a delicto maximo finalis impenitentie. Sed q2 poſt factā penitētiā: oēs orones ⁊ cetera bona que homo facit in ſtatu gratie ſunt deo placita ⁊ accepta: ideo ſubdit.

Impenitentia dr. pctm̄ maximum.

ij. q. j. c. nulli.

Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: ⁊ meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.

¶ Et erunt: inquit: vt cōplaceāt. i. poſtꝙ fuero mūdatus per penitentiā: tunc meditatio cordis mei. i. oēs cogitationes: ⁊ eloquia oris mei: ⁊ cetera bona que fecero: erunt iuſte: ⁊ in charitate facta: ⁊ vt cōplaceant. i. ſint chara: ⁊ placita: ⁊ accepta in conſpectu tuo ſemper. Sed quia oīa ſupradicta ſine gratia peragere non potero: ideo ſubdit.

De pe. di. ij. ſ. oppo. nitur.

Dn̄e adiutor meus: ⁊ redemptor meus:

¶ Rogo te dn̄e Jeſu: vt poſtꝙ dediſti mihi legem euangelicā ſis adiutor meus grām ꝑuenientē conferendo ad ſeruandū eā: ⁊ ad reſiſtēdū trib⁹ impugnatorib⁹: ⁊ ſis redēptor meus gratiam ſubuenientē cōferendo: ⁊ a pctīs occultis: ⁊ alienis mihi parcendo. Et nota ꝙ tota cōſtructio: ⁊ ſententia tertie partis huius pſal. pōt incipere ab hoc vltimo verſiculo: vt ſit ſenſus. O dn̄e Jeſu xp̄e adiutor meus: ⁊ redēptor meus: da mihi gratiā: ſup. q2 delicta q̄s intelligit. i. q̄s poterit vitare: ⁊ reſiſtere propter rationes iam dictas: Ideo ab occultis meis munda me ⁊c. ¶ Ex toto iſto pſal. pn̄t recolligi. xj. concluſiones. ¶ Prima concluſio: qḋ lex euāgelica fuit ꝑ oēs partes mundi audita ⁊ publicata. ¶ Secūda cōcluſio: ꝙ Chriſtus ſol iuſtitie qui ab eterno ſummo patre proceſſit tēporaliter venit in carnem: et peracto curſu noſtre redēptionis regreſſus eſt in celū vnde deſcendit. ¶ Tertia concluſio: ꝙ Chriſt⁹ nō proceſſit ex Maria virgine: tanꝙ ex thoro maritali ⁊ corrupto: ſed tanꝙ ſponſus de thalamo virginali ipſam virgnē relinquēdo. ¶ Quarta cōcluſio: qḋ chriſt⁹ ſol iuſtitie ꝑ aduentū: ⁊ curſum ſuū fugauit noctē veteris legis ⁊ pctī: ⁊ cauſauit diem gratie in eccleſia militanti. ¶ Quinta cōcluſio: ꝙ ſicut lex euangelica habet ſeptē ꝑfectiones: q2 eſt immaculata: ⁊ fidelis: ⁊ recta: ⁊ lucida: ⁊ ſancta: et vera: ⁊ iuſtificata: Ita facit ſepte3 ſalubres effect⁹: quia conuertit aīas: ⁊ preſtat ſapientiā paruulis: ⁊ letificat corda: ⁊ illuminat oculos mentis: ⁊ ſanctificat: ⁊ complet promiſſum: ⁊ iuſtificat hoīem. ¶ Sexta concluſio: qḋ lex euāgelica ꝑpter oīa ſupradicta eſt per ſe deſyderabilis: magis ꝙ lex vetus: eo ꝙ illa ſolū promittebat ⁊ dabat temporalia: hec autem vitam ⁊ felicitatē eternam. ¶ Septia concluſio: ꝙ nemo poteſt implere legē euangelicā nec vitare pctā: niſi per grām Chriſti fuerit adiutus. ¶ Octaua concluſio: ꝙ nemo pōt ab occultis peccatis mundari: nec ab alienis liberari: niſi per gratiā ſubuenientē fuerit ſubleuatus. ¶ Nona cōcluſio: ꝙ nemo pōt mundari: ⁊ liberari a delicto maximo finalis impenitentie: per qḋ diabolus dominatur: niſi per pn̄iam factam in hac vita preuenientē ipſam mortē. ¶ Decima concluſio: ꝙ orōnes ⁊ cetera bona non ſunt deo placita: ⁊ accepta: niſi poſt actā penitentiā in ſtatu gratie. ¶ Undecima concluſio: ꝙ ſola lex euangelica perfecte iuſtificat hoīem: probatur: q2 mundat: ⁊ rectificat: ⁊ ſanctificat: ⁊ gratificat: ⁊ fructificat ad gloriam.

Exaudiat te dominus in die tribulationis: protegat te nomen dei Jacob.

xij. q. ij. c. Sanctorum (?) ... ſcop.

¶ Titulus: In finē pſal. Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigens nos in Chriſtū: qui eſt finis legis: et victor: ⁊ triūphator ſicut ſupra dictū eſt pſal. xvij. Sed perfidus Ra. Sa. q̄ ſemper conat̄ peruertere ſcripturas: ⁊ retrahere a vero ſenſu ad ſuā ꝑfidiā: dicit ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū in ſua ſenectute: qn̄ Joab: ⁊ ceteri armigeri dixerunt ipſi Dauid: ne amplius exiret ad bellum cū eis: ne occideret̄ ab inimicis: ⁊ extingueret lucernam in Iſrael: ſ3 oraret pro ſuo exercitu: q2 magis vinceret orōnib⁹ ꝙ armis: vt patet. ij. Reg. xxj. Et ſic lr̄aliter exponit hunc pſalmū de Dauid: ⁊ de illa hiſtoria. Sed talis expoſitio ſic lr̄aliter ꝑciſa nō ſolūmodo eſt inutilis: ſ3 etiā falſa: faciēs iniuriā prophete: ⁊ nō explicās verū myſteriū: ⁊ intelligētiā hui⁹ pſal. q2 Dauid nō fuit minus ꝓpheta: nec minus illuſtrat⁹ de chriſto futuro in hoc pſal. ꝙ in ceteris. vnde ipſemet Ra. Sa. dicit ſuper zachariā cap. ix. ꝙ oēs ꝓphete nō ſunt locuti: niſi ſuper annos redēptoris: et in dies meſſie. Ex quo pt3: ꝙ in tali lr̄ali expoſitione videt̄ ſibiipſi cōtradicere. Ideo reiecta oī iudaica ꝑfidia exponēdus eſt iſte pſal. de Chriſto ⁊ eccl'ia: ad quē intellectū legit ipſum eccleſia. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandū: ꝙ ſex memorāt̄ur in ſcriptura vete. teſta. de Chriſto meſſia in lege promiſſo. Prio: ꝙ debebat eſſe deus ⁊ homo. Rex ⁊ ſacerdos. Secūdo ꝙ debebat eſſe legiſlator: ⁊ ferre legē nouā. Tertio: ꝙ ipſemet debebat eſſe hiſtoria ⁊ ſacrificiū. Quarto: ꝙ debebat eſſe paſtor ppl'i ſui. Quinto: ꝙ regnū eius debebat eſſe glorioſum in corpe ⁊ aīa. Sexto: ꝙ expoliato inferno debebat aſcendere in celū victor ⁊ triūphator: ⁊ accipere plenā ⁊ iudiciariā poteſtatē. Hec aūt oīa ꝑuidens Dauid in ſpiritu confecit plures pſalmos: de quoꝝ numero ponunt̄ hic ſex per ordinē. Nam pſalmū ꝑcedentē fecit de chriſto legiſlatore: ⁊ publicatione: ⁊ perfectione legis euangelice. Iſtū aūt pſal. xix. fecit de ſacerdotio ⁊ triūpho chriſti. pſalmū vero ſequētē fecit de eius regno glorioſo: ⁊ pſalmū. xxj. fecit de hiſtoria ⁊ ſacrificio chriſti. In. xxij. ꝑdicit Chriſtu3 futurū paſtorē eccleſie. In. xxiij. ꝑdicit regnū vniuerſale eiuſdē. In hoc ergo pſal. Dauid predicit ſacerdotiū chriſti: vocādo Chriſtū: vt acceleret aduētū ſuū: vt veniret ad liberādū nos ꝑ ſuū ſacrificiū: ⁊ iō dedit ip̄m ad cātādū in tēplo ad victoriā vocū: ad denotandū: ꝙ fideles ve. teſt. cū magno deſyderio: ⁊ clamore expectabāt: ⁊ vocabant Chriſtū: vt veniret ad liberādū eos. Duo ergo facit Dauid in hoc pſal. Na3 primo vocat Chriſtū: vt veniat ad ſacerdotiū: ⁊ offerendū ſacrificiū: per qḋ triūphauit de diabolo. Scḋo ꝑdicit qualiter cōicauit apl'is ⁊ eccleſie ſacerdotiū ſuū ⁊ poteſtatē ꝑ quā triūphauit de toto populo gentili: ⁊ ſubiecit totū mundū ibi: Letabimur in ſalutari tuo. vel ibi: In potentatibus ſalus dextere eius. Quantū ad primū eſt notandū ſicut dictū eſt in ꝓlogo: ꝙ ſicut Adā ꝑ ſuum pctm̄ oēs ad penā: ⁊ captiuitatē obligauit ⁊ vendidit: ⁊ a deo ſeparauit: ita deus pater ſtatuit: vt ab illo pctō nō poſſemus ſibi recōciliari: nec redimi: niſi ꝑ interceſſionē: ⁊ ſacrificiū vnius iuſti: ⁊ innocētis mediatoris Jeſu Chriſti: i cui⁹ virtute: ⁊ meritis nr̄e opatiōes eſſent deo grate ⁊ accepte: ⁊ iō Chriſt⁹ voluit incarnari ⁊ ꝓ nobis ieiunare: ⁊ labores tolerare: orare: ⁊ ſeipm̄ in ſacrificiū ꝓ nobis patri offerre. qḋ pertinet ad officium ſacerdotis. ¶ Nā tria ptinēt ad officiū ſacerdotis. Primo ꝓ ppl'o ad deū interpellare ⁊ orare: ideo dicit̄ mediator inter ppl'm ⁊ deum. Scḋo pertinet ad ſacerdotē3 ſacrificiū offerre: ⁊ ſic dicit̄ ſacerdos. Tertio legem ponere ⁊ cōſtituere: ⁊ ſic dicit̄ pontifex: quaſi leges ⁊ poſitionē faciēs. ꝑ quā ppl's iuſte viuat: et in deū dirigat̄. Et ideo Chriſt⁹ voluit aſſumere nomen: ⁊ officiū ſacerdotis: ⁊ pontificis: vt ꝓ nobis opleret oīa iſta. Hoc ergo ꝑuidēs Dauid i ſpū: vocat Jeſu3 ad ſacerdotiū dicēs. O dn̄e Jeſu chriſte in lege promiſſe accelera aduentum tuū: ⁊ veni ad exercendū officiū veri ſacerdotis: qḋ eſt ꝓ populo orare ⁊ ſacrificiū offerre: ⁊ legē ponere. ideo veni vt dn̄s pater exaudiat te in die tribulatiōis. ſ. mortis ⁊ paſſionis: qn̄ ꝓ nobis orabit in mēſa: ⁊ in horto: ⁊ in cruce: vt tunc nomen dei Jacob: qḋ eſt Jeſus: protegat te: ⁊ deus pater.

Mar. xiv. ... Mot. de ... in le. memorabatur.

ij. q. v. c. teſtes. ſ. xp̄s.

Mittat tibi auxilium de ſancto: ⁊ de Sion tueatur te.

R.

¶ Mittat tibi auxiliū de ſancto. i. de altiſſimo ſāctuario ſuo ⁊ de Sion triūphanti tueatur: ⁊ defendat te. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notādū ꝙ Chriſtus ter orauit ꝑ gn̄e humano: ⁊ ꝑ nr̄a reſurrectione in quib⁹ tribus orōnib⁹ ſemꝑ pater miſit ſibi auxiliū de celo ſancto ſuo. Nā primo orauit coraz toto ppl'o anteꝙ caperetur: qn̄ dixit. Pater clarifica filiū tuū: q2 tūc audita eſt vox patris de celo dicentis. Clarificaui: ⁊ iterū clarificabo. Joā. xij. Itē qn̄ orauit in horto miſit pater auxilium ⁊ tuitionē de ſancto: qn̄ miſit ſibi angelū q̄ cōfortaret eū annuncians ſibi fructū ſue paſſionis: ⁊ ſuā ⁊ noſtra3 reſurrectionē. Et etiā audiuit ipſum in cruce: qn̄ ſol: ⁊ luna: ⁊ tota terra oſtēderūt ſe cōpati ſibi. Ex quibus omnib⁹ patet ꝙ Chriſtus ſemꝑ fuit exauditus ꝓ ſua reuerentia: vt magis patebit. Et iterū eſt notandū ꝙ nomē dei tetragāmaton: quo Chriſtus fuit ꝓtectus ⁊ victor: dicit̄ nomen dei Jacob. eo ꝙ nomē Jeſus in quo cōſiſtit tota noſtra ſalus ⁊ redēptio fuit ꝓmiſſum ipſi Jacob: ⁊ ſemini eius: et illud nomē accepit Jeſus a patre: ꝑ qḋ fuit victor ⁊ triūphator. Ad Philip. ij. Dedit illi nomē qḋ eſt ſuper omne nomen ⁊c. Deinde ſubdit.

De conſe. di. ij. iterat̄.

Memor ſit omnis ſacrificij tui: ⁊ holocauſtum tuum pingue fiat.

¶ Cū dicit Memor ſit oīs ſacrificij: vocat Chriſtū vt offerat ſeipſum in ſacrificiū ꝓ nobis in cruce: ⁊ inſtituat ſacramentū euchariſtie in memoria3 ſue paſſionis. ideo ſubdit. O dn̄e Jeſu Chriſte veni ad paſſionē: vt dn̄s pater ſit memor ⁊ acceptor totius ſacrificij tui: accipiēs ip̄m in ꝑtium noſtre redemptionis: ⁊ holocauſtū tuum igne charitatis totu3 crematum et conſumptū: fiat pingue et ſufficiens et copioſum ad ſatiſfaciendū ꝓ nobis. Nā ſicut holocauſta que fiebāt in veteri lege ex agno matutino ⁊ veſpertino: q̄ in figura tui offerebātur: quāto magis erant pinguia: tāto altius fumus eorū aſcēdebat in celum: ita ſacrificiū tuum o Chriſte tātu3 erit pingue ⁊ copioſum: et igne charitatis concrematum ꝙ totus ſanguis tuus haurief: ⁊ euacuabitur: ⁊ effundet̄ in redēptionē ꝓ nobis: in tantu3 ꝙ fumus ⁊ odor illius charitatis ⁊ obedientie penetrabit celos: ⁊ introibit i aures patris: ⁊ ſic pater tribuet tibi ſcḋm cor ⁊ deſideriū tuū relaxādo debitū generis humani. Deinde ſubdit.

Tribuat tibi ſecundum cor tuum: ⁊ omne conſilium tuum confirmet.

Al's cōplcat.

¶ Tribuat tibi. Uocat Chriſtū ad dandū legē euāgelicā. O chriſte veni ad mortē ⁊ paſſionem: vt pater tribuat tibi ſecundū cor et deſideriū tuum oīa que petieris: ⁊ cōfirmet omne cōſilium tuū. i. totam legē euangelicā: in qua tradunt̄ cōſilia ad dirigendū hoīem in deum. Et notāter appellat cōſiliū: ad differentia3 legis veteris: eo ꝙ illa data eſt cū cōminatione pene ꝑ modū precepti: iſta autem data eſt cū amore ⁊ benignitate: ꝑ modū conſilij: et cum promiſſione glorie. Deinde cum dicit.

Letabimur in ſalutari tuo: ⁊ i nomine dei noſtri magnificabimur:

Al's exultabimus.

¶ Predicit ꝓpheta fructum ⁊ effectum paſſionis Chriſti in hac ſcḋa parte. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandū: ꝙ duo fecit Chriſtus ꝑ ſuum ſacerdotium ⁊ morte3 ⁊ paſſionē. Nā primo nos a morte ⁊ captiuitate liberauit. Scḋo ſacerdotiū ⁊ poteſtatem quā accepit a patre: apl'is ⁊ eccl'ie cōicauit. ꝑ quod ſacerdotium ⁊ poteſtatē de mundo ⁊ diabolo triumphauit: ⁊ hoc eſt qḋ dicit in hac ſcḋa pte. Uñ dicit primo. O dn̄e Jeſu chriſte bene pater tribuet tibi ſcḋm cor tuū: quia debitū noſtrū relaxabit ꝑ ſacrificium: ⁊ paſſionē tuam: ⁊ reſurrectionē tibi tribuet: ⁊ conſiliū tuū cōfirmabit. Et ideo tūc a tali debito liberati: ⁊ per legē tuā cōfirmati letabimur in ſalutari tuo. i. in ſaluatione ⁊ redēptione facta. Itē letabimur in ſatulari tuo. i. hoc nomine Jeſu: qḋ eſt nomē dei nr̄i. Et ideo in iſto nomine dei noſtri magnificabimur et exaltabimur. Et hoc ego dico: qm̄ ego Dauid cognoui: et in ſpiritu prophetico ꝑuidi nunc per cōtēplationē: qm̄ dn̄s pater fecit ſaluū Chriſtū ſuū: ipſum a mortuis reſuſcitando: ⁊ etiā fecit ipſum ſaluu3. i. ſaluatorē cōſtituit: ⁊ exaudiet illū ꝓ nobis de celo ſancto ſuo. Et dirigens Dauid verba ſua ad Chriſtum dicit. Impleat dn̄s petitiones tuas. ⁊ ordinat̄ cum litera ſuperiori: vt ſit ſenſus. O dn̄e Jeſu chriſte poſt paſſionē ⁊ reſurrectionē letabimur i ſalutari tuo. ⁊ in noīe dei noſtri magnificabimur.

xxiij. q. ... ſione. j. que dignior. L. hiſtoria: duo fecit xp̄s ꝑ mortem.

Impleat dominus omnes petitiōes tuas: nunc cognoui quoniam ſaluum fecit domi

xiij. q. j. c. clericus.

nus Chriſtum ſuum.

¶ Letabimur inquit in ſalutari tuo: quia impleuit dn̄s oēs petitiones tuas: ⁊ ponitur optatiuus pro futuro indicatiui: ſecūdū cōſuetudinē ꝓphetarū. ⁊ ideo ſubdit cauſam quare propheta predixit oia ſupradicta de Chriſto ⁊ noſtra redemptione: quia ego cognoui: qm̄ dominus pater faciet ſaluū Chriſtum ſuum: ⁊

xij. diſ. c. xp̄s. **Exaudiet illum de celo ſancto ſuo: in potētatibus ſalus dextere eius.**

¶ Exaudiet inquit illū de celo ſancto ſuo relaxādo debitū generis humani/ ⁊ ipſum a mortuis reſuſcitando. In potentatibus ſalus dextere eius. Hic incipit verſiculus ⁊ ſententia. Nā poſtꝙ propheta vocauit Chriſtum ad ſacerdotium ⁊ ſacrificium/ ⁊ oſtēdit fructum ⁊ vtilitatem mortis ⁊ paſſionis: hic oſtēdit qualiter Chriſtus cōmunicauit apoſtolis ſuis ſuum ſacerdotium ⁊ poteſtatem ad mundum ⁊ diabolum debellandū. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiam eſt aduertendum/ ſicut dictū eſt pſalmo. xvij. ꝙ Chriſtus inquātum homo/ omnia que habet accepit a patre/ ⁊ ea ꝯmunicauit diſcipulis ſuis. Unde quadruplici virtute eos armauit. Primo eccleſiaſtica poteſtate/ ſcʒ virtute ſeptē ſacramentorum: in quibus conſiſtit ſacerdotium/ ⁊ eiꝰ poteſtas. Secundo virtute donorum ſpūs ſancti. Tertio dedit eis hoc nomen Jeſus in clypeum et protectionem. Quarto legem euangelicam/ tanꝙ lanceam/ ⁊ ſagittā/ ⁊ gladiū ad ferienda corda hominū: que oia cōtinent in hoc nomine Jeſu qđ eſt nomen omnipotentie/ ⁊ ſapientie/ ⁊ ſalutis/ et iuſtitie: vt dictum eſt pſal. viij. Hec ergo quatuor arma tradidit Chriſtus diſcipulis ſuis: quibus totū mundum debellarūt, ⁊ ſubiecerunt. ⁊ hoc eſt quod dicit dauid: cum ait Potētatibus. dicit ergo: Ego cognoui in ſpiritu: qm̄ ſaluum faciet dn̄s Chriſtū ſuum. i. in ſaluatorem conſtituet: ⁊ cognoui in ſpiritu: ꝙ ſalus dextere eius qđ eſt nomē Jeſus/ continens oia quatuor ſupradicta/ erit cōmunicatum in potentatibus/ id eſt in apoſtolis factis potentibus/ ⁊ fortibus/ ⁊ armatis in poteſtate huiꝰ noīs. ⁊ ideo cum hoc noīe vincemus ⁊ debellabimus totum orbem/ ⁊ potentiam populi gentilis.

Chriſtꝰ armauit apoſtolos.

xxiij. q. io. iij. poſtea ſex. xx. v. diſti. qui in aliud. **Hi in curribus ⁊ hi in equis: nos autē in noīe dn̄i dei noſtri inuocabimus.**

Ipſi obligati ſunt ⁊ ceciderunt: nos autē ſurreximus ⁊ erecti ſumus.

xxiij. q. ſtio. v. q̄d ergo. ⁊ de pe. diſt. j. ſunt plures. §. authoritas.

¶ Hi in curribus. Hi. i. quedam virtutes ⁊ reges in curribus pugnabunt cōtra nos. Et hi. i. alij pugnabūt in equis/ ⁊ in copia equorū ⁊ armorū. Nos autem in ſolo nomine dei noſtri quod eſt Jeſus/ inuocabimus/ q: illo nomine fuimus armati. Et ideo ipſi principes ⁊ imperatores confidentes in ſuis curribus ⁊ equis/ obligati ⁊ victi ceciderunt ſub pedibus noſtris. Nos autē qui ante eramus pauperes/ ⁊ ſubiecti ⁊ afflicti: ſurreximus a pſecutiōe/ ⁊ erecti/ ⁊ exaltati ſumꝰ: ⁊ eos iugo fidei ſubiecimus/ ⁊ diabolum principem huius mundi deſtructis idolis foras eiecimꝰ. que omnia fecimus in virtute huius nominis Jeſus. Et ſic de diabolo ⁊ mundo triumphauimus. Ultimo autem propheta conuerſus ad deum patrem dicit.

Domine ſaluum fac regem: ⁊ exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

¶ O dn̄e ſi tot ⁊ tanta bono debent fieri in aduentu huiꝰ regis: ideo ſaluū fac regem ⁊ ſaluatorem: et ſaluum fac eum per reſurrectionem/ et exaudi nos in die gratie/ in qua inuocauerimus te: q: tūc inuocabimus te in nomine eius: qđ eſt Jeſus/ in quo ſperamꝰ ſaluari. ¶ Ex toto ergo iſto pſalmo poſſunt recolligi quatuor cōcluſiones. ¶ Prima concluſio/ ꝙ Chriſtus ſemper fuit exauditꝰ in ſua oratione ⁊ ſacrificio pro nobis: q: pater tribuit ei ſcđm deſyderiū ſuū. ¶ Scđa cōcluſio/ ꝙ Chriſtus fuit verus ſacerdos offerens pingue/ ⁊ copioſum ſacrificium ꝓ nobis. ¶ Tertia concluſio ꝙ Dauid preuidit in ſpiritu ꝓphetico totū myſteriū ſacerdotij Chriſti/ ⁊ noſtre redemptionis. ¶ Quarta cōcluſio/ ꝙ apl'i ſolo nomine Jeſu armati debellarunt totum orbem/ ⁊ triumphauerunt de mundo ⁊ de diabolo: q: principe huius mūdi foras electo: oēs infideles Chriſto ſubiecerunt.

Domine in virtute tua letabitur rex et ſuper ſalutare tuum exultabit vehementer.

Deſyderium cordis eius tribuiſti ei: et voluntate labiorum eius non fraudaſti eum.

¶ Titulus in finem/ ſiue ad victoriā pſal. Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hūc pſalmum dirigens ipm̄ ⁊ nos in Chriſtū qui eſt finis legis/ et victor/ ⁊ triumphator: vt dictū eſt. Sʒ de materia huiꝰ pſal. dicit Ra. Salo. ꝙ antiqui magiſtri gloſſarūt pſalmū ſcđm ſimul cū iſto vigeſimo de rege Meſſia. Sed propter hereticos melius/ ⁊ cōuenientius exponitur de ipſomet Dauid/ ⁊ de regno eiꝰ. ⁊ appellat hereticos cōuerſos ex iudaiſmo ad fidem Chriſti: ⁊ appellat antiquos magiſtros omnes qui eū preceſſerunt/ ⁊ maxime Thalmudiſtas. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notādum: ꝙ doctores ſiue ſcriptores iudeorum reperiuntur in quadruplici numero. Nam quidā preceſſerunt aduentum Chriſti. Alij autem fuerunt tempore Chriſti vſq; ad deſtructionem ſcđi templi. Alij aūt fuerūt poſt deſtructionē ſcđi templi tp̄e magni conſtantini. Ceteri autē fuerunt poſt tempora Heraclij imperatoris. Ante vero aduētū Chriſti nō reperiuntur/ niſi ꝓpa Jonathan Abenuziel/ qui. xviij. annis ante aduentū Chriſti tēpore Octauiani traduxit totum teſtamentum vetus eſt Hebreo in Chaldeum transferendo ſenſum ex ſenſu: exponendo vocabula. que quidem ſcriptura dicitur Targum: ⁊ eſt tāte auctoritatis apud Hebreos: ꝙ nullus auſus eſt contradicere. Iſte exponens ⁊ interpretans pſalmum ſecundū dicit. Ut quid fremuerunt gentes ⁊c. aſtiterunt reges terre: ⁊ principes conuenerūt in vnum/ aduerſus dominū ⁊ meſſiā Chriſtū eiꝰ. Item cū dicit. Dn̄s dixit ad me filius meus es tu ⁊c. ſubdit. Iſti duo pater et filius ſunt tres. i. vna tertia perſona. ſ. ſpūs ſanctus ꝓcedit ab eis: et hi tres ſunt vnum. ſ. vna ſubſtantia ⁊ vna eſſentia et vnus deus. Unde dicunt iudei ꝙ tūc facta eſt vox de celo dicēs. Quis eſt hic q̄ ſecreta mea vult gētibus reuelare? cui Jonathā rn̄dit. Ego dn̄e hoc fa-

Nota.

cio ꝓpter reuerentiā tuam. Et ſic dicunt magiſtri Hebreorū ꝙ Jonatā Abenuziel fuit doctus: et inſpiratus a ſpū ſancto in toto Targo. Et ideo tota ſua interp̄tatio ⁊ expoſitio habet tanꝙ textꝰ apud Hebreos: cui nullus eſt auſus contradicere. Et ſic Jonathā exponit ⁊ interp̄tat totū iſtū pſalmū. xx. de rege Meſſia: ⁊ regno eiꝰ glo'ioſo. Et ſic ꝓ maiori parte iterp̄tat oēs alios pſalmos. Tp̄e aūt chriſti paulopoſt floruit Joſephus filiꝰ Matthie: q̄ multo tp̄e Athenis phie operā dedit: hic in. xviij. libro antiquitatū de Chriſto tale teſtimoniū phibet dicēs: ꝙ tp̄e Tiberij Ceſaris fuit in Judea Jeſus vir ſapiens: ſi virū fas eſt noīari. erat em̄ operū mirabiliū effector: ⁊ verꝰ docter legis: ⁊ plurimos tam de iudeis: ꝙ gentilibꝰ habuit ſectatores. Chriſtus hic erat. hic poſtꝙ ex inuicia nr̄e gentis iudeorū traditus ⁊ crucifixꝰ eſt: apparuit rurſus tertia die viuus: ſicut hec: ⁊ multa alia ꝓphete de eo in carminibꝰ dixerūt ⁊c. In quibꝰ v̄bis Joſephꝰ ꝯfitet primo ꝙ Jeſus erat Chriſtꝰ ⁊ meſſias i lege ꝓmiſſus: ⁊ ꝙ erat pluſꝙ homo: ꝓpter miracula ⁊ doctrinā ſupra facultatē humanā. Tertio ꝙ poſt mortem reſurrexit ⁊ regnauit ſpūaliter. Quarto ꝙ Dauid in pſal. ⁊ ceteri ꝓphete locuti ſunt de regno Chriſti ⁊ reſurrectione. Eodē mō tp̄e apl'orū fuit Philo diſertiſſimus iudeorū qui in libro de vita cōtēplatiua dicit mirāda de Chriſto ⁊ eius diſcipulis ⁊ ſanctiſſima vita eorū. Et ſic Hebrei moderni bene hūt in magna veneratione ſcripta Joſephi et Philonis. Sed nō audēt in publicū ꝓpalare: eo ꝙ tales teſtimoniū p̄bent de Chriſto. In tertio ordine antiquorū Hebreorū fuerūt Thalmudiſte poſt tp̄a Conſtantini: de q̄bꝰ dictū eſt in ꝓlogo tractatu. vj. Iſti vidētes ꝙ taliter cōuincebant a doctoribꝰ Chriſtianorū p ſcripturas pſalmorū ⁊ ꝓphetarū: ꝙ regnū meſſie huius mūdi non erat tēporale: ſʒ ſpūale: eo ꝙ prio debebat mortē pati ⁊ poſtea reſurgere et regnare Jdeo volentes defendere perfidiam conati ſunt cōfingere duos meſſias in lege ꝓmiſſos. Unū vocatum Benioſeph de tribu Effraim et aliū Bēdauid. i. filiū Dauid de tribu Juda: ⁊ dicūt ꝙ iſte meſſias Benioſeph debet cōgregare oēs duodecim tribus Iſrael ex oibꝰ partibus mūdi ⁊ ducere in Hierl'm: Sed poſtea veniēt Gog/ ⁊ Magog/ et pugnabūt cōtra meſſiā Bēioſeph ⁊ vincent/ ⁊ occidēt eū ignominioſe cum toto populo ſuo. ⁊ ſic de iſto meſſia exponūt Thalmudiſte oēs paſſus ſcripture facientes mētionē de morte ⁊ paſſione Chriſti meſſie/ ⁊ maxime illud ʒa. xij. tūc erit planctus magnus in Hierl'm: ⁊ lugebūt eū: quaſi mortē primogeniti ⁊c. Et ſubdunt magiſtri iudeorū: ꝙ poſt mortē meſſie Bēioſeph: ſurget meſſias Bendauid/ ⁊ regnabit in vniuerſo mūdo: q: ſic ſcriptū eſt pſal. ij. Poſtula a me ⁊ dabo tibi gētes hereditatē tuā/ ⁊ poſſeſſionē tuā terminos terre. Itē dicunt iſtum meſſiam nunꝙ moriturū: ſed in eternū regnaturū: immo reſuſcitabit meſſiā Bēioſeph cū toto pplo/ q̄ cecidit cū eo i bello Gog ⁊ Magog. Et ſic meſſias Bēdauid cū ſuis viuet in eternū. q: tūc dicet dn̄o deo: Dn̄e da mihi vitā: cui rn̄debit deꝰ: Uitā petis a me cū adhuc nō dixiſti ꝟ etiā ꝓphetauit de te p̄tuus Dauid. pſal. xx. Uitā petijt a te: ⁊ dediſti ei lōgitudinē dierū in eternū ⁊ vltra. ¶ Ex quibꝰ patet/ ꝙ quicq̄d dicāt de cōficto meſſia Benioſeph: tamē in hoc oēs magiſtri antiqui Hebreorū cōueniūt: ꝙ pſal. ſcđs/ ⁊ iſte pſal. xx. ſunt facti ab ipſo ꝓpheta Dauid ꝓphetādo de Chriſto filio ſuo vero meſſia in lege ꝓmiſſo/ ⁊ regno eius glorioſo. Jdeo p̄fidus Ra. Sa. vidēs ſe cōuictū a doctoribꝰ chriſtianorū p dicta iſtorū antiquorū: conatꝰ eſt negare oēs antiquos: ⁊ dicere ꝙ lʒ antiq̄ expoſuerūt iſtos duos pſalmos de rege meſſia: tn̄ ꝓpter hereticos cōuenientius exponunt de Dauid rege Iſrael. Sed iſte proternus cecus corpore ⁊ anima manifeſte cecidit in tria incōuenientia: primo/ q: cōtradicit expoſitioni ⁊ interpretationi ipſius Jonathā/ cui nullꝰ eorū fuit auſus cōtradicere vſq; in hodiernū diē. Itē nō ſolū cōtradicit Philoni ⁊ Joſepho: ſed etiā cōtradicit ſupradictis antiq̄s magiſtris thalmudiſtis. Et ſic incidit in excōmunicationē ſcđm oēs hebreos. Scđm inconueniens eſt: q: ipſemet fatet ſe nō exponere iſtos pſal. ſcđm veritatē: ſed tanꝙ cōuictus a chriſtianis vt retrahat eos a vera expoſitione non ſolū chriſtianorū: ſed etiā antiquorū hebreorū. Tertiū incōueniēs eſt/ ꝙ l'ra iſtorū duorū pſal. nullo mō pōt cōuenire ipi Dauid. Nam dauid nō eſt eternaliter genitus a deo: nec poſſedit populū gentilē vſq; ad terminos terre. pſal. ij. Nec regnū eius fuit glorioſum: nec vixit in ſcl'm ſcl'i. ſicut dicit in hoc pſal. xx. Ex q̄bꝰ patet/ ꝙ relicta p̄fidia ipſius Rab. Sa. ⁊ ſequēdo veritatē in ſe ⁊ doctrinā antiquorū hebreorū. ſ. Jonathā/ ⁊ Philonis: et Joſephi: exponēdus eſt iſte pſal. ꝓphetice ad literā de Chriſto ⁊ regno eius glorioſo: qđ preuidens Dauid in ſpū fecit iſtū pſalmū. in q̄ duo facit. Nā primo p̄dicit ⁊ deſcribit regnū glorioſū. Scđo punitionē ⁊ vltionē ſuorū pſecutorū ibi: Inueniatur manus. ¶ Quantū ad primū eſt notandū/ ꝙ tota gloria ⁊ letitia regni Chriſti cōſiſtit in tribꝰ: primo q: pater cōpleuit deſideriū ⁊ petitionē ſuā in oibꝰ q: in oibus fuit exauditus ꝓ ſua reuerentia: vt dictū eſt pſal. precedēti. Scđo cōſiſtit in glorificatione ſui corporis: q: tunc aīa dicit dn̄ari toti corpori poſt reſurrectionē. Tertio i gloria aīe q̄ reſultat ex viſione diuine eſſentie. Tria ergo facit in p̄ma parte: nā primo p̄dicit gl'iam regni Chriſti inquantū pater cōpleuit totū deſyderiū ſuū remittēdo debitū gn̄is humani: ⁊ triūphādo de diabolo p mortē ⁊ paſſionē: vt dictū eſt pſal. p̄cedenti. Secūdo p̄dicit gl'iam corporis Chriſti quā adeptus eſt p reſurrectionē. Tertio p̄dicit gl'iam quā adeptus eſt in ſua aſcenſione. Scđa ibi: qm̄ p̄ueniſti. Tertia ibi: qm̄ dabis eū in benedictionē. ¶ Quantū ergo ad primū dicit Dauid ad patrē. O dn̄e pater ego p̄uidi in ſpū qualiter rex Meſſias Chriſtꝰ filius tuus poſt paſſionē ⁊ reſurrectionē letabitur in virtute tua. i. ꝓpter virtutē ⁊ bona que ſibi tribuiſti: ꝙ oia bona a te accipiet: ⁊ iō exultabit vehemēter in ſalutari ⁊ ſaluatiōe ⁊ redēptiōe: quā facies p eū: ⁊ exultabit ſup ſalutare tuū. i. ſup hoc nomen Jeſus: qđ eſt nomē ſalutis: qđ ſibi dabis in hereditatem: cū quo de omnibus triumphabit: ⁊ per quod oia meruit ⁊ potuit. Jdeo in duobus exultabit. Primo q: in omnibꝰ cōpleuit tuā voluntatē. Scđo/ q: deſyderiū cordis eius tribuiſti ei: ⁊ nō fraudaſti eū in volūtate/ ⁊ in omnibꝰ petitionibꝰ labiorū eius: q: oia q̄ deſyderauit ⁊ petijt adimpleſti. Nā tria deſyderauit: Primo noſtrā redēptionē. Scđo ſuā ⁊ noſtrā reſurrectionē. Tertio gl'iam aīe ꝓ nobis. que oia tria ſibi tribuiſti. Deinde ſubdit.

P gloria regni xp̄i in tribus.

iiij. di. c. illō. de pe. di. j. c. alij eꝫ §. non poteſt quis.

Q̄m̄ preueniſti eum in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronaꝫ de lapide pretioſo.

Vitā petijt ⁊ tribuiſti ei: longitudinem dierū in ſeculum ⁊ in ſeculum ſeculi.

Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriā ⁊ magnū decorē impones ſuper eum.

¶ Cū dicit: q̄m̄ preueniſti: ꝑdicit gl'iam corporis Chriſti quā adeptꝰ eſt per reſurrectionē. q̄ quideꝫ gl'ia cōſiſtit in quatuor. ſcꝫ in īmortalitate ⁊ claritate: agilitate ⁊ ſubtilitate. q̄ ſunt dotes corporis glorioſi: ⁊ dicunt quatuor lapides corone corpis glo'ſi: qua corona quatuor lapidum pretioſoꝝ: primo deus pater coronauit filiū in reſurrectiōe. qua etiā corona ipſe Chriſtus ſponſus coronabit ſuos in gn̄ali reſurrectione. De hac ergo corona corpis dicit Dauid. O pr̄ bn̄ tribuiſti filio tuo deſiderium cordis ⁊ gl'iam corporis: q̄m̄ tu ꝑueniſti eū in oībꝰ benedictionibꝰ ante paſſionē: nā primo in benedictione ⁊ gr̄a: q̄ȝ nō ex ope Adā: ſꝫ ex ſolo ope ſpūs ſancti cōceptꝰ ⁊ oībꝰ donis ⁊ benedictiōibꝰ ſpūs ſcti nō ad menſurā fuit repletus ⁊c. Et ſic ip̄m talibus benedictionibꝰ preueniſti in ſua creatione et cōceptione: ꝙ nulli pctō fuit obligatꝰ nec ſubiectꝰ in perſona nec in natura: ſed ſolus fuit inter mortuos liber. Et ſic tā tūc coronaſti eū corona omniū

Pr̄ coronat xp̄ꝫ q̄drupli ci corona. gratiarū ⁊ benedictionū. Sꝫ poſt paſſionē in ſua reſurrectione poſuiſti in capite eius. ſ. humanitate per quā eſt caput eccl'ie: coronā glorioſam de lapide precioſo: ſcilicet quatuor lapides pretioſos: ⁊ ꝑtioſas dotes continentē: quorū lapidū primus eſt īmortalitas ⁊ vita eterna. Hāc vitā petijt Chriſtus filiꝰ tuꝰ a te qñ dixit: clarifica me pr̄. Joā. xij. ⁊ xvij. Sed tu pr̄ tribuiſti ei, hāc immortalitatē: q̄ȝ tribuiſti ei longitudinē dierū in ſcl'm ſcl'i. i. vitam īneternū: q̄ȝ iā vltra nō morieꝛ: nec mors vltra ſibi dn̄abiꝛ. Scd̄a dos fuit gl'ia ⁊ claritas. hanc etiā dediſti ei: q̄ȝ magna eſt gloria eiꝰ in ſalutari ⁊ ſaluatore xp̄o tuo: impones etiā ſuper eū magnū decorē: per quē intelligiꝛ agilitas ⁊ ſubtilitas: ⁊ impones etiā gl'iam: per quā intelligunꝛ oēs q̄tuor lapides ꝑtioſi ⁊ dotes huius corone corpis ipſius xp̄i. quapropter magna eſt gloria xp̄i i ſalutari. i. ſaluatiōe tua. i. quā ī nr̄a redēptiōe ſibi tribuiſti.

De con ſe. diſ. iiij. ca. placuit. ⁊ c. ſeq. ex q̄bꝰ q̄tuor rſultat gl'ia totiꝰ corpis. Deīde ſubdit

Q̄m̄ dabis eum in benedictioneꝫ in ſeculuꝫ ſeculi: letificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

¶ Cū dicit: q̄m̄ dabis. explicat duo dona q̄ Chriſtꝰ accepit a patre rōne totiꝰ humanitatis. Nā primo accepit dotes aīe: ſcꝫ viſionē diuine eſſentie: ⁊ fruitionē. ⁊ ꝑpetuā letitiā: ⁊ gaudiū. in quibꝰ conſiſtit tota felicitas ⁊ beatitudo: vt dictū eſt pſalmo. xv. Sed hanc gl'iam accepit Chriſtꝰ a ꝑncipio ſue cōceptionis ꝑ vnionē verbi: de quo ſemꝑ aīa Chriſti habuit viſionē matutinā: ⁊ ꝑ cōſequēs fruitionē ⁊ gl'iam perfectā eſſentialē. Sed poſt reſurrectionē accepit Chriſtꝰ a patre executionē oſtēſam: ⁊ poteſtatem cōicandi gloriā corpis ⁊ aīe ſuis mēbris et oībus fidelibꝰ: q̄ȝ per mortē ⁊ paſſionē meruit vt oīa ſupradicta nobis poſſet cōicare: ⁊ hoc eſt q̄d ait ꝓpheta ī iſto loco. vnde ait. O pater tu tribuiſti filio tuo regi noſtro deſiderium cordis eiꝰ: q̄m̄ dediſti eū in benedictionē ſcꝫ dulcedinis. i. in benedictionē oīm gentiū: vt poſſet oēs alios benedicere: ⁊ gloriā corpis ⁊ aīe ceteris cōicare: ꝓut fuit Abrahe ꝓmiſſum. ſ. In ſemine tuo bn̄dicenꝛ oēs gētes. Geñ. xxij. Deinde exprimit gloriā aīe: ⁊ etiam totiꝰ: cū ſubdit: Letificabis eū in gaudio cū vultu tuo. i. in viſiōe vultꝰ tui. Ex qua ſiue in qua viſiōe reſultat ⁊ ꝯſiſtit tota beatitudo. Oīa ſupradicta. ſ. gloriā corporis ⁊ aīe accepit Chriſtꝰ a patre ī premiū ſue paſſiōis: vt eā nobis cōmunicaret. ⁊ q̄ȝ in oībus his pr̄ cōpleuit deſideriū Chriſti vt dictum eſt prius: ideo cōcludit ꝓpheta. O pater oīa ſupradicta tu feciſti ⁊ compleuiſti in filio tuo. Cur hoc:

De pe. diſt. j. ſerpēs ⁊ c. ⁊ di. con.

Q̄m̄ rex ſperat in dn̄o: ⁊ i miſericordia altiſſimi non commouebitur.

¶ Eo ꝙ rex Meſſias Chriſtꝰ ſperat. i. poſuit ſpeꝫ ſuā in te noſtrā ſalutē deſyderando: ⁊ poſuit ſpem in miſericordia altiſſimi. Ideo nūq̄ deſyderiū ſuū cōmouebiꝛ nec fruſtrabiꝛ. Sed ſemper implebiꝛ ⁊ nunq̄ deficiet. Et ly in mīa dupl'r poteſt ordinari indifferēter: vt ſit ſenſus. q̄m̄ rex chriſtꝰ ſperat in dn̄o ⁊ in mīa altiſſimi: ideo nunq̄ commouebiꝛ. aut ſic. q̄m̄ rex ſperat in dn̄o pr̄e: ideo nō cōmouebiꝛ: nec fruſtrabiꝛ in mīa altiſſimi: q̄ȝ ſemꝑ mīa altiſſimi impleuit deſyderiū eiꝰ vt ptꝫ. ¶ Sed cōtra predicta arguiꝛ. ⁊ videꝛ ꝙ pater nō ſemꝑ impleuit deſyderiū chriſti: nā ipſe orauit ī cruce ꝓ trāſgreſſoribꝰ: ⁊ tū nō oēs ſunt ſaluati: q̄ȝ maior ps in ſua infidelitate permanſit. Scd̄o arguiꝛ: q̄d chriſtus nō adeptus eſt gl'iam corpis ⁊ anime: nec meruit eā ꝑ paſſionē: quia hāc habuit ⁊ meruit a ꝑncipio ſue cōceptiōis: propter vnionē verbi in q̄ videbat vultū patris ⁊ ſemꝑ fruebaꝛ. Tertio videꝛ ꝙ lapides pretioſi corone chriſti non ſint: nec dicanꝛ dotes in eo: cū ipſe ſit ſponſus eccleſie ⁊ non ſponſa. Quarto vr̄: q̄d in chriſto nunq̄ fuerit ſpes: q̄ȝ ſemper facialiter videbat verbū ⁊c. ¶ Ad primū dicēdum: q̄d ſicut in deo aſſignatur duplex voluntas. i. duplex ordo volūtatis quarū vna dicitur antecedēs: q̄ȝ vult oēs hoīes ſaluos fieri: quā Magiſter ſententiarū vocat volūtatē ſigni: ⁊ altera dr̄ volūtas cōſequēs: quā magiſter appellat volūtatē beneplaciti: qua vult iuſtos ſaluare ⁊ impenitentes dānare: Ita pariter in chriſto qui in oībꝰ fuit conformis patri: ponebaꝛ duplex deſyderiū. ſ. antecedens q̄d reſpiciebat diuinā mīam ⁊ paſſionē ſuā: q̄ deſyderabat paſſionē ſuā oībꝰ prodeſſe. Et erat in eo deſideriū cōſequens reſpiciens diuinā ꝑdeſtinationē ⁊ iuſtitiā ⁊ obſtinationē maloꝝ: quo voluit diuine iuſtitie ⁊ predeſtinatione cōformari. Et hoc deſyderiū dicebaꝛ deliberatū. De primo deſyderio dicit chriſtꝰ Matth. xxij. Hieruſalē hieruſalē quotiēs volui cōgregare filios tuos: ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alis ⁊ noluiſti. Et Luce. xxiij. Pater ignoſce his: quia neſciunt quid faciūt. De ſcd̄o vero dicit ſaluator. Joā. xvij Pater nō pro his rogo tātū: ſed pro oībꝰ q̄ credituri ſunt. Ex quo ptꝫ: ꝙ nō rogabat niſi pro fidelibꝰ ⁊ ꝑdeſtinatis. ⁊ hoc deſyderiū Chriſti ſemꝑ fuit impletuꝫ. Unde ſicut volūtas patris antecedēs nō eſt neceſſe ꝙ ſemꝑ ipleaꝛ: ſꝫ ſemꝑ ipleꝛ volūtas cōſequēs: Ita pariter nō fuit neceſſe ipleri deſyderiū antecedēs Chriſti: ſed ſcd̄m ſemper fuit impletum. Et de hoc dicit propheta: Deſideriū cordis eiꝰ tribuiſti ei ⁊c. ¶ Ad ſcd̄m reſpondetur ſicut dictuꝫ eſt pſal. xv. ꝙ totā gloriā corporis ⁊ anime habuit Chriſtꝰ poteſtatiue ⁊ meruit a principio ſue cōceptionis ratione vnionis: Nā nō ſolū oſtēdit gloriā anime ante paſſionē: ſed dotes ⁊ gloriā corpis. Nā ſubtilitatē oſtendit in ſua natiuitate: q̄ȝ ex clauſo vtero virginis exijt: ⁊ claritatē oſtēdit in ſua trāſfiguratione: ⁊ agilitatē qñ ſuper aquas ſiccis pedibꝰ ambulauit: ⁊ impaſſibilitatē quando miſerunt lapides in eum Judei ⁊c. Ex quo ptꝫ: ꝙ per ſuam paſſionē nō meruit pro ſe: ſed pro nobis: ⁊ ſic gloriam reſurrectionis nō acquiſiuit poteſtatiue ꝓ ſe: ſꝫ ꝓ nobis: ⁊ ſic nō paſſus eſt vt mereret pro ſe: ſed vt ſatiſfaceret ꝓ nobis ⁊ mereret: eo ꝙ diabolus nō erat ſuperandus ꝑ potentiā: ſed per iuſtitiā: vt inquit Augu. Unde ſi Chriſtus voluiſſet: abſq̄ morte ⁊ paſſione potuiſſet fieri immortalis. ¶ Ad tertiū dubiū eſt dicēdū: ꝙ ſi ꝑdicte dotes ꝯparenꝛ ad Chriſtū inquantū eſt caput ⁊ ſpōſus eccl'ie: tūc nō dicunꝛ dotes niſi forte actiue inquantū ipſe tanq̄ ſponſus eccl'ie cōmunicat nobis in baptiſmo cum ꝑ fidē ſibi deſponſamur: ⁊ tunc in nobis dicunꝛ vere dotes: q̄ȝ iā nobis ꝓmittunꝛ ꝓ futura reſurrectione: q̄ȝ tunc poſſidebimꝰ eas: vt ptꝫ Apocal'. xxj. Gaudete ⁊ exultate: q̄ȝ venerūt nuptie agni: ⁊ tūc abſterget oēm lachrymā ⁊c. Sed ſi iſte dotes exiſtētes ī Chriſto cōparenꝛ ad patrē: vel v̄bū a quo aīa Chriſti eas habet ꝑ vnionē ꝑſonalē: tūc nō inconuenit quin dicanꝛ dotes a verbo donate: q̄ȝ verbū ſe hꝫ: vt ſpōſus: ⁊ humanitas Chriſti vt ſponſa. Canticoꝝ. iij. Uidete filie hierl'm regē Salomonē. in diademate quo coronauit eum mater ſua in die deſpōſatiōis ſue. Ex quo ptꝫ: ꝙ īcarnatio fuit q̄dā deſpōſatio ī qua v̄bū deſpōſauit ⁊ vniuit ſibi ſuppoſitaliter illā humanitatē: quā muniuit multiplici dote ⁊ lapide precioſo. Et ſic iſto modo iſti lapides ꝑcioſi poſſunt dici dotes in humanitate Chriſti. Sed ſi cōparenꝛ ad eccleſiā ⁊ mēbra inquantū Chriſtus eſt ſponſus eccl'ie ⁊ cōicat iſta ipſi eccl'ie ſpōſe ſue: tūc in Chriſto nō dicunꝛ dotes: ſed fons gratiaꝝ ⁊ principiū. Sed inquātū ſunt mēbris donate eccl'ie cōicate: tūc dicunꝛ vere dotes. Nam ſicut verbū cōicat eas humanitati Chriſti: ita Chriſtus ꝯicat eas eccleſie ſpōſe ſue. ¶ Ad q̄rtū dubiū eſt dicendū: ꝙ ſpes ꝓut eſt q̄dā v̄tꝰ theologica de bonis futuris nō viſis: nō fuit in Chriſto. q̄ȝ ab inſtanti ſue creatiōis aīa illa ſemꝑ nouit in v̄bo ſuā reſurrectionē futurā. Et iō firmiter ⁊ certiſſime expectabat eā: ⁊ nō ſolūmō videbat ⁊ expectabat ſuā reſurrectionē: ſed etiā noſtrā redēptionē. Et iō talis ſpes in Chriſto nō dicebaꝛ ſpes q̄ eſt v̄tꝰ theologica: ſed aliquid maius ſupra ſpem et fidem.

Chriſtꝰ meruit gloriā corpis ⁊ aīe. — Dotes in xp̄o. — O. Obiectia. — Reſp. — Spes nō fuit in xp̄o.

Jnueniatur manus tua omnibꝰ inimicis tuis: dextera tua īueniat omnes qui te oderunt.

Depe. diſt. j. circa finem. xxiij. q. iiij. q̄d faciet. di. xxv. c. q̄lis.

Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: dn̄s in ira ſua conturbabit eos et deuorabit eos ignis.

Fructum eorum de terra perdes: et ſemen eorum a filijs hominum.

¶ Poſtq̄ ſupius ꝓpheta explicauit ⁊ predixit gloriam quam Chriſtus adeptus eſt pro ſe ⁊ ſuis ī ſua reſurrectione: nunc in ſcd̄a parte ꝑdicit vltionē ⁊ punitionē perſecutorū Chriſti: ⁊ victoriā eiꝰ cōtra eos. Jdeo dicit: O chriſte rex noſter inueniaꝛ manus tua vltrix ⁊ nocens oībus inimicis tuis crucifixoribus obſtinatis. Et dextera. i. poteſtas tua inueniat ⁊ puniat oēs q̄ te oderūt: tā in capite q̄ in mēbris: ⁊ duplici pena punies eos: primo in aīa: q̄ȝ pones eos vt clibanū ⁊ furnū ignis in tpe vultus tui. i. in die iudicij qñ ꝑſentialiter venies manifeſtus in poteſtate magna ⁊ maieſtate: q̄ȝ tūc dominus cōturbabit eos cum dicet. Jte maledicti in ignem eternū. Et ignis infernalis deuorabit eos Quantū vero ad corpꝰ perdes fructū eoꝝ. i. filios de terra: ⁊ eorū poſteritatē delebis a filijs hoīm. ⁊ hoc facies per Titū ⁊ Romanos: q̄ȝ partē eoꝝ conſumes igne ⁊ fame ⁊ gladio: ⁊ parteꝫ diſperdes in captiuitatē perpetuā. Et tali pena punies eos.

Q̄m̄ declinauerūt in te mala: cogitauerūt conſilia que non potuerunt ſtabilire. xxiij. q. iiij. q̄d ſecūdū.

¶ Ipſi declinauerunt in te mala: cōuitia ⁊ opprobria: ⁊ falſa teſtimonia: ⁊ flagella ⁊c. Et cogitauerūt cōtra te cōſilia que nō potuerūt ſtabilire: nec firmare: nec probare: nā ſtatuerūt te occidere: ⁊ annihilare ⁊ obijcere iugum tuum a ſe. Sed oppoſitum accidit eis quando per romanos fuerunt deſtructi: ⁊ dediſti eos in captiuitatē corpis ⁊ aīe.

Q̄m̄ pones eos dorſum: ī reliquijs tuis ꝑparabis vultum eorum. vj. q. j. q̄eſcite.

¶ Q̄m̄. i. propterea pones eos dorſum: ꝓijciēs eos retro a facie tua: ⁊ preparabis vultū eorū in reliquijs tuis. i. cū diabolis a te relictis ⁊ reiectis. q̄ſi dicat: ꝙ ſicut tu poſuiſti electos tuos in bn̄dictionibꝰ: ⁊ letificabis eos in gaudio cum vultu tuo: ita ꝑ oppoſitū iudeos ⁊ oēs obſtinatos pones retro in maledictionibꝰ: proijciens eos a facie tua: ⁊ preparabis vultū eorū in reliquijs. i. inter demones a te relictos ⁊ reiectos: vt cū magna triſtitia ⁊ dolore videāt horribiles penas ſuas. Et nota: q̄d ꝓpheta appellat demones reliquias: de eo ꝙ fuerunt reliquie bonorū angelorū. Nam electis illis illi fuerunt relicti ⁊ reiecti. Deinde ſubdit

Exaltare dn̄e in virtute tua: cantabimus ⁊ pſallemus virtutes tuas. xv. q. j. ca. reuertimini.

¶ Cum dicit: Exaltare dn̄e: vocat regem Chriſtuꝫ Meſſiam: vt acceleret aduentum ſuuꝫ: vt cōpleat oīa ſupradicta. Ideo dicit: o rex veni in carnem et reſurge poſt mortem ⁊ paſſionem ⁊ exaltare in virtute tua in die aſcenſionis. Et tunc cantabimus et pſallemus virtutes tuas in hac eccleſia feſtiuitates celebrādo. ⁊ exaltare etiā in virtute tua in die iudicij: ⁊ facta vindicta de obſtinatꝭ: cantabimꝰ ⁊ pſallemꝰ virtutes tuas in eccleſia triumphante.

DEus deus meus reſpice in me: quare me dereliquiſti: longe a ſalute mea verba delictorum meorum. xxv. diſtin. c. vnum orarium §. aliꝰ.

¶ Huic pſal. ſcd̄m. lxx: preponiꝛ talis titulus. ſ. in fineꝫ pſal. Dauid pro ſuſceptiōe vel aſſumptiōe matutina. ⁊ tūc eſt ſenſus: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū:

dirigēs nos in Chriſtū qui eſt finis legis: ꝑ ſuſce-
ptione mortis ⁊ paſſionis: ⁊ pro reſurrectione per
quā ſummo mane reaſſumpſit corpus glorioſum.
Secundū vero Hieronymū. Victori Dauid pſal-
mus pro cerua matutina. ⁊ tūc eſt ſenſus ꝙ Dauid
filius Iſai fecit hunc pſalmū dirigens ipſum ipſi
Meſſie: Dauid in ſcriptura nominato. ⁊ hoc fecit
pro cerua matutina: per quā intelligitur humani
tas Chriſti. Nā ſicut cerua magis tēpeſtiue inter
cetera aīalia ſe recludit in latibulo ad dormiēdū:
ſed ſummo mane pre ceteris ſurgit ⁊ ſaltat exiēs
a latibulo: Ita pariter Chriſtus depoſitus de cru-
ce hora ante occaſum ſolis repoſitus ⁊ clauſus eſt
in ſepulchro. Sȝ ſummo mane ante ortū ſolis ſur
rexit ⁊ ſaltauit ab eo: ⁊ orto iā ſole apparuit Ma
R gdalene: ⁊ poſtea ceteris apl'is. ¶ Sed ad maiorē
Xp̄s euidētiā eſt aduertendū: ꝙ Chriſtus in hoc titulo
dr̄ cer huiꝰ pſalmi dicitur cerua matutina ratione ſilitu
ua. dinis. Nam ſicut cerua abundat copia lactis pre
ceteris aīalibus: qđ multo labore ⁊ periculo acq̄-
rit: ⁊ pre ceteris eſt ſolicita circa hinnulos alen-
dos ⁊ cuſtodiendos. Nam ſummo mane ſurgit ad
lactādos eos. Ita pariter Chriſtus quaſi ſine men
ſura abūdauit copia lactis meritorum ſue mortis
⁊ paſſionis. ⁊ valde fuit ſolicitus circa filios ſuos
fideles liberādos ⁊ alēdos. Et ſummo mane poſt
triduū ſurrexit de ſepulcro ad lactandū lacte glīe
quos eduxerat de limbo: ⁊ lacte gratie meritorum
ſue paſſionis quos liberauerat ⁊ redemerat a pec
cato. Vnde ratiōe copie huiꝰ lactis doctrine ⁊ ſa-
cramentorꝝ nō ſolū Chriſtus: ſed ⁊ eccleſia ⁊ ſacra
ſcriptura dicit̃ cerua. Prouer. v. vbi ait. Cerua cha
riſſima ⁊ gratiſſimꝰ hinnulꝰ: vbera eius inebriēt
te ⁊ in amore eiꝰ delectare iugiter ⁊c. Ex q̄ pȝ: qđ
ſacra ſcriptura ⁊ Chriſtus ⁊ eccleſia dicūtur cerua
in ſcriptura. Ex quo pȝ: qđ Dauid non temere ap
pellat Chriſtū ceruā matutinā in titulo huiꝰ pſal-
mi: a quo eccleſia traxit copiam lactis gratiarū et
ſacramentorū. Cōtemnendi ergo ſunt Rabini iu-
deorū qui expoſuerunt hunc pſalmū de populo iu
deorū afflicto ſub Aſſuero tpe Heſter. Et ēt. Theo
dorus hereticus cōdemnatus eſt in concilio Tole
tano: q̄ expoſuit ipſum ꝓ Dauid rege iſrael. Et iđ
magis eſt credendū euāgeliſtis q̄ allegāt ſcriptu-
rā huius pſalmi ꝓ Chriſti paſſione. Matth. xxvij.
⁊ Ioan. xix. allegant illud Diuiſerūt ſibi veſtimen-
ta mea: ⁊ ſuper veſtem meā miſerunt ſortē: eſſe di
ctū de Chriſto per prophetiā. Item Matth. xxvij.
dicit̃ ꝙ chriſtus in cruce dixit principiū huiꝰ pſal
mi. i. heli: heli lamazabatani. qđ interpretatur deꝰ
deus meus quare me dereliquiſti. Ex quo pȝ: qđ
idem Chriſtus qui incarnatus pendēs in cruce di-
xit iſta verba huiꝰ pſalmi: ille idē ꝑ os Dauid an-
te incarnationē dixit eadē verba. Et ſic vtrobiq̧
loquitur Chriſtus in pſalmo ⁊ euangelio: in pſal-
mo ꝓphetizando: ⁊ in euangelio veritatē cōpletā
Diui- manifeſtando. Et ideo Dauid in hoc pſalmo ma-
ſio pſal gis videtur texere hiſtoriam de paſſiōe Chriſti q̄
mi. prophetare. Preuidens ergo Dauid in ſpiritu to-
tum myſterium paſſionis ⁊ reſurrectiōis chriſti:
⁊ exordiū: ⁊ profectū: ⁊ ꝓſperitatē eccleſie: intro-
duxit chriſtū ad loquendū: ⁊ fecit hunc pſalmū: in
quo principaliter tria facit. Nā primo explicat to-
tū miſteriū ſue paſſionis apud patrē per modum
querele. Scđo petit liberari per reſurrectionem.

Tertio promittit agere gratias poſt beneficia rece
pta. Scđa ibi: Tu aūt domine. Tertia ibi: Narra-
bo nomē tuū. Quantum ad primū tria facit. Nam
primo cōquerit̃ ſe eſſe derelictū a patre. Secūdo
conqueritur ſe eſſe contemptū: ⁊ irriſum a iudeis
⁊ militibꝰ. Tertio conquerit̃ ſe multipliciter affli
ctum. Secūda ibi. Ego autem ſum vermis. Tertia
ibi. Circūdederunt me vituli multi. ¶ Sed anteq̄
veniamꝰ ad expoſitionē totiꝰ pſalmi ſunt ꝑaduer-
tenda ⁊ preſupponēda quedā principia cum ſuis
regulis in prologo prenotata. Nam cum chriſtus
ſit in omnibus mediator dei ⁊ hominū: ideo in eo
reperiuntur due mirabiles vniones: ex quibꝰ fiūt
mirabiles locutiones ⁊ intellectu difficiles. Nam
primo humanitas chriſti vnit̃ verbo diuino vni-
tate perſonali. Et ſic in chriſto ſunt due nature in
vna ſola perſona. E ſic chriſtus habens duas na-
turas in vna ſola perſona: eſt perfectꝰ deus ⁊ ꝑfe-
ctus homo. Et ideo ratione iſtarum duarum natu
rarum communicantur idiomata vtriuſq̧ natu-
re: quia verificantur de eo: ea que ſunt dei: et ea
que ſunt hominis. Et ſic de chriſto verificantur
ineffabiles locutiones que videntur contrarie ad
ſenſum quem faciunt in auribus corporis: ⁊ tamē
ſunt vere ⁊ catholice ad ſenſum in quo fiūt. Vnde
de chriſto verificatur: ꝙ eſt creator: ⁊ creatura: et
creator ⁊ nō creator: ⁊ ꝙ eſt eternꝰ ⁊ tꝑalis: ⁊ veri
ficat̃ de eo ꝙ iſte homo creauit mūdū: ⁊ iſte deus
eſt mortuus ⁊ paſſus ⁊c. q: inquātū homo eſt paſ-
ſus: ⁊ inquātū deus creauit mundū. Sic etiā in il-
lo triduo mortis chriſti de eo verificant̃ ineffabi
les locutiones. primo: ꝙ aīa chriſti fuit realiter a
corꝑe ſeparata. Et ſic fuit vere mortuus: ⁊ tamē tā
aīa q̄ corpus erant verbo perſonaliter vnita: ⁊ ꝑ
cōſequēs anima ⁊ corpus erant vna perſona: qđ
eſt mirabile dictu. ſ. ꝙ anima ⁊ corpus nō eſſent in
ſe ⁊ inter ſe vnus homo nec ſpecifice vnita: ⁊ ꝙ eſ-
ſent vna ꝑſona in vno tertio. ſ. in verbo. Et ꝓpter
hoc Magiſter ſentētiarū ⁊ multi magni viri con-
ceſſerunt: ꝙ chriſtus fuit homo in triduo: iſto mo
do ꝙ non erat homo in ſe poſtq̄ anima non infor
mabat corpus: imo realiter erat ſeparata. ⁊ ideo li
cet in ſe anima ⁊ corpus non eſſent vnus homo:
tamē in verbo in quo perſonaliter vniebant̃ erāt
vnus homo. Et ſic ſcđm iſtos verbū erat homo: eo
ꝙ habebat animā rationalē: ⁊ corpus ſibi ꝑſonali
ter vnitum: licet inter ſe vnum ab altero eſſet ſepa
ratū. Sed iſte homo vere dicebatur mortuꝰ. Quā
quidē cōcluſionē plures magni viri nō voluīt con
cedere: eo qđ videt̃ dicere oppoſitū i adiecto. ſ. qđ
ſit homo ⁊ mortuus. Et ideo hoc relinquat̃ deter
minationi eccleſie. Sed vltra iſtam vnionem eſt
altera vnio facta inter chriſtū ⁊ eccleſiā: inquantū
chriſtus aſſumpſit eccleſiam nō in vnitate perſo-
nali: ſed vnitate myſtica et ſacramentali. De qua
vnione: et deſponſatione dicit Apoſtolus: prima
ad Corin. vj. ⁊ ad Ephe. iiij. Erūt duo in carne vna.
Hoc ſacramentū magnū eſt: dico in Chriſto ⁊ ec-
cleſia. Et ideo ꝓpter hanc mirabilē vnionē: etiam
inter Chriſtum verum ⁊ membra ſui corporis my
ſtici cōicātur idiomata: ⁊ de ipſo toto chriſto: ⁊ de
capite pro toto corꝑe myſtico: ⁊ quolibet mēbro-
rum cauſant̃ ⁊ verificant̃ mirabiles cōcluſiones:
que vident̃ falſe: immo etiā deteſtabiles: ⁊ offen-
dere pias aures ſi intelligātur ad ſenſum quē fa-

ciunt in auribꝰ corporis: niſi pie itelligant̃ ad ſen
ſum in quo fiūt in auribus mentis fideliū. Vnde
ſub tali ſenſu ⁊ ꝓtextu ipſe Chriſtus ſe dicit pecca
torem ⁊ derelictuȝ a patre: ⁊ peccata ſuorum dicit
eſſe ſua. Vnde eſt valde aduertendū: ſicut dictum
eſt pſalmo. xvij. ꝙ ſeptē modis Chriſtus dicit pec-
cata noſtra eſſe ſua: nō quo ad culpā: q: nec pecca-
uit in Adā nec in ſe: ſed quo ad penā inquantū pro
peccatis noſtris voluit pati. Vn̄ primo modo pec
Chriſtꝰ cata noſtra dicit eſſe ſua inquātū aduocatus. Se-
dicit cundo inquātū procurator. Tertio inquantū fide-
pecca- iuſſor: eo ꝙ obligauit ſe cauſam noſtrā aduocare
ta nr̄a ⁊ defendere: ⁊ debitū pro nobis ſoluere ⁊ ſatiſface
eſſe ſua re. Quarto tanq̄ pater pro filijs. Quinto tanq̄ ca
put ꝓ corpore ⁊ mēbris. Sexto tanq̄ ſponſus pro
ſponſa. Septimo tanq̄ dn̄s ꝓ vaſallis ⁊ ſeruis. Et
etiā Octauo tanq̄ paſtor pro grege: q: vnuſquiſq̧
iſtorum obligat̃ defendere cauſam ſibi aſſumptā:
ad quā ſe obligauit. Ideo Chriſtꝰ his oībꝰ noībus
appellat̃ in ſcriptura reſpectu noſtri. Et ideo hec
eſt cauſa quare Chriſtus peccata noſtra dicit eſſe
ſua: ⁊ loquit̃ in ꝑſona eccleſie ſponſe ſue. His ergo
preſuppoſitis aduertat lector: ꝙ Chriſtꝰ per totū
pſalmū loquit̃ inquātū homo in forma ſerui: ⁊ nō
ſolū loquit̃ inquantū Chriſtus verus ⁊ ꝑſona pri-
uata: ſed etiā ꝑſona cōmunis: ⁊ inquātum caput ⁊
ſponſus: ⁊ dn̄s: ⁊ paſtor: ⁊ aduocatus: ⁊ procurator: ⁊
et fideiuſſor pro ſua eccleſia ⁊ corpore myſtico ſibi
vnito. Et ideo Chriſtus in hoc pſalmo procedit ꝑ
modum orationis ⁊ petitionis. Nam primo de ſe
predicit ꝓphetice paſſionē ⁊ futurā reſurrectionē
ſuam. Sed deprecatiue petit pro ſuis membris re
demptionē ⁊ reſurrectionē. ſiue petit oīa mēbra ſua
in ſe redimi ⁊ reſuſcitari. Et ſic nō ſolum peccata
noſtra ſed etiā dolores noſtros dicit eſſe ſuos. Et
ideo eſt tertio aduertendū: ꝙ duplex dolor reperi
Dolor i tur in nobis. ſ. dolor paſſionis ⁊ cōpaſſionis. Vnꝰ
nobis ergo dolor paſſionis dicitur quādo caput dolor ex
duplex propria paſſione cerebri, vel hemicranei, vel ali-
reperi- cuius particule capitis: quia tūc caput dicit: heu
tur. patior. Alter dicit̃ dolor cōpaſſionis: vt quādo ma
lum eſt in pede vel in brachio: q: tunc caput cōpa
titur pedi vel alteri mēbro: ⁊ tunc dicit caput: heu
patior in pede ⁊c. Et talis dolor dicit̃ cōpaſſio. Ita
pari modo in Chriſto capite noſtro fuit: ⁊ erat du
plex dolor in illo triduo. ſ. paſſionis prout patie-
bat̃ in corpore ſuo ⁊ in illa carne aſſumpta ⁊ apta
ad patiendum. Alter fuit dolor cōpaſſionis: q: pro
nobis patiebatur. Et ſic non ſolū patiebatur ⁊ tri
ſtabatur in propria carne ex verberibus ⁊ flagel-
lis: ſed multo magis compatiebatur nobis ⁊ miſe
rie ⁊ captiuitati noſtre propter peccatum. Et ma-
gis compatiebat̃ in ſuis mēbris vulneratis ⁊ affli
ctis a diabolo. Et ſicut quandoq̧ accidit ꝙ homo
patitur in capite ⁊ in aliquo mēbro: ſed caput ma
gis condolet mēbro q̄ ſibiipſi: ſi in mēbro eſt for-
tior egritudo: Ita pariter Chriſtus in triduo ma-
gis cōdolebat ⁊ cōpatiebat̃ mēbris ſuis q̄ ſibi: eo
ꝙ erat maior infirmitas mēbroruȝ q̄ ſua. Naȝ ſua
erat corporalis: noſtra autem ſpiritualis: ⁊ ille pa
tiebatur in corpore: nos vero in aīa. Et ſic magis
cōdolebat ⁊ cōpatiebat̃ nobis q̄ ſibi. Et ideo Chri
ſtus in hoc pſalmo magis loquit̃ vt caput ⁊ perſo
na communis: q̄ vt perſona priuata: et ſic verba
huius pſalmi magis intelligenda ſunt ad ſenſum

in quo fiunt: q̄ ad ſenſum queȝ faciunt: quia ſicut
in paſſione non ſolum patiebatur in ſe: ſed cōpa-
tiebatur magis nobis: non ſolum conquerit̃ apud
patrem de paſſione ſua: ſed de compaſſione ⁊ mi-
ſeria noſtra. Chriſtus ergo non ſolum inquantum
homo pro ſe: ſed etiam inquantum caput eccleſie
pro ſuis membris conqueritur ſe eſſe a patre de-
relictum ⁊ non exauditum. Vnde ait. O deus per
vniuerſalem creationem: ⁊ deus meus per ſpecia
lem fauorem et conſeruationem: reſpice in me.
quare me dereliquiſti longe a ſalute ⁊ vita mea:
quia permiſiſti me a iudeis affligi ⁊ occidi. Et ſic
non fuiſti propitius ſaluti ⁊ vite mee. immo longe
factus es a ſalute mea: quia totaliter in poteſtate
iudeorum me dereliquiſti: et morti et paſſioni me
obtuliſti.

**Deus meus clamabo ꝑ diem ⁊ non exau- xxxviij
dies: ⁊ nocte ⁊ non ad inſipientā mihi.** di. c. ſe-
¶ Clamabo per diē in cruce verba delictorꝝ meo dolo et
rū in perſona mēbrorum meorū peccatorum: ⁊ cla de con-
mabo clamore magno dicens verba ſupradicta. ſ. ſe. di. v.
heli heli lamazabathani. i. deus deus meus quare ca. non
me dereliquiſti. Et etiaȝ clamabo in cruce per diē medio-
i. in die paſſionis: dicēs. Pater ignoſce his q: ne- criter.
ſciunt quid faciunt. Et deſiderans ſalutem omniū
dicam in cruce: ſitio. Item non ſolū in die: ſed etiā
in nocte precedente clamabo: pater ſi poſſibile eſt
tranſeat a me calix iſte. et tamen in omnibus his
non exaudies me nec exaudiſti. Nam me a iudeis
affligi: ⁊ flagellari: ⁊ irrideri: et crucifigi: et occidi
permiſiſti: ⁊ pauci de iudeis ⁊ crucifixoribꝰ meis
pro quibus oraui ſunt ſaluati: nec etiam omnes
gētiles ſunt ilico cōuerſi: quia per centum annos
pro maiori parte permanſerunt in ſua ſuperſtitio
ne eccleſiam perſequendo et affligendo. ergo ſe-
quitur ꝙ non in omnibus me exaudiſti: ⁊ per con
ſequens me aliquādo dereliquiſti. quare ergo me
dereliquiſti ⁊ me non exaudiſti?

Tu autem in ſancto habitas: laus Iſrael. xxxviij
¶ Laus ⁊ decꝰ iſrael qui tanq̄ iuſtus iudex habi di. c. ſe-
tas in ſancto celo ⁊ ſolio tuo iudiciali: ſcis ſupple dulo.
ꝙ hoc non contingit: nec accidit: nec debet impu-
tari mihi ad inſipientiam ⁊ culpam ⁊ delictum ſci
licet ꝙ patiar hanc afflictionem et mortem: et ꝙ
ſim derelictus ⁊ nō exauditus a te: quia tu qui ha
bitas in ſancto ſcis ꝙ ego nunq̄ peccaui: nec inuē
tus eſt dolus in ore meo: ergo non mereor pati hāc
afflictionem: nec mereor contemni nec derelin-
qui a te. Et nota ꝙ iſti tres verſus nō ſolū ſunt dif
ficiles in ſententia ad intelligendū: ſed etiaȝ ſunt
difficiles in contextura litere ad ordinandū parti
culas adinuicem. nec niſi vix repperi conuenien-
tiam inter doctores in ordinatione paricularū iſto
rum trium verſuum. Nā quidā ordinant ly longe
a ſalute mea cū ly verba delictorum meorū. vt ſit
ſenſus: O deus quid dereliquiſti me: quia verba
delictorū meorū: ſcilicet patriarcharū ⁊ propheta
rū ⁊ omniū fidelium peccatorum ſunt longe a ſa-
lute mea: quia omnes clamant quod debeo mori
et expectant meam paſſionem. Nam peccata mē-
brorum meorum exigunt quod moriar. Item lite-
ra Hieronymi habet Longe a ſalute mea verba
rugitus ſiue clamoris mei. quaſi dicat: ꝙ ver
ba rugitus et clamoris que feci tam in cruce q̄ in

hoꝛto ſunt lōge a ſalute mea: qꝛ nō ſunt audita. im mo clamabo ꝑ diez ⁊ nō exaudies: ⁊ nō eſt ſilentiū mihi quaſi dicat: nō fuit mihi ſilentiuz in toto illo die ⁊ nocte paſſionis: ſed ſemꝑ clamaui ⁊ tamē nō exaudiſti: O pater. quaſi dicat: i vanū laboꝛo ⁊ clamo. Que quidem litera Hiero. licet magis clara: tamē plura ⁊ altioꝛa ſacramēta cōtinet tranſlatio ipſoꝛū. lxx. vt patet in pꝛima expoſitione. Itē ly reſpice in me: qđ eſt in noſtra tranſlation: non reperitur in hebꝛeo. Sed foꝛſitan. lxx. voluerūt ſupplere ad denotanduz ꝙ Chꝛiſtuz in bꝛeui debebat liberari de illa afflictione. conqueritur ergo dicēs. O deus deus meus reſpice in me cito liberando. Nam qua de cauſa dereliquiſti me ⁊ receſſiſti longe a ſalute mea: pꝛobo ꝙ dereliquiſti. Nam nō clamabo verba mea. i. peccata mea. Sed verba delictoꝛum meoꝛū. i. membꝛoꝛū meoꝛū peccatoꝛū. quaſi dicat: in cruce et in hoꝛto nō deflebo: nec patiar: nec clamabo pꝛo peccatis meis: ſed ꝓ peccatis mēbꝛoꝛū meoꝛū: ⁊ tamē nō exaudies me in tali clamore: Sed hoc nō erit mihi ad inſipientiā nec ad culpam. qꝛ tu laus iſrael qui habitas in ſancto ſolio iudiciali: ſcis ꝙ nunꝗ̄ peccaui: nec mereoꝛ hāc afflictionem. Deinde ſubdit.

xvj. diſ. ca. ſi qs vult.

In te ſperauerunt patres noſtri: ſperauerunt ⁊ liberaſti eos.

Ad te clamauerunt ⁊ ſalui facti ſunt: in te ſperauerunt ⁊ non ſunt confuſi.

¶ Cū dicit In te ſperauerūt patres noſtri: reddit cauſam ſue iuſte querele arguens a minoꝛi. Naz ſi pater exaudiuit patres vete. teſta. ⁊ exaudiuit ⁊ liberauit eos de tribulatiōib⁹ ſuis: ergo multo magis debebat liberare filium ⁊ exaudire in tali tribulatione: eo ꝙ erat filius naturalis ⁊ iuſtus ⁊ innocens. Sed oppoſitum fecit pater: qꝛ nō exaudiuit eum: īmo dereliquit eum in poteſtate iudeorū: ⁊ permiſit ipm irrideri ⁊ multipliciter affligi. Et ideo pꝛimo pꝛobat ⁊ oſtendit qualiter deus exaudiuit ⁊ liberauit patres antiquos. Secūdo qualiter permiſit ipſum cōtemni ⁊ irrideri. Tertio ꝓbat qualiter ipſe eſt filius naturalis ⁊ iuſtus ⁊ innocens. Quarto qualiter permiſit ipſum multipliciter affligi. ⁊ in hoc cōſiſtit tota ſententia ⁊ intelligentia huius pꝛime partis pꝛincipalis. Secūda ibi. Ego autem ſum vermis ⁊ nō homo. Tertia ibi. Quoniam tu es qui extraxiſti. Quarta ibi. Circundederunt me vituli. ¶ Quātum ad pꝛimū ergo dicit. O pater qui habitas in ſancto bene habeo ius querele. Naz omnes patres noſtri ſperauerūt in te ⁊ clamauerunt: ⁊ tu exaudiſti ⁊ liberaſti eos de afflictione egypti: de mari rubꝛo. Unde clamauerunt ad te multotiens in deſerto de terra pꝛomiſſionis cum tribularentur. Et ſic clamaurunt ⁊ ſperauerunt in te: ⁊ tamen nō ſunt confuſi. nec fruſtrati in ſua petitione: qꝛ ſemper liberaſti eos: aut per Moyſen: aut ꝑ Joſue: aut ꝑ iudices: aut ꝑ reges: aut ꝑ zoꝛobabel de Babylonia: aut ꝑ Machabeos de Antiocho. Ego autē nō fui exauditus: ſed fui reputatus tanꝗ̄ vermis ⁊ non homo: ⁊ tanꝗ̄ oppꝛobꝛium hominū ⁊ abiectio plebis: qꝛ fuit multipliciter cōreptus et irriſus. Naz omnes videntes me ſic a te derelictum ⁊ abiectum: multipliciter deriſerunt me. pꝛimo in domo Caiphe ⁊ Anne dando mihi alapas. Deinde in domo Pilati me arundine percutiendo: ⁊ dicēdo: pꝛophetiza nobis Chꝛiſte quis eſt qui te percuſſit: Item videntes me in cruce derelictum ⁊ abiectum locuti ſunt labijs dicendo: Alios ſaluos fecit ⁊ nō poteſt ſeipſum ſaluū facere: ſi filius dei eſt deſcendat nunc de cruce ⁊ credemus ei. Item mouerunt caput dicendo: aue rex iudeoꝛū: ⁊ vah qui deſtruis templum dei: ⁊ in triduo illud reedificas ⁊c. Et ſic dixerunt: ſi Jeſus nazarenus ſperauit in eum. ſ. in deum: ergo ſaluū faciat eum liberando de cruce: qm̄ vult eum. i. poſtꝗ̄ diligit de⁹ pater tanꝗ̄ filiū naturalē ſicut ipſe dicit. Ex his verbis patet qualiter Chꝛiſt⁹ dicit ⁊ cōqueritur ſe eſſe derelictum a patre in poteſtate iudeoꝝ ⁊ cōfuſuz ⁊ nō exauditū: ⁊ inde moti ſunt iudei ad irridendū ⁊ illudēdū ei poſtꝗ̄ viderūt ipm nō exauditū. ⁊ ſic putarūt totaliter ipſuz a deo abiectum ⁊ derelictum. ideo hoc ei impꝛoperabāt in cruce vt dictū eſt: Naz ideo iudei irridebant eum: qꝛ putabant ipſum a deo derelictum. ⁊ de hoc conqueritur hic Chꝛiſtus. Ex quo pꝫ ꝙ Dauid hic magis videtur texere hiſtoꝛiam euangelicaz ꝙ̄ ꝓphetiā. ¶ Et nota ꝙ licet Chꝛiſtus fuerit verus homo quo ad naturam: tamē quo ad generationē fuit vt vermis. Naz ſicut vermis generatur ex terra ex ſola influentia celeſti: ita Chꝛiſt⁹ fuit genitus in vtero virginali ſine patre carnali ex puris ſanguinibus: ſolo opere ſpiritus ſancti. Ideo dicit Chꝛiſt⁹.

Ego autem ſum vermis ⁊ non homo: oppꝛobꝛium hominū ⁊ abiectio plebis.

Omnes videntes me deriſerunt me: locuti ſunt labijs ⁊ mouerunt caput.

Sperauit in domino eripiat eum: ſaluum faciat eum quoniam vult eum.

¶ Ego autē ſum vermis ⁊ nō homo. i. genitus ad modum vermis: ⁊ nō per coitum ad modū hominis. ⁊ ideo ſicut Chꝛiſtus nō habuit patrem carnalem in terris: Ita nō habuit defenſoꝛem. Deinde cum dicit Quoniā tu es: oſtendit ſe eſſe vnicum filium naturalē ⁊ iuſtū ſine peccato. Naz ſicut ſupꝛa dictum eſt: Chꝛiſt⁹ nullum habuit alium patrē in terris niſi ſolū deuz: ꝗ opere ſpiritus ſancti foꝛmauit ipſum in vtero virginali. Ex quo patet ꝙ eſt filius dei naturalis ratione pſone ⁊ ratione foꝛmationis. Secundo ſequit̄ ꝙ Chꝛiſtus eſt iuſtus ſine peccato nature ⁊ ꝑſone: qꝛ nō ex opere Adā natus eſt: ſed ex opere ⁊ virtute ſpiritus ſancti. Et ideo ſicut nulli peccato erat obnoxius: ita nullius pene erat reus. Ex quo ptꝫ ꝙ nō erat derelinquēdus a patre: ſed in oīb⁹ exaudiendus. Et hoc eſt qđ dicit hic. O pr̄ tu nō debes me derelinquere: nec oꝛationem ⁊ perſonam meam contemnere: qꝛ ſum filius tuus naturalis: ⁊ iuſtus ſine peccato.

Quoniam tu es qui extraxiſti me de ventre ſpes mea ab vberibus matris mee: in te pꝛoiectus ſum ex vtero.

¶ Tu es ille qui extraxiſti me de vētre ⁊ vberib⁹ matris mee: ⁊ nullus alius pater carnalis extraxit me: quia non habeo patrem carnalez in terris. Et ideo ex vtero matris mee pꝛoiectus ſuz in te ſolum id eſt tibi ſoli ⁊ nulli alteri datus ſum filius. Et ideo ſubdit.

De ventre

De ventre matris mee deus meus es tu: ne diſceſſeris a me.

de con ſe. diſt. iij. cap. vltimo

¶ Tu ſolus es deus meus a pꝛincipio cōceptiōis de ventre matris mee: quia in eodē inſtanti in quo fui creatus fui verbo pſonaliter vnitus: ⁊ ſic ſimul fui creatus ⁊ aſſumptus: ⁊ per cōſequēs nulli peccato obnoxius: ergo poſtꝗ̄ tu es pater meus naturalis: ⁊ ego filius iuſtus ſine peccato: ne diſceſſeris a me ⁊ ne derelinquas me.

iij. q. ſ. c. nulli et. xvj. q. ij. viſis.

Quoniam tribulatio pꝛoxima eſt: quoniā non eſt qui adiuuet.

¶ Quoniā tribulatio pꝛoxima eſt mihi: ⁊ quoniaz nullus alius eſt qui adiuuet niſi tu qui es pater meus. ergo ne diſceſſeris a me: ⁊ ne derelinquas me in agone paſſionis: ſed exaudi me. Ex ſupꝛadictis patet: ꝙ de duobus cōqueritur Chꝛiſtus. Pꝛimo: quia pater dereliquit eū. Secundo: ꝙ nō exaudiuit euz. Tertio: quia cum eſſet filius naturalis ⁊ iuſtus ſine peccato: permiſit eū derideri ⁊ affligi.

Not. ſi xps fuit a patre derelict⁹

¶ Sed contra pꝛedicta arguitur. ⁊ videt̄: ꝙ Chꝛiſtus nunꝗ̄ fuit a patre derelictus ſicut ipſe cōqueritur. Nam ipſemet dicit. Joan. viij. Pater ſemper mecum eſt: ⁊ ita me ſolum nō dereliquit. Item contra illud quod dicit ꝙ non fuit exauditus in ſua oꝛatione: arguitur. Nam apoſtolus dicit ad Hebꝛ. v. ꝙ Chꝛiſt⁹ in dieb⁹ carnis ſue pꝛeces ſupplicationeſꝗ ad eum qui poſſit illum ſaluū facere a moꝛte cum clamoꝛe valido ⁊ lachꝛymis offerens exauditus eſt pꝛo ſua reuerentia. Et ſic videt̄: ꝙ quando dixit: Pr̄ ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte: et quando cum clamoꝛe valido dixit heli heli. ⁊c. i. deus deus meus quare dereliquiſti me: ⁊ tunc fuit exauditus. contra illud qđ dictum eſt pſalmo pꝛecedenti. ſ. Deſiderium anime tribuiſti ei ⁊c. Tertio videtur: ꝙ iniuſte ⁊ fruſtra conqueratur Chꝛiſtus apud patrē in toto iſto pſalmo: quia ab initio ſciebat omnia que ventura erant in eū: ⁊ traditus eſt ſponte: qꝛ ipſe voluit. Eſaie. liij. ¶ Ad iſta tria dubia reſpondetur: ſicut dictum eſt in pꝛeambulis expoſitiōis huius pſalmi: ꝙ pꝛopter iſtas duas vniones que reperiuntur in Chꝛiſto. ſ. humanitatis ad verbum et capitis ad mēbꝛa: cōmunicantur idiomata. Ideo in ſcriptura fiunt mirabiles ⁊ ineffabiles locutiones: que videntur non ſolum falſe: ſed etiam contrarie ad ſenſum quez faciunt: niſi intelligantur ad ſenſum in quo fiunt. ¶ Ad pꝛimum eſt ergo dicendū: ꝙ Chꝛiſtum a patre eſſe derelictum ſtat dupliciter. Uno modo in mēbꝛis. Et ſic manifeſtum eſt ꝙ totum ſuum coꝛpus myſticū: ⁊ totum genus humanum fuit derelictum ⁊ abiectū in poteſtate diaboli in Adam. que derelictio durauit vſꝗ ad Chꝛiſtum. Et iſto modo Chꝛiſtus dicit ſe derelictum pꝛopter delicta ſuoꝛū mēbꝛoꝛū. loquitur hic tanꝗ̄ caput: quia ſponſus ⁊ paſtoꝛ ⁊ aduocat⁹ ⁊ pꝛocuratoꝛ ⁊ fideiuſſoꝛ. ideo peccata noſtra dicit eſſe ſua: non quo ad culpam: ſed quo ad penam: qꝛ pꝛo nobis debitum ſoluit ⁊ ſatiſfecit. Secūdo modo talis derelictio poteſt intelligi de derelictione perſonali. ſcilicet ꝙ fuerit derelictus in perſona. Sed hoc poteſt etiā dupliciter intelligi Uno modo qđ fuerit derelictus in verbo quantum ad vnionem perſonalem: ⁊ quantum ad gratiam. et talis locutio eſt falſa: quia verbum nunꝗ̄ reliquit animam in inferno: nec coꝛpus in ſepulchꝛo: quia vtriꝗ fuit ſemꝑ vnitum: quia qđ ſemel aſſumpſit nunꝗ̄ reliquit: vt dictum eſt pſalmo. xv. ⁊ per cōſequēs nunꝗ̄ reliquit humanitatem quo ad gratiā: quia ſemper Chꝛiſt⁹ fuit plenus gratia. De tali ergo derelictione dicit Chꝛiſtus Joā. viij. Pater ſemꝑ mecum eſt ⁊ nunꝗ̄ me reliquit ſolum. Secundo talis perſonalis derelictio poteſt intelligi quantum ad penam ⁊ paſſionē. Et ſic eſt dicendum: ꝙ pater dereliquit eum in poteſtate iudeoꝛum in illo triduo ad moꝛtem ⁊ paſſionem perferendam. Et ideo dicit Chꝛiſtus iudeis: Hec eſt hoꝛa veſtra ⁊ poteſtas tenebꝛarum. Matth. xxvj. Item filius fuit derelictus in triduo inquantum omnes potentie relicte ſunt vnaqueꝗ in ſua operatione: ne aliam impediret: vt ait Damaſce. libꝛo. iij. Nam ſicut pars intellectiua ſumme fruebat̄: ita pars ſenſitiua ſumme dolebat: ⁊ affligebatur. Ergo Chꝛiſtus dicit ſe eſſe derelictum in membꝛis quantum ad culpaz: ⁊ in perſona non quantum ad perſonalem vnionem et gratiam: ſed quantū ad penam pꝛo nobis ſoluendam. ¶ Ad ſecūdum dubium eſt dicendum: ꝙ myſterium illius oꝛationis Chꝛiſti quādo dixit: pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte. eſt ita grande ⁊ ineffabile: ꝙ licet multi doctoꝛes conati fuerint ipſum declarare: tamen ſemper remanet aliqua difficultas. Et ideo videtur mihi ſemper recurrendum ad ſupꝛadictam regulam de ſenſu verboꝛum in quo fiunt: et non quē faciunt quandoꝗ in ſacra ſcriptura. Nam ſi talis locutio intelligat̄ ad ſenſum quē facit in aurib⁹ coꝛpoꝛis: eſſet manifeſte falſa. Nam ſonat ꝙ Chꝛiſtus pꝛius timendo moꝛtem: rogauit patrem: vt tranſiret calix paſſionis a ſe: vt non pateretur moꝛtem tam hoꝛribilez. Sed poſtea videns voluntatem patris voluit ſibi confoꝛmari ⁊ obedire. ⁊ dixit fiat voluntas tua ⁊c. ſed ſi ſic cuz tali diſcurſu tēpoꝛis intelligat̄: eſſet locutio falſa. Pꝛimo: qꝛ Chꝛiſtus ab initio ſciuit: ꝙ deus ſic determinauerat: ⁊ hoc ipſe apl'is reuelauerat: ⁊ ad paſſionē venerat: cū ſecreto dixit diſcipulis: Ecce aſcendimus Hieroſolymā: ⁊ filius hominis tradetur ⁊c. Et ſic oꝛatio ſua fuiſſet fruſtra ⁊ indiſcreta oꝛando contra voluntatem ⁊ determinationē patris: ⁊ contra id quod retractari nō poterat. Item ſequeretur: ꝙ pꝛotunc Chꝛiſtus perdidiſſet charitatem erga genus humanuz: quia ſciebat ꝙ aliter nō poterat redimi niſi per ſuam paſſionē. Eſt ergo intelligenda illa oꝛatio ⁊ petitio Chꝛiſti ad ſenſum in quo fuit facta. ¶ Ad cuius intelligētiam eſt aduertendum: ꝙ volūtas Chꝛiſti duobus erat vnita. Nam pꝛimo erat vnita verbo perſonaliter: ⁊ paterne voluntati per charitatem ⁊ gratiam Et ſic per talem vnionem ſemper fuit confoꝛmis diuine voluntati. Secundo erat vnita appetitui ſenſitiuo eſſentialiter inquantū radicaliter ambe iſte potentie fundabantur in eſſentia ⁊ ſubſtantia anime: ⁊ ideo voluntas per talem vnionez ſemper compatiebatur appetitui ⁊ carni in omnibus toꝛmentis ⁊ afflictionibus. Et ſic in tota illa paſſione Chꝛiſtus ſimul fruebatur ⁊ patiebat̄. Nam reſpectu diuine viſiōis fruebat̄ volūtas: ⁊ reſpectu carnis patiebat̄. Ita pariter inquantū erat verbo vnita pſonaliter ⁊ per gratiā: ſemper fuit cōfoꝛmis diuine volūtati: ⁊ obediēs in omnib⁹: nec fuit aliqđ inſtans: in quo volūtas Chꝛiſti nō cōfoꝛmaret̄ diui

r̄ſio.

Chꝛiſtum a pr̄e derelictū ſtat dupl̄r.

Not. de chꝛiſti oratione.

De xp̄i voluntate.

l

ne voluntati. Unde qꝛ caro Chriſti ⁊ appetit⁹ ſenſi
tiuus qui dicit quedā voluntas naturalis: vehe-
menter dolebat ⁊ patiebat in tormētis. ideo natu-
raliter exhorrebat ⁊ timebat mortem: qꝛ omne ani
mal naturaliter appetit permanere: ⁊ mortē per
niciē qꝫ deuitare nititur. Ideo caro ſiue appetitus
ſenſitiuus perſuadebat volūtati: vt ſe retraheret
a tali paſſione ⁊ morte: qꝛ vt dictū eſt: oēs potentie
derelicte ſunt in ſuis proprijs ⁊ naturalib⁹ opera-
tionibus: ſed voluntas Chriſti lꝫ cōpateret carni
in tali dolore: tamē nolebat ſequi eius appetitū et
ſuaſionē: ſꝫ totaliter decernebat ⁊ deſiderabat im
plere ⁊ ſequi voluntatem patris. ſ. pati pro nobis
cū magna obediētia ⁊ charitate: ⁊ hoc eſt qd̄ dicit
Luc. xxij. ꝙ cepit tedere ⁊ pauere quātū ad carnē:
⁊ fact⁹ eſt in agonia quantū ad totū: qꝛ caro ſuade-
bat: ⁊ voluntas cōpatiendo carni nō cōſentiebat:
ſed volūtatē patris adimplere firmiter ſtatuebat.
Et tunc dixit: Pater ſi poſſibile eſt trāſeat a me ⁊c.
Que quidē oratio ⁊ locutio nō fuit mortis excuſa-
tiua: ſed naturalis timoris ⁊ vehementis doloris
expreſſiua: volens oſtendere ſe verā carnē habuiſ-
ſe: ⁊ pro nobis vehemētē dolorē ſuſtuliſſe: ⁊ ſe oſtē-
dere patri paratū obedire. Et ad talem ſenſum pro
lata fuit illa oratio. Cuius ſenſus eſt iſte. O pater
licet caro infirma naturaliter exhorreat ⁊ timeat
mortē: ⁊ ſi poſſibile eſſet vellet hunc calicē paſſio-
nis trāſire ⁊ excuſare: tamē ego nolo cōdeſcēdere
⁊ parcere carni: nec conformare voluntatē meā cū
appetitu ſenſitiuo: ſed cū tua volūtate. Nā lꝫ caro
ſit infirma: tamē ſpūs promptus eſt ad obediēdum
tibi: ⁊ patiendū pro genere humano. Et ideo non
fiat ſicut ego volo: id eſt ſicut caro ſuadet: ſed ſicut
tu vis ⁊ precipis: ⁊ ab eterno preordinaſti: ⁊ ꝑ ora
prophetarum predixiſti. Ex quo patet: ꝙ voluntas
Chriſti ſimul cōpatiendo carni ⁊ ſenſualitati obe-
diebat ⁊ cōformabatur paterne voluntati: cui erat
vnita ꝑ charitatē ⁊ gratiam. Et ſic illa locutio ſiue
oratio Chriſti nō fuit mortis excuſatiua: ſꝫ cōpaſ-
ſionis ad carnē: ⁊ cōformitatis ad paternā volun-
tatē expreſſiua. ⁊ hic eſt pͥncipalis ſenſus hui⁹ ora
tionis. Sed ꝑter ſupradictū ſenſum adhuc illa ora
tio cōtinet tria alia myſteria: quia explicat duplex
deſideriū in Chriſto. ſ. deſideriū antecedēs quo de
ſiderauit ⁊ voluiſſet calicem ſue paſſionis ad oēs
homines trāſiſſe: ⁊ oēs ſaluaſſe. Sed ex conſequē-
ti oſtendit deſideriū ⁊ voluntatem deliberatā qua
voluit tantū ſaluare ꝑdeſtinatos ⁊ penitētes. Ter
tio per illā orationē dedit nobis doctrinā vt diſca-
mus carni nō cōdeſcēdere: ſed diuine volūtati obe
dire. Quarto dedit doctrinā oībus martyribus et
oībus fidelibus: vt ex proprijs viribus nō ꝑſumant
aggredi mortem abſqꝫ diuino auxilio inuocato. Ex
ſupradictis patet quid ſit dicendū ad argumentū:
nam Chriſtus in illa orōne nō poſtulauit mortem
⁊ paſſionē fugere: ſed oſtēdit ſe infirmitati carnis
nō cōdeſcendiſſe: ſed patri obediſſe ⁊ redēptionem
pro oībus poſtulaſſe: ⁊ ſic exauditus fuit ꝓ ſua re-
uerētia: ⁊ ſua petitio deliberata ſemꝑ fuit cōpleta
¶ Ad tertiū dubium ⁊ argumentū eſt dicendū per
eādē regulā ⁊ rationē: ꝙ querela quam Chriſt⁹ vi-
det facere in iſto pſalmo: non eſt indignatiua: nec
iniurie deputatiua: ſed patris ⁊ filij charitatis ex-
preſſiua ⁊ admiratiua: qꝛ vult oſtēdere ꝙ tāta fuit
charitas patris erga genus humanum: ꝙ proprio
filio non pepercit: ſed pro nobis ipſum morti tradi
dit: ⁊ tanta fuit obedientia filij ꝙ maluit patri ꝙ
proprie vite cōplacere. ⁊ hoc nobis manifeſtat vt
nos ſibi magis reddat obligatos. Ex dictis in ꝑmo
dubio patet: ꝙ patrem filium derelinquere: nihil
aliud fuit niſi ipm morti tradere: ⁊ iudeis poteſta-
tem: vt ipſum affligerent: concedere. Item ex ſecū
do dubio ptꝫ: ꝙ Chriſtum vt calix ab eo tranſiret
patrē rogare: nihil aliud fuit niſi compatiēdo car-
ni ſimul patri obedire. Itē ex tertio patet: ꝙ Chri-
ſtum per modum querele ſuam afflictionem apud
patrem exponere: nihil aliud fuit ꝙ charitatē pa-
tris erga genus humanum admirari ⁊ explicare.

Circundederunt me vituli multi: tauri pin
gues obſederunt me.
Aperuerunt ſuper me os ſuum: ſicut leo
rapiens ⁊ rugiens.
Sicut aqua effuſus ſum: ⁊ diſperſa ſunt om
nia oſſa mea.
Factum eſt cor meum tanꝗ cera liqueſcēs
in medio ventris mei.

¶ Chriſtus in hac parte explicat ſuas afflictiōes
⁊ quaſi hiſtorice texit diſcurſum ſue paſſionis: in-
cipiens a captione vſqꝫ ad mortē incluſiue. ¶ Ad
cuius intelligentiā eſt notandū: ꝙ Chriſtus ꝗtuor
nominibus appellat iudeos perſecutores: appel-
lat enim vitulos: tauros: canes: ⁊ leones. Unde
per vitulos intelligit miniſtros: qui eum cum pe-
tulantia ceperūt: ⁊ appellat tauros ipſos princi-
pes ⁊ phariſeos: a pinguedine ⁊ potentia. Leones
autem appellat eoſdem propter iracundiam ⁊ fu-
riam cum qua in ipſum irruerunt. Canes vero eos
appellat a mordacitate ⁊ latratu: quia ſemꝑ cōtra
ipſum latrarūt ⁊ momorderūt. Dicit ergo Chriſt⁹:
o pater: quare me dereliꝗſti in poteſtate iudeorū:
qm̄ multi vituli circundederūt me in horto ⁊ liga-
uerunt me: ⁊ trahētes per terram ad Annam ⁊ Cai
pham me duxerunt: ⁊ ibi tauri pingues. i. princi-
pes ſacerdotum: ſcribe: ⁊ phariſei qui dicūtur tau-
ri propter potentiā ⁊ ſacerdotium: ⁊ dicuntur pin-
gues a pinguedine diuitiarum ⁊ munerum ⁊ obla-
tionum: iſti tauri pingues ⁊ iſti vituli. ſ. eorum mi-
niſtri obſederunt me in domo Anne ⁊ Caiphe: et
ibi aperuerūt ſuper me os ſuum ſuperbi ⁊ iracūdi
ſicut leo rugiens: cōuitia ⁊ opprobria inferendo et
falſa crimina imponenda ⁊ blaſphemū appellan-
do. Unde ſicut leo rugiens ⁊ rapiēs trahit predam
per terram: ⁊ lacerat: ⁊ laniat: ita me trahebant ꝑ
terrā cedendo: ſpuendo: colaphizando: ⁊ capillos
euellendo: intantum ꝙ ſicut aqua effuſus ſum: et
oīa oſſa mea diſperſa. i. tracta ſunt ſuper terrā: qꝛ
ex nimio labore ⁊ afflictione perfuſus ſum ſudo-
re ſicut aqua: quia intantum abundauit in me ſu-
dor: ꝙ videbar perfuſus in toto corpore ſicut aqua
madidus. Item ſicut aqua immunda effunditur: ⁊
proijcitur extra domū: ita ego fui effuſus ⁊ proie-
ctus ſuper terrā tanꝗ inutilis ⁊ deſpectus. Itē nō
ſolū oſſa mea materialia ⁊ perſonalia fuerūt diſp-
ſa: ſed etiā omnia oſſa mea myſtica. i. omnes apo-
ſtoli fuerunt diſperſi: quia me relicto omnes fu ge-
runt. Et ſic in tali afflictiōe factū eſt cor meū tanꝗ
cera liqueſcens in medio ventris. i. corpis mei. Nā
ſicut cera liqueſcēs a calore ignis / nō pōt reſiſtere
ita ego ex nimio labore debilitat⁹ nō poteram ei
reſiſtere: nec ſuper pedes meos ſtare. Nam

de pe. diſt. iij. c. inter hec. **Aruit tanꝗ teſta virtus mea: ⁊ lingua mea**
adheſit faucibus meis: ⁊ in puluerē mor-
tis deduxiſti me.

¶ Exhauſtis omnib⁹ virib⁹ cordis tota virt⁹ mea
aruit ⁊ exſiccata fuit tanꝗ teſta. Nā ſicut teſta nu
cis / vel cuiuſlibet fruct⁹ aret: ⁊ ſiccat exhauſto hu
more: ita totum corpus meū aruit: ⁊ factū eſt maci
lentū naturalibus virib⁹ exhauſtis. Et ſic frequē-
ter cadebam in terrā: eo ꝙ ſpiritus vitales deficie
bant in corde / ⁊ motiui in muſculis / ⁊ animales de
ficiebant per totum corpus: ⁊ ſic non ſolum nō po-
teram me ſuſtentare ex defectu virtutis: ſed nec
etiam poteram loqui: ⁊ ideo adheſit lingua mea
faucibus meis. Et vlterius non fuiſti contētus de
tanta afflictione: ſed etiam in puluerē mortis de-
duxiſti me / concedēs iudeis poteſtatem vt me cru
cifigerent. Nam mane facto

xvi. q. ij c. viſis. **Qm̄ circūdederunt me canes multi: conſi-**
lium malignantium obſedit me.

¶ Circūdederunt me canes multi. i. iudei morda-
ces ⁊ cōtra me latrantes tanꝗ canes / ⁊ conſilium
malignantiū ſcribarum ⁊ phariſeorū obſedit me.
De quo conſilio malignantium dixit Jacob. Geñ.
xlix. Simeon ⁊ Leui vaſa iniquitatis bellantia: in
conſilio eorū non veniat anima mea ⁊c. eo ꝙ ſcri-
be ⁊ phariſei erāt futuri de Simeō / ⁊ ſacerdotes
de Leui: vt patuit pſalmo. ij. Ideo ait Chriſtus per
os Dauid: Circundederunt me canes multi: conſi-
lium malignātium obſedit me. ⁊ facto conſilio tra
diderunt me Pontio Pilato preſidi: ⁊ tanꝗ canes
latrantes ⁊ rabidi dixerūt crucifige crucifige eū:
quia ſi hūc dimittis nō es amicus Ceſaris. Unde
Pilatus timens accuſationē populi / me flagella-
Matt. xxvij. c. Joā. xix. tum ad crucē ⁊ mortē deſtinauit. In qua cruce
Foderūt manus meas ⁊ pedes meos: di-
xvi q̄d. vij. c. ſicut dn̄i veſtimentum. **numerauerunt omnia oſſa mea.**
Ipſi vero conſiderauerūt ⁊ inſpexerūt me:
diuiſerunt ſibi veſtimenta mea: ⁊ ſuper ve-
ſtem meā miſerunt ſortem.

¶ Foderunt ⁊ clauis perforarūt ⁊ penetrarūt ma
nus ⁊ pedes meos: ⁊ extendentes ⁊ trahentes bra
chia mea / ⁊ pedes meos ſupra crucem ad loca cla-
uorum / dinumerauerūt ⁊ delocauerunt ⁊ disiunxe
runt omnia oſſa mea: ipſi vero Judei inſpexerunt
me ⁊ conſiderauerunt me mortuum: ⁊ ſic deſpexe-
runt. Item ipſi gentiles ⁊ miniſtri circūdātes cru-
cem viderunt me nudum in cruce pendentē: ⁊ con
ſiderauerunt ⁊ putauerunt me eſſe a deo deſpectū
⁊ abiectum: ⁊ ſic deſpexerunt me: ⁊ tunc milites et
miniſtri Pilati diuiſerūt ſibi veſtimēta mea: vnuſ
quiſqꝫ partem ſuam diripiendo: ⁊ ſuper veſtē meā
y Chriſt⁹ hēbat duas veſtes. miſerunt ſortem. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt ad-
uertendum qd̄ Chriſtus habebat duas veſtes. ſ. ex
teriorem / quam pallium vocabant: que totum cor
pus ſuperius tegebat: ⁊ habebat tunicam incōſu-
tilem / qua iuxta carnem interius tegebatur. Mi-
lites ergo diuiſerunt ſibi in partes veſtimenta ex
teriora. ſ. pallium / vt ait Joan. euange. Sed non di
uiſerunt tunicam interiorem: eo qd̄ erat inconſuti
lis deſuper contexta per totum: ſed miſerunt ſor-
tem ſuper eam: ⁊ ſic vnus militum accepit eam tā
tum in ſortem. Quod totum factum eſt in maximū
myſterium ⁊ ſacramentum: quia per illa veſtimē-
ta ſignificabatur totum myſterium ſacre ſcriptu-
re veteris teſt. Nam per illa veſtimenta ſuperiora
ſignificabatur litera vete. teſt. Et per tunicam in-
conſutilem ſignificabatur veritas euāgelica clau
ſa ⁊ contecta ſub litera ſuperficiali. Nam ſicut pal
lium tegebat tunicam inconſutilem tangentē car
nem Chriſti: ita litera ſuperficialis vete. teſt. tege-
bat legem euangelicam ⁊ omnia myſteria paſſio-
nis Chriſti / ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta / in quibus
realiter ⁊ virtualiter Chriſtus cōtinetur. Et ſic lex
euangelica dicitur tunica inconſutilis. Chriſti de-
ſuper contexta per totum / continens realiter Chri
ſtum in ſacramentis. Et ideo veſtimenta ſuperio-
ra fuerūt diuiſa ⁊ lacerata: ad denotandum ꝙ lex
Moyſi quātum ad literā fuit per partes rupta et
lacerata ⁊ diuiſa per hereticos ⁊ infideles: qꝛ vnuſ
quiſqꝫ eorum habet ſuā partem. Unde ſarraceni
habent circūciſiones ⁊ quaſdam lotiones: et qui-
dam alij heretici adhuc ſeruant ſabbatū ⁊ quedā
alia cerimonialia. Et etiam iudei moderni et thal
mudiſte lacerarunt illā veſtē vete. teſta: ⁊ trahentes
in ꝑtes ſuas puta Abenazdra Cordubenſis / ⁊ Ra.
Salo. ⁊ Rabi Moyſes de egypto / qui gloſſant illā
legem ad ſenſus cōtrarios: ⁊ ſic magnum ſchiſma
eſt inter eos. Sed tunicā incōſutilē. ſ. legē euange
licam: nullus vnꝗ potuit lacerare: nec porte infe-
ri aduerſus eam potuerūt preualere: quia veritas
euāgelica ſemꝑ manet inconcuſſa / fundata ſupra
firmam petrā. Sed etiam eſt aduertendum / ꝙ illa
tunica incōſutilis non cecidit in ſortem alicui iu-
deo: ſed vni militū qui erat de populo gentili: ad
denotādū ꝙ ſors euāgelica ⁊ fructus paſſiōis / non
cecidit in populo iudeorū: ſed in populo gentili ad
fidem conuerſo: ⁊ etiam quia ſortes predeſtinatio
nis non ceciderunt niſi in prelatis Chriſtianis / vt
dictum eſt pſalmo. xv.

Tu autē dn̄e ne elōgaueris auxiliū tuum a ij. q. vij. c. teſ. xx
me: ad defenſionē meā conſpice. iiij. q. i.
Erue a framea deus animam meā: ⁊ de ma c. qui di
nu canis vnicam meam. gnior.
Salua me ex ore leonis: ⁊ a cornib⁹ vnicor arg. de cōſ. diſ.
nium humilitatem meā. ij. itera

¶ Hec eſt ſecūda pars principalis hui⁹ pſalmi: in tur.
qua Chriſtus petit liberari per reſurrectionē: que 3
fuit finis oīm afflictionum. Uñ dicit: Tu autē dn̄e
pater ne elongaueris / id eſt ne differas auxilium
tuū a me: ſed cito cōſpice ad defenſionē meā tertia
die me ſuſcitādo: ⁊ tu deus erue animā meam a fra
mea ⁊ gladio mortis: ſcilꝫ ab illa ſententia data in
Adam: in qua dictū eſt: puluis es ⁊ in puluerē re-
uerteris: ⁊ erue vnicā animā meā de manu canis
infernalis: ne detineat eā in inferno: ſicut detinuit
alios propter peccatū ipſius Adam. Et ideo canis
infernalis nō poteſt animā meā iure detinere: eo
ꝙ eſt vnica ⁊ ſola nulli peccato obnoxia / nō ſolum
in ꝑſona: ſꝫ nec etiā in natura: eo ꝙ ex opere Adā
natus nō ſum. Et iō ſū ſolus inter mortuos liber
a morſu canis infernalis. Et libera me etiā de ore

leonis tartarei ne deuoret ⁊ abſorbeat me: ⁊ libera etiã humilitatẽ meam a cornibus vnicornium. ¶ Ad cuius intelligentiã eſt notãdum/ ꝙ Chriſtꝰ tribus nominibus appellat infernũ ſiue diabolũ: appellat enim ipſum canẽ/ ⁊ leonem/ ⁊ vnicornẽ: ⁊ hoc ratione proprietatũ iſtorum triũ aĩalium. eſt enim diabolus ⁊ infernus immundus ⁊ obſcenus per luxuriã/ ⁊ mordax/ ⁊ latrans per auariciã ſicut canis. Item diabolus eſt iracũdꝰ ⁊ inuidus ſicut leo: ⁊ eſt ſuperbꝰ ⁊ elatus ſicut vnicornis: qui non patitur priorẽ nec equalẽ in itinere: ſed vult ꝙ omnia animalia ipm̃ poſt tergũ ſequantur: nec patitur etiã conſortẽ ſecũ in latibulo. Cũ ergo diabolus omnia ſupradicta vitia hominibꝰ ſuadeat: nõ debet de iure cruciare: nec in inferno detinere: niſi ſolos immundos/ ⁊ luxurioſos/ ⁊ auaros/ ⁊ inuidos/ ⁊ iracũdos/ ⁊ ſuperbos. Ex quibus patet/ ꝙ infernus de iure nõ poterat Chriſtũ detinere: cũ ab omnibus ſupradictis vitijs eſſet liber ⁊ immunis: immo erat mundus ⁊ mitis ⁊ humilis. hoc eſt ergo qđ allegat Chriſtꝰ apud patrem dicens. Erue vnicam animã meam ſine peccato de manu canis: eo ꝙ eſt vnica ſine peccato: ⁊ libera me de ore leonis/ ⁊ a cornibus vnicornium: quia mitis ſum ⁊ humilis corde. Eſt vlterius aduertendũ/ ꝙ Chriſtus in hac parte nõ ſolum petit ſupradicta prophetice in perſona ſua: ſed etiã deprecatiue orat patrem in perſona mẽbrorum/ vt liberet fideles ſuos a ſupradictis vitijs: ⁊ de penis inferni per paſſionem ſuam ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta.

(Infernꝰ ſeu diabolꝰ tribꝰ noibꝰ dicitur)

(Heb. ij. cap.)

Narrabo nomen tuũ fratribꝰ meis: in medio eccleſie laudabo te.

A

¶ Hec eſt tertia pars principalis: in qua Chriſtꝰ promittit agere grãs poſt bñficia recepta. ¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandum/ ꝙ quatuor fecit Chriſtus in ſuo aduentu/ ⁊ poſt reſurrectionẽ ſuã. Primo: q2 ipſe manifeſtauit nomen dei in ſua predicatione: ⁊ aperuit apoſtolis ſenſum ⁊ ſcripturas vt patet Luce. xxiiij. ⁊ miſit eos ad predicãdũ per vniuerſum orbem. Matth. vltimo. Secũdo: quia vna eccleſia fuit adunata ex iudeis ⁊ gẽtilibꝰ: immo totus populus gentilis venit ad fidẽ. Tertio: ꝙ nomẽ dei fuit laudatum a ſolis ortu vſ\q ad occaſum. Quarto: ꝙ ſolũ et verum ſacrificium. ſ. eucharistia/ fuit oblatum in vniuerſali eccleſia a ſolis ortu vſq ad occaſum/ ceſſantibus cerimonialibus ⁊ idololatria. Dicit ergo Chriſtꝰ: o pater poſtꝙ incarnatus ero narrabo nomẽ tuum fratribus meis apl'is/ primo in menſa anteꝙ patiar. Unde Joan. xvij. Pater manifeſtaui nomen tuũ hominibus. Item Joan. xv. Uos autẽ dixi amicos: quia quecũq audiui a patre meo nota feci vobis. Sed magis narrabo nomẽ tuũ fratribus meis: quãdo aperiam eis ſenſum ⁊ ſcripturas poſt meã reſurrectionem: ⁊ mittã eos ad predicandũ euãgeliũ omni creature. Et ſic laudabo te o pater annũciando mirabilia ⁊ ſecreta tua in medio eccleſie. Primo apoſtolorũ ⁊ diſcipulorũ. Secũdo in medio totius eccleſie ex gentibꝰ cõgregate. ⁊ ideo omne ſemen Iſrael nõ ſolũ ſecũdũ carnẽ: ſed etiã ſecũdũ ſpm̃ ⁊ promiſſionẽ timeat/ id eſt tunc timebit eũ. ſ. deum patrẽ: q2 nõ ſpreuit neq deſpexit orõnẽ mei pauperis: imo exaudiuit me: q2 me reſuſcitauit: ⁊ paſſionẽ meam in ſalutem membrorum meorum acceptauit: ⁊ regnum celorum ⁊ poſſeſſionẽ mihi donauit. Et ideo.

Qui timetis dominũ laudate eum: vniuerſum ſemen Jacob glorificate eum.

Timeat eum omne ſemẽ Iſrael: quoniam non ſpreuit neq deſpexit deprecationem pauperis.

Nec auertit faciẽ ſuã a me: ⁊ cũ clamarẽ ad eũ exaudiuit me.

¶ Omnes cõuerſi qui timetis deũ: laudate eum: ⁊ vniuerſum ſemen Jacob ſecundũ ſpiritum ⁊ promiſſionem glorificate eum manifeſte longe lateq cõfitendo: ⁊ timeat eum omne ſemẽ Iſrael. i. omnes deum per fidem videntes ⁊c. Et nota ꝙ notãter dicit narrabo. i. manifeſtabo nomen tuum: quia oẽs patres vete. teſta. expectabant Chriſtum vt eis literis manifeſtaret nomen dei qđ eſt Jeſus: vt patuit pſalmo. viij.

Apud te laus mea in eccleſia magna: vota mea reddam in conſpectu timentium eum.

¶ Hic promittit ſe vota ſacramentorũ oblaturũ ⁊ maxime ſacramẽtum euchariſtie/ qđ dicitur votũ ⁊ ſacrificium laudis: eo ꝙ de ſe eſt bonum ⁊ laudabile: ⁊ acceptabile de opere opato apud prẽm. Ideo ait. O pater tunc apud te erit laus mea in eccleſia magna: a ſolis ortu vſq ad occaſum: quia vota mea reddam. i. eccleſiaſtica ſacramenta in conſpectu omnium fidelium timentiũ eum: ſed inter cetera vota offeram ſacramentũ euchariſtie ſub ſpecie panis ⁊ vini. Unde hoc ſacrificium nõ offeretur in eccleſia parua qualis erat Hieruſalẽ terrena: in qua ſola offerebant ſacrificia vete. leg. Sed hoc ſacrificium offeretur in eccleſia magna: a ſolis ortu vſq ad occaſum in memoriam paſſionis.

Edent pauperes ⁊ ſaturabuntur: ⁊ laudabunt dñm qui requirũt eũ: viuẽt corda eorum in ſeculum ſeculi.

¶ Pauperes chriſtiani qui terrena cõtemnunt/ ⁊ gentiles qui ante fuerunt pauperes ſine vera lege ⁊ ſacrificio: tunc edent hoc ſacramentum in quo offeretur vera caro ⁊ ſanguis Chriſti mediatoris. Et ſic ſaturabuntur ſaturitate ſpirituali: quia reficietur eorum anima/ ⁊ conſcientia. Et ſic laudabunt dominum omnes fideles qui requirunt eum: ⁊ corda eorum viuent in ſeculum ſeculi. Nam ille cibus non dat vitam temporalem: ſed ſpiritualem ⁊ eternam. Nam ſicut ego viuo propter patrem: ita qui manducat me ipſe viuet propter me. Joan. vj. Naz licet corpus moriatur temporaliter: tamen anima viuet in eternum.

Reminiſcentur ⁊ cõuertentur ad dñm: vniuerſi fines terre.

¶ Et tunc vniuerſi fines terre. i. gẽtiles qui habitant per omnes fines terre/ reminiſcẽtur ⁊ cognoſcent deum ⁊ conuertentur ad dominum predicatione apoſtorum ⁊ martyrum ⁊ doctorum.

Et adorabunt in conſpectu eius: vniuerſe familie gentium.

Quoniã dñi eſt regnum: ⁊ ipſe dñabitur gentium.

(De ſumma trini. ⁊ fi. catho. ca.)

¶ Uniuerſe familie gentiũ adorabũt in cõſpectu eius: quia in hoc ſacramẽto adorabũt verũ deum execrata ⁊ abiecta idololatria: q2 totus ppl's gentilis eſt ⁊ erit regnũ dñi: qui ante fuerat regnũ diaboli: q2 princeps huiꝰ mũdi eijcieť foras p hoc ſacrificiũ euchariſtie: ⁊ ipſe deꝰ dñabitur gẽtiũ oĩm. Et ſic poſt cõuerſionem magni Conſtantini

(De pe. diſ. iij. §. ꝙ ꝙ ea. qd ergo.)

Mãducauerũt ⁊ adorauerũt oẽs pingues terre: in cõſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram.

¶ Omnes pingues terre. i. oẽs diuites ⁊ reges et principes conuerſi ad deũ manducauerunt ⁊ adorauerũt hoc ſacramentum: ⁊ oẽs qui deſcendũt in terrã. i. oẽs mortales qui ſepeliendi ſunt in terra/ cadent ⁊ procidẽt in facies/ et curuabunt genua in cõſpectu huius ſacramẽti: quãdo videbũt in manibus ſacerdotũ. Et ſic adorabũt eũ. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt aduertendũ/ ꝙ notãter dicit mãducauerunt ⁊ adorauerũt ad exprimendũ excellẽtiã huius ſacrificij ſuper ſacrificia ⁊ ſacramenta vete. leg. Nam in hoc ſacramẽto contineť realiter totꝰ Chriſtus deus ⁊ homo ⁊ tota trinitas: in illis aũt non niſi figuraliter. Unde modus ⁊ ordo quo exiſtit deus in hoc ſacramento/ eſt iſte. Nã primo ibi exiſtit verũ corpus Chriſti. ſ. caro cũ neruis ⁊ oſſibus: ⁊ hoc per ſe ex vi ſacramenti ⁊ conſecratiõis. Nam in hoc ſolũ tranſſubſtãtiať ſubſtantia panis ſicut ſonãt verba. Scđo eſt ibi immediate ſanguis chriſti per immediatã concomitãtiam. Tertio eſt ibi aĩa Chriſti informans ⁊ actuãs corpus per concomitãtiã ad totũ. Quarto eſt ibi verbũ dei incarnatum toti humanitati Chriſti pſonaliter vnitum. ex cõſequẽti eſt ibi tota deitas que plene eſt in verbo: ⁊ ex cõſequenti eſt ibi perſona patris cõmunicans verbo totã deitatẽ a quo originaliter filiꝰ habet quicq̃d habet: ⁊ ex cõſequẽti eſt ibi ſpũs ſanctus ab vtroq procedẽs. Ex quo p3/ qđ filius non eſt ibi ſine patre: nec ſpiritu ſancto, ppter inſeparabilẽ cõſubſtantialitatem: q2 aliter eſſet cẽſendꝰ Arrianus ⁊ nõ catholicus oppoſitũ concedens: et hec eſt cauſa quare adorať hoc ſacramẽtũ/ ⁊ non ſacrificia vete. leg. q2 deus habet ſpecialẽ modum exiſtẽdi in hoc ſacramẽto: ⁊ ideo dicit David. Adorauerunt. ⁊c. in quo adorať deus in trinitate.

B

(No. de corpe xpi.)

(De pe. di. j. §. intereſt xpi. reſuſcitatus.)

Et anima mea illi viuet: ⁊ ſemẽ meum ſeruiet ipſi.

¶ Hic finaliter, ppheta David in ſpiritu ſub fide ⁊ ſpe Chriſti futuri iam letatur in hoc ſacramẽto dicens. Anima mea tũc. i. in lege gratie viuet illi/ ſc3 Chriſto per hoc ſacramentũ. Nã ſicut nos viuimus in re per hoc ſacramentũ: ita David ⁊ omnes patres viuebant in ſpe: quia eadem eſt fides. Et iõ ſequitur: Semẽ meũ ſ. Maria ⁊ Joſeph: ⁊ apoſtoli qui erant de ſemine meo ſecũdum carnẽ: ⁊ etiam ſecũdum ſpiritum/ ſeruiet ipſi Chriſto.

(xv. q. j. reuerẽtiam.)

Annunciabitur dño generatio ventura: et annunciabũt celi iuſtitiã eius populo qui naſcetur: quem fecit dominus.

¶ Generatio vẽtura q̃ cõuerteť/ annũciabit. i. cõfitebit dño et celi. i. apl'i annũciabũt iuſtitiã eiꝰ. i. legẽ euangelicã iuſtificãtẽ/ ipſi pplo q̃ naſceť per baptiſmũ: quẽ ppl'm dñs fecit ⁊ regenerauit ſibi. Et nota ꝙ etiã iſti duo vltimi verſus poſſunt eſſe verba ipſiꝰ Chriſti cõtinuãdo ad pcedẽtia/ vt p3. Et ſic iſte pſalmꝰ magis videť hiſtoria euangelica ꝙ prophetia. Sed ceci iudei non mereñt pcipere nec guſtare: ideo nos agamus grãs deo. Et nota ꝙ Chriſtus ſiue David maxime poſt Chriſti paſſionem memorat ſacrificiũ euchariſtie: eo ꝙ fit in memoriam paſſionis: ⁊ q2 maxime in eo repſentať paſſio Chriſti. Et ideo Chriſtus pmittit/ ꝙ ſi pater reſuſcitat ipſum relinquet hoc memoriale ⁊ q̃tidianũ ſacramentũ in memoriã paſſiõis. ¶ Ex iſto pſal. poſſunt recolligi. xiiij. cõcluſiones: quarũ prima eſt/ ꝙ Chriſtꝰ dupliciter cõqueriť ſe a patre derelictũ. Primo in mẽbris: q2 ab Adã vſq ad Chriſtum totũ genꝰ humanũ erat a deo abiectũ ⁊ relegatũ. Scđo in pſona: inquãtũ pr̃ pmiſit ipm̃ a iudeis affligi ⁊ crucifixi. ¶ Scđa cõcluſio/ ꝙ Chriſtꝰ in hoc pſal. ⁊ qñ dicit/ pater ſi poſſibile eſt. ⁊c. non intendebat mortẽ ⁊ paſſionẽ p nobis excuſare: ſ3 ſuã obediẽtiã explicare: inquãtũ maluit patri obedire ꝙ infirmitati carnis et proprie vite parcere ⁊ cõdeſcẽdere. ¶ Tertia cõcluſio/ ꝙ pr̃ intantũ dicitur filiũ nõ exaudiſſe: inquãtũ eiꝰ afflictioni nõ pepercit. ¶ Quarta cõcluſio/ ꝙ licet deſideriũ antecedẽs in Chriſto nõ ſemp fuit impletũ: tamẽ eius volũtas cõſequens ⁊ petitio deliberata ſemp fuit exaudita ⁊ cõpleta. ¶ Quinta cõcluſio/ ꝙ Chriſtꝰ in horto ⁊ in cruce nõ orauit/ nec clamauit p ſe: ſ3 p delictis mẽbrorũ ſuorũ p q̃bꝰ paſſus eſt mortẽ: ideo dicit/ nõ ad inſipiẽtiã ⁊ culpã mihi. ¶ Sexta cõcluſio/ ꝙ Chriſtꝰ in tota prima parte huiꝰ pſal. nõ itẽdit, ppriã iniuriã exigere ⁊ diſputare: ſ3 charitatẽ prĩs admirari: q̃ vt ſeruũ liberaret filiũ naturalẽ ⁊ iuſtũ ⁊ innocẽtẽ iudeis tradidit occidendũ. ¶ Septima cõcluſio/ ꝙ ſacerdotes ⁊ phariſei tãꝙ tauri pingues ⁊ leones rugiẽtes ⁊ canes mordaces obſederũt Chriſtũ. i. ex inuidia ⁊ auaritia et malitia. ¶ Octaua cõcluſio/ qđ Chriſtꝰ in ſua paſſione oſtẽdit verã carnẽ ⁊ humanitatẽ: q2 multiplr fuit afflictꝰ: ⁊ finaliter foderũt manꝰ ⁊ pedes eiꝰ ⁊ latꝰ. vñ exiuit verus ſanguis. vñ iudei cõſiderauerũt ⁊ inſpexerũt ⁊ cognouerũt Chriſtũ eſſe verum hoiem. ¶ Nona cõcluſio/ qđ veſtimẽta Chriſti exteriora fuerũt in partes ſciſſa ⁊ diuiſa: ſed tunica incõſutilis interior nõ fuit ſciſſa: ſed cecidit in ſortem vni militũ de pplo gẽtili: ad denotãdũ qđ tũc fuit lacerata veſtis ⁊ ſupficialis lr̃a vete. te. ſ3 tunica interior. ſ. veritas euangelica ſub lr̃a clauſa: tũc fuit manifeſtata manens integra ⁊ incõcuſſa: que nõ cecidit in ſortẽ ſynagoge: ſ3 pplo chriſtiano ex pplo gẽtili p maiori pte cõuerſo. ¶ Decima cõcluſio/ qđ ſicut Chriſtꝰ fuit liber ab oĩ pctõ tam originali ꝙ mortali: q2 aĩa ſua fuit vnita ſine pctõ ⁊ ſine culpa: ⁊ fuit humilis ⁊ mitis: ita fuit liber a framea ⁊ ſnĩa mortis data ĩ Adã/ ⁊ a morſu canis ⁊ ab ore leonis ⁊ a cornibꝰ vnicorniũ infernaliũ: q2 ſicut fuit liber ab oĩ culpa ita etiã ab oĩ pena infernali. ¶ Undecima cõcluſio/ qđ Chriſtꝰ loquiť in hoc pſal. nõ ſolũ in pſona priuata: ſ3 tãꝙ caput ⁊ ſpõſus ⁊ aduocatꝰ. Jõ etiã orat p mẽbris vt liberet a culpa ⁊ pena canis: ⁊ leonis ⁊ vnicorniũ infernaliũ: ⁊. h' p ſuã paſſionẽ ⁊ eccl'aſtica ſacramenta.

C

(xp̃s in horto ⁊ in cruce pro pctõrib' orauit.)

(xp̃s fuit liber ab omni peccato.)

¶ Duodecima cōcluſio/ꝙ quatuor fecit Chriſtꝰ in
ſuo aduētu. Nā primo nomē dei patris tetragrā-
matō. ſ. oīpotentiā/⁊ ſapientiā/⁊ miam/⁊ iuſtitiaꝫ
dei patris i ſeipſo fratribꝰ ſuis aplīs ⁊ chriſtianis
manifeſtauit ⁊ narrauit ⁊ declarauit. Scdo nomē
dei pr̄is i magna ecclīa toto orbe diffuſa fecit lau
dari: ⁊ de bn̄ficijs natiuitatis ⁊ incarnationis et
reſurrectiōis feſta celebrari. Tertio inſtituit ſacra
mentū eucharistie ad ſpiritualē refectionē paupe
rū chriſtianoꝝ. Quarto cōgregauit totū populum
gentilē ad adorandū deū in hoc ſacramēto. ¶ De
cimatertia cōcluſio/ꝙ aīa fidelis chriſtiani viuit
ſpūaliter i refectiōe huiꝰ ſacramēti. ¶ Quartade
cima cōcluſio/ꝙ celi. i. aplī ⁊ diſcipuli annūciaue-
rūt iuſtitiā Chriſti ⁊ huiꝰ ſacramēti: ⁊ totam legem
euāgelicā pplō gētili de nouo regenerato. Et etiā
celi. i. plati ecclīe ⁊ doctores ⁊ ſacerdotes annū-
ciabunt iuſtitiam legis euāgelice toti pplō rege-
nerando per baptiſmū ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta
vſqꝫ ad diem iudicij.

Alias paſcit me. de cōſe. di. ij. c. in calice.

Dominus regit me et nihil mihi deerit: in loco paſcue ibi me collocauit.

¶ Titulꝰ/Pſal. Dauid. ex titulo appa
ret/ꝙ Dauid fecit hūc pſal. Sꝫ de cā
mouēte Dauid ad faciēdū hūc pſalmū/⁊ de mate-
ria eiꝰ: diſcordāt magiſtri hebreorū iter ſe. Nā qui
dā dicūt ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in pſona pplī
iſrael redeūtis de captiuitate babylonie in terraꝫ
Iuda: q̄ eſt fertilior ⁊ abundātior q̄ babylonia. Et
ideo agit gratias q̄ venit in terrā fertilem ⁊ ame
nā. Alij dicūt ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū p ſeipſo
agēs gr̄as/ꝙ deꝰ reduxerat ipm̄ in iudeam q̄ fu-
gerat a facie Saul in ſpeluncā Odolā. primi Reg.
xxvj. ⁊ ideo dicit: gr̄as ago dn̄o q̄ dn̄s regit ⁊ di-
rexit me ⁊ collocauit me i loco paſcue ⁊ fertilitatꝭ:
ſcꝫ in iudea ⁊c. Sed manifeſte vtriqꝫ iſtoꝝ mētiū
tur. primo q̄ babylonia ſine ꝓportiōe eſt fertilior
⁊ magis aquoſa q̄ tota terra ꝓmiſſionis. Ideo in
reditu captiuitatis iudei paſſi ſūt famē ⁊ penuriā
vt ptꝫ primo Eſdre. Itē q̄ in tota terra ꝓmiſſiōis:
⁊ maxime in terra Iuda nō eſt tāta vbertas quan
ta hic memoratꝰ: cuꝫ ſit terra lapidoſa ⁊ inaquoſa
p̄ter ripā iordanis in galilea. Itē iſte pſal. cōputa
tur inter ſacras ſcripturas ſicut ceteri: ergo conti
net ſacramētū de Chriſto ⁊ ecclīa ſicut frequēter ⁊
ſepiꝰ dictū eſt. Ideo ad eiꝰ intelligētiā eſt aduertē-
dum: ꝙ lꝫ tota terra iuda ab hieruſalē vſqꝫ ad Ca-
des ⁊ Berſabee verſus meridiē ſit p maiori parte
inaquoſa ⁊ ſterilis: tamē inter ceteras ciuitates ⁊
villas Bethleē eſt magis fertilis: eo ꝙ eſt magis
irrigua ⁊ abūdans aquis fontalibꝰ: maxime q̄ hꝫ
vnū magnū fontē manātē ex montanis iude ꝓpe
domū zacharie. Qui quidē fons irrigat maiorem
partē territorij: ⁊ inde eſt ꝙ abūdat paſcuis ⁊ vino
⁊ frumento ⁊ oleo plus ceteris terris iudee. Et iō
ante vocata fuit effrata. i. fertilis. Sed tpe Ruth
dicta eſt Bethleē/id eſt domꝰ panis: eo ꝙ poſt lon
gā famē abūdauit pane plus ceteris vrbibꝰ iuda:
⁊ hoc ꝓpt maiorē copiā aquarū. ¶ Et iō Bethleē
maxime gerit typū ⁊ figuram Chriſti ⁊ ecclīe. Pri
mo q̄ in ea naſciturus erat Chriſtꝰ q̄ eſt panis vi-
uus q̄ de celo deſcēdit. Scdo q̄ ſignificabat vber
tatem ſacramētoꝝ ecclīe: que cōficiunt ex aqua ⁊

D bethlē em gerit figu ram

pane ⁊ vino ⁊ oleo vt patebit. Scdo eſt notādū: ꝙ
ſicut Bethleē gerit typū ecclīe ꝓpter dictā fertili
tatē: ⁊ eo ꝙ chriſtꝰ erat i ea naſciturꝰ: ita Dauid ge
rebat figurā Chriſti. Prio: q̄ fuit natus in eadem
Bethleem vbi Chriſtus erat naſciturus. Scdo: q̄
p maiori parte habuit oēs ꝓprietates Chriſti: q̄
primo paup ⁊ paſtor ⁊ paſſus pſecutiones iniuſte:
⁊ vltimo ſublimatꝰ in regē ⁊c. Et ideo eſt aduertē
dū/ꝙ anteq̄ Dauid vngeret primo in regē cuſto-
diēs oues pr̄is ſui erat ignarꝰ oīm iſtoꝝ ⁊ vir ſim
plex. Sꝫ poſtq̄ vnctꝰ eſt p Samuelē/illico directꝰ
eſt ſpūs dn̄i in Dauid: ⁊ adeptꝰ eſt ſpiritū corpora-
lis fortitudinis: ⁊ adeptꝰ eſt ſpiritū p̄phetie: vt ait
Ioſephꝰ: ⁊ illico fecit aliquos pſalmos: dū paſce-
ret oues. qd̄ probat. Nā cū ſpūs nequā vexaret et
agitaret Saulē dixit q̄dā de pueris. Noui Dauid
filiū Iſai bethleemitē ſcientē pſallere cithara: ⁊ do
minus eſt cū eo. Et ſic venit ad regē: qui cū pſalle-
ret cithara diſcedebat ſpūs nequā. vt patet primo
Reg. xvj. Ex quo ptꝫ/qd̄ Dauid pſallebat aliquos
pſal. quos cōdiderat. Nā diabolꝰ non fugiebat ſo-
num cithare: ſed virtutē pſal. quos Dauid canta-
bat cū cithara. Et ſic eſt credēdū ꝙ Dauid fecit ali
quos pſal. duꝫ paſceret oues anteq̄ eſſet gener re
gis: inter quos vnus fuit iſte. Unde poſtq̄ Dauid
adeptus eſt ſpiritū ꝓphetie poſt primā vnctionē:
iam ſpūs ⁊ animꝰ ſuus totaliter fuit directꝰ ⁊ ele
uatꝰ in deū. Uidens ergo ſe paſtorem gregis ⁊ vn-
ctū in regē ⁊ natum in Bethleē: ⁊ cōtemplans ter
rā Bethleē irriguū ⁊ fertilem: ⁊ conſiderans oues
quas paſcebat: ⁊ baculū quē gerebat: quo ſuſtēta-
batur ⁊ regebat oues: tūc preuidit i ſpiritu qualr̄
Chriſtus q̄ eſt panis viuꝰ erat in Bethleē naſcitu-
rus: ⁊ q̄ Chriſtus in lege ꝓmiſſus erat futurꝰ ve
rus paſtor ouiū fideliū ⁊ rex vniuerſalis ⁊ dn̄s: q̄
oues ſuas debebat in loco paſcue collocare: et ibi
eas p ſuos prelatos regere ⁊ paſcere: p̄uidit etiam
ex fertilitate ipſiꝰ bethleē totā fertilitatē futurā
ecclīe ⁊ oīm ſacramentoꝝ: quibus oues Chriſti re
ficiuntur ⁊ paſcunt: ⁊ per illū fontē irrigantē totā
terrā Bethleem: preuidit fontē aque baptiſmalis
ecclīe. Itē et p illū fontē irrigātē totā terrā Beth-
leē: preuidit in ſpū qualiter ex latere Chriſti debe-
bat exire ſanguis ⁊ aqua. Ex quo fonte erat tota
ecclīa irrigāda/p ſeptē riuulos eccleſiaſticorū ſa-
cramentorum. Et per abundantiā ⁊ copiā paſcuo-
rum p̄uidit cetera ſacramēta: puta p copiā panis
⁊ vini preuidit ſacramētū euchariſtie: ⁊ p copiam
olei preuidit oleū chriſmatis ⁊ cathecuminorū et
infirmoꝝ ad ſanāda vulnera pctōꝝ: ⁊ per baculū
⁊ virgā paſtoralē preuidit legē euangelicā: que eſt
virga ad dirigendum nos per ſemitas vite/⁊ eſt ba
culus ad ſuſtentandum ne cadamus in vmbras
mortis. Et ſic Dauid preuidens oīa iſta in ſpū: com
motus eſt a ſpiritu ſancto ad faciendum iſtū pſal.
Sed quia Eſdras preuidit in ſpiritu/quod omnia
eccleſiaſtica ſacramenta debebant trahere/et ſu-
mere virtutem ex paſſione/et latere Chriſti: ideo
collocauit hunc pſalmum immediate poſt prece-
dentem: eo quod ibi p̄dixerat Dauid totum myſte
rium paſſionis Chriſti: a qua paſſione habent vir
tutem omnia ſacramenta. de quibꝰ agitur in hoc
pſal. in quo Dauid duo facit. Nā primo gaudet iam
in ſpe qualiter chriſtus verus paſtor repoſuit ſuū
gregem fidelium in pinguiſſimo agro eccleſie: in

xpi eccle Dauid figura xpi.

quo paſcitur paſcuis vberrimis eccleſiaſticorum
ſacramentorū. Scdo predicit effectū ⁊ fructū: quē
fideles cōſecuturi ſunt ex refectiōe iſtorū ſacramē
torū. Qui quidē fructꝰ eſt gr̄a ⁊ mia in p̄ſenti ⁊ vi-
ta eterna in futuro: ibi. Et mia tua ſubſequet me.
¶ Quātū ergo ad primū dicit Dauid in pſona cor-
poris myſtici: Gratias ago ⁊ letor in ſpe Chriſti fu-
turi: q̄m dn̄s meus Ieſus Chriſtꝰ regit: id eſt reget
⁊ paſcet me: ⁊ erit mihi paſtor ⁊ rector: quia ibi in
loco paſcue collocauit me: id eſt deduxit ⁊ introdu
xit me in eccleſiam: in qua eſt copia paſcue et bo-
norū ſpiritualiū: quibus aīa reficit. Nā nec ſyna-
goga: nec lex Moyſi me potuit reficere: nec iuſti-
ficare cū eſſet ſterilis. Sed Chriſtus in lege promiſ
ſus: qui eſt panis viuus ⁊ verus rector ⁊ paſtor: col
locauit me in eccleſia ſua que eſt locus vere pa-
ſcue: ſicut ego preuidi in ſpiritu per officium regni
⁊ paſtoratus mihi cōmiſſū: ⁊ per fertilitatem terre
Bethleē vbi ego paſco oues meas: per quā ego p̄-
uidi in ſpiritu vbertatem ⁊ copiam bonorum ſpiri
tualiū eccleſie Chriſti ſicut dictū eſt. Litera Hiero
nymi habet: Dominus paſcet me in paſcuis herba
rum: ⁊ tunc litera eſt plana.

diſt. l. c. is vero

Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.

¶ Hic incipit enarrare bona ſpūalia: ſiue paſcua
huius eccleſie. ¶ Unde eſt aduertendū: ꝙ paſcua
ſiue bona ecclīe: q̄dam ſunt doctrinalia: ſicut ſunt
precepta ⁊ cōſilia euāgelica: ⁊ q̄dā medicinalia ſi-
cut ſunt ecclīaſtica ſacramēta que ſimul reficiunt
⁊ ſanant. Nā primo baptiſmꝰ ſanat a pctō ⁊ viuifi-
cat a morte. Scdo cōfirmatio roborat animū con-
tra tentationes. Tertio penitētia reſuſcitat a mor
te ⁊ pena eterna. Quarto euchariſtia nutrit et dat
ſpūalē vitā. Quinto extrema vnctio ſanat oīa ve-
nialia vulnera q̄ remanent poſt pn̄iam: ⁊ iō hec bo
na principaliter enumerat. dicit ergo Dauid. bene
dico: ꝙ dn̄s meus Ieſus Chriſtus collocauit me in
loco paſcue bonoꝝ ſpūaliū. Nam primo ipſe edu-
cauit ⁊ nutriuit me: ⁊ viuificauit ſuper aquam ba-
ptiſmalē refectionis: q̄ cū eſſem mortuꝰ pctō ori-
ginali: ipſe regenerauit ⁊ refecit me p aquā baptiſ
malem. Secundo cuꝫ eſſem longe a deo per pctm̄
mortale: ipſe animā meam cōuertit per ſacramen-
tum penitentie. Tertio cū eſſem extra viā iuſtitie
in regione vmbre mortis ⁊ ignorātie:

Efficacia ſacramētorū.

Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitie: propter nomen ſuum.

ij. q. one. vij. teſtes.

¶ Deduxit me per ſemitas iuſtitie: dando ſcilꝫ mi
hi precepta euangelica moralia ⁊ cōſilia. ⁊ hoc fe-
cit nō meis meritis: ſed ꝓpter nomē ſuū qd̄ eſt. Ie
ſus. i. ſaluator: q̄ ad hoc venit in mundum.

Nam et ſi ambulauero in medio vmbre mortis: non timebo mala: quoniam tu mecum es.

v. q. v. nō omnis.

¶ Si ambulauero in medio vmbre mortis: id eſt
inter pctōres ⁊ diabolos tētatores nō timebo ma-
la. i. tētatiōes ⁊ perſecutiōes eoꝝ: q̄m tu mecū es:
auxiliū gratie largiendo: qd̄ probo. Nam quarto

Uirga tua ⁊ baculus tuus: ipſa me conſolata ſunt.

diſ. xlv. c. diſciplina. ⁊

¶ Dediſti mihi virgā. i. diſciplinā euāgelicā ad di-
rigendum in hac vita vt incedā recta via ad vitaꝫ
eternam: ⁊ dediſti mihi baculū fortitudinis: ⁊ alio
rum donorum ſpiritus ſancti per ſacramentū con
firmationis: quo baculo ſuſtentor ne cadā: ⁊ reſiſtā
tētationibꝰ. Et virga tua euāgelica ⁊ baculꝰ tuus
fortitudinis: ipſa duo ſcꝫ virga ⁊ baculus me con-
ſolata ſunt dirigendo ⁊ roborando. Quinto.

de pſe. diſ. ij. c. in calice.

Paraſti in conſpectu meo menſam: aduerſus eos qui tribulant me.

de pſe. diſt. ij. xp̄s.

¶ Paraſti menſam euchariſtie in conſpectu meo:
aduerſus oēs inimicos tā viſibiles q̄ inuiſibiles:
qui tribulāt me. Nā per hunc cibū: primo ego refi-
cior: ⁊ deperdita gr̄a in me reſtituit: ⁊ capiti meo
Chriſto reiungor: ⁊ ſimul cū eo ſpūali vita viuo: et
contra inimicos fortior efficior. Et etiā paraſti in
cōſpectu meo mēſam ſacre ſcripture aduerſus tē-
tationes. Nā per documēta ſacre ſcripture poſſum
tētationes cauere: ſicut Chriſtꝰ cū dictis ſcripture
rn̄debat tētatori diabolo: vt ptꝫ Matt. iiij. Sexto

Impinguaſti in oleo caput meum: ⁊ calix meus inebrians q̄ preclarus eſt.

de pſe. diſt. ij. xp̄s.

¶ Impinguaſti in oleo caput meum. ſ. animam et
ꝯſciētiā que eſt caput totius corporis. Nā tibi fui
impinguatus ⁊ vnctus oleo ſacramentali. Primo
oleo cathecuminorū in baptiſmo ad ſanandū origi
nale. Scdo chriſmate ſalutis ad robur ⁊ peritiam
in confirmatione. Tertio oleo infirmorum in extre
ma vnctione ad ſanandū vulnera que per ſenſus
corporeos perpetrauerā: ſꝫ per iſtas tres ſacramē
tales ⁊ viſibiles vnctiones fui intus in aīa impin-
guatꝰ ⁊ ditatꝰ oleo letitie ⁊ gr̄e inuiſibilis ſpūs ſcti.
Septimo finaliter loquēdo: q̄ preclarus eſt ⁊ fru-
ctifer calix meus inebrians in amore tuo: quē de-
diſti mihi in ſacramento altaris: quem calicem di-
miſiſti mihi in memoriā tue paſſiōis: quaſi dicat.
tā preclarus ⁊ memorabilis eſt iſte calix tue paſſio
nis ⁊ euchariſtie: ꝙ nullum ſacramentum eſt ipſi
comparabile in dignitate. Nam in hoc ſacro con-
uiuio corpus Chriſti ſumit: ⁊ recolit memoria to-
tius paſſiōis: ⁊ cū in eo ſit realiter Chriſtꝰ cū tota vir
tute ſue paſſionis: ⁊ in eo future glīe nobis pignꝰ
datur. O ergo q̄ preclarꝰ ⁊ memorabilis ⁊ dignus
eſt calix iſte: inebriās aīam releuās eā a mūdanis
⁊ totaliter eam iungens deo: ⁊ per amorē in deum
ꝯuertēs. q̄ aīa magis eſt vbi amat q̄ vbi iformat.
Nam amor tranſformat amantem in amatū. Quē
quidem effectū facit iſte preclarus calix ⁊ cōtēpla
tio eius: quia tātum inebriat animā q̄ trāſformat
eam in deū. a quo quidē calice paſſionis habēt vir
tutem oīa alia ſacramēta ecclīaſtica. quaſi dicat.
o q̄ preclarus eſt calix iſte paſſionis Chriſti: quia
ab eo fluxerūt virtualiter oīa ecclīaſtica ſacramē
ta. Nā primo rigauit ecclīam aqua baptiſmalis re
fectionis. Scdo ditauit eam ceteris paſcuis ⁊ bo-
nis ſacramētalibus ⁊ ſpūalibus. Ex q̄bus ptꝫ q̄ tū
eſt vber ⁊ fertilis in paſcuis ſpūalibꝰ iſte ager ec-
cleſie in quo Chriſtus nos collocauit: ꝙ in eo tot ⁊
tantis ⁊ tam preclaris bonis ⁊ cibis ⁊ fructibus
ſpiritualibus fruamur ⁊ paſcamur.

triplex vnctio corpis et aīe.

Et miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vite mee.

di. xxiiij. c. diaconi.

¶ Poſtq̄ ſuperius enumerauit eccleſiaſtica ſacra
menta nobis data in ſpūalē refectionē: hic p̄dicit

fructū ⁊ effectū oīm ſacramētorū quē ex eis conſe-
quimur: q̄ eſt mīa ⁊ grā in p̄ſenti ⁊ vita eterna in fu-
turo. Dicit ergo ꝙ tante virtutis eſt refectio iſtoꝝ
ſacramentoꝝ: ꝙ ex eis mīa tua ſubſequet̄ me dās
gratiam in preſenti oibus diebus vite mee.

De ꝯſe. diſ. ij. c. xp̄s. et tribus ca. ſeq.

**Et vt inhabitem in domo domini: in longi-
tudinem dierum.**

¶ Ut poſt hanc vitā habitē in domo dñi in regno
celorū in longitudinē dierum. i. ineternū: ⁊ conſe-
quar vitā eternā, quaſi dicat: ꝙ ſicut cibus corpo-
ralis dat vitā corporalē: ita cibus ſacramētoꝝ dat
vitā ſpūalē. ſ. gratiam in preſenti ⁊ vitā in futuro
eternā. Et nota ꝙ eccleſia dicit hunc pſal. in agēda
defunctoꝝ in perſona cuiuſlibet defuncti exiſtētis
in purgatorio inquātū poſtꝙ receſſit ab hac vita
cū refectione ſacramentoꝝ penitētie ⁊ euchariſtie
deſiderat exire a penis ⁊ habitare in domo dñi: et
paſci ⁊ frui pabulo glorie ineternum.

ſ. corin. x. ſ. diſ. xviij. c. ſ. xij. q. ij. in ec. cleſia. ſtico. et extra d̄ deci. c. tua no-bis.

**Domini eſt terra ⁊ plenitudo ei⁹: orbis terrarū ⁊ vniuerſi qui ha-
bitant in eo.**

¶ Titulus. pſal. Dauid in prima ſab-
bati. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit
hunc pſalmū: ⁊ tradidit eū cantatorib⁹: vt cantare-
tur in prima ſabbati. ſ. prima die poſt ſabbatū que
eſt dies dñica. ⁊ ratio eſt: Nam in hoc pſal. memo-
ratur vniuerſale regnū ⁊ poteſtas quā adeptus eſt
Chriſtus in die reſurrectionis. Nā ſicut in die do-
minica deus creauit mundū ⁊ oīa q̄ ſunt in eo ſcd̄z
mentē Aug. Ita Chriſtus in die dñica reſurrexit: ⁊
in ſe renouauit oīa: ⁊ adeptus eſt vniuerſale dñiū
⁊ poteſtatē: vt ipſe ait Matth. xviij. Data eſt mihi
oīs poteſtas in celo ⁊ in terra ⁊c. qd̄ preuidens Da-
uid in ſpū fecit hunc pſalmū: in quo tria facit. Nā

Qualr̄ oīa ſubijciūt̄ deo.

primo oſtēdit ⁊ predicit totū regnū mundi de iure
deberi ipſi Chriſto. Scd̄o apoſtrophat ad princi-
pes inferni: vt recipiant ipm tanꝗ dñm ⁊ adape-
riāt ſibi portas inferni. Tertio apoſtrophat ad p̄n-
cipes celi: vt recipiāt eū tanꝗ dñm ⁊ triūphatorē
in die aſcēſiōis. Scd̄a ibi. Attollite portas. Tertia
ibi. Attollite portas. Quantū ergo ad primū dicit.
Tota terra habitabilis ⁊ plenitudo eius. i. oīa que
in ea cōtinētur. ſ. aīalia ⁊ plāte ⁊ mineralia: eſt poſ-
ſeſſio dñi nr̄i Jeſu Chriſti: eo ꝙ eſt deus ⁊ homo. ⁊
nō ſolū terra: ſed etiā totus orbis terraꝝ ⁊ vniuer-
ſi q̄ habitant in eo. ſ. celi ⁊ aſtra ⁊ elementa ⁊ vniuer-
ſi angeli q̄ habitant in celo: ⁊ hoīes qui habitāt in
terra: ⁊ demones qui habitāt in inferno ſub terra:
oīa hec ſunt ſub poteſtate ⁊ ditione dñi noſtri Je-
ſu Chriſti. Deinde cum dicit:

xxxv. diſt. ca. ab ex-ordio.

**Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: et ſu-
per flumina preparauit eum.**

¶ Probat dupliciter qd̄ dixit. ſ. ꝙ Chriſtus ſit vni-
uerſalis dñs totius orbis terrarū. Primo inquan-
tū deus. Scd̄o etiā inquātū homo. ibi. q̄s aſcēdet.
Probat ergo primo ꝙ Chriſt⁹ ſit dñs orbis inquan-
tū deus: eo ꝙ ipſe fundauit eū ſup maria ⁊ p̄para-
uit ⁊ diſpoſuit eū ſup flumina. ¶ Ad cuius intelli-

Nota quomō terra eſt grauior.

gētiā eſt aduertendū: ꝙ ſcd̄m naturā ⁊ ordinē ele-
mētoꝝ terra eſt inferior ꝙ grauior: vt pꝫ. iiij. ethi
⁊ p̄mo metheoroꝝ. Et p cōſequēs aqua q̄ eſt ſupra
terrā deberet naturalr̄ circuire vndiꝗ totā ſuper-
ficiē terre: eo ꝙ eſt leuior ꝙ terra ⁊ grauior aere.
Sed diuina ꝓuidentia in primordio creationis di-
uiſit aquā ab aq̄s: ⁊ apparuit arida vt p̄beret ha-
bitationē hoībus ⁊ beſtijs. Que q̄dē diuiſio aqua-
rū nil aliud fuit niſi ꝙ taliter diſpoſuit terrā ꝙ ele-
uauit multos montes in ea: inter quos mōtes mā-
ſerūt valles: per quas currūt aque manātes a fon-
tibus ex radicib⁹ ⁊ laterib⁹ mōtiū: q̄ cōgregant̄ in
flumina p valles decurrētia vſꝗ ad inferiores ptes
terre: ex qua cōgregatiōe fiūt maria: ⁊ ſic fctā ſunt
maria in depreſſiorib⁹ partib⁹ terre ex ꝯgregatio-
ne fluminū: ⁊ ſic manſerūt mōtes eleuati altiores
ſupra maria ⁊ flumina q̄ ſunt in vallib⁹ ⁊ locis in-
ferioribus. ⁊ ſic dicim⁹ ꝙ Barchinona: ⁊ Genua: et
Caieta: ⁊ Neapolis ſunt ciuitates ſite ſupra mare
eo ꝙ terra ⁊ mōtes in q̄bus fundant̄ ſunt altiores
ꝙ mare. ⁊ eadē rōne dicim⁹ ꝙ Roma eſt ſita ſupra
Tyberim: ⁊ Florētia ſupra Arnū: ⁊ Ualentia ſupra
Thuriū fluuiū. Sꝫ de hac diſpoſitiōe terre lati⁹ di-
cetur pſal. ciij. Propter ergo ſupradicta dicit Da-
uid ꝙ ideo Chriſtus eſt vl̄is dñs orbis terrarū: eo
ꝙ ipſe fundauit eū ſuper maria eleuādo montes ⁊
colles manētibus aquis in depreſſiorib⁹ partibus
terre: ⁊ p̄parauit ⁊ diſpoſuit ſup flumina eodē mo-
do: ꝙ ripe ſunt altiores currentib⁹ fluminib⁹ per
valles depreſſiores vſꝗ ad maria. quaſi dicat ꝙ
quis aqua deberet cōtinere terrā: tn̄ terra ꝯtinet
aquas ⁊ oīa maria ⁊ paludes, ⁊ flumina in vallib⁹
⁊ partibus depreſſiorib⁹ ⁊ decliuioribus: ſicut vas
continet aquā: vt latius patebit pſal. ciij. ⁊ in hoc
manifeſtat̄ diuina prouidentia ⁊ ſapientia.

**Quis aſcendet in montē domini: aut quis
ſtabit in loco ſancto eius?**

De. diſt. oīs

¶ Hic probat ꝙ Chriſt⁹ inquantū hō eſt dñs toti⁹
orbis: ⁊ nō ſolū terre: ſꝫ etiā celi. Unū mouet quādā
q̄ōnem dicēs. Ego bn̄ credo ꝙ Chriſt⁹ inquātū de⁹
eſt dñs totius orbis: Sed eſt dubiū: ſi inquātū hō
poſſit eſſe dñs celi. Nā q̄s vnꝗ hoīm aſcēdit in mō-
tē dñi. i. in celū empyreū: qd̄ cōiter in ſcriptura dr̄
mons dñi: aut q̄s hō ſtabit in loco ſctō dñi: cū celū
ſit purū ⁊ incorruptibile: ⁊ hō immundus ⁊ corru-
ptibilis? Ad hoc r̄ndet Dauid: Innocēs manib⁹ et
mundo corde aſcendet ⁊ erit dignus aſcēdere celū
ſup. ¶ Ad cui⁹ itelligētiā eſt prio notādū ſm̄ Aug.
ꝙ hec qō. ſ. an corp⁹ hūanū poſſit in celo collocari:
iā fuit agitata ⁊ vſata inter philoſophos. Jo. xxij.
de ciuitate a caplo. x. vſꝗ ad finē libri ꝓbat ꝯ Pla-
tonicos: ⁊ Porphiriū qualr̄ corpus humanū: lꝫ ſit
elemētatū: tn̄ virtute diuina pōt reduci ad talē di-
ſpoſitionē ꝙ nō mutata ſubſtātia efficiet̄ q̄ſi ſpūa-
le: intm̄ ꝙ totalr̄ ſequet̄ aīam ⁊ ſubijciet̄. ⁊ ſic vbi
volet ſpūs ibi ꝓtinus erit ⁊ corp⁹. Et hoc idē dicit
i lib. de ſpū ⁊ aīa. ca. ix. quā grāꝫ ⁊ dignitatē adept⁹
eſt nobis Chriſt⁹ in ſua reſurrectiōe. Sꝫ tn̄ quare
hoc Chriſt⁹ meruit ⁊ vl̄e dñiū: aſſignat aplʾs: prio
p ſuā hūilitatē ad Phili. ij. Humiliauit ſemetipm̄
fact⁹ obediēs vſꝗ ad mortē: ppt̄ qd̄ de⁹ exaltauit
illū ⁊ dedit illi nomē ſup oē nomē vt in noīe Jeſu
oē genu flectat̄ celeſtiū terreſtriū ⁊ infernoꝝ ⁊c. Se-
cūdā cām aſſignat: ꝙ fuit inocēs ⁊ mūd⁹ ſine pctō
p naturā: ꝙ pctm̄ nō fecit: nec inuēt⁹ eſt dolus in ore
ei⁹. Et ſic Chriſt⁹ ꝙ ſm̄ naturā fuit mūdus ⁊ inno-
cēs ſine pctō: nō meruit aſcēdere celū: ſicut aſcēdiſ-
ſet Adā mutatus in vitā meliorē ſi nō peccaſſet. Et

dico ꝙ Chriſtus fuit mundus ⁊ ſine pctō ſcd̄m na-
turā: ꝙ licet ſponte ſuſceperit infirmitates nr̄as ⁊
naturā mortalē aptā ad patiendū: tn̄ nō traxit na-
turā corruptā fomite peccati ſicut nos: ideo dicit̄
ſolus innocēs ⁊ inter mortuos liber ſcd̄m naturā.
ſed rōne humilitatis ⁊ obedientie ad patrē nō ſo-
lū meruit habere manſionē in celo: ſed etiā habe-
re vniuerſale dñium ⁊ poteſtatē in celo ⁊ in terra
⁊ in inferno. Et ideo Dauid reſpondens ad illam
queſtionem factā p philoſophos. ſ. Quis aſcendet
in montem domini ⁊c. dicit.

De pe. diſt. ca. oīs qui nō dili-git. ſu-pra. ix.

**Innocens manibus et mundo corde: qui
non accepit in vano animā ſuā: nec iura-
uit in dolo proximo ſuo.**

**Hic accipiet benedictionem a domino: et
miſericordiam a deo ſalutari ſuo.**

¶ Chriſtus innocēs manibus ⁊ mundo corde me-
ret̄ aſcēdere in celū: ⁊ habere vniuerſale dñiū: eo
ꝙ nō accepit in vanū aīaꝫ ſuā: nec fedauit eā pctō
faciēdo eā vanā ⁊ fruſtratā ſuo fine: ſicut pctōres
qui accipiunt animā in vanū: cuꝫ eā applicant ad
iſta tēporalia vana ⁊ friuola. ⁊ ſic fruſtrant ⁊ pri-
uant eā ſuo debito fine. Et ſic chriſt⁹ nō accepit in
vanū animā ſuā: nec iurauit in dolo proximo ſuo:
imo phibuit teſtimoniū veritati: ⁊ ſic fuit innocēs
⁊ mundo corde ⁊ verax: ⁊ ideo ꝓpter iſta tria me-
ruit regnare vniuerſaliter in celo ⁊ in terra. Pſal.
xliiij. Intende ꝓſpere procede ⁊ regna: ꝓpter veri-
tatē ⁊ manſuetudinē ⁊ iuſtitiā ⁊c. Et ideo ſequit̄.
hic. ſ. Chriſtus innocens ⁊ mundus corde ⁊ verax
accipiet benedictionē celeſtē a dño: ⁊ miam a deo
patre ſalutari ſuo. Nā Chriſtus a patre habuit vt
ſit ſaluator: ꝙ hec. i. talis gn̄atio eſt querentiū eū:
et querētiū faciē dei Jacob. i. querētiū hic deuꝫ p
gratiā: ⁊ in futuro p facialē viſionē ⁊ p gloriā. Sꝫ
eſt aduertēdū ꝙ in his ſupradictis quatuor verſi-
bus latet magnū ſacramentū. Primo p hoc qd̄ ait
Quis aſcendet in montem. Scd̄o p hoc qd̄ ſubdit.
Hic accipiet. Tertio p hoc qd̄ addit̄. hec eſt gene-

ratio q̄rentiū faciē dei Jacob. ¶ Ideo eſt notādū/ ſ
ꝙ quādo Jacob vidit in ſomnis ſcalā ſtantē in ter-
ra: cuius ſummitas attingebat celū/ ⁊ vidit ange-
los aſcendentes ⁊ deſcēdentes p eaꝫ/ ⁊ vidit dñm
innixū ſcale dicentē. Ego ſum deus Abrahā deus
Iſaac ⁊c. ⁊ tibi dabo terrā hanc ⁊ ſemini tuo: ⁊ di-
lataberis ab oriente in occidentē ⁊c. ⁊ benedicent̄
in te oēs tribus terre: vt patet Gen̄. xxviij. tūc per
illā ſcalā cognouit deū incarnandū. Nā ſicut eadē
ſcala ex vna parte tangebat celū ⁊ ex altera terrā:
preuidit ꝙ Chriſtus futurus de genere ſuo erat fu-

xp̄s dr̄ ſcala ia cob.

turus deus ⁊ homo. Ideo vidit deum innixū ſcale.
Et p ꝓmiſſionē ſibi factā/ ⁊ per angelos aſcenden-
tes per ſcalam/ ⁊ preuidit ꝙ nō ſolus Chriſtus de⁹
et homo erat in celū aſcenſurus: et erat dñs celi/
ſꝫ etiā oēs filij Jacob ſcd̄m ſpiritum ⁊ ꝓmiſſionē:
q̄ debebāt implere mūdū a ſolis ortu vſꝗ ad occa-
ſū: ⁊ ab aq̄lone ad auſtrū/ erāt aſcenſuri in celū p
illā ſcalam q̄ eſt Chriſtus: ⁊ habituri manſionē in
celo p Chriſtū. Et ꝓuidens ꝙ nemo poterat effici
mēbrū Chriſti: nec aſcēdere in celū cū Chriſto: niſi
mūdaret̄ p aquā baptiſmalē: ⁊ vngeret̄ oleo ſpūs
ſcti: vt efficeret̄ Innocēs manib⁹ ⁊ mundo corde:
Ideo poſtꝙ ſurrexit a ſumno effudit oleū ſup la-
pidē oſtendens ꝙ oēs eramus baptizādi ⁊ vnguē-
di in lapide xp̄o Jeſu. Et ideo dixit. vere dñs eſt in
loco iſto: ⁊ nō eſt hic aliud niſi domus dei ⁊ porta
celi ⁊c. Legēs ergo Dauid iſtā viſionē Jacob/ ⁊ p̄-
uidēs p eātea q̄ ſupradicta ſunt de Chriſto ⁊ eccle-
ſia: ait. Quis aſcendet in mōtem dñi. i. quis eſt ille
figuratus p ſcalā Jacob aſcēdentē vſꝗ ad celū: et
reſpōdet iſte eſt Chriſtus de⁹ ⁊ homo ſupple. In-
nocēs manib⁹. i. iuſtus in operib⁹ ⁊ mūdo corde: q̄
nō accepit in vano animā ſuā applicādo eā ad va-
na tēporalia: nec iurauit in dolo ꝓximo ſuo: imo
pctm̄ nō fecit: nec inuēt⁹ eſt dolus in ore eius: Iſte
aſcēdet in montē dñi tanꝗ dñs: ꝙ deus ⁊ homo p
ſcalā figurat⁹. Et q̄s aſcēdet p illā ſcalā: ⁊ qui ſunt
aſcēdētes p illā ſcalā cū Chriſto in celū: Reſpōdet
innocēs manib⁹. i. oīs innocēs p penitētiā/ et mū-
do corde ⁊c. quaſi dicat ꝙ oēs regn̄ati p baptiſmū
⁊ purgati p penitētiā/ vt dictū eſt aſcēdēt cū Chri-
ſto in mōtē dñi. ¶ Itē eſt vlterius notādū vt legit̄
Gene. xxvij. ꝙ Jacob ſubripuit benedictionē/ dum
Eſau iret ad venādū: ꝙ Jacob indut⁹ ⁊ coopertus
pellibus caprinis ⁊ ſimulatus: fuit bn̄dictus a pa-
tre: ⁊ pater in ſpū preuidit myſteriū incarnatiōis/
et p̄uidit verbū incarnādū ⁊ mortali carne induē-
dū: et ideo dicit: ecce odor filij mei: ſicut agri pleni
que bn̄dixit dñs ⁊c. Item legit̄ Gen̄. xxxij. qualiter

Qualiter Jacob eſt luctat⁹ cum angelo.

Jacob luctat⁹ eſt cū angelo: ⁊ noluit ipm̄ dimitte-
re vſꝗ quo fuit bn̄dictus ab eo: ideo dicit ſibi dñs:
nequaꝗ vocaberis Jacob: ſed Iſrael. i. vidēs deū/
aut fortis cū deo et direct⁹ et benedict⁹ a deo. In
vtraꝗ viſiōe p̄uidit Dauid qualiter reprobata ſy-
nagoga ſolus ppl̄s chriſtianus debebat ſubripere
primogeniturā ⁊ bn̄dictionē per Chriſtū/ ⁊ videre
deū ⁊ vocari Iſrael: ꝙ ſolus populus chriſtianus
eſt directus a deo p legē euāgelicā: ⁊ videt deū per
fidē: ⁊ eſt a deo benedictus p baptiſmū: ⁊ videt fa-
ciē dei Jacob: quia videt deū facie ad faciē: ⁊ ſalua
facta eſt aīa ei⁹. Hoc ergo preuidēs Dauid dicit/ ꝙ
non ſolū Chriſtus per naturā: ſed corp⁹ ſuū myſti-
cum qui eſt ppl̄s chriſtian⁹/ innocēs manib⁹ ⁊ mū-
do corde per ſacramētalē ſanctificationē aſcendet
in mōtē dñi cuꝫ Chriſto capite ſuo: ⁊ ſtabit in loco
ſancto eius. Et hic talis accipiet benedictionē ſpi-
ritualē a dño figuratā per benedictionē Jacob fa-
ctam a patre et ab angelo. Nam

**Hec eſt generatio querentium eum: querē-
tium faciem dei Jacob.**

xij. q. j. ca. cū portio.

¶ Hec talis eſt illa generatio querētiū dñm. i. iſti
ſunt figurati p Jacob qui tenuit angelū donec fuit
a deo benedictus: ⁊ vidit faciē dei Jacob: quia vi-
dit deum facie ad faciem. ⁊ ita oēs iſti videbūt hic
deū p fidem: ⁊ in futuro facialiter p gloriā. Ex qui-
bus pꝫ/ ꝙ ſolus Chriſt⁹ meret̄ de iure aſcēdere in
celū. Sꝫ oēs fideles meret̄ aſcēdere p gratiā in-
quantū efficiunt̄ membra Chriſti ⁊ purificant̄ per
ſanctificationē baptiſmalē ⁊ penitētialē. Un̄ qd̄
cōuenit capiti Chriſto per naturā: hoc idem cōue-
nit mēbris per grāꝫ: vnde mēbra Chriſti quaſi vio-
lenter rapiunt celū: vt ait Chriſtus Matth. xj. Re-
gnū celorum vim patit̄ ⁊ violēti rapiunt illud. vn̄
Hieronymus ⁊ Chriſoſtomus. Grandis q̄ppe vio-
lentia eſt rapere p gratiā ⁊ penitentiā: ꝙ quis ne-
queat attingere per naturam. Sed eſt aduertēdū
ꝙ licet his tribus. ſ. in innocētia opis/ ⁊ mūdatia

cordis ⁊ cogitatōis/⁊ veritate oris/conſiſtat tota iuſtitia hominis vt latius dictum eſt pſal. xiiij. tū nullus hō inuentus eſt vſqȝ ad preſentē diē quin peccauerit in aliquo predictorū niſi ſolus Chriſt⁹ per naturā ⁊ virgo Maria per grām. vt ait Aug. in libro de natura ⁊ grā:⁊ de natura paruulorū:et de pfectione iuſtitie hominis. Hoc ideȝ approbat Hieronymus in altercatiōe cōtra pelagianos. Et ſic ſolus Chriſtus reperit innocēs manib⁹ ⁊ mundo corde ⁊ verax per naturam:⁊ virgo Maria per grām. Et ſic iſto modo ſolus Chriſtus meret aſcēdere celū ⁊ habere vniuerſale dñium in orbe:ceteri aūt oēs peccauerūt in aliquo predictorū:⁊ electi fuerūt per ſanctificationē baptiſmalē ⁊ pniām liberati:⁊ ideo vnuſquiſqȝ eorū pōt dici innocens manib⁹ ⁊ mundo corde. Nā peccata deleta per penitētiā ⁊ baptiſmū reputant apud deū tanqȝ non facta:qꝛ Beati quorū remiſſe ſunt iniquitates:et quorū tecta ſunt peccata. ⁊ ſic vnuſquiſqȝ eorū poteſt dici innocens ⁊c. Ex qb⁹ ptȝ/qꝫ ſolus Chriſtus eſt vere dñs orbis terrarū:⁊ vniuerſalē habet poteſtatem in celo ⁊ in terra:non ſolum vt deus:qꝛ vt ſic creauit oīa:ſed etiam vt homo innocens.

Attollite portas principes veſtras: et eleuamini porte eternales: et introibit rex glorie.

¶ Poſtqȝ Dauid oſtendit Chriſtū de iure eſſe dñm vniuerſalē totius orbis tā in celo qȝ in terra:⁊ per cōſequens in inferno:ideo hic apoſtrophat ad pn̄cipes inferni/vt aperiāt portas Chriſto qn̄ venerit ad repetēdā predā:⁊ cognoſcāt ipm tanqȝ dñm:qꝛ preuidit in ſpiritu qualiter Chriſt⁹ erat in infernum deſcenſurus:⁊ debebat rūpere portas ereas/⁊ vectes ferreos cōfringere:⁊ limbū ⁊ purgatoriū ſpoliare/⁊ captiuitatē ſanctorū patrū liberare:et cū eis in celū aſcendere ⁊ ad dexteram patris ſedere:⁊ ineternū conregnare. Ideo Dauid apoſtrophat ad diabolos principes inferni dicens. O pn̄cipes inferni attollite veſtras portas īfernales. i. aperire eas. ⁊ o porte eternales. i. eternarū penarū eleuamini ⁊ date locū. ⁊ introibit Chriſt⁹ rex glorie cū venerit ad expoliandum infernum ⁊ repetēdam predam. Cui reſpondent diaboli.

Apoca. xix. Matt. iij. Ioꝛ. f.

Quis eſt iſte rex glorie: dominus fortis et potens: dominus potens in prelio.

¶ Quis eſt iſte rex glorie:qui auſus eſt venire ad domum noſtram ⁊ loca penarum:ad que nulli iuſto fas eſt accedere: Ad quos rurſum Angeli miniſtri ⁊ comites Chriſti dicunt. Iſte rex glorie eſt Chriſtus dñs fortis ⁊ potens opere ⁊ ſermone coram deo ⁊ omni pplo in potentia miraculorum/⁊ dñs potens in prelio:quia vicit vos in ara crucis:⁊ pprio ſanguine mercat⁹ eſt gen⁹ humanū:⁊ ſatiſfecit p peccato primorum parentum ⁊ ſuorū poſteriorū:⁊ placauit patrē per ſuam humilitateȝ:⁊ deiecit veſtram ſuperbiam. Et ideo tanqȝ victor ⁊ triūphator venit ad repetendā hereditatē ſibi debitam:quā tyrannice diu tenuiſtis. Ideo attollite portas veſtras. Et quia data eſt ipſi vniuerſalis poteſtas in celo/⁊ in terra/⁊ in inferno:ideo non venit tanqȝ reus ſicut ceteri:ſȝ tanqȝ iudex iuſtus et triumphator.

Angeli dicunt miniſtri xpi

Attollite portas principes veſtras: et eleuamini porte eternales: et introibit rex glorie.

¶ Hic predicit ingreſſum Chriſti in celū ad ſuſcipiendā iuriſdictionē celeſtis patrie tanqȝ dñi celi:ideo Dauid apoſtrophat ad naturā angelicam/vt aperiat celū ⁊ recipiat Chriſtum tanqȝ vniuerſalē dñm. ⁊ dicit in pſona angelorū Chriſtū comitātiū in die aſcēſiōis cū tota captiuitate:o principes celeſtis exercit⁹ attollite. i. aperite veſtras celeſtes portas:⁊ o porte eternales celi eleuamini et date locum:⁊ intrabit Chriſtus rex glorie. Quos principes celeſtes interrogant.

Quis eſt iſte rex glorie: dominus virtutū ipſe eſt rex glorie.

¶ Quis eſt iſte (aiūt) rex glorie qui auſus eſt ingredi celū:cū ſit clauſum oīb⁹ hoībus pter peccatū primorū parentū:⁊ qui auſus eſt incedere iſta via nulli⁹ hoīs adhuc trita veſtigio: Quib⁹ rn̄det comitat⁹ Chriſti. Iſte eſt Chriſtus dñs oīm virtutū celeſtiū:quē pter ſuas virtutes. ſ. qꝛ eſt innocēs manib⁹ ⁊ mūdo corde:⁊ verax:⁊ qꝛ humiliauit ſemetipſum patri fact⁹ obediēs vſqȝ ad mortē:mortē aūt crucis:pater exaltauit ⁊ dedit illi nomē qd̄ eſt ſup oē nomē:vt in noīe Jeſu omne genu flectatur celeſtiū terreſtriū ⁊ infernorū:⁊ qꝛ iā expoliauit infernū victor ⁊ triūphator:⁊ venit cū predaꝫ:iō ipſe de iure eſt rex glīe. quapropter attollite portas ⁊c. Ex quib⁹ ptȝ/qꝫ totū dñium orbis terrarū eſt ipſius Chriſti. Primo qꝛ ipſe creauit orbem:et hoc inquātum deus. Scd̄o quia innocens ⁊ mundus verax ⁊ humilis:⁊ hoc inquātum homo. Sed nota qꝫ nō ſolū recreauit ⁊ fundauit eccleſiam ſup maria ⁊ aquas baptiſmales:ſed etiā ſup flumina aquarū ſapiētie:que ſunt doctrina ⁊ precepta euāgelica/preparauit ⁊ diſpoſuit eā:quia ab eccleſia fluunt flumina aque viue ſalientis in vitā eternā. Joā. vij. ¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolligi quatuor cōcluſiones. ¶ Prima cōcluſio/qꝫ Chriſt⁹ triplici rōne de iure eſt dñs toti⁹ orbis terrarū. Primo qꝛ creauit totū orbē:⁊ hoc inquātum de⁹. Secūdo qꝛ regenerauit ⁊ recreauit eccleſiā:⁊ hoc inquantū ſponſus ⁊ caput. Tertio inquātū iuſtus et innocens. ¶ Scd̄a cōcluſio/qꝫ nullus pōt aſcēdere celū cū Chriſto niſi efficiat iuſtus ⁊ innocens ⁊ membrum Chriſti per grām. ¶ Tertia cōcluſio/qꝫ Chriſtus tanqȝ dñs ⁊ triumphator cōfregit infernū ⁊ expoliauit limbū ⁊ purgatoriū. ¶ Quarta cōcluſio/qꝫ Chriſtus tanqȝ rex ⁊ dñs angelorū ⁊ omnium creaturarum cum triumpho intrauit celum reportans captiuitatem antiquam.

Nota.

AD te domine leuaui animaȝ meā: deus meus in te confido: non erubeſcam.

Beth.

¶ Titulus in hebreo: Ipſi Dauid. ſcd̄ȝ vero. lxx. in finē pſal. Dauid. Ex titulo apparet qꝫ Dauid fecit hunc pſalmū dirigens nos in Chriſtū/qui eſt finis legis. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notandū ſm Augu. libro Cur deus homo:qꝫ quādo Adā fuit expulſus a paradiſo terreſtri:⁊ pdidit non ſolū illā preſentē felicitatē:ſed etiā futurā beatitudinē q̄ fuerat i celo ſibi pmiſſa:tūc ne de ſe ⁊ ſua poſteritate videret deſpare:fuit ſibi Chriſt⁹ d̄ ſua carne pmiſſus:qui ipſum cum poſteritate de captiuitate diaboli liberaret:⁊ viā in celū demonſtraret/⁊ finaliter ad celeſtem beatitudinē introduceret. ⁊ ſic dedit legē ſacrificiorū ⁊ oblationū ipſi Adā in filijs ſuis p quā eos in Chriſtū dirigeret. Que quidē lex ſemp creuit per etates ſuſcipiendo incrementū in Noe/⁊ Abrahā/⁊ Moyſe vſqȝ ad Chriſtū:vbi compleuit curſum ſuū. Ex quo patet qꝫ lex vetus nihil aliud fuit niſi quedā via dirigens in Chriſtū tanqȝ in fineȝ inmediatum:⁊ ideo nuſqȝ petit regnū celorū:ſed ſemp petit Chriſtum Meſſiam futurū q̄ doceat viā in regnū celorū. Et ideo ſicut lex vetus dicit via in Chriſtū:ita lex euangelica dicit via in regnū celorū:⁊ ideo Chriſtus dicit oſtium. Joā. x. ⁊ dicit via veritas ⁊ vita. Jo. xiiij. Naȝ ſicut patres vete. teſt. ſemper rogabant vt deus dirigeret eos vſqȝ ad Chriſtū per illā legeȝ:ita nos rogamus vt dirigat nos p legē euāgelicam vſqȝ ad eundē Chriſtum:vt in eo glorificemur in ſcd̄o aduentu. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpiritu fecit hūc pſal. in quo introducit Adā myſticū loquentē:⁊ cum tota ſua poſteritate fideliū peregrinātē p iſtam viā diuine legis qui in vete. teſt. ſemp orabat ⁊ vocabat Chriſtum/vt ipſuȝ in hac via diriget vſqȝ ad eum:⁊ daret ſibi legē euangelicam in celū dirigentē. Et ideo Dauid fecit iſtū pſalmum per ordinē alphabeti ad denotandū qꝫ lex ſucceſſiue pceſſit ab imperfecto ad pfectū. Nā ſicut puer incipiēdo primā literā alphabeti:⁊ diſcurrendo vſqȝ ad vltimā ſemper creſcit ⁊ proficit in doctrina vſqȝ ad vltimam literam: Ita homo myſticus peregrinando per legem ſemper profecit vſqȝ ad Chriſtuȝ:in quo accepit vltimā perfectionem illius legis:que fecit vniuerſalis redēptio ⁊ veritas euangelica. Nunc aūt peregrinat per legē euangelicā vſqȝ ad ſcd̄m aduētum Chriſti:in quo recipiet vltimā perfectioneȝ ⁊ vitam eternā:⁊ hoc eſt qd̄ intendit Dauid in hoc pſal. in quo quatuor facit. Nā prīo iſte homo myſticus petit dirigi in lege vete. vſqȝ ad Chriſtū. Scd̄o petit liberari a veteri peccato per Chriſtum in ſuo aduentu. Tertio petit legem euangelicā per quam iuſtificetur. Quarto petit fructum legis euangelice. ſ. fruitionē vite eterne. Secūda ibi. Reminiſcere. Tertia ibi. Dulcis ⁊ rect⁹. Quarta ibi. Quis eſt homo q̄ timet dñm. ¶ Quantū ad primū dicit iſte peregrin⁹. O domine Jeſu chriſte Meſſia future: poſtqȝ fui eiectus a paradiſo ſemper ad te leuaui animā:⁊ mentē:⁊ ſpem meā ſemp orando vt venias ad liberandū me cū tota mea poſteritate. O ergo deus meus fac vt nō erubeſcam nec cōfundar fruſtra expectando aduentum tuum.

Lex vetus via in xpm dirigēs

Neqȝ irrideāt me inimici mei: etenim vniuerſi qui ſuſtinent te non confundentur.

¶ Hoc eſt neqȝ diaboli inimici mei:⁊ infideles irrideant me dicentes qꝫ fruſtra cōfido in te:⁊ in vanū te expecto ſaluatorē ⁊ liberatorē:etenim pro certe qꝛ ego ſcio qꝫ nō cōfundent vniuerſi qui expectāt te:immo tu liberabis eos in aduētu tuo. Sed

Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacue.

Gymel

¶ Id eſt cōfundātur oēs infideles agētes ſuperuacue ⁊ fruſtra iniqua:⁊ ppetrātes mala ꝯtra me:qꝛ oēs idolatre ⁊ infideles agētes iniqua contra me ⁊ volentes me delere de mūdo fruſtrabunt deſiderio ſuo:qꝛ veniet Chriſt⁹ ⁊ expoliabit limbū inferni:⁊ exterminata idolatria eijciet foras principes huius mūdi:⁊ ſubijciet populū gentilē qui me conabatur deſtruere. Ergo tu domine Jeſu Chriſte.

Deleth.

Vias tuas domine demonſtra mihi: ⁊ ſemitas tuas edoce me.

¶ Demōſtra mihi vias tuas ⁊ pcepta:⁊ doce ſemitas. i. cōſilia legis tue:⁊ dirige me in veritate tua: ne declinē ad dexterā neqȝ ad ſiniſtrā:qꝛ tu es de⁹ Jeſus ſaluator meus:ideo ſuſtinui ⁊ ſperaui te tota die. i. a principio mūdi vſqȝ ad aduētū tuū. i. expecto te videre veritatē legis. Et iō notanter dicit

Dirige me in veritate tua ⁊ doce me: qꝛ tu es deus ſaluator meus: et te ſuſtinui tota die.

Vau. He.

¶ Dirige me in veritate. qꝛ duo conſiderare debemus in lege veteri. ſ. literā ſuperficialeȝ ⁊ veritatē clauſam in litera. Hanc ergo veritatē petit intelligere:⁊ in ea dirigi per aduentū Chriſti:qꝛ iam habebat literam tunc de preſenti.

Reminiſcere miſerationū tuarū dñe: ⁊ miſericordiarū tuarū que a ſeculo ſunt.

Delicta iuuētutis mee: ⁊ ignorātias meas ne memineris.

Heth. xxx. q. i. ca. de his. et de pe. di. ſ. ca. ſi peccatum.

¶ Hic petit liberari a pctō ⁊ ſaluari per Chriſtuȝ in aduētu ſuo ⁊ dicit: Dñe ne memineris delicta iuuentutis mee. i. peccata que ego cōmiſi in mea iuuentute/⁊ principio in paradiſo terreſtri. pter q̄ ego fui expulſus. ⁊ ne memineris ignorātias meas i. peccata que p ignorantiā craſſaȝ cōmiſi. Sed reminiſcere ⁊ recordare miſerationū ⁊ miſericordiarum tuarū que a ſeculo ⁊ principio per diſcurſum tēporis ſunt:qꝛ feciſti miam cū Noe liberando de diluuio:⁊ cū Abrahā ⁊ Iſaac ⁊ Jacob liberādo de Laban ⁊ Eſau:⁊ cū filijs Iſrael liberando de egypto:⁊ per totum deſertum ⁊ terram promiſſionis tempore Joſue ⁊ iudicum. ¶ Et nota qꝫ Dauid per delicta iuuentutis intelligit peccata primorū parentū q̄ fuerūt cauſa noſtre miſerie. ⁊ dicit delicta in plurali eo qꝫ illi peccato multa peccata fuerunt annexa:puta furtū/ſuperbia/homicidium/ſacrilegium:vt inquit Aug. in libro Enchiridij. Item vocat etiā delicta iuuētutis peccatū originale vniuſcuiuſqȝ:eo qꝫ a cōceptione ⁊ natiuitate ⁊ iuuentute contrahit. Itē per ignorantias intelligit corruptiones nature ⁊ fomitem concupiſcentie:nā taliter fuit natura corrupta ⁊ vulnerata in Adā/⁊ oēs potētie vulnerate/qꝫ eſt prona ad malū/⁊ infirma ⁊ difficilis ad bonū:⁊ iudicat bonū malū:⁊ malum bonū:⁊ talis ignorātia dicit pena peccati ⁊ pctm̄ ſimul:⁊ p talē ignorantiā cōmittuntur oīa pctā:qꝛ oīs malus eſt ignorās iſto modo. ⁊ ideo ait Ignorātias meas ne memineris. Sed

R. Quid ſit delicta iuuentutis.

Secundū miſericordiā tuā memento mei tu: propter bonitatē tuā dñe.

diſtin. xxxix. c. diacō.

¶ Quaſi dicat. nō velis reſpicere peccata mea:ſȝ miſericordiam ⁊ bonitatem tuam.

Dulcis ⁊ rectus dñs: propter hoc legē dabit delinquentibus in via.

Teth.

¶ Hic ponit legẽ euãgelicã: ⁊ enumerat perfectiones eiꝰ. Unde dicit. dñs Jesus Christꝰ in aduentu ſuo veniet dulcis ⁊ rectꝰ ⁊ manſuetus. Ideo ꝓpter hoc q dulcis ⁊ rectꝰ/ dabit legẽ euangelicã in hac via delinquẽtibꝰ. ⁊ quia dulcis ⁊ manſuetus: ideo

Joh. xvj. q. j. vos autem.

Diriget manſuetos in iudicio: docebit mites vias ſuas.

¶ Diriget manſuetos: ⁊ docebit apl'os ⁊ diſcipulos mites vias ſuas: q non cõgregabit ſuperbos ⁊ elatos: ſed mites ⁊ manſuetos: ⁊ non docebit ſuperbiam ſed humilitatem ⁊ manſuetudinẽ: q mitis eſt ⁊ humilis corde. ⁊ dicit. Diriget manſuetos in iudicio/ non examinationis: ſed diſcretionis: q in primo aduentu Chriſtus neminem iudicauit: ſz diſcreuit veritatem a litera: ⁊ euangelium a cerimonialibus: ⁊ virtutes a vitijs ⁊c. Et bene dicitur ꝙ in lege euangelica diriget manſuetos. Nam

Caph. xij. q. ij. ſane.

Uniuerſe vie domini mĩa ⁊ veritas: requirentibus teſtamentum eius et teſtimonia eius.

¶ Uniuerſe vie ⁊ precepta ⁊ cõſilia dñi euangelica nihil aliud ſunt niſi mĩa ⁊ veritas. Nam nihil aliud docet niſi mĩa. Nã primo Chriſtus ꝓpter nimiam charitatẽ ⁊ mĩam incarnatꝰ eſt: ⁊ ꝓ oĩbꝰ paſſus ⁊ mortuus eſt. Et ſic predicauit mĩam ⁊ charitatẽ erga ꝓximum. Et hanc mĩam operatus eſt cecos illuminando/ infirmos ſanãdo/ ⁊ mortuos ſuſcitando: et tandem finis totius legis euangelice eſt miſericordia ⁊ charitas: de qua miſericordia et eius operibꝰ petet Chriſtꝰ in die iudicij. Item vniuerſe vie dñi ſunt veritas: q docẽt oẽm veritatez. Et etiã dicit lex euangelica veritas legis veteris. vt dictũ eſt. Et ſic in aduentu Chriſti mĩa ⁊ veritas obuiauerunt ſibi: ⁊ iuſtitia ⁊ pax oſculate ſunt. Et ideo dicit ꝙ oẽs vie ⁊ ꝓcepta dñi ſunt mĩa et veritas requirentibus ⁊ cõtẽplantibus ⁊ ſeruantibus teſtamentũ eius: q nõ precipit nec legitur in euãgelio niſi miſericordia ⁊ veritas requirentibus teſtamentũ ⁊ teſtimonia eius. Et ideo ſubdit Dauid.

Ra. mech. extra d' referi ptis. c. Pa...

Propter nomen tuũ dñe propiciaberis peccato meo: multũ eſt enim.

¶ O domine Jeſu tu propiciaberis ⁊ miſereberis peccato meo propter nomẽ tuũ qd eſt Jeſus. Nam Jeſus idem eſt qd ſaluator: ergo ſi tibi eſt ꝓprium ſaluare ⁊ miſereri: ergo ſecundũ officium ⁊ virtutes nominis tui ꝓpiciaberis peccato meo: q multum ⁊ magnũ eſt peccatum meũ: ideo indiget magno medico ⁊ ſaluatore ⁊ multa miſericordia. Et ſic tibi ſoli cõuenit ſecundum proprietatem nois: q nõ eſt aliud nomen ſub celo in quo nos ſaluari oporteat. Item Multũ eſt enim: põt referri ad nomẽ Chriſti: q multum eſt potens ⁊ magnum.

Mem. Nun.

Quis eſt homo qui timet dominũ: legẽ ſtatuit ei in via quam elegit.

¶ Hic enumerat fructus legis euangelice in futuro. Nam ſicut per legẽ euangelicam conſequimur miſericordiam ⁊ veritatem ⁊ indulgẽtiã peccatorũ: ita in patria cõſequemur fruitionem. Unde dicit: ꝙ ſi quis eſt qui timeat dñm: Dñs ſtatuit ⁊ firmauit ei talem legẽ in hac via quã elegerit. i. Chriſtus ſtatuit omni homini timẽti deũ ꝙ ſi ſeruauerit eam: nõ fruſtrabitur nec decipietur: immo

Aĩa eius in bonis demorabitur: ⁊ ſemen eius hereditabit terram.

¶ Anima eius demorabitur in bonis patrie poſt hãc vitam/ ⁊ illis bonis fruetur: ⁊ ſemen eius. ſ. ſemen chriſti. i. oẽs fideles per baptiſmum regenerati hereditabunt terram viuentium.

Firmamentũ eſt dñs timentibꝰ eum: ⁊ teſtamentum ipſius vt manifeſtetur illis.

¶ Tale firmamẽtũ ⁊ promiſſum eſt omnibꝰ timentibus eum: ⁊ teſtamentũ ipſius Chriſti/ ⁊ memorale eſt vt manifeſtet illis. i. oĩbus fidelibꝰ: id eſt tale teſtamentũ firmauit Chriſtꝰ ⁊ dimiſit/ vt manifeſtaret oĩbus chriſtianis ꝑ apoſtolos ⁊ doctores: ꝙ oẽs timentes deum ⁊ ſeruantes legem dñi habebunt premium in celo qd erit: quia anima vniuſcuiuſcꝫ iuſti timentis deum ⁊ ſeruantis legẽ euangelicã demorabitur eternaliter in bonis celeſtibꝰ: ⁊ illis fruetur: ⁊ ſemẽ eius. ſ. Chriſti/ hereditabit terram viuẽtiũ. Et ly ſemẽ poteſt referri ad quemlibet timẽtem deũ. Nam ſemen iuſti dicũtur omnes ſequaces ⁊ imitatores eius. Et ſic nos ſumus ſemẽ apoſtolorum: ⁊ omniũ iuſtorũ: ⁊ ſequimur eorum iuſtitiam ⁊ doctrinam. ⁊ ideo dicit Dauid ꝙ anima timentis deum ⁊ ſeruantis legem demorabitur in bonis celeſtibus: ⁊ ſemen eius. ſ. omnes imitatores hereditabunt terram viuentium ⁊c. quia tale teſtamentum firmauit Chriſtus ⁊ ſtatuit. cum dixit. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata.

Oculi mei ſemper ad dominũ: qm̃ ipſe euellet de laqueo pedes meos.

¶ Poſtq̃ ſuperius orauit Chriſtũ Adã/ vt dirigeretur in lege dñi/ ⁊ liberaret a peccato/ nunc orat Chriſtũ/ vt in aduẽtu ſuo liberet eũ a fomite ⁊ cauſis ⁊ penalitatibꝰ peccati. ¶ Unde eſt aduertẽdũ/ ꝙ Adã peccando nõ ſolũ incurrit peccatum in anima: ſed etiam multa incõmoda i corpore que cauſant peccatum in anima. Nam illico: fuit priuatus omni libertate ⁊ ſubiectus neceſſitati et miſerie multipliciter. Nam ante caſum tanta erat libertas in voluntate qd poterat ſtare in gratia ⁊ nõ cadere in aliqd peccatũ ſi voluiſſet: q in nulla parte erat leſum liberũ arbitrium: immo erat equale ad vtrũlibet: quia nullum erat intrinſecũ impedimẽtum: q tota ſenſualitas erat ſubiecta rationi. Secundo poterat nõ mori ſi voluiſſet ⁊ non infirmari comendendo de ligno vite quod ad libitũ poſſidebat. Tertio erãt ſibi tã fauorabilia elementa propter aſpectũ celi qd nõ ſentiebat frigus necꝫ intenſum calorẽ. Quarto: q oẽs beſtie erãt ipſi ſubiecte ⁊ nulla ipſi poterat nocere: necꝫ aliquis humanus inimicꝰ poterat aduerſari: fuiſſet eñ ꝑpetua pax ⁊ cõcordia iter hoĩes: ⁊ ꝯformitas volũtatũ: poſtq̃ homo erat cõformis diuine volũtati: q oĩa ſupradicta erant in premiũ originalis iuſtitie. Sed peccãte Adã oĩa ſupradicta perdidit: ⁊ oĩa que erant libera facta ſunt neceſſaria. Nã ſicut ante habuit libertatẽ ſtãdi ⁊ nõ peccãdi ſi voluiſſet: nũc ꝑdita illa libertate habet neceſſitatẽ peccãdi: q taliter fuit corrupta natura ⁊ ſenſualitas in Adã ⁊ pculſa fomite cõcupiſcẽtie/ ꝙ illico fuit facta rebellis rationi: ⁊ prona ad omne malum: ⁊ liberũ arbitriũ fuit leſum ⁊ claudum. Et ſic ſemper caro pugnat

aduerſum ſpiritum: intantum ꝙ ſi liberum arbitrium nõ cõfortaretur ⁊ iuuaretur gratia dei: de neceſſitate traheretur ad libitum carnis ⁊ ſenſualitatis. Et ſic que erat libera a diaboli poteſtate: eſt nunc ipſi ſubiecta: hoc eſt ꝙ poteſtatem quam ratio habebat ante ſupra ſenſualitatẽ ⁊ carnẽ: habet nunc diabolus: niſi ratio ⁊ voluntas ſiue liberum arbitriũ iuuetur per gratiã ad reſiſtendũ diabolo: ⁊ trahendam ſenſualitatem ad ſe/ ⁊ defendẽdam a diabolo ne vincatur tentatione. Et ita pariter totũ corpus incurrit neceſſitatẽ moriendi/ ⁊ patiendi miſerias ⁊ tribulationes ab inimicis viſibilibus ⁊ inuiſibilibus: ⁊ fuit ſubiectum elementis ⁊ motibus celorum. Et ſic omnis libertas verſa eſt in neceſſitatem. neceſſitas enĩ dicitur de necto nectis: qd idem eſt qd ligo ligas: quia homo manet obligatus ad oẽs predictas miſerias. Et ideo orat Chriſtum vt veniat ad liberandum ipſum a prefatis miſerijs tam interioribꝰ ꝙ exterioribus ⁊ viſibilibus per paſſionem ⁊c. Dicit ergo Adam myſticus: oculi mei ſemper erunt eleuati ad dominum Jeſum Chriſtum Meſſiam futurum: vt ipſe euellat ⁊ eruat pedes meos. i. ſenſualitatem/ de laqueo diaboli ⁊ fomite cõcupiſcẽtie. Nam ſicut caro ſiue ſenſualitas illaqueatur cõſentiendo tentationi diaboli: ita volũtas illaqueatur ſi conſentit concupiſcentie ⁊ ſenſualitati. A tali ergo laqueo nõ poteſt homo liberari niſi gratia Chriſti: vt inquit Apoſtolus ad Ro. vij. Ergo Chriſte.

Phe.

Reſpice in me ⁊ miſerere mei: quia vnicꝰ et pauper ſum ego.

¶ Reſpice in me. i. reſpice iſtas infirmitates ⁊ multiplices laqueos/ ⁊ miſerere mei dãdo gratiã per baptiſmum ⁊ alia ſacramenta: ⁊ dando gratiã preuenientem ⁊ operantem ⁊ cooperantem: qm̃ ego ſum inops. i. ſine ope ⁊ auxilio: ⁊ factus ſum pauper ⁊ expoliatus omnibus bonis gratuitis/ quando deſcendẽs ab Hieruſalẽ in Hierico icidit in latrones qui non ſolum expoliauerunt: ſed etiã percuſſerunt ⁊ plagis affecerunt/ ⁊ ſemiuiuum reliquerunt. Et ſic

Sade.

Tribulatiões cordis mei multiplicate ſũt: de neceſſitatibus meis erue me.

¶ Tribulationes cordis mei multiplicate ſunt: q multiplici plaga fui ſauciatꝰ. Nam expoliatus omni libertate: incidi i ſupradictas calamitates ⁊ neceſſitates. ergo de iſtis neceſſitatibus erue me per gratiam ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta in tuo aduentu: ⁊ tandem:

Res.

Uide humilitatẽ meam ⁊ laborem meum: ⁊ dimitte vniuerſa delicta mea.

¶ Uide humilitatẽ. i. deiectionem meam/ ⁊ laborem meũ/ id eſt infirmitates meas: ⁊ etiã vide humilitatem ⁊ laborem. i. penitentiam ⁊ contritionẽ meã: ⁊ dimitte vniuerſa delicta mea ꝑ ſupradictas neceſſitates cõmiſſa. Nam ideo dicuntur delicta: q ex tali infirmitate ⁊ neceſſitate cõmiſſa. Unde concupiſcentia ⁊ predicte infirmitates dicunt neceſſitates/ vno modo: q perdita libertate obligati ſumus ad ea ſiue ab eis alio modo q ſunt quidam laquei ad nectendam ⁊ ligandam ⁊ trahẽdã voluntatem ⁊ rationem. Et ideo a talibus neceſſitatibus interioribus orat liberari.

Nota.

Reſpice inimicos meos qm̃ multiplicati ſunt: et odio iniquo oderunt me.

j. lxxxv ca.

Cuſtodi animam meam ⁊ erue me: nõ erubeſcam quoniam ſperaui in te.

Sin.

¶ Hic petit liberari ab inimicis ⁊ neceſſitatibus exterioribus: ideo ait: Reſpice inimicos meos tã viſibiles ꝙ inuiſibiles: quoniam multiplicati ſũt nam multifarie tentat diabolus ⁊ multipliciter tribulat et perſequitur hominem. Etiã amplius fuit afflictus populus dei ab Adam vſcꝫ ad Chriſtum: ⁊ exinde vſcꝫ ad iudicium. Nã eccleſia ſepe ⁊ ſemper fuit impugnata a iuuẽtute ſua: ⁊ exoſa prauis ⁊ infidelibus: ⁊ ideo ſubdit. Odio iniquo oderunt me. Nam ſemper iniqui oderunt iuſtos: ⁊ infideles fideles. ⁊ quare oderunt me odio iniquo? quia

Innocentes ⁊ recti adheſerunt mihi: q ſuſtinui te.

Thau.

¶ Quia inquit innocentes ⁊ recti adheſerunt mihi: et quia ſuſtinui te/ id eſt ideo oderunt me: quia defendebam innocentiam et rectitudinem iuſtitie. Et quia poſui totam ſpem meam in te/ relicta ſpe mundana.

Libera deus Jſrael: ex omnibus tribulationibus ſuis.

xij. q. ij. gl'ia epi.

¶ O deus libera Jſrael. i. populum fidelem ex omnibus tribulatiõibus ſuis tam interioribus ꝙ exterioribus: de quibus ſupradictum eſt. Ex quibus patet ꝙ Dauid non orat in hoc pſalmo pro ſe tantum et pro ſuis tribulationibus/ de quibus iam fuerat liberatus: ſed orat Chriſtum prophetice ꝓ toto Jſrael. i. pro toto Adam ⁊ corpore myſtico. Et ſic tota eccleſia orat pro iſto ſtatu: vt liberet filios ſuos a predictis tribulationibus ⁊ neceſſitatibus in Adam perpetratis. Et quilibet peccator orat moraliter Chriſtum caput ſuum in hoc pſalmo/ vt liberet eum a predictis neceſſitatibus/ et peccatis perſonaliter commiſſis: et dirigatur in lege euangelica. Et ſic poteſt exponi primo ꝓphetice. Secundo moraliter. Et ſic etiam eccleſia dicit hunc pſalmum in agenda defunctorum: orans/ vt liberet eos ab illis tribulationibus/ et penis purgatorij.

JUdica me domine quoniã ego in innocẽtia mea ingreſſus ſum: et in domino ſperans non infirmabor.

De pe. di. ij. c. cognouerũt. ⁊ cap. ſi etiã.

¶ In hebreo nullus alius titulus preponitur niſi ipſi Dauid ad dnotãdũ ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ dirigẽs ipſum ipſi Dauid. ſ. Chriſto futuro Dauid frequenter in ſcriptura nominato/ vt ſepius dictũ eſt: eo ꝙ in ſolo Chriſto fuerũt reperte ꝑfectiões ⁊ virtutes in hoc pſalmo memorate. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandum/ quod cum Chriſtus ſit caput ⁊ ſpõſus eccleſie/ ⁊ rex ⁊ ſacerdos: oportuit vt acciperet a patre plenitudinem gratiarũ ⁊ virtutum: vt de eius plenitudine oẽs acciperemꝰ gratiam pro gratia. Et ſic fuit principium ⁊ origo oĩm gratiarum: vt ſuis mẽbris cõmunicaret: ⁊ in oĩbꝰ luceret: ⁊ in eo tanq̃ in ſpeculo ⁊ exẽplari omnes aſpicerẽt. Et ideo inquãtũ rex fuit exẽplar ⁊ regula oĩm regum. Et inquantum ſacerdos fuit norma.

Chriſtꝰ principium gre.

⁊ exemplat omniū ſacerdotū. Et inquantū caput eccleſie fuit norma ⁊ regula omnium membrorum fidelium. Et ideo Chriſtus accepit a patre et habuit in ſe decē perfectiones ⁊ virtutes vt ſuis mēbris communicaret Nam primo fuit Chriſtus innocens ⁊ manſuetus in cōuerſando. Scdo in omnib⁹ habuit deum pre oculis. Tertio caſtus ⁊ mūdus corde ⁊ carne. Quarto miſericors erga delinquentes propter infirmitatem ⁊ fragilitatem eorum. Quinto nunq̄ conſenſit conſilio vanitatis: nec habitauit cum iniquis. Sexto non dilexit prauos: immo eos exprobauit/dicēs: ve vobis Scribe ⁊ Phariſſei. Matth. xxiij. Septimo erga deum fuit mundus ⁊ iuſtus. Octauo in audiendo ⁊ loquēdo de rebus diuinis ⁊ de lege diuina aſſiduus. Nono circa cultum diuinum/⁊ in viſitando templum dei fuit ſolicitus. Decimo in omnibus actibus ſuis diuinum auxiliū implorauit. He ſunt decem conditiones/quas quilibet rex debet habere vt bene regat regnum ſuum: ⁊ quilibet prelatus ⁊ ſacerdos/vt bene regat eccleſiam ſuam ⁊ gregem ſibi commiſſum: et quilibet fidelis vt bene regat ſeipſum/erga deum et proximum. ſ. vt ſemper ſit deo gratus ⁊ acceptus/⁊ cum ceteris iuſte ⁊ cum charitate poſſit cōuenire ⁊ conuerſari. Has ergo debet petere a Chriſto vnuſquiſq̧ rex ⁊ ſacerdos ⁊ fidelis: eo q̄ Chriſtus habet eas formaliter ⁊ per excellentiam a patre. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpiritu fecit hunc pſalmum: in quo introducit Chriſtum loquētem ⁊ petentem iſtas decem perfectiones a patre vt poſſet ſuis membris cōmunicare. Unde ait tanq̄ rex ⁊ ſacerdos ⁊ caput eccleſie. O domine pater iudica me iudicio diſcretiōis ⁊ elige me a prauis ſegregando. quaſi dicat: gratias tibi ago qm̄ elegiſti ⁊ ſegregaſti me ab omni prauitate: qm̄ primo ingreſſus ſum in hūc mundum in innocentia ⁊ ſanctitate mea/⁊ non cū prauitate ⁊ malitia. Secundo ideo ſperans in domino nunq̄ infirmabor: immo ſemper ero ſtabilis in omni bono. Et ſic ſemper habeo deum pre oculis ſperando in eo. Tertio

Rex. hec habeat.

Proba me domine et tenta me: vre renes meos et cor meum.

xxij. q. ij. prophetauit.

℄ Id eſt da mihi mūditiā carnis ⁊ cordis. Quarto

Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: ⁊ complacui in veritate tua.

Deſpe. di. ſ. q; dirimi tatū natura.

℄ Miſericordia tua ante oculos meos eſt: q; ſemper fui miſericors omnibus qui ad me venerunt compatiens eorum infirmitatibus ⁊ fragilitatib⁹ vt patet de Chananea ⁊ adultera/⁊ per totum diſcurſum euangelicum. Et ſic ſemper complacui tibi in miſericordia ⁊ veritate. Quinto

Non ſedi cum conſilio vanitatis: ⁊ cum iniqua gerentibus non introibo.

xxiiij. q̄. iij. cū q̄b⁹

℄ Nunq̄ ſedi cum conſilio vanitatis. i. nunq̄ volui ſocietatem malorū ſuperborum: nec introibo cum gerentibus iniqua negocia: immo fugi eorū ſocietatem. quaſi dicat auaros ⁊ iniquos nolui in ſocietate mea: ſed humiles ⁊ iuſtos elegi apoſtolos ⁊ diſcipulos. Sexto

lxxxv. diſtin. odio. et xxiij. q. iiij. duo.

Odiui eccleſiam malignantium: ⁊ cum impijs non ſedebo.

℄ Odiui ⁊ abieci eccleſiam ⁊ congregationem iudeorum ⁊ omnium aliorum malignantium ⁊ inuidorum. ⁊ non ſedebo cum impijs. i. cum hereticis ⁊ infidelibus: ſed catholicis/⁊ fidelibus. Nec ſedebo cum crudelibus: ſed cum manſuetis ⁊ mitibus. Septimo

Lauabo inter innocentes manus meas: ⁊ circundabo altare tuum domine.

Ut audiam vocem laudis: et enarrem vniuerſa mirabilia tua.

℄ Lauabo manus meas ⁊ operationes meas inter innocentes ⁊ mundos: ⁊ circundabo altare tuū domine. quaſi dicat: ego cuſtodiam corpus ⁊ cor meum ab oī forde ⁊ ſpurcitia vt mundus ⁊ innocēs poſſim introire altare tuū: ⁊ digne offerre orationes ⁊ oblationes ⁊ ſacrificiū tibi acceptabile: ⁊ vt digne ⁊ deuote audiam vocem laudis tue: quia nō eſt ſpecioſa laus ī ore peccatoris: ⁊ digne enarrē et enumerare poſſim mirabilia tua: q; cui⁹ vita deſpicitur/neceſſe eſt vt eius predicatio/⁊ correctio ꝯtemnat. ergo neceſſe eſt: vt ſim mūdus/⁊ innocēs vt poſſim alios docere/⁊ corrigere. Octauo

Domine dilexi decorem domus tue: et locum habitationis glorie tue.

℄ Quia ſemper fui ſolicitus ad cultum diuinum/⁊ ad templum edificandum/⁊ viſitandum/⁊ venerandum. Nono

Ne perdas cū impijs deus animā meam: et cum viris ſanguinum vitam meam.

In quorum manib⁹ iniquitates ſunt: dextera eorum repleta eſt muneribus.

℄ Id eſt/ne permittas me cū crudelibus/⁊ homicidis/⁊ iracundis ſociari: nec cum eis condēnari: Sed fac q̄ ſim mitis: ⁊ humilis corde. Decimo non permittas me ſociari cū auaris ⁊ falſis iudicib⁹: in quorum manibus ſunt iniquitates. i. q; inique ⁊ iniuſte iudicant/⁊ dextera eorum plena eſt muneribus. i. quia acceperunt munera ꝑ iudicio. Et ſic pecunia corrupti ſunt acceptores perſonarum/ et inique iudicant condemnando innocentem: et abſoluendo reum ⁊ nocentem amore vel odio vel pecunia. Et ideo concludit Chriſtus: licet: iſti falſi iudices/⁊ omnes maligni/⁊ impij velint falſe iudicare/⁊ inique agere:

Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum: redime me ⁊ miſerere mei.

Autem pro ſed/ego ingreſſus ſum in hūc mundū in innocentia/⁊ puritate mea ſine peccato: vt poſſim innocentiā/⁊ ꝑfectiōes/⁊ oēs virtutes membris meis cōmunicare ⁊ docere: vt ad me oēs aſpiciant/⁊ diſcant ex me. Et ideo redime me/⁊ miſerere mei in membris meis. i. vt mea membra participent ſupradictas perfectiones.

Pes meus ſtetit in directo: in eccleſijs benedicam te domine.

℄ Quia pes meus. i. intētio mea ſemper ſtetit firma in directo. i. in via recta diuinorum preceptorum. Et ideo benedicam te in eccleſijs/⁊ cōgregationibus fidelium. Ex ſupradictis patet/q̄ ſolus Chriſtus ſine defectu habuit ſupradictas. x. perfe

ctiones ⁊ cōditiones/tanq̄ verus rex/⁊ ſacerdos/⁊ caput ⁊ ſponſus eccl'ie. Et ideo oēs reges terre/ debēt has virtutes a Chriſto petere: vt bene ⁊ recte regāt regnū ſuū: ⁊ oēs prelati/⁊ ſacerdotes: vt bene regāt eccl'iam/⁊ gregē ſibi cōmiſſum: ⁊ vnuſquiſq̧ fidelis vt bene regat ſeipm/⁊ ſic vnuſquiſq̧ iſtorum debet dicere hunc pſalmū. Hoc ergo ꝓuidens Dauid iam petebat oia iſta forſan a Chriſto: vt iuſte ⁊ bene poſſet regere regnum ſuum.

DOminus illuminatio mea: ⁊ ſalus mea: quem timebo?

Dominus protector vite mee: a quo trepidabo?

ſ. q. vij. creſtes Ars de ſenſor.

℄ Huic pſal. ꝓponit talis titul⁹ in Hebreo. ſ. Ipſi Dauid/ſine aliquo additamēto. In biblijs aūt noſtris reperit ſic. In finē pſ. Dauid priuſq̄ liniret. Sed forſan hoc additū eſt ab aliquo ſcriptore latino: eo q̄ dicit Hiero. in ꝓlogo hui⁹ libri q̄ Dauid fecit hūc pſalmū poſt mortē Saulis/anteq̄ vngeretur in regē/⁊ ſic poſſet indifferenter intelligi de ſcda vel tertia vnctiōe. ℄ Et ſic dicūt q̄dā Hebrei ⁊ etiā catholici q̄ Dauid fecit hūc pſalmū / poſtq̄ adeptus eſt regnū. Uñ dicunt q̄ qñ deus ꝓmouet aliquē ad aliquā dignitatē: cōiter dat ſibi gratiā: vt poſſit exequi/⁊ regere illam/⁊ miniſterium ſibi cōmiſſuz. Et ideo Dauid deuote ſe ꝑparanit ad recipiendū illā gratiā. Et ideo fecit hunc pſalmū/in quo tria facit. Nā primo petit cōſtantiā ꝯtra impedientes. Scdo petit gratiā vt diligenter ampliet cultū diuinū. Tertio petit ꝑſeuerātiā: vt dictū finē cōſequat. Et ſic tā Hebrei/q̄ quidā catholici literaliter exponunt iſtū pſalmū ꝓ ipſo Dauid iuxta ſententiā ſupradictā. Sed licet litera hui⁹ pſalmi poſſet aliquo modo ſnie ſupradicte applicari: tñ talis preciſe literalis expoſitio non euacuaret intentū ꝓphete: q; Dauid non fuit minus ꝓpheta in hoc pſalmo/q̄ in ceteris. Et ideo eſt aduertendū/ q̄ qñ Dauid fluctuabat in ꝑſecutiōe Saulis/multotiens vouit deo/⁊ ꝓmiſit in corde ſuo: q̄ ſi deus liberaret euz ab illa ꝑſecutione/⁊ ſublimaret ipm in regnū: q̄ ipe edificaret tēpluz dño/⁊ reponeret arcam in eo: et ordinaret/⁊ ampliaret diuinū cultum. Et ideo poſtq̄ adeptus eſt regnū poſt mortez Saulis ilico decreuit adimplere votum de tēplo edificando: ſed quia fuit ſibi prohibitum/⁊ fuit ſibi facta promiſſio de templo/et eccleſia edificanda per Chriſtū: ideo in contēplatione illius ꝓmiſſiōis fuerſit ſibi facte multe reuelatiōes de diſcurſu/⁊ ꝑfectu eccleſie Chriſti. Inter quas reuelationes ꝓuidit in ſpiritu/qualiter poſt redēptionē/et liberationē gñis humani/eccleſia Chriſti erat paſſura multas afflictiōes/⁊ perſecutiōes ꝑ imperatores/⁊ tyrannos: ſed finaliter ꝑ cōuerſionē Conſtantini liberata/debebat ſublimari ſup oia regna mundi/⁊ habere libertatē edificandi eccleſias per oēs partes mundi/quas reges/⁊ imperatores debebant multis diuitijs ornare/⁊ ditare/⁊ diuinuz cultū ampliare. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu/in ꝑſona totius eccl'ie fecit hūc pſalmū: in quo tria facit. Naz primo iſte homo myſticus agit deo gratias ſe ꝑ Chriſtū eſſe liberatū nō ſolū de poteſtate diaboli: ſed etiaz de ꝑſecutione tyrannorū et infideliū. Scdo cupit implere deſyderiū ſuū de eccleſia ꝑ Chriſtū edificanda/⁊ de cultu diuino ampliādo: ⁊ de eccleſijs ꝯſtruēdis/⁊ reparādis tēpore Cōſtantini. Tertio petit in tali diuino cultu/⁊ ꝓſperitate ꝑ diuinū auxiliū ꝑſeuerare ⁊ conſeruari. Scda ibi: Unam petij. Tertia ibi: Exaudi domine.

Dici ſo pi.

n

Nota.

℄ Dicit ergo eccl'ia/Multa mala paſſa ſum ab infidelibus tēpore legis ⁊ ꝓphetarum/⁊ etiā a diabolo expectādo Chriſtū redēptorē: Sz nūc poſtq̄ redēptor meus venit in carnē/⁊ dedit mihi lumen ad intelligendā ſcripturā/⁊ dedit mihi eccleſiaſtica ſacramenta ad delenda peccata: et poſtq̄ dñs meus Jeſus Chriſtus eſt illuminatio mea tollēdo oēm ignorantiā ⁊ cecitatē/⁊ eſt ſalus mea tollendo omne peccatū ergo quē amplius timebo? q. d. nulluz. Itē poſtq̄ dñs Jeſus Chriſtus eſt ꝓtector vite mee in ꝑſecutione tyrannorū ad repellendos eorū incurſus/a quo trepidabo? quaſi dicat a nullo: q; talibus armis donorū ſpūs ſancti/⁊ ſacramētorū muniuit me/q̄ nullū amplius timebo: immo dum ipſi inimici mei tyranni nocentes. i. volentes me diſſipare appropiant ſup me: vt edant carnes meas: ipſi infirmati ſunt ⁊ ceciderunt victi. Unde hoc dicit ꝓpheta propter Diocletianum/⁊ Maximianū ⁊ alios tyrannos: qui volebant cogere chriſtianos ⁊ martyres ad adoranda idola: ſed dū hoc chriſtiani recuſabāt: tunc tyranni adhibebant eis tormenta intolerabilia/⁊ etiā dabant ipſos martyres leonibus ⁊ ceteris feris deuorandos: ſed finaliter oēs illi tyranni mala morte perierunt/et eccleſia ꝓualuit/⁊ tota gētilitas cōuerſa eſt ad fidem poſt conuerſionē Conſtantini: vt patet per totum diſcurſuz eccleſiaſtice hiſtorie. Dicit ergo iſte homo myſticus.

Nota.

Dum appropiant ſuper me nocentes: vt edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici mei: ipſi infirmati ſunt ⁊ ceciderunt.

vj. q. ſ. c. ſumma. et de peñ. diſti. ſ. homicidiorū.

℄ Quod cū iſti inimici mei nocentes/appropiāt/⁊ adhibent beſtias feras: vt edant carnes meas: eo q̄ nolebā Chriſtū abnegare/tunc ipſi infirmati ⁊ victi ꝑ chriſtū ſupati ceciderunt a dignitate/⁊ ſupbia ſua/⁊ dominio. Naz Nero ⁊ Domitianus ſeipōs interfecerunt: ⁊ Maxentius/⁊ Diocletianus/⁊ Dacianus/⁊ Maximianus/victi ceciderūt/⁊ miſerabili morte perierūt. Et oēs alij principes ppl'i gētilis a ſua ſupbia ceciderunt / ⁊ colla iugo fidei ſubiecerunt. Itē iudei Chriſti crucifixores/⁊ apoſtolorū ꝑſecutores a regno/⁊ ſacerdotio ceciderūt/⁊ ciuitas eorū fuit deſtructa/⁊ ꝑ Romanos templum fuit incenſum/⁊ ſic ipſi qui ante erant ſuperbi: ⁊ mundanis diuitijs repleti fuerūt infirmati/⁊ diminuti/⁊ in contemptum/⁊ abominationē dediti: ⁊ in ſubiectionē/⁊ captiuitatem per totum mundum diſperſi. ℄ Dicit ergo iſte homo myſticus. Si dñs meus Jeſus Chriſt⁹ fuit illuminatio mea mihi dando legem euangelicam / que tollit omnem ignorantiam/⁊ delet omne peccatū/⁊ fuit protector meus me a captiuitate diaboli liberando: ⁊ fuit adiutor meus contra potentiam tyrannorum / et regum/et imperatorum/et eos vicit/et ſuperauit: ergo deinceps

Si conſiſtant aduerſum me caſtra: non timebit cor meum.

Si exurgat aduerſum me prelium: in hoc ego ſperabo.

xiij. q. ij. c. maxima. nũs ⁊. ſ. q. ſ. per totum.

℄ Si cõſiſtant aduerſum me caſtra dominiorũ/⁊ oĩm inimicorũ eccleſie/iã nõ timebit cor meũ. Et ſi exurgat aduerſum me totũ prelium hereticorũ/⁊ ſarracenorum ⁊ antichriſti/⁊ ceterorũ prauorũ/ nõ timebo eos/q2 in hoc redẽptore meo ego ſperabo ⁊ cõfidã: Nã ſicut liberauit me de poteſtate diaboli/⁊ dira pſecutione tyrannorũ/⁊ imperatorũ/ qui toti mundo dominabant̃/⁊ eos fidei ſubiecit: Ita a fortiori cum eius auxilio/⁊ gratia/⁊ fortitudine liberabit me de quacunq3 futura perſecutione/⁊ ſic nullum timebo.

De conſe. di. v. nõ mediocriter.

Unam petij a domino: hanc requiram: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee.

℄ In hac ſcda parte iſte homo myſticus petit pſicere in cultu diuino poſtq̃ liberat⁹ eſt de poteſtate diaboli ꝑ paſſionẽ Chriſti/⁊ liberat⁹ eſt de pſecutione tyrannorũ ꝑ eius gratiã/⁊ auxiliũ. Uñ dicit poſtq̃; ego fui illuminat⁹ ⁊ liberat⁹ ꝑ paſſionẽ dñi mei Jeſu Chriſti: ⁊ fui liberat⁹ a pſecutione tyrannorũ/⁊ ſubieci/⁊ ſuperaui eos cũ auxilio diuino: iã intendo ⁊ deſydero quieſcere/⁊ vacare diuino cultui/⁊ cõtemplationi/⁊ augere diuinũ cultũ/⁊ edificare eccleſias. Et ideo vnã gratiã/⁊ vnã petitionem petij a dño Jeſu Chriſto: ⁊ hanc requirã ſemꝑ/⁊ in hac petitione pſeuerabo: ſcilicet vt inhabitem in domo domini. ſ. in eccleſia omnib⁹ diebus vite mee. quam eccleſiam Chriſtus cõſtituit/ in qua ſola/ſolus deus adoratur/⁊ per fidez videtur. Et ideo deſydero habitare in ea.

Al's ꝓtegar i tẽplo.

Ut videam voluntatem domini: ⁊ viſitem templum eius.

℄ Quia in iſta ſola eccleſia declaratur voluntas domini ꝑ legẽ euangelicam. Et in ſola eccleſia ſaluantur fideles per eccleſiaſtica ſacramenta. Nam extra ipſam eccleſiam Chriſti nulla eſt ſalus nec medicina/nec premium/nec meritum; quoniã dominus meus Jeſus Chriſtus/quando me ad fidẽ vocauit: ⁊ gratia baptiſmali regenerauit.

xc. iij. di. legimus. et j. q. j. multo.

Quoniã abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.

℄ Tunc abſcondit me/⁊ vallauit me in tabernaculo ſuo intra muros eccleſie/qui ſunt/ſpes/fides/⁊ charitas. Et protexit me in abſcondito tabernaculi ſui in die malorum. i. in tempore perſecutionũ. ℄ Unde in triplici die malorum protexit Chriſt⁹ fideles ſuos in abſcondito/⁊ gremio tabernaculi ſui. Primo/in die malorũ peccati originalis: quãdo per baptiſmum introducit eos in eccleſiam liberando de poteſtate diaboli. Secundo in die malorum peccatorũ mortalium: quando per penitẽtiam eos reconciliat: ⁊ etiã quando per confirmationem armis donorum ſpiritus ſancti/contra demonum incurſus eos armat: ⁊ armatos protegit. Item ꝓteget etiam eos in die malorũ/ſcilicet in die iudicij/q2 oẽs ⁊ ſoli qui reperientur in gremio eccleſie/ſaluabuntur: ceteri autem extra gremiũ eccleſie repetti in ignem eternum deſtinabuntur.

Item Chriſtus protexit eccleſiam in die malorũ/⁊ tẽpore tyrannorũ. Et ideo iſte homo myſtic⁹ agit gratias Chriſto: q2 ꝓtexit ipſũ in tabernaculo eccleſie in iſto triplici die malorum. i. de triplici periculo/puta ingreſſu huius mundi/et progreſſu/et egreſſu. Et ideo ſubdit/

In petra exaltauit me: ⁊ nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.

℄ Ego teneor ſupple gratias agere deo: qm̃ in petra q̃ eſt Chriſtus exaltauit me/⁊ fundauit/⁊ dignificauit me mẽbrum Chriſti faciendo/⁊ mihi nomẽ chriſtiani largiẽdo/qð eſt nomen dignius ſuꝑ oẽ nomẽ. Et ſic exaltauit caput meũ/⁊ nomẽ/⁊ dignitatẽ/⁊ honorez ſuper omnes inimicos meos: quia non ſolum me fecit digniorem eis: ſed etiã omnes mihi ſubiecit. Et ideo gratias agendo

Circuiui et immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo ⁊ pſalmũ dicam domino.

℄ Circuiui eccleſiam in toto orbe diffuſam: ⁊ cãtabo Chriſto meo hoſtiam vociferationis. i. offerã deo patri hoſtiam/⁊ ſacrificium euchariſtie/cum vociferatione/⁊ cõfeſſione laudis/⁊ dicam dño/⁊ cantabo pſalmũ in laudẽ/⁊ honorem ſui/pro vniuerſis beneficijs receptis. Nã cõſtituam/⁊ celebrabo dies feſtos in eccleſia/in memoriam incarnationis/⁊ natiuitatis/⁊ paſſionis/⁊ reſurrectionis/et aſcenſionis dñi mei Jeſu Chriſti/⁊ ſingulis feſtiuitatib⁹ dedicabo/⁊ cantabo propria officia: in quibus explicabuntur myſteria ſupradicta/⁊ beneficia mihi collata/⁊ offeram ſacrificiũ euchariſtie: quod in lege veteri fuerat figuratum. Que omnia ſupradicta fuerũt impleta poſt cõuerſionẽ Cõſtantini: vt dictũ eſt pluries/q̃ edificauit/⁊ ampliauit eccleſiam/⁊ diuinum cultum per totum orbem.

Exaudi dñe vocem meam qua clamaui ad te: miſerere mei ⁊ exaudi me.

Tibi dixit cor meũ: exq̃ſiuit te facies mea: faciem tuam domine requiram.

℄ In hac tertia parte petit eccleſiaz conſeruari/⁊ perſeuerare in diuino cultu ꝑ auxiliũ gratie. Unde ait. Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te/⁊ miſerere mei in collata proſperitate cõſeruanda/⁊ exaudi me: quia ſemper peto in orationibus meis: vt peccatores conuertas: vt proficiant/ et proficientes conſerues: vt perficiant: et totam eccleſiaz liberes ab inimicis: vt tibi in pace ⁊ q̃ete deſeruiat. Unde hoc tibi ſemper dixit ⁊ orauit cor meum: ⁊ facies id eſt conſcientia mea ſemper exquiſiuit te: ⁊ ſic requirã ſemper faciẽ tuã: vt oſtendas mihi auxiliũ miſericordie tue. Et ideo rogo/

Ne auertas faciem tuam a me: ne declines in ira a ſeruo tuo.

℄ Ne auertas faciem tuam/id eſt gratiam ⁊ auxilium tuum a me: et ne declines in ira a ſeruo tuo/ id eſt ne velis me repellere propter aliquod peccatum cõmiſſum: Sed da mihi gratiã: vt reuertãr ad te per gratiam ꝑuenientẽ: ⁊ maneam in te per gratiam cooperantem ⁊ perficientem.

Adiutor meus eſto ne derelinquas me: neq3 deſpicias me deus ſalutaris meus.

℄ Eſto adiutor meus: ⁊ ne derelinquas me: quia ſi tu dereliqueris me gratiam ſubtrahendo: aut negando: tunc ruar ⁊ precipitabor in omne malum: ergo tu qui es deus ſalutaris ⁊ redemptor meus: ne derelinquas me: quoniã nullũ alium habeo redemptorem ⁊ adiutorem.

xv. q. ſ. c. illud ꝓ eque

Qm̃ pater meus ⁊ mater mea dereliquerunt me: dñs autem aſſumpſit me.

℄ Primus pater meus Adã: ⁊ mater mea Eua: et etiam parentes qui me genuerunt dereliquerunt me nudum: ⁊ bonis gratuitis expoliatũ: ⁊ plagis impoſitis ſauciatum ⁊ vulneratum: Quoniã in iniquitatibus conceptus ſum: ⁊ in peccatis concepit me mater mea: ⁊ ſic in poteſtate diaboli derelict⁹: ⁊ captiuus: ⁊ venũdatus: ſed domin⁹ meus Jeſus Chriſtus liberauit me: et redemit me: ⁊ aſſumpſit me in adoptionẽ filiorũ: ⁊ membrũ ſuum me fecit per paſſionem ſuam: ⁊ per baptiſmũ regenerauit me. Item pater meus populus gentilis: et mater mea ſynagoga dereliquerũt me: quia relictis idolis gẽtilitatis: ⁊ relictis cerimonijs vete. le. ex duobus populis in vnam eccleſiam congregauit me. Et ſic ipſe Chriſtus factus eſt caput meum: et ego membra eius. Et ideo iſte homo myſticus conuerſus ad Chriſtum dicit. O domine poſtq̃ iam liberaſti me: ⁊ aſſumpſiſti me de poteſtate diaboli: et de perſecutione tyrannorum:

de pſe. diſ. iiij. nec quẽq̃.

Legem pone mihi domine in via tua: ⁊ dirige me in ſemita recta propter inimicos meos.

℄ Pone mihi legem in via tua. i. da gratiã: vt valeam legem tuã obſeruare. Quia ſine gratia tua: nemo poteſt malũ vitare: nec bonũ opari: ⁊ ideo Dirige me in ſemita recta tue euãgelice doctrine: ne deuiem a lege tua: ⁊ ne recedã a voluntate tua: ⁊ fac hoc ꝓpter inimicos meos tã viſibiles q̃ inuiſibiles: q̃ me a tua lege conant̃ auertere. Et ideo da mihi gratiã: vt eorum poſſim incurſus pellere. Et

de pſe. diſ. iiij. ſicut in ſacris.

Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui: ⁊ mentita eſt iniquitas ſibi.

Credo videre bona domini: in terra viuentium.

℄ Ne tradideris me. i. ne tradi permittas in animas. i. in deſyderia iſtorũ inimicorũ tribulantium me: qm̃ teſtes iniqui inſurrexerunt in me. Primo teſtes iniqui contra caput meũ Chriſtũ falſa crimina imponẽdo. Secundo cõtra eius mẽbra dicendo q̃ erant Magici: ⁊ Necromãtici: vt ptz in eccleſiaſtica hiſtoria: ⁊ hyſtorijs ſanctorũ martyrũ: ⁊ virginum: ⁊ tñ mentita eſt iniquitas iſtorũ inimicorum eccleſie: q2 ꝑualuit veritas: ⁊ euanuit iniquitas. Et ideo dicit iſte homo myſticus: lʒ iſti inimici inſurgerent in me: falſa crimina imponendo: tñ ego opprobria patiẽter tolerabã: recordatus illi⁹ promiſſionis: ⁊ doctrine magiſtri mei chriſti qui dixit: Beati eritis cũ maledixerint vobis hoĩes: ⁊ perſecuti vos fuerint: ⁊ dixerint omne malũ aduerſum vos mentientes ꝓpter me: gaudete: ⁊ exultate: qm̃ merces veſtra copioſa eſt in celis. propter hãc ergo ꝓmiſſionẽ: q2 credo videre bona dñi mihi promiſſa in terra viuentiũ: ꝑ redẽptorẽ meũ Chriſtũ: iõ patienter paſſus ſuʒ opprobria: ⁊ ſupradicta tormenta mihi illata: ⁊ crimina mihi falſo impoſita.

v. q. ſ. ca. ſunt plurima.

Expecta dñm: viriliter age: et confortetur cor tuum: ⁊ ſuſtine dominum.

℄ In hoc vltimo verſiculo ꝓpheta Dauid exhortatur: ⁊ cõcludẽdo confortat ſeipſum: ⁊ oẽs fideles ad perferendas oẽs perſecutiones ꝓpter Chriſtuʒ ⁊ veritatẽ: vt ponãt ſpem: ⁊ fiduciã in eo in oĩbus tribulationibus. Unde dicit: O tu fidelis expecta dñm Jeſum Chriſtũ: ⁊ cõfide: ⁊ pone fiduciã: ⁊ ſpẽ in eo in oĩbus tribulationibus ſicut ego feci: ⁊ age viriliter ſuſtinendo: ⁊ defendendo fidẽ Chriſti: et veritatẽ: ⁊ confortetur cor tuum contra tyrannos ⁊ inimicos: ⁊ ne deficias: ⁊ ſuſtine dñm. i. pone ſpẽ in eo: qm̃ ipſe liberabit te ſicut liberauit me. Nam licet ad tẽpus permittat iuſtos affligi: tñ finaliter liberat eos de manibus inimicorũ. Itẽ nõ confidas nec preſumas de tuis viribus: ⁊ tua iuſtitia: ſed per te gratiam ℄ Totus etiã iſte pſalmus poteſt exponi moraliter de quolibet penitente: qui agit grãs ſe per penitẽtiã eſſe illuminatũ: ⁊ a pctõ liberatũ: ⁊ petit gratiã: vt intra gremiũ eccleſie ſaluet̃ ⁊ cõſeruet̃ per auxiliũ gratie. Itẽ põt etiã exponi pro quocunq3 in tribulationibus afflicto: qui petit illuminari ⁊ liberari. Itẽ poteſt etiã exponi ꝓ quocunq3 fideli exiſtẽte in purgatorio: qui agit gratias ſe ab hoc ſeculo cũ penitentia diſceſſiſſe: ⁊ a culpa liberatum fuiſſe: ⁊ petit liberari per ſuffragia eccleſie: ⁊ petit videre bona dñi in terra viuentium: ſcʒ in gloria celeſti: liberatus ab illis penis. Et ideo eccleſia cantat hunc pſalmum in agenda defunctorum. Itẽ vnuſquiſq3 fidelis poteſt dicere etiã quotidie hũc pſalmũ vt deus cõſeruet ipm̃ in grã: quã in baptiſmo: aut per penitentiã ſemel accepit.

vſ. q. ſ. c. ſi cie. xl. diſt. q̃ auci.

Ad te dñe clamabo: deus meus ne ſileas a me: nequando taceas a me: et aſſimilabor deſcendentibus in lacum.

℄ Titul⁹: Ipſi Dauid. Ex titulo apparet q̃ Dauid fecit hunc pſalmũ: ſed de materia ei⁹ eſt vari⁹ modus dicendi apud Hebreos: ⁊ quoſdã catholicos. Nã quidã dicũt q̃ Dauid fecit hunc pſalmũ petẽs liberari de pſecutione ipſius Saul. Alij dicunt: q̃ fecit ipſum qñ fugit a facie Abſalon: ⁊ aſcendẽs in montẽ oliuarũ: ⁊ cõuertens faciẽ ſuã verſus Hieruſalem: extollebat manus ſuas verſus locũ: vbi erat tabernaculũ: ⁊ orabat deũ: ne traderet̃ in manus inimicorũ. Et iõ dicit: Exaudi vocẽ meã dñ extollo manus meas ad tẽplum ſanctũ tuum. ⁊ ſic exponunt iſtum pſalmũ lr̃aliter: preciſe de illa pei ſecutione. Sed licet illa potuerit eſſe cauſa: vnde Dauid cepit occaſionem ad faciendum iſtum pſalmũ: tamen non eſt ſiſtendum in tali preciſa literali expoſitione: ſed eſt tranſeũdum ad propheticã intelligentiam. Et ideo eſt dicendum q̃ Dauid in tali perſecutione preuidit totuʒ myſterium paſſionis: et reſurrectionis Chriſti. Et ideo fecit iſtum pſalmuʒ in quo tria facit. Nã primo in perſona Chriſti petit liberari ab inferno: et ſepulchro: per glorioſam reſurrectionem. Secundo petit vltionem de crucifixoribus iudeis: predicendo eorum dãnatio-

m

nem: ⁊ ſue ciuitatis deſtructionẽ. Tertio agit gra-
tias de beneficio reſurrectionis adepto. Secunda
Not. de ibi. Da illis. Tertia ibi. Benedictus dñs. ❡ Dicit
xpi re- ergo Chriſtus ad patrem. O dñe pater ego clama-
ſurre- bo ad te ꝓ me: ⁊ toto genere humano in menſa: qñ
ctione. rogabo pro omnibus membris meis. Joã. xvij. et
etiam clamabo in horto per trinam orationem ro-
gando pro omnibus fidelibus. Rogo ergo ne ſi-
leas ⁊ ne taceas a me: immo annue ⁊ cõcede ꝙ me
reſuſcites a mortuis: ne aſſimiler deſcendentibus
in lacum. Unde nota: ꝙ ſicut reſpodere: ⁊ annue
re petenti: eſt facere vel promittere: Jta tacere et
non reſpondere petenti: eſt quaſi negare. Et ideo
Chriſtus petens reſurrectionem a patre dicit ne ſi-
leas: ⁊ nequando taceas. i. non renuas nec neges:
ſed fac quod peto. i. reſuſcita me a mortuis: ⁊ libe-
ra me: ⁊ per paſſionem ⁊ reſurrectionẽ meã libera
fideles a pctõ. Et nota ꝙ illud aduerbium ne itera
tur: ⁊ preponitur illi verbo aſſimilabor: et poni-
tur futurum indicatiui pro optatiuo: quaſi dicat
nequando taceas: ⁊ ne aſſimiler deſcendentibꝰ in
lacum. Nam ſi tu non reſuſcitaueris me: ero ſimi-
lis deſcendentibus in lacũ: que pena mihi non de-
betur: quia ego ſum ſolus inter mortuos liber. Et
ſic non ſum debitor mortis: ſed immunis: quia non
peccaui in Adam. Sed volo ſponte mori ꝓ omni-
bus meis mẽbris: vt faciam voluntatẽ tuam. Sed
nõ debeo in inferno manere: nec corpus meum in-
cinerari: reſuſcitã ergo me ad vitam glorioſam: et
non ero ſil'is alijs peccatoribus deſcendẽtibꝰ in la
cum inferni. nam licet deſcenderim in infernũ: ta-
men nõ ex debito: nec vt ibi maneã: ſed vt limbũ: ⁊
purgatoriũ expoliẽ: ⁊ ceteros liberem.

de ꝯſe. diſ. iiij. **Exaudi domine vocem deprecatiõis mee**
gratia. **dum oro ad te: dum extollo manus meas**
xiiij. q. iiij. qd **ad templum ſanctum tuum.**
faciet. **Ne ſimul tradas me cum peccatoribus:**
2 Hiere. **et cum operantibus iniquitatem ne per-**
x. c. **das me.**

Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo:
mala autem in cordibus eorum.

❡ Exaudi ergo domine vocẽ deprecationis mee:
dum oro ad te in menſa: ⁊ in horto: ⁊ dũ extollo ma
nus meas extenſas in cruce ad templum ſanctum
tuum: id eſt maieſtatem diuinitatis tue orando ne
ſimul tradas me: id eſt membra mea cum peccato
ribus: ⁊ ne perdas me cum operantibus iniquita-
tem ad damnationem perpetuam deſtinãdo. Qui
quidem peccatores operantes iniquitatem ſunt.
Scribe ⁊ phariſei: qui loquuntur pacem cum pro-
ximo ſuo. ſ. mihi: qui eram proximus eorum de tri-
bu ſua: ⁊ loquebantur mihi cum pace ſimulata: et
doloſa dicentes: Magiſter ſcimus: quia verax es:
et viam dei in veritate doces ⁊c. Et tamen mala
erant in cordibus eorum: qui hoc dicebant: vt me
caperent in ſermone: et me poſſent accuſare. Et ſic
impoſuerunt mihi crimen leſe maieſtatis: puta ꝙ
xxiij. q. eram rebellis Ceſari: ⁊ ſeminabam ſeditionem in
iiij. ca. populo.
quid fa **Da illis ſecundum opera eorũ: ⁊ ſecunduz**
ciet. et **nequitiam adinuentionum ipſorum.**
ca. ſeq.

Secundum opera manuum eorum tribue
illis: redde retributionem eorum ipſis.
Quoniam non intellexerunt opera domi-
ni: et in opera manuum eius deſtrues illos
⁊ non edificabis eos.

❡ Hic petit vltionẽ de crucifixoribus pdicendo eo
rũ deſtructionẽ dicens: O domine pater poſtꝗ ſu-
pradicti iudei ita doloſe: ⁊ inique proceſſerunt con
tra me: ⁊ volunt manere obſtinati in ſua iniquita-
te ⁊ cecitate: ergo da illis debitam: ⁊ meritam pe-
nam ſm opera eorũ: qr fuerunt homicide: ⁊ ſecun-
dum nequitiam adinuentionum ipſorum: qr cum
iniquitate ⁊ dolo: ⁊ mendacio: ⁊ falſo crimine pro-
curarunt mihi mortem: et tribue illis penam ſm
opera manuũ eorum: ⁊ redde retributionem eorũ
ipſis: nam pena debita eorum eſt: vt ſicut ipſi vo-
luerunt me de terra delere: ita deleant̃ de terra vi
uentium: quantũ ad aĩam: ⁊ expulſi a ſedibus eo-
rum vadant diſperſi: ⁊ captiui per mundũ: quantũ
ad corpus: Jtẽ redde retributionẽ eorũ ipſis. i. red
de eis oẽs maledictiones: q̃ ſcribunt̃ in lege: ⁊ pro-
phetis: cõtra eos q̃ non erant recepturi Chriſtũ in
lege ꝓmiſſum: qm̃ iſti iudei non intellexerũt õpa: ⁊
miracula q̃ ego feci: ꝑ que poterãt cognoſcere me
eſſe meſſiam in lege ꝓmiſſum: ſicut ſcriptũ erat in
lege: ⁊ prophetis. Quã ſcripturã nõ itellexerũt: eo
ꝙ excecauit eos malitia eorũ: ne intelligerẽt ſacra
menta dei. Et ideo in opera manuũ eius. i. ſm ope-
ra ipſius populi deſtrues illos: ⁊ nunꝗ reedifica-
bis eos. Nam licet ante multotiens fuerint deſtru
cti: puta ꝑ Chaldeos: ⁊ Antiochum: tñ reedificaſti
eos ꝑ Neemiam: ⁊ Machabeos. Sed in iſta tertia
deſtructione facta ꝑ Romanos: in vindictam mor-
tis Chriſti: nunꝗ reedificabis eos: ſed vſq3 ad con-
ſummationem: ⁊ finem ſeculi perſeuerabit ſtatuta
deſolatio Danielis. ix. ⁊ ſic nunꝗ erit tertiũ tẽplũ.

Benedictus dominus: quoniaz exaudiuit
vocem deprecationis mee.
Dñs adiutor meus ⁊ protector meus: ⁊ in
eo ſperauit cor meum ⁊ adiutus ſum.
Et refloruit caro mea: ⁊ ex voluntate mea
confitebor ei.
Dominus fortitudo plebis ſue: et prote-
ctor ſaluationum chriſti ſui eſt.

❡ Jn hac tertia parte Chriſtꝰ agit gratias patri:
quia fuit exauditus pro ſua reuerentia: quia recu
perauit vitam glorioſam pro ſe: ⁊ ſuis membris ꝑ
reſurrectionem. Unde dicit. Benedictus dominus
deus pater meus: quoniam exaudiuit vocem de-
precationis mee: ⁊ fuit adiutor ⁊ protector meus.
Et ideo cor meum ſperauit in ipſo: ⁊ adiutus ſum
ſicut petebam. nam caro mea que erat mortua in
ſepulchro: refloruit per reſurrectionem ad vitam
floridam et glorioſam. Et ideo ex tota voluntate
mea: ⁊ toto corde: et affectu: confitebor ei confeſ-
ſione laudis: memorando ⁊ referendo omnia bene
ficia recepta: tam redẽptionis: ꝙ reſurrectionis:
qm̃. ipſe eſt fortitudo plebis ſue: ⁊ protector ſalua-
tionũ Chriſti ſui. i. omniũ mẽbrorum filij ſui: qr per
paſſionem eius oẽs fideles liberauit a maledicto

peccati / ⁊ debito pene eterne. Deinde cum dicit.
pe cõſ. **Saluum fac populum tuũ domine: et be-**
diſt. ij. **nedic hereditati tue: ⁊ rege eos et extolle**
iterat. **illos vſq3 in eternum.**

❡ Chriſtus rogat patrẽ. vt recipiat eius mortez ⁊
paſſionẽ ⁊ ſanguinẽ in pretiũ ⁊ redemptionẽ ppl'i
ſui / ⁊ recipiat eos in hac eccleſia per gratiã / ⁊ in fu
tura per gloriã. Unñ ait. O dñe pr̃ ſaluum fac ppl'm
tuum / meã paſſionẽ ꝑ eiꝰ redẽptione acceptãdo / ⁊
bñdic hereditati tue / quã tanto labore acquiſiui / ⁊
recuperaui eã a maledicto peccati / ⁊ a ſentẽtia da
ta in Adam abſoluendo: ⁊ poſtꝗ iſte populus eſt
hereditas tua: rege eos in hac eccl'ia per legez euã
gelicam / ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta in gratia cõſer
uando. Et poſt hãc mortalem vitam extolle / ⁊ exal
ta eos vſq3 in eternum vitam ⁊ felicitatem eternã
in celo eis conferendo.

J. q. ſ. c. **Afferte domino filij dei: afferte**
ſit nõ- **domino filios arietum.**
nulli. ❡ Titulus / Pſal. Dauid in cõſumma-
tiõe tabernaculi. Ex quo titulo appa-
ret ꝙ Dauid fecit iſtuz pſal. in cõſummatiõe taber
naculi vel templi qđ p̃cepit edificari ꝑ Salo. Hie.
autem dicit ꝙ Dauid fecit iſtum pſal. in cõſumma
tione tabernaculi lignei: qđ ꝑpe domum ſuã con-
ſtruxit / ⁊ in eo arcã recõdidit: ⁊ ꝙ inuitat oẽs fide
les ad cultum diuinum qui fiebat in illo taberna-
culo. Sz Ra. Sal. ⁊ cõiter oẽs Hebrei dicunt ꝙ Da
uid in hoc pſalmo inuitat etiã totum ppl'm ad offe
rendum oblatiões / ⁊ oẽs ſacerdotes ad offerendũ
ſacrificia: ⁊ oẽs Leuitas ad cãtandum pſalmos / et
laudes in templo per Salo. edificãdo poſt eã con-
ſummatiõem. Rabi aũt Cãhi Barchinonenſis di-
cit in gloſſa huius pſalmi / ꝙ Dauid p̃uidens in ſpũ
mirabilia q̃ facturus erat rex meſſias in ſuo aduẽ
tu / fecit hunc pſal. in quo inuitat oẽs iudeos: vt ſe-
quantur euz in ſuo aduentu / ⁊ offerãt ſacrificia in
templo qđ dz edificari in Hierl'm. Et dicit ille meſ
ſias dz facere cum voce ſua mirabilia / q̃ ſcribũtur
in hoc pſal. Et ſic gloſſat ipm̃ de meſſia / quem fal-
ſo / ⁊ fruſtra expectãt moderni iudei. Ex quibus pa
tet manifeſte ꝙ iſte obſtinatus partim dicit verũ /
inquantum dicit / ꝙ Dauid p̃uidens mirabilia que
facturꝰ erat meſſias fecit hunc pſal. ⁊ ꝙ Dauid in-
uitat oẽs fideles vt recipiant meſſiam in ſuo aduẽ
tu. Sed mentitur ⁊ blaſphemat / inquantum expe-
ctat futurum / qđ iã eſt impletum ⁊ p̃teritum: qr Je
ſus meſſias in lege ꝓmiſſus iã venit / ⁊ fecit oĩa que
in iſto pſal. memorãtur. Relicto ergo mendacio re-
cipiamus veritatem / exponendo iſtum pſal. de Je
ſu Chriſto redemptore nr̃o in lege ꝓmiſſo / q̃ in ſuo
aduentu oĩa mirabilia / que in iſto pſal. cõtinẽtur /
fuit opatus. Ad cuius intelligentiã eſt notãdum /
ꝙ duo inter cetera preuidit Dauid in ſpũ i illo exẽ
Not. de plari / ⁊ deſcriptione templi ſibi tradita. ſ. Parali.
deſcri- xxviij. Naz primo p̃uidit in ſpũ / ⁊ intellexit qual'r
ptione Chriſtus in ſuo aduentu debebat edificare eccleſiã
tẽpli. toto orbe diffuſam / figuratã per illud templuz ma
teriale / qđ ipſe precipiebat edificare. Scđo preui-
dit / ꝙ in ſola eccleſia verum ſacrificium euchari-
ſtie erat offerendum / figuratum per agnum: qui in
lege mane / ⁊ veſpere immolabatur: in quo ſacrifi-
cio Chriſtus deꝰ: ⁊ hõ erat colendus / ⁊ adorandus.

Tertio p̃uidit per miracula facta in lege vete. per
Moyſen qual'r Chriſtus in lege ꝓmiſſus debebat
opari multo maiora miracula in virtute nõis dei
in eccleſia ꝑ edificãda. Tria ergo facit Dauid i hoc
pſal. quẽ fecit p̃uidens in ſpũ tria ſupradicta. Naz
primo inuitat oẽs fideles: vt recipiãt xp̃m in aduẽ
tu tãꝗ verum deũ ⁊ hoiem / ⁊ exhibeãt ſibi honorẽ
latrie. Scđo aſſignat rões quare Chriſto debetur
latria / ꝓbãs ipſum fore deum per ſeptem mirabi-
lia q̃ erat operaturꝰ in ſuo aduẽtu in virtute nois
ſui maiora: ꝗ vnꝗ fuerint facta in vet. teſt. Tertio
reſumit exhortationez primo factã exhortãdo oẽs
fideles: vt exhibeãt deo honorem latrie ꝓ bñficijs
receptis. ſcđa ibi: Uox dñi ſuper aquas. tertia ibi:
Jn templo eius oẽs dicent gloriã. ❡ Quãtum ad
primum eſt aduertendũ / ꝙ latria eſt cultꝰ ſoli deo Quid
debitꝰ rõne ſumme oĩpotentie / ⁊ maieſtatis / ⁊ ſa- ſit La-
pientie / ⁊ bonitatis / ⁊ in munere / ⁊ cõfeſſione lau- tria.
dis / ⁊ adoratiõe cõſiſtens. Et ſic de iure ꝑpter ſei-
pſum debet̃ deo ipſa latria. Sed adhuc etiã Chriſto
⁊ deo pr̃i reſpectu nr̃i debemꝰ / ⁊ tenemur exhibere
latriã ꝑpter tria principalia bñficia recepta. Naz
primo tenemur exhibere adorationem ꝓ bñficio
creatiõis / in quo recipimꝰ eſſe ſimpliciter. Scđo
tenemur offerre oblatiões / ⁊ ſacrificium ꝓ bñficio
redẽptiõis. Tertio gloriã / ⁊ honorem / ⁊ laudes pro
bñficio nr̃e glorificationis / ⁊ rõne victorie ⁊ trium
phi quem Chriſtꝰ obtinuit mundo ⁊ diabolo. Et iđ
Dauid primo inuitat fideles: vt tribuãt Chriſto / et
deo patri primã ſpeciem latrie / que eſt oblatio ⁊ ſa
crificium ꝓ bñficio / ⁊ memoria nr̃e redemptionis:
⁊ vt ſimus participes ſue paſſionis. ❡ Unñ dicit. O
filij dei per fidem / ⁊ baptiſmum regenerati afferte
dño Jeſu Chriſto honorem latrie: que cõſiſtit in tri
bus. ſ. in oblatione / ⁊ laudis cõfeſſione / ⁊ adoratio
ne. Et primo offerte / ⁊ afferte dño Jeſu Chriſto fi-
lios arietum. i. agnos ad ſacrificium. i. afferte ſacri
ficiũ euchariſtie / i quo offert̃ xp̃s filiꝰ dei ꝑ agnos /
qui in lege mane / ⁊ veſpere immolabãtur figura-
tus. hoc ergo ſacramentũ / ⁊ agnũ offerre in eucha-
riſtia. ❡ Ad cuius intellectũ eſt notãdum: qđ in ſa Quid
cramẽto altaris ꝑprie offert̃ hũanitas Chriſti ver offert̃ i
bo vnita ꝓ pctõ totius populi: vt ipſe Chriſtus ſit ſacra-
mediator inter nos ⁊ patrem. Et ſic tale ſacrificiũ mento.
nõ dicit̃ ꝑprie offerri chriſto: ſed patri. ſz totꝰ po-
pulus offert ſeipſum Chriſto ⁊ patri: qr ibi offeri-
mus totã aĩam: ⁊ cor cõtritũ ⁊ humiliatũ: ⁊ in tali
caſu vnuſquiſq3 fidelis dr̃ agnus oblatus: ⁊ de tali
bꝰ agnis dicit etiã ꝓpheta: Afferte dño filios arie-
tum. q. d. ꝓpheta. O vos ſacerdotes qui eſtis filij
dei dedicati ad miniſterium ſacerdotale: nõ ſolum
offeratis in templo xp̃m: q̃ eſt agnꝰ immaculatus:
Sed etiã offerte dño filios arietum. i. oẽs fideles
tanꝗ agnos: qr ſicut ꝓ toto populo offertis patri
ſacrificiũ euchariſtie: ita etiam offeratis deo oẽs
fideles: ⁊ vnuſquiſq3 fidelis offerat ſeipſum. Jtem
etiã per illos agnos filios arietum intelliguntur
omnes martyres qui in eccleſia ꝓ Chriſto fuerunt
immolati. ❡ Nam ſicut in cruce ſeipſum ꝓ nobis
obtulit immolatum: ita pariter omnes martyres
Chriſto: ⁊ patri ſeipſos obtulerant immolandos.
qui quidẽ martyres fuerũt figurati ꝑ illos agnos
⁊ arietes: ⁊ vitulos qui in lege imolabant̃: vt ma-
gis patebit pſal. l. De talibus ergo agnis dicit etiã
ꝓpheta: Afferte dño filios arietum. Et hec eſt vna

ſpecies latrie ſoli deo debita/que dicitur oblatio ⁊ ſacrificium. Secunda pars latrie eſt cõfeſſio laudis/⁊ oratio/⁊ glorificatio ꝓ beneficijs receptis: ⁊ hanc dicit propheta/ꝙ fideles exhibeant Chriſto in ſuo aduentu. Unde dicit.

j.xcv.b viij.q.j. in ſcripturis.

Afferte domino gloriam ⁊ honorẽ: afferte domino gloriam nomini eius: adorate dominum in atrio ſancto eius.

Afferte dño Jeſu Chriſto gloriã/⁊ honorez ipm laudãdo/⁊ glorificãdo: ⁊ afferte gloriã nomini ſancto eius/qđ eſt Jeſus/eo ꝙ nos ſaluauit ⁊ liberauit: ⁊ q2 eſt nomẽ oĩpotẽtie ⁊ ſapiẽtie ⁊c. Et iđ tenemini ipm laudare/⁊ glorificare: q̃ eſt ſcđa ſpecies latrie. Tertia ſpecies eſt adoratio/q̃ nõ ſolũ fit cuꝫ genu flexione: ſed etiã cũ procidenia ⁊ ꝓſtratiõe: que ſoli deo debetur ꝓpter bñficium creationis. ⁊ hanc dicit ꝓpheta: vt fideles exhibeant Chriſto et patri: eo ꝙ eſt verus deus. ⁊ ideo ſubdit/Adorate dñm Jeſum Chriſtũ in atrio ſancto eiꝰ.i. in ſua humanitate/que eſt tabernaculũ/⁊ atriũ/⁊ tẽplũ diuinitatis/in quo verbũ habitat ꝑ vniõnẽ perſonalem. Jtẽ adorate dñm in atrio ſancto eius .i. in eccleſia toto orbe diffuſa/quã ipſe edificauit ⁊ ſanctificauit. Ex quibꝰ patet/ꝙ propheta in his duobus verſiculis explicat omnes tres ſpecies latrie ſoli deo debitas/q̃ ſunt oblatio/⁊ glorificatio/⁊ adoratio. Ad cuius declarationẽ eſt notãdũ/ꝙ iſta q̃nq; ſe habẽt ꝑ ordinẽ.ſ. Uereri/Honorare/Laudare/Glorificare/⁊ Adorare. Uereri eſt reputare aliqđ bonum maius in altero/q̃ in ſeipſo. Honorare eſt exhibere reuerentiã in teſtimoniũ virtutis/quã in altero reputamus. Laudare eſt honoratum alijs cõmendare. Glorificare aũt/eſt laudes honorati large lateq; p̃conizare. Adorare vero eſt reuerẽdũ/honorãdũ/laudãdũ/gl'ificãdũ/colere propter eminẽtiã oĩpotẽtie/⁊ ſanctitatis/⁊ omni ſpe et fiducia poſtpoſita ſe totũ illi ſubijcere. Jdeo adoratio dicit diuinꝰ cultus oĩa quatuor ſupradicta cõprehẽdẽs. Et ſic tale obſequiũ exhibet cũ oblatione ⁊ cõfeſſione laudis/⁊ ꝓſtratione. Ulteriꝰ eſt aduertẽdũ/ꝙ notãter dictũ eſt in textu/Afferte domino gl'iam nomini eiꝰ. Nã ꝑ ly nomini eiꝰ intelligit Jeſus qđ eſt nomẽ dei pr̃is quatuor literaruꝫ: ad denotandũ/ꝙ vnica adoratiõe adorat Chriſtus cũ patre: eo ꝙ eſt nomen eius ſimul cũ ſpũ ſancto eo qđ eſt amor vtriuſq;. Et ſic vnica adoratione et latria colunt tres ꝑſone: eo ꝙ vnica diuinitas/et oĩpotẽtia/⁊ equalis maieſtas repit in tribꝰ/rõne cuiꝰ debet eis latria. ⁊ iđ adorãdo Jeſum Chriſtũ/adoramꝰ patrẽ/cuiꝰ Jeſus ẽ nomẽ. nã ſicut Jeſus eſt verbũ dei: ita eſt nomen dei/q2 nomẽ dei addit hũanitatẽ ſupra verbũ/q2 nomen dei nil aliud eſt niſi verbũ incarnatũ ſiue hũanatũ: vt dictũ ẽ in ꝓlogo/⁊ pſal.viij. Et ideo vbicũq; ponit nomen dei q̃tuor lr̃arũ in ve.te. ſemꝑ intelligit Jeſus Chriſtꝰ q̃ eſt nomẽ dei pr̃is explicãs ſenſibil'r eiꝰ omnipotẽtiã/⁊ volũtatẽ/⁊ ſapiam/⁊ miam/⁊ iuſtitiã. Et iđ nouẽdecim vicibꝰ memorat nomen dei q̃tuor lr̃is ſcriptũ in hoc pſal. ꝑ qđ ſemꝑ intelligit Jeſus chriſtus. iđ dicũt iudei ꝙ vicies repit ſcriptum nomẽ dñi in hoc pſal. cõputãdo cũ ceteris ly nomini eiꝰ q2 idẽ eſt qđ dñs/ſiue adonai/qđ eſt nomẽ dei.

R No. de adoratione reuereri ⁊c.

Uox dñi ſuper aquas: deus maieſtatis intonuit: dñs ſuper aquas multas.

Poſtq̃ ſuperius ꝓpheta inuitauit oẽs fideles ad recipiẽdũ Chriſtum in ſuo aduentu/⁊ ad exhibẽdũ ſibi honorẽ latrie/eo ꝙ eſt deus ⁊ nomen dei: nunc in hac ſcđa parte probat per rõnes ⁊ effectꝰ qualiter Chriſtus eſt deus/⁊ illud nomen dei quod expectat in lege. Ad cuius intelligentiã eſt primo notãdũ/ꝙ ſicut totus Jeſus deꝰ ⁊ hõ đr nomen dei: vt dictũ eſt pſal.viij. ita ſola humanitas ꝓut eſt vnita verbo dicit vox dñi. ⁊ rõ eſt: nã ſicut nomẽ nihil aliud eſt/niſi verbũ cum voce: ita Jeſus Chriſtus/nihil aliud eſt/niſi verbũ incarnatũ/ſeu verbũ habẽs humanitatẽ. Jtẽ ſicut vox nr̃a nihil aliud eſt/niſi vehiculũ verbi/ꝑ qđ verbũ mentale ſecretum fit notũ alijs/⁊ ſenſibiliter manifeſtũ: vt ait Auicẽna: Jta pariter dicit Aug. ꝙ humanitas Chriſti fuit vehiculũ ⁊ inſtrumẽtũ: ꝑ quã v̾bũ diuinũ inſtrumẽtaliter/⁊ ſenſibiliter notificauit mũdo volũtatẽ patris legẽ euãgelicã ꝓferendo/⁊ ꝑ quã inſtrumentaliter/⁊ ſenſibiliter oſtẽdit/⁊ notificauit oĩpotẽtiã dei pr̃is/miracula faciẽdo/⁊ notificauit miam ꝓ nobis patiendo. Et iđ dicit Leo/ꝙ humanitas Chriſti erat inſtrumentũ/ꝑ qđ verbuꝫ diuinũ miracula faciebat. Ex quo ptꝫ/ꝙ ſicut totus Chriſtus vere dicit nomen dei/ita hũanitas v̾bo vnita đr vox dei/ad cuius vocẽ/⁊ p̃ceptuꝫ miracula fiebant. Et iđ in hoc pſa. vicies noiat nomen dei ſcriptuꝫ quatuor literis in Hebreo/ꝑ qđ ſemꝑ intelligit Jeſus xp̃s/q̃ eſt nomen dñi: ⁊ ſepties noiat vox dñi/ꝑ quã intelligit humanitas chriſti ꝑ cuiꝰ vocẽ v̾buꝫ opabat/⁊ fecit ſepteꝫ mirabilia in hoc pſalmo memorata. Nã ſicut añ incarnationeꝫ deꝰ clamabat: ⁊ loq̃batur per ora ꝓphetaꝝ: vt inquit Aug. Jta in nouo teſt. locutꝰ eſt nobis per os ꝓpriuꝫ/⁊ humanitatẽ verbo vnitã: vt inquit apoſtolus ad Heb.j. Et ſic ꝑ vocẽ dei intelligit etiã verbũ incarnatum/ſiue humanitas verbo vnita. de qua voce dicetur pſa.xciiij. Hodie ſi voceꝫ eius audieritis. Scđo eſt notãdum/ꝙ tota ſcriptura vete.te. ꝑ maiori parte nil aliud clamat/niſi ꝙ Chriſtus in lege ꝓmiſſus debebat notificare/⁊ manifeſtare mundo nomen dei/⁊ virtutes eius: qđ quidem nomen nunq̃ fuit manifeſtum alicui patriarcharum/aut ꝓphetarum/cũ quo nomine/⁊ in virtute cuiꝰ ipſe Chriſtus rex meſſias debebat facere maiora miracula q̃ vnq̃ fuerunt facta in ſeculo priori. ⁊ ita hodie iudei moderni aſſerunt ꝙ ſolus meſſias queꝫ ipſi expectant/debet facere maiora miracula, cum nomine dei tetragrãmatõ/quod ſemiforas appellant/q̃ que fuerint ſcripta in lege ⁊ prophetis. Ex quorum dictis manifeſte cõfitentur meſſiam fore deum. nam nullus poteſt poſſidere illud nomẽ/niſi ſolus deus/cum ſit nomen omnipotentie. Sꝫ reiecta cecitate iſtoꝝ/inquantum expectãt futurum/qđ iam eſt impletuꝫ per Jeſum Chriſtũ/eſt dicendum ꝙ p̃uidens Dauid mirabilia/que Chriſtꝰ ad ſolam vocem ⁊ preceptum et facturus/appellat ipſum nomen dñi/⁊ vocem dñi ꝓpter ſeptẽ mirabilia que fecit in mundo/in hoc pſalmo memorata/in quibus oſtendit ſuã omnipotentiã ⁊ deitatem/propter qđ debetur ſibi adoratio latrie: que quidem mirabilia fuerunt figurata in veteri lege facta per Moyſen in ductu illius populi. Quoruꝫ primũ mirabile Chriſti fuit iſtitutio baptiſmi/qui

baptiſmus.

accepit virtutẽ regeneratiuam ad ſolã vocem dei patris/⁊ contactũ carnis Chriſti/⁊ influentiã virtutis ſpũſſancti. qđ quidẽ mirabile ⁊ ſacramentũ fuit figuratũ per trãſitum Jſrael per aquas maris rubri: vt ait Apl's.j.ad Corin.x. ſed iſtud mirabile fuit maius illo. Nam in illo tantũ ſunt liberati filij iſrael a morte corporali. Sed per baptiſmũ liberatur totus mundus a morte/⁊ captiuitate ſpũali: ⁊ hoc eſt qđ dicit ꝓpheta. Uñ ait: Adorate dñm Jeſum Chriſtũ in atrio ſancto eiꝰ q̃ñ ipſe erit vox dñi ſuꝑ aquas baptiſmales. Et ſic erit vox dñi/et nomẽ dñi tetragrãmaton. qđ ꝓbo. Nã dñs deꝰ maieſtatis intonuit vocẽ ſuã ſuꝑ ipſum dicẽs: Hic eſt filius meꝰ dilectus in quo mihi bene cõplacui. Jtẽ filius ibidem ſuꝑ aquas iordanis intonuit vocem ſuã: q̃ñ dixit Joanni: Baptiza me. quia ſic oportet impleri oẽm iuſtitiã. Jtem ibi intonuit ſpiritꝰ ſanctus/q̃ñ apparuit in ſigno columbe: non ꝙ ſit alia vox patris/⁊ alia filij. Sed vna eſt vox virtꝰ ⁊ potentia oĩm triũ ꝑſonarũ: q2 pater loquit per filium in ſpiritu ſancto: quia potẽtia/⁊ virtꝰ oĩm triũ perſonarũ manifeſtat ꝑ humanitatẽ filij tanq̃ ꝑ vocem: vt dictum eſt: ⁊ ſic iſta vox cecidit ſuꝑ aquas iordanis: ⁊ cõtulit vim regeneratiuã oĩbus aquis elemẽtaribus. Et ideo dicit ꝙ dñs deus maieſtatis intonuit ſuper aquas multas: Ad denotandũ: qđ nõ ſolum collata eſt virtus regeneratiua ipſis aquis mũdi ad purgandũ peccatũ: eo ꝙ oẽs ſunt vnũ elementũ. Ex ſupradictis ptꝫ/ꝙ nõ per ſolam aquã perficitur baptiſmus: ſed per inuocationem totius trinitatis: cuiꝰ forma eſt. Ego te baptizo in noie patris/⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti. Jdeo enim ibi apparuit pater in voce/filius in carne/ſpũs ſanctus in ſigno colũbe. Jtẽ ſequit ſecũdo: ꝙ baptiſmus nõ põt ꝑfici ſine aqua/eo ꝙ ibi tota trinitas fuit ſuꝑ aquas. Tertio ſequit ꝙ maiꝰ miſteriũ/et magis mirabile fuit inſtitutio baptiſmi/et maioris virtutis fuit illa vox dñi/que cecidit ſuꝑ aquas baptiſmales in Jordane/q̃ illa q̃ cecidit ſuper mare rubrũ. Nam iſta liberauit totũ genus humanũ a morte et captiuitate eterna: illa aũt ſolũ liberauit filios iſrael a morte/et captiuitate temporali: que multitudo fuit parua reſpectu multitudinis omnium fideliũ per baptiſmũ Chriſti regeneratorum. Deinde cum dicit/

de pe. di.vij. nullꝰ.

Uox domini in virtute: vox domini in magnificentia.

Adducit ſcđm exemplũ ⁊ mirabilẽ operationẽ/quã fecit Chriſtus ſuꝑ omnẽ humanã facultatem ad ſolã vocẽ et p̃ceptũ in operatione miraculorũ/in q̃bus oſtẽdit ſuã diuinitatẽ/⁊ ſe eſſe nomẽ ⁊ vocẽ dñi: ⁊ verũ meſſiam in lege ꝓmiſſum. ꝑ quã vocẽ in virtute cõprehẽdit oĩa miracula q̃ fecit Chriſtus. Nã ad ſolã vocẽ ⁊ p̃ceptũ Chriſti ceſſauerunt vẽti/⁊ quieuit mare. Uñ dixerũt circũſtantes: q̃s eſt hic: quia mare ⁊ venti obediũt ei. Jtẽ ad ſolam vocẽ/⁊ p̃ceptũ ſuſcitauit Lazarum dicẽs. Lazare Lazare exi foras. Joã.xj. Jtẽ ad ſolã vocẽ ⁊ imperium ſuſcitauit filiũ vidue/⁊ filiã Archiſynagogi/⁊ ſanauit egrotos/⁊ mũdauit leproſos ⁊c. Ex q̃bus ptꝫ/qđ iſta vox Chriſti facta ſuꝑ mortuos/⁊ egrotos/et in oĩbus miraculis fuit maioris virtutis/quantum ad effectum/q̃ illa vox facta ſuper egyptum/que induxit illas decẽ plagas. Nam illa occidebat/⁊ iſta ſuſcitabat mortuos. Jtem illa inducebat morbos/⁊ tempeſtates: ⁊ iſta mitigabat ventos/⁊ ſanabat oẽs infirmitates. Et ideo dicit propheta/ꝙ Jeſus Chriſtꝰ fuit vox dñi in virtute. i. in cuius virtute debebant fieri/⁊ fuerũt facta multa miracula/in quibus Chriſtꝰ oſtẽdit ſuã diuinitatem et omnipotentiã. Deinde cũ dicit. Uox dñi in magnificẽtia/adducit tertiũ exẽplũ: ⁊ opus mirabile qđ fecit Chriſtus per ſuam mortem/et paſſionem/et reſurrectionem/quando triumphauit de diabolo/⁊ expoliauit infernum/⁊ deduxit totã predam/⁊ liberauit totum genus humanũ: quãdo dixit: Redemiſti me domine deus veritatis: que quidem vox fuit maioris virtutis/⁊ maioris triumphi q̃ vox facta in egipto: quando Moyſes/⁊ Jſrael expoliauerunt Egyptos. Nã illa vox ſolum expoliauit egyptum bonis tẽporalibus: ⁊ liberauit ſolum populũ a captiuitate tpali: ſed vox Chriſti facta in paſſione/⁊ reſurrectione expoliauit infernũ et liberauit omnes fideles/qui ibi detenti fuerãt ab Adam vſq; ad Chriſtum: ⁊ etiã liberauit oẽs fideles futuros in maiori numero ſine proportione. Ex quo patet/ꝙ illa vox Chriſti fuit facta cũ maiori magnificentia ⁊ triumpho. qđ preuidẽs Dauid in ſpiritu dicit: ꝙ Chriſtus fuit vox dñi in magnificentia/⁊ triũpho/ſupple in noſtra redẽptione/et inferni expoliatione. Deinde cum dicit

No. de xp̃i miraculis.

Uox domini confringentis cedros: ⁊ confringet dominus cedros Libani.

de pe. di.iiij ꝓprie.

Hic adducit quartũ exẽplũ/⁊ opꝰ mirabile/qđ fecit Chriſtus ad ſolã vocẽ/et p̃ceptũ/q̃ñ deſcẽdit ad inferos dicens: Attollite portas principes veſtras ⁊c. quia tunc portas ereas ⁊ vectes ferreos confregit: ⁊ confregit oẽs principes inferni: ⁊ alligauit ſathanam/⁊ abſtulit ſibi predam/⁊ arma in quibus cõfidebat ⁊c. Et iđ Chriſtus fuit vox domini cõfringẽtis cedros. i. ſuꝑbos principes inferni. Jtem Chriſtus fuit vox dñi cõfringentis cedros/q̃ñ ad ſolã predicationem apl'orũ cõminuit/⁊ confregit oĩa idola mundi/⁊ confregit/⁊ ſubiecit oẽs reges/⁊ imperatores/⁊ principes mundi. Ex quibus patet ꝙ iſta vox ſine ꝓportione fuit maioris virtutis quantũ ad effectũ: q̃ illa vox quã intonuit dñs ſuper Pharaonẽ/⁊ exercitum eius in mari rubro. Nã illa ſolum confregit/⁊ diſſipauit Pharaonem cum exercitu ſuo: Jſta aũt vox Chriſti confregit/et diſſipauit totum infernum/⁊ diſſipauit oĩa idola mũdi/⁊ oẽs ritus deteſtabiles/⁊ nefandas ſuperſtitiones populi gentilis. Et ideo dicit propheta ꝙ Jeſus Chriſtus fuit nomen ⁊ vox domini cõfringentis cedros. i. principes inferni. Et etiam vox domini facta per predicationẽ apoſtoloꝝ confregit/⁊ cõfringet cedros libani. i. principes mundi ſuperbos per cedros libani figuratos.

Et comminuet eas tanq̃ vitulum Libani: ⁊ dilectus quemadmodum filius vnicornium.

viij. q. j.c. olꝫ ⁊.lxxiiij.di. §.vltimo.

Et cõminuet eas ſicut vitulum Libani. q.d. qđ ſicut altiſſime cedri Libani proſternũtur ⁊ cõfringũtur cum ſecuri ferrea: Jta pariter omnes reges et principes terre fuerunt proſtrati ⁊ confracti cũ ſecuri euangelica/et predicatione apoſtoloꝝ. Jtẽ ſicut armenta vitulorum qui paſcebantur in mõte

Libano ſucceſſiue diminuebātur/⁊ iugulabantur pro ſacrificijs/⁊ pro cibo ad comedendum vſq; ad conſumptionem: Ita Chriſtus comminuit/⁊ proſtrauit omnia idola/⁊ oēs principes mundi: Sed dilectus populus chriſtianus fuit liberatꝰ ⁊ ſaluatus ſicut filius vnicorniū. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandū ꝙ vnicornis habet talē naturaʒ ⁊ virtutem in cornu ſuo ꝙ fugat omne venenū ad tactum ſuum. ⁊ ideo omnia animalia ſequunt̃ ipſum: nec audēt bibere aquas in Ethiopia niſi; vnicornis priꝰ intingat cornu in aquis: eo ꝙ in Ethiopia ſunt multe aque venenoſe. Sed vnicornis tangendo aquas cum cornu ſuo mundat eas a veneno: ⁊ ſic ſecure bibunt animalia: aliter multa alia animalia pereūt/niſi bibāt/ i ſocietate vnicornis: ⁊ bibant aquas/ quas vnicornis mundauit. Et idō propheta Dauid in hac particula cōparat Jeſum Chriſtum filiū dei cū populo ſuo ipſi vnicorni. Nā ſicut vnicornis ex tactu ſuo mūdat aquas a veneno: ⁊ prebet aquis vim purgatiuā veneni ⁊ ſanatiuam: Ita Chriſtꝰ per ſuū contractū in baptiſmo prebuit vim purgatiuam/⁊ ſanatiuā peccati ⁊ regeneratiuā/⁊ renouatiuam ad vitā ſpūalē/intingēdo cornu ſuū. i. hūanitatē in ipſis aquis baptiſmalibus In quo cornu/⁊ carne erat vnita virtus diuina vnione perſonali. Que quidē aqua baptiſmalis ex contactu/⁊ illa virtute Chriſti recepta ſanat oēm langorem anime/⁊ fugat omne venenum peccati. Et ſic eſt dicendū de omnibus ſacramentis/que receperunt virtutē ex cornu virtutis Chriſti. Et etiā Chriſtus intinxit cornu ſue crucis in oībus ſacramentis: Et ſic habuerunt ſacramēta virtutem purgatiuam/⁊ ſanatiuam oīs peccati. Et idō ſicut oīa animalia ſequunt̃ vnicornem vt ſecure bibat aquas ſine veneno: ita totus populus chriſtianus ſequitur Chriſtū/vt operet̃ ſcd̄m legē ſuam ſine peccato. vnde ſicut aīalia que bibūt aquas venenoſas extra ſocietatem vnicornis: oīa pereunt ⁊ moriuntur ex illo veneneno: Ita omnes īfideles qui ſunt extra eccleſiā ⁊ ſocietatē Chriſti/pereunt ⁊ moriunt̃ ex veneno peccati: qꝛ aliter hoīes; non poſſunt liberari/niſi virtute paſſionis Chriſti fuerint ſanati a peccati veneno qḋ biberūt in Adā: ⁊ in ſeipſis/niſi ex contactu cornu Chriſti ⁊ virtute paſſionis eius. Solus ergo Chriſtus pōt dici iſto modo vnicornis: qꝛ ſolus nunq̄ bibit venenū pcti. Et per ſuū cōtactū liberauit alios. Sʒ ſolus ppl's chriſtianꝰ dicit̃ filius vnicornis: eo ꝙ eſt/liberatꝰ a Chriſto/q̄ eſt verus vnicornis/⁊ ab eo regeneratus ⁊ ſanatus. Et hoc eſt qḋ dicit hic Dauid/ꝙ cū Chriſtꝰ ad vocē ſuā/⁊ p̄ceptū cōfregit oēs cedros/ ⁊ oīa idola/⁊ oēs infideles ſuperbos: ſolus ppl's chriſtianus ſibi dilectꝰ euaſit illeſus ⁊ ſaluatus: queādmodum filiꝰ vnicornis. i. ſicut illa ſocietas aīaliū manet illeſa ⁊ ſanata a veneno per cōtactū et ductū vnicornis: ita ppl's Chriſti manet ſaluatꝰ et liber. Et etiaʒ hoc dicit: quia vnicornis etiam liberat filios ſuos paruulos ab illa aqua venenoſa. Nam ipſe primo intingit cornu in aquis: ⁊ poſtea facit bibere filios ſuos ſine piculo. Et ita Chriſtꝰ intingendo humanitatem ſuā in aquis liberauit omnes filios adoptiuos. Et ideo totus ppl's chriſtianus deo dilectus dicit̃ liberatꝰ a p̄re/⁊ capite ſuo Chriſto/ſicut filius vnicornis. Ex quibus ptʒ ꝙ maioris virtutis fuit iſta vox chriſti facta cōtra diabolū ⁊ idola/q̄ͣ vox facta cōtra Pharaonē et exercitū eis. ⁊ hoc eſt intelligēdū quo ad effectum reſpectu noſtri: qꝛ reſpectu dei equalis virtꝰ fuit. Unde ſicut vnicornis in ſuo ducatu liberat ⁊ ſaluat filios/⁊ omnia animalia ipſum ſequētia: Ita Chriſtus p baptiſmū ſaluat oēs ſequentes ſe Itē ſicut ille ppl's iſrael deo dilectꝰ: tūc tranſiuit mare illeſus ſicut filius vnicorniū: pereūtibꝰ egyptijs: Ita populus chriſtianus Chriſto dilectus tranſit illeſus/⁊ mūdus per aquas baptiſmales pereūtibus iudeis ⁊ ceteris infidelibus.

℄ Natura vnicornis ad xp̄m applicāda

Vox domini intercidentis flāmam ignis vox dn̄i cōcutientis deſertum: ⁊ commouebit dominus deſertum Cades.

¶ Hic adducit quintā operationē ⁊ bn̄ficiū Chriſti q̄ fuit miſſio ſpūs ſancti in diſcipulos. Nā ſicut ante incarnationē dedit legē Moyſi inter flāmam ignis inducendo tonitura: ⁊ fulgura tremēte toto mōte: vt ptʒ Exo. xix. Ita pariter Chriſtus poſt ſuā aſſēſionē qn̄ miſit ſpūm ſctm̄ in diſcipulos: factus eſt repēte ſonus de celo tanq̄ aduenientis ſpūs vehemētis: ⁊ apparuerūt diſptite lingue tāq̄ ignis: feditq; ſupra ſingulos eoꝝ: vt ptʒ Act. ij. Et ſic ſpiritus ſanctꝰ dedit ſeptē dona gratiarū/cū qbꝰ intellexerūt apl'i oīa myſteria clauſa in lege ⁊ pphetis. Unde ſicut in monte Sinai deus dedit legem Moyſi quaſi clauſam ⁊ nubibꝰ velatā: Ita in mōte Siō dedit apl'is intelligentiā: ⁊ aperuit eis ſenſum totiꝰ legis ⁊ pphetarū. Ex q̄ ptʒ ꝙ vox Chriſti facta in monte Syon p miſſionem ſpūs ſancti fuit maioris virtutis: q̄ͣ vox facta in mōte Sinai. Nam ibi data fuit lex clauſa ⁊ velata ſub illis cerimonijs ⁊ myſterijs: ſed hic fuit nobis reuelata: et apta eiꝰ intelligentia ⁊ veritas: qꝛ maioris v̄tutis eſt aperire intelligentiā/⁊ veritatē legis. ⁊ hoc eſt qḋ dicit hic Dauid: ꝙ vox dn̄i Jeſu Chriſti intercidētis flāmam igis fuit in mōte Siō: qn̄ miſit ſpm̄ ſctm̄ in apl'os linguis igneis intercīſis ⁊ diſpſis. Nā Chriſtꝰ ſiue vox tunc intercidit: ⁊ diuiſit flāmā ignis itelligētie ſacre ſcripture: ⁊ flāmā ignis charitatis oībus diſcipulis: ſingulis prout voluit diuidendo dona gratiaꝝ. Et hoc eſt viſum in ſignoꝝ quia ſupra ſingulos eorum apparuerūt diſpertite ligue tanq̄ ignis: Et in hoc oſtēdit Chriſtus ſuam omnipotētiā: ⁊ diuinitatē. ⁊ ſic fuit Chriſtꝰ vox dn̄i intercidentis ⁊ diuidentis flāmā ignis in miſſione ſpūs ſancti. Deinde ſubdit. Vox domini cōcutientis deſertū. ¶ Hic adducit ppheta ſextuʒ mirabile opus Chriſti: qḋ fecit per predicationem apoſtolorū: qua voce totū mundū cōmouit. Nā ſicut ante incarnationē ad ſuā vocem: ⁊ preceptum fuit commotū totū deſertū Cades: ⁊ terra aperta eſt: ⁊ deglutiuit Dathā: ⁊ Abiron: ⁊ Chore: cū oībus ſequacibus: ⁊ ſolū fuerūt ſaluati oēs qui noluerūt ſequi cōiurationē eorū: Ita vox Chriſti in predicatione apoſtoloꝝ intonuit ⁊ cōmouit totum deſertū huiꝰ mūdi: ⁊ cōcuſſit totā terrā: ⁊ cōminuit oīa idola: ⁊ proſtrauit omnes principes mundi: inter quos infernus deglutiuit totum populū iudaicū: q̄ coniurauit cōtra Chriſtū. Primo Scribas: ⁊ phariſeos ⁊ principes ſacerdotū: q̄ fecerunt illā ꝯiurationē. Secundo deglutiuit infernꝰ totū populū iudeoꝝ: qui vult ſequi cōiurationē: ⁊ obſtinationē: ⁊ perfidiam illorum. Item deglutiuit infernus Neronem: ⁊ Domitianum: ⁊ Seuerū: ⁊ Decium: ⁊ Diocletianū: ⁊ Maximianū: ⁊ omnes alios tyrannos: qui fecerunt coniurationem: ⁊ decretum cōtra eccleſiam ad delendū nomē Chriſti de terra. Et ſolū ſaluati ſunt illi: qui noluerūt ſequi eorum obſtinationem: ⁊ infidelitatē: imo relictis idolis cōuerſi ſunt ad fidē. Et ideo propheta totā gentilitatē vocat deſertū Cades: eo ꝙ tota fuit immutata: ⁊ trāſlata de infidelitate ad fidem. Unde Cades mutata ⁊ tranſlata interpretat̃: quia gentilitas ad vocē Chriſti per predicationem apl'orū fuit mutata: et tranlata ab illis nefandis ritibus ad verā fidem et religionē Chriſti. Et ſic obſtinatis pereūtibus ipſa fuit ſaluata. Et hoc eſt qḋ dicit hic Dauid. Un̄ ait: vox dn̄i Jeſu Chriſti cōcutientis deſertum fuit in hoc mundo in predicatione apl'orū. i. Chriſtus percuſſit deſertū huius mundi: ſiue cōcutiet in p̄dicatione apl'orū. ⁊ declarando ſeipſum ſubdit. Nā vox dn̄i euangelica cōmouebit deſertū Cades. i. totam gentilitatē: q̄ dicebat̃ deſerta a deo: eo ꝙ nunq̄ habuerat legē ⁊ prophetas. Sed dicta eſt Cades: eo ꝙ ad vocem euangelicam fuit ad fidem mutata: et tranſlata ceteris obſtinatis pereuntibus: maxime iudeis. Et fuit figuratū in conuerſione deſerti: et precipitio Chore: Dathā: ⁊ Abirō ⁊c. Unde ſicut illa vox dn̄i concutientis deſertum Cades puniuit Chore: ⁊ ſequaces eius: ⁊ conuertit alios ad ſequēdum Moyſen: Ita pariter predicatio apl'orū puniuit multos obſtinatos: ⁊ cōuertit majorē partem populi gentilis ad ſeqnendum Chriſtum.

xciiij. diſt. c. legū. ⁊ ſ. q̄one. ſ. multe.

Vox domini preparantis ceruos: ⁊ reuelabit condenſa: ⁊ in templo eius omnes dicēt gloriam.

¶ Hic adducit ſeptimū beneficiū: ſiue opus mirabile quod fecit Chriſtus in ſuo aduētu. Nam ſicut tempore Joſue deus interfecit oēs principes terre Chanaā: ⁊ cōminuit oīa idola: ⁊ cōſtituit. xij. pͥncipes de populo Iſrael ſuper totā terrā Chanaā: ⁊ paleſtine: ⁊ fecit habitare. xij. tribus in illa terra ⁊ ſic creuit ille populus in magnā multitudinē vt dictū eſt: Ita pariter Chriſtus proſtratis omnibꝰ principibus huius mundi: ⁊ diabolo eiecto foras conſtituit. xij. principes ſuper oēm terrā. ſ. xij. apoſtolos: q̄ deſtructa idololatria: infinitā multitudinem in Chriſto regenerauerūt: ⁊ totū mundū impleuerunt. Et ſic poſtea ſucceſſerūt epī: ⁊ prelati: ⁊ ſacerdotes qui dicunt̃ principes terre: ⁊ patriarche: qui infinitos filios per baptiſmum in eccleſia Chriſti regenerauerūt. Et ideo Dauid in hoc verſu per ceruos intelligit principes eccl'e. ſ. epōs: ⁊ prelatos: ⁊ ſacerdotes: vt patet in canticis Salomonis. Ideo dicit: Vox dn̄i Jeſu Chriſti preparantis ceruos. i. epōs: p̄latos: ⁊ ſacerdotes fuit in eccl'ia q. d. ꝙ Chriſtus per ſuā virtutē ⁊ vocem ordinauit epōs ⁊ ſacerdotes in eccl'ia eis ſuā poteſtatē cōicando: ⁊ per eos reuelauit condenſa. i. p eoꝝ p̄dicationē reuelauit ſecreta: q̄ erant velata: ⁊ occulta in lege veteri. Un̄ litera Hieronymi habet Vox dn̄i emūdans ſyluas. q. d. ꝙ p̄dicatio apl'oꝝ primo mūdauit filios ſacre ſcripture eius ſecreta reuelādo: ⁊ cerimonias abſcindēdo. Itē vox euangelica fuit emundans ſyluas. i. populos gentiles eos a ſpurcitia demoniorū: ⁊ ritibus nefandis abſtergendo ⁊ mundādo. Et ſic reuelauit condenſa. i. multitudinē eorū ſanando: ⁊ eis lumē prebendo. Et ſic omnes qui fuerunt mundati ab ignorantia peccati: ⁊ feditate dicent gloriā in templo eius. ſ. in eccleſia per Chriſtū in toto orbe diffuſa: ⁊ edificata in predicatione apoſtolorū. Eſt enim aduertendū: ꝙ per ſeptēʒ ſupradictas voces Chriſti poſſunt intelligi ſeptem voces: ⁊ ſeptē forme verborum: quibus Chriſtus inſtituit ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta. que quidem ſacramenta ſine forma verborū perfici nō poſſunt. Nā accedit verbū ad elementū: ⁊ fit ſacramentū: vt inquit Aug. Et idō quodlibet ſacramentū habet propriā formā verborū per quā cōficit̃: ſicut forma baptiſmi. eſt. Ego te baptizo ⁊c. Et forma eucharíſtie: hoc eſt corpus ⁊c. ¶ Dicit ergo ppheta: ꝙ Chriſtus fuit vox dn̄i ſuper aquas: per quā vocē cōſtituit baptiſmū. Scd̄o fuit vox dn̄i in virtute: per quā cōſtituit cōfirmationē in qua dat̃ virtus et robur ad reſiſtendū: ⁊ pugnandū cōtra diabolū. Tertio Chriſtꝰ fuit vox dn̄i in magnificētia ꝯſtituēdo euchariſtiā: qḋ eſt ſacramentū magis magnificū et nobilius ceteris. Quarto fuit vox dn̄i cōfringentis cedros conſtituēdo ſacramentū penitētie: per quā cōfregit demones ⁊ ſeptē vitia capitalia. Quinto fuit vox dn̄i intercidentis flāmā ignis: cōſtituēdo matrimoniū: per qḋ extinguit̃: ⁊ excuſat̃ flāma libidis. Sexto fuit vox dn̄i concutientis: et cōmouentis deſertū Cades: conſtituendo extremā vnctionē: per quā ſubmergūtur peccata: ⁊ trāſmutant̃ fideles ab hac vita mortali in vitam eternā. Septimo fuit vox dn̄i preparātis ceruos: cōſtituēdo prelatos: ⁊ ſacerdotes in eccl'ia per ſacramētuʒ ordinis. qui quidē ſacerdotes ⁊ p̄lati figurant̃ per ceruos in cāticis Salomōis. Et ſic ptʒ qual'r Chriſtus per ſeptē voces inſtituit ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta. Deinde ſubdit: Et in templo eius oēs dicēt gloriā. ¶ Hec eſt tertia pars: in qua ex ſupradictis concludit: ⁊ reſumit qḋ in principio dixit. ſ. afferte domino gloriam ⁊ honorem. Nā lʒ Chriſto debeatur tota latria: tn̄ precipue ⁊ ſpecialiter tenemur: ⁊ debemus ſibi cantare laudes et gloriam pro ſupradictis beneficijs receptis: in quibus oſtēdit ſuam omnipotentiā: ⁊ miſericordiam: ⁊ bonitatem: ⁊ deitatem. Unde arguit ſic. Si Chriſtus ad ſuam vocem: ⁊ preceptū inſtituit baptiſmū in quo oſtēdit ſuā maieſtatē: ⁊ ad ſuā vocē fecit miracula in quibus oſtendit diuinā virtutē. Itē ſi ad ſolam vocem: ⁊ preceptum fecit omnia ſupradicta ſepteʒ miracula: ⁊ inſtituit ſeptem ſacramenta: per que edificauit templum ⁊ eccleſiam: et ex quibus venerunt nobis tot ⁊ tanta beneficia. Ergo in iſto templo et eccleſia oēs fideles dicant laudem ⁊ gloriam ipſi Chriſto: tanq̄ vero deo ⁊ redemptori. Item ſequitur: ꝙ ſi Chriſtus contulit nobis ſupradicta ſeptem beneficia ⁊ ſacramenta: ꝙ debemus ſepties in die et ſeptem horis canonicis ipſum Chriſtum magnificare: et laudare in templo ſuo. Et hoc eſt quod intendit dicere propheta cum ait: in templo eius omnes dicent gloriam. ſcʒ. ſepties in die. Deinde cum dicit

Nota xp̄s fuit vox dn̄i.

Dominus diluuium inhabitare facit: ⁊ ſedebit dominus rex ineternum.

¶ Explicat tria beneficia q̄ recepit eccl'ia a Chriſto per illa ſeptē miracula ⁊ ſeptē eccl'iaſtica ſacrāmēta. Nā primo repauit: ⁊ reedificauit totā eccl'iaʒ

xxiiij. q. ſ. c. loquit̃ beneficia hoc a xp̄o recepit eccl'ia.

que erat per peccatū deſolata. Scdo cōicauit eccleſie: ⁊ ꝑlatis: ⁊ ſacerdotibus poteſtatē miniſtrādi ſacramēta que ipſe cōſtituit. Tertio dedit eccleſie ⁊ fidelibus ſuis fructū ⁊ effectum horum ſacramentorum. ſ. benedictionē ⁊ gratiam in p̄ſenti: et pacem ⁊ gloriam in futuro. Et ideo dicit: ꝙ ſicut diluuium aquarū deſtruxit: ⁊ deſolauit totū mundū tempore Noe: ⁊ tamē deus reparauit ipſuʒ ex illis tribus filijs Noe ꝑ gn̄ationē carnalē: qn̄ dixit Creſcite ⁊ multiplicamini: ⁊ replete terrā. Gen̄. ix. Ita pariter diluuium peccati ipſius Adā deſtruxit et deſolauit totum genus humanū: ⁊ exterminauit a gratia dei: ⁊ peccatū homicidij: ⁊ obſtinationis: et cēcitatis populi Judaici deſolauit totam ſynagogam: que ante erat ciuitas dei: paucis vt ap̄lis et diſcipulis in Chriſti fide redeūtibus: ⁊ tn̄ Chriſtus ex illis paucis apoſtolis per eccleſiaſtica ſacramēta regenerauit: ⁊ reparauit totū genus humanum per diluuiuʒ peccati ipſius Adā deſolatū: ⁊ diſſipatum: ⁊ reparauit: ⁊ reedificauit etiam ſynagogam diluuio peccati obſtinationis: ⁊ cecitatis deſolatam. Et ſic ex duobus populis diſſipatis reparauit: ⁊ reedificauit vnā eccleſiam: in qua facit fideles habitare. Et etiam reparauit ruinam angelorum per diluuium peccati luciferi deſolatā. ¶ Ex quibus patet: ꝙ triplex diluuium ſiue ruinā reparauit Chriſtus per eccl'iaſtica ſacramēta. ſ. ruinaʒ generis hūani: ⁊ ruinā ſynagoge: ⁊ ruinā angelorū: q2 ſedes eorū obtinent fideles ꝑ baptiſmū regenerati. Et hoc eſt qd̄ dicit propheta: dn̄s diluuium inhabitare facit. i. fecit fideles inhabitare eccleſiam per diluuium peccatorū deſolatam. Et hoc eſt primum beneficium. Secūdum: q2 cōmunicauit eccleſie virtutem ⁊ poteſtatem cōficiendi ⁊ miniſtrandi ſacramenta. Et ideo ſubdit:

y triplex diluuium.

viij. di. c. q cōtra.

Dominus virtutem populo ſuo dabit: dominus benedicet populo ſuo in pace.

¶ Dn̄s virtutē populo ſuo dabit. i. poteſtatē miniſtrandi ſupradicta ſacramenta eccl'ie ſue cōmunicabit. Tertiuʒ beneficiū fuit: q2 fructū iſtorū ſacramentorū. ſ. gratiā in preſenti ⁊ gloriaʒ in futuro nobis dedit: Ideo ſubdit dn̄s bn̄dicet populo ſuo in pace. i. bn̄dictionē: ⁊ gratiā dabit in p̄ſenti per iſta eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ pacē in futuro. quaſi dicat: omnes fideles agant deo gratias: ⁊ dicant laudes in templo ſuo: q2 ipſe ꝑ ſupradictas ſeptem voces reparauit genus humanū diluuio peccatorū diſſipatū: ⁊ cōtulit virtutē populo ſuo: ⁊ bn̄dixit ipſuʒ: ⁊ pacificauit ꝑ gratiā ⁊ gloriā. ¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolligi ſeptē cōcl'ones. Quarū prima eſt qd̄ chriſto debet adoratio latrie. ſ. oblatio: ⁊ laus: et adoratio: eo ꝙ eſt creator: ⁊ redēptor: ⁊ glificator. ¶ Secūda cōcluſio: ꝙ Jeſus eſt nomē dn̄i inquantū eſt verbū incarnatū: ⁊ eſt vox dn̄i ratione humanitatis: inquantū ꝑ eā ſenſibiliter notificauit voluntatē patris: ⁊ inſtrumētaliter: ⁊ ſenſibiliter per eam fecit miracula. ¶ Tertia cōcluſio: qd̄ propheta duo principaliter intendit. Primo qualiter Chriſto debet latria. Scdo explicat virtuteʒ nois eius: ⁊ ſuam diuinitatē. ⁊ ideo vicies ponitur nomē domini quatuor literis ſcriptū in Hebreo: ꝑ quod intelligit hoc nomen Jeſus in hoc pſalmo. ¶ Quarta concluſio: ꝙ ſeptē opera mirabilia ſupra humanam facultatem ad ſolam vocē ⁊ preceptum in virtute huius nominis Jeſus ſunt facta. qd̄ intelligitur per ſeptē voces in hoc pſalmo memoratas: in quib⁹ oſtendit ꝙ Jeſus eſt nomē ⁊ vox dn̄i. qd̄ ꝓbat. Nam Jeſus primo fuit vox dn̄i ſuper aquas. Secundo fuit vox dn̄i in virtute miraculorū. Tertio fuit vox dn̄i in magnificentia: ⁊ triumpho infernū expoliando. Quarto fuit vox domini cōfringentis cedros idola cōminuēdo: ⁊ principes hui⁹ mundi ſubijciēdo. Quinto fuit vox domini intercidentis flāmā ignis: dona ſp̄ūs ſancti ap̄lis diuidendo. Sexto fuit vox domini concutientis deſertū. Cades: populū gentilem ad fidē tranſmutando ⁊ cōmutando. Septimo fuit vox dn̄i preparantis ceruos. i. prelatos ⁊ ſacerdotes in eccleſia conſtituendo. ¶ Quinta cōcluſio: ꝙ Chriſtus ꝑ ſupradictas ſeptē voces ꝯſtituit eccleſiaſtica ſacramēta diſcurrendo per ſingula vt dictum eſt. ¶ Sexta cōcluſio: ꝙ licet Chriſto debeatur tota latria inquantum eſt deus ⁊ nomē ⁊ vox dei: tn̄ ſpecialiter eccleſia debet ſibi cantare gloriā: ⁊ honorem: ⁊ laudes: ꝓpter tria beneficia que Chriſtus operatus eſt in eccleſia: per ſupradicta ſeptē mirabilia: ⁊ ſeptē ſacramēta. Nam primo reparauit eccleſiam diluuio peccatorum deſolatam. Secundo cōicauit ſacerdotibus: ⁊ prelatis eccleſie poteſtatē adminiſtrandi ſacramenta. Tertio contulit omnibus fidelibus ſuis: ⁊ filijs eccleſie fructū: ⁊ benedictionē ſupradictorum ſacramentorum. ſ. gratiam in preſenti: et pacē: ⁊ gloriā in futuro. ¶ Septima concluſio: ꝙ ſepties in die in ſeptem horis canonicis debem⁹: ⁊ tenemur cantare laudes: ⁊ gloriam: et reddere Chriſto gratias: eo ꝙ per ſeptem voces: ⁊ ſeptem ſacramenta contulit eccleſie iſta tria ſupradicta beneficia.

3 Nota.

EXaltabo te domine quoniam ſuſcepiſti me: nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

¶ Titulus: pſalmus cantici pro dedicatione domus Dauid. Ex titulo p3: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmuʒ. Sed pro cuius dom⁹ dedicatione fecerit ipſum: eſt altercatio inter Hebreos. Nam Abenazra dicit: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum pro dedicatione: ⁊ conſummatione domus: quā ad ſuum vſum edificauit in monte Sion: ſed hoc videt eſſe manifeſte falſum. Nā illa dom⁹ fuit edificata ad vſum ꝓfanum: in qua habitabāt vxores ⁊ concubine: ergo Dauid non debuit celebrare eius dedicationē: nec facere pſalmū de ipſa. Ideo Rabi Salo. ⁊ Cambi dicunt: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum pro dedicatione tēpli Salomonis que dicitur domus Dauid: eo ꝙ Dauid precepit ipſum edificari: ⁊ preparauit omnia neceſſaria ad eius edificium: vt patet primo Parailpomenon. xxviij. Sed quia materia huius pſalmi non correſpondet tali dedicationi: ideo Hebrei confinxerūt ſibi talem fabulam: ſcilicet ꝙ quando Salomon cum proceſſione ſacerdotum: ⁊ leuitarum reponebat arcam domini in templo: poſt eius conſummationem in die dedicationis eiuſdem cum fuerunt in tredecimo gradu templi cuʒ arca: tunc porte tēpli miraculoſe clauſe ſunt: ſed tunc cognouerunt ſacerdotes ꝙ hoc factum fuerat propter peccatuʒ ipſius Dauid commiſſum contra Uriam: ⁊ eo ꝙ illud peccatum nondum erat expiatum. Et dicunt

Judei: ꝙ tunc ſacerdotes cantarūt pſalmū. cxxxj. Sed cum fuerunt in illo verſu. ſ. Propter Dauid ſeruū tuū nō auertas facieʒ Chriſti tui: tunc ilico porte fuerunt aperte/ ⁊ introducta fuit arca. Hoc ergo p̄uidens Dauid in ſpiritu fecit hunc pſalmū pro illa dedicatione: in qua patuit qualiter peccatū Dauid fuerat ſibi remiſſum ꝑ apertionē portarum. Sed ꝙ ſit mendax ⁊ irriſoria iſta fabula / de ſe eſt manifeſtuʒ. Nā illud peccatū Dauid iam fuit ſibi remiſſuʒ in vita ſua: vt magis patebit pſalmo xxxj. Itē ſi tam grande miraculū tunc factū fuiſſet in tali dedicatione: nō tacuiſſet ſacra ſcriptura in iij. Reg. nec. ij. par alipo. ſicut non tacuit miraculū de nube ⁊ gloria domini que obumbrauit totum templū: vt memoratur ibidē. Et ideo relictis eorū ineptijs ⁊ mēdacijs: eſt dicendum ꝙ Dauid in illa deſcriptione templi ſibi tradita: preuidit in ſimplici ſp̄ū qualiter illud tēplū materiale erat deſtruēdū ꝑ Chaldeos: ſed poſtea reedificandū ꝑ Zorobabel/ ⁊ Jeſuʒ filiū Joſedech ſacerdotē magnū. Et ꝑ iſtaʒ deſtructionē/ ⁊ reedificationeʒ tēpli materialis/ p̄uidit in duplici ſpiritu diſſolutionem templi corporis Chriſti ꝑ mortē ⁊ paſſionē. Et p̄uidit etiā reſurrectionē: eo ꝙ p̄uidit qualiter illud templuʒ materiale erat figura corporis Chriſti quaſi ꝑ oia. Nam ipſa humanitas Chriſti veriſſime ⁊ ꝓpriiſſime dicitur templū dei: eo ꝙ verbū diuinū habitat in ea ꝑ vnionē ꝑſonalē vt ſepius dictū eſt. de quo tēplo dicit Chriſtus Joā. ij. Soluite templū hoc/ ⁊ in triduo reedificabo illud. Et ſubdit euangeliſta: Hoc autē dicebat de tēplo corporis ſui. Preuidēs ergo Dauid iſtam dedicationē ⁊ reſurrectionē corporis Chriſti poſt ſui diſſolutionē: qd̄ quidē corp⁹ Chriſti vere dicit tēplū dei ꝑ illud materiale figuratū/ ⁊ que reſurrectio vere dicta eſt dedicatio per illam dedicationem templi Salomonis figurata: ideo fecit hunc pſalmū pro dedicatione dom⁹ Dauid ſpiritualis: ⁊ vt cantaret in illa dedicatiōe tēpli materialis/ in figura huius dedicationis ſpiritualis ⁊ eterne. Un̄ templū ſiue eccl'ia nō dedicat nec cōſecratur/ vſq3 quo ſit ꝑfecta. ⁊ cōſummata/ ⁊ vt amplius non ſeruiat vſibus prophanis: ⁊ hoc ineternuʒ. Et ideo dedicatio tēpli Salomonis nō fuit propria nec vera ac eterna: q2 poſtea fuit deſtructum et profanatum. Sed dedicatio corporis Chriſti facta in reſurrectione: fuit vera et eterna: quia poſt conſummationē totius noſtre redēptionis fuit facta: ⁊ Chriſtus amplius iam non morit: nec vltra mors illi dominabitur. Et ſic eſt dicendū ꝙ pro hac dedicatione Dauid principaliter fecit hunc pſalmum introducens Chriſtum loquenteʒ. In quo duo facit. Nā primo Chriſtus agit gratias deo patri de ſua reſurrectione/ ⁊ glorioſa dedicatione ſui corporis poſt cōſummationē noſtre redēptionis. Secūdo explicat modū ſue reſurrectiōis. ibi: Ego autē dixi. ¶ Quantū ad primū dicit Chriſtus. O dn̄e pater ego ſemꝑ exaltabo te/ ⁊ magnificabo/ ⁊ miris laudibus efferā te in eccleſia mea: eo quoniā ſuſcepiſti me de inferno: et ſepulchro me reſuſcitando: nec delectaſti id eſt non delectari permiſiſti Judeos inimicos meos ſuper me. Nam ipſi putabant me totaliter de terra deleuiſſe per mortem: ſed tu non impleſti deſyderium eorum: immo me ab inferis reſuſcitaſti: ideo manēt confuſi et illuſi.

Chriſti humanitas dr̄ dei tēplū.

Nota de dedicatione.

Domine deus meus clamaui ad te: ⁊ ſanaſti me.

De conſe. diſ. j. c. quando aūt ſtam⁹.

¶ Domine pater ego clamaui ad te in oratione facta in horto/ ⁊ in cruce ꝓ mea reſurrectione/ ⁊ ſalute mēbrorū meorū: ſed tu ſanaſti me reſuſcitando: ⁊ membra mea ſaluando. quod patet. Nam tu

Domine eduxiſti ab inferno aīam meam ſaluaſti me a deſcendentibus in lacum

De conſe. di. ij. c. iteratur.

¶ Scilicet inferni. q2 licet deſcēderim ad inferos: tn̄ nō tanꝙ reus: ſed tanꝙ iudex ⁊ victor ⁊ triūphator. Et ideo recuperaui/ ⁊ liberaui predā ſanctorū patrū/ ⁊ fideliū de lōga captiuitate. Et ſic tu ꝑ me ſaluaſti aīam meā. i. mēbrorū meorū a deſcendentibus in lacū: immo introduxi eos in regnū celorū in mea aſcenſione. Et ideo Chriſtus conuerſus ad ſocietatem ſanctorum patrum quos de limbo ducebat in celum in die aſcenſionis/ dicit.

Pſallite domino ſancti eius: ⁊ cōfitemini memorie ſanctitatis eius.

xv. q. j. ca. reuertimini.

¶ O vos ſancti patres/ Adā/ ⁊ Abel/ ⁊ Abrahā/ et ceteri q̄ in limbo diu me expectaſtis: pſallite ⁊ cantate dn̄o laudes/ ⁊ confitemini memorie ſanctitatis eius. q̄ hodie vos eduxit de ergaſtulo inferni/ ⁊ ad patriā paradiſi cū tanta gloria introduxit. Et vos ſācti fideles noui teſta. celebrate feſtiuitates reſurrectiōis ⁊ aſcēſionis ⁊c. Et cōfitemini memorie ſanctitatis eius p̄dicātes bn̄ficia recepta/ ⁊ celebrate dies feſtos in memoriā beneficiorum ei⁹.

Quoniam ira in indignatione eius: ⁊ vita in voluntate eius.

De pe. diſt. iij. c. ꝑdictior. §. j.

¶ Ira fuit magna in indignatione eius qn̄ peccauit Adā: q2 tūc fuit iratus deus cōtra totū genus humanū ⁊ oēs erāt filij ire: ⁊ deus oēs ad damnationē/ ⁊ ꝑpetuā captiuitatē cōdēnauit. ⁊ a ſe illos abiecit: ⁊ ſic fuit nobis ira et mors in illa indignatione. Sed poſtea nunc fuit vita noſtra in volūtate eius. i. benignitate: q2 ꝑ meā mortē ⁊ paſſionem oēs ſaluare voluit: ⁊ ꝑ meā reſurrectionē oēs reſuſcitauit/ ⁊ oibus vitaʒ reſtituit. quaſi dicat/ ꝙ per me fuit mitigata eius ira: ⁊ vita nobis reſtituta. quod patet. Nam

Ad veſperum demorabitur fletus: ⁊ ad matutinum letitia.

De pe. di. v. §. defleat. ⁊ de pe. diſ. j. §. dolendum.

¶ In die veneris/ ⁊ in die ſabbati ad veſperū demorabit fletus: q2 mater mea/ et apoſtoli oēs flebunt mortē meā. S3 ad matutinū. i. die dn̄ica fuit eis magna letitia/ cū viderūt me reſurrexiſſe. Itē ad veſperū. i. ab Adā vſq3 ad Chriſtū ſemꝑ demorabat fletus in mundo ꝓpter pctm̄: ſed ad matutinum poſt reſurrectionē orta eſt mundo magna letitia: q2 tunc fuit fractus infernus ⁊ expoliatus/ ⁊ celum fuit oibus apertū: ⁊ ſacramenta eccleſiaſtica data ad ſananda peccata.

Ego autem dixi in abundantia mea: non mouebor ineternum.

De conſe. di. x. ca. placuit.

¶ Hic declarat modum ſue reſurrectionis: ⁊ dedicationis ſui corporis. Unde dicit. O pater bene debeo pſallere ⁊ letari cū membris meis: immo dixi ⁊ dico in abundantia tante glorie ⁊ felicitatis: q2 non mouebor iam ineternum poſtꝙ ſurrexi: iam non moriar: nec mors vltra mihi dominabitur: q2

corpus meum iam eſt ad gloriam dedicatum immortale ⁊ impaſſibile. Ideo hec eſt vera dedicatio ⁊ eterna/ multo perfectior/ q̄ dedicatio tēpli Salomonis/ qḋ poſtea bis fuit deſtructum. Quia tu

ſ. q. ſ. c. ſ. ꝟſ. q. ſ. c. imitare.

Domine in voluntate tua: preſtitiſti decori meo virtutem.

Auertiſti faciem tuam a me: ⁊ factus ſum conturbatus.

¶ Dñe inquā/ preſtitiſti virtutem decori/ ⁊ glorie corporis mei cum omnibus dotibus glorioſis. Nā primo auertiſti faciem ⁊ auxilium tuum a me: qñ me dereliq̄ſti in poteſtate iudeorū in illo triduo/ ⁊ ſic factus ſum conturbatus ex timore mortis: vt dictum eſt pſalmo. xxj. Et ſic

De conſe. diſt. ſ. qñ autem.

Ad te domine clamabo: ⁊ ad deum meum deprecabor.

¶ Ad te clamabo. i. clamaui per trinā orationē in horto: vt ille calix tranſiret ⁊c. ⁊ ſic rogaui ꝓ mea reſurrectione/ ⁊ membrorum. Nam

xvj. q̄. vij. ca. hoc dixim⁹. ⁊ c. ſeq.

Que vtilitas in ſanguine meo: dum deſcēdo in corruptionem?

Nunquid confitebitur tibi puluis: aut annunciabit veritatem tuam?

¶ Que vtilitas fuiſſet mihi/ ⁊ mēbris meis in ſanguine meo/ ſi deſcendiſſem in corruptionē/ ⁊ fuiſſem incineratus ⁊ nō ſurrexiſſem: quaſi nulla fuiſſet vtilitas/ nec fructus mee paſſionis. Nam puluis ⁊ corruptio. i. ſi fuiſſem incineratus ⁊ corrupt⁹ in ſepulcro/ non potuiſſem annunciare veritatem miſſionis mee: nec fuiſſem creditus redēptor nec meſſias. Ipſa ergo reſurrectio verificauit oīa opera redemptiōis: ⁊ me oſtendit verum meſſiam/ et verum redemptorem/ ⁊ verum deum. Ergo

xxxviij. diſt. ca. ſedulo.

Audiuit dominus ⁊ miſertus eſt mei: dominus factus eſt adiutor meus.

¶ Dñs pater audiuit me: ⁊ miſertus eſt mei: ⁊ factus eſt adiutor meus/ cum me ad gloriā reſuſcitauit: vt poſſent mea mēbra reſurrectionem meam participare: ⁊ vt eſſem primitie reſurrectiōis oīm. Unde chriſtus conuerſus ad patrē dicit. O pater

v. q̄. v. ca. non oīs. Al's precinxiſti vij. q. ſ. c. aduerſitas.

Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi: concidiſti ſaccum meum ⁊ circundediſti me letitia.

Ut cantet tibi gloria mea: et non compungar: domine deus meus ineternum confitebor tibi.

¶ Tu conuertiſti plāctū meū/ ⁊ oīm membrorū in gaudium mihi per meam reſurrectionem. Nam primo concidiſti. i. concidi/ ⁊ vulnerari permiſiſti ſaccū. i. corp⁹ meū per paſſionem. Sed poſtea circūdediſti me letitia: qꝛ corpus glorioſum mihi reddidiſti/ ⁊ immortale per reſurrectionē: qꝛ non amplius cōpungar: nec vulnerabor/ nec patiar. Ideo ratio eſt/ vt cantet tibi gloria mea/ ⁊ confitebor tibi ineternū O dñe deus me⁹ in eccleſia mea ꝓ tātis beneficijs receptis. ¶ Et appellat Chriſt⁹ corpus ſuū ſaccū: eo ꝙ in eo portauit pretium noſtre redemptionis. Unde Augu. ſup pſalmo. xxx. Ecce Chriſt⁹ paſſus eſt. ecce mercator oſtendit merces.

⁊ Corp⁹ xp̄i dr̄ ſaccus.

ecce pretiuꝫ qḋ dedit. ecce ſanguis qui effuſus eſt. in ſacco ferebat pretiū: percuſſus eſt lancea ⁊ ſciſſus eſt ſaccus/ ⁊ manauit p̄tiū orbis terrarum. Ex predictis pꝫ hūc pſalmū eſſe factū ꝓ dedicatione ⁊ reſurrectiōe corꝑis Chriſti ꝓphetice. Sed moraliter vnuſquiſq₃ peccator per miſericordiam ſuſcitatus/ ⁊ renouat⁹ poteſt dicere hunc pſalmū poſt actā pniam. ¶ Ex toto iſto pſalmo poſſunt recolligi ſeptem cōcluſiōes. Quarū prima eſt: ꝙ reſurrecto Chriſto q̄ prophetice predicit̄ in hoc pſalmo fuit vera dedicatio corꝑis eius glorioſi figurata per dedicationem domus Dauid. ſ. templi Salomonis prout annotatur in titulo huius pſalmi. ¶ Scḋa concluſio/ ꝙ per Chriſti reſurrectionem fuerunt ſanati oēs languores/ ⁊ infirmitates corporales ipſius corporis myſtici. Quia inde expectamus futurā reſurrectionē. ¶ Tertia cōcluſio/ ꝙ per reſurrectioneꝫ Chriſti fuit mitigata ira dei/ ⁊ placata eius voluntas. ¶ Quarta cōcluſio/ ꝙ reſurrectio Chriſti fuit letitia/ ⁊ gaudiū maxime virginis Marie/ ⁊ oīm fidelium tam viuorum q̄ mortuorum. Quia fideles liberati ſunt de limbo/ ⁊ virgo Maria ⁊ apoſtoli/ ⁊ diſcipuli cū mulierib⁹/ qui per totū triduū fleuerunt/ letati ſunt in matutino diei dominice audita ⁊ viſa Chriſti reſurrectione. Et ſicut fuit ad veſperum fletus: ita fuit ad matutinū letitia. ¶ Quinta cōcluſio/ quod reſurrectio Chriſti fuit perfectio ⁊ cōſummatio toti⁹ noſtre redemptionis: per quā oēs recuperauimus immortalitatē. Et fuit ēt reſurrectio Chriſti ꝑfectio/ ⁊ verificatio oīm ſcripturaꝝ legis ⁊ ꝓphetarū. Quia ſi Chriſtus nō ſurrexiſſet/ effuſio ſanguinis ⁊ paſſio eius fuiſſet inutilis: ⁊ ſcriptura ſimul cuꝫ fide fuiſſet inanis ⁊ falſa. ¶ Sexta cōcluſio/ ꝙ Chriſtus ꝑ ſuā mortē/ ⁊ paſſionē meruit ſibi ⁊ nobis reſurrectionē/ ⁊ claritatē/ ⁊ gloriam corporis ⁊ anime/ impaſſibilitatem/ ⁊ felicitatem. ¶ Septima cōcluſio ꝙ corpus ⁊ humanitas Chriſti fuit ſaccus theſaurorum ſpiritualiū/ ⁊ meritorū/ ferens pretiū toti⁹ noſtre redemptionis: ex quo afflicto ⁊ flagellato/ ⁊ clauis perforato: et lancea percuſſo: emanauit: ⁊ fluxit pretiū orbis terrarū ⁊ virtus ſacramentorum: quo pretio non ſolum fuimus a morte eterna liberati: ſed etiam fuimus beatas manſiones in celo adepti. ¶ Sed contra aliqua predicta in hac expoſitione arguitur. Et prio contra expoſitionem tituli huius pſalmi: ⁊ contra primam concluſionem/ in qua dicitur/ ꝙ reſurrectio Chriſti fuit dedicatio corporis eius/ figurata ꝑ dedicationem templi Salomonis ſiue domus Dauid. Nam talis dedicatio corporis Chriſti potius videtur impleta et verificata in Chriſti incarnatione/ quā in eius reſurrectione/ qꝛ tunc. ſ. in incarnatione/ illa humanitas Chriſti fuit dedicata: tanq̄ verum templum verbi dei perpetuum: quia qḋ ſemel aſſumpſit nunq̄ dimiſit. Ex quo patet/ ꝙ dedicatio corporis Chriſti/ ⁊ eius conſtructio: magis fuit facta in incarnatione/ q̄ in eius reſurrectione. Et illa dedicatio templi Salomonis magis figurabat myſterium incarnatiōis/ q̄ reſurrectionis Chriſti: et per conſequens titulus ⁊ expoſitio huius pſalmi non eſt ad propoſitum dedicationis domus Dauid ⁊ templi Salomonis. Ad hoc reſpondetur/ ꝙ tria ꝯſiderabant̄ in illo tēplo Salomonis. Primo eius conſtructio ⁊ dedicatio p̄cepta per Dauid/ et

Obiectio.

Rñ. Tri. tēpli.

facta per Salo. Scḋo cōſiderat̄ eius deſtructio facta per Nabuchodonoſor/ ⁊ chaldeos. Tertio eius reedificatio ⁊ renouatio: facta ꝑ Neemiā: ⁊ Ieſum ſacerdotē magnū/ ⁊ Aggeū/ ⁊ zachariā: vt pater in eoꝝ ſcriptis. Prima ergo cōſtructio/ ⁊ dedicatio tēpli facta per Salo. fuit directa figura myſterij incarnationis/ ⁊ formatiōis corꝑis xp̄i in vtero virginali: qꝛ tunc tota illa hūanitas fuit facta ⁊ dedicata tanq̄ verū ⁊ eternū tēplum dei/ in quo habitat perſonaliter verbū diuinū. Sed deſtructio tēpli Salo. facta per Chaldeos fuit figura mortis et paſſionis xp̄i/ ⁊ diſſolutionis corporis eius ab aīa. Et ideo eccleſia in toto triduo paſſionis Chriſti cātat lamētationes Hieremie ꝓphete factas de deſtructione tēpli ⁊ ciuitatis/ inquātum illa deſtructio ⁊ diruptio tēpli ſunt figura diſſolutionis corporis Chriſti/ ⁊ ſeparatiōis corꝑis eius ab aīa. Reedificatio autem tēpli/ ⁊ reſtauratio facta per Neemiā/ ⁊ Eſdrā/ ⁊ Ieſum ſacerdotē/ ⁊ dedicatio ſecūde domus fuit vera figura reſurrectiōis xp̄i/ ⁊ glorificationis eiuſdē. de qua diſſolutione corporis/ ⁊ reſurrectione dixit Chriſt⁹ iudeis. Ioā. ij. Soluite tēplū hoc/ ⁊ in tribus diebus reedificabo illud. Ex quib⁹ pꝫ/ ꝙ Dauid nō indebite: immo decēter/ et accōmodate ꝓphetice p̄dicit in hoc pſal. reſurrectionē chriſti per figurā dedicatiōis/ ⁊ reſtaurationis domus Dauid. Et per hoc patet veritas tituli huius pſal. ⁊ eius expoſitiōis. ¶ Sed ſcḋo dubitatur circa ſextā cōcluſionē: vbi dr̄/ ꝙ Chriſt⁹ per ſuā mortē ⁊ paſſionē meruit ſuā/ ⁊ noſtrā reſurrectionē. Nā cū Chriſt⁹ ſit deus ⁊ hō ⁊ caput eccleſie: iā a principio habuit plenitudinē/ meritoꝝ/ ſicut dictū eſt pſal. xv. ergo añ paſſionē iā merebat̄ ſuā reſurrectionē. Itē Chriſtus qꝛ ſol⁹ inter mortuos liber/ ⁊ nō obligatus in Adā/ nō ſolū nō merebat̄ mori: ſꝫ etiā merebat̄ nō mori immo viuere ineternū: ergo non oportebat ipm̄ mori vt reſurgeret/ ⁊ mereret̄ reſurrectionē ꝓ ſe. Itē ſicut Chriſt⁹ habebat p̄tātē dimittendi aīam ſuā ꝑ mortē/ ⁊ iterū ſumendi eā ꝑ reſurrectionē vt pꝫ Ioā. x. ita habebat poteſtatem retinēdi eā ineternū abſq₃ morte: ⁊ ſic habebat poteſtatē viuēdi ineternū. Et per cōſequēs nō oportebat ipꝫ mori: vt mereret̄ reſurgere ſaltē ꝓ ſe. In oppoſitū aūt eſt Apl's ad Phil. ij. dicens/ ꝙ qꝛ xp̄s ſeipm̄ exinaniuit fact⁹ obediēs p̄ri vſq₃ ad morteꝫ crucis: ꝓpter qḋ exaltauit illū ⁊c. ¶ Pro hui⁹ dubij declaratiōe/ ⁊ ꝓpter ea q̄ dicta ſunt pſal. xv. et xvij. ⁊. xxx. eſt valde aduertendū/ ꝙ perſona Chriſti quātū ad p̄ſens ſpectat: pōt tripliciter cōſiderari. Uno mō inquātū ſuppoſitat̄ ⁊ perſonat̄ in verbo. Scḋo inquātū eſt pſona humana perfectiſſima in ſummo/ ⁊ eſt filius virginis. Tertio inquātū eſt caput eccleſie. Et ſic cōſiderat̄ in illa hūanitate/ ſiue in illo hoīe pſonato in verbo triplex grā. ſ. primo grā vnionis. Scḋo grā habitualis. Tertio grā capitis. ꝓ primā Chriſt⁹ hō meret̄ dici de⁹ creator et ꝙ ſibi cōicent̄ idiomata eoꝝ q̄ ſunt dei effectiue. ⁊ ſic Chriſtus tanq̄ ſuppoſitū diuinū ⁊ humanū habebat p̄tātem deponēdi/ ⁊ reſumendi aīam/ ⁊ retinendi eā ⁊ nō moriēdi: ⁊ ſic nō oportebat ipm̄ mori vt reſurgeret. Scḋo aūt mō per ſcḋam gratiā Chriſt⁹ nō merebat̄ mori qꝛ erat ſol⁹ inter mortuos liber: qꝛ nō ex ope Adā cōceptus nec natus: ſed plenitudine oīm grārum totaliter perfectus. Et ſic nullo mō merebat̄ mori: ſed ſi iniuſte occideret̄: mereba

Salomonis facta cōſiderant̄.

¶ Perſona xp̄i tripl'r cōſideratur ⁊ lea triplex grā.

tur reſurgere. Tertio vero mō/ inquātū caput non merebat̄ mori: ꝓpter ſupradicta: ſed debuit mori/ poſtq̄ deſpōſauerat ſibi eccl'iam/ ⁊ fact⁹ fuerat ei⁹ aduocatus/ ⁊ ꝓcurator/ ⁊ pater/ ⁊ dñs/ ⁊ paſtor: qꝛ his modis cauſam nr̄aꝫ fecerat ſuā/ ⁊ ſic obligauerat ſe ad ſoluendū ꝓ nobis: vt dictū eſt pſal. xvij/ ⁊ xxx. Et iō qꝛ Chriſtus nō aſſumpſit cauſam nr̄aꝫ ex neceſſitate: ſed ex charitate: inde eſt ꝙ lꝫ de ſe non merebat̄ mori: tm̄ meruit formal'r ſuā glorioſam reſurrectionē: vt effectiue poſſet eā ſuis mēbris cōicare. Et iō dicit Magr̄. iij. ſen. di. xviij. ꝙ Chriſtus ꝑ ſuā paſſionē meruit ſibi/ ⁊ nobis reſurrectionē/ ⁊ claritatē. Et hoc ꝓbat ex auctoritatib⁹ Au. ⁊ Amb. Utrū aūt grā vniōis/ ⁊ grā habitual'/ ⁊ grā capitis ſit vna grā real'r/ an plures: nō eſt ad pn̄s diſputādū: ſed ſufficit/ ꝙ ſint tres modi diſtincti. Sꝫ hoc eſt certū ꝙ xp̄s ꝑ hunc triplicē modū gratie/ a primo inſtanti ſue cōceptionis fuit fact⁹ caput eccl'ie ⁊ habuit plenitudinē meritoꝝ: vt mereret̄ ꝓ ſe/ ⁊ ꝓ nobis. ſ. vt ſua merita oībus poſſet cōicare. Et illico habuit firmū ꝓpoſitū patiendi ꝓ nobis/ ⁊ illico incepit opa nr̄e redēptiōis/ ⁊ incepit opari tanq̄ caput eccl'ie. Nā ſtatim mouit virginē matrē: vt aſcēderet in iudeā ad ſalutādū Elizabeth: ⁊ ibi ſanctificauit Ioā. bapti. ⁊ elegit eū in p̄curſorē. Et ſic etiā Chriſtus in vtero virginis iā cōtinue orabat ad patrem ꝓ eccleſia ſua abſq₃ itermiſſiōe: qꝛ ſemꝑ erat in actu/ ⁊ in officio nr̄e redēptiōis. Et ſic totū op⁹ nr̄e redēptiōis fuit vnic⁹ actus ⁊ continuus: ⁊ nō interpolatus/ reſpectu Chriſti rōne firmi ꝓpoſiti/ ⁊ cōtinue opatiōis. Sꝫ opa redēptionis dicunt̄ diſtincta effectiue/ ſiue ſubiectiue reſpectu noſtri/ inquātū nō ſtatim fuit crucifixus in effectu: nec eduxit p̄res de limbo: nec aſcendit in celuꝫ: nec miſit ſpm̄ in diſcipulos ⁊c. vñ talis ſucceſſio dr̄ facta in effectu ⁊ reſpectu nr̄i: ſed in effectu vnic⁹ fuit act⁹ reſpectu xp̄i: ſicut poſitū fuit exēplū de ſole/ pſal. xv. Nā ſol totā plenitudinem ſui luminis/ ⁊ virtutꝭ hꝫ in aurora/ ⁊ in ortu ſuo in ſe ſimul: ſed totū hemiſpheriū nō ſimul recipit totū lumen ⁊ virtutē/ ⁊ calorem ſolis: ſed ſucceſſiue terra recipit incrementū luminis/ ⁊ virtutis ſolis per ei⁹ acceſſum. Et ſic illa illuminatio vnicus actus eſt reſpectu ſolis: ſed variat̄ reſpectu noſtri. Ita ergo pariter eſt dicendū de Chriſto: qꝛ a principio ſue cōceptionis habuit totā ſuā plenitudinē ſcie/ ⁊ ſapientie/ ⁊ gratie/ ⁊ meritoꝝ: ⁊ fuit factus caput eccleſie ⁊ principiū/ ⁊ meritū/ ⁊ menſura oīm gratificādorū: ⁊ fons oīm gratiarū/ ⁊ donorū/ ⁊ meritorū. Et ilico incepit opera noſtre redemptionis: ⁊ cū firmo ꝓpoſito/ et affectu ſine interpolatione cōtinuauit ſuū officiū. Et ſic patet qualiter Chriſtus ſemper fuit non ſolum in actu primo: ſed etiam in actu ſcḋo operando noſtram redemptionem. Et patet etiam ꝙ Chriſtus non profecit in gratia/ nec ſcientia quo ad ſe: ſed quo ad nos. i. ꝙ gratia/ ⁊ ſcientia/ et ſapientia/ ⁊ plenitudo meritorum non creuit quo ad ſe: ſed quo ad nos. Et iſto modo dicitur Luc. ij. ꝙ Chriſt⁹ proficiebat/ ⁊ creſcebat ſapientia et gratia ſimul cum etate apud deum ⁊ homines. ſ. apud homines eos docendo: ⁊ illuminando/ ⁊ iuſtificando: ⁊ apud deum peccatores ſibi reconciliando. Et tale incremētū ⁊ ꝓfectus ſapiētie/ ⁊ gratie erat tm̄ reſpectu noſtri: qꝛ plenitudo huiuſmodi a principio fuit in Chriſto. Et ſic ergo concluditur/ ꝙ Chriſtus ratiōe

Nota.

Chriſt⁹ creſcebat ſapiētia.

puritatis/⁊ innocentie/⁊ rōne plenitudinis gratie ⁊ meritorum a principio ante paſſionē meruit ſuā claritatē/⁊ reſurrectionem: vt videnť innuere Augu. ⁊ Ambroſius. Itē rōne firmi ꝓpoſiti patiēdi/et rōne vnici act⁹ cōtinui nr̄e redēptionis/iam Chriſtus effectiue meruit ſuā ⁊ noſtrā reſurrectionē: ſꝫ effectiue/⁊ quo ad nos dicit ꝙ Chriſt⁹ ꝑ ſuā paſſionem meruit ſuam ⁊ noſtrā reſurrectionem. Et iſto modo Chriſtus poſt ſuā reſurrectionē dixit Mat. vlti. Data eſt mihi poteſtas i celo ⁊ in terra ⁊c. non ꝙ non eſſet tradita talis poteſtas a principio: ſed q꞉ per mortem ⁊ ruſurrectionē tota nr̄a redēptio fuit in nobis cōſummata/⁊ poſt reſurrectionez in

Nota. celo/⁊ in terra/⁊ in inferno poteſtas Chriſti fuit manifeſtata. Itē Chriſtus rōne ſupradicti vnici/⁊ continui actus ⁊ firmi ꝓpoſiti patiendi non ſoluz meruit noſtram ſalutem añ paſſionem ⁊ in morte: ſed etiam poſt mortem: quando fuit lancea in latere percuſſus: vñ exiuit ſanguis ⁊ aqua in remiſſionem peccatorū: ⁊ vñ emanauit virt⁹ oīm ſacramentorum: q꞉ al's illud vuln⁹ nō fuiſſet meritoriū ſibi ⁊ nobis. Itē etiā dr̄/ꝙ ratione talis firmi ꝓpoſiti: ⁊ affectus martyres nō ſolū merebanť in vita: ⁊ in tormentis: ſꝫ etiā merebanť in omnib⁹ que fiebāt poſt mortem erga eorum corpora in vituperiū eorum puta quando corpora eorūz cremabantur: ac tradebantur beſtijs deuoranda: ⁊ proijciebantur ad loca im̄munda ⁊c. Et per hec patet reſponſio ad dubium ſupradictum.

Infra lxx. a. cvij. q. ſ geſtum

In te domine ſperaui: non confundar ineternuz: in iuſtitia tua libera me.

¶ Titulus: In finē ſiue ad victoriam pſal. Dauid ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſal. dirigens nos in Chriſtum: qui eſt finis legis. Sed de materia huius pſal. eſt diſceptatio apud expoſitores Hebreoꝝ. Nā quidā dicunt ꝙ Dauid preuidens in ſpū captiuitatē Babylonicā ⁊ liberationem: fecit hunc pſal. in perſona toti⁹ ppl'i liberati. Alij aūt dicunt ꝙ Dauid fecit hūc pſal. in perſona totius Iſrael liberati de ſeruitute Philiſtinoꝝ per Dauid. Rabi aūt Salomon dicit: ꝙ Dauid exiſtens in perſecutiōe Saulis fecit hūc pſal. gratiās agēdo: eo ꝙ deus liberauerat ipm̄ de multis periculis in illa longa perſecutione. Sed ſepi⁹ dictū eſt: ꝙ nulla fides eſt adhibenda iſti ceco ⁊ obſtinato: qui ſemper conatus eſt peruertere ſacraz ſcripturā: ⁊ retrahere a vero ſenſu ſpūali. Nā Dauid nō fuit minus ꝓpheta in hoc pſalmo: nec min⁹ inſpiratus: ꝙ in ceteris: maxime cuz ipſemet Ra. Sa. dicat ſuper za. ꝙ prophete nō ſunt locuti: niſi ad tp̄a meſſie. Et ideo eſt dicendum ſicut ſepius dictū eſt: ꝙ Dauid in ſuis perſecutionib⁹ preuidit in ſpū totū diſcurſum eccleſie ab Adā vſq; ad Chriſtū ⁊ exinde vſq; ad iudiciū: qui quidē eccleſia dr̄ vna: ⁊ vnū corpus myſticū ꝓpter vnā fidē: ⁊ ſpem vnius Chriſti mediatoris. Nā eadē fides ⁊ ſpes eſſentialis xp̄i qui ſaluauit antiquos: ſaluat ⁊ nos: ſꝫ ſolū eſt differentia accidētialis: vt dictuz eſt in ꝓlogo. Nā illi expectabāt Chriſtū redēptorē. Sꝫ nos iam redēpti expectam⁹ ipm̄ glorificatorem. Et fides noſtra includit fidē ⁊ ſpē antiquoꝝ: q꞉ qđ illi credebāt futurū: nos credim⁹ preteritū: ⁊ quē ipſi expectabāt redēptorē: nos expectamus glorificatorez.

¶ Ex quo ptꝫ: ꝙ ſpes eſt habit⁹ infuſus: quo bona ſpūalia Chriſti expectanť. ſ. redēptio ſiue ſaluatio ⁊ glorificatio. que quidē diffinitio cōuenit ſpei in cōmuni. Nā per eandē ſpem: qua nos ſperam⁹ Chriſtū glorificatorē: expectabāt ipſi redēptorem: in cui⁹ virtute ipſi peruenerūt ad Chriſtū: ⁊ dirigebantur ad ipſum: ⁊ in ea ſaluati ſunt. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in ſpū per ſuas perſecutiones: fecit hunc pſal. hāc ſpem cōmendans: in quo introducit Adā loquētem cū tota ſua poſteritate fideliūz: expectantium Chriſtum: qui quidē Adam: vt ſic dicitur corpus myſticum Chriſti: ⁊ vna eccleſia: q; per verā fidē: ⁊ ſpem dirigebať in Chriſtū. Et iō in titulo ꝓponiť: In finem pſal. Dauid. Sed q꞉ Dauid in hoc pſalmo oſtendit ꝙ ipſe Adā myſticus ſiue populus dei ꝓpter ſpem: ⁊ fidem paſſus eſt multas perſecutiōes cū magna patiētia: ⁊ tñ nunꝗ amiſit ſpē: immo fuit liberat⁹ a Chriſto finaliter per talē ſpem: ſed ſpes conſiſtit in quadā extaſi: eo ꝙ ſpes retrahit hoīem a terrenis: ⁊ cōſtituit eū in deſiderio celeſtiū: ⁊ in tali extaſi cōſtitut⁹ tolerat oīa mala ꝓpter deū: Ideo in aliq̄bus biblijs apponitur huic titulo pro extaſi. ſ. In finem pſal. Dauid ꝓ extaſi. ſ. ſpei. Quinq; ergo facit in hoc pſalmo. Nam primo iſte hō myſticus petit redimi de captiuitate peccati: ⁊ a penalitatibus intrinſecis eiuſdez ꝑ aduentū Chriſti. Scđo petit liberari a perſecutionibus infideliū tyrānoꝝ ⁊ hereticoꝝ. Tertio predicit punitionem perſecutorū eccleſie. Quarto predicit premiū bonoꝝ in Chriſtum ſperantiū. Quinto exhortatur fideles ad fidē ⁊ ſpem Chriſti: ⁊ patientiam in aduerſis propter Chriſtum. Secūdum ibi: Miſerere mei domine. Tertium ibi: Erubeſcāt impij. Quartum ibi: Quā magna multitudo. Quintum ibi: Diligite dominum.

¶ Quantū ergo ad primū Adam cum tota ſua poſteritate fidelium laſſus: ⁊ confractus longa captiuitate ſub diabolo: infectus pctō in anima: ⁊ fomite cōcupiſcentie in carne: deſiderās accelerari aduentū Chriſti: per quem ſperat: ⁊ intēdit ſaluari ⁊ liberari: apoſtrophat ad Chriſtum dicēs. O dñe Jeſu chriſte: in te ſperaui poſtꝗ fui eiect⁹ a paradiſo peregrinādo ꝑ hunc mundum: fac ergo vt veniaſ: ⁊ nō cōfundar ineternum: ⁊ ne ſpes mea ſit fruſtra ideo in iuſtitia tua libera me a culpa anime: ⁊ a fomite ⁊ concupiſcentia carnis: ⁊ a lege peccati. Et libera me in tua iuſtitia: ⁊ non in mea: q꞉ in me nulla eſt iuſtitia: ſed ſolum peccatum. Et ideo nō poſſum liberari niſi per tuam iuſtitiam ⁊ mortem: et paſſionem: per quam ſpero iuſtificari. Ideo

Inclina ad me aurem tuam: accelera vt eruas me.

¶ Inclina ad me aurem tuam: quia per magna tēpora clamaui ad te: ideo accelera aduentum tuū: vt eruas me de manu diaboli: ⁊ a ſpirituali captiuitate ⁊ miſeria. ¶ Et nota quod iſta vox corporis myſtici: non ſolum dirigitur ad filium: ſed etiaz ad patrem. Nam ſicut filius incarnat⁹ dicitur facies patris: per quam nobis notificatus eſt: ⁊ lingua patris per quam nobis locutus eſt: ita etiam dicitur auris patris: per quam pater nos audit: et noſtras petitiones: ⁊ ꝓces acceptat. Ideo ait: Inclina ad me aurem tuam. i. mitte filium incarnatū: ⁊ accelera: vt eruas me a peccato per paſſionē eius.

Itē ligua Chriſti ⁊ auris ē humanitas/ꝑ quā xp̄ū nobis loq̄bať/⁊ nos audit. Et ſic iſta vox indifferēter pōt dirigi ad patrē vel ad filiū. Nam pater liberauit nos per filiū incarnatū: ⁊ filius liberauit nos per carnem in qua paſſus eſt. vnde ſubdit/

xxiiij. q. iij. c. vlti. in fi.

Eſto mihi in deū protectorē ⁊ in domum refugij: vt ſaluum me facias.

¶ Eſto mihi in deū protectorez. i. cū veneris nō te recipiam vt purum hominē: ſed eris mihi in deuz protectorem: ⁊ ſic confitebor te deum ⁊ hominem. Et eſto mihi cum veneris in domum refugij: quia in te ponam totam ſpem meam: vt ſaluum me facias per mortem ⁊ paſſionem.

Al's dux mihi eris

Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me ⁊ enutries me.

¶ Tu ſolus es fortitudo mea/⁊ refugiū meum es tu: quia non eſt alius ſufficiens ad ſaluandum niſi tu: quia deus ⁊ homo liber ſolus a peccato: quoniam tu vocaris Jeſus quod eſt nomen ſalutis. Et ideo ꝓpter nomen tuum deduces me a peccato per paſſionem/⁊ enutries me per eccleſiaſtica ſacramēta: quia nō eſt aliud nomē ſub celo in quo nos oporteat ſaluos fieri. Et ideo per tuam paſſionem educes me de laqueo demonū venātium/quē parauerunt mihi in paradiſo: quando comedi de ligno vetito. qui quidem laque⁹ illaqueauit omnes filios meos. Et ideo

Al's muſcipula iſta.

Educes me de laqueo quē abſconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.

¶ Tu educes me de laqueo venantiū qđ eſt peccatū originale/⁊ ex conſequenti actuale: quē laqueū abſconderunt mihi. vnde fomes concupiſcētie diciť laqueus abſconſus in carne ſiue latens in mēbris. Et hoc facies: quoniam tu ſolus es protector meus: ideoq;

Luce. xxiij. f.

In manus tuas commēdo ſpiritū meum: redemiſti me dñe deus veritatis.

¶ In manus tuas cōmēdo ſpiritū meū ⁊ animaz meam: q꞉ tu non eris ſaluator tp̄alis tm̄ ſicut ſperant iudei obſtinati: ſed ſaluator anime a peccato. ideo In man⁹ tuas cōmēdo ſpiritū meuz: quia tu deus veritatis redemiſti. i. redimes me a pctō per paſſionē. Nā ideo poteris me redimere: q꞉ es ver⁹ deus ⁊ homo: ideoq; tanꝗ deus veritatis. i. tanꝗ verus deus redimes me. Unde eſt aduertendū: ꝙ hec eadem verba/que dicit corpus miſticum ad Chriſtum per os Dauid: eadē verba dixit Chriſt⁹ ad patrē in cruce in ꝑſona totius corporis myſtici pro quo patiebať. Nā ſicut Chriſt⁹ patiebať ꝓ oībus fidelibus: ita in cruce cōmendauit patri aīas oīm fideliū membroꝝ ſuoꝝ ſicut pro eis orauerat ante/in mēſa ⁊ in horto. ⁊ hoc declarauit Chriſtus cū dixit: Redemiſti me dñe de⁹ veritatis. Manifeſtū eſt enī ꝙ Chriſt⁹ nō fuit redēpt⁹ in ꝑſona ſui: q꞉ nō indigebat redēptiōe/q꞉ oīno fuit ſine pctō: ſꝫ ipſe vt caput ⁊ mediator cōmēdat nr̄as aīas patri: ſed in ꝑſona ſui corporis myſtici ſiue mēbroꝝ dicit. Redemiſti me ⁊ mēbra mea in me/o deus veritatis. Unde pater diciť nos redemiſſe per filium ſuū: inquantū paſſionē Chriſti acceptauit in precium. vt dictum eſt pſalmo. xvij. Unde ſubdit.

xxiiij. q. ſ. ca. odi.

Odiſti obſeruantes vanitates: ſuperuacue.

¶ Odiſti infideles obſeruantes vanitates. i. vana auguria/⁊ obſeruantes ſuperuacue. i. fruſtra menſes ⁊ annos: q꞉ ſuperuacue/⁊ fruſtra obſeruant.

De pe. di. j. c. ſciens.

Ego autem in domino ſperaui: exultabo ⁊ letabor in miſericordia tua.

¶ Quaſi dicat: ego nō pono ſpem meā in reb⁹ mūdanis: nec recurro ad ſigna ⁊ conſtellationes: nec ad ſortilegia: nec ſuꝑſtitiones: q꞉ ſcio ꝙ odiſti obſeruantes iſtas vanitates ſuperuacue ⁊ fruſtra: ſꝫ ego cōmendo ſpiritū meū in man⁹ tuas: q꞉ tu me redemiſti tanꝗ verus deus: ⁊ ideo in te tanꝗ dño ſperaui: ⁊ ſpē meā poſui: ⁊ ideo exultabo ⁊ letabor in miſericordia tua/per quā liberabis me a captiuitate: ⁊ ſic ſpes mea non erit vana/nec ſuperuacua/ſicut ſpes gentiliū obſeruantium conſtellationes ⁊ ſortilegia vana ⁊c. Et quare letabor in miſericordia tua?

xij. q. ij. glia epi.

Quoniam reſpexiſti humilitatem meam: ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.

¶ Reſpexiſti humilitatē meā: q꞉ cū humilitate ad te cōfugi. Et ideo ſaluaſti de neceſſitatibus animā meam. ſ. a pena que neceſſario ſequitur culpā: ⁊ a culpa que neceſſario ſequiť ex fomite ⁊ concupiſcentia que dicitur lex mēbroꝝ: que quaſi neceſſitat/⁊ cogit alliciendo hominem ad peccatum. Iſta enim dicuntur neceſſaria/q꞉ ſunt connexa ⁊ alligata. Nam ex peccato primoꝝ parentum ineſt nobis formes/⁊ corruptio nature in carne/ex cui⁹ cōtractu anima maculať peccato originali/⁊ ex eius conſenſu cauſatur pctm̄ actuale/⁊ mortale in voluntate: ex quo ſequitur reatus: ⁊ pena ſenſus. Et ideo iſta dicuntur neceſſitates quedam in nobis: a quibus nos Chriſtus liberauit per ſuam paſſionem/⁊ ſacramenta eccleſiaſtica. Nā liberat nos a peccato: vt non ſit nec imputetur: ⁊ liberat nos a fomite: non vt nō ſit: ſed vt non imputetur: vt inq̄t Aug. Et ideo ſequitur:

xxiiij. q. ſ. ca. paratus. in fine.

Nec concluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.

¶ Nō cōcluſiſti me in manib⁹ inimicorum: in quibus incluſus ⁊ captiuus eram: imo me abſtraxiſti in virtute paſſionis ⁊ ſacramentoꝝ. ¶ Et ſtatuiſti pedes meos in loco ſpacioſo/id eſt in eccleſia me

Eccl'ia dr̄ loc⁹ ſpatioſus.

collocaſti: que diciť locus ſpacioſus. Primo propter libertatē: q꞉ liberata ab importabili iugo legis veteris. Secundo quia habet multa remedia ⁊ facilia ad delendum peccatum/ad que quilibet poteſt faciliter recurrere ⁊ ſanari. Ideo nullus habet excuſationem: q꞉ deus non ſolum damnat hominem/quia peccauit: ſed quia currere ad medicū recuſauit. Tertio dicitur eccleſia locus ſpatioſus: quia non in ſola Hieruſalē terra Paleſtine arctať ⁊ aſtringitur: ſed a ſolis ortu vſq; ad occaſum dilatať. Exultat ergo iſte bon⁹ homo: q꞉ peramplius/⁊ perfectius/⁊ abundanti⁹/⁊ multiplicius eſt liberatus: non ſolū ab infirmitatibus carnis/ſed etiā aīe/⁊ nō tp̄aliter/ſed eternaliter: ⁊ nō ſolum a viſibilib⁹: ſed etiā inuiſibilibus. Totus iſte text⁹ pōt eſſe etiā vox Chriſti cōquerētis apud patrē de ſua ꝑſecutiōe/⁊ ſupplicātis ꝓ ſua liberatiōe ⁊ reſur-

rectiōe:⁊ in pſona membroꝝ:vt ſepiꝰ dictum eſt.
vij. q. i. c. cum pcuſſio. **Miſerere mei domine quoniam tribulor: conturbatus eſt in ira oculus meus: anima mea ⁊ venter meus.**

Ade multiplex pena propter pctm̄. ¶ In hac ſecūda parte petit liberari a paſſiōibꝰ/ ⁊ afflictiōibus extrinſecis. Vn̄ eſt aduertendū:ꝙ Adā multiplicē penā incurrit ꝓpter primū pctm̄ ⁊ inobedietiā. Nā primo incidit in penas intrinſecas ⁊ infirmitates tam corpis ꝗ aie:de quibus dictum eſt. Secūdo in penas exteriores ⁊ miſerias: cuiuſmodi ſunt paupertas bonoꝝ tpaliū/⁊ odium/ ⁊ ira inimicoꝝ. Nā ſicut miſerie/⁊ neceſſitates interiores infeſtant hoiem ab intra:ita pauptas/et inimici/⁊ iniqui ifeſtāt ⁊ affligūt hoiem ad extra. Et ideo poſtꝗ in prima parte petijt Adā miſticus liberari a malis/⁊ neceſſitatibꝰ intrinſecis ꝑ decēverſus. in hac ſcđa pte petit liberari ab extrinſecis per alios decē verſus. Nā eccleſia ⁊ hō miſticꝰ ſemp paſſus eſt ab Adā vſq ad Chriſtū perſecutiones/⁊ maiores paſſa ē poſt Chriſtū a iudeis ⁊ tyrānis ⁊ hereticis/⁊ patieť vſq ad iudicium:lꝫ aliquātulū quieuit poſt Cōſtātinū. a qua pſecutione fuit liberata eccleſia ꝑ Chriſtū ꝗ Cōſtantinū ⁊ reges terre illuminauit. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid dicit in pſona eccleſie. O ſponſe Chriſte:qm̄ nō ſolū tribulor interiꝰ a carne ⁊ pctō:ſꝫ etiā exterius ab infidelibus ⁊ hereticis:nam in ira ⁊ ſnīa data primis parētibus oculus meus. ſ. ratio cōturbata eſt ꝑ ignorātiā/⁊ aia. ſ. ſenſualitas turbata eſt/⁊ vulnerata fomite cōcupiſcentie ⁊ ceteris paſſionibꝰ: ⁊ venter meꝰ. i. caro cōturbata eſt multis infirmitatibꝰ/⁊ doloribꝰ/⁊ egritudinibꝰ:que oīa euenīt mihi ex illius primi iuſtiſſima cōdēnatiōe peccati:

vij. qō. j. §. hoc tūc. verſi. cum vero. **Quoniam defecit in dolore vita mea: ⁊ anni mei in gemitibus.**

Infirmata eſt in paupertate virtus mea: ⁊ oſſa mea conturbata ſunt.

vij. q. j. c. cū per cuſſio. ¶ Ex iſtis infirmitatibus corporalibus vita mea defecit in dolore/⁊ deſtruiť ⁊ vinciť in me natura: ⁊ ſic ſequitur mors corporalis:⁊ ſic anni mei/⁊ totū ſpatiū vite ſemp eſt in gemitibus pre dolo:⁊ nō ſolū patior infirmitates corporales:ſed etiam paupertatem/⁊ inopiā bonorū temporaliū:quibꝰ vita humana ſuſtentatur.

ex paupertate ſeqt duplex defectus. Ex qua paupertate cauſatur in me duplex defectus. nam primo deficit virtꝰ naturalis. nā ſi homo non comedit moritur fame/ et ſi non operiť veſtibus moriť frigore. ⁊ etiā deficit virtus moralis:qꝛ nō pōt vti liberalitate:nec ſubuenire indigētī:nec dare vbi/⁊ qn̄/⁊ quātum oportet. Itē ex pauptate ⁊ indigentia quis furať bona alterius:⁊ ſic efficitur iniuſtus. Itē nō pōt ſoluere creditori:nec implere ꝓmiſſuꝫ:⁊ ſic efficiť mēdax. Unde oīa iſta mala euenerunt mihi ex illo pctō: nā ſi ego paruiſſem imperio/⁊ ꝓcepto dei fuiſſem liber ab oibus his miſerijs:⁊ ſic fui punitꝰ iteriꝰ/ ⁊ exterius/⁊ cōtinue defecit in paupertate virtus mea. Itē totū hoc pōt ecclīa referre ad tribulationes exteriores/⁊ ad perſecutionē tyrānoꝝ. Vn̄ dicit eccleſia. O ſpōſe Chriſte miſerere mei/⁊ libera me a perſecutionibꝰ infideliū ⁊ tyrānorum:qm̄ infeſtor ⁊ tribulor ab inimicis:nā oculi mei qui ſunt doctores/conturbati ſunt ab hereticis:⁊ aia mea qui ſunt apl'i/cōturbati ⁊ afflicti ſunt a tyrānis:et venter meꝰ qui ſunt oēs martyres/⁊ totꝰ cetꝰ fidelium/turbati ſunt ab infidelibus ⁊ paganis:et ſic tota vita mea/⁊ diſcurſus annorum eſt in gemitibus:qꝛ ſepe expugnauerunt me a iuuentute mea ⁊c. Et ſic potentia mea tēporalis ⁊ virtus fuit ifirmata ⁊ minorata:qꝛ tyranni occuparūt bona chriſtianorum:⁊ chriſtiani fugiētes ferocitatē tyrānorū diſcurrebāt ꝑ mōtes/⁊ latibula patiētes famē ⁊ inediā:⁊ ſic oſſa mea/qui ſunt ꝓlati:qbus eccleſia/⁊ ceteri fideles ſuſtētanť:cōturbati ſunt: intm̄ ꝙ Marcellinus papa ex timore adoleuit incēſum idolis ex perſecutione Diocletiani. Et ideo ſubdit/

xxiij. q. iij. ch. tentas. **Super inimicos meos factus ſum opprobrium vicinis meis valde: et timor notis meis.**

¶ Factus ſum opprobriū vicinis meis ſuper inimicos:qꝛ inimici mei me odio ⁊ opprobrio habebant:⁊ factus ſum timor notis ⁊ amicis:nā quando ceteri fideles videbant eccleſiā cōculcari. ex timore deficiebāt ⁊ idola adorabāt. Et ideo ſequiť.

xxiij. q. iij. qdicam. **Qui videbāt me: foras fugerunt a me: obliuioni datus ſum tanquam mortuus a corde.**

¶ Qui videbant me/foras fugerūt a me/⁊ ſic ego datus ſum obliuioni. i. a memoria/⁊ corde eorū/ſicut mortuus in paucis diebus eſt in obliuione. Et

Factus ſum tanꝗ vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum cōmorantium in circuitu.

¶ Factus ſum tanꝗ vas perditum ⁊ fractum:nā ſicut vas fractum non appretiatur:imo proijcitur foras:ita ego fui proiectus ab eis ⁊ traditus obliuioni tanꝗ mortuꝰ:nam ſicut homo mortuus non habet amicum:ita homo poſitus in perſecutione non habet auxiliantem:qꝛ deletur a memoria amicorum. Et in hoc cognoui me eſſe abiectum ⁊ oblitum:quoniam audiui vituperationem multoꝝ cōmorantium/⁊ exiſtentium in circuitu meo:qꝛ oēs vituperabāt ⁊ cōdēnabant me:qꝛ oēs natiōes habebāt odio chriſtianos:intantū ꝙ nullus ſe audebat chriſtianū nominare:immo infideles imponebāt chriſtianis multa mala ⁊ nefanda:dicētes eos magos ⁊c. Unde Iuſtinus pħs conuerſus ad fideꝫ fecit apologiā ꝓ religione chriſtiana: defendens eos a tali labe:⁊ ideo infideles faciebant concilia/ ⁊ conuenticula contra chriſtianos Ideo ait

In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me: accipere animam meā cōſiliati ſunt.

¶ Dū cōuenirēt ſimul aduerſum me/cōſiliati ſūt accipere animam meam/⁊ vitam meam perdere.

Ego aūt in te ſperaui dn̄e: dixi deus meus es tu: in manibus tuis ſortes mee.

¶ Ego ſemper in omnibus his pſecutionibꝰ ſperaui in te:⁊ dixi: Deus meus es tu/⁊ non alius/⁊ non confugi ad magos nec ſortilegos:ſed ad te. Et dixi. O domie ſortes mee. i. ſpes mea ⁊ vota ſunt in te/⁊ non in alio. Ideo

Eripe me de manu inimicorum meorum: ⁊ a perſequentibus me.

Abide. Als illumina. **Illuſtra faciem tuam ſup ſeruū tuū: ſaluū me fac in miſericordia tua dn̄e: non cōfundar quoniam inuocaui te.**

¶ Illuſtra ergo faciē tuā ⁊ intelligentiā ſup ſeruū tuū:⁊ ſaluū me fac in mīa tua me liberādo:⁊ nō cōfundar/poſtꝗ inuocaui te/⁊ nō aliū. ¶ Eſt aūt aduertendū/ꝙ tam prima pars/ꝗ iſta ſcđa:pōt eſſe vox Chriſti qui orat pro ſua liberatione tam in capite/ꝗ in membris. Nā Chriſtus prius paſſus eſt in ſe oīa iſta a iudeis:poſtea paſſus eſt in ſuis mēbris a tyrannis/⁊ de hereticis/⁊ infidelibus.

xxiij. q. iiij. ſi non. §. breuit. **Erubeſcant impij ⁊ deducantur in infernum: muta fiant labia doloſa.**

¶ Hic Chriſtꝰ caput/ſiue eccleſia petit vltionē de crucifixoribꝰ/⁊ pſecutoribꝰ ſuis ꝓphetādo eorum punitionē/⁊ ꝓdicit triplicem penā perſecutorum Chriſti ⁊ eccleſie. Prima pena fuit ɔfuſio in terra: naꝫ qn̄ iudei viderūt Chriſtū reſurrexiſſe/⁊ qn̄ gētiles pſecutores viderūt veritatē euangelicā ꝑ miracula:⁊ viderunt Conſtantinū cōuerſum ad fidē/ ⁊ viderunt eccleſiam proſperari:vtriq fuerunt cōfuſi/⁊ fruſtrati a deſiderio ſuo. Scđa pena fuit ꝑpetua cruciatio in inferno. Tertia obturatio loq̄le/que eſt confuſio exterius. Nā tam iudei ꝗ gentiles cum viderūt manifeſte per ſcripturas Chriſtum eſſe verum meſſiam:tunc conuicti/facti ſunt muti. Unde de prima pena dicit Erubeſcāt impij/ ⁊ infideles. De ſcđa dicit: Deducantur in infernuꝫ in ꝑpetuū cruciandi. De tertia dicit: Muta fiant labia eorū doloſa/⁊ mendoſa/et fraudulēta falſificantia ſacras ſcripturas/⁊ imponentia falſa crimina Chriſto ⁊ membris ſuis.

Als cōtēptu. **Que loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſuperbia: ⁊ in abuſione.**

¶ Que quidē labia doloſa loquuntur iniquitatē/ ⁊ falſa crimina aduerſum iuſtum. ſ. cōtra Chriſtuꝫ ⁊ populum ſuum blaſphemando/⁊ in abuſione loquendo ⁊c. Et ideo tota iſta particula pōt eſſe vox Chriſti capitis petētis vltionē de iudeis pſecutoribus ſuis:⁊ de pſecutoribus eccleſie/qui oēs erubuerunt/⁊ confuſi ſunt cognita euangelica veritate/⁊ preterita eorum cecitate.

De conſe. diſt. iiij. ca. ecclīa. **Quam magna multitudo dulcedinis tue dn̄e: quam abſcondiſti timentibus te.**

Perfeciſti eis qui ſperant in te: in conſpectu filiorum hominum.

¶ In hac parte predicit premiū ⁊ retributionē bonoruꝫ ꝗ paſſi ſunt pro Chriſto. Dicit igitur: O dn̄e ꝗ magna eſt multitudo ⁊ ſufficienta dulcedinis/ beatitudinis/⁊ fruitionis tue:quaꝫ obſcondiſti. ſ. abſconditā ſeruaſti ab eterno timentibus te. Naꝫ ita ſunt nobis abſcondita/⁊ incomprehēſibilia:ꝙ nec oculus vidit/nec auris audiuit/nec in cor hominis aſcēdit/ꝗ preparaſti diligentibus te. vnde hanc beatitudinē ⁊ premiū perfeciſti ⁊ preparaſti eis ꝗ ſperant in te in cōſpectu hoim:qꝛ in hac vita lucrati ſunt ⁊ meruerunt ipſum ꝓmiū ꝑ bona opa que fecerūt per pſecutiones/quas paſſi ſūt in conſpectu filiorū hominū/ante reges ⁊ preſides propter iuſtitiam. Et ideo.

De conſe. di. **Abſcondes eos in abſcondito faciei tue: a conturbatione hominum.** v. ca. ie iuniū.

¶ Abſcōdes eos/⁊ collocabis in abſcōdito faciei tue:qꝛ ſemp videbunt faciē tuā/ꝗ ab impijs eſt abſcōdita:⁊ ſeparabis eos a ɔturbatione/⁊ pſecutione hoim:qꝛ nō erit amplius luctꝰ neq clamor:ſed

Proteges eos in tabernaculo tuo: a contradictione linguarum. De pe. diſti. j. ois qui non diligit.

¶ Proteges eos in tabernaculo tuo celeſti a ɔtradictione linguarum malorum hominum. Et ideo de tanta felicitate agit gratias/dicens/

Benedictus dominus: quoniam mirificauit miſericordiam ſuam mihi in ciuitate munita. di. xxxix. c. oia coni.

¶ Benedictus ſit dn̄s qm̄ mirificauit. i. mirificam oſtēdit miſericordiā ſuā mihi in ciuitate munita: qꝛ nemo ſaluať niſi per miſericordiā dei:qꝛ cuius vult miſereť:qꝛ nō eſt currentis/nec volentis:ſed dei miſerentis. Et vocat iſtā eccleſiam ciuitatē munitā/ꝓpter gratiā/⁊ abundantiā ſacramentorū/⁊ munitā armis donorū/qbꝰ nos defendimꝰ vndiq ab oibus malis cōtra diabolū/⁊ mēbra eiꝰ. ¶ Vn̄ nota ꝙ iſta ciuitas militās triplici munitione eſt munita. ſ. munitione doctrine/⁊ ſacramētorū/⁊ donorū ſpūs ſancti. Et triplici muro eſt ſepta. ſ. fide/ ſpe/⁊ charitate/⁊ ſic nihil eſt nobis timendū. Ciuitas vero celeſtis eſt munita ⁊ copioſa/⁊ abūdans oibus bonis fruibilibus:qꝛ eſt ſtatus oim bonorum aggregatione perfectus:⁊ ſic eſt perfecta beatitudo in ea. Et ſubdit/ Nota.

Ego autem dixi in exceſſu mentis mee: proiectus ſum a facie oculorum tuorum. vij. q. j. aduerſitas. ⁊. xl. q. iij. c. in cunctis.

Ideo exaudiſti vocem oratiōis mee: dum clamarem ad te.

¶ Bene dn̄e mirificaſti miſericordiam tuaꝫ mihi/ nam dum eſſem in exceſſu mentis/⁊ in ꝓfundo ꝑſecutionū:ego dixi in corde meo:proiectus ſum. i. putabam eſſe proiectus a facie oculorum tuorum: et ꝙ dimiſiſſes me:⁊ ideo multotiens clamaui:ſed tu exaudiſti vocem orationis mee dum clamarem ad te:quia non deſeris clamantes ad te. nam licet ad tps exponas hoiem pſecutionibus ⁊ aduerſitatibꝰ:vt ꝓbes eū/⁊ probatū oſtēdas:tn̄ in fine non deſeris eū:ſed releuas per gratiā ⁊ miſericordiaꝫ: et ſic miſertus liberaſti me a malo culpe/⁊ pene/ et conſtituiſti me in bonis gratie et glorie.

Diligite dominum oēs ſancti eius: quoniam veritatem requiret dn̄s: ⁊ retribuet abundanter facientibus ſuperbiam. ꝫ. xxvj. xxiij. q. iiij. qd facier.

¶ Hic propheta exhortatur omnes fideles:vt nō deſperent in perſecutionibus:ſed firmiter ponāt ſpem ſuaꝫ in deo:ſcilicet in Chriſto capite noſtro/ ſine quo nemo poteſt ſaluari: quia nunꝗ deſeret ſperantes in ſe. Ideo ait. O vos ſancti fideles/diligite dominum/et ponite ſpem veſtrā in eo:⁊ tolerate patienter perſecutiones:quoniam in finali iudicio/et etiam in hoc tempore dominus requiret veritatem id eſt ſcđm veritatem/⁊ iuſtitiaꝫ iudicabit:⁊ ideo retribuet abundanter penā facientibus ſuperbiam. ſ. tyrannis et prauis/qui cū ſuperbia perſequuntur iuſtos. Igitur.

xlix. diſtin. ca. hinc enim.

Uiriliter agite: ⁊ confortetur cor veſtrum: omnes qui ſperatis in domino.

¶ Agite ⁊ pugnate viriliter cōtra diabolum/ ⁊ mēbra eius patienter ſuſtinendo ꝑſecutiones: ⁊ oēs qui ſperatis in dño/ cōfortetur cor veſtrū in malis tolerandis: qm̄ dominus retribuet vobis/ hic per gratiā/ ⁊ in futuro ꝑ gloriā. ¶ In hoc etiā pſalmo Dauid exhortatur quēlibet peccatorē vt recurrat ad deum qui liberet eum ab intrinſecis/ ⁊ exterioribus neceſſitatibus/ ⁊ penalitatibus peccatorū. Et ſic moraliter poteſt exponi totus pſalmus pro quolibet peccatore/ ⁊ pro quolibet patiente perſecutiones ab improbis/ ⁊ malignis hominibus. Et ſic eſt quedam oratio deprecatiua.

Rom. iiij. a. et de peñ. di. j. ca. ille rex ⁊ de pe. diſt. j. c. voluiſſent. Nota d̄ peccato adulterij Dauid.

Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates: et quorum tecta ſunt peccata.

¶ Titulus/ Eruditio Dauid. Ex titulo apparet/ ꝙ Dauid fecit iſtum pſalmum eruditus a ſpiritu ſancto/ vel in quo erudit nos aliquā virtutem. Unde dicit Chamhi/ ꝙ quandocunqꝫ in aliquo titulo ponitur eruditio: ſignum eſt ꝙ Dauid eruditus a ſpiritu ſancto intendit aliqd̄ magnum myſteriū/ ⁊ profundū futurum. De materia huius pſalmi cōiter dicunt doctores: ꝙ poſtqꝫ Dauid cōmiſit adulteriū cū Berſabee/ ⁊ machinat⁹ eſt mortem Urie/ per totū quaſi annū/ ſiue ꝑ totos nouē menſes/ tenuit peccatū celatū vſqꝫ ad natiuitatē pueri: licet popul⁹ de tali facinore iam murmurabat. Sed poſt nouē menſes in natiuitate pueri: miſſus eſt Nathan ad Dauid: qui expoſuit ſibi parabolam de oue rapta ⁊c. Sed Dauid qui nondū fecerat penitentiam tunc cognouit reatum ſuū dicens peccaui. Cui Nathan dicit: tranſtulit domin⁹ peccatū tuū. q. d. culpa eſt tibi remiſſa ꝓpter cōfeſſionē ⁊ penitentiā: ſed remanet pena temporalis. Ideo dñs tranſtulit. i. cōmutauit tibi culpam ⁊ penam eternam in tēporalem: qꝛ filius de domo tua inſurget cōtra te ⁊c. vt patet. ij. Reg. xij. Unde tūc Dauid iacuit ſuper terram non manducans neqꝫ bibens/ vſqꝫ ad mortem pueri: ⁊ tunc in tali penitentia inſiſtens fecit pſalmū quinquageſimum. ſ. Miſerere mei deus. in quo petit veniam de peccato ſuo. Scd̄o petit triplicem ſpiritū quē ꝑdiderat ſ. Primo ſpm̄ gratie preuenientis cū dicit: Spiritū rectū innoua in viſceribus meis. Scd̄o petit ſpiritum gratie gratificantis: cum dicit Spiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Tertio petit ſpiritū prophetie ipſum erudientē/ quē propter peccatū perdiderat: cum dicit: Spiritu principali cōfirma me: id eſt ſpiritu prophetie/ ⁊ eruditionis/ et doctrine/ quo ante me docebas et erudiebas de myſterijs profundis ⁊ futuris. Ideo ſequit: Docebo iniquos vias tuas ⁊c. Sed peracta iſta penitentia Dauid recuperauit hunc triplicem ſpiritum/ ſcilicet gratie duplicis et prophetie: ⁊ tunc ſpirit⁹ ſanctus erudiuit eum/ et certum fecit qualiter dominus remiſerat ſibi culpā propter penitentiam et confeſſionem factam ipſi Nathan: quando dixit peccaui. Et inde fuit eruditus a ſpiritu ſancto/ qualiter penitentia eſt illa que ſola delet peccatū. Et quomodo penitentia non eſt valida/ nec fructuoſa/ niſi fiat in hac vita. Et qm̄ talis penitētia cum cōfeſſione erat ſeruāda in eccleſia poſt aduētum Chriſti. que quidem penitētia nō habet virtutem/ niſi ex paſſiōe Chriſti. His ergo eruditus Dauid a ſpiritu ſancto: fecit hūc pſalmū/ i quo erudit oēs fideles/ ⁊ exhortat̄ ad penitentiā exēplo ſui ſicut ꝓmiſerat pſalmo. l. cum dicit: Docebo iniquos vias tuas: ⁊ impij ad te cōuertentur ⁊c. ¶ In quo pſalmo quatuor facit. Nā primo oſtēdit penitētiam eſſe neceſſariā cū ſuis ꝯditiōib⁹. Scd̄o ꝙ penitentia nō habet virtutē/ niſi a Chriſto ꝑ ſuā paſſionē. Tertio exhortat̄ oēs peccatores ad penitētiam in hac vite. Quarto denūciat penā impenitētiū ⁊ obſtinatorū/ ⁊ beatitudine penitentiū. Scd̄m ibi: Tu es refugiū. Tertiū ibi: Intellectū tibi dabo. Quartū ibi: Multa flagella pctōris. ¶ Quātū ad primū primo ꝓponit vnā ꝯcluſionē principaliter intentā ſcꝫ ꝙ penitētia eſt neceſſaria peccatoribus ad conſequēdā beatitudinē. Scd̄o exprimit modū penitētie cū oib⁹ ſuis partib⁹ ⁊ cōditiōib⁹ ibi: Nec eſt in ſpū ⁊c. Cōcluſio ergo ꝑncipaliter intēta eſt iſta ꝙ penitētia eſt neceſſaria pctōribus ad beatitudinē ꝯſequēdā. q. d. ꝙ beatus eſt qui agit penitētiā/ et ſine penitētia nemo peccator pōt eſſe beat⁹. Unū dicit. Beati quorū remiſſe ſunt iniquitates. Ad cuius ꝓbationē ⁊ itellectū eſt notādū/ ꝙ cuilibet fideli debet̄ beatitudo/ niſi impediat̄ ꝑ pctm̄. Nam pctm̄ tripliciter ipedit pctōrē ad btitudinē. Primo/ qꝛ eſt in odio dei ꝓpter culpā: ⁊ ſic eſt extra gratiā. Scd̄o qꝛ ꝓpter reatū ⁊ culpā eſt obligatus ad penam eternā. Tertio/ qꝛ dum eſt in culpa/ quaſi iure hereditario eſt ſub captiuitate ⁊ poteſtate diaboli. Nā dum homo manet in illa iniuſtitia/ ⁊ culpa/ et reatu: ſemꝑ diabolus habet iuſtā cauſam accuſandi eum/ ⁊ retinendi/ ⁊ poſſidendi in inferno. Et ſic iſte tres cauſe impediūt peccatorē ad beatitudinē. Ad hoc ergo ꝙ peccator expedtatur: oportet ꝙ remoueant̄ ab eo iſta tria. ſ. ꝙ remittat̄ ſibi iniuſtitia/ ſiue reatus/ ⁊ pena. Secūdo ꝙ deleatur ſibi culpa/ ne de⁹ imputet ſibi peccatū ad penā eternam/ ſed ſit deo gratus. Tertio ꝙ peccator iuſtificetur/ ne diabolus habeat ius poſſidendi/ nec cruciādi/ nec accuſandi eum. Sed iſta tria nō poſſunt remoueri/ niſi ꝑ penitentiā. Nā penitentia eſt illa que iuſtificat/ ⁊ reconciliat hominē deo/ ⁊ reducit in grām/ ⁊ etiā remittit/ ⁊ abolet penā. Ergo neceſſaria eſt penitentia oibus peccatoribus ad conſequēdā beatitudē/ ⁊ ad hoc ꝙ ſint beati. ¶ Et hoc dicit Dauid cū ait: Beati ſunt illi hoies/ quorū remiſſe ſunt iniquitates/ ꝑ penitentiā ſupple: qꝛ aliter remitti nō poſſunt. ⁊ ponunt̄ iniqtates ꝓ iniuſtitia facta: ⁊ ꝓ reatu ſiue noxa. Itē beati ſūt/ quorū pctā ſunt tecta/ ⁊ abſcōſa apud diabolū: qꝛ iam nō habet aliqd vnde iure poſſit eos accuſare/ nec poſſidere/ poſtqꝫ ſunt iuſtificati ꝑ penitētiā. Item

Beatus vir cui non imputauit dñs peccatum: nec eſt in ſpiritu eius dolus.

¶ Beatus ſane vir cui domin⁹ nō imputauit peccatum ad culpam/ nec penam eternam/ poſtqꝫ eſt iuſtificatus ꝑ gratiam et penitentiā: qꝛ ſibi deleta eſt culpa/ ⁊ eſt iam in gratia dei. Naꝫ deū culpā delere/ nil aliud eſt niſi pctm̄ ad penā eternā/ ⁊ odiū non imputare: vt inquit Aug. Ex quibus patet/ ꝙ peccator nō poteſt cōſequi beatitudinem/ niſi per penitentiam: ⁊ ſic eſt neceſſaria peccatoribus penitentia ad beatitudinē. que eſt concluſio principaliter intenta. deinde cum dicit: Nec eſt in ſpiritu eius dolus: exprimit modum: ⁊ diſcurſum penitentie faciende exemplo ſui. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandū: ꝙ peccatū ſcd̄m Ambroſium eſt inobedientia: ⁊ ꝑuaricatio diuinorū preceptorū: ⁊ ſic nil alud eſt: niſi quedā rebellio et voluntaria deuiatio a diuinis preceptis: ⁊ per cōſequens a diuina voluntate: que lucet in preceptis: ⁊ ideo peccator omnis dicitur iniuſtus: inquantum deuiat a regula veritatis: ⁊ a diuina voluntate: que eſt regula: ⁊ menſura omniū actuum humanorum: ſicut dictum eſt pſal. xiiij. Et per candē rationē dicitur omnis peccator mendax: quia deuiat ⁊ mentiur a prima veritate: ⁊ a prima menſura: que eſt voluntas diuina. Tertio omnis peccator dicit̄ doloſus: eo ꝙ eſt violator promiſſi. Nā omnis fidelis promiſit in baptiſmo ſeruare diuinā legē: ⁊ precepta. quā docunqꝫ ergo quis voluntarie violat: ⁊ preuaricatus eſt diuina precepta: dicit̄ doloſus: ⁊ ſic omne peccatum dicitur dolus. Et talis dolus poteſt eſſe duplex. Uno modo in lingua: vt qn̄ qs habet aliud in lingua: ⁊ aliud in ſpū. Alio modo poteſt eſſe in ſolo ſpiritu: vt qn̄ quis habet peccatū abſconſum in conſcientia nō agens pniam: nec vult pctm̄ ſuū confiteri. Et de hoc dicit Dauid: qd̄ beatus eſt vir in cuius ſpū non eſt dolus. i. qui non habet peccatum abſconſum in cōſcientia: ſed eiecit ipſum ꝑ penitentiā. Sed de modo euellendi: ⁊ eijciendi doluꝫ ſiue pctm̄ a conſcientia: eſt. ¶ Secundo notandū ꝙ ex peccato cōmiſſo ſiue ex preuaricatione preceptorum tria remanēt in aīa: ſicut dictū eſt. Primo reatus quo obligat̄ ad rē reſtituendā: ⁊ etiam ad penā. Secundo deformitas quedā ꝑ abſentiā gratie qua eſt peccator in odio dei: ⁊ imputat ſibi de⁹ illud peccatū ad culpā ⁊ penā. Tertio remanet in aīa culpa: per quā dicit̄ iniuſtus: ⁊ dignus accuſari: ⁊ poſſideri a diabolo. Et nō ſolū per iſtā culpam accuſatur a diabolo: ſed etiam continue accuſat̄ a ſeipſo. ¶ Nam culpa dicitur de culpo culpis culpſi: ſiue de culpo as. ſiue de cudo cudis: qd̄ idē eſt quod terebrare: figere: ⁊ cōpungere: quia cudit et pungit conſcientiā peccatoris. Unde licet quodlibet iſtorū triū dicatur peccatū: tamē iſta culpa cōmuniter dicitur peccatū ⁊ dolus in anima ſiue in ſpiritu: ⁊ dicitur telū fixū in anima: ⁊ dicitur etiaꝫ ſpina iugiter mordens et pungens conſcientiam. Que quidē ſpina ſiue dolus nō pōt eijci: nec euelli ab anima ⁊ conſcientia: niſi per penitentiam. Nā dupliciter poteſt mordere ſiue pungere cōſciētiaꝫ peccatoris. Uno modo ex ſolo timore pene: et cognitione mali: vt iudei poſtqꝫ crucifixerūt Chriſtū bene nouerunt ſe male egiſſe contra iuſtitiam. Et ideo quando viderunt ſolē obſcuratū: ⁊ terremotum ⁊c. reuerſi ſunt in ciuitatē plangentes: ⁊ percutientes pectora ſua: ſed talis compunctio: ⁊ remorſus cōſcientie non fuit penitentialis ⁊ fructuoſus: quia fuit ex ſola confuſione: ⁊ formidine pene future ꝓpter peccatū: ⁊ ita in multis peccatorib⁹. Alio modo illa ſpina culpe poteſt pungere peccatorem cū dolore: eo ꝙ offendit deū ſumme bonum: et perdidit gratiā ⁊ amorem dei. ¶ Et iſta eſt bona compunctio: ſed nondum eſt perfecta ⁊ penitentialis. Sed ad hoc vt ſit perfecta: oportet habere quatuor conditiones. Primo ꝙ ſit doloroſa cū ſupradicto reſpectu. Secundo qd̄ ſit cum propoſito nunqꝫ amplius cōmittendi peccatū. Tertio cū firmo propoſito confitendi. Quarto cum propoſito ſatiſfaciendi. Et tunc talis remorſus et cōpunctio: dicitur contritio penitentialis ⁊ fructuoſa. Et ſic patet ꝙ illa ſpina culpe: licet pungat continue: et accuſet conſcientiam: tamen nō poteſt eijci: niſi ꝑ contritionē: ⁊ cōfeſſionē: ⁊ cū propoſito ſatiſfaciendi. Et tunc dicit̄ vera penitentia: quia tunc vere remiſſe ſunt iniquitates: ⁊ peccata ſunt tecta diabolo: et amplius nō imputat deus peccatori. Et tunc homo poteſt dici beatus in ſpe: quia iam eſt reductus in gratiā dei: ⁊ eſt dignus vita eterna. Et totum iſtum diſcurſum ꝓbat Dauid exēplo ſui. Nam primo cōmiſit pctm̄. ſ. adulteriū: et furtuꝫ: ⁊ homicidium: et hoc celauit per noueꝫ menſes: ſed in toto illo tempore ſpina culpe mordebat: ⁊ pungebat conſcientiam eius timore pene: ⁊ diuini iudicij: et propter infamiā: ⁊ cōfuſionem: ſed quia talis compunctio non fuit cū intentione confitendi: ideo nō erat penitentialis: nec fructuoſa: ſed quando ex tali remorſu: ⁊ cōpunctione cōfeſſus fuit pctm̄ dicēs peccaui: tūc fuit euulſa ⁊ eiecta ſpina culpe ab ei⁹ aīa: ⁊ tranſactū pctm̄: qꝛ talis cōpunctio fuit penitentialis: ⁊ fuit perfecta penitentia: qꝛ ampli⁹ non fuit dolus in eius ſpū: ⁊ hoc eſt qd̄ dicit hic: ait eñ. Beatus vir in cuius ſpū non eſt dolus culpe: imo eiecit dolū ⁊ culpā per pniam: ideo remiſſe ſunt ei iniquitates: ⁊ tecta ſunt eius pctā apud diabolū: ⁊ non imputata apud deū: poſtqꝫ non eſt in ſpiritu eius dolus: nec culpa facta penitentia. Et hoc pro exemplo mei. Nam

M Quid ſit peccatum. — peccator dr̄ doloſ⁹. — I In aia poſt pctm̄ tria remanēt. — K Culpa. — L — Contritio perfecta.

De pe. diſ. j. §. denique.

Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea: dum clamarem tota die.

¶ Qm̄ tacui peccatū cōmiſſum non ꝯfitēdo ſacerdoti: licet dolerē in corde ex cōfuſione: tamen non fuit mihi remiſſum pctm̄: quia erat ⁊ manebat dolus in ſpū: imo qd̄ peius eſt ex taciturnitate inueterata ſunt oia oſſa. i. viſcera. i. debilitate ſunt vires aīe ad reſiſtenduꝫ pctō ⁊ tentationib⁹: ⁊ facta eſt caro prona magis ad peccandum: qꝛ peccatum qd̄ per penitentiam non deletur: mox per ſui pondus in aliud trahit: vt inquit Grego. Et licet clamarē tota die me interius accuſando: tn̄ inueterata ſunt oſſa. i. vires aīe: qꝛ retinebā dolū in ſpū: et non prodebā ad extra confitendo culpā meaꝫ: ideo talis clamor ⁊ talis cōpunctio erat infructuoſa: qꝛ nō ſanabat: qm̄ tacebā pctm̄ ſacerdoti. Unū clamabā ⁊ gemebā in conſciētia: ſed tacebā pctm̄ in ore. Sed dum ſic clamarē in meipſo die ac nocte cōſiderando ſcelus ⁊ crimē cōmiſſum: ⁊ deteſtando vitam meam infamē apud populū:

diſt. l. c. vt ꝯſtituerēt. et. xxxiij. diſt. his igitur.

Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua: conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina.

¶ Qm̄ inquit die ac nocte grauata eſt manus tua ſup me per remorſuꝫ cōſcientie: ⁊ talis ſpina culpe figebat̄ in cōſciētia ⁊ mordebat ⁊ pūgebat me: tūc conuerſus ſum in erūna ⁊ miſeria peccati mei cuꝫ maximo dolore: ⁊ cōtritione reſpectu diuine offenſe. ⁊ cognoſcēs me peccatorē ⁊ reum: propoſui confiteri ⁊ detegere peccatū ⁊ dolum abſconſum ⁊ diu celatum in conſcientia. ⁊ ſic

De pe. diſt. j. c. ſina.

Delictum meum cognitũ tibi feci: ⁊ iniuſtitias meas non abſcondi.

¶ Delictũ meũ cognitũ ⁊ manifeſtũ tibi feci ꝑ cõfeſſionem: ⁊ iniuſtitias quas cõmiſerã nõ abſcondi: immo cõfeſſus ſum ⁊ manifeſtaui ꝓphete Nathan ſacerdoti dicens: peccaui ⁊c. cui largo modo totum modũ ⁊ diſcurſum cũ lachrymis ⁊ dolore et contritione ⁊ propoſito ſatiſfaciendi manifeſtaui. Et tunc ille ex diuina reuelatione abſoluit me dicens: tranſtulit dñs pctm̃ tuũ. Unde o dñe magna eſt mia et liberalitas tua. ⁊ grandē virtutē tribuiſti ſacramento pnie. Nam ſolũmodo

vij. q. j. §. ſi ergo. de pe. diſt. j. ca. dixi. ⁊ di. iiij. ca. illud.

Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei.

¶ Dixi ⁊ deliberaui ⁊ propoſui ꝯfiteri dicẽdo: ego cõfitebor dño iniuſtitiã ⁊ pctm̃ meũ aduerſum me ipſum: ⁊ tu illico remiſiſti impietatē ⁊ iniuſtitiã et culpã pcti mei cõmiſſi contra Uriam. quaſi dicat qñ cũ cõtritione ⁊ lachrymis ꝓpoſui cõfiteri: illico cũ cõfiterer ⁊ etiã ante vocalē cõfeſſionē iam remiſiſti impietatē pcti mei. Uñ nota ꝙ litera iſtorum quatuor verſuũ eſt ſic ordinanda. ſ. qñ ego David tacui pctm̃ per totũ illud tēpus nõ cõfitēdo ſacerdoti: ideo inueterata ſunt oĩa oſſa mea: qñ tacui pctm̃ in ore dum clamarē. i. licet clamarē tota die et gemerē in cõſciētia. Et cauſa quare clamabã et gemebã tota die: fuit: qm̃ die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua. i. iudiciũ manꝰ tue qd̃ timebam. Et ſic dũ talis ſpina cõfigebatur in cõſciētia mea: conuerſus ſum in erũna ⁊ miſeria mea cogitando: ⁊ ſic clamabã in conſciētia: ſed tacebam peccatũ in ore: ſed qñ delictũ meũ feci tibi cognitũ et iniuſtias meas nõ abſcondi: ſed manifeſtaui: ⁊ dixi cõfitebor. i. ꝓpoſui cõfiteri: ⁊ tũc illico remiſiſti impietatē pcti mei. Et ex oĩbus his probat David et ponit pro cõcluſione: ꝙ ad verã penitētiam eſt neceſſaria cõfeſſio ſiue firmũ propoſitũ cõfitendi: ꝙ citius pctõr habuerit locũ ⁊ copiã ſacerdotis: ſeu in tēpore per eccleſiã determinato. Et oſtendit ꝙ ſine cõfeſſione aut firmo propoſito cõfitẽdi non eſt valida nec fructuoſa penitētia. Nã ille dolus ſiue illa ſpina non poteſt eijci nec euelli a ſpũ ⁊ cõſcientia: ſine cõtritione ⁊ cõfeſſione. Unde Salomõ ab hoc loco ex doctrina patris ſui David accepit illud qd̃ ait Prouer. xviij. Qui abſcõdit ſcelera ſua nõ dirigef: ꝗ aũt cõfeſſus fuerit: ⁊ reliq̃rit ea: miaʒ conſequef. ex quo patet: ꝙ ad hoc vt pctõr conſequaf miam ⁊ veniã: oportet ꝙ cũ cõtritione confiteaf pctã ⁊ relinquat ea. i. proponat amplius nõ cõmittere. Et ſic fuit David eruditus a ſpũ ſancto: ⁊ docuit filiũ ſuũ ⁊ oẽs nos agere penitētiã. ¶ Et ſic patet: ꝙ tres ſunt partes vere ⁊ pfecte penitentie: ſcʒ cordis cõtritio: oris confeſſio: ⁊ operis ſatiſfactio. ⁊ iſta delet pctm̃. Iſta quinq; ſunt ꝑ ordinem ſeruanda in penitētia. Nã primo pctõr deteſtaf peccatũ. Scdõ ꝯuerſus ad deũ dolet ⁊ cõterif ꝓpter offenſam deo ⁊ ꝓximo factã. Tertio ꝓponit eijcere dolũ a ꝯſciētia ⁊ cõfiteri pctm̃. Et proponit ſatiſfacere: ⁊ hoc amplius nõ cõmittere. Et nota ꝙ ſpina culpe dupl'r pũgit ꝯſciētiã. Primo modo inferẽdo cõfuſionē ⁊ deteſtãdo pctm̃. Scdõ modo inferendo dolorē ⁊ cõtritionē: et qua cõtritione inſurgit

confeſſio neceſſaria.

M

Tres partes penitētie.

propoſitum confitendi: ⁊ ſatiſfaciendi: et amplius non committendi. ⁊ iſte eſt ordo ⁊ diſcurſus vere penitentie: vt iam dictum eſt pſal. vj.

Pro hac orabit ad te omnis ſanctus: in tēpore opportuno.

¶ Hic ponit tertiam concluſionem. ſ. ꝙ penitētia non ſolũ eſt neceſſaria peccatoribus: ſed etiã oĩbus hominibus quantuncũq; ſint iuſti ⁊ ſancti. Que quidem concluſio ſiue litera dupl'r poteſt intelligi. Uno modo abſolute: quaſi dicat ꝙ omnes hoĩes ſunt peccatores vel fuerũt pctõres: ⁊ ſic oẽs indigent vel indiguerunt penitentia. Hanc concluſionem probat Aug. de bapriſmo paruulorũ: ⁊ de natura ⁊ gratia: q: omnes preter Chriſtũ ⁊ virginem Mariã fuerunt peccatores: immo Hieronymꝰ cõtra Pelagianos ꝓbat: ꝙ vſq; ad p̃ntem diem nullꝰ inuentus eſt ſine pctõ propter naturam corruptaʒ inclinatã ad malũ: ⁊ ideo abſq; gratia preueniente nemo põt vitare pctm̃ etiã ſi velit: ⁊ q̃libet hʒ neceſſe dicere. Dimitte nobis debita noſtra. Ideo ait hic David: ꝙ pro hac remiſſione ⁊ venia orabit ad te omnis ſanctus: quaſi dicat: oẽs peccarunt mortaliter: vel ſaltem venialiter preter virginem Mariam que fuit preuenta per gratiam: vt inquit Auguſtĩ. libro de natura ⁊ gratia. ergo oĩbus ſanctis fuit neceſſaria penitentia: pro hac remiſſione orabunt futuri ⁊ orauerunt preteriti. Secundo poteſt intelligi hec litera pro recidiuo. Nam licet aliquis ſit ſanctus ⁊ iuſtificatus per penitētiam: tñ adhuc debet orare pro venia. ſ. ne iterum reincidat in peccatum: quia ſepties in die cadit iuſtus. Unde nota ꝙ peccatores debẽt orare: vt deus remittat eis culpam quam perpetrarũt. Iuſtificati aũt per penitentiam debent orare: vt deus remittat eis penã debitam: ⁊ ne amplius reincidant in peccata preterita. Sed iuſti qui nunq̃ actualiter peccauerunt debent orare ne perdant gratiam: ⁊ ne cadant in peccata que poſſent facere: ⁊ ne intrent in tentationẽ. Deinde cũ dicit in tēpore opportuno: hic põt eſſe alia cõcluſio: ꝙ pñia non eſt valida ⁊ fructuoſa niſi in hac vita. Probatur: q: hec vita eſt tp̃s opportunũ ⁊ determinatũ ⁊ aſſignatũ ad penitentiã faciendam. Hanc cõcluſionem probat Augu. in libro Enchiridij. vbi dicit: quod tempus acquirendi vitam eternam in hac vita tantum deus hominibus dedit: vbi voluit penitentiam eſſe fructuoſam. Et dat rationem: Ideo enim hic penitentia fructuoſa eſt: quia poteſt hic homo mutata voluntate ſimul ⁊ opera mutare. Et ideo ſi quis deceſſerit ab hac vita ſine penitētia habebit dolorem et penam ſine venia: quia mors tollit locum ⁊ ſpatium penitendi: quia iam homo deſinit eſſe viator. Et ideo David dicit: pro hac penitentia ⁊ remiſſione orabit ad te oĩs ſanctus ⁊ omnis iuſtificatus: in tempore opportuno ⁊ dedicato ad penitentiam. quaſi dicat: ꝙ omnes hoĩes qui hodie ſunt ſancti in gloria egerunt pniam in hac vita: ⁊ non diſtulerunt pniam poſt mortem: q: poſt mortem non eſt locus penitentie nec venie nec mĩe: imo eſt tempus penarum ⁊ tormentorum ⁊ punitionis perpetue: q: non eſt niſi fletus ⁊ ſtridor dentium. Et talia tormenta infernalia: et talis fletus non inclinabunt deum ad miam nec ad veniam. Ideo ſequitur.

Ueruntamen in diluuio aquarum multarum: ad eum non approximabunt.

pnia eſt diluuium.

¶ Quaſi dicat: ꝙ pctõres qui deceſſerũt ſine penitētia: ⁊ patiũtur tormẽta in inferno: ⁊ ſunt in continuo fletu: nunq̃ in diluuio ⁊ abũdantia aquarũ: id eſt lachrymarũ multarũ approximabũt ad deũ: ⁊ voces dãnatorũ facte in diluuio ⁊ abũdantia lachrymarũ nunq̃ approximabũt / nec peruenient ad deũ: nec deus exaudiet dãnatos / nec miſerebitur eis. Itē per ly diluuiũ aquarũ multarũ põt intelligi penitētia facta in vita: ⁊ tũc eſt ſenſus: ꝑ hac remiſſione orabit oĩs ſanctus in tēpore opportuno. verũtamē. i. q: in diluuio ⁊ copia aquarũ. i. lachrymarũ multarũ. i. in penitētia facta in tp̃e opportuno: pene inferni: ⁊ pctã nõ approximabũt ad eũ. ſ. ad virũ ſanctũ ⁊ penitētē. Itē diluuiũ aquarũ multarũ dicif infernus: q: ibi eſt abũdãtia lachrymarũ ⁊ tormētorũ: que dicunf aque multe in ſcriptura. Itē diluuiũ ⁊ furia aquarũ multarũ dicif dies iudicij: qñ dicef dãnatis: ite in ignē eternũ ſine miſericordia ⁊ remiſſione: vbi dãnati gementes / ⁊ fruſtra penitētiã agẽtes dicent: nos inſenſati ⁊c. Sapiētie. v. Sed talis penitētia ⁊ tales lachryme nõ approximabũt ad aures iudicis: lʒ ſit magnũ diluuiũ ⁊ abũdãtia lachrymarũ: vt patet de diuite epulone qui cupiebat guttã aque ⁊c. Alij dicunt ꝙ per diluuiũ aquarũ multarũ: intelligif abundantia et copia bonorũ tēporaliũ: ⁊ ſic exiſtētes in copia bonorũ temporaliũ: non curant agere penitētiã propter amorē tēporalium: ⁊ ideo nũq̃ approximant ad deũ per penitētiã: ſed ſancti viri contẽnētes bona tēporalia propter celeſtia: agunt penitentiã in hac vita ⁊ recurrũt ad deũ. Et ideo ſequif: ⁊ dicit David. O dñe ego nolo ponere ſpeʒ meã in diluuio bonorũ tēporaliũ: ſed ad te recurro: q: tu es refugiuʒ meũ ⁊ exultatio mea: ideo erue me. ⁊c. ¶ Sʒ licet iſta moralis expoſitio ſit bona: tñ nõ eſt preciſa: q: tollit magnum ſacramentũ latens in hac litera: Ideo eſt ſequenda prima expoſitio: ⁊ querendũ aliud ſacramentũ in verſu ſequenti.

Tu es refugium meum a tribulatione que circundedit me: exultatio mea erue me a circundantibus me.

ſ. q. vij teſtes. §. xp̃s. ⁊ xxiij q. j. q̃ diſnior vr.

¶ In hac parte David oſtendit ꝙ penitentia habet virtutem a ſola paſſione Chriſti: et qd̃ non eſt valida niſi fiat cum fide et ſpe miſericordie Chriſti. Nam fides Chriſti ⁊ ſpes venie deducit peccatorem ad penitentiam. Et ideo vnuſquiſq; peccator debet recurrere ad paſſionē Chriſti / per quam ſoluitur omne debitum: ⁊ illam paſſionē debemus applicare cum noſtra penitentia: aliter penitētia eſſet inualida. Hoc ergo preuidens David in ſpiritu / ꝙ nemo poterat ſaluari / nec a peccato abſolui / niſi per fidem ⁊ paſſionem Chriſti mediatoris: dicit. O Chriſte mediator ⁊ Meſſia future / ſi ita eſt ꝙ nemo poteſt conſequi beatitudinem / niſi ſibi remittatur culpa et pena: et tegantur eius peccata: ne imputentur apud deum: ⁊ hoc nõ poſſit fieri niſi per confeſſionem et perfectam penitentiam factam in hac vita: et ꝙ omnes ſancti egerunt penitentiam: ⁊ qd̃ poſt hanc vitam non eſt locus penitentie / nec venie / nec miſericordie: que venia non poteſt haberi niſi per te / ⁊ in virtute tue paſſionis: ideo in hac vita ãnq̃ moriar volo agere penitētiã: ⁊ ideo ad te recurro in hoc tempore opotuno ⁊ dedicato ad penitentiam: quoniam tu es refugium meum a quacunq; tribulatione mea / id eſt a quacunq; tribulatione que circundedit me / ⁊ a quocũq; peccato fugio ad te: ergo o exultatio mea erue me ab omnibus peccatis circũdantibus me: ⁊ nõ ſolum a peccatis: ſed a neceſſitatibus ⁊ penalitatibus peccati: que eſt concupiſcentia ⁊ fomes ⁊ lex membrorum: que circundant ⁊ tenent me ligatuʒ: erue me per virtutem tue paſſionis: quoniam tu Chriſte es exultatio mea ⁊ omnium patriarcharum ⁊ prophetarum et omnium fidelium veteris legis: quia in te ſperamus / vt liberes nos ſicut nobis eſt reuelatũ. ¶ Ex his patet / qd̃ David in hoc pſalmo ⁊ in ceteris Chriſtũ Meſſiam futurum inuocat: quia ipſe ⁊ omnes patres antiqui ſciebant ꝙ non poterant liberari ab inferno ⁊ a peccato niſi per Chriſtum mediatorem: in cuius fide ſaluabãtur. Petit ergo David gratiam vt faciat penitentiam in hac vita: ⁊ dimittatur ſibi culpa in virtute Chriſti: nec veniat ad diluuium aquarum multaruʒ inferni: nec reſeruetur ſibi penitētia poſt mortem / nec ad diem iudicij: quia tunc non erit fructuoſa.

Pnia a paſſiõe xp̃i hʒ ṽtutē.

Intellectum tibi dabo ⁊ inſtruam te: in via hac qua gradieris: firmabo ſuper te oculos meos.

xxiiij. q. j. nõ turbaf

¶ Quia iſte pſalmꝰ intitulatur Eruditio David: ideo ſicut ipſe fuit eruditus a ſpiritu ſancto quomodo ageret penitentiam: ita ipſe erudit et docet et exhortatur nos ad agendam penitentiaʒ in hac vita cum omnibus cõditiõibus ſupradictis. Ideo dicit David. o peccator quicunq; ſis: ego dabo tibi intellectum. i. cõſilium: ⁊ inſtruã te ⁊ erudiaʒ te in hac via qua gradieris et peregrinaberis: ⁊ firmabo oculos meos ſuper te monẽdo ⁊ exhortãdo. Nam ſicut magiſter dicitur habere ⁊ firmare oculos ſuper diſcipulũ quando frequẽter docet eum: ita ego firmabo ſuper te oculos meos: ⁊ te exhortãdo. ſ. vt facias penitentiam in hac vita: ſicut ſupra dictum eſt: eo qd̃ iſta vita dicitur via qua gradimur et peregrinamur / vt perueniamus ad aliam vitam / ſcʒ eternam. Ideo dicimur viatores ⁊ peregrini vſq; ad mortem: Ideo in hac vita et peregrinatione habemus lucrari et adipiſci mercedem ⁊ recompenſare peccata per penitentiaʒ: quia oportet operari dum dies eſt: veniet enim nox / id eſt mors / quando nemo poterit operari / nec mereri / nec penitentiam agere Joan. ix. Et ideo vos peccatores nolite fieri inſenſati ⁊ beſtiales et imprudentes ſicut equus ⁊ mulus / quibus non eſt intellectus / nec ratio nec conſilium / nec prudentia: q: non curant niſi de preſenti / ⁊ non ꝓuident de futuro: ſed non eſt mirum: quia nõ habent intellectum ⁊ rationem: ideo non poſſunt conſultare de rebus futuris. Sed vos quibus deus dedit intellectum et rationem ⁊ legē: in qua ꝓhibetur omne malũ: ⁊ iubetur omne bonũ: ⁊ promittif iuſtis felicitas: et impenitentibus pena perpetua: ſcitis quod nullũ bonum irremuneratum: ⁊ nullum malum impunitum: ⁊ ideo debetis cõſultare ⁊ prouidere in hac vita pro vita futura: vitando malum: ⁊ agẽdo bonum: ⁊ agendo veram penitentiã de malis cõmiſſis in hac vita: et non reſeruetis penitentiam / nec

Nota

differatis poſt mortem: q2 tūc erit infructuoſa: er-
go nolite fieri inſipientes ⁊ ſtolidi ſicut equus et
mulus: quibus nō eſt intellectus: ſed accipite cōſi
lium ⁊ inſtructionem ⁊ eruditionem meam. ⁊c.

Thobie. vj. di. xxx. viij. ca. ignorā-tia. ⁊c. qui ea. N

**Nolite fieri ſicut equus ⁊ mulus: quib⁹ nō
eſt intellectus.
In chamo ⁊ freno maxillas eorum cōſtrin
ge: qui non approximant ad te.**

¶ Hic explicat ꝓpheta ſuum conſilium ⁊ inſtru-
ctionē ⁊ ſalubrem doctrinam. ¶ Ad cuius intelle-
ctū eſt bene notandū ꝙ per equū propheta intelli
git mūdū / ⁊ per mulū intelligit carnē. In quibus
duab⁹ beſtijs equitat ⁊ ſedet diabolus ad pugnan
dum contra animā hoīs: per quas beſtias inducit
omnia ſeptem vitia ⁊ peccata mortalia in hominē.
Nam mundus inducit quatuor peccata. ſ. ſupbiā /
inuidiā / iram / ⁊ auaritiā / eo ꝙ ſuperbus non patit̄
priorem nec equalem: ⁊ ſic prorumpit in inuidiā.
nec patitur iniuriam: nec paruipenſionē ⁊ ſic pro-
rumpit in iram: que eſt appetitus vindicte ꝓpter
paruipenſionem. Item ſuperbus non patitur indi
gentiam. Ideo prorumpit in auaritiā: vt poſſit ſu
ſtentare ſtatum ⁊ honorem mundanum: ⁊ ſic com-
mittit furtum / vſuram / rapinam / ⁊ ſimoniā ⁊c. Ex
quo patet / ꝙ iſta tria vitia. ſcʒ ira / inuidia / ⁊ auari
tia / ſequuntur ſuperbiā / ⁊ ſunt eius filie. Sed om-
nes quatuor inducit ille magnus equus / ⁊ illa ma-
gna beſtia ferox ⁊ petulans qui dicitur mundus:
in quo ſedet diabolus ad pugnandū. Item caro in
tellecta per mulū voluptuoſum / inducit ⁊ impor-
tat tria vitia voluptuoſa. ſ. luxuriā ⁊ gulam ⁊ aci-
diam. Que quidē tria vitia carnalia ſunt quaſi re-
latiua. nā vnū inducit aliud. nam luxuria requirit
gulam ⁊ acidiā: ⁊ acidia inducit gulam: ⁊ gula lu-
riam. Et ideo caro eſt intellecta per mulum volu-
ptuoſum. Has ergo duas beſtias: ſcilicet mūdum
⁊ carnem cū diabolo ſeſſore ſuo conſulit ⁊ exhorta
tur ⁊ admonet propheta a nobis eſſe fugandas et
compeſcendas: eo ꝙ inducūt in nobis illa ſeptem
capitalia vitia ⁊ ſeptem venena. Et ideo dicit. O fi
deles de populo dei / nolite fieri ſuperbi / ⁊ inuidi /
⁊ iracūdi / ⁊ auari: ſicut equus per quem intelligi-
tur mundus. i. nolite ſequi mundum: ⁊ concupiſcē-
tiam eius: eo ꝙ inducit hominem in ſuperbiam / et
inuidiā / ⁊ iracūdiam / ⁊ auaritiam. Itē nolite fieri
carnales ⁊ voluptuoſi ſicut mulus: per quē intel
ligitur caro ⁊ concupiſcentia eius: eo ꝙ inducit in
luxuriam / gulam / ⁊ acidiam: que ſunt beſtiales af
fectiones ⁊ voluptates. quaſi dicat: nolite fieri ſen
ſuales ⁊ beſtiales ſicut iſte due beſtie: nec permit-
tatis ꝙ vobis dn̄entur: ſed tu fidelis chriſtiane cō-
ſtringe ⁊ cōpeſce iſtas duas beſtias cum ſuis affe-
ctionibus in chamo ⁊ freno: qui non approximant
ad te. i. vt nō approximent ad te / prout habet lite-
ralis Hieronymi. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt aduer
tendū: ꝙ ſicut diabol⁹ equitat ſuper illas duas be
ſtias ad pugnandum contra hominem: ita Chriſt⁹
contulit nobis frenum ad compeſcendum equum
ſcʒ mundum: ⁊ chamū ad ligandum mulū / ſcilicet
carnem. Unde frenum cōpeſcens mundum eſt hu
militas ⁊ manſuetudo contra ſuperbiam ⁊ iracun
diam: ⁊ charitas contra iram ⁊ odium: ⁊ etiam cō-
tra auaritiam. Sed chamus ad ligandum carnem

Mūd⁹ inducit q̄tuor pctā.

Chriſt⁹ dat frenū cōpeſcēs mūdū.

eſt caſtitas ⁊ ſobrietas. Et finaliter ad cōpeſcēdas
⁊ ligandas omnes iſtas beſtias: dedit nobis Chri-
ſtus omnes virtutes cardinales ⁊ theologales: et
oīa ſeptē dona ſpiritus ſancti. Et ad ſanandos mor
ſus ⁊ vulnera iſtarum beſtiarum cōtulit nobis ſe-
ptem eccleſiaſtica ſacramenta: que omnia continē
tur in lege euangelica: que prohibet omne vitium:
⁊ conſulit ⁊ mandat oēm virtutē. Et ideo dicit pro
pheta. O fideles de populo dei nolite fieri ſenſua-
les ⁊ beſtiales ſicut equus ⁊ mulus: quibus nō eſt
intellectus. i. nolite ſequi mundum qui inducit ad
ſuperbiam ⁊c. nec carnem que inducit ad luxuriā:
⁊ ceteras voluptates beſtiales: ſed tu fidelis cui
deus dedit intellectum ad cognoſcendum ⁊ diſcer-
nendū bonum ⁊ malū: ⁊ dedit liberum arbitrium
ad eligendum bonum ⁊ fugiendum malū: ⁊ dedit ti
bi memoriam / vt per preterita prouidens de futu-
ris: ⁊ dedit tibi rationem vt ſequaris ⁊ facias iu-
ſta: ⁊ dedit tibi in baptiſmo fidem / ſpem / ⁊ charita-
tem / ⁊ in confirmatione ſeptem dona ſpūs ſancti: ⁊
per alia ſacramēta prouidit tibi de omni remedio
contra iſtas duas beſtias ⁊ ſeptem vitia: vt eſſent
in chamum ⁊ frenum ad conpeſcendum ⁊ deſtruē-
dum ⁊ ligandum predictas beſtias ⁊ vitia: ergo in
iſto chamo ⁊ freno virtutum ⁊ ſacramentorum cō-
ſtringe maxillas iſtorum vitiorum vt non approxi
ment ad te. ⁊ ne deuorent te / quaſi dicat / ꝙ ſi non
compeſcueris ⁊ conſtrinxeris iſtas duas beſtias
cum ſupradictis frenis ⁊ chamis: tunc accedent et
approximabunt ad te ⁊ dominabuntur tibi. Nam
iſta beſta carnis ⁊ mundi niſi paret: imperat ⁊ do-
minatur: vt inquit Horatius: ⁊ tūc iſte beſtie dedu
cēt te in profundum inferni / vbi ſunt multa flagel
la peccatoris ⁊ tormenta. Ideo caue: quia

**Multa flagella peccatoris: ſperantem aūt
in dn̄o miſericordia circundabit.**

¶ Hec eſt quarta pars huius pſalmi: in qua pro-
pheta comminatur penam peccatoribus obſtina-
tis ⁊ impenitentibus: ⁊ promittit veniā penitenti-
bus / ⁊ letitiam ⁊ gloriam iuſtis. Unde dicit. O vos
peccatores cauete ne permittatis quod iſte ſupra
dicte beſtie approximēt ad vos ⁊ comprehendant
et deuorent vos: et ſine penitentia ducant vos ad
infernum ⁊ locum penarum infernalium cum de-
monibus ⁊ damnatis in perpetuum cruciandos:
quia multa flagella peccatoris. i. multa flagella et
tormenta patientur peccatores obſtinati: non ſo-
lum propter peccata commiſſa: ſed quia noluerūt
agere penitentiam: ſed voluerunt ſequi beſtias ſu
pradictas. que quidem flagella ⁊ tormenta erunt
multa in quantitate intenſiue ⁊ extenſiue in dura-
tione: quia ineternum durabunt. Per oppoſitum
erit de ipſis penitentibus: nā ſperantes in domi-
no miſericordia circūdabit. i. miſericordia dei cir-
cundabit ⁊ liberabit eos: qui recurrerunt ad peni
tentiam ⁊ ſacramenta eccleſiaſtica: ⁊ cum peniten
tia conſtrinxerunt ⁊ fugarūt beſtias ſupradictas:
quia conſecuti ſunt miſericordiam / ⁊ veniam.
Ideo propheta conuerſus ad penitentes / et iuſtos
dicit.

**Letamini in dn̄o ⁊ exultate iuſti: ⁊ gloria-
mini omnes recti corde.**

¶ Letamini in dn̄o. quaſi dicat. O iuſti letamini

et exultate in dn̄o: eo ꝙ egiſtis penitētiam / ⁊ con-
ſecuti eſtis miāz / ⁊ vos recti corde q̄ operati eſtis
iuſtitiā ⁊ bona opera: gloriamini in dn̄o qui dedit
vobis gratiā ad declinandū a malo ⁊ faciendū bo-
num. Item vos iuſti ⁊ iuſtificati per penitentiā: et
vos recti corde / qui peccata ⁊ iniq̄tates nō abſcō-
diſtis in corde: imo ſine dolo cōfeſſi eſtis: ⁊ rectifi-
cati fuiſtis ab iniuſtitia ad iuſtitiā: et remiſſe ſunt
iniquitates apud deū: ⁊ quorū tecta ſunt peccata
apud diabolū per penitētiā integrā. ſ. per cōtritio
nē ⁊ cōfeſſionē ⁊ ſatiſfactionē: gl'iamini ⁊ letami-
ni pro tāto bn̄ficio hic recepto per grām ⁊ in futu-
ro per gloriā. quaſi dicat agite grās ⁊c. ¶ Ex oib⁹
ſupradictis pōt recolligi diffinitio pnie. Nā peni-
tentia eſt cordis contritio cū ꝓpoſito cōfitēdi ⁊ ſa
tiſfaciēdi ⁊ āplius nō peccādi. Uel poteſt dici: q̄d
penitētia eſt doloroſa cōfeſſio peccatoꝝ cōmiſſoꝝ
cū cordis cōtritione / facta in hac vita cū ꝓpoſito
ſatiſfaciēdi ⁊ amplius pctā nō committēdi. ¶ Ex
iſto etiā pſalmo poſſunt recolligi. xiij. cōcluſiones
⁊ doctrine. Quarū prima eſt: ꝙ per penitentiā re-
mittitur pena ⁊ culpa debita peccatorum. ¶ Se-
cunda eſt / ꝙ per penitentiā ſunt tecta et abſconſa
peccata ipſi diabolo: ne amplius valeat hominē
accuſare. ¶ Tertia / ꝙ per penitētiam deus āplius
non imputat peccatū ad culpā / nec ad penā eter-
nam. ¶ Quarta / ꝙ peccator ſine penitētia non po
teſt conſequi beatitudinem propter impedimētū
culpe. ¶ Quinta / ꝙ penitentia nō poteſt eſſe ꝑfe-
cta ⁊ fructuoſa ſine confeſſione facta eccleſie. Pro
batur. nam licet David clamaret die ac nocte / ⁊ ge
meret ex remorſu cōſcientie: ſed tamē qm̄ tacebat
pctm̄ ſacerdoti: ideo nō fuit ſibi remiſſum vſque-
quo ꝓpoſuit confiteri ⁊ cōfeſſus eſt peccatum ipſi
Nathan: dicens peccaui. per quod oſtendit voca-
lem cōfeſſionem eſſe neceſſariam in effectu aut in
affectu. ¶ Sexta cōcluſio / ꝙ oēs ſancti indigēt pe
nitētia ad delenda peccata vel ad conſeruandas
virtutes. ¶ Septima cōcluſio / ꝙ penitētia dʒ eſſe
accelerata in hoc tēpore opportuno: quia ſolū in
hac vita eſt valida et fructuoſa: quia poſt hanc vi
tam eſt infructuoſa. ¶ Octaua cōcluſio / ꝙ penitē
tia non eſt valida niſi in virtute paſſionis Chriſti:
ideo eſt ad Chriſtum recurrēdum. ¶ Nona conclu
ſio / ꝙ peccator qui in hac vita nō agit penitētiā /
eſt imprudēs ſicut equus et mulus quib⁹ non eſt
intellectus. ſi non prouidet pro futuro iudicio.
¶ Decima cōcluſio / ꝙ diabolus ⁊ mūdus et caro
et ſeptē vitia capitalia ſunt beſtie indomite ſem-
per pugnantes ad deuorandum hominē vt demer
gant eum in infernum. ¶ Undecima cōcl'o / ꝙ iſte
beſtie ſunt cōſtringēde ⁊ cōpeſcende per chamum
eccleſiaſticorum ſacramentorū: ⁊ per frenū virtu-
tum et legis euangelice: et per aſſiduam orationē
et penitentiam. ⁊c. ¶ Duodecima cōcluſio: ꝙ pec-
cator qui in hac vita nō agit penitētiā: ſicut eſt be
ſtialis ſicut equus et mulus: ita tractabitur ſicut
equus ⁊ mulus: quia conſtringetur et ligabitur in
chamo et freno et infernali carcere: ⁊ torquebitur
⁊ flagellabitur ineternū. ¶ Tertiadecima cōclu-
ſio: et doctrina. ꝙ ſicut pena obſtinatorū erit mul-
titudo flagellorum ⁊ tormentorū. ita premiū peni-
tentium ⁊ iuſtificatorum erit letitia ⁊ gaudium in
hac vita per gratiam et in futuro per gloriam.
¶ Sed contra totum fundamentum ⁊ diſcurſum

O Quid ſit penitētia.

P

O

et intelligentiam huius pſalmi arguūt greci ⁊ Ja
cobite: negantes ⁊ contēnentes vocalem cōfeſſio
nem peccatorum: ⁊ dicentes non eſſe neceſſariam
confeſſionē peccatorum ad ſalutem ⁊ penitētiam.
Unde arguunt ſic. Illud nō eſt neceſſarium ad ſa-
lutem: quod Chriſtus nō docuit nec inſtituit in le
ge euangelica: ſed Chriſtus non docuit nec prece-
pit fieri confeſſionem peccatorum: ergo nō eſt ne
ceſſaria. minor eſt nota. maior ꝓbatur: quia Chri-
ſtus ſufficienter docuit ⁊ inſtituit omnia neceſſa-
ria ad ſalutē: vnde bene dixit Penitentiam agite.
⁊c. et vade amplius noli peccare: ſed nulli dixit vt
confiteatur peccata. ⁊c. Item noſtris temporibus
ſurrexit quidā Hiſpanus magiſter ſcholarū apud
Salamāticam: qui cōcedebat eſſe faciendam con-
feſſionem de peccatis actualiter commiſſis dictis
aut factis: ſed non de peccatis in ſolo propoſito et
voluntate commiſſis: poſtꝙ non deuenerunt ad
actum. Unde arguebat ſic. Ordo penitentie debet
fieri ſecūdum ordinē ⁊ diſcurſum peccati ſecūdū
Chryſoſtomū. Nam ſi tripliciter peccauim⁹: ſcili
cet corde / et locutione / et opere: ita tripliciter de-
bemus penitere: ſcilicet cōtritione: ⁊ confeſſione:
et ſatiſfactione / igitur ſi quis peccauit ſolū corde:
et non locutione: nec opere: non tenetur de neceſſi
tate confiteri: niſi penitere tantū in corde per cō
tritionem: quia penitētia debet correſpōdere pec
cato: ⁊ ſic nō de quolibet pctō eſt neceſſaria voca-
lis confeſſio. Item cōfirmabat ſuam poſitionē ta-
li ratiōe: vt ſuis verbis vtamur. Nam regula iu-
ris eſt / ꝙ per quaſcunqʒ cauſas res naſcitur per
eaſdem diſſoluatur. Sed iſta peccata ſolo conſen-
ſu contrahuntur: ergo ſolo diſſenſu diſſoluuntur:
quia per que quis peccat per hec et torquetur.
ſap. xj. Non ergo eſt neceſſaria vocalis confeſſio
in peccatis ſola cogitatione commiſſis: ſed ſuffi-
cit ſola contritio ſine ordine ad claues eccleſie / et
confeſſio generalis et cerimonie eccleſie ſicut in
venialibus. ¶ Sed in oppoſitū eſt David prophe
ta in hoc pſal. vbi dicit: Quoniam tacui inuetera-
uerunt omnia oſſa mea. ſed quando dixi cōfitebor
et cetera. tunc remiſiſti impietatem peccati mei.
¶ Reſpondeo ꝙ dupliciter probatur confeſſionē
peccatorum eſſe neceſſariam peccatoribus ad per
fectam penitentiā. Et hoc probatur primo aucto-
ritatibus ſacre ſcripture vtriuſqʒ teſtamēti. Secū
do probatur rationibus multis. Unde probatur
primo / ꝙ vocalis cōfeſſio de peccatis perpetratis
ſit de lege nature: ⁊ hāc confeſſionē exigit deus a
peccatore. Unde deus vocauit Adam ad confeſſio
nem cū dixit / Adam vbi es. et cetera. vnde Adam
cōfeſſus eſt peccatum dicens: mulier quā dediſti
mihi. et cetera. Item vocauit Caim ad cōfeſſionē
quando dixit: vbi eſt Abel frater tuus. ⁊c. ſed q2 il-
le negauit: ideo taciturnitas peccati fuit ipſi dā-
nabilis: vt patet ibidem geneſis quarto. Item ſe-
cundo confeſſio peccatorum eſt de lege moſaica
tam in actu ꝙ in figura: vt patet de capro emiſſa-
rio. leuitici. xvj. Item de leproſo. leuitici. xiij. Item
numeri quinto vbi dicitur ꝙ vir et mulier confite
buntur peccatum ſuū. ⁊c. Tertio confeſſio peccato-
rum eſt de traditione prophetica vt patet. ij. Re-
gum. xij. in caſu predicto: et in toto iſto pſal. Quar
to eſt de doctrina ſapientiali. ꝓuerbiorum. xxviij.
vbi dicit Salomon: Qui abſcondit ſcelera ſua nō

Obiectio.

No. de neceſſitate cōfeſſionis.

Neceſſaria cōfeſſio pctōꝝ dupl'r.

dirigetur:qui autē cōfeſſus fuerit ⁊ reliquerit ea: miſericordiam conſequetur. Ex quo patet ꝙ neceſſaria eſt abſtinentia a peccato poſt factam confeſſionē. Quinto cōfeſſio peccatorū eſt de lege euangelica: Nam Chriſtus nō ſolum nos admonuit /et docuit dictis ſed factis: cum omnis Chriſti actio fuerit noſtra inſtructio ſcdm Grego. ſed Chriſtus neminē ſanauit niſi prius confiteref ⁊ manifeſtaret morbū ſuum: vt patet per ſingula miracula: ergo ⁊c. Itē hoc idem patet de filio prodigo: qui non fuit ſuſceptus a patre: nec remiſſus vſquequo confeſſus eſt: ⁊ dixit. Pater peccaui in celum ⁊ corā te. ⁊c. et ſic poſt confeſſionem recepit eum/⁊ tradidit ſibi ſtolā primā gratie. Luce. xv. Item decē leproſos Chriſtus remiſit ad ſacerdotes dicens: ite. ⁊c. Item latro confeſſus eſt peccatum ſuū cum dixit. Nos digna factis patimur. ⁊c. ⁊ conuerſſus ad Chriſtum dixit. Memēto mei dn̄e cū veneris in regnū tuū. Luce. xxiij. Item confeſſionem p̄cepit Chriſt⁹ quā do tradidit clauem eccleſiaſtice poteſtatis apoſtolis ad diſcernēdum peccata. Matthei. xv. ⁊ . xviij. Nam ſacerdos non poteſt diſcernere nec iudicare de peccatis niſi audierit ab ipſo peccatore. Sexto cōfeſſio peccatorū eſt de traditione apoſtolica: vt patet actuum. xix. vbi dicitur: ꝙ Paulo predicāte veniebāt confitentes peccata ſua. Et ideo Jacobus patriarcha et epiſcop⁹ hieroſolymitanus in ſua canonica capitulo vltimo fecit cōſtitutum de confeſſione dicens. Confitemini alterutrū peccata veſtra. ſimiliter fecit conſtitutum de extrema vnctione ibidem. Septimo cōfeſſio peccatorū eſt de conſtitutione ⁊ precepto eccleſie ⁊ ſententia omnium ſacrorū doctorum: vt patet de penitentia diſtinctione prima per totum. Item per decretalem: Omnis vtriuſq; ſexus. de penitētijs et re. Ex quo patet ꝙ confeſſio peccatorum eſt de auctoritate ſacre ſcripture vtriuſq; teſtamenti: et precepto eccle-

Ratio/nes ſie: et doctrina ſacrorum doctorū. ¶ Sed ſecundo hoc probatur multis rationibus. Nam primo eſt neceſſaria confeſſio peccatorum inquantum penitentia eſt quoddam iudiciū in foro penitentiali et ſpirituali. Quia ſacerdos q̄ eſt iudex loco dei non poterit iudicare nec diſcernere inter lepram et lepram abſconſam ⁊ latentē in anima: niſi didicerit per cōfeſſionem: vt ait Auguſti. libro de penitētia. Item nullus debet puniri ſecundum leges niſi cōfeſſus fuerit reatum per os proprium. Item hoc idem patet inquantum penitentia eſt quedā medicina. Vn̄ ſacerdotalis medicus anime non poterit adhibere remediū nec imponere penitentiam ſecundum qualitatem ⁊ quantitatē ⁊ meritū peccatorum: niſi hoc ſciat per confeſſionē: vt ait Boetius primo de conſolatione dicens: Si operam medicantis expectas: oportet vt vlnus detegas. Itē hoc idem tertio patet ratione rectitudinis iudicij quia nemo poteſt eſſe iudex in cauſa propria: nec iudicare ſeipſum. Item nemo poteſt eſſe accuſator ⁊ iudex. quarta queſtione. iiij. Nullus. Ex quo patet/ꝙ debet alteri cōfiteri. Item quarto hoc probatur ratione auctoritatis eccleſie. Quia ſi q̇s ſaceret penitentiam abſq; confeſſione peccatorum: tunc eſſent date claues ipſi eccleſie: vt inquit Auguſtinus: q2 fruſtra re videtur claues eccleſie: qui ſine eccleſia ſibi penitētiā imponit. quarto ſententiarum: diſtinctione. xviij. Item quinto: confeſſio peccatorū facta ſacerdoti eſt neceſſaria ratiōe virtutis ⁊ valoris. Quia nulla penitentia nec aliqđ opus eſt validum: niſi concurrat eccleſia per eccleſiaſtica ſacramenta: cui data eſt talis poteſtas et virtus a ſuo ſponſo Chriſto. Unde talis penitētia ſine confeſſione non eſſet ſacramentalis: q2 aliter non concurreret nec cooperaref eccleſia: ⁊ per cōſequens eſſet inualida. Sexto confeſſio peccatorū facta eccleſie eſt neceſſaria rōne ſecuritatis ipſius penitentis: quia nemo ſcit an ſit dignus odio/an amore: niſi audiat a ſacerdote ſe eſſe abſolutū. Itē hoc idem eſt neceſſariū ad ſecuritatem proprij ſacerdotis ⁊ curati: vt ſit ſecurus de ſua oue: de qua tenef reddere deo rationem: vt ad minus ſemel in anno cognoſcat eam. Septimo hoc eſt neceſſariū ad vitandū ſcandalum populi ne talis reputetur malus chriſtianus: ſi ſemel ad minus in anno non venerit ad eccleſiam: ⁊ videatur confiteri ⁊ facere penitentiam. Et etiam eſt neceſſaria ratione ſupplemēti ⁊ perfectionis ⁊ virtutis ſacramēti. Quia quandoq; penitentia ⁊ vocalis cōfeſſio ex attrito facit contritum: ⁊ i quo deficit penitens ſupplet ſacramētū. Tria ergo facit ſacerdos in tali ſacramēto. Nā primo imponit penitentiā tanq̄ iudex. Secūdo reddit penitētē ſecurū ⁊ abſolutū ab obligatione qua tenebatur ſemel in anno oſtēdere ſe ſacerdoti ⁊c. Tertio ex vi ſacramenti cōfert gratiam ⁊ ſupplet cōtritionē pro attritione: inquātū inuocat diuinam miſericordiam dicens per effuſionē ſanguinis Chriſti ego te abſoluo ⁊c. Deus aūt dat gratiam per ſe/⁊ remittit culpam: ⁊ quandoq; totam penam ſm̄ feruorē ⁊ contritionem penitentis ⁊c. ¶ Nunc aūt reſtat reſpondere ad argumēta in contrarium. Unde per auctoritates noui ac veteris teſtamenti: in prima parte inductas: patet reſponſio ad Grecos ⁊ Jacobitas qui negant confeſſionē. Nam manifeſtum eſt ꝙ cōfeſſio peccatorum eſt de precepto Chriſti dictis ⁊ factis. Itē per rationes adductas in ſcđa parte: ptʒ ꝙ cōfeſſio peccatorū eſt neceſſario faciēda de omni peccato etiā in ſolo propoſito cōmiſſo. Quia aliter ſequeretur ꝙ talis penitentia non eſſet ſacramentalis: poſtq̄ ad eam non cōcurrit eccleſia: ⁊ per conſequēs nullius valoris nec remiſſionis. ⁊ ſic ſequerentur oīa ſupradicta incōuenientia. Ad confirmationē ⁊ rationem illius Hiſpani/inquātū dicebat ꝙ per eaſdem cauſas res generantur ⁊ diſſoluunf ⁊c. Dicendum ꝙ illa eſt ſimpliciter falſa. Ideo tota propoſitio procedit ex falſo fundamento. Nam illa propoſitio nō ſolum eſt contra ſacram ſcripturam: que vult ꝙ ſolus deus delet iniquitates ⁊ peccata/et iuſtificat hominem per eccleſiaſtica ſacramenta: dū fuerit opportunitas. Sʒ hoc etiā eſt cōtra Ariſto. iij. Ethi. qui dicit ꝙ vitia ⁊ peccata ſunt in noſtra poteſtate quo ad generationē ſed non quo ad corruptionem ⁊ diſſolutionem. Nam vitia ⁊ peccata ſunt morbi animi: ⁊ ideo ſicut morbus corporis eſt in noſtra poteſtate: ſed nō ſanitas eius: ita pariter eſt dicendum de egritudine animi. Nā in noſtra poteſtate eſt infirmari per inordinatū cibum/aut potū/aut aliquid huiuſmodi: ſed nō eſt in nr̄a poteſtate ſanari niſi medicus adhibeat medicinā. Ita pariter homo per liberū arbitriū de ſe poteſt peccare in ſolo ꝓpoſito/aut in actu: ſed nō pōt ſanari/nec liberari niſi ꝑ medicinalia ſacramēta: q2

Sacer/dos/tria/citiq/facit/pnie. Rōn

ad hoc ſunt inſtituta. Item iſte non conſiderabat quomodo omne peccatum eſt concupitum vel factum contra legem ⁊ volūtatem dei: ⁊ per conſequens per tale peccatum ſemper deus offenditur: ⁊ ſic tale peccatū non poteſt deleri nec diſſolui: niſi deus remittat culpam: iuſtificando per gratiā: ⁊ non imputando ad penā eternā: ſed talis iuſtificatio ⁊ remiſſio non fit niſi cōcurrente eccleſia ex euangelica ⁊ Chriſti inſtitutione: vt dictū eſt. ergo Item cōtritio penitentialis eſt dolor cordis de peccatis cōmiſſis cū propoſito cōfitēdi ⁊ ſatiſfaciēdi: ⁊ ſic in ſui diffinitione includit confeſſionē in propoſito: quia aliter non eſſet contritio ſacramentalis: ⁊ per conſequens non deleret culpam. Nā contritio nō delet culpā niſi in virtute ſacramenti propoſiti ⁊ deſiderati. ſcilicet in virtute deſiderate cōfeſſionis ⁊ ſatiſfactionis: q2 aliter non iuſtificaref peccator. Et ideo poſitio ⁊ opinio illius Hiſpani fuit cōdēnata apud Cōplutū oppidum Hiſpanie per archiep̄m Toletanū cum cōſilio ⁊ determinatione multorū ſacre theologie profeſſorū: cui archiepiſcopo facta fuit ſpecialis cōmiſſio per ſummū Romanū pontificem ſuper hac cauſa. Itē eadē poſitio fuit condēnata Ceſarauguſte in conuētu ⁊ cōcilio magiſtrorū ⁊ doctorū. Unde licet iſta queſtio alibi ſubtilius diſputef: tamen iſta ſufficiant ad ſanā intelligentiam ⁊ expoſitionem hui⁹ pſalmi. Unde licet Dauid per totum illud tempus clamaret ad dn̄m in conſcientia: tamen tacebat peccatum cōfiteri ſacerdoti: ideo nunq̄ meruit veniā vſquequo propoſuit confiteri.

de pſe. di. j. ca. qū aūt ſtam⁹.

Exultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio.

¶ Licet apud hebreos iſte pſal. ſit ſine titulo: tamē multi eorū dicūt ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū. Item Hieronymus in magno ſermone de aſſumptione virginis Marie attribuit hunc pſalmum ipſi Dauid dicēs. Unde per Dauid dicif: verbo dn̄i celi firmati ſunt ⁊c. Itē in latinis biblijs p̄ponif titulus huic pſal. In finē pſal. Dauid. Ex quo ptʒ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigens nos in Chriſtū qui eſt finis legis. ⁊ ſic exponit ip̄m Augu. ⁊ oēs ſacri doctores. Vn̄ licet doctores hebreorū exponāt hunc pſal. literal'r tantū: inquantū Dauid inuitat oēs iuſtos de populo Iſrael ad laudandū deū inquantū eſt creator et bonus: tamen nos chriſtiani quibus datū eſt noſſe myſteriū regni dei: nō debemus tacere nec occultare theſaurū abſconſum in hoc agro: ⁊ ſacramēta in eo latētia: ſed inuocata gratia ſpūs ſancti: ſemper debemus pulſare vt nobis aperiat diuitias regni ⁊ theſauri ſui repoſitas in gazophilacio: ⁊ ſcrinio ſacre ſcripture: ⁊ quantū nobis deſuꝑ datum fuerit: quodā pio affectu haurire. ¶ Ideo eſt aduertendum ſicut in prologo dictū eſt: ꝙ Dauid triplici principio ſumpſit occaſionē ⁊ cauſam cōponēdi pſalmos. Primo a ſuis geſtis: inquantū per ſuas ꝑſecutiones ⁊ ꝓſperitates p̄uidit perſecutionē Chriſti ⁊ exaltationem regni eius. Scđo ex deſcriptiōe tēpli ſibi tradita a ſpiritu ſctō. Tertio ex myſterijs ſcriptis in libris Moyſi ⁊ aliorum. ⁊ ſic eſt dicendū ꝙ Dauid contēplando myſterium creationis mūdi: p̄uidit totū myſteriū recreationis et regenerationis humane ⁊ inſtitutionis eccleſie ꝑ Chriſtū faciēde. Et ideo fecit hunc pſalmū: in quo prophetice inuitat omnes iuſtos ⁊ rectos ve. teſt. vt cum exultatione ⁊ letitia recipiant Chriſtū cū venerit ad regenerandū genus hūanū ⁊ cōſtruēdā eccleſiam. Nam ſicut per Chriſtū qui eſt verbū patris: fuit creatus mūdus: ita per ipſum incarnatū erat regenerādus mundus ⁊ eccleſia cōſtruenda. Et ſic etiam inuitat omnes fideles noui teſtamēti vt exultent in Chriſto ſe eſſe regeneratos: ⁊ ſibi latrie honorē impendant: ⁊ eius cōfiteantur ⁊ memorent magnifica beneficia. Et ideo voluit ꝙ cantaretur iſte pſal. in templo cum pſalterio et cithara et toto conatu vocum vſq; ad vltimū punctum. vt patet in eodē pſal. Duo ergo facit in hoc pſal. Nam primo inuitat omnes fideles noui ac veteris teſtamenti ad laudandū Chriſtū. Secundo reddit cauſam quare: ibi. Quia rectuʒ eſt. Quantū ad primū duo etiā facit. Nā primo inuitat omnes ad laudes Chriſti. Secundo tradit modum laudandi: ibi Cōfitemini dn̄o in cithara. Vel poſſumus dicere: ꝙ primo dicit quales debent eſſe laudatores Chriſti. Secūdo quomodo debēt ipſum laudare. ¶ Ad primum ergo dicit ꝙ laudatores Chriſti debēt eſſe iuſti. i. iuſtificati per fidē Chriſti: ⁊ recti in operibus: quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. ¶ Sed eſt aduertendū: ꝙ eadē fide qua iuſtificati ſunt antiqui: iuſtificati ſumus ⁊ nos: ſed erat differentia: nam illi iuſtificabantur in fide ⁊ ſpe Chriſti futuri ⁊ futurorum ſacramētorum: nos vero in fide Chriſti qui iam nos redemit: ⁊ in fide preſentium ſacramentorū. Et ideo vtroſq; inuitat Dauid ad laudē Chriſti: ſcilicet illos vt expectarent ⁊ laudarent Chriſtū eos redēpturū: ⁊ nos vt iam laudemus ip̄m redēptorem. Dicit ergo Dauid. O vos fideles vete. teſta. iuſti: id eſt iuſticati in fide Chriſti futuri: ⁊ vos chriſtiani iam redempti ⁊ iuſtificati exultate non in vobis: quia non proprijs meritis eſtis iuſtificati: ſed in dn̄o qui vos iuſtificauit: ⁊ cum intraueritis tēplum ad laudandum dominū facite vt ſitis puri ⁊ iuſti per penitētiā. Nā rectos decet collaudatio. i. decens eſt: vt recti laudēt deū id eſt ꝙ laudatores dei ſint recti ⁊ puri ⁊ mundi et iuſti. nam non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Item rectos decet collaudatio: id eſt decens ⁊ iuſtum eſt vt illi qui ſunt iuſtificati ⁊ redēpti ꝑ Chriſtum: laudent eum: aliter eſſent ingrati.

R Occaſio dauid ad icipiendū pſalmum.

diuiſio pſalmi.

S Laudatores xpi ſint iuſti.

Confitemini domino in cithara: in pſalterio decē chordarum pſallite illi.

Cantate ei canticum nouū: bene pſallite ei in vociferatione.

xv. q. j. reuertimini.

¶ Hic tradit modū quomodo debemus Chriſtum laudare: ⁊ quot ⁊ quibus cōditionibus debemus Chriſtū laudare. Unde quatuor dicit. Primo ꝙ debemus Chriſto cantare canticum nouū. Secūdo ꝙ debemus cantare iſtud canticū cū cithara. Tertio cū pſalterio decē chordarū. Quarto cū vociferatione ⁊ conatu vocum. Et ita precepit Dauid cātari hūc pſalmū in tabernaculo ⁊ in tēplo ꝑ leuitas: que oīa ſignificabāt magnū myſteriū. ¶ Nā ꝑ canticū nouū intelligif lex euāgelica ſiue teſtamētum nouū: ad differentiā cantici veteris ipſi⁹ Moyſi: vt ptʒ Apoca. xv. Et ſic in toto libro pſalmorū ꝑ cāticū nouū intelligif teſtamētū nouū: ⁊ ꝑ pſalteriū

L lex euāgelica ē teſtā nouū.

decẽ chordarũ intelligit lex. x. preceptorũ in lege euangelica cõfirmatorũ. Et etiã intelligit lex euãgelica cõtinens in ſe decem chordas. i. decẽ articulos pertinentes ad Chriſtũ. Nã prima chorda huiꝰ pſalterij eſt verbi incarnatio. i. ꝙ Chriſtus eſt deus incarnatus. Scda chorda eſt Chriſti natiuitas de Maria virgine. Tertia chorda eſt baptiſmus Chriſti. Quarta eius ꝑdicatio. Quinta miraculorũ operatio. Sexta mors ⁊ paſſio. Septima reſurrectio. Octaua in celũ aſcenſio. Nona ſpũs ſancti in apoſtolos miſſio. Decima per predicationẽ apoſtolorũ eccl'ie congregatio. Per citharã intelligit fides ſpes charitas. Nam ſicut cithara eſt vnum inſtrũm triangulare: ita pariter vnus eſt Chriſtus: ſed eſt colẽdus triplici virtute. ſ. fide ſpe ⁊ charitate. Per vociferationẽ intelligitur ꝙ debemus Chriſtũ cõfiteri ⁊ publicare publice corã hoibus: ⁊ eius laudes ⁊ beneficia iugiter memorare ⁊ exaltare ⁊ magnificare. Dicit ergo Dauid. O iuſti cõfitemini domino: eius laudes manifeſtando: ⁊ cãtate ei canticũ nouũ. ſ. predicate legẽ nouã euãgelicã. ⁊ hoc cũ pſalterio. x. chordarũ. i. confitemini ⁊ predicate in iſto nouo cantico. x. articulos Chriſti. ſ. incarnationem: natiuitatẽ: baptiſmũ: predicationẽ: miracula: paſſionẽ: reſurrectionẽ: aſcenſionẽ: ſpũs ſancti miſſionẽ: ⁊ eccleſie congregationẽ. Quia hec ſunt decẽ chorde huius pſalterij euangelici. Et hoc eſt pſalteriũ decẽ chordarũ ⁊ cãticum nouũ qḋ cantauit ⁊ pulſauit virgo Maria tympaniſtria noſtra cũ magna exultatione ſpũs: cũ dixit. Magnificat aĩa mea dñm ⁊c. Nã hoc cãticũ ſiue pſalteriũ virginis continet decẽ verſus: qui ſunt decẽ chorde: in quibus decẽ chordis cõtinet totũ teſtamentum ⁊ canticũ nouũ: ⁊ etiã totũ teſtamẽtũ vetus. Nam ibi annunciantur oĩa promiſſa in veteri teſtamẽto eſſe cõpleta in nouo. cũ dicit. Suſcepit iſrael puerum ſuũ: recordatus mie ſue. Sicut locutus eſt ad patres noſtros ⁊c. Uos ergo iuſti cantate canticũ nouũ legis euangelice per totũ circuitũ anni: ⁊ in oibus horis diurnis pariterqꝫ nocturnis. ſed cantate ſpecialiter in veſperis quotidianis canticum nouũ ſiue pſalteriũ decẽ chordarũ virginis: in quo implicite cõtinetur vtriuſqꝫ teſtamentũ. Item cantate hoc canticũ nouũ cũ cithara. i. cum fide ipſius Chriſti ⁊ ſpe ⁊ charitate: qꝛ aliter nõ eſſet meritoria laus nec cõfeſſio. Itẽ bene pſallite ei in vociferatione cũ publica ꝑdicatione ⁊ manifeſta cõfeſſione corã hoibus. ſicut ipſe cõfeſſus eſt oẽs in cruce: ⁊ pro oibus mẽbris ſuis paſſus eſt publice. Item bene pſallite ei cũ vociferatione in officijs canonicis eccleſie. Et nota ꝙ antiqui cantabãt hunc pſal. cũ vociferatione: vocando Chriſtũ ad redimendũ. Nos autẽ cantamus iſtũ pſalmũ ⁊ oẽs alios agendo gratias pro redẽptione facta: ⁊ vt Chriſtus veniat ad remittendũ peccata nr̃a ⁊ nos glorificandum.

Triplex cãticũ in ſcriptura.

¶ Iterũ eſt aduertendũ ꝙ triplex cãticũ memorat in ſacra ſcriptura. Primo canticũ vetus qḋ dicit canticũ Moyſi. Apoca. xv. Scdo canticũ nouũ grẽ qḋ dicit cãticũ euangelicũ ſiue lex euangelica. Tertio canticũ glie ⁊ eternũ. Primũ cãticũ cãtauerũt oẽs pſ̃es ve. te. Scdm cãtamus nos in hac eccl'ia militãti. Tertiũ cantãt beati in eccl'ia triũphãti. Primũ cãtabat ſub pteſtatiõe ⁊ fide et ſpe Chriſti futuri: quẽ pnũciabat p vaticinia pphetarũ ⁊ ꝑfigurabat per myſtria pr̃iarcharũ: ⁊ oĩa precepta cerimonialia ⁊ legalia: ⁊ ideo antiqui cantabant cũ cithara ⁊ pſalterio materiali ⁊ legali. Secũdũ canticũ cantant fideles noui teſta. cũ cithara ſpirituali. ſ. fide: ſpe: ⁊ charitate: ⁊ cũ pſalterio ſpirituali. x. chordarũ. ſ. cũ cõfeſſione ſupradictorũ articulorũ: ⁊ cantãt ipm cũ vociferatione: qꝛ publice confitentur Chriſtũ ⁊ hos decẽ articulos corã hominibus. Tertiũ canticũ cantant ſancti in celo cũ clara viſione ⁊ fruitione ⁊ felicitate: dicentes Sãctus: ſanctus: ſanctus ⁊c. Apoca. iiij. Et hoc canticum dirigit toti trinitati: ſꝫ ſcdm canticũ. ſ. canticũ nouũ dirigitur ipſi Chriſto. de quo cantat pſalteriũ. x. chordarũ. i. decẽ articulorũ: vt ptꝫ Apoc. x. vbi dicit ꝙ ſancti cantabant canticũ nouũ dicentes. Dignus es domine accipere librum ⁊ aperire ſignacula eius ⁊c. Unde hoc eſt canticum nouum ad qḋ cantandũ nos exhortatur propheta in hoc pſal. cũ dicit: cantate ei canticum nouũ ⁊c.

Quia rectum eſt verbum domini: ⁊ omnia opera eius in fide. pri. v. b. ne.

¶ In ſcda parte reddit ⁊ aſſignat cãm quare ⁊ de quibus tenemur ipſum laudare: ⁊ aſſignat tres cauſas. Primo quia Chriſtus eſt deus omnipotẽs: cum ſit verbũ patris per quod facta ſunt omnia. Secundo: quia iuſtus iudex. Tertio quia miſericors: ⁊ ſic eſt laudandus ratione ſumme potentie: ⁊ iuſtitie: ⁊ miſericordie: et ideo ſicut eſt rectus et iuſtus: ita debet a rectis ⁊ iuſtis laudari. Dicit ergo. bene dico quod iuſtos ⁊ rectos decet laudare Chriſtum. Nam ipſe Chriſtus eſt rectum verbum domini per quem omnia fecit: ideo omnia opera eius ſunt facta in fide: id eſt ſunt naturaliter recta ⁊ perfecta: quia cuncta que fecerat erant valde bona. Secundo eſt laudandus: quia eſt iuſtus ⁊ miſericors. nam

Diligit miſericordiam et iudicium: miſericordia domini plena eſt terra. rm. diſta. diam. mi.

¶ Diligit inquit: miſericordiam ⁊ iudicium: ⁊ ideo miſericordia eius plena eſt terra: nam omnibꝰ miſeretur: ⁊ plene ⁊ abundanter redemit genus humanũ: qꝛ pro omnibus effudit totum ſanguinẽ. Et notanter dicitur: quia rectũ eſt verbũ dñi: nam filius dicitur ars patris: ſed ars eſt recta ratio factibiliũ: ⁊ ideo verbum in quo ab eterno ſunt idee ſiue exemplaria oĩm creaturarum: dicitur rectum. Nam ſicut quodlibet artificiatum dicitur rectum inquantum aſſimilatur arti exiſtenti in intellectu practico artificis: ita omnis creatura dicitur recta ⁊ perfecta ſm naturam ⁊ ſpeciem: inquantum aſſimilatur idee ⁊ rationi exiſtenti in verbo diuino: qḋ dicitur ars patris. Et notanter dicit etiam miſericordia domini plena eſt terra: qꝛ ante aduentum Chriſti miſericordia dei ſolum erat in Iudea.

Uerbo domini celi firmati ſunt: et ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. ſ. q. ſi. iter u. tolici. ſ. q. ſ. c. ter catholicam.

¶ Hic probat per ſingula que dixit. Nam primo probat quod Chriſtus ſit rectum verbum domini. Secundo ꝙ eſt iuſtus iudex. Tertio ꝙ eſt ſumme miſericors. ſecunda ibi: Dominus diſſipat conſilia. tertia ibi: Beata gens. Dicit ergo primo probo qḋ Chriſtus ſit verbum rectum dei patris: ⁊ per conſequens ſit deus conſubſtantialis patri: Nam celi firmati ſunt verbo dñi: quando deus dixit fiat firmamentũ ⁊c. naꝫ ſi deus dixit/ergo per aliquod verbum ſibi coeternũ locutus eſt ⁊ dixit: qḋ quidẽ verbum nõ poteſt eſſe niſi ſibi conſubſtantiale: cũ in eo nõ ſit aliqḋ accidens tẽporale. xp̃s eſt verbũ patris. Itẽ ſicut celi ſunt firmati ⁊ creati verbo dñi: ita omnis virtꝰ eorum. ſ. celorum eſt eis data ⁊ emanat a ſpiritu oris dei patris. ſ. a ſpiritu ſancto: et ſic oĩa ſunt creata verbo dñi/⁊ habent virtutem a ſpiritu oris eius: ſcꝫ a ſpiritu ſancto: ⁊ ſic tota trinitas cõcurrit ad creationẽ rerum: qꝛ opera trinitatis ſunt indiuiſa ab extra.

x Nota.

¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandũ ſꝫ Auguſt. ꝙ licet tota trinitas ſit creatrix vt deus: ⁊ opera trinitatis ſint indiuiſa in creatione rerum: tamen modus eſt diſtinctus. Nam in hac creatione aliquo modo attribuitur auctoritas patri. naꝫ pater qui ab eterno dixit ſuum verbũ: ⁊ diligendo filium ⁊ econuerſo ambo ſpirant ſpiritum ſanctũ ille idem pater ex tempore per ſuũ verbũ eternũ: dixit oẽs creaturas ad extra/quãdo dixit: fiat lux ⁊ fiat firmamentum ⁊c. ⁊ ſic per ſuum verbuꝫ fecit omnia. Ioan. primo. Item pater ⁊ verbum qui ab eterno ſpirant ſpiritum ſanctum ab intra: ita poſt ea ex tempore tanqꝫ vnum principiũ per ſpiritum ſanctum ſpirant ad extra eſſe. exiſtere/⁊ virtutem omnibus creaturis ab operandum. quod quidem eſſe ſiue virtus dicitur vita in rebꝰ ſiue viuere: qꝛ viuere viuentibus eſt eſſe. ⁊ ideo ſubditur: Spiritus domini ferebatur ſuper aquas. i. ſuper omnia fluxibilia ⁊ mobilia creata. Itaqꝫ res oẽs create vt aſſimilant ideis ⁊ exemplaribus exiſtẽtibus in libro: ⁊ vt dicunt per verbum: dicunt habere eſſentiam ⁊ ſpeciem: ſed vt aſpiratur eis eſſe ⁊ virtus ꝑ ſpiritũ ſanctũ/dicunt habere exiſtere ⁊ habere virtutes ⁊ habere operationẽ. Et ſic omnia creata habent in ſe veſtigium trinitatis. ſ. ſubſtantiaꝫ virtutem ⁊ operationẽ: ſiue numerum: pondus: ⁊ menſurã: ſiue ſpeciem modum: ⁊ ordinem. Nec per hoc eſt dicendum ꝙ opera trinitatis ſunt diuiſa: qꝛ tota trinitas cõcurrit tanqꝫ vnuꝫ principium ⁊ vnus deus ⁊ vnus omnipotens. ⁊ hoc eſt de intellectu. Augu. xi. de ciui. dei. ⁊ xij. cõfeſ. Et hoc eſt qḋ dicit hic Dauid. Uerbo dei celi firmati ſunt ⁊ ſpũ oris eius omnis virtus eorũ. Nec per hoc intendit Dauid excludere qn ſpiritus ſanctus ſit ſpiritus filij: qꝛ nõ negat ipm a filio ꝓcedere: ſed intantũ dicit ipſum ſpiritũ oris patris: inquantũ talis auctoritas eſt in patre. nã pater habet de ſe ⁊ a ſe vt ſpũs ſanctus ꝓcedat ab eo: ⁊ cũ ſit principiuꝫ nõ de principio: ſed filius hoc habet a patre vt ſpiret ſpiritũ ſcꝫ ſimul cum patre. Sed ne quis putaret ꝙ ſoluꝫ celi ſunt a deo creati ſicut blaſphemabant Manichei: ideo ſequitur ꝙ ipſemet deus pater ⁊ filius ⁊ ſpiritus ſanctꝰ qui creauit celos: ipſemet creauit terrã ⁊ aquas ⁊ elementa. ⁊ tunc ſequitur.

Congregãs ſicut in vtre aquas maris: ponens in theſauris abyſſos.

¶ Congregans oẽs aquas maris in vallibus ⁊ locis depreſſioribus ⁊ infirmis terre: quando diuiſit aquas ab aquis ⁊ apparuit arida: ⁊ congregationes aquarum appellauit maria/vt patet Geneſ. primo. Nam terra continet maria inter montes: ſicut vas continet aquas/vt patet de mari Caſpio ⁊ Indico. vt magis patebit pſalmo. ciij. et ipſemet Dñs ponens abyſſos/id eſt aquas abyſſales in theſauris ſuis/id eſt in locis ſecretis terre: ⁊ ſic cõgregauit aquas maris in oceano iter valles quaſi in vtre ſiue i vaſe: ⁊ poſuit aquas abyſſales ⁊ aquas fontales ⁊ fluuiales in theſauris ⁊ locis ſecretis. Nam fontes ⁊ flumina oriuntur ⁊ emanant a locis ſecretis. Et dicit in theſauris ſuis: qꝛ de emanatione fontiuꝫ ⁊ fluuiorũ inſurgunt tot mirabiles queſtiones ⁊ opiniones ꝙ quaſi nullus vel pauci potuerunt peruenire ad ipſam veritatem. Nam Plato dicit ꝙ emanant a tartaro. Ariſtoteles dicit ꝙ continue generatur aqua ex aere infrigidato in cauernis terre. Aliqui dicunt ꝙ ſũt magne ſubmerſiones aquarum in profundo maris: ⁊ ſerpunt per viſcera ⁊ venas terre: ⁊ dulcorate ebulliũt ⁊ emergunt per impulſum aut equilibrium ad alias partes terre: ⁊ ſic fontes emanant in planis ⁊ montibus. Et ſic diſceptant philoſophi ſecundum diuerſas opiniones: ſed iſta manent ſecreta ⁊ repoſita in theſauris ⁊ ſecretis ſcientie dei: ideo ait Ponens in theſauris abyſſos.

Queſtio.

¶ Sed dubitatur quare non facit mentionẽ in hac creatione de duobus elementis. ſ. de igne ⁊ aere. Dicendum ꝙ ignem et aerem cõnumerat inter celos. Nam cõmuniter in ſcriptura aer dicitur celum: vt dictum eſt pſalmo. viij. Uolucres celi ⁊c.

y No. de creatione ⁊ recreatione mũdi.

¶ Sed eſt aduertẽdum: ꝙ cum creatio rerum fuerit figura recreationis ⁊ regenerationis noſtre: ꝙ per illud idem verbuꝫ per qḋ facta fuit creatio: per illud idem facta eſt noſtra redemptio ⁊ creatio: ⁊ per illud verbum conſtructa eſt eccleſia per qḋ facta fuit machina mundi/⁊ eodem ordine. Nam ſicut pater in creatione per verbum filium ſuum dicendo produxit res ad extra quo ad ſpecies ⁊ eſſentias ſuas/⁊ pater cuꝫ filio per ſpiritum ſanctum ſpirauit vitam ⁊ eſſe et virtutem in rebus: ita pari ratione in noſtra regeneratione pater per filium ſuũ incarnatũ locutus eſt nobis: ⁊ dedit legem euangelicam/vt patet ad Hebreos primo: ⁊ ſic cõſtruxit eccleſiaꝫ ex viuis lapidibus fidelibus. ſed qꝛ nõ ſuffeciſſet dediſſe legẽ ⁊ creaſſe apoſtolos: niſi ſpiraſſet in eis vitam et virtutẽ ſpiritualem: ideo pater cum filio miſit ſpiritum ſanctum in diſcipulos: ⁊ per ipſum ſpirauit vitam ⁊ virtutem gratiarum et donorum in diſcipulos. ⁊ ſic viuificauit eos ad intelligendas ſcripturas ⁊ ad robur ⁊ fortitudinem: ⁊ dando eis eccleſiaſticam poteſtatem/fecit eos principes eccleſie. Item ſicut creauit. xij. celos. ſ. decem celos ſuperiores ⁊ ignem ⁊ aerem quos cõnumerat inter celos vt dictum eſt: ita creauit. xij. apoſtolos in eccleſia qui dicuntur celi eccleſie/vt dictum eſt pſalmo. xviij. ⁊ illos ornauit ſyderibus ⁊ aſtris gratiarum ⁊ donorũ ſpiritus ſancti. ⁊ ſic intelligit Gregorius illḋ Iob. xxvj. Spiritus dñi ornauit celos. Unde dicit: Uerbũ qui eſt filius patris ornauit celos. i. apoſtolos: ſed virtus apoſtolorum de ſpiritu ſancto ſumpta eſt. vnde alibi Spiritu oris eiꝰ ⁊c. ornamẽta enĩ celorũ ſunt virtutes ꝑdicantiuꝫ ⁊c. Ex quo patet ꝙ pater per verbũ firmauit ⁊ elegit apoſtolos: ſed per ſpiritũ ſanctũ dedit eis virtutẽ ⁊ dona gratiarũ in die penteco. ⁊ ſic cõſtructa ⁊ ꝯfirmata eſt eccl'ia. Et hoc eſt qḋ dicit hic Dauid: ꝙ nõ ſolũ in creatione mundi celi materiales verbo ꝗ eſt Chriſtus/firmati ſunt/⁊ ſpiritu oris eius oĩs virtus eorum: ſed etiam in noſtra recreatione eodẽ verbo domini ſcilicet Chriſto/celi. i. apoſtoli.

firmati: ⁊ electi ſunt: ⁊ oĩs virtus eoꝝ fuit ſumpta a ſpũ oris eius: qꝛ per ſpm̃ ſanctuȝ ſpirauit in eos ⁊ in totam eccleſiã virtutẽ ⁊ vitã ſpiritualẽ: eccleſiaſticam poteſtatem eis largiendo. Et ſic tota trinitas concurrit ad noſtram regeneratiõe: ⁊ ideo nos chriſtiani per fidem generati: portamꝰ imaginem ⁊ veſtigium paſſionis Chriſti in fronte ⁊ totiꝰ trinitatis. Nam licet deus luceat in omnibus hominibus per creationem: tamen in ſolis fidelibus lucet per creationem ⁊ gratiam: quẽ characterem recepimus in baptiſmo: ⁊ etiam in cõfirmatione. Sed ne putaret aliquis ꝙ Chriſtus ſoluȝ creauit xij. apoſtolos/ ⁊ in eis ſolis gratiam ſpirauit: ideo ſubdit. Cõgregãs ſicut in vtre aq̃s maris. i. poſtꝙ firmauit celos. i. apoſtolos poſtea per eos congregauit aquas maris. i. multitudinem populi gentilis ſicut in vtre. i. i vaſe ⁊ gremio eccleſie. ⁊ repoſuit abyſſos. i. aquas abyſſales. i. ſeptem ſacramẽta eccleſiaſtica: in theſauris ⁊ ſecretis ſuis. Nam

Eccl'iaſtica ſacramẽta dr̃ aq̃ abyſſales.

eccleſiaſtica ſacramenta dicũtur aque abyſſales: quia virtus eoꝝ nunq̃ euacuabitur: eo ꝙ ſunt plena meritorum paſſionis Chriſti: ⁊ ſic habent virtutem infinitam ⁊ abyſſalem ad iuſtificandum peccatores ſucceſſiue in infinitum. Item Chriſtus poſuit abyſſos in theſauris ſuis. ſ. in ſacra ſcriptura in qua continentur infinita ſecreta/ ⁊ abyſſus diuitiarum ſcientie dei. Ideo ſequitur. ſi ergo Chriſtus eſt illud verbum patris quo non ſolum celi materiales in principio: ſed etiam in noſtra regeneratione celi firmati ſunt/ ſcilicet apoſtoli. ergo

xxiij. q. vj. ſciſmatici. §. vlti.

Timeat dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.

¶ Timeat eum omnis terra in ſuo aduentu: ⁊ omnes gentiles inhabitantes orbem commoueãtur: ⁊ vincantur/ ⁊ conuertantur ab eo: ⁊ cognoſcant ipſum deum ⁊ creatorem ⁊ recreatorem.

Infra cxlviij. iudith xvj. c.

Quoniam ipſe dixit ⁊ facta ſunt: ipſe mandauit ⁊ creata ſunt.

¶ Ipſe pater dixit: ⁊ facta ſunt omnia: ⁊ ipſe mãdauit ⁊ creata ſunt in creatione materialiter/ ⁊ in regeneratiõe ſpiritualiter. Iteȝ ſicut in principio mandando ⁊ dicendo fecit omnia: ita in ſuo aduẽtu mandando ⁊ precipiendo faciebat miracula: et reſuſcitabat mortuos: ⁊ dimittebat peccata: ⁊ iuſtificabat peccatores tanꝙ poteſtatẽ habẽs: quod plus fuit ꝙ creare celum ⁊ terram: que miracula nullus poterat facere niſi ſolus deus. ergo Chriſtus eſt deus verbum patris per quem ſumꝰ creati ⁊ recreati. ergo ſibi debetur honor latrie ⁊ laus ⁊c. ergo cantate ei canticum nouuȝ cum pſalterio decem chordarum ⁊ cithara ⁊ vociferatione ⁊c.

xiij. qõ. ij. c. cuȝ deuotiſſimam.

Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum: et reprobat conſilia principum.

¶ Hic aſſignat ſecundam rationem quare debet Chriſto latria: ⁊ debemus ſibi cantare ſic canticũ nouum: ſcilicet quia eſt iuſtus iudex/ ſiue propter ſummam iuſtitiam. ¶ Nota quod Chriſtus in ſuo

Z

aduentu tres potentias diſſipauit et puniuit: in quibus oſtendit potentiam ⁊ iuſtitiam ſuam. Primo deſtruxit falſam ſapientiam ⁊ ſuperſtitionem

Xp̃s diſſipauit

gentilium ⁊ philoſophorum/ ⁊ falſos ritus deorũ. Secundo diſſipauit cogitationes populorũ. ſ. malitiam iudeorũ inſurgentium contra eũ: qꝛ cogitauerunt Chriſtũ delere per mortem. ſed ipſe reſurrexit ⁊ diſſipauit eos auferendo eis regnũ ⁊ locũ ⁊c. Tertio diſſipauit cõſilia ⁊ conuenticula principũ mundi/ ⁊ tyrannorum: qui propoſuerant penitus diſtrahere eccleſiam/ ⁊ delere nomẽ Chriſti: ſȝ ipſi diſſipati ſunt/ vt Nero/ ⁊ Domitianꝰ/ ⁊ Maximianus: imo tota gẽtilitas fuit ſubiecta iugo Chriſti. Et hoc eſt qđ ait Dauid. ſ. dñs Ieſus chriſtus bene eſt iuſtus: qm̃ ipſe diſſipat/ et diſſipauit in ſuo aduẽtu conſilia ⁊ ſapiẽtiã gentiũ. ſ. falſas opiniones philoſophorũ de eternitate mundi ⁊c. ⁊ diſſipauit ritus ⁊ ſuperſtitiones falſorũ deorũ: ⁊ vanitates poetarum: ⁊ oſtendit qualiter mundus eſt a deo creatus ex tempore: ⁊ quomodo eſt vnus ſolꝰ deus trinus in perſonis: ⁊ ꝙ vnus ſolus deus eſt colendus. Secundo diſſipauit ⁊ confudit cogitationes ⁊ peſſima propoſita populorum. ſ. iudeorũ/ qui dixerũt: ſi hunc dimittimus/ venient Romani ⁊c. ſed contrariũ accidit eis: vt dictum eſt pſalmo ij. Nam poſtꝙ Chriſtus reſurrexit fuerunt eiecti a ſedibus ſuis: ⁊ trucidati ⁊ diſperſi per mundum in captiuitatem ⁊c. Tertio diſſipauit conſilia principum/ ⁊ tyrannorum machinantium ⁊ conantium deſtruere legem euangelicam ⁊ totam chriſtianaȝ religionem: ſed ipſi diſſipati ſunt: ⁊ eorum ſuperſtitio ⁊ idolatria fuit deſtructa: ⁊ eccleſia multiplicata per Conſtantinum/ ⁊ lex euangelica exaltata ⁊ ampliata. Ideo ſubdit.

Conſilium autem domini ineternum manet: cogitationes cordis eius in generatione et generationem.

¶ Conſilium: id eſt lex domini ineternum manet/ et cogitationes cordis eius/ id eſt ea que deus ab eterno propoſuit futura/ manent in generatione et generationem: quia omnia facta ſunt ⁊ completa: que deus preordinauit aut preuidit ab eterno: cuius ſcientia falli non poteſt. Et ideo.

Beata gens cuius eſt dominus deus eius: populus quem elegit in hereditatem ſibi.

¶ Beata eſt gens chriſtiana cuius dominus eſt vnus verus deus trinus ⁊ vnus: et non eſt decepta in colendo plures deos: et beatus populus Chriſtianus quem dominus Ieſus Chriſtus elegit in hereditatem ſibi diſſipato conſilio gentium et principum et tyrannorum ⁊ cogitationibus iudeorum. Nam diſſipatis omnibus ſupradictis/ deus elegit populum chriſtianum in hereditatem ſibi: vt colat eum: et ſeruet legem euangelicam. Poteſt etiam iſte verſus ordinari cum ſententia ſequenti. que eſt tertia cauſa. ¶ Beata gens. Hic aſſignat tertiam cauſam quare Chriſtus eſt colendus et laudandus a chriſtianis rectis ⁊c. ſcilicet quia miſericors. Nam qui maiorem miſericordiam et plura beneficia recepit a Chriſto: magis tenetur ⁊ obligatur Chriſtum laudare. Dicit ergo. Beata gens Chriſtiana cuius deus eſt dominus eius. ⁊ beatus populus chriſtianus: quem dominus Ieſus Chriſtꝰ elegit ſibi in hereditatẽ: ⁊ vocauit ipſum ad fidem. Nam dñs oſtendit ſibi magnã

miſericordiam: quia propter eum incarnatus eſt ⁊ mortuus ⁊ paſſus. Unde.

xiij. [q.] ij. legitimꝰ. ſ. ſimul te ⁊ xi ij. q. j. loquit.

De celo reſpexit dominus: vidit omnes filios hominum.

De preparato habitaculo ſuo: reſpexit ſuper omnes qui habitant terram.

Qui fingit ſigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

¶ Dominus filius dei reſpexit de celo: ⁊ vidit oẽs filios hominũ ſeu filios Adam peccatores: ⁊ de habitaculo ſuo preparato. i. de celo empyreo q̃ eſt locus deo p̃paratus et debitus/ reſpexit ſuꝑ omnes homines qui habitant terrã quodaȝ oculo miſericordie: ⁊ vidẽs oẽs in captiuitate: cõmotus miſericordia et pietate/ ipſe qui erat eternus ⁊ impaſſibilis in ſinu patris/ factus eſt homo mortalis formam ſerui accipiens vt peccatores liberaret. Iteȝ ille eternus filius qui creauit ⁊ finxit ſigillatim/ id eſt in vnoquoq̃ corda. i. animas eoruȝ. ſ. hominum: et intelligit omnia opera eorum et cogitationes ipſas: factus eſt homo mortalis vt eos redimeret. ¶ Unde nota ꝙ per hoc quod ait: Qui finxit ſigil-

A

latim: excludit falſam opinionẽ Pythagore ⁊ etiã Thalmudiſtarum: qui dicunt omnes animas eſſe ab initio creatas: et tranſmigrare de corpore ad corpus: et ſic vnaqueq̃ anima precedit ſuum corpus. ſed hic dicit ꝙ deus finxit. i. creauit animas ſigillatim in vnoquoq̃. Item excludit falſaȝ opinionem commentatoris qui dixit vnum intellectum eſſe in omnibus hominibus. Hic aũt dicit ꝙ vnuſquiſq̃ ſigillatim habet ſuam animam. Itẽ per hoc ꝙ ait Intelligit omnia opera eorum: excludit falſam opinionem Manicheorum ⁊ aliorum hereticorum: qui dicunt deum non curare: nec etiam intelligere iſta inferiora.

xj. di. c. illud.

Non ſaluatur rex per multam virtutem: et gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſue.

¶ Hic reddit cauſam quare deus motus miſericordia voluit incarnari: ⁊ dicit: ꝙ voluit hũiliari ⁊ exinaniri: ⁊ fieri homo: eo ꝙ nulla creatura erat ſufficiens ad ſaluandũ ſeipſam nec alios: ſed ſolus filius dei erat ſufficiens ad ſaluandum. Ideo dicit: Non ſaluatur rex per multaȝ virtutẽ. i. nullus rex mundanus habuit tantam virtutem ⁊ potentiam vt ſeipſuȝ poſſet ſaluare aliquo modo: nec aliquis gigas magnus ⁊ fortis ſaluabit: nec poterit ſaluari in multitudine virtutis ſue.

xxiij. q. ſ. noli.

Fallax equus ad ſalutem: in abundãtia autem virtutis ſue non ſaluabitur.

¶ Equus. i. multitudo equorum fallax erat ad ſa-

B

lutem regum ⁊ principum. ¶ Et ideo nullus ſaluabatur nec poterat ſaluari in abundantia virtutis ſue. Et hoc propter duo. primo quia omnes erant peccatores et immundi: ideo oportebat vt noſtra redemptio fieret per hominem iuſtum et innocentem. Secundo quia peccatum primorum parentũ fuerat tam graue ꝙ non poterat deleri niſi per deũ et hominem. Tertio quia potentia diaboli erat tã magna: ꝙ non poterat niſi per deũ ſuperari. et ideo ſequitur.

Ecce oculi domini ſuper metuentes eum: et in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. xiiij. q. ij. c. gloria epi

Ut eruat a morte animas eorũ: ⁊ alat eos in fame.

¶ Oculi dñi ſuper metuentes et ſperantes in euȝ id eſt ſuper fideles/ ⁊ eos qui ſperant ſuper miſericordia eius: vt eruat animas eoruȝ a morte eterna per morteȝ ⁊ paſſionẽ: ⁊ alat ⁊ nutriat eos in fame ſ. pabulo ſacramentorum ⁊ ſapientie. quaſi dicat. Chriſtus non ſaluauit ſuperbos neq̃ confidentes in ſuperbia ⁊ viribus ſuis ⁊ bonis mundanis: nec ſaluauit infideles: ſed fideles et humiles: et illos pauit pabulo ſapientie: ⁊ ſic eſurientes impleuit bonis: ⁊ diuites dimiſit inanes. Ex oĩbus his patet qualiter deus oſtendit nobis ſuam magnam miſericordiam: quare ipſum obligamur laudare ⁊ magnificare. Per hoc etiam excluditur falſa opinio Pelagianorũ dicentiũ vnumquemq̃ abſq̃ gratia ex proprijs viribus poſſe ſaluari.

vj. q. ſ. quieſciter. xx ij. q. viij conueníor.

Anima noſtra ſuſtinet dñm: qm̃ adiutor ⁊ protector noſter eſt.

Quia in eo letabitur cor noſtrũ: ⁊ in nomine ſancto eius ſperauimus.

¶ Hic propheta petit aduentum Chriſti accelerari vt poſſet ſibi cantare canticum nouũ. ⁊c. Et etiã exhortatur fideles ad fidem ⁊ ſpem et charitatem Chriſti ſaluatoris dicẽs: Si ita eſt ꝙ ſolus xp̃s poteſt oẽs ſaluare: ⁊ nõ ſaluat niſi ſolos fideles humiles ſperãtes in ſe: ergo anima noſtra ſuſtinet/ id eſt ſuſtineat ⁊ expectet cum patientia aduentum Chriſti: qm̃ ipſe ſolus eſt adiutor ⁊ protector noſter. qꝛ in eo letabitur cor noſtrũ cum venerit: ⁊ ſolos nos fideles ſaluabit: eo ꝙ ſperauimus in nomine ſancto eius quod eſt Ieſus ſaluator: quia non ſaluabuntur niſi habentes fidem Chriſti. Et ideo Dauid apoſtrophat ad Chriſtum: vt acceleret aduentum ſuum dicens.

xxxix. diſt. ca. diacõi.

Fiat miſericordia tua dñe ſuper nos: quẽadmodum ſperauimus in te.

¶ O domine Ieſu veni/ ⁊ fiat miſericordia tua ſuper nos redimendo ⁊ ſaluando: quẽadmodum ⁊ ſicut ſperauimus in te: ⁊ non ſit vana ⁊ fruſtra ſpes noſtra: vt ſalues nos/ hic per gratiã: ⁊ in futuro per gloriam ⁊c. Ex ſupradictis patet ꝙ Dauid in toto iſto pſalmo exhortatur fideles noui teſtamenti: vt recipiant Chriſtum in aduentu ſuo: et cantent ſibi canticum nouum: ⁊ predicent legem euangelicam cũ fide ⁊ ſpe ⁊ charitate: Sed in vltima parte petit accelerari aduentum Chriſti: in quo canticum nouum. i. euangelicum erat cantandum in

C

eccleſia. ¶ Ex quo pſalmo colliguntur octo concluſiones. ¶ Prima concluſio/ ꝙ iuſti obligantur pre ceteris deum laudare: et in eo exultare pro beneficijs acceptis. ¶ Secũda concluſio/ ꝙ laus iuſtorum eſt decora et deo grata. ¶ Tertia/ ꝙ canticum nouum debet cantari: et confeſſio laudis iuſtorum debet fieri tripliciter/ ſcilicet cum pſalterio decem chordarum: id eſt cum confeſſione ſupradictorũ decem articulorum/ quod dicitur pſalterium euangelicũ. Secundo debet cantari cũ ci-

thara:ſcilicet cum fide trinitatis ſpe et charitate.
Tertio cum magna vociferatione:quia talis cõfeſ
ſio fidei debet fieri publice ⁊ non ſoluꝫ in occulto.
¶ Quarta concluſio/ꝙ propter tria eſt deus lau
dandus. Primo quia rectus ⁊ verax in promiſſis.
Secundo quia iuſtus in iudicijs. Tertio qꝛ miſeri
cors:quia iuſtificauit nos in nouo teſta. per miam
quã promiſerat in veteri teſtamẽto. ¶ Quinta cõ
cluſio/ꝙ ſicut idiuiſibiliter tota trinitas cõcurrit
in mundi creatione:qꝛ pater per verbũ ſuum crea
uit omnia:⁊ per ſpiritũ ſanctũ ſpirauit eſſe ⁊ ope
rari ⁊ vitam in omnibus rebus:ita pariter in no
ſtra regeneratione pater per verbũ filiũ ſuũ rege
nerauit nos:⁊ per ſpiritum ſanctũ viuificauit nos
dona gratiarum infundendo ⁊c. ⁊ per conſequens
eſt dare trinitatem perſonarũ in diuinis. ¶ Sexta
concluſio/ꝙ ſicut deus fuit miſericors in nos iuſti
ficando:ita fuit iuſtus iudex cogitationes populo
rum ⁊ conſilia principum infidelium diſſipando et
reprobando. ¶ Septima concluſio / ꝙ populus
Nota quinq̃ falſas opiniones.
chriſtianus ſolus eſt beat⁹:eo ꝙ diſſipatis iudeis
⁊ infidelibus ſolus ipſe eſt electus in hereditatem
dei. ¶ Octaua cõcluſio/ꝙ in hoc pſalmo excludun
tur/⁊ improbãtur quinq̃ falſe opiniones. Nã pri
mo improbatur opinio Ariſto. dicentis mũdũ eſſe
ab eterno:cũ hic dicat propheta/Quoniam ipſe di
xit ⁊ facta ſunt:ipſe mandauit ⁊ creata ſunt ⁊c. Se
cundo improbat falſam opinionem Thalmudiſta
rum ⁊ Origenianorum dicentium oẽs animas eſ
ſe ſimul creatas a principio:cum hic dicat prophe
ta. Qui finxit ſigillatim animas eorum ⁊c. Tertio
improbat̃ per idem opinio cõmentatoris dicentis
vnicum eſſe intellectum in omnibus hominibus.
Quarto improbatur falſa impietas Manicheorũ
dicentiũ deũ nõ creaſſe iſta viſibilia inferiora:nec
habere curam de ipſis/cum hic dicat propheta.
Qui intelligit omnia opera eorum ⁊c. Quinto im
probatur impietas Pelagianorum dicentiũ vnum
quenq̃ ſine gratia poſſe ſaluari:⁊ ex proprijs viri
bus poſſe vitare omne malum / et agere bonum:
cum hic dicat: Non ſaluatur rex per multam vir
tutem ⁊c.

Aleph xv. q. ſ. reuertimini.

Benedicam dñm in omni tempo re:ſemper laus eius in ore meo.

¶ Hic eſt ſecundus pſalmus alphabe
ticus habens. xxij. verſus iuxta nume
rũ. xxij. literarum hebreorum. Eſt ve
ruꝫ ꝙ deficit ſexta litera. i. vau. loco cuius gemina
tur he:cuius titulus talis eſt. Dauid quando mu
tauit faciem ſiue rationem ſuam corã Abimelech:
⁊ fugauit eũ ⁊ abijt. Hunc titulũ prepoſuit Eſdras
huic pſalmo. Nam dictum eſt ꝙ Dauid ſolum fecit
illos titulos in quibus exprimitur cantor:aut in
ſtrumentũ:aut modus cantandi:aut tempus:aut
locus in quo cãtabatur iſte pſalm⁹. ⁊ ratio eſt. Nã
Dauid ordinauit pſalmos/⁊ dabat eos cantandos
determinatis cantoribus:cum inſtrumentis ⁊ mo
dis determinatis:⁊ in determinato tẽpore:⁊ ideo
explicabat in titulo omnia ſupradicta:vt patet in
quibuſdã pſalmis. Sed qñ exprimit̃ materia aut
autor pſalmi. nõ eſt credẽdũ ꝙ Dauid fecit illuꝫ ti
tulũ:ſed Eſdras aut aliq̃s ſanctus homo:put fuit
ſibi reuelatũ. In hoc ergo titulo ptꝫ/ꝙ Dauid fecit
hũc pſalmum qñ fugiens a facie Saul declinauit
ad Achis regem Geth. quo cognito dixerunt ſerui
Achis:nõne hic eſt Dauid rex terre. i. quem Iudei
dicunt eſſe vnctum in regem:⁊ qui expectatur rex
poſt Saulẽ:eo ꝙ occidit Goliath Gethẽũ? Unde
Dauid videns imminere periculũ vite ſue:ſimula
uit ſe inſanũ:⁊ mutauit os ſuum torquendo ⁊ va
riando oculos ⁊ labia:⁊ ſpumando velut furioſus
epilenticus. Et tunc rex Achis fugauit ipſum a do
mo ſua/iubẽs ne amplius permitteretur ingredi:
⁊ tũc Dauid receſſit inde in ſpelũcam Odollam. et
ſic euaſit manus ſeruorũ Achis/vt patet. ſ. Reguꝫ
xxſ. Et tunc agens gratias fecit hunc pſalmũ. Sed
hec hiſtoria non videtur concordare cum titulo.
Nã in titulo dicitur ꝙ Dauid mutauit faciem ſuã
coram Abimelech. ⁊ rex Geth appellatur Achis in
ſupradicta hiſtoria. Ad hoc dicit Rabi Salomon
ꝙ Abimelech eſt nomen dignitatis regalis. Nam
omnes reges Gerare appellabantur Abimelech:
vt ptꝫ Geñ. xx. ⁊. xxvſ. ſed quia ciuitas Geth eſt Ge
rara memorata in Geneſi:ideo idem eſt Achis et
Abimelech. Nam Achis eſt nomen propriũ:⁊ Abi
melech nomen dignitatis. Sed mentitur iſte ce
cus obſtinatus. Nam licet dicat verum ꝙ omnes
reges Gerare dicti ſunt Abimelech:tamẽ ciuitas
Geth. non eſt eadem cum Gerara. Nam ciuitas
Geth cuius Achis erat rex:eſt ſita in parte aquilo
nari iuxta Bethleem ⁊ tribum Beniamin/⁊ eſt pri
ma de ciuitatibus Philiſtinorũ in parte aquilona
ri:⁊ Gerara eſt in finibus Paleſtine ad partẽ Au
ſtralem in finibus Egypti iuxta Berſabee: vt ptꝫ
Geñ. xxvſ. Et ideo eſt melius ꝙ dicatur: ꝙ Achis
erat binominis:qui alio nomine dictus eſt Abime
lech. Uel eſt dicendum ⁊ melius:ꝙ Abimelech in
lingua paleſtina idem eſt qꝺ rex terre. Naꝫ Abime
lech/interpretatur rex patris mei:⁊ ſic quẽ nos ap
pellamus regem ipſi vocant Abimelech. Nota qꝺ
Abimelech idem eſt qꝺ rex paternalis ſiue rex na
turalis:ideo quilibet rex naturalis cuiuſcunq̃ re
gni ſic dicebatur Abimelech apud Paleſtinos: et
ſic non ſolum rex Gerare dicebatur Abimelech:ſꝫ
etiam rex Geth:⁊ rex Acharion ⁊ ceteri/quaſi re
gnum paternum iure paterno poſſidentes. Unde
melech arabice/rex interpretatur latine. Secũdũ
ergo hunc intellectum dicunt hebrei ꝙ Dauid fe
cit hunc pſalmum:⁊ ſic exponunt ipſum literaliter
precise de Dauid:prout agit gratias pro liberatio
ne ſua. Et ſecundum hoc tria facit Dauid. Nã pri
mo ipſe agit gratias. Secũdo inducit alios ad ma
gnificandum deum. Tertio ad timendum deũ per
obſeruantiã legis. Secundum ibi: Magnificate
dominum. Tertium ibi: Timete dominum. Dicit er
go Dauid. Benedicã dominum deum Iſrael in om
ni tempore. ſ. tam in aduerſitate:ꝙ in proſperita
te:⁊ ſemper/ſcilicet die ac nocte laus eius erit in
ore meo/agẽdo gratias:eo ꝙ liberauit me a manu
ſeruorum regis Achis.

Beth.

In domino laudabitur aĩa mea: audiant manſueti ⁊ letentur.

¶ Anima mea laudabitur in dño. i. gloriabitur in
domino ⁊ non in ſe:qꝛ nolo laudes hominum: nec
laudari de ſuperbia/ſed de humilitate ⁊ manſuetu
dine:ideo dico vt manſueti audiant humanitateꝫ
meam ⁊ letentur. Poſtea inuitat oẽs alios ad lau
des dei exemplo ſui dicens.

Magnificate dñm mecũ: et exaltemus no men eius in idipſum.

Gimel

Exquiſiui dominum et exaudiuit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripu it me.

¶ O vos humiles ⁊ manſueti magnificate domi
num meum ⁊ in idipſum. i. inſimul exaltemus eum
ſimiliter. Et reddit cauſam:qꝛ ſemper ĩ tribulatio
nibus exquiſiui dñm omni alia ſpe relicta:⁊ ideo
exaudiuit me:et ex oibus tribulationibus meis
eripuit me. ſ. de manu Golie:⁊ manu ſaul/cum tra
xit lanceam contra me:⁊ cum miſit clientes vt cir
cuirent me in domo:et nunc eripuit me de rege
Achis. ⁊ ideo

He. Uau

Accedite ad eum et illuminamini: et facies veſtre non confundentur.

¶ Accedite ad euꝫ:⁊ nõ queratis aliũ liberatorẽ:⁊
illuminamini. i. illuminabimini: qꝛ dabit vobis
grãm:⁊ modum euadendi:⁊ ſic facies veſtre non
cõfundent̃:qꝛ nunq̃ dicetis vos eſſe deluſos/nec re
pulſos. nec fruſtratos.

Zain.

Iſte pauper clamauit: ⁊ dominus exaudi uit eum: et de omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum.

Heth.

Immittet angelus dñi in circuitu timen tium eum: ⁊ eripiet eos.

Teth. iij. qõ. iij. c. teſtes. Ioth. Caph.

Guſtate et videte qm̃ ſuauis eſt dominus: beatus vir qui ſperat in eo.

Timete dñm omnes ſancti eius: qm̃ non eſt inopia timentibus eum.

Diuites eguerunt ⁊ eſurierũt: inquirẽtes aũt dñm non minuentur omni bono.

¶ Iſte pauper quem videtis. ſ. ego/clamauit: ⁊ do
minus exaudiuit eũ:⁊ de oibus tribulationibus
eius ſaluauit eum/vt dictum eſt. Nam angelus bo
nus domini immittet virtutem ſuã in circuitu hu
milium timentium eum:⁊ ſic eripiet eos. ergo re
linquite humana auxilia:⁊ guſtate ⁊ videte quo
niam dominus ſuauis eſt/⁊ non crudelis:immo fa
cilis ad dandum gratiam ⁊ petitionem. Ideo bea
tus vir qui ſperat in eo. Et ſic non ſitis crudeles ⁊
maleuoli: ſicut Saul ⁊ ſequaces eius:ſed timete
dñm O vos oẽs ſancti ⁊ iuſti eius qm̃ nõ eſt ino
pia bonorum temporaliũ ⁊ ſpũalium timentibus
eũ:imo copia ⁊ abundantia gratie. Nam nos vide
mus ꝙ multi diuites huius mundi confidentes in
bonis mundanis facti ſunt pauperes/⁊ eguerunt
⁊ eſurierunt mẽdicando:qꝛ bona tranſitoria ſunt/
et non potuerunt ea retinere. ſed timentes dñm
nõ minuentur omni bono:immo abundabunt bo
nis ſpiritualibus:⁊ etiã bona eis non deficient:

Lameth. Mem. I. petri iij. b.

Uenite filij audite me: timorem domini do cebo vos.

Quis eſt homo qui vult vitam: diligit di es videre bonos.

¶ Uenite ergo filij/audite me:⁊ docebo vos timo
rem domini. i. legem diuinam que conſiſtit in ti
more domini:⁊ ſi quis homo timet dominum vt cu
piat videre dies bonos in hac vita ⁊ etiam gloriã
in alia:faciat quod ſequitur.

Prohibe linguã tuam a malo: ⁊ labia tua ne loquantur dolum. Num.

Diuerte a malo: ⁊ fac bonũ: inquire paceꝫ ⁊ perſequere eam.

¶ O vir iuſte prohibe linguam tuaꝫ a malo ⁊c. Et Samech.
ſic exponunt Iudei literaliter hunc pſalmũ facili
ter:qꝛ vt ſic/litera eſt ſatis plana applicando ad
ipſum Dauid. ¶ Sed ſi ſic preciſe literaliter expo
natur/videretur hunc pſalmum nullum continere
ſacramentum:⁊ titulũ eſſe non a ſpiritu ſancto:ſꝫ
inutiliter poſitũ:quod eſt falſum. Nam Dauid nõ
fuit minus propheta in hoc pſalmo q̃ in ceteris:
nec latent minora ſacramenta in hoc titulo ⁊ pſal
mo q̃ in ceteris:qꝛ idem eſt ſpiritus Et ideo eſt di
cendum ꝙ Dauid per illam fugam ⁊ deſcenſum in
Geth:⁊ ꝑ illã mutationẽ ⁊ ſimulationẽ ⁊ deriſum:
preuidit in ſpũ totum myſterium incarnationis ⁊
paſſionis/⁊ ſepulture/⁊ reſurrectionis Chriſti:et
perſecutionem ⁊ liberationem ⁊ ꝓſperitatẽ eccle
ſie. Nam preuidit qualiter dei filius erat in mun
dum deſcenſurus:⁊ debebat mutare faciem ⁊ os
ſuum accipiendo formã ſerui inuentus vt homo:⁊
pati multas perſecutiones:⁊ quomodo Herodes
rex Galilee debebat ipſum fatuum reputare ⁊ cõ
tẽnere:⁊ a ſe fugare:⁊ ad pilatũ remittere:⁊ quo
modo ab omnibus debebat tanq̃ inſanus ⁊ arre
ptiti⁹ e demoniacus reputari:⁊ qño erat deluden
dus ⁊ irridendus a principibus ſacerdotum ⁊ mi
niſtris:⁊ crucifigendus:⁊ a morte per reſurrectio
nem liberandus. ⁊ etiã nouit ꝙ oẽs perſecutiões Dauid figura xpi.
eaſdem erat paſſurus in membris ⁊ ĩ ſua eccleſia.
Ex omnibus his patet/ꝙ Dauid fuit magis figu
ra Chriſti q̃ aliquis alius:⁊ magis fuit figura in
ſua humilitate ⁊ manſuetudine ⁊ patientia in ad
uerſis/q̃ in alia virtute ac perfectiõe. Et ideo hoc
preuidens Dauid fecit hunc pſalmum in perſona
Chriſti ⁊ eccleſie:in quo introducit Chriſtum non
ſolũ in perſona capitis:ſed etiã in perſona mẽbro
rum ⁊ eccleſie. Nã quicquid paſſus eſt Chriſtus in
capite:paſſa eſt eccleſia poſtea a tyrannis:imo vt
verius dicatur/paſſus eſt Chriſtus in membris. ⁊
ſic Chriſtus loquitur pro membris:⁊ ſic tria facit.
Nam primo laudat deum patrem agendo gratias
de ſua liberatione ⁊ reſurrectione. Scdo inuitat
omnia membra ſua ⁊ congregationem iuſtorũ ad
laudem dei:vt agant gratias ſimul cum eo. Tertio
predicit premium iuſtorũ ⁊ punitionem malorum.
Secundũ ibi: Magnificate dominum. Tertiũ ibi:
Oculi domini ſup. ¶ Quãtũ ad primũ dicit Chri
ſtus:ego benedicam dñm deum patrẽ in omni tẽ
pore agendo gratias ꝓ beneficijs receptis:⁊ laus
eius erit ſemper ⁊ cõtinue in ore meo. Et nota qꝺ
differentia eſt inter benedicere ⁊ laudare:nam be
nedicere eſt agere gratias ꝓ beneficijs receptis:
ſed laudare eſt virtutes ⁊ bonitatem alicuius cõ
memorare. Item eſt aduertendum ꝙ licet queli
bet creatura teneat̃ deum iugiter ⁊ ſine ĩtermiſſio
ne laudare ⁊ benedicere:eo ꝙ totaliter a deo depẽ
det ſecundũ eſſe ⁊ eſſentiam:ideo tenetur deũ ama
re ex toto corde:⁊ ex tota mente:⁊ ex omnibus vi

D Dña inter bñdicere ⁊ laudare.

ribus ſine aliqua intermiſſione tēporis ⁊ operis: Nam ſicut deus non ceſſat influere ſuā virtutē in creaturam in eſſendo ⁊ cōſeruando: ita homo non debet ceſſare ferri tota mente ⁊ anima/ ⁊ cōtēplari in illud ſummū bonū: a quo habet omne bonū: vt deo ſatiſfaciat ⁊ reddat vices: ſed hoc nō poteſt implere viator in hac via propter pondus corporis ⁊ miſerias mundanas ⁊ impedimenta intrinſeca ⁊ exteriora: ſed hoc implent beati comprehenſores in patria: de quibus ait Chriſtus Mat. viij. Angeli eoꝝ ſemꝑ vidēt faciem patris. Itē pſalmo lxxxiij. Beati qui habitant in domo tua dñe: in ſecula ſeculoꝝ laudabūt te. Sed quia Chriſtus non ſolū erat viator: ſed etiā cōprehenſor: cuius aīa tā dormiendo q̄ vigilādo ſemꝑ cōtēplabat faciē patris: ideo ſolus Chriſtus potuit dicere Benedicā dñm in omni tp̄e huius vite: ⁊ ſemꝑ laus eiꝰ in ore meo. Sed qđ Chriſtus ipleuit in capite/ facit tota eccleſia ſimul in mēbris. Nā nō eſt aliqua hora: nec particula temporis: nec aliquod inſtans: in quo non laudetur deus in aliqua parte mūdi. Nā cum in noſtro hemiſpherio eſt nox/ in alio eſt dies ſub horizōte noſtro: ⁊ ſic quando in vna ꝑte mundi dr̄ officiū diurnū/ in alio dicit officiū nocturnū: nec eſt aliqua hora diei quin dicat/ aut prima/ aut tertia/ aut ſexta/ aut nona/ aut veſpe/ aut cōpletoriū/ aut officiū nocturnū / aut laudes matutine/ aut orationes deuotorū Chriſtianorū. Et ſic quod vnꝰ ſolus homo non poteſt implere: nec ſatiſfacere: facit tota eccleſia in communi. Ex quo patet/ quod primus verſiculus huius pſalmi nō pōt verificari de ipſo Dauid: ſed de ipſo Chriſto in ſe ⁊ in ſua eccleſia: ⁊ ideo dicit Chriſtus: ego ſimul cū eccleſia ⁊ mēbris meis benedicam dñm celebrādo diuina officia/ agēdo gratias in omni tēpore huius vite: qꝛ in alia vita non eſt tēpus: ſed eternitas: ⁊ laus eius erit ſemꝑ in ore meo in alia vita. ſ. in patria vbi beati in ſecula ſeculoꝝ ſine intermiſſione laudant deū. Et ſubdit Chriſtus: ſicut ego iugiter laudabo patrem: ita anima mea laudabitur ab oībus membris meis in dño patre: qꝛ in omnibus orationibus q̄ diriguntur ad patrem cōcluditur per dñm noſtrū Jeſum Chriſtū ⁊c. Ideo Chriſtus etiam vt homo ſemper laudatur in patre. Item vnica adoratione adoratur cū v̄bo per vnionem hypoſtaticam. Et ſequitur Audiāt māſueti ⁊ letentur. quaſi dicat Chriſtus/ vt homo ego adeptus ſum hanc dignitatem propter humilitatem ⁊ manſuetudinem: qꝛ humiliaui meipſum factus obediens vſq; ad mortē crucis: ideo pater exaltauit me: ⁊ dedit mihi nomē ſuꝑ omne nomē: vt in noīe Jeſu omne genu flectatur. et ſic ſum in gloria patris. i. ſimul habeo gloriam cū patre ſedēdo a dextris eius: et ſic in patre ſemꝑ laudabitur anima mea ab oībus fidelibus. ergo audiant hoc manſueti: ⁊ letentur ſe eſſe humiles ⁊ manſuetos: qꝛ ꝓpter humilitatem hāc gloriā adeptus ſum pro me ⁊ membris meis.

¶ Magnificate dñm mecū. In hac ſecunda/ parte
Nota. quatuor facit Chriſtus. Nā primo excitat ⁊ exhortatur omnia mēbra ſua ad magnificandum deum Scđo ad ponendam ſpem in eo. Tertio ad timendum eum. Quarto ad ſeruandum legē ⁊ voluntatē dei. Scđm ibi: Accedite ad eum. Tertiū ibi: Timete dñm. Quartū ibi: Venite filij. ¶ Quo ad primū qꝛ dicit Audiant māſueti ⁊ letent: dicit: o māſueti ſupple audite me benedicentem ⁊ laudantem deū patrē: ⁊ magnificate dñm ſimul mecū: qꝛ vos eſtis mēbra mea: ⁊ ideo cū capite debetis ſimul magnificare deū: qꝛ non eſt diſtinctio inter caput ⁊ membra. oēs enim magnificamus patrem. nā ego non ſolū per me: ſed etiam per vos continue magnifico eum in eccleſia: ⁊ ſic in idipſum. i. ſimul vos ⁊ ego exaltamus eū. Nota ꝙ iſte terminus circūlocutus in idipſum idē ſignificat qđ ſimul vel ſimiliter vel pariter: vt ait apoſtolus. Cupio vos idipſum ſapere. i. ſimul ⁊ mecū. ⁊ ideo vbicūq; in hac tranſlatione ponitur in idipſum: Hieronymus poſuit ſimul i. pariter: vt pſalmo quarto. In pace i idipſum dormiā ⁊ requieſcam: Hiero. poſuit in pace ſimul dormiā ⁊ requieſcā. Hic autem poſuit: dñm mecum: ⁊ exaltemus nomē eius pariter/ id eſt ſimul magnificemus ⁊ exaltemus ⁊ eodē modo. Et reddit cām quare debemus magnificare ſimul ⁊ exaltare: qꝛ inquit exquiſiui ⁊ exoraui dñm patrem in menſa: ⁊ in horto: ⁊ in cruce: ⁊ exaudiuit me largiendo q̄ petebā pro me ⁊ mēbris meis: ⁊ eripuit me ex oībus tribulationibus per reſurrectionem: qꝛ iā amplius non moriar: ⁊ mors mihi vltra nō dominabitur. Ergo ſi ita eſt ꝙ ego fui exauditus pro me et pro vobis: qꝛ ego oraui pro te Petre ⁊ pro tota eccleſia ne deficiat fides tua: ergo O vos martyres nolite timere nec deficere: ſed cum firma ſpe accedite ad eum. ſ. patrem: ⁊ illuminabimini ⁊ corroborabimini luce et fortitudine ⁊ virtute ſpiritus ſancti contra tyrānos/ ⁊ infideles/ ⁊ tortores: ⁊ facies veſtre non confundent: imo vincetis eos: qꝛ licet occidant corpus/ aīam tñ non potuerunt occidere. qꝛ cū ſteteritis ante reges ⁊ preſides nō eſtis vos qui loquimini: ſed ſpiritus patris veſtri q̄ loquitur in vobis. Ideo ipſi tyranni manebunt confuſi: et vos victores: ⁊ ideo vos membra mea nolite timere in ꝑſecutionibus tyrānorū: qꝛ pater nō deficiet vobis ſicut mihi nō defecit. Nam iſte pauper quē videtis: clamauit ⁊ orauit in mēſa/ ⁊ in horto/ ⁊ in cruce: ⁊ ſemper dominus exaudiuit eū: ⁊ ex omnibus tribulationibus ſaluauit eū. ergo ſicut ſaluauit caput ⁊ reſuſcitauit: ita ſaluabit membra: nam ſicut in horto apparuit mihi angelus dñi cōfortās me: que quidē cōfortatio potius fuit pro membris meis: ita pariter in perſecutionibus veſtris angelus immittet virtutem ⁊ influxum ſuum in circuitu martyrum ⁊ fidelium timentium eum: quia circumdabit eos ſua virtute/ ⁊ protectione: et ſic eripiet eos de manu tyrannorum ne perdant fidem ⁊ fortitudinem: immo audacter morientur pro fide/ et veritate: et in fine eripiet totam eccleſiam temporaliter de manu tyrannorum per conuerſionem Conſtantini: intantū ꝙ relictis idolis omnes gentiles conuertent ad fidem: ⁊ ſic fideles manebunt omnino victores. Litera Hieronymi habet/ caſtrametat angelus in circuitu timentiū eum: ⁊ ſic litera eſt magis plana. quaſi dicat: qđ angelus Michael qui eſt cuſtos eccleſie ponet caſtra ⁊ exercitus angelorum in circuitu fidelium ad cuſtodiendum eos de manu tyrannorum: ſicut frequēter viſum fuit ꝙ angeli apparebāt in circuitu martyrū cōfortātes eos: ſicut legitur in hiſtorijs beati Laurentij: ⁊ beati Sebaſtiani: ⁊ etiam in hiſtoria beate Catherine legitur ꝙ angeli de celo deſcenderunt ⁊ fregerūt rotas ⁊c. ſicut angelus dñi deſcēdit cū

azaria ⁊ extinxit flāmā ignis. Danielis. iij. Et ſubdit: guſtate ⁊ videte guſtu ⁊ viſu fidei q̄m dñs ſuauis ⁊ ꝓpitius eſt oībus inuocantibus eum: qꝛ eis nō deficiet in ꝑſecutionibus: ideo Beatus vir qui ſperat in eo. Totum etiā hoc poteſt referri ad legē euangelicā: vt dicat Chriſtus/ guſtate operando: ⁊ videte contemplando legē euangelicā quā fero et predico vobis ex parte patris mei: q̄m ſuauis eſt dñs in lege euangelica: ⁊ non ſeuerus ſicut fuit in lege veteri. Nā lex euangelica nō fert onera importabilia nec multiplicationē cerimonialium preceptorum ſicut lex Moyſi: quia iugum meū ſuaue ⁊ onus meum leue: ⁊ premium promiſſum in lege euangelica eſt maximū ⁊ ſufficiens: qꝛ promittit felicitatem ⁊ beatitudinem eternam: ideo Beatꝰ vir qui ſperat in eo: ideo vos oēs ſancti timete dominū timore filiali: qui quidem timor inſurgit ex ſumma charitate. ⁊ ſic ſuſtinebitis perſecutiones pro eo: vt acquiratis premiū ⁊ beatitudinem promiſſam. quod eſt bonum per ſe ſufficiens et ſtatꝰ omnium bonorū aggregatione perfectus: ⁊ ſic nō eſt nec erit inopia nec defectus boni: chriſtianis ⁊ fidelibus diligentibus et timentibus deum. nam beatus habet quicquid vult ⁊ nihil mali vult. Itē quia illud gaudiū ⁊ bonū beatorum nemo tollet ab eis: nec eſt amiſſibile nec hauribile ſicut bonū mundanū. Nam multi diuites ⁊ principes huius mundi amiſſis bonis temporalibus eguerunt et eſurierūt: ſicut filij Priami regis Troie. Et ſicut filij ⁊ nepotes ⁊ familia regis Saulis. ⁊ ſicut Dariꝰ ⁊ Porus capti ab Alexādro. Et ſicut filij Dionyſij tyrāni q̄ poſt mortē patris oſtiatī mendicabant. Sed non ſic erit de fidelibus ſperantibus in deū: nā lʒ ſint pauperes in hac vita/ et nō habeant copiam bonorum temporaliū: tamen non minuentur omni bono in alia vita: immo abundabunt ſpiritualibus inamiſſibilibus. quia beatitudinē nemo tollet ab eis. Duo ergo habebunt beati obſeruantes legem euangelicam. Primo quia ſatiabuntur bonis celeſtibus. Secundo quia erunt ſecuri de ſua beatitudine: quod in hac vita nullus vnq̄ potuit adipiſci.

Obſeruātiū legem merces

¶ Venite filij. quia ſuperius dixit. Accedite ad eum et illuminamini: et guſtate ⁊ videte: et timete dominum omnes ſancti ⁊c. poſſet aliquis querere et dicere: quomodo guſtabo: ⁊ in quibus conſiſtit iſte timor domini: ⁊ quid agendo potero aſſequi illud ſummum bonum indeficiens: ⁊ in quo cōſiſtit iſta lex euāngelica in cuius obſeruatione tantum bonum acquiritur? Ad hoc reſpondet et ſatiſfacit Chriſtus dicens. O filij regenerati per baptiſmum venite ad fidem ⁊ audite me cum affectu/ ⁊ docebo vos timorem domini patris mei ſcilicet docebo vos nō legem timoris ſeruilis: ſed filialis. nam initium ſapientie timor domini: ⁊ docebo vos in quibus conſiſtit timor domini caſtus et filialis. Et quid debet agere homo qui timet dominum et cupit videre dies bonos in illa gloria eterna. Unde ſi quis eſt homo q̄ timet dominū: ⁊ diligit. ⁊ cupit videre dies bonos in patria celeſti ⁊ nō malos in inferno: faciat qđ ſequitur: ⁊ tu chriſtiane fac qđ ſequitur. ſ. Prohibe linguam tuā a malo nō blaſphemando: nec in proſperis nec in aduerſis/ nec murmurando de aliquo: ⁊ labia tua non loquant dolum nec fraudes contra proximum: ſed ſis verax in verbis et promiſſis ſeruandis: diuerte a malo. i. vita ⁊ fuge omne malum ſeruando precepta negatiua: ⁊ fac bonum ſeruando precepta affirmatiua: ⁊ inquire pacem cū proximo ⁊ ſequere ⁊ cōſerua eam. ¶ Nota ꝙ lex Chriſti dicit leuis ⁊ ſuauis reſpectu legis moyſi: nam illa precipiebat ⁊ mādabat ⁊ imponebat onera importabilia ⁊ multitudinem preceptorum. ſ. ſexcenta ⁊ tredecim precepta inter cerimonialia ⁊ iudicialia ⁊ moralia: eo ꝙ ille populus erat dure ceruicis ⁊ inclinatus ad rebellionē: ⁊ tota illa lex erat figura Chriſti futuri. Et ideo Chriſtus ſublatis omnibus cerimonijs ⁊ iudicijs reducit totam legem ad duo precepta. ſ. ad dilectionem dei ⁊ proximi. Matth. xxij. Et declarauit preceptum dei dilectione proximi. Matth. vij. cum dixit. quecunq; vultis vt faciant vobis homines/ ⁊ vos facite illis. Hec lex ⁊ prophete. qꝛ in iſto affirmatiuo intelligit negatiuum. i. qđ non vultis vt faciant vobis homines nō faciatis illis. ⁊ quod tibi non vis alteri ne facias. Et totū hoc nihil aliud eſt niſi declinare a malo ⁊ facere bonum. Sed quia homo non ſolum iuſtificatur ex operibus: ſed etiā corde et lingua/ ⁊ ex malis cogitationibus ⁊ locutionibus iudicabitur: ideo Chriſtus non ſolum prohibet manus: ſed etiā cor. Matth. v. qui iraſcitur fratri ſuo: reꝰ erit iudicio ⁊c. Itē Matth. xij. ex ore tuo iudicaberis. qꝛ ex abundantia cordis os loquit. ⁊ ideo Dauid hic prophetice in ꝑſona Chriſti prohibet cor ⁊ linguam a malo: cum dicit/ prohibe linguam tuā a malo: ⁊ labia tua ne loquantur dolum. Item prohibet omne opus malum fieri cum dicit Declina a malo: ⁊ mandat omne bonū fieri per mandata affirmatiua: cum dicit. et fac bonum: et mādat charitatem dei et proximi: cum ſubdit/ inquire pacem: cū deo et proximo ſupple: ⁊ perſequere eam. nam qui manet in charitate: in deo manet/ ⁊ deus in eo: ⁊ ſic manet et quieſcit in pace dei ⁊ proximi. Unde declinare a malo eſt bonam vitā inchoare: ⁊ facere bonum. eſt bonam vitā perficere/ ⁊ in ea proficere. Per primum euadimus penam. per ſecundam cōſequimur premium. qꝛ nemo poteſt inchoare bonam vitam niſi deſinat malefacere ⁊ peniteat preterite: vt inquit Auguſtinus. Et in eis cōſiſtit tota lex euangelica/ ⁊ tota iuſtificatio hominis ad vitam eternam conſequendam. de qua iuſtitia dictum eſt pſalmo. xiiij.

E
Lex dei dr̄ ſuauis.

Oculi domini ſuper iuſtos: et aures eius in preces eorum. Ayn. ſ. xxxix.

¶ Hic ponit premiū iuſtorū legē Chriſti obſeruātium: ⁊ punitionē tranſgreſſorū. ¶ Unde dicit: ſi queris quē fructū cōſequentur iuſti ex obſeruantia legis euangelice: dico tibi ꝙ duos fructus: primum qꝛ oculi dñi ſuper iuſtos. qꝛ erunt grati ⁊ accepti ad vitam eternā. Secundū qꝛ aures eius. ſ. aures dei erunt propitie ⁊ ſuaues in preces eorū/ qꝛ orationes ⁊ petitiones eoꝝ erunt audite ⁊ accepte apud deum. Sed oppoſitum eſt de tranſgreſſoribus legis: Ideo ſequitur. F

Vultus autem dñi ſuꝑ facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Phe. Hebr. iiij. d.

¶ Vultus domini iratus ad vindictam erit ſuper facientes mala: vt perdat memoriam eorū de hac terra per mortē corporalē: et de terra viuētiū per

mortem ſpiritualē: qꝛ delebuntur de libro ⁊ numero viuentiū: ⁊ cum iuſtis non ſcribentur: nec memorabuntur: nec habitabunt cum eo. Sed ꝙ oculi domini ſup iuſtos: ⁊ aures eius in preces eoꝝ: ꝓbatur cum ſubditur:

Sade. De pe. diſ. iiij. heretici.

Clamauerunt iuſti ⁊ dominus exaudiuit eos: ⁊ ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

¶ Juſti clamauerūt: ⁊ dñs exaudiuit eos: vt patet de oībus martyribus: ⁊ de oībus tribulationibus liberauit eos. Nam martyres per mortem liberati ſunt ⁊ abſoluti a vinculis corporis huius: et a miſerijs huius mundi: et conſecuti ſunt felicitatem eternam: et etiam multi liberati ſunt a penis corporalibus: vt patet de beato Uincentio. Item tota eccleſia poſt longas perſecutiones liberata et proſperata eſt etiam temporaliter poſt conuerſionem Conſtantini: qui reddita pace eccleſie: eā bonis temporalibus ditauit. Quia

Coph.

Juxta eſt dñs his qui tribulato ſunt corde ⁊ humiles ſpiritu ſaluabit.

Res.

Multe tribulationes iuſtoꝝ: ⁊ de omnibus his liberabit eos dominus.

¶ Juxta eſt dñs his ꝗ tribulato ſunt corde propter veritatem ⁊ iuſtitiam: ⁊ ideo ſaluauit omnes mites ⁊ humiles ſpiritu. Nam licet ſint multe tribulationes iuſtoꝝ: ⁊ de⁹ permittat eos pati perſecutiones in hac vita: tamē dñs liberabit eos de omnibus his malis: ⁊ liberabit eos per gloriam ⁊ reſurrectionem futuram.

Sin.

Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum: vnū ex his non conteretur.

¶ Dñs cuſtodit. i. integre reſuſcitabit in finali iudicio omnia oſſa eorum: intantū ꝙ vnū ex his oſſibus non cōteretur/ nec deficiet/ nec minuetur: nec capillus de capite peribit: qm̄ integre cū tota ſua perfectione immortales ad gloriam reſurgēt liberati ⁊ abſoluti ab omni tribulatione ⁊ miſeria: qꝛ tunc abſterget deus omnem lachrymam: ⁊ iam nō erit amplius dolor: nec clamor: nec luctus: quoniā priora mala tranſierunt. Apoca. xxi.

Tau.

Mors peccatorum peſſima: ⁊ qui oderunt iuſtum delinquent.

¶ Mors pctōꝝ erit peſſima: qꝛ nō reſurgēt in reſurrectionē vite/ ſed in reſurrectionē iudicij ad ꝑpetuas penas ꝑferēdas. Et manifeſte ptꝫ/ ꝙ tyranni ⁊ obſtinati qui oderūt ⁊ ꝑſecuti ſunt quēlibet martyrē ⁊ iuſtum ſimplicē: delinquent. i. errabunt: ⁊ reperientur malaꝫ partem eligētes: ⁊ peccabunt contra legem: que precepit declinare a malo ⁊ facere bonum: ⁊ inquirere pacem ⁊ charitatē erga proximum: ⁊ ſeruare eam. quia in fine

De conſe. diſt. ij. c. iteratur.

Redimet dñs animas ſeruoꝝ ſuorum: et nō delinquent omnes qui ſperant in eo.

¶ Dñs redimet ⁊ liberabit ab his malis animas ſeruoꝝ ſuoꝝ. Ex quib⁹ patet: ꝙ qui ſperant ⁊ cōfidūt in eo: ⁊ ponunt totā ſuā ſpem in eo/ perferentes ꝑſecutiones ⁊ tormēta: non delinquēt. i. nō errabūt nec cōfundent: nec fruſtrabuntur deſiderio ſuo ſed delinquent: et errabunt: et fraudabuntur oēs tyranni ⁊ ſuperbi ponentes ſpem ſuaꝫ in hoc mundo. ¶ Totus etiā iſte pſalmus poteſt eſſe vox ipſius Dauid inuitantis oēs fideles vete. teſta. ad ſuſcipiendā legē Chriſti: ⁊ oēs martyres iuſtos noui. teſt. vt cū hūilitate ⁊ patiētia tolerēt ꝑſecutionē ⁊ tormēta ꝑpter Chriſtū: qm̄ magnā felicitatē et premiū cōſequent in illa vita. ⁊ ſic etiā pōt moraliter exponi totus pſalmus: q̄ño ipſe Dauid exēplo ſui exortatur oēs fideles vtriuſq̄ teſtamenti ad patientiā ⁊ humilitatē in tolerandis perſecutionibus a quocunq̄ iniuſto: ⁊ ne deſperent de miſericordia dei: qꝛ hic vel in futuro liberabunt: ⁊ iniuſti hic aut in futuro punientur. Sed ſi volumus attendere figuram ⁊ ſacramētū contentū in titulo huius pſal. melius eſt ꝙ dicatur ꝙ eſt vox Chriſti hominis agētis gratias patri: ⁊ inuitantis omnia mēbra ſua ad perferendas ꝑſecutiones ⁊ tormenta tyrannoꝝ propter euꝫ: ⁊ exhortantis eos vt cū humilitate ⁊ patiētia ꝑferant ꝑſecutiones: ⁊ orent etiaꝫ pro perſecutoribus. Ideo iſte pſalmus ⁊ precedens legitur in feſtiuitatibus martyꝝ. Et ideo dicit Auguſt. in ſermone plurimoꝝ martyrum: ꝙ inquantuꝫ poſſumus debemus martyres ⁊ ipſum Chriſtum imitari. ſ. ꝙ ſimus mites ⁊ humiles corde in pſecutionibus: ⁊ debemus pro perſecutoribus exorare. Et tota ſupradicta expoſitio eſt conformis ipſi titulo pſal. in quo cōtinetur figura paſſionis Chriſti et martyrum.

xxiij. q. v. ſi res. ca. hi qui.

IUdica dñe nocentes me: expugna impugnantes me.

¶ Titulus in finem ipſi Dauid. Ex titulo habet ꝙ rex Dauid fecit hūc pſalmū/ ⁊ dirigit nos in fineꝫ legis qui eſt Chriſtus: ⁊ attribuit ipſum ipſi Dauid Meſſie. Et ideo apud hebreos titulus eſt Ipſi Dauid tantū ſine alio addito. Et ideo dicunt hebrei ꝙ cū Dauid laboraret in vehementi ꝑſecutione: rogauit dñm vt de⁹ mitigaret irā ipſius Saulis: ⁊ ſed fuit ſibi reuelatū quāl'r Saul cū ſuis debebat interire in mōtibus Gelboe: ⁊ ſic erat ꝑitura tota domus Saulis: ⁊ domus Dauid erat exaltāda: qd̄ ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū: ⁊ ſic exponūt hūc pꝫ ad lrāꝫ de Dō ꝑut petit ꝓphetice liberationē ſui: ⁊ ꝓdicit ruinā Saul ⁊ ſuoꝝ. Sꝫ Aug. ⁊ caſſiodorus ⁊ Origenes exponūt hūc pſalmū de ꝑſecutiōe ⁊ paſſione Chriſti ⁊ excidio regni iudeoꝝ: quā ꝓuidit Dauid in ſpiritu ꝑ ꝑſecutiones ſuas. Ideo dicit Caſſiodorus ꝙ iſte eſt ſecundus pſal. eoꝝ qui manifeſtius explicāt myſteriū paſſionis Chriſti. Et ideo ſequendo ſentētiā ſacroꝝ doctoꝝ: iſte pſal. exponendus eſt de ꝑſecutiōe ⁊ paſſione Chriſti. Eſt tamen aduertendū ꝙ iſte pſal. nō pōt ſufficienter et diſtincte diuidi: eo ꝙ narrando afflictiones interponit petitiones ⁊ gratiarū actiones: ſed generaliter poſſumus dicere ꝙ Dauid tripliciter fuit afflictus. Primo ꝑ inſidias. Scdō per falſa teſtimonia ſibi impoſita. Tertio per irriſiones: qꝛ gaudebant emuli ſui in aduerſitatibus eius. Ita pariter Judei: tripliciter ꝑſecuti ſunt Chriſtū. Primo ꝑ inſidias vt quādo querebant an liceret dari cenſum Ceſari: ⁊ quādo interrogabant euꝫ de magno mādato. Secundo per falſos teſtes imponētes ꝙ dixerat poſſum deſtruere tēplum dei. Tertio per iniurias ⁊ irriſiones. Et ideo Dauid preuidēs in ſpiritu predictas tres oppreſſiones Chriſti futuras fecit hunc pſalmum: in quo introduxit Chriſtum loquentē ⁊ conquerentem apud patrem de Judeis affligentibus eū. In quo tria facit. nam primo conqueritur de inſidijs ſibi paratis petendo liberari. Secundo de falſis teſtimonijs ſibi impoſitis. Tertio de cōiurationib⁹ cōtra eū factis ⁊ iniurijs ⁊ opprobrijs illatis. Et in qualibet particula petit liberari: ⁊ agit gratias: ⁊ querit vltionē. Secunda ibi: Surgentes teſtes iniqui. Tertia ibi: Et aduerſum me letati ſunt. ¶ Quo ad primū dicit Chriſtus. O dñe pater iudica Judeos nocētes. i. ledentes me. iudica dico: iudicio examinationis ⁊ condēnatiōis ⁊ expugna impugnātes: id eſt volētes impugnare me tam in mēbris ꝙ̄ in capite. Et nota ꝙ noceo noces quandoq̄ apud antiquos reperitur ordinari cū accuſatiuo: ⁊ ratio eſt: nā nocere vno modo eſt contrariū ad ꝓficere ſiue ꝓdeſſe: ⁊ tūc eſt acquiſitiuum: ⁊ ſic exigit datiuū: qꝛ idem eſt qd̄ obeſſe. alio modo idē eſt qd̄ ledere: ⁊ ſic ordinat cū accuſatiuo caſu: ⁊ ſic ponitur in primo verſu. Et dicit. Judica domine nocētes. i. ledētes ⁊ perſequentes me: et ideo ſequitur. ⁊ expugna impugnātes me. expugna dico: ciuitates eorum deuaſtando ⁊ diſſipando: et eos diſpergendo per Titum ⁊ Romanos. Et ideo ſequitur.

Apprehende arma ⁊ ſcutum: et exurge in adiutorium mihi.

Effunde frameam ⁊ cōclude aduerſus eos qui perſequuntur me: dic anime mee ſalus tua ego ſum.

¶ Apprehende arma ⁊ ſcutū cōtra eos Romanos cōcitando: ⁊ exurge in adiutorium mihi: ⁊ effunde frameam ⁊ gladiū tue potentie ⁊ ſententie aduerſus Judeos ⁊ tyrannos: qui perſequuntur me in capite ⁊ membris: ⁊ dic anime mee: ſalus tua ego ſum. i. oſtende te ſalutē vite mee: quia ſi precipis: id eſt dicis: factum erit: ⁊ liberabis me ab eis: me reſuſcitando: ⁊ eos puniendo. ergo

j. xxxiiij. c. ⁊ j. lxix. a.

Confundantur ⁊ reuereantur: querentes animam meam.

Auertantur retrorſum ⁊ confundantur: cogitantes mihi mala.

¶ Judei querentes animā meam ⁊ vitam meā delere ⁊ tollere ab hoc mundo: cōfundant: ⁊ reuereantur: ⁊ verecundentur: ⁊ timeāt cum viderint me reſuſcitatum: ⁊ auertantur ab honoribus retrorſum perdentes dignitatē ⁊ regnum ⁊ ſacerdotiū: ⁊ confundantur Scribe ⁊ phariſei ⁊ principes cogitantes mihi mala: ⁊ machinantes conſpirantes in necem meam: quoniam fruſtrati ſunt a deſiderio ſuo poſtq̄ reſurrexi.

xxiij. q. v. ſ. ... iti.

Fiant tanq̄ puluis ante faciem venti: ⁊ angelus domini coartans eos.

¶ Fiant tanq̄ puluis ante faciem venti: diſperſi per vniuerſum mundum: ⁊ angelus domini ſit perſequens eos. Quia vt ait Joſepus de bello iudaico: angeli viſi ſunt recedere a tēplo: ⁊ gladi⁹ igne⁹ viſus eſt ſupra hieruſalem per aliquot dies ante excidium. ⁊ ſic patet qd̄ angeli iam commiabant ſtragem futuram.

Fiat via illorum tenebre ⁊ lubricum: ⁊ angelus domini perſequens eos.

xxiij. q. iiij. n. Buchodonoſor. ſ. itē angelus.

¶ Fiat via illorum lubricū. i. ſcandalum ⁊ lapſus ad cadendum: ⁊ angelus dñi ſit perſeqnēs eos. Nota ꝙ via hoīs eſt cogitatio ⁊ operatio. ⁊ ſic eſt dicendū ꝙ oēs cogitationes ⁊ actus ⁊ operationes Judeoꝝ poſt paſſionē Chriſti fuerunt eis in lubricum et ſcandalū. Nā vt ait Joſephus: ꝓpter iniurias ⁊ ignominias quas iudei patiebant a preſidibus Romanoꝝ: multotiens ſtatuerunt rebellare ⁊ finaliter rebellarunt: ⁊ lapſi ſunt in coniurationes ⁊ monopolia: que omnia fuerūt via ad deſtructionē eoꝝ: ⁊ ſic vie ⁊ cōſilia eoꝝ fuerunt lubricū ſiue ſcandalū ad labendum ⁊ cadendū. Et etiā vie illoꝝ fuerunt lubricū. i. obſcuritas qꝛ fuerūt obcecati per malitiā ⁊ pctm̄ vt rebellarēt cōtra Romanos: ⁊ ſic ceciderūt: ⁊ angelus dñi bonus fuit perſequens eos: nō dādo adiutoriū: ⁊ angelus malus male conſulendo ⁊ ad rebellionē impellēdo ⁊ inſtigando. Itē via illoꝝ. ſ. lex Moyſi fuit eis lubricū ⁊ lapſus ⁊ petra ſcandali: in qua ceciderunt falſe interpretando: ⁊ male intelligendo: ⁊ fuit eis lubricum ⁊ obſcuritas: qꝛ deus abſtulit eis ſpm̄ intelligentie: qꝛ obcecauit eos malitia eoꝝ ne intelligerent ſacramenta dei: ⁊ ſic lubricātur ⁊ labūtur ⁊ ſcandalizant in lege ⁊ via dñi. ⁊ obcecantur.

iij. q. ſ. c. nulli. xlix. di. hic enī.

Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui: ſuperuacue exprobrauerunt animam meam.

¶ Hic reddit cauſam quare Judei patient ſupradictas ꝯfuſiones: ⁊ incurrent cecitatē ſcandalū et ruinā tam tēporalē ꝙ̄ ſpūalem: ⁊ corporis et mentis: ⁊ ſubdit. Qm̄ gratis ⁊ ſine cauſa abſconderunt ⁊ incluſerunt me in interitu laquei ſui: qꝛ ſine culpa parauerunt mihi laqueū mortis per inſidias ⁊ tentationes iniquas ⁊ falſa teſtimonia: ⁊ ſuperuacue ⁊ ſine cauſa exprobrauerūt ⁊ vituperauerunt aīam ⁊ vitā meā. Et etiam inuanū exprobrauerūt: qm̄ reſurrexi ⁊ manſerunt confuſi. Ideo ſicut iniquo modo parauerunt mihi laqueū mortis: ita

xix. diſ. anaſtaſius.

Ueniat illi laqueus quem ignorat: et captio quam abſcondit apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipſum.

¶ Ueniat illi populo laqueus captionis ⁊ excidij per romanos: quē laqueum ignorāt: nā ignorantibus ipſis Titus duxit vnā legionē militū ex egypto: ⁊ venerūt ex parte orientali per terrā Moabitarū: ⁊ tranſierūt Jordanē prope Hierico: qua trāſiuit Joſue cū filijs Iſrael: ⁊ obſedit inopinate ciuitatem Hieruſalē: ⁊ ſic fuit laqueus quē ipſi ignorabant: nā ſicut per illā partē fuit tranſitus ad capiendam terram promiſſionis tēpore Joſue: ad expellendos ⁊ deſtruendos Chananeos Amorreos ⁊ Jebuzeos: ⁊ ita per eandē partem fuit ingreſſus ad capiendā ⁊ deſtruendā Hieruſaleꝫ. Item ſequitur. Et captio quā abſcondit apprehendat eū. Ad cui⁹ intellectū eſt notandum: ꝙ Judei ex inuidia ⁊ timore Chriſtum tradiderunt: ⁊ timebant enī perdere primo ſacerdotiū ⁊ oblationes: ſcdō ꝑdere locuꝫ ⁊ gentē: ⁊ iō pararūt Chriſto inſidias: ⁊ occulte cum cautela in feſto paſche ceperūt ⁊ tradiderūt Chriſtum. Sed eodē modo fuerunt capti ſub eodem la-

Judei ex inuidia xp̄ꝫ tradiderunt

queo:⁊ illud qđ timebãt euenit eis:⁊ ceciderũt in laqueũ quẽ vitare putabant. Nam in feſto paſche dñi ex oĩbus partibus erant in Hieruſalẽ cõgregati:fuerũt obſeſſi:⁊ ciuitas capta ⁊ diruta ⁊ incẽſa. Et ſic perdiderũt locũ ⁊ ſacerdotiũ:⁊ diſperſi ſunt per mundũ captiui. Jdeo dicit. Ueniat illi populo laqueus ⁊ obſeſſio Romanorũ:quẽ ignorat:⁊ captio quam abſcõdit.i.in abſcondito parauit:id eſt talis captio qualẽ ipſe Chriſto parauit: apprehendat eum:⁊ cadat in ipſum laqueum quem vitare cupiebat.i.in laqueum mortis ⁊ ruine ⁊ diſperſionis:vel cadat in ipſum laqueum.i.in talem qualẽ ipſe preparauit mihi in die paſche. Nam laqueum mortis mihi parauerunt:⁊ in laqueum obſidionis mortis ceciderunt.

Anima autẽ mea exultabit in domino: et delectabitur ſuper ſalutari ſuo

¶ Hic predicit Chriſtus gaudium ſuum eccleſie de reſurrectiõe ſua ⁊ excidio Judeorũ:dicens. Anima mea.i.ego ſimul cum mẽbris meis ⁊ tota eccleſia exultabit in dño reddens gratias de beneficio redẽptionis ⁊ de vindicta iudeorũ ⁊ excidio eorũ: ⁊ delectabit̃ ſuper ſalutari ſuo.i.de ſaluatione ſua. Nam licet paſſio Chriſti fuerit amara:tamen effectus eius fuit nobis ſalubris ⁊ delectabilis:⁊ eius reſurrectio memorabilis:quia diem dominicã cũ delectatione ⁊ leticia colimus in memoriã reſurrectionis:ſed Judeis fuit in magnam confuſionẽ. Jdeo ſubdit.

vſ.q.d.c.ſi omnia.

Omnia oſſa mea dicent: domine quis ſimilis tui?

Eripiens inopem de manu fortiorũ eius: egenũ ⁊ pauperẽ a diripientibus eum.

¶ Omnia oſſa mea dicent.i.oẽs apl'i qui ſunt oſſa mea ⁊ fundamenta eccleſie:in quibus apparuit robur ⁊ fortitudo:⁊ oẽs martyres ⁊ ceteri fideles attribuendo tibi poteſtatem liberandi genus humanum:⁊ mihi attribuendo meritũ paſſionis: dicent ⁊ predicabũt per mundũ:dñe qs ſimilis tui?quaſi dicant nullus. Nã tu es eripiens pauperẽ hoĩem de manu demonũ fortiorũ eius:⁊ ponit̃ genitiuus eius pro ablatiuo ad modũ grecorum:qui carent ablatiuo.i.de manu fortiorũ ſe:⁊ es eripiens egenum ⁊ pauperẽ expoliatũ ⁊ ſauciatũ a latronibus diripientibus eũ. Nã tu eripuiſti illũ hoĩem qui deſcẽdẽs ab Hieruſalẽ in Hierico incidit in latrones quẽ expoliauerunt bonis gratuitis:⁊ plagis affecerunt:⁊ ſemiuiuũ reliquerunt. Luc.x. Juſtũ ergo egenũ ⁊ pauperem ſauciatũ tu Chriſte ſanaſti ſanguine tuo: et ſuper humerũ tuũ portaſti:⁊ ſtabulario eccleſie cõmiſiſti:⁊ a demonibus fortioribus et diripientibus ⁊ depredãtibus ⁊ expoliantibus eum eripuiſti:quod nullus alius potuit facere:ergo qs ſimilis tibi?quaſi dicat nullus. Eodem modo eripuiſti egenum ⁊ pauperem populũ chriſtianum de manu tyrannorũ fortiorum:⁊ a diripientibus eũ. Nã ſicut primo liberaſti illũ populum de diabolo ſpiritualiter:ita poſtea liberaſti eum de mẽbris diaboli temporaliter facta vindicta de Judeis ⁊ tyrãnis perſequẽtibus eccleſiã. ¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandũ ꝙ ſicut diabolus ꝑ ſe in principio expoliauit ⁊ eripuit ⁊ ſauciauit Adã cũ tota ſua poſteritate:q̃ quidẽ Adã dicit̃ vt ſic homo myſticus ſiue corpus myſticũ ⁊ eccleſia:ita poſtea diabolus conatus eſt per membra ſua.ſ.per infideles ⁊ tyrannos perſequi iſtũ hoĩem egenũ ⁊ pauperem:⁊ maxime in no. teſt. Et ideo Chriſtus non ſolum loquitur ⁊ conqueritur hic in perſona ſui de Judeis perſequentibus ⁊ crucifigẽtibus eum:ſed etiã cõqueritur in perſona iſtius hoĩs myſtici cuius naturam aſſumpſit. Et cõquerit̃ primo de diabolo q̃ hunc hoĩem ſauciauit:⁊ ex cõſequẽti ꝯqueritur de membris diaboli ſ.de tyrannis ⁊ infidelibus q̃ ipſum a iuuẽtute ſepe expugnauerũt.a q̃bus Chriſtus iſtũ hoĩem tam temporaliter ꝙ̃ ſpũaliter liberauit:vt dictũ eſt. Ad hunc ergo intellectũ põt etiã tota ſupradicta pars prima exponi. Dicit ergo homo ſauciatus.ſ.eccleſia. O dñe de[us] iudica demones nocentes ⁊ ledentes me:quia ſauciauerũt me in corpore ⁊ aĩa vulnere peccati ⁊ fomite eiuſdẽ:⁊ expugna tyrannos ⁊ infideles expugnantes me a iuuentute mea vſq₃ ad iudiciũ. ¶ Et ideo tu deus apprehende arma ⁊ ſcutũ hũanitatis:⁊ exurge et veni in carnẽ in adiutoriũ mihi. Nam aĩa Chriſti et caro dicuntur arma cõtra diabolũ ad offendendũ ⁊ defendendũ. Nam in anima erant dona ſpũs ſcti ⁊ oẽs virtutes.ſ.humilitas ⁊ charitas:quib[us] Chriſtus vicit diabolũ. Jtem caro Chriſti fuit ſcutũ ad defendendũ in quo Chriſtus recepit ictus tormentorũ ⁊ afflictionũ ⁊ paſſionũ pro nobis. Et ſic Chriſtus in ſua incarnatione apprehendit arma ⁊ ſcutũ in adiutoriũ noſtrũ contra diabolum. Et ſequitur. Effunde frameã.i.extende gladiũ tue paſſionis:et eccleſiaſtice poteſtatis:⁊ virtutis ſacramẽtorũ aduerſus demones qui perſequunt̃ me. Nã ſicut gladius diuidit ⁊ radit ⁊ interficit:ita tua paſſio ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta delent ⁊ necant ⁊ extinguũt peccatũ ⁊ interficiũt diabolum. Et ideo dic anime mee ſalus tua ego ſum:⁊ precipe diabolo vt recedat:quia tuũ precipere eſt facere. Jtem dic anime mee ſalus tua ego ſum.i.da mihi ſalutem redemptionis:⁊ ſana me a peccato per tuam paſſionem: ⁊ confundant̃ ⁊ reuereant̃ demones querentes animam meã:vt videntes me redemptũ:⁊ ipſi demones cogitantes ⁊ machinãtes mihi malas tẽtationes confundant̃ ⁊ cõuertantur retrorſum cũ viderint me ſanatũ ⁊ lotũ a ſorde peccati:⁊ tuo charactere munitũ:⁊ fiant.i.fugiant a me ſicut puluis fugit ⁊ pellitur ante faciem venti:⁊ angelus dñi bonus ſit coartans ⁊ cogens eos fugere:⁊ vie illorũ ſint ⁊ fiant tenebre:ne poſſint me videre ad nocendum:⁊ fiant lubricũ vt victi cadant ne poſſint preualere contra me. Et angelus dñi ſit pſequẽs eos. Nam angeli boni prohibent demones ne noceant nec ꝑualeant cõtra iuſtos ⁊ fideles:⁊ ſic reddit cauſam dicens:qm̃ demones gratis.i.cũ grandi deſiderio abſconderunt mihi laqueũ tentatiõis in interitu mortis in paradiſo terreſtri:cũ dixit ſerpẽs:ne quaq̃ moriemini:ſed ſi comederitis eritis ſicut dij ſcientes bonũ ⁊ malũ:⁊ ſic incidi in duplicẽ mortẽ: ſc₃ corporis ⁊ anime. Et iſto modo exprobrauerũt ⁊ tentauerunt animam meã:⁊ defraudauerunt et deceperunt eam ſuperuacue ⁊ ſine rõne. Fac ergo dñe vt laque[us] tue paſſionis quẽ ignorat:veniat illi: ⁊ ſicut ipſe cepit me laqueo tentationis:ita tu cape ⁊ liga eum laqueo tue paſſionis. Et ſicut ille fructus vetitus fuit muſcipula ad capiendũ hominẽ: ita ſacramentũ incarnatiõis ⁊ paſſionis tue ſit muſcipula ad capiendum diabolum. Quem laqueum et muſcipulam incarnationis ⁊ crucis ignorauit diabolus vſq₃ ad reſurrectionem:nam tunc cognouit ſe eſſe victum ⁊ expoliatum per triumphũ crucis/quando Chriſtus fortis ⁊ potens in prelio cum triũpho deſcendit ad inferos ⁊ fregit portas ereas et vectes ferreos:et expoliauit infernum. Et ideo ſequitur. Captio quam abſcondit apprehẽdat eũ. quia ſicut per fructũ illius arboris decepit hominem:ita per fructum arboris Chriſti deceptus eſt. Et ſequitur. Cadat in ipſum laqueum. Quia ſicut per lignum vicit:ita per lignum victus eſt. De quo beneficio redemptiõis iſte homo promittit ſe gratias acturum/cum ſubdit. Anima mea exultabit. Exponatur vt ſupradictum eſt. Sicut expoſita eſt iſta prima pars de diabolo:ita poteſt exponi de mẽbris eius perſequentibus eccleſiam:⁊ ſic etiã totũ reſiduum poteſt exponi in perſona totius corporis myſtici. Sed primo ⁊ principaliter debet exponi in perſona Chriſti:qui primo in capite paſſus eſt:ſed ex conſequẽti poteſt exponi in perſona eccleſie. nam quod Chriſtus primo paſſus eſt in capite/poſtea paſſus eſt in membris.

B No. de pſecutione diaboli.

iiij.q.iij.teſtes. et xxxvj.q.vj.c.

Surgentes teſtes iniqui: que ignorabã interrogabant me.

¶ Jn hac ſecunda parte ꝑdicit ſecũdũ genus perſecutionis ⁊ afflictionis Chriſti:qđ fuit per falſa teſtimonia. Dicit ergo Chriſtus. Surgentes teſtes iniqui Judei interrogabant me de his que ignorabam.i.que nunq̃ feci nec cõmiſi. quando me dixerunt blaſphemũ:⁊ inimicũ ceſaris:⁊ cõmouiſſe totam terrã a Galilea vſq₃ Hieruſalẽ:⁊ tamẽ oĩa iſta ignorabam:q₂ nunq̃ feci nec alicuius horum conſcius eram:quia qđ non eſt:nõ contingit ſciri. Et ſic retribuebant mihi mala pro bonis. Nã ego ſanaueram filios eorum:⁊ reſuſcitauerã mortuos eorum ⁊ ipſi ꝓcurabãt mortem meam:⁊ retribuebant mihi malũ pro bono:et ſterilitatem pro fertilitate. ¶ Et nota ꝙ Chriſtus vſurpat hoc vocabulum tranſlatiue. Nam ſicut ager dicitur ſterilis qñ in ipſo ſeminatur bonum frumentũ ⁊ triticũ:⁊ ipſe pro frumento reddit carduos ⁊ ſpinas ⁊ loliũ:ita Judei dicuntur ſteriles:nam Chriſtus ſeminauit in eis legem euangelicam ⁊ virtutes ⁊ bonam doctrinam:⁊ ipſi reddiderunt mala opera ⁊ vitia et peccata. Jtem ipſe ſeminauit in eis multa beneficia ſanitatum:⁊ dedit vitam filijs eorũ reſuſcitando:⁊ ipſi retribuerũt ei mortem pro vita:⁊ odium pro dilectione. ¶ Ex quo patet ꝙ fuerunt ſteriles. vnde queſiuit bonos fruct[us] ex bono ſemine qđ in eis ſeminauerat:⁊ ipſi retribuerunt ſibi fruct[us] malos. Jn cuius figura maledixit ficulneã in qua non repperit fructum. Tripliciter ergo Judei fuerunt ſteriles Chriſto. Primo quia non retribuerũt Chriſto fructus legis ⁊ doctrine. Secũdo q₂ non retribuerunt premiũ pro beneficijs collatis:immo fuerunt ingrati. Tertio quia tribuerũt ⁊ ꝓcurarũt ſibi mortẽ que dicitur ſterilitas ⁊ priuatio vite. Nã homo mortuus dicit̃ ſterilis:quia nõ poteſt exercere fructus ⁊ opera vite. Jdeo ait Chriſtus.

J Judei dicunt̃ ſteriles

K

iij.q.ix.c.teſtes xxiij.q.

Retribuebant mihi mala pro bonis: ſterilitatem anime mee.

Ego autem cum mihi moleſti eſſent: induebar cilicio.

Humiliabã in ieiunio animã meam: ⁊ oratio mea in ſinu meo conuertetur.

iiij.ſicut c. in gloſ.

¶ Retribuebant mihi mala pro bonis:⁊ ſterilitatem/id eſt priuationem anime.i.vite mee. Et probo ꝙ retribuebant mihi mala pro bonis. Nam cũ eſſem deus ab eterno immortalis et impaſſibilis in ſinu patris:propter eos meipſum exinaniui formam ſerui accipiens:induens me cilicio humanitatis. in quo cilicio dum ipſi moleſti eſſent mihi:⁊ ego humiliabam animam meam in ieiunio ⁊ afflictione:⁊ orabam pro eis. Quaſi dicat. ego pro eis induebar cilicio humanitatis ⁊ affligebar:⁊ ieiunabam ⁊ orabam pro eis:⁊ ipſi erant mihi moleſti retribuendo mala pro bonis:quia vocabãt me voracem ⁊ potatorem vini:⁊ blaſphemum ⁊ demoniacum ⁊ inimicum ceſaris. Et tamen ego pro eis oraui in horto ⁊ in cruce:cum dixi: Pater ignoſce eis: quia neſciunt quid faciunt:⁊ tamen quia voluerunt reſiſtere gratie dei:⁊ ſponte voluerunt obſtinari ⁊ non conuerti:ideo oratio mea fuit eis ſterilis ⁊ inutilis. Sed non fuit oratio mea ſimpliciter inanis ⁊ vacua. Nã in ſinu meo cõuertet̃.i.conuerſa eſt illa oratio in membris meis que ſunt in ſinu meo/⁊ in eccleſia mea:q₂ illis profuit oratio ⁊ paſſio mea:licet obſtinatis fuerit ſterilis. S₃ hoc non fuit ex defectu meo ſed ex defectu eorum. Nam

xv.qđ.iij.cap.viri.

Quaſi proximum ⁊ quaſi fratrẽ noſtrũ ſic complacebam: quaſi lugens ⁊ contriſtatus ſic humiliabar.

¶ Ego quaſi proximũ ⁊ quaſi fratrẽ meũ ſic cõplacebam/id eſt tolerabam ⁊ ſuſtinebã eos:dum me affligerẽt:⁊ perſequerentur. Et ego quaſi lugens eorũ perditionem cõtriſtatus ſic humiliabar/non maledicendo nec murmurãdo:ſed patienter tolerando eorum conuicia ⁊ opprobria. Et nota ꝙ qñ aliquod verbũ neutrum acquiſitiuũ vſurpat ſignificationem actiui tranſitiui:ſimiliter vſurpat regimen ⁊ mutat ordinem cõſtructionis. Unde noceo noces eſt verbũ neutrũ acquiſitiuum:⁊ tamen quãdoq₃ ponitur pro ledere:⁊ ſic vſurpat ſignificationem verbi actiui:ideo tunc ordinatur cum accuſatiuo/vt dictum eſt ſupra: Judica domine nocentes me. Pari modo placeo.es. in hoc loco ponitur pro tolerare:⁊ patienter ſuſtinere:ideo ordinatur cum accuſatiuo. Nã quãdo qs aliũ tolerat:⁊ patienter ei morẽ gerit:dicit̃ ipſum cõplacere.i.cõplacendo ipſum tolerare et ſuſtinere. ideo ait hic Chriſtus. Quaſi proximum ⁊ fratrem ſic complacebã.i.complacendo tolerabam ⁊ patienter ſuſtinebam. Uel ſubintelligit̃ hec prepoſitio ſuper:cõplacebã quaſi ſuper proximum ⁊ fratrem. Jn hebreo autẽ habetur/Sicut ad proximũ ⁊ fratrẽ ambulabã. ideo ſequitur. Et quaſi lugens ⁊ cõtriſtatus ſic humiliabar.i.humiliter ⁊ patienter tolerabam ſicut quis tolerat fratrem ſuũ. ¶ Jtem eſt aduertendũ ſcđm Auguſtinũ:ꝙ Chriſtus in ſuperiori verſiculo etiã vſurpat ⁊ trãſfert illud vocabulũ ciliciũ. Nã caro humana dicit̃ ciliciũ trãſlatiue. Nã ſicut ciliciũ cõtextũ ex pilis caprinis ⁊ ſetis beſtiarũ eſt aſperũ:⁊ intantũ ꝙ pungit ⁊ affligit carnem hoĩs penitentis:ita pariter caro noſtra dicitur ciliciũ reſpectu anime:inquãtum ſtimulat eam a ſpinis concupiſ-

Z

centie et penalitatum pungit animam: in penã pec
cati originalis. Sed eſt aduertendum ꝙ in carne
quã traximus ab Adam ſunt ſeminata duo gene-
ra ſpinarum. Primo ſunt infixe ſpine concupiſcen
tie ⁊ libidinis. ⁊ iſta dicitur corruptio nature ⁊ lex
mẽbrorũ: que per contractum infligit culpã origi-
nalem in aĩa ⁊ per conſenſum culpã actualem ſiue
peccatum mortale. Scđo ſunt inflicte ⁊ ſeminate
ſpine penalitatũ: ſicut ſunt dolor labor fames ſitis.
Et hec duo genera ſpinarũ traximus ab Adam et
genitoribus noſtris per generationem naturalem
et libidinoſam. Sed Chriſtus qui ſponte aſſum-
pſit noſtram carnẽ: non per generationẽ naturalẽ
ſed opere ſpũs ſancti noluit aſſumere primum ge-
nus ſpinarum in cilicio carnis: ſed aſſumpſit ſecũ
dum. ſ. ſpinas penalitatum. Ideo ait Aug. primo de
baptiſmo paruulorum: ꝙ aſſumpſit penas peccati
ſine pctõ. In hoc loco etiã dicit Auguſtinus qđ ſi-
militudo et veſtigiũ peccati: ſed non peccatũ erat
in dño. Hoc ergo cilicio induit ſe dñs. ſ. carne ſine
peccato: ſed cum ſpinis penalitatum hoc cilicium
pungebat ⁊ affligebat Chriſtum pro nobis. qđ ta-
lem carnem aſſumpſit: vt eſſet inſtrumentum ad
patiendum ⁊ merendum pro nobis. Hoc ergo ci-
licio ſe induit Chriſtus ad agendum penitentiam
pro nobis.

iiij. q. ij. c. te ſtes. §. ſeq. **Et aduerſum me letati ſunt ⁊ conuenerunt congregata ſunt ſuper me flagella ⁊ igno- raui.**

Hic conqueritur de coniurationibus ⁊ inſidijs
factis cõtra eum: de quibus petit liberari peten-
do vltionem. Unde nota ꝙ in illa perſecutione et
paſſione Chriſti fuit coniuratio captio falſa teſti-
monia: flagellatio: irriſio: ⁊ crucifixio. idõ hec oĩa ex
plicat hic Chriſtus vñ ait ⁊ iudei letati ſunt ma-
lignando contra me: ⁊ conuenerũt ⁊ cõgregati ſũt
contra me in atrio principis ſacerdotum: inferen-
do ⁊ procurando mihi flagella: ⁊ ignoraui falſa cri
mina que mihi imponebãt quia nunꝗ talia com-
miſi. Uñ de communi locutiõe ea que nõ fecim⁹ di
cimus cõmuniter ignorare. Sed poſtea viſis mira
culis factis in mea paſſione.

ij. qõ. vij. te ſtes. ſet c non põt. **Diſſipati ſunt nec compuncti: tentauerunt me: ſubſannauerunt me ſubſannatiõe: fren duerunt ſuper me dentibus ſuis.**

Diſſipati. i. diſcordes ⁊ cõfuſi: nec tamẽ cõpun
cti ſunt: nec moti ad penitẽtiã pre iniquitate ⁊ ce-
citate. imo adhuc tentauerũt me: ⁊ ſubſannauerũt
me naſum rugando ſubſannatiõe iniquitatis di-
cendo alios ſaluos fecit: ⁊ ſeipſum non poteſt ſal-
uum facere. ſi filius dei eſt deſcẽdat de cruce ⁊ cre
dimus ei. ⁊ ita ex iniquitate frenduerũt ſuper me
dentibus ſuis: mihi conuicia iniqua inferendo.

xxij. q. v. ſi qs Deinde cum dicit.

Domine quãdo reſpicies: reſtitue animã meam a malignitate eorum: a leonibus vni caꝫ meam.

Petit liberari. vnde ait. O dñe pater quando re
ſpicies. in me ſupple: ergo poſtꝗ iniuſte patior: re
ſtitue animã meam corpori: me reſuſcitando ⁊ libe
rando eam a malignitate ⁊ nequitia eorũ: ⁊ libera
vnicam animam meam a leonibus Judeis ſupbis
quia vnica eſt ſine peccato: ⁊ ſic iniuſte patitur: et
per conſequens iuſte me debes ⁊ potes liberare.
Deinde cum ſubdit.

Confitebor tibi in eccleſia magna: in popu lo graui laudabo te.

Promittit agere grãs pro tali liberatiõe. Ideo
ait. ſi tu reſuſcitaueris me ergo cõfitebor tibi in ec
cleſia magna toto orbe diffuſa: feſtum reſurrectio
nis ⁊ diem dominicã celebrando in memoriã reſur
rectionis: et celebrando ceteras feſtiuitates pro
beneficijs receptis: ⁊ laudabo te in populo graui
⁊ potenti. quaſi dicat: ꝙ poſtꝗ iudea ⁊ ſynagoga
noluit me recipere: ideo ipſa reprobata cõuertam
me ad populum gentilẽ: qui eſt populus magnus
⁊ validus ⁊ potens: ⁊ in illo populo dilatabo eccle
ſiam meã a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum: in qua ec-
cleſia magna ⁊ populo graui ⁊ potenti laudabo te
qꝛ in eo celebrabunt diuina officia ⁊ feſtiuitates.

Non ſupergaudeãt mihi qui aduerſantur mihi inique: qui oderunt me gratis ⁊ an nuũt oculis.

Hic petit vltionem de iudeis. Ad cuius intelle-
ctum eſt notandũ ꝙ duplici pena affligũtur ⁊ vrũ
tur ⁊ friguntur iudei: ⁊ frigabuntur pro tunc. Pri-
mo pena interiori: qꝛ non potuerunt adimplere de
ſiderium ⁊ intentum ſuum de Chriſto: immo eue-
nit eis oppoſitum. Nam ipſi putabant ſe Chriſtum
annihilaſſe poſtꝗ viderunt ipſum in cruce mor
tuum: ⁊ putabant euaſiſſe penas quas Chriſt⁹ eis
cõminatus fuerat: ſed oppoſitum eis accidit. Naꝫ
reſurrexit a mortuis: ⁊ fuerunt fruſtrati in deſide
rio ſuo: qđ peius fuit pro eis: qꝛ propter peccatum
mortis Chriſti fuit ciuitas eorũ deſtructa. Scđa
pena fuit exterior: quĩ quando Judei vidẽt ꝙ alie
nationes receperunt Chriſtũ ipſis reprobatis et
captiuis: tunc patiuntur confuſionẽ maiorẽ: maxi
me cũ improperant eis mors Chriſti. Et ſic duplici pe
na ⁊ confuſione vruntur ⁊ frigunt. ſ. in corde et in
oculis ⁊ aſpectu hominũ. Et hanc duplicem penã
⁊ confuſionẽ petit ⁊ predicit Chriſt⁹ ꝓ Judeis ob
ſtinatis. Ideo primo petendo ꝑdicit primã cõfuſio
nem iudeorũ interiorem. Secũdo ſecundã in ocu
lis: ibi: Erubeſcant. Dicit ergo. O pater reſuſcita
me ſupple: vt non ſupergaudeant mihi Judei qui
aduerſantur mihi inique: et qui oderũt me gratis
⁊ ſine cauſa: ⁊ qui annuũt oculis me irridendo et
ſubſannando: nam rugando naſum me ſubſanna-
bant: ⁊ annuendo ⁊ ſignando oculis me irridebant
ideo pater fac vt non videant intentum. nec com-
pleãt deſiderium ſuum.

Quoniam mihi quidem pacifice loquebã- tur: ⁊ in iracundia terre loquentes dolos cogitabant.

Mihi quidẽ pacifice loquebant dicẽdo: Magi
ſter ſcim⁹ qꝛ verax es ⁊ viã dei in veritate doces:
ſed in ira terre. i. in ira terrena ⁊ maliuola loquen-
tes dolos cogitabãt: cũ dicebant ſi licebat cenſum
dari Ceſari an nõ: qꝛ illud dicebãt vt me caperent
in ſermone ⁊ me inducerent in irã ⁊ indignationeꝫ
terreni pplĩ ſi dicerem ꝙ ſic: aut i indignationẽ Ce
ſaris ſi dixiſſem ꝙ nõ erat licitũ dari ſibi cenſuꝫ ⁊
ſic loqbantur in iracundia terre: vt incurrerẽt ira

cundiã / ⁊ indignationẽ terrenã ⁊ tẽporalẽ. ſ. pplĩ
iudeorꝫ aut imperatoris. Et idõ cũ me tenuerũt ca-
ptũ ⁊ ligatũ ante Pilatũ: dixerunt ꝙ eram inimi-
cus Ceſari: ⁊ cũ Pilatus me flagellauit: ⁊ cum me
viderunt in cruce / tunc fuerunt gaudentes.

vi. q. ſ. ſiima. **Et dilatauerunt ſup me os ſuum: dixerũt euge euge viderunt oculi noſtri.**

Id eſt letemur / quia oculi noſtri viderunt ꝗ de
ſyderam⁹. Nota ꝙ cõiter tenent magiſtri iudeo-
rum ab hoc textu. ſ. Aduerſant mihi inique / ⁊ Qui
oderunt me gratis: ⁊ ſimilib⁹ in ſacra ſcriptura: qđ
iſta longa captiuitas ⁊ punitio quã patiuntur iu-
dei diſperſi per mũdũ: nõ prouenit / niſi ex odio ſi-
ne cauſa / ⁊ gratis concepto contra deũ / vel aliquẽ
iuſtũ. Et ſic ceci ⁊ obſtinati murmurãt cõtra deum
querentes de hoc peccato ꝓpter qđ patiuntur. de
quo tractabitur pſal. cviij. ⁊ lxviij. Tu ergo

xc. diſ. oblationes. ⁊ de pe. diſ. ſ. c. ois. **Uidiſti domine ne ſileas: domine ne di- ſcedas a me.**

Exurge ⁊ intẽde iudicio meo: deus meus ⁊ dñs meus in cauſam meam.

Judica me ſecũdum iuſtitiã tuam dñe de⁹ meus: ⁊ non ſupergaudeant mihi.

Nõ dicant in cordibus ſuis euge euge aĩe noſtre: nec dicant deuorabimus eum.

Uidi iniquitatem iſtorũ iudeorꝫ: ideo ne ſileas
peccata eorũ tegendo / ⁊ deſyderia eorũ implendo /
⁊ ne diſcedas a me auxiliũ denegando. Sed exur-
ge / ⁊ intende in iudicium meũ: ⁊ in cauſam meam
examinãdo ⁊ defendẽdo: qꝛ tu es de⁹ meus / ⁊ dñs
meus ꝑ ſpecialẽ gubernationẽ. Et iudica me ſecũ
dũ iuſtitiã tuã: qꝛ tu es iuſtus iudex: ⁊ ſcio ꝙ non
permittes mihi iniuriã fieri: nec denegabis auxi-
liũ ſcđm conſuetudinẽ iuſtitie tue / que tribuit vni
cuiqꝫ ſecũdũ opera ſua: ⁊ ideo cum fiducia audeo
dicere: vt me iudices ſcđm iuſtitiã tuã: quia tu es
deus meus. Et ideo fac: vt non ſupergaudeãt mi-
hi letantes de morte mea: ⁊ non dicãt in cordibus
ſuis euge euge anime noſtre. i. letemur / ⁊ gaudea-
mus in aĩa noſtra. Et ne dicant deuorabimus eũ:
id eſt letemur / quia deuorabimus eum. Sed

xcvj. diſt. c. eorum. **Erubeſcãt ⁊ reuereantur ſimul: qui gratu lantur malis meis**

Erubeſcant dico ſimul ⁊ reuereant. i. verecũdẽ
tur in facie ⁊ corde / ꝗ gratulantur malis meis. q.
d. ꝙ non ſolũ in corde vrant: qꝛ nõ impleuerũt de-
ſyderiũ: ſed etiã cõfundantur in facie in cõſpectu
hoim: qũ viderint me reſurrexiſſe / ⁊ videant popu
lum gentilem me in meſſiam ſuſcepiſſe.

xc. diſ. c. oblationes. **Induantur confuſione ⁊ reuerentia: qui maligna loquuntur ſuper me.**

Induantur cõfuſione ⁊ reuerẽtia. i. verecũdia /
et timore oẽs iudei qui maligna loquũtur ſup me
q. d. reperiant mẽdaces et cõuincant in oĩbus cri
minibus que mihi impoſuerũt. Et per oppoſitum

xj. qõ. iij. ca. eſti- mant. **Exultent et letentur qui volunt iuſtitiam meam: ⁊ dicant ſemper magnificetur do- minus qui volunt pacem ſerui eius.**

Et lingua mea meditabitur iuſtitiaꝫ tuã: tota die laudem tuam.

Exultẽt geſtu: ⁊ letentur in facie oẽs chriſtianĩ
populi qui volunt iuſtitiã meã. i. ꝗ receperũt legẽ
euangelicã iuſtificantẽ: ⁊ dicãt ſemper magnifice-
tur. i. magnificẽt dñm in eccl'ia oẽs qui volũt pacẽ
Chriſti ſerui eius. ſ. oẽs ꝗ adherẽt Chriſto filio ei⁹.
Et lingua mea meditabit iuſtitiam tuam. i. lingua
mea pronũciabit ⁊ ꝑdicabit per totũ orbẽ iuſtitiã
tuã: quã credit ⁊ meditat in corde ⁊ mẽte. Et tota
die / ⁊ omni tpe annũciabit / ⁊ predicabit Chriſtum
ſalutare tuũ. i. ꝑdicabit ⁊ cõfitebit Jeſum Chriſtũ
filiũ tuũ quẽ miſiſti ſaluatorẽ in mundũ. Ex ſupra
dictis ptꝫ / ꝙ iſte pſal. nõ põt verificari lraliter de
ipõ Dauid nec de aliquo alio / niſi de ſolo Chriſto.
Nã paſſio Chriſti magis videt memorari hiſtoria-
liter in hoc pſal. ꝗ ꝓphetice. ⁊ ſic magis videtur
Dauid euãgeliſta / ꝗ ꝓpheta in hoc pſal. vt põt pa- Ob
tere intuẽti. Sed cõtra totã expoſitionẽ arguit Obie-
⁊ videt ꝙ Chriſtus nõ loquat in hoc pſal. Primo ctio.
ſic. nã Chriſtus orauit ſemp ꝓ inimicis / ⁊ pſequen
tibus eũ: Sed iſte qui loquit in hoc pſal. petit vl-
tionẽ de inimicis / ⁊ pſecutorib⁹: igitur Chriſt⁹ non
loquit in hoc pſal. Scđo ſic: nã Chriſt⁹ ſemper ab
inſtanti ſue cõceptionis / fuit cert⁹ de ſua reſurre-
ctione: vt dictũ eſt pſal. xv. ergo non oportuit ipm
rogare ꝓ ſua reſurrectione. Sed iſte cõtinue orat
in hoc pſal. ꝓ ſua liberatione: ergo iſte nõ eſt Chri
ſtus. Ad primum rñdet: ꝙ verba huius pſal. ⁊ oĩm
aliorũ poti⁹ ſunt ĩtelligẽda ad ſenſum in quo fiũt:
ꝗ ad ſenſum quẽ literaliter ⁊ moraliter faciũt. Uñ
dictũ eſt in ꝓlogo: ꝙ multiplici rõne pſal. ꝓcedũt
per modũ orõnis ex parte Chriſti. Uno mõ ad ex
primẽdã auctoritatẽ patris: ad quẽ ꝑtinet tribue-
re vnicuiqꝫ qđ ſibi debetur: ⁊ idõ deꝫ iudicare inter
Chriſtũ hoiem: ⁊ iudeos perſecutores ipſius Chri
ſti. Ideo Chriſt⁹ per modum orõnis explicat iuſti-
tiã patris: ⁊ iniqtatẽ ⁊ finalẽ obſtinationẽ iudeo-
rũ: ⁊ ſic predicit eorũ punitionẽ ⁊ dãnationẽ. Se-
cũdo modo hoc dicit ad firmitatẽ / ⁊ certitudinem
ꝓphetie: eo ꝙ Chriſtus ſemper fuit exaudit⁹ ꝓ ſua
reuerẽtia. ⁊ idõ Chriſt⁹ nõ dicit hoc vt petat vltio-
nem: ſed vt predicat certiſſimã punitionẽ / ⁊ dãna-
tionẽ iudeorꝫ ꝓpter ſuã obſtinationem. Tertio vt
oſtẽdat ſe mediatorẽ. Ad ſcđm eſt dicẽdum: ꝙ oĩs
oratio Chriſti facta in pſal. duplicẽ ſenſuꝫ iportat. Oro
Nã primo ꝑdicit ſuã liberationẽ ⁊ reſurrectionẽ ⁊ xpi du
exaltationẽ. Scđo petit a patre liberationem ⁊ re plices
dẽptionẽ ⁊ reſurrectionẽ ⁊ exaltationẽ mẽbrorum ſenſum
ſuorũ propter merita ſue paſſionis: ⁊ ſic poti⁹ orat impor
pro nobis ꝗ pro ſe. Nã Chriſtũ ad patrẽ orare: nil- tat.
aliud eſt niſi ſuã paſſionẽ patri pro nobis in ſatiſ-
factionẽ offerre: ⁊ miam patris / ⁊ Chriſti charita-
tem explicare / et ſe mediatorẽ inter nos ⁊ patrem
oſtẽdere. Et hec eſt cauſa quare Chriſtus in pſal-
mis procedit per modũ petitionis / et orationis.

xj. qõ. iij. ca. paup. de pe. diſ. j. c. ois. **Dixit iniuſtus vt delinquat in ſe- metipſo: non eſt timor dei ante oculos eius.**

Titulus / In finem / ſiue ad victoriã
ſeruo domini dauid Ex titulo appa-
ret / ꝙ Dauid ſeru⁹ domini fecit hunc pſalmũ: diri-
gens nos in Chriſtum qui eſt finis legis. Qui qui
dem pſal. varie exponitur apud Hebreos. Nã qui-

dam dicunt ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū in perſona ppl'i cupientis exire de captiuitate babylonica/ et redire in terrā fertilē ꝓmiſſionis.ſ. in iudeam. Vñ dicit. Iniuſtus ⁊ iniquus Nabuchodonoſor cum populo babylonico/ dixit.i. deliberauit delinquere/ ⁊ opprimere populū dei: eo ꝙ non eſt timor dei ante oculos eius: ſed ſuperbia/ ⁊ infidelitas. Sed tu dñe de⁹ Iſrael liberabis ſeruos tuos: ⁊ inebriabis/ ⁊ ſatiabis eos ab vbertate/ ⁊ abūdātia dom⁹ tue/ ſcilicet terre promiſſionis/ que eſt dom⁹ tua. Sed iſta expoſitio eſt falſa. Primo qꝛ maior vbertas/ ⁊ abūdantia bonoꝝ naturaliū/ ⁊ artificialium erat ī Babylonia ꝗ̄ in Iudea. Scđo/ qꝛ ī hoc pſal. non memorat̄/ nec ꝓmittitur vbertas tēporalis: ſed ſpūalis/ ⁊ celeſtis/ propter id qđ ſequitur. Qm̄ apud te eſt fons vite/ ⁊ in lumine tuo videbimus lumen. Ideo alij dicunt: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum in perſecutiōe Saulis: vidēs ꝙ Saul deliberauerat abſq; cauſa ipſum interficere: ideo petit hic liberari/ per diuinā largitatē/ que oībus prouidet/ ⁊ abſoluit innocentes. Sed nec talis expoſitio ſufficienter explicat intentū ꝓphete/ nec intelligentiā huius pſal. Nā maiora bona petuntur/ et ꝓmittunt̄ in hoc pſal. ꝗ̄ ſint bona temporalia: et etiam quia bona ſpiritualia ſub alio ordine ꝓmittuntur. ¶ Ideo ꝑſuppoſitis principijs ſuperi⁹ ſepe memoratis.ſ. ꝙ Dauid eſt vere propheta/ ⁊ habuit duplicē ſpm̄/ ⁊ ꝙ per ꝑſecutiōes ſuas ꝑuidit in ſpū perſecutionē Chriſti/ ⁊ myſterium noſtre redēptionis: ⁊ ꝙ Dauid ⁊ ceteri antiq̄ in ſola fide/ et ſpe Chriſti fuerūt ſaluati: Eſt ergo dicendū/ ꝙ Dauid per totū diſcurſum ſue perſecutionis ⁊ exaltationis preuidit totū diſcurſum malitie: et inuidie
N
ſynagoge cōtra Chriſtū/ ⁊ diſcurſum noſtre redemptionis: ⁊ preuidit ꝑmiū bonorū/ ⁊ punitionē malorū/ ⁊ ideo fecit hūc pſal. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notandū ꝙ Dauid ꝑ obſtinationē Saulis ꝑuidit obſtinationē/ ⁊ malitiā iudeoꝝ cōtra Chriſtū. (No. de obſtinatiōe iudeorum.) Sed eſt aduertendū: ꝙ obſtinatio Saulis prouenit ex ſuperbia primo ⁊ principaliter: nā ſuperbia nō patit̄ ſuperiorē nec equalē: ideo Saul ſuꝑbus/ ſiue ex ſuperbia prorupit in inuidiā nō valens ſuſtinere ꝓſperitatē ⁊ honorē Dauid: qꝛ populus canebat/ Saul occidit mille: ⁊ Dauid decē milia. et hec inuidia obcecauit mētē eius: ne poſſet audire bonum aliquod de Dauid: vt ptꝫ qñ Ionathas/ et Abimelech excuſabant Dauid: qꝛ eos nolebat audire. Itē Saul ex inuidia/ ⁊ malitia obcecatus: nō cognoſcebat ſe agere cōtra cōſcientiā/ ⁊ contra legem dei: ideo cū quis volebat allegare legem dei: nolebat audire: ⁊ ſic inueterat⁹ in malitia/ fact⁹ eſt ignorās in lege dñi: q̄ ignorātia dicit̄ craſſa ⁊ affectata/ qñ prouenit ex paſſione ⁊ cōſuetudine peccādi: quia vt ſic oīs malus eſt ignorās. iij. Ethico. Et ſic ex tali ignorantia ⁊ malitia ipſe Saul venit in contēptū dei/ ⁊ falſam opinionē de diuina ꝓuidentia. nō credens deū regere actus hūanos. Qđ ptꝫ: nā relicta ſpe diuina: adijt ⁊ recurrit ad Phytoniſſam/ ⁊ ſic obſtinatus interijt in mōte Gelboe vt ptꝫ. j. Reg. vlti. Per iſtam ergo obſtinationem Saulis ꝑuidit Dauid in ſpū obſtinationem iudeorum contra Chriſtum. Nam idē ordo ſeruatus eſt in obſtinatione eorū: nam primo ſacerdotes/ ⁊ phariſſei ex ſuperbia elati oēs ſtudebant auaritie ad ſuſtinendū faſtigium/ ⁊ ſtatum ſuū: ⁊ ideo vidētes Chriſtū predicantē contra ſuperbiā/ ⁊ auaritiā eorū: ⁊ vidētes populū ſequentē Chriſtum: ſauciati zelo inuidie ⁊/ obcecati: nec poterant intelligere/ nec audire doctrinā Chriſti legē declarantis: imo tunc ꝑuerterūt totā intelligentiā legis diuine: que promittit meſſiam/ vt redimeret eos a captiuitate diaboli: ⁊ daret eis vitā ſempiternam/ ⁊ bona ſpiritualia ⁊ celeſtia. Sꝫ ipſi malitia ⁊ auaritia obcecati noluerunt intelligere ſacramenta dei: ad ſenſum ſpiritualem: nec voluerunt recipere meſſiam bona ſpiritualia largiētem: ſed temporalem meſſiam expectare ſtatuerūt. Et ex tali malitia ⁊ ignorantia craſſa diuinā prouidentiā negauerunt agētes contra legem ⁊ conſcientiā. Et ſic qñ viderunt Chriſtū cū tanto honore in Hieruſalē ingredientem: ⁊ pueros clamantes: Benedictus qui venit in nomine dñi: tunc deum ⁊ legem contemnentes ipſum Chriſtum interficere ſtatuerūt. Ex quo ptꝫ/ ꝙ ex ſuperbia proruperunt in auaritiā ⁊ inuidiā: ⁊ ex inuidia in falſam intelligētiā dei ⁊ ignorantiā: ⁊ ex ignorantia in cōtemptum dei/ ⁊ obſtinationē. Hoc ergo preuidēs Dauid in ſpiritu: fecit hūc pſalmum: in quo tria facit. Nam primo predicit obſtinationem iudeorum cum ſuis cauſis. Secundo cōfutat predictam obſtinationē/ ⁊ falſam opinionem iudeorū deſcribendo diuinam prouidentiā per beneficium noſtre redemptionis facte per Chriſtum. Tertio orat propheta in perſona eccleſie ꝯſeruari per gratiam Chriſti a tali peſtifera opinione ⁊ obſtinatione. Secundū ibi. Dñe in celo miſericordia tua. Tertiū ibi. Pretende miam tuā ſcientibus te. ¶ Quantū ad primū ponit vnā cōcluſionē.ſ. ꝙ contemptus dei qui prouenit ex ſuperbia ⁊ ignorantia legis: fuit cauſa obſtinationis iudeorum. Probatur. nā ſicut humilitas eſt cauſa penitentie ⁊ timoris dei: ita ſuperbia cauſa cōtemptus. Nam ex humilitate ſequitur fides: qꝛ humilis ſubijcit intellectū legi diuine: ⁊ credit his que in lege cōtinent̄ ⁊ per cōſequens credit in deū/ ⁊ credendo diligit/ ⁊ ſperat ī eū: ⁊ ex tali charitate ſeq̄tur timor dei filialis: qꝛ timet Chriſtū ꝑdere/ ⁊ etiā ſeq̄tur timor ſeruilis: quia timet futurū iudiciū: et ſic mouetur ad penitentiam: ſi erat in peccato: ⁊ quando eſt in gratia timet dominum offendere ne perdat gr̄am: ⁊ ne puniatur in iudicio. Ex quo patet/ ꝙ ſicut ex humilitate ſequitur fides/ ſpes/ ⁊ charitas/ et timor dei: ⁊ per cōſequens cōſeruatio in gratia: ita per oppoſitū ex ſuperbia ſequit̄ omne malum. Nā primo ſequit̄ infidelitas: quia ſuperbus non vult ſubijcere intellectū legi: ⁊ ſic non credit/ nec vult operari ſecundum legem: ⁊ ſic cōtemnit deum: ex quo contemptu ſequitur obſtinatio per longā conſuetudinem peccādi/ ſicut accidit iudeis crucifixoribus Chriſti. Ait ergo Dauid: populus iniuſtus iudeoꝝ. ſiue cetus ſacerdotū/ ⁊ phariſeorū/ dixit.i. deliberauit in ſemetipſo: vt delinquat: quia ſupple nō eſt timor dei in cōſpectu eius. q.d. ꝙ ideo illa ſynagoga deliberauit peccare/ ⁊ interficere Chriſtū: quia non erat timor dei: imo cōtemptus in conſpectu eius: nam quia cōtempſit deum non credendo futurum iudicium: nec deū habere prouidentiam de actibus humanis: ideo ſtatuit delinquere Chriſtū interficiēdo: nā qui nō timet futurū iudiciū: nō credit diuinam prouidentiā: et ſic negat primum principium in actibus humanis/ ⁊ in moralibus.

Nā ſicut in ſcientijs ſpeculatiuis eſt dare vnū ꝑncipiū: ⁊ vnā ꝓpoſitionē maximā: quam neceſſe eſt quēlibet docendū habere: qua negata nil cōuenit ſcire: vt ptꝫ primo Poſterioꝝ: ⁊. iiij. Metaphyſice: (Nota.) ita in moralibus: ⁊ in ſcientia diuina de actib⁹ humanis eſt dare vnū primum principiū.ſ. ꝙ nullum bonū irremuneratū: ⁊ nullū malū impunitū: ⁊ qđ deus eſt iuſtus iudex premiator oīs boni: ⁊ punitor oīs mali hic: vel in futuro. quo principio negato: nil conuenit bñ operari. Vñ negatio hui⁹ principij ꝓuenit ex ſuperbia ⁊ infidelitate: ex qua ſequitur contēptus dei: ⁊ cōſuetudo peccandi: ⁊ exinde obſtinatio. Et ideo ſubdit: qm̄.i. quapropter iſte iniuſtus: ⁊ iniquus nō timēs deū doloſe egit in conſpectu eius: quia cum dolo per inſidias inſidiatus eſt Chriſto: ⁊ perſecutus eſt eū: imponendo falſa teſtimonia: intantū vt iniq̄tas iſtius ppl'i inueniat̄ ad odiū.i. cōuerſa in odiū ⁊ obſtinationē contra Chriſtum. (Not. de dicere in corde.) Dicere enī in corde idē eſt qđ deliberare: ⁊ vñ cogitatio precedit deliberationē. vñ qui ſolū cogitat nondū dicit: ſed cū deliberat facere: tūc iā dixit in corde. Et ſic iſte iniuſtus dixit.i. deliberauit in ſemetipſo: vt delinquat.i. deliberauit delinquere ⁊ opprimere iuſtum: ⁊ hoc accidit: qꝛ nō eſt timor dei ante oculos eius: qꝛ principiū oīs ſapientie: et oīm actuū bonorū humanorum eſt timor dñi: quo negato ⁊ cōtēpto: eſt impoſſibile aliqđ bonū operari: ſed eſt neceſſe oīa ſcelera ꝑpetrari: vt dictum
P
eſt pſal. xiij. ¶ Nota ꝙ dicere prius cōuenit intellectui: et ex conſequēti cōuenit volūtati: tertio cōuenit lingue. vnde intellectus qñ intelligit vel cogitat: dicit. item voluntas qñ deliberat ⁊ ꝓponit: tunc dicit qđ intellectus cogitauit: itē lingua dicit qđ voluntas primo dixit ⁊ deliberauit. Et ſic in diuinis pater dicit verbum ſuū ab eterno ꝑ intellectū: ſed ex tpe dixit creaturas per volūtatē: quando dixit: Fiat lux: ⁊ facta eſt lux. Sed poſtea locutus eſt dñs multifarie per linguas prophetarū: ſed finaliter locut⁹ eſt nobis per linguā filij: ⁊ tunc locutus eſt per linguā propriā ſibi vnitā perſonaliter. Quādo ergo dicitur in hoc pſalmo. Dixit iniuſtus. idem eſt qđ deliberauit ⁊ propoſuit.i. iniuſtus populus iudeorū deliberauit in ſemetipſo delinquere: Chriſtū occidēdo: eo ꝙ non eſt timor dei in cōſpectu eius: qꝛ nō habuit deū pre oculis: imo cōtēnendo deū deliberauit Chriſtum occidere. Et qꝛ malū propoſitū mādauit executioni fraudulenter per inſidias: ⁊ falſa teſtimonia: ideo ſubdit.

Qm̄ doloſe egit in conſpectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium. (xxxij. diſt. ca. id. ⁊. xi. qōe. iij. excellētiſſim⁹.)

¶ Quoniā.i. propterea.i. negato illo principio: et quia nō habuit timorē ante oculos doloſe egit in cōſpectu eius.ſ. in conſpectu dei: nō timendo eius iudicium: intantum vt iniquitas eius inueniatur ad odiū dei ⁊ proximi: qꝛ ſua iniquitas cōuerſa eſt in odiū ⁊ obſtinationem. Et ideo ſequitur:

Verba oris eius iniquitas ⁊ dolus: noluit intelligere vt bene ageret (xi. qōe. iij. nemo peritoꝝ.)

¶ Verba oris eius iniquitas ⁊ dolus. Nam iudei primo loquebantur cū Chriſto cū dolo ⁊ fraude: vt caperent eū in ſermone dicentes: Magiſter ſcim⁹ quia verax es. Secundo loquebant̄ iniquitatē cōtra eū: qñ vocabant eū demoniacū: ⁊ blaſphemū. Et hoc accidebat a ſuperbia ⁊ inuidia: eo ꝙ improperabat eis peccata legis. Ideo obcecatus ille populus malitia noluit intelligere legē dei ad bonū ſenſum ſpiritualem ſicut Chriſtus predicabat: ſed carnaliter: ⁊ tēporaliter voluit intelligere: ne bene ageret ⁊ operaret̄: ⁊ ſic obcecauit eos malitia eorum: ne intelligerent ſacramenta dei in lege ſcripta: ⁊ per Chriſtum predicata. Sequitur

Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo: aſtitit omni vie non bone: malitiam autem non odiuit. (v. qōe. iiij. cā. in loco.)

¶ Sauciatus ille populus inuidia ⁊ malitia: meditatus ⁊ machinatus eſt iniquitatē in cubili ſuo quomodo Chriſtum occideret: ⁊ ſicut cogitauit: ita executioni mandauit: quia aſtitit vie nō bone: immo peſſime: qñ Chriſtū tradidit Pilato crucifigendum: ⁊ ſic factus eſt obſtinatus: quia malitiā non odiuit: imo malitiam et iniquitatem dilexit. Et in illa obſtinatione manet vſq; in hodiernum diem.
¶ Ex quo patet ꝙ conſuetudo peccandi: ⁊ ſuperbia: et inuidia fuit cauſa obcecationis: ⁊ obſtinationis iudeorum: eo ꝙ Chriſtus predicabat veritatem legis contra eorum mala opera: nam qui male agit odit lucem: ne videantur eius opera mala. Ex quo ptꝫ ꝙ ignorantia iudeorum eſt dānabilis: quia craſſa: ⁊ affectata. Veruntamen licet Dauid predicat hic prophetice obſtinationem ⁊ cecitatē iudeorum ex contemptu dei: tamen tota iſta particula ſupradicta poteſt exponi de quolibet obſtinato: et heretico. Nam obſtinatio prouenit ex contemptu dei: et contemptus venit ex ſuperbia: ⁊ infidelitate: ⁊ conſuetudine peccati: que omnia proueniunt ex contemptu dei. Nam negato illo principio: vnuſquiſq; prorumpit in omnia ſcelera: ſicut dictum eſt pſalmo. xiij. Q

Domine in celo miſericordia tua: et veritas tua vſq; ad nubes. (xxxix. diſt. ca. diaconi. xi. qō. iiij. c. aliorum.)

Iuſtitia tua ſicut montes dei: iudicia tua abyſſus multa.

¶ In hac ſecunda parte Dauid improbādo falſas opiniones iudeorum: ⁊ aliorū hereticorū de diuina prouidentia: ⁊ deteſtando obſtinationē eorū: confitetur diuinā prouidentiā circa omnia: ⁊ ſpecialiter circa actus humanos per beneficium redēptionis. Nam ſicut dictum eſt: iudei zelo inuidie: ⁊ malitie obcecati: propter eorum ſuperbiam et auaritiam non ſolū Chriſtum negarunt eſſe meſſiam et deū: ſed etiā noluerūt doctrinā ei⁹ audire: ⁊ ſic legem negauerunt verū ſenſum repellendo: ⁊ falſum ſenſum tribuendo: ⁊ ſic Chriſtū ⁊ legem oderunt: ⁊ ipſum interfecerunt: ⁊ negando Chriſtū ⁊ legē: etiā negarunt diuinam prouidentiam: immo negando Chriſtum eſſe deum: negarunt totam legem ⁊ prophetias: quia fecerunt mendacem legem ⁊ prophetias: vt dictum eſt pſal. xiij. Nam diuina prouidentia maxime fuit oſtenſa in incarnatione filij dei: et noſtra redemptione. nā nihil valuiſſet hoīem creari: niſi redemi profuiſſet: vt ait Greg. Dicit ergo Dauid. O domine licet iudei obſtinati contēpſerint: et negauerint te eſſe meſſiā: ⁊ negauerint diuinā prouidentiā: ⁊ deum eſſe iuſtum iudicē: tñ ego deteſtando eorū malitiā ⁊ obſtinationem: confiteor

diuinam prouidentiā ſe extendere circa oia: ⁊ deū eſſe miſericordē ⁊ veracē: ⁊ iuſtū iudicē ꝓmiatorē bonorū ⁊ malorum: ⁊ ꝙ non relinquit bonum irremuneratū: nec aliquod malū impunitū: ⁊ confiteor ꝙ in celo eſt mīa tua: ⁊ veritas tua deſcendit vſqꝫ ad nubes: ⁊ iuſtitia tua eſt: ſicut montes dei: ⁊ iudicia tua multa ſicut abyſſus. Jntantum ꝙ tu dn̄e ſaluabis nō ſolū hoies: ſed iumenta quo ad vitam tēporalē. Ex quo ptꝫ ꝙ prouidētia tua eſt in celo: ⁊ in nubibus: ⁊ in terra: ⁊ in mari: ⁊ in abyſſis infernꝭ: ⁊ prouides hominibus ⁊ beſtijs de vita tēporali: qꝛ creaſti herbā pro beſtijs: ⁊ fructus terre ꝓ hominibꝰ. ℭ Unde eſt notandū: ꝙ ad oſtendēdā diuinā prouidentiā: Dauid ponit quatuor terminos ex parte dei. Ponitur enī miſericordia: veritas: iuſtitia: ⁊ iudiciū: que dicūt ⁊ explicant diuinā ꝓuidentiā. Scḋo memorant̄ quatuor partes. ſ. celum: nubes: montes: abyſſus. ſ. oceanus ſiue infernꝰ: que cōprehendūt totū mundū. Et memorant̄ duo genera aīaliū. ſ. hoies ⁊ iumēta: per q̄ quaſi includunt̄ oia animantia. Et ſic apparet vl'em ꝓuidentiā dei ſe extendere per oia ⁊ circa oia. Sed iſta ꝓuidentia dicit̄ generalis circa oia: quā deus a principio creationis habet. Sed aliā ſpecialē prouidentiam habet: ⁊ oſtendit deꝰ circa genus humanū ī noſtra recreatione. Unū ſicut creatio mundi fuit figura recreationis eccleſie: ita ꝓuidētia generalis quā habet deus de vniuerſitate creaturarū: eſt figura ſpecialis ꝓuidentie circa actus humanos: quā Chriſtus monſtrauit in nr̄a redēptione ⁊ recreatione. Unde licet ꝑdicta litera teneat verū de vniuerſali prouidētia dei circa oia creata: tn̄ termini poſiti in litera oſtendūt ꝙ loquit̄ ſpecial'r de ꝓuidētia ſpecialꝭ: circa actus hūanos. Unde Chriſtꝰ qui eſt ipſa mīa ⁊ veritas ⁊ iuſtitia maxime oſtendit ſuaꝫ miſericordiā hominibus ⁊ angelis in celo: vbi eos beatificauit: qꝛ non ex operibus iuſtitie q̄ fecimus nos: ſed ſcḋm miam ſuā ſaluos nos fecit. ad Tituꝫ iij. Jtē etiā per celū intelligit̄ Chriſtus: in quo ſolo oſtēdit̄ mīa. Per nubes intelligunt̄ apl'i: per quos veritas euangelica ꝑdicata eſt. Per montes dei intelligunt̄ martyres: ⁊ tota eccl'ia fundata in mōtibus ſanctis: in qua eſt firmitas iuſtitie euāgelice. Per abyſſuꝫ intelligit̄ infernus: in quo manifeſtātur diuina iudicia: ⁊ iudicati puniūtur. Jtē per homines intelligit̄ populus dei: cui deus dederat legē: ⁊ ſic tanq̄ hoies viuebant. Et per iumēta intelligit̄ ppl's gentilis: qui tanq̄ beſtie ſine lege viuebāt in beſtialibꝰ voluptatibꝰ. Dicit ergo Dauid. O dn̄e tanta eſt prouidentia tua circa actus humanos: ꝙ in celo eſt miſericordia tua. i. per miſericordiam tuam hominibꝰ iuſtis beatificationē in celo preparaſti: ⁊ veritas tua vſqꝫ ad nubes. i. apoſtolos deſcēdit: q̄bus pluuiā tue veritatis cōmunicaſti: qui vt nubes volantes per totū orbem pluuiaꝫ euangelice veritatis ſparſerunt. ℭ Et iuſtitia tua ſicut firma ſicut mōtes in eccl'ia. i. tua iuſtitia. i. tua lex euāgelica que dr̄ iuſtitia inquantū hoies iuſtificat: fuit in montibꝰ firma. i. in hoibꝰ fidelibus: et iudicia tua que feciſti de bonis ⁊ malis ſunt multa. i. profundiſſima ſicut abyſſus. i. ſicut oceanus. Unū ly multa pōt eſſe adiectiuum de ly iudicia: et tūc eſt ſenſus: ſunt multa in nūero ⁊ ꝓfunda: ſicut abyſſales ſunt multe ⁊ profunde. vel pōt eſſe adiectiuū de ly abyſſus: cū ſit feminini gn̄is: ⁊ tūc eſt ſenſus: ſunt tanq̄ abyſſus ꝓfundiſſima ⁊ magna. ℭ Nā iudicia dei quare quoſdam predeſtinauit: ⁊ alios nō: ⁊ quare elegit hos: ⁊ nō illos: ⁊ ſil'ia iudicia ſunt profundiſſima: ⁊ incomprehenſibilia: ſicut abyſſus oceani. Pōt etiā per abyſſum intelligi infernus: vbi eſt multitudo dānatorū: in q̄bus apparent iudicia dei. Et ſequit̄: Hoies ⁊ iumenta ſaluabis dn̄e. i. ſicut ſaluaſti in vita tpali hoies ⁊ iumenta indifferenter: qꝛ oibus prouidiſti de cibis tēporalibus: ita indifferenter ſaluaſti ſalute ſpūali de hoibus. i. iudeis: ⁊ de iumentis. i. de gentilibus: nā ex vtriſqꝫ vnā eccleſiam congregabis. Sed quare quoſdam ſaluaſti: ⁊ eis gratiam tribuiſti: ⁊ quoſdā nō: hoc quidem incōprehenſibile eſt: qꝛ iudicia tua abyſſus multa: nā eos quos ſaluaſti: ab eterno predeſtinaſti: cū nondū fuiſſent: nec aliq̄d boni feciſſent. Ergo nō ex proprijs meritis ſaluaſti: ſꝫ quēadmodū voluiſti: ⁊ ſic in eis miam tuam multiplicaſti: magis in eis q̄ in alijs: qꝛ non eſt currentis: nec volētis: ſed dei miſerentis ad Ro. ix. Ex quo ptꝫ: ꝙ iſta particula pōt exponi de diuina prouidentia: put naturaliter ⁊ tēporaliter ſe extendit ad omnia creata indifferēter: ⁊ ꝑ figurā etiā pōt exponi: put ſpecialiter ſe extendit ad actus humanos: ⁊ magis ſpecialiter ⁊ ſpūaliter: prout deus prouidit lapſui noſtro per incarnationem ⁊ redemptionem.

Homines ⁊ iumenta ſaluabis domine: quē admodum multiplicaſti miſericordiā tuaꝫ deus.

Filij autem hominum: in tegmine alarum tuarum ſperabunt.

ℭ Hoies ⁊ iumēta ſaluabis. Hic incipit forſan ſententia probationis huius q̄onis ſcꝫ ꝙ deus habet ſpecialem curam de hominibus. Unde dicit Dauid. O dn̄e licet tu indifferenter ſaluabis ⁊ ſalues hoies ⁊ iumenta: ſiue beſtias tpaliter ⁊ corporaliter: qꝛ omnibus das vitam temporaliter per cibū corporalē: tamē pro ſed filij hominū: id eſt hoies ſpecialiter ſperabunt ſub tegmine alarum tuarum: vt des ei aliam vitam ſpiritualē: ⁊ ſalues eos a peccato: quēadmodum multiplicaſti in eis miam tuam magis q̄ in iumentis: ideo vltra vitam corpalem ſperant a te aliam vitam: ⁊ ſalutem ſpiritualem: vt protegas eos in tegmine alarū tuarū in cruce: hic in eccleſia per gratiam: ⁊ in futuro per gloriam.

Jnebriabuntur ab vbertate domus tue: ⁊ torrente voluptatis tue potabis eos.

ℭ Quando amplexus fueris eos ſub tegmine alarum gratie tue inebriabuntur: ⁊ ſatiabuntur vbertate ⁊ abundantia ſacramentorū domus. ſ. eccl'ie tue hic per gratiam: ⁊ potabis eos de torrente voluptatis: ⁊ fruitionis: ⁊ felicitatis tue de celo ꝑ gloriam. Jtē ſatiabis eos de torrente voluptatis doctrine tue in hac eccl'ia: ⁊ de torrente viſionis clare ⁊ facialis in alia. Jtem inebriabūtur ab vbertate pretioſi ſanguinis domus: id eſt lateris tui: ⁊ vñ procedunt eccleſiaſtica ſacramenta. Nam ſicut eccleſiaſtica ſacramenta ſunt cibus anime: ita euangelica doctrina eſt potus eiuſdem: quibus correſpondent viſio ⁊ fruitio in patria. Jdeo ſubdit:

Quoniam apud te eſt fons vite: ⁊ in lumine tuo videbimus lumen.

ℭ O dn̄e Jeſu / tu ſatiabis ⁊ ſaluabis / et inebriabis / ⁊ potabis eos: qm̄ fons vite gratie / et glorie eſt apud te: qꝛ gratiam / ⁊ gloriaꝫ dabit dn̄s. ⁊ in lumine tuo videbimus lumen hic per gratiā: ⁊ in futuro ꝑ gloriā. ℭ Unde nota ꝙ Chriſtus q̄ eſt verbum patris ſpecialiter dicitur vita ⁊ lux. Nam inquantuꝫ deus omnia per ipſum facta ſunt ⁊ ab eo emanāt oia creata / ſicut radij ſolares a ſole. Jdeo oia habent ab eo / ⁊ in eo vitā / ⁊ eſſe / ⁊ cōſeruantur in eſſe. Jdeo ait Joan. j. Quod factū eſt in ipſo vita erat: nā intantū res ſunt / inquantum verbum influit eis vitā ⁊ eſſe: ⁊ inquātū lucet in eis ꝑ eſſentiam. Sed ſpecialiter verbū / qḋ eſt ſcientia patris lucet in angelis ⁊ hoibus ꝑ intellectū: ⁊ ſic cauſat in eis intelligentiā / q̄ lumē ſcientie naturalis. Et ideo ſubdit Joānes: ⁊ Chriſtus q̄ eſt vita oīm: erat lux hoim. Sed vltra iſtam generalē lucē: ſiue generale ⁊ naturale lumē Chriſtus incarnatus influxit aliud lumē ſupnaturale doctrine hoibus in ſua ꝑdicatione ⁊ lege euangelica. De quo Joannes ſubdit. Lux in tenebris lucet: ⁊ tenebre eā nō cōprehēderunt. Nam Chriſtus erat lux vera / que illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū. Et iſtud dicitur lumē fidei ⁊ gratie. De quo Eſa. lx. Ambulabunt gentes in lumine tuo. Sed loco huius luminis in patria erit lumē glorie qui eſt Chriſtus. Sed vt poſſimus videre ⁊ apprehendere illud incōprehenſibile lumen: Deus creauit in nobis / ⁊ in intellectu noſtro illud lumen: nā per lumen naturale intellectus agentis nō poſſemus intueri illud incōprehenſibile lumen obiectale. Ex quibus patet ꝙ duplex lumen influxit Chriſtus in nobis. ſ. lumen fidei: vt ip̄m deū hic cognoſcamus / ⁊ intueamur per gratiā / ⁊ in patria lumen gl'ie: vt deū contēplemur ꝑ gloriaꝫ: Jdeo Dauid de vtroqꝫ lumine dicit hic. Jn lumine tuo. ſ. infuſo ⁊ creato videbimus lumē increatū hoc per fidem / ⁊ in futuro per gloriam. quod quidem lumen nō potuiſſemus ſine Chriſto attingere. Ex quibus patet diuinam prouidentium ſe extendere non ſolū vniuerſaliter et corporaliter circa oia creata: ſed etiam ſpiritualiter ⁊ eternaliter circa actus humanos. Nam deus preparauit gratiam ⁊ gloriam pro iuſtis: et eternam penam pro malis ⁊ obſtinatis. Ex quibus patet / ꝙ Dauid nō fecit hunc pſalmū pro redacta captiuitate babylonica: nec pro ſola pſecutiōe Saulis: nec pro ſola prouidentia generali: qꝛ per talem prouidentiam non datur talis fructus ⁊ vita.

Pretende miam tuam ſcientibꝰ te: ⁊ iuſtitiam tuam his qui recto ſunt corde.

ℭ Jn hac tertia parte petit preſeruari ꝑ gratiam a peccato ⁊ obſtinatiōe: ⁊ a tali peſtifera opiniōe. Unde aduertendū: ꝙ cum natura noſtra ſit corrupta in Adā / nemo de per ſe ſine gratia pōt vitare malū nec facere bonū: vt frequēter dictū eſt. Et ſic ſine gratia nemo poſſet ꝑuenire ad viſionē illius eterni luminis. Sed qꝛ gratia nō dat̄ ex meritis / niſi ex ſola dei miſericordia: ideo ait Dauid in perſona totius eccleſie. O dn̄e ꝑtende miam tuā ſcientibus te. i. oibus fidelibus qui te voluerūt audire: ⁊ vt bene agerēt ⁊ bene operarent̄: dādo eis gratiā. Et ꝑtende iuſtitiā tuā his qui recto ſunt corde. i. iuſtifica eos filium tuum mittendo.

Non veniat mihi pes ſuperbie: et manus peccatoris non moueat me.

ℭ Et tu chriſte iuſtifica nos / ⁊ gratifica ꝑ tuā mortem ⁊ paſſionē / ⁊ cōtinue da nobis gratiā ad bonū agēdū / ⁊ malū vitandū: ⁊ fac vt per talē grām non ꝑueniat mihi pes ſupbie / que eſt pes ⁊ fundamentum / ⁊ initiū omnium aliorū peccatorū. ℭ Nota ꝙ ſuperbia dicit̄ pes ⁊ fundamentū oīm peccatorum et vitiorū. Patet: nam peccator ꝑ ſuperbiā cōtēnit deum: vt dictū eſt: ⁊ ſic incidit in omnia alia peccata. Jtem ꝑ ſupbiā incidit in auaritiā / ⁊ rapinam / et vſuram / ⁊ ſimoniā: vt ſuſtineat ſupbū ſtatū ſuum: et exinde incidit in inuidiā / et odiū fraternū qꝛ nō ſuffert priorē nec parē. Et ſic venit vſqꝫ ad cōtēptū dei ⁊ obſtinationē: nō timens eius iuſtum iudiciū. Et ſic contēnit etiā legē / ⁊ negat diuinā ꝓuidētiā. Et ſic patet ꝙ ſupbia eſt pes ⁊ initiū peccatoris / ⁊ cetera vitia ſunt manus eius. Nā ꝑ ſupbiā incidit peccator / ⁊ per alia vitia opat̄. ſ. ꝑ auaritiā / ⁊ inuidiā ad ſuſtinēdā ſupbiā. Et ideo ſupbi dicunt̄ hic pes peccatoris: ⁊ vitia cetera dicunt̄ manus. Jdeo Dauid cupiens vitare hāc peſtiferā beſtiam dicit. O dn̄e pretēde miam ⁊ gratiam: vt pes ſupbie nō veniat mihi: et manus peccatoris / que ſunt cetera vitia: nō moueat me a tuo timore / ⁊ amore / ⁊ ſtatu gratie: ⁊ eadē ratiōe ſuperbia dicitur pes et manus peccatoris: quia in ea fundatur / et per ſuperbiam male operatur. Jtem ſupbia eſt pes / ⁊ manus diaboli quo luctatur cōtra homines / ⁊ deijcit eos ad terraꝫ: ⁊ remouet eos ab amore ⁊ timore dei. Jdeo ait Dauid. Dn̄e pretende miſericordiā tuam / ꝑ gratiam preuenientē: ne pes ſuperbie et manus diaboli luctatoris / et deceptoris amoueat me a tuo timore et amore: et ne efficiar in peccato obſtinatꝰ: ſicut deiecit peccatores a ſtatu gratie / et ſicut eiecit Adam de paradiſo.

Jbi ceciderunt qui operantur iniquitatē: expulſi ſunt nec potuerunt ſtare.

ℭ Nam ibi in ipſa ſuperbia ceciderunt omnes q̄ operantur iniquitatē: nā oēs per ſuperbiā ceciderunt / ⁊ expulſi ſunt a gratia / nec potuerūt ſtare in ea. Nam primo demones expulſi per ſuperbiaꝫ ceciderunt de celo. Secūdo Adam ⁊ Eua per ſuperbiam ⁊ inobedientiam ceciderūt ⁊ expulſi ſunt de paradiſo terreſtri: ⁊ a ſtatu felicitatis: nec potuerūt in eo ꝑmanere. Jtē per ſuperbiā cecidit Pharao cum ſuis in mari rubro. Jtem per ſuperbiā cecidit Sēnacherib / ⁊ Nabuchodonoſor / ⁊ Holofernes. Et finaliter per ſuperbiā ⁊ inuidiā ⁊ contemptum dei / ⁊ legis ceciderunt iudei ⁊ expulſi ſunt a regno / ⁊ ſacerdotio / ⁊ a ſedibus ſuis: nec potuerūt in eis ſtare: immo vagant̄ captiui / ⁊ diſperſi ꝑ mūdum: ⁊ patiunt̄ hic penā tēporaleꝫ ⁊ in futuro eternam. Ex quibus patet ꝙ deus eſt iuſtus iudex: et prouidēs actibus humanis / tribuens premiū ⁊ felicitatē iuſtis / ⁊ penam eternā malis / ⁊ obſtinatis nō timentibus deū ⁊ bonos perſequētibus. ℭ Ex hoc pſalmo intelliguntur. viij. cōcluſiones ſiue doctrine. ℭ Prima concluſio eſt / ꝙ ſicut timor domini eſt principiuꝫ ⁊ cauſa omniū bonarū operationum: ⁊ ita per oppoſitū defectus timoris dei: ⁊ cōtēptus dei eſt cauſa ⁊ principium infelicitatis / ⁊ omnis peccati. Probatur: quia iſte iniuſtus non timuit deum: ideo ſtatuit in ſemetipſo delinquere / et peccare contra deum ⁊ proximum. ℭ Secunda.

Marginal notes:

Left margin of first column: ℞ Not. de dei prouidentia. — Iudi/cia dei abyſſꝰ.

Margin of third column: X xp̄s dr̄ lux ⁊ vita. — De pe. di. j. taciturnitas. — De con

Right margin of fourth column: ſe. di. ij. iterat̄. ⁊. xj. q. iij. ſi qs — V Superbia eſt fundamentuꝫ peccatorū. — lix. diſt. ſed officia. — X Nota.

cōcluſio/ꝙ ex contemptu dei deuenit iniuſtus ad
odiū dei ⁊ proximi/⁊ in cōteptum ⁊ odiū legis: in-
tantū ꝙ nō vult intelligere/nec audire legem dei:
ne bene agat nec operet. ¶ Tertia concluſio/ꝙ ex
defectu timoris dei iniuſtus negat diuinam ꝓui-
dentiam circa actus humanos/⁊ exinde precipita
tur in omne nephas/⁊ oia ſcelera. ¶ Quarta con-
cluſio/ꝙ ꝓuidentia dei q̄ prouenit ex eius miſeri-
cordia ⁊ bonitate/incipiens a celo/deſcendit vſq̧
ad nubes: ⁊ exinde ad mōtes vſq̧ ad abyſſos. Nā
ex ſua bonitate et largitate mouet celos/et facit
eos influere ſuper omnes creaturas: ⁊ facit nubes
pluere ſuper montes et campos ad germinandas
plantas/⁊ exinde aque deſcendūt vſq̧ ad abyſſos
maris. ¶ Quinta cōcluſio/ꝙ ſicut prouidētia dei
naturaliter ſe extēdit ſuper omnes creaturas: ita
pariter ſe extendit ſuper totā eccleſiā. Nam miſeri
cordia dei eſt in celo iuſtorum. ſ. in Chriſto/⁊ veri-
tas doctrine deſcendit de Chriſto vſq̧ ad nubes. i.
apoſtolos/⁊ ex apl'is vſq̧ ad montes. i. martyres/
⁊ doctores: ⁊ ex doctorib⁹ vſq̧ ad abyſſos/ſcilicet
ſimplices fideles. Item mia eſt in celo. i. in Chri-
ſto/⁊ veritas in nubibus. i. apl'is: ⁊ iuſtitia in mon
tibus. i. prelatis in quibus eſt eccleſiaſtica pote-
ſtas/⁊ iudicia in abyſſo inferni. ¶ Sexta cōcluſio
ꝙ licet prouidentia dei ſe extendat generaliter ad
ſalutem ⁊ conſeruationem temporalem oim ani-
maliū: q: deus prouidet tam iumentis q̄ homini-
bus de vita tpali: ⁊ ſaluat eos tēporaliter prouidē
do de cibo temporali: tū ſpecialiter prouidet ho-
minibus de cibo ⁊ vita ſpūali: quia dat hominib⁹
gratiam ad merendū/⁊ fidem ad credendū in pre-
ſenti/⁊ lumen ad credendum in futuro: Quia in lu
mine eius videbimus lumen: ⁊ potabit nos de tor
rente ſue vbertatis glorie ⁊ fruitiōis. ¶ Septima
cōcluſio/ꝙ neceſſaria eſt miſericordia ⁊ gratia dei
ad vitandū infelicitatē ⁊ omne peccatū. ¶ Octa-
ua concluſio/ꝙ ſuperbia eſt pes/⁊ fundamentum
omnium vitiorum ⁊ peccatorum: ⁊ ſic ſuperbia eſt
pes et pedes peccatoris/quibus peccator ambu-
lat/⁊ cetera vitia ſunt manus quibus operatur.
Probatur. quia ibi per ſuperbiam ceciderunt om
nes peccatores a gratia in omnia ſcelera: nec ali-
quis ſuperbus poteſt ſtare quin cadat in alia pec
cata.

Aleph. xxvij. q. ſ. ca. hi ergo.

Noli emulari in malignantibus: neq̧ zelaueris facientes iniqui-tatem.

Quoniam tanq̄ fenum velociter areſcent: ⁊ quemadmodum olera herbarum cito decident.

¶ Titulus/ipſi Dauid/ſine aliqua additiōe. Ex ti-
tulo apparet ꝙ Dauid fecit pſalmū. Unde eſt ad-
uertēdū/ꝙ multi amici Dauid videntes Abner/⁊
Doech/et multos malignos proſperari in domo
Saul: et videntes bonos a malignis deprimi: de-
ſperando de diuina prouidentia trāſibant ad par-
tes Saulis derelinquentes ipſuȝ Dauid: et ſic lau
dabant/quod ante vituperauerant/et econuerſo/
et quaſi negantes diuinam prouidentiam imita-
bātur malos/et eorum opera. Et ideo Dauid fecit
hunc pſalmum/in quo ſoluitur eorum mala opi-
nio. Et ideo dicebant aliqui/ꝙ iſte pſalmus conti-
nuatur cū precedente. Sed hoc non videtur verū:
quia Hieronymus ⁊ omnes antiqui quotant hūc
pſalmum. xxxvj. diſtinctum a precedēti. Itē quia
dauid complures pſalmos fecit de diuina proui-
dentia: vt patebit. Et ideo eſt dicendum/ꝙ Dauid
bene ſumpſit occaſionem condendi hunc pſalmū
ex cauſa ſupradicta. Sed adhuc iſte pſalmus non
caret myſterio/⁊ prophetia de Chriſto et eccleſia:
quia aliter non computaretur inter ſacras ſcriptu
ras. Sed dicūt Hebrei moderni: ꝙ etiam iſte pſal
mus eſt propheticus: q: predicit interitum ipſius
Saulis: per hoc qđ dicit: Uidi impium ſuperexal
tatum. Sed in hoc ipſimet contradicunt ſibiipſis:
nam Dauid erat ſenex qū fecit hunc pſalmum: ſed
potūc iam Saul perierat/⁊ erat quaſi in obliuio
ne: qđ ptȝ per hoc qđ dicit Iunior fui etenī ſenui.
Et ideo eſt dicendū: ꝙ Dauid conſiderans totum
diſcurſum Saulis/⁊ ſuorum ſequaciuȝ: ⁊ Abſalo-
nis/⁊ Achitofel/⁊ omniuȝ perſecutorū: quomodo
mala morte vitā finierunt cū ſatellitibus ſuis: ꝓ
pter eorū malitiam ⁊ ſuperbiam: et quomodo ipſe
Dauid fuit ſublimatus/⁊ exaltatus ꝓpter patien-
tiā in aduerſis: in illo myſterio preuidit in duplici
ſpiritu ꝓphetico ꝑſecutionē Chriſti/⁊ excidiū iu-
deorū/⁊ preuidit etiā in ſpiritu ꝑſecutionem eccle
ſie/⁊ exitū ⁊ exterminiū oim tyrannorū: ⁊ exalta-
tionem eccleſie/⁊ oim ſanctorum. Et ideo fecit hunc
pſalmum/in quo exhortat omnes iuſtos ad patiē-
tiam in aduerſis/ne diffidant de diuina ꝓuidētia
⁊ mia. Et ſic iſte pſalmus eſt ſimul propheticus et
moralis. Nam Dauid per exempla ⁊ precepta mo-
ralia intendit predicere prophetice futura myſte-
ria de Chriſto et eccleſia: prout dictum eſt in pro-
logo/tractatu tertio. regula quinta. doctrina ter-
tia. Et ideo primo exponetur moraliter ad vtilita-
tem afflictorum. Secundo breuiter exponetur ꝓ-
phetice/de punitione iudeorū: ⁊ perſecutiōe Chri-
ſti ⁊ eccleſie: ne taceatur ſacramētū in hoc pſalmo
contentum. ¶ Quantum ergo ad primam expoſi-
tionem diuiditur iſte pſalm⁹ in ſeptem partes ſe-
cundū ſeptem doctrinas in eo contentas. Nā pri-
mo Dauid exhortatur iuſtos afflictos/ad patiēter
perferendas perſecutiones malignorū. Secundo
ad perferendas eorū proſperitates. Tertio ad per
ferendam patienter paupertatem. Quarto exhor-
tatur iuſtos ad eleemoſynas faciēdas. Quinto ad
obſeruantiā diuine legis. Sexto ad ſtudiū ⁊ con-
templationem legis diuine. Septimo ad ſeruan-
dam innocentiam/⁊ manſuetudinem/⁊ iuſtitiam.
Secunda ibi. Noli emulari in eo. Tertia ibi. Me-
lius eſt modicū iuſto. Quarta ibi. Mutuabit pec-
cator. Quinta ibi. Declina a malo. Sexta ibi. Os
iuſti meditabitur. Septimum ibi. Cuſtodi innocē
tiam. ¶ Quantum ad primam doctrinam eſt ad
uertendum/quod licet Ariſtoteles in fine quarti
Ethicorum ponat inter morales virtutes indigna
tionem de malo/⁊ proſperitate malorum: tū hoc
intendit ſemper cum moderatione ⁊ medio. ſ. quā-
tum/⁊ qū/⁊ vbi oportet: quod non excedatur mo-
dus ⁊ medium virtutis. Ideo Dauid non intendit
in hoc pſalmo agere ꝯtra morales virtutes/immo
confirmat eas. Nam multi tempore ſuo videntes
malos proſperari: et bonos deprimi: diffidebāt
de diuina prouidentia/et iuſtitia/et imitabantur
malos: et deficiebāt ab omni morali virtute/⁊ le-

ge diuina. Hos ergo exhortatur/⁊ reprehendit/et
exhortatur ad fortitudinem/⁊ veritatē. Dicit ergo
Dauid. O tu vir afflicte quicunq̧ pateris iniuſte
perſecutionē a malignis: noli emulari in malignā
tibus. Nota ꝙ emulari eſt equiuocū. nam idē eſt
qđ indignari/inuidere/ſequi/imitari/aut amare.
Hic autē ponitur pro indignari. i. noli indignari/
vltra modum/perdendo fidem/⁊ deſperando de di
uina prouidentia ⁊ iuſtitia/videns malignantes
contra te preualere/⁊ cōtra alios iuſtos: neq̧ zela-
ueris. i. ne defendas facientes iniquitatem ſequen
do eos. zelare idem eſt qđ amare/inuidere/defen-
dere/conſortem in amato non pati. Eſt nihilomi-
nus bonus quidā zelus: quo q̄s ſic intenſe aliquē
amat/ꝙ ab omnibus illum cupiat amari ⁊ reuere
ri: ⁊ eſt malus zelus quo quis adeo feruide alicui
inuidet/⁊ eū odit: vt optet ab omnibus odiri ⁊ cō-
temni: ⁊ idē eſt de emulatione. Dicit igit: ne ames/
nec defendas facientes iniquitatem: quoniam li-
cet ad tempus regnent ⁊ dominent: tamen finali-
ter cadent/⁊ tanq̄ fenū ⁊ herba velociter areſcent
⁊ marceſcent/⁊ ſiccabuntur a viriditate proſperi-
tatis ⁊ poteſtatis: ⁊ areſcent/⁊ decident/⁊ deorſuȝ
cadent tanq̄ olera. ſ. ſicut caules/⁊ lactuce/et ce-
tera olera ⁊ legumina que licet in vere ſint viri-
dia: tamen in autūno ſiccantur et decidunt: Ideo
tu non deſperes nec diffidas de diuina prouidētia
⁊ iuſtitia: ſed dicas: Noli emulari in malignanti-
bus/neq̧ zelaueris facientes iniquitatem: mala
videlicet emulatione/ſeu zelo malo: ſicut nec fecit
Moyſes/q̄ q̄uis ꝓ idololatria aurei vituli de emu
latione ⁊ zelo ſucceſus multos interfecerit pro
eiſdem tamen prius deuote rogauerat dicendo Do
mine obſecro ignoſce eis/aut dele me de libro in
quo me ſcripſiſti/⁊ huic ſenſui multum alludit li-
tera ſequens. nam ſequitur.

Beth. iiij. q. i. c. imo lis. in Spe. di n. quis aliquā do. §. ñ tibi ſ. co.

Spera in dño ⁊ fac bonitatē: ⁊ inhabita terram: ⁊ paſceris in diuitijs eius.

Delectare in domino: ⁊ dabit tibi petitiones cordis tui.

Reuela domino viam tuam ⁊ ſpera in eo: ⁊ ipſe faciet.

Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam: ⁊ iudicium tuū tanq̄ meridiem: ſubditus eſto domino ⁊ ora eum.

¶ Spera in dño/⁊ fac bonitatem cuȝ proximo nō
offendendo deum/⁊ inhabita terram inter malos
eos patiendo ⁊ tolerando/⁊ inhabitabis terram
viuentium in patria/⁊ paſceris/⁊ ſatiaberis in di-
uitijs glorie eius in premium patientie/et dabit ti
bi dominus ibi petitiones: ⁊ deſyderiū cordis tui.
reuela ergo dño viam tuam in hac vita/nō tempo-
ralia: ſed celeſtia appetēdo: ſed ſpera in eo ponēn-
do tuā ſpem in celeſtibus: ⁊ ipſe faciet qđ deſyde-
ras: ⁊ educet clarā/quaſi lumen iuſtitiam tuam/id
eſt pro omnibus operibus tuis iuſtis gloriam da-
bit: et iudicium tuum non erit tenebroſum/ſicut
damnatorum qui iudicantur ad infernum propter
mala opera: immo erit clarū. et educet deus ipſuȝ
tanq̄ meridiem dando premium in celo: et deus
approbabit opera bona/que ſicut lucent coram ho
minibus: ita lucebunt coram deo ad premium: q:
in luce ſunt facta ⁊ in gratia: ergo ſubditus ⁊ obe-
diens eſto ſemper domino ⁊ legi ſue ⁊ ora eum: q:
nō tibi deficiet: q: licet patiaris in hac terra mor-
talium: tamen ibi in terra viuentium regnabis.

Noli emulari in eo qui proſperatur in via ſua: in homine faciente iniuſtitias. deleth. De pe. diſt. iij. ꝙꝙ.

¶ In hac ſecunda doctrina exhortatur iuſtos ne
indignentur contra deum de proſperitate malorū:
quia in fine deus deprimit iniuſtū: ⁊ exaltat iuſtū:
hic aut in futuro. Dicit ergo. O vir iuſte noli emu-
lari ⁊ indignari in eo qui proſperatur tam in digni
tatibus quam in temporalibus/nec in homine fa-
ciente iniuſtitias: ſed dimitte deo iniuriā. Uel ex-
ponatur: vt ſupra de mala emulatione/qua in nul-
lo emulantur etiam occidendo: nec enim Phinees
peremit fornicatorem cum madianite zelo malo in
proximum: ſed dei zelo/qui bonus ⁊ ſanctus eſt: et
propterea ſequitur/

Deſine ab ira ⁊ derelique furorē: noli emulari vt maligneris. He. De pe. diſt. iij. quider go.

Quoniam qui malignantur exterminabūtur: ſuſtinentes autem dominum ipſi hereditabunt terram.

¶ Quoniam qui malignantur exterminabuntur finali-
ter ab hoc ſeculo vitā male finiendo: ⁊ a regno ce-
lorū ad penam deſtinando. ſ. ſuſtinentes aūt dñm/
id eſt patientes: ipſi hereditabūt terram viuentiū.
Per oppoſitum peccator malignus: nam in breui
morietur in corpore ⁊ anima: ⁊ perdet iſta tēpora-
lia ⁊ futuram gloriam. Ideo ſubdit/

Et adhuc puſillum ⁊ non erit peccator: et queres locum eius ⁊ non inuenies. Vau. xxiij. q. i. paratus.

Manſueti aūt hereditabunt terram: ⁊ delectabuntur in multitudine pacis.

¶ Et adhuc puſillum ⁊ breue tēpus eſt. i. viuet bre
ui tēpore peccator/⁊ queres locū. i. proſperitatem
eius: ⁊ non inuenies: q: breuiter preteribit. Man-
ſueti autem hereditabunt terram viuentium: quia
beati mites quoniam ipſi hereditabunt terram vi-
uentium. Matth. v. Et delectabuntur in multitu-
dine ⁊ abundantia pacis/⁊ quietis perpetue: quo-
niam quieſcent iuſti ab omni labore/⁊ abſterget
deus ab eis omnem lachrymā/⁊ iam non erit am-
plius neq̧ luctus neq̧ dolor: quoniam prima abie
runt. Apoc. xxj.

Obſeruabit peccator iuſtum: ⁊ ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis. Zayn. j. q. iiij. hoi.

Dñs aūt irridebit eum: qm̄ proſpicit ꝙ veniat dies eius.

¶ Obſeruabit peccator. i. licet peccator ⁊ malign⁹
obſeruet/⁊ temporaliter vexet ⁊ affligat iuſtum/⁊
ſtrideat dentibus ſuis. i. cum malitia ⁊ poteſtate ⁊
fauore ſuo ſeuiat in eum: tū deus licet permittat
peccatorem ad tēpus affligere iuſtum: tamen non
fauet peccatori: immo irridet eum/⁊ decipit eum:
quia expectat deus: vt veniat dies interitus eius:
vt puniat eum: quia in hoc decipiuntur peccato-
res. Nam videntes ꝙ faciendo malum/magis pro
ſperantur in hoc mundo: ideo putant deū nō cura
re de iſtis inferioribus/nec eſſe aliā vitā poſt iſtā:

⁊ non cognoſcūt qualiter deus expectet eos ad penitentiam: ⁊ theſaurizant peccata/ vſq ad diez vltionis. Et ſic patet ꝙ fortuna ꝓſpera decipit eos. Ideo ait Dauid. ꝙ deus irridet peccatorem malignum: expectando vt veniat dies interitus: et vltionis eius vt puniat eum. Unde deus neminem irridet/ nec decipit: quia ipſe peccator ſeipſum decipit: ſed deus oſtendet eum eſſe deceptum ⁊ irriſum in die interitus ⁊ vltionis eius.

Meth. xj. q. iij c. q reſiſtit.

Gladium euaginauerunt peccatores: intēderunt arcum ſuum.

Ut decipiant pauperem ⁊ inopem: et trucident rectos corde.

Gladius eorum intret in corda ipſorum ⁊ arcus eorum confringatur.

¶ Gladium euaginauerunt. i. licet peccatores maligni aliquando euaginauerint gladium. i. poteſtatem ſuam/ ⁊ intendant arcum ſue malitie: vt decipiant pauperem in bonis temporalibus: ⁊ inopem in amicis/ ⁊ deſertum in fauoribus: ⁊ ſimplicem ſine malitia/ ⁊ trucident ſimplices et iuſtos rectos corde: tamen gladius ipſorū malignorum intret/ id eſt intrabit in corda eorum. quaſi dicat ſicut crudeliter vexarunt/ ⁊ afflixerunt iuſtos: ita crudeliter punientur/ ⁊ eadem mēſura/ qua menſi fuerint iuſtis/ eadem metietur eis: et eodem gladio crudelitatis ⁊ tormentorum: quo percuſſerunt iuſtos: eodem gladio peribunt. Matth. vij. Et ſic arcus/ ⁊ fortitudo/ ⁊ potentia eorum confringetur/ ⁊ peribit/ ⁊ finietur/ ⁊ auferetur ab eis: vt patet de Pharaone/ ⁊ Domiciano/ ⁊ Nerone/ Attila: ⁊ Totila cuius arcum vidit frangi beatus Benedictus. Et ſic patet ꝙ finis malorum eſt infelicitas.

Teth. xij. q. j. c. clericus.

Melius eſt modicum iuſto: ſuper diuitias peccatorum multas.

¶ In hac tertia doctrina exhortatur iuſtuz/ ne deſperet in paupertate/ nec appetat ſuperfluitatem pecuniarum/ et bonorum temporalium: quia natura paucis contenta eſt: ſed perferat patienter

3 paupertatem. ¶ Nam vt plurimum abundantia bonorum temporalium eſt occaſio mali in prauis hominibus: vt magis poſſint exercere malitiam ſuam: vt patet in ſuperbis ⁊ luxurioſis. Et licet bona temporalia ſint bona bonis: ⁊ mala malis: tamen vt plurimum nocent propter malum vſum et peruertunt homines. Et ſic quibuſdam eſt melius ipſa non habere niſi ſolum ad victuz neceſſarium: et ſic paupertas eſt ad ſalutem iuſtorum: ⁊ diuitie ſunt ad damnationem prauorum. Et ſic pauper licet in hac vita patiatur penuriam: tamen in patria ſatiabitur. Per oppoſitum autem diues malus qui hic abundat: in alia vita eſuriet: vt patet de Lazaro paupere/ et diuite epulone. Luce. xvj. Dicit ergo: Nemo deſperet propter paupertatem: licet videat prauos bonis temporalibus abundare. Nam melius/ ⁊ tutius/ ⁊ ſalubrius eſt modicum iuſto: ſuper multas diuitias peccatorum/ id eſt magis prodeſt iuſto paupertas ꝙ̄ peccatori multitudo diuitiarum.

c. q. iiij. ſa. hoi.

Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iuſtos dn̄s.

¶ Quoniam brachia. i. diuitie et fauores tēpales q̄ ſunt brachia ⁊ vires in quibus peccatores confidebāt, conterentur ⁊ peribunt per mortem tēporalē/ aut quouis alio infortunio: vt ptz de Creſo rege Lydorum/ ⁊ de Sardanapalo/ ⁊ Dario regibꝰ aſſyrior ⁊ Perſarū/ q̄bus in vita fuit ablata ⁊ cōtrita poteſtas: ſed dn̄s cōfirmat iuſtos in illa felicitate/ quorum poteſtas ⁊ felicitas non auferetur/ ⁊ gaudiuz nemo tollet ab eis. Nam paupertas vertet in eternas diuitias/ ⁊ triſtitia eorum vertetur in gaudiū/ et gaudium eorum nemo tollet ab eis. Joan. xvj. Ex quo patet quod diuitie huius mundi ſunt trāſitorie: diuitie autem ſpirituales ſunt firme/ ⁊ ſecure/ ⁊ eterne/ ⁊ ſufficientes: quia ſatiant habentem. Pſalmo. xvj. Satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in illis diuitijs confirmabit dominus iuſtos in premium ⁊ meritum laboruz ⁊ perſecutionū/ quas paſſi ſunt a peccatoribus/ ⁊ malignis cum patientia/ ⁊ manſuetudine/ ⁊ munditia cordis.

Nouit dn̄s dies immaculatorū: ⁊ hereditas eorū ineternū erit.

Non confundentur in tempore malo: et in diebus famis ſaturabuntur: q: peccatores peribunt.

¶ Nouit dominus dies ⁊ vitam immaculatam iuſtorum: ⁊ ideo hereditas felix eorum erit ineternū quia contempſerunt tranſitoria ⁊ terrena/ ⁊ elegerūt celeſtia ⁊ eterna. Ideo bene merito in modico ſtabunt iuſti in magna conſtantia contra eos qui ſe anguſtiauerunt: et in die famis/ id eſt in tempore quo peccatores eſurient in inferno: iuſti vero ſaturabuntur in gloria: q: tunc peccatores peribunt ex fame et defectu refrigerij glorie. Unde patet quod proſperitas malorum eſt deceptoria et breuis.

Inimici vero domini mox vt honorificati fuerint ⁊ exaltati: deficientes quēadmoduz fumus deficient.

¶ Inimici domini ilico vt fuerint honorificati et exaltati ad dignitates/ ⁊ poteſtates deficientes deficient ⁊ cadent. Ut patet de Alexandro/ cuius regnum vix durauit annis. xij. Et de Ceſare/ qui vix imperauit. vj. annis. ⁊ de Phalare/ ⁊ Dionyſio tyranno. Ergo eſt melius modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.

Mutuabitur peccator ⁊ non ſoluet: iuſtus autem miſeretur ⁊ tribuet.

¶ In hac quarta doctrina exhortat̄ iuſtos ad eleemoſynas faciendas: vt pro bonis temporalibus ⁊ tranſitorijs recipiant bona celeſtia. Nam eleemoſyna non eſt niſi quedam mutuatio et cambium/ quia damus terrena parui pretij: et recipiamꝰ beatitudinem celeſtem: que eſt pretij infiniti: et ſic iuſtus dando terrena/ recipit celeſtia. Per oppoſitum peccator retinendo/ ⁊ amando terrena/ temporalia non dādo pauperibus: recipit penam eternam propter ingratitudinem. Nā nos omnes iſta temporalia a deo mutuo accipimus: vt pauperibꝰ reddamus. vnde bona temporalia ſunt tertium talentum/ quod deus hominibus ad negotiandum mutuo reliquit ad vſuram/ id eſt vt viuāt de

Lu. xvj. q. ij. nemo. Men. xxxvj. di. fratrē noſtrum.

bonis temporalibus: ſed ſoluant deo vſuram. i. q̄d ſubueniant pauperibus Chri ſti. Matthei. xxv. Et ideo auarus abſcondit talentū in terra: cum non vult dare eleemoſynam pauperibus: quia non ſoluit vſuram de bonis q̄ mutuo a deo accepit: ⁊ ideo auferetur ab eo premium illius talenti: ⁊ dabitur iuſtis: vt patet Matth. xxv. Ex quo patet ꝙ cū facimus eleemoſynam/ nihil damus de noſtro: ſed ſoluimus vſurā/ ⁊ retribuimus quod mutuo accepimꝰ. Et auarus non ſoluit: immo furto retinet ꝙ mutuo accepit: cum negat ſubuenire pauperibus qui ſunt heredes Chriſti ad vſuras. i. eleemoſynas exigendas. Unde Chriſtus in die iudicij dicet. Eſuriui ⁊ non dediſtis mihi manducare. Nā quod vni ex minimis iſtis feciſtis: mihi feciſtis. Matth. xxv. ideo dicit Dauid: Mutuabitur peccator/ id eſt mutuo a deo accipiet bona temporalia/ et non ſoluet vſuram pauperibus eleemoſynas negando/ pro quibus deus diuiti bona temporalia mutuauit. Juſtus autem miſeretur pauperibus: ⁊ retribuet que mutuo accepit: largiendo eleemoſynam. Et ſic ſatiſfaciet debito: q: eleemoſynam pauperibus dare nihil aliud eſt niſi debituz ſoluere: ⁊ cum iuſtus dat eleemoſynam: miſeretur dando pauperi: ſed retribuit deo quod mutuo accepit. Ideo ſequitur/

Quia benedicentes ei hereditabunt terram: maledicentes autem diſperibunt.

Apud dominum greſſus hominis dirigetur: ⁊ viam eius volet.

Cum ceciderit non collidetur: quia dominus ſupponit manum ſuam.

¶ Benedicentes deo. i. gratias agentes. i. iuſti: / q: ſunt deo grati in dandis eleemoſynis/ hereditabunt terram maledicentes autem/ ſcz peccatores ingrati diſperibunt. i. vbiq peribunt. ſ. hic ⁊ in inferno. Juſti autem per oppoſitum nam hic et in futuro premiabuntur. vnde greſſus hois iuſti/ et via/ ⁊ operatio dirigēt in bonū finē per gratiam: ⁊ deus volet viaz eius. i. acceptabit eleemoſynas/ et operationes eius ad vitam eternā. Et etiā tutabitur viā eius/ ne cadat per impatientiā in blaſphemiam/ ⁊ peccatū dū affligitur a malignis. Et ſi forſan ceciderit iuſtus in aliquod peccatū: tamē non collidetur. i. obſtinabitur in illo: q: ex merito eleemoſynarum dn̄s ſupponit manū/ ⁊ illuminat euz: vt ſurgat a peccato: quia eleemoſyne releuant hominem/ vt plurimū/ a pecato. Itē licet iuſtus ceciderit ictus/ ⁊ afflictus a malignis: tn̄ deus nō permittit eum temporaliter perire. immo manū ſupponit ſui auxilij: et releuat eum eruendo de manu impiorum: ſicut pluries releuauit Athanaſium/ ⁊ Ambroſium de perſecutione Arrianor. Et etiam ſi iuſtus ceciderit per mortē temporalē: tn̄ dominus ſupponit manū/ releuando eū ꝑ gloriam in celo. Et etiā ſi iuſtus ceciderit per pauptatē: tn̄ dn̄s releuat eū/ prouidendo ſibi de victu: q: beati miſericordes: q̄m̄ miſericordiam cōſequent̄ hic ⁊ in futuro. Quia eleemoſyne non ſolū valent ad augmētum glorie: ſed quandoq etiam ad augmētum cibi neceſſarij. Ideo ſequitur/

Men.

Junior fui: etenim ſenui: et non vidi iuſtuz derelictum: nec ſemen eius querens panem.

j. q. ij. c. ſacerdos.

¶ Ego Dauid fui puer/ ⁊ poſtea ſenui: ſed nūq vidi iuſtū/ ⁊ miſericordem totaliter derelictum/ nec ſemen eius querens panem mendicando. ⁊ lz hic patiantur penuriam bonorum tpalium: tamen in futuro ſaturabuntur: ⁊ ſic hic/ vel ibi habent premium. Ex hoc patet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum in ſenectute. Et ſequitur/

Sameth.

Tota die miſeretur et commodat. ⁊ ſemen illius in benedictione erit.

¶ Juſtus tota die vite ſue dando eleemoſynas miſeretur pauperibus/ et commodat: quia dando temporalia recipit ſpiritualia ⁊ eterna: ⁊ ideo ſemen et proles eius erit in benedictione/ ⁊ abundātia bonorū etiam temporalium: quia quādoq dominus non ſolum retribuit ſpiritualia ꝓ eleemoſynis: ſed etiam temporalia. Et etiam per iſ ſemen eius intelliguntur opera bona que dicuntur ſemina noſtra. ſ. ad Corinth. iij. capitulo. Quia ſeminamus ſpiritualia: vt colligamus temporalia: ⁊ ecōuerſo: quia dare eleemoſynam nihil aliud eſt niſi ſeminare temporalia: et colligere et metere ſpiritualia. ¶ Ex quo patet q̄d diuitie auarorū/ ⁊ peccatorum ſunt inutiles ⁊ ſine fructu: diuitie vero iuſtorum ſunt fructuoſe: vt patet in litera hac. Nam ſex fructus facit eleemoſyna. Primo/ quia dat hereditatem in celo. Secundo/ dirigit vitam hominis in bonum ne cadat. Tertio/ ſi ceciderit/ reducit in gratiam. Quarto/ quia non deſerit hominem in tribulationibu temporalibus/ immo liberat Quinto/ quia auget bona temporalia/ ⁊ liberat a paupertate vt plurimū. Sexto/ quia etiam proſunt filijs temporaliter eleemoſyne patris. Nam ſeptuplum augentur bona temporalia propter ſpiritualia: ⁊ non ſolum hic: ſed in futuro: nam qui ſeminat in benedictionibus: de benedictionibus et metet fructū in vitam eternam. ij. ad Corin. ix. B

Declina a malo ⁊ fac bonum: ⁊ inhabita in ſeculum ſeculi.

De pe. diſt. j. q̄s aliquū.

¶ In hac quinta doctrina exhortatur omnes ad obſeruandum legē diuinam/ ⁊ precepta tā affirmatiua ꝙ̄ negatiua. q̄ quidem lex nil aliud docet: niſi declinare a malo/ ⁊ facere omne bonū: q: prohibet omne vitium: ⁊ iubet oēm virtutem. Dicit ergo: declina a malo implendo omnia precepta negatiua: ⁊ fac bonum implendo affirmatiua/ ⁊ inhabita/ id eſt inhabitabis in ſeculum ſeculi/ in terra viuētiū ſupple.

vj. q. j. ſi oia.

Quia dominus amat iudicium: ⁊ non derelinquet ſanctos ſuos: ineternum conſeruabuntur.

¶ Dominus amat iudicium/ ſcilicet iuſtum/ quia nullum bonum irremuneratum/ ⁊ amat ſanctos ſuos qui iuſte vixerunt: ideo ineternū conſeruabūtur ipſi ſancti non derelicti ſine premio.

Ayn. ſupra xxxiij. ca.

Iniuſti punientur: et ſemen impiorum peribit.

Juſti autem hereditabunt terram: ⁊ inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.

¶ Iniuſti punientur/⁊ ſemen/id eſt generatio impiorū peribit: punientur equidem ſi ſunt imitatores parentum. Juſti autem hereditabunt terram iſtam per gratiam: et futuram per gloriam/⁊ inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam fruentes illo bono eterno.

ſ.q5.ſ. ſacerdos. **Os iuſti meditabitur ſapientiam: ⁊ lingua eius loquetur iudicium.**

¶ In hac ſexta doctrina exhortat omnes ad iuge ſtudium ⁊ contemplationem legis diuine. Nā qui occupantur circa ſtudium ſacre ſcripture/primo declinant a malo dum ſunt in illa meditatione: quia anima ſatiata illo cibo ſpirituali contemnit iſta temporalia. Secundo abhorret peccatum: propter penas que leguntur in lege/⁊ punitiones malorum/⁊ ſic iuſtus vitat omne peccatum. Tertio cupit agere omne bonum: cum legit beneficia collata ſanctis viris/⁊ vniuerſaliter odit peccatum/ et amat virtutes: inquantum legendo magis deum cognoſcit. Ideo dicit. Os iuſti meditabitur ſapiētiam/id eſt intellect⁹ ⁊ memoria hominis que dicitur os anime/meditabitur/⁊ contemplabitur ſapientiam dei: que maxime in lege domini memoratur. Item os iuſti meditabitur. i. loquetur ſapiētiam legis quā meditatur intus. ⁊ eſt figura. Ideo ſequitur: Et lingua eius loquetur iudicium: id eſt quod iuſtum eſt/⁊ ſic non peccabit per linguam. Et ſimiliter lex dei erit ſemper in corde/⁊ voluntate ipſius iuſti cum propoſito adimplēdi: ⁊ ſic greſſus. i. opera eius non ſupplantabuntur de bono ad malum: nec deprehendetur. i. via et propoſitū eius non fruſtrabitur/nec deijcietur. Itē ſicut os meditatur iuſtitiam: ita lingua loquitur iudiciū: quia lingua loquitur ad extra: qđ intellectus concipit intus intelligentia ſpirituali/⁊ loquetur qđ iudicat ⁊ ſentit de lege. Ideo ſequitur.

Sadi. **Lex dei eius in corde ipſius: ⁊ non ſupplātabuntur greſſus eius.**

¶ Lex dei in corde/et propoſito/et voce ipſius ad obſeruandum: ⁊ ſic non ſupplantabuntur greſſus eius. i. vt non tranſgrediatur precepta legis operando. Nam iſte eſt fructus ſacre ſcripture: vt diligamus deum et proximum: ⁊ declinemus a malo: et faciamus bonum: et ſic greſſus iuſti nunq̄ ſupplantabuntur ad male agendum: nec mouebūtur a via iuſtitie.

xxiiij. q. iij. nō in ppetuū. de reg. iuris. ca. iiij. lib. vi. **Cōſiderat peccator iuſtum: et querit mortificare eum.**

Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum cum iudicabitur illi.

¶ Oppoſitum huius eſt ſtudium peccatoris: qui non dat operam legi. Nam ſemper cogitat ⁊ deſiderat mortificare ⁊ extinguere iuſtum. Sed tamē dominus non relinquet eum in manibus eius: nec permittet vt totaliter extinguat eum licet ad tempus affligat/nec peccator damnabit eum cum iudicabitur illi. i. ab illo. Nota quod ly iudicabitur poteſt eſſe imperſonale: ⁊ ſic poteſt eſſe duplex ſenſus primo modo ſic: peccator non damnabit/nec poterit damnare iuſtum in die iudicij: cum iudicabitur. i. fiet illi iudicium in nouiſſimo die. Secundo ſic: licet peccator cogitet/⁊ conetur mortificare iuſtum/tamē deus non damnabit eum in nouiſſimo die cum iudicabitur/⁊ fiet iudicium illi peccatori: quaſi dicat/q᷑ deus nō damnabit iuſtum: ſed peccatorem in iudicio: qđ patet de tyrannis/qui licet vexauerunt martyres quo ad corpus: tamē nō potuerunt animam extinguere/nec damnare: tamen ipſi damnabuntur in iudicio.

Expecta dominum ⁊ cuſtodi viam eius: ⁊ exaltabit te vt hereditate capias terram: cum perierint peccatores videbis.

¶ Hic exhortatur iuſtos ad patientiam in aduerſis: ⁊ dicit. Expecta dominum: quia impij non abibunt ſine pena/et cuſtodi viam domini: ſicut dominus precipit in lege: vt capias terram viuentium hereditate. i. pro hereditate/ſiue ad hereditatem ⁊ premium quam impij conſequi non potuerunt. Nam tu videbis cum perierint peccatores: id eſt videbis eos perire ⁊ ad penam eternam deſtinari in die iudicij. Etiam videbis eos quandoq̄ temporaliter perire. Nam

Vidi impium ſuperexaltatum: ⁊ eleuatum ſicut cedros Libani.

Et tranſiui ⁊ ecce non erat: queſiui eum: ⁊ non eſt inuentus locus eius.

¶ Ego vidi impium Saul cum ſuis ſequacibus malignis ſuperexaltatum /et in dignitate regali conſtitutum/⁊ eleuatum in ſuperbia ⁊ proſperitate ſicut cedros Libani que ſunt arbores altiſſime ⁊ in monte altiſſimo: ⁊ poſtea tranſiui per domum ſuam: et non inueni: nec erat ibi/⁊ queſiui locum eius/et dignitatem/⁊ non inueni: nec eſt inuentus locus/⁊ dignitas eius regalis: quia perierat cum ſuis in monte Gelboe: vt patet. ij. Regum primo. Et ita eſt dicēdum de Pharaone ⁊ Nabuchodonozor/⁊ Sennacherib/⁊ de omnibus qui vexarunt populum dei.

Cuſtodi innocentiam ⁊ vide equitatē: q̄m ſunt reliquie homini pacifico.

¶ In hac ſeptima vel octaua doctrina exhortatur iuſtos ad innocentiam/ne velint reddere malum pro malo: ſed orare pro perſequentibus: nec nocere alicui: ſed omnibus prodeſſe: quia deus eſt vltor impiorum. Dicit ergo. tu iuſte cuſtodi innocentiam nemini nocendo/⁊ vide/⁊ ſequere equitatem ⁊ iuſtitiam: quia innocētia ⁊ iuſtitia ſunt reliquie debite homini pacifico ⁊ ſimplici corde: vt mereat premium in celo.

Iniuſti autem diſperibunt: ſimul reliquie impiorum interibunt.

¶ Iniuſti diſperibunt/id eſt vnicuiq̄ et vbiq̄ peribunt hic/⁊ in futuro/⁊ reliquie: id eſt corpora impiorum ſimul interibūt cum anima: et ſic peribūt in corpore et anima. Et etiam reliquie/id eſt filij impiorum ſimul peribunt temporaliter cum patribus: vt patet de Sodomitis ⁊ iudeis: et etiam filij peribunt: quo ad animam ſi fuerit ſceleris parētum imitatores.

Salus autem iuſtorum a dn̄o: ⁊ protector eorum in tempore tribulationis.

Et adiuuabit eos domin⁹ ⁊ liberabit eos: ⁊ eruet eos a peccatoribus: ⁊ ſaluabit eos: quia ſperauerunt in eo.

¶ Salus autē iuſtorum/⁊ liberatio/⁊ redemptio erit a domino: q2 erit protector eorū in tēpore tribulationis: ⁊ adiuuabit eos per gratiā vt patienter tolerent perſecutiones/⁊ eruet eos a peccatoribus ne totaliter extinguāt eos/⁊ finaliter ſaluabit eos felicitatem eternam cōferendo: eo q᷑ ſperauerunt in eo omni ſpe/⁊ felicitate mundana poſtpoſita. ¶ Sed licet totus iſte pſalmus fuerit moraliter expoſit⁹ de Dauid: ⁊ pro quocūq̄ iuſto afflictoq̄ per malignos: tamen Dauid non fuit minus propheta in hoc pſalmo q̄ in alijs. Nam per ſuam perſecutionē ꝓuidit perſecutionē Chriſti et eccleſie: vt dictū eſt. Nā ſicut Saul perſecutus eſt Dauid iniuſte retribuendo mala pro bonis ex inuidia: ita populus iudeorū/qui tot bona receperat a Chriſto/ex inuidia ⁊ malitia perſequebatur Chriſtū vſq̄ ad mortem cum falſis teſtibus. Et ſic tyranni perſecuti ſunt eccleſiam. Et ſic iuſto dei iudicio Saul cum omnibus ſuis interijt in monte Gelboe: quia ſeipſum interfecit. Ita pariter illa ciuitas fuit euerſa et incenſa/et maior pars populi trucidata/⁊ perdiderunt regnum ⁊ ſacerdotium/ ſicut Saul ⁊ domus ſua perdidit regnum. Eodem modo accidit Neroni ⁊ domitiano/qui ſeipſos interfecerunt. Et ideo Dauid fecit hunc pſalmū predicendo prophetice excidium Judeorum/⁊ tyrannorum perſequentium eccleſiam. Et poteſt exponi prophetice de eis totus iſte pſalmus. Unde dicit Dauid ⁊ cetus apoſtolorum. O eccleſia Chriſti noli emulari/nec indignari in malignantibus iudeis/nec tyrannis/neq̄ zelaueris/faciētes iniquitatem. Nam licet iudei interfecerint Chriſtum: et tyrāni perſequant eccleſiam: tū vtriq̄ tanq̄ fenū velociter ⁊ in breui areſcent: ⁊ cito decident a dignitatibus ⁊ ſedibus. Spera ergo in domino. Nā adhuc puſillum: ⁊ non erit: quia poſt quadraginta annos ſubuertetur Hieruſalem: ⁊ poſtea peribūt etiam tyranni peſecutores eccleſie. Et per ſingulos verſus poterit cognoſcere fidelis lector ꝑſuppoſitis principijs ſacre ſcripture/⁊ exponere totū pſalmum de liberatione Chriſti ⁊ eccleſie/⁊ exaltatione eiuſdem propter innocentiam ⁊ patientiā: ⁊ de excidio ⁊ exterminio iudeorum propter mortem Chriſti: ⁊ de miſero exitu tyrannorum eccleſiam perſequentium: ⁊ de exaltatione etiā eccleſie de ſaluatione iuſtorum/hic per gratiam/⁊ in futuro per gloriā. Nam ad iſtum ſenſum cantat eccleſia iſtū pſalmū: q2 omnia cōtenta in hoc pſalmo/ impleta ſunt literaliter in Chriſto/⁊ eccleſia/⁊ ſynagoga/⁊ cetu tyrannorum.

Ra. iiij. ⁊ homini. ſuparia **Domine ne in furore tuo arguas me: neq̄ in ira tua corripias me.**

¶ Titulus. Pſalmus Dauid ad recordandū. ex titulo apparet q᷑ Dauid fecit hūc pſalmū. Sed de materia diſceptāt Hebrei. Nam quidā dicunt q᷑ Dauid fecit hunc pſalmū recordatus adulterium qđ cōmiſerat cū Berſabee. Cambi autem dicit q᷑ Dauid in hoc pſalmo introducit Adam hariſon/id eſt primum hominem/qui enumerat oēs miſerias ſuas que ſibi ex illo peccato prouenerunt. Sed vtriq̄ iſtorum dicunt verum in parte: ſed q2 deficiebat eis lumen fidei: ideo non potuerūt peruenire ad totā perfectionē veritatis Ideo eſt aduertendum/q᷑ ipſe Dauid in illa perſecutione filij ſui Abſalon recordatus fuit q᷑ illā perſecutionem patiebatur propter adulterium Berſabee: ſicut predixerat ſibi Nāthā: ſcilicet q᷑ filius ſurgeret de domo ſua cōtra eū: ⁊ dormiret cū vxoribus ſuis: vt patet. ij. Regum. xij. Et ideo tunc recognoſcēs hec ſibi eueniſſe ex peccato carnis/⁊ ex correptione cōcupiſcentie/quā oēs traximus ex Adā: tunc icepit deteſtari vitium/⁊ corruptionem carnis/⁊ fomitē cōcupiſcentie in ſeipſo retorquēdo peccatū in ipſum Adā: qui tranſtulit hoc vitiū in poſteros per libidinoſam generationem. Sed poſtq̄ fuit Dauid liberatus a pſecutione filij Abſalon: eo q᷑ patienter tolerat perſecutionē/⁊ frequēter meditaretur ſuꝑ ſupradicto vitio carnis cōtracto ex Adā fuit ſibi reuelatū a ſpiritu ſancto/qualiter Chriſtus nos debebat liberare a culpa ꝑdicti peccati per paſſionem ſuam/⁊ eccleſiaſtica ſacramenta ſicut impletum fuit in baptiſmo/in quo deletur nobis originale peccatū/⁊ etiam mortale ſi ineſt. Et licet nō tollat concupiſcentiam carnis vt non ſit/tamen tollit eam vt non imputetur; vt ait Auguſtinus libro de nuptijs: ⁊ tamen totaliter tolletur cōcupiſcentia/⁊ omnis corruptio cum penalitatibus in generali reſurrectione. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu introducit Adam loquentem in hoc pſalmo: qui defleat caſum ⁊ culpā ſuā/et miſerias/⁊ penalitates in q̄s incidit ꝓpter peccatum inobedientie: a quibus omnibus petit per Chriſtum liberari in ſuo aduētu. ¶ Sed ad maiorem intelligentiam eſt vlterius notandum ſecundum apoſtolum prima ad corinth. xv. q᷑ Adam idē eſt quod homo: Nam quem nos hominem vocamus: Hebrei appellant Adam. Et ſic reperitur duplex Adā. Unus dicitur primus Adā/qui eſt principium carnis ⁊ omnis peccati: in quo omnes peccauimus: q2 tranſtulit peccatū ſuum/⁊ oēs penalitates per generationem libidinoſam in oēs poſteros. Et iſte fuit forma futuri ⁊ ſecūdi Adā ſcilicet Chriſti. Secundus Adam fuit Chriſtus: qui fuit figuratus per oppoſitum in illo primo. Nā ſicut ille per inobedientiā fuit expulſus a paradiſo: ⁊ incidit in omnē miſeriā: ⁊ fuit principiū omnis peccati transferēdo in omnes poſteros ꝑ libidinoſam generationē. ita Chriſtus per oppoſitum ſcilicet ꝑ obedientiam fuit principium omnis gratie: quam gratiam trāſtulit in omnes fideles/⁊ membra ſua per generationē ſpiritualem. ſ. per baptiſmum/et liberauit a predicta captiuitate ⁊ miſeria: et reduxit nos in felicitatem amiſſam in Adam. Primus ergo Adam dicitur homo vetus: q2 omnes in peccato inueterauit. Secundus dicitur Adam nouus quia omnes nos renouauit. Primus dicitur Adā de terra terrenus. Secundus dicitur de celo celeſtis. Omnes ergo fiedeles qui fuerunt inter primum Adam ⁊ ſecundum: habent duplicem reſpectum: quia participāt vtrumq̄ Adam. Nam a primo Adam traximus peccatum/⁊ fomitem cū omnibus penalitatibus: A ſecundo vero. ſ. a Chriſto traximus omnem gratiam: per quam abſoluimur ab omni culpa contracta in Adam/et perpetrate

D' Adā. ſ. hō ⁊ eſt duplex.

occaſione illius. Nā vt dictū eſt ſepius: cōcupiſcen
tia/ ⁊ fomes carnis p cōtactū cauſat culpā origi⸗
nalē in anima: ⁊ p cōſenſum cauſat peccatū morta
le involuntate: a q̄bus nō abſoluimur nec libera⸗
mur niſi p gratiā Chriſti. Et ſic oēs portamus du⸗
plicē imaginē in carne. ſ. imaginē primi Adā/ que
eſt cōcupiſcentia/ ⁊ fomes cum penalitatibus/ ⁊ in
anima culpā: ſed remota culpa anime portamus
imaginē Chriſti/ ⁊ characterē baptiſmi ⁊ cōfirma⸗
tionis. Et ideo per carnem oēs dicimur filij Adā:
⁊ facimus vnū corpus cū eo ⁊ ſumus eius mēbra.
Primus ergo Adā cū omnibus ſuis poſteris ꝙ
habent fidem Chriſti/ dicuntur vnus/ Adam myſti
cus/ et vnum corpus Chriſti in ſuo capite Adam
ſecundo liberatum ⁊ redemptū. Et iſte Adā pere⸗
grinatur exul per hunc mundū vſq; ad iudicium.
Nam primo peregrinatus eſt vſq; ad Chriſtum in
quo fuit ſaluatus: nūc aūt adhuc peregrinat vſq;
ad ſcōm aduentū: in quo ſperat glorificari. Nā pri⸗
mo expectabat Chriſtū vt redimeret: vt nunc iam
redēptus expectat ſecundū aduentū vt totaliter li
beretur a penalitatibus corporalibus. Sed conti
nue orat ⁊ petit gratiam vt preſeruetur ne incidat
in peccatū: ⁊ ſurgat a peccatis que cōmiſit. Et iſte
homo ſortit multa noia ſcōm diuerſos reſpectus.
Nā vt eſt cōgregatio fidelium dicit eccleſia Chri⸗
ſti ſiue ciuitas dei: ſed vt videt deum p fidem dici⸗
tur Iſrael: ⁊ vt ſurripuit benedictionē a ſynagoga
dicitur Jacob: ſed vt fuit vulneratus in Adā/ ⁊ pec
cauit in eo/ dicitur Adam ſauciatus. Et eſt ille ho⸗
mo qui deſcendens ab Hieruſalem in Hierico in⸗
cidit in latrones. Luc. x. Iſte ergo Adam vulnera⸗
tus/ ⁊ ſauciatus introducit in hoc pſalmo deflens
caſum ſuū/ ⁊ miſerias/ ⁊ corruptionē carnis/ quā
incurrit in Adā/ ⁊ petit liberari per Chriſtum. Et
ſic patet ꝙ dauid fecit hunc pſalmum in perſona
totius corporis myſtici prout traxit corruptionē/
⁊ miſeriam ab Adam/ quas miſerias Dauid exper
tus eſt in ipſo. Et ſic cantat eccleſia hunc pſalmū
in perſona corporis myſtici/ ſiue membrorū Chri
ſti: ideo proponitur in titulo Pſalmus Dauid ad
recordandum. Quia in hoc pſalmo iſte Adam my⸗
ſticus recordatur/ ⁊ memorat oēs miſerias: quas
Miſe⸗ contraxit ex illo peccato. Duo ergo facit. Nam pri
rie de⸗ mo recordatur ⁊ memorat/ ⁊ deflet miſerias/ et pe
flende. nas intrinſecas corporis ⁊ anime in quas incidit
Secundo penas extrinſecas. ſcʒ perſecutiones/ ⁊
afflictiones ab extraneis inimicis. ibi. Amici mei
⁊ proximi. Quantum ad primum dictū eſt pſalmo
vi. ꝙ per iram intelligit diem mortis: ⁊ per furo⸗
rem diem iudicij. Et ideo iſte Adam myſticus pe⸗
tit liberari a peccato p Chriſtū: ante ꝙ̄ veniat dies
obitus ſui/ ne moriatur impenitens/ ⁊ in ira dei/ ⁊
petit liberari ante diē iudicij ne in furore ad eter
nam penā cōdemnetur. Dicit ergo. O domine Je⸗
ſu chriſte veni ad libarandū me per mortem ⁊ paſ
ſionē ⁊ per gratiā ne moriar ſine gratia ⁊ peniten
tia: ⁊ ne arguas me in furore tuo i die iudicij: et ne
corripias me in ira tua in die obitus mei: naʒ qui
moritur in peccato: moritur in ira dei/ ⁊ ſic veni ad
liberandum me anteꝙ̄ peream.

De pe. di. v. ſ. ſ. cigca. princi. **Quoniam ſagitte tue infixe ſunt mihi: et confirmaſti ſuper me manum tuam.**

Quoniam ſagitte tue ſententie. ſ. corruptio car
nis ⁊ fomitis/ ⁊ penalitates infixe ſunt mihi/ poſt⸗
ꝙ̄ peccaui/ ⁊ tu confirmaſti manum ſententie tue
ſuper me: quando fui expoliatus et ſauciatus/ ⁊ di
xiſti maledicta terra in opere tuo. Et ideo

Nō eſt ſanitas in carne mea a facie ire tue: non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.

Non eſt nec manſit ſanitas in carne mea: qm̄ ex
quo me piceciſti a facie ire ⁊ ſentētie tue: nō eſt nec
remāſit pax in oſſibus/ ⁊ viſceribus meis a facie/ ⁊
culpa peccatorū meorū (per faciē em̄ notitia deſi⸗
gnat). i. a notitia publica peccatorum meorū: qꝛ in
corpore ⁊ anima fui vulneratus ⁊ ſauciatus. Un⸗
de ante caſum cum eram in ſtatu innocentie eraʒ
in ſumma libertate: qꝛ caro obediebat/ ⁊ libere cō
formabatur rationi abſq; contradictione: ſed ilico
poſt peccatū taliter fuit caro ⁊ ſenſualitas corru⸗
pta/ ꝙ ilico inſurrexit aduerſus animā/ ⁊ ſpiritum
vehemēti rebelliōe. Et ſic Nō eſt ſanitas in carne
mea/ nec pax in oſſibus meis: ſed ꝯtinua ⁊ grauis
pugna carnis aduerſus ſpm̄ ⁊ rationē. Et hāc pe⸗
nā incurrimus ꝑpter ſentētiā ire tue. Et nota ꝙ il
la ſentētia dicit tota cum ira aut furore. Non ꝙ in
deo ſit formaliter ira aut furor: ſed effectiue reci⸗
pit in nobis talis ſentētia ad modū ire ⁊ furoris:
vt dictū eſt pſalmo. vi. Nam quelibet humana ſen
tentia capitalis exercetur/ quaſi cū ira ⁊ furore: tū
intantū dicit fieri cū ira inquātū reus iudicat ad
mortem tanꝙ̄ inimicus regis ſiue reipublice. Sʒ
executio ſententie dicitur fieri cum furore/ qꝛ ſine
miſericordia corripitur ſiue rapitur reus p carni⸗
ficem ⁊ punitur et interficitur. Ita proprie factum
eſt in Adā: nam primo deus iudicauit ipſuʒ ad du⸗
plicem mortē ⁊ ad exiliū. Secundo precepit ange⸗
lis: vt cum furore exequerētur ſententiam dataʒ:
cum dixit. Ejicite foras q̄ ne forte comedat de ligno
vite/ ⁊ viuat ineternū. ſic raptus ⁊ correptus fuit
Adam cum furore/ ⁊ eiectus de paradiſo inexiliū:
ſcʒ in hunc vallem lachrymarum/ ⁊ ꝓtunc iā cor
poraliter incepit mori: vt ait Auguſt. i. tendere ad
mortem per ſucceſſionem dierū. quicquid enim re
tro eſt/ mors tenet: vt ait Seneca ad Lucilliū. Naʒ
licet mors ſit ſegnis: tamen ad ipſaʒ properamus
ipſi: vt ait Seneca in Hercule furorēt. Ideo dicit
hic Adā. O domine ne arguas me in furore tuo: ne
arguas me: id eſt non velis me punire ineternum
ſecundum ſententiam datam in furore tuo: ſed re⸗
duc me in gratiam tuam: neq; corripias me in ira
tua: id eſt non ineternum maneas in illa ſententia
⁊ executione: qua cum ira ⁊ furore me a facie tua
eieciſti: ⁊ ad mortē corporis ⁊ anime deſtinaſti: ſed
veni in carnem: ⁊ libera me: ⁊ redde mihi felicita⸗
tem/ ⁊ hereditatem amiſſam.

Quoniam iniquitates mee ſupergreſſe ſunt caput meum: ⁊ ſicut onus graue grauate ſunt ſuper me.

Putruerūt ⁊ corrupte ſunt cicatrices mee: a facie inſipientie mee.

Non eſt ſanitas in carne mea/ nec pax in oſſi⸗
bus meis: poſtꝙ̄ eiectus ſum a facie tua: quoniam
iniquitates mee ſupergreſſe ſunt caput meum: id
eſt animam ⁊ rationem meam obſcurarunt ⁊ per⸗
uerterunt

uerterunt. Nam ratio que dicitur caput totius ho
minis ſuperatur ⁊ trahitur a carne: ⁊ ſic peruerſa
in iudicando dicit malum bonum: ⁊ bonū malum.
Et iſte iniq̄tates grauate ſunt ſuper me ſicut onus
graue. Nam ſicut iumentum grauatū magno one⸗
re: vel pondere excedente non poteſt libere ambu⸗
lare: ita homo oneratus onere fomitis: ⁊ concupi⸗
ſcentie: ⁊ corruptionis carnis ⁊ penalitatum non
poteſt moueri ad bonum agendum: nec poteſt vi⸗
tare caſum: ſed frequenter cadit ⁊ leditur: ⁊ paruis
lapidibus peccati ſcandalizatur ⁊ labitur. Et totū
hoc traximus a primo Adam ex illo peccato: ⁊ il⸗
lud onus traximus a conceptione libidinoſa ⁊ na⸗
tiuitate. Et licet anima ſanet per gratiam Chriſti
a vulneribus ſagittarum infixarum: per baptiſ⸗
mum: ⁊ penitentiam: aut circūciſionē: ⁊ ſacrificia
ante Chriſti aduentū: tamen quia manet vitiū in
carne: ideo ex tali vitio ⁊ corruptione: ⁊ fragilitate
frequenter cado in peccatum: ⁊ ſic corrupte ſunt
cicatrices mee: ⁊ putrefacte ſunt a facie inſipiētie
mee: quia omne peccatum prouenit ex inſipientia:
inquantū ratio iudicat malum bonū ⁊ econtra: et
non reſiſtit ſenſualitati ⁊ carni: ⁊ ſic omnis pecca⸗
tor dicitur inſipiens ⁊ ignorans. Et ſic.

plir. di. ca. ſ. ſ. gibbo⸗ ſus. **Miſer factus ſum ⁊ curuat⁹ vſq; in finem: tota die contriſtatus ingrediebar.**

Miſer factus ſum: qꝛ ſeruus ⁊ captiuus pecca⸗
ti: qꝛ nō eſt maior miſeria ꝙ̄ pctō ſeruire. Ideo ſe⸗
quitur. ⁊ curuatus: ⁊ cōtriſtatus tota die ingredie
bar. nam ſicut beſtia vel homo exceſſiue oneratus
pondere corporaliter: ex nimio exceſſu incedit triſtis
⁊ curuatus non libere valens ambulare: ita pecca
tor oneratus peccatis eſt curuatus: ⁊ obliquus in
aīa ⁊ ratione: ⁊ cōſcientia nō valens reſiſtere futu⸗
ris peccatis: nec ſurgere: niſi per gratiā Chriſti re
leuetur: ⁊ erigat: ⁊ rectificetur a curuitate ratio⸗
nis ⁊ cōſcientie: ⁊ in tali ſtatu nec poteſt letari nec
gaudere: ſed triſtis ⁊ curuus incedere timendo fu⸗
turas penas propter peccata: ⁊ cōqueritur ſpecia⸗
liter de corruptione ⁊ vitio carnis dicens:

vſ. q. ij. ca. j. **Quoniā lumbi mei impleti ſunt illuſionibus: ⁊ non eſt ſanitas in carne mea.**

Lumbi mei impleti ſunt illuſionib⁹: id eſt tenta
tionibus carnalibus: quia luxuria eſt in lumbis:
vt dominus de diabolo ad Job loquitur dicens.
Uirtus eius in lumbis eius: ⁊ fortitudo illius in
E vmbilico ventris eius. Ad cuius intelligentiaʒ
Corpo⸗ eſt notandum: ꝙ licet deus creauerit animam li⸗
ris cor⸗ beram ⁊ corpus: tamen poſt peccatū aliqua pars
ruptio. corporis manſit aliquo modo diabolo ſubiecta: in⸗
quantū ſibi aliquando a deo permittitur: vt patet
Job. ſ. Quia diabolus nunꝙ̄ potuit ſupra corpus
Job: vſquequo fuit ſibi adeo permiſſum. Sed ha⸗
bebat diabolus poteſtatem ſpecialē ſupra aliquā
partem corporalem hominis: ſcilicet ſupra partes
pudēdas: hoc eſt ſupra genitalia tam viri ꝙ̄ mulie
ris: non ꝙ diabolus poſſit eos cogere ad coitū: ſed
ꝙ poteſt allicere ⁊ tētare: ⁊ ille partes magis ſunt
prone ad obediendum diabolo: ⁊ fragiles ad reſi⸗
ſtendum tētationibus: ꝙ̄ cetere partes corporis:
⁊ hoc prouenit ex peccato: ⁊ inobendientia primo⸗
rum parentum. Et ideo diabolus ſepius: ⁊ multi⸗
farie obijcit homini obiectum ad luxuriandū: non
ſolum in preſentia mulierum: ſed etiam in abſen⸗
tia: ⁊ non ſolum in vigilia: ſed etiam in ſomno et
ſomnijs. Et ſic cōtinue ducit illuſiones hominib⁹
⁊ ideo peccatum luxurie eſt generalius ceteris: ni⸗
ſi quis per ſpecialem gratiam preſeruetur. Ideo
ait: Lumbi mei: in quibus eſt principium: et radix
luxurie: impleti ſunt illuſiombus: ⁊ tentationibus
carnalibus: ⁊ ſic non eſt ſanitas in carne mea. Hoc
forſan dicit: quia tota natura intantum fuit corru⸗
pta: ꝙ nullus inuentus eſt ſine hoc vitio: niſi ſola
virgo Maria que per gratiam fuit preſeruata et
preuenta; vt ait Auguſt. eo ꝙ in ea fomes totaliter
fuit extinctus. Sed ceteri puri homines non fue⸗
runt immunes a fomite: licet quidam fuerunt li⸗
berati ab actu peccandi: ſed non a fomite ⁊ tenta⸗
tione. Nam apoſtolus: qui iam erat perfectus: ⁊ in
gratia confirmatus: tamen cōqueritur de ſtimulo
carnis ipſum colaphizante: ſed gaudet: quia data
eſt ſibi gratia Chriſti ad reſiſtendum. Ideo dicit
Adam lumbi mei: id eſt filij lumborum meorū ſunt
impleti illuſionibus luxurie ex fomite concupiſcē
tie: Et non eſt ſanitas in tota carne mea: id eſt in
omnib⁹ filijs meis naturalier generatis: niſi quis
preuentus fuerit gratia Chriſti: vt patet de virgi⸗
ne Maria. Et ideo ſubdit:

De pe. diſti. ij. ſ. oppo nitur. **Afflictus ſum ⁊ humiliatus ſum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.**

Afflictus ſum a tali pena ⁊ corruptione: ⁊ hu⸗
miliatus: id eſt deiectus: ⁊ proſtratus ſum nimis
a libertate priori in preſentem miſeriam. Et ideo
conſyderans felicem ſtatum a quo cecidi: ⁊ miſerū
ſtatum in quem incidi: ſemper rugiebam tanꝙ̄ leo
ſiue tanꝙ̄ leena: quando rugitu vult ſuſcitare fi⸗
lios ſuos: quos mortuos peperit. Ita ego Adam
continue rugiebam dico a gemitu cordis mei cuʒ
magno dolore: ⁊ contritione propter peccatum in
ſe: ⁊ propter damnum: reminiſcendo felicem ſtatū
quem perdidi: ⁊ miſerum in quem cum tota mea
poſteritate incidi.

De pe. diſt. ſ. c. i actio⸗ ne. **Dñe ante te omne deſyderium meū: ⁊ gemitus meus a te non eſt abſconditus.**

Hic Adam petit liberari per Chriſtum: cui ante
dixerat: Domine ne in furore tuo. Ad cui⁹ intel⸗
lectum eſt aduertendum ſecundum Auguſtinū: ꝙ
iſte homo myſticus lāguidus ⁊ vulneratus fuit fi⸗ F
guratus per illum languidū: quem Chriſtus ſana⸗ Not. de
uit in probatica piſcina. Joannis. v. Nam ſicut ille langui
languidus iacebat iuxta illam piſcinam habenteʒ do in p
quinq; porticus: in quibus iacebat multitudo ma batica
gna languentium: ita anima cuiuſlibet filiorum. piſcina
Adam iacebat languida: ⁊ egrota in piſcina huius
corporis mortalis ⁊ corrupti: habentis quinq; por
ticus: id eſt ſenſus exteriores: ⁊ quinq; interiores
in quibus iacebat multitudo paſſionum ⁊ infirmi⸗
tatum: tam ſpiritualium ꝙ̄ corporalium quas tra⸗
xerat ex Adam. Ex ſic corpus noſtrum ſic corruptū
et ſauciatum nihil aliud eſt: niſi piſcina ⁊ porticus
infirmitatum et vitiorum. Sed per hoc ꝙ ille lan⸗
guidus nō potuit ſanari vſquequo venit Chriſtus
ad piſcinam: fuit figuratum ꝙ totum genus huma
num non poterat ſanari a languore peccati: niſi p
Chriſtum venientem ad piſcinam huius mundi.
Hoc ergo preuidens Dauid in ſpū in pſona totius

hois myſtici ſauciati ⁊ languidi vocat Chriſtū: vt veniat in carnē ad ſanandos languores quos ſupra memorauit. Unde dicit. O dñe Jeſu licet cum ira ⁊ furore proieceris me a facie tua in tantam miſeriam: tamen non diffido: nec deſpero de tua miſericordia: qꝛ ſemper ſpero: ꝙ tu venies in carnem ad liberandum me. Ideo omne deſyderium ⁊ ſpes mea eſt ante te: ⁊ gemitus meus a te non eſt abſcōditus: quia continue ago penitentiā de peccatis: ⁊ ſpero aduentum tuum: quia ſub hac fide Chriſti venturi intendo ſaluari cum tota mea poſteritate. Unde penitentia ipſius Adam legitur Sapientie. x. vbi dicitur. Hec illum qui primus creatus eſt homo pater orbis terrarū: eduxit a peccato ſuo. Et hoc patet ꝙ Dauid dirigit hunc pſalmum in Chriſtum qui eſt finis legis ⁊ ſaluator. Nam Dauid ſciebat ꝙ Adā ⁊ ipſe ⁊ ceteri non poterant ſaluari: nec a peccato liberi: niſi per Chriſtum: in cuius fide omnes ſaluati ſunt. Ideo dicit: Domine ante te eſt omne deſyderium meum. Quia

ti. q. i. c. nulli.

Cor meum conturbatum eſt: dereliquit me virtus mea: et lumen oculorum meorum: ⁊ ipſum non eſt mecum.

¶ Cor meum ⁊ ratio ⁊ tota anima cōturbata eſt: ⁊ appetitus peruerſus ex peccato: ⁊ dereliquit me virtus mea: quia ſauciatus non poſſum peccato reſiſtere: nec bonum agere. Et hoc non ſolum quo ad voluntatem: ſed etiam lumen oculorum meorū: ſcilicet intellectus: ⁊ rationis dereliquit me: ⁊ ipm lumen non eſt mecum: quia perdidi ipſum propter peccatum. ¶ Unde notandum ꝙ inter cetera: quatuor bona habuit Adam ante peccatū. Primo obedientiam liberam carnis ad animam: ⁊ ſenſualitatis ad rationem. Secundo libertatem ⁊ immunitatem ab omni pena: ⁊ miſeria corporali: quia erat immortalis: ⁊ impaſſibilis: vt ſic. Tertio ſcientiam inditam omnium rerum naturalium. Quarto obedientiam omnium animalium: et vſum omniū rerum creatarum ad vſum ſui: et amicitiam parem aliorum hominum. Sed omnia iſta perdidit ex peccato. Nam primo caro ſurrexit aduerſus animam. Secundo incidit in omnes miſerias: et penas corporales. ſ. famem: ſitim: laborem: dolorem: et mortem. Tertio incidit in ignorantiam: quia quando naſcimur: Anima noſtra eſt tanꝗ tabula raſa in qua nihil depictum eſt. iij. de anima. Quarto incidit in miſerias exteriores. ſ. in perſecutiones: vt in inuidiam: ⁊ iram aliorum hominum. De tribus primis conqueritur in tota iſta prima parte: ⁊ breuiter in hoc verſiculo: cum dicitur. Cor meum conturbatum eſt. i. appetitus peruerſus eſt in me: et virtus mea naturalis: ⁊ libertas ſanitatis mēbrorum ⁊ fortitudo dereliquit me: et lumen et virtus intellectus agentis: et ſcientia mihi indita dereliquit me: ⁊ ipſum lumen ⁊ ſcientia non eſt mecum: immo anima mea in ſui principio eſt tanꝗ tabula raſa: in qua nihil depictum eſt: et ſic non poſſum adipiſci ſcientiam naturalem: niſi per magnum ⁊ longum ſtudium: nec ſcientiam de rebus diuinis: niſi ſpeciali reuelatione.

B Quatuor bona habuit Adā ante peccatū.

vi. q. i. c. omnes ⁊ ipſa.

Amici mei ⁊ proximi mei aduerſum me appropinquauerunt ⁊ ſteterunt

¶ In hac ſecunda parte conquerendo recordatur ⁊ memorat quartū beneficium: qđ amiſit per peccatum: ⁊ miſerias exteriores: in quas incidit: quia incidit in iram: ⁊ odium: ⁊ perſecutionem: ⁊ inuidiam malorum. Nam ſi Adam non peccaſſet: omnes homines fuiſſent vnanimes ſine inuidia ⁊ ira: ⁊ ſine odio: ⁊ non eſſet perſecutio: nec rixa. Ideo dicit. Non ſolum perdidi bona interiora: ſed etiam exteriora: ⁊ incidi in multitudnem: ⁊ multiplicationem miſeriarum exteriorum. Nam amici mei ⁊ proximi aduerſum me appropinquauerunt: vt mihi nocerent: ⁊ lederent lingua ⁊ manu: ⁊ ſteterunt aduerſum me: ⁊ vt depredarentur ⁊ occiderent. Nam Cain motus zelo inuidie inſurrexit: ⁊ occidit Abel fratrē ſuū. Et ante diluuiū inſurrexerunt filij hominū contra filios dei. i. mundani cōtra bonos ⁊ fideles: ⁊ ciuitates diaboli contra ciuitatem dei. Quia illico diuiſus eſt mundus in duas ciuitates: dei ſcilicet ⁊ diaboli. Et ſic ſucceſſiue ſemper ciuitas diaboli perſecuta eſt ciuitatem dei. Et illico poſt diluuium Cham perſecut⁹ eſt patrē ſuū Noe: ⁊ fratrē ſuū Sem: ⁊ diuiſi ſunt tres fratres ꝑ tres ptes mūdi. Itē filij Nembroth perſecuti ſunt Abraham: et Iſmael perſecutus eſt Iſaac: ⁊ Eſau Jacob: ⁊ vniuerſaliter filij carnis perſecuti ſunt filios ꝓmiſſionis. Et Pharao cum Egyptijs perſecuti ſunt: ⁊ oppreſſerunt filios Iſrael: ⁊ vniuerſaliter populus gentilis populum dei ⁊ eccleſiā Chriſti. Et ſic vſqꝫ ad conſummationem ſeculi ſemꝑ ciuitas diaboli terrena perſequitur ciuitatem dei ⁊ eccleſiā. quod totum prouenit ex peccato primorum parentum. ⁊ hoc eſt quod dicit: ⁊ conqueritur hic Adam. Nam oēs amici mei ⁊ proximi ⁊ fratres: quia omnes ſumus filij vnius dei per creationem: ⁊ vnius primi hominis per generationem naturalem: ⁊ ſic deberemus eſſe concordes ⁊ vnanimes: ſed omnes qui diuiſi ſunt a ciuitate dei: ⁊ ſunt in ciuitate terrena appropinquauerunt aduerſum me: ⁊ ſteterunt cōtra me: vt me lederēt ⁊ depredarenť: ⁊ opprimerēt: et occiderent: vt patet de Cain: ⁊ Cham: de Chaldeis: de Iſmael: ⁊ de Eſau: ⁊ Pharaone: et Moabitis ⁊ de Amonitis: ⁊ tyrannis contra eccleſiā. Ideo ſubdit.

Et qui iuxta me erant delonge ſteterunt: et vim faciebant qui querebant animam meam.

¶ Qui iuxta me erant per coniunctionem: ⁊ cōſanguinitatem carnis: de longe ſteterunt: religione fidei: quia relicto deo creatore: declinauerunt ad idola que non ſunt dij: ſed creature: ⁊ lapides: et ligna. Et ſic inſurrexerunt contra me: ⁊ vim faciebant: ⁊ violenter querebant animam meam: ⁊ vitam meam delere ab hoc mundo.

Et qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates: ⁊ dolos tota die meditabantur.

¶ Querebant mala mihi. ſ. pagani: ⁊ infideles locuti ſunt vanitates: ⁊ meditabantur dolos contra me tota die. Quia ſemper infideles machinabantur contra populum dei tam ante aduentum Chriſti quā poſt.

Ego autem tanꝗ ſurdus non audiebam: ⁊ ſicut mutus non aperiens os ſuum.

¶ Ego autem: dicit eccleſia: non audiebam tanꝗ ſurdus. i. ſemper patienter ferens perſecutiones tyrannorum non reſpondebam ad maledicta eorum ⁊ eram ſicut mutus non aperiens os ſuum: vt cantat eccleſia de martyribus. Ceduntur gladijs more bidentiū Non murmur reſonat: non querimonia Sed corde tacito mens bene cōſcia Conſeruat patientiam. Et ideo ſequitur.

Et factus ſum ſicut homo non audiens: et non habens in ore ſuo redargutiones.

Quoniam in te domine ſperaui tu exaudies me domine deus meus.

¶ Quia non expectabam auxiliū hominū: ſed tuū tātum: Quoniā in te ſperaui. ¶ Et ſic poteſt tota iſta ſecūda ps exponi in perſona eccleſie q̄ cōqueritur de ſuis perſecutoribus. Sed forſan meli⁹ eſt ꝙ in toto iſto pſalmo loquať Chriſt⁹ qui eſt ſecundus Adā. Nā dictū eſt ſepius ꝙ Chriſt⁹ tm̄ traxit ⁊ ſpōte aſſumpſit penalitates ⁊ culpā a p̄mo Adā: eo ꝙ Chriſt⁹ erat paſſur⁹ penā pro culpa ipſi⁹ primi Adā ⁊ ſuorū. Sed poſtea Chriſt⁹ vniuit ſibi primū Adā cum ſuis in vnitate myſtica ꝑ fidem. Sed quia tanta eſt iſta vnitas inter caput ⁊ ſuū corpus myſticū ꝙ cōicāt idiomata: vt dictū eſt: ideo Chriſtus caput ſepe loquiť in perſona mēbrorum: ⁊ peccata eorum dicit eſſe ſua poſtꝗ pro eis patiť ⁊ ſoluit. Et ideo Chriſt⁹ duo facit in hoc pſalmo. Nam primo loquiť ī perſona primi Adā ⁊ ſuorū: quod dicitur corpus myſticū Chriſti: ⁊ deflet peccata et penalitates quas traxit ex pctō. Secūdo Chriſt⁹ in perſona ſuiipſius deflet ⁊ memorat penas et afflictiones quas paſſus eſt pro pctō primi Adam et totius corporis myſtici. ibi. Amici mei ⁊ proximi. ¶ Quantū ad primū dicit Chriſt⁹ ad patrē. O dñe pater ne arguas me. i. mēbra mea in tuo furore id eſt ſecūdū ſentētiam datā in tuo furore: qñ eiecisti Adā de paradiſo terreſtri. Neqꝫ corripias me incternū pro illo peccato mēbra mea puniendo. Quoniā ſagitte ſententie tue infixe ſunt mihi. Et ſic exponatur prima pars ꝙ Chriſtus loquiť in perſona primi Adā cū tota ſua poſteritate fideli: quod dicit corp⁹ myſticū ſicut ſupra expoſitū eſt: nihil mutando niſi perſonam Chriſti inquantum loquitur pro ſuo corpore. ¶ Amici mei. In hac ſecunda parte poſtꝗ Chriſtus defleuit ⁊ memorauit peccatum ⁊ corruptionē ⁊ fomitē quem incurrit Adā ex inobedientia: nunc loquiť in pſona ſui ⁊ deflet et memorat penas ⁊ perſecutiones quas paſſus eſt pro peccatis membrorū ⁊ primi Adam. Unde duo facit. Nā primo facit qđ dictū eſt. Secundo petit liberari. ibi. Ne derelinquas me. Dicit ergo Chriſt⁹ Amici mei iudei: quibus tot bona operatus ſum et feci filios eorū ſanādo ⁊ ſuſcitando a mortuis ⁊ proximi mei de tribu Juda aduerſum me appropinquauerunt necem meam perpetrando: ⁊ ſteterunt id ē inſtāter aduerſati ſunt: ⁊ qui ante erant iuxta me amicitiam ſimulando: poſtea tēpore paſſionis a longe ſteterunt: quia auxiliū negauerūt: immo ſe inimicos oſtenderunt. Et ipſi qui querebant aīam meam: faciebant vim. i. ad poſſe laborabant aīam id eſt vitā meā auferre. Et etiā apoſtoli qui erant iuxta me ⁊ in ſocietate mea tunc tempore captionis ſteterunt longe a me quia me relicto omnes fugerunt. et ſic iudei ⁊ miniſtri qui querebant animam meam ⁊ vitam meā perdere faciebant vim: qñ ligauerunt me ⁊ violenter me trahebāt. Et ipſi inquirentes mala mihi locuti ſunt vanitates et falſa teſtimonia contra me in domo Anne et Caiphe ⁊ Pylati: ⁊ ſic tota die meditabātur dolos et fraudes contra me accuſando coram Pilato. Ego autem dum mihi conuicia ⁊ falſa teſtimonia improperauerūt. tanꝗ ſurdus non audiebā: id eſt ac ſi eſſem ſurdus non reſpondebam: ⁊ erā ſicut mutus non aperiens os ſuum: ⁊ factus ſū tacens: ſicut homo non audiens: ⁊ non habēs in ore ſuo redargutiones nec reſponſiones ad ſatiſfaciendum iniurijs ⁊ falſis accuſationibus: intantum vt vehementer miraretur preſes. ¶ Quoniā in te domine ſperaui. Hic reddit Chriſtus cauſam quare ita patienter ſuſtinuit illa conuicia: ⁊ dicit ꝙ non pro ſe ſed pro membris patiebať. Ideo tripliciter cauſa patienter paſſus eſt. Primo vt pro peccato ſuperbie ⁊ inobedientie ipſius Adam ſatiſfaceret. Secundo vt eſſet exemplum martyribus ⁊ fidelibus in futurum: vt patienter tolerarēt perſecutiones. Tertio quia propter patientiam ⁊ humilitatem ſe ſperabat reſurrecturū in capite ⁊ membris. Ideo dicit Quoniam in te dñe ſperaui in tota illa perſecutione: ideo tu exaudies me domine deus meus me reſuſcitando ⁊ membra mea tibi reconciliando Et hec eſt prima ⁊ ſecunda cauſa quare tacui: ⁊ patienter tuli. Tertia eſt.

pſs deflet penas pctōꝝ.

Quia dixi nequando ſupergaudeant mihi inimici mei: ⁊ dum cōmouētūr pedes mei ſuper me magna locuti ſunt. xxiij. q. i. ſ. circa mediū

¶ Quia dixi: hic volo pati: nequando inimici mei gaudeant immo triſtentur de mea reſurrectione: et dum pedes mei. i. Apoſtoli et martyres: et vniuerſaliter omnia membra mea commouentur ⁊ affliguntur: magna locuti ſunt ſuper me: id eſt locuti fuerunt tyranni ſuper me: ⁊ tunc ipſa membra mea ferant patienter exemplo mei.

Quoniam ego in flagella paratus ſum: et dolor meus in conſpectu meo ſemper. xxiiij. q. iij. ca. qđ xp̄s.

¶ Quoniam: id eſt propter cauſas ſupradictas ego ſum paratus tota die in flagella toleranda ꝓ membris meis: ⁊ dolor meus eſt ſemper paratus in conſpectu meo pro eis id eſt ſemper propono pro eis pati. Et ideo in perſona mēbrorum ſubdit. de pe. di. i. q̄ ſ. p totum.

Quoniam iniquitatem meam annūciabo: ⁊ cogitabo pro peccato meo

¶ Quoniā iniquitatē meam: ſcilicet mēbroꝝ meorum annūciabo: ⁊ confitebor in cruce et cogitabo patri pro peccato meo. ſ. membrorum. vi. q. i. c. deſcire.

Inimici autem mei viuūt et confirmati ſūt ſuper me: ⁊ multiplicati ſunt qui oderunt me inique.

Qui retribuunt mala ꝓ bonis detrahebāt mihi: quoniam ſequebar bonitatem. vi. q. i. c. ſunt plurimi.

¶ Hic reddit cauſam quare moti ſunt iudei ad perſequendum Chriſtum: ⁊ dicit ꝙ tota cauſa fuit: qꝛ predicabat ⁊ ſequebatur iuſtitiam ⁊ virtutes opere et doctrina. Dicit ergo: autem pro ſed / inimici mei iudei viuunt / et proſperabuntur / et confirmati. i. roborati ⁊ fortificati ſunt ſuper me: ⁊ multiplicati

ſunt inique/qui oderunt me retribuētes mihi mala pro bonis:id eſt illi quibus impēderā multa beneficia filios eorum ſanando. Et iſti tanꝙ ingrati detrahebant mihi/et accuſabāt corā Pilato. Et totum hoc fecerunt: Quō ſequebar bonitatem. Primo faciēdo: Scdō docēdo: qꝛ in predicationibus meis improperabam eis peccata legis/⁊ predicabam contra eorum auaritias/⁊ ſuperbiam/⁊ ſimoniam/⁊ cetera vitia:⁊ quia eram diſſimilis operibus eorum.

xxiij. q. j. c. paratus.

Ne derelinquas me domine deus meus ne diſceſſeris a me.

¶ Ne derelinquas. Hic petit liberari per reſurrectionē in capite/⁊ mēbris. Dicit ergo Chriſtus. O domine deus pater ne derelinquas me diu in poſſe iudeorū/⁊ ne diſceſſeris a me. Sed

j. q. iij. c. ira ⁊ xxxiij. q. j. paratus.

Intende in adiutorium meum: domine deus ſalutis mee.

¶ O domine deus ſalutis mee intende in adiutorium meum/me tertia die reſuſcitando: vt poſſim mea membra tibi reconciliare:⁊ per meam reſurrectionem eos ab vtraqꝫ morte reſuſcitare. Item iſta vltima particula poteſt eſſe vox prophete ad Chriſtum dicens. O Chriſte dñe deus et ſaluator accelera aduentum tuum/⁊ ne me derelinquas in poteſtate diaboli/⁊ in hac miſeria. Sed tu qui es deus ſalutis mee:quia es vere ſaluator:ideo vocaris Jeſus:intende ergo in adiutorium meum/⁊ redēptionem meā per paſſionē. Iſte pſalmus eſt tertius in ordine pſalmorum penitentialiū. Ideo vltra ſenſum myſticum poteſt exponi moraliter in perſona cuiuſlibet penitentis. Et ſic recitat ipſū eccleſia in diebus ferialibus in perſona cetus penitentium. Unde conqueritur eccleſia de diabolo et membris eius:eo ꝙ vexat fideles varijs tentationibus:⁊ conſequenter de incommodis que accidunt peccatoribus ex pctō. Dicit ergo. O dñe Jeſu Chriſte ne arguas me in furore tuo. i. da mihi veniam:⁊ ne reſerues vindictā ⁊ penā in die furoris tui. i. vſqꝫ ad obitū meū:vel vſqꝫ ad diem iudicij:ſicut dictū eſt pſal. vj. Quō ſagitte ſententie tue infixe ſunt mihi. Et ſic deflet incommoda intrinſeca ⁊ extrinſeca que eueniūt peccatoribus ex peccato.

xx. q. j. vos autem.

Dixi cuſtodiam vias meas: vt nō delinquā in lingua mea

¶ Titulus/Ad victoriā/ſiue in finem. ipſi Iditum pſalmus Dauid. Hiero. vero Uictori Iditum canticū Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſal. ⁊ tradidit ipſum cantādū choro ipſius Iditum cū toto conatu vocū. Ex hoc titulo apparet etiā/ꝙ qñ in titulis ponitur filijs Chore/vel Aſaph/aut Ethan non memorant tanꝙ factores pſalmorū:ſed tanꝙ cantores:ſicut per hoc ꝙ dicit ipſi Iditū pſalm⁹ Dauid. Et hoc idem dicit Ambro. in principio libri de officijs:qui adducit hūc pſalmū tanꝙ proemiū: ⁊ dicit ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū/et dedit ipſum cantandum ſancto Iditum. Sed de materia huius pſalmi eſt varius modus loquendi. Primo apud Hebreos/⁊ apud latinos. Nam Ra. Salo. dicit ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum preuidens preſſurā populi dei in captiuitate babylonica. Unde in perſona populi oppreſſi ait. Ego populus dei vexatus in illa captiuitate dixi. i. propoſui cuſtodire vias meas:vt non delinquerē nec peccarem murmurādo in lingua mea:ſed patienter ferrē opprobria/et vexationem:poſt puniuit me dñs propter peccata mea. Et ſic expoſuit totū pſalmū de illo pplo deſperanti cū patientia exire ab illa captiuitate. Sed in veritate licet aliqua pars lr̄e poſſit applicari illi intentioni:tñ multa ſunt in hoc pſal. que videnť deuiare/⁊ extorte applicari. Ideo qdā latinorū expoſuit lr̄aliter de Dauid cū fugeret a facie Abſalō per iugū mōtis oliuarū:⁊ Semei ꝓijceret cōtra eū terram ⁊ lapides dicēs. Egredere egredere vir ſanguinis. Sed cū Abiſai vellet deſcēdere:vt interficeret Semei/ꝓhibuit Dauid dicēs. Dimitte eū vt maledicat. Dñs eñ ꝑcepit:vt maledicat Dauid. ij. Reg. xvj. Et quib⁹ ptꝫ ꝙ Dauid patiēter tulit hāc perſecutionē/nec peccauit peccato lingue murmurādo:immo oīa imputauit pctō ſuo. Et ſic fecit hūc pſalmū memorans/qualiter patienter tulit hanc perſecutionē abſqꝫ pctō lingue ſeu murmuratiōis. Sed lꝫ in veritate magis ⁊ cōuenictius poſſet hec litera applicari prefate hiſtorie:⁊ forſan illud myſteriū fuit cā mouēs/quare fecit hunc pſal. tamen nō fuit cauſa preciſa ⁊ finalis:nec eſt ſiſtēdū in lr̄a cū in hoc pſal. nō fuerit minus ꝓpheta ⁊ inſpirat⁹ ꝙ in ceteris:⁊ maxime qꝛ aliqua ponuntur in hoc pſalmo qui vidētur extranea ab illa hiſtoria:ſicut eſt illud. Uerūtamē vanitas oīs homo viuens. Et ideo eſt dicendū/ꝙ Dauid per eiectionē a regno/⁊ per rebellionē filij/⁊ ppl'i ꝓpter peccatum cōmiſſum/vidit in ſpū totū myſteriū peccati primoꝝ parentū/qui ꝓpter inobedientiā/⁊ ingratitudinē fuerunt eiecti a paradiſo/⁊ perdiderunt felicitatē:immo omnia fuerūt eis rebellia. Nā pars ſenſitiua/⁊ caro inſurrexit cōtra ſpm̄. Et elemēta/⁊ beſtie inſurrexerūt cōtra eos. Et ſic Adā qui erat rex ⁊ dñs in illa ciuitate/eiectus eſt:⁊ factus eſt peregrinus cū ſua poſteritate in hac valle lachrymarū. Itē ſicut ppl's regni Dauid fuit diuiſus in duas partes. Nā quidā adheſerūt ipſi Dauid:⁊ peregrinati ſunt cū eo. Alia pars adheſit ipſi Abſalon/⁊ perſequebatur ipſum Dauid. Sed finaliter Dauid patiēter ferēdo illā perſecutionē preualuit cōtra Abſalō et ſuos. Et ſic Dauid per ſuā hūilitatē ⁊ patiētiā meruit reduci/⁊ recuperare regnū extincto Abſalōe/⁊ confuſo cū ſuis ſequacibus. Ita pariter/vt ait Augu. xv. de ciuitate dei/Filij Adam poſtꝙ eiecti ſunt a paradiſo/diuiſi ſunt in duas ciuitates. ſ. terrenā ⁊ celeſtē/ſiue ſpūalē:ſiue in duos ꝑplos:quoꝝ vn⁹ dr̄ terren⁹ ponens ſuā ſpem i hoc ſeculo. Et alter dr̄ ſpūalis ponēs ſuā ſpem in Chriſto expectās p ipm̄ liberari/⁊ ad ciuitatē de qua eiectus eſt reuocari. Ille populus incepit a Cain. Iſte vero ab Abel iuſto. ille populus pertinet ad hanc terrenā ciuitatem in qua ponit ſuam ſpem. Iſte vero pertinet ad ciuitateꝫ ſupernam ad quā tendit. Idō dicit peregrin⁹/⁊ nō ciuis in hac terrena ciuitate. Unde dicit Aug. ꝙ duo amores diuiſerūt has duas ciuitates. ſ. terrenā amor ſui vſqꝫ ad ptēptū dei/celeſtē aūt amor dei vſqꝫ ad cōtēptū ſui. Et idō illa i ſe:iſta in dño gl'iaſ. Et idō illa q̄rit ab hoib⁹ gl'iari ⁊ exaltari. Iſta aūt dicit dño ſuo:tu es gl'ia mea:tu exaltās caput meū ⁊c. Et idō ſemꝑ illa ciuitas terrena queſiuit ꝓſperitatē in hac vita. Iſta aūt noluit habere hic manētē ciuitatē:ſed futuram expectauit.

Dauid fugiens Abſalon.

Nota quō hic peregrinus ſignificatur.

Nota de duobus ciuitatibus.

J Peregrino duo neceſſaria.

Et ſic legitur ꝙ Cain edificauit ciuitatē:quaſi intendēs in hoc mundo permanere. Sed Abel nō legitur edificaſſe ciuitatē. qꝛ nō intendebat in hoc ſeculo permanere:ſed ad ciuitatē celeſtē peregrinari. Et ſic oēs carnales ⁊ terreni dicuntur ſucceſſores Cain/⁊ pertinent ad ciuitatem terrenā:ſꝫ oēs ſpūales dicuntur ſucceſſores Abel ⁊ peregrini/eo ꝙ poſuerunt ſpem in Chriſto futuro. Et ſic vſqꝫ ad Chriſtū per fidē/ſpē/⁊ charitatē peregrinati ſunt patiēdo perſecutiōes:⁊ vexationes a ciuibus ciuitatis terrene:ſed finaliter ſunt per Chriſtū liberati/⁊ ad ciuitatē celeſtē reuocati. Filij autē terrene ciuitatis licet partim perierunt in primo aduētu Chriſti:tñ in finali iudicio totaliter peribunt:cum diabolo capite ſuo:ſicut perijt Abſalon cum ſuis. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmuꝫ. Cōſiderat ergo Dauid totū populū dei tanꝙ vnuꝫ corpus myſticū Chriſti/⁊ vnum peregrinū/qui ab Adā:⁊ Abel peregrinaſ ꝑ fidem/⁊ ſpē vſqꝫ ad Chriſtū:et exinde vſqꝫ ad iudiciū:vt recuperet ꝑ fidē ⁊ humilitatē ciuitatē/quā ꝑdiderat ꝑ ſupbiā:⁊ tendit primo in Chriſtū:vt dirigat ipſum in illaꝫ ciuitatē. Sed in peregrinatione ſemꝑ patiſ/⁊ paſſus eſt/⁊ impugnatus a diabolo ⁊ membris:quoꝝ perſecutionē cū ſilētio ⁊ patiētia paſſus eſt/per quaꝫ patientiā efficiſ mēbrū Chriſti:⁊ ſic mereſ veniā. Et iſtū peregrinū introducit Dauid loquentem in hoc pſalmo. Et ideo in titulo diciſ ad victoriam/ſiue in finē ipſi Iditū pſal. Dauid. qꝛ Iditū interpretaſ trāſiliēs eos. Nā peregrinus trāſit alios/⁊ relinquit poſt ſe:⁊ ipſe aſſequiſ terminum. Ita ppl's fidelis/qꝛ nō māſit in hac terrena ciuitate/nec ponit ſpem in ea:⁊ reliquit hoies terrenos/⁊ ſaltat in patriā/ꝓteriēs eos in miſeria mūdana/⁊ ipē tranſilit ad felicitatē eternā. Et ſic diciſ trāſiliēs eos. Et ideo in titulo addiſ ad victoriam:qꝛ trāſiliens alios vincit/⁊ conſequitur brauiū. vel dr̄ in finem qꝛ dirigiſ in Chriſtū. ¶ Iſte ergo trāſiliēs ⁊ peregrinus introduct⁹ ad loquendū quinqꝫ facit. Nam primo deflet perſecutiones/⁊ penas ſibi inflictas ex pctō/quas cū patiētia/⁊ ſine murmuratione ſe dicit pati. Scdō petit aduentū Chriſti accelerari: vt imponat finē ſue peregrinatiōi. Tertio gaudet ſe viciſſe terrenos/⁊ poſuiſſe ſpem ⁊ finem in Chriſto. Quarto cōfiteſ ſe iuſte penas pati ex peccato ſuo. Quinto petit agere pniam ⁊ ſibi remitti culpā in hac vita. Scdm̄ ibi. Locutus ſum i lingua mea. Tertiū ibi. Uerūtamē vniuerſa vanitas. Quartū ibi: Obmutui ⁊ nō aperui. Quintū ibi. Exaudi domine. Uel pōt dici/ꝙ duo iſte peregrinus generaliter facit. Nā primo narrat ſuā patiētiā cū ſilētio in perſecutionib⁹. Scdō inuocat ⁊ petit aduentū Chriſti accelerari:vt liberet eū. ibi. Locut⁹ ſum in lingua. ¶ Quantū ad primū eſt notandū/ꝙ inter ceteras cōditiones hoim/due ſunt maxime neceſſarie ipſi peregrino. ſ. humilitas ⁊ patiētia. Et ratio eſt. Nā qñ peregrin⁹ ꝑegrinaſ inter gētes habētes extraneos ⁊ prauos mores:ſemꝑ vexaſ ⁊ ſepe patiſ opprobria ⁊ iniurias/q̄b⁹ ſi vellet ſatiſfacere ꝑ linguā/aut ꝑ opa deficeret in via:⁊ non ꝑficeret ſuā ꝑegrinationē:ergo oportet ꝙ patienter ferat cū hūilitate. Ita pariter ppl's fideliū/q̄ peregrinat⁹ eſt a principio mūdi inter terrenos/⁊ mūdanos/⁊ infideles diſpares i cultu/⁊ morib⁹/ſemꝑ fuit ⁊ erit ipugnatus/⁊ vexatus ab eis/⁊ hoc ꝓpter cultū vnius dei in vtroqꝫ teſtamēto cōtentū: ⁊ ꝓpter diuerſitatē moꝝ/⁊ modi viuendi: Nam primo Abel occiſus eſt a Cain ex inuidia:⁊ Noe irriſus a filio ſuo Chā:⁊ Abrahā vexat⁹ a Chaldeis:et Iſaac ab Iſmael:et ⁊ Jacob ab Eſau:et Iſrael ab Egyptijs. Et idō oportuit iſtū peregrinū cū humilitate trāſiſſe/aliter nō meruiſſet:ſꝫ qꝛ poſuerat ſpē ſuā in Chriſto:idō meruit ad ipm̄ ꝑuenire cū hūilitate ⁊ patiētia. Dicit ergo iſte trāſiliēs ſiue ꝑegrinus. Ego dixi cū deliberatiōe/⁊ hūilitate/⁊ patientia/cuſtodiā vias meas/id eſt ego deliberaui taliter cuſtodire vias meas/in oibus meis peregrinationibus iter amatores hui⁹ mūdi ⁊ ciues hui⁹ terrene ciuitatis:vt nō deliquā i lingua mea ꝯtra deū murmurādo/nec cōtra ꝑſecutores maledicēdo:immo ſtatui tacere in oibus perſecutionibus.

Poſui ori meo cuſtodiam: cum conſiſteret peccator aduerſum me. v. q. v. quō. iiij. c. in loco.

¶ Poſui cuſtodiā ori meo/⁊ linguā cōpeſcui/⁊ obſtruxi ora/cū peccator. ſ. diabolus cū mēbris ſuis/et tot⁹ ppl's infidelis conſiſteret. i. ſimul ſtaret aduerſum me vexando/⁊ affligēdo. Nam ego tacui et poſui ori meo cuſtodiā in occiſione ipſius Abel/ſiue qñ fui occiſus in Abel:⁊ irriſus in Noe/⁊ vexatus in Abraham/Iſaac/⁊ Jacob. Item

xliiij. diſ. c. j. §. j.

Obmutui ⁊ humiliatus ſum ⁊ ſilui a bonis: ⁊ dolor meus renouatus eſt.

¶ Obmutui ⁊ ſilui a bonis in oib⁹ iſtis ꝑſecutionibus. Uñ nota/ꝙ iſtud ſilere a bonis pōt dupliciter intelligi. Uno mō ꝙ dicat iſte peregrin⁹. Non ſolū ſilui ⁊ tacui a malis ꝑſecutores nō maledicendo/⁊ cū ſupbia eis rñdēdo:ſed etiam ſilui a bonis/per bona verba legis eos exhortando. q. d. nec reſpondebam eis bonū nec malū. ſed patienter ⁊ cū ſilentio tolerabam iniurias:⁊ ſic dolor me⁹ renouatus eſt. i. creſcebat in me. Secundo f. q. v. c multe ſunt.

Concaluit cor meum intra me: ⁊ in meditatione mea exardeſcet ignis.

¶ Cōcaluit cor meū intra me irā cōprimendo/⁊ in tali meditatione exardeſcebat ignis doloris ſiue charitatis:quia cū charitate ꝑferebā. Aliter pōt intelligi ⁊ forſan melius. Nam vt ait Augu. j. de ci. dei. ca. viij. ꝑſecutiones/⁊ flagella tēporalia ſunt bonis bona/⁊ malis mala. Nā vna ⁊ eadē infirmitas/⁊ aduerſitas operatur diuerſa in bonis ⁊ malis. Nam malus blaſphemat cōtra deū/⁊ hoies in aduerſitatibus:⁊ iuſtus laudat deū ⁊ fert cum patientia. ⁊ talia flagella ſunt bonis ad meritū:⁊ malis ad mortē ⁊ dānationē. ¶ Et ideo perſecutiones fuerūt bone/⁊ vtiles ſanctis patrib⁹/⁊ toti pplo dei:qꝛ in eis laudabāt deū/⁊ ſilebāt nō referendo malū pro malo ſuis perſecutoribus. Ideo ait iſte peregrinus:obmutui in oib⁹ ꝑſecutiōibus/⁊ aduerſitatibus/⁊ ſilui a bonis. i. a talibus flagellis: quia mihi bona ⁊ ſalubria reputaui/⁊ ꝑ talia putabam mereri:imo qꝛ ſciebā ꝙ talia flagella data ſunt mihi in pniam propter peccatū primoꝝ parētum/aut ad purgationē peccatorum meoꝝ:qꝛ Nemo ſine crimine viuit:aut putabaꝫ mihi eſſe data illa flagella ad cuſtodiam virtutū:ne magnitudo reuelationū extolleret me:ſicut Paulo:aut ad augmentū meritorum:ſicut Job/⁊ Thobie/quia virtus in infirmitate perficitur. Et ſic ſilui in talibus ℞

boniſ: īmmo dolor meus renouatus eſt: cōſiderās ꝙ mihi eueniebat ex pctō primorū parentū. vel ex proprijs ꝓmiſſis. Et tūc cōcaluit cor meūītra me ex dolore ⁊ cōtritione retorquendo talia flagella ad pctm̄ meum/⁊ in tali meditatiōe exardeſcebat ignis doloris reſpectu peccati. etiā exardeſcebat igni amoris ⁊ charitatis erga deū ꝑ cui⁹ amore patiebar humiliter: ⁊ etiā erga ꝑſecutores/ꝓ quibus rogabā/vt cōuerterent. In talib⁹ ergo perſecutionibus decreui cuſtodire vias/⁊ ꝑegrinationes/⁊ oꝑationes meas: vt nō delinquerem in lingua mea: ⁊ ſic poſui cuſtodiā ori meo: ne murmurarē cōtra deū: nec maledicerē: cū peccator. ſ. diabolus cū mēbris ſuis infidelibus cōſiſteret ⁊ pugnaret aduerſum me: ſed obmutui tanq̄ mutus ⁊ mūn a talibus bonis mihi reputatis/⁊ dolor contritionis renouatus eſt in me. Et ſic cor meū concaluit intra me ex cōtritione pctōꝝ/⁊ charitate dei ⁊ proximi/⁊ in tali meditatiōe talis ignis exarſit et ardeſcet. ¶ Aliter etiā pōt intelligi. Nā antiq patres patiēter tolerabāt perſecutiōes: eo ꝙ liberari ſperabāt ꝑ Chriſtū: Jō ait. Obmutui in talibus flagellis: ⁊ ſiui a bonis mihi ꝓmiſſis/⁊ expectatis in Chriſto futuro: ⁊ ſic dolor meus fuit renouatus. i. rememoratus/et ſic concaluit cor meum in me. i. quaſi letū ex ſpe chriſti futuri/⁊ ī tali meditatiōe/⁊ ſpe exardeſcet ignis fidei ⁊ charitatis xp̄i.

xiiij. q. viii. c. ꝑ poſtelium. **Locutus ſum in lingua mea: notum fac mihi domine finem meum.**

¶ Poſtq̄ ſuperius dixit iſte peregrin⁹/qḋ in oīb⁹ perſecutiōib⁹ nō peccauit lingua: nec rn̄dit maledictis nec factis: īmmo cōcaluit cor ei⁹ ꝓpter ſpē Chriſti futuri: hic in hac ſecūda ꝑte petit aduētū Chriſti accelerari: vt ponat finē ſue peregrinationi/⁊ liberet eū. Vn̄ quatuor facit. Nā primo facit qḋ dictū eſt. Scdō irridet ⁊ reprehendit amatores hui⁹ mūdi. Tertio petit liberari a penis/⁊ tribulationibus corporalibus huius mundi ꝑ aduentum Chriſti. Quarto petit liberari a culpa aīe. Scdm ibi. Verūtamē vniuerſa vanitas. Tertium ibi. Ab oībus iniquitatib⁹. Quartū ibi. Exaudi. ¶ Quātū

Nota. ad primū/⁊ ad totā iſtā ſcdam ꝑtē eſt aduertēdū: ꝙ iſte pſalmus. xxxviij. ⁊ xxxix. ⁊ c. ſunt ſimiles in materia. Nā in oībus tribus deflet̄ breuitas/⁊ miſeria vite hūane ꝓpter pctm̄ Ade/⁊ petit̄ Chriſt⁹ vt veniat ad liberandū hoīem ab huiuſmodi miſeria ⁊ culpa. Qui quidē Chriſt⁹ in lege ꝓmiſſus/⁊ expectatus multis noībus nūcupat̄ vt dictū eſt in ꝓlogo tractatu quarto. Vn̄ inter cetera vocat̄ finis legis veteris in p̄io aduētu ꝑ redēptionem/⁊ finis legis nr̄e ꝑ glorificationē ī. ij. aduentu. Jp̄e idem dicit̄ dextera dei patris: eo ꝙ per ipſum operatus eſt noſtrā redēptionem. Item dicit̄ dn̄s. Jō in hoc pſal. dr̄ finis: cū dicit̄: Notum fac mihi dn̄e finem meū. ⁊ in. xxxix. pſal. dr̄: Dextera dei: cū dicit̄. Dexteram tuā ſic notam fac. Et in. c. dicit̄ dn̄s: cū dicit̄. Tu exurgēs dn̄e miſereberis Siō. Dicit ergo iſte peregrinus. O domine ego iam dixi/qḋ cū humilitate patienter tuli omnes tribulationes/et miſerias in mea peregrinatione/⁊ nunq̄ deliqui in lingua mea: nec volui ſatiſfacere iniurijs mihi illatis: ſed ſolum ad te habui refugium in quo ſperabam/⁊ locutus ſum in lingua mea dicens. O domine fac mihi notū finē meum. ſ. Chriſtum qui eſt finis legis/per quem omnes ſperamus liberari: ⁊ acceleret aduentū ſuū: vt oēs eū cognoſcamus a maximo vſq̄ ad minimū: ⁊ fac mihi notū numerū dierum meorum vſq̄ ad aduentum eius: vt ſciam quid/⁊ quantū tempus deſit mihi vſq̄ ad aduentum tuum/in quo erit finis miſerie mee.

Et numerum dierum meorum quis eſt: vt ſciam quid deſit mihi. xiiij. q. ij. c. q ecclēſiaſtica. ibid.

Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos: et ſubſtantia mea tanq̄ nihilum ante te.

¶ Notū etiā fac numerū dierū meorū/q̄s numer⁹ i. quotus ſit: vt ſciam q̄s eſt numer⁹ dierū meorū: ⁊ ſciā etiā q̄d ⁊ quantū deſit mihi. ecce ꝓ q̄ꝛ/tu non poſuiſti dies meos immēſurabiles ⁊ infinitos: īmmo mēſurabiles ⁊ finitos: quia vita noſtra nō eſt eterna in hoc mūdo/ſicut tua: īmo ſubſtantia. i. tota vita mea eſt tanq̄ nihilū ante te. i. breuiſſima/et quaſi nil reſpectu tue eternitatis. q. d. aduentus tuus non poteſt differri in eternum: quia vita mea breuis eſt

xij. q. ij. ca. ſigentes. i. c. pſalmis. **Veruntamen vniuerſa vanitas: omnis homo viuens.**

Verūtamen in imagine pertranſit homo: ſed ⁊ fruſtra conturbatur.

¶ Hic reprehēdit ⁊ irridet amatores hui⁹ mūdi ⁊ terrenos: q̄ ponunt ſpem ſuā in hoc mūdo/⁊ in rebus tꝑalibus/cū ſint breues ⁊ trāſitorie/⁊ cōtēnūt finē verū qui eſt Chriſtus. Dicit ergo. Si ita eſt qḋ ſubſtātia. i. vita mea eſt menſurabilis ⁊ nō infinita: q̄ꝛ omne mēſurabile eſt finitū: īmo eſt tanq̄ nihilū ante te: verūtamen. i. ideo certe oīs hō viuēs eſt vniuerſa vanitas. i. vniuerſa vita hoīs terreni eſt vanitas: vt ptꝫ in libro. Eccleſiaſtes. Probatur: q̄ꝛ oīs homo pertranſit hunc mundū in imagine. i. quadā vmbra. q. d. ꝙ vita hoīs ī hoc mundo/ita eſt breuis qḋ nō meret̄ dici vita: ſꝫ imago ⁊ vmbra vite/⁊ felicitas eius nō eſt felicitas: ſed imago ⁊ vmbra felicitatis/⁊ quoddā ſomniū. Ergo fruſtra ꝯturbatur ⁊ laborat in congregandis pecunijs: poſtq̄ vita eius eſt ita breuis. Nam

Theſaurizat et ignorat cui congregabit ea. et nunc que eſt expectatio mea: nonne dominus: et ſubſtantia mea apud te eſt. xxviij. diſt. c. nōne.

¶ Theſaurizat cōgregando bona tꝑalia: ⁊ ignorat cui/⁊ ꝓ quibus cōgregabit ea: q̄ꝛ ipſe eſt breuiter moritur⁹: ⁊ neſcit q̄s poſſidebit ea. Nā filij ei⁹ erūt ꝓdigi vel fatui neſciētes cuſtodire qḋ ipſe grandi labore/⁊ ſolicitudine acq̄ſiuit: ⁊ bona ſua trāſibūt ad alienos. Ideo iſte peregrin⁹ irridēs iſtos amatores mūdi ſubdit: ⁊ nūc q̄ eſt expectatio mea: nonne dn̄s: q. d. non fuit talis ſpes mea ſicut iſtorū: q̄ꝛ nō poſui ſpē meā/nec cōſtitui finē meū in hoc mūdo ſicut iſti: ſꝫ in ſolo dn̄o meo Jeſu Chriſto: quem ſpero ſaluatorē: quia nolui eſſe ciuis ī hoc mundo ſꝫ peregrin⁹ tēdēs in finē meū/q̄ eſt Chriſt⁹. Et iō ſubdit/nōne ſubſtātia mea. i. ſubſtātia diuitiarum mearū. ⁊ tota vita mea apud te eſt: O dn̄e Jeſu: q. d. īmo certe. Ex h̄ ptꝫ/ꝙ iſte ſe oſtēdit verū ꝑegrinū ⁊ trāſiliētē amatores hui⁹ mūdi. Nā ſicut qn̄ in ſtadio duo currūt: ille q̄ citi⁹ currit dr̄ trāſilie: alter

Nota de peregrina.

et accipit brauiū: ita in hoc mundo fideles: ⁊ iuſti tranſiliūt amatores mundi: ⁊ relinquentes eos retro in bonis mundanis tranſitorijs: ipſi cōſequuntur brauiū felicitatis in Chriſto. Itē fideles dicūtur peregrini: q̄ꝛ relinquētes amatores huius mūdi in hac ciuitate terrena: ipſi peregrinādo peruenerunt vſq̄ ad Chriſtū: qui eſt finis vtriuſq̄ legis. Et ſic patres antiqui peruenerūt vſq̄ ad Chriſtū in primo aduentu: in quo receperūt gratiā. Nos vero peregrinādo tendimus ad eūdē Chriſtū: vt recipiamus gloriā in ſecundo aduētu. Iterū ex ſupradictis ptꝫ: ꝙ verba hui⁹ pſalmi ſunt ſumpta ex libro Job. ibi eīm dicit̄. Breues dies hois ſunt: ⁊ numerus menſiū eius apud te eſt. Hic aūt dr̄: Menſurabiles poſuiſti dies meos. Itē ibi dr̄: Dies mei ſicut vmbra. hic vero: In imagine pertranſit homo.

xxiiij. q. ij. legatur. **Ab oībus iniquitatibus meis erue me: opprobrium inſipienti dediſti me.**

¶ Hic petit liberari ab oībus penalitatib⁹: ⁊ infirmitatibus tā tꝑalibus: q̄ ſpūalibus inflictis ſibi in Adā. Unde dictū eſt: ꝙ duo gn̄a malorum traxit Adam cū tota ſua poſteritate ex illius primi condēnatione peccati. Quedā eīm ſunt corporalia: et quedam ſpūalia. Corporalia ſunt in duplici gn̄e. ſ. corruptio ⁊ fomes peccati in ſenſualitate: ſecundo infirmitates in corpore. ſ. fames: ſitis: egritudo. In anima aūt traxim⁹ pctm̄: p̄mo originale in nobis ſcdō actuale ex cōſenſu cōcupiſcētie. Ideo iſte peregriuus primo petit liberari a penis corꝑalibus. Scdō a ſpūalibus. ſ. a pctō. ibi: Exaudi orōnē. Dicit ergo. O dn̄e erue me ab oībus iniq̄tatib⁹ quas cōtraxi ⁊ cōmiſi ex cōſenſu pcti: ſiue ab iniq̄tatib⁹: quas traxi ex Adā: ꝓpter quas dediſti me opprobriū cuicūq̄ inſipienti: ⁊ infideli: ⁊ maligno. ¶ Vn̄

z nota: ꝙ ꝓpter quatuor cauſas pōt deus hoīez affligere. Primo ex pctō primi parentis: ꝓpter qḋ oēs incurrimus ſn̄iam mortis: ⁊ oīm penalitatū corꝑaliū. ſ. infirmitatū ⁊ ꝑſecutionū. ⁊ in hoc oēs cōuenimus tam iuſti: q̄ pctōres. Scdō patimur flagella q̄n̄q̄ ꝓpter pctā ꝓpria: ſicut paſſus eſt ppl's iudeorū in captiuitate babylonica. Tertio ne iuſt⁹ extollatur in ſuperbiā: vt ptꝫ de Paulo. Quarto ad augmentū meritorū: q̄ꝛ virt⁹ in infirmitate ꝑficit̄: vt ptꝫ de eodē Paulo: ⁊ Athanaſio: ⁊ Job: ⁊ Thobia. Quocūq̄ ergo mō eueniat homini flagellū ſemꝑ deus dicit̄ autor: aut efficienter: aut ꝑmiſſiue. Sꝫ p̄mo ⁊ ſcdō mō: lꝫ deus dicat̄ auctor: tn̄ cā eſt in nobis: ⁊ ſic deus dr̄ nos iuſte flagellare: ⁊ ideo in talibus flagellis ⁊ ꝑſecutionibus nō debem⁹ imputare deo: ſed nobis quia cōmiſimus pctm̄: ex quo iuſte flagellamur: ⁊ vel q̄ꝛ deſcēdimus ex ꝓpagine illi⁹ qui cōtra deū peccauit. Jō iſte peregrinus petēs liberari retorquet flagella ad pctm̄ ſuum dicēs.

alias obſurdui de peñ. diſ. ſ. in pnc. de pe. diſt. ſ. menſuram. **Obmutui ⁊ non aperui os meum quoniā tu feciſti: amoue a me plagas tuas.**

A fortitudine manus tue ego defeci in increpationibus: propter iniquitatē corripuiſti hominem.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius: veruntamen vane conturbatur omnis homo.

¶ O dn̄e in omnib⁹ tribulationib⁹ ⁊ ꝑſecutionib⁹ ideo obmutui: ⁊ nō aperui os meum: nec deliqui in lingua mea: q̄ꝛ non imputaui tibi: ſed pctō meo: q̄ꝛ tu feciſti iuſte dando mihi iſta flagella in penā pcti mei: ⁊ parentū meorū: ſed rogo vt amoueas a me plagas tuas. i. plagas quas mihi ex meo peccato inflixiſti: q̄m ego defeci. i. iam deficio a fortitudine manus. ſ. ſententie tue: q̄ꝛ iā nō valeo ſuſtinere flagella mihi inflicta a fortitudine ſententie tue. Nam per illā ſn̄iam tuam q̄n̄ dixiſti. Maledicta terra in oꝑe tuo: corripuiſti ⁊ puniſti hoiem. ſ. Adā cū tota ſua poſteritate: ⁊ taliter corripuiſti ⁊ puniſti eū in increpationibus: ⁊ correctionibus tuis: ꝙ tabeſcere: ⁊ langueſcere: ⁊ debilitari feciſti aīam: ⁊ vitam eius: ſicut araneā. i. ſicut telā aranee: q̄ eſt fragilis ⁊ debilis ad reſiſtendū. q. d. ꝙ tu ꝑ ſn̄iam tuā tabefeciſti: ⁊ attenuaſti vitā ipſius hoīs. Nā q̄ erat quaſi immortalis: ⁊ impaſſibilis: ⁊ liber ab oī miſeria: nunc fact⁹ eſt miſer: ⁊ corrupt⁹: ⁊ paſſibilis: ⁊ mortalis: ⁊ breuis vite: nō valens reſiſtere miſerijs corporalibus: nec ſpūalibus tētationib⁹: nec pctō: ſicut tela aranee nō valet reſiſtere frangēti. Ex q̄b⁹ ptꝫ: ꝙ ſi tu inflixiſti homini huiuſmodi miſerias ꝓpter pctm̄ ſuū: ergo vane ⁊ inaniter cōturbat̄ et cōqueritur oīs hō: quia iuſte patit̄ penas ⁊ flagella propter peccata ſua: ⁊ ſic non habet ius querele contra te: ſed incuſet ſeipſum. Et ideo ego cognoſcens me iuſte pati: dixi cuſtodiam vias meas: ⁊ vt non delinquā in lingua mea: ⁊ ideo poſui ori meo cuſtodiam: ⁊ ideo obmutui.

Exaudi orationem meam domine ⁊ deprecationem meam: auribus percipe lachrymas meas. De pe. di. i. c. ſi cui. ſ. petro.

¶ Hic petit liberari a culpa: ⁊ agere pn̄iam in hac vita: ne decedat cū pctō dicens. Exaudi dn̄e orōnē meā: dando mihi grām: ⁊ veni ad liberandum me per mortē ⁊ paſſionē ⁊ exaudi deprecationē meā: remittendo peccatū in hac vita: ⁊ auribus miſericordie percipe lachrymas meas. vn̄ quidā. Interdum lachryme pondera vocis habent.

Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum ⁊ peregrinus ſicut omnes patres mei. xiij. q. ij. in eccleſiaſtico.

¶ Ne ſileas mihi negando petitionē. Q̄m ego non ſum ciuis terrene ciuitatis: nec amator eius: nec volo in ea manere ſicut terreni: ſed ſum in ea tanq̄ aduena et peregrinus: ſicut omnes patres mei ſcilꝫ Abel: ⁊ Noe: Abraham: Iſaac: ⁊ Jacob: q̄ non habuerunt ciuitatem manentem expectantes hereditatem eternam in celo: ita ego tanq̄ peregrinus in te poſui ſpem meam ad te cōfugio: in te tēdo tanq̄ in finem legis. Ideo

Remitte mihi vt refrigerer: priuſquam abeam ⁊ amplius non ero. De pe. diſt. iij. Quis caute.

¶ Remitte mihi peccata mea in hac vita: ⁊ nō differas: ſꝫ parce mihi anteq̄ recedā ⁊ ampli⁹ nō ero. i. anteq̄ ampli⁹ nō ſim ⁊ nō ſubſiſtā. Et ponit̄ futurū indicatiui ꝓ p̄nti ꝯiūctiui ſiue optatiui: q̄ caret hebrei. Vel pōt aliter intelligi. ſ. remitte mihi culpā anteq̄ moriar: q̄ꝛ ampli⁹ poſt mortē nō ero capax venie: quia tūc penitētia nō erit fructuoſa: nec eſt tēpus venie: ſed iudicij ⁊ pene. Ex ſupradictis patet: qḋ totus iſte pſalmus eſt abſtractus ex libro

ipſius Job. Et eſt ſimilis pſalmo. lxxxix. ⁊. cſ. quia vtrobiqꝫ defletur miſeria ⁊ breuitas vite humane propter peccatū Ade. ¶ Moraliter autē iſte pſalmus poteſt exponi de quolibet in afflictione poſito: cui datur doctrina vt cum patientia ferat perſecutiones ⁊ flagella ne murmuret contra deum nec contra perſecutores: ſed imputet ſibi ⁊ cōfiteatur ſe pati iuſte propter peccata ſua propria: retorquēdo ſibi omnē culpā. ⁊ petat gratiā vt agat penitentiam ante mortē. vt decedat cū gratia de hac mortali vita: ⁊ tranſiliat in celum: ⁊ cōſequatur finem promiſſum tanqꝫ verus ⁊ bonus tranſiliens ⁊ peregrinus ſaltando vltra iſta tēporalia. Item iſte qui loquitur in hoc pſalmo poteſt eſſe Chriſtus qui in perſona capitis dicit. Dixi cuſtodiam: ⁊ obmutui. Sed in perſona mēbrorū dicit: Ab oībus iniquitatibus meis erue me: ⁊ remitte mihi priuſqꝫ abeam ab hoc ſeculo. Ex oībus ſupradictis patet qualiter tota intentio Dauid in hoc pſalmo eſt exhortari fideles ad contēptum huius mundi: ⁊ ad perferendas patienter iniurias ⁊ perſecutiones: eo ꝙ non ſunt ciues: ſed peregrini in hoc mūdo. nec iſte mūdus eſt nobis ciuitas: ſed via qua tendimus in ſupernam ciuitatē nobis promiſſam: ad quā nō poſſumus peruenire niſi per multas tribulationes: ⁊ cum humilitate ⁊ patientia. Et ideo ſpes noſtra nō eſt ponenda in hoc mundo: ſed in termino ad quē tendimus. ¶ Et ideo ex iſto pſal. poſſumus recolligere. viij. doctrinas ſiue cōcluſiones. ¶ Prima doctrina eſt: ꝙ vnuſquiſqꝫ fidelis debet cuſtodire et compeſcere linguam ſuā a murmuratione in perſecutionibus et aduerſitatibus ne perdat meritū: ſed cum humilitate et zelo charitatis debet tacere ⁊ tolerare iniurias ⁊ aduerſitates propter Chriſtum ⁊ regnum celorum. ¶ Secunda doctrina: qđ vnuſquiſqꝫ fidelis continue debet meditari in morte que eſt finis vite ſue: ⁊ conſiderare reſiduum vite in quo habet locum penitendi. ¶ Tertia doctrina: ꝙ nullus debet ponere ſpem ſuam in hac vita: eo quia eſt mēſurabilis ⁊ finita. ¶ Quarta doctrina: qđ vana eſt ſpes ⁊ ſollicitudo hominū terrenorum. quia theſaurizant cum magno labore ⁊ violentia et rapina: ⁊ neſciunt futurum heredem: nec cui congregant diuitias: nec quis poſſidebit eas. ¶ Quinta doctrina: ꝙ tota noſtra ſpes eſt in deo ponenda: eo ꝙ eſt eternus. ¶ Sexta doctrina: qđ perſecutiones ⁊ mala que patimur: non debemus imputare niſi nobiſmetipſis: quia omnes in Adā ⁊ in nobiſmetipſis peccauimus contra deū ⁊ legē. ¶ Septima doctrina: ꝙ oēs ſum⁹ peregrini ⁊ viatores in hoc mundo: ⁊ ſic oēs ſumus mortales: ſicut omnes patres noſtri Abrahā ⁊ Iſaac: ⁊ Jacob: ⁊ omnes apoſtoli ⁊ martyres. Et ideo debemus eos imitari: non ponendo ſpem noſtrā in hoc mūdo: ſed in bonis celeſtibus. ¶ Octaua: ꝙ dū ſum⁹ in hac vita: debemus agere penitentiam ⁊ petere remiſſionem peccatorum a deo: anteqꝫ moriamur ⁊ abeamus ab hoc ſeculo. quia poſt mortem nō eſt locus nec tempus penitentie: ſed pene vel glorie. Ex quibus cōcluditur ꝙ illi ſunt veri peregrini et tranſilientes: qui contēnentes mundum cū pompis ſuis: ponunt ſpem ſuam in bonis celeſtibus: et patienter tolerant perſecutiones et aduerſitates: ⁊ agunt penitentiam anteqꝫ diſcedant ab hac vita. Quia tales licet peccauerint aliquando in via: tamen non in termino ſicut obſtinati ⁊ impenitentes: immo facta penitentia decedunt cum charitate: peruenientes in celeſtem ciuitatē: in qua ſpem ſuā cōſtituerunt ⁊ finē. Et in his conſiſtit tota ſententia huius pſalmi. Sed omnia iſta primo impleuit Chriſtus tanquā totius eccleſie: quem imitantur fideles: quia ipſe fuit ſolus verus ⁊ purus peregrinus tranſiliens omnes mundanos. Ideo ipſi primo ⁊ per ſe conuenit iſte pſalmus.

Not. de affli ctione.

Ad Nota.

Nota agēdā in hac vita.

Expectans expectaui dominum: et intendit mihi.

¶ Titulus. Ad victoriam ſiue in finē pſalmus Dauid. Ex titulo patet: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigens nos in Chriſtum qui eſt finis legis. Sed de materia huius pſal. altercatio eſt nō ſolum apud catholicos: ſed etiā apud hebreos modernos. Nā rabbi Salo. dicit ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū in ꝑſona ppl'i iſrael gratias agentis: eo ꝙ dñs eduxit eū de lacu miſerie captiuitatis Egypti: et de luto fecis. qꝛ ibi mūdabat cloacas: ⁊ faciebat lateres de luto. vt patet Exod. iij. Et ideo poſt tranſitū maris rubri cantauit canticum nouū: ⁊ carnē deo noſtro: cum dixit. Cantemus dño glorioſe: vt ptꝫ Exod. xv. Et ſic Rabi Salo. gloſſat hunc pſalmū ad literam de illa liberatione captiuitatis. Sed iſte obſtinatus ſicut erat cecus corpore: ita ⁊ in hoc myſterio. Nā cecus habet aliquo modo notitiā de rebus in confuſo: ſed non in diſtincto. qꝛ ſolum tangit res per tactū: ſed non poteſt eas videre. Ideo ſua cognitio eſt cōfuſa ſcđꝫ quid ⁊ imperfecta. Ita facit iſte cecus hic ⁊ in pleriſqꝫ locis. Nā verū dicit ꝙ iſte pſalmus fundat ſup illud myſteriū liberationis captiuitatis. Nā Dauid contēplans illud myſteriū: ⁊ promiſſiones factas ipſi Moyſi: fecit hunc pſalmū: ſed non ad preciſum intellectum: ſicut intelligit iſte cecus: ſed inquantum Dauid preuidit in ſpiritu in illa liberatione tēporali totum myſterium noſtre redēptionis faciende per Chriſtum. ¶ Et ideo eſt magis credendū apl'o Paulo: q̄ ad Hebreos. x. aſſerit hunc pſalmū eſſe factū de Chriſto ⁊ eccl'ia: allegās ſcripturā huius pſalmi. ſ. ſacrificiū ⁊ oblationē noluiſti: corpus aūt adaptaſti mihi. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt aduertendū ꝙ aduentus Chriſti ⁊ myſteriū noſtre redēptionis multipliciter fuit figuratū ꝑ liberationē populi Iſrael de egyptiaca captiuitate. per quā vidit Dauid in ſpū totū myſteriū noſtre redēptionis. Puta qñ Chriſtus debebat educere oēs fideles vet. teſta. de carcere ⁊ lacu miſerie inferni poſt paſſionem ſuā: ⁊ qñ totum genus humanum debebat liberare de luto fecis peccati et miſerie. Itē aduētus Chriſti fuit multipliciter ꝓmiſſus ipſi Moyſi. Primo Exod. xxxiij. quādo dixit Moyſi. Facies mea precedet te: ⁊ oſtendā tibi omne bonū: ⁊ cognoſcā te ex noīe: et ponā te in foramie petre: ⁊ ꝓteget te dextera mea. Quā ꝓmiſſionem cōtemplando Dauid preuidit in ſpū ꝙ deus pater debebat mittere filiū in carnem: qui fili⁹ dicitur facies ⁊ dextera dei: ⁊ nomē dei: ꝓut declaratum eſt in prologo tractatu. iiij. Et preuidit Dauid ibidē qualiter Chriſtus debebat fundare eccleſiā ſupra petram fidei: ⁊ nos debebat ponere in foramine petre ſui lateris vnde fluxit preciū noſtre redēptionis. Item aduētus Chriſti fuit ꝓmiſſus ipſi

Tria qđ di cit.

Moyſi. Deutero. xviij. cū dixit deus. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrū tuorū ſimilē tibi: ponāqꝫ verba mea in ore eius. loqueturqꝫ ad eos quecunqꝫ dixero tibi. Ubi ꝓuidit Dauid in ſpū qualiter verbū diuinū debebat aſſumere carnem noſtrā/ ⁊ declarare nobis oīa myſteria legis Moyſi: in qua figuraliter cōtinentur oīa myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia ⁊ oīa myſteria euāgelica. Itē ꝑ hoc qđ deus precepit Moyſi in eodē capitulo. ſ. ꝙ nullos imitet magos nec hariolos/ nec maleficos/ nec phytones/ nec ritus gentiliū: preuidit Dauid qualiter Chriſtus in ſuo aduētu debebat delere de mundo artes magicas/ ⁊ oēs maleficos/ ⁊ totā ſuperſtitionem gentilium. Oīa ergo ſupradicta preuidēs Dauid in ſpiritu fecit hunc pſalmū/ in quo introducit Chriſtū loquentē quandoqꝫ in ꝑſona ſui corporis myſtici/ quandoqꝫ in ꝑſona capitis. In quo pſalmo tria principaliter agit. Naꝫ primo agit gratias patri: qꝛ ꝑ ipm impleuit oīa que erant figurata et ꝓmiſſa de noſtra ſalute et redēptione. Scđo orat patrē ⁊ petit noſtrā liberationē: poſtqꝫ ipſe ſoluit pretiū nr̄e redēptionis/ ⁊ impleuit voluntatē pr̄is ⁊ fecit oīa q̄ de eo ſcripta erant. Tertio petit vltionē de ꝑſecutoribus ſuis ⁊ eccl'ie. ⁊ petit ꝑmiū pro iuſtis ⁊ fidelib⁹ ſequētibus ipm. Scđm ibi: Tu autē dñe ne. Tertiū ibi: Cōfundāt ⁊ reuereant. Quātū ad primū duo facit. Nā primo Chriſt⁹ agit gratias in ꝑſona corporis myſtici ⁊ totius eccl'ie ꝓ beneficijs q̄ recepit i aduētu Chriſti. Scđo agit gratias patri in ꝑſona ſui: inquantū pater voluit operari ꝑ ipſum totā noſtrā ſalutē ⁊ redemptionē. ibi: Multa feciſti tu dñe deus. ¶ Quātū ad primū eſt aduertēdū/ ꝙ cū ſpes ſit de promiſſis: ideo multiplex ꝓmiſſio facta de Chriſto fuit cauſa quare patres vete. teſt. cū tāta vehemētia ⁊ affectu expectabāt Chriſtū in carnē venturū. Sed qꝛ quāto maior eſt ſpes ⁊ affectus ſperādi: tāto maius eſt gaudiū ſperantibus qñ venit res expectata: Ideo zacharias ⁊ Simeon/ et Maria/ ⁊ Joſeph/ ⁊ apoſtoli qñ viderūt Chriſtū in carne: ⁊ viderunt myſteriū nr̄e redēptionis: ineffabiliter gauiſi ſunt ⁊ egerūt gratias deo patri ⁊ Chriſto/ ꝓ tantis receptis beneficijs q̄ fuerāt in lege figurata ⁊ ꝓmiſſa/ vt ſupra dictū eſt. ¶ Unde ſeptē beneficia operatus eſt Chriſtus in ſuo aduentu ꝓut fuerāt in lege figurata et ꝓmiſſa. Nā primo liberauit oēs fideles vete. teſta. de lacu miſerie inferni. Scđo liberauit totū gen⁹ humanū de luto fecis peccatorū. Tertio edificauit eccl'iam ſup ſeipm/ qui eſt vera ⁊ firmiſſima petra. Quarto dedit legē euangelicā ꝑ quā direxit greſſus ⁊ operationes noſtras. Quinto aboleuit ⁊ annullauit omnia cerimonialia et legalia inſtituens nouū ſacrificiū ⁊ nouū ritum colendi deū. Sexto ꝯuertit multos de populo Judaico ⁊ gētili in vnā eccleſiā. Septimo eiecit diabolū de mundo: ⁊ oīa nomina idolorū/ ⁊ oēs hariolos/ ⁊ maleficos: ⁊ vanas artes ⁊ inſanias et falſas ſuꝑſtitiones gentiliū. ¶ Dicit ergo Dauid ſiue Chriſtus in ꝑſona illorum ⁊ totius eccl'ie/ q̄ recepit iſta ſeptē beneficia. Gratias ago deo patri ſupple. qñ ego expectans expectaui. i. cū ineffabili ſpe ⁊ affectu ꝑ totū vetus teſta. ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas expectaui dñm patrē vt mitteret filiū ſuū finaliter ⁊ tādē intendit mihi: cōplēdo ꝓmiſſiones ⁊ figuras veteris teſt. Naꝫ primo Chriſtus in ſuo aduentu eduxit me de lacu miſerie ⁊ captiuitate inferni: ſicut fuit figuratū ꝑ liberationem captiuitatis egypti. Secundo

Pres vete. te. xpi deſyderabant aduentum.

Septē benefi cia in xpi aduentu.

Figurata in nostra redemptio.

Et exaudiuit preces meas: ⁊ eduxit me de lacu miſerie ⁊ de luto fecis.

De cōſ. di. ij. iteratur.

¶ Eduxit me. ſ. totū genus humanū de luto fecis pctōꝝ. Nā ſicut ꝑ mortē ⁊ paſſionē eduxit ſanctos patres de lacu inferni: ita ꝑ eccleſiaſtica ſacramenta eduxit totum genus humanū de luto et ceno et fece peccatorū: quia per baptiſmū nos eduxit de originali/ ⁊ per pniam de mortali. Item Tertio

Et ſtatuit ſupra petram pedes meos: ⁊ direxit greſſus meos.

xvj. q. j. vos autem.

¶ Statuit ⁊ firmauit pedes meos. i. fidē meā ſupra petrā qui eſt Chriſtus. Quarto direxit greſſus et operationes meas per charitatē ⁊ legē euāgelicam/ que precipit oēm virtutē/ ⁊ ꝓhibet omne vitiū. et oīa ſupradicta fecit Chriſtus ſicut deus promiſit Moyſi. Exod. xxxiij. Item Quinto

Et immiſit in os meum canticum nouum: carmen deo noſtro.

xv. q. j. c. reuertimini.

¶ Miſit in os meū cāticū nouū: cū repudiatis cerimonialibus legis veteris: dedit mihi legē nouā/ et nouū ſacrificiū eucharistie/ ⁊ nouū ritum colēdi deū/ ⁊ nouū modū cantādi. Nā qđ illi cantabant et ꝑdicabāt futurū: nos cantamus iā cōpletū et ꝑfectū. Nā ſicut pater poſuit verba ſua in ore Chriſti: ita Chriſtus poſuit ⁊ ꝑdicauit verba ſua in ore noſtro: ⁊ cātamus canticū nouū ⁊ carmē deo noſtro: cū fidē euāgelicā dictis ⁊ factis cōfitemur. Ūn nota ꝙ hoc fuit ipletū in principio in zacharia ⁊ Simeone/ ⁊ beata Maria. Nā zacharias pater Joānis baptiſte cātauit cāticum nouū qñ dixit Benedictus dñs deus Iſrael. Item Simeon qñ tenuit Chriſtū in manibus dixit. Nūc dimittis ſeruū tuū dñe. Et beata Maria dixit. Magnificat aīa mea dñm. Ex quo patet/ ꝙ vnuſqſqꝫ iſtorū cantauit cāticū nouū. Que quidē tria cātica cantat quotidie eccleſia agēdo grās de Chriſti aduētu: ⁊ pro oībus beneficijs q̄ a Chriſto recepimus: et hoc eſt qđ hic dicit. ſ. immiſit in os meū cāticum nouū: ⁊ carmen deo nr̄o: qꝛ hoc carmē ſiue iſta tria carmina cantamus quotidie deo noſtro. Sexto ago grās: quia.

Uidebunt multi ⁊ timebunt: ⁊ ſperabunt in domino.

xxiij. q. iiij. hos autem.

¶ Multi ex Judeis videbūt ⁊ viderūt Chriſtū in carne ꝑdicantē: ⁊ miracula facientē: ⁊ morientē: ⁊ reſurgentē: ⁊ multi ex populo gentili videbūt miracula q̄ faciet Chriſtus ꝑ ſuos apl'os/ ⁊ oculo fidei videbūt doctrinā euangelicā: ⁊ oēs iſti cōuerſi timebūt Chriſtū ⁊ ſperabunt in dño. Nā iudei relictis legalibus/ ⁊ gētiles relictis idolis ⁊ ſuꝑſtitionibus ponēt totā ſuā fidē ⁊ ſpem in dño Jeſu Chriſto: ⁊ illi adherebūt feruēti charitate: ⁊ ex Judeis ⁊ gētibus credētib⁹ fiet vna eccleſia. Itē ſeptimo princeps huius mūdi diabolus eijcietur foras cū ſuis erroribus/ ⁊ delebunt oēs magi/ ⁊ harioli/ et malefici/ ⁊ incātatores/ ⁊ regnabit in mūdo nomē dñi Jeſu. ſ. nomē dñi tetragrāmatō/ qđ eſt Jeſus. qđ qdē nomē oēs ſuſcipiēt: eo ꝙ in eo manifeſtat oīpotentia patris ꝑ miracula: ⁊ oīs ſapientia ⁊ veritas legis veteris per eius doctrinam ⁊ predicationē. Tertio manifeſta fuit eius miſericordia per

mortem ⁊ paſſionem:⁊ eius iuſtitia per legē euan
gelicam:per qđ nomen oēs ſumus iuſtificati ⁊ ſal
uati ⁊ beatificati. Ideo dicit.

De cōſ. di. iiij. c. gr̄a.

Beatus vir cuius eſt nomen domini ſpes eius:⁊ non reſpexit in vanitates ⁊ inſanias falſas.

¶ Beatus vir cui⁹ nomē dn̄i ſpes ei⁹.i.qui poſuit
totam ſpem in nomine Ieſu:⁊ non reſpexit in va⸗
nitates.i.in vanas artes magicas ⁊ maleficas:nec
inſanias falſas.ſ.ſupſtitiones:⁊ rit⁹ nefandos gē⸗
tilium/nec in vanis ⁊ euacuatis legalib⁹ iam mor
tuis ⁊ mortiferis:⁊ in falſis gloſſis Iudeorum po⸗
ſuit ſpem ſuā/ſed in ſolo noīe Ieſu:qꝛ nō eſt aliud
nomē ſub celo in quo nos oporteat ſaluos ⁊ bea⸗
tos fieri. Actuum.iiij.

vi.q.ō.ſ. c.ſi oīa.

Multa feciſti tu domine deus meus mirabilia tua:⁊ cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.

¶ Hic Chriſt⁹ in perſona propria agit gr̄as patri
explicādo ſuos labores:⁊ myſteriū nr̄e redēptio⸗
nis. Pōt etiā dici ꝙ qꝛ ſupra dixit:ꝙ Beat⁹ vir cu⸗
ius eſt nomē dn̄i ſpes eius:⁊ nō reſpexit in vanita
tes ⁊ inſanias ⁊ ſupſtitiōes falſas gentilium:ideo
hic enarrat mirabilia myſteria q̄ facta ſunt in mū
do per hoc nomē Ieſus:qđ eſt nomē dn̄i ⁊ fili⁹ pa⸗
tris. Ad cui⁹ intelligentiā aduertēdū:ꝙ tria fecit
Chriſtus per ordinē in nr̄a redemptione/⁊ in ſuo
aduentu. Nā primo predicauit Iudeis:⁊ miracu⸗
la fecit in vita:in qb⁹ oſtendit oīpotentiā ⁊ volūta
tē patris. Scđo mortu⁹ ⁊ paſſus eſt ad ſatiſfacien
dū ꝓ nobis.in quib⁹ oſtēdit ſuā humilitatē ⁊ cha⸗
ritatē ⁊ patris miam. Tertio per apl'os ſuos publi
cauit euangelium:⁊ vocauit gentiles:⁊ ex vtroqꝫ
ppl'o cōgregauit vnā eccleſiā. Tria ergo facit Chri
ſtus. Nā primo agit gr̄as patri:eo ꝙ multa mira⸗
bilia fecit per ipm in hac vita. Scđo agit gratias:
qꝛ pater voluit acceptare ſuā paſſionem in ꝓciū ꝓ
toto mūdo. Tertio oſtēdit qualiter predicauit euā
geliū toti mūdo ꝑ apl'os ſuos. Scđm ibi. Sacrifi⸗
ciū ⁊ oblationem. Tertiū ibi: Annūciauit iuſtitiā.
Uel poſſum⁹ dicere/ꝙ Chriſt⁹ primo oſtendit obe
dientiam ſuā erga patrē in predicādo/⁊ miracula
faciēdo. Scđo in patiēdo. Tertio in publicādo euā
geliū. Scđm ibi: Sacrificiū. Tertiū ibi: Annūcia⸗
ui. ¶ Quātū ad primū eſt valde aduertēdū ꝙ tria
genera mirabiliū fecit pater in Chriſto ſiue ꝑ Chri
ſtum ſiue in virtute hui⁹ noīs Ieſu: Primo myſte
ria mirabilia humane redēptiōis.ſ.myſterium in
carnatiōis/⁊ paſſiōis/⁊ reſurrectiōis/⁊ aſcēſiōis
Scđo myſterium miraculoꝝ operatiōis:qꝛ ſuſci⸗
tauit mortuos:⁊ imperauit vētis in mari ⁊ demo⸗
nib⁹:⁊ ſanauit leproſos ⁊ infirmos. Tertio myſte⸗
riū electiōis:qꝛ quos voluit pater/⁊ ꝑdeſtinauit:
hos fili⁹ vocauit/⁊ Iudeos reprobauit. Que qđē:
oīa myſteria ſunt ita mirabilia ⁊ incōprehēſibilia:
ꝙ nullus pōt cōphēdere niſi ſolus pater:nō exclu
ſo filio/nec ſpū ſctō. Et hec myſteria Chriſtus mū⸗
do manifeſtauit opere ⁊ doctrina:quorū profundi
tatē nemo poterit attingere:nec cōprehendere. Et
hoc eſt qđ Chriſt⁹ dicit in hac parte. Unde ait. O
dn̄e deus pater multa feciſti mirabilia tua myſte⸗
ria ⁊ opa in me:⁊ per me in noīe meo:q̄ ita ſunt ꝓ⸗
funda ⁊ incōprehēſibilia ꝙ in cogitationib⁹ tuis
non eſt q̄ ſil'is ſit tibi.i.nō eſt ſil'is tibi ad cogitan⸗
dum ⁊ cōprehēdendū ea q̄ ſol⁹ tu cogitare ⁊ com⸗
prehendere potes:⁊ null⁹ ali⁹. Nā null⁹ ali⁹ pōt co
gitare ⁊ inueſtigare ⁊ cōprehēdere myſteriū incar
natiōis ⁊ reſurrectiōis niſi tu ſol⁹:nec miracula q̄
ego feci per te:nec pōt cōprehendere cauſam ele⸗
ctiōis iuſtoꝝ niſi ſolus tu. Hec ergo miracula tua
ineffabilia ego annūciaui ⁊ locutus ſum mūdo:et
multiplicati ſunt ſup numerū. Uñ nota ꝙ ly mul⸗
tiplicati ſunt ſup numerū:multipliciter pōt intel⸗
ligi ſcđm ꝙ pōt referri. Nā primo pōt referri ⁊ cō⸗
parari ad mirabilia facta in vete.teſt.⁊ tūc eſt ſen
ſus. O pater multa mirabilia feciſti in ve.teſt. per
Noe/⁊ Moyſen/⁊ ꝓphetas. Sed multo maiora et
plura mirabilia feciſti per me:nā act⁹ ⁊ effect⁹ q̄s
feciſti per me:multiplicati ſunt ſup numerū:quia
multo plures in numero:⁊ maiores ſunt in effectu
⁊ virtute. Uel hoc pōt referri ad numerū mirabi⸗
liū que fecit de⁹ per Chriſtū:⁊ tūc eſt ſenſus. O pa
ter:multa ego annūciaui/⁊ locut⁹ ſu₃ multos act⁹
⁊ effectus mirabiles quos ꝑ me ⁊ in me feciſti:ſed
plures ſunt ſuper numerū q̄ narrari queant/et q̄
ſint ſcripti in euangelio. Unde cu₃ hoc concordat
litera Hieronymi:que ſic habet. Multa feciſti tu
dn̄e deus mirabilia tua:⁊ cogitationes tuas pro
nobis.ſi enarrare voluero:plura ſunt quā narrari
queant:⁊ tūc eſt litera plana. Item Ioan. vltimo.
Multa alia ſigna fecit Ieſus in cōſpectu diſcipu⸗
lorum ſuoꝝ:que nō ſunt ſcripta in libro hoc. Uel
hoc poteſt referri ad profunditatē/⁊ altitudinem
mirabilium horum myſteriorum. Nam ſubditur.

Annunciaui et locutus ſum: multplicati ſuet ſuper numerum.

¶ Ut ſit ſenſus. O pater annūciaui mirabilia tua
mundo:ſed ita ſunt profunda ⁊ incōprehenſibilia
ad cogitandū:ꝙ multiplicati ſunt ſuper numeru₃
ſermones ⁊ libri ad cogitandū:⁊ explicandū tā al⸗
ta ⁊ profunda myſteria. Quaſi dicat:ꝙ infiniti ſer⸗
mones ⁊ doctores ⁊ libri nō ſufficerent ad explicā
dum ea. Nam pertranſibunt plurimi:⁊ multiplex
erit ſcientia. Daniel'.xij. Item Ioā. vltimo. Non ar
bitror ipm mūdū poſſe capere qui ſcribēdi ſunt li⸗
bros. Et ſic pꝫ/ꝙ mirabilia myſteria q̄ pater fecit
in filio/⁊ per filiū/ſunt incōprehēſibilia in nume⸗
ro ⁊ ꝓfunditate ⁊ virtute ⁊ in effectu/⁊ ſunt multi
plicata ſup numerū.i.infinita. Quaſi dicat:ꝙ effe⸗
ctus ⁊ fructus hui⁹ noīs Ieſus quos Chriſtus fe⸗
cit:ſunt innumerabiles ⁊ incōprehenſibiles apud
homines:qꝛ ſoli deo ſunt noti. Deinde cum dicit/

Sacrificium ⁊ oblationem noluiſti: aures autem perfeciſti mihi.

¶ Chriſtus agit gr̄as:qꝛ repudiatis ſacrificijs ve
teris le. voluit acceptare ipm in ſacrificiū ⁊ pretiū
ꝓ pctō toti⁹ mūdi. Uñ dicit Chriſtus. O pr̄ tu no⸗
luiſti nec acceptaſti ſacrificia ⁊ oblationē veteris
legis:ſed ꝑfeciſti mihi aures tuas vt me audires
pro ppl'o. vel ꝑfeciſti mihi aures meas vt obedirē
tibi in oībus. Apl's ad Hebre.x. dicit. Corpus autē
adaptaſti mihi. Et tūc eſt ſenſus. Tu noluiſti ſacri
ficiū ⁊ oblationē ve.le. eo ꝙ illa ſacrificia erant im
mūda:ſed adaptaſti mihi corpus.i.feciſti corpus
meum purū ſine pctō mortali:vt eſſet aptū ad pa⸗
tiendū:⁊ ſufficiēs ad ſatiſfaciendū:Et ideo ſubdit

Holocauſtum ⁊ pro peccato non poſtulaſti:tunc dixi ecce venio.

¶ Holocauſtū ve.le. ꝓ pctō nō poſtulaſti:nec acce
piſti pro pctō totius generis humani:⁊ tūc ego vt
obedirē tibi/⁊ cōpatiēs generi humano:dixi. Ecce
venio ſponte ad patiendū/⁊ in ſacrificiū me offerē
dū. In quibus verbis duo aſſerit Chriſtus. Primo
ꝙ deus pater nō acceptauit ꝓ pctō mundi ſacrifi⸗
cia ⁊ holocauſta ve.le. qꝛ nec erāt apta:nec ſufficiē
tia ad tollēdū pctm̄. Scđo:ꝙ ipſe ſolus fuit apt⁹:⁊
⁊ ideo venit ad tollēdū pctm̄. Poſſunt etiā ſupra⸗
dicti duo verſus referri ad ſacrificiū ipſius Abel:⁊
holocauſtū qđ voluit offerre Abraham de filio ſuo
Iſaac. Nā Dauid nō ſolū preuidit myſteriū nr̄e re⸗
dēptionis ꝑ exitū Iſrael de egypto:⁊ ꝑ trāſitū ma
ris rubri:ſed etiā ꝑ ſacrificiū Abel ⁊ Abrahe. Eo ꝙ
illa duo ſacrificia fuerūt figura Chriſti. Nam ſicut
Abel iuſtus ſine pctō fuit occiſus a fratre ſuo ex in
uidia:ita pariter xp̄s a populo iudaico fratre ſuo.
Itē ſicut Abrahā volūtarie voluit offerre filiū ſuū
Iſaac in holocauſtū:ita pariter deus obtulit/xp̄m
filiū ſuū. Itē ſicut Iſaac venit ſedēdo ſup aſinum
vſqꝫ ad locū vbi poſtea fuit edificata Hieruſalē:et
poſtea deſcendit de aſino ⁊ aſſumpſit ligna ſuper
humeros ꝓcedēs vſqꝫ ad locū ſacrificij:ita xp̄s in⸗
greſſus eſt hieruſalē ſedēs ſup aſinam:⁊ poſtea in
die veneris baiulans crucē humeris venit ad lo⸗
cum vbi fuit crucifixus ⁊ immolatus. Sed fuit dif
ferētia:nā licet deus acceptauerit ſacrificiū Abel
⁊ Iſaac in voto ꝓ ſeipſis:tū nō pro toto genere hu
mano. qꝛ nullus eorū erat ſufficiēs pretiū ad redi⸗
mēdū totū genus humanū. Et ideo venit Chriſtus
tanq̄ ſufficiens pretiū ⁊ ſacrificiū:⁊ obtulit ſeipm
ꝓ oībus nobis. Et hoc eſt qđ dicit Chriſtus in hoc
loco ad patrē. vnde ait. O pater deus multa mira⸗
bilia myſteria feciſti in veteri teſtamento/que oīa
feciſti in figura humane redeptionis future:q̄ erāt
tam ꝓfunda:ꝙ nullus poterat cogitare ⁊ ſcire niſi
tu ſolus:⁊ ideo nō eſt ſimilis tibi in tali ſcientia ⁊
cogitatiōe. q̄ qđē myſteria ego ſolus annūciaui et
locut⁹ ſu₃ dictis ⁊ factis:qꝛ oīa illa myſteria i me
cōpleui ⁊ declaraui: quorum ſermones ⁊ effectus
multiplicati ſunt ſup numerū:eo ꝙ erāt hoīb⁹ in⸗
cōprehenſibilia ⁊ ſoli mihi reſeruata:qꝛ ad hoc ve
ni in mundū:vt cōplerem voluntatē tuā ⁊ ſcriptu⸗
ras legis ⁊ ꝓphetarū. Unde tu noluiſti acceptare
ſacrificiū Abel in precium ⁊ redemptionem pro to
to genere humano:nec voluiſti oblationes Noe ⁊
Moyſi:eo ꝙ illa nō erant ſufficiētia:ideo adapta
ſti mihi corpus ſufficiens ad offerendum:⁊ perfe⸗
ciſti mihi aures meas vt obedirem tibi:⁊ perfeci⸗
ſti ⁊ inclinaſti etiam aures tuas mihi/meu₃ ſacri⸗
ficium acceptando. Itē nō poſtulaſti holocauſtum
Abrahe ſiue Iſaac ꝓ pctō generis humani:qꝛ ꝓhi
buiſti ne Iſaac immolaret̄:ſed imolatus eſt aries
ꝑ Iſaac in figura mei. Et ideo poſtq̄ nullū ſacrifi⸗
cium vete.leg. nec holocauſtu₃ poſtulaſti:nec acce
ptaſti pro peccato:tūc dixi. Ecce venio ad offeren⸗
dum meipſum in ſacrificium ⁊ holocauſtum ꝓ to⸗
to genere humano. quia

In capite libri ſcriptū eſt de me:vt facere₃ voluntatem tuam deus meus: volui:et legem tua₃ in medio cordis mei.

¶ In capite libri ꝑdeſtinatiōis ſcriptū eſt de me:
vt facere₃ voluntatē tuā ⁊c. Et nota ꝙ ly pro pctō
pōt eſſe vna dictio materialiter ſumpta:loco cuiuſ
dā accuſatiui. hoc eſt ſacrificiū:qđ aliqñ in ſacra
ſcriptura dicit̄ pctm̄. vt.ij. Corinth. v. q̄ non nouit
pctm̄:pro nobis fecit pctm̄.i.ſacrificiū/vt exponit
Aug. Et ita accidit̄ hic pro pctō.i.ſacrificiū. Nam
holocauſtū qđ fiebat ex adipe ⁊ pinguedine anima
liū:⁊ totū cremabat̄ ſup altare holocauſtorū:non
offerebat̄ ꝓ pctō populi vel alicuius ſingularis ꝑ
ſone:ſed tantū ad honorē dei. Similiter victima ſi
ue pacifica que hic dicit̄ oblatio offerebat̄ tantum
ad petitionē vel gratiarū actionē ꝓ lucro captādo
vel dāno vitando:⁊ comedebat̄ a ppl'o coram deo.
Solum autē ſacrificiū offerebat̄ pro pctō publico
vel priuato:⁊ cedebat in vſum ſacerdotū:qui dice
bant̄ comedere pctā ppl'i. Et ideo ſolu₃ ſacrificiū
dicit̄ pctm̄:vel ꝓ pctō. Et ponitur bis. Primo ibi:
Sacrificiu₃ ⁊ oblationē. Scđo ibi: Holocauſtū et
pro pctō. ad denotandum ꝙ tam in victima pacifi⸗
ca:q̄ in holocauſto ſemꝑ offerebat̄ aliq̄d pro pctō
ad hoc vt offerens eſſet dignus corā deo. Chriſtus
aūt oīa tria genera ſacrificiorū obtulit patri. Ipſe
enī fuit ſacerdos ⁊ hoſtia:tā holocauſtū pingue:q̄
victima pacifica/q̄ etiā ſacrificium/vt pōt patere
intuēti in hoc pſal. ⁊ in alijs. ¶ Sed contra hec ar
guunt Iudei. ⁊ prio cōtra hoc qđ dicit ꝙ ſacrificia
et holocauſta deus nō acceptabat ꝓ pctō. Nā de⁹
ordinauit iſta ad tollēda peccata ppl'i/vt pꝫ ꝑ to⸗
tū leuiticū. ergo. Scđo arguūt ꝯtra illud qđ dicit̄
Corp⁹ adaptaſti mihi:⁊ ecce venio. Qꝛ deus ordi⸗
nauit ⁊ inſtituit circūciſionē ad tollēdū originale.
Et hoc aſſerit Auguſtin⁹/⁊ magiſter ſententiarum
in.iiij. lib. ergo. ¶ In oppoſitū eſt apl's ꝑ totā epi⸗
ſtolā ad Ro. ⁊ ad Gala. ⁊ Hebre. vbi ꝓbat ꝙ lega⸗
lia nō poterāt iuſtificare. ¶ Reſpōſio. Ad hui⁹ in⸗
telligētiā ſunt alique ꝓpoſitiones ſiue cōcluſiōes
ꝑponende ⁊ notāde. Quarū prima eſt:ꝙ ſacrificia
⁊ holocauſta veteris legis nō erāt acceptabilia ad
remittendū pctm̄. Probat̄. nā illa ſacrificia offere
bantur in pretiū ꝓ hoībus peccatorib⁹. ergo debe
bāt eſſe maioris pretij q̄ hoīes ꝓ quibus offerebā
tur:ſ₃ nullū aīal brutū eſt maioris pretij q̄ homo:
immo minoris ſine cōparatione:ergo nullū illorū
ſacrificiorū poterat eſſe ſufficiēs pretiū ⁊ accepta
bile ad remiſſionē peccati. Quia nunq̄ dn̄s remit
tit ſeruū ⁊ captiuū. niſi reddat̄ pretium ſufficiens
pro eo. Itē ſacrificiū offerebat̄ pro toto populo. er
go debebat tenere mediū inter deu₃ ⁊ populu₃ ad
hoc ꝙ deus remitteret peccata populi.ſ.ꝙ illud ſa
crificiū eſſet minus deo:⁊ maius toto populo: ſed
nullum animal brutu₃ poterat eſſe tale:quia ſicut
erat minus in dignitate:ita et in precio. igitur.
¶ Secūda cōcluſio/ꝙ circūciſio in ꝓpria virtute
nō poterat tollere pctm̄ originale. Probatur. nam
ꝑ circūciſionē totus homo redimebat̄ ex captiui⸗
tate ⁊ ſeruitute ⁊ morte eterna:ſed nulla pars po⸗
teſt redimere totum:ſed illa pellicula ⁊ ille modi⸗
cus ſanguis qui effundebatur i circūciſione/erat
pars totius hoīs:ergo non poterat redimere totū
hominem. Tenet cōſequentia:qꝛ nunq̄ dn̄s remit⸗
tet captiuum pro ſola manu vel pede abſciſſo:niſi
detur ſibi pretiū maioris valoris:q̄ ſit ipſe ſeruus.
Preterea illa pellicula/⁊ ille ſanguis qui effunde⸗
bat̄ in circūciſiōe:ita erat ſubiectus pctō ⁊ immū

Margin notes: vij. q. i. Sacrificium vero ... (illegible); Nota ꝙ xp̄i paſſio ⁊c.; Heb. x. a.; Uriij. di. ſic. ⁊ econ. ⁊ a. et; xſ. qō. iij. ſi is; Quod de⁹ ſacrificia non acceptat ꝓ pctō.; Notta de circūciſione.

dus ſicut totꝰ homo ergo nō poterat tollere peccatum nec acceptari pro redēptiōe ⁊ remiſſiōe peccati. Tenebat̄ pēna: nā hō tenebat in illa captiuitate ꝓpter peccatū: ⁊ erat deo exoſꝰ ⁊ in ira dei ꝓpter pctm̄: ergo deus nō acceptabat talē carnē ⁊ ſāguinē immūdū ⁊ obnoxiū ꝑ pctō: ſed oportebat ꝙ eſſet ſanguis purus ⁊ immunis ab omni peccato ad hoc ꝙ tolleret pctm̄. ¶ Tertia concluſio ꝙ ſolꝰ ſanguis ⁊ ſacrificiū Chriſti fuit ſufficiens ⁊ acceptabile deo patri ad remittendū omne pctm̄. Probatur primo rōne puritatis: q᷑ Chriſtus ſolus fuit inter mortuos liber ab oī pctō in ꝑſona ⁊ natura. Scdo rōne humilitatis: q᷑ poſtꝙ totū genus humanum erat in captiuitate ꝓpter ſupbiā ⁊ inobedientiā primorū parētū: q̄ de ſuperbia ⁊ inobedietia eſt deo abominabilis: opꝫ vt ꝑ vnius obediētiā homo liberaret̄: ſed q᷑ Chriſtus ſe humiliauit factus obediēs vſq̄ ad mortē: ergo meruit acceptari in ſacrificium ꝓ oībus liberandis. Tertio rōne charitatis ⁊ dilectionis: eo q᷑ erat magis charus ⁊ dilectꝰ patri/ꝙ aliqua alia creatura. Primo inquātum filius naturalis. Scdo inquātum melior omni creatura: etiā inquantū homo: tū rōne vnionis ⁊ gratie: tum rōne puritatis: tū rōne charitat̄: quā Chriſtus habuit erga genꝰ humanū. Et ꝓpter oīa ſupradicta fuit magis charꝰ ⁊ acceptabilis deo: ⁊ fuit ſufficiēs mediator inter deū ⁊ totū genꝰ humanū: qđ nullus alius homo nec aīal nec alia creatura potuit facere.

Nota de ſanguine xp̄i.

Quarta concluſio/ꝙ Adam: ⁊ Abel ⁊ Noe: et Abrahā: ⁊ Jacob: ⁊ Moyſes: ⁊ oēs ceteri patriarche ⁊ ꝓphete ideo deſyderabāt Chriſtū vt veniret ad tollendū peccatū: q᷑ ſciebat ex reuelatiōe ꝙ ſacrificia vete. l. non poterant hoīem iuſtificare: nec tollere per ſe pctm̄: probat̄: nā oībus hīs, facta eſt de Chriſto repromiſſio/vt patet per totū diſcurſum ve. teſta. ⁊ ideo oēs expectabāt ipm̄/vt veniret ad ſoluendū pretiū ꝓ eis. Unde Dauid dicit: Ueni ad liberandū nos dne deꝰ virtutū. pſal. lxxix. Item pſalmo. l. dicit: Aſperges me dne hyſſopo. Item zacha. ix. Tu vero in ſanguine teſtamēti tui eduxiſti vinctos de lacu: in quo nō erat aqua. Itē Eſa. liij. Attritꝰ eſt ꝓpter ſcelera nr̄a. Itē. lxiiij. Utinā diruperes celos ⁊ deſcēderes. Hoc idē potet ad Heb. xj. vbi probat apl's ꝙ oēs illi expectabāt Chriſtū: vt in eo reciperet repromiſſiōes. Ex quibꝰ ptꝫ/ꝙ oēs patres vete. teſt. ex reuelatiōe ſciebāt: ꝙ illa lex non poterat iuſtificare: nec illa ſacrificia: q᷑ aliter nō deſiderauiſſent/nec expectaſſent Chriſtū: qui ſolueret pro eis. ¶ Quinta cōcluſio/ꝙ licet per ſacrificia et ſacramēta ve. le. tolleret pctm̄: tū non in virtute propria: ſed ꝓut dabant in ſignū federis ⁊ nō pretiuꝫ. Ad cuius intelligentiā eſt notādum/ꝙ ſacrificia ⁊ ſacra vete. le. nō cōtinebāt realiter ptiū: ſꝫ dabant in ſignū pretij ſoluēdi per Chriſtū. Exēplū grā. nam quādo mercatores faciūt pactū cū vēditore de naui plena mercibꝰ: vel de aliquo agro vel domo: ⁊ dāt de preſenti vnum denariū in ſignū pretij: ꝓmittentes altera die ſiue vſq̄ ad octo dies ſoluere totum pretiū: ⁊ ilico tradit̄ eis res empta. tunc manifeſtū eſt ꝙ ille denarius nō datur a mercatore/nec acceptatur a venditore in pretium ſimpliciter: ſed in ſignum pretij ſoluendi tēpore cōſtituto ſcđm fedus ⁊ pactum: Ita ergo pariter deus fecit pactum cū Abraham. Geñ. xvij. precipiens circuncisionē fieri in ſignum federis. Unde Abraham non dedit deo illā circūciſionē in pretiū: ſed in ſignum pretij: nec deus acceptabat illā circūciſionē ⁊ pelliculā ⁊ ſanguinem effuſum in pretiū: ſed in ſignū pretij ſoluēdi per Chriſtū: inquātū Abrahā ⁊ oēs fideles vete. te. promittebāt ſoluere per Chriſtū: in ſuo aduētu. pro quibꝰ oibꝰ Chriſtꝰ ſoluit in cruce ex ꝓprio ſanguine/in quo erat verū/⁊ validū/⁊ acceptabile/et ſufficiens ptiū: ⁊ ſub tali ꝓſtatiōe ⁊ pacto fiebat circūciſio in lege vet. Et hoc ē qđ dixit deꝰ Abrahe. Geñ. xvij. Hoc ē pactū meū qđ obſeruabitis inter me ⁊ vos ⁊ ſemē tuum poſt te. circūcideris carnē preputij veſtri: vt ſit ſignum federis inter me ⁊ vos. qđ ſignū federis nil aliud erat ſcđm Auguſti. contra Fauſtum: niſi ꝙ deus acceptabat illā circunciſionē in ſignum pretij futuri per Chriſtum ſoluēdi in cruce.

Nota q̄ nō ſacramēta vet. le. tollebāt peccatum.

¶ Sed eſt aduertendū ꝙ in quadruplex ſignū data fuit illa circunciſio. Primo in ſignū diſtinctiuū inquātū diſtinguebat filios Abraham et Iſrael a ceteris nationibus. Secundo in ſignum tributi ⁊ ſeruitutis ꝓpter peccatū primorū parentum. Tertio in ſignū figuratiuū: inquātū figurabat circūciſionem anime. Quarto data eſt in ſignū federis ⁊ pretij futuri per Chriſtū ſoluēdi: ⁊ iſto modo tollebat peccatum: nō ratione ſui: quia nō continebat in ſe realiter pretiū: ſed ratiōe pretij futuri in cuius ſignū acceptabatur a deo/⁊ in cuꝰ proteſtatione ⁊ pacto dabatur. Et ſicut dictū eſt de circunciſione: eodē modo eſt dicendū de ſacrificijs et holocauſtis ⁊ oblationibꝰ: q᷑ nō offerebantur/nec acceptabant in pretiū: ſed in ſignum federis ⁊ pretij futuri per Chriſtū ſoluēdi: ⁊ ſub tali federe ⁊ pacto ⁊ ꝓteſtatione offerebant: ⁊ ſic remittebat peccatum pro eis pro quibus offerebantur. Et ꝓ omnibus talibus Chriſtus obtulit ſuum ſanguinē in cruce: ⁊ ſic fuit tunc pactū ⁊ fedus impletum ⁊ conſummatū: ⁊ perfecte fuit facta ſatiſfactio. Et ideo oēs patres ve. teſt. licet iam eſſent circunciſi: ⁊ pro eis offerebantur holocauſta mane ⁊ veſpere ⁊ cetera ſacrificia: tamen ſemper deſyderabāt ⁊ vocabāt Chriſtum vt veniret ad ſoluendū pro eis: vt dictuꝫ eſt: ⁊ patet per totum teſtamentū vetus.

§ Nota circūciſionē

¶ Septima cōcluſio/quod ſacramēta legis noue de per ſe tollunt pctm̄. Probatur: naꝫ in ſe realiter cōtinēt pretiū paſſionis Chriſti. Probatur. primo de eucharitia in qua Chriſtus deus ⁊ homo realiter continetur: ⁊ eſt ſacrificiū per ſe deo charū ⁊ acceptū/et ſufficiēs pro toto mundo. Hoc idem ptꝫ de baptiſmo: in quo realiter continetur virtꝰ paſſiōis Chriſti ad tollēdū originale ⁊ etiā actuale in adultis. Et ſic eſt dicēdum de penitentia ⁊ ceteris: eo ꝙ actualiter deriuantur a paſſione Chriſti: ⁊ ideo ilico tollunt pctm̄. Hec eſt ergo differētia inter ſacramēta noue legis ⁊ veteris: q᷑ illa non cōtinebant realiter Chriſtum/nec eius paſſionem: ſed tantū ſignū: iſta aūt continēt realiter Chriſtū/aut virtutē paſſiōis eius. Ideo iſta dantur realiter in pretium: q᷑ in baptiſmo ilico ſoluitur pretium pro baptizato. illa autem dabantur ſolum in ſignum pretij futuri vt dictum eſt: ⁊ ideo adhuc expectabatur pretium. Ideo circunciſus ſemper manebat debitor: ⁊ deus ſemper manebat creditor: licet circunciſus eſſet liberatꝰ a pena ſenſus.

ſacra legis noue tollunt pctm̄.

¶ Octaua cōcluſio/ꝙ adueniente Chriſto ⁊ baptiſmo eius oēs Judei tenebātur baptizari: licet eſſent circunciſi. Probatur. Nā nō acceperūt nec dederūt circūciſionē in ptiū: ſed

Ad baptiſmū tenent iudei.

in ſignū ꝑtij futuri: ⁊ ſic tenebant̄ ſoluere in actu qñ fuit pretium in actu datum in baptiſmo. Et ita Joannes baptiſta ⁊ oēs apl'i fuerunt baptizati/et Chriſtus miſit eos ad baptizandū Judeos q̄ iam erant circūciſi: vt ptꝫ Mat. x. ⁊ Luc. x. ¶ Nona cōcluſio/ꝙ poſt paſſionē Chriſti circūciſio ⁊ oīa alia legalia ceſſarūt ⁊ perdiderūt ſuā virtutē ⁊ officiū. Probatur: q᷑ oīa mortua fuerunt ſimul cum Chriſto quorum finis ⁊ terminus erat Chriſtꝰ. Hoc idē probatur: nam ſoluto ⁊ adueniente pretio: perdidit vi et ſignum pretij. ¶ Decima concluſio/ꝙ poſt publicationē euāgelij. circūciſio ⁊ cetera legalia non ſolum ſunt mortua ⁊ inutilia Judeis: ſed etiā mortifera ⁊ nociua. Probat̄. nā Judei ea ſeruātes irritant pactū dei factū cū Abraham ⁊ Moyſe: et ſunt ꝑuaricatores ⁊ violatores federis: ⁊ per cōſequens ſunt ſacrilegi ⁊ priuati hereditate ⁊ alienati ⁊ degeneres ab Abrahā ⁊ Iſrael: ⁊ retrogradi a termino libertatis.

Legalia ſūt mortifera iudeis.

¶ Ex ſupradictis patet/q̄d dicendū ad rationes Judeorū: quia circunciſio ⁊ oīa ſacramenta: ⁊ legalia non fuerunt a deo inſtituta ſimpliciter in pretium pro pctō: ſed in ſignum pretij futuri per Chriſtū ſoluendi. Et ideo fuit neceſſe Chriſtū veniſſe: vt ſolueret pretiū debitū pro omnibꝰ: ⁊ cōſummaret pactū ⁊ fedus: ⁊ ceſſarent oīa legalia in eius aduentu. Et ſic ptꝫ/ꝙ deus nō poſtulabat illa holocauſta ⁊ ſacrificia per ſe: q᷑ non erant per ſe acceptabilia/nec ſufficientia ꝓ pctō niſi inquātū erant ſignū futuri pretij. ſ. Chriſti q̄ fuit purū ⁊ ſufficiens ⁊ deo charum ⁊ aceptum ſacrificiū: tū rōne puritatis: tū rōne charitatis: tū ratione obedientie ⁊ humilitatis/⁊ vnionis. Et hoc modo intendebat Augu. cū dixit: ꝙ ex quo inſtituta eſt circūciſio in illo populo ad purgationē originalis veteriſq̄ pcti: valebat ſicut modo baptiſmus: quaſi dicat ꝙ bene liberabat̄ circūciſus/ſed ſemꝑ manebat debitor in Chriſto: ⁊ deꝰ ſemꝑ manebat creditor vſq̄ ad generalem ſolutioneꝫ faciēdā ꝑ Chriſtū. Sicut manet creditor ille qui accepit tm̄ ſignuꝫ ſolutionis. Hoc eſt ergo qđ dicit Dauid in hac parte/cū ait. Sacrificium ⁊ oblationem noluiſti. quaſi dicat: tu noluiſti acceptare ſacrificiuꝫ ⁊ oblationem ve. legis in pretiū ſolidum pro peccato totius mundi: eo ꝙ talia ſacrificia erāt inualida ⁊ inſufficientia nō cōtinentia in ſe pretium: ⁊ erant indigna ⁊ immūda: ⁊ de ſe non acceptabilia. Ideo perfeciſti mihi aures ad obedienduꝫ tibi in oibus: adaptaſti mihi corpus: q᷑ purum ſine pctō: ⁊ nō ex opere Adā: ſed ex opere ſpūs ſancti in vtero virginali ex puris ſanguinibꝰ formaſti: ⁊ ſic fuit aptū ⁊ ſufficiēs ⁊ per ſe acceptabile ad tollendum omne peccatū. Et etiā adaptaſti mihi corpus mortale ad patiēdū: q᷑ vt poſſem pati meipm̄ exinaniui formā ſerui accipiēs ⁊ habitu inuentꝰ vt homo. Item non poſtulaſti holocauſtū agnorū/nec vitulorū pro pctō: q᷑ non erant ſufficientia ſacrificia: ſed q᷑ adaptaſti mihi corpus cum puritate ⁊ charitate ⁊ obedientia: ideo volens implere volūtatē tuam tunc dixi ecce venio ad patiendum ⁊ offerēdum me ad paſſionē pro oibus: ⁊ hoc feci ex obedientia. Nam in capite libri predeſtinationis ſcriptū eſt de me/vt facerē volūtatē tuā: qui predeſtinaſti me ad faciendā volūtatē tuā/poſtꝙ Adā fuit rebellis ⁊ inobediēs: ⁊ ideo voluiſti ꝙ ego per obedientiā meam ſatiſfacerem pro eius pctō ⁊ inobedictia. Ideo deꝰ meus ego volui obedire ⁊ tenere legem tuam in medio cordis mei. Deinde cū dicit:

Annunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna: ecce labia mea non prohibebo: domine tu ſciſti.

xv. q. j. reuertimini

¶ Annunciaui iuſtitiā. oſtendit Chriſtus qualiter fuit obediens patri in publicatione euāgelij: eo ꝙ miſit oēs apl'os ſuos per vniuerſum mūdū ad predicandū euangeliū omni creature. Ideo dicit: non ſolū ſeruaui legē tuā: ⁊ repoſui eam in corde meo: ⁊ ꝑdicaui eā in Judea ⁊ Hieruſalē ante meam paſſionē: ſed etiā poſt aſcenſionē per apl'os meos annunciaui iuſtitiam tuā. i. legem euangelicā: in qua oſtenditur iuſtitia tua: eam in quā annunciaui nō ſolū in terra ꝓmiſſionis ⁊ Hieruſalē que eſt parua terra/ſed in eccleſia magna toto orbe diffuſa: qñ miſi apl'os ꝑ vniuerſum mundū ad predicandum euāgeliū omni creature: vt ptꝫ Mar. vltimo. Uñ dñe tu ſciſti ꝙ non prohibui nec prohibebo labia mea per me/nec per apoſtolos ad predicandū et annunciandum veritatem tuam. Et intelligit per labia apoſtolos per quos predicauit. quaſi dicat ꝙ non timui minas Judeorū/nec gentiliū: ſꝫ ante reges ⁊ preſides dixi veritatem. Ideo ſubdit.

Juſtitiā tuam nō abſcondi in corde meo: veritatem tuam: ⁊ ſalutare tuum dixi. Non abſcondi miſericordiam tuam ⁊ veritatem tuam a conſilio multo.

xviij. dōſ. c quia. ⁊ xxſ. q. ij. non ita.

¶ Juſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: ſed dixi ⁊ manifeſtaui veritatē tuā euangelicā ⁊ ſalutare tuū. i. annunciaui tuum ſaluatorem Jeſum: ⁊ publice confeſſus ſum nomē Jeſu corā hoībus/cōtemnendo minas principum: ⁊ ideo nō tacui veritatem ex timore: nec abſcondi veritatem tuā a multo conſilio ſcribarū ⁊ ſacerdotū: ⁊ ideo moti ſunt principes ſacerdotum ad crucifigendum me: ⁊ tyranni ⁊ reges ad interficiendum apoſtolos ⁊ martyres: quaſi dicat. O pater iam manifeſtaui nomē tuum hominibus: ⁊ annūciaui mundo voluntatem tuam ſicut predixiſti ⁊ promiſiſti Moyſi. Deuter. xviij. ſ. loquetur ad eos omnia quecunq̄ dixero et precepero illi ⁊ cetera.

De pe. di. ſ. c. diuinitatis natura.

Tu autē dñe ne longe facias miſerationes tuas a me: miſericordia tua ⁊ veritas tua ſemper ſuceperunt me.

¶ Poſtꝙ ſuperius Chriſtus oſtēdit ſe in oibus cōplacuiſſe voluntati patris: ⁊ explicauit totū diſcurſum ſuorū laborū: nunc in hac parte ſcđa pricipali. tanꝙ mediator petit premiū ſui laboris/ſcꝫ liberari in capite ⁊ mēbris: ſed q᷑ paſſus eſt pro mēbris liberandis: ideo magis videtur petere liberationem mēbrorū. ideo ait. Tu aūt dñe pater ne facias longe miſerationes tuas a me/ſcꝫ a mēbris meis: ⁊ q᷑ ꝓ eis paſſus ſum. Nā tu ſcis ꝙ miſericordia tua ⁊ veritas tua ſemꝑ ſuſceperunt me in patriarchis ⁊ ꝓphetis: q᷑ ſemper liberaſti eos in veteri teſtamento/quorū liberatio fuit figura redēptiōis generis humani: ergo ſicut liberaſti eos tēporaliter: ita pariter libera oēs ſpūaliter: q᷑ maior ⁊ grauior eſt iſta captiuitas ⁊ afflictio in qua iacet totū genus humanum ꝙ illa. Quod probo.

vij. q. j. c. ad uerſitas.

Quoniam circundederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates mee: et non potui vt viderem.

¶ Quoniam Adam peccante circundederunt me mala quorū non eſt numerus: quia tota humana natura fuit corrupta ⁊ ad duplicem mortem condemnata/⁊ infinitis infirmitatibus ſubiecta/⁊ multipliciter afflicta ⁊ vulnerata in corpore ⁊ anima. Et ſic comprehenderunt me iniquitates mee quas Adā ⁊ filij ſui cōmiſerunt: que intantū fuerunt multiplicate: quod non potui vt viderem. i. non potui eas numerare: quia

Extra de reliqui. c. vnico. in clemen.

Multiplicate ſunt ſuper capillos capitis mei: ⁊ cor meum dereliquit me.

¶ Multiplicate ſunt ſuper capillos capitis mei iniquitates ⁊ infirmitates mēbrorū meorū ꝓ quibus volui pati: intantū ꝙ cor meum dereliquit me in paſſione: quia vires defecerunt in me vſq3 ad mortem incluſiue. ¶ Unde nota ſecundum Auguſtinū/ꝙ ſicut peccatum Ade ⁊ filiorū ſuorum fuit multiplex: ita paſſio Chriſti debuit eſſe multiplex. Nā in illo peccatō fuit furtū/⁊ homicidiū/ ⁊ blaſphemia/⁊ rebellio: ſicut dictū eſt pſal. xiij. Ideo Chriſtus voluit pati multiplicē penā vt pro oībus peccatis ſatiſfaceret. Nā ipſe fuit palmis ceſus ⁊ conſputus tanꝗ blaſphemus/⁊ flagellatus vt latro: ⁊ coronatus ſpinis ⁊ deluſus tanꝗ vſurpator regni ⁊ fuit finaliter crucifix⁹ tanꝗ homicida: ⁊ ideo dicit Chriſtus: multiplicate ſunt iniquitates mee ſuper capillos capitis mei. Quaſi dicat: qȯ plures fuerunt ꝗ capilli capitis: q2 nō ſolū paſſus eſt pro iniquitatibus ipſi⁹ Ade: ſ3 etiā omniū preteritorū ⁊ futurorū qui numerari non poſſent. Et ideo dicit comprehenderunt me iniquitates quorū non eſt numerus: quia dn̄s poſuit i eo iniquitates omniū noſtrum: ⁊ attritus eſt propter ſcelera noſtra. Eſa. liij. Item iniquitates membrorum dicit Chriſtus eſſe ſuas non quo ad culpam: ſed quo ad penam: quia pro eis paſſus eſt: ⁊ ſoluit penas pro eis: vt nos ab eterna morte liberaret. Ideo

¶ Paſſio chriſti multiplex.

De conſe. diſti. iiij. nec quēꝗ.

Complaceat tibi domine vt eruas me: domine ad adiuuandum me reſpice.

¶ Quaſi dicat: poſtꝗ ꝓ eis paſſus ſum: ⁊ ſolui penas: ideo erue eos a pena eterna. Itē nota ꝙ Chriſtus non ſolum intendit rogare patrem: vt liberet ſuos a captiuitate peccati: ſed etiā vt liberet totā eccleſiā de manu tyrannorum ⁊ hereticorū.

ſupra lxviij ⁊ infra lxxix. ⁊. xxiiij. q. j. ca. vlti.

Confundantur ⁊ reuereantur ſimul: qui querunt animam meam vt auferant eam.

Conuertantur retrorſum ⁊ reuereantur: qui volunt mihi mala.

¶ In hac tertia parte petit vltionē de Judeis qui noluerunt Chriſtum audire nec recipere: imo ipm̄ crucifixerunt. Unde ait. O pater cōfundantur Judei ⁊ reuereantur qui querunt animam meam et vitam meam: vt auferant ipſam de mundo. Quaſi dicat confundantur quando viderint me a mortuis reſurrexiſſe: ⁊ maneāt fruſtrati in ſuo deſyderio: ⁊ conuertantur retrorſum cadentes ab omni dignitate ⁊ regno ⁊ ſacerdotio

Ferant confeſtim confuſionem ſuam: qui dicunt mihi euge euge.

¶ Ferant ⁊ patiantur cōfeſtim confuſionem ⁊ verecūdiam ſuam omnes Judei qui dicunt mihi euge euge. i. oēs qui letabātur in morte mea. Puniātur ergo Judei ⁊ oēs obſtinati qui noluerunt me audire ⁊ ſequi: vt impleatur quod dixiſti Deutero. xviij. Quicūꝗ verba eius que loquetur in nomine meo/audire noluerit: vltor exiſtam: quaſi dicat: cōpleatur in eis illa ſententia.

Exultent ⁊ letētur ſuper te omnes querentes te: ⁊ dicant ſemper magnificetur dominus qui diligunt ſalutare tuum.

¶ Hic petit Chriſtus premium pro ſuis mēbris ſequentibus eū. Unde ait. Exultēt in corde ⁊ in anima: ⁊ letētur in facie omnes apoſtoli ⁊ fideles qui querūt ⁊ ſecuti ſunt te: ⁊ audierūt doctrinā meā: ⁊ oēs qui diligunt Jeſum ſalutare tuū: ⁊ qui dicunt magnificetur dn̄s. i. qui magnificant patrem in filio ⁊ econuerſo Quaſi dicat: omnes iuſti ⁊ fideles habeant gratiam in preſenti: ⁊ gloriam in futuro: ſicut promiſiſti Moyſi. Exodi. xxxiij. quando dixiſti. Ego oſtendam tibi omne bonum/in aduentu Chriſti ſupple. Deinde cū ſubdit

Ego autem mendicus ſum ⁊ pauper: dominus ſollicitus eſt mei.

¶ Ego aūt mēdicus ſum cōcludit Dauid in pſona toti⁹ corporis miſtici Chriſtum expectātis dicēs, Ego autem mendicus ſum ⁊ pauper: ideo dn̄s ſollicitus eſt mei: id eſt quia in Adam fui expoliatus omnibus bonis gratuitis. et ſic fui factus pauper. ⁊ etiam fui percuſſus/⁊ vulneratus in corpore/et anima: ⁊ factus fui mendicus ⁊ egenus: ideo neceſſe eſt vt dominus ſit ſolicitus mei: q2 nullus ali⁹ me poteſt liberare/⁊ paſcere/⁊ reficere pabulo ſacramentorum/niſi Chriſtus. Ideo conuerſus ad Chriſtum dicit.

Adiutor meus ⁊ protector meus tu es: de⁹ meus ne tardaueris.

¶ O domine Jeſu adiutor ⁊ redēptor ⁊ protector meus ne tardaueris venire: quia nullus alius me poteſt liberare. ¶ Ex ſupradictis patet/quod ſi velimus contemplari dicta in hoc pſal. magis videt Dauid euangeliſta ꝗ propheta. Nam ex hoc pſalmo poſſunt recolligi octo euangelice concluſiones. Quarum prima eſt: quod Chriſtus quatuor beneficia contulit fidelibus membris ſuis in ſuo aduentu. Nam primo liberauit eos de lacu miſerie inferni: ⁊ de luto fecis peccatorum ⁊ penalitatum. Secundo fundauit eos ſupra firmam petrā fidei qui eſt Chriſtus. Tertio direxit eos in celum per legem euāgelicam. Quarto abſoluit eos a cantico vete. leg. cerimoniarum/et poſuit canticum nouum euangelicum in ora ipſorum quod eſt canticum libertatis ⁊ letitie. ¶ Secunda concluſio/ quod miſteria mirabilia que pater fecit in filio et per filium: ſunt ineffabilia ad dicendum ⁊ narrandum et incomprehenſibilia ad cogitandum ⁊ comprehēdendum. ¶ Tertia concluſio/quod deus nō accipiebat ſacrificia ⁊ holocauſta ⁊ oblationes vete. leg. in pretium pro peccato: quia non erant ſufficientia: ſed ſolum in ſignum federis futuri pre

tij per Chriſtū ſoluendi. Et ideo fuit neceſſe Chriſtum veniſſe ad ſoluendū pro oībus preſentibus ⁊ futuris: eo fuit aptus ⁊ ſufficiens pretiū ad ſatiſfaciendū pro oībus ratione puritatis ⁊ obediētie. ¶ Quarta cōcluſio/ꝙ Chriſtus nō ſolū annunciauit volūtatē patris in Hieruſalē ⁊ Judea: ſed etiā annunciauit euangelicā iuſtitiā ⁊ legē iuſtificātē in eccl'ia magna toto orbe diffuſa. ¶ Quinta ꝯcluſio/ꝙ Chriſtus mediator ex debito ⁊ iure meruit liberare genus humanū ꝑpter laborem paſſionis ⁊ virtutē obediētie ⁊ charitatis. ¶ Sexta cōcluſio/ ꝙ ex ſententia data per dn̄m in lege veteri/ Judei obſtinati/⁊ ceteri infideles q̇ noluerūt Chriſtū audire nec recipere: merentur penā ⁊ vltionē eternā. ¶ Septima cōcluſio/ꝙ ex ꝓmiſſiōe facta Moyſi in le. ve. debet ſequētibus Chriſtū gratia in p̄ſenti ⁊ gl'ia in futuro. ¶ Octaua cōcluſio/ꝙ oēs fuim⁹ facti pauperes ⁊ mendici in Adam: de q̇bus malis nemo nos peterat liberare niſi Chriſtus q̇ fuit ſollicitus in noſtra redemptiōe ⁊ ſalute.

ſa. j. nō eſt.

Beatus qui intelligit ſuper egenū et pauperem: in die mala liberabit eum dominus.

Dn̄s conſeruet eum ⁊ viuificet eum: ⁊ beatum faciat eū in terra: ⁊ non tradat eum in animam inimicorum eius.

Dn̄s opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.

¶ Titulus/Uictori ſiue in finē pſal. Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſal. dirigēs nos in Chriſtum qui eſt finis legis In quo prophetice predicitur ⁊ memoratur victoria Chriſti. Hoc idē confirmat Chriſtus Joan. xiij. allegans pro ſe ſcripturam huius pſal. cum dicit. Ego ſcio quos elegerim: vt impleatur ſcriptura: qui manducat mecum panem: leuabit contra me calcaneū ſuum. Ex his patet ꝙ iſte pſalmus factus eſt a Dauid pro Chriſto prophetice. Item Augu. in libello de fide rerum inuiſibilium adducit magnam partē huius pſal. probans Dauid prophetaſſe in hoc pſalm̄. de morte ⁊ paſſione et reſurrectione Chriſti. Sed eſt videndū vnde Dauid ſumpſit occaſionē faciendi hunc pſal. Ad qȯ dicitur ꝙ hebrei moderni multa varia ⁊ inepta dicunt volentes aſſignare cauſas que nullo modo poſſunt cum ratione applicari litere huius pſal. Et ideo ſaluo meliori iudicio cum dei adiutorio mihi videtur ꝙ Dauid ſumpſit occaſionē faciendi hunc pſal. quando fugit a facie filij ſui Abſalon. Legitur enī Reg. ij. a. xv. vſq3 ad. xix. cap. qualiter Abſalon inſurrexit cōtra Dauid patrē ſuū: vt auferret ſibi regnū: cui magna multitudo ex Iſrael adheſit: inter quos principalis fuit Achitofel q̇ fuerat ꝯſiliarius familiaris ipſius Dauid. Cū ergo ꝑgeret Dauid ꝑ verticē mōtis oliuarū: apparuit Siba puer ⁊ ſeru⁹ Miphiboſeth in occurſum eius cum duobus aſinis, q̇ onerati erant ducentis panibus: ⁊ centū alligaturis vue paſſe: et centū maſſis polentarū: ⁊ duobus vtribus vini: et ſic ſubuenit inedie ⁊ indigētie: ⁊ refocillauit ipſ3 Dauid cū3 toto exercitu fugienti. Itē legit̄ poſtea ꝙ cū Achitofel videret ſe fruſtratū cōſilio ſuo ⁊ cōtēptū ꝑpter cōſiliū Chuſi: laqueo ſe ſuſpendit. Itē poſtea ꝙ cū Dauid tranſiſſet Jordanē: occurrit ſibi Berzelay Galaadites ⁊ Rabath filiorū Amon ⁊ multi alij q̇ obtulerūt ei ſtratoria ⁊ tapeta ⁊ vaſa fictilia: ⁊ frumentum: ⁊ ordeū/⁊ farinā/⁊ polentā: ⁊ ſic ſubuenerunt indigentie et paupertati ipſius Dauid. Sed poſtea Joab interfecit Abſalon: ⁊ diſperſi ⁊ victi ſunt oēs inimici Dauid. Et ſic reuerſus eſt Dauid in Hieruſalē cum magna victoria: ⁊ ꝯfirmatus eſt in ſuū regnū oībus diebus vite ſue. Unde dixit: An ignoro me hodie factū regem ſuper Iſrael. ⁊c. In hoc ergo ſupradicto myſterio preuidit Dauid in ſpiritu totum myſterium paſſionis et reſurrectiōis ⁊ regni ipſius Chriſti. De quo myſterio cōdidit hunc pſalmum. Uñ per hoc ꝙ Abſalon cōiurauit ⁊ inſurrexit cōtra patrē ꝓuidit qualiter ppl's Judeorū debebat ex inuidia inſurgere aduerſus dn̄m ⁊ aduerſus Chriſtū eius: vt ſibi regnū ⁊ vitam auferret. Et ꝑ hoc ꝙ Achitofel cōſiliarius Dauid adheſit Abſaloni dans conſiliū contra dn̄m ſuū: Dauid ꝓuidit qualiter Judas Scarioth vnus ex diſcipulis ⁊ familiaribus Chriſti debebat inſurgere contra Chriſtu3: ⁊ adherere phariſeis: et vendere Chriſtū: ⁊ dare cōſiliū cōtra ipm̄: et laqueo ſe ſuſpēdere dū eſſet fruſtratus cōſilio ſuo: ſicut Achitofel. Itē ꝑ hoc ꝙ Siba ſubuenit Dauid in illa fuga ⁊ indigentia in monte Oliuarū ⁊ Berzelay iuxta Jordanē: ꝓuidit in ſpū qual'r Chriſtus debebat eſſe paup: ⁊ multi debebāt ſubuenire indigentie ⁊ pauptati ſue in vita. Ut patet de Martha ⁊ Magdalena: q̇ ſubueniebāt Chriſto de facultatibus ſuis. Luce. viij. Itē Joſeph ab Arimathia et Nicodem⁹ ſubuenerūt ſibi in ſepultura. Oia ergo ſupradicta ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū in pſona Chriſti: in quo introducit Chriſtū loquentē. In quo q̇dē pſal. quatuor facit. Nā primo petit a patre ſeptē ꝓmia ꝓ his q̇ ſubuenerūt i ſua paupertate ⁊ morte ⁊ ſepultura. Scdo ꝑ oppoſitū explicat ingratitudinē ⁊ crudelitatē ipſius Jude ꝓditoris. Tertio petit reſurrectionē a p̄re: vt poſſit vtriſꝗ premia referre ⁊ attribuere ſcd̄m opera ſua. Quarto agit gratias patri de ſua reſurrectione ⁊ aſcēſione. Scd̄m ibi. Inimici mei. Tertiū ibi: Tu aūt dn̄e. Quartū ibi. In hoc cognoui. ¶ Quantū ergo ad primū eſt notandū/ꝙ Adā ꝑpter pctm̄ ⁊ ingratitudinem ⁊ inobedientiā ſeptē dāna ⁊ ſeptē miſerias incurrit. ſ. famē/ſitim/nuditatē/dolores/⁊ infirmitates corporales/carcerē/captiuitatē/⁊ mortem. Unde Chriſtus licet eſſet ſolus inter mortuos liber: tamē vt nos a p̄dictis miſerijs liberaret voluit oēs ſupradictas miſerias in ſe ſponte aſſumere: vt ſuā miā3 erga nos maxime demōſtraret: ⁊ voluit etiā vt in ſuis miſerijs ſibi ſubueniret ab alijs: ⁊ ita voluit ⁊ p̄cepit: vt in talib⁹ miſerijs vnuſquiſꝗ proximo ſuo ſubueniat: vt patet Mat. xxv. Et voluit vt ſibi tanꝗ pauperi ſubueniret: et nō ſolum ſe voluit oſtendere pauperē: ſed patrem et caput pauperū. Et hoc vt diuitias cōculcarēt: ⁊ exemplo ſui ceteri paupertatē ⁊ miſerias patienter tolerarēt. Et ſic voluit in pauptate naſci ⁊ viuere. Unde ait Mat. viij. Uulpes foueas habēt/⁊ volucres nidos/filius autē hoīs non habet vbi caput ſuū reclinet. Et ſic voluit ſibi in paupertate ſubueniri: ⁊ eleemoſynas acceptare. Nā Martha ⁊ Magdalena miniſtrabant ſibi de facultatibus ſuis: vt

Diuiſio pſ.

Adā ꝑ pctm̄ ſeptē dāna icurrit.

patet Luce. xiij. Et Martha accepit ipm̄ in hoſpitio ſuo: ⁊ Gamaliel defendit ipſum in conſilio. Et Magdalena ipm̄ laſſum ⁊ feſſum vnxit vnguento Joan. xij. Et tandē Joſeph ab arimathia in ſepulchro eum ſepeliuit: vt patet ꝑ oēs euāgeliſtas. Ex quibus patet ꝙ oia ſeptē opera mie voluit in ſe acceptare. Et hoc fecit Chriſt⁹ ꝓpter quatuor. Primo vt pauperē ſe oſtenderet: ⁊ nos a ꝓdictis miſerijs liberaret. Scd̄o vt vniuſquiſqꝫ noſtrū exemplo ſui nō cōfundat: ſed paupertatē ⁊ ceteras miſerias tolleret patienter. Tertio vt ſubuenire pauperibus addiſcam⁹. Quarto vt ſubueniēdo miſeris pauperibus merita ſue paſſiōis participem⁹. Et ſicut ſunt ſeptē opa mie: ita Chriſtus petit a patre ſeptē premia ꝓ oibus his q̄ ſibi in ſua paupertate ſubuenerūt: ⁊ ꝓ oibus q̄ pauperibus ⁊ afflictis in ſua neceſſitate ſubueniūt: ⁊ ſeptē opa mie erga ꝓximum exercent. Dicit ergo Chriſtus in hac prima parte.

Quare xp̄s ſe fecit pauperem.

¶ Beatus ſit ⁊ erit oīs q̄ intelligit ⁊ intēdit ⁊ curā habet ſup me ⁊ quēcūqꝫ aliū egenū ⁊ pauperē: ſicut fecit Martha q̄ me cibauit: ⁊ Magdalena que me feſſuꝫ vnxit. Et Joſeph q̄ me i ſuo ſepulchro ſepeliuit. Et ſic erit beat⁹ quicūqꝫ fecerit miſericordiam erga ꝓximū ſuū. Nam ſicut exercuit ſeptē opera miſericordie: ita cōſequetur ſepteꝫ premia. Nam primo dominus liberabit eum in die mala. i. in die iudicij: q2 dicet omnibus miſericordibus. Venite benedicti patris mei percipite regnum: q2 eſuriui ⁊ dediſtis mihi mādꝫcare. Et ſic liberabit oēs tales a pena inferni. Scd̄o dn̄s cōſeruet. i. conſeruabit eum in gratia ne cadat in peccatū. Tertio viuificet eum a peccato ad gratiā ſi forte ceciderit in aliqd̄ peccatū. Quarto beatū faciat eū in terra viuentiū. i. in gl'ia. Quinto nō tradat eū in manus inimicoꝝ: immo liberet eū ab inimicis viſibilib⁹ ⁊ inuiſibilibus: ⁊ ab oi periculo. Sexto dn̄s opem ferat illi ſup lectum doloris eius. i. adiuuet eum in oibus infirmitatibus et doloribus corporalibus. Septimo vniuerſum ſtratū eius verſaſti in infirmitate eius. quaſi dicat: tu pater verſabis ⁊ mutabis totū lectū eius in ſanitatē ⁊ vitā: cū ſit ⁊ fuerit in aliqua infirmitate. quaſi dicat: ꝙ nō ſoluꝫ feres opē ⁊ auxiliū in ſuis doloribus ⁊ infirmitatibus: ſed etiā liberabis euꝫ a morte corporali: q2 in infirmitate eius. i. dū fuerit infirmus ad mortē in lecto verſabis ⁊ mutabis ſtratū ⁊ lectuꝫ mortis eius in ſanitatē ⁊ vitam: ⁊ reuocabis eum a morte corporali. Sed forte lꝫ vniuerſuꝫ ſtratū eius verſaſti in infirmitate eius: refertur ad vitā glorioſam quam corpus cuiuſlibet iuſti ⁊ miſericordis recuperabit per reſurrectionē in premiū.

✱ ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notandū: ſicut frequenter dictū eſt: ꝙ Chriſtus totaliter redemit ⁊ liberauit hoiem quātū ad animā ⁊ corpus ab oibus miſerijs quas traxit ex Adā propter peccatū: Nam per mortē ⁊ paſſioneꝫ redemit animā ⁊ liberauit a peccato. Sed ꝑ reſurrectionē liberauit corp⁹ ab omni miſeria corporali. ſcilicet a ſeptē ſupradictis miſerijs: quas incurrit Adā ꝓpter pctm̄. Nam ſicut Chriſtus reſurrexit cuꝫ corpore glorioſo libero ab omni miſeria: q2 ſurrexit immortalis ⁊ impaſſibilis: ita nos reſurgemus ⁊ immutabimur ob omni miſeria in gloriā ⁊ libertatē: vt ait apoſtolus. i. ad Corinth. xv. Et ſic Chriſtus in finali iudicio ⁊ vniuerſali reſurrectione corpus noſtrū in infirmitate corporali poſitum ⁊ miſeria verſabit in immortalitatem ⁊ impaſſibilitateꝫ ⁊ gloriā. ¶ Nā corpus noſtrū pro iſto ſtatu nihil aliud eſt: niſi ſtratū et lectus doloris ⁊ infirmitatū ⁊ miſeriarū: in quo iacet anima noſtra infirma: q2 infirmat aīa ad infirmitatem corporis ſequēdo eius cōcupiſcentiā: ⁊ afflictiones: vt inquit Augu. Ideo dicit ꝙ hunc lectū ⁊ ſtratū voluit tangere Chriſt⁹: vt ſanaret noſtras infirmitates. Unde ait Augu. ꝙ grādis deſcendit de celo medicus: q2 grādis ⁊ magnus in terra iacebat egrotus: Sed tetigit lectulum huius egroti: cuꝫ carnē noſtrā infirmā aſſumpſit: ⁊ ſanauit egrotū. Ex quo patet ꝙ corpus noſtrū mortale ꝓ iſto ſtatu nil aliud eſt: niſi quidā lectus ⁊ ſtratū oim dolorū ⁊ infirmitatum in quo iacet aīa egrota. Sed Chriſtus in finali reſurrectione verſabit ⁊ mutabit ipm̄: ⁊ cōuertet in vitā immortalem ⁊ impaſſibilē. Et hoc eſt ſeptimū premiū qd̄ recipiēt iuſti in generali reſurrectiōe. Et hoc petit Chriſtus a patre pro oibus facientibus opa mie. Ideo ait. O pater nō ſolū feres opem ſup lectū doloris ipſius hois facientis miam mihi ⁊ omni ꝓximo: ſed etiā verſaſti vniuerſum ſtratū eius in eius infirmitate. i. cū vniuerſuꝫ corpus ei⁹ ſit qdā lectus ⁊ ſtratū cōſtitutū in multiplici infirmitate ⁊ miſeria verſabis ⁊ mutabis ipſum in gloriā ⁊ immortalitatē ⁊ impaſſibilitatē. Ex qb⁹ ptꝫ ꝙ ſicut ſeptē miſerias incurrit Adā cū tota poſteritate: ſ. famē: ſitim: ⁊ nuditatē: ⁊ carcerē: ⁊ captiuitatē: ⁊ infirmitatē: ⁊ mortē: ita ſunt ſeptē opera miſericordie: que vult Chriſtus vt faciamus erga proximū ipm̄ releuando. ſ. Cibare eſurientes. Potare ſitiētes. Veſtire nudos. Viſitare infirmos. Et incarceratos liberare. Et captiuos redimere: ⁊ mortuos ſepelire. Quas oēs ſeptē miſerias Chriſt⁹ in ſe voluit ſuſtinere: vt nos ab eis liberaret. Et voluit in oibus ſubueniri ſibi: vt merita ſue paſſiōis participaremus vt dictū eſt. Ideo petit a patre ſeptem premia illis ſeptē operibus miſericordie correſpōdentia. Primo vt oēm miſericordē liberet ab inferno in die iudicij. Secundo vt cōſeruet eum in gratia. Tertio vt viuificet eū a peccato ad gratiā. Quarto vt faciat eum beatū in terra et in gloria. Quinto vt liberet euꝫ ab omnibus inimicis. Sexto. vt liberet eū ab omni dolore et infirmitate corporali. Septimo vt reſuſcitet ipſum ad gloriam ⁊ immortalitatem in finali reſurrectione. Que ſunt premia promiſſa omnibus facientibus miſericordiam cum proximo ſuo. Quomodo autem obligamur ſubuenire indigentibus: ⁊ implere opera miſericordie ſub pena ignis eterni: patebit pſal. cxi. Sed quia ſolus Chriſtus mediator dei ⁊ hominū ꝑ paſſionē ⁊ reſurrectionē nos a ſupradictis miſerijs liberauit: ⁊ a patre ſupradicta ſeptē p̄mia impetrauit: ideo ꝯcludēdo orat ad patrem dicens.

Ego dixi dn̄e miſerere mei: ſana animam meam quia peccaui tibi.

¶ Ego dixi dn̄e miſerere mei. i. ego oraui in horto ⁊ i cruce ꝓ eccl'ia fideliū: ⁊ dixi ad patrē. O dn̄e pater miſerere mei. i. miſerere eccleſie mee cuius ego ſum caput: ⁊ ꝓ qua recipio hanc mortē ⁊ paſſionē Et ſana aiam meā. ſ. eccleſiā fideliū ꝓ qua patior: que eſt aīa ⁊ vita mea: q2 eam aſſumpſi: ⁊ mihi in ſponſam vniui vnitate myſtica. ſana ergo iſtam aiam meam: q2 tibi peccaui. non in capite: ſed in mēbris: quādo Adā peccauit. Quia quando Adam peccauit: incurrit oēs has infirmitates ⁊ miſerias ſupradictas. Sana ergo iſtam aiam: que ibi. i. contra te tunc peccauit. Litera aūt Hiero. habet. Sana aiam meam: quia peccaui tibi. ⁊ tunc eſt litera magis plana: ſed totum poteſt dici. Nā q2 Chriſtus aſſumpſit eccleſiā in vnitate myſtica: ideo cōmunicantur idiomata: ⁊ noſtra peccata dicit eſſe ſua nō quo ad culpam: ſed quo ad penā: eo ꝙ noſtram cauſam recepit defendendā: tanqꝫ fideiuſſor: ⁊ procurator: ⁊ dominus: ⁊ heres: ⁊ ſponſus: ⁊ pater: vt dictum eſt pſalmo. xviij. ⁊. xxi. Et ſic Chriſtus dicit ꝙ peccauit in Adam: non ad culpam ſed ad penaꝫ. Deinde cum dicit:

rl. q. i. et merito.

Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur ⁊ peribit nomen eius?

¶ Poſtqꝫ ſuperius Chriſtus explicauit miſericordiā quā Martha ⁊ Magdalena ⁊ Joſeph ⁊ ceteri fecerunt cum eo in ſua vita ⁊ morte ⁊ ſepultura: ꝓ quibus petijt ſupradicta ſeptē p̄mia a patre: iō ꝑ oppoſitū in hac ſcd̄a parte explicat ingratitudinē et crudelitatē: quā Judas diſcipulus eius cū concilio ſacerdotū ⁊ phariſeoꝝ oſtendit contra eum in ſua morte. Nam cū Judas eſſet diſcipulus eius: debuiſſetqꝫ illū defendere: tamē tradidit eū Judeis. et ideo ſub ſilentio predicit eoꝝ dānationē ⁊ punitionē. ¶ Ad cui⁹ intelligētiā eſt notādū: ꝙ Achitofel fuit vnus de principalibus ⁊ ſecretis conſiliarijs Dauid. Sed ipſe fuit primus qui adheſit Abſaloni: ⁊ detegebat ſecreta Dauid: ⁊ referebat Abſaloni ⁊ cōſilio eius: ⁊ hoc durauit per aliquot dies vſquequo manifeſte detexit ſuū ꝓdimentum: ſed poſtea q2 ad preces Dauid ⁊ induſtria Chuſi infatuatū fuit ⁊ fruſtatū cōſilium ⁊ ꝓdimentū eius: iō abijt et laqueo ſe ſuſpēdit. Ita pariter Judas qui fuit vnus ex diſcipulis Chriſti: iuit ad cōciliū phariſeoꝝ ⁊ principes ſacerdotū dicens. Quid vultis mihi dare: ⁊ ego eū vobis tradā? Et cum illi conſtituiſſent ſibi. xxx. argenteos querebat opportunitatem quomodo traderet eū eis. Et ſic quicquid audiebat a Chriſto ⁊ diſcipulis eūdo ⁊ redeundo referebat Judeis: ⁊ ideo dixit ſibi Chriſtus: Juda qd̄ facis fac citius. Et deduxit miniſtros ad locū vbi Chriſtus orabat: in quo cōueniebat Jeſus cū diſcipulis: ⁊ ſic oſculo tradidit eū. ſed poſtea laqueo ſe ſuſpendit. Totū ergo hoc myſteriū preuidens Dauid in figura per Achitofel ⁊ cōſiliū Abſalonis: dicit in perſona Chriſti. Inimici mei principes ⁊ phariſei dixerunt mala mihi. i. falſa crimina impoſuerunt: ⁊ cōfinxerunt: ⁊ in mortē meam cōſpirauerūt dicentes quando morietur iſte ſeductor ⁊ peribit nomē eius. i. moriatur: ⁊ eradamus eū de terra viuentium: ⁊ non nominetur vltra: quia expedit vt vnus hō moriat pro populo: ne forte veniāt Romani ⁊ tollant a nobis locū noſtrum ⁊ gentem.

3 Not. de figura Iude.

Et ſi ingrediebatur vt videret vana loquebatur: cor eius congregauit iniquitatem ſibi.

rl. q. i. ſteriores. rl. q. i. ca. ſumma

¶ Et ſi pro quando Judas vel aliquis alius ingrediebatur ad cenaculum vbi eram cum diſcipulis: vt videret ⁊ exploraret ⁊ inſidiaretur quid faciebam: tunc vana loquebatur cor ipſius Jude. Nam dicebat: nunquid ego ſum domine? ⁊ dicebat. Ut quid perditio hec? poterat enim vnguentuꝫ iſtud venundari plus qꝫ. ccc. denarijs ⁊ dari pauperib⁹. Sed in hoc vana. i. cū fraude loquebatur cor eius. Nam nō dicebat hoc ꝙ ad eum pertineret de egenis: quia fur erat ⁊ latro: ideo vnum dicebat ore: et aliud verſabat in corde. Ideo Judas exinde cōgregabat iniquitatē ſibi: ⁊ machinatus eſt quomodo Chriſtum traderet. Et ſic

Egrediebatur foras: et loquebatur in idipſum.

Aduerſum me ſuſurrabāt omnes inimici mei: aduerſum me cogitabant mala mihi.

¶ Egrediebatur foras iſte proditor abiens ad phariſeos: et loquebatur in idipſum. i. ſimul cum eis tractando de captione Chriſti: ⁊ ſic omnes Judei inimici mei ſuſurrabant. i. ſuſurrādo multa crimina imponebāt: ⁊ mortem tractabant: ⁊ cogitabant. Et ſic opere cōpleuerunt.

Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me: nunquid qui dormit non adijciet vt reſurgat?

diſt. l. c. ponderet. et c. ſacerdotes.

¶ Sed adhuc poſt mortem meam cōſtituerūt verbum iniquum aduerſum me. Nam dum eſſem in ſepulchro principes: ⁊ phariſei acceſſerunt ad Pilatum dicentes. Domine recordati ſumus quod ille ſeductor dixit adhuc viuens: poſt tres dies a mortuis reſurgā. iube ergo cuſtodiri ſepulchrū: ne forte veniant diſcipuli eius nocte ⁊ furentur eum ⁊ dicant plebi: ſurrexit a mortuis. Nam nunquid iſte ſeductor qui dormit. i. mortuus eſt nō adijciet ſuis falſis miraculis vt reſurgat. i. dicat ⁊ fingat ſe ſurrexiſſe? quaſi dicant ſic. Et hoc eſt verbuꝫ iniquum quod principes ⁊ phariſei cōſtituerunt aduerſus Jeſum. Nam corruperunt cuſtodes pecunia: vt dicerent diſcipulos furatos fuiſſe corpus Jeſu: que falſa fama fuit apud Judeos per aliqua tempora cōficta. Sed quia hoc ſecretū de futura Chriſti reſurrectione reuelauerat Judas Judeis ꝓut dixerat Chriſtus: Un̄ dixerat eis tenete ⁊ ducite caute: quia ipſe dixit ſe tertia die reſurrecturum: Ideo ſubdit Chriſtus. Non eſt mirum ꝙ principes ⁊ phariſei cogitarent mala mihi: ⁊ conſtituerent verbū iniquum aduerſum me.

Etenim homo pacis mee in quo ſperaui: qui edebat panes meos: magnificauit ſuper me ſupplantationem.

De pe. diſt. i. c. homicidioꝝ

¶ Etenim pro quia Judas homo pacis mee. i. diſcipulus ⁊ familiaris ⁊ fictus amicus in quo ſperabam: vt me defenderet: ipſe me tradidit ⁊ magnificauit ⁊ eleuauit contra me ſupplantationē. i. calcaneum ⁊ calcē: ⁊ inſultauit calcibus cōtra me: me tradendo ⁊ ſecreta reuelādo ⁊ dicendo: ducite caute ⁊ cuſtodite: quia dixit ſe reſurrecturū. Ex quib⁹ patet ꝙ iſte Judas proditor fuit in omnib⁹ ſimilis ipſi Achitofel: ⁊ ſic in fine laqueo ſe ſuſpendit. Et ſic patet quomodo Dauid predixit in hac ſecunda parte totum myſteriū machinationis ⁊ traditiōis mortis Chriſti: ſicut preuidit in figura per Achitofel: ⁊ ideo Chriſtus allegat hoc dictum in perſona ſui per Dauid eſſe dictū ⁊ ꝓnūciatū: vt ptꝫ Jo. xiij. Unde dicit hō pacis mee. i. fictus amicus: in quo.

ſperabā: ſicut erat decēs diſcipulū: qui edebat panes meos. i. mecū cenauit in mēſa: ⁊ comedit agnū ⁊ azyma: ⁊ etiā recepit corpus meū in ſacramēto illa nocte: poſtea eleuauit calcaneū cōtra me. Quaſi dicat: nō ſolū inimici publici: ſed etiā ficti amici inſultarunt contra me. Totum etiam hoc allegat Augu. in libello de fide rerum inuiſibilium: eſſe dictū de Chriſto ⁊ ſua morte ⁊ paſſione ⁊ reſurrectione: ⁊ de Juda proditore. vbi Auguſtinus adducit magnam partem huius pſal.

xiiij. diſtin. ſicut q̄dam. **Tu autem domine miſerere mei: ⁊ reſuſcita me: ⁊ retribuam eis.**

¶ Poſtq̄ Chriſt⁹ in prima parte poſtulauit a pr̄e p̄mia p his q̄ ſubuenerūt ſue indigentie ⁊ paup̄tati: Et in ſc̄da explicauit modū ſue traditionis per Judā: Nunc in hac tertia parte petit a pr̄e reſurrectionē: vt poſſit retribuere bonis p̄mia p̄dicta: et ſuis pſecutoribus penā: ſicut p̄uidit Dauid cum reſtitutus fuit in regnū ſuū poſt mortem Abſalon et Achitofel. Dicit ergo Chriſtus. Sȝ tu dn̄e pater reſuſcita me a mortuis: ⁊ retribuā eis. ſ. bonis p̄mia in principio dicta: ⁊ malis penā. Vn̄ dicit Chriſtus ad patrē: miſerere mei: p corpe myſtico: ⁊ loquit̄ inquantū hō: q2 vt ſic eſt caput eccl'ie: ⁊ vt hō eſt ſuſcitatus ⁊ exaltat⁹ a patre: q2 vt deus reſurrexit in ꝓpria virtute: vt ait apoſtolus. Vn̄ Chriſt⁹ poſt reſurrectionē ſuā recuperauit ⁊ adept⁹ eſt regnū et vniuerſalē ptātem in celo in terra ⁊ in inferno. Et ſic tribuit crucifixoribus penā tpalē in preſenti: regnū ⁊ ſacerdotium auferendo: ⁊ eos trucidādo per Romanos ⁊ captiuando: ⁊ in futuro ad penā eternam deſtinando. Miſericordib⁹ vero qui ſibi ſubuenerunt: ⁊ de corpe ſuo curam geſſerunt: ⁊ euāgelio obedierunt: tribuit gratiam in preſenti: ⁊ gloriam in futuro tam coporis q̄ anime.

xxiij. q. iiij. ca. nabuchodonoſor. **In hoc cognoui qm̄ voluiſti me: qm̄ non gaudebit inimicus meus ſuper me.**

¶ Hic agit gratias de ſua reſurrectiōe ⁊ aſcēſione dicens. O pater ego in hoc cognoui. i. cognoſcere oēs feciſti: ⁊ mēbra mea cognoſcere potuerūt: qm̄ voluiſti ⁊ dilexiſti me: qm̄ inimicus meus ppl's iudeorū ⁊ infideliū nō gaudebit ſuper me. Nam cum viderūt me ſurrexiſſe ⁊ celos aſcendiſſe ⁊ ſpm̄ ſanctū in apoſtolos miſiſſe ⁊ per eos miracula operari: tūc viderūt ſe ſuo deſyderio fruſtratos: ⁊ ſic nō potuerunt gaudere ſuper me: imo triſtari.

i. xcij. ⁊ xxiij. q. iiij. obtineri. **Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti: et confirmaſti me in conſpectu tuo in eternum.**

¶ Non ſolum pater me ſuſcitaſti: ſed etiā ad maiorem confuſionē eorū: me propter innocentiā ⁊ puritatem ⁊ obedientiā meā in celū ſuſcepiſti: ⁊ confirmaſti me in cōſpectu tuo in eternū a dextris collocando. et vniuerſalem poteſtatem ⁊ iuriſdictionem tradendo. Nam propter humilitatem exaltaſti me: ⁊ dediſti mihi nomen quod eſt ſuper omne nomē. Ideo gratias agā ſemper in eccleſia dicēs.

xxxv. diſt. ab exordio. **Benedictus dn̄s deus Iſrael a ſeculo et in ſeculum: fiat fiat.**

¶ Benedictus dn̄s deus Iſrael: id eſt fideliū ⁊ credentium. ⁊ dicet totus populus chriſtianus fiat fiat: id eſt amen amen. quaſi dicat: iugiter in eccleſia laudabitur deus: ⁊ predicabitur eius incarnatio: ⁊ paſſio: ⁊ reſurrectio: ⁊ aſcenſio: ⁊ gloria ſempiterna. ¶ Ex ſupradictis recolligūtur ſeptem cōcluſiones: quarum prima eſt iſta. ¶ Prima cōcluſio: q̄ Adā in peccando ſeptem damna ⁊ miſerias incurrit. ſ. famē: ſitim: nuditatē: infirmitatē: carceres: captiuitatē: ⁊ mortē corporalem: quas omnes Chriſtus in ſe voluit aſſumere ⁊ pati: vt nos ab eis liberaret. ¶ Sc̄da concluſio: q̄ Chriſtus nō ſolum voluit ſupradictas ſeptē miſerias ſuſtinere: ſȝ etiā voluit vt ſibi in talibus ſubueniret: vt exēplo ſui oēs paupertatē ⁊ ceteras miſerias patiēter tolerarēt: ⁊ ceteris miſeris ſuccurrere diſcerēt: ⁊ de paupertate ⁊ ſubuentione nō erubeſcāt: ⁊ ſubueniēdo miſeris merita paſſiōis Chriſti participēt. ¶ Tertia cōcluſio: q̄ ſeptem premia petit a patre in hoc pſal. pro his qui in ſua paupertate ⁊ afflictiōe ⁊ ſepultura ſubuenerunt: ⁊ pro oībus ſeptem opa miſericordie cū ꝓximis exercētibus. Primo: vt in iudicio ab inferno liberent̄. Sc̄do: vt a morte peccati per gratiā viuificent̄. Tertio: vt in gratia cōſeruentur. Quarto: vt in terra viuentiū. ſ. in celo beatificentur per gl'iam: ⁊ in hac terra in copia bonoꝝ tēporaliū. Quinto: vt liberētur ab oībus inimicis viſibilibus inuiſibilibus. Sexto: vt adiuuentur in infirmitatibus ſuis corporalibus. Septimo: vt corpus eorum mortale ⁊ infirmuȝ verſetur ⁊ mutetur in corp⁹ immortale ⁊ impaſſibile ⁊ gl'ioſum in finali reſurrectione: ita q̄ infirmitates verſent̄ in dotes glorioſas. Ex q̄bus patet q̄ eleemoſyna ſepteȝ facit. Nam primo liberat ab inferno. Sc̄do liberat a pctō. Tertio cōſeruat in gratia. Quarto facit beatū in celo: ⁊ in terra dat bona temporalia. Quinto liberat ab inimicis. Sexto confert ſalutē corporis liberando ab infirmitate. Septimo ſuſcitabit corpora ad immortalitatē. Et ideo iſte pſalmus dicit̄ in agenda defunctorū: vt precibus eccl'ie ⁊ meritis paſſionis Chriſti liberentur a pena ⁊ miſeria purgatorij. ¶ Quarta concluſio: q̄ tota coniuratio et perſecutio ipſius Abſalon contra Dauid fuit figura: ipſius cōiuratiōis facte cōtra Chriſtū ⁊ ipſi⁹ pſecutionis ⁊ paſſionis ⁊ reſurrectionis: ⁊ fuit figura Jude proditoris. ¶ Quinta concluſio: q̄ Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem retribuit iudeis crucifixoribus ſuis penam ſui reatus: ⁊ auxiliatoribus ſuis retribuit premium. ¶ Sexta concluſio: q̄ Judei poſt reſurrectionem Chriſti manſerunt deluſi ⁊ confuſi in deſyderio ſuo. ¶ Septima cōcluſio: q̄ Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem aſcendit in celum: ⁊ ſedet a dextris patris: ⁊ fuit confirmatus in regno ⁊ vniuerſali poteſtate.

A

Quemadmodum deſyderat ceruus ad fontes aquarum: ita deſyderat anima mea ad te deus.

¶ Titul⁹. in finē eruditio ſiue intellect⁹ filijs Chore. Vn̄ nota q̄ nō ſolū Aug. ſed etiā Rabi hebreus dicit q̄ vbicūq̄ in titulis pſal. p̄ponit̄ eruditio ſiue itellect⁹: eſt ſignū q̄ in illo pſalmo p̄dicit̄ aliqd magnū ⁊ ꝓfundū myſteriū de Meſſia futuro. De quo ſicut ꝓpheta fuit eruditus a ſpū ſc̄tō: ita erudit nos i hoc pſal. ¶ Ex q̄ ptȝ: q̄ Dauid dirigit nos in Chriſtū q̄ eſt finis legis: erudiēs nos de aliquib⁹

B

myſterijs de Chriſto ⁊ eccl'ia. Sȝ dicit Rab. Sal. ⁊ mul'ti alij hebreoꝝ / q̄ Dauid nō fecit hūc pſalmū: nec alios decē ſic intitulatos: ſed filij Chore fecerūt eos. Dicūt. eīm q̄ q̄dā filioꝝ Chore non cōſenſerūt in illa cōiuratiōe patris ſui ⁊ Dathā ⁊ Abiron facta cōtra Moyſen: ⁊ iō qn̄ terra abſorbuit Chore ⁊ Dathan ⁊ Abiron cū ceteris ſequacib⁹: iſti filij Chore fuerūt liberati ꝓpter eorū innocētiā: qd fuit grāde miraculū Numeri. xxvj. Et iō vt dicunt iſti de⁹ cōtulit illis ſpm̄ ꝓphetie i p̄miū q2 nō ſecuti ſunt iniq̄tatē pr̄is. Et ſic cōdiderūt oēs. xj. pſal. ſic intitulatos. Sȝ iſta poſitio eſt falſa ⁊ irrationabilis. Primo q2 ſeq̄ret̄ q̄ filij Chore habuiſſent altiorē gradū ꝓphetie q̄ Dauid: eo q̄ pſal. ītitulati filijs Chore ſunt altiores ⁊ profundiores in ſnīa q̄ ceteri pſal. vt patebit. Sȝ hoc eſt falſum vt ꝓbatū eſt in ꝓlogo: q2 Dauid d̄r egregi⁹ pſaltes Iſrael. ij. Reg. xxiij. Itē ſi iſti pſal. fuiſſent facti tpe Moyſi: nō tacuiſſet nec omiſiſſet Moyſes ſcribere eos in lege: ſicut ſcripſit res minoris auctoritatis. Iō dicēdū eſt cū Origene ⁊ Auguſtino ⁊ Caſſiodoro: q̄ Dauid fecit hūc pſalmū ⁊ oēs alios. Sȝ dedit ipſ cantandū filijs Chore qui erāt de cātorib⁹ Dauid. Et ſic filij Chore nō memorant̄ tāq̄ auctores iſtorū pſal. ſed tanq̄ cātores: eo q̄ erāt ſapiētiores ceteris cantorib⁹.

Obiectio. Sed cōtra hoc arguūt q̄dā dicentes q̄ filij Chore nunq̄ fuerūt cātores: ſed ianitores tātū. primi Paralypomenon. xxvj. Sȝ parcat mihi eoꝝ reuerentia: q2 auctoritas ſacre ſcripture eſt in oppoſitū: Nā Hemā q̄ erat de p̄ncipalib⁹ cātorib⁹ erat de filijs Chore: vt ptȝ primi Paralypo. vj. ca. Ibi eīm deſcribit̄ genealogia ipſius Hemā: aſcēdendo vſq̄ ad Chore / filij Iſar / filij Cahat: filij Leui. Ex quo patet q̄ Heman cū ſuo choro erat de filijs Chore: ⁊ p cōſequēs ex eadē deſcēdētia filiorū Chore / quidā erāt cantores: quidā erant ianitores.

Reſponſio. Nec hoc erat incōueniēs: q2 etiā de filijs Idithū quoſdā fecit Dauid portarios ſiue ianitores / vt ptȝ primi Paralypo. xvj. ⁊ tamē Idithū fuit de principalib⁹ cantorib⁹ / vt ptȝ in eodeȝ li. ca. vj. Sȝ q̄d dicendū ad beatū Hieronymū: virū tāte auctoritatis ⁊ in lege ⁊ ꝓphetis tātū exercitatū ⁊ peritū: Ad hoc reſpōdet̄ q̄ beat⁹ Hieronym⁹ nulla auctoritate mouet̄: niſi ſola auctoritate magiſtri ſui Barabā: qui fuit illius opiniōis: ⁊ ſic locutus fuit tūc ſc̄dm opinionē ⁊ doctrinā illius hebrei magiſtri ſui. Sed poſtea magis illuſtrat⁹ aſſerit iſtum pſal. ⁊ oēs alios ſic inſtitutos fuiſſe factos ab ipſo Dauid: vt ptȝ in multis epl'is in q̄b⁹ pſal. ſic intitulatos attribuit ipſi Dauid: vt patebit. Item Origenes in homilia de tabernaculo aſſerit Dauid feciſſe hūc pſalmū cū dicit. Dauid exími⁹ oīm ꝓphetarū q̄ magnifice de tabernaculo ſentit: dū dicit per ſingulos inq̄t dies vbi eſt de⁹ tuus.

C

Itē Greg. homilia. xxv. Hinc Dauid ait. Sitiuit aīa mea ad deū fontē viuū ⁊c. Ex quib⁹ ptȝ q̄ Dauid fecit hūc pſal. ⁊ oēs alios ſic intitulatos. ¶ Sȝ quare dedit hos pſal. ad cātādū filijs Chore: Fuit in figura: eo q̄ eccleſia cōgregata ex ppl'o gētili ⁊ etiā iudaico eſt figurata p filios Chore. Nā ſicut filij Chore lȝ eſſent filij praui hoīs ⁊ cōiuratoris ⁊ mali: tamē ipſi fuerūt boni nō ſequētes iniq̄tatē patris: iō pr̄e pcēte ipſi māſerūt immunes: ita pariter eccl'ia fuit cōgregata p maiori pte ex cōuerſis de ppl'o gētili: quorū patres fuerūt idololatre ⁊ praui ⁊ dānati: ⁊ ſic patrib⁹ eoꝝ pereūtib⁹ in illa execrabili ſupſtitiōe: tamē filij fuerūt ſaluati / nō ſequēdo deteſtabiles ritus patrū ſuoꝝ. Ita pariter apl'i fuerūt in Chriſto ſaluati: nō ſequēdo cōiurationē ſcribarū ⁊ phariſeoꝝ factā cōtra Chriſtū. Et iō eccl'ia inquantū eſt cōgregata ex filijs prauoꝝ hoim ad Chriſtū conuerſis: fuit figurata per filios Chore. Et iō Dauid tradidit iſtos. xj. pſal. filijs Chore ad cātādū: eo q̄ iſte pſal. cū ceteris maxime dirigunt̄ toti eccl'ie ex ppl'o gētili cōgregate: vt magis patebit pſal. xliiij. ⁊ in ceteris. Eſt ergo ſenſus hui⁹ tituli: q̄ Dauid fecit hūc pſal. dirigēs nos in Chriſtū ⁊ eccleſiā ex gētib⁹ cōgregatā: put erudit⁹ a ſpū ſc̄tō: ⁊ dedit ipm̄ cantādū filijs Chore. ſ. ipſi Hemā cū ſodalib⁹ ſuis: eo q̄ figurabāt eccleſiā ꝓpter rōnes ſupradictas. Eccl'ie figura

¶ Declarato titulo ⁊ auctore / ā materia hui⁹ pſal. eſt aduertēdū: q̄ Dauid cōtēplādo diſcurſuȝ ppl'i hebreoꝝ ab exitu egypti vſq̄ in finē: p̄ter captiuitatē ⁊ preſſurā egypti / p̄uidit duas alias p̄ſſuras futuras. ſ. captiuitatē Babylonie: et preſſurā machabeoꝝ. Que q̄dē tres p̄ſſure figurabāt tres p̄ſſuras in eccl'ia dei ſc̄dm tres ſtatus ei⁹. Et iō Dauid cōtēplādo ſupradictas tres p̄ſſuras p̄uidit alias tres preſſuras p ſupradictas figuratas in eccleſia dei. Nā p captiuitatē filioꝝ Iſrael in egypto p̄uidit captiuitatē totius generis humani in poteſtate diaboli. Et per captiuitatē Babylonie p̄uidit in ſpiritu pſecutionē eccl'ie faciēdā per imperatores et tyrānos tēpore martyrū. Et p preſſuras machabeoꝝ p̄uidit pſecutionē ⁊ preſſurā eccl'ie tpe hereticorū. Hec ergo p̄uidens Dauid in ſpū fecit hunc pſalmū. In quo tria facit in pſona totius eccl'ie ⁊ corporis myſtici. Nā primo deſiderat ⁊ petit liberari de captiuitate pctī p baptiſmū Chriſti. Sc̄o deſiderat liberari de perſecutiōe tyrānoꝝ ⁊ libere Chriſto ſeruire. Tertio petit diſcerni a ſocietate / ⁊ liberari de pſecutiōe hereticoꝝ. Sc̄oȝ ibi. Abyſſ⁹ abyſſum inuocat. Tertiū ibi. Judica me de⁹. ¶ Qn̄ tum ad primū duplici exēplo explicat ⁊ p̄dicit deſiderū patrū ve. te. quomodo deſiderabāt liberari de captiuitate diaboli ⁊ mundari a pctō originali per baptiſmū ⁊ cetera ſacramēta. Et primo exemplo cerui vulnerati. ¶ Ad cui⁹ intelligētiā eſt notādū q̄ ceruus habet talē naturā: q̄ quādo eſt vulneratus ſagitta venenoſa nullū aliud remedium hȝ niſi: currere ad fontes aquarū q̄rū potu ⁊ refrigerio putat ſanari: ⁊ etiā lauādo vulnera in aq̄s putat liberari / maxie ad fōtes aquarū: vbi vnicornis intinxit cornu: eo q̄ vnicornis p ſuū cōtactū p̄bet aq̄s virtutē purgatiuā cōtra oē venenū / ſicut dictū eſt pſalmo. xxviij. Nam non ſolū fugat omne venenum ab aquis: ſed etiā prebet eis virtutē ſalubreȝ contra omne venenū. Et ideo quando ceruus eſt ſauciatus ſagitta venenoſa magno conatu ⁊ deſiderio currit ad fontes aquarū vbi vnicornis intinxit cornu: ⁊ ſic potu ⁊ lotione illarū aquarū ſanat̄ ⁊ liberat̄. Ita ergo pari rōne Chriſt⁹ voluit baptizari in Jordane itingēs cornu hūanitatis in aq̄s. Et cui⁹ cōtactu prebuit aquis virtutē regeneratiuā ad ſanādū peccatū originale ⁊ etiam actuale in adultis. Hoc ergo dicit Dauid i pſona toti⁹ corporis myſtici p illo ſtatu ante aduentū Chriſti. Vn̄ ait. O dn̄e Jeſu Chriſte de⁹ ⁊ homo / quēadmodū ceruus ſauciat⁹ ſagitta venenoſa deſiderat currere ⁊ ire ad fōtes aquarū in q̄b⁹ vnicornis itinxit cornu:

D Cerui natura

ita aĩa nr̃a ſauciata telo originalis pcti deſiderat ire ad te/vt ſanes eã ab omni morbo pcti. Jdeo

de pe. diſt. j. ſi anteꝙ.

Sitiuit aĩa mea ad deũ fontē viuũ: quando veniã ⁊ apparebo ante faciem dei?

¶ Anima mea ſitiuit ad deũ fōtē viuũ/a quo emanat fons aq̃ viue ſaliētis in vitã eternã. Quãdo venies ergo o Chriſte/⁊ qñ veniã ad te:⁊ apparebo ante faciē tuã/vt ſanes me per aquã baptiſmi? In litera aũt Hieronymi habetur. Sitiuit aĩa mea ad deũ forte viuũ: ſiue ad deũ fortiſſimũ: qđ idem eſt. Nã intantũ deus oſtēdit ſuã virtutē ⁊ fortitudinē in baptiſmo/qđ fregit capita draconum in aquis. pſalmo. lxxiij. vnde tanta eſt virtus baptiſmi ꝙ fregit ⁊ proſtrauit oĩa idola:⁊ eiecit foras principem huius mũdi. Jdeo ſubdit. Quando veniã ⁊ apparebo ante faciē dñi: id eſt ante humanitatē tuam que quidē hũanitas dicit facies dei:eo ꝙ ꝑ ipſam humanitatē fuit notificata dei oĩpotentia ⁊ ſapiētia ⁊ miſericordia. Deinde cum dicit/

xl. q. iij. a mensam.

Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dũ dicit mihi quotidie vbi eſt deus tuus?

¶ Adducit ſecũdũ exemplum de deſiderio in quo erant filij Jſrael in egypto. Unde quando Moyſes promiſit illi populo exiſtenti in illa afflictione ꝙ educeret eos de illa captiuitate:⁊ introduceret eos in terrã promiſſionis quã irrigat aqua Jordanis: tunc creuit eis deſiderium exeundi ab illa captiuitate ⁊ perueniendi ad terram promiſſionis. Pari ⁊ tali deſiderio deſiderabat populus fidelis. vete. teſtamē. vt Chriſtus veniret in carnem ⁊ educeret eos de illa captiuitate peccati/⁊ introduceret eos in hanc eccleſiã per aquas baptiſmales/⁊ in patriã celeſtē per gloriã. Et hoc eſt qđ dicit in hoc ſecundo exēplo. Unde ait. Sicut ppl's Jſrael flebat in egypto/dum egyptij dicebãt vbi eſt deus veſter qui liberet vos de manibus noſtris: ita pariter dicit hō myſticꝰ. Fuerũt mihi lachryme mee panes die ac nocte. i. lachryme erãt cibus ⁊ potus. dum dicitur mihi ⁊ audio ab infidelibus: Ubi eſt deus tuus? Tertio dicit ꝓpheta in perſona zacharie ⁊ Symeonis ⁊ ceterorum quorũdam virorum qui magno deſiderio expectabant Meſſiã in lege promiſſum: quibus dicebant infideles irridendo. Ubi eſt iſte veſter Meſſias. quare non venit ad liberandum vos? ⁊ ſubdit ille afflictus.

Hec recordatus ſũ:⁊ effudi in me animã meã: qm̃ trãſibo in locũ tabernaculi admirabilis vſq; ad domum dei.

xl. diſt. c. teſta. ⁊. ca. fe.

In voce exultationis ⁊ confeſſionis: ſonus epulantis.

¶ Recordatꝰ ſum hec verba ſupradicta ⁊ afflictiones quas patiebar. Et tunc effudi in me animam meã: id eſt cõuerti in meipſum cogitationē meã: ⁊ recordatus ſum promiſſionis mihi facte de Chriſto futuro: qm̃ trãſibo in locũ tabernaculi admirabilis vſq; ad domũ dei. i. recordatꝰ ſum in tali afflictiōe qualiter mihi fuit ꝓmiſſus Chriſtꝰ: qui in ſuo aduētu me dꝫ educere de iſta captiuitate peccati in qua ſum: ⁊ debet me introducere in eccleſiã ſuã: ⁊ introibo in locũ tabernaculi vbi ipſe habitat per gratiã. Et introibo in domũ dei in voce exultationis ⁊ confeſſionis. i. cum hymnis ⁊ canticis introibo in eccleſiã: vbi erit ſonꝰ ppl'i ſiue regis epulantis. quaſi dicat: ꝙ maior ⁊ dulcior ſonus erit in iſta eccleſia per gratiã ſctõꝝ/⁊ in ſuperna per gloriã: ꝙ in epulis regũ vbi ſonant oĩa genera muſicorũ. quaſi dicat: ꝙ ſicut filij Jſrael tranſierũt Jordanem in voce exultationis ⁊ confeſſionis cũ tympanis ⁊ tubis ⁊ hymnis in terrã promiſſionis: et ibidē firmarũt tabernaculũ: ita ego introibo eccleſiam Chriſti per aquam baptiſmi in voce exultationis. Et ibi firmabo habitationem meam in tabernaculo dei in hac eccleſia per gratiam ⁊ in alia per gloriã. Et ſic iſte homo cōſolatus de ꝓmiſſione ſibi facta alloquitur animam ſuam dicens.

Quare triſtis es anima mea: et quare conturbas me?

Spera in deo qm̃ adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei ⁊ deus meus.

¶ O anima mea quare triſtis es/⁊ quare conturbas me? Non triſteris ſed conſolare ⁊ letare: ⁊ ſpera in deo: qm̃ adhuc ante multũ tp̃s ipſe deꝰ meus ⁊ ſalutaris meus veniet in carnem: ⁊ ego confitebor illi gratias agēdo: q: erit ſalutaris meꝰ: ⁊ deus meus. quaſi dicat/in breui videbo ipſum Chriſtũ ſaluatorem meũ/⁊ iuſtitiã ipſi feſtiuitates in qb; laudabo eum ſepties in die: ⁊ confitebor ipſum eſſe meum deum ⁊ ſaluatorem. Et ſubdit.

Ad meipſum anima mea conturbata eſt: ꝓpterea memor ero tui de terra Jordanis ⁊ Hermoniꝫ a monte modico.

¶ Ad meipſum aĩa mea turbata eſt. i. licet anima mea ſit turbata ad meipſum. i. cõtra meipſum/propterea ⁊ adhuc O deꝰ ego ero memor tui de terra Jordanis ⁊ Hermonijm a monte modico. ¶ Ad cuius intelligētiã eſt notãdũ: ꝙ tota terra ꝓmiſſiōis eſt irrigata ⁊ penetrata ꝑ aquã Jordanis q̃ naſcit ex monte Libano ⁊ currit per mediã terrã ꝓmiſſionis ⁊ ſubmergitur in mari mortuo in fine terre ꝓmiſſionis ad partem auſtralē: ⁊ ſic terra ꝓmiſſiōis eſt clauſa ab Aquilone mōte Hermon/⁊ ab ortu altero mōte paruo dicto etiam Hermon iuxta Jordanē vbi Chriſtus baptizatꝰ eſt. ⁊ ſic eſt duplex Hermō: ſcꝫ magnus ⁊ paruꝰ. Et terra ꝓmiſſionis dicitur terra Jordanis ⁊ Hermonij. Preuidens ergo Dauid in ſpũ ꝙ ibi debebat Chriſtus baptizari et dare virtutē oĩbꝰ aquis baptiſmalibꝰ ꝑ quas eramus liberãdi ⁊ ſaluãdi: ideo dicit. Memor ero tui de terra Jordanis ⁊ Hermonijm. Unde ly Hermonijm eſt genitiui caſus numeri pluralis: ⁊ ponit ex vi partitionis: vt ſit ſenſus. O Chriſte in tuo aduētu ero memor tui de terra Jordanis ⁊ monte modico ⁊ paruo Hermonijm. Et ponit partitiue ſicut dicit vna ⁊ parua ſororꝫ/⁊ modicꝰ ⁊ paruus fratrũ ⁊c. Quaſi dicat. ego te videbo dñm meum Jeſum Chriſtum in iordane iuxta montē paruũ Hermon baptizarũ a Joãne ⁊ baptizantem ap'los: vbi inſtitues baptiſmũ ad ſanãdũ pctm̃/ſicut mihi reuelaſti: ⁊ tũc per talē baptiſmũ liberabis me de hac captiuitate diaboli/⁊ miſeria pcti: et ſic ero memor tui de illa terra Jordanis ⁊ a mōte modico Hermō per cuius radicē trãſit Jordanis vbi Chriſtꝰ fuit baptizatus.

¶ Ad maiorem autē euidentiã eſt notandũ ꝙ tria myſteria facta ſunt in Jordane iuxta illum paruũ montē Hermon figurãtia baptiſmũ Chriſti ⁊ eccleſie. Nã primo per illũ locũ tranſiuit Jordanē arca dñi: aquis Jordanis cõuerſis retrorſum ad preſentiã dñi: quã arcã ſequebat totꝰ ppl's Jſrael. Et ſic pede ſicco per. xij. lapides intrauit ille ppl's in terrã promiſſionis. Joſue. iiij. Per qđ myſteriũ preuidit Dauid in ſpiritu qualiter Chriſtꝰ verbum incarnatũ in arca humanitatis debebat baptizari pro oĩbus nobis in Jordane in eodē loco: ⁊ quomodo Chriſtꝰ per aquas baptiſmales debebat introducere populũ fideliũ in eccleſiã ſuã: ad quam nemo põt introire niſi ꝑ baptiſmũ. Secũdum myſteriũ in eodē loco factũ fuit qñ Helias percuſſit Jordanē cum pallio ſuo: ⁊ diuiſe ſunt aque Jordanis: ⁊ trãſiuit Helias cũ Heliſeo a terra ꝓmiſſiōis ſcꝫ ripa occidētali ad aliã ripã orientalem. Exinde Helias raptꝰ eſt ⁊ aſcēdit per turbinem in paradiſũ terreſtrē. iiij. Reg. iij. Per qđ myſteriũ ꝓuidit Dauid i duplici ſpũ qual'r Chriſtꝰ verus Helias. ſ. dñs deus aſcēdens debebat in eodē loco intingere veſtē ſue hũanitatis/⁊ ꝓbere virtutē regeneratiuã aq̃s baptiſmalibus. ꝑ quas aquas baptiſmales primo intramus in iſtam eccleſiã per gratiã: et aſcēdimus ab iſta eccl'ia in ſupernã per gloriam: Tertium myſteriũ factũ in Jordane iuxta illũ paruum montē Hermon fuit qñ Naaman Syrus ad preceptum Heliſei prophete fuit lotus ſepties in aquis Jordanis: vnde fuit curatꝰ a lepra. iiij. Re. v. Per qđ myſteriũ ꝓuidit Dauid in duplici ſpiritu qualiter Chriſtꝰ in eodē loco pro nobis erat baptizandus prebēdo aquis virtutē regeneratiuam: vt per baptiſmũ non ſolũ nos a lepra culpe originalis: ſed etiã a lepra ſeptē peccatorũ mortaliũ in adultis mundaret. Oĩa ergo iſta preuidens Dauid in ſpiritu ꝑ ſupradicta myſteria/dicit in hoc verſu q̃ incipit in ly deꝰ meꝰ in trãſlatiōe Hieronymi ſecũdũ hebreos/dicit ergo. O Chriſte ſalutare vultꝰ mei ⁊ deus meus ad meipm̃ aĩa mea turbata eſt. Propterea memor ero tui de terra Jordãis ⁊ Hermonijm a mōte modico. i. lꝫ aĩa mea ſit turbata et triſtis in me dũ exiſto in hac captiuitate peccati: tamē adhuc videbo te baptizatũ a Joãne baptiſta in Jordane iuxta montē Hermō paruũ inſtituendo noſtrũ baptiſmum: per quem lauabis ⁊ liberabis omnes fideles a peccati ſeruitute: ⁊ introducēs eos in hãc eccleſiã per gratiã ⁊ in ſupernã per gloriam: ſicut per aquas Jordanis introduxiſti populum Jſrael in terrã promiſſionis: ⁊ ab illis aq̃s aſcendit Helias in paradiſum.

Tria myſteria fcã in iordane.

Naaman ſyrus.

Abyſſus abiſſum innocat: in voce cataractarum tuarum.

xxiij. q. v. ca. ſ. circa mediũ

¶ In hac ſecunda parte iſte homo ſiue eccleſia petit ⁊ deſiderat liberari de preſſura ⁊ perſecutione tyrãnoꝝ/quã preuidit Dauid per captiuitatē Babylonicã. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandum: ꝙ poſtꝙ eccleſia fuit liberata ꝑ Chriſtũ ⁊ baptiſmũ eiꝰ a peccato ⁊ captiuitate diaboli: illico poſt aſcēſionē incidit in perſecutionē Judeoꝝ ⁊ tyrannoꝝ ⁊ regũ infideliũ: que quidē ꝑſecutio durauit vſq; ad conuerſionē Cõſtantini: in qua occiſa fuit infinita multitudo martyꝝ. Jntantũ ꝙ pauci manſerũt abſcõditi in ſpelũcis montiũ. Jn qua ꝑſecutione Syluester ⁊ ceteri epi orabant die ac nocte/vt deus liberaret eccleſiã: ⁊ redderet libertatē/vt libere poſſent ſibi ſeruire. De qua afflictione fuit liberata per cõuerſionē Conſtãtini. Et hoc eſt qđ dicit Dauid hic in perſona eccl'ie. Unde ait. O deus poſtꝙ primo fui liberatus de captiuitate ⁊ ꝑſſura peccati: nũc incidi in aliã preſſurã infideliũ. Nam abyſſus abyſſũ inuocat i voce cataractaꝝ tuaꝝ. quaſi dicat: ſicut tēpore magne tēpeſtatis vna abyſſus ⁊ multitudo aquarũ inuocat ⁊ inducit aliã multitudinē ⁊ tēpeſtatē aquarũ in voce ⁊ ad vocē tonitruũ cataractarũ. i. nubiũ: que dicũtur cataracte celi. Nã tonitruꝰ nihil aliud eſt niſi fractio nubis. Jta pariter venerũt diluuia ⁊ abiſſus ꝑſecutionũ ⁊ afflictionũ ſup me. Nam primo venit ꝑſecutio facta Hieroſolymis illico poſt aſcēſionē: in qua lapidatꝰ eſt Stephanꝰ/⁊ decollatus Jacobus. Poſtea perſecutio Neronis qui interfecit Petrũ ⁊ Paulũ: Tertia ꝑſecutio Domitiani. Quarta Traiani. Jtē ꝑſecutio Antonini ⁊ Decij/⁊ valeriãi/⁊ Maximiani: ⁊ diocletiani: q̃ ꝑ vniuerſum orbē publicarunt edictũ ꝯ eccleſiã de eccl'ijs diruēdis/⁊ īterdixerũt diuina officia. Et ſic vna abyſſus afflictiōis ⁊ tormentorũ veniebat poſt aliã in me cũ voce ⁊ edicto in fulminibus minarum ⁊ tormentorũ. Et ſic

No. de eccl'ie ꝑſecutione.

Omnia excelſa tua: ⁊ fluctus tui ſuper me tranſierunt.

vij. q. j. ca. aduerſitas.

¶ Omnia excelſa. i. turres tormētoꝝ ⁊ fluctus afflictionum ſuper me tranſierunt.

In die mandauit dñs miſericordiam ſuã: ⁊ nocte canticum eius.

xxiiij. q. j. ca. nō turbatur.

¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandũ/ꝙ eccl'ia in illa perſecutione orabat ſine intermiſſione ꝓ apoſtolis ⁊ martyribꝰ ⁊ fidelibus: vt ptꝫ Actuum. xij. Jtē Syluester papa latens in mõtibꝰ Serapinis cõtinue orabat: vt deꝰ mitteret miam ſuã ſuper eccleſiam: q: quotidie interficiebantur multa milia martyrũ per diuerſas partes mũdi. Et ſic propheta per noctem intelligit totũ tempus illiꝰ perſecutiōis ⁊ aduerſitatis in quo fiebat iugis oratio in eccleſia. Et hoc eſt qđ dicit/in die mãdauit miſericordiã id eſt dñs mandauit ⁊ miſit miam ſuam in die. i. tēpore ꝓſperitatis: ſed canticum ⁊ oratio eiꝰ fuit in nocte. i. in illa ꝑſecutione. Quaſi dicat/ꝙ in tota illa perſecutiōe ⁊ nocte in qua afflictus fuit: iugiter factũ eſt canticũ ⁊ oratio in eccleſia: vt deꝰ mitteret ⁊ mandaret miſericordiã ſuam ⁊ libertatem eccleſie/vt libere poſſet deo ſeruire: ⁊ ceſſaret illa perſecutio. Et ideo ſubdit/

Apud me oratio deo vite mee: dicam deo ſuſceptor meus es.

xv. q. vlt. ca. vlti.

¶ Apud me oratio deo vite mee. i. ſemꝑ apud me fiet oratio deo vite mee: ⁊ dicam id eſt dicebã deo. O deus tu es ſuſceptor meus ⁊ ſpes mea: ⁊ in nullo alio confido nec ſpero. Ergo

Quare oblitus es mei: ⁊ quare cõtriſtatus incedo dum affligit me inimicus?

xxxiij. q. j. ſi peccatũ.

¶ Quare oblitꝰ es mei? quia per. cclxx. annos me dimiſiſti in hoc diluuio ⁊ abyſſo perſecutionum. ⁊ quare incedo contriſtatus ⁊ afflictus fugiēdo per montes/⁊ latendo per antra deſerti/dum inimicꝰ Diocletianus cũ ceteris tyrannis affligit me?

xxiiij. q. j. ca. vbi. **Duꝫ confringuntur oſſa mea: exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei.**

¶ Dū cōfringunt oſſa mea. i. dū martyres decollātur ⁊ flagellant ⁊ laniant ⁊ trucidant: tunc inimici mei infideles qui tribulāt ⁊ torquent me: exprobrauerūt mihi ⁊ improperauerunt ⁊ irriſerunt.

xv. q. vi. c. ne mirūꝫ **Dum dicūt mihi per ſingulos dies vbi eſt deus tuus: quare triſtis es anima mea: et quare conturbas me?**

¶ Dū dicūt mihi ꝑ ſingulos dies: q: q̄tidie dicunt vbi eſt Jeſus Chriſtꝰ deꝰ tuꝰ: quare nō venit ad liberādū te de manibus nr̄is ⁊ de his tormētis? Si Chriſtus tuꝰ eſt deꝰ ſicut tu dicis: quare ergo ꝑmittit te totaliter affligi ⁊ torqueri? Iſta ⁊ ſimilia verba exprobrabāt ⁊ improperabāt tyranni ⁊ tortores ipſis martyribꝰ dū torq̄bant eos. Sꝫ q: eccl'ia nūq̄ perdidit fidē nec ſpem in illa perſecutione: ideo cōuerſa in ſe alloquitur animā ſuā ⁊ conſolat eam dicens. O anima mea quare es triſtis in hac afflictione: ⁊ quare cōturbas me? ne deſperes: ſed

j. xlij. **Spera in deo q̄m adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei ⁊ deus meus.**

¶ Spera ī deo: q: nō deſeret te: imo cōfido ꝙ ipſe liberabit me ⁊ dabit mihi libertatē ⁊ facultatē / vt libere poſſim ⁊ publice ſibi ſeruire: ⁊ adhuc ego cōfitebor illi ⁊ celebrabo feſtiuitates ⁊ officia ſepties in die: ⁊ cōfitebor publice qualr̄ Jeſus Chriſtus eſt deꝰ meꝰ ⁊ ſalutare vultꝰ mei. Vn̄ eſt aduertēdū ꝙ oīa iſta fuerūt impleta ꝑ magnū Cōſtātinū: q̄ poſt cōuerſionē cōceſſit chriſtianis publicā licētiā ⁊ facultatē ꝑ totū orbē edificādi ⁊ cōſtruēdi eccleſias: ⁊ celebrādi feſtiuitates Chriſti ⁊ diuina officia: et ſic fuit exaudita ſupradicta orō ⁊ impletū deſideriū eccl'ie.

No. de libera- tiōe ec- cleſie. Ex ſupradictis ꝑꝫ / ꝙ ſicut Chriſtꝰ liberauerat priꝰ eccleſiā ſuā de captiuitate diaboli ⁊ pctī ꝑ baptiſmū in aduētu ſuo: ita poſtea liberauit eā de ꝑſecutiōe tyrānoꝝ ꝑ ſanguinē ⁊ orōnes ſcrōꝝ ⁊ ꝑ cōuerſionē Cōſtātini. Itē ſequit: ꝙ ſicut liberatio egyptiaca figurabat liberationē generis hūani faciēdā per Chriſtū ⁊ aquā baptiſmalē a pctō originali: ita liberatio de captiuitate Babylonica figurabat liberationē eccl'ie de ꝑſecutiōe tyrannoꝝ: et de pctō actuali ꝑ penitētiā. Et nota ꝙ ly ī die mandauit dn̄s miām ſuā / pōt etiā referri ad redēptionē generis hūani. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt aduertēdū / ꝙ duplex cāticū memorat in ſcriptura. ſ. nouū ⁊ vetꝰ.

De duplex cāticū. Canticū em̄ vetꝰ erat lex vetꝰ in qua petebat ⁊ deſiderabat miā ⁊ redēptio. Canticū vero nouū eſt lex euāgelica: in qua annūciat iſta miſericordia ⁊ redēptio. Et iō ſicut lex vetus erat cāticū petitoriū huius redēptiōis ⁊ mie: ita lex euāgelica eſt canticū annūciatoriū eiuſdem mie. Ideo in hoc loco per diē intelligit tēpus gratie / ⁊ per noctē intelligit tēpus legis vni. quo fiebat canticū petitoriū huius mie. Dicit ergo Dauid ꝙ lꝫ ante aduentū Chriſti vna abyſſus pctōꝝ ⁊ afflictionū inuocaret ⁊ portaret aliā: tñ dn̄s mādauit miam ſuā ⁊ redēptionē in die gratie ⁊ legis euangelice: ſicut mādauit canticū ⁊ petitionē eiuſdē gr̄e in nocte legis veteris. q. d. ꝙ ſicut patres ve. teſt. cantarunt cāticuꝫ petitoriū mie ⁊ redēptiōis: ita dn̄s mādauit miam ſuā in die et tempore legis gratie. Et ſic nos cantamus canticū annunciatorium miſericordie ⁊ gratie in celo aūt cantatur canticum glorie.

De con- ſcien. ij. ca. crede- re in me. **IUdica me deus ⁊ diſcerne cauſam meam de gente non ſancta: ab homine iniquo et doloſo erue me.**

¶ Iſte pſalmꝰ apud Hebreos eſt oīno ſine titulo: immo reperitur cōtinuatꝰ cū ſuperiori: ⁊ ſic Iudei dicūt eſſe eundē cū ſuperiori / ⁊ eſſe partē eius: ſed cōiter apud nos dicitur pſalmꝰ per ſe diuiſus ab altero: ⁊ numerat. xlij. Sed vtrūq̄ poteſt eſſe verū / ſcꝫ ꝙ ſit idem cum ſuperiori: quod ſatis eſt veriſimile: eo ꝙ eodem modo finit ſicut due partes ſupradicti pſalmi. Et pōt eē diuiſus: eo ꝙ eſt diapſalma. i. pars eius diuiſa ſm̄ conſuetudinem antiquā: ꝑut dictū fuit in ꝓlogo tractatu. v. ca. de diapſalmate. In quo pſalmo ſiue parte ipſe Dauid explicat preſſurā eccleſie tēpore hereticorū: de qua deſyderat liberari. quā ꝓuidit Dauid ꝑ preſſurā et vaſtationē Maccabeorū. Ad cuius intellectum eſt notandū / ꝙ poſtq̄ eccleſia fuit liberata de ꝑſecutione tyrānorū per cōuerſionē magni Cōſtantini: ilico poſt mortē eiꝰ tēpore Cōſtantij incidit in perſecutionē hereticorū: eo ꝙ Conſtātius fuit maculatus prauitate Arriana in cuiꝰ fauorem Arriani inflixerūt taꝫ durā ꝑſecutionē ipſis catholicis: q̄d

Perſe- cutio eccle- ſie ab he- reticis. illa ꝑſecutio viſa eſt ſuperare perſecutionē tyrannoꝝ / vt ait Rufinus. x. eccl'iaſtice hiſtorie. In qua ꝑſecutiōe Athanaſius Alexādrinꝰ fuit afflictus ꝑ xl. ānos / ⁊ a ſede ſua expulſus. Et Ambroſius in eccleſia Mediolonēſi: ⁊ Hilarius / ⁊ Martinꝰ / ⁊ multi alij. Unde tanta fuit ꝑſecutio / ꝙ catholici videbant deficere: intm̄ ꝙ beatus Ambroſius cōpoſuit hymnos ferlales ad cōſolādū catholicos: vt occuparent tp̄s in hymnis ⁊ canticis: ⁊ tolerabant patienter perſecutionē. Unde beatus Athanaſius: et Ambroſius / ⁊ Hilarius / ⁊ Euſebius Vercellenſis ⁊ ceteri fideles cum ſua doctrina liberarūt eccleſiā de illa perſecutiōe. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu fecit hunc pſalmū. In quo tria facit. Nā primo petit liberari a conſortio ⁊ peſte hereticorum. Scdō promittit agere gratias. Tertio conſolatur ſeipſum de promiſſione ſibi facta. Secūdū ibi. Et introibo ad altare. Tertium. Quare triſtis es aīa mea.

Nota. ¶ Quantū ad primū eſt aduertendū ſecūdū Auguſtinum / ꝙ ſicut bellū inteſtinum eſt peius et pernicioſius q̄ bellū extraneū: ita perſecutio hereticorū fuit peior q̄ perſecutio tyrannoꝝ: eo ꝙ iſta erat inteſtina ⁊ viſceralis: eo ꝙ heretici erāt chriſtiani ſimulati / ⁊ habitabāt intra eccleſiā inter catholicos: ⁊ deceperāt imperatores ⁊ reges Gothorū ⁊ vvandalorū. Et ideo ſub colore fidei crudelius perſeq̄bant catholicos in eccleſia: immo profanabāt ⁊ deſtruebant eccleſias catholicorū: ⁊ interficiebāt eos intra eccleſiā: ⁊ expoliabāt eccleſiā: immo ſeuiora ⁊ atrociora tormēta inferebāt vvandali Arriani catholicis in Africa: q̄ vnq̄ tyrāni fecerāt. Et iō Dauid ī perſona eccl'ie catholicoꝝ petit ſeparari ⁊ diſcerni ab hereticis ⁊ ſocietate coꝝ dicēs. O deus iudica me iudicio diſcretiōis / ⁊ diſcerne cām meā. i. ſepara me de gente nō ſancta hereticoruꝫ: eo ꝙ habēt nomē ſanctitatis: ⁊ non ſunt ſancti. Hoc dicit / q: vt plurimuꝫ omnes heretici erant

hypocrite ſimulātes ſanctā vitam. Nā vnus pr̄ſbyter Arrianus ſub ſpecie ſanctitatis decepit primo ſororē Conſtantij: ⁊ poſtea decepit eū. Ideo ſubdit ab hoīe iniquo ⁊ doloſo erue me. Et appellat hereticos iniquos ⁊ doloſos: q: iniqua ſimulatione et dolo imperatorē ⁊ reges decipiebant: ⁊ grauiori iniquitate ⁊ malitia catholicos perſequebant ⁊ affligebāt. Quia ſimulata equitas duplex eſt iniquitas: vt inq̄t Aug. Et ideo ſaluator admonet eſſe cauendū a falſis prophetis ⁊ hypocritis: q: deterius poſſunt nocere ſub ſpecie virtutis ⁊ ſanctitatis. Et iō dicit: de gente nō ſancta: ⁊ ab hoīe heretico et doloſo erue me. Vocat etiā hereticus doloſus: eo ꝙ per falſam doctrinā: quia falſo gloſſando ſcripturas alios decipit ⁊ precipitat in deteſtabiles ſectas ⁊ blaſphemias: ſicut Arriani ⁊ Manichei. Sed quia grauius affligebatur eccl'ia ab hereticis iniq̄s ⁊ doloſis: iō ſubdit. Erue me ab eis:

xxiij. q. iij. cap. fortitu- do. **Quia tu es deus fortitudo mea: quare me repuliſti? et quare triſtis incedo dum affligit me inimicus?**

¶ Tu eſt deus fortitudo mea: ⁊ nullus aliꝰ pōt me liberare: ergo quare me repuliſti: ⁊ affligi ꝑmiſiſti ab hereticis per tot tēpora? Et quare incedo ⁊ fugio triſtis per mundū dū inimicus hereticus affligit me? Hoc dicit q: Athanaſius expulſus a ſua ſede Alexādrina ꝑ. xl. annos peregrinatꝰ eſt fugiens ſeuā perſecutionē eorū. Et Hilarius: ⁊ Euſebius: ⁊ beatus Martinus in exiliū miſſi ſunt: ⁊ beatꝰ Ambroſius multpliciter afflictꝰ eſt cū tota eccl'ia ſua ꝓpter immanitatē Iuſtine imperatricis. Et iō dicit quare triſtis incedo dū affligit me inimicꝰ. Sꝫ q: de tali deteſtabili peſte nō poterat liberari niſi deus mitteret doctores lumine veritatis illuſtratos: q̄ ſacras ſcripturas declararēt: ⁊ lumē v̄itatis oñderēt: ⁊ hr̄ticos ꝑ veras ſacras ſcripturas ꝯfutarēt ⁊ ꝯfunderēt: iō hoc lumē petit dicēs. O deꝰ.

j. q. j. c. ſ. vſ. q. ſ. cap. ſi omnia. **Emitte lucem tuam ⁊ veritatem tuaꝫ: ipſa me deduxerunt et adduxerunt in montem ſanctum tuum ⁊ in tabernacula tua.**

¶ Emitte lucem tuā ⁊ veritatē tuam. i. lumen veritatis in doctores: ⁊ mitte tuos ſacros doctores lumine tue veritatis illuſtratos: ipſa me deduxerūt et adduxerūt in montē ſanctū tuū ⁊ in tabernacula tua. i. ipſa lumina veritatis: ⁊ ipſi doctores illuſtrati deducāt me de tali ignorātia ⁊ afflictione: et adducāt me in mōtē ſanctū tuū ſcilicet in eccleſiā per ſuā doctrinā declarando ſcripturā. Vn̄ ꝑ montem ſanctū intelligit eccleſiā ⁊ apicē veritatis ſacre ſcripture: ad quā veritatē nos adduxerunt doctores illuſtrati. ſ. Athanaſius: ⁊ Origines: ⁊ Euſebius: ⁊ Ambroſius: ⁊ Hieronymus: ⁊ Auguſtinus: ⁊ Gregorius. Iſti nos introduxerunt in montē dei: ⁊ in tabernacula ſua. ⁊ hanc lucē petebat eccleſia.

xi. q. iij. cap. eſti- mār. xv. q. j. c. reuer- timini. **Et introibo ad altare dei: ad deum qui letificat iuuentutem meam.**

Confitebor tibi in cithara deus deus meꝰ: quare triſtis es anima mea ⁊ quare conturbas me?

¶ Hic promittit agere gratias poſt recepta beneficia. Ad cuius intellectū eſt notandum: ꝙ poſtq̄ eccleſia fuit liberata per doctores de perſecutione Arriana: ⁊ hereſi Manicheorum ⁊ Pelagianoruꝫ: illico fuit valde ꝓſperata. Nā beatus Ambroſiꝰ cōpoſuit multa officia ad cantandū in feſtiuitatibꝰ. Et Augu. ⁊ Gregorius cōpoſuerunt multo plura q̄ cantat hodie eccleſia: in quibus officijs eccl'ia agit gratias de beneficio incarnatiōis: ⁊ natiuitatis: et reſurrectionis ⁊ aſcenſiōis: ⁊ ſic celebrat feſtiuitates virginis Marie cū ꝓprijs officijs: ⁊ etiā de apoſtolis ⁊ martyribus celebrat miſſarū ſolennia: ⁊ ſeptē horas canonicas in vnaquaq̄ feſtiuitate agendo gratias de beneficijs receptis. Et hoc eſt q̄d dicit. Poſtq̄ fuero liberatus de tali perſecutiōe: tunc introibo libere ad altare dei orādo ad deū qui letificat iuuentutē meā. Et hoc dicit eccl'ia: q̄m adhuc erat in iuuentute. Nā in ſua pueritia fuit afflicta ꝑ tyrannos: ſed in iuuētute per hereticos fuit quaſi ꝓſtrata: ſed per doctores reincepit reiuueneſcere ⁊ denuo letari: ⁊ iō agens gr̄as: dicit. Introibo ad altare ⁊ cōfitebor tibi o deꝰ: feſta celebrādo: ⁊ hymnos ⁊ orōnes cantando pro gratiarū actione: quia deus meus es tu: qui liberaſti me per modū ſupradictū. ¶ Deīde cū dicit: Quare triſtis es aīa mea: alloquitur aīam ſuam conſolans ſeipſum propter promiſſionem ſibi factam. ⁊ ait.

Spera in deo: q̄m adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei ⁊ deus meus. S. xlj. xi. q. iij. ca. eſti- mār. in fine.

¶ O anima mea quare es triſtis: ⁊ quare triſtaris ⁊ cōturbas me? noli timere: ſed ſpera in deo: quoniā poſtq̄ fuero liberatus de perſecutione hereticorum: ⁊ habuero liberam facultatē adhuc confitebor illi. ſ. Chriſto qui eſt ſalutare vultus mei ⁊ deꝰ meꝰ: Et hoc celebrādo feſtiuitates: ⁊ cātando hymnos ⁊ cantica: ⁊ predicando publice euangelium et nomē Chriſti. ¶ Totus etiā iſte pſalmus poteſt exponi de deſiderio ſanctorū patrum: ſcilꝫ zacharie ⁊ Simeonis: ⁊ Joſeph: qui de propinquo expectabāt Chriſtū: qui petebant: vt in breui deus pater mitteret lucē ⁊ veritatē euangelicā: per quā ſumꝰ introducti in montē ſanctum: ⁊ tabernaculū eccleſie: in qua nunc confitemur deo cū hymnis ⁊ canticis: ⁊ cum cithara triangulari. ſ. fide: ſpe: charitate: lineata. Et ſic vltimo conſolatur animā ſuam de promiſſione ſibi facta. Nam Simeon acceperat reſponſum a ſpiritu ſancto: nō viſurum ſe mortē niſi prius videret Chriſtū domini: ⁊ ideo quādo tenuit Chriſtum in manibus: cantauit illud canticū. Nūc dimittis ſeruum tuum dn̄e. Ad idem cantauit zacharias. Benedictus dn̄s deus Iſrael. Sed ſuper omnes fuit impletum deſiderium ⁊ ſpes virginis Marie. Ideo agens gratias cecinit illud canticū. Magnificat anima mea dominū. ¶ Poteſt etiā totus iſte pſalmus exponi cū duabus partibus pſalmi precedentis anagogice: explicādo deſideriū cuiuſlibet fidelis deſiderātis abſolui ab omni mūdana miſeria: ⁊ eſſe cū Chriſto in illa eccleſia triumphanti. ¶ Et etiā vnuſquiſq̄ deuotꝰ ſacerdos dicit hunc pſalmū quādo accedit ad altare: petēs primo diſcerni ⁊ abſolui ab omni pctō ⁊ a conſortio malorum: ⁊ a tentatione peccati: ⁊ petit lumē veritatis ⁊ gratie: vt purus et mundus poſſit introire ad altare dei: ⁊ digne ſacrificiū offerre: ⁊ miſſam celebrare: ⁊ laudes dn̄o decātare. ¶ Nota etiā ꝙ totꝰ iſte pſalmus quo ad omnes tres partes ſuas pōt legi Nota.

anagogice. Quia eſt quoddā ſoliloquiū totius eccleſie: ⁊ cuiuſlibet fidelis peregrinātis in hac vita loquētis ad ſeipſum ⁊ ad deū. In quo ſicut ceruus ſauciat⁹ deſiderat ire ad fontes aquarū: vt refrigeretur ⁊ ſanetur: ita aīa mea: ⁊ quilibet iuſtus deſiderat diſſolui ⁊ exonerari ab hac grauitate ⁊ morte corporis huius: ⁊ intrare ⁊ habitare terrā promiſſionis. nam anima noſtra deſiderat egredi ab hac lachrymarū valle: ⁊ frui deo in terra viuentiū. Et ſicut populus iudaicus deſiderabat liberari de captiuitate Babylonica: ita tota eccleſia ⁊ ꝗlibet fidelis deſiderat liberari de preſſura peccatorum et perſecutionū. Et ſicut ſocietas Maccabeorū deſiderabat diſcerni tam a malis ꝙ̄ a prophanis gentilibus: ⁊ deſiderabat renouare tēplum: ita modo eccleſia petit diſcerni ab hereticis ⁊ paganis et a malis chriſtianis: ⁊ eſſe cum Chriſto.

xxxviij diſt. ca. nullus e. xxv. q. iiij. c. cū in lege.

Deus aurib⁹ noſtris audiuim⁹: patres noſtri annunciauerunt nobis.

Opus quod operatus es in diebus eorum: ⁊ in diebus antiquis.

¶ Titulus: Ad victoriā ſiue in finē filijs Chore. Ex hoc titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum: dirigens nos in Chriſtū finaliter ꝗ eſt finis legis: ⁊ tradidit ipſum cātandū filijs Chore propter myſterium ⁊ ſignū: eo ꝙ etiā nos dirigit in eccleſiā congregatā ex iudeis ⁊ gentilibus: ſicut dictū eſt in titulo pſalmi preteriti. Nā in hoc pſalmo Dauid predicit prophetice totā ſtragem populi iudaici factā per Antiochum tēpore Maccabeorū: per quam figurata fuit ſtrages ⁊ perſecutio eccleſie tēpore tyrannorum. Sed multis videtur mirabile ꝙ Dauid qui fuit per octingentos annos ante tēpora Maccabeorū: potuerit facere iſtū pſalmū: cum potius videatur narrare hiſtoriam ꝙ̄ condere prophetiā ita manifeſtam. ¶ Ad hoc reſpondet: ꝙ ſeptem ſtatus vete. teſta. ⁊ eccleſie cōputantur ante aduentū Chriſti: ⁊ quilibet ſtatus habet ſuū principiū: ſiue principem. Nam primus ſtatus incepit ab Adam: qui fuit principiū totius generis humani. Scōs a Noe: qui fuit principiū ſecundi mundi: ſiue reſtaurationis mundi perditi. Tertius ab Abraham: qui fuit principiū circunciſionis. Quartus a Jacob: ꝗ fuit principiū populi dei. Quintus a moyſe: ꝗ fuit principium legis. Sextus a Dauid: qui fuit principium templi primi. Septimus fuit Daniel: qui fuit principiū tēpli ſecundi: ſiue principiū reſtaurationis primi templi: ſicut Noe fuit principium reſtaurationis primi mundi. Quia ergo iſti ſeptem homines fuerunt principes iſtorum ſeptem ſtatuum: ideo eis principaliter facta eſt reuelatio de ſucceſſione temporis ⁊ ſuorū populorū: licet ſecūdū magis ⁊ minus perfectū. vt ptꝫ per ſingulos. Nam primo cum deus miſit ſoporem in Adam: preuidit in ſpiritu myſteriū incarnatiōis: ⁊ paſſionis Chriſti: ⁊ myſterium nr̄e regenerationis ⁊ deſpōſationē et vnionē Chriſti ⁊ eccleſie. vt ait Aug. in libr. cur deꝰ homo. ⁊ ſup Joā. homilia. Unde excitatus a ſomno dixit. Hoc os ex oſſibus meis. Quod magnū ſacramentum eſt de Chriſto ⁊ eccleſia: vt ait apl's ad Ephe. v. Secundo Noe in illa dormitione ⁊ ebrietate preuidit multa futura de ſucceſſione triū filiorū ſuorū. Unde ſurgens a ſomno dixit. Maledictus puer Canaā: vt ptꝫ Geū. ix. De iſto dr̄ ꝙ vidit tres mundos. ſ. mundum creatū: ⁊ deſtructū: ⁊ reſtauratū. Tertio ipſi Abrahe fuit reuelata ſucceſſio duorū populorū ſuorū. ſ. Iſmaelitarum: ⁊ filiorū pmiſſionis per Iſaac: ⁊ de peregrinatione eorum. ⁊ hoc preuidit in ſopore: vt ptꝫ Geū. xv. Quarto ipſi Jacob fuit reuelatum in ſopore myſterium Chriſti et eccleſie: vt patet Geū. xxviij. ⁊. xxxij. Item preuidit totū diſcurſum. xij. tribuū. ⁊ ante mortē predixit filijs ſuis in ſpū prophetie omnia futura ſigillatim: vt Geū. xlviij. Quinto ipſi Moyſi reuelauit multa futura illius populi: vt ptꝫ Exod. xxxiij. ⁊ in cantico Audite celi. Deutero. xxxij. Sexto qꝛ Dauid fuit principium proſperitatis illi⁹ regni: ⁊ ampliauit diuinum cultum ⁊ precepit fieri primum templū: ⁊ ideo ſepe rogabat proſperitatem illius regni: ⁊ cupiuit precipue durationē eius: cum ſciret Chriſtū futurum ex ſua tribu: ideo fuit ſibi reuelata tota ſucceſſio illius regni vſq; ad deſtructionē templi ⁊ ciuitatis per Chaldeos propter ſcelera eorū. Et exinde totus diſcurſus vſq; ad chriſtum: ⁊ exinde totus diſcurſus eccleſie vſq; ad iudiciū. Et hoc clara viſione ⁊ duplici ſpiritu pphetie: vt ipſemet ait ij. Reg. xxiij. Septimo quia Daniel fuit vir deſyderiorum ⁊ principiū ſecundi templi: ideo reuelatus eſt ſibi tot⁹ diſcurſus ſecūdi tēpli per. lxxij. hebdomadas vſq; ad Chriſtū: vt patet Daniel. ix. ⁊ ſucceſſio quatuor principalium regnorum: ⁊ totum regnum Chriſti: vt patet Daniel. ij. ⁊. vij. ⁊. x. vſq; ad finē. Ex his ptꝫ: ꝙ nemo debet dubitare quin Dauid ita predicat clare ſtragem Maccabeorum. Nā ipſemet ait. ij. Reg. xxiij. ꝙ ſua pphetia fuit clara ſicut lux aurore oriente ſole abſq; nubib⁹. Et ſic in hoc pſalmo ⁊ quibuſdam ſequentibus magis videtur texere hiſtoriam geſtorum preteritorū ꝙ̄ condere prophetiam futurorum: vt patebit. Sed eſt aduertendū: ꝙ ſicut nos videntes ⁊ proſpicientes a longe per montes propinquiores venimus in cognitionē montiū vlteriorū: ⁊ per cognitionē planetarum inferiorū: videmus ſtellas ſuperiores: Ita Dauid ⁊ ceteri prophete preuidendo prophetice aliqua futura de illo populo preuiderunt ⁊ predixerunt multa myſteria lōgius futura de Chriſto ⁊ eccleſia. Unde ille talis ſpiritus pphetie dicitur duplex: vt dictū eſt in prologo. Et ſic Dauid preuidendo ſtragem Maccabeorū in hoc pſalmo: preuidit vlterius ⁊ predixit ſtragem ⁊ perſecutionem eccleſie Chriſti per ſtragem templi ⁊ ciuitatis Hieruſalem. Hoc ergo preuidens Dauid fecit hūc pſalmū. In quo tria facit. Nā primo vt captet beniuolētiā a deo narrat omnia beneficia ⁊ victorias illi pplo a deo quondā collatas. Secundo ille populus explicat ⁊ deflet ſtragem et afflictionem ſuam. Tertio petit liberari per Meſſiam futurum. Secundum ibi. Nunc autem repuliſti. Tertiū ibi. Exurge quare. ¶ Ad primum ergo dicit ille populus. O deus nos audiuimus auribus noſtris: et patres noſtri annūciauerunt nobis ꝑ ſcripturā Moyſi ⁊ Joſue ⁊ per totum diſcurſum iudicum ⁊ regum: totum opus qđ operatus es in eis in diebus eorum: ⁊ in omnibus antiquis. ſ. Abraham: ⁊ Iſaac: beneficia ⁊ victorias: ⁊ ſigna: ⁊ prodigia in exitu egypti: et in peregrinatione deſerti: ⁊ in ingreſſu terre promiſſionis. Nam

L Septē etates ſeu ſtatus.

Not. de dormit.

Noe

Narratio.

Manus tua gentes diſperdidit ⁊ plātaſti eos: afflixiſti pplós ⁊ expuliſti eos.

Nec enī in gladio ſuo poſſederūt terram: ⁊ brachium eorum non ſaluauit eos.

Sed dextera tua ⁊ brachium tuum ⁊ illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.

¶ Manus ⁊ poteſtas tua gētes diſpdidit: ⁊ proiecit de terra promiſſionis per Joſue. ⁊ plātaſti eos ſcꝫ patres noſtros ⁊ collocaſti in illa terra: ⁊ afflixiſti populos Cananeorum ⁊ expuliſti eos. Et hoc non fecerunt patres noſtri viribus ſuis: nec in gladio ⁊ armis poſſederūt ⁊ obtinuerūt terram illā: ⁊ nec brachiū ⁊ fortitudo eorū ſaluauit eos: ſed dextera tua et brachiū tuū ⁊ illuminatio vultus tui. Nam per totū deſertum deduxit eos in colūna nubis. Et moyſe orante vincebatur Amalech. Exod. xvij. Et clangentib⁹ tubis et vociferāte populo ceciderunt muri Hierico. Joſue. vij. Et hoc feciſti: nō ꝙ ille populus meruit: ſed qm̄ ex miſericordia tua complacuiſti in eis: ⁊ hoc amore Moyſi ⁊ Joſue ꝗ tibi grati fuerunt. Et etiam quia hoc promiſeras ipſi Abrahe / ⁊ Iſaac / ⁊ Jacob.

xx. q. i. ſi per ſuaſio. iiij. c. ſi q ptra. xxiij. q. i. qd culpa.

Tu es ipſe rex meus ⁊ deus meus: qui mādas ſalutes Jacob.

In te inimicos noſtros ventilabimus cornu: ⁊ in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis.

diſt. iij. ca. q ꝑ. xxiij. q. i. quid culpat' ī bello.

Non enim in arcu meo ſperabo: ⁊ gladius meus non ſaluabit me.

Saluaſti enim nos de affligentibus nos: ⁊ odientes nos confudiſti.

In deo laudabimur tota die: ⁊ in nomine tuo confitebimur in ſeculum.

xxvi. diſtin. ca. cum ad verum.

¶ Tu ergo es rex meus ⁊ deus meus: qui mandas ſalutes et victorias toti Jacob. Ideo ſi volueris: nos ventilabimus et propulſabimus inimicos noſtros in te: in virtute tua ⁊ cornu / ⁊ cum magna victoria: ⁊ in nomine tuo ſpernemus et contēnemus omnes inſurgentes in nobis. Hoc enim faciemus in nomine tuo: quia non ſperabo nec ponam fiduciam in arcu meo: nec gladius meus ſaluabit me: ſed tu es ille qui ſaluaſti nos de inimicis affligentibus nos: et confudiſti odiētes nos: ⁊ ideo in deo laudabimur tota die: et non in nobis: ⁊ confitebimur in ſeculum in nomine tuo: ⁊ non in noſtro: qꝛ tibi debet attribui poteſtas ⁊ honor omnis noſtre victorie. Unde nota ꝙ ſicut fideles noui teſta. ſperāt ſaluari et liberari ab omni periculo in virtute nōis Jeſu: ita antiqui inuocabāt nomen dn̄i tetragrāmaton: quod eſt idem: vt ſepe dictum eſt.

Nunc autē repuliſti ⁊ confudiſti nos: ⁊ non egredieris deus in virtutibus noſtris.

Eꝗ. iiij. Domini

¶ In hac ſcđa parte deflet ⁊ explicat afflictionem ſuā dicens. O deus tot ⁊ tanta feciſti pro patribus noſtris ſup. nunc autē repuliſti ⁊ cōfudiſti nos nō habens curam de nobis: ⁊ nec egredieris in virtutibus noſtris. pugnādo pro nobis ⁊ prebendo auxilium: ſicut quondā prebuiſti: immo

Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros: ⁊ qui oderūt nos diripiebant ſibi.

xliij rimo

¶ Auertiſti nos retrorſū poſt inimicos noſtros: ⁊ fugere non ad montē feciſti: ⁊ in die ſabbati vinci nos permiſiſti. vt patet primi Macchabeorū. ij. ⁊ gentes Antiochi ⁊ armigeri qui oderunt nos: diripiebant ⁊ vendicabant ſibi nos captiuos in predam / ⁊ bona noſtra. Et

Dediſti nos tanꝙ̄ oues eſcarum: ⁊ in gentibus diſperſiſti nos.

xxiij. q. v. c. virſa.

¶ Dediſti nos tanꝙ̄ oues eſcarum ad interficiendum ⁊ comedendum. Et diſperſiſti nos captiuos ⁊ fugitiuos in gentibus.

Vendidiſti populū tuū ſine pretio: et non fuit multitudo in commutationib⁹ eorum.

xxiij. q. v. c. ſūt quidā.

¶ Vēdidiſti populū tuū ſine magno (immo) vili pretio. ⁊ nō fuit multitudo pecuniarum in cōmutationibus: quia pro paucis pecunijs vendebātur et cōmutabantur: qꝛ pro vno aſino cōmutabantur tres aut quatuor Judei in contemptum. Et ſic

Poſuiſti nos opprobriū vicinis noſtris: ſubſannationem ⁊ deriſum his qui in circuitu noſtro ſunt.

Poſuiſti nos in ſimilitudinem gētib⁹: cōmotionem capitis in populis.

¶ Poſuiſti nos in opprobrium vicinis noſtris et circunſtantibus / ⁊ in ſimilitudinē ⁊ deriſum finitimis ⁊ inimicis infidelibus: qui in circuitu noſtro ſunt: ⁊ in commotionem capitis in populis. Nam quādo aliquis cōminabatur alteri nutando ⁊ commouendo caput ſicut ſolet fieri / dicebat: ego faciā tibi peius ꝙ̄ iudeis. Et quando loquebatur de infortunio alicuius: ponebat exemplum ⁊ ſimilitudinem de Judeis dicendo. Ita accidit vel accidat tibi ſicut accidit Judeis. Et ſic

xv. q. i. nō eſt. ⁊. xxiij. q. ſunt ꝙdam.

Tota die verecundia mea contra me eſt: et confuſio faciei mee cooperuit me.

A voce exprobrantis ⁊ obloquentis: a facie inimici ⁊ perſequentis.

vij. q. i. c. cū ꝑcuſſio. xlv. diſt. ca. cum beat⁹.

¶ Verecundia mea contra me eſt: dum iſta dicuntur: ⁊ audio in faciem meam: ⁊ confuſio faciei mee cooperuit me: et ſic oportet me cooperire faciem: ⁊ fugere a facie cuiuſlibet obloquentis ⁊ improperantis: ⁊ perſequentis.

Hec omnia venerunt ſuper nos: nec obliti ſumus te: et inique non egimus in teſtamento tuo.

xv. di. ſ emendat.

¶ Hic populus dei cōcitat deum ad miſericordiā ⁊ auxilium ratione fidelitatis. Nam illa pars fidelium nunꝙ̄ dimiſit fidem dei inter tormenta ⁊ perſecutiones: Ideo deus tanto magis habebat cauſam ſubueniendi eis. Dicit ergo. licet hec oīa mala et perſecutiones venerunt ſuper nos: non obliti ſumus te: nec dimiſimus legem tuā: nec inique egimus in teſtamento tuo.

Et non receſſit retro cor noſtrum: ⁊ declinaſti ſemitas noſtras a via tua.

xxiij. q. i. §. i. circa mediū.

¶ Nō receſſit retro cor noſtrū a tuo cultu:q: ſemper coluimꝰ te:nō violādo legē tuā:⁊ tñ tu declinaſti ſemitas.i.declinari pmiſiſti ſemitas noſtras a via tua:q: aliquādo non potuimꝰ ſeruare p̄cepta. Nā in die ſabati coacti fuimus preliari cōtra inimicos:nec potuimus ſeruare aliqua cerimonialia propter impotentiam ⁊ neceſſitatem. Et ratio eſt.

cxiij.di. ca.dn̄s. **Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis:⁊ cooperuit nos vmbra mortis.**

¶ Tu poſuiſti nos in loco afflictiōis/⁊ ſolitario/⁊ periculoſo fugiēdo p mōtes ⁊ per loca draconū et leonum ⁊ aliarū beſtiarū:⁊ eramus captiui q̄nq; in p̄āte inimicorū/⁊ ſic cooperuit nos vmbra mortis. Et ſic in talibꝰ locis nō poteramꝰ ſeruare legē:et fuimꝰ coacti declinare a via tua. Et tñ inter tot aduerſa licet nō poteramꝰ ſeruare cerimonias:tamē nunq̄ declinauimus ad ritus gentium. Nam

De pe. di.j.ca. medicina. **Si obliti ſumus nomē dei noſtri:⁊ ſi expādimus manus noſtras ad deum alienum.**

¶ Si obliti ſumꝰ.i.fuiſſemus te:⁊ expandimꝰ manus noſtras:ad aliquē deū alienū inuocandum:

Ibidē. **Nonne deus requiret iſta:ipſe enim nouit abſcondita cordis.**

¶ Nōne deꝰ req̄ret.i.req̄reret iſta? Quaſi dicat.lʒ nō potuimꝰ deo ſeruire ope ſeruādo cerimonias: tñ nunq̄ in corde nr̄o receſſimus ab eo:imo ꝓpoſitū noſtrū fuit pati mortē ⁊ tormēta ⁊ perſecutiōes pro eo:ipſe enim nouit abſcondita cordis. Et ſcio

Rom̄. viij.g. **Qm̄ propter te mortificamur tota die:eſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.**

¶ Qm̄ ꝓpter te mortificamur ⁊ patimur ⁊ occidimur tota die tā i ꝓlijs ꝙ̄ in ceteris afflictionibꝰ:ſicut ptʒ ꝑ totū diſcurſum libri Maccabeorū:ꝙ̄ etiā per tormenta ne violaremꝰ legē dei:⁊ ne adoraremus deos eorū.vt patʒ.ij. Maccabeorū.vij.de muliere cū ſeptē filijs/qui zelo legis martyrio coronati ſunt. Et ſic tota die ⁊ quotidie mortificamur et occidimur propter te dn̄e:⁊ pro lege tua ſeruāda: ⁊ eſtimati ſumus ſicut oues occiſionis:q: apud gētes Antiochi non fiebat maior mētio occidere vnū Iudeum:ꝙ̄ occidere vnam ouem:immo ducebamur ad aram:ſicut oues ad occiſionem:⁊ ſic immolabant nos dijs ſuis/ſicut oues.

Argu. xxiij.q.iij.c.maximianus. **Exurge:quare obdormis domine:exurge et ne repellas in finem.**

¶ In hac tertia parte iſte populꝰ petit liberari p Chriſtum Meſſiam ſicut dictū eſt. Nā in ſecundo templo nō expectabāt liberari niſi per Meſſiaʒ in omnibus perſecutionibꝰ Grecorū/⁊ Egyptiorum/ ⁊ Romanorū:ſicut pmiſſum eis fuerat per Danielē/Aggeū/zachariā/⁊ Malachiaʒ. Quia Meſſias venturus erat in ſecūdo tēplo ad liberandū eos:⁊ ſic iam nō expectabāt per aliū liberari. O dn̄e Ieſu Chriſte exurge ⁊ veni in carnē:quare obdormis ⁊ videris dormire:permittēdo nos vexari:⁊ obliuiſceris inopie noſtre:q: ſumꝰ ſine ope ⁊ auxilio: ⁊ obliuiſceris tribulationis noſtre:ergo exurge ⁊ ne repellas nos in finem ⁊ in eternum.

Ibidē. **Quare faciem tuam auertis:obliuiſceris inopie noſtre ⁊ tribulationis noſtre.**

¶ Quare auertis faciē ⁊ preſentiā tuā? Et intelligit per faciē humanitatē Chriſti:per quā notificata eſt eiꝰ diuinitas. Quaſi dicat veni ⁊ videamꝰ te in hūanitate ⁊ carne:⁊ ne obliuiſcaris inopie nr̄e.

Qm̄ humiliata eſt in puluere aīa noſtra:conglutinatus eſt in terra venter noſter.

¶ Qm̄ aīa noſtra humiliata eſt in puluere.i.iā fecimꝰ penitentiam de peccatis:⁊ quotidie ſumꝰ ꝓcidentes/⁊ proni in terra:⁊ venter noſter eſt conglutinatus adherens terre.quaſi dicat/procidentes in facies noſtras:⁊ proſtrati in terra continue rogamus:vt venias ad liberandum nos.

Exurge domine adiuua nos:⁊ redime nos propter nomen tuum.

¶ Exurge ergo Chriſte adiuua nos:⁊ redime nos de poteſtate diaboli ꝓpter nomē tuū qḋ eſt Ieſus i.ſaluator:q: nō eſt aliud nomē ſub celo:in quo nos oporteat ſaluos fieri. Ex hoc patet qḋ iſte inuocatus eſt rex meſſias expectatus in lege. Sed eſt aduertendum/ꝙ Dauid in hoc pſal.procedit duplici ſpū ꝓphetie:ſicut dictū eſt in principio. Nā primo p̄uidit in ſpū futurā ſtragē in tp̄e Maccabeorū:⁊ p illā p̄uidit vltra totā ꝑſecutionem eccl'ie Chriſti vſq; ad Cōſtātinū. Et ideo ab illo loco:Nūc aūt repuliſti ⁊ cōfudiſti:vſq; ad finē huiꝰ pſal.pōt exponi de ꝑſecutione eccl'ie facta ꝑ decem imperatores vſq; ad Cōſtantinū. Nā ſi bene attendaꝛ tota ꝑſecutio eccl'ie maxime facta tp̄e Diocletiani:in qua multi ⁊ innumeri fuerūt martyrizati/fuit figurata per ꝑſecutionē ⁊ ſtragē Macchabeorū. Et iō erant in cōtinua oratione vt eos liberaret:vt ptʒ de beato Sylueſtro/⁊ beato Urbano/qui latebāt in mōtibus ꝓpe Romā/ꝓpter ſeuitiā tyrānorū:ſed deus liberauit eos:⁊ reddita eſt pax eccl'ie ꝑ Cōſtātinū. Et ſic totꝰ iſte pſal.eſt q̄dā orō quā faciebat eccl'ia poſita i illa ꝑſecutiōe. Et ſic prudēs lector pōt applicare literā huius pſalmi/vt ſint verba ⁊ orō eccleſie Chriſti:vt ſic. Ut dicat eccl'ia. O Chriſte ſpōſe mi deus ⁊ hō:nos auribꝰ nr̄is audiuimꝰ:⁊ in vete.teſt.legimꝰ:⁊ patres nr̄i patriarche ⁊ prophete narrauerūt.i.in ſcripturis reliq̄runt nobis opꝰ qḋ operatus es in diebꝰ eorū ⁊c. Nūc aūt i tp̄e gratie/ in quo magis nos debes diligere/⁊ preſtare nobis fauorē/repuliſti nos/⁊ cōfudiſti pmittendo vt Nero/⁊ Domitianꝰ/⁊ Diocletianꝰ deſtruāt eccl'iā tuā ita crudeliter. Exurge ergo q: videris dormire/et ne obliuiſcaris inopie noſtre/⁊ cōprime tyrānos. Totus etiā iſte pſal.pōt exponi de ꝑſecutiōe Sarracenorū/⁊ Turcorū:in qua nunc affligiꝛ eccleſia. Ideo petit liberari auxilio Chriſti ſpōſi ſui. Etiam poteſt exponi de ꝑſecutione Antichriſti:de qua petit liberari in ſecūdo aduentu Chriſti.

ERuctauit cor meū verbū bonū: dico ego opera mea regi.

¶ Titulus ſcd̄m.lxx. In finē ꝓ his q̄ commutabanꝛ filijs Chore canticū ꝓ dilecto. In Hebreo vero. Uincēti ſup roſas filijs Chore eruditio cantici dilectionū. Secundū Hier.aūt/Uictori ꝓlis filiorū Chore cāticū amātiſſimū. Unde licet iſti tituli videanꝛ diuerſi in verbis:tñ nō diſcordāt in ſnīa:imo breuiter inter ſe oēs explicāt ſnīam/⁊ myſteria huiꝰ pſalmi. Nā ꝑ hoc qḋ dicit In finē:ſiue Uincenti/aut Uictori/ denotaꝛ modus cātādi ad victoriā vocū:ꝑ qḋ de-

Eccl'ia tripl'r noiat. notaꝛ:ꝙ iſte pſal.vocabat Chriſtū ⁊ eccl'iaʒ. Itē ſecūdo cū dicit Pro his qui cōmutabanꝛ:aut ſup roſas:aut ꝓlis/itelligiꝛ eccl'ia tripliciter noīata. Nā vno mō dr̄ cōmutata/eo ꝙ fuit regenerata ⁊ trāſlata ex cōuerſis de iudaiſmo:ex ppl'o gētili in vnā eccl'iam ⁊ ſocietatē. Itē dr̄ roſa ſcd̄ʒ literā Hebreā: eo ꝙ ſicut roſa pulcherrima naſcitur inter ſpinas: ita eccl'ia Chriſti nata fuit ex ſpinis ppl'i Iudaici ⁊ gētilis. Itē dr̄ liliū:eo ꝙ ſicut liliū eſt albiſſimuʒ inter flores:ita religio chriſtiana iter alios ppl'os. Dicit etiā liliū a puritate/⁊ albedine virtutū ⁊ gratiarū. Tertio apponiꝛ in titulo filijs Chore ad denotādū/ꝙ iſte pſal.datus fuit ad cantandū Choro ipſius Hemā/q̄ erat de filijs Chore:vt dictū eſt in ꝓlogo/⁊ pſal.xlj. Cū vero addiꝛ quarto in Hebreo eruditio denotaꝛ ꝙ ꝓpheta fuit eruditꝰ a ſpū ſancto/⁊ erudit alios i hoc pſal.vt ait Chāhi Barchinonēſis. Et cū addiꝛ hic Canticū dilectionuʒ / ſiue ꝓ dilecto/ſiue canticū amantiſſimū denotaꝛ ꝙ eſt canticū factū de amore ⁊ dilectione ſponſi ⁊ ſpōſe: ⁊ ſic dicit epithalamiū ſiue cāticū ⁊ carmē nuptiale. Nā ſcd̄ʒ Aug. ⁊ Origenē ſicut in nuptijs tēporalibus/⁊ carnalibꝰ ſolēt aliqui cōficere carmina nuptialia/in q̄bus explicanꝛ laudes ſponſi ⁊ ſponſe: ita Dauid cōpoſuit hoc canticū de nuptijs Chriſti ⁊ eccl'ie/ꝓut fuit eruditus a ſpū ſancto. Ex ſupradictis patet/ꝙ delirant q̄dā iudei moderni dicētes:

Nota. ꝙ hoc canticū factū eſt de Aſſuero/⁊ Heſter ſpōſa ſua. Sed magis delirant alij q̄ dicunt:ꝙ eſt de Salomone/⁊ filia Pharaonis ſponſa ſua. Nā ea q̄ in hoc pſal.memoranꝛ / nullo modo poſſunt cōuenire alicui homini mortali. puta illud. Sedes tua deus in ſeculū ſeculi ⁊c. Ideo eſt magis credendū apl'o Paulo q̄ allegat hanc ſcripturā eſſe dictā de Chriſto ad Hebreos.ſ. Unde ait/Et ad filiū q̄dem dicit. Sedes tua deus in ſeculū ſeculi. Itē Ionathan Abēhuziel totū hūc pſalmū exponit de rege meſſia dicēs. Dico ego opera mea regi meſſie. Itē Rabi Hilel dicit/ꝙ deus dilexit valde Iſrael:⁊ vocauit eā filiā ibi. Audi filia.pſal. xliiij. Itē oēs Hebrei antiqui dicunt ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū de deſponſatione dei cū populo ſuo. Itē tota eccleſia firmiter tenet ⁊ p̄dicat/ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum/in quo explicat magnificentiā ⁊ proſperitatem eccleſie/⁊ Chriſti ſponſi ſui. Et ideo cantat eccleſia in cōſecratione Chriſmatis:Cū Dauid ꝓpheticā voce cecinit:Propterea vnxit te deus deꝰ tuꝰ oleo letitie pre participibus tuis. ¶ Sed nunc reſtat ſciendū q̄ eſt illa ꝑſona q̄ loquiꝛ in hoc pſal. ⁊ profert hoc canticū nuptiale. Ad hoc dicūt aliq̄

Diui. pſi. ꝙ Dauid loquiꝛ in toto pſal. Et ſic duo principaliter facit. Nam primo premittit proemiū. Secūdo exequiꝛ tractatū de cantico.ibi. Speciosus. Unde quantū ad primū breuiter p̄mittit dicenda: captādo beniuolentiā:⁊ inuocando auxiliū ſpiritus ſancti.cum dicit Eructauit cor meū verbū bonū.i. cor meū deſiderat in hoc pſal.eructare verbum ⁊ carmen amantiſſimū:q: ego dico ⁊ dirigo opera mea i.oīa verba mea ipſi regi Chriſto.q.d.ego intendo loqui in hoc pſalmo De chriſto principaliter ⁊ eccleſia. Et ideo inuocat diuinū auxiliū dicens: Sit lingua mea mota a ſpiritu ſancto : tanq̄ calamus ſcribe ſcribentis velociter.q.d.ꝙ ſicut ſcriba velox mouet digitis ſuis velociter calamum in ſcribendo:ita ſpiritus ſanctus moueat linguā meā/⁊ dirigat ⁊ aperiat mihi materiā ad loquēdū in hoc cātico Deinde cū dicit:Speciosus forma p̄ filijs hominū.ꝓſequiꝛ laudes ſponſi ⁊ ſponſe. Beatus vero Hieronymꝰ dicit:ꝙ ꝓpheta loquiꝛ a principio pſal.vſq; ad illū locū Audi filia.excluſiue. Et ꝙ exinde loquiꝛ deus. Sed alij ſacri doctores tenent: ꝙ deus pater loquiꝛ in toto pſal.⁊ ipſemet deꝰ pater cantat totū canticū de filio ſuo Chriſto ⁊ ſpōſa eius eccl'ia. Et ſcd̄m hūc modū maiora ⁊ altiora ſacramēta cōtinenꝛ in his duobus primis verſibus: ⁊ etiā in toto pſal.ꝙ̄ ſcd̄m primā expoſitionē:vt patebit. Quā ſententiā etiā nō tacet Aug.et Hierony. Tenēdo ergo hanc viā eſt dicendū:ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in quo introducit deū patrē loquētē ⁊ cantantē hoc canticū de nuptijs Chriſti filij ſui/⁊ eccleſie. In quo tria principaliter facit. Nā primo cōmendat ⁊ explicat magnificētiā:⁊ nobilitatē/ et

Nota de nuptijs chriſti. dignitatē ⁊ ornatū ſponſi. Scd̄o magnificētiā ⁊ pulchritudinē ⁊ ornatū ſpōſe. Tertio cōmēdat vtrūq; in copia ⁊ fecūditate prolis. Scd̄m ibi. Aſtitit regina. Tertiū ibi. Pro patribꝰ tuis nati ſūt. ¶ Quātū ad primū eſt notandū ſcd̄m Aug. cōtra. Maximinū:ꝙ Chriſtus q̄cq̄d hʒ naſcēdo a patre accepit. Sed cū Chriſtꝰ ſit deꝰ ⁊ hō:ideo duplex legiꝛ eius natiuitas. Una eterna qua naſciꝛ ab eterno a patre ſcd̄m diuinitatē. Scd̄a fuit natiuitas tēporalis:ꝑ quā ē hō:qua cōceptus eſt opere ſpū̄s ſancti ex puris ſanguinibus ꝟginis. Et ſic q̄cq̄d ꝑtinet ad carnē habet a matre:ſʒ q̄cq̄d ꝑtinet ad gratiā habet ⁊ accepit a patre in ſua incarnatione/ et vnione verbi. Ideo Dauid volēs explicare magnificētiā ⁊ nobilitatē huiꝰ ſpōſi primo deſcribit ⁊ cātat nobilitatē nature/⁊ ea q̄ accepit a p̄re ab eterno inquātū deꝰ. Scd̄o ea q̄ accepit ab eodē / ⁊ q̄ dedit ipſa pater inquātū hō ex tēpore in ſua incarnatione. Scd̄ʒ ibi ſpecioſus forma. Quātū ad primū eſt notādū ſcd̄ʒ Aug. cōtra Maximinū.⁊.xv.de trini.ꝙ cū deus ſit primū ens ⁊ actus purus:nō habet aliqḋ principiū/nec aliquam potentiā admixtam. Et ideo ſicut ſemꝑ eſt in actu primo:ita ⁊ ſecundo. Nō differt in eo actus ſecūdus a primo:ſed ſemꝑ itelligit:eo ꝙ ſuū eſſe eſt ſuū itelligere ⁊ ecōuerſo:⁊ ſuū intelligere eſt ſua ſubſtantia. Et ſic q: ab eterno ſemꝑ intelligit:ideo ab eterno dicit verbū. Sed q: illud intelligere eſt ſine intermiſſiōe:⁊ illud verbuʒ eſt de tota ſciētia ⁊ memoria fecūdat: ideo nō pōt eſſe niſi vnū verbū:qḋ eſt patri equale ⁊ cōſubſtātiale:q: ſicut pater de tota ſciētia ⁊ ſubſtātia ꝓducit ⁊ dicit verbū:ita totā ⁊ eandē ſubſtātiam ⁊ eſſentiā ⁊ eſſe cōicat verbo. Et ſic verbū eſt idē deus cū patre dicēte/⁊ nō alius deus:ſʒ ſit alia ꝑſona. Sed q: tale verbū dr̄ ꝑ modū nature:ideo

Nota/ ꝙ filio deū nō hʒ p̄ncipiū. dicitur ⁊ noīatur filius patris dicētis. Cū ergo in tali verbo dicto expliceꝛ tota eſſentia patris/⁊ oīpotētia/⁊ ſapiētia/⁊ bonitas:de neceſſitate pater diligit ſe in verbo/⁊ diligit verbū in ſe. Ex quo actu diligēdi ꝑ modū volūtatis ꝓducit/⁊ ſpirat amorē. Ex quo patet ꝙ pater nō poſſet ſpirare amorē ſine verbo in quo ſe diligit:⁊ ſic pater ſimul cum verbo ſpirat amorē q̄ dr̄ ſpū̄s ſanctus. Et ſic ſpū̄s ſanctꝰ equaliter ꝓcedit ⁊ ſpiraꝛ ab vtroq;:nō prius nec magis a patre ꝙ̄ a filio:ſed ambo pater ⁊ filiꝰ tanq̄ vnū principiū ꝓducūt ⁊ ſpirāt ſpūm ſctm̄. Itē ſequiꝛ ꝙ ille amor ſpirās q̄ dr̄ ſpū̄s ſanctus nō pōt eſſe accidens:ſed ſubſtātia:q: produciꝛ de tota di-

lectione patris ⁊ filij/ ⁊ ꝑ cōſequēs de tota ſubſtātia ⁊ eſſentia vtriuſq̄/ ⁊ ideo eſt cōſubſtātialis et coequalis/ ⁊ coeternus vtriq̄. Et ſic licet iſte tres ꝑſone diſtinguant adinuicē: q2 vna non eſt ꝑſonaliter altera: q2 alia eſt ꝑſona gignēs: ⁊ alia genita ⁊ alia ſpirata: tñ oēs tres ꝑſone ſunt vn⁹ deus: eo ꝙ in eis vna eſt ſubſtantia ⁊ eſſentia numero. Nā vn⁹ deus dr̄: ab vna deitate ⁊ eſſentia in trib⁹ perſonis: q2 perſone non diſtinguunt/ niſi per proprietates relatiuas: q̄ nō ſunt aliq̇d abſolutū/ ſ3 ad aliquid. Ex ſupradictis ptʒ/ ꝙ poſtq̄ pr̄ hʒ verbū ab eterno dictū: qui ꝑ illud verbū poteſt loqui tpaliter ab extra. Et ita pariter per ſpm̄ ſanctū pater ⁊ filius tanq̄ vnū principiū poſſunt ſpirare vitā ⁊ amorē creatū ad extra. Et ideo pater ꝑ v̄bū loq̄batur ad extra: qñ ex tpe dixit Fiat lux: ⁊ iō facta eſt lux. Et ꝑ ſpm̄ ſanctū ſpirauit eſſe exiſtere/ ⁊ vitā in oibus reb⁹ ꝓductis/ ⁊ creatis ꝑ verbū. Et ideo dicit Geñ. j. ꝙ in principio .i. in verbo creauit deus celū ⁊ terrā/ ⁊ oīa dicendo ꝑ v̄bum creauit quo ad ſpecies ⁊ eſſentias. Sed q2 per ſpm̄ ſanctū ſpirauit vitā in reb⁹: ideo ſubdit: Spūs dn̄i ferebatur ſuper aquas. In Chaldeo aūt dicitur ſpiritus dn̄i incubabat ſup aquas .i. ſuper oīa fluxibilia: ſicut gallina incubat ſup oua viuificans pullos. Et ſic ſicut fili⁹ dicit verbū ꝑ qđ pater loquit ad extra: ita ſpūs ſanctus dicit lingua vtriuſq̄: per quā pater ⁊ filius formant vocē/ ⁊ dant ſonū/ ⁊ vitā rebus creatis. Et dicit ſpūs ſctūs etiam calamus/ ꝑ quē
Nota. pater ⁊ filius velociter ſcripſerunt/ ⁊ formauerunt oēs creaturas in eſſe vitali ⁊ actuali. Ex ſupradictis ptʒ: ꝙ emanatio creaturaꝝ preſupponit emanationē perſonarū diuinarū. Et hoc forſan intendit explicare Dauid in his duobus primis v̄ſib⁹. Unde dicit de⁹ pater in principio hui⁹ cātici. Cor meum eructauit ⁊ ꝓduxit verbū bonū ab eterno: ꝑ qđ verbū ego dico oīa opera mea creata ipſi regi Chriſto .q.d. ꝙ oīa opera creata dirigo ⁊ cōmitto regēda ipſi regi Chriſto: per quem omnia creaui. In qua creatione

De conſe. diſt. v. ca. de ſancto.

Lingua mea calamus ſcribe: velociter ſcribentis.

¶ Lingua mea .i. ſpūs ſctūs fuit tanq̄ calam⁹ ſcribe ſcribentis velociter. Nā ſicut ſcriba velox velociter implet paginā literis ſenſibilib⁹/ q̄ ꝓcedunt ex verbis/ ⁊ literis mentalib⁹: ita ſpūs ſanctus velociter influxit vitā/ ⁊ eſſe actuale rebus creatis ꝑ verbū patris: q2 ſicut velociter fuerunt creata: ita velociter fuerunt viuificata. Et notanter ſpūs ſanctus ſiue verbū dicit tanq̄ calam⁹ velociter ſcribētis: nā ſm̄ Aug. oīa ſimul fuerūt creata per verbū ⁊ viuificata per ſpm̄ ſanctū: q2 ſm̄ Augu. illi dies nō referunt ad ſucceſſionē tēporū/ ſed nature ⁊ ad cognitionem angeloꝝ. Sed licet referant ad dies tēporis adhuc fuit illa creatio facta velociter: q2 ſupra humanam facultatē factuʒ eſt ꝙ in ſolis ſex diebus tēporis de⁹ ꝓduxit totā diuerſitatē creaturarū. ¶ Sed vlteri⁹ eſt aduertēdū/ ꝙ ſicut creatio preſupponit emanationē diuinarū ꝑſonaꝝ: ita incarnatio ꝓſupponit creationē: et ſicut pater dixit creaturas per verbū/ ⁊ formauit ⁊ viuificauit/ ⁊ diſtinxit eas ꝑ ſpm̄ ſanctū: ita dixit ⁊ fecit myſteriuʒ incarnationis ꝑ verbū ab eterno dictū: ⁊ veſtiuit humanitate/ ⁊ carne ex tēpore. Sed ꝑ ſpm̄ ſanctū

Incarnatio ꝓſupponit creationē.

formauit velociter: ⁊ in inſtanti illud corpus Chriſti ex puris ſanguinibus in vtero virginali. Et hoc intendit etiā Dauid in eiſdē duobus verſibus. Unū ait pater: ſicut cor meū ⁊ mea memoria fecūda eructauit ⁊ ꝓduxit bonū verbū ab eterno/ per qđ ex tpe dixi oīa opera mea regi Chriſto: in qua creatione ſpūs ſctūs fuit tanq̄ lingua/ ⁊ calamus ſcribe velociter ſcribentis/ ⁊ formantis/ ⁊ viuificātis/ ⁊ diſtinguentis oīa creata: ita pariter in myſterio incarnationis: Cor meū eructauit verbū bonū incarnatū/ ⁊ humanatū: qui eſt rex meſſias: cui regi ego dico/ ⁊ cōmitto oīa opa redēptionis humane. Nā ſicut per ipm̄ verbum dixi ⁊ creaui oīa creata: ita ꝑ ipſum volui mundū recreare/ ⁊ regenerare ⁊ regere: q2 ſicut ab eterno ꝯmunicaui ipſi oīa eſſentialia: ita volo ex tpe ipſi cōicare oīa opera regenerationis ⁊ redēptiōis. Et ſicut in creatione ſpūs fuit lingua/ ⁊ tanq̄ calam⁹ velociter ſcribentis/ et viuificantis oēs creaturas: ita pariter in ipſa incarnatione ipſe ſpiritus ſctūs formauit/ ⁊ ſcripſit corpus Chriſti ex puris ſanguinibus velociter/ ⁊ in inſtanti in vtero virginali. ¶ Et notanter occupat ⁊ vſurpatur hoc verbum eructo in hoc loco. Nam ſicut venter ex ſuperabūdantia cibi dicit eructare: ita pariter deus pr̄ ex tota ⁊ abundanti eſſentia et ſubſtātia ſua eructauit ⁊ ꝓduxit verbū ſuū ſibi coequale. Ex ſupradictis ptʒ/ ꝙ Chriſt⁹ ſponſus eccleſie/ de quo intendit cātare: licet appareat in forma humana: ⁊ ſic natus ex tpe ſm̄ carnē: tñ ipſe eſt verbū patris ab eterno ꝓductū de tota ſubſtantia patris. Et per cōſequēs eſt deus/ et eternus/ ⁊ oipotens/ ⁊ infinitus. Et ex hoc apparet nobilitas ei⁹/ ⁊ q̄d accepit a patre ſm̄ diuinitatē. Et nota ꝙ non ſolū ſpūs ſanct⁹ dicit lingua/ per quā pater et filius ſpirant/ ⁊ ſcribūt in mētib⁹ nr̄is dona gratiarum: ſed etiā humanitas Chriſti pōt dici lingua ꝑ quā pater ſenſibiliter nobis locutus eſt: et manifeſtauit mūdo voluntatē ſuā. Scđo Chriſt⁹ ſm̄ diuinitatē eſt verbū patris: ⁊ ſm̄ humanitatē eſt lingua patris velociter loquentis/ ⁊ ſcribētis nobis ſua ſecreta. Sed ſpūs ſctūs eſt calamus vtriuſq̄ .ſ. patris ⁊ filij velociter ſcribentis/ ⁊ ſpirantis in nobis dona grãrum/ ⁊ etiā q2 tam pater q̄ fili⁹ ꝑ ſpiritū ſctm̄ loquebantur ꝓphetis ⁊ ſanctis viris ſpirando diuina myſteria/ ⁊ reuelando ſecreta.

Specioſus forma pre filijs hominum: diffuſa eſt gratia in labijs tuis: propterea benedixit te deus ineternum.

Accingere gladio tuo ſuper femur tuū potentiſſime.

¶ Hic pater intendit explicare ⁊ cātare bona que ſponſus accepit a patre in ſua incarnatione ſecundū humanitatem. ¶ Ad cuius intellectū eſt notādū ſecundum ꝙ ſupradictum eſt/ ꝙ iſta benedicta incarnatio a tota trinitate indiuiſe eſt effecta efficienter: licet ad ſolā ꝑſonā verbi ſit terminata: q2 fili⁹ inquātū homo a tota trinitate dr̄ miſſus: put explicat Eſa. xlviij. vbi dicit filius: Dñs miſit me ⁊ ſpiritus eius. Sed intantū tota iſta incarnatio ⁊ miſſio actiue attribuitur patri in hoc pſal. et ceteris/ inquātum quicquid habet fili⁹ habet a patre ⁊ ſpūs ab vtroq̄/ ⁊ ſic filius inquātū hō/ licet non ſolū a patre/ ſed etiam a ſeipſo inquantum de⁹ ⁊ a

ſpū ſctō ſit miſſus: ⁊ habuit quicq̄d habet: tñ ſacra ſcriptura hic cōiter attribuit patri: ⁊ ſic pater non excludēdo alias perſonas in hoc pſal. explicat bona q̄ largitus eſt filio inquantū hō in ſua incarnatione. Et ſic Chriſtus ꝑ totū diſcurſum euāgelicū: quicquid habet etiā inquantū homo dicit ſe habere a patre: vt inquit Hilari⁹. Unde patrē ad filium loq̄: vel ipſum de aliquib⁹ bonis cōmēdare: nihil aliud eſt niſi bona cōicare ſibi ⁊ donare. Et iō pater in hoc pſal. commemorat bona/ q̄ dedit filio ſm̄ exigētiā noſtre redēptiōis. Sed q2 Chriſtus vt redemptor eſt rex/ ⁊ pugil/ ⁊ iudex/ ⁊ ſponſus: ideo
[illegible] pater quedam cōicauit filio tanq̄ regi/ ⁊ quedam tanq̄ pugili/ ⁊ quedā tanq̄ iudici/ ⁊ quedaʒ tanq̄ ſponſo. Quatuor ergo facit in hac parte. Nā primo explicat ea q̄ pater cōicauit filio tanq̄ regi. Scđo tanq̄ pugili. Tertio ea q̄ cōicauit ipſi tanq̄ iudici. Quarto ea q̄ cōicauit ⁊ dedit tāq̄ ſpōſo. Scđm ibi. Sagitte tue. Tertiū ibi. Sedes tua. Quartum
N ibi. Myrra ⁊ gutta. ¶ Quātū ad primū eſt aduertēdū: ꝙ tria ſunt q̄ decorāt regē .ſ. pulchritudo corporis. Scđo/ facundia ⁊ ſapientia in loquēdo. Tertio enſis ſiue gladius regi⁹ quo cingit in ſignū regie poteſtatis ⁊ maieſtatis. De primo dicit: ꝙ ſpecies Priami erat digna imperio: eo ꝙ erat pulcher in ſtatura ⁊ forma. De ſcđo dr̄. iij. Reg. ꝙ ex omnibus partibus veniebant ad audiēdū ſapiētiā Salomonis. De. iij. dicitur Cāticoꝝ. iij. Sexaginta fortes ambiūt Salomonē tenētes gladios ⁊c. Pater ergo volēs cōſtituere filiū ſuū regē toti⁹ vniuerſi: etiā inquātū erat hō: hec tria dedit in ipſius incarnatione. Nā primo formauit ipſum opere ſpiritus ſancti ex puris ſanguinibus v̄ginis pulcherrimū pre ceteris ſine macula ⁊ labe. Scđo poſuit verba ſua in ore eius: vt ꝓmiſerat Deuter. xviij. Ideo dixerunt miniſtri ſacerdotū Joā. vij. Nunquā ſic homo locutus eſt. Item Luce. xxiiij. dixerunt duo diſcipuli de Jeſu nazareno/ q̄ fuit potēs opere ⁊ ſermone. Et ſic non fuit ſimilis ſibi in facundia ⁊ ſapiētia. Tertio tradidit ipſi ptātem regiā/ ⁊ enſem humanitatis/ ⁊ gladiū ad expugnandū diabolū/ et ptātem faciendi mirabilia. Et ſic iſta tria dedit pr̄ Chriſto filio ſuo: que reddebāt ipm̄ dignū regno vniuerſali. Et hoc eſt qđ dicit Dauid in hac prima particula. Unde ait pater ad filiū. O chriſte tu es ſpecioſus ⁊ pulcher forma inquantū homo pre ceteris filijs hominum/ quia in vtero materno pre ceteris ſpecioſiorem te formaui. Nā cū oēs ceteri homines nō cōcipiantur niſi ex libidinoſo cōcubitu/ ⁊ mēſtruoſo/ ⁊ fetidiſſimo ſanguine cōpaginētur: tu ſol⁹ ex puris ſanguinib⁹ ope ſpūs ſancti in vtero virgineo ſupra facultatē nature format⁹ fuiſti: ⁊ cū omnes ceteri fuiſſent originali culpe primoꝝ parentū natura obnoxij/ ⁊ fomite/ ⁊ morbo carnis ſauciati: ſolus tu fuiſti ſecūdū naturam inter mortuos liber. Et ſic fuiſti ſpecioſus forma pre filijs hoīm. Et non ſolum fuiſti ſpecioſus quo ad ſupradictam puritatē ⁊ mundiciā: ſed etiam quo ad nobilitatē ⁊ tēperātiā cōplexionis: eo ꝙ nō ex motu celeſtium corporū/ nec actione alicuius naturalis agentis/ in quib⁹ ſemp eſt/ ⁊ accidit aliquis defectus in ipſo generato ⁊ producto: ſed ſolo ope ſpiritus ſancti facta fuit formatio illius corporis Chriſti ex puris ſanguinibus virginis. Et nō ſolū fuit Chriſtus ſpecioſus forma pre filijs hominū in pu

Pater dedit filio pre.

ritate ⁊ nobilitate cōplexionis: ſed etiā in honeſtate aſpectus. Nā oēs incitabat ad honeſtatē vite et ad reuerentiā ſibi exhibēdā/ ⁊ oibus incutiebat timorē: vt inquit Chryſo. Poſſum⁹ etiā dicere ꝙ tria ſunt que decorāt regē/ ⁊ faciūt ipſum dignū regno ⁊ impio. Primo ſpecioſitas .i. ſanctitas vite: ne ſit reprehenſibilis in vita/ vt poſſit alios regere ⁊ corrigere. Scđo/ vt ſit gratus in loquendo/ ⁊ doctus/ et ſapiens: ⁊ vt alios non ſolū ꝑ vitam: ſed etiā ꝑ doctrinā poſſit trahere. Tertio vt ſit fortis ⁊ potēs in factis: vt oēs venerent ⁊ timeāt eū. Sed q2 Chriſtus habuit oīa iſta tria/ ideo pr̄ de ſupradictis tribus cōmendat Chriſtū regē noſtrū in hac particula hui⁹ cantici. Ideo quātū ad primū dicit. O chriſte tu es ſpecioſus forma pre ceteris filijs hoīm/ quātū ad ſanctitatē/ ⁊ puritatē corporis ⁊ anime/ ⁊ ad conuerſationē vite: q2 in tuo corpore ⁊ anima nunq̄ loc⁹ potuit eſſe peccato: nec fuiſti vnq̄ pctō obnoxius in natura nec in ꝑſona: q2 non ex opere Adā natus nec cōceptus es/ ⁊ ſic excedis cunctos filios hoīm in forma ⁊ ſanctitate ⁊ ſpecioſitate virtutū. Scđo excedis oēs in ſapientia/ ⁊ donis ſpūs ſancti: q2 diffuſa eſt gratia in labijs tuis ad loquēdū ⁊ docendū: q2 nō ad mēſurā accepiſti dona gratiarū: ꝓpterea .i. q2 pater bn̄dixit te ineternum: dona gratiarū largiēdo: vt alios doceas ꝑ ꝑdicationē ⁊ doctrinā. Tertio. O chriſte potentiſſime in factis accingere gladio ſuper femur tuū: vt oſtendas tuam regiā potentiā. Ad cui⁹ intellectū eſt aduertēdū/ ꝙ triplicē gladiū ſiue enſem accepit/ ⁊ accinctus fuit Chriſtus. Nam primo fuit accinctus gladio humanitatis/ ⁊ carnis ad pugnandū cū diabolo: vt in carne patiendo ipſum debellaret. Secundo/ gladio poteſtatis ad operandū miracula. Tertio/ gladio paterne doctrine ad ſcindēda corda hominū. Unde hunc triplicem gladiū/ ſiue hoc triplici gladio pater accinxit filiū: ideo ait: O fili accingere gladio tuo .ſ. humanitatis ⁊ poteſtatis ⁊ doctrine: vt ſis potens in prelio/ ⁊ potentiſſimus ad vincendū diabolū/ ꝑ mortē ⁊ paſſionem/ ⁊ ad ſubijciendū corda hominū ꝑ doctrinā/ ⁊ ad faciēdū miracula ꝑ poteſtatem/ ⁊ virtutem paternā: ⁊ ſic eris dignus regno/ ⁊ imperio/ habendo iſta tria ſupradicta. Unde ꝑmo: Specie tua ⁊ pulchritudine tua intēde proſpere ꝓcede ⁊ regna .i. tu regnabis proſpere ꝓpter ſpeciē/ ⁊ pulchritudinē ſanctitatis vite: q2 oēs fideles ſequent te ꝓpter ſanctitatē. Itē. ij. dextera tua .i. poteſtas tibi a deo tradita deducet te in regnū ꝓpter veritatē in dicēdo ⁊ docendo/ ⁊ ꝓpter manſuetudinē in cōuerſando ⁊ miſerendo/ ⁊ ꝓpter iuſtitiā in corrigendo. ¶ Ex q̄bus ptʒ/ qđ Chriſtus habuit .v. q̄ reddebāt ipm̄ dignū regno ⁊ imperio .ſ. ſpecioſitatē/ ⁊ pulchritudinem/ ⁊ puritatē corporis/ ⁊ aīe/ ⁊ ſanctitatē in viuēdo/ ⁊ manſuetudinē in conuerſando: ⁊ patiēdo/ ⁊ veritatē in docendo/ ⁊ iuſtitiā in corrigēdo. Unū ad maiorē intelligentiam eſt vlterius notandū ſm̄ Ariſto. libro de motu aīalium ꝙ dextera eſt potior pars aīalis: eo q2 ibi incipit motus ad oēs partes aīalis. Et ideo ſicut ſiniſtra hoīs dr̄ pars infirmior: eo qđ nō hʒ ꝓprie principiū mot⁹ a ſe: ſed a dextera: ita a filij diuinitas in Chriſto dicebat dextera/ ⁊ humanitas ſiniſtra: eo q2 tota virt⁹ ⁊ ptās deriuabat a diuinitate in humanitatē: q2 humanitas erat inſtrm̄ in miraculis faciendis. Et ideo notāter dicit/ Accingere.

Tria faciūt dignū regno.

Xp̄s accinct⁹ triplici gladio

O Xp̄s fuit dign⁹ regno propter qnq̄.

gladio tuo ſup femur tuum.i.accingere gladio poteſtatis/⁊ virtutis ſuper humanitatem:per quam inſtrumentaliter facies miracula ⁊ omnia opera redemptionis.Et ideo ſubdit.

De conſe.diſ.iij.c.vltī.de cōſec.di.ij.c.iterat.

Specie tua ⁊ pulchritudine tua: intende proſpere procede ⁊ regna.

Propter veritatem et manſuetudinem et iuſtitiam:et deducet te mirabiliter dextera tua.

¶ O chriſte regna ⁊ intēde ⁊ ꝓcede regnare ꝓſpere.i.ad ꝓſperitatē eccl'ie/⁊ intēde/⁊ ꝓcede in ope p̄dicatiōis ⁊ miraculoꝝ/⁊ mortis/⁊ paſſionis/ad q̄ opa miſſus es.Et regna poſt reſurrectionē ⁊ aſcēſionē:⁊ hoc facies ſpecie/⁊ pulchritudine ſctitatꝭ/⁊ v̄tutꝭ.Nā dextera tuā.ſ.diuinitas v̄bi/deducet te/⁊ diriget te in omni opere redēptionis ꝑpter veritatem/⁊ manſuetudinem/⁊ iuſtitiā:quia his armis vinces diabolum/⁊ triumphabis de eo.

xxxvj.diſt.§.ecce.xi.q̄.iij.ita ſepe.

Sagitte tue acute:populi ſub te cadent in corda inimicorum regis.

¶ Hic memorat arma q̄ Chriſt⁹ tradidit apl'is ad debellandū mundū.Ad cuius intellectū eſt notandū/ꝙ Chriſt⁹ per ſeipſum vicit diabolū in morte/⁊ paſſione/⁊ expoliauit infernū/⁊ tulit legē euāgelicā/⁊ fecit miracula/⁊ p̄dicauit in ſola terra ꝓmiſſionis.Sed per apl'os ſuos p̄dicauit in partibus remotꝭ/⁊ pplo gētili/⁊ eiecit diabolū foras/⁊ ſubiecit ſibi oēs nationes.Et ideo cōicauit ⁊ tradidit apl'is arma ſua/⁊ ſagittas euangelicas/⁊ ptātem/⁊ virtutem faciēdi miracula in virtute nois Jeſu/ſicut dictū eſt pſal.viij.⁊.xviij.⁊ ſic apl'i cū ſagittis verbi euangelici feriebāt/⁊ penetrabant corda hominū:⁊ proſternebant eos a cultu idoloꝝ/⁊ ſuperbia vite/⁊ ſubiugabant iugo fidei.⁊ hoc eſt q̄d dicit pater ad filium.Unde ait.O fili Chriſte ſagitte tue acute.i.verba euangelica ꝑ tuos apl'os miſſa/⁊ p̄dicata cadēt ſub te in corda inimicoꝝ regis ppl'i.i.in corda infideliū/tam iudeoꝝ/q̄ gentiliū.Et ſic populi cadent ſub te victi/⁊ conuerſi ad fidem.Et alij cadent in ꝑpetuā dānationē.Et nota ꝙ tā apoſtoli q̄ verba euangelica dicunt ſagitte in ſcriptura a velocitate:q: apl'i fuerūt a Chriſto ꝑ totū mūdū velociter miſſi.Et ipſa v̄ba euāgelica mittebātur ex ore apl'oꝝ/⁊ feriebāt corda inimicoꝝ regis Chriſti.Et ſic oēs ppl'i cadebāt a ſua ſupbia/⁊ pfidia ⁊ ſupſtitione idoloꝝ/⁊ ſubijciebant iugo Chriſti.Et oīa iſta fiebant in virtute nois Jeſu:⁊ verbi euāgelici:in quib⁹ oſtēſa fuit Chriſti regia ptās/⁊ triumphus/⁊ victoria.de quibus ſagittis patebit pſal.lxiij.⁊.cxxvj.⁊ Eſa.lxvj.Et nota ꝙ iſte verſiculus.ſ.ſagitte tue acute ppl'i ſub te cadent in corda inimicoꝝ regis/etiā pōt cōſtrui ꝑ zeugma reducēdo illud verbū cadēt ad diuerſa:vt ſit ſenſus.Sagitte tue euāgelice cadēt/⁊ figent in corda inimicoꝝ regis Chriſti meſſie.Et ſic ppl'i gētiliū ſagittis tuis vulnerati cadēt victi ſub te/⁊ ſub iugo tuo.

Ad hebre.j.b ⁊ extra d̄ ſacra vnc.c.vnico.

Sedes tua deus in ſeculum ſeculi:virga directionis virga regni tui.

¶ Hic pater tribuit Chriſto ſedē iudicialem/⁊ ſceptrum ſiue virgā/inquātū miſit ipſum tanq̄ legiſlatorem/⁊ iudicem mūdi:⁊ tradidit ſibi iudiciariā poteſtatē etiā inquātū hō.Unde nota ꝙ Chriſtus/inquātū hō/fuit vnct⁹ i regē ⁊ ſacerdotē a p̄mo inſtāti incarnatiōis:nō oleo materiali ſicut ceteri reges ⁊ ſacerdotes ve.teſt.ſed oleo ſpirituali/⁊ letitie ⁊ gratie ſpūs ſancti:vt dictū eſt:⁊ iſtā grām nō accepit ad menſuram/ſicut apl'i ⁊ ceteri ſancti:ſed ſine mēſura redūdat in aīam Chriſti a v̄bo ꝑpter hypoſtaticā vnionem:ideo talis plenitudo grē eſt fontaliter in Chriſto/a quo oēs accepimus.Etiā a primo inſtāti cōceptionis/data eſt ſibi poteſtas iudicialis ⁊ regalis:ſed nō oſtēdit eā/nec voluit publice vti niſi poſt aſcēſionē.ideo dicit Mat.xxviij.Data eſt mihi ptās in celo.Et iſta ſedes Chriſti/et iudicaria ptās tradita Chriſto ēt inquantū hō/eſt eterna a pte poſt:q: ineternū Chriſt⁹ ēt inq̄tū hō/ſedebit ad dexterā patris/⁊ iudiciū ſuū erit ineternū:q: in die iudicij impios ad penā eternā deſtinabit:⁊ bonos ad gloriā ſempiternā.Et ſic ſua ſedes ⁊ ſuū ſceptrū:⁊ virga d̄r eterna/⁊ directa/⁊ inflexibilis.Dicit ergo pr̄ ad filiū:O chriſte deus ⁊ hō ſedes tua iudiciaria:quā dedi tibi in tua cōceptiōe/⁊ aſcēſiōe nō eſt data tibi ad mēſurā tpis:ſʒ i ſeculū ſeculi/⁊ v̄ga regni tui/⁊ ptās nō eſt iniuſta nec flexibilis ad aliquā paſſionē ꝑpter odiū/⁊ amorē ſicut tyrannoꝝ.Sed eſt virga directionis/⁊ rectitudinis tribuēs vnicuiq; q̄d ſuū eſt ſm opera ſua nō declinās ad dexterā/nec ad ſiniſtrā.Et ꝓbatꝰ per effectū ꝙ tuū ſceptrū ſit rectū ⁊ iuſtū.Nā ſemper

Dilexiſti iuſtitiam ⁊ odiſti iniquitatem:ꝓpterea vnxit te deus deus tuus oleo letitie pre conſortibus tuis.

¶ Dilexiſti iuſtitiā.i.hoies iuſtos/⁊ odiſti iniquitatē in hoib⁹ prauis.Nā illos premiaſti/⁊ hos puniſti.Et reddit cām quare Chriſt⁹ dilexit iuſtitiā/⁊ odiuit iniq̄tatē:⁊ nō potuit iudicare/nec poterit niſi recte:q: in eo nulla eſt paſſio/nec iniq̄tas:q: nō traxit naturā corruptā/ſicut nos oēs:q: nō ex opere adā nat⁹ eſt.Itē q: ab initio ſue cōceptiōis fuit vnt⁹ oleo ſpūs ſcti oīm donoꝝ non ad menſurā:q: q̄euit ſup eū ſpūs ſapiētie/⁊ intellect⁹/⁊ ſpūs cōſilij/⁊ fortitudinis.Et fuit iuſtitia cingulum renū ei⁹.Et ſic ſemꝑ iudicabit in vera iuſtitia/vt pʒ Eſa.xj.Nā dona ſpūs ſcti erant quaſi p̄ncipiū formale opandi in Chriſto/quo ad opa iuſtitie:iō nō potuit errare.Et iō ait pr̄ ad filium.O deus chriſte ſcd̄a ꝑſona in trinitate/ꝓpterea dilexiſti iuſtitiā/⁊ odiſti iniq̄tatē:q: de⁹ tu⁹ pr̄ vnxit te i tua cōceptione oleo letitie pre cōſortib⁹/⁊ ꝑticipib⁹ tuis regibus ⁊ ſacerdotib⁹:q: illos p̄cepit vngi oleo materiali ⁊ figurali:⁊ te vnxit oleo ſpūali.Et dicunt reges/⁊ ſacerdotes cōſortes Chriſti:inquantū ab eo hīit oēm ſptātē/⁊ inquantū Chriſtū figurabāt.Itē lʒ apl'i/⁊ oēs chriſtiani cōſortes/⁊ ꝑticipes chriſti ſint vncti oleo ſpūali/⁊ acceperīt ſpm̄ ſctm̄:tū oēs acceperūt ad mēſurā deriuatiue a Chriſto.Sʒ Chriſtus nō accepit ad mēſurā:ſʒ fontal'r hʒ iſe ꝑpter vnionē hypoſtaticā v̄bi.Itē Chriſt⁹ non vnct⁹ eſt vt mūdaretꝰ a pctō/⁊ liberaretꝰ ſicut ceteri oēs:ſed vt ab eo oēs acciperent⁹ grām ꝓ grā.Et iō d̄r vnct⁹ p̄ cōſortib⁹ ſuis.i.aliter ⁊ nobili⁹ ⁊ ꝑfecti⁹.¶ Ex p̄dictis in textu inferunt q̄tuor manifeſte cōcl'ones ꝯ̄ Judeos.¶ Pria/ꝙ meſſias in lege ꝓmiſſus ē de⁹.ꝓbatꝰ.Nā ſm Jonathā Abēhuziel/⁊ oēs antiquos ⁊ authēticos Hebreos/iſte pſal.eſt factus de rege meſſia.Et iſte ſpecioſus/⁊ accict⁹ gladio/⁊ armatus

tus ſagittis/et vnctus oleo letitie p̄ cōſortib⁹ ſuis eſt rex meſſias ſcd̄m eos.⁊ iſtū vocat deus pr̄ deū in hoc pſal.Primo cū dicit:Sedes tua de⁹.Scd̄o cū dicit:O deus ꝓpterea vnxit te de⁹ tu⁹.Tertio cū dicet infra:Q̄m ipſe eſt dn̄s deus tuus.ergo ſequitꝰ ꝙ meſſias eſt ver⁹ deus.¶ Scd̄a cōcl'o ꝙ in diuinis ſunt plures ꝑſone q̄ vna.ꝓbatꝰ.Nā ibi eſt de⁹ vngēs ⁊ de⁹ vnctus/ſed vna ⁊ eadē ꝑſona non pōt eſſe vngens ⁊ vncta:ergo ſunt due ꝑſone.ſ.pater vngēs/⁊ deus vnctus/q̄ eſt filius.Et lʒ perſona ſpūs ſancti nō noialiter explicetꝰ:tū ſatis explicatꝰ ⁊ intelligitꝰ ſcd̄m ꝓprietatē/ꝑ ly oleo letitie/q̄ eſt ſpūs ſanctus aīas ſanctificās/⁊ penetrans/⁊ ſanctos ꝓphetas faciēs.¶ Tertia cōcluſio/ꝙ lʒ Chriſtus ſit deus ⁊ hō:tū nō fuit vnct⁹/q̄ ad deitatē/ſʒ quo ad humanitatē:q: prio mō nō indiguit vnctione.¶ Quarta cōcluſio/ꝙ licet Chriſtus ſit hō/⁊ ex tpe accepit virgā/⁊ ſedē iudiciariā a patre:tū iſta ſedes eſt eterna a parte poſt:q: ieternū puniet malos/⁊ beatificabit/⁊ glorificabit bonos.De quo regno dicitꝰ Luce.j.Regni eius nō erit finis.¶ Sed hic oritꝰ dubiū ꝑ hoc q̄d ait:Virga directiōis:⁊ dilexiſti iuſtitiā.Nā videtꝰ ꝙ Chriſtus dilexerit iniq̄tatē:q: dilexit Mattheū Telenariū:Paulū ꝑſecutorē:⁊ Magdalenā peccatricē/⁊ abſoluit adulterā/⁊ dedit latroni paradiſum:ergo ſceptrū ei⁹ non eſt rectū.Ad hoc rn̄detur/ꝙ deus nō odit naturaʒ hoīs/q: de ſe bona eſt:ſed odit pctm̄ ⁊ iniuſtitiā in hoie.Iō qū hō abijcit pctm̄/⁊ ſe iuſtificat ꝑ pniam iam deus nō repetit cauſam in hoie:vt odiat eum:immo eſſet iniuſtus/ſi ipſum odiret ſcd̄m legē poſitiuā.Et ideo Chriſtus nō dilexit Mattheum/nec Paulū pctōres:ſed iuſtificatos ꝑ penitētiā.Et ſic odiebat in eis pctm̄:q: in eis peccatum deſtruxit ⁊ ſic Chriſtus iuſte egit cum veniam non negauit Magdalene/nec latroni/nec ceteris penitētibus/⁊ ſic ſedes ⁊ virga eccl'iaſtica Chriſti abſoluit penitēt⁹/⁊ excōicat obſtinatos ⁊ rebelles:⁊ ſic ſemper remanet recta.Et ſic virga iudicialis Chriſti tam in hac vita/q̄ in fine vite cuiuſlibet q̄ in generali ⁊ nouiſſimo iudicio ſemꝑ erit iuſtiſſima.

In diuinis ſūt plures ꝑſone.

Nota.

Q. Dubiū.

Reſſio.

Art.xl.j.ſ.et ꝑ.diſ.in re.

Myrrha ⁊ gutta ⁊ caſia a veſtimentis tuis a domibus eburneis:ex quibus delectauerunt te filie regum in honore meo.

¶ Hic pater p̄bet filio/⁊ ornat eū veſtimentis nuptialibus inquantū eſt ſponſus eccl'ie.Nā poſtq̄ ſuperius tradidit ipſi ſigna regalia ⁊ triūphalia ⁊ iudicialia:hic tradit inſignia/⁊ ornamēta nuptialia cōuenientia ad deſponſationē eccl'ie vt diligatur a ſponſa.¶ Ūn eſt notādū:ꝙ tres nuptie legūtur in ſcriptura/quas pater fecit filio ſuo.Primo fuerūt nuptie incarnatiōis in q̄bus verbū vniuit ſibi hoiem in vnitatem ſuppoſiti.De q̄bus Joā.j.Verbū caro factū eſt.⁊ Matth.xxij.Simile eſt regnū celoꝝ homini regi/qui fecit nuptias filio ſuo ⁊c.Scd̄e fuerūt nuptie recōciliatiōis in q̄b⁹ Chriſtus vniuit ſibi totā eccl'iam in vnitate myſtica:de q̄bus ait Ambro.Hodie celeſti ſpōſo iuncta eſt eccleſia:vbi Chriſtus in Jordane lauit nr̄a crimina.Tertie nuptie fuerūt glorificatiōis:q̄ facte ſunt in die reſurrectionis vbi Chriſt⁹ recuperauit corpus glorioſum.Que ꝑficientꝰ nobis in die iudicij:vbi nos reſurgemus induti ſtola glorie/de q̄bus Apo.xix.Gaudete ⁊ exultate/q̄ū venerūt nuptie agni/et ſponſa ornauit ſe.In primis nuptijs ſpōſus indutus eſt carne/⁊ hūanitate ſpecioſa:⁊ gratioſa tāq̄ rex.Et accinctus eſt gladio ⁊ ſagittis tanq̄ pugil:vt dictū eſt.Et in tertijs nuptijs.ſ.glorificationis accepit ſedē eternā/⁊ virgā directiōis tanq̄ iudex vt pʒ Mat.vlt.Data eſt mihi oīs poteſtas in celo ⁊ in terra:vt eſt dictū.In ſecūdis nuptijs.ſ.recōciliationis q̄ facte ſunt in Jordone:qū Chriſtus baptizauit ſe i capite ꝓ nobis mēbris:tūc accepit veſtimētū baptiſmale in ꝑſona oīm nr̄m:q: oēs fuimus in eo baptizati.ad Rom.vj.Et in cruce accepit veſtimēta flagelloꝝ ⁊ mortis ⁊ paſſiōis ⁊ ſanguinis:q: tot⁹ fuit ꝑfuſus ſanguine ⁊ veſtitus.De quo veſtimēto habetꝰ Eſa.lxij.Quis eſt iſte q̄ venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra?Quare rubrū eſt veſtimētū tuū?Et finaliter de latere Chriſti exiuit ſanguis ⁊ aqua:a q̄b̄ oīa eccl'iaſtica ſacramenta ſumpſerūt virtutē.Ideo tota eccl'ia d̄r ſpōſa Chriſti/inquātū ipſaʒ ſibi copulauit.Et d̄r filia Chriſti inquātū ex ei⁹ latere exiuit:ſicut Eua ex Adā.Ex quib⁹ pʒ ꝙ prime nuptie.ſ.incarnationis:fuerunt diſpoſitio ad ſecūdas nuptias.ſ.noſtre recōciliationis:q: in illis aſſumpſit carnē mortalē ⁊ paſſibilē:in qua fuit baptizatus ⁊ paſſus.poſtea in ſcd̄is nuptijs accepit veſtimēta baptiſmi ⁊ paſſiōis.Ūn has ſecūdas nuptias ⁊ hec veſtimēta memorat ꝓpheta in hac pte.¶ Ūn eſt iterū aduertēdū/ꝙ xp̄s incepit ſcd̄as nuptias a baptiſmo:⁊ ꝓceſſit ꝑ ſuaʒ p̄dicationē vocādo ſpōſaʒ ad fidē ſuā:⁊ ꝑfecit eas in ſua paſſiōe.Ideo triplex veſtimētū accipit xp̄s.Prio ſanctitatis ⁊ penitētie:ſcd̄o veſtimētū doctrine:tertio veſtimētū paſſionis.Ideo iſta tria veſtimēta memorat ꝓpheta/⁊ notificat hic ꝑ tres ſpecies aromaticas.ſ.ꝑ myrrhā/guttaʒ ⁊ caſiam.Per myrrhā eīm intelligit paſſionē ⁊ mortē.Per guttā intelligit penitentiā:⁊ ſanctitatē vite.Per caſiaʒ/intelligit lenitatē ⁊ ſuauitatē doctrine.Fuit ergo Chriſt⁹ in ſecūdis nuptijs/his tribus veſtibus indutus ⁊ vnctus.ſ.indumēto ſanctitatis ⁊ penitentie in cōuerſatione vite/⁊ veſtimēto ſapiētie ⁊ doctrine:⁊ veſtimēto amaritudinis ⁊ paſſiōis.A quibus trib⁹ veſtimētis ſpirāt ⁊ effluūt tres ſalubres odores in totā eccleſiā:q̄b⁹ mēbra ſequuntꝰ ſponſum ſuū Chriſtū.de q̄b⁹ odorib⁹ habetꝰ cāticorum primo.In odorē curremus vnguētoꝝ tuoꝝ.Nam martyres ſequuntꝰ Chriſtū in odorē myrrhe ⁊ paſſionis:⁊ v̄gines/⁊ cōtinētes/⁊ heremite/⁊ oēs penitētes in odorē gutte/ſiue ſandali ſanctitatis vite:doctores vero ſecuti ſūt Chriſtū in odorē doctrine.Et ſic oēs currimus in odorē expirantē ⁊ effluētē a veſtimētis Chriſti.Dicit ergo pater ad filiū:O Chriſte ſpōſe eccl'ie nō ſolū te cōſtitui regē ſpecioſum forma pre filijs hoīm ⁊ gratioſuʒ/⁊ cōſtitui te pugilē accinctū gladio ⁊ ſagittis cōtra diabolū/et cōſtitui te iudicē,dans tibi ſedem eternā ⁊ virgaʒ:ſed etiā dedi tibi totā eccl'iam in ſponſam.In quibus nuptijs indui te tribus veſtimētis.ſ.ſanctitatis/doctrine/⁊ paſſiōis.A q̄b⁹ veſtimētis tuis nuptialibus expirant/⁊ effluunt tria aromata.ſ.myrrha paſſionis:⁊ gutta ſiue ſandali ſanctitatis vite ⁊ caſia ſuauis ⁊ lenis doctrine.Iſta tria aromata ſiue odores expirant a veſtimētis tuis tanq̄ ſuple a domibus.i.capſis/⁊ pyxidibus eburneis:in quibus reponuntur iſta tria aromata.Et quibus odoribus te delectauerūt/⁊ oblectauerunt/⁊ leti

Tres nuptie in ſcriptura.

Nuptie icarnationis.

Secūde nuptie.

Chriſti veſtimēta.

ficauerunt multe puelle nobiles filie regum in ho
nore tuo.ſ.ad honorem tuũ. Naꝫ Catharina q̃ fuit
filia regis/⁊ Agatha/⁊ Agnes/⁊ Cecilia/et multe
alie virgines/que fuerunt de genere regum: ſecute
ſunt te in odorē veſtimētorũ tuorũ: immo obtule-
runt tibi iſta tria aromata/⁊ iſtos tres odores: ſcꝫ
myrrham martyrij/⁊ guttam ſanctitatis/⁊ caſiam
bone doctrine: in q̃bus odoribꝰ valde delectaris:
⁊ tales odores habes gratos/⁊ acceptos. Iſta tria
vnguenta abſtraxerũt virgines/⁊ martyres a do-
mibꝰ ⁊ capſis: ⁊ corporalibꝰ ſuis eburneis ſ.albis
per puritatē/⁊ fortibus per conſtantiā/⁊ rubicun
dis per martyriũ. Eſt enim ebur album/⁊ ſolidũ/
⁊ rubicundum/per qđ denotatur puritas virginis
⁊ conſtantia/⁊ rubedo martyrũ: ⁊ ſanctorũ fortitu
do doctorũ/⁊ firmitas doctrine eorũ. Hoc idē pōt
intelligi ad literā de Magdalena/⁊ Maria Iaco-
bi ⁊ Salome/q̃ fuerunt de genere regali/⁊ de do-
mo Dauid: q̃ his vnguentis/⁊ aromatibꝰ vnxerũt
S passio christi dr myrrha. Chriſtũ in honorē ſepulture. ❡ Sꝫ ad maiorē eui-
dētiā eſt valde notandũ/⁊ virtus paſſionis Chri-
ſti dicit metaphorice myrrha/ꝓpter accōmodatā
ſimilitudinē. Nā myrrha eſt quedam parua arbor
aromatica/q̃ naſcitur in Arabia/cuius ſuccus di-
cit etiā myrrha. que q̃dē arbor agitata a vētis con
trarijs.ſ.ab aquilone ⁊ auſtro/emittit ſudorē p̄tio
ſiſſimũ ad moduꝫ gũmi: q̃ dicit prima myrrha. ſed
q: nō pōt exire multũ de ſucco ꝓprio mō: ideo agri-
cole vulnerant arborē faciendo paruā inciſionē in
latere trũci: ⁊ ſic emanat copia ſucci ⁊ liquoris. Et
ſic totus ille liquor qui egreditur ab illa arbore in
menſe martij/tam ꝑ agitationē ventorũ: q̃ ꝑ inci-
ſionē factā in latere dicit myrrha prima et electa:
virtuoſiſſima/⁊ pretioſiſſima/preſeruans ab omni
corruptione/⁊ ſanans/⁊ deſiccās oēm putredinē.
Iſte aũt liquor qui emanat in mēſibus ſequētibꝰ/
dicit myrrha ſcđa: que lꝫ ſit bona: tñ nō eſt tāti va
loris ⁊ virtutis. Ad huius ergo arboris ⁊ liquoris
ſimilitudinē: tā Chriſtꝰ q̃ ſua paſſio dr prima myr
rha ⁊ electa. Nā in mēſe Martij Chriſtus fuit agi-
tatus ⁊ afflictus a duobus vētis cōtrarijs.ſ.a Iu-
deis/⁊ Pilato cũ ſuis miniſtris de populo gentili.
q̃ primo in horto emiſit ſudorē ſanguinis: poſtea ꝑ
flagella ⁊ clauos: ⁊ vltimo ꝑ vulnus lateris exiuit
ſanguis ⁊ aqua in remiſſionē peccatorũ: vnde oīa
ſacramēta receperũt virtutē. Et ſic patet qualiter
a veſtimētis humanitatis Chriſti fluxit illa myr-
rha paſſionis: cuius virtus fuit recepta/⁊ repoſita
in domibus/et capſis eburneis eccleſiaſticorũ ſa-
cramentorũ: a q̃bus capſis iugiter eccleſia educit
vnguētũ ex myrrha/⁊ caſia/⁊ gutta paſſiōis Chri-
ſti cōfectũ: ad ſanandas oēs infirmitates/⁊ vulne
ra peccatorũ: in q̃bus vnguētis Chriſtus valde de
lectat ꝓpter recōciliationē fideliuꝫ. Et hoc eſt qđ
intendit dicere Dauid cuꝫ ait. Myrrha ⁊ gutta ⁊c.
❡ Nota etiā q̃ illud nomē mor in Hebreo/ideꝫ eſt
qđ muſcus: ſed in Arabico/ſignificat amaritudi-
nē. Et ideo Hierony. ⁊ lxx. vbicũq; in Hebreo.ſ.in
pſal. ⁊ canticis canticorũ inuenerũt mor tradux-
runt myrrhā q̃ eſt amara: ꝑ quā ſignificatur amari
tudo paſſionis. Et ſic myrrha ſiue mor eſt equiuo-
cũ ad muſcũ/⁊ ad illā ſpeciē aromaticā amarā/q̃ ꝓ
ſeruat a corruptiōe. Iō meliꝰ videt dicere Hiero.
⁊ lxx. nā Iudei moderni in magna parte ꝑdiderũt
veras ſignificationes vocabulorũ Hebraicorũ/ꝓ-
pter longũ diſſuetudinē. Ideo in ſignificatione vo
cabulorũ Hebraicorũ magis eſt credēdũ Arabibꝰ/
q̃ Iudeis modernis: eo q̃ Arabes oēs vulgariter
loquunt lingua Arabica/q̃ eſt valde vicina lingue
Hebraice: magis q̃ Hiſpana Italice. Nā Arabica/
⁊ Syriaca/⁊ Hebraica imediate deſcēdũt a Chal-
dea: vt dictũ ē in ꝓncipio.ſ.in ꝓlogo/tractatu.vij.

**Aſtitit regina a dextris tuis: in veſtitu de-
aurato circundata varietate.**

❡ Quia ſuperiꝰ pater ornauit ſpōſuꝫ ſupradictis
tribus nuptialibus veſtibus: ideo hic in hac ſcđa
parte principali: intēdit ornare ſpōſaꝫ.ſ.eccleſiā: et
copulare eā ſponſo ſuo: ⁊ canendo cōmendat eā in
ornatu/⁊ apparatu nuptiali. ❡ Vñ dicit pater pri
mo ad filiũ vt accipiat ſpōſam ſibi: ⁊ ait: O rex chri
ſte fili accipe ecclīā tibi ſpōſaꝫ: q: iā ipſa regina.ſ.
eccleſia aſtitit tanq̃ regina a dextris.i.in potiori-
bus bonis tuis: ⁊ nō eſt nuda/immo ſedet in veſti-
tu deaurato circũdata varietate: q: eiſdē veſtimē-
tis tuis eſt induta: ⁊ induiſti eā. Naꝫ iā ſequit te ꝑ
fidē ſpeꝫ/⁊ charitatē/q̃ effluunt/⁊ ſpirāt a veſtimē
tis tuis: ⁊ iā ſequit te per ſanctitatē/⁊ doctrinā: ⁊
martyriũ. Ergo iā ornata eſt veſtibꝰ nuptialibus:
⁊ decētibꝰ. Nā ipſa aſtat tibi i veſtitu deaurato pal
ledine/ſiue pallore charitatis: ⁊ circũdato: ⁊ ami-
cta varietate veſtimētorũ/⁊ colorũ.ſ.alba ꝑ fidē/⁊
puritatē: ⁊ cerulea ꝑ ſpem: ⁊ rubicũda ꝑ martyriũ:
⁊ pallida ꝑ penitētiā/⁊ ſplēdēs veritate doctrine.
Itē eſt circũdata ⁊ veſtita varietate diuerſorũ ſa-
cramētorũ.ſ.baptiſmi/cōfirmationis/pnie/eucha-
riſtie/extreme vnctionis. Itē eſt circũdata diuerſi
tate/⁊ varietate ſtatuũ.ſ.virginũ/viduarũ: cōtinē
tiũ/coniugatorũ/heremitaꝝ/aploꝝ/doctorũ/euāge
liſtarũ/ꝑdicatorũ/⁊ varietate religionũ: ⁊ varieta
te linguarũ: q: iā credunt Greci/Latini/Scythe:
Ethiopes/Chaldei. Itē varietate moris ⁊ conſue-
tudinũ in cultu: ſed oībꝰ eſt vna fides/vnũ baptiſ-
De sacra ⁊nc.c. vnico. ma. Ideo vnica eſt colũba ⁊ ſponſa. Vñ eſt aduer-
tendũ/q̃ tota iſta varietas veſtimētorum eccleſie
fluit ⁊ emanat a varietate veſtimentorũ Chriſti: de
q̃bus ſupradictũ eſt in verſu ſuperiori. Nā ſicut in
mũdi creatione vnus ⁊ idē deus ſcđm diuerſitateꝫ
idearũ cauſando ſīlitudines iſtarũ idearũ ꝓduxit
varietatē/⁊ diuerſitatē creaturarũ ⁊ ſpecieruꝫ: ita
Chriſtus in noſtra regñatione/⁊ ecclīe deſpōſatio
ne: multiplicādo ſīlitudines veſtimētoꝝ ſuoꝝ cau
ſauit varietatē ꝑfectionũ in ecclīa ſponſa ſua. Nā
ſicut vt deus lucet in oībus creaturis: ⁊ ſic dat eis
eſſe naturale: ita vt Chriſtꝰ ⁊ redēptor/⁊ regñator
lucet in ecclīa/⁊ mēbris ſuis: ⁊ ſic dat eis eſſe gra-
tie. Itē ſicut mũdus a ſole habet tria.ſ. lumē/calo
rē/⁊ īfluētiā: ita ecclīa habet a Chriſto lumē fidei
⁊ calorē charitatis: ⁊ influētiā ſpei: ꝓpter quā ope
rat. Unus ergo Chriſtus hñs iſta tria aromata et
veſtimēta.ſ.paſſiōis ⁊ ſctitatis ⁊ doctrine/a ſpirā-
do ⁊ lucēdo in ecclīa ꝑ paſſionē/cauſat varietatē
ſeptē ſacramētorũ ad ſanādas infirmitates. Scđo
ex gutta ſue ſanctitatis cauſat in ecclīa diuerſita-
tē religionũ. ⁊ ſtatuũ ſanctorũ. Sꝫ ex veſtimēto do
ctrine influit ſeptē dona ⁊ gña grãrũ: ⁊ ſic alios fe
cit aploſ: alios euāgeliſtas ⁊c. Et ſic ecclīa ſedet a
dextris Chriſti circũdata varietate: q̃ oīa fluūt ab
eodē Chriſto: nā ꝑ vnũ ⁊ eũdē ſpm̃ ſpirat ⁊ diſtri-
buit vnicuiq; dona grãrũ/ꝓut vult. Nā ſicut dictũ
eſt in

ꝓlogo: Chriſtus eſt diſpēſator bonoꝝ patris
dicit aũt Hiero. ad principium q̃ huc uſq; loquit
ꝓpheta: ⁊ ea q̃ ſequunt ſunt verba pr̃is ad ſponſaꝫ.
ſed magis cōformis videt ſupradicta ſententia.

**Audi filia ⁊ vide: ⁊ inclina aurem tuam: et
obliuiſcere populum tuum ⁊ domum pa-
tris tui.** (xxxiij. q. v. Noſſe.)

❡ Poſtq̃ ſuperiꝰ pater dixit Chriſto vt acciperet
eccleſiā in ſpōſaꝫ: nũc dicit ecclīe: vt accipiat Chri-
ſtũ in ſponſum: vt appareat cōſenſus vtriuſq;. Nā
in ſponſalibꝰ in primo loco q̄rit cōſenſus ſponſi: et
in ſcđo cōſenſus ſpōſe: ⁊ hunc ordinē ſeruat nũc ec-
cleſia. Et ideo poſtq̃ pater habet cōſenſum ſponſi:
nunc vocat ⁊ admonet ſponſaꝫ: vt accipiat: ⁊ ſequa
tur: ⁊ veniat ad ſponſuꝫ ſuũ Chriſtũ: q: nemo venit
ad filiũ: niſi pater traxerit eũ ꝑ gratiā: nā quos pa-
ter ab eterno ꝑdeſtinauit: hos Chriſtus vocauit: et
iuſtificauit: ⁊ regñauit. ad Ro. viij. Dicit ergo pa-
ter ad ſpōſaꝫ eccleſiā. Audi filia ꝑ creationē ⁊ rege
nerationē: Audi vocē euāgelicā filij mei ⁊ vide eiꝰ
miracula: ⁊ eius ſanctitatē: ⁊ vide ꝑ fidē: ⁊ inclina
aurē tuā voluntatis ꝓbendo aſſenſum. Et tu cetꝰ gē
tilium cōuerſoꝝ: obliuiſcere pplm̃ tuũ idololatra
rum: ⁊ tu cetus aploꝝ: ⁊ diſcipuloꝝ: ⁊ cōuerſorum
ex iudeis obliuiſcere domũ.i.ſynagogā patris tui
Moyſi.i.ritũ cerimonialiũ: ⁊ nō ſecteris lr̃am: ſed
ſpm̃. Nota q̃ iſta ſpōſa dñi erat in domo patris ſui
Abrahe: ⁊ Moyſi: induebat veſtibꝰ vilibꝰ: ⁊ vetu-
ſtis cerimoniarũ ⁊ legaliũ. Et ideo ꝑcepit deus vt
relictis veſtibus cerimoniarũ ornet veſtibꝰ nouis
euangelicis ſacramentorũ ⁊ gratiarũ: vt a ſponſo
concupiſcatur. Et ideo dicit: obliuiſcere domũ pa-
tris tui. q.d. exue veterem hoiem: ⁊ indue veſtes
quas tibi dat nouus ſponſus.

**Et concupiſcet rex decorē tuũ: qm̃ ipſe eſt
dñs deus tuus: ⁊ adorabunt eum.** (De sacra ⁊nc.c. vnico.)

**Et filie Tyri in muneribus: vultum tuũ de
precabuntur omnes diuites plebis.**

❡ Chriſtꝰ rex ſpōſus cōcupiſcet decorē tuũ: ⁊ eris
ipſi grata: aliter abijciet te: quaſi abominabilem.
Egredere ergo de domo natiuitatis ⁊ patris tui:
⁊ intra thalamũ ſponſi Chriſtũ: qm̃ ipſe eſt dñs deꝰ
tuus in lege ꝓmiſſus. Itē o tu popule gētilis obli-
uiſcere pplm̃ tuũ: ⁊ pr̃es tuos: ⁊ domũ.i.delubra ⁊
ſuꝑſtitiones idolorũ: q̃ nō ſunt veri dij: ſed demo-
nia: ⁊ cōuerte ad ſponſum ecclīe: qm̃ ipſe eſt dñs
deus tuus: ⁊ nō idola. Et iō adorabũt eũ iudei ſup-
ple: ⁊ adorabũt eũ filie Tyri.i.oēs cōuerſi ex genti-
libus in muneribꝰ.i.ſibi munera offerētes. Nā ma
gi veniētes ab oriēte obtulerũt in ſua natiuitate:
aurũ: thus: ⁊ myrrhā. Et Cōſtātinꝰ: ⁊ ceteri impera
tores: ⁊ reges: tēpla: ⁊ ecclīas Chriſto cōſtruxerũt
⁊ magna donaria: ⁊ ornamēta obtulerunt. Vñ no-
ta q̃ verſus ⁊ ſnīa incipit ibi.ſ. ⁊ adorabunt eũ fi-
lie Tyri in muneribus.i.totus pplſ gentilis. et ſic
exponit hāc particulā Aug. de fide rerum inuiſibi-
lium. Et conuerſus pater ad filium dicit. O fili rex
meſſ: tantũ proſperabit regnũ tuũ per vniuer-
ſum orbeꝫ: q̃ nō ſolũ reges: ſed omnes diuites ple-
bis deprecabunt vultum tuum.i.ante vultũ: ⁊ ima
ginē tuam orabũt in tēplo: ⁊ celebrabũt diuina of-
ficia: ⁊ deſiderabunt videre vultũ tuum hic per gra
tiam: ⁊ in futuro per gloriā. ❡ Ex ſupradictis ap-
parent ⁊ inferunt quatuor cōcluſiones. Prima qui
deꝫ eſt Chriſtꝰ rex meſſias in ſuo aduentu debebat
repudiare ⁊ abdicare ſynagogam: ⁊ abolere lega-
lia ⁊ dare nouā legem: ⁊ declarare leg. vet. per hoc
quod ait Audi filia ⁊ vide: ⁊ inclina aureꝫ tuam et
obliui. populũ tuũ: ⁊ do. pa. tui. q.d. Audi nouā do-
ctrinā ſponſi: ⁊ crede ipſi: ⁊ vide eius miracula: et
obediendo ſequere eũ dimittendo ſynagogā: ⁊ ve-
tuſtatem legis: ⁊ mores antiquorũ. ❡ Secũda con
cluſio: q̃ poſt publicationē euangelij legalia non
ſunt deo grata nec accepta: ſed ſola ſacramēta no-
ue legis per hoc qđ ſubdit. Et cōcupiſcet rex deco-
rem tuũ. ❡ Tertia cōcluſio: q̃ rex meſſias eſt verꝰ
deus: per hoc qđ ſubdit. Qm̃ ipſe eſt dñs deus tuꝰ
⁊ adorabũt. ❡ Quarta cōclō q̃ principalis articu-
lus: ⁊ fundamentũ ecclīe per qđ differt chriſtianꝰ
a nō chriſtiano: eſt credere in Chriſtũ verũ deũ: et
hoiem: ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum: per hoc qđ ait:
Audi filia ⁊ vide. q.d. q̃ ſolus ille eſt filius dei ado-
ptiuus: qui credit in Chriſtũ: ⁊ abdicat oēs alios ri
tus: ⁊ cerimonias: ⁊ ſuperſtitiones: q: aliter non
concupiſceretur a Chriſto ſponſo: nec eſſet mēbrũ
eius: nec de gremio eccleſie.

**Oīs gloria eius filie regis abintus in fim-
brijs aureis circũamicta varietatibus.** (xxvij. q. i. nu- ptiaꝝ.)

❡ Hic dat cauſam quare debebat Chriſtꝰ repudia
re ſynagogā: ⁊ delubra gentiliũ: ⁊ ornatũ eorũ: et
cōcupiſcere: ⁊ eligere eccleſiā. ❡ Nā tota glīa ſyna
goge erat in apparatu exteriori: ⁊ in actibus mate
rialibus: quia oīa intelligebant ad literā: ⁊ ꝑ ſola
opera exteriora putabant iuſtificari. Et ideo ora
gloria tēpli Salomonis erat in apparatu ornamē
torũ: ⁊ vaſorũ aureorũ: ⁊ ſic tota gloria iudeorũ re-
ferebat ad corpus: ⁊ nihil ad animā: nec curabant
de interiori iuſtitia. Sed oppoſitũ docet lex euan-
gelica. nā vera iuſtitia: ⁊ ornatus debet eſſe in nobi
liori parte: ſed aīa eſt nobilior corpore: ergo verus
ornatus debet eſſe in aīa. Nā deus ratione anime
diligit hoiem: ergo potius vult ſibi deſponſare ani
mam q̃ corpus: ergo totũ ornatũ: ⁊ apparatũ ma-
gis deſiderat in anima q̃ in corpore: ⁊ ſic hō magis
dicit iuſtificatus in aīa q̃ in corpore: ⁊ per conſe-
quens magis per actus interiores: q̃ exteriores:
cum poſſint eſſe ficti ⁊ falſi: ⁊ ſic deus magis acce-
ptat et reſpicit affectũ ⁊ intentionē: q̃ effectũ exte
riorē: vt ait ſaluator. Mat. v. Et ideo dicit hic. glo-
ria huius ſponſe non cōſiſtit in apparatu exterio-
ri ſicut templũ Salomonis: cuius tota gloria erat
in pellibus ⁊ pannis et vaſis aureis ⁊ argenteis: ⁊
ſimiliter eſt dicenduꝫ de templis gentiliũ: ſed tota
gloria eius.i.iſtius ſponſe filie regis.ſ.eccleſie eſt
abintus in actibus: ⁊ in deuotione interiori: et in
ornatu ſpirituali ſacramentorũ eccleſie. Et ſic etiā
ornatus chriſtianorum et iuſtitia: et perfectio non (Ornatꝰ xpianorum.)
cōſiſtit in actibus exterioribus: ſed in ornatu ani-
me et deuotione et virtutibus: ⁊ nō in apparentia
⁊ vana gloria exteriori: ſed in bona intentione inte
riori: ne quod foris oſtendit: intus a mercede eua-
cuet: quia chriſtianus nō expectat premiari: nec fe-
licitari in hoc mundo ſed in alio: et talē animā con
cupiſcit Chriſtus ⁊ deſponſat ſibi. Ideo lꝫ eccleſia
ſponſa Chriſti ſit circũamicta varietatibꝰ ad extra:
⁊ eius veſtis ſit cōtexta varietatibus ſtatuũ.ſ.

cõiugatoꝝ: viduarũ: virginũ: tñ abintus oĩbus eſt vna fides: vna charitas: vnũ baptiſma: ⁊ vnicã expectãt gloriã: ⁊ ſic tota gloria eoꝝ eſt in aĩa. Unde tali veſtitu deaurato ⁊ tali amictu cõtexto varietatibus coloꝝ ꝑfectionũ ⁊ virtutũ oꝛnauit deus pater ſponſam filij: ⁊ talẽ ſponſam cõcupiuit Chriſtꝰ repudiata ſynagoga ⁊ gentilitate: q̄ in ſolis oꝛnamentis mũdanis ⁊ exterioꝛibꝰ delectabant̃ ⁊ putabãt iuſtificari. Totũ etiã hoc põt referri ad legem Moyſi: et ad totã ſcripturã vete. teſta. cuius veritas nõ cõſiſtit in litera exterioꝛi: ſ; in ſenſu ſpũali interioꝛi: q̄ quidẽ lex vetꝰ eſt quaſi tunica ⁊ veſtis: ſub qua latet euangeliũ ſiue veritas euãgelica. Et ſic gloria ve. leg. eſt veritas euãgelica latẽs abintus in ſimbrijs aureis: ⁊ hanc veritatẽ ⁊ gloriã interioꝛẽ legis deſiderarunt oẽs patres vete. teſt. ⁊ hãc cõcupiuit ⁊ acceptauit ⁊ p̄dicauit Chriſtꝰ: ⁊ ſic abiectis ⁊ repudiatis cerimonijs exterioꝛibꝰ cõcupiuit gloriã: ⁊ veritatẽ interioꝛẽ. Et ſic lex vetus ptꝫ ad extra in veſtitu byſſino ⁊ groſſo: ſ; veritas euãgelica latet intra in veſtitu deaurato circũamicta varietatibꝰ ſenſuũ. ſ. ꝓphetico: moꝛali: ⁊ anagogico: ⁊ multiplici: q: pertranſibunt plurimi: ⁊ multiplex erit ſciẽtia. Itẽ iſta gl'ia q̄ latet abintꝰ: ⁊ emanat abintꝰ: eſt gr̃a eccl'iaſticoꝝ ſacramẽtoꝝ: q̄ ſunt inuiſibilis gr̃e viſibilis foꝛma. Nã in quolibet ſacramẽto ſub viſibili foꝛma latet inuiſibilis gr̃a. vñ quodlibet hoꝝ ſacramẽtoꝝ eſt circũamictũ varietate bonoꝝ effectuũ. Nã baptiſmꝰ purgat oꝛiginale: ⁊ cõfert fidẽ: ſpẽ: charitatẽ: ⁊ cõfigurat: ⁊ incoꝛpoꝛat nos Chriſto ſponſo: ⁊ cõfirmatio confert. vij. dona ſpiritus ſancti: ⁊ euchariſtia reficit.

xxvij. q. ſ. ca. nuptiarũ. et. j. q. ſ. nl'te. ⁊. xc iij. di. c. legitimus.

Adducentur regi virgines poſt eam: proxime eius afferentur tibi.

Afferentur in letitia ⁊ exultatione: adducentur in templum regis.

❡ Poſtq̄ ſuperius deus pr̃ cãtauit: ⁊ cõmendauit ſponſum: ⁊ ſponſaꝫ in ſuis oꝛnamẽtis ⁊ apparatu: hic ꝯmendat eã de copia: ⁊ frequẽti ſocietate puellarũ adoleſcẽtularũ: que maxime decoꝛãt ſponſaꝫ: vt ptꝫ in canticis Salomonis. Poteſt etiaꝫ dici: ꝙ nunc in hac tertia parte huius carminis nuptialis p̄dicit: ⁊ cõmendat felicẽ ꝓlẽ eoꝛũdẽ. Et ratio eſt: nã in ſuperioꝛi verſu dixit: ꝙ oĩs gloria huius ſponſe eſt abintus: quaſi in vtero eiꝰ: ⁊ ꝙ eſt amicta: ⁊ circũdata varietatibꝰ ſtatuum ⁊ filioꝝ: ideo hic enumerat ⁊ memoꝛat liberos ⁊ filios eius: quorũ ſtatus ſunt multi. ſ. virgines: vidue: coniugate: apoſtoli: ⁊ martyꝛes: ⁊ doctoꝛes. Unde nota ꝙ iſta proles fuit regenerata ex iudeis primo: ſcd̃o ex gẽtibus: ⁊ ex vtriſq; fuerũt virgines: ⁊ vidue: ⁊ de omni ſtatu: ⁊ illico incepit eccl'ia Chriſto dare prolez.

Proles eccl'ie.

Dicit ergo primo: virgines. ſ. virgo Maria: ⁊ Joãnes baptiſta: ⁊ cetere virgines adducẽtur poſt eã: id eſt ſequentur ipſam eccl'iam: id eſt ipſa eccleſia primo adducet virgines ſponſo ſuo Chriſto: ⁊ proxime eius. ſ. vidue ⁊ cõtinẽtes: q̄ tenent ſecundum locũ poſt virgines afferent̃ tibi: o chriſte in letitia et exultatiõe. i. ſponte vouebũt: ⁊ ſeruabũt caſtitatem amoꝛe tui. Etiã per virgines poſſunt intelligi oẽs anime chriſtianoꝝ q̄ habẽt fidẽ catholicã ſecundũ Aug. ⁊ per ꝓximas poſſunt intelligi ſpecialiter conuerſi ex gentibus: ex quibus multe virgines fuerunt deo cõſecrate: ⁊ ſeipſas ꝓ Chriſto mori obtulerunt: ⁊ multe alie ſe monaſterijs dedicauerunt. Et ideo ſequit̃. Adducent̃ in tẽplũ regis: ſicut cõtinue ſctimoniales Chriſto dedicant̃. Et etiã ꝑ virgines: ⁊ ꝓximas Chriſti pñt intelligi oẽs anime Chriſtianoꝝ: qui in baptiſmo inconcuſſe fidem Chriſto ꝓmiſerũt: q̄ dicunt̃ virgines: ab integritate fidei: ex q̄bus ſunt martyꝛes: ⁊ virgines: vidue: ⁊ cõiugati: qui oẽs ſequunt̃ eccleſiã: ⁊ ſunt regenerati a Chriſto ⁊ eccleſia. Oẽs eñi chriſtiani adducũtur ad templum Chriſti: ⁊ adducit eos mater eccleſia: vt baptizent̃: ⁊ recipiant cetera ſacramẽta. Et ſic oẽs ſequuntur agnũ quocũq; ierit.

Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

❡ Hic ſpecialiter memoꝛat prolem apl'oꝝ: eo ꝙ tenẽt primũ locũ in eccleſia. Unde poſſet dicere eccleſia: O chriſte tu aſcẽdis in celum: ⁊ dimittis me viduã ⁊ ſolã ⁊ pupillã ſine patre: q: ante habui patriarchas ⁊ prophetas: qui fuerũt patres mei: nũc aũt repudiata ſynagoga: in qua ſunt ſcribe: phariſei: ⁊ legis doctoꝛes: cõgregaſti me ex piſcatoꝛibus: ⁊ plebeis: ⁊ ſimplicibus idioti. Ad hoc rñdet deus: Ne timeas eccleſia ſponſa: q: pro pr̃ibus. i. loco ⁊ vice patrũ. ſ. patriarcharũ ⁊ prophetarũ: nati ſunt tibi filij. ſ. apl'i: qui recepto ſpiritu ſctõ: erunt maioꝛes ⁊ ſapientioꝛes q̄ patriarche ⁊ ꝓphete: iõ hos cõſtitues principes ſup oẽm terrã. Hoc etiam dicit: q: ſicut Jacob genuit. xij. filios patriarchas a quibus deſcenderunt oẽs filij Iſrael carnales: ita Chriſtus regenerauit. xij. apl'os: a quibus deſcẽderunt oẽs Chriſtiani per generationẽ baptiſmalẽ ⁊ ſpũalẽ. Et ideo eccleſia dicit̃ verꝰ Iſrael ſpũalis: quoꝝ patriarche fuerunt. xij. apl'i: vt patebit pſal. lxvij. Hoc idem dicit eccleſie congregate ex gentibus: non timeas: nec dedigneris o popule gentilis: q: habuiſti ſummos philoſophos: qui in ſciẽtia humana floꝛuerunt: ⁊ reges: ⁊ imperatoꝛes: qui armis ⁊ legibus totũ oꝛbẽ ſubiecerũt. Nã ꝓ illis pr̃ibus tuis: ſcꝫ loco Platonis: ⁊ Socratis: ⁊ Ariſtotelis: ⁊ ceteroꝝ philoſophoꝝ: ⁊ loco Cyri: ⁊ Darij: ⁊ Alexãdri: ⁊ Ceſaris: ⁊ Põpeij: ⁊ Octaniani: ⁊ ceteroꝝ famoſiſſimoꝝ regũ: ⁊ imperatoꝝ: ⁊ bellatoꝝ: nati ſunt tibi. i. renati ex me filij. ſ. apl'i: ⁊ diſcipuli: ⁊ hos cõſtitues principes ſup omnẽ terrã: qui non inanis ꝓphetie verbis: nec viribus humanis: ſed armis euangelicis totũ oꝛbẽ tibi ſubijcient: ⁊ ſic erunt maioꝛes q̄ Alexander ⁊ Ceſar: qui minoꝛem partem mundi vix potuerunt obtinere. Item renati ſunt tibi filij ex me: ſcꝫ martyꝛes ⁊ doctoꝛes. Et ideo: O chriſte domine mundi.

f. q. v. nõ ois ... q. ſ ... ca. ad ... tos.

Memoꝛes erunt nominis tui dñe: in omni generatione ⁊ generationem.

❡ Iſti apoſtoli ⁊ doctoꝛes erũt memoꝛes tui in oĩ generatiõe ⁊ generationẽ: q: ſcribent ⁊ predicabũt mirabilia q̄ feciſti vſq; ad iudiciũm. Nã euãgeliſte ſcripſerunt euãgelia: in quibꝰ memoꝛantur omnia geſta Chriſti. Et Jac. ⁊ Joã. ⁊ Pe. ſcripſerunt epiſtolas canonicas. ⁊ Lucas actus apoſtoloꝝ. Et Paulus ſcripſit. xiiij. epl'as ad diuerſos populos ⁊ ſtatus: q̄ quotidie legunt̃: ⁊ predicantur in eccleſia: in quibus maxime memoꝛatur nomen Chriſti. Et ſic

apoſtoli non ſolũ ipſum nomẽ Chriſti p̄dicarunt: ſed etiam in memoꝛiã eius ſcripta reliquerunt.

Jaco. ſ. et catholica.

Propterea populi confitebuntur tibi in eternum: ⁊ i ſeculum ſeculi.

❡ Propterea ⁊ ꝓpter que ſcripta ſunt oẽs populi ad fidẽ cõuerſi confitebunt̃ tibi o chriſte: ⁊ colent te tanq̄ meſſiã: et verũ deũ in ſeculũ ſeculi. ❡ Notã ꝙ ly dñe nõ ponit̃ i Hebꝛeo: ⁊ ſic nulla accidit difficultas / q̄n loquat̃ pater ad filiũ in hoc verſu. ❡ Ex toto ergo iſto pſalmo poſſũt recolligi. xiiij. concluſiones ſeu doctrine. ❡ Prima cõcluſio / qđ pater ab eterno eructauit verbũ bonũ ex toto coꝛde. i. de tota ſubſtãtia. ❡ Secunda cõcluſio / ꝙ ex tẽpoꝛe produxit per illud verbũ velociter oẽs creaturas ſicut velox ſcriba ꝓducit literas. ❡ Tertia cõcluſio / ꝙ Chriſtus fuit ſpecioſus pre filijs hominũ in puritate / et ſanctitate / et ſapiẽtia / et gratia ſpũs ſancti. ❡ Quarta cõcluſio / ꝙ Chriſtus triplici gladio fuit accinctus. ſ. gladio hũanitatis / ⁊ potentie / et doctrine. ❡ Quinta concluſio. ꝙ quinq; virtutes fuerũt / ꝓpter quas meruit regnare. ſ. ſanctitas / ſapiẽtia / veritas / mãſuetudo / et iuſtitia / q̄ quidẽ quinq; virtutes ſunt neceſſarie cuilibet regi ⁊ principi. ⁊c. ❡ Sexta cõcluſio / ꝙ tã apl'i q̄ verba euãgelica fuerunt ſagitte quibꝰ Chriſtus penetrauit coꝛda hominum. ❡ Septima cõcluſio / ꝙ ſedes Chriſti iudiciaria erit eterna / et ſceptrũ Chriſti erit iuſtũ et directũ. ❡ Octaua cõcluſio / ꝙ in diuinis eſt trinitas perſonarũ: ſcꝫ pater vngẽs / ⁊ filius vnctus: ⁊ ſpũs ſanctus / quo filiꝰ vngitur ſecũdum humanitatẽ. ❡ Nona ꝯcluſio / ꝙ triplici veſtimẽto fuit Chriſtus veſtitus. ſ. veſtimento mirrhe paſſiõis: ⁊ veſtimẽto penitentie / et doctrine. ❡ Decima cõcluſio / ꝙ veſtimẽta eccleſie Chriſti deaurata ſunt per charitatẽ / et circũdata varietate virtutũ ⁊ ſacramẽtoꝝ / et diuerſoꝝ oꝛdinum / et graduũ miniſtroꝝ et prelatoꝝ eccleſie. ❡ Undecima concluſio / ꝙ eccleſia ſponſa Chriſti eſt cõgregata ex conuerſis de populo gẽtili relinquẽtibus ritus patrũ ſuoꝝ: ⁊ ex conuerſis de iudaiſmo relinquẽtibus cerimonialia / ⁊ ritus legales patrũ ſuoꝝum. ❡ Duodecima cõcluſio / ꝙ filij gentiliũ debebãt recipere Chriſtum: ⁊ adoꝛare ipſum tanq̄ deũ. ❡ Decimatertia concluſio / ꝙ gloria eccleſie non cõſiſtit in bonis exterioꝛibus ⁊ tempoꝛalibus: ſed interioꝛibus / et ſpiritualibus. ❡ Decimaquarta cõcluſio qđ loco. xij. patriarcharũ cõſtituti ſunt. xij. apoſtoli principes ſuper omnem terram: per quos regeneratus eſt totus populus fidelium.

DEus noſter refugium ⁊ virtus: adiutoꝛ in tribulationibus que inuenerunt nos nimis.

❡ Huic pſalmo p̄ponit̃ talis titulus in Hebꝛeo. ſ. Uictoꝛi ſiue ad victoꝛiam filijs Choꝛe ſuper Alamot cãticũ. Secundũ vero. lxx. In finẽ filijs Choꝛe pro arcanis canticũ. Secũdum aũt Hiero. Uictoꝛi filioꝝ Choꝛe ꝓ iuuẽtutibus canticũ. ❡ De auctoꝛe autẽ ⁊ materia huius pſalmi dicit Ra. Solo. ⁊ quidã alij Hebꝛeoꝛum / ꝙ filij Choꝛe fecerũt hunc pſalmũ pro gratiarũ actione / eo ꝙ fuit factũ in eis illud grãde miraculũ: q: patre ſuo Choꝛe / et Dathã / ⁊ Abiron / ⁊ ceteris complicibus illius coniurationis pereuntibꝰ / ipſi fuerũt liberati: vt patet Numer. xxvj. ⁊. xvj. Et hoc iuſte et bene merito factũ eſt: vt dicũt iſti. Nam cum Choꝛe pater eoꝝ: ⁊ ceteri obſtinati vellent rebellare cõtra Moyſen ⁊ Aaron: tñ filij Choꝛe noluerũt eſſe cõplices / nec participes in illa cõiuratiõe: ⁊ immo perſuadebant patri: vt obediret Moyſi iuxta volũtatẽ domini: ſed quia Choꝛe cũ ceteris voluerũt obſtinate ꝑſeuerare in ſuo malo ꝓpoſito: ideo apta eſt terra / ⁊ deuoꝛauit eos filijs Choꝛe ſaluis manẽtibus: vt ptꝫ ibidẽ. Et addũt iſti ꝙ filij Choꝛe manſerũt in aere: cum terra ſub pedibꝰ eoꝝ fuiſſet aperta: ſed cõiuratoꝛibus abſoꝛptis / ⁊ deuoꝛatis / tunc terra fuit recluſa ⁊ reiũcta: ⁊ tũc filij Choꝛe mãſerunt ſalui ſuper terrã. Et hoc fuit illud grãde miraculũ qđ ſcribitur Numeri. xxvj. Et addunt iſti ꝙ tunc deus dedit filijs Choꝛe ſpiritũ ꝓphetie in premiũ tante obediẽtie: ⁊ ſic fecerunt oẽs pſalmos qui intitulant̃ filijs Choꝛe / ⁊ inter ceteros fecerunt hũc pſalmũ agendo gratias ꝓ ſua liberatione / et tanto miraculo oſtẽſo. Et hãc poſitionem ſequunt̃ quidã catholici gloſſantes hũc pſalmum ꝓ illa liberatione: et miraculis factis in deſerto: ⁊ in trãſitu maris rubꝛi / et in ingreſſu terre ꝓmiſſionis. Quia tũc factus eſt impetus fluminis Joꝛdanis qñ cõuerſus eſt retroꝛſum: ⁊ trãſiuit populus / et altiſſimus ſanctificauit ſuũ tabernaculũ / ⁊ arcã qñ repoſuit eam in Silo / et letificauit illã ciuitatem / et populũ dando poſſeſſionez illius terre. Et ſic exponũt literaliter hunc pſalmũ de adeptione illius terre cũ auxilio dei. ❡ Sed iſta poſitio licet aliquo modo / et in minoꝛi parte cõtineat aliqualem veritatẽ: tñ in maioꝛi pte cõtinet falſitatẽ. Nã primo continet falſum: inquãtũ dicit ꝙ filij Choꝛe fecerunt hũc pſalmũ tpe Moyſi: ſicut fuit iꝓbatũ in titulo pſal. xlj. Scd̃o cõtinet falſuꝫ / inquãtuꝫ dicit ꝙ pſalmiſta p̄ciſe in hoc pſalmo memoꝛat miracula / et ꝓdigia facta in exitu Iſrael de Egypto: et in ingreſſu terre ꝓmiſſionis. Sꝫ põt cõtinere verum / inquantũ Dauid cõtẽplando miracula: et ꝓdigia / et myſteria facta ⁊ geſta in illo egreſſu / et ꝓgreſſu / et ingreſſu / preuidit in ſpiritu oꝛtũ / et progreſſum / et ꝓſperitatẽ / et triũphũ eccleſie Chriſti. Que quidẽ eccl'ia Chriſti eſt et fuit figurata per filios Choꝛe: eo ꝙ eſt et fuit ꝯgregata ex ꝯuerſis de populo iudaico et ppl'o gentili: quoꝝ pr̃es perierũt in ſua cecitate et īfidelitate: vt probatũ fuit ibidẽ / ſcꝫ pſalmo. xlj. Et ideo eſt dicendũ ꝙ Dauid fecit iſtũ pſalmũ et intitulauit ipſum / In finez filijs Choꝛe ſup Alamot: eo ꝙ dedit ipm cantãdum ipſi Hemã et toti choꝛo ſuo: eo ꝙ erant de filijs Choꝛe vt ibi fuit dictũ. Sꝫ tũc manet dubiũ de diuerſitate tranſlationũ huius tituli. Nã. lxx. trãſtulerũt In finẽ filijs Choꝛe pro arcanis. Et Hieronymus trãſtulit / filijs Choꝛe ꝓ iuuẽtutibus. Ad hoc reſpõdetur ꝙ hoc nomẽ Alamot eſt plurale deriuatiuũ de hoc noĩe Alma. Sed q: hoc nomen Alma eſt equiuocum ad duo. Nã vno modo idẽ eſt qđ adoleſcẽtula ſiue puella. Alio modo idẽ ẽ qđ ſecreta. Et ſic Alamot vno modo ſignificat iuuẽtutes. Alio modo ſignificat arcana ſiue ſecreta. Iõ ſeptuaginta trãſtulerunt / ꝓ arcanis / ſumẽdo vnam ſignificationem. Et Hiero. tranſtulit / pro iuuẽtutibus ſumẽdo aliã ſignificationem: ſed hoc ex diuina ꝓuidẽtia factũ eſt. Nam Dauid in pſalmo iſto prophetice memoꝛat ⁊ p̄dicit arcana ⁊ ſecreta / et profunda myſte-

Alamot quid ſignificat

ria ⁊ prodigia / ⁊ miracula que geſta ⁊ facta ſunt in iuuētute ⁊ in ortu ⁊ ꝓgreſſu ipſius ciuitatis ſiue eccleſie dei: vt magis patebit i ſine expoſitiōis huius pſalmi. Et ſic neceſſaria fuit vtraqꝫ tranſlatio: quia vna notificat iuuētutē ⁊ ortū eccl'ie. Et altera arcana ⁊ ꝓfunda myſteria et miracula q̄ geſta ſunt in ortu ⁊ in iuuētute eccleſie. Et iō datus eſt iſte pſalmus filijs chore ad cantādū: eo ꝙ gerebāt figurā eccleſie ſic cōgregate vt dictū eſt. Tria ergo facit Dauid in hoc pſalmo. Primo enī ꝓdicit fortitudinē ⁊ conſtātiā. quā habuit eccleſia ꝯ iudeos ⁊ tyrānos in ſua iuuētute ⁊ auxilio dei in ꝓncipio. Et hoc per figurā: ⁊ prout ꝓuidit in exitu iſrael de egypto. ⁊ per tranſitū maris rubri. Secūdo explicat vnde iſta ciuitas dei ⁊ eccleſia adepta eſt talē fortitudinē. Et in quo tēpore habuit hāc gratiā: ⁊ hoc per figurā ingreſſus terre promiſſionis ꝑ Jordanem. Tertio explicat ꝓphetice victoriā ⁊ triumphū quē habuit eccleſia de iudeis ⁊ tyrānis perſecutoribus ſuis. Et hoc per figurā victorie quam habuit Joſue ⁊ Iſrael de regibꝰ ⁊ populis cananeorū. Secūda ibi. Fluminis impetꝰ letificat. Tertia ibi. Cōturbate ſunt gētes ⁊c. ❡ Quantū ad primum eſt notandū: ſicut pluries dictū eſt ꝙ principium ⁊ progreſſus eccleſie Chriſti manifeſte figuratus eſt per primū progreſſum ꝑpl'i Iſrael. Nam ſicut Jacob ſiue Iſrael genuit duodecim filios / et reliquit eos in egypto inter inimicos: vbi grauiter fuerūt afflicti / ſed Moyſes cū ſignis ⁊ portentis eduxit eos ꝑ mare rubrū ⁊ deſertū cū maximis laboribus ⁊ tribulatiōibus: Ita Chriſtus regenerauit duodecim apoſtolos / ⁊ poſt eius mortē reliquit eos in Hieruſalē vbi fuerūt afflicti a iudeis. vt ptꝫ in actibus apoſtoloꝝ. Sed Chriſtꝰ miſit in eos flumen aque ſapiētie ſpūs ſancti: ⁊ miſit eos per mundū vniuerſum: ⁊ ſubiecerunt Chriſto totū orbē: ſicut filij Iſrael tranſfretātes impetū Jordanis obtinuerūt totā terrā promiſſionis. In illa ergo figura ⁊ myſterio preuidit Dauid totū principiū ⁊ progreſſum eccleſie. Ideo introducit cetum apoſtolorū ⁊ fideliū primitiue eccl'ie loquentē in hoc pſalmo: ⁊ explicantē fidē ſuā in illa ꝑſecutione. Unde dicit populus ⁊ ciuitas Chriſti. Chriſtꝰ deus ⁊ homo eſt noſter refugiū ⁊ virtus ⁊ adiutor in tribulationibꝰ que inuenerūt ⁊ vexauerūt nos nimis in primitiua eccleſia. Nā illico poſt mortē ⁊ reſurrectionē Chriſti inſurrexerūt ꝓncipes ⁊ phariſei cōtra nos / ⁊ ducebāt nos: ⁊ cōſtituebāt in cōſpectu ſacerdotū: precipiētes ne ꝑdicaremꝰ nomē Chriſti: ⁊ perſequebant̄ nos per ſynagogas et ciuitates: ⁊ cōminabantur nobis: flagella ⁊ tormenta. vt patet in actibus apoſtolorū. Sed ꝓpterea quia Deus noſter eſt refugium ⁊ virtus nobis /

diuiſio pſalmi.

A ecclie ꝓgreſſus.

le xxxi. diſt. de ſolatis

Propterea non timebimus dum turbabitur terra: et transferentur montes in cor maris.

❡ Ideo nō timebimus dū turbabit̄ terra: ⁊ trāſferentur montes in cor maris. Et ponit̄ futurū indicatiui pro optatiuo qꝛ iudei non habent optatiuum. Quaſi dicat Quis turbet̄ tota terra contra nos: ⁊ fiat tantus terremotus vt transferant̄ ⁊ cadāt montes in cor maris ⁊ in medio maris ſicut ſolet quādoqꝫ fieri in maximo terremotu: tamē nos non timebimus ꝑſecutores poſtꝙ Chriſtus ⁊ eius auxilium eſt nobiſcum. Unde tota terra iudee primo mota eſt cōtra apl'os ⁊ diſcipulos. ⁊ exinde totus orbis ⁊ populus gentilis contra apoſtolos ⁊ martyres ⁊ omnes chriſtianos. ⁊ tanta commotio facta eſt cōtra eos montes. i. magni principes ⁊ reges tranſlati ſunt in cor maris: id eſt mouerunt fluctus amaros ſui furoris et perſecutiōis cōtra totam eccleſiam ⁊ ciuitatem dei. Ideo ſequitur.

Sonuerunt et turbate ſunt aque eorum: conturbati ſunt montes in fortitudine eius.

❡ Aque eorum ſcilicet perſecutiōes ⁊ indignationes ſonuerunt ⁊ turbate ſunt cum magno ſonitu: ſicut fit in mari tēpore tempeſtatis. Ita moti ſcribe ⁊ phariſei fecerunt preconiū in tota Judea: ne quis auderet noiare Chriſtum. ⁊ ſic Paulus acceptis epiſtolis in Damaſcum / vt ſi quos inueniret huius vie viros / vinctos perduceret in Hieruſalem. Itē Nero ⁊ Domitianus ⁊ vltimo Diocletianus fecerūt edictū per totum orbē ne quis ꝑdicaret Chriſtum: aliter capitali ſnīa puniretur / bonis fiſco dedicatis. ⁊ ſic in fortitudine huius terremotus ⁊ fluctuationis maris cōturbati ſunt montes: id eſt principes ⁊ reges terre contra Chriſtianos. Sed in omnibus his fluctuationibus nō timebāt apl'i: imo ibant gaudētes a cōſpectu cōcilij / q̄m digni habiti ſunt pro noīe Jeſu ꝯtumeliā pati. Et dicebant. obedire oportet magis deo q̄ hominibus. Actu. v. Hoc idē dicebant apl'i ⁊ martyres: cū ſtarent ante reges ⁊ preſides: ⁊ vt patet de beato Laurentio ⁊ Uincētio ⁊ Catharina ⁊ Lucia. Ideo ēia iſta non timebant: qꝛ Chriſtū in refugiū habebāt. Quaſi dicant: ꝙ ſicut filij Iſrael fuerunt vexati in Egypto ⁊ anguſtiati in mari rubro / inter mare et montes videntes egyptios eos perſequentes: ita fuimꝰ afflicti ꝑ iudeos ⁊ tyrānos in primitiua eccleſia. Sed ſicut deꝰ fuit refugium ⁊ adiutor illorū: ⁊ liberauit eos tam de egypto: q̄ de mari cū ſignis ⁊ ꝓdigijs: ita Chriſtus liberauit eccleſiā de ꝑſecutione iudeorū: ⁊ tyrannorū cū ſignis ⁊ miraculis: ⁊ ſubiecit ſibi omnes gentes ⁊ populos.

Fluminis impetus letificat ciuitatem dei: ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.

Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eā deus mane diluculo.

❡ Hic reddit cauſam vnde apl'i ⁊ ciues dei habuerunt tantā virtutem: vt poſſent reſiſtere tot fluctibus / et tormentis tyrannorum terrene ciuitatis. ❡ Unde iam dictū eſt pſalmo quarto ꝙ illico poſt Adam genus humanum fuit diuiſum in duas ciuitates: quarum vna incepit ad Abel: que dicta eſt ciuitas dei: altera a Chain: q̄ dicta eſt ciuitas diaboli: que proceſſerunt vſqꝫ ad Chriſtum: ſed continue fuerunt renouate ⁊ excitate. Nam ciuitas dei fuit renouata per Noe: ⁊ Abraham: ⁊ Jacob: a quo dicti ſunt filij Iſrael vſqꝫ ad Chriſtū: cuius ciues fuerūt ſemper afflicti a ciuibus terrene ciuitatis. Hec autem ciuitas dei fuit totaliter renouata ⁊ regenerata per Chriſtum / et congregata ex filijs ciuium vtriuſqꝫ ciuitatis: patribus pereuntibus: ⁊ dictum eſt. Et ſic ſicut maior pars ciuitatis terrene. ſ. populi gentilis tranſiuit ad ciuitatē Chriſti: recipiēdo Chriſtū in quo fuerūt regenerati: ita maior pars filiorū Iſrael trāſierunt ad ciuitatē diaboli: negādo Chriſtū verū redēptorē ⁊ meſſiā. Et ſic oēs ſimul infideles pertinētes ad ciuitatē diaboli inceperūt inſurgere ⁊ mouere fluctus iniquitatis contra ciuitatem Chriſti. Que ciuitas paſſa eſt diras perſecutiōes. Primo a Judeis. Poſtea a tyrannis per. x. imperatores vſqꝫ ad magnū Cōſtātinū. quibus perſecutiōibus erat impoſſibile reſiſtere niſi ex auxilio ſuperno. Ideo Chriſtꝰ miſit flumen aquarū donorū / ⁊ gratiarum ſpiritus ſancti in die pentecoſtes in oēs diſcipulos: ⁊ apoſtolos: in quibus conſiſtebat tota ciuitas dei. qđ flumē vallauit et fortificauit ⁊ letificauit taliter totā ciuitatē dei que eſt eccleſia / ꝙ amplius non timuit impetus ⁊ fluctus aquarū ⁊ perſecutionum tyrannorū ⁊ oīm inimicorū. Nam illico inceperunt cū fiducia predicare verbum dei: vt patet per totū diſcurſum actū apl'oꝝ. Et non ſolū impetus fluminis ſpūs ſancti defendit ⁊ fortificauit eccleſiā: ſed etiā protulit et proſtrauit fluctus ⁊ ciuitatē diaboli. quia principem huius mundi eiecit foras. Nā populus gentilis eiectis idolis ꝯuerſus eſt ad Chriſtū: etiā fluuius baptiſmalis cōceſſit virtutē Chriſtianis: vt nō ſolū reſiſterēt / ſed etiā vincerēt ⁊ ſubijcerent ciuitatē diaboli: ⁊ ſic aucta eſt ciuitas dei a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſū: in medio cuiꝰ deus habitat per fidē vbi antea diabolus princeps huius mundi habitabat. Ex quibus patet ꝙ Chriſtus ꝑ flumen aque baptiſmalis ⁊ donorum ſpiritus ſancti fortificauit ſuam ciuitatē: ⁊ irrigat eā: ⁊ germinare eam facit: ⁊ dilatata eſt: ⁊ ampliata per totū orbem. Dicit ergo ciuitas dei. Non mireris: ſi nō timuimus terremotum ⁊ tēpeſtatem maris inimicorū. nam impetus fluminis ſpiritus ſancti letificat ⁊ irrigat et fortificat ⁊ vallat ciuitatem dei. ſ. eccleſiā. nā altiſſimus deus ſanctificauit tabernaculū ſuum: ſcꝫ eccleſiā in qua habitat per fidē. Et ideo quia ipſe Chriſtus habitat in ea: nunqꝫ cōmouebitur a fide ⁊ charitate Chriſti. Nam ipſe habitādo in eo influit virtutē et gratiam ſacramētorum / ⁊ dona ſpiritus ſancti: que ſunt arma Chriſtianoꝝ. ⁊ ideo licet continue agitetur fluctibus tyrannorū ⁊ hereticorū: tamē nunqꝫ vſqꝫ ad iudicium ſubmergetur nec expugnabitur nauicula Petri / imo ſemper deus adiuuabit eam mane diluculo. Unde nota ꝙ totū tempus legis vet. dicitur nox / tempus vero gratie dicit̄ dies cuius aurora ⁊ mane ſiue diluculum fuit reſurrectio ⁊ aſcenſio Chriſti. Sed quia illico decimo die poſt aſcēſionē miſit Chriſtus flumē donoꝝ ſpiritus ſcti in diſcipulos / q̄ flumine letificauit et adiuuit hāc ciuitatē: ideo dicit. Adiuuabit eā mane diluculo. id eſt in principio legis gratie. Quaſi dicat ꝙ ſicut impetus fluminis Jordanis letificat et irrigat totam terram promiſſionis: ⁊ aque circūdāt eam vndiqꝫ. Naꝫ ex parte oriētali clauditur aquis iordanis: ⁊ ab aquilone aquis deſcendētibus cum impetu de Libano: ⁊ ab occaſu clauditur mari mediterraneo ⁊ a meridie torrēte turbido egypti. Ita pariter ciuitas ⁊ eccleſia dei irrigatur ⁊ letificat̄ ⁊ vallatur impetu fluminis baptiſmalis ⁊ aliorū ſacramentorum. et ſic defendit vndiqꝫ eam ab incurſibus demonum et infidelium. Et ideo iſta ciuitas ſic letificata et adiuta impetu fluminis ſpiritꝰ ſancti dedit vocē ſuam euangelicā per vniuerſum orbem: ⁊ mota eſt tota terra: ⁊ cōturbate ſunt gētes: et inclinata ſunt omnia regna mūdi: ⁊ ſubiecta iugo Chriſti ad predicationē apoſtolorū ⁊ martyrum ⁊ doctorū. Et ſic reges terre qui ꝓpter idola perſequebant̄ Chriſtianos ātea / poſt ſuſcepto baptiſmo deleuerunt idola ꝓpter Chriſtū. Uñ ſicut fluminis impetꝰ validus trahit ſecū oēs arbores ripe: ita impetꝰ fluminis Chriſti oēs gētes trahit ad eccleſiā. Sed in qua virtute hoc fecimꝰ: reſpōdet: qꝛ Chriſtꝰ dñs virtutū ſemꝑ fuit nobiſcū / ⁊ deꝰ Jacob fuit ſemper ſuſceptor / ⁊ defenſor / ⁊ adiutor in oībus tribulationibus ſupradictis. iō nō ſolū fuimus protecti: ſed etiā victores / ſicut dixit nobis in ſua aſcenſione. Ego aūt vobiſcū ſum vſqꝫ ad conſummationem ſeculi. Uel poteſt incipi cōſtructio ibi / ſcꝫ Dñs virtutū qui erat nobiſcū / dedit vocem ſuā euangelicā per apoſtolos / et mota eſt vniuerſa terra: intantū ꝙ cōturbate ſunt gentes añ predicationem apoſtolorū: inclinata ſunt oīa regna mundi ad ſuſcipiendā fidem Chriſti.

ciuitas dei fortificat

lex vetus dr nox.

Conturbate ſunt gentes: ⁊ inclinata ſunt regna: dedit vocem ſuam mota eſt terra. xi. q. iii. ad meſum

❡ In hac tertia parte explicat proſperitatē huiꝰ ciuitatis: ⁊ victoriā ⁊ triūphū quē habuit de oībꝰ ſuis perſecutoribus: ⁊ quomodo ſubiecit totū orbem iugo Chriſti in virtute impetus fluminis gratiarū / ⁊ donorū ſpiritꝰ ſancti ad predicationē apoſtolorum. Uñ dicit iſta ciuitas dei ſic letificata / et adiuta mane diluculo: ipetu fluminis ſpiritꝰ ſancti dedit vocem ſuā euangelicā in ꝑdicatiōe apoſtolorū: ⁊ tunc cōmota eſt tota terra a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum / ⁊ cōturbate ſunt oēs gentes viſis ſignis / ⁊ ꝓdigijs / ⁊ miraculis apoſtoloꝝ. Et ſic inclinata ſunt oīa regna mūdi ad credēdū euāgelio ⁊ ſubiecta ſunt iugo Chriſti. Et tunc reges terre / q̄ ꝓpter idola ante ꝑſequebātur chriſtianos: poſtea deleuerunt omnia idola ꝓpter Chriſtū: vt inquit Aug. Unde ſicut impetus fluminis validus tēpore pluuiarū trahit ſecum oēs arbores: ⁊ diruit domos ⁊ ciuitates ſitas in ripa: ita pariter impetus fluminis ꝑdicationis euāgelice fidei / ⁊ miraculorū proſtrauit oīa idola / ⁊ reges / ⁊ populos gentiliū traxit ad fidē Chriſti. Quaſi dicat / ꝙ ſicut impetus fluminis Jordanis letificat / ⁊ irrigat totā terrā ꝓmiſſionis: ita fluuiꝰ baptiſmalis irrigauit / et letificauit totā eccleſiā Chriſti: ⁊ ſicut ille trāſitus fluminis Jordanis letificauit filios Iſrael / qñ cōuerſus eſt retrorſum / ⁊ ꝓbuit eis audaciā viſo miraculo: ⁊ ſic trāſierunt contra Cananeos / ⁊ vicerūt eos: ita pariter impetꝰ baptiſmalis fluminis: ⁊ impetꝰ fluminis donoꝝ q̄ receperunt apoſtoli in die Penteco. letificauit eos / ⁊ totā ciuitatem / ⁊ cū magna fiducia / ⁊ fortitudine ingreſſi ſunt ꝯ reges et principes mūdi. Et ſicut tūc ad ſonitū tubarū / et buccinarū / ⁊ vocē ſacerdotū / ⁊ turbarū ceciderūt muri Jericho / ⁊ capta eſt ciuitas: ⁊ oēs fuerūt occiſi: ⁊ poſtea exinde ꝓcedēdo regna Cananeoꝝ fuerūt capta: ita pariter ad vocē ⁊ ſonitū tube ꝑdicationis apoſtoloꝝ ceciderunt oīa idola / ⁊ inclinata ſunt oīa regna populi gentilis: ⁊ occiſa fuit in eis ſupſtitio / ⁊ infidelitas / ⁊ ſuſcitata fides: vt inquit Aug. Sꝫ qꝛ diceret aliquis in qua virtute feciſtis omnia iſta: O apoſtoli ⁊ chriſtiani: Ideo ſubdit /

xxiiij. qō. ſ. q̄ digni‑ or.
Dominus virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter deus Jacob.
¶ Quaſi dicat: ꝙ Jeſus Chriſtus dñs virtutum: ⁊ dator gratiarū fuit nobiſcū in oībus ſupradictis ꝓſſuris ⁊ triūphis adiutor ⁊ protector ⁊ ipſe Chriſtus dñs Jacob/ qꝛ ipſi Jacob fuit promiſſus / erit ſuſceptor ⁊ liberator noſter: in quo noſtrā ſpem/ et
vſ. q. ſ. ſi oia.
fiduciā conſtituemus. ¶ Deinde cum dicit
Venite ⁊ videte opera domini: que poſuit prodigia ſuper terram: auferens bella vſ‑ ꝗ ad finem terre.
de pe. di. ſ. c. oīs.
Arcum conteret ⁊ cōfringet arma: ⁊ ſcuta comburet igni.
¶ Inuitat ⁊ cōuocat oēs gētes ⁊ pp̄l'os: vt veniant ad predicationē apoſtolorū: ⁊ ad videndū ſignaret ꝓdigia/ ⁊ miracula eorū: quib⁹ viſis cōuertant̄ ad Chriſtū: Jdeo ait. O vos oēs gētes venite ⁊ videte opa dñi noſtri: ⁊ prodigia: ⁊ miracula que poſuit ſuper terrā. Et videte primo opera nr̄e redēptionis: ⁊ miracula/ q̄ per ſeip̄m fecit: mortuos ſuſcitādo: ⁊ infirmos ſanando: ⁊ ſuper aquas ſiccis pedibus ābulādo: ⁊ poſtea videte opera ⁊ miracula q̄ fecit ꝑ apl'os ⁊ martyres ſup terrā: ⁊ q̄uo fuit auferens bella vſꝗ ad finē terre: qꝛ oia regna fuerūt ſibi ſubiecta. Nā conteretur cū ⁊ poteſtatē tyrānorum: ⁊ cōfringet arma diaboli in quibus ꝯfidebat ſcꝫ oia genera peccatorū: ⁊ ſcuta. ſ. philoſophiam naturalē qua gentiles ſe defendebāt: ⁊ cōtra nos arguebant: ⁊ ritū ⁊ ſuperſtitionē pluriū deorū comburet igni veritatis ſacre ſcripture. Nam Paulus cū auctoritatib⁹ ſacre ſcripture vici ⁊ philoſophos vt patet Actu. xxviij/ Et Petrus vicit omnes ſcribas ⁊ phariſeos. Actuū. iiij. Itē Chriſtus cōtriuit arcum. i. ſacerdotium: ⁊ arma. i. regnum Judeorū per Romanos: ⁊ ſcuta. i. muros Hieruſalem combuſſit igni. ¶ Deinde cum dicit:
xſ. qō. iij. ad mēſaꝫ.
Vacate ⁊ videte q̄m ego ſum deus: exaltabor in gentibus: ⁊ exaltabor in terra.
¶ Introducit Chriſtū cōminantē tā iudeis q̄ tyrānis dicēs. O vos iudei: ⁊ vos gentiles vacate: et ceſſate: ⁊ deſiſtite perſequi eccleſiā meā: ⁊ videte ⁊ cōſiderate bn̄ ſcripturas. nā licet videatis me in forma humana ⁊ mortali: tamē ego ſum verus de⁹ ⁊ homo: ſicut canūt ſcripture: ⁊ ideo exaltabor in gentibus ſubijciendo oēs gentes per fidē: et exaltabor in terra oēs terrenos ⁊ infideles puniēdo. et ideo cōuertimini ne in eternum puniamini. Sꝫ ad hoc reſpondet populus fidelium dicens:
ſ. eod. xcij. di. ca. ſ. in gloſ.
Dominus virtutuꝫ nobiſcuꝫ: ſuſceptor noſter deus Jacob.
¶ Jeſus Chriſtus dñs virtutū erit nobiſcū in adiutorium: ⁊ ipſe deus Jacob erit ſucceptor: ⁊ fautor: ⁊ redemptor noſter: ⁊ ideo te in meſſiam: et redēptorem: et caput noſtrum recipiemus. Ex quibus patet: ꝙ licet totus iſte pſalmus cōueniat toti eccleſie: tamen maxime conuenit martyribus: q̄ licet multis tribulationibus ⁊ tormentis ſunt lacerati: tamen finaliter de perſecutionibus triumpharunt. Et ideo legitur iſte pſalmus in feſtiuitatib⁹ ſctōꝝ martyrū: ⁊ etiā virginū. Et ſic tota lr̄a poterit applicari ad eos. ¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolligi quatuor cōcl'ones. ¶ Prima concluſio/ ꝙ in hoc pſalmo memorant̄ ꝓphetice magna ⁊ profunda ⁊ ſecreta myſteria de ciuitate dei ⁊ eccleſia: ⁊ de eius iuuentute. ¶ Secūda cōcluſio/ ꝙ eccleſia fuit letificata/ ⁊ adiūcta/ ⁊ ſanctificata mane diluculo in primo ſuo principio: in qua de⁹ habitauit preſentialiter tanꝗ in proprio tabernaculo. ¶ Tertia cōcluſio ꝙ apl'i ⁊ tota iſta ciuitas vicit ciuitatē diaboli: ⁊ triūphauit de diabolo/ ⁊ mēbris in virtute ſanctificationis ⁊ gratie ſpūs ſctī.
Nota.
¶ Quarta cōcluſio/ ꝙ Chriſtus fuit ſemper adiutor ⁊ fautor huius ciuitatis quam ipſe fabricauit. ¶ Sed hic aliquis poſſet dubitare ꝓpter duas cōcluſiōes primas. Nā primo dictū eſt ꝙ in hoc pſalmo Dauid vult ꝓphetice explicare aliqđ magnuꝫ ⁊ ꝓfundū ſecretū de iuuētute eccleſie/ propter id qđ dicit̄ in titulo. ſ. In finē pro arcanis ſiue iuuentutibus. ⁊ tn̄ iſtud magnū ⁊ ꝓfundū myſteriū non videt̄ explicatū in ſupradicta expoſitione: nec fuit explicatū/ nec declaratū qđ eſt illđ mane ⁊ diluculum in quo ciuitas dei ſiue eccleſia fuit ſanctificata ⁊ adiuta. Item tota eccleſia cōiter cātat de ꝟgine Maria illos duos ꝟſiculos. ſ. Sanctificauit tabernaculū ſuū altiſſim⁹: ⁊ Adiuuabit eā de⁹ mane diluculo: ⁊ tn̄ i ſupradicta expoſitiōe nō fuerūt expoſiti niſi pro tota vl'i eccleſia Chriſti: ⁊ ſic videtur expoſitio inſufficiēs ⁊ nō ad ꝓpoſitū. ¶ Ad totum hoc ſimul rn̄detur. Ad cuius intelligētiā eſt primo notādū: ꝙ ex diuinā ꝓuidētia ⁊ ſub grādi myſterio ꝓpheta ꝓpoſuit illud vocabulū in titulo. ſup Alamot. Nā dictū eſt ꝙ Alamot eſt plurale hui⁹ noīs Alma/ qđ ē equiuocū ad duo. Nā vno mō idē eſt qđ iuuencula ſiue puella ⁊ adoleſcētula. ⁊ alio modo idē eſt qđ ſecreta. qđ notū ſimul ſoli virgini Marie cōuenit/ eo ꝙ ſola ipſa fuit virgo ſecreta. Nam apud vulg⁹ non putabat̄ virgo eo ꝙ pepit filiū: et tn̄ ſimul cū fecūditate māſit ꝟgo. ⁊ ſic erat ꝟgo in ſecreto ⁊ veritate mēte ⁊ corpe. Et ideo ex diuina ꝓuidētia ⁊ ſub tali myſterio: Eſa. dixit. Ecce alma cōcipiet ⁊ pariet filiū. Qđ q̄dē vocabulū alma ſcribit̄ cū Mem clauſo in ſolo iſto loco cōtra naturam ſui. ad denotādū ꝙ iſta domicella ſecreta cū virginitate ſeruata Chriſtū erat cōceptura ⁊ paritura. Et etiā ſub eodē ſpū btūs Hieronymus: ⁊ etiā. lxx. trāſtulerunt. Ecce virgo cōcipiet. Nā Alma idē eſt qđ domicella ſiue iuuencula ſecreta. i. virgo in ſecreto. ¶ Et ita pariter Salomon ꝓuidens in ſpiritu myſteriū incarnatiōis Chriſti ex ꝟgine Maria ⁊ nō valēs comprehendere: dixit Prouer. xxx. Tria ſunt mihi difficilia: ⁊ quartū penit⁹ ignoro. Viam aquile in celo: viam colubri ſuper petrā: viā nauis in mari: ⁊ viā viri in alma. i. iuuencula ſiue adoleſcētula. Unde licet i aliq̄bus biblijs reperiat̄ ſcriptū/ viā viri i adoleſcētia/ tn̄ hoc eſt corrupte ſcriptū ex vitio ⁊ ignorātia ſcriptorū/ q̄ ponūt adoleſcētia pro adoleſcētula: qꝛ ita tranſtulit btūs Hieronym⁹: nō vt ſcriptores corrūpunt. Unde Salomon ꝑ viā Aquile in celo: intelligit deſcenſum verbi dei de celo: ꝑ viā colubri ſup petrā: itelligit exitū Chriſti de ſepulcro clauſo in ſua reſurrectione: ⁊ per viā nauis in mari intelligit cōuerſationem ⁊ viā Chriſti in hoc mūdo: et per viā viri in adoleſcētula: intelligit myſteriū icarnatiōis ex virgine Maria: q̄ ꝯcepit ⁊ peperit ſine corruptiōe. Chriſt⁹ enī ingreſſus eſt in cōceptiōe: ⁊ egreſſus ē i natiuitate ꝑ portā clauſam vteri virginalis. Et hoc ē qđ dicit Salomō ſe penit⁹ ignorare. Et ſic ptꝫ ꝙ Alma ſignificat virginē ſecretā. ⁊ ſic cōiter in multis locis ſacre ſcripture ponit̄ ꝓ virgine Maria. Et ita ponit̄ in titulo hui⁹ pſa. cū dr̄ Filijs Chore ſuper Alamot. i. ſuper ꝟgines ſecretas. ⁊ ita ꝓnūciat hebrei. ſ. filijs Chore ꝓ domicellis. Et ponitur plurale ꝓ ſingulari: ſicut frequēter fit i ſacra ſcriptura qđ idē eſt qđ ꝓ ꝟgine ſecreta. ſ. ꝓ virgine Maria matre xp̄i. Et iō ex diuina ꝓuidētia factū ē ꝙ. lxx. trāſtulerūt ꝓ arcanis: ⁊ Hieronym⁹ ꝓ iuuentib⁹. Et ſic ābo explicāt vtrāꝗ ſignificationē hui⁹ noīs Alma q̄ ſignificat ꝟginē ſecratam. Quaſi dicāt: ꝙ iſte pſalm⁹ dat⁹ eſt filijs Chore ad cantādū: in quo cōtinent̄ multa arcana/ ⁊ ꝓfunda ſecreta đ illa ꝟgine ſecreta. ſ. de ꝟgine Maria. Siue i hoc pſ. cōtinent̄ arcana geſta in iuuētutib⁹ eccl'ie: q̄ q̄dē arcana ſunt geſta i myſterio incarnatiōis: ⁊ i ꝟgine Maria. q̄ q̄dē pſal. dirigit nos in finē. i. in Chriſtū Vn̄ dicit Chāhi/ ꝙ q̄n in titulus ꝓponit̄ in finē/ ſignū eſt ꝙ i illo pſal. ꝓdicit̄ aliqđ ꝓfundū ſecretū de ſcl'o meſſie/ q̄le ponit̄ ⁊ memorat̄ in hoc pſal. Et
b
hoc magnū myſteriū implicat̄ in illis duob⁹ verſiculis. ſ. Fluminis imp⁹. ¶ Ad cui⁹ intelligētiā ē ꝗ aduertēdū ꝙ tota eccl'ia cātat ⁊ attribuit iſtos duos verſ. virgini marie ꝓpter quatuor myſteria ibi notata ⁊ memorata/ que proprie ſoli virgini marie cōueniūt. Primū eſt ꝙ dicit ꝓpheta Fluminis imper⁹ letificat ciuitatē dei. Scđm ꝙ ſanctificauit tabernaculū ſuū altiſſim⁹. Tertiū ꝙ deus in medio ei⁹ nō cōmouebit̄. Quartū ꝙ adiuuabit eā
No. de ꝟgine maria
de⁹ mane diluculo. Que quidē quatuor myſteria lꝫ dicāt̄ de tota eccl'ia: tn̄ primo ⁊ principaliter ⁊ ꝓprie verificant̄ rōne virginis Marie: q̄ fuit prima ciuis hui⁹ ciuitatis/ ⁊ primū mēbrū eccl'ie ſecūdū Aug. in p̄mo ſermone de natiuitate virgnis marie Sicut illud canticorū. iiij. Tota pulchra es amica mea: ⁊ macula nō eſt in te/ dr̄ de tota eccl'ia ſponſa Chriſti rōne virginis marie: qꝛ de ſola ip̄a verificat̄: qꝛ ſola fuit ſine macula. Ita pariter iſta quatuor verificant̄ de tota eccl'ia rōne ꝟginis Marie
M
que fuit aurora/ ⁊ primū mēbrū eccl'ie. ¶ Ex q̄b⁹ duob⁹ verſ. verificant̄ q̄tuor cōcl'ones de virgine
marie aīa ornatur gratia.
Maria. ¶ Prima cōcl'o ꝙ de⁹ altiſſimus letificauit: irrigauit ⁊ ornauit animā virginis marie flumine copioſiſſimo ⁊ abūdātiſſimo grāꝝ ⁊ donorū ſpūſ ſancti: per hoc ꝙ ait: Fluminis impetus letificat ciuitatē dei. probat̄: nā ſcđm Aug. p̄mo ſermone de natiuitate virginis ipſa virgo Maria fuit p̄ma ⁊ principalis ciuis ciuitatis dei: ⁊ p̄mū membrū eccl'ie/ in qua ciuitate deus perāplius ⁊ perfectius habitauit: p̄mo mēte/ ⁊ ſcđo carne. i. ſecūdū carnē. Et iō dicit ꝙ feſtū natiuitatis virginis iam ꝑtinet ad iſtā eccleſiā cū ipſa ſit principiū eccleſie imo dicit ꝙ illud feſtū ē exordiū omniū feſtiuitatū noui teſt. Ex quo ptꝫ ꝙ ly fluminis impetus letificat ciuitatē dei/ prius ⁊ per ſe verificat̄ de virgine
Corp⁹ marie ſctifica tur.
maria q̄ eſt prima ciuis huius ciuitatis. ¶ Scđa cōcluſio/ ꝙ altiſſimus filius dei nō ſolū ſctificauit ⁊ irrigauit animā virginis copioſiſſimo flumine gratiarū vt in ea habitaret ꝑ grām/ ſed ēt ſanctificauit totū ei⁹ corp⁹ ⁊ animā: vt in ea habitaret ꝑ carnē: ⁊ ex ea carnē aſſumeret: qđ pꝫ ꝑ hoc qđ ſubdit: Sanctificauit tabernaculū ſuū altiſſim⁹. Vn̄ eſt notandū ſicut dictū eſt in prologo tractatu. iiij. ꝙ tabernaculū dei eſt quadruplex. ſ. tabernaculū perſonale/ ⁊ maternale/ ⁊ myſticale. ⁊ materiale.
Quadruplex di tabernaculū
Tabernaculū perſonale eſt ipſa hūanitas Chriſti/ in qua verbū dei habitat pſonal'r in vnitate ſuppoſiti. ⁊ hoc tabernaculū ſanctificauit altiſſim⁹ in ipſo inſtanti incarnationis. qꝛ impleuit ip̄m ſpiritu ſapientie/ ⁊ intellect⁹ ⁊c. Secūdū tabernaculū ſcꝫ maternale fuit ip̄a virgo Maria/ de qua carnē Chriſtus aſſumpſit: ⁊ in qua ꝑ nouē mēſes ſm̄ carnē habitauit/ in cui⁹ aīa iā a primo inſtāti creationis habitauerat per grām. Tertiū tabernaculū. ſ. myſticale eſt tota eccleſia ⁊ religio chriſtiana: in q̄ deus habitat ꝑ fidē quā de⁹ Chriſt⁹ per baptiſmū ſcificauit in ſeip̄o: vt ip̄e ait Joā. xvij. Ego ſctificabo meip̄m in eis. Quartū tabernaculū eſt tēplum materiale ⁊ q̄libet eccl'ia ad cultū dei ⁊ miniſteriū eccl'iaſticoꝝ ſacramētorū dedicata. Iſte enī eccl'ie ſanctificātur/ ⁊ cōſecrātur per ep̄os. Et ſic eſt dicēdū: ꝙ tabernaculū ⁊ ciuitas dei pri⁹ dr̄ de humanitate Chriſti. Scđo de ꝟgine Maria. Tertio de
maria dr̄ dei tabernaculū
tota eccleſia fideliū. Ultimo đ q̄libet eccl'ia materiali. Vn̄ recte per tabernaculū altiſſimi intelligitur virgo Maria quātū ad corp⁹/ ⁊ aīaꝫ. Naꝫ ſicut illa arca teſtamēti in qua erāt tabule legis/ ⁊ virga Aarō/ ⁊ vrna mā̄ne: figurabat humanitatē Chriſti/ vt inq̄t apoſtol⁹ ad He. ix. qꝛ hūanitas Chriſti eſt arca diuinitatis: ita ꝑiter tabernaculū Moyſi figurabat ꝟginē Mariā. Nā ſicut arca teſtamēti fuit repoſita in tabernaculo illo: vt ptꝫ Exo. vltio: ita pariter totus Chriſt⁹ fuit repoſit⁹ ⁊ reqͤuit in vtero ꝟginali tāꝗ in tabernaculo maternali. Hoc ergo tabernaculū dicit Dauid ꝙ altiſſimus ſctificauit. Et hāc ciuitatē copioſiſſimo flumine grāꝝ ſpūs ſancti letificauit/ ⁊ irrigauit/ ⁊ vallauit/ ⁊ muniuit/ ⁊ ſuis manib⁹ ſctificādo fabricauit: vt ex ea carnē aſſumere. vt inq̄t Augu. cōtra q̄nꝗ hereſes. ¶ Tertia cōcl'o. qđ q̄n altiſſimus ſuā matrē ſanctificauit in eodē inſtāti in ea habitauit per grām: et in eadē grā cōfirmauit: ꝓpter id qđ ait Dauid: qđ deus in medio ei⁹ nō cōmouebit̄. Nā poſtꝗ deus inhabitauit in medio illius tabernaculi ſctificati: nunꝗ vlterius fuit motus nec receſſit ab eo ꝑ gratiā. nec ipſa virgo maria receſſit a deo: imo ſemꝑ fuit in grā cōfirmata. nec virgo Maria fuit mota a ſua virginitate mētis ⁊ corpis. Nā ille cōceptus ⁊ partus ita tribuit prolis fecūditatē: ꝙ nō abſtulit virginitatem: vt inquit Aug. Ita etiā iſta ſanctiſſima ciuitas nunꝗ fuit cōmota: nec potuit cōmoueri: nec vinci nec expugnari a diabolo per aliquā viā: iō facta eſt noſtrū refugiū ⁊ virt⁹ ad quā ſemꝑ cōfugimus. ¶ Quarta cōcluſio. ꝙ deus altiſſimus ſanctificauit ⁊ letificauit ⁊ flumine grāꝝ
aīa virginis ſctificata.
ornauit virginē matrē ſuā in p̄rimo inſtāti ſui eſſe ⁊ aie creatiōis ⁊ infuſiōis: ⁊ ꝑ cōſequens illa ſctiſſima aīa ſimul fuit creata ⁊ ſctificata ⁊ in illo ſctiſſimo corpe infuſa ⁊ corp⁹ ſimul cū aīa ſctificatū. Et hoc ꝓbat̄ ꝑ hoc qđ ſubdit Dauid. Adiuuabit eam mane diluculo: i. in ortu matutino: vt hꝫ lr̄a Hier. Quaſi dicat: ꝙ illa ſanctificatio fuit facta in ortu matutino/ ⁊ i aurora ipſi⁹ ꝟginis: ⁊ ꝑ ꝯſequēs in p̄mo inſtāti ſui eſſe/ ⁊ ſue creationis: eo ꝙ ip̄a ꝟgo Maria fuit diluculū/ ⁊ aurora totius eccl'ie: iō de ipſa primo ⁊ proprie verificātur omnia dicta: ⁊ iſta quatuor myſteria ſupradicta in his duobus verſiculis/ ¶ Ad cuius intelligentiam eſt aduertēdū

eccl'ie nox et dies.
ꝙ tota eccleſia hꝫ noctē/⁊ diē/⁊ diluculū/ ſiue au
rorā/⁊ mane. Nox eccleſie fuit ab Adam vſqꝫ ad
Chriſtū. Dies aūt a primo aduentu Chriſti vſqꝫ ad
iudiciū. Ideo dicit Apl's ad Ro. xiij. Nox preceſſit:
dies aūt appropinquauit. Mane autē huius diei
fuit inſtās īcarnatiōis Chriſti: qꝛ ſol iuſtitie luxit
in mundo. Sed aurora huius mane fuit ipſa virgo
Maria: vt dictū eſt pſal. xviij. Nam ſicut ſol anteꝗ̄
oriat̄ ſuꝑ oriētē: eſt clauſus in aurora: ⁊ incipit di
luſcere infra aurorā: ita Chriſtꝰ anteꝗ̄ naſceret̄:
iā incipiebat diluſcere ītra vterū virgineū: quia
exiſtēs in vtero materno ſctificauit Joannē bapti
ſtā. Et nō ſolū Chriſtꝰ fuit in virgine in ſua incar
natione: ſed añ iam erat in aīa virginis ꝑ gratiam
ante ſuā incarnationē: vt patebit ꝑ Augu. Ex quo
pꝫ/ꝙ virgo Maria vere fuit diluculum/⁊ aurora
Nota. totiꝰ eccl'ie: in qua Chriſtꝰ ante natiuitatē latuit ꝑ
carnē/⁊ ante incarnationē latuit ꝑ gratiā. Ex quo
ſequit̄: ꝙ quādo de tota eccl'ia dicit̄/ꝙ altiſſimus
ſanctificauit/⁊ adiuuit eā mane diluculo: ⁊ in ortu
matutino: totū hoc verificat̄ pro virgine Maria/
q̄ fuit aurora totiꝰ eccl'ie. q. d. Dauid/ꝙ deꝰ eā ſan
ctificauit in virgine Maria añ diē/⁊ ante ortū/et
cōceptū Chriſti. ¶ Sed eſt iterū aduertendū/ꝙ ſi
cut in tota ciuitate/⁊ tabernaculo myſtico dei/ q̄
eſt eccleſia/ fuit aſſignare noctē ⁊ diē ⁊ mane ⁊ au
rorā: vt dictū eſt: ita pariter in tabernaculo: ⁊ ciui
tate dei materiali/eſt aſſignare noctē ⁊ diē et au
rorā ⁊ mane. Et ſic nox virginis fuit totū tēpus ab
eius cōceptiōe carnis: vſqꝫ ad aiationem. Aurora
autē eius ſiue diluculū fuit primū inſtās ſui eſſe ⁊
creatiōis/in quo aīa eius fuit creata ⁊ corpori in
fuſa. Mane aūt eiꝰ fuit ſua natiuitas. Dies vō fuit
totus diſcurſus ſue vite. Ergo ſi virgo Maria fuit
ſanctificata mane diluculo in ortu matutino: vt aſ
ſerit ꝓpheta: ergo fuit facta illa ſanctificatio ī pri
mo inſtanti ſui eſſe/et creationis aīe/in quo ince
pit viuere in hoc mūdo: ⁊ ꝑ conſequens illa aīa ſi
mul fuit creata/⁊ ſanctificata/⁊ gratificata/⁊ econ
uerſo. que quidē ſanctificatio redūdauit in carnē:
ex qua debebat Chriſtus carnē aſſumere. Et ſic in
eodē inſtāti habitauit imobiliter in ea deus ꝑ gra
tiam: qꝛ ſimul fuit creata ⁊ facta tabernaculū dei.
maria nō peccauit origīaliter.
¶ Ex ſupradicto fundamēto ⁊ quatuor ſupradictiꝭ
concluſionibus multi doctores catholici inferunt
vnū corollariū: ſcꝫ ꝙ virgo maria nunꝗ̄ in ꝑſona
fuit obnoxia nec obligata culpe originali: nec ali
cui peccato. Qḋ probatur. Nā ſi illa aīa fuit ſimul
ſanctificata: ⁊ ī gr̄a creata: ⁊ corpori infuſa: ⁊ in ea
deus īmmobiliter habitauit per gr̄am cōfirmatā:
⁊ ſimul corpus cū aīa ſanctificauit: ergo nullo pa
cto potuit a corpore coinquinari: nec peccatū ori
ginale cōtrahere: nec diabolus potuit ſuā imagi
nem imprimere: quia iam erat facta īmobiliter ta
bernaculū dei: ⁊ ī ea impꝛſſa imago gratifica ipſius
dei. Tenet ſequela: qꝛ cauſa quare anima cōtrahit
perſonal'r culpā originalē a carne: eſt qꝛ ipſa crea
ta in puris naturalibꝰ ſine gratia infundit̄ in cor
pus ⁊ carnē libidinoſam/⁊ coinquiuatam/haben
tem veſtigiū ipſiꝰ Ade: ſed aīa virginis fuit in gra
tia: ⁊ ſimul cū corpore in primo inſtāti ſui eſſe ſan
ctificata: vt dictum eſt: ergo nullo modo potuit ali
cui culpe ſubeſſe: nec coinquinari. Et ſic aſſerunt
iſti: ꝙ virgo Maria nūꝗ̄ habuit originale pecca
tum. ¶ Sed cōtra predictā poſitionē arguūt mul
ti nō ſolū magni/ſed etiā ſancti viri/q̄ bene conce
dūt virginē Mariā fuiſſe in vtero matris ſantifi
catā: ſed dicūt talē ſanctificationē fuiſſe factā per
morulā tp̄is mediā poſt animationē. Et ſic conce
dūt per totā illā paruā tp̄is morulā originali pctō
fuiſſe obnoxiā. Ad qḋ probandū licet non poſſunt
adducere rōnes neceſſarias/tñ adducūt complu
res auctoritates ſacre ſcripture ⁊ ſacrorū doctorū
que exuperant omnem ſenſum ⁊ humanā rōnem.
Et primo arguūt autoritate ipſiꝰ Dauid pſal. xiij.
ſ. oēs filij hominū ſiue filij adā corrupti ⁊ abomi
nabiles facti ſunt. non eſt qui faciat bonū. non eſt
vſqꝫ ad vnū. ſ. preter Chriſtū vt cōiter gloſſat̄. Itē
ad Roma. iij. Oēs in adā peccauerunt ⁊ egent gra
tia dei. ſ. Chriſti. Itē primo Cor. xv. Sicut in adam
oēs moriunt̄/ita in Chriſto oēs viuificabunt̄ ⁊c.
Aug. Ex quibꝰ autoritatibus cōcludit Aug. ij. de baptiſ
mo paruulorū/⁊ libro de natura ⁊ gratia/neminē
fuiſſe liberū a pctō preter chriſtū. Itē libro de fide
ad Petrū format illā vulgatā regulā dicens. Fir
miſſime tene ⁊ nullatenus dubites oēm hoiem q̄
per cōcubitū viri ⁊ mulieris concipitur in origina
li pctō naſci/īpietati ſubditū: morti ꝗ̄ ſubiectū/⁊
ob hoc naturalr̄ naſci ire filium. de qua dicit apl's.
Eramꝰ aliqñ natura filij ire ſicut ⁊ ceteri. de qua
nullus liberat̄ niſi ꝑ gratiam ⁊ fidē dei ⁊ hoīs Jeſu
Chriſti. Ex oibꝰ his auctoritatibꝰ cōcludūt virginē
mariā fuiſſe aliqñ originali culpe obnoxiā. qḋ ma
gis videt̄ exprimere Aug. ij. de baptiſmo ꝑuulorū.
cū ait. Solꝰ ergo ille hō factꝰ manēs deus nullum
pctm̄ vnꝗ̄ habuit nec ſumpſit carnē pcti ꝗ̄uis de
materna carne peccati. Itē. x. ſuꝑ Geñ. cap. xviij. di
cit ꝙ caro Chriſti etiā ſi de propagine pcti venit:
non tñ de pcti ꝓpagine concepta eſt. Itē arguūt rō
ne ſic. virgo Maria habuit carentiam originalis
iuſtitie/qꝛ nō habuit illā originalē iuſtitiam quā
ꝑdidit adā. ergo habuit pctm̄ originale. tenet ꝯña
qꝛ pctm̄ originale nil aliud eſt niſi carētia origina
lis iuſtitie. Item virgo maria fuit mortua propter
pctm̄ vt dicit Auguſt. ſuꝑ pſal. xxxiiij. ergo habuit
pctm̄ originale: qꝛ mors ⁊ dolor ⁊c. ſunt penalita
tes illiꝰ pcti. Itē ſi virgo maria nō habuiſſet pctm̄
originale ſeq̄ret̄ ꝙ nō idiguiſſet redēptiōe poſtꝗ̄
fuiſſet libera a pctō. ex quo ſeq̄ret̄ ꝙ Chriſtus non
fuiſſet vniuerſalis redēptor. hoc aūt eſt falſum ſꝫ
Leonē papā dicentē in ſermone de natiuitate dñi:
ꝙ redēptor nr̄ Chriſtꝰ ſicut neminē a reatu liberū
In oppoſitū. inuenit: ita ꝓ liberādis oibꝰ venit. In oppoſitū eſt
aūt Dauid ꝓpheta ī hoc pſalmo dicēs ꝙ mane di
luculo ſctificauit tabernaculū ſuū altiſſimꝰ ipetu
Rñſio. fluminis grā ſpūs ſcti: a quo nunꝗ̄ cōmouebit̄:
vt declaratū eſt: ⁊ magis declarabit̄. Rñdet̄ qḋ
multi cōcordātes cū iſta ſcḋa opiniōe aſſerunt vir
ginem Mariā nunꝗ̄ originali culpe fuiſſe obno
xiā/⁊ hoc ꝑ gr̄am preſeruantē: ⁊ ſanctificantē: ſed
differunt in modo: nā quidā dicūt ꝙ caro virginis
fuit ſanctificata ante animationem: ⁊ quidā dicūt
ꝙ tota ꝑſona fuit ſctificata ī p̄mo inſtāti aiatiōis.
⁊ ſic nullo modo pctm̄ originale potuit tranſire in
aīam/nec ꝑſonā v̄ginis Marie. Et iō ꝓ huiꝰ poſi
tiōis ⁊ ēt ſupradictarū auctoritatū declaratiōe. pri
mo p̄mittent̄ ⁊ ſunt notāde quedā doctrine. Scḋo
cōfirmabit̄ iſta ſcḋa poſitio. Tertio rñdebit̄ ad rō
nes ⁊ auctoritatesq̄ in ꝑncipio in ꝯriū ſunt iducte.
¶ Quantū ergo ad primū eſt primo notādū ſcḋm
Ariſtotelē. v. ethic. ⁊ ſupra dictum eſt pſalmo. xſ. et
Juſtitia a iuxta. xiij. ꝙ Juſtitia dicit̄ a iuxta. Et ideo ille actus dr̄
iuſtus in ꝑticulari iuſtitia morali/q̄ fit iuxta me
diū ſcḋm ꝓportionē arithmeticā aut geometricā.
⁊ ille actus dr̄ iuſtus ſcḋꝫ legalē iuſtitiā q̄ fit iuxta
legē latā ſeu voluntatē legiſlatoris. Ita pariter in
iuſticia theologica/ille actus eſt iuſtus ⁊ merito
riꝰ premij eterni/q̄ fit iuxta legē diuinā ſiue iuxta
voluntatē dei q̄ manifeſtat̄ in diuina lege. Et ſic
patet ꝙ iuſtitia fideliū iuſtorum nil aliud eſt niſi
adequatio ⁊ cōformitas hoīs ad voluntatē ⁊ legē
dei. Ex quo etiā patet ꝙ iuſtitia ipſius adā nō cōſi
ſtebat niſi in quadā ꝯformitate voluntatis ipſius
ad deū ⁊ preceptū ſibi datū. Et ſic primi parentes
intantū fuerūt iuſti in principio inquantū fuerūt
cōformes diuine volūtati/ſeruādo eius preceptū.
Sed qꝛ nemo pōt meritorie iuſtificari/ niſi ꝑ cha
ritatē ⁊ gratiā: ideo ſicut charitas vel eſt gratia:
vel radicat̄ in ipſa gratia: ita pariter illa iuſtitia
⁊ cōformitas vel erat ipſa charitas ordinata: vel
radicabat̄ in charitate/⁊ ꝑ cōſequēs in ipſa gra
tia gratifica. Et quo pꝫ ꝙ illa iuſtitia īcludebat in
ſe charitatē ⁊ gratiā gratū faciētē ꝑ quā merebat̄
in ſua operatione. q̄ quidē iuſtitia dicebat̄ origi
nalis/eo ꝙ Adā traxit eam in ſua origine/ qꝛ fuit
creatus cū ea. Et ſic Adā ꝑ talē originalē iuſtitiā
cōformabat̄ diuine volūtati/⁊ ordinate diligebat
Nota quo adam merebat ſe ptē p̄mia ꝓpter iuſtitiā originale.
deū in ſe ⁊ ꝓpter ſe. ⁊ primū propter deū. ⁊ ꝑ gra
tiā merebat̄ ſeptē p̄mia infra ſcripta. Nā primo ꝓ
pter obſeruantiā diuini precepti poſſidebāt primi
parētes ad ſui facultatē ⁊ vſum illam felicē terre
ſtrem paradiſum in qua felicitabant̄ de preſenti.
Secūdo promittebat̄ eis futura ⁊ eterna felicitas
in celo ꝑ fruitionē diuine eſſentie: qꝛ abſqꝫ morte
fuiſſent in illā vitā meliorē trāſlati vt inq̄t Augu.
Tertio habebāt habitualē ſciētiā ſpeculatiuā om
niū rerū naturaliū/⁊ etiā multarū ſuꝑnaturaliū
per familiare colloquiū angelorū/ vt inquit Gre
go. Quarto aīa habebat liberā facultatē ⁊ impe
riū ſupra totū corpꝰ/⁊ volūtas ſupra appetitū ſen
ſitiuū. Nā ſicut volūtas ipſiꝰ Adā erat cōformis ⁊
obediēs diuine volūtati: ita ſenſualitas erat ꝯfor
mis ⁊ obediēs rōni. Quinto nullū habebat impu
gnatorē aut infeſtatorē intrinſecū. Sexto erat li
ber a morte ⁊ oī miſeria. qꝛ poterat nō mori edendo
de ligno vite. ⁊ poterat nullā miſeriā pati rōne fa
uoris loci. Septimo hēbat liberū imperiū ſuꝑ oīa
mineralia ⁊ plantas ⁊ aīalia. Oīa quippe ſupradi
cta ſeptē premia merebant̄ primi parentes ꝓpter
iuſtitiā/⁊ obſeruantiā diuini p̄cepti. Et ſic patet ꝙ
iſta ſeptē nō erant formaliter originalis illa iuſti
tia: ſed p̄mia illius iuſtitie. Scḋo eſt notādū/ꝙ ſi
tota iuſtitia primorū parētū cōſiſtebat in illa cō
formitate volūtatis ad deū: ergo ſequit̄ ꝙ qñ Adā
ſeductus ab Eua: ⁊ Eua ſeducta a ſerpēte comede
rūt fructū: tūc deuiauerūt a diuina volūtate/⁊ nō
fuerūt ſibi cōformes. ⁊ ꝑ cōſequēs ilico amiſerūt
illā iuſtitiā qua erāt cōformes diuine volūtati/et
gratiā qua erāt ſiīes diuine bonitati. Et ſic fuerūt
priuati illa iuſtitia ⁊ gr̄a/⁊ ꝑ cōſequēs facti ſunt ī
iuſti ⁊ odioſi deo. Et ꝑ cōſequēs fuerūt priuati oi
bus ſupradictis premijs cōſequētibꝰ illā origina
lē iuſtitiā ⁊ gratiā: immo incurrerūt ſentētiā mor
Per pctm̄. tis eis cōminatā/⁊ incurrerunt ſeptē mala ſupra
dictis ſeptē premijs oppoſita ⁊ cōtraria. Nā p̄mo
incurrerūt exiliū ab illa terrena/⁊ felici paradiſo:
vbi habebāt oēm libertatē: ex quo exilio incurre adā hō incurrit.
rūt neceſſitatē moriendi/⁊ oēs miſerias corpales
⁊ actuales patiēdi. ⁊ ilico fuit inflictus morbus fo
mitis/⁊ libidinis/⁊ cōcupiſcentie in carne/⁊ ilico
caro inſurrexit aduerſus ſpm̄: ⁊ aīa ꝑdidit liberū
imperiū ſupra corpus: ⁊ ilico fuit victa ⁊ ſuperata
a carne ⁊ ſenſualitate ⁊ tali cōcupiſcentia. Et ſuꝑ
oīa ſupradicta incurrerūt odiū ⁊ irā dei/⁊ facti ſūt
debitores diuine ſnīe/⁊ ꝑ cōſequēs ꝑdiderūt futu
rā felicitatē ꝓmiſſam/⁊ cōdēnati ſunt ad penā tē
poralē cōtinuā in corpore patiēdo ſupradictas mi
ſerias/⁊ ad penā eternā aīe in futuro. Ex ſupradi
ctis pꝫ primo/ꝙ mors ⁊ miſerie corporales/⁊ cete
ra mala q̄ incurrerūt primi parētes ex pctō/nō poſ
ſunt dici mala naturalia ſicut dicebāt Pelagiani:
qꝛ nō fuerūt cōcreata cū Adā: immo ꝑ gratiā fuit
creatus cū libertate oīm iſtorū/⁊ cū p̄mijs oppoſi
tis: vt dictū eſt: ſed iſta mala fuerūt eis inflicta in
penā illius pcti: ergo iā nō debēt dici mala natura
lia: ſed penalitates illius peccati ⁊ effectus eius.
Adam in eua tripli ci debi to obligabat̄.
¶ Scḋo ſequit̄ ꝙ Adā cū Eua triplici debito fuit
obligatus. Primo ad recuperādū illā originalē iu
ſtitiā cū ſuis p̄mijs/quā gratis accepit a deo ꝓ ſe/
⁊ ſuis poſteris. Scḋo māſit debitor ⁊ obligatꝰ ad
ꝑferendā diuinā ſnīam ſibi cōminatā/⁊ ad patien
dū ſeptē dāna ſupradicta. Tertio fuit obligatꝰ ad
penā ſenſus eternā in futuro: eo ꝙ illud pctm̄ nō
fuit ſibi originale ſed ꝑſonale. nā iuſtitia bene fuit
ſibi originalis: qꝛ ab origine fuit ſibi largita: ſꝫ pec
catū fuit ꝑ ipm̄ ꝑſonaliter ꝯmiſſū/⁊ volūtarie ꝑ
petratū. Et ideo vltra penā dāni merebat̄ ſenſus
penā eternā. Et ſic pꝫ ꝙ poſtꝗ̄ Adā cū Eua māſit
debitor ſupradicto triplici debito: ⁊ deꝰ māſit cre
ditor: ideo ſemꝑ potuit de iure exigere ſupradictū
triplex debitū a p̄mis parētibꝰ. ſ. vt redderēt ſibi
originalē iuſtitiā cū ſuis p̄mijs amiſſam. Scḋo vt
paterent̄ oīa illa dāna in p̄ſenti. Tertio vt paterē
Nota. tur penā ſenſus eternā ī inferno poſt mortē. Et ſic
māſerūt iniuſti/⁊ odioſi/⁊ abiecti/⁊ ſubiecti ire/et
ſententie dei. Et ſic dicit Aug. cōtra Julianū/ꝙ in
tali debito māſerūt obligati ad eis īpoſſibilē ſub
tali ſtatu: qꝛ māſerūt obligati ad ſeruādū iuſtitiā/
⁊ obſeruādū diuina p̄cepta tā affirmatiuaꝗ̄ nega
tiua: ſꝫ hoc nō poterāt facere ex ꝓprijs viribꝰ poſt
lapſum ꝓpter amiſſā libertatē/⁊ ꝓpter corruptio
nē nature/niſi ꝑ gratiā iuuarent̄: ergo obligabāt̄
ad ſibi īpoſſibile: ⁊ deꝰ de iure poterat exigere ab
eis qḋ eis ꝓpter culpā ſui erat īpoſſibile: vt latiꝰ
videbit̄ pſalmo. cxviij. Tertio eſt notandū ſm̄ An
ſelmū/⁊ etiā Auguſtinū/ꝙ Adā accepit illā iuſti
tiā cū oibꝰ p̄mijs ſuis ꝓ ſe/⁊ ꝓ oibꝰ poſteris ſuis:
⁊ ſic obligauit ſe/⁊ oēs poſteros ſuos ad ſeruandū
iuſtitiā ſibi traditā: ⁊ ſic oēs poſteri fuerunt in eo
obligati. Et ideo cū ꝑdidit Adā illā iuſtitiā/nō ſo
lū ꝑdidit ꝓ ſe: ſed etiā ꝓ oibus poſteris ⁊ heredi
bus ſuis: qꝛ nō potuit illā cū ſuis p̄mijs trāſferre
ad poſteros ſuos poſtꝗ̄ ꝑdidit eā. ¶ Ex q̄ ſequit̄/
ꝙ oēs ꝑdidimus illā iuſtitiā et gratiā cū oibꝰ ſuis
premijs in Adā: et ꝑ cōſequēs oēs fuimꝰ obligati
Quō adam obligauit po ſteros.
ad oīa dāna cōſequētia priuationē illius iuſtitie
perdite in Adā. Et iſto modo dicit apl's ad Ro. iij.
ꝙ oēs in Adā peccauerūt/qꝛ oēs in eo ꝑdiderunt
iuſtitiā cū ſuis p̄mijs: et oēs fuerūt in eo obligati
ad penā dāni: et ad penā debiti in eo: ſicut oēs filij

et poſteri Catiline nobilis Romani fuerũt cum eo
dãnati ad penã perpetui exilij/⁊ ad priuationẽ be
neficiorũ/⁊ premiorũ ciuiũ romanorũ. Et ſic ſicut
pctm̃ Catiline tranſiuit in oẽs ſuos poſteros quo
ad dãnũ: ita pctm̃ primorũ parentũ/quo ad dãnuȝ
obligauit omnes poſteros futuros. Et ſic nõdum
eramus/⁊ iam fuimus omnes venũdati/⁊ obliga
ti ad penã pcti ipſius Adam. Et ſic pctm̃ perſonale
ipſorum primorũ parentũ trãſiuit a perſona ĩ na
turã ſuã cum oĩbus ſuis dãnis ⁊ penis. Ideo illud
pctm̃ in nobis dicit̃ pctm̃ nature ſm̃ apl'm ad Ro
ma. ꝑ totum/⁊ ſm̃ Augu. contra Julianũ/⁊ oẽs pe
lagianos: eo ꝙ tranſiuit a ꝑſona primoꝝ parentũ
in naturã/⁊ a natura in ꝑſonas nr̃as. Et ideo dici
tur in nobis originale/⁊ nõ ꝑſonale: eo ꝙ nõ eſt a
ꝑſona ꝑpetratũ: ſȝ a natura/⁊ origine noſtra ɔ̃ctũ.
Sed tũc arguebat Julianus ꝯtra Augu. nã ſi tale

Obiectio.

pctm̃ ineſſet nobis a natura/ tũc ſequeret̃ ꝙ eſſet
creatũ cũ natura/⁊ natura eſſet creata a deo mala
qd̕ eſt falſuȝ: q2 cuncta q̃ fecit deus erant valde bo
na. Gen. j. Ad hoc rñdet Augu. ꝙ Julianus equi
uocat de natura humana: nã vno modo ſumit̃ pro

Rñſio

natura ſpecifica ⁊ eſſentia: alio modo ſumitur pro
tota gñatione/⁊ deſcẽdentia ipſius Adã: ſicut dici
tur natura Scipionũ a prio Scipione/⁊ natura ⁊
gñatio Fabiorũ a primo Fabio: ⁊ natura Catiline
ab ipſo Catilina/a quo tota ſua natura ⁊ deſcẽdẽ
tia traxit penã exilij/⁊ ĩcurrit penã multiplicis dã
ni. Primo igit̃ modo natura ſpecifica hũana fuit a
deo creata valde bona ꝑfecta in ſui natura. Sȝ ſe
cundo modo tota natura/⁊ generatio/⁊ deſcẽden
tia ipſius Adã ꝑ naturalem generationẽ in eo fuit
corrupta/⁊ ad penam ſui pcti obligata: ⁊ ſic dicit
apl's/ꝙ omnes in Adã peccauerũt ⁊c. ¶ Sed hic

M Nota q̃uo illud pctm̃ ad nos tranſiuit.

eſt videndũ primo q̃uo trãſiuit illud pctm̃ ꝑ natu
rã ad nos: ⁊ quid trãſiuit de illo pctõ ex q̃bꝰ vide
bit̃ q̃d eſt ꝓprie originale pctm̃ in nobis. Quantũ
ad primũ eſt dicendũ ſm̃ Augu. in prima pte de fi
de ad Petrum ⁊ ad valeriũ: ⁊ cõtra Julianũ: ⁊ ſm̃
Ambroſium de verbis apoſtoli/quos ſequit̃ Ma
giſter ſecundo ſentẽtiarũ/ꝙ vltra carentiã gratie/
⁊ illius originalis iuſtitie ⁊ vltra dãnũ ⁊ priuatio
nẽ bonorũ eius fuit inflicta quedã corruptio ⁊ fo
mes inordinate cõcupiſcẽtie/⁊ feditatis libidinis
in mẽbris primorũ parentũ/ſine qua libidine nul
lus põt exercere actũ generationis: ⁊ ſic generatio
hois que ante fuerat homini collata cum benedi
ctione ante pctm̃: poſtea nõ potuit exerceri abſq;
feditate libidinis. Et ſic dicit Augu. ꝙ nõ facit ho
mines in pctõ naſci ſola generatio: ſȝ feditas libi
dinis: ꝑ quã generationẽ libidinoſaȝ inficit mate
ria vtriuſq;. ſ. viri ⁊ femine: q2 nõ ſolũ inficit men
ſtruum mulieris ex quo fetus formatur: ſȝ etiã ſpi
ritus ꝓlifici ⁊ generatiui qui formant fetũ in ma
trice. Et ſic tota illa caro ⁊ fetus manet corruptus
⁊ morbidus illo fomite ex Adam ſucceſſiue in car
nem omnium immiſſo ⁊ tranſlato: in qua quidem
carne ⁊ fomite dicit̃ eſſe pctm̃ primorũ parentum
ſeminaliter/⁊ virtualiter/ſicut mors in arſenico/
⁊ ignis in ſilice: ſed per conſortium peccatũ ipſius
Adã cõtrahitur a carne formaliter in anima: vt di
ctũ eſt. ⁊ ſic tranſlatũ fuit pctm̃ illud a ꝑſona ipſo
rum primorum parentum in naturam ⁊ carnẽ per
libidinoſam generationẽ ſeminal'r: ſed poſtea trãſ
fertur formaliter in perſonã/⁊ animã vniuſcuiuſq;

per cõſortiũ ⁊ animationem: vt ait Ambroſius. Et
ſic dicit̃ trãſferri a natura in perſonã. Sed eſt nũc
videndũ quid tranſlatũ eſt de illo pctõ ad oẽs po
ſteros. Ad hoc dicunt ſancti ꝙ culpa particularis
exiſtẽs in anima ipſiꝰ adam nõ tranſiuit ad nos: q2
iam fuit ĩ eo deleta/⁊ extincta per penitentiã ⁊ fi
dem chriſti futuri: ſȝ trãſiuit ad nos carentia illi
iuſtitie perdite cũ ſuis dannis/⁊ priuatione oĩm
premioꝝ/⁊ cũ debito recuperandi/⁊ rehabendi il
lã/⁊ operãdi ꝑ illã/⁊ implẽdi diuina p̃cepta/⁊ cum
debito ſubiectionis ad perferendã diuinã ſniam/⁊
ad incurrẽdũ odium/⁊ irã diuine vindicte: q2 oĩa
iſta imputant̃ ad damnũ de iure ſucceſſiuo oĩbus
deſcẽdẽtibus ab illo preuaricatore. Sȝ nõ incurri
mus penã ſenſus eternã ſicut adã: eo ꝙ hoc pctm̃
in poſteris nõ eſt a nobis ꝑſonaliter ꝑpetratuȝ: ſȝ
ab origine ⁊ natura cõtractũ: ſed bene eſt inflicta
illa corruptio/cõcupiſcẽtia in carne: q̃ ſicut ꝑ con
ſortiũ/⁊ ſolã vnionẽ cauſat culpã originaleȝ in aĩa
per quã homo obligat̃ ad penã dãni: ita illa corru
ptio in adultis cauſat per cõſenſum pctm̃ actuale
in voluntate: qd̕ dicit̃ ꝑſonale: ꝑ qd̕ meret̃ penam
ſenſus/⁊ mortis eternã. ¶ Ex quibꝰ oĩbꝰ patet ꝙ
pctm̃ originale in hoĩe/nihil aliud eſt/ niſi carẽtia
illius originalis iuſtitie amiſſe/⁊ ꝑdite in Adã/cũ
omnibus premijs ſuis: ⁊ debite toti generationi
ſue ſiue nature: per quã carentiã obligatur homo
ad damnũ illius peccati/⁊ ad recuperandũ illã iu
ſtitiã/⁊ operandum ſm̃ ipſam: quã iuſtitiã cũ ſuis
premijs deus exigit in carente. que quidẽ carẽtia
conſtituit hoiem in odio ⁊ ira dei. Et ſic patet qd̕
pctm̃ formaliter nil aliud eſt niſi illa obligatio. et
debitũ habendi illã iuſtitiã/⁊ operandi per eã. qd̕
ineſt homini ex carẽtia illius iuſtitie quã accepe
rat adã ꝓ ſe ⁊ oĩbus ſuis: in cuiꝰ amiſſiõe oẽs in
ſerunt poſteri obligati/⁊ in odio/⁊ ira dei cõſtitu
ti debitores ⁊ rei pene: ſicut dicit Virgi. in. j. enei
dos de Troianis ⁊ Junone: ꝙ in Junone manet al
ta mẽte repoſitum Judiciũ Paridis ſpreteq; iniu
ria forme: Et genus inuiſum/⁊ rapti Ganimedis
honores ⁊c. Et ſic pȝ ꝙ iſta culpa originalis non
ꝓprie de ſe eſt pctm̃/niſi inq̃tũ eſt debitũ/⁊ obli
gatio ad penas dãni ipſius primi pcti/⁊ tranſgreſ
ſionis actualis primorum parentũ. Sed nos cõi
ter appellamus peccatum illam carentiã iuſtitie
⁊ gratie/⁊ illã difformitatẽ/⁊ debitũ relictũ in aĩa
ex actu peccandi/quo debito deus imputat ad pe
nã pctm̃ quondã factũ. Et ſic originalis culpa cuȝ
ſuis damnis nõ eſt pena noſtri peccati: ſȝ alterius.
ſcȝ ipſius Adam. Quarto eſt notandũ ſm̃ Auguſt.
xj. de trinitate: ꝙ licet deus ex potentia potuiſſet
ſuperare diabolum: ⁊ remittere/⁊ liberare hoiem
a peccato: tñ hoc voluit facere per iuſtitiã. ſ. ꝙ ali
quis ſatiſfaceret pro illo pctõ/⁊ omnibꝰ alijs que
ex illo perpetrant̃: ſed q2 nullus filius naturalis
ipſius adã hoc potuit facere/cũ oẽs eſſent obliga
ti ſm̃ naturam in illo ad penas ipſius peccati/⁊ to
ta natura ⁊ generatio eſſet in ira dei propter illud
pctm̃: oportebat ergo vt talis ſatiſfacio fieret per
aliquem hominem de ſpecie humana liberũ nõ ſo
lum in perſona ſed etiam in natura nõ obligatũ il
li peccato. Et ideo voluit deus mittere verbũ ſuũ:
vt ſumeret carnem ex adam: nõ per gñationẽ na
turalẽ: ſed ope ſpũs ſancti: ne obligaret̃ illi pctõ
in ꝑſona nec in natura: in qua poſſet ꝓ oĩbus pec

catoribꝰ pati/⁊ ſatiſfacere/⁊ offerre deo gratuȝ/et
validũ ſacrificiũ ꝓ oĩbus: vt deus acciperet mortẽ
corporalẽ illiꝰ ꝓ omni morte corporali/⁊ ſpiritua
li/⁊ eterna oĩm hoĩm/ne illud pctm̃ cum oĩbus ſe
quẽtibꝰ maneret ĩpunitũ. Et ſic deꝰ ſtatuit a prin
cipio nõ remittere illud peccatũ ⁊ debitũ/niſi per
vnũ ſolũ Chriſtũ mediatorẽ: hoc eſt ꝑ pretiũ/⁊ me
rita paſſionis illius. Et ſic nullus potuit ab illo/et
ceteris peccat̃ liberari: niſi cui Chriſtꝰ voluit gra
tiã/⁊ merita ſue paſſiõis cõmunicare/⁊ ſue paſſio
nis participẽ facere: ꝑ quã gratiã/⁊ merita voluit
Chriſtꝰ ſuos fideles iuſtificare: ⁊ in gratiã patris
reſtituere: ⁊ ſic loco illius originalis iuſtitie ⁊ gra
tie ꝑdite in Adã data eſt fidelibus gratia ⁊ iuſtitia
fidei Chriſti ad iuſtificãdũ ⁊ gratificãdũ eos. Et ſic
ſicut Adã cõmunicãdo ſuũ peccatum oẽs poſteros
infecit/⁊ a deo ſeparauit/⁊ maledicto etiaȝ ire dei
ſubiecit: ita ꝑ oppoſitũ Chriſtꝰ cõmunicando ſuam
gratiã oẽs fideles ſanctificauit/⁊ deo patri recõci
liauit. Itẽ ſicut Adã trãſtulit ſuũ pctm̃ in carnẽ ſe
minaliter: ſed ex carne trãſfert̃ illud pctm̃ formali
ter in aĩam ſicut dictũ eſt: ita pariter Chriſtꝰ q̃ eſt
ſecũdꝰ Adã influit virtute/⁊ merita ſue paſſionis:
quaſi ſeminaliter ⁊ virtualiter in ſacramẽta eccl'ia
ſtica. Et ex ſacramẽtis ſiue ꝑ ſacramẽta virtꝰ/⁊ me
rita paſſiõis Chriſti trãſierunt formaliter in aĩam
vñ accedẽs verbũ ad elemẽtũ fit ſacramẽtũ: cõti
nens quaſi ſeminaliter ⁊ virtualiter gratiã: ⁊ meri
ta paſſionis Chriſti: ſed tangẽs baptiſmꝰ carnem
abluit mẽtẽ: ⁊ remittit debitũ ⁊ peccatũ: nõ ꝙ illa
aqua cõferat gratiã: ſed q2 cũ aqua tangit corpus:
ilico deꝰ creat ⁊ infundit gratiã ſanctificãtẽ: ⁊ gra
tificantẽ aĩam: ⁊ purgãtẽ eã a peccato ſi ineſt: ⁊ ſic
recõciliat hoĩem deo. Et ſic patet ꝙ ſicut Adã trã
ſtulit peccatũ ſuũ ꝑ generationẽ naturalẽ: ⁊ libidi
noſam in oẽs poſteros ita Chriſtꝰ trãſfert ſuã gra
tiã: ⁊ iuſtitiã in oẽs ſuos fideles ꝑ regenerationem
ſpũalem: ⁊ eccl'iaſtica ſacramẽta: licet ſit aliqualis
differẽtia: inquantũ hic creat̃ noua gr̃a a deo ime

Nota.

diate ꝓut alibi declarat̃. Eſt tñ aduertẽdũ: ꝙ Chri
ſtus nõ arctat̃: nec alligat̃ ad cõferẽdã gratiã ſue
paſſiõis ꝑ ſola eccl'iaſtica ſacramẽta: nã multos gra
tificat: ⁊ ſanctificat ꝑ latẽtẽ infuſionẽ gratie: ⁊ in
ternã: ⁊ inuiſibilẽ illuſtrationẽ: vt patet de inſpira
to veniente ad baptiſmũ: qui morit̃ in via: q2 talis
ex ſolo deſiderio baptiſmi ſanctificat̃: ⁊ gratificat̃
ꝑ baptiſmũ flaminis: ⁊ latentẽ ſanctificationẽ. Et
ita ſanctificauit ⁊ iuſtificauit Abrahã ꝑ fidẽ Chri
ſti futuri ante circõſionẽ. Itẽ nec Chriſtus arctat̃
ad ſanctificandos hoĩes in determinato tẽpore et
etate: ſicut ſanctificauit Joãnẽ baptiſtã anteq̃ na
ſceret̃: Itẽ nec Chriſtus arctat̃ ad ſanctificandum
hoiem in ſtatu determinato: q2 non ſolũ põt ſancti
ficare hominẽ poſt creationẽ ⁊ animationẽ/ſed ſi
mul põt ipſum creare: ⁊ ſanctificare ꝑ gratiã: ſicut
a iam ipſius Adã creauit ſimul cũ gratia. Et ſic po
teſt ſanctificare quẽ voluerit in principio ſui eſſe:
⁊ ſimul aĩam creare: ⁊ in creando ſanctificare et in
carnẽ infundere: et hoc abſq; omni cõtradictione:
vt patebit. Sed eſt videndũ quẽ effectũ facit talis

Effectꝰ ſanctificationis.

ſanctificatio: ſiue ſit baptiſmalis: ſiue inuiſibilis
abſq; ſacramẽto. Ad qd̕ dicẽdũ: qd̕ principalis in
tentio ſacramẽti eſt ſanctificare: ⁊ gratiã cõferre: ⁊
gratificare apud deũ: ⁊ ſi ibi eſt culpa: aut debitũ: ⁊
ab ipſo abſoluere. Vel poſſumus dicere qd̕ princi

palis intẽtio ſacramẽti eſt a pctõ ⁊ debito ꝑ gra
tiã Chriſti liberare: ⁊ deo recõciliare. Et ideo in ba
ptiſmo ꝑ illã ſanctificationẽ gratie remittit̃ debi
tũ habẽdi/⁊ recuperandi originalẽ iuſtitiã/⁊ gra
tificatur baptizatus/⁊ fit dignus/⁊ meritoriꝰ vite
eterne: ⁊ ꝑ cõſequẽs abſoluit̃ ab ira ⁊ odio dei. Nã
ſicut ante erat odioſus/⁊ inuiſus deo: poſtea ꝑ ſan
ctificationẽ gratificat̃ ⁊ fit deo gratus ⁊ acceptus:
ſed nõ abſoluit̃ a penalitatibꝰ ⁊ dãnis: nec a fomi
te ⁊ cõcupiſcentia ⁊ vitio carnis: nec a neceſſitate
moriendi ⁊ patiendi: q2 oĩa iſta manẽt poſt baptiſ
mũ. Et ideo dicit Auguſtinus/ꝙ iſta cõcupiſcẽtia
cũ ceteris penalitatibꝰ nõ aufertur ꝑ baptiſmũ: vt
nõ inſit in carne: ſȝ vt nõ imputet̃ ad pctm̃. nec ad
penã eternã talis inexiſtẽtia ⁊ ꝑmanentia penali

Nota bene.

tatũ. Itẽ ꝑ baptiſmũ nõ aufert̃ obligatio ad obſer
uandã legẽ iuſtitie/⁊ ad obſeruãda diuina p̃cepta
q̃uis ſit homini impoſſibile ſine gratia/manente
tali concupiſcẽtia/⁊ fomite/⁊ corruptiõe in carne/
⁊ manente libero arbitrio claudicato ⁊ vulnerato.
ꝓut patebit pſal. cxviij. Ex quo pȝ ꝙ ꝑ baptiſmum
gratie/⁊ ꝑ ſanctificationẽ ſanctificatus tãtũ abſol
uit̃ a debito habendi/⁊ recuperandi illã originalẽ
iuſtitiã cũ ſuis p̃mijs: ⁊ abſoluit̃ a pena dãni eter
na ⁊ ab ira et odio dei: ⁊ gratificat̃ ad vitã eternaȝ
cõſequẽdã. Eſt verũ/ꝙ p̃ter gratificationẽ ad vitã
eternã/⁊ abſolutionẽ a debito nature quibuſdã cõ
municauit Chriſtꝰ aliqua p̃mia ꝑdita in Adã. Nã
apoſtolis cõmunicauit ſeptẽ dona gratiarũ: ⁊ mar
tyribꝰ domũ fortitudinis/⁊ apoſtolo Paulo cõceſ
ſit gratiã ad reſiſtendũ ſtimulo carnis. Et pre cete
ris in virgine totaliter extinxit fomitẽ libidinis ⁊
cõcupiſcentie oĩs inordinati appetitus: intantũ ꝙ
nõ potuit peccare mortaliter nec venialiter: q2 nul
la fuit pugna interior/licet in ea manerent q̃dã pe
nalitates ad merẽdũ ⁊ exercitiuȝ virtutũ: ſicut do
lor cõpaſſiõis/⁊ infamis ⁊ mors ⁊c. q̃ oĩa ita fuerũt
in ea inſtrumenta merẽdi: ꝙ nõ fuerũt incitamẽta
peccandi. Et ſic patet qualiter Chriſtus multis mo
dis põt ſuã gratiã mẽbris ſuis cõicare tãq̃ caput
⁊ redẽptor. Et ſic patet qualiter licet ſanctificatio
facta in baptiſmo/vel quouis alio modo abſoluat
a debito habẽdi illa originalẽ iuſtitiã cuȝ ſuis pre
mijs: tñ non recuperat omnia illa premia ꝑdita in
Adã: vt patet intuenti. Verũtamen licet baptiſmꝰ
vel ſanctificatio non abſoluat: nec tollat prefatas
penalitates/nec recuperet illa premia de preſenti
in actu: tamen facit hoiem dignum/⁊ meritoriuȝ in
habitu: vt abſoluatur in nouiſſimo die ab omnimi
feria: ⁊ penalitate corporali/per futurã glorioſam
reſurrectionẽ. Cauſas autẽ quare voluit Chriſtus
vt iſte penalitates in nobis poſt baptiſmum ma

Penalitates q̃re in nobis remanent.

nerent/aſſignat Aug. xiij. de ciuita. cap. iiij. dicens
ꝙ hoc factum eſt propter maius bonum noſtruȝ.
Primo: q2 ſi per baptiſmum fuiſſent nobis ablate
iſte penalitates: nulla fuiſſet pugna nec inſtrumẽ
ta merẽdi et ſic nulla fuiſſet corona martyruȝ/nec
confeſſorum/nec virginum/nec iuſtorum. Secun
da cauſa fuit/ꝙ ſi per baptiſmum homines effice
rentur immortales/et impaſſibiles/tunc omnes
currerẽt ad baptiſmũ: nõ ꝓpter futurã felicitatẽ/
ſed ꝓpter preſentem vtilitatem/⁊ ſic tolleretur me
ritum fidei/⁊ ſpei/⁊ charitatis. Tertia cauſa eſt: q2
vt ſic nulla poſſet fieri reparatio angelice ruine/
que non poteſt reparari/niſi per magnam violen

tiam/⁊ merita excedẽtia humanã facultatẽ/ſcꝫ ꝑ martyriũ ⁊ heroicos labores/vt hoĩes fiãt pares/ ⁊ equales angelis q̃ ceciderũt:⁊ mereant̃ poſſidere mãſiões illorũ:quas illi per ſupbiã/⁊ inobediẽtiã ꝑdiderũt. Et ſic p3 quid auferẽ in baptiſmo:⁊ quare relicte ſunt nobis tales paſſiões ⁊ penalitates:q̄ ꝓpter cauſas p̃dictas. ❡ His habitis ponit̃ prima ꝯcl'o.ſ.ꝙ abſq3 oĩ ꝯ̃dictiõe Chriſtus potuit virginẽ matrẽ ſuam nõ ſolũ a pctõ actuali:ſ3 etiã ab originali pſonal'r p̃ſeruare. Iſta ꝯcl'o ꝓbat̃:primo inquantũ deꝰ eſt creditor:nã oĩs creditor põt dimittere debitũ debitori ad libitum q̃ñcũq3/⁊ cuicũq3 voluerit:ſed deꝰ eſt creditor reſpectu totius humane nature:q̄ Adã cũ tota natura ſua remanſit debitor poſt pctm̃:ergo deꝰ põt abſoluere a iugo ſuitut̃/⁊ obligatiõis/⁊ libertati donare quãlibet pſonã iſtiꝰ humane nature/⁊ debitũ ſeruitut̃/ ⁊ reatꝰ ſibi remittere:⁊ hoc ĩ quolibet ſtatu ⁊ etate/⁊ tpe illiꝰ pſone. Et ſic nõ ſolũ põt remittere tale d̃bitũ nature poſt natiuitatẽ ſicut dimiſit nobis ꝑ baptiſmũ:⁊ añ natiuitatẽ:ſicut remiſit cl'pã3 hieremie/⁊ Joãni baptiſte in vtero matris:ſ3 ẽt potuit deus aliquẽ abſoluere a tali debito hũane nature/⁊ liberare in ſua ꝯceptiõe ⁊ animatione:⁊ ſic potuit abſoluere matrẽ ſuã ĩ p̃mo inſtãti ſue creatiõis/⁊ animatiõis:⁊ per ꝯñs in tali caſu debitum nature humane/⁊ iugũ ſeruitutis pctĩ ipſius Adã nõ trãſiuit in pſonã virginis:⁊ ſic deus potuit inquãtũ creditor p̃ſeruare ꝟgnẽ Mariã ab originali pctõ nature. Et hoc potuit deꝰ facere abſq3 ꝯ̃dictione/⁊ preiudicio/⁊ derogatiõe iuris ſeruitut̃/ ⁊ obligatiõis qd̃ h3 ſup totã humanã naturã propter pctm̃ Ade. Nã hoc põt facere quilibet dñs tẽporalis habẽs ius ſeruitutis ſup naturã alicuius delinquẽtis/vl' quẽ acq̃ſiuit iure belli:q̄ retinẽdo ſibi ius ſup totã generationẽ ⁊ naturã illiꝰ põt liberare aliquã pſonã in principio ſui eſſe/⁊ abſoluere a iugo ſeruitutis nature/⁊ põt facere vt iugũ ſeruitut̃ nature nõ trãſeat in pſonã ſi libertati donat eũ in ſua cõceptione/⁊ ante cõceptionẽ. Unde ſi Aſſuerus dediſſet libertati ipſam Heſter q̃ erat de filiabꝰ captiuitatis in ſua cõceptiõe/ſicut liberauit eã in .xv. anno/tũc iugũ ſeruitutis nature iudeorũ nõ tranſiſſet in pſonã Heſter. ⁊ ſic p̃ſeruaſſet eã in pſona a iugo captiuitatis. ergo a fortiori deꝰ inquãtũ creditor totiꝰ humane nature potuit ꝟginẽ Mariã in pſona p̃ſeruare a debito pctĩ ⁊ onere nature ipſiꝰ Ade/ne tranſiret in pſonã. Itẽ ad hoc etiã põt induci vnũ ſingulare/⁊ accõmodatũ exẽplũ. Na dictum eſt pſalmo .xiij. ⁊ in plerĩſq3 locis: ꝙ ſicut tota humana generatio peccauit.i. fuit obligata in Adam ad ſñiam ⁊ penã illius peccati. ita pariter tota natura ſiue generatio iudeorũ modernorũ peccauit ⁊ fuit obligata nõ ſolũ ad ſeruitutẽ ſpũalem pctĩ:ſed ⁊ ad ꝑpetuã ſeruitutẽ tp̃alem in crucifixoribus Chriſti:q̄ñ dixerũt/Sanguis eius ſup nos/⁊ ſup filios nr̃os. Et ſic vbicũq3 habitant hodie/ſunt ſerui dñoꝝ ⁊ regũ/⁊ p̃ncipũ mũdi natural'r:vt p3 ĩ tota Hiſpania/⁊ Germania/⁊ Italia/⁊ multo magis iter ſarracenos. Sed eſt talis lex inter Chriſtianos:ꝙ q̃ñcũq3 aliq̃s Judeus baptizat̃/nõ ſolũ abſoluit̃ a ſeruitute pctĩ ſpũali per baptiſmũ:ſ3 etiã a ſuitute dñi tp̃alis/cui erat obligatꝰ ſm̃ naturã. Uñ ſicut vtraq3 ſeruitꝰ trãſiuit a ntura in pſonã illiꝰ Judei ꝑ carnalẽ generatiõnẽ:ita fuit ab vtraq3 ſeruitute liberatꝰ per ſpũalẽ regenerationẽ Chriſti. Ite3 ſi ille puer Judeꝰ fuiſſet baptizatꝰ ĩ vtero matris ante natiuitatẽ/pariter fuiſſet liberatꝰ ab vtraq3 ſeruitute. Itẽ vlteriꝰ/ſi ille puer potuiſſet baptizari in p̃mo inſtãti ſue creatiõis ⁊ animatiõis:tũc manifeſtũ ẽ/ꝙ ille talis ꝑ talẽ baptiſmũ p̃ſeruaret̃ nõ ſolũ/ne ſeruitus naturalis ⁊ tp̃alis tranſiret in eiꝰ p̃ſonã:ſed et ne ſeruitꝰ pctĩ:⁊ ſic per gr̃am p̃ſeruantẽ liberaret̃ ab vtraq3 futura ſeruitute/cui erat obligatꝰ ſm̃ naturã in Adã/⁊ crucifixoribꝰ Chriſti. Et ſic eſt dicẽdũ ꝙ nec ſeruitꝰ nature iudaice cauſata in crucifixoribus/nec ſeruitꝰ pctĩ hũane nature cauſata in Adã tranſiret nec eſſet tranſlata in pſonã illius iudei. Cũ ergo ſanctificatio ſpũs ſctĩ ſit poſſibilis fieri in vtero matris:vt p3 de Hieremia/⁊ Joãne baptiſta/ꝑ quã ſanctificationẽ fuerũt liberati a ſeruitute pctĩ/⁊ a debito nature ipſius Adã:ergo ꝑ talem latentẽ ſanctificationẽ ſpũs ſctĩ potuit ſctificare virginẽ Mariã in p̃io inſtãti ſui eſſe:⁊ ꝑ ꝯñs deꝰ potuit ſimul aĩam creare/⁊ ſanctificare. Et ſic debitũ/⁊ pctm̃/⁊ ſeruitꝰ nature/nũq̃ potuit tranſire in pſonã virginis Marie:⁊ ꝑ ꝯñs licet fuerit obligata in natura:tñ nũq̃ in pſona:q̄ oẽs peccaſſe in Adã/nil aliud eſt:niſi nos oẽs in eo fuiſſe obligatos/⁊ venũdatos in eo:vt inq̃t Aug. in lib. hyponoſticon. ⁊ .ij. de baptiſmo paruulorũ. Scd̃o hoc potuit facere Chriſtꝰ inquantũ deꝰ:nã abſq3 oĩ ꝯ̃dictiõe iuris obligatiõis/qd̃ habet ſup humanã naturã/potuit gratiã ſuã cõicare matri ſue ꝑ preuiã ſanctificationẽ in primo inſtãti ſui eſſe:nã ſicut iuſtificauit Joãnẽ baptiſtã poſt aĩationẽ/potuit ſanctificare matrẽ ſuã in aĩatione ſimul creãdo aĩam/ ⁊ ſctificando/⁊ infundendo:⁊ ſic pctm̃/⁊ debitũ/⁊ obligatio nature nõ trãſiuit in pſona3:⁊ ſic potuit eã a pctõ originali p̃ſeruare. Itẽ nõ ſolũ aĩam ĩ ſua creatiõe:ſ3 ⁊ potuit ſctificare carnẽ ꝟginis añ aĩationẽ/⁊ ab oĩ fomite purgare:⁊ ſic illa caro nõ potuit aĩam interficere:vt dictũ eſt. Et ſi dicit̃/ꝙ illa caro nõ erat capax gr̃e:ergo nõ potuit ſanctificari ante aĩationẽ. Ad hoc rñdet̃ ꝙ illa ſctificatio carnis nõ oportuit ꝙ fieret ꝑ gratiã gratificãtẽ:ſed ꝑ virtutẽ ſpũs ſancti purgantẽ:⁊ purificãtẽ illã carnem extinguentẽ fomitẽ in ea:ſicut ꝑ virtutẽ ſpũs ſancti exorcizatur oleũ/⁊ conſecrat̃ in chriſma:⁊ ſicut cõſecrant̃ altaria:⁊ reconciliant̃ eccl'ie pollute:⁊ cetera inanimata. Ita Chriſtꝰ voluit purificare illa3 carnẽ:vt abſq3 oĩ ſorde in ea aĩa crearet̃:⁊ ne a carne fedaret̃. S3 vltra hoc oportuit illã animã in creãdo ſctificari per gr̃am gratũ faciẽtẽ:vt eſſet deo grata ⁊ accepta:⁊ ſic ſicut ſctificatio carnis nõ fuit gratie infuſiua:ſ3 a fomite purgatiua: ita ſanctificatio aĩe nõ fuit pctĩ purgatiua:q̄ nullũ erat:ſ3 fuit gr̃e infuſiua/⁊ gratificatiua/⁊ ab oĩ peccato preſeruatiua:q̄ illa aĩa ſimul fuit ſanctificatã/⁊ creata/⁊ in gratia cõfirmata. que quidẽ gratia p̃ſeruauit ab oĩ malo/⁊ cõfirmauit in oĩ bono. ❡ Scd̃a cõcluſio/ꝙ decẽs fuit vt Chriſtꝰ matrem ſuã nõ ſolũ ab actuali ⁊ veniali:ſ3 ⁊ ab origiali preſeruaret/⁊ hoc inquãtũ ipſa erat futura mr̃ dei/et tabernaculũ/⁊ tẽplũ dei. Hãc ꝯcl'onẽ ꝓbat Anſel. lib. de conceptu virginali dĩ. quod decebat vt illa ꝟgo tali puritate niteret/qua ſub celo maior nequit intelligi:⁊ per conſequens ſi hanc puritatem non habuiſſet/⁊ maior puritas poſſet intelligi.

Quõ chriſtꝰ potuit ab originali mariã3 preſeruare.

Figura de Heſter.

Inductio ꝑ exẽplũ.

❡ Tertia cõcluſio/ꝙ Chriſtꝰ debuit ⁊ tenebat̃ ꝟginẽ Mariã ab originali p̃ſeruare inquãtũ filius. ꝓbat̃. Nã oĩs filiꝰ d3 ⁊ tenet̃ honorare matrẽ q̃tum põt ⁊ decẽs eſt:ſ3 Chriſtus hoc potuit facere inquãtũ deꝰ ⁊ inquantũ creditor/vt ꝓbatum eſt ꝑ primã cõcl'onẽ:⁊ hoc fuit decẽs inquãtũ ipſa erat mr̃ dei futura/vt p3 ꝑ ſcd̃am cõcl'onẽ:⁊ d3 ⁊ tenet̃ facere inquãtũ filiꝰ:ergo ſeq̃tur ꝙ ipſa3 ab originali p̃ſeruauit. Itẽ Chriſtꝰ hoc tenebat̃ facere inquãtũ legiſlator:nã legiſlator prius d3 facere q̃ docere/vt exemplo ſui ceteri ſeruẽt leges ab eo latas:ſ3 Chriſtus legiſlator vtriuſq3 legis dedit p̃ceptum de veneratiõe parẽtũ:ergo ſeruauit illud:q̄ nõ venit legẽ ſoluere ſed adimplere. Matth. v. Et iõ hãc legẽ de facto ſuauit:q̄ erat ſubditꝰ illis. Luc. ij. ❡ Itẽ Chriſtꝰ in oĩbꝰ cepit facere ⁊ docere:vt p3 Actuũ primo. ergo iter cetera hoc p̃ceptũ adimpleuit p̃ſeruãdo matrẽ ſuã ab oĩ pctõ nõ ſolũ actuali/ſ3 ẽt veniali ⁊ originali. ❡ Itẽ oẽs ille rõnes quas adducit Augu. in libello de aſſumptiõe virginis/probãdo corpus ꝟginis nõ fuiſſe incineratũ in ſepulcro:ſ3 ad gl'iam in breui ſurrexiſſe:q̃ ꝓ maiori pte ꝓcedũt de honore parẽtũ/magis ꝓbant hoc ꝓpoſitũ q̃ illud. Ex ſupradictis infert̃ correlaria cõcluſio ꝓ cõfirmatione ſupradicte poſitiõis:ꝙ Chriſtꝰ de facto preſeruauit matrẽ ſuã ab originali poſtq̃ hoc potuit ⁊ fuit decẽs ⁊ debuit facere vt ꝓbatum eſt. ❡ Sed poſſet aliq̃s inſtare:q̄ multa põt deus q̃ eẽt decẽs facere ad oſtẽdendã ſuã potẽtiã ⁊ bonitatẽ:q̃ tñ nõ facit. ſicut creare plures mũdos:⁊ et oẽs hoĩes p̃deſtinaſſe ad gloriã:qd̃ tñ nõ fecit. Ad hoc rñdetur/ꝙ l3 ſupradicta deꝰ potuiſſet facere:tñ nõ tenebat̃/nec obligat̃/nec obligabat̃ facere:⁊ iõ nõ fecit. Sed ſemp eſt aſſerendũ ꝙ Chriſtꝰ fecit ⁊ cõpleuit oĩa q̃ potuit ⁊ decuit ⁊ debuit ⁊ tenebat̃ facere. Nã ſi q̃s nõ facit qd̃ põt ⁊ decet ⁊ tenetur facere:puta ſi diues nõ dat eleemoſynã/⁊ filiꝰ non venerat̃ parẽtes ⁊c:hoc nõ accidit niſi ex aliqua paſſione ĩpediẽte:puta ex auaritia ⁊c. ſ3 nulla fuit paſſio:nec aliq̃d h̃mõi impediẽs ad bonũ in Chriſto: ergo fecit oĩa q̃ debuit ⁊ tenebat̃ facere. ergo matrem abſq3 preiudicio ſue legatiõis preſeruauit et honorauit. ❡ Quarta concl'o/ꝙ virginem Mariã fuiſſe preſeruatã ꝑ gr̃am ab oĩ pctõ nõ ſolũ actuali ⁊ veniali/ſed etiã originali/fuit de mẽte btĩ Augu. pro cuiꝰ ꝓbatiõe eſt aduertẽdũ:ꝙ cũ Pelagiani negarẽt pctm̃ Ade cũ ſuis dãnis ⁊ onere fuiſſe in omnes poſteros ſuos tranſlatũ:⁊ negarent nos oẽs traxiſſe originale pctm̃ ex carne ⁊ natura corrupta ipſius Adã/⁊ aſſererẽt quẽlibe hoĩem ex viribꝰ ꝓprie nature ⁊ per ſolũ liberũ arbitriũ abſq3 ſpeciali gr̃a poſſe omne pctm̃ vitare ⁊ diuina p̃cepta adimplere:tunc beatꝰ Auguſtinꝰ zelo catholice fidei cõpulſus inter ceteros tractatꝰ fecit libros de baptiſmo paruuloꝝ cõtra Pelagianos/in q̃bꝰ ꝓbat neminẽ eſſe liberũ ab omni pctõ/ſcꝫ actuali/ aut veniali/aut originali/preter vnũ ſolũ Chriſtu3 mediatorẽ:eo ꝙ ſolus inter mortuos liber/non ex ope Adã cõceptus nec natus. Sed cum poſtea Pelagius arguiſſet cõtra Auguſtinũ adducẽs ⁊ memorãs cõplures in vet. teſt. ⁊ nouo quos ſacra ſcriptura iuſtos appellat/ſicut fuit Abel/Enoch/Noe Melchiſedech/Abraham. Iſac/ Jacob/ Moyſes/ Job/Jeſue. Ad hoc rñdet Aug. in lib. de natura et gr̃a. q̃ licet oẽs illos appellet iuſtos ſacra ſcriptura ob ingẽtes virtutes:tñ aliq̃ fuerũt ſub aliquo pctõ actuali/aut veniali/aut originali. ⁊ ſiq̃ vitarũt peccata actualia hoc nõ fuit ex ꝓprijs viribꝰ:⁊ ſed ex ſpeciali gr̃a preueniẽte ⁊ preſeruãte. S3 cũ rurſus pelagius memoraret zachariam ⁊ Simeonẽ/⁊ Annã ꝓphetiſſam/⁊ Joſeph ſpõſum ꝟginis/ ⁊ Joannẽ baptiſtã in vtero ſanctificatũ/quos oẽs euãgelica iuſtos cõmẽdat auctoritas:⁊ ſine pctõ/⁊ innocẽtes:de q̃bꝰ dicit̃ in Apocal. ꝙ hi ſunt qui cũ mulieribꝰ nõ ſunt coinquinati:⁊ ſine macula ſunt ante thronũ dei ⁊c. ad hoc rñdet Augu. ꝙ oẽs illi licet per gr̃am fuerint preſeruati a pctõ actuali:tñ nõ fuerũt abſq3 oĩ pctõ ſaltẽ originali. Sed cũ talẽ Pelagiꝰ memoraret virginẽ Mariã matrẽ Chriſti/cui dictũ eſt ꝑ angelũ/gr̃a plena ⁊c. Ad hoc rñdet Aug. in eodẽ libro de natura ⁊ gr̃a:ꝙ hac ꝟgine excepta:ſi oẽs ſupradicti ⁊ oẽs ſancti ⁊ ſcẽ cõgregari poſſent:⁊ q̃reret̃ ab eis an pctm̃ haberẽt: qd̃ poſſent rñdere niſi qd̃ Joan. ait:ſi dixerimꝰ qd̃ pctm̃ nõ habemꝰ nos ipſos ſeducimus ⁊ veritas in nobis nõ eſt. Ex quibꝰ p3/ꝙ Aug. aſſerit virginẽ Mariã nõ ſolũ ab actuali:ſ3 ab originali fuiſſe immunẽ:nã ipſe cõparat ipſa3 Joãni baptiſte q̃ nũq̃ peccauit actual'r:⁊ innocẽtibꝰ q̃ nõ ſolũ nõ peccauerũt actualiter:ſed nec venialiter. Cõparat ẽt cunctis ſctis/quorũ quidã fuerũt ſil'es innocẽtibus ⁊ nõ haberẽtibꝰ niſi tantũ originale:⁊ dicit nullũ illorũ fuiſſe ſine pctõ p̃ter virginẽ Mariã. ergo aſſerit ipſam immunẽ ab originali. Sed modũ ꝑ quem Maria fuit p̃ſeruata/exprimit Aug. cũ ſubdit:Propter honorẽ dñi cũ de pctis agit̃ de ꝟgine Maria nullã prorſus intẽdo mentionẽ agere. Scimꝰ enim tm̃ gratie ad vincẽdũ ex oĩ pte pctm̃ illi fuiſſe collatũ:ꝙ illũ meruit parere quẽ cõſtat nullũ habuiſſe pctm̃. Ex quibꝰ verbis aſſerit Augu. ꝙ Chriſtꝰ volens honorare patrem voluit ipſi cõferre gr̃am preſeruantẽ ad vincendũ ex oĩ parte pctm̃. ſ. tã a parte ante originale q̃ a pte poſt actuale:⁊ a dextris ⁊ ſiniſtris veniale:⁊ ꝑ ꝯñs fuit preſeruata non per naturã/ſ3 per gr̃a3 ab oĩ pctõ:q̄ omne pctm̃ vicit. Sed hoc magis confirmat Augu. ⁊ exprimit. in .ij. ſermo. de natiuitate eiuſdẽ Virginis:vbi allegando illud ꝟbũ angeli:gr̃a plena ⁊c. dicit. Quid iuſtitie/q̃d ſctitatis hec virgo indigere potuit q̃ efficacis ad oĩa gr̃e plenitudinẽ accepit:aut quis vnq̃ in eiꝰ aĩa vel corpore locꝰ potuit inueniri peccati: q̃ ad inſtar celi cõtinẽtis oĩa tẽplũ dñi eſt effecta: Hec eſt domꝰ de qua ꝑ Salomonẽ d̃r:ſapiẽtia edificauit ſibi domũ. hãc profecto domũ diuina ſapiẽtia edificauit de qua carnẽ aſſumeret:cui nullꝰ patriarcharũ/nullꝰ ꝓphetarũ eſt cõferẽdus. Nec mirũ ſi hec Uirgo puritate cunctorũ celſitudinẽ trãſcendit mortaliũ:cũ partu oĩm merita excedat angeloꝝ. Item magis exprimit hoc btũs Hierony. ſuper illud pſal. lxxvij. Deduxit eos in nube diei et tota nocte in illuminatione ignis. vbi dicit Hieronymus/ꝙ ꝑ illã nubem poſſumꝰ itelligere ſancta3 Mariã. Illa cm̃ nullo humano põdere pregrauata ſemp fuit in die ⁊ nunq̃ in nocte:⁊ ſemp in luce ⁊ nunq̃ in tenebris. Ex quo patet ꝙ tam de mente Hyeronymi q̃ Auguſtini fuit ꝙ virgo Maria non ſolũ ab actuali ⁊ veniali:ſed etiã ab originali pctõ fuit ꝑ gr̃am p̃ſeruata. nã Augu. dicit ꝙ nullꝰ p̃. ex ipſa3 potuit dicere ſe nullũ habuiſſe pctm̃ ⁊ qd̃ vicerit ex oĩ parte pctm̃:⁊ ꝙ nunq̃ in eius corpore vel.

Chriſtus tenebat̃ matrẽ preſeruare.

Obiectio.

Rñſio

Opinio Auguſti.

Modus preſeruationis.

Hieronimꝰ.

aīa locꝰ potuit īueniri pctī. Beatꝰ ꝟo Hieronymꝰ
dicit ꝙ ipſa nunꝗ fuit in nocte pctī: ſꝫ ſemꝑ in die
grē: et nunꝗ in tenebris/ſꝫ in luce. ergo ab oī pctō
P fuit ꝑſeruata. ¶ Sꝫ ſi arguat̄ ſ: ꝙ Aug. ꝓbauit in
Obiectio. ij. de baptiſ. paruuloꝝ nemīnē eſſe liberum a pctō
ꝑter Chriſtū ⁊c. Ad hoc r̄ndet̄ ꝙ dr̄ia eſt inter libe
Dr̄ia inter liberū et liberatum. rū ⁊ liberatū. Nā liber reſpicit ꝑſonā ⁊ naturam ſi
mul: ⁊ ſic ſolus Chriſtꝰ eſt inter mortuos liber: qꝛ
nec fuit obligatꝰ in ꝑſona/nec ī natura ī Adā: ⁊ hoc
ꝓbat ibi Aug. ſꝫ qꝛ ꝟgo Maria fuit obligata in na
tura: ſꝫ fuit liberata ꝑ grām ꝓueniētē in ꝑſona: idō
nō pōt dici libera ſꝫ liberata. ⁊ hoc ꝓbat iſta poſi
tio ſm̄ mētē Aug. ⁊ Hierony. in locis ꝑallegatis. ⁊
R̄nſio ad primam. hec de iſta poſitiōe. ¶ Sꝫ nūc reſtat r̄ndere ad au
ctoritates ⁊ rōnes ī ꝑncipio adductas. Ad pmā er
go qn̄ dr̄ ꝙ oēs filij Adam corrupti ſunt. R̄ndet̄ qd̄
Dauid ibi nō intēdit dicere niſi ꝙ Adā peccāte to
ta natura humana. i. ſua gn̄atio fuit ī eo corrupta:
quā corruptionē trāſmiſit Adā in ſuos poſteros ꝑ
libidinoſaꝫ gn̄ationē. q̄ q̄dē caro libidinoſa ꝑ ſuū
ꝯtactū cauſat culpā originalē in aīa: ⁊ ꝑ ꝯſēſū cau
ſat oīa ſcelera in volūtate: q̄ in illo pſalmo noīant̄:
quā q̄dē corruptionē ⁊ ſn̄iam Adā nō potuit tranſ
ferre in Chriſtū: eo ꝙ nō ex ope Adā natꝰ eſt. Et ſic
ſolꝰ Chriſtꝰ fuit liber ab illa ſn̄ia: ⁊ idō ſolꝰ Chriſtus
pōt alios liberare ab illa ſn̄ia: vt ꝯcludit̄ ī illo pſa
mo. ſ. Quis dabit ex ſyō ſalutare ⁊c. Et idō multos li
berauit Chriſtꝰ ꝑ grām ꝓueniētē ab effectu illius
ſn̄ie. Nā Joā. baptiſta/⁊ euāgeliſta: ⁊ ꝟgo Maria:
⁊ multi viri ſcti nunꝗ cōmiſerūt illa ſcelera q̄ me
morāt̄ in illo pſalmo: eo qd̄ fuerūt liberati ꝑ grāꝫ
ꝓueniētē ne inciderēt in illa ſcelera ꝑ ꝯſēſuꝫ volū
tatis. Ita ergo pariter ꝟgo Maria fuit liberata ꝑ
grām ꝓuenientē/⁊ ſctificātē/⁊ gratificātē aīam ne
cōtaminaret̄ a carne: ⁊ ꝑ ꝟtutē ſpūs ſcti ſcificātē
carnē ante aīationē ne īficeret aīaꝫ ꝑ ꝯſortiū: ꝓut
dictū eſt. Et ſic pꝫ/qd̄ illa auctoritas nō intēdit di
cere niſi qd̄ natura hūana tal'r fuit corrupta ī Adā
Ad apoſtolū. qd̄ niſi liberent̄ ꝑ grāꝫ oēs ꝑpetrarēt illa ſcelera in
illo pſal. memorata. Ad auctoritates ap'li dicēdū:
ꝙ qꝛ ꝯuerſi ex iudaiſmo gl'iabāt̄ de ſua natura: eo
ꝙ erāt ex natura Abrahe ⁊ Jacob ſm̄ carnē ꝑ quā
naturā putabāt ſaluari cōtēnētes grām Chriſti: idō
ap'ls ꝑ totā ep'lam ad Ro. ⁊ ad Gala. dicit ꝙ nemo
gl'iet̄ nec cōfidat de natura ſua carnali: qꝛ tota na
tura carnalis fuit corrupta in Adā: qꝛ oēs ī eo pec
cauerūt. i. oēs fuerūt obligati ſn̄ie vtriuſꝗ mortꝭ
date in Adā: qꝛ Adā qn̄ peccauit oēs obligauit ad
ſn̄iam ſui pctī: ⁊ ſic anteꝗ naſcant̄ ⁊ ꝯcipiant̄ oēs
filij naturales ipſiꝰ Adā iā ſunt obligati illi ſn̄ie ſꝫ
naturā: a qua ſn̄ia nemo pōt liberari ī ꝑſona niſi ꝑ
grām Chriſti/aut ꝓueniētē/aut ſubſequētē/de quā
ſn̄ia fuit liberata ꝟgo Maria in ꝑſona ꝑ grāꝫ ꝓue
niētē ⁊ ꝑſeruātē ab effectu illiꝰ ſn̄ie ꝓut dictū eſt.
Et idō nō valet iſta ꝯn̄a. ꝟgo Maria cū ceteris pec
cauit ī Adā: ergo habuit pctm̄ originale in aīa: qꝛ
arguit̄ a natura ad ꝑſonā. Nā an̄cedēs non aſſerit
niſi ꝙ ꝟgo Maria fuit obligata ī natura ⁊ ſꝫ natu
rā ī Adā: ſꝫ cū poſtea infert̄: ergo habuit pctm̄ ori
ginale: negat̄ ꝯn̄a: qꝛ variat̄ ſuppoſitio de natura
Oēs in Adam moriuntur. ad ꝑſonā: qꝛ an̄cedēte exiſtēte ꝟo ꝯn̄s eſt falſum:
eo ꝙ pctm̄ nature nō trāſiuit ad ꝑſonā ꝓpter grāꝫ
preuenientē ⁊ ſctificātē. Ad aliā cū dr̄ ꝙ ſicut ī Adā
oēs moriunt̄ ⁊c. R̄ndetur ꝙ iſta auctoritas decla
rat oēs alias iuxta intētū huiꝰ ꝓpoſiti: nā manife
ſtū eſt ꝙ paſſio ⁊ grā Chriſti ſufficiēs ē de ſe ad ſal
uādū ⁊ viuificādū oēs a pctō: ſꝫ talis grā non trāſi
uit in multos: nō ex defectu grē: ſꝫ ex impedimēto
obicis malitie multoꝝ Judeoꝝ ⁊ alioꝝ infideliū.
Ita ergo pariter pctm̄ ipſiꝰ Ade ſufficiēs fuit ad
corrūpendū ⁊ inficiēdū ⁊ obligādū oēs de ſe: ſꝫ il
la ſn̄ia ſeu effectꝰ illius ſn̄ie nō potuit trāſire ꝑſo
naliter ad quoſdā ꝓpter impedimētū grē ꝓuenien
tis ⁊ preſeruātis Et ideo ſicut grā Chriſti ꝑſerua
uit Joannē baptiſtā ⁊ multos alios ꝑſonal'r ab oī
pctō actuali: ita ꝑſeruauit virginē Mariā: nō ſolū
ab actuali ⁊ veniali: ſꝫ etiā ab originali ꝓut dictū
eſt. Ad pmā auctoritatē Auguſtini dicēdū qd̄ Aug. Ad Auguſt.
in libris de baptiſmo paruulorū/⁊ de ꝑfectione iu
ſtitie hōis ⁊ de natura ⁊ grā/⁊ cōtra Julianū: ⁊ in
oībus libris cōtra Pelagianos/nil aliud intēdit ꝓ
bare niſi ꝙ a pctō ⁊ ſn̄ia ipſius Adam nemo fuit li
ber ſm̄ naturā niſi ſolꝰ Chriſtꝰ: q̄ nō ex opere Adā
cōceptus eſt/ſꝫ oēs alij fuerūt obligati in eo ſꝫ na
turā. de qua obligatiōe nemo pōt ꝑſonaliter libe
rari/niſi ꝑ grām Chriſti ꝓuenientē aut ſubuenien
tē: ſicut aſſerit in libro de natura ⁊ grā/ꝙ licet ꝟgo
Maria eēt obligata in natura: tn̄ fuit ꝓuēta ⁊ libe
rata ꝑ grām ꝓueniētē ad vincēdū ex oī ꝑte pctm̄.
Et ſic pctm̄ nature nō trāſiuit in ꝑſonā. Eodē mō
r̄ndet̄ ad aliā regulā vulgatam ſ. Firmiſſime tene.
nā illa regula nil aliud ꝓbat niſi qd̄ oēs filij Adā ꝑ
generationē naturalē cōcepti naſcunt̄ in pctō ſm̄
naturā niſi ꝑ grām Chriſti liberētur: ⁊ ſic illa regu
la ſecū importat r̄nſionem pro iſto ꝓpoſito. Itē ad Not. Aug.
aliā cū dicit ꝙ Chriſtus aſſumpſit ſm̄ carnem ex il
la pctī carne ⁊ ꝓpagine: r̄ndetur ꝙ Auguſtinꝰ ap
pellat carnē ⁊ ꝓpaginē pctī totā generationē ⁊ ꝓ
paginē naturalē ipſius Adā habentē ſecū illā cor
ruptionē: que ꝑ ꝯſortiū cauſat originale in aīa/et
ꝑ ꝯſenſum cauſat actuale in volūtate. de qua ꝓ
pagine cōcepta fuit caro ꝟginis: ſꝫ pctm̄ originale
nō tranſiuit in aīam ꝓpter preuiā ſctificationē. Et
ſic pꝫ qn̄o oēs ille auctoritates ſecū portant ſuas
declarationes ⁊ r̄nſiones: ⁊ quomodo iſta poſitio
nullo modo derogat ſupradictis auctoritatibꝰ: im
mo cōfirmat eas. ¶ Ad rōnes autē: ad primā quā
do dicit̄ qd̄ ꝟgo Maria habuit carētiā originalis
iuſtitie/negat̄: nā carentia dicit̄ indigētia alicuiꝰ
neceſſarij: ſed ꝟgo Maria nunꝗ indiguit illa ori
ginali iuſtitia: nec habuit debitū eiꝰ: qꝛ a pmo in
ſtanti ſui eſſe habuit grām ⁊ iuſtitiam fidei Chriſti
habitualiter: ꝑ quam fuit iuſtificata/⁊ deo gratiſſi
ma ⁊ accepta: ſicut nos poſt baptiſmū iuſtificatiā
nō indigemꝰ illa originali iuſtitia perdita in Adā
quia iam ſumus abſoluti a debito eius. Ad aliam
dicit̄ qd̄ idē Auguſt. declarat ibidē pſalmo. xxxiij.
qual'r mors ⁊ cetere penalitates non ſunt formal'r
pctm̄: ſed ſimilitudo ⁊ veſtigiū pctī ipſius Adam/
quaꝝ quaſdā voluit ſpōte Chriſtus aſſumere pro
pter delēda pctā. Et ſic dicit qd̄ Maria nō mortua
eſt ꝓpter peccatū ꝓpriū: ſed ꝓpter peccatū ipſius
Adā: ⁊ ſic virgo Maria traxit ēt quaſdam alias pe
nalitates ad inſtrumētū meritoriū: ſed cōcupiſcen
tia fuit ī ea in principio totaliter extincta ne eſſet
occaſio peccati actualis nec venialis/vt cōmuni
ter tenet̄. Ad aliā cū dicit̄ ꝙ ſequeret̄ ꝙ ꝟgo Ma
ria nō indiguiſſet redēptiōe/nec eſſet redēpta ne
gat̄ ꝯſequētia: nā inquātū erat obligata in natu
ra neceſſe erat vt liberaret̄ ī ꝑſona ꝑ grām Chriſti

Maria quō fuit redēpta. Et ſic fuit liberata ꝑ grām ꝓuenientē ne pctm̄ na
ture trāſiret ad ꝑſonā: ⁊ ꝑ eandē grāꝫ fuit redēpta
et participauit paſſionē Chriſti: et ꝙ illa grā fuit
ipſi data ꝑ merita paſſionis Chriſti. q̄ q̄dē merita
cōmunicabat ⁊ diſpēſabat Chriſtꝰ ante ſuā paſſio
nē: qꝛ iā miſerat ap'los ad baptizādū ꝑ merita ſue
paſſionis anteꝗ pateret̄: ⁊ ante incarnationē ſuā
diſpenſabat merita ſue paſſionis: vt inqͭt Augu. et
Hierony. qꝛ Chriſtꝰ heri hodie ⁊ cras ⁊ in ſecula.
ad Hebr. vltimo. Etiā ſi arguit̄ ꝙ ea q̄ ſunt de iure
nature humane de neceſſitate trāſeunt in ꝑſonā ⁊
oīa indiuidua: ergo ſi talis corruptio ⁊ pctm̄ eſt de
debito ⁊ iure humane nature ergo trāſiuit in ꝑſo
nā virginis. ⁊c. Reſpondet̄ ꝙ ea q̄ ſunt de eſſentia
nature ſpecifice neceſſario trāſeunt in ꝑſonā: ſꝫ ta
lis corruptio ⁊ obligatio nō eſt eſſentia nature ſpe
cifice ſed de iure ⁊ debito generationis naturalis
ipſius Adā/q̄ equiuoce dicit̄ natura/ꝓut ait Aug.
cōtra Julianū: ⁊ ſic tale debitū ſicut eſt inflictū to
ti generatiōi naturali humane ꝑ culpā ipſiꝰ Adā:
ita pōt impediri ne trāſeat in aliquā ꝑſonā ꝑ gra
tiā Chriſti ꝓuenientē: ſicut dictū eſt de ſeruo natu
rali q̄ pōt liberari a dn̄o nō ſolū in ſua cōceptione
ſed etiā ante. ⁊ ſic nunꝗ ius ſeruitutis nature trā
ſiret in eius perſonam. Uerūtamen oīa iſta relin
quatur determinationi eccleſie catholice.

xxij. diſ. in gloſ.

Omnes gentes plaudite mani
bus: iubilate deo in voce exulta
tionis.

¶ Titulus/Ad victoriā ſiue in finē fi
lijs Chore pſal. Ex titu. et litera huiꝰ
pſal. apparet ꝙ Dauid ꝓuidit in ſpiritu ꝓſperita
tē ⁊ ampliationē regni Chriſti: ⁊ vniuerſalē pote
ſtatē eius in celo ⁊ in terra ⁊ in toto populo gētili.
ideo fecit hūc pſalmū. Uñ eſt aduertēdū ꝙ Dauid
cōſiderando myſteriū ingreſſus terre ꝓmiſſionis
ꝓuidit ꝓſperitatē regni Chriſti. Naꝫ poſtꝗ Joſue
ingreſſus eſt terrā ꝓmiſſionis/electis. xij. principi
bus et. xij. tribubus repoſuit arcā in Galgalis. ſed
Nota hoc myſterium. ſuperatis oībus regibꝰ ⁊ ſubiecta quaſi tota terra
Canaan ſiluit terra a prelijs. Tunc cōgregatis. xij.
principibꝰ cū oībus tribubꝰ ducta eſt arca dn̄i de
Galgalis cū iubilo ⁊ tympanis ⁊ collocata in Si
lo in mōte Effraim. vt pꝫ Joſue. xviij. Ubi deus di
cebat̄ ſedere in ꝓpitiatorio ⁊ ſede ſancta ſua. In
quo myſterio Dauid tanꝗ in ſpeculo ꝓuidit in ſpi
ritu totā ꝓſperitatē eccl'ie ⁊ ꝯuerſionē populi gē
tilis ad Chriſtuꝫ: ⁊ victoriā apoſtolorū q̄ dicti ſunt
principes eccl'ie ſup oēm terrā. Hoc eſt qn̄o verus
Not. de baptiſme. Joſue Chriſtꝰ Jeſus cōgregatis. xij. apoſtolis de
bebat introducere totū populū ī eccleſiā ꝑ flumē
baptiſmi. que quidē eccl'ia fundata eſt ſup. xij. arti
culos fidei abſtractos a flumine ſacre ſcripture. ⁊
qn̄o iſti duodecim apoſtoli ſuperato populo genti
li ⁊ ciuitatibus eorū in medio ppl'i gētilis debebāt
collocare tabernacula dei: ⁊ multitudinē eccl'iarū
edificare. In q̄bus eccleſijs Chriſtꝰ realiter ſedet
in ſacramēto euchariſtie: ⁊ reponit̄ ī tabernaculo
⁊ ſacrario cuiuſlibet eccl'ie/vt pꝫ manifeſte: ⁊ ī die
corporis Chriſti portat̄ corpus Chriſti honorifice
cū ſonitu inſtrumentorū muſicorū ⁊ cantu exulta
tionis per ciuitates ⁊ reponit̄ in ſacrario. Itē pre
uidit qualiter Chriſtus erat aſcenſurus in celum ⁊
accipere debebat regnū patris ⁊ ſedere a dextris
patris. ⁊ in fine mūdi qualiter erat ventꝰ cū illis
xij. apoſtolis ad iudicandū. xij. Tribus Iſrael. Hoc
ergo ꝓuidēs Dauid fecit hūc pſalmū in quo intro
ducit cetū apoſtolorū ⁊ chriſtianorū agentem gra
tias de huiuſmodi victoria. ¶ Dicit ergo cetꝰ apo
ſtolorū. O vos oēs gētes Chriſto iaꝫ ſubiecte ꝑ no
ſtrā ꝑdicationē plaudite ⁊ letamini manibus ele
uatis in celū gratias agendo: ⁊ iubilate et canite
laudes deo in voce exultationis.

Quoniam dn̄s excelſus: terribilis: rex ma
gnus ſuper omnem terram. lvj. diſt. c. naſci.
Subiecit populos nobis: ⁊ gentes ſub pe
dibus noſtris. vj. q. j. ſi omnia.

¶ Dn̄s Jeſus Chriſtꝰ excelſus ī dignitate ⁊ terribi
lis in iudicio/iā ſubiecit nobis oēs populos ⁊ oēs
gētes ſub pedibus ⁊ poteſtate noſtra ergo ſibi de
bet̄ honor laus ⁊ gloria: qꝛ ſibi eſt tradita oīs pote
ſtas a patre. Itē maxime nos chriſtiani cōuerſi ex
gētibus debemus plaudere manibus ⁊ iubilare in
voce exultationis. Quoniam.

Elegit nobis hereditatem ſuam: ſpeciem
Jacob quem dilexit. De pe. diſ. ij. c. ſcio.

¶ Elegit nobis ⁊ dedit nobis hereditatē ſuā hic ꝑ
gratiam/⁊ in futuro ꝑ gloriā: hereditatē dico. ſ. ſpe
ciem ⁊ pulchritudinē Jacob: quē dilexit. quaſi di
cant cōuerſi ex gentibus. Sicut Jacob ſupplanta
uit Eſau: ita nos ſupplātauimus ſynagogā ⁊ vici
mus eam: ⁊ ſicut Eſau vēdidit primogeniturā ⁊ he
reditatē ipſi Jacob ꝓ lenticulis: ⁊ Jacob ſurripuit
hereditatē: ita ſynagoga vēdidit nobis primoge
niturā ⁊ hereditatē ꝓ rebus tēporalibꝰ Et nos fa
cti ſumus filij regni Chriſti ipſis reprobatis. Et ſi
cut deꝰ Jacob dilexit/⁊ Eſau odio habuit: ita Chri
ſtus nos diligit ⁊ populū iudaicum odio habet. Et
ſic ſumus veri Iſrael ⁊ vere benedicti a dn̄o ⁊ di
recti: qꝛ videmus deum facie ad faciem per fidē: ⁊
ſic poſſidemus hereditatē/⁊ ſpeciem/⁊ pulchritu
dinem Jacob quem deus dilexit.

Aſcendit deus ī iubilo: ⁊ dn̄s in voce tube. xxij. q. ij. c. in q̄bꝰ. xcij.
Pſallite deo noſtro pſallite: pſallite regi
noſtro pſallite. diſ. c. in gl. ⁊ ij. q. j. ca. ſcelus.
Qm̄ rex oīs terre deus: pſallite ſapienter.

¶ Poſtꝗ in prima parte deſcripſit regnuꝫ Chriſti
vniuerſale in hac eccleſia/nunc in hac ſcd̄a parte
oſtendit ꝙ Chriſtus nō ſolū accepit vniuerſale re
gnū in terra: ſed etiā aſcendit in celum/⁊ receptus
eſt cū ingenti honore/⁊ accepit regnum in celo. Et
ideo dicit/iubilate vos in terra: qm̄ Chriſtus deus
tanꝗ rex vniuerſalis aſcendit in celū cū iubilatio
ne angelorum: ⁊ tanꝗ verus dn̄s aſcendit in voce
tube celeſtis in die aſcenſionis. ergo ſi angeli rece
perunt eum in celo cum tanto honore: a fortiori de
betis vos gentiles pſallere ⁊ iubilare q̄ tanta be
neficia recepiſtis cū vos in hereditatem ⁊ regnum
ſuū elegit: ⁊ ſynagogā reprobauit. ergo maiorem
cauſam habetis/vt gratias agatis cū iubilo. Pſal
lite ergo vos gentiles conuerſi deo noſtro: et can
tate ⁊ pſallite regi noſtro Chriſto. Sed pſallite ſa
pienter cū vero cultu diuino ſicut regi Chriſto de
betur qui eſt deus et homo. ergo ſibi debetur la
tria. Nō ergo pſallatis ſibi imprudēter ⁊ fatuo mō

ſicut ante pſallebatis:⁊ ſacrificia feda ⁊ abominabilia dijs falſis offerebatis: motus icōpoſitos: et falſa ⁊ ihoneſta carmina cātabatis:⁊ maxime laudes falſas ⁊ carmina poetarū. Chriſtꝰ autē rex noſter vult ſpiritū cōtribulatū ⁊ cor cōtritū ⁊ humiliatū ſacrificiū laudis ⁊ oratiōes ⁊ pſalmos ⁊ carmina ſacre ſcripture:⁊ hoc eſt pſallere ſapienter: quia diabolus princeps mundi huius iam nō regnat ſuper gentes. Sed Chriſtus

lex f. dic. c. noſci in glo.

Regnabit deus ſuper gentes: deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.

¶ Regnat ſup gētes:⁊ ſedet ſup ſedē ſanctā ſuā in hac eccleſia ꝑ eccleſiaſtica ſacramēta:⁊ in celeſti ꝑ gloriā. Et iā principes populorū .ſ. apoſtoli congregati ſunt in celo cū Chriſto deo Abrahā. Dicit aūt Chriſtus deus Abrahami: eo ꝙ ſibi fuit promiſſus.

xxiij. q. v. ca. regum.

Principes populorum cōgregati ſunt cū deo Abraham: quoniaꝫ dij fortes terre vehementer eleuati ſunt.

¶ Jſti principes eleuati et honorati ſunt ſicut dij terre ⁊ cōiudices Chriſti ſedētes ſup duodecim ſedes iudicātes duodecim tribꝰ Jſrael. Nota etiā ꝙ hec eleuatio pōt referri ad adeptionē ſpūs ſancti factā in apl'os: mā forſan apoſtoli in die pētecoſ. fuerūt eleuati vehementer vſqꝫ ad tertiū celum ſicut Paulus: vbi viderūt arcana dei: q̄ nō licet homini loqui: ꝓut declarabit pſalmo. lxvij. ¶ Sed ad maiorē euidentiā eſt valde aduertendū/ ꝙ licet gentiles adorarent multitudinē deorū: tamē vnū adorabant ⁊ venerabant tanꝙ principē ⁊ patrē oīm deorū .ſ. Jouem. Jupiter enī idē eſt qđ iuuans pater/ vt ait Cicero lib. de natura deorū. Ceteros autēꝫ .ſ. Phebū/⁊ Mercuriū/⁊ Martem adorabant tanꝙ deos acceſſorios/ habentes tū dñium in q̄buſdam partibꝰ mundi: vt Neptunus ꝓſidebat mari/⁊ Juno terre/⁊ Eolus vētis. Jtē iſti erāt principes ſpeciales regnorū/ vt Mars erat princeps Romanorū/ Pallas Troianorū/⁊ Phebꝰ Delius grecorū/⁊ Oſiris ſiue Serapis egyptiorū/ ⁊ Belꝰ deꝰ Chaldeorū ⁊ Babyloniorum. Et iſtis tanꝙ principibus offerebāt ſacrificia ſordida ⁊ ſcenica/ vt pꝫ de bacchanalibus Bacchi/⁊ venereis nefandis ritibus. Sed oēs iſti tam iupiter ꝙ ceteri nō erant dij: ſed falſa demonia. Nos autē adoramus verū Jouē et patrē iuuantē ⁊ redēptorē/ q̄ eſt Chriſtꝰ:⁊ nō adoramus/ ſed veneramur apoſtolos ⁊ ſanctos martyres ⁊ cōfeſſores ꝓpter Chriſtū:⁊ hos conſtituit Chriſtꝰ principes ſup populos ⁊ regna. Nā principes romanorū ſunt Petrus ⁊ Paulus:⁊ Hiſpania venerat ſanctū Jacobū tāꝙ principē Hiſpaniarū ⁊ ethiopia beatū Mattheū q̄ eos cōuertit: et India Bartholomeū ⁊ Thomā/⁊ Grecia beatum Andream/⁊ Aſia Joannē. Dicit ergo ꝓpheta. O vos gētiles cōuerſi iubilate Chriſto deo noſtro in voce exultationis: qm̄ ipe eſt excelſus ⁊ iudex terribilis ⁊ rex magnus ſup oēm terrā. Probat. nam ipſe ſubiecit nobis oēs populos ⁊ gentiles ſub poteſtate ⁊ pedibꝰ noſtris. Jtē ipſe aſcēdit in iubilo tanꝙ deus in celū. Ergo non pſallatis nec adoretis inſipiēter Jouē ⁊ Saturnū: nec alios tanꝙ principes populorū: q̄ illi erāt dominia nefanda. Sed adorate ſapiēter Chriſtū verū deū ⁊ hoīem:⁊ pſallite ⁊ afferte honorē latrie ipſi vero regi noſtro Chri-

Nota Jouem deum adorabāt tāꝙ pres deorū.

ſto: qm̄ iā nō regnat diabolus: ſed ipſe Chriſtꝰ deꝰ noſter regnabit ſup gētes:⁊ iam ſedet in celo ſup ſedē ſctāꝫ ſuā ꝑ gl'iaꝫ/⁊ in hac eccl'a ꝑ grām ſacramētorū. Et veri principes populorū q̄ ſunt apli et ceteri ſancti iam ſunt cōgregati in eccl'ia ⁊ in celo cū Chriſto q̄ eſt deus Abrahā. Et iam ſunt eleuati ⁊ exaltati ⁊ venerati tāꝙ dij fortes terre: q̄ nō ſunt dij ꝑ eſſentiā: ſed ꝑ participationē. Et ideo nō adorant: ſed venerant ꝓpter Chriſtū: q̄ fuerūt fortes in martyrio ⁊ audacter loquētes ante reges ⁊ ꝑſides: cū qua fortitudine totū orbē ſubiecerūt iugo Chriſti. Jdeo Roma venerat Petrū ⁊ Paulū tāꝙ principes: Hiſpania Jacobū: Florētia beatū Joānē/⁊ Venetie ⁊ egyptus Marcū:⁊ Catharinam:⁊ Frācia Dionyſiū:⁊ ſic q̄libet ꝓuincia venerat ſuū principē. Quaſi dicat. iam amplius non adoretis deos falſos: ſed colite Chriſtū vt verū deū:⁊ accipiatis apl'os ⁊ ſanctos Chriſti in principes ⁊ deuotos veſtros: q̄ iſti regnant in celo cū Chriſto q̄ eſt deus Abrahā: q̄ ꝓpter ſanctitatē ⁊ virtutē ſunt vt dij eleuati ⁊ exaltati cū Chriſto in celo. Et nota ꝙ ꝑ iſtos principes populorū q̄ cōgregati ſunt cum deo Abrahā/ nō ſolū intelligunt apoſtoli: ſed etiaꝫ reges ⁊ principes cōuerſi ad fidē de populo gētili q̄ Abrahe in figura Chriſti facta ē ꝓmiſſio ꝙ ex eo exirent reges ⁊ .xij. duces. Gen. xvij. Jtē ꝙ in ſemine ſuo .ſ. Chriſto multiplicarent ⁊ benedicerent et cōuerterent oēs gentes: ⁊ ad ipm̄ cōgregarentur. Gen. xxij. Jdeo ait: pſallite ſapiēter regi noſtro: q̄ reges ⁊ principes populorū gētiliū iam cōgregati ⁊ cōfederati ſunt cū Chriſto deo Abrahe ꝓmiſſo: ⁊ iam fortes terre vt dij eleuati ⁊ multiplicati ſunt vt arena maris ⁊ ſtelle celi: ſicut deꝰ ꝓmiſit Abrahe. Ex q̄bꝰ patet/ ꝙ Dauid nō ſolū ex adeptione terre ꝓmiſſionis: ſed magis ex promiſſionibus factis ipſi Abrahe ꝓuidit regnū Chriſti multiplicandum ex regibꝰ ⁊ populis gētiliū: ideo fecit hūc pſalmū vocādo gētes vt ꝯgregarent ad Chriſtū ⁊ pſallant ei ⁊ adorēt vt deū. ¶ Ex iſto ergo pſalmo colligit iſta cōcluſio .ſ. ꝙ Meſſias in lege ꝓmiſſus ꝑ duodecim principes debebat ſubijcere oēs reges ⁊ populos gētiles in hereditatē ſuā: eo ꝙ totus ppl'us gētilis cū principibus ſuis erat in eccleſia cōgregandus cū deo Abrahā: ⁊ ꝑ cōſequēs debebat colere deū Abrāhā ⁊ Jſaac ⁊ Jacob. Hoc idē oſtēſū eſt pſalmo. ij. vbi dicit/ Dabo tibi gētes hereditatē tuā. Jtē pſal. xliij. Pro patribꝰ tuis nati ſunt tibi filij cōſtitues eos pncipes ſup oēm terrā. Jtē pſalmo. lxxj. Tu hereditabis in oībus gētibus. ⁊ hoc idē patet ꝑ oēs pſalmos. Jtē hoc idē patet Eſa. ij. Venient ad eū oēs gentes ⁊ dicēt venite aſcendamus ad montē dñi. Jdē ca. xlix. Dedi te in lucē gētiū/ vt ſis ſalus mihi vſqꝫ ad extremū terre. Reges videbūt ⁊ conſurgent principes ⁊ adorabunt dñm deū tuuꝫ ⁊ ſanctū Jſrael qui elegit te. Jtē ca. lxvj. Mittā ex eis q̄ ſaluati fuerint ad oēs gētes:⁊ annūciabūt gentibus gloriā meā ⁊c. Jteꝫ Hiere. xvj. Ad te gentes venient ab extremis terre et dicent vere mendacium poſſederūt patres noſtri vanitatem que eis nō profuit. Hoc ideꝫ patet zacha. viij. Venient populi ⁊ gentes robuſti ad querendum dñm exercituū in Hieruſalē ⁊ deprecandā faciem dñi. Hec dicit dñs exercituū/ in diebus illis in quibus apprehendent decem hoīes ex oībus linguis gētiuꝫ ⁊ apprehendent fimbriā viri Judei dicētes.

Jbimus vobiſcū: audiuimꝰ enī q̄m̄ deꝰ vobiſcū eſt. Ex oībus ſupradictis pꝫ qualr̄ Meſſias in lege ꝓmiſſus ꝑ ſuos diſcipulos debebat ſibi ſubijcere totū ppl'm gētilē. Et quō totus ppl's gētilis volūtarie erat vēturus ad fidē euangelicā cōuerſus ꝑ viros iudeos/ et debebat adorare dñm exercituū et deū Abrahā ⁊ Jſrael: vt pꝫ ꝑ Dauid/⁊ Eſaiā/ et zachariā/⁊ per oēs ꝓphetas. ¶ Ex oībꝰ his formatur vna incōuincibilis ratio ad ꝓbādū Jeſū Chriſtū fuiſſe verū Meſſiā in lege ꝓmiſſum. vñ arguit ſic. Jlle eſt verꝰ Meſſias in lege ꝓmiſſus q̄ per viros iudeos ſubiecit totū ppl'm gētilē: ꝑ cuiꝰ fideꝫ totus ppl's gētilis venit ad colendū ⁊ adorandum dñm deū Abrahā ⁊ Jſrael. Sꝫ Jeſus Chriſtꝰ ē huiuſmodi. ergo ipē ē verꝰ Meſſias. Maior pꝫ per ea q̄ dicta ſunt:⁊ per vaticinia oīꝫ ꝓphetarū:⁊ ꝑ cōmunē opinionē hebreoꝝ. Minor autē pꝫ manifeſte. Nā Chriſtꝰ poſt reſurrectionē ſuā miſit duodecim apl'os ⁊ .lxxij. diſcipulos per vniuerſū mūdū ad ꝓdicādū euāgeliū oī creature: q̄ per ſe ⁊ per ſucceſſores ſuos totū ppl'm gentilē iugo fidei ſubiecerūt intātū ꝙ nō ſolū decē hoīes ſꝫ cētū ⁊ mille hoīes gētiles apprehēdebāt fimbriā Pauli q̄ erat iudeꝰ/ vt ſeq̄rent eū ad fidē Chriſti: ſicut dicit zacharias et ſic eſt dicēdū de ceteris apl'is ⁊ diſcipulis q̄ oēs erāt Judei: ꝑ quos ꝑmo lex euāgelica ꝓdicata eſt. Et ſic ppl's gētilis qui aū cōtinebat ⁊ deteſtabat deū Abrahā ⁊ Jſrael/ nūc colit ⁊ adorat eum. ſicut pꝫ manifeſte de nobis qui deſcēdimus ex illo populo gētili. Vñ patres noſtri gētiles colebāt idola ⁊ execrabant legē Moyſi ⁊ deū Jſrael: nos aūt execramur ⁊ abominamur idola ⁊ ſuperſtitiōes gētiliū/⁊ defendimꝰ legē Moyſi ⁊ ꝓphetarū ⁊ adoramꝰ deū Jſrael iuxta vaticiniū Hieremie ⁊ zacharie locis ꝓallegatis. Et eſt iſta vna ratio incōuincibilis quā Judei negare non poſſunt: eo ꝙ pꝫ ꝑ experientiā/ et procedit ex conceſſis ab eis.

Nota per aplos gētiles erant ſubiugati cultꝰ verus meſſie.

Tertius tō pſal. di. ij. acceſſit.

Magnus dñs et laudabilis nimis: in ciuitate dei noſtri in mōte ſancto eius.

¶ Titulus ſcdm̄ .lxx. Pſalmꝰ cantici filijs Chore ſcda ſabbati. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hūc pſal. ⁊ dedit ipm̄ cātādū filijs Chore cū inſtrō muſico ⁊ voce humana. per quos filios Chore intelligit eccl'ia Chriſti cōgregata ex gentibus ad fidē Chriſti. que quidē eccleſia dicit Hieruſalē: eo ꝙ incepit in Hieruſalē per Chriſtū ⁊ apl'os ſuos. ¶ Unde eſt notādū ꝙ cā quare in ſacra ſcriptura memorat ⁊ laudat ⁊ beatificatur illa ciuitas Hieruſalē terrena/ nō eſt/ nec fuit/ nec intelligit ꝓpter bonitatē ſui nec bonoꝝ ciuiū: q̄ ſemper ꝑ maiori parte fuerūt mali ⁊ peruerſi. Sed ꝓphete ⁊ antiq̄ laudabāt eā in figura ꝓut figurabat verā Hieruſalē ſpūalē ſcꝫ eccleſiā militantē ⁊ triūphātē: in qua eſt vera viſio pacis. ⁊ etiā laudabāt illā ciuitatē ꝓpter ꝓmiſſa patriarcharū ⁊ ꝓphetarū: que in ea debebāt impleri per Meſſiā futurū: ⁊ ꝓpter ea/ q̄ in ea facta ſunt in figura Chriſti futuri. Et tales laudes ſemper referebant ad Chriſtū: q̄ ⁊ nomen ⁊ ſitus ciuitatis ⁊ ea q̄ ꝑ maiori parte de ea ſcripta ⁊ geſta in ea ſunt/ figurabāt chriſtū ⁊ eccleſiā ſuā. Unde primo in ea/ vt dr̄/ fuit primus hō formatꝰ. Scdo ibidē fuit redēptꝰ per Chriſtū. Tertio in ea eſt totū genus humanū iudicādū per

Not. ꝙ laudes hierlm ad ipꝫ referebātur.

No. hō fuit formatꝰ in hierl'm

Chriſtū: q̄ in valle Joſaphat que eſt iuxta muros Hieruſalē inter eā ⁊ montē Oliueti/ vt vbi Chriſtꝰ dedit legē ibidē iudicet ꝓuaricatores legis. Jdeo hec ciuitas pluribus nominibus nūcupat. Vñ dr̄ ꝙ Sem filius Noe eā edificauit: quē hebrei dicūt fuiſſe Melchiſedech. qui eā Salem nūcupauit: in qua primo obtulit deo panē ⁊ vinū in figurā Chriſti: eo ꝙ erat rex ⁊ ſacerdos dei altiſſimi. Gen. xiiij. Et dicit Joſephus ꝙ iſte fuit primꝰ ſacerdos q̄ obtulit poſt diluuiū: Sꝫ Jebus filiꝰ Canaā eādē ciuitatē poſtea āpliauit incoluit et Jebuſalē noīauit. Poſtea Dauid eā nobilitauit:⁊ in eā trāſtulit arcā dñi ⁊ collocauit:⁊ Hierl'ꝫ eā noīauit. Salomō rurſus in ea templū dñi ꝯſtruxit:⁊ triplici muro cinxit:⁊ ipſam Hieroſolimā nūcupauit:⁊ a quibuſdā dicta eſt Bethel: id eſt domꝰ dei: eo ꝙ in eodē loco Jacob vidit ſcalā in ſomnijs vt dicūt. Gen. xxviij. vt affirmāt Judei. Dicunt etiā ꝙ in illo eodē loco Abrahā voluit ſacrificare dño Jſaac filiū ſuū. Et ideo ille mons dictus eſt/ dñs videt. Gen. xxij. Jn hebreo aūt habetur/ in monte Adonai hiere .i. in monte dñs videbitur. Quaſi dicat: in hoc monte dñs Chriſtꝰ deus et hō videbitur immolari in cruce pro toto genere hūano: ſicut iſte aries immolatus eſt ꝑ Jſaac. Et iō dicūt quidā hebreoꝝ ꝙ duo ſancti viri: ſcꝫ Abrahā ⁊ Melchiſedech impoſuerunt nomen illi ciuitati ſcdm̄ nomina illoꝝ duoꝝ montiū. Nam Abrahā vocauit vnū illorū duorum hiere: et Melchiſedech appellauit alterū Salē. Et ideo Dauid appellauit totā illā ciuitatē Hieruſalē: eo ꝙ fuit edificata ⁊ āpliata ſupra illos duos montes. Nā mons Sion dictus eſt Salē per Melchiſedech:⁊ mōs Moriā dictꝰ eſt Hiere per Abrahā: ex quibꝰ cōponit hoc nomē Hieruſalem: qđ interpretat viſio pacis. Dicitur etiā filia Sion: eo ꝙ primo fuit ſita in mōte Sion. Ac etiā dicitur ciuitas magni regis inquātū Dauid ⁊ Salomon eam ampliarunt. Dicitur ciuitas Sion ad latera Aquilonis inquātū eſt ſita in mōte Moria in latere Aq̄lonari. Dicitur etiā ciuitas ſancta inquantū in ea erat tēplū dñi ſiue ſanctuariū/⁊ in eā erat ſtudiū legis. Poſtea vero dicta eſt Elia: eo ꝙ Elius Hadrianus reedificauit eā poſt deſtructionem factā per Romanos poſt Chriſtuꝫ. Vñ verſus. So lima Luza/ Bethel/ Hieroſolima/ Jebus/ Elia: Urbs ſacra Hieruſalē dicitur ipſa Salē. Scdo eſt valde notandū/ ꝙ omnia nomina ⁊ myſteria ſupradicta ſunt facta in figura Chriſti ⁊ eccleſie. Naꝫ per hoc ꝙ Melchiſedech rex ⁊ ſacerdos/ cuius genealogia tacetur/ obtulit panē ⁊ vinū in ea/ ſignificabatur ⁊ figurabatur ꝙ in eodem loco Chriſtus rex ⁊ ſacerdos in terris ſine patre ⁊ naturali generatione debebat condere ſacramētū euchariſtie ex pane ⁊ vino: qđ ita factū eſt. Nā Chriſtꝰ in cenaculo mōtis Sion fecit cenā apoſtolis in die iouis ſctā: vbi dedit corpus ⁊ ſanguinē ſuū diſcipulis ſub forma panis ⁊ vini. Et per hoc ꝙ dicta eſt Salem .i. pacifica/ figurabat qđ in ea erat futura vniuerſalis pax ⁊ recōciliatio generis humani ꝑ mortē ⁊ paſſionē Chriſti. Jtē ꝑ hoc qđ poſtea Jebus filiꝰ Canaam/ q̄ interꝑtat calcatꝰ/ amplibuit eā:⁊ dicta eſt Jebuſalē/ figurabat qđ poſt paſſionem Chriſti illa ciuitas debebat eē calcata ⁊ deſtructa ꝑ Romanos ꝓpter pctm̄ homicidij ⁊ obſtinatiōis. Jtē eſt vlteriꝰ aduertēdū qđ qñ Dauid cepit Hieruſalē erat op-

No. de noibꝰ hierl'm

pidū valde paruū: ⁊ ipe fecit caſtellū i mōte Sion ⁊ fortificauit eam. Et iō dicta eſt ciuitas Dauid in mōte Sion ſita in tribu ⁊ ſorte Juda in fine toti⁹ termini Juda. Et ibidē tetēdit tabernaculū ⁊ collocauit arcā dñi. vt ptꝫ. ij. Reg. vj. Et voluit edificare tēplū: ſed prohibitus eſt ex pcepto dñi. Sed poſtea cū ingruiſſet grauis peſtilētia pter numerationē ppl'i/apparuit angel⁹ dñi in area Areuna Jebuſei pe ciuitatē ad partē Aquilonarē: q quidem area erat in quodā mōticulo dicto Moria: et erat in ſorte ⁊ tribu Beniamin. vbi ſacrificauit dño ⁊ deduxit arcā dñi de domo ſua: ⁊ repoſuit ipaꝫ in tabernaculo qđ fixit ⁊ tetēdit in pdicta area i mōte Moria: ⁊ ibi Dauid āpliauit diuinū cultū: ⁊ diuiſit ſacerdotes p vices ſuas: ⁊ pcepit Salomoni filio ſuo/vt in eodē loco edificaret tēplū dño iuxta exēplar ⁊ deſcriptionē ſibi a dño traditā. Et pparauit Dauid lapides ⁊ ligna/⁊ auri copiā/⁊ argenti: ⁊ oīs generis metallorū pro tēplo edificādo. Et cōgregauit oēs pſelitos Jſrael q venerāt ex gētilitate ad circūciſionē/vt cederēt ligna et lapides de mōte Libano/vt ptꝫ pmi Paralipomenon. xxij. vſqꝫ ad finē libri. Itē poſt mortē Dauid ipe Salomon filius ei⁹ volēs implere pceptū patris cōgregauit. cliij. milia virorū ⁊ ſexcēta ex pſelitis Jſrael ⁊ miſit eos ad Hyrā regē Tyri: ⁊ octoginta milia q lapides cederēt ⁊ ligna ⁊. lxx. q onera portarēt / vt ptꝫ ſcđi Paralypo. ij. Et Salomon fecit tēplū edificari in monte Moria/vt ptꝫ infra cap. iij. In qđ introducit arcā dñi ſedētē ſup Cherubin. Poſtea Salomon āpliata ciuitate incluſit tēplū intra ciuitatē ⁊ municipiū nouū: ⁊ circa tēplum cōſtruxit domos ſacerdotū ⁊ nobiliū: ⁊ cinxit ciuitatē triplici muro: ⁊ nobilior pars erat iuxta tēplum. Et ſic vna pars ciuitatis erat ſita in ſorte Juda: ſcꝫ pars antiqua in qua erat dom⁹ ⁊ caſtellū Dauid: ⁊ alia pars in ſorte Beniamin: vbi tēplū erat. Iō Hieruſalē qnqꝫ numerat in tribu Juda rōne partis antique: ⁊ qnqꝫ in ſorte Beniamin rōne ampliatiōis ⁊ tēpli. vt ptꝫ Joſue. xviij. ⁊ Judicū primo. Ex quibus oībus ptꝫ/qđ tēplū dñi fuit edificatū in poſſeſſione ⁊ predio hois gentilis ⁊ nō Judei / Nā Areuna Jebuſeus erat gētilis. Secūdo ꝙ illi. cliij. milia et ſexcēta virorū nō erāt de genere iudeorū: ſꝫ gentiliū qui facti erant pſeliti noui ex gētilitate. Itē lapides ⁊ ligna ex quib⁹ tēplū fuit cōſtructū: ⁊ ciuitas ampliata: nō erāt de terra iudeorū excīſi: ſꝫ de terra gentiliū: ſcꝫ de mōte Libano qui eſt in Phenicia: ⁊ erat ſub dñio Hyran regis Tyri. Et ſic gentiles miniſtrarunt lapides ⁊ ligna ⁊ edificarūt tēplū dñi: ⁊ ampliarūt ciuitatē: ⁊ ſolūmodo illa tria milia qui preerāt operi/erāt Judei. ¶ Ad que oia myſteria eſt valde aduertendū. Naꝫ oia iſta geſta ſunt ex diuina prouidentia in figura Chriſti ⁊ eccleſie. Nā p hoc ꝙ illud tēplū edificatū eſt nō in ſorte Juda: ſed ampliata eſt ciuitas vſqꝫ ad tribū Beniamin: ⁊ adducta eſt arca domini ⁊ ibidē collocata ⁊ ciuitas ampliata: figurabat qđ eccleſia domini nō ſolū erat edificanda in Judea: ſed inde debebat deriuari ⁊ ampliari extra Judeā ⁊ Hieruſaleꝫ per vniuerſum orbem: ⁊ tota eccleſia ⁊ ciuitas dei debebat appellari Hieruſaleꝫ. Et per hoc ꝙ illud tēplū fuit edificatū in territorio hominis gentilis figuratū eſt ꝙ eccleſia dei erat edificanda in ppl'o gentili/⁊ deriuanda a Hieruſalē per totū populuꝫ gentilē. Et p hoc ꝙ edificatū eſt illud templū ex lapidib⁹ ⁊ lignis excīſis de mōte ⁊ territorio gentiliū: figurabat ꝙ eccleſia dñi erat edificanda ⁊ congregāda ex lapidibus viuis de populo gētili: ⁊ per hoc ꝙ fuit illud templū ⁊ ciuitas edificata p proſelitos de ppl'o gētili: figurabat ꝙ edificatores et ampliatores ⁊ doctores eccleſie erant futuri ex cōuerſis ad fidē de populo gētili. Et p hoc ꝙ illa tria milia q preerāt operi/erant ex Judeis: figurabat ꝙ principes primitiue eccleſie/ſcꝫ apoſtoli ⁊ diſcipuli erāt futuri ex Judeis genere. Per hoc autē ꝙ Dauid nō edificauit tēplū: ſed precepit filio vt edificauit: ⁊ reliquit ipſi lapides ⁊ ligna: ⁊ pparauit argētū ⁊ oia neceſſaria: ⁊ tradidit ipſi deſcriptionē ⁊ exēplar: ad cuius ſilitudinē Salomon edificauit templū: figurabat ꝙ Chriſtus nō erat per ſe eccleſiā ⁊ ciuitatē gentilium edificaturus: ſed per apl'os filios ſuos: quos p vniuerſum mūdū ad predicādū miſit: ⁊ eis lapides ⁊ ligna articulorū fidei ⁊ eccl'iaſticorū ſacramētorū preparauit et tradidit ex qb⁹ et in qbus edificarūt apl'i eccleſiā gentiliū a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. Et illa ciuitas in figura dicta eſt Hieruſalē: q interpretat viſio pacis: q in ea debebāt Chriſtus vendit⁹ in carne: et noſtra pax et recōciliatio fieri/et ad illō templū Chriſtus erat vēturus: et in eo Simeoni preſentādus/et in ea predicaturus: ⁊ miracula operaturus: ⁊ in fine paſſurus: ⁊ reſurrecturus. Et ideo in figura dicta eſt ciuitas ſancta: q ab ea ⁊ in ea omnis ſanctitas per Chriſtū erat inchoāda. Itē dicta eſt Bethel. i. domus dei: q in eodē loco vbi Jacob vidit ſcalā: ⁊ Abrahā voluit imolare filiū ſuū: ⁊ immolat⁹ eſt aries: ibidē Chriſtus crucifixus eſt. Dicit etiam ciuitas in latere Aquilonis: q eccl'ia edificata eſt in frigiditate gentiliū. ⁊ ſic tota eccleſia dicitur Hieruſalē/q ab iſta ciuitate incepit: ⁊ ampliata ē per totū orbē: ſicut multotiens flumina retinēt nomē ſicut loc⁹ a quo deriuant: ſicut Araxes dicit/quia deriuat ⁊ naſcit in Armenia/⁊ Jberus ab Jbero oppido. Dicitur etiā tota eccleſia Hieruſalē: q in ſola ipſa videt deus hic per fidē: ⁊ in celo clara viſione. Triplici ergo rōne tota eccleſia Chriſti appellatur Hieruſalē in ſacra ſcriptura. Primo/q p illā Hieruſalē materialē fuit quaſi per oia figurata vt dictum eſt. Scđo/q iſta eccleſia in illa Hieruſalē materiali fuit per Chriſtū ⁊ apl'os inchoata: ⁊ exinde per totū orbē deriuata ⁊ diffuſa ⁊ ampliata. Tertio: q ſoli eccleſie Chriſti cōpetit huius nois interptatio: q ſola ipſa eſt vera viſio pacis in qua deus videtur per fidem: ⁊ in qua iugiter fit noſtra recōciliatio cū deo p ſacrificiū euchariſtie: ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta: ⁊ per cōfeſſionē vere fidei ⁊ penitētie. Sꝫ pamplius ⁊ perfectius dicitur Hieruſalē ciuitas ſupna et celeſtis in qua eſt pax eterna: et de⁹ vr eſſentialiter p gloriā. Ex omnib⁹ ſupradictis ptꝫ/ꝙ triplex eſt Hieruſalē. Una materialis et terrena: in qua Chriſt⁹ paſſus eſt/et inchoauit eccl'iam. Et altera vl'is et ſpūalis ex illa inchoata/ab illa deriuata/⁊ p totū orbē diffuſa: q dicit eccleſia militās. Et tertia Hieruſalē celeſtis que dicit triūphās. Que qdē tres Hieruſalē ita ſe habent ꝙ vna deriuat ab altera. Nā ſecunda deriuata fuit et inchoata a prima: et tertia deriuat a ſcđa. Nā iſta eccl'ia militās iugiter regenerat: ⁊ nutrit filios ⁊ ciues p illa ciuitate celeſti: q hinc p

fecti ibi in eternū requieſcunt. Et ideo dicit Augu. xvij. de ciuita. cap. iij. ꝙ omnis pphetia eſt tripertita. Nā primo poteſt intelligi de illa materiali et terrena Hierl'm. Secūdo de tota eccleſia militāti toto orbe diffuſa. Tertio de illa celeſti: in qua beati ſempiterno deo fruunt. Ita ergo pariter oia q memorant pphetice in hoc pſalmo primo fuerūt impleta in illa prima Hierl'm materiali. Scđo in eccleſia militāti. Tertio in illa celeſti. Et ſic eſt exponēdus totus iſte pſalmus ad iſtū triplicē intellectū p iſta triplici ciuitate. Hoc ergo preuidēs Dauid in ſpiritu p oia ſupradicta fecit hūc pſalmū: in quo tria facit. Nā primo predicit fundationē hui⁹ Hieruſaleꝫ militātis prout fuit figurata p edificationē illius Hieruſalem materialis. Scđo predicit gloriā ⁊ pſperitatē ⁊ magnificētiā hui⁹ ciuitatis. Tertio exhortat oēs ciues huius ciuitatis ad letitiam ⁊ agendū grās ⁊ exhibendū honorē ⁊ latriaꝫ Chriſto fundatori ⁊ fautori ⁊ rectori huius ciuitatꝭ. Secūdū ibi. Deus in domib⁹ eius cognoſcet. Tertiū ibi. Letet mons ſion. ¶ Quantū igit ad primū propheta Dauid puidens magnificā fundationem eccleſie per fundationē illius materialis Hierl'm dicit Magnus dñs erit Chriſtus de⁹ ⁊ homo ⁊ nimis laudabilis/primo in Hierl'm materiali. Nam ibi in tēplo preſentabit ⁊ laudabit per Simeoneꝫ et zachariā/et Annam pphetiſſam: ⁊ ibi paruulus diſputabit in medio doctorū: de cuius ſapientia et prudētia oēs mirabunt. Item ibi pdicabit et miracula faciet mortuos ſuſcitādo. Itē ibi in monte Sion ſancto eius inſtituet ſacramētū euchariſtie. In eodē mōte Siō mittet ſpiritū ſanctū ſup diſcipulos qui fuerūt primi ciues vere ⁊ ſpūalis ⁊ magne Hieruſalē. Ex quo ſequit/ꝙ i illa magna Hieruſalē materiali fuit fundata magna Hierl'm ſpiritualis: ſcꝫ eccleſia Chriſti in illis capitib⁹. xx. ſup quos deſcēdit ſpūs ſanctus. Et exinde illa ciuitas ſctōꝝ deriuata ⁊ diffuſa eſt per vniuerſaꝫ terrā. Et ideo ſubdit propheta: ꝙ iſta vera Hieruſalem.

Fundatur exultatione vniuerſe terre: mons Sion latera aquilonis ciuitas regis magni.

¶ Fundatur in exultatione vniuerſe terre: q p totum orbem cum exultatione iſta ciuitas regis magni Chriſti fuit diffuſa ⁊ ampliata cū exultatione. In cuius fundatiōe ⁊ ampliatiōe duplex fuit exultatio. Prio ex parte apoſtolorū ⁊ diſcipulorū. Naꝫ licet paſſi ſint dira tormenta ⁊ pſecutiones in eius fundatione: tamen ibant gaudentes a conſpectu concilij iudeorū ⁊ tyrannorū: quoniaꝫ digni habiti ſunt pro noie Jeſu cōtumeliā pati. vt ptꝫ Actuū. v. quia finaliter triumpharunt de populo iudaico et gentili: ⁊ deſtruxerūt oia noia idolorū. Scđo fundata eſt iſta ciuitas regis magni in exultatiōe vniuerſe terre ex parte ppl'i conuerſi ad fideꝫ. Nā licet reges terre ⁊ populi gentiles primo perſecuti fuerunt apoſtolos et martyres hui⁹ ciuitatis fundatores: tamen letati ſunt ⁊ exultauerūt poſt cōuerſionem/cum cognita veritate de captiuitate ⁊ morte eterna ſe nouerunt liberatos. Et iō ipſemet Cōſtātinus ⁊ ceteri reges deleuerunt idola/⁊ edificarunt eccleſias. ⁊ ideo iſta eſt vocata mons Sion et latera Aquilonis et ciuitas regis magni. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notādum qđ illa materialis Hierl'm fuit edificata pmo in mōte Sion: vbi Dauid fabricauit domū ⁊ atriū ſuuꝫ. Sed poſtea fuit ampliata verſus partē aquilonareꝫ in mōte Moria per Salomonē: vbi edificauit tēpluꝫ ⁊ domos nobiliū ⁊ ſacerdotuꝫ: ⁊ ſic fuit magnificata ⁊ āpliata ad latera Aquilonis id eſt ad latera Aquilonaria mōtis Sion. per qđ figurabat ꝙ ex illa Sion materiali debebat incipere eccl'ia ciuitas regis magni Chriſti ⁊ magnificari ⁊ āpliari ⁊ dilatari per totū orbem. Et ſicut illa ciuitas materialis cōtinue quatiebat vētis aqlonarib⁹: eo ꝙ erat ſita ad latera Aqlonis: ita eccl'ia Chriſti dr ſita ad latera aqlonis: eo qđ multipliciter fuit afflicta ⁊ flagellata diuerſis pſecutionib⁹ ⁊ tormētis Judeorū ⁊ tyrannorū. Dicit ergo ppheta de iſta ciuitate Chriſti regis magni. Primo qđ de⁹ debebat eē magn⁹ et nimis laudabilis. i. magnificat⁹ ⁊ laudatus ſup oēs deos. Scđo/qđ erat fundata i exultatiōe vniuerſe terre. Tertio/qđ erat appellāda mōs Sion. Quarto/qđ erat fundāda ad latera Aqlonis. Quinto/qđ erat dicenda ciuitas regis magni. Que oia dicta ſūt ad explicādā excellētiā hui⁹ ciuitatꝭ ſpūalis ſupra illā Hierl'm materialē/de qua orta ⁊ deriuata fuit iſta: ⁊ oia illa ſupradicta ipleta ſunt i hac ciuitate. Nā pmo de⁹ verus in hac ciuitate magnificat ⁊ valde laudat magis q in illa ⁊ latius ⁊ nobiliori modo: q ibi tātū p cultū figuratiuū cerimonialiū ⁊ ſacrificiorū: ⁊ hic p cultū verū. Scđo/ꝙ illa fuit fundata cū exultatiōe ſoli⁹ ppl'i iudaici in illo loco arcto Paleſtine: iſta aūt in exultatiōe vniuerſe terre. i. oīm regū ⁊ ppl'orū. Tertio q illa fuit fundata in illo ipatro mōte: iſta ſup mōtē altiſſimū ⁊ diuinū qui eſt Chriſt⁹ ſanct⁹ ſctōꝝ. Nā ille mōs non dicebat ſanct⁹ niſi inquātū Chriſt⁹ ſanct⁹ ſctōꝝ debebat ipm ſanctificare per opa noſtre redēptionis. Quarto eccl'ia Chriſti dicit fundata ad latera Aquilonis rōne nois interpretationis. Nā Aquilo interptat parturitio ſiue dolor parturiētis pter impetū ventorū q veniūt ab aqlone ferētiū fulmina ⁊ tēpeſtates. Uñ ſicut ciuitates ſite ad aquilonem quatiunt vētis ⁊ fulminib⁹: ita iſta pſecutionib⁹ tyrānorū ⁊ hereticorū. Quinto dicta eſt ciuitas regis magni: q magnificata ⁊ āpliata vſqꝫ ad fines terre: qđ nō dt puenire illi Hierl'm materiali

Deus in domibus eius cognoſcetur: cum ſuſcipiet eam.

¶ In hac ſcđa parte ppheta explicat pſperitatē ⁊ magnificentiā hui⁹ ciuitatis: explicādo oia qnqꝫ ſupradicta. Nā primo explicat ei⁹ dignitatē et ſanctitatē: ⁊ quomodo de⁹ eſt magnificat⁹ ⁊ laudatus in ea: eo ꝙ ſicut de⁹ primo fuit in illa ciuitate materiali cognitus in figura: ⁊ poſtea viſus in carne: vbi edificauit iſtā eccleſiā ⁊ ciuitatē: itā poſtea cognit⁹ eſt p fidē in domib⁹ oībus huius magne ciuitatis. Et iō illa Hieruſalē materialis bn̄ cputatur cū iſta magna ciuitate: inquātum fuit eius principiū et origo ⁊ inchoatio: ſed nō aliter: ⁊ iō prophetia prius verificat de illa ciuitate materiali in qua Chriſt⁹ viſus eſt in carne ⁊ cognitus ab apl'is/ſꝫ nō a ſcribis nec phariſeis: ſed poſtea fuit vere cognitus verus deus p fidē per totā ciuitatē Hierl'm. Et iō magis verificat prophetia de Hierl'm ſpūali q materiali. Ex q ptꝫ/qđ magis meret dici Hierl'm tota eccleſia ⁊ etiam mōs Sion/q illa Hieruſaleꝫ

Margin notes: dauid eſt prohibit⁹ edificare templum. — Not. tēplū edificatuꝫ in poſſeſſiōe gētilis et non iudei. — edificata Hieruſalē fuit in ſion. — de pe. diſt. ij. dñi ſanctam:

et mons Sion materialis. Nã magis videt̃ et co-
gnoſcit̃/⁊ ſpecul at̃ de⁹ in iſta ꝙ̃ in illa: immo poſt
reſurrectionẽ Chriſti: ⁊ poſt receſſum aploꝝ falſo
dicta eſt Hieruſalẽ ⁊ Sion: imo debuit dici ceca: qꝛ
in ea non cognitus nec viſus: nec ſpeculat⁹ eſt de⁹
imo fuit negat⁹. Jõ de iſta nr̃a Hieruſalez ⁊ Sion
dici t ꝓpheta. pho ꝙ de⁹ ſit magn⁹ ⁊ laudabilis in
iſta ciuitate. Nã de⁹ in domibus eius cognoſcet̃ ꝑ
verã fidẽ ⁊ cultũ cũ ſuſcipiet eã in verã ſponſam re
pudiata ſynagoga et populo iudaico reprobato.
quaſi dicat: ꝙ ſolus populus chriſtian⁹ cognoſcet
⁊ contẽplabit̃ ⁊ laudabit deum ⁊ vero cultu latrie
honorabit ⁊ adorabit eum. Secundo cum dicit:

Quoniam ecce reges terre cõgregati ſunt:
ij. qõ. vij. ca. nos ſi. poſt mediũ **conuenerunt in vnum.**
Ipſi videntes ſic admirati ſunt: conturbati
ſunt: cõmoti ſunt tremor apprehẽdit eos.

¶ Cõmẽdat hãc ciuitatẽ de victoria ⁊ triũpho. vñ
dicit ꝙ oẽs reges terre cõuenerũt in vnũ cõtra ec
cleſiã: eo ꝙ mirati ſunt viſis miraculis: ⁊ cõturba
ti ſunt: ⁊ tremor apprehendit eos: cũ videbant ido
la cadere ⁊ cõminui ⁊ muteſcere ad preſentiã Bar
tholomei ⁊ alioꝝ apoſtoloꝝ ⁊ martyrũ: ex quo tre
more ⁊ admiratione quidã conuertebant̃: ⁊ quidã
turbati prouocabant̃ ad torquendũ ⁊ perſequẽdũ
apoſtolos ⁊ martyres. Et ideo ſubdit.

Ibi dolores vt parturiẽtis: in ſpiritu ve-
xxiij q. v. non eſt noſtrum. **hementi conteres naues Tharſis.**

¶ Qꝫ ibi fuerũt dolores vt pturiẽtis: qꝛ fortiores
fuerunt dolores tormẽtoꝝ apoſtoloꝝ ⁊ martyrũ
ꝓpter defenſionem ⁊ cõfeſſionẽ nois Chriſti ꝙ̃ do
lores cuiuſcunqꝫ parturientis. Et ideo eccleſia di-
citur edificata ad latera aquilonis qꝺ interpreta-
tur parturiens. Eſt tamen aduertendũ ꝙ ly dolo
res parturientis poteſt referri tã ad tyrãnos ⁊ re-
ges terre ꝙ̃ ad apoſtolos ⁊ martyres: nam vtrique
patiebãtur. Nã licet apoſtoli ⁊ martyres pateren-
tur dolores tormẽtoꝝ: tamen maiores dolores pa-
tiebãtur reges ⁊ tyrãni cũ videbãt nõ poſſe vince-
re: immo videbãt ſe victos per apoſtolos et mar-
tyres/ vt inquit Auguſtinus in ſermone de innocẽ-
y Thar- ſis: tibus/ vt pꝫ in geſtis beati Laurentij/ et Uincen-
tij. Ideo ſubdit ꝓpheta. In ſpũ vehemẽti conteres
naues Tharſis. ¶ Ad cuius intelligentiã eſt notã-
dũ ꝙ Tharſis eſt magnũ emporiũ in littore Indi-
co vltra Gãgem: quo Salomõ mittebat naues ad
vehendũ aurum ⁊ argẽtum. vt patet. iij. Regum. x.
Que regio dicitur aurea Cherſoneſus ſcꝺm Pto-
lemeũ. vel eſt in ipſa magna iſula Taprobana vbi
eſt copia auri et argenti/ prope quã inſulã eſt ma-
gna vorago in medio pelagi: que quidẽ vorago ſe-
cũdũ philoſophos cauſatur eo qꝺ ſubmergit̃ ma-
gna quãtitas aquarũ: ⁊ ſic cauſantur ⁊ fiunt verti-
gines ⁊ reuolutiones aquarũ: in tantũ qꝺ quando
ſtat vẽtus aquilonaris impellit naues verſus me
ridiem: ⁊ deuenientes ad illam voraginem omnes
confringuntur ⁊ conteruntur ⁊ ſubmerguntur. Itẽ
dicunt etiam philoſophi qꝺ iſta contritio nauium
cauſatur ibi ex conflictu ventorum. Nam ventus
aquilonaris pellit naues vſqꝫ ad illam voraginem
que eſt in equinoctiali. Sed venit ventus auſtralis
ab antarctico et repellit naues verſus aquilonem
et arcticum: ⁊ ſic naues confringũtur et cõterunt̃

ibi apud Tharſis. Ita ergo pariter factũ eſt in pſe
cutione apoſtoloꝝ ⁊ martyrũ. Nam reges terre et
tyranni tanꝙ̃ venti aquilonares voluerunt cõcu-
tere ⁊ torquere ⁊ proſternere eccleſiam. Sed vene
runt venti auſtrales miraculorũ: ⁊ predicationis
aploꝝ ⁊ martyrũ miſſi ab auſtro qui eſt Chriſtus
deus noſter/ ⁊ cõfregerũt ⁊ cõtriuerũt reges ⁊ ty-
rannos ꝫ ſicut ille vẽtus aquilonaris ſeu auſtralis
cõterit naues Tharſis. Quos tyrãnos diuerſis mo
dis cõtriuit. Nã quoſdã cõtriuit quãtũ ad corpus
⁊ animã. ſicut Neronẽ: ⁊ Domitianũ/ ⁊ Diocletia-
nũ/ ⁊ ſcribas ⁊ phariſeos. Et quoſdã cõtriuit quã
tũ ad infidelitatẽ/ occidens in eis errorẽ/ ⁊ ſuſcitã
do fidẽ: ſicut cõtriuit Conſtantinũ ⁊ ceteros reges
⁊ populos q̃ cõminutis ⁊ cõtritis idolis venerunt
ad fidẽ ꝑ vẽtos auſtrales predicatiõis aploꝝ con-
uicti. Et ſic ciuitas dei regis magni Chriſti trium-
phauit de ciuitate diaboli: ⁊ cõtriuit eam tanꝙ̃ na
ues Tharſis. ⁊ hoc eſt qꝺ dicit ꝓpheta/ ꝙ licet om-
nes reges terre: ⁊ tyranni fuerint cõtra eccleſiam
cõturbati ⁊ cõmoti. ⁊ ibi fuerint dolores ⁊ magna
tormẽta ⁊ pſecutiões ſicut dolores parturiẽtis: tũ
tu dñe Jeſu Chriſte conteres ⁊ confringes eos ſpũ
vehemẽti tue ꝟtutis ⁊ predicatiõis: ſicut vẽti aqlo
nares ⁊ auſtrales conterunt naues Tharſis in illa
voragine ꝓpe emporiũ Tharſis in littore Indico.
De iſta Tharſi dicit Hieronymus ꝙ eſt regio ſiue
ciuitas Indoꝝ: ſed Auguſtinus ſcꝺm opinionẽ alio-
rũ dicit ꝙ Tharſis eſt Carthago in littore aphrico
vbi ſunt ſyrtes: quarũ meminit Uirgili⁹ in primo
eneidos: vbi fuit diſiecta claſſis Enee: ſꝫ prima po
ſitio eſt verior. Per hoc ergo vult innuere ꝓpheta
ꝙ licet iſta ciuitas dei ſit ſita ad latera aquilonis:
ideſt expoſita pſecutionib⁹ crebris ⁊ tormẽtis ty-
rannoꝝ ⁊ hereticorũ: tũ finaliter eius perſecuto-
res cõterent̃ ſicut naues Tharſis. Et nauicula pe
tri ſemꝑ natabit ſuꝑ hoc mare tẽpeſtatũ: ⁊ victrix
⁊ cũ triũpho ꝑueniet ad portũ ſalutꝭ in die iudicij.

Sicut audiuimus ſic vidimus in ciuitate
domini virtutum: in ciuitate dei noſtri: de⁹
fundauit eam in eternum.

¶ Hic cõmendat eccleſiam ⁊ ciuitatẽ iſtaꝫ de veri
tate ⁊ fructu. Nam oĩa que fuerant in lege ⁊ ꝓphe
tis ꝓmiſſa ⁊ ſcripta ⁊ figurata ⁊ reuelata: in hac ci
uitate fuerũt verificata ⁊ cõpleta ⁊ viſa. Unde aũ.
Bene eſt iſta ciuitas vera Hieruſalẽ nobis in pro-
phetis ꝓmiſſa: ⁊ bene debem⁹ agere gratias deo:
quia fecit nos ciues huius ciuitatis. Nã ſicut au-
diuimus a patriarchis ⁊ prophetis: ita vidim⁹ im-
pletũ per Chriſtũ in hac ciuitate domini virtutum:
qꝛ que ſcripta ſunt in lege ⁊ prophetis ſunt in hac
ciuitate viſa ⁊ verificata. Nam ſicut audiuim⁹ per
Eſa. vij. Ecce virgo concipiet ⁊ pariet filiuꝫ: ita vi-
dimus impletũ in hac ciuitate: qꝛ virgo Maria cõ
cepit ſaluatorem virgo manens poſt cõceptionem
⁊ partũ. Luce. j. Item ſicut audiuimus per Eſa. ix.
Paruulus natus eſt nobis/ ⁊ filius dat⁹ eſt nobis
⁊ vocabitur deus fortis ⁊c. Ita vidim⁹ impletũ: qꝛ
anno. xlij. imperij Octauiani natus eſt Chriſt⁹ ſal-
uator: cui⁹ ortũ annũciauerũt angeli paſtoribus.
Luc ij. Itẽ ſicut audiuimus per Aggeũ. ij. Ueniet
deſiderat⁹ cũctis gẽtib⁹: ⁊ maior erit glĩa hui⁹ do-
mus ſcꝺe ꝙ̃ ꝑme. Et ſicut audiuim⁹ ꝑ Malachiam
iij. Statim veniet ad tẽpluꝫ ſanctũ ſuũ dominator

quẽ vos q̃ritis: Ita vidim⁹ in hac ciuitate ⁊ tẽplo:
qꝛ ibi fuit Chriſt⁹. xl. die pſentat⁹. ⁊ Simeon iuſt⁹
agẽs grãs prorupit in cantũ dicẽs. Nũc dimittis.
Itẽ in hac ciuitate vidim⁹ Chriſtũ pdicãtẽ ⁊ mira
cula faciẽtẽ: ſicut audiuim⁹ Eſa. xxv. Tũc ſaliet ſi-
cut ceruus claudus: ⁊ aperiet̃ lingua mutoꝝ: Itẽ
in hac ciuitate vidim⁹ mortẽ ⁊ paſſionẽ Chriſti ſi-
cut prius ꝓpheratũ audiuim⁹ Eſa. liij. Attritus eſt
ꝓpter ſcelera nr̃a. Itẽ ſicut audiuim⁹ in figura de
fundatiõe hui⁹ magne ciuitatꝭ ꝑ fundationẽ ipſi⁹
hierlm ⁊ tẽpli materialis: ita pariter vidim⁹ iple
tũ i hac magna ciuitate. Nã ſicut illꝺ tẽplũ fuit fũ
datũ in area Jebuzei hoĩs gentilis: ita iſta magna
ciuitas fuit fundata in pplo gẽtili: ⁊ ſicut oẽs ope
rarij ⁊ fabri iſti⁹ ciuitatis fuerunt pſeliti de pplo
gẽtili: ita oẽs ãpliatores ⁊ fabri hui⁹ ciuitatis fue
rũt de pplo gẽtili ad finẽ Chriſti ꝯuerſi: ſicut mar-
tyres q̃ plãtarũt eccleſiã ſanguine ſuo: ⁊ doctores
ſtudio ⁊ ſapiẽtia ſua. Et ſicut principes q̃ pꝛerãt il-
li operi erãt Judei: ita pꝛicipes ⁊ fũdatores hui⁹
ciuitatis fuerũt apli de pplo iudaico. Et ſic eſt di-
cẽdũ diſcurrẽdo ꝑ ſingula: qꝛ oĩa q̃ fuerũt ſcripta
⁊ audita figuratiue ⁊ ꝓphetice in lege veteri: illa
fuerũt verificata ⁊ viſa realiter in hac ciuitate et
quãtum ad fũdationẽ ⁊ ãpliationẽ. Ideo dicit. Si-
eccl'ia fũdat̃ in eternum. cut audiuim⁹ ſic vidim⁹ i ciuitate dñi virtutũ: ⁊ ſub
dit. Deus fundauit eã in eternũ. Et nota ꝙ iſta ci-
uitas dr̃ fundata in eternũ rõne ei⁹ finis. Nã ciues
huius ciuitatis lꝫ tẽporal'r peregrinent̃ in hac ci-
uitate militãte: tñ termin⁹ eoꝝ ẽ ciuitas celeſtis
⁊ eterna. vt oſtẽdit Augu. ꝑ totũ diſcurſum. xix. et
xxij. de ciuitate dei. Ex hoc pꝫ qñ oĩa que fuerũt
figurata ⁊ ꝓmiſſa/ ⁊ ꝓphetata in lege ⁊ ꝓphetis:
fuerũt poſtea verificata ⁊ cõpleta in illa Hierlm
materiali ꝑ Chriſtũ quãtũ ad pſentationẽ Chriſti
in tẽplo: ⁊ quãtũ ad miracl'a/ ⁊ pdicationẽ/ ⁊ mor-
tẽ/ et paſſione/ ⁊ reſurrectionẽ. Et ſic iſta nr̃a ciui-
tas ibi inchoata: fuit exinde deriuata ⁊ ãpliata vſ-
qꝫ ad finẽ terre: in qua cõpleta ſunt ⁊ cõplent̃ q̃ti-
die oĩa q ſcripta ſũt in lege ⁊ ꝓphetij: qꝛ iugiter cõ-
memorat̃ myſteriũ agni paſchalis ꝑ ſacr'm eucha-
riſtie. Et ꝑ ꝯñs cõmemorat̃ myſteriũ paſſionis et
reſurrectiõis Chriſti: ⁊ iõ oĩa q̃ fuerũt impleta de
Chriſto in illa Hierl'ꝫ materiali/ cõplent̃ q̃tidie in
eccl'ia catholica. Jõ illa Hierlm materialis iã pti-
net ad iſtã magnã ciuitatẽ vt ſic: ſcꝫ inquantũ fuit
pꝛincipiũ ⁊ origo huius. Et ſic oĩa dicta in lege et
ꝓphetis verificant̃ de iſta: qꝛ aliter nõ diceret̃ qꝺ
de⁹ fundauit eã in eternũ: quia illa materialis non
eſt fundata in eternũ. Sed iſta nr̃a ciuitas q̃ in il-
la incepit eſt fundata in eternũ. Et ideo ſubdit.

xxiiij. q. j. ali- en⁹. et c. que- cunqꝫ. **Suſcepimus deus, miſericordiam tuã: in**
medio templi tui.

¶ Nã primo ſuſcepim⁹ miam dei in medio illius
templi qñ Chriſt⁹ fuit preſentat⁹ in tẽplo ipſi Si-
meoni. Et exinde qñ ibi predicauit ⁊ miracula fe-
cit: ſed precipue quãdo ibi in illa Hierlm fuit paſ-
ſus ⁊ reſurrexit: ⁊ ſacramẽta eccl'iaſtica inſtituit: ⁊
aplos ꝑ vniuerſum mundũ ad predicãdũ ⁊ bapti-
zanduꝫ miſit: ⁊ tunc tota eccleſia toto orbe diffuſa
facta eſt ciuitas ⁊ tẽplũ dei: in qua et in medio cu
ius ſuſcepimus miam ꝑ eccleſiaſtica ſacramenta:
qꝛ oẽs fuimus participes facti illius paſſiõis: ⁊ fa
cti ciues huius magne ciuitatis. Et ideo ſubdit.

Secundũ nomẽ tuũ deus ſic ⁊ laus tua in
de p... diſ. vj. §. j. v. ideoqꝫ **fines terre: iuſtitia plena eſt dextera tua.**

¶ Ad cuius intelligentiã eſt notãdũ/ ꝙ nomen re
gis huius ciuitatis eſt Jeſus. qꝺ eſt nomen dei te
tragrãmaton. ſ. q̃tuor l'rarum. ſ. Joth. he. vau. he. q̃
denotãt et explicãt quatuor pꝛincipales pfectiões ⁊
effect⁹ dei: ſcꝫ oĩpotẽtiã/ ⁊ ſapientiã/ ⁊ miam/ ⁊ iuſti
tiaꝫ/ vt dictũ eſt pſalmo. viij. Et iõ qꝛ oĩa iſta qua-
tuor ſunt infinita in deo: q̃ quidẽ quatuor Chriſtus
manifeſtauit per mundũ: Ideo fuerũt ampliata ꝑ
No. de noĩe ieſu. totũ mũdũ. Unde ſicut iſta quatuor ſunt infinita:
ita hoc nomẽ Jeſus cõtinens et explicans iſta qua
tuor eſt infinituꝫ. Et qꝛ infinitũ: iõ ꝑ totũ orbẽ fuit
diffuſum. Et iõ dicit ꝓpheta. O de⁹ Chriſte rex hu
ius ciuitatis: ſicut nomẽ tuũ qꝺ eſt Jeſus infinitũ
in virtute: ſcꝫ oĩpotẽtia ⁊ ſapiẽtia et iuſtitia ⁊ mia:
ita ⁊ laus tua eſt infinita. Et ſicut nomẽ tuũ eſt diſ-
fuſuꝫ ꝑ totã terrã: qꝛ oĩpotẽtia tua/ et ſapiẽtia tua
et mia/ et iuſtitia tua eſt diffuſa ꝑ totã terrã: qꝛ ad
oẽs partes mũdi ſe extẽdit tua virt⁹ et mia ⁊ redẽ-
ptio: ita ⁊ laus tua ſe extẽdit ad oẽs fines terre: qꝛ
toto orbe celebraris. Et ita tua dextera ſiue ptãs
eſt plena iuſtitia ad iuſtificandũ ⁊ iudicãdũ quoſ-
dam per miam et gratiã ſacramentoꝝ: ⁊ quoſdam
per penam puniendo. Ex quo patet ꝙ iſta tua ciui
tas eſt magna totoqꝫ orbe diffuſa.

Letetur mons Sion. et exultent filie Jude: j. lxix.
propter iudicia tua domine.

¶ Hic agit gratias de augmento ⁊ ãpliatione vni
uerſalis eccleſie in populo gentili toto orbe diffu-
ſe: et dicit. letet̃ ergo Sion/ nõ ſolũ ille mõs Sion
vbi ſita eſt ciuitas materialis Hieruſalẽ: vbi Chri
ſtus iſtituit euchariſtiã: ⁊ vbi apoſtoli receperũt
ſpiritũ ſanctũ: Sed mons Sion ꝑ totũ orbẽ dila-
tatus in quo vniuerſalis eccleſia fundat̃/ vbi quo-
tidie euchariſtia celebratur/ et infinita multitudo
quotidie ꝑ baptiſmũ regenerat̃: et dona ſpũs ſan
cti ꝑ cõfirmationẽ et cetera ſacramẽta recipiũtur:
et ex altitudine huius mõtis Sion deũ ꝑ fidẽ ſpe-
culant̃. et ꝑ cõſequens letet̃ vera Hierlm. ſ. eccle-
ſia ſuꝑ hunc mõtẽ vſqꝫ ad finẽ terre edificata: qm̃
ipſa eſt vera viſio pacis in qua vere de⁹ videt̃ per
fidẽ: in qua cõpleta ſunt et cõplent̃ iugiter oĩa ſu-
pradicta myſteria: et in ipſa de⁹ ꝑ gratiã ⁊ poten-
tiã inhabitat: ⁊ in ipſa quotidie ꝑ baptiſmũ et pe-
nitẽtiã mortuos ſuſcitat: ⁊ a lepra pctĩ et a ceteris
lãguorib⁹ ꝑ eccleſiaſtica ſacramẽta mũdat ⁊ ſanat
et in ipſa de⁹ in ſacramẽto altaris ſacramẽtaliter
videt̃: ⁊ verus agn⁹ immolat̃/ Itẽ exultẽt oẽs filie
Jude. i. oẽs anime q̃ Chriſtũ cõfitent̃. Nã vbicũqꝫ
de⁹ cõfitet̃ ⁊ colit̃/ eſt vera iudea. Sed in ſola ec-
cleſia de⁹ videt̃ ⁊ ꝯfitet̃ ⁊ colit̃: extra quã nõ eſt vi
ſio/ ſꝫ cecitas: nec ſalus ſꝫ mors/ nec ꝯfeſſio ſꝫ blaſ
phemia: ergo ſola eccl'ia Chriſti toto orbe diffuſa
eſt vera Sion et Hierlm ⁊ iudea ⁊ vera ciuitas re-
gis magni Chriſti Meſſie in lege promiſſi: ⁊ in ea
fiunt iudicia dñi iuſtificata i ſemetipa: q̃ ſunt iudi
cia euãgelica q dant pmiũ eternũ Chriſtũ cõfiten-
tibus. ergo ꝓpter talia iudicia letent̃ filie Jude. i.
oẽs aĩe fideles ⁊ iuſte. O dñe ꝓpter iudicia tua iu-
ſta. ẽ O vos apli ⁊ diſcipuli circundate et luſtrate
Sion. Quaſi dicat: exite ab illa Siõ materiali vbi
recepiſtis ſpiritum ſanctum, in die pẽtecoſtes. Et

xj. d. ſ. c. ec cleſiaſticarū. et ca. catholica.

Circundate Sion ⁊ complectimini eam: narrate in turribus eius.

¶ Circūdate ⁊ luſtrate Sion nouā. ſ. eccleſiā toto
orbe diffuſā: ⁊ edificate ⁊ āpliate et cōplectimini
⁊ cingite eā muro euāgelico. Et p̄dicate euāgeliū:
et narrate oia opa et geſta mirabilia Chriſti i tur-
rib⁹ et tēplis hui⁹ magne ciuitat̄. Nota ꝙ ꝓphe-
ta loquit̄ ad modū arabū: et oim orientalium q̄ in
altis turrib⁹ ciuitatis edicta et plebiſcita et leges
p̄conizāt: vt ab oib⁹ poſſint audiri: quē morē ſer-
uant hodie Sarraceni q̄ ex turrib⁹ altis acclamāt
ſuū falſum ꝓphetā et pfidū Machometū. dicit er
go: narrate ⁊ p̄dicate vos apoſtoli ⁊ xp̄iani opera
Chriſti: ⁊ legē euāgelicā publice in turribus ei⁹. i.
fides d̓ murus. hui⁹ noue ciuitatis Sion / ⁊ ponite corda veſtra in
virtute ei⁹. Lr̄a Hieronymi h̓ʒ / in antemurali eius
qd̓ idē eſt. Nā fides formata charitate eſt mur⁹ hu-
ius ciuitatis: ⁊ ſpes eius eſt antemurale ei⁹. Et ſic
iſte mur⁹ ⁊ antemurale eſt virt⁹ ⁊ fortitudo hui⁹ ci
uitatis in qua xp̄iani ponūt corda ⁊ fiduciam ſuam
⁊ refugiū. quo muro ſepta eſt eccleſia / extra quem
murū nō eſt ſalus. Cōtra quā virtutē ⁊ murū et ci
uitatē nūq̄ porte inferi preualebunt. Fundata eſt
enim ſupra firmā petrā. Ponite ergo corda veſtra
in virtute eius. Magna eſt eñi virtus huius ciui-
tatis ⁊ fortitudo ī qua reponunt̄ oēs theſauri me-
ritorū paſſionis Chriſti et oim ſanctoꝝ quib⁹ redi
munt̄ oia pctā quātūcūq̄ grauia: etiā qꝛ Chriſtus
emit regnū celorū pro oibus ipſum confitentibus.

de ꝯſe. di. ſ. c. oēs baſilice.

Ponite corda veſtra in virtute eius: ⁊ diſtribuite domos eius vt enarretis in progenie altera.

¶ Ponite ergo corda veſtra in virtute ei⁹: ⁊ diſtri
buite domos ei⁹. i. diſtributim edificate hinc ⁊ ide
per totū orbē eccleſias ei⁹. Litera Hieronymi h̓ʒ /
ampliate palatia ei⁹. Quaſi dicat. O vos apoſtoli
ip̄lete mādatū magiſtri veſtri Chriſti q̄d dicit Mar
ci vltimo. Ite p vniuerſum mundū ⁊ edificate mi-
hi Sion ⁊ nouā Hieruſalē poſtq̄ vet⁹ eſt mihi re-
bellis: ⁊ p̄dicate euāgeliū omni creature: ⁊ circun
date iſtā Sion: ⁊ cōplectimini ⁊ cingite eam muro
⁊ antemurali inexpugnabilis fidei ſpei ⁊ charita-
tis: ⁊ narrate ⁊ p̄dicate euāgeliū ī turrib⁹ ⁊ tēplis
eius. Et ponite corda veſtra ī v̓tute ⁊ fortitudine
hui⁹ ciuitatis: ⁊ diſtribuite. i. diſtribuēdo edifica-
te domos ⁊ eccl̓ias nouas ei⁹: ⁊ ampliate palatia
eius. Nā eccl̓ie ſunt palatia Chriſti in q̄b⁹ habitat
p ſacramēta: qꝛ eccl̓ie ſunt dedicate ad miniſteriū
Chriſti: ⁊ hoc facite: vt enarretis in ꝓgenie altera
i. in gentili ppl̓o. Litera Hieronimi h̓ʒ / in genera-
tione nouiſſima: qd̓ idē eſt. Nā apl̓i tā in ppl̓o gen-
tili q̄ in nouiſſima ⁊ futura generatione narraue-
rūt et predicauerūt euangeliū: in quo affirmatur:

Io. ſ. di. c. naſci

Qm̄ hic eſt deus deus noſter in eternum et in ſeculum ſeculi: ipſe reget nos in ſecula.

¶ Hic Chriſtus deus eſt deus noſter in eternum: ⁊
ipſe reget nos ⁊ regnabit in ſecula ſeculoꝝ: hic per
gratiā ⁊ in celo per gloriam. Et nota ꝙ lʒ ſint in ce
lo: tñ adhuc narrāt ⁊ p̄dicāt geſta ⁊ opera Chriſti
in hac generatiōe nouiſſima. Nā quotidie leguntur
⁊ p̄dicant̄ in eccl̓ia euangelia ⁊ hiſtorie quas ipſi
ſcripſerūt et p̄dicarūt / in q̄bus memoramur geſta

Chriſti: ⁊ ēt illa v̓ba. ſ. narrate i turrib⁹ eius: ⁊ poni
te corda vr̄a i v̓tute ei⁹: ⁊ ampliate palatia ei⁹. non
ſolū dirigunt̄ apl̓is ⁊ diſcipulis: ſʒ ēt oib⁹ martyri
bus ⁊ doctorib⁹ / ⁊ p̄dicatorib⁹ / ⁊ xp̄ianis q̄ poſt il
los fuerunt ⁊ ſunt ⁊ erūt: nō dicit vt enarret̄ i ꝓge-
nie altera: qm̄ hic eſt de⁹ Chriſtus de⁹ nr̄: ⁊ regna
bit i ſecula in celo ⁊ i terra. q. d. ꝙ lʒ iſte Chriſt⁹ ap
paruerit mūdo ⁊ i illa Hierl̓ʒ materiali in carne hu
mana natus ex tpe ſm hūanitatē: tñ ipſe eſt deus
in eternū ⁊ v̓bū pr̄is: qꝛ in p̄ncipio erat v̓bū: ⁊ nō ēt
in quātū hō a pte poſt regnabit in ſecula: ⁊ hoc pre
dicate. Ex q̄b⁹ ptʒ / ꝙ Dauid i hoc pſal. nō cōmen-
dat ſolū illū mōtē Sion nec illā materialē Hierl̓ʒ
q̄ deſtructa ⁊ incēſa fuit p Romanos ꝓpt̄ pctā ſua
arctata in Paleſtina: ⁊ tribu Iuda: ſʒ ēt p̄ncipal̓r i
tēdit cōmēdare vl̓em eccl̓iam toto orbe diffuſā: ꝑ
apl̓os ꝯſtructā ⁊ ampliatā / p martyres ⁊ doctores
⁊ Chriſti fideles roboratā: q̄ ſucceſſit. ij. templo: in
cui⁹ figura geſta ſunt oia fcā ī p̄mo ⁊ ſcd̓o tēplo et
ciuitate. d̓ q̄ locuti ſunt oēs ꝓphete: ⁊ cui ꝓpe cōue
niūt oia dicta i pſal. iſto. Nā in hac regnat Chriſt⁹
de⁹ magn⁹: ⁊ ē laudabilis valde: qꝛ in illa nō ab oi-
bus laudatur: imo hodie p Iudeos ⁊ Sarracenos
de⁹ blaſphemat̄. Itē iſta fundata ē i exultatiōe vni
uerſe t̄re: illa aūt nō niſi in exultatiōe illi⁹ ꝑui ppli
⁊ illo arcto loco. Itē iſta ē fundata ad latera Aq̄-
lonis circa circulū eq̄noctialē p totā t̄rā: qd̓ d̓r la
tus aq̄lonare toti⁹ mūdi. Ald̓ aūt lat⁹ vltra equo-
ctialē d̓r lat⁹ auſtrale ſiue antarcticū. q. d. ꝙ iſta ci
uitas xp̄i regis magni occupat oia latera xp̄i ſiue
totū lat⁹ aq̄lonare / vbi aſſignat̄ tota t̄ra habitabi
lis: ⁊ in tota hac t̄ra ⁊ mōte ſctō Sion fundat̄ ciui
tas regis magni: qd̓ minime conuenit illi ciuitati
Hierl̓ʒ materiali deſtructe. Tota ḡ eccl̓ia toto orbe
diffuſa ē mōs Siō ⁊ hierl̓ʒ ⁊ vera iudea: qꝛ retinet ē
nomē a locis vñ orta ē: ⁊ vere ⁊ meli⁹ retinet nois
interp̄tationē ⁊ ſignificationē vt ſepe dictū ē: i q̄b⁹
domib⁹ de⁹ vr̄ ⁊ cognoſcit̄ ⁊ ꝯfitet̄: ⁊ ad eā oēs re-
ges terre ꝯgregati ſunt ⁊ turbati ſunt ꝯ eā: ⁊ in ea
tremor app̄hēdit eos vidētes mirabilia ⁊ iudicia
xp̄i: qꝛ xp̄s cōtriuit eos i ſpū vehemēti ſue ꝑtātis:
ſicut aq̄lo cōterit ⁊ diſſipat naues Tharſis. i. illius
regiōis ⁊ emporij idoꝝ: vbi accidūt magna naufra
gia i hyeme. Ita ꝯtigit magnū naufragiū in ppl̓o
gētili in vltiōe martyꝝ / vt legit̄ i eccl̓iaſtica hiſto
ria. Nā p̄mo Hierl̓ʒ ē incēſa ⁊ ſacerdotiū ⁊ regnum
ablatū ⁊ Iudei i captiuitatē diſpſi: ⁊ Nero ⁊ Domi
tian⁹ ſeipos pemerūt: ⁊ Diocletian⁹ mala morte ⁊
miſabili exitu pijt. Et ēt oia idola ſunt cōminuta ⁊
cōtrita ſicut naues Tharſis: ⁊ ppl̓s gētilis ad fidē
cū ſuis p̄ncipatib⁹ cōuerſ⁹: ⁊ i magnā ciuitatē ma
gni regis xp̄i ꝯgregat⁹ i q̄ ciuitate oia q̄ audiuim⁹
a pr̄iarchis ⁊ ꝓphet̄: ⁊ legim⁹ in teſtō ve. videm⁹
eſſe ipleta i hac ciuitate dn̄i v̓tutū: ⁊ i medio hui⁹
tēpli ſuſcepim⁹ miaʒ ei⁹ ⁊ redēptionē ⁊ baptiſmū
cū ceteris ſacris: ⁊ i hac letant̄ oēs filie Iude xp̄m
cōfitētes. Et iſta ē illa ciuitas ampliata ⁊ dilatata
p totū orbē vſq̄ ad finē t̄re / circūdata ⁊ ſepta illo
inexpugnabili muro fidei ⁊ charitat̄: in q̄b⁹ turri
bus xp̄s ⁊ euāgeliū ſuū p̄dicat̄. vbi xp̄s in eternum
regnat in p̄nti p fidē ⁊ in futuro p gloriā. ¶ Ex to-
to iſto pſal. poſſunt recolligi. xiij. ꝯcl̓ones. ¶ Pria
cōcl̓o eſt / ꝙ eccl̓ia ē vera ciuitas dei. pbat̄. Nā ci
uitas nō ſunt muri materiales: ſcʒ cōcors hoiʒ mul
titudo ſiue cōgregatio vni⁹ iuris ſiue legis cōſenſu

ſociata. Sed hoc conuenit eccl̓ie Chriſti toto orbe
diffuſe / ꝙ viuit ſub vna diuina lege. igit̄ eſt vera
ciuitas. ¶ Scd̓a cōcl̓o / ꝙ eccleſia Chriſti eſt vera
Hierl̓m. Probat̄ primo. Nā illa ꝯgregatio. fideliū
incepit a Hierl̓m in mōte Sion vbi erāt. cxx. ꝯgre
gati actuū prio ſup quos miſſus eſt ſpūs ſctūs. vñ
receperūt oia dona gr̄arū ⁊ intelligētiā ſcriptura
rū. Et ex inde dilatata eſt illa eccl̓ia ⁊ ꝯgregatio p
vniuerſū orbē. Et ſic tota eccl̓ia denoiat̄ Hierl̓ʒ ra
tiōe principij a quo eſt deriuata: ſicut flumina reti
nēt vbiq̄ nomē ſui fontis. Scd̓o hoc idē ꝓbat̄ ra
tiōe interp̄tatiōis nois. Nā Hierl̓ʒ interp̄tat̄ viſio
pacis: ſʒ in ſola eccl̓ia eſt viſio pacis ⁊ ſalut̄ ⁊ cha
ritatis. ¶ Tertia ꝯcl̓io / ꝙ Chriſt⁹ fūdauit iſtā Hie
ruſalē. pbat̄. Nā ſub hoc noie pacis fūdauit illam
ſanctā ꝯgregationē apl̓oꝝ ⁊ diſcipulorū. Nā nun
q̄ venit ad eos q̄n diceret pax vobis: ⁊ ſic i pace fa
ctus ē locus ei⁹. Per eaſdē rōnes eccl̓ia ꝓprie d̓r
Sion: qꝛ ex ea deū ſpeculamur. Ex q̄bus ptʒ / ꝙ ec-
cleſia Chriſti toto orbe diffuſa nihil aliud eſt niſi
Hieruſalem dilatata ⁊ orta ex illa Hierl̓ʒ Iudee
¶ Quarta ꝯcl̓io / ꝙ i ſola iſta Hierl̓ʒ ſuſcepim⁹ mi
ſericordiā dei: ⁊ in ſola ipā videt̄ deus. ¶ Quinta
cōcluſio / ꝙ fundator ⁊ rex hui⁹ ciuitatis eſt deus.
Ex quo ptʒ / ꝙ Chriſtus eſt verus deus. ¶ Sexta
cōcluſio / ꝙ iſta ciuitas dei non ſolū fundata eſt in
Iudea: ſed p vniuerſum orbē vſq̄ ad fines terre.
¶ Septima cōcl̓o / ꝙ eſt fūdata in latere aq̄lonis.
i. qꝛ ſemp quatit̄ et vexatur a vētis perſecutionū.
¶ Octaua cōcluſio / ꝙ lʒ cōtra eam ſint cōgregati
oēs reges terre: tñ final̓r fuerūt victi et ꝯtriti ef ſi
bi ſubiecti. ¶ Nona cōcl̓o / ꝙ ī iſta Hierl̓m ſunt vi
ſa et cōpleta oia myſteria pr̄iarchaꝝ et dicta pro-
phetarū. ¶ Decima cōcluſio / ꝙ Hierl̓m Iudee nū
q̄ fuit vera Hierl̓m vſq̄ ad aduētū Chriſti: qꝛ tūc
fuit v̓a viſio pacis. Nā tūc Chriſt⁹ expectat⁹ / ē vi
ſus i ea: et tūc i ea fcā ē pax īter deū et hōieʒ p mor
tē mediatoris: et tūc i ea fuert̄ ipleta oia myſteria
et dicta ꝓphetaꝝ. Itē ſeq̄t̄ ꝙ ſicut ſacrificia vete-
ris legis nō fuerūt v̓a vſq̄ ad Chriſtū in q̄ impleta
ſūt / ⁊ p̓ quē fcā ē gr̄a ⁊ v̓itas: ita iſta ciuitas nunq̄
fuit v̓a Hierl̓ʒ vſque q̄ Chriſt⁹ i ea ipleuit oēm v̓i-
tatē / ⁊ q̄d ea erāt figurata aut dicta p aduētū xp̄i.
¶ Undecia ꝯcl̓o / ꝙ poſtq̄ illa ciuitas nō recipit
Meſſiā Chriſtū / nō āpli⁹ d̓r Hierl̓m. qꝛ nō accepta
uit q̄ erāt figurata p pr̄iarchas ⁊ dicta p ꝓphetas:
et ſic ꝑdidit nomē. ¶ Duodecia cōcl̓o q̄ ſequit̄ / ꝙ
recedēte Chriſto ⁊ apl̓is ab illa ciuitate non āpli⁹
fuit viſio pacis: qꝛ tūc receſſit ab ea ois pax ⁊ ciues
vere pacis. Et ſic eſt dicēdū de Sion et Iudea: et
Iſrael / et Iacob: qꝛ tunc ꝑdiderūt p̄dia noia ⁊ mā
ſerūt i eccl̓ia Chriſti ꝓpt̄ eaſdē rōnes. ¶ Decima
tertia cōcl̓o / ꝙ ſola eccl̓ia toto orbe diffuſa eſt v̓a
ciuitas dei. qꝛ i ea habitāt ciues dei: et ſola ipā eſt
Hierl̓m: qꝛ in ſola ipſa cognoſcit̄ et videt̄ deus: ⁊
ſola ipā eſt mōs Sion: qꝛ in ſola ipſa contēplatur
et adoratur et laudatur deus. ſola iſta eſt fundata
in exultatione vniuerſe terre: quia in ſola iſta fue-
runt viſa et cōpleta oia que fuerūt ſcripta et dicta
et promiſſa patriarchis ⁊ ꝓphetis in lege veteri.

viſi di ſtı. ꝑ. c. ſ. ꝗ. iij. c. ſi ig.

Audite hec oēs gentes: aurib⁹ percipite qui habitatis orbem. Quiq̄ʒ terrigene ⁊ filij homi nū: ſimul in vnū diues ⁊ paup.

¶ Titulus ad victoriā ſiue in finē filij Chore. Per
ea que dicta ſunt patet / ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū
et dedit ipſum cantandū filijs Chore: eo ꝙ dirigit
nos in finē vtriuſq̄ legis ſcʒ in diē iudicij vt pate
bit. Nam fecit hūc plalmū cōtra amatores huius
mundi: exhortās eos ne decipiat eos iſte mundus
ſed ꝓuideāt in hac vita: ⁊ timeāt mortē ⁊ finale iu
diciū in quo ſunt reddituri rationē de hiſq̄ in hac
vita geſſerūt. In quo duo facit. Nam primo ponit
proemiū in quo cōuocat oēs ſtatus ⁊ conditiones
hoim ad audiendā doctrinā ſuā. Scd̓o exequit̄ de
tractatu ibi: Cur timebo. Quātū ergo ad primū vt
reddat auditores beniuolos ⁊ attētos dicit. O om
nes gētes ⁊ q̄q̄ terrigene ⁊ filij Adā ex terra geni-
ti audite ſimul in vnū diues ⁊ paup ⁊ oēs qui habi
tatis orbē nemine excluſo: audite ⁊ percipite auri
bus cordis qꝛ terribilia ⁊ magna intēdo dicere: et
omnib⁹ vtilia ⁊ neceſſaria: ideo omnib⁹ gñatiōib⁹
⁊ natiōibus ⁊ conditionib⁹ ⁊ ſtatib⁹ hominū diri-
go ſermonē meū. Audite ergo qꝛ os meū loquetur
ſapientiā. i. de rebus diuinis et altiſſimis: et medi
tatio cordis mei loquet̄ prudētiam. i. docebit vos
de agibilibus / ⁊ ꝓuidentiā quā debetis habere in
hoc mūdo in agibilib⁹ vt ꝓuideatis p futura vita
vñ inter ſapientiā et prudētiā hoc intereſt. Nā ſa-
piētia eſt notitia et cōtēplatio diuinarū et p̄marū
et altiſſimarū cauſarū: vt ptʒ primo Meta. et. vj.
Eth. Prudētia aūt eſt recta ratio rerū agibiliū: cu
ius pars eſt ꝓuidētia de futuris: de q̄bus in pſal.
iſto maxime agit̄. Sapiēs ergo eſt ille q̄ cōtēplat̄
et affectat celeſtia: et prudēs eſt qui ita ꝓuidet et
diſponit et dirigit vitā et opationes ſuas vt adipi
ſcat̄ celeſtia que contēplatur et affectat. Ideo ait

Os meum loquetur ſapientia: et meditatio cordis mei prudentiam. xiiij. q. ſ. c. vlt.

¶ Os meū loquet̄ ſapiētiā. i. vos exhortabit̄ vt ſa
piatis ⁊ affectetis celeſtia. Et mediatio cordis mei
loquetur prudentiam. i. docebit vos prudentiam
ſcd̓m quā dirigatis vitā veſtrā ad conſequēdū ce-
leſtia. Nā prudētis eſt medirari ⁊ inquirere mediū
perueniēdi in finem. Uñ tria premittit ꝓpheta in
hoc prologo. Nā primo cōuocat oēs cōditiones et
ſtatus hoim ad audiendā doctrinā ſuā. Scd̓o bre-
uiter p̄mittit de q̄b⁹ intēdit eos inſtruere: qꝛ in ſa-
pientia ⁊ prudētia. Tertio p̄mittit modū tradēdi ⁊
cantādi: qꝛ parabolice ſiue prouerbialiter: ⁊ etiam
argumētatiue: et metrice. Ideo ſequitur.

Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiā in pſalterio propoſitionem meam. xxxij. q. iiij. ca. meretrices.

¶ Ego in hac materia inclinabo aurē meā in pa-
rabolā et ꝓuerbia antiquorū et maiorū ſcripta in
ſacra ſcriptura / non in philoſophis mūdi nec poe-
tis: et hoc ptinet ad ſapiētiā. qꝛ ſola ſacra ſcriptu-
ra eſt vera ſapiētia: qꝛ de reb⁹ diuinis ⁊ altiſſimis:
ideo inde intendo ſumere parabolā ſiue exēplū et
doctrinā. quaſi dicat: ⁊ parabolice ⁊ exēplariter vo
lo ꝓcedere in hoc pſal. Scd̓o aperiā ⁊ manifeſta-
bo ꝓpoſitionē meā. i. ꝓcedā etiā argumentatiue a
ꝓpoſit. oib⁹ ad cōcl̓onē / ꝓponēdo q̄ones q̄ ſunt ꝓ-
poſitiōes dubitabiles: ⁊ ex cōſequēti cōcludā intē
tū ꝓcedēdo a ꝓpoſitiōib⁹ ad ꝯcluſionē. Terti⁹ mo
dus cātādi et ſcribēdi ē metric⁹: qꝛ metrice ꝓcedā
et cātabo h̓ carmīe cū pſalterio ſiue cū cithara iſtā
ꝓpoſitionē meā quā itēdo apire et declarare. Iſte

autē verſus ſatis eſt explicatus in ꝓlogo. Litera Hieronymi habet. Aperiam in cithara enigmata mea. i. ꝓpoſitiones obſcuras: ⁊ difficiles: ⁊ oibus mundanis occultas ⁊ ignoratas. qḋ idem eſt.

xxiij. q. vi. ſciſmatici

Cur timebo in die mala: iniquitas calcanei mei circundabit me.

¶ Premiſſo ꝓemio hic exequit̄ de tractatu. Ad cuius intelligentiā eſt p̄mo aduertēdū / ꝙ notanter Dauid cōuocauit i ꝓemio diuites ⁊ paupes ſpāliter ad hanc doctrinā audiēdā. Nā ipſe intendit in hoc pſal. inducere terrorē diuitib⁹ hui⁹ mundi qui opprimūt ⁊ affligūt paupes: cōminādo eis penas futuri iudicij: ⁊ cōſolari paupes ⁊ afflictos. Sʒ cā q̄re diuites mūdani abſq; mīa opprimunt paupes eſt q: vel putāt nullas eē penas pctōꝝ p⁹ poſt hanc vitā: ⁊ ſic nō timēt iudiciū: vl' q: ꝯfidūt in diuitijs ſuis: putātes ꝑ diuitias ſuas ab oi malo liberari: vl' q: putāt nūq̄ ſe morituros. Tria ergo facit Dauid i hoc pſal. Nā p̄mo remouet p̄dictos tres errores: in q̄b⁹ diuites cōfidūt. Scḋo cōminat̄ eis penā eternā poſt hāc vitā / ⁊ finale iudiciū. Et pauperibus ꝓmittit gl'iam. Tertio conſolat̄ paupes exhortās eos ad patiētiā. Scḋm ibi. Hec via ſcandalū ipſis. Tertiū ibi. Ne timueritis cū diues factus fuerit. ¶ Quātū ad p̄mū ē aduertēdū ſicut dictū ē in ꝓlogo tractatu primo: vbi p̄miſſū eſt thema ex hoc pſal. ꝓ toto iſto opere. ſ. Aperiam in pſalterio ꝓpoſitionē meā: ꝙ tota ſacra ſcriptura vere. ⁊c. nil aliud eſt niſi quedā prouerbia ⁊ parabole ⁊ ꝓpoſitiones ex quibus inferunt̄ cōcluſiones euāgelice / ꝓphetice / et morales / ⁊ anagogice. A quibus exēplis ⁊ parabolis ⁊ ꝓpoſitionib⁹ fit diſcurſus ſiue argumētatio exēplaris ⁊ inductiua ⁊ enthymematica et etiā ſyllogiſtica ad cōcluſiones euāgelicas anagogicas ſiue morales. Dauid ergo in hoc pſal. ad cōfutādos ſupradictos errores volens oñdere ꝙ nullū malū impunitū: nec bonū irremuneratū: ⁊ ſic eſt timēdū diuinū iudiciū: ⁊ null⁹ poteſt euadere mortē: nec cōfidere in multitudine diuitiarū nec p̄tāte ⁊ gl'ia mūdana: q̄ nō poſſunt hoiem liberare cōtra diuinū iudiciū: ſumit exēpliū ⁊ parabolā ex pctō ⁊ punitiōe Ade primi parētis ⁊ Eue vxoris ſue. Qui cū eſſet creat⁹ in tāta gl'ia imortalis: q: poterat nō mori: ⁊ in tanta dignitate ⁊ dñio: q: dñabat̄ oib⁹ piſcib⁹ maris: ⁊ volatilibus ⁊ beſtijs terre: ⁊ in tāta copia diuitiarū: q: oēs fruct⁹ terre ⁊ oia mineralia erāt in ſua p̄tāte: tñ peccādo contra deū: nō obediēdo eius p̄cepto: ilico fuit a deo punit⁹ ⁊ eiect⁹ ab illa gl'ia ⁊ dignitate: ⁊ ad vtrāq; mortē deſtinat⁹: nec potuit ſecū attrahere illas diuitias a paradiſo terreſtri: nec dignitas / nec diuitie potuerūt eū liberare. quin ſentētia mortis corporis ⁊ anime puniret̄: ⁊ ad alias humanas miſerias deſtinaret̄: ⁊ mulctaretur ad penas corpales: vt p̄ʒ Geñ. iij. Et ſic q: ille homo poſit⁹ in tāto honore nō intellexit ⁊ cognouit ſeip̄ʒ: imo rebellauit cōtra deū: nō parēdo p̄cepto: Ideo cōparat⁹ eſt iumētis ⁊ beſtijs inſipiētib⁹: q: punitus eſt ad mortē ⁊ ad alias penas carnales: ⁊ fact⁹ eſt mortalis ſimilis beſtijs. Arguat̄ ergo ſic. Si ille hō poſitus in tāta dignitate ⁊ honore / ꝓpter ingratitudinē ⁊ inobediētiā ⁊ pctm̄ punitus eſt ad mortē ⁊ penas corpales ⁊ ſpñales ⁊ ad penā iferni: ⁊ eiect⁹ ab illa gl'ia ⁊ paradiſo: ⁊ nō potuerūt eū liberare diuitie ⁊ gl'ia ſua / nec potuit diuitias ſuas ſecū portare / ita pariter imo a fortiori diuites hui⁹ mūdi qui nō paruerūt diuinis p̄ceptis / imo oppreſſerūt ⁊ afflixerūt paupes nō potuerūt euadere diuinū iudiciū: ne puniant̄ ꝓ pctis ſuis: q: nullū malū impunitū: nec poterūt euadere mortē corporalē: q: tūc fuit data ſñia mortis oibus filijs Adā: nec multitudo diuitiarū poterit diuites liberare a morte corporali: nec a diuio iudicio: q: illa punitio Ade fuit exēpliū ⁊ ꝑabola oibus p̄uaricatorib⁹ diuine legis. Hec eſt ergo parabola ad quam Dauid inclinauit aurē ⁊ itelligētiā ſuā. Et hec eſt ꝓpoſitio quā aperuit ad inferēdā cōcl'onē diuini iudicij ꝑ Chriſtū i nouiſſimo die faciēdi: ⁊ ad incutiēdū terrorē oib⁹ diuitib⁹ ⁊ ingratis ⁊ pctōrib⁹ obſtinatis. Et ēt arguit vlteri⁹ implicite: ꝙ ſicut Adā faciēdo ⁊ agendo pniam in hac vita de pctō ſuo meruit veniā / et liberat⁹ eſt ab inferno in p̄mo aduētu Chriſti cum ceteris ſctis patrib⁹: De cui⁹ pnia habet̄ Sap. x. Hec illū q̄ primo creat⁹ eſt hono liberauit a pctō ſuo. Ita pariter q̄cūq; egerit pniam i hac vita ante mortē: ⁊ timuerit diuinū iudiciū: nō cōfidens in multitudine diuitiarū ſuarū: ſed ponit ſpem ſuaʒ in paſſione Chriſti: ⁊ agit pniam: ois talis liberabit̄ a pctō ꝑ illā pniam / ⁊ recipietur a chriſto poſt mortē ſuā ⁊ in die iudicij cuʒ venerit. Et iō Dauid volēdo hoc cōcludere / ꝓponit tres q̄ōnes ſiue dubitabiles ꝓpoſitiōes: q̄ nō ſunt i veritate dubitabiles ſapiētib⁹: ſʒ inſipiētib⁹. In q̄b⁹ ſoluunt̄ ſupradicti tres errores. q̄rū p̄ria eſt iſta. Dicit eñi Dauid. Cur timebo in die mala. i. q̄ eſt cā quare ego ⁊ quilibet fidelis debeo timere diē iudicij: ſiue diuinū iudiciū qḋ fit in morte vniuſcuiuſq; / et gñale iudiciū / qḋ fiet in fine mūdi. Rñdet ipſemet ⁊ dicit. Quia iniq̄tas calcanei mei circūdabit me. Ad cui⁹ intelligētiā eſt notādū / ꝙ hic alludit ad ſñiam datā a deo mulieri in pricipio i ꝑſona toti⁹ gñis humani ⁊ poſteritatis ſue: q̄ñ dixit ſerpēti. ip̄e obſeruabit calcaneū tuū. Vñ ſicut ſe hʒ pes et calcane⁹ ad caput ⁊ totuʒ corp⁹: q: eſt pars infima in qua fundat̄ corp⁹ ⁊ portat̄ totū corp⁹: tñ corp⁹ regit̄ a capite ⁊ oculis: q: oculi ⁊ caput dirigūt pedes ⁊ corpus: ita mulier eſt pars inferior et vir ſuperior. Et mulier dʒ regi a viro ⁊ nō ecōuerſo: vt ait Auguſ. ſup Ioā. Ita pars ſenſitiua ſiue ſenſualitas et caro dʒ regi a rōne: ⁊ nō ecōuerſo: ⁊ ꝓpter hoc ſēſualitas ⁊ caro dr̄ pes ſiue calcane⁹ i ſacra ſcriptura reſpectu rōnis. Vñ ſaluator ait Ioā. xiij. Qui mūdus eſt nō idiget niſi vt pedes lauet. q. d. ꝙ lʒ quis ſit mūdus i ꝯſcia ꝑ pniam: tñ adhuc manet ꝯcupiſcētia ⁊ vitiū nature i carne: quā null⁹ p̄ōt lauare niſi ſol⁹ de⁹ ꝑ gr̄aʒ. Ex quo p̄ʒ / ꝙ Chriſtus ibi ꝑ pedes intelligit carnē vitiatā ꝑ cōcupiſcētiā. rō aūt dicit̄ caput. Sed q: Adā voluit regi a muliere ꝯ p̄ceptū dñi: ideo bñ merito fuit ꝑcuſſus in ſenſualitate: ⁊ ſenſualitas fuit fcā debiliſſima ⁊ fragilis ⁊ infirma. Iō diabol⁹ q̄ñ vult hoiēʒ tētare: icipit a pte debiliori. ſ. a ſenſualitate q̄ dicit̄ nō ſolū pes: ſʒ calcane⁹ i hoie: eo ꝙ eſt ps magis ꝓpe terrā: ⁊ infima ⁊ poſterior. iō dixit de⁹ mulieri. ſerpēs obſeruabit calcaneū tuū. i. ſēſualitatē debilē p̄mo tētabit ⁊ mordebit. Deide dicit viro. Q: obediſti voci mulieris: iō maledicta terra in ope tuo. Spinas ⁊ tribulos ⁊c. q. d. q: mulier obediuit diabolo ⁊ tu obediſti mulieri: ideo ſenſualitas ⁊ caro tua erit ſemꝑ vexata a diabolo / ⁊ obediēs ei frequēter: ⁊ ſpiritus ⁊ caro tua obediēt ſenſualitati: ⁊ ꝯſciētia vexabitur ab ea. Et ſicut diabol⁹ inſurgit aduerſus carnē. Ita caro aduerſus ſpm̄ ⁊ rationem: ⁊ illaqueat ⁊ decipit animā. Nā diabol⁹ in carne ⁊ ſenſualitate noſtra tendit rete ⁊ laqueū ſuū q̄ dicit̄ fomes et ꝯcupiſcētia: i quo laqueo ſiue retiaculo capit animā ⁊ rationē ꝑ cōſenſum. Nā q̄ñcūq; ratio ſiue volūtas paret ſenſualitati ⁊ carni: tūc dr̄ illaqueari ⁊ capi ab eo. de quo retiaculo et laqueo dicit̄ pſal. ix. Cadent in retiaculo eius pctōres. ¶ Ex q̄bus patet / ꝙ peccare nihil aliud eſt niſi aīam a laqueo ſenſualitatis ⁊ ꝯcupiſcētie et fomitis carnis capi et illaqueari. Quē quidē laqueū nemo p̄ōt euadere nec vitare: niſi gr̄a Chriſti / vt ait apoſtolus ad Roma. vij. Et ꝓpter hūc laqueum oēs debemus timere futurū iudiciū: ⁊ ſemꝑ debemus orare ne intremus in tētationem: et ne aia noſtra illaqueet̄ a laqueo ſenſualitatis ⁊ carnis: ſicut capt⁹ eſt Adaʒ ꝑ mulierē / ⁊ ne tali iudicio puniamur / ⁊ a facie dei in iudicio eijciamur: ſicut eiectus eſt Adā ꝑ mulierē a facie dñi. Et ſi forſitan peccauerimus: ⁊ aliq̄ñ capti fuerimus in laqueo diaboli: ꝙ faciamus penitentiā: ⁊ retrahām⁹ calcaneū ⁊ pedē a laqueo venātiū ꝑ pniam an̄q̄ veniam⁹ an̄ iudicē in die mortis noſtre ⁊ in gñali iudicio: vt iueniamur expediti a laqueo pctī: ⁊ ſic ſemꝑ in vita nr̄a debem⁹ timere futurū iudiciū / ⁊ agere pniaʒ. ¶ Et iō duo ſunt gñā hoim vel tria / q̄ nō timent futurū iudiciū nec curāt agere pniam. Primo hypocrite q̄ cōfidūt in virtute ⁊ viribus ſuis. Et ſic nullū putāt ſe habere pctm̄. Sicut phariſeus q̄ dicebat / nō ſum ſicut ceteri hoim. Luc. xviij. Et diuites hui⁹ mūdi q̄ nō ſperāt aliā vitā: ⁊ ſtulti ⁊ inſipiētes q̄ nunq̄ putant ſe morituros. Et ſic oēs iſti nec curāt petere gratiā: ⁊ orare ne intrēt in tētationē: ⁊ ne illaqueent̄ pctō: nec curāt agere pniam. Et hos errores extirpat ꝓpheta i hac parte. Vñ q̄rit dicēs. Cur timebo i die mala: i. in die iudicij tā particulari q̄ vniuerſali. ⁊ rñdet. Scis q̄re timeo futuꝝ iudiciuʒ: ideo timeo: q: iniq̄tas calcanei mei circūdabit me. i. q: fui illaq̄atus iniq̄tate ⁊ laqueo calcanei ⁊ carnis ⁊ ſenſualitatis mee. Et ſcio ꝙ ſi ſic illaq̄at⁹ pctō appa ruero an̄ iudicē in die mala. i. in die mortis mee: ⁊ in die gñalis iudicij. tūc deus eijciet me a facie ſua dicēs. Ite maledicti in ignem eternum. ſicut eiecit Adā de paradiſo terreſtri: ne comederet de ligno vite: ⁊ ne viueret in eternū. Et iō volo agere pniam: ⁊ exire a laqueo pctī: ⁊ iuſtificari ꝑ pniam / ⁊ gr̄am Chriſti dū viuo poſtq̄ habeo facultatē i hac vita: vt de⁹ dicat mihi in iudicio: venite bñdi. ⁊c. Iniq̄tas ꝰ calcanei nil aliud eſt niſi vitiū ſenſualitatis ⁊ carnis: vel pctm̄ ꝯmiſſuʒ ex vitio ſenſualitatis: ⁊ hoc pctm̄ circūdat / ⁊ ligat / ⁊ illaq̄at / ⁊ accuſat pctōrē an̄ deū in morte vel in iudicio niſi egerit pniaʒ. Quaſi dicat: iō ego ⁊ q̄libet hō debeo timere diuinū iudiciū: q̄m ſuʒ pctōr ⁊ ſuʒ vulnerat⁹ in carne. Nā iniq̄tas calcanei mei. i. vitiuʒ ⁊ laque⁹ ſenſualitatis ⁊ carnis circūdabit ⁊ accuſabit me i die iudicij niſi egero pniaʒ: q: ſequēdo ſenſualitatē ⁊ cōſentiēdo carni / cōmiſi multa pctā. Nā ſicut rete ſiue laqus circūdat ⁊ impedit auē vel ferā: Ita ꝯcupiſcētia capit ⁊ circundat ⁊ ligat hoiem in pctō / vt p̄ʒ Ia. primo. q: vnuſq̄ſq; tētat̄ a ſua cōcupiſcētia illectus ⁊ abſtractus. oēs ergo opʒ ſemper orare. Et ſic ſoluit̄ prima queſtio quare eſt timēdū diuinū iudiciū: q: nullū malū ipunitū. ⁊ q: oēs ſumus proni ad malū: ⁊ fragiles ad bonū agenduʒ.

Qui confidunt in virtute ſua: ⁊ in multitudine diuitiarum ſuarū glorlantur.

de pe. di. iij. c. quāq; ⁊. c. q̄d ergo.

¶ Hic ſoluit̄ ſecūdus error ⁊ ſecūda q̄ſtio ex ſolutione prime. Nā multi ſunt. ſ. diuites huius mūdi: qui tantū cōfidūt in diuitijs ſuis ⁊ dominio mundano: ꝙ nō credunt aliam vitā nec penā peccatoruʒ poſt mortē. Et ſic putant per diuitias ſuas oia mala euadere. Sed cōtra hos inuehitur ꝓpheta dicens: ꝙ in die iudicij nemo poterit redimere ſeipſum quibuſcunq; diuitijs. Nam.

Frater non redimit: redimet homo: non dabit deo placationem ſuam.

xiij. q. ij. c. in p̄ſenti de pe. di. iij. c. quid ergo turbamur.

Et pretium redēptiōis anime ſue: ⁊ laborabit in eternum: ⁊ viuet adhuc in finem: Non videbit interitum: cum viderit ſapientes morientes: ſimul inſipiens et ſtultus peribunt.

¶ Si frater iuſtus ⁊ ſanctus nō poterit redimere in illa die iudicij aliū fratrē ſuū dānatū: ergo quomodo poterit diues dānatus redimere ſeipſum illa die: cuʒ ipſe ſit reus ⁊ dimittat oēs diuitias in hoc mūdo: nullū pretiū poterit dare ꝓ ſe. Legitur ergo iſte verſus interrogatiue. Unde dicit propheta. Qui ſunt illi fatui ⁊ temerarij hypocrite: qui cōfidunt in virtute ſua ⁊ viribus ſuis putātes ſe eſſe iuſtos ſine peccato: ⁊ non indigere gratia Chriſti: cū ſupradictū eſt: ꝙ iniq̄tas calcanei: ⁊ ꝯcupiſcentia circundat vnūquēq;: ⁊ trahit ſua quēq; voluptas: ⁊ ꝙ qui mūdus eſt in cōſcientia / etiā indiget vt pedes lauet ꝑ gratiā p̄uenientē / ⁊ oret ne cadat. Et qui ſunt etiā illi ſtulti q̄ cōfidunt in multitudine diuitiaruʒ ſuarū: putātes ꝙ diuitie ſue liberabūt ipſos ab oi malo: ⁊ ſi nullū bonū irremuneratū ⁊ nullū malū impunitū. ergo in die iudicij vnuſq̄ſq; debet iudicari ſcḋʒ ꝙ hic geſſit bonū aut malū: ⁊ ſcḋm ſtatū in quo ibi repitur iuſtificat⁹ aut peccator: q: ibi nō erit loc⁹ venie: ſed ſentētie. Et ideo frater iuſtus nō poterit redimere fratrē peccatorē nec patrē. Nā ſancti martyres cōuerſi ex ꝑplo gētili nō poterūt redimere fratres ſuos ⁊ patres mortuos in infidelitate. Immo cū mali petent a iuſtis dicētes: date nobis de oleo veſtro q: lāpades noſtre extingunt̄. Reſpondebūt ⁊ dicent iuſti pctōribus. Ite potius ad vendētes ⁊ emite vobis. Et ſic claudet̄ ianua pctōrib⁹ i illa die. Dicit ꝰ ꝓpheta: ſi frater nō poterit redimere nec redimet fratrē ſuū nec patrē in illa die: redimet homo ſeip̄m ſupple: quaſi dicat: nō poterit ſe hō redimere cuʒ diuitijs huius mūdi in illa die. quaſi dicat nullo modo: immo dico tibi ꝙ i illa die homo pctōr nō dabit placationē ſuā / nec pretiū redēptiōis aie ſue. i. nec poterit deū precib⁹ aut aliquo ſacrificio: nec muneribus placare: nec dabit aliqḋ pretiū ꝓ redēptione aie ſue: q: nec tunc habebit diuitias ⁊ dignitates q̄s in hoc mūdo habebat: nec aliq̄ mūdane diuitie valebūt ad redēptionē ⁊ pretiū ꝓ aia ſua: cū pctm̄ eius ſit infinitū. q: eſt pctm̄ in ſpm̄ ſanctuʒ. ſ. finalis impenitētie / ⁊ ad mortē: ꝓ quo nō oportet orare. ⁊ ſic iſte talis diues eijcit a facie dñi ſicut eiect⁹

Arg. a maiori ad minus. (margin, col. 1)

Not. cōtra diuites. (margin, col. 1)

Nota ꝙ ſunt ꝑ tuoſos. (margin, col. 4)

fuit Adā a paradiſo: ⁊ iſte laborabit ⁊ cruciabit̃ ineternū i inferno igne ſempiterno: ſicut Adā laborauit in hac vita in ſudore vultꝰ ſui inter ſpinas ⁊ vepres ⁊ tribulos oībꝰ diebꝰ vite ſue i hoc mūdo: ita laborabit et cruciabit̃ in iferno iſte ipenitēs. ¶ Et

Cōtra nō credētes mori.

viuet adhuc in finē. Hic ſoluit̃ tertiꝰ error illoꝝ q̄ non timent diuinū iudiciū: eo ꝙ nunq̄ ſe putāt eē morituros. Iſta particula eſt ꝟſiculus diſtinctꝰ a ſupiori i numero ⁊ in ſnīa. Nā iſti ſunt ꝟſus lyrici ⁊ ꝓpterea in vno ꝟſu magno ſunt duo vel tres pui/ in hebreo ⁊ in latino: ⁊ qnq̄ plures/ vt dictum fuit in pncipio. ⁊ hic incipit alia ſnīa: ⁊ ſic ſoluit̃ tertiꝰ error: ⁊ dꝫ legi interrogatiue. Unde dicit ꝓpheta. et iſte diues ſtultus ⁊ inſipiēs viuet adhuc in finē i. nunq̇d viuet ineternū: ſicut ipſe putat. Quaſi dicat/ nō: q2 ſtultū eſt talia credere/ ⁊ putare ſe nūq̄ moriturū: cū videat Adā/ Noe/ Abrahā/ ⁊ Iſaac/ ⁊ Iacob/ ⁊ Daniel/ ⁊ Apl'os/ ⁊ martyres/ ⁊ oēs alios ſanctos ⁊ ſapiētes moriētes. Ergo ſtultꝰ ⁊ iſipiēs eſt ille talis diues q̄ putat ſe nūq̄ moriturū: cū videat ⁊ ſciat oēs ſupradictos ſapientes ⁊ ſctōs fuiſſe mortuos: ergo ita morieẗ ipſe. Uerūtñ eſt maxima dr̄ia inter ipſum ⁊ illos ſapiētes ⁊ ſctōs. Nam ſapientes ⁊ ſcti viri ⁊ iuſti mortui ſunt tm̄ quo ad corpꝰ ⁊ non quo ad aīam: q2 aīa eorū viuit in gl'ia. ⁊ ideo in finali iudicio reſurgēt in corpe glorioſo: ⁊ ſic viuent ⁊ regnabūt ineternū cū Chriſto in gloria. Sꝫ ſtultꝰ ⁊ inſipiēs ſimul peribūt quo ad corpus ⁊ aīam. Nā non ſolū morieẗ corpꝰ cū ab hac vita diſceſſerit: ſed etiam morietur aīa morte culpe: ⁊ cruciabitur in inferno: q̄ dicit̃ ſcd̄a mors: ⁊ ſimul in corpore ⁊ aīa ⁊ toti morient̃. Nā ſicut ſapiēs eſt ille qui cōtēplat̃ ⁊ affectat celeſtia: ⁊ prudēs q̄ taliter diſponit vitam vt cōſequat̃ celeſtia: Ita per oppoſitū inſipiēs eſt ille qui nō cōtēplat̃ nec affectat celeſtia: ſꝫ terrena: ⁊ ſtultꝰ qui nō dirigit vitā ſuā vt adipiſcat̃ celeſtia. Et ideo oēs iſti lꝫ in iudicio reſurgant in carne: ſed nō oēs immutabunt̃ in corpus glorioſum ſicut iuſti: immo reſurgēt in corpore paſſibili: ⁊ lꝫ nunq̄ poſſint mori nec deficere: ſed i corpore ⁊ anima ſimul ineternū cruciabunt̃: ⁊ ſic peribūt ſimul ⁊ ſemper erunt mortui carētes vita ſpūali. Et iſti tales dicunt̃ inſipiētes: q2 nūq̄ cōtēplati ſunt nec deſiderarūt celeſtia ſꝫ terrena. Et dicuntur ſtulti/ ⁊ nō prudētes: quia dum viuerent non diſpoſuerunt bona ſua mundana/ dando eleemoſynas pauperibus: vt reciperent eos poſt mortē in eterna tabernacula. Et ideo tāq̄ inſipiētes ⁊ ſtulti ſimul peribunt.

xxiij. q. ſti. ſ. c. paratus.

Et relinquent alienis diuitias ſuas: ⁊ ſepulcra eorum domus illorum ineternū.

¶ Nō portabūt ſecū diuitias ſuas cū q̄bus potuiſſent redimere pctā ſua/ eleemoſynas largiendo: et potuiſſent emere regnū celoꝝ. Sed relinquēt alienis diuitias ſuas: nec poterūt ſecū portare. Sꝫ forſan dices ꝙ qn̄ diues relinq̄t diuitias ſuas filijs vel cōſanguineis nō relinq̄t alienis: ſed ſuis. Rn̄det̃ ꝙ filij damnatoꝝ ſatis ſunt alieni ⁊ extranei/ poſtq̄ non pn̄t eos liberare ab inferno. Nec ēt volūt ꝓ eis elemoſynas facere. ¶ Ex quo ptꝫ/ ꝙ alienis relinquūt poſſeſſiones ⁊ oīa bona ſua/ ſibi non relinquētes niſi vnū arctū ſepulcrū: ⁊ breue i quo iacent eorū putrida cadauera. Ideo ſubdit.

C

De pe.

Tabernacula eoꝝ in progenie ⁊ progenie: vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.

¶ Illa ſepulchra eorū erūt domꝰ eoꝝ ineternū: q2 nunq̄ recuperabūt ampliꝰ magnas domos ⁊ poſſeſſiones eoruꝫ: ſicut Alexander/ ⁊ Xerxes/ ⁊ Cambiſes/ ⁊ Attila: ⁊ ceteri ambitioſi quos totus mundus nō poterat cape: nec tp̄s oē ad viuēdū ſufficere. Nunc vero iacēt in arcto ⁊ breui ſarcophago: et illa eſt domus eoꝝ ineternū. Eſt verū qd̄ tu potes dicere ꝙ licet iſti ſint mortui corpe ⁊ aīa: tn̄ adhuc viuūt fama. Nā Homerꝰ ſcripſit Iliada/ in qua effert Achillē in celū. Et Uirgiliꝰ cōmēdat Eneā: et Lucanꝰ Ceſarē/ ⁊ Pompeiū: ⁊ Herodotus/ Cyruꝫ/ Dariū/ Cambiſem/ ⁊ Xerxem: ⁊ Quintus Curtius/ Alexādrū: ⁊ ſic de ſingulis i ſuis libris. Et ſic fama iſtorū nunq̄ peribit: ⁊ nō ſolū ipſi q̄ i his libris cōmendant̃ viuūt per famam: ſꝫ ēt Homerꝰ/ ⁊ Uirgiliꝰ ⁊ Ouidiꝰ, q̄ libros ſcripſerunt. Un̄ Ouid. in fine libri Metamorpho. dicit nunq̄ ſe moriturū/ ſꝫ ſemp victurū ꝑ famā. vn̄ ait. Iāq̄ opꝰ exegi/ qd̄ nec Iouis ira/ nec ignis. Nec poterit ferruꝫ/ nec edax abolere vetuſtas. Quaq̄ ptꝫ domitis romana potētia terris: Ore legar ppl'i: per q̄ oīa ſecl'a fama. Si qd habēt veri vatū pſagia/ viuā. Ex q̇bꝰ ptꝫ/ ꝙ nō ſolū reges ⁊ principes: ſꝫ ēt philoſophi ⁊ poete ⁊ ſcriptores ꝑ famā putabāt nunq̄ mori. Et ideo ad ꝑpetuā memoriā eoꝝ faciebāt ſibi alta ſepulcra parari ⁊ cōſtrui: in quibꝰ deſcribebant̃ eis epitaphia/ in q̇bꝰ memorabant̃ imortalia geſta eoꝝ. Et ſic legit̃ in epitaphio Uirgilij. Mantua me genuit ⁊c. Et in epitaphio Terētij. Natꝰ in excelſis tectis Carthaginis alte ⁊c. Et iō dū Alexander tranſiret Helleſpōtū/ ⁊ puenit ad ſepulcrū Achillis apud Iliū: ⁊ legeret eiꝰ epigrāma/ dixit Felix tu Achilles quē talis cecinit tuba. ⁊ ſic ſimul dixit beatū ⁊ felicem Achillē: q̄ memorāda geſſerat bella: ⁊ Homeruꝫ q̄ altiſſima tuba ⁊ imortali facūdia ipm i ſuis libris cōmēdauerat: ⁊ ſic putabāt et ceteri diuites ⁊ philoſophi huiꝰ mūdi per famā vitā in eternū ducere/ ⁊ famā extendere factis. Hunc aūt errorē cōfutat hic ꝓpheta dicēs. Licet tabernaculum ⁊ ſepulcra iſtoꝝ maneāt a ꝓgenie in ꝓgeniē/ ⁊ oſtēdant eoꝝ magna ſepulcra: ⁊ pendeāt magna vexilla in templis ſupra ſepulcra eoꝝ: ⁊ erigant̃ ſtatue i foris in eoꝝ memoriā/ ⁊ lꝫ iſti vocauerūt ⁊ afamarūt noīa ſua i terris ſuis mēorādo ea in epigrāmatibꝰ ⁊ epitaphijs/ ⁊ vocauerint ⁊ dilatauerint noīa ſua i terris ſuis geſtis bellorū aut ſcriptis poetaꝝ ⁊ phoꝝ ⁊ hiſtoriographoꝝ: tn̄ nō potuerūt ſua noīa vocare nec dilatare in celo: nec valet eis iſta fama: cum aīe eoꝝ crucient̃ ineternū i inferno. Sed ſapientes. ſ. Abrahā/ Iſaac/ Iacob/ apl'i ⁊ martyres ⁊ doctores ſcti ſunt vere felices ⁊ bti. q̄ lꝫ in hac vita fuerūt afflicti ⁊ paliter: tm̄ noīa eorū ſcripta ſunt in celis ⁊ viuūt eternaliter. Et iō iſti fuerūt ſapiētes et prudētes: q̄ dū viuerēt in hac vita relictis diuitijs ⁊ ceteris mūdanis vanitatibus ꝑ eleemoſynas et bona opa adepti ſunt regnū celorū. Per oppoſitū aūt iſti fuerūt ſtulti ⁊ inſipientes/ q̄ ꝯtēptis bonis ſpūalibꝰ ſecuti ſunt mūdanas vanitates: ⁊ dū eſſent i hac vita: vbi potuiſſent deo ſeruire/ ⁊ cū eleemoſynis et diuitijs pctā redimere/ et ꝑnīaꝫ agere/ potiꝰ voluerūt ſeruire creature q̄ creatori/ ⁊ proprijs voluptatibꝰ q̄ deo parere ⁊ diuine legi obedire: ⁊ ideo accidit eis ſicut ⁊ primo homini. Nam

Nota [illegible]

Homo cum in honore eſſet non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus: et ſimilis factus eſt illis.

¶ Ille hō cum eſſet in honore in illa terreſtri paradiſo dn̄s oīm creaturarū a deo cōſtitutus: elatus in ſupbiā nō intellexit nec cōſiderauit beneficia ſibi collata: ⁊ voluit parere ⁊ cōplacere potiꝰ vxori ⁊ diabolo q̄ deo/ a quo tantū honorē ⁊ beneficia receperat: ⁊ iō eiectus eſt a paradiſo ⁊ a facie dn̄i: ⁊ reliquit ibi oīa q̄ poſſidebat ⁊ precipue arborē vite ne comederet ⁊ ne viueret ineternū. Et factꝰ eſt mortalis ⁊ miſer ⁊ cōparatꝰ eſt iumētis ⁊ beſtijs inſipientibus: q2 viuit in hac parte inter beſtias: ⁊ factus eſt illis ſimilis: q2 ſecutus eſt voluptatē ⁊ ſenſualitatē ſicut beſtias: ⁊ ideo fuit cōdemnatus ad mortē corporis ⁊ aie ſicut beſtia. Nā licet aīa peccatoris nunq̄ deficiat: tamē dicit̃ mortua q2 caret vita ſpirituali ⁊ eterna. Ita pariter accidit amatoribus huiꝰ mūdi. Nā ideo deus dedit eis Diuitias vt eis bn̄ vterent̃: ⁊ paupibꝰ ſubuenirēt ⁊ eleemoſynis pctā redimerēt ⁊ alia bona operarent̃. Et in hac vita dedit eis ſtatū merēdi ⁊ penitētiā agendi/ ⁊ ſeruādo legē diuinā regnū celorum adipiſcendi. Sed cū iſti eſſent in tali honore et opportunitate fuerūt deo ingrati/ ⁊ beneficia ſibi collata ⁊ tēpus merēdi nō intellexerūt nec cōſiderauerūt: ⁊ penitētiā agere noluerūt: immo cōtēpſerunt: ideo tanq̄ ingrati ⁊ beſtie proijcient̃ a facie dn̄i in die mortis ſue: ⁊ mittent̃ in tenebras exteriores. Et in generali iudicio dicet eis Chriſtꝰ. Ite maledicti in ignem eternū. Et ſic erūt in iferno ſubiecti ſub poteſtate diaboli/ facti ſimiles beſtijs: q̄ ſemp laborāt ſub poteſtate hoim cū flagellis ⁊ verberibꝰ. Ex q̇bꝰ ptꝫ/ ꝙ ſtultꝰ ⁊ inſipiēs eſt ille q̄ non timet futurū iudiciū cōfidēs in virtute ꝓpria ⁊ multitudine diuitiarū ſuarū: ⁊ putat ſe nō moriturū: ⁊ ideo nō agit bonū nec declinat a malo nec agit penitētiā i hac vita dū pōt: ⁊ nō corrigit vitā ſuā ꝑ exēpla aliorū ⁊ ꝑ doctrinā ſacre ſcripture: ⁊ maxie exēplo ipſiꝰ Adā. Et hec eſt parabola i quā iclinauit aurē ſuā/ ⁊ propoſitio quā nobis in hoc pſal. apit Dauid ꝓpheta. Lꝫ aūt beatꝰ Aug. ⁊ Hiero. aliter exponūt iſtā literā: tn̄ ego nō intēdo cōtraire auctoritati eorū/ q̄bꝰ vt patribus ⁊ magiſtris ⁊ preceptoribꝰ parco.

Nota diuites.

vſ. q. ſ. ca. imitare.

Hec via illorum ſcandalum ipſis: ⁊ poſtea in ore ſuo complacebunt.

¶ Hec eſt ſcd̄a pars in qua poſtq̄ cōfutauit errorē inſipiētiū/ hic explicat eoꝝ penā eternā poſt hāc vitā: q̄ erit duplex: vna erit pena ignis in inferno: et altera erit pena vermis ⁊ doloris cordis cū in iudicio videant paupes ⁊ humiles quos ipſi oppreſſerūt regnare cū Xp̄o ⁊ poſſidere regnuꝫ qd̄ ipſi poterāt poſſidere. Dicit ergo: hec fuit via ⁊ modus viuendi illorū inſipiētiū in hac vita. ſ. pſumere de ꝓpria iuſtitia cōfidere ⁊ gl'iari in multitudine diuitiaꝝ ⁊ putare nūq̄ mori. Iō hec via ⁊ error fuit ſcādalū ipſis: quo ceciderūt in tā magnū errorē ⁊ ſtultitiā. Itē hec via. i. iſte triplex error: fuit ſcādalū et cauſa ipſis diuitibꝰ inſipiētibꝰ: vt nō timerent nec crederēt etiā futurū iudiciū: nec penas futuras ꝓ peccatis ſuis. Et ſic cōtēpſerūt deū ⁊ legē ſuā: ⁊ cōmiſerāt oīa ſcelera ⁊ nō q̄ſierūt niſi gloriam in hoc mundo/ nec cōplacebāt niſi ſibi in ore ſuo: nec ioq̄bant̃ niſi de rebus terrenis ⁊ mundanis/ nec volebant aliquid audire niſi vanitates ⁊ adulationes: ⁊ nō correctiones ſapiētiū ⁊ ſacre ſcripture: ideo in ore ſuo complacebant ſibijpſis.

Sicut oues in inferno poſiti ſunt mors depaſcet eos.

Et dominabuntur eorum iuſti in matutino: ⁊ auxilium eorum veteraſcet in inferno a gloria eorum.

xxvi. diſ. q̄d in aliō de pe di. vij. nullꝰ xxxiij. q̄ō. ij. admonere.

¶ Licet in ore ſuo ſic cōplacerēt in hoc mundo: tn̄ poſtea ſicut oues in inferno poſiti ſunt. Nam ſicut oues q̄ prius paſcebānt̃ in pratis poſtea recludunt̃ in ouili: ⁊ mors depaſcit eas: q2 occidunt̃ i macello ad cibū ⁊ paſtū hoīm: ita parit̃ accidit iſtis. Naꝫ q̄ ante comedebāt ⁊ deuorabāt paupes: ⁊ bona eorū diripiebāt in hoc mūdo: poſt mortē poſiti ſūt in ouili inferni: ⁊ mors ꝑpetua inferni depaſcet ⁊ comedet eos: ⁊ erūt cibus diaboli ⁊ eſca draconū et ppl'is nigris ethiopū inferni. Et iſta eſt prima pena eorū inquātū ſunt eſca ignis ⁊ diaboli. Secūda eſt pena vermis ⁊ doloris cordis qui vermis nunq̄ morieẗ: ⁊ etiam q2 iuſti ⁊ ſancti quos ipſi oppreſſerūt ⁊ deuorarunt in hac vita dn̄abunt̃ ⁊ iudicabūt eos cū Chriſto in matutino iudicio: qd̄ fiet poſt noctē huiꝰ vite. ¶ Unde dies iudicij dicit̃ dies mala ⁊ amara valde pctōribꝰ dānatis. Sed dicit̃ matutinū ⁊ dies clara ⁊ mane in qua reſurgēt oēs iuſti ⁊ claritatē glorie poſt tenebras et pſecutiōes huiꝰ vite recipient. Dicit̃ etiā matutinū: q2 oia q̄ in hac tenebroſa nocte fuerūt occulta: tūc erūt oībꝰ manifeſta. Pariter lex euāgelica dicit̃ matutinū reſpectu le. ve. q2 oia ſacramēta q̄ ibi fuerūt occulta fuerūt ꝑ Chriſtuꝫ patefacta. Et ſic reſurrectio Chriſti fuit matutinuꝫ ⁊ aurora huiꝰ diei gr̄e. Scd̄m vero matutinū erit in die iudicij: ⁊ tūc auxiliū ⁊ multitudo diuitiarū eorū i q̄bꝰ cōfidebāt/ veteraſcet ⁊ euaneſcet a gl'ia eorū: ⁊ fruſtrabit̃: ſicut qn̄ pānus veteraſcit nō pōt reſiſtere frigori nec eſt alicuiꝰ p̄tij. quaſi dicat: ꝙ diuitie ſue nō poterūt ſibi auxiliū p̄ſtare: nec liberare: q2 deficiet gl'ia eiꝰ: ⁊ dū fuerint in inferno fruſtra expectabūt auxiliū: q2 ibi nulla eſt redēptio. Et notanter dicit̃: iuſti dn̄abunt̃ eorū in matutino: q2 iſti erunt in matutino gl'ie: ſed dānati in tenebris ⁊ die malo penarū. Et tūc iuſti exiſtentes in matutino glorie ſtabūt in magna cōſtātia aduerſꝰ eos q̄ ſe. ſ. ipſos anguſtiauerunt ⁊ oppꝛeſſerū in hac vita accuſantes eos ante iudicē xp̄m. Et tūc illi diuites impij q̄ abſtulerūt labores ⁊ bona illorū vidētes iuſtos in tāto honore cū Chriſto turbabunt̃ timore horribili penitētiā ifructuoſaꝫ agētes ⁊ dicētes intra ſe. Hi ſunt quos aliqn̄ habuimꝰ in deriſum. Ecce qn̄o computati ſunt iter filios dei: ⁊ inter ſanctos ſors illoꝝ eſt. Quā hereditatē nos poteramꝰ obtinere. Sapiētie. v. Et iſte vermis penitudinis ⁊ doloris cōſciētie ⁊ inuidie depaſcet eos: ⁊ ſic mors depaſcet eos. ſ. ignis ⁊ vermis.

D Dies iudicij dicit̃ dies mala.

Ueruntamen deus redimet animam meaꝫ de manu inferi cum acceperit me.

ij. q̄ō. iiij. me nanu ij. q. iij. dignū

¶ Hic explicat premium bonorū ⁊ iuſtorū: qd̄ nil aliud erit niſi aſſumi in ſocietatē Chriſti ⁊ regnare cū eo. Ideo ait cetꝰ iuſtorū. Uerūtamē dū illi iniuſti reponēt̃ ⁊ mittēt̃ i infernū ſicut oues/ ⁊ auxiliū eoꝝ veteraſcet et fruſtrabit̃: ⁊ patiēt̃ penā ignis ⁊

vermis: tūc dn̄s Jeſus Chriſtus ꝓ cuiꝰ amore ego
paſſus ſum ⁊ cū patiētia ſuſtinui opprobria et dā-
na in mūdo: redimet aīam meā: ⁊ liberabit de ma-
nu ⁊ ptāte inferi cum acceperit me. q̄ſi dicat: poſtꝙ̄
nec multitudo diuitiarū ⁊ ꝓprie vires nec frater
poterit redimere hriem in hora mortis aut in die
iudicij: ideo ego expecto ꝑ fidē ꝙ dn̄s Chriſtꝰ redi
met aīam meā ꝑ paſſionē ſuā ⁊ ſacr̄m penitētie: et
aſſumet me ad ſuū regnū dicēs. Uenite benedicti
patris mei ꝑcipite regnū: cuiꝰ regni tāta erit glīa
ꝙ nec auris audiuit / nec oculus vidit: nec ī cor ho-
minis aſcēdit. quaſi dicat: nil aliud pōt redimere
hoiem in hac vita niſi penitentia. Nā homo pecca-
tor non ſe pōt redimere in morte ꝑ vires ſuas: nec
ꝑ multitudinē diuitiar̄: niſi ꝑ ſolā pn̄iam. Un̄ no-
tanter dicit / Redimet aīam: eo ꝙ ſupra dixit: ſtultꝰ
⁊ inſipiēs ſimul peribūt. i. in corpe ⁊ aīa. Ideo iſte
fidelis ait. Uerūtamē ego nō curo ꝙ corpus moria-
tur / ſed expecto ꝙ deꝰ redimet aīam meā de manu
inferi per pn̄iam: ⁊ ſic nō cōfido in multitudinē di
uitiarum: ſed in ſolo deo, ⁊ ſacramento penitētie:
⁊ ſic ſecurus ibo ad mortem ⁊ iudicium.

xij. q. d. nc. ij. c. glīa. **Ne timueris cum diues factus fuerit ho-**
mo: ⁊ cum multiplicata fuerit gloria domꝰ
eius.

¶ Hic cōſolatᷣ ⁊ exhortatᷣ iuſtos ad patientiam di
cens. O vir iuſte ſi tāta pena erit pena maloꝝ ⁊ tā
tā gloria dabitᷣ iuſtis in iudicio poſt hāc vitā: ergo
ne timueris cū diues factus fuerit homo: ⁊ ne de-
ſperes licet opprimat te in hac vita: et ne diffidas
cum multiplicata fuerit gloria domus eius in co-
pia diuitiarum ⁊ prolis ⁊ dignitatum: ⁊ diripiat bo
na tua. Nam parum durabit gloria ſua.

Job xxvij. d. xiiij. q. iiij. q̄d dicas. **Quoniam cum interierit nō ſumet omnia:**
neqꝫ deſcendet cum eo gloria eius.
Quia anima eius in vita ipſius benedice-
tur: confitebitur tibi cum benefeceris ei.

¶ Cū interierit nō ſumet ſecū nec portabit oīa bo
na: nec glīa domus eius deſcēdet cū eo ad infernū:
q2 oīa relinquet ī hoc mūdo. Et ideo nō deſideres
glīā eiꝰ: q2 tm̄ durabit ī hac vita ⁊ glīa eiꝰ ⁊ fama
⁊ tm̄ ī ſua vita benedicetᷣ ⁊ laudabitᷣ ab adulatori-
bus: ⁊ intm̄ te diliget ⁊ confitebitᷣ tibi ⁊ laudabit /
quātū ſibi bn̄feceris: ⁊ adulatus fueris: ⁊ munera
porrexeris. Et dū feceris ei munera tūc tibi ſe eſſe
amicū cōfitebitᷣ ⁊ te laudabit: ⁊ fauorē ꝓmittet: et
tm̄ durabit amicitia quātū eū laudabis ⁊ munera
porriges. Et ꝓptᷣ hoc q2 iſte talis fuit mūdanus et
filius prauoꝝ ⁊ ſecutꝰ eſt prauitatē fratrū ſuoꝝ dū
viueret: ideo ſequetur eos poſt mortem. Et ſic.

xlvj. ci- ſti. om- nes. **Introibit vſqꝫ in progenies patrū ſuorū:**
⁊ vſqꝫ in eternum non videbit lumen.

¶ Introibit in progenies patrum ſuorum: quoꝝ
ſcelera imitatus fuit in hac vita: ⁊ ideo cum eis ſi-
mul cruciabitur in inferno: ⁊ nō videbit lumē glo
rie in eternum: immo tenebras exteriores.

ſupra eodē. **Homo cū in honore eſſet non intellexit: cō**
paratus eſt iumentis inſipientibus ⁊ ſimi-
lis factus eſt illis.

¶ Cōcludit iterū ad maiorē expꝛeſſionē: ꝙ ſicut pri
mus hō cū eſſet in honore non intellexit: ita q̄libet
mūdanꝰ hō cū eſſet in hoc honore ⁊ opportunita-
te faciēdi bonū nō intellexit nec cōſiderauit bn̄fi-
cia ſibi collata: nec ꝓuidit ꝓ vita futura dū pote-
rat ⁊ erat in tpe merēdi ⁊ pn̄iam agēdi: ⁊ nō fecit:
ideo cōparatꝰ eſt iumētis ſicut dictū eſt ſupra. Ex
quibꝰ ptꝫ: ꝙ tota intētio Dauid in hoc pſal. eſt ex-
hortari ⁊ inducere oēs ad declinādū a malo ⁊ agē-
dū bonū ⁊ ad agendā pn̄iam in hac vita: ⁊ ne diffe-
rāt pn̄iam vſqꝫ ad mortē incluſiue: ⁊ ne decedāt cū
pctō: q2 poſt mortē nō eſt tp̄s nec locꝰ pn̄ie / ſꝫ iudi-
cij: q2 nullū malū īpunitū nec bonū irremuneratū.
Ad q̄ð ꝓbandū ſumit parabolā ⁊ ꝓpoſitionem ex
pctō ⁊ punitiōe ipſiꝰ Adā primi hoīs: q̄ cū eſſet in
paradiſo cū honore nō intellexit: ⁊ cōparatꝰ eſt iu-
mētis. Et iō vt magis iprimat ⁊ icutiat terrorē in
cordibꝰ nr̄is iterat illud dictū ⁊ punitionē. Adde ſi
cut fit in ꝑconizatiōibꝰ cōminatorijs: vbi dꝛ: geml
nādo ī principio ⁊ fine qn̄ portatᷣ reꝰ ad patibulū: q̄
ſic faciet / ſic punietᷣ. Et ſic Chriſtꝰ cōminās futurū
iudiciū dicit. Uigilate / iterum dico vigilate. ¶ Ex
iſto pſal. ⁊ eiꝰ expoſitiōe recolligūtᷣ. xiij. cōclōnes.
¶ Prima cōclō: ꝙ Dauid cōuocat oēs conditiōes
⁊ ſtatus hoīm ꝑcipue diuites ⁊ potētes ad audien
dā doctrinā huiꝰ pſalmi. ¶ Scđa cōcluſio / ꝙ ī hoc
pſal. intēdit ꝓcedere parabolice arguēdo ⁊ confu-
tando errores hoīm potentū ⁊ diuitū: qui nō timēt
futurū iudiciū putātes ſe nunꝙ̄ morituros. ¶ Ter
tia cōcluſio / ꝙ vnuſquiſqꝫ debet timere futurū iu-
diciū quantūcūqꝫ ſit iuſtus: ⁊ hoc ꝓpter laqueum
cōcupiſcentie latentē in carne. que quidē cōcupi-
ſcētia incitat ad omne pctm̄ / niſi iuuetᷣ homo grā
chriſti. ¶ Quarta concluſio / ꝙ nullus diues debet
nec pōt confidere in multitudine diuitiarū ſuarū:
q2 nō poterunt ipm̄ redimere in die iudicij: q2 ibi
nullū pretiū poterit redimere hoiem: q2 nō erit tē-
pus pn̄ie: ſed ſententie. ¶ Quinta cōcluſio / ꝙ ī die
iudicij homines iuſti ⁊ ſancti nō poterunt redime-
re fratres nec patres mortuos ſine pn̄ia / aut ſine
fide. ¶ Sexta cōcluſio / ꝙ nulla potētia aut virtus
poterit homines liberare a morte corporali: q2 nō
ſolū inſipiētes: ſed etiā ſapientes morientᷣ. ¶ Se-
ptima ꝯclō / ꝙ hec ē dr̄ia inter ſapiētes ⁊ īſipiētes.
Nā ſapiētes moriūtᷣ ſolū quo ad corpus: ſed non
quo ad aīam: q2 viuunt in celo per gloriā: et reſur-
gēt in corpe glorioſo in iudicio: ſed inſipientes ſcꝫ
impenitētes et infidelis ſimul morientᷣ quo ad cor-
pus et animā: q2 non reſurgent in reſurrectionem
vite eterne: ſed in reſurrectionē iudicij ad patiēdū
penas eternas. ¶ Octaua cōcluſio / ꝙ diuites ⁊ po
tētes et etiā philoſophi ⁊ hiſtoriographi / lꝫ voca-
uerint noīa ſua in hoc mūdo per famā: tn̄ fama ſi-
mul cum eis peribit: imo cadauera eorum iacebūt
in paruo ſarcophago in eternū. ¶ Nona concluſio
ꝙ diuitie / et poteſtates: et dignitates / et facundia
potius fuerunt hominibꝰ malis ad ſcādalū in hoc
mūdo q̄ ad vtilitatē et bonū conſequendum: quia
ex malo vſu earum cōſecuti ſunt perpetuam dam
nationem: quia ſicut oues in inferno poſiti ſunt: et
mors depaſcet eos. ¶ Decima concluſio / quod ſi-
cut diuites et potentes comederunt bona paupe-
rum: ita mors eterna depaſcet eos. ¶ Undecima
concluſio / ꝙ pauperes non debent indignari cum
videant malos ꝓſperari et fieri diuites in hac vi-
ta: q2 breuiter morientᷣ ⁊ relinquēt alienis diuitias
ſuas / ⁊ in eternum cruciabuntᷣ in tenebris inferni.

¶ Duodecima cōclō: ꝙ pauperes accuſabunt diui
tes ⁊ potentes apud deū in die iudicij. ¶ Decima-
tertia conclō: ꝙ ſicut Adā cū eſſet poſitus in tāto
Nota de adā honore ⁊ dignitate in paradiſo: ⁊ nō intellexit nec
ſciuit cōſeruare ⁊ cuſtodire ſtatū ſuū cōtennēdo di
uinū ꝑceptū: ideo fuit eiectus a felici loco ⁊ ſtatu
in quo erat: ⁊ expoliatus oibus bonis fuit poſitus
in hac valle lachrymarū ⁊ miſerie: ⁊ cōparatꝰ iumē
tis inſipientibus: q2 factꝰ mortalis ⁊ ignorās ſicut
beſtia: ita quilibet hō potēs ⁊ diues q̄ neſcit cuſto
dire grām ⁊ innocētiām quā recepit in baptiſmo:
aut non agit penitentiam de pctīs dum habet tp̄s:
aut non prouidet pro futura vita adipiſcenda per
eleemoſynas ⁊ opera meritoria: eijcietᷣ ab hoc mū
do nil de bonis tpalibus ſecū portando: ⁊ in die iu
dicij eijcietur a facie domini in ignem eternū. Et
ſic morietur quo ad corpus ⁊ animā ſicut iumentū
⁊ beſtia. Et hoc quo ad mortem ſpiritualem.

pſa. l. ſꝫ. ſcđa ꝯ. xv. q. ſi. vj. ca. ſi a ſacerdotibꝰ **DEus deorum dominus locutus**
eſt: ⁊ vocauit terram.

¶ Titulus. Pſalmꝰ Aſaph. Licet q̄dā
hebrei ⁊ catholici dicāt ꝙ Aſaph fecit
hūc pſalmū ⁊ ceteros ſibi ītitulatos:
tn̄ iam in principio dictū eſt ꝙ nulla rōne mouentᷣ
nec habent aliquā auctoritatem ꝑ ſe. Nā Aſaph: ⁊
Eman ⁊ Idithū nō dicuntᷣ prohete nec prophetā-
tes eo ꝙ pſalmos cōficerent: ſed q2 prophetabāt:
id eſt pſalmos cantabant in organis iuxta regē: vt
ptꝫ primi Paralypo. xxv. Prophetare idem eſt q̄ð
prophetias canere ⁊ interpretari: vt ait Apl̄s pri-
ma. corin. ix. Et ideo eſt dicendū ſm̄ Augu. ꝙ Da-
uid fecit hūc pſalmū ⁊ oēs alios: ſed diſtribuit eos
cātādos ⁊ interpretādos ipſis Aſaph: ⁊ Ethan: et
Eman qui fuit de filijs Chore: ⁊ ipſi Idithū: vt ptꝫ
primi Paralipo. xxiij. vbi dicitᷣ ꝙ pſaltes canebāt
in organis que fecerat Dauid ad canendū. Itē. ij.
Paralypo vij. dicitur. In dedicatione domus dn̄i
ſacerdotes ⁊ leuite ſtabant: in officijs ſuis: ⁊ canta
bāt in organis carmina q̄ fecerat Dauid ad laudā
dum dn̄m: qm̄ in ſeculū miſericordia eius. Ex qui-
bus ptꝫ: ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū ⁊ dedit ipſum
cātādum filijs Aſaph: eo ꝙ dirigitur toti eccleſie
ſiue cōgregationi hoīm. Aſaph enī interꝑtatᷣ con-
gregatio ſiue collectio. Unde ſicut per filios Cho
re intelligitᷣ myſtice eccleſia cōgregata ex gētilibꝰ
⁊ filijs maloꝝ parentū: ita per Aſaph intelligitur
Diuiſio pſalmi. tota eccleſia ſimpliciter ſecundū noīs interpreta-
tionē. Dauid ḡ fecit hūc pſalmū: ⁊ intitulatur ipſi
Aſaph eo ꝙ loquitur de vlī iudicio ad q̄ð cōgre
gabuntᷣ oēs gētes ⁊ nationes in valle Joſaphat a
ſolis ortu ⁊ occaſu: vt manifeſte ptꝫ in litera. Ideo
dimiſſis diuerſis modis dicēdi: eſt dicendū: quod
Quid ſit iu diciū. poſtꝙ̄ Dauid in pſalmo ꝑcedēti ꝓbauit de neceſ-
ſitate futurū iudiciū: ideo in hoc pſalmo deſcribit
executionē eius futurā per exēplū. Et ſic pſalmus
iſte diuiditᷣ principalr̄ in duas ptes. Nā in prima
deſcribitᷣ iudicij preparatio. In ſcđa iudicij execu-
tio ibi. Audi populus meꝰ. Quantū ad primum eſt
notandum: ꝙ iudiciū eſt actus iudicis. Et ſic po-
teſt eſſe duplex actus ipſius iudicis: quia aut iu-
dicat legē: aut ꝑuaricatores ⁊ obſeruatores legis.
Primū dicitᷣ iudiciū diſcretiōis inquātū iudex in-
terꝑtatᷣ ⁊ declarat difficultates ⁊ enigmata legis: ⁊
diſcernit inter ea quia eiuſdē eſt cōdere legē: et
interpretari: ⁊ diſcernere: ⁊ iudicare ſm̄ legē. Se-
cūdū dicitur iudiciū examinatiōis: inquātū iudex
examinat obſeruatores ⁊ preuaricatores legis: et
punit ſm̄ merita ⁊ demerita. Et ſic tribuit vnicuiqꝫ
q̄ð ſuū eſt. Et iſta tria pertinēt ad eundē primo et
principalr̄: ſcꝫ ponere ſiue cōdere legē: ⁊ interpre-
tari ⁊ examinare. Sic ergo cū Chriſtus fuerit pri-
mus cōditor ⁊ lator legis Moyſi inquātū deꝰ de-
dit illā Moyſi et ſoli pplo Iſrael per angelos: vt
ptꝫ ad Hebreos. j. ideo venit in carnē in primo ad
uentu ad iudicandā ⁊ interpretandā ⁊ diſcernēdā
legem datā Moyſi. Et ſic dedit nobis legē Moyſi Nota
interpretatam ⁊ diſcretā: diſcreuit enī ⁊ ſeparauit q̄uo
paleas a grano ⁊ figuram a figurato: ⁊ vmbrā a ve dedit
ritate ⁊ lumine ⁊ ecōuerſo: quia lex euangelica nil deꝰ le-
aliud eſt niſi lex Moyſi interpretata per Chriſtū gem.
⁊ diſcreta: q2 non venit ſoluere legē ſed adimple-
re: q2 vnū iota nō preteriuit a lege quin interpre-
tatū ⁊ impletū ſit in Chriſto. Et iō ait Aug. lib. de
catechizandis rudibꝰ: ꝙ teſtamētū vetꝰ nil aliud
eſt niſi occultatio noui: ⁊ euāgeliū nil aliud eſt niſi
manifeſtatio ve. teſta. Ideo oportuit vt Chriſtꝰ q̄
occultauerat illā legē in illo paruo pplo: veniret
manifeſte in carnē: ⁊ interpretaretur ⁊ diſcerneret
eā ⁊ ferret ipſam ⁊ ꝓmulgaret declaratā toti mū-
do: poſtꝙ̄ erat rex ⁊ iudex vniuerſalis. Et ſic fecit:
q2 venit ī Judeā ⁊ Hieruſalē: ⁊ declarauit ⁊ impleuit
eā in ſe docēdo ⁊ faciēdo: ⁊ implēdo ⁊ faciendo oia
que de eo ſcripta erant: ⁊ in mōte Sion miſit ſpm̄
in aplos vbi receperūt ſeptē dona ſpūs ſancti ad
legē intelligendā: ⁊ poſtea miſit eos ad predicādū
per vniuerſum mūdū euāgeliū oī creature promit
tētes premiū obſeruatoribꝰ: ⁊ penā preuaricatori
bus: dicēs. Qui crediderit ⁊ baptizatꝰ fuerit ſaluꝰ
erit: Qui vero nō crediderit cōdēnabitᷣ. Et aſcēdens
in celū ex mōte Oliueti ꝓmiſit eis ſe vēturū ad iu
dicādū ꝑuaricatores ⁊ obſeruatores: dicens ꝑ an-
gelos ſuos. Uiri Galilei q̄d admiramini aſpicien-
tes: q2 hic Jeſus ſic. ſ. ī gloria ⁊ ptāte magna ⁊ ma-
ieſtate veniet ad iudicādū totū orbē quēadmodū
vidiſtis eū euntē in celū. Et ideo dicūt ſcti docto-
res: ꝙ ſicut Chriſtꝰ ꝓmulgauit legē euāgelicā pri
mo in Hieruſalē ⁊ in mōte Sion: ⁊ exinde ꝑ totum
orbē ad oēs cōditiones ⁊ nationes ⁊ linguas ⁊ ſta
tus: ita pariter in ſcđo aduentu veniet in Sion et
Hieruſalē. Et ad eundē locū congregabit oēs gen
tes ⁊ natiōes ⁊ ſtatus hoīm: ⁊ ibidē iudicabit pre-
uaricatores legis tribuēs vnicuiqꝫ ſm̄ ea que ta-
xata ſunt in lege. ¶ Sed dicit Augu. ꝙ diuerſimo De ad
de veniet. Chriſtus in ſcđo aduentu: ⁊ in primo. Nā uentu
licet in primo venit ad iudicādam ⁊ dandā legē: tn̄ dupli
venit oculte: id eſt mortalis ⁊ paſſibilis: vt iudi- ci.
caretur a Pylato ⁊ hoibus pro nobis. Sed in ſcđo
aduentu veniet manifeſtꝰ ⁊ cū poteſtate magna et
maieſtate vt iudicet oēs hoies ī valle Joſaphat q̄
eſt inter montē Sion ⁊ montē Oliueti: vbi fuit ca-
ptus ⁊ ligatꝰ. de qua dꝛ Joelis. iij. Cōgregabo oēs
gētes in valle Joſaphat ⁊ diſceptabo cū eis: quaſi
in eodem loco vbi dedit legē. Unde hoc vniuerſale
iudicium predicit Dauid in hoc pſalmo. ¶ Deſcri-
bit ergo Dauid in hac prima pte ⁊ ꝑuiā diſpoſitio
nē ⁊ ꝑparationē ad iudiciū dicēs. Deꝰ deoꝝ. i. iu-
dex iudiciū qui eſt Chriſtus locutꝰ eſt primo ange-
lis ſuis: ⁊ ꝑcepit vt ſonitu tube a quatuor vētis ter
re cōuocarēt oēs mortuos ad iudicium: ad cuiꝰ ſo

niũ diuina virtute omnes mortui ſurrexerunt.

De con ſe. diſ. iij. ca. vlti. **A ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum: ex Sion ſpecies decoris eius.**

⸿ Chriſt⁹ vocauit terrã a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. i. oẽs qui erãt ſepulti in terra ⁊ mortui: ⁊ ponitur preteritũ ꝓ futuro propter certitudinẽ ꝓphetie: ſicut frequenter fit in pſalmis ⁊ ceteris ꝓphetijs: vt ait Chanhi i hoc loco. ⸿ Unde nota quod Chriſt⁹ dicit̃ deus deoꝝ. Primo qꝛ eſt deus per eſſentiã. Scḋo quia eſt primus ⁊ verus iudex. Secũdo apoſtoli ⁊ reges ⁊ oẽs iudices dicuntur dij in ſacra ſcriptura. Primo per participationem. Scḋo quia gerunt vices dei in iudicãdo: qꝛ omnis poteſtas a deo eſt. Et ſic omnes iudices dicunt̃ dij in ſacra ſcriptura: vt ptꝫ Exod. xxij. Si latet fur / dñs domus applicabitur ad deos. i. iudices ⁊ iurabit. Item in eodem / ad deos vtriuſqꝫ cauſa perueniet. Item in eodẽ / dijs non detrahes: principes populi tui non maledices. Etiã Chriſtus dicit̃ deus deorum: id eſt angeloꝝ ⁊ ſanctoꝝ: ⁊ iudex iudicum: id eſt apoſtolorum qui cũ eo iudicabũt duodecim tribus iſrael. Chriſtus ergo deus deorum locutus eſt ⁊ vocauit terram vniuerſam a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum vt veniant ad iudicium: ſicut in pͥo aduentu venit ad dandã legem omni creature. Sed erit differentia. Nam in primo aduentu venit occultus vt iudicaretur ab hominibus: et tacuit ante Pylatum. Sed in ſecundo aduentu

xxxv. diſ. ab exordio. **Deus manifeſte veniet: deus noſter ⁊ non ſilebit.**

⸿ Deus noſter Chriſt⁹ tanꝗ̃ de⁹ manifeſte veniet ad eundem locũ. ſ. ad montẽ Sion vbi primo dedit legẽ: ⁊ nõ apparebit ibi mortalis ⁊ cõtẽptus ⁊ fragilis / ceſus ⁊ ictus ⁊ crucifixus / non habẽs aſpectũ neqꝫ decorẽ ſicut in primo aduẽtu: imo ſpecies decoris ⁊ pulchritudinis eius erit ex Sion: qꝛ ibi apparebit in gloria ⁊ pulchritudine cũ ptãte magna ⁊ maieſtate in nubib⁹ celi ſupra montem Sion et Hieruſalẽ: ⁊ nõ tacebit ſicut tacuit ante principes ſacerdotũ / cũ palmis cederet̃ ⁊ alapa / ⁊ ante Pilatũ cũ iudicaret̃: imo loquetur ⁊ examinabit opera hominũ ⁊ preuaricatores legis. Et non ſilebit ſcelera hominũ: immo manifeſtabit ⁊ fulminabit ſententiam contra malos. Ideo

xxv. diſtin. c. q̃lis. **Ignis in conſpectu eius exardeſcet: et in circuitu eius tempeſtas valida.**

⸿ In conſpectu eius erit ignis ⁊ exardeſcet in terrorem maloꝝ: ⁊ comburet oĩa elementa: ⁊ erit tẽpeſtas valida ⁊ omnia ſigna que predixit Chriſt⁹. Matthei. xxv. ⁊ Luce. xxi. Et

vſ. q. ſ. ſi oĩa xv. queſti. vſ. ſi a ſacerdotib⁹. **Aduocabit celum de ſurſum: et terram diſcernere populum ſuum.**

⸿ Aduocabit celũ. i. oẽs angelos ⁊ ſanctos q̃ ſunt in celo vt ſedeant ſecum ad approbandum ſñiam. Et vocabit etiam terram ⁊ omnes terrenos ⁊ totũ populum ſuum diſcernere: id eſt ad diſcernendum bonos a malis ⁊ oues ab hedis: ⁊ ad iudicandum eos / ⁊ examinandum / ⁊ hos congregabit in voce archangeli a ſummis celoꝝ vſqꝫ ad terminos eorum / que ſunt elemẽta ad que terminantur influẽtie celoꝝ ⁊ aſtrorum.

xcv. di. **Congregate illi ſanctos eius: qui ordinãt teſtamentum eius ſuper ſacrificia.**

⸿ Iſta ſunt verba ꝓphete. Unde nota ꝙ Chriſt⁹ tribus modis locut⁹ eſt mũdo. Primo locut⁹ eſt ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas ꝓdicẽdo aduentũ ſuũ in carnẽ / ⁊ oĩa myſteria euãgelica / Scḋo locut⁹ eſt ꝑ os ſuum ⁊ ꝑ ſeipſum in carne / verificãdo legẽ ⁊ ꝓphetas per legẽ euãgelicã. Tertio locut⁹ eſt per apl'os ⁊ doctores qui predicarũt euãgelium toti mũdo. vnde ſicut ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas ordinauit teſta. vetus. Ita ꝑ apl'os ⁊ doctores ordinauit te. no. ⸿ Ideo in iudicio patriache ⁊ ꝓphete vete. teſt. quib⁹ data fuit lex: ⁊ ꝑ quos Chriſtus locut⁹ eſt in vete teſt. ⁊ oẽs apoſtoli q̃ predicarũt legẽ euãgelicã in no. teſt. appellabunt̃ ⁊ cõgregabunt̃ cũ Chriſto: vt ſint teſtes vtriuſqꝫ teſtamenti / ⁊ coniudices cũ Chriſto: ⁊ ideo dicit cõgregate ⁊c. Quaſi dicat. O vos angeli cõgregate illi. ſ. Chriſto oẽs ſanctos eius. ſ. Moyſen ⁊ Aaron ⁊ dauid ⁊ ceteros qui ordinarũt teſtm̃ eius vetus: ⁊ apl'os ⁊ doctores qui ordinarunt ⁊ interpretati ſunt ⁊ declarauerũt teſtamentũ nouũ ſuper ſacrificia ⁊ eccleſiaſtica ſacramẽta: vt aſſiſtant Chriſto iudici / ⁊ ſint teſtes ⁊ approbẽt eius ſñiam. Litera vero Hiero. habet / congregate mihi ſctõs meos q̃ diſpoſuerũt pactũ meũ ſuper ſacrificia: qḋ in eãdẽ incidit ſñiam. Nã Chriſtus ꝓcipiet ⁊ iubebit ꝯgregari oẽs patriarchas ⁊ ꝓphetas vete. teſta. qui vixerũt in le. ve. ⁊ ſaluati ſunt ſub fide ⁊ ſpe Chriſti futuri: ⁊ oẽs apl'os ſanctos no. te. qui viderunt ⁊ receperũt Chriſtũ: ⁊ predicarũt legem eius: ⁊ iſti omnes erunt teſtes ⁊ iudices iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Et annunciabunt celi iuſtitiam eius: quoniam deus iudex eſt.

⸿ Tunc celi materiales ⁊ ſol ⁊ luna ⁊ ſtelle annunciabũt per ſigna qñ Chriſtus eſt deus dominus eorũ: ⁊ iuſtus iudex oĩm: qm̃ ipſi celi ⁊ elemẽta parebunt manifeſte / ⁊ annunciabũt ipſum eſſe deũ: ⁊ nõ ſolũ celi materiales: ſed etiã celi ſpirituales. ſ. angeli ⁊ apl'i ⁊ oẽs ſcti annũciabũt in illa die: qm̃ Chriſtus eſt de⁹ ⁊ iuſtus iudex: qꝛ tam patres vete. teſt. ꝙ noui prebebũt teſtimoniũ de Chriſto in lege ⁊ ꝓphetis ⁊ euãgelio: ⁊ approbabũt ſñiam iudicis. Nã Moyſes adducet ⁊ oſtẽdet ibi legẽ quã in mõte Sinai accepit ⁊ illi populo dedit. Et Dauid oſtendet ibi omnes pſalmos quos de chriſto ſcripſit / ⁊ ꝓphete oẽs ꝓphetias: ⁊ apl'i ⁊ euangeliſte oĩa euãgelia / ⁊ Paulus oẽs epiſtolas: ⁊ Augu. ⁊ Hierony. ⁊ ceteri doctores oĩa opera q̃ de Chriſto ⁊ eius eccleſia ſcripſerũt: ⁊ annũciabũt ⁊ affirmabũt: qm̃ Chriſtus eſt deus ⁊ iudex omnium / habens poteſtatẽ vniuerſalẽ in celo ⁊ in terra. Et ſic iudicabunt et cõdemnabũt filios Iſrael carnales qui Chriſtũ nõ receperũt: ⁊ approbabũt. xij. tribus et filios Iſrael ſpũales. q̃ per. xij. apoſtolos a Chriſto ſunt regenerati / q̃ eſt tota eccleſia.

Audi populus meus ⁊ loquar Iſrael: ⁊ teſtificabor tibi: deus deus tuus ego ſum.

⸿ Hec eſt ſcḋa pars principalis in qua ꝓmiſſa diſpoſitione ⁊ preparatione iudicij deſcribit ordinem diſcuſſionis ⁊ executiõis eiuſdem. Ad cuius intelligentiam eſt aduentendum ꝙ ſicut in primo iudicio ꝑmi aduent⁹ Chriſti fuit examinata ⁊ diſcreta ⁊ interꝑtata lex: ita in vltio aduẽtu Chriſt⁹ examinabit ꝓuaricatores ⁊ obſeruatores legis vt vniciuiqꝫ tribuat̃ ſm̃ opa ſua ⁊ merita vel demerita / et premia vel penas in lege taxatas. ⸿ Sꝫ qꝛ in tota lege nil aliud iubet̃ niſi charitas ſiue dilectio dei et proximi: qꝛ in his duobus mãdatis vniuerſa lex pendet ⁊ ꝓphete. vt patet Matt. xxij. ideo tota lex eſt de cultu diuino que pertinet ad dilectionẽ dei: vel de preceptis moralibus que pertinent ad dilectionẽ ꝓximi. Et ideo circa diuinũ cultũ aut cõuerſationẽ proximi ꝯtingit obſeruantia aut ꝓuaricatio. Sed qꝛ dilectio dei ſiue cultus diuinus ꝓcedit dilectionẽ ⁊ cõuerſationẽ proximi: ideo Chriſt⁹ in iudicio prius examinabit de diuino cultu: ꝗ̃ de cõuerſatione ꝓximi. Duo ergo facit ĩ hac ſcḋa parte. Nã primo deſcribit examinationẽ iudicis circa diuinũ cultũ. Scḋo de preceptis que ꝑtinent ad dilectionẽ proximi. ibi. Peccatori autem dixit deus. ⸿ Quantũ ad primũ eſt aduertendũ ꝙ ꝓpheta introducit dñm loquentẽ in hoc pſalmo / ⁊ loquit̃ in lege ve. auiſando populũ Iſrael / ⁊ ex cõſequenti oẽs homines mundi quomodo ipſe eſt venturus ad iudicium in humanitate iam induta / preſupponẽdo primũ aduentũ in carnẽ. Et precedit ⁊ auiſat de q̃bus debet querere ⁊ examinare in iudicio generali. Et dicit ꝙ de duob⁹. ſ. de dilectione dei ⁊ proximi id eſt / quõ ſe habuerũt homines in cultu diuino erga deũ: ⁊ quõ erga proximũ. Et hunc ordinẽ tenuit Chriſtus: Mat. xxv. qꝛ auiſat apoſtolos de q̃bus eſt interrogaturus in iudicio cum venerit in nouiſſimo die. et dicit Chriſtus: ꝙ primo examinabit ⁊ interrogabit de his q̃ ꝑtinent ad deuꝫ / ⁊ quomodo ſe habuerũt hoĩes erga deum. ⁊ ponit parabolam de quinqꝫ talẽtis ⁊ de decẽ virginibus ⁊ lampadibus. Scḋo dicit ꝙ interrogabit quomõ ſe habuerũt erga proximũ. Et petit de operibus miſericordie vt patet in eodẽ cap. Idem ergo ordo ſeruat̃ in hoc pſalmo. Dicit ergo de⁹: O popule meus attende et ſis cautus qꝛ ego veniã ad iudicium in forma humana. Ex quo patet ꝙ ego ero ille qui iã in primo aduentu veni in carnẽ tanꝗ̃ meſſias ⁊ in lege promiſſus. Quaſi dicat: ꝙ ante iudiciũ iam ꝓcedet aduentus primus in carne. Et ibi in iudicio loquar tibi in forma humana in primo aduentu iã aſſumpta: ⁊ teſtificabor tibi per patriarchas ⁊ prophetas ⁊ apoſtolos ⁊ martyres / quos ibi cõgregabo / qualiter ego deus ſum deus tuus. i. ꝑ illos aſſiſtentes ꝓbando qualiter ego ſum deus tuus. queꝫ tu in primo aduentu negaſti / eo ꝙ venerã in carne mortali. quaſi dicat / ꝙ tũc cognoſces ⁊ nõ poteris negare ꝙ ego ſum meſſias de⁹ ⁊ homo. qꝛ licet in primo aduentu ex inuidia ⁊ malitia me negaſti: tamen in ſecundo aduentu non poteris me negare. Nã angeli ⁊ celi ⁊ elementa ⁊ patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ apoſtoli ⁊ oẽs ſancti hoc teſtificabunt̃. et hoc etiã apparebit in mea maieſtate.

Non in ſacrificijs tuis arguam te: holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.

⸿ Hic predicit deus ⁊ auiſat Iſrael de quibus eſt queſiturus in iudicio. Et oſtendit ꝙ nõ examinabit nec queret rationẽ de ſacrificijs ⁊ holocauſtis vet. le. qm̃ iam erunt oblita ⁊ reuocata ⁊ ꝓhibita in primo aduentu. Ideo ait. Audi Iſrael qꝛ in illo iudicio nõ arguam te in ſacrificijs tuis vt. le. Nec queram a te rationẽ de eis / qꝛ iam erunt ꝓhibita in primo aduẽtu: ⁊ holocauſta tua nõ ſunt ſemper: nec erunt accepta ſemꝑ in cõſpetu meo: nec erunt mihi ſemꝑ grata. Ideo prohibentur iam in primo aduentu Et nota ꝙ iſta ſcḋa clauſula hui⁹ verſus ſcilicet holocauſta / etiã ſubordinat̃ ſub illa negatione nõ. quaſi dicat: nõ arguã te in tuis ſacrificijs nec tua holocauſta erunt nec ſunt ſemper accepta in conſpectu meo. Ideo ſequitur. iij. q. ḋ. vij. in grauibus.

Non accipiam de domo tua vitulos: neqꝫ de gregibus tuis hircos.

⸿ Non accipiam amplius poſt primuꝫ aduentum vitulos de domo tua. ſ. ſynagoga in ſacrificium: qꝛ iaꝫ erit reprobata ſynagoga ⁊ mortua: neqꝫ de gregibus tuis accipiaꝫ hircos le. ve. quoniã omnia ſacrificia illa ⁊ cerimonialia ceſſabũt ⁊ moriẽtur in primo aduentu: quoniam figure eorum implebuntur in Chriſto: ⁊ ibi finient curſum ſuum omnia legalia in primo aduentu.

lx. di. c. naſci. **Quoniam mee ſunt omnes fere ſyluarum: iumenta in montibus ⁊ boues.**

⸿ Hic reddit rationẽ quare ſacrificia legalia erãt abolenda / ⁊ nõ erant perpetua. ⸿ Ad cuius intelligentiam eſt notandum ꝙ ſacrificia legalia vltra hoc ꝙ erant data in figuram Chriſti et per conſequens debuerunt ceſſare poſtꝗ̃ in eo impleuerũt officium ⁊ curſum ſuum / tamen adhuc duabus rationibus erant abolenda per aduentum meſſie / in quo lex et omnia debebãt ſumere virtutẽ ⁊ perfectionem. Primo qꝛ illa ſacrificia animaliuꝫ brutorum erant de ſe imperfecta / ⁊ nõ bona niſi ex bonitate ⁊ deuotione offerentis. Et ſic erãt inſufficientia ad reconciliãdum homines cum deo: nec de ſe erant deo accepta niſi ex fide offerentis / credentis in Chriſtum futurum. Et ſic de ſe erant parui valoris ⁊ immũda. Scḋo qꝛ erant aliena ſiue extranea Nã bona tpalia nõ ſunt noſtra nec in nr̃a poteſtate: cum faciliter poſſunt nobis auferri: ⁊ nõ poſſut nos iuſtificare: nec apud deũ ſunt accipiẽda in magno pretio ⁊ valore: cum nõ ſint noſtra: ſed potius iam ſunt ſua. Et ideo erat querendum tale ſacrificium ad perfectionem legis in aduentu meſſie. qḋ de ſe erat magni pretij / et per ſe bonum ⁊ gratum ⁊ acceptuꝫ deo melius quocumqꝫ offerente: vt ſuis meritis nos deo poſſet recõciliare. ⁊ hoc eſt ſacramentum euchariſtie in quo offertur Chriſtus mediator dei et hominum. Secundo erat querenduꝫ ſacrificiũ qḋ nõ eſſet extraneũ ſed ꝓprium noſtrũ ⁊ in noſtra poteſtate / quod nos poſſet iuſtificare. Et hec eſt noſtra volũtas fide ⁊ charitate habituata / ⁊ ſpiritus contribulatus ⁊ cor contritum ⁊ humiliatum. hoc ſolum eſt proprium nobis. qꝛ nihil magis in noſtra poteſtate ꝗ̃ voluntas: vt ait Aug. Oĩa autem alia ſunt nobis aliena: qꝛ faciliter poſſunt auferri. Sed bonã voluntateꝫ ⁊ bonũ affectũ nunꝗ̃ imperatores ⁊ tyranni nec ꝑſecutiones ⁊ dira tormenta potuerunt auferre ſanctis apoſtolis nec beato Laurẽtio nec Uincẽtio nec Agneti nec Cecilie nec ceteris martyribus. Ex quibus patet ꝙ ſola voluntas cũ virtutibus theologicis ⁊ moralibus ſunt noſtra bona propria. Ideo dicit Aug. in ſermone de martyrib⁹. ꝙ de hoc cellario bone voluntatis precipimur eleemoſynas et ſacrificia

Sacrificia legalia abolẽda.

Que ſunt noſtra bona propria.

facere/eo ꝙ ſunt in noſtra ptãte. Nã lз quis dicat nõ poſſuз ieiunare/nec ex pauptate diuitias pauperibꝰ erogare/tñ nõ põt dicere nõ poſſum deũ et ꝓximũ amare: eo ꝙ voluntas eſt ſola in noſtra poteſtate. Hec eſt ergo cauſa quare ſacrificia legalia erãt abolẽda: q2 erãt aliena/ ⁊ alia ꝓpria ſubſtituẽda. Dicit ergo Chriſtꝰ. nõ accipiã poſt aduentũ de domo tua ⁊ ſynagoga tua vitulos/nec de gregibꝰ tuis hircos in ſacrificiũ. qm̃ talia aĩalia nõ ſunt veſtra: ſed mea: nec ſunt in vr̃a ptãte ſз in mea: ⁊ etiã in poteſtate alioꝝ. q2 poſſunt a vobis auferri. qm̃ oẽs fere ſyluaꝝ ſunt mee ⁊ nõ vr̃e: ⁊ boues ⁊ iumẽta q̃ paſcũtur in mõtibus/ que ſacrificabatis ⁊ immolabatis in lege veteri/mea ſunt nõ veſtra.

vſ. q. j. cap. ſi omnia

Cognoui oĩa volatilia celi: ⁊ pulchritudo agri mecum eſt.

ℭ Ego noui oĩa volatilia celi eſſe mea ⁊ nõ veſtra: et oẽs fruges et fructus terre et tota pulchritudo agri mecũ eſt: ⁊ mea ſunt omnia iſta ⁊ non veſtra: et non ſunt in magno pretio acceptãda in veſtris ſacrificijs ⁊ oblationibus. Item iſta non offerũtur nec offerebãtur ad cibum nec vtilitatem mei / ſed veſtri: q2 poſt oblationem voſmet comedebatis ſupradicta ſacrificia et oblationes: quia ego non comedo tales cibos.

di. lvj. ca. naſci.

Si eſuriero non dicam tibi: meus eſt em̃ orbis terre ⁊ plenitudo eius.

ℭ Si ego eſuriero. i. eſurireз tales cibos corporales non dicerem tibi ꝙ dares mihi: q2 egomet acciperem: q2 meus eſt totus orbis terre et plenitudo eius/et omnia que in eo continentur: ſcilicet plãte et animalia et omnia ex quibus ſacrificatis et offertis. Alius eſt ergo cibꝰ quẽ ego eſurio: ⁊ aliud ſacrificium quod ego peto et quero.

Nunquid manducabo carnes taurorum: aut ſanguinem hircorum potabo?

ℭ Nunquid manducabo. i. cõſueui mãducare carnes taurorum quas offertis/ aut ſanguinẽ hircorum quem libatis/potabo? quaſi dicat non. Nam alius eſt meus cibus ⁊ alius meus potus/ ⁊ aliud eſt ſacrificiũ quod quero/ ⁊ alie oblationes: q2 nõ quero ſacrificium niſi laudis. ſ. ſacrificium euchariſtie/et cor contritum ⁊ humiliatum.

extra de voto. ca. pe.

Immola deo ſacrificium laudis: ⁊ redde altiſſimo vota tua.

ℭ Hic explicat qδ eſt ſacrificium quod deus petit et inſtituit in lege noua/ ⁊ quas oblatiões querit. Unde q2 dictum eſt ſupra ꝙ Chriſtus qui venerat ad interpretãdã legem et declarãdam et perficiendã et patefaciẽdã veritatem et gratiã in lege promiſſam/debebat inſtituere verum ſacrificium per illa legalia figuratum: quod de ſe eſſet bonum et perfectum/et tãtis meritis plenum vt per ſe eſſet deo gratum ⁊ acceptum. ⁊ per cõſequens ſufficiẽs ad reconciliãdum nos cum deo. Sequitur ꝙ tale ſacrificium nõ põt eſſe niſi homo Ieſus Chriſtus: qui ſcðm humanitatem tenet mediũ inter hominẽ ⁊ deum. q2 minor patre ⁊ melior oĩbus hoĩbus. Et ideo hoc ſacrificiũ oblatũ eſt primo in cruce vt ait apl's ad He. v. ⁊. ix. ⁊ ad Ro. iij. in redẽptionem omnium preteritorũ ⁊ futurorum: ⁊ ille ſanguis oblatus eſt in preciũ omniũ noſtrũ: quo ſanguine non ſolum ſumus nos ab omni debito redẽpti/ſed etiã eſt celũ nobis emptũ. ⁊ hic eſt cibus et ſanguis in quo deꝰ pater delectat̃. Et hoc eſt ſacrificium per agnũ veſpertinũ ⁊ matutinũ in lege figuratum: et per oĩa alia animalia q̃ ibi offerebant̃. Et hoc eſt ſacrificiũ a Chriſto in euchariſtia inſtitutũ: qδ deꝰ hic ſibi petit immolari. Dicit̃ enĩ ſacrificiũ laudis nõ ſolũ ꝙ cũ laudibus offerat̃: ſed q2 de ſe eſt bonũ ⁊ laudabile ⁊ gratum deo ⁊ acceptabile. Ideo ait: Immola deo ſacrificiũ laudis. i. ſacrificiuз euchariſtie deo gratũ ⁊ de ſe acceptabile ⁊ laudabile ⁊ bonũ de opere operato. Sed q2 offerẽdo hoc ſacrificiũ nõ offerimus aliquid de noſtro niſi inquantum Chriſtus eſt caput noſtrũ/ideo oportet vt aliquid de noſtro ſimul cuз hoc ſacrificio offeramus: ſed nihil eſt noſtrũ niſi bona volũtas/ ⁊ ſpiritꝰ cõtribulatus ⁊ cor cõtritũ ⁊ humiliatũ/vt dictuз eſt: ideo oportet ꝙ hoc ſacrificiuз laudis offerat̃ cum corde puro ⁊ humiliato ⁊ cõtrito ꝑ penitetiã cum fide informata charitate de corde bono ⁊ cõſciẽtia pura. ⁊ ideo ſubdit: Et redde altiſſimo vota tua: id eſt fidẽ de corde bono ⁊ cõſciẽtia pura/ quã deo in baptiſmo ꝓmiſiſti / ⁊ vouiſti: ⁊ obſeruãtiã legis quã ſeruare ꝓmiſiſti cũ obedientia. Nã in baptiſmo tu ꝓmiſiſti renũciare diabolo ⁊ pompis eius et ſeruare legem euãgelicã ſiue legeз dei cum fide ſpe ⁊ charitate. Hec ergo ſunt vota que deo ꝓmiſiſti/ ⁊ que deo reddere teneris. Et hoc eſt ſacrificiũ qδ offerre teneris: q2 eſt in tua poteſtate. Litera Hieronymi ſcðз hebraicũ habet Sacrifica deo cõfeſſionẽ: ⁊ redde altiſſimo vota/tua/qδ idem eſt: ⁊ magis explicat myſteriũ. ℭ Nã triplex eſt cõfeſſio vt ſepe dictũ eſt. ſ. cõfeſſio fidei/ cõfeſſio laudis: ſiue beneficiorũ: ⁊ cõfeſſio peccatorũ. Prima ꝯfeſſio ſ. fidei cõtinet in ſe totã legẽ dei ⁊ obſeruãtiã legis ⁊ ꝑ cõſequẽs ſacramentũ euchariſtie ⁊ oblationeз eius. Et cõfeſſio laudis preſupponit cõfeſſionẽ fidei: q2 intãtuз laudamus deũ memorãdo eius beneficia inquãtũ ipm credimus eſſe oĩpotẽtẽ ⁊ creatorẽ ⁊ redẽptorẽ ⁊ glorificatorẽ/ſicut i lege memoratur. Itẽ cõfeſſio peccatorũ preſupponit etiã confeſſionẽ fidei. Nã intãtũ corde cõtrito ⁊ humiliato cõfitemur peccata noſtra/inquãtũ ꝑ merita paſſionis Chriſti ⁊ virtute ſacramẽti penitẽtie veniam credimꝰ cõſeq̃ ex dei miſericordia/ſicut in lege ꝓmittit̃ nobis. Unde nota ꝙ iſta triplex cõfeſſio pficit totũ hominẽ: nã cõfeſſio fidei iuſtificat: ⁊ cõfeſſio laudis. ſ. gratiarũ actio ſatiſfacit pro beneficijs receptis/quãtũ in nobis eſt: cõfeſſio autẽ penitentialis peccatorũ purificat hominẽ. Ex quo patet ꝙ iſta triplex cõfeſſio iuſtificat totuз hominẽ. ⁊ ideo hanc querit deus ab homine. Et ſic cõfeſſio cõprehẽdit in ſe totã legẽ ⁊ oĩa ſacramẽta. Hoc eſt ergo ſacrificiũ laudis ⁊ cõfeſſiõis/ ⁊ vota deo reddẽda. Et eſt etiã aduertendũ ꝙ ꝑ ſacrificiũ ⁊ hoſtiã laudis intelligit̃ qδlibet opus virtuoſuз ⁊ meritoriũ in lege noua. Et quelibet oratio vt ait apoſtolꝰ ad Heb. xiij. Per ipm Chriſtũ offeramꝰ ergo hoſtiam laudis ſemꝑ deo. i. fructũ labiorũ cõfitentiũ nomini eius. beneficẽtie autẽ ⁊ cõmunionis nolite obliuiſci. Talibꝰ enĩ hoſtijs ꝓmeret̃ deus: ⁊ hoc eſt ſacrificiũ qδ inclinat deum ad miſericordiã ⁊ ad largiendũ veniã peccatoribꝰ ⁊ ad iuſtificãdũ hoiem: in quo ſacrificio deus magis honorat̃ ⁊ delectat̃. Ideo ſequit̃. Inuoca me in die tribulatiõis. id eſt ſi tu

ſi tu obtuleris mihi tale ſacrificiũ euchariſtie ⁊ fidem ⁊ cõfeſſionem de corde bono ⁊ cõſciẽtia pura/tũc inclinabis me ad miſericordiam.

Et inuoca me in die tribulationis: eruam te ⁊ honorificabis me.

ℭ Inuoca me in die tribulationis: ⁊ eruã te in virtute talis ſacrificij/ ⁊ honorificabis me. i. ad maiorẽ honorẽ reputabo/ ⁊ cũ maiori honore accipiã hoc ſacrificiũ/ ⁊ magis inclinabor ad miam ꝙ ꝑ ſacrificia vete. le. ꝓpter rõnes iam dictas. Ex oĩbus his ptз ꝙ ꝓpheta intẽdit hic demõſtrare ꝙ deꝰ in iudicio vniuerſali nõ petet rõnẽ de ſacrificijs ve. le. ſed de alio nouo ſacrificio laudis. Ex quo ptз ꝙ iã tunc per magnũ tp̃s retro erunt abdicata ⁊ prohibita ſacrificia ve. le. ⁊ aliud ſacrificiũ ſubſtitutum nobiliꝰ ⁊ perfectius. Et ſic ptз etiã ꝙ lex Moyſi ⁊ ſacrificiuз ve. le. nõ erãt ſemꝑ duratura: ſз debebãt durare aliqñ cũ de ſe eſſent imperfecta. Cauſa q̃re ſacrificiũ Chriſti in cruce fuit tm̃ acceptũ deo iam eſt aſſignata pſalmo. xxxviij: q2 ꝓpter puritatem ⁊ humilitatẽ ⁊ obediẽtiaз. hic aũt ⁊ in pſalmo ſequẽti aſſignat cauſam quare hoc ſ. ideз ſacrificiũ quotidie placet prĩ oblatũ in altari. verũtñ eadeз cauſa ⁊ rõne: qua fuit tũc in cruce acceptũ/ eſt etiã nunc patri acceptũ in altari. q2 ꝓpter obediẽtiã ⁊ puritatem ⁊ charitatẽ ⁊ pretiũ. quia deus ⁊ homo.

Peccatori autẽ dixit deus: quare tu enarras iuſtitias meas: ⁊ aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

ℭ Poſtq̃ ſuperius deſcripſit examinationẽ iudicis circa cultũ diuinũ: in hac ſecunda parte deſcribit examinationẽ faciendam circa conuerſionem et dilectionẽ ꝓximi: in qua exprobrat preuaricatores legis/ ⁊ arguit eos de trãſgreſſione diuinorum preceptoꝝ. Unde duo facit. Nã p̄mo cõuincit eos de crimine. Scðo denũciat eis ſententiam ⁊ punitionem. ibi. Exiſtimaſti ꝙ ero. Quantuз ad primuз quia ſuperius dicit ꝙ deus non querit ſacrificia materialia ⁊ exteriora: nec reſpicit ad dicta ſed ad facta: et non querit niſi ſacrificium laudis vel cõfeſſionis de corde bono ⁊ conſcientia pura/quod conſiſtit in obſeruãtia diuine legis. Et quia multi ſunt qui acceperũt ⁊ profeſſi ſunt diuinã legẽ ore: ſed non corde/nec factis: nec obedierunt diuinis preceptis: hos ergo arguet deus. ſ. Chriſtus in iudicio. Unde dicit propheta. Peccatori autem dixit deus/id eſt dicet Chriſtus. quare tu iudee vel Chriſtiane enarras. i. enarraſti / et predicaſti iuſtitias et precepta mea: et aſſumpſiſti teſtamẽtũ: id eſt legem meam per os tuum: quia profeſſus fuiſti eaз ore et predicaſti/et profeſſus fuiſti ore te eſſe Chriſtianum et ſeruare legem dei.

Tu vero odiſti diſciplinaз: ⁊ proieciſti ſermones meos retrorſum.

ℭ Totum oppoſitũ feciſti. Nã odiſti diſciplinã nolendo ſeruare precepta/ nec corrigi de vitijs/ nec deſiſtere a peccatis. immo noluiſti audire nec intelligere monitiones vt bene ageres. et proieciſti ſermones meos retrorſum contẽnendo: non ſequẽdo eos: quia ſermones mei ſemper exhortantur ad penitentiã/ ⁊ declinare a malo/ ⁊ facere bonum. Et probo: q2 ꝓieciſti ſermones meos retrorſuз. Nam

Si videbas furem currebas cum eo: ⁊ cuз adulteris portionem tuã ponebas. — de pe. diſt. v. fres.

ℭ Si videbas furẽ currebas cũ eo ad furãdũ tanq̃ particeps eius/Ecce auaritia cõtra illud p̄ceptuз Nõ furtũ facies. per qδ prohibet̃ oĩa rapina ⁊ vſura ⁊ ſimonia. Et cũ adulteris portionẽ tuam ponebas. i. cũ adulteris participabas: ꝯ illud p̄ceptuз. Nõ adulterabis. ecce luxuria que nõ eſt ſine gula.

Os tuum abundauit malitia: ⁊ lingua tua concinnabat dolos. — xxij. q. i. ij. beatus.

ℭ Os tuum abundauit malitia. ecce ira ⁊ odium: contra illud preceptum. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Item lingua tua cõcinnabat. i. machinabatur et componebat ⁊ palliabat et colorabat dolos et fraudes ſub зelo boni.

Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris: ⁊ aduerſus filium matris tue ponebas ſcandalum: hec feciſti et tacui. — vſ. q. ſ. cap. ex merito

ℭ Sedẽs in domo vl' in porta vel in foro aut theatro loquebaris aduerſus fratrẽ tuuз ex inuidia et ſupbia ⁊ malitia/ ⁊ aduerſus filiũ matris tue. ſ. aduerſũ quẽlibet Chriſtianũ q̃ eſt filiꝰ eccl'ie matris tue/ponebas ſcandalũ actiuũ vel paſſiuũ vt rueret in dãnũ aliqδ. ℭ Unde tripliciter cõtingit vel poteſt vnus alterum ſcandaliзare. Primo decipiendo eũ vt incidat in aliquod dãnum vel errorẽ. Secundo affligendo ipſum vt faciat blaſphemare cõtra deũ. Tertio quãdo quilibet male viuẽdo p̄bet alteri exemplũ male vite: aut facit perdere bonaз opinionem de ipſo quã prius habebat. ⁊ ſic q̄libet talis ponit ſcandalũ aduerſus fratrẽ ſuũ ⁊ proximũ. Hec feciſti. Hic iudex denũciat ⁊ fulminat ſentẽtiã dicẽs. Tu peccator feciſti hec oĩa ſupradicta. Et tacui ꝑ magna tẽpora expectãdo ⁊ inuitãdo te ad penitentiã: ⁊ tu diſtuliſti ⁊ contẽpſiſti penitentiã theſauriзãdo irã iudicis vſq₃ ad diẽ mortis et vindicte. Et ſic mortuus es ſine penitentia.

Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis: arguã te ⁊ ſtatuã contra faciem tuam. — de pe. diſ. ſ. c. medicina. §. pri.

ℭ Exiſtimaſti ꝙ ero tui ſimilis tacẽdo/ ⁊ tuis criminibus conſentiendo/eo ꝙ ilico nõ te puniui: et exiſtimaſti ⁊ putaſti ꝙ ero tui ſimilis iniuſtus non te puniendo. quia ita eſt iniuſtus iudex ſi non punit ſicut reus qui crimẽ cõmiſit. Et ideo iudex negligẽs punire reos ſit iniuſtus ſimilis illis. Iδ dico tibi ꝙ nunc nõ tacebo nec diſſimulabo punitionem: immo ſtatuã ⁊ fulminabo ſn̄iam mortis eterne contra faciẽ et perſonaз vel ante faciem tuã. q2 in preſentia omniũ te ad ignem eternũ deſtinabo: dicens Ite maledicti in ignem eternum.

Intelligite hec qui obliuiſcimini deuз: ne quãdo rapiat ⁊ nõ ſit qui eripiat. — de pe. diſ. j. ſi cui. §. porro.

ℭ Hic deꝰ ſiue propheta exhortatur omnes ad declinandũ a malo ⁊ agendum bonũ ⁊ agendum penitentiã exẽplo ſupradicte ſentẽtie vt incutiat terrorem peccatoribus/ ⁊ agant penitentiã ante mortem ne fulminetur eis in iudicio ſupradicta ſentẽtia. Unde dicit. O vos omnes peccatores q̃ obliuiſcimini deum: tranſgrediẽdo eius p̄cepta: ⁊ obliuiſcimini agere penitentiã: ⁊ nõ vultis deſiſtere a malo/intelligite ⁊ attendite ⁊ conſiderate ſenten-

riam que dabit obſtinatis in die iudicij. Ideo agite penitētiā dū tempus eſt/nequando.i.aliquā diabolus rapiat vos in peccato/⁊ non ſit qui eripiat vos de manu ſua.q: in inferno nulla eſt redēptio. Itez intelligite ⁊ vigilate ne diabolus rapiat vos p ſubitaneā mortē abſqꝫ penitētia:⁊ nō ſit ꝗ̄ aplꝰ eripiat:q: poſt mortē nō eſt locꝰ nec tp̄s penitētie nec venie ſed iudicij. Offeratis ꝗ̄ mihi ſacrificium laudis ⁊ cōfeſſionis qḋ liberat a pctō et morte.

xxiiij. q.j. q: ex ſola de pſe. diſt.ij. nihil.

Sacrificium laudis honorificabit me: et illic iter quo oſtandā illi ſalutare dei.

¶ Hic cōcludit totū intentū huius pſalmi. Nā in toto hoc pſalmo.intēdit David oſtendere q̄ deꝰ in iudicio nō queret rōnē de ſacrificijs ve.le. que ſolum iuſtificabant exterius:ſed queret rōnē de dilectione dei ⁊ proximi/⁊ de ſacrificio laudis ⁊ confeſſionis:q: iuſtificat aīam a peccato: ⁊ facit eaz meritoriā vite eterne.quod quidē ſacrificiū conſiſtit in obſeruātia diuine legis de corde bono ⁊ conſciētia pura:⁊ includit in ſe ſacramentū penitentie et euchariſtie ⁊ cetera ſacramenta. Ideo ait. Intelligite ꝗ̄ obliuiſcimini deū/⁊ facite penitentiā: ⁊ offerte in vita ſupradictū ſacrificiū ne diabolus rapiat vos per ſubitaneā mortem. Quia hoc ſupradictuz ſacrificiū laudis honorificabit me:id eſt cū magno honore eſt mihi acceptū. Unde hoc ſacrificium euchariſtie eſt iter ⁊ via quo ⁊ per qḋ oſtendam ſalutare dei illi/ſcilicet recipiēti ⁊ offerenti.

No. de ſacro altaris

Quaſi dicat:q̄ hoc ſacrificiū dicit̄ viaticum/q: tm̄ in hac via recipitur,quod ſacramentū ducit in patriā/⁊ eſt ſalubre:quia ſanat lāguores anime: ⁊ reficit:⁊ dat ſalutē ⁊ vitā eternā:⁊ illic iter.i.in eo eſt iter ⁊ via.i.in eo eſt Chriſtꝰ realiter/qui eſt via veritas ⁊ vita. Nā Chriſtꝰ dr̄ via ⁊ ducens nos in patriā per legē euangelicā ⁊ ſacramēta. Dicitur veritas ve.te q: in Chriſto ⁊ euchariſtia eſt veritas ve.te.ſ.agni paſchalis. Dicit̄ ſalutare ⁊ vita:q: confert vitam eternā.que oīa continent̄ in ſacramento euchariſtie. Quaſi dicat:q̄ in ſacrificijs animaliū ve.le.nō erat iter ad ſalutē:niſi ſola figura:nec in eis oſtendebat̄ ſalutare/nec in eis cōtinebatur realiter Chriſtus/ſed ſolū in figura. Sed in euchariſtia eſt verū iter ad gloriā. Et in eo oſtēdit̄ ſalutare dei.q: Chriſtꝰ in eo realiter cōtinetur. Et in eo hoc ſolū.ſ.ſacrificiū honorificat deū patrē. Litera Hieronymi habet ſic.ꝗ̄ immolat cōfeſſionē glorificat me:⁊ qui ordinate ābulat oſtēdaz ei ſalutare dei. Et ſic magis explicat intentū. Quaſi dicat:ille glorificat me qui offert ſacrificiū cōfeſſionis: p qḋ intelligitur euchariſtia ⁊ penitētia ⁊ obſeruātia legis ⁊ deuotio ⁊ fides de corde bono ⁊ conſciētia pura. Ideo ſequitur. Ego oſtendā ſalutare dei ſꝫ gratiam in preſenti/⁊ gloriam in futuro ei qui ambulat ordinate ſine peccato in hac via/⁊ in lege dñi.ſ. qui ordinat ſeipſum nō declinādo ad malū/ſed ſeruando legē diuinam:quia premiū diuine legis eſt vita eterna. Hoc eſt ergo ſacrificiū laudis.ſ.euchariſtie quod p̄cepit Chriſtus offerri in no.te.nō ſecundū ordinē Aarō:ſed ſcḋm ordinem Melchiſedech/vt iquit Aug. cōtra aduerſariū legis ⁊ pphetarū. ¶ Ex ſupradictis in hoc pſalmo ſequunt̄.xij. cōcl'ones. ¶ Pria pclō:q̄ ſicut Chriſtꝰ i pri.aduē. vocauit p apl'os ſuos oēs gentes ad fidē a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum/⁊ cōgregauit in vna eccl'ia:ita

M Nota.

in ſecūdo aduentu p angelos congregabit oēs ad iudiciū. ¶ Scḋa concluſio/q̄ ſicut Chriſtus dedit legē in mōte ſion:ita in eodē loco iudicabit preuaricatores legis. ¶ Tertia concluſio/q̄ duplex erit differentia inter primū ⁊ ſcḋm aduentū. Nā in primo aduētu venit Chriſtus occultus non oſtēdens maieſtatem ſuā vt iudicaretur a Pilato p nobis. In ſcḋo veniet manifeſtus in maieſtate vt iudicet homines. Item in primo aduentu viſus eſt mortalis ⁊ deſpectus:non habens decorem:flagellis ceſus. In ſcḋo videbitur decorus in gloria. ¶ Quarta cōcluſio:q̄ ſicut in primo aduentu celū ⁊ aſtra/⁊ elementa dederūt ſignum ſue natiuitatis/⁊ venti/⁊ mare obedierunt ei:Ita in ſecūdo: quia ignis exardeſcet/⁊ tempeſtas valida erit in circuitu eiꝰ: ⁊ vocabit celū deſurſum. ¶ Quinta cōcluſio/q̄ ſicut in primo cōgregauit ſibi apoſtolos vt eſſent teſtes ſuorū miraculorū:⁊ predicationis/⁊ reſurrectiōis/⁊ aſcēſionis:Ita in ſecūdo eoſdem habebit iudices ad exprobrandū.xij. tribus Iſrael carnales qui credere noluerunt/ ¶ Sexta cōcluſio/q̄ in ſcḋo aduentu oſtēdet cōtra iudeos carnales quomodo iam in primo abdicauerat ſacrificia ve.leg. ⁊ dabit ibi rōnem. Primo q: nō erant perfecta nec de ſe bona de opere operato:ſed tm̄ de opere operante:⁊ de bonitate offerentis:nec erant de pprio ſed de alieno:⁊ quia nō iuſtificabant. ¶ Septima concluſio/q̄ in iudicio oſtēdet q̄ iam in primo aduentu abdicatis legalibus inſtituerat nouū ⁊ perfectum ſacrificiū laudis/ſcꝫ euchariſtiam/⁊ nona vota ⁊ oblationes que eſt bona voluntas/⁊ cōfeſſio de corde bono/⁊ cōſcientia pura. ¶ Octaua cōcluſio/q̄ Chriſtus in iudicio nō arguet hoīes ſi nō abtulerūt ſacrificia legalia/⁊ materiales oblationes:q: tunc iam per magna tempora retro erunt abolita:ſed exprobrabit eos qui non obtulerūt ſacrificium ⁊ vota recte ⁊ bone volūtatis no.teſta.q̄ vere iuſtificant hominē totum:q: triplex eſt cōfeſſio.ſ.fidei/⁊ laudis/⁊ confeſſio peccatorū ꝗ̄ dicitur penitentialis. ¶ Nōa cōcluſio/q̄ Chriſtus in iudicio manifeſte exprobrabit p̄uaricatores diuinorum preceptorum:⁊ contra eos fulminabit ſniam. ¶ Decima cōcluſio q̄ omnes debent eſſe attenti ⁊ debēt vigilare vt agant pniam in hac vita: ne theſaurizent ſibijpſis peccata vſqꝫ ad mortē:ne diabolus rapiat eos morte ſubitanea:⁊ non ſit poſtea qui eos eripiat. ¶ Undecima cōcluſio/q̄ nullum aliud ſacrificium ducit ad vitā eternam niſi ſacrificium laudis ⁊ confeſſionis legis euangelice:q: in hoc honorificatur deꝰ pater/⁊ placatur ad miſericordiam. Et illic.i.in illo ſacrificio eſt iter ⁊ via in qua oſtenditur ſalutare dei:ſcilicet gratia in preſenti:⁊ gloria in futuro:⁊ placatio ⁊ venia peccatorum ⁊ mia in preſenti. ¶ Ex omnibus ſupradictis elicitur duodecima concluſio.ſ.q̄ iudei moderni ſunt decepti qui putant circūciſionem ⁊ cetera legalia eſſe perpetua:⁊ legē Moyſi nūqꝫ ceſſare:q: putant in lege Moyſi iuſtificari ⁊ ſaluari:cum manifeſte dicat hic deus p pphetā/q̄ in iudicio iam iſta erunt abdicata.⁊ deꝰ non q̄ret rōnē de eis/ſed de nouo ſacrificio. ¶ Unū eſt notandū qḋ Chriſto moriēte mortua eſt lex vetus ſimul cū eo:eo q̄ erat finis legis. Sꝫ q: Chriſtꝰ ſolū eſt mortuus quo ad corpꝰ tātū/⁊ nō quo ad aīam/iō lex vetus mortua eſt tātū ꝗ̄ ad corpꝰ.i.quo ad literā ⁊ cerimonialia:

Nota iudeos [illegible]

ſed nō ꝗ̄ ad aīam.i.quo ad veritatem ⁊ ſpūm litere Et iō mortua lege ſurrexit cū xp̄o veritas legis/ꝗ̄ dicit̄ veritas euāgelica.vt ptꝫ Joan.j. Lex p Moyſem data eſt:veritas aūt legis p Chriſtū facta eſt. Nā lex euāgelica nil aliud eſt niſi veritas ⁊ ſpūs ⁊ aīa ⁊ vita legis Moyſi.⁊ iſta veritas ſurrexit cum Chriſto:⁊ in hac veritate cōſiſtit vita nr̄a ſpūalis. Et iō q: litera mortua eſt:iō occidit iudeos ⁊ obſeruatores. Sed ſpūs eius ⁊ aīa/ſcꝫ lex euangelica viuificat aīas nr̄as. Sꝫ oīa iſta magis declarabunt̄ in q̄ſtione finali cōtra Judeos. Uñ nota q̄ Auguſ. adducit literā huius pſalmi cōtra aduerſarium legis et prophetarum: oſtendens ſacrificia legalia ceſſaſſe in aduentu Chriſti:eo q̄ non erāt nec offerebantur gratia ſui:ſed inquantū figurabant Chriſtū Immolandū in verū ⁊ mundū ſacrificium.

de pe. diſt.ij. ꝗ̄ totaz j.lr.a j.lr.ſ.a

Miſerere mei deus: ſcḋm magnā miſericordiam tuam.

¶ Huic pſalmo p̄ponit̄ talis titulus Uictori ſiue in finē pſalmꝰ David:cuz venit ad eum Nathan quādo intrauit ad Berſabee. ¶ Ex titulo apparet qḋ David fecit hūc pſalmū perēs remiſſionem pro pctō adulterij cōmiſſi in Berſabee. Ad cuiꝰ intelligentiaz eſt aduertēdū/vt legit̄.ij. Reg.xj.q̄ cū David iā eſſet in magna quiete ⁊ pſperitate/dū miſiſſet Joab cum exercitu ſuo 𝈹 filios Amon/ipſe manſit Hierl'm. Et cū quadā die deambulans in ſolario ſuo videret Berſabee vxorē Urie lauantem ſe ex oppoſito domus ſue/cōcupiuit eā:⁊ fecit ipſam ad ſe adduci ⁊ dormiuit cū ea. Que cū eſſet reducta in domū ſuam renūciauit ipſi David qual'r ex eo cōcepiſſet. Tunc volēs David celare adulteriū miſit ad Joab vt remitteret ſibi Uriā vt dormiret cū vxore recenter grauida:vt ſibi cōceptꝰ fetꝰ poſſet aſcribi. Qui cū reuerſus ad regē renuiſſet deſcēdere in domuz ſuā dormire cū vxore/ſed ilico ſtatuit ad exercituz reuerti:tūc rex David machinatꝰ eſt in mortē eiꝰ:⁊ miſit ad Joab vt poneret eū inter p̄mos in p̄lio:ꝗ̄ ibidē cū multis alijs mortuꝰ eſt. Tūc David introduxit Berſabee p̄gnātē in domū ſuā: ꝗ̄ ibi peperit ſibi filiū. Quod factū diſplicuit corā dn̄o:qui miſit Nathā pphetā ad David:ꝗ̄ manifeſtauit ſibi ſcelꝰ cōmiſſum p parabolā de diuite habente plurimas oues ⁊ boues/⁊ rapuerat vnicā ouē paupis. Tunc David ꝗ̄ quaſi p annū celauerat ⁊ tacuerat crimē: cōfeſſus eſt peccatū ſuū corā Nathā dicēs. Peccaui dn̄o. Cui reſpōdit Nathā. Dn̄s trāſtulit peccatū tuū/ſcꝫ a culpa ⁊ pena eterna in penaz tēporalem. Hic dicūt aliqui q̄ poſtqꝫ Nathan denūciauit ipſi David q̄ nō recederet gladius de domo ſua ieternū:⁊ David cognoſcēs pctm̄/⁊ audiens ſniam dn̄i dixit/peccaui dn̄o: Nathan receſſit a David. Sed David putans q̄ totaliter volebat deꝰ ip̄m delere cū tota domo ſua:⁊ reuocare regnū ad domū ſaul: ⁊ vidēs q̄ totꝰ ppl's blaſphemaſſet cōtra eū/⁊ murmuraret:dicens. Qui rapuit ouē ⁊ occidit paſtorez quō poteſt ipſum deꝰ in regno ſuſtinere:tunc David timēs ſniam dei ⁊ tumultū populi intrauit ſecretū domus ſue:⁊ proſtratꝰ in terra orauit ad dominū vt remitteret ſibi hoc peccatum/⁊ fecit hunc pſalmū. Cuius humilitatē ⁊ penitentiā acceptans deus miſit ei Nathan dicentē. Dn̄s trāſtulit pctm̄ tuū:non morieris.quaſi dicat:dn̄s trāſtulit ſen

Nota q̄ñ David cōcupiuit Berſabee.

tentiam mortis non ſolū eterne:ſed etiā tēporalis in perſecutionē. Sed licet tu nō moriaris nec priueris regno:tamen morietur infans tibi natꝰ:⁊ poſt aliquod tēpus filius tuus Abſalon inſurget cōtra te.⁊c. Et tūc dicūt quidā qḋ David fecit pſal.xxxj. ſ. Beati quorū remiſſe ſunt iniq̄tates:agens gr̄as deo poſtqꝫ per Nathā didicit ſibi culpā eſſe remiſſam:vt videt̄ ſonare pſal.ille. Ex quo ptꝫ qḋ lꝫ iſte pſal. ſit poſterior collocatus in ordine huius libri: tū ipſe fuit prior factꝰ in tp̄e. ¶ Ex ſupradictis patet titulus/⁊ actor/⁊ materia huiꝰ pſal.ſ.q̄ David fecit hūc pſalmū qñ Nathā venit ad eū:⁊ nūciauit ſibi mortē ⁊ ſententiā ⁊ plagā domus ſue:eo qḋ fecit interfici Uriā/⁊ rapuit ſibi Berſabee in vxorē. Sed p hoc qḋ addit̄/in finē ſiue ad victoriā/eſt ſignū qḋ vltra literā de pctō David/iſte pſal. nos dirigit in finē ⁊ in aduentū Chriſti:⁊ eſt intelligēdus de tota eccl'ia Chriſti. Uñ eſt iterū valde aduertēdū q̄ David fecit hūc pſalmū ad triplicē reſpectuz vt ptꝫ in lr̄a. Primo literaliter p ſeipo petēs ſpūalē remiſſionē:prout peccauit in Berſabee 𝈹 deum et Uriā:vt patet in titu.pſal. Scḋo myſtice p toto genere hūano ſiue hoīe myſtico put peccauit i Adā cōtra deū:⁊ petit redimi per Chriſtū ⁊ oīa ſacram.ēta/per hoc qḋ ait in fine: Benigne fac do. in bona volūtate tua ſion. Tertio p quolibet pctōre penitēte ꝗ̄ peccauit in ſe cōtra deū ⁊ p̄ximū/p hoc qḋ ait. Docebo iniquos vias tuas. Ideo eſt neceſſe ad euacuādā ⁊ haurīēdā totā intētionē pphete et intelligētiā huius pſal.qḋ exponat̄ nō de ſolo David/ſed etiā de tota eccl'ia ab Adā vſqꝫ ad iudiciū. et de quolibet pctōre penitētiā agēte. Nā ad ſecūdum ſenſum legit ipſuz eccl'ia publice in officio canonico. Sed ad tertiū ſenſum iponit̄ in penitētiā particularibꝰ penitētibꝰ ⁊ cōfeſſis. Et ſic legūt ipꝫ particulariter laici ⁊ etiā eccl'iaſtici vltra horas canonicas. Et hec eſt cā quare Aug. ⁊ Caſſiodorus ⁊ magiſter in glo.ordina.exponūt iſtum pſal. mixto mō ſimul ad p̄dictū triplicē ſenſum. Sꝫ q: ſic confundit̄ intellectꝰ ⁊ mēs legentis ⁊ audiētis: iō vr̄ mihi cōuenietiꝰ vt iſte pſal. diſtincte ⁊ ſeparatim exponat̄ p ſe:⁊ fiant tres expoſitiōes ſeparate: ⁊ vt vnuſquiſqꝫ eccl'iaſticꝰ ⁊ laicus capiat ⁊ diſtinguat vnū ſenſum ab altero:⁊ capiat expoſitionem ⁊ ſenſum quē maluerit.⁊ ratio eſt. Nā iſte eſt vnꝰ ⁊ magis p̄ncipalis iter ſeptē pſal. penitētiales/⁊ ꝗ̄ magis videt̄ frequētari in eccl'ia ⁊ in tota Chriſtiana religione p oēs cōditiōes ⁊ etates et ſtatus hoīm. Primo ergo exponemꝰ ipſū lr̄aliter de ip̄o David. Secūdo myſtice p toto corpore myſtico put peccauit in Adā. Tertio moraliter p quolibet penitente. ¶ Quātū ad primā expoſitionē eſt priꝰ notādū q̄ Da. ppter ſupradictū peccatū tria maxima dāna incurrit. Primo q: incidit in iram ⁊ ſententiam culpe et mortis:⁊ priuationem regni cum tota domo ſua. Secūdo q: tp̄e peccati non ſoluz pdiderat gratiā gratificā:ſed etiā gratiā gratis datam.ſ.donum pphetie:q: per totū illū annuz receſſit ab eo ſpūs pphetie:⁊ nō fecit pſal. Tertio perdebat totā pmiſſionē ſibi factā.ij. Reg.vij.non ſolū de ſucceſſiōe regni tpalis et edificatiōe tēpli ⁊ apliationecīuitatis:ſꝫ etiaz de ppetuitate regni Chriſti in ſua gñatione. Tria ergo facit Da. in hoc pſal. Nam primo agēs penitētiā petit culpā ⁊ penā ſibi remitti. Scḋo gratiā amiſſā ſibi reſtitui. Tertio de p̄ſe

Nota.

Expoſitio literalis.

David p̄ter pctm̄ adulterij ⁊c.

tuitate ⁊ edificatiōe ⁊ regni Chriſti ꝓmiſſionē ſibi factā adimpleri. ſcdm ibi. Cor mundū crea. tertiū ibi. Benigne fac. ¶ Quo ad primū duo facit. Nam primo petit culpā ⁊ penā ſibi remitti. Sed qꝛ ſciebat hoc nō poſſe fieri niſi in fide ⁊ virtute paſſiōis ⁊ ſanguinis Chriſti futuri: Jō ſcdo petit aſpergi ⁊ mūdari per fidem Chriſti futuri/ibi. Aſperges me. ¶ Quātū ad primū duo etiā facit. Nā primo facit qđ dictū eſt. Scdo hoc ꝑſuadet triplici rōne/rūdēdo obiecte rōni/ibi: vt iuſtificeris ⁊c. ¶ Quātū ad primū notādū ꝙ triplex pctm̄ cōmiſit Da. Primo adulteriū inquantū thorū ⁊ vxorē alienā vſurpauerat. Scdo voluntariū furtū inquātū vt filiꝰ ex adulterio genitꝰ aſcriberet Urie: ⁊ ſuccederet eiꝰ hereditati conatus eſt. Tertio homicidiū inquantū Uriā iterfici callide machinatꝰ eſt. Que quidē pctā per ordinē ⁊ ſucceſſiue fuerūt grauiora. Nam licet adulteriū ſit ſimpliciter grauiꝰ furto: tamē in illo loco furtū fuit grauiꝰ adulterio dupl'r. Primo qꝛ addebat pctm̄ pctō. Scdo qꝛ cū maiori malitia et iniquitate cōmittebat. Homicidiū vero iā fuit grauius ꝙ adulteriū ⁊ furtū ꝓpter eaſdem cāſ: et per conſequens ſimpliciter. Jō Da. in hoc loco bis noīat iniquitatem/per quā intelligit homicidiū ⁊ furtū: ⁊ ſemel noīat pctm̄/ꝑ qđ itelligit adulteriū Unde oīa iſta tria pctā ſimul cū pena petit ſibi remitti cū dicit. Miſerere mei deꝰ ſcdm magnā miā tuā. quaſi dicat/qꝛ magnū eſt pctm̄ meū idō magna indiget miā. ideo releua ⁊ remitte mihi miſeriā et culpam quā incurri: et relaxa mihi penas quas ꝓ eo merui/⁊ mihi per Nathan comminatus es.

ꝑ triplex pctm̄ cōmiſit dauid.

Et ſecundum multitudinem miſerationū tuarum: dele iniquitatem meam.

dꝛ pe. diſt. j. c. ſerpēs

¶ Dele iniqtatē meā. i. pctm̄ ⁊ culpā homicidij cū grādi iniquitate ꝑpetrati. ⁊ hoc fac ſcdm multitudinē miſerationū tuarū. vñ ꝑ miam itelligit habitū mie: q̄ eſſentialiter eſt ipſe deꝰ. ꝑ miſeratiōes intelligit actū ⁊ cōſuetudinē miſerēdi. q̄ſi dicat/ſcdm ꝙ miſertꝰ es Noe i diluuio/⁊ abraham in Chaldea ⁊ Jſrael in egypto ⁊ in tra ꝓmiſſiōis multoties de miſeria releuaſti: ⁊ eorū iniqtates ꝑ pñiā deleſti: ita ſcdm multitudinē illarū miſerationū miſerere mei: ⁊ dele iſtā iniqtatē meā. Alij dicūt ꝙ ꝑ pñiam magnā intelligit miā qua remittit culpa: q̄ ē maior ꝙ mia qua remittit ſola tpalis. pena Alij intelligūt magnam miam que fit in ꝟtute paſſiōis Chriſti: que non ſolum delet culpam: ſed etiam omnem penam. Jdeo ſequitur.

Amplius laua me ab iniquitate mea: et a peccato meo munda me.

de pe. di. iij. c. totā. et c. illud

¶ Ampliꝰ. i. iterū ⁊ multū laua me ꝑ virtutē ſanguinis Chriſti ab iniqtate furti ꝙ cōmittere conatus ſum: ⁊ mūda me a pctō adulterij ꝑ iſtā pñiam. Uñ adulteriū dictū ē pctm̄ inquātū fuit ꝯ legē dei ꝑpetratū: ſꝫ furtū ⁊ homicidiū dicte ſunt iniqtates inquātū cū grādi iniqtate ⁊ malitia ⁊ ꝯ oēm iuſtitiā fuerūt ꝑpetrata. ſꝫ qꝛ pñia nō eſt valida: nec remittit culpa ſine cōtritione cordis: ideo ſubdit.

Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: et peccatum meum contra me eſt ſemper.

l. diſt. c. q̄d inſt:

¶ Jniqtatē meā ego cognoſco: ⁊ reputo me reū in corde meo: ⁊ pctm̄ meum ⁊ culpa ꝯ me eſt ſemp. qꝛ ſempˀ accuſat ⁊ corrodit ⁊ cudit: ⁊ cōterit ⁊ mordet cōſciētiā meā. Sed qꝛ cōtritio nō valet abſqꝫ oris cōfeſſiōe ſi adſit facultas: ideo ſubdit.

Tibi ſoli peccaui: et malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis: et vincas cum iudicaris.

¶ Tibi ſoli peccaui ⁊ malū corā te feci: qꝛ corā Nathā ꝯfeſſus ſum dicēs. Peccaui dño. ¶ Uñ nota. ꝙ tripl'r pōt q̄s alteri peccare. Primo ꝑſonā offendēdo: ⁊ ſic Dauid nō ſolū peccauit ꝯ deū ſꝫ ēt ꝯ Uriā eiꝰ thorū vſurpādo ⁊ furtū ⁊ homicidiū in eū ꝑpetrādo. Scdo ꝯ alteriꝰ p̄cepta ⁊ volūtatē operando: ⁊ ſic ꝑſona ꝑuata non ſolū peccat ꝯ deū/ſꝫ ēt ꝯ regē ⁊ pncipē eius legē violādo. ⁊ ſic Dauid ſoli deo peccauit qꝛ nullū aliū ſupiorē habebat/nec aliam legē habebat ſupra ſe niſi diuinā: ⁊ a nullo alio poterat puniri: cū eēt rex/⁊ ſic ipuniēdo ſoli deo peccauit. Tertio qñ q̄s peccat alteri culpā ⁊ penā eternā icurrēdo: a q̄ nō pōt abſolui niſi ab illo. et ſic nō ſolū Da. q̄ erat rex: ſꝫ vnuſq̄ſqꝫ nr̄ꝫ peccat ſoli deo: qꝛ a ſolo deo poſſumꝰ a pena ⁊ culpa ſpūali abſolui. ⁊ ſic hoc dicit Dauid cum dicit. Tibi ſoli peccaui culpam ⁊ penā incurrēdo. Et ſicut tibi ſoli peccaui ita tibi ſoli. ita te ſolo poſſum abſolui. Ut iuſtificeris. Hic Dauid ꝑſuadet rōne qđ deꝰ dꝫ ſibi miſereri ⁊ ꝑcere: ⁊ ſimul rñdet ⁊ ſatiſfacit rōni obiecte: rō eſt iſta. Nā deꝰ ꝓmiſerat ipſi Dauid ſucceſſionem ſui regni ꝑ Salomonē q̄ erat tēplū edificaturus ⁊ ciuitatē ampliaturꝰ: ⁊ ꝓmiſerat ēt ꝑpetuitatem regni ꝑ xp̄m meſſiā futurū de ſua domo ⁊ ꝓgenie: vt ptꝫ. ij. Reg. vij. Sed tota iſta ꝓmiſſio fuiſſet caſſata ⁊ fruſtrata ſi deꝰ ꝓſecutꝰ eſſet ſñiam datā ab eo ꝑ Nathā. ſ. ꝙ Dauid fuiſſet mortuꝰ ⁊ domꝰ eius deſtructa: ⁊ regnū redactū ad domū Saulis ⁊ inimicorū: ⁊ ſic ꝓmiſſio ꝑmo facta nō habuiſſet effectū imo oēs reuelatiōes ⁊ ꝓphetie de xp̄o futuro facte et ipſi Dauid fuiſſent vane: ⁊ ſic deꝰ māſiſſet mendax ⁊ iniuſtꝰ. Ergo ad hoc ꝙ deꝰ iuſtificaret i ſuis ſermonibꝰ ⁊ ꝓmiſſis oportebat vt reuocaret ſñiam datā ꝑ Nathā ⁊ miſereret ⁊ parceret ipſi Dauid. Et idō ait Dauid. Miſerere mei deus vt iuſtificeris i ſermonibꝰ ⁊ ꝓmiſſiōibꝰ tuis. Satiſfactio aūt ad obiectionē eſt iſta. Nā pctm̄ ipſius Dauid fuit ita horribile oī ppl'o ꝙ publice blaſphemabāt emuli ſui: ⁊ inſurrexit hoc ꝓuerbiū in ppl'o. ſ. qñō deus poterit ſuſtinere ⁊ ꝓſperare regē iniquū: et lupū q̄ rapuit ouē ⁊ interfecit paſtorē: Et ſic emuli Dauid arguebāt ꝙ deꝰ de iuſtitia nō poterat nec debebat parcere ipſi Dauid: nec ſuſtinere ipm̄ in regno: nec permittere viuere ſuper terrā. Et ſic blaſphemabāt ꝯ deū volēdo ipm̄ arguere ⁊ iudicare. Poſſet igitur deꝰ dicere ipſi Dauid. qñō parcā tibi et potero miſereri ⁊ reuocare ſñiam: qꝛ totꝰ ppl's iudicat ⁊ arguit me/⁊ petit iuſtitiā de te ꝓpter nefandū ſcelus perpetratū. Huic obiectiōi ſatiſfacit Dauid dicēs Dñe licet tu arguaris ⁊ iudiceris temere ab emulis meis: tñ tu poteris eos vincere/⁊ ora eorū obtundere allegando meam fragilitatem. quia.

De ... diſt. ... ¶ Quare ... alter ... pōt ... peccare.

Ecce enim in iniquitatibus conceptꝰ ſum: ⁊ in peccatis concepit me mater mea.

¶ Et ſic a parētibꝰ meis traxi naturā corruptā et fragilem ⁊ pronā ad cadendū ⁊ peccādū. Uñ inuenio legem in mēbris meis repugnātē legi mentis mee/⁊ tunc qđ nolo qñqꝫ ago: ⁊ qđ volo nō facio: ⁊ hoc facit pctm̄ nature: qđ h'tati meta quo nō poſſum liberari nec poſſū vitare niſi grā xp̄i: ꝗ venia ē dāda/⁊ parcēdū ⁊ miſerēdū ē tante fragilitati. Allegādo ꝗ meā fragilitatē poteris eos vicere ⁊ confundere: qꝛ maior eſt tua mia ꝙ mea fragilitas et pctm̄ meū: ⁊ etiā ꝙ malitia ⁊ inuidia eorū. ꝗ miſerere mei vt vincas eos cū iudicaris ⁊ argueris ab illis. ⁊ h̄ eſt qđ vult dicere hic Dauid. dicit em̄/miſerere mei ſupple vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis: ⁊ miſerere mei vt vincas cū iudicaris. ⁊ qñō vt vincas cū iudicaris: qꝛ ecce. i. reſpice: qꝛ in iniqtatibꝰ ꝯceptꝰ ſum/vñ traxi fragilitatē ⁊ fomitē: ⁊ cōcupiſcētiā ⁊ corruptionē ⁊ ꝓnitatē ad peccādū: ꝗ non reſpicias meā fragilitatē: ſꝫ tuā magnā miam: q̄ maior ē oī pctō ⁊ malitia. Nā ſicut ego natural'r ſū fragilis ⁊ ꝓnus ad cadendū in pctm̄ ⁊ miſeriā: ita tu natural'r es potēs ⁊ ꝓnꝰ ad parcēdū ⁊ releuādū a miſeria: qꝛ natural'r ē tibi ꝓpriū miſereri ſemꝑ et ꝑcere: ſicut eſt ꝓpriū hoi peccare ꝓ ſtatu iſto. ꝗ ſic parcendo vinces emulos meos cū iudicaris. Sed qñō miſerebor tibi vt iuſtificer i ſermonibꝰ meis:

Ecce em̄ veritatem dilexiſti: incerta et occulta ſapientie tue manifeſtaſti mihi.

ꝓ. q. ij. abyt. ⁊ c. noliꝰ ꝶ.

¶ Ecce em̄ i. reſpice ⁊ recordare qꝛ veritatē dilexiſti ⁊ nō mēdaciū: ⁊ ſic nullū debes decipere: vt iuſtificeris i ſermonibꝰ ⁊ ꝓmiſſiōibꝰ ⁊ reuelationibꝰ tuis: qꝛ tu manifeſtaſti ⁊ releuaſti mihi mlta icerta. i. abſcōdita ⁊ occulta hoibꝰ. ſ. myſteriū incarnationis/⁊ aduētꝰ meſſie de carne mea: ⁊ ſucceſſionē ⁊ ꝑpetuitatē regni: vt pꝫ. ij. Re. vij. c. Ergo iple promiſſionē tuā vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis: ⁊ nō iniuſtꝰ ⁊ mēdax arguaris/delēdo me de terra ⁊ de regno. Miſerere ꝗ mei vt iuſtificeris i ſermōibus tuis: qꝛ ecce ꝟitatē dilexiſti ⁊ icerta ⁊ occulta manifeſtaſti mihi. ꝗ miſerere mei vt vincas cū iudicaris: qꝛ ecce in iniqtatibꝰ cōceptꝰ ſū. ⁊c. Et h̄ mō eſt ordināda iſta lr̄a. Lr̄a Hier. iuxta hebreū hꝫ: Propter ea iuſtificabis ꝟbū tuū mūdaberis cū iudicaberis. q̄ forſā magis clara eſt. q̄ſi dicat: miſerere mei ꝓpt ea qꝛ ſi h̄ feceris iuſtificabis ⁊ adiplebis verbū tuū ꝓmiſſū: ⁊ mūdaberis. i. mūdꝰ ⁊ iuſtꝰ ⁊ excuſabilis eris reptꝰ cū iudicaberis ab emulis meis. Nā ipcēdo magis oñdis oīpotētiā ⁊ bonitatem/et ꝑ oñs iuſtitiā nō reſpiciēdo pctm̄ ſꝫ miam tuā. Nā nō eſt iuſtū: vt ꝯ fragilitatē ⁊ foliū qđ vēto rapit/oñdas potētiā ipuniēdo: imo miam i tuā ꝑcēdo: ⁊ i h̄ magis iuſtificaberis ⁊ vices emulos meos ⁊ blaſphemos. ¶ Nota ꝙ recte allegat Dauid fragilitatē et corruptionē nature quā traxit a parētibꝰ. Nā illa corruptio carnis eſt cā oīs pcti. Nā ꝑ ſolū contactū ⁊ cōſortiū aīa trahit pctm̄ originale/ſed per cōſenſum concupiſcentie cōtrahit actuale.

Aſperges me dñe hyſſopo ⁊ mundabor: lauabis me ⁊ ſuper niuē dealbabor.

vi. l. cū exaudi

¶ Hic Dauid ſciēs ꝑ p̄teritas reuelationes pctā nō poſſe remitti alicui niſi ꝟtute paſſiōis ⁊ ſanguinis Chriſti futuri: inuocat Chriſtū futurū/vel interponit merita ſanguinis Chriſti: vt facilius ipetret miā ⁊ veniā ⁊ remiſſionē culpe ⁊ pene eterne. Ad cuius intelligētiā eſt notandū vt legit Exo. xij. ꝙ deus precepit moyſi in nocte qua egreſſus eſt Jſrael de egypto/vt vnuſquiſqꝫ imolaret agnū ſine macula: in cuiꝰ ſanguine intingeret faſciculꝰ hyſſopi: ⁊ ſic vnuſquiſqꝫ aſpergeret limiare domꝰ ſue. et ſic angelus percuſſit illa nocte oīa ꝑmogenita egypti ab hoīe vſqꝫ ad pecus in oībꝰ domibꝰ egyptiorū. ſed domos Jſrael ⁊ eorum primogenita non percuſſit angelus in q̄bus inuenit liminare reſperſū ſanguine. ⁊ ſic ꝑ ſignū ſanguinis agni liberati ſunt a morte oēs ꝑmogeniti hebreorū. Hoc fuit figura ꝙ in ſanguine Chriſti aſꝑſo ꝑ baptiſmū i' frōtibus Chriſtianorū debebāt oēs a morte eterna liberari. Jtē Exo. xxiiij. ex p̄cepto dei moyſes aſꝑſit ſanguinē ſuper ppl'm dicēs Hic eſt ſanguis federis qđ pepigit dñs vobiſcū. in figura ꝙ teſtm̄ dei ꝑ Chriſti ſanguinē erat firmandū: ⁊ ꝑ aſperſionē ſanguinis Chriſti futuri oēs erāt liberādi. Jtē Leui. xiiij. p̄cepit deꝰ vt leproſus aſpergeret hyſſopo itincto ſanguine paſſeris: in figura ꝙ lepra pcti non poterat mūdari niſi ſanguie Chriſti. Sꝫ cā quare deꝰ p̄cepit vt ille ſanguis aſꝑgeret hyſſopo fuit in figura qꝛ ſicut hyſſopus eſt verba hūilis ⁊ purgatiua: ita hūanitas ⁊ corpꝰ Chriſti debebat hūil'r intingi ſanguine paſſionis ⁊ purgare oīa pctā: ⁊ cōferre ſacramētis eccleſiaſticis vim purgatiuā. Per ſupradictas figuras ⁊ myſteria nouit ⁊ preuidit Dauid in ſpū ꝙ nō poterat genus humanū a morte eterna nec a culpa liberari niſi ꝑ ſanguinē Chriſti futuri Hoc ergo credēs ⁊ ſciēs Da. ꝑ fidē dicit ad patrē ſiue ad filiū: O dñe aſperges. i. aſꝑge me hyſſopo ſanguinis tue future paſſiōis: ⁊ mūdabor a culpa: ⁊ lauabis me ſacro penitētie habēte virtutē a paſſiōe tua futura. ⁊ ſic dealbabor ſup niuē: vel mūdabor ꝑ aſꝑſionem hyſſopi ſanguinis a culpa ⁊ lauabis me ꝑ infuſionē grē: ⁊ ſic dealbabor ſup niuē. i. ero magis albus albedine grē ꝙ nix: qꝛ penitētia mundat per aſperſionem et virtutē ſanguinis xp̄i: ſed grā dealbat ⁊ facit aiā ſplēdere. Et nota. ꝙ h̄ ponit futurū idicatiui ꝓ optatiuo vel ipatiuo: eo ꝙ hebrei nō habēt optatiuū ſicut frequēter dictū eſt. i. aſꝑge ſiue aſpergas me hyſſopo. i. aſperge me hyſſopo ⁊c. ⁊ laua me ⁊c. Et ſic ſeqt etiā iperatiue

No. de ſanguine xp̄i

Audi tui meo dabis gaudium ⁊ letitiam: ⁊ exultabunt oſſa humiliata.

de pe. diſt. qñ aūt ſtatuꝰ.

¶ Auditui meo dabis gaudiū. i. da gaudium auditui meo annūciādo mihi remiſſionē. i. dic aīe mee ſalus tua ego ſū: vel remittuntur tibi pctā tua. ⁊ ſic dabis gaudiū auditui meo ſi h̄ audio a te: ⁊ ſic oſſa mea cōtrita ⁊ hūiliata ꝑ pñiam exultabūt ⁊ q̄eſcent a labore. Auerte ergo faciē tuam a peccatis meis: et oēs iniquitates meas dele/ꝑ aſperſionē ſanguinis tue future paſſiōis. Nota ſcdm Aug. qđ deū auertere faciē a peccatis: nil aliud eſt ꝙ ꝑ ſuā miam pctā non reſpicere. ⁊ deū iniqtates delere: nil aliud eſt niſi pctā preterita iam ampliꝰ ad culpam nō imputare per pñiam. Jdeo ait Dauid

Auerte faciē tuam a peccatis meis: ⁊ omnes iniquitates meas dele.

de pe. diſt. ij. vt cognouerunt.

¶ O dñe auerte faciē tuā a pctis meis. i. non reſpicias nec exiſtimes pctā mea: ſed reſpice miā tuā: q̄ maior eſt oī pctō: ⁊ oēs iniqtates meas dele. i. ꝑ aſperſionē tui ſanguinis amplius ad culpā nō imputes nec etiā ad penā. ¶ Sꝫ h̄ dubitat ⁊ vr̄ ꝙ nō erat neceſſariū ipm̄ Dauid aſꝑſionē ſanguis Chriſti futuri inocare ad remiſſionē ſue culpe: cū iā tūc de pñti hēret aſꝑſiōeꝫ ſāguis vitule rufe ad purga

Ꝗ. Queſtio.

tionẽ pctõꝝ:vt ptꝫ nũeri.xix.Et per ꝯñs ꝑ li aſper
ges me/nõ intelligit niſi aſꝑſionẽ ſanguis vitule:
vel aſperſionẽ ſanguinis paſſeris q̃ fiebat leproſis.
Reſponſio. Leui.xiiij.Ad hᷣ breuiter rñdetꝛ ſicut dictũ eſt i pro
logo tractatu.iij.⁊ ad hᷣe.xſ.ꝙ vnum de principijs
p̃ſuppoſitis in theologia ad itelligẽdã ſacrã ſcri
pturã ẽ ꝙ eadẽ ẽ fides vtriuſq; teſtamẽti. Nam ea
dẽ fides xp̄i q̃ ſaluat nos:ſaluabat p̄res ve.te.Naꝫ
Fides. fuit neceſſaria. ſicut idẽ eſt xp̄s creditꝰ nobis ⁊ illis:ita eadẽ fuit fi
des.ſed eſt differẽtia.nã myſteriuꝫ incarnatiõis ⁊
redẽptionis qḋ nos credimꝰ iã ipletũ in xp̄o:ipſi
credebãt futurũ:⁊ ſic ſicut nos credimꝰ neminem
poſſe liberari a pctõ niſi ꝑ ſãguinẽ ⁊ paſſionẽ xp̄i:
ita ipſi credebant.⁊ ſic dicit apl's ad Ro.⁊ ad Gal.
⁊ Heb.ꝙ ſola fides xp̄i futuri ſaluabat illos:⁊ non
lex nec ſacrificia niſi inquãtũ erãt figura ⁊ ſigna paſ
ſionis xp̄i:⁊ inquãtũ dabanꝰ in ſignũ federis:⁊ fu
turi p̄tij ꝑ xp̄ꝫ ſoluẽdi vt dictũ ẽ ⁊ diceꝰ.Et iõ hec
eſt dr̃ia inter no.le.⁊ ve.ſacrificia ⁊ ſacr̃a.Nam lꝫ
vtraq; eſſent ſacre rei ſigna:tñ iſta de ſe efficiunt
qḋ ſignificant.illa aũt non.⁊ rõ eſt.Nã in ſacr̃o eu
chariſtie contineꝰ realiter xp̄s.Et iõ ſacramẽtum
hoc vt ſacramentũ realiter ⁊ de p̄nti cõfert gratiã
quã ſignificat.Sed in illo ſanguine vitule q̃ aſper
gebatur in lege nõ cõtinebaꝰ realiter Chriſtꝰ.⁊ iõ
de ſe non poterat gr̃am cõferre.Et ſic eſt dicendum
de ſanguine aſperſo ſupra leproſum.⁊c.Et iõ talia
ſacrificia agni matutini ⁊ veſpertini nõ ꝯferebant
de ſe gratiã/nec purgabãt pctm̃:ſed illi liberaban
tur a culpa ꝑ ſanguinem Chriſti futuri figurati per
illum ſanguinẽ:ſicut illi offerẽtes ⁊ aſperſi crede
Nota. bant.Ex quo ptꝫ ꝙ ſola ſpes ⁊ fides Chriſti futu
ri liberabat illos a pctõ.⁊ hunc articulum ſciebãt
oẽs principales de illo ppl'o:⁊ oẽs patriarche et
prophete in hoc ſaluati ſunt:inter quos p̄ncipali
ter fuit Dauid propheta:ergo ſi Dauid ſciebat oĩa
ſupradicta myſteria fieri in figura Chriſti futuri/⁊
neminẽ poſſe ſaluari niſi in virtute paſſiõis Chri
ſti:ergo hᷣ in quolibet pſal.in quo petit remiſſionẽ
⁊ gr̃am in pſona ſui/vel in pſona totius gñis hũa
ni:hoc petit in virtute paſſiõis ⁊ ſãguis xp̄i:nõ ſo
lũ implicite/ſꝫ explicite:qꝛ ita petebat ſicut crede
bat.Nã fides p̄cedit oẽm orõnem ⁊ petitionem.Ex
quibꝰ pꝫ ꝙ Dauid hic nõ petebat aſpergi hyſſopo
intincto ſangine vitule rufe.⁊c.ſꝫ hyſſopo carnis
⁊ hũanitatis Chriſti itincto ſanguine paſſiõis ⁊c.
In cuius fide ⁊ ſpe fuit ſibi culpa remiſſa. Nam lꝫ
verbũ nõdũ eſſet incarnatũ:tñ pctm̃ Dauid iã fuit
remiſſum in v̄tute paſſiõis Chriſti futuri:quã paſ
ſionẽ Dauid iã de futuro inuocabat.Ideo Jeſus fi
lius Sirach eccl'iaſtici.xlvij.dicit de ipo Dauid ꝙ
Chriſtꝰ purgauit pctã ipſiꝰ:⁊ exaltauit in eternum
cornu eiꝰ:⁊ dedit illi teſtm̃ regni ⁊ ſedẽ glĩe in Iſ
Differẽtia int ſacra no.le. ⁊ veteris. rael.Ex q̃bus ptꝫ ꝙ paſſio Chriſti iã opabaꝰ in fi
delibꝰ mẽbris Chriſti añ incarnationẽ.¶ Notãdũ
eſt ꝙ quadruplex eſt differẽtia inter ſacr̃a le.vẽ.⁊
noue.Prima dr̃ia.qꝛ hec cõtinẽt realiter Chriſtum
aut virtutẽ ſue paſſiõis:eo ꝙ deriuaꝰ imediate a
paſſiõe Chriſti:illa aũt nõ cõtinebãt Chriſtũ real'r.
nec ſuã virtutẽ:ſed tm̃ ſignificabãt hmõi v̄tutẽ in
quãtum ordinabanꝰ ad Chriſtũ tãq̃ in finẽ.Scḋa dif
ferẽtia ſeq̃tur ex p̄ia:ꝙ iſta efficiũt real'r v̄tutẽ ⁊
gr̃aꝫ quã ſignificãt illa aũt nõ.Tertia dr̃ia:ꝙ iſta
agũt ⁊ efficiũt i v̄tute ꝓpria quã p̄ntꝰ:eo qꝛ ſũt
hora de opere operato:illa aũt nõ auferebãt pctm̃ ĩg

virtute in ſe ꝯtẽta/ſed in fide offerẽtis ⁊ ꝯ̄tritis.
Quarta dr̃ia:ꝙ iſta real'r danꝰ i p̄tiũ ⁊ p̄nie ſolu
tionẽ ꝓ pctõ:illa aũt tm̃ dabanꝰ in ſignũ federis ⁊
pacti ⁊ fideiuſſiõis cũ ꝓſtatiõe:inquãtũ illam cir
cũciſionẽ acceptabat deꝰ nõ in p̄tiũ reale:ſꝫ in ſi
gnũ future ſolutionis ⁊ futuri p̄tij ꝑ Chriſtũ offe
rẽdi:⁊ ſic eſt dicẽdũ de ceteris ſacr̃is ⁊ ſacrificijs.
qꝛ ergo Dauid ſciebat ꝙ illa ſacr̃a ve.le.nõ cõtine
bãt p̄tiũ nec offerebanꝰ i reale p̄tiũ:ſꝫ i ſignũ futu
ri p̄tij ſanguinis Chriſti ſicut dictũ ẽ pſal.xxix.iõ
ꝓteſtãdo iuocat xp̄m futurũ vt aſꝑgat ipꝫ ſanguie
ſuo ⁊ ſoluat pro eo:⁊ ſic iã Dauid offerebat ſangui
nẽ Chriſti pro pctõ ſuo.Ideo ait:Aſperges me ⁊c.

**Cor mundum crea in me deus.⁊ ſpm̃ re
ctum innoua in viſceribus meis.**

¶ Poſtq̃ in prima parte petijt remiſſionem culpe
⁊ reuocationẽ ſñie:hic petit reſtitutionẽ gr̃e amiſ
ſe:⁊ duo facit.Nam primo petit ſibi gr̃am reſtitui
Scḋo hoc ſuadet multiplici rõne/ibi.Docebo ini
quos.¶ Quantũ ad primũ eſt aduertẽdũ ꝙ dupli
cẽ gr̃am ꝑdidit Dauid propter illud pctm̃.Primo
gr̃am gratificã qua erat deo charꝰ ⁊ acceptꝰ ⁊ re
ctꝰ ⁊ iuſtꝰ in ſua vita.Scḋo gr̃am ⁊ ſpm̃ ꝓphetie.
Tria ergo facit.Nã p̄mo petit gr̃am gratificã ſibi
reſtitui.Scḋo gr̃aꝫ ⁊ ſpm̃ ꝓphetie.Tertio petit in
vtraq; gr̃am cõfirmari.ſcḋm ibi:ne ꝓijcias.tertiũ
ibi.redde mihi.¶ Quãtũ ad p̄mũ eſt notãdũ ꝙ lꝫ
ex pte dei idẽ ſit remiſſio culpe ⁊ infuſio gr̃e:qꝛ per
infuſionẽ gr̃e remittit culpã:tñ ex pte ſubiecti po
ritate originis remiſſio culpe eſt p̄or infuſione gr̃e:
ſicut corruptio forme p̄terite eſt prior ꝙ introdu
ctio forme gñati:lꝫ ſimul tpe gñatio vniꝰ ſit corru
ptio alteriꝰ ⁊ ecõuerſo.Et ideo Dauid prius petit
ſibi culpã remitti ⁊ deleri:⁊ ex ꝯſeq̃nti in hac pte
petit ſibi gr̃am reſtitui ⁊ infundi.Sꝫ qꝛ talis gr̃a
nõ educitur de potẽtia paſſiua ipſiꝰ aĩe ꝑ aliquod
agẽs creatũ:niſi a ſolo deo ꝑ ſolã creationẽ:Ideo
ait.O deꝰ crea in me cor mũdũ:⁊ inoua ſpm̃ rectũ
i.gr̃am rectificantẽ in viſceribꝰ aĩe mee.i.in itimo
cõſcie.Vñ ꝑ ſpm̃ rectũ nõ intelligit ſubſtãtiã ſpũs
ſcti ſicut forſan itelligit Magr̃ ſniaꝝ in.j.diſt.xij.
ſed intelligit gr̃am infuſam ꝑ ſpm̃ ſctm̃:⁊ ſic poni
tur cã pro effectu.Nã ſpũs ſcũs eſt ille ꝑ quẽ p̄r ⁊
filiꝰ infundũt gr̃aꝫ in aĩam.Et dꝛ ſpũs rectꝰ inquã
tũ rectificat ⁊ ordinat noſtrã voluntatẽ vt ſit cõfor
mis diuine volũtati:⁊ pareat p̄ceptis ⁊ diuine le
gi.Itẽ dicit innoua:⁊ petit p̄teritã gr̃aꝫ renouari:
ad denotãdũ ꝙ ꝑdiderat eã ⁊ erat inueteratꝰ per
pctm̃ ꝑ totũ illũ annum:anteq̃ ageret pniam.Quaſi
dicat.O deꝰ renoua gr̃am rectificantẽ ⁊ ordinãtẽ
me vt ſim conformis diuine volũtati/quã gr̃am ꝑ
pctm̃ amiſi:in quo pctõ diu fui inueteratꝰ.Nã qm̃
tacui illud pctm̃ ſine pnia/ideo inueterata ſunt oĩa
oſſa ⁊ viſcera ꝯſcie mee:vt dictũ eſt pſal.xxxj.qua
ſi dicat:reſtitue mihi illã gr̃am rectificãtẽ:⁊ reno
uabit ⁊ mundabit cor meũ ⁊ conſcientiam.

**Ne proijcias me a facie tua:⁊ ſpiritum ſan
ctum tuum ne auferas a me.**

¶ Quia ſicut in toto illo anno fuit p̄uatꝰ gr̃a gra
tifica:ita fuit priuatꝰ gratia prophetie/⁊ ſic fuit ꝓ
iectus a facie ⁊ gr̃a dei:quia longe a peccatoribus
ſalus:Ideo petit reduci in gr̃am dei ⁊ ſpm̃ ꝓphe
tie ſibi reſtitui dicens/O dñe ne proijcias.i.ne pro

iicias me a facie ⁊ gr̃a tua:⁊ ne auferas a me
ſpiritũ ſanctum tuum.i.ſpm̃ ꝓphetie quẽ perdidi
ꝓpter peccatũ:ſed reduc me in gratiã tuã/⁊ reſti
tue mihi ſpiritũ ꝓphetie amiſſum:vt cõſiderẽ mi
rabilia abſcõſa in lege tua:que ſine illo ſpũ intelli
gi ⁊ interpretari non poſſunt.⁊ non auferas a me
inſpirationes ⁊ reuelationes conſuetas.

**Redde mihi letitiã ſalutaris tui:⁊ ſpiritu
principali confirma me.**

¶ Hic petit cõfirmari in vtraq; gr̃a.Vñ eſt aduer
tẽdũ ꝙ Dauid añ pctm̃ ꝑ illã duplicẽ gr̃am erat in
duplici gaudio.Nã ſicut lõge a pctõribꝰ ſalus:ita
ſalus eſt ꝓpe iuſtos.Et ſic ſicut pctõr ſemꝑ eſt in
cõtinua triſtitia:qꝛ timet penã eternã:ita iuſtꝰ in
quo eſt gr̃a gaudet ⁊ eſt in ꝯtinua letitia:qꝛ de pro
pinquo ſperat ſalutẽ ⁊ gloriã.⁊ ſic Dauid añ pctm̃
per gr̃am erat in illa letitia ſalutis:qꝛ ꝑ gr̃am ſcie
bat ſe cõſequi ſalutẽ ⁊ eſſe deo gratũ ⁊ acceptum.
Itẽ per gratiã ⁊ ſpm̃ ꝓphetie habebat aliã letitiaꝫ
qꝛ cõtinue cõtẽplabaꝰ myſteriũ incarnatiõis ⁊ nr̃e
redẽptiõis ⁊ vniuerſalis ſalutis ꝓut ſibi reuelaba
tur.et ſic cõtinue letabaꝰ in tali cõtẽplatiõe.Sed
qꝛ videbat ſe illud gaudiũ ⁊ letitiã ꝑdidiſſe ꝑ pec
catũ:iõ petit illḋ gaudiũ ⁊ duplicẽ gratiã reſtitui
⁊ qꝛ timebat ne iterũ recuperatã ꝑderet:iõ petit i
illa duplici gr̃a ⁊ gaudio confirmari.Ideo ait.O
dñe redde mihi letitiã ſalutaris tui.i.illã duplicẽꝫ
gr̃am:vt gaudeã ⁊ leter in ſpe ⁊ cõtẽplatiõe vniuer
ſalis redẽptiõis ⁊ ſalutis Chriſti futuri:vt fruar il
lo gaudio ⁊ cõtẽplatione:⁊ rogo ne ãpliꝰ auferas a
me hanc gratiã ⁊ letitiã ſalutaris tui/poſtq̃ ſemel
reſtitueris ⁊ reddideris mihi.ſed cõfirma me i ea.
Ideo ſubdit.⁊ ſpũ p̄ncipali.i.gr̃a principali cõfir
ma me:qꝛ ſi cõfirmaueris me in gr̃a nũq̃ ãpliꝰ pec
cabo:⁊ per ꝯñs ero in ꝯtinuo gaudio ⁊ letitia ſalu
taris xp̄i.Et vocat gratia cõfirmatã ſpm̃ principa
lẽ.nã licet eadẽ gr̃a gratifica ⁊ confirmata/tñ quo
ad modũ exiſtẽdi gr̃a cõfirmata dꝛ nobilior ⁊ prin
cipalior:eo ꝙ non põt auferri:ſicut fuit ſemꝑ i vir
gine Maria ⁊ in apl'is poſt receptionẽ ſpũs ſancti
in die pẽteco.Vñ ſicut finalis ipenitẽtia ⁊ obſtina
tio dꝛ peſſimũ pctm̃ in ſpm̃ ſanctũ:ita gr̃a ꝯfirma
ta dꝛ ſpũs principalis ⁊ nobilior.q̃ſi dicat Da.in to
ta iſta pte.O deus crea in me cor mundum a pctõ:
⁊ renoua in me gratiã rectã quam ꝑdidi:⁊ ne proij
cias me a facie tua nec auferas a me ſpm̃ ꝓphetie
quẽ prius habebaꝫ:per quẽ multa myſteria ſacre
ſcripture de Chriſto futuro intelligebã ⁊ preuide
bam tanq̃ in ſpeculo:⁊ multa mihi nouiter reuela
bas.Sed redde mihi letitiã ⁊ gaudium ſalutaris
tui:quam de gratia p̄nti ⁊ de Chriſto ſalutari tuo
prius habebam:que gratia letificabat animã meã
⁊ confirma me in tali duplici gratia.

**Docebo iniquos vias tuas:⁊ impij ad te
conuertentur.**

¶ Hic Dauid vt deũ inclinet ad ſuas preces ⁊ ipe
tret remiſſionẽ culpe ⁊ ſñie/⁊ recuperationem gr̃e
amiſſe/pſuadet q̃druplici rõne adducẽdo i mediũ
q̃tuor vtilitates ꝑderenꝰ niſi talis remiſſio fieret.
Vñ nota ꝙ q̃tuor vtilitates ſecute ſunt toti gñi hu
mano ex remiſſiõe pcti ipſius Dauid ⁊ reuocatiõe
ſñie dei.Nã p̄io multi vidẽtes pniam eẽ tante per
fectiõis ⁊ virtutis ꝙ per ipſam deꝰ remiſit ipſi Da

uid tria tã nefãda ſcelera.ſ.adulteriũ ⁊ furtũ ⁊ ho ne pctĩ q̃tuor vtilitates.
micidiũ:iõ exẽplo ipſiꝰ Dauid ꝯ fiducia currũt ad
pniaꝫ et ꝯuertũꝰ a ſua via mala.Et iõ ſubdit Da
uid.O dñe ſi tu remiſeris culpã ⁊ reſtitueris mihi
gr̃aꝫ ꝑ hãc pniaꝫ:tunc ego docebo iniq̃s ⁊ pctõres
vias tuas.i.publice in p̄nti p̄dicabo eis multitudi
nẽ mĩe tue q̃ñ es piꝰ ⁊ miſericors:⁊ miſertꝰ es mei
⁊ ſic multi ipij et pctõres ꝯuertẽꝰ ad te.et nõ ſolũ
docebo pctõres i p̄nti ſꝫ ẽt i futurũ dupl'r.Primo qꝛ
hãc remiſſionẽ ego ſcribã in hᷣ pſal.Scḋo qꝛ Na
thã ⁊ Gad et ceteri ſcribẽt eã in li.ij.Reg.⁊ ſic erit
memoria ꝑpetua i futurũ.Vñ oẽs pctõres legen
tes ⁊ audiẽtes ꝯuertẽꝰ ad te pniam agẽtes cũ fidu
cia venie/exẽplo mei.Scḋa vtilitas fuit:qꝛ poſtq̃
ſnia dei fuit reuocata ⁊ Dauid non ẽ mortuꝰ ⁊ recu
perauit ſpm̃ ꝓphetie/nõ ſolũ ſemꝑ egit deo gr̃as
ſed etiã ꝯdidit plures pſal.ad laudẽ dei i q̃bꝰ cõti
nenꝰ myſteria ꝓfundiſſima de xp̄o ⁊ eccl'ia q̃s ho
die cantat ⁊ frequentat eccleſia in diuinis officijs
ad laudem dei magis q̃ ſcripta aliorum propheta
rum/q̃ omnia deficerent in eccleſia.Ideo ſubdit. xxv.di c.q̃lis.

**Libera me de ſanguinibus deꝰ deꝰ ſalutis
mee:⁊ exultabit lingua mea iuſtitiam tuã.**

¶ O deꝰ meꝰ libera me de his tribꝰ ſanguinibꝰ.i.
tribus pctis ꝓ q̃bꝰ mereor mortẽ.ſ.a culpa adulte
rij:furti:⁊ homicidij:ꝓ q̃bꝰ pctis effudi ſanguineꝫ
Vrie:⁊ ſi hᷣ feceris lingua mea exaltabit ⁊ magnifi
cabit et ludabit iuſtitiã tuã.¶ Nota ꝙ oẽ pctm̃ dꝛ
ſanguines in plurali.Primo qꝛ ꝓcedit ex ꝯcupiſcẽ Pctm̃ dꝛ ſanguine.
tia carnis ⁊ ſanguinis:qꝛ ex cõcupiſcẽtia oĩa mala
oriunꝰ.Scḋo qꝛ oẽ pctm̃ mereꝰ duplicẽ mortem.ſ.
corporalem ⁊ eternã.Tertio maxime odiũ ⁊ homi
cidiũ dicũtur ſanguines.Nã ira eſt accenſus.i.ebul
litio ſanguinis circa cor:⁊ in homicidio effunditur
ſanguis.⁊ ſic maliuoli dicunꝰ viri ſanguinis ⁊ do
loſi.⁊ ſic etiã adulteriũ dꝛ pctm̃ ſanguinis eo ꝙ ꝓ
cedit ex cõcupiſcẽtia carnis ⁊ ſanguis.Vñ Dauid
a cl'pa horũ triũ pctõꝝ petit liberari.Itẽ ꝑ iuſtitiã
intelligit diuinã miaꝫ.nã mĩa dei nihil aliud ẽ niſi
iuſtitia per pietatẽ ⁊ bõitatẽ tẽperata.Itẽ cũ deus
parcit pctõri:iuſte agit:qꝛ iuſtificaꝰ in ſermonibꝰ
⁊ ꝓmiſſiõibꝰ ſuis:eo ꝙ ꝓmiſit veniã penitẽtibꝰ:et
etiã vincit cũ iudicaꝰ.Et ſic oĩs remiſſio culpe per
pniam dꝛ myſtica:vt magis patebit in ſcḋa expoſi
tiõe huiꝰ pſal.Et nota ꝙ hec litera in pleriſq; locis
eſt corrupta vitio ſcriptorꝝ:qꝛ nõ dꝫ ſcribi nec dici
exultabit ſꝫ exaltabit.i.magnificabit ligua mea iu
ſtitiã tuã:tũ qꝛ eẽt falſa gr̃amatica.tũ qꝛ hebreus ⁊
lr̃a Hieronymi hꝫ:laudabit lingua mea iuſtitiam
tuã.Sꝫ qꝛ Dauid nõ ſolũ itẽdebat ſi viueret lau
dare ⁊ magnificare deũ ꝓpꝰ remiſſionẽ peccati:ſꝫ
ẽt ſi recuperaret ſpm̃ ꝓphetie:intẽdebat pl'es pſ.
in eternã memoriã ad laudẽ dei ⁊ prenũciãdũ futu
ra ⁊ profunda myſteria conficere/ideo ſubdit. di.v.c. vl:et d pe.diſ. ij.c.q rendus

**Dñe labia mea aperies:⁊ os meum an
nunciabit laudem tuam.**

¶ Domine labia mea aperies.i.ſi reſtitueris mihi
ſpm̃ ꝓphetie/⁊ aperueris labia intelligentie mee
que per pctm̃ erãt clauſa/⁊ ſic os meũ annũciabit
laudẽ tuã/ et p̄nũciabo futura myſteria faciendo
pſal.in quibꝰ reſerabo ⁊ memorabo oĩa mirabilia
que feciſti a creatione mũdi:⁊ que facturus es in
futurum vſq; ad finem.¶ Nota qḋ hic explicatu rV

Nota myſterii trinitatis

totū myſteriū trinitatis. Nā p̄mo geminatur hoc nomē deus dū dr: Deus deus ſalutis mee: qꝛ perſonal'r intelligit̄. Nā per primū intelligit̄ pſona pr̄is cū dr: Libera me deꝰ. per ſcōm intelligit̄ perſona filij cū dr: Deꝰ ſalutis mee. Nā ſicut pr̄ dicit̄ deus potentie ſiue deꝰ ſimpl'r/ita filius vt redēptor dr deꝰ et actor nr̄e ſalutis. Et ſic memorat̄ pſona patris ⁊ filij ſed rurſus memorat̄ perſona ſpūs ſancti cū dicit̄. Dn̄e labia mea aperies: qꝛ ad ſpm̄ ſctm̄ pertinet appropriate aperire labia ignorātiū ⁊ infūdere dona grāꝝ. Uerūtamē lꝫ iſta opera attribuant̄ diſtincte iſtis perſonis appropriate: tn̄ real'r ſunt indiuiſa ad extra. Nā ſicut pr̄ ⁊ filius ⁊ ſpūs ſctūs ſunt vnꝰ deꝰ eſſential'r ⁊ vnꝰ dn̄s: ita iſte opatiōes eſſentiales ſunt īdiuiſe ad extra. ſed explicat̄ hic pluralitas ⁊ diſtinctio diuinaꝝ pſonaꝝ in vna ſubſtātia ⁊ eſſe. Tertia vtilitas q̄ ſecuta fuit ex remiſſione illiꝰ pctī fuit acceptatio ſacrificioꝝ ⁊ bonaꝝ opationū ⁊ orōnū ⁊ laudū. Nā certū eſt ꝙ deus nō acceptat ſacrificiū nec laudē pctōris: qꝛ laus nō ē ſpecioſa ī ore pctōris. Tūc manifeſtū eſt ꝙ deꝰ per totū illū annū nō acceptauit ſacrificiū nec oblationē ipſius Dauid eo ꝙ erat in pctō. Uñ eſt aduertēdū: ꝙ hec eſt differētia inter ſacrificia vete. ⁊ no. legis ſicut dictū eſt pſal. p̄cedenti. Nā illa de ſe non erāt bona nec acceptabilia nec recōciliatiua: quia erāt parui p̄tij ex aīalibus brutis. Et iō nō erāt bona niſi ex deuotiōe ⁊ puritate ⁊ bonitate offerent̄. Et ſic deꝰ p̄io acceptabat deuotionē ⁊ puritatem offerētis: ⁊ exīde illa ſacrificia. Sꝫ ſi offerētes erāt in pctō/nec acceptabat deꝰ offerētes nec ſacrificia. Nā per priꝰ reſpexit deꝰ ad Abel deinde ad munera eiꝰ rōne puritatis eiꝰ. Ad Caim aūt nō reſpexit ꝓpter imunditiā ⁊ prauā intētionē: nec p. ꝯn̄s ad munera eiꝰ: qꝛ tota bonitas ſacrificij erat ab offerēte. Per oppoſitū eſt ⁊ ſic in lege grē inquātū nō offert̄ niſi vnū ſacrificiū. ſ. Chriſtꝰ in euchariſtia. ⁊ illud ē de ſe bonū de ope opato ⁊ acceptabile apd̄ patrē. Et iō perpriꝰ ⁊ ſemp̄ acceptat̄ apud prēz: ⁊ ex cōſequēti acceptat̄ offerēs ipſuz ⁊ ꝓ quo offert̄ ſi eſt ī grā. ¶ Et iō duo ſacrificia offerunt̄ in nouo teſtamēto. ſ. ſacrificiū opis bonū de ope opato. ſ. Chriſtꝰ ī euchariſtia: ⁊ hoc dr de ſe iuſtū ⁊ acceptū ſemp̄. Aliud eſt ſacrificiū cordis. ſ. bonitatis ⁊ puritatis. Primū de ſe ſemp̄ eſt acceptū apud deum: ſed nō eſt ſemp̄ acceptū ꝓ offerēte: niſi offerēs offerat ſimul puritatē ⁊ bonitatē cordis. Ex quo ptꝫ ꝙ oportet ꝙ illud ſacrificiū offerat̄ cū puritate offerētis ad hoc ꝙ ſibi ꝓſit. Sed illud ſacrificiū ſemper acceptat̄ ꝓ oībꝰ viuis ⁊ defūctis exiſtētibꝰ in gratia: ⁊ ſic nūꝗ̄ eſt vacuū nec fruſtra. Sed ſacrificia veteris legis nullo modo de ſe niſi rōne offerētis erāt accepta ⁊ placabilia. Ideo ſubdit Dauid.

X duo ſacrificia offerūt̄ i no. teſta.

Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem: vtiqꝫ holocauſtis non delectaberis. Sacrificium deo ſpiritus contribulatus: cor contritum ⁊ humiliatum deus non deſpicies.

¶ O domine ſi tu voluiſſes. i. acceptaſſes: ego ſacrificiū dediſſem ⁊ obtuliſſem tibi: ſed nō feci. qm̄ vtiqꝫ. i. certe ſcio qm̄ tu nō delectaberis nec delectaris in holocauſtis ve. le. rōne eoꝝ niſi ex bonitate offerētis. Dum ergo fui in peccato nō tibi obtuli ſacrificiū acceptabile: qm̄ ſcio ſupple ꝙ ſacrificium acceptabile tibi deo eſt ſpiritus contribulatus per pn̄iam. Et ſcio ꝙ tu deꝰ nō deſpicies cor cōtritū ⁊ hūiliatū per pn̄iam: al'r nūꝗ̄ acceptabis ipm̄ nec reſpicies/imo deſpicies ipm̄. Et hec fuit cā q̄re in toto tp̄e pctī nō obtuli nec dedi tibi ſacrificiū: qꝛ ſcio ꝙ non voluiſſes nec acceptaſſes illud q. d. tertiū bonū qđ ſeq̄t̄ ſi tu remiſeris mihi cl'pā: ⁊ reſtitueris gratiā/erit qꝛ offerā tibi cor cōtritū ⁊ humiliatū ⁊ ſpm̄ cōtribulatū: qđ eſt ſacrificiū tibi placitū ⁊ acceptabile: ⁊ ſic nō deſpicies: imo acceptabis ipm̄. Litera Hieronymi habet. Qm̄ nō vult ſacrificiū deꝰ nec holocauſtū tibi placet. Sacrificiū dei ſpūs cōfractus: cor cōfractum ⁊ cōtritū deꝰ non deſpicies. ⁊ tunc litera eſt magis clara.

Benigne fac domine in bona volūtate tua Sion: vt edificentur muri Hieruſalem.

¶ Quarta vtilitas ēt pōt eſſe vltia pars p̄ncipalis huiꝰ pſal. Nā Dauid ꝑ pctm̄ ꝑdidit grāz/⁊ icidit in cl'pā ⁊ mortē tpalē ⁊ etnā. ⁊ ſic ipediebat̄ tota ꝓmiſſio d̄ tēplo edificādo per ſucceſſorē filiū: ⁊ ſic ēt ipediebat̄ etnitas regni xp̄i. cōtꝫ ſi deꝰ reuocaret ſn̄iam ⁊ remitteret culpā ⁊ reduceret ipm̄ ī priſtinū ſtatū ⁊ grām: tūc ſeq̄ret̄ hoc q̄rtū bonū ⁊ vtilitas: ꝙ ipe dimiſit ⁊ preparauit oīa neceſſaria ꝓ tēplo edificādo ⁊ ciuitate āpliāda ⁊ cultu diuino magnificādo: qđ totū fuit ipletū ꝑ Salomonē. ⁊ ſic ꝑ ꝯn̄s fuit ipletū qđ figurabat̄ d̄ xp̄o ⁊ eccl'ia. iō ait. O dn̄e fac qđ peto nō ꝓpter me ſolū/ſꝫ ꝓpter Siō/⁊ totū ppl'z Iſrael. Uñ fac benigne ī volūtate tua ſiō i. ſit benigna tua volūtas toti Siō vt muri Hierl'z ⁊ tēplū poſſint edificari: ſicut ꝓpoſuiſti ⁊ ꝓmiſiſti.

Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitie oblationes ⁊ holocauſta tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

¶ Tūc in illo tēplo magnifico acceptabis ab oībꝰ ſacrificiū iuſtitie. i. corde cōtrito/⁊ hūiliato. Et tūc ſacerdotes imponēt vitulos/⁊ tauros/⁊ alia holocauſta/⁊ ſacrificia ſup altare tuū. Et nō ſolū intendo ꝙ facias benigne huic Siō materiali: ſed toti ſion ſpūali. ſ. eccl'ie per iſtā Siō figurate/vt muri noue/⁊ ſpūalis hierl'm edificent̄ per xp̄m ⁊ aplos/⁊ ipleat̄ tua ꝓmiſſio: ⁊ tūc in eccl'ia Chriſti ſacerdotes imponēt ⁊ offerēt/⁊ ſacrificabūt veros vitulos ſ. martyres ⁊ apoſtolos ꝑ vitulos ve. le. figuratos ſuper altare tuū/⁊ tūc acceptabis ſacrificiū iuſtitie. ſ. ſacrificiū euchariſtie: qđ de ſe eſt bonū ⁊ acceptabile/vt patebit magis in ſcđa expoſitione.

¶ Sequitur Secunda Expoſitio.

SEd/qꝛ vt in p̄ncipio dictū eſt: Dauid nō ſolū fecit hunc pſal. in pſona ſui/ſꝫ etiaꝫ ꝓphetice ī pſona totiꝰ corporis ſiue hoīs myſtici/ꝓut peccauit in Adā: ⁊ habet fidem Chriſti: qui homo peregrinatꝰ eſt vſqꝫ ad chriſtum: ⁊ exinde peregrinatur vſqꝫ ad iudiciū: q̄ alio modo dr ciuitas dei: aut ppl's ſiue eccleſia dei: ad quē ſenſuz legit̄ in officijs ferialibꝰ ad oēs horas: ideo ad hūc ſenſum eſt ſcđo modo exponēdus iſte pſal. Ad cuiꝰ intelligētiā eſt aduertēdū ſicut dictū eſt frequēter: ꝙ Dauid ī multis eſt figura Chriſti maxime quo ad primā ꝑſecutionē: qꝛ inocēter paſſus eſt: ſꝫ poſt ꝑſecutionem. fuit exaltatꝰ in regnū ſuū ſicut Chriſtꝰ. Sed in multis fuit figura ipſius Adā. ſ. inquātū pctōr ⁊ ingratus poſt exaltationeꝫ marie in adulterio ⁊ raptu Berſabee. ¶ Uñ pctm̄ ipſiꝰ Da. in mltis fuit ſile pctō primi parētis ⁊ ecō uerſo. Nā ſicut pctm̄ Dauid fuit ſupbia ⁊ furtū et luxuria/ita ⁊ pctm̄ ipſiꝰ Ade. Fuit eīm primo ſupbia: qꝛ nō paruit diuino p̄cepto. Scđo fuit furtū: qꝛ rapuit fructū vetitū. Tertio fuit luxuria: qꝛ voluit magis cōplacere vxori q̄ deo ꝓpter delicias ſuas ne deſtitueret̄ ſolatio ꝯſortis: vt ait Aug. Itē nō ſolū pctm̄ ipſiꝰ Da. fuit ſimile pctō Ade: ſꝫ etiā punitio ⁊ ſn̄ia. Nā ſicut ꝓpter pctm̄ Ade fuit corrupta tota ſua gn̄atio ⁊ natura humana: q̄ trahit concupiſcētiā in carne ab Adā: q̄ inclinat̄ gn̄aliter ad illa tria pctā. ſ. ad ſupbiā/auaritiā/⁊ luxuriā/q̄ dicunt̄ pctā hereditaria: qꝛ ex morbo nature cōtracto ab Adā: ita pariter fuit corrupta domus Da. ex ſn̄ia dn̄i ꝓpter pctm̄ eiꝰ cū dixit dn̄s ꝑ Nathā: non recedet gladius de domo tua. ⁊c. Et ſic taliter fuit corrupta tota domꝰ Da. ꝙ pctm̄ eius relictū eſt hereditariū filijs. Primo fuit relictū pctm̄ luxurie: qꝛ Amō corrupit ⁊ rapuit Thamar ſororē ſuā: ⁊ Abſalon ingreſſus eſt ad vxores patris ſui. Itē gladius homicidij nō receſſit de domo Dauid: nā Abſalon interfecit Amon fratrē ſuuz: ſicut Caim interfecit Abel. Itē relictū eſt pctm̄ ſupbie: qꝛ Abſalō rebellauit cōtra patrē ⁊c. Itē ſicut totū genus humanū fuit cōdēnatū ad mortē ꝓpter pctm̄ Ade: ita filius genitus ex adulterio Berſabee fuit ꝑcuſſus morte ꝓpter pctm̄ Dauid vt patet. ij. Reg. xij. Ex qbꝰ ptꝫ ꝙ nō ſolū pctm̄ ſed etiā ſentētia ⁊ punitio domus Dauid fuit ſil'is punitioni filioꝝ Adā: nā totū genus humanū fuit punituz in Adā/⁊ laborat in illo triplici pctō. ſ. ſupbia/luxuria/⁊ auaritia: tāꝗ̄ morbo hereditario relicto ex pctō p̄mi parentis. Hoc ergo p̄uidēs Dauid in ſpū non ſolū in pſona ſui ſicut dictū eſt ſed etiam in pſona hoīs myſtici ꝑcuſſi ⁊ vulnerati in Adā fecit hūc pſalmū in quo introducit ipm̄ loquētē. Uñ iſte hō miſticus q̄ loquitur in hoc pſal. habet duplicē reſpectū. Uno modo reſpicit primū Adā in quo peccauit ⁊ a q̄ trahit naturā corruptā tanꝗ̄ morbū hereditariū. Scđo reſpicit ſcōm Adā. i. Chriſtum ꝑ quē expectat liberari a morbo ⁊ ſn̄ia data in Adā. Et ſic dr hō myſticꝰ ratiōe Chriſti capitis ſui. q̄ q̄dē hō ꝑegrinatꝰ eſt ab Adā vſqꝫ ad Abrahā in quo recepit circūciſionē: ⁊ exinde ꝑegrinatꝰ ē vſqꝫ ad Moyſen: ī quo accepit legē/⁊ exinde vſqꝫ ad Chriſtuz a q̄ accepit ꝑfectionē ⁊ grām ⁊ veritatē legis: ⁊ exinde nūc ꝑegrinat̄ vſqꝫ ad ſcōm aduētū xp̄i: vbi accipiet vltimā ꝑfectionē. ſ. immortalitatē ⁊ vitā ſempiternā ī patria vbi ceſſabit tota ſua ꝑegrinatio. q̄ q̄dē homo/q̄ eſt eccl'ia/ſemp̄ ꝑegrinādo cantauit iſtū pſalmū vſqꝫ ad primū aduētū: petēdo redēptionē: ſꝫ nūc cātat ⁊ cātabit vſqꝫ ad iudiciū petēdo ſanari a predicto morbo ꝑ eccleſiaſtica ſacramēta. ¶ Scđo eſt notādū: ꝙ ſicut Dauid ꝓpter pctm̄ icurrit tria dāna. ſ. qꝛ icidit ī culpā/⁊ ꝑdidit grāz ⁊ ꝑdidit ꝓmiſſioneꝫ ſibi factā: ita pariter Adā ⁊ totū genꝰ humanū primo incurrit culpā. Scđo ꝑdidit gratiā ⁊ originalē iuſtitiā. Tertio ꝑdidit ꝓmiſſionē ſibi factā de eterna felicitate. Tria ergo facit iſte hō myſticꝰ ſiue tota eccl'ia in hoc pſal. Nā p̄io petit: liberari ⁊ ſanari a culpa horū triū pctōꝝ. Scđo petit ſibi gratiā amiſſam reſtitui. Tertio petit ꝓmiſſionē ſibi factā de celeſti felicitate adimpleri. Scōm ibi. Cor mūdū crea ⁊c. tertiū ibi. Benigne fac. ¶ Quātū ergo ad primū iſte hō myſticꝰ ſauciatꝰ in Adā gemens dicit. O deꝰ miſerere mei. i. releua me ab hac miſeria/ſcōm magnā miam tuā/et non reſpicias pctm̄ patris mei Ade. quaſi dicat: mitte filiū tuū ⁊ oſtēde miſericordiā tuā: vt liberet me de hac miſeria: quā traxi ab Adā. Et primo ſcđꝫ multitudinē miſerationū tuarū dele iniq̄tatē meā. ſ. primum pctm̄/qđ eſt ſupbia. ⁊ amplius. i. vlteriꝰ laua me ab alia iniq̄tate mea. ſ. ab auaritia. Tertio mūda me a peccato meo. ſ. luxurie: qꝛ iſta tria pctā traxi ab Adaꝫ quaſi morbo hereditario: ⁊ in his cōtinue laboro: vnde conueniunt mihi alia vitia ⁊ pctā. ſ. inuidia/gula/ira. ⁊c. Et ideo cōfiteor pctā mea: qm̄ ego cognoſco iniq̄tatē meā: ⁊ ſic cōfiteor me reū: qꝛ pctm̄ meū ſemp̄ eſt ꝯ̄ me. ſ. accuſando/cōterēdo/⁊ mordēdo cōſciētiā meā. ⁊ etiā qꝛ cōcupiſcentia ⁊ caro ſemp̄ inſurgit ⁊ impugnat aduerſus ſpm̄ ⁊ rationē: ⁊ ſic cōfiteor ꝙ tibi ſoli peccaui: ⁊ te ſolū offendi in Adā. nam ſicut ego fui tibi rebellis: ita in me eſt rebellis ſenſualitas ⁊ caro. ⁊ hoc accidit: qꝛ tibi ſoli peccaui ⁊ nō tibi obediui: ſed preceptū tuū ſuꝫ trāſgreſſus: ⁊ malū corā te feci obediēdo ꝑſuaſioni diaboli: ⁊ nō voci tue. ⁊ ſic illa pena ⁊ morbꝰ manet in carne mea ī punitionē ⁊ penā pctī: qꝛ qđ nolo hoc facio/⁊ ſic ſuꝫ ī ꝯtinua pugna incidēdo de pctō in pctm̄. Ideo veni in carnē ad ſanandū ⁊ redimendū me: ⁊ veni ꝑ gratiā ad remittēdū pctā q̄ cōmitto quotidie: ⁊ veni ꝑ gloriā ad liberandum me ab oī miſeria ⁊ penalitate corporali et ſpūali. ¶ Ut iuſtificeris. Hic iſte hō ꝑſuadet deo duplici ratione ꝙ debet ſibi culpā remittere: ⁊ a predictis peccatis liberare. Primo allegādo dei ꝓmiſſionē. Scđo allegādo hoīs fragilitatem ⁊ nature corruptionē. ¶ Ad cuiꝰ itelligētiā eſt aduertēdū: ꝙ diabolꝰ poſſet cōqueri de deo/dicēs. Quare tu feciſti pctm̄ hoīs remiſſibile: ⁊ meum irremiſſibile: qꝛ tu vis ipm̄ redimere ⁊ non me: qꝛ ita creaſti me ſicut hoīez ⁊ ī nobiliori natura creaſti me q̄ ipm̄: iō habeo ius q̄rele ꝯ̄ te: ⁊ poſſum te arguere de iīuſtitia. Huic obiectiōi rn̄det ꝓpheta in pſona totiꝰ hoīs myſtici dicēs. Dn̄e tu debes me redimere ⁊ nō diabolū. Primo vt iuſtificeris in ſermonibꝰ ⁊ ꝓmiſſis tuis: qꝛ primo ipſi Adā ꝓmiſiſti in paradiſo ꝙ mitteres filiū in carnē ad liberādū ipꝫ cū tota poſteritate. hoc idē ꝓmiſiſti oībꝰ patriarchis ⁊ ꝓphetis iō miſerere mei vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis. Et q̄ñ vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis: qꝛ ecce. i. reſpice. i. manifeſtū ē qꝛ veritatē dilexiſti ⁊ non mēdaciū. Iō debes adiplere ꝙ ꝓmiſiſti. Sꝫ tu manifeſtaſti multa icerta ⁊ obſcura et occulta myſteria de aduētu Chriſti in carnē: ⁊ de vniuerſali redēptiōe: ⁊ hoc manifeſtaſti ⁊ ꝓmiſiſti mihi ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas. ergo imple ꝓmiſſum vt iuſtificeris in ſermonibꝰ tuis. ſed rurſus poſſet dicere deꝰ. Q̄ñ faciam hoc: qꝛ arguor ⁊ iudicor a diabolo. et murmurat cōtra me dicēs quare nō redimo ipſuꝫ ſicut redimo hoīem: ⁊ quare nō remitto ſibi culpā. Huic rn̄det hō miſticꝰ dicēs. Dn̄e tu potes hoc facere abſqꝫ iniuria: immo vinces diabolū dū iudicaris ⁊ argueris ab illo. Ecce eīm. i. certe ꝓ q̄ ego cōceptus ſum in iniquitatibꝰ: ⁊ mater mea ꝯcepit me ī pctis ⁊ in libidine: ⁊ vñ traxi naturā corruptā/⁊ fragilē ⁊ ꝓnā ad peccādū. ⁊ ſic habeo excuſationē: ⁊ pctm̄ meū ē remiſſibile: ⁊ magis meret̄ veniā

y pctm̄ dauid cōpat pctō ade.

hō repñtat adā ⁊ xp̄m.

nota mala ex pctō dauid ſecute.

quare pctm̄ hoīs fuit remiſſibile.

quare ꝯ̄ deus debuit facere

ſed pctm̄ diaboli eſt irremiſſibile: eo ꝙ nō incitat a carne ſed a ſola malitia ⁊ iniquitate ſua. Et ideo potes rn̄dere diabolo: ꝙ cū quare redimis me et nō ipm̄ te eſt: qꝛ ego pecco ex infirmitate ⁊ fragilitate: ⁊ ipſe peccauit. ⁊ peccat ſemꝑ ex malitia: cuꝫ ſit ipſe nobilioris ⁊ fortioris nature. ⁊ ſic vinces ⁊ cōfundes eū dū iudicaris ⁊ argueris ab illo. Ex qbꝰ ptꝫ ꝙ ſn̄ia eſt trāſpoſita in lr̄a: nam ly Ecce enī in iniquitatibꝰ cōceptus ſum/refert immediate ad ly vincas cū iudicaris. ⁊ ly ecce enim veritatē/refert ad ly iuſtificeris vt ſit ſenſus: Miſerere mei vt iuſtificeris in ſermonibꝰ. Ecce enī veritatē dilexiſti: qꝛ multa icerta ⁊ occulta manifeſtaſti mihi. Itē miſerere mei vt vincas cū iudicaris: qꝛ ecce enī in iniqtatibus cōceptꝰ ſum ⁊c. Et iſta trāſpoſitio reddit ſenſum huiꝰ litere difficilē. Sed eſt etiā aduertēdū ꝙ dupliciter pōt deꝰ iuſtificari in ſermonibꝰ ſuis: ⁊ vincere diabolū cū iudicat ab eo ⁊ arguitur de remiſſiōe hominis. Primo allegādo fragilitatē ⁊ infirmitatē hoīs: nā vt ſic/deꝰ iuſtificat ſeipſuꝫ: ⁊ ſimul vincit diabolū demōſtrando ꝙ miſeretur hūane infirmitati ⁊ fragilitati. Scdo ſimul iuſtificat ſeipſum ⁊ vincit cū iudicat: qn̄ implet qd̄ ꝓmiſit. ⁊ ſic nō eſſet trāſpoſitio: ſed ꝯſecutio ſnie: vt ordinetur ſic. Miſerere mei deꝰ: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis ⁊ vincas cū iudicaris. Primo fragilitati mee cōpatiendo: qꝛ in iniquitatibꝰ conceptꝰ ſum. Secūdo ꝓmiſſa tua adimplēdo: qꝛ veritatem dilexiſti. ſed qꝛ multa occulta manifeſtaſti mihi et promiſiſti: ergo imple ꝓmiſſum: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis: ⁊ vincas cuꝫ iudicaris.

Deꝰ in ſermonibꝰ iuſtificatur.

¶ Aſperges me dn̄e hyſſopo ⁊ mūdabor. Hic adducit modū cōuenientē quō debebat ipm̄ redimere ⁊ a pctō mundare: qꝛ ꝑ mortē ⁊ paſſioneꝫ. Uel poſſumꝰ dicere ꝙ hic interponit paſſionem futurā vt faciliꝰ ⁊ iuſtius impetret remiſſioneꝫ/dicens. O dn̄e aſperge me hyſſopo humanitatis intinco ſanguine tue paſſiōis: ⁊ mūdabor a pctō. ⁊ cū ſanguie tuo lauabis me ꝯferēdo mihi gr̄aꝫ: ⁊ ſic dealbabor ſuꝑ oēꝫ niuē: ⁊ dabis gaudiū auditui meo: cum dixeris/remittunt tibi pctā tua: ⁊ tūc oſſa humiliata ⁊ ꝯtrita ⁊ vexata in iſta lōga ꝑegrinatiōe exultabūt ⁊ qeſſcent. quaſi dicat: ꝙ aīa mea diu a pctō vexata qeſcet ⁊ exultabit dū fuerit ꝑ te redēpta: ⁊ receperit baptiſmū ⁊ oīa eccl'iaſtica ſacr̄a. Auerte ergo faciē a pctis meis nō reſpiciēdo delicta mea: ſed miām ⁊ paſſionē tuā: ⁊ dele oēs iniqtates meas: eas nec ad culpā nec ad penā iputādo: vt ſupra expoſitū ē

modꝰ redemptiōis

¶ Cor mūdū. In hac ſcda pte qrit iſte hō ꝑditā in Adam ſibi gratiam per paſſionem Chriſti reſtitui.

¶ Unde nota ꝙ duplicē grām ꝑdidit Adā ꝓpter pctm̄. Priō originalē iuſtitiā cuꝫ gratia gratifica. Scdo ſciam oim diuinoꝝ quā habebat/⁊ ſpm̄ prophetie: qꝛ multa ꝓuidit de futuris in illo ſopore: ⁊ ꝑdidit colloquiū angeloꝝ q de multis ipm̄ inſtruebāt. Un̄ ꝑ aduētū Chriſti hec duo recuperauimꝰ: nā loco originalis iuſtitie recuperauimꝰ charitatē ⁊ fidē: ſed loco illiꝰ ſcientie ꝑdite in Adā recuperauimꝰ intelligētiā ſacre ſcripture legis ⁊ ꝓphetaꝝ ꝑ dona ſpūs ſcti. Dicit ergo iſte hō/O dn̄e crea in me cor mūdū ab omni culpa: ⁊ renoua ī me ſpm̄ rectū. i. illā iuſtitiā ⁊ grām quaꝫ ꝑdidit in adā. ⁊ ne ꝓijcias me a facie ſapiētie: ⁊ ſciētie tue. ⁊ ne auferas a me ſpm̄ ſctm̄ tuū. ſed da mihi dona ſpūs ſcti ad recuperandū ſciam ſiue loco illius ſcie quā perdidi ī Adā/vt intelligā legē tuā. ⁊ redde mihi letitiā ſalutaris. i. illā ſciētiā ⁊ cognitionē vt contēplado ſcripturas poſſim letari ī myſterio incarnationis ⁊ ſalutis. Et dum gratiā ⁊ ſapientiā ꝑditā mihi reddideris nō auferas ampliꝰ: ſꝫ cōfirma me ī ſpū principali. i. gr̄a cōfirmata vt ſupradictū eſt. Quaſi dicat Adā cuꝫ ſua poſteritate. tu dn̄e creaſti me mundū ⁊ puruꝫ ī illo paradiſo/⁊ ornaſti me bonis nature ⁊ bonis gr̄e: ſed cū incidi ī latrones fui ſpoliatus oībus illis bonis ꝓpter ingratitudinem ⁊ pctm̄: ⁊ vltra hoc fui ſauciatꝰ ⁊ vlneratꝰ in oībus potentijs aīe ⁊ corruptꝰ in appetitu ⁊ ꝓiectꝰ a facie tua in hac valle lachrymarū. Rogo ergo vt venias in carnē: ⁊ reſtaures deperditū. Nā priō aſpges hyſſopo tue paſſiōis. ⁊ ſic mūdabis ⁊ lauabis me a pctō: ⁊ ſic auertes faciē tuā a pctis meis. Secūdo creabis cor mūdū in me/⁊ renouabis ſpm̄ rectū me iuſtificādo ⁊ ī gratiā reducēdo ⁊ in ea cōfirmādo. ⁊ iō ne ꝓijcias me a facie tua grām negādo ſꝫ reduc me ad faciē ⁊ amorē tuū ſpm̄ gratie cōferēdo ꝑ tuā paſſionē: ⁊ eccl'iaſtica ſacr̄a: in qbꝰ cōtinet p̄tiū ⁊ merita tue paſſionis: ⁊ ſic ero in te iuſtificatꝰ. Et nota ꝙ iſte hō myſticꝰ ⁊ vl'is petit vt deꝰ creet in eo cor mūdū ꝑ legē euāgelicā: eo ꝙ lex vetꝰ nō expſſe ꝓhibebat animū: ſed manū tm̄. vt nō occides: ſed lex euāgelica ꝓhibet vtrūqꝫ: vt qcūqꝫ dixerit fratri ſuo fatue: aut iraſcitur reꝰ erit gehēne Matth. v. Et quicūqꝫ viderit mulierē ad ꝯcupiſcēdū eā: iā mecharꝰ eſt ī corde ſuo. Ex quo ptꝫ/ꝙ lex euāgeliga eſt perfecta: qꝛ nō ſolū iuſtificat manū/ſꝫ animū: ⁊ hāc ꝑfectionē ⁊ grām legis euangelice petebat hō miſticꝰ an̄ aduētū Chriſti: cū dicebat. cor mūdū crea in me deꝰ. Itē petebat itelligētiā ſacre ſcripture legis ⁊ ꝓphetaꝝ ⁊ dona grāꝝ/q non habuerūt antiq in tāto gradu ſicut apl'i. Iō ſubdit Spm̄ ſanctū tuū ne auferas a me. Itē petit ī vtraqꝫ grā ꝯfirmari: quā ꝯfirmationē nō habuerūt patres ver. teſt. in tāto gradu ſicut habuit vgo Maria ⁊ Io. baptiſta ⁊ apl'i/que oīa iſta fuerūt collata ꝑ xp̄m in no. teſt. Iō ſubdit. Redde mihi letitiā ſalutaris tui/⁊ ſpū principali ꝯfirma me. Hec aūt data ſunt ꝑ aſperſionē ſanguinis Chriſti.

A grām duplicē perdidit Adā ꝓpter pctm̄.

Nota

¶ Docebo iniquos. Hic aūt ꝓpheta Dauid p̄dicit vtilitateſq ſecute ſunt toti eccl'ie per aſpſionē ſanguinis Chriſti ⁊ eccl'iaſtica ſacr̄a: maxie ꝑ virtutē ſacramēti pn̄ie. Un̄ dicit iſte hō myſticꝰ. O dn̄e Ieſu Chriſte ſi tu aſperſeris me hyſſopo ſpū ſcti ꝑ grāꝝ īfuſionē: ſequent iſta quatuor bona. nā p̄mo docebo iniquos ⁊ peccatores vias tuas: ⁊ viā pn̄ie ⁊ virtutem ſacroꝝ. ſ. baptiſmi ⁊ pn̄ie/⁊ confirmatiōis ⁊c. ⁊ tunc impij ad te conuertent. Item libera me de ſanguinibus. i. de oībus pctis mortalibus: nā oīa pctā volūtate ⁊ cū deliberatione cōmiſſa dicuntur mortalia/vel dicunt ſanguines/eo ꝙ merent mortē ⁊ ſanguinē: nā oīs pctōr reꝰ eſt mortis ⁊ ſanguinis ꝑ tranſgreſſionē legis ⁊ offenſionē factā deo ⁊ proximo. ⁊ ideo in toto tp̄e ⁊ ſtatu peccati laudes ſue nō ſunt ſpecioſe apud deū: ſed poſt actā pn̄iam laus eſt ſpecioſa apud deū: ſed hoc magis declarabit in ſeqnti expoſitiōe. In hac aūt ſcda expoſitione nō declaratur niſi qm̄o per aduentū Chriſti oīa ſacramenta habuerūt ꝑfectionē: ⁊ ſcriptura recepit ſuā veritatē: qꝛ ipſe Chriſtꝰ aperuit ſenſum ſcripturarū: qꝛ lex per Moyſeꝫ data: ſed gratia ⁊ veritas per Chriſtū patefacta eſt Ioā. i. Et ideo poſtqꝫ

Nota bene hec.

veritas fuit reperta. per dona gratiaꝝ ſpūs ſancti tūc aperta ſunt labia apoſtoloꝝ ⁊ doctorū: ⁊ annūciauerūt laudes deo ⁊ cōdiderūt officia canonica q ꝑ feſtiuitates cātant ad laudē dei. In qbus memorant oīa myſteria incarnatiōis natiuitatis paſſionis reſurrectionis ⁊ aſcēſionis Chriſti. Iō dicit libera me de ſanguinibus. i. poſtqꝫ liberaueris me de oībus pctis ꝑ paſſionē ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta: tūc lingua mea exaltabit ⁊ magnificabit iuſtitiā ⁊ miam tuā. Et cū tu dn̄e aperies labia mea ꝑ infuſionē grārū ſpūſſancti/tūc os meū annūciabit laudē tuā. i. p̄dicabit oīa beneficia nr̄e redēptionis facta ꝑ Chriſtū: q erāt clauſa ī ve. le. ⁊ ſunt apta ⁊ reſerata ꝑ Chriſtuꝫ ⁊ ſuggeſta ꝑ ſpm̄ ſctm̄. Un̄ dicit iſte hō myſticꝰ. nō ſolū annūciabo laudē ꝑ vniuerſuꝫ orbē p̄dicādo: ſed etiā ī diuinis officijs nocturnis pariterqꝫ diurnis cātādo ⁊ memorādo. Un̄ nota ꝙ tunc apuit xp̄s labia ſacre ſcripture/qn̄ apl'is apuit ſenſuꝫ ⁊ ſcripturas: ⁊ interp̄tabāt eis qcūqꝫ ſcripta erant in lege ⁊ ꝓphetis ⁊ pſalmis de eo. vt habet Luc. xxiiij. Sed tūc apuit labia apl'orū ⁊ totiꝰ eccl'ie: qn̄ miſit ſpm̄ ſctm̄ in diſcipulos/q repleti ſunt ſpū ſancto: ⁊ ceperūt loq q ante erant muti.

¶ Qm̄ ſi voluiſſes. Hic ꝓpheta p̄dicit tertiā vtilitatē ⁊ effectū legis euāgelice ⁊ paſſionis Chriſti ⁊ eccl'iaſticorū ſacroꝝ. qꝛ nō ſolū mūdāt exteriꝰ: ſed etiā iuſtificāt interius aīam: vt dictū eſt in pſalmo p̄cedēti ⁊ etiā in iſto/ꝙ ſacrificia ve. le. nō erant de ſe bona nec acceptabilia apud deū: nec alicuiꝰ p̄tij: eo ꝙ ibi Chriſtꝰ hō ꝯtinebat realiter: ſed in ſigno tm̄. iō ſi cor offerentis nō erat mundū: deus nō acceptabat offerētē nec ſacrificiū: qꝛ ſola bonitate offerentis acceptabat ſacrificiū. Et ſic nō delectabāt nec placebāt deo ſacrificia: nec deꝰ delectabat in eis: ſed in ſola deuotione offerentiū. ſed illi erāt pauci. qꝛ lex nō ꝓhibebat explicite animū: ſꝫ manū. Iō pauca ſacrificia erāt deo accepta ī le. ve. niſi ſanctorū principaliū q offerebāt ſub ꝓteſtatione ⁊ fide xp̄i futuri. Sed lex euāgelica expreſſe p̄cipit nō ſolū manū ſed principaliter animū iuſtificari. Et docet offerri deo fidē formatā de corde bono ⁊ cōſciētia pura ⁊ purificata ꝑ penitētiā. Et ſic verū ſacrificiū ex parte nr̄i/⁊ prima oblatio eſt ſpūs cōtribulatꝰ ⁊ cor cōtritū ⁊ humiliatū ꝑ penitētiaꝫ. Et hoc deſiderabat ⁊ petebat iſte hō myſticꝰ ꝑ paſſionē Chriſti ⁊ legē euāgelicā. Iō ait. O dn̄e qm̄ ſi tu acceptaſſes et voluiſſes acceptare ſacrificiū veteris legis/ego bene dediſſeꝫ et obtuliſſem tibi in magno numero. Sed qꝛ vtiqꝫ ſcio ꝙ tu nō delectaberis in holacauſtis. qꝛ de ſe nō ſunt acceptabilia iō ſupple nō offeram tibi talia ſacificia bruta poſt paſſionē tuā. Sꝫ ſcio ꝙ ſacrificiū tibi acceptabile ī quo delectaris ex parte nr̄i/eſt ſpūs cōtribulatꝰ ⁊ cor cōtritū ⁊ humiliatū. qd̄ nō deſpicies: imo ſemꝑ aſpies ⁊ acceptabis. Iō hoc ſacrificiū offeram tibi ī lege euāgelica: qd̄ pauci in lege veteri offerebāt.

Lex euāgelica iuſtificat

¶ Benigne fac dn̄e. Hic ꝓpheta Dauid p̄dicit edificationē noue Hierl'm ⁊ dilatationeꝫ. ſ. eccl'ie toto orbe diffuſe/⁊ p̄dicit iſtitutionē ſacrificij ꝑ ſe acceptabilis qd̄ ī tota eccl'ia offert: qd̄ eſt euchariſtia.

¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt primo notādū: ꝙ qn̄ Dauid fecit hūc pſalmū: iā ipſe edificauerat arcē ⁊ fortalitiū in mōte Sion: ⁊ ſepiuerat muro ciuitatem Hieruſalē. ⁊ ſic iā muri Hieruſalē erant edificati. Sed in exēplari ⁊ deſcriptiōe quam acceperat a ſpiritu ſancto de ciuitate amplianda. ⁊ tēplo edificando: quā deſcriptionē trādidit Salomōi vt edificaret tēplū in monte Moria ſiue area Iebuzei/⁊ per cōſequēs ampliaret ciuitatē nouo muro/vt tēplum eſſet intra ciuitatē/qd̄ totū impleuit Salomon in illa inquā edificatione ſiue exemplari ⁊ deſcriptione ꝓuidit Dauid in ſpū edificationē ⁊ ampliationē noueꝫ Hieruſalē a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. Un̄ ipſemet Dauid dicit primo paralypomenō. xxviij. ꝙ illud exēplar fuit a deo ſoli traditū. ⁊ intellexit ea q erāt in illo exēplari ⁊ deſcriptione: nā primo intellexit ⁊ ꝓuidit ꝙ ſicut illud tēplū edificabat extra illā ciuitatē veterē: ita eccleſia Chriſti futura erat edificanda ꝑ Chriſtū extra illā Hieruſalē terrenā. Itē ꝓuidit ꝙ ſicut illa ciuitas ampliabat per alios muros/ita ciuitas dei ⁊ eccl'ia debebat incipere a Hieruſalē ⁊ dilatari ꝑ alios muros ſpirituales vſqꝫ ad fines terre. Itē ꝓuidit qd̄ ſicut illud tēplū edificabat ī p̄dio ⁊ area Iebuzei hoīs gentilis: ⁊ ꝑ ꝓſelytos cōuerſos de populo gentili: ita eccl'ia Chriſti erat edificanda in toto pp̄lo gentili ⁊ ampliāda ꝑ cōuerſos ad fidē de populo gentili: vt dictum eſt pſalmo. xxviij. Itē p̄euidit ꝙ ſicut Dauid p̄parauit lapides ⁊ ligna ⁊ aurū et argentū ⁊ cetera neceſſaria: ⁊ iſta exierunt de ciuitate antiqua parua ⁊ prima q dicebat ciuitas Dauid ē mōte ſiō: ⁊ ex iſtis a p̄re relictis ⁊ p̄paratis Salomon edificauit tēplū ⁊ ampliauit ciuitatē in p̄dio hoīs gētilis: ita Chriſtꝰ in illa ciuitate Hieruſaleꝫ p̄paraturꝰ erat oīa neceſſaria ſpūalia: ex qbus apl'i filij Chriſti edificauerūt eccl'iam ꝑ totū orbē. Nā ibi Chriſtꝰ p̄dicauit. ibi paſſus ē ⁊ reſurrexit. Ibi i mōte ſiō inſtituit verū ſacrificiū euchariſtie: ⁊ dedit legē euāgelicā in die pētec. ⁊ exinde exierūt diſcipuli ꝑ totū orbē: ⁊ ex illis lapidibꝰ ⁊ lignis euangelicis cōſtruxerūt eccleſiaꝫ vniuerſalē in pp̄lo gētili. Ex qbus patet ꝙ eccl'ia Chriſti incepit in mōte ſiō in illis. c. xx. cōgregatis: ſuꝑ quos venit ſpūs ſctꝰ in die pētec. ⁊ ibidē incepit ſacrificiū euchariſtie. ⁊ ex illa ſiō ⁊ Hierl'm exiuit illa eccl'ia ſiue cōgregatio ⁊ ſacrificiū: ⁊ dilatata eſt ꝑ totum orbē. Ideo ait: Eſa. ij. De ſion exiuit lex ⁊c. Ex qbus patet ꝙ eccleſia Chriſti vere dicit ſiō ⁊ Hieruſalē: qꝛ inde orta eſt ⁊ incepit. vnde eccl'ia Chriſti nil aliud eſt niſi ſion aut Hieruſalē inde orta: ⁊ toto orbe diffuſa: ⁊ ſic retinet nomē vnde orta eſt: ſicut flumina ſemper retinent nomē fontis a quo oriunt. ſicut Araxes ab Armenia: ⁊ Iberꝰ ab ibero ortogorra ab oppido ortogorea ſito in mōte Caucaſo. Itē dr̄ eccleſia Hieruſalē: qꝛ ipſa eſt viſio pacis ſcdꝫ interpretationē. Unde etiā eſt notādū ꝙ Hieruſalē primo fuit in mōte Sion vbi Dauid edificauit domū ſuā ⁊ arcem. Ideo dicebat Hieruſalē ciuitas Dauid: q parua erat in ambitu: ſed poſtea Salomon ex p̄cepto Dauid edificauit tēplū extra illā veterē ciuitatē: ⁊ vt poneret tēplū intra ciuitatē fecit murū ⁊ ampliauit ciuitatē in triplū/vt apparēt hodie veſtigia: ⁊ ſic ſub vno muro nouo iclūſit duas ciuitates. ſ. antiquā ⁊ nouā: quā ꝓ maiori pte populauit ex ꝓſelytis q tēplū edificauerāt. ⁊ iō ī hebreo dr̄. Hierl'ꝫ in pl'i declinatū: ſicut dicūt Athene/Uenetie ⁊ Sene ⁊ Piſe. qꝛ ex multi ciuitatibꝰ facta ē vna ſub vno muro. iō dn̄r Hieroſolymeiꝫ pl'i vt facta ſunt encenia hieroſolymis. Io. x. eo ꝙ erat due ciuitates vnico muro ſepte. Ultio ꝑ ꝓuidit. Dauid.

Figura eccleſie.

qualiter Chriſtꝰ ex duobꝰ ppl'is. ſ. iudaico ⁊ gentili ſub vno muro euangelico/vel ſub triplici muro/ ſcʒ fidei ſpei ⁊ charitatis erat vnā eccleſiā conditurus ⁊ clauſurꝰ. Itē ciuitas Dauid antiqua erat ſita in tribu Iuda: ſed tēplū ⁊ ciuitas noua fuit ędita in termino tribꝰ ⁊ ſortis Beniamin. ꝑ qđ figurabať ꝙ eccleſia Chriſti nō in vno ſolo ppl'o ⁊ natione erat edificanda nouiter. Hoc ergo petit iſte hō myſticus cū dicit. Benigne fac in bona voluntate tua ſion. i. o dñe oſtēde tuā bonā volūtatē ⁊ ꝓpoſitum ipſi ſion ſiue eccl'ie tue ſicut ꝓmiſiſti: ⁊ veni in carnē/vt muri Hieruſalē ſpūalis ⁊ noue edificenť per te: ⁊ per apl'os qui quidē muri ſunt fides ſpes ⁊ charitas. Ergo edifica ⁊ circūda tuam ciuitatem Hierl'm triplici muro. aduerſus quos muros porte inferi nō ꝑualebunt: quos venti aq̄lonares/aut ꝑſecutiões ⁊ tormēta tyrannorū nō mouebunt ⁊c. Et tūc i iſta Hieruſalē noua acceptabis ſacrificiū iuſtitie/ſcʒ euchariſtie: quod ꝑ ſe eſt acceptabile. Unde eſt iterū aduertēdum/ſicut dictū eſt/qđ eſt dr̃ia inter ſacrificia ⁊ ſacr̃a ve. ⁊ no. le. nam in illis non erat Chriſtꝰ realiter/ſed in ſigno tm̄ ⁊ figura. Ideo de ſe nō poterāt iuſtificare/nec gr̃am ꝯferre ſʒ in euchariſtia eſt realiter Chriſtꝰ deus ⁊ hō: q̄ ꝑ ſe eſt bonꝰ ⁊ iuſtꝰ pr̄i dilectiſſimꝰ ⁊ obediens: ideo exiſtēs i illo ſacr̄o pōt nos de ſe reconciliare patri ⁊ nos iuſtificare: ⁊ gr̃aʒ cōferre.

B Obiectio. ❡ Sʒ forſan dicereſ ꝙ in illis ſacrificijs animalium etiā erat deus quia vbiq̄ʒ realiter eſt ꝑ ſubſtātiā ⁊ virtutē ⁊ operationē.

Rñſio. Ad hoc rñdetur/ꝙ deus erat in illis aīalibus realiter ⁊ in lapide ⁊ vbiq̄ʒ per ſubſtātiā ⁊c. ſʒ nō eſt i illis vt illa iuſtificet/⁊ gratificet: nec vt exinde gr̃am influat: ſed vt illa cōſeruet in eſſe ⁊ operari: ⁊ illis naturalē ꝟtutē influat. Sed in euchariſtia eſt deꝰ cū hūanitate/vt ꝑ illā hūanitatē deo pr̄i nos recōciliet: ⁊ oībꝰ ſuis mēbris exide gr̃am ⁊ merita influat. ⁊ ſic illa hūanitas ⁊ ſarificiuʒ eſt ꝑ ſe bonū de opere opatoꝝ iuſtū iuſtificans: ⁊ ꝑ ſe deo acceptū. ideo dicit ſacrificiuʒ iuſtitie: q̄ꝛ de ſe eſt iuſtū ſemꝑ ⁊ acceptū apđ deū/⁊ ſemꝑ facit effectū recōciliatiōis ⁊ gr̃e. vñ licet qñq̄ʒ nō ꝓſit offerenti ꝓpter pctm̄ eius ⁊ malitiā: tm̄ ſemꝑ ꝓdeſt oībus viuis exiſtētibꝰ in charitate ad augmētū gl'ie ⁊ gr̃e/⁊ exiſtētibus in purgatorio ad remiſſionem pene: ⁊ ꝓdeſt ēt peccatoribꝰ vt cōuertanť ⁊ veniāt ad pn̄iaʒ. Et ſic ſemꝑ illud ſacrificiū ē acceptū apđ patrē/⁊ cōfert gratiā. Ideo dicit euchariſtiē grece qđ latine interꝑtatur bona gratia. ⁊ ſicut hoc ſacrificiū ꝑ ſe acceptabile ⁊ iuſtū in quo Chriſtꝰ realiter continetur nunq̄ fuit niſi in le. no. ita pariter virtus paſſiōis Chriſti eſt realiter in ſacramētis ⁊ attingit eccleſiaſtica ſacr̃a ſicut faber attingit iſtrumentū cū quo attingit materiā ⁊ p̄bet figurā ⁊ formā. Ideo baptiſmus ⁊ pn̄ia p̄bēt realiter gr̃am gratificā meritoriā vite eterne vltra hoc ꝙ purgāt a pctō: ⁊ iō vltra hoc ꝙ ſignificāt efficiūt qđ ſignificant qđ nō faciebāt ſacr̃a ve. le. cū ibi nec Chriſtꝰ nec ſua virtus contineret niſi in figura. Et ideo in ſola fide offerētis de Chriſto futuro iuſtificabāt a pctō: ſed ſi vltra hoc ꝙ iuſtificabant a pctō darent gr̃am gratificā meritoriā vite eterne/alibi videbitur: nā cōiter dicit ꝙ illa ſacramēta nō ꝓcedebāt realiter a paſſiōe Chriſti: ſed tēdebāt ⁊ dirigebantur ad paſſionē Chriſti: ⁊ ideo nō habebāt tātā virtutē ſicut ſacramēta no. le. q̄ realiter ⁊ actual'r emanant a paſſiōe Chriſti: ſicut aq̄ q̄ tendunt ad mare nō habēt tātā virtutē ⁊ ꝑfectionē ⁊ ſanitatē ſicut q̄ fluūt a mari. Unñ hāc ꝯcl'onē intēdit ꝓbare/aut vt probare apl's ꝑ totā epl'am ad Ro. ⁊ Ga. ⁊ He. ſ. qđ lex de ſe nō poterat iuſtificare niſi ſola lex euāgelica ⁊ eiꝰ ſacra. Ideo ait ꝓpheta. Tūc acceptabis in hac eccleſia ſacrificiū iuſtitie ⁊ alias oblatiões ⁊ ſacramēta. Et ſequiť. Tūc iponēt ſuꝑ altare tuuʒ vitulos. ❡ Unñ eſt aduertendū ꝙ oīa aīalia q̄ imolabanť in le. ve. erāt figura huiꝰ ſacrificij. ſ. agnus matutinꝰ ⁊ veſpertinus. vt Nūe xxviij. ⁊ Exo. xxix. agnꝰ ſignificabat iſtū agnū immaculatū. Et illi vituli q̄ imolabanť: q̄ꝛ erāt ſine iugo ſignificabāt Chriſtuʒ imolādū in cruce ſine pctō/⁊ quotidie offerēdū in altari huiꝰ eccleſie. Et etiā illi tituli figurabāt martyres q̄ ſeipſos ꝓ fide Chriſti in altari eccl'ie erant oblaturi ad mortē ⁊ martyriū. Ideo ait: qñ iſta noua Hierl'm erit edificata tūc i ea acceptabis ſacrificiū iuſtitie euchariſtie qđ fuit in le. ve. per agnū figuratū ⁊ acceptabis alias oblatiões eccl'ie. ⁊ tūc etiā apl'i ⁊ martyres imponenť vitulos ſuꝑ altare tuū in lege figuratos/cū ſeipſos ꝓ fide chriſti ſua ſponte offerent ad mortē. Et ſic Laurētꝰ ⁊ Uincētius ⁊ Lucia ⁊ Catharina ſe morte cōſecrabāt: ⁊ tales vitulos ⁊ tauros ⁊ agnos imponēt ſuꝑ altare tuū. Unñ nota ꝙ nos etiā quotidie imponimꝰ vitulos ſuꝑ altare dn̄i nr̄i: nō ſolū cū euchariſtiā offerimus/ſʒ etiā cū feſtiuitates martyrū celebramꝰ/⁊ eoꝝ triūphos ⁊ paſſiões cātamus/⁊ in tabulis ſuper altaria depingimꝰ in memoriā ad excitādam deuotionē populoꝝ ⁊ ad gloriam ⁊ honoreʒ ipſorū ſanctoꝝ. Ex q̇bꝰ pʒ ꝙ Dauid nō petit vt edificarenť muri Hierl'm materialis/q̄ꝛ iā erāt edificati: nec petit ꝙ accepteť ⁊ offeranť ibi vota ⁊ ſacrificia aīaliū brutoꝝ/q̄ꝛ quotidie offerebanť ibi: ſʒ q̄ꝛ ꝑuidit in ſpū ꝙ illa Hierl'm materialis debebat cū xp̄o mori ⁊ crucifigi ſimul cū ſacerdotio ⁊ oībꝰ legalibꝰ: iō petit edificari nouā Hierl'm ꝑ xp̄m toto orbe diffuſaʒ/⁊ petit offerri ſacrificiū no. le. i ea acceptabile apud patrē: ⁊ petit trāſferri ſacerdotiū: legē i euāgeliū ⁊ eccl'iaʒ xp̄i. ❡ Ex dictis in h' pſalmo eliciunť. xj. ꝯcl'ones corollarie. ❡ Prima ꝯcl'o ꝙ Adā per gn̄ationē reliq̄t nobis ſeminaliter ſuum pctm̄. ꝓbať. nā ꝑ generationē libidinoſam impſſit in carnē filioꝝ vitiū cōcupie ſiue fomitē ex cuiꝰ cōtactu aīa maculať pctō originali: qđ pctm̄ Ade imputať nobis ad penā dāni: ⁊ eiuſdē cōſenſu voluntas trahit pctm̄ actuale qđ iputať ad penā ſenſus. ❡ Scđa concl'o/ꝙ lʒ illa cōcupia aut fomes ſit ſemē oīs pctī: tm̄ ꝑncipal'r incitat voluntatē ad tria gn̄alia pctā. ſ. ad ſuꝑbiā/auaritiā/⁊ luxuriā: q̄ꝛ q̄cq̄d eſt i mūdo/aut ē ꝯcupia oc'loꝝ/aut cōcupia carnis/aut ſuꝑbia vite. ſ. Ioā. ij. Ex his tribꝰ oriunť oīa alia vitia: nā ex ſuꝑbia oriť ira/⁊ inuidia: ⁊ ex carne oriť gula/accidia/⁊ luxuria/⁊ ecōuerſo: ſed oīa vitia ex cōcupia oriunť. ſuꝑbia eñ nil aliđ eſt niſi concupia honoris ⁊c. ❡ Tertia cōcl'o/ꝙ ſupradicta pctā nō poterant remitti niſi ex dei mīa per aſꝑſioneʒ ſanguinis xp̄i ⁊ eccl'iaſtica ſacramenta. Quarta concluſio ꝙ paſſio Chriſti ⁊ eccleſiaſtica ſacr̃a nō ſolū nobis remiſit culpā/ſʒ etiā reſtituit gr̃am ꝑditā i Adā: hoc eſt q̄ꝛ i ſupplemētū iuſtitie originalis reſtituit nobis iuſtitiā fidei: ⁊ loco gr̃e dedit nobis dona ſpūs ſcti. ❡ Quinta cōcl'o/ꝙ ſacramēta ⁊ ſacrificia ve. le. de ſe nō poterāt iuſtificare hominē: q̄ꝛ de ſe nō erāt bona niſi ex ſola fide et bonitate offerētis. Unñ ſola fides Chriſti futuri iuſtificabat antiq̄s a pctō. ❡ Sexta concl'o/ꝙ ſacrificiū nr̄m ꝓpriū deo acceptū in vtraq̄ʒ lege eſt ſpūs cōtribulatꝰ ⁊ coꝛ cōtritū ⁊ humiliatū. ❡ Septima cōcl'o ꝙ ſacrificiū ſemꝑ de ſe bonū ⁊ acceptū ē euchariſtia: in qua real'r eſt Chriſtꝰ iuſtificās ⁊ recōcilias oēs. ❡ Octaua ꝯcl'o ꝙ vera Hierl'm ⁊ vera ſiō ē eccl'ia xp̄i toto orbe diffuſa exorta ex hierl'm iudee ichoata ibidē ꝑ xp̄m: ⁊ ꝑ apl'os ſuos poſtea ꝑ totū mūdū dilatata: i q̄ ſola offerť veꝝ ſacrificiū iuſtitie. ❡ Nona concl'o ꝙ Hierl'm iude nunq̄ fuit vera hierl'ʒ vſq̄ʒ quo venit xp̄s i eā ⁊ cōpleuit oīa myſteria nr̄e redēptiōis i ea. ꝓbať: q̄ꝛ tūc fuit vere viſio pacis ⁊ viſio oīm q̄ fuerūt figurata ꝑ pr̄iarchas ⁊ ꝓcā ꝑ ꝓphetas de ipa ⁊ meſſia futuro. ex q̄ pʒ ꝙ añ nō fuit hierl'ʒ i re ſʒ i figura ſicut cetera legalia. ❡ Decima cōcl'o ꝙ recedēte xp̄o ⁊ apl'is a hierl'm iudee nō ampliꝰ fuit hierl'm. ꝓbať: q̄ꝛ nō māſit viſio ⁊ ciuitas pacis ſʒ diſcordie ⁊ cōfuſiōis: q̄ꝛ repulit oēm pacē ⁊ viſionem fidei ⁊ veritatis. ⁊ ſic dicta eſt babylonia. ❡ Undecia cōcl'o ꝙ cū xp̄o fuit mortua tota lex Moyſi: ⁊ ꝑ ꝯñs oīa legalia ꝑdiderūt ꝟtutē: ⁊ ſic ceſſauit tota lex vetꝰ ⁊ ſucceſſit euāgelica: ⁊ ꝑ ꝯñs mortua fuit Hierl'm materialis cuʒ ſuo ſacerdotio ⁊ ſucceſſit vera hierl'm ſpūalis q̄ eſt eccleſia xp̄i toto orbe diffuſa. qđ pʒ per hoc qđ dicit Ut edificenť muri hierl'ʒ/q̄ꝛ illa hierl'ʒ materialis iā erat edificata: ſʒ deſiderabat edificari per Chriſtum aliā Hierl'm ſpūalē toto orbe diffuſam.

❡ Tertia expoſitio.

Miſerere mei deꝰ. Dictū eſt ſuꝑius qđ Dauid ad triplicē ſenſum fecit hūc pſalmū Primo l'raliter in perſona ſui ꝓut cōmiſit adulteriū cū Berſabee/⁊ homicidium contra Uriam. Scđo ꝓphetice in perſona totius hoīs ⁊ corꝑis myſtici ꝓut peccauit in Adā. Tertio in ꝑſona cuiuſlibet penitētis prout peccauit in ſe cōtra deū ⁊ ꝓximū. Et iō fuit p̄mo l'raliter expoſitus de ipſo Dauid. Scđo myſtice ⁊ ꝓphetice de toto corꝑe myſtico ſiue eccl'iaſtico/q̄ dicta eſt myſtica ⁊ ꝓphetica expoſitio. Opʒ ergo in tertio loco vt exponať ſpūaliter et mora'r ꝓ q̄libet pctōre penitēte: nā iō iſte pſalmꝰ collocatꝰ eſt q̇nquageſimꝰ in ordine vt ait Caſſiodo. eo qđ ſignat iubileū. nā ſicut in iubileo. l. annoꝝ oīa debita remittebanť: et vnuſq̄ſq̄ʒ a labore q̇ſcebat ⁊ liberabať a quocūq̄ʒ debito: ita penitēs cū deuotiōe ⁊ feruore ⁊ affectu ⁊ cōtritiōe dicēs hūc pſal. nō ſolū liberať a culpa/ ſʒ ēt a debita pena quācūq̄ʒ. ❡ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notādū ꝙ pctōꝛ in peccādo tria dāna incurrit. nā p̄mo ꝑdit gr̃am gratificā/quā receꝑat in baptiſmo. Scđo incidit in culpā ꝑ quā ē in ira dei ⁊ debitoꝛ pene eterne. Tertio q̄ꝛ cū nō ſit in gr̃a dei nulla bona q̄ agit: dū ē in pctō ſunt deo grata nec accepta ad vitā eternā. Tria ȷ̇ facit Dauid in hoc pſalmo in ꝑſona cuiuſlʒ penitētꝭ. nā p̄mo petit ſibi culpā remitti. ſcđo gr̃am ꝑditā reſtitui. tertio bona q̄ facturꝰ eſt a deo acceptari. ij. ibi Coꝛ mūdū. iij. ibi Docebo iniquos. poſſumꝰ etiā dicere ꝙ Dauid in hoc pſalmo ſuat totū ordinem pn̄ie/⁊ explicat oēs eiꝰ ptes. nā cū tres ſint ptes perfecte pn̄ie. ſ. cordis cōtritio ⁊ oris cōfeſſio ⁊ oꝑis ſatiſfactio/iō p̄mo petit ſibi culpā remitti ⁊ gr̃am reſtitui ꝑ cordis cōtritionē ⁊ oris cōfeſſionē. Scđo ꝓmittit ꝓ reatu ſatiſfacere cū dicit Docebo iniquos ⁊c. Iterū eſt ēt aduertēdū ꝙ Dauid nō ſolū ſuat ordinē pn̄ie in hoc pſalmo: ſʒ ēt ſeruat ordinē ⁊ modū boni oratoris et rhetoris in ꝑſuadēdo: nā in omni bona orōne premittiť exordiū in quo captať beniuolētia auditoris: ⁊ exinde fit petitio ⁊ narratio rei intētę: in q̄ narratiōe diſputať cā ⁊ poſſibilitas eiꝰ ⁊ fiūt obiectiones ⁊ cōfutatiōes: ⁊ tādē dať cōcl'o. Iō Dauid i hac p̄ma pte duo facit. nā p̄mo p̄mittit exordiū ⁊ petitionē cū cordis cōtritiōe ⁊ oris cōfeſſiōe. ſcđo ꝓbat poſſibilitatē petitiōis cōfutādo obiectiões/ibi. Ut iuſtificeris. Quantū ad primū cōmendādo deū de mīa vt reddat ip̄m ſibi beniuolū/dicit. O deus miſerere mei nō ſm̄ ſolā iuſtitiā/ſed ſm̄ miam tuā. i. ſm̄ bonitatē ⁊ pietatem releua me a miſeria peccati i qua poſitus ſum ⁊ nō ſolū ſm̄ miam tuā habitualē/ſʒ ſm̄ multitudinē miſerationū tuarū actualiū: q̄ꝛ ſemꝑ ſolitus es ⁊ cōſueuiſti peccatoribꝰ ⁊ afflictis miſereri: ⁊ liberaſti eos a miſeria: nā tu ſʒ multitudinē miſerationū tuarū liberaſti. Noe de diluuio ⁊ Abra. de hur Chaldeorum. ⁊ Jacob de manu Eſau/⁊ Iſrael de afflictione ⁊ captiuitate egypti. Et poſt incarnationē Magdalene multa pctā remiſiſti: ⁊ Chananee filiā ſanaſti/⁊ a demonijs liberaſti. ⁊ latroni in cruce veniā ⁊ remiſſionē plenariā tribuiſti. ⁊ finaliter oēs ſctōs pr̄es de limbo liberaſti. ergo ſm̄ multitudinē iſtarū miſerationum tuaꝝ dele iniq̄tatē meā.

Queſtio notāda. Sʒ q̄riť q̄re Dauid nō dicit miſerere mei ſm̄ omnipotētiā tuā aut ſapiētiā: Ad hoc rñdeť ſm̄ Ariſto. iiij. Et hic. ꝙ p̄nceps magnificꝰ aut magnanimꝰ magis inclinať ad petitionē cū narrāť ⁊ memoranť ſibi bñficia q̄ fecit: ⁊ magis ſʒ ēt delectať vt cōmēdeť eiꝰ largitas ⁊ magnificētia q̄ eiꝰ potētia. Cū ergo Dauid intēdat hic inclinare deū ad petitionē ſuā: ideo potiꝰ memorat miam ⁊ clemētiā q̄ ꝑtinet ad largitatē ⁊ magnanimitatē q̄ eiꝰ potētiā narrādo ⁊ cōmemorādo p̄terita bñficia. Itē magis explicať bonitas ⁊ ēt potētia diuina in mīa q̄ in potētia ⁊ ſapia. nā ſm̄ Aug. Plus ē ex impio facere piū q̄ creare celū ⁊ terrā: vt infra ꝓbabiť: vñ cātat eccl'ia. Deꝰ q̄ oīpotentiā tuā maxie pcēdo ⁊ miſerēdo manifeſtas ⁊c. Et ſic magis deꝰ delectať ⁊ citiꝰ inclinať ad implendam petitionē cū inuocať ꝑ miam q̄ ꝑ potētiā. ideo ait Dauid: miſerere mei deꝰ ſm̄ magnā miam tuā. Itē notāter dicit magnā: q̄ꝛ lʒ vna ⁊ eādē ſit mīa dei ex pte ſui: tm̄ reſpectu nr̄i mīa q̄ deꝰ liberat ⁊ releuat peccatorē a miſeria ⁊ pena eterna/ē magna ⁊ maxima ⁊ maioꝛ q̄ mīa qua releuat a pena tꝑali. q. d. O deꝰ miſerere mei nō ſolū ſʒ miam q̄ liberas hoīes a ꝑiculis tꝑalibꝰ: q̄ꝛ vt ſic ēt m'los multos liberas ⁊ das eis bona tꝑalia: ⁊ ſupples eoꝝ petitiões in hac vita: ſʒ miſerere mei ſm̄ magnā ⁊ maximā miam tuā: q̄ ex pctōribꝰ iuſtos facis. ſicut miſertꝰ es Magdalene ⁊ latroni ⁊ Mat. ⁊ Aug. iō ſm̄ multitudinē tuaꝝ taliū miaꝝ dele iniquitatē ⁊ culpā meā: nc ampliꝰ imputes ad penā eternā. Et ſeq̄ť. Amplius laua me ab iniq̄tate mea: ꝑ hāc cōtritionē ⁊ lachrymas quas effundo/⁊ per eas mūda me a pctō meo.

Queſtio. Sʒ hic dubitať q̄re hic ponit tria ꝟba. ſ. dele laua ⁊ mūda: q̄ idē videnť importare: cū dicit dele iniq̄tatē ⁊ laua me ab iniq̄tate ⁊ munda me a pctō qđ idē eſt qđ iniq̄tas: ⁊ ꝑ ꝯñs ter nominat pctm̄.

Rñſio. Ad hoc rñdeť ꝙ nihil poniť ſuꝑfluū. ꝓpter qđ eſt notādū. ꝙ ſicut pctm̄ Dđ. fuit triplex. ſ. adulteriū: fur

Nota q̄ in orōne exordiū eſt p̄mittēdū.

E Peccādo tria dāna incurrit pctōꝛ.

F
Nota q̄ñ oẽ pctm̃ nrꝫ eſt triplex. ſ. adulteriuz/ furtũ/ ⁊ homicidiũ.

tũ ⁊ homicidiũ vt dictũ eſt: ita oẽ pctm̃ nr̃m eſt tri
plex ſimile illi. ¶ Nã nũq̃ peccamus q̄n cõmitta-
mus adulteriũ furtũ ⁊ homicidiũ. nam primo aĩa
noſtra fuit deſponſata Chriſto in baptiſmo/⁊ renũ
ciauit diabolo ⁊ mũdo ⁊ põpis eiꝰ/⁊ ꝓmiſit Chri-
ſto fidẽ ſpẽ et charitatẽ ⁊ in oĩbus ſequi ipſum: er
go quãtũcũq̃ peccat adulterat̃: q: auertitur a bo-
no incõmutabili ⁊ cõuertit̃ ad bonũ cõmutabile:
et cõtẽnit Chriſtũ ſpõſum/⁊ ſequit̃ ſuggeſtionem
diaboli: q: nemo põt duobus dñis ſeruire. neceſſe
eſt eñ̃ vt vnũ cõtẽnat ⁊ alterũ diligat: vt ait ſalua-
tor Mat. vj. Et ſic fornicat̃ peccator cũ diabolo.
Apo. xviij. Scđo cõmittit ſemper furtum: q: rapit
ꝓhibitũ. Nã peccatũ ſm̃ Auguſti. nil aliud eſt niſi
omne cõcupitũ vel factũ ꝯtra illud qđ lex ꝓhibet
Tertio cõmittit homicidiũ q: occidit ⁊ odit̃ aĩam
ſuã in mortẽ eternã q̄ diligit iniq̃tatẽ. Itẽ in omni
pctõ fuit triplex offenſio. Primo ꝯ deũ: cuius p̄ce-
ptũ violat̃. et hoc dr̃ adulteriũ ⁊ iniquitas. Scđo
peccator offendit ꝓximũ iniuria vel dãno. Hoc ẽt
dicit̃ iniq̃tas ⁊ furtũ. Tertio hõ offendit ſeipſuz: et
hoc dr̃ homicidiũ: cũ ſe in mortẽ eternã p̄cipitet: ⁊
hoc dicit̃ pctm̃ inquãtũ deuiat ⁊ errat a via veri-
tatis. Itẽ cõiter omne pctm̃ hꝫ tres gradus. ſ. cor
de/ore/⁊ opere ſiue proſecutiõe. ⁊ ſic Dauid oĩa ſu
pradicta tria pctã cum ſuis gradibus petit ſibi in
hac parte remitti. Itẽ oĩa pctã reducunt̃ ad tria
vt dictuz eſt in ſuperiori expõe. nã quicquid eſt in
mũdo vt ait Joã. in canonica/aut eſt cõcupia car-
nis aut cõcupiſcẽtia oculoꝝ/aut ſupbia vite: ꝑ cõ
cupiſcẽtiã carnis ĩtelligit gulã, ⁊ luxuriã ⁊ acidiã
q̄ ſe habent cãliter ⁊ correlatiue. ꝑ ſupbiã ĩtelligit
elationẽ ⁊ iram ⁊ inuidiam: q: ſupbus nõ patitur
parẽ nec equalẽ. ꝑ cõcupiſcẽtiam oculoꝝ intelli
git auaritiã et furtũ ⁊ rapinã ⁊c. Ex quo ptꝫ/ꝙ ad
iſta tria pctã reducuntur oĩa alia. Un̄ ſupbia ⁊ aua
ritia dicunt̃ iniq̃tates/q: nõ cõmittunt̃ ſine iniqui
tate ⁊ malitia ⁊ iniuria. luxuria aũt ⁊ oĩs carnali-
tas dr̃ hic tm̃ pctm̃: eo ꝙ cõiter cõmittit̃ ex fragili
tate. Ab his ergo tribꝰ cõmiſſis petit penitẽs/hic
liberari ꝑ miam dei. ¶ Sed rurſus reſtat vidẽdũ
qđ intelligit ꝑ illa tria ꝟba. ſ. delere/lauare/⁊ mun
dare. Ad cuius intelligẽtiã eſt notandũ ꝙ iſta tria
ꝟba ad diuerſa referunt̃. nã pctm̃ tria facit. nã pri
mo infligit culpam in aĩa. q̄ pctõr dr̃ eẽ in ira dei et
debitor pene eterne ĩquãtũ deꝰ imputat ipſi illud
pctm̃ ad penã eternã. Scđo deturpat aĩam: nã que
ante per gratiã erat deo ſil'is poſt pctm̃ eſt diffor-
mis. ⁊ ſic illa difformitas dr̃ q̄dã macula. Tertio in
ꝓſpectu diuino manet quidã reſpectꝰ mouẽs deũ
ad vindictã pctĩ ⁊ forſã eſt idẽ cũ culpa ſiue funda
tur in ipſa culpa ſubiectiue/ſꝫ obiectiue in deo vñ
deꝰ ex ſola mia ⁊ bonitate reſpiciẽs in paſſionẽ et
ſanguinẽ Chriſti delet ipſtũ reſpectũ a ꝓſpectu me
morie ſue ſiue ire: hoc eſt nõ amplius imputat pec
catũ ad penã eternã: q: ſoli deo facta eſt iniuria ex
preuaricatiõe legis: ideo ſolus deus põt tale debi
tũ remittere Eſa. xxxiiij. Solꝰ ego deleo iniq̃tates
⁊ pctã populi. Ex quo ptꝫ ꝙ ly delere refert̃ ad di-
uinã memoriã ſiue ꝓſpectũ. Un̄ dicit Aug. ꝙ deum
pctã delere nil aliud eſt niſi pctõꝝ nõ recordari. i.
nõ ad penã imputare. Petit ergo penitẽs vt deus
deleat pctm̃ ⁊ iniquitatẽ de memoria ſua ne am-
plius imputet ad penã eternã. Scđo petit lauari
ꝑ [illegible] a culpa quã cõmiſit. Scđa q:

H
Quid intelligat ꝑ delere ⁊c.
Nota q̄ñ peccatũ tria facit.

fuit deturpatꝰ ⁊ maculatꝰ ⁊ difformis factꝰ ꝑ ab-
ſentiã grẽ: ideo petit mundari ꝑ ſanguinẽ Chriſti
qui dat̃ virtute ſacrĩ pniẽ/vt mũdet illam macula.
¶ Ex quo ptꝫ ꝙ tria facit pnia. nã prio delet pctm̃
ſiue iniquitatẽ a ꝓſpectu diuino ne ampliꝰ recor-
det̃ nec imputet ad penã eternã: nã ſicut penitens
dolens ꝓponit ampliꝰ nõ peccare: ita deꝰ ꝓponit
ampliꝰ nõ recordari nec ad penã imputare. Un̄ ſi-
cut penitẽs delet pctm̃ a ꝓpoſito/ita deꝰ delet ipꝫ
a memoria ⁊ ſnia ſua ⁊ ira ⁊c. Et hoc fit ꝑ cõtritio-
nẽ. Nã cõtritio eſt pctã p̄terita plãgere ⁊ plãgenda
iterũ nõ cõmittere. Scđo lauat per cõfeſſionẽ ⁊ la
chrymas ſuas in ꝯfeſſiõe. Tertio mũdat ꝑ virtutem
paſſiõis xp̃i ſiue ꝑ ſatiſfactionẽ vt magis patebit.
Penitẽtia ergo delet lauat ⁊ mundat. Uel poſſu-
mus ẽt dicere ꝙ pnia delet ſupbiã/lauat luxuriã/
mũdat ab auaritia. Itẽ pnia delet iniq̃tatem a dei
memoria lauat ſenſualitatẽ a turpitudine ꝯcupiẽ
⁊ naturalis habitus/⁊ mũdat cor ⁊ cõſciam a ma-
cula. Itẽ delet a ꝓpoſito: lauat a locutione: ⁊ mun
dat ab opere. ¶ Qm̃ iniq̃tatẽ meã. Hic explicat ꝑ
mã ptẽ pniẽ q̄ eſt cordis ꝯtritio: inquãtũ peccator
cognoſcit in ſe pctm̃ ſuũ ⁊ reatũ: dolet ⁊ cõterit̃: ꝑ
quã cõtritionẽ meret̃ vt deus deleat pctm̃ ſuũ ne
ampliꝰ imputet ad penã eternam. Ideo dicit peni
tẽs. miſerere mei ⁊ dele iniq̃tatẽ ⁊c. qm̃ ego cogno
ſco iniquitatẽ ⁊ culpã meã. i. cognoſco me eſſe reũ
⁊ peccatorẽ: ⁊ pctm̃ meũ cõmiſſum eſt, ſemꝑ cõtra
me cõterẽdo ⁊ accuſando ⁊ mordẽdo cõſcientiam
meã. vñ infligit ſemꝑ mihi dolorẽ ⁊ cõtritionem ⁊
ꝓpoſitũ nunq̃ ampliꝰ cõmittẽdi: in quibꝰ cõſiſtit
vera cõtritio/Ergo poſtq̃ me tibi oſtẽdo verũ ꝯtri
tũ/dele iniquitatẽ meã. ¶ Tibi ſoli peccaui ⁊c. Hic
explicat ſcđam partẽ penitẽtie q̄ eſt cõfeſſio oris.
quaſi dicat: amplius laua me a macula peccati et
carne: ⁊ a ſorde cordis ⁊ aĩe munda me: q: tibi ſoli
peccaui: ⁊ malũ corã te feci. Quaſi dicat: ꝙ ſicut ꝑ
virtutẽ cõtritionis deles iniq̃tatẽ meã a memoria
tua: ita per virtutẽ ꝯfeſſionis laua me ⁊ mũda me:
nã ꝯfiteor tibi ⁊ tuo ſacerdoti ꝯfiteri, ꝓmitto qua-
liter tibi ſoli peccaui et malũ actum vel propoſitũ
corã te feci. ⁊ ſic cõfiteor tibi ⁊ ſacerdoti pctm̃ meũ
coram quo feci illud quantũcũq̃, fecerim occulte.
¶ Sed hic dubitatur: q: homicida ⁊ latro ⁊ adul-
ter ⁊ inuidus nõ ſolũ videtur peccare deo/ſꝫ etiaꝫ
ꝓximo cui fit dãnũ ⁊ iniuria. ergo nõ ſoli deo pec-
cat pctõr. Ad hoc rñdetur: ꝙ peccare vno mõ idem
eſt qđ offendere vel ledere. ⁊ ſic peccator nõ ſolum
peccat cõtra deũ/ſꝫ etiã cõtra ꝓximũ quẽ ledit/et
cui infert dãnũ vel iniuriã. Alio modo peccare idẽ
eſt qđ ab aliqua lege deuiare: ex qua meret̃ puni-
ri. ⁊ ſic ꝑſona priuata nõ ſolũ peccat cõtra deuꝫ/ſꝫ
etiã cõtra regẽ ⁊ p̄ncipẽ: aut magiſtratũ cuꝰ legẽ
violat. ⁊ ſic meret̃ mortẽ corꝑalẽ iuxta merita de-
licti. Et iſto mõ rex vel p̄nceps ſoli deo peccat: q:
nõ hꝫ ſupra ſe aliũ principẽ q̄ poſſit corrigere ipm̃
niſi deũ: cuiꝰ ſolã legẽ trãſgredit̃: ſicut dictũ eſt de
Dauid in prima expoſitiõe. Tertio mõ peccare idẽ
eſt qđ illã legẽ violare q̄ nõ ſolũ obligat hoiem ad
mortẽ tpalẽ corporis/ſꝫ etiã ad mortẽ eternã aĩe.
⁊ ꝑ cõſeq̄nẽs offendere illũ q̄ põt occidere corpꝰ ⁊
aĩam: ⁊ põt culpã ⁊ penã eternã etiã dimittere. de
quo dicit ſaluator. Nolite timere eos q̄ occidũt cor-
pus: aĩam aũt nõ p̄nt occidere: ſed illũ potiꝰ time
te/q̄ cũ occiderit põt mittere in gehẽnã. Et iſto mõ

ſoli deo peccamꝰ q̄ñcũq̃ peccamꝰ ſiue in publico
ſiue in occulto: nã illiꝰ legẽ violamꝰ/cuꝰ trãſgreſ
ſio infligit culpã ĩ aĩa ⁊ obligat ad mortẽ eternã.
⁊ ſicut põt punire ita põt miſereri ⁊ retinere. iõ di
cit penitẽs in cõfeſſiõe Tibi ſoli ⁊c. ¶ Ut iuſtifice
ris. Nota ꝙ hic incipit verſiculꝰ ⁊ ſnia. Nã dictũ ẽ
in p̄ncipio ꝙ in vno verſu magno continent̃ duo
veteres ꝟſiculi parui lyrici ⁊ pindarici cuiuſmõi
fuerũt facti ꝟſiculi pſalmorũ pꝫ Dauid. Hic etiã in
cipit ſcđa particula huiꝰ prime partis p̄ncipalis
in qua penitẽs ꝓbat poſſibilitatẽ ſue remiſſionis
⁊ ꝯpetitionis: ⁊ cõfutat obiectiones ꝯtrariorũ ⁊ impu
gnantiũ remiſſionẽ pctõꝝ. ¶ Ad cuiꝰ intelligẽtiã
eſt diligẽter notãdũ ꝙ tria gñã obtrectatorũ ſiue
emulatorũ cõſueuerũt impugnare pniam ſiue re-
miſſionẽ: ⁊ arguere ⁊ iudicare deũ ⁊ murmurare ꝯ
eũ in remiſſione pctõꝝ. In primis murmurat dia
bolꝰ cõtra deũ ⁊ iudicat ⁊ arguit ipm̃ quare nõ re
mittit ſibi culpã ſicut remittit hoĩ/cũ ipſe ſit nobi
lior quocũq̃ hoĩe. ⁊ iſte mouet̃ ex inuidia q: videt
hoiem ꝑ grãm ⁊ penitẽtiã cõſeq̄ felicitatẽ quã ipẽ
ꝑdidit ꝑ ſupbiã. Scđo arguũt ⁊ murmurãt contra
deũ illi q̄ fuerũt leſi ⁊ paſſi ſunt iniuriã cũ vidẽt vi
uere ⁊ etiã ꝓſperari illos q̄ eis iniurias ⁊ dãna in-
tulerũt: imo blaſphemãt ꝯ deũ dicẽtes deũ eſſe in-
iuſtũ ⁊ acceptorẽ ꝑſonarũ: et quõ põt eos ſuſtine-
re in mũdo/⁊ parcere eis ꝑ penitẽtiã? rogãtes deũ
vt nunq̃ eis donet locũ penitẽtie: ſꝫ moriant̃ mor
te ſubitanea ⁊c. et ipſi non cõſiderãt ꝙ ipſi magis
offenderũt deũ. et ꝙ ſic deꝰ deberet eos punire ſe-
cũdũ merita eorũ vt illos. Tertio volũt deũ argue
re et temere iudicare/et iugiter murmurat gñatio
peſſima hipocritaꝝ: q̄ reputãtes ſe iuſtos aut vo-
lẽtes iuſti apparere iugit̃ mordẽt ⁊ rodũt publice
pctõres ⁊ blaſphemãt ⁊ murmurant cõtra deũ: di-
cẽtes quare deꝰ ꝑmittit eos ⁊ talia ſcelera ſuſtinet
ſup terrã? immo diſplicet eis q̄ñ pctõres veniunt
ad pniam/licet q̄nq̃ fingant̃ ſe pro eis orare. Sed
iſta tria genera obtrectatorũ et murmuratorũ mo
uentur diuerſis finibꝰ. nã diabolus mouet̃ ex inui
dia: nã q: ipſe eſt condẽnatꝰ ad penã eternã ꝓpter
obſtinationẽ vellet ſemꝑ ſocios habere penarũ. et
ne hõ poſſideret locuz quẽ ipſe ꝑdidit ꝑ ſupbiã et
obſtinatiõem/iõ ſibi diſplicet pnia peccatoris. Sꝫ
iſte nõ habet ius querele cõtra deũ ſi miſeret̃ pec
catoribꝰ et nõ ſibi. Primo q: ipẽ nõ peccauit ex fra
gilitate ſicut peccãt modo pctõres ꝓ ſtatu iſto ꝓ-
pter naturã corruptã in adã. Scđo q: deus ꝓmit-
tit veniã penitẽtibꝰ. ergo ſi homo agit pniam ⁊ nõ
diabolus nõ eſt culpa dei quare nõ remittit culpã
diabolo ſicut hoĩ penitẽti. Sed hõ leſus et paſſus
iniuriã cõtra deũ murmurat ex ira. nã ira ẽ appeti
tus vindicte ex accẽſione ſanguinis circa cor pro-
pter ꝑpẽſionẽ aut iniuriã illatã. ⁊ iõ tales appe
tentes vindictã de ſuis leſoribꝰ/murmurãt ꝯ deũ.
Cõtra quos inuehit̃ Chriſtꝰ Mat. xxv. adducens
parabolã de illo cui dñs remiſerat debitũ. x. M. ta
lentorũ: ⁊ ipẽ ſuffocabat cõſeruũ ⁊ ꝓximũ q̄ debe-
bat ſibi tm̃. C. denarios. ⁊ iõ tales non habẽt ius q̄
rele cõtra deũ: nã ſi volũt vt dimittat eis pctã q̄ cõ
tra deũ ꝯmiſerũt: a fortiori debẽt ipĩ remittere in-
iuriã ꝓximo penitẽti. nec debẽt mirari quare deꝰ
ꝑmittit eos ĩ pctõ viuere ⁊ ꝓſperari: q: expectat eos
ad penitẽtiã. Hypocrite aũt ex peiore intẽtione et
malitia mouent̃ ꝙ diabolus ⁊ hõ leſus. ¶ Ad cuiꝰ

Nota de diabolo.
Homo etiã mur-murat ⁊c.
Duo genera hypocritarũ.
K

ĩtelligẽtiã ẽ aduertẽdũ ꝙ duo ſũt gñã hypocritarũ
nam q̄dã ſciunt ſꝫ eſſe malos: ſꝫ ſingũt virtutẽ vt
appareãt boni ⁊ decipiãt ppl'm: ⁊ extorqueãt bona
tẽporalia ⁊ honorẽtur ab omĩbꝰ. de q̄bꝰ ſaluator
Mat. v. Cuꝫ ieiunatis nolite fieri ſicut hypocrite
triſtes: exterminãt eñ̃ facies ſuas vt appareãt hoĩ
nibus ieiunantes. Itẽ veniunt in veſtimẽtis ouiũ
intrinſecꝰ aũt ſunt lupi rapaces. ⁊ hoc faciũt duo
bꝰ reſpectibꝰ. Primo vt comedãt domos viduarũ
⁊c. ⁊ hoc ꝓpter auaritiã. Scđo ꝓpter ſupbiam vo
lunt primos accubitus in mẽſa: ⁊ ſic volũt ab oĩbꝰ
vocari rabi. Et ſic iſti vt videãt̃ boni ſemꝑ de vir-
tute locuti volunt alios publice increpare. ⁊ lꝫ in
occulto nõ murmurẽt ꝯ deũ eo ꝙ agnoſcũt ſeipos
prauos ⁊ occultos pctõres/tñ in cõſpectu ppl'i fin
gũt admirari ⁊ dicũt: q̄ñ põt deus ſuſtinere pctõ
res ⁊ tãta ſcelera ſup terrã. ⁊ ſic publice arguũt et
iudicãt temere diuinã miam. Scđm genꝰ hypocri-
tarũ ẽ peius priori q̄ putãt ſe eſſe bonos ⁊ iuſtos/⁊
potiꝰ abſtinẽt a pctõ ex ſupbia: vt poſſint alios ar
guere ⁊ mordere: q̄ ex deuotione. ⁊ iſti non ceſſant
inueſtigare in publico ⁊ occulto vitas ⁊ facta alio
rũ vt oẽs poſſint carpere ⁊ mordere vt iuſtificet ſe
ipos: de quorũ grege erat ille phariſeꝰ q̄ arguebat
publicanũ dicẽs. Grãs ago tibi dñe q: nõ ſuꝫ ſicut
ceteri hoĩs ⁊c. Lu. xviij. Itẽ eiuſdẽ gñis erat Simõ
phariſeꝰ q̄ arguebat xp̃m Luc. vij. q: ꝑmittebat ſe
tãgi a mlĩere peccatrice. Et iſti ſũt ita ſupbi ꝙ pu
tãt ſolis ſibi deberi honorẽ/⁊ intãtũ ſunt obcecati
ꝙ nõ cognoſcũt pctã grauiora in q̄bꝰ laborãt. Naꝫ
prio ſunt ſuſurrões: voraces ambitioſi: diffamato
res: ⁊ blaſphemi: nã dicũt ꝙ deꝰ nõ ẽ deꝰ niſi ilico
puniat pctõres: ⁊ ſic inuidẽt mie dei q̄ expectat pctõ
res ad penitẽtiã. Itẽ inuidi. q: in nullo alio patiũ-
tur honorẽ: nec volũt ꝯſortẽ in honoribꝰ ⁊ inuidẽt
diuine mie. Itẽ ſunt heretici ⁊ Pelagiani: q: putãt
ſe ex ꝓpriis viribꝰ ⁊ nõ ex dei grã abſtinere a pctõ
aliquo cũ ſint maioribꝰ ⁊ grauioribꝰ ſceleribꝰ ſau
ciati. cõtra quos inuehit̃ xp̃s Mat. vij. hypocrita
vides feſtucaꝫ in oculo fr̃is tui: trabã aũt in oculo
tuo nõ cõſideras. De his dicit Aug. ꝙ eſt ĩpoſſibile
ꝙ agãt pniam ⁊ nõ eſt. Nã nõ putãt ſe pctõres ſꝫ iu
ſtos: ⁊ ſic cõtẽnũt pniam in ſeipis/et odiũt pniam
in ꝓximo. ¶ Ex q̄bꝰ patꝫ ꝙ tria gñã arguũt ⁊ iudi
cant Chriſtũ ⁊ murmurãt iugiter ꝯ eius miam: eo
ꝙ eſt ita ꝓnus ad miſerẽdũ penitẽtibꝰ. Nã arguũt
cõtra deũ afflicti ⁊ leſi ⁊ hypocrite ſimul ⁊ q̄dã cu
rioſi dicẽtes: ꝙ ſi deꝰ eſt ſumma iuſtitia ⁊ tribuit
vnicuiq̃ qđ ſuũ eſt/⁊ nemini facit iniuriã: quomõ
ergo ꝑcit pctõribꝰ q̄ ex inopia nõ potuerunt reſti-
tuere ea q̄ paupibus abſtulerũt/aut ex impotẽtia
⁊ iportunitate nõ potuerũt ſatiſfacere iniuriã pa-
tiẽtibꝰ? Uidet̃ ergo illis iniuriã facere/⁊ cũ iniuria
illorũ parcere penitẽtibꝰ. Itẽ arguũt rurſꝰ curioſi
ſi deꝰ ẽ ſũme miſericors: q̄ñ ẽ ſũme iuſtꝰ? Nã ſi
vtit̃ ſũma mia nõ põt vti ſũma iuſtitia nec ecõuer
ſo: q: nõ videt̃ poſſe eẽ ĩ eodẽ: ⁊ ꝑ cõſequẽs ſi deus
vult vti ſũma mia manet iniuſtꝰ ⁊c. Et ſic deꝰ cõti-
nue iudicat̃ iniuſtꝰ ab his tribꝰ gñibꝰ. ¶ Alterĩ ẽ
aduertẽdũ ꝙ ſicut deꝰ tripl'r arguit̃ ⁊ iudicat̃ iniu
ſtꝰ ẽ ſupradictis tribꝰ gñatiõibꝰ/ita tripl'r iuſtificat̃
⁊ cõuincit eos. Prio hũane fragilitati cõpatiẽdo.
Scđo ꝓmiſſiõnẽ q̄ veniã ꝓmiſit penitẽtibꝰ/adi
plẽdo. Tertio ſanguinẽ filij ſui in recõpẽſationẽ ⁊
ptiũ ꝓ oibꝰ iniuriis tã ſibi q̃ hoibꝰ factis acceptã

M
Iſta ergo tria genera contra chriſtũ mur-murãt.
Deꝰ tripl'r iuſtificat̃

Quare deus ē ꝓnus ad parcēdum

do. Unde eſt primo aduertēdū/ ꝙ cauſa quare deꝰ
eſt pronus ad ꝑcendū hominibꝰ penitētibꝰ/ eſt q̄꞉
cōpatit̄ eoꝝ fragilitati. Nā oēs homines hn̄t natu
rā fragilē ⁊ corruptā in adā ⁊ ꝓnā ad cadēdū: ⁊ ſic
habēt tres incitatores. ſ. carnē mūdū ⁊ diabolū in
trinſecꝰ ⁊ extrinſecus. Diabolus aūt nullū aliū ha
bet incitatorē niſi ſemetipm ⁊ malitiā ſuā: ⁊ ſic pec
catū hominis ē magis remiſſibile ꝙ pctm̄ diaboli
Et ſic deꝰ iuſte agit ꝑcēdo peccatoribus ⁊ nō diabo
lo: ⁊ ꝑ ꝯñs diabolus nō hꝫ ius q̄rele cōtra deū. Et
ſic deus pōt ſe iuſtificare cōtra diabolū ⁊ quēlbet
aliū allegādo humanā fragilitatē qn̄ arguit̄ ⁊ iu
dicat̄ de remiſſiōe ⁊ venia data penitētibus: ⁊ ſic
vincit diabolū ceteros cū iudicat̄ ab eis. Hoc ē er
go qd̄ dicit hic Da. rn̄dēdo huic obiectiōi. Nā deus
poſſet dicere ipi Da. ⁊ cuilꝫ pctōri. Quō poſſuꝫ ego
de iuſtitia ꝑcere tibi ⁊ delere iniq̄tatē tuā: q꞉ non
ſolū mihi peccaſti immo ꝯ ꝓximū / ipm opprimē
do ⁊ diffamādo ⁊c. Idō tā diabolus ꝙ ꝓximus tuus
quē leſiſti: ⁊ oēs hypocrite clamāt ꝯ me: vt puniā
te in eternū: ⁊ ſic iudicor ꝯtinue ⁊ arguor ab eis: idō
opꝫ me ipm iuſtificare ⁊ iuſtitiā ſuare. Huic obie
ctiōi ſatiſfacit dicēs. Dn̄e miſerere mei ⁊ laua me:
⁊ dele iniq̄tatē meā vt iuſtificeris in ſermonibus
tuis ⁊ vincas eos cū iudicaris ab eis. Quaſi dicat
ꝑ rōnes potes iuſtificari: ⁊ vincere eos. Primo cō
patiēdo fragilitati mee quā traxi a parētibꝰ meis
in cōceptiōe ⁊ natiuitate. Ecce eī in iniq̄tatibus
cōceptus ſum. Reſpice ergo cōpatiendo fragilitati
mee: q꞉ in iniq̄tatibus ꝯceptus ſum: ⁊ in pctis cō
cepit me mr̄ mea. Et exinde traxit fomitē ⁊ ꝯcupi
ſcētiā ⁊ infirmitatē in carne ⁊ ꝓnitatē ad peccādū
⁊ ſic inuenio legē in mēbris meis repugnātē legi
mētis mee. vn̄ qd̄ nollē hoc facio qn̄qꝫ: ⁊ qd̄ vellē
nō facio: ⁊ ſic nō ſolū habeo excitatorē extrinſecū
ſꝫ cōtinuū impugnatorē intrinſecū: quē diabolus
nō hꝫ: ⁊ idō ipe nullā pōt hr̄e excuſatiōem: ⁊ ſic po
teris iuſtificari in ſmōibus tuis ꝯ diabolū ⁊ vince
re eū cū iudicaris ⁊ argueris ab eo. Per eandē rō
nē potes iuſtificari ⁊ vincere ꝓximū quē leſi cum
clamat ꝯ me: ⁊ potes vincere eū cū ab eo iudicaris
Nā poſtq̄ ego peccaui ꝑ fragilitatē ⁊ humilio me
ꝑ penitētiā ⁊ penitet me ꝓximos leſiſſe ⁊ cupio ſa
tiſfacere eis ad poſſibile/ idō dn̄t cōtētari poſtq̄ iſti
ſunt in eadē fragilitate ⁊ cōdēnatione ⁊ deſiderāt
vt tu pariter remittas eis pctā ſua. Parce ergo mi
hi cōpatiēdo fragilitati mee vt iuſtificeris in ſer
monibus tuis/ ⁊ vīcas accuſatores meos: tā diabo
lū ꝙ ꝓximū ꝙ hypocritas: dū iudicaris ab eis alle
gādo meā fragilitatē. Scdo iuſtificat̄ deus in ſer

Deus adimplet qd̄ ꝓmittit

monibus ſuis/ ⁊ vincit cū iudicat̄ adimplēdo qd̄ ꝓ
miſit penitētibꝰ. Nā nullus iuſtificat̄ in ſmōibus
⁊ ꝓmiſſis ſuis vſqꝫ̄ implet qd̄ ꝓmiſit. ſꝫ deus ꝓmi
ſit ꝑ Eze. xviij. ⁊ oēs alios ꝓphetas ꝙ qn̄cūqꝫ pec
cator ingemuerit ⁊ couertet̄ a via ſua mala: ⁊ age
rit pn̄iam/ tūc deus nō āplius recordaret̄ iniq̄tatū
penitētis. Dicit ergo dauid in ꝑſona cuiuſlibet pe
nitētis. Dn̄e miſerere mei ⁊ dele iniq̄tatē meaꝫ/ vt
iuſtificeris in ſmōibus tuis ⁊ ꝓmiſſis. Nā tu ꝓmi
ſiſti remiſſionē ⁊ veniā penitētibus/ ⁊ dixiſti ꝑ eze.
ſi cōuerſus fuerit peccator omniū iniq̄tatū q̄s fe
cerit nō recordabor: ergo nō recorderis pctā mea:
ſed dele pctā mea ad penā eternā amplius nō im
putādo: ⁊ ſic iuſtificaberis in ſermōibus ⁊ ꝓmiſſio
nibus tuis aliter manceres mendax et iniuſtus.

Ecce eī veritatē dilexiſti. i. reſpice q꞉ veritatē di
lexiſti et nō mēdaciū. ergo fac qd̄ promiſiſti et iu
ſtificaberis i ſermōibꝰ tuis. Qd̄ tu ꝓmiſiſti veniā
pctōribꝰ penitētibꝰ/ ꝓbo. Nā incerta ⁊ occulta ma
nifeſtaſti mihi. hoc eſt q꞉ tu reuelaſti mihi multa
incerta. i. abſcōdita ⁊ occulta hoibus de tua ꝓfūda
ſapiētia. i. q̄ ſūt clauſa in tua ſapientia/ de incarna
tiōe: ⁊ nr̄a redēptiōe ⁊ pctōꝝ remiſſiōe. Un̄ eſt ad
uertendū ꝙ q̄libet pctōr ⁊ penitēs pōt dicere. In
certa ⁊ occulta ſapiētie tue manifeſtaſti mihi. Nā
quotidie deꝰ ꝑ experiētiā manifeſtat nobis occul
tā ſapiētiā ⁊ miam ſuā in remiſſiōe pctōꝝ. Nā nos
videmus ꝙ ſemꝑ latro egit malū in vita ſua/ ⁊ tn̄
in vltimo ſue vite deus remiſit ſibi pctā/ ⁊ fuit illo
die ſecū in gl'ia paradiſi. Itē vidimꝰ Paulū maxi
mū eccl'ie ꝑſecutorē: ⁊ poſtea poſt penitētiā factus
eſt eccl'ie defenſor ⁊ edificator. Et ſic eſt dicēdū de
Matt. publicano ⁊ Aug. ⁊c. Ex q̄ ptꝫ ꝙ deus maxie
oñdit ⁊ manifeſtat nobis incerta et occulta ſapiē
tie ſue/ cū q̄tidie iuſtificat ꝑ penitētiā maximos et
ſceleratos pctōres de q̄bus nulla ſpes habebat̄ in
opiniōe hominū: ⁊ in hoc maxime deꝰ iuſtificat ſe
ipm in ſermōibꝰ et ꝓmiſſiōibꝰ ſuis: ⁊ maxime ma
nifeſtat theſauros occultos ſapiētie ſue ⁊ mie: cū
ex magnis pctōribꝰ faciat iuſtos ꝑ pn̄iaꝫ. ⁊ ſic etiā
deꝰ vincit diabolū cū iudicat̄ ab eo. Nā pōt dicere
deꝰ diabolo. tu arguis ⁊ iudicas me de miā/ q꞉ re
mitto pctm̄ hoi ⁊ nō tibi/ fac tu pn̄iam ſicut ipſe et
parcā tibi ſicut ipſi. ſꝫ tu manes ſemꝑ obſtinatꝰ in
tuo pctō: idō nō eſt iuſtū ꝙ remittā tibi: ſed ē iuſtū
ꝙ remittā ipſi vt iuſtificer̄ in ſermōibꝰ ⁊ ꝓmiſſiōi
bus meis. q꞉ ꝓmiſit veniā penitētibꝰ. Et ſic deꝰ nō
ſolū vt ſic iuſtificat̄ in ſermōibꝰ ſuis: ſꝫ etiā vincit
diabolū ⁊ hypocritas cū iudicat̄ et arguit̄ et blaſ
phemat̄ ab eis. Ex q̄bꝰ ptꝫ ꝙ dupl'r iuſtificat̄ deus
in ſermonibꝰ ſuis ⁊ vincit cū iudicat̄. Primo ꝯpatiē
do hūane infirmitati et hūane fragilitati. Scdo dā
do veniā quā ꝓmiſit penitētibꝰ. Tra Hier. hꝫ Tibi
ſoli peccaui ⁊c. ꝓpterea iuſtificabis v̄bū tuū ⁊ vīnī
daberis dū iudicaberis. q. d. ſi tu deleueris iniq̄ta
tē meā mihi culpā ⁊ penā remittēdo poſtq̄ ago pe
nitētiā ⁊ confiteor pctā mea/ ꝓpterea hoc faciēdo
iuſtificabis verbū tuū in quo ꝓmiſiſti veniā peni
tētibus: ⁊ cū iudicaberis ab emulis meis/ tūc mū
daberis. i. mūdus ⁊ excuſatus eris reptus. Itē ſeq
tur ſm lr̄aꝫ Hieron. Ecce veritatē voluiſti in ꝑcor
dijs ⁊ in occultū ſapiaꝫ fac notā mihi. q. d. tu nō ſo
lū diligis ⁊ vis veritatē in te: ſꝫ ēt in ꝑcordijs ⁊ in
cōſciētia hoiꝫ vis verā cōfeſſionē pctōꝝ. i. ꝙ vnuſ
q̄ſqꝫ vere ⁊ cū cōtritiōe cordis cōfitear̄ pctā ſua ⁊
agat pn̄iaꝫ. Cū ergo ego cōfeſſus ſim pctā mea q꞉
dixi: Tibi ſoli peccaui ⁊ malū corā te feci: ergo re
mitte mihi culpā: ⁊ dele iniq̄tatē meā: ⁊ ſic iuſtifica
beris in ſmōibꝰ tuis ⁊ vinces cū iudicaris. ⁊ fac mi
hi notā occultā ſapiaꝫ tuā q̄ maxie manifeſtat̄ in
remiſſiōe pctōꝝ vt dictū ē: ⁊ vt ſciā me eſſe abſolu
tū. ¶ Aſꝑges me. Q꞉ ſupius penitēs perſuaſit q̄uo
deꝰ duobus modis iuſtificat̄ ⁊ vincit cū iudicat̄. ſ.
implēdo ꝓmiſſū ⁊ cōpatiēdo humane infirmitati:
hic ꝑſuadet q̄uo tertio mō pōt iuſtificari ⁊ vincere
obtrectatores ⁊ curioſos ꝑdictos: hoc ē acceptan
do aſꝑſionē ſanguinis xp̄i in ꝑciū ⁊ recōpēſatiōeꝫ
delicti ⁊ iniurie. ⁊ ſic petit aſꝑgi ꝑ ſanguinē xp̄i vt
mūdet̄ pctōr/ ⁊ deꝰ pr̄ iuſtificet̄ ⁊ vincat cū iudica
tur. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā ē notādū. Primo ꝙ licet
peccator

Tūc deꝰ dupl'r iuſtificat̄ ⁊ vincit

peccator ledat ꝓximū: tn̄ ipꝛimis offendit deuꝫ q꞉
eiꝰ legē trāſgredit̄ ⁊ ꝑuaricat̄ ⁊ violat/ ⁊ eiꝰ prece
pta contēnit. ex cōſequenti ledit ꝓximū inferendo
ipſi dānū i fama vel i bonis vl' i ꝑſona: ⁊ h̄ corde vl'
ore/ vel ope. ⁊ ſic oē pctm̄ eſt īfinitū in debito q꞉ eſt
ꝯ deū infinitū. Et ſic lꝫ ꝓ dāno ⁊ iniuria ꝓximi poſ
ſit ſatiſfieri aliquo finito ꝑtio: tn̄ iniurie facte deo
nullū ꝑtiū finitū pōt ſatiſfacere. Nā iiuria facta ꝓ
ximo cōparata iniurie facte deo eſt ſicut cōpatio
centū denarioꝝ ad. x. M. talētorū auri: vt ait ſal
uator Mat. xviij. Et idō oē peccatū eſt irremiſſibile
quo ad nos. q꞉ nullꝰ de ſe pōt ſatiſfacere nec inue
nire aliqd̄ ꝑtiū quo ſatiſfaciat iniurie facte deo: et
debito decē miliū talētoꝝ/ vt ptꝫ in eadē parabo
la. Et idō dicit Aug. lib. Cur deꝰ hō/ ꝙ oportuit repe
riri aliqd̄ ꝑtiū infinitū ꝑ qd̄ ſatiſfaceremꝰ debito
infinito: ſcꝫ ꝓ oī pctō: ⁊ iniuria deo facta. ⁊ iſta eſt
paſſio ⁊ aſꝑſio ſanguinis xp̄i. Nā merita illiꝰ paſ
ſionis ſunt ꝑtij infiniti: eo ꝙ ꝓceſſit ex obediētia ⁊
hūilitate ⁊ charitate infinita. Nā lꝫ volūtas xp̄i hu
mana fuerit finita in ſubſtātia: tn̄ fuit infinita in af
fectu: q꞉ in imēſum voluit hūiliari vſqꝫ ad mortem
crucis. Itē q꞉ tota ꝑſona xp̄i erat infinita: idō ēt illa
paſſio dr̄ eſſe ꝑcij et meriti infiniti: eo ꝙ xp̄s erat
deus et hō/ et filiꝰ vnicus/ et dilectꝰ/ et purꝰ/ ⁊ ino
cens. Ideo illa paſſio fuit patri chara ⁊ accepta in
ꝑtiū infinitū. Idō ſatiſfecit pro oībꝰ pctis ꝑteritis
⁊ futuris. Et ſic xp̄s in cruce obtulit ſeipꝫ ⁊ paſſio
nē ſuā patri nō ſolū ꝓ pctō ꝑmoꝝ parētū: ſed etiā
vt ſatiſfaceret pr̄i ꝓ pctō oīm nr̄m: q꞉ tūc ille ſan
guis ꝑbuit virtutē oībꝰ ſacramētis. ſ. baptiſmo ad
tollēdū originale: ⁊ pn̄ie ad ſatiſfaciēdū ꝓ actuali
Ex quo ptꝫ ꝙ paſſio ⁊ ſanguis xp̄i nil aliud eſt niſi
quoddā ꝑtiū infinitū quo ſoluit̄ oē debitū. Un̄ di
cit Augu. ſuꝑ pſal. xxj. ſermone. ij. Ecce xp̄s paſſus
eſt: ecce mercator oſtendit merces ſuas: ecce ꝑtiū
qd̄ dedit/ ecce ſāguis eiꝰ fuſus eſt: in ſacco ſui cor
poris ferebat ꝑtiū/ ꝑcuſſus eſt lācea/ ſciſſus eſt ſac
cus/ et emanauit ꝑtiū orbis terrarū: aptus eſt ifer
nus ⁊ emptū eſt celū. ¶ Ex his ptꝫ/ ꝙ ſanguis xp̄i
fuit ꝑtiū totiꝰ orbis terraꝝ: q̄ ꝑtio xp̄s nō ſolū ſol
uit oē debitū pcti: ſꝫ etiā ꝓ nobis emit celū. Idō dif
finit̄ paſſio xp̄i per oēs ſuos effectꝰ ſic. Paſſio xp̄i
eſt quoddā pelagus infinituꝫ meritoꝝ ⁊ numiſma
immēſi ꝑtij: quo celū eſt emptū ⁊ genꝰ hūanū redē
ptū: quo iniuſta in cōſpectu dei fiūt iuſta: ⁊ diuina

Paſſionis xp̄i diffinitio.

iuſtitia eiꝰ adequat̄ mie: mitigās diuinā irā: ſatiſ
faciēs diuine vīdicte: ꝑtiū maiꝰ oī d̄bito. ¶ Ad cu
ius diffinitiōis itelligētiā ē ſcd̄o notādū ſcd̄ꝫ Ari
ſto. v. Ethi. ꝙ i iuſtitia cōmutatiua. ſ. in cōmutatio
nibꝰ ⁊ vēditionibꝰ eſt q̄rēdū mediū rei. ⁊ idō añ in
uētionē nūmi vix poterat fieri iuſta cōmutatio et
reperiri mediū. Nā cū nō eſſet nūmꝰ/ oportebat cō
mutare aſinū ꝓ boue aut frumētū ꝓ calceis ⁊c. Et
ſic nō poterat fieri iuſta adequatio ſiue ꝯmutatio
q꞉ ſemꝑ q̄d ꝑualebat: ſꝫ poſtea hūana īduſtria re
pertꝰ eſt nūmꝰ q̄ eſt metrū ⁊ mēſura adequās oēs
cōmutatiōes ⁊ vēditiones. ⁊c. Et h̄ numiſma ſiue
nūmus nō ſolū eſt metrū ⁊ mēſura ꝑtiū cōmuta
tionū: ſꝫ ēt eſt fideiuſſor ꝓ neceſſitatibꝰ ⁊ mercibꝰ
futuris: q꞉ reſeruat̄ i Gazophylacio: ⁊ ꝑ ipm hō in
futurū repit frumētū ⁊ pānū ⁊ oīa neceſſaria. Ita
pariter factū ē de paſſiōe xp̄i. Nā cū nullū ꝑtiū eq̄
ualēs nec adequatū poſſet repiri ad ſatiſfaciēduꝫ
ꝓ debito pcti ⁊ iniuria fcā deo ⁊ ꝓximo: tūc venit
xp̄s ⁊ effudit ⁊ obtulit deo pr̄i ſanguinē ſuū i ꝑtiū
ſufficiēs ꝓ oī debito/ ſatiſfaciēs ꝓ iniuria fctā deo
⁊ ꝓximo. Et ſic xp̄i ſanguis factꝰ eſt numiſma ⁊ me

Nota q̄uo paſſio eſt nūmus ꝓ ſatiſfaciēdo.

trū ⁊ mēſura adequās oīa ⁊ ſatiſfaciēs ꝓ oī debi
to. Et nō ſolū ille ſanguis tūc adequauit ⁊ ſatiſfe
cit ꝓ pctis ꝑteritis: ſꝫ ēt factꝰ eſt fideiuſſor ꝓ d̄bitꝭ
futuris. Nā repoſitꝰ ē in gazophylacio eccl'iaſtico
rū ſacroꝝ ad ſatiſfaciēdū ꝓ debitꝭ futuris. Nā ec
cleſia in baptiſmo nil aliō facit niſi ꝙ abſtrahit nu
miſma xp̄i de Gazophylacio xp̄i ⁊ eccl'ie: ⁊ ſatiſfa
cit offerēdo deo pr̄i ꝓ pctō originali illiꝰ parui ba
ptizati. Et i pn̄ia nil aliō fit niſi ꝙ ſacerdos appo
nit numiſma ſanguis xp̄i ⁊ adhibet pn̄ie illiꝰ peni
tētis: ⁊ ſic ſatiſfacit ꝓ eo. Hoc idē facit penitēs ſi nō
hꝫ copiā ſacerdotꝭ. ¶ Un̄ tota pn̄ia hois quātūcū

O Bona inductio.

ꝙ vehemēs nō eēt ſufficiens de ſatiſfacere: niſi ſi
bi admiſceat̄ ⁊ adhibeat̄ paſſio ⁊ ſāguis xp̄i. Et po
nit̄ exēplū de vno ānullo aureo vniꝰ marche q̄ d̄ ſe
nō vꝫ niſi. xlviij. ducatos: tn̄ ſi i illo ānulo incelet̄ ⁊
īſat̄ magnꝰ carbūculꝰ tūc ꝓ eo poſſet emi vna ma
gna ciuitas ⁊ redimi vnꝰ ꝑnceps a captiuitate: nō
i valore auri: ſꝫ i valore carbūculi/ ſiue adamātꝭ i
auro celati ⁊ inſerti. Ita pariter pn̄ia pctōris de ſe
nō eſſet ſufficiēs ad ſatiſfaciendū ꝓ paruo pctō: ſꝫ
rōne paſſiōis ⁊ ſanguis xp̄i i ipſa pn̄ia celati ⁊ in
ſerti ſatiſfacit ꝓ oī pctō ⁊ pro oī debito dei ⁊ ꝓxi
mi ex diuina acceptatiōe. vt dictū ē. Ex q̄bꝰ ptꝫ qd̄
paſſio ⁊ ſanguis xp̄i eſt metrū ⁊ mēſura et numiſ
ma adequatū ad ſatiſfaciēdū ꝓ oī debito. quia q̄deꝫ
ſanguis xp̄i ē celatus ⁊ inſertꝰ in ſacr̄e pn̄ie. ⁊ ſic
penitens pctōr per ꝟtutē pn̄ie ſatiſfacit ꝓ oī pctō
quātūcūqꝫ graui. ¶ Tertio ē aduertēdū ex ſupradi
ctis ꝙ pn̄ia nō ſolū pt̄ ſatiſfacere rōne ſanguis xp̄i
ꝓ debito ⁊ iniuria fcā deo: ſꝫ a fortiori ꝓ iiuria fcā
ꝓximo paſſo iniuriaꝫ. Probat̄ primo/ q꞉ dn̄s dire
ctus pt̄ remittere iniuriā ſui ēt inuiti. Nā iniuria
fcā ſuo potiꝰ eſt iniuria dn̄i: q꞉ ſeruꝰ nō hꝫ ius in
iurie: q꞉ dn̄o eſt potiꝰ faciēda ſatiſfactio. Itē iniu
ria fcā ꝓximo in eodē pctō ꝯpata ad iniuriā dei ē
ſicut ꝯparatio cētū denarioꝝ ad decē milia talēto
rū/ vt dictū eſt: ſꝫ pn̄ia ſatiſfacit ꝓ debito dei: cuiꝰ
eſt totū intereſſe: g̃ ſatiſfacit ꝓ iiuria ꝓximi. Scd̄o
arguit̄ ex pte xp̄i ꝓut eſt caput eccl'ie. Nā caput pt̄

chriſtꝰ paſſus tanq̄ ꝑſona cōis.

ſatiſfacere ꝓ quocūqꝫ mēbro. naꝫ a capite deriuat̄
oīs ſenſus ⁊ motꝰ ad mēbra. Si g̃ xp̄s in pn̄ia non
ſolū offert ſuū ſanguinē ꝓ liberādo penitēte: ſed ēt
ꝓ iniuria fctā alteri mēbro/ q꞉ ipe recepit in ſe illā
iniuriā/ q꞉ lꝫ fcā ſit mēbro tn̄ recepta fuit in capite
Idō xp̄s caput pōt remittere iniuriā factā cuiqꝫ mē
bro: q꞉ pro fuit xp̄s Ieſus. ¶ Quarto nota ſcd̄ꝫ Au
gu. de verbis apl'i/ ꝙ xp̄s nō fuit crucifixꝰ nec paſ
ſus tāq̄ ꝑſona priuata: q꞉ nūq̄ peccauerat: ſꝫ tāq̄
ꝑſona cōis et caput eccl'ie pro oībus ſuis mēbris.
Idō ſicut oēs fuimus baptizati in xp̄o/ ita oīa nr̄a
pctā ꝑterita ⁊ futura affixit cruci: ⁊ ꝑ ꝯñs fuerunt
punita in xp̄o. Nā idō paſſus eſt tale genꝰ paſſiōis:
vt oīa pctā poſſet delere et pro oībꝰ pati. Nā ꝑmo
paſſus eſt cōtumeliā a cordibꝰ Iudeoꝝ. Scd̄o op
probria et iniurias in verbis. Tertio ictꝰ in ꝑſona:
q꞉ alapis ceſus ⁊ flagellatus: et tādē clauatus ⁊ lā
cea ꝑforatus ⁊ mortuus: et hoc voluit xp̄s/ vt ꝓ oī
genere iniurie ſatiſfaceret: et oīa nr̄a pctā i eo pu
nirent̄: et illud genus mortis ꝓ oībus penitētibus
patri poſſet offerre: et ꝓ oībus mēbris ſuis. ſꝫ vnuſ
quiſqꝫ fit mēbrū xp̄i per baptiſmū et penitentiam

⁊ alia ſacr̄a. ergo qñcūq₃ quis baptizatur aut agit
pniā z ilico in eodē inſtāti participat paſſionē xp̄i
⁊ p ꝯñs pctā ſua ſunt in xp̄o ⁊ in ei⁹ paſſiōe puni-
ta. Unde ſi odiuit fratrē ſuū aut dedit ſibi alapam
ibi in paſſiōe xp̄i eſt punit⁹ p cōtumelias ⁊ alapas
xp̄i: ⁊ ſi cōmiſerit homicidiū / ilico ibi in xp̄o ē pu-
nitū p homicidiū xp̄i. Et ſic oē gen⁹ iniurie punit̄
in xp̄o p baptiſmū ⁊ pniam. Et p ꝯñs oēs baptiza-
ri ⁊ penitentes iuſtificantur in xp̄o ⁊ eius paſſione
q2 p baptiſmū ⁊ pñiam efficiunt̄ mēbra xp̄i: ⁊ fiūt
vnū cū xp̄o: ⁊ participant paſſionē ei⁹ ⁊ iuſtificant̄
in eo: q2 tā in baptiſmo ꝙ i pñia eſt realr̄ tota vir-
tus ſanguinis xp̄i. ❡ Ex q̄bus pz et primo ſequit̄
ꝙ baptizari aut agere pñiā nihil aliud eſt niſi ef-
fici mēbrū xp̄i: ⁊ ei⁹ ſanguine aſpgi / ⁊ ei⁹ paſſionē
participare. Scdo ſequit̄ ꝙ qñ penitēs inocat di-
uinā m am ⁊ dicit miſerere mei de⁹ / nil aliud dicit
nec petit: niſi ꝙ pr̄ recipiat ⁊ acceptet paſſionē ⁊
ſanguinē xp̄i filij ſui in recōpēſationē ⁊ ſatiſfactio
nē p pctis ſuis. Itē qñ penitēs dicit. xp̄e fili dei vi
ui miſerere mei: ⁊ ppiti⁹ eſto mihi pctōri. nil aliō
dicit: niſi ꝙ xp̄s offerat pr̄i paſſionē ⁊ ſanguinem
ſuū p pctis ei⁹: ⁊ ita orat eccl'ia quotidie. Jō i fine
cuiuſlibet orōnis dicim⁹. Per dñz nr̄m Jeſuz xp̄z
⁊c. Tertio ſequit̄ / ꝙ qñ de⁹ pr̄ remittit nobis pec-
cata / nil aliud facit: niſi ꝙ acceptat paſſionē xp̄i i
ſatiſfactionē p pctis nr̄is. Quarto ſeq̄t̄ / ꝙ qñ pe-
nitēs dicit iiurīā paſſo: pce mihi / ⁊ da veniā amo-
re paſſionis xp̄i / nil aliud dicit: niſi accipe paſſio-
nē xp̄i p iniuria quā tibi feci i ſatiſfactionē: q2 alr̄
nō poſſuz tibi ſatiſfacere. Quīto ſequit̄ / ꝙ qñ paſ-
ſus iniuriā nō vult dare veniā nec pcere penitēti ⁊
p̄dicāti amore paſſionis xp̄i: p tūc exiſtimat maio
ris p̄tij iniuriā ſibi factā ꝙ totā paſſionē xp̄i: ⁊ p
ꝯſequens talis obſtinat⁹ arguit ⁊ iudicat deuz in-
iuſtū: q2 dat veniā penitēti acceptādo paſſionē fi-
lij in tali remiſſiōe: ⁊ ſic eſt blaſphem⁹ et heretic⁹.
Hoc idē eſt dicēdū de q̄cūq₃ hypocrita deū argue-
re ⁊ iudicare volēte de nimia mia. Et ſic null⁹ iſto
rum meret̄ veniā p pctis ſuis: nec ꝙ eis ſuffraget̄
paſſio xp̄i poſtꝙ eā cōtēnūt / vt pz in parabola de
x. mil. talētorū. Ergo ſeq̄t̄: qð niſi fuiſſet paſſio xp̄i
īpoſſibilis eēt remiſſio pctōꝝ: ⁊ p ꝯñs nec pnia eſ-
ſet valida / maxime i his q̄ ſemp mala egerūt ⁊ non
penitēt niſi in vltimo vite ſue: ⁊ nil habēt vñ reſti-
tuāt: nec habēt facultatē vñ ſatiſfaciāt. Jō tales ni
ſi recurrerēt ad paſſionē xp̄i p pniā: pctā eoꝝ eſ-
ſent irremiſſibilia: ſ₃ p pniā participāt paſſionē
xp̄i: ⁊ ſic pctā eoꝝ i xp̄o puniūt̄ vt dictū ē: ⁊ ſic iu-
ſtificātur i eo ⁊ pctā eoꝝ remittūt̄. Septio ſequit̄
ꝙ ſola paſſio xp̄i adequat ⁊ ſociat miā cū iuſtitia
dei. Probat̄. Nā ſi nō eēt paſſio xp̄i: tūc poſita ſum
ma iuſtitia dei de neceſſitate tolleret̄ mia ⁊ econ-
uerſo. nā ſūma iuſtitia dei vult ꝙ nl'lū abeat malū
nec euadat īpunitū. nec bonū irremuneratū: q2 tri
buit vnicuiq₃ ſibi debitū. ſed null⁹ pt̄ ſatiſfacere p
q̄uis pctō maxime penitēs in vltio vite. ḡ talis dz
puniri in īfinitū ſcom verā iuſtitiā / ⁊ ſic tollit̄ mia.
Sz ſi de⁹ vult vti mia cū penitēte i extremis: tūc iu
ſtitia eēt leſa: q2 illud maneret īpunitū de q̄ ille nō
pōt ſatiſfacere: ⁊ ſic venit ſiue īteruenit paſſio xp̄i
q̄ in pnia ꝯtinet̄: ⁊ adequat ⁊ ſociat miam cū iuſti-
tia. Nā ille penitens ꝑticipat paſſionē xp̄i in q̄ ſua
pctā puniūt̄: ⁊ illud pctm̄ nō remanet īpunituz: q2
tūc xp̄s de nouo offert ſuā paſſionē ⁊ ſanguinē pr̄i

p illo penitēte: ⁊ ſic iuſtitia manet itegra et inuio
lata ſimul cū mia: q2 illa cōtritio ⁊ dolor penitētis
⁊ ꝯfeſſio cū pposito ſatiſfaciēdi ſi adeſſet facultas
ſimul cū Chriſti paſſiōe equiualet cuilibet iniurie
⁊c. Ergo ſequit̄ ꝙ deus pr̄ de neceſſitate habet ac-
ceptare penitētē nō ſolū ad veniā ⁊ remiſſionē tri
buēdā: ſed etiā ad felicitatē eternā ſibi largiendā.
Probat̄. Nā penitētes eſt aſpſus ſanguine Chriſti
vt dictū eſt: ſed pr̄ tenet̄ acceptare ſanguinē nō ſo
lū ad remiſſionē pctōꝝ: ſ₃ ad vitā eternā largiēdā
in quocūq₃ et p quocūq₃ fuerit ſibi oblat⁹: q2 pro-
pter hoc fuit effuſus. ſ. ad redimēdā culpā / ſiue ad
redimēda pctā / ⁊ ad emēdū celū: vt pz ad Hebre.
viij. ⁊. x. ergo deus in penitēte nō hz reſpicere pctā
que quondā fecit: ſed ſanguinē filij quo penitens
aſpſus eſt: ⁊ ſic nō recordat̄ pctā p̄terita. Decimo
ſequit̄ ꝙ per pniam nō ſolū iuſtificant̄ pctōres: ſ₃
etiā de⁹ pater iuſtificat̄ triplr̄. Nā primo iuſtificat̄
in ſermonib⁹ ⁊ pmiſſis: q2 pmiſit veniā penitenti
bus. Scdo iuſtificat̄ / q2 cōpatit̄ infirmitati ⁊ hūa-
ne fragilitati. Tertio / q2 per pniam implet oēm iu
ſtitiā ſimul cū mia. Nā pctā puniunt̄ tā in Chriſto
ꝙ in penitēte: et ſic pctm̄ nō manet īpunitū: ⁊ mia
ſeruat̄ cū penitēte ſicut pmiſſuz eſt. Nā pena eter
na ſibi remittit̄ p illo paruo dolore et pnia. Et ſic
deus nō ſolū iuſtificat̄: ſed etiā vincit ⁊ confundit
diabolū / ⁊ paſſos iniuriam petētes vindictā / ⁊ oēs
hypocritas cū₃ arguit̄ ⁊ iudicat̄ ab eis. Et hoc eſt
qð dicit hic Dauid in pſona cuiuſlibet penitentis.
O dñe vt iuſtificeris i ſermonib⁹ et vincas cū iudi
caris: nō ſolū cōpatiaris infirmitati ⁊ fragilitati
mee: q2 in iniq̄tatib⁹ cōceptus ſum ⁊c. et veniā mi
hi pmiſiſti: ſed etiā ad verā iuſtitiā ſeruādā aſper
ges me hyſſopo pnie immerſo in ſanguine paſſio-
nis filij tui: ⁊ recipe illū ſanguinē i ſatiſfactionē p
oibus pctis meis: et p talē aſperſionē pnie ⁊ ſan-
guinis Chriſti mūdabor ab oī iniquitate ⁊ inqui-
namēto et ſorde pctī: et lauabis me in lacrymis
mee cōtritionis et cōfeſſiōis p gratiā tue paſſiōis
et tūc dealbabor ⁊ ſplendidius ero ſup niuē. i. ma-
gis ꝙ nix p grām. Itē per talē aſperſionem mun-
dabor a ſupbia / et lauabis me a ſorde luxurie / ⁊ et
mūdabor a delicto: et lauabis me a ſorde et macu-
la pcti. Itē mūdabor a pctō cogitatiōis: et lauabis
me a ſorde male locutiōis. Et cū mundaueris ⁊ la
ueris me / et audiuerim ꝙ remiſeris mihi culpam:
tūc dabis gaudiū audi tui meo: et oīa oſſa mea hu
miliata ⁊ ꝯtrita p pñiam exultabūt. i. ꝯſcia mea p
pniam ⁊ ꝯfracta / tūc ſecura q̄eſcet. Auerte ḡ faciē
tuā a pctis meis. i. cū me videris ſanguine paſſio-
nis per pniam aſperſum et lotū: iā nō amplius re-
ſpicias pctā mea: ſ₃ aſpice ad ſanguinē filij tui: et
ſuſcipe in ſatiſfactionē: et oēs iniq̄tates meas de-
le de pſpectu et libro tuo: ⁊ ne ampli⁹ recorderis:
nec ad penā velis imputare. Et hoc faciēdo iuſti-
caberis in ſermonib⁹ tuis: q2 manebis verax ⁊ nō
mendax dādo veniā pmiſſam penitentib⁹: et ma-
nebis etiā iuſtus: q2 adequabis miſericordiam cū
iuſtitia: manente ipſa iuſtitia illeſa / vt dictū eſt: et
vinces diabolū et vindicatiuos et hypocritas cū
iudicaris ab illis. ❡ Cor mūdū crea. Hec eſt ſcda
pars principalis: in qua poſtꝙ penitēs petiuit ſi-
bi culpā remitti et penā per aſperſionē ſanguinis
Chriſti et penitētie virtutē: hic petit ſibi grām per
pctm̄ amiſſam reſtitui. ❡ Ad cui⁹ intelligentiā eſt

notādū / ꝙ in baptiſmo p aſperſionem ſanguis xp̄i
nō ſolū remittit̄ culpa originalis et etiā₃ actualis
in adultis: ſed etiā confert fides ſpes ⁊ charitas in
habitu / ⁊ grā in actu. Sed p pctm̄ ſ₃ non pdat̄ ha-
bit⁹ fidei et ſpei: tñ amittit̄ charitas ⁊ grā in actu
que quidē grā ⁊ charitas non poſſunt recuperari
niſi per pniam. Nec eſt hic diſputādū an charitas
diſtinguat̄ a grā: ſed ſufficit ꝙ charitas vel eſt ipa
grā vel nūq₃ ſine grā. Sz iſta grā eſt triplex ſcom
aug. ſ. incipiēs / pficiēs / et pficiēs. Pria rectificat
volūtatē ⁊ dirigit vt velim⁹ bonū. Scda cooperat̄
vt pficiamus ⁊ exequamur. Tertia ꝯfirmat ⁊ perfi
cit volūtatē in ſua operatione. Itez prima rectificat
hoiem. ſcda ſanctificat. tertia premiat ad gaudiuz
⁊ felicitatē. Et hāc triplicē grā₃ ſiue ſpiritū grē pe
tit hic Dauid i perſona cuiuſlibet penitēt̄. Primo
petit grām p̄uenientē ⁊ mūdātē a malo ⁊ rectificā-
tē ad bonū ⁊ dirigentē / cū ait. Cor mūdū crea i me
deus: ⁊ innoua ſpiritū rectū in viſcerib⁹ ⁊ ꝯſcien-
tia mea. i. da mihi grām p̄ueniētē per ſpm̄ ſctm̄
que mūdet cor meum a pctō: ⁊ faciat me deteſtari
pctm̄ ⁊ abhorrere: ⁊ rectificet et dirigat volūtatem
ad bonū agēdū. i. vt declinet a malo ⁊ faciat bonū
Et dicit cor mūdū crea: q2 grā nō educit̄ de poten
tia materie ſiue aīe per agens naturale: ſed a ſolo
deo p nouā creationē: ⁊ dicit ſpm̄ rectū innoua: eo
ꝙ fuerat pditus p pctm̄. Scdo petit grā₃ pficiētē
⁊ cooperātē et ſanctificātē: cū ſubdit. Ne proijcias
me a facie tua. Nā cū deus aufert gratiā pijcit ho
minē a facie ſua: q2 lōge a pctōribus ſalus. Et ſic il
le nō pōt operari nec pficere ſine grā: nec eſt gra-
tus nec acceptus ipſe / nec opa ſua apud deū: eo ꝙ
grā eſt illa q̄ ſanctificat ⁊ gratificat ⁊ viuificat ad
operādū. Jō ſubdit. Spiritū ſāctū tuū ne auferas
a me: quia ſi aufers a me ſpiritū ſanctū et grām q̄
ſanctificat: tunc proiectus ero a facie tua ⁊ ſalute.
Tertio petit grām pficientē ⁊ ꝯfirmātē: vt pficere
poſſit curſu₃ ⁊ opus inceptū: vt inde accipiat pre-
miū ⁊ letitiā ſalutis eterne: cū ſubdit. Redde mihi
letitiā ſalutaris. Et eſt trāſpoſitio ſnīe. i. confirma
me ſpū ⁊ grā principali: que eſt finalis grā ⁊ perfe
cta: et tūc reddes mihi letitiā ſalutaris tui. i. opta
tū: et letū finē ſalutis tue: q̄ eſt felicitas ⁊ vita eter
na p gloriā in celo poſſeſſa: ⁊ hoc p finalē pniam: ⁊
grām cōfirmātē cōparata. ❡ Unū nota ꝙ ſicut fina
lis impenitētia ⁊ obſtinatio dr̄ peccatū in ſpiritū₃
ſanctū: ⁊ culpa pncipalis ⁊ irremiſſibilis: ita fina-
lis pnia ⁊ grā cōfirmata dr̄ ſpūs et grā principa-
lis et maxima. Probat: q2 ſicut per illā acquiritur
pena eterna: ita p iſtā cōparat̄ et acquirit̄ fructus
ſalutis ⁊ vite et felicitatis eterne. iō dicit. Redde
mihi letitiā ſalutaris tui. i. nō ſolū des mihi grām
p̄ueniente ⁊ proficientē: ſed etiā ꝯfirma ⁊ cōſer-
ua me in ea vſq₃ ad finem vite incluſiue: vt reddas
mihi fructū ⁊ letitiā ſalutꝭ et felicitatꝭ eterne tue.
Unde non ſolū peto ꝙ reddas mihi letitiā ſaluta-
ris tui in vita eterna: ſed etiā₃ vt p talē grām con-
firmatā reddas mihi letitiā ſalutaris tui. i. vt poſ-
ſim exercere et pficere quatuor fruct⁹ ſalubres in-
fraſcriptos / q̄ dicūtur fruct⁹ pnie / dignos vita eter
na. Per hoc em̄ petit vt faciat fruct⁹ pnie dignos:
que eſt tertia pars penitētie: ſcz ſatiſfactio. ❡ Do
cebo iniquos. Hic in hac tertia parte penitēs pro-
mittit facere ſatiſfactionē ⁊ fructus penitentie di
gnos. Et explicat quatuor fructus ⁊ vtilitates que

ſequunt̄ ex pnia et gratia cōfirmata ⁊ perſeueran
te. ❡ Ad cuius intelligētiā eſt notādū / ꝙ ſicut qua
tuor mala facit peccatū in pctōre: ſcz p̄mo q2 docet
alios peccare. Scdo q2 laus et doctrina ei⁹ eſt deo
et hoibus cōtēptibilis. Tertio q2 eius ſacrificia nō
ſunt deo accepta. Quarto q2 aīa pctōris facta eſt
habitatio peccati. Ita per oppoſitū / quatuor fru-
ctus ſequunt̄ ex pnia. Primo q2 penitens eſt cā vt
ceteri ꝯuertant̄. Scdo q2 eius laus ⁊ correctio eſt
grata deo ⁊ hoib⁹. Tertio ei⁹ ſacrificiū eſt deo acce
ptū. Quarto q2 ei⁹ aīa facta eſt habitaculum dei: et
viſio pacis ⁊ tēplu₃ ſpūs ſancti. Ergo iſte quatuor
vtilitates ⁊ fruct⁹ ſequunt̄ digni ex pnia. Nā p̄mo
dico ꝙ ſicut peccator ante exēplo ſui ⁊ v̄bis doce-
bat alios peccare / ita poſt pniam exēplo ſui ⁊ p̄di
catiōe docet alios p pniam conuerti. nā tunc auda
cter p̄dicat cōtra vitia: q2 eſt irrep̄hēſibilis: ⁊ mul
ti vidētes eū cōuerſu₃ et bñ operantē: nō ſolu₃ ei⁹
p̄dicatiōe ⁊ verbo ſ₃ exēplo ad pniām cōuertūt̄. iō
ait. Si tu dñe p iſtā pniam remiſeris mihi culpam
⁊ reſtitueris grām: ⁊ me in ipa cōfirmaueris et cō
ſeruaueris: tūc docebo iniq̄s ⁊ pctōres vias tuas:
et p̄dicabo eis quāta eſt mia tua et virtus ſangui
nis xp̄i et pnie: et tunc nō ſolu₃ ex verbis meis: ſed
etiā exēplo cōuertent̄ ad te impij ⁊ pctōres. ❡ Li-
bera me de ſanguinib⁹. Hic explicat ſcd₃ fructum
pnie q̄ eſt iſte. Nā ſicut ante laus et orō quā pctōr
faciebat non erat ſpecioſa nec acceptabilis apud
deu₃ ad vitā eternā: ita poſt pniam oīs laus et orō
eſt ſpecioſa ⁊ grata ⁊ accepta deo ad p̄miū eternū.
Jdeo ſubdit. O de⁹ deus me⁹ libera me de ſangui
nibus. i. de pctis mortalib⁹: q2 ſi hoc feceris: tunc
poſtꝙ liberat⁹ fuero per pniā₃: lingua mea q̄ ante
blaſphemabat ⁊ erat ſordidata et deturpata vanis
⁊ immūdis et libidinoſis et illicitꝭ locutiōibus: q2
nō loquebat̄ niſi de ſupbia / ⁊ d̄ honorib⁹ / ⁊ de aua
ritia / et de rapinis / et de luxuria / et de ipudicitia /
et de cōmeſſatiōib⁹ / ⁊ de ebrietatib⁹: tūc poſt peni
tētiā exaltabit et magnificabit iuſtitiā tuā adeq̄tā
cū mia vt dictū ē. Et notāt̄ dicit exaltabit iuſtitiā:
q2 de⁹ p pniam iuſtificat pctōrē: et de⁹ iuſtificat̄ in
ſermōib⁹ ſuis vt dictū eſt. Et ēt p ſupradictā peni-
tētiā et grām poſtulatā et redditā₃: aperies labia
q̄ ante erāt muta et clauſa ad loquēdū de v̄tutib⁹
et de neceſſarijs ad vitā eternā. Erāt em̄ clauſa et
muta ad bonū ex malo habitu et ꝯſuetudīe loquē
di malū. et tūc os meū pfuſum p grā₃ annūciabit
cū ſapore et ſuauitate laudē tuā in orādo et p̄dicā
do et cantādo ad laudē noīs tui et ꝯſolationē au-
dientiū: q2 videndo mea opa bona et lumē doctri-
ne: glorificabūt te q̄ es i celis. Et notāter dicit / Li-
bera me de ſanguinib⁹: q2 pctā actualia dicūt̄ du-
pliciter ſanguines. Primo q2 pcedunt a fomite et
cōcupiſcētia que eſt in carne et ſanguine. Scdo q2
merent̄ ſanguine₃. i. mortē eternā. Jō dicunt̄ pctā
mortalia. Unde ſanguis frequēter p morte in ſcri
ptura nominat̄. Unde quando quis eſt dign⁹ mor
te dicimus ꝙ dignus eſt ſanguine ſiue re⁹ ſangui
nis ⁊ debitor. ❡ Quoniā ſi voluiſſes. Terti⁹ fruct⁹
dign⁹ pnie eſt acceptatio ſacrificioꝝ ⁊ oim aliorū
bonoꝝ apud deū. nā dū homo erat in peccato: ſua
ſacrificia et alia bona q̄ faciebat nō erant accepta
deo ad vitā eternam. et ratio eſt. Nā peccator erat
in odio dei: ⁊ anima ſua nō erat deo accepta. ergo
minus acceptabant̄ ea que offerebat. Nā de⁹ pri⁹

v ij

Marginalia:

no. qd fit effici xp̄i membrū.

paſſio xp̄i ſociat miam cū iuſtitia.

Pe. paſſio uem iuſtificatur deus.

Nota qd in baptiſmo vir tutes paſſio nis ꝯfe rūt vir tutes.

triplex grā

Spūs alius finalis impenitētia dr̄ p in ſpm̄ ſanctum

quatuor mala facit pctm̄.

quatuor fructus ex pnia.

Primus

Scdo

Pctā actualia dicūt̄ ſanguines

accepta taiam ⁊ voluntatē bonā ꝙ̄ ſacrificiū ⁊ obla
tionē: qꝛ iſta non fiunt de ſe acceptabilia niſi boni-
tate offerētis. Uñ deus per pri⁹ reſpexit ad Abel:
deinde ad munera ei⁹/ vt dictū eſt pſalmo p̄cedē-
ti. ¶ Et ratio q̄re de⁹ magis ⁊ pri⁹ acceptat ſacri- U. voluntas acceptat a deo.
ficiū voluntatis ꝙ̄ q̄dlibet aliud ſacrificiū/ aut obla
tionē/ eſt iſta ſcd̄m Aug. Nā illud ſacrificiū eſt ma
ioris p̄cij ⁊ magis deo acceptabile: qḋ fit de ꝓprio:
magis ꝙ̄ illud qḋ fit de alieno: ſȝ oīa alia ſunt no
bis aliena p̄ter voluntatē: qꝛ nil eſt magis in p̄tāte
nr̄a ꝙ̄ voluntas q̄ a nobis nō pōt auferri cū cetera
alia nobis inuitis poſſint auferri: ⁊ ſola voluntas
manet libera: qꝛ nūꝙ̄ libero iperabis aio vt pȝ de
martyrib⁹ q̄bus tyrāni ⁊ p̄ncipes nūꝙ̄ potuerunt
iperare/ nec auferre ꝓpoſitū: ⁊ tñ nō ſolū abſtule-
rūt bona ṫpalia: ſed etiā vitā corporalē. De tali ḡ
cellario de⁹ vult ſacrificiū ⁊ oblationē ⁊ eleemoſy
nā. vñ nō ſemꝑ exigit effectū: ſed q̄rit ſemper affe
ctū ⁊ votū et bonum ꝓpoſitū de corde bono ⁊ con-
ſcientia pura. Et in h̄ ſacrificio magis delectat: ⁊ h̄
ſacrificiū de⁹ magis per ſe acceptat: ꝙ̄ ſacrificia q̄
imolabāt antiq̄ de aīalibus brutis: et etiā oblatiōes
quas offerūt pctōres de bonis ṫpalib⁹. Uñ pecca
tor q̄ñ offert magna bōa tēporalia: puta q̄ñ ex pe-
cunijs ſuis conſtruit magnā eccleſiā: aut facit cali
ces aureos ⁊ argēteos: aut ſūptuoſa veſtimēta in
eccl'ia: nil offert de ꝓpo poſtꝙ̄ nō offert primo deo
ꝓpriā ⁊ bonā voluntatē et purā cōſciētiā. iō ſuū ſa-
crificiū non eſt deo acceptū/ nec delectabile ꝑ illo
ſtatu. Sȝ ſi egerit pniāȝ: tūc offert deo ſpiritū ꝯtri
bulatū ⁊ cor cōtritū ⁊ hūiliatū: ⁊ tūc de⁹ nō deſpi-
cit illud tale ſacrificiū: imo acceptat: ⁊ exinde oīa
ſacrificia exteriora. Et hic ē terti⁹ fruct⁹ ⁊ vtilitas
pnie. Ideo ait Dauid in pſona cuiuſlibet penitētꝭ.
O dñe. Q̄m ſi voluiſſes/ id eſt ſi acceptaſſes: ego
dediſſē tibi ſacrificiū de bōis exteriorib⁹: ſȝ vtiꝙ̄
ſcio ſupple ꝙ tu nō delectaberis in holocauſtis ⁊
ſacrificijs exteriorib⁹. L'ra Hiero: hȝ. Q̄m non vis
ſacrificiū: nec holocauſta tibi placēt. Et tūc l'ra et
ſnīa eſt magis plana. i. nō dedi tibi ſacrificiū dum
erā pctōr: q̄m ſcio ꝙ nō vis nec acceptas per ſe ſa-
crificiū: nec placēt tibi ꝑ ſe holocauſta: niſi offerāt
de corde bono ⁊ ꝯſcientia pura: qꝛ pri⁹ reſpicis ad
cor: qꝛ ſpūs cōtribulatus ⁊ cōfract⁹ per pnīam eſt
tibi deo ſacrificiū gratū ſupple ⁊ de ſe acceptū: et
nūꝙ̄ deſpicies: immo ſemꝑ acceptabis cor cōtri
tū ⁊ hūiliatū per pnīam. quaſi dicat in ſumma. Si
tu dñe remiſeris mihi culpā ⁊ reſtitueris grām ꝑ
pnīam ſicut ſupra poſtulaui: tūc ſequet̄ iſte terti⁹
fruct⁹ pnie: qꝛ offerā tibi ſpm̄ ꝯtribulatū tibi gra
tū et cor cōtritū ⁊ hūiliatū: qḋ nūꝙ̄ deſpicies: et
exinde offerā tibi alias oblationes: q̄ oīa añ pniāȝ
non erāt tibi accepta nec delectabilia. vñ apoſtolo
lus ad Hebre. xiij. Per ipm̄ ergo offeram⁹ hoſtiam
laudis ſemꝑ deo. i. fructū labiorū cōfitētiū nomini
eius. Talib⁹ enī hoſtijs ꝓmeret̄. i. delectat̄ deus.
quart⁹ ¶ Benigne fac. Quart⁹ fructus dign⁹ pnie eſt: qꝛ
aīa fit vera Hierl'm ⁊ habitaculū ⁊ tēplū dei: ⁊ ve-
rū altare in quo oīa q̄ offerunt̄ ſunt deo accepta.
Aīa ꝑ pctm̄ fit habitaculū diaboli. ¶ Ad cuius euidētiā eſt valde aduertēdū ſcd̄m do
ctrinā ſaluatoris/ Matth. xij. ⁊ Luce. xi. ꝙ aīa per
pctm̄ efficit̄ atriū ⁊ habitaculū diaboli. Nam ſicut
vn⁹ p̄nceps armat⁹ ⁊ fortis cuſtodit atriū ⁊ caſtrū
ſuū. ita diabol⁹ dū eſt in aīa pctōris armat⁹ oī ge-
nere vitiorū/ defendit ne itret aliqua virt⁹ in illam
aīam: ⁊ ſic tenet hoīem ligatū ne faciat bonū: nec
pōt diabol⁹ inde eijci niſi a ſolo deo/ q̄ eſt fortior: vt
pȝ ibidē. Sȝ ſi forſan ille diabol⁹ fuerit inde per
pniam eiect⁹/ ⁊ exierit ab illo hoīe/ tūc ambulat ꝑ
loca inaq̄ſa ⁊c. Et tūc aſſumit alios ſeptē ſpūs ne-
quiores ſe. ſ. ſeptē gn̄a vitiorū: ⁊ igreſſi habitāt ibi
⁊c. Ex q̄b⁹ ſequit̄ ꝙ aīa per pctm̄ eſt facta habita-
culū ⁊ tēplū diaboli/ ⁊ habitatio demoniorū: i quo
tēplo pctōr quot mala opera facit: tot ſacrificia of
fert diabolo. Per oppoſitū dicit Aug. ꝙ aīa exiſtēs
in gr̄a poſt pniāȝ: facta eſt habitaculū dei ⁊ tēplū
ſpūs ſcti. vt inq̄t apl's. j. ad Corin. vj. An neſcitis ꝙ
mēbra vr̄a tēplū ſunt ſpūs ſcti. Item ad Ephe. ij.
In quo vos coedificamini in habitaculū dei in ſpū
ſctō. Itē. j. ad Corin. iij. Neſcitis qꝛ tēplū dei eſtis
⁊ ſpūs dei habitat in vobis ⁊c. ¶ Unde videt̄ di-
cere ibi apl's ſm̄ Aug. ꝙ aīa noſtra fuit facta i ba- ꝙ aīa in bapt. fit facta ciui. dei.
ptiſmo ciuitas ⁊ templū dei: cui⁹ fundamētum eſt
Chriſtus/ ⁊ muri ſunt fides/ ſpes/ ⁊ charitas. Et iō
videat ne q̄s velit ipſam facere tēplū diaboli rū-
pendo eius muros/ ⁊ ſuperedificare ligna ⁊ paleas
pctōꝝ. Et ſic dicit Augu. ꝙ ſicut aīa que ante ꝑ ba
ptiſmū erat facta tēplum dei/ murata fide/ ſpe/ et
charitate/ poſtea per pctm̄ ruptis muris fit Baby
lon: ⁊ templū diaboli/ ⁊ habitatio demoniorum: et
domus ꝯfuſionis: ita poſtea per pnīam eiecto dia-
bolo fit Hierl'm: ⁊ viſio pacis/ ⁊ templū dei/ ⁊ habi-
tatio v̄tutum: ⁊ reedificant̄ eius muri ⁊ reſtaurā-
tur: cū in ea recuperat̄ ei⁹ charitas ⁊ gratia q̄bus
ſepitur ⁊ defendit̄: ⁊ ſic fit templum dei: in quo oīa
q̄ offerunt̄ ſunt deo grata ⁊ accepta. Et iſte eſt q̄r-
tus fructus pnie. Et hoc eſt qḋ dicit Dauid. O dñe
fac qḋ peto/ ⁊ benigne fac in bona voluntate tua
Sion. i. fac in benigna voluntate tua vt aīa mea ſit
vera Sion: ⁊ in ea cōtemplet̄ deus: ⁊ fiat templum
dei ꝑ gratiā ⁊ pniam: q̄ ante erat tēplū ⁊ altare dia
boli per pctm̄: ⁊ fac etiā cū bona voluntate tua/ vt
muri Hierl'm edificētur. i. fac ꝙ aīa mea/ que ante
erat Babylonia ⁊ ciuitas diaboli ⁊ habitatio de-
moniorꝫ per pctm̄: fiat Hierl'm ⁊ viſio pacis ⁊ cha-
ritatis: ⁊ reedificent̄ eius muri. ſ. fidei/ ⁊ ſpei/ ⁊ cha
ritatis: q̄ q̄dē muri ante fuerūt diruti ⁊ diſſipati ꝑ
pctm̄. ¶ Unde ſicut tota eccleſia myſtice dr̄ Sion ſ Aīa iuſti dicit̄ ⁊c.
i. ſpecula ⁊ tēplū dei: qꝛ in ea de⁹ ꝯtēplat̄/ ⁊ ſpecu
lat̄/ ⁊ dicit̄ etiā Hieruſalem. i. viſio pacis vt ſupra-
dictū eſt: ita aīa iuſti ⁊ penitētis moraliter ⁊ ſpūa
liter primo dicit̄ Sion: qḋ idē eſt qḋ ſpeculatio ⁊
cōtēplatio ſiue tēplum: qꝛ in ea de⁹ ſpeculat̄ ⁊ cō-
tēplatur: ⁊ in ea oblationes ſpirituales offerūtur.
Dicit̄ etiā Hierl'm. i. viſio pacis ſiue pacifica: quia
in ea de⁹ videt̄ ⁊ habitat ꝑ grām: qꝛ ſedes dei aīa
iuſti eſt: ⁊ eſt ciuitas ⁊ habitatio v̄tutū ſepta ⁊ cir
cūdata ⁊ tuta muro euāgelico fidei/ ⁊ ſpei/ et cha-
ritatis: aduerſus quā ciuitatē ſic ſeptam porte in-
feri nō preualebūt. Dicitur etiā pacifica. inquātū
eſt deo vnita/ ⁊ in charitate dei ⁊ proximi Et poſt
pniam maxime dicit̄ Hierl'm ⁊ pacifica: qꝛ pacifi-
cat̄ ⁊ vnit̄ deo per charitatē que ante erat inimica
ꝑ pctm̄. Ideo penitēs magnopere petit ⁊ affectat
vt dñs cum benigna ⁊ bona voluntate et mīa faciat
animā ſuā ex tēplo diaboli verā Sion ⁊ tēplū dei:
et ex Babylonia faciat eam veram Hierl'm: et ree-
dificentur et reſtaurentur eius muri. ¶ Nota etiā
ꝙ ly Sion poteſt eſſe datiui caſus: vt ſit ſenſus.
O domine fac benigne ⁊ miſericorditer ipſi Sion

id eſt aīe mee: vt in bona voluntate tua edificētur
in ea muri Hierl'm: ſcȝ viſionis ⁊ pacis diuine per
grām et penitentiā. Et ſubdit cām quare hoc deſi-
derat. Tūc acceptabis. i. qꝛ tūc in ea acceptabis ſa-
crificiū iuſtitie. ¶ Ad cuius euidētiā eſt notandū/
ſicut ſupradictū eſt/ ꝙ aīa per penitētiā nō ſolū fit
aīa penitētis fit etiā altare dei. Hierl'm: ſed etiā Sion. ſ. tēplū in quo deus cōtēpla
tur. Et nō ſolū fit tēplū: ſed etiā altare dei: in quo ⁊
ſuꝑ qḋ ſacrificia ⁊ oblationes offerunt̄. Nā altare
dr̄ quaſi altū ⁊ eleuatū a terra: ⁊ iō cū aīa ꝑ pniam
⁊ grāȝ fiat alta ⁊ eleuata a terrenis ad celeſtia: iō
fit altare ſuper qḋ ſpūalia ſacrificia debite offerū
tur deo grata ⁊ accepta. Et iō dicit/ tūc poſtꝙ̄ aīa
mea facta fuerit vera Siō ⁊ tēplū dei acceptabis
in ea ſacrificiū ⁊ oblationes ſpūales: ⁊ tunc etiam
vota mea imponent vitulos ſuper eā ſacrā altare
tuū. ¶ Ad cuius maiorē euidentiā eſt notādū vt ſu
pradictū eſt/ ꝙ agni ⁊ arietes ⁊ vituli ⁊ cetera aīa
lia q̄ in le. ve. immolabātur: nō poterāt de ſe iuſtifi-
care: cū de ſe nō eſſent iuſta: qꝛ nihil dr̄ iuſtum niſi
vtens rōne: ⁊ ideo nō offerebātur ꝓpter ſe: niſi in
quā tū figurabāt ea q̄ offerēda erāt in eccl'ia ꝑ ad-
ꝙ agnus q̄ſi ſacrificabat. uentū Meſſie. vt ait Auſ. ꝯ aduerſariū legis ⁊ pro
phetarū. ¶ Unde agnus q̄ ſacrificabat̄ mane ⁊ ve-
ſpere/ ſignificabat xp̄m tanꝙ̄ agnū ſine macula of
ferendū in cruce ſcd̄ȝ myſticā ſignificationē/ vt di-
ctū eſt in ſecūda expoſitiōe huius pſalmi. Sȝ mo-
raliter ⁊ ſpūaliter ſignificabat hūilitatē ⁊ māſue-
tudinē quā offert quilibet iuſtus in tēplo et altari
aīe ſue. Et ſic ille immolat agnū deo: qui occidit
in ſe ſuperbiā per pnīam: ⁊ offert humilitatē ⁊ mā-
ſuetudinē in altari aīe ſue: ⁊ ille offert turturē: qui
occidit luxuriā in ſe: et offert caſtitatē ⁊ mūditiā.
Et ille immolat arietes et boues ⁊ hircos: q̄ occi-
dit in ſe auaritiā: ⁊ offert deo paupertatē ⁊ largita
tem. Et ille immolat deo tauros ⁊ vitulos: q̄ occi-
dit in ſe et mortificat petulētiā ire ⁊ odij/ et offert
deo pacē ⁊ cōcordiā. Et iſta ſunt aīalia ⁊ ſacrificia
que offerunt̄ quotidie xp̄o in altari aīe cuiuſlibet
penitētis et iuſti. Uñ penitēs quilibet dr̄ occidere
⁊ mortificare ſeipm̄ ⁊ ſuſcitatū ſe deo offerre. Nā
ſuꝑbus per pnīam ſeipm̄ dr̄ occidere ⁊ mortifica-
re ⁊ abnegare: vt ait Gregorius. Et ſic luxurioſus
agēs verā pnīam mortificat carnē ſuā ⁊ ſeipm̄/ et
ſic ex luxurioſo efficit̄ caſtus: ⁊ offert deo caſtita-
tē/ qui ante diabolo quotidie offerebat opa luxu-
rie. Et quo pȝ/ ꝙ q̄ offert deo hūilitatē ⁊ māſuetu
dinē: offert iuuencū ſiue taurū occiſum. Et iſta ſūt
ſacrificia iuſtitie et holocauſta tota cremata chari
tatis: et vituli q̄ offerunt̄ in altari aīe cuiuſliber iu
ſti. Uñ tūc occidim⁹ hircos ⁊ tauros et arietes cū
extinguimus cōcupiſcētiā ⁊ deſideria carnalia et
motus ⁊ voluptates beſtiales in carne nr̄a per pe-
nitētiā et v̄tutes. Et tunc offerim⁹ cor mūdū ꝑ vi-
duplex ſacrificiū. tulos ⁊ agnos intellectū. Duplex ḡ ſacrificiū iuſti-
tie offert̄ quotidie in le. no. Unū eſt ſacrificiū qḋ
eſt tantū vnū de ſe bonū de opere operato ⁊ iuſtū
et iuſtificās: ⁊ hoc eſt ſolū ſacr̄m Euchariſtie. Se-
cūdū eſt ſacrificiū iuſtū iuſtificatū: et hoc eſt ſpūs
cōtribulatus ſiue cor cōtritū ⁊ humiliatū ⁊ morti
ficatū per pnīaȝ. Primū offertur ſemel in eccleſia
quotidie: ſcd̄m cōtinue effertur i aīa iuſti: ⁊ ſic cor
mortificatū ꝑ hūilitatē ⁊ māſuetudinē dr̄ vitulus
immolatus: ⁊ cor mortificatū ꝑ caſtitatē dr̄ turtur
oblata. Et cor mortificatū ꝑ pauꝑtatē dr̄ ouis im-
molata. Et cor mortificatū ꝑ Charitatē dr̄ taurus
immolatus et occiſus et deo oblatus. Itē deuote
orōnes et obſeruationes intelligunt̄ et figurātur
q̄ñqȝ in lege veteri per vitulos ⁊ oues. Uñ O ſee.
xiiij. omnē aufer iniquitatē/ ⁊ accipe bonū/ et red-
demus vitulos labiorū nr̄oꝝ ⁊c. Ex quo ſequit̄/ ꝙ
per vitulos intelligit orōnes labioꝝ ⁊ cordis que
ſunt q̄dā ſacrificia vt dictū eſt pſalmo. xlix. Sacri
ficiū laudis honorificabit me. ⁊c. Et ſic etiā Dauid
in hoc vltimo verſu ꝑ vitulos intelligit orōnes q̄s
tanꝙ̄ ſacrificia vnuſq̄ſqȝ fidelis offert in altari aīe
ſue. vñ ad Heb. xiij. Per ipm̄ offeram⁹ hoſtiā lau-
dis ſemꝑ deo. i. fructū labiorū confitentiū nomini
eius: bñficiētie aūt et cōionis nolite obliuiſci. tali
bus enī hoſtijs ꝓmeret̄ de⁹. Iſta ḡ ſunt ſacrificia
iuſtitie ⁊ holocauſta et vituli qui ponunt̄ et offe-
runt̄ ſuper altare penitentis ſiue aīe iuſti. Hoc eſt
ergo qḋ hic ait Dauid in pſona cuiuſlibet peniten-
tis. Dicit enī. O dñe ſi tu remiſeris mihi culpā et
reſtitueris grām per pniam: tunc reſtaurabunt̄ et
edificabuntur muri Hierl'm: q̄ eſt aīa mea pacifica
deo ꝑ charitatē. cuius muri ſunt pax ⁊ charitas. qꝛ
poſuit deus fines et ſeras et portas pacē ⁊ chari-
tatē: et ſic efficietur aīa mea verū tēplū tuū ⁊ alta
re: ⁊ tūc in eo acceptabis ſacrificiū iuſtitie. i. ſacr̄ȝ
Euchariſtie: et acceptabis in eo oblatiōes ⁊ holo-
cauſta. ſ. cor ꝯtritū ⁊ humiliatū ⁊ mortificatū ꝑ hu
militatē et caſtitatē: vel acceptabis in eo hūilita-
tē et caſtitatē ⁊ ceteras v̄tutes ꝑ oblatiōes et ho
locauſta veteris le. figuratas. Itē tūc etiā iponent
ſuꝑ altare tuū vitulos. i. pacē ⁊ charitatē ⁊ māſue- Nota
tudinē ꝑ vitulos veteris legis figuratas. Et ſic re-
ligioſi vouētes ⁊ ꝓfitentes tria vota: ſcȝ obedien-
tiā: pauꝑtatē: ⁊ caſtitatē: per obedientiam offerūt
agnos: et ꝑ pauꝑtatē offerūt oues ⁊ boues ⁊ arie-
tes. ⁊c. ex q̄bus cōgregant̄ diuitie: ⁊ per caſtitatem
offerūt turtures et colūbos. et vnuſq̄ſqȝ penitens
iponit ⁊ offert vitulos ſuper h̄ altare aīe ſue deuo-
tas orōnes offerēdo. ¶ Tota ergo ſnīa ⁊ reſolutio
huius pſalmi ꝯſiſtit in hoc: qꝛ iſte pctōr agēs peni
tentiā recurrit ad deū dicēs. O deus miſerere mei
non ſcd̄m merita mea/ ſed ſcd̄m magnā miaȝ tuā/
non ſcd̄m paruā miam qua liberaſti patres nr̄os
tēporaliter/ q̄ parua eſt in reſpectu: ſȝ ſcd̄ȝ magnā
miam tuā qua liberaſti totū humanū gen⁹ ꝑ mor-
tē et paſſionē. Et ſic nō peto ſolū liberari a pericu-
lis temporalibus: ſed a pctīs meis eternal'r. Ideo
dele iniquitatē meā ne ampli⁹ imputes ad penam
eternā. ⁊c. q̄m ego intēdo agere verā pnīam: ⁊ pri-
mo per cōtritionē. Q̄m iniquitatē meā ego cogno
ſco: ⁊ peccatū meū ꝯtra me eſt ſemꝑ: aīam meā cō-
terēdo ⁊ mordēdo cū magno dolore ⁊ ꝓpoſito nun
ꝙ̄ āplius cōmittedi. Scd̄o ēgo pnīam per oris con
feſſionē: q̄m ꝯfiteor ꝙ tibi ſoli peccaui ⁊ malū co-
ram te feci. Et vt iuſtificeris in ſermōib⁹ tuis ⁊ vin
cas diabolū ⁊ meos emulos ⁊ hypocritas cū iudi-
caris ab eis: nō reſpicias pctā mea: ſed cōpatere ⁊
miſerere fragilitati ⁊ infirmitati mee quā traxi in
carne a parentibus meis. Q̄m ecce in iniq̄tatib⁹ cō
cept⁹ ſum. ⁊c. Et etiā vt iuſtificeris in ſermonibus
tuis: da mihi veniā quā penitētib⁹ ꝓmiſiſti: q̄m ve
ritatē dilexiſti. ⁊c. Et vt magis iuſtificeris ⁊ vicas
cū iudicaris/ aſperge me hyſſopo pnie imerſo ſan-
guine tue paſſiōis/ ⁊ mūdabor ⁊c. Et cū fuero mū-
datus ⁊ mihi culpa fuerit remiſſa: cor mūdū crea

in me de⁹.i.reſtitue mihi oēm grām quā amiſi /et
cōfirma me in ea. Et cū totū hoc egeris: ſc; q̄ reſti
tueris grām ⁊ remiſeris ⁊ deleueris culpā: tūc ſa-
tiſfaciā ꝓ peccatis ⁊ agā fructus pn̄ie dignos acce
ptari apud deū. Nā docebo iniquos vias tuas: et
impij ad te cōuertent. Scd̄o exaltabo iuſtitiam ⁊
miam tuā: ⁊ os meū annūciabit laudē tuā. Tertio
offerā tibi cor cōtritū ⁊ humiliatū. Quarto cū aīa
mea fuerit renouata ꝑ pn̄iam ⁊ facta vera Hierl'z
⁊ pacifica ⁊ vera Sion ⁊ tēplū ⁊ altare tuū. tūc in
ea acceptabis ſacrificium iuſtitie ⁊c. Et vota mea
ponēt vitulos ꝑ obediētiā ⁊ hūilitatē ⁊ māſuetu-
A dinē mortificatos: ⁊ orōnes q̄ ſunt ſacrificia ⁊ vi-
tuli laudis ⁊c. ¶ Ex quibus oībus dictis in h' pſal
mo ⁊ expoſitione eius morali ⁊ ſpūali poſſunt re-
colligi.xiij.cōcl'ones ad vtilitatē oīm penitētium/
vt ſequunt. ¶ Prima cōcl'o/ q̄ ois pctōr d; recurre
re ad deū qui ſolus pōt dare veniā/ dicens. Miſe-
rere mei deus ⁊c. ¶ Scd̄a cōcluſio: q̄ mīa qua de⁹
releuat pctōres a peccato/ eſt magna ⁊ maior cete-
ris miſericordijs ⁊ miſerationib⁹ tēporalib⁹ ⁊ cor-
poralibus. ¶ Tertia cōcluſio/ q̄ ois peccator ꝯmit
tit adulteriū ⁊ furtū et homicidiū ſicut Dauid: nā
cū diabolo fornicat relicto ſuo ſpōſo xp̄o: ⁊ rapit
qd̄ eſt in lege ꝓhibitū. ⁊ occidit aīam ſuam morte
eterna q̄ peccata ꝑ ſolā pn̄iā; remittunt. ¶ Quar-
ta cōcluſio/ q̄ tunc deus delet iniq̄tates nr̄as q̄n
per pn̄iam amplius nō imputat ad penā eternam:
⁊ tunc lauat/ q̄n ab aīa maculā ⁊ peccati ſordes ab
ſtergit virtute paſſionis xp̄i: ⁊ tūc mūdat: q̄n ꝑ eā-
dē pn̄iam malū habitū peccādi extinguit. ¶ Quin
ta cōcluſio/ q̄ ad verā pn̄iam primo eſt neceſſaria
vera cordis cōtritio per peccatoꝝ cognitionem et
deteſtationem: per hoc quod ait. Quoniam iniqui
tatē meam ego cognoſco ⁊c. Secundo eſt neceſſa-
ria vera oris confeſſio: per hoc quod ſubdit. Tibi
ſoli peccaui. ⁊c. ¶ Sexta concluſio: q̄ peccator du
pliciter dicitur ſoli deo peccare. Primo inquan-
tum per ſolam tranſgreſſionem diuine legis inflī-
git ſibi culpa per quam obligatur ad penam eter
nā. Secundo quia ſolus deus poteſt culpas ⁊ ini-
quitates delere ⁊ amplius ad penā nō imputare.
¶ Septima cōcluſio/ q̄ tria ſunt genera obtrecta
torū qui ſemꝑ deū arguūt ⁊ iudicāt. ſ. diabolus et
Tripl'r iuſtificaf deus i ſermōib⁹ ſuis. obſtinati in odio ⁊ hypocrite: a quib⁹ de⁹ cōtinue
arguit de nimia mīa. ¶ Octaua cōcl'o/ q̄ tripliciter iuſtificat deus in ſermonibus ſuis: ⁊ vincit dia
bolū ⁊ vindicatiuos ⁊ hypocritas cū iudicat ⁊ ar-
guitur ab eis de mīa. Primo nō reſpiciendo pecca
ta penitētiū: ſed cōpatiēdo fragilitati ⁊ infirmita-
ti eoꝝ. Scd̄o implēdo qd̄ ꝓmiſit: ſc; dare veniam
ſemꝑ penitētib⁹. Tertio acceptādo ſemꝑ paſſionē
⁊ ſanguinē xp̄i in pretiū ⁊ ſatiſfactionē cuiuſlibet
peccati: qui q̄dē ſanguis xp̄i continue aſpergit in
eccleſia per hyſſopū baptiſmi/ ⁊ pn̄ie/ ⁊ cōfirmatio
nis/ et extreme vnctionis ⁊ ceteroꝝ ſacroꝝ: q: in
quolibet ſacramēto aſpergitur ſanguis xp̄i: ⁊ da-
tur in pretiū ꝓ peccatis. vt puta in baptiſmo pro
originali: et in pn̄ia pro actualibus mortalibus.
¶ Nona concluſio/ q̄ ois obſtinat⁹ in odio vindi-
cte nolens dimittere iniuriā penitēti: ⁊ ois hypo-
B crita eſt ſocius diaboli ⁊ ſchiſmaticus ⁊ quaſi he-
reticus: eo q̄ inuidet fraterne charitati: et temere
iudicat: ⁊ arguit deū de nimia miſericordia: q: ex
pectat peccatorē ad pn̄iam: quia putat maiora eē

peccata illius q̄ miſericordiam dei. Et ſic magis
grauius peccant iſti q̄ vnq̄ peccauerit ille. ¶ De-
cima cōcluſio/ q̄ paſſus iniuriam nolēs remittere
peccāti amore Chriſti: magis exiſtimat ſuam iniu-
riā ⁊ pluris pretij q̄ ſit paſſio xp̄i. Et ſic nunq̄ me-
rebit veniā de pctīs ſuis dū manſerit in tali obſti-
natiōe: q: non eſt rō vt paſſio Chriſti valeat ſibi et
nō alteri ſm̄ exiſtimationē ſuā. ¶ Undecima cōcl'o
q̄ penitētia per virtutē paſſionis Chriſti mundat
⁊ lauat animā a ſorde peccati: ⁊ delet iniq̄tates de
libro ⁊ ꝓſpectu dei. ¶ Duodecima cōcluſio/ q̄ pn̄ia
nō ſolū remittit penā ⁊ culpam: ſed etia; renouat/
⁊ reſtituit nouā gratiam ⁊ fructū ſalutis. ¶ Deci-
matertia concl'o/ q̄ penitētia parit octo fruct⁹ di-
gnos merito ⁊ p̄mio. Primo/ q: pctōr poſt pn̄iam
audacter arguit pctā. Scd̄o/ ei⁹ doctrina ⁊ exēplo
alij peccatores cōuertunt. Tertio/ q: penitēs libe-
rat⁹ de ſanguinib⁹ pctōꝝ ſicut arguit ⁊ deteſtatur
pctā: ita exaltat ⁊ magnificat iuſtitiā ⁊ miam dei:
qua iuſtificat pctōres: ⁊ ſic ducit eos ad pn̄iam.
Quarto/ q: pn̄ia aperit labia penitentis q̄ erāt la-
xa ad malū/ ⁊ clauſa ad bonū/ nūc apta per pn̄iam
annūciāt laudē dei: ⁊ predicāt mirabilia ei⁹: ⁊ ora-
tiones ⁊ laudes eius ſunt pretioſe ⁊ ſpecioſe in ore
eius: ⁊ accepte apud deū. Quinto/ q: penitēs poſt
pn̄iam offert deo cor cōtritū ⁊ humiliatū/ qd̄ eſt ſa-
crificium propriū ⁊ deo acceptū ⁊ non deſpectum.
Sexto/ q: aīa penitētis q̄ ante erat Babylonia. i.
habitatio demonioꝝ/ poſt pn̄iam facta eſt Hierl'z
i. habitatio dei ⁊ oīm virtutū. Septimo eadē aīa ⁊
conſcientia facta eſt Sion. i. verum tēplum dei/ in
quo deus cōtēplat: ⁊ altare dei in quo offert ſacri-
ficium iuſtitie; nam ſicut ſacerdos offert euchari-
ſtia; in altari eccl'ie realiter: ita iuſtus offert in vo
to idē ſacrificiū in altari aīe ſue. ergo ſuꝑ tale alta-
re aīa penitēs offert holocauſta x̄ tutū: ⁊ imponit
vitulos obedientie ⁊ charitatis ⁊c. cū ſe mortifica-
tā a ſuꝑbia/ ⁊ luxuria/ ⁊ auaritia/ ⁊ ira/ ⁊ inuidia/
⁊ gula/ ⁊ accidia offert deo: vt dictū eſt. Et hoc eſt
ſacrificiū iuſtitie: ⁊ holocauſta ⁊ oblatiōes q̄s de⁹
acceptat: ⁊ vituli q̄ in altari aīe penitētis ponunt
⁊ offerunt: cū nos offerim⁹ deo mortificatos q̄dem
carne/ viuificatos aūt ſpū. Itē iſta ſacrificia offeri-
m⁹ ſimul cū euchariſtia ſiue ꝑ Chriſtū. ¶ Sed q:
dictum eſt q̄ deus nō acceptat ſacrificia pctōris/
ſed ſolū cor cōtritū ⁊ humiliatū ⁊c. id̄ querit vtrū
bona facta i peccato poſſint valere ad vitā eternā
poſt actā pn̄iam. hoc eſt: ſi iuſtificatus per pn̄iam
poſſit aliquo modo mereri aliquē gradū gl'ie pro-
pter bona que fecit dum erat in pctō. ¶ Et arguūt
quidā q̄ nō. Nam talia opa fuerunt nata mortua
nō ꝓcedentia ab aliquo viuo principio ex defectu
charitatis per quā viuit iuſtus ⁊ opera eius. ergo
ſequit q̄ talia opera nullo modo pn̄t reuiuiſcere
ꝑ pn̄iam: q: ſola reuiuiſcūt q̄ nata viua fuerūt aū
pctm̄. Hec rō cōfirmatur ꝑ apl'm. ſ. ad Corinth. xiij.
dicētē. Si diſtribuero oēs facultates meas in ci-
bos pauperū: ⁊ tradidero corp⁹ meū: ita vt ardeā:
charitatē aūt nō habeā: nil mihi ꝓdeſt. S; i oppo
ſitū arguūt quidā alij tenētes oppoſitū ꝓpter id
qd̄ ait Aug. libro de pn̄ia. ⁊ h̄r de peni. diſt. iij. Piū
eſt credere: ⁊ noſtra fides hoc expoſtulat: vt cū de⁹
deſtruxerit mala pora etiā remuneret bona que in
peccāte plātauit. ¶ Unde q̄ multi doctores ꝯcor-
dāt cū iſta. ij. opiniōe: l; diſtincto modo ꝓcedant.

Nam quidā dicūt q̄ talia bona facta in pctō ſimul
reſurgūt cū penitente: nō quo ad eſſentiā ſed quo
ad remunerationē: q: deus remunerat talia bona
penitenti. ¶ Alij aūt dicūt q̄ iuſtificatus ꝑ pn̄iam
pōt mereri ꝓpter illa bona: ⁊ hoc ꝑ nouā cōplacen
tiā. ¶ Alij dicūt q̄ pōt mereri ꝑ nouā oblationem
taliū bonoꝝ. Et id̄ ꝓ declaratiōe oīm iſtoꝝ primo
ſunt notande q̄dā doctrine. Scd̄o confirmabit iſta
ꝓpoſitio. Tertio reſpōdebit ad rōnes in cōtrarium
inductas. ¶ Quātū ergo ad primū eſt primo notā-
dū/ q̄ hic nō querit an iuſtificat⁹ per pn̄iam merea
tur vitā eternā ꝓpter bona q̄ fecit in pctō: q: per ſo
lā preſentē charitatē meret vitā eternā. ¶ S; q̄ri-
tur an per talia opa poſſit aliquo modo mereri au
gmētū alicui⁹ gradus gl'ie in vita eterna: q: opera
noſtra nō ſunt condigna niſi ꝓpter charitatem ⁊c.
D ¶ Scd̄o eſt notādū ſcd̄m philoſophū. ij. Ethico. q̄
quatuor gn̄a operū xp̄ianorum. quatuor ſunt genera humanaꝝ opationū. na; que
dam ſunt mere naturales: ⁊ ſcd̄m iſtas nec lauda-
mur nec vituperamur: ⁊ q̄dā ſunt q̄ ꝓcedūt ab ha-
bitu virtutis: ſicut opera tēperātis ⁊ fortis: et tales
opatiōes dicunt virtuoſe: ⁊ ſunt ꝑ ſe laudabiles et
p̄miāde: q: ſunt total'r bone. q̄da; aūt operationes
ſunt totaliter cōtrarie virtuti ſicut furta ⁊ homici
dia ⁊ adulteria ⁊ ebrietas ⁊c. que ſunt ſemꝑ mala
⁊ vituperanda. q̄dā vero ſunt opationes q̄ non pro
cedūt ab habitu virtutis/ nec ſunt aliquo modo ꝯ
virtutē: ſed tēdūt ad virtutē ⁊ fiunt ꝓpter virtutē:
ſicut ſunt illi actus ⁊ opationes ex quib⁹ frequēta
tis generat habitus virtutis. que quidē opatiōes
l; nō ſiūt totaliter bone nec dicant virtuoſe: tamē
nullo modo ſunt dicēde male: immo ſunt bōe ⁊ lau
dabiles rōne finis ad quē tendunt: ⁊ rōne habitus
virtutis quē generāt: eo q̄ exercitatio taliū opera
tionū generat habitū virtutis. Ideo l; tales opera
tiones nō p̄mient in ſe/ tn̄ premiātur in habitu vir
tutis quē generāt: ⁊ in operatiōib⁹ ſequentib⁹ vir-
in vita xp̄iana quatuor gn̄a opera ṽticnus. tutē. ¶ Ita ergo pariter in vita chriſtiana ſunt cō-
ſiderāda quatuor genera operationū. ¶ Nā q̄dam
ꝓcedūt ab ipſa charitate ⁊ fide formata/ vt ea que
fiunt ab aliquo viro iuſto ſcd̄m legem ⁊ p̄cepta di-
uina: ⁊ talia opa dicunt totaliter bona et merito-
ria vite eterne. ¶ Quedā aūt alia fiūt ꝯ diuinā le-
gē ⁊ charitatē ab aliquo pctōre/ ſicut furta/ ⁊ homi
cidia/ ⁊ adulteria/ ⁊ falſa teſtimonia: que totaliter
ſunt mala: quia ꝓcedūt a malo principio ⁊ mala vo
lūtate: ⁊ iſta dicunt ſimpliciter mortua: quia merē
tur mortem eternā. ¶ Quedā autē opera fiunt ab
aliquo/ que nec fiūt ex charitate/ nec ꝯ charitatem
nec ꝓpter deū/ nec cōtra diuinā legē: ſed natural'r
ꝓpter aliqd̄ naturale intereſſe: vt defendere cogna
tū ⁊ cōſanguineū. q̄ q̄dē opa nō ſunt meritoria ſecū
dum Greg. in homilia. Quia aliud eſt diligere ꝓxi-
mū ꝓpt deū: ⁊ aliud ꝓpter ꝓpinq̄tatē ſanguis ⁊ co
gnatiōis. ¶ Quedā aūt ſunt q̄ l; nō ꝓcedant a cha
ritate/ tn̄ nō fiūt ꝯ charitatē/ nec cōtra legē dei: im
mo fiūt ſcd̄m legē diuinā ⁊ p̄cepta ⁊ ꝓpter deum: ⁊
ordinant in charitatē: ſicut ſūt eleemoſyne ⁊ oratio
nes ⁊ alia opa mīe q̄ fiūt ab aliq̄ pctōre nō ꝓponen
te manere i illo pctō/ ſ; deſiderāte agere pn̄ia; : put
accidit in multis. q̄ quidē opa l; nō dicant ſimpl'r
bona: tn̄ de ſe nullo modo dicuntur mala poſtq̄ nō
E fiunt ꝯ charitatē nec diuina p̄cepta. ¶ Tertio ē no
tādū ſcd̄m Aug. ꝯtra Iulianū ⁊ alios Pelagianos:
q̄ talia opa mīe facta ab aliquo pctōre ſub tali con

ditiōe/ l; nō ꝓcedāt a charitate formal'r: tn̄ nō fiūt
ſine aliqua gr̄a. Sed q: gr̄a gratū faciēs nō poteſt
eſſe i aliq̄ pctōre ſimul cū pctō: id̄ fuit Aug. coact⁹
diſtinguere de gr̄a: q: p̄ter grām gratū facientē eſt
dare grtiā p̄ueniētē diſponētē hoiem ad bn̄ agen-
dū ⁊ malū vitandū: ſine qua nullus pōt vitare ali-
qd̄ pctm̄/ nec diuina p̄cepta īplere ꝓpter naturam
corruptā ⁊ liberū arbitriū vulneratū ⁊ claudicās.
vt p; in li. de perfectiōe iuſtitie hoīs. ſine q̄ gr̄a diſ-
ponēte ⁊ impellēte ab bonū/ exiſtēs ī vno pctō nec
poſſet aliud vitare nec aliqd̄ bonū agere: q̄ quide;
gr̄a l; nō ſit gr̄a gratifica nec charitas: tn̄ diſponit
ad charitatē ⁊ gr̄a; gratificā: ſicut frequētati act⁹
Nota. diſponūt hoiem ad habitū x̄tutis. ¶ Un̄ dicit Au-
gu. ſuper Ioā. homil'. iij. q̄ deſiderare grām ⁊ pra-
uā vitā cōmutare inchoatio gr̄e eſt. Et ſic p; q̄ talis
gr̄a diſponēs ⁊ p̄ueniens ⁊ retrahēs hoiem ab ali-
quo pctō: ⁊ īpellēs ipm̄ ad opera mīe faciēda/ l; nō
ſit charitas: tn̄ inchoatio ⁊ diſpoſitio charitat̄ eſt.
de qua quidē gr̄a p̄ueniēte dicit Aug. lib. de libero
arbitrio/ q̄ de⁹ operat vt velim⁹ incipiens/ qd̄ vo-
lētib⁹ cooperat ꝑficiēs. Itē libro de duab⁹ aīabus
ait. q̄ hec volūtas vt nō admittat malū: ſ; adipiſca
tur bonū/ p̄parat dei gr̄a. Itē in enchiridio. Hec
gr̄a nolentē quippe p̄uenit vt velit: volētē ſubſeq̄-
tur ne fruſtra velit. Hāc aūt gratiā ꝯfitetur Aug. ſe
habuiſſe ꝑ totū illud tp̄s in quo ſecū cōſultādo diſ
ferebat baptiſmū. vt p; i lib. de beata vita: in quo
tp̄e non ceſſabat orare/ nec alia bona opa agere vſ-
F Prima cōcl'o. quequo firmiter ꝓpoſuit baptizari. ¶ His habitis
ponit prima cōcluſio/ q̄ bona opera facta per pec-
catorē per talē grām ante pn̄iam ⁊ ſub conditioni-
bus ſupradictis/ nō ſunt ſimpl'r mortua. Probatur.
Nam l; talia nō viuāt vita gratifica ꝓpter defectū
charitatis: tamē viuunt gr̄a p̄ueniēte ⁊ diſponēte:
ex qua ꝓceſſerūt formaliter ⁊ fuerūt facta: q: non
ꝓceſſerūt formaliter ex aliquo vitio ⁊ p̄ncipio mor
tuo: q: ille peccator nō dicebat mortuus ꝓpter il-
lā grām p̄uenientē: ſed ꝓpter pctm̄: ſicut domifica
tor non dr̄ albus ꝓpter artē domificādi ſed propter
albedinē. Itē talia opera l; non procedant a chari
tate formaliter: tamen nō fiūt contra charitatē nec
cōtra diuina p̄cepta: immo ſcd̄m diuina p̄cepta et
ꝓpter deū: ⁊ ordinant in charitatē ⁊ deū: ſicut ope-
ratiōes q̄ ſunt ad habitū virtutis generādū. Et ſic
p; q̄ talia opa mīe nullo modo ſunt mala de ſe nec
mortua: immo ſunt bōa ⁊ viua rōne p̄ncipij a quo
ꝓcedūt. ſ. a gr̄a p̄ueniente/ ⁊ rōne finis ⁊ termini. ſ.
rōne charitatis in quam tēdūt: ⁊ rōne diuine legis
ſcd̄m quā fiūt. ¶ Scd̄a cōcluſio/ q̄ iuſtificat⁹ per
Scd̄a cōcl'o. pn̄iam pōt mereri augmētū gl'ie ꝑ bona mīe q̄ fecit
dū erat in pctō: ⁊ h' ꝑ nouā approbationē ⁊ compla
cētiā. Hāc cōcluſionē ꝓbat q̄da; per id qd̄ ait apl's
ad Ro. viij. Scim⁹ q̄ diligētib⁹ deū oīa cooperant
in bonū ⁊c. ¶ Un̄ dicūt q̄ quatuor modis contin-
git diligētib⁹ deū oīa cooperari in bonū; vite eter-
ne. ¶ Primo mō operādo ꝑ ſe talia bona. ¶ Scd̄o
modo cooperādo ⁊ īpellēdo alios ad operandū ta-
lia bona ⁊ opa mīe. ¶ Tertio modo approbādo bo
na facta ab altero quocūq; l; ille ſit pctōr: ⁊ cōpla
cēdo ⁊ cōgaudendo in bonis opibus factis ab illo.
¶ Alio modo in deteſtādo pctm̄ in quocūq; repe-
riat: ⁊ deſiderādo pn̄iam pctōris cōplacēdo in ei⁹
ꝯuerſiōe. ¶ Tūc arguit ſic. ſi iuſt⁹ n̄ ſolū meret bo
nū gl'ie ꝓpl' bōa q̄ ipſe facit ⁊ cooperat cū altero:

diligentibus deum oīa cooperantur in bonum. ſed ēt approbādo bōa q̄ vn⁹ alius pctōr facit ꝯplacēdo ⁊ cōgaudēdo ī talib⁹ bonis: ergo a fortiori merebit iuſtificatus ꝑ pniam approbādo ⁊ cōplacēdo in bonis q̄ ipſe fecit dū erat in pctō/ agendo grās deo q̄ dedit ſibi illā grām diſponentē ⁊ īpellentē ad illa opa mīe agenda ⁊ multa mala vitāda q̄ feciſſet niſi ꝑ talē grām reſtitiſſet. Itē ſi deteſtādo pctm̄ in quo pri⁹ erat meret̄ poſt actā pniam: ergo a fortiori merebit̄ cōplacēdo in bōis q̄ fecerat in illo ſtatu. et hoc rōne noue cōplacētie.

Tertia cōcl'o. ¶ Tertia cōcl'o/ ꝙ iuſtificatus ꝑ pniam pōt mereri augmētū gl'ie ꝑ bona opa q̄ fecit dū erat in pctō: et hꝰ ꝑ nouā oblationē in virtute noue grē. ¶ Probat̄: nā q̄cq̄d boni offert iuſt⁹ acceptat̄ ⁊ eſt acceptū apō deū ad merēdū vitam eternā: eo ꝙ ꝑſona iuſti ē deo grata ⁊ accepta. ergo munera ſua ſunt deo grata ⁊ accepta. ſꝫ iuſtificat⁹ ꝑ pniam eſt deo grat⁹ ⁊ accept⁹ ꝓpt̄ grām pñtez. ergo acceptant̄ illa bōa q̄ offert poſtq̄ de ſe fuerūt bona ⁊ nō ꝯ charitatē fcā: imo in charitatē fuerunt ordinata. Vñ ratio q̄re tūc nō fuerūt accepta non fuit niſi defect⁹ charitatꝭ: ſꝫ poſt actā pniam iā adeſt p̄ſens charitas ꝑ quaꝫ offerunt̄ deo: ⁊ ſic rōne noue oblationis et charitatꝭ reputant̄ nouiter fcā apud deū: q2 apō ꝓximū iā tunc illa opa fecerūt effectuꝫ ſuū. ⁊ iō illa bona ſemꝑ māſuerūt in ꝑſpectu diuīo. ¶ Vñ ſi bñ aduertit̄/ nō meret̄ per illū actū quem fecit dādo eleemoſynā in pctō: ſꝫ ꝑ nouū actū offerendi illā eleemoſynā: rogādo deū vt velit illam acceptare: ⁊ ſic reputat̄ nouiter fcā apō deū. ¶ Item ſicut operatiōes ex q̄bus generat̄ habit⁹ ꝟtutꝭ premiant̄ poſtea ſimul cū ꝟtute ⁊ opatiōib⁹ ſequentibus ꝟtutē: ita illa opa poſſūt remunerari ꝑ nouaꝫ grām ⁊ opationes/ ⁊ ꝑ illā oblationē ꝓcedentem a noua grā poſtq̄ illa opa ordinabant̄ ad illam charitatē: ſicut grā diſponēs ex qua illa bōa ꝓcedunt ordinabat̄ ⁊ diſponebat ad illaꝫ nouā charitatem. Itē q̄cq̄d petit iuſt⁹ ad gl'iaꝫ cōcedit̄ ſibi a deo ſcd̄ꝫ Aug. ſuꝑ Joā. ꝓpt̄ illud quicq̄d petieritꝭ patrem in noīe meo fiet vobis. Vñ petere in noīe Jeſu ē petere ſalutē ꝑ grām in pñti ⁊ gloriā in futuro ſecūduꝫ Aug. ſꝫ iſte talis nō petit bōa tpalia: ſꝫ ſpūalia propter illa bona opa. ergo ſibi deus nō negabit. ¶ Item hec ꝯcl'o ꝓbat̄ per exēplū. Nā q̄nq̄ accidit ꝙ exul a terra ⁊ grā alicui⁹ p̄ncipis in terra aliena nō ceſſat defendere nomen regis ſiue p̄ncipis. necceſſat facere ſeruitia ſeruitorib⁹ illi⁹ p̄ncipis. ſi ergo p̄nceps recōciliat illū exulē in ſui grām/ manifeſtū eſt ꝙ nō ſolū acceptat ꝑſonā illi⁹ exulis: ſꝫ ēt ſuitia q̄ fecit in illo exilio: ⁊ remunerat ſibi illa ſuitia: ⁊ hꝰ reputat̄ ad clemētiā ⁊ ꝟtutē ipſi p̄ncipi ꝓut frequenter accidit. ergo a fortiori talis clemētia ⁊ ꝑfectio nō ē negāda ī deo reſpectu iuſtificati ꝑ pniam: qui ante pniam nūq̄ ceſſabat orare ⁊ alia bōa opa exercere. ¶ Sꝫ iſta poſitio magis ꝯfirmat̄ ex ꝯſilio ſaluatoris ꝑ parabolā de villico. Lu. xvj. dicentꝭ: facite vobis amicos de mānona iniq̄tatꝭ/ vt cuꝫ defeceritis recipiāt vos in eterna tabernacl'a. hꝰ idē confirmat btūs Hieronym⁹/ ⁊ habet̄ de penitē. diſt. iij. Si q̄n videris iter m'lta opa pctōꝝ facere quenq̄ q̄ iuſta ſunt: nō eſt tā iniuſt⁹ de⁹/ vt ꝓpt̄ multa mala obliuiſcat̄ paucoꝝ bonoꝝ. Itē Auguſtin⁹ ibidē. Piū eſt credere.

Reſponſio ad argumen. ¶ Ex ſupradictꝭ ptꝫ rñſio ad rōnes in ꝯriū. ¶ Ad p̄mā ergo negat̄ ꝙ talia bōa fcā a pctōre ſint mortua: immo fuīt viua ⁊ a p̄ncipio viuo: q2 a gratia preueniente ⁊ impellente ad beneagendum ſunt facta. Et arguitur ꝯ: q2 talia bona facta ſunt ab hoīe mortuo in pctō. ergo ſunt mortua ⁊c. negatur ꝯña. ſicut nō valet: domus facta eſt ab hoīe albo. ergo ē alba: eo q̄ō accidit domificatori ꝙ ſit albus: ita accidit hoī ꝙ ſit peccator inquātū agit talia bona: ſed nō accidit ſibi imo eſt neceſſe ꝙ opet̄ per gratiā ſaltē p̄uenientē ⁊ diſponētē ſicut dictuꝫ eſt. Et ſic peccat illud argumētū ꝑ fallaciā accidentis. Itē lꝫ talis homo nō dicat̄ viuere vita gratificat: tū viuit ꝑ talē grām diſponētē quātū ad illa bona opera agēda. Ad auctoritatem apl'i reſpōdet̄ ꝙ apl's nō intendit dicere niſi ꝙ dū eſt extra charitatē ſua opera non ſunt deo accepta/ nec valent/ nec ꝓſunt ad vitā eternā ꝓ ilo ſtatu: imo ſi in tali ſtatu moreret̄: nō euaderet penā inferni eternā: ſed bene valeret ſibi martyriū ad remiſſiorē ⁊ tolerabiliorē penā inferni. vt inq̄t Aug. ⁊ hꝛ̄ de peni. di. iij. Si q2 nō habēs charitatē: ſꝫ nō negat apoſtolus ꝙ talia bona valeāt iuſtificato ꝑ pniam poſt cōuerſionē: eo modo: quo dictū eſt/ ī ꝟtute noue charitatꝭ. Ex q̄b⁹ ptꝫ ꝙ exiſtēs ī aliquo pctō nō dꝫ ceſſare orare: nec bona opa agere cū ꝓpoſito ⁊ conatu agendi pniaꝫ.

Quid gloriaris ī malitia: qui potens es in iniquitate?

¶ Titulus Victori ſiue in finē pſalm⁹ Dauid: q̄n venit Doech Idume⁹/ ⁊ nūciauit Sauli/ ⁊ dixit ei: venit Dauid in domū Achimelech. Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandū/ vt legit̄. j. Reg. xxij. ꝙ cū Dauid fugeret vagus a facie Saul/ diuertit ad ciuitatē Nobe vbi Achimelech recepit eū benigne: ⁊ tradidit panes propoſitiōis ⁊ gladiū Goliat ⁊c. Q̄ō videns Doech armiger ⁊ cōſiliari⁹ Saul: nūciauit ei/ accuſando Achimelech ſacerdotem de bono ope pietatis. vñ Saul mot⁹ inuidia ⁊ iniq̄tate fecit interfici Achimelech cū oīb⁹ ſacerdotib⁹ ⁊ habitatorib⁹ ciuitatis puis ⁊ magnis/ ⁊ totam ciuitatē cōbuſſit igni. Sed poſtea Doech huius facinoris ſimul cū Saul ſoluit penas in mōtibus Gelboe: vbi ambo fuerunt interfecti cū filijs eorum. Et ſic fuerūt eradicati de terra. Vñ de hac materia fecit Dauid pſalmū iſtuꝫ: vt vr̄ titulus ſonare ⁊c. Sꝫ iſta nō eſt cā preciſa nec materia principalis hui⁹ pſal. q2 tūc Dauid non ꝓprie eſſet ꝓpheta/ nec hic pſalm⁹ ꝑtineret ad ſacra ſcripturā niſi cōtineret aliq̄ō ſacramētum de Chriſto/ aut eccl'ia. Et iō Rabi Barchinonenſis magis modern⁹ inter expoſitores hebreoꝝ in fine expoſitionis hui⁹ pſalmi/ ⁊ in p̄ncipio ſequentis dicit/ ꝙ Dauid ꝑ ſuas ꝑſecutiōes p̄uidit in ſpū oēs ꝑſecutiōes Meſſie regis futuri: q2 multe gētes debebāt inſurgere ad interficiendū ipm: ſꝫ finalr̄ ipſe liberabitur ab eis/ ⁊ dn̄abit̄ oībus: ⁊ poſt multas ꝑſecutiones exaltabit̄ regnū Meſſie ſicut fuit exaltatū regnuꝫ Dauid. Et dicit ꝙ Dauid de hoc fecit multos pſalmos: de quorū numero eſt iſte/ ⁊. liij. Ideo ponitur lij. intermedius: eo ꝙ eſt ſil'is in materia. Ex quib⁹ ptꝫ/ ꝙ iſte cec⁹ obſtinat⁹ ipa veritate coact⁹ etiā in pte dicit verū: q2 Dauid ꝑ ſuas ꝑſecutiones p̄uidit in ſpū ꝑſecutiōes regis meſſie/ q̄ eſt Chriſt⁹: ⁊ p̄uidit exaltationē regni ei⁹. de q̄b⁹ fecit ꝓ maiori pte oēs pſalmos. Sꝫ mētit̄ inquātū expectat aliū meſſiā futurū: q2 oīa illa īpleta fuerūt in Chriſto vero meſſia. Et iō q2 veritas a quocūq; dicat̄ ſemper eſt a ſpū ſancto: vt ait Ambro. ⁊ error ⁊ mendacium a diabolo q̄ eſt pr̄ mēdacij: ideo veritas ē ſemꝑ amplectāda ⁊ mēdaciū exterminandū cū ſuo auctore. Quapropter eſt dicēdū ꝙ Dauid in illa accuſatione facta ꝑ Doech cōtra Dauid ante Saul preuidit accuſationē futurā/ ſiue q̄ facta fuit poſtea ꝑ ſynagogā ante Pilatū cōtra Chriſtū ⁊ apl'os ſuos: ⁊ preuidit accuſationē factā cōtra eccl'iam ante reges ⁊ p̄ſides ⁊ tyrānos: ⁊ p̄uidit finalē deſtructionē ſynagoge ⁊ etiā gētilitatis. Vñ Doech interp̄tatur motus ſiue mortuus aut ſollicitus: ꝑ quē intelligitur ſynagoga: q̄ fuit iniuſte mota cōtra Chriſtū: et ſollicita in accuſando ipm. Saul aūt interp̄tatur abutēs ꝑ quē intelligit̄ Pilatus q̄ abuſus eſt iudiciaria poteſtate iudicādo Chriſtū ad mortē p̄ timore Ceſaris. cū in Chriſto nullā cauſaꝫ reperiret. Et ideo tā ſynagoga accuſatrix q̄ Pilat⁹ iudex iniuſt⁹ perierunt ⁊ eradicati ſunt de terra ſicut Doech et Saul. Eſt ergo ſenſus huius tituli/ ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū cōtēplans accuſationē quā ꝯ eū fecit Doech Idume⁹ ante Saul cū dixit. venit Dauid ī domū Achimelech. In quo myſterio p̄uidit in ſpū qualiter ſynagoga iniq̄ erat xp̄m accuſatura corā Pilato ⁊c. Dauid ergo ītroducit eccl'iaꝫ loquētē in hoc pſalmo/ vel ipſe loquit̄ ī ꝑſona toti⁹ eccl'ie. In quo tria facit. Nā p̄rio exprobrat malitiā ſynagoge accuſantis Chriſtū. Scd̄o p̄dicit ei⁹ abdicationē ⁊ deſtructionē. Tertio eccl'ie electionē ⁊ ſubſtitutionē. Scd̄ꝫ ibi. Propterea de⁹ deſtruet te. Tertiū ibi. Ego aūt ſicut oliua. ¶ Quantū ad primū dicit. O ſynagoga q̄d gloriaris in malitia ſicut fecit Doech: ⁊ tu cetus ſacerdotū q̄ potens es in iniq̄tate ⁊ aſtutia q̄d gloriaris in malitia: eo ꝙ accuſaſti ⁊ occidiſti Chriſtū: quaſi dicat: in vanum gloriaris q2 reſurget ⁊ manebis in confuſione tua.

vſ. q̄ō. iij. ſunt plurimi.

Tota diu iniuſtitiaꝫ cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum.

¶ Tota die lingua tua cogitauit. i. locuta eſt malitiā ꝯ Chriſtū accuſando ⁊ ſuſurrādo: ⁊ ſicut nouacula radit ⁊ ſcindit pilos: ita lingua tua ſcindebat vitā xp̄i cupiēs ipꝫ radere ⁊ delere de terra. Et feciſti dolū imponēdo xp̄o falſuꝫ teſtimoniū: ⁊ parādo ſcandala vt dolo teneres ⁊ occideres eū. Et ſic.

ri. q̄ō. iu. c. in iuſtuꝫ.

Dilexiſti malitiam ſuꝑ benignitatem: iniq̄tatem magis q̄ꝫ loqui equitatem.

¶ Dilexiſti malitiā ſuꝑ benignitatē eius: q2 fuiſti ipſi ingrat⁹ reddēs malū ꝓ bono. nā ipſe xp̄s fuit tibi benign⁹ ſanādo filios tuos infirmos ⁊ ſuſcitādo mortuos: ⁊ querēs tuā ſalutē dādo tibi bonam doctrinā. tu aūt fuiſti ipſi malign⁹ ⁊ crudelis ꝓcurādo ei mortē. Et ſic voluiſti dilexiſti magis loqui iniq̄tatē ꝯ cōſciētiā q̄ꝫ equitatē ⁊ iuſtitiā. debebas eñ ipm laudare ⁊ narrare opa eius bona/ ⁊ agere grās pro beneficijs receptis/ ⁊ reddere bonū teſtimonium/ ⁊ procurare ipſi honorem ⁊ vitam.

ri. q̄ō. iij. illō xxij. q. iij. qui negligunt. xxij. q. v. reos. et q̄ōe

Dilexiſti omnia verba precipitationis: lingua doloſa.

¶ Tu dilexiſti magis loq̄ ꝟbo p̄cipitatiōis ⁊ mortꝭ ꝯ eū lingua doloſa ⁊ fraudulēta ⁊ iniq̄: dicēdo ipm voracē/ blaſphemū/ inimicū Ceſaris ⁊ reū mortis.

Propterea deus deſtruet te in finē: euellet te ⁊ emigrabit te de tabernaculo tuo: et radicem tuam de terra viuentium.

¶ Hic p̄dicit abdicationē ⁊ reprobationē ⁊ deſtructione ſynagoge dicēs. Propterea q2 xp̄o regi meſſie tuo fuiſti ingrata/ ⁊ ipꝫ nō recepiſti: ſꝫ iniq̄ mō ipm accuſaſti ⁊ ad mortē deſtinaſti: iō iſta eſt iuſta punitio tua. nā deus deſtruet te cū filijs tuis obſtinatis: q2 tēplū ⁊ ciuitatē cōburet igni: et euellet ⁊ eradicabit te de terra ꝓmiſſiōis in diſꝑſionē ꝑmūdū: ⁊ āpli⁹ nō fiet in tēplo hoſtia nec ſacrificiū: ⁊ ſic auferet tibi regnū et ſacerdotiū/ ⁊ emigrabit te de tabernaculo tuo. i. ſacerdotiū trāſferet de ſynagoga in eccl'iaꝫ. Et ſic deficiet in te hoſtia ⁊ ſacrificiū: et orōnes tue erūt abominabiles apud deuꝫ. Et ꝑ ꝯñs deus euellet radicē ⁊ poſteritatē tuā de terra viuētiū ⁊ regno celoꝝ. Et ſic euulſi ſunt de terra ꝓmiſſiōis: q2 nō potuerūt īgredi ī requiē dñi: q2 extra eccleſiā nō eſt ſalus. et iſta eſt punitio ſpūalis.

viij. ca. preterea.

Videbunt iuſti ⁊ timebunt: ⁊ ſuper eū ridebunt ⁊ dicent: ecce homo qui non poſuit deum adiuratorem ſuum.

lxxxviij. diſt. vident.

¶ Hic p̄dicit̄ eoꝝ irriſio ⁊ reprobatio ꝑ totū mundū: nā iuſti xp̄iani videbūt iſtos Judeos captiuos ⁊ diſꝑſos ꝑ totū mūdū odioſos oīb⁹ gñationib⁹ in penā pctī: ⁊ dicet vnus alteri. Ecce hō. i. iſte eſt ille maledict⁹ ppl's q̄ nō poſuit nec recepit xp̄m deū/ Chriſtū Meſſiā tāq̄ꝫ adiutorē ſuū: nec recepit ipꝫ: imo negauit ipm corā Pilato dicēs/ nō habem⁹ regē niſi Ceſarē. Et dum eſſet in cruce dixere. Si fili⁹ dei eſt deſcēdat nūc de cruce ⁊ credim⁹ ei. Qui q̄dē ppl's iō noluit xp̄ꝫ recipe ī adiutorē ⁊ Meſſiā ſuū: eo ꝙ docebat ꝯtēnere terrena ⁊ appetere celeſtia.

Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: ⁊ preualuit in vanitate ſua.

De conſe. diſt. v. ieiunium.

¶ Iſte cōtēnēs celeſtia ſperauit poti⁹ in multitudine diuitiarū ſuarū terrenaꝝ. ſ. decimaꝝ ⁊ primitiarū ⁊ oblationuꝫ: immo in tēplo parabat mēſas nūmulærioꝝ: ⁊ vēdebat oues ⁊ boues ex auaritia: et ſic preualuit ⁊ ꝑmāſit in vanitate ſua ⁊ obſtinatione: ⁊ motus eſt ad occidēdū Chriſtū: eo ꝙ ipſuꝫ reprehendebat: ꝓpter q̄ō peccatū iſte populus reprobatus vagatur diſperſus per mūdum. Hoc ergo dicent iuſti timētes diuinū ⁊ iuſtū iudiciū: ⁊ ſic irridebunt Judeos per mundū diſperſos.

Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei: ſperaui in miſericordia dei in eternum ⁊ in ſeculum ſeculi.

xcij. diſtinc. c. j. ⁊ i glo.

¶ Hic p̄dicit electionē ⁊ ſubſtitutionē eccl'ie loco ſynagoge. ¶ Ad cui⁹ itelligentiā eſt notandū ſcd̄ꝫ doctrinā apl'i ad Ro. xj. ꝙ lꝫ oleaſter ſit arbor īfructuoſa/ tamen ſi ī ipſam īſereatur bona oliua ſiue bonus ramus oliue tūc oleaſter fit oliua fructifera. Ita pariter factuꝫ eſt de ſynagoga in gētilitate. nā ppl's gentilis erat ſicut oleaſter īfructuoſus ⁊ de quo non expectabat̄ fruct⁹: ſed ſynagoga ſiue lex Moyſi erat ſicut oliua de qua expectabat̄ fruct⁹. ſ. Meſſie. de qua vinea expectabat de⁹ vt faceret vuas fidei recipiendo Meſſiā: ſed ipſa fecit labruſcas acerbas/ q2 Chriſtū crucifixit. Eſa. v. et ſic illa oliua non fecit oleas fidei in aduentu Chriſti: ſꝫ baccas amaras. Iō Chriſt⁹ in aduētu ſuo/ q2 nō repperit in ea fructū debitū poſuit ſecurim ad arboreꝫ legis: ⁊ ſuccidit bonos ramos ab ea: ⁊ īſeruit eos oleaſtro ppl'i gentilis: et ſic ſynagoga manſit

Quid ſit oleaſter.

trūcus ſine ramis: q2 lȝ retineat nomen iudeoꝝ: tñ no ſunt nec tenent hoſtiā / nec ſacrificiū / nec legē. i. intelligentiā ⁊ fructū legis. Sed ramꝰ tranſlatus eſt ad populū gētilē per inſertionē: ⁊ ſic ppl's gētilis manet vera oliua fructifera faciēs veros fructꝰ ⁊ oliuas fidei ⁊ ſpei ⁊ charitatꝭ / manēte ſynagoga clauda ⁊ truncata ⁊ reprobata et ſicca ſine fructu legis. Hoc ergo hic īproperat eccl'ia ſynagoge dicē s: q2 dñs deſtruxit ⁊ euulſit te ⁊ radicē tuā: et emigrauit ⁊ trāſtulit tabernaculū ⁊ ſacerdotiū tuū ⁊ legē in me; q2 trāſlato ſacerdotio neceſſe eſt vt legis trāſlatio fiat: q2 rami tui īſerti ſunt ī me. Ideo ego q̄ ante erā oleaſter: nūc per receptionē Chriſti ⁊ ꝯuerſionē fructificaui ſicut vera oliua ī oleaſtro inſerta. Et rō eſt / dicit ppl's gētilis. nā ego ſuȝ oliua īſerta ⁊ plātata in domo dei mei. ſ. in eccl'ia. naȝ ego qui erā in mōtibus oleaſter: trāſplātatus ſuȝ in domo dei mei. ſ. in eccl'ia: eo ꝙ ſperaui ī mīa dei mei ⁊ nō in multitudine diuitiarū terrenarū ſicut ppl's iudaicꝰ: ⁊ ſic nō ſperaui tpaliter / ſȝ in ſeculū ſeculi: iō amplexꝰ ſum miaȝ q̄ eſt fructꝰ oliue legis diuine quā ppl's iudaicus contēpſit ⁊ repulit: ⁊ ſic fructificaui vt vera oliua: ⁊ ſic colligā fructū mie Chriſti ī ſeculū ſeculi: ⁊ nō terrenū / ſȝ celeſtē. Et iō

De con ſe. diſt. ij. c. acceſſerunt.

Confitebor tibi in ſeculū quia feciſti: et expectabo nomen tuum quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

¶ O chriſte / q2 tu mihi hāc grāȝ feciſti inſerēdo ī me ramū vere oliue ⁊ eligēdo ⁊ ſubſtituēdo me in locū ſynagoge: vngendo oleo mie ⁊ ſacro chriſmate: ideo cōfitebor tibi in cōfeſſiōe laudis ⁊ fidei; q2 ꝯfitebor ⁊ p̄dicabo te verū Meſſiā deū ⁊ hoīem et redēptorē: ⁊ expectabo nomen tuū qđ eſt Jeſus. i. ſaluator ſine quo nullꝰ pōt ſaluꝰ fieri: q2 nō eſt ſub celo aliud nomen in quo nos oporteat ſaluos fieri niſi in noīe Jeſu. Ideo lȝ hoc nomē nō ſit bonū in cōſpectu iudeoꝝ: tñ eſt bonū ⁊ ſalutiferū in cōſpectu ſctōꝝ tuorū fideliū. Iſta etiā poſſunt eē vba Dauid p̄uidētis reprobationē ſynagoge: ⁊ ideo dicit. Dñe ego nolo eē de illoꝝ cōcilio q̄ xp̄m crucifigēt / nec de ſynagoga reprobata: ſed ſicut eccl'ia et oliua fructifera ⁊c. ſȝ idē eſt: q2 Dauid ꝓpheta loq̄tur ī pſona eccl'ie ꝓ ſynagoga ſubſtitute. ¶ Eſtaūt aduertendū ꝙ cōmoda eſt ſil'itudo quā Dauid hic implicite facit ⁊ apl's ad Ro. xj. de oliua ⁊ oleaſtro nā oleaſter ⁊ oliua eiuſdē nature ſunt: niſi ꝙ oleaſter naſcitur in montibus inter rupes ⁊ vepres. iō induratꝰ ⁊ incultus nō facit fructū. Sed oliua plātata in agro domeſtico bene culta facit fructū ſiue expectat fructum: ſed ſi ramus oliue bone inſeraꝛ in oleaſtro ⁊ exinde colaꝛ ⁊ mūdeꝛ ſemp faciet bonū fructū. Ita pariter tā ppl's gentilis q̄ iſraeliticus ex vna natura ⁊ radice ꝓdeunt: q2 oēs ex Adā. Sed Caim factus eſt oleaſter recedēs ab agro dei ⁊ manens venator in mōtibꝰ ſine lege dei cū toto ppl'o gentili. Abel / aūt Seth / Noe / Abrahā / Moyſes / ⁊ totus ppl's dei p ſucceſſionē ⁊ obſeruationē legis diuine factus eſt oliua de qua expectabatur fructꝰ Meſſie. Sȝ qñ venit xp̄s in ſynagoga non reddidit fructū expectatuȝ fidei / ideo facta eſt peior q̄ oleaſter. Immo truncatus ⁊ ſciſſus eſt ab ea ramus legis et fructus / et inſertus in oleaſtro populi gentilis qui factus eſt vera oliua fructifera. Et hoc eſt quod ait. Dauid.

Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt deus.

¶ Titulus ad victoriā ſiue ī finē ſup. Malahat eruditio ſiue intellectꝰ Dauid. Ex titulo apparet qđ Dauid fuit eruditꝰ a ſpū ſctō de aliquo myſterio Chriſti ⁊ eccleſie q̄ eſt finis legis. Per ly malahat aliq̄ hebreorū itelligūt inſtr̄ȝ muſicū cū quo cātabaꝛ iſte pſalmus ad victoriā vocū. Aliq̄ intelligūt chorū leuitarū a quo cātabaꝛ. Et ſic Hieronyꝰ. trāſtulit Victori p chorū eruditio Dauid. Sed quocūq3 ſit / ſiue iſte pſalmꝰ cātareꝛ per chorū leuitarū cū toto conatu vocū ad victoriā / ſiue cū illo inſtr̄o muſico rotūdo qđ dicīꝛ chorus / ſemp ſignificabat myſteriū futurū de Chriſto q̄ eſt finis legis vt ſepiꝰ dictū eſt. Sȝ eſt aduertēdū quātum ad materiā huiꝰ pſalmi ꝙ iſte pſalmꝰ eſt valde cōformis / imo idē cū pſalmo. xiij. in verbis ⁊ ī ſnia: niſi ꝙ iſte eſt ſyncopatꝰ ab illo iquātū auferunꝛ tres ꝟſus de medio / vt ptȝ ituēti: ⁊ etiā mutanꝛ pauca verba ab illo verſu. Qm̄ dñs diſſipauit oſſa eoꝝ q̄ hoībꝰ placēt. Et iō dicit rabi Salomon q̄ ſicut Dauid fecit pſalmū. xiij. contra ppl'm Babylonicū: q̄ cū teneret ppl'm iudaicuȝ in captiuitate dixit ī corde ſuo / deꝰ Iſrael nō eſt deꝰ: ita fecit hunc pſalmū. lij. cōtra Titū: q̄ cū dſtruxit Hierl'm ⁊ tēplū / pariter negauit deū Iſrael. Unde tradūt hebrei ꝙ cū Titꝰ introiuit tēplū amouit velū a ſctō ſctōꝝ dicēs: vbi eſt deꝰ Iſrl'ꝛ: veniat ad liberādū Hierl'm de manu mea: q̄ſi diceret nullꝰ eſt deꝰ iſrael. Et ſic rabi Salomō exponit hūc pſalmū cōtra Titū q̄ deſtruxit tēplū. Aliq̄ aūt catholici exponūt eū ꝯ Antiochū: q̄ pariter negauit deū Iſrael ⁊ poſuit abominationē in tēplo / ſȝ pariter fuit cōfuſus ⁊ mala morte finiuit. Sȝ p̄ma expoſitio rabi Salomō eſt falſa manifeſte. Scđa eſt deficiēs: q2 tacet ⁊ tollit ſacr̄m explicatū in titulo et pſalmo. Nā ſm̄ oēs ſacros doctores vbicūq3 ī titulo poniꝛ in finē ſiue ad victoriā eſt ſignū ꝙ ille pſalmꝰ dirigit nos in xp̄m ⁊ eccleſiā q̄ eſt finis legis. Et vbicūq3 poniꝛ eruditio ſiue itellectꝰ / eſt ſignū qđ Dauid fuit eruditus a ſpū ſctō de myſterio aliq̄ de xp̄o et eccl'ia. Et ſic ſpūs ſctūs nos erudit p os dauid. Hoc idē dicit Chamhi: ꝙ vbicūq3 in titulo pſalmoꝝ poniꝛ eruditio / ibi in illo pſalmo cōtineꝛ aliqđ ꝓfundū myſteriū ⁊ ſecretū de rege meſſia futuro. imo dicit ꝙ iſte pſalmus eſt de rege Meſſia. ⁊ ideo poniꝛ īter duos pſalmo s q̄ ſunt de rege Meſſia: eo ꝙ Dauid p ſuas pſecutiōes p̄uidit pſecutiōes quas paſſurus erat rex Meſſias ꝓ Iſrael: ſed ī fine erat victurus ⁊ dñaturꝰ oībus gētibꝰ vt dictū eſt. Sed q̄ magis eſt aduertēdū / eſt qđ totū vetꝰ teſt. intm̄ dī ſacra ſcriptura īquātū cōtinet ſacr̄m de xp̄o et eccl'ia / vt ait Aug. Et ſic eccl'ia nō cātat iſtū pſalmū ꝯ Antiochuȝ tm̄: ſed ꝯ oēs iudeos pſecutores xp̄i in capite / ⁊ eccleſie in mēbris: ⁊ de hoc fuit eruditus Dauid ⁊ nos erudit ī hoc pſalmo ſm̄ tituluȝ ⁊ lr̄aȝ huius pſalmi. Et ſic iā fuit expoſitꝰ in pſalmo. xiij. de corruptiōe totiꝰ humane nature. Scđo de ſpūali corruptiōe iudeoꝝ q̄ xp̄m negarūt. ¶ Sȝ vlteriꝰ ad maiorē euidētiā eſt notādū ꝓpter aliqua verba q̄ hic mutanꝛ ⁊ ꝓpter titulū: ꝙ quatuor gñationes hoīm negarūt Chriſtū eſſe deū. Primo Judei ꝓp. auaritiā ⁊ iuidiā timētes pdere locū et ſacerdotiū ⁊ oblationes ⁊c. Secundo imperatores et tyranni

gētiles ꝓpter zeluȝ idoloruȝ: ⁊ nolentes dimittere carnales voluptates cōtra quas apl'i predicabāt. Tertio Arriani ⁊ quidā alij heretici negarūt Chriſtū eſſe deū ⁊ cōſubſtantialē patri: ⁊ hoc ꝓpter ambitionē honorū: vt viderenꝛ ſingulares in eccl'ia: ⁊ eoꝝ doctrina videreꝛ facilior ad credendū / q2 faciliꝰ credebaꝛ apud reges ⁊ imperatores ꝙ Chriſtus eſſet pfectiſſima creatura q̄ ꝙ eſſet deꝰ patri cōſubſtātialis: q2 tollebaꝛ difficultas trinitatꝭ / qđ eſt maius myſteriū ⁊ difficilius inter oēs articulos fidei. Et ſic facilius traxerūt ad ſe Conſtantinū imperatorē ⁊ oēs Gothos ⁊ vvandalos q̄ tot pſecutionibꝰ vexarūt eccl'iam. Quarto negabit Antichriſtꝰ Chriſtū eſſe deū ex nequitia ſua ⁊ auiditat ꝓprie excellētie ⁊ honoris ⁊ dominij vniuerſalis q̄ ſimiliter peribit miſerabiliter ſicut ceteri inimici Chriſti: ⁊ finaliter ſemp Chriſtꝰ liberabit eccl'iaȝ poſt multas pſecutiones de manibꝰ eiꝰ ſicut liberauit de alijs. Hoc ergo p̄uidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū / in quo tria facit. Nā primo p̄dicit corruptionē quā iſte quatuor generationes incurrerunt in vita ⁊ moribꝰ: eo ꝙ Chriſtū negarūt. Scđo cōminaꝛ punitionē eoꝝ. Tertio predicit liberationē finalē eccl'ie. Scđm ibi. None ſciēt. Tertiuȝ ibi. Quis dabit. ¶ Quantū ad primū eſt aduertēdū ſicut dictū eſt pſal. xiij. ⁊ ptȝ primo poſterioꝝ. ꝙ q̄libet ſciētia habet ſua ꝓpria principia in q̄bus cōtineꝛ virtualiter tota ſciētia. q̄bus principijs ignoratis aut negatis negaꝛ ⁊ corrūpiꝛ tota illa ſciētia in illo negāte / ⁊ q̄bus notis ⁊ cōceſſis de facili acquiriꝛ ⁊ formaꝛ ſciētia ī illo. Cū ergo hoc ſit primū p̄ncipiū totiꝰ ſacre ſcripture / nō ſolū no. ſed etiā ver. te. ꝙ Chriſtꝰ in lege ꝓmiſſus erat futurꝰ deꝰ ⁊ hō ⁊ finis totiꝰ legis / in cuiꝰ lumine euāgelico oēs debebamꝰ videre lumē le. ve. in cuiꝰ lumine oēs reges ⁊ gētes debebāt ambulare: in quo oēs erāt ſaluādi: qñ ergo Judei negarūt Chriſtū eſſe deū ī aduētu ſuo ⁊ negarūt ip̄m eſſe Meſſiaȝ in lege ꝓmiſſum / tūc negarūt primū p̄ncipiū totiꝰ ſacre ſcripture. Et ſic fuerūt corrupti in aīa ⁊ corpore. Primo in aīa: q2 corrupta eſt in eis ſciētia ⁊ itelligentia totiꝰ ſacre ſcripture: q2 negarūt illā lucē q̄ eos habebat docere ⁊ illuminare. Et ſic nō ſolū manent ceci ſed etiā corrupti in mēte cū cōtraria diſpoſitiōe: q2 totaliter conanꝛ fugere lucē ⁊ ſenſum ſpūalē ⁊ verū. Scđo manent corrupti in moribꝰ ⁊ vita: q2 poſtq̄ ip̄ȝ negarūt / pariter negarūt eiꝰ doctrinā nolētes eā ſeq̄ ex malitia. Nā q2 Chriſtꝰ p̄dicauit humilitatē / ipſi ne videanꝛ eiꝰ diſcipuli ex malitia ſequunꝛ ſupbiā: ⁊ q2 predicauit pauptatē ipſi ſequunꝛ auaritiā: ⁊ ſic ſequūtur luxuriā odiū ⁊ gulā ꝯ doctrinā Chriſti ex certa ſciētia ⁊ malitia. Et ſic nō ſolū ſunt corrupti in ſciētia legis: ſed etiā ī moribꝰ ⁊ vita / ⁊ in oī genere vitioꝝ / maxie in mēdacio. ⁊ rō eſt. Nā poſtq̄ negarūt primā veritatē / ex pena peccati natura eoꝝ manet corrupta cōtra oēm veritatē ⁊ ꝓna ad omne mēdaciū. immo cū maxima difficultate poſſunt ꝓferre aliquā veritatē etiā in rebꝰ moralibꝰ. Ad idē tyrāni gētiles negātes Chriſtuȝ eſſe deū fuerūt corrupti omni gñe vitioꝝ. Simil'r etiā Arriani negātes Chriſtū eſſe deuȝ / ⁊ de neceſſitate negarūt articulū trinitatis. Et ſic tota ſciētia veritatis theologice fuit in eis corrupta. Et ſic hodie Sarraceni negātes Chriſtū eē deū negāt articulū trinitatis ⁊ ſacramēti altaris, ⁊ ſic ſunt corrupti in aīa ⁊ ſciētia ⁊ moribꝰ. Hanc eandē corruptionē habebit Antichriſtꝰ. Et ſic Dauid ī hoc pſalmo primo inuehiꝛ cōtra Judeos q̄ primo Chriſtū negarūt: ⁊ ſic cōſequēter ꝯtra alios. ¶ Dicit ergo Dauid. Inſipiens ppl's Judeoꝝ dixit ⁊ affirmauit ꝙ Chriſtꝰ nō eſt deꝰ. immo negauit Chriſtuȝ eſſe deū ⁊ Meſſiam in lege ꝓmiſſum. Et ſic noluit recipere legem nec doctrinā eius. Ideo hoc malū hereditarium ſequitur eum in penam peccati pro ſe ⁊ ſuis.

Littere ſic pi.

Scia ſua h3 ꝓpria principia.

Corrupti ſunt et abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum. xxviij. q̃. j. oēs. §. ex his.

¶ Oēs Judei facti ſūt corrupti ⁊ abominabiles ī vita ⁊ moribus ⁊ iniq̄tatibꝰ ⁊ ſceleribꝰ / intantum ꝙ nō eſt inter eos qui faciat bonum.

Deus de celo proſpexit ſuper filios hominum: vt videat ſi eſt intelligens aut requirens deum. xiij. q. j. oīs etas.

¶ Dñs Jeſus reſpexit poſt myſteriū redēptiōis ſuper filios hoīȝ. ſ. ſup carnales q̄ Chriſtū negarūt / ⁊ ſeq̄ noluerūt: q2 chriſtiani iaȝ nō dicunꝛ filij hoīm: ſed filij dei adoptiui in Chriſto regenerati: q2 Chriſtus dedit eis poteſtatē filios dei fieri: q̄ nō ex voluntate viri / nec ex volūtate carnis / ſed ex deo nati ſunt. Ideo iam nō amplius ſunt filij carnis ſed filij ſpiritus. ceteri autē qui nō ſunt regenerati: dicunꝛ filij hoīm. Sup oēs ergo filios hoīm obſtinatos proſpexit dñs de celo vt videat ⁊ videret ſi eſt aliquis inter eos intelligens deū per verā intelligentiā ſacre ſcripture: aut requirens deum vt verū finē per mores bonos ⁊ vitā. Sed nullus eoꝝ inuentus eſt verax in doctrina. Nam

Omnes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum: non eſt vſq3 ad vnum. Ro. iij. b. ij. q. iij. ca. pro cliuis.

¶ Oēs declinauerūt a vera intelligētia ſacre ſcripture: ⁊ inutiles facti ſunt ī ea: q2 nō habēt ſenſuȝ verū ſpūalē ⁊ ꝓpheticū ſed tantū literalē ⁊ inutilē ⁊ infructuoſum: q2 nō capiūt nec intelligūt fructū in litera latētē: ⁊ ſic nullā vtilitatē trahūt ex ſacra ſcriptura. nā vtilitas ⁊ fructꝰ expectatꝰ ſacre ſcripture fuit Chriſtꝰ ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta. Sed hoc accidit q2 excecauit eos malitia eoꝝ ne intelligerent ſacramēta dei latētia ī ſcriptura ve. te. Et nō ſolū ſunt corrupti in mēte: ſȝ etiā in moribꝰ ⁊ vita: q2 nō eſt q̄ faciat bonū opus deo acceptū. Et ſic facti ſunt inutiles in ſciētia ⁊ moribus. Et etiā eodē mō ſūt corrupti in mēte ⁊ moribꝰ tyrāni gētiles ⁊ heretici. ⁊ Antixp̄s cū ſuis. nā negato iſto p̄ncipio ꝙ xp̄s eſt deꝰ / de neceſſitate ⁊ ex ꝯſeq̄nti habēt negare eiꝰ oīpotētiā ⁊ eiꝰ legē eſſe verā: ⁊ etiā negāt totā le. ve. eſſe veraȝ: q2 nil aliud clamat niſi xp̄m Meſſiā eſſe deū. declinādo ḡ ab hac veritate declināt a tota veritate legis. vñ īfra pſalmo. lviij. Errauerūt ab vtero. ſ. legis negādo Meſſiā. ⁊ iō locuti ſunt falſa: q2 exinde negāt oēm veritatē q̄ ſeq̄ꝛ ex illa prima veritate. Ita p oppoſitū cōceſſo ꝙ Chriſtus eſt deꝰ / de neceſſitate habēt cōcedere q̄ eſt oīpotēs: ⁊ p cōſequēs ꝙ pōt trāſubſtantiare panē in carnē Chriſti ⁊c. Itē de neceſſitate habēt cōcedere ꝙ nō pōt mētiri: et ꝙ oīa q̄ dixit ſunt vera: ⁊ ſic habent cōcedere totam legē euangelicā eſſe veram,

Roꝫ. iij. b.

Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem: qui deuorant plebem meam vt cibum panis.

¶ Hic Chriſtꝰ cōminat̃ punitionē et vltionē his q̄ negarūt eū ⁊ corrupti facti ſunt. ¶ Ubi eſt aduertēdū ꝙ cā quare Judei negarūt Chriſtū fuit duplex. Prio q꞉ Chriſtus p̄dicabat ꝯ eoꝝ auaritiam ⁊ ſupbiā. Scd̃o q꞉ timebāt ne ꝑderēt locū ⁊ ſacerdotiū: vt ptꝫ Joā. xj. q̄ timor erat inanis: q꞉ ille q̄ veniebat ad dandū regna celeſtia non auferebat tpalia. Sed tñ cōceperūt odiū ꝯ Chriſtū ꝙ ꝑſecuti ſunt eccl'iam/ q̄ erat hieroſolymis poſt mortē Stephani: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum actuū apl'oꝝ. ⁊ occiderūt Jacobū/ ⁊ icarcerarūt Petrū ⁊c. ꝓpter eas cā Antichriſtꝰ ꝑſequet̃ eccl'iam: ⁊ perſequunt̃ hodie Sarraceni corrupti voluptatibꝰ ⁊ moribꝰ. quibus oibꝰ ꝯminat̃ Chriſtꝰ dicēs. Nōne oēs iudei corrupti q̄ opant̃ iniq̄tatē nolētes ſeq̄ doctrinā euangelicā: ⁊ q̄ deuorāt plebē meā chriſtianā ⁊ ꝑſequunt̃ apl'os ⁊ deuorant bona xp̄ianoꝝ: ſicut q̄s deuorat eſcā ⁊ cibū panis/ ⁊ ſic tā Judei ꝙ tyrāni gētiles ⁊ Antichriſtꝰ cū ſuis ſeq̄cibꝰ deuorarūt plebē meaꝫ.

xlvj. diſt ſicut. et xj. q. iij. c. quiſquis.

Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore vbi non fuit timor.

¶ Oēs iſti deū nō iuocauerūt: q꞉ xp̄ꝫ Meſſiā nō receperūt ex cā ſue corruptiōis: ⁊ q̄re nō receperūt Chriſtū fuit: q꞉ illic trepidarūt timore vbi nō fuit timor. Nā Judei timuerūt ſi reciperent Chriſtū ne venirēt Romani ⁊ tollerēt locū ⁊ gētē: ⁊ ne ꝑderēt decimas ⁊ p̄mitias ⁊ oblatiōes ⁊ ſacerdotiū. Tyrāni ne ꝑderēt voluptates ⁊ regna. Antichriſtus ꝓ ꝓpt̃ ambitionē honoris ⁊ potētie. Sꝫ timor iſtoꝝ fuit vanꝰ. nā Judei poterāt recipere Chriſtū abſq̄ hoc ꝙ ꝑderēt locū: q꞉ Chriſtus nō querebat regnū tēporale/ ſed dare eis regnum celorum: ideo trepidauerūt timore vbi nō erat locꝰ nec cauſa timoris oēs ergo iſti corrupti nonne ſcient ⁊ cognoſcent

xj. q. ij. accuſatores. et xj. q. iij. quatuor.

Quoniam deus diſſipabit oſſa eorum qui hominibus placent: confuſi ſunt qm̄ deus ſpreuit eos.

¶ Dn̄s noſter Jeſus Chriſtꝰ diſſipauit oſſa eoꝝ q̄ hoibus placēt: nā multi p̄ncipes cognouerūt Chriſtū: ſed ꝓpter phariſeos nō auſi ſunt ipm cōfiteri ne eycerent̃ de ſynagoga. Et magis dilexerūt gl'iā hoim ꝙ gloriā dei. Joā. xj. Et magis voluerūt placere hoibus ꝙ deo: ⁊ volūtatē principū ſacerdotū ⁊ phariſeorū maluerunt ſequi ꝙ voluntatē dei. ⁊ ſic eſt dicēdū de ſequacibꝰ Antichriſti. Nōne ergo ſciēt oēs ⁊ cognoſcēt: qm̄ deus diſſipabit oſſa eoꝝ i. virtutē robur ⁊ ſacerdotiū ⁊ dn̄ium tpale in quibus ſuſtētabantur ⁊ cōfidebāt: Jſta dicuntur oſſa: quia ſicut oſſa ſuſtentāt corpus: ita iſta bona ſuſtētant hominem in ſuperbia: ⁊ ideo quia magis placuerunt hominibꝰ ꝙ deo: perditis iſtis ꝯfuſi ſunt: q꞉ quod timebant euenit eis. Nā ſicut ſpreuerunt deū: ita deꝰ ſpreuit eos tēporaliter: ⁊ eternaliter puniuit ⁊ eos ꝑ mundū diſperſit.

ſupra xij. xcij. diſti. c. ſi in glo.

Quis dabit ex ſion ſalutare Jſrael: cum conuerterit dn̄s captiuitatem plebis ſue: exultabit Jacob ⁊ letabitur Jſrael.

¶ Hic p̄dicit liberationē eccleſie ꝑ xp̄ꝫ ab oibꝰ ꝑſuris. Nā primo liberauit totū genꝰ hūanū a morte eterna per mortem ⁊ paſſioneꝫ. Scd̃o liberauit eccl'iam de ꝑſecutiōe Judeoꝝ eos puniendo. Tertio liberauit eā de ꝑſecutiōe tyrānoꝝ ꝑ ꝯuerſionē Cōſtātini puniendo Domitianū/ Diocletianū/ ⁊ ceteros ꝑſecutores. Quarto liberauit eam de ꝑfidia herericoꝝ ꝑ ſacros doctores. Jn fine aūt mundi liberabit eā de manu Antixp̄i/ ⁊ puniet infideles et impenitētes ꝑ vl'e iudiciuꝫ: ⁊ dabit ſalutē ⁊ gl'iam fidelibꝰ. Dicit ergo ꝓpheta. O Judei ⁊ ceteri īfideles: quare negaſtis Jeſum xp̄m eſſe deū ⁊ Meſſiā nā q̄s aliꝰ dabit ex ſiō ſalutare ipſi Jſrael. ſ. q̄s poterit ſaluare Jſrael ī ſiō patiēdo et dādo legē niſi ſolꝰ Jeſus xp̄s: q. d. nullus alius/ niſi ipſe ſolus: q꞉ de eo locuti ſunt oēs ꝓphete ſi bn̄ vultis inſpicere. Et ideo cū dn̄s Jeſus auerterit captiuitatē Jacob. ⁊ liberauerit filios Jacob ſpūales d̃ captiuitate ſpūali: tūc exultabit Jacob. i. ppl's chriſtianus q̄ dicit̃ verꝰ Jacob inq̄ātū ſupplātauit ſynagogā ⁊ ſurripuit p̄mogeniturā relinq̄ēdo tpalia ꝓ ſpūalibꝰ: ⁊ itercepit bn̄dictionē ꝓ cibis carnalibꝰ: ⁊ letabit̃ Jſrael. i. ppl's chriſtianꝰ q̄ dicit̃ verꝰ Jſrael: q꞉ vidit deū ꝑ fidē: ⁊ benedictꝰ ⁊ directꝰ a deo: ſynagoga manēte ceca ⁊ ſine hereditate ⁊ ꝯfuſa: ⁊ ſic ipſa perdidit rem ⁊ nomē Jacob ⁊ Jſrael. Et ſic nomē ⁊ ſacerdotiū ⁊ lex tranſlata eſt ad populū chriſtianum ſiue ad eccleſiam Chriſti.

Deus in nomine tuo ſaluum me fac: ⁊ in virtute tua iudica me. Deus ſeculi. Siiij. poſt alceadit. Aliſ bera.

¶ Titulꝰ Uictori ſiue i finē eruditio ſiue itellectꝰ Dauid qn̄ venerūt zifei ⁊ dixerūt Sauli. Nōne Dauid abſcōditus eſt apud nos? Ex titulo apparet actor ⁊ materia ⁊ modus cātandi ⁊ finis huius pſalmi. Nā p̄mo vr̃ qual'r Dauid fecit hūc pſalmū tanꝙ actor iſtrumētalis ⁊ minꝰ p̄ncipalis. Scd̃o ptꝫ ꝙ ſpūs ſctūs fuit actor p̄ncipalis q̄ erudiuit Dauid in hoc pſal. Materia tūt huius pſal. hr̃. j. Reg. xxiij. ꝙ Dauid fugiēs a facie Saul latebat in mōte opaco ꝓpe ciuitatē ziſi in forte Juda/ putās ibi iter ſuos ſaluari. Sꝫ zifei volētes captare beniuolentiā regis venerūt ī Gabaa ad Saul ⁊ dixerūt. Nōne Dauid latitat apd̃ nos ī locis tutiſſimis ſylue ī colle achile q̄ eſt ad dexterā deſerti? Tūc Saul pauit ire cū ſuo exercitu. ſꝫ cū h̄ eēt nūciatū ipi Dauid/ receſſit īde ⁊ aſcēdit i petrā et ꝑ loca petroſa errabat ꝑ deſtū Maō. Cū aūt Saul obſediſſet ⁊ circuiſſet ipm ī mōte ad modū corone/ nūciatū ē ipi ſauli ꝙ Philiſtei ſe effudiſſent ſup trā: ⁊ tūc Saul ex neceſſitate dimiſit Da. ⁊ occurrit Philiſteis. ⁊ ſic euaſit Dd̃. De q̄ liberatiōe fecit hūc pſal. eruditꝰ a ſpū ſctō. Et h̄ vr̃ titulꝰ l'ral'r ſonare. Sꝫ ſi bn̄ ſpecl'ari voluerimꝰ videbimus ꝙ iſta nō eſt materia p̄ciſa ⁊ principalis huius pſal. Nam dicitur in titulo qd̄ iſte pſalmus eſt eruditio facta ipſi Dauid a ſpū ſctō: ⁊ ſic dicit̃ etiā intellectꝰ Dauid ſm̄. lxx. interpretes. Ex quo ptꝫ/ ꝙ in hoc pſalmo cōtinetur ſecretū ⁊ aliqd̄ myſterium de rege Meſſia/ vt ſupradictū eſt. Jteꝫ Dauid nō fuit eruditus a ſpū ſctō ſolum de euaſione ſua quā ipſe fuerat expertus: ⁊ iā habebat i memoria: ergo fuit eruditꝰ de rebus futuris inquantū per iſtā perſecutionē ⁊ liberationeꝫ preuidit in ſpiritu ꝑſecutionē Chriſti ⁊ eccl'ie ⁊ eiꝰ liberationem. Naꝫ ſpūalis eruditio ſpūs ſancti non eſt niſi

Nota q̄d Dauid a ſpū ſancto erudiebat.

de rebꝰ magis. Modū iſtiꝰ eruditiōis tradunt hebrei Thalmudiſte. Dicunt eñ ꝙ poſtꝙ Dauid q̄euit a bellis ⁊ eſſet q̄eſcēs i domo ſua in mōte ſiō/ ⁊ daret operā ad ampliādū cultū diuinū/ tūc dū eēt in lecto ex parte noctis frequēter veniebāt ſibi i mētē oēs ꝑſecutiōes quas paſſus fuerat: ⁊ q̄mō deus mirabiliter eū ſemꝑ a periculis magnis liberaſſet tm̄ tali meditatiōe oppreſſus ſomno dormiebat: ⁊ habebat ſemꝑ pſalteriū ⁊ citharā ſuſpēſam ꝓpe ſpōdam lecti. Sꝫ añ diluculū ex parte aq̄lonari intrabat ventꝰ ꝑ feneſtrā ⁊ mouebat chordas pſalterij ⁊ cithare: ⁊ ad ſonū chordarū Dauid excitabat̃ a ſomno in diluculo. ⁊ ſic ſpiritus ſanctus cum tali ſono iplebat mētē eiꝰ. Et ſic plenꝰ ſpū ſctō aſpiratꝰ ⁊ eruditꝰ intelligebat ea q̄ meditatꝰ fuerat ex pte noctis ⁊ p̄uidebat in ſpū futuras ꝑſecutiōes ⁊ ꝓſperitates regis Meſſie futuri occaſiōe ſuaꝝ ꝑſecutionū. ⁊ hoc videt̃ ſentire Chābi. Ex quo ptꝫ/ ꝙ in hoc pſal. ⁊ quatuor ſequētibꝰ non memorant̃ ꝑſecutiōes ⁊ liberatiōes Dauid tanꝙ materia p̄ciſa ⁊ p̄ncipalis: ſꝫ tanꝙ materia occaſionalis ⁊ exēplaris ⁊ pabolica ſiue ꝓpoſitiōalis: et q̄ īfert ⁊ p̄uidit Dauid futuras ꝑſecutiōes ⁊ ꝓſperitates xp̄i ⁊ eccl'ie. vñ ſicut Dauid nō eſt actor p̄ncipalis huius pſal. ſꝫ ſpūs ſctūs: ita iſta ꝑſecutio nō eſt materia p̄ncipalis: ſꝫ eſt materia ex qua/ ⁊ exēplaris ex qua ⁊ i qua p̄uidit qual'r ſicut zifei q̄ erant fratres Dauid de ſua tribu accuſarūt ⁊ volebāt ꝑdere eū ⁊ tradere in manꝰ Saul: ita iudei traderēt Chriſtū in manꝰ Pilati ad crucifigēdū ⁊ accuſarēt eū falſo in multis. Sꝫ final'r Chriſtꝰ erat a pr̄e liberādus ꝑ reſurrectionē ⁊c. Et ita pariter p̄uidit nō ſolum ꝑſecutionē ⁊ liberationē xp̄i i capite: ſed ēt in mēbris eccl'ie ſue: ⁊ iō p̄ponit in titulo/ in finē. ad denotādū ꝙ Dauid eruditꝰ a ſpū ſctō in hoc pſalmo erudit nos ⁊ dirigit nos in xp̄m ⁊ eccl'iaꝫ: ⁊ de his q̄ Chriſtꝰ erat paſſurꝰ ⁊ eccl'ia. Et ſic eſt dicēdū de q̄tuor pſalmis ſequētibꝰ. Jn quo pſalmo duo facit nā p̄io petit liberari Chriſtꝰ. p̄mo ī capite/ deīde in mēbris. Scd̃o ꝓmittit vota ꝓ grāꝝ actiōe ibi. Uolūtarie ſa. ¶ Chriſtꝰ ergo petēs liberari i capite a iudeis/ ⁊ in mēbris a iudeis ⁊ tyrānis ⁊ ceteris perſecutoribꝰ de q̄bꝰ dictū eſt pſal. p̄cedenti/ dicit ad patrē. O deus ſaluū me fac i noīe tuo qd̄ eſt Jeſus ⁊ nomē ſalutis: ⁊ i v̄tute tua. ſ. huiꝰ nois Jeſus libera me de iudeis ꝑ reſurrectionē ⁊ libera me etiā i. eccl'iam a ꝑſecutoribꝰ ⁊c. ¶ Sꝫ hic dubitat̃ ꝙ h̄ nomē Jeſus nō vr̃ eſſe nomē patris ſꝫ xp̄i filij eiꝰ: ergo q̄mō filiꝰ dicit ad patrē. deꝰ in noīe tuo ſaluū me fac: vr̃ ergo ꝙ debebat dicere i noīe meo. Ad h̄ rūdet̃ ꝙ nomē Jeſus principal'r eſt nomē pr̄is collatū ipſi xp̄o a pr̄e ⁊ cōicatuꝫ: nā q̄cq̄d h̄ꝫ xp̄s hꝫ a pr̄e. vñ hoc nomē Jeſus ē nomē Adonai quatuor l'raꝝ Tetragrāmaton/ vt dictū eſt in ꝓlogo ⁊ pſal. vij. qd̄ idē eſt qd̄ oipotēs ⁊ ſalꝰ ⁊ eſſe ꝑfectū ⁊ ꝑ ſe: qd̄ ſoli deo cōuenit. hoc nomē cōicatū ē ⁊ dedit pr̄ filio. vt ait apl's ad Phil'. ij. Dedit illi nomē qd̄ eſt ſup oē nomē/ vt i noīe Jeſu oē genu flectat̃ ⁊c. Jō nō ſolū nos petimꝰ a pr̄e ꝑ illud nomen Jeſu in oibus oronibꝰ: ſed ēt Chriſtꝰ vt hō petit in v̄tute huiꝰ nois ſibi a patre collati: eo ꝙ hoc nomē cōtinet in ſe oēm v̄tutē ⁊ oipotētiā ⁊ infinitū pelagus meritoꝝ. Dicit ergo xp̄s ad patrē. O deꝰ pr̄ ſaluū me fac in noīe tuo Jeſu: qd̄ nomē ꝑ te eſt mihi collatū ⁊ cōicatū: ⁊ libera me ⁊ mēbra mea i v̄tute et

Nota q̄d xp̄s dicat pr̄i deꝰ in nomine tuo ⁊c. M

oī potētia tua q̄ ꝯtinet̃ ſub hoc noīe Jeſu: q꞉ nō eſt aliō nomē ī quo opꝫ mūdū ſaluari niſi ī hoc noīe. Et nota ꝙ hic ⁊ vbiq̄ nunꝙ loquit̃ Chriſtꝰ cū orat patrē in ꝑſona priuata: ſed in ꝑſona cōi ⁊ myſtica: ſicut nō paſſus eſt ꝓ ſeipō. ſꝫ i ſeipō paſſus eſt pro mēbris: q꞉ oēs fuimꝰ in xp̄o crucifixi quotq̄t regnāti ſumꝰ in eo. Jdeo in ſe ꝓ tota eccl'ia orat/ vt liberet̃ in v̄tute huius nois Jeſu a perſecutoribus: qd̄ impletū eſt ⁊ erit: vt dictū eſt in pſal. p̄cedēti: quia ſemper Chriſtus fuit exauditꝰ pro ſua reuerentia. ad Heb. v. Jdeo ſequitur.

De conſe. diſ. j. quando aūt ſtamꝰ. xxxvj. diſ. c. ſi quis vult.

Deꝰ exaudi orationē meā: auribꝰ percipe verba oris mei.

Qm̄ alieni inſurrexerunt aduerſum me: et fortes q̄ſierunt aīam meam: ⁊ non propoſuerunt deum ante cōſpectum ſuum.

¶ Deus exaudi orationē meā: auribꝰ ꝑmie percipe verba oris mei: qm̄ iudei alieni. i. facti alieni inſurrexerunt aduerſum me: ⁊ tyrāni ⁊ reges gētiliū q̄ſierunt animā ⁊ vitā meā vt perderēt eā: ⁊ nō propoſuerunt deū ante cōſpectū ſuū: q꞉ ſine cā ꝑſecuti ſunt me cōtra omnē eq̄tatē ⁊ iuſtitiā/ ⁊ contra oēs ſcripturas vet. teſt. Et ideo Judei nō ꝓpoſuerunt deū ⁊ ſcripturas ante cōſpectū ſuū: ſed paſſionē ⁊ inuidiā ⁊ malitiā. Nā ſi cū charitate ꝑſcrutati fuiſſent ſcripturas/ cognouiſſent Chriſtum eſſe verum Meſſiam in lege ꝓmiſſum: ⁊ ſic p̄ncipes regē gl'ie nō crucifixiſſent. Actuū. iij. Et etiā tyrāni nō ꝓpoſuerūt deū ⁊ iuſtitiā cū martyres occidebāt ⁊ etiā perſequebant̃: ſed paſſionem ⁊ malitiam.

viij. q. j. ſi ergo.

Ecce enim deus adiuuat me: ⁊ dominus ſuſceptor eſt anime mee.

¶ Hic ponit̃ adimpletio ⁊ effectꝰ petitiōis ⁊ punitio ꝑſecutorū. Dicit ergo Chriſtꝰ. ſicut oraui patrē ita adimpleuit. ecce eñ pro quia: q꞉ dn̄s pater adiuuat me ſicut petebā: ⁊ dn̄s eſt ſuſceptor aie ⁊ vite mee: ⁊ liberator ⁊ defenſor i capite ⁊ in mēbris. ergo ſicut liberaſti me: ita punias eos.

xx. q̄. iij. preſens.

Auerte mala inimicis meis: ⁊ in veritate tua diſperde illos.

¶ Auerte mala a me: ⁊ da inimicis meis. i. oia mala q̄ mihi fecerūt ⁊ facere itēdebāt: auerte a me ſuper eos/ ⁊ in veritate tua diſꝑde illos. Qd̄ totū impletū eſt primo in Judeis. Nā ꝑ Romanos fuerūt partim trucidati: ⁊ partim diſꝑditi/ ⁊ ꝑtim diſꝑſi. Et hoc etiam fuit ipletū in perſecutoribꝰ eccl'ie. ſ. Nerone/ Domitiano/ ⁊ Diocletiano ⁊c. Et dicit in veritate tua. q. d. tu q̄ ſcis veritatē ꝙ iniuſte perſecuti ſunt me. Jdeo ſm̄ veritatē tuā diſperde illos.

De cōſe. diſ. v. non mediocriter.

Uolūtarie ſacrificabo tibi: ⁊ confitebor nomini tuo dn̄e: quoniaꝫ bonum eſt.

¶ Hic p̄dicit ſiue ꝓmittit ſe acturū grās ꝓ liberatione ⁊ victoria ſua. vñ nota ꝙ feſtiuitates q̄s hodie celebrat eccl'ia ⁊ officia canonica q̄ cantat/ nil aliud ſunt niſi grāꝝ actiōes i memoriā paſſiōis ⁊ reſurrectiōis ⁊ aſcēſiōis Jeſu xp̄i ⁊ paſſionū oim martyꝝ. Et ſic ēt offert quotidie euchariſtiā i memoriā paſſiōis xp̄i. Dicit ergo xp̄s. O pr̄ poſtꝙ tu feceris qd̄ peto: ⁊ poſtꝙ liberatus fuero ⁊ inimici fuerint puniti: ego i eccl'ia mea volūtarie ⁊ cū maxima deuotiōe ⁊ ſolēnnitate ſacrificabo tibi: offerē

do quotidie i eccl'ia ſacrificiū euchariſtie: ⁊ alias oblatiōes: ⁊ ꝯfitebor nōi tuo qḋ eſt Jeſus/ ipm̄ predicādo ⁊ magnificando in medio eccl'ie ⁊ i ꝯſpectu totiꝰ pl'i: q̄m nomē tuū bonū ⁊ vtile ⁊ ſalubre ē: ⁊ et fuit toti generi hūano. Jō cōfitebor oīa bñficia que recepit eccl'ia ꝑ hoc nomē Jeſus: q̄ꝛ per ipm̄ liberati ſumꝰ a pctō ⁊ vicimꝰ diabolū: ⁊ adepti ſumus celū: ⁊ ex oī tribulatiōe erepti ſumꝰ. Ideo ſequit.

Quō ex omni tribulatione eripuiſti me: et ſup inimicos meos deſpexit oculus meꝰ.

xxij.q. ſ.aduerſitas. xj.q.ō. iij.i cū ctis.

℄ Ex oī tribulatiōe eripuiſti me/ ⁊ dediſti mihi victoriā cōtra perſecutores: ⁊ mihi eos ſubieciſti. Jō oculꝰ meꝰ deſpexit ſup inimicos meos. Vñ ſicut ſuſpicere eſt in altū aſpicere: Jta ꝑ oppoſitū deſpicere eſt deorſum aſpicere. ⁊ ideo ſuſpicimꝰ maiores ⁊ victores qui ſunt ſupra nos/ ſed deſpicimꝰ. i. contēnimꝰ ⁊ deorſum: ⁊ ſubiectos ⁊ victos aſpicimus eos qui ſunt ſubiecti/ ⁊ victi/ ⁊ ſuperati a nobis. Et ideo ait. ſup inimicos meos deſpexit oculꝰ meus/ tanꝗ̄ victos ⁊ ſuperatos. Qḋ totū fuit impletum p̄mo poſt deſtructionē Hierl'm: q̄ꝛ vidimꝰ Judeos nobis ſubiectos ⁊ deſpectos ꝑ oēs natiōes. Scḋo fuit iplētū poſt ꝯuerſionē magni Cōſtātini: q̄ꝛ oīs ꝑtās gentilium fuit ſubiecta iugo Chriſti. Et ſic in noīe Jeſu oē genu flectitur celeſtiū terreſtriū ⁊ infernoꝝ. Sed eſt aduertendū ꝙ ſicut xp̄s orauit in hoc pſalmo ꝓ ſe ⁊ membris ſuis: ita tota eccl'ia q̄tidie orat ad eundē patrē in hora p̄me dicēs. O deꝰ pr̄ ſaluū me fac in noīe tuo. i. ꝑ filiū tuū Jeſum: et in ꝟtute tua ꝯtēta i hoc noīe Jeſu libera me ab oībus infidelibus ⁊ inimicis eccl'ie viſibilibꝰ ⁊ inuiſibilibus ⁊c. Et etiā eccl'ia dirigit hāc oratiōnē ad xp̄m. O Jeſu Chriſte deus ſaluū me fac in noīe tuo i. per ꝟtutē noīs tui ⁊c. Sed i veritate ipſa eccl'ia cōiter dirigit oratiōes ad patrem vt exaudiat ⁊ ſaluet nos ꝑ virtutē noīs filij ſui: ⁊ ꝑ merita paſſiōis eiꝰ ēt inq̄ātū hō. Et ideo ſemꝑ in fine orōnis concludit. Per dn̄m noſtrū Jeſum Chriſtū filiū tuū ⁊c. Et iſte eſt debitꝰ ordo orādi: eo ꝙ xp̄s vt hō ꝑ merita paſſiōis ſue ⁊ obediētie ē mediator dei ⁊ hoīꝫ: hō Chriſtus Jeſus. Sꝫ multotiens dirigimꝰ etiam orationes ⁊ petitiones ad Chriſtū vt miſereat noſtri apud patrem: ⁊ offerat paſſionem ⁊ merita ſua ꝓ nobis: ⁊ nō ſolū inquantū homo/ ſꝫ etiā inquantum deus ⁊ homo ſimpliciter dirigimus oratiōes ad Chriſtū/ eo ꝙ cū patre viuit ⁊ regnat in vnitate ſpiritus ſancti per oīa ſecula ſeculorum.

xv.di ca.ſctā romana.

Exaudi deꝰ oratiōnē meam: ⁊ ne deſpexeris deprecatiōnē meam: intende mihi ⁊ exaudi me.

℄ Titulus Victori ſiue in finē i organis eruditio ſiue intellectꝰ Dauid. Ex titulo ptꝫ qḋ Da. eruditꝰ a ſpū ſctō fecit hūc pſal. ⁊ voluit ꝙ cātaret i tēplo cū organis ſiue carmībꝰ: cuiꝰ materia ē referēda in finē legis q̄ eſt xp̄s ⁊ eccl'ia/ vt freq̄nter dictū eſt. Et iō cātabat ad victoriā. i. cū toto conatu vſq; ad vltimū pūctū. Dictū eſt ſuperius ꝙ Dauid per ſuas ꝑſecutiōes ꝓuidit in ſpū ꝑſecutiōes Meſſie futuri: ⁊ iō materia occaſionalis potuit eſſe q̄ñ Dauid euaſit ⁊ fugit de Ceila: cū ciues vellēt ipm̄ tradere in manibus Saul. ⁊ ſic cū ducētis viris vagabat īcertꝰ ꝑ ſolitudinē: vt ptꝫ. j. Reg. xxiij. Per hoc qḋ dicit in lr̄a/ Elōgaui fugiēs ⁊ manſi in ſolitudine: fuit eruditus Dauid a ſpū ſctō: ꝙ ſicut viri Ceile fuerūt ingrati Dauid volēdo ipm̄ tradere in manibꝰ Saul: cū Dauid liberaſſet eos de obſidione Philiſtinoꝝ: ⁊ etiam ipſe Saul ingratꝰ voluit circūdare ciuitatē Ceile/ vt caperet Dauid in ea: ſed Dauid fugit in deſertū ab ingratis: ita Judei debebāt eſſe ingrati ipſi xp̄o. qui cū filios eorū a diuerſis infirmitatibus liberaſſet/ etiā ad ſaluandū eos a morte ꝑpetua veniſſet: tñ ipſi ingrati circūdederūt eū in tēplo ⁊ voluerūt ipm̄ lapidare et etiā ap̄phēdere. Sed Jeſus exiuit de manibꝰ eoꝝ ⁊ abijt iterū in deſertū locū trās Jordanē vbi p̄mū erat Joannes baptizās: ⁊ māſit illic/ vt pꝫ Jo. x. Propt̄ quā ingratitudinē poſt aſcēſionē xp̄i fuit deſtructa ciuitas ſacrilega ⁊ ingrata. Et hec ē materia huiꝰ pſal. p̄ncipalis in quo xp̄s introducitur ad loquēdū. Sꝫ eſt aduertēdū ꝙ lꝫ xp̄s ſemel paſſus ſit in capite ꝑ Judeos ⁊ ēt gētiles q̄ ipm̄ crucifixerūt: ⁊ fuit totaliter ꝑ reſurrectionē liberatꝰ: tñ ſemꝑ poſtea paſſus eſt in mēbris ⁊ in eccl'ia ſua ꝑ iudeos ⁊ gētiles: ⁊ patit' vſq; ad iudicium. vt impleant' paſſiōes q̄ deſunt xp̄i. i. totiꝰ corꝑis myſtici/ vt ait apl's ad Col. i. Unde Chriſtꝰ iā paſſus fuerat in capite ⁊ reſurrexerat: tñ adhuc poſt reſurrectionē ⁊ aſcēſionem dicebat: Saule Saule q̄d me ꝑſeq̄ris? Et ſic cōtinue patit' ꝑſecutiōes in mēbris ſuis. Et iō xp̄s nō ſolū loquit' in hoc pſal. in ꝑſona priuata/ vt ſupradictū eſt: ſed in ꝑſona cōi propter perſecutiōes quas paſſus eſt/ primo i ſe poſtea in mēbris ſuis. Et ſic ſimul memorat ꝑſecutiōes ſuas ⁊ eccleſie quas dicit eſſe ſuas ꝓpter vnitatē corporis myſtici/ vt ſepiꝰ dictū ē. ℄ Tria ergo facit xp̄s in hoc pſal. Nā primo exponit querelā ſuam apud patrē explicādo pericula ⁊ ꝑſecutionem ſuā. Scḋo petit vltionē de ꝑſecutoribꝰ. Tertio agit grās: q̄ꝛ fuit exauditꝰ. Scḋo ibi. Precipita dn̄e. Tertiū ibi. Ego ad dn̄m clamaui. Quantū ergo ad p̄mū dicit Chriſtꝰ. O deus pr̄ exaudi orōnē meā ⁊ petitionē: ⁊ ne deſpexeris dep̄catiōnē meā: Vñ per orōnē peto mihi dari reſurrectionē ⁊ dotes gl'ie: ꝑ dep̄cationē ꝟo peto ab afflictionibꝰ liberari: ⁊ iō intēde mihi vt filio ꝓprio/ ⁊ exaudi me/ vt ea q̄ peto ſine dubio ⁊ firmo propoſito impleant'. Hoc dicit: q̄ꝛ xp̄s ſemꝑ fuit exauditꝰ ſine repulſa: ⁊ iō petitio xp̄i eſt firma prophetia de futuris agendis ⁊ implēdis: et ideo ꝓpter certitudinē replicat. Et ideo in iſta oratione nō ſolum petit ⁊ predicit ſuā liberationem ⁊ gloriā: ſed etiā petit ⁊ predicit vltionem de ꝑſecutionibus vt patebit. Sed ne videat' iniuſte petere vindictā enarrat ⁊ explicat p̄mo ſuas afflictiōes ⁊ perſecutiones dicens: Juſte peto exaudiri q̄ꝛ

Contriſtatus ſum in exercitatione mea: et conturbatus ſum a voce inimici et a tribulatione peccatoris.

℄ Cōtriſtatus ſum in exercitatiōe. i. in opprobrijs ⁊ flagellis ⁊ tormētis ⁊ alapis ⁊ irriſiōibus ⁊ clamatiōibus ⁊ dinumeratiōe oſſiū: ⁊ in ceteris afflictiōibus i q̄bꝰ fui exercitatꝰ: ⁊ ego fui ꝯtriſtatꝰ: ⁊ dolui a voce inimici ppl'i iudeoꝝ ⁊ a tribulatiōe pctōris mihi inflicta. Nota ꝙ Chriſtus nō dicit' hic cōtriſtatꝰ ꝓ tiſtitia dicit paſſionē nō correctā cōtra ꝟtutes: q̄ꝛ ꝟtuoſus i ſua opatione nō cōtriſtat': īmo letatur i animo. ſed dicit' cōtriſtatꝰ quaſi dolorē paſſus. Nā primo Chriſtus patiebat' dolorē corporalem in illa

exercitatione ⁊ tormētis ꝑ totā illā noctē tanꝗ̄ verus homo habens humanas infirmitates ſine culpa/ etiā dolebat ⁊ triſtabat' de ꝑditiōe illius ppl'i ⁊ flebat pctā nr̄a in horto ⁊ in cruce. Et iō cōtriſtatus eſt ⁊ doluit a voce inimici imponentis falſum teſtimoniū: ⁊ clamātis crucifige crucifige: q̄ꝛ ꝓuidebat illū populū dānandū ꝓpter homicidiū iniuſtū. Cōtriſtatꝰ ē ergo Chriſtꝰ. i. vexatus ⁊ afflictus ⁊ dolens in tali exercitatione magis ꝓpter cecitatem ⁊ dānationem perſecutorū: ⁊ aſſignat cauſam dicēs.

Quoniā declinauerunt in me iniquitates: ⁊ in ira moleſti erant mihi.

℄ Declinauerunt in me iniquitates falſa crimina imponendo. Et ſic quia in ira et iniquitate moleſti erant mihi abſq; ratione: q̄ꝛ ex odio ⁊ inuidia moleſtabant me: ⁊ ſic propter damnationem eorum.

Cor meū conturbatū eſt in me: ⁊ formido mortis cecidit ſuper me.

Timor ⁊ tremor venerūt ſuꝑ me: ⁊ contexerunt me tenebre.

℄ Cor meū cōturbatū eſt in me: nō ꝑ turbationeꝫ cōtra rationē: ſed ꝑ turbationē ratiōe paſſiōis ⁊ doloris. Et etiā cor meū. i. caro conturbata eſt timore mortis: q̄ꝛ timor mortis ⁊ tremor corporis venerūt ſup me: ⁊ ſic cōtexerūt ⁊ circūdederunt me tenebre mortis: q̄ꝛ cepi tedere ⁊ pauere ⁊ meſtus eſſe/ vt dictū eſt pſal. xxi. ℄ Et nota ꝙ Chriſtꝰ magis memorat ⁊ deflet ſententiā mortis ⁊ miſerie penalitatuꝫ datā in Adā toti generi humano ꝓ quo patiebat': ꝙ defleat ſuā mortē ꝓpriā. ⁊ ſic dolebat ⁊ flebat in horto tanꝗ̄ caput ꝓ afflictione mēbrorū: q̄ꝛ hic potius loquitur vt perſona cōmunis/ vt dictum eſt.

Et dixi: quis dabit mihi pēnas ſicut colūbe: ⁊ volabo et requieſcam.

℄ Cū me vidi in tāta exercitatiōe ⁊ afflictione ⁊ ꝑſecutione multotiēs dixi q̄s dabit mihi pennas vt colūbe: ⁊ volabo ⁊ requieſcā. i. volaui ſicut colūba habēs alas: cū me vellēt lapidare ⁊ apprehendere exiui ab eis ⁊ abij trās Jordanē/ ⁊ elōgaui fugiens ⁊ māſi in ſolitudine/ vt patet Joā. x. Sed meliꝰ eſt vt hoc referat' ad reſurrectioneꝫ. vñ dicit Chriſtus Intantū timor mortis ⁊ tremor venerūt ſup me ꝙ oraui ⁊ petij reſurrectionē ⁊ liberationem ab afflictionibus ⁊ morte tā terribili: ⁊ dixi. quis dabit mihi pēnas ſicut colūbe. i. dotes reſurrectiōis ⁊ gl'ie que ſunt agilitas claritas ⁊ impaſſibilitas/ q̄ ſunt ale corporis glorioſi: ⁊ volabo in celū ⁊ requieſcam a laboribus ⁊ tribulationibus paſſionis.

Ecce elōgaui fugiēs: ⁊ manſi in ſolitudine.

Expectabam eū qui ſaluum me fecit a puſillanimitate ſpiritus ⁊ tempeſtate.

℄ Exauditꝰ a patre fui ⁊ reſurrexi ⁊ elōgaui me fugiēs in celū: ⁊ māſi in ſolitudine celeſti. vbi nō ē ſocietas cū malis: ſed eſt illa patria q̄daꝫ ſolitudo libera ab oībꝰ malis ⁊ oī miſeria. Et ſubdit Chriſtus iſtā petitionē feci: q̄m expectabā eū. ſ. patrē meū q̄ ſaluū me fecit a puſillanimitate ⁊ vexatiōe ⁊ tribulatione ſpūs ⁊ tēpeſtate crucifixorū. Nā licet caro in principio fuerit infirma ⁊ timuit mori: tñ ſpūs ſemꝑ fuit ꝓmptus obedire pr̄i ⁊ non puſillanimus īmo fuit ſemꝑ liber ab oī puſillanimitate et quolibet alio vitio. ℄ Ex hoc ptꝫ/ ꝙ in his tribꝰ ꝟſiculis Chriſtꝰ petit liberari ꝑ reſurrectionē glorioſaꝫ ⁊ aſcēſionē. in qua orōne fuit exauditꝰ ꝓ ſua reuerētia. Vñ pēne quas pater dedit filio Chriſto ſunt oīa gr̄a gratiarū ⁊ donorū. ſ. ſapiētie ⁊ intellectus/ conſilij ⁊ fortitudinis ⁊c. Jſtis pēnis ⁊ alis volauit Chriſtꝰ: ⁊ fuit liber ſemꝑ ab inſtāti cōceptionis ab oī puſillanimitate ſpūs: ſꝫ volūtarie aſſumpſit humanas infirmitates ad inſtrumētū patiendi. Sꝫ ē aduertēdū ꝙ xp̄s hic nō ſolū loquit' in ꝑſona priuata: ſꝫ i ꝑſōa cōmuni ꝓut ē caput eccl'ie/ ⁊ petit liberari a ꝑſecutiōibꝰ quas eccl'ia paſſa eſt. primo a Judeis tp̄e apl'orū. ſcḋo a tyrannis tp̄e martyrum. Jō ait in ꝑſona eccl'ie. O deꝰ pr̄ exaudi orationeꝫ ⁊c. q̄ꝛ cōtriſtatꝰ ſum ⁊ vexatꝰ a principio ilico poſt aſcenſionē in ꝑſecutiōe facta apl'is ⁊ lapidatione Stephani. Et q̄ꝛ Paulus ꝑſequebat' eccleſiam ⁊ accuſabat chriſtianos ꝑ oēs ſynagogas. vt ptꝫ Actuum. vij. et ſic etiā cōtriſtatꝰ ſum a voce inimici ppl'i iudeoꝝ q̄ fecerūt edictū ꝯ chriſtianos vt oēs ducerent' vincti in Hierl'm. Et etiā iperatores Romani fecerūt edictū vt ſi q̄s coleret nomē xp̄i capitali ſentētia puniret': ⁊ bona ſua fiſco addicerent'/ vt ptꝫ in eccl'iaſtica hiſtoria. Ab iſta voce ego fui cōtriſtatus: q̄m declinauerūt i me iniquitates ⁊ impoſuerūt falſa crimina: ⁊ in tali ira ⁊ odio erāt mihi moleſti. Vñ tot milia martyrū iterfecti ſūt: vñ tātꝰ timor ⁊ tremor inuaſit me: ꝙ deſideraui habere pennas ⁊ alas ad fugiēdas tot diras ꝑſecutiōes. vñ papa Marcellinus factꝰ puſillanimꝰ adoleuit incēſuꝫ idolis ex timore ⁊ tremore: lꝫ nō corde. ⁊ iō elongaui fugiens a pplis: ⁊ māſi i ſolitudine ⁊ deſerto. Nā xp̄iani fugiētes ꝑſecutōes iꝑatoꝝ ⁊ tyrānoꝝ latebāt i cryptis ⁊ ſpelūcis ⁊ vagabāt' ꝑ deſertū. Nā Urbanꝰ papa latebat i ſepulcris mortuoꝝ: vt pꝫ in hiſtoria ſctē Cecilie. Et Sylueſter q̄ſitꝰ ē in mōte Serapino vocatꝰ a Cōſtātino in mōtibꝰ vbi latebat cū alijs xp̄ianis rogādo vt deꝰ liberaret eccl'iam ſuā: ⁊ ſaluaret eā a puſillanimitate ſpūs ⁊ tēpeſtate ꝑſecutōis ⁊ daret xp̄ianis fortitudinē in tormētis ⁊ ꝑſecutiōibꝰ. Sꝫ iſte ꝑſecutiōes ⁊ tēpeſtates ceſſarūt ꝑ cōuerſioneꝫ magni Cōſtātini. Jtē lꝫ Quis dabit mihi pēnas ⁊c. pōt referri ad reprobationē iudeorū ⁊ conuerſionē ppl'i gētilis. Nā poſtꝗ̄ apl'i viderūt obſtinatiōem ⁊ duritiā ⁊ iniq̄tatē iudeoꝝ/ dixit Paulꝰ. Uobis oportebat ꝑ̄dicari verbū dei: ſꝫ q̄ꝛ indignos vos feciſtis iō conuertimur ad gētes. Actuū. xiij. Dicit ergo eccleſia ſiue Chriſtꝰ in ꝑſona eccl'ie. poſtꝗ̄ Judei perſequunt' me: ⁊ ſe indignos fecerūt guſtatione ꝟbi dei/ Quis dabit mihi pēnas ſicut colūbe: ⁊ volabo ab iſto ppl'o reprobato: ⁊ q̄eſcā in ppl'o gētili: quaſi dicat eccl'ia: nō niſi ſolꝰ pater ⁊ filiꝰ ⁊ ſpūs ſanctus. Vñ pēne colūbe deargētate q̄ eſt eccl'ia/ ſūt fides/ ſpes/ ⁊ charitas: ⁊ oīa dona gratiarū q̄ apl'i receperūt in die pēteco. q̄bꝰ alis apl'i volauerūt ꝑ mundū vniuerſum ꝑ̄dicātes euāgelium oī creature ⁊ ppl'o gētili. Et ſic reprobata ſynagoga xp̄s volauit ⁊ receſſit ab ea: ⁊ req̄euit in ſolitudine ppl'i gentilis cōuerſi ad fidē xp̄i: q̄ q̄dē ppl's añ erat deſertꝰ a deo: q̄ꝛ nūꝗ̄ habuerat legē nec ꝓphetas. Et ſic in deſerto vbi añ habitabāt ſerpētes ⁊ dracones: ortꝰ ē viror iunci fidei ⁊ charitatis. Eſai. xxxv. ⁊ ibi habitauit xp̄s. Et ſic dicit eccl'ia. Ego expectabā deuꝫ qui ſaluū me fecit per cōuerſionē magni Conſtantini a puſillanimitate ſpūs ⁊ tempeſtate: q̄ꝛ tunc fui libe

pēnas dedit pater filio.

Quō fūt chriſtiani pſecuti.

Penne de argētate q̄d ſunt.

rata ab omni timore ⁊ tremore perſecutionis.

xc. diſ. platuȝ.

Precipita domine diuide linguas eoruȝ: quoniam vidi iniquitatem ⁊ contradictionem in ciuitate.

¶ Hic petit Chriſtꝰ vltionē de pſecutoribꝰ. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū ſicut dictū eſt pſal. xlviij. ⁊ l. ꝙ ciuitas Hieruſalē intātū dicta eſt Hierl'ȝ inquātū in ea expectabat Chriſtꝰ q̄ nos cū p̄re ꝑ ſanguinē ſuū pacificauit: ⁊ inquātū in ea fuit Chriſtus ⁊ collegiū aplor̄: qꝛ ſocietas illa erat vera Hieruſalem ⁊ pacifica ⁊ viſio pacis. Sed poſtꝗ illa ciuitas ꝑdidit fidē Chriſti ꝑ obſtinationeȝ: ⁊ illa ſocietas fideliū receſſit ab ea: tūc illa iā ampliꝰ nō fuit Hieruſalē: ſed Babylonia ⁊ multitudo cōfuſiōis ⁊ diuiſiōis. Et iō dicit Chriſtꝰ per os Dauid. ꝙ poſtꝗ aſſumpſit pēnas ſicut colūbe ⁊ volauit ⁊ elōgauit ſe fugiēs ⁊ recedēs ab ea: ⁊ manſit in ſolitudine et requieuit in pplo gētili: ibi fuit vera Hierl'm. i. tota eccl'ia fideliū a ſolis ortu vſq; ad occaſum: ⁊ illa terrena q̄ ante dicebat Hierl'm/ ꝑ receſſum Chriſti ⁊ fidei facta eſt Babylonia cōfuſa. Iō ait Chriſtus. O dn̄e pater poſtꝗ ego elōgaui fugiēs ab illa ciuitate: precipita eam: ⁊ deſtrue per Titū ⁊ Romanos ⁊ diuide linguas eorū ꝑ contrarias opiniones: qm̄ vidi cōtradictionē in ciuitate. Nā quidā dicebant: qm̄ in Beelzebub eijcit demonia: ⁊ q̄dā/ qm̄ vorax eſt: ⁊ quidā qm̄ bonus eſt: ⁊ q̄dā/ nō ſed ſeducit turbas. Et ſic ſchiſma erat inter eos. Ioā. viij. Et etiaȝ vidi aliā ꝯtradictionē ⁊ diuiſionem in illa ciuitate. Nam per totos illos. xl. annos a morte Chriſti vſq; ad excidiū ciuitatis ſemꝑ vidi cōtradictionē inter ciues ⁊ iniquitatē: qꝛ nulla erat iuſtitia: ſed iniuſtitia ⁊ cedes ⁊ furta ⁊ latrocinia et homicidia ⁊ ſeditiōes ciuiū adinuicē: vt ait Joſephꝰ de bello iudaico. Vn̄ ſurrexit quedā ſocietas latronū q̄ dicebant ſicarij. q̄ cū paruis gladijs īterficiebāt hoīes: ītantū ꝙ pauci audebāt exire domos ſuas nō ſolum in nocte: ſed etiā in die. Et ſic primo fuit bellum inteſtinum: ⁊ ſeditio inter eos/ Deinde bellum externū per Romanos. Ideo ſubdit.

xc. diſ. oblato. iiij. q. vij. gra nibꝰ. et lxxxvij di. oēs.

Die ac nocte circundabit eam ſuper muros eius iniquitas: ⁊ labor in medio eius ⁊ iniuſtitia.

Et non defecit de plateis eiꝰ vſura ⁊ dolꝰ.

¶ Die ac nocte iniquitas ⁊ labor circundabit eā ſuper muros eius intus ⁊ extra: ⁊ in medio eius erat iniuſtitia: qꝛ ꝑ totos illos. xl. annos nulla fuit iuſtitia: ſed ſeditio ⁊ tyrannides: nec defecit vſura ⁊ dolus in plateis eiꝰ publica. Et vſura/ ⁊ dolꝰ/ ⁊ fraus manet in illo ppl'o diſpſo tanꝗ morbus hereditarius. Itē vbicūq; eſt ille ppl's diſpſus dicit Babylonia ⁊ cōfuſio ꝓpter diuiſionē linguarū ⁊ opiniōnū. Nā poſtꝗ cū veritate nō poſſunt defendere ꝑfidiā ſuam: oportet vt ſint inter eos diuerſe ſalſe opiniones: ⁊ ſic vnuſq̄ſq; ſuo modo gloſſat ſacram ſcripturā/ vt attrahat eā ad ſuā ꝑfidiā ⁊ auertat a veritate. Et ſic ꝯfingūt Thalmudiſte diuerſas hereſes manifeſtas cōtra ſacrā ſcripturā: puta ꝙ aīe Eſaie ⁊ aliorū ꝓphetarū fuerūt in mōte Sinai. et ibi acceperūt ſuas ꝓphetias. Et ꝙ aīe ipſorū Thalmudiſtarum fuerunt in eodē mōte Sinai ⁊ ſicut deꝰ dedit legē Moyſi: ita dedit eis verū intellectū legis. Et ſic dicūt ꝙ magis eſt credēdū eis ꝗ litere legis. Et dicūt multa alia enormia ⁊ varia cōtraria inter ſe. Et ſic duplex bellū eſt īter Judeos. ſ. inteſtinū et eternū Qn̄o aūt iſte maledictiōes trāſierūt in poſteros videbitur pſal. lxviij. ⁊ cviij. ⁊ lxxxj.

Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem vtiq;.

Et ſi is qui oderat me ſuꝑ me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitā ab eo.

¶ Hic ꝓbat ꝙ iuſto dei iudicio iudei paſſi ſunt bellum inteſtinū ⁊ diuiſionē ⁊ confuſionē: ⁊ inter eos nulla eſt fides: nec vnus confidit de altero. ⁊ rō eſt. Nā iſte eſt morbus hereditariꝰ eis: eo qm̄ tradiderūt Chriſtū Meſſiā ⁊ regē ſuū/ ⁊ familiarem/ ⁊ fratrē de ſua tribu. Dicit ḡ Chriſtꝰ. Juſtū eſt ꝙ patiatur talē peſtē inteſtinā: qꝛ ſic cū dolo ꝓdiderūt me Pilato: qm̄ ſi aliq̄s inimicꝰ ⁊ extraneꝰ gētilis maledixiſſet mihi imponēdo crimina: ⁊ īferēdo opprobria: vtiq; ego ſuſtinuiſſem. i. eſſet magis tolerabile: eo ꝙ gētiles nō habebāt legē nec ꝓphetas: ⁊ habebāt odio Iſraelitas ⁊ Judeos: ⁊ iō ſi is gentilis vel aliꝰ q̄ oderat me fuiſſet locutꝰ magna crimina ⁊ falſa teſtimonia ſuꝑ me/ abſcōdiſſeȝ me forſitā ab eo. i. habuiſſem cām fugiēdi ab eo ⁊ cuſtodiēdi me.

Tu vero homo vnanimis: dux meus ⁊ notus meus.

Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo dei ambulauimus cum conſenſu.

¶ Vero pro ſed: ſed tu homo iudeus vnanimis. i. eiuſdē legis ⁊ nature ⁊ tribꝰ/ notus meus: qꝛ quotidie erā in tēplo docēs: ⁊ cognoſcebas matrē meaȝ de tribu Juda: ⁊ multotiēs fuiſti dux meꝰ quantuȝ ad ſacerdotiū: qꝛ fungebaris ſacerdotio in quo cōſiſtit ducatus pplī; qꝛ ſacerdotes ſunt duces: et ſic eras dux meus: ⁊ notus meus ꝑ opera q̄ feci tibi: q̄ mecum ſimul capiebas cibos. i. eras mihi familiaris ⁊ cōmēſalis qꝛ multotiēs īuitatꝰ in domo tua: puta in domo Simonis leproſi ⁊c. ⁊ ābo ſimul ambulauimus in ꝯſenſu ⁊ ſocietate in tēplo ⁊c. ⁊ ego cū cōſenſu ⁊ familiaritate ⁊ colloquio eram tecuȝ: maxime cū eram inuitatus tecū ad cenā aut prandium. Quaſi dicat: ſicut familiariter ⁊ ꝓditorie et ſub zelo amicitie ꝓdidiſti me ⁊ tradidiſti: ita familiari ⁊ inteſtino ⁊ externo bello intus ⁊ extra peribis. hoc dicit. Nā dū Titus ⁊ Romani tenebāt ciuitatē Hieruſalē obſeſſam cōtinue erant ſeditiones ⁊ latrocīa publica in ciuitate. Et nota ꝙ etiā iſti quatuor verſus ab illo loco: Qm̄ ſi inimicus meꝰ. ⁊c. poſſunt referri ad Judam proditorem qui erat diſcipulꝰ ⁊ familiaris ⁊ cōmenſalis Chriſti: ⁊ tradidit eū. Ideo Judei moderni non dicuntur Judei a Juda filio Jacob patriarcha: ſȝ dicunt Judei a Juda ꝓditore: cuius ſunt imitatores ⁊ ſucceſſores in maledictione ⁊ moribus. Et ideo ſubdit.

Veniat mors ſuper illos: ⁊ deſcendant in infernum viuentes.

¶ Poſtꝗ iſte ppl's eſt imitator Jude: ideo veniat mors ſuꝑ illos non ſolū corporalis ſed etiā ſpūalis aīe. Et ſic deſcēdāt viuētes in infernū: ſicut Judas q̄ mortuus eſt in corpore et anima: quia laqueo ſe ſuſpendit tanꝗ cecus ⁊ obſtinatꝰ: et ipſemet ſe ad mortē iudicauit. ⁊ abſtulit ſibi locū pnie. Et qm̄ ēt ſunt ſucceſſores in moribꝰ ⁊ nequitia/ ideo ſequit.

Quoniam nequitie in habitaculis eorum in medio eorum.

xiij. diſt. ca. quātuȝ libet.

¶ Nequitie erunt ſemꝑ in habitaculis eor̄ in medio eor̄. i. nō ſolū erūt doloſi cōtra extraneos: ſed etiā inter eos. Vn̄ eſt notandum ꝙ iſte ppl's maledictꝰ in oibus eſt imitator ⁊ ſucceſſor ⁊ heres Jude ꝓditoris. Primo qꝛ inquātū poſſunt conant ſemꝑ maledicere xp̄o: ⁊ prodere chriſtianos ⁊ decipere cū dolo ⁊ fraude: ⁊ etiā inter eos. Secūdo qꝛ quotidie ſeipſos condemnāt ad mortē corporis ⁊ anime probat. Nam in hoc pſal. liiij. ⁊ cviij. ⁊ in multis alijs manifeſte legit ſn̄ia dānatiōis omniū Judeorum crucifixorū xp̄i ⁊ omniū ſucceſſorū: et hoc per modū orōnis vt patet hic cum dicit. Veniat mors ſuper illos ⁊c. Ex quo ptȝ/ ꝙ quotidie orāt pro dānatione eorūdem: ⁊ dānant ſeipſos dū viuūt: ſicut Judas qui viuus ſeipm condēnauit ad morteȝ. Et ideo dicit. Deſcendant in infernū viuentes: qꝛ viuētes condēnant ſeipſos ad infernū. Et etiaȝ qꝛ licet corpus moriat in eis et putrefiat in terra: tn̄ anima viuēs ⁊ immortalis deſcēdit in īfernū: vbi erit fletus ⁊ ſtridor dentiū. Et deſiderat mortē ⁊ nō veniet ei. Et nota ꝙ totū hoc qḋ dictuȝ eſt de populo iudeorū perſequēte Chriſtū in capite: intelligēdū eſt etiā de ppl'o gentili ⁊ cetu tyrānor̄ perſequēte ipm in mēbris: ⁊ maxime de cetu hereticor̄ q̄ dicūtur notī ⁊ familiares xp̄o: inquātū dicebantur chriſtiani: ⁊ ideo conſimili pena ſunt puniti.

xi. q. iij. ad meſam

Ego autem ad deum clamaui: ⁊ dominus ſaluauit me.

¶ In hac tertia parte agit gratias de beneficio reſurrectiōis recepto: ⁊ de vltione facta de perſecutoribꝰ ſuis ſimul iterādo eorū punitionem ⁊ maliciā. Ideo ait/ ipſi ſunt puniti vel punient ſicut ſupra dictū eſt: ſed ego quia ad dn̄m clamaui ⁊ dn̄s ſaluauit me: ideo agendo gratias de reſurrectiōe ⁊ liberatione mea ⁊ punitione eorum.

de ꝯſe. diſti. j. aun̄.

Veſpere ⁊ mane ⁊ meridie narrabo ⁊ annunciabo: ⁊ exaudiet vocem meam.

¶ Veſpere ⁊ mane ⁊ ſemper annunciabo miſericordiam ⁊ iuſtitiam ſuam et: ipſe exaudiet vocem meam. Vel poteſt eſſe iſta particula cōſecutiua cū ſuperiori: qꝛ videt ſemꝑ petere iuſtitiā ⁊ vltioneȝ de perſecutoribꝰ: vt dicat. Ego ad dn̄m clamaui et ſaluauit me: ⁊ veſpere ⁊ mane narrabo ⁊ annūciabo iniurias mihi illatas: ⁊ dominus exaudiet me.

de ꝯſe. di. iiij. ⁊ non in nobis

Redimet in pace aīam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.

¶ Redimet in pace. i. in gloria ⁊ liberabit animaȝ meam. ſ. vitam meā per reſurrectionē ab his Judeis qui mihi appropinquant ficta amicitia ⁊ ſanguine: quia omnes eramus de tribu Juda: qm̄ inter multos. i. multi erant mecum. i. ſe amicos mihi fingebant: ⁊ ſic ſub zelo amicitie prodiderunt me: ſicut fecit Judas ⁊ multi Phariſei q̄ inuitabāt me ad prādiū: ⁊ obſeruabāt vt caperent me in ſermone: ⁊ poſtea cōſpirauerunt in mortem meam. Sed

Exaudiet deus ⁊ humiliabit illos: qui eſt ante ſecula.

j. q. j. c. ipſi. ⁊ xxvj. diſti. ſi q̄s vult

Non enim eſt illis cōmutatio ⁊ non timuerunt deum: extendit manum ſuam in retribuendo.

¶ Deus qui eſt ante ſecula exaudiet me oranteȝ ⁊ clamantē/ ⁊ humiliabit ⁊ deijciet illos auferēdo ſacerdotium ⁊ ciuitatem ⁊ bona temporalia: ⁊ iugo perpetue captiuitatis ſubijciēdo: ⁊ animas in perpetuū ignē condēnādo ⁊ corda eorum obdurando ⁊ obcecando ne cognoſcāt ſacramēta dei: nec peccata ſua: intantū ꝙ non eſt nec erit eis cōmutatio ⁊ redēptio: nec conuerſio de peccato ad gratiaȝ qꝛ nunꝗ agent penitentiā: ſed ceci ⁊ obſtinati in ſua perfidia permanebunt. quare? quia nō timuerunt deum condēnando ſanguinem iuſti/ Ideo deus extendit manum ſuam cōtra eos/ in retribuēdo vindictam pro homicidio: eo ꝙ contaminauerūt teſtamentum dei perpetrando homicidiū: ⁊ occidendo innocentem contra legem dei.

j. q. iij. iudei. xxviij. q. j. ca. nec. ⁊ c. ſi quis iudaice.

Contaminauerunt teſtamentū eius: diuiſi ſunt ab ira vultus eius: ⁊ appropinquauit cor illius.

¶ Contaminauerūt etiā teſtamētū dei nō recipiēdo Chriſtū/ de quo loquunt oēs ſcripture teſtamēti dei. Ideo negādo xp̄m negarūt teſtamētum dei. Et ſic fecerūt deū mēdacē/ ⁊ ſic manent ſacrilegi et blaſphemi ⁊ heretici: qꝛ tota ſcriptura clamat xp̄ȝ eſſe deum ⁊ Meſſiā ⁊c. Et ſic vt defendāt perfidiaȝ ſuā ex certa ſciētia faciūt deū mendacē falſo interpretādo legē/ ⁊ prophetas. Et ſic cōtaminauerūt ⁊ dilacerauerūt teſtamētum dei. Vnde iſti reddiderunt xp̄o malū pro bono: quia xp̄s ſemper fuit eis benignus/ ⁊ ipſi fuerunt xp̄o crudeles. qḋ ꝓbatur. Nā vultus eius. ſ. xp̄i fuerunt diuiſi et ſeparati ab ira: qꝛ ſemper eis locutus eſt ſine ira: immo cū maxima benignitate. ⁊ ſemꝑ cor eiꝰ appropinquauit illis. i. bona voluntas xp̄i ſemꝑ fuit eis ꝓpitia: qꝛ cum magna benignitate corrigebat ⁊ docebat cuȝ charitate ⁊ filios eorum ſanabat.

xiiij. q. ij. ſex.

Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum: ⁊ ipſi ſunt iacula.

¶ Multa beneficia cōferebat in quibus poterāt agnoſcere xp̄i charitatē ⁊ benignitatē: ⁊ ſermones eiꝰ. ſ. xp̄i fuerūt molliti ⁊ ſuaues ⁊ blandi erga eos ſuꝑ oleū. i. magis ꝗ oleuȝ: ſed ipſi. i. Judei fuerunt iacula ⁊ lācee ꝯ xp̄ȝ: qꝛ acuerūt vt gladiū linguas ſuas: dicentes crucifige crucifige. Lr̄a Hieronymi hȝ Nitidiꝰ butyro os eiꝰ ⁊ pugnat cor eius: molles ſermones eius ſuper oleū: ⁊ ipſi ſunt lācee. Vnde iſta particula eſt valde intricata: ⁊ iō ſunt diuerſi modi dicēdi inter doctores: ſed iſte videt mihi magis cōformis lr̄e Hieronymi: qꝛ nil aliud ſonat niſi ꝙ xp̄s fuit Judeis benignus ⁊ blādus in ſermonibꝰ ⁊ factis: ⁊ ipſi Judei fuerūt ipſi lācee ⁊ iacula. Poteſt etiā dici ꝙ ſermōes xp̄i licet eſſent molles ſicut oleum: tamē fuerūt iacula ⁊ ſagitte penetrātes corda fideliū ⁊ conuerſorum ad fidem: ⁊ fuerunt iacula ad cōfundēdū ⁊ conuincendū Judeos et tyrānos ⁊ hereticos: quia ſermo dei eſt gladius anceps: ⁊ gladius ignitus.

xſ.q.iij. ad menſam. in gloſ. **Jacta ſuper dominũ curam tuam: ⁊ ipſe te enutriet ⁊ non dabit ineternũ fluctuationē iuſto.**

¶ Hic propheta in perſona xp̄i exhortat̃ iuſtos ⁊ fideles ad patiētiā in aduerſis: vt committāt ſe diuine miſericordie ⁊ prouidentie in oibus perſecutionibus ⁊ periculis ⁊ inopia: quia deus nunq̄ deficiet eis. Dicit ergo. O fidelis iuſte iacta in dño curam tuam. i. cōmitte ei curam: ⁊ habeas bonā ſpē: quia ipſe te enutriet in bonis temporalibus ⁊ ſpiritualibus: ⁊ ſis humilis in aduerſis: q2 deus nunq̄ dabit ineternũ fluctuationē iuſto. i. nũq̄ ꝑmittet eum perire in fluctuatione ⁊ perſecutione: et ſemper dabit finē afflictionibus eius. immo tandē ⁊ in breui liberabit eum: licet ad tempus permittat affligi. Et conuerſus ad deum dicit.

xxiij.q. viij. preterea. **Tu vero deus deduces eos in puteum interitus.**

Uiri ſanguinum ⁊ doloſi non dimidiabũt dies ſuos: ego autē ſperabo in te domine.

¶ Deduces eos. ſ. Judeos ⁊ tyrannos et oēs alios perſecutores xp̄i ⁊ eccl'ie ī puteũ interitꝰ ⁊ mortis inferni: q2 viri ſanguinũ ⁊ doloſi. ſ. homicide ⁊ ꝑſecutores iuſtorũ: ⁊ doloſi ⁊ fraudulēti ⁊ iniqui non dimidiabũt dies ſuos: q2 intēpeſtiua morte morient̃ ante dimidiũ dierũ ſuoꝝ. ego aũt cũ patientia ⁊ humilitate ſperabo in te dñe: ⁊ non erit fruſtra ſpes mea: quoniā ſcio ꝙ liberabis me. Sed cōtra q2 videmus malos qñq̄ vltra dimidium dierum. i. vltra xl. annos viuere: ⁊ ſic dimidiāt dies ſuos. Reſpondetur ꝙ nunq̄ pctõr ⁊ prauus ⁊ mundanus dimidiat dies ſuos: quia nũq̄ credit nec putat ſe moriturũ. Et ſic parũ videt̃ ſibi viuere. lxx. annos immo videtur ſibi nõ dimidiare dies ſuos: ⁊ cā eſt q2 nõ putat nec credit aliā vitā: immo dolet recedere ab hoc ſeculo. Et ſic ſcd̃m opinionē ſuā nunq̄ dimidiat dies ſuos: q2 nunq̄ tantũ viuit quin plus putet ⁊ expectet viuere. Sʒ iuſtꝰ cupit diſſolui ⁊ eſſe cũ xp̄o: ⁊ iõ vita huiꝰ mũdi ſemꝑ videt̃ ſibi longa et odioſa. ⁊ hoc accidit q2 ſperat ⁊ cupit aliā vitam in dño. ¶ Ex quibꝰ ptʒ ꝙ iſte pſal. nõ cõuenienter exponit̃ ꝯ ciues ⁊ habitatores Ceile: q2 maledictiones q̄ hic ꝓgnoſticabant̃ nõ poſſunt ꝓprie applicari illi ciuitati. Scd̃o q2 iſte pſal. eſt eruditio ſpũs ſcti f̃cā ipſi Dauid. q̄ eſt ſacrũ ꝓfundũ de rebꝰ magnis ⁊ ꝓfundis xp̄i ⁊ eccl'ie. Itē nec iſte pſal. poteſt nec dʒ exponi moral'r ꝓ aliquo afflicto. Nā omnis afflictus dʒ ⁊ tenet̃ orare ꝓ perſequētibꝰ ⁊ iactare in dño ſpem ⁊ curā ſuā ⁊ non petere vindictā: cuiꝰ oppoſitũ fit ī hoc pſal. Et iõ eſt dicēdũ ꝙ iſte pſal. eſt ꝓphetia in qua ꝑ modũ orõnis p̄dicitur punitio crucifixorũ xp̄i: ⁊ ꝑſecutorum eccleſie: vt moris eſt in pſal. Dauid. Nā deus q2 preuidit Judeos ab eterno obdurādos/ ⁊ etiā quoſdā tyrannos/ ⁊ hereticos ſimul cũ Antichriſto/ iõ in h' pſal. pronunciat eos reprobatos. Et hoc dicit xp̄s ꝑ modũ orõnis ⁊ petitionis ꝑ os Dauid. vt ptʒ pſal. xxxiiij. et in hoc pſal. ⁊. lxviij. ⁊ cviij. Uerũtamē vnus homo particularis nõ debet dicere aliquē iſtoꝝ pſal. ꝯ ꝑſecutores ſuos: q2 ageret cõtra ꝯſiliũ euāgelicũ ⁊ contra charitatē. Et iõ eccl'ia orat vt deus cõterat ꝑfidiam ⁊ potentiā infidelium ⁊ hereticorum: et conuertat eos ad viā veritatis ⁊ ſalutis. ⁊ ſic iſte pſal. nõ põt moral'r exponi ꝓ aliquo afflicto: ſʒ eſt prophetia in qua Chriſtꝰ p̄dicit per modũ orõnis obſtinationē ⁊ finalē dānationē crucifixorũ ⁊ iudeorũ/ ⁊ tyrānoꝝ/ ⁊ hereticoꝝ/ ⁊ ipſiꝰ Antixp̄i cũ ſeq̄cibus ſuis. Et ideo ſicut iſte pſal. eſt expoſitꝰ de ſinis ⁊ punitiõe Judeoꝝ ꝑſecutoꝝ Chriſti: ita ex conſequēti poteſt exponi de tyrānis/ ⁊ hereticis/ ⁊ Antichriſto/ ⁊ ſequacibꝰ ſuis ꝑſecutoribꝰ eccl'ie. ¶ Uñ nota ꝙ quatuor cõditiões hoim cõſpirarũt in mortē xp̄i. ſ. p̄mo ſynagoga ſacerdotũ. Scd̃o hypocrite qui erāt phariſei. Tertio heretici q̄ erāt Saducei. Quarto tyrāni ⁊ gētiles. ſ. Pilatus cũ ſuis. Sʒ q̄cq̄d xp̄s paſſus eſt ī capite: paſſus ē poſtea in mēbris ⁊ eccl'ia: vt inq̄t Augu. ideo ab eiſdē paſſa eſt eccl'ia ſucceſſiue. Nā p̄mo paſſa eſt ꝑſecutionē Judeoꝝ in p̄ncipio qñ lapidatꝰ eſt Stephanꝰ. ⁊ occiſus Jacobus. Scd̃o tyrānoꝝ vſq̄ ad Conſtantinũ. Tertio hereticorũ vſq̄ ad Juſtinianũ q̄ exterminauit vuādalos Arrianos de Africa ꝑ Beliſariuʒ: de q̄bꝰ dicit hic ſm̄ Aug. Tu vero notus ⁊ familiaris meꝰ ⁊c. Ultimo etiā patiet̃ ab hypocriſis tp̄e Antixp̄i: q̄ ſimul erit circũciſus ⁊ tyrānus/ ⁊ hereticꝰ ⁊ fictꝰ hypocrita: quoꝝ oim̄ finalē punitionē ⁊ dānationē ⁊ reprobationē p̄dicit ⁊ p̄nunciat etiā xp̄s in hoc pſal. ſicut ab eterno p̄ſciuit. Et ſic prudens lector poterit literā huiꝰ pſal. ſingulis applicare.

Miſerere mei deus quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.

¶ Titulus in hebreo Ad victoriā ſiue victori ſuꝑ colũbā mutā elongationũ Dauid: qñ tenuerũt eũ Philiſtei in Geth. ſm̄ Hieronymũ x̄o Uictori ſiue Uincēti ꝓ colũba muta: eo ꝙ ꝓcul abierit Dauid humilis ⁊ ſimplex/ qñ tenuerũt eũ Allophyli in Geth. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notādũ vt legit̃. ſ. Reg. xxij. ꝙ Dauid fugiēs a facie Saul: eo ꝙ occiderat Abimelech ⁊ oēs ſacerdotes Nobe noluit reſiſtere ipſi Saul: ſʒ tanq̄ colũba muta ⁊ tacēs elongauit ſe a terris Saul: ⁊ fugit ad reges Geth: q̄ q̄dē Geth erat vna de ciuitatibꝰ Philiſtinorũ. Sʒ cũ Philiſtei cognouiſſent eũ: ꝙ interfeciſſet Goliad ⁊ triumphaſſet de philiſteis: iõ perſuadebāt regi vt occideret ipm̄ Dauid quod p̄ſentiēs Dauid finxit ſe inſanũ ⁊ ſtultum. Et ſic rex Achis proiecit eum a facie ſua: et ſic dauid euaſit periculũ mortis. De qua fuga ⁊ elõgatiõe ⁊ periculo fecit hũc pſalmũ. ⁊. xxxiij. Et ideo dicit̃ in titulo/ ſuꝑ colũbā mutā elongationũ: vel ꝓ colũba muta: eo ꝙ ꝓcul abierit Dauid qñ Philiſtei tenuerũt eũ in Geth. ſ. in p̄tāte ſua. Jdeo dicũt hebrei ꝙ Dauid ſe vocat colũbā mutā. Nā ſicut colũba ſimplex nõ reſiſtit: nec r̃ndet volentibus eā occidere: ſed fugit ad domos extraneas: ſiue ad montes: ita Dauid humilis ⁊ ſimplex ſicut colũba noluit reſiſtere Sauli: ſʒ elongauit ſe a gētibus ſui ꝑpl'i ⁊ tribubus: ⁊ fugit ad alienos idololatras. Et ſic p̄ciſe l'raliter exponũt hũc pſalmũ. Sed in x̄itate talis expoſitio nõ eēt ſufficiens ⁊ catholica: ſʒ hebreaꝝ ſola l'ra cõtentet̃: nec iſta materia l'ralis eſt p̄ciſe ⁊ principaliter intēta in hoc pſal. ſʒ eſt materia et ꝗ ⁊ exēplaris ⁊ figuratiua/ cõtinēs vel p̄dicēs aliq̄d myſteriũ in eccl'ia. Materia aũt in hoc pſal. p̄ncipal'r intenta: eſt illud myſteriũ q̄d ꝑ fugam Dauid in Geth figurabat̃. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ ē notādũ ꝙ colũba eſt aial ⁊ auis ſimpliciſſima ⁊ pacifica ſine amaritudine: ⁊ ꝓ maiori parte domeſtica: ⁊ hʒ hāc naturā ꝙ ſi male tractat̃ neſcit reſiſtere ſʒ fugit ad aliā domũ. Et iõ xp̄s totā ſuā ſocietatē ⁊ eccleſiā aſſimilauit colũbe dicēs. Eſtote prudētes ſicut ſerpētes ⁊ ſimplices ſicut colũbe. In q̄cũq̄ domũ intraueritꝭ p̄mũ dicite. Pax vobis ⁊c. Et ſi vos ꝑſecuti fuerint in vna ciuitate fugite ī aliā. Matt. x. Luce. x. Ex q̄bꝰ ptʒ/ ꝙ xp̄s ꝯſtituit eccleſiā ſuā in ſimplicitate colũbina ⁊ pacifica. Et p̄cepit apoſtolis/ vt p̄dicarēt ī Judea ⁊ ppl'o Jſrael: vt ptʒ in eodē cap. Sʒ ſi nõ reciperēt̃: fugerēt ad ciuitates gētiliũ. ⁊ ita dixerũt apl'i iudeis. Uobis oportebat p̄mo p̄dicari x̄bũ dei: ſed q2 indignos vos feciſtis iõ cõuertimur ad gētes. Sed neq̄ in ppl'o gentili defuit ꝑſecutio ipſi eccl'ie: ⁊ ſic p̄dixit xp̄s apl'is dicēs. Ante reges ⁊ p̄ſides ducemini. ⁊c. Ex quo ptʒ ꝙ eccleſia bñ aſſimilat̃ ⁊ dicta eſt colũba: q2 fugit pacifice a domo in qua male tractat̃ ad aliā domũ. Jta eccl'ia vexata a ppl'o iudeoꝝ in p̄ncipio fugit ad gētes. Et iõ dictũ eſt pſal. p̄cedēte in pſona eccleſie. Quis dabit mihi pēnas ſicut colũbe ⁊ volabo ⁊ requieſcā: elongaui fugiens a ppl'o Judaico: et māſi in ſolitudine ppl'i gētilis. Sʒ q2 etiā in ppl'o gētili nõ ꝯfuit iſti colũbe ꝑſecutio vſq̄ ad magnũ Cõſtātinũ: iõ ſubdit. Expectabā eũ q̄ ſaluũ me fecit a puſillanimitate ſpũs ⁊ tēpeſtate. q̄ quidē tēpeſtas tyrānorũ ceſſauit tp̄e Cõſtātini. Que quidē eccl'ia ēt in canticis dr̃ colũba. Et infra pſal. lxvij. dr̃ colũba pēne deargētate ⁊c. Ex quibꝰ ptʒ/ ꝙ per fugā Dauid ad regē Geth bene figurat̃ myſteriuʒ eccl'ie xp̄i. Nā ſicut Dauid male tractatꝰ ī ſuo ppl'o fugit ad regē Geth: ⁊ elõgauit ſe ſicut colũba muta ⁊ pacifica nõ reddēs malũ ꝓ malo: ita ēt cõgregatio diſcipuloꝝ male vexata a ppl'o iudeorũ: cui p̄mo iuſſa erat p̄dicare fugit ⁊ diuertit ad ppl'ʒ gētilem/ reprobata ſynagoga. Et ſicut ipſi Dauid fugiēti ⁊ elõgato nõ defuit ꝑſecutio iter Philiſteos ciuitat̃ Geth: q2 querebāt ipm̄ occidere niſi fugiſſet in aliũ locũ. Jta pariter eccleſie nõ defuit ꝑſecutio in ppl'o gētili: īmo fugiebāt apl'i de vna ciuitate in aliā: ſicut Dauid fugiebat a facie Saul de vno deſerto in aliud: vt ptʒ primi Reg. xxij. ⁊. xxiij. Hoc q̄ p̄uidēs Dauid in ſpũ fecit hunc pſalmũ: q̄d p̄uidit per ſua fugā in Geth. Jõ Eſdras q̄ p̄poſuit hos titulos/ dicit ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ ꝓ colũba muta. i. ꝓ eccl'ia xp̄i ſimplici/ et pacifica: eo ꝙ ꝓcul abierit a ppl'o Judaico in populũ gētilē ſuꝑplex: ſicut Dauid qñ tenuerũt eũ Philiſtei in Geth. lxx. aũt dicũt/ ꝓ ppl'o q̄ a ſāctis lõge factꝰ eſt. i. Dauid fecit hũc pſalmũ cõtra ppl'm iudaicũ q̄ longe factus eſt a ſanctis apl'is ⁊ diſcipulis. i. qui longe a fide māſit obſtinatꝰ in ſua perfidia: ⁊ etiā ꝯ gētiles obſtinatos a quibꝰ fugiebāt apl'i: ſicut colũba fugit perſecutores de domo in domũ. Q̄d aũt additur in tituli deſcriptione: nõ puto ꝙ ſit de eſſentia tituli: ſʒ additũ eſt a. lxx. q. d. in deſcriptionē tituli huiꝰ pſal. p̄ponit̃ talis titulus. ſ. in finē/ ꝓ populo qui a ſanctis lõge factus eſt/ ipſi Dauid: cuʒ tenuerunt ipſum allophyli. i. alienigene in Geth.

Diuiſio pſalmi. ¶ Totus ergo iſte pſal. eſt vox eccl'ie in quo quaſi colũba ſimplex ⁊ humilis ⁊ pacifica tria facit. Nā primo explicādo ſuas ꝑſecutões ⁊ afflictiões petit liberari. Scd̃o p̄dicit punitionē perſecutorum. Tertio agit gr̃as iā liberata. Scd̃m ibi. Sicut ſuſtinuerũt. Tertiũ ibi. Jn quacũq̄ die. ¶ Quātũ ad primũ eſt aduertendũ/ ꝙ iſta colũba ſimplex ⁊ humilis primo vexata a ppl'o Judaico elõgauit ſe/ ⁊ fugit ad ppl'm gentilē: vbi fuit valde tribulata per tyrānos. Sʒ cũ ceſſauit tribulatio tyrānoꝝ: ⁊ cepit heretica prauitas vexare colũbā: tũc tribulata ab hereticis elongauit ſe ⁊ fugit ad fideles. Sed poſt hereticos incidit īter hypocritas/ ⁊ ſimulatos p̄curſores ātichriſti. Et ſic tribulabit̃ vſq̄ in finē mũdi. Et ſic ꝑ totā diē q̄ cõputat̃ a reſurrectiõe xp̄i vſq̄ ad cõſũmationē ſeculi/ fuit tribulata iſta colũba. Cõuerſa q̄ ad ſuũ ſpõſum xp̄m dicit. O deꝰ miſerere mei/ ⁊ releua me a multitudine miſeriaruʒ: q̄m homo. i. oīs hõ terrenus ſiue diabolus cũ ſuis mēbris. ſ. iudeis/ tyrānis ⁊ hr̃ticis/ ⁊ ātichriſto terrenis ⁊ prauis cõculcauit me: q2 iſte inimicꝰ hõ tribulauit me tota die. i. per totā diē a reſurrectione tua vſq̄ ad iudicium ſeminando zizaniam/ p̄mo in Judeis/ ſecundo in tyrannis / tertio in hereticis/ quarto in Antichriſto contra me. Et ſic ꝑ oēs iſtos tribulauit me. Unde ſubditur.

Conculcauerunt me inimici mei tota diei quoniam multi bellantes aduerſum me. iij.q.ſ. c.nulli dubiũ.

¶ Inimici mei. i. iſta q̄tuor genera inimicorũ ꝯculcauerũt me/ ⁊ vexarũt me tota die. Et multi fuerũt bellātes aduerſuʒ me. Nā in p̄mitiua eccl'ia Judei bellarũt aduerſuʒ me: qñ lapidauerũt Stephanũ ⁊ occiderũt Jacobũ ⁊c. Jn ſcd̃a pte huiꝰ diei bellarũt ꝯ me tyrāni/ q̄ occiderũt infinita milia martyrũ. Jn tertia pte bellarũt hr̃tici aduerſuʒ me/ q̄rũ ꝑſecutio nõ ſeuijt minꝰ ī catholicos in Alexādria/ ⁊ Affrica ꝑ vuādalos/ q̄ ꝑſecutio tyrānoꝝ. Jn quarta pte diei īcepit bellare ſecta Sarracenoꝝ/ q̄ cõtinue tribulat me/ ⁊ poſtea bellabit cõtra me ātichriſtus: cuiꝰ ꝑſecutio erit ſeuior cunctis alijs. Et ſic.

Ab altitudine diei timebo: ego vero in te ſperabo. xxij.q. cap. cum potiꝰ deꝰ cu.

¶ Ab altitudie. i. a p̄ncipio huiꝰ diei vſq̄ ad veſperā timebo fugiēdo ab vna ꝑſecutiõe/ et incidendo in aliā. Nota ꝙ totꝰ ſtatus/ ⁊ vita huiꝰ eccl'ie dicit̃ vna dies alta. i. lõga non ſolũ longitudine durationis: ſʒ lõgitudine laborũ ⁊ tribulationũ: ſicut dies artificialis videt̃ lõgiſſima laborātibꝰ ⁊ febricitātibꝰ. ꝓ ſil'e dicit iſta colũba: ab altitudine. i. lõgitudine huius diei ego ſemꝑ timebo. i. viuo cũ timore et anguſtia: q2 nunq̄ defecerũt mihi tribulatiões noue. Et ſic ſemꝑ vado volando de vna ꝑſecutione ⁊ tribulatiõe in aliā: q2 finis vnius mali/ gradꝰ eſt alteriꝰ. Ego vero in te ſperabo. ¶ Hic incipit verſiculus ⁊ ſnia. Uñ dicit colũba. Si ita eſt ꝙ ꝑ totā diē volādo de vno malo/ ⁊ de vna ꝑſecutiõe ī aliā: nũq̄ potui requiē inuenire: ſʒ ſemper fui cũ timore ab altitudie diei: ego vero. i. certe in te ſolo ſperabo: ⁊ ponam ſpem meā/ et nunq̄ perdā fidē licet multa milia martyrum moriantur.

Jn deo laudabo ſermones meos: in deo ſperaui: non timebo quid faciat mihi caro. xxiij.q. ſ.c.quod debet.

¶ Jn deo laudabo ſermones/ ⁊ dirigaʒ orationes meas: ⁊ ipſʒ īuocabo/ ⁊ in eo ſperabo: et nõ timebo q̄d faciat mihi iſte prauꝰ hõ. ſ. diabolus cũ mēbris ſuis. i. ex aliq̄ timore nõ ceſſabo laudare/ ⁊ p̄dicare legē euāgelicā ⁊ ñ timebo q̄d faciat mihi caro. i. hõ

carnalis ⁊ malus: nec deſiſtā p̄dicare euangeliū oī creature: ⁊ cōfiteri Chriſtū: ⁊ p̄dicare contra vitia eorum / ⁊ deteſtari peccata eorum ⁊ ſcelera.

xxiij. q. iiij. q̄ ſi vis: et vj. q. j. q̄ neſcire

Tota die verba mea execrabantur aduerſum me: omnes cogitatiōes eorū ī malum.

Inhabitabunt ⁊ abſcondent: ipſi calcaneū meum obſeruabunt.

Ideo q2 v̄ba mea execrabant̄ / ⁊ deteſtabant̄ cogitatiōes eorū / ⁊ pctā in malū. i. q2 dicebā eorū vitā tēdere in malū finē / ⁊ per ꝯñs eſſe malā ⁊ deteſtabilez: inde eſt ꝙ inhabitabūt ſemꝑ / et perſiſtent in ſua obſtinatione ⁊ malitia cōtra me: et abſcōdet mihi laqueum ⁊ inſidias: ⁊ obſeruabūt calcaneū meum imponēdo falſa crimina: vt incidā in laqueū ⁊ captionē eorū: vt poſſint me tribulare. Et ſic interfecerunt apoſtolos ⁊ martyres: ⁊ ꝑſecuti ſunt Athanaſium / ⁊ Ambroſium / ⁊ Hilarium ⁊c.

j. q. xiiij

Sicut ſuſtinuerunt aīam meam pro nihilo ſaluos facies illos: in ira ꝑplos cōfringes.

Hic petit vltionē de perſecutoribꝰ dicēs. Sicut iſti inimici / ⁊ ꝑſecutores ſuſtinuerūt. i. expectarūt aīam meā ꝑdere ſupplēt: ita ꝓ nihilo. i. nūꝗ̄ ſaluabis illos: imo in ira / ⁊ indignatiōe cōfringes ꝑplos eorū. Lr̄a hebraica ⁊ Hieronymi eſt aliquātulum diſcors a nr̄a. Naz ibi d̄r. Ipſi calcanea mea cuſtodient: ſicut q̄ expectāt aīaz meā ꝑdere ſupplē: ⁊ tūc illa ꝑticula / Sicut ſuſtinuerūt aīam meā: cōtinuat̄ cū verſu ſuperiori. ⁊ icipit aliꝰ verſus. De prauitate eripies eos: in furore ꝑplos depone deꝰ. Et cā huius diuerſitatꝭ eſt. Nā dictio poſita in Hebreo ē equiuoca ad prauitatē ⁊ vacuitatē ⁊ nihilum. Et iō vbi lxx. poſuerūt ꝓ nihilo ſaluabis eos Hiero. tranſtulit De prauitate eripes eos. Et tūc pōt legi iterrogatiue ſic Pro nihilo. i. ꝓ nullo bono merito / immo ꝓ prauitate / ⁊ iniuſtis ꝑſecutiōibꝰ mihi factꝭ ſaluabis eos: q. d. minime: immo in ira ⁊ punitiōe ꝑplos eorū confringes ⁊ deſtrues. qđ impletū fuit in excidio Hierl'z facto per Romanos: ⁊ in ſtrage populorū gentiliū tēpore Diocletiani: ⁊ etiā in deſtructione vandalorum per Beliſarium: ⁊ implebit̄ in miſerabili interitu / ⁊ exitu Antichriſti.

Deus vitam meam annūciaui tibi: poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.

De pe. diſt. j. c. tacitu r nitas

Sicut ⁊ in promiſſione tua: tūc conuertentur inimici mei retrorſum.

de pe. e. diſ. j. §. hoc idē ⁊. xxvj. q̄. vj. cognouimꝰ.

In quacūꝗ̄ die inuocauero te: ecce cognoui quoniam deus meus es.

O deꝰ ego annūciaui / ⁊ manifeſtaui tibi vitā / et ꝑſecutiōes meas: vt me liberares: ſ3 tu poſuiſti lachrymas meas in ꝯſpectu tuo me exaudiēdo: ⁊ tūc i. final'r cōuertēt̄ retrorſuz. i. cōterent̄ inimici mei ſicut in ꝓmiſſiōe tua fuiſti pollicitꝰ qñ dixiſti ciuitati Hieruſalem / non relinquent in te lapidē ſuper lapidē / et relinquetur domꝰ veſtra deſerta. Matt. xxij. Et ſic cognoui ꝙ tu deus meus es mihi propitius in quacūꝗ̄ die inuocaui te.

de pe. d. ſt. ij.) a ceſſerunt.

In deo laudabo verbum: in dño laudabo ſermonez: in deo ſperaui: non timebo quid faciat mihi homo.

Hic agit gratias de beneficijs receptis / ⁊ de vltione perſecutorū dicēs. In deo laudabo verbū tuū i. ꝓmiſſionē quā ipleuiſti: ⁊ in deo laudabo ſermonē. i. ad laudē ſuī p̄dicabo eiꝰ mirabilia: ⁊ nō timebo qđ faciat mihi hō eo q2 in eo ſperaui. Et ideo.

In me ſunt deus vota tua: que reddam laudationes tibi.

Quoniam eripuiſti animā meā de morte: ⁊ pedes meos de lapſu: vt placeam coram deo in lumine viuentium.

Deus in me ſunt ⁊ erunt vota / ⁊ gr̄arum actiones que vota reddā tibi tanꝗ̄ laudationes / gratias agendo de beneficijs receptis: q2 eripuiſti animam meā de morte / ⁊ totali interitu: q2 nec tyranni / nec heretici totaliter potuerunt extinguere eccleſiā: ⁊ eripuiſti pedes meos a lapſu: ne laberentur in aliquam hereſim: q2 nūꝗ̄ perdidi fidē inter tot perſecutiones ⁊ labores: nec porte inferi potuerunt aduerſum me preualere. Et dediſti mihi gratiā / nō ſolum reſiſtendi perſecutionibus ⁊ tentatiōibꝰ / ſed etiā in bonis operibus / vt placeam coraz deo in lumine / ⁊ gloria viuentium beatoruz: q2 poſt tot perſecutiones ⁊ labores: velut colūba humilis / et ſimplex / ⁊ pacifica volaui in celum / ⁊ fui elōgata a miſeria multiplici huius mundi.

M Iſerere mei deus miſerere mei: qm̄ in te confidit anima mea.

Titulus / Pro victoria ſiue in finez / ne diſperdas David ſimplicem et humilē qñ fugit a facie Saul in ſpeluncā. Ad cuius intelligētiā eſt aduertendū: vt legitur j. Reg. xxiiij. ꝙ poſtꝗ̄ David euaſerat vnū periculū. ſ. cum Saul ⁊ ſui tenerēt eū obſeſſum / ⁊ circūdatū in modū corone: tunc David fugit inde / ⁊ latuit in locis tutiſſimis Engaddi in preruptis mōtiū ⁊ rupibus: qđ cū nūciatū eſſet ipſi Saul / venit ◦ cum cū tribꝰ milibus hoīm ad querendū eum. David aūt cū ſuis ingreſſus eſt in ſpeluncā magnam rupe cauatā / ⁊ ibi latebat neſciente Saul. Accidit aūt ꝙ Saul intraret eandē ſpeluncā ad purgādū ventrē / quē videntes ſocij David dixerunt ei. Ecce dies id qua tradidit dñs inimicum tuum in manu tua. Tunc David acceſſit clam ad Saul / ⁊ abſcidit orā chlamydis / ⁊ noluit ipm occidere cū poſſet: et cū Saul exiſſet a ſpelunca ſurrexit David poſt eū oſtēdēs particulā chlamydis abſciſſam in ſignum ꝙ poterat ipm occidere ſi voluiſſet / ⁊ clamabat dicens. Quare audis verba hominū loquentium ⁊c. Ecce viderunt oculi tui / ꝙ tradidit te dñs in manu mea in ſpelunca / et pepercit tibi oculus meus ⁊c. Et tūc Saul egit ſibi gr̄as promittēs nō amplius ipſum perſequi. Sed cuz ſocij David increpaſſent eū quare nō occidiſſet qñ in tanta opportunitate: r̄ndit eis David: quia niſi dñs percuſſerit eum: aut deſcendēs in ꝑliū perierit / ꝓpitius ſit mihi dñs ꝙ non mittaz manū meā in Chriſtum dñi. qđ impletum fuit in montibus Gelboe: vbi perijt Saul cū cōplicibꝰ ſuis. Et de hoc fecit David hūc pſalmū: ⁊ ſic Hebrei exponūt ipm l'raliter dicentes / ꝙ David exiſtēs i ſpelūca petebat liberari dicēs. O dñe ne diſperdas David ſimplicē ⁊ humilē: ſed miſerere mei ⁊c. Sed talis expoſitio non eſſet catholica / nec ſacralis / nec digna ſacra ſcriptura. Et ideo eſt dicendū ꝙ l3 illud myſterium in ſpelunca ſit materia occaſionalis ⁊ figuratiua / quare David fuit motus ad faciendū hunc pſalmū / tamen non eſt materia principalis / de qua eſt iſte pſal. Nā David iam euaſerat illud periculū qñ fecit hunc pſalmū: ergo iam nō erat orandū vt euaderet. Et ſic etiā non erat neceſſaria ſpiritualis illuſtratio ſpūs ſancti ad narrandū pericula preterita: ⁊ tamē dicūt Hebrei in hoc pſal. ꝙ David habuit ſpecialē ſpiritum ꝓphetie ad cōdendum pſal. pre ceteris: vt patebit infra. Et ideo ad intelligēdū hoc ſacramētū eſt notandū: ꝙ per hoc myſteriū ſpelunce David ꝑuidit in ſpiritu totū myſteriū reſurrectiōis / ⁊ aſcēſionis Chriſti: ⁊ totū excidiū ⁊ deſtructionē populi iudaici. Nā preuidit ꝙ ſicut ipſe latuit in ſpelūca / ⁊ deinde ſurrexit illeſus: immo abſtulit particulā chlamydis Saulis / ⁊ noluit ipm occidere: ſed expectauit correctionē eius / vſqueꝗ̄ interijt obſtinatꝰ: ⁊ ita Chriſtus poſt longas ꝑſecutiones: ⁊ mortem: ⁊ paſſionē erat in ſpelūca ſepulchri. ſepeliēdꝰ: ⁊ qualiter inde debebat reſurgere in corpus glorioſum ⁊ qualiter ſua reſurrectio erat futura cā noſtre reſurrectiōis: ⁊ quomodo Chriſtus illico poterat deſtruere illū populū: ſed debebat abſcindere particulā veſtis. i. cōuertere ad ſe vnā partē paruam illius populi: quia in die Pente. conuerſi ſunt tria milia ad p̄dicationez Petri ⁊ aliorum: ⁊ quomodo Chriſtus debebat expectare reſiduū illius populi per. xl. annos ad penitentiā: ſed in fine erant perituri in ſua obſtinatiōe ſicut Saul. Hoc ꝑuidens David in ſpiritu fecit hunc pſalmū: ⁊ dedit ipſum cantoribꝰ cantādū cū pſalterio ⁊ cithera ad victoriā cū toto conatu vocū: ad denotādū: ꝙ David cū tota eccl'ia ſecūdū ſtatū illū cū pſalterio: ⁊ cithara ⁊ clamore vocū vocabat Chriſtum: vt reſurgeret a mortuis de ſpelunca ſepulchri: vt eſſet cā reſurrectiōis noſtre: ſicut Orpheus reuocauit Eurydicez ſuā ab inferis treuarā ⁊ citharā pulſitādo. q. d. David in titulo huiꝰ pſalmi cū clamore. O Chriſte ne diſperdas. i. ne diſperdi ꝑmittas David ſimplicem ⁊ humilē. i. totū hominē myſticū qui expectat aduentū tuū ⁊ reſurrectionē: ſed ſurge a mortuis: vt reſuſcites nos: ⁊ ſic miſerere mei ⁊c. q2 oēs ſumus ſepulti in ſpelūca peccati ⁊ miſerie. ergo exurge tu a ſpelūca ſepulchri: vt reſuſcites nos a ſpelūca miſerie. Et hec eſt intētio: ⁊ materia ꝑncipalis huius pſal. ⁊ ad hūc intellectū cātat ipſuz eccl'a. In quo pſal. David tria facit. Nā ꝑmo in ꝑſona eccl'ie: et totius corporis myſtici petit liberari ꝑ Chriſtū. Secūdo enarrat beneficia q̄ recepit ꝑ paſſionē Chriſti. Tertio agit gratias vocādo Chriſtum vt reſurgat. Uel poſſumꝰ dicere ꝙ ꝑmo David petit liberari in ꝑſona totiꝰ corporis myſtici ꝑ aduētū xp̄i. Scđo gaudet ſe exauditū: narrādo bñficia q̄ recepit per paſſionē xp̄i. Tertio excitat xp̄m vt reſurgat a mortuis: ꝓmittēs ſe gratias acturū. Scđm ibi. Clamabo ad deū. Tertiū ibi. Paratū cor. Quātū ad ꝑmū3 dicit. O xp̄e deꝰ miſerere mei inquātū deꝰ: cui proprīū eſt miſereri ſemꝑ: ⁊ parcere: ⁊ culpā remittere. Et iterū miſerere mei inquātū hō: cui ſoli proprīū eſt ꝓ nobis pati: ⁊ nos pr̄i ꝑ tuā paſſionem: ⁊ reſurrectionē recōciliare: ⁊ nos ab oī miſeria liberare. Qm̄ in te cōfidit aīa mea: cū nō ſit alius ſufficiēs mediator q̄ poſſit hanc recōciliationē facere niſi tu Chriſte: tū q2 iuſtus ⁊ innocēs ⁊ obediēs patri: tū q2 filius ⁊ heres: tum q2 deus ⁊ homo.

Pſal. nullo

Et in vmbra alarum tuarū ſperabo: donec tranſeat iniquitas.

xj. q. j. c. nemo ſam.

Per talē ſufficiētiā ex parte tui ⁊ fidem ⁊ ſpē ex parte mei ſperabo ſemꝑ ꝓtegi in vmbra ⁊ virtute alarū tuarū. Unde ale tue ſub quibꝰ expecto protegi: ſūt paſſio ⁊ reſurrectio: ⁊ iudiciaria poteſtas quā accipies in aſcēſione. ⁊ ſic ꝑ paſſionē me liberabis a peccato: ⁊ per reſurrectionē ab oī corꝑali miſeria: ⁊ penalitate: ⁊ per iudiciariā poteſtatem a perſecutione tyrannorū ⁊ inimicorū. Et ſic in vmbra iſtarū alarum tuarū ſperabo: donec trāſeat iniquitas: ⁊ deſtruat̄ omne peccatū: ⁊ miſeria in me.

de pe. di. j. acceſſerunt. decōſe. di. ij. c iterat

Clamabo ad deum altiſſimum: deum qui benefecit mihi.

Miſit de celo ⁊ liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

Hic corpus myſticū gaudet ſe eē liberatū ꝑ paſſionē ⁊ aduētū: ⁊ enumerat ꝑicula de quibꝰ fuit liberatū in capite ⁊ mēbris. Dicit ḡ iſte homo myſticus. Ego clamabo: laudes fūdēdo ad deū patrem altiſſimum: ad deū dico qui benefecit mihi: eo qđ miſit auxilium: ſcilicet filium ſuum de celo: ⁊ liberauit me a peccato: ⁊ dedit conculcantes me. ſ. Iudeos: ⁊ gentiles: ⁊ diabolum in opprobrium. Et explicat modū ſue liberationis dicens /

de pe. di iij. nec quēꝗ̄. xl. di. c. quē libet.

Miſit deus miam ſuam ⁊ veritatē ſuam: ⁊ eripuit animam meam de medio catulorū leonum: dormiui conturbatus.

Deus pater miſit ſuā miam ⁊ veritatē ſuā: ⁊ liberauit me. Iam dictum eſt ꝙ xp̄s d̄r mīa patris: inquantū ꝑ ipſ3 releuauit miſerias nr̄as. Et d̄r veritas inquātū ꝑ ipſ3 locutꝰ eſt nobis: ⁊ notificauit voluntatē ſuā: ⁊ impleuit oēs ſcripturas: et ꝑ ipſum veritas vete. legis patefacta eſt. Et ideo liberauit aīam meā de medio catulorū leonū. ſ. de medio demonū: q̄ rugiētes me deuorare volebāt. Et etiā tēporal'r me liberauit de medio iudeorū ⁊ gentiliū / q̄ ad modū catulorū leonū me deuorare cupiebāt: ⁊ ū per magna tēpora dormiui cōturbatus ⁊ vexatus.

de pe. diſ. j. c. ꝑiculoſe. ⁊. c nobis.

Filij hominum dētes eorum arma ⁊ ſagitte: ⁊ lingua eorum gladius acutus.

Exaltare ſuper celos deus: ⁊ in omnē terrā gloria tua.

Filij hominū. ſ. carnales ⁊ pctōres vexabant me ſuppleꝑ multas ꝑſecutiones: vt pt3 in ꝑmitiua eccleſia: ⁊ dentes eorū. i. ira: ⁊ indignatio: ⁊ poteſtas erat ſicut gladius acutꝰ ꝯ̄ me. Exaltare ergo o xp̄e deus ſuper celos ad dexterā patris: ⁊ gloria tua: ⁊ fama: ⁊ poteſtas / ⁊ lex euāgelica effundetur ſupple in omnē terrā. Nota ꝙ de triplici ſpelūca et fouea liberauit nos xp̄s. Primo nos liberauit: et ſuſcitauit de ſpelūca: et fouea peccati: in qua eramus ſepulti: et hoc per ſuam paſſionem. Secūdo nos ſuſcitauit de mortalitate: ⁊ ſpelunca miſerie et penalitatum. ⁊ hoc per ſuam reſurrectionē. Tertio nos ſuſcitauit de ſpelunca / et fouea perſecutionum infidelium ⁊ hoc per ſuam aſcenſionē: ⁊ vniuerſalem iuriſdictionem. De primo dicit. Miſit dominus miſericordiā ſuam: ⁊ veritatem ſuā: et eri◦

puit animã meã de medio catulorũ leonũ.ſ.de medio demonũ/quibus datus eram in eſcã. De ſecundo dicit. Filij hominũ dentes eorũ ⁊c. De tertio dicit. Laqueũ parauerũt pedibus meis. Iſta eſt vox ipſius Ade in perſona totius generis humani: cui diabol⁹ parauit laqueũ ⁊ retiaculũ in arbore ſcientie boni ⁊ mali/cui dixit diabolus. Nequaq̃ moriemini: ſed qua hora comederitĩ/eritis ſicut dij ſcientes bonũ ⁊ malũ. Iſte fuit laqueus in quo incidit Adam. Nã ilico poſtq̃ comedit/pedes eius fuerũt illaqueati/id eſt caro et ſenſualitas fuit circundata retiaculo concupiſcentie: ⁊ ſauciata/⁊ corrupta feditate libidinis: ⁊ vulnerate ſunt omnes ei⁹ potentie/⁊ ſic incuruata fuit anima eius/⁊ debilitata/et prona ad omne vitium ⁊ peccatum. Et ideo dicit homo myſticus.

xvi .q. ij.c.vi ſis. **Laqueum parauerunt pedibus meis: ⁊ incuruauerunt animam meam.**

¶ Laqueũ parauerũt demones pedibus meis/ſcʒ carni ⁊ ſenſualitati/que ſunt pedes aĩe quib⁹ graditur: vt dictũ eſt pſalmo. xlviij. ⁊ ſic incuruauerũt et declinauerunt/⁊ debilitauerunt animã meã ꝓnam ad peccandum. Et ſequitur.

ibidẽ. **Foderunt ante faciem meam foueam: ⁊ inciderunt in eam.**

¶ Foderũt diaboli foueã ante faciẽ meã vt caderẽt: ſed ipſi inciderũt in eam foueã inferni: ⁊ ego fui liberat⁹ p xp̃m. Et nõ ſolũ diaboli parauerunt laqueũ pedib⁹ meis: et foderunt foueã añ faciẽ meã: ſed etiã iudei ⁊ gẽtiles parauerũt mihi laqueũ inſidiarũ. Sʒ ego fui liberat⁹ per xp̃m: ⁊ ipſi inciderũt in laqueũ/⁊ foueã mortis. Eſt aũt aduertendũ ꝙ tota iſta litera ab illo loco. Miſit de⁹ miãʒ ſuã/ põt eſſe vox xp̃i qui gaudet ſe eſſe liberatũ in capite/⁊ mẽbris ab inimicis. vnde dicit xp̃s. Deus pater miſit ſuam miſericordiã.i. auxiliũ de celo. ⁊ eripuit animã ⁊ vitam meam: ⁊ membrorum meorum de medio catulorum leonum.

Infra c.vij.a **Paratum cor meum deus: paratum cor meum: cantabo ⁊ pſalmum dicam.**

¶ Hic ꝓpheta vocat Chriſtũ de ſpelũca ſepulcri: ⁊ excitat ipm ab inferis: vt extrahat aĩas ſctõꝝ patrũ de limbo: ⁊ reſurgat in gloriã ſuã: vt ſit cã nr̃e
xp̃s dr̃ gl'ia noſtra. reſurrectionis/⁊ primitie dormiẽtiũ. ¶ Ad cui⁹ intelligentiã eſt notãdũ: ꝙ Chriſtus dicit̃ gloria noſtra: inquantũ ipſe mortuus eſt propter iuſtificationẽ noſtrã: nos a peccato liberãdo per paſſionẽ ſuã: ⁊ reſurrexit ꝓpter gloriã noſtrã.i. vt nos glorificaret et reſuſcitaret ad gloriã: vt ait ap̃l'us. Et iõ ſua reſurrectio fuit cõſummatio: et perfectio toti⁹ redẽptionis noſtre. nam per paſſionẽ fuimus liberati quo ad aĩam a peccato: ⁊ per reſurrectionem fuimus liberati a miſeria corporis: ⁊ a mortalitate: et recuperauimus perfectã immortalitatem: et gloriã corporis ⁊ anime. Et ſic in die reſurrectionis quieuit xp̃s ab omni opere noſtre redẽptiõis qd̃ patrarat. Et iõ nos celebram⁹ diẽ dominicam ceſſando ab omni opere ſeruili: ⁊ vacam⁹ dei laudibus: agẽdo gratias deo de bñficio noſtre redemptionis: ⁊ glorificationis/et cõſũmatiõis. ¶ Scdo eſt notandũ: ꝙ tota lex euãgelica dr̃ pſalteriũ decẽ
Lex euã gelica chordarũ: cũ quo pſalterio cantãt continue eccl'ie laudes deo. Prima Chorda hui⁹ pſalterij eſt myſteriũ trinitatis. Scd̃a eſt myſterium incarnationis Chriſti. Tertia eſt eius natiuitas. Quarta eſt eius bapti m⁹ ⁊ vita. Quĩta eſt ei⁹ doctrina. Sexta ei⁹ paſſio. Septĩa ei⁹ reſurrectio: ⁊ limbi expoliatio. Octaua ei⁹ aſcẽſio. Nona ei⁹ ſpũs ſancti miſſio: in qua totã eccleſiã perfecit ⁊ ornauit. Decima chorda eſt vniuerſalis ſibi tradita iuriſdictio: per quã nunc iudicat in occulto: ⁊ in nouiſſimo die iudicabit oĩa in manifeſto. Iſte ſunt decẽ chorde huius pſalterij euãgelici: qd̃ cõtinue pulſat̃ ꝑ totũ circulũ anni. Hoc pſalteriũ erat ſepultum in ſpelũca/et monumẽto legis veteris: vt ait Orige. ſup Matt. ⁊ erat occultũ ſub lr̃a veteris legis. Hoc pſalteriũ reſurrexit ſimul cũ Chriſto: nã tunc velũ tẽpli ſacre ſcripture qd̃ velabat miſteria ſciſſum eſt: ⁊ monumẽta ſcripture ve.leg. apta ſunt: ⁊ apparuerũt et ſurrexerũt oĩa myſteria euãgelica: q̃ erãt ſepulta ⁊ oculta. Et tũc hoc pſalteriũ incepit ſonare per apl'oꝝ predicationẽ a ſolis ortu vſq; ad occaſum: ⁊ inceperunt oẽs decẽ chorde pulſari. ¶ Nota etiã ꝙ tota lex euãgelica dicit̃ cithara rõne forme: naʒ cithara eſt inſtrumentũ muſicũ triangulare. cuius quidem linea tangit aliã. Ita pariter lex euangelica eſt triangularis: q: nil aliud ꝑcipit niſi qd̃ credẽdũ: quid ſperandum: ⁊ q̃d amandũ ⁊ agendum. Unde non amam⁹ niſi qd̃ credim⁹: nõ ſperamus: niſi qd̃ credim⁹ et amamus: ⁊ ſic iſte tres ỽtutes theologice ſunt inter ſe connexe: ſicut linee in cithara. Iſta aũt cithara pariter erat etiã ſepulta in monumẽto ve.leg. ⁊ etiã ſurrexit ſimul cũ Chriſto q: poſt reſurrectionẽ Chriſti apparuerũt: ⁊ manifeſtata fuerunt oĩa q̃ patres credebãt: ⁊ ſperabant futura de Chriſto ⁊ eccleſia q̃ eſt finis legis. q̃ nos iam credim⁹ eſſe cõſummata per Chriſtũ. Uñ ipſi nõ ſine nobis acceperũt repromiſſiões: ⁊ bñficium redẽptionis/⁊ reſurrectiõis: vt ait ap̃ls ad Hebr. xi. Ex quib⁹ ptʒ: ꝙ tria ſurrexerũt ſimul: ſcʒ Chriſtus qui eſt gloria noſtra: ⁊ pſalterium euãgelicũ: et cithara euãgelica. vnde nullus poterat cantare canticũ nouũ: niſi iſta tria ſurrexiſſent: nã cum iſto pſalterio euãgelico: ⁊ cithara erat de⁹ vere laudandus et glorificandus. Ideo ait Dauid propheta in pſona totius hominis myſtici deſiderantis deum laudare: ⁊ gratias agere. Paratum eſt cor meũ o deus: paratum eſt cor meum: cantabo.

Exurge gloria mea: exurge pſalterium et cithara: exurgam diluculo.

¶ Hic incipit cõſtructio. O Chriſte gl'ia mea exurge a mortis ſepulcro et expolia limbũ. Et o tu pſalteriũ decẽ chordaꝝ: ⁊ o tu cithara euãgelica fidei: ſpei: ⁊ charitatis/ſurge ⁊ appareãt et manifeſtentur oĩa que erant ſepulta ⁊ occultata in monumento ve.leg. ⁊ tũc ego exurgã diluculo: ⁊ de mane: nã ego nõ poſſum reſurgere a pctõ: nec ad gloriã: niſi tu pri⁹ reſurgas qui es cauſa mee reſurrectiõis: ⁊ primitie dormientiũ. Et tũc poſtq̃ habuero pſalteriũ et citharã cãtabo/⁊ pſalmũ dicã euãgelicũ: nã cor meum paratũ eſt in mẽte ⁊ in volũtate ad cãtandum: q: cor meũ et caro mea exultabũt: ſed nõ poſſum cantare: niſi tu prius reſurgas/q: non habeo pſalteriũ ⁊ citharam ad cantandũ niſi tu ſurgas: et pſalterium: ⁊ cithara tecum. Et tunc poſtq̃ reſurrexeris cum pſalterio ⁊ cithara euãgelica: ego ſurgam diluculo. ⁊ tunc

Confitebor tibi in populis domine: ⁊ pſalmũ dicam tibi in gentibus.

¶ Confitebor tibi in populis iudeorum: ⁊ pſalmũ euangelicum dicam/⁊ predicabo in gentibus: quia tũc predicabo ſupradictas decẽ chordas myſteriorum Chriſti in populo gentili.

Qm̃ magnificata eſt vſq; ad celos miã tua: ⁊ vſq; ad nubes veritas tua.

¶ Predicabo etiã qm̃ ⁊ quomodo magnificata eſt miã/⁊ veritas tua vſq; ad nubes. Et ideo.

Exaltare ſuper celos deus: ⁊ ſup omnem terram gloria tua.

¶ O tu chriſte de⁹ exaltare in die aſcẽſiõis/⁊ ſede ad dexterã patris: ⁊ aſſume vniuerſalẽ poteſtatẽ ⁊ iuriſdictionẽ: ⁊ erit ſup terraʒ gl'ia tua: quia oẽs apoſtoli ⁊ fideles ꝑdicabũt legẽ euãgelicã ꝑ totuʒ orbẽ terrarũ: ⁊ ſic erit manifeſta oĩbus gloria ⁊ poteſtas tua ſignis cõfirmãtibus ſimul cũ doctrina.
Not. de cithara dauid. ¶ Hic dicũt Hebrei/ꝙ Dauid cõtinue de nocte tenebat pſalteriũ ⁊ citharã ſuſpenſam iuxta puluinar/ſiue caput lecti/⁊ de mane añ dilucidum intrabat ventus ex parte aquilõis ⁊ mouebat chordas pſalterij ⁊ cithare: ⁊ ſic excitabat̃ Dauid a ſõno ad ſonũ pſalterij. Et ſic plenus ſpũ ſctõ prophetabat ⁊ cõdebat pſalmos. Unde dicunt ꝙ in hoc preeminebat Dauid ceteris ꝓphetis. Naʒ alios ꝓphetas excitabat dies vel horologiũ. Sed ipm Dauid excitabat ſpũs ſctũs ad ꝓphetãdũ. Et ſic dicunt ꝙ Dauid ex patre noctis anteq̃ ſomno opprimeret̃ ſemper dicebat iſtã particulã pſalmi/ſcʒ Exurge gloria mea: exurge pſalteriũ ⁊ cithara: exurgã diluculo. quaſi alloquẽs ſpiritũ ſanctũ/⁊ pſalteriũ ſuum ⁊ citharã: vt ipm excitarẽt ad prophetãdum/⁊ laudandũ deũ. Sʒ lʒ hoc ſit poſſibile ꝙ Dauid oraret de ſero: vt ſpũs ſanctus impleret mentẽ ei⁹ ⁊ excitaret eũ diluculo ad prophetãdũ: tñ adhuc in iſta parte pſalmi apoſtrophat ad xp̃m/⁊ vocat/et excitat ipm ab inferis/⁊ ſepulchro vt exurgat ⁊ perficiat noſtrã redẽptionẽ/⁊ reſuſcitet nos a pctõ per paſſionẽ/⁊ glorificet nos ꝑ ſuã reſurrectionẽ/et ſuſcitet pſalteriũ ⁊ citharã euãgelicã de monumẽto vet.leg. ⁊ patefaciat veritatẽ ei⁹. Et iõ dicit eccl'ia Exurge gloria mea ⁊c. Et poſtq̃ ſurrexeris/⁊ legeʒ nobis patefeceris: tũc cõfitebor tibi in primis confeſſione fidei/⁊ dicaʒ tibi pſalmũ in gentib⁹.i. totũ pſalteriũ/⁊ pſalmũ deceʒ chordarũ: ſcʒ myſterium trinitatis/⁊ incarnatiõis/⁊ baptiſmi: ⁊ tuaʒ doctrinam/⁊ miracula/⁊ paſſionẽ/⁊ reſurrectionẽ/⁊ aſcẽſionẽ ꝑdicabo in gentib⁹.i. in ppl'o gentili/et predicabo qm̃ magna eſt miſericordia tua ſuper celos: nam ꝑ paſſionẽ/⁊ reſurrectionẽ captiuam duxiſti captiuitatem in celũ/⁊ veritas tua aſcẽdit vſq; ad nubes in die aſcenſionis. Nã in nubibus duo angeli predixerunt coram angelis/⁊ hoĩbus aduentum tuũ ad iudiciũ in poteſtate magna ⁊ maieſtate/qñ dixerunt Uiri Galilei quid ſtatis aſpiciẽtes in celũ: Hic Jeſus q̃ aſſumpt⁹ eſt a vobis ſic veniet in maieſtate ⁊ gloria/queadmodũ vidiſtis eũ euntem in celũ. Et iõ ſequit̃. Exaltare ſuper celos deus ⁊c. ⁊ erit gloria tua ſuper omnẽ terrã: q: nomẽ tuum erit celebre ſuper omnẽ terrã. nã euãgeliũ tuũ predicabit per totũ mundũ/⁊ eccl'ia celebrabit feſtuʒ incarnatiõis/⁊ natiuitatis/⁊ reſurrectiõis/⁊ aſcẽſionis ⁊c. Nota etiã ꝙ ipſemet xp̃s poteſt dici pſalteriũ. x. chordarũ ſubiectiue: q: in eo ſunt impleta omnia decẽ myſteria ſupradicta. Et ſic etiã dicitur xp̃s pſalterium.
cithara: q: oĩa myſteria fidei/ſpei/⁊ charitat̃ ſunt impleta in eo: ⁊ quotidie cantat ipſe nobis ꝑ ſuum euãgeliũ oĩa illa decẽ myſteria. Itẽ etiã ipſa lex dr̃ pſalteriũ. x. chordarũ rõne. x. ꝓceptoꝝ ⁊c. Ergo Dauid: q: ſciebat ꝙ xp̃s erat finis legis: ⁊ ꝙ p̃res veteſt. nõ poterãt accipere ꝓmiſſiões nec reſurgere niſi nobiſcũ in xp̃o/ad Hebre. xi. ideo ait. Exurge tu xp̃e/qui es gloria mea/⁊ pſalterium/et cithara mea/quã ego cõtinue pulſo vt venias: et tunc ego exurgã diluculo tecũ in die reſurrectiõis tue. Et ſic dicũt multi/ꝙ Dauid reſurrexit ſimul cum xp̃o/et fuit de numero illoꝝ de q̃b⁹ dr̃ in euãgelio/ꝙ multa corpora ſctõꝝ ſurrexerunt cũ eo: ⁊ apparuerunt multis. Nota etiã ꝙ ꝑ h̃ qd̃ dicit: Qm̃ magnificata eſt ſuper celos mĩa tua: ꝙ miſericordia dei cõmuniter ſumit̃ pro redẽptione facta per xp̃m: veritas aũt ꝑ euãgelica ꝑdicatione. Uult ḡ dicere Dauid/ Dauid cuʒ xp̃o reſurrexit.
ꝙ ſicut iuſtitia nõ ſolũ magnificat̃ in terra: ſʒ etiã in inferno: ita mĩa dei non ſolũ magnificat̃/⁊ relucet in terra: ſed etiã in celo/⁊ ſuper oẽs celos. Naʒ xxiiij. ſeniores dicũt. Dignus es dñe Jeſu/⁊ agnus q̃ occiſus es accipere librũ/⁊ ſoluere ſeptẽ ſignacula ei⁹: quoniã redemiſti nos deus in ſanguine tuo. Apoca. v. Ita pariter veritas tua euãgelica nõ ſolũ magnificata ⁊ predicata eſt ſup terrã ⁊ in terra: ſed etiã vſq; ad nubes. Nã ꝑmo in nubibus apparuit ſtella/q̃ oſtẽdit natiuitatẽ tuã: ⁊ duxit magos ad locũ tue natiuitatis. Scd̃o in nubibus facta eſt multitudo celeſtis exercit⁹ laudãtiũ ⁊ dicẽtiũ. Gloria in excelſis deo ⁊c. Luc. ij. Itẽ in nubib⁹ dixerũt angeli Uiri galilei ⁊c. Item in nubib⁹ celi veniet xp̃s in die iudicij cũ ptãte ⁊ maieſtate. Ex quibus ptʒ ꝙ veritas euãgelica nõ ſolũ eſt ꝑdicata i terra ſed etiã in nubibus: ideo ſequit̃. Exaltare ſuper celos deus/⁊ ſup oẽm terram gloria tua: quaſi dicat. aſcẽde a terra/et ſume vniuerſalẽ poteſtatem: ⁊ ſic gloria tua nõ ſolũ eſt in terra: ſed etiã ſuper omnẽ terrã: q: in celo qd̃ eſt ſuperius ad terram.

Si vere vtiq; iuſtitiã loquimini: recte iudicate filij hominum. Al's recta. ij. q. ſ. nomen.

¶ Titulus Ad victoriã/ſiue in finẽ ne diſperdas Dauid hũilẽ ⁊ ſimplicẽ. Ex titulo apparet ꝙ Dauid hũilis ⁊ ſimplex poſit⁹ in aliqua aduerſitate fecit hũc pſalmũ orans deũ/ne diſperdat/nec ꝑmittat diſperdi: ſed diſperdat perſecutores ſuos: vt ptʒ in litera huius pſalmi. Et ita dicũt Hebrei/ꝙ Dauid ĩ hoc pſalmo orat vt de⁹ deſtruat Abner/⁊ Doech/⁊ ceteros conſiliarios Saulis/q̃ cõtinue accuſabãt Dauid ante Saul: ⁊ iudicabant eũ eẽ reũ mortꝪ/⁊ reũ leſe maieſtat̃/ꝯ quos dicit Dauid. Si vere vtiq; iuſtitiam loquimini: o filij hoim Abner/⁊ Doech/iudicate recte ⁊ nõ iniq̃ ⁊c. Et ſic Hebr̃ exponunt iſtũ pſalmũ. ſʒ talis expoſitio eſt inutilis ſine aliq̃ ſacro. Item eſt contra charitatẽ/⁊ conſuetudinẽ ipſius Dauid/ qui ſemꝑ orauit pro inimicis ſuis: nec voluit ipſis nocere cũ poſſet: vt ptʒ per totũ diſcurſum primi ⁊ ſecundi Reg. Sed poſſumus dicere/ꝙ Dauid per Abner: ⁊ Doech ⁊ ceteros delatores ſuos: preuidit in ſpiritu quomodo cõciliũ ſacerdotũ et phariſeorum iniq̃ debebat ad mortẽ xp̃m iudicare. Et ideo

David inuehit ꝯ eos in hoc pſalmo: in quo tria fa
cit. ¶ Primo explicat iniquū cōciliū ⁊ iudiciū illo
rū cōtra xp̄m. Scd̄o predicit punitionē eoꝝ. Ter
tio letitiā iuſtoꝝ de vindicta malorum. Scd̄a ibi.
Deus ꝯferet dētes eoꝝ. Tertia ibi. Letabit̄ iuſtus.
Quātū ad primū apoſtrophat David ad crucifixo
res xp̄i ⁊ dicit. O filij hoīm ⁊ nō dei ſcribe ⁊ phari
ſei: ſi vere loq̄mini iuſtitiā. i. ſi vultꝭ examiare meri
ta iuſtitie erga xp̄m: iudicate recte ⁊ nō iniq̄. Item
ſi ꝓ q̄ vel poti⁹ vos loq̄mini iuſtitiā iudicate re
cte. q. d. vos q̄ agitis cauſas iudiciorum legis/⁊ po
ſiti eſtis ad iudicādū in cathedra Moyſi/ Judica
te recte ſcd̄m legē: ⁊ non inique ⁊ ꝯ legē nā lex non
condēnat iuſtū ⁊ innocentē: ⁊ abſoluit reuꝫ ⁊ latro
nem: ſicut vos feciſtis/ q̄ xp̄m crucifixiſtis/ ⁊ Ba
rabbaꝫ abſoluiſtis. Ex quo patet ꝙ ſicut eſtis iniq̄
ita inique iudicatis. ideo ſubditur.

xxxij. d. ſ. ca. ernbe ſcaũr. **Etenim in corde iniquitates operamini in terra: iniuſtitias manus veſtre cōcinnant.**
¶ Etenim. i. certe/ aut q̄/ ſicut iniquitates opami
ni in corde: ita man⁹ veſtrē cocinnāt ⁊ colorant/ et
palliant iniuſtitias in terra. q. d. ſicut eſtis iniqui i
corde: ita cū quodā colore ⁊ palliatiōe/ ⁊ verbis or
natis/ ⁊ ſimulatis obliquaſtis/ ⁊ puertiſtis legem
dei ſecūdū veſtrā prauā intentionē/ applicando bo
nas leges ad falſas cauſas: dicēdo ꝙ xp̄s erat bla
ſphemus: eo ꝙ ſe filiū dei faciebat: ergo ſcd̄m legē
dei debebat mori: ⁊ ſic fingētes ⁊ palliātes ſermū
dei puertiſtis legē/ ⁊ iudicaſtis iuſtū ⁊ veracem ad
mortem: nā ſi depoſuiſſetis iniquitatē ⁊ malitiam
de corde veſtro/ ⁊ inueſtigaſſetis ſcripturas legis
⁊ ꝓphetarū: reperiſſetis veritatē. ſ. qualiter meſ
ſias in lege ꝓmiſſus debebat eſſe deus: nam Moy
ſes ⁊ prophete de xp̄o ſcripſerūt. Sꝫ malitia obce
cauit vos/ ne intelligeretis ſacramēta dei. Et inui
dia peruertit iudicium veſtrum. ideo ſubdit.

xij. q. ſ. d. unis etas. **Alienati ſunt peccatores a vulua: errauerunt ab vtero: locuti ſunt falſa.**
L ¶ Ad cuius intelligētiā eſt aduertēdū/ ꝙ tota lex
vetus ſicut dicta eſt ſepulcrū/ in quo erat ſepultū
euāgeliū: vt dictū eſt pſalmo p̄cedenti: Jta pariter
dr̄ vēter ⁊ vterus in quo xp̄s latebat tanq̄ in pre
gnante. Nā ſicut vterus p̄gnātis in tēpore pfecto
parit ⁊ reddit fetū/ ⁊ arbor fructū maturū: ita pari
ter lex vet⁹ que xp̄o fuerat grauida a p̄ncipio: pe
perit ⁊ edidit Chriſtum. Quia vbi venit plenitudo
tēporis/ miſit deus filiū ſuū natū ex muliere et fa
ctū ſub lege ⁊c. ad Gal. iiij. Vn̄ ſicut mulier expe
ctat partū ex vtero ſuo: ita patriarche/ ⁊ ꝓphete
expectabāt xp̄m ex vtero legis naſciturum. Ergo
Scribe ⁊ phariſei q̄ nō receperūt: ſꝫ repudiarunt
Chriſtū in ſuo aduētu: alienati ſunt a vulua legis/
⁊ errauerūt ab vtero legis: nō cognoſcētes: nec cre
dētes xp̄m eſſe natū ſcd̄m legē/ ⁊ ꝓphetas: ⁊ ſic lo
V cuti ſunt falſa negātes eſſe deū/ ⁊ aſſerētes eē blaſ
Judei ſtena ... phemū ⁊c. ¶ Dupl'r ḡ iudei alienati ſunt a vulua ⁊
errauerūt ab vtero legis. Prio: q̄ nō crediderunt
xp̄m eſſe meſſiā ⁊ filiū legis nec deū: cū lex ⁊ ꝓphe
te nihil aliud clamēt niſi meſſiā in lege ꝓmiſſuꝫ fu
turū deū. Itē hoc potuerūt cognoſcere ex doctri
na/ ⁊ operib⁹/ ⁊ miraculis eius que fecit: ſecūdū ꝙ
in lege de eo ſcriptū erat. ḡ errauerūt ab vtero le
gis. Scd̄o ipſi fuerūt alienati: nā ipſi dicebant̄ filij
legis/ ⁊ filij Iſrael/ ⁊ Abrahe/ ⁊ diſcipuli Moyſi/ et
ſequaces ꝓphetarū: ſed q̄n noluerūt recipe/ ſꝫ re
probauerunt xp̄m: tunc alienati ſunt a vulua le
gis/ ⁊ errauerūt/ ⁊ deuiarūt ab vtero ⁊ veritate/ et
doctrina legis date Moyſi. Et ſic nō amplius ſunt
filij Abrahe/ nec filij Iſrael/ nec diſcipuli Moyſi/
nec ſequaces prophetarū/ nec ꝑ cōſequens veri fi
lij dei: ſed abortiui/ ⁊ mortui a lege: q̄ noluerūt re
cipere bn̄dictionē ⁊ repromiſſionē ꝓmiſſam Abra
he/ Iſaac/ ⁊ Jacob: nec lumen ⁊ veritatem legis et
ꝓphetarū per Chriſtum patefactā. Et ſic ſunt ceci
ſine lumine errantes ab illa veritate/ ⁊ locuti ſunt/
⁊ loquuntur hodie multa falſa ⁊ mendacia non ſo
lum de Chriſto: ſed etiam de lege: quia faciunt deū
⁊ legē mendacē/ ⁊ ꝓphetas falſo gloſſando et expo
nendo. Et quod deterius eſt/ non ſolū negant Chri
ſtum fuiſſe verum meſſiam/ ⁊ filium/ ⁊ fructum le
gis: ſꝫ adhuc expectant quod lex pariat meſſiā. Et
ſic expectant quod mulier mortua pariat: ⁊ arbor
ſicca/ ⁊ ſciſſa ⁊ combuſta proferat fructū: quod eſt
impoſſibile/ cum iam propheriſſa adquam acceſſit
Eſaias/ peperit maſculum/ ⁊ redemptorem noſtrū.
Eſaie. viij.

Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpē tis: ſicut aſpidis ſurde ⁊ obturātis aures ſuas.

Que nō exaudiet vocem incantantium: et venefici incantantis ſapienter.
¶ Quia ſupi⁹ dixit: ꝙ iudei alienati ſunt a vulua
legis/ ⁊ hoc tanq̄ ceci ⁊ ſurdi: ideo in hoc loco com
parat eos duobus animalibus venenoſis. ſ. Vipe
re in cecitate/ ⁊ iniquitate/ ⁊ aſpidi ſurde in ſurdi
tate voluntaria. ¶ Quantum ergo ad primum eſt
notandum ſcd̄ꝫ Cōſtantinū de naturis aīalium: ꝙ
Vipera habet ſeptem deteſtabiles ꝓprietates. eſt
eñi venenoſa/ ⁊ matricida/ et fratricida/ et aborti
ua/ ⁊ mendax in natura/ ⁊ ceca/ ⁊ doloſa cupida ce
dis. Primo enim eſt naturaliter venenoſa/ quia ve
nenum trahit a progenitoribus. Scd̄o eſt matrici
da: nam cum eſt in ventre matris cum multis alijs
catulis/ adueniente tempore pariendi/ primogeni
tus incipit exire per vuluā matris: ceteri autē fra
tres moti ex inuidia mordent illum/ ⁊ occidunt eū
in exitu vulue/ ⁊ ſic manet mortuus claudēs vuluā
parturiētis. Tunc ceteri catuli videntes vuluam
clauſam rodēdo perforāt/ ⁊ rumpunt latera vētris
matris/ ⁊ ſic occidūt matrem/ ⁊ tunc omnes volūt
exire per ruptionem vētris matris mortue: ſed pri
mus qui exit mordet̄ ab illis/ ⁊ ſic morit̄ in naſcen
do: ⁊ ſic per ordinē oēs moriunt̄ p̄ter vltimum. Ex
quo patet ꝙ illa vipera que vltimo naſcitur viua
eſt matricida ⁊ fratricida: q̄ matrem ⁊ oēs fratres
interfecit: ⁊ eſt abortiua: q̄ ex matre mortua naſci
tur: ⁊ eſt mendax in natura: quia nō per vuluā ⁊ lo
cū naturalē nata eſt. Sexto ex ſuperabūdantia ve
neni ⁊ malitie efficit̄ ceca. Septimo eſt iniqua et
doloſa: q̄ ſemꝑ cupit figere venenū. Ideo ponens
aurē in terra ſentiēs ſtrepituꝫ veniētiū accedit ad
itinera ſtās retro aliquē lapidē/ aut plātam/ ⁊ q̄ci
to ſentit hoīeꝫ ꝓpe ſaltat/ ⁊ mordet/ ⁊ occidit eum:
q̄ venenū eius eſt inſanabile. Ita ergo pariter iu
dei ad modū hui⁹ ſerpētis q̄ dicit̄ vipera fuerūt ⁊
ſunt venenoſi/ et matricide/ et fatricide/ et aborti

ui/ ⁊ mēdaces/ ⁊ ceci/ ⁊ doloſi: nā cū Chriſt⁹ factus
ſub lege eſſet i vētre legis ſimul cū oib⁹ fr̄ib⁹ ſuis
iſraelitis ⁊ iudeis/ voluit exire de vētre legis ꝑ ba
ptiſmū qd̄ dicit̄ vulua legis: eo ꝙ erat dedicatus
⁊ ordinat⁹ a deo: vt ꝑ ipm̄ oēs exirēt a iugo legis/
in legē libertatis ⁊ gratie zacha. xiij. i illa die erit
patēs fons/ baptiſmi ſupple: in ablutionē pctōris
⁊ mēſtruate ⁊c. Cū ergo Chriſt⁹ exiret a lege ꝑ ba
ptiſmū/ ⁊ locū debitū: tūc Judei fratres ſui occide
runt ipſuꝫ in vulua matris. Et tūc ceteri Judei ru
perunt viſcera/ ⁊ vētrē matris falſo gloſſando le
gē ⁊ ꝓphetas. Et ſic facti ſunt matricide occidēdo
matrē ſuā ſynagogā/ ⁊ legē: ⁊ facti ſunt fratricide
occidendo Chriſtū ⁊ apl'os/ q̄ nati erant ex vulua
legis ꝑ baptiſmū ſequēdo Chriſtū. Et etiam oēs ſe
adinuicē occidūt cū vn⁹ alteri falſaꝫ doctrinā inſe
rit: ⁊ ſic oēs ſūt abortiui: q̄ naſcūt̄ ex mr̄e mortua
⁊ nō ꝑ locū debitū. Et ſic dicit D. ꝙ errauerūt ab
vtero legis: ⁊ alienati ſunt a vulua: ⁊ locuti ſunt
falſa: ⁊ furor eoꝝ factus eſt venenoſus ſcd̄m ſimi
litudinē ſerpētis. ſ. vipere: q̄ occiderūt Chriſtum
fratrē ſuū/ ⁊ ſynagogā: ⁊ legē matrē ſuā/ ⁊ eius la
tera ruperūt: q̄n ipſaꝫ male/ ⁊ falſo modo gloſſan
do lacerauere/ ⁊ Chriſtū negando legē ⁊ ꝓphetas/
⁊ deū qui locutus eſt in eis/ mendaces fecerūt. Et
ſic facti ſunt ceci ſicut vipera: q̄ malitia eoꝝ obce
cauit eos ne intelligerēt ſacramenta dei in lege fi
gurata/ ⁊ a ꝓphetis vaticinata. Et ſicut i mēdacio
nati ſunt: ita ſunt in oibus fraudulenti ⁊ doloſi. Ex
quo patet ꝙ furor ⁊ iniquitas eoꝝ fuit/ ⁊ eſt ſcd̄m
ſimilitudineꝫ ſerpētis q̄ dicit̄ vipera. Jō Joannes
Baptiſta vocabat eos genimina viperarū. Matt.
iij. ⁊ Luc. iij. q̄ ꝑ oia ſunt deteſtabiles ⁊ iniqui/ et
homicide/ ⁊ fratricide ⁊c. ſcd̄m ſimilitudinē ſerpē
tis viperini. ¶ Deinde cū dicit. Et ſicut aſpidis ſur
de obturātis ⁊c. Cōparat eos aſpidi ſurde in ſurdi
tate. Vn̄ eſt aduertēdū/ ꝙ aſpis ſurda eſt ſerpens
venenoſ⁹/ ⁊ aſtutus/ ⁊ malitioſus: cuius carnes re
moto veneno ſunt apte ad medicinā: q̄ q̄deꝫ aſpis
maxime viuit in Arabia/ ⁊ Ethiopia in locis cali
No. de captione aſpidis. dis. Et ideo venefici volentes capere Aſpidē ſur
dam/ dicūt quedā carmina cantando/ que ſi audit
Aſpis/ ilico reddit̄ immobilis: ⁊ ſic venit ſapiens
⁊ prudens venefic⁹: ⁊ occidit Aſpidē: ⁊ remouet ve
nenū: ⁊ ex carnib⁹ ꝯficit medelā/ ⁊ miſcet cū theria
ca ſua: ⁊ illa theriaca fit valde ſalubris. Sed q̄nꝗ
aſpis eſt ita aſtuta ⁊ malitioſa/ ꝙ cū ē i caverna fi
git vnā aurē in terra/ ⁊ ponit caudē intra aliā au
rē: ⁊ ſic habet ābas aures clauſas/ ne audiat vocē
incātātis. Et ſic manet in ſuo veneno/ ⁊ euadit in
cātantē. Ita pariter Judei ſunt ſimiles ſerpēti: et
aſpidi ſurde: nā venit Chriſt⁹ ſapiēs medic⁹ de ce
lo: vt auferret venenū pctī a toto genere humano:
⁊ cepit cātare carmina legis euāgelice. Et ſic mul
tos de ppl'o Judaico. ſ. apl'os: ⁊ ceteros incātauit:
⁊ cepit: ⁊ abſtulit ab eis venenū pctī: ⁊ mortifica
uit illos pctō: ſꝫ viuificabit eos ad gratiā: ⁊ ſic aīe
eoꝝ q̄ ante erāt venenoſe facte ſunt ſalubres ⁊ me
dicinales: nā poſtea cōuerterūt totū mundū ſua p̄
dicatione. Itē gētiles q̄ ante erant aſpides inficiē
tes hoīes ſuperſtitiōe venenoſa. poſtea ablato ve
neno: ⁊ mortificati pctō ꝑ baptiſmū Chriſti: facti
ſunt ſalubres: nā ſicut añ emittebāt venenū ex ore
mortiferū: ita poſt conuerſionem emittebant do
ctrinam ſalubrem: vt patet de Auguſt. et Euſebio ⁊
et ceteris doctoribus: ⁊ viris q̄ fuerāt gētiles. Sꝫ
Judei obſtinati: Scribe: ⁊ phariſei fecerunt ſicut
Aſpis ſurda ⁊ malitioſa: nā ne audirēt doctrinam
Chriſti incātātis eos: ⁊ venenū pctī auferre cupiē
tis fixerūt vnā aurē ad terrā. i. ad auaritiā: ⁊ bona
tp̄alia cōtra que Chriſtus p̄dicabat: ⁊ cū cauda ſu
perbie ⁊ inuidie ⁊ ſenſualitatis cooperuerūt: ⁊ clau
ſerunt aliā aurē. nā ſicut ratio dicit̄ caput hoīs et
auris: ita ſenſualitas dicit̄ cauda. Et ſic Scribe et
phariſei cooperuerunt rationeꝫ cauda ſenſualita
tis ne audirēt vocē euāgelicā Chriſti incantantis.
Et ſic noluerūt intelligere vt bene agerēt. Ex quo
patet ꝙ ipſi fuerūt cauſa ſue cecitatis: et obſtina
tionis: ⁊ puerſiōis. et hoc eſt qd̄ dicit hic ꝓpheta.
Primo fuit iſtis Judeis ⁊ Scribis furor ⁊ inuidia
ſm̄ ſimilitudineꝫ ſerpētis: q̄ tētauit Euā ꝑ inuidiā
et etiā ad ſimilitudinē cuiuſlibet ſerpentis: q̄ latet
in terra inſidiādo: ſꝫ cū furore aggredit̄ homineꝫ:
⁊ eoꝝ malitia: ⁊ ſurditas fuit ꝑpetrata ſm̄ ſimili
tudineꝫ aſpidis ſurde obturātis aures ſuas ⁊ clau
dentis: que figit ſupple vnā aurē ad terrā: et alte
ram obturat: et claudit cū cauda. Et ſic nō audiet
vocē incantātiū: nec vocē venefici ſapiēter incan
tantis. Ita proprie fecerūt Scribe: et phariſei q̄n
Chriſtus p̄dicabat eis. nā poſuerūt ante aures cor
dis ſui ſenſualitatē: ⁊ nō rōnē: ⁊ auaritiā: ⁊ ſuper
biā: ⁊ odiū: et non charitatē: nec reſpexerūt verita
te legis ⁊ ꝓphetarū: ſed bona tp̄alia. Et ſic manēt
in ſuo veneno pctō: ⁊ in ſua cecitate: ⁊ ignorantia
craſſa et ꝑpetrata: et affectata: et alienati a vulua
legis: ⁊ priuati hereditate: et promiſſionib⁹ factis
Abrahe: ⁊ Jacob. Et ſic quotidie errāt ab vtero le
gis: ⁊ loquūtur falſa iure: ⁊ morbo hereditario: q̄
dixerūt. Sanguis ei⁹ ſuꝑ nos: ⁊ ſuꝑ filios noſtros:
et nō habemus regē niſi Ceſarē. Et ſic tanq̄ alieni
a filijs regni manēt filij captiuitatis ⁊ diſpſi. ¶ Et
nota ꝙ iſte maledict⁹ ppl's ſemꝑ vt in plurib⁹ er
rauit ab vtero: ⁊ locut⁹ eſt falſa. ſ. ante aduētū xp̄i
eſt poſt. nā ante aduētū Chriſti q̄n obligabant̄ ad
ſeruādā legē: ⁊ cerimonialia: nō obſeruabāt: q̄ ſe
pe et frequēter apoſtatabāt ad idola: vt patet tp̄e
Judicū: ⁊ Regū: ⁊ Maccabeoꝝ: nūc aūt q̄n iā ſūt
abſoluti ꝑ xp̄ꝫ a iugo legis ⁊ nō obligāt̄: immo ꝓ
hibent̄ ad obſeruādū legalia: cū nō ſolū ſunt mor
tua: ſed etiā mortifera: volūt ea obſeruare. Et ſic vo
lūt redire in vētrē matris mortue: ⁊ nō exinde exi
re ad lucē ⁊ veritatē: ſed etiā in tenebris falſitatis
permanere: ⁊ parētib⁹ eoꝝ ſimiles eſſe. Et hoc ex
probrauit eis ſaluator Mat. xxiij. ⁊ btūs Stepha
nus Actuū. vij. ⁊ hoc idē David in hoc pſalmo.

Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas leonuꝫ confringet dominus. ij. q̄ő. vij. ac cuſatio.
¶ Hic predicit punitioneꝫ Scribarum et phari
ſeorum ⁊ falſorum iudicum. Ad cuius intelligent
tiam eſt notandum/ ꝙ ſicut leo habet dentes: qui
bus ſcindit: ⁊ molares quibus conterit cibum ra
ptum: ita Scribe ⁊ phariſei habebāt dentes ⁊ mo
las. Nam poteſtas ſacerdotalis erāt dētes quibus
rapiebant decimas: ⁊ primitias: ⁊ oblationes: ſed
poteſtas iuriſdictiōis ciuilis erant molares: qui
bus conterebant ⁊ opprimebāt pauperes. Et tali
bus dentibus ⁊ molaribus oppreſſerunt: ⁊ iudica
runt Chriſtuꝫ ad mortem. Sed deus iuſto iudicio
contriuit dentes: ⁊ confregit molas eorum: q̄n per

Romanos abſtulit eis ſacerdotiū/⁊ ptātē iudicādi ciuilia/⁊ deſtruxit ciuitatē eoꝝ ⁊ regnum. Ideo ait Dauid. Deus cōteret dentes eorū. i. ſacerdotiū ⁊ oblationes ⁊ decimas eorū/quibꝰ ſcindebant ⁊ mordebant/⁊ dñs confringet molas eoꝝ leonū. ſ. poteſtatē iudicandi/qꝛ Chriſtum ad mortem deſtinarunt. Et hoc fecit per Tytum ⁊ Romanos.

lxxvi. diſt. c. culpā. ⁊ lxxxiij. diſ. c. error

Ad nihilum deuenient tanꝗ̄ aqua decurrens: intendit arcum ſuum donec infirmentur.

Sicut cera que fluit auferentur: ſupercecidit ignis ⁊ non viderunt ſolem.

¶ Deuenient ad nihilū tanꝗ̄ aqua decurrēs. Nā ſicut torrēs qñ pluit ducit aquā q̄ rapit omnia que ſunt in ripa cum ſuo impetu violēto: ſed qñ ceſſat pluuia/ceſſat etiam aqua in torrēte: ⁊ ſic q̄s poteſt calcare torrentē/⁊ trāſire pede ſicco: ⁊ ſic ſicut pluuia deficit: ita paulatim illa aqua q̄ erat in torrente paulatim incipit minui ⁊ deficere vſquequo defluit ⁊ deuenit in nihilū/⁊ manet torrēs ſiccꝰ. Ita pariter fecit Hieruſalē ⁊ ppl's Iudeorū. Nam ante paſſiōez Chriſti florebat in eo ſacerdotiū/et regnū/⁊ bona tpalia/eo ꝙ deus influebat virtutem/⁊ fauorē in ſacerdotiū. Sed poſt paſſionē mortua ſunt ſimul cū Chriſto oia ſacramēta vet. lge. ⁊ incepit deficere virtus ⁊ fauor dei in illa ciuitate ⁊ ſacerdotio. Et ſic propter peccatū deficiēte in eis fauore diuino: incepit deficere in eis poteſtas tpalis paulatim/⁊ quotidie minui per illos. xl. annos in quibus expectauit eos ad pniam. Et intantum procedebant in diminutione ꝙ continue erant noue ſeditiōes/⁊ cedes/⁊ publica latrocinia in ciuitate/vſquequo venit Titus cū exercitu Romano ⁊ totaliter deſtruxit ciuitatē ⁊ tēplū/⁊ ſic defecit hoſtia ⁊ ſacerdotium ſimul cū fauore ⁊ ptāte tpali/⁊ fuit redacta ad nihilū ſicut aqua torrētis deficiēte pluuia. Et hoc eſt qđ dicit hic Dauid. Ad nihilum deuenient iſti iudei ⁊ crucifixores Chriſti ſicut aq̄ decurrēs in torrēte/q̄ paulatim deficit vſq3 ad nihilū. Et ſubdit: deꝰ ſupple intendit. i. intēdet arcū ſue ire ⁊ ſnie/mittēdo iacula/⁊ ſagittas tribulationū/⁊ ſeditionum/⁊ plagarū donec infirmenť/⁊ deficiant/⁊ adnihilentur: qđ impletū eſt per Romanos: ⁊ etiā auferantur de terra/⁊ deficiant paulatim/ſicut cera liq̄ſit et deficit a facie ignis/⁊ paulatim deficit in cereo ardēte. Cecidit ignis. i. cadat ignis in eos/⁊ comburantur ne videant ſolē. i. moriantur ⁊ non videāt lumē: ⁊ ſit alia maledictio in filijs eorū ne veniant ad dies patrum eorum ⁊ deficiat in eis ois poteſtas. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt aduertēdū ꝙ rhānꝰ eſt lignū ſiue virgultū aſperrimū ⁊ ſpinoſum ⁊ ſentoſum: ⁊ dicit rhānus a rapiē do: qꝛ rapit carnē ⁊ veſtes. S3 qñ eſt viride non poteſt nec valet rapere ꝓpter debilitatē ⁊ teneritatē. Et ſic illud virgultū nō dicit ꝓprie rhānus vſq̄ quo ſit iam adultū: ⁊ tunc valet rapere ſicut rubus vel cardo ⁊c. Si q̄s agricola in viriditate aufert de agro cardones/aut rubos cōburit in margine: tunc ille ſpine nō ꝑueniunt nec creſcūt in rhānū: ⁊ ſic nō poſſunt rapere nec ledere. Ita pariter factū eſt de filijs Iudeorum qui dicūtur ſpine relicte/⁊ quaſi virgulta relicta ex illis iudeis q̄ Chriſtū crucifixerunt/q̄ erāt rhāni rapientes decimas/primitias/⁊ oblatiōes/⁊ rapiētes bona pauperū: quoꝝ ſpine erant ptātes ſacerdotales ⁊ ciuiles: qꝛ etiā exercebāt iudicia ciuilia licet non criminalia. S3 iſte ſpine fuerūt cōbuſte per Romanos: ⁊ deinceps nunꝗ̄ venerūt: nec creuerūt in rhānum/qꝛ in teneritate ſunt cōbuſte. Et ideo ait Dauid.

Nota de deſtructione iudeorum.

Nota de rhāno.

Priuſꝗ̄ intelligerent ſpine veſtre rhamnū: ſicut viuentes ſic in ira abſorbet eos.

Priuſꝗ̄ ſpine veſtre. i. filij veſtri itelligerēt. i. creſcerēt in rhānū ſic abſorbet eos deus/ diſſipabit viuētes ſicut in ira. i. tanꝗ̄ iratꝰ vel ſicut ignis in ira/⁊ furore abſorbet: et deuorat rubos ⁊ ſpinas: ita deꝰ abſobet ⁊ deuorabit eos ꝑ Romanos ſicut in ira. i. tāꝗ̄ iratꝰ. Litera Hieronymi h3 iuxta hebreū ſic ab illo loco Ad nihilū deuenient ⁊c. Delinquenť ſicut aq̄ q̄ defluūt intendēdo ſagittas ſuas: ſic marceſcāt ſicut limax: ſicut abortū mulieris qđ nō videt ſolē: priuſꝗ̄ creſcāt ſpine vr̄e i rhānū: ſicut viuētes ſic in ira cōpeſcet eos. Que q̄dē lr̄a in aliq̄bus eſt magis clara. Ex q̄bꝰ pt3 ꝙ excidiū iudeoꝝ comparat ſex/ſiue dat eis ſex maledictiōes. Prio ꝙ cōterať eorū poteſtas ſicut cōterūtur dentes ⁊ molares leonū: vt amplius nō poſſint ſcindere nec cōterere alios. Scđo vt adnihileť eorū ſtatus/ſicut adnihilať aq̄ torrētis deficiente pluuia. Tertio vt intiñ vulnerenť arcu/⁊ ſagittis diuine vindicte vſquequo totaliter infirmenť ⁊ deficiant: vel intiñ intendať ⁊ incurueť potētia eoꝝ: vſquequo infirmeť ⁊ frangať ſicut arcꝰ: q̄ qñ nimis incuruať ⁊ intēdiť/frangiť. Quarto ꝙ auferantur ⁊ cōſumanť ⁊ deficiāt ſicut cera cōſumiť in cereo ardēte. Quinto ꝙ cadat in eos ignis/⁊ cōburat eos ne videāt ampliꝰ ſolē nec lumen: ſiue ꝙ cadant in ignem infernalē: q̄ licet ſit calidus ⁊ vrēs tñ eſt tenebroſus. Et ideo q̄ eſt in eo nō videt lumē nec ſolē. Itē ſm Hierony. fiāt ſicut abortiuum anteꝗ̄ videāt ſolē ⁊ vitā. i. ꝙ moriant anteꝗ̄ naſcanť. Et 𝔥 rñdet illi qđ dictū eſt. Alienati ſunt pctōres a vulua: errauerūt ab vtero: qꝛ ſicut nō credunt Chriſtū eſſe meſſiam natum ex vulua ⁊ vtero legis: ita ipſi ſunt abortiui/⁊ nō nati ex lege/⁊ ſunt mēſtruoſi in lege: qꝛ errauerunt ab vtero legis: ſicut errat abortiuū in natura. Et ideo ſicut abortiuū i natura nō conſeq̄tur finē vite naturalis/q̄ ex eo expectabať: ita Iudei nō cōſecuti ſunt lumē: nec vitā grē: q̄ ex lege expectabať per Chriſtū. Et ſic nunꝗ̄ videbūt hic lumē gratie ⁊ veritatis: nec in futuro lumē glorie. Sexta maledictio eſt ne ſpine ⁊ filij eoꝝ: nec ēt poteſtas creſcat in rhānū: ſ3 conterať ⁊ infirmeť: nec poſſit rapere: nec ledere. Vñ Iudei moderni ſemp mordēt lingua ⁊ corde: qꝛ deſiderant deſtructionē chriſtianoꝝ: ⁊ fidei Chriſti: ⁊ ꝙ meſſias eorū venturꝰ eſt q̄ debet chriſtianos cōculcare. Sed tales ſpine: ⁊ talia deſideria nunꝗ̄ creſcēt in Rhānū: qꝛ nūꝗ̄ implebunť: qꝛ eorū ſacerdotiū: ⁊ regnū ineternū eſt ablatū: ⁊ ſpine eorum ſunt cōbuſte ab ira ⁊ ſnia dei. Et notanter diciť: ſicut viuētes ſic in ira abſorbet eos: qꝛ licet iudei viuāt temporaliter: tñ ſpine eoꝝ. i. poteſtates ⁊ vires ſunt debelitate: ⁊ ipſi iam ſunt abſorpti: ⁊ deuorati morte peccati.

pſ. q. Cōtra. ſ. ſi q̄s

Nota ſex maledictiōes iudeorum

Letabitur iuſtus cum viderit vindictam: ⁊ manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.

pro q. .. cōtra

¶ Ex iſta litera iferūt hypocrite ⁊ quidā heretici/ꝙ homo iuſtus debet deſyderare deſtructionē/et vindictā hoim peccatorū ⁊ malorū: ⁊ cū deus punit eos debet letari/⁊ gaudere de eorū aduerſitate ⁊ punitione tam temporali ꝙ̄ ſpirituali. Immo dicunt etiā/ꝙ iuſtus ſi poſſibile eſt debet intingere/⁊ lauare manus ſuas in ſanguine illiꝰ peccatoris puniti. Sed talis opinio eſt falſa/et ꝑuerſa contra doctrinā/⁊ preceptū ſaluatoris: q̄ nō vult mortem peccatoris: ſed vt cōuertať ⁊ viuat: ⁊ p̄cipit dicēs. Orate ꝓ pſequentibus ⁊ benefacite his q̄ oderunt vos. Matt. v. ⁊ ita orauit ipſe in cruce ⁊ doluit de damnatione Iude. Unde dicit Aug. ꝙ ſemp debemus orare vſq3 ad vltimū vite ꝓ pctōre: qꝛ hodie pctōr ⁊ cras iuſtus/hodie hereticus ⁊ cras fidelis. ¶ Ex quo patet ꝙ ſenſus huiꝰ litere non eſt niſi ꝙ quādo deus punit vnū peccatorē pro aliquo magno delicto/tūc iuſtꝰ tria debet facere: Primo laudare diuinā iuſtitiā. Secūdo timere iuſtū dei iudicium. Tertio letari ⁊ laudare deū/qꝛ nō ꝑmiſit eū cadere in ſimile pctm̄ ſed ipm̄ preſeruauit. Quarto lauare manus ſuas in ſanguine illiꝰ pctōris. i. corrigere ſeipſū ⁊ p̄ſeruare ne cadat in tale pctm̄ ne puniatur ſicut ille. Nā lauare manus/in ſcriptura/nil aliud eſt niſi ſe innocentē reddere ⁊ nō cum peccatoribꝰ participare ſed a pctō p̄ſeruare ⁊ corrigere. ⁊ ita fecerūt apl'i ⁊ oēs cōuerſi de iudaiſmo cū viderūt diuinā vindictā ⁊ ſententiā ſup Hieruſalē/tūc licet doluiſſent de perditione eorū ſpūalitū ipſi letati ſunt qꝛ nō manſerāt in eadē obſtinatione ⁊ dānatione: ſed venerāt ad viā veritatis. Et ſic lauerūt manꝰ ſuas in ſanguine ⁊ punitiōe illorum inquātū conſilio eorū nō cōſenſerunt ⁊ cū eis nō participarūt. Et ſic putauit ſe facere Pilatꝰ cū lauit manus ſuas dicēs. Innocens ego ſum a ſanguine iuſti huiꝰ. i. nō cōſentio neci eius ſpōte. S3 fuit inutilis talis purgatio ⁊ excuſatio. qꝛ oppoſitū fecit in executione. Sed Ioſeph ab Arimathia ⁊ Gamaliel directe lauerunt manus ſuas q̄ nō cōſenſerūt mēte nec opere. Et hoc eſt qđ dicit hic Dauid. Iuſtus. ſ. cetus aplorum ⁊ fideliū letabiť cum viderit vindictā diuinam factā in excidio Hieruſalem ⁊ oim Iudeorū. Letabitur dicendo ꝙ nō manſit in illorū obſtinatione/ſed ſecutus eſt Chriſtū: ⁊ manus ſuas lauit in ſanguine peccatoris populi iudaici puniti. i. qꝛ non cum operibus eorum participauit/ſed ex gratia dei fuit preſeruatꝰ ⁊ illuminatus per Chriſtum. Unde cōmuniter in ſcriptura per manus opera intelliguntur. Et ideo ſequitur.

y Nota q̄ fa- ciendū cū deꝰ pctōrē punit.

Et dicet homo: ſi vtiq3 eſt fructꝰ iuſto: vtiq3 eſt deus iudicans eos in terra.

¶ Tunc dicet ⁊ cognoſcet hō iuſtꝰ in ſe ⁊ in publico vtiq3. i. certe ē ſi aliq̄s fructꝰ iuſto ex bonis operibꝰ: ita certe eſt deꝰ iudicās/⁊ puniēs eos malos in terra. quaſi dicat: ſicut nullū bonū irremuneratū: ita nullū malū euadet impunitū: nā ſicut deus dat fructū/⁊ p̄miū iuſto ex bonis operibꝰ et meritis: ita punit iniuſtos ⁊ malos ex ſuis demeritis. ⁊ ita punit iudeos nō ſolū i inferno: ſed etiā in terra ⁊ p̄miauit aplos ⁊ fideles/hic ꝑ gratiā/⁊ in celo ꝑ gloriā. Ex ſupradictis pt3/ꝙ totꝰ iſte pſalmꝰ principaliter loqť ꝓphetice/⁊ literaliter de iniquo iudicio facto cōtra Chriſtū/⁊ de Iudeorū punitione. Sed ex vltimo verſu patet ꝙ etiā pōt applicari cōtra oēs falſos iudices/⁊ oppreſſores pauperum.

erip. q. in. c. iu- ſtum.

Eripe me de inimicis meis deus meus: ⁊ ab inſurgentibus in me libera me.

Ar. xi. qđ. iij. ca. ad mēſam

¶ Titulus in Hebreo ſcđ3 Ra. Salo. Ad victoriā ne diſꝑdas Dauid canticū decēs/qñ miſit Saul/⁊ cuſtodierunt domū ad cuſtodiendū eum. Hierony. Victori ne diſperdas Dauid humilē ⁊ ſimplicē/qñ miſit Saul ⁊c. Scđm Xo. lxx. In finē ne diſperdas vl' corrūpas Dauid in tituli deſcriptione ⁊c. Ex tituli huiꝰ deſcriptione apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū. Cuius materia ex qua/⁊ figuratiua patet primi Reg. xix. Nam poſtꝗ̄ Saul concepit odium ex inuidia cōtra Dauid: eo qđ mulieres tribuerunt maiorē gloriā ipſi Dauid ꝙ̄ ſibi: qꝛ canentes i choro dixerunt: Saul occidit mille ⁊ Dauid. x. milia Ideo tunc Saul decreuit interficere Dauid. Et ſic dum pſalleret ante eum traiecit lanceā cōtra eū. Sed Dauid declinauit/⁊ euaſit/⁊ fugit in domū ſuā. S3 Saul miſit ſatellites ſuos qui ꝑ totā noctē domū Dauid circuirent/et obſiderent ne euaderet/ſed ipſum interficerent. Sed Michol ipſum ꝑ feneſtram dimiſit/et loco eiꝰ ſtatuā coopertā pellibus in lecto ſtrauit. Dauid aūt quaſi inuiſibilis factꝰ illeſus euaſit cuſtodibus illuſis manētibꝰ: ⁊ quaſi cecis. Et de hac materia literaliter Hebrei moderni exponūt hunc pſalmū/ſicut videť eiꝰ titulꝰ ſonare. Sed talis expoſitio nō ē vtilis nec fructuoſa: imo tollit dignitatē ꝓpheticā/⁊ ſacramētalē huiꝰ pſal. Iō eſt dicendū/ꝙ iſta nō eſt materia de qua ⁊ principalis: ſed eſt materia ex qua ⁊ figuratiua: inquātū Dauid in illa obſidione ſatellitū ipſiꝰ Saul ꝓuidit in ſpū figuratiue q̄liter Chriſtꝰ poſt mortē debebat poni i ſepulchro. ⁊ q̄liter iudei debebāt apponere cuſtodes ne xp̄s reſurgeret: aut diſcipuli venirēt de nocte ad furādū corpꝰ eiꝰ/⁊ dicerēt plebi/a mortuis ſurrexiſſe. Et q̄ño xp̄s debebat reſurgere ad gl'iā3 cuſtodibꝰ remanētibꝰ illuſis: ⁊ iudeis cōfuſis ⁊ cecis. Et q̄ño iudei debebāt corrūpere cuſtodes pecunia: vt dicerēt ꝙ diſcipuli xp̄i eū furte ſuſtuliſſent. In qua obſtinatiōe ⁊ mēdacio Iudei erāt manſuri vſq3 ad cōſummationē ſeculi. Et q̄ño tanꝗ̄ canes famelici bonis ſpūalibꝰ debēt circuire ciuitatē dei/⁊ nō intrare vſq3 ad veſperā. i. finē mūdi q̄ñ oēs debēt cōuerti/⁊ lumen veritatis cognoſcere. Hō ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū. Et hec eſt materia principalis de qua eſt iſte pſalmꝰ. Vñ ex titulo nō habeť de neceſſitate/ꝙ illa obſidio domus Dauid ſit materia ꝑncipalis huiꝰ pſalmi. S3 ꝙ illa fuit materia ex qua ⁊ figuratiua: vñ Dauid ſumpſit occaſionē faciendi hūc pſalmū: eo ꝙ ibi ꝓuidit in ſpū myſteriū cuſtodie ſepulchri Chriſti/de quo loquiť in hoc pſalmo. Et hec eſt ꝓpoſitio quā aperit Dauid in hoc pſalmo. Sed dicūt Iudei/qđ de vna materia nō debet eſſe niſi vnꝰ pſalmꝰ. Sed nos expoſuimus pſalmū. xv. ⁊. lvi. de reſurrectione xp̄i: ergo iſte non debet eſſe de iſta eadē materia. Ad qđ eſt dicendū: ꝙ iudei loquunť tanꝗ̄ ceci ⁊ obſtinati: nā dictū eſt ꝙ Chriſtꝰ eſt finis legis: et ſe habet ad totā legē veterē ſicut terminꝰ ad viā3/⁊ ſicut punctus ad circumferentiam circuli: ergo ſicut multe vie circunquaq3 veniunt ad vnam ⁊ eandem ciuitatē/et terminū/et multe linee ducunť ad

Nota ſaul occidit mille ⁊c.

Materia huius pſi.

Obiectio.

Rñſio

circūferentiā circuli ad eundē pūctum mediū:ita multifaria multiſq; modis olim locuti ſunt ꝓphete de vno ⁊ eodē Chriſto:⁊ de myſterijs eius. Et iō dicit Augu. cōtra aduerſariū legis ⁊ prophetarum / ꝙ ſicut vna ⁊ eadem ſciētia ⁊ ſnīa eſt ſcripta ꝑ multas ⁊ diuerſas linguas/⁊ diuerſa idiomata:⁊ vnus ⁊ idē magiſter explicat vnā ⁊ eandē ſniam ꝑ multa ⁊ diuerſa exempla:vt diſcipulus valeat cape et intelligere:Ita vnū ſolum ſacrificiū altaris fuit figuratū multis ⁊ diuerſis ſacrificijs in vete. lege:⁊ multi ꝓphete pnūciarūt vnū ⁊ eundē Chriſtū/et vn⁹ ⁊ idē ꝓpheta ꝑ multas reuelatiōes prenunciauit vnū ⁊ idē myſteriū de xp̄o ⁊ eccleſia ꝓpter altitudinē tātoꝝ miſterioꝝ. Itē Chriſt⁹ eſt vnicū pſalteriū. x. chordarū:vt dictum eſt:ergo de ipſo xp̄o/⁊ de vnaquaq; chorda ſiue myſterio potuit Dauid canere diuerſas cantilenas/⁊ pſalmos de reſurrectione/⁊ de aſcēſiōe/⁊ de paſſiōe ⁊c. ſcd̄m ꝙ vnūqđq; myſteriū ꝓuidebat ꝑ diuerſas vias ⁊ myſteria. Ita ēt facit muſic⁹ tpalis ⁊ carnalis q̄ cū vnico inſtrumēto cātat infinitas cātilenas de eadē ꝑſona dilecta. Introducitur ergo Chriſt⁹ ad loquendū in hoc pſalmo/in quo tria facit. Primo petit liberari ⁊ reſurgere a mortuis. Scđo predicit punitionem tpalē ⁊ ſpūalē Judeoꝝ. Tertio agit gr̄as de ſua reſurrectiōe. Scđm ibi/Intēde ad viſitādas. Tertiū ibi. Ego aūt cātabo. Quātū ꝗ̄ ad primū Chriſt⁹ petit liberari ꝑ reſurrectionē a ſepulchro cuſtodib⁹ obſeſſo/et circūdato/dicēs. O dn̄e pr̄ eripe me de inimicis meis iudeis:⁊ de cuſtodib⁹ ſepulchrū cuſtodientibus:⁊ eripe ⁊ libera me ab inſurgentib⁹ Judeis in me:qui putant me nunq̄ amplius viuere nec reſurgere. ⁊ ſubdit.

(Margin: Xp̄s loquitur ⁊c.)

Eripe me de operantibus iniquitatem:et de viris ſanguinum ſalua me. (Margin: xl. qđ. iij. ad mēſam)

¶ Eripe me vniuerſaliter de oib⁹ opantib⁹ iniqtatē ꝯ me:tā Judeis q̄ gētilib⁹:⁊ ſalua me de viris ſanguinū homicidis ⁊ pctōrib⁹:q̄ in meā necē conſpirarūt. Et notāter dicit eripe:q: eripere idem eſt qđ extra vel ab alio rapere. ⁊ ſic Chriſtus fuit raptus:⁊ ereptus de ſepulchro ꝑ reſurrectionem nō videntibus nec ſentiētibus cuſtodib⁹ propter terremotum magnum q̄ factus eſt hora reſurrectionis. Et reddit rationem ſue petitionis dicens.

Quia ecce ceperunt animam meam irruerunt in me fortes. (Margin: xvj. q. ij. viſis.)

¶ Quia ecce. i. publice ceperūt aiam meā. i. vitam meā:q: vitā mihi abſtulerunt:⁊ poſuerūt me in ſepulchro:⁊ irruerūt in me fortes. i. milites fortes cū magno impetu irruerunt in me ad cuſtodiendum ſepulchrū armati:⁊ ſic in vita:⁊ in morte irruerunt in me abſq; demeritis meis.

Neq; iniquitas mea neq; peccatum meum dn̄e:ſine iniquitate cucurri ⁊ direxi. (Margin: iij. q. ſ. nulli dubiū.)

¶ Nec iniquitas fuit aliqua mea neq; aliqđ pctm̄ meū:nā ſine iniq̄tate:⁊ pctō cucurri viā hui⁹ mūdi:⁊ feci curſum meum:⁊ cōuerſat⁹ ſum inter eos:⁊ direxi:⁊ inſtruxi:⁊ docui eos viā dn̄i:⁊ facere voluntatem patris mei. Et ſic neq; iniq̄tas mea:neq; peccatum talem meruit mortem.

Exurge in occurſum meum ⁊ vide:⁊ tu domine deus virtutum deus iſrael. (Margin: xl. qō. iij. ad mēſam)

¶ Exurge ergo o pr̄ in occurſum meū ⁊ auxiliū. i. ſuſcita me a mortuis:q: tu exurgēdo in occurſum dādo virtutē:ego ſurgo inquantū hō:q: hūanitas recepit virtutē a diuinitate. ⁊ ideo tu dn̄e de⁹ virtutū a q̄ eſt oīs virt⁹:⁊ tu q̄ es de⁹ angelicaꝝ virtutū:⁊ de⁹ Iſrael vide ⁊ iudica inter me:⁊ perſecutores meos:⁊ da mihi bn̄ficiū reſurrectionis:poſtq̄ humiliaui meipm̄ vſq; ad mortē crucis. Et tu dn̄e de⁹ virtutū de⁹ Iſrael. Hic incipit verſus ⁊ ſnīa ſequēs:in q̄ xp̄s petit vltionē de Judeis:⁊ petit conuerſionē gētiliū. Nā cecitas Judeoꝝ in pte fuit cā cōuerſiōis gētiliū:nā poſtq̄ apl'i viderunt Judeos obſtinatos:cōuerſi ſunt ad viſitādas ⁊ cōuertēdas gētes. Dicit ergo. O dn̄e virtutū deus Iſrael.

Intende ad viſitādas oēs gētes: nō miſerearis oībus qui operanť iniquitatem. (Margin: Infra eodem)

¶ Intēde ad viſitādas oēs gētes ꝑ p̄dicationem apl'oꝝ:⁊ nō miſerearis Judeis operātibus iniq̄tatē:poſtq̄ ſe indignos fecerūt redēptiōe ⁊ v̄bo dei ⁊ ideo poſtq̄ auerſi ſunt a veritate/⁊ lumine euangelico ꝯuertenť ad veſperā ⁊ tenebras:⁊ cecitatē:⁊ patienť famē verbi dei ⁊ intelligentie vt canes. ⁊ circuibūt ſic ciuitatē eccl'ie:⁊ ꝑ totū mūdum. Nota ꝙ ly cōuertanť pōt dupl'r intelligi. Uno mō literaliter:q: Judei per. xl. annos māſerūt in ſua prima obſtinatiōe poſt reſurrectionē Chriſti. Sz poſt tot ſtrages ⁊ cedes bn̄ nouerūt ꝯuerſi in ſe:ꝙ hoc eueniebat eis ī penā ꝓpter mortē xp̄i:ſz nō egerūt pniam:imo māſerūt in ſua cecitate. vnde dicit Joſephus:ꝙ bene cognouerūt ꝙ illa punitio fuit aut ꝓpter mortē Joannis Baptiſte:aut ꝓpter mortē Chriſti:aut ꝓpter mortē Jacobi iuſti. Sufficit qđ ꝓpter mortē alicuius iuſti:⁊ innocētis:⁊ maxime Jeſu Chriſti Nazareni. Et ideo dicit.

Conuertenť ad veſperaꝫ ⁊ famē patientur vt canes:et circuibunt ciuitatem. (Margin: xxiij. q. ſ. in)

¶ Conuertenť ad ſeipſos ad veſperā. i. ſero:⁊ tarde poſt multas cedes:⁊ iacturas:⁊ cognoſcent delictum ſuū:⁊ patienť famē in illa obſidione:intm̄ ꝙ quedā mulier nobilis comedit filiū ſuum:vt ait Joſephus:⁊ vt canes famelici circuibunt ciuitatē. q: de die:⁊ de nocte circuibāt muros ciuitať Hieruſalē cū cōtinuo timore vigilātes: ne ciuitas caperetur ab inimicis Romanis. Et hoc factū eſt de iudicio:naꝫ ſicut Chriſtus iacuit in ſepulchro ꝑ. xl. horas:⁊ per illas. xl. horas cuſtodierunt ⁊ circuierūt ſepulchrum Chriſti:ita in penam peccati ꝑ. xl. annos paſſi ſunt ſeditiōes:⁊ iacturas: ⁊ miſerias inter ſe vſq; ad vltimā obſidionem Romanoꝝ. Et ſic circuierūt ciuitatē:⁊ muros eius ſicut canes famelici per. xl. annos:⁊ datus eſt eis annus pro hora. Scđo ly ad veſperam poteſt intelligi pro cecitate mentis:vt dictum eſt. i. Conuertenť ad veſperam:⁊ cecitatem:⁊ tenebras ignorantie:poſtq̄ noluerunt videre veritatem:et lumen euangelicum. Et patienť famē ſpūalē bonoꝝ ſpūaliū. ſ. intelligentie ſcripture:⁊ refectionis ſacramētoꝝ:q: extra eccleſiā nō eſt ſalus:neq; ſpūalis refectio:⁊ ſicut canes circuibūt ciuitatē eccl'ie vſq; ad iudiciū ⁊ nunq̄ intrabūt in eā:q: nō reperiēt portā ei⁹:qui eſt baptiſm⁹. Et circuibunt etiā ſacrā ſcripturā:ſz nunq̄ intrabūt ad itelligētiā ⁊ veritatē ei⁹:q: erūt ceci in nocte ambulātes:⁊ ſic nō reperient portam fidei/per quā itrať ad itelligētiā veracē ſacre ſcripture. Tertio ꝑ ly veſperā p̄t itelligi finis mūdi. q. d. nō ꝯuertenť vſq; ad fidē mūdi. i. ad veſperā mundi viſa deceptiōe/⁊ interitu miſerabili ipſi⁹ Antichriſti:q: tūc quaſi cōfuſi videbūt v̄itatē/⁊ tūc reliq̄e Iſrael ſalue fiēt. Sz iterim famē v̄bi dei ⁊ eccl'iaſticoꝝ ſacroꝝ patienť vt canes/⁊ circuibūt ciuitatē eccl'ie/⁊ ſacre ſcripture. Sz ꝑ totū iſtud tp̄s nunq̄ intrabūt:q: vt ceci nō repererunt portā bapiſmi/ꝑ quā intrať ad eccl'iam:nec portā fidei per quā p̄z introit⁹ ad intelligētiā ſacre ſcripture. Et hanc penā ⁊ punitionem patienť iuſto dei iudicio. Nā ſicut nō crediderūt xp̄z reſurrexiſſe:ſz ꝑ apl'os corpus eius furtim eſſe ablatū:⁊ ſic poſuerunt cuſtodes/q̄ obſiderēt ⁊ circuirent ſepulcrū/⁊ corrupe rūt eos pecunia:vt dicerēt/ꝙ diſcipuli corpus xp̄i abſtuliſſent:ita ipſi tanq̄ ceci / ⁊ famelici circuierūt ciuitatē eccl'ie ⁊ ſacre ſcripture nō valētes intrare:nec portā repepiētes. Et vaganť diſꝑſi ⁊ captiui ꝑ mūdū:vſquequo credāt xp̄m reſurrexiſſe/ qđ implebiť ad veſperā hui⁹ mūdi. Uñ dicunt alíqui fideles ꝙ ſicut deus dedit quodā filijs Iſrael annū pro die:vagarenť/⁊ circuirent deſertū propter pctm̄ incredulitatis:⁊ ſic vagati ſunt ꝑ. xl. annos:circūeundo ꝑ deſertū/nec aliq̄s eoꝝ ingreſſus eſt terrā ꝓmiſſam:niſi Caleph ⁊ Joſue:ſz ī fine. xl. annoꝝ ingreſſi ſunt filij eoꝝ:vt p̄z Nume. xiij. Ita pariter deus dedit Judeis poſt reſurrectionē xp̄i xl. ānos. ſ. annū ꝓ hora. Nā ſicut Chriſt⁹ fuit obſeſſus in ſepulcro ꝑ. xl. horas:ita Judei circuibūt mūdum famelici ꝑ. xl. q̄dragenas annoꝝ:vſq; ad Antichriſtum:q̄ ſunt mille ⁊ ſex. C. anni. Alij dicunt ꝙ dedit eis Jubileū. l. annoꝝ pro hora:⁊ ſic eſſent. xl. Jubilei q̄ ſunt anni duo milia/⁊ ſic dicunt iſti: qđ per ſpatium. ij. miliū annoꝝ debent Judei circuire mundum vagātes ceci vſq; ad Antichriſtū. Sz hoc dimittať diuine volūtati. Sufficit ꝙ Judei ceci ⁊ famelici vſq; ad veſperā mundi circuibūt ciuitatē eccl'ie:⁊ ſacre ſcripture vſquequo credant reſurrectionem Chriſti. Sed interim dū circūeunt ciuitatem diſperſi/ ⁊ malitia obcecati maledicunt Chriſtū ⁊ chriſtianos in ſecreto. Ideo ſequitur.

(Margin: Nota de punitione iudeorum.)

(Margin: Quod per ſpem intelligitur.)

(Margin: Nota.)

Ecce loquentur in ore ſuo:⁊ gladius in labijs eorum:quoniam quis audiuit? (Margin: xi. q. ſ. cap. ex merito. xl. qō. iij. nemo peritorum.)

Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes

¶ Loquentur in ore ſuo:⁊ gladius maledictionis in labijs eorum erit ſemꝑ contra chriſtianos. Quia q̄s audiuit? Et dicūt poſtea:q̄s nos audiuit? quaſi dicant null⁹ audiuit nos dicere malū:q: negant corā gentibus ſe maledicere:licet maledicāt in ſecreto. In Hebreo litera Hieronymi habetur. Ecce redundāt in ore ſuo gladij in labijs eoꝝ/ quaſi nemo audiat. Et tūc litera eſt clara:q: maledicunt ſecreto:⁊ nō in publico:quaſi nemo audiat pre timore chriſtianorū/ſub quorum dn̄io degunt. Sed tu dn̄e deridebis eos:⁊ ad nihilū deduces oēs gentes Judeorū/qui talia dicūt ⁊ maledicūt:q: nō audies maledictiones eorum:imo cōuertes maledictiones ſuꝑ capita eorum. Et ſic ad nihilum deduces eos. Sed ego populus chriſtianus.

Fortitudinem meam ad te cuſtodiam:q: deus ſuſceptor meus deus me⁹:miſericordia eius preueniet me. (Margin: lxi. di. nāei. ⁊ ꝯpe.)

¶ Fortitudinem meā ad te cuſtodiā/q: in te pono ſpem meā nō timēdo maledictiones eorū:q: cum ipſi iudei ⁊ īfideles circūeunt ciuitatē ceci ⁊ famelici ego ſum tut⁹ intra muros ciuitatis eccl'ie bene ſeptus fide/ſpe/⁊ charitate/q̄ ſunt muri/⁊ fortitudo hui⁹ ciuitatis. Ideo hāc fortitudinē meā ad te cuſtodiā. q. d. ſub hac fide/⁊ ſub his muris volo cuſtodiri ⁊ tutari:⁊ etiā hos muros:⁊ hāc fortitudinē volo cuſtodire/⁊ ſeruare/⁊ ꝓ hac mori:ſicut in baptiſmo ꝓmiſi:q: tu es ſuſceptor meus /⁊ me ſuſcepiſti in hac ciuitate ꝑ baptiſmū. ⁊ ſicut mīa tua preuenit me in baptiſmo:q: nō meis meritis ſaluaſti me/ſed meritis tue paſſionis:ita deinceps mīa tua:⁊ gr̄a ꝓueniens ꝓueniet me/ne ꝑdā fidem:⁊ ne cadā in pctm̄:ſine qua mīa et gr̄a nemo pōt ſtare ne cadat/⁊ ſi hō ceciderit ſine eadē mīa ⁊ gr̄a ꝓueniēte voluntatē nemo pōt ſurgere. q. d. preuenias me ꝑ miam/ne ꝑdā fortitudinē ⁊ gr̄am/ ⁊ fidē/ quā ex tua mīa ſuſcepi. Ex his oſtēdit ꝓpheta ꝙ nō ex ꝓprijs meritis ſaluamur/nec venim⁹ ad fidē/ſz ex ſola dei mīa ꝓueniēte ⁊ ſubſequēte:⁊ ꝑficiēte /quā Judei nō poſſunt habere. Agamus ergo gr̄as ⁊ dicamus. O altitudo diuitiarū ſapie ⁊ ſciētie dei:ꝙ incōprehenſibilia ſunt opa:⁊ iudicia ei⁹:⁊ inueſtigabiles vie ei⁹. Ex hac autoritate ꝓbat Aug. cōtra Pelagianos in libro de ꝑfectiōe iuſtitie hois /⁊ in ceteris/ꝙ nemo pōt vitare pctm̄:nec ſurgere a peccato/niſi ꝓueniať ꝑ gr̄am ⁊ miam dei:q̄ voluntas ei⁹ adiuueť ad reſiſtēdū ⁊ ad ſurgendū:q̄ diciť gr̄a ꝓueniēs. Iſta eadē eſſe pn̄t verba Chriſti in capite:vt dicat. Licet Judei maledicant ⁊ negēt me reſurrexiſſe:tn̄ ego cuſtodiā ad te fortitudinē meā i. in te ponā totā ſpem meā:⁊ ſpero O pater q: tu ſuſcitabis me:q: tu es de⁹ meus. Et miſericordia ei⁹. ſ. patris ꝓueniet me reſuſcitando. ⁊ ſic iſta poſſunt dici in perſona capitis ⁊ membrorum.

(Margin: diſt. ij. firmum fundamētū.)

(Margin: No. ꝙ ſola gratia ſaluamur)

Deus oſtēdit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos:nequādo obliuiſcantur populi mei. (Margin: vſ. q. ſ. c. ſunt plurimi.)

¶ Puta ſuꝑius dixit ꝙ Judei tāq̄ canes circuibūt ciuitatē vſq; ad Antichriſtū:hic reddit cām ⁊ dicit ꝙ ideo de⁹ ꝑmittit eos viuere ⁊ nō vult totaliter eos deſtruere:primo q: in fine filij eorū ꝯuertenť:ſcđo vt ſint in ſignū/⁊ oſtēſionē/⁊ memoriā paſſionis Chriſti:vt oſtēdam⁹ ad digitū ſucceſſores crucifixoꝝ Chriſti i memoriā:dicit ergo Chriſt⁹:De⁹ pater oſtēdit mihi punitionem ſuꝑ inimicos meos Judeos/ſed rogo pater ne totaliter occidas:⁊ deleas eos de terra:neq̄n. i. aliq̄n ppl's chriſtianorum obliuiſcātur paſſionē meam:ſz quotidie videant/⁊ oſtēdere poſſint ſucceſſores crucifixoꝝ meoꝝ in eorum dānationē/⁊ cōfuſionē:⁊ in cōfirmationē populi mei:ergo nō occidas eos. ¶ Nota ſm̄ Aug. ꝙ duplici ex cā permittit deus Judeos viuere. Primo in memoriā ſue paſſiōis:put hic tangiť in textu. Scđo vt baiulent nobis codices vet. leg. ⁊ ſeruent eos nobis ad cōfuſionem ipſorum:q: ſuiſmet libris conuincimus eos. Et hanc tangit Aug. in ſermone de Epiphania. Naꝫ Judei moderni ſunt imitatores illoꝝ/q̄ informarūt herodē:⁊ Magos per ſcripturas vbi Chriſtus naſcereť/⁊ remiſerūt eos in Betleē ad Chriſtū adorandū. Sed ipſi nō iue

3

rūt ad Chriſtum dicit ergo. ne occidas eos: ſed

f. q. iiij. hoi. et xxiij. q. ſtio. v. §. vlti.

Diſperge illos in virtute tua: et depone eos protector meus domine.

Delictū oris eorū ſermonez labiorū ipſorum: ꝛ comprehendantur in ſuperbia ſua.

¶ Diſperge illos per mūdū i tua ꝟtute / ꝛ vagent ꝛ circūeant ꝑ mūdum vagi / ꝛ depone eos de regno ꝛ ſacerdotio O de⁹ ꝓtector me⁹. Et ſic priuati regno ꝛ ſacerdotio vadant diſpſi ꝑ mūdū: vt chriſtiani vidētes eos recordent mee paſſiōis. Et depone etiā / ꝛ cōfunde: ꝛ annihila delictū oris eorū. ſ. ſermonē falſum labiorū ipſorꝫ qui dicūt me nō reſurrexiſſe: ꝛ cōprehendant / ꝛ cōuincant in ſupbia ſua tanq̄ mendaces / ꝛ cōfuſi / cū videāt fidē gētiliū de mea reſurrectione: ꝛ videbant miracula manifeſta in die Pente. que cōfirbabūt meā reſurrectionem.

De pe diſ. ſ. ſi quis.

Et de exceratione et mendacio annūciabuntur in conſummatione in ira cōſummationis. et non erunt.

¶ Sic annūciabunt. i. arguent / ꝛ ꝯuincent de mēdacio ꝛ blaſphemia in cōſummatiōe. i. finaliter cōuincent: ꝛ cōuincent in ira cōſummationis. i. vſq̄ ad cōſummationē / ꝛ deſolationem / ꝛ nō erunt amplius in regno / nec ſacerdotio / nec in grā: ſꝫ in captiuitate: vel etiā pſeuerabunt vſq̄ ad irā cōſummationis. i. vſq̄ ad diē iudicij quidā eorum: ꝛ non erunt amplius in hoc mūdo.

De conſe. diſ. ij. acceſſerunt.

Et ſcient quia deus dominabitur Jacob: et finium terre.

¶ Tunc cū viderint Chriſtū veniētē ad iudiciū cū ꝑtāte magna / ꝛ maieſtate: ſciēt ꝛ cognoſcēt / q: de⁹ ꝛ dñs Jeſus Chriſtus dñabit Jacob ꝛ finiū terre: q: cognoſcēt in eo vniuerſalē poteſtatem: ꝛ tunc

ſupra eodem.

Conuertentur ad veſperā: ꝛ famē patientur vt canes: ꝛ circuibunt ciuitatem.

¶ Cōuertent ꝛ deſtruerent ad veſperā ꝛ tenebras inferni / ꝛ ibi patientur famē glorie ineternū: ꝛ circuibunt ciuitatem inferni penas patiendo.

xx. diſt. ca. alienus.

Ipſi diſpergentur ad manducandū: ſi vero non fuerint ſaturati et murmurabunt.

¶ Ipſi diſpergent ad manducandū: ſed q: nunq̄ erūt ſaturati / nec guſtabunt bona ſpūalia glorie / ideo murmurabūt cōtra deū ꝛ blaſphemabūt. Sꝫ forſan melius eſt vt ly ſcient referat ad tp̄s Antichriſti ante iudiciū. Nā cū viderint manifeſtam deceptionē: ꝛ interitū miſabilē Antichriſti: tūc ſciēt ꝛ cognoſcēt: ꝙ Chriſtus fuit verus Meſſias ꝛ dominabit Jacob ꝛ finitū terre / ꝛ tūc Judei illuſtrati veritate fidei ꝯuertent ad veſperā: ꝛ finē mundi. i. in fine mūdi. Sed interim vſq̄ ad illud tp̄s patientur famē bonorꝫ ſpūaliū / ſicut canes patiunt famē corꝑalē: ꝛ ſic circuibunt ciuitatē eccl'ie: ꝛ ſacre ſcripture: ꝛ non poterunt intrare vſq̄ ad illud tp̄s: vt dictum eſt: ſed diſpergent ꝑ mūdū ad manducandum bona ſpūalia in lege promiſſa. Sed q: nunq̄ attingent ꝓ illo ſtatu: q: nō fuerint ſaturati: ideo murmurabunt ſemꝑ ꝛ blaſphemabunt. Itē diſpergētur. i. ſm̄ lrām Hieronymi vagabunt ipſi Judei hodie ꝑ mūdū ad mādūcādū cibos legales: ꝙ q̄dē cibi legales non pñt ſaturare aīam: iō Judei: q: ſe vidēt nō ſaturatos talib⁹ cibus: q: nō habēt talē virtutē ſicut ſacrā no. leg. ideo cōtinue murmurāt expectādo falſum meſſiā: q̄ liberet eos / ꝛ ſatiet bonis in lege ꝓmiſſis. Et ſic circūeunt ciuitatē dei / ꝛ nunq̄ intrant / nec attingūt finē ꝓmiſſum. ¶ Nota ꝙ ꝓpter tria murmurāt Judei moderni. Primo q: circūeunt mūdū diſperſi / ꝛ nō intrant ciuitatē terrenā Hierl'm ad mādūcādū cibos legales materiales / ꝛ cetera ſocriſitia. Scdō q: nō poſſunt intrare verū ſenſum ſpūalē litere legis: q: totū oppoſitū vident eorū / q̄ ipſi expectāt / ꝛ itelligūt in litera. Et ſic diſcurrunt decepti. Nā deus ꝓmiſit oēs congregari in Hierl'm ſpūalem hic ꝑ grām / ꝛ in futuro ꝑ gloriā: in qua mādūcant cibi ſpūales gratie ꝛ glorie: ꝛ ipſi querunt illā Hierl'm terrenā: vt mādūcēt cibos carnales. Et ſic ſemꝑ fruſtrabunt in deſyderio ſuo. Tertio etiā murmurāt Judei ꝯtra deū q̄ꝛ tes ꝓpter qđ pct̄ m̄ detinent in hac tā lōga captiuitate. Nā patres eorū peccarūt ꝑ idolatriam / qđ eſt maximū pctōꝝ: ꝛ tñ nō fuerūt puniti / niſi ꝑ. lxx. ānos i captiuitate Babylonis: ipſi aūt q̄ cuſtodiūt legē ad vnguē iam pſeuerarunt in hac captiuitate Romana vltra mil. cccc. annos. Sed cū dicitur eis ꝙ hoc euenit eis ꝓpter necē Chriſti: lꝫ negent ore tñ bene norunt hoc eſſe verū in cōſcientia. Et ideo tūc licet deberent cōuerti / ꝛ agere pñiam: tñ in ſua malitia obcecati maledicunt ꝛ blaſphemant Chriſtuꝫ. Sed hoc magis patebit pſalmo. cviij. in fine.

Iudei ꝓpter tria murmurāt.

Ego autem cantabo fortitudinem tuā: et exaltabo mane miſericordiam tuam.

Quia factus es ſuſceptor meus: ꝛ refugiū meum in die tribulationis mee.

[illegible] ſuſceptor [illegible] circa [illegible]

¶ Hic etiā agit grās ꝛ dicit. Judei cōuerſi ſunt ad veſperā. ꝛ noctē ignorātie / ꝛ tenebrarū nolētes recipere lumē Meſſie: ꝛ ſic vadūt i nocte errādo / circūeūdo ciuitatē ſacre ſcripture nō valētes itroire ad verū ſenſum / ꝛ ſacramēta occulta. Et ſic errāt murmurādo / ꝛ blaſphemādo. Ego aūt ꝑ oppoſitū agēdo grās / ꝛ nō murmurādo cātabo fortitudinē / ꝛ magnificentiam / ꝛ miam / ꝛ triumphū tuū: ꝛ exaltabo miam tuā mane. i. in die / ꝛ lumine grē: eo qđ tu es factus ſuſceptor ꝛc. Itē itē ipſi ꝯuerſi ſunt ad veſperā. i. in fine mūdi cōuertent: ꝛ tunc in ſero icipiēt cātare ꝛ cōfiteri: ſꝫ ego in mane. i. in ꝑncipio legis grē / q̄ incepit ilico poſt reſurrectionē / incepi ꝛ cātabo fortitudinē tuā ꝛc. Et exaltabo mane. i. i principio legis grē / q̄ incepit a reſurrectiōe Chriſti / exaltabo miam tuam / ꝛ predicabo beneficia collata generi humano: q: tu es fact⁹ ſuſceptor me⁹ / ꝛ refugium in die tribulatiōis ꝛ pſecutiōis. ꝛ iō O

Adiutor meus tibi pſallam: q: deus ſuſceptor meus es: deus meus mia mea.

Pſal. ad ſeꝫ [illegible]

¶ Quia poſt tot pſecutiōes me ſuſcitaſti i capite / ꝛ in mēbris ꝛ ad gloriā ſuccepiſti. Ex quib⁹ ptꝫ / qđ lrā hui⁹ pſal. nō pōt applicari cōmode ꝛ ſimpliciter ad Saulē / nec ad ſatellites ſuos: ſi ſpeculari velim⁹: nec pcīſe ad ipſum Dauid: niſi in ſola figura inquantū fuit figura Chriſti.

DEus repuliſti nos: ꝛ deſtruxiſti nos: iratus es et miſertus es nobis.

[illegible]

¶ Titulus. Ad victoriā ſiue i finē ſuꝑ roſe teſtimoniū ſuaue canticū Dauid ad docendū humilis / ꝛ ſimplicis Dauid: qñ pugnauit ꝯ Aram fluuiorū ꝛ Syriaꝫ Sobba ꝛ reuerſus eſt Joab / ꝛ ꝑcuſſit Edō in valle Salinarū. xij. milia. Scdꝫ ve ro. lxx. In finē ꝓ his q̄ cōmutabunt in tituli deſcriptione ipſi Dauid in doctrina: cū ſuccēdit Meſopotamiā Syrie / ꝛ Sobba / ꝛ cōuertit Joab: ꝛ ꝑcuſſit Edō in valle Salinarū. xij. milia. Scdi Re. x. et ꝑarali. xviij. legit / ꝙ mortuo Naaꝫ rege Amon miſit dauid nūcios ad Annō filiū ei⁹: vt cōſolaret ſuꝑ obitu pr̄is. Sed milites Annō putātes ꝙ Dauid miſiſſet nūcios ad explorādū terrā / ſemiraſerūt barbas / ꝛ veſtes eorū pſciderūt vſq̄ ad nates ſic cū opprobrio remiſerūt eos ad Dauid. Uidens aūt Annō male egiſſe / ꝛ timēs ne Dauid vellet iniuriā vindicare cōuocauit quoſdā reges Syrie in auxiliū inter quos fuit Sobba: ꝛ Roob / ꝛ Tiboth / ꝛ Macha: cū innumera multitudine peditū ꝛ eq̄tū. Cōtra quos miſit Dauid Joab principē militie ꝛ Abiſai fratrē ei⁹: q̄ vicerūt oēs illo reges Syrie. Tūc Annō rex Moab vidēs victos oēs reges Syrie: miſit trāſflumē Euphratē / ꝛ ꝯuocauit multos reges Meſopotamie in auxilium: inter quos cū magno exercitu Adadezer miſit Sobach principē militie ſue. Quē Joab vicit / ꝛ occidit / ꝛ cepit quingētos currus: ꝛ interfecit. xl. milia equitū / ꝛ ꝑcuſſit regē Damaſci ferētē auxiliū ipſi Adadezer: Et poſtea cū toto exercitu Iſrael ꝓceſſit ꝯ Moab et vaſtauit eū ſimul cū tota Jdumea. Et ſic fctā eſt Jdumea tributaria Dauid cū Moab / ꝛ Damaſco / ꝛ magna parte Syrie: ꝛ etiā Adadezer trās flumē ꝛ Arā: q̄ eſt inter Euphratē ꝛ Tygrim. iō dicit ciuitas fluuiorū. Oēs iſte ciuitates / ꝛ prouincie facte ſunt tributarie / aut amice ipſi Dauid. Et ſic ppl's Iſrael q̄ totiēs fuerat cōculcat⁹ ꝛ ſubiect⁹ / ꝛ vexatus ꝓpter pctā ſua a ſupradictis ciuitatibus ꝛ regnis finitimis / poſtea fact⁹ eſt quaſi dñs eorꝫ ꝓpter ſtrenuitatē Dauid regis Iſrael. Uidēs g̊ Dauid ꝙ nō ſolū triūphaſſet de regno Saulis: q: oēs trib⁹ ſibi ſubiecerat: ſed etiā triūphaſſet de alienigenis: iō agēs grās de tot triūphis / ꝛ victorijs fecit iſtū pſalmū. Et ſic Hebrei exponūt ipꝫ literaliter ſcdm ꝙ videt ſonare titul⁹ pſal. Nā i titulo ponit ſuꝑ roſe teſtimoniū: vel ꝓ roſis ſiue ꝓ lilijs. ꝑ quas roſas intelligit: plebs Iſraelitica ſemꝑ: vt dicūt: q̄ gloriat in hoc pſal. vt dicūt. Uerūtñ ſi ſic pcīſe iſte pſal. lr̄aliter exponat: tūc nō ꝑtineret ad ſacrā ſcripturā / niſi cōtineret aliqđ ſcrm̄ de Chriſto aut eccl'ia. ꝛ ſic nō cātaret ipm̄ eccl'ia. Itē ſeq̄ret ꝙ Dauid nō fuiſſet ꝓpheta in hoc pſal. ſed hiſtoriograph⁹: nec habuiſſet ſpālē gratiā ſpūs ſancti: cui⁹ oppoſitū explicat in titulo cū dicit ad docēdū: vbi demōſtrat / ꝙ Dauid fuit doct⁹ a ſpū ſancto / ꝛ docet nos / ꝛ erudit nos de aliq̄ futuro ſcrō. Uñ dictū eſt ꝙ ſemꝑ ꝑ roſas intelligit eccl'ia xp̄i q̄ ſicut roſa inter ſpinas eſt: orta ex ſpinis Judeorꝫ ꝛ gētiliū. Et iō. lxx. trāſtulerūt ꝓ his q̄ cōmutabūt ſ. ppl's chriſtian⁹ q̄ eſt cōmuta⁹ ꝛ cōuerſus ex Judeis ꝛ gētilib⁹. Eſt ergo dicendū / ꝙ Dauid per ſupradictos triūphos / ꝛ victorias ꝑuidit in ſpū proſperitatē regni Chriſti ꝛ eccl'ie futurā. Nā primo ꝑ aduerſitates ꝛ vexationes quas paſſus ē ppl's ille tpe Judicū vſq̄ ad Saulē ꝛ ipm̄ Dauid / ꝑuidit ꝑſecutiōes eccl'ie. vſq̄ ad Cōſtātinū: ꝛ ꝑ pſecutiōes ſuas ꝑuidit pſecutiōes xp̄i: ꝛ ꝑ hoc ꝙ ipſe Dauid prio fact⁹ eſt princeps paucorū dū fugeret a facie Saul. ꝛ poſtea primo fact⁹ eſt rex ſuꝑ tribū Juda. poſtea paulatim adept⁹ ē tribū Effraiꝫ ꝛ Manaſſes / ꝛ vniuerſaliter totū regnū Iſrael: ꝑ hoc ꝑuidit i ſpū / qualiter Chriſt⁹ pri⁹ debebat facere paucos diſcipulos de ſua parētela ꝛ ꝯſanguinitate: ꝛ ſic creſcere de alijs tribus. Nā de oibus tribubus fecit ſibi diſcipulos. Nā petr⁹ ꝛ Andreas erant de tribu zabulon de Bethſaida ꝛc. Et ilico in die Pētecō. fuerūt baptizata quatuor milia in Hierl'ꝫ. Et ſic philippus multos baptizauit i Samaria / q̄ recepit ꝟbū dei. Et ſic ꝑ oēs trib⁹ multi venerūt ad iugū fidei. Itē ꝑ hoc ꝙ Dauid miſit nūcios ad Annon regē Moab: ꝛ ipſe vituperauit eos / ꝛ opprobrio affecit: ꝑuidit Dauid i ſpū: qualiter xp̄s poſt ꝯuerſionē paucorꝫ Judeorꝫ debebat mittere diſcipulos ſuos: ꝑ vniuerſum mūdū ad ſalutē ꝛ cōſolationē gētiliū. Sed gentiles debebāt apl'os ꝛ diſcipulos ꝛ chriſtianos multis opprobrijs: ꝛ vituꝑijs afficere / ꝛ diuerſis tormētis torq̄re. Itē per hoc ꝙ Dauid finaliter triūphauit de oibus regnis ꝛ ciuitatib⁹ finitimis / ꝑuidit i ſpū qualiter xp̄s ꝛ eccl'ia debebat poſt multas pſecutiōes totū orbē ꝛ ppl'm gentilem iugo fidei ſubijcere ꝑ cōuerſionē magni Cōſtātini. Et de oibus his fuit doct⁹ Dauid a ſpū ſancto. Et iō fecit hūc pſalmū ſuꝑ roſe teſtimoniū i. in figura eccl'ie / ſiue ꝓ his ppl'is q̄ ꝯmutabunt ꝛ conuertent ad fidē Chriſti: ſicut oēs illi ppl'i q̄ memorant in titulo / ꝛ i hoc pſal. cōmutati ſunt ad iugū ꝛ obediētiā / ꝛ tributū ipſi Dauid. Et ad iſtū intellectū ꝛ ſenſum cātat eccl'ia hūc pſalmū. Duo ergo facit. Nā prio ꝑdicit pſecutiōes ꝑmitiue eccl'ie ꝑ figurā pſecutionū ppl'i Iſrl'. Scdō petit liberari ibi. Ut liberēt dilecti tui. ¶ Quātū ad pmū eſt aduertēdū / ꝙ Dauid nō ſolū ꝑ pſecutiones ſuas: ſꝫ ꝑ pſecutiōes ppl'i Iſrl' factas vſq̄ ad ſuū xp̄s ꝑuidit i ſpū pſecutiōes ꝑmitiue eccl'ie. Nā ſicut ille ppl's ilico poſt exitū de Egypto ꝛ ingreſſum terre ꝓmiſſe: ibi habuit. x. vel. xij. magnas pſecutiones: vt ꝑꝫ ꝑ totū diſcurſum libri Judicū: ꝛ ꝑmi Regū vſq̄ ad Saul ꝛ Dauid: ita ꝑmitiua eccl'ia a reſurrectione vſq̄ ad magnū Cōſtantinū paſſa eſt. x. vel. xij. magnas pſecutiōes. ſ. ſub Judeis / ꝛ. x. imperatorib⁹. Sed fuit differētia. Nā ppl's ille paſſus eſt ꝓpter pctā / ꝛ ſcelera ſua. Primitiua aūtē eccl'ia paſſa eſt ꝓpter veritatē ꝛ iuſtitiā fidei Chriſti. Sꝫ ſicut ille ppl's liberatus eſt ab oib⁹ pſecutionib⁹ / ꝛ iugo ſeruitutis / ꝛ tributi ꝑ Dauid: immo ipſe Dauid ſubiecit ſibi Philiſteos / ꝛ Jdumeos / ꝛ Moabitas / ꝛ Damaſcenos / ꝛ Syros vſq̄ ad Euphratē / ꝛ fecit eos tributarios: vt ꝑꝫ. ij. Re. vij. ita pariter eccl'ia xp̄i q̄ qñ ꝑ. ccc. annos fuerat ſubiugata / ꝛ vexata / ꝛ expoliata a tyrānis / ꝛ ppl'o gētilis poſtea poſt ꝯuerſiōeꝫ Cōſtantini ſubiugauit oēs tyrānos / ꝛ ppl'm gētilē iugo xp̄i. Hoc ꝑuidēs Dauid in ſpū dicit in ꝑſona eccl'ie. O de⁹ tu multotiōes repuliſti nos i ꝑma etate ꝛ ſcdā. ſ. diluuio vſq̄ ad Abraham / ꝛ Moyſē: q: fuim⁹ captiui i egypto: ꝛ poſtea repuliſti nos a te ꝛ dimiſiſti nos decies ſub ſeruitute ꝛ tributo tpe Judicū: vſq̄ q̄ capta ē Arca a Philiſteis. vt ꝑꝫ. i. Re. iiij. Et poſtea facti ſumus tributarij Philiſteis / ꝛ Jdumeis: ꝛ tñ lꝫ aliqñ ſic repuleris nos / ꝛ fueris irat⁹: tñ tādē ſēꝑ miſt⁹ es nobis: q: ſēꝑ miſiſti nobis aliquē ſaluatorē. Naꝫ captiuitate egypti nos liberaſti ꝑ Moyſē / ꝛ a vexatiōib⁹ Moabitarū / et

Nota. q̄ꝫ ꝑ ꝓſꝑitatē Dauid ꝑuidit regni chriſti.

B Dauid ꝑuidit eccl'ie pſecutiōes.

Amonitarum/ꝛ Idumeorū nos liberaſti per iudices:ꝛ tandem ab omnibus nos liberaſti per Dauid. Et ſic ſemꝑ poſt illam ꝛ repulſionē miſertus es nobis. Nunc ergo poſt reſurrectionem

Commouiſti terrā ꝛ conturbaſti eam: ſana cōtritiones eius quia commota eſt.

xij. q. j. exemplum. ¶ Cōmouiſti totā terrā eccleſie ꝛ cōtribulaſti eā diris perſecutionibus tyrannorū ꝓpter iuſtitiā fidei Chriſti: ergo ſana cōtritiones/et tribulatiōes ei⁹: qm̄ cōmota ꝛ vexata ꝛ tribulata eſt ꝑ crebras ꝛ diuerſas perſecutiones imperatorū/ꝛ tyrannorum. quod probo. Nam

Oſtendiſti ppl'o tuo dura: potaſti nos vino compunctionis.

xxij. q. iiij. Quid tus. ¶ Oſtendiſti ppl'o tuo chriſtiano dura tormēta: qꝛ tot milia martyꝛū occiſa ſunt/ꝛ potaſti nos vino cōpunctionis/ꝛ amaritudinis ꝛ merozis: qꝛ cib⁹ ꝛ potus noſter ſunt lachꝛyme ꝛ fletus/ꝛ gemitus.

Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fugiant a facie arcus.

Ut liberentur dilecti tui ſaluum fac dextera tua: ꝛ exaudi me.

xxiij. q. iiij. ca. quedā ꝛ de cō ſe. diſ. v. vnitas. xj. q. iij ad mē ſam. ¶ Dediſti chriſtianis metuētib⁹ te ſignificationē vt fugiant a facie arcus tyrannorū. Nā ſicut aues audientes ſonitus arc⁹ aut baliſte: ſi videāt alias aues cadētes vulneratas/tunc fugiūt a facie arc⁹ venatoris: (Nā ille ſonitus arcus eſt eis ſignū vt fugiāt (ita pariter chriſtiani videtes ſeuas pſecutiones tyrannoꝝ/ꝛ tot miliā martyrū occiſa fugiebant ꝑ mōtes ꝛ latebras. Uñ papa Syluester latebat in mōte Serapino qñ vocat⁹ eſt a Cōſtātino. Et ideo dicit. Dediſti eis ſignū: vt fugiāt a facie arcus. ſ. a furia ꝛ cōmotiōe tyrānorū. Ergo ſaluū fac ppl'm tuū chriſtianū: vt dextera/ꝛ poteſtate tua/ꝛ virtute liberēt dilecti tui chriſtiani de tot ꝛ tātis ꝛ tā diris pſecutiōib⁹ ꝛ tormētis: ꝛ impone eis finē.

Deus locutus eſt in ſancto ſuo: letabor ꝛ partibor Siccimam: ꝛ conuallem tabernaculorum metibor.

xxiiij. q. v. dixit dominus. ¶ Or ſuperi⁹ Dauid in pſona eccl'ie petijt liberari a pſecutionib⁹ tyrānorū: hic nō ſolū petit liberari: ſed etiā pſperari/ꝛ ſubijcere oēs tyrānos: ꝛ oēs ppl'os Judeoꝝ/ꝛ gētiliū. Et pſuadet ꝙ de⁹ hoc debet facere ex ꝓmiſſiōe quodā facta vni ſancto/vel plurib⁹/ꝛ etiā ſibi. Dicit ergo Dauid ī pſona eccl'ie O dñe ſaluum fac ppl'm tuum chriſtianū/ꝛ exaudi me: qꝛ ſicut de⁹ locut⁹ eſt ꝛ ꝓmiſit ī ſancto ſuo. i. in ſanctuario ſuo. qꝛ de ſanctuario habui rñſum/ꝛ reuelationē. ſ. ꝙ ego letabor. i. cū letitia triūphabo de multis ppl'is. Nā pˀio partibor Siccimā. i. bello acq̄rā ciuitatē Sichē. q̄ eſt ī Samaria ꝛ ptibor ꝛ diſtribuā poſſeſſiōes ei⁹ ſeruitorib⁹ meis/ꝛ bellatorib⁹. Et ꝯuallē tabernaculorū metibor. i. terrā Sochot/q̄ eſt vltra Jordanē vbi Jacob fixit tētoria reuerſus de Meſopotamiā: q̄ qͣdeꝫ Socot fuerat a gentilib⁹ occupata: tñ Dauid cepit eā ꝛ impoſuit ſibi leges ꝛ tributū. Uñ metiri/nil aliud ē/ niſi ſub legibus/ꝛ limitibus arctare. Item

Infra cvij. b. **Meus eſt Galaad: ꝛ meus eſt Manaſſes: et Effraim fortitudo capitis mei.**

¶ Meus eſt iā Galaad q̄ eſt vltra terrā Baſan/et Seon/ꝛ etiam meus eſt Manaſſes. ſ. dimidia tribus/que eſt vltra Jordanē/et tota terra tribus/et terra Effraim facta eſt ſuſceptio capitis mei/i qua caput meum quieſcit: eo ꝙ eſt tribus maior ꝛ magis populoſa inter omnes. Item

Juda rex meus: Moab olla ſpei mee.

¶ Juda factus eſt rex meus. i. caput regni mei/et terra Moab facta eſt olla. i. refectio ſpei mee: eo ꝙ de terra Moab veniebant omnia victualia in Hieruſalem: cum terra Moab ſit valde fertilis/et Hieruſalem ſterilis. Item non ſolum ſubieci mihi omnes populos ſupradictos: ſed etiam

In Idumeam extendā calciamentum meū mihi alienigene ſubditi ſunt.

¶ Extendā calciamentū meū in Idumeā. i. calcabo Idumeā ſub domino meo: ꝛ ampliabo regnum meū vſq ad eā: ꝛ alienigene. ſ. Philiſtei/vt habet litera Hiero. mihi ſubditi ſunt ſub tributo: cuꝫ populus Iſrael ante eſſet eis ſub tributo. Et ſic oēs ſupradictos ppl'os mihi ſubiugaui ſicut deus locut⁹ eſt ſancto ſuo. ¶ Sed hic ſunt duo dubia neceſſaria. Primū q̄s eſt iſte ſanctus/cui deus locutus eſt de ſupradicta pſperitate/ꝛ ampliatione regni Dauid. Scōm qñō hoc facit ad ꝓpoſitū de liberatione eccleſie Chriſti a perſecutionibus tyrannorū/ꝛ de pſperitate/ꝛ dilatatiōe regni Chriſti/quā petit Dauid in hoc pſal. ¶ Ad primū eſt dicēdū/ꝙ regnū materiale Dauid ꝛ dilatatio ei⁹ nō ſolū ꝑ vnū: ſꝫ etiā ꝑ plures ſanctos fuit a deo ꝓmiſſa. Nā primo fuit promiſſa ꝑ ipm̄ Jacob Geñ. xlix. vbi dicit. Juda te laudabūt fratres tui: manus tue in ceruicibus inimicorū tuorū: adorabunt te filij patris tui. Iſta autē particula partim fuit impleta tpaliter ī ipō Dauid d̄ tribu Juda: cui oēs. xij. trib⁹ fuerūt finaliter ſubiecte: ꝛ exinde poſuit manus ſuas ſuꝑ ceruices inimicorū. ſ. Moabitarū/Amonitaꝝ Philiſtinorū/Idumeoꝝ. ꝛc. Scdo iſta magnitudo regni/ꝛ dilatatio fuit ꝓmiſſa ipſi Moyſi Deute. j. ꝛ. xj. qñ dixit dñs. Ois loc⁹ quē calcauerit pes veſter veſter erit a deſerto ꝛ Libano/ꝛ flumīe magno Euphꝛate vſq ad mare occidētale erunt termini veſtri. Manifeſtuꝫ eſt aūt ꝙ filij Iſrael ante tempora Dauid nunq̄ poſſedernnt totam iſtā terram/immo illico poſt morteꝫ Joſue perdiderūt totam terrā: vltra Jordanē: immo omnes qui erant citra et vltra Jordanē venerunt in ſeruitutem regis Meſopotamie. vt patet Judicū. iij. Et ſic ſemper fuerunt quaſi in ſeruitute interpolatim vſq ad regnū Dauid: vt pꝫ ꝑ totū diſcurſum libri Judicum/ꝛ. j. Reg. ſ. Sed Dauid de ſtercore paupertatis a deo eleuatus/primo clam fuit per Samuelē vnctus in regem: ſcdo factus eſt princeps ſuper ꝯ ſanguineos ſuos in ſpelunca Odola quaſi. cccc. j. Reg. xxij. Poſtea mortuo Saul fact⁹ eſt rex ſuper tribū Juda tm̄. ij. Reg. ij. ꝛ per ſeptē annos pugnauit cōtra domū Saul. Et finaliter factus eſt rex ſuper oēs. xij. tribus Iſrael. ij. Reg. v. Poſtea Dauid percuſſit Philiſteos/ꝛ humiliauit eos: ꝛ tulit frenum tributi de manu eorū. Nam ſicut ante Iſrael erat Philiſteis tributari⁹: poſtea Dauid fecit eos ſibi ſubiectos ꝛ tributarios: vt pꝫ. ij. Re. viij. Poſt ea percuſſit Moab: ꝛ mēſus eſt eos funiculo coequās terre: id eſt ſub limitibus et legibus ſuis arctauit: ꝛ ſubiecit/ꝛ factus eſt Moab ſub tributo. Poſtea ꝑcuſſit Adadezer filiū Roob regeꝫ Soba. Et ſic pfect⁹ eſt Dauid: vt dñaret ſuper flumē Euphꝛatē. Et ſic Dauid dilatauit regnū ſuuꝫ vſq ad Euphꝛatē ſubijciēdo ſibi Damaſcū ꝛ partē Syrie: et totā Idumeā/et etiā vltra Euphꝛatē Arā fluuiorū ſub tributo: vt pꝫ in eodē ca. viij. Ex quo pꝫ ꝙ

Nota. ꝓmiſſio fcā Moyſi de dilatatiōe regni Iſl'ra libano vſq ad deſertum Egypti: ꝛ ab Euphꝛate vſq ad mare noſtruꝫ occidētale/nūq̄ fuit cōpleta vſq ad Dauid. ꝛ hoc explicaꝑ in titulo hui⁹ pſal. ꝛ ptiꝫ in litera: ꝛ h̄ eſt qd̄ dicit Dauid. Ego letabor ꝛ triūphabo de oibus iſtis ppl'is: ꝛ dilatabo regnū meū ſicut deus locutus eſt in ſctō ſuo Jacob. Geñ. xlix. qñ dicit. Juda te laudabūt fratres tui ꝛc. Et etiaꝫ ſicut locutus eſt in ſctō ſuo Moyſe. Deut. xj. qñ dicit. A deſerto/et libano ꝛ flumīe magno Euphꝛate vſq ad mare occidētale erūt termini veſtri. Item etiā ſicut locut⁹ eſt in ſancto ſuo Samuele ꝑ matrē ſuam Annā in cātico. j. Reg. ij. ꝛ. ēt. xiij. ca. qñ dicit. Queſiuit dñs virū iuxta cor ſuū/ꝛ ꝑcepit ei: vt eſſet dux ſuꝑ ppl'm ſuū ꝛc. Et etiā ſicut locut⁹ eſt in ſancto ſuo Nathan. ij. Reg. vij. Et etiā de hoc facta fuit aliqua ſpecialis reuelatio/ꝛ ꝓmiſſio ipſi Nathā/et etiam ipſi Dauid: lꝫ non explicetur in libris Reg. ſicut patebit pſalmo. lxxxviij. Unde lr̄a Hierony. hic habet. Deus locut⁹ eſt in ſanctuario ſuo. Ex quo pꝫ ꝙ hec reuelatio facta eſt ipſi Dauid in tabernaculo. Et ſic pꝫ rñſio ad primū dubiuꝫ. Ad ſecundū dubiū eſt dicendū ꝛ aduertēdū ꝙ qñ Dauid fecit hūc pſalmū iam fuerat vnctus rex ſuper vniuerſas trib⁹ Iſrael: ꝛ iā ſubiecerat Philiſteos ꝛ Moabitas/ꝛ Amonitas/et Idumeos/ꝛ Arā fluuiorū/ꝛ Syriā ꝛc. vt pꝫ in titulo. Sꝫ nos videmus ꝙ in iſto pſal. adhuc petit liberari a tribulationibus/ꝛ vino merozis/ꝛ a facie arc⁹/allegās factam ꝓmiſſionē ſicut locutus fuerat de⁹ in ſancto ſuo: ꝛ etiā vlteri⁹ petit deduci a deo in ciuitates munitas vſq in Idumeā ꝛc. Ex hoc pꝫ ꝙ petit eccleſiā xp̄i futurā liberari a pſecutiōib⁹: ꝛ regnū xp̄i dilatari ſicut ꝑnouerat figuratū ꝑ pſperitatē/ꝛ dilatationē ſupradictā regni ſui: ꝛ ſicut nouerat ꝓut de⁹ locut⁹ eſt in illo ſancto ſuo Jacob/aut moyſe/aut Samuel/aut Nathan/aut ſibiipſi in ſacro dei. Et ideo ſubdit in vltima pte huius pſal. cum dicit.

Quis deducet me in ciuitatem munitam: quis deducet me vſq in Idumeam:

¶ Quaſi dicat. Ego iā triūphaui de oib⁹ tribub⁹ ꝛ regnis mihi ꝓmiſſis: ſicut de⁹ locut⁹ eſt ī ſctō ſuo. Nā ego regno ſuꝑ Siccimā ſiue Sichē/ꝛ iā metibor et mēſurabo legibus meis vallē tabernaculorū: et iā meus eſt Galaad/et Manaſſes/ꝛ Effraim etiā ſum principalis rex in Juda: ꝛ iam Moab eſt olla mearū refectionū ꝛ victualiū: et iā extēdi calciamētū meū in Idumeā: qꝛ mihi eſt ſubiecta ſub pedibus/ꝛ alienigene. i. Philiſtei/et cetere nationes vſq ad Damaſcū et Euphꝛateꝫ ſunt mihi ſubdite/ꝛ tributarie. Sed: oēs iſte natiōes et terre ſūt figure illarū terrarū ꝛ regnoꝝ/q̄ ſubijciēde ſunt regno xp̄i. Ergo q̄s deducet me in ciuitatē munitā. i. tot ciuitates munitas/et fortiſſimas/ꝛ regna vaſtiſſima ppl'i gētilis: ꝛ q̄s deducet me vſq in Idumeā. i. ad dñandū toti ppl'o gētili/q̄ ꝑ Idumeam figurat: eo ꝙ Idumea interpꝛetaꝑ terrena/ꝛ ſanguinea/et rubes: ꝛ iō totus ppl's gētilis d̄r Idumea: qꝛ tot⁹ terrenus/et reb⁹ terrenis/et nō celeſtib⁹ d̄ditus ſicut Eſau/et qꝛ rube⁹ et ſanguineus nō ſolū ex bellis crebꝛis inter ſe/ſꝫ qꝛ rube⁹/ꝛ ſanguinolētus erat ſanguine martyꝝ quos interfecerat añ conuerſionem magni Conſtātini. Et ſubdit.

Infra cl xvij. cap. **Nonne tu deus qui repuliſti nos: ꝛ nō egredieris deus in virtutibus noſtris:**

¶ Nōne tu de⁹ q̄ repuliſti nos in man⁹ pſecutoꝝ/ liberabis nos ab illis/ꝛ deduces nos in ciuitates et regna gētiliū munitiſſima ꝛ fortiſſima: ꝛ ꝑ totaꝫ Idumeā. i. ppl'm gētilē terrenū/et ſanguinolentū/ et ſubijciem⁹ eū iugo xp̄i a ſolis ortu vſq ad occaſum: ꝛ ab aq̄lone vſq ad auſtrū/ſicut ipletum fuit poſt magnū Conſtātinū. Et ſubdit Dauid in pſona eccl'ie. Et tu de⁹ nō egredieris in virtutib⁹ noſtris i. ad pugnandū ꝓ nobis: et dando nobis virtutem cōtra infideles: q. d. immo facies. Ideo ſubdit/

xxiij. q. iij. cap. ſer. **Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſalus hominis.**

¶ Da nobis tu Jeſu xp̄e auxiliū de iſta pſecutiōe ꝛ tribulatione: in qua ſtamus: qꝛ nō q̄rim⁹ auxiliū ab hoīe: nec ꝑ arma tpalia: qꝛ vana eſt ſal⁹: ꝛ auxiliū hois. q. d. nō q̄rim⁹ liberari in v̄tutib⁹ hūanis: nec hūane ſapiētie pſuaſibilib⁹ verbis: nec ī curribus: nec in equis: ſed querimus auxiliū dei. Et ſic

xj. q. iij. cap. ſu mēiaꝫ. **In deo faciemus virtutem: ꝛ ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.**

¶ In deo faciem⁹ virtutē ꝛ victoriā: ꝛ ipſe ad nihilum deducet inimicos: et pſecutores nr̄os. iudeos et gētiles: et hereticos: qd̄ paartim fuit impletū ī excidio Hierl'm: et deſtructione idoloꝝ ꝑ cōuerſionē Cōſtantini: ꝛ total'r implebiꝑ per interitū miſerabilē ipſius Antichꝛiſti. ¶ Tot⁹ etiā iſte pſal. pōt myſtice exponi: in quo Dauid in pſona toti⁹ corporis myſtici petit liberari ꝑ paſſionē xp̄i a captiuitate et afflictione pctī. q. d. O de⁹ tu repuliſti nos a terreſtri paradiſo propter pctm̄ Ade/et deſtruxiſti nos: noſtrā naturā corrūpēdo: et ſenſualitatem vulnerādo fomite cōcupiſcētie: ſed miſert⁹ es nobis ꝑ paſſionē ꝛc. Sed poſtq̄ eccl'ia eſt liberata ꝑ xp̄i paſſionē a pctō: petit iterū liberari de perſecutione inimicorū: vt dictū eſt. Et ſic etiā pſa. iſte pōt moraliter exponi de quocūq ppl'o ꝛ ciuitate afflicta ab inimicis tēporalibus maxime infidelib⁹: vt de⁹ det virtutē. vt liberēꝑ: et vincat: et ſubijciat infideles. Quarto etiā pōt exponi moraliter de quolibet pctōre a pctis afflicto: vt de⁹ det ſibi virtutē vt poſſit pctā a ſe repellere: et diabolū fugare: ꝛ regnū aīe ſue rōni ſubijcere: et deo: et diuine voluntati cōformare. Et ita oīa illa noīa regnoꝝ infideliū que Dauid ſibi ſubiecit et domuit ꝛ ſuppeditauit: poſſunt applicari diuerſis vitijs: q̄ fideles conculcant et domant per dei gratiā ſibi collatam: et virtutem penitentie. et ſic prudēs lector poteſt ſingula ſingulis applicare ſecundum et iuxta interpretationem illorum nominum.

xxviij. di. c. ſedulo. xv. diſt. ſctā romana. **Exaudi de⁹ depꝛecationē meam: intende oratiōni mee.**

¶ Ad victoriam ſiue in fineꝫ ſuper organum ſiue in hymnis ipſi Dauid. Ex titulo patet ꝙ Dauid fecit hūc pſal. ꝛ

dedit ipſum cantandum in organis ſimul cum vo
ce humana toto conatu vocuꝫ: eo ꝙ dirigit nos in
Chriſtum ⁊ eccleſiam que eſt finis legis. Unde au
tem determinate ſumpſit occaſionem David ad fa
ciendũ hunc pſalmũ: incertum eſt. ſed creditur cõ/
muniter/ ꝙ qñ David euaſit a manibus Saulis q̃
tenebat ipſum obſeſſum in monte deſerti Maon/
⁊ cinctum ad modum corone/ ⁊ fugit inde/ ⁊ latuit
in locis tutiſſimis Engaddi: qui quidem montes
ſunt in finibus Judee/ iuxta mare ſalſum: vt patet
j. Reg. xxiiij. ⁊ ſic Hebrei moderni exponunt iſtum
pſal. quomodo David agit gratias quia euaſit illd
periculum et anxietatem/ et poſtea acquiſiuit re
gnum. Sed licet ſit verum ꝙ David ſumpſit occa/
ſionem faciendi hunc pſal. ex euaſione illius peri/
culi: in quãtuꝫ ibi preuidit in ſpiritu perſecutionẽ
et anxietatem eccleſie Chriſti futuram: ⁊ eternita
tem regis eius Chriſti: tamẽ non eſt ſiſtendum in
litera/ vt ſepe dictum eſt: immo ſi quis velit totam
literam huius pſal. applicare ipſi David regi Iſ/
rael/ cõperiet manifeſte falſum. Nam david nunꝗ̃
fuit in eternũ in cõſpectu dei in illo regno tẽpora/
li: vt dicitur in litera: ergo pꝫ ꝙ hic loquitur de re
gno Chriſti eterno. Tria ergo facit David. Nã pri/
mo petit orationẽ ⁊ deprecationem ſuam exaudiri
in perſona eccleſie. Secũdo gaudet ſe exauditum.
Tertio promittit vota pro gratiarum actione. Se
cũdum ibi. A finibus terre. Tertiũ ibi. Sic pſalmũ
dicam. ❡ Quantũ ad primũ eſt aduertendũ/ qd in
ter orationẽ ⁊ deprecationẽ hoc intereſt. Nã depre
catio petit ab aliquo malo liberari: ſed orõ petit
aliquã gratiã ſibi dari. Et eccleſia Chriſti primiti/
ua ſemp vſq; ad Conſtantinum petebat liberari a
perſecutoribus Judeis ⁊ tyrãnis: ⁊ dilatari here/
ditatẽ ſua/ et Cultuꝫ Chriſti vſq; ad fines terre: qd
impletũ fuit poſt cõuerſionẽ magni Cõſtãtini. Sꝫ
quia poſtea fuit infeſtata ab hereticis: ⁊ infeſtabi
tur vſq; ad Antichriſtũ: ⁊ tũc totaliter liberabitur
ab oĩbus tribulationibus: ⁊ cõſequeƒ hereditatẽ
eternã in celo: ⁊ regnabit cũ Chriſto rege ſuo eter/
no: iõ David hoc preuidens in ſpũ in pſona totius
corpis myſtici/ cuius ipſe eſt de principalib⁹ mẽ/
bris/ dicit. O deus exaudi deprecationẽ meã me a
preſentibus pſecutionib⁹ ⁊ malis liberãdo. Et in/
tende et annue orationi mee mihi poſt longas tri/
bulationes optatã hereditatem largiendo.

D / drĩa in / ter ora / tionẽ ⁊ / depca/ tionẽ.

A finibus terre ad te clamaui: dum anxia/ retur cor meum in petra exaltaſti me.

ij. q. iij. / mẽnã. / ⁊ iij. q. / ix. c. di/ gnum.

❡ Hic gaudet ſe exauditũ i ſua deprecatiõe ⁊ ora/
tione/ explicando mala de quibus eſt liberatus/ et
hereditatẽ quam eſt conſecutus: ⁊ dicit. O de⁹ per
omnes partes fui afflicta ⁊ infeſtata a pſecutione
tyrannorũ. ſ. ab India in Hiſpaniam: ⁊ a Syria in
Ethiopiam fuit perſecutio martyrũ/ et oĩum Chri/
ſtianorũ. Et ſic vndiq; a finibus terre ad te clama/
ui vt me liberares: quia vbiq; fiebat oratio ab ec/
cleſia ſine intermiſſione ne deleretur eccl'ia. ⁊ iõ di/
cit A finibus terre ad te clamaui dũ anxiaretur. i.
dum martyres q̃ ſunt cor meum/ ⁊ viſcera mea an/
xiarẽtur ⁊ torquerenƒ. Sed tu dñe exaltaſti ⁊ fun/
daſti me in petra fidei qui eſt Chriſtus: ſupra queꝫ
fundata eſt eccleſia. Unde maxime eccleſia fuit exal/
tata quãdo Conſtantinus eam multipliciter hono
rauit et ditauit/ et iugo fidei obediuit.

Deduxiſti me quia factus es ſpes mea: tur ris fortitudinis a facie inimici.

❡ Tu dñe deduxiſti ⁊ liberaſti me de tot pſecutiõi
bus: q2 factus es ſpes mea/ ⁊ factus es turris for/
titudinis: in quo/ ⁊ p quẽ fui tutat⁹ a facie/ ⁊ incur
ſu inimici populi gentilis me perſequentis.

Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula: protegar in velamento alarum tuarum.

Qm̃ tu deus meus exaudiſti orõnẽ meaꝫ: dediſti hereditatẽ timentib⁹ nomen tuuꝫ.

❡ Habitabo in tabernaculo tuo/ ⁊ in hac turri for
titudinis fundata ſuper firmã petrã/ ⁊ ꝓtegar i vela
mẽto/ ⁊ ꝓtectiõe alarũ tuarũ in ſecula: hic p fidẽ ⁊
grãm/ ⁊ in futuro p glĩaꝫ: qm̃ tu dñe exaudiſti ora
tionẽ meã: iõ dediſti hereditatẽ fidelib⁹ timẽtibus
⁊ colẽtib⁹ nomẽ tuũ qd eſt Jeſus. Hereditatẽ dico
i. ampliationẽ eccl'ie/ ⁊ regni tui vſq; ad fines ter/
re. Nã p magnũ Conſtãtinũ dediſti dñium/ ⁊ ditio/
nẽ eccl'ie in tota Jtalia in magnũ pr̃imoniũ: ⁊ de/
diſti ſibi obediẽtiã oĩm regũ ⁊ principũ: vſq; ad fi/
nes terre. Unde nõ ſolũ dediſti hereditatẽ timẽtib⁹
nomẽ tuũ in terra: ſed etiã in celo: q̃ quidẽ heredi/
tas eſt eterna. Nã rex ei⁹ Chriſt⁹ eſt etern⁹/ cui tra
dita eſt oĩs poteſtas a patre in celo ⁊ in terra et in
oĩbus abyſſis: etiã in quantũ eſt homo: ⁊ traditum
eſt vniuerſale regnum eternũ. Nã tu pater.

Dies ſuper dies regis adijcies: ⁊ annos ei⁹ vſq; in diẽ generationis ⁊ generationis.

❡ Adijcies dies infinitos ſup dies regis ei⁹. i. iſti⁹
regni ⁊ eterne hereditatis: ⁊ adijcies annos iſtius
regis vſq; in diem generationis/ ⁊ gñationis q̃ eſt
eternitas. Nã ſicut hec tpalis vita dicit generatio
⁊ gñatio propter ſucceſſionẽ: ita illa gloria: ⁊ eter/
nitas dicit dies ⁊ finis huius generationis ⁊ gene
rationis: cuius diei non eſt finis.

Permanet in eternum in cõſpectu dei: mi ſericordiã ⁊ veritatẽ ei⁹ quis requiret.

❡ Jſte rex Chriſtus permanet in eternũ i ꝯſpectu
pr̃is ſedens ad dexterã ei⁹ in quãtũ ad equalitatẽ:
⁊ in quãtũ homo in potioribus bonis: q2 poteſtas
eius/ poteſtas eterna: ⁊ regnum eius eternũ: quod
nõ auferetur. Dañ. vij. Et ideo quis requiret ⁊ inueſti
gare poterit miam ⁊ veritatem eius: Et ponit hic
veritas ꝓ iuſtitia ⁊ eq̃tate. q. d. Nullus poterit in/
ueſtigare ꝓfunditatẽ: ⁊ altitudinẽ: ⁊ latitudinem
mie: ⁊ iuſtitie hui⁹ regis Chriſti ſedẽtis ad dexte/
rã patris: cui tradita eſt oĩs iudiciaria ptãs ⁊c. Nã
omni penitenti dat veniã per miam: ⁊ ſuperbis: et
impenitentibus penam per iuſtitiam.

Sic pſalmũ dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: vt reddã vota mea de die i diem.

❡ Hic ꝓmittit vota pro grãrũ actiõe de tantis be
neficijs receptis: q2 nõ ſolũ fuit de pſecutionib⁹ li
berata: ſꝫ etiã cõſecuta eſt hereditatẽ eternã i ter/
ra p grãm: ⁊ in celo p gloriã. Jdeo ait. Sic. i. ꝓpter
hoc dicã pſal. ⁊ pſalmodias cantabo noĩ tuo: q̃ eſt
Chriſtus: in ſeculũ ſeculi celebrando anniuerſaria
⁊ quotidiana officia: ⁊ feſtiuitates in hac eccl'ia: et
reddã vota mea in ſeculũ ſeculi: hic p grãm: et in
futuro p gloriã. hic a gñatione in gñationẽ: ⁊ ibi in
ſecula ſeculorũ laudabo te cũ ſctis angelis. Et ꝗa

pꝫ/ ꝙ iſte pſal. nõ põt ꝑciſe intelligi de David lr̃a/
liter. Unde eſt aduertẽdũ/ ꝙ ſicut pluries dictũ eſt/
per nomẽ dñi ſemp ꝓpheta itelligit Chriſtũ filium
dei: ideo dicit ꝓpheta i perſona toti⁹ corpis my
ſtici. O pater poſt tot beneficia recepta ego dicaꝫ
pſalmũ nomini tuo. i. laudabo te in Jeſu xp̃o filio
tuo: q2 pater laudaƒ/ ⁊ adoraƒ/ et veneratur in xp̃o
filio ſuo/ ⁊ ecõuerſo. a q̃ honore non excludiƒ ſpũs
ſanctus: q2 trib⁹ perſonis honor vnus debetur.

Nonne deo ſubiecta erit anima mea: ab ipſo eñ ſalutare meum. Nam ⁊ ipſe deus meus ⁊ ſalu taris meus: ſuſceptor meus: nõ mouebor amplius.

Quouſq; irruitis in hominem interfici/ tis vniuerſi vos tanq̃ parieti inclinato ⁊ macerie depulſe.

❡ Titulus: Ad victoriã ſiue in finẽ ſup Iditũ pſal/
mus David. Ex titulo pꝫ ꝙ David fecit hũc pſal/
mũ/ ⁊ dedit ipm cãtãdũ in choro Iditũ cuꝫ toto co
natu ad victoriã vocũ. Sꝫ ad itelligẽdã materiam
ꝑmo figuratiuã: Scdo, ꝑncipalẽ ⁊ figuratã huius
pſalmi/ eſt notãdũ/ ꝙ de⁹ iuſt⁹ iudex ⁊ miſericors/
ꝓpƒ ſupbiã ⁊ inobediẽtiã reprobauit Saulẽ/ ⁊ pri
uauit regno. Et ꝓpter hũilitatẽ/ ⁊ patiẽtiã/ ⁊ obe/
diẽtiã q̃ſiuit/ ⁊ elegit David/ ⁊ dedit ſibi regnũ Iſ
rael in ꝑriũ/ ⁊ ꝑmiũ hũilitatis ⁊ obedientie: ſꝫ grã
dei ꝑmo fuerit elect⁹ ꝑcedẽte: vt pꝫ. j. Reg. xiij. cũ
d. Queſiuit dñs ſibi viruꝫ iuxta cor ſuũ. Et ꝑcepit
ei dñs: vt eſſet dux ſup ppl'm ſuuꝫ. Et ſic poſtea ex
ꝑcepto dñi Samuel vnxit ipm David in regeꝫ: vt
pꝫ infra ca. xvj. Ex quo pꝫ ꝙ regnuꝫ Iſrael datuꝫ
eſt a deo ipſi David in ꝑriuꝫ. Primo ꝓpter eius hu
militatẽ ⁊ obediẽtiã erga deũ. Scdo eo ꝙ interfe/
cit Goliat: ⁊ abſtulit opprobriũ Iſrael. ⁊ ſic datum
eſt duplex ꝑriũ ipſi David. Primo filia Saul i vxo
rẽ. Scdo datus eſt ipi maior honor ꝙ regi/ cuꝫ mu
lieres cãtarũt in choro dicẽtes. Saul occidit mil/
le: ⁊ David decẽ milia. Unde ex iſta inuidia ⁊ zelo co
nat⁹ fuit Saul nõ ſolũ auferre ꝑriũ regni a deo ꝓ
miſſum ipſi David: ſꝫ etiã vxorẽ filiã ꝓmiſſam ꝓ vi
ctoria habita de Goliat. Nã ꝑmo abſtulit ſibi Me
rob/ quam ſibi ꝓmiſerat: ⁊ tradidit ipſam Edrieli
Malachite in vxorẽ: ⁊ Michol tradidit ſibi in ſcã/
dalum: vt occideret a Philiſteis: vt pꝫ ꝑmi Reg.
xviij. Unde tali inuidia nõ ſoluꝫ fuit ſauciat⁹ Saul: ſꝫ
multo magis Doech ⁊ Abner et multi alij: q̃ ſemp
incitabãt Saulẽ ad irã vt interficeret David/ ⁊ au
ferret ſibi ꝑriũ regni a deo ꝓmiſſum ⁊ honorẽ ⁊ fi/
liã regnis. Unde ex hac cã ipſe Saul expoſuit ipꝫ Da
uid multis piculis: a q̃bus oĩbus euaſit ex grã dei
ꝓpter ſuã hũilitatẽ ⁊ patientiã. Et final'r obtinuit
regnũ ⁊ ꝑriũ ꝓmiſſum. Nam ꝑmo euaſit qñ Saul
traiecit ſibi lãceã: vt trãſfigeret ipꝫ in pariete. Se
cũdo qñ miſit eũ: vt auferret cẽtũ ꝑputia Philiſti
norũ: ⁊ ipſe interfecit. cc. Philiſteos. Tertio qñ ite
rũ niſus eſt Saul cũ lãcea cõfigere ipm in pariete
dũ pſalleret: vt pꝫ cap. xix. Quarto quando Saul
miſit ſatellites: vt circuirẽt domũ ⁊ occiderẽt eũ: ſꝫ
Michol demiſit eũ p feneſtrã cap. eodem. Quinto
q̃ſiuit ad occidendũ eũ/ ⁊ inuenit eũ ꝓphetanteꝫ
cũ Samuele in Ramatha/ ⁊ ipſe expoliatus ſimul
ꝓphetauit cuꝫ eis. Unde exiuit ꝓuerbium. Nũ Saul
inter ꝓphetas: ca. eodẽ. Sexto qñ Saul expecta/
bat David: vt veniret pacificus ad Calendas: vt in
prãdio ipm occideret. Sed admonitus a Jonatha
ꝑ tractũ ſagittarũ euaſit ⁊ abijt i Nobe. ca. xx. Jtẽ
vij. qñ ſe finxit inſanũ/ ⁊ euaſit de manib⁹ Achis re
gis Geth. Octauo qñ euaſit de ciuib⁹ Ceile/ q̃ vo/
lebãt ipm tradere in manib⁹ Saul. ca. xxviij. Jteꝫ
nono qñ euaſit de ziphẽis. Decio qñ euaſit de ſpe
lũca in locis tutiſſimis Engaddi/ ⁊ ꝑdicit orã ve/
ſtimẽti Saul/ ⁊ etiã qñ abſtulit haſtã ⁊ ſcyphũ ſi/
bi dormiẽti. Ex oĩbus ꝑdictis. x. periculis euaſit Da
uid ꝓpter hũilitatẽ/ et patientiã/ ⁊ firmã ſpẽ quam
in deo poſuit/ ⁊ obediẽtiã quã deo ſemp geſſit. In
quibus oĩb⁹ myſtice ꝑuidit David in ſpũ totũ diſ/
curſum eccl'ie/ ⁊ ꝓſperitates/ ⁊ pſecutiones ei⁹ ab
Abel iuſto vſq; ad iudiciũ. Et maxime preuidit. x.
pſecutiões cões eccl'ie xp̃i. ſ. i ſtatu grẽ ⁊ legis euã
gelice. ❡ Ad cui⁹ itelligẽtiã eſt iterũ notãdũ ſicut
dictum eſt in pſalmo. v. ꝙ ilico in pricipio diuiſum
fuit totũ gen⁹ hũanũ in duas ciuitates ſiue ſocie/
tates: vnã dei/ et alterã diaboli. Has duas ciuita/
tes diuiſerũt duo amores: vt inq̃t Augu. Nã amor
mũdi: et bonorũ tẽporaliũ ꝯſtituit ciuitatẽ terrenã
⁊ diaboli. Nã illa incepit ab amore ſui vſq; ad ꝯtẽ
ptũ dei: cui⁹ ꝑm⁹ ciuis fuit Cain. Amor aũt dei ici
piẽs ab amore dei vſq; contẽptũ ſui conſtituit ci/
uitatem dei: cui⁹ ꝑm⁹ ciuis fuit Adã ⁊ Abel. Jõ iſti
dicti ſunt filij dei. Illi xõ filij hoĩm: eo ꝙ in hoc mun
do: et carne ꝯſtituerũt ſpeꝫ ſuã ⁊ felicitatẽ. Iſti ve
ro in ſolo deo. Et iõ filij hoĩm illius ciuitatis ſemper
pſecuti ſunt filios dei: ⁊ hui⁹ ciuitatis ꝓpter bona
tẽporalia. Et ſic primo Cain perſecut⁹ eſt Abel: et
Chaldei Abrahã: ⁊ Iſmael Iſaac: et Eſau Jacob: ⁊
Saul: et Doech ipm David. Et ſic ppl's Judeorũ: ⁊
gẽtiles pſecuti ſunt xp̃m: et eccl'iaꝫ. ſuã q̃ ꝓprie dr
ciuitas dei vſq; ad Antichriſtum. Et hoc ꝑuidẽs Da/
uid in ſpũ fecit hũc pſal. A quib⁹ pſecutõib⁹ ſemp
fuit liberata eccl'ia ꝓpƒ hũilitatẽ: ⁊ patiẽtiã. Et li/
berabiƒ total'r poſt interitũ Antichriſti. Et hec eſt
ꝑncipalis materia hui⁹ pſalmi: quã David ꝑuidit
in ſpũ per ſuas pſecutiões. In quo pſalmo tria fa
cit David. Nã ꝑmo in pſona toti⁹ eccl'ie ſiue hoĩs
myſtici inuehiƒ ꝯ ciues terrene ciuitatis conantes
eccl'iaꝫ ſiue ciuitatẽ dei peruertere ⁊ auferre ꝑriũ
eternũ. Scdo exhortaƒ ciues ciuitatis dei ad per/
ferendas pſecutiões p firmã fidẽ: ⁊ ad contẽnẽdas
diuitias: ⁊ bona tpalia per firmã ſpẽ bonorũ cele/
ſtiũ. Tertio hoc cõcludit ꝓpoſitũ ex diuina iuſtitia ⁊
mia. Scdm ibi. Sperate in eo oĩs cõgregatio. Ter
tiũ ibi. Semel locut⁹ eſt de⁹. ❡ Quãtũ ad ꝑmũ eſt
aduertẽdũ ſicut dictũ eſt ſcdꝫ Aug. ꝙ duo amores
diſtinguunt: ⁊ diuerſificãt iſtas duas ciuitates. ſ.
amor dei: ⁊ amor mũdi. Amor dei ꝯſiſtit in fide: et
ſpe: ⁊ charitate: ⁊ hũilitate: ⁊ patiẽtia: ⁊ obediẽtia
⁊ p ꝯñs in deſiderio celeſtis pr̃ie: q̃ eſt finis: ⁊ pre/
miũ vltimatũ hui⁹ ciuitatis. Amor xõ mũdi ꝯſiſtit
in cõcupiſcẽtia: ⁊ ãbitiõe honorũ ⁊ dñij: ⁊ in auari
tia bonorũ tẽporaliũ: ⁊ i cõcupiſcẽtia carnis ⁊c. Et
iſta ſũt arma: q̃b⁹ ciuitas terrena ſiue diaboli ſem
per iſeſtauit ciuitateꝫ dei ⁊ eccleſiã a ꝑncipio vſq;
ad iudiciuꝫ vl'e. Sꝫ fides: ſpes: et charitas: ⁊ hũili
tas ⁊c. ſunt arma q̃bus ciuitas dei ſe ſemp defẽdit
i hac pegriatiõe a ciuitate diaboli: ⁊ maxie i ſtatu
euãgelico. Ergo iſta ciuitas dei ſiue iſte hõ myſti/

E / No. de / diuiſio / ne ge/ neris / hũani / i duas / ciuita / tes.

duas / ciuita/ tes fa/ ciunt / duo a/ mores.

cus totiens vexat⁹/⁊ infeſtat⁹ a filijs terrene ciui
tatꝭ/⁊ infidelib⁹ inuehit̄ ꝯ eos: ⁊ incipit ſnīa in .iij.
verſu dicens. Quouſq; o filij hoim̄ ſupple .i. q̄diu
durabit malitia veſtra ꝯ me? Et q̄re irruitꝭ i hoīeꝫ
myſticū ⁊ fidelē tanq̄ canes rabidi ipꝫ mordendo
et infeſtādo ab Abel vſq; ad xp̄ꝫ? Et vniuerſi vos
iterficitis ip̄m maxie tp̄e legis euāgelice; q2 p̄mo
interfeciſtis caput .ſ. xp̄m: poſtea interfeciſtis mē
bra: ſcꝫ ap̄l'os/et tot milia martyrū. Que q̄dē pſe
cutiōes/et cedes durabūt vſq; ad Antichriſtū. Itē
quouſq; etiā inſidiamini ⁊ inſultatis/et incumbitꝭ
ſupple iſti parieti inclinato et macerie depulſe/ ⁊
agitate/⁊ infeſtate? Vn̄ iſte hō myſticus vocat ſe
parietē inclinatū: id eſt hoīem humilē ⁊ pauperē
et debilē: et vocat ſe maceriā repulſaꝫ. Nā ſicut ini
mici obſeſſores ciuitatꝭ volūt diruere muros ⁊ pa
rietes/et maceriā ciuitatis cū machinis ⁊ tormētꝭ
ipellere hinc et inde: huc et illuc vſquequo ille mu
rus et maceria diu repulſus minat̄ ruinā: Ita ty
rāni ⁊ infideles diuerſis minis/et tormētis agita
bāt/et infeſtabāt/et repellebant muros .i. mētes fi
deliū/et etiā fidē eorū tētabant ſi poſſent eos a ꝓ
poſito bono/⁊ fide xp̄i diuellere ⁊ ꝓſternere/⁊ ad
eorū pfidiā detrahere. Et iō dicit. Quouſq; irruitꝭ
in hoiem iſtū fidelē ⁊ myſticū: ⁊ vniuerſi vos iter
ficitis eū/et inſultatis/et incūbitis ei tāq̄ parieti
iā iclinato ⁊ victo: et macerie ſiue muro depulſo?
Unde maceria eſt murus terrenus /et fragilis. Et
ſic tyrāni putabāt ꝑ tormēta mētes martyrū et fi
deliū/tāq̄ maceriā terrenā/⁊ fragilē diuellere/et
faciliter repellere. Sꝫ ꝯ hoc inuehit̄ hō miſticus
dicēs. In vanū laboratis/q2 nunq̄ me poteritis a
firmo ꝓpoſito diuellere: cū ſim munit⁹/ et armat⁹
armis irrefragabilibus .ſ. fidei/ſpei/⁊ charitatꝭ xp̄i
et humilitatis/et patientie/q̄bus repellā ictus ⁊
incurſus/et inſultus veſtros ſupple. Iō ait. Nōne
aīa mea erit ſemꝑ deo ſubiecta ꝑ humilitatē/⁊ pa
tientiā/⁊ fidē/et ab ipſo erit ſalutare meū et auxi
lium? Nā ipſe xp̄s eſt deus me⁹/et ſalutaris me⁹:
quia ideo dicit̄ Jeſus .i. ſaluator: ⁊ eſt ſuſceptor ⁊
defenſor meus in oibus tribulationib⁹: ⁊ ideo nō
mouebor amplius .i. nunq̄ cadā nec deficiā a pro
poſito vere fidei: lꝫ oēs fluctus: et mine tyrānoꝝ:
⁊ oia genera tormētorum veniant ſuper me: poſtq̄
aīa eſt talibus armis munita. Si ita eſt ergo q̄ Je
ſus xp̄s eſt defenſor: et ſuſceptor/⁊ ſalutaris me⁹
quouſq; irruitis in iſtū hoīem: et interficitis eū: ⁊
incūbitis tanq̄ parieti inclinato: ⁊ macerie depul
ſe: id eſt putatis q̄ ſit paries inclinatus: ⁊ mace
ria depulſa? q.d. decipimini: et fruſtra agitis ⁊ la
boratis: immo cognoſcetis q̄ eſt murus inexpu
gnabilis: et columna immobilis.

Verumtamen pretiū meum cogitauerunt
iij.q.j. multi **repellere: cucurri in ſiti: ore ſuo benedice**
dubiū· **bant: ⁊ corde ſuo maledicebant.**
xxiij. ¶ Hic explicat cām quare tyranni: et infideles: et
q. iiij. praui conant̄ ꝑuertere mētes fidelium et iuſtorū a
q ſcōm. bono ꝓpoſito fidei ⁊ iuſtitie: et dicit q̄ hoc facie
bant ⁊ faciūt mali: vt iuſti perdāt premiū: et p̄tiuꝫ
Mer eis promiſſum. ¶ Ad cuius euidentiā eſt notandū
ces la q̄ premiū ⁊ pretiū iuſtoruꝫ pro laborib⁹ ſuis eſt re
boꝝ ē gnū celoruꝫ ⁊ vera beatitudo. Et h̄ explicauit xp̄s
beati Mat. v. dicēs. Beati pauperes ſpū: q̄m̄ ipſoruꝫ eſt
tudo. regnum celorum. Et beati qui perſecutionem pa
tiunt̄ ꝓpter iuſtitiā q̄m̄ ipſoꝝ eſt regnum celorū.
Et ſic concludit Chriſtus. Merces veſtra copioſa
eſt in celis ⁊c. Unde propter hoc pretiū ⁊ premium
laborauerūt ⁊ paſſi ſunt Abel: et Noe: et Abraha;
Iſaac: ⁊ Jacob/⁊ oēs antiqui patres: vt ait Ap̄ls
ad Hebre. xj. Sed q2 ſciebāt in ſpiritu q̄ hanc ꝓ
miſſionē: ⁊ pretiū nō poterāt conſequi niſi ꝑ Chri
ſtū vēturū: ideo primo ⁊ imediate expectabāt xp̄m
venturū q̄ erat finis illius legis: ⁊ ſic mortui ſunt
oēs ⁊ nō acceperunt repromiſſiones: ⁊ p̄tiuꝫ ſuoꝝ
laborū vſq; ad Chriſtū: vt nō ſine nobis ꝯſumma
rentur: vt inq̄t Ap̄l's ibidem. Hoc idē ait ſaluator
Mat. xx. in parabola de vinea: q2 a p̄ma hora vſq;
ad vndecimā: ⁊ ad ſero oēs laborauerūt in vinea:
tn̄ nunq̄ acceperūt mercedē: ⁊ pretiū illi⁹ denarij
promiſſi: niſi nobiſcū in ſero. Et ſic fuerūt facti no
uiſſimi primi. Nam latro prius accepit denariū q̄
Abrahā: q̄ adhuc erat in limbo: q2 eodē die paſſio
nis fuit cū Chriſto in paradiſo. Nā vbi eſt Chriſtꝰ
ibi eſt paradiſus. Ex quib⁹ ptꝫ: q̄ merces ⁊ p̄miuꝫ
et p̄tiū: ꝓ quo aſpiciēdo iuſti laborauerunt ⁊ paſſi
ſunt: eſt regnū celoꝝ: ⁊ beatitudo: q̄d nunq̄ potuit
nec pōt q̄s adipiſci: niſi ꝑ fidē ⁊ ſpē Chriſti ⁊ cha
ritatē ⁊c. Et ideo diabolus ⁊ mēbra ei⁹ ſemꝑ labo
rarūt: et conant̄ repellere: et auertere iſtud p̄tiū ⁊
premiuꝫ a fidelibus ⁊ iuſtis. Et q2 aliter iſtud pre
tiū ⁊ p̄miū nō pōt ꝑdi nec amitti: niſi ꝑ amiſſionē
fidei: ⁊ charitatꝭ Chriſti; ideo diabol⁹ et mēbra eius
ſemper conati ſunt a p̄ncipio et conant̄: vt iuſti: et
fideles: et ciues dei ꝑderent fidem Chriſti: et ꝯ cō
ſequens pretiū et premiū eius. Et hoc faciebāt pri
mo per ꝓmiſſiones bonorū tēporaliū: et carnaliū
voluptatum: et in fine adhibebant dura: et intole
rabilia tormenta: vt ptꝫ in paſſionibus martyrū.
Et hoc idē faciet Antichriſtus. Hoc eſt ergo q̄d di
cit iſte homo myſtic⁹. Verūtamē .i. certe: ideo iſti
tyranni: et diabolus: et mēbra eius irruerunt i me
et iterfecerūt ⁊c. q2 cogitauerūt repellere: et annu
hilare pretiū meū/et mercedē: et p̄miū regni celo
rū: mihi ꝓpter fidem: et charitatē ꝓmiſſum. Quod
quidē regnū celorū dicit̄ p̄tiū fidei et charitatis in
ſiti ex deſiderio: cui⁹ p̄tij et p̄mij cā ego cucurri: et
peregrinat⁹ ſum in hac vita: nā in ſiti et deſyderio
huius p̄tij: et premij: et mercedis peregrinati ſunt
antiq̄ ab Adā vſq; ad xp̄m: et eodē deſyderio nos
peregrinamur vſq; ad iudiciū: q2 vnuſquiſq; cur
rit in ſtadio: vt accipiat hoc brauiū: et vnuſquiſq;
laborat in vinea: et portat pondus diei et eſtus: et
patit̄ ſitim: vt accipiat hunc denariū et p̄tiuꝫ. Et
ideo dicit: ꝓpter ſitim: et deſyderium huius pretij
ego cucurri: et peregrinat⁹ ſum: et laboraui in vi
nea per fidem ⁊c. Ipſi cogitauerunt repellere: et au
ferre a me pretiū meū: et mercedē per ſuas ꝓmiſ
ſiones tp̄ales. Et ſic cū promiſſionibus: et blādis
verbis me volebāt decipere. Ideo ſequit̄. Ore ſuo
benedicebant .i. bona verba: et ꝑſuaſibilia: et blā
da et adulatoria dicebant ꝓmittendo diuitias: et
honores: et dignitates ſi dimitterem fidem Chriſti
vt ptꝫ in hiſtoria beati ſtephani: et aliorū martyrū
⁊c. Sed corde ſuo maledicebant .i. ad malū finē: et
ꝑuerſam intētionē hoc dicebāt: quia vt ꝑuerterēt
mentē meā: et me a fide: ⁊ charitate Chriſti ſepara
rēt: hoc dicebant: ſicut dicebat Datian⁹ beato Vin
centio. hoc ipſi bonis verbis primo faciebant: ve
rūtamē in vanū laborabant: q2 mens mea immo

ta māſit/et verba/⁊ ꝓmiſſiōes eoꝝ vertebant̄ ina
nes. Iō cōuerſus iſte hō ad animā ſuam ſubdit.
vij.q.j. **Verumtamen deo ſubiecta eſto aīa mea:**
ſcien **quoniam ab ipſo patientia mea.**
dum. ¶ O anima mea eſto ⁊ ſis ſemꝑ deo ſubiecta ꝑ fi
dē/ſpē/⁊ charitatē/⁊ ne timeas tormenta eoꝝ /nec
accēptes falſas ꝓmiſſiōes: q̄m̄ de⁹ nunq̄ tibi defi
ciet nec deſeret te. Et nota q̄ ly eſto pōt eſſe tertie
ꝑſone iperatiui modi/⁊ ſic ly aīa erit tertie ꝑſone: ⁊
q̄m̄ ab ipſo eſt patientia/⁊ virtus/⁊ fortitudo mea
Quia ipſe dn̄s meus et ſaluator meus: ad
de pe. **iutor meus non emigrabo.**
¶ Ipſe Jeſus Chriſtus eſt ſaluator/et ſuſceptor /⁊
deus meus: ideo nunq̄ emigrabo /nec recedam a
firmo propoſito fidei.
In deo ſalutare meum ⁊ gloria mea: deus
auxilij mei ⁊ ſpes mea in deo eſt.
¶ In deo eſt ſalutare ⁊ ſaluatio mea/⁊ gl'ia mea/
⁊ ipſe eſt deus me⁹ auxilij mei/⁊ tota ſpes mea in
deo eſt. Et iſta ſunt arma .ſ. fides /ſpes /⁊ charitas
xp̄i/⁊ patiētia q̄b⁹ me defendā ꝯ incurſus/⁊ ict⁹/⁊
tormēta diaboli ⁊ mēbroꝝ ei⁹. Et nō ſolū me defen
dam: ſed etiam vincam/et triūphabo de eis.
xj.q̄ō. **Sperate in eo omnis congregatio popu**
m.ca. **li: effundite coram illo corda veſtra: deus**
ſam. **adiutor noſter ineternum.**
¶ Hec eſt ſecūda pars p̄ncipalis/in qua exhortat̄
fideles ad fidē/et ſpē ꝯ inimicos ciuitatis dei /Di
cit ergo. O vos cōgregatio/et eccl'ia ppl'i/⁊ ciuita
tis dei: ſumite iſta arma ſupradicta/⁊ ſperate i eo.
Sed q2 iſta arma nō dant̄ nobis ex meritis nr̄is/
niſi ex ſola dei gr̄a ⁊ mia: Ideo fundite corda vr̄a
⁊ orate ſemper corā illo: vt largiat̄ vobis ſupradi
cta cōtra diabolū ⁊ mēbra ei⁹: ⁊ de⁹ det vobis gra
tiā preuenietē ⁊ cooperantē ⁊ perficiētem: q2 ipſe
eſt adiutor noſter ineternū/⁊ non eſt alius qui pu
gnet pro nobis ⁊c. Et iſta ſunt arma iuſtorum.
xiij.q.j. **Verumtamen vani filij hominū: mēdaces**
ca. ois **filij hominum in ſtateris: vt decipiāt ipſi**
etas. **de vanitate in idipſum.**
¶ Poſtq̄ ſuperi⁹ ꝓpheta in ꝑſona corporis myſti
ci memorauit arma ciuiū ciuitatis dei ⁊ iexpugna
biles ⁊ iſuperabiles vires eoꝝ: hic memorat arma
diaboli ⁊ mēbroꝝ ei⁹ quib⁹ ꝑugnat cōtra ciuitatē
dei: ⁊ quomodo de per ſe ſunt vana ⁊ friuola ſi ar
Arma martyri obijciant̄. ¶ Unde eſt aduertendū q̄ arma
diabo que diabolus ⁊ mēbra ei⁹ obijciebāt martyrib⁹ ſūt
li ⁊ ty ſuperbia ⁊ inanis gl'ia ⁊ auaritia ⁊ voluptates vt
ranoꝝ dictū eſt: quia promittēdo honores ⁊ dignitates ⁊
diuitias ⁊ voluptates que ſunt pretiuꝫ armatoruꝫ
huius mūdi: cū his putabāt repellere pretiū fidei
a martyribus: ⁊ cū per iſta nō potuerūt eos ꝑuer
tere: tūc adhibuerūt ſuperbiā ⁊ iram ⁊ tormenta.
Sed etiā cū his min⁹ potuerūt eos auertere nec
deijcere a firmiſſimo ꝓpoſito ⁊ ſtatu fidei. Ex q̄b⁹
ptꝫ q̄ oia iſta arma diaboli ⁊ filioꝝ hoim ſunt va
na ⁊ friuola ⁊ miſera. Iō dicit ꝓpheta. Verūtamē
vani filij hoim cōſiderēs in talibus armis ⁊ ponen
tes ſpem ſuā in bonis tēporalibus: ⁊ mēdaces filij
hoim .i. ciues terrene ciuitatis in ſtateris ⁊ pōde
ribus et mercibus ſuis; q2 diuitie nō poſſunt accu
mulari in magna quātitate niſi cū mēdacio ⁊ frau
de ⁊ rapina ⁊ violentia: quia ois pecunioſus vio
lentus .i. raptor aut fraudulentus in verbis ⁊ pon
deribus ⁊ mēſuris ⁊ ſtateris/intantū vt ipſi deci
piant alios in idipſum .i. ſimul ⁊ pariter in vanita
te ⁊ mēdacio. Et iō filij hoim volentes magnas pe
cunias cōgregare: ſunt pariter vani et mendaces
vt decipiant in ſtateris et pōderib⁹. ſunt enim mē
daces inquantū decipiunt ementes: ⁊ ſunt vani in
quātū propter tēporalia corruptibilia ⁊ trāſitoria
volūt perdere aīaꝫ ⁊ felicitatē eternā. Et ſic ꝓpter
pretiū tēporale perdunt eternū ⁊ celeſte. Et iō mar
tyres fuerūt ſapientes ⁊ nō vani/qui ꝓpter tempo
rale noluerūt perdere pretiū eternū: imo ꝓpter il
lud paſſi ſunt ⁊c. Et iō ꝓpheta exhortat̄ oēs vt fu
giant ⁊ contēnant iſta friuola ⁊ vana tēporalia q̄
nō poſſunt beatos facere ſuos poſſeſſores: ⁊ dicit.
Nolite ſperare in iniquitate: ⁊ rapinas no xlvij.
lite concupiſcere: diuitie ſi affluant nolite di.c.ſi
cor apponere. cut hi
¶ Nolite ſperare in iniq̄tate .i. nolite amare iniu et.xij.
ſtitiā ⁊ mēdaciū: nec propter diuitias cōgregādas q̄ō.ij.
decipere proximū in menſuris et ponderib⁹ ⁊ ſta gloria
teris/nec loqui iniquitatē. Et nolite concupiſcere ep̄i.
rapinas/nec vſuras/nec aliquid huiuſmodi. Et ſi
forte diuitie veſtre affluāt et abūdent/licet bn̄ ac
quiſite: tamen nolite cor et ſpem veſtram appone
re in eis: quia ad vſum dantur et non ad fruitionē
vnde non prohibetur earum vſus nec poſſeſſio: ſꝫ
abuſus et nimia affectio cum contemptu rerū ſpi
ritualium. Quaſi dicat. Primum querite pretiū et
premium celeſte: deinde vtimini cum diſcretione
iſtis rebus terrenis et de neceſſitate: ⁊ ne propter
eas congregandas proximus ledatur.
Semel locutus eſt de⁹: duo hec audiui: q2 de pe.
poteſtas dei eſt ⁊ tibi dn̄e mia: quia tu red diſt i.j.
des vniuiq; iuxta opera ſua. ois q̄
¶ Explicat pretiū et premiū vtriuſq; ciuitatis q̄d nō dili
dabitur per deū iudicē vtriſq; ſecūdū merita. Vn̄ git.et
ait propheta. Nolite ſupple rapinas concupiſcere xxxiij.
cū dāno proximi: nec iuſtos ⁊ innocētes perſequi: q̄ō.ſ.
nam deus iuſtus ſemel .i. immobiliter locut⁹ eſt /⁊ o di.⁊
ſtatuit irreuocabiliter: ⁊ duo hec audiui. Primo q2 c.ſeq.
poteſtas dei eſt .i. q̄ de⁹ eſt oipotens ⁊ iuſtus: ⁊ ſic No. de
tribuet vnicuiq; iuxta opera ſua ſcilꝫ bonis p̄miū p̄mio
eternū ⁊ pretiū ꝓ laborib⁹ in celo: ⁊ malis pretium vtriuſ
pene in inferno. Secūdū q̄d audiui eſt q̄ tibi dn̄e q; ciui
eſt mia ſecundū quā tribuis penitentib⁹ veniā per tatis.
tēporalem penitētiā. Et ſic nullū bonū manet irre
muneratuꝫ, nec malū ipunitū. Litera Hieronymi
habet. Unum locutus eſt deus ⁊ duo hec audiui.
quaſi dicat: q̄ vnā locutionem fecit aut locutus eſt
deus: Sed in illa vna locutiōe ego duo intellexi .ſ.
q̄ tibi erāt due perfectiōes: ſcꝫ potentia ſiue iuſti
tia: ⁊ miſericordia. ¶ Sed tunc eſt querendū que
eſt illa locutio dei in qua Dauid intelexit eſſe in
deo iuſtitiam ⁊ miam. Ad hoc dicuāt aliqui q̄ iſta
vna locutio pōt eſſe illud quod dicit dominus ipſi
Dauid .ij. Regū .vij. de ſuo populo: ſcilicet q̄ ſi ini
que aliquid egiſſet arguā eum in virga virorum ⁊
in plagis filiorum hominū: miſericordiā aūt meaꝫ
non auferam nec diſpergam ab eo. Ecce quomodo
Dauid per vnā locutionē itellexit duas ꝑfectiones

marimas in deo ſimul/ſcilꝫ iuſtitiam ⁊ miſericordiā. Aliqui dicūt ꝙ deus ſemel locutus eſt ab eterno:⁊ ſic produxit vnū verbū aut filiū tantū. poſtea ſemel locutus eſt ex tēpore dicēdo creaturas. ⁊ ſic produxit vnū mundū tantum in ſuis ſpeciebꝰ ⁊c. Poſtea locutus eſt dicēdo ⁊ dando legem: in qua ſunt duo tāſū: ſcꝫ dilectio dei et proximi: aut iuſtitia ⁊ mīa. quia ſicut omnia cōtenta in lege reducūtur ad dilectionē dei ⁊ proximi: ita premiū obſeruatoꝝ legis eſt iuſtitia que dat bonis bōa ⁊ malis mala: ⁊ miſericordia q̄ dat veniā penitētibus: ⁊ ſic temperat iuſtitiam. Et ſic deus locutus eſt ſemel dando vnicam legem. Sed in tota lege duo intelliguntur: ſcꝫ dilectio dei ⁊ proximi: quia tota lex reducitur ad dilectionē dei ⁊ proximi: ſiue ad iuſtitiam ⁊ miſericordiam. Ex his enim duobus tota lex pendet ⁊ ꝓphete quaſi dicat iſte homo ꝙ ex tota lege dei non intelligit niſi duo: ſcꝫ iuſtitiā ⁊ miſericordiam/ſiue dilectionem dei ⁊ proximi.

lxxvij. diſ. c. nos e. al's ſiti uit tibi

D Eus deus meus: ad te de luce vigilo.

Sitiuit in te aīa mea: ꝙ multipliciter tibi caro mea.

xxiij. q. iiij. q. peccat ⁊. xv. q. f. ꝗ ci m pe nſ ſio.

In terra deſerta inuia ⁊ inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi: vt viderem virtutem tuā et gloriam tuam.

¶ Titulꝰ pſalmꝰ Dauid cū eſſet in deſerto Judee. Legit pmi Reg. xxij. ꝙ Dauid fugiēs a facie Saul diuertit ī terrā Moab: ⁊ cōmiſit regi Moab parētes ⁊ cōſanguineos ⁊ ſequaces ſuos maxime mulieres ⁊ pueros: intantū ꝙ. CCCC. viri cōgregati ſunt ad eū/⁊ factꝰ eſt princeps eoꝝ. Et ſic Dauid cum illis erat in preſidio regis Moab/ſꝫ Gad ꝓpheta dixit ipſi Dauid noli manere in ꝑſidio: ſꝫ reuertere in terrā Juda: ⁊ ſic ex ꝯſilio Gad reuerſus eſt in Juda ⁊ māſit in deſerto apud ſaltū arietis cū maxima afflictiōe ⁊ inopia ⁊ penuria victualiū: ſed ibi fuit multipliciter cōſolatꝰ ex reuelatiōe ſpūs ſancti vt haberet patiētiā: qꝛ poſt illas perſecutiones debebat regnare in maxima ꝓſperitate ⁊ abūdātia diuitiarum ⁊ copia victualium: ⁊ quō Saul cū ſuis q̄ eum pſequebant erant perituri in mōtibus Gelboe: ⁊ partim debebāt latere ꝑ ſpeluncas in inferioribus terre: ⁊ partim mori in ore gladij: ⁊ partim duci captiui in predā vulpiū/ſcꝫ Philiſtinoꝝ. Et ſic dicūt Hebrei ꝙ Dō fecit hunc pſalmū dū eſſet in deſerto Judee in tali penuria. In q̄ pſalmo pmo explicat deſideriū ſuū veniēdi in proſperitatē regni ⁊ copiā bonoꝝ tēporaliū ſibi ꝓmiſſam. Et in ſcdā parte pſalmi/ſcꝫ Ipſi vero in vanū queſierūt ⁊c. ꝓdicit miſerabilē exitū ipſius Saul ⁊ ſuoꝝ in montibꝰ Gelboe/prout ſibi fuerat reuelatū. Et ſic literal'r exponūt Hebrei moderni iſtuꝫ pſalmū. Sed lꝫ iſta fuerit materia occaſionalis et figuratiua/vñ motus eſt Dauid ad faciēdū iſtum pſalmū: tñ non eſt iſta materia precīſa nec eſt ſiſtēdū in ea: qꝛ aliter nō ꝑtineret ad ſacrā ſcripturam. nec iſte pſalmus cantaret in eccleſia in laudibus diuinoꝝ officiorum poſt matutinas quotidie niſi cōtineret aliqđ ſacrū de Chriſto ⁊ eccleſia vt ſuperius dictū eſt. Et ideo eſt dicēdū ꝙ verū eſt ꝙ Dauid paſſus eſt illam inopiā ⁊ penuriā in deſerto Judee/et facta fuit ſibi illa ſupradicta reuelatio de ꝓſperitate ⁊ abundantia ſui regni ⁊ de miſerabili exitu ipſiꝰ Saul et ſuorū. Sed pro tunc non fecit pſalmū iſtū: ſed poſtea dū fuit in ꝓſperitate et quiete in domo ſua et regno/et ꝓpoſuit ampliare diuinum cultū: tūc eñ frequēter memorabat et in mēte voluebat pſecutiones quas paſſus fuerat: et etiā aliquas reuelationes quas non totaliter intellexerat: et tunc in illa quiete et meditatiōe illuminabatur ⁊ erudiebatur a ſpiritu ſctō de futuris ſacramentis Chriſti et eccl'ie: et ſic cōdebat pſalmos ꝓut in illis geſtis preteritis: ſcꝫ aduerſitatibus et ꝓſperitatibꝰ preuidebat in ſpū pſecutiones Chriſti futuras et eccleſie: et exaltationē regni eiuſdē: et ſic cōdebat pſalmos de Chriſto ⁊ eccleſia. Et ſic ergo eſt dicendū ꝙ Dauid dū eſſet iam in ſua q̄ete et cōtēplatione meditādo illā penuriā quā paſſus fuerat in deſerto Judee: ⁊ meditando reuelationē ſibi factā de regno ſuo/et ꝓſperitate futura: et de miſerabili exitu Saul ⁊ ſuorū: et cū vidiſſet totuꝫ illud iam fuiſſe impletū in eo: tūc ī tali meditatiōe fuit multipliciter illuminatꝰ et erudītꝰ a ſpū ſctō: qualiter totū genꝰ humanū erat in maxima penuria bonoꝝ ſpūaliū poſtq̄ fuerat eiectū ab illa abūdantia et felicitate paradiſi terreſtris: et quō per Chriſtum debebamus recuperare maiorē abūdantiā bonorū ſpiritualiū in hac eccleſia ꝑ gratiam ſacr̄orum et donorū: et in alia per gloriam: ⁊ preuidit etiaꝫ pſecutiones eccleſie in capite et mēbris: et miſerabilē exitū Judeoꝝ Chriſti perſecutorum: et etiā tyrannoꝝ ⁊ aliorum eccleſie perſecutoꝝ. Et de his fecit hunc pſalmū: in quo tria facit. Nā pmo explicat deſideriū eccleſie bonoꝝ ſpūaliū et gratie ante Chriſti aduētū. Scdō explicat reuelationē ⁊ ꝓmiſſionē ſibi factā de copia et refectione bonorum ſpūaliū per aduētum Chriſti. Tertio predicit miſerabilē exitū ⁊ interitū pſecutoꝝ Chriſti et eccleſie: Secundū ibi. Sic in ſancto apparui tibi. Tertiū ibi. Ipſi vero in vanū. ¶ Quātū ad pmū dicit Rabi Macados et multi hebreorum ꝙ vētus aquilonaris intrabat ꝑ feneſtrā et mouebat chordas pſalterij/⁊ ad ſonū chordarū excitabatur Dauid ante aurorā: et ſpūs ſanctus replebat mētē eius: et erudiebat ipm de his que cōtemplatus et meditatus fuerat in lecto et ſtrato ſuo ex ꝑtēſis. Et ſic condebat pſalmos de futuris myſterijs ꝓfundiſſimis. Et ſic ante lucē diei ſurgebat ad conficiendos pſalmos ad laudē dei. Dicit ergo Dauid in perſona totius eccleſie. O deus oīm per creationē: et deus meus ꝑ ſpūalem cultū: ego excitatus a ſpū ſancto vigilo de luce. i. de diluculo et aurora ad laudandū te. Et cauſa ⁊ rō quare ego de mane ſurgo et vigilo ad laudādū te: eſt: quia aīa mea et caro mea exiſtēs ſupple in hac terra deſerta ⁊ inuia ⁊ inaquoſa ⁊ ſterili oīm bonorum ſpiritualiū ſitiuit in te ꝙ multipliciter. i. valde et multipliciter deſiderauit peruenire ad te Chriſte. In quo expectat multipl'r refici et recōciliari et reſtaurari ꝑ paſſionē et reſurrectionē tuā ⁊ multiplicia eccl'iaſtica ſacr̄a. Unū notāter dicit/in terra deſerta ⁊ inuia et inaquoſa. Nā iſta vallis lachrymarū in qua fuimus exules et relegati a facie dñi erat priuata et deſerta cōſortio angelorū/et erat inuia ante Chriſti aduentū: qꝛ lex Moyſi nō deducebat ad perfectū de ſe: nec poterat nos in gloriā introducere: ⁊ erat

Nota mar tirum pſalm

Dauid ſic pſal

Dauid de mane ſurgebat

inaquoſa: quia erat ſterilis ex inopia gratie ſacramētorū: quia de ſe non poterat iuſtificare. vt patet per totum diſcurſum epiſtole ad Romans/⁊ Galatas/⁊ Hebreos. Et ſic aīa exiſtēs in hac terra deſerta ⁊ inuia/inaquoſa ⁊ ſterili bonorum ſpiritualiuꝫ ſitiebat ⁊ deſiderabat peruenire ad Chriſtuꝫ/ vt in eo reficeret. Scdō notanter dicit/ſitiuit ꝙ multipliciter aīa: ⁊ caro mea: qꝛ genus hūanum nō ſoluꝫ expectabat refici ꝑ Chriſtū quātū ad aīam: ſꝫ etiā quātū ad corpus. Nā quātū ad animam primo expectabat refici multiplicibus bonis ſpūalibus et liberari a multiplicibus miſerijs. Nā ꝑ baptiſmuꝫ expectabat liberari ab originali ⁊ refici grā/⁊ fide/⁊ ſpe/⁊ charitate. Et per cōfirmationem ſeptem donis ſpūs ſancti repleri. Et per pniam a mortali liberari: ⁊ in gratiā reduci: ⁊ per euchariſtiam multipliciter refocillari ⁊ deo vniri ⁊ viuere ⁊c. Quantū vero ad corpus expectabat ꝑ reſurrectionem Chriſti ab cibus miſerijs ⁊ penalitatibus corporalibus liberari/⁊ immortale ⁊ glorioſum corpus recuperare: et ſic anima ⁊ caro nr̄a ſitiebat multipliciter venire ad Chriſtum: qꝛ oībus iſtis bonis carebat exiſtens in illo ſtatu: ⁊ in illa terra deſerta ⁊ inuia ⁊ inaquoſa. Uñ illi in illa oīa iſta deſiderabant quantuꝫ ad grātiā per aduentū Chriſti: ⁊ etiam quantuꝫ ad gloriā. Et ſic oīa iſta adepti ſunt ſancti patres per aduentū Chriſti. Nā forſan Dauid ⁊ multi ſanctorū patrum ſimul ſurrexerūt cū Chriſto/vt dictum eſt pſalmo. lvj. Nos autē qꝛ iam recepimus iſta bona ſpiritualia quantū ad aīam/quo ad gratiaꝫ tamen adhuc ſitimus ⁊ deſideramus oīa iſta quo ad corpus ⁊ animā per gloriā futurā: qꝛ bona gratie huius ſtatus ſignificāt ⁊ pariunt bona glorie in futuro: ⁊ ſicut bona temporalia legis veteris ſignificabāt bona gratie huius ſtatus: ita bona gratie huiꝰ ſtatus/ſignificant bona glorie in patria ſupna nobis per iſta bona gratie promiſſa: ⁊ dictū eſt pſalmo. xxij. Sic in ſancto apparui tibi. ¶ Hic incipit verſus et ſententia in hebreo ⁊ trāſlatione Hieronymi: et eſt ſecūda pars in qua explicat ꝓmiſſionem ⁊ reuelationē ſibi factā de copia bonorum ſpiritualium in hac eccleſia per gratiam ⁊ in ſuperna ꝑ gloriam. Unde nota ꝙ Dauid excitatus a ſpū ſancto frequenter ſurgebat a lecto ⁊ intrabat tabernaculum dei: qđ tetenderat iuxta domū ſuā: ⁊ ibi in illo ſanctuario orabat/⁊ cōtēplabat diuina myſteria ⁊ beneficia ſibi collata/⁊ ibi apparebat ſibi ſpiritus ſctūs ⁊ videbat deū in ſpū: ⁊ ſic erudiebat de futuris myſterijs: ⁊ ſic condebat pſalmos. Et ideo dicit Dauid. O dñe ſic ⁊ taliter apparui tibi in ſancto. i. in ſanctuario ⁊ ſctō tabernaculo vt viderē gloriam tuā. Litera Hieronymi eſt magis clara/q̄ dicit ſic. In ſanctuario vidi te/vt viderē virtutē tuā ⁊ gloriā tuā. Ex quo ꝑꝫ/ꝙ Dauid vidit deū in ſpū ⁊ per reuelationē factā in tabernaculo ⁊ ſanctuario dei intātū vt ꝑ illā viſionē ⁊ reuelationem Dauid videret in ſpiritu virtutē Chriſti futurā: ⁊ gloriam ⁊ copiam bonorum quā Chriſtus nobis erat daturus.

Nota ꝙ Dauid ſurgebat a lecto

Quoniam melior eſt mīa tua ſuper vitas: labia mea laudabunt te.

¶ Dicit Dauid: ego vidi in illa viſione/ quoniam miſericordia tua O Chriſte eſt melior ſuper omnes vitas huius mundi: id eſt ꝙ vita vegetatiua et ſenſitiua. Sed hic ponitur vitas in plurali: quia per vitas intelligit omnes cibos ⁊ potus ⁊ refectiones corporales que faciunt ad vitam corporalem corporis. quaſi dicat ego noui in ſpiritu: ꝙ meliores ſunt cibi ⁊ potus ſpirituales quos nobis debes dare ꝑ miſericordiā ⁊ paſſionem ⁊ reſurrectionem tuā: q̄ omnes cibi ⁊ potus ⁊ refectiones corporales huiꝰ mundi: quia illi ſunt cibi gratie ⁊ glorie quibus totus homo quo ad corpus et animam viuet ineternum: ſicut dixit Chriſtus Samaritane. Qui biberit hanc aquā nō ſitiet ineternum. Joannis. iiij. Item Joannis. vj. Qui mādūcat hunc panē viuet ineternum. Ideo ſequitur. Quia tu dabis mihi iſtos cibos ſpirituales meliores ſuper omnes vitas et cibos corporales: ideo labia mea laudabunt te.

Sic benedicā te in vita mea: ⁊ in nomine tuo leuabo manus meas. — xcij. di. c. ſ. in glo.

¶ Semper bñdicā te in hac vita mea agendo gratias: ⁊ leuabo manus meas in noīe tuo. i. inuocabo nomē tuū quod eſt Jeſus: in quo expecto ſaluari ⁊ cōſequi omnia bona ſpiritualia ſupradicta.

Sicut adipe ⁊ pinguedine repleatur anima mea: et labijs exultationis laudabit os meum. — xv. diſ. ſctā ro. m. a.

¶ Anima mea replebitur omnibus illis bonis ſpiritualibus: ſicut corpus repletur adipe et pinguedine corporali ⁊ cibis pinguibus corporalibus. Nā iſta bona ſpiritualia pinguefaciunt animam ⁊ corpus pinguedine gratie ⁊ glorie. Et ſic os meuꝫ tūc laudabit te labijs ⁊ cantibus exultatiōis ⁊ gratiarum actionis hic per gratiam ⁊ in futuro ineternū per cantum glorie.

Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum: in matutinis meditabor ī te: qꝛ fuiſti adiutor meus. — vij. q. j. c. denique.

¶ Sic etiaꝫ memor fui tui: id eſt memor ero tui O deus in hac eccleſia militāti: ⁊ memoriam agam ſuper ſtratum/id eſt lectum meum meditando ⁊ contēplando beneficia recepta ⁊ etiam in ſtratu genibus flexis orādo. Etiā meditabor in te in matutinis: qꝛ ſurgā ante lucē ad cōfitendū nomini tuo et laudes tuas decantandū/agēdo gratias/qꝛ in omnibus fuiſti adiutor meus: qꝛ non ſolū me a peccato redemiſti: ⁊ a fame ⁊ miſeria liberaſti: ſed etiam ſupradictos cibos gratie ⁊ glorie tribuiſti. Et ſic.

Et in velamēto alarum tuarum exultabo: adheſit anima mea poſt te: me ſuſcepit dextera tua. — xſ. q. iij ad menſam.

¶ Ego exultabo me eſſe protectū in velamēto alaruꝫ tuarū ⁊ ſub protectione mīe tua: ⁊ exultabo qꝛ anima mea relictis cerimonijs legalibus et relictis idolis adheſit ⁊ ambulauit poſt te: ⁊ tue legi ⁊ preceptis ſe ſubiecit: et qꝛ dextera tua ⁊ miſericordia me ſuſcepit ⁊ vocauit ad fidem ⁊ eccleſiam ⁊ ad veniam ⁊ etiam ad gloriam in futuro.

Ipſi vero in vanū queſierūt aīam meaꝫ introibunt in inferiora terre: tradētur in manus gladij: partes vulpium erunt. — xxiij. c. v. ſ. v. ultimo.

¶ Hic predicit miſerabilē exitū pſecutorū Chriſti et eccl'ie. Nā primo de Judeis q̄ occiderūt xp̄m fuerunt facte tres partes: nam quidam abſcondebant

per ſpeluncas vt ait Joſephus: de quoꝝ numero fuit ipſe vnus cū. CCCC. ſecunda pars fuerūt mortui. alia pars fuit ducta ⁊ diſperſa in captiuitatem per mundum. Ideo ait Dauid in pſona xp̄i et eccleſie. Ego ago gratias q: me ſuſcepit dextera tua me in capite a mortuis ſuſcitando/ ⁊ in membris a pſecutorib⁹ liberādo. Uero ꝓ ſed ipſi. ſ. Judei xp̄i crucifixores in vanū q̄ſierūt aīam ⁊ vitā meā delere ⁊ annihilare: q: reſurrexi in capite/ et liberatus ſum in mēbris: ⁊ ſic ipſi māſerūt cōfuſi. Sed punitio eoꝝ erit tripertita: nā quidā eoꝝ introibunt in inferiora terre per ſpelūcas ſubterraneas latendo ⁊ fugiēdo diuinā vindictā factam per Romanos/ ⁊ quidaꝫ erunt in manu ⁊ poteſtate gladij: q: decies

No. q̄t mortui ſunt in obſidione hieruſalez

centena milia mortui ſunt/ vt ait Joſephus in illa ſtrage ⁊ obſidione Hierl'm/ ⁊ Galilee/ et Judee: ⁊ q̄dam erūt partes/ ⁊ ſortes/ ⁊ portiōes in p̄dā vulpiū .i. Romanoꝝ. gentes enim armoꝝ dicūtur vulpes: quia oīa deuorāt. Eadē perſecutio fuit facta de tyrannis gentilibus/ vt legitur in eccleſiaſtica hiſtoria: quia miſerabiliter moriebātur: ⁊ ſic introierūt in inferiora terre id eſt ad infernū quo ad animaꝫ/ ceciderunt in manu gladij per bella inteſtina: et ſic cadauera eorum fuerunt partes ⁊ cibi vulpiū/ ⁊ luporum/ ⁊ canum/ ⁊ aliarum ferarum. Etiā iſta pars Judeorum dicuntur: vulpes: quia fallaces ex vſura rapinaqꝫ viuentes ⁊ doloſi. Iſti ergo perſecutores Chriſti ſic punientur vt dictum eſt.

xxxv. diſti. c. ebrietas dio.

Rex vero letabitur in deo: laudabuntur omnes qui iurant in eo: quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.

¶ Uero pro. ſed/ Rex Chriſtus letabit̄ in deo p̄reſedēdo a dextris eius in gloria: et oēs chriſtiani fideles qui iurāt in eo: id eſt qui promiſerunt in baptiſmo fidē/ ſpem/ ⁊ charitatē ipſi xp̄o ⁊ ꝓfitentur legē euangelicā ⁊ Chriſtū eſſe verū deū ⁊ Meſſiā/ laudabūtur ⁊ a deo acceptabunt̄ hic per gratiam ⁊ in futuro per gloriā: ⁊ non ſolum laudabuntur a deo: ſed etiam ab hominibus. Judei vero ꝑ oppoſitum ⁊ ceteri infideles vituperabuntur ⁊ confundētur cū viderint Chriſtū reſurrexiſſe ⁊ vniuerſal'r regnare/ ⁊ fideles laudabūtur ⁊ gloriabuntur: q: os gētiliū ⁊ iudeoꝝ loquētiū iniqua cōtra Chriſtuꝫ et eccleſiam eſt obſtructū ⁊ obtuſum pre cōfuſiōe cū viderint proſperitatem Chriſti ⁊ eccleſie. Uñ nota q̄ non dicit/ omnes qui iurāt per eū: quia vt ſic nō ſemper eſt laudabile: ſed dicit oēs qui iurāt in eo: quia in baptiſmo ⁊ ꝓfeſſione fidei Chriſti nō iuramus per eum ſed in eo: q: in eo ponimus ſpem noſtrā ⁊ fidē/ ⁊ renunciamus mūdo ⁊ diabolo. Et nota q̄ iſte pſalmus ſemꝑ cantat̄ in laudib⁹ matutinis: eo q̄ Dauid ꝓphetice promittit in hoc pſalmo in perſona eccl'ie ſurgere ante lucē: ⁊ in matutinis laudare deū pro gratiarū actiōe de beneficijs gratie ⁊ glorie per Chriſtum nobis collatis.

xv. diſ. Sancta rom. ecc.

Exaudi deus orationem meā cū deprecor: a timore inimici eripe animam meam.

¶ Titulus/ In finē pſalm⁹ Dauid. Ex titulo apparet q̄ Dauid fecit hūc pſalmum dirigens nos in Chriſtuꝫ qui eſt finis legis. Sed de materia hui⁹ pſalmi dicit Rabi Salomō: q̄ Dauid ꝓuidēs in ſpiritu preſſurā Danielis quādo poſitus eſt in lacu leonū fecit hunc pſalmum in perſona Danielis deprecātis deū vt ipſum liberaret de lacu leonū. Et ſic non ſolum Rabi Salo. ſed etiā quidā catholici ſequentes eū exponunt hunc pſalmū ad literam de illa liberatione Danielis de lacu leonū. Sed q̄ bene vult cōtemplari diſcurſuꝫ hui⁹ pſalmi poterit videre qualiter talis literalis expoſitio eſt inepta ⁊ extorta ⁊ valde diſſona litere huius pſalmi. Itē talis expoſitio facit iniuriā prophete Dauid/ abſcōdēdo ⁊ cōtēnendo theſaurū abſconditū: imo explicatū in hoc pſalmo: in quo prophetice predicit̄ cōfuſio ⁊ cecitas populi Judaici in cōiuratione facta cōtra necē Chriſti: predicitur etiā ſublimitas ſciētie apoſtoloꝝ. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt aduertendū q̄ Dauid cōtemplādo coniurationē quā fecit Saul cum Abner/ ⁊ doech/ ⁊ ceteris emulis contra Dauid/ ꝓuidit in ſpū qualiter cōſiliū ſacerdotū ⁊ ſcribarū ⁊ phariſeoꝝ debebat cōſpirare cōtra Chriſtū/ vt ipſum morti traderent putātes totaliter ipm̄ delere de terra: ne perderēt regnū ⁊ ſacerdotiū. Sed cōtrariū eis euenit: nam Chriſtus reſurrexit ⁊ regnauit gn̄aliter ꝑ vniuerſum orbē: ⁊ ipſi ꝑdiderūt ſceptrū ⁊ ſacerdotiū ⁊ ciuitatē: ⁊ fuerūt diſſipati ⁊ diſꝑſi. Et māſerūt confuſi ⁊ ceci in intelligētia ſacre ſcripture/ vt dictū eſt pſalmo. lij. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū. In quo duo pricipal'r facit. Nam pmo predicit in pſona Chriſti per modū oratiōis ꝯfuſionē ⁊ cecitatē Judeoꝝ q̄ accidit eis in cōiuratione facta contra chriſtū ex malitia ⁊ ſupbia. Scd̄o predicit ⁊ explicat altitudinē ſciētie apl'oꝝ ī ſacris ſcripturis intelligēdis: quā adepti ſunt ex humilitate ⁊ obediētia. ibi Sagitte paruuloꝝ. ¶ Quantū ad primū/ q: Chriſtus introducit̄ ad loquēdū/ tria facit. Primo petit liberari ab iniquo conſilio ⁊ malipolio Judeoꝝ facto cōtra Chriſtū. Scd̄o explicat iniquū cōſiliū ⁊ cōiurationē factā contra ipm̄. Tertio p̄dicit cōfuſionē ⁊ cecitatē Judeoꝝ ex eoꝝ malitia ꝑpetratā. ij. ibi. Quia exacuerunt. iij. ibi. Scrutati ſunt iniqtates. ¶ Quātū ad primū dicit Chriſtus ad patrē. O pr̄ deus Exaudi orationeꝫ meam cuꝫ deprecor in horto ⁊ in cruce. Et primo rogo vt paſſio mea ſortiat̄ effectū ſuum. ſ. vt recipias eam in pretiū ꝓ toto genere humano redimendo a perpetua captiuitate ⁊ morte. Et eripe animā meā .i. vitā meam a timore inimici populi iudeoꝝ/ me reſuſcitando de morte ad vitā: ⁊ etiā eripe aīam meā .i. eccleſiam. Primo a timore inimici diaboli. Scd̄o a timore inimici cetus Judeorum ⁊ tyrannorum.

Protexiſti me a conuentu malignātium: a multitudine operantium iniquitatem.

¶ Protexiſti .i. protege me a conuentu Judeorum malignantium .i. a coniuratione et malipolio eorum: ⁊ a multitudine Judeorum ⁊ tyrannoruꝫ operantium .i. machinantium iniquitatem contra me: ⁊ ponitur preteritum pro futuro ſiue imperatiuo vt frequenter fit in hoc lib. ¶ Deinde cum dicit.

Quia exacuerūt vt gladium linguas ſuas intenderunt arcum rem amaram: vt ſagittent in occultis immaculatum.

Subito ſagittabunt eū non timebunt: firmauerunt ſibi ſermonem nequam.

¶ Explicat iniquū ꝯſiliū ⁊ cōiurationē factā ꝯtra eum dicens. Dn̄e ꝓtege me a cōſilio Judeoꝝ malignantium: q: oēs fuerūt cōgregati contra me: et exacuerūt vt gladium linguas ſuas cōtra me: ⁊ intenderunt arcū rem amaram .i. mortē ⁊ falſum teſtimoniū cogitarūt. quaſi dicat: q̄ ſicut ſagittari⁹ intēdit arcū ⁊ mittit ſagittā cōtra inimicū aut cōtra feram: ita Judei intenderūt arcū iniquitatis ⁊ malitie cōtra me/ rem amarā .i. falſuꝫ teſtimoniū: vt ſagittēt .i. vt ſagittarēt me immaculatū ⁊ purū ⁊ innocentē. has ſagittas falſi teſtimonij ⁊ mortis miſerunt contra me in occultis ⁊ in abſcondito: q: me abſente tractabant meā morteꝫ. Et ſicut mors huius iuſti fuit perpetrata in occultis: ita etiaꝫ in breui tēpore: q: in die mercurij fuerant cōgregati in occulto ⁊ ſecreto ante diem paſche ne forte tumultus fieret in ppl'o: ſed in die iouis fuit captus/ et in die veneris crucifixus. Et quo ꝑ3 q̄ ſubito ⁊ repente ſagittabāt iſtū immaculatū ⁊ iuſtū: ⁊ non timebāt deū nec mūdū in tā ſcelerata ⁊ iniqua ſententia data ꝯ hoīem iuſtū ſine pctō. ⁊ ſic abſqꝫ dei timore iſti iniqui firmarūt ſibi adinuicē ſermonē et cōſiliū ⁊ ſententiā nequam ⁊ iniquā. Et iſti iniqui.

el. aſ. Lucte noꝛes.

Narrauerunt vt abſconderent laqueos: dixerunt quis videbit eos.

¶ Narrauerūt .i. cogitauerūt vt abſconderēt ⁊ pararēt laqueos cōtra Chriſtū/ vt caperent ipſum et dixerūt inter ſe/ quis videbit eos. quaſi dicāt: nullus poterit ſcire nec videre laqueos quos param⁹ cōtra iſtum hominē. Et ſic inopinate capiemus eū nec poterit euadere manus noſtras: nec etiā aliq̄s poterit videre intentionē noſtrā: q: putabit ppl's q̄ ex zelo legis occidimus iſtum hoīem q̄ agit contra legē. Tunc ergo Judei acuerunt vt gladiū linguas ſuas cōtra Jeſum: qn̄ cōgregati ſunt in cōſilio ⁊ dixerunt. hic homo multa ſigna facit: ſi dimittimus eū venient Romani ⁊ tollent locū noſtrū et gentē: melius eſt vt vnus homo moriat̄ ꝓ populo. Itē tunc etiā acuerūt linguas cōtra Jeſum qn̄ dixerūt ipſum eſſe voracē ⁊ potatoreꝫ. Et qn̄ dixerūt Pilato crucifige crucifige eum/ dicentes eū inimicum Ceſaris ⁊ ſeditioſum ⁊ legis violatorem. Iteꝫ tunc intenderunt arcum in rem amarā quādo coniurauerunt in necem eius: ⁊ tunc in occultis ſagittarunt eum qn̄ cōgregati ſunt in atrio principis ſacerdotū vbi vocarūt eum blaſphemū: ⁊ alapis ceciderūt ⁊ opprobrijs affecerūt ⁊ irriſerūt. Sed tūc in occulto ⁊ ſecreto ſatigarūt eū qn̄ ī die mercurij de ei⁹ nece tractarūt/ ⁊ Jude pecunias ſe daturos ꝓmiſerunt. ⁊ tūc firmarūt ſibi ſermonē nequā qn̄ falſa teſtimonia confinxerūt ⁊ corā Pilato dignuꝫ morte accuſarūt. ⁊ tūc narrauerūt vt abſcōderēt laqueos qn̄ occaſiōes mortis xp̄o parauerūt: ⁊ ipm̄ capere in ſermone cogitauerūt dicētes. Si lꝫ dari cēſum ceſari an nō. Matt. xxij. Deinde cū dicit.

Scrutati ſunt iniquitates: defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.

¶ Predicit confuſionem ⁊ cecitatē Judeorū quaꝫ ex malitia et ſuperbia ſibiipſis perpetrarunt. Ad cuius intelligentiam eſt notandum q̄ Judei ſicut ex triplici iniquitate conſpirauerunt in necē Chriſti. ſ. ex inuidia/ ⁊ odio/ ⁊ preſumptione: Ita pariter incurrerunt triplicem penam. ſ. cōfuſionē/ ⁊ captiuitatē: ⁊ cecitatē mentis. Unde Judei ſi depoſuiſſent inuidiā et odiuꝫ ante oculos: bene potuiſſent cognoſcere ꝑ bona opera ⁊ miracula Chriſtū eſſe Meſſiā in lege ꝓmiſſuꝫ. Itē hoc idē potuiſſent cognoſcere ſi cum charitate ⁊ humiliate inſpexiſſent ſcripturas: ſed malitia obcecati nō pſcrutat̄ ſunt ſcripturas niſi eas q̄ ꝓ eis faciebāt/ falſo interpretando: ⁊ trahēdo eas ad ſuū malū ꝓpoſitum. ſ. q̄d violator ſabbati debet morte puniri: ſed noluere intelligere q̄d ſanare infirmos nō eſt violare immo ſanctificare ſabbatum/ cum ſit opus miſericordie. Et ſic iudei in ſcriptura non ſcrutabant̄ iuſtitiam ⁊ veritatē ſed iniquitatē. ⁊ ideo ſcrutātes cū tali iniq̄tate defecerunt in ſcrutinio. Itē ſi inueſtigaſſent ⁊ ſcrutati fuiſſent ſcripturas cū charitate ⁊ humilitate: reperiſſent qualiter Chriſt⁹ erat ille ꝓpheta quē de⁹ ꝓmiſerat Moyſi Deutero. xviij. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrū tuoꝝ ponaꝫ verba in ore ei⁹/ loqueturqꝫ ad eos quecunqꝫ dixero ei. Et ſic poterāt cognoſcere q̄ ex parte dei loq̄batur/ ⁊ q̄ Moyſes de Chriſto locut⁹ fuerat. Iteꝫ ſi cum humilitate ſcrutati fuiſſent ſcripturas: repeririſſent qualiter Chriſt⁹ nō ſolū debebat eſſe filius dei: ſed q̄ ipſe eſt deus: vt patet ꝑ per oēs ꝓphetas ⁊ ꝑ miracula q̄b⁹ poterāt cognoſcere Chriſtuꝫ eſſe Meſſiā in lege ꝓmiſſum. Ideo dixit eis Chriſtus Joan. v. Scrutamini ſcripturas q: ille teſtimoniū perhibēt de me: ⁊ Moyſes de me locut⁹ eſt. Et iō q: Judei noluerūt accedere ad ſcripturas cū charitate ⁊ humiliate: ſed cū malitia ⁊ preſumptione. ⁊ noluerūt ſcrutari veritatē ſed iniquitatē contra Chriſtū: ideo defecerūt in ſcrutinio ſcripturarum facti ceci. Itē q: acceſſerunt ad cor altum ⁊ ſupbū. cum ad ſcripturas ſine humilitate ⁊ charitate acceſſerūt immo cū p̄ſumptione eas pſcrutari voluerunt: iō de⁹ fuit ab eis exaltat⁹ ⁊ abſcōſus tollēdo ⁊ offuſcādo eis veritatē ⁊ verā intelligētiā ſacrarū ſcripturarū: ⁊ ſic māſerūt ceci vſqꝫ in finē mundi. Et ideo dicit ꝓpheta in hoc loco/ q̄ q: Judei ī ſcriptura ſcrutati ſunt iniquitates cōtra Chriſtū ⁊ nō veritatē/ ideo defecerūt in ſcrutinio: q: nunq̄ amplius videbūt veritatē/ ſed in ſua cecitate ꝑmanebunt nō intelligētes ſacramēta dei q̄ latent ſub velamine litere. Et dat eis rationem quare ineſt eis iſta cecitas: dicēs q̄ q: homo ſupple p̄ſumptuoſ⁹ accedet ad cor altū .i. cū corde alto ⁊ ſupbo ⁊ p̄ſumptuoſo nō cauſa vidēdi veritatē ſed cauſa ꝓueniēdi ⁊ excuſandi ſuā malitiā: tūc de⁹ exaltabit̄ ne ab eis attingat̄ .i. abſcōdet veritatē ab eis ne intelligāt ſcripturā. Uñ eſt iterū aduertēdū q̄ multipliciter Judei ſcrutati ſunt iniq̄tates/ ⁊ multipliciter defecerūt in ſcrutinio ⁊ manſerūt cōfuſi. Pmo ſcrutati ſunt iniq̄tates qn̄ queſierunt falſa teſtimonia cōtra Chriſtū: ſed defecerūt ſcrutinio cū illa teſtimonia nō fuerint cōuenientia cōtra eū/ vt ait euangeliſta. Itē ſcrutati ſunt iniquitates cū tradiderūt ipꝫ morti ⁊ crucifixerūt eū: ⁊ cuſtodes ſepulchro appoſuerūt: ſed defecerūt ſcrutinio cū Chriſt⁹ reſurrexit: ⁊ ſic māſerunt cōfuſi ⁊ fruſtrati in cōſilio ⁊ deſiderio ſuo: immo oppoſitū euenit: q: putātes xp̄m delere ipſi fuerūt deleti/ ⁊ diſſipati/ captiui: ⁊ diſꝑſi. Itē defecerūt in ſcrutinio ſcripturarū qn̄ in diē penteco. Petrus ⁊ ceteri apoſtoli hoīes ſimplices ⁊ plebei cōuicerūt principes ſacerdotū ſcribas et phariſeos/ ꝓbantes per ſcripturas Chriſtū fuiſſe

Not. de iudeis nō bene de chriſto diiudicantibus.

Judei ſunt ſcrutati iniq̄tates.

verum Meſſiam ⁊ ſaluatorē in lege ꝓmiſſum: vbi fuerūt cōuerſi ⁊ baptiʒati de pplo numero tria milia/ vt pꝫ Actuū. ij. ⁊ ſic Judei māſerunt confuſi.

De ſigna triu. ⁊ fide catho. in prin.

Accedet homo ad cor altum: et exaltabitur deus.

¶ Judei tunc acceſſerunt ad cor altum quando ex malitia ⁊ ꝓpria preſumptiōe ⁊ non cū humilitate ⁊ charitate conati ſunt ſcrutari intelligentiam legis: ſed tunc deus fuit exaltatus qñ eis abſcondit veritatē ſcripture ⁊ obcecauit eos ne intelligant ſacra dei in ſcriptura latentia. Item tunc accedit homo ad cor altū/ qñ non ſpūaliter/ ſed carnaliter ⁊ tanꝙ homo carnalis vult ſapere in ſcriptura/ et nō querit q̄ ſpūalia ſunt: ſed carnalia: ſicut faciūt Judei q̄ oia ſacrificia ⁊ ceteraſq; cerimonias legis carnaliter ⁊ literaliter conanť ſapere. ⁊ ideo deus exaltabiť ab eis ne poſſint veritatē euāgelicā q̄ in illis legalibus latet intelligere. vnde in eadē ſcriptura litera occidit eos/ ſed ſpūs ſanct⁹ viuificat nos. ij. ad Corin. iij. Vñ in eadem ſcriptura nos ſumus boni ⁊ Judei mali/ vt inq̄t Auguſ. ⁊ de⁹ obcecauit mētes eoꝝ ne luceat in eis euangēliū/ poſtꝗ malitia obcecauit eos. Ex quib⁹ pꝫ/ ꝙ ex illo iniquo cōſilio ⁊ cōiuratiōe facta cōtra Chriſtū Judei incurrunt cōfuſionē ⁊ captiuitatē ⁊ cecitateꝫ.

rſ. qđ. iij. c. in ter.

Sagitte paruulorum facte ſunt plage eorum: et infirmitate ſunt contra eos lingue eorum.

¶ Quia ſuperius dixit ꝙ ſcribe ⁊ phariſei defecerunt in ſcrutinio ſcripturarū: eo ꝙ tanꝙ hoies et ſuperbe ⁊ carnaliter ſapiētes voluerunt accedere ad cor altū ⁊ profunda myſteria ſacre ſcripture: iō de⁹ fuit exaltat⁹ ⁊ elōgat⁹ ab eis ne poſſent attingere ꝓfundā intelligētiā veritatis ſacre ſcripture nec ſacra Meſſie. Ideo hic oſtēdit ꝑ oppoſituꝫ qđ apl'i ⁊ fideles: q2 nō tanꝙ hoies ⁊ carnales voluerūt ſuperbe ſapere: ſꝫ tanꝙ ſpūales ⁊ humiles voluerūt effici paruuli ⁊ Chriſtū ſequi: iō eis datum eſt noſſe myſteriū regni dei ⁊ ſecreta ſacra: ⁊ ſic vicerunt tumidā ⁊ inflatā ſcientiā ſcribarū ⁊ phariſeorū: marie petr⁹ in die pēteco. cōuicit ⁊ ꝯfundit eos/ ⁊ ꝓbauit per ſacras ſcripturas qualiter Chriſtus erat verus Meſſias in lege promiſſus: ⁊ qñ oportebat Chriſtū pati ⁊ a mortuis reſurgere pro ſalute humani gñis: ⁊ ſic illa die ꝯuertit q̄tuor milia hoim: ⁊ abierunt ſcribe: ⁊ ꝑncipes confuſi ſunt. Etiā apl'i ⁊ diſcipuli poſtꝗ receperūt ſpm̄ ſanctuꝫ in die penteco. ꝓfecti ſunt ꝑ vniuerſum mundum p̄dicātes euāgeliū: ⁊ cū ſagittis euangelicis penetrarūt corda magnorū philoſophoꝝ ⁊ principū / et eos iugo fidei ſubiecerūt. Dicit ergo ꝓpheta ꝙ ſagitte. i. p̄dicatiōes paruuloꝝ. ſ. aplo̅ꝝ humilium ⁊ ſpiritualiū facte ſunt plage ⁊ vulnera coꝝ: ſcꝫ ſcribarū ⁊ phariſeorū ſcrutantiū iniq̄tates ⁊ volētiuꝫ cū ſuperbia ⁊ carnaliter vt hoies accedere ad cor altū ⁊ ꝓfundū ſacre ſcripture: ⁊ lingue eoꝝ. ſ. ſcribarum ⁊ phariſeoꝝ infirmate ⁊ debilitate ſunt cōtra eos. i. cōtra apl'os: q2 nō voluerunt eis reſpondere in die penteco. immo Petrus ⁊ ceteri confuderūt ⁊ cōuicerunt eos ꝑ auctoritates ſacre ſcripture/ vt pꝫ Actuū. ij. ⁊. iij. ⁊ ꝑ totū diſcurſum illi⁹ libri. Nā maxima cōfuſio ⁊ plaga fuit ſcribis ⁊ phariſeis doctis in lege ꝙ ipſi nō intellexerūt ſcripturas de Chriſto loquētes: ⁊ ꝙ apl'i q̄ fuerant ſimplices ⁊ idiote ꝑ eaſdem ſcripturas ꝓbarēt xp̄m eſſe Meſſiā ⁊ reſurrexiſſe. vñ lingue eoꝝ īfirmate ſunt cōtra apl'os p̄dicātes ⁊ ſacrā ſcripturā exponētes.

Apl'i p̄dicauerunt ꝑ mundum.

Conturbati ſunt omnes qui videbant eos: et timuit omnis homo.

Et annunciauerunt opera dei: ⁊ facta eius intellexerunt.

Exu. diſ. eccle. ſyru. diſcurrum

¶ Cōturbati ſunt ⁊ admirati vnde ineſſet eis tanta ſapia' ⁊ oīs hō timuit Chriſtū: cū manifeſte cognouerūt ipm eſſe deū ⁊ Meſſiaꝫ. Iō dixerūt oēs qui aderant ipſi Petro. quid faciem⁹? ⁊ Petrus et apl'i reſpōderūt: vt agatis pniam ⁊ baptiʒet vnuſquiſq; veſtrū in nomie Ieſu. Actuū. iij. Et ſic apl'i idiote ⁊ ſimplices: q2 humiliati ſunt ⁊ ſecuti ſunt Chriſtū, nolētes carnal'r: ſed ſpūaliter ſapere ideo annūciauerunt opera dei ⁊ mirabilia xp̄i in euangelio cōtēta ⁊ in veteri teſtō latētia ⁊ facta: ⁊ veritatē ei⁹ intellexerūt/ quā veritatē ⁊ ſacra ſcribe et phariſei intelligere nō valuerūt ꝓpter coꝝ ſuperbiā ⁊ malitiā ⁊ malas ⁊ carnales cupiditates. Ex q̄b⁹ pꝫ/ ꝙ q2 ſcribe ⁊ phariſei accedere voluerunt ad cor altū: iō de⁹ obcecauit mētes eorū ne intelligāt euāgeliū: ⁊ ne fulgeat eis illuminatio euāgelij. ij. ad Corin. iiij. Apl'i vō ⁊ chriſtiani q2 acceſſerunt ad cor humile: iō annūciauerūt opa dei ⁊ facta ei⁹ intellexerūt/ ⁊ ſagittis euāgelicis alios cōuicerūt. Et iō dicit Aug. libro de vnico baptiſmo: ꝙ in eadē lege ⁊ ſcriptura Judei ⁊ infideles efficiunť mali carnaliter ⁊ ꝑuerſe intelligēdo: Chriſtiani aūt efficiuntur boni ſpūaliter ⁊ catholice ſapientes.

Letabitur iuſtus in dño et ſperabit in eo: et laudabuntur omnes recti corde.

¶ Hic cōcludit ꝓmiū iuſtorū fideliū ⁊ ſimpliciū dicēs/ ꝙ oīs iuſtus ⁊ fidelis ⁊ humilis letabiť ī dño cū viderit ſe illuminatuꝫ ⁊ Judeos obcecatos. Et ſic ſperabit ⁊ ponet ſpē et fiduciā in eo. Et oēs recti corde laudabunť ab oibus nationib⁹ et marie a deo: q2 ille ꝓbat⁹ eſt quē deus cōmēdat/ ⁊ ſic letabiť hic iuſtus ꝑ grām ⁊ in futuro ꝑ gl'iam. Ex ſupradictis pꝫ/ ꝙ iſte pſalm⁹ inepte ⁊ improprie pōt applicari pſecutiōi Danielis/ cum in eo manifeſte prenūcieť iniqua cōiuratio Judeorū ꝯ Chriſtū: ⁊ cōfuſio ⁊ obcecatio eoꝝ: ⁊ mirabilis p̄dicatio apoſtoloruꝫ. ⁊ iō iſte pſalmus cantať in feſtiuitatibus apoſtoloꝝ/ ꝙ eis cōueniat. Tot⁹ etiā iſte pſalmus pōt exponi de pſecutiōe ⁊ vltima victoria eccleſie cōtra tyrannos. Sepe enī dictū eſt ꝙ q̄cq̄d paſſus eſt Chriſt⁹ in capite: paſſus eſt poſtea in mēbris ⁊ eccleſia ſua. Vñ ſicut ſcribe ⁊ phariſei machinati ſunt falſa crimina ꝯ Ieſum: ita pariter ꝑncipes ⁊ tyrāni ppl'i gētilis cōgregati ſunt cōtra eccl'iaꝫ imponēdo nefanda crimina chriſtianis. De quo fecit Juſtinus martyr apologiā in defenſionē xp̄ianoꝝ vt ait Euſebi⁹ in eccl'iaſtica hyſtoria. Sꝫ poſt lōgā pſecutionē eccl'ia triūphauit de tyrānis et toto populo gētili: q2 oīs ptās ſubiugata eſt iugo Chriſti. Et ſic ſagitte ⁊ p̄dicatiōes paruulorū/ ⁊ martyrū/ ⁊ oīm chriſtianorū facte ſunt plage regū ⁊ tyrannorū: intm̄ ꝙ ſtupebant oēs q̄ videbāt eos: et timuit oīs homo cū videret conſtantiā martyrū: ⁊ inſuperabilē ſciētiam: ⁊ p̄dicationē eorū: q2 annunciauerūt opera dei et facta eius mirabilia intellexerūt ⁊ alios docuerūt ⁊ cōuicerūt. Et iō poſt conuerſionē Cōſtantini ⁊ toti⁹ populi gētilis reddita pace ⁊ proſperitate ipſi eccl'ie letatus fuit iuſtus ppl's chriſtian⁹ in dño/ ⁊ poſuit ſpem ſuā in eo: ⁊ laudati ⁊ honorati ſunt oēs recti corde q̄ ꝑ Chriſtū paſſi ſunt ⁊ qui recto corde in Chriſtū crediderunt.

Decẽ laudat in bono.

Te decet hymnus deus in Syō: ⁊ tibi reddetur votum in Hieruſalem.

¶ Titulus in hebreo. Victori canticū Dauid. In multis biblijs noſtris reperiť titul⁹ In finē pſalm⁹ Dauid canticū Aggei/ ⁊ Zacharie/ ⁊ Hieremie/ ⁊ Ezechielis de verbo peregrinationis ⁊ de pplo trāſmigrationis / cū inciperent ꝓficiſci. ſed hoc nō reperitur in hebreo nec in trāſlatione Hieronymi. Ideo creditur eſſe additum ab aliquo expoſitore: eo ꝙ videbať ſibi ꝙ iſte pſalm⁹ ſit fact⁹ in pſona Aggei ⁊ Zacharie. In quo explicarūt deſideriū redeūdi in Hieruſalē ad libere offerendū ſacrificiū ⁊ cantādū pſalmos qñ fuit eis data licentia ꝑ Cyrū. Et ad hunc ſenſum exponunt oēs hebrei moderni hunc pſalmū literaliter de copia ⁊ abundantia bonorū tēporaliuꝫ quā habuerūt Judei in Hieruſalē poſt reditū de captiuitate Babylonica. Et ſic redeuntes de captiuitate quaſi abhorrētes ſterilitatē Babylonie ⁊ deſiderātes vbertatē Hieruſalē ⁊ terre ꝓmiſſiōis dicebāt. O de⁹ hymnus ⁊ oratio decet ⁊ delectat te in Syō ⁊ ſi reduxeris nos tūc reddetur tibi votū in Hieruſalē: qđ ꝓmiſimus. Nā beatus erit qui habitabit in atrijs tēpli ſecūdi qđ ſumus edificaturi. Et ibi nos ſacerdotes replebimur in bonis. ſ. oblationibus ⁊ decimis domus ⁊ templi tui: q2 ſanctū eſt tēpluꝫ tuū ⁊ mirabile in equitate: q2 in eo erit ſedes iudicij vbi iudicabunt ſacerdotes. Viſitaſti. i. viſitabis terrā ꝓmiſſiōis fauore fertilitatis: ⁊ inebriabis imbribus ⁊ aquis: ⁊ ſic multiplicabis locupletare ⁊ ditare eā. Et ſic dicunt hebrei ꝙ Dauid preuidens in ſpū futurā adundātiā in Hierl'm ⁊ tota terra ꝓmiſſionis poſt reditū de captiuitate Babylonica/ fecit hūc pſalmū. Et ſic literaliter ꝓciſe exponunt ipſum. Sed talis expoſitio videť inſufficiens: q2 nō explicat ſacramētū latens in hoc pſalmo nec eſt cōſona veritati. Nā poſt reditū de Babylonia nunꝗ fuit tanta vbertas fructuū in Hieruſalē quanta hic memoratur. maxime q2 mōtana Judee in quib⁹ eſt ſita Hieruſalē eſt terra lapidoſa ⁊ ſterilis ⁊ miſerrima reſpectu Babylonie que eſt terra fecūdiſſima. Secūdo q2 tūc iſte pſalmus nō pertineret ad ſacrā ſcripturam niſi contineret aliqđ ſacramentū de Chriſto Meſſia: nā ſicut dicit Rabi Salo. ſuꝑ Zacha. oēs ꝓphete locuti ſunt ad tps Meſſie. Et ideo eſt dicendum ꝙ Dauid preuidit in ſpiritu per reditū illi⁹ captiuitatis Babylonice aduentum Meſſie ad tēplum ſcōm. ⁊ ſic non eſt ſiſtendū in litera: ſed ſemꝑ tendendū ad tēpus Meſſie iuxta intentionē prophete/ vt ſepius dictū eſt. ¶ Ideo eſt aduertēdū ſicut dictū ē: ꝙ ſicut lex ve. fuit figura ⁊ imago le. no. ita illa Hieruſalē materialis fuit figura ⁊ imago eccl'ie ⁊ noue Hieruſalem. Nā ſicut deus elegit ſibi illud tēpluū ⁊ ciuitatē vbi ſolum erat licituꝫ immolari ⁊ offerri ſacrificia legalia: ⁊ vbi ſolum erat arca teſta. ⁊ cantabantur hymni ⁊ pſalmi cum illis muſicis inſtrumentis: et vbi ſolū exaudiebantur orationes ⁊ deprecatiōes. vt patet. iij. Regum. viij. ⁊. ij. Paralypomenon. vj. Ita poſt paſſionem elegit ſibi eccleſiā a ſolis ortu vſq; ad occaſum: in qua offertur verū ſacrificium acceptabile ⁊ hymni ⁊ orationes/ vt patet Malachie primo. Itē ſicut lex Moyſi intantū fuit bona ⁊ obſeruanda inquātum Chriſtus fuit finis eius ⁊ cōpleta in eo: ita illa Hieruſalē materialis intātū fuit a ꝓphetis cōmendata / inquantū lex ⁊ ſacrificia ⁊ oia legalia in illa debebant finire curſum ſuū per aduentum Chriſti/ q2 in illa ciuitate ⁊ non alia Chriſtus erat immolādus ⁊ ſacrificandus ⁊ crucifigendus: qui fuerat per illa ſacrificia vere. le. figurat⁹. Et ideo ante nō erat alibi licitū ſacrificia immolari nec offerri niſi in Hieruſalē in qua Chriſt⁹ erat pro nobis immolandus. ⁊ ſic oblato Chriſto ⁊ immolato oia alia ſacrificia ceſſarūt. ¶ Item ſicut mortuo Chriſto tota lex Moyſi materialis fuit mortua ſimul cū Chriſto: ita ⁊ templū ⁊ Hieruſalē materialis fuit mortua cuꝫ Chriſto/ q2 nunꝗ amplius in ea fuerunt accepta ſacrificia ve. le. q2 iam impleuerant curſum ſuū in Chriſto ⁊ mortua fuerant. Et ſic dicit Aug. ꝙ cum honore mater noſtra lex. ⁊ ſynagoga ſepulta fuit cū Chriſto. Item ſicut Chriſtus ſurrexit in nouitate ſpiritus ⁊ immortalitatis: ita pariter cū Chriſto ſurrexit lex ī nouitate ſenſus ⁊ ſpūs: ⁊ iſta eſt lex euangelica. ⁊ ſic etiaꝫ ſimul cū Chriſto ſurrexit noua Hieruſaleꝫ que eſt eccl'ia. Itē ſicut cū Chriſto nō ſurrexerunt niſi ea q̄ erant de veritate humanitatis cū verbo: q2 nō ſurrexerunt cuꝫ eo penalitates /nec infirmitates/ nec defectus quos ſponte aſſumpſerat ad inſtrumentū patiendi: q2 oia illa fuerunt ſimpliciter mortua in cruce: nec illa erant nec ſunt de veritate humane nature: ſed ſunt penalitates peccato primi parentis inflicte/ vt demōſtrat Augu. cōtra Pelagianos: Ita pariter de lege Moyſi nō ſurrexit niſi illud qđ erat de veritate eius. ſ. veritas euāgelica q̄ in lege ſepulta latebat: ſed no ſurrexerunt cerimonialia/ nec criminalia/ nec onera legis importabilia/ nec penalitates legis/ q2 omnia ſimpliciter fuerūt mortua cū penalitatib⁹ ⁊ defectib⁹ ⁊ infirmitatibus corporis Chriſti/ ⁊ oia fuerunt in cruce affixa cū noſtro chirographo: qđ diabol⁹ ꝯ nos habebat. ad Coloſſenſes. ij. Ita pariter cum illa noua Hieruſalē q̄ ſurrexit cū Chriſto non ſurrexerūt defectus/ nec iniquitas/ nec homicidiuꝫ/ nec cecitas illius Hierl'm materialis: ſed ſurrexit illud qđ eſt de veritate Hieruſalē. Nā Hieruſalē īterpretatur pacifica ⁊ viſio pacis: q̄ per fidē manſit in illa ſancta ſocietate apoſtoloruꝫ ſimul cū virgine Maria ⁊ aliorū. cxx. qui manſerāt in illo cenaculo / in quo ſolis erat tota eccl'ia Chriſti/ ⁊ ideo ſoliū ſuper eos venit ſpiritus ſanctus cōgregatos in pace ⁊ charitate in mōte Syon. Et ſic mortua ⁊ reprobata Hieruſalē materiali: ſurrexit alia Hierl'm et alia Syō vera et ſpiritualis et noua. Ex quib⁹ ſequiť ꝙ illa materialis iam ampli⁹ poſt Chriſtū nō debuit dici Hierl'm: q2 ablatum eſt ſibi ſacrificiuꝫ et hoſtia: et ipſa non amplius dicitur pacifica ſed diſcors et confuſa: nec dicit viſio pacis ſed ceca. Sed eccleſia Chriſti que inde orta eſt et ſuſcitata et toto orbe diffuſa eſt vera Syon: q2 in ea verus deus contemplatur et ſpeculatur/ et eſt vera Hieruſalem/ q2 in ea perſeuerat. vna fides/ vnū baptiſma: ⁊ vna

No. ꝙ eccl'ia eſt in qua offerť verū ſacrificium.

No. ꝙ eccl'ia ſurrexit cum Chriſto

pax ⁊ charitas: ⁊ vna viſio pacis: ⁊ i ea offert vnũ ſacrificiũ qđ in lege fuerat figuratũ: ⁊ in ea cantat verꝰ hymnꝰ ⁊ laudes deo accepte: ⁊ oratiões exaudiunt: ⁊ ſic eſt verũ tẽplũ dei / in quo deus realiter habitat in ſacro euchariſtie / ⁊ in filijs eccl'ie habitat per grãm. Synagoga vero amplius non eſt domus orationis: ſ; blaſphemie: qꝛ Judei in ea negãt legẽ ⁊ ꝓphetas ⁊ faciunt deum mẽdacẽ. Immo qđ peius eſt ipi rogãt ꝯ ſeipſos. Nã qñ legũt pſalmũ cviij. ⁊ oẽs pſalmos in qbꝰ continent ⁊ predicunt punitiões crucifixorũ Chriſti: tũc ꝯ ſeipſos orãt / ⁊ ſn̄iam dãnatiõis eorũ legũt. Et ſic oratio eoꝝ vertitur in pctm̃ ⁊ cõdẽnationẽ ſibiipſis. Ex quo ptz / ꝙ ſola eccleſia toto orbe diffuſa eſt vera Hierl'm. Item ptz ꝙ Daniel ⁊ Aggeus zacha. ⁊ Malachi. nõ cõmẽdant Hieruſalẽ ⁊ ſecũdũ tẽplum per eos edificandũ rõne ſui niſi inquantũ Chriſtus erat in illud. ij. templũ venturus / ⁊ in eo erat / p̃ſentandus Simeoni: ⁊ ibi erat mira facturus ⁊ noſtrã redemptionẽ operaturus: ⁊ ideo dicit Aggei. ij. ꝙ maior erit gloria huius ſcđe domus q̃ p̃me. ⁊ Malachie. iij. dicit. Statim veniet ad tẽplum ſctm̃ ſuũ dominator. Et ſic Eſaias: et Hieremias: et Ezechiel: et oẽs ꝓphete non cõmẽdant Hierl'm materialẽ: nec tẽplum: ſ; eccleſiã: q̃ inde erat oritura ⁊ naſcitura. ⁊ ideo addit in huius titulo. Pſalmus cãtici Aggei. ⁊ zacharie. i. Dauid fecit hunc pſalmum in perſona Aggei ⁊ zacharie: ⁊ Hieremie: ⁊ Ezechielis: eo ꝙ p̃uiderunt in ſpũ Chriſtũ venturuz in ſcõm tẽplum ⁊ in eodez p̃ſentandũ ⁊ in illa ſcđa Hierl'm immolandũ / ⁊ inde nouã Hierl'm / ſcz eccleſiã orituram ⁊ naſcituraz / in qua oĩa bona ſpũalia in hoc pſalmo memorata erant futura. Tria ergo facit Dauid in hoc pſalmo: ſecundũ ꝙ in tribꝰ cõmendat eccleſiã dei ⁊ nouã Hierl'm / in quibꝰ preeminet Hieruſalẽ veteri. Primo in ſctitate loci quo ad diuinũ cultũ. Scđo in magnitudine ambitus ⁊ ptãte Tertio in abundãtia ciboꝝ ⁊ refectiõis ſpũalis q̃ ſunt eccleſiaſtica ſacramẽta: ⁊ dona gratiarũ. Secundũ ibi. Exaudi nos deꝰ ſalutaris. Tertiũ ibi. Viſitaſti terram. ¶ Quantũ ad primũ eſt aduertẽdũ / ꝙ cultus diuinus in tribus cõſiſtit. Primo i hymnis ⁊ pſalmis ⁊ cãticis in quibꝰ deꝰ laudat ⁊ magnificat in mirabilibꝰ ⁊ bñficijs ſuis cũ gratiarũ actionibus. Scđo in ſacrificijs ⁊ oblatiõibꝰ. Tertio in orationibus in quibus petunt beneficia: ⁊ in deprecationibꝰ in qbꝰ petunt remiſſiones pctõꝝ ⁊ penarum. In his ergo Dauid cõmendat eccleſiã Chriſti. Primo qꝛ i ea laudes diuĩe ⁊ hymni ⁊ pſalmi ſunt deo grati ⁊ accepti: cũ dicit. O deꝰ oĩs hymnus ⁊ laus decet ⁊ delectat te in Sion noua. ſ. in eccleſia. Naz ſi in ea noſtra carmina ⁊ laudes delectant ⁊ decẽt ⁊ decorãt te: ſignũ eſt ꝙ ſunt tibi grata ⁊ accepta. Itẽ ſcđo dicit ꝙ ſacrificiũ ⁊ oblatiões ſunt etiam grate ⁊ accepte / cũ ſubdit. Et tibi reddet votũ gratũ ſupple in Hierl'm. Unde p votũ intelligit ſacrificiũ euchariſtie inquãtũ fuit in lege votũ ⁊ ꝓmiſſum ⁊ expectatũ. Dicit etiã votũ: qꝛ cũ voto ⁊ charitate de corde bono ⁊ fide non ficta offertur. Tertio dicit orationes ⁊ petitiones in hac eccleſia eſſe deo gratas ⁊ acceptas ⁊ exaudibiles / cũ ſubdit.

Synagoga ẽ domꝰ blaſphemie

Diuiſio pſalmi.

℟ Cultꝰ diuinꝰ cõſiſtit in tribꝰ.

Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.

xv. di. c. ſctã romana.

¶ Exaudi. i. tanta eſt ſanctitas huiꝰ noue Hierl'm ꝙ non ſolũ in ea laudes erũt tibi grate ⁊ ſacrificiũ acceptũ: ſed etiã oratiões erũt tibi accepte / ⁊ in ea exaudies orationẽ meã: ⁊ oĩs caro veniet ad te ad adorandũ / ⁊ orandũ / ⁊ laudandũ / ⁊ ſacrificandum in hac noua Hieruſalem. Ideo beatus erit oĩs ille quem elegiſti ⁊ aſſumpſiſti per grãm ad iſtam et in iſta Hierl'm / ⁊ habitabit i atrijs tuis ⁊ palatijs huius hieruſalẽ p gratiã: qñ poſtea habitabit in ſuperna per gloriam. Nota qđ ly beatus quẽ elegiſti prius intelligitur ⁊ verificatur de Chriſto capite: poſtea de quolibet membro. Nam verbuz priꝰ elegit ⁊ aſſumpſit illũ hominẽ in hũanitate ⁊ in vnitate ſuppoſiti. Scđo totus Chriſtus elegit ⁊ aſſumpſit eccleſiam in vnitate corporis myſtici. ⁊ ſic iſte homo myſticus habitat i atrijs huiꝰ Hieruſalez p grãm: ⁊ in ſupna Hieruſalẽ p gloriã. Sz ꝙ tu exaudies orationẽ meã in hac eccleſia / probo. Nam

Verba iniquorum p̃ualuerunt ſup nos: ⁊ impietatibus noſtris tu propitiaberis.

¶ Verba iniquorum: id eſt tentationes demoniorum ab Adam hucuſq; preualuerunt ſuper nos: ſ; tu propitiaberis peccatis noſtris in virtute ſacrificij / qđ in eccleſia offertur / ⁊ orationum que in ea funduntur. Et ſic ergo.

Beatus quem elegiſti ⁊ aſſumpſiſti: habitabit in atrijs tuis.

Replebimur in bonis domꝰ tue: ſanctum eſt templum tuum mirabile in equitate.

¶ Beatus quez elegiſti ⁊ aſſumpſiſti ad hãc eccleſiã: ⁊ oĩs q̃ habitabit in atrijs tuis eiuſdẽ. Nã oẽs habitantes in ea replebuntur bonis ſpũalibus domus tue: eo ꝙ templũ huiꝰ noue Hieruſalẽ eſt ſanctum / et ſanguine tuo conſecratũ / ⁊ ſanctificatũ: et eſt mirabile in equitate iuſtitie. Nã ſicut eccl'ia eſt ſancta p ſacratita eſt mirabilis per doctrinã legis euãgelice: q̃ p̃cepit oẽm equitatẽ ⁊ iuſtitiã: ⁊ iubet oẽm virtutem / ⁊ prohibet omne vitiũ. Et nota ꝙ totũ hoc ſupradictũ primo fuit impletuz in illa Hieruſalẽ ⁊ tẽplo ſcđo materiali. Nã ibi fuit Chriſtus Simeoni p̃ſentatus / ⁊ per Simeonem decẽs hymnus cãtatꝰ / cuz dixit in pſona oĩm patriarcharũ ⁊ ꝓphetarũ gratias agẽdo. Nũc dimittis ſeruũ tuum dñe / ſecundum verbũ tuum in pace. Itẽ ibi fuit hymnus decens cantatus qñ pueri hebreorũ colligentes ramos oliuarũ ⁊ ſternẽtes in via / cantabant ⁊ clamabant ſimul cum apl'is ⁊ ceteris qui preibant ⁊ ſequebantur / dicentes: Benedictus q̃ venit in nomine domini oſanna filio Dauid. Qui quidẽ hymnus valde decuit ⁊ delectauit nõ ſolũ filiũ / ſed etiaz patrẽ in cuius noĩe filius veniebat. Itẽ votũ patribus ꝓmiſſum fuit redditũ ⁊ oblatũ in Hierl'm: qñ Chriſtus primo fuit Simeoni p̃ſentatus in tẽplo / ⁊ qñ Chriſtus ingreſſus eſt cũ tanto honore in die palmarũ. Et vltimo qñ oblatꝰ eſt patri in cruce. Itẽ tunc exaudita fuit oratio noſtra ⁊ totiꝰ corporis myſtici / qñ Chriſtus orauit vt caput noſtrũ pro nobis in horto ⁊ in cruce: ⁊ tũc fuit exauditus ꝓ ſua reuerentia: qꝛ pater ꝓpitiatꝰ eſt pctĩs noſtris / ⁊ debito ipſius Adaz / ⁊ ibi in cruce Chriſtus ſctificauit: et iuſtificauit tẽplũ ſuuz: ſcz eccleſiã ſanguine ſuo: et reddidit ipſaz ſine macula ⁊ ruga. Ex cõſequenti autem nũc in noua Hieruſalẽ inde exorta et ſacrificata quotidie cantat hymnꝰ

decẽs in matutinis. Benedictus dñs deus Iſrael. ⁊ hymnꝰ v̾ginis Marie. Magnificat aĩa mea dominũ. ⁊ hymnꝰ Simeonis. Nunc dimittis. ⁊ omnes hymni Dauid ⁊ a lioꝝ ꝓphetarũ ⁊ ſanctorũ noui teſtamenti: qui valde decẽt ⁊ decorãt deũ. ⁊ redditur ⁊ offert ſacrificiũ euchariſtie deo gratũ ⁊ p ſe acceptũ: ⁊ offeruntur vota ⁊ orationes quibꝰ deus ꝓpitiat pctĩs noſtris. Que oĩa ſupradicta: ſcilicet hymni ⁊ ſacrificiũ ⁊ orationes ſunt accepta in hac eccleſia ⁊ grata deo. Omnia autẽ q̃ fiũt in ſynagoga ſunt offerẽtibꝰ mortifera ⁊ deo abominabilia. Et nota ꝙ notãter dicitur Reddet votũ in Hieruſalẽ: qꝛ qñ aliquod promiſſum datur: reddi dicit. Sed quia Chriſtus promiſſus eſt dari in Hieruſalẽ per Aggeum: ⁊ zachariam: ⁊ Malachiam: ideo quando venit: redditus eſt. Item non ſolum illud votum ⁊ ꝓmiſſum redditum eſt nobis: ſed etiã deo patri. Nam ſicut Adã furto ⁊ cõtra voluntatẽ dei abſtulit fructum prohibitum ⁊ rapuit de ligno: ita Chriſtus qui fuit fructus prouenienis ab Adã ſm carnem: licet non per propagationem: redditus eſt in ligno crucis patri a quo fuit ablatus.

Exaudi nos deus ſalutaris noſter: ſpes omniũ finium terre ⁊ in mari longe.

xv. diſ. c. ſctã romana.

Preparans montes in virtute tua accinctus potentia qui conturbas profundum maris ſonum fluctuum eius.

pe pe. diſt. ij. circa finem.

¶ Hic cõmẽdat eccleſiam et ieruſalẽ nouã quantum ad magnitudinẽ ambitus ⁊ ptãtem a ſolis ortu vſq; ad occaſum. Ad cuius intelligẽtiam eſt notãdũ ꝙ ciuitas nõ eſt cõgeries lapidũ materialiũ: ſed ciuiũ multitudo vnius iuris cõſenſu ⁊ legis ſociata. vt inquit Plato ⁊ Cicero. ⁊ ſic eccleſia toto orbe diffuſa maxime ⁊ ꝓprie meretur dici ciuitas: eo ꝙ eſt cõgregatio oĩm fideliũ ſub vna fide ⁊ charitate ⁊ lege euãgelica ſociata / ⁊ in vna petra q̃ eſt chriſtus fundata ⁊ radicata / ⁊ vno muro fidei ſepta / et ſic nõ dicit ciuitas materialis: ſed ſpũalis. Sz Dauid p iſta materialia ducit nos ad cognitionẽ ſpũalium: et ſic ponit quatuor noĩa partiuz terre: p que intelligit quatuor ꝯditiões ciuiũ ⁊ fideliũ eccleſie: ſcz mõtes / colles / valles / campi. Un̄ ſicut ipſa ciuitas eſt ſpiritualis: ita partes eiꝰ ſunt ſpũales. Unde p montes intellit apl'os et martyres q̃ tenent altiorem gradũ in eccleſia: ⁊ p colles intelligit doctores ⁊ predicatores: et per valles inteligit eremitas ſimplices ⁊ cõtinentes: ⁊ p campos intelligit cõem et planum ſtatũ coniugatoꝝ cõem ⁊ planã vitam agentiũ. Que quidez quatuor cõditiones ſtatus fideliũ repleuerũt et conſtituerunt eccleſiã: et ampliarunt a Judea et Hierl'z paleſtine vſq; ad fines terre vndiq;. Hos ergo montes. ſ. apl'os primo Chriſtus preparauit in Hieruſalẽ qñ eis miſit ſpm̃ ſanctũ: et armauit et induit eos virtute ex alto. ſ. ſeptẽ donis ſpiritus ſancti: et miſit eos ad predicandum per vniuerſum mũdũ: et ſic armati ⁊ ſublimati egreſſi ſunt a Hieruſalez terrena / ⁊ peragrarũt mũdũ: ⁊ ſignis ⁊ miraculis cõturbauerũt profundũ maris huiꝰ mũdi: cũ oẽs reges ⁊ principes ⁊ oĩa regna mundi ſubiecerunt iugo Chriſti. Ideo ait Dauid. O Chriſte deus et ſalutaris noſter. i. Jeſus ſaluator exaudi nos et veni in carnem: qꝛ tu es ſpes: nõ ſolum Judeorũ ⁊ illiꝰ Hieruſalẽ terrene: ſed oĩm finium terre: ⁊ lõge in mari: ⁊ in inſulis longinquis: ⁊ exinde ipſius maris: qꝛ nõ ſolũ ſaluabis aliquos de iudeis: ſ; etiam ſaluabis oẽs gẽtiles habitãtes vſq; ad fines terre ⁊ longinquas inſulas maris: ⁊ ſic tu es ſpes oĩm finium terre ⁊ in mari longe ſicut dicit patriarcha Jacob. Ipſe erit expectatio gẽtiũ. Geneſis. xlviij. Nam tu Chriſte eris preparans ⁊ p̃parabis / ⁊ diſpones mõtes. i. apl'os in fortitudine tua in die penteco. ⁊ armabis eos ſeptez donis ſpũs ſcti: ⁊ ſic accinctus potentia ⁊ tali virtute mittes eos in mundum vniuerſum ad predicandũ euangeliũ oĩ creature: et accinctꝰ tali potentia ⁊ virtute cõturbas / id eſt conturbabis profundũ ⁊ altitudinẽ ⁊ ſupbiã maris huius mundi / ſcilicet principum ⁊ regum: et cõturbabis ⁊ ſuperabis et ſilere facies ſonum ⁊ minas fluctuũ ⁊ perſecutionum eiꝰ: quia poſt minas tormenta ⁊ perſecutionem tyrannorũ vinces eos et ſubijcies iugo fidei. Et nunc

℟ Ciuitas qđ ſit.

No. de cõſtructiõe eccl'ie.

Turbabuntur gentes ⁊ timebunt qui habitãt terminos a ſignis tuis: exitus matutini ⁊ veſpere delectabis.

xx. qđ. iij. ca. ita ſepe.

¶ Omnes gentes ⁊ oẽs qui habitãt terminos mũdi: ſcz Indi ab oriẽte / ⁊ ethiopes ab auſtro: ⁊ Scythe ab aquilone ⁊ hiſpani et Mauritani ab occaſu turbabunt et timebunt a ſignis tuis: et miraculis q̃ faciẽt apoſtoli et diſcipuli in noĩe tuo. Nam in noĩe tuo demonia eijciẽt: linguis loquentur nouis: ſerpentes tollẽt. vnde ſic turbati et admirati oẽs cõuertent ad fidẽ: et ſic exitus matutini et veſpere delectabis. Unde eſt aduertendũ ꝙ hoc poteſt dupliciter intelligi: ſcz temporaliter et localiter. Nã exitus matutini tpalis eſt progreſſus diei ab aurora vſq; ad veſperam: et exitꝰ veſpere eſt ꝓgreſſus noctis a veſpera vſq; ad aurorã: et ſic comprehendit totũ diẽ naturalẽ. xxiiij. horarũ: qꝛ in toto iſto ſpatio ſemper laudatur deus per vniuerſuz orbem. Nã in die ab aurora vſq; ad ſero dicuntur hore canonice: ſcz Prima / Tertia / Sexta / Nona / Veſpere / et cõpletoriũ. Et poſtea in nocte celebrantur hore nocturne vſq; ad laudes: intm̃ ꝙ non eſt aliqđ momentũ tpis quin in eo dicantur hymni ⁊ laudes deo: et reddant vota in hac noua Sion et Hieruſalẽ. Nã qñ in noſtro hemiſpherio eſt nox: in alio dies et ecõuerſo: ⁊ ſic qñ hic celebrantur hore diurne / ⁊ in alio celebrant nocturne: ⁊ qñ in hoc celebrantur nocturne: in alio celebrant diurne: et ecõuerſo. ⁊ ſic in hac Hieruſalẽ nunq̃ vacatur a diuinis laudibꝰ in quibꝰ valde delectat deus. Ideo dicit Exitus matutini / ⁊ veſpere delectabis. i. delectabiles tibi facies acceptãdo in hac Hierl'm laudes / et hymnos: ⁊ vota tibi reddita. Litera Hieronymi dicit Exitꝰ matutinos et veſpertinos laudãtes facies: ⁊ tunc litera eſt magis clara. Aliter poteſt hoc intelligi localiter. Nã per exitum matutinũ põt intelligi tota terra ſita ab ortu ſolis: et per veſpertinũ tota terra occidua. quaſi dicat: omnes terras ab exitu et ortu ſolis vſq; ad occaſum ⁊ heſperiã tibi delectabiles et laudãtes facies: et ſic in oĩbus terris mũdi et in oĩbus horis temporis iugiter cantabunt tibi hymni et laudes in eccleſia ⁊ Hierl'm noua toto orbe diffuſa. Ex qbus ptz ꝙ iſta Sion et Hierl'm noua erit longe et ſine ꝓportiõe nobilior ⁊ maior et perfectior q̃ illa terrena ⁊ ma

Nota hãc expoſitionẽ.

terialis que eſt ſita in Paleſtina. Nā illa eſt arctata et ſita ĩ illo paruo ſpacio iuxta mõtē Oliueti: in qua non cãtabant hymni ⁊ pſalmi: nec offerebant ſacrificia niſi ĩ aliqb⁹ horis ⁊ certis diei: nec exaudiebant oratiões niſi ꝓ pmio tpali. Sed hec Hieruſalē noua eſt toto orbe diffuſa a ſolis ortu vſq; ad occaſu3: ⁊ ab aqlone ad auſtrũ: ⁊ in ea vbiq;/ et omni tpe et momēto diei et noctis cãtãtur laudes et hymni: ⁊ offert verũ votũ ⁊ ſacrificium euchariſtie: q̃ ſunt deo grata ⁊ accepta ⁊ delectabilia. Hec eſt ergo Sion de qua dixit in principio pſalmi. Te decet hymnus deus in Sion. Et ſic etiā pt3/ꝙ ea q̃ dicunt nõ poſſunt cõuenire illi Hierl'm materiali.

f. q̃. ſ. c. ex catholica.

Viſitaſti terram ⁊ inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.

Hic cõmendat nouã Hieruſalē in abũdantia reſurrectionis/ ⁊ ciborũ ſpiritualium: ⁊ bonoꝝ grē/ quibus Chriſtus ditauit eam ad noſtram ſalute3. Unde dicit. Tu Chriſte non ſolum ampliaſti iſtam Hierl'm vſq; ad terminos terre: ⁊ in ea voluiſti in omni loco/ ⁊ in oi hora/ ⁊ tempore hymnos/ ⁊ laudes cãtari ⁊ ſacrificiũ offerri ad tuam delectationem ⁊ honorem: ſed etiam viſitaſti iſtã terrã in tuo aduētu/ ⁊ inebriaſti ⁊ rigaſti eã ſapientia ⁊ doctrina tua euãgelica: ⁊ multiplicaſti locupletare ⁊ ditare eã diuitijs ⁊ fructibus ſpũalibus q̃ ſunt eccleſiaſtica ſacramenta. Nam ſicut ſapiētia ⁊ doctrina euãgelica dat in potũ: ita euãgelica ſacramēta dãtur in cibum ⁊ medicinã ⁊ refectionē ſpũalem. Et dat modum qño iſtud flumen ſapiētie venit ad rigandã eccleſiam: dicens. Nam primo iſtud flumen dei ſpũs ſancti defluxit in riuos. i. in apl'os. Exinde ꝑ apl'os deſtillauit ĩ colles: ſc3 in doctores/ ⁊ puta in Augu. ⁊ Hieronymum ⁊c. Et exinde in valles. ſ. in ſimplices eremitas: puta in Antoniũ/ ⁊ Hilarionē. ⁊ exinde in cãpos. ſ. populares fideles ⁊ coniugatos. Et ſic repleta eſt eccleſia ſciētia dñi a ſolis ortu vſq; ad occaſum. Dicit ergo Dauid.

xxiiij. q. ſ. ex ſola. ⁊ xx iij. q̃. ſ. alienus ⁊. c. quicunq;.

Flumen dei repletũ eſt aquis paraſti cibũ illorum qm̃ ita eſt preparatio eius.

Riuos eius inebrians multiplica genimina eius: in ſtillicidijs eius letabitur germinans.

Flumē dei. ſpũs ſcti repletũ ⁊ plenũ eſt aquis ſapientie ⁊ gratie ſine menſura. ex quibus aquis tu Chriſte paraſti cibũ ⁊ potũ illorũ apl'oꝝ ⁊ fideliũ. i. inſtituiſti ſacramenta eccleſiaſtica ad cibum illorum ⁊ oim̃ fidelium: quoniam ita ⁊ talis eſt preparatio eius ⁊ diſpoſitio. i. iſto modo defluxit flumen ſapientie ſpũs ſancti in fideles. Nam primo impleſti riuos. i. apl'os: ⁊ ſic inebrians iſtos riuos ⁊ replens in die pentec. Exinde multiplica. i. multiplicaſti genimina ei⁹. i. oēs fideles ⁊ filios eccleſie per baptiſmũ regeneratos. Et eccleſia germinans filios ſuos ex fonte baptiſmi letabitur in ſtillicidijs eius et pluuijs deſtillãtibus ex iſto flumine manante ex latere Chriſti: a quo trahũt virtutē eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ etiã ex flumine gratie ſpũs ſancti: ⁊ ſic eccleſia letabitur in frequentia ⁊ multitudine filiorum regeneratorum.

De pe diſ. vſ. ſ. ſ.

Benedices corone anni benignitatis tue: ⁊ campi tui replebuntur vbertate.

Tunc etiã ex iſto flumine bñdices. i. benedictionē abundãtie ⁊ fertilitatis grē largieris corone. i. circulo ⁊ reuolutioni ⁊ ꝓgreſſui anni benignitatis tue ⁊ mīe qui eſt ſtatus ⁊ tēp⁹ legis gratie. Unde nota ꝙ ſicut tp̃s legis veteris dicebatur annus et dies ſterilitatis/ q2 nõ germinabat fructus grē et iuſtitie: ita per oppoſitũ tp̃s ⁊ ſtatus legis euangelice dicit annus benignitatis ⁊ mīe ⁊ grē: q2 germinat ⁊ fructificat ⁊ iuſtificat nõ ſolũ a pctõ: ſ3 dat fruct⁹ meritorios vite eterne: in tm̃ ꝙ cãpi tui repleti ſunt vbertate ſacroꝝ ⁊ bonorum ſpũalium.

Pingueſcent ſpecioſa deſerti: ⁊ exultatiõe colles accingentur.

xij. q. ſ. ex eis pluri. xj. diſ. c. quis ſiue.

Induti ſunt arietes ouium: ⁊ valles abundabunt frumento: clamabunt etenim hymnum dicent.

Arua deſerti populi gētilis facta ſpecioſa ꝑ baptiſmum pingueſcent pinguedine ſacramentorũ ⁊ gratiarũ. ⁊ colles. ſ. doctores accīgent ⁊ armabuntur ⁊ induent exultatiõe ſapientie ⁊ doctrine euãgelice. Nam maior pars doctorũ eccleſie fuerũt orti ex ppl'o gentili: vt puta Origenes. Euſebius. Cyprianus: Augu. Ambro. Hiero. ⁊c. Et etiã arietes ouiũ q̃ fuerũt ꝑlati ⁊ paſtores eccleſie induti ſunt vellere copioſo multiplicis lane: ex qua contexti ſunt multi libri exponentes ⁊ declarantes ſacram ſcripturam vtriuſq; teſtamenti: quib⁹ pannis nos defendimus a frigoribus ⁊ ventis hereticoꝝ ⁊ infidelium: vt patet de Aug. q̃ ſcripſit cõtra oēs hereſes: ⁊ defendit eccleſiam ⁊ cooperuit ab incurſib⁹ Arrianoꝝ ⁊ manicheorũ: ⁊ Pelagianoꝝ ⁊ hereticoꝝ. Que q̃dē abundantia ⁊ vbertas tota ꝓuenit ex illo flumine ſpũs ſancti defluxo in riuos apl'orum ⁊ exinde in doctores. Item vellus quo induti ſunt arietes. ſ. ꝑlati eccleſie/ quib⁹ eſt cura de ouibus: eſt eccleſiaſtica poteſtas ꝓueniẽs ex illo flumine. Et ex hiſdē riuis valles. i. fideles infirmi ſimplices irrigati abũdabũt frumēto: ⁊ oi cibo ſpũali nutrient. Et ſic clamabũt ⁊ dicēt hymnũ laudis ⁊ letitie agendo grãs deo patri ⁊ dño nr̃o Jeſu xp̃o ꝓ tantis beneficijs receptis ĩ hac noua Hierl'm ꝑ aduētũ dñi nr̃i Jeſu xp̃i. Et talis hymn⁹ decebit ⁊ delectabit deum in hac noua Sion. Et tale votum ⁊ ſacrificiũ euchariſtie reddet deo in hac noua Hieruſalē: qđ erit deo gratũ ⁊ acceptabile ⁊ delectabile ſicut dictũ eſt in ꝑncipio pſalmi. Ex ſupradictis pt3 ꝙ iſte pſalm⁹ ĩpropie põt exponi de abundantia Hierl'm terrene: ⁊ materialis. Nã nũq; ibi poſt reditũ de Babylonica captiuitate fuit tanta abundãtia quãta hic memorat: cũ de ſe ſit terra ſterilis ⁊ ſicca: imo fuit tanta penuria tpe Neemie dũ templũ ⁊ ciuitas reedificabat ꝙ prēs cogebant vendere ⁊ locare filios pro cibis. Et iõ btũs Hiero. in epl'a ad Dardanũ inuehit cõtra iudeos: ⁊ dicit qđ iſta Sion ⁊ hierl'm ⁊ terra in hoc pſalmo memorata eſt eccl'ia: ⁊ cultores ei⁹ ſunt apl'i. Et demõſtrat ꝙ ea q̃ ſunt dicta hic ⁊ alibi de terra ꝓmiſſiõis/ nõ poſſunt cõuenire Paleſtine tũ ꝓpter ſterilitatē terre/ tũ ꝓpter arctũ ſpatiũ loci: q2 a Dan vſq; Berſabee vix ſunt. cclxx. miliaria in lõgitudine. Et a mari magno aſq; ad Jordanē/ q̃ eſt eius latitudo: ⁊ et vſq; ad montem Galaad/ vix ſunt. lxx. miliaria. Et ideo dicit quod pudet eum menſurare longitudinē ⁊ latitudinē illius terre ꝓpter ethnicos. i. gentiles ⁊ paganos/ q2 vr̃ minimũ ſpatiũ reſpectu tantorũ rumorũ. Ex q̃bus patet ꝙ ꝓpheta in hoc pſalmo cõmēdat hanc nouã Hieruſalē q̃ ex illa veteri fuit exorta.

No. q̃ eccl'ia eſt noua Hieruſalē.

Primo q2 in hac cantant hymni deo delectabiles ⁊ accepti. Secũdo q2 in hac offert verũ ⁊ acceptũ ſacrificiũ ⁊ votum euchariſtie/ qđ in illa minime offerebatur. Tertio q2 in hac exaudiuntur orationes ⁊ in illa nõ/ cũ ſit totaliter mortua et reprobata. Quarto q2 iſta eſt ampliata ⁊ diffuſa toto orbe terrarum vſq; ad fines terre. Et illa eſt arctata ⁊ ſita in illo paruo ⁊ arcto loco ⁊ mõte lapidoſo. Quinto q2 in hoc loco ⁊ parte illius noue Hierl'm offert ſacrificium euchariſtie: ſed ſacrificia veteris legis nõ offerebant niſi in illa parua ciuitate ⁊ tēplo. Sexto q2 in hac offert iugiter ſacrificiu3 in oi hora ⁊ tēpore: ⁊ cãtant hymni ⁊ laudes. in illa autē ciuitate nõ niſi in certis horis diei. Septimo q2 iſta abũdat vbertate infinita bonorũ ⁊ refectionis ſpiritualis. Et illa tantũ paucorũ tēporaliũ ⁊ corporaliũ. Et iſta abũdat frequentia ciuiũ illa caret.

Lex vetus imago legis euãgelice.

Ultimo eſt aduertendũ: ꝙ ſicut lex vetus erat imago legis euãgelice: ⁊ illa Hieruſale3 material' erat imago eccl'ie Chriſti: ita iſta eccl'ia ⁊ Hierl'm noua eſt imago illi⁹ Hieruſalē celeſtis. Nã oēs ciues qui in hac viuũt per gratiã ⁊ perfruũt his bonis ſpiritualibus gratie expectant viuere in illa et perfrui bonis glorie. Nam ſicut ꝑ bona tēporalia legis veteris intelligunt bona gratie futura in lege noua: ita per bona gratie intelligunt bona glorie/ q2 iſta ſunt cauſa illorũ: vt dictũ eſt pſal. xxij. ⁊ pſal lxij. Et ideo totus iſte pſalmus ſicut expoſitus eſt de abũdantia bonorũ gratie huius Hieruſalē: ita põt exponi de vbertate bonorũ glorie illius celeſtis. Immo de⁹ magis delectatur in hymnis ⁊ laudib⁹ qui cantant in illa Sion ⁊ Hieruſalem celeſti: ⁊ magis ſunt beati q̃ habitãt in illa domo celeſti/ q2 in ſcl'a ſeculorũ laudabunt deũ/ ⁊ fruentur bonis glorie. Etiã iſte pſalmus cantatur in laudibus officij defunctorũ inquantũ fideles qui ſunt in purgatorio detenti q̃ ia3 fuerũt refecti in hac Hieruſalē bonis gratie/ deſiderãt liberari: vt ꝑfruant bonis glorie in celeſti Hierl'm: ⁊ ita nos agendo gratias de bonis ſpũalib⁹ gratie q̃bus reficimur in hac Hierl'3/ cantamus hũc pſalmũ deſiderãtes ꝑfrui bonis glorie in illa celeſti/ ⁊ hymnos glorie cũ btis cantare.

di. xcij. c. in gl'. ⁊. xcix. a.

Iubilate deo oĩs terra: pſalmũ dicite nomini eius: date gloria3 laudi eius.

Titulus ſm Hiero. Uictori canticũ pſalmi. In biblijs nr̃is repit In fine3 cãticũ reſurrectiõis: ſed hooc forſan additũ eſt ab aliquo auctore putãte hũc pſalmũ fuiſſe factũ pro gratiaꝝ actione de bñficio reſurrectionis. Sed in titulo ſm hebreũ nec apparet materia: nec auctor hui⁹ pſalmi/ ſ3 dicit Rabi Salomõ ꝙ iſte pſalmus fact⁹ eſt ꝓ gratiarũ actione quã aget ppl's iudeorũ in aduētu ſui Meſſie: q̃ debet eos liberare de captiuitate in qua nũc ſunt ſub diuerſis regib⁹ ⁊ ꝑncipib⁹ Chriſtianorũ ⁊ Sarracenoru3: ⁊ ſic exponit hũc pſal. Sed iſte cecus ⁊ ꝑfidus verum dicit ꝙ in hoc pſalmo memorat iubilatio qua3 ppl's dei erat acturus poſt liberationē factã ꝑ Meſſiã: ſed ꝓtinacitꝰ proteruit ⁊ delirat inq̃tũ illud qđ eſt iam ꝑteritũ expectat futurũ ꝑ falſu3 Meſſiã quē adhuc fruſtra expectant. Et iõ eſt dicēdũ ꝙ Dauid preuidens in ſpũ liberationē totius gñis humani de captiuitate pctĩ q̃ facta ē ꝑ Chriſtũ/ cõdidit hũc pſal. in ꝑſona Chriſti ⁊ eccleſie: in quo inuitat ppl'm gētilē ad iubilãdũ deo ꝓ gratiarũ actiõe: eo ꝙ reprobatis ⁊ obcecatĩ iudeis venit ad agnitionē fidei et veritatis. Uñ primo facit qđ dictũ eſt Scđo ꝓmittit vota/ ibi. Introibo in domũ ⁊c.

Materia huius pĩ.

Quantũ ergo ad primu3 dicit ꝓpheta. O vos gētiles ⁊ oĩs terra ppl'i gētiliũ q̃ ſecuti eſtis Chriſtũ/ iubilate ⁊ cũ iubilo ⁊ letitia agite gratias dño nr̃o Jeſu Chriſto: ⁊ dicite pſalmũ letitie noi ei⁹/ ꝑ quē ſaluati ⁊ liberati eſtis. ⁊ date gl'iam laudi eius/ qui (reprobatis iudeis) vos ad ſuam fidem elegit.

De ſũma trini. et fide catho. c. damnamus.

Dicite deo q̃ꝫ terribilia ſunt opera tua domine: in multitudine virtutis tue mentientur tibi inimici tui.

Dicite ſic deo. O dñe Jeſu q̃ꝫ terribilia ſunt opa tua q̃ feciſti in noſtra redēptione/ q2 ſol eclypſatus eſt in plenilunio cõtra naturã: ⁊ tenebre facte ſunt ſuꝑ vniuerſa3 terrã a ſexta vſq; ad nonã in tua paſſione. Et introiſti infernũ: ⁊ portas ereas ⁊ vectes ferreos ꝯfregiſti: ⁊ inde fideles ve. te. eduxiſti: ⁊ de ſepulcro reſurrexiſti: in qua reſurrectiõe terremotus fact⁹ eſt magnus: ⁊ exterriti ſunt cuſtodes ⁊c. Et totũ hoc factũ eſt in multitudine virtutis tue/ q̃ es dñs celi ⁊ terre ⁊ inferni. Et ideo nõ ſolũ terrã ⁊ infernũ: ſed etiã celũ mouiſti/ q2 angel⁹ dñi deſcendit de celo: ⁊ reuoluit magnũ lapidē ⁊c. S3 inimici tui iudei ſemꝑ mentient cõtra te/ q̃ pecunia corruperunt cuſtodes: vt dicerent te nõ ſurrexiſſe: ſed corpus ab apl'is ablatũ fuiſſe. Et etiã mētient tibi iudei nõ accipientes te/ cũ ſis verus Meſſias in lege patribus ⁊ ꝓphetis promiſſus. Et ideo nõ ſolu3 mentiuntur tibi ſed etiam toti ſacre ſcripture.

di. xcij. c. ſ. in gl.

Omnis terra adoret te deus: ⁊ pſallat tibi: pſalmum dicat nomini tuo.

Poſtq̃ꝫ Judei inimici tui mentiuntur tibi/ te nõ recipientes/ ideo reprobatis illis omnis terra gentilium adoret te tanq̃ꝫ deum ⁊ hominem: et pſallat tibi laudes decantando: ⁊ pſalmum dicat nomini tuo quod eſt Jeſus/ profitendo verum redemptorē ⁊ Meſſiam. Deinde propheta conuerſus non ſolũmodo ad populum gentilem ſed ad omnes fideles de limbo liberatos/ dicit.

vi. q. ſ. c. ſi omnis.

Uenite ⁊ videte opera dei: terribilis in cõſilijs ſuper filios hominum.

de conſe. diſ. ij. c. reuera.

Qui conuertit mare in aridam: in flumine pertranſibunt pede: ibi letabimur in ipſo.

Qui dominatur in virtute ſua in eternum: oculi eius ſuꝑ gētes reſpiciunt: q exaſperant exaltentur in ſemetipſis.

O vos fideles redēpti ⁊ liberati/ venite ⁊ videre opa redēptiõis dñi noſtri Jeſu Chriſti/ qm̃ terribilis eſt in cõſilijs/ ⁊ ſapiētia/ ⁊ doctrina ſuꝑ oēs filios hoim. Nã ſicut Moyſes eduxit ppl'm Iſrael de egypto ĩ ſignis terribilib⁹: ⁊ portētis/ ⁊ ſiccauit mare rubrũ: ⁊ diuiſit ĩ diuiſiões: ⁊ ꝯuertit mare in aridã terrã. i. oñdit terrã aridã ꝑ diuiſionē ꝑ quam iſrael trãſiuit ⁊ liberat⁹ eſt de manu Egyptiorũ: ⁊

poſtea cōuertit retrorſuʒ flumē Jordanis:⁊ iſrael trāſiuit ⁊ introiuit ſicco pede in terrā ꝓmiſſiōis: Ita pariter ⁊ ampliꝰ Chriſtꝰ cū maioribus ſignis ⁊ tumultu celi ⁊ maris ⁊ terre et inferni/eduxit ſctōs pr̄es de tenebris inferni/⁊ totū genus humanū de tenebris pctōꝝ:⁊ mare ⁊ fluctꝰ inferni cōuertit in aridā terrā:⁊ diuiſit ⁊ fugauit demōes ⁊ liberauit ſctōs patres:⁊ poſtea ꝑ aquas ⁊ in flumine baptiſmali remiſit aquas pctōꝝ:⁊ ſic trāſiuimus pede ſicco ⁊ abluti a ſorde pcti:⁊ intrauimꝰ eccl'iaʒ ī qua letabimur in ipo Chriſto hic ꝑ grām et in patria ꝑ gloriā. Itaq; ſicut ſcti pr̄es fuerunt liberati de tenebris īfernī:ita ppl's gētilis de tenebris idoloꝝ:⁊ trāſlati ad fidē ⁊ eccl'iā ꝑ flumē baptiſmale. Ex ꝗbus ptʒ ꝙ Chriſtꝰ eſt deꝰ ꝗ dn̄at ineternū in virtute ſua in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno ⁊ in mari:⁊ oculi eiꝰ reſpiciūt ſuꝑ gētes:⁊ eis preſtitit hereditatē grē ⁊ gl'ie. Iō iudei ꝗ negāt et exaſperant Chriſtū nō exaltent in ſemetipſis/immo deijciant ⁊ ſubijciant in captiuitatē tp̄alē ſub ꝑncipibꝰ huius mūdi:⁊ eternā ſub diabolo poſtq̄ noluerunt liberari ꝑ Chriſtū. Et nō etiā exaſperēt nec murmurent q: ipſi ſe indignos fecerunt diuine gratie.

xcij. diſtin. c. j. in gl. **Benedicite gentes deū noſtrum:et auditam facite vocem laudis eius.**

Qui poſuit animam meā ad vitā:⁊ nō dedit in commotionem pedes meos.

¶ Hic incipit ſcđa pars. Ergo vos gētes benedicite deū nr̄m dn̄m Jeſum Chriſtū:⁊ auditā facite vocē laudis eiꝰ:⁊ ꝑdicate eū:⁊ gratias agite ipſi xp̄o ꝗ poſuit ⁊ eduxit aiam meā ad vitā grē ⁊ gl'ie ꝑ fidē:⁊ nō dedit pedes meos in cōmotionē:nec ꝑmiſit pedes meos a fide commoueri ſicut iudei moti ſunt a fide ⁊ veritate. Vn̄ ꝑ pedes intelligit hic fundamētū fidei:qua in hoc mūdo peregrinamur ⁊ ad patriā tēdimꝰ. Nā ſicut ꝑ pedes materiales gradimur ꝑ iſtā terrā:ita ſpecialiter ꝑ fidē tanq̄ per pedes ambulamus in eccl'ia/q: ipſa eſt pes ⁊ fundamentum omnium aliarum virtutum.

Quoniam probaſti nos deus:igne nos examinaſti ſicut examinatur argentum.

vij. q. j. ſūt plurimi. de pe. di. ij. §. opponitur. **Induxiſti nos in laqueū:poſuiſti tribulatiōes in dorſo noſtro impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.**

Tranſiuimus per ignem ⁊ aquā:et eduxiſti nos in refrigerium.

¶ Probo ꝙ nō permiſit cōmoueri pedes meos fidei/immo firmauit qm̄ tu deus nos ꝓbaſti et nos examinaſti igne ⁊ ira ⁊ crudelitate tyrannorum per diuerſa tormenta/ſicut argentum examinatur multo igne ⁊ fuſione:et induxiſti id eſt induci permiſiſti in laqueum tentationis:et poſuiſti tribulationes tormentorum in dorſo noſtro per multa tēpora:q: a reſurrectione Chriſti vſq; ad Conſtantinū durauit ꝑſecutio tyrānoꝝ:⁊ impoſuiſti hoīes ſuꝑ capita nr̄a/q: Maximianus ⁊ Diocletianus ꝓmulgarunt edictū vt ſi ꝗs Chriſtū ꝓfiteref bonis fiſco deſtinatis capitali ſnīa puniref. Intm̄ ergo fuimꝰ aflicti ꝙ ꝑ totū iſtud tp̄s trāſiuimꝰ ꝑ ignem ⁊ aquam tormentoꝝ ⁊ ꝑſecutionū. Sed tandeʒ deduxiſti nos in refrigeriū ⁊ quietem ꝑ cōuerſionē Cōſtātini/in quo quieuit eccl'ia:⁊ etiā nos deduxiſti martyres in refrigeriū ⁊ fruitionē gl'ie poſt tot tormēta:quaſi vellet cōcludere. Ergo bn̄dicite gentes Chriſtū de tot bn̄ficijs receptis. Prio q: fuiſtis liberati ab idololatria. Scđo quia plures martyres fuerunt de ppl'o gētili. Tertio quia tota eccl'ia manſit in populo gentili iudeis reprobatis.

Introibo in domum tuā in holocauſtis:reddam tibi vota mea que diſtinxerunt labia mea [margin: ꝓmiſſa lib. ...]

¶ Hic ꝓmittit reddere vota poſt grārū actiones. Vn̄ dicit hō myſticꝰ. Poſtq̄ fuero liberatus de ꝑſecutiōe tyrānoꝝ:⁊ Cōſtantinꝰ reddiderit pacē eccleſie/ego tūc libere potero exercere diuinū cultuʒ:⁊ introibo domū tuā. ſ. eccleſie in holocauſtis ⁊ ſacrificijs/qđ erit coꝛ cōtritū ⁊ humiliatū. Nā holocauſtū in le. vete. erat ſacrificiū qđ totū igni ꝯſumebatur aū altare. Ita pariter in lege noua coꝛ cōtritū ⁊ humiliatū dr̄ holocauſtuʒ totum igne charitatis crematū nil retinēs de pctō ſʒ totū in deū ꝯuerſuʒ:et hoc eſt veruʒ holocauſtū xp̄ianoꝝ. Et iō ſequit. Reddā tibi deꝰ vota mea. ſ. ꝓmiſſa voluntaria ꝗ labia mea diſtinxerūt ⁊ ꝓtulerūt. Vn̄ vota ꝗ vouimꝰ ⁊ deo ꝓmiſimus ⁊ ꝓfeſſi fuimus in baptiſmo/fuerunt fides/ſpes/⁊ charitas de corde bono ⁊ ꝯſcientia pura ⁊ obſeruantia legis euangelice. Iſta ergo ſunt vota ꝗ diſtinxerūt ⁊ expreſſerunt ⁊ ꝓmiſerūt labia nr̄a in baptiſmo:⁊ hec tenemur reddere ſemper ſponſo noſtro Chriſto tanq̄ debitum.

Et locutum eſt os meū:ī tribulatiōe mea.

¶ Dicit eccl'ia etiā reddā tibi illa vota ⁊ ꝓmiſſa ꝗ locutum eſt os meum in tribulatione mea. Naʒ qñ eram in illa dira perſecutione tyrannorum fugiendo per mōtes ⁊ ſpeluncas ⁊ non poterā libere deo ſacrificare/tunc promiſi per os meum deo multa vota/ſi liberaret me de illa ꝑſecutione. Poſtq̄ ergo fuero ego ⁊ ſum liberatus:volo reddere non ſolum vota mea que diſtinxerunt labia mea in baptiſmo:ſed etiam illa vota que locutū eſt ⁊ ꝓmiſit os meum in illa tribulatione ⁊ perſecutione.

Holocauſta medullata offeram tibi cū incenſo arietū:offerā tibi boues cum hircis.

¶ Et offeram tibi holocauſta medullata. Vn̄ nota ꝙ in le. ve. offerebanf arietes pingues ⁊ boues et hirci:⁊ toti cremabanf in holocauſtū:⁊ ille fumus pinguedinis aſcendebat in celū ⁊c. Sed iam dictū eſt pſalmo. xlviij. ꝙ talia ſacrificia iā nō ſunt accepta in lege noua/⁊ ꝙ de ſe nō erant bona nec munda nec ꝓpria ſed aliena. Sed in lege noua offeruntur illa ſacrificia ꝗ per illa figurabanf. Naʒ ꝑ agnū matutinū ⁊ veſpertinū ꝗ totus in holocauſtū cremabaf intelligif Chriſtꝰ ꝗ totꝰ in cruce igne charitatis crematus eſt:⁊ totū ſe deo patri pro toto mūdo obtulit:⁊ illud holocauſtū quotidie in eccleſia offertur in memoriā illius paſſionis ⁊ reconciliationis ppl'i cū deo patre. Et p arietes intelligūtur ſacerdotes ꝗ ſupradictū holocauſtū offerūt cū incenſo ⁊ deuotione:ꝗ ſimul offerunt ſeipſos. Et per boues ⁊ hircos oblatos intelligunf penitētes ꝗ a ſuperbia ⁊ petulantia bouina ⁊ feditate hircina mortificatos ſeipſos ſanctos ⁊ immaculatos offerunt deo. Dicit ergo. ego tūc offerā tibi holocauſta medullata et pinguia pinguedine et abundantia gratie qđ eſt ſacramētū euchariſtie:⁊ hoc holocauſtū offerā tibi cū incēſo ⁊ deuotiōe arietū. ſ. ſacerdotū qui ſūt ductores ouiū:⁊ offerā tibi boues i. penitētes a ſuꝑbia mortificatos cū hircis. i. cum penitētibꝰ ab hircina feditate ⁊ luxura mortificatis ⁊ mūdatis/ſicut dictū eſt pſalmo. l. in tertia expoſitione. Et etiā ꝑ iſta tria aialia occiſa intelligūtur martyres ⁊ ꝯfeſſores ⁊ virgines:vt dictū ē ibi ꝗ ꝗdē holocauſta iugiter offerunf in eccl'ia. Et aia iſta obtulit xp̄s ī cruce. Nā prio ipe fuit aries et ductor ppl'i et gregis xp̄iani:⁊ fuit vitulus ſine iugo peccati:⁊ fuit hircus non de ſe/ſed q: peccata omnium membrorum ſecum crucifixit.

Venite audite ⁊ narrabo omnes qui timetis deum:quanta fecit anime mee.

¶ Eccleſia prorumpēs in gaudiū cōuocat omnes ad congaudendum ſecum dicens. Venite oēs fideles/⁊ videte quanta beneficia ſuperius expoſita dominus fecit anime mee.

Ad ipſuʒ ore meo clamaui:et exaltaui ſub lingua mea.

Iniquitateʒ ſi aſpexi in corde meo:nō exaudiet dominus.

Propterea exaudiuit dominus:et attendit voci deprecationis mee.

¶ Et ideo ore meo clamaui/⁊ clamabo ad ipſuʒ ſepties in die grās agēdo in diuinis officijs:⁊ exaltabo ſub lingua mea. Nā ſi pro q: ⁊ nō/q: nō aſpexi iniquitatē in corde meo:ideo exaudiuit me dn̄s q: ſi aſpexiſſem iniq̄tatē non exaudiſſet me dn̄s/q: pctōres deus non exaudit/ſed iuſtos. ſed quia ego mortificatus a pctō obtuli coꝛ cōtritū ⁊ hūiliatuʒ/ꝑpterea exaudiuit deus ⁊ intendit ⁊ ſatiſfecit voci deprecationis mee:adimplendo qđ petebam.

Benedictus deus:qui non amouit orationem meā ⁊ miſericordiam ſuam a me.

¶ Benedictꝰ ſit ergo deus/⁊ grās ago ipſi/qui nō amouit. i. nō renuit nec repulit orationē. i. petitionē orōnis mee:nec miam ſuā remouit a me. Nā per ſuā miaʒ me adiuuit/⁊ cōpleuit petitioneʒ orōnis mee. Nā primo ꝑ miam ſuā venit i carneʒ ⁊ liberauit me a pctis ⁊ ꝑ eccl'iaſtica ſacrā/⁊ poſtea liberauit me a ꝑſecutione tyrānoꝝ. ⁊ ſic expecto liberari de carcere corpis huius ⁊ eſſe cum Chriſto. Amen.

Deus miſereatur noſtri et benedicat nobis:illuminet vultum ſuum ſuper nos ⁊ miſereaf nr̄i.

Vt cognoſcamus in terra viam tuam:in oībus gentibus ſalutare tuum.

¶ Titulus Ad victoriā ſiue in finē pſalmi cantici. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hūc pſalmuʒ dirigēs in xp̄m et eccleſiā:ꝗ eſt finis legis omni credēti ad iuſtitiaʒ ad Roma. x. Et exprimif modus quo cātabaf in tēplo ex precepto Dauid/ q: in organis muſicis cū cātico ⁊ voce humāna. Nā ita Terentiꝰ in titulis comediarū exprimit organa ⁊ muſica inſtrumenta quibus comedie cāntabātur/cum dicit. Acta ludis megalēſibus tibijs duabus ⁊c. Ita Dauid velut verus et ſpiritualis poeta ⁊ egregiꝰ pſaltes iſrael in titulis ſuoruʒ pſalmoruʒ exprimit genera muſicoꝝ ⁊ modū cantandi. Nam ſcđm ſacra in pſalmis contēta dabat modū cātādi:vt cantus correſponderet ſacramēto. Sed q: iſte pſalmꝰ continet altiſſima myſteria. ſ. myſteriū aduētus Chriſti/⁊ myſteriū trinitatis:iō voluit vt cātaref cum organo ⁊ cātu ſiue voce humana iūcta cum organo. ⁊ ſic ſimul notificabatur vnitas verbi cū carne et letitia aduentus Chriſti:et cantabaf cum toto conatu vocū vſq; ad finē/ad denotandū altiſſimū myſteriū trinitatis/in quo factꝰ fuit. Iſte pſal. paruus in verbis:⁊ maximus in ſnīa diuidif in duas partes. Nā in prima homo myſticus ſiue eccl'ia petit ſaluatorē vt veniat in carnem vt ſaluet mundū per miaʒ ⁊ paſſionē. Scđo q: licet iſta incarnatio terminef ad filiū tm̄ efficienter ſit a toto trinitate. Iō in vltimo verſiculo inuocat ⁊ exprimit oēs tres perſonas ꝑ myſteriū trinitatis/ibi. Bn̄dicat nos deus. ¶ Quantū ad primū eſt notandum ꝙ actus mie ⁊ nr̄e redēptionis primo ⁊ ꝑncipal'r attribuitur pr̄i ⁊ toti trinitati efficienter:ſed inſtrumentaliter ⁊ meritorie attribuif humanitati Chriſti/eo ꝙ illa facta eſt nr̄a iuſtificatio ⁊ punitio nr̄i ſceleris:⁊ ſic totus Chriſtus dicif redēptor ⁊ ſaluator ſed q: in illa hūanitate deꝰ pr̄ fuit nobis notificatus inq̄tū Chriſtꝰ ꝑ hūanitatē nobis loquebaf/et ꝑdicabat reuelauit diuinitatē ⁊ notificauit voluntatē patris in lege euāgelica:iō Chriſtꝰ dicif vultus ⁊ facies patris in ſcriptura. q: ꝑ vultū et faciē notitia deſignaf. vt ait Grego. ſuꝑ Ezech. Nā vnaqueq; res ꝑ faciē et vultū cognoſcif. Ideo ait Dauid in principio huiꝰ pſal. Deꝰ pater ſupple miſereaf nr̄i. q: per magna tpa ab Adā hucuſq; fuimꝰ in miſeria ⁊ captiuitate peccati. Et bn̄dicat nobis abſoluēdo nos a maledictiōe ſnīe date in Adam/et a maledicta lege. Sed q: talis miſericordia ⁊ bn̄dictio nō poterat nobis dari niſi ꝑ incarnationem filij dei ꝗ eſt verbū ⁊ vultus pr̄is/per quē pater et ſua volūtas nobis debebat notificari:iō ſequitur. Illuminet vultū ſuū ſuꝑ nos. i. oſtēdat nobis filiū ſuū in humanitate:ꝗ eſt lux vera illuminās omnē hoieʒ veniētē in hūc mūdū. q̄ſi dicat:per vultū ſuū ſcʒ filiū ſuū incarnatū illuminet nos dando legem euāgelicā:et ſic miſereaf noſtri nō ſolū per doctrinā ſed etiā per mortē ⁊ paſſionē a miſeria ⁊ maledictiōe releuando:vt ꝑ ipſuʒ filiū tuū cognoſcamꝰ in terra viā tuā. ſ. legē euangelicā ꝗ eſt via ꝑuenientiū ad te ⁊ ipſemet filiꝰ tuꝰ eſt via veritas ⁊ vita:⁊ ſic cognoſcendo ipſum/cognoſcemus viaʒ tuam quia nemo poteſt venire ad patrem niſi per filium et etiam vt cognoſcamus Chriſtum ſalutare tuuʒ et medicum ſalutis nō ſolum in Judea ſed in omnibus gentibus:vt ſit vniuerſalis redēptor. Nam per ipſum filium tuum tanq̄ per faciem et vultuʒ te omnes cognoſcemus. ergo mitte eum vt te omnes cognoſcamus.

Confiteantur tibi populi deus:confiteantur tibi populi omnes. xvj. diſ. nos. et c. vlti.

¶ O deus vt omnes populi cōfiteanf tibi confeſſione fidei:⁊ oēs ppl'i cōfiteanf tibi in confeſſione laudis. quaſi dicat/taliter cognoſcamus ſalutare tuum in oībus gentibus:vt oēs populi gentiles ꝗ hucuſq; fuerunt falſe ſuperſtitioni idoloꝝ dediti/deinde te verū deū trinum et vnū ⁊ incarnatū cōfiteantur et adorent et laudent.

Margin notes: huiꝰ pſa. in — Ad. Actus redemptiōis attribuitur patri. — xxij. di. dia coni. de pe. diſt. j. c. ſerpens. — xj. q. iij. c. ad menſam — xvj. di. c. ulti. xc. iiij. ix cō ſcđi. j. — de materia.

di. xlv. dis quicunq̄. i gloſſ.

Letentur ⁊ exultent gentes: quoniam iudicas populos in equitate: ⁊ gentes in terra dirigis.

¶ Gentes ſic conuerſe letent̄ ⁊ exultēt/q̄m tu iudicas ppl'os in equitate per legē euangelicā/quia non ꝑcipit niſi oēm virtutē ⁊ equitatē ⁊ iuſtitiam: et non es acceptoꝛ perſonaruꝫ: qꝛ ita eque ſaluas gentiles ſicut iudeos: ⁊ dirigis gentes in terra per legem euāgelicā ſicut direxiſti iudeos. Nam licet ꝑdicaueris iudeis ⁊ direxeris eos/tñ poſtea miſiſti apl'os ad predicādū ⁊ dirigendū gentiles in via dei: ⁊ ſic patet ꝙ iudicas in eq̄tate. quaſi dicat: qđ ita letabūtur gētiles ſicut iudei in tuo aduētu/qꝛ eque omnibꝰ dabis legē ⁊ omnes redimes.

xcvſ. diſtin. c. nos. de pe. di. ij. §. non eſt miruꝫ.

Confiteantur tibi populi deus: confiteantur tibi populi omnes terra dedit fructum ſuum.

¶ Quaſi dicat. Non ſolum cōfitent̄ tibi ppl'i: qꝛ tu es deus ⁊ Meſſias ⁊ ſaluatoꝛ ⁊ iudex equus et legifer: ſed etiam qꝛ es verus tutoꝛ ⁊ gubernatoꝛ et datoꝛ bonoꝝ tēpoꝛaliū. Nā per te terra dedit fructum ſuū ad humanā ſuſtētationem: ⁊ ad vite alimentū/qꝛ oīa a te expectāt vt des fructū in tpe ⁊c. Sed iſta expoſitio licet cōtineat veritatē/inquantū oīa iſta tpalia dāt̄ a deo: tñ non credo ꝙ iſta ſit intētio ꝓphete in hoc loco/imo hic exprimit myſteriū incarnatiōis: ⁊ natiuitatis Chriſti de virgine Maria ſine viro ſed ſolo opere ſpūs ſcti/quaſi dicat. Cōfiteant̄ tibi oēs ppl'i ⁊ firmiter credant qđ terra. i. virgo Maria q̄ reſpectu dei dicit̄ terra/dedit fructū ſuū. i. pepit Chriſtū patriarchis ⁊ ꝓphetis diu ꝓmiſſū ⁊ expectatū. de quo fructu ait Eſa. liij. Et erit ſicut virgultū coꝛam eo: ⁊ ſicut radix de terra ſitiēti. Idē. c. xlv. Roꝛate celi deſup: ⁊ nubes pluāt iuſtū: apiat̄ terra ⁊ germinet ſaluatoꝛē, quaſi dicat: ꝙ ſicut terra ex ſola influentia celi germinat virgultū ⁊ fructū: ita virgo Maria ſine coitu viri/ſed ex ſolo ope ſpūs ſancti/⁊ influētia ſuperna germinauit Chriſtū ſaluatoꝛē et fructū benedictum/cū ceteri fructus fuerint in Adaꝫ maledicti deſcēdentes per generationē. Ideo ſolus iſte fructus nos poterat benedicere.

De myſteriuꝫ incarnationis.

mat. x.

Benedicat nos deus deus noſter: benedicat nos deus: et metuant eum omnes fines terre.

¶ In hac ſecūda parte explicat myſteriū triū perſonarū in vna eſſentia diuina ⁊ ſubſtātia. Nam qꝛ ſuperius memoꝛauit duas perſonas diuinas. ſ. patrem a quo petijt miam ⁊ bñdictionē/⁊ pſonā filij intellectam ꝑ vultū/per quē facta eſt nobis mīa ⁊ data bñdictio ⁊ ſalus ⁊ lex: ne putaremus eſſe tm̄ duas perſonas in diuinis: iō explicat oēs tres: vt ſimul compꝛehēdat pſonā ſpūs ſcti triplicādo hoc nomē deꝰ/licet iplicite facta ſit memoꝛia de ſpiritu ſctō cū dixit Terra dedit fructū ſuū quaſi ope ſpiritꝰ ſcti ſupple. Ideo hic intēdit dicere ꝙ licet miſereri ⁊ bñdicere ptineat ad prēm per filium q̄ eſt vultus eiꝰ: tñ nō excludit̄ ſpūs ſctūs qui diſponit coꝛda nr̄a ad miſericoꝛdiā ⁊ gratiā recipiendā. Dicit ergo. Bñdicat nos deꝰ pater ⁊ deꝰ nr̄/ſcꝫ filius ⁊ benedicat nos deus. ſ. ſpūs ſctūs/animā noſtraꝫ diſponēdo. Sed ne quis putaret ꝙ iſte tres perſone ſint diſtincte i eſſentia ⁊ ſubſtātia: ideo ſequit̄. Et metuāt eū. i. ipm vnū ſolū deū/oēs fines terre. quaſi dicat: licet iſte ſint tres pſone pſonaliter et relatiue diſtincte: tñ ſunt vna tm̄ eſſentia ⁊ ſubſtātia: ⁊ vnus ſolus deus trinꝰ in perſonis et vnus in eſſentia. Uñ per ly deꝰ/deꝰ/deꝰ. non notificatur qđ ſint tres dij: ſed tres pſone: quaruꝫ quelibet eſt eq̄ ⁊ perfecte deꝰ: qꝛ eadē deitate qua pr̄ eſt deꝰ: eadē numero filiꝰ ⁊ ſpūs ſctūs eſt deus/⁊ ſic non eſt niſi vnꝰ deus. Itē eadē entitate ⁊ eſſentia qua pater eſt ens: eadē pater ⁊ filiꝰ ⁊ ſpūs ſctūs eſt ens: ⁊ ſic non eſt niſi vnū ens abſolute: vt ait Aug. cōtra Maximianuꝫ/licet ſint tria ſuppoſita relatiua. Nam pr̄ nō eſt deꝰ paternitate ſed deitate: ⁊ eſſentia ⁊ ſubſtātia dicit̄ ens ⁊ deus: ⁊ hanc eadē cōicat filio: et ambo eandē cōicāt ſpiritui ſctō: et ſic oēs tres pſone ſunt vnꝰ deus et vnū ens ⁊ vnū aliq̄d: qꝛ relatiua nō ſunt aliq̄d ſm Ariſto. ⁊ Augu. ſed ad aliquid. et ideo licet ſint tria ad aliq̄d/ſiue tria relatiua/tñ non ſunt niſi vnū ens ⁊ vnuꝫ aliq̄d ⁊ vnꝰ deus/ſumendo ens ⁊ aliq̄d noīaliter. Sed pꝛopꝛiuꝫ nomen dei eſt ens ſiue eſſentia ſiue eſſentie/ꝙ idē dicunt in deo: et ideo opera eſſentialia ad extra ſunt indiuiſa in diuinis. Nā tota trinitas dicit̄ creatrix: licet q̄nq̄ ſcriptura diſtinguat moduꝫ in pſonis. Nā pater creauit mūduꝫ ꝑ verbuꝫ in ſpū ſctō: ⁊ ſic prī attribuitur auctoꝛitas mīe/⁊ filio diſpenſatio euſdem/qꝛ per filiuꝫ miſertus eſt nobis ⁊ ſpiritui ſancto attribuit̄ ſctificatio: qꝛ ſicut pr̄ ⁊ filiꝰ ſpirāt ſpiritū ſctm̄: ita ꝑ ipm inſpirāt in nobis ſctificationē ⁊ gratiā. Et ideo in orōnibꝰ petimꝰ patrē ꝑ filiuꝫ in vnitate ſpūs ſcti/qꝛ ſic requirit̄ ⁊ explicatur oꝛdo emanationū diuinaꝝ pſonarū. Et nos nō timemꝰ nec metuimꝰ/nec adoꝛamꝰ tres deos: ſꝫ vnuꝫ deuꝫ colimus in eſſentia ⁊ ſubſtātia/⁊ trinum in pſonis cuiꝰ opa mīe ⁊ ſalutis circa nos facta ſatis explicant̄ in hoc pꝛīo pſal.

Not. de trinitate.

Trinitas creatrix.

¶ Et nota ꝙ Dauid nō ſolum notificat nobis vnitatē diuīe ſubſtātie cū trinitate pſonarū ꝑ hoc pꝛonomē ſingulare euꝫ: qñ dicit metuāt eū ⁊c. ſed etiā ꝑ hoc verbū ſingulare bñdicat cum dicit Bñdicat nos deus deus noſter ⁊c. ad denotandū ꝙ licet tres pſone realiter diſtincte concurrāt ad benedicēdū nos: tñ vnicus eſt actus earū ad extra tanq̄ ab vno pꝛincipio ſubſtantiali in quo ſunt vnū: qꝛ opera trinitatis ſunt indiuiſa ad extra: ideo tales actus eſſentiales cōiter ꝓferunt̄ in ſcriptura per v̄ba ſingularis numeri: vt Geñ. j. In pꝛincipio creauit deꝰ celū ⁊ terrā: ſed q̄nq̄ ꝓferuntur per verbū plurale: vt ibidē. faciamꝰ hominē ad imaginē ⁊c. ꝑ qđ denotat̄ pluralitas pſonarum cū vnitate ſubſtātie. Secus autē eſt de pꝛoductione ſpūs ſancti: qui licet ſpiret̄ a patre ⁊ filio tanq̄ ab vno ꝑncipio: vt determinatū ē in cōcilio Lugdunēſi: tñ doctoꝛes catholici ſemp ꝯſueuerunt dicere cuꝫ verbo plurali/ꝙ pater ⁊ filius ꝓducunt aut ſpirāt ſpiritū ſanctū. Et hec fit quadruplici ratione: vt pōt colligi ex dictis Augu. Pꝛimo/qꝛ talis actus nō eſt eſſentialis ſꝫ pſonalis ⁊ noīalis. Secundo/qꝛ licet pater ⁊ filius ſpirēt ſpiritū ſanctuꝫ tanq̄ vnū pꝛincipiū, propter vnicā virtutem ſpiratiuā in qua nō opponunt̄/ſꝫ vniunt̄: tñ ſpūs ſctūs procedit ab eis tanq̄ a duabus perſonis ſe mutuo diligentibꝰ: qꝛ ſpūs ſanctꝰ nō eſt patris ſolius/nec filij ſoliꝰ/ſed amboꝛum. Et ideo quandā qua ſe pater ⁊ filiꝰ diligūt/inſinuat nobis charitatem: vt inquit Aug. Et ſic ſimul denotat in eis pluralitatem et vnitatē: in q̄ntū eſt nexus amboꝝ. Tertio hoc fit ad notificādā trinitatē perſonarū cū vnitate ſubſtātie. Quarto vt videamur confoꝛmari ſaluatoꝛi noſtro/q̄ dixit. Pater ⁊ ego vnū ſumus: cum verbo plurali. Et ideo de hac ineffabili trinitate cū grandi timoꝛe ⁊ tremoꝛe loquendū nobis eſt: ſemp verba noſtra catholice fidei ſubijciendo.

[illegible]

ſ. q. iiij. ca. vel ſ. [illegible]

Exurgat deus ⁊ diſſipentur inimici eius: ⁊ fugiāt qui oderunt eū a facie eius.

¶ Huic pſal. pꝛeponit̄ talis titulus. ſ. In finē ſiue ad victoꝛiā Dauid palmꝰ cātici. per qđ ptꝫ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū dirigēs in Chriſtum ⁊ eccleſiā/q̄ eſt finis legis: ⁊ pꝛecepit ipm cātari in tēplo cū inſtrumēto muſico cum toto conatu vocū/eo ꝙ ille ppl's cū magno clamoꝛe ⁊ deſiderio vocabat Chriſtū: vt veniret ad eccleſiā ſuā. vt patebit. Uñ eſt aduertendum ꝙ iſte pſalmus eſt difficilioꝛ iter oēs ad itelligēdū ⁊ exponēdū. Pꝛimo ꝓpter ſcabꝛoſitatē ⁊ diuerſitatē tranſlationū. Scđo qꝛ vtit̄ cōiter vocabulis metaphoꝛicis. Tertio qꝛ vtit̄ multis figuris grāmaticalibus iō eſt difficilis ad ꝯſtruēdā ⁊ oꝛdinādā lr̄am. Et ē magna diuerſitas nō ſolū inter catholicos: ſꝫ etiā iter hebꝛeos i exponēdo ⁊ oꝛdinādo pticulas huius ſpalmi. lꝫ oēs hebꝛei cōueniāt ꝓ maioꝛi pte in expoſitiōe eiꝰ quātū ad materiaꝫ. Dicūt enī ꝙ Dauid i h̄ pſal. agit grās deo ꝓ bñficijs q̄ recepit ille ppl's i exitu Egypti: ⁊ i tota illa ꝑegrinatiōe ꝑ deſertū vſq̄ ad igreſſū terre ꝓmiſſe inclusiue. Et ſic exponūt hūc pſalmū lr̄aliter abſq̄ aliq̄ ſacro. Sꝫ in tali expoſitiōe ꝑciſe lr̄ali iudei ceci ⁊ obſtinati multipliciter errāt. Pꝛio qꝛ minuūt dignitatē ꝓphete. Nā ſeq̄ret̄ ꝙ Dauid nō eſſet ꝓpheta in hoc pſalmo: nec indiguiſſet lumine ſpūs ſcti: qꝛ vnuſq̄ſq̄ ex ꝓpꝛio lumine pōt narrare hiſtoꝛiā p̄teritoꝝ geſtoꝛū qđ eſt cōtra ſacr̄m tituli huiꝰ pſal. Naꝫ dicit Rabi Lamhi ꝙ vbicunq̄ in pſal. ponit̄ titulus in finem: ibi ponit̄ ⁊ claudit̄ aliqđ magnū myſteriū de futuro rege Meſſia. Itē ſcđo: qꝛ ml'ta inſerunt̄ in h̄ pſal. q̄ ſūt p̄ter illā hiſtoꝛiā. Itē tertio qꝛ loquit̄ multotiēs ꝑ verba de futuro vt patebit. ergo aliq̄d aliud intēdit dicere Dauid pꝛeter hiſtoriā in h̄ pſal. Et iō eſt magis credēdū apl'o Paulo q̄ ad Ephe. iiij. exponit ſcripturā huius pſal. de donis grāꝝ q̄ acceperūt apl'i in miſſione ſpūs ſcti in die pētec. allegādo illđ. Aſcēdiſti in altū/cepiſti captiuitatē/accepiſti dona in hoībꝰ. Et iō eſt dicēdū ꝙ ꝓpheta Dauid cōſiderādo ⁊ cōtēplādo totuꝫ diſcurſuꝫ filioꝝ iſrl' ab exitu Egypti vſq̄ ad igreſſuꝫ terre ꝓmiſſe ꝑuidit in ſpū totū diſcurſuꝫ eccleſie a reſurrectiōe Chriſti vſq̄ ad eiꝰ ꝓſperitatē tpe Cōſtātini: ⁊ ēt vſq̄ ad iudiciuꝫ. Uñ per h̄ ꝙ Moyſes eduxit illū ppl'ꝫ de Egypto i manu foꝛti/⁊ bꝛachio excelſo tranſuexit eū ꝑ mare rubꝛū ſubmerſo Pharaone cū exercitu ſuo. de qua victoꝛia ille ppl's cātauit illud cāticuꝫ triūphale. ſ. Cātemꝰ dño gl'ioſe. ꝑuidit Dauid i ſpū qual'r xp̄s in ſua reſurrectione cōfractis poꝛtis inferni debebat educere vinctos ⁊ captiuos prēs ⁊ fideles ve. te. ⁊ introducere eos in celū. de quo triūpho angeli debebāt cātare cāticū triūphale. Iteꝫ ꝑ hoc ꝙ deꝰ pluit māna in deſerto ad refectionē illiꝰ ppl'i: ⁊ dedit legē Moyſi i mōte Sinai cū igne ⁊ tonitruis: pꝛeuidit Dauid q̄l'r xp̄s debebat dare eccl'ie ſue ſacr̄m eucharistie ad refectionē ſpūalē: ⁊ in die pētec. debebat pluere ſuper apl'os pluuiā donoꝝ ⁊ grāꝝ ſpūaliū. Itē tertio per hoc ꝙ Moyſes ex ꝑcepto dei fabꝛicauit tabernaculū ⁊ arcā: ⁊ diuiſit leuitis oīa officia ⁊ ſpolia tabernaculi vt ptꝫ Numeri. iiij. ꝑuidit qual'r xp̄s debebat ſpūaliter fabꝛicare eccleſiā ſpōſam ſuā: ⁊ oꝛnare ⁊ dotare eā oꝛnamētis diuerſaꝝ virtutū ⁊ officioꝝ ⁊ ſacroꝝ. Itē quarto ꝑ hoc ꝙ ille ppl's ex ꝑcepto dei interfecit regē Baſan ⁊ oēs reges Chanaan cū oībꝰ habitatoꝛibꝰ ꝓpt̄ ſcelera eoꝝ. ꝑuidit Dauid qual'r ex ꝑcepto dei Titꝰ cū exercitu Romanoꝝ debebat intrare ꝑ Baſan in terrā ꝓmiſſiōis ⁊ deſtruere Hieruſaleꝫ ⁊ oēs habitatoꝛes eiꝰ/in vindictā moꝛtis Chriſti. Itē q̄nto ꝑ hoc ꝙ ille ppl's introiuit ꝑ Ioꝛdanē cū duodecim ducibus ⁊ cū arca dñi/ad cuiꝰ ꝑſentiā ⁊ voces ſacerdotū ⁊ leuitaruꝫ coꝛruerūt muri Hiericꝰ: ⁊ exinde i virtute dñi exiſtētis in arca capta fuit tota terra et ſubiecta diuino cultui: pꝛeuidit Dauid in ſpū qualiter repꝛobatis ⁊ deſtructis iudeis: apl'i debebāt ingredi ad ppl'm gentilē: ⁊ ad ꝑdicationē/⁊ in virtute noīs Ieſu qđ in oꝛe ferebāt cū magnis ſignis ⁊ miraculis debebāt ſubijcere totū ppl'm gentilē iugo fidei Chriſti a ſolis oꝛtu vſq̄ ad occaſum. Oīa ergo ſupꝛadicita pꝛeuidēs Dauid i ſpū fecit hūc pſal. in quo octo facit. Nā pꝛīo excitat Chriſtū vt reſurgat a moꝛtuis ⁊ oēs fideles vt celebꝛēt cū letitia Chriſti reſurrectionē. Secūdo inuitat ⁊ excitat oēs āgelos ⁊ oēs fideles redēptos ad cātādū canticuꝫ triūphale/ꝓ victoꝛia quā Chriſtꝰ habuit de diabolo ⁊ de moꝛte ꝑ ſuā reſurrectionē ⁊ aſcēſionē. Tertio explicat dona grāꝝ ⁊ oꝛnamēta quibꝰ Chriſtꝰ dotauit ⁊ oꝛnauit eccleſiā ſpōſam ſuā. Quarto explicat qual'r oīa illa dona Chriſtus accepit a prē in ſua aſcenſione. Quinto explicat q̄uō xp̄s meruit accipe illa dona per moꝛtē ſuā ⁊ paſſionē. Sexto explicat et ꝑdicit punitioneꝫ Iudeoꝛum factā in vindictam moꝛtis Chriſti. Septimo explicat et pꝛedicit qualitetr repꝛobatis ⁊ deſtructis iudeis: apoſtoli ingreſſi ſunt ad populum gentilē: ex cuiꝰ cōuerſione eccl'ia fuit ampliata per totum oꝛbē. Octauo agit gratias et excitat totam eccleſiā ad agendum grās ꝓ oībus beneficijs ſupꝛadictis acceptis. ſecūdū ibi. Cātate deo. tertiū ibi. Deꝰ cū egredieris. quartū. ibi. Currus dei. quintū ibi. Bñdictus deꝰ. ſextū ibi. Uerūtñ cōfringet ſeptimū ibi. Uiderūt ingreſſus tuos. octauū ibi. Regna terre cātate.

De materia huius pſalmi

Diuiſio pſalmi

¶ Quātū ad pmū eſt aduertendum ꝓut legitur Numeri. x. ꝙ poſtq̄ Moyſes receperat legē ⁊ fabꝛicauerat tabernaculum cum arca/⁊ erexerat ipſum/⁊ columna nubis ſimul cum tabernaculo incepit moueri/tūc Moyſes cum Leuitis cantarunt pꝛimum verſuꝫ huius pſalmi. ſ. Exurgat Deus: et diſſipentur inimici eiꝰ et fugiant qui oderunt eum a facie eius. Et quandocūq̄ arca dñi mouebatur de aliquo loco ⁊ manſione/ſemper repetebāt hunc verſum: ⁊ oēs inimici fugiebant a facie eoꝝ: intantū ꝙ irruit timoꝛ ſuper omnes habitatoꝛes illius terre circūſtātis vt oēs fugerēt a facie tabernaculi vſq̄ quo arca introducta fuit in terrā ꝓmiſſam: ⁊ collocata i Silo: vt patet ꝑ totū diſcurſum libꝛi numeroꝝ ⁊ Ioſue. In quo facta ſunt ml'ta mirabilia. Nā a facie tabernaculi victus et fugatus fuit Amalech et Moab et

No. de motione arce ⁊c.

Baſan ⁊ Jordanis cõuerſus retrorſuꝫ ⁊ oīa regna Chanaā ſubiecta. ꝓ qd̄ ꝓuidit Dauid qualr̄ xp̄o reſurgente infern⁹ erat expoliād⁹ ⁊ diabolus a facie xp̄i fugandus: ⁊ etiā qualr̄ a facie noīs Jeſu: quod apl̄i portabant in ore ⁊ arca euangelica/ tota terra debebat tremere: ⁊ oīa idola erāt ꝓſternēda: ⁊ oīa regna terre xp̄o ſubijciēda. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in ſpū incipit hūc pſalmum cū ꝟbis Moyſi: ⁊ excitat xp̄m vt reſurgat a mortuis de ſepulcro et expoliet infernuꝫ/ dic. Exurgat xp̄s de⁹ ⁊ hō de ſepulcro ſicut ſurrexit qñ liberauit iſrl̄ de Egypto: ⁊ itret īfernuꝫ: ⁊ fugiāt diaboli inimici ei⁹: ⁊ ducat exinde fideles ve. te. Et nō ſolū fugiāt diaboli a facie ei⁹: ſꝫ etiā/ Judei inimici eius/ q̄ oderūt ⁊ crucifixerūt eū fugiant vidētes eū reſurrexiſſe.

de ꝯſe. diſ. iij. c. vlti. ⁊. xxiij q. v. §. vlti.

Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera a facie ignis ſic pereant peccatores a facie dei.

¶ Sicut fum⁹ deficit ⁊ cera fluit a facie ignis: ita tā iudei ꝙ diabol⁹ pereāt ⁊ fugenť a facie xp̄i dei ⁊ hoīs poſt ſuā reſurrectionē. Et oēs fideles ve. te. liberati de inferno per reſurrectionem.

de ꝯſe. di. v. c. ieiunium.

Et iuſti epulentur ⁊ exultent in conſpectu dei: et delectentur in letitia.

¶ Oēs iuſti fideles no. te. liberati a pctō ⁊ a iugo le. ve. exultēt in cõſpectu dei ſe fuiſſe liberatos: et delectenť in letitia in lege euangelica: ꝑ quā intelligunť myſteria ve. le. ⁊ ꝓphetarum. Vñ xp̄iani q̄ xp̄m receperūt epulenť in eſu ſacrorū et ciborum ſpūaliū euangelice doctrine. Et delectenť ī letitia in ei⁹ intelligētia: ſicut filij iſrl̄ epulati ſūt ī azimis ⁊ agno paſchali ī exitu Egypti. Deīde cū dicit.

de pe. di. ſ. c. ois q̄ nō diligit.

Cantate deo ⁊ pſalmū dicite nomini eius iter facite ei quoniam aſcendit ſuper occaſum: dominus nomen illi.

¶ Inuitat ⁊ excitat Dauid angelos ⁊ oēs fideles redēptos ⁊ liberatos de captiuitate diaboli ad cātandū xp̄o canticū triūphale pro victoria quā habuit de diabolo ꝑ expoliationē inferni: ⁊ morte ꝑ reſurrectionē ꝓut ꝓuidit ꝑ liberationē filiorū Iſrael de Egypto. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notandū ꝙ quinq̧ fecit Moyſes in figura xp̄i in illo exitu egypti. Prīo fecit multa ſigna in virtute noīs dei tetragrāmaton. Scd̄o interfecit oīa ꝑmogenita Egypti. Tertio liberauit oēs filios iſrael de illa morte ꝑ ſanguinē agni. Quarto eduxit tres conditiones hoīm de illa captiuitate. Quinto cõgregauit totū illū ppl̄m ſub vna lege ⁊ ſocietate in terra ꝓmiſſiõis: q̄ antea erat diſꝑſus ꝑ Egyptū. Et ideo poſtq̄ fuit liberat⁹ de Egypto ⁊ de periculo maris rubri: cātauit illud triūphale/ Cātem⁹ dño glīoſe/ ꝓ grāꝝ actione. Sed qꝛ oīa illa fecit Moyſes in figura xp̄i: iō xp̄s cui eſt nomē dñi tetragrāmatō. ſ. Jeſus/ Alia quinq̧ fecit in explicatiõe inferni ⁊ ſua reſurrectione/ que fuerūt multo maiora. Prīo in ſua paſſione qñ deſcēdit ad inferos fact⁹ eſt terremot⁹ ꝑ vniuerſam terrā/ ⁊ ſol obſcurat⁹ eſt. Secūdo cõfregit īfernū ⁊ triūphauit de diabolo. Tertio expoliauit infernū ⁊ liberauit ſanctos patres. Quarto triumphauit de morte: qꝛ per reſurrectionem mortem vicit ⁊ ſuperauit. Quinto cū magno triumpho ſanctos patres in celū introduxit: et in domo vni⁹ glīe cõgregauit. de quo triūpho angeli cāticū triūphale cātarūt dicētes. quis eſt iſte q̄ venit de edom. Eſa. lxiij. Hec ergo preuidēs Dauid in ſpū excitat angelos ⁊ fideles redēptos ad cātandū triūphum chriſto in ſua aſcēſione dicēs. O vos patres ve. te. ab inferno liberati: ⁊ vos fideles no. te. de tenebris redēpti: q̄ ꝑ aquas baptiſmales/ mare rubrū trāſiſtis/ ⁊ ad littus ſalutis ꝑ chriſtū perueniſtis: cātate deo ⁊ pſalmū dicite noī eius qd̄ eſt Jeſus ſignificatū ꝑ nomē quatuor literarū: qꝛ melius poteſtis vos cantare in iſta redēptione ꝙ filij iſrael poſt trāſitū maris rubri/ qꝛ de maiori captiuitate ⁊ morte eſtis liberati ꝑ chriſtū: nā illi fuerunt liberati de captiuitate ⁊ morte tꝑali: vos aūt de morte eterna. Et vos angeli non ꝓhibeatis ingreſſum ei⁹ in celum: imo facite ei iter ⁊ date locū: qꝛ licet de⁹ relegauerit hoīem a paradiſo/ ⁊ priuauerit ipm̄ celeſtibus māſionib⁹ ꝓpter pctm̄: tamē chriſtus multis rõnibus mereť ītrare celū cū ſuis fidelibus liberatis et redēptis. Primo qꝛ dñs eſt illi nomē. i. quia Jeſus eſt nomē eius ſignificatum ꝑ nomē dñi tetragrāmaton qd̄ eſt nomen ſumme potētie ⁊ ſapīe ⁊ mīe ⁊ iuſtitie: vt dictum eſt pſal. viij. Ergo ipſi debeť celū in hereditatem. Scd̄o qꝛ ipſe aſcēdit ſuꝑ occaſum. i. ſuꝑauit ⁊ vicit morteꝫ ꝑ reſurrectionē. Tertio debeť ipſi triūphus: qꝛ ipſe triūphauit de diabolo/ ⁊ turbauit ⁊ fugauit eū: ⁊ liberauit ſuos fideles/ eo ꝙ eſt pr̄ orphanoruꝫ et iudex viduarū. Ideo exultate in cõſpectu ei⁹ in iſto triūpho: qꝛ ꝑncipes inferni turbabunť a facie eius ſcꝫ Chriſti pr̄is orphanoꝝ ⁊ iudicis viduaꝝ. Nam ad eū ꝑtinet defendere fideles ſuos orphanos/ et eiectos/ ⁊ animas viduas a deo ꝑ pctm̄ deſertas. Itē quarto debeť ipſi triūph⁹ ⁊ debetis exultare/ eo ꝙ eduxit vinctos in fortitudine de inferno/ ⁊ ēt eos q̄ exaſperāt. i. latronē ⁊ Paulū ⁊ multos alios q̄ ante exaſperabant ꝯtra eū/ liberauit ⁊ eduxit de morte ꝑpetua. etiā eduxit multos q̄ habitabāt in ſepulcris: qꝛ multi ſurrexerunt cum xp̄o de ſepulcris ⁊ venerunt in ſanctaꝫ ciuitatem: ⁊ apparuere multis. Mat. xxvij. Itē quinto debeť Chriſto triūphus/ eo ꝙ oēs quos de inferno ⁊ de pctō liberauit fecit habitare in loco ſctō: ſcꝫ in loco et in domo vnius moris ⁊ vni⁹ glīe et charitatis. Et eſt figura q̄ dicit hyſterō ꝓterō. i. trāſpoſitio ſnīe. Nam prius chriſt⁹ eduxit vinctos de inferno ⁊ de pctō: ⁊ poſtea fecit eos habitare ī loco ſctō ſuo. Ex q̄nq̧ ergo rõnibus ſupradictis ꝓbat ꝓpheta/ ꝙ chriſto debetur triumphus ⁊ hereditus in celo. Primo/ qꝛ nomē ei⁹ eſt nomē dñi qd̄ eſt Jeſus. Scd̄o/ qꝛ triūphauit de morte. Tertio/ qꝛ turbauit ⁊ fugauit diabolū ⁊ triūphauit de eo. Quarto/ qꝛ eduxit vinctos de inferno. Quinto/ qꝛ cõgregauit eos in loco ſctō ſuo ⁊ in domo vnius moris. Ad quoꝝ intelligētiā eſt primo notandum ꝙ oēs patriarche ⁊ prophete ideo deſiderabant chriſtū videre: qꝛ ſciebāt in ſpū ꝙ ſolus Chriſtus debebat reuelare nomē dñi tetragrāmaton/ qd̄ nulli patrū antiquorū fuerat reuelatū. Et ideo dicunt iudei moderni ꝙ Meſſias quē falſo expectant deꝫ habere ſecum illud nomen ⁊ ſcire ꝓprietates eius/ in cui⁹ virtute debēt facere multa miracula ⁊ ſubijcere totum mundū. Cuꝫ ergo ſecundū veritatem Chriſtus ſaluator nr̄ non ſolū habuit illud nomē/ immo ipſe erat nomē dñi qd̄ eſt Jeſus vt ꝓbatū eſt pſal. viij. Ideo habet poteſtatē in celo ⁊ in terra ⁊ in īferno: ⁊ per ꝯñs debeť ſibi triūph⁹. iō dicit Dauid. Cātate ei ⁊ pſallite illi: qꝛ dñs nomē illi. Scd̄o eſt notādū ſcd̄ꝫ apl̄ꝫ prime ad Corinth. xv. ꝙ mors añ reſurrectionē xp̄i dicebať victrix oīm. ⁊ iō dicebať occaſus vite. Nā ſicut mūdus perdit lucē per occaſum ſolis: ita hō perdit vitam per mortē. Et iō dicebatur finis oīm terribiliū. vt ptꝫ primo ethicoꝝ. qꝛ de oib⁹ magnis ⁊ paruis triūphabat: qꝛ vltra mortē nō erat adit⁹ neq̧ trāſitus. ſꝫ Chriſtus repperit aliā vitam poſt mortē qñ reſurrexit ad vitā glīoſaꝫ. Et ſic triūphauit de morte: qꝛ deuicta morte reſerauit nobis aditū ad aliā vitam per ipſaꝫ mortē. Et ſic mors q̄ erat finis oīm terribiliū facta eſt nobis ꝑma ad aliam vitā. Et ideo dicit Dauid ꝙ xp̄o debeť triumphus in celo: eo ꝙ aſcēdit ſuꝑ occaſum. i. ſuꝑ mortem qñ reſurrexit: Vñ ſicut xp̄s aſcendit ſuꝑ occaſuꝫ mortis: ita meruit aſcēdere ſuꝑ occaſum celi. i. ſuꝑ primū mobile/ qd̄ dicť celū occaſus: eo ꝙ motu proprio moueť ad occaſuꝫ: cū ceteri celi moueanť motu obliquo/ ⁊ quaſi contrario ſuper polos zodiaci. ¶ Vñ eſt aduertendū ꝙ hic latet maximum ſacramētū. nā ſicut ſol per raptū ꝑmi mobilis tendit ad occaſum ꝑter motū ꝓpriū ⁊ quaſi cõtra naturam ſui: ⁊ poſt occaſum cauſat noctē ꝑ abſentiā ſuā in nr̄o hemiſpherio: ⁊ tū dū ferť per aliud hemiſpheriū īferi⁹ ſemꝑ lucet ⁊ cauſat diē in alio hemiſpherio inferiori: qꝛ nūq̄ in ſe ꝑdit lucē: ſed peragrato alio hemiſpherio appet ſupra nr̄m hemiſpheriū ⁊ horizontē: ⁊ ſic cauſat nobis diē clarū ⁊ letū qꝛ nō manet in illo occaſu: imo trāſcēdit occaſuꝫ ⁊ trāſit ad aurorā ⁊ diē: Ita Chriſt⁹ cõtra iuſtitiā ⁊ preter merita ſua rapt⁹ ⁊ duct⁹ eſt ad occaſuꝫ mortis per iudeos. ⁊ corp⁹ eius fuit clauſum ⁊ ſigillatū ī ſepulcro/ qꝛ putabāt iudei xp̄m totalr̄ occidiſſe victum morte corporali ⁊ nūq̄ reuerſurum nec rediturū. Sed ſꝫ xp̄s vere fuerit mortu⁹: tū ei⁹ aīa ꝟbo pſonaliter vnita deſcēdit ad aliud hemiſpheriū. ſ. ad infernū nūq̄ amittēs nec ꝑdēs ſuū lumē cauſans lucem ⁊ diē ſctis pr̄ib⁹ in libo: vbi xp̄s tanq̄ pr̄ orphanoꝝ ⁊ iudex viduaꝝ aīaꝝ ſedit per. xl. horas/ ⁊ condēnauit diabolū tanq̄ tyrannū: a cui⁹ facie fugerunt oēs demões. ⁊ ip̄e eduxit ꝑdam antiquā et vinctos pr̄es de limbo īferni. Et ſic aīa xp̄i cū tali triūpho reuerſa eſt ad corpus: ⁊ reſurrexit xp̄s ad diem ⁊ vitā glīoſam. ⁊ ſic incepit dies grē ī eccl̄ia. Ex quo patet ꝙ xp̄s aſcēdit ſuꝑ occaſum mortis: ⁊ ideo meruit aſcendere ſuꝑ occaſum celi primi mobilis vſq̧ ad celum empyreū. Et ideo dicit Dauid ꝙ Chriſto debeť triūph⁹/ eo ꝙ aſcendit nō ſolū ſuper occaſū mortis: ſed etiā ſuꝑ occaſuꝫ celi. ¶ Iterum eſt notandū ꝙ xp̄s tres cõditiones hoīm eduxit de īferno. ſ. vinctos patres ⁊ oēs fideles ve. te. qui ibi vincti tenebātur ꝓpter pctm̄ primi hoīs. Scd̄o eos qui exaſperāt: ſicut fuit latro q̄ añ īproperādo exaſperabat xp̄m in cruce: ſed qꝛ correct⁹ ⁊ illuminat⁹ dixit memento mei domine dū veneris in regnum tuū: ideo Chriſtus liberauit eum dicēs hodie mecum eris in paradiſo. Tertio quoſdā non ſolum liberauit de inferno ſed etiam ſuſcitauit de ſepulcro: et ſurrexerunt cum eo vt dictū eſt: ⁊ ideo dicit Dauid.

Exultate in conſpectu eius: turbabuntur a facie eius patris orphanorum et iudicis viduarum.

Deus in loco ſancto ſuo: deus qui habitare facit vnius moris in domo.

¶ Exultate in ꝯſpectu eius qui ducit vinctos ī fortitudine/ ſimilr̄ eos qui exaſperāt. i. latronē et oēs q̄ habitabāt ī ſepulcris. Hoc etiam pōt intelligi de liberatione a pctō. nā xp̄s quoſdā liberauit. ſ. apoſtolos ⁊ ceteros cõuerſos de iudaiſmo qui erāt ligati ⁊ vincti iugo ⁊ vīculo legis. ⁊ ſic xp̄s eos liberauit ⁊ abſoluit a iugo legis. Scd̄o liberauit quoſdā exaſperātes cõtra xp̄m: ſicut fuit Paul⁹ ⁊ reges qui ꝑſequebanť eccleſiā. Tertio liberauit quoſdā de ſepulcris pctōꝝ ſicut Magdalenā ⁊ Mattheū ⁊ oēs pctōres. Et ſic de oib⁹ pōt intelligi ille verſiculus. Nā primas tres cõditiões hoīm eduxit xp̄s de inferno ⁊ fecit eos habitare in domo vni⁹ glīe: ⁊ alias tres eduxit de vinculo pctōꝝ ⁊ infidelitať: ⁊ fecit eos habitare in domo vnius moris ⁊ fidei. Primo oēs q̄ ſunt vni⁹ fidei facit habitare in hac eccl̄ia. Scd̄o facit eos habitare ꝑ vnā glīaꝫ ī celo

Qui eduxit vinctos in fortitudine: ſimiliter eos qui exaſperant: qui habitant in ſepulcris.

¶ Notandū ꝙ Moyſes tres conditiões hominū eduxit de Egypto. Nā primo eduxit quoſdā vinctos de captiuitate. Secūdo quoſdā exaſperantes q̄ nolebant exire. Tertio eduxit quoſdaꝫ de ſepulcris. ſ. oſſa Joſeph. ⁊ patriarcharū. ⁊ oēs iſtos qui erant diſperſi per Egyptū eduxit ⁊ cõgregauit in domo vnius moris dādo eis vnā legē ⁊ ritū colēdi deum. Ita pariter Chriſtus tres cõditiones hoīm liberauit ⁊ congregauit in eccleſia. Naꝫ primo abſoluit vinctos iudeos a vinculo ⁊ iugo legis. Scd̄o eduxit ab idololatria gentiles exaſperantes ⁊ ꝑſequētes eccleſiā. Tertio traxit multos de ſepulcris peccatorum ſicut Magdalenā ⁊ Mattheū. Et omnes iſtos cõgregauit in domo vni⁹ moris ⁊ legis euāgelice. Cõgregauit ergo Chriſtus eccleſiā ſuā ex iudeis vinctis et gentilibus et peccatoribus ſub vnā legem. Deinde cum dicit/

Deus cum egredieris in conſpectu populi tui: cum pertranſieris in deſerto.

Terra mota eſt: etenim celi diſtillauerūt a facie dei Sinai: a facie dei Iſrael.

Pluuiam voluntariam ſegregabis deus hereditati tue ⁊ infirmata eſt: tu vero perfeciſti eam.

Animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi deus.

¶ In hac tertia parte ꝑdicit ⁊ explicat bona ſpūalia que cõtulit Chriſtus eccleſie ſpõſe ⁊ ornamēta quibus eā dotauit ⁊ ornauit figurata ꝑ bona q̄ ille ppl̄s recepit a deo in deſerto ⁊ illo itinere. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notādū ꝙ quinq̧ bona inter cetera cõtulit de⁹ illi ppl̄o in deſerto. Nā ꝑmo de⁹ pluit eis mēna de celo cū iam deficerēt fame. Secundo dedit eis legē in mõte Sinai: ꝑ quaꝫ dedit eis cognitionē dei. Tertio ꝑcepit fieri tabernaculum et ornauit ipſum ⁊ diuiſit ſpolia eius filijs leui. ſ. Caathitis ⁊ Gerſonitis ⁊ Meraritis: vt patet

Marginal notes: N No. de exitu egypti. — xp̄s v fecit i expoliatione īferni ⁊ ſua reſurrectione. — xp̄s meruit itrari celū. — Sol⁹ xp̄s nomē debebat reuelare. — Mors victrix oīm. — Nota. — Nota. — C hoīm xp̄s de īferno eduxit. — xxiij q. j. oībus. — ex v. di. gli. a. j. q. ſ. ita nr̄. — Pſal. lxxvij. ſapien. xvj. exodi. xvj. de ꝯſe. di. ij. vbi pars. — xxiij. q. vj. c. iā vero. — P No. bona que contulit de⁹ i deſerto.

Numeri.iiij. Quarto diuiſit ⁊ diſtribuit gradus ſacerdotū ⁊ miniſtroꝝ. Quinto ītroduxit illū ppl'm ⁊ tabernaculū/⁊ collocauit ipm in mōtibꝰ pinguibus terre ꝓmiſſionis. Sed qꝛ oīa illa facta ſūt in figura Chriſti ⁊ eccl'ie ſpōſe ſue: iō Chriſtus volēs īplere ſcripturas alia quinqꝫ vel ſex dedit eccleſie ſponſe ſue poſt reſurrectionē ⁊ poſtq̄ liberauerat eā de captiuitate pcti/⁊ cōgregauerat eā ex iudeis ⁊ gētilibꝰ ⁊ pctōribꝰ. Primo dedit ipſi ſacramētū eucharistie ad refectionē ſpūalē. Scōo dedit apoſtolis ſpm̄ ſctm̄ ꝑ quem receperūt dona grāꝝ ad intelligendas ſcripturas. ⁊ hoc in die pentec. Tertio dedit eis dona virtutū moralium ⁊ theologalium ad ornatū. Quarto diuiſit gradus ſctitatis in eccleſia ſcd̄m diuerſitatē virtutum. Quinto diſtribuit eccl'ie gradus ordinū ⁊ miniſtroꝝ ⁊ officioꝝ. Sexto conſtituit ⁊ fundauit eccleſiā in mōte pingui ſacroꝝ ad nutritionē ſpūalē. In quo mōte paſcunt oues Chriſti pinguedine eccleſiaſticorū ſacramentorū. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpū apoſtrophādo dicit ad Chriſtū. O Chriſte deꝰ ⁊ hō ſicut cū trāſires in deſerto celi diſtillarūt manna/et terra mota eſt a facie dei iſrl' ⁊ dei Sinai qñ dediſti legem Moyſi: ita pariter cum tu egredieris et exibis incarnatꝰ in conſpectu ppl'i tui Chriſtiani ſegregabis. i. ſegregatim ſparges ⁊ diffundes pluuiā bonoꝝ ſpūaliū volūtariā. i. toti pplo optatam et deſideratā ⁊ gratā ipſi hereditati tue. ſ. populo Chriſtiano/q̄ licet añ eſſet infirmata ⁊ fragilis et debilitata per pctm̄ ⁊ ex defectu grē: tñ tu ꝑfeciſti et cōfortaſti ⁊ fortificaſti eā per eſum ſacramenti eucharistie ⁊ alioꝝ bonoꝝ ſpūaliū. Et iō oīa animalia tua/ſcꝫ oēs fideles q̄ ſunt oues paſcue tue habitabūt ſimul in ea hereditate ⁊ eccl'ia tua/ſub vna fide ⁊ charitate/eo ꝙ tu deꝰ paraſti paupi populo tuo iſtū cibū ſacramētalē cum magno ſapore et dulcedine ſpūali: q̄ reficit ⁊ letificat mētē ⁊ cor hoīs ꝓpter ineffabilē dulcedinē ſuā. Ex hac litera patet ꝙ Dauid non ſolū loquit hic ꝑciſe hiſtorialiter de illa pluuia manne facta in deſerto: nec de pluuia ignis ⁊ nubis facta in monte Sinai in datione legis. quia illa myſteria iam erant facta tpe Dauid per .CCCC. annos ante. Hic aūt loqtur de futuro dicēs. cū egredieris. i. cū exibis ſegregabis pluuiam hereditati tue. ſ. in die Iouis ſctā qñ inſtitues ſacramētū eucharistie diſtribuēdo apl'is ⁊ alijs fidelibꝰ: ⁊ in die pētec. qñ ſparges pluuiam donoꝝ grāꝝ in linguis igneis. Ex quo ptꝫ ꝙ cum dicit terra mota eſt a facie dei iſrl'/non dr̄ ad hiſtoriā principal'r ſꝫ ad figurā. quaſi dicat/ꝙ ſicut tūc terra mota eſt a facie dei Sinai in datione legis qñ pluit/⁊ celi diſtillauerūt māna in in deſerto a facie dei iſrael: Ita celi diſtillauerūt dona grāꝝ in mōte Sion qñ ſegregauit pluuiā ſpūalē ſup apoſtolos. ⁊ hec eſt vera intelligētia huiꝰ partis quā ceci ⁊ obſtinati iudei capere nō pñt neſcientes diſtinguere inter figurā ⁊ figuratū/nec applicare figurā figurato. Deinde cum dicit/

xp̄s ſex dedit eccl'ie.

Dominus dabit verbum euangelizātibus virtute multa.

Rex virtutum dilecti dilecti: ⁊ ſpeciei domus diuidere ſpolia.

i.a.iij. ra ſe. ꝑ.ct. viij.q. ꝑ.c.oli. ſe.c.ali. ꝑ ptu ra.

¶ Explicat magis qđ dictū eſt: ⁊ oñdit qual'r ex ſupradicta pluuia ſpūali diffuſa ſuper apl'os dedit eccl'ie dona ſapie ⁊ doctrie ⁊ dona oīꝫ v̄tutū ⁊ aliarum grāꝝ. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notādum ſicut dictū eſt in prologo tractatu. iij. in ſexto principio qđ dꝫ ꝑſupponi ad intelligendum ſacrā ſcripturā ꝙ Chriſtꝰ nō ſolū eſt mediator dei et hoim in recōciliādo ⁊ intercedēdo/ſꝫ etiā eſt mediꝰ interpres īter nos ⁊ patrē/qꝛ declarauit nobis voluntatē pr̄is: ⁊ interp̄tatꝰ eſt nobis legē veterē eius verū intellectū aperiēdo. Eſt etiā Chriſtꝰ vt ibi dictū eſt/verꝰ ⁊ ꝓprius ꝓcurator rector ⁊ diſpēſator oīm v̄tutum ⁊ donoꝝ ⁊ bonoꝝ ſpūaliū dei pr̄is dilecti ſui/qꝛ ad ſolum ipm ꝑtinet diſpēſare ⁊ diſtribuere oīa bona grē ⁊ gl'ie pr̄is dilecti ſui. Nā pmo dedit bona grē qñ dixit: Accipite ſpm̄ ſctm̄. Item hoc demōſtrat in parabola talentorū. Matt. xxv. Quia vni dedit quinqꝫ talenta/ꝑ q̄ denotant bona grē: ⁊ alteri dedit duo/ꝑ q̄ denotant bona nature: ⁊ alteri dedit vnū/ꝑ qđ intelliguntur bona tpalia. Et tñ ipſemet xp̄s dat ⁊ dabit bona glie qñ dicit. Euge ſerue ⁊c. Itē Luce. xxij. dicit. Vado vobis parare locū vt edatis ⁊ bibatis ſup mēſam meam in regno patris mei. ¶ Ex quo ptꝫ/ꝙ ſicut Chriſtus eſt diſpēſator bonoꝝ grē: ita eſt diſpēſator bonoꝝ gl'ie pr̄is dilecti ſui. Eſt ergo aduertēdū ꝙ Chriſtꝰ qui eſt dñs rector ⁊ diſpēſator virtutū ⁊ bonoꝝ patris/ſeptē bona diſpēſauit ⁊ diſtribuit eccl'ie ſpōſe ſue. Primo ſacrm̄ eucharistie: qđ eſt bonū omniū bonoꝝ/de quo dictū eſt ꝙ in eo cōtinetur realiter Chriſtus deus ⁊ homo ⁊ per ꝯñs tota trinitas. ſ. pr̄ ⁊ ſpūs ſctūs per cōſubſtātialitatē ad verbū. Scōo diſtribuit bona ſapie ⁊ doctrine. Tertio bona v̄tutum ⁊ oīm grārum. Quarto bona graduū ſctitatis. Quinto bona graduū ꝑlationum ⁊ ordinuꝫ. Sexto bona pinguedinis grē ſacramētoꝝ. Septimo bona pinguedinis gl'ie. Dicit ergo ꝓpheta in his duobus v̄ſiculis ſub vna copulatiua cōſtructione: qđ dñs Ieſus Chriſtus rex virtutū dilecti. i. rector et diſpēſator virtutū ⁊ grāꝝ ⁊ bonoꝝ dilecti pr̄is dabit verbū apoſtolis euāgelizātibꝰ v̄tute. i. cū virtute multa ad p̄dicādū ⁊ intelligēdū ſacras ſcripturas. ⁊ intelligit ꝑ verbū oīa dona ſpūs ſcti q̄ Chriſtus dedit apl'is in die pētec. ſ. donū ſapie ⁊ intellectus ad intelligēdas ſcripturas: ⁊ donū conſilij et fortitudinis ad tolerādas perſecutiōes: et genera linguarū ad predicādū euāgeliū oī creature: ⁊ dedit eis virtutē ad ſanandū infirmos/vt ptꝫ Matthei. x. ⁊ Luce. x. ⁊ Marci vltio. ⁊ ideo dicit qđ dabit verbū euangelizātibꝰ apl'is ⁊ martyribus cum multa virtute miraculoꝝ ⁊ ſignoꝝ. Itē iſte Chriſtus rector ⁊ diſpēſator virtutū dilecti patris ſui/non ſolum dabit verbū euangelizantibus/ſꝫ etiā dabit diuidere ſpolia ſpeciei domus dilecti patris. i. dabit apoſtolis ⁊ prelatis ptātē diuidere. i. diuidendi ſpolia ⁊ ornamēta ſpeciei. i. pulchritudinis domus dilecti patris ſui: q̄ eſt eccleſia/de qua dicit Chriſtus. Domꝰ patris mei domꝰ orōnis eſt. ⁊ intelligit Dauid per ſpolia ſpeciei domꝰ oīa dona v̄tutū ⁊ grāꝝ q̄ ſunt ornamenta ⁊ pulchritudo domꝰ dei pr̄is que eſt eccl'ia. de quibꝰ ornamētis dicit ſuperiꝰ pſal. xliiij. Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deaurato circūdata ⁊c. Itē oīs glia filie regis abintꝰ in fimbrijs aureis circūamicta varietatibꝰ. de quibꝰ etiā ornamentis ⁊ ſpolijs habetur in libro Cāticorū per totū. Hec ergo ſunt ſpolia ⁊ ornamēta ſpeciei ⁊ pulchritudinis domꝰ dilecti patris Chriſti. Et iō eſt aduertendū in conſtructione et ordinatiōe lr̄e horū duoꝝ verſiculorū/qꝛ ex duobus verſibꝰ fit vna copulatiua cōſtructio. qꝛ ly dominꝰ pmi verſus ordinat cū ly rex virtutū ſecūdi verſus/iſto mō. ſ. dñs Ieſus Chriſtus rex. i. rector virtutū dilecti pr̄is ſui ſupple dabit verbū euāgelizātibꝰ virtute multa ⁊ dabit diuidere ſpolia ſpeciei domꝰ dilecti. Ita ꝙ primꝰ gtūs. ſ. dilecti ordinatur cū ly virtutū: ⁊ ſecūdus gtūs. ſ. dilecti ordinat cum ly ſpeciei domꝰ. i. domꝰ dilecti pr̄is Chriſti. Et etiā cauſatur amphibologica cōſtructio in ly ſpeciei domꝰ: vt ſi dicat: diuidet ſpolia ſpeciei domꝰ: vel ſpolia domꝰ ſpeciei. i. domꝰ pulchritudinis: ſed in hoc nulla eſt vis nec ꝓprietas: Pōt et cauſari figura q̄ dr̄ endiadis/inter illa duo ſubſtantiua. ſcꝫ domꝰ ſpeciei. i. ſpolia domꝰ ſpecioſe. Et ſic totū poteſt ſaluari quocūqꝫ mō ordinet lr̄a ſcd̄m modos ſupradictos. Lr̄a aūt Hiero. habet iuxta punctuationem hebraicam ſic. Reges virtutū federabunt federabuntur. ſiue monebūtur mouebuntur: ⁊ ſpecies domus diuidet ſpolia. ⁊ tunc eſt ſenſus ſecūdū aliquos ſcilicet ꝙ reges terre cōgregabuntur ſub vna fide in vna eccleſia/et diuident ſpolia. i. dona et ornamenta dabūt eccleſie ſicut factū eſt ꝑ conuerſione Cōſtantini imperatoris ⁊c. Sed licet hoc fuerit verū/tñ hoc nō ſonat iſta lr̄a nec precedens nec ſubſequens. Ideo eſt magis tenenda ſupradicta ſententia: quia eſt magis conſona ⁊ maiora cōtinens ſacramēta. Deinde cum dicit.

xp̄s diſpēſator virtutū ⁊ gratie.

xp̄s ſeptē bona diſpēſat eccl'ie.

Si dormiatis inter medios cleros penne columbe deargentate: ⁊ poſteriora dorſi eiꝰ in pallore auri.

pſ.lxxx. ic.c.ad ꝑ.⁊ ꝑc m.diſt. ca ſub diaco. no.

Eccl'ia appellatur qn̄qꝫ noibus.

¶ Predicit ⁊ explicat diuerſitatē graduuꝫ eccleſie quātū ad ſanctitatē: quos gradus Chriſtus diſtribuit ad ornatū ⁊ decorē eccl'ie ſpōſe ſue. ¶ Ad cuius intelligētiā eſt notādū/ꝙ Dauid appellat eccleſiam Chriſti quinqꝫ noibꝰ. Nā pmo appellat eā populū dei inquātū eſt cōgregatio fidelium. Secūdo appellauit eā hereditatē Chriſti inquātū ad eius ciues ꝑtinet iſta hereditas ꝑ grām ⁊ alia ꝑ gloriam. Tertio appellauit eaꝫ domū ſpeciei ⁊ pulchritudinis ꝓpter iam dicta ſuperiꝰ. Quarto appellat eam mōtē dei pinguē ⁊ coagulatū vt patebit īfra. Quinto aūt appellat eā in hoc verſu Colūbā pēne deargētate: ſiue colūbā deargētatā varijs coloribꝰ coloratā: ⁊ hoc ꝓpter varietatē graduū ſanctoꝝ ⁊ ſtatuum perfectorū virorū q̄ quieſcūt et ſunt ⁊ fuerūt in ea. Nam ſicut colūba cōſtat ex pennis ⁊ plumis diuerſorū colorū/quibꝰ pennis columba volat ex vno termino ad aliū: ita pariter eccl'ia cōſtat ex diuerſitate graduū ſctōꝝ ⁊ ꝑfectorū virorum/quos Chriſtꝰ cōſtituit in eccleſia ſecūdū diuerſos gradꝰ virtutū. nā ſecūdū apl'm. j. ad Corin. xij. alios fecit apl'os: alios euāgeliſtas: alios ꝓphetas: alios doctores: alios martyres: alios cōfeſſores: ⁊ alios cōtinentes ⁊c. Et hoc diſtribuit vnus ⁊ idē ſpūs ꝓut voluit. Nā per virtutem fortitudinis fecit apl'os ⁊ martyres: ⁊ per virtutē caſtitatis fecit virgines ⁊ cōtinentes: ⁊ per virtutē ſapientie ⁊ intellectꝰ fecit doctores: ⁊ ſic de ſingulis. ⁊ ſic eccleſia facta eſt q̄ſi vna colūba ornatu virtutū ⁊ grāꝝ varietate. cuiꝰ due ale ſunt fides charitate formata/⁊ ſpes bonorū celeſtiū. qbꝰ alis ipſa volat inter duos terminos. ſ. a terra in celū. Pēne aūt virides eiꝰ ſunt cōfeſſores ⁊ doctores qui volāt in celū ꝑ cōtēplationeꝫ et penitentiā. Pēne vero albe ſūt virgies ⁊ cōtinētes q̄ volāt ꝑ caſtitatē ⁊ puritatem. Pēne aūt rubee in pallore auri ſunt apl'i ⁊ martyres qui ardore charitatis per martyriū in celū euolarūt. vñ pēne rubee ſiue aurate dicunt eſſe in dorſo huiꝰ colūbe: eo ꝙ martyres ſupra dorſum martyriū ⁊ ꝑſecutiōes propter Chriſtū tolerarūt ex charitate ⁊ dono fortitudinis ⁊ aliarū virtutū. Hec eſt ergo cā q̄re Dauid eccleſiā Chriſti appellat colūbā: ⁊ in toto iſto verſu vtit vocabulis metaphoricis ꝓpter ſimilitudines. Vñ ſunt valde notāda vocabula hic poſita. nā per colūbā intelligit eccleſiā ꝓpter rōnes iam dictas: ⁊ ꝑ cleros ītelligit termīos inter quos volat iſta colūba ſiue hereditates: Nā cleros grece idem eſt qđ ſors latine. Sed qꝛ termini hereditatuꝫ ſiue ipſe hereditates diuidebant ꝑ ſortes vt patet in libro Ioſue: iō in ſcriptura termini ⁊ ipſe hereditates dicunt ſortes frequēter. Et iō Dauid ī hoc loco per cleros intelligit termīos ſiue hereditates. Sꝫ tūc eſt vidēdū q̄ ſunt hereditates ſiue termini īter quos volat iſta colūba. Ad qđ eſt dicendū vno mō: ꝙ termini inter quos volat iſta colūba/ſunt duo teſtamēta. ſ. vetus ⁊ nouū: quorū mediū fuit Chriſtꝰ qui fuit finis illiꝰ ⁊ principiū huiꝰ: qꝛ ad ipm tendebāt ⁊ volabāt pr̄es ⁊ oēs fideles ve. te. ⁊ ꝑ ipm trāſierunt ad vitā. Et ſic inter ſpatiuꝫ mediū inter te. ve. ⁊ no. fuit Chriſtus ⁊ veritas euāgelica q̄ in xp̄o fuit completa. Et fideles nō poſſunt venire: nec poterunt peruenire de lege ad gratiaꝫ: niſi volando ⁊ trāſeūdo per Chriſtū: nec nos poſſumus peruenire ad cognitionē veritatis le. ve. niſi volemus ad euāgelium tranſeūdo per Chriſtum in quo oīa fuerūt completa. Ideo qui vult videre veritatem nō ſiſtat nec maneat in illo termino: ſicut faciunt iudei: ſed oportet ꝙ trāſeat ⁊ volet ad alium terminū ꝑ mediū q̄ eſt Chriſtꝰ ⁊ veritas euāgelica. Et ſic Aug. et Hieronymꝰ et oēs ſacri doctores ab vno teſtamento in aliud volabāt trāſeūdo ꝑ Chriſtū ⁊ veritatem euāgelicam. Iō ait Chriſtꝰ Mat. xiij. ꝙ oīs ſcriba doctꝰ in regno celorū ſilis eſt pr̄ifamilias q̄ ꝓfert de theſauro ſuo noua ⁊ vetera. Et ſic patet vno modo quid eſt volare inter terminos huius colūbe: ⁊ quid eſt dormire ꝑ cōtēplationē. Alio modo termini īter quos volat iſta colūba ſunt due eccl'ie. ſ. iſta inferior ꝑ grām ⁊ ſupior per gloriā. Nā iſta colūba ſemper volat ferendo ⁊ vehēdo fideles ab iſta eccleſia ⁊ hereditate ad illā ſupiorem. Etiā per iſtos duos terminos intelligitur celū ⁊ terra īter quos quieſcit eccl'ia Chriſti. Nā eccl'ia eſt ſup terram: qꝛ oīa terrena cōtēnit ⁊ tranſcēdit ponens ſuā ſpē in bonis celeſtibꝰ: ⁊ dormit et quieſcit ꝑ cōtēplatiōem inter celū et terrā: qꝛ eſt ſupra terrā et īfra celū: qꝛ nōdū ꝑuenit ad ſtatū gl'ie: ⁊ iō eiꝰ ciues dicunt viatores ad illā patriā/iā eleuati a terrenis. Et ſic patet ꝙ oēs fideles ⁊ iuſti huius eccleſie dicunt dormire inter duos termīos huiꝰ colūbe/⁊ dicunt pēne eiuſdē. Dormire ḡ īter medios cleros huiꝰ colūbe nil aliud ē niſi īter duo teſtā cōtēplari: ⁊ ab vno ad aliud ꝑ cōtēplationē diſcurrere: ⁊ vnū cum alio cōcordare: aut cōtēptis rebꝰ terrenis in ſola cōtēplatiōe diuine legis: ⁊ in ſpe diuinorū cōquieſcere: ⁊ ſcd̄m legē euangelicā viuere: ⁊ myſteria no. te. ꝑ figuras/et prophetas/⁊ auctoritates ve. te. appro-

Eccl'ia dr̄ colūba.

Columba. i. eccl'ia volat. ⁊c.

Eccl'ie due.

Dormire inter medios cleros.

bare. Et hoc eſt qđ intēdit dicere Dauid in iſto ver ſiculo. Pōt ēt deſcribi iſta colūba magis diſtincte ſecūdū oēs. ſuas partes. Nā eccleſia dr̄ colūba metaphorice ꝓpter eiꝰ māſuetudinē ⁊ munditiā. Caput huiꝰ colūbe eſt Chriſtꝰ: a quo deſcēdit ōis ſenſus ſpūalis ⁊ motꝰ ad ſua mēbra: vt frequenter dictū ē. Colūba eiꝰ ē v̄go Maria: ꝑ quā deſcēdūt ad nos oēs grē ꝑ eius interceſſionē. Nā ſicut Chriſtus eſt mediator inter hoīes ⁊ deū: ita v̄go Maria eſt

maria dr̄ colū ba.

mediatrix inter nos ⁊ Chriſtū. Iſta colūba hꝫ alas ⁊ dorſuꝫ: ⁊ ꝑtes interiores. Pēne alarū ſunt deargētate ⁊ albe: pēne dorſi ſunt rubee ⁊ pallide q̄ſi deaurate. pēne vero īteriores ſūt q̄dā virides ⁊ q̄daꝫ medio colore ⁊ q̄ſi diuerſis coloribus colorate. Et iō penne rubee ⁊ pallide ſiue deaurate dorſi huius colūbe ſūt apl'i ⁊ martyres ardore charitatꝫ fulgentes: q̄ p̄mū ⁊ altiorē locū tenēt in eccl'ia ſicut auꝝ inter metalla. ⁊ iō ponunt̄ in dorſo eccl'ie. Pēne aūt deargētate ⁊ albe alarū ſūt viri ſcti ⁊ mulieres virgines ⁊ cōtēplatiui q̄ total'r iſta terrena cōtempſerūt ꝓpter celeſtia: ⁊ iō ponunt̄ in alis colūbe: q2 ꝑ puritatē volāt ad celū ⁊ ſic tenēt ſcđm locū ī eccl'ia Pēne vero virides ſūt ſcti dei cōfeſſores: q̄ lꝫ non ꝑuenerunt ad rubedinē ⁊ palledinē martyrij: tn̄ in viriditate fidei ⁊ ſpei radicati fecerūt ſemꝑ fructꝰ bonoꝝ operū. ⁊ iō collocant̄ iſte pēne virides q̄nq̄ in cauda q̄nq̄ ꝓpe alas colūbe. Cetere autem plume q̄ ponunt̄ ſub alis: ⁊ ī ꝑtibꝰ īferioribꝰ huiꝰ colūbe medijs ⁊ diuerſis coloribꝰ colorate ſunt oēs xp̄i fideles tā cōiugati q̄ ſimplices ⁊ diuerſoꝝ ſtatuūꝫ ⁊ cōditionū xp̄iani viuentes ſub lege euangelica: q̄ lꝫ frequēter cadant ꝑ pctm̄: tn̄ ſemel in anno vel final'r ſurgūt ꝑ pniam. Oēs ḡ ſupradicti ſtatꝰ fideliū dnr̄ dormire ⁊ q̄eſcere ī hac colūba. Iſta aūt colūba hꝫ cleros. i. terminos intrinſecos ⁊ extrinſecos.

Termi ni colū be.

Termini ītrinſeci ſūt ale ⁊ eiꝰ ꝑtes extreme: ſed termini extrinſeci ſūt celū ⁊ terra: ⁊ ipa colūba tenet mediū inter celū ⁊ terrā. nā lꝫ nondū attingat nec poſſideat celū in re: tn̄ iā tenet ī ſpe: ⁊ lꝫ ſit in terra: tn̄ nō viuit ſcđm terrā/ īmo eſt eleuata a ſollicitudine terrenoꝝ: ⁊ in ſpe futuroꝝ viuit ſcđm deū. Et iō tenet mediū īter celū ⁊ terram. Et iō fideles dnr̄ dormire inter medios cleros. i. inter medios terminos huiꝰ colūbe inter celū ⁊ terrā. Vn̄ vita chriſtiani dr̄ dormitio reſpectu vite hoīm mūdanoꝝ. Nam dū mūdani fluctuāt ⁊ laborāt ⁊ ſolliciti circa honores ⁊ diuitias acq̄rēdas ⁊ cetera tꝑalia exercenda: Chriſtiani dormiūt ⁊ q̄eſcūt in cōtēplatione ⁊ ſpe bonoꝝ celeſtiū. Et iō pſal. iiij. dixit vir iuſtus ꝙ mūdani a fructu frumēti vini ⁊ olei multiplicati ſunt. Ego aūt in pace in idipm̄ dormiā ⁊ req̄eſcaꝫ/ q̄m tu dn̄e ſingulariter in ſpe conſtituiſti me: ꝑut ibi fuit declaratū. Dormire ergo inter medios cleros ſiue terminos huiꝰ colūbe nihil aliud eſt: niſi cōtēptis rebꝰ terrenis viuere in eccl'ia ⁊ req̄eſcere ꝑ cōtēplationē bonoꝝ celeſtiū. His habitis eſt deueniendū ad cōſtructionē lr̄e huiꝰ verſus: q̄ difficilis eſt non ſolū ꝓpter vocabula metaphorica/ ſꝫ ēt ꝓpter iſtā dictionē ſi: q̄ ꝑponit̄ in orone. Nā iſta dictio ſi: vno mō pōt eē cōiūctio cālis. alio mō aduerbiū optatiui ſi aūt eſt cōiunctio cālis: ħ pōt eē dupl'r. Nā aut cōnotat cām efficiētē aut finalē. Nō prio: q2 dormire īter medios terminos huiꝰ colūbe nō eſt cā efficiēs eiꝰ qđ ꝑcedit nec ſubſeq̄t̄ i lr̄a. notat ḡ cām finalē: ⁊ tūc ponit̄ ꝓ vt. vt ſit ſenſus. Dn̄s dabit v̄bū euāgelizātibꝰ v̄tute. dabit diuidere ſpolia ſpēi domus dilecti: ſi dormiatis. i. vt vos fideles dormiatꝫ ⁊ q̄eſcatis inter medios cleros huius columbe ⁊c. Termini extrinſeci huiꝰ colūbe ſunt duo teſtamēta vel fides ſpes ⁊ charitas: q̄ ſunt ꝑietes eccleſie. Et tūc eſt ſenſus. vtinā dormiatꝫ ⁊ q̄eſcatis īter duo teſtamēta ꝑ cōtemplationē ⁊ ſtudiū ⁊ meditationem aut inter fidē ⁊ ſpē ⁊ charitatē ꝑ operationē ⁊ contēplationē: eo ꝙ eccl'ia eſt media inter duo teſtamenta: ⁊ inter has v̄tutes ſepit̄ ⁊ claudit̄. pōt ēt ly penne deargētate eſſe vctī ſiue ntī caſus. ⁊ tunc eſt ſenſus. dn̄s rex v̄tutū diuiſit ſpolia eccleſie: ⁊ vos penne deargētate. i. fideles cōtēplatiui puri ⁊ mūdi viues ab onere terreno dormiatꝫ ⁊ q̄eſcatis inter medios terminos huiꝰ colūbe/ ⁊ inter poſteriora dorſi eius fulgētis in pallore auri: ⁊ ſic ſemper redditur ſnīa intelligibilis. Lr̄a aūt hebraica ſm̄ pūctuationē Thalmudiſtarū hꝫ ſic. Si iacueritis inter ſterq̄liniū ale colūbe coop̄te argēto: ⁊ pēne eiꝰ in viridi pretioſo. Sed iam dictum eſt ꝙ tali interpretationi nō eſt fides adhibenda: q2 q̄nq̄ tollit ſacramentum ⁊ verum intellectum ſcripture ⁊ ꝓphetie.

Dum diſcernit celeſtis reges ſuper eam niue dealbabunt̄ in Selmon: mons dei mōs pinguis.

Mons coagulatus mons pinguis: vt quid ſuſpicamini montes coagulatos:

Mons in quo beneplacitū eſt deo habitare in eo: etenim dominus babitabit in finem.

¶ Quia ſupius Dauid oſtēdit qual'r Chriſtus ornauit eccl'iaꝫ ſuā multiplici ⁊ varioꝝ ornamento v̄tutū ⁊ graduū ſctōꝝ: hic oſtēdit qual'r diſtribuit in ea diuerſitatē graduū ordinū ⁊ officioꝝ ⁊ ꝑlatoꝝ ad miniſtrādū eccl'iaſtica ſacr̄a: ⁊ ad exercendā ꝑtātē iuriſdictiōis: ⁊ oſtēdit ēt quē effectū ⁊ fructū efficiūt eccl'iaſtica ſacr̄a. vn̄ dicit ꝙ ꝓpter hoc Chriſtꝰ rex celeſtis cōtulit eccl'ie ſacr̄a ⁊ ordinauit in ea miniſtros ⁊ ſacerdotes dās eis ꝑtātem ordinis: ⁊ conſtituit in ea ꝑlatos: cōferēs ꝑtātem iuriſditiōis: vt ꝑ ſacr̄a mundarēt hoīes a pctīs ⁊ purificarēt eos: et per ꝑtātem iuriſdictiōis abſoluerent eos a quocūq̄ vinculo excōicātiōis. Dicit ergo Dauid ꝙ ideo xp̄s ornauit eccleſiā columbā ornamēto vario v̄tutū ⁊ officiorū: q2 dū Chriſtꝰ rex celeſtis diſcernit ⁊ diſtribuit reges. i. rectores ⁊ ſacerdotes ⁊ ꝑlatos ad regēdū ſuꝑ eā: tūc hoīes recipiētes ſacr̄a mundabuntur ⁊ dealbabuntur niue ⁊ puritate gratie ab oī nigredine pctōꝝ in Selmon. ¶ Ad cuiꝰ intellectum eſt aduertēdū: ꝙ in terra ꝓmiſſiōis eſt quidā mōs appellatꝰ Selmon: qui interpretat̄ vmbroſus: eo ꝙ ſemꝑ apparet vmbroſus ⁊ niger ad differentiam Libani: q̄ ſemꝑ apparet albus ꝓpter frequentiam niuiū: ſꝫ cū aliq̄n ningit ſuꝑ mōtē Selmō: tunc apparet albus: ſicut libanꝰ. ꝑ qđ figurabat̄ gentilitas q̄ ante erat nigra ⁊ vmbroſa tenebris pctōꝝ ſicut Selmon. ſed poſtea fuit dealbata niue grē baptiſmalis ⁊ alioꝝ ſacroꝝ: ⁊ ſic facta eſt alba ſicut libanus. Et hoc ē qđ intēdit dicere Dauid: vn̄ ait ꝙ dū Chriſtꝰ rex celeſtis diſcernit ⁊ diſtincte diſtribuit reges. i. rectores ⁊ ſacerdotes ⁊ prelatos ſuper iſtā colūbā. ſ. eccleſiā/ tūc gentiles ⁊ oēs peccatores habitātes in Selmō. i. in vmbra pctōꝝ dealbabuntur

niue grē baptiſmalis ⁊ alioꝝ ſacramētoꝝ: ⁊ mundabunt̄ ab omni macula ⁊ vinculo pctī. Vn̄ ſicut gētilitas ante erat vmbroſa ⁊ ſterilis ſicut Selmō poſtea per apl'os facta eſt fertilis ⁊ pinguis ad paſcua ſicut Libanꝰ/ poſtq̄ niues baptiſmales ⁊ alioꝝ ſacramētoꝝ ceciderūt ſuꝑ eam. Et iō ſubdit ꝙ mōs dei q̄ eſt eccl'ia nō eſt mōs ſterilis ſicut Selmon/ immo eſt mōs pinguis pinguedine multoꝝ ſacramētoꝝ ad paſcēdas oues Chriſti ad refectionē ſpūalē. Et ſubdit ꝙ eccl'ia nō ſolū eſt mōs pinguis: ſed etiā mōs pinguis ⁊ coagulatꝰ. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā eſt valde aduertēdū ſcđꝫ Ariſto. iiij. Meteo. ꝙ coagulatio cauſatur ex nimia pinguedine ⁊ viſcoſitate: ⁊ iō oīa pinguia ⁊ viſcoſa facilius ſunt coagulabilia ſicut oleū ⁊ lac ⁊ mel: eo ꝙ ꝑtes facilius cohērēt ⁊ cōnectunt̄. Et ideo eccl'ia ꝑ ſimilitudinē dicit̄ mōs pinguis ⁊ coagulatus pinguedine

Eccl'ia mons dicit̄.

ſacramentoꝝ ⁊ coagulo fidei charitatis: q2 grā et charitate fideles ſimul coherent et paſcunt̄ in vna eccl'ia piguedine ſacroꝝ ⁊ euāgelice doctrine. Litera Hieronymi habet: Mons excelſus mōs pinguis. qđ idē eſt. Nā nō ſolū eccl'ia ē mons pinguis pinguedine ſacramentoꝝ et doctrine: ſed etiā eſt mons excelſus altitudine ⁊ celſitudine dignitatis ⁊ cōtēplationis. de quo mōte dicit̄ Eſa. ij. Erit preparatꝰ mōs dn̄ij eleuatꝰ ſuꝑ oēs colles ⁊c. De quo etiā monte pingui ⁊ coagulato ⁊ excelſo dicit̄ Ezechi. xxxiiij. In paſcuis vberrimis paſcā oues meas ⁊ in mōtibus excelſis. Iſrael erunt paſcua eoꝝ ⁊c. Deinde cuꝫ dicit. Vt q̄d ſuſpicamini. increpat Iu-

5 deos modernos cecos ⁊ obſtinatos. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt aduertendū ꝙ Iudei ſicut ſunt carnales ⁊ mūdani: ita nō ꝑcipiūt ſpūalia ſed ſola tꝑalia ⁊ corporalia. Et ſic nō intelligūt ſacrā ſcripturā

Nota.

niſi ad ſenſum literalē: ⁊ ſic putāt ꝙ illa terra quā deꝰ ꝓmiſit cultoribus ſuis fluentē lacte ⁊ melle ⁊ oleo ⁊ vino/ nō eſt alia terra niſi terra Chanaan et Paleſtine vbi ꝑ magna tꝑa patres ſui habitarūt: et iō ad ſolā illā deſiderāt reuerti: ⁊ nō ꝓpter aliud deſiderāt falſum meſſiā niſi vt reducat eos in illaꝫ terrā vbi eſt Hieruſalē terrena: vt in tēplo poſſint offerre oblationes ⁊ ſacrificia aīaliū brutoꝝ: ⁊ ſic putant ⁊ ſuſpicant̄ in illa terra eſſe montes pingues de quibꝰ Deus locutꝰ eſt patriarchis ⁊ ꝓphetis: ⁊ in ſolis illis ponūt ſpeꝫ ſuā. Dauid ergo ꝓuidēs in ſpū cecitatem iſtoꝝ/ increpat eos di. O Iudei ceci ⁊ obſtinati vt quid. i. quare ſuſpicamini: et exiſtimatis mōtes terre chanaā ⁊ Paleſtine. ſ. mōtē Oliueti/ ⁊ Carmeli/ ⁊ Hermō/ ⁊ alios montes illius terre eſſe mōtes coagulatos ⁊ pingues: de q̄bus locuti ſunt ꝓphete: ⁊ in q̄bꝰ Deꝰ habitat: qua ſi di. vana ⁊ falſa eſt ſuſpicatio veſtra ⁊ exiſtimatio q2 montes pingues ⁊ coagulitati quos Deus fidelibus ſuis ꝓmiſit nō ſunt corporales nec tꝑales ſꝫ ſpūales ⁊ eterni. ⁊ iō veri mōtes ⁊ pīgues ſunt iſta eccl'ia in qua deꝰ habitat ꝑ gratiā: ⁊ ſuꝑna in qua deus in eternū habitat ꝑ gloriā. Nā iſta eccl'ia toto orbe diffuſa eſt ille mōs in quo deo eſt beneplacitū habitare in eo ꝑ gratiā. etenī. i. certe deus habitabit in eo in finē. i. vſq̄ ad finē mūdi habitabit in iſto ꝑ gratiā/ ⁊ in illo ſuꝑno habitabit in finē. i. in eternū ꝑ gloriā. quaſi dicat. ꝙ Deꝰ habitauit in illa Hieruſalē ⁊ tēplo ⁊ arca ꝑ aliqđ tꝑs in figura ante incarnationē: ſed poſt mortē ⁊ paſſionē et reſurrectionē iā ampliꝰ nō habitat in illo monte terreno: ſed in ſola eccl'ia toto orbe diffuſa habitat ꝑ gratiā ⁊ in celo ꝑ gloriā. ergo iſte mōs pinguis eccl'ie eſt deſiderādus: vt in eo paſcamur eccl'iaſticis ſacramētis ꝑ gratiā: ⁊ ſuꝑnus mōs eſt appetēdus: vt illis paſcuis vberrimis fruamur ꝑ gloriā. Ex ſupradictis ꝑꝫ q̄bus bonis ſpūalibus ornauit Chriſtus eccleſiā ſuā: ⁊ q̄n̄o ꝓpter diuerſitatē bonoꝝ ſpūaliū quibꝰ eſt referta ⁊ ditata ſortit̄ diuerſa noīa: q2 dr̄ ⁊ appellat̄ hereditas Chriſti ⁊ ſpōſa ⁊ domꝰ ſpecioſa ⁊ colūba ⁊ mōs pinguis ⁊ coagulatꝰ ⁊ excelſus. Patet etiā q̄n̄o nec mōtes chanaā/ nec montes terreni/ nec ſynagoga/ nec delubra: ⁊ tēpla gētiliū vllo mō poſſunt dici mōtes pingues et coagulati:

Mons piguis eſt xp̄i humanitas.

ꝙ paſcua eoꝝ ſunt corruptibilia ⁊ trāſitoria: ⁊ deꝰ nō habitat in eis ꝑ gratiā/ nec ꝑ gloriaꝫ: ⁊ ꝑ cōñs in eis nullus pōt deo frui: niſi in ſola eccleſia iſta per gratiā: ⁊ in ſuꝑna ꝑ gloriā. ergo iſti ſunt montes in ſcriptura ꝓmiſſi. Itē mōs pinguis verus coagulatus ⁊ excelſus in quo deus habitabit in eternuꝫ in vnitate ꝑſone eſt hūanitas Chriſti. ⁊ ideo tota paſcua ⁊ fructio beatoꝝ cōſiſtit in viſione ꝑſone Chriſti q̄ eſt verbū patris: in quo eſt tota trinitas eſſentialiter ⁊ ſubſtātial'r ⁊ īſeparabil'r. Et ſic nemo pōt videre nec frui filio: q̄n videat ⁊ fruat̄ patre ⁊ ſpū ſctō: vt ait Chriſtus Jo. xiiij. Qui videt me videt ⁊ patrē meū. Itē. xvij. Hec eſt vita eterna vt cognoſcāt te deū verum ⁊ quem miſiſti Jeſum Chriſtum Et iō iſte eſt verus mōs pinguis paſcualis et fruibilis: de quo vltimate loquitur ſcriptura: quia iſte fecit eccleſiam pinguem ⁊ coagulatam.

Currus dei decem milibus multiplex: milia letantium: dominus in eis in Sinai in ſancto.

Ephe. iiij. b. de ſum. trini. ⁊ fid. ca. c. damnamꝰ.

Aſcendiſti in altum: cepiſti captiuitatem: accepiſti dona in hominibus.

¶ Hec eſt quarta pars ꝑncipalis tī qua oſtēdit Dauid qual'r Chriſtus accepit a patre oīa bona ſpūalia ſupradicta: vt diſtribueret ea eccl'ie ſpōſe ſue. ⁊ hoc accepit in die aſcēſiōis. vn̄ licet hoc habuerit Chriſtꝰ a primo inſtāti ſue cōceptiōis etiā inq̄tuꝫ hō rōne vnionis: tn̄ hoc apparuit manifeſte in die aſcēſionis: q2 tūc accepit poſſeſſionē regni celeſtis inq̄tū hō ꝑ ſe ⁊ mēbris. Et ideo dixit in aſcēſu ſuo. Data eſt mihi ꝑtās ī celo ⁊ ī terra. Mat. vlti. Et iō deſcribit hic modū aſcēſionis Chriſti cuꝫ triūpho. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū ꝙ angeli in ſacra

Angeli dicū tur dei currꝰ.

ſcriptura frequēter noīant̄ currus dei: in q̄bꝰ deus ſedere dicit̄. vn̄. j. Paralypo. xxvij. Deꝰ ꝑcepit Salomoni: vt faceret Cherubin ad modum quadrige ſuꝑ q̄ Cherubin deꝰ ſederet. Itē pſal. xvij. dictū eſt. Qui ſedes ſuꝑ cherubin ⁊ ambulas ſuꝑ pēnas ventoꝝ. Itē pſal. xcviij. Qui ſedes ſuꝑ Cherubin moueat̄ terra. Et ſic etiā dicit̄ Deutero. xxxiij. Q2 Dn̄s de Sinai venit ⁊ cū eo ſanctoꝝ milia. i. cū multis milibꝰ angeloꝝ: vt gloſſant Hebrei: ⁊ ſic patet ꝙ ī ſcriptura angeli frequenter dicunt̄ currus dei. Et intēdit dicere Dauid in hoc paſſu: ꝙ ſicut Deus deſcēdit ⁊ fuit in mōte Sinai ſuꝑ milia angelorum: ita Chriſtus deꝰ incarnatus aſcēdit in celū ſedens ſuꝑ multa milia angeloꝝ tanq̄ ſuꝑ multa milia currium. Nā ſicut Romani duces habita victoria de aliqua ꝓuincia ītrabāt Romā cū triūphali curru/ ⁊ aū ⁊ retro currū ꝑcedebat ⁊ ſubſequabat̄ ca-

terna captiuorum: ⁊ preda recuperata/ vt patet de camillo qui retulit Romā vexilla recupata quondā ablata: Ita pariter Chriſtꝰ deuicto diabolo et expoliato inferno ⁊ recupata p̄da captiuorū quondā ablata: ⁊ tyrānice in lymbo diu detēta/ ſup currū triūphalē multorū miliū angelorū intrauit celū ſecū ferēs recuperatā captiuitatē ſctōꝝ patrū. Et ſic accepit ſedē in celo ꝓ ſex ſuis: q2 ſedit a dextris patris. Marci vlt. A quo p̄re accepit oēm ptātem ⁊ factus eſt vl'is diſtributor bonorū ⁊ oīm virtutū dilecti patris ſui. Et iſta dona accepta a patre dedit ⁊ diſtribuit hoībus. Primo apl'is in die pentec. ⁊ poſtea oībꝰ martyribꝰ ⁊ doctoribꝰ ⁊ fidelibus diſtribuit ꝑ ſucceſſionē tp̄is. Hoc eſt ergo q̄d intēdit dicere Dauid in hoc paſſu: licet v̄bis duris ⁊ intricatis. Uñ ait: q̄ ſicut currus dei fuit multiplex. x. milibꝰ in Sinai in ſctō. i. in monte ſctō Sinai: vbi fuerūt multa milia angelorū ſupple letātiū cū deꝰ dedit legē i mōte Sinai: vt dictū eſt Deut. xxxiij. Ita tu pariter xp̄e deus ⁊ hō aſcēdiſti in altū celū cū multis milibꝰ currū angelorū letātiū cū magno triūpho: ⁊ cepiſti ⁊ tuliſti tecū captiuā captiuitatē ſctōꝝ patrū ab inferno abſtractā ⁊ recuperatā ꝓpter quā victoriā meruiſti talē triumphū: ⁊ ſediſti a dextris p̄ris: a quo accepiſti vl'em ptātē: ⁊ accepiſti dona hoībus tuis fidelibꝰ diſtribuēda ⁊ diſpēſanda i die pētec. ⁊ i oī tp̄e futuro: q2 diſtribuiſti dona gr̄e fidelibus tuis in hac eccleſia: ⁊ dona glorie in celeſti. Et non ſolum accepiſti illa dona pro patribus ⁊ fidelibꝰ vet. teſta. quos de limbo liberaſti: nec ſolū pro apoſtolis ⁊ ceteris qui te in principio receperunt: ſed etiā accepiſti poteſtatem ⁊ dona: vt gentiles non credētes: q2 nūq̄ habuerāt legē/ hereditarēt dn̄m deū cōuerſi ad fidez. vñ Saluator ait Joā. xvij. Pater non pro his rogo tantū: ſed pro oībus qui credituri ſunt. Litera Hieronymi habet ſic. Currꝰ dei innumerabilia milia miliū letātium dn̄s in Sinai in ſctō. Et tunc litera eſt magis plana. quaſi dicat: q̄ currꝰ dei ita eſt innumerabilis q̄ ſunt milia miliū angelorū letātiū: q2 dn̄s fuit i eis tanq̄ in curribꝰ in mōte ſctō Sinai. Noſtra aūt l'ra debet ſic conſtrui. ſ. q̄ currꝰ dei fuit ⁊ eſt multiplex. x. milibus. i. plus decē milibꝰ: q2 multa milia angelorū letantium fuerunt: ⁊ dn̄s fuit in eis curribus angelorū in ſancto monte Sinai qn̄ dedit legē Moyſi. Et cōuerſus ad Chriſtuz dicit. O chriſte deus ſicut quando data eſt lex in monte Sinai currus dei fuit multiplex ⁊ innumerabilis. ſ. milia miliū angelorum letantium: ⁊ dn̄s fuit in eis curribus in ſancto monte Sinai: q2 fuit plus decem milibus. i. plus q̄ x. mil. Ita tu cuz innumerabilibus curribus angelorū aſcēdiſti in altum celum: ⁊ cepiſti ⁊ tecuz tuliſti captiuitatem. i. predaz captiuam quā de limbo liberaſti: ⁊ ideo in premium tante victorie accepiſti a patre dona hominibus diſtribuenda.

Margin: Xp̄s bonorū patris diſtributor.

Margin: xvj. q. ij. viſis. et xxiij. q. ſtio. ſ. q̄d culpatur.

Etenī non credētes inhabitare dn̄m deuz.

Etenī. i. inſuper tu accepiſti poteſtatē nō credētes. ſ. gentiles ⁊ alios infideles habitare. i. frequēter habere dn̄m in deū. ſ. vt eſſes eis in deuz: ⁊ ipſi tibi in populū: q2 dediſti eis ptātē filios dei fieri ꝑ regenerationem baptiſmalem.

Margin: De co. e. diſti.

Benedictus dn̄s die quotidie: proſperuz iter faciet nobis deus ſalutariū noſtrorū

Poſtq̄ ſuperius explicauit qualiter Chriſtꝰ accepit a patre oīa bona ſpiritualia hoībꝰ diſtribuēda: ideo in hac quinta parte oſtēdit quibꝰ meritis Chriſtus meruit illa dona accipere pro ſuis diſtribuēda: et dicit q̄ hoc meruit Chriſtus per ſuā mortē ⁊ paſſionē per quā nos redemit: ⁊ iō meruit dici ſaluator oīm. dicit ergo. Benedictus ſit dn̄s nr̄ Jeſus Chriſtus die quotidie. i. ꝑ ſingulos dies: vt habet l'ra Hieronymi. Nā ipſe faciet ꝓſperum iter et viā ſalutariū noſtrorū. i. noſtrarū ſaluationū.

Margin: ac. ſſi. c. a ceſſorum.

Deus noſter deus ſaluos faciendi: ⁊ domini domini exitus mortis.

Chriſtus deꝰ noſter eſt deus faciendi ſaluos homines: q2 eſt ſaluator hoīm iuxta proprietatez ſui nois q̄d eſt Jeſus. i. ſaluator. Et ſubdit cām quare dicitur ſaluator hominuz: ⁊ quō ſaluauit hoīes dicit quod cauſa quare ſaluauit ⁊ pretiuz noſtre redemptionis ⁊ ſalutis fuit/ fuit quia domini dei exitus mortis. i. q2 exitus dn̄i dei Jeſu Chriſti fuit exitus mortis: q2 per mortem exiuit ab hoc mundo vt nos a morte perpetua liberaret ⁊ ſaluaret: q2 mortē noſtram moriendo primo deſtruxit per exitū mortis: ſed poſt tres dies vitam noſtram reſurgēdo reparauit. Et ideo dicitur deus ſaluos faciendi ⁊ ſaluator hominū ⁊ deus ſalutariū noſtrorū. Et fecit iter proſperum in hac vita per gratiam ſacramentorū que fluxerunt a paſſione: ſua et in celū per gloriaz quā meruit hominibus diſtribuere per merita ſue paſſionis. Litera Hieronymi habet. Dn̄i dei mortis egreſſus. ⁊ tunc eſt litera magis ꝑ lana. Eſt ergo ſenſus huius partis: q̄ q2 exitus dn̄i noſtri Jeſu Chriſti fuit exitꝰ mortis. i. q2 ſe humiliauit vſq̄ ad mortē: ⁊ voluit recipere in ſe mortem cum non obligaretur: ideo dſtruxit noſtrā mortē: ⁊ cū mors eſſet finis oīm: ⁊ eſſet nobis iter flebile ad infernū ipſe Chriſtus recipiēdo mortē fecit nobis iter proſperum per ipſam ad vitā eternam: q2 ipſa q̄ ante erat iter ad aliam mortem eternam ꝓpter peccatū: facta eſt iter proſperū ad vitam eternaz ꝑ mortem Chriſti. Item cum celum nobis eſſet clauſum Chriſtus fecit ipſum nobis peruiū in ſua aſcenſione: ⁊ via celeſtis que nullꝰ fuerat temerata veſtigio facta eſt nobis nota: ⁊ Chriſtꝰ fecit nobis iter proſperū per celum ad vitam eternā: ⁊ totum hoc meruit ꝓpter ſuā mortē ⁊ paſſionem. Et ſic meruit dici deꝰ ſaluos faciēdi: ⁊ deus ſalutariū noſtrorū.

Margin: De cl. ſe. diſti. ſj. c. ito ratur.

Margin: Xp̄s glo. ſie. uat.

Ueruntamen deus confringet capita inimicorum ſuorum: verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.

Margin: Bar. ter. bar. me. mar. res.

Poſtq̄ ſuperius Dauid oſtendit qualiter paſſio Chriſti fuit cauſa noſtre ſalutis: et fecit nobis iter ꝓſperum ad vitam eternā: ideo in hac ſexta parte oſtendit qualiter illa eadem paſſio Chriſti fuit ſcādalum ⁊ cauſa damnationis corporis ⁊ aīe/ ⁊ cauſa captiuitatis ⁊ deſtructionis Judeis cecis ⁊ obſtinatis. Nā iudei in occidendo Chriſtū incurrerunt irā ⁊ indignationē dei: ⁊ ſniam vtriuſq̄ mortis ꝓpter mortem iuſti: ſed adhuc xp̄s expectauit eos ad penitentiam per. xl. annos: ne ſua paſſio eſſet eis inutilis. Sed quia noluerunt cognoſcere reatū ſuum: nec conuerti ad xp̄m: immo voluerūt in ſua pefidia ⁊ obſtinatione permanere perſequendo apl'os ⁊ eccleſiaz: Ideo Chriſtus miſit Titū contra

Margin: Judei puniti.

eos cū exercitu Romanorū: q̄ cepit ⁊ deſtruxit oēs ciuitates Galilee et Paleſtine: ⁊ finaliter obſedit Hieruſalē verticē ⁊ caput totius regni: ⁊ poſt longā obſidionē ⁊ ſtragē ⁊ inediā cepit/ cōbuſſit tēplū ⁊ arcē ⁊ preſidiuz: ⁊ totā ciuitatē ⁊ muros e fundamētis euertit. In qua obſidiōe mortua ſunt fame ⁊ gladio decies cētena milia: vt inquit Joſephus libro de bello Judaico. q̄ quidē. ſtrages facta eſt/ vt ipſe inq̄t in vindictā mortis Jeſu Nazareni: aut Joānis Baptiſte: aut Jacobi iuſti. Sed rabi Samuel manifeſte ꝓbat q̄ illa ſtrages potiꝰ facta eſt in vindictaz mortis Chriſti: qui fuit magis iuſtus et dignꝰ: ꝓpter ſanctitatē vite ⁊ magnitudinē miraculorū. Et hoc ē dicit Dauid: vnde ait q̄ licet exitus et egreſſus Dn̄i noſtri Jeſu Chriſti fuit exitus mortis ꝑ quā nos ſaluauit ⁊ de morte ꝑpetua ⁊ captiuitate liberauit: verūtamē Chriſtꝰ in vindictā mortis ſue cōfringet capita Judeorū inimicorū et crucifixorū ſuorū. ſ. Scribarū et Phariſeorū et ſacerdotū q̄ fuerūt capita in ꝯſilio ⁊ cōiuratione cōtra ipm: ⁊ cōfringet verticē capilli ſuceſſorū illorū perambulantiū ⁊ ꝑſeuerantiū in delictis ſuis: ⁊ in obſtinatiōe ⁊ malitia ſua. Unde eſt aduertēdū: q̄ ſicut principes ſacerdotuz ⁊ Scribe ⁊ Phariſei erāt capita ciuitatis Hieruſalē: ita Hieruſalē erat caput ⁊ capillꝰ totiꝰ regni: ⁊ tēplū ⁊ fortalitiū ⁊ p̄ſidiū erat vertex ciuitatis: ⁊ oīa iſta fuerūt penitꝰ cōbuſta ⁊ deſtructa. ⁊c. Et ideo ꝑ verticē capilli intell'git tēplū ⁊ p̄ſidiuz ⁊ turres altiores ciuitatis. Nā ſicut Hieruſalē erat capillꝰ et caput aliarū ciuitatū ⁊ oppidorū regni: ita tēplū/ ⁊ p̄ſidiū/ ⁊ turres erant vertex ⁊ etiā capilli ciuitatis: q̄ oīa fuerunt deſtructa. Itē etiā ꝑ verticē capilli pōt intelligi ſupbia/ ⁊ regnū/ ⁊ ſacerdotiū Judeorum: q̄ oīa fuerūt cōfracta. Itē notāter dicit. Et verticē capilli perambulantiū in delictis ſuis: ꝑ quos intelligit ſucceſſores crucifixorū Chriſti ꝑmanentes ⁊ perambulantes ⁊ ꝑſeuerantes in eadez malitia ⁊ obſtinatione: q2 nō ſolū Chriſtꝰ cōfregit capita crucifixorū ſuorū: q2 Pilatus ⁊ Herodes mortui ſunt in exilio in Gallia: ⁊ Anna/ ⁊ Caiphas mortui ſunt in multis miſerijs ⁊ ſeditionibꝰ/ q̄ facte ſunt in Hieruſalē in illis quadraginta annis: vt ait Joſephꝰ: ⁊ Sed etiā Chriſtus cōfregit ſucceſſores illorū ⁊ filios qui voluerunt in eadē obſtinatione ⁊ malitia perambulare ⁊ permanere. Et ſic Chriſtus quotidie confringit verticem ⁊ malitiam modernorum Judeorum in eadem obſtinatione perambulātiuz ⁊ perſeuerantium: quia continue expoliātur ⁊ verberantur ⁊ interficiuntur: ⁊ ſunt in perpetua ſeruitute. Deinde cum dicit.

Margin: Nota.

Dixit dn̄s ex Baſan conuertam: conuertam in profundum maris.

Ut intingatur pes tuꝰ in ſanguine: lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo.

Margin: In q. ſup. ca. q̄d. ..ccō. ma. et m. q. l. ..on. ſi.

Explicat modū ſupradicte ſtragis ⁊ excidij ciuitatis ⁊ totius regni. Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notandū ſcd̄m Joſephū: q̄ ſicut filij Iſrael venietes in terrā Chanaā nō intrarūt ꝑ Paleſtinā q̄ eſt cōtigua cū Egypto: ſed circūdederūt ꝑ deſertū ⁊ mōtē Seir: ⁊ Moab: ⁊ deſtructa terra Baſan intrauerunt ꝑ Jordanē ab oriēte: ⁊ ſic deſtruxerūt Hierico ⁊ oēs ciuitates: ⁊ obtinuerūt totā terrā a Jordane ⁊ Baſam vſq̄ ad ꝓfundū maris mediterranei occidētalis: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum libri Joſue. Ita pariter dicit Joſephꝰ q̄ poſtq̄ Titꝰ cū exercitu ſuo venit in Syriā miſit in Egyptū: vbi erat q̄dam legio militū Romanorū. ſ. ſex milia ⁊. cccccxvj. equitū. q̄ quidē legio eodez itinere circuiuit totā Paleſtinā ⁊ Judeā ⁊ mare mortuū: ⁊ ꝑ terrā Baſan intrauerūt Jordanē: ⁊ inceperūt vaſtare ⁊ deſtruere oēs ciuitates ⁊ oppida Judeorū. Et ſic vaſtando venerūt a Baſan vſq̄ ad Joppen ⁊ Ceſareā ⁊ Gazaz: q̄ erāt ciuitates ſite in littore maris occidentalis: et ſic deſtruxerūt ⁊ ceperūt primo totā Galileā ⁊ Judeā: vltimo aūt obſederūt Hierl'm. Et tādē poſt lōgā obſidionē et famē ceperūt eā vi armorū: ⁊ trucidarūt oēs p̄ncipes ſacerdotuz: ⁊ Scribas: ⁊ Phariſeos: ⁊ et principes ppl'i/ et oēs ciues et populares ⁊ plebeios: intātū q̄ oēs platee ⁊ vici et domꝰ Hieruſalē fluebant cruore ⁊ ſanguine occiſorū. Et hoc eſt q̄d itēdit dicere hic Dauid ꝓut vidit i ſpū. Unde ait. O dn̄e Jeſu Chriſte dn̄s pater tuus dixit ⁊ ꝓpoſuit: ⁊ ꝓdicēdo dixit. Ego ꝯuertā ⁊ deducā legionē militū Romanorum ex Egypto ꝑ deſertū vſq̄ ad Baſan: q̄ eſt a parte oriētis: et ex Baſan cōuertā exercitū ⁊ legionē Romanorū verſus occaſum/ deſtruendo et vaſtando ciuitates Judeorum vſq̄ in ꝓfūdum maris. i. vſq̄ ad Joppē ⁊ Gazā: et ceteras ciuitates ſitas in littore maris mediterranei: et captis oībus ciuitatibus tandē obſidebitur et capietꝰ ⁊ deſtruetꝰ Hieruſalē in qua effundetꝰ tātus ſanguis occiſorū q̄ Romani nō calcabūt niſi ſanguinē Judeorū: intantuz vt pes tuus intingatꝰ in ſanguine. Et etiā lingua canū tuorū militū intingatꝰ ⁊ ſatietꝰ ab ipō ſanguine effuſo ex Judeis inimicis tuis. Et hoc iuſto Dei iudicio factū eſt: vt ſicut Judei intinxerūt pedes Chriſti ſanguine ipꝰ crucifigendo et cōclauādo: ita Chriſtꝰ intinget pedes ſuorū militū in ſanguine Judeorū. Et etiaz q2 Judei tanto deſiderio ſitierūt ſanguinē Chriſti: ideo canes linxerūt ⁊ ſatiati ſunt ſanguine eorū. O ergo altitudo diuitiarū ſapiētie ⁊ ſciētie Dei: q̄ incōprehenſibilia ſunt iudicia eius ⁊ inueſtigabiles vie eius. Ad maiorē aūt euidētiā eorū q̄ dicit in hac particula/ eſt aduertēdū: q̄ ſicut Judei multipliciter perambulāt ⁊ ꝑſeuerāt in delictis ⁊ ſceleribꝰ ſuis cōtra Chriſtū: ita multipliciter et iugiter Chriſtꝰ cōfregit ⁊ cōfringit ꝯtinue capita Judeorū inimicorū ſuorū. Nā ſicut ſemꝑ ꝑſeuerāt in ſua iniquitate ⁊ malitia: ita Chriſtꝰ ſemꝑ ꝑſeuerat in puniēdo eos. Uñ licet multa pctā fuerint annexa peccato Judeorū/ tn̄ fuerūt duo principalia. ſ. ſacrilegiuz et blaphemia: q2 fecerūt deū mēdacē: et legē et ꝓphetas: et homicidiū iniuſtū: q2 Chriſtū iuſtiſſimū occiderūt: ſicut patebit pſal. lxxx. Sed grauiora facta ſunt iſta duo peccata ꝑ obſtinationē et ꝑſeuerantiā: q̄ ꝑ primā cōmiſſionē ⁊ ꝑpetrationē. Uñ non ſufficit Scribis ⁊ Phariſeis q̄ Deū negauerūt/ ⁊ legē/ ⁊ ꝓphetas/ negādo xp̄m: ⁊ ipm occiderūt: ſed q̄d grauiꝰ ⁊ deteriꝰ eſt: in eadē infidelitate ꝑmāſerūt: ⁊ multa alia mēdacia/ ſue falſe doctrine addiderūt: in q̄bꝰ tenebris ꝑambulāt ⁊ ꝑſeuerāt obſtinati: vt patebit pſalmo ſequēti: ⁊ pſal. lxxx. Et nō ſolū ꝑambulāt ⁊ ꝑſeuerāt in eadē cecitate ⁊ infidelitate: ſed in eodez homicidio ꝯ Chriſtū ⁊ ſuos fideles: q2 nō ſufficit eis q̄ patres eorū occiderūt Chriſtū: ſed etiā ipſi deſiderāt ipſum oc

Margin: a

Margin: xp̄s iudeorū capita cōfregit.

Margin: Nota quō q̄ liber anno iudei crucifigunt ymum ꝯ Chriſti anuz.

cidere in mẽbris ſuis: imo quolibet anno crucifigunt aliq̄ñ chriſtianũ: ⁊ ſi nõ poſſunt habere hominẽ crucifigunt aliqđ aliud aĩal ex deſiderio crucifigẽdi xp̄m: ꝑut pluries cõpertũ eſt ex eoꝝ ꝯfeſſiõe in diuerſis partibꝰ mũdi. Unũ anno. Ɔ.ccxviij. congregati iudei in ciuitate beryti in vna domo ceperunt imaginẽ ligneã crucifixi: ⁊ primo flagellauerũt eã: ⁊ iterũ cum oĩbus opprobrijs ⁊ iniurijs crucifixerunt eã: ⁊ lancea latus transfixerũt: a quo miraculoſe exiuit magna copia ſanguinis: ĩ intãtũ ꝙ exiuit ꝑ rimulas portaꝝ ĩ via publica. Quo miraculo viſo oẽs iudei ſpõte venerũt ad baptiſmũ miraculũ predicãtes. de quo myſterio celebrať feſtũ paſſionis imaginis in quibuſdaʒ eccleſijs. Itẽ anno dñi Milleſimo. clxxiiij. congregati Judei in die paſche in ſynagoga ceperunt quendã iuuentẽ vocatũ Ricardũ in ciuitate Pariſieñ. quẽ cũ oĩbꝰ opprobrijs quõdã Chriſto factis crucifixerũt. quo ſcelere cõperto Rex Frãcie oẽs Judeos ex ſuo regno ꝓcepit relegari. de q̄ exilio obtinuerũt Judei indulgentiã: ⁊ fuerũt ab exilio ꝓcibꝰ reuocati. Sʒ iterũ poſt aliquot annos in eadẽ ciuitate quidam Judeus emit pecunijs a quadaʒ paupcula muliere hoſtiã cõſecratã: quã in cõmuniõe latenter abſcõderat. Hanc hoſtiã cepit ille Judeus: ⁊ in cacabo diu decoxit ⁊ exĩde abſtractã ſupra incudẽ malleo ⁊ gladio multipl'r ꝑcuſſit: ex cuiꝰ vulnere copia ſanguinis exiuit: ⁊ quaſi totã domũ vſq; ad fores impleuit. quo ſcelere cõperto ⁊ per ciuitatem ⁊ regnũ diuulgato ꝑ oẽs partes Frãcie Judei fuerũt expoliati ⁊ ꝑtim trucidati ⁊ ꝯbuſti: ⁊ ceteri irreuocabiliter toto regno expulſi vſq; in hodiernũ dieʒ. Que quidẽ hoſtia oſtendiť hodie in teſtimoniũ in eccleſia ſancti Joãnis de Grauia. Itẽ ꝑ ideʒ tẽpus apud Ceſareã Auguſtã ciuitatẽ Hiſpaniarũ cõgregati Judei in die paſche quẽdã puerũ vocatũ Dominicũ cũ oĩbꝰ opprobrijs Chriſti crucifixerũt: cuius ſepulchrũ in eadẽ ciuitate vſq; in hodiernum diẽ oſtenditur. Iteʒ anno dñi. M.cccxix. Judei in Alemania oẽs aquas potabiles veneno mortifero infecerunt: ꝓpter qđ magna pars eorũ fuit cõbuſta ⁊ trucidata. Iteʒ anno dñi. M.cccclxviij. in noſtris tp̄ibus cõgregati Judei in ciuitate Trideʒti quendã puerũ Simonẽ vocatuʒ cũ omnibꝰ opprobrijs crucifixerũt. que res fuit nota ꝑ totã Italiã/ ⁊ Germaniã/ ⁊ Galliã. qui quidem ſanctꝰ ſignis ⁊ miraculis claret. Per idem tempꝰ tempore põtificatus dñi Sixti: ſimile ſcelus cõmiſerunt Judei in ciuitate Dertona crucifigendo quẽdam pueruʒ vocatũ Joanninũ: quo ſcelere conperto multi Judei fuerunt interfecti: ⁊ domus eorũ diſſipate. Itẽ hoc eodẽ tp̄e apud Sepuluedã oppidũ hiſpanie/ Judei cõgregati in die paſche crebris flagellis et ictibꝰ occiderunt quẽdã puerum chriſtianũ cũ omnibus opprobrijs Chriſti/ cuiꝰ ſceleris notitia venit ad dñm Joãnẽ Aries ep̄m Secobienſem. q̄ facto ꝓceſſu oẽs illos iudeos tradidit curie ſeculari: cõtra quos inſurrexerũt oẽs ruſtici ⁊ mulieres ⁊ multos eorum ſuſpẽderunt: ⁊ alios varijs tormẽtis afflixerunt: que res nota fuit noſtris diebus ꝑ totam Hiſpaniam. Ex quibus patet/ ꝙ talia ſcelera nõ poſſunt eis prouenire: niſi ex illo grãdi pctõ parẽtũ quoꝝ ſũt iugiter imitatores: q2 talia facta nõ ſunt humana: ſʒ beſtialia ⁊ beluarũ ſimilia. ꝓpter que iugiter affliguntur/ ⁊ trucidanť/ ⁊ expoliãtur/ ⁊ nũq̄ ex talibꝰ ſceleribꝰ valẽt corrigi: ſʒ ſemꝑ in eadem cecitate ⁊ obſtinatiõe ambulãt ⁊ ꝑſeuerant: nec ceſſant ambulare in delictis ſuis. Ideo Chriſtus iugiter ⁊ ſucceſſiue cõcutit ⁊ conterit capita eorũ verticeʒ capilli ⁊ ſuperbie ⁊ odij ⁊ malitie ⁊ iniquitatis eorũ: ⁊ cõuertit malitiã eorum in profundũ maris ⁊ perſecutionis: ⁊ in trucidatiõibus ⁊ cedibus eorum canes lingunt ſanguineʒ eorum in vindictam Chriſti quẽ ſemꝑ putãt ⁊ deſiderant ꝑſequi. Sed clarius dicet hoc Dauid pſalmo ſequẽti: ⁊ magis declarabiť pſal. lxxxi. Et nota qđ multi ſancti doctores antiqui exponũt predictos duos ꝟſus quaſi per oppoſitum. quaſi dicat deus. Ego cõuertam fideles meos ex Baſan. i. ex infidelitate ⁊ cõfuſione peccatorũ. Et dicat corpus myſticum. Ut pes tuus o deꝰ. i. martyres tui intingant in ſanguine ꝓpter te: ⁊ lingua canũ tuorũ. i. predicatorũ ⁊ doctorum ſit a teipſo directa ⁊c. q̄ quideʒ expoſitio licet poſſit habere bonũ ſenſum: tñ multũ videť mihi extorta ⁊ extranea ab ipſa litera. Et ideo videtur magis conformis litere expoſitio ſupradicta exponẽdo eã de punitiõe crucifixorũ chriſti. Nã in verſu ꝓcedenti dicit Dñi dñi exitus mortis/ per qđ denotať paſſio Chriſti. Et ideo ſubdit. Uerũtñ deus cõfringet capita inimicoꝝ ſuorũ: et verticem capilli perambulãtiũ ĩ delictis ſuis. per quod explicatur punitio crucifixorũ Chriſti et ſuorum ſucceſſorum: vt dictum eſt.

Nota exemplum.

Exemplum.

Viderunt ingreſſus tuos deus: ingreſſus dei mei regis mei q̄ eſt in ſancto. Preuenerunt principes coniũcti: pſallẽtibus ĩ medio iuuẽculaꝝ tympaniſtriaꝝ.

¶ Ad cuiꝰ intellectũ ẽ aduertẽdũ: vt ptʒ Act. xiij. ꝙ obſtinatio populi Judaici fuit cauſa cõuerſiõis populi gentilis. Nã videntes apl'i cecitatem ⁊ obſtinationem Judeorũ dixerunt. Uobis oportebat predicari verbuʒ dei: ſed q2 indignos vos feciſtis: ideo cõuertimur ad gentes. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpiritu/ poſtq̄ ſupius meminit reprobationem ⁊ deſtructionẽ iudeoꝝ factã in vindictam mortis chriſti: ideo in hac. vij. parte ꝓdicit conuerſionẽ gẽtiliũ ⁊ dilatationẽ ⁊ ampliationẽ eccleſie factã in populo gentili per totum orbẽ. Nã reprobatis Judeis/ tunc apoſtoli ingreſſi ſunt ad populũ gentilem quẽ totũ ſubiecerunt iugo Chriſti/ ſicut Joſue cũ filijs Iſrael ingreſſi ſunt terrã ꝓmiſſam: ⁊ ſubiecerunt eã cultui diuino. Nã ille ingreſſus fuit figura huius. Unde legitur Joſue. iiij. qđ Joſue ex precepto dei elegit. xij. principes ſuꝑ. xij. tribus qui precederent arcã domini. Ad cuius preſentiã aque Jordanis cõuerſe ſunt retrorſum. Unde illi. xij. principes abſtraxerunt. xij. lapides: ⁊ poſuerunt in caſtris in memoriam illius miraculi. Et tulerũt alios. xij. lapides de terra: quos poſuerũt in medio fluminis: ſupra quos tranſierũt filij Iſrael ꝑ mediũ fluminis pede ſicco: ⁊ ſic ingreſſi ſunt terram ꝓmiſſionis iſto ordine. Nã primo ꝓcedebant illi. xij. principes. Secundo Leuite pſallẽtes in tubis ⁊ organis ⁊ ceteris muſicis inſtrumentis. Tertio ſacerdotes portãtes arcã dñi. Ultimo ſeq̄bant arcã puelle cũ tympanis tympanizantes ⁊ cantãtes laudes dñi ⁊ victorias ⁊ triũphos ⁊ miracula ⁊ ſigna que deus fecerat ꝑ eis. Et poſtea ſeq̄batur totum reſiduũ populi. Arca aũt portabatur: in medio Leuitarũ ꝑ ſacerdotes. Et ſic Leuitis clãgẽtibus tubis ⁊ ppl'is vociferãtibus luſtrarũt ſeptem diebꝰ ciuitatẽ Hierico: intñi ꝙ finaliter ceciderũt muri: ⁊ capta fuit ciuitas ⁊ diſſipata. Et ſic iſto ordine poſtea illi. xij. principes cũ arca ꝓceſſerunt ꝑ totã terrã: ⁊ ſubiecerũt ſibi eã: q2 nullus potuit reſiſtere/ imo oẽs reges ⁊ ppl'i Chananeorũ fuerunt victi ⁊ ꝓſtrati a facie dñi exiſtẽtis ĩ arca. Et ſic Joſue cũ illis. xij. principibꝰ oẽs illos ppl'os deleuit: ⁊ aut tributarios fecit: ⁊ oĩa idola eorũ confregit: et arcã ibi colocauit. Cõſiderãs ergo Dauid: ⁊ contẽplando oĩa iſta ſupradicta myſteria ꝓuidit in ſpũ ꝑ reuelationẽ qualiter Chriſtus debebat eligere xij. apl'os quos cõſtituit principes ſuꝑ oẽm terrã. Et qual'r reprobatiſ Judeis/ iſti. xij. ꝓncipes debebãt ingredi ad ppl'm gẽtilẽ portãtes hoc nomẽ Jeſum in arca euãgelica ꝑ aq̄s baptiſmales ſuꝑ. xij. lapides articuloꝝ fidei. Et qual'r oẽs reges ⁊ ꝓncipes terre: ⁊ populi gentiliũ debebãt cadere a facie huiꝰ noĩs Jeſu. Et clãgentibꝰ ⁊ vociferãtibus apl'is tubis ⁊ predicatiõibus euãgelicis debebãt rũpi ⁊ frãgi: ⁊ ruere oĩa idola ⁊ tẽpla gẽtiliũ: et ſic tota Egyptus ⁊ Ethiopia ⁊ oĩa regna mundi debebãt ſubijci iugo Chriſti. Itẽ ꝑ hoc ꝙ puelle cantantes cũ tympanis precedebãt arcã cũ Leuitis ⁊ alijs de populo Iſrael: ꝓuidit Dauid in ſpũ qual'r nõ ſolũ illi. xij. apl'i debebant ꝓdicare: ſed etiã multi martyres/ ⁊ puelle/ ⁊ virgines/ debebãt ꝓdicare euãgeliũ: ⁊ mori ꝑ cõfeſſiõe noĩs Jeſu: ⁊ cõuertere alias gẽtes. Unẽ etiã ptʒ/ ꝙ. xij. apl'i nõ ſolũ fuerũt figurati per illos. xij. principes quos elegit Joſue vt ꝓcederẽt arcã ⁊ exercitũ dñi ad ſubijciẽdos populos: ſʒ etiã fuerunt figurati ꝑ. xij. patriarchas filios Jacob. Nã ſicut Jacob genuit carnaliter. xij. filios/ qui poſtea carnaliter generarũt vnuſquiſq; multos filios/ ex q̄bꝰ fuit multiplicatꝰ totꝰ ille numeroſus ppl's ꝑ. xij. tribꝰ diſtinctꝰ qui poſſedit totã illã terrã: Ita pariter Chriſtus regenerauit. xij. filios ſpũales per regñationẽ baptiſmalẽ: q̄ poſtea diuiſi ꝑ. xij. partes mundi regenerarũt totũ populũ Chriſtianũ ꝑ baptiſmuʒ. ex q̄bus. xij. deſcendit tota eccleſia fideliũ. q̄ quidẽ. xij. apl'i introduxerunt ppl'm gentilẽ in eccleſiã per flumẽ baptiſmi ſupra. xij. articulos fidei: ſicut Joſue/ ⁊ illi. xij. principes ꝓcedentes introduxerunt oẽs filios Iſrael ꝑ aquã Jordanis ſupra illos. xij. lapides in terraʒ ꝓmiſſionis. Hoc eſt ergo qđ intẽdit dicere Dauid in hac ꝑte. vnde ait Dauid. O Chriſte deꝰ/ ſicut populi Chananeoꝝ tũc viderũt ingreſſus tuos in terrã Chanaã: ita pariter totꝰ ppl's gẽtilis viderunt ingreſſus Jeſu Chriſti dei mei ⁊ regis mei q̄ eſt in ſctõ. i. qui habitat in tẽplo humanitatis ꝑ vnitatẽ ꝑſonalẽ. quaſi dicat: ꝙ ſicut Chananei viderũt ingreſſus dei exiſtẽtis in arca: ⁊ a cuiꝰ facie oẽs ceciderũt: ita pariter oẽs ppl'i gẽtiliũ viderũt igreſſꝰ dei mei Jeſu Chriſti q̄ eſt ⁊ habitat ĩ ſanctuario humanitatis: ⁊ in ſanctuario legis euãgelice/ ⁊ ĩ ſanctuario ſacroꝝ. Nã in euchariſtia Chriſtꝰ habitat realiter ⁊ ꝑſonaliter: ⁊ in oĩbus ſacramẽtis ſacramẽtaliter. Nã cetera ſacra realiter cõtinẽt virtutẽ paſſionis Chriſti vt dictum eſt. Et notãter dicunť ingreſſus in plurali. Nã ſicut illi. xij. ꝓncipes cũ ſuis tribus intrarũt per. xij. alueos Jordanis: ita pariter. xij. apl'i intrarũt totũ orbẽ per duodecim ꝑtes. Nam vnuſquiſq; accepit ſuã prouinciam in ſortẽ. Et ſicut illi duodecim principes tribuũ ꝓcedebãt cũ leuitis canẽtibus: ⁊ cũ puellis tympanizantibꝰ ante arcã: ita pariter duodecim apl'i ꝓncipes exercitus dñi Jeſu Chriſti regis noſtri preceſſerunt cõiuncti martyribꝰ ⁊ doctoribus pſallentibus ⁊ ꝓdicantibꝰ nomẽ Chriſti ⁊ euãgeliũ in medio iuuẽcularũ tympaniſtriaꝝ. ſ. in medio ꝟginũ publice ꝯfitentiũ Chriſtũ. Naʒ ſicut apl'i dicunť tibicines ſeu tubicines canẽtes ante arcã Chriſti ĩ iſto ingreſſu: eo ꝙ ꝓdicabãt ⁊ ꝓconizabãt euãgeliũ: ita martyres dicunť pſallẽtes: q2 ad ſonũ ⁊ ꝓdicationẽ apoſtoloꝝ ipſi cõfitẽtes pſallebãt chriſtũ. Et ita ẽt ꝟgines dicuntur tympaniſtrie/ eo ꝙ cũ audacia ⁊ fiducia cõfitebantur publice fidẽ Chriſti ante reges ⁊ ꝓſides: ad quarũ cõfeſſionẽ multi populi cõuertebanť: q2 ipſe etiam predicabãt euãgeliũ. Nã beata Magdalena ꝓdicauit in Marſilia: ⁊ cõuertit regẽ ⁊ reginã cũ toto ppl'o. Item Beata Lucia cõuertit matrẽ ſuã: ⁊ fuit cauſa vt cõuerteret tota ĩſula Sicilie poſt mortẽ ſuaʒ. Nã ante diſputauerat fidem Chriſti corã Paſcaſio. Item beata Cecilia cantãdibus organis in die ſuarum nuptiarum ipſa dño decãtabat dicẽs. Fiat dñe cor meũ ⁊ corpus meũ immaculatũ vt nõ cõfundar. Et ita pariter beata Catharina diſputauit de fide Chriſti coram Maxẽtio cũ doctoribꝰ: ⁊ vicit ⁊ cõfudit oẽs. Et ideo oẽs ꝟgines fideles dicunť tympaniſtrie Chriſti. ſed inter oẽs virgo Maria ꝑ excellentiã fuit tympaniſtria Chriſti: que cantauit illud cãticũ nouũ ſuꝑ omnia cãtica. ſ. Magnificat aĩa mea dñm ⁊c. Et ſic ptʒ ꝙ tres conditiones fideliũ ſubiecerunt mundũ iugo chriſti: ſcʒ apl'i tubicinantes euãgeliũ: ⁊ martyres ⁊ doctores pſallentes ⁊ publice cõfitentes chriſtũ: ⁊ virgines tympanizantes. Sed quia apoſtoli et martyres et virgines non intrarũt nec introduxerunt alios in eccleſiam: niſi per aquas baptiſmales/ ⁊ per confeſſionem duodecim articulorum fidei/ ideo Dauid inuitat omnes chriſtianos ad baptiſmum et confeſſionem. Unde ait/

In eccleſijs benedicite deo domino de fontibus Iſrael.

xxiiij. q. ſ. alienꝰ. ⁊.c. quicunq;.

¶ O vos chriſtiani regenerati de fontibus baptiſmalibus Iſrael. ſ. eccleſie: benedicite dño deo ⁊ homini Jeſu chriſto in eccleſijs ⁊ congregationibus fidelium. quaſi dicat. Uos gentiles in illo ingreſſu apoſtolorũ regenerati de fontibus baptiſmi cõfitemini fidẽ articulorũ dño deo noſtro Jeſu chriſto relictis idolis. Et ſic eritis effecti filij Iſrael ſecundum ſpiritum per apoſtolos regenerati qui erant filij Iſrael non ſolum ſecundũ ſpiritum: ſed etiaʒ ſecundũ carnem. ¶ Deinde cum dicit

Ibi Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu.

diſ. xſ. c. eccleſiarum ⁊.c. catholica

¶ Explicat qui fuerũt illi principes ⁊ duces q̄ ingreſſi ſunt ad ſubijciendum populum gentilem. et dicit ꝙ oẽs illi apoſtoli ⁊ duces: ⁊ licet potuerint eſſe ex oĩbus. xij. tribubus ſm carnem: tñ principaliter fuerũt de quatuor tribubus. ſ. de tribu Beniamin/ ⁊ Juda/ ⁊ Zabulon/ ⁊ Neptalim. Et hoc dicit Dauid prout preuidit in ſpũ ꝓphetico per ea verba que dicit Jacob. Geñ. xlviij. Unde qñ Jacob venit ad Beniamin dixit ſuper eũ. Beniamin lupus

x

rapax mane comedet/aut rapiet predã/⁊ veſpere diuidet ſpolia. Hoc quippe fuit impletũ in beato Paulo q̃ fuit de tribu Beniamin. ad Phil. iij. Ipſe enĩ primo fuit lupus rapax quando pſequebatur eccleſiã dei. j. ad Corin. xv. Sed poſtea raptus vſq; ad tertiũ celũ vidit arcana dei: que non licet homini loqui. ij. ad Corin. xij. ⁊ Act. ix. Vñ in illo raptu vidit diuinã eſſentiã: vnde rapuit ⁊ comedit predã ſpiritualiũ myſteriorũ in illo mane ⁊ luce ſue conuerſiõis. ibi enim comedit ⁊ cibatus fuit illo pane vite/⁊ doctrie: ⁊ intellect⁹: ⁊ aqua ſapiẽtie fuit potatus/vt ceteris poſſet diuidere ſpolia ſapientie. Nam in diuina eſſentia quaſi viſione matutina vidit illa arcana que nõ licet homini loq̃: ſed veſpere diuiſit ſpolia myſteriorũ q̃ ibi viderat. Nam doctrina Pauli quã toti mundo diuiſit fuit quaſi cognitio veſpertina reſpectu viſiõis quã habuit de diuina eſſentia eoꝝ que fuerunt ſibi oſtenſa in ea. Et ideo dicit ꝙ mane comedet predã: ⁊ veſpere diuidet ſpolia. i. viſiõe matutina videbit diuina myſteria in diuina eſſentia: ſ; doctrina veſpertina diuidet ⁊ annũciabit mũdo diuina arcana q̃ fuerant ſibi reuelata i illo raptu per viſionẽ matutinã. Itẽ beatus Paulus in veſpere. i. vſq; ad finẽ mundi diuidet ſpolia diuinorum arcanorũ q̃ rapuit ⁊ vidit in diuina eſſentia: q: cõtinue legũtur ep̃le eius in omnib⁹ eccleſijs mundi: quã doctrinã habuit Paulus in illo raptu ⁊ mẽtis exceſſu. Nã cognitio rerũ in deo dicitur matutina: ſ; cognitio rerũ in ſeipſis dicit̃ veſpertina: vt ait augu. xj. de ciuitate. c. xij. ſup Gene. Hoc eſt ergo qd̃ intendit dicere Dauid in hac pte. Vñ dicit ꝙ ibi in illo ingreſſu ad p̃dicãdũ ⁊ cõuertendũ ⁊ ſubijciendũ populũ gentilẽ erit dux ⁊ princeps Bẽiamin adoleſcẽtulus in mentis exceſſu. i. ibi erit Paulus de tribu Bẽiamin i mẽtis exceſſu. i. ille q̃ raptus fuit vſq; ad tertiũ celũ: q̃ vidit arcana dei. q̃ quidem arcana de chriſto ⁊ eccleſia p̃dicabit in populo gentili principaliter.

Paul⁹ rapt⁹.

Cognitio matutina q̃d ſit.

xj. diſ. c. eccleſiaſticarũ.

Principes Juda duces eorũ: principes zabulon: principes Neptalim.

¶ Item ibi erunt principes Juda. ſ. Joãnes ⁊ Jacobus ⁊ Simeon ⁊ Thadeus ⁊ Jacobus de tribu Juda erunt duces eorũ: ſc; populi gentilis. Itẽ ibi erunt duces eorum principes zabulon: ſc; Petrus ⁊ Andreas ⁊ Philippus q̃ fuerunt de tribu zabulõ habitantes in Bethſaida. Item ibi erunt duces in illa expeditione ⁊ ſacro exercitu principes Neptalim. ſ. Mattheus ⁊ Bartholomeus ⁊ Thomas qui fuerunt de tribu Neptalim ſm quoſdam. Quidam etiã dicunt ꝙ Mathias ⁊ Lucas fuerũt de iſta tribu. Et ſic etiã eſt dicẽdũ ꝙ de omnibus decẽ tribubus fuerũt ap̃li ⁊ diſcipuli: ſed principaliter ex ſupradictis quatuor tribubus fuerũt quaſi oẽs apoſtoli q̃ totũ orbẽ peragrarũt ad p̃dicãdũ euãgeliũ Chriſti: ideo hos principaliter nomiat hic Dauid.

Dauid not. de paulo.

¶ Sed hic dubitat̃: puta quare ppheta Dauid in hac parte p̃ferat ipm̃ Paulũ ceteris ap̃lis ⁊ principibus eccl̃ie. Prĩo q: explicat mẽtis exceſſum quẽ habuit Paulus in illo raptu: ⁊ non explicat mẽtis exceſſum quẽ habuerunt ceteri ap̃li in die pentec. quando receperunt ſpm̃ ſctm̃. Itẽ ſecundo: q: pri⁹ memorat Paulum ſub noie Beniamin: ꝙ ceteros apoſtolos: ⁊ ſic videtur ꝙ preferat eum ceteris in dignitate: cum fuerit poſterior tpe ceteris in apoſtolatu. maxime q: idem Dauid dixit de apoſtolis. pſal. xlvj. Principes populorũ cõgregati ſunt cum deo Abrahã: q̃m dij fortes terre vehemẽter eleuati ſunt. Ex quo pt; ꝙ non minus eleuati ſunt vſq; ad tertiũ celũ: ꝙ Paulus. Ad hoc rñdetur: ꝙ cauſa quare Dauid facit ſpecialem mẽtionẽ de raptu Pauli in hoc loco: eſt vt oſtendat ꝙ Paulus non fuit expers a receptione ſpũs ſancti. Nã ſicut apoſtoli receperunt ſpm̃ ſanctũ in die pentec. ita pariter Paulus recepit ipm̃ in illo raptu ⁊ mentis exceſſu: vt poſſet eſſe doctor gentiũ ⁊c. Nec eſt negandum tñ beatũ Joãnẽ attigiſſe hunc tertiũ gradum raptus qñ ſupra pectus dñi in cena recubuit: vbi potauit fluẽta illius fontis p̃fundiſſimi: q: aliter nõ ita altius intonuiſſet: cũ dixit. In p̃ncipio erat verbũ ⁊c. Item nec eſt negãdum oẽs alios ap̃los ſimul cũ virgine Maria cõſecutos fuiſſe ⁊ aſcẽdiſſe vſq; ad illud. iij. celũ in die Pẽteco. p raptũ ſpũs ſancti ⁊ p eleuationẽ intellectus ad ſuperna. In q̃ raptu ⁊ viſione fuit impreſſa in mẽtibus ap̃loꝝ tota ſacra ſcriptura cũ eius vera intelligẽtia. Vñ Petrus ilico poſt receptionẽ ſpũs ſcti ⁊ poſt illum raptum incepit diſputare cũ Scribis ⁊ phariſeis: ⁊ principibus ſacerdotũ allegando ſcripturas quas nunq̃ nouerat: dãdo veram intelligẽtiam. vñ abierunt conuicti ⁊ cõfuſi Phariſei/⁊ cõuerſa fuẽt tria milia in illa die: vt pt; Act. iij. ⁊ p totũ diſcurſum actuũ ap̃loꝝ/⁊ per hiſtorias eorũ. Unde nuſq̃ legitur ꝙ apoſtoli legerẽt in libris: q: quod ſemel legerunt in illo ſacro libro ſpiritus ſancti in illo raptu: nunq̃ poſtea ſunt obliti. Que quidẽ viſio fuit multo altior ⁊ perfectior/ꝙ illa quã habuit Moyſes. Quod autẽ talis viſio altiſſima fuerit neceſſaria oibus apoſtolis ſecũdum exigentiam ſue legationis/probat̃. Nã ſi fuit neceſſarium Moyſi habere talẽ viſionẽ diuine eſſentie ſaltẽ inquãtũ deꝰ eſt vnus ⁊ principiũ oim̃ creaturarum: eo ꝙ deus mittebat ipſum ad predicandũ vnũ ſolũ deum creatorem et gubernatorem oim̃: prout dictum eſt in prologo: ergo a fortiori erat neceſſaria oibus apoſtolis talis viſio: eo ꝙ debebant predicare ⁊ explicare toti pp̃lo gentili ⁊ toti mũdo articulũ trinitatis ⁊ icarnatiõis et nr̃e redẽptiõis ⁊ glorificatiõis ⁊c. Nã Augu. non propter aliud p̃bat Moyſem et Paulum vidiſſe diuinam eſſentiam/niſi quia ille fuit primus doctor Judeorum: et Paulus primus doctor gentium. Sed manifeſtũ eſt ꝙ oẽs apoſtoli fuerunt primi doctores gentium et totius mundi. Nã Bartholomeus ⁊ Thomas predicarunt apud Indos: ⁊ Mattheus in Ethiopia: et Andreas in Syria/quo nunq̃ profect⁹ eſt beatus Paulus. Sed cauſa quare Dauid preponit Paulũ ceteris ap̃lis in hac parte: ⁊ explicat ei⁹ raptũ: et nõ aliorum eſt iſta. Nã iam ſuperius aſſeruit ap̃los oẽs conſecutos fuiſſe ſimilẽ viſionem/cũ dixit. Aſcendit in altum ⁊ dedit dona hominibus: ⁊ qñ dixit. Pluuiam voluntariam ſegregabis hereditati tue ⁊c. vt dictum eſt. Sed quia dubitaret aliquis an Paul⁹ receperit ſpm̃ ſanctum: ideo explicat raptum ſuum: vt oſtẽdat eũ recepiſſe ſpiritum ſanctum cum donis ſuis in illo raptu ſicut ceteri ap̃li receperunt in die Pente. Ideo dicit ibi Beniamin adoleſcẽtulus in mentis exceſſu. i. i illo raptu qui factus fuit cum mentis exceſſu ⁊ quadam extaſi ⁊ eleuatione vſq; ad diuinã eſſentiam per modum tranſeuntis.

Nota Joannis raptũ ⁊ ap̃loꝝ.

Illud ego idẽ ⁊ eadẽ arcana que vidit Paulus in illo raptu/potuerunt videre oẽs apoſtoli quando factus eſt de celo ſonus tanq̃ aduenientis ſpiritus vehemẽtis. q: tunc tanq̃ dij fortes terre vehementer ſupra humanã facultatem eleuati ſunt vſq; ad tertium celũ multo magis ꝙ Moyſes: vbi Chriſt⁹ nõ tanq̃ ſeruis ſed tãq̃ amicis nota fecit eis que cunq; audiuit a patre: prout promiſerat eis. Joan. xv. Et ſic patet qualiter oẽs apoſtoli mane comederunt predam ſicut Paulus. Nam quaſi quadam viſione matutina fuerunt cibati pane vite ⁊ intellectus in illa receptione ſpiritus ſancti. ſed poſtea veſpere diuiſerunt ſpolia toti mundo. Nam cognitio quam tota eccleſia habuit de rebus diuinis ab apoſtolis/fuit quaſi veſptina reſpectu notitie quã ipſi habuerunt a Chriſto per ſpiritũ ſanctũ in illa die. Et ideo Dauid vt oſtenderet ꝙ non ſolũ apoſtoli receperunt ſpiritum ſanctum cũ donis ſuis quãdo Chriſtus aſcendit in altum/⁊ dedit dona hominibus in die penteco. ſed ꝙ etiam apoſtolus Paulus recepit eadem dona in illo raptu: ait ꝙ ibi fuit aggregatus in illa ſocietate Paul⁹ in mẽtis exceſſu ad predicandũ populo gẽtili cũ ceteris ⁊c. Item vt Dauid oſtenderet ꝙ illud idez qd̃ operatus eſt Chriſtus ipſi Paulo in illo raptu/operatus eſt ⁊ ceteris apoſtolis in die penteco. ideo ſubdit. Manda deus virtuti tue/confirma deus hoc qd̃ operat⁹ es in nobis ⁊c. Ideo ait Paulus. Qui operatus eſt Petro in apoſtolatũ: operatus eſt ⁊ mihi. ad Gala. ij. Et ſic patet ꝙ id quod operat⁹ eſt Chriſt⁹ ap̃lis in die pentec. operat⁹ eſt etiã Paulo in illo raptu: ⁊ cõuerſo. Si autẽ oẽs apoſtoli receperint dona ſpũs ſancti ſcd̃m magis aut minus hoc nõ eſt nobis diſputandũ/ ſed relinquendũ determinationi ſacroſctẽ romane eccleſie. Nã ego nõ reperio aliquã rationẽ nec ſcripturã cõtradicentẽ ſupradicte poſitioni. dignitas enĩ apoſtolica eſt taz grandis ⁊ ſuprema in eccleſia: ꝙ poſt dignitatẽ virginis Marie nulla eſt ſibi cõferenda. Et ideo dicti ſunt principes ⁊ duces eccleſie: ⁊ triũphatores de diabolo ⁊ toto mundo. Sed cauſa quare Dauid in hoc loco preponit Paulum ante alios apoſtolos/eſt non ratione dignitatis: ſed quia primus cũ Barnaba fuit miſſus ad p̃dicandũ populo gẽtili. vt patet Actu. xiij. Sed cauſa quare Paulus magis fuit miſſus ad gẽtiles ꝙ ad Judeos: fuit ne diceret̃ ꝙ Paulus cõuiciſſet Judeos ppter peritiam quam habebat de lege ⁊ pphetis. Sed Petrus qui nunq̃ nouerat literas miſſus eſt ad Judeos/qui eos conuicit per ſcripturam legis ⁊ prophetarũ in die pentec. p qd̃ viſum eſt ꝙ illa ſcientia non erat humanitus acq̃ſita. Deinde cum dicit.

Apoſtoli mane predam comederunt.

Manda deus virtuti tue: confirma deus hoc quod operatus es in nobis.

A templo tuo in Hieruſalem: tibi offerẽt reges munera.

¶ Eſt aduertendũ ꝙ q: Dauid p̃uidit in ſpũ qualiter primo Judei/deinde reges ⁊ imperatores ⁊ p̃ncipes populi gentilis/⁊ etiã tyranni ⁊ heretici debebant multipliciter impedire iſtã expeditionem: et predicationi apoſtolorũ reſiſtere: ⁊ eccleſiã pſequi: ⁊ multos martyrio coronare: quales fuerunt Nero ⁊ Domitian⁹/⁊ Galien⁹/⁊ Deci⁹/⁊ Diocletianus/et ceteri tyranni: quia p̃uidit etiã in ſpiritu qualiter finaliter eccleſia debebat primo de populo Judeoꝝ deinde de toto populo Gentili triũphare: ⁊ ipſum iugo Chriſti ſubijcere p cõuerſionẽ magni Conſtantini: ⁊ hoc in v̾tute nominis Chriſti Jeſu: ⁊ in virtute ſpiritus ſancti quẽ ap̃li receperunt in Hieruſalem in die pẽtec. quẽ etiã receperũt poſtea inuiſibiliter martyres ⁊ doctores. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpũ apoſtrophat ad Chriſtũ dicẽs. O Chriſte deus manda ⁊ p̃cipe virtuti tue: i. excita virtutem nominis tui Jeſu qd̃ nomẽ apoſtoli ⁊ fideles portabunt in candelabro euangelico ante reges ⁊ preſides: ⁊ pfice ⁊ cõfirma hoc qd̃ operat⁹ es in nobis a templo tuo in Hieruſalẽ. Nã ibi creaſti templũ ⁊ eccleſiã tuã in mõte Sion in illa ſancta ſocietate vbi erant. xij. apoſtoli cũ Maria matre tua: ⁊ turba virorũ ⁊ mulierũ. cxx. cõgregatũ: ſup quos miſiſti ſpiritũ ſanctũ: ⁊ diſtribuiſti eis dona gratiarũ ad predicandũ euãgelium: ⁊ intelligẽdas ſcripturas: ⁊ ad reſiſtendũ tyrannis ⁊ hereticis: ⁊ ad pferẽdas perſecutiones ⁊ tormenta. ergo confirma iſta dona et opera in apoſtolis ⁊ martyribus et doctoribus: vt vincãt ⁊ conuertant tyrannos: ⁊ imperatores ⁊ reges terre qui ante perſequebant̃ nomen tuuz ⁊ eccleſiã tuã: poſtea cõuerſi offerãt tibi munera in eccleſia tua. Poſt cõuerſionẽ aũt magni Cõſtantini/ oĩa iſta fuerunt completa. Nã cõſtantinus conuerſus ⁊ baptizatus per Syluestrum publicauit edictum per totuz imperium: vt oẽs Chriſtiani libere poſſent edificare eccleſias. ⁊ primo dedicauit eccleſiam Saluatoris in palatio ſuo in laterano: quam multis donis ⁊ muneribus dotauit: immo Romaz cũ tota Jtalia pontifici Romano ⁊ eccleſie Chriſti donauit. Et ipſe ſedẽ ſuam impialẽ in Grecia apud Bizantiũ dedicauit: vbi eccleſiã ⁊ tẽplũ miro artificio edificauit: quã ſanctã ſophiã. i. ſapientiã in honorẽ Chriſti appellauit. Et exinde oẽs reges terre ad exẽplũ imperatoris baptizati cõfractis idolis oĩa tẽpla in eccleſias fecerũt cõſecrari: i q̃bus magna munera cõtinue offerebãt. Hoc ergo preuidẽs Dauid in ſpiritu dicit. tibi offerent reges munera. quaſi dicat. O chriſte cõfirma eccleſiã quã operatu es/⁊ edificaſti in nobis a tẽplo tuo in Hieruſalem. ſ. ab illa congregatione ibi congregata: a quo tẽplo ⁊ cõgregatione eccleſia fuit diffuſa per totũ orbem/Ideo eccleſia dicta eſt Hieruſalem: q: inde fuit orta. Cõfirma ergo eam: ⁊ in ea offerent reges munera tanq̃ ſubiecti ⁊ deuoti. Et vt hoc poſſit fieri ⁊ in effectum deduci/

Nota.

Increpa feras arundinis: cõgregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati ſunt argento.

iij. q. v. vij. q. fine. et c. iudicet. ⁊. c. poſtulaſtis.

¶ Increpa/inquit/feras arundinis ⁊ ſyluarũ/qui ſunt imperatores ⁊ tyranni dicti fere ⁊ leones ſyluarum a ferocitate ⁊ crudelitate: qui volunt nomẽ tuum extinguere: ⁊ tuam eccleſiam extirpare. ſicut fuit Nero ⁊ Diocletian⁹ ⁊c. Iſti dicti ſunt fere arundinis: quia licet eſſent feroces vt leones et vrſi/tamen eorum poteſtas erat arundinea et vana/quia tantum ſupra corpus: animam autem nõ poterant occidere. ⁊ tandẽ male finierũt vitã eorum: ⁊ eorum poteſtas euanuit tanq̃ arundo vento agitata: vt patet de Nerone et Domitiano / Seuero et Diocletiano in eccleſiaſtica hiſtoria. Et ſubdit. Con⸗

gregatio taurorũ .i. increpa iſtas feras: quia facta
eſt cõgregatio taurorũ .i. imperatorum ⁊ tyrãnorũ
in vaccis pplorũ .i. minoribus de populo. Nam po-
pulares ſequebantur imperatores ⁊ reges ⁊ tyran-
nos ad pſequẽdũ eccleſiã: ſicut vacce ſequunt tau-
ros: ⁊ oues ſequunt arietes. Ita ꝙ iſti tyrãni fero-
ces ſicut leones ⁊ tauri ſimul cũ popularibꝰ pſeq̃-
bãt xpianos: q̃ pbati ſunt argẽto fidei .i. purificati
in fide ſicut argẽtũ in igne. Et hoc faciebãt tyranni
vſ. q. ſ. vt excluderẽt eos a fide xpi. Et ideo dicit propheta.
ſi oia. **Diſſipa gentes que bella volunt: venient**
τ. l. di. **legati ex Egypto: Ethiopia preueniet**
c. abſit **manus eius Deo.**

¶ O Chriſte icrepa iſtas feroces beſtias ⁊ tauros
⁊ cõprime ferocitatẽ ⁊ infidelitatẽ eorũ: ⁊ diſſipa gẽ
tes que bella volunt cõmittere cõtra eccleſiam: et
deſtruere eã: quibus diſſipatis ⁊ infidelitate eorũ
deſtructa: ⁊ fide in eis conſtructa ⁊ inſerta / tunc ve
nient legati ex Egypto ad eccleſiã: vt recipiãt fidẽ
⁊ faciant ſibi obedientiã. Et tota Ethiopia / que eſt
maxima regio inter Tropicos preueniet ⁊ premit-
tet manus eius .i. eleuabit manus eius deo ad obe
diendũ Chriſto ⁊ recipiendũ fidẽ eius. Vñ p Ethio
piam ⁊ Egyptũ ſubintelligit ⁊ cõprehendit totũ po
pulũ gentilẽ ⁊ oia regna mundi p nouam regulam
de ſpecie ⁊ genere poſitã in prologo: ſed ſpecialiter
Eccl'ta memorat Egyptũ ⁊ Ethiopiam: eo ꝙ eccleſia prius
priꝰ in floruit in Egypto p Marcũ. vbi maxima multitu-
ehypto do Chriſtianorũ incepit viuere ſm euangeliũ in ſi-
floruit de Chriſti in cõtinuo ſtudio ſacrarũ ſcripturarum
p mar- in hymnis ⁊ orationibꝰ: in qua eccl'ia Alexandrina
cum. multi poſtea floruerũt doctores ſucceſſores Marci
intantum ꝙ illa eccleſia mittebat epiſcopos p par
tes mundi ad inſtruendos fideles: vt ait Euſebius
in eccleſiaſtica hiſtoria. Et ideo dicit propheta ꝙ
ex Egypto veniẽt legati ⁊ doctores per omnes par
tes mũdi ad cõuertẽdos ⁊ inſtruẽdos populos ad
fidem. Item dicit ꝙ Ethiopia p̃ueniet manus deo:
q2 citius cõuerſa eſt p Mattheũ. Et q2 continue ex
Ethiopia veniũt multe manus ⁊ ſocietates ad vi-
ſitãdum ſepulcrum Chriſti in Hieruſalẽ: per quas
duas prouincias ſubintelligit omnia regna mun-
di: ideo ſubdit agendo gratias.
xciij. di **Regna terre cãtate deo: pſallite domino.**
ſtin. c. **Pſallite Deo qui aſcendit ſuper celũ celi**
ſ. in gl. **ad orientem.**

¶ O cetera oia regna terra cantate deo / ⁊ pſallite
dño Jeſu Chriſto: q2 relicta ſpurcitia ⁊ ſuperſtitio
ne idolorũ perueniſtis ad agnitionẽ veritatis: ⁊ re
cepiſtis fide Chriſti. Ideo pſallite Chriſto deo ⁊ ho
mini q̃ tanq̃ victor ⁊ triumphator aſcendit ſup ce-
lũ celi .i. ſup celũ empyreũ / qđ dr celũ celi / ad orien
tẽ .i. reuerſus ẽ ad patrẽ vñ ortꝰ eſt: ⁊ exiuit ⁊ venit
in mũdũ qñ incarnatꝰ eſt: ſicut ipſe dixit Jo. xv. Exi-
ui a patre ⁊ veni in mũdũ. Et iterũ relinquo mun-
dũ: ⁊ vado ad patrẽ vnde exiui. Ideo litera Hiero-
nymi habet. Qui aſcẽdit ad principiũ: eo ꝙ pater
eſt principiũ nõ de principio: ⁊ eſt principium pdu-
ctiuũ filij. Ideo ait Dauid. O vos fideles in Chriſto
regenerati pſallite Chriſto qui habita victoria de
mundo ⁊ diabolo aſcẽdit ſuper oẽs celos immo ſu
per celũ empyreum vſq3 ad patrẽ: ⁊ ſedet a dextris
eius a quo accepit omnem poteſtatem in celo et in
terra: ⁊ in inferno. Et ideo ſubdit.
Ecce dabit voci ſue vocem virtutis: date
gloriam Deo ſuper Iſrael: magnificentia
eius ⁊ virtus eius in nubibus.

¶ Mittet ſpiritũ ſanctũ in apoſtolos: ⁊ dabit vo-
ci ſue vocẽ virtutis .i. dabit virtutẽ ⁊ dona gratia
rũ ⁊ genera linguarum apl'is: vt predicẽt vocẽ euã
gelicã q̃ eſt vox Chriſti: vt p̃dicẽt euãgeliũ oi crea-
ture. Et Dauid conuerſus ad apoſtolos ⁊ oẽs fide-
les dicit. O apl'i date gloriã Deo ſup Iſrael .i. predi-
dicate euangeliã ⁊ oia mirabilia opa Chriſti ſup
totã eccleſiã: ⁊ magnificꝰtia eius: ⁊ virtus eius et
in nubibꝰ .i. vſq3 ad nubes: vel in nubibꝰ .i. in aplis
q̃ dicunt nubes. Eſai. lx. Qui ſunt hi qui vt nubes
volãt ⁊c. Itẽ hoc põt referri ad angelos qui rece-
perunt Chriſtũ in nube in die aſcenſionis: ⁊ annun
ciantes vniuerſalẽ poteſtatẽ Chriſti dixerunt. Vi-
ri Galilei quid admiramini aſpicientes in celũ: q2
hic Jeſus qui aſſumptus eſt a vobis ſic veniet i po
teſtate magna ad iudicandum mundum: quẽadmo
dum vidiſtis eum euntem ⁊c. Et ideo concludit.
Mirabilis Deus in ſanctis ſuis: Deus
Iſrael ipſe dabit virtutẽ ⁊ fortitudinẽ ple
bi ſue: benedictus Deus.

¶ Mirabilis erit Chriſtꝰ deꝰ in ſanctis ſuis aplis
⁊ martyribꝰ ⁊ doctoribus: q2 ad predicationẽ eorũ
dabit fortititudinẽ fidei ⁊ virtutẽ ſpei charitatis ⁊
aliarũ gratiarũ plebi ſue fideli: q2 oẽs gẽtiles con-
uertent ad fidẽ: ⁊ eccleſia Chriſti dilatabit p oẽs
partes mũdi vſq3 ad terminos terre. qđ non fiet for
titudine armorũ nec viribus humanis: nec p prin-
cipes ⁊ imperatores: ſed p hoies ſimplices et ple-
beios ⁊ piſcatores vincet Chriſtꝰ reges ⁊ philoſo-
phos ⁊ imperatores in ſola virtute nominis Jeſu
quam receperunt cum ſpiritu ſancto: ergo benedi
ctus deus qui p tales ſimplices voluit ſuã omnipo
tentiam demonſtrare et eccleſiam magnificare.
¶ Ex toto iſto pſalmo recolliguntur. xxiiij. prophe
tice concluſiones. ¶ Prima concluſio / ꝙ reſurgen
te dño ⁊ deſcendẽte ad inferos infernus fugit tur
batus a facie eius: eo ꝙ expoliauit eũ ⁊ iudicauit
diabolum ad penã eternã. ¶ Secunda concluſio /
ꝙ Chriſtus aſcendit ſup occaſum mortis: q2 trium
phauit de morte in ſua reſurrectione: ita meruit
aſcendere ſup occaſum celi .i. ſup celũ aqueũ quod
eſt primũ mobile ob oriente ad occaſum. ¶ Tertia
cõcluſio / ꝙ Chriſtus tres conditiones hoim eduxit
ab inferno .ſ. vinctos / ⁊ latronẽ exaſperãtẽ: ⁊ quoſ-
dã de ſepulcro qui cum eo ſurrexerunt: ita pariter
tres cõditiones eduxit de tenebris peccatorũ. Naз
Judeos abſoluit a vinculis legis: ⁊ gentiles exaſpe
rantes duxit ad fidẽ: ⁊ oẽs eduxit de ſepulcris pec-
catorum. ¶ Quarta concluſio / ꝙ eccleſia Chriſti di-
citur domus vnius moris: eo ꝙ oẽs fideles viuunt
in ea vnanimiter ſub vna fide ⁊ vna lege euangeli-
ca ſociati. ¶ Quinta cõcluſio / ꝙ ſola eccleſia dici-
tur vere populus dei: eo ꝙ eſt concors multitudo
hoim vna lege ſociata. ¶ Sexta concluſio / ꝙ ſola
eccleſia Chriſti dicit hereditas dei: eo ꝙ eius ciues
pertinẽt ad celeſtẽ hereditatẽ / ⁊ a deo poſſidentur
per gratiã. ¶ Septima cõcluſio / ꝙ ſola eccleſia di-
cit ouile Chriſti: eo ꝙ in ea habitant aialia ⁊ oues
Chriſti paſcentes paſcua eccleſiaſticorũ ſacramen
torũ. ¶ Octaua cõcluſio / ꝙ Chriſtꝰ rector ⁊ diſpen
ſator virtutũ ⁊ donorũ dilecti patris ſui dedit ver-
bũ apoſtolis euãgelizãtibꝰ cũ multa virtute mira
culorũ. ¶ Nona cõcluſio / ꝙ Chriſtꝰ diſpẽſator bo-
norũ dilecti patris ſui diuiſit ſpolia virtutũ ⁊ grã
rũ domui ſpecioſe pris ſui .ſ. eccl'ie ſpõſe ſue. ¶ De
cima cõcluſio / ꝙ eccleſia eſt colũba habẽs pennas
deargẽtatas / ⁊ dorſuз in pallore auri per diuerſos
gradus virtutũ ⁊ ſanctitatis / ⁊ ſcdm diuerſos gra
dus ſanctorũ qui figurant per diuerſitatẽ pẽnarũ
colũbe. ¶ Undecima concluſio / ꝙ Chriſtꝰ ornauit
eccleſiã ſpõſam ſuã diuerſis gradibus ordinum et
prelatorũ ⁊ rectorũ et officiorum ad purgandos ⁊
dealbandos peccatores. ¶ Duodecima concluſio /
ꝙ ſola eccleſia eſt mõs pinguis pinguedine ſacra-
mentorũ in qua paſcuntur oues Chriſti in paſcuis
vberrimis ſacramẽtorũ. ¶ Decimatertia cõcluſio
ꝙ deꝰ in ſola iſta eccl'ia habitat per grãm / ⁊ in ſu-
perna p gl'iam. ¶ Quartadecima concuſio / ꝙ xps
in ſua aſcẽſione accepit oia dona a patre oibus di
ſtribuẽda. ¶ Quintadecima ꝯcluſio / ꝙ Chriſtꝰ mo
riẽdo deſtruxit mortẽ: ⁊ reſurgendo fecit eã nobis
peruiã: vt eſſet nobis per eã iter ad vitã: ⁊ aſcẽden
do fecit nobis iter pſperũ per celum ad gloriam.
¶ Sextadecima ꝯcluſio / ꝙ exitꝰ Chriſti ab hac vi
ta fuit per mortẽ. Ideo meruit oia ſupradicta do-
na a patre recipere ⁊ totũ genꝰ humanũ liberare
⁊ ſaluare. ¶ Decimaſeptima ꝯcluſio / ꝙ deſtructio
et punitio Judeorũ facta eſt in vindictã mortis xpi:
vnde perdiderũt regnũ ⁊ ſacerdotiuз. ¶ Decima-
octaua cõcluſio / ꝙ ſicut exercitꝰ filiorũ Iſrael cir-
cuiuit terrã pmiſſionis per deſertũ ⁊ mõteз Seir
et intrauit per Baſan et Jordanem: ⁊ vaſtauit oẽs
ciuitates Chanaan cũ regibus ⁊ habitatoribꝰ ſuis
ita pariter per eandẽ partẽ introierũt copie Ro-
manorũ et deſtruxerũt oẽs ciuitates a baſan vſq3
ad mare occidẽtale: ⁊ vltimo cõbuſſerunt ⁊ euerte
runt Hierl'm / ⁊ trucidauerũt vnã partẽ habitatorũ
⁊ alterã captiuauerũt: ⁊ tinxerunt pedes ſuos ſan-
guine occiſorũ: ⁊ canes linxerũt ⁊ ſatiati ſunt ſan-
guine Judeorũ. qđ totuз factũ eſt in vindictã mor
tis Chriſti. Ex quo pз / ꝙ vaſtatio Chananeorũ fuit
figura vaſtationis Judeorũ. ¶ Decimanona cõclu
ſio / ꝙ ingreſſus filiorũ Iſrael fuit figura ingreſſus
apoſtolorũ ad ppl'm gentileз. Nam ſicut in illo in-
greſſu Joſue elegit. xij. principes .ſ. vnuз de quali-
bet tribu qui precederent arcam cũ leuitis tubici
nantibꝰ ⁊ pſallẽtibꝰ ⁊ puellis tympanizantibus: ⁊
ſic tranſierũt Jordanẽ cũ Arca / ⁊ ſubiecerũt totaз
terrã cũ regibꝰ ſuis: ita pariter Chriſtus elegit. xij.
apoſtolos ex eiſdẽ. xij. tribubus: qui portãtes hoc
nomẽ Jeſus in Arca euãgelica intrauerũt p popu
deus i luз gentilẽ: ⁊ ſubiecerũt oia regna mũdi iugo xpi.
ſctis ſu ¶ Uigeſima concluſio / ꝙ ſicut ex illis. xij. patriar
e mira chis filijs Jacob multiplicatus fuit totꝰ populus
bilis. Iſrael per generationeз carnalẽ: ita ex. xij. apoſto
lis regeneratis a Chriſto multiplicatꝰ eſt totꝰ po-
pulus xpianus per regenerationẽ ſpũalẽ ⁊ baptiſ
malẽ. ¶ Uigeſimaprima ꝯcluſio / ꝙ oẽs chriſtiani
ſunt ſemen Abrahe et filij Iſrael ſecundũ pmiſſio
nẽ ⁊ ſpiritũ. ⁊ ſic tota eccleſia Chriſti eſt verꝰ Iſl'r
Judeis reprobatis. ¶ Uigeſimaſecũda ꝯcluſio eſt
ꝙ virtus huius nois Jeſu et virtus ſpũs ſcti quaз
diſcipuli receperunt in mõte Sion in Hieruſalem
in die pẽteco. cõfregit ⁊ repreſſit ferocitatẽ ⁊ cru-
delitatẽ imperatorũ et tyrannorũ eccleſiã pſequen
tiũ: intãtũ ꝙ apoſtoli ⁊ martyres et doctores triũ-
pharunt de eis ⁊ de toto populo gentili: et ſubiece
runt omnia regna terre iugo Chriſti. ⁊ egyptus et
ethiopia ⁊ totus ppl's gentilis receperũt fidẽ xpi
per conuerſionem Conſtantini: intantum ꝙ reges
terre qui ante perſequebantur eccleſiam / poſtea
obtulerunt munera Chriſto in eccleſijs quas con-
ſtruxerunt. ¶ Uigeſimatertia concluſio / ꝙ Chriſtꝰ
fuit mirabilis in ſanctis ſuis apoſtolis. Nam per
hoies ſimplices ⁊ piſcatores vicit ⁊ lucratꝰ eſt phi
loſophos et imperatores. Unde maioris virtutis
fuit fides et gratia apoſtolorum: q̃ ſcientia philo-
ſophorũ ⁊ fortitudo et potentia regum ⁊ imperato
rum. ¶ Uigeſimaquarta concluſio eſt / ꝙ iſte pſal-
mus non poteſt preciſe intelligi de illo egreſſu Iſ-
rael de egypto ⁊ peregrinatione per deſertũ: ſicut
ceci Judei exponunt. Nã ſi Dauid non loqueretur
prophetice in hoc pſalmo: tunc non eſſet propheta
ſed hiſtoriographus narrans ſolam hyſtoriã. Item
multa interceſſerunt in hoc pſalmo / que nullo mo
do conueniunt illi hiſtorie. Nam hic propheta lo-
quitur de futuro dicens. Pluuiã voluntariã ſegre
gabis deus hereditati tue: ergo non loquit de plu-
uia manne facta in deſerto. Item deus non dedit
illi populo verbũ euangelizantibus virtute mul-
ta: ſicut hic dicitur: nec deus accepit ab alio dona
in monte Sinai hominibus diſtribuẽda: nec exitꝰ
mortis ſicut hic dicitur: nec egyptus miſit legatos
ad illum ppl'm / nec ethiopia preuenit. tunc manus
deo / nec regna terre cantarũt deo Iſrl' laudes / nec
crediderũt deo / nec fuerũt ſubiecta illi pplo: ſicut
in hoc pſalmo memorat. ꝙ ſequit ꝙ Dauid ad lite-
ram loquitur de Chriſto ⁊ eccleſia ſponſa prout ex
poſitum eſt. Sed quia Dauid in hoc pſalmo ⁊ cete-
ris aliquãdo vtitur figura pro figurato in vocabu
lis: ideo decipiuntur miſeri ⁊ ceci Judei / nõ perci-
pientes ſacramenta dei quomodo oia illa myſte-
ria facta ſunt in figura Chriſti: ⁊ eccl'ie. Et quomo-
do illa domus ſpecioſa ⁊ columba deargentata / et
mõs pinguis eſt eccl'ia ſponſa Chriſti / ⁊ quomodo
Dauid preuidẽs in ſpiritu oia myſteria euãgelica
per illa myſteria ve. te. fecit hunc pſalmum ⁊ alios
prophetice de Chriſto ⁊ eccleſia. Ex toto diſcurſu
huius pſalmi patet / ꝙ Salomon ex hoc pſalmo et
xliiij. ſumpſit materiam ad cõdendum librũ canti
corũ. Eadem eſt enim materia in magna parte / ni-
ſi ꝙ mutauit ſtilum. Nã in illo libello nil aliud fa-
cit niſi ꝙ ſub metaphora ſponſi ⁊ ſponſe deſcribit
totum diſcurſum eccleſie ab incarnatione vſq3 ad
eius pſperitatẽ poſt cõuerſionẽ Cõſtãtini. In hoc
autẽ Dauid idẽ facit: niſi ꝙ incipit a reſurrectione
Chriſti: quando lex euangelica incepit promulga-
ri: ⁊ quando eccleſia fuit per Chriſtum dotata. Et
ideo Salomon quandoq3 vtitur eiſdem vocabu-
lis: quia eccleſiã appellat columbã ⁊ ſpecioſam et
ornatam diuerſis ornamentis: ⁊ quandoq3 ponit
vocabula illis correſpondentia. Nam hortus irri-
guus idem eſt qđ mons pinguis ⁊c. Ideo nemo mi
retur ſi tantuз volui immorari in expoſitione hu-
ius pſalmi / eo ꝙ eſt durus ⁊ ſcabroſus pp̃ter voca
bula metaphorica: et figuras grammaticales. Et
ideo potius volui ſatiſfacere ſimplicibus ſacerdo
tibus et fidelibus ſingula pluries iterando q̃ cuз
peritis profunda diſputando.

de pſe. diſ. ij. c. cū omne. ſu pra. xſ. a.

Alluū me fac deus: qm̄ intrauerunt aque vſq ad animā meā. Infixus ſum in limo profundi: ⁊ non eſt ſubſtantia.

Veni in altitudinem maris: ⁊ tēpeſtas demerſit me.

¶ Titulus ſcd̄m Hiero. Victori ſuper roſis ſiue lilijs Dauid. Dicit Rābi ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in perſona tolius populi exiſtentis in hac captiuitate: eo ꝙ habitauit inter infideles ſicut roſa inter ſpinas: ⁊ allegat illud canticorū. Sicut roſa inter ſpinas ſic amica mea inter filias. ⁊ dicit ꝙ loquitur totus populus iudaicus tanꝗ vna pſona. Sed iſte cecus manifeſte mētitur: quia ea que dicunt in hoc pſalmo nō poſſunt cōuenire illi populo obſtinato propter iam ſupradicta. maxime quia nullibi paſſio Chriſti eſt magis manifeſta ꝗ in hoc pſalmo. ⁊ ratio eſt: quia hic propheta magis videt euangeliſta ꝗ propheta: ⁊ magis videt texere hiſtoriam paſſionis Chriſti ꝗ prophetiam. Itē magis eſt credendum beato Petro qui Actuum primo allegat ſcripturā huius pſalmi contra crucifixores Chriſti di. Fiat habitatio eorū deſerta: et in tabernaculo eorū nō ſit qui inhabitet. Item magis eſt credēdū beato Joāni euāgeliſte qui aſſerit hūc pſalmū eſſe factum in perſona Chriſti / allegādo illum verſum. Zelus domus tue comedit me. Joan. ij. Ideo eſt dicendū ꝙ vbicunq ponitur roſa ſiue lilium in ſcriptura ſemꝑ primo intelligitur Chriſtꝰ qui fuit ſpecioſus ſine labe peccati inter filios hominum. vt dictū eſt pſalmo. xliiij. ⁊ fuit pulcher inter peccatores: ſicut roſa inter ſpinas: quia ſolus ipſe ſecundū naturā nō fuit punctus ſpinis peccatorum Ade: et aliorū hominū. Et ideo ſicut roſa qui eſt pulcherrimus florum naſcitur inter ſpinas in ſe nō habens ſpinas ſed pulchrū odorem ⁊ colorē: ita Chriſtꝰ inter ſpinas peccatorū hominū ⁊c. Ex cōſequēti intelligitur eccleſia. Naz qd̄ Chriſtus habet ꝑ naturā eccleſia habet per gratiam deriuatam a capite ſuo Chriſto. Nā cū ipſa eſſet ſpinoſa in filijs: tamen Chriſtus per paſſionem ſuam ⁊ ſacramenta amouit ſpinas peccatorum / ⁊ reddidit ipſam pulchraz ſine macula ⁊ ruga: et fecit ipſam roſam. que quidem eccleſia hodie eſt inter ceteros populos infideles ſicut roſa inter ſpinas: vt patet canticorum ij. Secundū vero. lxx. titulus huius pſalmi eſt iſte. In finem pro his qui commutabuntur ipſi Dauid.

Ro. j. ex 10 in vel li. liū ꝑz intelli gi.

¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendū ꝙ cōmutatio idē eſt quod cambiū ſiue venditio: ⁊ emptio. vt puta quando vna res ex vna qualitate ſiue conditione mutatur in aliam: ſiue quando pro vna re cōmutatur ⁊ datur alia. Et ſic dicimus ꝙ oēs chriſtiani ⁊ fideles ſunt commutati. Nam primo erant peccatores et in poteſtate diaboli: ſed per paſſionem Chriſti ſunt cōmutati de peccato ad gratiam et de captiuitate in libertatem. Item ſunt commutati pro paſſione. Nam Chriſtus dedit vitam ſuam in cruce pro eis: ⁊ ſic ꝑ paſſionem ſuā redemit oēs nos. Et ſic dicit Augu. qd̄ in baptiſmo nil aliud facit eccleſia niſi ꝙ emit illum paruulum baptizatū precio paſſionis Chriſti: ⁊ liberat ipſum a captiuitate. Et ſic paſſio Chriſti fuit quedam cōmutatio: et ſic omnes redēpti ſunt commutati pro paſſione

fideles dicunt cōmutati.

paſſio xp̄i dr cōmutatio.

Chriſti / quia Chriſtꝰ dedit paſſionē ſuam patri vt nos a captiuitate redimeret. Et ideo qꝛ Dauid deſcribit totā paſſionē Chriſti i hoc pſalmo: quā paſſionez Chriſtus dedit patri ꝓ nobis in cruce: ideo Eſdras prepoſuit in titulo ꝓ roſis ſiue ꝓ his Chriſtianis qui ꝯmutabunt. i. Dauid fecit hūc pſalmū in pſona Chriſti: ⁊ dirigit ipm̄ in Chriſtuz qui eſt finis legis: qui dedit ⁊ obtulit paſſionē ſuam in hoc pſalmo memoratā ꝓ his fidelibꝰ qui redimētur: q̄ dicunt roſe ⁊ lilia inter ſpinas infideliuz. Vnde eſt etiā aduertendū ſicut ſepius dictum eſt: ꝙ quicq̄d paſſus eſt Chriſtꝰ in capite / paſſus eſt poſtea i mēbris. ⁊ ideo iſte pſalmꝰ primo cōpetit chriſto et ex cōſequēti toti eccleſie. Sed qꝛ tam in Chriſto ꝗ in eccleſia iſta quatuor fuerūt per ordinē: primo pſecutio ⁊ paſſio: ſecūdo liberatio: tertio punitio pſecutorū: quarto proſperitas Chriſti ⁊ regni ⁊ eccleſie / vbi diuinus cultus fuit ampliatus: Ideo quatuor facit Chriſtus in hoc pſalmo per ordinē. Nam primo exponit querelā ſuā narrādo totā ſuā perſecutionem ⁊ paſſionez. Scd̄o petit liberari. Tertio petit vltionē de perſecutoribꝰ. Quarto promittit gratiarū actiões per diuinū cultū. ij. ibi. Ego vero orationem. iij. ibi. Fiat menſa eorū. iiij. ibi. Laudabo nomē dei. Quātū ad primū duo facit Chriſtus. Nam primo exponit querelā ſiue querimoniaz ante patrē. Secundo petit fructū ſiue noſtrā redemptionem pro meritis ſue paſſionis. Quātū ad primū eſt aduertendū ꝙ vehemēs perſecutio cōparatur periculo aquarū cōiter in ſacra ſcriptura. Nā ſicut excedens aqua ſubmergit hominem ſine defenſione: ⁊ ita vehemens perſecutio. Sed triplex eſt periculū aquarū: vnum in torrente ſiue flumine tēpore magnarum pluuiarū. Scd̄o poteſt quis periclitari in aliquo lacu profundo ⁊ limoſo ſiue cenoſo. Tertio in tēpeſtate maris. Ita reperit triplex pſecutio. ſ. populi ⁊ hypocritarum ⁊ regum. Nam pſecutio ⁊ furia populi comparatur furie torrentis. nam ſicut torrēs tempore pluuiaruz trahit arbores et oīa que ſunt in ripa / ⁊ exit extra alueū: ſꝫ in breui ceſſat eius furia: ita furia populi ꝯtra aliquem inuehitur vſq ad mortem: ſed completa furia penitet eum feciſſe. vnde incipiente vno in populo omnes ſequuntur. Item perſecutio hypocritarum cōparatur lacui profundo et limoſo: qui licet non mittat fluctus manifeſtos: ⁊ tamen ſi abſorbet hoīem nō poteſt inde exire. Perſecutio aūt regis comparatur fluctibus maris: qꝛ rex ⁊ princeps manifeſte perſequitur ⁊ cū magno impetu. Oia ergo iſta tria genera perſecutionum paſſus eſt Chriſtus. Nā primo paſſus eſt pſecutionem hypocritarum. ſ. ſcribarū ⁊ phariſeorū: quorū malitia fuit ꝓfunda ⁊ limoſa: quia ſub zelo eius ꝓceſſerunt contra iuſtum occulte: ne forte tumultus fieret in populo. Scd̄o paſſus eſt a populo. Nam populus videns intentionem ſcribaruz ⁊ phariſeorū / furioſe ⁊ abſq deliberatione moti ſunt contra Chriſtum dicētes: Crucifige crucifige eum: ſed in breui penituit eos poſtꝗ fuit crucifixus. Nā videntes ſigna facta. ſ. tenebras ſuper terram ⁊c. reuerſi ſunt in ciuitatē percutientes pectora ſua. Luce. xxiij. Tertio Chriſtus paſſus eſt a Pilato: qui manifeſte ipſum flagellauit ⁊ ſniam mortis executiōi mādauit. Sic ergo Dauid iſtas tres pſecutiōes cōparat tribꝰ periculis aquarum. Dicit ergo Chriſtus ꝑ os Dauid.

in tꝑe tēpeſtas ſiue fluctus

poꝑ cuius cōparatio perſecutionum

O pater ſaluum me fac in hac paſſione: qm̄ aque perſecutionum intrauerunt vſq ad animā meam. Nam quedā perſecutiones non attingūt niſi vſq ad bona tēporalia: quedā vero vſq ad corpus / vt cum quis patitur infirmitates et dolores: ſed iſte mee perſecutiones intrauerūt vſq ad animā meā quia realiter mortuus ſum: ⁊ ſeparata eſt anima a corpore in cruce. Intrauerunt ergo aque vſq ad animaz meā. i. vſq ad ſeparationē anime a corpore: qꝛ paſſus ſum tres terribiles perſecutiões. Nā primo intrauerunt aque torrentis furioſi vſq ad animā meā / quādo totus pplꝰs fuit cōmotus dicēs crucifige ⁊c. ſed ſecūda pſecutio ſiue periculū fuit peius. Nā infixꝰ ſum in limbo ꝓfundi ſcribarū et phariſeoruz ⁊ ſacerdotuz: qꝛ in malitia inueterata eorū infixus eſt pes meꝰ: ⁊ exinde nō potui exire ſine morte vſq quo in me non fuit ſubſtantia. i. vita. qꝛ nūꝗ ceſſauit eorū limoſa ⁊ occulta malitia vſq ad mortē meā. Dicuntur eñi hypocrite / ⁊ ſcribe / ⁊ pharifei lacus limoſus ⁊ ꝓfundus ꝓpter ꝓfundā iniquitatem ⁊ malitiā ⁊ auaritiā. Itē nō ſolū infixus in limo ꝓfundi phariſeorū ⁊ ſcribarū: ſed etiā tempeſtas maris furie et poteſtatis ipſius Pilati ꝓcuratoris īperatoris demerſit me ad mortē crucis iudicādo ⁊ deſtinādo. Et ſic incidi triplex periculū aquarū pſecutionū. ſ. furioſi torrētis / ppl'i clamantis crucifige: ⁊ limoſi ꝓfundi lacus ſacerdotū et ſcribarum ⁊ phariſeoruz machinantiuz in mortem meam et conſpirādo / improperādo mihi peccata legis: ⁊ incidi etiam in tēpeſtatem maris furioſi Pilati ferentis ⁊ ꝓmulgantis in me ſentētiā mortis. ⁊ iſte demerſit me in ſepulcro ⁊ morte.

ppꝫ vita ſacer limoſꝰ

Jo. ix. mat. xxvij. mar. xv. luc. xxiij.

Laboraui clamās: rauce facte ſunt fauces mee: defecerunt oculi mei dum ſpero i deū meum.

¶ Nota ꝙ ſupradicta ꝑicula fuerūt ita magna ꝙ xp̄s nullū habuit adiutorē niſi deū patrē. Ideo ad ipſum clamauit vt eū liberaret. Sꝫ qūo fuit exauditus ſemꝑ pro ſua reuerētia: ⁊ qūo illa verba orationis ſunt intelligēda ad ſenſum in quo fiūt: ⁊ nō ad ſenſum quē faciūt: dictū eſt pſalmo. ij. ⁊. xxſ. Iō dicit Chriſtꝰ. Laboraui in tēplo ⁊ ꝑ ſynagogas vocādo eos ad fidē. Scd̄o in captione qn̄ dixi tanꝗ ad latronē ⁊c. Tertio in horto qn̄ ter oraui. Quarto in cruce qn̄ ꝓ pſecutoribꝰ exoraui. ⁊ clamās ſic pre nimio labore fauces mee rauce facte ſūt. i. oīa mēbra mea debilitata ſunt ⁊ viribus euacuata vſq ad mortē: ⁊ oculi mei defecerūt / id eſt laſſati ſūt ⁊ clauſi per mortem: dum ſpero ⁊ ſperabam in deū meū patrē. ſpero dico vt mea mēbra liberaret: ⁊ calix meus ad eos tranſiret. eodē modo quo dictum eſt pſalmo. xxſ. ⁊ ſperabam etiam qd̄ Judei cōuincerentur ⁊ cognoſcerent veritatem.

Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei: qui oderunt me gratis.

Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me inimici mei iniuſte: q̄ non rapui tunc exoluebā.

¶ Ipſi iudei qui oderūt me gratis ſine demeritis meis multiplicati ſunt ꝯ me ſuꝑ capillos capitis mei: qꝛ plures fuerūt perſecutores ꝗ capilli capitis mei: ⁊ iſti fuerūt populares decepti a ſacerdotibꝰ: ⁊ oēs iſti tā phariſei ꝗ populares q̄ perſecuti ſunt me iniuſte ſine cā ⁊ demeritꝭ meis / cōfortati ⁊ multiplicati ⁊ fortificati ſūt ꝯ me falſa crimina imponēdo. Que nō rapui. Hic ꝓbat qd̄ iniuſte paſſus eſt. Nā nullus punitur iuſte niſi ex ꝓprijs demeritis ſed xp̄s nunꝗ demeruit nec peccauit. ſꝫ paſſus eſt ꝓ pctō p̄mi parētis ⁊ ꝓ peccatis noſtris p̄teritis ⁊ futuris. Nā Adā rapuit fructū a ligno vetito: ſed xp̄s paſſus eſt vt nos liberaret: ⁊ iō ait. Qd̄ nō rapui: tunc. ſ. in cruce exoluebāt pro omnibꝰ ſupple.

Roma. xviij. c. Jo. xix. Mat. xxvij. Jo. xiiij. Mar. xv.

¶ Sꝫ eſt aduertēdū ꝙ duplicē rapinā ꝯmiſit Adā. Nā p̄mo rapuit fructū ꝓhibitū. Scd̄o voluit rapere diuinitatē volendo ſe eſſe ſimilē deo: ⁊ iō perdidit felicitatē. vt inquit Aug. ⁊ iō deus factꝰ eſt hō. vt hominē redimeret. Sꝫ eſt aduertēdū qd̄ paſſio xp̄i vno modo pōt dici iuſta / alio mō iniuſta. dicit enim iniuſta rōne actorū: qꝛ mala volūtate Judeorū ꝑpetrata fuit ſine cauſa ⁊ demerito xp̄i. Iō dicit / qui oderūt me gratis ⁊ iniuſte. Scd̄o dicit iniuſta rōne perſone xp̄i: quia talē mortē non merebat: cū eſſet iuſtus: ideo ait: qd̄ non rapui tūc exoluebam patiēdo penā latronis cum nō eſſem latro. Sed illa paſſio fuit iuſtiſſima rōne delicti p̄mi parētis qd̄ talē punitionē merebat. Sꝫ qꝛ Chriſtꝰ voluit effici caput fideliuz: ⁊ pati pro mēbris: vt nos oēs liberaret: tūc rōne noſtri illa paſſio fuit iuſtiſſima: ⁊ modus redimēdi debitꝰ ⁊ ꝯgruꝰ. vt inquit Aug. xſ. de tri. ca. xiij. Et ideo in illa paſſione / nr̄a iuſtitia facta eſt: ⁊ nos ibi fuimus iuſtificati ⁊ noſtrū debitū perſolutum: quia penas quas nos pēdere ⁊ perſoluere tenebamur de iure / pſoluit xp̄s pro nobis: licet hoc fuerit factum mala voluntate Judeorum. Ideo ſubdit Chriſtus.

3 Adam ꝯmiſit duplicē rapinam.

Deus tu ſcis inſipientiā meam: ⁊ delicta mea a te non ſunt abſcondita.

de pc ꝯ di. ꝑ c ꝯſide. et. ꝫ. erer.

¶ In tranſlatione Hieronymi dicit. Tu ſcis ſtultitiā meā / ⁊ pctā mea a te non ſunt abſcondita. Que quidē litera dupliciter pōt intelligi. Vno mō ironice per antiphraſim: vt filius dicat. O pr̄ tu ſcis inſipientiā meā: qꝛ nulla eſt: ⁊ delicta mea q̄ nūꝗ feci. quaſi dicat: tu ſcis qd̄ nunꝗ peccaui. Alio modo hoc pōt intelligi aſſertiue retorquēdo ſtultitiā ⁊ peccatū in Adam qui putauit rapere diuinitatē ei perdidit felicitatē. vt inquit Aug. Sed hoc pōt adhuc dupliciter ītelligi. Vno modo ꝓut xp̄s peccata ipſius Adam ⁊ noſtra dicit eſſe ſua: non quo ad culpā: ſed quo ad penā: ⁊ hoc tanꝗ aduocatus ⁊ ꝓcurator / ⁊ fideiuſſor / ⁊ paſtor / ⁊ dn̄s / ⁊ ſponſus / ⁊ caput / ſicut dictū eſt pſalmo. xp̄ vij. xxſ. Alio modo iſta locutio poteſt intelligi per metonymiā: inquantū effectus nominatur nomine cauſe. ſicut dicitur primo de aīa qd̄ ira eſt accēſus ſanguinis circa cor: ⁊ i ſcd̄o eiuſdē qd̄ guſtus eſt quidā tactꝰ. i. fit ex quodam tactu ⁊c. que quidem locutiones et ꝑdicationes dicunt cauſales. q̄ frequēter fiunt in ſacra ſcripturas. Ita ergo xp̄s oēs penalitates q̄s ꝓ nobis aſſumpſit: et penas quas ꝓ peccatis noſtris ꝑtulit / appellat pctā inquantū fuerunt cauſata i eo ex peccatis nr̄is. Et ſic famē / et ſitim / et flagella / et crucē / et mortē ſuā: quā ꝓ ſtultitia et pctō Ade et oīm noſtrū ſuſtinuit / dicit peccata ſua noīe cauſe. Ita etiā per oppoſitū cauſa nominatur nomine effectus ī ſcriptura: et ſic Paulus cōcupiſcētiaz appellat peccatuz ad Ro. vij. cū dicit. Nō operor ego: ſed qd̄ habitat in me peccatum: eo qd̄ illa

Nota.

Nota qūo ſepe cā appellat nomie effectus vt ꝯcupiſcentia peccatū.

concupiſcentia ⁊ lex mēbrorū efficit peccatū per
cōſenſum: quia ipſa nō eſt peccatū formaliter: ſed
efficiēter inquantū efficit peccatū in anima: vt ait
beatus Jacobus cap. j. ꝙ vnuſquiſq; tentat a cō-
cupiſcētia ſua abſtractus ⁊ illectus. Cōcupiſcētia
autē cū conceperit parit peccatū. peccatū aūt cū
cōſummatū fuerit generat mortē. Et ſic peccatum
etiā dicitur mors inquātū efficit mortē. Ita etiam
ſacra ſcriptura per eandē rōnē ⁊ modū nō ſolum
penalitates ⁊ penas Chriſti appellat peccata: ſed
etiam ipm Chriſtū dicit factū peccatū. ij. ad Cor. v.
Unde ait apoſtolus ꝙ deus pater eum. ſ. Chriſtū
qui nō nouerat peccatū pro nobis peccatum fecit.
¶ Ad cuius intellectū eſt aduertēdū ꝙ qñ ſuſpē-
Bona iductō. ditur latro aut punit aliqs reus nō intēdit lex na
turam hominis delere: ſed furtū aut quodlibet cri
mē in eo: ⁊ ideo furtū aut crimē eſt illud qd ſuſpē
ditur in illo: ⁊ ſic illa punitio et ſuſpenſio dicit pec
catū inquantū eſt effectus peccati ⁊ criminis com-
miſſi. Cū ergo Chriſtus fuit crucifixus ⁊ punit᷒ ꝓ
peccat̄ noſtris: nō ſcelera ⁊ peccata noſtra fuerunt
in illo crucifixa ⁊ punita. ſicut ait apl's ad Ro. vj.
ꝙ in Chriſto vetus hō crucifixus eſt / ⁊ oēs fuimus
Nota. crucifixi ⁊ cōſepulti in eo. ⁊ ad Colo. ij. dicit ꝙ chi
rographū qd cōtra nos erat fuit affixū cruci cum
eo. Item Eſa. liij. dicitur ꝙ deus poſuit in eo iniqui
tates oīm noſtrum: ⁊ languores noſtros ipſe tulit
⁊c. quaſi dicat: ꝙ in eo crucifixit iniqtates ⁊ pctā.
⁊ per ꝯſequēs illa crucifixio effectiue pōt dici pec
catū noſtrū. i. ſacrificiū pro pctō noſtro: ⁊ hoc per
figurā que dicitur metonymia. Ita ergo eſt intel-
Pr̄ fecit ſiū ſuum pctm̄. ligendū qñ apoſtolus dicit ꝙ pater fecit Chriſtum
filiū ſuū peccatū. i. crucifixū ⁊ punitū ⁊ paſſum pro
peccato: inquantū in eo crucifixit ⁊ puniuit pctm̄
noſtrū. Itē fecit ipm peccatū. i. mortalē ⁊ paſſibi-
lē pro peccato: inquātū mors ⁊ paſſio ⁊ pena eius
fuit effectus noſtri peccati. Itē de᷒ pr̄ fecit Chri-
ſtū pro nobis pctm̄ / id eſt ſacrificiū ꝓ noſtro pctō
inquātū fuit factus ſacrificiū ⁊ oblato pro noſtro
pctō / ſicut dictū eſt pſalmo. xxxix. Et ſic etiā dicit
Oſee. iiij. ꝙ ſacerdotes comedebant pctā populi. i.
ſacrificia ⁊ oblationes que fiebant ꝓ peccatis po
puli. Et ſic Chriſtus in hoc loco ⁊ pſalmo peccata
nr̄a dicit ſua non quo ad culpā: ſ; quo ad penā / in-
quātū ſua mors ⁊ paſſio fuit effect᷒ cauſat᷒ ex pec
catis nr̄is in ipo. Et iō ait. O pr̄ tu ſcis inſipiētiā
meā. i. penā quā patior ꝓpter inſipientiā ipſorū pri-
morū parētū. Et pctā mea. i. penalitates qs aſſum-
pſi: ⁊ pene quas patior / a te non ſunt abſcōdite: qr
nō patior ꝓ me ſed ꝓ peccatis filiorū Adā / qui ra-
puit fructū ꝓhibitū. Et iō qd nō rapui in Adam
tūc exoluebā in cruce: qr obtuli me in ſacrificiū ꝓ
peccato ipſius Adā ⁊ omniū filiorum ſuorum.

de pſe. di. iiij. oēs. et cāris. a me. ⁊ xxviij. ⁊ i. ca. ⁊ ibi. et a dīo. Ro.

Non erubeſcant in me qui expectant te domine: domine virtutum.

Non confundantur ſuper me qui querunt te deus Iſrael.

¶ In hac ſecūda pte petit Chriſt᷒ fructū ſue paſ
ſionis. ſ. per ſuā paſſionē mēbra ſua liberari. Nam
ſicut per ſuā reſurrectionē nos glorificauit: ita per
paſſionē nos a morte perpetua ⁊ captiuitate libe-
rauit. Ideo prius petit captiuos redimi ꝑ paſſio-
nem dicens. O pater deus Iſrael poſtꝗ tu ſcis / et
a te nō eſt abſcōditū ꝙ ego patior ꝓ inſipientia ⁊
delictis mēbrorum meorū: ergo fac vt illi ſancti pa
tres qui expectant te in limbo non erubeſcāt nec
fruſtrent deſiderio ſuo: ſ; da mihi facultatē vt in-
de poſſim eos liberare: qr per magna tpa expecta
uerunt Meſſiam in lege promiſſum: ⁊ meam mor
tē ⁊ paſſionē per quā expectant liberari. Itē fac et
vt ꝓphete nō erubeſcant: nec mēdaces inueniant:
qui per meā paſſionē genus humanū redimēdum
ꝓdixerūt. ergo imple qd ꝑ eos ꝓmiſiſti. Aliter eru
beſcent ⁊ cōfundent. Item oēs viui ꝗ querunt te:
et deſiderant peruenire ad te per me: ⁊ volunt ſal-
ui fieri / non cōfundantur in me. Nam ego promiſi
oībus credentibus vitam eternam: ⁊ per meā paſ-
ſionem liberari: ergo fac vt mea paſſio ſit eis fru-
ctuoſa: ne cōfundantur aut decipiantur ⁊ defrau-
dentur in fide ſua: poſtꝗ ego feci debitum meū / et
fui tibi obediens vſq; ad mortem crucis: ⁊ imple-
ui omnia dicta prophetarū. ergo iuſte debeo pre-
dam recuperare poſtꝗ in me eos iuſtificaui ⁊ ꝓ
eis ſolui: ⁊ punitio in me facta eſt. Et hoc probo.

Quoniam propter te ſuſtinui opprobriū: operuit confuſio faciem meam. De fe. ſ. c. p. o. tat.

¶ Propter te. i. vt tibi ſatiſfacerem pro eis: ⁊ vt ti
bi obedirē ⁊ nomen tuū ⁊ veritatē defenderem: ſu
ſtinui opprobriū. Nam Judei vocabant me vora-
cē ⁊ demoniacum ⁊ ſamaritanū. Ideo cōfuſio ope
ruit faciem meam: cū miniſtri Pilati velarunt fa-
ciem meā: et cedentes caput meum dicebant. Pro
phetiza nobis Chriſte / quis eſt qui te percuſſit ⁊c. Ber. Joa. cap.

Extraneus factus ſum fratribus meis: ⁊ peregrinus filijs matris mee. Ro. ma.

Quoniam zelus domus tue comedit me: et opprobria exprobrantiū tibi ceciderūt ſuper me.

¶ Extraneus factus et reputatus ſum fratribus
meis Judeis de tribu Juda: ⁊ peregrinus filijs ſy
nagoge mr̄is mee / ſc; ſacerdotib᷒ ⁊ ſcribis ⁊ pha-
riſeis: qr non tanꝗ Meſſiam me receperunt: ſed
tanꝗ peregrinum et extraneum ⁊ malefactorē fla
gellarunt et crucifixerunt. Et hoc fecerunt qm̄ ze-
lus domus tue comedit me. Nam qr eieceram emē
tes et vendentes de templo zelans honorem dom᷒
dei: et qr predicabant cōtra eorum auaritiā: Ideo
opprobria iudeorū exprobrantium ⁊ blaſphemā-
tium tibi ceciderunt ſup me. Nā qr eos reprehēde
bā de opprobrio dei ⁊ blaſphemia: ideo eorum ira
cecidit et redundauit ſuper me. Et ſic opprobria ti
bi facta ceciderunt et redundauerunt ſuper me / et
reſilierunt quo ad penā: quia hec fuit cauſa quare
occiderunt me. Alio modo poteſt exponi quo ad
eſtimationem iniurie / vt ſit ſenſus. Quare ſum fa-
ctus odioſus ⁊ extrane᷒ Judeis: Rñdet qm̄ zelus
dom᷒ tue comedit ⁊ penetrauit me ⁊ exponit qñ:
qr opprobria iudeorum exprobrantiū tibi cecide
runt et reſilierunt etiā ſuper me: qr irreuerenter
tractabant et prophanabant templum dei / hoc ce
cidit mihi in iniuriam: quia iniuriā factam tēplo
dei magis mihi ad iniuriā reputaui: qr meas in-
iurias ⁊ opprobria mihi facta patienter tolerabā:
ſed opprobria facta deo: que offendebant diuinita
tē / tolerare non potui. qd patet: quia ementes et

vendētes de tēplo eieci: ⁊ inde moti ſunt Judei et
ſcribe ⁊ phariſei ꝯ me. Ex quib᷒ pz / ꝙ dupliciter
opprobria facta deo patri ceciderūt ſup xp̄m. Pri-
mo inquātū ea noluit tacere nec tolerare: ſed ma-
gis ꝙ propria reputare. Scdo qr ꝓpter hoc ipm oc
ciderūt. Unde oēs apoſtoli poſt receptionem ſpūs
ſancti ꝑ hunc verſum cognouerūt totū hūc pſalmū
eſſe factū literaliter de Chriſto: vt patet Joan. ij.

de pſe. di. v. nō di. ca. g.

Et operui in ieiunio animam meam: ⁊ factum eſt in opprobrium mihi.

¶ Nota ꝙ paſſio Chriſti multipliciter ⁊ ꝓ multis
peccat̄ noſtris ſatiſfecit. Ideo fuit neceſſe vt mul-
tiplicē penitentiam in ſe contineret. Primo aſpe-
ritatē vite quo ad ieiuniū / ⁊ carnis macerationem
per ciliciū. Secūdo labores itinerū. Tertio conui-
tia ⁊ opprobria in verbis. Quarto irriſionē. Quin
to verba. Sexto vulnera. Septimo mortē i cruce.
Ideo Chriſtus poſtꝗ oſtēdit ſuperius patri qua-
liter ſatiſfecit pro nobis tolerādo opprobria: nunc
in his duob᷒ verſiculis oſtendit qualr̄ ſatiſfecit et
paſſus eſt macerationē carnis ꝑ ieiuniū ⁊ ciliciū /
dicens. Et operui in ieiunio aīam ⁊ vitā meā: qr ie-
iunaui. xl. dieb᷒. ⁊. xl. noctibus vt ſatiſfacerē ꝓ pec
cato gule ipſius Adā ⁊ omniū aliorū / ⁊ tamen hoc
factū eſt in opprobriū mihi. quoniā Judei me vo-
racem ⁊ vini potatorem vocabant.

de pſe. diſt. v. ſi ta. les.

Et poſui veſtimentum meum ciliciū. ⁊ factus ſum illis in parabolam.

¶ Poſui veſtimētū meū ciliciū: qr indut᷒ erā cili-
cio aſpero / macerādo carnē meā ꝓ pctō carnis eo
rum: ⁊ tamē non fuit acceptū apud eos: immo fa-
ctus ſum illis in parabolam ⁊ prouerbium.

xlj. q. iiij. ſqq.

Aduerſum me loquebantur q ſedebant in porta: ⁊ in me pſallebāt q bibebāt vinum.

¶ Aduerſum me loquebant qui ſedebāt in portis.
Nā per aliqua tēpora durauit ꝙ gētes ⁊ vicini ſe-
dētes in portis ſuis varie loquebant de paſſione
mea. Nā quidā dicebant ꝙ ex meis demeritis fue
rā flagellatus ⁊ crucifixus vocando me ſeditioſū
⁊ blaſphemū ⁊ violatorē ſabbati ⁊c. Et qui bibebāt
vinū in tabernis pſallebant in me. i. cātilenas can-
tabāt cōtra me. hoc forſan dicit: qr illi miniſtri pō-
tificū / qui cōiter erāt ⁊ ſunt hiſtriones ⁊ hoīes pro
phani: ⁊ diſcurrebāt per tabernas: cōpoſuerūt ali
quas cātilenas ꝯ xp̄m: vt complacerent ſcribis et
phariſeis ⁊ pōtificib᷒: ⁊ cātabāt ꝑ tabernas ⁊ pla
teas vt oſtēderēt pplo ꝙ bene merito xp̄m crucifi
xerūt: imo ſurrexit ꝓuerbiū vulgare inter eos. Nā
dicebat vnus alteri: caue ne eueniat tibi ſicut Je-
ſu Nazareno: qui ſe deū faciebat: ſed deus nec ipſe
potuit de cruce liberare. ⁊ ſic Chriſtus agitabatur
in opprobrijs ⁊ parabolis ꝑ portas ⁊ tabernas et
plateas. Et ideo ait aduerſum me loquebantur ⁊c.

xv diſ. ſ. ca.

Ego vero orationem meā ad te dñe: tempus beneplaciti deus.

¶ Hec eſt ſecūda pars principalis: in qua Chriſt᷒
petit liberari per reſurrectionē. ⁊ duo facit. Nam
primo petit liberari. Scdo adducit rōnes ⁊ pſua
ſiones ibi. Exaudi me dñe. ¶ Quantū ad primū eſt
notandū ꝙ tēpus paſſionis ⁊ totū tēpus gratie di
citur tēpus beneplaciti ⁊ acceptū deo ad exaudiē-
dum. Nā primo pater exaudiuit Chriſtum ꝓ nobis
ꝓpter merita paſſionis. Scdo ex cōſequenti exau
diuit nos Eſaie. xlix. Tēpore accepto exaudiui te ⁊
in tēpore ſalutis auxiliatus ſum tibi. Itē. ij. ad Co
rin. vj. Ecce nūc tēpus acceptabile ⁊c. Dicit ꝗ xp̄s
ego vero o dñe pater ad te dirigo ſupple orationē
meā in hoc tpe paſſionis ⁊ gratie: qr eſt tēpus be-
neplaciti ⁊ acceptabile tibi ſup. ⁊ tēpus ſalutis.

In multitudine miſericordie tue exaudi me: in veritate ſalutis tue. de pſe. diſt. v. nō me diocri ter.

¶ Quaſi dicat / ꝙ tēpus paſſionis ⁊ gratie dicitur
tēpus mīe ex parte pr̄is: ⁊ tēpus veritatis ſalutis
noſtre ex parte filij. Nam quecūq; deus pater mi-
ſericors promiſit ad ſalutē noſtrā: fuerunt impleta
per Chriſtū in paſſione: quia tūc fuerunt verifica-
ta diuina myſteria patriarcharū ⁊ dicta ꝓpheta-
rum de ſalute ⁊ de redemptione noſtra.

Eripe me de luto vt nō infigar: libera me ab his qui oderunt me: ⁊ de profundis aquarum. xl diſ. qd. cic.

¶ Quoniam ſuperius cōqueſtus eſt ſe infixū in li-
mo ꝓfundi malitie Judeorū ⁊ demerſum in ſepul
cro ⁊ inferno per mortem: ideo petit liberari per re
ſurrectionem. Dicit ergo. O pater eripe me de luto
poteſtatis Judeorū / ⁊ de luto inferni / vt non infigar
id eſt nō diu permaneā in inferno: nec in ſepulcro
ſed tertia die reſurgam: ⁊ libera me ab his Judeis
qui oderunt me. Nam poſtꝗ reſurrexero immor-
talis / nō amplius habebunt in me poteſtatē: immo
erunt ſubiecti ſub pedibus meis. ⁊c. Et libera me
etiam de profundis aquarum. i. quarumlibet ꝑſe
cutionum ⁊ periculorū tam inferni ꝗ Judeorum ⁊
gentilium: ⁊ tam in membris ꝗ in capite.

Non me demergat tempeſtas aque: neq; abſorbeat me profundum: neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum. de pe. diſ. volen.

¶ Nō me demergat ⁊ totaliter extinguat tēpeſtas
aque ⁊ furie tyrannorū. Unde nota ꝙ quoſdam de
merſit tēpeſtas aque quia mortui ſunt morte cor-
porali: ⁊ quoſdā abſorbuit profundū inferni. ſ. pur-
gatoriū ⁊ limbus: ſed inde ſunt ꝑ Chriſtū liberati:
⁊ ſup quoſdā puteus inferni clauſit ⁊ vrſit os ſuum
quia nunꝗ inde exierūt: ſicut Judas ⁊ ceteri dāna
ti. De oībus ergo his petit Chriſtus liberari. vñ di
cit: nō me demergat totaliter tēpeſtas aque in mor
tē: ſed in breui reſurgā: nec profundum purgatorij:
aut inferni abſorbeat me: qr nō deſcēdo in infernū
vt ibi purgerer et diu maneam: ſed vt ipm expoliē et
liberē captiuitatē ſanctorū patrum. Ex hoc pz: qd
Chriſt᷒ nō ꝓprie fuit ſubmerſus / nec abſorpt᷒: nec
clauſus in inferno: qr tanꝗ iudex ⁊ triūphator ⁊ li-
berator intrauit: ⁊ iō in breui cū triūpho et preda
exiuit: ⁊ ſic infernus nō potuit ipm abſorbere nec
claudere os ſup eū. immo cōpulſus eſt infern᷒ red
dere ꝑdā tyrānice diu detentā. Hoc idē pōt mora-
liter itelligi. Nā tempeſtas aq tētationis primo de
mergit peccatorē per ꝓpoſitū cū ꝓponit peccare.
Scdo abſorbet ipſum in ꝓfundo: quando actualr̄
cōmittit: ⁊ diu i peccato ꝑdurat: ſed ſup illū infer-
nus claudit os ſuū qui in peccato ſine penitentia
moritur. ⁊ ſic Chriſtus ab oībus his tribus gradi-
bus peccati petit liberari in ſuis membris: qr ipſe
in capite ſecundum naturam fuit immunis.

de pc. di. i. q2 diuinitatis natura. xlvij. diſt. ſicut hi. xij. q. ij. gloria. xxiij. q. iiij. duo xxiij. q̄. iij. ſex. differētie.

Exaudi me dñe quoniā benigna eſt miſericordia tua: ſecundum multitudinē miſerationum tuarum reſpice in me.

Et ne auertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor: velociter exaudi me.

Intende anime mee ⁊ libera eam: propter inimicos meos eripe me.

Tu ſcis improperium meū ⁊ confuſionē meam: ⁊ reuerentiam meam.

In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulāt me: improperium expectauit cor meum ⁊ miſeriam.

¶ Hic adducit quatuor rōnes ꝑſuaſiuas ad inclinādum deū patrē ad miam vt liberet eum. Prima ratio ſumitꝰ ex parte miſericordie dei. Secunda ex parte puritatis ⁊ innocētie xp̄i. Tertia: q2 non eſt alius qui poſſit eū liberare. Quarta ꝓpter ſufficiētē ſatiſfactionē factā. Dicit ergo p̄mo. Exaudi me dñe q2ñ benigna eſt mia tua q̄ neſcit deficere afflictis/ ⁊ reſpice in me ſcdm multitudinē miſerationū tuarū: q2 iā cōſueuiſti miſereri afflictis: vt ptz per totū diſcurſum ſacre ſcripture. Itē moueat miſericordiā tuā puritas ⁊ innocētia mea: ⁊ ne auertas faciē a puero tuo ſine pctō. ⁊ iō exaudi me velociter: q2ñ tribulor a Iudeis: ⁊ intēde aīe et vite mee: ⁊ libera eā ꝓpter inimicos meos. i. ab inimicis meis eripe me: q2 tu ſcis īproperiū meū mihi factū ⁊ cōfuſionē meā: ⁊ reuerētiā. i. dignitatē ⁊ puritatē meā: ⁊ per ꝯñs q2 iniuſte paſſus ſum: ⁊ ſic me debes citiꝰ liberare. Lra Hieronymi hꝫ ignorātiā meā. qd̄ idē eſt: ⁊ hoc tu non potes ignorare: q2 in cōſpectu tuo ⁊ cognitiōe ſunt oēs q̄ tribulāt me tā manifeſte ꝙ occulte: ⁊ ſcis qualr̄ cor meū expectauit ⁊ ſuſtinuit opprobriū ⁊ miſeriā: q2 non ſolū me afflixerunt in verbis inferendo opprobria: ſꝫ verberibus flagellando: ergo miſerere.

Joan. xviij. Mat. xxvi. Jo. xix. Mat. xxvij. Mar. xv. Luc. xxi.

Et ſuſtinui qui ſimul cōtriſtaretur ⁊ non fuit: ⁊ qui conſolaretur ⁊ non inueni.

Et dederunt in eſcam meā fel: ⁊ in ſiti mea potauerunt me aceto.

¶ Tertia ratio ſumitꝰ: q2 nō habeo aliū adiutorem niſi te. Nā ego ſuſtinui. i. expectaui aliquem qui ſimul cōtriſtaretꝰ mecū ⁊ cōpateretꝰ mihi/ ⁊ cōdoleret mee miſerie: ⁊ nō fuit aliquis: ⁊ expectaui ēt q̄ me cōſolaretur/ ſꝫ nō inueni aliquē cōſolātē: ſꝫ bene inueni affligētes. Nā dū perij potū in cruce ex nimia ſiti: tūc dederūt mihi fel in eſcā meā. i. in cibū: ⁊ potauerūt me aceto in ſiti mea. vt ptz Matt. xxvij. q2 acetū felle mixtum dederunt mihi bibere.

[illegible] ſa. tiſfecit [illegible] no[illegible]

Et ſic patet ꝙ ſufficienter ſatiſfeci ꝓ peccato primi parentis. Nam q2 ille guſtauit dulcedinē cibi prohibiti in paradiſo vltra voluntatem dei: ꝓpter qd̄ totū genus humanū erat ad mortē cōdēnatū: ideo in ſatiſfactionē illiꝰ furti ⁊ inobedientie ego ſpōte guſtaui amaritudinē in cruce. Ex quibꝰ ptz/ ꝙ ſufficiēter eſt facta ſatiſfactio ꝓ pctō ipſiꝰ Adā. Nā q2 ille fuit rebellis ⁊ inobediēs deo et ſupbꝰ/ ego factꝰ ſum hūilis ⁊ obediēs prī vſq3 ad mortē. Et q2 ille fuit blaſphemꝰ: ego iam ultimū opprobria: ⁊ quia ille voluit rapere diuinitatē: ego iam fui ſpinis coronatus: ⁊ quia ille fuit latro rapiendo fructum ex ligno: ego iam fui flagellatus: ⁊ reddidi fructū ex ligno crucis cum fui crucifixus. Et ſic qd̄ nō rapui tunc exſoluebam. Et q2 ille fuit homicida: q2 ſe ⁊ totū genus humanū in mortem precipitauit: ideo ego innocens volui pro toto genere humano mortē aſſumere ⁊ ſatiſfacere. quaſi dicat: in tota iſta prima ⁊ ſcda partibus. libera me poſtꝙ ego ſufficiēter ſatiſfeci: ⁊ reſuſcita me.

Fiat menſa eorū coram ipſis in laqueum: ⁊ in retributiones et in ſcandalum. Ro. xi. [illegible]

¶ In hac tertia parte Chriſtꝰ petit vltionē de crucifixoribꝰ. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notandum: ꝙ ſicut Iudei multipliciter afflixerūt Chriſtū: ita multiplici pena puniuit eos: ⁊ ſicut Iudei addiderunt Chriſto dolorē ſup dolorē/ ⁊ appoſuerunt iniquitatē ſup iniquitatē cōtra eū/ ita deꝰ addidit Iudeis penas ſup penas correſpondētes peccatis ⁊ ſceleribus eoꝝ. Nā primo ſicut Iudei rebellarūt cōtra Chriſtū regē ⁊ Meſſiā in lege ſibi promiſſum: q2 dixerūt: nō habemus regem niſi Ceſarē: ita pariter deꝰ ꝑmiſit vt milites Romanoꝝ qui erāt cum preſidibus q̄ fuerūt in Hierlm̄ per. xl. annos poſt paſſionē Chriſti/ inferrent eis tot opprobria ⁊ vituperia ⁊ afflictiōes: intantū ꝙ fuerūt cōpulſi rebellare cōtra Ceſarē ⁊ Romanos: que fuit cauſa deſtructiōis eoꝝ. Itē ſcdo ſicut tempore paſche prēdiderunt Chriſtū: ita tēpore paſche qñ de oībus partibus erant in Hierlm̄ cōgregati fuerūt obſeſſi per Titū ⁊ Veſpaſianū. Item tertio ſicut in die paſche crucifixerūt Chriſtū: ⁊ dederūt ſibi fel in eſcā ⁊ acetū in potū/ Ita cū dolore ⁊ amaritudine obſeſſi comederunt paſcha in illa obſidione. Item quarto ſicut poſuerunt velum Chriſto ante faciē dicēdo: ꝓpheriza nobis chriſte/ quis eſt qui te percuſſit: ita fuerūt velati ignorātia ⁊ cecitate mentis: ne intelligerent ſacramēta ⁊ ſecreta ſcripturarū. Itē quinto ſicut poſuerūt crucē ſuper humeros Chriſti: vt portaret eā vſq3 ad Caluarie locū. Ita deus poſuit ſup eos iugū ſeruitutis ⁊ captiuitatis/ vt vbiq3 ſint ſubiecti dñis mundi. Itē ſexto ſicut ipſi effuderūt furorē ſuū ſup Chriſtū dicentes/ crucifige/ crucifige: ita Chriſtus effudit ſuper eos irā indignatiōis ſue in corpore ⁊ aīa inferēdo eis multiplicē miſeriam: q2 quaſi quolibet anno mouētur populi contra eos ⁊ expoliant ⁊ trucidant eos. Item ſeptimo ſicut eiecerunt Chriſtū extra ciuitatē ad crucifigēdū: ita fuerunt eiecti a ſua ciuitate et regno/ ⁊ diſperſi per totum mundū: ciuitate ⁊ templo deſtructo. Item octauo ſicut voluerūt Chriſtū delere de mundo ipſum occidēdo: ita fuerunt deleti de libro viuentium ⁊ iuſtorū: ⁊ ſcripti in libro mortis eterne manētes in ſua obſtinatiōe ⁊ dānatiōe. Itē nono ſicut addiderūt dolorem ſup dolorē Chriſto: ita deus addidit afflictionē ſup afflictionē in illis. xl. annis ⁊ ſemp. Item ſicut impoſuerunt iniquitatē ſup iniqtatē cōtra Chriſtum: q2 ſup opprobria ⁊ inuidiam addiderūt falſos teſtes cōtra Chriſtum: ita deus appoſuit eis iniquitatem ſup iniqtatē permittendo vt ſuper peccatū necis Chriſti adderent obſtinationē: vt in corpore ⁊ anima iugiter puniantꝰ. Et hoc eſt qd̄ intēdit dicere Chriſtus per os Dauid in hac tertia parte huiꝰ pſalmi petens vltionē de Iudeis crucifixoribus ſuis ⁊ ſucceſſoribus eoꝝ. Unde ait/ O pater q2 Iudei dederunt mihi fel in eſcā meā: ⁊ in ſiti mea potauerūt me aceto ī cruce in die paſche: ergo fac vt ī vltionē tāti ſceleris fiat mēſa eoꝝ ⁊ cōuiuiū agni paſchalis in laqueum et ſcādalū corā ipſis in eodē die paſche. Hec autē precio ſunt impleta. nā cū Iudei ex oībꝰ ptibꝰ mūdi eēnt cōgregati in Hierlm̄ in die paſche/ intrauerūt copie Romanorū ex parte oriētali ꝑ Iordanē: ⁊ ſubito obſederūt Hierlm̄ vt dictū eſt pſalmo p̄cedēti: q̄ quidē obſidio durauit vſq3 ad mēſem Aug. vt inquit Joſephꝰ. Et ſic ſunt capti tanꝙ ī laqueo et reti. Ex quo ptz/ ꝙ menſa agni paſchalis fuit cōuerſa eis in laqueū ⁊ ſcādalū in retributionē ⁊ vltionē mortꝭ xp̄i/ quē in die paſche crucifixerūt: ⁊ illi fel in eſcā ꝓbuerūt ⁊ ipſum aceto potauerunt.

[illegible] xxiij. [illegible]

Obſcurentur oculi eoꝝ ne videant: ⁊ dorſum eorum ſemper incurua.

Effunde ſuper eos irā tuā: ⁊ furor ire tue comprehendat eos.

Itē q2 in tali die velauerūt faciē xp̄i dicentes/ prophetiza nobis xp̄e q̄s eſt iſte qui te percuſſit ⁊c. iō obſcurrentꝰ oculi mētis eoꝝ ne videāt ſacra dei in lege ⁊ ꝓphetis; ſed velum ignorātie ⁊ cecitatis ſit ſemp añ oculos eorū/ ne intelligāt veritatē ſcripturarū: ⁊ ſic nō ſolū puniantꝰ in corpore: ſꝫ multo magis in mēte. Itē ſicut īpoſuerunt crucē ſup meritatū p̄r incurua ⁊ ſubiice ſemꝑ dorſum eorū iugo ſeruitutis nō ſolū ſpūalis: ſed etiā tēporalis: vt vbiq3 ſint ſubiecti ⁊ captiui/ diſperſi per oēs nationes.

Matth. xxiij. Act. j.

Fiat habitatio eorū deſerta: ⁊ in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.

¶ Sicut eiecerunt me extra ciuitatē ad crucifigēdū: ita fiat habitatio eorū deſerta ⁊ deſtructa: et eijciantꝰ de habitationibus ſuis partim diſperſi ⁊ captiui ꝑ mūdū ⁊ in tabernaculis ſuis ipſiꝰ Hierlm̄ non ſit aliquis eorū qui ampliꝰ inhabitet: ſed ſint exules in eternū. Et hoc fiat iuſto dei iudicio.

[illegible] q. [illegible] qui [illegible]

Quē quem tu pcuſſiſti perſecuti ſunt: ⁊ ſup dolorem vulnerū meorum addiderunt.

¶ Me quē tu percuſſiſti ⁊ pro mūdo pcuti ex miſericordia permiſiſti ipſi mala ⁊ iniqua volūtate ⁊ inuidia ⁊ odio perſecuti ſunt vſq3 ad mortē ſemper addēdo mala malis: quia ſuper opprobria addiderunt falſa teſtimonia: ⁊ poſtea addiderūt alapas/ ⁊ poſtea flagella/ ⁊ poſtea mortē. Et ſic addiderunt ſuper dolorem vulnerū meorū. Nam ſicut addebāt mihi dolorem ſuper dolorē corporalē ⁊ vulnus ſup vulnus: ita addebāt ſibiipſis dolorē ſuper dolorem ſpiritualē/ ⁊ vulnus ſuper vulnus peccati. Et ſic addiderunt peccata peccatis.

[illegible] q. [illegible]

Appone iniquitatē ſuper iniquitatem eorum: ⁊ non intrent in iuſtitiam tuam.

¶ O tu pater appone iniquitatē ſuper iniquitatē eoꝝ nō effectiue ſed ꝑmiſſiue. i/ nō des eis grām vt cognoſcant peccatū ſuū: ſꝫ maneāt ſemp in eadem obſtinatione ⁊ cecitate: ⁊ ſic apponāt obſtinationē ⁊ cecitatē ſupra primū pctm̄: ⁊ nūꝙ intrēt in iuſtitiā tuā. i. ꝙ nunꝙ per pniam iuſtificentꝰ. ſine qua penitentia pctōr nō pōt iuſtificari nec in iuſtitiā reduci. Et nota ꝙ ſicut Iudei addiderūt dolorē corporalem ſupra dolorē ipſi Chriſto ⁊ vulnus ſupra vulnꝰ: ita pariter Chriſtus nō ſolū addidit eis dolorem ⁊ vulnus ſpūale pcti ſupra vulnus ⁊ dolorē/ ⁊ culpā ſupra culpam: ſed etiā addidit dolorē ⁊ penā corporalē ſuper penā: nā ſupra obſidionē addidit famem ⁊ inediā. deinde deſtructionē ciuitatis ⁊ tēpli ⁊ trucidationē maioris partis ⁊ captiuitatem ⁊ diſperſionē aliorū. Itē ſicut ipſi addiderunt pctm̄. et iniquitatē cōtra Chriſtū quo ad culpā: ita Chriſtus addidit eis ⁊ appoſuit iniqtatē ſup iniquitatem/ quo ad penā tpalē ⁊ eternā. Nā duplici pena puniūtur. ſ. pena ſeruitutis ⁊ captiuitatis temporalis: ⁊ pena culpe ⁊ obſtinatiōis ⁊ cecitatis ſpūalis. Et iō dicit appone iniquitatē ſuper iniquitatē eorū. i. penam duplicē pro iniqtatibꝰ eorū. Et ideo ſubdit: et nō intrent in iuſtitiā tuā ſupple ꝑ penitentiā: ſed ſemper maneāt obſtinati. Ideo ſubdit.

de pen. di. iiij. c. in domo. D.

Deleantur de libro viuentiū: ⁊ cum iuſtis non ſcribantur.

¶ Ad cuius intellectū eſt notandū/ ꝙ liber vite ſiue viuētiū dupliciter ſumitꝰ in ſacra ſcriptura. Nā vnus dicitꝰ liber diuine p̄deſtinatiōis ſcdm eternū ꝓpoſitū: ⁊ tūc nihil aliud eſt niſi diuina voluntas bñplaciti q̄ ab eterno ꝓpoſuit grām iuſtis preparare: ⁊ eos elegit/ ⁊ ī ſuo libro aſcribēdos ⁊ iuſtificandos ꝓpoſuit: in quo libro ab eterno p̄mo fuit ſcriptus xp̄s homo ⁊ virgo Maria ⁊ oēs aplī ⁊ iuſti. Secūdus liber d2 liber vite ſcdm p̄ſentē diſpoſitionē: ⁊ iſte eſt cōſciētia cuiuſlibet iuſti diſpoſita per grām. ⁊ iſte liber nō eſt ī deo niſi obiectiue: īquātū deꝰ ꝓſpicit ī aīa iuſti ſimilitudinē ſue bonitatis ꝑ quā iuſtꝰ ē deo gratꝰ ⁊ acceptꝰ ſcdm p̄ſentē diſpoſitionē. ⁊ de iſto libro multi noniter delentꝰ ꝑ pctm̄ ⁊ in eo nouiter ſcribuntꝰ ꝑ nouā grām. Ita pariter eſt duplex liber mortis. vnꝰ d2 ſcdm eternū propoſitū in quo deꝰ ab eterno nouit reprobādos/ ⁊ obſtinādos/ ⁊ eternalr̄ puniendos: ⁊ alter d2 liber mortis. ſcdm p̄ſentē diſpoſitionē/ in quo ſunt ſcripti pctōres tēporalr̄ ſcdm ꝙ ſūt extra grām in pctō. Et iſti duo libri mortis nullo mō ſunt in deo niſi obiectiue ſcdm ꝙ in eis nouit deꝰ culpā ⁊ diſſormitatē ſecūdū p̄ſentē diſpoſitionē. Differt ergo liber vite ſecūdū eternū ꝓpoſitū a libro vite ſcdꝫ p̄ſentē diſpoſitionē: nā ille eſt ſolū in deo. iſte aūt in cōſcientia hoīs. Itē ab illo ſemel ab eterno ſcriptꝰ nullꝰ deletur: ab iſto multi delentꝰ ꝑ pctm̄/ ſicut ī eo multi nouiter ſcribuntꝰ ꝑ grām. Itē liber vite ſcdꝫ ꝓpoſitum eternū differt ab vtroq3 libro mortis: nā ille liber ē ſolū ī deo cū ſit diuina volūtas: q̄ eſt ſola cā oīm p̄deſtinatoꝝ. ſꝫ liber mortis tā p̄mus ꝙ ſecūdꝰ nullo modo eſt in deo niſi obiectiue ſcdm preſentiā: eo ꝙ deꝰ nō eſt cā obſtinationis nec peccati alicuius ꝑ qd̄ ſcribitꝰ in libro mortis ⁊ reprobatiōis. ⁊ iō talis liber mortis nihil aliud eſt niſi conſciētia hoīs ſubiecta pctō a deo diſſormi. Un̄ de his duobꝰ libris. ſ. mortis ⁊ vite d2 Apo. xx. ꝙ in die iudicij mare ⁊ infernꝰ dedit mortuos ſuos/ ⁊ apti ſūt libri añ iudicē: ⁊ apertꝰ eſt aliꝰ liber q̄ eſt vite: ⁊ iudicati ſūt mortui ſcdꝫ ea q̄ erāt ſcripta ī libris: ⁊ q̄ nō eſt ſcriptꝰ ī libro vite miſſus eſt ī ſtagnū ignis. Et ſupradictis ptz/ ꝙ liber vite p̄deſtinatorū eſt tantū vnus: in q̄ ſunt ſcripti ab eterno ſoli electi ⁊ iuſti: eo ꝙ ē ipa eterna volūtas: ſꝫ alij libri tam mortis ꝙ vite ſcdm p̄ſentē diſpoſitionē ſunt multi: q2 vnaqueq3

liber vite multiplex.

liber p̄deſtinatorum.

cōſcientia ⁊ aīa hoīs eſt liber ſuorū operū: ſecūdū que opera ſaluant̄ vel damnant̄. de quo libro quis poteſt deleri ꝑ pctm̄ / aut in eo ſcribi ꝑ grāz. Et de iſto ſcdo libro viuentiū ſecūdum preſentē diſpoſitionē petit Chriſt⁹ per ꝓphetā ꝙ deleantur Judei propter pctm̄ necis Chriſti: ⁊ ꝙ nunq̄ reſcribatur in eo per penitentiam: ſed ſemꝑ maneāt obſtinati. ¶ Sed eſt aduertendū ꝙ iſta locutio lʒ procedat per modū petitiōis: tamē nō eſt locutio nec petitio affectiua ſed prophetica et ꝓnūciatiua: qꝛ Chriſt⁹ ſicut nō venit dānare ſed vocare peccatores ad penitentiā: ita nunq̄ petit a patre damnationem ſed ſalutem. Ideo in hac parte: qꝛ ab eterno preuidit Judeos obſtinādos inquantum deus: ideo predicit eorū futurā dānationē in corpore ⁊ anima. Quomodo autē peccatum Judeorū eſt grauiſſimum oīm peccatorū: ⁊ per oīa ſimile peccato diaboli / patebit pſalmo. lxxxi. ⁊ pſalmo. cviij.

xij. q. d. ij. cap. gloria epi. **Ego ſum pauper ⁊ dolēs: ſalus tua deus ſuſcepit me.**

¶ In hac quarta parte Chriſtus agit gratias patri ſuo de liberatione ſua per reſurrectionē explicādo fructū ſue paſſionis. Dicit ergo. Ego ſuʒ ⁊ fui pauper in tota hac peregrinatione: qꝛ in aliena caſula ⁊ preſepio natus / ⁊ in alienis edibus receptus et hoſpitatus ⁊ paſtus / ⁊ in alieno ſepulcro ſepult⁹: ⁊ fui etiā dolens quia multiplicibus doloribus et flagellis affectus. ⁊ tamen ſalus tua ſuſcepit me de ſepulcro / me ad vitā glorioſam ſuſcitādo. Ideo agendo gratias pro tanto beneficio /

xcij. di. ca. i. in gloſ. **Laudabo nomen dei cum cantico: ⁊ magnificabo cum in laude.**

¶ Feſtiuitates annales et diuina officia celebrando / et ſepties in die horas canonicas recitando. Deinde cum ſubdit.

de conſe. diſ. ij. c. nihil. **Et placebit deo ſuper vitulū nouelluʒ: cornua producentem ⁊ vngulas.**

¶ Dicit. nō ſolum dicaʒ tibi laudes ſepties in die / qđ pertinet ad primā partē: ſed etiā offerā tibi: ſacrificiū per ſe ſufficiens ⁊ acceptabile. ſ. ſacramentum euchariſtie in quo offertur agnus immaculatus / qđ pertinet ad ſecundam partem latrie. Ideo ait. tunc placebit deo ſuꝑ vitulū nouellū. i. ſacrificiū euchariſtie qđ offeram in lege gratie placebit deo ſuꝑ vituluʒ nouellum. i. multo magis placebit deo ſacrificiū euchariſtie q̄ vitulus nouellus cornua ꝓducens ⁊ vngulas: q̄ offerebat̄ in veteri teſtamēto. Nā ille tantū offerebat̄ in figura: ſed iſte qui eſt mediator dei ⁊ hoīm offert̄ in re ⁊ veritate. Nam ille vitulus nō cōtinebat realiter Chriſtum ſicut cōtinet hoc ſacrificiū. ideo illud nō iuſtificabat nec erat deo ꝑ ſe acceptabile / ſicut iſtud quod eſt de ſe iuſtū ⁊ validuʒ ex ope operato. Et ideo hoc

Nota. ſacrificiū eſt in quo pater ſibi complacet ⁊ recipit ipm̄ in pretiū ꝓ peccatis noſtris ⁊c. Iſte verſicul⁹ poteſt etiā intelligi aliter: intelligendo per vituluʒ nouellū ipm̄ Chriſtū tūc in cruce ⁊ quotidie in altari oblatū: vt ſit ſenſus. Et tūc tp̄e grē placebit deo. i. erit deo placitū ſuper Chriſtū vitulū nouellū figuratū ꝑ vitulū antiquū ve. le. vitulū nouellū dico cornua ꝓducētē ⁊ vngulas. cornua dico. i. victoriā ⁊ dñiū ⁊ vniuerſalē ptātē habentē in celo ⁊ in terra ⁊ in oīb⁹ abyſſis ad ſaluādos ⁊ ſublimandos fideles. Et producentem vngulas dico / ad aperiēdū infernū ⁊ confringendos vectes ferreos et portas ereas ⁊ educendos ſanctos patres de limbo / et ad carpendū ⁊ cōterendū diabolū ⁊ mēbra eius. Hec cornua ⁊ vngulas produxit Chriſtus in cruce quibus aperuit infernum ⁊ penetrauit celū / ⁊ deiecit diabolū foras ⁊ aperuit nobis ſcripturas.

Uideant pauperes ⁊ letentur: querite deū ⁊ viuet anima veſtra.

¶ Hic propheta exhortatur populū fideliū et vniuerſalē eccleſiā ad recipiēdū Chriſtū: ⁊ vt cū deuotione recipiant ſupradictum ſacrificiuʒ. vnde ait. Uideant pauperes Chriſti imitatores et mundi cōtemptores Chriſtum in ſuo aduentu: ⁊ videant hoc ſacrificiū iugiter in eccleſia celebrari: ⁊ letentur ſe eſſe redēptos per Chriſtū in ara crucis immolatū. ⁊ cōuerſus ꝓpheta ad fideles eccleſie apoſtrophat dicens. O fideles querite deum Chriſtū in ſuo aduentu in hoc ſacrificio: et viuet anima veſtra vita gratie ſi deuote ⁊ ſpiritualiter ſumpſeritis ipſum: qꝛ ipſe dicit Joā. vj. Sicut miſit me viuens pater / ⁊ ego viuo propter patrem: ⁊ qui māducat me ipſe viuet propter me: ⁊ qui manducat hūc panē viuet in eternum: qꝛ hic eſt panis qui de celo deſcendit a patriarchis et prophetis diu deſideratus. Et ratio eſt ꝙ letentur oēs pauperes ⁊ fideles in chriſto.

Quoniā exaudiuit pauperes dominus: et vinctos ſuos non deſpexit.

¶ Exaudiuit dominus paupes Chriſtum expectātes: et non deſpexit vinctos ſuos: qui erant in limbo inferni detēti: quos Chriſtus liberauit. Naʒ cū cornibus crucis diabolum vicit et deiecit: et cum vngulis ſue potentie infernum aperuit ⁊ cōfregit / ⁊ vinctos patres inde deduxit. Ergo

Laudent illum celi et terra: mare ⁊ oīa reptilia in eis.

¶ Laudent illum celi. i. angeli: qꝛ Chriſtus eorum ruinam reparauit: et laudet eum terra. i. hoīes redempti: et laudet ipm̄ mare. i. oēs inſule: ⁊ omnia reptilia. i. oēs habitantes et gradientes in eis. ſ. in mari ⁊ terra: qꝛ generaliter oēs ſunt redēpti / quia vſq; ad oēs inſulas maris ꝑuenit euāgelica predicatio. Et ſic omnes creature intellectuales laudāt deum et agunt Chriſto gratias pro beneficio redēptionis. Apoca. v. Nam oēs angeli ſtabāt in circuitu throni dicentes: dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere gloriam ⁊ honorem ⁊c. et turba magna quam dinumerare nemo poterat clamabant / benedictio ⁊ claritas ⁊c. Deinde cum dicit /

Quoniam deus ſaluam faciet Sion: ⁊ edificabuntur ciuitates Jude.

¶ Dat cauſam quare Chriſtus eſt laudādus ⁊ adorandus: et dicit. Ideo laudent eū celi et terra: qm̄ ipſe ſaluam faciet. Sion. i. eccleſiam toto orbe diffuſam: in qua deus ſpeculatur et contemplatur: et per ipſum Chriſtū edificabuntur ciuitates iude: eccleſia que vere dicitur Juda: eo ꝙ ſola ipm̄ deū confitetur / vt frequenter dictum eſt.

Et inhabitabūt ibi: ⁊ hereditate acquirēt eam.

¶ Fideles Chriſtum confitētes habitabunt ibi in hac. Judea et ciuitatibus eius / ⁊ hereditate acquirent eam. Nam Judeis ſm̄ carnem eiectis ſoli Judei ſcōm ſpm̄ et promiſſionē habitāt in eccl'ia iſta ꝑ gratiā: ⁊ acquirēt ſupnā in eternā hereditatē. et iſti fuerūt apl'i ⁊ diſcipuli qui Chriſtū cōfeſſi ſunt et edificauerūt eccleſiā ſanguine ſuo / ⁊ miraculis / et doctrinis / ⁊ exemplis: et has ciuitates ⁊ eccl'ias reliquerūt nobis in hereditatē. Et ideo ſequitur.

Et ſemem ſeruorū eius poſſidebit eaʒ: ⁊ q diligunt nomen eius habitabunt in ea.

¶ Semē ſeruorū eius. i. ppl's xp̄ianus q̄ eſt ſemen aplorū ſeruorū Chriſti / habitabūt in ea. Naʒ ppl's chriſtianus eſt ſemē aplorū ꝑ baptiſmū in Chriſto regeneratū / ⁊ oēs fideles qui diligūt nomē dei qđ eſt Jeſus habitabūt in hac eccl'ia ꝑ gratiā / ⁊ in ſuperna ꝑ gloriā. Et nota ꝙ ly ſemen ſeruorū ei⁹ non ſolū pōt referri ad aplos: ſʒ etiā ad patriarchas. ſ. Abrahā / Iſaac / et Jacob / ⁊ Dauid. Naʒ totus ppl's xp̄ianus eſt ſemē Abrahe ⁊ Iſrael ſm̄ ſpm̄ ⁊ ꝓmiſſionē. vt ptʒ ad Ro. ix. ⁊. xj. vt ſupradictū eſt in ꝓlogo tractatu. iiij. Nā ſicut Jacob genuit. xij. patriarchas ꝑ quos carnal'r generauit ⁊ multiplicauit totū illū ppl'm: ita Chriſtus q̄ eſt ver⁹ Jacob regenerauit ſpūaliter. xij. aplos q̄ fuerūt. xij. patriarche / ꝑ quos Chriſt⁹ regenerauit ⁊ multiplicauit ꝑ baptiſmū totū pplʒ chriſtianū. Et ideo ppl's chriſtianus dr̄ ſemē Abrahe / Iſaac / ⁊ Jacob ſm̄ ꝓmiſſiōeʒ et ſpm̄: ⁊ dicit̄ ſemen aplorū ꝑ regenerationē baptiſmalē. ⁊ ideo q̄cunq; in ſacra ſcriptura memorant̄. xij. trib⁹ dñi ſiue Iſrael ſemꝑ intelligit̄ ppl's xp̄ianus ꝑ illos. xij. aplos et ſpūales patriarchas regenerat⁹ ⁊ ꝓncipiatus ⁊ multiplicat⁹: vt dictum eſt pſal. ꝓcedenti. Et iō iſti. xij. patriarche ſpūales iudicabūt. xij. trib⁹ Iſrael carnales in die iudicij ſimul cū xp̄o aſſiſtētes / vt ait ſaluator Matt. xix. Ex ſupradictis ptʒ / ꝙ Dauid in hoc pſal. magis videt̄ euāgeliſta q̄ ꝓpheta: qꝛ magis videt̄ hiſtoriā paſſionis Chriſti cōtexere q̄ ꝓphetiā ꝓnūciare. ¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolligi. xvj. concluſiones.

¶ Prima ꝯcluſio / ꝙ triplci ꝑſecutiōe Chriſt⁹ fuit afflictus in ſua paſſiōe. ſ. ſcribaruʒ ⁊ phariſeoruʒ ⁊ populi gentilis ⁊ Pilati. ¶ Scda ꝯcl'o / ꝙ aq̄ perſecutionū Chriſti intrarūt vſq; ad ſeparationē aīe a corpe. ¶ Tertia ꝯcl'o / ꝙ Chriſt⁹ i ſua paſſiōe nullū habuit publicū adiutorē d̄ ſuo ppl'o. ¶ Quarta cōcluſio / ꝙ Chriſt⁹ in ſua paſſiōe exſoluit qđ nūq̄ rapuit: qꝛ pro duobus furtis ipſius Adam perſoluit pretiū in cruce. Primo qꝛ Adā rapuit fructū ꝓhibitū de ligno ſciētie boni ⁊ mali. Scdo voluit rapere diuinitatē. ¶ Quinta ꝯcl'o / ꝙ q̄ñq; in ſcriptura penalitates ⁊ pene Chriſti appellant̄ pctā nō formal'r ſed cauſal'r ꝑ metonymiā / inquātū fuerūt effectus noſtrorū pctōꝝ. vel dicunt̄ pctā non quo ad culpā: ſed quo ad penā: inquātū Chriſt⁹ paſſus eſt pro pctis nr̄is. ¶ Sexta cōcluſio / ꝙ Chriſtus ſuſtinuit opprobriū et paſſionē: primo vt obediret prī: ſcdo vt nos a morte liberaret: ⁊ ſic ꝓpter nos fact⁹ eſt extraneus fratrib⁹ ſuis Judeis. ¶ Septima cōcluſio / ꝙ Chriſtus ꝓpter zelū domus dei viſus eſt extrane⁹ ⁊ odioſus ſcribis ⁊ phariſeis. ¶ Octaua cōcluſio / ꝙ totū tēpus ab aduentu Chriſti vſq; ad iudiciū eſt tēpus acceptabile ⁊ dies ſalutis. ¶ Nona cōcluſio / ꝙ Chriſt⁹ ſufficiēter ſatiſfecit patri ꝓ nobis per ieiuniū ⁊ labores ⁊ mortē ⁊ paſſionem.

¶ Decima cōcluſio / ꝙ ſicut Judei multipliciter afflixerūt Chriſtū: ita multiplici pena ſūt puniti correſpōdēte ſcelerib⁹ eorū. ¶ Undecima cōcluſio / ꝙ ſicut Judei addiderūt Chriſto dolorē ſuꝑ dolorē ⁊ vulnus ſupra vulnus: ita eis de⁹ addidit penā tēporalē ſupra penā. ¶ Duodecima cōcluſio / ꝙ ſicut Judei appoſuerūt iniquitatē ſuꝑ iniquitatē cōtra Chriſtū quo ad culpā: ita Chriſt⁹ appoſuit eis iniquitatē obſtinatiōis ſupra iniq̄tatē peccati. ¶ Decimatertia ꝯcluſio / ꝙ ſacrificiū euchariſtie in quo offert̄ Chriſt⁹ eſt deo magis placitū q̄ vitulus nouellus ⁊ q̄libet ſacrificia ve. le. ⁊ etiā de⁹ pater magis acceptat vitulū nouellū no. te. qui eſt Chriſtus oblatus in altari / q̄ vitulū antiquū qui offerebat̄ in lege: eo ꝙ Chriſt⁹ vitul⁹ nouellus figurabat̄ per illū vitulū antiquū q̄ in figura hui⁹ offerebatur in lege. ¶ Decima quarta cōcluſio / ꝙ nō erāt Chriſtū recepturi niſi ſoli paupes. i. iſta terrena cōtēnentes q̄ ē ppl's chriſtian⁹. ¶ Decimaquinta cōcluſio. ꝙ Judea ⁊ Sion ⁊ Hierl'm quā Meſſias erat ſaluatur⁹ ⁊ edificaturus eſt eccl'ia toto orbe diffuſa q̄ Chriſtū cōfitet̄ eſſe deū / ⁊ cōtēplat̄ / ⁊ videt ꝑ fideʒ. ¶ Decimaſexta cōcluſio / ꝙ ſemē Chriſti ⁊ apoſtolorum ſeruorū eius q̄ eſt ppl's chriſtianus in Chriſto per baptiſmū regeneratus erat poſſeſſurus iſtam Judeā ⁊ Sion toto orbe diffuſam: ⁊ in ea debebat habitare hic ꝑ gratiā / ⁊ in futuro ꝑ gloriam. vij. q. ſ. c. cū vo

Deus in adiutorium meum intēde: dñe ad adiuuādū me feſtina.

¶ Titul⁹ Uictori ſiue in finē pſal. Dauid ad recordādū. Ex titulo apparet / ꝙ Dauid fecit hunc pſal. dirigens nos in Chriſtū ⁊ eccl'iaʒ q̄ eſt finis legis / ſʒ addit̄ ad recordādū / inquātū recordant̄ ⁊ memorant̄ afflictiones ⁊ paſſiōes xp̄i ⁊ eccl'ie. vel forſitan qꝛ iſte pſal. frequēter recitabat̄ in tēplo maxime ꝓpter primū verſuʒ q feſtināter petit auxiliū a deo: q̄ ꝯtinue indigem⁹. Itē hoc etiā additū eſt: qꝛ Dauid ꝓuidit in ſpū ꝙ iſte prim⁹ verſus erat cātād⁹ q̄tidie i eccl'ia in ꝓncipio oīm horarū. In quo pſal. itroducit̄ xp̄s ⁊ etiā eccl'ia petēs feſtināter liberari ab afflictionib⁹ ⁊ ꝑſecutiōib⁹. Unū tria facit. Nā prīo petit liberari. Scdo petit punitionē ꝑſecutorū. Tertio p̄miū fideliū. Scōm ibi. Cōfundāt̄. Tertiū ibi. Exultēt ⁊ letent̄. Dicit ḡ xp̄s. O de⁹ pr̄ intēde i adiutoriū ⁊ auxiliū meū: ⁊ o dñe feſtina ⁊ accelera ad adiuuādū me / vt ſit breuis mea reſurrectio i tr̄ia die.

Confundantur ⁊ reuereantur qui querunt animam meam. iiij. q. ſ. c. homi nuꝛ.

¶ Nota ꝙ totū reſiduū huius pſal. eſt diapſalma / pars vltima pſal. xxxix. vbi ſufficiēter literaliter d̄ Chriſto quo ad humanitatē expoſitū eſt: Ideo breuiter eſt trāſeundū. Dicit em̄ Chriſt⁹. O pater feſtina ad adiuuādū ⁊ reſuſcitādū me: vt confundant̄ ⁊ reuereant̄. i. verecundent̄ Judei qui querunt mihi mala / ſiue q̄ querunt aīam meā ⁊ vitā: qꝛ ꝑ mortem putant me nunq̄ reſurgere: ſed totaliter extingui ⁊ deleri. Et ſic videntes me reſurgere ⁊ regnare

Auertantur retrorſum: ⁊ erubeſcāt qui volunt mihi mala. ſuꝑ ca. xix. b.

¶ Auertant̄ retrorſuʒ. i. cadant a dignitate ⁊ ſacerdotio ⁊ erubeſcāt diſpſi ꝑ mūdū / ⁊ ſubiecti oēs ꝓdicti Judei q̄ ſemꝑ mihi volunt ⁊ deſiderant mala. et

xxiij. q. v. § vl.

Auertantur ſtatim erubeſcẽtes: qui dicũt mihi euge euge.

¶ Id eſt qui letabuntur in mortem meã: ⁊ putabant ſe iram dei euaſiſſe / erubeſcentes de reſurrectione ⁊ exaltatiõe mea auertantur ⁊ cadant a dominio ſtatim: ⁊ etiã ſint captiui et ſubiecti omnibus nationibus. maxime erubeſcant illi qui dicebant ſi filius dei ⁊c. Sed per oppoſitum.

xj. q. iij. c. pñti. ⁊ c. inter verba.

Exultent ⁊ letẽtur in te oẽs qui querunt te ⁊ dicant ſemper magnificetur dñs qui diligunt ſalutare tuum.

¶ Fideles qui querunt te ꝑ fidẽ exultent ⁊ letent̃ hic ꝑ grãm / ⁊ in futuro ꝑ glĩam / ⁊ oẽs q̃ diligũt ſalutare tuũ. i. qui receperũt meſſiã Jeſum filiũ tuũ gratias agentes de beneficio redẽptionis dicant ſemꝑ magnificet̃ dñs qui redemit nos. Et ſic magnificabunt deũ in beneficijs ſuis in oĩbus horis ⁊ officijs canonicis nocturnis pariterq̃ diurnis. Et cõcludit finẽ cũ principio pſal. cũ ſubdit.

xij. q. ij. ca. glĩa epi.

Ego vero egenus ⁊ pauper ſum: deus adiuua me.

Adiutor meus et liberator meus es tu: domine ne moreris.

¶ Pauper ſum deſtitutus parentibꝰ / ⁊ amicis / et bonis tꝑalibus: q: in alieno ſepulchro ſepultꝰ ſuꝫ ideo deus adiuua me / ⁊ ne moreris / nec tardes me reſuſcitare: q: tu ſolus es adiutor ⁊ liberator meꝰ. ¶ Eſt tñ aduertẽdũ / ꝙ hoc totũ qđ dicit Chriſtꝰ in hoc pſal. i perſona capitis inquantũ hõ: dicit etiã in perſona totius eccleſie. quicq̃d enim paſſus eſt primo in capite: poſtea paſſus eſt in membris: ⁊ ſicut ipſe liberatus eſt per reſurrectionẽ: ita ecclĩa ſurrexit a perſecutione / ⁊ liberata eſt per ꝯuerſionem Conſtãtini: vt ſuperius dictũ eſt. Ideo totus iſte pſal. dictus poteſt exponi de tota eccleſia.

ſupra xxx. et xj. q. iij cap. ad meñſam

In te dñe ſperaui non confundar in eternum: in iuſtitia tua libera me et eripe me.

¶ Iſte pſal. apud hebreos eſt oĩno ſine titulo. Ideo dicũt quidã eoꝝ / ꝙ iſte pſal. eſt idẽ cũ p̃cedẽti. Sꝫ oppoſitũ tenet annotatio pſal. ſcđm eos antiqua: in qua pſal. p̃cedẽs annotat̃. lxix. ⁊ iſte annotat̃ lxx. Sed q: in quibuſdã biblijs latinis reperit̃ iſte pſal. ꝓ filijs Jonadab: ideo credit̃ hoc eſſe additũ ab aliquo expoſitore: eo ꝙ iſte pſal. loq̇t̃ de ꝑegrinatiõe ecclĩe ab Adã / vſq; ad Antichriſtũ / q̃ figurabat̃ ꝑ filios Jonadab / qui ſemꝑ peregrinabant̃ / vt ꝑꝫ. ¶ Ad cuiꝰ intellectum eſt notandũ / ꝙ totus diſcurſus eccleſie ab Adã / vſq; ad Antichriſtũ ꝯſideratur ⁊ mẽſurat̃ per vij. etates / quarũ tres diſcurrerũt ab Adã vſq; ad Chriſtũ: ⁊ exinde. iiij. vſq; ad finẽ mũdi. Nã Adã myſticꝰ ꝑegrinatꝰ eſt a ſuo lapſu ⁊ exilio ſub ſeruitute pc̃ti / ⁊ iugo legis ꝑ totã infantiã / ⁊ pueritiam / ⁊ adoleſcentiã vſq; ad Chriſtũ / i quo fuit ſaluatꝰ et redẽptꝰ a ſuitute pc̃ti / ⁊ abſolutꝰ a iugo legis. Sꝫ poſt aſcẽſionẽ Chriſti in ſua iuuẽtute / poſtq̃ a xp̃o fuit redẽptꝰ ⁊ regeneratꝰ: ꝯfeſtim icidit in ꝑſecutionẽ tyrãnoꝝ ⁊ paganoꝝ: de qua fuit liberatꝰ per ꝯuerſionẽ magni Cõſtãtini. Sed illico i ſua virilitate / incidit in ꝑſecutionẽ hereticoꝝ maxĩe Arrianoꝝ: de qua fuit liberatꝰ ꝑ Augu. ⁊ ceteros doctores / vſq; ad tp̃a Juſtiniani. Sꝫ in ſenectute icidit in ꝑſecutione Mahometi: in qua modo eſt: de qua expectat liberari. Sꝫ in ſenio cũ tremore expectat perſecutionẽ Antichriſti / de qua ſperat liberari ꝑ Chriſtũ. Oĩa ergo iſta ꝯſiderãs / ⁊ ꝓuidẽs Dauid in ſpũ fecit hũc in pſal. in perſona ecclĩe. i quo q̃uq; facit. Nã primo cũ firma ſpe petit liberari ⁊ ſaluari / ⁊ redimi per xp̃m de ſeruitute / ⁊ captiuitate pc̃ti in ſuo p̃mo aduẽtu. Scđo petit liberari in ſua iuuẽtute de ꝑſecutione paganoꝝ: ⁊ in ſua viriditate de ꝑſecutiõe hereticoꝝ. Tertio petit liberari in ſua ſenectute de ꝑſecutione ſarracenoꝝ / ⁊ oĩm mahometanorũ. Quarto petit liberari in ſenio de ꝑſecutione Antichriſti. Quinto ꝓmittit agere grãs in fine. Scđm ibi. Deꝰ eripe me de manu pctõris. Tertiũ ibi. Ne proijcias me in tp̃e ſenectutis. Quartũ ibi. Qm̃ non cognoui lr̃aturã. ſiue ibi. Et vſq; in ſenectam ⁊ ſeniũ. Quinta ibi. Deꝰ q̃s ſi͛lis tibi. ¶ Quantum ad primũ eſt aduertẽdũ / ꝙ ſicut fides eſt q̃dã virtꝰ theologica / ⁊ habitꝰ infuſus eleuans intellectum ad firmiter credendũ articulis reuelatis: ⁊ charitas eſt alia virtꝰ theologica ⁊ habitꝰ infuſus eleuans ⁊ roborãs volũtatẽ ad amãdũ deũ creditum ꝓpter ſe: ⁊ primũ ꝓpter deum: ita pariter ſpes eſt quedã virtꝰ theologica / ⁊ habitꝰ infuſus eleuans volũtatẽ ad firmiter ſperãdũ bona ſpũalia futura credita / ⁊ amata / ⁊ ꝓmiſſa ad cõtẽnẽdũ oĩa terrena. Ex quo ꝑꝫ ꝙ ſpes p̃ſupponit fidẽ / ⁊ charitatẽ / ⁊ ꝓmiſſionẽ in hac vita: q: non ſperamꝰ niſi bona ſpũalia credita ⁊ amata / ⁊ i futurũ ꝓmiſſa / ꝓpter q̃ cõtẽnimꝰ oĩa bona terrena: ⁊ patimur / ⁊ aggredimur mala terribilia: puta oẽꝫ ꝑſecutionẽ ⁊ mortẽ i virtute huiꝰ ſpei / ⁊ patiẽter oĩa toleramꝰ. Sꝫ q: qñ Adã fuit expulſus a terreſtri paradiſo i hãc peregrinationẽ / fuit ſibi ꝓmiſſus Chriſtus ex ſua ꝓgenie / q̃ debebat ipꝫ redimere / ⁊ ſaluare / ⁊ liberare a ſeruitute pc̃ti / ⁊ ſanare / ⁊ ſubleuare ab oĩ miſeria: q̃ quidẽ ꝓmiſſio fuit cõfirmata in Abrahã / et Iſaac / ⁊ Jacob / ⁊ Moyſe: ⁊ ſpecialiter ipſi Dauid; ideo cũ ſpe in ꝑſona totiꝰ corꝑis myſtici in prima parte huiꝰ pſal. petit Chriſtũ / vt veniat in carnem ad ſaluãdũ / ⁊ redimendũ / ⁊ liberandũ ipſum a ſeruitute pc̃ti / ⁊ a iugo legis / ⁊ ab oĩ miſeria: ſicut oĩbus patriarchis / ⁊ ꝓphetis fuit ꝓmiſſus. Ideo dicit. O dñe Jeſu chriſte i te ſperaui poſtq̃ mihi fuiſti ꝓmiſſus. iõ fac: vt nõ cõfundar ineternum / ⁊ ne ſim fruſtratꝰ in mea ſpe / et i tuis ꝓmiſſis / ideo veni in carnẽ: ⁊ libera me ab omni miſeria: et eripe me de hac captiuitate ⁊ ſeruitute pc̃ti in quã incidi per inobedientiam / ⁊ eſum cibi prohibiti.

xliiij. diſ. cũ ex.

Inclina ad me aurem tuam: ⁊ ſalua me.

¶ Inclina aurem tuã orationibus ⁊ p̃cibus meis: ⁊ ſalua me ab omni peccato ꝑſonaliter commiſſo. Et etiã inclina aurem. i. humanitatẽ / ⁊ carnẽ tuã ⁊ ſalua me tolerãdo mortẽ ⁊ paſſionẽ in ipſa tua humanitate et carne que q̃dẽ humanitas tua aſſumpta dicitur auris tua: cũ qua ſiue ꝑ quã nos audiſti: ⁊ dicitur oculus tuus / cũ quo ⁊ per quẽ nos vidiſti: et lingua tua per quã nobis es familiariter locutus. Et dicitur inſtrumentũ per quod nos ſaluaſti ⁊ redemiſti mortem patiendo.

xj. q. iij. ad menſam

Eſto mihi in deum protectorem ⁊ in locuꝫ munitum: vt ſaluum me facias.

¶ Ueni ergo Chriſte in carnẽ: ⁊ eſto mihi nõ ſoluꝫ in deũ redẽptorẽ / ſed in deuꝫ ꝓtectorẽ: vt ſaluũ me facias: q: nõ ſufficit / ꝙ ſis hõ ad patiẽdũ: ſꝫ ꝙ etiaꝫ ſis deꝰ ad ſaluãdũ / q: ſoli deo cõpetit ſaluare / ⁊ ſalutẽ / ⁊ vitã eternã ſine defectu cõferre: vt dictuꝫ eſt pſal. viij. ergo oportet ꝙ ſis deꝰ: vt in diuinitate ſit ꝑtãs ⁊ auctoritas ſaluandi / ⁊ remittendi pc̃tã: ⁊ ꝙ ſis hõ: vt in humanitate ſit habilitas patiendi: ⁊ p̃ hoc meritũ redimẽdi ratiõe vnionis. Et ſic cũ ꝑ ꝑſonali vniõe eris ſaluator ⁊ redẽptor: ⁊ iõ diceris Jeſus xp̃s deꝰ hõ ſaluator. Ueni ergo xp̃e in carnẽ / ⁊ libera me de ſeruitute pc̃ti / ⁊ iugo legis ꝑ mortẽ ⁊ paſſionẽ: ⁊ poſtea eſto mihi i deũ ꝓtectorẽ ⁊ in locũ / ⁊ caſtrũ: ⁊ oppidũ bñ munitũ p̃mo vallo articulorũ fidei / ⁊ muratũ muro ſpei ⁊ charitatis / ⁊ obſeruãtia p̃ceptoꝝ: ⁊ opulẽtũ grã ⁊ copia eccleſiaſticorũ ſacramẽtorũ: vt ſic in iſto oppido bñ munito ſaluũ me facias ab oĩbꝰ inimicis infeſtãtibꝰ.

xxiiij. q. i. c. ancor. mor.

Quoniam firmamentum meum: ⁊ refugium meum es tu.

¶ Nã tu es illa petra firma ſupra quã fundata eſt tota ecclĩa quã vallaſti vallo articuloꝝ / ⁊ muraſti muro p̃ceptorũ / ⁊ repleſti copia ſacramẽtoruꝫ: ꝓpter iõ porte inferi nõ ꝓualebunt aduerſus eã. Matt. xvj. Nec flumina tẽtationũ / nec vẽti ꝑſecutionũ potuerũt ipſam diruere. fundata enĩ erat ſupra petram. Mat. vij. Et ſic erit in domũ refugij / ⁊ in locũ munitũ oĩbꝰ fidelibus habitantibꝰ in ea: tũ ratione fundamẽti / q: flumina tẽtationũ ⁊ hereſum nõ potuerunt ipſam euellere: nec eradicare: tum ratione munitionis: q: nulli venti ꝑſecutionum poterunt ipſam expugnare. Deinde cum dicit /

Flos q̃dam deſcẽ ritas ſpes.

xiiij. di. c. ꝑpoſuit.

Deus meus eripe me de manu pctõris: ⁊ de manu contra legem agentis ⁊ iniqui.

¶ Petit liberari a ꝑſecutione paganorũ ⁊ hereticorũ. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandũ / ꝙ ecclĩa Chriſti in ſua iuuentute p̃mo fuit ilico afflicta poſt aſcenſionẽ a Judeis ſciẽtibus legẽ. Scđa fuit infeſtata a paganis gentilibus neſciẽtibꝰ legẽ. Tertio in ſua virilitate fuit vexata ab hereticis ſcientibꝰ vtrũq; teſtamẽtũ. Et ideo iſte homo myſticꝰ ab his tribꝰ ꝑſecutionibꝰ petit liberari i hac ſcđa parte. vñ ꝑ agẽtẽ ꝯ legẽ intelligit. ꝑplꝫ iudaicũ legẽ veterẽ ſcientẽ: ⁊ ꝑ peccatorẽ intelligit pplm gẽtilẽ: ⁊ ꝑ iniquũ intelligit cetũ ⁊ ꝯuenticulũ hereticorũ. Dicit ergo. O chriſte deꝰ libera me de manu ⁊ ꝓte pctõris ppli gẽtilis ⁊ tyrãnoruꝫ: ⁊ eripe me etiã de manu ppli Judeorũ agentis ſciẽte manifeſte ꝯtra legẽ dei: ⁊ ſic peccat ex malitia: ⁊ eripe me etiã de manu cetus iniq̃ hereticoꝝ: q̃ ex iniquitate ⁊ ꝑfidia ꝑſequunt̃ catholicos cõtra oẽm charitatẽ ſicut fuerunt Arriani / quorũ ꝑſecutio ſuꝑauit oẽs perſecutiones tyrãnoruꝫ: vt ait Rufinus ⁊ Caſſiodorus. Dicit ergo eccleſia: O Chriſte eripe me de his tribus perſecutoribus.

xxiiij. q. i. ca. ꝑñs tuus.

Qm̃ tu es patientia mea dñe: dñe ſpes mea a iuuentute mea.

¶ Patiẽtia mea. i. exẽplũ patiẽtie: qm̃ tu p̃dicãdo ⁊ ꝑ nobis innocẽs patiẽdo dediſti nobis exẽplum patientie: ⁊ tu es ſpes mea a iuuẽtute mea: q: eccleſia incepit a Chriſto: ⁊ ab eo ꝓdidicit exẽpluꝫ patiẽtie in aduerſis: ⁊ cepit ſpẽ ex Chriſti reſurrectione: q: ſicut Chriſtus reſurrexit: ita ſperamus reſurgere. Ideo ſub tali ſpe martyres ſponte tolerabãt mortẽ ⁊ perſecutiones. Et ideo ſubdit.

xj. q. iij. ca. ad mẽſam.

In te confirmatus ſum ex vtero: de ventre matris mee tu es protector meus.

Triplex vterꝰ ecclĩe.

¶ Nota ꝙ triplex eſt vterus ecclĩe. Primꝰ dicit̃ latus Chriſti: vñ orta eſt ecclĩa: ⁊ virtus ſacramentorũ. Scđs dicit̃ flumẽ ſpũs ſancti: vñ fluxerũt dona grãrũ in die pẽte. vbi fuerũt aplĩ: ⁊ tota ecclĩa armata ⁊ cõfirmata: ⁊ vñ habuit originẽ in ſciẽtia. Tertiꝰ vterꝰ eſt fons ſacri baptiſmatis: vñ particulariter regeneramur. ſed tã baptiſmus q̃ miſſio ſpũs ſancti ꝓcedit a Chriſto. et ſic primꝰ vterꝰ eſt Chriſtus. Primo a ſuo ore exiuit fons euãgelice ſapiẽtie: q̃ poſtea ꝑ dona ſpũs ſancti fuit aplĩs: ⁊ toti ecclĩe ſuggeſta ⁊ diſtributa: ⁊ a ſuo latere exiuit ſanguis ⁊ aqua vñ habuit virtutẽ baptiſmꝰ ⁊ oĩa ſacramẽta. ⁊ iõ dicit iſte hõ miſticꝰ. O chriſte ſpõſe: tu es patientia ⁊ ſpes mea: q: in te confirmatus ſum: primo ex vtero tui lateris: a quo exiuit ſanguis ⁊ aqua. ſcđo ex vtero ſpũs ſancti: quẽ miſit in aplĩos: ⁊ totã ecclĩam ad ſuggerendã ſacrã ſcripturaꝫ. tertio tu es protector meus de ventre eccleſie matris mee: ex qua i baptiſmo fui regeneratꝰ. Nã ibi recepi particulariter fidẽ: ſpeꝫ: charitatẽ: ⁊ gratiã. Poſtea particulariter fuit in ecclĩa ab ipſo cõfirmatꝰ: vbi recepi ſeptẽ dona ſpũs ſãcti ad debellandũ inimicũ. ⁊ ſic ex baptiſmo ⁊ cõfirmatione tu es ꝓtector meꝰ: q: ibi dediſti iſta arma ad ꝓtegendũ me: ⁊ inde ꝓuenit mihi ſalus ⁊ protectio.

de cõſe. di. ij. acceſſerũt. in glo.

In te cantatio mea ſemper: tanq̃ꝫ ꝓdigiuꝫ factus ſum multis: ⁊ tu adiutor fortis.

¶ O dñe licet ego ſim factus ꝓdigiũ multis: q: ꝑ fidẽ quã in vtero matris ecclĩe recepi confiteor te meum ſpõſum: ⁊ caput ⁊ dñm: ⁊ q: veneror ⁊ adoro crucẽ: in qua paſſus es: ideo Judei ⁊ pagani ſcandaliʒant̃ ⁊ reputãt me quoddã ꝓdigiũ ⁊ mõſtruoſum et fatuũ. irridentes me q: adoro hoĩem crucifixuꝫ ⁊ deiectũ. ſed iſta crux q̃ eſt ſcandalũ Judeis / ⁊ ꝓdigiũ gentilibꝰ eſt mihi ad gloriã ⁊ ſalutẽ: ⁊ iõ in te Chriſte eſt ſemꝑ cãtatio mea in hymnis ⁊ cãticis: q: de tua incarnatione: ⁊ morte: ⁊ paſſione: ⁊ reſurrectione: ⁊ cruce celebrabo feſtiuitates: ⁊ cantabo hymnos: ⁊ etiã inter tormẽta eſt i te cãtatio ⁊ cõfeſſio mea fidei: q: tu eris ſemꝑ adiutor fortis in omnibus tribulationibus. ergo

xv. q. i. ca. reuertimini.

Repleatur os meum laude: vt cãtẽ gloriã tuam tota die magnitudinẽ tuaꝫ.

¶ Immo ex tua gratia replebit̃ os meũ laudeꝫ: vt tota die vſq; ad iudiciũ cantẽ in ecclĩa: et p̃dicẽ in publico gloriã tuã: quã accepiſti i tua reſurrectione: ⁊ magnitudinem ⁊ vniuerſalẽ poteſtatẽ: quã accepiſti in tua aſcẽſiõe: ⁊ etiã cãtabo ⁊ p̃dicabo gloriã tue deitatis: ⁊ magnitudinẽ tuorũ miraculorũ ⁊ tue poteſtatis que in euãgelio memorantur.

xxiiij. q. i. c. que digna.

Ne proijcias me in tp̃e ſenectutis: cũ defecerit virtus mea ne derelinquas me.

¶ Quia ſuperius eccleſia fuit liberata a iuuentute de manu peccatoris et contra legem agentis: ⁊ iniqui. ſ. de perſecutione Judeorũ ⁊ tyrannorum ꝑ Cõſtãtinũ: de ꝑſecutione hereticorũ iniquoꝝ ꝑ Juſtinianũ ⁊ Beliſariũ: q̃ totaliter deleuit vãdalos:

Arrianos in Africa hic petit liberari de pſecutiõe Sarracenorũ/ q̃ incepit in ſenectute eccleſie. ſ. tpe Heraclij. ℂ Unde eſt aduertẽdũ: ꝙ ſicut in ſenib⁹ incipit deficere calor naturalis: ⁊ abũdat frigiditas: ⁊ debilitant̃ mẽbra: ⁊ ſic oĩa q̃ comedũt cõuertunt̃ in malos/ ⁊ indigeſtos humores: quos ꝑ os/ ⁊ nares/ ⁊ oculos emittunt ſenes: ⁊ ſic ſpernunt̃/ ⁊ vilipendunt̃/ ⁊ habẽt̃ odio/ ⁊ faſtidio: Ita pariter dicit Chriſt⁹ ꝙ erit in nouiſſimis dieb⁹/ ⁊ circa tpa Antichriſti: ꝙ erũt hoĩes amãtes ſeipſos: ⁊ frigeſcet oĩs charitas/ ⁊ abũdabit iniq̃tas: vñ ſequẽtur rapine/ ⁊ adulteria/ ⁊ odia/ ⁊ bella/ ⁊ iurgia/ et ſimonia/ ⁊ ſupbia/ ⁊ vanitas/ ⁊ ꝓphanatio in eccl'ia ⁊ noue ſecte ꝓpter ambitionẽ/ et dedignatiões/ ⁊ inuidias: ⁊ ꝓpter peccata chriſtianorũ/ et diuiſiones ꝓualebũt infideles/ ⁊ cõculcabũt eccl'iã. Hoc aũt incepit a principio ſenectutis eccl'ie tpe Heraclij. Nã tũc ſurrexit pſeudo ꝓpheta Mahometus in Arabia: cui⁹ ſecta occupauit totã Syriã/ ⁊ Meſopotamiã. ⁊ Africã/ ⁊ Egyptũ: vt dicet̃ pſal. lxxiij. cui⁹ ſecte adheſerũt Turci/ anno dñi. M. xl. q̃ occupauerat totam Perſiã/ et Mediã/ et oẽs Armenias/ ⁊ totã Aſiã minorẽ/ q̃ modo dr̃ Anatholia: et noſtris tpibus occuparũt totã Greciã/ ⁊ Meſiã/ ⁊ ritui mahometico ſubiecerũt. Poſtea ãno dñi. M. ccxxij. ſurrexerũt Tartari idolatre a ptib⁹ Aq̃lonarib⁹ vltra montẽ Imanũ/ et ꝯſtituerũt ſibi Biſcham in regẽ/ q̃ expulſo Joãne pſbytero oẽs tres Indias obtinuerũt. qui q̃dẽ Biſcha miſit duos filios cũ infinita multitudine Tartarorũ/ quorũ vn⁹ occupauit totã Syriã circa Imanũ: vſq; ad meotidem Paludẽ: ⁊ fines Rutenorũ Hũgarie. Et alter occupauit totã Aſiã. ⁊ Parthiã: et Mediã: ⁊ Perſiã: q̃ oẽs viuũt ſub maledicta ſecta Mahometica. De quorũ origĩe tã ſarracenorũ/ q̃ turcorũ: q̃ tartarorũ dicet̃ inferi⁹ pſal. lxxxij. Ex q̃b⁹ pʒ: ꝙ ſarraceni q̃ hodie poſſident totũ reſiduũ mũdi cũ tartaris idololatris: ⁊ ceteris mahometanis non obtinuerũt in virib⁹ ſuis: ſʒ ex defectu fidei ⁊ charitat̃ chriſtianorũ ꝓpter diuiſiões: ⁊ diſcordias: ⁊ ſectas eorũ. Nã Jacobite: et Neſtorite maluerunt eſſe ſub ſarracenis: q̃ ſub imꝑatore ⁊ pontifice Romano Et ipſimet ſpõte ſe infidelibus ſubiecerũt: ⁊ ꝯ catholicos eos vocauerũt in auxiliũ. Et ſic viuũt hodie ſub ditione eorũ. Ex q̃b⁹ pʒ ꝙ ab Heraclio imperatore vſq; ad tpa nr̃a incepit eccleſia ſeneſcere: ⁊ in ea virtus cõtinue pſeuerauit deficere: ⁊ fides: ⁊ charitas decreſcere: et minui: et frigeſcere: ⁊ ſicut fides ⁊ charitas decreuit: ita decreuit: et pſeuerauit minui imperiũ ⁊ dñium vſquequo tota eccleſia ꝓ maiori pte fuit ſub infidelibus ꝯculcata: q: nõ remanet niſi iſta parua particula in hoc angulo mũdi: in qua etiã ſunt cõtinue diſcordie: ⁊ bella: et ſeditiones: vt pʒ. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpũ dicit in pſona eccl'ie. O chriſte q̃ ex vtero lateris tui: et ex vtero baptiſmali regeneraſti me ab infantia: ⁊ me liberaſti i iuuẽtute mea de rabie iudeorũ: et tyrãnorũ: rogo ne ꝓijcias me i tpe ſenectutis: cũ defecerit vĩt⁹. ſ. cũ frigeſcet oĩs charitas et abũdabit iniq̃tas. Nã ſicut humor radicalis cũ naturali calore eſt illa virtus que cõſeruat vitã in corpe: ⁊ auget corpus: ita fides formata charitate cõſeruauit ⁊ augmẽtauit eccl'iam. ſ. fides apl'orũ: ⁊ martyrũ: et doctorũ: ⁊ ceterorũ fideliũ: et ꝯſeruauit eã in eſſe: ſed cũ incepit deficere virt⁹ fidei: tũc incepit deficere ⁊ ſeneſcere eccl'ia. Dicit ergo: Ne ꝓijcias me totaliter: nec ſubijcias ſub iugo infideliũ: ⁊ ſarracenorũ in tpe mee ſenectutis: dũ defecerit virtus: et fortitudo: et charitas mea. i. inter meos filios chriſtianos: ⁊ ne derelinquas me. i. ne ſubtrahas totaliter auxilium tuum: et gratiam a me: vt poſſim tolerare: et repellere impetum inimicorum: ⁊ infidelium ne totaliter deleatur eccleſia.

I

No. de antiq̃tate mũdi.

Mahometus.

Ab heraclio vſq; modo ſeneſcit eccleſia.

Quia dixerunt inimici mei mihi: ⁊ qui cuſtodiebant animam meam conſilium fecerunt in vnum. *Joã. xvij. Mat. xxj.*

Dicentes deus dereliquit eum: perſequimini ⁊ comprehendite eum: quia non eſt qui eripiat.

ℂ Inimici mei ſarraceni et ĩfideles vidẽtes victoriã quã quotidie habẽt cõtra me: putant ꝙ totalr̃ me dereliquiſti. Et ſic putant ꝙ ſecta eorũ eſt melior et verior q̃ fides mea. Et ideo dixerũt inimici mei mihi: et q̃ cuſtodiebãt. i. inſidiãtes q̃ obſeruabãt ꝑdere aĩam: et vitã meã fecerũt cõſiliũ in vnũ/ et cõgregati ſunt contra me dicẽtes: deus iã dereliquit iſtũ ppl'm chriſtianũ: ideo perſequimini eum poſtq̃ deus reprobauit: et comprehendite ⁊ ſubijcite eum: q: non eſt qui eripiat eum de manu noſtra. Sed licet ſarraceni et infideles temere dicãt/

Deus ne elongeris a me: deus meus in auxilium meũ reſpice.

Confundantur ⁊ deficiant detrahẽtes animee mee: operiantur confuſione ⁊ pudore qui querunt mala mihi.

ℂ Tu deus et ſpõſe chriſte rogo ne elõgeris a me: nec ſubtrahas grãm: ſed reſpice ⁊ intẽde ĩ auxiliũ meũ: imo cõfundant̃ ſarraceni: et infideles detrahẽtes: et exprobrantes aĩe et vite mee: et fruſtrati deſiderio ſuo: et intentione operiant̃ confuſione ſua et pudore: qui querũt animã meã: ⁊ totã eccleſiã penitus delere: nec qδ deſiderant impleatur.

Ego autem ſemper ſperabo: et adijciam ſuper omnem laudem tuam.

ℂ Si quod oro facis: ſemper in te ſperabo nõ perdendo fidem: nec ſpem: et adijciam ſuper omnem laudem tuam: noua carmina et noua officia cantando: et componendo in laudem tui pro gratiarum actione: ⁊ ſic

Os meum annunciabit iuſtitiam tuam: tota die ſalutare tuum.

ℂ Id eſt Jeſum tuum. predicabo enim ſalutẽ quã mihi feciſti: quia de infidelib⁹ me liberaſti. Litera Hiero. habet Tota die Jeſum tuũ. ⁊ tũc eſt magis clarũ. Ex his verſib⁹ ſupradictis putatur ꝙ eccl'ia nõ debet totaliter deficere in hac ſenectute in qua eſt: q: nec ſarraceni totalr̃ ꝯculcabũt: nec ſubijciẽt eã: imo iſta ſecta ſarracenorũ prius debet gladio perire et confundi: et aliqua pars eccl'ie debet manere in libertate ꝯſeruari: et vſq; ad ſenium ꝑuenire. ſ. vſq; ad tpa Antichriſti: vbi erit maior copia martyrũ: ⁊ maior pſecutio et ſenior: vt patebit. Et dicũt etiã aliq̃ quod eccleſia ante tpa Antichriſti ⁊ ante ſeniũ ſuũ debet canonizare oẽs patres vete. teſta. ſcʒ Adã. Noe: Abraham: Iſaac: et Jacob ⁊c. ⁊ cãtare de eis noua officia/ ⁊ hymnos. Ex quibus pʒ/ ꝙ vſq; ad tempora Antichriſti in aliqua parte mundi debet eccleſia in ſua libertate permanere/ extincta ſecta ſarracenorum.

Quoniam non cognoui literaturam: introibo in potentias domini: domine memorabor iuſtitie tue ſolius.

ℂ Poſtq̃ ſuperi⁹ iſte homo myſtic⁹ ſiue eccl'ia petijt liberari a pſecutiõe ſarracenorũ facta in ſenectute: hic petit liberari a pſecutione Antichriſti futura in ſenio/ ⁊ decrepitu mũdi ⁊ eccl'ie. ſ. in nouiſſimis dieb⁹. Ad cui⁹ intelligẽtiam eſt aduertẽdũ/ ꝙ ſecta ſarracenica q̃ infeſtauit eccleſiã in ſenectute: cũ de ſe ſit falſa ⁊ irrationabilis/ ⁊ beſtialis/ et voluptuoſa: iõ tres gñationes mundi beſtiales adheſerunt ipſi ſine difficultate. ſ. Arabes/ ⁊ Tartari ⁊ Turci: q̃ oẽs erãt beſtiales ſine ſciẽtia/ ⁊ rõne/ paſtores ſequẽtes armẽta boũ/ ⁊ pecorũ/ ⁊ camelorũ/ ⁊ greges ouiũ/ ⁊ hircorũ: ideo nõ potuerũt ſubijcere chriſtianitatẽ cũ ſciẽtia/ nec rõne: cũ nulla ſit in illa falſa ſecta: ſed infeſtarunt eccleſiã cum armis. Sed Antichriſt⁹ eo ꝙ habet attrahere ad ſe de oĩbus nationibus. ſ. Judeis/ ⁊ ſarracenis/ ⁊ chriſtianis: q̃ quidẽ nationes iã ſunt magis callide: ⁊ aſtute: iõ Antichriſtus multiplr̃ attrahet eos. ſ. cũ ſcia/ ⁊ largitate pecuniarũ/ ⁊ donorũ: eo ꝙ oẽs hoies cuiuſcũq; cõditionis ſint: ſunt dediti auaritie. Et iõ cũ ſciẽtia literali iudaica attrahet Judeos/ ⁊ cum ſcia negotiãdi. ſ. cũ iure ciuili/ ⁊ cũ arte necromantie ad inueniendos theſauros/ ⁊ cũ arte fabrili ad fodiẽda metalla attrahet auaros chriſtianos ⁊ ſarracenos ⁊c. Et ideo magis vtet̃ ſcientijs humanis ſupradictis ad attrahendũ chriſtianos auaros et ſarracenos. Sʒ ad ꝯfundẽdũ chriſtianos eccl'iaſticos vtet̃ ſcia naturali ⁊ methaphyſica/ ⁊ ſcientijs mathematicis: ⁊ maxĩe literatura: ⁊ gloſſis iudaicis: ⁊ lr̃a vete. teſta. ⁊ ſic faciliter vincet ⁊ decipiet chriſtianos. Et hoc accidet: q: circa tpa Antichriſti erit multũ debilitatum ſtudiũ theologie. Nã cum oẽs ſtudeãt auaritie: iõ erit maxia copia iuriſperitorũ/ ⁊ notariorũ/ ⁊ ceterarũ ſciẽtiarũ/ ⁊ artiũ de pecunia querẽdo: q̃ oẽs dicunt̃ ſciẽtie literature/ ⁊ negotiationis. Itẽ q: in eccl'ia nõ dabunt̃ nec cõferent̃ bñficia niſi magnatib⁹/ ⁊ litigioſis: et ex fauore regũ ⁊ magnorũ ꝓlatorũ: ideo contẽnet̃ theologia/ et oẽs eccleſiaſtici dabũt operã iuri canonico/ ⁊ ciuili: ⁊ ſic theologiã contẽnet̃. ℂ Uñ nota ꝙ oĩs ſciẽtia vel eſt lr̃alis vel ſpũalis. Sciẽtia lr̃alis eſt illa que eſt ſolũ grã ſui. i. ad ſolũ ſenſum literalẽ/ ⁊ ꝓpter terminos importat̃ intelligẽda. Scientia vero ſpũalis eſt iſta q̃ non eſt principaliter grã ſui. i. ſm̃ ſenſum literalem ſolũ intelligẽda: ſed in qua vltra ſenſum literalẽ/ ali⁹ ſenſus ſpũalis ibi clauſus eſt querendus ⁊ intelligẽdus. Primo modo ſunt oẽs ſcie ſeculares ⁊ humane. ſ. humanitus adinuẽte. q̃ ſunt in triplici gñe. Nã quedam ſunt rõnales ſicut grãmatica/ logica/ rhetorica/ poetica/ oratoria/ et quedã ſunt reales ⁊ ſpeculatiue/ ſicut mathematice ⁊ phyſice/ ⁊ metaphyſica: ⁊ quedã ſunt practice: ſicut ſunt morales ⁊ factiue artes. Omnes ergo iſte ſciẽtie ſupradicte dicunt̃ literales: eo ꝙ conſiderant ſolã literaturam. i. ſenſum literalem/ ⁊ nil penitus vltra cõſiderant. Sed ſola ſcia ſiue lex diuina vete. teſt. dicit̃ ſciã ſpũalis: eo ꝙ nõ eſt grã ſui/ ſed alterius: ideo ad alterũ ſenſum intelligenda. ſ. ad ſpũalẽ. q̃ quidẽ ſenſus ſpũalis eſt triplex. ſ. allegoricus/ moralis/ ⁊ anagogicus: vt dictũ eſt in prologo. Et ideo ve. teſt. nõ proprie dicit̃ ſciẽtia: ſed propoſitio ſiue parabola: ſed lex euãgelica nõ ſolũ dicitur ſciẽtia. i. cõcluſio ſciẽtifica: ſed etiã ꝓprie dicit̃ ipſa veritas. Ex hoc ergo pʒ cecitas iudeorũ/ qui vet. teſt. putant ſciẽtiã literalẽ/ nolẽtes intelligere in eo niſi ſolã literaturã ⁊ gratia ſui: cũ nõ ſit ſciẽtia literalis/ ſed parabola ⁊c. Sʒ magis eſt vituperãda pũerſitas eccl'iaſticorũ quorundam/ qui cõtẽnentes diuinã ſciẽtiã vtriuſq; teſt. cõuertunt̃ ad fabulas/ ⁊ ſciẽtiã oratoriã ⁊ mũdanas negotiationes. Utrãq; ergo peruerſitatem/ ſcʒ tam quorũdam prelatorũ eccleſie q̃ iudeorũ/ execrat̃/ ⁊ exhorret Dauid cũ dicit. Qm̃ non cognoui literaturam ⁊c. propter cauſas ⁊ litigia beneficiorũ. Item q: ex abundantia bonorũ tpalium erunt in otio/ ⁊ faſtu altiori cõſtituti/ abhorrẽtes/ ⁊ cõtẽnẽtes ſcientiã theologie: eo ꝙ prohibet omne vitiũ: ⁊ ꝓcipit oẽm virtutẽ: et perſuadet cõtẽnere terrena: ⁊ amare celeſtia: Ideo dabunt operã literis humanis ⁊ delectabilib⁹ ⁊ vrbanis. ſ. operib⁹ Ciceronis/ ⁊ Quintiliani/ ⁊ Uirgilij ⁊c. Et ſic deficiet ſciẽtia ſacre ſcripture: quã iam videmus defeciſſe: nõ ſolũ in ſecularib⁹: ſed etiã in religioſis: q: non curant/ niſi audire aliquas q̃ões ⁊ curioſitates: vt ad tempus appareant ⁊ efficiãtur magiſtri in theologia. Sed in ſacra ſcriptura vbi eſt veritas ſacre ſcripture noui ⁊ veteris teſtamẽti: pauci ſciũt: nec adhibẽt ſtudium. Ideo veniet Antichriſtus homo callidus et ſciẽs ꝓpoſitiones: vt pʒ Danielis. viij. ⁊ xj. capitulo: ⁊ ſic ſuperabit ſimplices/ ⁊ ignaros chriſtianos: et attrahet libẽter iudeos cũ ſolo ſenſu literali ſcripture veteris teſtamẽti. ⁊ hoc fiet iuſto dei iudicio: q: poſtq̃ verã ſcientiã repulim⁹/ et conuerſi ſumus ad fabulas: ideo deus repulit iã nos: vt infideles ⁊ beſtiales preualeãt ⁊ dominentur toti orbi. Hoc ergo preuidẽs Dauid in ſpiritu ait in pſona paucorũ in quib⁹ manebit fides tpe Antichriſti. O dñe Jeſu qm̃ ego non cognoui literaturã ſiue negotiationẽ: vt habet alia litera. i. ſciẽtias humanas/ q̃ tantũ literaliter ſapiũt ad lucrũ/ ⁊ faſtũ honoris: ⁊ ad lucrũ bonorũ tpalium/ imo tales ſciẽtias negotiatiuas contẽpſi (In Hebreo habet̃ non cognoui numerũ: ſed iſta interpretatio non eſt nobis ſeruãda: ſed meli⁹ dicit̃ ſm̃. lxx. non cognoui literaturã) nec cognoui tm̃ literaturã ſcripture vete. teſt. q: nolui in litera tm̃ ſiſtere: nec in ea ſpẽ/ et ficẽ cõſtituere: ſed ad ſenſum ſpũalẽ vltra trãſire: Ideo ⁊ immo ꝑ ſenſum ſpũalẽ intrabo potẽtias/ et ſecreta myſteria dñi/ ibi in literatura clauſa ⁊ figurata: q: vet⁹ teſtm̃ nil aliud eſt/ niſi occultatio noui/ ⁊ ſic ibi ſub illa literatura memorabor ſolius iuſtitie tue. ⁊ ſic nõ curabo de literatura/ ſʒ de potentia tua/ ⁊ iuſtitia tua ſolũ ibi clauſa. Uñ euãgeliũ ſiue veritatẽ euãgelicã clauſam in literatura vete. teſt. vocat potẽtias dñi/ ⁊ iuſtitiã eo ꝙ ibi cõtinentur miracula ⁊ mirabilia opa q̃ xp̃s fecit in ſua ꝑdicatiõe/ ⁊ noſtra redẽptione/ ꝑ quã ſum⁹ iuſtificati: ⁊ cõtinet̃ victoria reſurrectiõis/ ⁊ triũphus aſcẽſionis: ⁊ iſtas potẽtias ⁊ iuſtitiã ſolũ ꝯſiderat ꝑncipaliter eccleſia ĩ literatura ve. teſt. ⁊ hoc ꝑdicat ⁊ confitet̃ in no. q: iſta docuit Chriſtus apl'os ſuos qñ aperuit eis ſenſum. ⁊ ſcripturas vet. teſt. vt pʒ

ſciẽtia ſpũalis.

Literatura. i. ſcia humana.

Luce.xxiiij.⁊ hoc idē ſuggeſſit eis ſpūs ſctūs ī die Pēte. Jō ilico diſputarūt cū Scribis ⁊ phariſeis: ⁊ ꝯuicerūt eos:vt ptz Act.ij.⁊c.Et ideo ſubdit.

xxiij. p.ſ.audiui mus.

Deus docuiſti me a iuuentute mea:et vſq₃ nunc pronunciabo mirabilia tua.

¶ Tu deus hec docuiſti me a iuuētute/⁊ infantia/ ⁊ pueritia mea:qñ aperuiſti mihi ſenſum/⁊ ſcripturas illico poſt reſurrectionem ⁊ in die Pente.⁊ per tres annos primo ꝑdicando:⁊ ideo ſemꝑ predicabo ⁊ pronunciabo vſq₃ nunc mirabilia opera tua.

De cō ſe.diſ. v.ō ſpiritu ſancto.

Et vſq₃ in ſenectam et ſenium:deus ne derelinquas me.

¶ Rogo ne derelinquas me vſq₃ in ſenectam ⁊ ſenium.i.vſq₃ ad tpa Antichriſti:nec per totā ꝑſecutionem Antixpi ꝙ fiet ī meo ſenio ⁊ ſenecta:qꝛ tūc magis indigebo tuo auxilio/⁊ gratia/⁊ lumine /tū ꝓpter calliditatē ⁊ malitiā/⁊ ſciētias humanas illius filij perditionis:tū ꝓpter crudelitatē:qꝛ illa ꝑſecutio ſupabit oēs alias preteritas:vt ait Aug. Eſt aūt aduertendū/ꝙ inter ſenectutem:ſiue ſenectā ⁊ ſeniū hoc intereſt.Nam ſenect⁹ ſiue ſenecta dicit etatem ſexagenariā:in qua ſenſus hoīs:⁊ virtus corporalis incipit deficere:ſed ſeniū dicit etatem octogenariam:vbi pro maiori parte iam deficit virtus/⁊ emergunt oēs infirmitates ⁊ dolores vt ptz pſal.lxxxviij.Ideo in eccl'ia no.teſt.aſſignātur tres ſtatus vniuerſales.ſ.iuuentus vſq₃ ad Juſtinianum:in qua regnauit:⁊ floruit fides:⁊ charitas:⁊ ſciētia:ſiue ſapiētia in eccleſia:⁊ ſic fuit multitudo martyrū:⁊ ſacrorū doctor:⁊ ſctōꝝ cōfeſſorū.Scḋo incepit ſenectus in quā defecit charitas/ ſed viguit:⁊ floruit ſciētia:maxime in Frācia:⁊ Angliā:⁊ Alemania:⁊ etiā in Italia. Nā ab anno dñi M.vſq₃ ad trecēteſimū fuit Hugo de ſctō Victore ⁊ magiſter ſententiaꝝ:⁊ beat⁹ Thomas de Aqno. ꝗ ſcolaſtico ⁊ diſputatiuo ſtilo ſcripſerunt. Nunc aūt anno.M.cccclxxxiiij.eccleſia eſt in ſenio:vbi non ſolū defecit:⁊ friguit fides ⁊ charitas:ſed ſacra ſcientia defecit ⁊ contemnit̄:⁊ pōpa:⁊ vanitas creſcit:⁊ auaritia in eccleſiaſticis:⁊ diſcordia:⁊ iniquitas abūdat in laicis:⁊ per ſingulos dies perdimus:⁊ decreſcim⁹:⁊ infideles proſperant̄. Sed qꝛ in paucis manebit fides:⁊ charitas:⁊ ſpes:⁊ aliqua ſciētia:⁊ vera intelligentia ſpūalis ſacre ſcripture/in hoc ſenio:ideo ait ꝓpheta ī perſona eccleſie:Uſq₃ in ſenectam ⁊ ſeniū deus ne derelinquas me.i.ne totaliter deſiſtas dare mihi fidem formatā: ⁊ intelligentiam ſacre ſcripture veram.

Dria inter ſenectam ⁊ ſeniū

Donec annunciem brachium tuum:generationi omni que ventura eſt.

De pe. diſt.ij. §.ꝗrendam. poſt⁹ mediū

Potentiam tuam et iuſtitiam tuam deus vſq₃ in altiſſima que feciſti magnalia:deus quis ſimilis tibi?

¶ Ne inquā derelinquas me:vt poſſim inſtruere ſimplices fideles:⁊ reſiſtere ſequacib⁹ Antichriſti ⁊ exponit ſeipm dicēs:donec annūciē brachiū tuū ſ.potētiā tuā:⁊ iuſtitiā tuā.ſ.legē euangelicam poſſim audacter ꝑdicare ⁊ cōfiteri:in qua manifeſtat̄ tua potētia ⁊ iuſtitia vſq₃ ad altiſſima magnalia/ que tu Chriſte feciſti in miraculorum operatiōe:in noſtra redemptiōe:⁊ patrū a limbo liberatiōe:⁊ in tua aſcenſione:⁊ ſpūs ſancti amiſſione:qꝛ oīa iſta publice predicabo contra Antichriſtum ⁊ ſuos.Et etiam totū hoc poteſt referri ad miſerabilē exitū Antichriſti.Nā poſtq̄ꝫ Antichriſtus fuerit miſerabiliter coram omnibus ſuis ſequacibus materialiter per angelum deiectus ⁊ interfectus/vt ait Apoſtolus ſecūde ad The.ij.tūc omnes Judei/⁊ ceteri ſequaces Antichriſti viſa eorū deceptiōe/⁊ cognita veritate/oēs ad Chriſtū cōuertentur:⁊ ſic tunc omnis Iſrael ſaluus fiet.Ad Ro.xi:qꝛ tunc auferetur velamen ab eo.ij.ad Corin.iij.Tunc etiam complebitur illud Oſee.iij.poſt hec reuertentur filij Iſrael/et ꝗrent dñm deū ſuum/⁊ Dauid regē ſuū: ⁊ pauebūt ad dñm/⁊ ad bonū eius ī nouiſſimo dierum.Et tunc oēs Judei conuerſi querent Chriſtianos per mōtes ⁊ latibula abſcōſos:vt baptiſent:et inſtruant eos in fide euangelica:⁊ ſic fiet vnū ouile/⁊ vnus paſtor/⁊ chriſtiani publice ⁊ libere predicabūt non ſolum legē euangelicā:ſed magnalia que fecerit deus cōtra filios perditionis:⁊ qño eccleſia erit mirabiliter liberata:⁊ iterum de abyſſis terre:⁊ perſecutionū liberata:⁊ reſuſcitata.Ideo ſubdit.O deus quis ſimilis tibi in tot ⁊ tantis magnalibus:quaſi dicat nullus.

Quantas oſtēdiſti mihi tribulationes multas ⁊ malas:⁊ conuerſus viuificaſti me:⁊ de abyſſis terre iterū reduxiſti me.

Multiplicaſti magnificenciam tuam:et cōuerſus conſolatus es me.

Nam ⁊ ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam deus:pſallam tibi in cithara ſanctus Iſrael.

¶ Quantas tribulationes quondā oſtendiſti mihi multas ⁊ malas in ꝑſecutiōe tyrānoꝝ/⁊ hereticorū in mea iuuētute/⁊ ſaracenoꝝ/⁊ Tartarorū/et Turchoꝝ in mea ſenectute:⁊ Antichriſti nūc ī meo ſeculo.Sed tādē nūc cōuerſus ad pietatē/⁊ miām viuificaſti me per interitū Antichriſti/⁊ iterum reduxiſti me de abyſſis terre.Sicut ergo multiplicaſti magnificētiā tuā/⁊ cōuerſus ꝯſolat⁹ es me poſt tot tribulatiōes:ita cōfitebor tibi veritatem tuā.ſ. legē euāgelicā/⁊ oīa mirabilia ꝗ feciſti in hac vltima cōuerſione fidelium/⁊ pſallam in pſalmis/⁊ inſtrumentis muſicis.ſ.in pſalterio.x.chordarū:⁊ ceteris muſicis īſtrumētis:ꝑut ſignificāt oīa myſteria Chriſti.Et ſpecialiter pſallam in cithara.i.cum fide/ſpe/⁊ charitate tibi qui es ſanctus Iſrael:qꝛ tunc omnes nationes erunt verus Iſrael ſecundū ſpiritum ⁊ promiſſionem.Et ſic

Exultabunt labia mea cum cātauero tibi: et anima mea quam redemiſti.

¶ Exultabunt labia mea ⁊ aīa mea:⁊ quia ſimul in corpore ⁊ anima exultabo cū cantauero tibi:⁊ predicabo mirabilia mea.

Sed et lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam:cum confuſi ⁊ reueriti fuerint qui querunt mala mihi.

¶ Lingua mea tota die meditabitur.i.meditādo cantabit iuſtitiam tuā/cū Antichriſtus/⁊ oēs ſuꝭ ſequaces ꝗ ꝗrunt mala mihi/fuerint cōfuſi/⁊ ꝯuicti ⁊ reueriti.i.cū maxima verecūdia ⁊ timore fugati

que letitia/⁊ ꝑdicatio/⁊ celebratio officioꝝ durabit vſq₃ ad iudiciū ꝑ aliqđ tēpus/ qđ nobis incertum eſt. ¶ Nota ꝙ ſcḋm eos ꝗ dicunt ꝙ ilico poſt interitū Antichriſti poſt paucos dies incipient ſigna horribilia precedētia iudiciū vniuerſale: tunc ab illo loco.Cōuerſus viuificaſti me:⁊ vſq₃ ad finem pſalmi eſt intelligendū de letitia beatoꝝ/ꝗ fiet in patria poſt iudiciū.vt ſit ſenſus iſte : ego erā reſolutus/⁊ incineratus et putrefactus:ſed iterū reduxiſti me de abyſſis terre in qua erā ſepult⁹:⁊ ſuſcitaſti me in corpus glorioſum:⁊ ad tuū regnū duxiſti:ideo ibi cōfitebor tibi in vaſis pſalmi glorie ⁊c. ⁊ cū cātauero tibi cāticū glorie labia mea corporis glorificati ⁊ aīa mea quā redemiſti ab omni miſeria exultabūt in beatitudine ⁊ felicitate ꝑfecta/⁊ cū oēs ꝑſecutores ꝗ querebāt mala mihi fuerint cōfuſi/⁊ reueriti in inferno poſtq̄ꝫ dixeris eis/ Ite maledicti in ignē eternū ⁊c.tūc lingua mea meditabit̄ iuſtitiā tuā in illa celeſti gloria ⁊c. Tot⁹ etiā iſte pſalm⁹ pōt moraliter exponi ꝑ quolibet iuſto ⁊ viatore/qui petit liberari de laſciuia/⁊ oibus vitijs iuuentutis/et ab auaritia ſenectutis:⁊ vt non derelinquat̄ a diuino auxilio in ſenio inter multitudinē doloꝝ ⁊ infirmitatū:ſed de⁹ det nobis virtutem et patientiā ad tolerandum patienter.

ſigna iudicij ſequēt poſt mortē antichriſti

Deus iudicium tuū regi da:⁊ iuſtitiam tuam filio regis.

¶ Huic pſalmo preponit̄ talis titul⁹ in hebreo.In Salomōe. Propter hūc titulū dicit Hieronym⁹ in ꝓlogo ſcḋz opinionē magiſtri ſui Barrabā/ꝙ Salomon fecit hūc pſalmū.ſed oppoſitū ꝓbat̄. ¶ Nā in fine hui⁹ pſalmi:eo ꝙ fuit vltimus quē fecit Dauid ⁊ vltim⁹ collocatus in pſalterio antiquo:vt patebit:ſupponitur talis deſcriptio. Defeciūt orationes Dauid filij Eſai.Ex quo ptz ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum ⁊ alios.Itē ipſemet mutauit opinionē.Unde in ſermone de aſſumptione virginis dicit.Hoc ꝗppe eſt qđ canit Dauid.Deſcēdet ſicut pluuia in vellus ⁊c. Ex quo pꝫ ꝙ Hieronym⁹ ſe correxit ⁊ cognouit ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū. Multi etiā alij Hebreorū modernorū dicūt ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū rogando:⁊ petēdo ꝓſperitatē regni Salomonis filij ſui: vt ſibi fuerat ꝓmiſſuꝫ.ij.Re.vij.⁊ iō ꝓponit̄ titul⁹ ꝑ Salomone.ſed hoc eſt manifeſte falſuꝫ. Nā ea ꝗ memorant̄ in hoc pſalmo nullo mō poſſunt cōuenire Salomōi:nec in eo fuerūt cōpleta:nec alicui hoī puro poſſunt conuenire. puta deſcendet ſicut pluuia ī vell⁹:⁊ dñabitur a mari vſq₃ ad terminos orbis terrarū:et ante ſolē nomē ei⁹:⁊ adorabūt eū oēs reges ⁊c. Et iō eſt magis credēdū Auguſtino:ꝗ dicit ꝙ Dauid fecit hūc pſal.de xpō/⁊ eius regno futuro figurato ꝑ Salomonē. ¶ Ad cui⁹ itellectum eſt primo notandū/ꝙ tot⁹ iſte pſal.fundat̄ ſup promiſſione facta ipſi Dauid de filio ſuo ⁊ eius regno eterno.ij.Reg.vij.quā ꝓmiſſionē nō intellexit Dauid de Salomōe:⁊ ei⁹ regno tꝑali:ſed de xpō meſſia in lege ꝓmiſſo/⁊ ei⁹ regno ꝑpetuo: ꝑut ipſi clare poſtea fuit reuelatū:vt ipſemet teſtatur.ij.Reg. xxiij.cū dicit̄.Hec ſunt verba nouiſſima:ꝗ dixit Dauid fili⁹ Eſai cui ꝯſtitutū ⁊ reuelatū eſt de Chriſto dei Jacob egregi⁹ pſaltes Iſrael ⁊c. Spūs dñi per me locut⁹ eſt:⁊ ſermo ei⁹ ꝑ linguā meā ⁊c.Hoc idē ex pſal.lxxxviij.Ex qb⁹ ptꝫ ꝙ Dauid nō credidit:

Mathe. ſu bri⁹ pſal.

nec expectauit illā ꝓphetiā impleri in Salomone carnali:nec in regno eius tēporali:ſed in ſolo xpō ⁊ regno ei⁹ eterno ⁊ vniuerſali.Sed tñ hoc preuidit Dauid in figura ꝑ Salomonē ⁊ regnū ei⁹. Nam ſicut ſcriptura ve.te.nō eſt gr̄a ſui:ſed via in Chriſtū:ꝗ eſt finis legis:⁊ oīa geſta in le.ve.ſunt ꝗdā litteratura/⁊ ſigna/⁊ parabola/⁊ ꝓpoſitiōes ex qb⁹ eliciunt̄ myſteria Chriſti ⁊ eccl'ie/⁊ totius no.te.vt dictū eſt:iō ſicut tēplū Salomonis fuit figura corporis Chriſti/⁊ tot⁹ eccl'ie: ita regnū Salomonis fuit ꝗdā figura:⁊ litteratura/⁊ exēplar/ in quo Dauid ꝓuidit totā ꝓſperitatē regni xpī futuri/ ꝑut fuerat ſibi reuelatū. Ūn legit̄.iij.Reg.ſ.⁊.ij.c.ꝙ Dauid ad interceſſionem Berſabee mr̄is Salomonis:⁊ etiā cōmēto ipſi⁹ Natā ꝓphete inthronizauit Salomonem in ſollo regio:⁊ cōſtituit ipm ſucceſſorem ſuū in regno:⁊ fecit ipm eꝗtare ſup mulā ſuā ꝑ ciuitatē ⁊ precepit ipſum vngi in Siō/⁊ in buccina itonuit ⁊ tot⁹ ppl's clamauit:viuat rex Salomon. In hoc ergo myſterio regni Salomonis ꝓuidit Dauid in ſpū:ſicut etiā iā ſibi multoties fuerat reuelatū:ꝗliter de carne ſua ꝑ lineā Salomonis erat xp̄s naſciturus:quē de⁹ pater debebat a dextris ſuis ithronizare in regē vniuerſalē totius mūdi cuius erat egreſſus añ ſolē/⁊ ab eterno ſcḋm diuinitatē/qui erat opatur⁹ noſtrā redēptionē:⁊ operatur⁹ oia ꝗ cōtinent̄ in hoc pſal. Et iō Chābi/tāq̄ꝫ ab ipſa veritate coact⁹ vidēs ꝙ ea ꝗ in hoc pſal.memorant̄ nō fuerūt impleta in Salomone:dicit ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in ſuo ſenio ⁊ decrepitu: dū iaceret in lecto:⁊ ꝙ fuit vltim⁹ pſalm⁹ quē fecit:⁊ cū hoc pſalmo ſigillauit/⁊ cōpleuit librū pſalmoꝝ/⁊ ꝙ nō loꝗtur ī hoc pſalmo de Salomone filio ſuo.ꝗ poſt ipm regnauit ⁊ ſucceſſit:ſed loquit̄ de illo Salomone ꝗ in cāticis memoratur:de quo dicit̄. Mille tui pacifici ⁊c.ſ.de meſſia ī lege ꝓmiſſo.Sꝫ decipit̄ iſte miſer obſtinatus:qꝛ dicit ꝙ oīa iſta habēt impleri in meſſia futuro. Eſt ergo intelligētia huius tituli/ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū in Salomone.i. poſtq̄ꝫ vidit filiū ſuū Salomonē ithronizatū/⁊ regnātē tꝑaliter:ꝑ qđ ꝓuidit regnū xpī futuri:ꝗ eſt ver⁹ Salomō/⁊ pacificus/⁊ pacificans in ſanguine ſuo:figuratus per primū Salomonē terrenū.de quo vero Salomone/⁊ ei⁹ regno facta fuerat ꝓmiſſio.ij. Regū vij.in qua ꝓmiſſione octo fuerunt ꝓmiſſa ipſi Dauid:ꝗ oīa ſimul nec etiā particulariter poſſunt cōuenire/nec fuerūt impleta in Salomone terreno: ſed in Chriſto vero Salomone. Primo ꝙ ille rex erat naſciturus poſt mortē ⁊ ſepulturam ipſius Dauid. Secundo de carne ſua. Tertio ꝙ erat futurus rex. Quarto ei⁹ regnū eternū. Quinto edificatur⁹ vniuerſalē eccleſiā. Sexto filius dei. Septimo iudex vniuerſalis. Octauo miſericors.ꝗ oīa impleta ſūt in Chriſto:vt memoratur ī hoc pſal. Et ideo Dauid ſex principaliter facit in hoc pſal. Nā primo agit de vniuerſali iudiciaria poteſtate huius magni regis Chriſti. Secūdo de eius perpetua duratione ⁊ eternitate. Tertio de ei⁹ mirabili incarnatiōe ⁊ natiuitate. Quarto de ꝑpetua pace ⁊ iuſtitia. Quinto de ei⁹ regni magnitudine. Sexto de ei⁹ cultu ⁊ latria. Scḋꝫ ibi. Et permanebit cū ſole. Tertiū ibi. Deſcēdet ſicut pluuia. Quartū ibi. Orietur in diebus. Quintū ibi. Et dñabitur. Sextū ibi. Et adorabunt eum. ¶ Quātū ergo ad primū vidēs Dauid filiū ſuū Salomonē ithronizatū/⁊ regnātē/ꝗ erat figura regni

Not. figuram de xpī icarnatione.

xpō verus ſalomon fuit.

Pſalmi diuiſio.

Chriſti: deſiderans accelerari figuratum dicit ad deū patrē/ O deus da tu iudiciū tuū/ ⁊ vniuerſalez poteſtatē iudicandi regi Chriſto/ ⁊ da iuſtitiā tuaz i. ſapiētiā/ ⁊ ſucceſſionē Chriſto filio regis eterni ſecūdū diuinitatē: ⁊ filio meo ſcōm carnē. i. inthronizā cū: ⁊ trade ei vniuerſalē ptātē in celo ⁊ in terra: ⁊ in oib⁹ abyſſis: ſicut ego inthronizaui filiū meuz Salomonē/ ⁊ tradidi ipi iudiciū ⁊ iuſtitiā: ⁊ vniuerſalē poteſtatē: ⁊ cōſtitui ipm regē et ſucceſſorez in regno meo. q. d. Poſtq̄ ipleta eſt figura in filio meo Salomone: fac vt impleaꝫ figuratū in filio tuo et meo xpo: ſicut mihi facta eſt ꝓmiſſio: ⁊ da iudiciū ⁊ iuſtitiā regi chriſto filio regis eterni ⁊ meo.

xxiij. q. iiij. ſi ecclesia i fine.

Iudicare populū tuū in iuſtitia: ⁊ pauperes tuos in iudicio.

¶ Intelligit ꝑ iuſtitiā ipſam regiā poteſtatē / ſiue ipſam legē euangelicā: ⁊ per iudiciū intelligit ipaz executionē/ quā Chriſt⁹ inquantū homo accepit a patre: qꝛ poteſtatē dedit filio iudiciū facere: qꝛ fili⁹ hoīs eſt. Ioā. v. Itē dicit. Da iudiciū regi filio regis iudicare. i. ad iudicandū. qꝛ nec Hebreus/ nec grec⁹ habet gerūdia: immo ponit infinitiuum pro gerūdio. Itē dicit iudicare populū tuū in iuſtitia. i. per legē euangelicā populū tuū iuſtificare/ ⁊ pauperes tuos in iudicio. i. in iudicio eos premiare. Itez nota ꝙ per pauperes intelligit oēs chriſtianos: qꝛ cōtemnūt iſta terrena propter celeſtia. Et maxime intelligit aplos: qui relictis oībus ſecuti ſunt Chriſtuz. Et ſic etiā ly iudicare pōt cōſtrui a parte poſt de ly apoſtolos: vt ſit ſenſus. Da et cōcede pauperes apoſtolos iudicare: ⁊ ſint iudices in iudicio iudicantes ceteros in hoc mūdo/ ⁊ in iudicio iudicantes duodecim trib⁹ Iſrael. Nā apli fuerunt in hoc mūdo iudices ⁊ principes cōſtituti ſup oēm terrā: quā poteſtatē Chriſtus eis tradidit: cū dixit. Ite in mundū vniuerſum/ ⁊ ꝑdicate euangeliū ⁊c. Marci vltimo. Itē cū dixit Accipite ſpiritum ſanctum: et quorū remiſeritis peccata remittenꝫ eis Ioan. xx. Itē cū dixit. Quecūq̄ ligaueritis ſup terrā. Mat. xviij. Itē quādo dedit eis poteſtate calcandi ſuper ſcorpiones ⁊c. Mat. x. ⁊ Luce. x. Ex quo ptꝫ/ ꝙ Dauid nō ſolū petit: vt de⁹ tradat poteſtatē Chriſto: ſed etiā vt Chriſt⁹ cōmunicet ipſam poteſtatē apoſtolis ad iudicādū in iudicio penitētiali: ⁊ nō ſoluz in iudicio diſcretiōis: ſed etiā in iudicio examinationis: ⁊ premiationis ⁊ punitiōis. Ideo ſequitur.

ij. q. vij. c. teſtes §. xps.

Suſcipiant montes pacē populo: ⁊ colles iuſtitiam.

¶ Per montes intelligit apoſtolos. Nam apoſtoli dicuntur pauperes: inquantū contemptis his terrenis ſecuti ſunt Chriſtū: ſed dicuntur montes propter altitudinē et eminentiā ſapientie/ et ſcientie/ et poteſtatis eccleſiaſtice quam a Chriſto acceperunt. ¶ Unde eſt aduertendū ſecundū Gregorium in ſermone de aplis: ꝙ apoſtoli dicuntur mōtes in ſcriptura ſecundum quandam ſimilitudinē/ eo ꝙ tenent medium inter nos ⁊ Chriſtum/ qui eſt ſol iuſtitie. Nā ſicut montes de mane primo illuminanꝫ a ſole/ ⁊ ex mōtibus reuerberatur/ ⁊ reflectitur lumen ad valles inferiores: ita pariter apli in mane/ ⁊ in principio eccleſie: primo ſuſceperunt lumen a Chriſto/ q̄ eſt ſol iuſtitie: et ſic per quandā reflexionem et reuerberationē lumē euāgelicū ꝑuenit ab aplis ad nos.

M̄ Apoſtoli ſunt mōtes.

Itez dicit Grego. ꝙ ſicut oculus noſter carnalis nō pōt aſpicere lumen in ſole propter ſui excellentiā: ſed aſpicit ipm lumē ſolis in mōtibus illuminatis a ſole: ita nos nō poſſumus aſpicere oculo mentis lumen euāgelicū in Chriſto ꝓpter ſui excellentiā/ ⁊ noſtrā infirmitatē: ſed tot⁹ populus gētilis vidit lumē euāgelicū in aplis predicantibus: ⁊ nos iugiter videm⁹ idē lumen in ſcriptura apoſtolorū ⁊ euāgeliſtarū: prout ipſi ſuſceperunt a Chriſto. Et ſic eſt dicēdū/ ꝙ viſio quam habuerunt apli de lumine euāgelico in illo raptu i die pentē. fuit quaſi matutina reſpectu viſiōis quā nos habemus nūc de eodē lumine per fidē ⁊ ſcripturā: ſicut dictū eſt pſal. lxvij. Et ſic ptꝫ q̄re apli dicūtur montes in ſcriptura: eo ꝙ ſuſceperūt lumen ſapiētie a Chriſto/ quaſi viſiōe matutina: ſicut mōtes illuminati a ſole. ⁊ nos ſuſcepim⁹ ab eis: quaſi viſiōe veſpertina. Et hoc eſt qꝺ petit Dauid in hac parte. ſ. ꝙ apli ſuſcipiāt lumē a Chriſto in ſuo aduētu: ⁊ cōmunicēt vniuerſo mūdo. ideo dicit. O pater veniat meſſias filius tu⁹: ⁊ da ei iudiciū/ ⁊ iuſtitiā ad iudicādū ppl'm ⁊c. vt mōtes. i. apli accipiāt ab eo pacez i. legē euāgelicā: q̄ pacificat ⁊ reconciliat hoīes/ et ppl'm cū deo: et colles. i. doctores accipiāt iuſtitiā. i. legē illuminantē/ ⁊ iuſtificantē ab aplis. Nā apoſtoli acceperūt primo legē/ ⁊ poteſtatē/ et lumen a Chriſto. Et diſcipuli ⁊ doctores acceperūt ab apoſtolis. Nā apli maiores impoſuerunt manus ſuper Barnabā/ ⁊ Marcū/ ⁊ miſerūt eos ad ꝑdicandū: vt ptꝫ Act. xiij. ⁊ ſic Paulus conſtituit Timotheūm ⁊ Titum epiſcopos ⁊c. Dicit ergo: Accipiāt mōtes. i. apli pacē populo. i. legē euangelicā pro populo: et annuncient populo: et colles. ſ. ceteri diſcipuli ⁊ doctores accipiant iuſtitiam ab apoſtolis. i. eandē legem iuſtificantem: vt declarent ceteris: ſicut fecit Auguſtinus et Hieronymus ⁊c.

Iudicabit pauperes populi: et ſaluos faciet filios pauperum: et humiliabit calumniatorem.

¶ Nota ꝙ duplex eſt iudiciū Chriſti. Unū dicit iudiciū diſcretiōis/ ⁊ alterū examinatiōis. In primo aduētu Chriſtus iudicauit iudicio diſcretiōis: inquātū diſcreuit granū a paleis de lege veteri: ⁊ collegit granū ſacramētorū/ ⁊ verā intelligentiam: et repudiauit cerimonias: ⁊ poſuit terminū in figuris: ⁊ patefecit veritatē/ ⁊ elegit/ ⁊ ſeparauit/ ⁊ diſcreuit aplos/ ⁊ ceteros fideles ab infidelib⁹: ⁊ promiſit premiū obſeruatorib⁹/ ⁊ penā trāſgreſſorib⁹. Et ſic iudiciū diſcretionis fuit quedā electio/ ⁊ diſcretio veritatis a figura ⁊ bonorū a malis. Sꝫ iudiciū examinationis fiet in ſcdo aduētu: vbi examinabunꝫ facta hoīm: et vnuſquiſq̄ recipiet ꝓut geſſit. Et de vtroq̄ iudicio intelligit Dauid. Uñ quando iſte rex meſſias veniet in primo aduentu iudicabit. i. eliget paupes populi. i. apoſtolos qui fuerūt de pauperib⁹/ ⁊ infimis populi Iudeoruz: ⁊ ſaluos faciet filios pauperū. i. filios regeneratos ⁊ ſequaces iſtorū apoſtolorū pauperum: qꝛ nō ſaluabit ſuperbos/ nec diuites hui⁹ mundi/ ſed ſolū pauperes ſpiritu. i. mundi contemptores/ ponētes ſpem ſuā in celeſtibus/ et humiles remittentes ꝓprias iniurias/ et patienter tolerantes: ⁊ ſimplices/ et mites. Sed ꝑ oppoſitū humiliabit/ et deijciet/ et proſternet omnē calumniatorē. Uñ per calumniatorē intelligit

primo diabolū: qui eſt pr̄/ et caput omnis fraudis/ ⁊ calūnie/ ⁊ mēdacij/ ⁊ ſupbie/ ⁊ oīs peccati: ⁊ e. inde itelligit oīa mēbra ſua. ſ. oēs mēdaces calūniatores/ mendaces/ ſupbos/ auaros/ fornicatores/ oſores ⁊c. Uñ ſicut in primo aduentu elegit ad ſe paupes/ ⁊ hūiles/ ⁊ iuſtos: ⁊ his ꝓmiſit beatitudinē regni celeſtis: cū dicit Mat. v. Beati pauperes ſpū ⁊c. Beati mites ⁊c. Ita ſupbis ⁊ auaris cōminat⁹ eſt penā: cū dicit. Diſcedite a me oēs qui opamini iniq̄tatē. Pſal. v. ⁊ ſic poſt vltimuz iudiciū ibūt hi in ignē/ ⁊ illi boni in vitā eternā. Mat. xv. Unde ꝑ calūniatorē itelligit oēm hoīez mūdanū ⁊ pcrōrē. Nā q̄ viuit ſecūdū mundū nō viuit/ niſi in calūnia ⁊ fraude. Uñ omnis ſuperb⁹ conatur cū calūnia oēs alios deprimere: ⁊ ſubijcere: ⁊ auarus cū calūnia alios defraudare: ⁊ luxurioſus cū calūnia oēs mulieres decipere ⁊c. Et ꝑ pauperes ſpū intelligit oēs iuſtos. Nā ſi quis eſt paup ſpū: eſt contēptor hui⁹ mūdi: aliter nō eſt ver⁹ xpian⁹ ⁊ ideo vbicunq̄ in ſacra ſcriptura noīanꝫ paupes intelligunꝫ xpiani: ⁊ ppl's chriſtianus: qꝛ ſol⁹ populus xpian⁹ vere cōtēnit felicitatē mūdanā ⁊ tēporalē: eo ꝙ expectat felicitatē eternā i celo/ quaz nō pōt conſeq̄: niſi cōtēnat terrenā. Uñ ſolus xps fuit ꝑmus q̄ fecit hoc iudiciū/ ⁊ hāc diſcretionē: q̄ vitā pauperū elegit ⁊ docuit: ⁊ futurā felicitatē ꝓmiſit: cū in lege veteri bona mūdana promitterētur. Uñ nunq̄ diuitie fuerūt in lege veteri ꝓhibite: nec regnū celorū fuit eis explicite ꝓmiſſum: ſed bona tēporalia in figurā bonorū ſpūaliū. Iō imediate deſiderabaꝫ xps meſſias in lege promiſſus: quia oīa iſta habebat diſcernere/ ⁊ veritatē legis docere/ ⁊ viā in celū demōſtrare: ⁊ ſic xps dicebaꝫ finis illius legis/ in quem oīa dirigebantur/ ⁊ gratia cuius gerebanꝫ/ ⁊ in quē oīa tendebāt tanq̄ in finē/ ⁊ in quē terminarētur/ ⁊ in eo curſuz finirēt: ⁊ ab eo pfectionē acciperēt. Et hoc petit ⁊ deſiderat Dauid cū ceteris patriarchis ⁊ ꝓphetis in h̄ pſal. Tria ergo ꝑdicit Dauid in hoc verſu. Primo/ ꝙ meſſias debebat eligere pauperes in apoſtolatū. Secundo ſaluare filios pauperū. i. per apoſtolos oēs regenerationes beatificare/ ⁊ a pctō liberare ꝑ baptiſmū. Tertio hūiliare ⁊ deijcere diabolū calūniatorem: qui totū mūdū decipiebat per idololatriā. Et ſic debebat idololatriā de mūdo delere. Et etiā debebat deijcere omnē calūniatorez.

Nota. q̄ō pctōres iudicabunt.

paupes ſpū ſunt iuſti.

paupertas.

xxv. d. c. ab exordio.

Et permanebit cum ſole ⁊ ante lunam: in generatione ⁊ generationem.

¶ Hic deſcribit hui⁹ magni regis eternitatē. Nā diceret aliquis. Tu Dauid dicis ꝙ iſte rex erit fili⁹ tuus/ et naſceꝫ poſt te: cū dormieris cuz patribus tuis: ergo erit finitus ⁊ temporalis: ⁊ ꝑ ꝯñs paruę potētie. Ad hoc reſpondet Dauid dicēs ꝙ non. Naz xps erit eternus/ ⁊ coeternus patri: et iō permanebit cū ſole eternal'r a parte poſt nō ſolū ſcōz diuinitatē: ſꝫ etiā ſecūdū humanitatē. Nā lꝫ ſecundū hūanitatē habuit princi. iū: tñ adhuc erit eternus: ⁊ maneb. t/ ⁊ durabit eternal'r cū ſole a parte poſt: ſed iſte xps etiaz eſt eternus a parte añ ſcōm diuinitatē. Probaꝫ. Nā fuit añ lunaz: ⁊ per ꝯñs añ ſolē ⁊ oēs ſtellas/ ⁊ ante celū ⁊ terrā. Hoc ꝓbatur. Nā ipſe xps eſt illud verbuz per qꝺ facta ſunt oīa iſta. Nā pater per hoc verbū dixit: fiat lux: ⁊ fiat firmamentū: ⁊ fiant duo luminaria. Nā ſi deus pater non habuiſſet iſtud verbū nō potuiſſet loq̄ nec dicere oīa iſta creata ad extra: ergo iſtud verbū per qꝺ facta ſunt oīa/ ſcilicet celum ⁊ luna et ſol/ precedit celū et ſolē et lunā: ſed nihil ꝑcedit celū ⁊ tempus/ niſi ſolus deus et ſua eternitas: ergo Chriſt⁹ eſt deus/ et eternus: ⁊ ſic ergo ꝑmanebit eternal'r cū ſole: et fuit eternaliter ante lunā: ⁊ erit ſemper in generatione ⁊ generationē. ⁊ ſic eſt poſſibile qꝺ ſit natus eternaliter a patre ſcōm diuinitatē: ⁊ naſcatur tēporal'r ex matre ſecūdū carnē. Et nota qꝺ ꝯparat humanitatē xpi ipſi ſoli/ eo ꝙ caro Chriſti poſt reſurrectionē facta eſt incorrupta/ et clara ſicut ſol: ideo permanebit cū ſole/ id eſt eternaliter et clara ſicut ſol. Item cū ſubdit: et ante lunam: ly ante pōt teneri cōparatiue dicēdo exceſſum: quaſi dicat/ ꝙ Chriſtus ſemp erit lucidus ſicut ſol in ſe habēs fontē lucis: vt ſic et ante lunā. i. nobilior q̄ luna/ que nō habet lucē a ſe/ ſed a ſole. ⁊ ſic in illa celeſti gloria Chriſtus ſe habet vt ſol: ceteri autez beati ſe habent vt luna: qꝛ receperūt lumen glorie a Chriſto: qui lucet oībus: vt ptꝫ Apoca. xxij. Et ſic Chriſtus manebit lucidus cū ſole/ et ante/ id eſt ſupra lunam. Et non ſolū hoc verificaꝫ de illa eccl'ia triumphanti: ſed etiā in iſta militanti: in qua xps eſt ſol iuſtitie: de cuius plenitudine tota eccleſia/ que dicꝫ luna/ ⁊ oēs nos luminis/ et gratie ſufficientiā accepimus: ⁊ in eius lumine ambulamus. ⁊ ſic Chriſtus ſemper eſt ſol ante. i. ſupra lunam.

Nota. q̄ Chriſt⁹ eſt ante Dauid / ⁊ ante ſolē ⁊ lunā.

xpi humanitas.

de ꝯſe. diſt. ij. c. viti.

Deſcendet ſicut pluuia in vellus: et ſicut ſtillicida ſtillantia ſuper terram.

¶ Quia dictū eſt q̄ Chriſt⁹ eſt eternus ſcōm deitatē: ⁊ tēporalis: inquātū habuit principiū ſcōm humanitatē: ideo hic explica mirabilē modū ſue incarnationis: ⁊ oſtēdit ꝙ in Chriſto non ſolum erat humanitas/ ⁊ caro quā accepit ex virgine: ſed etiā erat in eo diuinitas/ quam ab eterno hꝫ a patre: et in qua deſcēdit de celo in vterum virginalem. Et alludit ad myſteriuz pluuie Gedeonis. Uñ legitur Iudicū. vj. capitulo: ꝙ cum Gedeon vellet ire contra Madianitas: vt liberaret populū Iſrael a tributo: et captiuitate/ ⁊ ſeruitute: de⁹ dedit ipſi hoc ſignum. Nā poſuit vnū vellus arietis ſiue ouis in area: et de mane reperit ipſum cōpletum roze celi deſcēderat enim ros de celo ſup vellus: ⁊ nihil roris cecidit ſuper terrā: imo reperit totam areā ſiccam: ⁊ tūc cepit vellus ⁊ expreſſit ipſum/ ⁊ iplcuit peluīz aqua ex vellere preſſo. Et iterū dedit ei de⁹ aliud ſignū victorie ſue future. Nā alio mane reperit totā areā cōplutā/ ⁊ vellus ſiccū in medio aree. Per primū ſignuz fuit figuratū ꝙ ſicut ille ros deſcendit de celo de mane ſine ſtrepitu/ ⁊ leſiōe velleris: ita filius dei erat deſcenſurus in vterū virginis Marie abſq̄ leſione virginitatis mirāte natura. qꝺ myſteriū incarnatiōis eſt nobis incōprehēſibile/ ⁊ inſenſibile/ ⁊ effabile. Et poſtea ſicut illa aqua exiuit viſibilis ab illo vellere/ et apparuit viſibilis in pelui/ abſq̄ leſiōe/ ⁊ corruptiōe velleris: ita xps exiuit de vtero virginali/ abſq̄ leſiōe virginitatis Marie: ⁊ apparuit viſibilis in mūdo: cū hominibus ꝯuerſat⁹: ⁊ exꝑſſit nobis rorē ſue doctrine/ ⁊ grē. Et etiā de illo vellere ſue hūanitaꝫ exꝑſſit in cruce totū ſuū ſanguinē in redēptionē ꝓ nobis. ⁊ hoc apparuit i ſcdo ſigno. Nā ſicut tota area inſequēti mane apparuit cōpluta vellere manēte

n modus icarnationis.

Not. figurā ō vellere

ſiccoꝛ: ita manēte vellere.i.coꝛpoꝛe Chriſti ſicco/et
exangui/⁊ exhauſto ſanguine ſuo tota area eccle-
ſie/q̄ ante fuerat ſiccat: tūc fuit cōpluta ⁊ purpura-
ta: de quo ſanguine oīa ſacramēta traxerūt virtu-
tem. Et ſicut per primū vellus ītelligitur hūanitas
per vellus intelligiť ppl's iudeoꝝ. Chriſti/in quā verbū deſcēdit: ita per ſecundū vel-
lus intelligiť totus ppl's Judeoꝝ: de quo carnem
Chriſtus aſſumpſit: ⁊ ad quem principal'r venit/⁊
cui principal'r predicauit: ⁊ ſuper quē roꝛē ſue pre
dicationis effudit. Sed q: ille ppl's indignū ſe fe-
cit: et roꝛē predicationis euāgelice abiecit/⁊ con-
tēpſit: ideo mãſit ſiccus/et vacuus aqua gratie/et
roꝛe euāgelico: ⁊ apoſtoli effuderūt/⁊ pluerūt ro-
rem/⁊ pluuiā euangelicā per totā areā populi gen
tilis ꝑ totū oꝛbem: et ſic illa area fuit cōpluta vel-
lere ſynagoge manēte ſicco. Et hoc intendit dicere
Dauid in hoc verſu. Unde dicit: nō mireť aliquis
nec dubitet q̄ꝫo iſte rex ſit eternus/⁊ naſcať tēpo
raliter in terris. Nā licet ab eterno ſit deus proce
dens a patre: tamē ex tēpoꝛe deſcendit in vterum
virginis/⁊ vnitus eſt humanitati/et natus eſt ex
matre. ſicut pluuia deſcendit in vellus Gedeonis/
et fuit inde aqua expreſſa abſq̄ leſiōe velleris: vt
dictū eſt: et deſcēdit etiā verbū dei roꝛãs ſapiētiaꝫ
euangelicam/⁊ gratiarum dona ſuper terrā: ſicut
ſtillicidia/⁊ gutte pluuiales cadunt ⁊ deſcēdūt ſu
per terrā: ita pluuia euāgelica cecidit ſuꝑ apoſto-
los/⁊ totā eccleſiā. Ex quo ptꝫ myſterium incarna-
tionis ⁊ myſteriū ſapiētie/et gratie infuſionis eſſe
mirabile: ⁊ incōprehēſibile: ptꝫ etiā ꝙ Chriſtꝰ non
eſt homo tantū ⁊ rex terrenus: ſed deꝰ ⁊ celeſtis q:
deſcendit de celo ſicut pluuia in vellus: ⁊ ptꝫ ētiaꝫ
ꝙ doctrina euangelica nō eſt humana: ſed diuina
⁊ celeſtis: quia deſcendit a deo in apoſtolos ſicut
barū: c. ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.

v. qui ē deꝰ pa- **Orietur in diebus eius iuſtitia ⁊ abundan**
cis. ij. **tia pacis: donec auferatur luna.**

Theſ- ¶ Quia dixit ꝙ xp̄s/idest verbū deſcendit in vte-
ſal. iij. rum virginis/et in carnē ſibi vnitam/ſicut pluuia
deſcēdit in vellus: ⁊ diuina ſapientia deſcendit ſi-
cut ſtillicidia ⁊c. Quereret aliquis queꝫ fructū fe-
cit illa pluuia ſiue illud ſemē verbi in vtero virgi-
nali? Reſpōdet Dauid ⁊ dicit ꝙ ex illo deſcēſu ver-
bi diuini in carnē/ſiue in vteruꝫ virginis: oꝛieť in
diebus eius/ſcilꝫ xp̄i iuſtitia ⁊ abundantia pacis:
quia ex illa benedicta pluuia incarnationis oꝛta
eſt iuſtitia.i. xp̄s/ſol iuſtitie/⁊ abūdātia pacis. Jō
angeli cantarunt Gloria in excelſis ⁊c. Et durabit
iſta pax/et abundātia pacis/et iuſtitie legis euan
gelice/et gratie et iuſtitie: donec auferať luna.i.in
eternū: q: luna nunq̄ auferet/nec coꝛrumpetur. Et
ſic ly donec teneť īdeterminate. Jtē ex illa pluuia
gratie/⁊ legis euāgelice quā xp̄s pluit/⁊ deſtillauit
ſuꝑ apoſtolos/⁊ eccleſiā ſuā/oꝛietur iuſtitia: q: pa-
cificauit ⁊ reconciliauit nos cū deo/et iuſtificauit
nos a peccato. Jtem illa pluuia ⁊ ſtillicidia/q̄ ema-
nauit ex latere xp̄i induxit in nobis iuſtitiam/et
abundantiam pacis/cōferendo virtutē ſacramen-
tis ad iuſtificandum peccatoꝛes. ⁊ hec durabit do-
nec auferať luna.i. vſq̄ ad diem iudicij durabit lex
euāgelica/⁊ executio ſacramentoꝛū q̄ū ſol/⁊ luna ⁊
omnes celi quieſcent a motu ſuo. Uñ luna nō aufe
retur ſecundum ſubſtantiam: ſed auferetur/⁊ ceſſa
bit eius motus/⁊ curſus ceteroꝛū aſtroꝛum. ⁊ ideo
lex euāgelica dr̄ teſtm̄ eternū: q: nō expectať alia
lex poſt eā. Et ſic ſimul ceſſabit exercitiū legis euā
gelice cū motu celoꝛū ⁊ aſtroꝛuꝫ: ſed effectus legis
euāgelice ⁊ fructꝰ eiꝰ erit eternꝰ: ſcꝫ celeſtis fru-
itio ⁊ beatitudo. Et ideo dicit Caſſiodoꝛꝰ/ꝙ eccl'ia
cōparať lune: eo qꝺ creſcit/⁊ decreſcit ſcd̄m aſpe-
ctū ⁊ fauoꝛē ſolis iuſtitie: q̄ eſt Chriſtus illuminãs
eccleſiā per grãm ⁊ fauoꝛem. Dupliciter ergo xp̄s
expreſſit ſuum vellus. Primo vellus humanitatis
in toꝛculari crucis/a quo exiuit ſanguis ⁊ aqua/et
īpleuit peluim eccl'ie ⁊ ſacroꝝ. Scd̄o exp̄ſſit vel-
lus diuinitatis: ⁊ exiuit doctrina euāgelica/⁊ ſeptē
dona ſp̄ūs ſcti: ⁊ cōpleuit/⁊ roꝛauit totā areā eccle
ſie a ſolis oꝛtu vſq̄ ad occaſum. Ex q̄ pluuia ⁊ im-
bre oꝛta eſt iuſtitia ⁊ abundantia pacis. Et nota ꝙ
Gedeon non in multitudine hominū nec vi armo
rū: ſꝫ in v̄tute dei ī ſono tubaꝝ vicit Madianitas
⁊ Amalechitas: ⁊ oēs oꝛiētales natiōes: q̄bꝰ ſupatꝭ
fuit abūdātia pacis ī Jſrael. Jta xp̄s nō v̄tute hu
mana: ſed diuina ſuperauit diabolū: ⁊ ap̄li in ſono
buccine ⁊ tube euāgelice ſubiecerūt Chriſto totū
oꝛbē: ⁊ ſic fuit abundantia pacis in tota eccleſia.

Expoſitio ſc̄da ſm̄ diuiſionē plinij. (margin, partly illegible)

Et dn̄abiť a mari vſq̄ ad mare: ⁊ a flumine
vſq̄ ad terminos oꝛbis terrarum.

¶ Jn hac parte p̄dicit vniuerſale imperiū/⁊ dn̄iū
huius magni regis Chriſti. ¶ Unde eſt notandū/
q̄ Megaſthenes/⁊ Strabo: ⁊ Plinius/⁊ q̄daꝫ alij
coſmographi dupliciter deſcribūt/⁊ diuidūt totaꝫ
noſtraꝫ terrā habitabilē. Uno modo accidētaliter
per vnū mare mediterraneū ⁊ duo flumina. Nā cū
tota noſtra quarta habitabilis ſit vndiq̄ circūda
ta mari oceano ſm̄ eos: tū per fretū Gaditanū ab
occidente itrat mare mediterraneū: procedēs ver-
ſus oꝛtū vſq̄ in Syriā relinquēs Africā ad dexte-
ram/⁊ Europā ad ſiniſtrā. qꝺ quidē mare finitur/
⁊ terminatur in famoſiſſimā/⁊ antiquā ciuitatem
Tyri: quōdam empoꝛiū famoſiſſimū ī Syria: ideo
dicitur mare Tyrenū ſeparās Europā ab Africa: ⁊
recipiēs Nilum fluuiū venientē a mōtibus Ethio
pie/⁊ equinoctiali: qui quidē Nilus diuidit Afri-
cā ab Aſia. Ruſus iſtud mare Tyrenū intrat verſus
aquilonē per Helleſpōtū ⁊ Propontidē inter Gre-
ciā ⁊ Phrygiā: ⁊ poſt Cōſtātinopolim aperitur in
vaſtū et magnū ſinuꝫ: qꝺ diciť mare Ponticū ſiue
Euxinum: qꝺ recipit magnū fluuiū Tanaim venie
tē a mōtibꝰ Ryphcis/⁊ Meotim paludē a p̄te aq̄
lonari: ⁊ ſic Thanais cuꝫ Ponto ⁊ Helleſponto di-
uidunt Europaꝫ ab Aſia. Et quot ptꝫ/ꝙ q̄cq̄d eſt a
mari Tyreno verſus partē aquilonarē/ptinet ad
Europam: ⁊ quicquid eſt ab eodem mari Tyreno
verſus Auſtrū ptinet ad Africā: ⁊ ruſuꝫ q̄cq̄d eſt
vltrā Nilū ⁊ mare Tyrenū/⁊ Pōtū/⁊ Tanaim ver-
ſus oꝛtū: vſq̄ ad terminos terre: ptinet ad Aſiam:
⁊ ſic Aſia manet multo maioꝛ/⁊ lōgioꝛ ⁊ amplioꝛ
q̄ Europa ſimul cū Africa. Jſta aūt deſcriptio ter
re noſtre habitabilis: clariꝰ patebit pſalmo. cit. ſe
cundum verā deſcriptionē Ptolemei. Sed q: oēs
iſte tres partes principales mundi. ſ. Aſia/Africa
⁊ Europa receperūt iugū/⁊ fidē Chriſti: ideo dicit
Dauid/ꝙ iſte Chriſtus rex meſſias dn̄abiť toti oꝛ
bi a mari mediterraneo vſq̄ ad vtrūq̄ mare ocea
nū. ſ. vſq̄ ad Auſtrale: ⁊ ſic cōprehēdit totā Africā:
⁊ vſq̄ ad mare aq̄lonare: ⁊ ſic ꝯprehēdit totā Euro
paꝫ: ⁊ ēt dn̄abiť ab vtroq̄ flumine. ſ. Nilo ⁊ Tanai

vſq̄ ad terminos oꝛbis terraꝝ verſus oꝛtū ſupple
⁊ ſic cōprehēdit totā Aſiā. Et ſic ptꝫ ſecūdū iſtā diui
ſionē ⁊ deſcriptionē terre: ꝙ xp̄s toti oꝛbi erat do-
minaturꝰ. Scd̄o mō Pliniꝰ ⁊ ceteri coſmographi
Diuiſio ſm̄ pliniū ⁊ ceteros. diuidūt ⁊ deſcribūt oꝛbē natural'r ſcd̄m aſpectū ce
li. ⁊ ſic diuidūt ipam terrā habitabilē in tres p̄tes
Uñ totā terrā q̄ eſt inter tropicos vſq̄ ad tertium
clima excluſiue appellāt ethiopiā: ⁊ eo ꝙ ē calida ⁊
gignit hoīes nigros. ⁊ iſta eſt maioꝛ pars terre ha
bitabilis rōne latitudīs ⁊ lōgitudinis: vt pōt pate
re intuenti. Aliā extremitatē terre poſt ſextū clima
ad aq̄lonē appellāt Scythicā. ⁊ totaꝫ terrā cōtētā
in quatuoꝛ climatibꝰ intermedijs vocāt Tyrenam
ſiue elyſiā. eo ꝙ eſt fauoꝛabilioꝛ ⁊ cōueniētioꝛ vite
⁊ habitatiōi hoīm. ⁊ in hac media p̄te mūdi viget
ſapiētia ⁊ ſciētia ⁊ artes ⁊ leges ⁊ optimi ⁊ hūani
moꝛes hoīm: ceteri oēs tā Scythe q̄ Ethiopes re
putanť barbari ⁊ nomades ⁊ paſtoꝛes ſemꝑ errā-
tes et vagātes ⁊ mutantes loca/Ethiopes ꝓpter
ardoꝛē ⁊ eſtū ſolis: ⁊ ſcythe ꝓpter glaciem ⁊ frigꝰ:
ſed omnes iſte tres p̄tes et generatiōes mūdi ve-
nerunt ad iugū et fidē xp̄i vt patebit. Jdeo ſubdit
Dauid et pꝛobat per ſingula di.

In ptis regio. Mat. iiij. **Coꝛam illo pꝛocident Ethiopes: ⁊ inimi**
ci eius terram lingent.

¶ Coꝛā illo. ſ. xp̄o ꝓcidēt adoꝛādo ipſi Ethiopes:
⁊ inimici eiꝰ. ſ. ſcythe terrā. i. veſtigia xp̄i lingēt et
adoꝛabūt ⁊ oſculabunť. vñ notāter dr̄: Coꝛaꝫ illo ꝓ
cidēt Ethiopes: q: ꝓcidētes ī terrā adoꝛāt ſemper:
⁊ adoꝛāt xp̄m cū maioꝛi deuotiōe ⁊ ꝓſtratiōe q̄ la
tini. Jtē ſcythas dicit inimicos/eo ꝙ erant beſtia-
les et feroces et inhumani ⁊ inimici noīs xp̄i/ſicut
fuerūt Gothi ⁊ Hūni ⁊ vvandali ⁊ Aliani: ſꝫ poſtea
fuerūt boni xp̄iani/q̄ dicunť terrā lingere: q: veſti
gia ſacerdotū ⁊ ſctōꝝ ⁊ limina eccl'iarū oſculanť
ſicut faciūt Ungari q̄ venīūt de ſtirpe hūnoꝝum ⁊
ſcytharū. Etiā per ly inimici poſſunt intelligi oēs
reges et tyrāni gētiliū q̄ poſt cōuerſionē lingebāt
et oſculabantur limina eccl'ie. Unde pꝛimo nomi
nat Ethiopes/eo ꝙ pꝛimo venerunt ad fidē/p̄dica
tione beati Matthei/de quibꝰ ſupꝛa dictū eſt pſal
mo. lxvij. Ethiopia pꝛeuenit manus eius deo.

Eſaie. lx. b. Mat. ij. **Reges Tharſis ⁊ inſule munera offerēt:**
reges Arabum ⁊ Saba dona adducent.

¶ Hic p̄dicit ꝙ nō ſolū Ethiopes ⁊ ſcythe erāt vē
turi ad fidē xp̄i: ſꝫ ēt gētes medie. ſ. Judi ⁊ Arabes
⁊ ceteri habitātes iter ſcd̄m et ſeptimū clima: q: ſa
pientioꝛes ⁊ nobilioꝛes īgenio ⁊ moꝛibꝰ. Uñ notā
dū eſt ꝙ tota regio q̄ eſt inter Gangē ⁊ magnū flu-
uiū Senū qꝺ hodie dr̄ regnū Mātin. appellať in
ſcriptura ve. te. Tharſis: q̄ ē regio Jndoꝝ ditiſſima
auro ⁊ argēto ⁊ aromatibꝰ: ⁊ aū oſtia Gāgis rñdet
ī mari Jndico magna īſula Tapꝛobana pariter a r
gēto et auro abūdātiſſima. hāc appellat ſcriptura
Offir. Unde ad hāc Tharſis ⁊ offir mittebat Salo
mon naues ꝑ triēniū ad poꝛtādū aurū ⁊ argētū ī
Judeā: vt ptꝫ. iij. reg. Deinde poſt Tapꝛobanam in
eodem mari Jndico ſunt. M. D. CCC. inſule: quas
Ptolemeꝰ Cooꝛtes appellat. Et ſic Dauid dicit. Re
ges tharſis: ⁊ iſte inſule oēs offerēt munera iſti re
gi xp̄o. Uñ per reges Tharſis intelligit oēs reges
Jndoꝝ q̄ regnāt in regiōe Sinarū ⁊ Catai: ⁊ Mā
tin: ⁊ ceteroꝝ regnoꝝ triplicis Jndie. Jtē per ly
inſule non ſolū ītelligit. M. D. CCC. Cooꝛtes ſitas
in mari Jndico: ſꝫ etiā īſulas Cyclades et ceteras
ſitas ī Mediterraneo: ⁊ ēt. xxx. foꝛtunatas ī Ocea
no Athlātico: ⁊. xx. Oꝛcadas in oceano Britannico
quas ptolemeꝰ appellat Albiones/q: oēs iſte ve
nerūt ad fidē xp̄i: vt ꝓbabiť. Jtem ſequiť. Reges
Arabū. Arabia eſt q̄cq̄d ē iter ſinū Perſicū ⁊ Hel-
lanicū ſiue arabicū. et eſt pene īſula circūdata ma
ri rubꝛo/in cuiꝰ littoꝛe verſus Auſtrū eſt magna re
gio dicta Saba: et tota iſta Arabia dr̄ felix a felici
tate auri: et aromatū: et dr̄ Arabia interioꝛ in q̄ re
gnabāt ſeptuaginta reges. et etiaꝫ iſta Arabia ex-
tenditur verſus Aquilonē vſq̄ Damaſcū/q̄ etiam
eſt duplex. ſ. Arabia petrea ⁊ deſerta. in hac etiam
regnabāt multi reges qui oēs venerunt ad fidem
Chriſti. Jdeo dicit reges Arabū ⁊ reges Saba ad
ducent dona ipſi Chriſto. Jtē vt compꝛehendat oēs
nationes ⁊ cōditiones et dignitates hominuꝫ qui
venerunt ad fidem Chriſti/ſubdit.

Et adoꝛabunt eum omnes reges: omnes xxiij. ⁊ i. ij. ca. eccle-
gentes ſeruient ei. ſiam.

¶ Hic p̄dicit latriā dandā et debitā ipſi xp̄o Meſ
ſie. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū ꝙ latria ē cul
tus ſoli deo debitꝰ rōne ſummi dn̄ij: et bonitatis ⁊ D
poteſtatis: et ſic ſoli deo debeť: q: ē ſumme potēs triplici ho-
et creatoꝛ et recreatoꝛ: et iō triplici honoꝛe eſt co- noꝛe ē
lēdus. Pꝛimo adoꝛatiōe cū ꝓcidētia: et h̄ rōne oi- deꝰ co
potentie. Scd̄o oblatione ⁊ ſacrificio: et hoc rōne lēdus.
gubernationis. Tertio hymnis et oꝛonibꝰ: et hoc
ꝓ bn̄ficioꝝ largitiōe. Et ſic vere xp̄o cōpetit latria
q: creatoꝛ et vniuerſalis dn̄s et iudex et redēptoꝛ
et verus deus. Uñ ſicut illa hūanitas fuit inſtrm̄
in n̄ra redēptione: ita ſimul adoꝛať cū verbo in
quo perſonal'r vnita eſt. Uñ in hoc decipiť Cāhi
in hoc paſſu dicēs ꝙ nos ponimꝰ quaternitateꝫ in
deo. ſ. patrē et filiū et ſpiritū ſanctū/et humanita-
tē xp̄i/quē filiū dei regis vocamꝰ. Uñ iſte cecꝰ pu
tat ꝙ humanitas xp̄i faciat numerū cū v̄bo diui
no. et h̄ accidit: q: nō percipit vnitatē pſonalē hu-
manitatis cū verbo: et ſic per ſe nō adoꝛať huma/
nitas ſed pſona: q: nō adoꝛať humanitas ſꝫ v̄bum
humanatū et incarnatū: vt ait Hiero. in ſermo de
aſſumptiōe v̄ginis Marie. Ex hoc ptꝫ ꝙ toti xp̄o
per ſe debeť latria. Tria ergo facit Dauid ī hac vl-
tima p̄te. Nā pꝛīo p̄dicit adoꝛationē ab oībꝰ natio
nibꝰ xp̄o exhibēdā. Scd̄o eiꝰ oblationē. Tertio q̄l'r
erat hymnis et laudibꝰ colēdꝰ. ſcd̄m ibi. Et viuet ⁊
dabiť ei. tertiū ibi. Sit nomē eiꝰ bn̄dictū. ¶ Dicit
ḡ ad pꝛimū eo ꝙ ſupꝛa dixit eiꝰ vniuerſale dn̄ium
a mari vſq̄ ad mare ⁊c. Jō rōne ſūmi ⁊ vniuerſalis
dn̄ij debeť ſibi adoꝛatio: iō dicit. Adoꝛabūt eū oēs
reges: ⁊ oēs gētes ſeruiēt ei. Tota iſta ꝓphetia ſuc
ceſſiue ipleta ē in xp̄o vt dictū ē. Nā reges gētiliū
q̄ aū pſequebanť xp̄ianos/poſtea ꝯuerſi ad fidem
tp̄e Cōſtātini adoꝛarūt eū tanq̄ deū et dn̄ꝫ: et ꝓci
derūt coꝛā eo: et veſtigia eiꝰ linxerūt ⁊ ſūt oſculati
et fuierūt ei cultu latrie: rōne ſūmi dn̄ij ⁊ maieſta xxiij. q. iiij. ca.
tis et bonitatis et poteſtatis. Et iō reddit cauſam duo.
quare adoꝛabunt eum omnes reges. et dicit/ aū finē

Quia liberabit pauperem a potente: et
pauperem cui non erat adiutoꝛ.

¶ Jd eſt totū genꝰ humanū a diabolo potēte/nō
ꝙ diabolus habeat de ſe tantam potentiam/niſi

inquãtum a deo ſibi erat pmiſſa vſq; ad aduẽtum Chriſti/ pꝑter pctm̃ pmoꝝ parẽtũ. Uñ tãta ẽ potẽtia diaboli ꝯ hoiem quãtꝰ locꝰ ſibi a nobis dat/ non ſeruãdo dei pcepta ⁊ recedẽdo a deo. Nã ꝗ elõgat a deo adheret et ſub ijcit ſe diabolo: ⁊ tunc diabolꝰ dr potẽs ptãte quã ſibi dãt pctõres: ⁊ quã deꝰ ſibi pmittit: ⁊ ſic fuit totũ genꝰ hũanũ in ptãte diaboli vſq; ad aduẽtũ xp̃i/ a qua ptãte nemo poterat hoiez liberare niſi ſolus xp̃s. Jõ dicit qꝛ liberabit pplm pauperẽ a potente ſ. diabolo. pauperez dico cui nõ erat adiutor niſi ſolus xp̃s ad hꝰ deputatꝰ ⁊ in lege pmiſſus. ¶ Uñ nota ꝙ diabolꝰ m̃ltipliciter affligebat genꝰ hũanũ ante xp̃i aduẽtũ/ qꝛ non ſolũ vexabat p pctm̃ idololatrie ⁊ vitioꝝ in aĩa: ſʒ etiã vexabat in corpore. Nã cogebat cultores ſuos ad nefanda ⁊ enormia ſcelera: ⁊ flagitia. cogebat eñ pr̃es immolare filios et filias: vt pſalmo. cv. dicet. ⁊ etiã pr̃es comedere filios ⁊ ecõuerſo: vt fiebat apud Scythas ⁊ alias barbaras natiões: ⁊ ſic Buſiris Egyptiꝰ comedebat hoſpites ſuos. ⁊ etiã cogebat matres pſtituere filias lupanaribꝰ ⁊ turpi ⁊ nefãde luxurie: ⁊ ꝯſecrare eas Ueneri ad turpitudinẽ: ⁊ cogebat cultores ad ludos ſcenicos/ ⁊ ad alios nefandos ritꝰ: vt dictũ eſt pſal. xi. A ꝗbus miſerijs ſolus xp̃s liberauit genꝰ hũanũ: vt demõſtrat Euſeb. vi. de pparatione euangelica. Ex ꝗ ptʒ ꝙ xp̃s nõ ſolũ liberauit hoiem quo ad aĩam a diaboli ptãte: ſed etiã quo ad corpus tales ritꝰ nefandos auferendo. Et per hoc ptʒ huius magni regis xp̃i oĩpotentia: pꝑter quã ſibi debet adoratio latrie. vñ nõ ſolũ xp̃s liberauit genus humanum ab idololatria ⁊ predictis nefandis ritibus: ſed etiaʒ a culpa et peccatis commiſſis. Unde dicit.

R diabolꝰ m̃ltipl'r genꝰ hũanũ affligebat.

xlvij. di. c. ſicut hi. de ꝯſe. di. ij. c. iterat

Parcet pauperi ⁊ inopi: ⁊ animas pauperum ſaluas faciet.
Ex vſuris et iniquitate redimet animas eorum: ⁊ honorabile nomẽ eoꝝ corã illo.

¶ Parcet paupi ⁊ inopi. i. pctõri ope deſtituto: et aĩas pauperũ ſaluas faciet: a culpa ⁊ pena eterna. ſupple. Uñ nota ꝙ oĩs pctõr dr paup inquantum caret bonis ⁊ diuitijs grẽ: ⁊ dicit inops inquãtum nec a ſe nec ab alio põt liberari/ niſi a ſolo xp̃o: qꝛ nullus aliꝰ poterat ſibi opem ferre. quã opẽ tulit xp̃s. nobis p paſſionẽ ⁊ ſacramẽta. Jtẽ dicit etiaʒ/ Parcet pauperi: qꝛ xp̃s non parcit ſuperbis: ſʒ hũilibꝰ ⁊ pauperibus ſpũ: ⁊ hos ſaluauit ⁊ ſaluat. Et non ſolũ xp̃s ſaluauit genꝰ humanũ a pctis pteritis ⁊ culpis cõmiſſis: ſed etiã a futuris inquantũ dedit legẽ euãgelicã ꝓhibentẽ oẽm vſurã ⁊ iniquã paſſionẽ ⁊ operationez. Jõ ſeqtur. Ex vſuris ⁊ iniqtate redimet aĩas eoꝝ. Et qꝛ ſeruãs legẽ euangelicã ꝓhibentẽ omnẽ vſurã ⁊ illicitã operationez/ ⁊ docentẽ ⁊ precipiẽtẽ omnẽ virtutẽ ⁊ dilectionẽ dei ⁊ pximi in ea iuſtificat: ideo obſeruator legis euangelice dicit iuſtus ⁊ virtuoſus: iõ ſibi debet honor ⁊ premiũ corã deo. Jõ ſequit: ⁊ nomẽ eoꝝ. i. colentiũ euãgeliũ erit honorabile ⁊ acceptabile corã illo. ſ. xp̃o: qꝛ tales honorificabit pr̃ xp̃i in celo. Jo. xij. Si qs mihi miniſtrauerit/ honorificabit eũ pr̃ meus ⁊c. Ex quibus patet ꝙ xp̃s eſt deus: qꝛ ſolus deus delet peccata ppli. Eſa. xxxiiij. Ergo ipſi debet adoratio latrie. Jtẽ nomen Chriſti anorum eſt honorabile coram deo: qꝛ Chriſtianus dicit a Chriſto: et dicitur vnctus ⁊ genus regale ⁊ honorabile: ⁊ nomen dignitatis: ⁊ ideo acceptabile.

Obſeruator legis ẽ iuſtus.

Et viuet ⁊ dabitur ei de auro Arabie: ⁊ adorabunt de ipſo ſemper: tota die benedicent ei.

¶ Quia dictũ eſt superiꝰ ꝙ Chriſto debet adoratio latrie rõne ſumme oĩpotentie: hic dicit ꝙ etiaʒ dabitur ipſi oblatio rõne ſumme maieſtatis ⁊ diuinitatis. Etiã qꝛ ſupra dixit/ ꝙ Chriſtꝰ p ſuã paſſionez liberabit ⁊ ſaluabit aĩas pauperũ ⁊c. Jdeo ne qs putaret ꝙ iſte Rex totaliter per mortẽ deleret ⁊ conſumeretur: dicit. Et iſte rex Chriſtꝰ poſt mortẽ viuet ineternũ/ qꝛ reſurget a mortuis. ⁊ poſt mortẽ ⁊ reſurrectionẽ regnabit ineternũ: ⁊ dabitur ſibi cultꝰ latrie: ⁊ dabit ſibi oblatio/ qꝛ dabitur ſibi de auro Arabie in oblationem: ⁊ omnes gẽtes adorabunt de ipſo. i. p bñficijs ſuis: ⁊ tota die. i. per totuʒ tp̃s grẽ bñdicẽt ei agẽdo grãs. ¶ Et nota ꝙ i hoc verſu tanguntur oẽs partes Latrie. Primo tangitur oblatio: cũ dicit: Uiuet et dabit ei de auro Arabie in oblationez: qꝛ in Arabia naſcitur copia auri: et maxime Chriſtus in Arabia fuit primitus adoratus. Scdo tangitur adoratio. cum dicit. Et adorabũt de ipſo ſemp Tertio tangitur hymnꝰ ⁊ oratio que ſoli deo debet p Latriã: cũ dicit. Tota die benedicẽt ei. Hec aũt ꝓphetia fuit impleta: pmo qñ reges ⁊ magi obtulerũt Chriſto aurũ thus ⁊ myrrhã. Scdo qñ Cõſtãtinꝰ ⁊ ceteri reges obtulerunt magnos theſauros in fabricas ⁊ ornamẽta ecclia rũ. hic arguit Camhi contra chriſtianos dicens ꝙ Meſſias in lege pmiſſus debet viuere ineternũ ⁊ non mori: ſed Jeſus Nazarenus mortꝰ fuit/ ergo non eſt Meſſias: cũ hic dicat Uiuet ⁊ dabit ei ⁊c. Sed manifeſte ptʒ cecitas huiꝰ obſtinati. Nã xp̃s reſurrexit a mortuis ad vitã glorioſam ⁊ imortalẽ: ⁊ poſt reſurrectionem regnauit ineternũ.

a Chriſto honorabile

Erit firmamentũ in terra in ſummis montium: ſuperextolletur ſuper libanum fructus eius: ⁊ florebunt de ciuitate ſicut fenum terre.

¶ Quia ſupra dixit ꝙ Chriſto erat dãda adoratio ⁊ oblatio tanq; vero deo: hic dicit ꝙ nõ ſolũ ſibi dabitur oblatio: ſʒ etiã ipſemet erat offerẽdus in oblationẽ quotidie ſub forma panis per ſacerdotes in ſacramẽto euchariſtie. Et ſic predicit ſacrificiũ euchariſtie/ qđ iugiter in eccl'ia offert in memoriã paſſionis Chriſti. ¶ Uñ eſt aduertendũ ꝙ vbi trãſlatio noſtra habet/ Erit firmamentum in terra in ſummis montiũ/ trãſlatio Chaldaica habet. Erit panis ſup mõtes. trãſlatio aũt hieronymi habet. Erit memorabile triticũ. in hebreo habet. Erit placẽtula panis. Jdeo putãt aliꝗ hoc vocabulũ firmamẽtũ eſſe corruptũ: qꝛ debuit dicere: Erit frumẽtũ i. triticũ. Et hoc forte accidit vitio ſcriptoris pꝑter vicinitatẽ ſoni inter frumẽtũ ⁊ firmamẽtũ. Sʒ forſan iſta noſtra tranſlatio põt ſuſtentari. Nã qꝛ frumentum et panis eſt firmamentũ et ſuſtẽtamentũ vite hominis: ideo aliquãdo in ſcriptura pro frumento ſiue pane ponit firmamentũ. Uñ pſal. ciij. dicitur. Panis cor hominis cõfirmet. Jtẽ pſal. ciiij. habetur. Uocauit famem ſuper terram/ et omne firmamẽtũ panis cõtriuit. Quomodo ergo cunq; ponatur hic memorat ⁊ pdicitur ſacrificiũ euchariſtie/ in quo Chriſtus offert in forma panis quotidie. ¶ Nã Chriſtus eleuat ſuper capita ſacerdotum quotidie/ ſicut figuratũ eſt Exodi. xxix. vbi deꝰ precepit cruſtulã panis eleuari ſupra capita ſacerdotũ coram populo. Eadẽ figura preceſſit de panibus ꝓpoſitionis. Exodi. xxv. ⁊ Leuiti. xxiiij. Et iõ in alia tranſlatione habet que dicitur Targũ. Erit placẽtula tritici ſuper capita ſacerdotum ⁊c. Dicit ergo Dauid ſic. Jſte rex Meſſias erit firmamentũ ſiue frumentũ ſiue memorabile triticũ in terra/ in ſummis montiũ. i. ſuper capita ſacerdotũ eleuabitur in forma panis. Naʒ ſepe in ſcriptura per montes intelligunt ſacerdotes ꝓpter eminentiã dignitatis ſicut dictũ eſt ſupra. Jdeo ſequit: Et extollet ſuper libanum fructꝰ eius. fructus enim huius ſacramenti ſunt collatio ⁊ reſtauratio grẽ deperdite/ recõciliatio mẽbroꝝ ad caput/ multiplicatio fidelium/ augmẽtũ virtutũ: vita eterna ⁊c. ꝗ fructus ſunt vberiores ⁊ altiores ⁊ pretioſiores ꝙ ſit Libanus ⁊ fructus eius/ qui quidẽ Libanꝰ eſt fertilior ceteris montibus. Et ideo ſequit: fructus huiꝰ ſacramenti que eſt multitudo fidelium florebunt et multiplicabuntur per mundum ſicut fenũ terre: ex quibus omnibus fidelibus conficit vnũ corpus eccleſiaſticũ/ ſicut ex multis granis vnꝰ panis ꝯficit. Et etiã iſti fideles ꝗ nutriũt ex iſto pane florebunt virore grẽ: ⁊ multiplicabunt ſicut multiplicat ⁊ viret fenũ in terra. Hoc ergo eſt ſacrificiũ qđ Dauid pdicit in eccl'ia futurũ/ cui etiã debet latria in quãtũ deꝰ. Et nota etiã oẽs terminos poſitos in hꝰ verſiculo. Nã primo dr. Erit memorabile triticum ſiue frumẽtũ ſiue placẽtula panis in terra. ad denotandũ ꝙ hoc ſacramẽtũ ſiue ſacrificiũ tm̃ eſt celebrandũ ⁊ memorandũ in terra. Nã in celo nõ erit neceſſariũ celebrari. qꝛ iam beati vidẽt xp̃z facialiter: ⁊ eius pñtia clara viſione fruunt ⁊ reficiunt: ſed tm̃ eſt neceſſariũ ſacramẽtaliter celebrari in hac vita. iõ dicit cibus viaticꝰ ſub tali ſpecie panis. Scdo dicit Extolletur ſup libanũ fructꝰ eius. Nã ſicut in mõtibꝰ Syrie ſolus Libanꝰ eſt magis fructuoſus et magis eminẽs ⁊ altior: a quo fluit Jordanis fluuius: ita ſola eccleſia in hoc ſcl'o eſt fructuoſa germinãs ⁊ regenerans fideles ⁊ fructus dignos vite eterne. a qua eccleſia emanat fluuiꝰ ⁊ fons baptiſmalis: ⁊ vñ regenerant filij regni. Jt ẽ denotat etiam ꝙ fructꝰ huiꝰ ſacramẽti ſup extollunt ſup oĩa alia ſacramẽta eccl'ie in dignitate. Tertio addit. Florebunt de ciuitate ſicut fenũ terre. Nã eccl'ia Chriſti nõ ſolum dr Libanꝰ ꝓpter eminẽtiã ⁊ fertilitatem et albedinẽ ⁊ vehemẽtẽ abũdantiã arboꝝ ⁊ herbarũ et aquaꝝ: ſed etiã dr ciuitas ꝓpter frequentiã ciuiũ et cõcordẽ multitudinẽ ſub vna fide ⁊ charitate ſociataʒ. Jõ ſola eccl'ia meret dici ciuitas/ qꝛ ſub vña lege euãgelica regit ⁊ viuit. Jõ quotquot ſunt extra eccleſiã dicunt Pagani: qꝛ ſola iſta floret abũdantia ⁊ diuerſitate conditionũ ⁊ ſtatuũ ſ. aplõꝝ martyrũ doctoꝝ cõfeſſorũ religioſoꝝ monachoꝝ ſanctimonialiũ virginũ viduaꝝ cõiugatorũ ⁊c. Jtẽ ſicut fenũ abũdat in Libano ⁊ creſcit et viret ex abũdantia pluuie celeſtis: ita fideles multiplicant in eccl'ia ex pluuia baptiſmali abũdãtia donoꝝ et grãtiarũ ſpiritꝰ ſancti. Jtẽ p hoc ꝙ adducitur in ſummis montiũ: denotat ꝙ iſta abũdãtia non eſt intelligenda de tritico ſiue frumẽto materiali: ſicut ceci iudei dicunt ꝙ in aduentu Meſſie erit magna abundãtia frumenti ⁊ vini ⁊ olei: nam abũdantia taliũ fructuũ materialiũ potiꝰ ſolet fieri in planis ⁊ vallibus et locis cultis ꝙ in ſummitaribus montiũ. Jdeo per ſummitates montiũ intelligunt capita ſacerdotum qui eleuant corpus Chriſti ſub ſpecie panis ſup capita ſua in ſacramẽto euchariſtie: ⁊ oſtẽdunt populo. Et ſic patet manifeſte ꝙ hic loquit de ſacramento altaris in quo Chriſtus offert et adorat. et ideo tranſlatio Chaldaica dicit ꝙ Meſſias erit placentula panis ſup capita ſacerdotũ ⁊c. vt figurat Exodi. xxix.

ſ figura latrie.

fructus huiꝰ ſacramẽ. fideles.

No. benedicẽ hãc expoſitionẽ.

Sit nomen eius benedictum in ſecula: ante ſolem permanet nomen eius.

¶ Hic deſcribit tertia pars Latrie xp̃o debite. ſ. hymnus laus ⁊ oratio. ¶ Uñ notandũ ꝙ iſta. v. ſe habent p ordinẽ. ſ. reuereri/ honorare/ laudare/ glorificare/ ſiue magnificare: ⁊ adorare. Nam reuereri eſt qñ quis maiora bona exiſtimat in alio ꝙ in ſeipſo. Honorare eſt reuerẽtiã quã quis in aĩo gerit erga aliũ/ exterius oſtendere. Jõ dicit honor/ exhibitio reuerẽtie i teſtimoniũ virtutis ſcdm̃ Tulliũ. Laudare eſt ipm̃ honoratũ alijs cõmendare. Glorificare ſiue magnificare eſt laudes honorati large lateq; pconizare. Adorare aũt eſt reuerendum honoratũ laudatũ glorificandũ ſiue magnificandum ꝓpter eminentiã ſanctitatis ⁊ maieſtatis ⁊ bonitatis colere: ⁊ oĩ alia ſpe poſtpoſita ſe totũ illi committere ⁊ ſubijcere. Et talis cultus dicit Latria/ ꝗ ſoli deo ꝯuenit. dicit etiã Euſebia in greco. i. optimus cultus/ que non fit ſine oblatione ⁊ adoratione ⁊ hymnis ⁊ orõne/ vt dictũ eſt. Jdeo Pythagoras triplici honore dicebat deũ colẽdũ. vt ptʒ pmo celi. ſ. munere ⁊ ꝓſtratione ⁊ hymno ſiue carmine. Hãc ergo tertiã partẽ Latrie xp̃o debitã ⁊ exhibẽdã que eſt magnificatio ⁊ glorificatio cũ hymnis ⁊ laudibus ⁊ benedictionibꝰ et orationibꝰ/ tangit ⁊ predicit Dauid in hac vltima parte cũ dicit/ Sit nomẽ eiꝰ bñdictũ. ſ. glorificatũ ⁊ magnificatũ non ſolũ tẽporaliter/ ſed etiã in ſecula/ quoniã Chriſtus nõ incepit tẽporaliter preciſe ſicut dicunt ceci iudei: ſed ante ſolẽ: et per cõſequẽs eternaliter manet nomẽ eius qđ eſt Jeſꝰ ⁊ ſaluator. Nam ſaluare idem eſt qđ dare eſſe perfectũ/ et in tali eſſe conſeruare/ vt dictũ eſt. Et ſic ſoli deo ꝯuenit ꝗ dedit nobis eſſe p creationẽ et perfectũ eſſe p recreationez et perfectiſſimũ ⁊ optimũ eſſe per glorificationez. Et ideo Chriſtꝰ recte vocat Jeſus/ a quo habemus omne eſſe. nã dictũ eſt frequẽter ꝙ iſta ſe habent p ordinem. ſ. eſſe/ viuere/ et ſaluare. Nam eſſe conuenit omnibus tam inanimatis ꝙ animatis: ſed viuere ſolis animatis: ſʒ ſaluare qđ dicit habere vitam ſine defectu/ ſoli deo per ſe competit: ſʒ participatiue cõmunicatur ſolis angelis ⁊ hoibus beatis. Jõ per ſe ſoli deo dicitur: Sit ſalus illi. i. vita ſine defectu. Et ſic ſolus deus eſt Jeſus. i. ſalus et ſaluator. Et hꝰ eſt nomẽ eius Adonai: vt dictum eſt in ꝓlogo: ⁊ pſalmo. viij. Et ſic Chriſto Jeſu debetur Latria ⁊ bñdictio. Jdeo qꝛ hoc nomẽ non ſolum de ſe eſt benedictum ab angelis et hominibus inquãtũ eſt eſſential'r ſalꝰ et bñdictio: ſʒ qꝛ iſtã ſalutẽ cõicauit hoibꝰ p regñationẽ/ qꝛ in ipo ſumꝰ regñati ⁊ bñdicti ⁊ liberati ⁊ ſoluti a maledicto: iõ ſequitur.

xv. q. ſ. reuertimini

Nota de reuereri honorare ⁊c.

Nota.

Et benedicentur in ipſo oēs tribus terre: omnes gentes magnificabunt eum.

de con ſe. diſ. ij. c. ac ceſſerit i gloſ.

¶ Benedicent̄ in ipſo oēs tribus terre.ſ. per mortē ⁊ paſſionē ⁊ regenerationē baptiſmalē. quaſi dicat. in ipſo Chriſto Jeſu cōplebitur ꝓmiſſio facta ipſi Abrahe Gen̄. xv. ⁊ xxij. In ſemine tuo benedicentur oēs gētes. Et quia propter tale beneficium debet̄ ſibi tertia pars Latrie q̄ dicit̄ magnificentia: ideo ſequit̄. Et oēs gētes magnificabunt eū. i. magnificū ⁊ glorioſum longe lateq̧ preconizabūt agēdo gratias de bñficijs creatiōis ⁊ recreationis ⁊ redēptiōis/ in hymnis ⁊ cāticis ⁊ p̄dicatiōibus.

Luce. i. g.

Benedictus dominus deus iſrael: qui facit mirabilia ſolus.

Quare xp̄o debet̄ latria.

¶ Nota ꝙ quatuor cauſas aſſignat Dauid in his quatuor vltimis verſibus/ quare Chriſto debetur Latria ⁊ magnificētia. Primo ratiōe eternitatis/ qꝛ ante ſolē manet nomē eius. Secundo ratione ſumme bonitatis ⁊ mie: qꝛ in ipſo erāt bñdicende oēs gētes ⁊ redimēde/ vt dictū eſt. Tertio ratione omnipotētie/ qꝛ ipſe ſolus operatus eſt mirabilia. Primo quia mirabiliter mundū ex nihilo creauit. Secūdo qꝛ in ſuo aduentu primo fecit mirabilia ſolus infirmos ſanādo/ mortuos ſuſcitando/ ſuper aquas ſiccis pedibus ambulando/ et limbū inferni expoliando. que omnia iſta mirabilia ſolus potuit facere: ideo pertinent ad eius omnipotentiam. Et ſic debetur ſibi latria benedictio. ideo dicitur. Benedictus Chriſtus dn̄s deus iſrael/ id eſt Iſraeli promiſſus ⁊ expectatus: quia ipſe ſolus facit mirabilia ſupradicta. ideo debet̄ ſibi ⁊ dabitur bndictio et honor et magnificentia cū Latria. Quarto debetur ſibi Latria bñdictio ratiōe ſumme maieſtatis. Nota ꝙ Chriſtꝰ licet in ſe habuerit maieſtatē: tamē nō eā omnibꝰ oſtēdit in primo aduētu/ eo ꝙ venit ad patiēdū pro nobis/ ⁊ ad dandū exēplum vite et doctrine. Ideo venit cum humilitate ⁊ paupertate: ⁊ ideo potius oſtēdit infirmitatē quā pro nobis aſſumpſerat ꝙ maieſtatē quā ab eterno habuerat: vt ipſe ait Joan. xij. ⁊ xvij. Clarifica me pater ea claritate quā ab eterno habui ⁊c. Sed i ſua aſcēſione oſtēdit ſuā maieſtatem ſolis diſcipulis/ quā maieſtatē predicauerūt apl'i p vniuerſam terrā. Et ſic maieſtas xp̄i lz fuerit viſa ipſis apl'is/ tn̄ non eſt viſa p vniuerſam terrā: ſed nomē maieſtatis Chriſti fuit auditū ⁊ p̄dicatū ⁊ cognitū in vniuerſa terra. Sed in ſcđo aduentu qn̄ Chriſtus veniet in ptāte ⁊ maieſtate magna: tūc tota terra erit repleta maieſtate eiꝰ/ qꝛ tūc oēs ipm videbunt in ſua maieſtate ⁊ cognoſcēt ipſum eſſe deū ⁊ dn̄m ⁊ verū Meſſiā in lege ꝓmiſſum: ⁊ cognoſcēt ꝙ ipſi debet̄ adoratio Latria. Et ſic manebūt cōfuſi Judei ⁊ infideles qui ipſum nō receperūt. Et hoc eſt quod dicit hic Dauid cum ait.

xv. q. j. c. ner tenimi. ⁊ de cō ſe. diſt. iij. c. vlti.

Et benedictum nomen maieſtatis eius in eternum: et replebitur maieſtate eius omnis terra. fiat fiat.

¶ Quia pronūc ſolū habemꝰ nomē maieſtatis eiꝰ p auditū ⁊ fidē. Et ſic ipm bñdicimꝰ et adoramus ⁊c. Sed i ſcđo aduētu tota terra replebit̄ maieſtate eiꝰ: qꝛ oēs i p̄m videbūt i ſua maieſtate. Ex quo patet ꝙ ſemp debet̄ ipſi cultus latrie. Etiam poſſumus dicere/ ꝙ i primo aduētu tota terra fuit repleta maieſtate xp̄i effectiue per opa ⁊ miracula facta p ipm ⁊ apl'os. Et fuit repleta terra bñficijs et donis ⁊ gratijs eiꝰ. Quare ſit nomē eiꝰ benedictū. ⁊ cōcludit fiat fiat. i. fiat hoc in celo ⁊ in terra: ⁊ fiat hoc corde ⁊ ope ⁊ cū affectu ⁊ effectu ⁊c. ¶ Et ſupponit̄ in hebreo talis ſupſcriptio in fine huiꝰ pſalmi.ſ. Cōplete ſūt ſiue explicīūt orōnes Dauid filij Eſai. Per hoc cōcordāt oēs doctores tam hebrei ꝙ catholici chriſtiani/ ꝙ iſte pſalmus eſt vltimꝰ quē Dd̄ fecit in ſua ſenectute: et ꝙ iſte pſal. collocabat̄ vltimus in ordine in libro pſalmorū antiquo ante Babylonicā captiuitatē. Sed qꝛ Eſdras poſt inceſſam legē recollegit hinc ⁊ inde pſalmos diſpſos p domos Leuitarum/ ideo ſicut reperiebat ita collocauit in hoc libro. Et ſic nō ſunt pſalmi collocati ſecundū ordinem tp̄is ſicut ſucceſſiue ſunt facti: ſed eo ordine quo fuerūt recuperati ⁊ reperti. Et ſic qꝛ iſte pſal. fuit repertꝰ. lxxj. i loco. lxxj. fuit collocatꝰ in hoc libro: ſed in libro antiquo erat in vltimo loco collocatus: qꝛ erat. cl. Ideo in fine huiꝰ pſalmi appoſitꝰ fuit talis titulꝰ/ ſiue deſcriptio. Explicīūt orōnes Dauid. Ex quo ptz ꝙ Dauid fecit iſtū pſalmū licet intitulet̄ in Salomone: ⁊ oēs alios q̄ intitulant̄ ipſi Aſaph ⁊ filijs Chore: ⁊ per cōſequens fecit oēs pſalmos ſicut dictū eſt in pricipio ſecūdū opinionē bti Augu. Ex quibꝰ etiā patet/ ꝙ iſte nō pōt exponi de Salomone nec de regno eiꝰ nec de aliquo puro hoīe: ſed de ſolo xp̄o cui conueniunt oēs conditiones in hoc pſalmo memorate: p quas poſſumus probare firmiter cōtra Judeos Chriſtū fuiſſe ⁊ eſſe verum Meſſiam in lege ꝓmiſſum ⁊ nō alium expectandū. ¶ Prima cōditio quā hic aſſignat Dauid/ eſt ꝙ deus pr̄ erat daturus vniuerſalē ptātem iudiciariā Chriſto Meſſie filio ſuo. Et hoc fuit impletū in Chriſto. Primo qꝛ chriſtus eſt filiꝰ dei quo ad diuinitatē ab eterno ⁊ quo ad humanitatē ex tpe: ⁊ nō ſunt duo: ſed vnicꝰ filiꝰ vt dictum eſt. Itē ſcđo pater dedit filio ſuo regi Meſſie ptātem iudicādi duplici iudicio.ſ. iudicio diſcretiōis/ ⁊ iudicio examinatiōis: vt dictū eſt ſepius. Tertio dicit ꝙ Chriſtus erat iudicaturus ⁊ electurus pauperes ⁊ iudicaturus iudicio diſcretionis: qđ impletū eſt Matth. v. ⁊ x. Quarto ꝙ montes. i. apl'i ⁊ colles. i. doctores erāt accepturi a Chriſto legē pacis ⁊ iuſtitie ad p̄dicādū ꝑ plo. Quinto ꝙ chriſtus erat ſaluaturus paupes ⁊ filios pauperū/ qđ impletum fuit p ſuā mortē ⁊ paſſionē ⁊ per eccl'iaſtica ſacra. Sexto ꝙ Chriſtus erat humiliaturus et debellaturus et deiecturus ⁊ expulſurus diabolū calumniatorē de mundo/ in quo p idolatriā regnabat. Septimo ꝙ Chriſtus fuit ab eterno añ lunam ⁊ eternaliter ꝑmanebit incorruptibilis ſicut ſol. Octauo ꝙ Chriſtus erat deſcēſurus in vterū virginis ſicut pluuia in vellꝰ ⁊c. ⁊ hoc quo ad incarnationē. Nono ꝙ in diebꝰ eiꝰ erat oritura iuſtitia ⁊ abūdantia pacis. Decio ꝙ Chriſtꝰ debebat dn̄ari a mari vſq̧ ad mare. Undecio qđ Ethiopes ⁊ oēs tyrāni erant xp̄o ſubijciendi: ⁊ reges Tharſis ⁊ oēs inſule debebāt ſibi munera offerre. Duodecimo qđ xp̄s erat liberaturꝰ pauperē.ſ. genꝰ humanū a potēte diabolo de multiplici miſeria. Tertiodecio qđ debebat parcere paupi ⁊ culpā remittere. Quartodecio qđ debebat eijcere oēm vſurā ⁊ iniquū ⁊ illicitū lucrum de mūdo. Quintodecio qđ nomē xp̄ianū debebat eſſe honorabile ⁊ acceptū ⁊ dignū añ deū. Sextodecimo ꝙ poſt reſurrectionē ſemp viuet ⁊ regnabit ⁊ adorabit̄: quaſi dicat ꝙ regnum Chriſti poſt reſurrectionē debebit oſtēdi. xvij. ꝙ Chriſtus erat offerēdus in eccleſia ſub forma panis i ſacramēto euchariſtie/ ⁊ adorādꝰ ſup capita ſacerdotū. xviij. ꝙ fideles erāt multiplicādi in ciuitate eccleſie ſicut fenū terre. xix. ꝙ Chriſtꝰ ſiue nomē Chriſti erat bñdicēdū ⁊ adorādū rōne eternitatis: qꝛ añ ſolem manet nomē eiꝰ. xx. ꝙ Chriſtꝰ erat adorandꝰ rōne omnipotētie: qꝛ erat magna facturꝰ. xxj. ꝙ Chriſtꝰ erat adorādꝰ rōne ſumme bonitatis/ eo ꝙ nos redemit: qꝛ in ip̄o erāt bñdicende oēs gentes. xxij. ꝙ Chriſtꝰ erat adorādꝰ ratiōe ſumme maieſtatis et glorie: quā maxime oſtēdet oibꝰ in ſcđo aduentu. Ex his. xxij. cōditionibꝰ ⁊ proprietatibꝰ aſſignatis ⁊ memoratis q̄ fuerūt in ſolo Chriſto patet ipſum fuiſſe verū Meſſiā in lege ꝓmiſſum. ¶ Sed cōtra totā expoſitionē huiꝰ pſalmi: ⁊ maxime cōtra concluſionē primo intentā in qua cōcludit̄/ ꝙ iſte magnus rex de quo Dauid loquit̄ in hoc pſalmo/ fuit ⁊ eſt Jeſus Chriſtꝰ Nazarenus quē nos in verum Meſſiā recepimus/ eo ꝙ oia dicta in hoc pſalmo fuerūt i eo verificata:

Obiectio iudeorum.

arguūt Judei moderni: ⁊ maxime Rabi Cāhi Barchinonēſis in gloſſa huiꝰ pſalmi ⁊ cix. Uñ dicit ꝙ Jeſus Nazarenꝰ fuit hō paup ⁊ deiectus ⁊ finaliter afflictus ⁊ crucifixus: nec vnq̄ fuit dn̄s vnius parue ville/ ergo non potuit eſſe iſte rex de quo loquitur Dauid in hoc pſal. Qui dominabitur a mari vſq̧ ad mare: quem adorabunt omnes reges: ⁊ oēs gētes ſeruient ei ⁊c. quia i maiori parte mundi regnāt infideles: ⁊ maxime Mahometani. Nā apud Indos regnat magnus Cham Tartarus ⁊ idololatria. In Aſia vero ⁊ Parthia et Media ⁊ Meſopotamia ⁊ Armenia regnant Tartari zagathei ſub pfidia Mahometi: Et per totam orā Aquilonarē maris Caſpij regnant Tartari Gazarei ſub eadē ſecta Sarracenica. Et in tota Aſia minori ⁊ Grecia vſq̧ ad Meoti regnat magnꝰ Turcus ſub eadem ſecta. Et in tota Aegypto ⁊ Arabia ⁊ Syria regnat magnus Soldanus Egypti ſub eadem ſecta. Itē in tota ora Africe regnat rex Tunicij ſub eadem ſecta Sarracenica et Mahometana. Et ſic parua pars mundi reſtat in qua regnant Chriſtiani. Et ſic patet ꝙ Jeſus Nazarenus nō eſt iſte magnus rex de quo loquit̄ Dauid in hoc pſal. qꝛ non oēs reges terre obediūt ei/ nec ſeruiunt ⁊c.

Obiectio aſtrologorum.

¶ Itē arguūt q̄dā Aſtrologi et curioſi ſic. Nam lz Chriſtus dominet̄ ſpūaliter in aliquibꝰ partibus huius noſtre regionis habitabilis citra Tropicos ſolis: tñ imperiū ſuū nō potuit nec poteſt tranſire ad partē Auſtralē vltra Tropicos: eo ꝙ apl'i ac alij qui alij nunq̄ potuerūt trāſire montes inacceſſibiles Ethiopie in quorū radicibus generat̄ ignis: et in lateribus et iugis eorū ſunt ꝑpetue niues. ⁊ minus potuerūt trāſire vltra Tropicū capricorni: eo ꝙ illa terra eſt ſuppoſita oppoſito augis ſolis/ vbi generat̄ cōtinuꝰ ignis ex reflexiōe radiorū ſolis: maxime qñ ſol eſt in ſignis Auſtralibus. Et ſic nullus poteſt accedere viuus ad illas partes vt dicūt oēs philoſophi: ⁊ aſtrologi. Tūc ergo arguitur ſic. Nam in tota illa parte Auſtrali vltra Tropicos vel habitāt ⁊ viuūt hoies aut nō. Nō eſt dicēdū ꝙ nō: qꝛ tūc deꝰ fruſtra creaſſet illā medietatem mūdi. hoc aūt eſt falſum/ qꝛ deꝰ ⁊ natura nihil faciūt fruſtra. ergo ſequitur ꝙ in illa parte Auſtrali habitāt hoies ſicut in iſta nr̄a Aq̄lonari. Et per cōſequēs ſequitur ꝙ ad illos hoies nō potuit peruenire notitia de Chriſto/ nec p̄dicatio euāgelica p apl'os: nec alios Chriſtianos: ⁊ p cōſequēs in illa media parte mūdi nec Chriſtꝰ dn̄at̄ nec adorat̄ nec colitur: ⁊ p cōſequens non eſt redēptor vniuerſalis/ nec dn̄s de quo dicitur in hoc pſal. ꝙ dn̄abit̄ a mari vſq̧ ad mare ⁊ ad terminos orbis terrarū/ ⁊ aīas pauperū ſaluas faciet ⁊c. In oppoſitū eſt ip̄a veritas euāgelica Matthei vltimo dicēs. Data eſt mihi ptās in celo ⁊ in terra. Item ad Philippē. ij. In noīe Jeſu oē genu flectat̄ celeſtiū terreſtriū ⁊ infernorū. ⁊c.

Rñſio.

¶ Rñdeo pro hmōi difficultate. In hac q̄ōne duo ſunt vidēda. Prio q̄ñ oia dicta in hoc pſalmo fuerūt verificata ⁊ cōtinue verificant̄ de xp̄o in hac tota parte mūdi aq̄lonari. Scđo videbit̄ quomodo fuerunt oia verificata in parte mundi Auſtrali: in qua nūc Chriſtꝰ adorat̄ ⁊ colit̄. Ex quibus patebit ꝙ per oēs partes mūdi fuit verificata ⁊ verificatur de Chriſto prophetia huius pſal.

Errant iudei circa meſſiā

¶ Quantum ad primū eſt aduertendū ꝙ quadrupliciter errāt ⁊ decipiunt̄ Judei circa Meſſiā ⁊ vniuerſale regnum eius. Primo qꝛ nec faciunt differentiā inter primū ⁊ ſecūdū aduentum: nec inter dn̄ium ſiue regnum tēporale et ſpirituale: nec inter regnū occultum et manifeſtū: nec inter regnū ſucceſſiuū per loca ⁊ tēpora/ ⁊ regnū totū ſimul. vnde Chriſtus non erat regnaturus tpaliter nec manifeſte nec familiariter in primo aduentu: ſed ſpūaliter in abſentia poſt reſurrectionem. nec debebat regnare ſubito per totum orbem ſed ſucceſſiue per loca et tpa/ incipiens ab Hieruſalē ⁊ Samaria ⁊ Galilea ſucceſſiue vſq̧ ad vltimum terre/ vſq̧ ad ſecūdum aduētū in quo reſtituet totum regnū mūdi deo patri: vt ipſe dixit apoſtolis Actuum.ſ. qñ aſcendit in celum. ⁊ vt ait apoſtolus prime ad Corinth. xv.

Chriſtꝰ verus rex dominus.

¶ His habitis ponitur prima cōcluſio.ſ. ꝙ Jeſus Chriſtus dominatus eſt ſpiritualiter a mari Galilee vbi cepit predicare vſq̧ ad mare Oceanum: ⁊ a flumine Jordanis vbi fuit baptizatꝰ ⁊ incepit baptizare vſq̧ ad terminos orbis terrarū. Et hoc ſucceſſiue per loca ⁊ tpa a primo aduētu vſq̧ ad ſecūdū: ſicut dicit propheta ⁊ intēdit. Iſta cōcluſio ꝓbat̄ p ſingula. nam primo Chriſtus fuit natus in Bethleē iuxta vaticiniū prophete Miche. v. vbi ilico fuit adoratꝰ a paſtoribꝰ: ⁊ eodē die ſtella apparuit in oriēte/ cuiꝰ ductu magi venerūt adorare eū. Itē eodē die omnia idola iuxta mare Caſpium et Meotides paludes ⁊ per oia regna Aq̄lonaria inceperūt clamare regē pacis totiꝰ mūdi eē natū: ⁊ flumē nili exiuit per ſeptē dictas extra alueū ſuū abſq̧ leſiōe: ⁊ exinde intrat mare noſtrū p ſeptē oſtia/ vt ait Strabo: ⁊ Uirgiliꝰ in ſexto. vñ ait. Huiꝰ in aduētu iā nunc et Caſpia regna Rñſis horrēs diuiſ: ⁊ Meotica tellꝰ. Et ſeptē gemini turbāt trepida oſtia Nili. Ex quibus ptz ꝙ regnū Xp̄i iā incepit per multa ſigna manifeſtari p oēs ptes mūdi: ſz regnū xp̄i quo ad effectū incepit in Jordane qñ fuit baptizatꝰ ⁊ baptizauit Joannē baptiſtam ⁊ apl'os: ⁊ predicauit iuxta mare Galilee ⁊ miſit apoſtolos ad predicādū per totā terram promiſſionis/ qꝛ tunc incepit manifeſte facere/ ⁊ augere populū per regn̄ationē baptiſmalem. et poſtea cōpleuit myſteriū noſtre redēptiōis in Hierl'm: ⁊ poſt reſurrectionem ⁊ aſcēſionē miſit

oēs apl'os ⁊ diſcipulos ad ꝑ̄dicandum euāgeliū oi
creature ꝑ vniuerſū mūdū. Et ſic ptꝫ qual'r regnū
xp̄i incepit a mari Galilee ⁊ flumine Jordanis: et
ſic fuit dilatatū vſq̄ ad mare Oceanū occidētale
⁊ vſq̄ ad mare Indicū: ⁊ ad oēs termīos orbis ter
rarū ſucceſſiue ꝑ loca ⁊ tpa ꝑ apl'os. Nā p̄mo Pe
trus cōuertit tria. M. ⁊ exidē ꝑ̄dicauit ꝑ totā Ju-
deam: ⁊ Philipus ī Samaria ⁊ Galilea: ⁊ Bartho
lemeus ⁊ Thomas ꝓfecti ſunt in Indiam: ⁊ Mat-
the⁹ in Ethiopiā: ⁊ Simō ⁊ Judas per totam Egy
ptū ⁊ Chaldeā ⁊ Perſiā: ⁊ Jacobus in Hiſpaniā: et
Paulus ꝑ Greciā ⁊ Italiā ⁊ Galliā. Et ſic paulatiꝫ
īcepit dilatari regnū xp̄i ꝑ apl'os. Sed iam magis
fuit dilatatū ⁊ ꝯfirmatū ꝑ martyres ⁊ vltimo ꝑ do-
ctores tpe Cōſtātini: per cui⁹ ꝯuerſionē oēs reges
venerūt ad fidē xp̄i. Unde Athanaſi⁹ miſit Eſiciuꝫ
⁊ Frumentū ad Judos: q̄ cōfirmauerunt oēs orien
tales / ⁊ inſtruxerūt plenī⁹ in fide xp̄i. ⁊ ſic xp̄s ī tri
bus Judiis regnauit ꝑ fidē. Itē tota regio Iberoꝝ
⁊ Albanorū iuxta mare Caſpiū venit ad fidem per
vnā puellā vt narrat Euſebi⁹. Item tpe Auguſtini
tota Africa erat ſub fide xp̄i ⁊ tota Hiſpania. anq̄
caperet̄ a Sarracenis ꝓdimēto comitis Juliani. ⁊
tota Gallia venit ad fidē ꝑ Remigiū tpe Clodouei
regis Frācie. Item vltimo Norvvegia in partibus
aquilonarib⁹ cepit fidē xp̄i anno dn̄i. M. CC. Iteꝫ
tpe Heraclij tota Arabia et Egyptus ⁊ Chaldea et
Perſia ⁊ Media ⁊ Parthia erat ſub fide xp̄i. Sed
nr̄is pctis ⁊ demeritis exigētib⁹ ſurrexit deteſtabi
lis ſecta ⁊ hereſis Mahometi: q̄ maiorē ptē mūdi
occupauit. Sꝫ hoc nō derogat veritati ꝓphetie: q̄r
ſucceſſiue fuit īpleta per xp̄m ⁊ cōtinue īplet̄. Naꝫ
in Ethiopia regnāt multi reges xp̄ianorū / cuꝫ ſuo
pr̄iarcha ſcd̄m ritū Jacobitarū: ⁊ in India Sinaꝝ
regnat magnus ꝑ̄byter Joānes tēporal'r ⁊ ſpūali
ter ſcd̄m ritū Neſtoritarū. Et inter Sarracenos vi
uit infinita multitudo xp̄ianoꝝ ſcd̄m ritū Neſtori-
tarū et Jacobitarū ⁊ aliarū ſectarū / q̄ oēs colunt ⁊
adorāt xp̄m lꝫ indebite. Itē lꝫ Sarraceni non ado
rent xp̄m adoratiōe nec cultu Latrie: tū colūt ⁊ ve
nerant̄ ip̄m cultu dulie ⁊ hyꝑdulie / q̄r lꝫ non confi-
teant̄ ip̄m deū / tū cōfitent̄ ipſum eē filiū dei ex ſpū
generatū ex Maria v̄gine. Immo ſi aliq̄s diceret
oppoſitū / aut blaſphemaret xp̄ꝫ / aut matrē ei⁹ iter
eos / grauiſſima pena puniret̄: imo Sarraceni ha-
bēt odio Judeos / ⁊ affligūt et vituperāt eos ꝓpter
xp̄m / eo ꝙ ꝑſecuti ſunt eū / lꝫ nō credāt eius mortē
⁊ paſſionē: ſed dicunt ꝙ qn̄ Judei voluerunt xp̄m
occidere angeli rapuerunt eū de medio eorum: qui
venturus eſt in mūdū in fine mūdi ad occidendum
Antichriſtū: vt dicit̄ in Alcorano eorū. Ex q̄b⁹ ptꝫ
ꝙ per oēs partes mūdi xp̄s ſucceſſiue regnauit et
regnat hodie tēporal'r aut ſpūaliter. Sed hoc ma-
gis cōplebit̄ in fine mūdi poſt interitū Antichriſti
qn̄ Judei ⁊ ceteri ſequaces Antichriſti videbunt ſe
deluſos / q̄r tūc querēt xp̄ianos per mōtes ⁊ ſpelun
cas q̄ baptizēt eos ⁊ inſtruant in fide xp̄i. Et ſic re-
uertent̄ ad dn̄m deū ſuū: ⁊ ad Dauid. ſ. xp̄m regem
et Meſſiā ſuū: vt pꝫ Oſee. iij. Et ſic ex oībus natio
nibus mundi fiet vnū ouile ⁊ vnus paſtor, ſub vno
capite ⁊ rege xp̄o prout dictū eſt pſalmo. lxx. Et ſic
tunc totaliter erit impleta tota⁹ iſta prophetia: q̄r
non ſolum regnauit ſpiritualiter, ſed etiā tēporali-
ter a mari vſq̄ ad mare ⁊ vſq̄ ad oēs terminos or-
bis terrarum. Et per hoc patet reſponſio ad miſe-
ros Judeos. ⁊ hoc quo ad primū articulū. ¶ Quan
tū ad ſcd̄m eſt primo notādū ſm̄ Ariſtotelē primo
celi ⁊ mūdi. ⁊ ſm̄ Ptolomeū ⁊ oēs philoſophos et
aſtrologos: ꝙ tot⁹ orbis ſimul cū terra diuidit̄ in
duas ptes equales ⁊ p̄ncipales: ſcd̄m ꝙ linea equi
noctialis diuidit ip̄m in duo hemiſpheria. ſ. in he-
miſpheriū Auſtrale ⁊ Aq̄lonare. ⁊ dicūt ꝙ Auſtra-
le eſt vertex ⁊ caput mūdi: ⁊ Aq̄lonare eſt inferior
⁊ quaſi pedes ⁊ ſentina mundi. Dextrum autē mū-
di eſt pars oriētalis. vn̄ p̄ncipiū mot⁹ primi mobi-
lis. Et ſiniſtrū mūdi eſt pars occidētalis ad quam
eſt mot⁹. Et dicunt vlteri⁹ oēs philoſophi Ethio-
pes Bragmani ⁊ Gymnoſophiſte: q̄ ſpeculant̄ illā
ptē Auſtralē ⁊ maxie Ptolome⁹: ꝙ ſtelle illi⁹ ptis
ſūt maiores ⁊ lucidiores ⁊ nobiliores ⁊ ꝑfectiores:
⁊ ꝑ ꝯn̄s multo maioris v̄tutis q̄ aſtra ⁊ ſtelle Aq̄-
lonares. Et dicūt ꝙ ille polus Auſtralis eſt multo
maior et lucidior q̄ iſte nr̄ arctic⁹. Et rō eſt: nā to-
ta illa ps eſt caput mūdi: ⁊ ꝑ ꝯn̄s influētie ſunt no
biliores: ⁊ ꝑ ꝯn̄s maioris v̄tutis. Itē alij philoſo
phi ⁊ aſtrologi et ēt poete non derogātes ſupradi-
cte diuiſioni diuidunt totā terrā in tres ptes. ſ. in
ptē Auſtralē Aq̄lonarē ⁊ Meſam ſolis mediā. vn̄
ptē Auſtralē appellāt q̄cq̄d eſt vltra Tropicuꝫ Ca
pricorni hyemalē: ⁊ ptē Aq̄lonarē appellāt q̄cq̄d ē
citra Tropicū Cācri eſtiualē. Menſaꝫ xo ſolis ap
pellāt totā terrā q̄ claudit̄ īter tropicos / eo ꝙ ſol
paſcit̄ ⁊ videt̄ paſci ꝑ totā illā menſam incluſiue.
puta quotidie in. xxiiij. horis paſcēdo ab oriente in
occidētem ad motū p̄mi mobilis: ſꝫ a motu ꝓprio
in. vi. mēſib⁹ a Tropico hyemali vſq̄ ad eſtiualē:
et ecōuerſo ꝑ alios ſex mēſes. Et ſic per quādā me
taphorā tota illa pars d̄r mēſa ſolis / quā Virgi. ap
pel'at zonā torridā / primo Georgi. quā quidē men-
ſam ſolis meminit beat⁹ Hierony. in epl'a ad Pau
linū in qua eſt magna ciuitas philoſophorum q̄ d̄r
Arim / ⁊ q̄daꝫ alie quarū ciues ⁊ habitatores vt plu
rimū dant operā ſciētie aſtrorū ⁊ rerū naturaliū.
Ideo illi dicunt̄ refici ⁊ paſci pabulo ⁊ cibo ſapien
tie. ad quos philoſophos audiēdos venit Apollo-
ni⁹ vt inq̄t Philoſtrat⁹. Qn̄ocūq̄ philoſophi diui-
dāt terrā ⁊ totū celū / tū oēs in hoc cōuenīūt ꝙ ps
auſtralis vltra tropicū hyemalē eſt nobilior et fa-
uorabilior et fertilior et felicior / eo ꝙ eſt ſub nobi-
liorib⁹ aſtris: ⁊ per cōſequēs recipit nobiliores in-
fluētias et maioris v̄tutis: q̄ iſta pars noſtra Aq̄-
lonaris: et ꝙ tota menſa ſolis. Ex ſic fructus ⁊ oia
naſcētia q̄ ibi germinant̄ ſunt perfectiora et maio-
ris virtutis. ¶ His habitis ponit̄ prima cōcluſio:
ꝙ paradiſus delitiarū / vnde Adā fuit expulſus: eſt
aſſignāda in illa pte auſtrali vltra mēſam ſolis et
ambos tropicos. Iſta cōcluſio pōt ſic deduci. nam
nobiliſſima pars terre debet collocari ſub nobilio
ri parte celi. ſed illa paradiſus delitiarū eſt hmōi.
ergo. Maior eſt nota. q̄r bonitas et fertilitas terre
ineſt ſibi ex nobili influentia aſtrorum et aſpectus
celi: ſed iam dictum eſt ex mēte Ariſtotelis et oim
philoſophorū / ꝙ illa eſt nobilior pars celi. Minor
aūt ꝓbat̄ / ex dictis ſacre ſcripture et ſacroꝝ docto
rū: nā illa terra ſponte abſq̄ oī labore humano ꝓ-
fert fructus ſuauiſſimos ꝓ vita humana cōſeruā-
da: ⁊ īter cetera ꝓfert lignū vite / cui⁹ fruct⁹ pōtrat
tā hoīm ī eternū ꝑpetuare: vt pꝫ Gen̄. ij. ⁊ iij. ꝙ
hodie nutrit Heliam ⁊ Enoch. ergo ſequitur quod
illa terra eſt ceteris nobilior ⁊ fecundior et magis
virtuoſa ⁊ amena ⁊ delectabilis in oi gn̄e delitia-
rū: q̄r iō d̄r padiſus delitiarū. Itē ī illa terra hoies
nō ſeneſcūt nec infirmant̄ nec miſerias patiunt̄: ſꝫ
hoc nō ē niſi ex fauore optime influētie celi ⁊ aſtro
rū: ergo illa padiſus eſt ī illo hemiſpherio Auſtra-
li: q̄d ē optima ⁊ nobilior pars toti⁹ terre: ⁊ in nobi
liori aſpectu celi: co q̄ eſt vertex ⁊ caput mūdi. Itē
hoc pōt ꝓbari a ſufficiēti diuiſione. Nā ꝑ illa padi
ſus vel eſt in hemiſpherio Aq̄lonari / aut Auſtrali /
aut in mēſa ſolis inter tropicos. Non primū vt ptꝫ
ꝑ oīa climata in quib⁹ nos degim⁹ ⁊ exulam⁹ iter
beſtias ⁊ tribulos ⁊ ſpinas ſubiecti tot miſerijs ⁊
malis: vbi nulla pōt eſſe felicitas: ſed miſeria ⁊ la
bor ⁊ dolor ⁊c. Nec talis padiſus pōt eſſe in mēſa
ſolis inter Tropicos. Primo q̄r tota illa terra ē ſa-
buloſa ⁊ arida ⁊ inaquoſa / ⁊ ſterilis ⁊ infecūda et
deſerta / q̄r qn̄q̄ ꝑ. lxx. dietas nō repit̄ ppl's aliquis
inter Garamantes ⁊ Agilbā: ⁊ inter Nubiā ⁊ Me-
roeꝫ ꝑ. xxx. dietas ꝑegrinant̄ Ethiopes / vbi pluri-
mi moriunt̄ fame ꝑ itinera. Et qn̄q̄ vent⁹ Aq̄lona-
ris eleuat ſabulū ad modū nebule. Et ſic ſuffocat
hoies ⁊ coq̄t iter arenas: et ex quorū carnib⁹ fit Mo
mia. Ex q̄b⁹ ptꝫ ꝙ illa terra nō pōt eſſe fecūda q̄lis
eſt padiſus terreſtris. Itē illa terra ſemꝑ eſt ſubie
cta intēſis ⁊ intolerabilib⁹ ardorib⁹ ⁊ eſtui ſolis.
vn̄ qn̄ ſol eſt in ſignis auſtralib⁹ / oꝑꝫ vt hoies fu-
giāt ad Tropicū eſtiualē ⁊ ecōuerſo: intantū ꝙ cō
tinue hoies vagant̄ ⁊ ꝑegrinant̄ fugiēdo ardorē ⁊
eſtū ſolis. Ex q̄b⁹ pꝫ ꝙ illa terra nullo mō pōt eſſe
delectabilis nec amena ad habitādū: nec hoies in
ea viuētes pn̄t eē felices: ꝓut narrāt illi Ethiopes
q̄ veniūt ad nr̄as ptes / ⁊ ꝓut experiētiā nouerunt
philoſophi nr̄i / quorū notitia ꝑuenit vſq̄ ad mon-
tē lune / ꝑ. xv. grad⁹ vltra eq̄noctialē / vn̄ decurrūt
fontes Nili. Ex q̄b⁹ oīb⁹ relinquit̄ ⁊ concludit̄ / q̄d
padiſus delitiarū ſituat̄ vltra Tropicū hyemalē ī
hemiſpherio auſtrali. Vn̄ forſan ad hūc ſenſuꝫ ſūt
intelligēda illa verba Gen̄. iij. ſ. Cū Adam audiſſet
vocē dn̄i deābulātis ad aurā poſt meridiē abſcon
dit ſe ⁊c. Nā aer illi⁹ loci d̄r aura rōne bonitatis et
lucis ſuauiſſime ⁊ tēperate ⁊ delectabil'. Et d̄r eſſe
poſt meridiē rōne loci / eo ꝙ illa regio ē ſituata vl
tra meridiē. ſ. poſt mēſam ſolis q̄ d̄r meridies. Vn̄
hec eſt dr̄ia inter meridiē ⁊ aurā. Nā meridies idē
eſt q̄d lumē intēſiſſimū cū calore exceſſiuo / quare
eſt inter Tropicos. ⁊ iō tota illa pars terre d̄r meri
dianum ſiue meridies. ſed aura idē eſt q̄d aer ſua-
uiſſim⁹ ⁊ vitalis ⁊ tpate lucid⁹ ⁊ calid⁹: qual' eſt in
illo hemiſpherio ꝓpter fauorē ſtellarū. Et ſic ptꝫ
ꝙ ꝑ aurā poſt meridiē intelligit̄ illa pars Auſtra-
lis q̄ ſituat̄ poſt meridiē. ſ. poſt ⁊ vltra mēſam ſol'.
q̄q̄dē pars d̄r padiſus delitiarū: q̄ fuit data p̄mis
parētib⁹ in hereditatē / a qua fuerūt expulſi ꝓpter
pctm̄ in hāc vallē lachrymaꝝ ⁊ miſerie citra Tro-
picū capricorni. quo q̄dē Tropico illa padiſus eſt
ſepta ⁊ vallata: ne q̄s poſſit accedere: in quo quidē
Tropico generatur ignis maxime dum ſol eſt in ſi-
gnis Auſtralib⁹: qn̄ ſol appropinquat ad oppoſitū
augis. Vn̄ ille Tropicus igneus eſt ille gladi⁹ ver-
ſatilis: ⁊ romphea flāmea quaꝫ poſuit deus inter
padiſuꝫ ⁊ nos: ne primi parētes aut filij eorū poſ-
ſent illuc accedere ad comedēdū de ligno vite: ne
forte viuerent in eternū. Gen̄. iij. ¶ Scd̄a cōcluſio.
q̄ nō ſolū padiſus delitiarū ē in illa pte Auſtrali:
ſed etiā totū illud hemiſpheriū fuit datū ī padiſuꝫ
primis parētib⁹ ad habitādū cū oīb⁹ ſuis poſteris
tanq̄ regnū hereditariū. ꝓbat̄. Nā ſi Adā non pec-
caſſet: nūq̄ fuiſſet mortuus: nec aliq̄s de poſteris
ſuis: ſed edendo de ligno vite duxiſſent vitā felicē
in lōgiſſimū tp̄s ſucceſſiue: ⁊ ſic multiplicata fuiſ-
ſet eorum gn̄atio in immēſum: poſtq̄ ibi nulla fu-
tura erat peſtilētia nec infirmitas / nec iter eos ali
quis ſterilis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s illa gn̄atio occupaſſet totū il
lud hemiſpheriū: q̄r paru⁹ ⁊ arct⁹ locus nō potuiſ
ſet capere tam copioſam gn̄ationē. Et ſic nulla pars
illius hemiſpherij fuiſſet fruſtra nec vacua: ſed to
ta populata illa felici gn̄atione. nec eſt dicēdū ꝙ ī
illa felici regiōe ſint prerupta mōtiū nec p̄cipitia /
nec maria / nec paludes / niſi inq̄tū illa q̄tuor flumi
na lentiſſimo ⁊ ſuauiſſimo curſu ⁊ meatu irrigant
totā illā regionē ⁊ hortū delitiarū: ⁊ in fine hemiſ-
pherij iuxta Tropicū ſubmergunt̄ / ⁊ ꝑ meat⁹ ſub-
terraneos ebulliunt ⁊ emanāt ꝑ quoddā eq̄libriū
in hac nr̄a pte Aquilonari. Nā tigris ⁊ euphrates
oriūt̄ ex mōtib⁹ Armenie: ⁊ Phiſon q̄ d̄r Gāges ex
mōtib⁹ Indorꝫ: ⁊ Geō q̄ d̄r Nilus ex mōtib⁹ Ethio
pie. Inde rigāt terrā nr̄aꝫ cū magno impetu ⁊ fra-
gore. Ex ſupradictis ptꝫ q̄ de⁹ non creauit fruſtra
illā partē Auſtralē ⁊ felicē padiſū: q̄r eā creauit ad
felicē habitationē ꝓ Adā ⁊ poſteris ſuis: quā per-
didit propter peccatū. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ in illa
parte Auſtrali dn̄at̄ Chriſtus ⁊ colit̄ ⁊ adorat̄. pro
bat̄. Nā ibi viuūt Helias et Enoch ꝓtrahēdo vitā
felicē ꝑ eſum ligni vite / q̄d ꝑdidit Adā: ⁊ ibi ſunt in
ſumma ⁊ continua cōtēplatione dei: expectātes ſe
cundū aduētū Chriſti. immo expectāt vt ꝑ̄ueniant
aduētū Chriſti ꝓſcribendo teſtimoniū de Chriſto
cōtra Antichriſtū. q̄r ꝑ̄dicabūt legē euāgelicā con
tra eū ⁊ ſuos ſequaces. ꝓpter quaꝫ fidē ſunt mar-
tyrio coronandi: vt ptꝫ Apo. xi. Ergo ſequit̄ ꝙ He-
lias ⁊ Enoch ibi adorāt ⁊ colūt Chriſtū tanq̄ dn̄m
⁊ redēptorē / ⁊ veruꝫ Meſſiā: ⁊ per conſequens ibi
adorat̄ ⁊ colit̄ Chriſtus. Itē Chriſtus poſt reſurre-
ctionē intrauit paradiſum delitiarū cū tota turba
ſctōꝝ patrū ⁊ fideliū ve. te. q̄s de limbo ⁊ purgato
rio inferni liberauerat: et habitauit cū illis in illa
felici paradiſo vſq̄ ad diē aſcēſionis. Et per totos
illos quadraginta dies tanq̄ dn̄s illius heredita-
tis ſedit ibi: vbi tota illa ſocietas adorabat ⁊ cole-
bat ip̄m tanq̄ deū ⁊ dn̄m. vbi nō defuerūt agmina
angelorū cātantiū eius triūphū ⁊ laudantiū eum.
Et poſt. xl. dies a reſurrectiōe aſcēdit in celū cū to
ta illa ſancta ſocietate: ⁊ cepit in poſſeſſionē ⁊ here
ditatē illud celeſte regnū a pr̄e ꝓ ſe ⁊ ſuis: ⁊ ſedit
a dextris pr̄is tanq̄ vl'is iudex ⁊ dn̄s: q̄ tenēs cathe
dram in celis iugiter iudicat in terris occulto iu-
dicio vſq̄ quo veniat ad iudiciuꝫ vl'e cū ptāte ma-
gna ⁊ maieſtate vt dictū eſt pſal. viij. Ex q̄b⁹ oībus
cōcludit̄ cōcluſio principal'r itēta. ſ. ꝙ Chriſt⁹ dn̄a
tus eſt nō ſolū ī hoc nr̄o hemiſpherio a mari vſq̄
ad mare / ⁊ a flumine vſq̄ ad terminos orbis terra
rū: ſꝫ ⁊ dn̄at⁹ ē in iferno: q̄r limbū ⁊ purgatoriū ex
poliauit: ⁊ dn̄at⁹ eſt dn̄at̄ in toto hemiſpherio au-
ſtrali in illa felici paradiſo: q̄r ibi ſedit cū tota illa
felici ꝑ̄da tanq̄ dn̄s a reſurrectiōe vſq̄ ad aſcēſio
nē: ⁊ ibi etiā adorat̄ ⁊ colit̄ ab Enoch ⁊ Helia: ⁊ do
minat̄ ⁊ dn̄abit̄ ⁊ regnabit ī celo ꝑ ſcl'a ſeclorū. Et
ꝑ hoc ptꝫ rn̄ſio ad rōnes curioſorū ⁊ aſtrologoruꝫ.
¶ Et ſi q̄rit̄ qn̄o potuit inde exire Adam cū vxore
ſuā qn̄ fuit expulſus: ⁊ qn̄o potuerūt intrare He

Celum diuiditur in duas partes

Menſa ſolis torrida.

Paradiſus delitiarum in parte auſtrali.

3 Clō para

diſus dabat̄ ade.

Chriſt⁹ colit̄ in pte auſtrali ab Enoch ⁊ Helia.

Adā cū eua et ēe rit ĩpa radiſo

lias ⁊ Enoch/q̄ñ fuerunt rapti ĩ illā paradiſum/cū tota ſit circundata gladio verſatili: ⁊ rhomphea ignea illius tropici capricorni ⁊c. Ad hoc rñdetur/ ꝙ Adā cū eua miniſterio angeloꝝ fuerūt ſup flam mas illius tropici eleuati/⁊ ad partes nr̃as tráſla ti. Et codē modo fuit introduct⁹ Enoch q̄ñ fuit ra ptus paradiſuꝫ. vt ptꝫ Geñ. v. ⁊ Eccl'iaſtici. xliiij. Et codē mō fuit introduct⁹ in illā paradiſum Helias q̄ñ fuit rapt⁹ in curru igneo: vt ptꝫ. iiij. Regu. ij. Sꝫ ex dicta poſitiōe inſurgit grādis dubitatio. Nā manifeſtū eſt ꝙ ſol motu ꝓpō moueť ĩ circulo obliquo a Tropico ad tropicū. ergo ſicut ꝑ acceſſum ad nos cauſat intenſam eſtatē ⁊ caloreꝫ/⁊ per receſſum intenſam hyemē in partib⁹ Aq̄lonarib⁹: ita pariter ꝑ oppoſitū ꝑ acceſſum ad aliuꝫ Tropicū cauſabit intēſum eſtū ⁊ ꝑ receſſum intēſaꝫ hyemē in hemiſpherio Auſtrali. imo maiorē ⁊ intēſiorē calorē cauſabit ſol ꝑ acceſſum ad illā ptē: ꝙ ad iſtā. Et ita eſt dicendū de cōiunctiōib⁹ planetaruꝫ inter ſe ⁊ cū alijs aſtris ⁊ ſignis: q2 eoſdē effectus cauſabūt: ⁊ eaſdē peſtilētias ⁊ ſterilitates in parte Auſtrali/ſicut in Aq̄lonari: poſtq̄ eq̄ mouenť planete inter hec duo hemiſpheria. Itē ſicut tota terra que eſt ſub polo arctico non habet niſi vnā noctē ⁊ vnū diem in toto anno/q2 ꝑ ſex menſes dū ſol eſt in ſignis Auſtralibus: ſemp eſt nox ſub hoc nr̃o polo: ⁊ per ꝯñs ſemp eſt dies in alio: ⁊ ſic econuerſo ꝑ alios ſex menſes: cum eſt dies in nr̃o ſemp eſt nox in altero: ⁊ ꝑ ꝯñs nulla pōt eſſe amenitas nec delectatio habitātibus nō ſolū circa illū polū: ſed nec etiā habitantibus in ceteris climatib⁹ a polo vſq̄ ad Tropicū capricorni: poſtq̄ accidūt eadem infortunia ⁊ varietates in toto illo hemiſpherio/ ſicut in noſtro. Et ꝑ ꝯñs nō pōteſſe tanta felicitas ibi ſicut cōuenit ⁊ narrať de paradiſo delitiarū in ſcriptura. Ad hoc rñdeť ſm Auicēnā: ꝙ oīa aſtra celi tam illa que ſunt in zodiaco: q̄ illa q̄ ſunt extra/ habent ſuas proprietates ⁊ qualitates: q̄dā bonas ⁊ q̄dā malas: ſicut habēt ⁊ planete. Et ideo q̄ñ planeta mittit radios ſuos ad aſtra noſtra q̄ ſunt extra zodiacuꝫ: cauſat effect⁹ diuerſos apud nos ſm diuerſitatē qualitatū aſtroꝝ: ⁊ ſic planeta malitioſus ex mixtiōe ſue influētie cū influētia aſtri malitioſi cauſat peſtilētias/aut ſterilitates / aut bella/ ⁊ diſcordias/aut tempeſtates/⁊ cetera infortunia apud nos ſm diſpoſitionē aſpect⁹: hoc idē facit ſol ſm mixtionem radiorū cū alijs aſtris quo ad calorem ⁊ alias influentias. Et ſic patet ꝙ nō ſolū acceſſus ⁊ receſſus planetarum ad nos: aut coniunctio eorū inter ſe eſt precīſa cā varioꝝ effectuū: ſꝫ mixtio influentiarū eoꝝ cū noſtris aſtris que ſunt ſupra nos. Sed q2 oīa illa aſtra que ſunt in hemiſpherio Auſtrali ſunt bona ⁊ fauorabiliora ⁊ magne virtutis/ꝓut dictum eſt: iō nullā poſſunt recipere malā influentiam a planetis: imo reſiſtūt malitie eorū/intātū ꝙ nullū poſſunt facere nocumentū in toto hemiſpherio vltra capricornū ꝓpter virtutes illarū ſtellarū ꝓhibētiū malitiā planetarū. ⁊ ita ē dicēdū de radijs ſolarib⁹/q2 non pñt cauſare intēſuꝫ ⁊ inordinatū calorē ⁊ eſtū cū illis aſtris ſicut cū noſtris/ꝑ eādē rōnē ꝓpť nobilitatē ⁊ tēperātiā illoꝝ. Et ſic planete nullū pñt cauſare nocumentū nec diſproportionē in illis ptib⁹ ꝓpter benignitatē ⁊ fauorē ⁊ virtutē illorū aſtroꝝ reſiſtētiū malitie planetaꝝ. ¶ Ad ſcdꝫ argumentū rñdeť/ꝙ tota illa pars ideo dr̃ Auſtralis / q2 ſemp eſt lucida ⁊ illuminata lumine ſuauiſſimo ⁊ tēperatiſſimo illorū aſtroꝝ: ⁊ maxime lumine tēperatiſſimo ⁊ ſufficiētiſſimo ad illuminādū totū illud hemiſpheriū cū ceteris aſtris illi⁹ ptis. ⁊ ideo tot⁹ aer illius regionis dr̃ aura rōne illi⁹ bonitatis ⁊ lucis tēperate: eo ꝙ ille aer eſt tot⁹ tēperatiſſim⁹ lumine ſuauiſſimo illuſtrat⁹ ⁊ ſaluberrimis influētijs fauoratus ad delectationē viuētiū ⁊ ad fecūditatem terre. Ideo dr̃ paradiſus delitiaꝝ ⁊ ꝑs mūdi Auſtralis: ⁊ ſtella illi⁹ ꝑtiū dicit Auſter grece ſiue Canopus: qđ latine interpretať lucidū/⁊ ſuauiſſimū/et vberrimū/⁊ vitale: a quo Auſtro tota illa pars dr̃ auſtralis. i. amena/⁊ lucida/⁊ ſaluberrima/⁊ vberrima/⁊ delectabilis/⁊ amena: ⁊ iō dicit aura poſt meridiē ſicut dictū eſt. Ex q̄b⁹ ptꝫ: ꝙ ſicut ꝑ pſentiā ſolis nō perturbať aura in ſuo lumine ⁊ calore in tota parte Auſtrali: ita ꝑ abſentiā ſolis nō deficit lumē ꝯueniēs ad vitā felicē ⁊ delitias hoim circa polū Auſtralē. Et ſic patet ꝙ nullū incōueniēs ſequiť ex iſta poſitiōe: ſed multa ⁊ plura inconuenientia ſequerentur: ſi paradiſus delitiaꝝ collocaretur ſub linea equinoctiali inter Tropicos ꝓut quidam dicunt/aut circa Tropicos in parte orientali/ſicut alij autumant: q2 vtraq̄ iſtarum partiuꝫ eſt ſubiecta multis miſerijs vt patet.

Dubiū

Rñſio

Q Uam bonus Iſrael deus: his q recto ſunt corde.

Dep. di. [illegible] pens: [illegible] c. [illegible]

¶ Titulus pſalm⁹ Aſaph. Ex hoc Rabi Salo. ⁊ multi hebrei moderni dicūt ꝙ Aſaph fecit hūc pſal. ⁊ decē ſequentes ipſi Aſaph intitulatos: ſed dictū eſt ĩ ꝑncipio ꝙ iſti nulla rōne nec auctoritate hoc ꝓbant: immo ꝓbať oppoſitū. ſ. ꝙ Dauid fecit oēs pſal. vt dictuꝫ eſt in principio lib. ⁊ in fine pſal. precedentis. Sed iſte pſal. attribuiť ipſi Aſaph tanq̄ cantori/vt inquit Augu. Ad cui⁹ intellectū eſt notandū vt legiť primi Paralypomenō. xv. ⁊. xvj. ꝙ Dauid quatuor elegit cantores ad cantandos pſal. in domo dñi. In primo ordine elegit Aſaph q̄ erat de filijs Gerſon: in ſcdo Emā de filijs Chore ⁊ zaabat. in tertio Ethā de filijs Merari. ĩ q̄rto Idithū de filijs Merari. Sed in veritate Ethā idē eſt qđ Idithuꝫ: qui fuit binomi⁹. ⁊ ſic nō fuerūt niſi tres cantores tm̄. Et hos elegit ex magno myſterio/inquātū ꝑ ipos quatuor figurabatur eccl'ia. Nam inquātum eccleſia Chriſti eſt congregata ex omnib⁹ fidelibus/figuratur per Aſaph: qui interpretatur electio ſeu cōgregatio. Inquantum vero eccleſia eſt cōgregata ex fidelibus electis ex ſynagoga reprobata ⁊ populo gentili: quorū patres fuerunt reprobati: figurata eſt per filios Chore prouenientes ex patre reprobato. Inquantum vero eccl'ia Chriſti aſcendit ad culmen gratie ⁊ glorie: ⁊ fuit fortis ⁊ robuſta cōtra infideles ⁊ tyrannos ⁊ hereticos: figuratur per Ethan/qui interpretatur aſcēdens ⁊ fortis ⁊ robuſtus. Inquantum vero eccl'ia Chriſti trāſiliuit ſynagogam: ⁊ adepta eſt brauium legis gr̃e/ figurať per Idithuꝫ q̄ interpretať trāſiliens eos. Sic ergo Dauid cōmiſit ⁊ deputauit pſalmos iſtis quatuor cātoribus cātādos vnicuiq̄ iuxta interpretationē ſuā ⁊ ꝓprietates ꝓut materia pſal. ſpūaliter ⁊ myſtice exigebat. Et ideo q2 materia hui⁹ pſal. ⁊ decē ſequentium dirigitur toti eccl'ie ſimpliciter: et toti congregatiōi fideliū: iō intitulanť ipi Aſaph: cui fuerūt aſſignati tanq̄ cantori. Vñ nō ſolum vndecim pſalmi aſſignati ſunt ipi Aſaph: ſꝫ etiam alleluiatici: vt ptꝫ primi paralypomenō. xvj. vbi dicit ꝙ in illo die fecit Dauid principē ad cōfitēdū dño Aſaph ⁊ fratres ei⁹ ⁊c. Et cātate dño oīs terra ⁊c. Et cōfitemini dño q̄ñ bon⁹ eſt ⁊c. Per hūc ergo titulū nihil aliud habeť/niſi ꝙ Dauid fecit hūc pſal. ⁊ aſſignauit ipm cātandū ipi Aſaph ⁊ fratrib⁹ ei⁹: eo ꝙ in hoc pſalmo agitať q̄dam difficilis q̄ſtio directe expoſita toti eccl'ie. Vñ queſtio eſt iſta. ſ. quare de⁹ in hoc mūdo ꝑmittit malos ⁊ iniquos ꝓſperari: ⁊ bonos ⁊ iuſtos multipliciter flagellari: et a malis ⁊ iniq̄s cōculcari ⁊ vexari. Nā ex hoc ſequiť ꝙ aut de⁹ eſt iniuſtus talia ſuſtinēdo: aut ꝙ nō curat nec habet ꝓuidētiā de his inferiorib⁹ ⁊ actib⁹ hoim. Et hāc q̄ſtionē introducit ⁊ mouet Dauid in ꝑſona corporis myſtici ſiue hoīs myſtici in q̄ ſunt diuerſa mēbra/quoꝝ q̄dā ſunt ſana ⁊ firma/⁊ q̄dā infirma. ¶ Et iō in ꝑſona iſtius hoīs miſtici rōne mēbrorū infirmorū introducit hāc q̄ſtionē. Et duo facit. Nā prīo in ꝑſona mēbrorū ſanorū dicit. O q̄ bonus eſt de⁹ Iſrael his q̄ recto ſunt corde. quaſi dicat ꝙ q̄cq̄d de⁹ agit vel ꝑmittit ſemp cedit ĩ vtilitatē ⁊ meritū ⁊ gl'iam eorū q̄ recto ſunt corde: iō de⁹ ſemp eſt eis bon⁹ ⁊ miſericors. Sed in perſona ⁊ orōne mēbrorū infirmorū cōqueriť. ⁊ admirať/⁊ heſitat de hac q̄ſtiōe. vñ tria facit. Nā primo facit qđ dictū eſt. Scdo negat ſeq̄laꝫ: immo ꝓbat reuocādo falſaꝫ opinionē: ꝙ licet de⁹ iſta ad tp̄s ꝑmittat: tñ ipe ſemp manet iuſt⁹: ⁊ habet curā ⁊ ꝓuidētiā de actib⁹ humanis. Tertio dādo ſalubre cōſiliū ⁊ doctrinā dicit hāc q̄ſtionē eſſe inſolubilē in hac via. ſ. q̄re de⁹ iſta ꝑmittit/imo dicit ſe neſcire ſoluere hāc q̄ſtionē. ſcdm ibi. Si dicebā narrabo ſic ⁊c. tertiū ibi. Q2 inflāmatū ē cor meū. Iſte ergo hō infirm⁹ incepit dubitare de diuina ꝓuidētia/ dicēs.

Mali proſperantur [illegible]

Pſal. [illegible] uſio.

xxviij q. i. c. ſpe. ⁊ xxiij. q. [illegible] turbatur.

Mei autem pene moti ſunt pedes: pene effuſi ſunt greſſus mei.

¶ Pedes mei. i. affectus ⁊ cōcupiſcētia mea moti ſūt pene. i. fere ⁊ quaſi: ⁊ greſſus. i. cogitatio ⁊ intētio fuerūt moti a rectitudine: ⁊ effuſi huc ⁊ illuc dubitando ⁊ titubando de diuina ꝓuidētia. Iō ſunt moti ⁊ effuſi ad ſequēdū malos ⁊ ꝑuerſos. ¶ Nota ꝙ pedes aīe dicunť cogitatiōes q̄b⁹ aīa diſcurrit ⁊ gradiť huc ⁊ illuc. ⁊ hoc ꝑtinet ad cogitatiuā potentiā: q̄ negotiať circa particularia/tā ſenſata q̄ non ſenſata. ⁊ q2 dū ĩ dubio eſt anim⁹ huc ⁊ illuc impelliť/iō q̄ñq̄ deuiat ⁊ moueť a rōne ⁊ ſeq̄ť ſenſualitatē eligendo partē peiorē. ⁊ hoc eſt qđ dicit. mei aūt pene moti ſunt pedes ⁊c. Et hoc accidit/

Ab pedes aīe co gitatiōes.

Eccl'ie figura

Quia zelaui ſuper iniquos: pacē peccatorum videns.

xxiiij. q. i. q. q̄ſis. vel qđ ꝑ teſt

¶ Id eſt cū indignatione ⁊ inuidia emulatus ſum ſuper iniquos volendo eos ſequi/videns pacem ⁊ quietem ⁊ felicitatem peccatoruꝫ. quaſi dicat: tētatus fui ſequi peccatores ⁊ iniquos/videns paceꝫ ⁊ quietem ⁊ proſperitatē eorum.

Quia non eſt reſpectus morti eorum: ⁊ firmamentum in plaga eorum.

De pe. di. [illegible]

¶ Id eſt q2 diu viuunt: ⁊ ſi aliq̄ñ habēt aliquā aduerſitatē aut plagā tñ nō eſt firmamētū nec duratio in plaga eorū q2 cito liberanť a quacunq̄ aduerſitate. Vñ ratio quare diuites diu viuunt/ eſt q2 nō ſe exponūt tot periculis ſicut paupes ꝓpter neceſſitatē ad querendū victū ⁊ veſtitū: ⁊ habent modū cuſtodiēdi ſe a periculis et ſeruādi et ꝑſeruandi. Et cauſa quare nō eſt firmamētū ⁊ duratio in plaga et infirmitate ſeu aduerſitate eorū/ eſt: q2 habent diuitias et bona tp̄alia cū q̄bus pñt remediū adhibere et liberari: qđ minime obtinēt pauperes. Et ſic ex neceſſitate ſe exponūt multis periculis. Vñ multipl'r mors pauperū ꝓperat et accelerať: et cū difficultate et raro a plaga et infirmitate liberať. Et ſic eſt firmamētū et duratio in plaga pauperū Per oppoſitum autē diuites mali.

In labore hominum nō ſunt: ⁊ cū hominibus non flagellabuntur.

De pe. di. ſ. c. ſerpēs

¶ Quia nō ſunt ĩ cōmuni labore hominū. Et ideo nō flagellabuntur ita frequenter cū hoīb⁹: immo videnť excepti ⁊ exempti a cōmuni vita ⁊ labore ⁊ miſeria ⁊ aduerſitate hominum.

Ideo tenuit eos ſuperbia: operti ſunt iniquitate ⁊ impietate ſua.

xxiij. q. ſ. paratus. in fine.

Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectuꝫ cordis.

¶ Hec eſt cauſa quare tenuit eos ſupbia/q2 putāt nō hr̄e deū ſupra ſe: ⁊ ſic ex tali ſupbia operti ⁊ repleti ⁊ vallati ſunt iniq̄tate ⁊ iniuſtitia ⁊ impietate cōtra paupes ⁊ iuſtos eos vexādo ⁊ affligēdo ⁊ expoliādo. q̄ q̄dem ſupbia ⁊ iniq̄tas ꝓdijt ⁊ emanauit ex diuitijs ⁊ ꝓſperitate lōga. quaſi dicat ex adipe ⁊ pinguedine. Nā ſicut magna pinguedo ⁊ q̄es ⁊ otium ꝓuocat equū ad ſupbiā ⁊ petulantiā ⁊ laſciuiā/ita diuine et longa ꝓſperitas ꝓuocāt hoīeꝫ ad ſupbiā ⁊ cōtemptū dei ⁊ aliorū. Et ſic ſupbia ⁊ iniquitas iuſtorū diuitū malorū ꝓdijt in eis ex longa ꝓſperitate ⁊ abundātia. Et ideo tranſierūt ⁊ ꝓceſſerūt in affectū cordis/q2 q̄cq̄d deſiderarūt/obtinuerūt q̄cq̄d voluerūt facere fecerunt/et ad effectū deduxerūt cōtra pauperes ⁊ iuſtos ⁊ ſimplices. Et cōpleuerūt ⁊ expleuerunt deſideria ſua in voluptatibus ⁊ flagitijs ⁊ ſceleribus ⁊c. Et ſic etiā ex continuo otio

Cogitauerunt ⁊ locuti ſunt nequitiā: iniquitatem in excelſo locuti ſunt.

xxſ. di. c. intrātem.

Poſuerunt in celum os ſuū: ⁊ lingua eorum tranſiuit in terra.

¶ Cogitauerūt ⁊ locuti ſunt omnem nequitiā cōtra deum ⁊ proximum. Et locuti ſunt iniquitatē in loco excelſo: dicētes ꝙ deus nō eſt: aut ſi eſt/nō curat iſta inferiora: nec pōt eis reſiſtere nec liberare iuſtos ⁊ pauperes de manibus eorū. ſicut dicebat Pharao: ⁊ Sennacherib: ⁊ Nabuchodonoſor: ⁊ Iulianus apoſtata: ⁊ Diocletianus. Et iſti blaſphemi poſuerūt os ſuū in celū cōtra deum. Et lingua eorum tranſiuit ⁊ durauit in hac terra per aliqđ tp̄s ſiue punitiōe. Nota ꝙ multipliciter tyrāni loquūtur in celū: et lingua eorū trāſit in terra. Primo q2 penetrant celū blaſphemādo ſicut Sennacherib: qui dicebat deū Iſrael nō poſſe liberare Ezechiaꝫ de manu ſua. quarti Reg. xix. Et Julian⁹ apoſtata qui vocabat Ieſum irridēdo Galileū. Scdo q̄ñ lingua eorū tranſit metas rōnis Tertio q̄ñ tranſit

per longa tpa ſine punitione. Quarto tranſit lin-
gua eorū in terra: qn̄ oīa mala q̄ precipiunt adim
plētur per ſatellites eoꝝ. Tunc hec eſt cauſa qua-
re pauperes ⁊ ſimplices vidētes iſtos iniquos tot
ſceleribus impune tranſire: titubant ⁊ titubarunt
xxviij. de diuina prouidentia ⁊ iuſtitia. Et ſic ſequitur.

q. ſ. c. **Ideo conuertetur populus meus hic: et**
ſepe. i **dies pleni inuenientur in eis.**
gloſ. ¶ Ideo. i. ꝓpter iſta ſupradicta ppl'ſ meꝰ. i. gētes
ſimplices ⁊ populares ppl'i mei / ſiue populares
mei ⁊ paupes cōuertenť. i. cōuerſi ad ſe ⁊ i ſe dubi
tabūt ⁊ titubabūt / ⁊ heſitabūt hic. i. ī iſto paſſu co
gitādo ſupradicta: ⁊ dies pleni. i. dies multi inue-
nienť in eis in tali cogitatiōe. Quaſi dicat: ꝑ dies
plenos ⁊ multos ⁊ per totaꝫ diē cogitabunt inq̄rē
do huiuſmodi myſteriū ⁊ querendo de hoc dubio.
Unde qn̄ quis videt talia ſcelera ipunita dicit cō
uerti in ſe ⁊ nō vltra ire: ſed ſcādalizari / ⁊ ibi cogi-
tationem figere per totā diem. Ideo ſequitur.

vi. q. ſ. **Et dixerunt: quomodo ſcit deus: ⁊ ſi eſt**
ſi oīa. **ſcientia in excelſo?**

¶ In tali cogitatiōe dixerūt iſti ſimplices populares. i. dubitauerūt inter ſe: ſi ſcit ⁊ curat iſta: ⁊ ſi. i. vtrū ſit ſcia ⁊ ꝓuidētia in deo excelſo de iſtis inferiorib' ⁊ de actibꝰ humanis. vn̄ dubitādo dixerūt: quō ſcit deꝰ iſta: cū ita trāſeāt ipunita: q̄ſi dicāt. dubiū ē an ſciat deꝰ: ⁊ an ſit ſcia iſtoꝝ in deo excelſo. Nā ſi ſciret, nō pmitteret. Et ſic quaſi deſperati dubitarūt an iſta fierēt a caſu ⁊ fortuna. ⁊ hoc ꝓbāt ſimul de ꝓſperitate malorū ⁊ aduerſitate bonorū. Et ideo dicebāt iſti ſimplices iuſti dubitātes. Non eſt mirū ſi dubitamus an deus ſciat ⁊ curet iſta: et an ſit ſcientia ⁊ preuidētia de iſtis in excelſo.

xxiij. q̄ **Ecce ipſi peccatores ⁊ abundantes i ſecu-**
ſti. j. c. **lo: obtinuerunt diuitias.**
para-
tus. ¶ Quia ecce ipſi peccatores ⁊ ſcelarati abundantes in hoc ſeculo obtinuerunt diuitias ⁊ bona temporalia: et dignitates ⁊c. Et nos per oppoſitū continue ſumus in afflictione / ⁊ paupertate / ⁊ aduer-
ſupra ſitate / et perſecutione.

xxxv. b **Et dixi: ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meū**
⁊ laui inter innocentes manꝰ meas.

¶ Dixit vnuſquiſq3 iuſtꝰ. ergo ſine cauſa ⁊ fruſtra ⁊ ſine premio iuſtificaui cor meū / diuina precepta ſeruando / ⁊ opera miſericordie adimplēdo: ⁊ laui manus meas inter innocentes: ab oī rapina ⁊ mala opatione eas prohibendo. Nam ille iuſtificatur qui nō ꝓponit malū agere. Et ille lauat manꝰ inter innocentes qui ꝓhibet eas a mala opatione: ⁊ licet aliqn̄ ꝓponat: tamen non progreditur in effectum: ⁊ ſic ſe ſeruat innocentem in opere.

vij. q. **Et fui flagellatꝰ tota die: ⁊ caſtigatio mea**
j. c. per **in matutinis.**
cuſſio. ¶ Fruſtra etiā ⁊ ſine cā fui flagellatꝰ tota die. i. toto tpe vite mee flagella ⁊ aduerſitates patienter ſuſtuli. ⁊ caſtigatio ⁊ flagellatio mea fuit in matutinis an̄ aurorā ſurgendo ad oratione ⁊ pniam ⁊c. quaſi dicat. Si oīa iſta fruſtra feci ⁊ ſine p̄mio: ergo meliꝰ fuiſſet mihi cōmittere oīa ſcelera ⁊ vitaꝫ duxiſſe in flagitijs ⁊ voluptatibꝰ: ⁊ eueniſſent mi-
C bi oīa ꝓſpera ſicut ipſis ſceleratꝫ. ¶ Et nota ꝙ ca

ſtigatio iuſtorū dicit matutina. i. velox. Nā qn̄ iu-
ſti delinquunt in aliquo / cito et velociter caſtigat Caſti-
eos deꝰ. Per oppoſitū caſtigatio ſceleratoꝝ eſt cō gatio
muniter veſptina ⁊ ſera ⁊ tarda: qꝛ deus nō caſti- iuſtorum
gat eos vſq3 ad morteꝫ: qꝛ moriunť quo ad corpus diurna
⁊ aiam ad penā eternā. Un̄ tales mala capiunt in
iteritu: vt patebit pſal. cxxxix. Un̄ dicit Ambro. ꝙ
ilico ſi qs poſt pctm̄ flagellať: hoc cedit ipſi in bo
nū. Nā ſignū eſt ꝙ deus nō ſeruat ipſi punitionem
poſt mortē. Per oppoſitū malū ſignū eſt qn̄ ſcele-
rati nō flagellanť in hac vita: qꝛ ſignū eſt ꝙ deus
ſeruat penā in aliā. Ideo ait Aug. Hic vre dn̄e: hic
ſeca vt ineternū parcas. Et nota ꝙ totꝰ iſte diſcur
ſus heſitatiōis de diuina ꝓuidētia maxime fuit in Nota.
primitiua eccleſia. Nam multi ſimplices chriſtiani
videntes dirā ⁊ atrocē perſecutioneꝫ tēpore Decij
⁊ Diocletiani inceperunt dubitare de fide catholi-
ca: et ore negabant Chriſtū / licet nō corde: in tantū
ꝙ Marcellinus papa adoleuit idolis incenſum:
licet poſtea fuerit correctus ⁊ recōciliatꝰ. ⁊ ſic mul
ti fugiebāt per montes ⁊ ſpeluncas: vt ſepe dictuꝫ
eſt. Et ideo eccl'ia in pſona infirmoꝝ dicit iſta v̄ba
ſ. pene moti ſunt pedes mei. i. fides mea q̄ eſt fundamentū ⁊ pes quo gradior in hac vita ⁊c. Un̄ ſicut cogitatio ⁊ affectio q̄ ſunt pedes aīe dicuntur moueri a medio v̄tutis moralis: cū effunduntur ⁊ egrediunť extra metas rōnis: ⁊ ita dicit vitioſus homo: ita pariter cū quis egreditur ad credendū / ⁊ eligēdū / ⁊ ſequendū ea que ſunt extra limites fidei / et cōtra fidē ex timore aut ſponte: tūc dicit infidelis ſiue hereticꝰ. Ideo iſte hō ⁊ Chriſtianꝰ infirmꝰ deceptꝰ ex ſupradictis dicit. Mei pedes pene moti ſunt: ⁊ greſſus mei pene effuſi ⁊ egreſſi ſūt extra limites fidei ſupple: dubitando an deus curaret actus humanos: ⁊ an eſſet iuſtus talia tolerādo. Ex quo patet ꝙ dubitare et titubare eſt quaſi a fide ⁊ eiꝰ limitibꝰ moueri ⁊ effundi.

Sic dicebam narrabo ſic: ecce nationem dixe-
filiorum tuorum reprobaui. ri.
¶ In hac ſcd̄a pte reuocat falſaꝫ opinionē ſeu du cer-
bitationē quā habuit dubitādo de diuina ꝓuidē dam
tia: et iuſtitia. Un̄ nota ꝙ ſupradicta ſimul fuit q̄ō igitur
⁊ dubitatio. Nā q̄ſtio fuit quare deus pmittit prauos ꝓſperari: ⁊ iuſtos flagellari: ⁊ a malis cōculcari. Sꝫ ex hac q̄ōne ſiue ignorātia huiꝰ q̄ōis ſequiť dubitatio: an deꝰ curet ⁊ regat actꝰ hūanos: nā ſi regit eos: videť iniuſtus talia tolerādo: qꝛ ſi eſt iuſtus nullū bonū debet relinq̄re irremuneratū / ⁊ nullū malū impunitū. Ideo in hac ſcd̄a parte ſoluit dubitationē: oſtendēdo deū curare ⁊ regere actꝰ humanos: ⁊ ꝙ licet toleret iſta ad tpꝰ: tn̄ finaliter relinq̄t nullū malū impunituꝫ: nec bonū irremuneratū. ex quo ptꝫ ꝙ eſt iuſtus iudex. ⁊ ſic reuocat falſam opinionē: quā ignorādo ⁊ etiā cū zelo ⁊ ira tenuit dicēdo ſupradicta. Unde licet nō affirmatiue tenuit iſtā falſam opinionē: tn̄ dubitauit: et pene adheſit / motꝰ a limitibꝰ fidei. ideo dicit q̄ſi correctꝰ. Si dicebā narrabo ſic: ecce nationem ⁊c. Lr̄a Hieronymi habet. Si narrauero ſic ecce nationē filiorū tuoꝝ reliqui. ⁊ ſic litera eſt plana. Dicit ḡ trāſlatio nr̄a: ſi dicebā. i. ſi ſic dicendo narrauero ſerioſe ⁊ affirmauero. i. ſi ſic affirmarē vt dcm̄ ſupra eſt: approbādo ⁊ laudādo vitā et ꝓſperitatē maloꝝ ſicut ſupra dixi ex paſſiōe ⁊ īfirmitate dece

ptus: ecce. i. manifeſte patet ꝙ reprobaui: ⁊ reprobarē nationem filiorū tuorū. ſ. Abel / ⁊ Noe / ⁊ Abrahā / Iſaac / ⁊ Iacob: ⁊ Iob: ⁊ oīm apoſtolorum ⁊ martyrū / ⁊ iuſtorū noui teſtamenti: qui ſemper fuerūt flagellati ⁊ vexati a malis tyrānis. Nā deus quos amat corrigit ⁊ flagellat. Prouerb. xxv. Et ptꝫ ꝑ totum diſcurſum ſacre ſcripture. Quaſi dicat. ſi eſſet vera iſta opinio: omnes viri iuſti vet. ⁊ noui teſtamenti eſſent reprobati ⁊ decepti: q̄ ſemp paſſi ſunt patienter flagella ⁊ perſecutiones propter deum. Sed hoc nemo poteſt ſcire ex humana inueſtigatione: niſi reuoluat ⁊ perſcrutetur ſacrā ſcripturā: et ibi videbit ſolutionē huius q̄ōnis. ſ. qualiter deus eſt iuſtus iudex: ⁊ nullū maluꝫ relinquit impunitum. Ideo ſequitur ⁊ ſubdit.

Eriſtimabaꝫ vt cognoſcerem: hoc labor
eſt ante me.

¶ Exiſtimabā vt cognoſcerē iſta per humanā inueſtigationem: ſed hoc labor eſt ante me. i. valde laborioſum: quia nunq̄ potui videre veritatem: donec adhibui ſtudium ſacre ſcripture. Ideo dicit.

Donec intrem in ſanctuarium dei: ⁊ intelli
gam in nouiſſimis eorum.

¶ Sanctuariū dei. i. ſacrā ſcripturā: que dicitur ſacrariū ⁊ ſanctuariū dei: in quo recōdunť oīa ſacra geſta ſanctorū patrū: in quibꝰ latent ſacramenta Chriſti ⁊ eccleſie. Et ideo ſacra ſcriptura dicit ſanctuariū dei: qui ⁊ ibi literaliter ſcribunť geſta ⁊ dicta ſanctorum patriarcharum ⁊ ꝓphetarū / ⁊ virorum iuſtoꝝ: ſꝫ myſtice figuranť oīa myſteris Chriſti ⁊ eccleſie. Et intelligā in nouiſſimis eorum. Un̄ nota q̄ō Dauid ſiue iſte homo infirmus anteq̄ videret ⁊ cōtemplareť ſcripturā: ex ignorātia dubitauit: et zelauit zelo ire ⁊ īuidie ſuper iniquos: ſed poſtq̄ igreſſus eſt ſāctuariū ſcripture: ibi itellexit in nouiſſimis illorum maloꝝ. Nam ibi vidit ⁊ legit qualr̄ oēs tyrāni ⁊ iniq̄ licet ad tēpus fuerūt proſperati: tamē miſerabiliter diēs finierunt ⁊ vitam. Tunc cognouit nullum impium impunitū abire: ⁊ ſic cognouit deum mundū regere ex ſapiētī ꝓuidētia ⁊ iuſtitia. ⁊ ideo dicit. nō itellexi donec introiui in ſanctuariū dei: id eſt ſecretū ſacre ſcripture: ⁊ intellexerit iſtā materiā in nouiſſimis ⁊ in finibus eorum prauorum. quaſi dicat: qꝛ ibi vidi malum finē ⁊ exitū maloꝝ. i. qualiter male finierunt oēs pſecutores iuſtoꝝ: puta Chain / pharao / zeb / zebee / Salmana / Nero / Domitianus ⁊ ceteri: q̄ſi dicat: poſtq̄ inueſtigatiōe humana iſta non potui reperire: conuerti me ad ſtudiū ſacre ſcripture: ⁊ reperi veritatem huiuſmodi queſtionis per punitiones malorū: ⁊ premia iuſtorum. Ideo ſequitur.

Ueruntamen propter dolos poſuiſti eis:
deieciſti eos dum alleuarentur.

¶ Id eſt ego nouiī ſanctuario ſacre ſcripture quomodo propter dolos iniquitates iſtorum prauorum poſuiſti eis finem felicitatis ſue ⁊ ꝓſperitatis: delendo eos a facie terre: qꝛ nō permiſiſti eos in perpetuū proſperari: immo deieciſti eos a ꝓſperitate: dū alleuarentur ⁊ exāltarētur: ⁊ etiam permiſiſti eos proſperari ꝓpter dolos: vt deciperentur in ꝓſperitate: qꝛ dum fuerunt in culmine ꝓſperitatis / tunc deieciſti eos ad terram. ⁊ ſic proſperitas eorum fuit eis in dolum / ⁊ ſcandalum ⁊ perni

ciem / ⁊ in cauſam interius ⁊ dānatiōis. Nā vt ait Plato. ⁊ Auguſtinꝰ: Diuitie mūdane ⁊ dignitates ſunt bonis bone ⁊ ſalubres: ⁊ malis male ⁊ pnicioſe. Nā boni bene vtendo adipiſcuntur gloriaꝫ ⁊ felicitatem per eas: ⁊ mali male vtendo ꝓpter eas pereūt hic ⁊ in futuro: vt ait Iuuenalis. Iō ſeq̄tur.

Quomodo facti ſunt in deſolationem: ſu- xxiij. q̄
bito defecerunt: perierunt propter iniqui- ſti. j. c.
tatem ſuam. paratꝰ.

¶ Sicut Amā: ⁊ Seianus: ⁊ Nero: qꝛ ſubito defecerunt ⁊ ceciderunt a dignitate ⁊ diuitijs: ⁊ perierunt corporaliter ⁊ eternaliter ꝓpter iniquitatem ſuam. defecerūt dico ſicut ſomniū. Nā vita ⁊ ꝓſperitas mundi eſt ſicut ſomniū cito euaneſcēs ⁊ annihilabile. Nā ſicut qs ſomniat ꝙ eſt rex ⁊ diues: ſꝫ qn̄ excitať a ſomno nihil reperit: ⁊ viſa eſt ei illa felicitas / ⁊ letitia breuis / ⁊ deceptoria: ita hō licet per longam vitam vixerit in ꝓſperitate: tn̄ in morte videtur ſibi ſuā vitam ⁊ ꝓſperitatem fuiſſe breuiſſimam: ⁊ quaſi ſomnium ⁊ vmbram: ⁊ nō veram
felicitatem: ſed quaſi imaginem felicitatis. Iō ait. de pe.

Uelut ſomnium ſurgentium: domine in diſ. iij.
ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilū q̄d ergo
rediges. turbamur

¶ O tu dn̄e rediges imaginem coꝝ. i. proſperitatē eorū / que fuit quaſi quedam imago proſperitatis rediges ad nihilum a ciuitate ⁊ regno tuo: qꝛ nūq̄ intrabūt in ciuitatē celeſtē. rediges dico ſicut ſomnium ſurgentiū. i. eorum qui ſurgūt a ſomno. Uel pōt ſic ordinari. Iſti praui ſubito defecerunt ⁊ perierunt a ciuitate tua: ſicut ſomnium ſurgētiū deficit ⁊ annihilať. ⁊ ſic imaginem eorū ad nihilū rediges. i. proſperitatem fallacē. ⁊ etiam pōt hoc literaliter referri ad plures: qui in hac vita fuerūt in tāta dignitate: qꝛ imagines eorū erigebanť in plateis ⁊ in foro. Sed fuerunt turpiter eiecti a dignitatibꝰ ⁊ interfecti. Ideo poſtea imagines eorū fuerunt cōminute: ⁊ ad nihilū redacte: vt dicit Iuuenalis de Seiano: ⁊ de Nerone: ⁊ Domitiano. Nam Ima-
imago Seiani trahebať ꝑ ciuitatē: vſq3 quo fuit gines
lacerata. Nā iſta erat cōſuetudo tyrannoꝝ / q̄ dum tyrāno-
erāt ꝓſperitate faciebāt fieri ſibi imagines ex ere rum.
⁊ metallo: ⁊ poni in foro ⁊ locis publicis ad perpetuā memoriā eoꝝ: vt ita venerarenť in abſentia ſicut in p̄ſentia. Sed qn̄ deijciebanť a ſtatu ⁊ dignitate: aut interficiebanť / tūc etiā imagines eoꝝ cōterebanť: ſicut factū eſt de Seiano q̄ erat Neroni dilectꝰ: in tantū ꝙ erat ſecūdus poſt eū: ſed tandē venit in irā Neronis: q̄ fecit ipm̄ iterfici: ⁊ ad ripā tyberis iactari: vbi inimici eū calcabant dicētes. Calcemꝰ Ceſaris hoſtē. ⁊ trahebāt imaginē eius ꝑ terrā / ⁊ cōminuerunt eā. Unde ad hūc intellectum forſan dicit. Et imaginē eoꝝ ad nihilū rediges ⁊c.

Quia inflammatum eſt cor meum: ⁊ renes xxxvij.
mei commutati ſunt: ⁊ ego ad nihilum re- di. c. re
dactus ſum te neſciui. latum.

¶ Hic dauid in perſona cuiuſlibet iuſti confitetur errorem ſuū: ⁊ ignorātiā: ⁊ impoſſibilitatē ad ſoluēdam iſtam q̄ōnem. In qua tria facit. Nā primo facit q̄ō dictū eſt. Scd̄o agit gr̄as: qꝛ nō māſit in illo errore. Tertio dat ſalubre conſilium ⁊ doctrinam. ſecūdū ibi. Et ego ſemper tecuꝫ. tertium ibi. Quid

enim mihi eſt. ¶ Quantū aſit ad primū iam dictū eſt ꝙ duo ſunt conſideranda in predicta q̄ōne. Primo ipſa queſtio ſiue dubiū in ſe. ſ. quare deꝰ ꝑmittit malos ꝓſperari: ⁊ iuſtos deprimi ⁊ affligi. Secūdo cōſiderandus eſt error/ quē ignorātes ⁊ fragiles inferebant ex ſupradicto dubio. ſ. ꝙ vel deus nō curabat nec gubernabat actꝰ hūanos: vel ipſe erat iniuſtus talia tolerādo. Sed iam hunc errorē remouit Dauid in particula ꝓcedēte: oſtēdendo ꝙ deus gubernat actus humanos: ⁊ ſemꝑ in ſupradictis manet iuſtus iudex: q: licet ꝑmittat malos ad tp̄s ꝓſperari: tn̄ finaľr punit eos ⁊ annihilat eorū proſperitatē: ⁊ deijcit eos dū eleuant̄ ⁊ exaltantur ⁊c. Et ſic pctm̄ eorū nō abijt impunitū. Sed q̄d dicendū de q̄ōne in ſe. ſ. quare deus iſta permittit ad tp̄s fieri: q: interim patit̄ iuſtus? Ad hoc dicit Dauid ꝙ licet ipſe inflamatus deſiderio ſciēdi: vel zelo ⁊ inuidia ꝓſperitatis malorum/ per lōga tp̄a inueſtigauerit ſolutionē huiꝰ q̄ōnis: intantū ꝙ cogitatiōes eius fuerunt cōmutate ad ſupradictū errorē hēſitādo ⁊ dubitādo de diuina ꝓuidētia ⁊ iuſtitia: tn̄ finaliter nunq̄ potuit ꝑuenire ad eius ſolutione: imo tanq̄ iumentū factꝰ eſt ignorās/ ⁊ quaſi ad nihilū redacta eſt ſciētia ſua in hac ꝑſcrutatione: eo ꝙ iſta queſtio eſt inſolubilis ⁊ inueſtigabilis ꝑ ſciētiā humanā. Tn̄ in tm̄ factus fuit ignorans ⁊ quaſi iumentū ⁊ beſtia in hac inueſtigatione: q̄ incidit in errorē ⁊ dubiū de diuina iuſtitia ⁊ prouidētia. Ideo dicit Aug. ꝙ q̄ querit ſolutionem huiꝰ q̄ōnis ⁊ cām/ vł̄ q̄rere cām diuine volūtatis: cuiꝰ nulla eſt cā: cū ipſa volūtas diuina ſit cā oīm. Ideo ait ꝙ de hmōi arcanis diuinis melior eſt fidelis ignorātia: q̄ temeraria ſciētia. Nā multi volentes inquirere de hoc ꝓfundo: verſi ſunt in profundū multorū errorū: ſicut fecerat iſte afflictꝰ fragilis. Et hoc eſt q̄ȯ intēdit dicere Dauid dicēs. Ecce cor meū inflāmatū eſt inueſtigādo hanc q̄ōnem: ⁊ etiā cor meū. i. affectꝰ ⁊ ſenſualitas inflāmata eſt ardeſcēs zelo ire ⁊ inuidie: vidēdo ꝓſperitatē malorum: ⁊ renes mei. i. cogitationes mee interiores cōmutate ſunt ad incidendū in ſupradictū errorē dubitādo de diuina prouidentia ⁊ iuſtitia. ideo ad nihilū redactꝰ ſum ⁊ neſciui. i. tota ſciētia mea ⁊ labor ſtudij mei ad nihillū redactꝰ eſt: ⁊ neſciui ſoluere ſupradictā q̄ōnem: imo vt iumētū ⁊ beſtia ignorans factꝰ ſum apud te: volendo q̄rere cām tue voluntatis. Uñ nota ꝙ renes q̄ñq; ſumunt̄ pro interiori cogitatione in ſcriptura: vt ibi. Scrutās corda ⁊ renes deus. Unde litera Hieronymi habet. Quia contractum eſt cor meum: ⁊ lumbi mei velut ignis fumigans/ et ego incipiens ⁊ neſcius.

Quare deꝰ permittit malos ꝓſperari.

Ut iumentū factus ſum apud te: ⁊ ego ſemper tecum.

Tenuiſti manu m dexteram meam: ⁊ in voluntate tua deduxiſti me: et cum gloria ſuſcepiſti me.

xxxviij di. c. ſedulo. et c. nullus. et xl. diſt. c. nulluſ.

¶ Quaſi dicat: nā iſta proueniūt ex ꝓfunditate et altitudine diuitiarū ſapiētie ⁊ ſciētie tue: cuiꝰ iudicia ⁊ vie ſunt inueſtigabiles: ideo quilibet intellectus humanus volēs iſta inueſtigare: eſt quaſi iumentū ⁊ beſtia apud te nō valens iſta inueſtigare: ⁊ inmo incidet in diuerſos et nefandos errores. Ex quibus ptz/ ꝙ melius eſt talia fideliter ignorare: ⁊ altitudini diuine ſapiētie dimittere ⁊ relinquere: ⁊ cū timore et tremore deum magnificare: q̄ temere velle inueſtigare. ⁊ hec videtur intentio ipſius Dauid: lꝫ aliter alij exponāt hūc paſſum. ¶ Et ego ſemper tecū. Hic icipit ꝟſiculus ⁊ ſnīa in hebreo ⁊ trāſlatiōe Hieronymi: vbi Dauid in perſona iuſti agit gr̄as: ꝙ lꝫ aliq̄n ex dolore ⁊ afflictiōe heſitauerit: q: ira impedit animū ne poſſit cernere verū: tamen deꝰ nō ꝑmiſit ipſum ꝑmanere i illo errore: imo cognouit ignorātiā ſuā/ ⁊ talia ꝓuenire ex illis occultiſſimis ⁊ arcanis iudicijs ſapie diuine. Nam deus ſemꝑ tenuit manū dexterā eiꝰ. ¶ Ad cuiꝰ itellectū eſt notādū: ꝙ ſicut ſenſualitas ⁊ caro dicit̄ ſiniſtra hoīs: eo ꝙ ſemꝑ ipellit hoīem ad partē deteriorē: ita ratio dr̄ dextera: eo ꝙ ipellit hoīem ad p̄tē meliorē ⁊ iuſtā: ⁊ ad obediēdū deo ⁊ ꝓceptis eius. Et licet Dauid ⁊ aliq̄s iuſtus aliq̄n fuerit impulſus a ſiniſtra. i. a ſenſualitate ad dubitādū de diuina iuſtitia: tn̄ deus ſemꝑ tenuit manū dexterā. i. ꝑtē rōnalē ipſiꝰ: ne maneret in tali errore/ imo ſm volūtatē deliberatiuā ⁊ fidelē intelligētiā cōformatus fuit diuine volūtati: tribuēdo talia occultiſſimo ⁊ iuſtiſſimo dei iudicio. Ex quo patet/ ꝙ in tali turbatione deꝰ nunq̄ dimiſit illū: imo ſemꝑ fuit ſecū/ quo ad ꝑtē rōnalē. Ideo dicit. gr̄as tibi ago ſuꝑple: q: ego ſemꝑ fui tecū: ⁊ nō fui ſeparatꝰ a te per fidē in tali meditatione: imo ſemꝑ tenuiſti dexterā manū meā. i. ꝑtē rōnalē ⁊ volūtatē deliberatiuā: in qua ꝑte rōnali cōſiſtit vera fides: ⁊ ſpes/ ⁊ charitas. ⁊ ſic tenuiſti dexterā meā ꝑ fidē in preſenti: cū qua fide ⁊ ſpe toleraui patiēter ꝑſecutiōes ⁊ afflictiōes tꝑales. ideo cum gloria ſuſcepiſti me poſt hanc vitā in premiū laborū ⁊ ꝑſecutionū. Uñ dextera in ſcriptura nō ſolum ponitur pro ꝑte rōnali: ſed etiam pro recta voluntate ⁊ operatione: et ideo dicit. Tenuiſti manū dexterā meā. i. rectā/ et piā intelligentiā ⁊ fidelē ad credēdū: ⁊ rectā voluntatē ad bona operādū ne caderem in hereſes: aut blaſphemias. ⁊ deduxiſti me in tua voluntate. i. per regulā mādatorū: ⁊ ſic cū gloria ⁊ victoria ſuſcepiſti me. quaſi dicat. Tu tenuiſti intelligentiā meā ne caderem in errores contra fidem: ⁊ tenuiſti voluntatem meam ne cōmitterem opera illicita ⁊ nefanda contra tua precepta. Et ſic ſemper fui tecū: te tenente dexteram meam ⁊c.

Nota dextera ⁊ ſiniſtra

dextera ⁊ tas.

Quid enim mihi eſt in celo: et a te quid volui ſuper terram?

Defecit caro mea et cor meum: deus cordis mei et pars mea deus in eternum.

Ded ſeꝯ ... eccle ... ſe. ... p. ... nium

¶ Hic dat ſalubrē doctrinā ⁊ conſiliū oībus fidelibus ſuꝑ hac q̄ōne. Unde dicit ꝙ ſi nos videmꝰ q̄ȯ deus ſemper punit malos: ⁊ agentes cōtra legem diuinā: ⁊ dat premium bonis ⁊ iuſtis: ergo vanum ⁊ inane eſt terere tp̄s inueſtigando de ſupradicta q̄ōne/ niſi declinare a malo: ⁊ facere bonum: ⁊ iſta eſt ſalubris doctrina ⁊ conciliū bonum. Dicit ergo Quid eſt mihi in celo amplius querendū: niſi gloriā quā das iuſtis? Et quid amplius volui a te ſuper terram: niſi gr̄am ſupple ad bene operandū quā das adherentibꝰ tibi: ⁊ inuocantibus te: ergo vanum eſt aliud querere: et tempus in curioſitatibus terre: quia in talibus curioſitatibus defecit cor meū: ⁊ caro mea: id eſt ſenſualitas mea inquirendo ⁊ inueſtigādo. ideo dimiſſis illis tu es deus cordis ⁊ deſiderij mei: ⁊ tu deꝰ eſt pars hereditaria. i. hereditas mea in eternū. ⁊ iō aliud nolo querere nec inueſtigare. Et in hoc premio etiā defecit. i. determinauit deſideriū cor meū ⁊ caro mea. ideo nihil aliud volo. Et declarat ſeipſum/ dicens.

Quia ecce qui elongant ſe a te peribūt: perdidiſti oēs qui fornicantur abs te.

Mihi autē adherere deo bonum eſt: ponere in domino deo ſpem meam.

Ut annunciem oēs predicationes tuas in portis filie Sion.

K. q. ſ. c. beatus ...

¶ Quia ecce. i. manifeſte videt̄ ꝙ oēs q̄ elōgāt ſe a te trāſgrediēdo ꝓcepta: peribūt in inferno: ⁊ tu ꝑdidiſti in dānationē ꝑpetuā oēs q̄ fornicant̄ abs te. i. qui a te recedēdo fornicant̄ cū diabolo eius ſuggeſtiones ſequēdo ⁊ operādo. Ex quo patet ꝙ bonū ⁊ melius eſt mihi adherere deo ⁊ ponere ſpem meā in eo: q̄ ſeq̄ diabolū/ ⁊ elōgari a deo: ⁊ vt poſſim annunciare oēs laudationes ⁊ opa tua in portis ecclesie: q̄ dicit̄ filia Sion: vt frequenter dictū eſt. Et etiā aures fideliū dicuntur porte quibus audiunt̄ laudes dei ⁊c. ¶ Ex his ptꝫ ꝙ Dauid in hoc pſal. cōiungit finē cū principio. Nā ibi dixit. Quā bonꝰ Iſrael deus his qui recto ſunt corde: in fine vero concludit. Mihi adherere deo bonū eſt. Nā q̄dā fragiles putabant: ꝙ deꝰ erat melior ⁊ magis fauorabilis prauis ⁊ tyrānis ⁊ etiā infidelibꝰ: q̄ iuſtis ⁊ fidelibus: eo ꝙ illos permittit ꝓſperari: hos aūt affligi. Ad hoc rñdet Dauid ī hoc ī pſalmo dicēs. ꝙ hoc eſt falſum: imo per oppoſitum deus eſt bonus: immo melior ⁊ fauorabilior iuſtis ⁊ rectis corde: q̄ prauis ⁊ tyrānis. q̄ȯ ꝓbat̄. Nā licet ad tēpus deus permittat proſperari malos: tn̄ hoc cedit eis ī malū ⁊ in ſcandalū ⁊ in perniciē: q: in feliciori ⁊ altiori proſperitate deijcit eos a ꝓſperitate mūdana et gloria celeſti: ⁊ deſtinat eos ad penā eternā. Per oppoſitū autē lꝫ permittat iuſtos aliq̄n flagellari: tn̄ totaliter nō relinq̄t eos immo tenet manū eorū dexterā: cōferendo gratiā: vt patienter tolerēt flagella ⁊ aduerſitates: ⁊ etiā cedit eis in augmentū meritorū: ⁊ finaliter cōſequunt̄ glīaꝫ ⁊ vitā eternam. Ex quo ptꝫ ꝙ deꝰ Iſrael melior ⁊ magis fauorabilis iuſtis ⁊ rectis corde: q̄ prauis ⁊ tyrānis. Nam ꝓſperitas illorū cedit eis in dānationē perpetuā: ⁊ aduerſitas iſtorū cedit iſtis ad felicitatē ⁊ gloriam eternā: maxime q: nō deſerit eos per gratiā in tali aduerſitate. ⁊ cōcludit ꝙ melius eſt adherere deo ꝑ fidē ⁊ charitatē ⁊ ſpem: q̄ elōgari ab eo/ cū tales pereāt finaliter. Et hec eſt tota intētio huius pſal. ⁊ ſalubris doctrina quā dat nobis propheta: licet ꝑncipalis queſtio maneat inſoluta vt dictum eſt. Sꝫ Aug. videt̄ ſoluere iſtā queſtionē ſuꝑ pſalmo. liiij. dicens ꝙ deꝰ ꝑmittit ꝓſperari ⁊ regnare malos: vt bonos exerceāt. Itē in ſermone de innocētibus/ dicit ꝙ nō eſſet meritū nec corona martyrū: niſi fuiſſet iniquitas tyrānorū ⁊c. Itē de iuſtis dicit Auguſ. ꝙ ideo flagellant̄ in hoc mūdo: ne patiant̄ in alio. Itē apl's ad Corinth. dicit: ꝙ ne magnitudo reuelationū extolleret eū datꝰ ē ſibi ſtimulꝰ ⁊c. Ex quo patet ꝙ flagella ꝑmittunt̄ iuſtis ad cuſtodiā virtutum etiam ad augmentū meritorū: vt ibidē dicit̄. ꝙ virtus in infirmitate ꝑficit̄. ⁊ ſic fuit flagellatus Iob ⁊ Thobias. Sꝫ in veritate Auguſtinus ⁊ Paulus propter hoc nō ſoluūt totaliter q̄ōnē: q: nihil aliud probāt/ niſi ꝙ talia flagella cedunt iuſtis ad meritū ⁊ gloriā. Sed nos videmꝰ ꝙ q̄dā iuſti flagellantur: ⁊ quidā nō: ideo ſemꝑ manet queſtio inſoluta. ſ. quare magis deus ꝑmittit flagellari vnū iuſtū q̄ aliū. Iō Boetiꝰ. v. de cōſolatiōe: pſa vltima/ putat hoc ſoluere dicēs: ꝙ ideo deꝰ magis ꝑmittit flagellari vnū q̄ aliū: q: ſcit ꝙ iſte patiēter tolerabit: ⁊ iſte forſan deficeret. Sꝫ parcat mihi reuerentia tāti viri: q: adhuc manet q̄ō inſoluta. Nā iſte iuſtꝰ nō poſſet talia flagella patiēter tolerare: niſi deus teneret manū eius dexterā ꝑ gratiā: vt dictū eſt in hoc pſal. ergo adhuc reſtat ſcire quare deꝰ dat iſti talē gratiā ⁊ nō illi. Et ideo dicit Auguſtinus libro ſuꝑ Malachiā: ꝙ iſta q̄ſtio eſt inſolubilis ⁊ inſcrutabilis nobis: immo de tali q̄ſtione melior eſt fidelis ignorātia: q̄ temeraria ſciētia. Et hoc idē dicit hic Dauid: Ad nihilū redactus ſum ⁊ neſciui: vt iumētū factꝰ ſum apud te. ad ſoluēdū ſupple iſtā queſtionē. Sed agit gratias q: deꝰ ſemꝑ tenuit manū eius per gratiā in perſecutionibꝰ. Ideo dat ſalubrē doctrinā: vt deo hereamꝰ ⁊c. Hoc idē videtur ſentire ⁊ referre Macrobius in Saturnalibus dicens. De Epicteto philoſopho nobili: q: is quoq; ſeruus fuit/ recētior eſt memoria: q̄ vt poſſit inter oblita neſciri: cuiꝰ etiā de ſe ſcripti duo verſus, referunt̄: ⁊ ea q̄bus illud latenter intelligas: nō oī modo dijs exoſos eſſe q̄ ī hac vita cū erumnarū varietate luctant̄: ſed eſſe arcanas cauſas: ad quas paucorum potuit curioſitas ꝑuenire. ¶ Prima ergo cōcluſio ſiue doctrina huiꝰ pſalmi eſt: ꝙ deꝰ licet permittat iuſtos ad tēpus flagellari: tn̄ bonus ⁊ fauorabilis eſt eis finaliter. ¶ Secūda: ꝙ licet deꝰ ꝑmittat malos ad tēpus proſperari: tn̄ finaliter punit eos: ⁊ ꝓſperitas cedit eis in dānum. Ex quo patet ꝙ deus eſt iuſtus iudex. ¶ Tertia: ꝙ oīs homo eſt ignorās vt iumentū ad inueſtigādā ⁊ ſoluendā ſupradictā queſtionē. ſ. quare deꝰ ꝑmittit bonos affligi a malis. ¶ Quarta ꝙ deꝰ nūq̄ deſerit iuſtū in ꝑſecutionibꝰ per gratiā: ſed ſemꝑ tenet manū eiꝰ dexterā ⁊c. ¶ Quinta ꝙ homo iuſtus nō debet amplius querere de iſta q̄ſtione: poſtq̄ deꝰ dat ſibi gratiā ī preſenti ad tolerāda flagella: et dat gloriaꝫ in futuro. vnde dictum eſt Paulo. Sufficit tibi gratia mea. ¶ Sexta q̄ poſtq̄ oēs q̄ elongāt ſe a deo pereunt ⁊ ꝑdunt̄ eternaliter: ergo melius eſt adherere deo ꝑ fidē ⁊ charitatē: ⁊ ponere ſpē in eo. Et in hac vltima cōcluſione cōſiſtit tota ſentētia huiꝰ pſal. ⁊ tota intelligentia eius ⁊ finalis intentio prophete.

Quare vnꝰ flagellat̄ ⁊ aliꝰ nō.

Nota.

VT quid deus repulisti in finem: iratus eſt furor tuus ſuꝑ oues paſcue tue?

Depen. d. j. c. taciturnitas. verſi. deus enim.

¶ Huic pſal. preponitur titulus Eruditio ſiue intellectus ipſi Aſaph. Uñ licet quidam dicant ꝙ Aſaph fecit hunc pſalmum: tamen beatus Hieronymus in epiſtola ad Fabiolam de māſionibus aſſerit Dauid feciſſe ipſum: cū allegando verſiculum huius pſalmi ait? Et dauid canit. tu ſiccaſti fluuios Ethan. et ideo eſt dicendum ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum: et dedit ipſum cantandū choro ipſius Aſaph/ inquantum dirigitur vel loquitur de tota eccleſia. Qui quidē pſal. licet videat̄ facilis: eo ꝙ eſt totus hiſtoricus: tamen

Materia huius pſ.

ipſe eſt bene difficilis quātū ad determinatā mate
riā aſſignandā: ⁊ idō eſt maximū ſchiſma inter Hebreos de materia huiꝰ pſal. Nā qdā exponūt ipm̄
de vaſtatiōe Hieruſalē facta ꝑ Chaldeos/quā preuidit ꝓpheta in ſpū: ⁊ quidā de vaſtatiōe facta tem
pore Maccabeorū: quidā aūt de vaſtatione facta
ꝑ Romanos: ⁊ de captiuitate in qua modo ſunt: de
qua petunt liberari ꝑ meſſiam: quē falſo expectāt:
⁊ ſic non ſolū vnus contradicit alteri: ſed et vnuſquiſqꝫ contradicit ſibiipſi in proceſſu expoſitiōis
huius pſal. Et ideo ſpretis ineptijs eorū preſuppo
nēdo quīntā regulā de ſpū ⁊ litera/⁊ de duplici ſpi
ritu ꝓphetarū: prout fuit aſſignata in prologo: eſt
dicendū ꝙ Dauid q̄ fuit principiū ⁊ ampliator illiꝰ
regni ⁊ cultꝰ diuini et tēpli: deſiderās ſcire diſcurſum ⁊ durationē illius regni ⁊ ciuitatis ⁊ tēpli pre
uidit in ſpiritu ꝑ reuelationē qualiter ꝓpter peccata illius populi ciuitas illa cū tēplo primo erat
deſtruenda ꝑ Chaldeos: ⁊ poſtea reedificāda cū ſecūdo tēplo. Sed iterū ciuitas erat vaſtanda ⁊ affli
genda cū toto regno: ⁊ tēplū prophanādū ꝑ Antiochū de genere Grecorū: tēpore Maccabeorū. Sed
qꝛ preuidit in ſpiritu ꝙ Chriſtus in ſuo aduētu nō
ſolū erat liberaturus illū populū ⁊ totū mundū a
miſerabili ſeruitute pcti̅/ſed etiā de perſecutione
populi gētilis: inquātū iugo ſuo debebat ſubiuga
re totū populū gētilē: q̄ ſicut aūt pſequebaꝫ nomen
dei Abrahā/Iſaac/⁊ Jacob/⁊ legē Moyſi: poſtea il
le populus debebat ſubijci deo Abrahā ⁊ Iſrael: ⁊
defendere nomen dei Jacob: Ideo Dauid petit in
hoc pſalmo liberari de pplo gētili ꝑ aduētū Chriſti. Sed poſtea qꝛ ꝓuidit qualiter illa ꝑſecutio facta tpe Maccabeorū erat figura future ꝑſecutionis eccl'ie faciende ꝑ Mahometū ⁊ Antichriſtum:
ideo pariter petit liberationē eccl'ie Chriſti. et ſic
iſte pſalmꝰ currit ⁊ procedit in duplici ſpū ſcd̄m ꝙ
Dauid in perſona eccleſie petit liberari de duplici
perſecutione eccl'ie quā ꝓuidit in ſpū. Nā ipē petit
eccleſiā liberari ſcd̄m ſtatum veteris teſtamen. ab
vtraqꝫ afflictione tā ſpirituali q̄ tpali per primum
aduentū Chriſti: ⁊ etiā petit liberari ſcd̄m ſtatū noui teſta. de perſecutione Mahometi ⁊ Antichriſti.
Et idō ne cōfundanꝫ intellectus ſimpliciū lectorū
fiet duplex ⁊ diſtincta expoſitio huiꝰ pſal. ſ. vna de
vaſtatiōe illius ciuitatis ⁊ tēpli facta ꝑ Antiochū:
⁊ altera de vaſtatione eccl'ie noui teſt. facta ꝑ Mahometū: ⁊ faciēda ꝑ Antichriſtū: prout fuit figurata ꝑ primā. ¶ Quantū ergo ad primā expoſitionē
duo facit. Nā primo exponit ſuā vaſtationē et afflictionē. ſecūdo petit liberari ꝑ Chriſtū: ibi. Uſqꝫ q̄
dn̄e. ¶ Conqueritur ergo Dauid ⁊ dicit in perſona
illius populi fidelis afflicti tempore Maccabeorum. O deus vt quid repuliſti ⁊ oblitus es nos in
finē. i. totaliter: ⁊ iratus eſt furor tuus ſuper nos: q̄
ſumus oues paſcue tue? Ex hoc patet ꝙ iſta nō eſt
vox ppl'i exiſtētis in captiuitate babylonica ſicut
Judeorū quidā dicunt: qꝛ Dauid iam ꝓuidit ꝙ propter ſcelera ſua ⁊ peccatū idololatrie ille populꝰ
erat captiuandus: ⁊ ſic nō ignorabat cauſā illius
captiuitatis, ſed loquiꝫ in pſona Maccabeorū/et
aliorū fideliū qui affligebanꝫ. Et etiā hic propheta
nō querit cauſā quare deꝰ ꝑmittebat eos affligi:
qꝛ nunqꝫ defuerūt eis pctā ꝓpter q̄ merebanꝫ affli
gi. Sed cōqueriꝫ quare tanto tpe durabat illa afflictio: ⁊ quare meſſias tantum differebat aduētū

Expo-nit du-plici-ter.

ſuū ad liberādū eos: qꝛ videbaꝫ eos finaliter ⁊ totaliter repuliſſe: ⁊ obliuiōi tradidiſſe: ⁊ oues ſuas
refelliſſe: ⁊ abdicaſſe. Ideo Dauid vt moueat deū
ad miſericordiā: ⁊ vt mittat meſſiam ad liberādū
eos: cōmemorat bn̄ficia p̄terita. Nā delectaꝫ magnanimus in audiendo beneficia q̄ fecit: ⁊ magis
moueꝫ ad maiora: vt patet. iiij. Ethicorū. Et idō memoranꝫ maiora beneficia: ⁊ illa que erant figura future redemptionis. Ideo dicit.

**Memor eſto cōgregationis tue: quam poſ
ſediſti ab initio.**

**Redemiſti virgam hereditatis tue: mons
Sion in quo habitaſti in eo.**

¶ O dn̄e memēto ꝯgregatiōis tue. ſ. filiorū Iſrael:
quā cōgregaſti ⁊ poſſediſti ab initio. ſ. ab Abrabam
quē eduxiſti de Hur Chaldeorū: ⁊ poſtea de Meſo
potamia: ⁊ eduxiſti in terrā Chanaam: a quo iſta cō
gregatio habet originem. Et poſtea cōgregaſti iſtū
populū ex egypto in Ramaſſe. ⁊ ſic duxiſti ipſum ꝑ
deſertū: ⁊ multotiēs redemiſti virgam hereditatis
tue. ſ. ſceptrū ⁊ regnū Iſrael. Nā primo redemiſti ipſum de Egypriaca captiuitate. Secundo in mari
rubro. Tertio introduxiſti ipſū in terrā promiſſionis: ⁊ ibi redemiſti ⁊ liberaſti ipſū per multos iudices: ⁊ finaliter tēpore Samuelis dediſti ipſi virgam: ⁊ ſceptrum regale. Que virga ⁊ regnum multotiens fuit infeſtatū a regibus Aſſyriorum: ⁊ babylonioꝝ/⁊ egyptiorū: ſed finaliter ſemper redemiſti
⁊ liberaſti iſtā virgā ⁊ regnū hereditatis tue qui ē
mons Sion. ſ. Hieruſalē caput ⁊ ſceptrum regni in
quo habitaſti ꝑ ſpecialē cultū. Et nota ꝙ dicitur in
quo ⁊ in eo: qꝛ ad diuerſa referuntur. quaſi dicat: in
quo mōte ⁊ ciuitate habitaſti ⁊ habuiſti ſceptrum
tanqꝫ in capite regni: ⁊ habitaſti in eo. i. in tēplo ꝑ
ſpecialem cultū. Nā ciuitas erat ſedes ⁊ ſceptrum
regni: ⁊ tēplū ſedes ſacerdotalis: in quo tēplo erat
arca dn̄i ſedentis ſuꝑ cherubin. quaſi dicat. Tu donaſti liberā hereditatē iſti pplo. ſ. terrā ꝓmiſſiōis:
⁊ tēplū/⁊ regnū/⁊ oēs dignitates ſuꝑ ceteras nationes. Et notanter ſcd̄m Auguſtinū/ppl'm Iſrael vocat virgā hereditatis dei: eo ꝙ fuit figuratus per
illam virgā qua Moyſes fecit oīa miracula ⁊ ꝓdigia in Egypto/⁊ in mari rubro: ⁊ per totū deſertū.
Tranſlatio Hieronymi habet. Redemiſti ſceptrū
hereditatis tue: montem Sion in quo habitaſti: et
ſic eſt litera plana.

**Leua manus tuas in ſuperbias eorum in
finem: quanta malignatus eſt inimicus in
ſancto.**

Et gloriati ſunt qui oderūt te: in medio ſolennitatis tue.

¶ Hic petit liberari memorās inſtātes afflictiōes
⁊ dicēs. Leua manus tuas. i. potentiā tuā in finē. i.
finaliter: in. i. cōtra ſuꝑbias eorū. inimicorū infideliū. Et vide ſupple: quāta malignatꝰ eſt iſte Antiochus inimicꝰ ī ſancto. ſ. tēplo ⁊ pplo tuo ⁊ ſanctuario/vaſtādo/cedendo/polluendo ⁊c. Et qn̄o illi infideles qui oderunt te: gloriati ſunt ſe habuiſſe victorias in medio ſolennitatis. i. in medio tēpli ⁊ ciuitatis vbi celebrabanꝫ tue ſolēnes feſtiuitates. quaſi
dicat. in odium tui ⁊ vituperiū ⁊ cōtemptū iſta q̄
ſequuntur fecerunt. Nam primo.

Poſuerunt

Poſuerunt ſigna ſua ſigna: ⁊ non cognouerunt ſicut in exitu ſuper ſummum.

¶ Poſuerūt ſigna ſua: qꝛ Antiochus poſuit imaginē ſuā: ⁊ idolū Jouis olympij in medio tēpli vbi
celebrabātur ſolēnitates: ⁊ offerebanꝫ deo ſacrificia: etiam in ſignū captiōis. Et interponiꝫ nō cognouerūt. i. gētiles in oībus his deū non cognouerunt: nec timuerūt/nec cognouerūt ꝙ deꝰ ꝑmitteret iſta ex peccatis Judeorū: imo īputabāt ⁊ attribuebant victorie ſue. ⁊ debet ſic ordinari litera. Poſuerunt ſigna ſua in medio templo ſolēnitatis tue.
ſigna dico poſuerunt ſuper ſummum ⁊ turrim: et
arcē: ⁊ tēpli: ſicut in exitu: qꝛ bonus exitꝰ belli dicitꝫ victoria: ⁊ econuerſo. i. ſicut ſolet fieri in victoria: ſicut in exitu. i. tanqꝫ in victoriā: ſiue ad ſignū
⁊ in ſignū victorie. et in hoc non cognouerunt iſta
propter peccata populi permitti: imo proprie victorie et viribus attribuerunt.

Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderunt ianuas eius in idipſum: in ſecuri ⁊ aſcia deiecerunt eam.

**Incenderunt igni ſanctuariū tuū in terra:
polluerūt tabernaculum nominis tui.**

¶ Non ſolū poſuerūt ſigna ſua in tēplo ⁊ preſidio
ciuitatis: ſed etiā exciderūt ianuas eius. ſ. templi
et ciuitatis in ſecuribus: ſicut ſolēt excidi arbores
in ſylua lignorū ⁊ arborū: et in idipſum. i. ſimiliter
deiecerūt eā. ſ. ciuitatē in ſecuri ⁊ aſcia. vnde ſicut
ſecuris diciꝫ a ſecando: ita aſcia dicitur quaſi acuta et bene ſcindens ab acuendo. Et eſt inſtrumentum quo dolant fabri lignarij. ⁊ etiam incenderūt
ſanctuarium tuum ⁊ templum: ⁊ polluerunt in terra tabernaculum nominis tui. ideſt vbi nomē tuū
venerabatur et colebaꝫ polluerūt: qꝛ ibi poſuerūt
idolū Jouis olympij: ⁊ ibidē ſacrificarūt dijs ſuis

**Dixerunt in corde ſuo cognatio eorū ſimul
quieſcere faciamus omnes dies feſtos dei a
terra.**

Signa noſtra nō vidimꝰ: iam nō eſt ꝓpheta: ⁊ nos non cognoſcet amplius.

¶ Tota illa cognatio. i. generatio et concio infidelium dixerūt ⁊ ſimul in cōſilio ſtatuerunt: faciamꝰ
quieſcere et ceſſare a terra. i. de tota terra dies feſtos. i. ſolennitates ⁊ feſtiuitates quas deus in lege precepit. quaſi dicant. Prohibeamus ne Judei
ſeruent feſtiuitates ⁊ cetera legalia et precepta: ſꝫ
ſeruent ritus gentiliū. ſicut patet primo Maccabeorum per totū: et etiā. ij. Maccabeorum. vij. Sꝫ
iſta etiam verba ſunt verba illorū Judeorū q̄ apoſtatarunt tēpore Maccabeorum: qui dicebant: ꝙ
poſtqꝫ dimiſerāt legalia ⁊ ſeruabāt ritus gentiū:
euenerat eis proſperitas. Ideo ſequitur: ſigna noſtra antiqua non vidimus: ⁊ iam non eſt propheta
in Iſrael: nec deus cognoſcet nos amplius. quaſi
dicāt. Jam deus dimiſit illum populum et legem:
et prebet fauorem gentilibus. Ideo melius eſt eis
adherere.

Uſquequo deꝰ improperabit inimicꝰ: irritat aduerſariꝰ nomen tuum in finem?

**Ut quid auertis manū tuam: ⁊ dexteram
tuam de medio ſinu tuo in finem?**

Deus autem rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terre.

¶ Hic petit non ſolū reſtaurationē ciuitatis: ⁊ tēpli ꝓphanati ⁊ polluti ꝑ Antiochū: ſꝫ etiā pricipaliter petit reſtaurationē: ⁊ liberationē totiꝰ generis humani vexati ꝑ diabolū: ⁊ ꝑ idololatriā. et idō
ſemꝑ currit duplex intelligētia in hac ſcd̄a parte.
Dicit ergo. O deꝰ vſquequo inimicꝰ diabolꝰ ⁊ populꝰ gētilis iproperabit nobis cōtēnēdo legē tuā: ⁊ aduerſariꝰ. i. ꝑ pl's gētilis irritabit nomē tuū dicēdo: ꝙ deꝰ Iſrael nō eſt potēs ad liberandū nos
de manibꝰ eorū: ⁊ proferēdo tibi deos ſuos? vt q̄d
auertis manū tuā. i. potētiā tuam ab eis? quaſi dicat. cur ceſſas eos punire: ⁊ adhibere manū et potentiā tuā ſuper eos: ⁊ auertis. i. nō mittis dexterā
tuā ⁊ potētiā de ſinu tuo in finem. i. finaliter et totaliter ꝯtra eos: vt punias totaliter eos? Et eſt modus locutiōis ꝯtra deſides: ⁊ ignauos: ⁊ ſecordes:
et inertes: q̄ nō curāt vindicare iniurias: q̄ dicunꝫ
habere manus in ſinu: nō mittentes eas cōtra hoſtes. quaſi dicat. Quare nō trahis manum de ſinu
tuo: vt mittas in hoſtes q̄ irritāt nomē tuū. ¶ Sꝫ
ego credo ꝙ hic lateat maiꝰ ſacramētū. Ad cuius
intelligētiā eſt aduertēdū: ꝙ Chriſtus diciꝫ manꝰ
dextera ipſiꝰ patris: vt dictū eſt ī prologo: qua pater exercet ſuā virtutē: ⁊ qua creauit mundū: ⁊ recreauit humanū genꝰ: ⁊ vicit diabolum. qui quidē
filius eſt deus ante ſecula: ⁊ verbū in ſinu patris.
Quare pater dicitur miſiſſe manum ſuam de ſinu
ſuo: quando miſit verbum in carnem: ꝑ quod liberauit genus humanū: ⁊ vicit diabolum: ⁊ ſubiecit
populū gentilem iugo fidei. Dicit ergo Dauid in
perſona totius corporis myſtici pro illo ſtatu. O
deus pater quid id eſt quare auertis a nobis manum tuam/non mittendo filium? ⁊ quarē auertis
dexterā tuā de ſinu tuo. i. quare nō mittis filiū tuū
de ſinu tuo: vt ſumat carnem ⁊ liberet nos? qꝛ ipſe
Chriſtus rex noſter qui eſt aū ſecula: qꝛ anteqꝫ mūdus fieret ipē erat v̄bū in principio: et verbū erat
apud deū: ⁊ deus erat verbū: per quem ex tempore
mūdꝰ ⁊ oīa facta ſunt. Itē inquātū rex noſter operatus eſt ſalutē in medio terre? Et ponitur p̄teritū pro futuro: ꝓpter certitudinē ꝓphetie: ⁊ ꝓpter
reuelationē iam ipi factā. Quaſi dicat. tu mihi reuelaſti in ſpiritu: ⁊ ꝑ figuras ſcripturarū ī ſpiritu
ꝓuidi qualiter iſte rex noſter Chriſtus/q̄ diciꝫ tua
manus dextera/eſt operaturꝰ ſalutem generis humani in Hieruſalem: que eſt in medio terre habitabilis. In medio dico ſecūdum latitudinē: qꝛ eſt
ſita quaſi in fine ſiue in medio quarti climatis: et
ſic dicitur eſſe in medio mundi. dico ſecūdū latitudinē: qꝛ diſtat ab equinoctiali quaſi triginta duobus gradibus: vbi Chriſtus crucifixꝰ eſt. quaſi dicat: poſtqꝫ hoc mihi reuelaſti/fac vt impleatur.

Tu confirmaſti in virtute tua mare: contribulaſti capita draconum in aquis.

**Tu confregiſti capita draconis: dediſti eū
eſcam populis Ethiopum.**

¶ Hic explicat myſteria in q̄bꝰ figuraliter Dauid
ꝓuidit redēptionē ⁊ liberationē nr̄am/⁊ excidium

diſt. ſ. c medic: na. ō cō ſe. di. ij. iterat.

E Chriſtꝰ dr manꝰ pris dextera.

Exodi. xiiij. ⁊. c. ſequentibus.

diaboli: ex qb⁹ aſſumit parabolā τ ꝓpoſitionē noſtrā τ excidiū diaboli. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū: ꝙ illa virga cū qua Moyſes fecit miracula ī Egypto: τ diuiſit mare rubꝛū/ de qua ſupꝛa dictū eſt fuit figura ipſi⁹ xp̄i: τ xp̄s fuit figurat⁹ peā. Vn̄ ſicut illa virga fuit inſtꝛm̄ ꝑ qd̄ Moyſes fecit illa miracula in terris: vt ait Leo papa. Vn̄ qſi ꝑ oīa illa virga fuit figura xp̄i ī cūctis myſterijs: vn̄ per hāc Moyſes ꝑcuſſit aquas maris rubꝛi: et aq̄ fuerūt diuiſe ad modū muri firmi: ex vtraq̧ parte pꝛebētes viā ſecurā filijs Iſrael: vn̄ euaſerūt et liberati ſunt de Egyptijs. q̄ quidē virtus nō erat in virga ꝑncipal'r: ſed in virtute diuina exiſtēte in angelo: qui erat incluſus in nube. Ita pariter xp̄s ꝑ ꝯtactū carnis ꝓbuit virtutē regeneratiuā aq̄s ad baptiſmū nr̄m: per quā aquā baptiſmalem liberamur de captiuitate diaboli: τ trāſim⁹ ꝑ vndas huius mūdi: τ tēdim⁹ ī terrā viuentiū nobis ꝓmiſſaꝫ. Et ſic xp̄s nos ducit in patriā ꝑ aquas baptiſmales. Et ſic ſicut illemet aq̄ venerūt ſuꝑ pharaoneꝫ: τ Egyptios: τ ſuffocarūt eos: ita aq̄ pctōꝝ huius mūdi ſuffocāt hoīes in peccato oꝛiginali τ actuali niſi ſint ſanate τ fugate ꝑ virgā τ poteſtatem xp̄i.

H Egypcij dicuntur dracones.

¶ Unde nota ꝙ rex Egypti: τ oēs Egypcij dicunt̄ dꝛacones: eo ꝙ habitant inter aquas τ ꝓfuſiones aquarū ipſi⁹ nili. τ ſic Ezechi. xxix. appellat dꝛaconē regē Egypti/ dicēs. Dꝛaco magne q̄ excubabas in medio fluminū. Et ēt tota Egyptus dr̄ dꝛaco. Et magnates Egypti dicuntur capita dꝛaconis. Et iō qn̄ de⁹ ſubmerſit Pharaonē τ exercitū ei⁹ ī mari rubꝛo: dr̄ ꝯfregiſſe capita dꝛaconis ī aquis. quod fuit figura: ꝙ eodem modo xp̄s debebat confringere et ſubmergere diabolꝫ qui dr̄ dꝛaco: τ etiam ſubmergere capita dꝛaconis/ q̄ ſunt duo vitia capitalia/ ī aq̄s baptiſmalib⁹. Et ſic de⁹ dedit Pharaonē τ Egyptios coꝛuis nigris comedendos: q̄ coꝛui dicunt̄ ppl's τ multitudo Ethiopum .i. nigroꝝ. Illud fuit figura: ꝙ poſtq̄ xp̄s liberaſſet fideles per aquas baptiſmales: τ ꝯfregiſſet diabolū: τ ſepteꝫ vitia capitalia: tūc debebat cōgregare fideles ī eccleſiā ſuā: τ relinq̄re infideles diabolis comedendos. Et hoc eſt qd̄ dicit hic ꝓpheta: adducēs illud myſteriū in figura. Vn̄ ait. O deus tu confirmaſti in virtute tua mare. i. ad modū parietꝭ firmū ſtare feciſti: qn̄ Moyſes percuſſit aquas eum virga. Et poſtq̄ ppl's tu⁹ illeſus trāſiuit: tunc cōtribulaſti τ contriuiſti capita dꝛaconū. i. Egyptioꝝ in aquis. Et tu cōfregiſti capita dꝛaconis. i. magnates Pharaonis: τ dediſti ipm̄ dꝛaconē. ſ. regē Egypti cum magnatib⁹ ſuis/ in eſcā populis Ethiopū. i. coꝛuoꝝ nigroꝝ. Sꝫ q2 hoc fuit figura tui aduētus: ergo veni ī carnē: τ percute mare baptiſmale virga tue hūanitatis: τ libera nos: τ cōtribula τ cōfringe capita. i. vitia capitalia dꝛaconis. i. diaboli. quaſi dicat. Sicut tu ꝯtriuiſti τ cōfregiſti capita Egyptioꝝ in mari rubꝛo: ita cōfringe diabolū τ capita ei⁹ in baptiſmo ꝑ cōtactū tue carnis in Joꝛdane τ in tota eccleſia.

Pctm̄ oꝛiginale dr̄ caput dꝛaconis.

¶ Vn̄ nota ꝙ peccatū oꝛiginale dicitur caput dꝛaconis. i. diaboli: quo ꝑmo moꝛdet in noſtra libidinoſa generatione. Septem autē vitia capitalia ſunt capita in cauda dꝛaconis: qb⁹ moꝛdet hoīeꝫ ꝑ ꝓceſſū tꝑis: τ ī adulta etate. Et ſic baptiſm⁹ nō ſolū extinguit pctm̄ oꝛiginale qd̄ dr̄ caput: ſꝫ etiā actualia pctā: q̄ ſunt ſeptē capita ī cauda dꝛaconis. τ hoc eſt qd̄ ꝓphetice dicit Dauid de Chriſto ꝑ figurā interit⁹ Pharaonis τ ſuoꝝ in mari τc. Unde iſte dꝛaco magn⁹ diabol⁹ hꝫ ꝑmo tria capita. i. tria genera pctōꝝ. ſ. oꝛginale/ actuale/ et veniale/ quib⁹ moꝛdet genus humanū. Sed actuale diuidit̄ in ſepteꝫ vitia capitalia: ſiue ſeptē ſpūs nequioꝛes ſe: q̄ pꝛeſunt tanq̄ pꝛincipes ſeptē vitijs capitalib⁹/ τ oēs cōfregit Chꝛiſtus. Pꝛimo ꝑ virgā baptiſmi. Scd̄o per virgā pꝯſe. Ideo dicit tu confregiſti. τc. τ ſic ponit̄ figura ꝓ figurato in hac litera: τ pꝛeteritū ꝓ futuro: ſicut eſt mos Dauid in hoc pſalmo τ ceteris. Item ſequitur/

Exod. xvij.

Tu dirupiſti fontes et toꝛrentes: tu ſiccaſti fluuios Ethan.

¶ Quaſi dicat. tu de⁹ per Moyſen ꝑcutiēte rupē Oreb cuꝫ eadē v̄ga dirupiſti τ aperuiſti fontes et toꝛrētes emanātes de petra/ pꝛio ī Oreb. Exo. xvij. τ ſcd̄o ad aquas contradictionis. Numeri. xx. per qd̄ figuratū fuit ꝙ latus Chꝛiſti debebat percuti: τ lancea aperiri: τ ſanguis τ aqua ex eo emanare in remiſſionē pctōꝝ τ virtutē ſacramentoꝝ eccleſie. quaſi dicat. Sicut tu dirupiſti rupē in fontes τ toꝛrētes aquarū ad potādos et refrigerandos populos pereuntes: ita aperiat̄ lat⁹ tuū lancea: vt inde emanet ꝓtiū τ refrigeriū noſtrū τc. ¶ Tu ſiccaſti fluuios Ethā. Ad cui⁹ intellectū eſt aduertēdū: qd̄ ppl's Iſrael erat in Ethan qn̄ Pharao ꝑſequabat̄ eū: τ ꝑ littus Ethan intrauit Iſrael ꝑ ſiccū ad aliā partem deſerti ipſi⁹ Ethan vt ꝑꝫ in Exodo. Et ſic Dauid hic intelligit ꝑ fluuios Ethan: vndas τ fluctus marinos ipſi⁹ Ethan: quos ſiccauit Moyſes qn̄ ꝑcuſſit mare: τ apparuit via τ terra ſicca ī medio maris. Et ideo dicit: ſiccaſti fluuios. i. fluct⁹ et vndas fluētes maris τ littoꝛis Ethā. Qd̄ ad oſtendendū duo cōtraria fecit deus cū eadē virga. Nam ꝑcutiēdo rupē eduxit aquā de ſicco: τ ꝑcutiēdo mare ſiccauit ipm̄: faciēdo viā ſiccā in medio ei⁹. per qd̄ oſtēdit ꝙ Chꝛiſt⁹ per eandē virtutē τ potentiā pꝛebet gratiā: τ deſtruit pctm̄: τ refrigerat fideles: τ cōuertit diabolū τ obſtinatos: τ ideo vult dicere hic Dauid. Sicut tu dirupiſti fontes τ toꝛrētes de petra ꝑ eadē v̄gā ꝑcutiēdo: τ ſiccaſti mare τ fluctꝰ Ethan: ita pariter cū veneris in carnē/ ꝑ eandē virtutē paſſiōis ſaluabis fideles: τ domabis diabolū τ infideles: τ ꝓbebis grām: τ deſtrues pctm̄. Ethā etiā pōt eſſe nomē appellatiuū: τ interpꝛetat̄ foꝛtitudo. iō litera Hieronymi habet. Tu ſiccaſti flumina foꝛtia. ſ. in Egypto: τ etiā flumen Joꝛdanis: qn̄ introiuit Iſrael terrā ꝓmiſſiōis. Joſue. iij. τ nūc eſt eadem ſn̄ia myſtica τ ꝓphetica. quaſi dicat. Tu Chꝛiſte qui feciſti illa myſteria mirabilia figuraliter in teſtamēto veteri/ veni in carnem: τ fac ea q̄ per illa figurabant̄ ad noſtrā redēptionem τc.

Tuus eſt dies: tua eſt nox: tu fabricatus es auroꝛam et ſolem.

Tu feciſti omnes terminos terre: eſtatem et ver tu plaſmaſti ea.

¶ Quaſi dicat. tu feciſti diem τ noctē: τ fabricatus es auroꝛā τ ſolē. Et tu feciſti terminos terre. Nam terrā littoꝛib⁹ maris terminaſti: immo mare littoꝛib⁹ terre terminaſti: τ tu plaſmaſti eſtatē τ ver. Et ſic ptꝫ/ ꝙ tu feciſti celū quātū ad ambitū τ aſtra et ſolē τc. Et tu feciſti et diſpoſuiſti terram diuidendo aquā ab aq̄s. Et apparuit arida ad habitatōem hoīm terminata littoꝛib⁹ maris. Et ēt creaſti tēpus: τ diuiſiſti ipm̄ per eſtatē: τ ver/ τ hyemē/ τ autūnū/ vt ſuccēderēt τ durarent gn̄ationes τ coꝛruptiones: τ tolleret̄ faſtidiū hoīm: ne ſemper eſſent in eſtate aut hyeme. Iō plaſmaſti ver ad tēꝑandū hyemē: vt herbas τ fruct⁹ germinaret terra. Et formaſti eſtatē vt in ea oēs fruct⁹ maturarent̄. Nō aūt nominat autūnū nec hyemē: q2 potius faciūt ad coꝛruptionē. Sed tota illa creatio τ diſpoſitio vniuerſi: q̄ facta τ creata fuit in ꝑncipio ꝑ verbum: fuit figura noſtre regeneratiōis τ recreationis: vt patebit pſalmo. cōteſimo tertio. Ideo hoc adducit Dauid in figura. Quaſi dicat: ſicut tu creaſti totuꝫ vniuerſum in pꝛincipio/ τ diſtinxiſti/ τ diſpoſuiſti per partes τ per ſpecies et loca et tꝑa ſignificando noſtrā regenerationeꝫ: ita veni et imple opus noſtre regenerationis τ nr̄e redēptionis: pꝛout ibi figuratur.

Eccle. tria.

Unde ſicut in toto vniuerſo ſignant̄ tres partes. ſ. celū/ τ elemēta/ τ elementata: ita pariter in eccleſia aſſignātur tres partes. ſ. ſancti viri qui ſunt celū: τ ſapientes/ et doctoꝛes qui ſunt elementa: τ oēs ſimplices fideles qui ſunt elementata. Et ſicut in mūdo aſſignātur quatuoꝛ tēpoꝛa: ita pariter in eccleſia. Nā pꝛimum tēpus fuit hyems poſt peccatū Ade. Secundū fuit ver in lege Moyſi in quo tanq̄ in arboꝛe inceperūt myſteria generari. Sed tēpus gratie in aduētu xp̄i fuit eſtas: in qua fructus legis fuerūt maturi ad colligēdū. ſed tempus Antichꝛiſti erit autūn⁹: in quo folia eccl'ie cadent τc. Et iō pꝛopheta hic tacet hyemē τ autūnū: q2 ꝑ hyemē interp̄tat̄ pctm̄ Ade/ τ per autūnū tēpus filij ꝑditiōis: Sed noīat ver ꝑ qd̄ interpꝛetat̄ tꝑs vete. teſt. Et eſtatē: ꝑ quam ſignificat̄ tꝑs gr̄e. quaſi dicat. Tu de⁹ pſalmaſti τ creaſti legē veterē τ nouā: τ tꝑs legis τ tꝑs gr̄e. Et ſic etiā creaſti diē et noctē id eſt legē veterē τ nouā. Ideo ſicut tuus eſt dies. i. lex euāgelica τ tēpus gr̄e: ita tua eſt nox. i. lex vetus et tempus eius. Et hoc dicit cōtra Manichcos qui dicūt legem veterem non eſſe datam a bono deo. Et etiam dicūt ꝙ deus ſolum creauit creaturas incoꝛpoꝛeas et inuiſibiles. Et etiaꝫ per auroꝛā intelligit tempus legis ꝓpinquū Chꝛiſto: quādo ſol mittebat ſuos radios inter vmbꝛas noctis per Joānē Baptiſtā. Et per ſolē intelligit humanitatē xp̄i qui eſt ſol iuſtitie: per cuius ꝓſentiā factus eſt dies gratie. Ex ſupꝛadictis patet ꝙ Dauid omnia ſupꝛadictas adducit in figurā aduētus Chꝛiſti τ noſtre redemptionis: τ ſic ponit figuram pꝛo figurato. Nam oīa illa q̄ erant in Chꝛiſto implēda: fuerūt de facto in eo impleta. τ hoc petit Dauid in hoc pſalmo. Et ideo ſubdit/

Memoꝛ eſto huius: inimicus impꝛoperauit dn̄o: τ populus inſipiens incitauit nomen tuum.

Ne tradas beſtijs animas cōfitentes tibi: τ aīas pauperum tuoꝛum ne obliuiſcaris in finem.

Reſpice in teſtamentuꝫ tuum: quia repleti ſunt qui obſcurati ſunt terre domibus iniquitatum.

Ne auertatur hūilis factus confuſus: pauper τ inops laudabunt nomen tuum.

¶ Dn̄e Jeſu memoꝛ eſto hui⁹ figure. τ myſterij ſupꝛadicti: τ memoꝛ eſto huius ppl'i tui ad cōplendas figuras memoꝛatas: τ libera nos de manu: et īpꝛoperijs īſipeliū. Erit ne verū aut ſuſtinebis/ qd̄ inimic⁹ ppl's īfidelis īpꝛoperabit τ īpꝛoperia dicet dn̄o: τ ppl's infideliū īſipiēs īcitabit ad cōtumeliā τ vituperabit nomē tuū: h̄ dicit ꝓpheta cū īdignatiōe. Et ergo ne tradas. i. ne tradi ꝑmittas beſtijs. i. diabolo τ mēbꝛis ei⁹ beſtial'r viuētib⁹ aīas ꝯfitētiū tibi. Et appellat beſtias Antiochū τ Nicanoꝛē τ ſequaces eoꝝ: q̄ vaſtarūt τ deuoꝛarūt illā ciuitatē τ ppl'ꝫ tāq̄ beſtie: Sꝫ q2 de⁹ h̄ ꝑmittebat: iō ſubdit. Et ne in finē nec total'r obliuiſcaris aīas pauperū fideliū tuoꝝ: q2 īfideles expoliauerūt eos: et ne cōtēnas: ſed reſpice in teſtm̄ tuū ꝓbēdo fauoꝛē legi tue τ fidelib⁹ tuis expoliatis: qm̄ inimici tui q̄ obſtinati τ denigrati τ obcecati ſunt ꝑ auaritiā et infidelitatē τ cetera pctā/ repleti ſunt domib⁹ τ ceteris tꝑalibus bonis iniquitatū terre. i. bonis terrenis ꝑ iniq̄tatē τ rapinā τ violentiā acq̄ſitis. Lra Hieronymi hꝫ. Reſpice ad pactuꝫ: q2 repleti ſunt tenebꝛis terre habitatiōes iniq̄. τ tūc litera eſt plana. Rogo ergo ne fidelis populus tuus humilis auertat̄ τ pellatur a te factus cōfuſus: τ inaudit⁹/ τ deſolatus. Nā diuites huius mūdi nō laudabūt te: ſed iſte ppl's fidelis pauper τ inops laudabunt nomen tuū: τ colent te ſeruādo legem tuam.

Exurge deus: iudica cauſam tuaꝫ: memoꝛ eſto impꝛoperioꝛum tuoꝛum: eoꝝ que ab inſipiente ſunt tota die.

Ne obliuiſcaris voces inimicoꝝ tuoꝛum: ſuꝑbia eoꝝ q te oderunt aſcendit ſemꝑ.

xiij. q. vſ. c. h. q̄. τ. xx. q. v. ſi quis ē pe. diſ. iij. c. talis.

¶ Ergo Chꝛiſte exurge et veni in carnem: τ iudica cām tuā in nobis: τ defende eā contra inimicos: τ eſto memoꝛ īpꝛoperioꝝ tuoꝝ q̄ ab illo pplo inſipiente ſunt τ dicunt̄ τ ſiunt tota die cōtra te. Et ne obliuiſcaris punire voces τ blaſphemias inimicoꝝ tuoꝝ: qm̄ ſuꝑbia eoꝝ īſideliū q̄ te oderūt aſcēdit et creſcit ſemper. Nā q2 differs aduentū tuum τ punitionē ipſoꝝ: ideo blaſphemant dicētes deū Iſrael eſſe īpotētē: τ dicūt legē tuā eſſe vanam: in qua pꝛomittitur meſſias redēptoꝛ et liberatoꝛ. Et etiā ſuꝑbia et blaſphemia eoꝛum aſcendit ſemꝑ in celū cōtra te/ et creſcis in eis. ¶ Hec aūt expoſitio ſupꝛadicta licet ſit catholica et vera: inquantū Dauid inuocat Chꝛiſtū ex parte eccleſie ꝓ ſtatu veteris teſtamēti: vt veniat in carnē ad liberandū eos ſpiritualiter: et tempoꝛaliter: tamē allegat figuraꝫ ꝓ figurato: quia idē Jeſus qui liberauit gen⁹ humanū de poteſtate diaboli per moꝛtē τ paſſionē τ aquas baptiſmi ꝑoſt incarnationem: idēmet Jeſ⁹ eduxit populum de Egypto/ et traduxit per mare rubꝛū in figura noſtre redemptionis et regenerationis/ vt ait beatus Judas in ſua canonica. et ſic bene merito Dauid allegat figuram pꝛo figurato.

vaſtatio tēpli fuit figura vaſtationis eccl'ie.

Sed quia Dauid habuit multiplicē ſpiritū ꝓphetie: et plura ſimul videbat in ſpiritu de xp̄o τ eccleſia: quia pꝛophanatio et vaſtatio tēpli τ ciuitatis facta ꝑ Antiochum tꝑe Maccabeoꝝ fuit figura pꝛophanationis et vaſtationis eccleſie: q̄ facta eſt per ſectam Mahometicā: et fiet per Antichꝛiſtuꝫ: Ideo Dauid in ſpiritu pꝛophetico ꝓuidit omnes

ꝑſecutiones eccleſie vſq ad Antichriſtū in figura ꝑ captiuitatem Babylonie: ⁊ ꝑſecutione Machabeorū: ſicut etiā ꝓuidit Daniel. Et ideo eſt dicēdū: ꝙ Dauid ī hoc pſal. nō ſolū inuocat Chriſtū vt veniat in carnē ad liberādū illū populū de perſecutiōe infideliū: et totū gen⁹ humanū de poteſtate diaboli: ſicut Iſrael de Egypto: vt dictum eſt in ſupradicta expoſitiōe: ſed etiā inuocat Chriſtuȝ vt veniat in ſecūdo aduētu ad liberādū eccleſiā ſuaȝ iā ꝓſtratā de poteſtate Mahometi: ⁊ Antichriſti. Nā ipſi Dauid fuit reuelatus tot⁹ diſcurſus eccl'ie vſ. ad diē iudicij: vt frequēter dictū eſt. ⁊ ideo exponēd⁹ eſt iterū ſpecial'r iſte pſalm⁹ de ꝑſecutiōe Mahometi ⁊ Antichriſti: vt diſtincti⁹ intelligat̄. Duo ergo facit. Nā primo exponendo q̄relā / predicit ſtragē quā facturus eſt Antichriſt⁹ in eccl'ia: et ei⁹ p̄curſores de ſecta ſarracenica. Secūdo inuocat Chriſtū: vt veniat ad liberādā eccl'iaȝ de poteſtate Mahometi ⁊ Antichriſti: allegādo Chriſti oīpotentiā ibi. Uſquequo de⁹ īproperabit inimic⁹.

I. Quatuor cōditiones ad ꝯſtruēdum ⁊ deſtruēdū eccleſiā.

℃ Quātū ad primū: eſt p̄mo notādū ꝙ ſicut eccleſia Chriſti habuit quatuor cōditiones ſctōrum ad cōſtruendū: Ita habuit ⁊ habet quatuor ꝯditiōes inimicorū ad deſtruēdum. Nā primo cōgregarunt eā apl'i ꝑ ſuā predicationem et miracula. Secūdo martyres rigarunt eā ſanguine ſuo. Tertio doctores roborarunt eam declarādo ſacras ſcripturas. Quarto roborarūt eā ſancti viri cōfeſſores ⁊ religioſi ꝑ totā Egyptum / ⁊ Syriā / ⁊ Armeniā / ⁊ Meſopotamiā / et Perſiā / ⁊ Indiā / ex quorū exēplo et ſanctitate multi cōuerſi ſunt ad fidē: intantū ꝙ ab aſcēſione Chriſti vſq ad annū quaſi ſeptingēteſimū oēs natiōes mūdi ab India vſq Hiſpaniā / et ab Ethiopia vſq ī Scythiā / venerūt ad fidē Chriſti: ⁊ cōgregate ſunt in eccl'ia ſub iugo fidei ꝓ maiori pte. Ita pari modo ſurrexerūt quatuor conditiones inimicoruȝ quos ꝓuidit Daniel. vij. ca. ſ. figurā quatuor beſtiarū in mari magno cōtra eccleſiā Chriſti ad deſtruendā eā.

No. de q̄tuor beſtijs in mari.

Prima aūt beſtia fuit quaſi leena. Scda quaſi vrſus. Tertia q̄ſi pardus. Quarta terribilis ſine noīe / que oēs alias deuorauit. Per leenā intelligit̄ ꝑſecutio tyrannorū. Et ꝑ vrſum ꝑſecutio hereticorū. ꝑ pardū autē ꝑſecutio Sarracenorū: q̄ incepit poſt Heracliū imperatorē circa annos dñi. d. cc. q̄ ſecta ideo dicit̄ quaſi pardus / ꝓpter varietatē nationū beſtialiū: q̄ eā receperunt. Nā tres nationes magis viles ⁊ beſtiales q̄ erant in mūdo receperūt ſectā Mahometicā. ſ. Arabes: Turci / et Tartari / ⁊ vna pars Ethiopum. Scdo dicit̄ ſilis pardo ꝓpter diuerſitatē hereſiuȝ: quas cōtinet in ſe illa ſecta: q2 fuit conficta ex multis ⁊ diuerſis hereſibus q̄ tūc laborabāt ī Arabia. puta ex hereſi virili q̄ dicebat Chriſtū eſſe purum hoiem: ſȝ in eo habitare diuinitatē patris: et cōcedebat ipſuȝ eſſe genitū ex ſpiritu ſctō ipſi⁹ patris. Et etiā ex hereſi Jacobitarū qui ſeruāt circūciſionē. Et ex hereſi Manicheoruȝ q̄ dicebāt Chriſtum nō vere mortuū ⁊ paſſum realiter: ſed in apparentia. Et ex hereſi Montanorū q̄ dicebant Chriſtum poſt Antichriſtum et reſurrectionē generalem regnaturum mille annis in libertate: ⁊ felicitate carnali cum ſuis. Unū dicūt Sarraceni ꝙ de⁹ ad hoc creauit ⁊ genuit Chriſtum ex ſpū ſuo: vt debellet ⁊ interficiat Antichriſtū in fine dierū: ⁊ iudicet mūdū / et regnet in hoc mūdo per mille annos. poſtea cū ſuis ⁊c.

℃ Unde ex his quatuor falſis aſſertiōibus ⁊ hereſibus eſt cōficta lex mahometica: vt ptȝ in ſuo Alcorano. Et ideo deſignat̄ ꝑ tertiam beſtiā que dr̄ pardus ꝓpter diuerſitatē colorum. Iſta tertia beſtia conata eſt deſtruere totā eccleſiā: intātū ꝙ ſub ſuo dñio ſubiugauit totā Scythiā: ⁊ maiorē partē indorū / ⁊ totā Parthiā / et Aſiā / ⁊ Perſiā / et Syriā / ⁊ Chaldeā / ⁊ Medeam / ⁊ oēs Armenias / et minorē Aſiā / ⁊ Greciā / ⁊ Syriā / ⁊ Arabiā / et Egyptū / et quaſi totā Ethiopiā / et Aphricā. Et reduxit eccleſiā Chriſti ad vnū angulū mūdi in parte ipſi⁹ Europe.

R. Tercia beſtia ſarracenorum.

Quarta beſtia terribilis expectat̄: ꝑ quā deſignat̄ Antichriſtus. Iſta quarta beſtia dicitur ceteras tres deuoraſſe: eo ꝙ oēs alias debet trahere ad ſe: et ſequētur eū. Nā ipſe Antichriſt⁹ erit circūciſus: vt trahat ad ſe Judeos ⁊ ſarracenos: ⁊ finget ſe ſeruare vetus teſtamētū ⁊ etiā legē Mahometicā in pte: niſi ꝙ totaliter negabit Chriſtuȝ: eo ꝙ dicet ſe eſſe meſſiam in lege ꝓmiſſuȝ. Et erit hypocrita ⁊ heretic⁹. Et cū armis oīm ſupradictarū beſtiarū impugnabit eccleſi. Unū q̄cq̄d ab alijs relictū eſt: iſte vaſtabit. Et ſic dicunt cōiter doctores: ꝙ oēs tres beſtie priores. ſ. tyrāni ⁊ heretici ⁊ ſarraceni ſunt ⁊ fuerūt p̄curſores ātichriſti. Et ſic ꝑſecutio illorū aſcribit̄ antichriſto i ſacra ſcriptura. Sed ipſe cōſummabit̄ vaſtationē ⁊ ꝑſecutionē eccl'ie. Et hāc ꝑſecutionē. ſ. antichriſti ⁊ ſuorū precurſorū q̄ ſunt ſarraceni / p̄dicit et deflet propheta Dauid in hoc pſal. put ꝓuidit in ſpū: et fuit erudītus a ſpū ſctō: et ſic pro maiori parte p̄dicit̄ ꝑſecutio Mahometi precurſoris antichriſti in hoc pſal. Dicit ergo Dauid in pſona eccl'ie Chriſti. O deus. thō Chriſte / vt quid. i. quare repuliſti eccleſiā tuā in finē. i. total'r ſiue a principio vſq in finē ꝑmiſiſti eccl'iā vexari ꝑ has quatuor beſtias ſucceſſiue: et iratus eſt furor tu⁹ ſup nos q̄ ſum⁹ oues paſcue tue: quos in ppl'm et ꝓprias oues elegiſti: et q̄bus in ſancta eccl'ia legē euāgelicā ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta in paſcuā et paſtū p̄ paraſti: Ideo ne derelinquas eas: ſȝ memor eſto ꝯgregatiōis. i. eccl'ie tue: quā cōgregaſti ab initio tui aduētus: p̄rio ex duodecim apl'is: et ſeptuaginta duobus diſcipulis: et ſic paulatim eam ex Judeis et gētilib⁹ adunaſti: ⁊ poſſediſti / et magnā feciſti.

Eccl'ie cōgregatio.

Et redemiſti virgā. i. ſceptrū hereditatis tue. i. totā eccleſiā ex fidelib⁹ congregatā: q̄ dicit̄ ſceptrū ⁊ regnum hereditatis tue: et dicit̄ mons Sion per diuinā cōtemplationē: in quo mōte et hereditate tua habitaſti ab initio tui aduentus. Leua ergo manus et potentiā tuā in ſuperbias eorū inimicorū infideliū / Judeorū / ⁊ tyrānorū et hereticorū / et Sarracenorū / et ſequaciū antichriſti qui eā perſequunt̄. Nā quāta malignatus eſt. i. quāta mala fecit: et cōmiſit cuȝ malitia ppl's infideliū inimicus in ſancto. i. in ſanctuario et eccleſia tua: q2 infideles tyranni ⁊ Sarraceni: q̄ tuo oderunt ⁊ gloriati ſunt in medio ſolēnitat̄ tue. i. in medio eccleſiarū: vbi celebrant̄ ſolennitates ⁊ feſtiuitates tue: q2 eas ꝓphanarūt cōmittēdo turpitudines et abominatiōes ī eccleſijs: ⁊ faciēdo eas meſquitas vbi laudat̄ ſcrilegus et inmūd⁹ Mahometus. Et poſuerūt ſigna. i. vexilla ſup ſummū et ſummitates eccl'iarū in exitus. i. ī ſignū victorie et ꝓſperitatis. Signa dico poſuerūt et nō cognouerūt deū et dñm: ſed inuocabāt nomen ſacrilegi Mahometi in ſignū victorie. Hoc p̄dicit ꝓpheta

pſal. fact⁹ eſt in pſona ppl'i Judeorū exiſtētis ī hac captiuitate expectātis liberari ꝑ meſſiā: quē falſo ⁊ fruſtra expectāt: q̄ eſt factur⁹ vltionē de xp̄ianis ⁊ ceteris gentib⁹ / q̄ affligūt eos in hac captiuitate. Ideo dicit iſte popul⁹. O deus qn̄ tu miſeris meſſiā ⁊ liberauerit nos de hac captiuitate: tūc ꝯfitebimur tibi ⁊c. Sȝ q2 ſcda expoſitio eſt erronea / inquātū tollit tps aduētus meſſie: ⁊ prima eſt inutilis inquātū illud qd̄ eſt ſpūale expectat tpale: Id dicēdū ſcdȝ catholicā / ⁊ verā intelligētiā ꝓphete et eccleſie: ꝙ Dauid p̄uidēs in ſpū gaudiū fideliū de aduētu meſſie / ⁊ bñficio nr̄e redēptiōis: ⁊ preuidēs futurū iudiciū / ⁊ punitionē faciēdā per xp̄ȝ de perſecutorib⁹ eccleſie / ⁊ de tranſgreſſoribus legis euāgelice. fecit hunc pſalmū / orās ne deus ꝑmittat diſperdi populū ſuū: ſed faciat vltionē de ꝑſecutoribus eius / in qua oratione forſan habuit certitudinē de aduētu meſſie / ⁊ punitione faciēda de iniq̄s. Ideo introducit ppl'm fideliū dicens. O xp̄e deus nos cōfitebimur tibi. i. laudes dabimus tibi. Primo ꝓpter bñficiū incarnationis / ⁊ noſtre redēptiōis: quia nos a peccato et perpetua captiuitate liberabis. Secūdo confitebimur tibi quia de diabolo et inimicis eccleſie facies vindictā / ⁊ vltionē / ⁊ inuocabimus nomen tuum quod eſt Jeſus.

Cum acc. tē. i. c. tps. fr̄. ꝑ pen. pſal. ij. ſ. nō ē pſonā.

Narrabimus mirabilia tua: cū accepero tēpus ego iuſtitias iudicabo.

℃ Et tūc etiā cōfitēdo narrabim⁹ mirabilia tua: et p̄dicabimus myſteriū incarnatiōis / ⁊ natiuitatis ⁊ predicatiōis / ⁊ miraculorū operatiōis / et mortis ⁊ paſſionis / et reſurrectionis / ⁊ aſcenſionis ⁊c. q. d. tūc agemus gratias / ⁊ celebrabimus feſtiuitates in memoriā horū bñficiorū ⁊c. Cū accepero tēpus. ℃ Hec eſt ſcda pars huius pſal. in qua loquit̄ xp̄s in lege ꝓmiſſus / q̄ locutio pōt cōtinuari cū ſupradictis verbis. Primo ꝙ Dauid dicat. O xp̄e deus nos cōfitebimur tibi ⁊c. eo ꝙ ꝑ reuelationē dixiſti mihi oīa verba ſequētia. ſ. cū accepero tp̄s ego iuſtitias iudicabo ⁊c. Uel pōt dici ꝙ iſte pſal. eſt quidā dialogus / in quo Dauid dicit in pſona totius eccleſie / cōfitebimur tibi de⁹ ⁊c. Sed poſtea xp̄s rn̄dēs dicit verba ſequētia. ſ. cū accepero ⁊c. q̄nocūq intelligat̄: xp̄s eſt ille qui loquitur in hac ſecunda parte / vbi xp̄s tria facit. Nā primo ꝓmittit venire in carnē ad iudiciū diſcretiōis. Scdo ꝓmittit dare legē iuſtificantē ꝓhibētē oēm violentiā ⁊ iniuſtitiā. Tertio ꝓmittit facere vltionē de ſupbis ⁊ tranſgreſſorib⁹ / ⁊ ꝑſecutorib⁹ legis euāgelice. Scdȝ ibi Dixi iniq̄s. Tertiū ibi. Q2 neq ab oriente.

Xp̄s accepit tē pus q2 fact⁹ ē homo.

℃ Quantū ad p̄mū eſt aduertēdū ꝙ xp̄s q̄ eſt verbū p̄ris / ⁊ de⁹ ab eterno cōſubſtātialis patri / cū ſit eternus ⁊ ſupra oē tp̄s fact⁹ eſt tpalis / et mortalis formaȝ ſerui accipiens. Et ſic accipiendo carneȝ accepit mortalitatē: ⁊ accepit tp̄s: q2 fact⁹ ē hō tpalis ⁊ mortalis: ī qua forma dedit nobis legē euāgelicam. Et in eadē forma dȝ mūdū iudicare / ī qua iudicatus eſt a Pilato. Et hoc eſt qd̄ dicit hic xp̄s rn̄dēdo voto eccl'ie dicēs: Tu Dauid ⁊ vos oēs fideles dicitis ꝙ nō ꝑmittā eccleſiā diſpdi: et ꝙ confitebimini mihi ⁊c. Et ego dico vobis / ⁊ ꝓmitto ꝙ cū accepo tp̄s. i. cuȝ aſſumpſero carnē hūanā / et effect⁹ fuero tpalis et carnalis ⁊ mortalis: et venero in carnē: ego tūc iuſtitias q̄s petitis iudicabo. Primo ꝑ iudiciū diſcretionis. Scdo ꝑ iudiciū examinatiōis / ⁊ retributiōis / ⁊ punitiōis: q2 puniā veſtros ꝑſecutores: ⁊ liberabo et reſtaurabo eccleſiam meam: et fideles meos.

Liquefacta eſt terra ⁊ oēs qui habitāt ī ea: ego confirmaui colūnas eius.

xliij. di. ſi. i. c. ſi rector.

℃ Hic explicat modū hui⁹ reſtauratiōis. Ad cuius itellectū eſt notādū / ꝙ corda hoīm añ xp̄i aduentū maxime corda gētiliū erāt dura et lapidea ꝑ ſuperbiā: ſȝ xp̄s fecit ea carnea / et liq̄fecit ea ꝑ hūilitatē ea doctrinā euāgelicā / et fidē / et charitatem. Itē ex alia pte caro hoīm erat liq̄facta et fragilis / ⁊ prona ad cadēdū ⁊ peccādū: ſȝ xp̄s firmauit colūnas eius. i. fortificauit vires aīe ꝑ fidē / ⁊ charitatē / ⁊ gratiaȝ ⁊ eccl'iaſtica ſacr̄a ⁊ per doctrinā legis euangelice. Itē tota eccl'ia fuit in p̄ncipio etiā fragilis. Nā in paſſiōe relicto xp̄o oēs fugerūt: et Petr⁹ ad voceȝ vni⁹ ancille ter negauit xp̄m: et in illis diebus oēs apl'i / et diſcipuli erāt in cenaculo abſcōſi / ⁊ congregati ꝓpter metū Judeorū. Sȝ xp̄s miſit ſpm̄ ſctm̄ in eos / qui erant columne eccl'ie fragiles: et ſic xp̄s cōfirmauit / et fortificauit colūnas eccl'ie. et ſic xp̄s in ſuo aduētu liquefecit / et mollificauit dura: et cōfirmauit / et fortificauit fragilia ꝑ fidē et eccleſiaſtica ſacr̄a. Dicit ergo xp̄s / qn̄ ego veni in carnem tota terra. i. oēs qui habitāt in ea / erat liq̄facta ⁊ fragilis: et oīa corda hoīm erant diſſoluta et corrupta in moribus: et hoc nō ſolū in ppl'o gentiliū: ſȝ etiam iudaico: ſed ego cōfirmaui colūnas eius: ne totaliter caderēt in ruinā. Nā cōſtitui. xij. apoſtolos / ⁊ ſeptuaginta diſcipulos: et eos in fide ſolidaui: ⁊ hos feci colūnas: ſup quos ſuſtētat̄ eccleſia.

hō fragilis ſolidatur ꝑ chriſtum.

Et iſti predicarunt legē euāgelicā: et cōuerterūt oēs gentes ad fidē / et liberarūt gen⁹ hūanū de magna ruina: ⁊ texerunt oēs fideles ſub vno tecto eccl'ie. Et ſic nūq̄ iſta eccleſia ruet: nec totaliter cadet: quia ego cōfirmaui colūnas eius per duodecim apl'os / et per duodecim articulos fidei / et per ſeptem eccleſiaſtica ſacramēta: ⁊ per legem et precepta euāgelica.

Dixi iniquis nolite inique agere: ⁊ delinquētibus nolite exaltare cornu.

xv. q. ſ. vlt. c. vlti. et xxiij. q. ſ. cap. ſi peccatus.

Nolite extollere in altū cornu veſtrū: nolite loqui aduerſus deum iniquitatem.

℃ Hic Chriſtus ſpecialiter ꝓmittit dare legē euāgelicam per quam firmatur eccleſia / et diſcernitur ppl's fidelis ab infideli. Et ponit preteritum ꝓ futuro ꝓpter certitudinem prophetie ſecundum morem ſuum. Unde dicit. Ego confirmaui columnas eccleſie / non ſolum per apoſtolos et diſcipulos: ſed etiam per legem euangelicam. Naȝ ego in lege euāgelica dixi et precepi iniquis et violentis et iniuſtis: ne perſequantur iuſtos et pauperes / et ſimplices: immo dixi: Nolite inique agere contra deum ⁊ proximum: et etiam dixi delinquentibus / et tranſgreſſoribus et ſuperbis / nolite exaltare cornu ⁊ faſtigium ſuperbie: quia dedi preceptum de iuſtitia ⁊ humilitate: vt patet Matth. v. ⁊ ſ. v. ⁊ vij. ⁊ per totum diſcurſum euangeliciū: q2 nil aliud precipitur / niſi charitas dei / ⁊ proximi: et humilitas: quia qui ſe humiliat exaltabitur: ⁊ qui ſe exaltat humiliabitur. Ideo dixi. Nolite extollere cornu. i. ſtatū ⁊ dñiū veſtrū in altū in dictis aut factis: et nolite loq̄ iniquitatem. i. blaſphemiā / aut dolū / aut mendacium aduerſus deū. Nam qui loquitur mēdaciū contra primū: etiam offendit deū: et ſic prohibetur omne

dictū aut factū contra deū ⁊ ꝓximū ſi: ⁊ in hoc conſi ſtit tota lex euangelica: ⁊ etiam lex ⁊ prophete. Bꝫ hoc magis explicatur in lege euāgelica Matth. v. ⁊. vj. ⁊c. Et iſta lex euangelica nō ſolum obligat Iudeos/ſed oēs nationes/⁊ conditiones hominum: ⁊ oēs regiones/⁊ terminos terre: ideo ſubdit comminando punitionē tranſgreſſoribus hic temporaliter/⁊ in futurum eternaliter/dicens.

arg. xij. q̃. ij. c. cum de notiſſimā. xxiij. q. v. §. vlti. Quia neqꝫ ab oriente neqꝫ ab occidente neqꝫ a deſertis montibus: quoniam deus iudex eſt.

Hūc humiliat ⁊ hūc exaltat: quia calix in manu dñi vini meri plenus mixto.

Et inclinauit ex hoc in hoc: verūtamē fex eius non eſt exinanita: bibent omnes peccatores terre.

¶ Nemo putet ſe excuſari ab hac lege / nec putet fugere punitionē: ſiue faciat ſecrete/ſiue palā: qꝛ deus nec deficit ab oriente/neqꝫ ab occidēte: neqꝫ a montibus Scythie/⁊ Ethiopie: qm̄ deus iuſtus iudex vbiqꝫ eſt preſens/⁊ nulli loco deeſt. Eſt notanter nominat orientē ⁊ occidentē/⁊ nō aquilonē nec auſtrum: qꝛ per deſertos montes intelligit aquilonem ⁊ auſtrum. Et ratio eſt: nā in parte aquilonari ſunt montes Sarmatici vltra ſeptimū clima: qui quidē montes ſunt deſerti propter frigus ⁊ perpetuū gelu. Et quia vltra ſexagīta quinqꝫ gradus ab equinoctiali/dū ſol eſt in ſcorpione/⁊ in capricorno ſemper eſt nox ſine luce: eo ꝙ per illos duos menſes ſol eſt ſub horizonte eorum: per oppoſitum in Ethiopie mōtibus eſt ſemper eſtus: ⁊ terra reddit inhabitabilis. Sed ſi aliqui habitāt tā in mōtibus deſertis Ethiopie/ꝙ̄ in montibus Sarmaticis: adhuc illi ſunt ſub dei iudicio: ⁊ omnes illos/⁊ iſtos qui habitant in media terra temperata. ſ. inter ſecūdū/⁊ ſeptimū clima deus iudicat ſecundum ſua demerita: hic tēporaliter ⁊ in futuro eternaliter. Ideo ſubdit: Hunc humiliat. ſ. ſuperbū/⁊ hunc. ſ. humilem exaltat: ſicut humiliauit Pharaonem/et Nabuchodonoſor. Et exaltauit Darium/et Cyrū/⁊ Dauid ⁊c. Et vnde proueniat hoc: ſubdit cauſā potentie dei dicens: quia calix in manu domini ⁊c.

N triplex calix in ſcriptura. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū/ꝙ triplex calix legitur in ſacra ſcriptura. Primus calix paſſionis Matth. xxvj. Tranſeat a me calix iſte. Et poteſtis bibere calicem ⁊c. Secundus eſt calix punitionis. pſal. x. Ignis ſulphur ſpūs ꝓcellarū pars calicis eorum. Itē Apo. xiiij. Hic bibet de vino ire dei / qḋ mixtū eſt mero in calice ire ipſius. Itē Apoc. xvij. Date illi calicem vini indignationis ire dei. Tertiꝰ calix eſt fruitionis ⁊ glorie. pſalmo. xv. Dominꝰ pars hereditatis mee et calicis mei. Item pſalmo. xxij. Calix meus inebrians. Item Eſa. lv. dicit de calice punitionis. Conſurge Hieruſalem que bibiſti de manu dñi calicē ire eius. Et ſic tot modis dicitur vinum. ſ. paſſionis/et punitionis/⁊ fruitionis. Et ſic ſecūdo modo ſumit hic calix ⁊ vinum. ſ. ire ⁊ punitiōis. cū dr̄ calix in manu dñi vini meri plenꝰ mixto. Vñ calix iſte quo deus potat pctōres eſt plenus mixto. i. quadā mixtura. Nā hꝫ in ſummo vinū proſperitatis/⁊ in fundo feces aduerſitatis ⁊ dānationis ⁊ pene eterne: iō pctōres ⁊ ſupbi bibunt in hac vita vinum proſperitatis de hoc calice: ſed in fundo reperiunt fecē/⁊ vinū damnationis eterne. Per oppoſitū iuſti: qꝛ bibunt in hac vita calicē paſſiōis et perſecutionis: ideo in fundo reperiunt vinū fruitionis et glorie. ideo dixit Chriſtus Mat. xx. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum: vt ſedeatis ad dexteram in regno meo? Et ideo ait Luce. xxij. Vado vobis parare regnū: vt edatis et bibatis ſuper menſā ⁊c. De vtroqꝫ ergo calice poteſt intelligi iſte verſus. Primo de calice paſſionis/qui habet vinum aduerſitatis/⁊ amaritudinis in ſummo: ⁊ vinū glorie in fundo. vt ſit ſenſus: qꝛ calix paſſionis eſt in manu dñi. ſ. calix vini meri plenus mixto. i. mixtura paſſionis cū gloria fruitionis. Vel poteſt intelligi/⁊ manifeſtius calix retributionis: vt ſit ſenſus/in manu domini eſt calix retributionis plenus meri vini et mixto: cum quo deus retribuit bonis et malis. Nam merum purū eſt pro bonis: ſed mixtura que eſt in fundo eſt pro reprobis. Et ſic poteſt eſſe ille calix ratione dantis ⁊ iudicis. Et iſtum calicem ire et retributionis deus inclinauit ex hoc in illud. i. ex hoc peccatore in illum: quia omnibus peccatoribus dat potum de iſto calice punitionis. Verūtamen fex eius. ſ. fex punitionis nōdum eſt exinanita et vacuata: immo ex ipſa bibēt omnes peccatores terre. Nā ſicut gloria dei nunꝙ̄ euacuabitur pro iuſtis: ita ira dei nunꝙ̄ euacuabitur pro damnatis: qꝛ ſemper calix ire dei habet aliquid fecis ad puniendos iniuſtos.

Ego autem annunciabo in ſeculum: cantabo deo Jacob.

Et omnia cornua peccatorum confringā: et exaltabuntur cornua iuſti.

¶ Iſta poſſunt eſſe verba Chriſti in perſona corporis myſtici: vel ſunt verba ipſius eccleſie dicentis: oēs peccatores terre bibēt de iſto calice punitiōis ⁊ ire dei. autē pro ſed/ego annūciabo et predicabo iuſtitiā et iudicium dei in ſeculum: et cantabo deo Jacob/agendo gratias de punitione facta de perſecutoribus: cantabo dico/hoc eſt per membra et fideles meos. Et confringam omnia cornua/⁊ ſuperbias peccatorum: eis dñium/⁊ regna/et vitam auferendo/⁊ a dignitatibus eijciendo/et in infernum detrudendo/et cornua/et honores iuſti populi chriſtiani exaltabuntur hic per gratiam/⁊ in futuro ꝑ gloriā. Hoc fuit impletum. Nam poſt deiectionem Diocletiani ⁊ Maxētij/⁊ aliorum tyrannorū: eccleſia fuit exaltata etiam temporaliter: vt ptꝫ in eccleſiaſtica hyſtoria. Et Dauid coniungit finem cū principio: quia ibi dixit/confitebimur tibi deus/cōfitebimur. ⁊ hic dicit. Ego aūt in ſeculum cantabo ⁊c. Et dat rōnē quare: qꝛ oīa cornua peccatorū cōfringam: eos deijciendo ⁊ puniendo: eo quod perſecuti ſunt eccleſiā. Et cornua populi iuſti exaltabunt: eo ꝙ patienter perſecutiones propter fidem et iuſtitiam tolerarunt: et ſic ſuperbi humiliati ſunt: et humiles exaltati per chriſtum: eo ꝙ iſti ſeruarunt legem Chriſti ⁊ illi non. Unde nota ꝙ licet iſta confractio ⁊ depreſſio peccatorum: et exaltatio iuſtorum fiat continue in hoc mundo occulto dei iudicio: in nouiſſimo die fiet publice et in manifeſto: et ſic de vtroqꝫ iudicio poteſt intelligi iſte pſalmus/ſicut dictum eſt pſalmo nono.

Nota. Nā qñ Sarraceni capiebāt ciuitates Chriſtianorū ponebāt vexilla eorū ſup turres ⁊ cāpanilia eccleſiarū in ſignū victorie: ⁊ inuocabāt magnis vocibus pſeudo ꝓphetā Mahometū. Et ſic fecerunt ꝑ totā Egyptū ⁊ Aphricā: ⁊ etiā hoc fecit Turcus/in Cōſtātinopoli in tēplo ſctē Sophie. Et qñqꝫ ex eccleſijs nr̄is: vt plerūqꝫ faciebāt Meſqtas/ad adorandū ſcōm. nefandū ritū eorū. Et. qñqꝫ eccl'ias incēdebāt igni: ⁊ cū ſecuribꝰ frāgebāt ianuas earū. Ideo ſubdit. Quaſi in ſylua. i. ſicut ſolet fieri i ſyluā qñ fabri ⁊ carpētarij deijciūt ⁊ ſcindūt arbores ⁊ ſecuribꝰ: ita in idipm̄. i. ſimil'r exciderūt iſti ſacrilegi Sarraceni ⁊ Turci ianuas eiꝰ. ſ. eccl'ie ſecuribꝰ: ⁊ ſimiliter deiecerūt eā. ſ. eccleſiā in ſecuri et aſcia: qḋ eſt inſtr̄m ad ſcindēdū ⁊ dolādū ligna. Et nō ſolū nō ſufficiebat eis dꝫ ijcere ⁊ diruere eccl'ia: ſꝫ et incēderūt igni ſanctuariū tuū: ⁊ polluerūt tabernaculū noīs tui in terra. Hoc dicit qꝛ quaſdam eccleſias ꝓſternebāt: ⁊ quaſdā incēdebant igni: et quaſdā prophanabāt cōmittēdo in eis turpitudines: aut polluebant faciēdo ex eis Meſquitas eorum ad adorandū. Et notanter dicit in terra: qꝛ tabernaculum dei qḋ eſt in celo nemo poteſt polluere. Itē tabernaculum nois dei ꝓprie eſt hūanitas Chriſti/q̄ ſedet a dextris dei: qḋ tabernaculum nemo poteſt polluere. Et ideo licet infideles ꝓphanent ⁊ polluāt eccleſias materiales in terra: tñ in hoc nō ledit Chriſtꝰ in celo. Vñ qꝛ ſarraceni ⁊ turci ſatagūt et conant total'r auferre verū cultū dei a terra: cū ꝓhibēt cāpanas ſonare: imo total'r auferunt: ⁊ ex eis faciūt machinas et tormēta q̄s vulgariter bōbardas vocāt/ad muros ciuitatū diruēdos: ⁊ nō ꝑmittūt feſtiuitates Chriſti publice celebrari. Et hoc crudeliꝰ ⁊ vehemētiꝰ faciet Antichriſtus. Iō ſubdit ꝓpheta/cognatio eorū. ſ. Antichriſtus/⁊ ſarraceni/⁊ turci ꝑcurſores eiꝰ dixerūt/⁊ decreuerūt ſimul in corde ſuo: faciamus quieſcere a terra dies feſtos dei: ne ampliꝰ celebrent in honorē Chriſti. ſ. diē natiuitatis/⁊ feſtū reſurrectionis/et aſcēſionis ⁊c. imo cogūt chriſtianos laborare in die dñico ⁊c. ſicut manifeſte videmꝰ facere iſtū turcū in ciuitatibꝰ/quas cepit a xp̄ianis. ¶ Signa noſtra. Ad cuius intellectū eſt notādū ꝙ multi mali xp̄iani: ⁊ ſimplices vidētes ꝓſperitatē ſarracenorū/et victorias eorū/et vidētes ꝑ oppoſitum deiectionē xp̄ianorū/nō cōſiderātes ꝙ iſta eueniunt ex nr̄is demeritis ⁊ pctis/qꝛ deus punit chriſtianos malos tēporaliter cū inimicis infidelibꝰ: putāt ꝙ deꝰ totaliter dimiſit eccleſiā/⁊ ppl'm chriſtianorū/tanꝙ̄ reprobatum: ⁊ diligit infideles: ⁊ ita multi facti ſunt ſarraceni negātes nomē xp̄i: ⁊ ita tp̄e Antichriſti ꝓ maiori parte oēs auari ⁊ voluptuoſi ſequent eū. Hoc ꝓuidēs Dauid dicit in ꝑſona illorū apoſtatarū: Iā nō vidimus ſigna nr̄a. i. miracula q̄ deus ſiue xp̄s ſolebat facere in fauorem fideliū in primitiua eccl'ia. Et iā non eſt in mūdo aliquis ꝓpheta/⁊ ſanctꝰ homo miſſus a deo ſicut ſolebat fieri/qui ꝑdicet nobis: imo oēs eccl'iaſtici ſunt dediti ſupbie/⁊ ambitioni/⁊ auaritie/⁊ voluptatibus. Et ſic nō eſt q̄ nos rephēdat. Hoc ergo eſt ſignū ꝙ deꝰ iā nō cognoſcit ampliꝰ/nec curat de ſua eccl'ia ſequamur ergo ſectā ſarracenicā aut Antichriſtū. Et hoc videmus manifeſte. Nā maior pars exercitus ipſiꝰ turci/vel ſunt chriſtiani/ vel apoſtate ex chriſtianis facti mahometani propter fauorem.

Vſquequo deus. In hac ſecunda parte cōquerit cetus fideliū remanētiū apud Chriſtum allegādo eiꝰ oīpotētiā dicēs. O Chriſte deꝰ vſquequo iſte inimicꝰ. ſ. Mahometꝰ ⁊ Antichriſtꝰ improperabit tibi ⁊ eccl'ie tue: ⁊ iſte aduerſariꝰ Antichriſtus irritat ⁊ cōtēnit nomē tuū qḋ totaliter conat de terra delere? vt quid. i. quare O xp̄e auertis manū tuā/quin punias eū/et auertis dexterā tuā in finē. i. totaliter de medio ſinu tuo. i. q̄re nō abſtrahis manū tuā de ſinu tuo: ⁊ excitas potētiā tuā ꝯ eū? quare ꝑmittis regnare tantū iſtū ſacrilegium Mahometū/⁊ iſtū Antixp̄m filiū ꝑditiōis? ⁊ quare nō punis eos/⁊ das finē perſecutiōibus eccleſie tue? Et ad hoc allegat oīpotētiā xp̄i dicēs. Tu hoc potes facere ſupple ſicut feciſti maiora quodā. Nā tu rex noſter q̄ es deꝰ aū ſecl'a/opatꝰ es ſalutē nr̄e redētiōis in medio terre. ſ. Hierl'm: q̄ eſt ſita in medio terre habitabilis nr̄e: vt dictū eſt. Nā ibi fuiſti crucifixus/et ſepultus: ⁊ reſurrexiſti/ et oīa ſacra eccleſiaſtica inſtituiſti/⁊ ſpm̄ ſctm̄ in apl'os miſiſti. Itē tu cōfirmaſti mare aquarū baptiſmaliū in virtute tua. Primo per cōtactū tui corporis dādo aq̄s virtutē regeneratiuā. Scḋo dando virtutem eis ꝑ exitum ſanguinis ⁊ aque de latere tuo. Et ſic cōtribulaſti in aq̄s baptiſmalibꝰ/⁊ penitētialibus capita draconum. i. oīa ſeptē vitia capitalia. Nā oē pctm̄ delet baptiſmꝰ ⁊ pnīa. Itē tu cōfirmaſti etiā mare Galilee in virtute tua/qū ſiccis pedibꝰ ſuper aquas ambulaſti: ⁊ Petrū ſup aquas ad te venire iuſſiſti: ⁊ qū mare ⁊ vēti obediuerūt tibi. Itē tu cōfregiſti capita draconis. i. diaboli ꝑ legē euāgelicā et eccl'iaſtica ſacra: ⁊ dediſti ipſum draconē. i. diabolū i eſcā populis Ethiopū. i. peccatoribꝰ. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt notādū/ꝙ reges ⁊ ꝑncipes gentiū/⁊ tyranni ꝑſecutores eccl'ie dicebant capita draconis. i. diaboli/in quibꝰ diabolꝰ dñabat toti mūdo ꝑ idololatriā: ⁊ ꝑ quos diabolus ꝑſeq̄bat ⁊ cruciabat martyres: ſed iſta capita cōfregit xp̄s in aquis baptiſmalibꝰ tp̄e magni Conſtātini/⁊ eiectis idolis omnes reges ſubiecit iugo fidei/⁊ dedit ipm̄ diabolū comedēdū popl'is Ethiopū. i. iudeis/⁊ ceteris infidelibꝰ ꝑ infidelitatem ⁊ pctā denigratis. Vñ pctā/⁊ diabolus ſunt eſce ipſis infidelibus ⁊ pctōribus. Nam honores ⁊ dignitates ſunt eſca ſupborū/et pecunie/⁊ diuitie ſunt cibꝰ ⁊ eſca auarorū: ⁊ voluptates eſca luxurioſorū. ⁊ ſic de ſingulis. oīa iſta cōtēpſerūt xp̄iani/qū abrenūciauerūt diabolo: ⁊ pōpis eiꝰ: ⁊ reliquerūt ea popl'is iudeorū: qui ꝓpter iſta mundana noluerunt xp̄m recipere: ⁊ iō iſta ſunt in eſcā Judeis: ⁊ ſarracenis: ⁊ ceteris infidelibꝰ: et ingratis ꝑ pctm̄: nobis aūt relict in eſcā eccl'iaſtica ſacra: qꝛ ſumꝰ oues paſcue eiꝰ. Et nota ꝙ ſicut diabolus/cū ſuis ſeptē vitijs eſt eſca hoīm terrenorū: ita pariter hoīes terreni ſūt eſca diaboli. vñ ſicut ſupbi comedūt honores: et auari bona tpalia: ⁊ pecūias male acq̄ſitas: ⁊ luxurioſi comedūt voluptates carnales: q̄s diabolꝰ eis ꝑſuadet: ita poſt mortē diaboli cōmedūt terrenos et auaros ⁊ luxurioſos in inferno: qꝛ oēs iſti ſicut oues in iferno poſiti ſunt: ⁊ mors depaſcet eos pſal. xlviij. Et ideo dixit deꝰ ſerpenti antiquo. Geñ. iij. Terrā comedes oībꝰ diebꝰ vite tue. i. hoīes terrenos et peccatores. q. d. ſicut homines terreni comedūt terrena in hac vita: ita tu comedes eos poſt mortē in iferno

xxiij. q. j. noli.

Eccl'ie ꝑſecutores dicebātur capita draconis.

hoīes terreni ſūt eſca diaboli.

no. Et ſic ptꝫ qualr̄ diabolꝰ eſt eſca hoīm terreno-
rū ⁊ ecōuerſo. Itē Job. xl. Ecce. Behemoth quē feci
fenū q̄ſi bos comedet ⁊c. Et h̄ eſt qđ ait hic ꝓpha
dicēs. Tu cōfregiſti capita draconū: ⁊ dediſti eum
eſcā ppl'is Ethiopū ⁊c. Et ſeq̄tur. Tu dirupiſti fon-
tes ⁊ torrētes. q. d. ſicut quōdā dirupiſti/ et abſtra-
xiſti fōtes ⁊ torrētes aq̄rū q̄n ꝑcuſſiſti petrā Oreb
⁊c. ita tu ꝑcuſſiſti corpꝰ ⁊ latus tuū in paſſione: vn̄
fluxerūt aq̄/ ⁊ fontes/ ⁊ torrētes eccl'iaſticoꝝ ſacra-
mētorū ad nr̄am redēptionē ⁊ ſalutē. Et ſicut ſicca-
ſti flumina in Egypto: ita ſiccaſti fluuios Ethā. i.
fluuios fortes aquarū. i. ꝑſecutionum tyrannoꝝ/ et
imperatorū: q̄n eoꝝ potentiā exſiccaſti/ ⁊ extīxiſti.
Et ſiccaſti etiā oīa flumina cerimonialia legis ve-
teris: ⁊ totū pſalmū ppl'i iudaici: q̄n eiꝰ hoſtiam/ et
ſacrificiū/ ⁊ regnū/ ⁊ ſacerdotiū abſtuliſti. Item tu
xp̄e licet appareas nunc in humanitate: tn̄ tu idē
es ille qui tūc feciſti in figura oīa illa ſigna ⁊ ꝓdi-
gia: q̄ fecit Moyſes in Egypto. ⁊ in mari rubro/ ⁊
in deſerto. Sed poſtea poſt incarnationē ipleuiſti
oīa ſupradicta/ q̄ tūc fuerunt figura: quia lꝫ nūc rex
noſter apparēs in humanitate: tn̄ tu es deꝰ an̄ ſe-
cula: q: in principio erat verbū: ⁊ deꝰ erat verbum
⁊c. ⁊ oīa ꝑ te facta ſunt tanq̄ ꝑ verbū. Ideo tuꝰ eſt
dies: ⁊ tua eſt nox: ⁊ tu Chriſte fabricatus es auro-
rā ⁊ ſolem: ⁊ tu feciſti terminos terre ⁊c. Et nota ꝙ
hoc verbū fabrico cū ſimilibꝰ pōt eē cōmune in ſe-
cūdis/ ⁊ tertijs ꝑſonis: ꝑut ptꝫ hic: q̄n dicit Tu fa-
bricatus es aurorā ⁊c. Si ergo tu xp̄e es ita oīpo-
tens: q: oīa ꝑ te creata ſunt/ ⁊ feciſti oīa illa ſigna
⁊ ꝓdigia in veteri teſta. ⁊ poſtea in no. teſta. feciſti
maiora. ſ. oīa myſteria nr̄e redemptionis ⁊c. ergo
memor eſto huius gregis/ ⁊ eccl'ie tue/ ⁊ non ꝑmit-
tas eā perire: q: inimicꝰ tuꝰ Mahometꝰ imꝓpe-
rauit. i. iꝓperia multa fecit dn̄o: ⁊ ppl's incipiēs
ipſius Antichriſti incitauit nomē tuū: q: totaliter
conatꝰ eſt delere nomē tuū de terra/ ⁊ blaſphema-
re ipſum: incitauit etiā totū mūdū ꝯ nomē tuū: et
fideles tuos diuerſis tormētis afflixit. Rogo ergo
ne tradas aīas pauperū xp̄ianorū cōfitentes tibi
iſtis beſtijs. ſ. Mathometo. ⁊ Turco/ ⁊ Tartaro/ et
Antixp̄o deuorandas: et ne obliuiſcaris finalr̄/ et
totaliter aīas pauperū tuoꝝ/ q: ſatis ꝑmiſiſti eos
affligi. ¶ Et dicunt̄ beſtie Mathometꝰ cum ſuis ⁊
Antixp̄s: p̄mo ꝓpter vitā beſtialē ⁊ voluptuoſam.
Scđo ꝓpter imanitatē ⁊ crudelitatē quā exercent
et exercebūt in xp̄ianos/ et maxime Antichriſtus
q̄ ſimul erit tyrānus/ ⁊ hypocrita/ ⁊ hereticus: ⁊ ſic
habebit oēs ꝓprietates aliarū beſtiarū eccleſiam
ꝑſequētiū. Et ideo dr̄ ſilis Pardo. i. Mahometo:
⁊ habere pedes Urſi: ⁊ ſic erit hypocrita ⁊ draco.
Et dicit̄ habere os Leonis: ⁊ ſic erit tyrannus. Et
etiā ꝑ iſtā beſtiā pōt intelligi ſpecialr̄ iſte Maho-
metus ꝑcurſor Antichriſti. Chriſtiani vero dicunt̄
pauperes: eo ꝙ ꝓpter bona ſpūalia/ ⁊ tp̄alia reliq̄-
runt. Et dicunt̄ etiā pauperes: q: Antixp̄s/ ⁊ Ma-
hometꝰ xp̄ianos bonis tēporalibus expoliabūt/ ⁊
ſuos ditabūt. et iđ ſubdit. O Chriſte reſpice in te-
ſtamētū tuū/ ⁊ legē tuā euāgelicā: q̄m ſarraceni et
ſeq̄ces Antixp̄i q̄ obſcurati ſunt/ ⁊ denigrati ſunt
in ſecta mahometica/ ⁊ Antixp̄i: repleti ſunt/ ⁊ di-
tati domibꝰ iniq̄tatū terre. i. domibꝰ/ ⁊ bonis tp̄ali-
bus ſeu diuitijs terrenis/ q̄s cū iniquitate ⁊ rapina
acq̄ſiuerūt/ ⁊ nobis abſtulerūt iniuſte ⁊ iniq̄. Bona
tp̄alia ⁊ rapinā ablata dn̄r domꝰ/ ⁊ bona iniquita-

Mahometꝰ ⁊ ſui dicunt̄ beſtie.

tū. i. ꝑ iniq̄tatē/ ⁊ iniuſtitiam ablata. Bona ēt tp̄alia
dicunt̄ domꝰ ⁊ vaſa iniq̄tatū: q: i eis includit̄ oīs
iniq̄tas. ſ. iniuſtitia/ ⁊ rapīa/ ⁊ fraus/ ⁊ dolꝰ: iđ dn̄r
māmona iniq̄tatum. Subdit ergo. O Chriſte rogo
ne pl's xp̄ianꝰ factꝰ ꝯfuſus auertat̄/ ⁊ deijciatur ⁊
cōtēnat̄ factus ꝯfuſus. Et nō ꝑmittas iſtm ꝯfundi:
ſꝫ libera eū de ore beſtiaꝝ ſupradictarū: vt hono-
ret te. Nā ſupradicti diuites ⁊ raptores nō lauda-
būt te: imo blaſphebabūt: ſꝫ ſolꝰ ppl's chriſtianus
pauꝑ ſine bonis tp̄alibꝰ/ ⁊ inops ſine hūane auxi-
lio laudabūt nomē tuū: ⁊ ꝯfitebunt̄ fidē catholicā.
Sꝫ hoc nō poterūt facere/ niſi adiuueris eos. Er-
go exurge/ ⁊ veni ne videaris dormire/ ⁊ iudica cāꝫ
tuā/ ⁊ iniuriā ꝯ te factā. Et eſto memor iꝓperio-
rū tuorū/ q̄ facta ſunt tota die/ ⁊ ꝑ totū tp̄s ꝑſecu-
tiōis ab incipiēte Antixp̄o: ⁊ interfice ipꝫ ſpū oris
tui: ꝑut dicit Apl's. ij. ad Theſſa. ij. Et moriat iſta
beſtia: ⁊ ne obliuiſcaris voces blaſphemie inimi-
coꝝ tuoꝝ: tam Mahometi q̄ Antixp̄i: q̄rū ſupbia
eoꝝ q̄ te oderūt/ ⁊ blaſphemarunt ſemꝑ: aſcēdit in
celū ad aures dei pr̄is/ ⁊ ēt ſemꝑ aſcēdit. i. creſcit.
q. d. veni ⁊ deſtrue. P̄mo ſectā mahometicā. Deinde
ſectā Antichriſti cū ſuo auctore: q̄ eccl'iam tuā afflixe-
rūt/ ⁊ nomē tuū blaſphemarūt. Et ēt tota iſta vl-
tima ꝑicula pōt referri ad vltimū iudiciū/ ad qđ
Chriſtꝰ veniet cum ptāte magna/ ⁊ maieſtate/ ⁊ iu-
dicabit ſupradictas beſtias. ſ. Mahometū ⁊ Anti-
chriſtū/ cū oībꝰ ſequacibꝰ ſuis/ ⁊ cū oībꝰ īfidelibꝰ/
⁊ īpenitētibꝰ. Et mittet eos in ſtagnū ignis īferni:
vt ptꝫ Apoca. xix. Paupes aūt xp̄ianos q̄ perſecu-
tionē paſſi ſunt ꝓpt̄ iuſtitiam fidei ducet xp̄s in re-
gnū pr̄is: vt ptꝫ Apoca. xx. ⁊ Matt. xxv. Et iđ dicit
Dauid. Exurge deꝰ ⁊ iudica cām tuā ⁊c. ¶ Tota er-
go ſnīa huiꝰ pſal. ſm ſcđam expoſitionem eſt ꝙ Da-
uid ꝓuidit in ſpū imanē ꝑſecutionē eccl'ie xp̄i per
mahometū/ ⁊ Antichriſtū finalr̄ faciēdā. Et iđ inuo-
cat xp̄m: vt veniat ad liberādum oues ſuas de ore
iſtaꝝ beſtiaꝝ duaꝝ. Un̄ i ꝑſona eccl'ie dicit. O dn̄e
Jeſu xp̄e poſtq̄ tu creaſti iſtas oues/ ⁊ ab īitio tui
aduētꝰ iſtū gregē ꝯgregaſti/ ⁊ multiplr̄ redemiſti/
⁊ de ore draconis ꝑ baptiſmū liberaſti: libera ergo
ipm ppl'm finalr̄ de manu iſtarū duarū beſtiarū. ſ.
Mahometi ⁊ Antichriſti: ⁊ in finali iudicio puni
perſecutores eccl'ie in cruciatū eternū: ⁊ glorifica
pauperes tuos in vitā eternā. que quidem petitio
implebitur per interitum ipſius Antichriſti.

Confitebimur tibi deus: confitebimur et inuocabimus nomen tuum.

¶ Titulus/ Victori ſiue ad victoriam/
ſiue i finē ne diſꝑdas/ pſal. ipſi Aſaph.
Ex titulo ptꝫ/ ꝙ Dauid fecit hūc pſal. dirigēs nos
in xp̄m q̄ eſt finis legis. Et cantabat̄ cū oī conatu
ꝑ chorū ipſiꝰ Aſaph: eo ꝙ dirigit̄ toti eccl'ie: vt fre-
quēter eſt declaratū. Et addit̄ ne diſꝑdas: eo ꝙ ꝓ-
pheta in ꝑſona totiꝰ eccleſie rogat deū: ne ꝑmittat
eccleſiā diſꝑdi ꝑ infideles. Iſte pſal. ab aliq̄bꝰ He-
breis/ ⁊ ēt catholicis exponit̄ de ppl'o Iſrael redeū-
te de captiuitate Babylonica/ ⁊ dicēte. Confitebi-
mur tibi deꝰ ꝯfitebimur: q̄n egreſſi fuerimꝰ ab hac
captiuiate. Et narrabimus mirabilia tua: eo q̄ fa-
cies iudiciū/ ⁊ punitionem: ⁊ vltionem de inimicis
nr̄is: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum pſal. inq̄tū deꝰ ꝓmit-
tit facere vīdictā ⁊c. Sed Rabi Chābi dicit: ꝙ iſte

De celo auditum feciſti iudicium: terra tremuit ⁊ quieuit.

Cum exurgeret in iudicium deꝰ: vt ſaluos faceret omnes manſuetos terre.

¶ Tu chriſte terribilis es/ ⁊ quis reſiſtet tibi: q. d.
nullus poſſet tibi reſiſtere. Nā tūc ex ira tua audi-
tū feciſti iudiciū de celo: ⁊ terra tremuit: ⁊ poſt q̄
q̄n Chriſtꝰ deus ⁊ homo reſurgeret in iudicio:
ſaluos faceret oēs māſuetos terre. Nā ecce ter-
remotꝰ factus eſt magnus q̄n ſurrexit: ⁊ ſurrexit
ad iudiciū damnatorū/ ⁊ ſupborū/ ⁊ mundanoruꝫ/
⁊ ad ſalutē manſuetorū. Et ideo dicit vt ſaluos fa-
ceret oēs manſuetos terre ⁊c. q: reſurrectio Chri-
ſti fuit ſalus ⁊ reſurrectio māſuetorū. Sed eſt ad-
uertendū: ꝙ hic nō ſolum loquit̄ de reſurrectione
Chriſti tūc facta: ſed etiā de reſurrectione vniuer-
ſali futura: ⁊ de vltimo iudicio. Nā nō ſolū mors ⁊
reſurrectio Chriſti facta eſt in Hieruſalē: ſed etiaꝫ
vltimū iudiciū ⁊ vniuerſale fiet ī valle Joſaphat.
Nā Chriſtꝰ veniet cū poteſtate magna ⁊ maieſta-
te/ ⁊ erit in aere ſupra montē Oliueti/ vbi erat q̄n
aſcendit in celū/ ⁊ oēs apoſtoli qui dicunt̄ mōtes
eterni erunt ſedentes ſup ſedes duodecim circum-
quaq;: ⁊ oēs ſancti erunt in aere cū eo ſupra mōtē
Oliueti/ ⁊ oēs iudicādi erunt in terra in valle Jo-
ſaphat/ q̄ eſt inter ciuitatē Hierl'm ⁊ mōtē Oliueti.
Nā Chriſtꝰ mittet primo angelos ſuos cuꝫ ſonitu
tube/ ⁊ vocabunt oēs mortuos ad iudiciū. Et ſic cū
magno terremotu infernus/ ⁊ mare/ ⁊ terra dabūt
mortuos ſuos. Et ſic recuperatis corporibus oēs
erunt ante tribunal iudicis. Et ideo dicit ꝓpheta.
O Chriſte tu terribilis ⁊ potēs es: nā q̄s reſiſtet ti-
bi: q. d. nullus. Nā tūc in nouiſſimo die ex ira tua
cōcitata cōtra malos auditū feciſti. i. facies iudi-
ciū: ⁊ tota terra tremuit: primo ꝓcedentibꝰ illis
quindecim ſignis terribilibꝰ ante aduentuꝫ Chri-
ſti ad iudiciū/ q: erūt ſigna in ſole/ ⁊ luna/ ⁊ in ma-
ri: ⁊ in terra ⁊c. Luc. xxi. Sꝫ poſtea terra quieſcet
cū exurget deꝰ in iudiciū/ vt ſaluet oēs māſuetos
terre: ⁊ damnet ſupbos ⁊ obſtinatos. ⁊ ad hoc ideꝫ
poſſunt referri oīa q̄ ꝓcedunt. ſ. illuminās tu mira-
biliter a montibꝰ eternis turbati ſunt oēs inſipiē-
tes corde. q: tūc oēs viri diuitiarū nihil inuenient
in manibꝰ ſuis ⁊c. Bene ergo illa ciuitas vocata ē
Hierl'm. i. viſio pacis: q: ibi Chriſtꝰ deꝰ in carne vi-
ſus: ⁊ notus/ ⁊ mōſtratꝰ eſt. Primo ꝑ p̄dicationem
⁊ miracula. Scđo ibi viſus eſt pati ⁊ mori: ⁊ ſic ibi
pacificauit nos cum patre in ſanguine ſuo. Tertio:
q: ibi reſurrexit ⁊ aſcendit in celū/ ⁊ miſit ſpirituꝫ
ſanctum in diſcipulos. Quarto ⁊ vltimo: q: ibi fiet
vniuerſale iudicium/ ⁊ videbit̄ in poteſtate magna
⁊ maieſtate. ⁊ ſic notus eſt in Judea/ ⁊ terra Hieru-
ſalem: ⁊ in monte Sion realiter ⁊c.

Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: ⁊ reliquie cogitationis diēꝫ feſtuꝫ agent tibi.

¶ In hac ſcđa ꝑte p̄dicit diuinū cultū latrie debi-
tum Chriſto a fidelibꝰ ꝓ beneficio redēptionis/ et
oīm ſupradictorū: q̄ ſoli deo cōueniūt. ¶ Ad cuius
intellectū eſt primo aduertēduꝫ: ꝙ cogitatio hoīs
⁊ interna cōſcientia/ ⁊ deuotio cōtēplando miracu-
la ⁊ myſteria q̄ fecit Chriſtꝰ/ credit ipſum eſſe deuꝫ
⁊ hoīem mediatorē ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum. Et
ſic cōfitetur Chriſto dādo cultū latrie. Et ex tali fi-
de ipſa eccl'ia mota eſt ad ordinandas feſtiuitates
de myſterio incarnationis/ ⁊ natiuitatis/ ⁊ paſſio-
nis/ ⁊ reſurrectionis/ ⁊ aſcenſionis ⁊c. in q̄bus fe-
ſtiuitatibus damus latriam Chriſto. ſ. hymnos ſi-
ue carmina/ ⁊ offerimus munera. Tertio adoramꝰ
ipſum adoratione latrie: ⁊ ſic colimus Chriſtū tri-
plici honore. Etiā ordinauit eccl'ia feſtiuitates per
ſucceſſionē tēporis. Ex quo ptꝫ/ ꝙ prima cogitatio
hoīs dicit̄ fides interna/ q̄ precedit oēm bonā opa-
tionē: ⁊ ꝑ quā mouemur ad colēduꝫ Chriſtū. ſed re-
liquie cogitationis ſunt effectus fidei. ſ. cultus di-
uinus. Et hoc eſt quod dicit propheta. vnde ait.
quoniā. i. propter cauſas ſupradictas et beneficia/
que tu Chriſte operatus es in Judea et Hieruſa-
leꝫ: que myſteria nullus poteſt operari niſi deus:
ideo propter hanc cauſam cogitatio hominis fide-
lis. i. fides interna confitebitur tibi dando diuinos
honores: et confitebitur te eſſe deum dignum cul-
tu latrie. Et reliquie cogitationis: ſcꝫ effectus fi-
dei/ ⁊ oēs fideles ſequentes fidē/ ⁊ doctores. eccl'ie
qui ſunt reliquie cogitationis interne fidei: agent
tibi/ ⁊ ordinabūt dies feſtos ad cultū diuinū dedi-
catos. ſ. feſtū incarnatiōis/ ⁊ natiuitatis/ ⁊ infan-
tie ⁊ reſurrectionis ⁊c. in q̄bꝰ feſtiuitatibꝰ exerce-
bit eccl'ia diuinū cultū in memoriā ſupradictorum
myſteriorū ⁊ b̄nficiorū. Litera aūt Hieronymi ha-
bet. Meror hoīs cōfitebit̄ tibi. ⁊ tūc ideꝫ eſt qđ cō-
tritio hoīs cōfitebit̄ peccata ⁊c. Sed q: cōfeſſio eſt
triplex. ſ. peccatorū/ ⁊ fidei/ ⁊ laudis: ideo pōt intel-
ligi de qualibet cōfeſſione. Nā interna cogitatio/
⁊ fides confitet̄ Chriſto/ primo fidem que precedit
omnem actum virtutis. Secūdo cōfitetur dando
laudes ⁊ gratias agendo. Tertio confitetur pecca-
ta cōmiſſa. Et ſic omnes iſte tres confeſſiones de-
bentur Chriſto. Et ideo pro cōfeſſione fidei/ ⁊ lau-
dis pro beneficijs/ ſequitur.

P̄ia cogitatio hominis dicit̄ fides.

Vouete et reddite dn̄o deo veſtro: oēs qui in circuitu eius offertis munera.

¶ Unde propheta excitat omnes fideles ad cele-
brandas feſtiuitates: et offerenda munera Chri-
ſto: et exhibendam latriam dicens. O fideles voue-
te domino Jeſu Chriſto in baptiſmo fidei ⁊c. ⁊ red-
dite ipſi latriam ſibi debitam ſcilicet confeſſioneꝫ
laudis/ ⁊ offerte munera. Et vos fideles oēs qui
offertis munera Chriſto: ⁊ tenemini munera offer-
re: vouete: ⁊ reddite. i. reddite que in baptiſmo vo-
uiſtis: ⁊ reddite ipſi latriam: ⁊ honores diuinos ſi-
bi debitos tanq̄ vero deo: ⁊ tanq̄ redemptori pro
gratiarum actione pro beneficijs receptis. Reddi-
te deo veſtro dico.

xxvij. q̄ſt. j. c. ſi q̄s et. xxxiij. q. v. c. manifeſtuꝫ. ⁊ ext̄ de voto. ca. magne. et c. nō ē. xxiij. q. ſ. c. q̄d culpatur.

Terribili ⁊ ei qui aufert ſpiritum principum: terribili apud reges terre.

¶ Quaſi dicat/ reddite ei vota/ promiſſa: quia eſt
deus omnipotens ⁊ terribilis: q: intantum eſt ter-
ribilis: ꝙ aufert ſpiritum: et animaꝫ principū. i. q:
interfecit principes ⁊ magnos: ideo eſt terribilis
apud oēs reges terre. Ex his ptꝫ ꝙ rationabilior
eſt tranſlatio ipſoruꝫ ſeptuaginta/ q̄ Hieronymi:
q: hic loquit̄ de confeſſione fidei ⁊ laudis: ꝓ īd qđ
ſequitur: vouete ⁊ reddite. Nā exhortatur fideles
ad cultū latrie: que conſiſtit in tribus. ſ. adoratio-

ne/muniere/ꝛ laude: vt dictū eſt pſalmo.lxſ. Ex iſta vltima pte huius pſalmi pꝫ/ꝙ propheta Dauid in hoc pſalmo non ſolū intēdit cōmendare Judeā/ et Hieruſalē materialē: que cōtinet̄ i arcto loco pa leſtine/in qua Chriſtus fuit notus p̄ſentialiter per natiuitatē/ꝛ paſſionē/ꝛ mortē/ꝛ reſurrectionē /et aſcēſionē: nec ꝑ Jſrael ſolū itelligit illā terrā duo decim tribuū/in qua Chriſt⁹ fuit not⁹ ꝑ p̄dicatio nē: ꝛ miraculoꝝ opationē: ſꝫ eccl'iam in qua eſt no tus ꝑ fidē ꝛ cultū latrie. Uñ qꝛ Dauid p̄uidit i ſpū Chriſtū fore cognoſcēdū ꝑ fidē/ ꝛ adorandū: ꝛ colē dū in pp'lo gētili ad fidē cōuerſo: ꝛ p̄uidit ꝙ pp'ls gētilis erat futurus vera Hierl'm ꝛ Jſrael/ deū per fidē vidēdo/ꝛ vera Judea Chriſtū cognoſcendo et cōfitēdo: iō fecit hūc pſalmū: in quo nō ſolū cōmē dat/et beatificat illā materialē Hierl'm/ꝛ Judeā/ que Chriſtū vidit ꝛ nouit/et audiuit preſentialiter in carne: ſꝫ etiā magis cōmēdat eccleſiā toto orbe diffuſam/ꝗ chriſtū per fidē ſpūaliter cognoſcit / et colit/ꝛ veneratꝛ: ꝛ cōfiteꝛ. ¶ Ex ſupradictis in iſto pſalmo poſſunt recolligi quinꝗ ɔcl'ones. Quarū prima eſt. ¶ Prima cōcluſio/ꝛ ꝙ Chriſt⁹ in lege ꝓ miſſus deus ꝛ hō erat cognoſcēdus ꝛ manifeſtan dus in Judea ꝛ Hierl'm/ꝛ per totū Jſrael. probaꝛ. Nā ibi fuit natus ꝛ adorat⁹: ꝛ p̄dicauit: ꝛ miracu la fecit: et fuit paſſus: ꝛ ſepult⁹: ꝛ reſurrexit: et ibi cōfregit gladiū ꝛ ſcutū ꝛ arcū diaboli: qñ ꝑ paſſio nē et reſurrectionē de ipſo triumphauit/et diſci polos illuminauit. ¶ Scđa ɔcl'o: ꝙ Chriſtus relin quēs corpus i ſepulcro deſcēdit ad inferos: ꝛ oēs demones cōturbauit: ꝛ infernū expoliauit. ¶ Ter tia cōcl'o: ꝙ qñ Chriſt⁹ reſurrexit ꝛ terra tremuit: tunc omnes milites ꝗ aſcenderūt equos dormita uerunt. Et ideo turbati ſunt Judei ꝛ cōfuſi: viden tes Chriſtū reſurrexiſſe. Et nihil inuenerūt in ma nibus ſuis de his ꝗ cogitabāt ꝯ Chriſtū. ¶ Quar ta cōcluſio: ꝙ in finali iudicio omnes diuites ꝛ p̄n cipes reputabant ſe deluſos et deceptos: et quaſi ſomniaſſe: cum videbunt diuitias nihil ꝓdeſſe ad liberandū eos. ¶ Quinta ɔcluſio: ꝛ ꝙ ſoli Chriſto terribili ꝛ omnipotenti debetur oblatio: et latria/ ꝛ confeſſio fidei: ꝛ laudis/et confeſſio peccatorum: eo ꝙ eſt iuſtus et terribilis iudex: et omnipotēs/ꝗ poteſt occidere ꝛ viuificare.

latria i trib⁹ ɔſiſtit.

Voce mea ad dominuꝫ clamaui voce mea ad deum: et intendit mihi.

¶ Titulus: Uictori ſiue in finē ſuper Jdithum ipſi Aſaph pſalm⁹. Preter miſſa omni deliratione Judeoꝝ: et etiā friuola: et deuia expoſitiōe quorūdā catholicoruꝫ qui magis videnꝛ in hoc pſalmo iudaizare eſt dicēdū: ꝙ Da uid fecit hūc pſalmū: in quo deſcribit deſideriū pa trū antiquorū de aduentu xp̄i. ꝛ dedit ipm cantā dū ipſi Aſaph: eo ꝙ repreſentabat et figurabat to tam eccleſiam. Sed qꝛ maxime tale deſiderium cō ueniebat viris cōtemplatiuis eccleſie ꝓ illo ſtatu voluit ꝙ chorus Jdithū reſponderet. Jdithū eñ interpretaꝛ tranſiliēs: ꝛ tranſcendens iſta mūda na: ꝛ contēplans celeſtia: et altiſſima ſupra huma nam facultatē: cuiuſmodi memoranꝛ in hoc pſal. Et ideo voluit Dauid ꝙ cātareꝛ cū toto conatu vo cum ad victoriā: ad denotanduꝫ: ꝙ iſte pſal. vocat de lōge: cū magno deſiderio meſſiam ꝗ eſt finis le

Jnfra clſ. de cō ſe. diſ. ſ.c.qñ aūt ſta mus.

gis. Et ideo i titulo poniꝛ: ad victoriā ſiue in finē: eo ꝙ nos dirigit in chriſtum ꝗ eſt finis legis. ꝛ hoc denotat titulus. ſ. ꝙ iſte pſal nos dirigit in finem dat⁹ ad cantādū ipſi Aſaph ad victoriā ſup choruꝫ Jdithū. Sed de materia hui⁹ pſal. eſt notandū/ qđ cū Dauid contēplareꝛ aduentū miſſie: deuenit ad cōſiderādū longū deſideriuꝫ ipſi⁹ Adā: ꝛ oīm alio rū patriarcharū ꝛ ꝓphetarū de aduētu Chriſti: et morā: ꝛ longā dilationē eiuſdē. Jn qua cōtempla tione fuit ipi reuelatum: ꝙ debebāt tranſire dies multi; ſed final'r erat Chriſtus ventur⁹ abſꝗ oī de fectu. Hoc ergo p̄uidēs Dauid in ſpū: maxime per ſcripturas p̄teritorū: ꝛ reuelationē conſolat⁹: fecit hūc pſalmū: in quo itroducit Adā loquētē cū tota poſteritate fideliū. Nā; vt ſic dr̄ Adā miſticus ſiue corp⁹ myſticū. Jn quo pſal. duo facit. Nā p̄io po nit quādā exclamationē ꝓpter dilationē aduētus xp̄i. Scđo explicat cām ſiue cōſolatiōis ibi. Et dixi nunc. ¶ Quātū ad p̄mū eſt aduertēdū: ꝙ ꝓmiſſio aduētus Chriſti in carnē ad liberādū gen⁹ hūanū: fuit cā fidei. et charitatis/et ſpei oīb⁹ p̄riarchis ꝛ ꝓphetis ve. teſt. ꝗ ꝗdē ꝓmiſſio p̄io facta fuit ipſi Ade: ſm ꝙ ait Augu. lib. Cur de⁹ homo. Uñ dicit/ ꝙ primo hoī ꝓmiſſus eſt aduētus dñi ex v̄gine: vt ſi de iuſtāri miſeria doleret: tñ de ſuo ſueꝗ poſteri tatis remedio iā de lōginquo gauderet. Uñ Adam licet eſſet expulſus ab illa felicitate: tñ ex ꝓmiſſio ne ſibi facta de Chriſto redēptore futuro icepit ha bere fidē. Et ex fide mot⁹ ē ad charitatē xp̄i. Et ex tali firma fide reſultauit in eo firma ſpes aduētus Chriſti. ꝛ hanc fideꝫ ꝛ ſpē ſecut⁹ eſt Abel: et Seth: et Enos: ꝛ Enoch: et Noe: ꝛ Abraham ꝛc. Et ſic eſt dicendū: ꝙ fides: ꝛ ſpes incepit ab Adā ex ꝓmiſſio ne ipſi facta. Et ſic deſcēdit in totā ei⁹ poſteritatē fideliū. Sed creuit in vnoquoꝗ ipſorum patriar charū ꝛ ꝓphetarū: ſcđm ꝙ vnuſquiſꝗ habuit ſpe cialē reuelationē de Chriſti aduētu. Nā ſpecialem reuelationē habuit Abel: ꝛ Enos incepit iuocare nomē dñi: ꝛ Noe: ꝛ Abrahā cui facta eſt ſpālis pro miſſio. Et eſt dicēdū de Jſaac: et Jacob: et ceteris patriarchis ꝛ ꝓphetis: in ꝗb⁹ ſemꝑ creuit fides: ꝛ ſpes: ꝓpter nouas reuelatiōes ꝛ ꝓmiſſiōes. Et ſic oēs iſti ſunt corp⁹ myſticū chriſti: eo ꝙ vixerūt in ſpe: et fide Chriſti futuri. Et iō diffiniꝛ corp⁹ myſti cū eccleſiaſticū: ꝙ eſt multitudo fideliū Chriſtū ex pectātiū: ſiue in fide: et ſpe xp̄i viuētiū: incipiēs ab Adā: vſꝗ ad vltimū electum. Et eadē eſt diffinitio ipſi⁹ eccleſie. Nā corp⁹ myſticū ꝛ eccl'ia ɔuertunꝛ ſicut dictū eſt in ꝓlogo. ꝛ ſic Adā cū tota poſterita te ſua fideliū: diciꝛ corp⁹ myſticū ſiue Adā myſti cus: ſiue homo myſtic⁹: ſiue eccl'ia: ſiue ciuitas dei ſiue pp'ls dei ſm Auguſt. xv. de ciui. Et ideo in hoc pſal. et in multis alijs introduciꝛ iſte Adā myſti cus ad loquēdū: in quātū deflet caſum ſuū ꝛ miſe riā. Et petit accelerari aduētū xp̄i: et cōqueriꝛ de lōga mora ꝛ dilatione. Nā in ſpe oīa iſta includun tur. Primo includiꝛ ꝛ ſupponiꝛ ꝓmiſſio alicuius boni: ex qua inſurgit ſpes et fides. Scđo includiꝛ afflictio ꝓpter longā morā ꝛ dilationē: vt ait Se neca i Thyeſte. Odit verus ꝛ nō patiꝛ moras. Ter tio patiētia i aduerſis: nā cū patiētia toleranꝛ ad uerſa: poſtꝗ quis expectat liberari ad aduerſis expectat bonū finē. Jō ait Ap'ls ad Ro. v. ꝙ ſpes patiētiā operaꝛ. Et ideo diffinitur ſpes: ꝙ eſt ꝗdā virtus theologica: qua eterna et ſpūalia promiſſa

Cauſa fidei charitatis ſpei in patriarchis fuit promiſſio aduent⁹.

Spei diffinitio.

Notus in Judea deus: in iſrael magnum nomen eius.

¶ Titulus: Uictori ſiue in fineꝫ in or ganis pſalm⁹ Aſaph cātici. Dr̄ pſalmꝰ cātici in organis: qꝛ ſimul cātabaꝛ cū organo muſico/ꝛ voce humana. dr̄ ipſi Aſaph: qꝛ datus eſt ad cātandū ipſi Aſaph: eo ꝙ dirigiꝛ toti eccl'ie ꝗ fuit finis legis. De materia hui⁹ pſal. dicit Rabi Salomon/ꝛ multi hebreoꝝ et catholicoꝝ/ ꝗ ipm ſequunꝛ/ꝙ iſte pſal. eſt factus de ſtrage Sen nacherib/ꝗ obſederat Hierl'ꝫ/ſꝫ venit angel⁹ dñi: ꝛ in vna nocte iterfecit cētū octogintaquinꝗ milia: ꝛ ſic miſerabil'r fugit Sennacherib. Uñ tunc deus fuit notus. i. ſuā oīpotentiā oſtēdit ꝛ notificauit in Judea/ꝛ Hierl'ꝫ ꝯ inimicos pp'li ſui. ꝛ ſic exponūt hunc pſal. Sꝫ de illo ceco obſtinato Ra. Salo. non miror: qꝛ ꝗtuꝫ potuit conat⁹ eſt occultare veritatē ſacre ſcripture: ſed miror de catholicis ꝗ ipm ſe quunꝛ: cū ꝑ fidē videāt ibi latere maxima ſacra de Chriſto ꝛ eccl'ia/ꝛ velint ea tacere. Jō Rabbi Bar chinonēſis dicit ꝙ iſte pſal. loquiꝛ de magno p̄lio qđ facturi ſunt Gog ꝛ Magog in Hierl'ꝫ ꝯ meſſiā/ quē fruſtra/ꝛ falſo expectāt Judei. Et qñō meſſias debet vincere Gog ꝛ Magog in Hierl'm. ꝛ de hoc gloſſat ipm pſal. dicēs. Tunc deus erit not⁹ in Ju dea. i. notificabit potētiā ſuā/ꝛ fauorē meſſie/ꝛ po puli Judaici/qñ meſſias vincet Gog ꝛ Magog in Hierl'm/de quo prelio ꝛ victoria loquiꝛ Exechiel. xxxviij. ꝛ. xxxix. ca. Uñ licet iſte alius obſtinatus di cat mēdacium/in ꝗtum gloſſat iſtū pſal. de prelio meſſie: quē falſo expectāt: tñ dicit veritatē in ꝗtuꝫ dicit ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū de victoria regis meſſie in lege ꝓmiſſi. Jdeo eſt dicendū ſm intētio nē ſacrorū doctoꝝ ꝛ ſcōꝫ veritatē: ꝙ Dauid in hoc pſalmo p̄dicit victoriā quā Chriſtus meſſias in le ge ꝓmiſſus habuit in Hieruſalē ꝯ diabolū ꝑ mor tē/ꝛ paſſionē/ꝛ reſurrectionē ſuā/ꝛ p̄dicit oīa my ſteria nr̄e redēptiōis ꝗ cōpleta ſunt in Hieruſalē et Judea/ꝛ tota terra ꝓmiſſiōis: vbi Chriſtus fuit notus/ꝛ fuit cōuerſatus. Per Judeā/ꝛ Hieruſaleꝫ intelligitur etiā tota eccl'ia a ſolis ortu vſꝗ ad oc caſum: eo ꝙ ab illa terrena Hierl'ꝫ orta eſt: vbi ꝛ in qua ſola de⁹ eſt notus ꝑ fidē ꝛ opa mirabilia ꝗ fa cta ſunt: et fiūt quotidie ꝑ Chriſtū. ꝛ de hac eſt iſte pſalmus. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū/qđ ſi cut nos veneramur cū magna deuotione ciuitatē Hierl'm: eo ꝙ ibi Chriſtus p̄dicauit: ꝛ miracula fe cit: ꝛ fuit paſſus ꝛ ſepultus ꝛ reſurrexit/ꝛ aſcendit in celū ꝛc. ꝛ veneramur Bethleē: qꝛ ibi natus eſt/ꝛ cetera loca vbi fecit miracula: ꝛ dicimus illā terrā ſanctā ꝛ beatā: in qua Chriſtus fecit oīa illa myſte ria: ꝑ eādē rationē/ꝛ cauſaꝫ oēs patriarche ꝛ pro phete beatificarūt illā ciuitatē ꝛ terrā: eo ꝙ p̄uide runt in ſpū ꝛ reuelatione/ꝙ ibi myſteria ſupradi cta erant implēda ꝑ Chriſtū meſſiam in lege pro miſſum. Et iō hoc p̄uidēs Dauid/beatificauit illaꝫ ciuitatē/ꝛ totā terrā Judee/ꝛ Jſrael: eo ꝙ Chriſtus erat ibi naſciturus: ꝛ oīa ſupradicta operatur⁹. Jō dicit. Notus in Judea de⁹ ꝛc. Duo ergo facit in hoc pſalmo. Nā primo deſcribit/ꝛ p̄dicit multiplicē no titiā/qua deus in carne erat cognoſcendus in Ju dea: ꝛ Hierl'm ad noſtrā ſalutē. Scđo predicit diui num cultū Chriſto conferendū ex gratiaꝝ actione pro huiuſmodi beneficijs. ibi. Quoniam cogitatio

ꝑſal. d. ſi.ca.b. ꝛ de be immu. ꝛc.c.ij. lib.v ſ.

¶ Materia huius pſal.

Diuiſio pſal.

hois. ¶ Quantū ad primū eſt notandū/ꝙ hic me moranꝛ quatuor loca/ꝗ ſeſe habēt ſcđm cōtinens ꝛ cōtentū. ſ. Jſrael ꝛ/Judea/ꝛ Sion/ꝛ Hierl'm. Nā Sion cōtineꝛ in ciuitate Hierl'm/cū ſit altior ꝛ for tior pars eius: ꝛ Hierl'm contineꝛ in Judea ꝑ ma iori parte. Sed Judea cōtineꝛ in Jſrael. Nā terra Jſrael diciꝛ tota terra ꝓmiſſionis diuiſa ꝑ. xij. tri bus. Per totā aūt iſtā terrā Jſrael fuit Chriſt⁹ no tus: qꝛ ibi p̄dicauit: ꝛ miracula fecit/maxime i Ga lilea. ſ. in tribu zabulon ꝛ Neptalim ꝛc. Scđo fuit notus in Judea: qꝛ ibi nat⁹ eſt. ſ. in Bethleē: ꝛ i Ju dea fuit baptizat⁹. ſ. in illa parte Jordanis/ꝗ irri gat Judeā: ꝛ in Judea ieiunauit. xl. dieb⁹ ꝛc. qꝛ ibi iuxta Hierico ꝗ eſt i Judea. Et hoc eſt qđ intendit. dicere Dauid cū dicit. Notus in Judea de⁹. i. Chri ſtus de⁹ ꝛ homo erit notus/ꝛ manifeſt⁹ in Judea: qꝛ primo naſceꝛ in Bethleē Jude. Et ibi cantabūt angeli Gloria in excelſis deo. Et adorabiꝛ a paſto rib⁹/ꝛ a magis. Et ſic ibi p̄mo cognoſceꝛ. Jtē ibi dem p̄ſentabiꝛ in tēplo in Hierl'm: ꝛ cognoſceꝛ ꝑ Simeonē/ꝛ Annā ꝓphetiſſam. ꝛ ibideꝫ cognoſceꝛ diſputās in medio doctorū. Jtē in eadē Judea co gnoſceꝛ in baptiſmo a Joāne Baptiſta: qñ audieꝛ paterna vox dicēs. Hic eſt fili⁹ meus dilectus. Jtē in eadem. Judea cognoſceꝛ per ieiunium: quando tētabitur a diabolo: ꝛ cognoſcetur vt victor. et ſic in Jſrael/ꝛ Judea maxime erit notus.

Nota

Et factus eſt in pace locus eius: ꝛ habita tio eius in Sion.

xxiij. q. ſ.c. nūi bella.

¶ Locus ei⁹. Jn hebreo habeꝛ: Fact⁹ eſt in ſalē. i. Hierl'm tabernaculū ei⁹. Ex quo pꝫ/ꝙ hic oſtēdit qñō ſpecialiter Chriſt⁹ erat noſcēdus in Hierl'm ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandū/ꝙ Hierl'm in terpretaꝛ viſio pacis: eo ꝙ cōponiꝛ ex duob⁹. ſ. ex hoc noīe ſalē qđ interꝑtaꝛ pax: ꝛ hiere/qđ interp̄ tatur videre ſiue videbiꝛ. Uñ dicūt Hebrei/ꝙ hoc nomē fuit cōpoſitū ꝑ duos ſanctos viros. Nā pri mo Melchiſedech quē dicunt eſſe Sem filiū Noe vocauit ipſam Salē: eo ꝙ fuit in ea rex ꝛ ſacerdos ꝛ ſeruabat in ea iuſtitiā ex qua ſequiꝛ pax. Et ideo vocauit eā ſalē. i. pacificā: in qua obtulit panem/ꝛ vinū ꝓ Abrahā: vt pꝫ Geñ. xiiij. Secūdā vero par tē hui⁹ noīs impoſuit ipſe Abrahā. dicūt eñ ꝛ eſt veriſimile ꝙ in eodē monte vbi nūc eſt Hierl'm vo luit Abrahā ſacrificare filiū ſuū Jſaac: ſꝫ qꝛ fuit ꝓ hibitus ab angelo/ꝛ apparuit ibi aries herēs ve pribus: ꝛ ſacrificauit/ꝛ immolauit ipm/loco ipſius Jſaac: ideo vocauit nomē loci illi⁹ adonai hiere. i. dñs videt. ꝛ ſic vſꝗ in hodiernū diē diciꝛ in monte dñs videbit: vt pꝫ Geñ. xxij. Jn Hebreo vero ha betur: dominus demōſtrabiꝛ ſiue videbiꝛ: ꝛ ſic ex hoc nomine hieru et hoc nomine ſalem cōponitur Hieruſalē: quod idem eſt quod viſio pacis/ſiue in qua dñs pacificus monſtrabiꝛ vel videbiꝛ. Quod quidē myſteriū vere cōpletū fuit in Hierl'ꝫ. Nā ibi dñs fuit viſus/ꝛ mōſtrat⁹ in carne/ꝛ fuit in tēplo p̄ſentat⁹/ꝛ ibi p̄dicauit/ꝛ miracula fecit/ꝛ ibi fuit ſepult⁹/ꝛ miſit ſpm̄ ſanctuꝫ in diſcipulos/ꝛ aſcen dit in celū. Et eſt credēdū/ꝙ in eodē loco crucifix⁹ eſt/ꝛ viſus ē in cruce/vbi Abrahā immolauit arie tē loco ipſius Jſaac. Et iō recte diciꝛ loc⁹/ dñs vi debiꝛ ſiue demōſtrabiꝛ. Uñ multa erat facturus meſſias in Hieruſalē inter cetera/ꝓpter que oēs patriarche/ꝛ ꝓphete ita ſepe celebrarūt/ꝛ memo

O Hierl'm vñ iter ꝑtaꝛ ꝛ a ꝗ cō poniꝛ.

Nota ꝗ facta i hierl'ꝫ.

rarūt illā ciuitatē Hierl'm. Nā primo fuit eiꝰ locꝰ: qꝛ ibi ꝓdicauit ⁊ miracula fecit: vel qꝛ ibi fuit ſepulchꝛū eiꝰ ꝙ dr locꝰ ⁊ tabernaculū eiꝰ. Jdeo vbi Hierony. poſuit Factꝰ eſt in ſalē locꝰ eiꝰ: Septuaginta poſuerūt factꝰ eſt in pace locꝰ. i. ſepulchꝛum eiꝰ: qꝛ i illo loco ⁊ ſepulchꝛo dormiuit Chriſtꝰ ī pace/⁊ cū ſpe reſurrectionis: vt pꝫ pſal. xv. Scdo in Sion q̄ eſt altioꝛ pars Hierl'm hoſpitabat xp̄s/et ibi comedit paſcha cū diſcipulis. Et ibidē inſtitiut ſacr'm altaris. Et ideo ſequitur/ Et facta eſt habitatio eius in Sion. ⁊ ibi fuerunt diſcipuli congregati propter metum Judeoꝝ per aliquot dies.

De con ſe. diſt. iiij. ca. ꝓprie. Jbi confregit potentias: arcum ſcutum et gladium ⁊ bellum.

¶ Scdo ibi in eadē Hierl'm Chriſtus debellauit diabolū in cruce/⁊ cōfregit arma eius/⁊ potētias ⁊ vires. Nā cōfregit aram. ſ. arcū tentationū/cum quo mittebat ſagittas ſuas. Itē cōfregit ſcutū chirographi vēditionis humane quo oēs fuimus venundati pctō. ad Ro. x. qd chirographū affixit cruci. ad Col. ij. Scdo ibi cōfregit gladiū peccati originalis: quo oēs vulnerauerat. Et confregit arma vij. vitioꝝ capitaliū q̄bꝰ oēs inficiebat: ⁊ ſic cōfregit bellū qd nobis diabolus faciebat. Et ſupauit ipſum per mortē ⁊ paſſionē. Hāc victoriā ꝑfecit in cruce. Ex quo pꝫ ꝙ recte vocata eſt Hierl'm: qꝛ in ea multipl'r viſus eſt Chriſtus deus ⁊ hō in carne/ ⁊ in ea pacificauit nos deo pr̄i per ſanguinē ſuū.

vij. q. j. c. ſuggeſtū. Hiere. ij. q. Jlluminans tu mirabiliter a mōtibꝰ eternis: turbati ſunt oēs inſipientes corde.

Dormierunt ſomnū ſuū: ⁊ nihil inuenerūt oēs viri diuitiarū in manibus ſuis.

¶ Tertio Chriſtꝰ notus eſt in Hierl'm ⁊ in Sion: qꝛ in ea miſit ſpm̄ ſctm̄ in ap'los/⁊ illumiauit eos; vnde intellexerūt legē euāgelicā ⁊ ſcripturas: ⁊ in illa die dedit eis legē quo ad intelligētiā: ⁊ ſic ex paruis ⁊ infimis fecit eos mōtes magnos: ꝑ quos poſtea illuminauit totū mundum. Et ideo ſubdit Dauid. Bene dico ꝙ notus eſt deꝰ in Hierl'm/⁊ in Sion: qm̄ tu eris ſiue fuiſti ibidē illumināns mūdū a mōtibꝰ eternis. i. ex apoſtolis quos primo ibi illuminaſti: poſtea ab eis/⁊ ꝑ eos illuminaſti totū orbē: qñ in eos ſpm̄ ſanctū miſiſti terribiliter in die Pente. qꝛ factꝰ eſt de celo ſonꝰ. Vñ oēs Judei inſipiētes corde/⁊ ſcribe/⁊ phariſei turbati ſunt/⁊ admirati audiētes ſonum/⁊ vidētes linguas igneas ſupra mōtē Sion/⁊ ap'los/⁊ audiētes eos loquentes oībus linguis/⁊ allegantes ⁊ exponentes oēs ſcripturas/⁊ cōuincentes eos. Unde conuerſi ſunt in illa die de popularibꝰ quaſi q̄tuoꝛ milia: vt pꝫ Act. ij. ⁊ iij. ſed Scribe ⁊ phariſei manſerūt obſtinati in ſua malitia ſequentes auaritiā ⁊ diuitias ſuas. Jō ſubdit: ꝙ iſti inſipiētes corde dormierunt ſomnū ſuū in pctō mortificari ꝑ auaritiā nolentes ſequi Chriſtū/q̄ ꝑdicauerat paupertatē. Et iō oēs iſti viri nihil diuitiarū īuenerūt poſt mortē i manibus ſuis. Et dicit Dormierūt ſomnū ſuū: qꝛ vita hominū mūdanoꝝ/⁊ auaroꝝ ⁊ ſuperboꝝ non eſt niſi quoddā ſomniū. Nā ſicut ſomniatoꝛ cum excitat a ſomno: licet ſomniet ſe eſſe diuitē ⁊ regē: tñ nil reperit in manibus poſt ſomniū: ita homo auarus ⁊ mūdanus licet multa poſſideat: tñ cū moritur tota vita ſua viſa eſt ipſi breuis quaſi ſomniū: ⁊ nihil pōt ſecū portare ꝑut dictū eſt pſal. xxxviij. ⁊ xlviij. Et iō dixit quidā philoſophus. Uotis decipimur/⁊ tpe fallimur oēs/ Mors ridet curas/anxia vita nihil. q. d. ꝙ breue tp̄s ⁊ inopinata mors decipiūt ⁊ fallūt deſideria/⁊ curas hoīm: ⁊ annihilant/⁊ fruſtrant oīa bona tpalia multo laboꝛe cōparata: eo qd auferunt nobis tp̄s/⁊ ſpatiū vite ꝑ mortē: ⁊ ſic manemus deluſi ⁊ decepti in noſtris votis ⁊ curis: ⁊ ſic tota anxia vita/⁊ laborioſa hoīm diuitū/⁊ mundanoꝝ vertitur in nihil. et ſic fuerūt decepti iudei/q̄ vt nō ꝑderēt diuitias noluerūt ſeq̄ Chriſtū. Et ſic eſt dicēdum de ceteris mundanis. Jdeo ſubdit.

Ab increpatione tua deus Jacob dormitauerunt qui aſcenderunt equos. xxiij. q. iij. c. in ecclia.

¶ O deus dormitauerunt. i. mortui ſunt in ſua obſtinatione oēs milites/⁊ reges: ⁊ principes/q̄ aſcēderunt equos. i. oēs viri bellicoſi/et magnates qꝛ iſti tales cōſueuerūt aſcēdere equos/⁊ equeſtres incedere. Vñ iſti tales mundani noluerunt recipere lumē euāgelicū a mōtibꝰ eternis. i. ab ap'lis/et doctoribꝰ in pōpa mundana. ideo orbati oibꝰ bonis tpalibus ſepulti ſunt in inferno. Sed eſt aduertendū/ꝙ vbi noſtra trāſlatio habet a mōtibus eternis/l'ra Hebrea habet a montibꝰ rapine: ⁊ l'ra Hieronymi a mōtibꝰ captiuitatis. Et tūc tota iſta ſnīa quatuoꝛ verſuum poteſt referri ad deſcenſum Chriſti ad infernū/⁊ expoliationē limbi: vt ſit ſenſus: Bene tu Chriſte fuiſti notꝰ in Hierl'm. Nā quꝫ corpus tuū erat cōditū in pace ⁊ ſepulchꝛo: tu deſcēdiſti ad inferos/⁊ ad montes rapine ⁊ captiuitat: vbi diabolꝰ tenebat genus humanū captiuū. Vñ videntes lumē tuum oēs demones/⁊ dānati inſipientes corde turbati ſunt/⁊ fugati a montibus rapine ⁊ captiuitat. i. a libo iferni q̄ dicūt mōtes rapine ⁊ captiuitatis. Jntrans ergo infernū ſiue limbū/⁊ illuminans tartareū limbū ⁊ mōtes rapine: tunc oēs inſipientes corde/ſcꝫ demones/⁊ damnati turbati/⁊ fugati ſunt ab illis mōtibus captiuitatis: ⁊ ſic Chriſtus confregit vectes ferreos ⁊c. ⁊ ſedit ī inferno per quadraginta horas tanq̄ iudex: ⁊ cōdēnauit diabolū: ⁊ cūctos obſtinatos/⁊ dānatos ad penam eternam. Et abſtraxit ſecū omnes ſanctos patres: et eos ſolū q̄ ab hac vita diſceſſerunt in fide: ⁊ ſpe Chriſti futuri: ceteros aūt ad carcerem ꝑpetuum cū diabolo deſtinauit. Et ideo ſequitur. Turbati ſunt omnes inſipientes corde: eo ꝙ relinquētes verā fidē/⁊ ſapiētiā ſecuti ſunt mundanas diuitias. Et ideo oēs iſti viri diuitiarū nihil vtilitatis inuenerūt in manibꝰ ſuis: qꝛ nullum opus bonū fecerūt. ſe viuerent ⁊ ſic o deus Jacob oēs qui aſcēderunt equos. ſ. reges/⁊ principes/ et milites/⁊ diuites huius mundi dormitauerunt: et morte puniti ſunt ab increpatiōe/⁊ ſnīa tua. Et nō ſolum dormitauerunt morte corporali: ſed etiam eterna ⁊ ſpirituali. Jſti etiam duo verſus poſſunt referri ad milites cuſtodes ſepulchꝛi Chriſti. Nam dū milites armati cuſtodierunt ſepulchꝛū reſurrexit Chriſtus: et ſic nihil inuenerūt in manibꝰ ſuis: qꝛ ab increpatiōe ⁊ voluntate Chriſti dormierūt/ nec potuerunt Chriſtum in ſepulchꝛo detinere cū reſurgeret. Jdeo ſequitur.

Tu terribilis es: et quis reſiſtet tibi: ex tunc ira tua.

firma fide/⁊ charitate expectantur: ⁊ aduerſa cum patiētia tolerant: cōtemnens terrena bona/⁊ ꝯſtitutos finē in celeſtibꝰ. Ex q̄bꝰ pꝫ ꝙ ſpes ſimul icludit afflictionem ⁊ gaudium. Jncludit enim duplicem afflictionē: ⁊ vnā de malis q̄ patit. ⁊ aliā de lōga mora ⁊ dilatiōe finis ꝓmiſſi. Et i hac ſcda afflictio laborauit cetꝰ fideliū ab Adā vſq̄ ad aduētum Chriſti. Nā ꝑmo ſe videbat exulem ab illa felicitate terreſtris paradiſi: ⁊ priuatū illa futura beatitudine celeſti. Scdo ſe videbat in captiuitate diaboli. tertio ab ipſa carne/⁊ mundo/⁊ diabolo multipl'r afflictū ⁊ vexatū. Quarto: qꝛ videbat aduentū Chriſti nimiū morari: qꝛ parua mora videt afflictis lōga: ideo erat cōfractꝰ ex lōga ſpe/⁊ dilatiōe finis. Ex qua longa mora multi nō poterāt habere ꝑfectā patientiā. Et ſic affligebat totū corpus myſticū ex longa mora: licet firmiter crederet aduentū Chriſti futurū: in qua fide aliqualiter cōſolabat. ⁊ de hac afflictione loquitur ꝑma pars huiꝰ pſal. in qua Adā myſticꝰ per ipm̄ Aſaph/⁊ Idithū magnis vocibus vocat Chriſtū vt veniat/⁊ acceleret aduentū ſuū: ⁊ tollat cām ſue afflictionis ꝑ crucē/⁊ paſſionē/⁊ reſurrectionē: vt patebit in l'ra: in quo explicant cauſe afflictionis/⁊ letitie: ⁊ cōſolationis. Et ſic a tribuit ipſi Aſaph/⁊ Idithū. Vñ cantat Aſaph/⁊ eleuat vocē ſuper Idithum in ꝑſona totius eccleſie tam actiuoꝝ/q̄ ꝯtemplatiuoꝝ. Vñ dicit Adā miſticꝰ. Uoce mea ad dñm clamaui ab Adam vſq̄ ad Dauid: ⁊ voce mea clamaui a Dauid vſq̄ ad Chriſtū: ⁊ tunc intendit mihi cōplendo deſiderium meum per aduentum ſuum. Jtem

In die tribulationis mee deum exquiſiui manibus meis nocte contra eum: ⁊ non ſū deceptus.

deum exquiſiui manibꝰ meis/eas eleuando contra eum. i. verſus deum manus eleuando in celum in die tribulationis mee: qui dies tribulationis durauit ab Adam vſq̄ ad Chriſtū. Et etiam exquiſiui eū nocte. i. per totā noctem legis cōtra eū. i. manꝰ eleuando verſus eum: petendo eius aduentum: ⁊ tamen nō ſum deceptus: qꝛ venit ſicut ipſe promiſit. Oēs ſupradicte locutiones ſunt de preterito ꝓ futuro ꝓpter certitudinem ꝓphetie/⁊ firmitatem fidei/⁊ ſpei in toto die tribulatiōis ⁊ nocte: qꝛ totū genus humanū erat in tribulatione ⁊ captiuitate diaboli/⁊ in nocte tenebꝛarum peccati ⁊ ignorātie. Et ſic clamabat manibus verſus deum. Sed iſte myſticus nō fuit deceptus/nec fuit fruſtratꝰ in ſua fide/⁊ ſpe: qꝛ tempore ſtatuto venit Chriſtus. Unde ꝑma locutio. ſ. Uoce mea ad dñm clamaui: vox eſt totius cetus patriarcharū ⁊ prophetarum ab Adam vſq̄ ad zachariam/⁊ Joānē baptiſtam: ſed hꝫ ⁊ intēdit mihi/eſt vox iſtiꝰ hoīs pro tempore zacharie/⁊ Simeonis/⁊ Joſeph: qꝛ potuit dicere iſte homo/⁊ intēdit mihi: ⁊ nō ſum deceptꝰ: qꝛ vidit ipꝫ oculis ꝓpꝛiis per zachariā/⁊ Simeonem. Jdeo dixit zacharias. Benedictus dñs deꝰ Jſrael: qꝛ viſitauit ⁊ fecit redēptionē plebis ſue. Et Elizabeth dixit Uirgini Marie. Benedicta tu in mulieribus: ⁊ benedictus fructus vētris tui. Et Virgo Maria dixit. Suſcepit Jſrael puerum ſuū: recordatus miſericordie ſue. Et Simeon dixit: Nūc dimittis ſeruū tuū dñe ſm verbū tuum in pace: Quia viderūt oculi mei ſalutare tuū. Et ſic in perſona iſtorum dicit propheta: non ſum deceptus/⁊ intendit mihi ⁊c. Totam etiam iſtam locutionem poteſt facere nūc eccl'ia ꝓ ſtatu iſto gratias agēdo. Nā in toto vete. teſt. patriarchas/⁊ ꝓphetas clamauit magna voce Chriſtū inuocādo vt veniret: ſed tandē intendit mihi Chriſtus in no. teſt. qꝛ patres ve. teſt. nō receperunt promiſſionē ſine nobis. ad Hebꝛeos. xj.

Renuit conſolari aīa mea: memoꝛ fui dei ⁊ delectatus ſum ⁊ exercitatus ſum: ⁊ defecit ſpiritus meus. De con ſe. diſ. iiij. ca. ꝓprie.

Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus ſum et non ſum locutus. De pe. di. j. c. menſuram

Cogitaui dies antiquos: ⁊ annos eternos in mente habui. de pe. di. j. c.

Et meditatus ſum nocte cum corde meo: ⁊ exercitabar ⁊ ſcopebā ſpiritum meum. ſi cui §. porro.

¶ Hic explicat cauſā ſue afflictiōis ⁊ anxietatis: que fuit lōga mora/⁊ dilatio aduentus Chriſti. Vñ dicit. Anima mea renuit ꝯſolari in toto illo tpe ab Adā vſq̄ ad Chriſtū: imo abſtinebā a carnalibus delectationibꝰ/in ieiuniis ⁊ orationibꝰ meſſiam expectando/⁊ eram ſemꝑ in cōtemplatione ⁊ meditatione. Et ſic memoꝛ fui dei/⁊ delectatꝰ ſum. q. d. nō habebā aliā ꝯſolationē/niſi cōtemplari ſanctā ſcripturā/⁊ diuina myſteria in ea ſcripta/⁊ ꝓmiſſiōes mihi factas de meſſia. Et ſic exercitatꝰ ⁊ occupatꝰ ſum in tali ſtudio/⁊ laboꝛe/⁊ cōtemplatione. Et defecit/⁊ feſſus eſt ſpiritꝰ meus/⁊ ꝯtabuit/ ⁊ ſtupuit nō valēs attingere hoc ſecretū pre nimio laboꝛe ⁊ infirmitate mētis ⁊ coꝛpis. Sed quia non ſufficiebat mihi iſta in die meditari: ſꝫ etiā de nocte nō poteram doꝛmire: ideo oculi mei anticipauerunt vigilias ſurgendo ante euroꝛā: ⁊ lucē/ ⁊ tēpus qñ ſolent alii doꝛmire/ad conſiderandum ſtatum/⁊ peccata humani generis ⁊ miſerias: ⁊ ad cōtemplandū iudicia dei rectiſſima. Et ſic cognoſcēs culpam primi parētis/⁊ iniquitates nr̄as/⁊ ingratitudines ꝯtra deū ꝓmiſſas/cognoui nos iuſto dei iudicio merito fuiſſe punitos: ⁊ ſic nō ſum locutus: immo tacui pre cōfuſione culpā in meipſum retorquendo. ⁊ ſic non locutꝰ ſum/nec aliq̄d dixi/ſꝫ cogitaui dies antiquos: reuoluendo/⁊ perlegēdo hiſtorias/⁊ annales antiquorum patrū: querēdo vñ hoc malū ꝓueniebat generi humano: qꝛ ſic fuerat vulneratū i carne ꝑ concupiſcentiā ⁊ infirmitatē/ ⁊ in aīa ꝑ peccatū. Et habui annos eternos in mente: cōſideraui oīa tēpoꝛa incipiendo a mūdi creatione/⁊ ab inobediētia primoꝝ parētū/ ⁊ ſentētia merito inflicta. Nā cōſideraui qūo deus crauerat hominem ad imaginem et ſimilitudinem ſuam. Et qūo cōſtituit ipſum dñm ſuper totā terram/⁊ ſup oīa animalia tam volatilia q̄ piſces/⁊ reptilia/ et quadrupedia ⁊c. Et cōſideraui felicitatem ipſi promiſſam: ſi ſtetiſſet in diuino p̄cepto ⁊ volūtate: qꝛ poſt longam vitā tranſlatꝰ eſſet in vitā melioꝛem in celis: ſed ꝓpter inobedientiā pulſus fuit ab iſta terrena paradiſo: et priuatꝰ fuit illa futura/et ſuperioꝛi beatitudine: ⁊ factus exul in hac lachꝛymarū valle: et ꝑcuſſus in corpoꝛe ⁊ aīa: ⁊ ſubiectꝰ tot miſeriis ītrinſecis ⁊ extrinſecis. ſ. bellis ⁊ ſeruituti ⁊c. Et cognoui omnia iſta mala prouenire hoī ex illius primi iuſtiſſima cōdemnatiōe pcti. Et ſic etiā

Nota meditanda ſeu cōtēplanda.

in tota illa nocte vet. teſt. meditatus ſum in corde meo/cōſiderando q̄n̄o Chriſtus erat nobis in lege per multos/īmo per oēs ꝓphetas/⁊ patriarchas ad liberandū genus humanū de ſupradictis miſerijs ꝓmiſſus. Et in tali meditatiōe exercitabar mirādo cū anxietate quare tm̄ tardabat noſtra redēptio/⁊ differebat Chriſti aduentus. Et ſic ſcopebā ſpiritū meū. i. ſcrutabar/⁊ inueſtigabā/⁊ diſcutiebam/⁊ examinabā/⁊ purgabam per pn̄iam que in eo erat. Et erumpebam in talem clamorem/quaſi anxius de longa mora ⁊ dilatione/dicens.

De pe. di. j. c. q̄ diui nitatis natura. ⁊ c. multiplex. ⁊ di. xxx. ix. ca. diaconi.

Nunquid ineternum proijciet deus: aut nō apponet vt complacitior ſit adhuc?

Aut in finem miſericordiam ſuā abſcindet a generatione in generationem?

Aut obliuiſcetur miſereri deus: ⁊ continebit in ira ſua miſericordias ſuas?

¶ Nunq̄d de⁹ ꝓijciet humanū gen⁹ a ſe ineternū: ꝙ non recipiat ipm̄ ad veniā ⁊ miam? aut de⁹ non apponet/⁊ non proponet adhuc. i. deinde vt ſit nobis cōplacitior. i. magis placabilis q̄ fuit huc uſq̄? Quaſi dicat: ſemp erit nobis irat⁹/⁊ nō benignus/nec placabilis? Aut abſcindet. i. auferet ī finē. i. totaliter et finaliter miſericordiā ſuā a generatione in generationem. i. per omnes gn̄ationes durabit ira eius: ⁊ non erit miſericordia: aut obliuiſcet de⁹ miſereri nobis: et nunq̄ recordabit noſtri/aut continebit miſericordias ſuas in ira ſua? quaſi dicat: erit ne tante crudelitatis/⁊ efficatie ira dei: q̄ contineat ⁊ claudat/⁊ liget miſericordias ſuas: ⁊ alliget deū ne faciat miam? q. d. non eſt credibile: nec eſt tollēda deo tanta perfectio: īmo hoc eſt nefas de deo credere/cuius miſericordie nō eſt finis nec numerus. Unde nota ꝙ dicit Dauid ſcopebam ſpiritum meum. i. mundanas/⁊ falſas cogitationes a ſpiritu meo pellebā. Nam ſpiritus longa anxietate/⁊ cogitatione tribulatus/⁊ obnubilatus nō pōt cernere verū: q̄ nubibus atris cōdita nullū fundere poſſunt ſydera lumen ⁊c. vt ait Boetius. Sed ſi quis ſcopit ſpm̄ ⁊ ſe purgat ⁊ mūdat pellendo mūdanas cogitationes/⁊ nubes ignorantie per ſtudium ſapientie: tunc cernit et cognoſcit veritatem ⁊ ita fecit iſte hō myſticus. Nā perſcrutādo ſacras ſcripturas pepulit nubes ignorantie/⁊ anxias cogitationes. Et cognouit ꝙ deus nunq̄ oblitus eſt facere miam: ſicut didicit ꝑ geſta antiquorū. Ideo dixit: Nunquid ineternum ꝓijciet deus ⁊c. q̄ ſcopere idem eſt qḋ ſcopa domum verrere ⁊ mundare. Et ſicut domus materialis ſcopitur/⁊ mundatur ſcopa materiali: ita domus ſpiritus ⁊ mentis interior ſcopitur ⁊ verritur ſtudio ſapientie ab omni ignorantia/⁊ malis cogitationibus ⁊ anxietatib⁹: q̄ intelligentia ſacre ſcripture fugat omnes anxietates: et ſcopit ſpiritum et mentem/et facit eā cernere verum: vt patet hic de Dauid.

Scopere ſpiritum

Et dixi nunc cepi: hec mutatio dextere excelſi.

ſ. q. ſ. c. ſi pec. au rit.

¶ In ſcd̄a parte explicat ſuam cōſolationem poſt ſuperiorē anguſtiam. Ad cuius intellectū eſt ſciendum/ꝙ poſtq̄ iſte homo anxius de longa miſeria et mora aduētus Chriſti diſcurrit per oēs ſcripturas ⁊ oia geſta patrum antiquorū: et vidit ꝙ deus multipliciter liberauerat patres antiquos tpaliter. puta Noe de diluuio/⁊ Abrahā de Hur Caldeorum/⁊ Iſaac de ſacrificio/⁊ Jacob de manu Eſau/⁊ totū Iſrael de egypto ⁊c. tūc in ſe dixit ſupradicta verba. ſ. nunq̄d ineternū ꝓiciet deus ⁊c. Quaſi dicat: ſemp cōſueuit miſereri patrib⁹ antiq̄s/⁊ liberauit eos de periculis tpalib⁹. ergo poterit eſſe q̄ nō liberet nos de hac longa captiuitate pcti: ⁊ de ptāte diaboli/⁊ miſeria nobis illata ex ſn̄ia data primis parētibus? Quaſi dicat: incredibile eſt qḋ nō faciat. Sed q̄ dum iſta cum quadā pia indignatione diceret/quaſi illuminat⁹ incepit reſipiſcere ⁊ cognoſcere in ſpiritu: ꝙ oēs ille liberationes temporales patrū antiquorū ſignificabāt futurā ⁊ generalē redēptionē: ⁊ ꝙ tota ira dei erat mutanda ī miam per aduentum Chriſti: Ideo ſubdit. Et dixi oia ſupradicta ſupple. Et nūc cepi reſipiſcere et cognoſcere ſupple veritatē ⁊ ſecretū ſcripturarum/⁊ ſupradictorū myſteriorū: q̄ erāt figura de nr̄a redēptiōe. Et oia erāt implēda in Chriſto ⁊c. In hebreo aūt habet. Et dixi imbellicitas mea. ⁊ tūc eſt ſenſus. Et dixi i meipſo quod ex imbecillitate ⁊ fragilitate ⁊ ignorātia dixeram oia ſupradicta. ſ. nunquid ineternū proijciet deus ⁊c. Sed magis rōnabilis videt noſtra trāſlatio que dicit. Et dixi nunc cepi/intelligere ſupple: ꝙ hec eſt mutatio dextere excelſi. ¶ Ad cuius intellectū eſt valde aduertendum/ꝙ eccl'ia dei hꝫ tres ſtatus. ſ. duos in pn̄ti: et vnum in futuro qui dicitur ſtatus glorie. Primus ſtatus dicit ſtatus legis ⁊ vmbre/⁊ figure/⁊ captiuitatis/et ire/et iuſtitie/⁊ ignorātie/et noctis. Secūdus ſtat⁹ dicit ſtatus veritatis et luminis euangelici/⁊ libertatꝭ/⁊ gr̄e: ⁊ mie/⁊ ſapīe/et diei. Tertius autem dicit ſtatus glorie et premij. In primo ſtatu oēs patres antiqui deſiderabāt ſtatum ſecundum. Et nos qui iam ſumus in ſtatu ſcd̄o/deſideramus tertium. ſ. diſſolui ⁊ eſſe cū Chriſto in gl'ia. Et ideo ſicut ꝑ primū aduētū Chriſti prim⁹ ſtatus mutat⁹ eſt in ſcd̄m: ita ꝑ ſcd̄m aduētū Chriſti ſcd̄s ſtat⁹ eccl'ie mutabit in tertiū. Nā ꝑ primū aduētū Chriſti. ſ. in carnē tota lex vet⁹ mutata eſt in veritatē euāgelcā: ⁊ vmbra ⁊ nox mutata eſt in diem ⁊ lucē. ⁊ figura in veritatē/⁊ ſn̄ia ⁊ iuſtitia et ira dei in miam. ⁊ culpa ſiue pctm̄ in gratiā. ⁊ captiuitas in libertatē: ⁊ ignorantia in ſapiētiā: quia repleta eſt terra ſapientia dn̄i. Eſaie. x. Ita pariter totus iſte ſtat⁹ mutabit in tertiū. Nā gr̄a cōuertet in gloriā: ⁊ fides in viſionē: ⁊ ſpes in poſſeſſionem: ⁊ charitas in fruitionē ⁊c. Scd̄o eſt notādū ꝙ Chriſtus dr̄ dextera dei excelſi in tota ſcriptura: eo ꝙ pater per ipm̄ operat. Sed dextera dicit ꝑ relationē ad ſiniſtrā: et ſic punitio et ira dei dicit ſiniſtra. mia autē dicit dextera dei. Cū ergo tota lex vetus erat ſub punitiōe ⁊ ſn̄ia: ⁊ quaſi ira dei ⁊ iuſtitia ⁊ exilio: iō poteſt dici ſiniſtra dei: q̄ de⁹ habebat ſuā ſiniſtrā ſupra genus humanū ante aduentum Chriſti. Sed nūc habet dexterā in ſuā. i. miam ſuā ſuper nos. Ex quo pōt dici ꝙ ꝑ Chriſtum facta eſt mutatio a ſiniſtra i dexterā. Et ſic eſt dicēdū ꝙ Chriſtus q̄ eſt dextera dei patris excelſi mutauit ſiniſtrā dei in dexterā. i. irā ⁊ iuſtitiā in miam: ⁊ captiuitatē in libertatē: ⁊ culpā in gr̄am/⁊ noctē in diē/⁊ vmbrā in veritatē ⁊ lucē: ⁊ ſp̄l'r totā legē veterē in euāgeliū: vt circūciſionē in baptiſmū: ⁊ eſum agni paſchalis in eucharistiam. ⁊ ſic de ſingulis ſacris. Et talis mutatio fuit mutatio dextere excelſi: quā ꝓuidit Dauid in figura ꝑ geſta ⁊ myſteria vetera: vt patebit ꝑ ſingula. Iō dicit. Et dixi nunc cepi cognoſcere ſup. ꝙ hec erat mutatio dextere excelſi. i. ꝑ Chriſtū futura q̄ eſt dextera dei excelſi q̄ oia debet mutare: quia talis mutatio a nullo pōt fieri niſi a Chriſto qui eſt dextera excelſi. Nā ſicut de⁹ ꝑ ſiniſtrā miſit iram ⁊ ſn̄iam in totū gen⁹ humanū in ve. te. ita in nouo te. miſit miam ⁊ veniā ⁊ gr̄aꝫ ꝑ Chriſtū q̄ eſt ei⁹ dextera. Et iō q̄ Dauid ꝓuidit in ſpū cōtēplando myſteria ſacre ſcripture: ꝙ ꝑ ſolū Chriſtū erāt oia illa myſteria/vel in ſolo ipſo implēda: Ideo dicit hec mutatio dextere excelſi.

Memor fui operum dn̄i: q̄ memor ero ab initio mirabilium tuorum.

Et meditabor in oibus operibus tuis: ⁊ in adinuentionibus tuis exercebor.

Deus in ſancto via tua: quis deus magn⁹ ſicut deus noſter? tu es deus qui facis mirabilia.

Notam feciſti in populis virtutem tuam: redemiſti in brachio tuo populum tuum filios Jacob ⁊ Joſeph.

¶ Hic explicat myſteria ſacre ſcripture ve. te. vbi Dauid ſiue homo myſtic⁹ ꝓuidit iſtā mutationē dextere excelſi ⁊ noſtrā redēptionē figural'r. A quib⁹ myſterijs ſumit parabolā ⁊ ꝓpoſitionē ad petēdū intentū. Unde tria myſteria principaliter adducit in quib⁹ ꝓuidit in figura noſtrā redēptionē. Nam p̄mo adducit liberationē filiorū Iſrael de egypto. Nā ꝑ hoc ꝙ Moyſes fuit a deo miſſus in egyptū/⁊ cū ſignis ⁊ portentis liberauit ⁊ eduxit totū illū ppl'm de egypto ⁊ poteſtate Pharaonis/ꝓuidit ꝙ Chriſt⁹ fili⁹ ⁊ dextera dei patris a patre miſſus debebat liberare totū gen⁹ humanū de tenebris pctōrū/⁊ poteſtate diaboli. ⁊ iō dicit. Ideo cepi cognoſcere q̄ hec erat mutatio dextere excelſi. i. per Chriſtū faciēda: q̄ m̄ memor fui operū dn̄i. i. mirarū quas fecit de⁹ patrib⁹ antiq̄s. Et memor ero mirabiliū tuorū q̄ feciſti ab initio: incipiēdo a Noe: quē liberaſti de diluuio. Et ſic diſcurrēdo ꝑ Abrahā quē liberaſti multipl'r: ⁊ ꝑ Iſaac quē liberaſti de gladio ſacrificij/⁊ Jacob quē liberaſti de Eſau. Et meditabor in oibus opibus tuis q̄ feciſti patrib⁹ noſtris: ⁊ exercebor in adinuētionib⁹ tuis. i. in ſecretis myſterijs clauſis in illis operibus. puta q̄n̄o apparuiſti Moyſi in rubo ardēti: ⁊ q̄n̄o vocaſti eū: et precepiſti vt remoueret calciamēta. Et q̄n̄o ꝯuerſa ē virga in colubrū ⁊ ecōuerſo. ⁊ q̄n̄o traxit manū leproſam de ſinu. Et cōſideraui ꝙ oia iſta ſignificabant miſſionē Chriſti ī mūdū ⁊c. Itē cōſideraui duritiaꝫ Pharaonis: ⁊ plagas egyptijs illatas: in q̄b⁹ plagis ⁊ portētis ꝓuidi totū myſteriū noſtre redēptionis. Et q̄n̄o via tua erat in ſctō. Quaſi dicat: ſicut ille ſanct⁹ angel⁹ erat ductor illi⁹ ppl'i: ⁊ fecit illa ſigna terribilia: ita Chriſt⁹ debebat eſſe ductor toti⁹ generis humani: ⁊ debebat ipꝫ liberare de poteſtate diaboli. Nā q̄s magn⁹ ſicut de⁹ noſter? Et cōuerſus apoſtrophat ad xp̄m futurū dicēs. Tu es de⁹ q̄ facis mirabilia maiora q̄ facta ſint tūc ꝑ Moyſen. Nā ſicut tūc notā feciſti virtutē tuā ppl'is egyptiorū ⁊ aliorū ī mari rubro: ita notā facies virtutē tuā in humanitate ꝑ totū orbē. Et ſicut tu redemiſti ī brachio ⁊ potētia tua ppl'm tuū. ſ. Jacob ⁊ Joſeph: ita redimes totū gen⁹ humanū: ⁊ totā eccl'iaꝫ intellectā ꝑ Jacob ⁊ Joſeph. Et notāter dicit filios Jacob ⁊ Joſeph. Nā licet inter filios Jacob intelligātur ⁊ cōprehendant filij Joſeph: tn̄ q̄ filij Joſeph oēs ſunt nati in egypto/⁊ reputabant nobiliores apud egyptios: eo ꝙ deſcendebāt a Joſeph qui fuerat princeps ⁊ rector ⁊ ꝑfect⁹ toti⁹ egypti: ideo ſpecialiter nominat eos: ⁊ q̄ eccl'ia maxime figurat ꝑ filios Jacob: ⁊ Chriſt⁹ maxie figurat ꝑ Joſeph: q̄ ꝑ fratres ſuos vēdit⁹: ⁊ poſt afflictionē exaltatus ⁊c. ſicut dictū eſt pſal. ij. Iterū eſt aduertendū ꝙ in illis operib⁹ mirabilib⁹ due ſubſtātie ſunt cōſiderāde. Primo angelus dn̄i inuiſibilis q̄ faciebat illa miracula. Scd̄o Moyſes viſibilis q̄ percutiebat aq̄s cū virga. ⁊ ſic fiebāt illa opa mirabilia. per hoc ꝓuidit Moyſes ⁊ Dauid ꝙ in xp̄o redēptore debebāt eſſe due nature: vna diuina inuiſibilis q̄ principaliter ⁊ latēter opat: ⁊ altera humana ⁊ viſibilis q̄ inſtrumētaliter ⁊ viſibiliter videbat opari. Et iō dicit. de⁹ in ſctō via tua. i. ſicut via tua ⁊ virt⁹ ⁊ ducat⁹ erat in ſctō angelo inuiſibili ⁊ in ſctō Moyſe viſibili: ita pariter via noſtre redēptiōis fuit ī xp̄o ſancto tuo/q̄ eſt ſanct⁹ ſanctorū: i quo ē duplex natura. ſ. diuina ⁊ humana. Per hec ergo myſteria ꝓuidit Dauid totū myſteriū icarnatiōis ⁊ nr̄e redēptiōis facte ꝑ mortē ⁊ paſſionē Chriſti in ſignis ⁊c.

figura noſtre redemptionis.

Uiderūt te aque deus: viderūt te aque ⁊ timuerunt: ⁊ turbate ſunt abyſſi.

Multitudo ſonitus aquarū: vocem dederunt nubes.

Etenim ſagitte tue tranſeunt: vox tonitrui tui in rota.

Alluxerunt coruſcationes tue orbi terre: commota eſt ⁊ contremuit terra.

Exod. xvij. et c. x. et a ca. vij. vſq̄ ad ca. xij.

¶ In ſecūdo loco adducit miraculū ⁊ myſteriū factū in tranſitu maris rubri. vnde ſicut tot⁹ popul⁹ erat ī periculo ne caperet ⁊ trucidaret ꝑ Pharaonē ⁊ egyptios: niſi q̄ Moyſes cum virga percuſſit aquas: ⁊ diuiſe ſunt aque: ⁊ trāſiuit ppl's ad aliam partē littoris: ⁊ ſic per trāſitū aquarū ſaluatus ⁊ liberatus eſt ppl's: ita pariter Chriſt⁹ ꝑ cōtactū ſui corporis prebuit virtutē regeneratiuā aquis baptiſmalib⁹. ⁊ ꝑ aquas baptiſmales liberauit fideles de poteſtate diaboli: vt fuit ibi figuratū. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in figura dicit. O deus Chriſte ſicut tūc viderūt te aque maris rubri/⁊ viderunt te aque Jordanis: ⁊ timuerunt. i. quaſi timentes ſunt diuiſe et cōuerſe ſunt retrorſum: et liberati ſunt filij Iſrael: ⁊ abyſſi aquarū turbate ſunt: ita pariter q̄n̄ aque baptiſmales viderūt te: timuerūt diaboli ⁊ abyſſi infernales turbate ſunt: q̄ ꝑ baptiſmū deleſti peccatū: ⁊ fugaſti diabolicā poteſtatē. Itē aq̄ maris Galilee timuerūt te: q̄n̄ ſiccis pedibus ſuꝑ eas ambulaſti: et mari et fluctib⁹ et vētis imperaſti: et Petrū de ꝓfundo pelagi liberaſti. Iteꝫ ſicut poſt tranſituꝫ Iſrael fuit multitudo ſonitus aquarū: ⁊ nubes dederūt voces ⁊ tonitrua: ⁊ ſagitte tue tranſierūt. i. multa fulmina fuerūt de nubibus immiſſa: et vox tonitrui tui fuit quaſi tonitrus qui fit

Figura baptiſmi.

in rota ⁊ curru: ⁊ mouerūt aquas: ⁊ reduxerūt eas ſup Egyptios ⁊ ſubmerſerunt eos: ⁊ ſicut ibi coruſcationes tue alluxerunt: ⁊ igneos radios dederūt orbi terre: ⁊ tota terra tūc cōmota eſt: ita pariter O Chriſte multitudo ſonitus aquarum tue ſapiētie/ ⁊ nubes. ſ. apoſtoli tui dederunt vocē euangelicā: ⁊ ſagitte tue euangelice tranſierūt per totū mūdū: ⁊ vox tonitui tui. ſ. tue predicationis iuit per totū mūdū in rota euāgelica ⁊ curru euangelico: quem quatuor euāgeliſte duxerūt ⁊ duxerūt ꝑ totū orbē. Et ſic coruſcatiōes euangelice alluxerūt ex mōte Siō in die penteco. toti orbi terre: qr ibi apoſtoli receperunt coruſcationes et ſplendorē ſapientie: ⁊ donorum ⁊ gratiarū: ⁊ ſic predicauerūt toti orbi terre. Et ſic cōmota eſt ⁊ cōtremuit tota terra ad ꝑdicationē apoſtolorum/ ⁊ oīa idola corruerunt ſicut corruerunt egyptij in mari rubro.

Exod. xiiij. **In mari via tua ⁊ ſemite tue in aq̄s multis: ⁊ veſtigia tua non cognoſcentur.**

¶ Sicut ibi fuerūt vite tue in mari rubro/ ⁊ ſemite tue in aq̄s multis/ vt popul⁹ trāſiret/ ⁊ veſtigia tua nō fuerūt nota: ita qn̄ venies tu Chriſte in mūdū: via tua erit in mari: qr ſiccis pedibus per mare Galilee ambulabis: ⁊ etiā ꝑ mare hui⁹ mūdi: ⁊ ſemite tue erūt in aquis ⁊ ꝑſecutionib⁹ multis: qr apoſtoli tui nauigabūt in hoc mari ꝑſecutionū: ſed veſtigia tua nō cognoſcent̄ in mari Galilee: qr ſuper aquas ambulabis: ⁊ etiā nec veſtigia peccati cognoſcent̄ in te/ ſicut in nobis: qr eris inter oēs mortuos liber. Veſtigia tua nō cognoſcentur quādo intrabis mare hui⁹ mundi: qr myſteriū incarnationis erit ineffabile ⁊ inueſtigabile. Vn̄ dicit Salomon ꝓuerbiorū. xxx. Tria ſunt mihi difficilia: ⁊ q̄rtū penit⁹ ignoro. ſ. viam aquile in celo/ viā colubri ſup petrā/ viā nauis ī medio maris: ⁊ viā viri ī in adoleſcētia. i. viā filij dei/ qn̄ deſcēdit de celo in carnē: ⁊ viā Chriſti qn̄ exiuit de ſepulcro: et viam conuerſationis Chriſti ī mari hui⁹ mūdi: ⁊ viā Chriſti qn̄ exiuit de clauſtro vteri virginalis: qr nullū veſtigiū/ aut violentiā reliquit Chriſtus in his quatuor vijs: qr abſq̄ violētia fecit Chriſtus iſta quatuor occulta ⁊ ineffabilia myſteria. ſ. myſteriū incarnationis: ⁊ natiuitatis: ⁊ reſurrectiōis: ⁊ aſcēſiōis: ⁊ cōuerſationis huius vite: ⁊ veſtigia eius fuerunt mūdo ignota in iſto quadruplici itinere. Et ſic eſt dicendū de ceteris myſterijs Chriſti ⁊ miraculis que latenter diuinitas operabatur.

Exod. xiij. & cō ſe. diſt. ij. quid eſt. **Deduxiſti ſicut oues populum: tuum in manu Moyſi ⁊ Aaron.**

¶ Vltimo adducit ducatū ꝑ deſertū ⁊ introitū terre ꝓmiſſionis. Vnde dicit. ſicut deduxiſti ppl'm tuū ſicut oues in manu Moyſi ⁊ Aaron ex Egypto ꝑ totū deſertū: ita deduces ppl'm fidelē de tenebris peccatorū ⁊ poteſtate diaboli. Et deduces ipm ꝑ deſertū hui⁹ mūdi: ⁊ introduces in hāc ecclīam ꝑ gratiā ⁊ ī futurā ꝑ gloriā. Et dicit in manu Moyſi ⁊ Aaron: qr ꝑ hos fuit Chriſt⁹ figuratus/ qr dux et ſacerdos: qr inquātū dux ſiue rex dedit legē euāgelicā: ⁊ inquātū ſacerdos cōtulit ſacramēta. Ex q̄b⁹ pꝫ/ ꝙ Dauid non allegat ſupradicta myſteria gr̄a ſui: ſed aſſumit ea in parabolā ⁊ ꝓpoſitionē: inquātū erāt figura noſtre redēptiōis future ꝑ Chriſtū. ⁊ ſic allegat figurā ꝓ figurato: qr ſicut oīa illa non erāt gratia ſui: ſꝫ gr̄a Chriſti futuri: ita allegat ſpā gr̄a ⁊ rōne figurati: qr aliter Dauid nō fuiſſet ꝓpheta. Vn̄ dupliciter eſt nobis Chriſt⁹ in lege ꝓmiſſus: vno mō ꝑ myſteriū et figurā: alio mō ꝑ expreſſam ꝓmiſſionē. ⁊ ideo nō eſt minus certa veritas myſterij ⁊ figure ꝙ veritas expreſſe ꝓmiſſiōis: ideo ꝓpheta audacter allegat figurā tanꝙ verā et certā ꝓmiſſionē: ⁊ in q̄b⁹ figuris nouit mutationem dextere excelſi. Et ſic Dauid in ꝑſona totius eccl'ie fuit ꝯſolatus in ſua anguſtia. Jō nihil aliud eſt dicere: tu deduxiſti ſicut oues ppl'm tuū ⁊c. niſi dicere: tu deus nobis redēptiōem ꝑ illā figurā ꝓmiſiſti. Jō fac qđ tu ꝓmiſiſti in figura/ ſiue facias in veritate quod in figura ſignificaſti. ¶ Ex toto iſto pſal. pn̄t recolligi tres cōcluſiones principales. ¶ Prima ꝯcl'o/ ꝙ Dauid cōtēplando oēs ꝓmiſſiones factas patrib⁹ antiq̄s: ⁊ liberationē filiorū Jſrael de egypto ꝑuidit totū myſteriū noſtre redemptionis. ¶ Scđa ꝯcl'o/ ꝙ totū myſteriū noſtre redēptionis fuit mutatio dextere excelſi. ſ. a iuſtitia i miſericordiā/ ⁊ ab ira in benignitatē ⁊c. ¶ Tertia cōcl'o/ ꝙ diuinitas ꝗbi ita latēter operabat̄ in illa hūanitate: ꝙ veſtigia incarnatiōis ⁊ natiuitatis ⁊ cōuerſationis/ ⁊ miraculorū operationis/ ⁊ reſurrectiōis/ ⁊ aſcēſiōis fuerūt mūdo ineffabilia/ ⁊ ignota vſq̄ ad miſſionē ſpūs ſancti. q̄ q̄dē myſteria lꝫ ſint nobis nota per fidē quo ad effectum: tamen nobis ſunt incomprehenſibilia quo ad cauſam ⁊ modum.

Attendite popule meus legem meam: inclinate aurem veſtram in verba oris mei.

¶ Titulus. Eruditio ſiue intellect⁹ ipſi Aſaph. In greco autē ly intellect⁹ ſiue eruditio ē genitiui caſus: vt ſit ſenſus ꝙ iſte eſt pſal. intelligētie ſiue eruditiōis ipſi Aſaph. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſal. ſcđꝫ ꝙ fuit eruditus a ſpū ſctō: ⁊ vt erudiret nos ī hoc pſal. de his que ipſe fuit eruditus. Et dedit ipſum cantandū ⁊ recēſendū ipi Aſaph/ ⁊ choro ei⁹. Vn̄ ſicut Terētius licet faciebat comedias: tn̄ dabat eas recenſandas ipſi Calliopio: vn̄ ipſe dicit in fine cuiuſlibet comedie. Valete ⁊ plaudite Calliopi⁹ recēſui. Jta pariter Dauid habebat tres cātores quos cōſtituit ad cantādū ⁊ recēſendū pſal. vt pꝫ primo paralyp. Et ſic Aſaph ⁊ Ethan ⁊ filij Chore: ⁊ ceteri nō ponunt̄ in titulo pſalmorū tāꝙ actores pſalmorū: ſꝫ tāꝙ recenſores ⁊ cantores: ⁊ etiā īterpretes pro ppl'o. Ex quo pꝫ/ ꝙ Dauid ē actor hui⁹ pſalmi: ⁊ Aſaph eſt cantor ſiue recēſor: ſed ꝑſona introducta ad loquēdū in hoc pſalmo/ in cui⁹ perſona fact⁹ eſt pſal. eſt ipſe Chriſtus/ vt pꝫ Matthei. xiij. vbi dicitur ꝙ cū locutus fuiſſet Jeſus in parabolis ⁊c. poſtea dicit. Hec oīa locutus eſt Jeſus in parabolis: vt impleret̄ qđ dictū erat ꝑ ꝓphetā. Aperiā in parabolis os meū: ⁊ eructabo abſcondita a cōſtitutione mundi. Ex quo patet/ ꝙ Chriſt⁹ loquit̄ in hoc pſal. Ad cuius intellectum oībus fabulationib⁹ Judeorū dimiſſis eſt aduertēdū ſcđm Auguſtinū. xvij. de ciuitate capitulo quarto ⁊. v. ꝙ Dauid cōtēplando ſacram ſcripturā: ⁊ maxime vt legit̄ primi Regū. qualiter filij Effraim: et totus populus Jſrael fuit victus in ꝓlio a Philiſteis: qui occiſis ſacerdotibus filijs Heli detulerūt ſeeū arcam dn̄i: ⁊ tenuerunt eam in Acharon ⁊ Azoto. Et tunc ſacerdotium

fuit trāſlatū a filijs Heli in Samuelē. Et arca dn̄i poſtea fuit trāſlata ꝑ Dauid in Hierl'm. Et ſic tribus Effraim ſimul perdidit arcam ⁊ regnū ſiue iudiciū. que quidē puniti ovenit tribui Effraim ⁊ toti Jſrael ꝓpter pctm̄ ingratitudinis et rebelliōis ⁊ infidelitatis. Naꝫ cū tot beneficia a deo recepiſſent fuerunt deo ingrati ⁊ rebelles: qr oēs mōtes Effraim erant pleni idolis Baalim. que quidē deſtrauit poſtea Samuel dn̄ fact⁹ fuit iudex ⁊ ſacerdos. Jtē conſiderabat poſtea Dauid qualiter ꝓpter ingratitudinē ⁊ inobedientiā trāſlatū fuerat regnū a Saule ad ipſum ⁊c. Per hanc ergo triplicē trāſlationē. ſ. tabernaculi ⁊ regni ⁊ ſacerdotij q̄ facta eſt propter peccatū ingratitudinis ⁊ rebellionis ⁊ infidelitatis/ ꝓuidit Dauid in ſpū qualiter populus iudaicus debebat eſſe ingrat⁹ ⁊ rebellis ⁊ incredulus xp̄o Meſſie in aduētu ſuo: ꝓpter qđ pctm̄ debebat perdere locū/ ſcꝫ tēplū ⁊ ſacerdotiū ⁊ regnū: ⁊ erat transferēdū ad eccleſiā ex gētibus cōgregandā. Et hec eſt ſentētia Auguſtini. xvij. đ ciuitate. capl'o. iiij. ⁊. v. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu fecit hūc pſalmū: in quo introducit Chriſtū loquentē exhortātē ⁊ vocantē illū populum ad legē euāgelicā/ ſub cōminatione ꝑdendi tēplū ⁊ ſacerdotiū ⁊ regnū. Duo ergo in hoc pſalmo ꝓpheta principaliter facit. Nā primo premittit proemiū ſiue prefationē. Scđo exequit̄ de narratione. ibi. Filij. Effraim. ¶ Quantū ad primū qr proemiū eſt breuiloquiū quorūdam dicendorum/ ideo in prologo ſiue ꝓemio iſto aſſignat quatuor cauſas huius pſalmi. Nam cauſa efficiens eſt xp̄s loquēs: in cuius ꝑſona factus eſt pſal. Cauſa materialis ſunt oīa myſteria vete. teſta. que hic adducuntur. Cauſa formalis eſt modus ꝓcedendi: quia oīa ea myſteria. ⁊ geſta vete. teſt. que memorātur in hoc pſal. adducit per moduꝫ parabole ⁊ ꝓpoſitionis ad inferendū aliquā magnā cōcluſionem in nouo teſta. Cauſa autē finalis eſt vtilitas que ſeq̄tur. ſ. vt efficiāt auditores bonos/ ⁊ deo obedientes ⁊ credentes. Quatuor ergo facit in hoc proemio. Nam primo aſſignat cām efficientē. Scđo cauſam formalē. Tertio cauſam materialē. Quarto cauſaꝫ finalē. ſcđm ibi. Aperiaꝫ in parabolis. tertium ibi. Quanta audiuim⁹. quartū ibi. Ut cognoſcat generatio altera. Quantū ad primū propheta introducit xp̄m Meſſiā in lege ꝓmiſſum verū deū ⁊ hominem loquentē ad populū Judeorū in aduentu ſuo dicētē. O popule attēdite. i. attēte ⁊ attendendo audite ⁊ itelligite ⁊ ſuſcipite legē meā: quā vobis fero. Et etiā attendite legē meā veterē: ⁊ percipite eā aurib⁹ mētis ⁊ cordis: quia in ea reperietis totā legē euāgelicā. Ex his patet ꝙ iſte qui hic loquitur: eſt ipſe de⁹: qr dicit/ attēdite popule me⁹ legem meā: qr lex diuina eſt ſolius ipſius dei: et ille ppl's dicitur populus dei/ Jtē eſt aduertendū vt ſepius dictū eſt: ꝙ lex euāgelica quā xp̄s tulit nō eſt alia ſcđm eſſentiā a lege veteri: ſed eſt ſpūs et veritas illi⁹. Joā. primo. Lex ꝑ Moyſem data eſt: gratia aūt ⁊ veritas per Chriſtū facta eſt. Unde vetus teſtm̄ nihil aliud eſt niſi occultatio noui: ⁊ nouum teſtamētū nil aliud eſt niſi manifeſtatio veteris: vt inquit Aug. Jō q̄ vult bene attendere ad legē veterē ⁊ aurib⁹ eā ꝑcipere: ibi reperiet ꝟitatē euāgelicā ſub figurarā. Et iō dicit attēdite popule me⁹ legē meā ⁊c. Et dicit aurib⁹ ꝑcipite verba oris mei: ad

differētiā legis euangelice ad veterē. Nā illa data eſt ſcripta in tabulis lapideis ⁊ in charta mortua. Et iſta in cordib⁹ hoīm ꝑ ꝓpriū auditum. Jō dicit aurib⁹ percipite ⁊c. Jtē illa data eſt ꝑ os Moyſi: iſta vero per os ipſi⁹ dei. ſ. xp̄i. Jdeo dicit. Verba oris mei. Ad denotādū ꝙ de⁹ incarnat⁹ ꝑ os ſuum erat latur⁹ legē impreſſaꝫ in cordib⁹ hoīm. Dicit ergo xp̄s in aduētu ſuo. O popule me⁹ Jſrael attendite ad legē meā: ⁊ intelligite eā: qr hec lex quā vobis ꝑdico lex dei eſt: qr Moyſes de me ſcripſit. Tantū hoc dixit xp̄s Matthei. v. qn̄ aſcēdit in montē: ⁊ declarauit legē diuinā dicens. non veni ſoluere legē: ſꝫ adimplere. Et hoc idē pꝫ ꝑ totū diſcurſum euāgeliorum: in quo de⁹ nil aliud facit niſi vocare ppl'ꝫ ad legē itelligēdā: ⁊ ſuſcipiēdā veritatē legis

Aperiam in parabolis os meū: loquar ꝓpoſitiones ab initio. xxiij. q. ſ. c. non affera mus.

¶ Hic premittit modū procedendi in hoc pſalmo/ quē vult tenere. ſ. adducere myſteria vete. teſt. per modū parabolarū ⁊ ꝓpoſitionū. Quaſi dicat: ꝙ ea que intēdit adducere: nō adducit ꝑciſe gr̄a ſui: ſed per modū parabolarū ⁊ ꝓpoſitionū gr̄a alterius cōcluſionis inferēde de veritatib⁹ noui teſt. ¶ Ad cuius intellectū eſt notādū ſicut dictū eſt in ꝓlogo hui⁹ libri: ꝙ ꝓuerbiū ſiue parabola nō ponit̄ gr̄a ſui/ ſed alterius. Nā ꝓuerbiū đr quaſi ꝓ alio ꝟbū: ⁊ parabola dicit̄ a para qđ eſt iuxta: ⁊ bole ſententia/ quaſi iuxta ſniam alterius. Jtem parabola nil aliud eſt niſi ꝓpoſitio alicuius rei geſte: vel tanꝙ geſte ꝓ aliq̄ veritate ſimilitudinarie ⁊ exēplariter inferenda. Et ſic ſemꝑ ponitur ꝓ alio. Jtē propoſitio ſcđm Ariſtotelē ꝑmo poſterior/ et in priorib⁹ eſt enūciatio affirmatiua aut negatiua ad inferendā cōcluſionē intentā. Et iō ꝓpoſitio nō ꝓponitur gr̄a ſui: ſed gr̄a cōcluſionis inferēde. Et iō qr tota ſacra ſcriptura veteris teſt. nō poſita eſt gr̄a ſui/ ſꝫ inquantū figurabat myſteria noui teſta. ideo dicūtur parabole ⁊ ꝓpoſitiones que ꝑmiſſe ſunt in vete. teſta. ad inferendū myſtice ⁊ ꝓphetice ꝯcluſiones ⁊ veritates euāgelicas. Et ideo ſicut totū vet⁹ teſtamētū nil aliud eſt niſi quedā parabole ⁊ ꝓpoſitiones premiſſe ad inferēdū ⁊ figurādū legē euāgelicā: ita tota lex euāgelica nil aliud eſt niſi q̄daꝫ veritas ⁊ cōcluſiones illate ex myſterijs ⁊ ſcripturis legis veteris. Nā ſicut veritas cōcluſiōis cōtinetur virtualiter ⁊ confuſe in ꝓpoſitionib⁹ ꝑmiſſis: ſed poſt illationē patet veritas diſtincte in cōcluſione: vt pꝫ primo poſteriorū. Jta veritas euāgelica continebat̄ virtualiter ⁊ in cōfuſo in lege veteri: ſed poſt aduentū Chriſti patuit illa veritas diſtincte ꝑ Chriſtū in euāgelio. Et ſic tota lex vetus nil aliud eſt niſi parabole ⁊ ꝓpoſitiones reſpectu euāgelij. Et ſic eccl'ia catholica ⁊ quilibet fidelis/ quādo lege ſcripturā ve. te. non legit gratia ſui: ſed ad myſteriū ⁊ ꝓphetiā: prout figurat veritates legis euangelice. Aliter intelligentia veteris legis nō eſt vera nec catholica: qr veritas eius eſt euangeliū. Et ideo dicit Hieronym⁹ in epiſtola de manſionib⁹/ ꝙ oīa dicta in hoc pſal. ponūtur tāꝙ propoſitiones ⁊ parabole inquātū figurabant myſteria no. te. ⁊ ſic nō ꝓponunt̄ gr̄a ſui: ſed ad ſenſum ſpūalē. Et hoc eſt qđ ꝓmittit ꝓpheta in ꝑſona xp̄i/ ꝙ quicq̄d dicet̄ in h̄ pſal. de te. ve. nō intēdit adducere gr̄a ſui/ ſed ꝓut ſunt quedā parabole ⁊ ꝓpoſi

S q̄d ſit prouerbium ⁊ q̄d parabola

lex vetus eſt parabola reſpectu euangelij.

tiones. Vñ ait. Aperiā in parabolis os meū: ⁊ lo-
quar ꝓpoſitiones ab initio. i. adducā oīa myſteria
ſacre ſcripture incipiēdo ab initio exitꝰ Iſrael de
egypto: qꝛ tunc incepit iſte pplˢ: ⁊ etiā a ꝓmiſſio-
nibꝰ factis ab initio ipſi Abrahā Iſaac et Jacob.
Et ea que acciderūt toti pplo Iſrael ſucceſſiue vſ-
ꝗ ad Dauid. Et oīa iſta adducā tanꝗ parabolas et
ꝓpoſitiones: ex quibus inferam intētum meū. Nā
oīa illa nō ſunt gſta ſui: ſed parabole ⁊ ꝓpoſitiões
reſpectu legis euangelice ⁊ hec erit cauſa forma-
lis ⁊ modus procedēdi in hoc pſalmo.

x. diſti. q̄s ne- ſciat vt ptꝫ. vſ. exod. ꝑ torum. Quanta audiuimus ⁊ cognouimus: ea et
patres noſtri narrauerunt nobis.
Non ſunt occultata a filijs eorum: in gene-
ratione altera.
Narrantes laudes dñi ⁊ virtutes eius: et
mirabilia eius que fecit.
Exodi. xx. Et ſuſcitauit teſtimoniū in Jacob: ⁊ legē
poſuit in Iſrael.

¶ Hic explicat cauſā materialē huius pſal. id eſt
materiam quā intendit adducere ⁊ loqui: q̄ quidē
materia dicitur materia antecedēs. Et dicit ꝙ in-
tēdit adducere in hoc pſal. oīa iſta geſta quāta au
diuimꝰ ſcripta in Geneſi ⁊ Exodo/ ⁊ quinꝗ libris
legis ⁊ Joſue/ ⁊ in libro Judicū/ ⁊ in libris Regū.
i. tanta loquar quanta audiuimus ⁊c. que quidem
geſta antiquorū patres noſtri annūciauerunt no-
bis voce ⁊ ſcripto. que quidē geſta nō ſunt occulta
ta/ nec tacita a filijs eorū in generatiōe altera. im-
mo ipſi narrauerūt filijs ſuis narrātes laudes dñi
⁊ beneficia ⁊ virtutes eius ⁊ mirabilia q̄ fecit: que
pro magna parte explicabunt in hoc pſal. Omnes
ergo iſtas ꝓpoſitiōes loquar: ⁊ adducam: ⁊ loquar
etiā quomodo deꝰ ſuſcitauit ⁊ nouiter dedit illam
legē in teſtimoniū in Jacob: ⁊ legem poſuit ⁊ ordi-
nauit ⁊ cōſtituit in Iſrael. quaſi dicat: ꝙ illā legē
quā dedit pplo Iſrael in monte Sinai dedit in te-
ſtimoniū. ¶ Et nota ꝙ lex vetus dicit teſtimoniū
E lex ve- tus dr teſtio- niū. Primo quia fuit per angelos teſtificata. Scdō qꝛ
repoſita eſt in arca in teſtimoniū cōtra preuarica-
tores. Deutero. xxxi. Tertio quia tota lex vetꝰ facit
teſtimonium de Chriſto futuro. Ideo ait ſaluator
Joā. v. Scrutamini ſcripturas/ qꝛ ipſe teſtimoniū
perhibent de me. Nā Moyſes de me ſcripſit ⁊c. Et
teſtimoniū ſuſcitauit. Ad denotādū ꝙ lex ꝓceptorū
antequā eſſet lata ⁊ ſuſcitata iam erat ſepulta et
inſerta naturalr̄ in nobis. ad Romanos. ij. qꝛ oīa p̄-
cepta continentur i illa naturali lege. ſ. qđ tibi nō
vis/ alteri ne facias ⁊c. Dicit aūt lex q̄lata ⁊ poſi-
ta ſiue poſitiua. Jō dicit: Legē poſuit in Iſrael. Ec-
cleſia dei dicit Jacob inquātū ſurripuit ꝓmogeni-
turā ⁊ bñdictionē. Et dicit Iſrael/ inquantū videt
deum ⁊ eſt directa a deo/ ⁊ fortis cum deo.

vt ptꝫ exo. Quanta mādauit patribus noſtris nota
facere ea filijs ſuis: vt cognoſcat generatio
altera.
Filij qui naſcentur ⁊ exurgent: enarrabūt
filijs ſuis.
Irrevi- diſti. ⁊ fratrē. Vt ponant in deo ſpē ſuā ⁊ nō obliuiſcan-
tur operum dei: ⁊ mādata eius exquirāt.
Ne fiant ſicut patres eorum: generatio pra
ua et exaſperans.
Generatio que non direxit cor ſuum: ⁊ nō
eſt creditus cum deo ſpiritus eius.

¶ Hic ꝓpheta in pſona Chriſti explicat cām fina
lem huiꝰ pſal. Nam qꝛ iſte pſal. dirigit Judeis qui
erāt tpe aduētus Chriſti: vt reciperēt xp̄m ⁊ legem
euāgelicā: ⁊ eā ſeruarēt: ne fierēt rebelles ⁊ infide
les/ ſicut pr̄es eorū. Et ne ꝓuarent ſanctuario ⁊ re
gno ⁊ ſacerdotio: ſicut fuerūt priuati filij Effraim
⁊ ceteri filij Iſrael tpe Heli ꝓpter rebellionē ⁊ infi-
delitatē: Jō ꝓpheta iā exhortat eos in pſona xp̄i
ſiue Chriſtꝰ iā exhortabat eos tūc ꝑ ꝓphetā i hoc
pſal. cū cōminatiōe ablatiōis ſanctuarij/ ⁊ tēpli/ et
regni/ ⁊ ſacerdotij. Quaſi dicat: ſi vos Judei nō au
dieritis ⁊ receperitis Chriſtū ⁊ legē eiꝰ: ⁊ obſerua
ueritis eā i aduētu ſuo: auferat a vobis ſanctuariū
⁊ regnū ⁊ ſacerdotiū. Sicut fuit ablata arca a filijs
Effraim de Silo: ⁊ ſacerdotiū fuit trāſlatū a filijs
Heli ad Samuelē: ⁊ regnū a Saul ad ipm Dauid:
ita pariter auferet a vobis ſanctuariū ⁊ regnū et
ſacerdotiū: ⁊ dabit pplo gētili faciēti fructū. Mat
thei. xxi. Et hec eſt cā finalis huiꝰ pſal. ſcꝫ induce
re Judeos ad recipiēdū Chriſtū in aduētu ſuo ⁊ le
gē eius: ⁊ hoc ſub cōminatiōe ⁊c. Et in hoc cōſiſtit
totū argumētū huiꝰ pſal: Dicit ergo/ loquar in hoc
pſal. ⁊ adducā i parabolas ⁊ ꝓpoſitiões tot geſta:
⁊ myſteria: ⁊ tāta quāta mādauit deꝰ patribꝰ nr̄is
ea nota facere filijs ſuis: vt cognoſcat gñatio alte-
ra. hoc dicit. Nā deꝰ mādauit filijs Iſrael: qñ egreſ
ſi ſunt de egypto: vt quotienſcūꝗ comederēt agnū
paſchalē: narrarēt filijs ſuis qualr̄ comedebāt illū
agnū in memoriā liberationis de egypto: vt patet
Exod. xiij. dicēs. Narrabiſꝗ filio tuo in die illo di-
cens: hoc eſt qđ fecit mihi dñs qñ egreſſus ſum de
egypto ⁊c. Itē mādauit patribꝰ vt memorarēt fi-
lijs ſuis legē ⁊ cerimonias: quas a deo acceperāt.
Deut. vi. ⁊ iij. dicēs. Eruntꝗ vba hec q̄ ego precipio
tibi hodie i corde tuo: ⁊ narrabis ea filijs tuis ⁊c.
Jō ſubdit ꝓpheta. Et filij tui q̄ naſcētur/ ſcꝫ q̄ repe
rient tpe aduentꝰ Chriſti ⁊ exurgēt ⁊ ꝯuertent ſi-
cut fuerūt zacharias/ ⁊ Simeon/ ⁊ apli/ narrabūt
oīa ſupradicta filijs ſuis: ⁊ demōſtrabūt oīa figura
ta ⁊ geſta i lege veteri eſſe geſta ⁊ dicta ⁊ figurata
ꝓ xp̄o: vt illi ponāt in deo ⁊ nō in mūdo/ nec ceri-
monijs legalibꝰ ſpē ſuā: ſꝫ recipiāt xp̄m in verum
Meſſiā: ⁊ nō obliuiſcant operū dei: q̄ xp̄s faciet: q̄
opa nullꝰ poterit facere niſi ſit deus. Nā ꝑ opa po
terūt cognoſceret ipm eſſe deū. ⁊ iō recipiant eū: ⁊
exq̄rant ⁊ obſeruēt mandata eiꝰ/ q̄ mādabit in le-
ge euāgelica: ne fiāt rebelles ⁊ increduli ſicut pa-
tres eorū: q̄ fuit generatio praua ⁊ exaſperās. i. pro
uocās deū ad irā: q̄ quidē generatio nō direxit cor
ſuū ad credendū deo/ nec ad obſeruandā legē eius
nec fuit creditus nec vnitꝰ cū deo ſpūs illiꝰ gene-
rationis: imo fuerūt ſemꝑ rebelles ⁊ increduli ⁊ in-
grati/ vt patebit. Ex ſupradict ptꝫ/ ꝙ iſte q̄ loquit
in hoc pſal. ē deꝰ ⁊ homo. ꝙ ait. Attēdite popule meꝰ
legē meam ⁊c. Scdō ptꝫ/ ꝙ ſit homo ꝑ hoc ꝙ ſubdit.
Quāta audiuimꝰ ⁊ cognouimꝰ. ⁊ quāta mandauit
patribꝰ noſtris. Et ſic iſte q̄ loquit in hoc pſal. eſt
Chriſtꝰ deꝰ ⁊ homo q̄ tanꝗ deꝰ dicit. attendite po-
pule meꝰ legē meā. ⁊ tanꝗ homo de ſemine Abra
he ⁊ Jacob dicit/ quāta mandauit patribꝰ noſtris
⁊c. Et ſic Chriſtus eſt cauſa efficiēs q̄ loquit ad po
pulū iudaicū in aduētu ſuo. ⁊ exhortat: vt audiat
⁊ recipiat legē euāgelicā. q̄ nō eſt alia ſcdm eſſen-
tiā/ ſicut dictū eſt. Materia aūt huius pſal. eſt to-
tus diſcurſus ab exitu Iſrael de egypto vſꝗ ad tē-
pus Dauid ⁊ regnū eius: ⁊ vſꝗ ad tēplū ⁊ ſanctua
riū. Forma autē eſt: qꝛ oīa q̄ hic narrant/ adducū-
tur tanꝗ figure ⁊ parabole ⁊ ꝓpoſitiones ad infe
rendā ⁊ predicēdā trāſlationē ſanctuarij et regni
⁊ ſacerdotij a ſynagoga in eccleſiā. Cauſa finalis
eſt vt pplˢ Judeorū recipiat Chriſtū ⁊ legē eiꝰ: ne
fiāt increduli ⁊ rebelles ⁊ ingrati ſicut patres eo-
rū: ⁊ hoc ſub cōminatiōe ſupradicta. Et ex hoc ap
paret vera prophetia huius pſal. q̄ executio huiꝰ
cōminationis fuit vere impleta in illo pplo ꝓpter
obſtinationē eorū poſt aduētum Chriſti.

Filij Effrem intendentes ⁊ mittentes ar-
cum conuerſi ſunt in die belli.
Non cuſtodierunt teſtamentum dei: ⁊ in le
ge eius noluerunt ambulare.
Et obliti ſunt benefactorum eius: ⁊ mira
bilium eius que oſtendit eis.

¶ Hic incipit narrationē dicēdorū ſicut propoſuit
in ꝓemio. Et duo facit. Nā primo memorat ⁊ nar-
rat incredulitatē ⁊ rebellionē ⁊ ingratitudinē il-
lius ppli. Scdō punitionē eorū. ibi. Audiuit deꝰ ⁊
ſpreuit. vel poſſumꝰ dicere ꝙ hic oſtēdere intēdit
cām: quare filij Effraim fuerūt priuati ſanctuario
⁊ arca dñi/ ⁊ filij Heli ſacerdotio/ ⁊ Saul regno.
Jō prius aſſignat demerita eorū: q̄ eſt increduli-
tas ⁊ ingratitudo ⁊ rebellio. Scdō deſcribit huiuſ
modi ꝑuationē. ibi. Audiuit deꝰ ⁊ ſpreuit. ¶ Quā
Ingra titudo punit. tū ergo ad primū dimiſſis diuerſis modis dicendi
tā hebreorū q̄ catholicorū in hoc loco/ eſt notandū
vt legit primi Re. iiij. cap. ꝙ cū Heli eſſet iudex et
ſacerdos in Iſrael de genere Aaron: ⁊ multotiēs
eſſet monitꝰ vt filios corrigeret: eo ꝙ tyrānizabāt:
⁊ multa enormia ꝑpetrabāt: ⁊ tñ hoc fecit neglige
ter Heli: iō ꝓpter hoc pctm̄: ⁊ ꝓpter pctm̄ idolola
trie: qꝛ ꝑ totū mōtē Effraim celebrabant Baalim
⁊ Aſtaroth: iō deꝰ ꝑmiſit ꝙ venerunt Philiſtei et
cōgreſſi ſunt cū filijs Iſrael: quorū maxima ps erant
de Effraim: ⁊ victi ſūt filij Effraim illa die: ⁊ reuer
ſi ſunt fugiētes ad loca ſua ceſis ex eis q̄tuor mili-
bus. q̄ punitio facta eſt ꝓpter pctm̄ igratitudinis
⁊ tyrānidis ⁊ idololatrie. tūc filij Effraim aduoca
rūt cū eis multos ex alijs tribubꝰ: ⁊ abſtraxerunt
arcā dñi de Silo: ⁊ exierunt i oēs cāpū cū arca dñi
ꝯ philiſteos: Sꝫ iterū Philiſtei ꝯgreſſi cōtra eos
vicerūt eos. Et abſtulerūt eis arcā ⁊ interfecerūt
ſacerdotes. ſ. Ofni ⁊ Phinees filios Heli. ⁊ cecide
rūt illa die triginta milia ex Iſrael. ceteri autē re-
tro terga vertētes ꝯuerſi ſunt in fugā ad loca eorū.
Et hoc eſt qđ intēdit hic dicere ꝓpheta. Nā qꝛ ſu-
perius dicit: ne fiāt ingrati ſicut patres eorū genera
tio praua ⁊c. ſ. generatio q̄ nō direxit cor ſuū ad ſer
uandā legē/ nec eſt creditꝰ cū deo ſpūs eorum: ⁊ iō
fuerūt puniti ſupple: iō explicat hic qui fuerūt illi
puniti ꝓpter incredulitatē ⁊ idololatriā. ⁊ dicit ꝙ
fuerūt filij Effraim victi in bello Philiſtinorū. de q̄
legit primi Reg. iiij. Vñ dicit. Filij Effrem. i. filij E
fraim/ cū exirēt in ꝓliū cōtra Philiſthijm intēdēte
arcū: ⁊ mittētes ſagittas ꝯ Philiſteos victi ſūt ab
eis/ ⁊ cōuerſi ſunt fugientes ad domos ſuas in die
belli. Naꝫ in primo bello ceſa ſunt q̄tuor milia: ⁊ in
ſcdō bello ceſa ſūt trigīta milia. Et ceſi ſunt ſacer-
dotes: ⁊ capta fuit arca. Et ſic fugiētes cōuerſi ſūt
ad loca ſua. Que quidē punitio nō accidit eis niſi
ex peccato idololatrie ⁊ ingratitudinis ⁊ infideli-
tatis: eo ꝙ nō cuſtodierūt teſtamētū dei: ⁊ in lege
eius noluerūt ambulare. ⁊ in hoc fuerūt infideles
quia adorabāt idola ⁊c. Et nō ſolū fuerunt puniti
ꝓpter infidelitatē: ſed etiam ꝓpter ingratitudinē:
quia obliti ſunt benefactorū/ id eſt beneficiorū eiꝰ
et mirabiliū operū que oſtendit eis in egypto: et
in deſerto/ ⁊ in ingreſſu terre ꝓmiſſiōis/ vt patet.

Coram patribus eorum fecit mirabilia exo. vij et. c. ſe.
in terra egypti: in campo Thaneos.

¶ Hic explicat bñficia q̄ oſtēderat deus patribus
eorū. Vñ quatuor facit. Nam primo dicit in genere
bñficia ⁊ mirabilia q̄ fecit i egypto. Scdō ea q̄ ſpe
cialr̄ fecit in toto deſerto. Tertio reuertit ſpecialr̄
ad narrādū mirabilia q̄ fecit i egypto. Quarto nar
rat ea bñficia q̄ fecit in terra ꝓmiſſiōis. Scdꝫ ibi.
Quotiēs exacerbauerūt eū i deſerto. Tertiū ibi.
Nō ſunt recordati manꝰ eiꝰ. Quartū ibi. Et induxit
eos in montē ſctificatiōis. Vñ in quolibet iſtorum
ſimul narrat bñficia dei: ⁊ eorū igratitudinē. Quā
tū ad primū: qꝛ dixit ſupra obliti ſunt bñfactorū ⁊c.
ideo ſubdit q̄ ſunt illa bñficia/ dicēs: qꝛ corā prībꝰ
eorū antiqͦs fecit mirabilia. ſ. illa decē ſigna ⁊ ꝓdi
gia i terra egypti corā Pharaone. ⁊ explicat partē
egypti in q̄ facta ſunt illa miracula: qꝛ i cāpo Tha
neos. Vñ eſt aduertendū ꝙ ciuitas dicta Thanis
erat regia Pharaonis ſita i ripa oriētali ipſiꝰ Nili
No. de thanis in pago ſiue cāpo Thaneos. Thaneos eñi eſt geni
tiuꝰ grecꝰ huiꝰ nois Thanis Thaneos. Declinatur
eñi hec Thanis. genitiuo thaneos. Et ideo dicit ꝙ
i cāpo Thaneos deꝰ fecit illa mirabilia ſigna decē
plagarū corā patribꝰ eorū/ i fauorē hebreorū. Que
fuerint illa mirabilia poſtea dicet per ſingula.

Exodi xiiij. c. Interrupit mare ⁊ perduxit eos: ⁊ ſtatuit
aquas quaſi in vtre.
Exodi xiij. Et deduxit eos in nube diei: ⁊ tota nocte
in illuminatione ignis.

¶ Hic incipit explicare miracula ⁊ beneficia q̄ fe
cit deꝰ in itinere omiſſis miraculis q̄ fecit in egy-
pto. ſꝫ poſtea dicet ⁊ explicabit per ſingula. ¶ Vñ
ponit quinꝗ bñficia facta in itinere: quorū eſt pri
E mū de trāſitu maris rubri. Vñ dicit: ꝙ poſtꝗ edu
xit eos de egypto/ interrupit. i. diuiſit mare rubꝛū
ſupple: ⁊ ſtatuit aquas/ id eſt firmauit eas ad vtrā
Nota q̄ ꝓ Pl'a n dai cus cō duce- bat ꝑ āgelū. ꝗ partē quaſi ſtarēt in vtre ꝯ naturā. Nā aqua cū
ſit effuſibilis non pōt ꝑ ſe exiſtere niſi in aliq̄ vaſe
duro: vt ptꝫ pͦ meteororū. ſed ibi per ſe ſtabat ad
modū parietis ꝯ eiꝰ naturā. Scdꝫ miraculū eſt: ꝙ
eduxit eos in nube diei. i. in die ꝑ colūnā nubis et
ꝑ totā noctē i illuminatiōe ignis. Nā ille āgelus q̄
erat dux illiꝰ ppli per diē ibat intra nubē/ ⁊ moue
bat illā nubē quā ſequebatur ille pplˢ. Et ꝑ totā no
ctē ibat itra flāmā ignis: inquātū illa nubes arde
bat de nocte ſicut flāma ignis. ⁊ ſic ducebat illū po
pulū ꝑ totū deſertū: vt ptꝫ Exo. xiij. Sed quia oīa
illa cōtingebāt illis in figura: vt ait apoſtolꝰ pri. e
ad Corinth. x. ⁊ iō ꝓpheta dicit hic: ꝙ oīa iſta inten

dit adducere tanq̄ ꝑabolas ⁊ ꝓpoſitiões/ ⁊ ad myſticas ꝯcl'ones ⁊ euāgelicas xitates īferendas/ vt dictū eſt. Jō eſt dicēdū ꝙ ꝯcl'o ⁊ veritas hui⁹ figure ē iſta. Nā ille āgel⁹ q̄ ibat itra nubē ſignificabat xp̄m xbū incarnatū: ⁊ nube carnis indutū. q̄ oēs fideles de tenebris pctōꝝ eduxit: ⁊ de ꝑtāte diaboli cū ſignis ⁊ portētis: ⁊ ꝑ aq̄s baptiſmales traduxit ⁊ liberauit. ⁊ ſic manifeſte figurat myſteriū incarnatiōis ⁊ nr̄e redēptiōis. Nā ſicut ille āgel⁹ latēs ī nube ꝑſtabat viā illi ppl'o: ita xbū latens in carne ꝑſtitit nobis ducatū ꝑ legem euangelicam.

Angelus in nube xp̄m ſignabat.

¶ Beat⁹ xo Hieronym⁹ dicit in expoſitiōe huius pſal. ꝙ ꝑ hanc nubē poſſumus intelligere beatam Mariā xginē: in q̄ xp̄s ꝑ nouē menſes latuit carnal'r. Et ſubdit. Et pulchre dr̄ in nube diei. Naꝫ illa xgo Maria nūq̄ ī tenebris fuit: ſꝫ ſemꝑ in luce: et nūq̄ ī nocte ſꝫ ſemꝑ ī die. Et h̄ ſunt ad literā verba Hierony. Ex quibus ptꝫ ꝑ ſniam Hierony. ꝙ virgo Maria nunq̄ fuit in originali pctō: ſed ſemper in grā. Et ſic oportet ꝙ dicat ꝙ aīa virginis ſimul fuit creata ⁊ ſanctificata ⁊ corpori infuſa: ⁊ ꝑ conſequēs corpus ſimul cū aīa ſanctificatū: ⁊ ſic ꝓ nullo tēpore pōt dici ipaꝫ obnoxiā fuiſſe peccato.

exodi. xvij. b. nu. ij.

Interrupit petram in eremo: ⁊ adaquauit eos velut in abyſſo multa.

Et eduxit aquam de petra: ⁊ deduxit tāq̄ flumina aquas.

¶ Hic memorat tertiū miraculū ⁊ bn̄ficiū. Un̄ legit Exod. xvij. ꝙ qn̄ defecerūt aq̄ in oreb: ꝯclamauit ppl's ad Moyſen petēs aq̄s: q̄ ꝑcuſſit petrā Oreb ⁊ fluxerūt aq̄ de petra: ⁊ bibit oīs ppl's. Jō ait hic. dirupit de⁹ ꝑ Moyſen petrā ī eremo Oreb: ⁊ adaquauit ſiue potauit eos velut ī m̄ita abyſſo ⁊ magno lacu. Sꝫ q2 ſīle miraculū fecit deus in monte Pharā: vt ptꝫ numeri. xx. qn̄ Moyſes ꝑcuſſit bis ſilicē: ⁊ fluxerūt aq̄ largiſſime: q̄ dicte ſūt aq̄ ꝯtradictiōis: iō ſubdit. Et eduxit aquā de petra ī mōte Pharā ad aquas ꝯdictionis ſupple: ⁊ eduxit aq̄s tāq̄ flumia. i. in magnā abūdātiā. Sed q2 iſta myſteria fuerūt figure/ ⁊ adducunt h̄ tāq̄ parabole ⁊ ꝓpoſitiōes: iō ex p̄ma ꝑcuſſiōe petre elicit ꝯcl'o euāgelica: qual'r xp̄s q̄ vere dr̄ petra: erat in latere ꝑcutiēdus: de cui⁹ corꝑe debebat exire ſanguis. et aq̄ in remiſſionē pctōꝝ: ⁊ ad ꝯferēdā virtutē eccleſiaſticoꝝ ſacroꝝ. vt ait apl's p̄me ad Cori. x. Bibebant aūt de ſp̄iali ꝯſeq̄nte eos petra: petra aūt erat xp̄s. Per ſecūdā ꝑcuſſionē petre figurabat qual'r xp̄s erat percuſſurus ſacrā ſcripturā vet. teſt. virga oriſ ſui. ſ. ſpiritu ſancto/ qui ab eo procedit. de qua ſcriptura debebat educere aquā ſapiētie ⁊ veritates euāgelicas: vt potaret oēs fideles. Un̄ Joannis. iiij. dixit Samaritane. Qui autē biberit ex hac aqua quā ego dabo ei: nō ſitiet ineternū ⁊c.

Exodi. xiiij.

Et appoſuerunt adhuc peccare ei: in irā excitauerunt excelſum in inaquoſo.

nu. xſ. exodi. xvſ.

Et tētauerunt deum in cordib⁹ ſuis: vt peterent eſcas animabus ſuis.

Et male locuti ſūt de deo: dixerunt nūq̄d poterit deus parare menſam in deſerto?

Quoniam ꝑcuſſit petrā ⁊ fluxerunt aque: ⁊ torrentes inundauerunt.

Nunquid ⁊ paneꝫ poterit dare: aut parare menſam populo ſuo?

¶ Hic memorat eorū ingratitudinē ⁊ rebellionē: ⁊ murmurationē: q2 multotiēs murmurarūt ꝯ deū obliti beneficia q̄ fecerat eis. Nā primo murmurarūt in mari rubro: qn̄ dixerūt. Melius erat ſeruire egyptijs: q̄ mori in ſolitudine. Exod. xiiij. Scd̄o murmurarūt in Marath. Ideo dicit ꝙ nō ſuffecit p̄ia murmuratio: ſꝫ adhuc appoſuerūt. i. addiderūt peccare ei murmurādo in marath. Et in ira excitauerūt deū excelſuꝫ ī inaquoſo loco. i. in deſerto vbi nō erat aqua: imo tētauerūt in cordib⁹ ſuis vt peterent eſcas aīabus ſuis, qn̄ tētauerūt deū in deſerto Sin: qn̄ dixerūt. Utinā mortui eſſem⁹ in egypto: qn̄ ſedebamus ſuꝑ ollas carniū ⁊c. Exod. xvſ. Itē tentauerūt deū qn̄ petierūt ab eo carnes. Numeri. xſ. q2 tūc male locuti ſūt de deo dicētes. Ille qui dedit nobis aquā de petra: nūquid poterit parare menſam in deſerto: ⁊ dare nobis carnes?

Ideo audiuit dn̄s ⁊ diſtulit: ⁊ ignis accenſus eſt in Jacob: ⁊ ira aſcendit in Iſrael.

Quia non crediderunt in deo: nec ſperauerunt in ſalutari eius.

¶ Audiuit dn̄s igratitudines ⁊ murmuratiōes eorū/ ⁊ diſtulit: ⁊ tolerauit ad tp̄s expectādo correptionē. Sed q2 vidit obſtinationē ⁊ ꝑſeuerantiam eoꝝ in malo: ideo ignis accenſus eſt in Jacob: ⁊ ira dei aſcēdit in Iſrael: eo ꝙ nō crediderūt in deo: nec ſperauerunt in ſalutari eius: quaſi dolētes pro labore: ⁊ deſperātes de diuino auxilio: vt ptꝫ Nūeri. xſ.

Et mandauit nubibus deſuper: ⁊ ianuas celi aperuit.

Et pluit illis manna ad manducandum: ⁊ panem celi dedit eis.

Panem angelorum manducauit homo: cibaria miſit eis in abundantia.

¶ Hic memorat q̄rtum beneficiū/ qđ fuit qn̄ pluit manna ſuꝑ eos: vt ptꝫ Exod. xvſ. Unde ait. Et mādauit dn̄s nubibus deſuꝑ: ⁊ aperuit ianuas celi: ⁊ pluit illis māna ad māducādum. Et dedit eis panē celi de celo miſſum. Un̄ homo māducauit panem angeloꝝ. Et ſic talia cibaria angelica miſit eis in abūdantiā: qđ fuit mirabile beneficiū de ſe: q2 quātū ſatiauit eos/ ⁊ mirabiliter ſine labore. Sed adhuc fuit maius ꝓ eo qđ figurabat. ſ. euchariſtiā et ſacr̄m altaris. Et ideo dicit panem angeloꝝ māducauit homo. Manifeſtū eſt em̄ ꝙ angeli nunq̄ māducauerūt de illo māna materiali: ſꝫ māducāt hodie angeli in illa ſupna fruitione de illo pane quē ſignificabat ⁊ figurabat illud māna: quē nos māducam⁹ ſacramētaliter in hac eccleſia: ſed angeli beati fruunt eo in patria celeſti. Et hec eſt ꝯcl'o ⁊ veritas euāgelica ex illa parabola ⁊ propoſitione ſiue figura illata. Judei aūt gloſſant ly panem angeloꝝ. i. manibus angelorū formatum.

Tranſtulit auſtrum de celo: et induxit in virtute ſua Africum.

Et pluit ſuper eos ſicut puluerē carnes: ⁊ ſicut arenā maris volatilia pennata.

Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum circa tabernacula eorum.

Et mādūcauerunt ⁊ ſaturati ſunt nimis ⁊ deſiderium eorū attulit eis: non ſunt fraudati a deſiderio ſuo.

¶ Hic memorat quintū miraculū ⁊ beneficiū/ ſcilꝫ quod pluit eis coturnices ī cibū: vt habet numeri. xſ. ¶ Ad cuius ītellectū eſt aduertēdū: ꝙ ī Africa copia illarū auiū. ſ. couturnicū: quas cōmuniter ventus auſtralis pellit verſus aquilonē. Et hoc explicat hic cum dicit: ꝙ de⁹ tranſtulit auſtrum: id eſt ventum auſtralem de celo: ⁊ induxit Africū qui eſt medius inter auſtralem et occidentalem. Et hoc fecit deus miraculoſe in virtute ſua: ⁊ pluit ſuper eos carnes illarum auiū ſpiſſas: ſicut puluerem: ⁊ pluit ſuper eos volatilia pēnata ſicut arenā maris in magna multitudine. Et ceciderunt in medio caſtrorū eoꝝ: ⁊ iuxta tabernacula eorū: itaq̄ abſq̄ labore vnuſquiſq̄ ad libitum capiebat. Et ſic manducauerunt ⁊c. Litera eſt plana.

Adhuc eſce eorum erant in ore ipſorum: ⁊ ira dei deſcendit ſuper eos.

Et occidit pingues eorum: ⁊ electos Iſrael impediuit.

¶ Hic explicat punitionē eoꝝ ꝓpter igratitudinē. Un̄ dicit ꝙ adhuc eſce erant in ore ipſoꝝ: ⁊ ira deſcēdit ſuper eos. Et occidit pingues. i. maiores et ditiores eoꝝ: ⁊ incuruauit electos ⁊ maiores Iſrl'. Un̄ vocat⁹ eſt locus ille ſepulcra cōcupiſcētie. ibi enim ſepelierūt populū qui deſiderauerat carnes: vt ptꝫ numeri. xſ. Unde ꝑ illud myſteriū fuit figuratus ꝑſens ſtat⁹ modernoꝝ Judeoꝝ poſt aduentū Chriſti: q̄ ꝓpter cerimonias ⁊ cibos corporales cōtēpſerunt Chriſtū ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta ⁊ eſcas ſp̄uales. Ideo ira dei deſcendit ſuꝑ eos: q2 deſtructa eſt eoꝝ ciuitas ⁊ regnū: ⁊ vagātur diſperſi per mūdū. Un̄ ſi volumus cōtēplari totū hoc myſteriū fuit impletū in eis per xp̄m. Nā Chriſt⁹ veniēs in carnē p̄dicauit aquā ſapiētie ⁊ cibū ſp̄ualeꝫ legis euāgelice: ⁊ ſaturauit in deſerto p̄mo quatuor milia et ſeptē panibus ⁊ paucis piſcib⁹. Scd̄o ſatiauit q̄nq̄ milia hoīꝫ p̄ter pueros ⁊ mulieres ex q̄nq̄ panib⁹ ⁊ duob⁹ piſcibus. Joā. vſ. ⁊ ipſi increduli ſemꝑ voluerūt eū tētare. Et iō dixit eis: operamini cibū q̄ nō perit: exhortādo eos ad panē ſp̄ualem euchariſtie: ego ſum panis viuus/ q̄ de celo deſcendi. vt ptꝫ Joā. vſ. ſed ipſi tanq̄ carnales contēnentes hunc panē dixerunt. Quomodo pōt hic nobis dare carnē ſuā ad manducādū? Un̄ xp̄s prognoſticauit eis futurā irā ⁊ punitionē: allegādo hanc figurā de patrib⁹ eoꝝ mortuis in deſerto ⁊c. vt ptꝫ ꝑ totā illā diſputationē factā cōtra Judeos Joā. vſ. quia ita ꝓprie accidit Judeis incredulis. Nā poſt quadraginta ānos poſt paſſionē Chriſti cū eſſent in magnis ꝯuiuijs: ⁊ cōcupiſcentijs epulaꝝ ī die paſche fuerunt obſeſſi ꝑ Titū ⁊ exercitū Romanorū. Et ſic ciuitas fuit diruta ⁊ tēplū incenſum: ⁊ magna pars eorum fuerunt trucidati ⁊ ceteri captiui. Unde Hieruſalem potuit dici ſepulcrum cōcupiſcentie. Que punitio accidit Judeis ex igratitudine ⁊ īfidelitate/ ſicut accidit patrib⁹ eoꝝ ī deſerto.

In omnibus his peccauerūt adhuc: ⁊ non crediderunt in mirabilibus eius.

Et defecerunt in vanitate dies eoꝝ: et anni eorum cum feſtinatione.

xxvi. q. v. epi. de pe. diſt. v. ꝯſideret.

¶ Hic aſſignat cām hui⁹ punitiōis. ſ. q2 ira dei occidit pingues eoꝝ: cui⁹ cā fuit ingratitudo ⁊ īfidelitas. Jō dicit: ꝙ filij Iſrael in oibus his bn̄ficijs receptis peccauerūt. Nā lꝫ debebāt magis moueri ad credendū ꝓpter ſupradicta miracula ⁊ bn̄ficia: tn̄ ipſi magis fuerūt ingrati ⁊ increduli. Nā in oibus his miraculis adhuc peccauerūt: ⁊ nō crediderūt in mirabilib⁹ eius. Un̄ nota ꝙ legit Nume. xiij. ꝙ poſtq̄ ppl's receſſit a ſepulcris cōcupiſcētie venit in Aſſion Gaber qui eſt in deſerto Pharā. Et exinde miſit Moyſes. xij. exploratores vt cōſiderarēt totā terrā ꝓmiſſā: ī quib⁹ abeūtib⁹ ppl's venit in Cades. ⁊ dū eſſet ppl's ibi/ reuerſi ſunt exploratores q̄ retulerūt ppl'o ea q̄ viderāt. ſcꝫ qual'r illa terra erat amena ⁊ fertilis: ſꝫ difficilis ad acquirēdū ꝓpter ferocitatē ⁊ potētiā habitatoꝝ: ⁊ fortitudinē ciuitatū ⁊ oppidoꝝ: ⁊ q̄n̄o gigātes habitabāt illā terrā deuorātē icolas ſuos. Tūc ppl's fuit intātum ꝑterrit⁹: ꝙ cōiuratione facta tentarūt ꝯſtituere ducē q̄ reduceret eos ī egyptū: niſi p̄ter Caleph ⁊ Joſue: q̄ ſe interpoſuerūt ſuadētes eis ꝯtrariū: imo aīarūt eos ad aggrediēdū iceptū. Un̄ tūc deus voluit total'r eos delere: niſi ꝙ Moyſes orauit pro eis. ſed de⁹ ꝓmulgauit eis talē ſniaꝫ cū triplici punitione. P̄rio ꝙ nullus eoꝝ q̄ egreſſi fuerāt de egypto a viginti annis vltra itrarēt terrā ꝓmiſſā: poſtq̄ ſe indignos fecerāt volētes retrocedere. Scd̄o ꝙ oēs illi rebelles morerent in deſerto: ⁊ cadauera eoꝝ ibi ſepelirent ſine honore. Tertio q̄ ſicut exploratores tardarūt q̄draginta dies in cōſiderādo terrā ꝓmiſſiōis/ ita ipſi vagarent q̄dragita annis ꝑ deſertū. ⁊ ſic dedit eis annū ꝓ die. vt ptꝫ numeri. xiiij. Et ſic fuit ira dei mitigata. Jō dicit. In oib⁹ his bn̄ficijs adhuc peccauerūt iterū in Cades. Et nō crediderūt ī mirabilib⁹ ei⁹: cōtēnētes terrā ꝓmiſſiōis ⁊ volētes reuerti in egyptū. ⁊ ſic defecerūt ⁊ finierūt dies ſuos in vanitate. i. inuanū vagātes ⁊ errātes ꝑ deſertū. xxxviij. ānis ⁊ vltra. Et anni eoꝝ ⁊ vita fuit cū feſtinatiōe: q2 multi eoꝝ mortui ſunt an̄ tp̄s cū Dathan ⁊ Abiron. Nume. xvſ. ⁊ per ſerpētes ignitos. Nūeri. xxſ. ⁊ in pctō Belphegor: vbi occiſi ſunt. xxiij. milia. Nūeri. xxv. ¶ Nota ꝙ cā q̄re fuit antiq̄s patrib⁹ tāta cupiditas ſepeliēdi in terra ꝓmiſſionis/ fuit hec. q2 reuelatū fuit Abrahe Iſaac ⁊ Jacob qual'r xp̄s ibidē erat moritur⁹ ⁊ ſepeliēdus ⁊ reſurrectur⁹. Jō ꝯſiderātes cū eo reſurgere: voluerūt cū vxorib⁹ ⁊ filijs ibidē ſepeliri. Jō Joſeph ipoſuit filijs Iſrl': vt ſecū deferrēt oſſa ſua in receſſu ſuo de egypto: ⁊ ſepelirēt cū p̄rib⁹ ſuis in terra ꝓmiſſa. vt ptꝫ Gen̄. vltīo. Ex his ptꝫ ꝙ magna punitio fuit rebellib⁹ illi⁹ ppl'i: qn̄ de⁹ p̄uauit eos ſepultura terre ꝓmiſſiōis. Nā ꝑ hoc denotabatur ꝙ p̄uabat eos gl'ioſa cū xp̄o reſurrectiōe: ⁊ nō ſolū eos ſꝫ ſeq̄ces eoꝝ: q2 contēpſerūt verū ducem xp̄m ⁊ verā terrā viuētiū quā xp̄s ꝓmiſit. Et voluerūt retrouerti ī egyptū ad tenebras pctī ⁊ vmbram cerimoniarū legaliū ⁊ ad captiuitatē Pharaonis: de qua xp̄s nos liberauit. iō nūq̄ intrabūt ī terrā viuētiū nec in requiē dn̄i: nec reſurgēt cū xp̄o: nec

Antiq̄ ſepeliri in terra promiſſionis deſiderabāt.

exploratores a moyſe miſſi.

in iudicio in conſilio iuſtorum/immo cadauera eorum/id eſt anime cum corpore paſſibili ſepeliētur in deſerto inferni. et hec eſt cōcluſio et veritas euāgelica ſupradicte figure.

nu. xxi. Cum occiderent eos querebant eum: et reuertebantur et diluculo veniebāt ad eum.

Exodi. iiij. Et rememorati ſunt quia deus adiutor eſt eorum: et deus excelſus redemptor eorū eſt.

¶ Hic ponit falſam penitētiam eorū. Nam cum viderent iram domini in punitione Dathan et Abiron: et ī ſerpētibus ignitis: cū occiderēt eos ſerpentes vel inimici/tūc penitentiam fingentes reuertebātur ad eū non virtutis amore: ſed formidine pene. et ſic querebant eū. Et quare? quia recordabantur qualiter deus adiutor eorum fuit contra Amalech: et redēptor eorum quando in manu potenti eduxerat eos de poteſtate Pharaōis. Et ſic promiſerunt Moyſi/quod amplius non eſſent rebelles: immo rogarunt vt oraret pro eis: ne occideret eos.

Et dilexerunt eum in ore ſuo: et lingua ſua mentiti ſunt ei.

Cor autem eorum non erat rectum cū eo: nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.

Ipſe autē eſt miſericors: et propitius fiet peccatis eorum: et non diſperdet eos.

Et abundauit vt auerteret iram ſuam: et nō accendit omnem iram ſuam.

Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpiritus vadens et non rediens.

ēt de voto. c ma. gne. d pe. di. ſ. ſer pēs. et xvij. di. c. et acom. ne pe. d. i. §. ſ idē.

¶ Dilexerunt deum in ore ſuo: ſed nō in corde. Et ideo lingua ſua mētiti ſunt ei: confitentes ipſum redēptorē/et promittētes ipſi corrigi: ſed cor eorum nō erat rectū cū eo. i. erga eū. immo duplū et obliquū et obſtinatū deſiderātes reuerti i egyptū. Et ideo non fideles habiti ſunt in teſtamēto eius: quia nō impleuerūt quod promiſerūt ſub multis maledictionibus Deutero. per totū. nec ea que promiſerunt Nūeri. xiiij. quia plures rebelliones et peccata cōmiſerūt: puta cōiurationē Dathan et Abiron/et iurgiū ad aquas cōtradictionis: et quādo initiati ſunt Beelphegor. etc. Ipſe autē dñs voluit eos punire ſecūdum eorum demerita totaliter delēdo: immo eū miſericordia/quia nō ſolū diſperdidit eos totaliter niſi ſolū principales. Ideo fuit propitius peccatis eorum: quia non totaliter diſperdidit eos: immo abūdauit miſericordia eius: vt auerteret iram ſuā/quia nō accēdit omnē iram ſuā contra eos prout merebātur. Et hoc fecit deus: quia recordatus eſt quia caro. i. carnales et fragiles ſunt. Et ſpūs hominis eſt vadēs et nō rediēs. i. per ſe cadēs: tamē nō per ſe ſurgens: quia homo cito cadit in peccatū propter cōcupiſcētiā inflictam: tamē per ſe nō poteſt ſurgere ſine gratia. Et ideo deus noluit eos totaliter delere expectās eorum penitentiam et correctionem.

Quotiens exacerbauerunt eū in deſerto: in iram cōcitauerūt eum in inaquoſo.

nu. xx. et exo. di. xvi. Et conuerſi ſunt et tentauerunt deū: et ſanctum Iſrael exacerbauerunt.

¶ Nota quod per illos. xxxviij. annos/quibus filij Iſrael errauerūt per deſertū: poſtquam receſſerūt de Cades per ſniam dñi: vſquequo reuerſi ſunt in cades anno. xl. vt patet Numeri. xx. multas rebelliones et peccata cōmiſerunt que nō ſunt ſcripta per Moyſen: quā quidē peccata implicite memorat hic propheta dicens. Ita quotiēs exacerbauerunt et amaricauerūt deū ad iram prouocātes in illo deſerto: et quotiens cōcitauerunt ipſum ad iram in illo deſerto inaquoſo. i. ſicco ſine aqua: et quotiēs cōuerſi ſunt promittentes falſam penitentiam: et quotiēs tentauerunt deū et exarcebauerūt ſanctū Iſrael per illos xxxviij. annos. quaſi dicat: multotiens: immo totiēs quod longū eſſet enarrare. Ideo Moyſes nil vel parum ſcripſit de geſtis in deſerto per illos. xxxviij. annos: quibus errauerunt per deſertum: poſtquam receſſerunt de Cades vſquequo reuerſi ſunt in idem deſertum anno quadrageſimo. de qua reuerſione habetur Numeri. xx.

Non ſunt recordati manus eius: die qua redemit eos de manu tribulantis.

Sicut poſuit in egypto ſigna ſua: et prodigia ſua in campo Thaneos.

¶ Hic propheta reuertitur ad narrandū bñficia et mirabilia que facta ſunt in egypto: et ideo vtitur modo poetico. Nam per quandā anticipationē prius narrauit ea que facta ſunt in itinere poſt exitū de egypto: quē modū multotiēs tenēt poete. Ita enim facit Virgilius. Nā in primo eneidos narrat naufragiū Enee: quod factum fuit poſt receſſum de Sicilia/et poſt mortē Anchiſe: ſed in ſcdo occaſionaliter narrat excidium Troie: quod ante factum fuerat. Ita pariter hic propheta capta occaſione de ingratitudine filiorū Iſrael in illo deſerto/dicit quod maxime fuerunt ingrati deo. tot rebelliones et ſcelera committēdo: quia nō fuerūt recordati manus et potentie dei in die qua redemit eos de manu Pharaonis eos tribulātis in egypto: qui eos cogebat ad onera portanda et lateres faciendos etc. Et non ſunt recordati ſicut. i. quomodo deus poſuit ſigna ſua in egypto/et prodigia ſua in campo Thaneos/ſicut ſupradictum eſt. i. in pago et territorio Thaneos/et in terra Geſſem/vbi habitabant filij Iſrael. Et dicuntur ſigna inquantum aliquid ſignificabant. Et prodigia inquantum aliquid portendebant et prodebant: quia per illa ſigna et decem plagas poterant egyptij cognoſcere dei oipotentiam.

Et conuertit in ſanguinem flumina eorū: et imbres eorum ne biberent.

Miſit in eos cynomiam et comedit eos: et ranam et diſperdidit eos.

Et dedit erugini fructus eorum: et labores eorum locuſte.

Et occidit in grandine vineas eorū: et moros eorum in pruina.

Et tradidit grandini iumenta eorum: et poſſeſſionem eorum igni.

Miſit in eos iram indignationis ſue: indignationem et iram et tribulationem: immiſſiones per angelos malos.

Viā fecit ſemite ire ſue: nō pepercit a morte animarum eorum: et iumenta eorum in morte concluſit.

Et percuſſit omne primogenitum in terra egypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

¶ Hic incipit enumerare illa ſigna: licet nō eodē ordine quo facta fuerūt: vt patet Exo. c. vij. vſque ad duodecimū. Quorū ſignorū primū ponit quū conuertit in ſanguinē flumina eorū. ſ. egyptiorū. Et cōuertit etiam oēs imbres et pluuias eorū in ſanguinē: et ne biberēt. i. ne bibere poſſent. Scdm ſignū quū miſit cynomiā. i. muſcā caninā et comedit eos. Tertio miſit etiā ranā. i. copiā ranarum que diſperdidit eos. Quarto dedit fructus eorū erugini comedēdos: et occidit et deſtruxit vineas eorū in grādine. Sexto deſtruxit moros eorū in pruina et frigore. Septimo tradidit iumēta eorū grādini. i. lapidi groſſo ex aqua cōgelato: et tradidit oēm poſſeſſionē igni: ſicut quādoque ſolet ventus occidētalis calidiſſimus vrere arbores et vineas. Octauo miſit in eos irā idignationis ſue ſcz indignationē et irā et tribulationē que ſunt immiſſiones facte per āgelos malos/ſcz demones/ex diuino nutu aut permiſſione in punitionē rebellium et prauorū. Itē dñs fecit viā ire ſue. i. non cōtinuit irā ſuā: immo dedit viā vt exerceret contra egyptios: et nō pepercit nec ceſſauit a morte aiarū. i. aīaliū eorum. ſ. boū et ouiū etc. Imo cōcluſit iumēta eorum: in morte: quia miſit in ea peſtilētiā et morbū mortiferum. Decimo percuſſit oē primogenitū in terra egypti ab homine vſque ad pecus/et oēs primitias laboris eorum. i. gregū et armētorū in tabernaculis Chā/id eſt egyptiorū filiorū Meſraim filij Chā. Sed oia iſta decē ſigna important in ſe maxima myſteria/de quibus forſan alibi dicetur: quia hic breuiter adducuntur ad oſtendendā ingratitudinē illius ppli: pro quo deus tot et tanta fecerat: cum ipſe ſemper fuerit ingratus et rebellis non recordatus tot beneficiorum ſibi a deo exhibitorum. Ideo ſequitur.

exo. xiij. nu. ix. et xj. Et abſtulit ſicut oues populum ſuū: et perduxit eos tanquam gregem in deſerto.

Et deduxit eos in ſpe et non timuerunt: et inimicos eorum operuit mare.

¶ Nō deus ſolū fecit illa ſigna cōtra Egyptios propter eos: ſed etiā abſtulit pplm ſuū ab egypto/ſicut oues aufert paſtor a lupo. Et perduxit eos deus tanquam gregem in deſerto. i. ſicut paſtor ducit gregem prebendo paſtum. et deduxit eos in ſpe terre promiſſiōis poſſidende: et non timuerunt egyptios inimicos: immo eos operuit mare rubrū cum curribus et equitibus: nec timuerūt Amalechitas et ceteros inimicos: quia deus ſemper liberauit eos ab eis vſque ad introitum terre promiſſe. Ex hac figura et parabola et propoſitione elicitur qualiter xps debebat liberare totū genus humanū de ptāte diaboli cum ſignis et prodigijs: ſicut petiuit in ſua paſſione et reſurrectione: quia terremotus factus eſt magnus tam in paſſione quam in reſurrectione: cū educeret patres de limbo inferni: et cōfregit portas ereas et vectes ferreos etc.

Et induxit eos in montem ſanctificationis ſue: montē quē acquiſiuit dextera eius.

Et eiecit a facie eorū gentes: et ſorte diuiſit eis terrā in funiculo diſtributionis.

Et habitare fecit in tabernaculis eorū tribus iſrael. numer. xxxi. i. ſue. vi.

¶ Hic narrat beneficia que fecit eis deus ī terra promiſſionis. Unde dicit. et induxit eos in mōtē ſanctificationis. i. in terrā promiſſam que tota eſt montuoſa: atque dicta eſt mōs ſanctificationis: eo quod fuit ad cultū diuinū et ad ſacrificandū deo dedicata: et per Chriſti preſentiā et paſſionem et reſurrectionē erat cōſecrāda: et magnis miraculis fuit illa terra acquiſita. vt patet per totū diſcurſum libri Joſue. Unde per hoc ſignificabatur qualiter Chriſtus debebat nos introducere in hanc eccleſiam per gratiam/et in ſupernam per gloriam. que quidē eccleſia a ſolis ortu vſque ad occaſum virtute nominis Jeſu in ſanguine martyrū acquiſita eſt. Itē ſequitur. Et eiecit gentes a facie eorū. quia primo eiecit Amorreos et etiam habitatores Baſan vltra Jordanē. Scdo citra Jordanem deleuit Hierico et poſtea oēs habitatores Chanaan cū regibus ſuis. Et diuiſit terrā ſorte et funiculo diſtributionis oibus vndecim tribubus. Et fecit habitare tribus Iſrael in tabernaculis eorū. ſ. Chananeorum: vt patet per totum diſcurſum Joſue. Et per hoc fuit figuratum qualiter totus mundus erat venturus ad fidem Chriſti: et erat diſtribuendus. xij. apoſtolis. Nam ſicut illi. xij. patriarche multiplicarunt illum populum per generationem carnalem: ita. xij. apoſtoli Chriſti multiplicarunt populū gentilem per regenerationem baptiſmalem per totum orbem. Nota.

Et tētauerūt et exacerbauerunt deū excelſum: et teſtimonia eius nō cuſtodierunt.

iudicū. ſ. ij. et iij. Et auerterunt ſe et nō ſeruauerunt pactum: quemadmodum patres eorū conuerſi ſunt in arcum prauum.

deuter. xxviij. In iram cōcitauerūt eū in collibus ſuis: et in ſculptilibus ſuis ad emulationem eum prouocauerunt.

¶ Hic memorat ingratitudines et ſacrilegia que commiſerūt in terra promiſſiōis. Nam vt legitur Judicū primo et. ij. et. iij. poſt mortē Joſue filij Iſrael non deleuerūt totaliter Chananeos: nec aras idolorū: ſicut dñs preceperat: ſed cupiditate lucri eos tributarios fecerūt: et inter ſe habitare permiſerunt. et ſic obliti bñficiorū dei: opera eorum didicerunt: et Baalim et Aſtaroth adorauerūt in collibus et montibus ſuis. et ſic iratus dñs cōtra eos in manus inimicorū multotiēs et ī ſeruitutē tradidit eos. Et per. xiij. iudices liberauit. Sed quia ſepius recidiuabāt et puniebantur: ideo quaſi ad nihilū redacti ſunt vſquequo perdiderūt arcam. Et hoc eſt quod dicit hic propheta/quod illi ingrati poſt tot beneficia recepta tentauerunt deū: et exacerbauerunt eum querentes auxiliū a dijs alienis. Et ſic teſtimonia eius. i. teſtamentū datū et poſitum in teſtimoniū cōtra preuaricatores in arca dñi non cuſtodierūt. quod teſtamentū promiſerūt ſeruare ſub multiplici maledictiōe. vt patet Deutero. xxviij. immo auerterūt ſe a via recta: et a promiſſo: et nō ſeruauerūt pactū: ſed cōuerſi ſunt in arcū prauū: quēadmodū pr̄es eorum. Nam ſicut arcus

iā induratꝰ nō pōt flecti ad aliā partē: ⁊ ſi violēter flectaꝛ ad tpꝰ ſi dimittaꝛ i ſe/ilico reuertiꝛ ad ſuā naturā: Jta illi praui ⁊ filij prauoꝝ: lꝫ q̄nq̄ȝ reuerterenꝛ ad deū: q̄n flagellabanꝛ: tamē ilico cū dimittebat eos flagellū: reuertebātur ad idololatriam et alia enormia ⁊ cōſueta ſcelera ſicut patres eoꝝ: et ſic cōcitauerūt multotiēs deum in irā immolādo idolis in collibus ⁊ montibus ſuis. Et prouocarūt deum ad emulationē ⁊ punitionem ⁊ zelum vindicte in ſculptilibus ⁊ idolis ſuis propter ingratitudinē ⁊ ſacrilegia ſua: quia per oēs montes et colles Effraim habebant idola ⁊c. que poſtea deleuit Samuel: vt patet primi regum ſeptimo.

xiiij. q. v. lxi. c. d illis.

Audiuit deus ⁊ ſpreuit: ⁊ ad nihilum redegit valde Jſrael.

¶ Hec eſt ſecūda pars pncipalis in qua memorat punitionē illius ppl'i in hoc pſalmo figuratiue pncipaliter intentā: quā punitionē inceperat narrare ſuperius in illo verſu/ſcꝫ Filij Effrem intendētes ⁊ mittētes arcū ſuū ⁊c. Sed qꝛ interpoſuit magnā digreſſionē de bñficijs collatis illi ppl'o: et multiplici ingratitudine cōmiſſa: ideo hic reuertitur ad punitionē pncipal'r i figura intētā: q̄ fuit trāſlatio arce ab Effraim in Hierl'm: ⁊ trāſlatio ſacerdotij a filijs Heli in Samuelē: ⁊ trāſlatio regni a Saule i Dauid. Dicit ergo. audiuit. i. nouit dn̄s ſupradicta ſacrilegia ⁊ ingratitudines: ⁊ ſic ſpreuit eos abdicādo a ſua tutela ⁊ auxilio: ⁊ quaſi valde ad nihilum redegit ppl'm Jſrael. qꝛ. xiij. vicibus fuerāt dati in ſeruitutē ⁊ iterū liberati: ſed finaliter fuerūt redacti quaſi in nihilū: cū perdiderūt pmo quatuor milia hoīm. Secūdo ceſa ſunt. xxx. milia. ⁊ ceſi ſunt ſacerdotes/⁊ arca fuit ablata. Jdeo ſequitur.

vt pꝫ Joſue ꝑ totū.

Et repulit tabernaculū Silo: tabernaculū ſuum vbi habitauit in hominibus.

¶ Nam a tēpore Joſue vſq̄ȝ ad illud tp̄s arca dn̄i fuerat repoſita in Silo: que eſt ciuitas ſita in monte ⁊ ſorte Effraim. Jdeo tribus Effraim ſe nobiliorē putabat nō ſolū qꝛ erat copioſior inter ceteras ſꝫ quia poſſidebat arcaꝫ dn̄i: quo oēs filij Jſrael cōueniebant ad adorandū ⁊ ſacrificandū ⁊c. ſed dominus iratus repulit ⁊ repudiauit ⁊ amouit tabernaculuꝫ ipſius Silo: qꝛ noluit vt in illo tabernaculo arca remaneret ꝓpter indignitatē incolarum ⁊ habitatorū/quia nō erant digni vt arca dn̄i inter eos maneret. tabernaculū dico vbi dn̄s exiſtēs in arca habitauit in hominibus ⁊ filijs Effraim a tempore Joſue vſq̄ȝ ad illud tempus quo fuit eis ablata arca. Et dicebaꝛ dn̄s habitare ibi: qꝛ ex arca illa dabat dn̄s rn̄ſa. ⁊ qꝛ in illa arca erāt tabule mādatorum/⁊ virga Aarō/⁊ vrna māne: ⁊ liber Deutero. in teſtimoniū cōtra puaricatores legis: ⁊ dicebaꝛ arca federis: quo ſe obligauerat ille ppl's. Repulit ergo dn̄s tabernaculū Silo: quia inde traxit arcam: ⁊ tradidit eam in manus infidelium.

Dn̄s habitabat i arca.

Et tradidit in captiuitatē virtutē eorum: ⁊ pulchritudinē eorū in manus inimici.

Et concluſit in gladio populū ſuum: ⁊ hereditatem ſuam ſpreuit.

Juuenes eoruꝫ comedit ignis: ⁊ virgines eorum non ſunt lamentate.

hec patent in libris reg. q̄n ꝑ totuꝫ ⁊ in libro iudicuꝫ.

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: ⁊ vidue eorum non plorabantur.

¶ Et tradidit ēt pulchritudinē ⁊ notabilitatē eoꝝ ſcꝫ Effraim ⁊ Jſrael in captiuitatē ⁊ in manus inimici: ſcꝫ populi Philiſtinorū: tradidit eīn virtuteꝫ eorū. i. totā potentiā ⁊ pulchritudinē. i. diuitias et mulieres. Et cōcluſit. i. totaliter ꝑdidit ppl'm ſuum in gladio: ⁊ totā hereditatē ſuā ſpreuit. i. deſtituit. Nā poſtq̄ȝ occiſa ſunt in bello trigīta. M. intrarūt ꝑ ciuitates/⁊ incēderūt eas igni. Jdeo ſequiꝛ. Juuenes eorū comedit ignis cū tota ſubſtātia. ⁊ virgines eorū nō ſunt lamētate. i. nō fuit factꝰ ꝑ eis fletus cōſuetus ⁊ lamētatio/q̄ ſolebat fieri ꝑ virginibus. Nā q̄n aliqua ꝟgo moriebaꝛ ſine ꝓle: tunc parentes eiꝰ ⁊ ꝯſanguinee deflebāt eius virginitatē. Virgines plorabant xl. diebꝰ: ſed in illo miſerabili excidio nō potuit talis lamētatio fieri/nec obſeruari oēs perierūt/nec remanſerūt alie ꝟgines ⁊ amice q̄ ceteras ꝟgines mortuas deflerent. Jtē ſacerdotes eorū. ſ. Ofni/et Phinees ⁊ ceteri portātes arcam/in gladio ceciderūt. Et vidue eorū nō plorabanꝛ. i. nō plorauerunt. vt habet lr̄a Hieronymi. Nā hoc ꝟbū pōt eſſe deponēs: vel poniꝛ etiā paſſiue. Nā nō ſolū mortui fuerūt viri in ꝑlio/ſꝫ etiā vidue/⁊ vxores aliquorū fuerunt incenſe cū ciuitatibꝰ/licet vxor vniꝰ iſtorū ſacerdotū. ſ. Phinees ipſi ſupfuit/⁊ peperit poſt mortem viri: vt patet primi Reg. iiij.

Et excitatus eſt tanq̄ȝ dormiens dominꝰ: tanq̄ȝ potens crapulatus a vino.

Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora: opprobriū ſempiternum dedit illis.

¶ Hic deſcribit punitionem infideliū arcā deferentiū. Nā licet deꝰ permittat q̄nq̄ȝ tēpla ſua ꝑ infideles ꝓphanari propter peccata populi: tn̄ finaliter nō impune euadūt infideles tales ꝓphanatiōes ⁊ ſacrilegia ꝑpetrātes. Unde legitur primi Reg. v. q̄ poſtq̄ȝ Philiſtei poſuerūt arcā dn̄i in tēplo Dagō/ per tres vices inuenerunt idolum Dagon proſtratum ante arcā dn̄i: ⁊ finaliter cōminutū: ⁊ deus percuſſit oēs Philiſteos turpi īfirmitate i poſteriora: ⁊ habito cōſilio reddiderūt ⁊ remiſerunt arcā cum donis ⁊ muneribus: vt patet ibidē. Et ideo dicit q̄ dn̄s deus q̄ ſupradicta ꝑmiſerat: tn̄ finaliter excitatus eſt velut dormiēs ⁊ tanq̄ȝ crapulatꝰ: qꝛ videbatur dormire ſicut homo crapulatus a vino. ſic deꝰ erat quaſi dormiens contemnens eos: ⁊ quaſi crapulatus ex ira propter ſcelera populi ſui: ſed finaliter excitatus percuſſit inimicos ſuos Philiſteos in poſteriora: ⁊ opprobriū ſempiternum dedit eis: quia emittebant fluxū ſanguinis per poſteriora ad modum menſtrui mulierū/que dicitur hemorrhoica egritudo. Et ſic fuerunt coacti remittere arcam domini ad filios Jſrael.

Et repulit tabernaculum Joſeph: ⁊ tribū Effrem non eiecit.

Sed elegit tribum Juda: montem Sion quem dilexit.

Et edificauit ſicut vnicornis ſanctificium ſuum: in terra quam fundauit in ſecula.

Et elegit Dauid ſeruum ſuum: et ſuſtulit

Judic. viij. ſ. xviij. q. ij. c. ſol. vi. l. reg. prin.

eum de gregibus ouium: de poſt fetantes accepit eum.

Paſcere Jacob ſeruum ſuum: ⁊ Jſrael hereditatem ſuam.

Et pauit eos in innocētia cordis ſui: ⁊ in intellectibus manuū ſuarū deduxit eos.

¶ Facta punitione hic deſcribit tranſlationē ſanctuarij ⁊ regni ab Effraim in tribū Juda. Nā reprobato Effraim q̄ nō fuit dignus regno nec ſanctuario: deꝰ elegit tribū Juda ad ſanctuariū ⁊ regnū. Nā elegit Hieruſalē q̄ eſt in ſorte Juda: in qua cōſtrueretꝛ tabernaculū ⁊ tēplū in quo reponeretꝛ arca: ⁊ fierēt ſacrificia ⁊c. Et finaliꝛ reprobato Saule elegit Dauid i regē. Et ſic facta eſt trāſlatio ſanctuarij ⁊ regni ad tribū Juda. Un̄ licet hic non explicet tranſlationē ſacerdotij reſpectu termini ad quē: tn̄ memorat ipſam quo ad terminū a quo. Nā dicit q̄ ſacerdotes eoꝝ. ſ. Ofni ⁊ Phinees filij Heli in gladio perierūt ⁊ ceciderūt. Et ſic trāſlatū eſt ſacerdotiū ad Samuelē vt pꝫ primi Reg. vij. Et ſic memoraꝛ hic triplex trāſlatio. ſ. ſanctuarij ⁊ regni ⁊ ſacerdotij: quā triplicē tranſlationē pncipal'r i h̄ pſalmo ꝓpheta intēdit. Dicit ergo. Et dn̄s repulit ⁊ reprobauit tabernaculū Joſeph. i. a tribu Effraim filij Joſeph: qꝛ inde trāſlata ⁊ ablata eſt arca dn̄i/ ⁊ ducta in Azotū/⁊ ab Azoto remiſſa i Betſames: ⁊ a Betſame i Gabaa. Et ſic videꝛ q̄ dn̄s nō elegit tribū Effraim/nec ꝓ ſanctuario/nec ꝓ regno: licet illa tribꝰ ſꝑ anhelaret ad regnuꝫ: qꝛ ſe reputabat nobiliorē ꝓpter Joſeph patrē ſuū: q̄ rexerat totaꝫ egyptū: ⁊ ratiōe cuiꝰ pater ⁊ oēs fratres fuerāt honorati apud Pharaonē. Jō ſemꝑ aſpirabāt ad regnū: ⁊ etiā ꝓpter Joſue q̄ fuerat de illa tribu. Et tn̄ ꝓpter ſupbiā ⁊ ingratitudinē ⁊ idololatriā deꝰ repulit tribū Effraim quo ad ſanctuariū et regnū: ſꝫ elegit tribū Juda. ſ. mōtē Siō q̄ eſt Hierl'ꝫ: in quo voluit ſibi tabernaculū fieri. Nā pmo Dauid deduxit arcā de Gabaa de domo Aminadab in Hierl'ꝫ: ⁊ poſuit eā in tabernaculo q̄ tetēderat iuxta domū ſuā. vt pꝫ. ij. Re. vj. Et poſtea edificauit ſanctificiū. i. ſctm̄ edificiū ſuū. i. tēplū ꝑ Salomonē vbi ſancta fiebāt ⁊ celebrabanꝛ: ⁊ elegit hoc tēplū i ſanctificiū ſicut vnicornis. Nā ſicut vnicornis eligit ſibi vnicū antrū: ⁊ nō ꝑmittit nec patiꝛ habitare ſecū aliud animal in illo antro: ita deꝰ elegit Hierl'ꝫ et illud tēplū in quo ſemꝑ habitabat deus in arca ſedēs ſup duo cherubin: ⁊ nūq̄ȝ ꝑmiſit aliū deū habitare ibidē ſecū: ⁊ ſic edificauit illud tēplū ꝓ ſe in terra Hieruſalē ⁊ Juda: quaꝫ fundauit in ſecula ꝓ ſe. Et ſic pꝫ q̄ elegit tribū Juda ꝓ ſuo ſanctuario: in quo diſpoſuit cultū diuinuꝫ: q̄ nullibi erat licitū fieri niſi in Hieruſalē ⁊ in illo tēplo. Et etiaꝫ ex illa tribu elegit Dauid ſeruū ſuū in regē/reprobato Saule de tribu Beniamin. Et ſic nō ſolū fuit repulſa tribꝰ Effraim a regno: ſed etiā Beniamin ꝓpter ſuperbiā ⁊ inobedientiā: vt patet primi Re. xvj. Et fuit electus Dauid de tribu Juda: quē ſuſtulit deꝰ de gregibꝰ ouiū. Et accepit eū de poſt oues fetantes: ⁊ vnxit eum ꝑ Samuelē: vt ibidē pꝫ. Ac cepit eū dico. ſ. paſcere. i. ad paſcēdū ⁊ gubernandum ſeruū ſuū Jacob ⁊ Jſrael hereditatem ſuam. Et ſic tanq̄ȝ electꝰ a deo pauit eos in innocētia cordis ⁊ deduxit eos i intellectibꝰ manuū ſuarū. Lit

ra Hieronymi habet. Et pauit eos in ſimplicitate cordis ſui: ⁊ in prudentia plantaruꝫ ſuarū deduxit eos. Et tn̄ eſt eadē ſententia. Nā non gubernauit populū cū tyrannide: ſed cū humilitate ⁊ ſimplicitate: ⁊ maxima prudētia quo ad agibilia. Nā cū q̄s regit populū prudēter: dicimꝰ q̄ ꝓcedit pede fixo ⁊ manu limitata. Unde ꝑ manꝰ ⁊ pedes intelliguntur opera facta cū prudētia/⁊ recta deliberatione.

¶ Ex oībus ergo ſupradictis parabolis ⁊ ꝓpoſitionibꝰ ꝓpoſitis intendit Dauid ꝓphetice ꝓbare/ ⁊ cōcludere futurā tranſlationē regni ⁊ ſacerdotij ⁊ veri cultus diuini a ſynagoga ⁊ populo Judaico in populum gentilē ꝓpter illorū infidelitatē ⁊ ingratitudinē: ⁊ ꝓpter iſtorū fidē ⁊ humilitateꝫ. Un̄ Dauid in ꝑſona Chriſti in carnē venientis exhortaꝛ ppl'm Judaicū ad ſuſcipiēdū ⁊ legē ſuaꝫ euangelicā: ſub cōminatiōe priuationis ſanctuarij ⁊ regni ⁊ ſacerdotij dicēs. O popule meꝰ attēdite primo legē meā antiquā/in qua figuraꝛ ⁊ ꝓphetice ꝑnunciaꝛ aduētus meus in carnē: ⁊ totū myſteriuꝫ humane redēptionis. Et inclinate aurē veſtraꝫ in verba euāgelica oris mei q̄n loquar vobis in carne: qꝛ ꝟba mea nō ſunt niſi veritates legis ⁊ ꝓphetarū. Et ideo q̄n veniā in carnē aperiā in parabolis os meū: ⁊ loquar ꝓpoſitiōes ab initio. i. declarabo ea myſteria euāgelica q̄ latebant figuraliter in parabolis ⁊ ꝓpoſitiōibꝰ ⁊ geſtis ab initio in ve. teſt. qꝛ lex euāgelica ⁊ teſtamentum nouū nil aliud eſt niſi manifeſtatio ⁊ declaratio veteris. Et ideo attēdite: ne ſitis ingrati mihi ſicut patres veſtri. Et cauete ne accidat vobis/ſicut eis. Nā ſicut priuaui eos ſanctuario ⁊ regno et ſacerdotio: ita priuabo vos ꝓpter ingratitudinē. Nā ſicut ꝓpter peccatū idololatrie: ⁊ ꝓpter inſolentiā filioꝝ Heli trāſtuli ſacerdotiū ab eis i Samuelē: ⁊ trāſtuli ab eis tabernaculū in Hierl'm: ⁊ ꝓpter inobedientiā ⁊ malitiā Saulis trāſtuli regnū in Dauid: Jta pariter trāſferā a vobis ſanctuariū ⁊ regnū et ſacerdotiū in ppl'ꝫ gētilē ꝓpter infidelitatē ⁊ ingratitudinē veſtrā: niſi audieritis me/⁊ receperitis legeꝫ meā ⁊ doctrinā euangelicā: q̄ nil aliud eſt niſi veritas legis ⁊ ꝓphetarū. Et in hoc cōſiſtit totū argumentum ⁊ ſentētia huiꝰ pſalmi. ¶ Sed cōtra concluſionē ⁊ principale intentū ſupradicte expoſitionis arguūt Judei. Nā Dauid in hoc pſalmo nō videꝛ cōcludere niſi qualiter tribus Effraim ꝑdidit ſanctuariū propter ingratitudinē ⁊ peccata ſua: ⁊ filij Heli perdiderunt ſacerdotiū: ⁊ Saul perdidit regnū propter inobedientiā: ⁊ quomodo ſanctuariū tranſlatū eſt in Hierl'm: ⁊ regnū in Dauid: ſed nō ex hoc cōcludit expreſſe trāſlationē regni ⁊ ſacerdotij a ſynagoga in populū gentilē: prout ꝯcludit ſupradicta expoſitio. Ex quo patet ſupradictaꝫ expoſitionem eſſe preter intentū ꝓphete: ⁊ eſſe extraneā. Ad q̄ reſpōdetur/q̄ licet in litera nō exprimaꝛ: tamē ex quibuſdā cōceſſis in hoc pſalmo: ⁊ preapoſitis principijs theologie in prologo/de neceſſitate inferꝛ iſta tranſlatio ſanctuarij ⁊ regni ⁊ ſacerdotij a ſynagoga in populū gentilē. Unde dictum eſt in ꝓlogo tractatu primo ⁊. iij. q̄ oīa geſta ⁊ ſcripta ve. te. fuerūt quedā parabole ⁊ ꝓpoſitiones: ⁊ figure ⁊ ſigna reſpectu myſteriorū no. te. qꝛ oīa cōtingebāt illis in figura: ⁊ ꝑ cōſequēs nō erāt gratia ſui: ſed gr̄a veritatis no. te. qꝛ oīa erāt verificāda ī no. te. Jtē dictū eſt tractatu. iij. ⁊ regula. x. Nota.

figura de cultu diuino.

Expoſitiōs.

ꝙ ꝓceſſus ⁊ diſcurſus a figura ad figuratū ⁊ a parabola ad ſuā veritatē correſpōdētem reducit ad quartam ſpeciē argumētatiōis qua maxime vſus eſt Dauid. Itē dictū eſt in primo tractatu ex intentione Ariſto. primo poſteriorū. ꝙ in quacūqꝫ ſpecie argumētatiōis ꝓpoſitis p̄miſſis de neceſſitate infertur concluſio explicite vel implicite: q2 argumētator ſimul inducens cognoſcit concluſionem in p̄miſſis ꝓpoſitis: eo ꝙ cōcluſio cōtinet virtualiter i premiſſis. Cū ergo Dauid dicit ī hoc pſal. ꝙ oīa geſta ⁊ myſteria q̄ narrant in hoc pſalmo intēdit adducere tanꝗ̄ parabolas ⁊ ꝓpoſitiōes ⁊ exēplaria/cōminādo ſimilē ſuiam in generatione altera futura: ergo per tranſlationē regni ſanctuarij ⁊ ſacerdotij quā adducit ⁊ proponit tanꝗ̄ parabola ⁊ ꝓpoſitionē/intendit inferre ⁊ cōcludere aliā futurā trāſlationē ſanctuarij ⁊ regni ⁊ ſacerdotij ab illo populo Iſraelitico in alterū: ſꝫ tūc nō erat alius populus niſi gentilis: ergo per illā trāſlationē cōminabat̃ iſtā q̄ figurabat̃ ꝑ illā. tenet ꝯña: q2 illa tranſlatio ſanctuarij in Hierl'm/⁊ ſacerdotij in Samuelē: ⁊ regni a domo Saul in Dauid: iā erat facta qñ Dauid fecit hūc pſalmum: ſed ipſe Dauid cōminatur aliā tranſlationē futurā in generatiōe futura ab illo pp'lo in alterū ꝓpter ingratitudinē ⁊ infidelitatem cōmittendā contra deū: quā erant cōmiſſuri ſicut patres eoꝝ: qd̄ ſic facto fuit impletū quando negarunt Chriſtum. Ideo bene merito ſunt a deo p̄uati regno ⁊ ſanctuario ⁊ ſacerdotio/ quorū trāſlatio facta fuit in populū gentilē cōuerſum ad fidem Chriſti: prout manifeſte videmꝰ eſſe cōpletum. Et ſic ptꝫ qualiter cōſideratis oībꝰ que dicta ſunt in ꝓlogo: ⁊ q̄ Dauid preſupponit in hoc pſalmo/ꝙ ꝓphetice intendebat inferre ⁊ cōcludere explicite vel implicite tranſlationē regni ⁊ ſanctuarij ⁊ ſacerdotij ab illo pp'lo in populū gentilē: prout dictū eſt in ſupradicta expoſitione. qd̄ maxime cōfirmatur: cum manifeſte videamus hoc eſſe cōpletum. Et per hoc ptꝫ cecitas Judeorum.

xvſ. q. vij. c. ⁊ hoc. **Deus venerunt gētes in hereditaté tuā: polluerūt templū ſanctū tuum: poſuerunt Hieruſalē in pomorum cuſtodiam.**

Poſuerunt morticinia ſeruorum tuorum eſcas volatilibus celi: carnes ſanctorum *Matt. vij. c.* **tuorum beſtijs terre.**

Effuderunt ſanguinem eorum tanꝗ̄ aquā in circuitu Hieruſalem: et non erat qui ſepeliret.

Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris *xxiij. q. iij. quaſtus.* **ſubſannatio et illuſio his qui in circuitu noſtro ſunt.**

¶ Titulus/canticū Aſaph. Ex titulo ptꝫ ꝙ pſalmꝰ iſte factus eſt a Dauid/⁊ datus ſibi Aſaph ad cantandū: ⁊ dirigitur toti eccleſie: eo ꝙ Aſaph interpretatur cōgregatio: inquantū ex literaꝰ ptꝫ ꝙ loquitur de ꝑſecutiōe eccleſie. Sed eſt dubiū ꝓ quo ſtatu eccleſie loquat̃: an ꝓ ſtatu ve. teſt. an no. Unde multi Judeorū dicūt ꝙ loquit̃ de deſtructiōe Hieruſalem facta per Nabuchodonoſor ⁊ Chaldeos. Sed alij arguūt cōtra: dicētes ꝙ hoc nō pōt ſtare: eo ꝙ in illa ſtrage nō fuerūt ſancti illi q̄ fuerūt trucidati: ſꝫ ſcelerati ⁊ idololatre: vt ptꝫ. iiij. Reg. vlt. Hic aūt dr̄/poſuerūt carnes ſanctoꝝ tuoꝝ beſtijs terre. Ideo dicūt alij ꝙ potiꝰ iſte pſalmꝰ loquit̃ de ſtrage ⁊ vaſtatiōe facta ꝑ Antiochū tēpore Maccabeorū/in qua multi ſancti trucidati ⁊ martyrizati ſunt pro lege dei: vt patet ꝑ totū diſcurſū primi ⁊ ſcdi Maccabeorū. Sed cōtra hoc arguūt alij dicentes hoc non poſſe ſtare per hoc qd̄ dicit̃ in hoc pſalmo. Poſuerūt Hieruſalē in pomorū cuſtodiā. *De materia huius pſ.* manifeſtū eſt ꝙ tūc Hieruſalē nō fuit totaliter deſtructa: ſicut hic videtur dicere: ⁊ ideo dicunt q̄dā Hebrei moderni ꝙ hic loquit̃ de deſtructione facta ꝑ Titū ⁊ Romanos. quā deſtructionem ſperāt reparari per Meſſiam quē expectant: vt hic videtur orare. Sed iſta intelligētia eſt falſa ⁊ erronea. Primo q2 Meſſias erat venturus in ſcdm templū: ꝓut dixerunt Aggeus/⁊ zacharias/⁊ Malachias. Ex quo patet/ꝙ anteꝗ̄ Titus ⁊ Romani deſtruxiſſent templū ſecundū/iam venerat Meſſias: ſicut in veritate impletū eſt. Ex quo ptꝫ ꝙ omnes Judei q̄ fuerunt trucidati ⁊ captiuati in illo excidio fuerunt ſcelerati et damnati ⁊ reprobati: ⁊ nō ſancti ⁊ iuſti: ſicut hic dicitur. Itē quia illa ruina ⁊ deſtructio nō debet ampliꝰ reparari/nec ipſi iudei liberari/prout dictū eſt ſupra pſal. lxxiij. vbi dicitur deſtrues illos: et non reedificabis eos. Et quidam catholici dicunt ꝙ iſte pſalmꝰ loquitur de Hieruſalē ſpirituali: ſcilicet de tota eccleſia Chriſti toto orbe diffuſa: ſcilicet pro iſto ſtatu a paſſione Chriſti vſqꝫ ad cōſtantinū/in quo tp̄e multa milia martyrum pro fide Chriſti occiſa ſunt. Sed huic contrariari videt̃ illud qd̄ ſequit̃ in pſalmo. ſ. ne memineris iniq̄tatū noſtraꝝ antiquarū ⁊c. q2 in illis ꝑſecutionibꝰ martyres non mortui ſunt ꝓ peccatis eorum: ſed pro fide Chriſti defendēda ⁊ confeſſione fidei. Et ideo videt̃ mihi dicendum ꝙ Dauid cui reuelatus eſt totus diſcurſus eccleſie vſqꝫ ad vltimum iudiciū in ſpiritu preuidit futurā deſtructionem Hieruſalem faciendā per Chaldeos: ⁊ eiꝰ reſurrectionem faciendam per Maccabeos. per quas vaſtationes ⁊ deſtructiones preuidit in ſpiritu futuras perſecutiones eccleſie Chriſti faciendas per ſectam Mahometicā ⁊ per Antichriſtum de quibus vaſtationibꝰ ⁊ perſecutiōibus fecit plures pſalmos. ſ. pſalmū. xliij. ⁊. lxiij. ⁊ hunc. lxxviij. et ſequentem. In quibꝰ pſal. quedam verificantur de deſtructiōe Hierl'm facta per Chaldeos: ⁊ quedā de vaſtatiōe facta per Antiochū: prout ſunt figure perſecutionū eccleſie Chriſti. Et quedam verificātur literaliter de ꝑſecutionibꝰ eccl'ie: puta de ꝑſecutione tyrannorum: ⁊ quedā de perſecutiōe Mahometica in qua nunc ſumus: ⁊ quedā de perſecutiōe Antichriſti q̄ futura expectat̃: de quibus eccleſia expectat liberari. prout videbitur. Naꝫ ſm̄ Auguſt. lib. de catechizandis rudibus per deſtructionem Hieruſalē et captiuitatem Babylonie ſignificabatur ⁊ figurabatur perſecutio ⁊ ſtrages eccl'ie Chriſti faciēda per tyrānos ⁊ hereticos. Et per reparationē illius Hieruſalē ⁊ tēpli materialis/prouidit Dauid renouationē ⁊ reparationē eccl'ie faciendā per Chriſtū. Et ſic intelligētia huius pſalmi ⁊ ꝓphetie eſt bipartita ⁊ ēt tripartita: ſicut itelligētia alioꝝ ꝓphetarū. vt inq̄t Aug. xvij. de ciui. c. iij.

Et ideo ſcdm hūc intellectū exponet̃ iſte pſalmꝰ ⁊ ſequēs. Dauid ḡ p̄uidit in ſpū nō ſolū modo tūc futurā deſtructionē Hierl'm ꝑ Chaldeos: ⁊ vaſtationē futurā ꝑ Antiochū: ſed etiā in illis p̄uidit perſecutionē Mahometichā ⁊ Antichriſti cōtra eccl'iam. Et ſic inter ceteros fecit hūc pſalmū: in quo pſalmo tria facit. Naꝫ p'o exponit ſuā declamationē ⁊ querelā. Scdo petit liberationem. Tertio ſubdit gratiarū actiōes. Scdꝫ ibi. Uſqꝫ q̄ dn̄e Tertiū ibi. Nos autē pp'ls. ¶ Quātū ad primū eſt primo notandū ꝙ gētes licet cōmuniter ſumant̃ ꝓ pp'lo gētili idolis quodā dedito: tn̄ ꝓprie gentes dicuntur oēs q̄ viuūt ſcdm carnē ponētes ſpē ſuā in rebꝰ tēporalibꝰ ⁊ carnalibꝰ/non viuētes ſcdm ſpm̄. Et ſic oēs generatiōes ⁊ cōditiones hoīm tam Judei ꝗ̄ Sarraceni ⁊ infideles dicunt̃ gētes: q2 viuūt ſcdm generationē carnalē Chriſtiani aūt q2 ꝓter generationē carnalē ſunt regenerati: ⁊ idō nō ꝓprie dicūt̃ gētes: ſed pp'ls dei in Chriſto regeneratus. Et ſic in iſto pſalmo ⁊ etiā in ceteris qñ dicit̃/Deus venerunt gētes/non ſolūmodo intelligunt̃ idololatre: ſed Sarraceni ⁊ ſequaces Antichriſti. Scdo ē notandū ꝙ Dauid ꝑ deſtructionē Babylonicā ⁊ vaſtationē Hierl'm futurā ⁊ Antiochū p̄uidit in ſpū qualiter gens Mahometana debebat ſurgere ex parte Arabie ꝯ eccl'iaꝫ Chriſti q̄ dicit̃ vere Hierl'ꝫ ⁊ vaſtare eā ⁊ plures ptes mūdi: et euertere eccleſias ⁊ ſanctuaria: ⁊ ꝓphanare res ſacras: ſicut vidēmus fuiſſe factū ꝑ totā Africā ⁊ Egyptū/⁊ magnā partē Ethiopie ⁊ ꝑ totaꝫ Syriā ⁊ Meſopotamiā/⁊ Chaldeā/⁊ Perſiā: et Parthiā/⁊ Indiam/ et Scythiā/⁊ Armeniā/⁊ Aſiā/⁊ Greciā: ⁊ q2 deduxerūt eccl'ias Chriſti quaſi ad tuguria ⁊ tabernacula armētorū tp̄e huiꝰ turci. Et hoc eſt qd̄ intēdit hic Dauid in hoc pſal. Uñ dicit conquerēdo ⁊ exclamādo. O deꝰ ſicut gētes Chaldeoꝝ ⁊ Grecoꝝ venerūt quōdā in hereditatē tuā. ſ. Hierl'm: ⁊ polluerūt tēplū ſanctū tuū ⁊ ꝓphanarūt: ⁊ poſuerūt. i. reddiderūt Hierl'ꝫ in pomorū cuſtodiā. i. ſicut tuguriū hortorū: ⁊ etiā ſicut gētes Antiochi poſuerūt morticina ſeruorū tuorū. i. cadauera ſanctorū volatilibus celi/⁊ dederūt carnes ſanctorū tuorū comedēdas beſtijs terre Et effuderunt ſanguinē ipſorū tanꝗ̄ aquā in circuitu Hierl'm: ⁊ q2 intātū iacebāt cadauera/ꝙ nō erat q̄ ſepeliret tp̄e Maccabeorū: Ita pariter gēs Sarracenorū inſurrexerūt tp̄e Chriſtianorū: ⁊ venerūt ꝯ hereditatē: q̄ eſt eccl'ia toto orbe diffuſa: ⁊ polluerūt ⁊ ꝓphanarūt tēplū ſanctū tuū. i. oēs ſacras eccl'ias: ⁊ poſuerūt Hierl'm. ſ. ſpūalē in pomorū cuſtodiā: q2 incēderūt oēs eccl'ias: ⁊ deſtruxerūt: ⁊ reduxerūt eas quaſi tuguria: q̄ ponūtur ad cuſtodiendas vineas ⁊ hortos ⁊ pomeria. *no. de eccl'ie ꝓphanatione.* Nā magnas ciuitates reduxerunt ad p̄uas villas: ⁊ magnas eccl'ias ⁊ tēpla/aut fecerunt meſquitas Sarracenorū: aut caulas ouiū ⁊ armentorū: q̄ hodie ſunt cooperte ramis ⁊ paleis ad modū tuguriorū: vbi ſpeculatores ſolē cuſtodire pomeria et hortos ⁊ vineas ⁊ fructꝰ. Et etiaꝫ ſupradicti Mahometani tot mil. martyrū ⁊ monachorū ſeruorum tuorū occiderūt in egypto/⁊ i ceteris patribꝰ mūdi: q̄ morticina. i. cadauera ſeruorū poſuerūt ⁊ tradiderūt volatibuꝰ celi. Et carnes ſanctorū tuorum tradiderūt comedēdas beſtijs terre. Et effuderūt ſanguinē ipſorū ſanctorū tuorū in magnā abūdātiā ꝗ̄ aquā in circuitu Hierl'ꝫ. i. eccl'ie toto orbe diffuſe: intantū ꝙ nō erat q̄ ſepeliret. ⁊ ſic facti ſumus opprobriū vicinis noſtris: ⁊ ſubſannatio. i. iriſio his q̄ in circuitu noſtro ſunt. i. oībus infidelibus q̄ circūquaqꝫ nos premunt. Oēs iſte preſſure fuerūt in eccl'ia cōplete. Primo tēpore tyrannorū: vbi mortua ſunt infinita milia martyrū. q̄ ꝑſecutio habuit finē tēpore magni Conſtantini: ſed poſtea fuit etiā impleta in ꝑſecutione Arrianorū maxime in Africa tp̄e vvandalorū. Fuit etiā impleta in ꝑſecutione Mahometica ꝑ oēs partes mūdi vſqꝫ in hodiernū diē. Nā gentes ſarracenorū interfecerūt in Egypto infinitā multitudinē ſanctorū patrum monachorū: ⁊ eorū eccl'ias deſtruxerūt. Hoc idē fecerunt in Syria: ⁊ Meſopotamia/⁊ Armenia/⁊ per oēs ptes mūdi: quas ſue ditioni ſubiecerūt. Ex his ptꝫ ꝙ ꝓpheta in hoc loco intelligit ꝑ gentes oēs ſarracenos: ⁊ ſequaces Antichriſti: q̄ peiora faciēt in ſuo tēpore/vt inquit Auguſtinꝰ. Et ꝑ Hierl'm intelligit vniuerſalē eccl'iam toto orbe diffuſā: q̄ vere dicit̃ hereditas dei. vt ſepe dictū eſt. Que q̄dem ꝑſecutio ⁊ ſtrages figurata fuit ꝑ ſtragem factam per Nabuchodonoſor in Hieruſalem.

Uſquequo dn̄e iraſceris in finem: accendetur velut ignis zelus tuus? *Hier. x. d. et xxiij. q. v. c. ſiña.*

Effunde iram tuam in gentes que te non nouerunt: ⁊ in regna que nomen tuum nō innocauerunt

Quia comederūt Jacob: ⁊ locum eius deſolauerunt.

¶ Hec eſt ſcda pars: in qua ꝓpheta ponit ſuā deꝓcationē. Nā primo petit vltionē de ſupradictis ꝑſecutoribꝰ. Scdo petit liberari. ibi Ne memineris. Dicit ergo. vſquequo dn̄e obliuiſceris nos in finē i. totaliter: ⁊ vſquequo accendet̃ zelus tuus. i. ira tua velut ignis: quaſi dicat: tēpus eſt vt ceſſet ira tua a nobis. ſꝫ effunde ira tuā ⁊ indignationē ſuꝑ gētes. ſ. Sarracenorū ⁊ aliorū infideliū ⁊ hereticorū: que te non nouerūt ꝑ fidē/nec charitatē. ⁊ in cetera regna infideliū/q̄ nomē tuū nō inuocauerūt: ſed inuocāt Mahometū ⁊ deos alienos: q2 comederūt Jacob. i. deuorauerūt totū pp'lm xp̄ianū: et locū eius. i. eccleſias ⁊ ciuitates deſolauerunt ⁊c. *Eſaie. lxiiij. d.*

Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum: cito anticipēt nos mīe tue: q2 pauperes facti ſumus nimis. *xſ. q. d. iij. ca. ad mēſam.*

Adiuua nos deus ſalutaris noſter: ⁊ propter gloriaꝫ noīs tui dn̄e libera nos: ⁊ propitius eſto pctīs nr̄is propter nomē tuū.

Ne forte dicant in gentibus vbi eſt deus eorum: ⁊ innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris.

Ultio ſanguinis ſeruorum tuorū qui effuſus eſt: introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum. *xv. diſ. c. ſancta romana.*

Secundum magnitudinē brachij tui poſſide filios mortificatorum.

Et redde vicinis nr̄is ſeptuplum in ſinu

eorum: improperium ipſorum quod ex-
probauerunt tibi domine.

xvi. q. ii. ſi quo nõ dicã. ¶ Sed q2 iſta ꝑſecutio Sarracenorũ ⁊ Turcorũ ꝓuenit ex demeritis ⁊ pctĩs chriſtianorũ: iõ petit liberari a ſupradictis preſſuris: inuocãdo diuinam miãm: dicẽs. O dñe rogo ne memineris iniq̃tatũ noſtrarũ antiquarũ. i. nõ punias nos ſm demerita ⁊ peccatã nr̃a: ſed cito ſanticipẽt nos miẽ tue: a ſupradictis malis liberãdo: q2 pauperes ⁊ deiecti facti ſumꝰ nimis. Et ideo adiuua nos deꝰ ſalutaris noſter. Et libera nos propter gl'iam nois tui: et ꝓpitius eſto pctĩs nr̃is ꝓpter nomẽ tuũ: qð eſt Jeſus: qð quidẽ nomẽ importat ſalutẽ ⁊ miam in ſe: qð nos colimꝰ: ⁊ in quo ſperamus liberari. Et hoc fac: ne gẽtes Sarracenoꝝ ⁊ Antichriſti ⁊ alioꝝ infideliũ forte deridẽtes dicãt: vbi eſt deꝰ eoꝝ. i. Jeſus deꝰ chriſtianoꝝ: q̃ſi dicãt: veniat ad liberãdũ chriſtianos de manibus noſtris. Et innoteſcat vltio ſanguinis ſeruoꝝ in nationibꝰ corã oculis noſtris. i. fiat manifeſta vindicta ſanguinis ſeruorũ tuorũ qui fuſus eſt. Et gemitꝰ compeditorũ. i. chriſtianorũ captiuoꝝ ĩtroeat ĩ ꝯſpectu tuo: vt facias vindictã de ꝑſecutoribus noſtris. Et ſm magnitudinẽ brachij. i. poteſtatis tue/ poſſide filios mortificatoꝝ. i. libera filios eorũ qui mortui ſunt pro te: poſtq̃ ꝓmiſit patres martyrio coronari: vt filij remanẽtes pacifice ſeruiãt tibi in regiõe chriſtiana. Et redde vicinis ꝑſecutoribus noſtris ſeptuplũ. i. punias eos ſeptupliciter: vel redde vicinis nr̃is improperiũ ipſoꝝ ſeptuplũ in ſinu eoꝝ: ⁊ in facie. qð improperiũ exprobauerũt tibi in templũ tuũ. quaſi dicat: multa improperia intulerũt nobis in cõtẽptũ tui. Jdeo redde eis punitionẽ in ſeptuplũ pro retributiõe. Ex ſupradictis ptʒ ꝙ eccleſia chriſti debet liberari a ꝑſecutiõe Mahometica/ ĩ qua modo eſt: quia tota illa gens ⁊ ſecta debet grauiter puniri: et multipliciter perire ante aduentum Chriſti/ vt multi autumãt. Nos aũt erimus victores. Iterũ ptʒ ꝙ finaliter eccleſia eſt liberanda de ꝑſecutiõe Antichriſti: ⁊ ipſe cũ ſuis miſerabil'r periturus: vt ꝓbat multipl'r ꝑ ſcripturas. Et ꝑ aliqð tp̃s eccleſia debet manere in ſua libertate deo ſeruitura. Et ideo ſequitur vltima pars/ in qua dicit.

xi. q. õ. iij. ad menſam. et xv. q. ſ. reuertimini. **Nos autem populus tuus et oues paſcue tue: confitebimur tibi in ſeculum.**
In generatione et generationẽ annunciabimus laudem tuam.
¶ Nos populus tuꝰ ⁊ oues paſcue tue. i. q̃ ſacr̃is tuis reficimur a ſupradictis ꝑſecutiõibꝰ liberati gr̃as agẽdo cõfitebimur tibi in ſeculũ: ⁊ annũciabimꝰ laudẽ tuã in gñatione ⁊ generationem. i. dũ durabit generatio humana vſq3 ad iudicium.

xxiiij. qõ. ſ. c. loq̃t. **Qui regis Iſrael intende: qui deducis velut ouem Joſeph.**
¶ Titulus ad victoriã ſiue in finẽ ſup roſas: aut lilia teſtimonium Aſaph. Tria ponunt in hoc titulo: per q̃ denotat/ ꝙ pſalmꝰ iſte loquitur de Chriſto ⁊ eccl'ia. Naʒ primo ponitur in finem ſiue ad victoriam: per qð denotat/ ꝙ loquit de Chriſto q̃ eſt finis legis: ⁊ victor contra diabolum ⁊ ꝑſecutores eccleſie. Scðo additur ſuper roſas ſiue ſuper lilia: per qð denotatur ꝙ eccleſia loquit ad Chriſtũ. Nã vbiq3 in ſacra ſcriptura ꝑ roſas ſiue ꝑ lilia intelligitur eccleſia Chriſti: q̃ eſt inter ceteras natiões ſicut roſa inter ſpinas. Cãticorũ primo. Tertio additur canticum Aſaph. qð interpretat cõgregatio. Et ſic repreſentat totã eccleſiã. Et ſic ptʒ/ ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ: dirigẽs nos in Chriſtũ: loquẽs in ꝑſona eccleſie. Et dedit ipʒ cãtãdũ ipſi Aſaph: eo ꝙ repſentat totã eccleſiã ſm ſui nois interpretationẽ. Jn quo pſal. Dauid explicat tres preſſuras eccl'ie: q̃s ꝓuidit ĩ ſpũ. Pr̃ia fuit aũ aduẽtũ Chriſti: ĩ q̃ erat totũ genꝰ humanũ in tenebris pctõꝝ ⁊ captiuitate diaboli: a qua captiuitate liberata eſt eccleſia per incarnationem ⁊ paſſionẽ Chriſti. Scða fuit in ꝑſecutiõe tyrãnoꝝ ⁊ hereticoꝝ ⁊ ſarracenorũ: de qua expectat liberari ꝑ virtutẽ Chriſti: cuiꝰ modꝰ ignoratur. Tertia p̃ſſura erit tp̃e Antichriſti: de qua liberabit per ipm̃ Chriſtũ finaliter per aduẽtũ ſuũ ad iudiciũ. ⁊ has tres liberatiões exprimit hic propheta: q2 ter dicit: Oſtẽde faciem tuã: ⁊ ſalui erimus. Tria ergo facit in hoc pſalmo. Nã p̃mo petit liberari ab vniuerſali pctõ ꝑ primũ aduentũ ⁊ paſſionẽ Chriſti. Scðo petit liberari a p̃ſſuris ⁊ ꝑſecutionibꝰ inimicoꝝ. Tertio petit liberari ſpecial'r de ꝑſecutiõe Antichriſti: ⁊ ab oĩ miſeria humana ꝑ ſcðm aduẽtum Chriſti. Scðm ibi. Vineã de egypto. Tertiũ ibi. Fiat manus tua. ¶ Quãtũ ad p̃mũ eſt notãdũ ꝙ genus humanum in duplici miſeria erat poſitũ ante aduẽtũ Chriſti. Pr̃io quo ad aiaʒ: q2 erat ĩ captiuitate diaboli: ⁊ ſepatũ a deo. Scðo quo ad corpꝰ: quia multiplici miſerie corpali ſubiectũ. Et iõ Chriſtꝰ ab hac multiplici miſeria nos liberauit. Nã primo ꝑ ſuã mortẽ ⁊ paſſionẽ nos a peccato liberauit: ⁊ ſaluauit: ⁊ deo pr̃i nos vniuit. per ſuã aũt reſurrectionẽ nos ab oĩ corpali miſeria liberauit: ⁊ nobis ĩmortalitatẽ recuperauit: lʒ nõdũ poſſideamꝰ: tñ eã ipe lucratꝰ eſt nobis pro nouiſſimo die: ⁊ ſic ꝓmiſit nos ĩ gl'iam reſurrecturos. Et ideo p̃mo hic eccleſia petit liberari a pctõ quo ad aĩam. Scðo a corpali miſeria q̃ ad corpus. ibi. Dñe deꝰ. ¶ Quãtũ ad p̃mũ eſt notãdũ/ ꝙ totũ myſteriũ tabernacl'i ſiue arce federis ve. te. ſignificabat myſteriũ incarnatiõis ipſiꝰ xp̃i: ſicut ſepiꝰ dictũ ẽ. Nã humanitas xp̃i eſt verũ tabernaculũ: vbi deit: in q̃ latebat v̄bũ ſiue diuinitas. Nã ſicut ĩ arca federis tria erant incluſa. ſ. tabule legis: ⁊ virga Aaron: et vrna mãne: ita in illa hũanitate tria erãt incluſa. ſ. v̄bũ/ ⁊ aĩa xp̃i/ ⁊ caro. Et ſic xp̃s erat deꝰ ⁊ rex: ⁊ ſacerdos: ⁊ hõ. Et ſicut in illa arca ſiue tabernaculo deꝰ icluſus dabat rñſa ſacerdotibꝰ: ⁊ ſctĩs viris: vt frequẽter legit ꝑ totũ diſcurſum libri Numerorũ/ ⁊ Joſue/ ⁊ Judicũ: q2 dabat deꝰ rñſa de tabernaculo: ita ſignificabat ꝙ deꝰ erat includẽdus in illa humanitate Chriſti: ⁊ exĩde vel ĩ illa debebat dare vera rñſa ⁊ legẽ euãgelicã ſuis apl'is ⁊ toti pplõ chriſtiano. Et ſicut deꝰ quõdã deduxit illũ ppl'ʒ Iſrael de egypto: ⁊ fecit ſibi ipm̃ ppl'm peculiarẽ: ⁊ exĩde duxit ipm̃ per deſertũ: ⁊ introduxit ipm̃ ĩ terrã ꝓmiſſionis: ita ſignificabat ꝙ Chriſtus dux noſter nos debebat deducere de tenebris pctõrum: ⁊ congregare eccleſiã ſuã ex Judeis ⁊ gẽtilibus: ⁊ facere eã ſibi ppl'm peculiarẽ/ ⁊ dirigere eã ꝑ legẽ euãgelicam: ⁊ introducere in patriã celeſtẽ: vel in iſtam eccleſiam per gratiã/ ⁊ in aliã per gloriã. Hoc preuidẽs Dauid in ſpiritu: dicit in perſona totiꝰ eccleſie

pro illo ſtatu. O Chariſſime Meſſia venture: q̃ ab initio legis regis ppl'm Iſrael: ⁊ educis Joſeph. i. totũ illũ ppl'm velut paſtor ducit ouẽ. Vnde nota ꝙ lʒ totꝰ ille ppl's denoiat Iſrael a pr̃e Jacob a q̃ deſcẽdebat: tñ in egypto totus ille ppl's dicebatur Joſeph propter dignitatem ipſius Joſeph: quia fuerat p̃fectꝰ in egypto per Pharaonẽ. Jdeo propheta dicit: qui educis Joſeph. i. ppl'm ductũ a Joſeph in egyptũ ⁊ ibi receptũ ⁊ fauoratũ. Sʒ tu feciſti poſtea tibi populum peculiarẽ: ⁊ oues paſcue ſicut voluiſti eſſe paſtor eiꝰ. Jõ tu tanq̃ paſtor deducis illũ velut ouẽ ꝑ deſertũ/ ⁊ introduxiſti in terra ꝓmiſſionis. Ergo tu Chriſte qui tũc illud feciſti in figura/ intende in nos: ⁊ fac modo in re. i. ſis paſtor ⁊ tanq̃ verus paſtor ⁊ verus Joſeph deduc genus humanũ de poteſtate diaboli ⁊ tenebris peccatorum. Et congrega eccleſiã tuam ⁊ populum tibi peculiarem: et introduc eum in terram viuẽtiũ ſicut oues paſcue eius.

Qui ſedes ſuper cherubin manifeſtare coram Effraim: Beniamin ⁊ Manaſſe.
Excita potentiam tuam et veni: vt ſaluos facias nos.
Deus conuerte nos: et oſtẽde faciem tuam et ſalui erimus.
¶ Nota ꝙ deꝰ fecit fieri cherubin in arca: ſup que cherubin deꝰ dicebat ſedere. Et ita Dauid p̃cepit Salomoni vt faceret duo cherubin ſup q̃ ſedebat arca dñi: ſicut deꝰ dicitur ſedere in celo ſup cherubin. Per qð denotabat ꝙ verbum debebat includi in arca humanitatiſ: ⁊ ibi ſedere ſup duo cherubin: id eſt ſup aĩam ⁊ carnẽ: ⁊ exinde dare rñſa ⁊ doctrinã euãgelicã. Scðo eſt notandũ ꝙ talia rñſa maxime dedit deus in Silo/ q̃ erat in terra Effraim iuxta mediã tribum Manaſſe: q2 ille due tribꝰ reputabant quaſi vna: eo ꝙ erant fratres. Sed quia poſtea arca fuit mutata de Effraim in Azotũ: ⁊ exinde reducta in Gabaa: que eſt in tribu Effraim: iõ ibi per multa tp̃a deꝰ dedit reſpõſa ex arca. per qð denotat ꝙ deus incarnatus daturus erat reſpõſa pplõ chriſtiano ſignificato per iſtos tres hic nominatos. Nam Effraim interpretat augmentũ: ad denotandũ ꝙ populus Chriſtianꝰ cui danda erat lex euangelica: erat augẽdus per totũ mundũ. Et per Beniamin: q̃ dicit filius dextre/ ſignificabat etiam populus chriſtianus: qui per Chriſtũ q̃ dicit dextera dei pr̃is/ eſt regeneratus. Et ꝑ Manaſſem intelligitur ppl's gẽtilis qui erat oblitus quõdã a deo: ſed poſtea vocatus per apl'os recepit reſpõſa euãgelica. Et ideo iſte tres tribꝰ collocabant in parte occidẽtali ipſiꝰ tabernaculi: verſus quas deus dabat rñſa. Et ſil'r ſunt collocate in ordine ĩ terra promiſſiõis ad partẽ occidẽtalẽ. qð totũ factũ fuerat in figura: put ſignificabãt ppl'm chriſtianũ: q̃ recepturus erat rñſa legis euãgelice. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpũ dicit. O chriſte q̃ ſedes ſup duo cherubin ĩ celo ⁊ etiã in arca: qð ſignificabat myſterium incarnatiõis: ita veni in carnẽ: vt ſedeas ſuper duo cherubin. ſ. aĩe ⁊ corporis ĩ eadem humanitate: aut ſup duo teſtamẽta: ſcʒ nouũ ⁊ vetꝰ: ⁊ ſedeas etiã ſup duos populos ad fidem conuerſos. ſ. ex Judeis ⁊ gentilibꝰ. Veni ergo ⁊ manifeſtare. i. ſis manifeſtꝰ coram Effraim/ Beniamin/ ⁊ Manaſſe. i. veni ad populũ chriſtianũ ꝑ totũ orbẽ augmentatũ: ⁊ filiũ dextere. i. per Chriſtũ regeneratũ/ ⁊ dominũ patris ſui. i. gentilitatis: ⁊ idololatrie oblitũ. Manifeſta ergo te iſti pplõ chriſtiano. et da ipſi rñſa euãgelica: ſicut tunc dabas in deſerto: ⁊ in terra ꝓmiſſiõis rñſa corã Effraim/ Beniamin/ ⁊ Manaſſe. Et nota etiam vt legit Geñ. xlviij. ꝙ Joſeph obtulit duos filios: ſcʒ Effraim/ ⁊ Manaſſen pr̃i ſuo Jacob vt benediceret eos: ⁊ poſuit Manaſſen ad dexteram: vt imponeret ipſi manum dexteram ſuper caput ad benedicẽdũ. Et poſuit Effraim ad ſiniſtram: vt imponeret ei ſiniſtrã manũ ſup caput eo ꝙ erat iunior. Sʒ Jacob inſpiratus ſpũ ſancto cãcellatis manibꝰ poſuit dexteram ſup Effraim q̃ erat ad ſiniſtrã: ⁊ poſuit ſiniſtrã ſup caput manaſſe q̃ erat ad dexterã. Et iõ tribus Effraim multiplicata fuit ⁊ augmentata in magnũ numerum ſup oẽs alias tribus. Et ſic manaſſes dicit quaſi oblitus a pr̃e/ ⁊ poſtpoſitꝰ. ⁊ ideo illa tribꝰ fuit diuiſa. Nam media pars cepit ſortẽ vltra Jordanẽ ĩ parte orientali: et alia pars circa Jordanem in parte occidentali. Iſtud myſteriũ figurauit ꝙ deꝰ pater debebat ponere dexteram ſuã. i. filiũ ſuũ Chriſtũ ſup populũ chriſtianũ q̃ erat iunior: ⁊ illum multiplicare in magnũ numerũ ex populo gentili/ qui ſemꝑ fuerat ad ſiniſtrã ⁊ in minori dignitate: et ſic dedit ipſi benedictionẽ ſpũalẽ: et poſuit ſiniſtrã ſuam ſup populũ Judeorũ: ⁊ oblitꝰ eſt eũ: ⁊ nõ dedit ipſi benedictionẽ ſpũalẽ. Per hoc aũt ꝙ tribꝰ manaſſe fuit diuiſa in duas partes/ quarũ vna manſit vltra Jordanem inter idololatras: et altera citra Jordanem iuncta cum populo Effraim: ſignificatũ fuit quod ppl's Judeoꝝ erat in duas partes diuidẽdus: quarũ vna erat vẽtura ad fidẽ Chriſti: vt ſub eiꝰ dextera ꝓtegeret: ⁊ debebat trãſire Jordanẽ per equas baptiſmales. Sʒ altera erat in ſorde pctĩ ⁊ ꝑfidia mãſura: et illa dr̃ ꝓprie pars oblita. Et de hac particula dr̃ per ꝓphetam: manifeſtare coram Effraim/ Beniamin/ ⁊ Manaſſe. Vel poſſumus dicere ꝙ oĩbus iſtis tribubꝰ. ſ. gentibus intellectis ꝑ Manaſſen/ lex euãgelica fuit manifeſtata. Sʒ ſoli gẽtiles ⁊ apl'i cũ q̇buſdã bonis Judeis receperũt legẽ euãgelicã. Ceteri aũt mali Judei obliti ⁊ cõtẽnentes oracula ꝓphetarũ ⁊ myſteria ſacre ſcripture: legẽ euãgelicã recipere noluerũt. Propheta ergo Chriſtũ inuocat/ vt veniat ad manifeſtãdũ ſe oĩbus taʒ bonis q̃ malis: ⁊ vt ponat dexteram ſuã. i. benedictionẽ ſpũalẽ: ſup bonos: ſcʒ Judeos ⁊ apoſtolos ⁊ diſcipulos: ⁊ ſiniſtrã. ſ. maledictionẽ ſup malos. Et hoc eſt qð dicit: manifeſtare coram Effraim ⁊c. Sed q2 talis manifeſtatio ⁊ ſaluatio ⁊ redemptio habebat fieri per icarnationẽ ⁊ paſſionẽ veniẽdo in hunc mundũ: ideo ſubdit ꝓpheta dicens. O chriſte excita potentiam tuã: ⁊ deſcẽde de celo/ ⁊ veni in carnẽ: vt ſaluos facias nos ꝑ mortẽ ⁊ paſſionẽ. Sed q2 nõ ſufficit ꝙ tu venias in carnẽ/ ⁊ p̃dices legẽ euãgelicam: niſi diſponas nos ad eã recipiendam: ideo tu dñe deus virtutum conuerte nos gratiam ſpũs ſancti largiendo: vt fidem recipiamus: ⁊ oſtende faciẽ. i. humanitatẽ tuã: ꝑ quã tua diuinitas notificetur ⁊ tua voluntas: ⁊ ſic ſalui erimꝰ.

Jacob bñdixit filios Joſeph.

Domine deus virtutum: quouſq3 iraſceris ſuper orationem ſerui tui? vij. q. ſ. c. ad uerſi. tas. et
Cibabis nos pane lachrymarũ: ⁊ potum

xxiiij. q̄ ſi.iuſ. ad fa. ciet. et ca.ni. miſſ.ī. codē.

dabis nobis in lachrymis in menſura:
Poſuiſti nos in cōtradictionē vicinis noſtris: ⁊ inimici nr̄i ſubſannauerūt nos.
Deus virtutū conuerte nos: ⁊ oſtende faciem tuam: ⁊ ſalui erimus.

¶ Hic ſcd̄o petit liberari ab omni miſeria corporali ſicut liberatus fuit populus de Babylonia per Jeſum ſacerdotem zorobabel. Vn̄ ait. O dn̄e Chriſte deꝰ virtutū ⁊ angelorum quouſqꝫ iraſceris ſuper orōnem ſerui tui eā nō audiēdo: ⁊ cibabis nos in hoc mūdo pane lachrymarū: ⁊ potū dabis nobis in mēſura. i. ad magnā quātitatē: Quaſi dicat: non comedimꝰ nec bibimꝰ niſi cū lachrymis pre multitudine afflictionū: qꝛ poſuiſti nos ī cōtradictionē vicinis noſtris: qꝛ circūquaqꝫ nos affligunt: ⁊ inimici noſtri ſubſannauerūt nos ⁊ deriſerunt nos. Totū hoc fuit impletū ad literā in captiuitate Babylonica: a qua fuerūt liberati per Jeſum ſacerdotē ſiue ꝑ Cyrū. Que quidē captiuitas ſignificabat captiuitatē ſctōꝝ patrū exiſtētiū in limbo iferni faciē Chriſti expectātiū. Et ideo loquitur ī pſona eoꝝ. Dn̄e deꝰ xtutū cōuerte nos: ⁊ oſ̄de faciē tuā ⁊ ſalui erimꝰ. Vn̄ ſicut xp̄s oſtēdit faciē ſuā in terris ꝑ incarnationē ⁊ p̄dicationē ⁊ mortē ⁊ paſſionē: ⁊ liberauit oēs a pctō: ita in inferno oſtēdit faciē ſue oīpotētie: cū aīa eiꝰ xbo vnita deſcēdit ad inferos ⁊ cōfregit portas ereas ⁊ vectes ferreos: ⁊ inde traxit ſctōs pr̄es. E de hac oſtenſione faciei dicit hic ꝓpheta. Dn̄e deꝰ xtutū cōuerte nos ad te: ⁊ oſtende faciē tuā in iferno: ⁊ ſalui ⁊ liberati erimꝰ. Etiā hoc idem pōt intelligi de oſtenſione faciei Chriſti poſt reſurrectionē: in qua ſe oſtēdit diſcipulis in
Oſtendit xp̄s faciem. facie imortali ⁊ impaſſibili. Unde ſicut añ reſurrectionē ſe oſtēderat mundo in carne: ⁊ facie paſſibili ⁊ mortali: per quā nos liberauit a pctō ⁊ morte ſpūali: ita poſt reſurrectionē ſe oſtendit in facie ⁊ carne ipaſſibili ⁊ imortali: ꝑ quā nos liberauit ab oī miſia ⁊ morte corpali: quā imortalitatē poſſidebimꝰ ī nouiſſimo die: ⁊ ſic erimꝰ liberati a lachrymis ⁊ ab omni miſeria. Et ſic ptꝫ ꝙ iſta oſtenſio faciei Chriſti quā petit ꝓpheta ī ſcd̄o loco ī hoc xſiculo/ pōt itelligi de oſtēſiōe faciei xp̄i in inferno: ⁊ de oſ̄ſiōe faciei poſt reſurrectionē ī carne ipaſſibili ⁊ inmortali: q̄ quidē oſtēſio fuit nobis neceſſaria.

Exodi xij. Vineam de egypto tranſtuliſti: eieciſti gētes et plantaſti eam.
Dux itineris fuiſti in cōſpectu eius. ⁊ plātaſti radices eius: ⁊ impleuit terram.
Operuit mōtes vmbra eius: et arbuſta eiꝰ cedros dei.
Exodi xvij. Extendit palmites ſuos vſqꝫ ad mare: et vſqꝫ ad flumen propagines eius.

¶ Hic petit liberari eccl'ia ab oibꝰ pſecutiōibꝰ inimicorū. Vn̄ nota/ ꝙ eccl'ia ilico poſt aſcēſionē xp̄i incepit affligi ⁊ pati pſecutiones. Prio a Judeis. Scd̄o a tyrānis. Tertio ab hereticis ⁊ ſarracenis. Quarto patietur ab Antichriſto. a quibus pſecutionibꝰ liberabit eccl'ia total'r in ſcd̄o aduētu xp̄i ad iudiciū. Et hanc liberationē petit in hac vltia parte. Que quidē pſecutiōes fuerūt figurate per Antiochū tp̄e Maccabeoꝝ. Vn̄ dicit hic. O dn̄e Jeſu Chriſte trāſtuliſti quādā vineā. i. illū pplm̄ Iſrael de egypto: ⁊ eieciſti gētes de terra ꝓmiſſiōis: ⁊ plātaſti eā. ſ. vineā tuā/ ⁊ ibidē collocaſti. Ita pariter tu trāſtuliſti ⁊ traxiſti vineā tuā. i. religionem chriſtianā de tenebris pctōꝝ: ⁊ eieciſti idololatriam ⁊ plātaſti in populo gētili doctrinā euāgelicā. Et fuiſti dux itineris in cōſpectu illiꝰ ppl'i per lumen legis euāgelice. Et plātaſti radices huiꝰ vinee .i. articl'i fidei ꝑ totū mūdū: ⁊ ſic iſta vinea chriſtiane religiōis ipleuit totā terram a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. Et vmbra eiꝰ operuit oēs mōtes: ⁊ arbuſta eiꝰ cooperuerūt oēs cedros dei. i. oēs reges ⁊ principes ⁊ philoſophos iugo fidei ſubiecit. Et ideo iſta religio Chriſtiana extēdit palmites ſuos. i. apl'os et martyres ſuos vſqꝫ ad mare occeanū tā orientale ꝙ occidētale. Et extendit ꝓpagines ſuas vſqꝫ ad flumina. i. vſqꝫ ad fontē Nili ⁊ Tanais Gangis ⁊c.

Ut quid deſtruxiſti maceriam eiꝰ: ⁊ vindemiāt eā oēs qui p̄tergrediuntur viam:
Exterminauit eam aper de ſylua: et ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

¶ Quid. i. quare deſtruxiſti maceriā eiꝰ. i. murorum fortitudinē eius: ⁊ oēs qui pretergrediuntur viam. ſ. extranei ⁊ infideles vindemiant eam. i. deuorant ⁊ depredant: Nam aper de ſylua. ſ. Mahometus cū ſua ſecta exterminauit eā: ⁊ ſingularis ferus. ſ. Antichriſtꝰ depaſtus eſt eā. Vn̄ nota ꝙ tota ſecta Mahometica ſiue Mahometꝰ cū ſequacibꝰ ſuis. dicit aper de ſylua: eo ꝙ arabes ⁊ tartari ⁊ turci q̄ ceperunt ⁊ ſequunt illā ſectam omnes erant paſtores armentorū: ⁊ hoīes ſylueſtres ꝑ ſyluas vagantes. Et iſti exterminauerunt vineā Chriſti propter peccata noſtra: vt dictū eſt pſal. lxiij. ⁊ lxxix. Antichriſtus autē dicit ſingularis ferus: qꝛ pre cunctis ceteris oibꝰ erit ſeuior ⁊ crudelior. Et ideo propheta in perſona totiꝰ eccleſie inuocat Chriſtū/ vt veniat ad liberandum nos de ſupradictis beſtijs: q̄ totā eccleſiam debent deuorare. Et ideo dicit Chriſtum inuocando.

Deus virtutum cōuertere: reſpice de celo ⁊ vide ⁊ viſita vineam iſtam.
Et perfice eā quam plātauit dextera tua: ⁊ ſuper filium hoīs quem confirmaſti tibi.
Incenſa igni ⁊ ſuffoſſa: ab increpatiōe vultus tui peribunt.
Fiat manus tua ſuꝑ virum dextere tue: ⁊ ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.

¶ O deus virtutū ⁊ triūphoꝝ cōuertere ad nos: qꝛ qd̄ patimur peccata noſtra meruerūt. Et ne deſeras nos: ſed reſpice de celo oculo mie: ⁊ vide afflictionem noſtrā. Et viſita iſtam vineā tuā. Et perfice eā: quia in magnā partē apoſtatauit decepta ꝑ Sarracenos ⁊ Antichriſtū. Quā vineam plantauit filiꝰ tuus q̄ eſt dextera tua. Et ideo O deꝰ pater reſpice Jeſum Chriſtum filiū hoīs. i. filium virginis Marie: vel filiū Adā ſcd̄m carnem ⁊ deſcendentiam matris: quem tibi cōfirmaſti. i. verbo tuo vniſti et aſſumpſiſti. Nā tota iſta vinea ſuffoſſa eſt: ⁊ deſtructa igni ⁊ afflictione iſtarum beſtiarum. Ideo ab increpatione vultus tui peribunt: id eſt fac vt iſte beſtie pereant ab increpatione ⁊ indignatiōne ire tue. Et fiat manꝰ tua ⁊ oīpotētia ſuꝑ Chriſtū virum dextere. i. potētie tue: ⁊ ꝑ. i. ſuꝑ filiū hoīs. i. filiū virginis quē tibi cōfirmaſti ⁊ elegiſti: vt ipſe Chriſtus veniat ad liberandū nos de ſupradictis beſtijs et perſecutionibus in ſecundo aduentu ſuo.

Et non diſcedimus a te: viuificabis nos ⁊ nomen tuum inuocabimus.
Domine deus virtutū cōuerte nos: et oſtē faciem tuam: ⁊ ſalui erimus:

¶ Licet multi decepti diſceſſerint a te: ⁊ ſecuti fuerint Mahometū ⁊ Antichriſtū ꝓpter bona tēporalia: tñ nos in firma fide pſiſtētes nō diſcedimꝰ nec diſcedere intēdimus a te. Et iō tu viuificabis nos dando fortitudinē ad reſiſtendum. Et ſic inuocabimus nomen tuū: ⁊ etiā viuificabis. i. reſuſcitabis nos prebēdo corpora glorioſa in premium. Et ideo Chriſte dn̄e deꝰ virtutū cōuerte nos ad te ſemper ⁊ in nouiſſimo die: ⁊ oſtende faciē tuā glorioſā. i. veni ad iudicandū viuos ⁊ mortuos in poteſtate magna ⁊ maieſtate: ⁊ retribue nobis premiū eternū in celo: ⁊ perſecutoribꝰ noſtris penā eternā. ¶ Ex ſupradictis ptꝫ/ ꝙ licet iſte pſalmꝰ poſſit exponi literaliter de liberatione ppl'i Judaici a tribꝰ preſſuris. ſ. a captiuitate egyptiaca ⁊ a captiuitate Babylonica ⁊ ab afflictione Antiochica tēpore Machabeorū: tñ qꝛ ille tres liberationes ſignificabant alias tres liberationes futuras per Chriſtū in eccl'ia. ſ. liberationē a peccato ꝑ mortē ⁊ paſſionē: ⁊ liberationē patrū a limbo per deſcēſum ad inferos: ⁊ ab oībus perſecutionibꝰ infideliū ipſius eccl'ie: ideo melius eſt ꝙ iſte pſalmꝰ exponat vltra ſenſum literalem ſicut expoſitus eſt. ¶ Unde tota eccl'ia ter petit faciē Chriſti/ ⁊ preſentiā vt veniat ad liberandū ⁊ ſaluandū eā: ſicut ter dicit Dn̄e deꝰ virtutum. Unde primo petit ꝙ oſtendat faciē in carne mortali ⁊ paſſibili in hoc mūdo ad ſaluandū a peccato. Scd̄o petit vt oſtēdat faciē ſuā in inferno ad extrahendos ſanctos patres: ⁊ etiā oſtendat faciē ſuā ipaſſibilē et immortalē poſt reſurrectionē ad ſaluandū ab omni corporali miſeria. Tertio petit vt Chriſtꝰ oſtēdat faciē ſuā glorioſam cū poteſtate magna ⁊ maieſtate in finali iudicio/ vt pficiat ſuā vineā/ ⁊ imponat laborū finē ⁊ pſecutionū in ea: et tribuat bōis gl'iam ⁊ malis penā eternā. Et ſic prudens lector poterit ſupradicto modo exponere preſentem pſalmū pro eccl'ia poſita in quacunqꝫ afflictione: ⁊ etiā quilibet fidelis poſitꝰ in preſſura pōt cū pñti pſalmo orare vt deꝰ liberet eū. Et ſic etiā eccleſia dicit nūc hūc pſalmū/ vt liberet eā de manu triū beſtiarū. ſ. Sarracenorū/ Tartarorū/ ⁊ Turcorū: ⁊ oſtendat Chriſtꝰ faciē ⁊ potentiā ſuā contra eos. Vel poteſt dici ꝙ ſicut ille ppl's paſſus eſt quatuor pſecutiones in teſtamēto veteri. ſ. perſecutionē egyptiacā: ⁊ finitimorū tēpore Judicū: ⁊ Babylonicā: et Antiochicā tēpore Macabeorū: ita eccleſia poſt aſcēſionē Chriſti paſſa eſt quatuor/ pſecutiones. Prima fuit tyrannorū. Secunda hereticorū. Tertia Sarracenorū. Quarta Antichriſti. De prima fuit liberata ꝑ martyres tēpore Cōſtantini. Scd̄a ꝑ doctores tēpore Auguſtini. de tertia expectat liberari ⁊ de quarta. De oibꝰ ergo hiis quatuor perſecutionibꝰ petit eccleſia liberari in hoc pſalmo: petendo vt deus oſtendat ſibi faciē miſericordie ⁊ fauoris: ſcd̄m ꝙ quater dicit: Oſtende faciem tuā ⁊c. Et ſic prudens lector poterit adaptare hunc pſalmū ſupradictis quatuor pſecutiōibꝰ ⁊ talibus: qꝛ in duplici ſpū loquitur Dauid in hoc pſalmo: eo ꝙ habuit duplicem ſpiritum prophetie in eo.

EXultate deo adiutori noſtro: iubilate deo Jacob. xcv. di. ſtinc. c eccc. et xiij. q̄. ſ. §. his ita.
Sumite pſalmū ⁊ date tympanū: pſalterium iucundum cum cithara.
Buccinate in neomenia tuba: ī inſigni die ſolennitatis veſtre.

¶ Huic pſalmo preponitur titulꝰ/ Victori ſiue in finē in torcularibꝰ Aſaph. Ex quo titulo apparet ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū: ⁊ dedit ipſum cantandum ipſi Aſaph/ ad victoriā vocū tēpore torculariū. Et ſic in hoc titulo ptꝫ cantor ſiue modus cantandi et tēpus in quo cantabatur pſalmꝰ. Sed licet titulꝰ nō exprimat muſicalia inſtrumēta cū quibus cātabat: tñ in pſalmo exprimit qualiter cantabat cum quinqꝫ muſicis inſtrumētis. ſ. cum cornu et tuba et tympano ⁊ pſalterio ⁊ cithara. Prima ergo particula huiꝰ tituli iā eſt nobis nota ꝑ ea q̄ dicta ſunt in ceteris pſalmis. Nā ꝑ hoc ꝙ iſte pſalmus cantabatur in finē cum omni conatu vocū vſqꝫ ad vltimū punctum. denotatur ꝙ iſte pſalmus dirigit in Chriſtū qui eſt finis legis: ⁊ vocabat eum cū maximo conatu: ⁊ vt veniret in carnē. Sed ꝓ declaratione totius tituli et pſalmi: reſtant tria videnda: vt capiamꝰ intelligentiā pſalmi. Primo eſt videndū qd̄ eſt hoc tēpus torculariū: ⁊ in qbꝰ feſtiuitatibus precepit Dauid cantari hūc pſalmū. Secūdo quare ⁊ ad quem finē p̄cepit ipſum cantari tali tēpore. Tertio quare p̄cepit ipſum cātari cū talibus inſtrumētis muſicis. ¶ Quātū ad primū eſt dicēdū ꝙ tēpus torculariū eſt mēſis ſeptēbris: qui dicit ſeptimus menſis anni incipiendo a Martio qui eſt primus mēſis anni. qui quidē mēſis ſeptimꝰ dicit tempus torculariū: eo ꝙ in tali menſe vindemie iā mature colligebant: ⁊ in torcularibꝰ ex eis vinū extorquebat: ⁊ in cellarijs reponebat. In quo menſe ſeptimo deꝰ p̄cepit tria feſta ſolēnia celebrari/ vt ptꝫ
Tempꝰ torcularium eſt menſis ſeptembris.
Leuit. xxiij. ⁊ Numeri. xxix. ſ. feſtū tubarū in prima die mēſis in memoriā liberationis Yſaac de ſacrificio/ pro quo aries fuit immolatus. Gen̄. xxij. Secūdo precepit deus celebrari feſtum propitiationis decimo die eiuſdem mēſis in memoriā ꝓpitiatiōis filiorū Iſrael: qn̄ deus propitiatus eſt eis pro peccato vituli cōflatilis. Exo. xxxij. Tertio precepit deus celebrari feſtum tabernaculoꝝ decimaquinta eiuſdē menſis in memoriā peregrinationis deſerti: in qua habitabāt in tabernaculis: ⁊ etiā potiꝰ in memoriā quietis ⁊ poſſeſſionis terre ꝓmiſſionis in qua quieuerunt a peregrinatione ⁊ habitatione tabernaculoꝝ mobiliū. Hoc feſtū celebrabatur per octo dies: ⁊ octauus erat ſolēnis: q̄ dicebat feſtū cetus ſiue collecte. Et ſic totus ille menſis ſeptimꝰ erat illi ppl'o feſtiuꝰ. Dicebat ergo ille mēſis ſeptimus/ menſis ſiue tēpus vindemiarū ⁊ collectarū ⁊ torcularium: liberationis ⁊ propitiationis ⁊ tabernaculorum ſiue quietis ratione illarum feſtiuitatū.
Tria feſta ſolēnia celebrāda.

Et in hoc mēſe toto feſtiuo Dauid precepit cantari iſtũ pſalmũ. Sed reſtat ſcdm ſciendũ quare et ad quem finē precepit de⁹ iſta feſta celebrari: ⁊ Dauid ipſum pſalmũ cantari in tali tēpore torculariũ ⁊ i talibus feſtiuitatib⁹. Ad hoc reſpōdēt Iudei dicentes/ ꝙ cauſa quare de⁹ ꝑcepit iſta feſta celebrari in ſeptimo mēſe/ fuit: qꝛ in tali tp̄e ⁊ mēſe deus creauit mundũ. Et ideo voluit ꝙ totus ille menſis eſſet feſtiuus: Et hoc probāt ſic. Nam deus oīa creauit in ſua perfectione: qꝛ ꝑfecta ſunt dei opera. Deut. xxxij. Igit̄ in illo mēſe creauit de⁹ mundũ. Qđ cōfirmat̄. Nam ilico poſt creationē Adaꝫ comedit de fructibus paradiſi. Sed oppoſitũ dicit̄ Exod. xij. Ꝺ Martio: Mēſis iſte prim⁹ erit vobis in menſibus anni. Unde tota eccl'ia tenet ꝙ mund⁹ fuit creatus in equinoctio vernali: ⁊ per ꝯſequēs in mēſe Martij: ⁊ ſic fuit ille prim⁹ menſis anni: et per cōſequēs Septēbris fuit ſeptim⁹/ ⁊ ſic ſacra ſcriptura ſemꝑ ſeptembrē appellat̄ ſeptimũ mēſem. vt p̄ꝫ Leuiti. xxiij. Nec valet cōfirmatio ⁊ ratio eorum: immo mi nor eſt falſa/ qꝛ in menſe ſeptimo arbores non ſunt oēs in ſua ꝑfectione: immo in ſua deiectione: qꝛ ꝓ maiori parte oēs fruct⁹ ſunt collecti: ⁊ folia cadūt ab arborib⁹ ꝓpter autũnum iminentē. Et qꝛ oēs fruct⁹ erāt collecti/ de⁹ ꝑcipiebat tūc feſta celebrari. Qđ vero dicunt ꝙ oēs arbores fuerunt create cũ ſuis fructib⁹: maxime qꝛ Adā ilico comedit: Reſpondetur ꝙ verum eſt maxime/ in illo hemiſpherio auſtrali: vbi Adā fuit poſit⁹: vbi nunꝙ deficiūt fructus nec cadunt folia propter fauorē celi ⁊ aſtrorum in illa paradiſo. ſed in iſta noſtra parte aquilonari defecit poſtea propter peccatũ illa fecūditas ꝑut dictũ eſt pſalmo. lxxj. Et ideo catholice reſpodendo ad queſitũ/ eſt dicendũ ſcdm regulas ⁊ principia ꝑpoſita in ꝓlogo: ꝙ cũ Chriſt⁹ fuit finis totius legis veteris: ⁊ tota lex tēdebat ad Chriſtuꝫ: tanꝙ via in ꝓpriũ terminũ ⁊ finē: ideo ſicut oīa cōtingebant illis in figurā: ita oīa ꝑcepta legis data ſunt illis in ſignũ ⁊ figurā futurorũ myſteriorũ Chriſti ⁊ eccl'ie ſue. Et ſic ſicut illud tabernaculũ ⁊ tēplũ ⁊ illa ciuitas Hieruſalē fuit dedicata ⁊ cōſecrata ad cultũ diuinuꝫ in figurā totius eccl'ie Chriſti toto orbe diffuſe: Ita pariter oīa illa feſta tēporalia q̄ celebrabant̄ in ſeptimo mēſe cũ ceteris fuerunt a deo dedicata ⁊ ꝑcepta in ſignũ ⁊ figuraꝫ totius tēporis Chriſti Meſſie. Nā ſicut Chriſt⁹ fuit finis toti⁹ legis: ita totũ tēpus gratie fuit finis totius tēporis legis ⁊ omniũ feſtiuitatũ ei⁹. Et ideo oīa illa figurabant tempus Chriſti Meſſie cuius erant figure. ¶ Ad cuius maiorē declarationē eſt iterũ aduertendũ: ꝙ oīa feſta veteris legis fuerūt ꝑcepta celebrari in fine alicui⁹ ſeptenarij. Nā ſabbatũ [illegible] fuit preceptũ celebrari in quolibet ſeptimo die hebdomale. Et feſtũ pētecoſtes in ſeptima ſeptimana poſt paſcha in memoriā datiōis legis. ⁊ feſtum tubarum ⁊ expiationis ⁊ tabernaculorũ ⁊ collectarũ in ſeptimo menſe. Et ſabbatũ terre in ſeptimo anno vt oīa iſta patēt Leuit. xxiij. et Numeri. xxix. Ideo ſicut oīa alia erant figuratiua ⁊ ſignificatiua: ita iſte numerus ſeptenarius erat figuratiuus totius tēporis eccl'ie. Nā ſicut vna eſt eccl'ia ab Adā vſꝫ ad iudiciũ/ habēs diſtincta mēbra ſucceſſiue: ita fuit vnũ tēpus habēs diſtinctas etates/ ⁊ dies/ ⁊ menſes/ ⁊ annos. Et ſi ſicut ſunt ⁊ cōputant̄ ſeptē etates mūdi: ita computant̄ ſeptē dies/ ſiue menſes/ ſiue anni mundi/ nō ſolũ/ ſecūdũ nos ſed etiā ſcdm Hebreos. Et ſic prima dies mundi fuit ab Adā vſꝫ ad Noe. Et ſcđa dies ſiue menſis aut annus mūdi fuit a Noe vſꝫ ad Abraham. Tertia vero ab Abraham vſꝫ ad Moyſen. Exinde quarta vſꝫ ad Dauid. Exinde quinta vſꝫ ad captiuitatē Babylonis. Et exinde ſexta vſꝫ ad Chriſtũ. Et exinde ſeptima vſꝫ ad iudiciũ. Et ideo Hebrei totũ tp̄s ab Adā vſꝫ ad diluuiũ appellant tēpus ⁊ diē primi mūdi/ ⁊ a diluuio vſꝫ ad Abrahaꝫ appellāt tēpus ⁊ diē ſcđi mūdi. Et ab Abraham vſꝫ ad Moyſen appellant tēpus ⁊ diē circūciſionis: eo ꝙ ſola circūciſio currebat in populo dei. A Moyſe autē vſꝫ ad Dauid appellāt tēpus ⁊ diē tabernaculi: eo ꝙ in ſolo tabernaculo fiebant legalia. A Dauid autē vſꝫ ad captiuitatē appellāt tp̄s ⁊ diē primi tēpli. A reditu captiuitatis Babylonice vſꝫ ad Veſpaſianũ/ appellāt tēpus/ et diē ſecūdi tēpli. Totuꝫ vero reſiduũ poſt deſtructionē ſecūdi tēpli appellant tempus regis Meſſie: eo ꝙ ſcdm omnes prophetas rex Meſſias erat venturus in fine ſecundi tēpli: ⁊ ſic oēs Rabini Iudeorũ totā iſtā ſeptimam etatē poſt ſcdm tēplũ aſſerūt eē tp̄s ⁊ diē regis Meſſie: ⁊ ſic cōtinue expectant eũ fruſtra: vt patebit in fine hui⁹ libri. Ex oībus ſupradictis p̄ꝫ ꝙ iſta tota vltima etas poſt aduētũ xp̄i eſt ſeptim⁹ dies/ ⁊ ſeptim⁹ mēſis/ ⁊ annus mundi/ ⁊ vniuerſalis eccl'ie figuratus/ ⁊ ſignificat⁹ ꝑ illũ diē ſeptimũ ⁊ mēſem ⁊ annũ quē deus ꝑcepit celebrari in lege. Et per cōſequens totũ iſtud tēpus gratie ⁊ tēpus euangelicũ in quo ſumus/ eſt illud ſabbatũ in lege figuratũ: ⁊ qđ deus in figura precepit liberari in fine cuiuſlibet ſeptimane: ⁊ eſt ille ſeptimus mēſis in quo precepit illa quatuor feſta in figura celebrari: ⁊ eſt ille ſeptimus annus figuratus ꝑ ſabbatũ terre. Et per cōſequens totũ iſtud tēpus dicit̄ verũ ſabbatũ in quo precipimur ceſſare ab operib⁹ legis Moyſaice/ ⁊ ab omni opere ſeruilis peccati. Et totum hoc tēpus eſt ſeptim⁹ mēſis/ in quo precepimur celebrare oīa illa quatuor feſta in re ⁊ veritate/ q̄ illi celebrabant ⁊ obſeruabant in figura. Nā totũ hoc tp̄s eſt dies liberationis/ ⁊ expiationis/ ⁊ ſalutis/ et humane redēptionis. de quo dicit̄ Eſaie. xlviij. Tēpore accepto exaudiui te/ ⁊ in die ſalutis auxiliatus ſum tibi. Itē eſt annus placabilis/ ⁊ dies medele ⁊ indulgētie/ ⁊ redēptionis. Eſa. lxj. Spiritus domini ſuꝑ me: eo ꝙ vnxit me: ad annunciādũ māſuetis miſit me: vt mederer cōtritis corde/ ⁊ predicarē captiuis indulgentiā/ ⁊ clauſis apertionē: ⁊ predicarē annum placabilē dn̄o ⁊c. Cũ ergo queritur/ quare deus precepit celebrari illa quatuor feſta in ſeptimo menſe/ ⁊ tēpore vindemiarũ ⁊ torcularium: Reſpondet̄ ꝙ illud precepit in figura/ eo ꝙ ille ſeptimus mēſis figurabat iſtũ ſeptimũ mēſem gratie et euangelicum in quo ſumus/ in quo illa myſteria illarũ quatuor feſtiuitatũ erant implenda. ſ. myſteriuꝫ ſacrificij Abrahe/ ⁊ myſteriũ ꝓpitiationis vniuerſalis: ⁊ myſteriũ tabernaculorũ ⁊ torcularium. Nā ſacrificiũ Abrahe fuit impletũ ꝑ Chriſtũ in cruce: ⁊ myſteriũ ꝓpitiationis ⁊ expiatiōis noſtre ab oīm pctōrũ: ⁊ myſteriũ tabernaculorũ in quibꝰ habitamus ꝑ gratiā in hac militanti eccleſia: [illegible] tum eſt myſteriũ torculariũ/ ⁊ collecte aliorũ fructuũ. Nā xp̄s expreſſit vinũ euāgelicũ ⁊ eccleſiaſticorum ſacramentorũ ex vindemia legis veteris: ⁊ ſeparauit vinũ a vinaceo: ⁊ oleũ ab amurca/ ⁊ granũ euangelicũ ex paleis cerimonialiũ legis. Oleũ autem ⁊ vinũ euangelicum repoſuit in cellario: et granum in horreo eccleſie: quibus nos fruimur in hac eccl'ia per gratiam. Et ſic illa feſta que illi ſemel in ſeptimana/ ⁊ ſemel in anno celebrabāt in figura: nos ſemꝑ ⁊ iugiter ⁊ cōtinue obſeruamus ⁊ celebramus in veritate/ ꝑut latius videbit̄ in queſtione finali deo cōcedente. Et ideo Dauid ꝑcepit cantari iſtũ pſalmũ in ſeptimo mēſe tēpore torculariũ/ qđ primo querebat. Sed nūc reſtat vidēduꝫ quare ꝑcepit ip̄m cātari cũ tympano/ ⁊ pſalterio. ⁊ cithara ⁊c. Ad qđ rūdet ſicut dictũ eſt in ꝓlogo tractatu quinto: ⁊ latius dicet̄ pſalmo vltimo/ qđ oīa illa inſtrumēta muſicalia: cũ quib⁹ Dauid precepit cantari pſalmos/ figurabāt futura myſteria Chriſti ⁊ eccleſie. Nā tympanũ ſignificabat paſſionē Chriſti: qui erat percutiēdus ⁊ flagellādus ⁊c. ⁊ cornu figurabat imperiũ ⁊ crucē Chriſti: cũ qua debebat diabolũ debellare: ⁊ pſalteriuꝫ figurabat decē articulos fidei euāgelice: ⁊ decē precepta. Cithara aũt triāgularis figurabat fidē articulorũ: ⁊ obſeruantiā preceptorũ: ⁊ gratiam ſacramētorũ: in quibus tota conſiſtit chriſtiana religio. Tuba vero figurabat euāgelicā ꝑdicationē ⁊ vocationē fideliũ ad fidē Chriſti/ ⁊ ad recipiēdā ſalutē/ q̄ oīa figurabant̄ in lege/ ⁊ ꝑnūciant̄ prophetice in hoc pſalmo. Que oīa ꝑuidēs Dauid in ſp̄ũ fecit hunc pſalmũ: ⁊ dedit ip̄ũ cantanduꝫ choro ipſius Aſaph: eo ꝙ dirigit̄ ton eccl'ie: ⁊ precepit ipꝫ cātari ad victoriam vocũ cũ toto conatu ⁊ cũ ſupradictis inſtrumētis: eo ꝙ lex vocabat Chriſtũ vt veniret ad liberandũ ⁊ redimēdũ genus humanũ: ꝑut per oīa illa feſta legis figurabat̄. In quo quidē pſalmo Dauid excitat oēs fideles veteris teſt. ⁊ illi⁹ ſtat⁹ vt celebrēt illa feſta in figura ſub fide Chriſti futuri: vocando ipſum vt veniat in carnē ad cōplendum oīa iſta myſteria ꝑ illũ menſem ſeptimũ ⁊ illa feſta figurata/ ⁊ vt recipiāt Chriſtũ in ſuo aduētu cũ ſumma exultatiōe. Et ex ꝯſequēti apoſtrophat ad fideles no. teſta. exhortādo: vt cũ receperint Chriſtũ celebrēt illũ ſeptimũ mēſem/ ⁊ illa ſabbata ⁊ feſta in re ⁊ veritate in hoc menſe ⁊ ſabbato grē ꝑ illa ſabbata vete. leg. figurato/ ⁊ celebrēt iſta feſta cũ tympano ⁊ pſalterio/ ⁊ cithara euāgelica. Et ſic ſemper iſte pſalmus eſt legēdus ⁊ cantādus fidelib⁹ cũ duplici ſp̄ũ. In quo quideꝫ pſalmo duo facit Dauid. Nā primo excitat ſynagogā ꝓ illo ſtatu ad celebrādũ figuraliter illa quatuor feſta cũ illis muſicis inſtrumentis/ vocādo Chriſtũ in carnē/ vt veniat ad implendũ oīa illa myſteria in veritate. Secundo introducit Chriſtũ venientē in carnē vocantē populũ Iudeorũ: vt audiat eius legē euāgelicā/ ⁊ recipiat ipſum: ibi. In tribulatione inuocaſti me.

¶ Quantuꝫ ergo ad primum dicit propheta. O ſynagoga/ o popule Iſrael exultate ī his feſtiuitatibus deo noſtro: ⁊ iubilate non dijs gentiũ: ſed deo Iacob qui eſt verus deus. Et in hac celebratione ⁊ cantu ſumite pſalmũ. i. cantate hunc pſalmum/ ⁊ date. i. percutite tympanũ in ſignũ paſſionis Chriſti futuri: ⁊ pulſate pſalteriũ iucundũ. i. libenter adimplete decem precepta cum cithara. i. cũ hymnis ⁊ laudibus. Buccinate cum buccina ⁊ cornu in memoriam ſacrificij Abrahe: ⁊ cuꝫ tuba neomenia ⁊ gratiarum actione de collectione nouarũ frugum ⁊ vindemiarum in hoc feſto neomenie/ ⁊ inſigni die ſolēnitatis veſtre/ ſcꝫ in feſto ſolēni ſcenophegie ī memoriā fixiōis tabernaculi. quaſi dicat: celebrate cum exultatione omnes has quatuor feſtiuitates cum his quinꝫ inſtrumentis ⁊c. Et reddit cauſam quare/ dicens.

Quia preceptum in Iſrael eſt: ⁊ iudicium deo Iacob. [illegible]

¶ Preceptũ eſt in Iſrael a dn̄o. Leui. xxiij. ⁊ Numeri. xxviij. qui ꝑcepit huiuſmodi quatuor feſta cũ ſacrificio celebrari: ⁊ iudiciũ eſt deo Iacob. Itaꝫ iudicio ⁊ cōminatiōe maledictionis ⁊ punitionis hoc ꝑcepit de⁹ ipſi Iacob. i. ꝑp'o Iſr'l filio Iacob. Et reddit cām quare deus inſtituit iſta feſta: dicēs.

Teſtimonium in Ioſeph poſuit illud cũ exiret de terra Egypti: linguam quaꝫ non nouerat audiuit. Exo. [illegible]

Diuertit ab oneribus dorſuꝫ eius: manus eius in cophino ſeruierunt. Exo. [illegible]

¶ Deus poſuit ⁊ inſtituit illud ꝑceptũ/ ⁊ legem in teſtimoniũ/ ⁊ fedus/ ⁊ memoriaꝫ ipſi Ioſeph. i. populo Iſrael qui ī Egypto Ioſeph ab Egyptijs nominabat̄: quaſi a nobiliori: vt dictuꝫ eſt. Et dicit ꝙ toti Iſrael poſuit hāc legē de feſtis celebrādis ī teſtimoniũ ⁊ memoriā: cũ exiret de terra Egypti: qꝛ tūc audiuit ille pp'ls linguam quā nunꝙ nouerat. Nā neſciebat loqui niſi Egyptiace: in qua lingua nutriti fuerāt in Egypto. Sed cuꝫ fuerūt ī deſerto ⁊ in terra ꝓmiſſiōis. cōmunicādo cũ ceteris gētibus/ didicerūt idiomata/ ⁊ linguas ignotas. Et etiā dicit ꝙ Moyſes cogebat eos loq̄ lingua Hebraica/ q̄ fuerat ab eis obliuiōi tradita. Et etiā ille populus audiuit linguā ignotā: cũ legē ꝑ os Moyſi a deo datā accepit/ in qua ſūt ⁊ erāt cerimonie: et ꝑcepta/ et myſteria eis ignota. q. d. ꝙ de⁹ inſtituit hoc ꝑceptũ/ qñ eduxit Iſrael de Egypto/ ⁊ docuit nouā legē. Et etiā qꝛ de Egypto liberatus ille populus diuertit/ ⁊ remouit dorſum ſuũ ab onerib⁹: qꝛ ibi ſeruiebat/ ⁊ opa vilia exercebat portādo onera ſupra dorſum ſuũ: qꝛ oēs erāt portitores onerũ per domos ꝓ vili pretio. Et iđ ſequit̄. Et man⁹ ei⁹ in cophino ſeruierūt: qꝛ in cophinis ⁊ ſportis portabāt terrā ad faciēdos lateres: vt p̄ꝫ Exo. ij. ſꝫ ab oib⁹ his fuerūt diuerſi: ⁊ ſubtracti/ ⁊ liberari tunc. Cũ ergo eſſent in mōte Sinai/ deus ꝑcepit huiuſmodi feſta īter cetera ꝑcepta cerimonialia: in memoriā ⁊ ꝓ grārum actione tātorũ beneficiorũ receptorũ: ⁊ in figurā futurorũ: vt dictũ eſt. Ergo bene merito debēt filij Iſrael tales feſtiuitates celebrare cũ oībus cerimonijs ſupradictis. q. d. O filij Iſrael celebrate huiuſmodi feſtiuitates nō ſolũ literaliter cũ cerimonijs: ſed cum intelligētia allegorica ⁊ ſp̄ũali. i. deſiderate ⁊ petite accelerari aduētũ meſſie per huiuſmodi myſteria figuratũ. Et cũ venerit/ recipite eũ: q̄ nos debet a iugo legis ⁊ a peccato liberare/ ⁊ ſeruate eius legem et precepta: qꝛ iſta lex vere ibi eſt finienda: qꝛ ibi eſt finis ⁊ ꝑfectio ⁊ veritas. ¶ Eſt tamen aduertendum/ ꝙ Dauid non ſolum excitauit ſynagogam ad celebrandum illa quatuor feſta in figura/ ⁊ myſterio ⁊ prophetia: ſed etiam excitat populum chriſtianum ad celebrādum predicta feſta iaꝫ per gratiā. Nā ſicut

exhortatur ſynagogaʒ ad celebrandū iſta feſta in figura: ita pariter exhortatur fideles noui teſt. ad celebrandū ea in re ⁊ veritate. Unde dicit nobis. O eccleſia ⁊ popule chriſtiane poſtꝗ iam Chriſtus venit: ⁊ oīa predicta myſteria in ſe impleuit: ⁊ nos a iugo legis ⁊ peccato / ꝑ paſſionē / ⁊ reſurrectionē liberauit: exultate ipſi Chriſto vero deo adiutori noſtro: quia ab oībus his liberauit nos / ⁊ pro gratiarū actione iubilate ipſi qui eſt verus de⁹ Jacob qui tranſplātauit ſynagogā in eccleſiā / ⁊ legem in libertatē / ⁊ nos a peccato in gratiā: ⁊ ſumite pſalmū .ſ. laudē euāgelicā / ⁊ date tympanū contēplando paſſionē Chriſti / ⁊ macerādo veſtrā carneʒ per pniam. Et pulſate pſalteriū iucūdū / implēdo ſponte diuina ꝑcepta cū cithara .i. cuʒ hymnis ⁊ laudibus / ſepties in die / ⁊ frequēter deū laudādo / ⁊ orādo. Et buccinate .i. victoriā ⁊ triūphū Chriſti annūciate in neomenia tuba .i. in noua ⁊ publica euangelij predicatione: ⁊ hoc facietis in inſigni die ſolēnitatis veſtre / qđ eſt totū tēpus gratie. Et buccinate .i. vocate oēs gētes ⁊ pplos ad fidem Chriſti. Et iſto mō vere ⁊ ſpūaliter ⁊ perfecte celebrabitis feſta ꝑdicta recipiendo Meſſiaʒ: ⁊ ſeruando eius legē euāgelicā: qꝛ hoc eſt preceptū qđ poſuit ⁊ impoſuit in Jſrael .i. quod tota illa lex ſignificabat. Nā ſicut Moyſes eduxit pplm de captiuitate / et ſeruitute Egypti: ita nos Chriſtus eduxit / ⁊ liberauit de captiuitate / ⁊ ſeruitute diaboli / et de tenebris ad lucē ⁊ gratiam. Et ſicut illi ſeruiebāt in cophino ⁊ ceteris: ita nos ſeruiebamus ſub iugo legis onere cerimoniarū ⁊ onere peccatorū ⁊c. Et ſicut illi liberati a ſeruitute audierūt nouā linguaʒ ⁊ legem: ita nos liberati a iugo legis audiuimus nouam legem euangelicaʒ liberam / ⁊ noua ⁊ ſalubrica ſacramenta. Et ergo peramplius / ⁊ perfecti⁹ ⁊ veri⁹ debem⁹ exultare deo adiutori noſtro Chriſto / ⁊ iubilare deo Jacob. ¶ Eſt autem aduertendum ꝙ in toto libro pſalmorū quandocunqꝫ ponit Jſrael ſepius addit Jacob: vt hic: qꝛ preceptum in Jſrael eſt / ⁊ iudiciū deo Jacob. Nam hoc notanter dicitur ad magnū myſteriū pro populo chriſtiano ⁊ eccleſia. Nā primo Jacob qui erat minor et vltimus in natiuitate fuit electus ⁊ prepoſitus Eſau maiori reprobato. Per hoc ſignificatū fuit ꝙ ppls chriſtianus vltimus in tpe: ⁊ minor erat ꝑponendus pplo Judeorū: ⁊ eligendus illo reprobato: hoc eſt qđ reprobata ſynagoga erat a Chriſto eccleſia eligēda / ⁊ trāſplantāda. Item ſicut Eſau vendidit primogenitură ipſi Jacob: ita Judei contēnentes Chriſtū ꝓpter tpalia dimiſerūt eccl'ie primogeniturā: ⁊ nos ſubripuimus eis bñdictionē ⁊c. Iteʒ ſicut Jacob poſtꝗ luctat⁹ eſt cū angelo ⁊ vidit deū: dictus eſt Jſrael .i. vidēs deum: ita poſtꝗ Chriſtus luctatus eſt in paſſione cū diabolo: ⁊ nos iſta ꝑ fidem nouim⁹: tota eccl'ia Chriſti dr̄ Jſrael .i. videns deū: qꝛ ſola eccl'ia videt myſteria veteris legis / ſynagoga manēte ceca ⁊ maledicta / ⁊ priuata primogenitura. Et eccleſia trāſplātata ſucceſſit in hereditate ⁊ noīe. Jdeo vere dicit Jacob inquātū trāſplantata ⁊ electa / ⁊ prepoſita / ⁊ ſuccedens in hereditate ⁊ primogenitura ⁊ benedictione. ⁊ dicit Jſrael inquantū videt deū. Et ſupradictis ptʒ / qđ illa quatuor feſta vete. legis iā nō debēt literaliter pro iſto tpe celebrari: eo ꝙ fuerunt ꝑcepta in figura. Et iā fuerunt mortua / ⁊ impleuerūt officium et curſum ſuum in chriſto: vt dictum eſt pſal. xxxviij. Jdeo iam colimus ⁊ celebramus ſpūaliter in nouo teſtamento alia feſta ꝑ illa ſupradicta figurata. Sꝫ iſta latius parebunt in fine totius libri.

Feſtiuitates celebrāde.

C

Nota.

In tribulatiōe inuocaſti me ⁊ liberaui te: exaudiui te in abſcondito tempeſtatis: probaui te apud aquam contradictionis.

Audi ppls meus ⁊ conteſtabor te: Jſrael ſi audieris me non erit in te deus recens: neqꝫ adorabis deum alienum.

Numeri recenſione xx.

Ego enim ſum dominus deus tu⁹ qui eduxi te de terra Egypti: dilata os tuum ⁊ implebo illud.

Exodi. xx. a.

¶ Hec eſt ſcđa pars principalis: in qua ponit vocatio Judeorū ꝑ Chriſtū incarnatū / in qua duo facit. Nā prio ponit vocatio. Scđo ponit eoꝝ obſtinatio ⁊ reprobatio: ibi. Et non audiuit. ¶ Quantū ad primuʒ tria ſigna dat Chriſt⁹ Judeis quare debent ipm recipere. Primo: qꝛ liberauit eos de captiuitate ⁊ tribulatione Egypti. Scđo: qꝛ liberauit eos de abſcōdito ⁊ ſubmerſiōe tēpeſtatis in mari rubro. Tertio / qꝛ ſuccurrit eis de potu apđ aquā cōtradictiōis. vt ptʒ Numeri. xx. Sed qꝛ, vt dictum eſt pſal. lxxvij. ꝙ quicqđ adducit ꝓpheta de veteri teſt. ꝓponit tanꝗ ꝓpoſitiōes vt inferat ⁊ eliciat concluſiones ⁊ veritates no. teſta. Jdeo ex his figuris ⁊ myſterijs ꝓpoſitis intelligunt ⁊ inferunt tria mirabilia facta per Chriſtū in no. teſt. Primo quia eduxit nos per paſſionē ſuā de tenebris peccatoꝝ / q̄ intelligunt per Pharaonem ⁊ Egyptum. Itē ſcđo / qꝛ liberauit ſctōs patres de abſcōdito tēpeſtatis inferni. Tertio / qꝛ probauit nos oēs ⁊ ꝓbauit apud aquā / ⁊ ꝑ aquā baptiſmi / q̄ exiuit de latere Chriſti percuſſo / q̄ dicunt aque ꝯtradictiōis / quib⁹ cōtradicunt Judei ⁊ ſarraceni ⁊ ceteri infideles. Et ꝑ illas aquas ſum⁹ probati ⁊ ſeparati ab infidelib⁹: ⁊ refecti ⁊ refrigerati. Dicit ergo Jeſus veniēs in carnē. Audi popule meus Judeorū. Naʒ quōdā īuocaſti me cū eſſes ī terra Egypti in tribulatiōe / ⁊ liberaui te de ſeruitute egyptiaca: ⁊ exaudiui te in abſcōdito tempeſtatis in mari rubro: qñ ſubmerſi Pharaonē cum exercitu ſuo: ⁊ te illeſum tranſportaui. Et etiā ꝓbaui te apud aquam cōtradictionis / dando tibi aquam de ſilice: Jta nūc pari modo venio in carnē: vt liberem de captiuitate diaboli: ⁊ exaudiam te liberando in abſcōdito tēpeſtatis inferni: ⁊ liberem ſanctos patres qui ibi abſcōditi tenent. Et probē te etiā apud aquas baptiſmales: quib⁹ infideles contradicunt: vt probem fidē veſtrā / ⁊ ſeparē vos ab infidelibus. Nā opꝫ qđ iſta tria mirabilia cōpleant in me: prout in lege veteri fuerūt figurata. Audi ergo popul⁹ me⁹ Jſrael qꝛ per iſta tria teſtimonia adducta cōteſtabor te: ⁊ teſtē te faciā: qñ me in verum meſſiam debes recipere. Unde dico tibi: ꝙ ſi audieris me / ⁊ legē euāgelicam receperis / non erit in te aliquis deus recens / nec adorabis aliquem deum alienum: ſed me tantū qui ſum deus tuus proprius. Et nota qđ iſta lr̄a ad duplicem intellectum pōt trahi. vno modo ſicut dictum eſt. Alio modo ſic: nam dicit Chriſtus [illegible] apparens in forma hoīs. O popule me⁹ Judeorum ſi audieris me / ⁊ receperis tanꝗ meſſiā / ⁊ adoraueris me / nō erit in te de⁹ recēs / nec de⁹ alien⁹: ⁊ eo ꝙ vides me in forma hoīs: imo dico tibi ꝙ ſuʒ de⁹ eternus / ⁊ de⁹ tuus / ⁊ nō ali⁹: ſed deus ⁊ homo: de quo locuti ſunt ꝓphete. q. d. adorādo me / non adorabis deū alienū nec hoīem purū: ſicut putāt infideles: imo adorabis verū deū in hūanitate. Nam ego ſum ille met deus perſonal'r / ⁊ non alius q̄ eduxi te de terra Egypti: licet tūc nō eſſem incarnat⁹: ſed ſicut tūc loquebar in angelo / ⁊ in Moyſe / ⁊ in ꝓphetis: ita nunc loquor in carne perſonal'r aſſumpta / ⁊ ſic nō ſum ali⁹ deus. Jō ſequit. Ego ſum dñs deus tuus qui eduxi te de terra Egypti q̄ modo venio in carnē: vt educā te de captiuitate peccati / ⁊ declarē tibi legē. ꝑut tibi de⁹ ꝓmiſit. Deut. xviij. cū dixit. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrū tuorū ſimilē tui: ⁊ ponā verba mea in ore eius: loqueturqꝫ ad eos quecūqꝫ dixero tibi. Ergo popule meus audi me: qꝛ ego ſum ille de⁹ tu⁹ / ⁊ ille ꝓpheta filīs tui .i. hō ⁊ deus. Ergo dilata os tuū / et adimplebo illud dādo tibi legē euāgelicā / ⁊ grām / ⁊ ſapientiā. Hoc aūt cōpletū fuit in his q̄ Chriſtuʒ audierūt .ſ. in apl's / ⁊ toto pplo xp̄iano quib⁹ xp̄s reuelauit euāgeliū: ⁊ dedit dona ſpūs ſcti. Judeis aūt minime. quib⁹ apl'is dixit. Cū ſteteritis ante reges ⁊ preſides nolite cogitare quō aut quid loquamini: non enī vos eſtis qui loqmini: ſꝫ ſpūs patris veſtri q̄ loquitur in vobis ⁊c. Ex ꝑdictis patet ꝙ idem deus locutus eſt in vtroqꝫ teſtamēto: ⁊ fecit miracula: Jdeo dicit Judas in canonica ſua ꝙ Jeſus eduxit populum de Egypto.

Et non audiuit populus meus vocem meā: ⁊ Jſrael non intendit mihi.

Et dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorū: ibunt in adinuētionib⁹ ſuis.

¶ Hic ponit Judeoꝝ obſtinatio ⁊ ingratitudo et reprobatio. Unde dicit xp̄s. Ego clamaui ⁊ vocaui Judeos. Primo in ꝑſona per tres annos cuʒ dimidio ī Judea ⁊ Galilea / allegando ſupradicta teſtimonia de me in lege ſcripta: qñ dixi: Scrutamini ſcripturas: qm̄ ille teſtimoniū perhibēt de me. Si Moyſi crederetis: crederetis forſitā ⁊ mihi: qm̄ ille de me ſcripſit. Joā. v. Et multa dixi eis: ſꝫ ppls me⁹ nō audiuit me nec vocē nec ꝑdicationē meā: imo occiderūt me. Itē ſecūdo vocaui eos ꝑ aplos meos: ⁊ Jſrael non intēdit nec obediuit mihi. Et iō dimiſi eos reprobatos ⁊ obſtinatos ſcđꝫ deſideria cordis eorū: ſubtrahēdo eis gratiā: ⁊ ſic ruerunt in oīa mala. Nā ſi gratia dei deſtituerit hoīem: tūc appetitus ſauciatus inclinat⁹: ⁊ pronus ad maluʒ ruit ad omnia ſcelera. Jn tranſlatiōe Hieronymi habetur: Dimiſit eos in prauitate cordis ſui: ⁊ ambulabunt in conſilijs ſuis. Et tūc eſt litera plana. Nam ſi quis conſilijs proprijs ducitur ſine gratia non poteſt niſi de peccato in peccatuʒ cedere: nec poteſt eſſe peior maledictio. Et in hac maledictione ſunt poſiti Judei: quia a deo derelicti.

Actuum iiij. [illegible]

Si populus meus audiſſet me: Jſrael ſi in vijs meis ambulaſſet. i

Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem: ⁊ ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.

¶ Ponit punitionē tēporalē. nam qꝛ contēpſerūt Chriſtum meſſiam: ⁊ occiderūt: iō deſtructa eſt ciuitas ⁊ tēplū eoꝝ: ⁊ ipſi occiſi ⁊ captiui per Romanos ⁊ victi. oppoſitū tamē fuit de chriſtianis quia ſubiecerūt ⁊ humiliauerunt ſibi inimicos ⁊ totuʒ Romanū imperiū. iō dicit Chriſt⁹: Si ppls meus Judeoꝝ audiſſet me cū predicaui eis per me: ⁊ per appl's meos quadraginta ānis: et ſi Jſrael in vijs meis ⁊ preceptis ambulaſſet: ſumēdo legē euāgelicaʒ: ꝑ nihilo .i. ad nihilū forſitā inimicos eorum humiliaſſem. Et ſuꝑ Romanos tribulātes eos miſiſſem manū: ⁊ ꝑtātē meā eos puniendo: ſicut puniui eos propter perſecutionē chriſtianorū. Et ſubieci eos ⁊ totū imperiuʒ eccleſie. Et oēs reges terre humiliaui ſub vmbra eccleſie. oppoſitū aūt feci de Judeis: imo dedi fauoreʒ Romanis: q̄ eos occiderunt ⁊ captiuauerunt: ⁊ ciuitatem Hieruſalē: ⁊ templum deſtruxerunt. ⁊ ideo ſequitur.

Inimici vero dñi mentiti ſunt ei: ⁊ erit tempus eorum in ſecula.

Deut. xviij.

¶ Uero ꝑ ſed: ſed inimici dñi .ſ. Judei mētiti ſunt ei negando ipm: ideo tp̄s penarū: ⁊ dānationis eorū erit in ſecula: ⁊ ineternum. ¶ Unde nota ꝙ Judei dicunt Chriſto mentiti: eo ꝙ Moyſi ⁊ Joſue promiſerūt ſub iureiurādo ⁊ maledictione ſeruare legē: ⁊ recipere meſſiā ꝓmiſſum in lege Deu. xviij. Prophetā ſuſcitabo ⁊c. ⁊ ſic dicunt mētiti in nō recipiendo eū. Itē dicunt mēdaces: qꝛ dñr et volunt vocari filij Abrahe: ⁊ nō ſunt: cū nō recipiāt Chriſtum ſibi promiſſuʒ in Jſaac. Itē dicunt mētiti cū dicunt ſe ſeruare legem: ⁊ nō ſeruāt cū nō recipiāt Chriſtū qui venit legem adīplere. Itē dicunt deo mentiti cum falſo intelligūt ⁊ gloſſant ſcripturas ſacras peruertendo ſenſum earum.

Et cibauit illos ex adipe frumenti: et de petra melle ſaturauit eos.

Exodi xvi. ⁊ d. pſe. di. ij. cap. xp̄s.

¶ Nota ꝙ ſentētia huius verſicul' precedit ſuperiorē. Nā dicit hic ꝓpheta. ſicut dñs cibauit illos .ſ. populū Jſrael ex adipe ⁊ pinguedine: ⁊ abūdantia frumenti in terra ꝓmiſſionis: ⁊ melle de petra ſaturauit eos: qꝛ in terra promiſſionis apes mellificāt in cauernis ⁊ foraminibus rupiū: ⁊ petrarū iō dr̄ terra manās melle et lacte: ſic ergo dicit propheta nūc Chriſt⁹ ī aduētu ſuo ſatiauit eos ex adipe frumēti .i. ſacramētū Euchariſtie ad cibū ſpūaleʒ eis ꝑparauit: ⁊ melle de petra ſaturauit eos .i. cetera eccleſiaſtica ſacramēta eis cōſtituit dulciſſima: de petra lateris Chriſti emanātia ad ſatietatem ſpūalē. Et eis dedit etiā mel ſapiētie ⁊ doctrine: et dona gratiarū ipſe qui dr̄ petra eis miſit. Et tūc ordinat ſic lr̄a: Chriſtus cibauit eos ex adipe frumēti: ⁊ de petra melle ſaturauit eos: ⁊ inimici dei mētiti ſunt ei tanꝗ ingrati ipm nō recipiēdo. et iō erit tp̄s dānationis eoꝝ ī ſcl'a ⁊c. Itē nota ꝙ lex vet⁹ dr̄ frumētū: ⁊ lex euāgelica dr̄ adeps ⁊ pinguedo illius frumēti: ſiue legis veteris: q̄ pingu edine ⁊ adipe ſatiauit nos dñs. Ex qb⁹ ſequitur: ꝙ iſte pſal. loquit de vocatiōe Judeoꝝ facta ꝑ xp̄m in carne: ⁊ de publicatione euāgelij ꝑ hoc ꝙ dicit Dilata os tuū ⁊ adiplebo illud. Scđo ſequit ꝙ loquitur de vltima reprobatione ⁊ dānatione Judeoꝝ: q̄ facta eſt ꝑ aduētū Chriſti: ꝑ hoc ꝙ dicit Inimic.

lex vetus dr̄ frumētum.

vero dñi mētiti ſunt ei: ⁊ erit tēpꝰ eoꝝ in ſecula: nā dat eis ſniam ſine mia. Naꝫ in pſalmis in quibus explicant̄ punitiões facte ante aduētū Chriſti: vt puta captiuitas Babylonie/ aut vaſtatio Antiochi ſemꝑ ꝓpheta orat ꝓ illa liberatione illiꝰ ppl'i: vt ptꝫ pſalmo. xliiij. ⁊. lxxiij. ⁊. lxxviij. ſed in hoc pſalmo nō orat ꝓ eis: imo ꝓnūciat finalē punitionē ſine liberatione dicēs. Dimiſi eos ſcdꝫ deſideria cordis eoꝝ. Et erit tēpus eoꝝ in ſecula. In quibꝰ demōſtrat eoꝝ ꝑpetuā dānationē/ ⁊ ſniam ꝑpetuā que nō data eſt eis/ niſi poſt aduentuꝫ xp̄i. Ergo totus iſte pſal. eſt exponēdus de aduentu xp̄i/ ⁊ publicatione euāgelij/ ⁊ reprobatiōe Judeoꝝ: ſed adducit ꝓpheta myſteria ve. teſt. vt figuraliter inferat myſteria noui teſt. vt dictū eſt. Ex quibꝰ ptꝫ manifeſta obſtinatio/ ⁊ cecitas Judeoꝝ in hoc pſalmo. ⁋ Jō dicit Auguſtinꝰ libro de vnico baptiſmo: ꝙ Judei

Nota.

ſunt mali in bona lege carnal'r intelligentes. Sed xp̄iani ſunt boni in eadē lege ſpūal'r ſapiētes. Naꝫ ex eadē lege Judei colligūt cibos carnales ⁊ mortiferos: chriſtiani vero fructus ſpūales ⁊ ſalutiferos: ⁊ ideo lex vetus ſemper manet bona: ſi recte et ſpūaliter intelligat̄: nec per Judeoꝝ falſam intelligentiā lex diuina in aliquo deprauat̄. Nam veritas legis non ſumitur ab intellectu intelligentis: ſed a Chriſto q eā in ſe verificauit ⁊ impleuit/ vt ſepius dictū eſt. ⁋ Ex toto titulo ⁊ expoſitiōe huius pſalmi poſſunt recolligi ſeptē cōcluſiones. ⁋ Prima concluſio ꝙ totū tēpus gratie ab aduentu xp̄i

Prima pclō.

vſqꝫ ad iudiciū eſt verū ſabbatuꝫ/ ꝑ ſabbata legis figuratuꝫ/ ⁊ verus ſeptimus menſis: ⁊ tēpus collecte/ ⁊ vindemiarū ſpūaliū/ ꝓbatur. Naꝫ in hoc tp̄e cōpleta ſunt oīa illa myſteria q per illa ſabbata/ ⁊ feſta figurabant̄. Nā primo i hoc tp̄e nos ceſſamꝰ ⁊ precipimur ceſſare ab operibus legis Moſaice/ et ab omni opere ſeruili peccati: ⁊ in hoc tēpore fuimus per ſacrificium Chriſti liberati ⁊ expiati/ ⁊ cōſecuti ſumus ꝓpitiationē/ ⁊ indulgentiā. Et in hoc tp̄e Chriſtus extorſit nobis vinū euāgelicū a vinaceo legali: ⁊ oleū ⁊ amurca in torculari euāgelico: ⁊ ſeparauit granū a paleis. Et in hoc tēpore ꝯtinue colligimꝰ fructꝰ euāgelicos/ ⁊ fruimur gratia ſacramētoꝝ. Et i hoc tp̄e cōtinue celebramus veraciter/ ⁊ realiter feſta illa que illi ſemel in

Scōa.

anno: ⁊ ſeptimana celebrabant in figura. ⁋ Scōa cōcluſio ꝙ poſt aduētū Chriſti oīa illa feſta ceſſarūt legaliter/ ⁊ figuraliter celebrari. ꝓbat̄. Naꝫ ſicut adueniente iſto tēpore ceſſauit illud: ita adueniēte veritate q cōpleta fuit/ et cōplet̄ cōtinue in hoc tēpore: debēt ceſſare ea q fiebāt figural'r in illo tēpore: q2 veniente lumine ceſſat vmbra: ⁊ veniēte veritate ceſſat figura. Ex quibus ſequit̄ ꝙ falſo modo Judei ⁊ inuanuꝫ celebꝛāt ⁊ obſeruāt in hoc tempore illa feſta. ⁋ Tertia ꝯcluſio ꝙ iſte pſal. de

Tertia.

bet cantari/ ⁊ illa feſta celebrari cū pſalterio euangelico ⁊ cithara: hoc eſt cū obſeruantia ꝑceptoꝝ/ et fide articuloꝝ/ ⁊ grā ſacramentoꝝ/ ⁊ cum tuba confeſſionis/ ⁊ predicationis euāgelice: ⁊ cū tympano memorie paſſionis. Ex quibus patet ꝙ Judei moderni non vere cantant iſtum pſalmuꝫ/ nec celebrant iſta feſta. ⁋ Quarta concluſio: ꝙ religio xp̄iana vere cantat iſtuꝫ pſalmū ⁊ celebrat illa feſta. probatur: quia ſeruat omnes illas ꝯditiones/ et veram intelligentiam illorum myſteriorum.

⁋ Quinta ꝯcluſio/ ꝙ magis obligātur chriſtiani ad ſeruandum illa feſta in veritate ⁊ ſpūaliter: ꝙ illi obligabantur tunc in figura. ꝓbatur: quia maiora beneficia recepimꝰ: quia illi fuerunt liberati a ſeruitute corporali ⁊ tēporali: nos autem ab eterna ⁊ ſpirituali. ⁋ Sexta cōcluſio ꝙ populꝰ iudaicus non ſolū fuit ingratus deo in non recipiendo Chriſtū: ſed etiam mēdax: q2 fecit mendacē deum ⁊ legē/ ⁊ prophetas ꝑ quos Chriſtꝰ fuit ꝓmiſſus. ⁋ Septima ꝯcluſio ꝙ ꝓpter hoc pctm̄ Judei fuerunt dimiſſi/ ⁊ derelicti in adinuentionibus ſuis ꝑ ſubtractionē gratie: et ideo manēt obſtinati vſqꝫ ad finem mundi.

[Seꝫ Sexta] [Septima]

Deus ſtetit in ſynagoga deorum: in medio autem deos diiudicat.

Uſquequo iudicatis iniquitatem: et facies peccatorum ſumitis?

Judicate egeno et pupillo: humilē et pauperem iuſtificate:

Eripite pauperem: ⁊ egenum de manu peccatorum liberate.

⁋ Huic pſalmo ꝓponitur talis titulus. i. pſal. ipſi Aſaph/ ad denotandū ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū ⁊ dedit ip̄m cantanduꝫ ipſi Aſaph: eo ꝙ dirigit toti eccleſie ꝑ Aſaph figurate. Qui quidē pſalmꝰ licet ſit paruus ⁊ breuis in verbis: tn̄ eſt longus in ſnia ⁊ intelligentia: eo ꝙ preſupponit multa/ ⁊ magna ad ſuā intelligentiā in vtroqꝫ teſtamēto: ideo non tedeat lectoreꝫ totam expoſitionē inſpicere. ⁋ Ad cuius intellectū eſt primo notādū ſm̄ Joſephum xviij. Antiq̄tatū. ⁊. ij. de bello Judaico: ꝙ p. xl. annos ante natiuitatē Chriſti ſurrexerunt quatuor ſecte in Hieruſalē: inter quas ſurrexerūt due principales. Quarū prima fuit ſecta Saduceoꝝ: q non recipiebant/ niſi quinqꝫ libros Moyſi: ⁊ ſic ſpernebant libros prophetarū/ ⁊ nuptias/ ⁊ negabāt angelos eſſe. Cōtra quos ſurrexit ſecta phariſeorū de tribu Simeon: qui recipiebāt legē ⁊ ꝓphetas: ⁊ colebāt nuptias/ ⁊ aſſerebant angelos eſſe/ ⁊ expectabant meſſiam futuruꝫ per ꝓphetas ꝓnunciatū/ venturū ad liberandū eos tēporaliter de iugo Romanoꝝ ⁊c. Iſti aūt fingētes arctā religionem/ ⁊ obſeruantiā legis erant diuiſi a ceteris popularibꝰ/ ⁊ habitu/ ⁊ moribꝰ/ ⁊ modo viuendi: ⁊ ideo dicti ſunt phariſei. i. diuiſi. Et q2 pre ceteris dabant operā ſtudio legis ⁊ ꝓphetarū: ideo aſſumpti ſunt ad dignitatē iudicialē/ accipiētes a principibꝰ ſacerdotū poteſtatē gloſſandi/ ⁊ legendi/ ⁊ iudicandi iudicia ſuꝑ cathedrā Moyſi loco illoꝝ. lxx. quos Moyſes ſtatuit ad cauſas audiēdas/ ⁊ diſcutiendas/ ⁊ litigia ſedāda/ ⁊ dirimēda in ppl'o. Et ſic inceperūt ordinare aliquas traditiōes nouas ad regendū populū ſemꝑ ad propriū lucrū/ ⁊ augendas diuitias/ ⁊ impinguandas domos ſuas; eo ꝙ fuerūt aſſumpti ⁊ recepti ad portionē decimaꝝ ⁊ oblationū ſimul cū ſacerdotibꝰ. Ceteri autē iuris legis periti de tribu Simeon ſimul cum phariſeis iudicantes ⁊ ſedētes in cathedra Moyſi: q obſeruabāt illā religionē dicebant̄ Scribe: eo ꝙ ſimul gloſſabant legē/ ⁊ ſcribebant traditiones/ ⁊ decidebāt cauſas ⁊ litigia. Omnes ergo iſti tam Scribe ꝙ phariſei intātū ſunt abuſi ſua poteſtate ꝓpter

[Nota phariſei]

propium lucrū ꝙ deſtruebant populares: dilatando litigia: ⁊ comedebant domos viduarū ⁊ pupillorum: ⁊ opprimebāt pauperes/ ⁊ fauebāt diuitibꝰ facti acceptatores perſonarū. Sꝫ q2 in hoc tp̄e venit Chriſtꝰ ad quē ꝑtinebat declarare legē ⁊ prophetas: et manifeſtare voluntatē patris/ recipiēs templū ⁊ legē ꝓphanatā per eos/ ideo incepit ꝓdicare contra eoꝝ auaritiam ⁊ tyrannidē/ et diiudicare in tēplo/ et ſynagogis cōtra Scribas ⁊ phariſeos: q2 oīa iudicia ꝑuerterant/ ⁊ bonos mores/ ⁊ templū ꝓphanauerāt. Et hec fuit cauſa quare mouerunt contra eū/ ⁊ conſpirauerunt in neceꝫ eiꝰ: vt dictum fuit pſal. ij. Hoc ꝓuidēs Dauid in ſpū fecit hūc pſalmū: in quo tria principal'r facit introducē do Chriſtū loquētē. Nā primo exprobrat ⁊ rep̄hendit prauū et ꝑuerſum iudiciū Judeoꝝ. ſ. Scribaꝝ ⁊ phariſeoꝝ: qd̄ fecerūt cōtra Chriſtum/ ⁊ ceteros pauperes. Secūdo ꝓdicit eoꝝ cecitatē ⁊ obſtinationē. Tertio eoꝝ punitionē. Scdm̄ ibi. Neſcierunt neqꝫ intellexerunt. Tertium ibi. Ego dixi dij eſtis. ⁋ Quantū ad primū eſt notandū ſicut dictum fuit pſalmo. xlix. ꝙ ſacra ſcriptura multotiens iudices appellat deos ſcdm̄ officiū ꝑ quādā participationē: inquantū deus cōicat eis officiū regēdi in terris: q2 oīs poteſtas a deo eſt: vt ifra patebit. Et ſic dixit dn̄s ad Moyſen Exo. xxij. Si latet fur/ dn̄s domꝰ applicabitur ad deos. Itē in eodē. Ad deos i. ad iudices vtriuſqꝫ cauſa perueniet. Itē in eodē Diis. i. iudicibꝰ nō detraheſ/ ⁊ principi populi tui nō malediceſ. Et ſic deꝰ vocat eos deos: inquantū gerūt/ ⁊ exercēt officiū ex parte dei i terris. Et ita pariter Dauid in hoc pſalmo ſcribas: ⁊ phariſeos ⁊ principes ſacerdotū vocat deos: eo ꝙ ſedebant in cathedra Moyſi iudicātes iudicia tanqꝫ ſucceſſores illoꝝ. lxx. quos Moyſes conſtituit ad iudicandū ex conſilio Jetro ⁊ precepto dei/ quoꝝ falſa ⁊ ꝑuerſa iudicia Chriſtus reprehendit/ ⁊ diiudicat in hoc pſalmo ꝓphetice/ prout poſtea diiudicauit principaliter in carne. ⁋ Dicit ergo Dauid/ ꝙ Chriſtus deus ⁊ verꝰ iudex venit in carnē/ ⁊ ſtetit in ſynagoga ⁊ cōgregatione deoꝝ. ſ. iudicū Scribaꝝ/ et phariſeoꝝ/ et ſacerdotū/ q iudicabāt iudicia in ſynagogis ſedentes ſuꝑ cathedrā Moyſi/ ſꝫ Chriſtus tanqꝫ iudex principalis/ et verꝰ diiudicat inter deos. ſ. inter Scribas ⁊ phariſeos/ q alios iniuſte ⁊ falſo iudicabant: qui diiudicādo eos/ eoꝝ praua iudicia reprehēdebat/ dicens. O Scribe ⁊ phariſei qui ſedetis in cathedra Moyſi: vſquequo iudicatis inique ⁊ iniqua iudicia/ ⁊ facies peccatorum ſumitis. i. perſonas peccatoꝝ acceptatis cōtra iuſtos ⁊ pauperes: quia hucuſqꝫ multos innocētes condemnaſtis: ⁊ nocentes: et iniuſtos abſoluiſtis. Judicate ergo pupillo ⁊ egeno ipſi iuſtitiam miniſtrādo: ⁊ iniuriā nō inferēdo: ſed in ſua iuſtitia fauendo: ⁊ humilē/ ⁊ pauperē iuſtificate. i. in iudicio iuſtū oſtēdite: q2 qui condēnat innocētē ⁊ iuſtum: iniuſtum ipſum apud populum oſtēdit. Et eripite pauperē et egenū: ⁊ liberate eum de manu pctōris opprimentis eū iniuſte. Sed inter ceteros nolite me ex inuidia iniuſte ad mortē iudicare: et eripite me pauperē ⁊ egenū/ ⁊ liberate me de manu Pilati cui me crucifigēdū tradidiſtis. ⁋ Sed ad maiorē intellectū eſt notādū ꝙ xp̄s in quadruplici ſynagoga dicitur diiudicare: et h̄ q̄druplici iudicio. Primo diiudicauit in ſynagoga. i. cōgregatiōe apl'oꝝ/ et hoc iudicio diſcretionis diſcernendo veritatē et intelligētiā legis: vt ptꝫ Matth. v. ⁊. vj. et per totū diſcurſum euāgelicum. Scdo diiudicauit in ſynagoga ſcribarū/ et phariſeoꝝ/ et ſacerdotū: et hoc iudicio exprobatiōis et rep̄hēſionis: vt ptꝫ etiā ꝑ totū diſcurſum euāgelicū/ ⁊ maxime Matt. xij. qn̄ phariſei dixerunt ꝙ in Beelzebub eijciebat demonia. vbi ꝑ multas rōnes exprobauit eoꝝ malitiā: et cecitatē/ et futurā dānationē. Itē apud Capharnaū. Joan. vj. vbi diſceptauit cū eis de pane viuo. Itē i Hieruſalē/ qn̄ dixit. Quis ex vobis arguet me de pctō? Itē Matthe. xxj. ⁊. xxij. ⁊. xxiij. qn̄ dixit eis. Ue vobis ſcribe et phariſei. Et qn̄ dixit. Suꝑ cathedrā Moyſi ſederunt Scribe ⁊ phariſei ⁊c. Et ſic ptꝫ qual'r xp̄s multotiēs et ſepe ſtetit in ſynagoga ſcribarum/ et phariſeoꝝ/ et diiudicauit inter eos/ eoꝝ prauos mores et falſam doctrinā reprehēdēdo/ ⁊ iniqua iudicia que faciebāt cōtra pauperes/ ⁊ cōtra ip̄m improperādo/ et eorum dānationē et obſtinationē ꝓdicēdo ⁊ iproperādo. Tertio diiudicauit et diiudicat xp̄s in ſynagoga beatoꝝ in celo/ et occulto iudicio obſtinatos Judeos ad perpetuā captiuitatē/ et ſeruitutē tp̄alē: in qua ſunt hodie: et etiā ad ſpūalem condēnando. Quarto iudicabit in fine mūdi i medio. xij. apl'oꝝ: qn̄ veniet in poteſtate magna ⁊ maieſtate: et tunc diiudicabit iudicio vniuerſali et manifeſte iter reges et ſuos ppl'os/ et inter ꝓlatos/ ⁊ ſuas oues: et ſic tribuet vnicuiqꝫ ſcdm̄ opa ſua. Et ſic iſta prima pars principaliter intelligitur de iudicio quo xp̄s diiudicauit inter ſcribas et phariſeos eoꝝ iniqua iudicia deteſtādo: ⁊ maxie iniquū iudiciū qd̄ fecerunt ꝯ eū. Unī ait Dauid: ꝙ xp̄s deus ſtetit i ſynagoga deoꝝ. ſ. iudicū Scribaꝝ dicēs: Uſquequo iudicatis iniquitatē/ ⁊ facies peccatoꝝ ſumitis/ innocentes condēnādo et prauos abſoluēdo: iudicate pupillo et egeno: humilē/ et pauperē ip̄m iuſtificate. i. iuſtū cognoſcite. et eripite me egenū ⁊ pauperem et inopē/ et liberate me de manu Pilati peccatoris et hōis idololatre et gētilis/ cui me crucifigendū tradidiſtis. quaſi dicat: ſicut liberaſti Barrabam ſeditioſum/ et latronē/ ⁊ homicidā de manu Pilati volentis ip̄m ſuſpēdere: ita liberate me egenū et pauperē et innocētē: q2 nullus veſtrū eſt qui poſſit arguere me de pctō. Sed vultis me interficere: q2 veritatē locutus ſum vobis. Joānis: vij. et viij. et. x. Oīa ergo ſupradicta poſſunt eſſe v̄ba prophete incipiēdo cōſtructionē a ſecūdo verſu: vt ꝙ dicat Dauid apoſtrophando. O Scribe et phariſei vſquequo iudicatis iniquitatē/ et facies peccatorū ſumitis cōtra xp̄m et pauperes: iudicate xp̄o et vnicuiqꝫ pupillo/ ⁊ egenū ⁊ pauperē ⁊ innocētem iuſtificate/ ⁊ iuſtū oſtēdēdo. Eripite xp̄m pauperē ⁊ innocētem/ ⁊ de manu Pilati pctōris liberate: q2 iſte xp̄s deus ſtetit. i. ſtabit in iudicio finali in ſynagoga. xij. apl'oꝝ: iudicādo. xij. tribꝰ Iſrael/ ⁊ ſic ip̄e q iudicatus fuit a vobis inique/ iudicabit vos iuſte ad mortē/ ⁊ penam eternā ⁊c. Utroqꝫ ergo mō pōt intelligi/ ⁊ exponi iſta p̄ma ps huiꝰ pſalmi: ſꝫ p̄ia expoſitio cōtinet plura ſacra: eo ꝙ cōtinet ⁊ implicat totū diſcurſum euangelicū: ⁊ eſt magis cōformis l̄re/ ⁊ ſentētie ſubſequēti. Deinde cū ſubdit/

[pl'ici ſynagoga.]

Neſcierunt neqꝫ intellexerunt: in tenebris ambulant: mouebūtur omnia fundamen-

[xi. q. iij pleruqꝫ.]

ta terre.

¶ Predicit ꝓpheta cecitatē ⁊ obſtinationē Judeorū ꝯceptā cōtra xp̄m. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt p̄mo notādū ſicut ex p̄dictis pōt haberi: ꝙ tres cōditiones Judeoꝝ cōcurrerūt in p̄ncipio ad ꝯiurādū et cōſpirādū in mortē xp̄i. Prio Saducei ex ignorantia legis ⁊ ꝓpetaꝝ: eo ꝙ xp̄s predicabat reſurrectionē ⁊ vitā futurā beatoꝝ/⁊ honeſtatē/⁊ ſtabilitatē m̄rimonij: q̄ oia ipſi ignorabāt ex ignorātia legis ⁊ ꝓphetarū/ꝓut Chriſtꝰ oñdit eis Matt. xxij. Scdo cōuenerūt principes ſacerdotū: eo ꝙ p̄dicabat cōtra eoꝝ auaritiā. Tertio cōuenerūt Scribe et phariſſei ex odio concepto ⁊ inuidia: q2 eos flagellauerat ⁊ eiecerat de tēplo/⁊ exꝓbrauerat eorū vitā ſimulatā ⁊ ſupbiā Matt. xxiij. Itē ſcdo eſt notādū: ꝙ ſicut ille tres cōditiones. ſ. Saducei/et Scribe ⁊ phariſſei/et ſacerdotes cōuenerūt/⁊ conſpirauerūt ad tractādū necē xp̄i: ita tres ꝯditiōes hoim cōuenerūt ad executionē mortis xp̄i. Primo oēs ſupradicte tres cōditiōes. ſ. Saducei/ſcribe ⁊ phariſſei/⁊ ſacerdotes q̄ tanq̄ reū tradiderūt eum Pilato ad crucifigēdū. Scdo totus pp̄lus ab eis ſeductꝰ: qui ſimul cū eis inſtabat ⁊ clamabat crucifige. Tertio Pilatus cū ſuis miniſtris/q̄ xp̄m flagellauit ⁊ crucifixit. Et oēs iſti tā primi q̄ ſcdi conuenerūt ⁊ ꝓceſſerūt in mortē xp̄i ex quadam ignorātia: ſed diuerſimode ꝓut videbit̄. Nā quidā ꝓceſſerūt ex ignorātia negatiōis; quidā ex ignorantia ſeductiōis: ⁊ quidā ex ignorātia affectata ⁊ perpetrata. ⁊ de oībꝰ his pōt intelligi: imo intelligitur iſte verſus. Uñ dicit ꝓpheta/ꝙ Chriſtꝰ deus venit in carnē/et ſtetit in ſynagoga ſcribarū ⁊ phariſſeorū declarādo legē et prophetas/⁊ reprehendēdo eorum peccata. Sed tres cōditiones hoim Judeorū contēpſerūt eū in p̄ncipio ex quadā ignorantia: et ſic cōſpirarūt in necē eius: Nā primo Saducei neſcierunt ex ignorātia negationis: eo q̄ non recipiebant ꝓphetas niſi ſolos quinq; libros Moyſi ad literā ſine aliqua intelligētia. Scdo nō intellexerunt eū ſacerdotes ⁊ Leuite: eo ꝙ nō dabāt operā ſtudio legis ⁊ prophetarū/niſi ad recipiēdas decimas ⁊ oblationes: cetera aūt̄ cōmittebāt Scribis et phariſſeis. Sʒ tertio Scribe ⁊ phariſſei ābulauerūt in tenebris ex ignorātia effectata ⁊ craſſa/⁊ ſpōte/et ex induſtria/et inuidia/⁊ malitia ꝑpetrata: que occecauit eos ne intelligerent ſacra dei in ſcripturis: nec doctrinā quā Chriſtꝰ eis p̄dicauit. Et ſic oēs iſte tres conditiones Judeorū conſpirauerūt in necē Chriſti: primi neſciendo/ſacerdotes nō intelligendo: Scribe ⁊ phariſſei in tenebris/et malitia/⁊ odio/⁊ inuidia occecati ambulādo. Item iſte verſus ⁊ intelligētia eius nō ſolū refert̄ ad conſpirationē: ſed etiā ad executionē necis xp̄i. Nam primo Pilatus ⁊ eius miniſtri neſcierūt ex ignorātia negationis: q2 nunq̄ viderūt legē ⁊ ꝓphetas: nec tenebant̄ videre: quia erāt gentiles. Scdo populares Judeoꝝ nō intellexerūt legē quā intelligere tenebant̄: ⁊ etiā non intellexerūt doctrinam xp̄i/eo ꝙ erāt occupati circa negocia tp̄alia. Sed tertio Saducei/Scribe/⁊ Phariſei i tenebris ambulauerūt ex auaritia/⁊ inuidia/⁊ odio/⁊ malitia q̄ occecauit eos: ne intelligerent doctrinā xp̄i/nec legis/nec ꝓphetarū: quibꝰ dixit xp̄s: Scrutamini ſcripturas q2 ille teſtimoniū perhibent de me: ⁊ ſi crederetis Moyſi/crederetis forſitan ⁊ mihi: de ille de me ſcripſit. Jo. v. Itē Jo. xij. dixit Chriſtꝰ eis: Ambulate dū lucē habetis: ne tenebre vos cōprehendant: ⁊ dū lucē habetis/credite in lucē/vt filij lucis ſitis. Sed ſubdit euāgeliſta/ꝙ cū tanta ſigna feciſſet corā eis: nō crediderūt: vt ſermo Eſa. impleretur. Excecauit oculos eorum/⁊ indurauit cor eorum: vt non videant oculis/nec intelligant corde ⁊c. Eſaie. vj. Et ſic ptʒ qualr̄ oēs iſti cōuenerunt in mortē. Chriſti. ſ. Pilatus cū ſuis neſciendo: ⁊ populus Judeoꝝ ſiue turba nō intelligēdo: ⁊ Saducei/⁊ ſcribe/⁊ phariſſei/⁊ ſacerdotes in tenebris odij/⁊ inuidie occecati ambulādo. Item tertio iſte verſus poteſt intelligi/⁊ exponi referendo ad triplicē ſtatum ſcribaꝝ ⁊ phariſſeoꝝ. Nā primo ante aduentū chriſti neſcierunt intelligentiā legis ⁊ prophetarū: eo ꝙ ſolus Chriſtus erat legē ⁊ ꝓphetas declaraturus: vt ptʒ Deute. xviij. Sed ſcdo qñ venit Chriſtus declarans legē ⁊ prophetas nō intellexerunt/nec voluerunt intelligere: ꝓut dictū eſt. Sed poſtq̄ non crediderūt poſt paſſionē ⁊ reſurrectionē: ſed in eadē cecitate ⁊ malitia ⁊ obſtinatione ꝑmanere decreuerūt: ⁊ in eadē hodie ꝑſeuerant: ideo dicit ꝓpheta ꝙ in tenebris ambulāt. Nā primo ambularunt in tenebris obſtinatiōis a reſurrectione Chriſti vſq; ad deſtructionē ciuitatis Hieruſalē/⁊ vaſtationē eoꝝ/per quadraginta annos/ſed modo ambulāt in tenebris vſq; ad finem mundi in eadē obſtinatiōe ſemꝑ perſeuerando/et falſam/⁊ deteſtabilē doctrinā ſemꝑ addēdo ⁊ augendo. Et ſubdit. Mouebuntur fundamēta terre. quaſi dicat: ꝙ iſta cecitas ⁊ obſtinatio durabit et ꝑſeuerabit vſquequo mouebunt̄ fundamenta terre. i. per quadraginta annos poſt reſurrectionem Chriſti/vſq; ad deſtructionē Hierl'm/⁊ totius terre ꝓmiſſiōis factā per Titū ⁊ Romanos: in qua deſtructiōe tota ciuitas fuit euulſa ⁊ euerſa a fundamentis. Et nō ſolū fuit euerſa Hierl'm a fundamentis: ſʒ etiam multe alie ciuitates Judee/⁊ Galilee: ⁊ totius terre ꝓmiſſionis: vt ait Joſephus in libro de bello Judaico. Item nō ſolū ambularūt in tenebris cecitatis ⁊ obſtinatiōis: vſq; ad deſtructionē Hierl'm a fundamētis: ſed etiā ambulāt i tenebris perſeuerādo in ſua malitia: addendo dolorē ſuper dolorē/⁊ apponēdo iniquitatē ſup iniq̄tatē: ⁊ mala malis vſq; ad finē ſeculi: qñ mouebuntur fundamēta totius terre. Nā poſt paſſionē chriſti diabolꝰ egreſſus a pp̄lo gentili aſſumpſit ſeptē ſpiritus/et hereſes nequiores ſe: ⁊ ingreſſi habitarūt in pp̄lo Judaico. Et ſic facta ſunt nouiſſima illius peiora prioribꝰ: ſemꝑ addēdo mala malis. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiā eſt vlteriꝰ notandū ꝙ illa ſupradicta doctrina deteſtabilis Scribarum ⁊ phariſeorū ꝑſeuerat hodie inter iudeos modernos tanq̄ morbus hereditarius cū augmēto Thalmudice prauitatis. Nā Phariſſei ante aduētū Chriſti ſolū deprauauerūt ſcripturas quo ad p̄cepta ꝑtinētia ad [illegible] ⁊ oblatiōes: inquātū attrahebant: ⁊ gloſſabant [illegible] lucrū ſuū fingēdo religionē: vt ptʒ Matt. xxiij. ſed [illegible] poſt reſurrectionem Chriſti vidētes Scribe ⁊ phariſſei manifeſtatā reſurrectionē p miracula apoſtolorū: ⁊ q̄ multa milia hoim cōuertebant̄ ad Chriſtū: cōfitētia ip̄m eſſe meſſiam in lege ꝓmiſſū: ⁊ [illegible] confuſi: ⁊ malitia occecati: excogitauerunt [illegible] te deterius venenum: ⁊ fermentum ad corrumpē-

hic conſpirauerūt chriſti mortem.

triplex ſtatus ſcribarum.

xp̄m neſcierūt iſti.

Nota.

dum ſacram ſcripturā vet. teſta. peruertēdo legē ⁊ prophetas a vero ſenſu: volendo ꝓbare/ꝙ Chriſtꝰ in lege ꝓmiſſus non debebat eſſe deꝰ/ſed purꝰ homo: ⁊ ꝙ tantum erat venturus ad liberandū illum pp̄lm de captiuitate tp̄ali Romanorū/⁊ ad conferendum eis bona tēporalia. Sed vt ſuā ꝑfidiā fortius poſſent aſtruere aſciuerūt in ſocietatē ſuā quēdam Necromāticū noīe Mair genere Idumeū/⁊ fecerūt ip̄m ꝓſelitū p̄cibus/⁊ muneribus. inſtruendo ip̄m in lege ⁊ ꝓphetis cū falſa intelligētia/et deteſtabili fermēto eorū. Sed cū iſte Mair eſſet tam verſutus et aſtutus: vt cōplaceret phariſſeis: excogitauit iniquū modū ad confirmandā ⁊ augendam malitiam eorū. Et dixit qualiter deꝰ dedit duplicē legē Moyſi in monte Sinai. Primo vnā ſcriptam in tabulis/⁊ in chartis: ⁊ aliā oretenus et ſecretā. Unde Moyſes ſolū manifeſtauit legē ſcriptā populo que cōtinet̄ in illis quinq; libris q̄ habentur apud omnes: ſed nō manifeſtauit legē ſecretā oretenus datā: ſed illā tantū manifeſtauit Joſue cum pacto: vt ille tantū manifeſtaret ſuo ſucceſſori. Et ſic dicebat iſte ſacrilegus Mair: ꝙ illa lex p ſucceſſores venerat vſq; ad ipſum/cui p̄cepit deꝰ manifeſtare eam omni populo Hebreorū ꝓpter inſtantem neceſſitatem: quia multi Judeorū cōuertebātur ad Chriſtū: ne Judaiſmꝰ deſtrueretur. quā legē appellauit Miſna. i. ſecūdā legē. In qua quidē lege continent̄ multa erronea ⁊ cōtraria veritati: ſed inter cetera cōtinetur/ꝙ prima lex non fuit data/niſi ad quandā inſtructionē tp̄alē/ſed iſta ſcda eſt de vltima intentiones dei: tanq̄ declaratio prime: ⁊ ꝙ iſta ſecūda debet corrigere primā/cū ſit maioris auctoritatis: ⁊ de vltima intētione dei. Et ſic ꝯtinet multa cōtra veritatē littere peruertēdo verū ſenſum prime legis/quā habemus/ad falſum ꝓpoſitū eorum. Et cōtinet etiā oēs traditiōes phariſeorū: vt oſtēderet eas a deo ordinatas. Oēs aūt iſtas traditiones ꝯtētas in iſto Miſna ſiue ſcda lege: poſtea redegit in ſcripta quidā appellatꝰ Rabi Judanaſi: q̄ ſecūdū alios vocat̄ Rabi Monoa/in quodam volumine multis libris diuiſo: qd̄ Judei appellant Miſna. i. ſcdam legē. Sed tempore magni Cōſtantini videntes Rabini Hebreorū totū populū gentilem ꝯuerti ad Chriſtū/⁊ deſtrui idola/⁊ oia templa idolorū cōſecrari in eccl'ias Chriſti: ex cuius occaſione maxima multitudo Judeoꝝ conuertebat̄ ad Chriſtū. eo ꝙ patebat manifeſte Chriſtū fuiſſe verū meſſiā: poſtq̄ in noīe ſuo oia idola delebantur ſecūdū oracula oim ꝓphetarū. Hoc ergo videntes Rabini Judeorū congregati ſunt in Babylonia Egypti in magna multitudine: qui ſupradictū Miſna plenius ⁊ copioſius expoſuerūt: ⁊ in plures libros diuiſerunt: quam ſcripturam Thalmud appellauerunt. In quo quidē Thalmud multa falſa: ⁊ cōtra rōnē/⁊ naturā/⁊ bonos mores cōfinxerūt. inter cetera eñ dicūt ꝙ qñ moyſes accepit ſupradictam duplicē legē in mōte Sinai: pariter fuerūt cum Moyſe anime omniū ꝓphetarū. ſ. Eſaie/⁊ Hiere. ⁊ aliorū/qui ſinguli ſuas ſingulas acceperūt ꝓphetias: que quidem anime prophetarū poſtea temporibꝰ ſuis venerunt ad corpora ſua: ⁊ ſic ſuis temporibꝰ manifeſtarunt in Iſrael ſuas ꝓphetias. Item tertio dicunt ꝙ ibidem fuerunt anime omniū rabinorum qui cōpoſuerūt Thalmud: ⁊ ibi in monte Sinai acceperūt intelligentiā legis/⁊ prophetarum/⁊ totā doctrinā traditā in ipſo Thalmud. que quidem anime venerūt ad ſua corpora tēpore magni Conſtantini/qui tradiderūt Thalmudicā doctrinam in libris Thalmud. Et ideo dicūt/ꝙ illa doctrina non pōt mentiri/poſtq̄ fuit tradita a deo ſimul cū lege ⁊ prophetis. Quā quidē doctrinā Thalmudicam legunt/⁊ obſeruāt oēs Rabini Judeorū: ⁊ cum ea regūt iudaiſmū: ⁊ Judeos ſimplices: ⁊ i tali deceptione ⁊ cecitate ꝑſeuerant. Ex quibꝰ oibus ſequitur. Primo ꝙ doctrina Thalmudica habuit ortum a ſecta Phariſeorū: ſed poſt proceſſit ⁊ creuit addendo deteriora mendacia/⁊ figmenta/⁊ deteſtabilius fermentū: corrumpendo verā intelligētiā legis et ꝓphetarū/⁊ peruertēdo ſacrā ſcripturā a vero ſenſu: negādo Chriſtū eſſe meſſiā ꝓmittendo aliū meſſiam tēporalē. Secūdo ſequitur/ꝙ doctrina Thalmudica eſt doctrina phariſaica. Nam vt dicunt/doctrina Thalmud nil aliud eſt/niſi explicatio ipſius Miſna ſiue legis oretenꝰ date. Et Miſna nil aliud eſt niſi prima lex expoſita ſcdm traditiones phariſeorū. Ex quibꝰ ptʒ ꝙ doctrina phariſſaica adhuc perſeuerat hodie inter Judeos modernos. quā doctrinam Chriſtꝰ appellat fermentū phariſeorum. Mat. xvj. ⁊ Luce. xj. eo ꝙ corrūpit verā intelligentiā legis ⁊ ꝓphetarum. Hec eſt ergo illa tenebroſa doctrina: quā p̄cepit vitare Chriſtus Judeis/quando dixit: Ambulate in lucē/ne tenebre vos comprehendant. Et in his tenebris ambulant Judei: poſtq̄ negarunt Chriſtū/vſq; ad p̄ſentē diem: ⁊ ambulabunt vſq; in finem mundi. Ex ſupradictis patet/ꝙ Judei moderni iam nō ambulāt in lege dei: ſʒ in tenebris phariſaicis/⁊ Thalmudicis/⁊ tenebroſo fermento illius ſacrilegi Mair Idumei. Et idō iam nō ſunt populus dei/nec Judei/nec Iſraelite: ſed Idumei ab illo Mair/cuius doctrinam ſequunt̄: q̄ cū ſeptē diabolis Thalmudiſtis ingreſſus eſt in ſynagogā: et facta ſunt nouiſſima illius peiora prioribus. Qd̄ preuidēs Dauid in ſpiritu dicit/ꝙ Scribe ⁊ pharſſei neſcierunt legē dei et prophetas añ aduētū Chriſti: nec intellexerūt quādo Chriſtꝰ eam declarauit: quia nō intelligēdo Chriſtū nō intellexerunt legem nec ꝓphetas: quia noluerunt ipſum intelligere inuidia/⁊ malitia/⁊ auaritia occecati: ⁊ ſic crucifixerūt eum. Sed taliter fuerūt obdurati/⁊ occecati poſt reſurrectionē: ꝙ in eadē malitia/et obſtinatione ambularūt/vſquequo fuerunt euerſa/⁊ mota fundamenta terre/⁊ ciuitates eorum deſtructe per Titum ⁊ Romanos. Sed adhuc magis tenebroſi et deprauati per falſam doctrinam Thalmud/et Mair in tenebris ambulāt/vſquequo mouebunt̄ fundamēta terre. i. totius orbis tp̄e iudicij quādo erit vniuerſalis terremotꝰ in mūdo: quando non ſolū fundamenta terre: ſʒ etiā virtutes celorum mouebuntur. Matthei. xxiiij. quaſi dicat Dauid/ꝙ vſq; ad finem mundi perſeuerabit iſta cecitas/et obſtinatio/et Judei ambulabūt in tenebris huius deteſtabilis doctrine Mair ⁊ Thalmudiſtarū. Sʒ eſt aduertēdū/ꝙ lʒ iſta cecitas/⁊ obſtinatio Judeorū ſit irremiſſibilis reſpectu totius ſynagoge/vſq; ad iudiciū: tñ particulariter eſt remiſſibilis reſpectu aliquorū. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandū: ꝙ volūtas hominis tenet mediū inter voluntatē dei et diaboli ratione cōſultationis et electionis. Naʒ volūtas dei eſt omnino immutabilis in ſua electione: cū non indigeat cōſultatiōe: eo ꝙ

doctrina phariſeorum [illegible] mendacia.

⁊ Uoluntas dñi media iter dei ⁊ diaboli volūtates.

ſua duratio ſit interminabilis ⁊ tota ſimul. Et ſic oīa videt ⁊ ꝓuidet ſimul/⁊ ſic peccare non poteſt. Sed quia volũtas diaboli nõ elegit ſine ꝓlixa conſultatione: ideo per totã morã cõſultatiõis potuit errare in ſua electione dũ fuit viator ſcḋm ꝙ fuit mutabilis ad vtrumlibet. Sed poſtꝗ̃ ſemel elegit/ mãſit imutabilis in ſua electiõe. Et ideo boni angeli fuerũt cõfirmati in gratia poſt electionē: ⁊ mali mãſerũt obdurati/⁊ irreuocabil'r obſtinati in pctõ ſuo. Et illud peccatum eſt eis irremiſſibile: ſicut eſt in eis irreuocabile: eo ꝙ peccauerũt i termino ſue vite. Sed qꝛ volũtas hoīs tenet mediũ inter volũtatē dei ⁊ angeli: iõ ita eſt mobilis poſt electioneꝫ/ ſicut ante ad retractãdũ qḋ elegit: ⁊ eligēdũ oppoſitũ bonũ vel malũ: qꝛ tota vita hoīs eſt via/vſqꝫ ad terminum mortis: vt poſtea dicet': ⁊ ſic nunꝗ̃ peccat in termino vſqꝫ ad mortē incluſiue. ⁊ ſemꝑ eius pctm̃ ꝑpetratũ in vita eſt remiſſibile. Et iõ peccatũ primorũ parētũ fuit remiſſibile: qꝛ peccarũt in via. Et ſic pctm̃ cuiuſlibet chriſtiani eſt remiſſibile vſqꝫ ad mortē excluſiue: eo ꝙ vſqꝫ ad illũ terminuꝫ cõmittat' ipm̃ gr̃a xp̄i in virtute: rõne characteris quē accepit in baptiſmo. Secꝰ aũt eſt de Judeis q̄

Nota quõ vſqꝫ ad mortez pctm̃ ē remiſſibile.

totaliter reſiſtunt gratie Chriſti q̄ noluerunt recipere characterē Chriſti: q̄ frequētiſſime in xp̄ianis eſt cauſa recuperãde gratie ⁊ charitatis per peccatũ actuale perdite ⁊ amiſſe. Immo vltra penam ignorantie inflicte in Adã perpetrarũt ſibi cecitatem ⁊ obſtinationē propter mortem Chriſti: ⁊ legis euangelice/⁊ doctrine eius: immo etiã procurarũt ſibi falſam doctrinã Phariſaicã/⁊ Thalmudicã q̄ magis reddit eos hebetes ⁊ ineptos/⁊ indiſpoſitos ad lumen veritatis capeſſendum propter contrariam indiſpoſitionē inflictã ⁊ affectatã ⁊ perpetratã. ¶ Et ſic manet pctm̃ eorũ de ſe irremiſſibile/eo

M.

ꝙ cecitas eorũ eſt indelebilis/nec habēt de ſe aliquam diſpoſitionē/nec aptitudinē ad gr̃am recipiēdã/ſicut habent chriſtiani poſt peccatum commiſſum: qꝛ reſtat chriſtiano peccatori character Chriſti ⁊ fides informis: ꝑ quã eſt aptus ad recipiendaꝫ gr̃am ⁊ charitatē/⁊ ad faciendã penitentiam. Et ſic pctm̃ ſynagoge/⁊ cecitas manet indelebilis/⁊ obſtinata/vſqꝫ ad Antichriſtũ: ſed ex hoc nõ tollit' qn̄ deus quadã gratia ſpeciali poſſit aliquos Judeos particulariter illuminare/ſimul remouendo velamen cecitatis/⁊ diſponendo et gratiam conferēdo/ ſicut frequenter fieri videmus: ſed tota ſynagoga ſimul in tenebris ambulat vſqꝫ ad Antichriſtum: ſicut dictum eſt.

Ego dixi dij eſtis: ⁊ filij excelſi omnes. Vos autem ſicut homines moriemini: ⁊ ſicut vnus de principibus cadetis.

xxiij. q. v. c. ſi. ⁊ ioã. x. ⁊ xvij. di. c. ſ.

¶ Hec eſt tertia pars in qua ꝑdicit punitionē Judeorũ ꝓpter eorꝫ ingratitudinē: qꝛ Chriſtꝰ venit de celo/⁊ factꝰ eſt hõ: vt eos ex hoībus deos faceret/⁊ filios dei: ſed ipſi noluerunt Chriſtum audire: immo voluerunt tanꝗ̃ hoīes manere: ⁊ qḋ deteriꝰ eſt effecti ſunt filij diaboli xp̄m occidēdo. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ eſt primo notandũ ꝙ lʒ ſola trinitas perſonarũ ſit vnus deus ꝑ naturaꝫ: tñ quadrupliciter aliqua creatura põt fieri ⁊ dici deꝰ. Primo modo ꝑ perſonalē vnionem: ⁊ ſic ſolus hõ xp̄s dicit' deus/⁊ factus deus: qꝛ fuit aſſumptꝰ a verbo in vnitatē ꝑſone. Scḋo modo põt aliquis fieri ⁊ dici deus: per

M. creatura quõ quadrupl'r deus.

myſticam incorporationē ad chriſtũ/⁊ per vnionē gratie fidei ⁊ charitatis. Et ſic omnes fideles tanꝗ̃ mēbra chriſti qui eſt deus: dicunt' dij ⁊ facti dij per vnionem myſticã ad Chriſtũ deũ ⁊ hominē. Tertio modo quis poteſt fieri ⁊ dici deus per participationem glorie: ⁊ inquantũ deus eſt/et erit omnia in oībus in illa celeſti gloria. prime ad Corint. xv. Et ſic ſoli beati comprehenſores ſunt dij tam homines ꝗ̃ angeli. Quarto aliquis põt dici deus per participationē ⁊ officium: inquantũ deus cõicat alicui poteſtatem regēdi/⁊ gubernandi/⁊ iudicãdi in terra: et ſic oēs reges/⁊ principes/⁊ prelati dicunt' dij in ſcriptura/⁊ oēs iudices: vt dictum eſt: qꝛ omnis poteſtas a dño deo eſt. Ideo dicit chriſtus Pilato/ Non haberes poteſtatē aduerſum me vllam: niſi tibi datum eſſet deſuper. Joã. xix. Et nõ ſolum iudices et rectores dicuntur dij in terra: ſʒ etiã Michael dicitur quis vt deus in celo ſecundũ officium regendi ⁊ gubernandi ex parte dei. Ex ſupradictis patet: ꝙ nulla creatura poteſt eſſe deus/niſi per quandam participationē alicuiꝰ diuine perfectiõis: inquantum deus cõmunicat alicui creature aliquã perfectionē ſibi propriã ꝑ eſſentiã: Et ſic inquantũ cõicat ſuam iudiciariam poteſtatē regibꝰ ⁊ principibꝰ in terra: ⁊ prelatis eccleſiaſticã poteſtatē/⁊ claues diſcernendi/⁊ ligãdi/atqꝫ ſoluendi/⁊ ſacerdotibus miniſtrãdi ſacramēta/facit eos deos ſecundũ officiũ. Et ſic etiam homines facit deos cõicando ſuã ſapientiam. Et ſic apoſtoli dicunt' dij/quibus chriſtus cõmunicauit/⁊ nota fecit eis quecunqꝫ audiuit a patre. Joã. xv. ⁊ ideo dicit Ariſtoteles. x. Ethicorũ/ꝙ inquantũ poſſumus debemus conari attingere cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum: et imitari deum: vt poſſimus per ſapientiam: qꝛ vt ſic efficimur quaſi dij. Item chriſtus cõmunicãdo nobis ſuã gratiã: ⁊ merita ſue paſſionis nos fecit deos per myſticam vnionē: ⁊ cõicando ſuã gloriam ⁊ beatitudinem nos fecit deos per eternam fruitionem. Et ſic patet ꝙ lʒ ſolus deus trinus ⁊ vnus ſit deus per naturã: tñ hoīes poteſt facere deos per participationē gratie ⁊ glorie. ⁊ ſic dicit Boetius tertio de cõſolatiõe. pſal. viij. Nam qm̃ beatitudinis adeptiõe fiunt homines beati: beatitudo vero eſt ipſa diuinitas: diuinitatis adeptiõe beatos fieri manifeſtum eſt: ſed vti adeptiõe iuſtitie iuſti: et adeptione ſapientie ſapientes fiũt: ita diuinitateꝫ adeptos deos ſimili rõne fieri neceſſe eſt. oīs igitur beatus deus eſt: ſed natura quidem vnus: participatione vero nihil ꝓhibet eſſe plurimos. ¶ Scḋo eſt notandũ ꝙ ſicut deus fecit tripliciter homines deos/ſcilicet ꝑ ꝑſonalē vnionē/⁊ myſticã incorporationē/⁊ per participationē ſiue cõicationē gratie ⁊ glorie ⁊c. Ita pariter fecit homines filios dei tripliciter: Nam primo deus fecit chriſtum hominem filium dei naturalem per perſonalem vnionem ad verbum: qꝛ tota illa ꝑſona dicitur vnus filiꝰ dei naturalis. Scḋo fecit oēs fideles filios dei adoptiuos per adoptionē: inquãtum ſunt Chriſto incorporati per myſticam vnionem/⁊ fidem et gratiam. Nam ſicut vnus eſt filius dei naturalis: ita chriſtꝰ verus deus et homo eſt vnus chriſtus myſticꝰ cuꝫ oībus mēbris fidelibus ſuis: vt pluries dictuꝫ eſt. Ergo ſequitur/ꝙ ſicut oēs fideles per talem myſticam vnionem ad chriſtũ dicuntur dij nõ naturaliter nec perſonaliter: ſed per participationem gra-

Deus fiens deos filios triplr.

tie ⁊ talis vnionis: ita pariter dicunt' ⁊ efficiuntur filij dei nõ naturales: ſed adoptiui ⁊ ꝑ adoptioneꝫ. Tertio ex cõſequenti nos fecit filios dei ꝑ ſue glorie participationē ⁊ cõmunicationē. Ex quibꝰ pꝫ ꝙ ſolus deꝰ fecit Chriſtũ hoīem deũ/⁊ filiũ dei naturalē ꝑ ꝑſonalē vnioneꝫ: ſed Chriſtus deꝰ ⁊ homo caput eccl'ie fecit oēs fideles deos/⁊ filios dei per regenerationē baptiſmalē/⁊ myſticã vnionē ⁊ glorificationē: qꝛ dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Joannis primo. Qḋ aũt ꝑ talē regenerationē ⁊ incorporationē oēs fideles ſint facti dij/⁊ filij dei/et vnus Chriſtꝰ cũ capite ſuo Chriſto vero/⁊ vnũ cuꝫ deo: oſtendit ſaluator Joãnis. xvij. in oratione ad patrē: cũ dixit. O pater ergo pro eis ſanctifico me ipſum: vt ſint ⁊ ipſi ſanctificati in veritate: nõ pro eis autē rogo tantũ: ſed ꝓ eis: q̄ credituri ſunt per verbũ eorũ in me: vt oēs vnũ ſint: ſicut tu pater in me: ⁊ ego in te: vt ⁊ ipſi nobiſcũ vnum ſint. Et ego claritatē quã dediſti mihi: dedi eis: vt ſint vnũ: ſicut ⁊ nos vnũ ſumꝰ/⁊ ego in eis: ⁊ tu in me: vt ſint cõſummati in vnũ ⁊c. Ex q̄bus verbis dicit Auguſtinus/ꝙ nõ ſolũ nos facti ſumus ipſe Chriſtus/et ipſe deꝰ: ſed ipſe Chriſtꝰ/⁊ ipſe deꝰ factus eſt nos: ⁊ ſic ſumus facti dij/⁊ filij dei per talē vnionem ad Chriſtũ: ⁊ ſic cũ ipſo ſumus/⁊ cõcrucifixi/⁊ conſepulti/⁊ cõglorificati/et in eo baptizati/⁊ cũ eo conſurreximus: vt ait Apoſtolus ad Romanos ſexto. Ex oībus ſupradictis pꝫ: ꝙ tota cauſa Chriſtũ veniendi in mundũ fuit/vt hoīes ex hoībus deos faceret: vt inquit Auguſtinus ſuꝑ Joannē. Et qꝛ oēs hoīes portabant imaginē ipſiꝰ Adaꝫ terreni: ideo venit ſecundus Adã de celo celeſtis ad auferendã imaginē ab hoībus Adã terreni: vt portarent imaginē celeſtem: vt ex hoībus deos faceret: ⁊ ſuã imaginem imprimendo: prime ad Chorinthios decimoquinto. Itē Chriſtus lux venit in mundũ: vt ab hoībus Judeis tenebras auferret: ſed ipſi tanꝗ̃ hoīes terreni/⁊ carnales dilexerunt magis tenebras peccatorũ in q̄bus ambulabant: ꝗ̃ lumē veritatis/qḋ ꝑdicabat ⁊ docebat: qꝛ erant eorum mala opa. Joãnis tertio. Et ſic magis voluerũt manere hoīes ꝗ̃ fieri dij. Item dixit eis Joannis duodecimo. Ego ſum lux mundi: ambulate in luceꝫ: vt filij lucis ſitis. Sed ipſi maluerũt eſſe/⁊ manere in tenebris: ⁊ filij tenebrarũ/et filij diaboli/ꝗ̃ filij lucis ⁊ filij dei: qꝛ cum tanta ſigna feciſſet in eis: ⁊ coram eis/nõ crediderũt. Itē cũ multi de popularibꝰ crederent ⁊ baptizarent' ꝓpter doctrinaꝫ ⁊ miracula

Chriſtꝰ facit fideles deos.

Nota.

Chriſti: tamē Scribe ⁊ phariſei cõſiliũ dei ſpreuerunt nõ baptizati: vt dicit' Luce ſeptimo. Et ſic pꝫ qualiter Chriſtus voluit Judeos ex hoībus deos inmortales facere: ⁊ peccatũ ipſius Adã cum ſuis penis/⁊ penalitatibus ab eis auferre: ⁊ imaginem gratie/⁊ glorie/et diuinitatis eis imprimere ꝑ baptiſmũ: et filios adoptiuos dei facere: ſed ipſi voluerũt in ſuo peccato tanꝗ̃ hoīes et filij hominũ manere: ſupra qḋ peccatũ addiderũt homicidiũ Chriſti: et ſic facti ſunt filij diaboli/eius deſideria adimplendo: vt pꝫ Joãnis ſeptimo. Et ideo qꝛ Scribe ⁊ phariſei cũ ſuis ſequacibus noluerũt a Chriſto illuminari/nec a peccato liberari: ſed ſub obligatione ipſius Adã manere mortales: ⁊ ꝑ homicidiũ ⁊ obſtinationē voluerunt diaboli fieri: inde eſt qḋ Chriſtus puniuit eos pena ipſi Adam cõminata et inflicta: qꝛ duplici morte eos puniuit: ſcʒ tēporali et eterna/et puniuit eos pena diaboli. Nam ſicut eiecit diabolũ de celo: ⁊ ſubſtituit homines ſucceſſores hereditat' celeſtis: ita pariter eiecit Judeos a ſedibus ſuis et a regno et ſacerdotio: et redegit eos in perpetuaꝫ ſeruitutē per mundum diſꝑſos et priuauit eos celeſti hereditate: ⁊ tradidit eã populo gentili ad fidem cõuerſo. Et hoc eſt qḋ intendit dicere Dauid in hac tertia parte in ꝑſona Chriſti ſub paucis verbis. Unde ait Chriſtus. O miſeri Judei ego dixi dij eſtis/et filij excelſi oēs. i. ego deliberaui de celo in mundũ venire/⁊ carnē aſſumere/et me hominē mortalē fieri: vt vos oēs eſſetis/et efficeremini dij: ⁊ filij dei excelſi: ideſt vt vos deos facerē per participationē ⁊ gratiam: ⁊ filios dei ꝑ adoptionem/⁊ noluiſtis. Unde ergo veni lux in mũduꝫ/declarando legem ⁊ prophetas: ſed neſciuiſtis nec intellexiſtis ex cecitate affectatã ⁊ ꝑpetrata ꝓpter veſtra mala opera. Et ſic dilexiſtis magis tenebras ꝗ̃ luceꝫ: ⁊ decreuiſtis tanꝗ̃ obſtinati in tenebris ambulare. Item ego volui vos liberare a ſeruitute peccati et diaboli: quando dixi: Si filiꝰ dei vos liberauerit/vere liberi eritis. ſʒ noluiſtis liberari ab obligatiõe/et penis pctĩ ipſius Adam: nec a ſeruitute diaboli/nec a iugo legis: immo reſpõdiſtis: Nos ſemen Abrahe ⁊ liberi ſumꝰ: et nemini ſeruiuimꝰ vnꝗ̃. Joan. viij. ⁊ ſic noluiſtis eē vere liberi/nec fieri mecũ filij dei: ſʒ filij diaboli ꝓponēdo me occidere: ⁊ fuiſtis fcĩ filij diaboli deſideria eiꝰ adimplēdo. Nã ſicut ille fuit ab initio homicida: ita voluiſtis me occidere/ne ſuꝑ ipꝫ regnarē ꝓponēdo: ⁊ etiã primos parētes in vtrãqꝫ mortē ꝑcipitãdo: ita vos fuiſtis homicide me interficiēdo/⁊ illũ imitando. Nã diabolus ab initio ꝓpoſuit ⁊ deſiderauit me occidere: ſed vos tanꝗ̃ filij ⁊ imitatores ꝑ effectũ/deſideriũ eiꝰ cõſummaſtis: ⁊ impleſtis. Et ideo penas vtriuſqꝫ. ſ. ipſius Adã ⁊ diaboli pendetis et luetis ⁊ patiemini. Nam primo ſicut hoīes et filij Adaꝫ moriemini in corpore ⁊ aīa/ poſtꝗ̃ in eius peccato ⁊ in obligatione permanere vultis ⁊ nõ liberari. Scḋo ſicut Lucifer vnꝰ. i. primus de principibꝰ paradiſi cadetis: ⁊ nõ ſolũ a dignitate ſacerdotali ⁊ veſtra terrena ciuitate Hieruſalē: ſed etiã a celeſti hereditate cadētes in eternã penã inferni deſtinabimini cũ diabolo: cuiꝰ filij ⁊ imitatores eē voluiſtis: ⁊ in cuiꝰ obſtinatiõe ꝑmãſiſtis.

Not. de pena Judeorꝫ

¶ Et nota ꝙ ſupradictiꝰ verſiculus cũ ſua intelligētia allegat' a ſaluatore Joã. x. ꝯtra Judeos arguētes ipm̃ de blaſphemia: qꝛ ſeipm̃ filiũ dei dicebat. vñ ait. Nõne ſcriptũ eſt in lege veſtra: Ego dixi dij eſtis: ⁊ filij excelſi oēs? Si illos dixit deos ad quos ſermo dei factꝰ eſt: ⁊ nõ põt ſolui ſcriptura/quē pater ſanctificauit: ⁊ miſit in mũdũ: vos dicitis qꝛ blaſphemat: qꝛ dixi filiꝰ dei ſum? Si nõ facio opa patris mei nolite credere mihi. Si aũt facio ⁊ mihi nõ vultis credere: operibꝰ credite: vt cognoſcatis ⁊ credatis qꝛ pater in me eſt: ⁊ ego ĩ patre. Ex his verbis videt' Chriſtꝰ cõfirmare nõ ſolũ dictũ prophete: ſed oīa q̄ dicta ſunt in hac parte. ſ. quõ ipſe eſt filiꝰ dei naturalis miſſus in hũc mundum: vt nos deos faceret. Et quõ oēs illi ad quos ſermo dei ꝑ Chriſtũ factꝰ eſt ⁊ crediderũt in eum: ſunt dij ꝑ myſticã vnionē/⁊ filij ꝑ adoptionē ⁊ regenerationē. Et quõ illi qui nõ crediderũt manēt in obligatione ⁊ mortalitate ipſius Adam tanꝗ̃ homines/et in ſeruitute et tenebris diaboli tanꝗ̃

lij eius. Deinde cum dicit.

De priuile. c. ex ore. Apoc. xix.

Surge deus iudica terram: quoniã tu hereditabis in omnibus gentibus.

¶ Dauid petit vltionẽ de Judeis ꝛ ꝯuerſionẽ ppl'i gẽtilis. Unde oſtẽdit ꝙ ſicut pena iudeoꝝ fuit ſimilis pene hoĩs ꝛ diaboli quãtũ ad caſum: q2 vterq; cecidit ab hereditate: ita ſucceſſio hereditatis ꝛ reparatio ruine iudeoꝝ fuit ſimilis reparationi ruine diaboli. Nã ſicut Chriſtus reparauit ruinaz diaboli ꝑ iuſtificatos de filijs Adã: qui ꝑ gratiam ꝛ fidẽ Chriſti ꝛ humilitatẽ ſucceſſerũt in hereditatẽ celeſtẽ amiſſam ꝛ ꝑditã a diabolo per ſupbiã et rebellione ꝛ inuidiã: ita pariter chriſtus ꝑ conuerſos ad fidẽ de populo gẽtili ꝑparauit ruinaz ſynagoge. Nã populus gẽtilis ad fidẽ cõuerſus ſucceſſit et adeptus eſt hereditatẽ celeſtem: quas Judei perdiderunt per inuidiã ꝛ auaritiam ꝛ homicidiũ perpetratũ cõtra Chriſtũ: ꝛ per obſtinationẽ in qua perſeuerãt ſicut eis chriſtus predixit Matth. viij. Multi ab oriẽte ꝛ occidente venient: ꝛ recũbẽt cũ Abrahã: ꝛ Jſaac: ꝛ Jacob in regno celoꝝ. Filij autẽ regni ejcient in tenebras exteriores. Jtẽ Matth. xxj. Auferetur a vobis regnũ/ ꝛ dabitur genti facienti fructus eius ꝛc. Hoc eſt ergo qđ intendit dicere Dauid i hoc vltimo verſu. Unde ait. O chriſte de⁹ ꝛ homo ſurge a mortuis: ꝛ iudica terram. i. condẽna hoĩes iudeos terrenos qui celeſtia contempſerunt/ ꝛ terrena elegerunt: ꝛ ſicut hoĩes carnales viuere ꝛ manere voluerũt: ꝛ ab obligatiõe Adã nõ liberati ſz in ea manere ſtatuerũt. Et ideo ꝑiua eos nõ ſolũ terrena/ ſz etiam celeſti hereditate: de qua cecidit diabolus: q2 tu hereditabis in omnibus gentibus. i. eliges populum gentilẽ ad tuã hereditatem: a qua eieciſti Judeos propter ſuã iniquitatem ꝛ rebellionẽ ꝛ inobediẽtiaz ꝛ homicidiũ ꝛ obſtinationem. Sententia etiã hui⁹ vltimi verſus conuenit cum primo. Quaſi dicat: q2 ſcribe ꝛ phariſei iniuſte te ad mortẽ ꝯdẽnauerũt/ ꝛ fuerũt ꝑuerſi iudices/ pupillos ꝛ viduas ꝛ pauperes ꝛ egenos expoliando: ꝛ perſonas diuitum acceptando/ ꝛ abſoluendo/ ꝛ innocentes condemnando/ Jdeo ſurge ꝑmo a mortuis: ꝛ iudica eos ad eternam penam priuando eos tua hereditate: ꝛ conferendo eam omnibus te recipientibus.

O

¶ Ex toto iſto pſalmo poſſunt recolligi quinq; concluſiones. Quarum Prima eſt ꝙ Chriſtus dijudicauit Scribas ꝛ Phariſeos/ eorum falſam doctrinam ꝛ peruerſa iudicia exprobrando in primo aduentu. ¶ Scđa cõcluſio ꝙ Judei ante aduentũ Chriſti legem neſcierunt: ꝛ Chriſtum legẽ declarantẽ intelligere noluerunt: ꝛ poſt paſſionẽ chriſti in ſua obſtinatione ꝛ tenebris vſq; ad deſtructionẽ Hieruſalem ambulauerunt ꝛ ambulãt vſq; ad finẽ mundi. ¶ Tertia cõcluſio/ ꝙ Chriſtus venit vt Judeos deos ꝛ filios dei faceret: ſed ipſi recuſauerũt: ꝛ in ſuis pctis ꝛ penis manere maluerunt. ¶ Quarta cõcluſio/ ꝙ Judei ſunt puniti pena diaboli ꝛ ipſius Adam tanq; imitatores eorum. ¶ Quinta cõcluſio/ ꝙ gentiles ad fidẽ conuerſi repararunt ruinã iudeorũ/ ꝛ ſucceſſerunt in hereditatẽ eis.

Gentiles conuerſi reparant ruinã iudeorum.

Quia propheta Dauid in ꝑſona Chriſti videt̄ cõparare pctm̃ crucifixorũ Chriſti et ipſius ſynagoge pctõ diaboli ꝛ ipſius Adã quantũ ad penam/ cũ dicit: Uos autẽ ſicut Adã moriemini: ꝛ ſicut vn⁹ de principib⁹ cadetis: ideo videt̄ qđ hoc pctm̃ fuerit ſimile illis etiã quãtũ ad culpã et reatũ: q2 pena eſt effect⁹ reat⁹.

Petm̃ ſynagoge cõparat̄ pctõ diaboli et ade.

¶ Et primo eſt vidẽdũ qđ ꝛ quale fuit pctm̃ diaboli: ex quo videbitur quõ pctm̃ ſynagoge fuit ſil'e illi quo ad culpam et modũ. Scđo videbit̄ qđ ꝛ quale fuit primorum parẽtũ: ꝛ in quo differt a pctõ diaboli: ex quo videbitur quõ et in quo pctm̃ ſynagoge fuit ſimile pctõ ipſius Adam: ꝛ in quo differt a beo. Tertio videbitur quõ pena ſynagoge eſt ſimilis pene diaboli et ipſius Adã: ꝛ in quo differt ab vtraq;.

Nota differentiam.

¶ Quãtum ad primũ eſt notanduz ꝙ iſta queſtio ꝛ materia eſt valde difficilis. primo: q2 Moyſes nõ ſcripſit nec explicuit pctm̃ ꝛ caſum diaboli: eo ꝙ non ꝑtinebat ad eũ: eo ꝙ ſacra ſcriptura eſt via in Chriſtũ tanq; redemptorẽ hoĩs ꝛ finẽ legis ꝛ ꝓphetarũ: ſed q2 ſolus homo erat redimẽdus ꝑ Chriſtũ ꝛ nõ diabolus: ideo ſolũ deſcripſit pctm̃ ꝛ caſum hoĩs/ ꝛ nõ diaboli. Jdeo in paucis locis ſcripture vet. te. memorat pctm̃ diaboli ꝛ quaſi ꝑ accidẽs. ſ. Eſa. xiiij. inquantũ Eſaias aſſumit parabolã ex caſu luciferi cõtra regẽ Babylonis dicẽs/ quõ cecidiſti Lucifer ꝛc. Et Ezechiel. xxviij. cõtra regẽ Tyri. di. Tu ſignaculum ſimilitudinis ꝛc. vt patebit: ſed in no. teſt. hoc magis ꝛ clarius explicat ſaluator Joã. viij. dicens de diabolo. ꝙ ab initio homicida fuit/ ꝛ in veritate nõ ſtetit ꝛc. Jtẽ Luc. x. Uidebã Sathanã ſicut fulgur de celo cadẽtẽ. Jtem Apoca. xj. Factuz eſt prelium magnũ in celo. Et ideo beatus Augu. per coniecturas altiſſime pertractat hanc materiã ſuper Geñ. ꝛ lib. xj. ꝛ. xij. de ciuitate. Et magiſter in ſcđo diſtin. vij. Et ibi oẽs ſcholaſtici doctores medio altiſſimo ꝛ ſubtiliſſimo cũ verbis obſcuris ꝛ difficilib⁹ i eũ modũ ꝙ ſimplices capere non poſſunt. Sed q2 expoſitio huius libri ꝛ iſte labor non eſt per me aſſumptus pro peritis: ſed pro ſimplicibus/ vt dictũ eſt in principio: ideo opz me ꝓcedere per terminos planos ꝛ intelligibiles: vt ſimplices ſacerdotes et catholici capere valeãt. ꝛ ſemꝑ cũ correctiõe ꝛ ſub determinatiõe ſctẽ Romane eccleſie eſt dicẽdũ: ꝙ quaſi oẽs doctores cõueniũt in hoc ꝙ diabol⁹ peccauit per ſuperbiã/ q̃ eſt appetitus ꝓprie excellentie ꝛ peruerſe celſitudinis ſm Augu. xj. de ciui. dei. Et oẽs cõueniunt in hoc ꝙ appetiuit equalitatem dei: ꝓpter illud Eſa. xiiij. Statuam ſolium meum ſuper aſtra celi: ꝛ ero ſimilis altiſſimo. Jtem propter illud Auguſtini ſuper pſal. lxviij. qđ Adam et Eua vt diabolus volentes rapere diuinitatẽ perdiderunt felicitatem. Jtem in queſtionibus no. ac ve. teſta. ꝙ diabolus elatiõe inflatus voluit eſſe deus ꝛc. Jtem in hoc cõueniunt ꝙ diabolus peccauit ex electione: ꝛ per conſequens creatus in tanta perfectione non potuit eligere nec appetere aliqđ ſimpliciter ĩpoſſibile. Et ideo eſt vidẽdũ: ſi aliqua equalitas alicuius creature ad deum ſit poſſibilis quã diabolus potuerit appetere.

Duplex equalitas conſideratur.

Ad hoc eſt dicendum: ꝙ inter res duplex poteſt equalitas cõſiderari quantũ ad preſens ſpectat. Una dicitur equalitas equiparãtie ꝛ ꝯmenſuratiõis. Et altera equalitas cõmunicationis alicui⁹ proprietatis ꝛ perfectionis. Prima equalitas nullo modo poteſt eſſe: nec conſiderari: nec intelligi inter aliquam creaturam et deum: quia talis ſolum eſt inter diuinas perſonas: quia equalitate cõmenſurationis ſunt coeterne ꝛ coomnipotẽtes ꝛc. Et nũq; talẽ equalitatẽ potuit Lucifer appetere/ nec ẽt intelligere/ cũ

ſit ſimpliciter impoſſibilis. Scđa autez equalitas eſt poſſibilis. Nã poſſibile fuit vt verbũ aſſumeret humanitatẽ Chriſti in vnitate ꝑſone. Et per cõſequẽs ꝙ cõmunicaret ipſi ſuã ꝓprietatẽ ꝑſonalẽ: ꝛ per cõſequẽs eſſet fili⁹ dei naturalis: ꝛ ꝑ cõſequẽs ꝓdicaret ipſi idiomata eorũ q̃ ſunt dei. ſ. ꝙ ſimul cũ verbo illa humanitas adoret̄ ꝛ cõglorificet̄ et colatur/ ꝛ ꝙ dicat̄ creator ꝛc. Et ꝙ eſſet mediator inter deum ꝛ oẽs angelos ꝛ hoĩes: ꝛ ꝙ cõmunicaret ei nõ ſolũ iudiciariã poteſtatẽ ſuper angelos et hoĩes: ſed imperiũ ſuꝑ oẽs creaturas ꝛ ſuper totũ vniuerſum: ſicut videmus eſſe factũ ꝛ cõpletuz in Chriſto/ vt patet ꝑ totũ diſcurſum euãgelicũ. Unde talis equalitas nõ eſt ſimpliciter impoſſibilis: q2 ſemper importat aliquã minorationez: q2 Chriſtus ſemper manet minor patre/ ꝛ minor tota trinitate ſcđm humanitatez aſſumptam: ſed ſemꝑ dicit̄ ſimilis deo: eo modo quo dictũ eſt: q2 ſemꝑ illa humanitas cooperabat̄ cũ verbo circa iſta miracula facienda: vt ait Damaſcenus. Diabolus ergo licet in principio non potuerit appetere primam equalitatẽ ad deum: tñ potuit appetere ſcđaz: q2 potuit appetere imperiũ vniuerſi: ꝛ totũ illud qđ habuit Chriſtus in ſua incarnatione ꝛ aſcenſione. ſ. accipere imperiuz vniuerſi/ ꝛ ſedere a dextris dei ꝛ in potioribus bonis glorie.

Nota ſoli imperia.

Sed hoc diabolus nõ potuit appetere niſi peruerſe et cõtra voluntatẽ dei: qui ſolũ Chriſtũ ad hoc ꝑdeſtinauerat ab eterno: vt nõ ſolũ ꝑ ꝑſonalẽ vnionẽ: ſed etiã ꝑ mortẽ ꝛ paſſionem illam celſitudinẽ mereret̄. ſ. imperiũ mundi. ꝛ vt eſſet triumphator ꝛ redemptor ꝛ glorificator gñis humani. Sed ꝙ Lucifer appetiuit ſupradictã celſitudinẽ ꝛ imperiũ ꝓbat̄ ratione ꝛ auctoritate. Nã licet lucifer nõ fuerit ꝑſci⁹ ſui caſus añ lapſuz/ nec etiã caſus hoĩs: tñ fuit ꝑſcius myſterij incarnationis filij dei: q2 nõ min⁹ fuit reuelatũ ipi q̃ homini: q̃ in illo ſopore ꝑnouit incarnationẽ: vt inquit Aug. Et per cõſequẽs Lucifer vidit ſoliũ ꝛ ſedem preparatã ſupra totã naturã angelicã pro Chriſto hoĩe futuro: cui erat tradẽdũ imperiũ ſuꝑ totã naturã angelicã ꝛ ſuꝑ omnẽ creaturã: abſq; hoc ꝙ ſciuerit myſterium paſſionis ꝛ redemptionis humane: q2 diabolus ignorando caſum hominis ignorauit etiã myſteriũ paſſionis Chriſti ꝛ humane redemptiõis: ſed nõ ignorauit myſteriũ incarnationis: ꝛ exaltationis humanitatis Chriſti: et ſic habuit occaſionẽ peruerſe appetendi. Unde in hoc conueniunt omnes doctores ꝙ Lucifer appetijt ſummam celſitudinem ꝛ equalitatẽ que ſub deo põt eſſe ꝛ intelligi: ſed talis eſt celſitudo quaz Chriſtus poſſedit in vnitate perſone verbi: ſedens in potioribus bonis patris cum imperio totius vniuerſi: ergo illam appetiuit diabolus. ſed hanc non potuit appetere niſi contra voluntatem dei: ꝛ deuiando a diuina voluntate que eſt lex eterna in cuius conformitate conſiſtit omnis vera iuſtitia. ergo hoc non potuit facere diabolus ſine peccato. immo dicunt aliqui ꝙ omnibus angelis fuit poſita lex qualiter deus preparauerat illam ſedez pro Chriſto hoĩe a verbo perſonaliter aſſumendo: cui credẽdũ erat imperium vniuerſi: cui deus decernebat et volebat vt oẽs angeli ꝛ creature obedirẽt/ ſimul cũ verbo eũ adorarẽt ꝛc. Cui legi Lucifer cũ ſuis ſequacib⁹ noluit obedire: immo ſoliũ ſedẽ Chriſti attẽtauit ꝛ preſumpſit occupare et vſurpare: ꝛ ideo cecidit: angeli aũt ceteri diuine legi et voluntati obedientes manſerũt in gratia cõfirmati: et tũc ex viatorib⁹ facti ſunt cõprehẽſores et beati vidẽtes deũ ꝑ gloriã. Sed ꝙ Lucifer attẽtauerit vſurpare ſedẽ Chriſto ꝑparatã ſupra totã angelicã naturam: ꝓbat̄ ꝑ illud Eſa. xiiij. cũ ait. Quõ cecidiſti Lucifer qui mane oriebaris/ q̃ dicebas in corde tuo: Jn celo aſcendã: ſupra aſtra celi exaltabo ſoliũ meum: ꝛ in monte teſtamenti in lateribus aquilonis. Aſcendã ſuꝑ altitudinẽ nubiũ: et ſimilis ero altiſſimo ꝛc. Ex q̇bus pz ꝙ ſupra ſedes oĩm beatarũ creaturarum ſtatuit conſcendere vſq; ad equalitatẽ dei: vbi nulla eſt niſi ſedes Chriſti/ qua celſitudine ſub deo maior nequit intelligi ratione vnionis. poſt quã ſedem ꝛ celſitudinẽ ſedet virgo Maria ratione maternitatis ſuꝑ oĩa alia aſtra celi: ꝛ ſuꝑ totã angelicã naturã. Hanc ergo celſitudinẽ putauit diabolus occupare abſq; meritis ex ſola nobilitate proprie nature: qđ fuit oppoſitum de Chriſto hoĩe: q̃ ꝑ humilitatẽ ꝛ laborẽ paſſionis voluit illã ſedẽ adipiſci/ qđ vult explicare Paul⁹ ad Philippẽſes ſcđo: cum ait. Hoc enĩ ſentite in vobis: qđ ꝛ in Chriſto Jeſu: q̃ cũ in forma dei eſſet nõ rapinã arbitratus eſt: ſe eſſe equalẽ deo/ ſed ſeipſ3 exinaniuit formã ſerui accipiẽs: ꝛ habitu inuẽt⁹ vt homo. Quaſi dicat: ꝙ diabolus in principio per rapinã ſupra ſuã naturã ꝛ cõtra volũtatẽ dei voluit abſq; meritis rapere equalitatẽ dei ꝛ illam ſedem Chriſto preparatã: ſed oppoſituz fecit Chriſtus vt de⁹: q̃ cũ eſſet deus factus eſt homo. ꝛ ſic ſicut diabolus voluit temere exaltari: ita vt de⁹ voluit humiliari ꝛ fieri homo. ꝛ inquãtũ homo humiliauit ſemetipſũ obediens patri vſq; ad mortem crucis: ꝓpter qđ deus pater dedit illi nomẽ qđ eſt ſuꝑ oẽ nomẽ. ſ. Jeſus ſaluator: qđ ẽ nomẽ oĩpotẽtie ꝛ iuſtitie et glorie ꝛc. ſicut dictũ eſt pſal. viij. vt in noĩe Jeſu omne genu flectat̄ celeſtiũ terreſtriũ ꝛ infernorũ. q2 tradidit ipſi imperiũ toti⁹ vniuerſi: qđ diabolus abſq; meritis cõtra voluntatẽ dei ꝑſumpſerat cũ rapina occupare.

Petm̃ diaboli ex inuidia.

Ex ſupradictis pz ꝙ diabolus illud nõ fecit abſq; inuidia concepta cõtra Chriſtũ: poſtq; ꝑuiderat illã ſedẽ ꝑparatã pro hoc Chriſto hoĩe futuro ergo illico appetiuit mortẽ et annihilationẽ Chriſti/ q2 ꝑuidit Chriſtũ regnaturum: ꝛ inuidit: et ſic ꝯcepit homicidiũ/ ꝛ appetiuit mortẽ cõtra Chriſtũ. Hoc voluit etiã explicare ſaluator Jo. viij. q̃ñ dixit de diabolo: ꝙ ab initio ille homicida fuit/ q̃ñ in veritate non ſtetit: q2 non ſolum fuit homicida precipitando Adam in mortez ſed prius fuit homicida appetendo mortem ꝛ annihilationẽ Chriſti ne illã celſitudinẽ/ quã ipſe deſiderabat ꝯſcenderet ꝛ poſſideret. Et ideo Lucifer poſtq; fuit expulſus et deiect⁹: illico venit ad tentandum et decipiendum hominem: putans impedire myſteriũ incarnationis: ne Chriſtus ſcđm carnem ex Adam naſciturus illã celſitudinẽ cõſcenderet: et ne Adam cũ ſuis poſteris ſedes quas Lucifer cum ſuis ꝑdiderat/ poſſederet. Et ſic patet ꝙ diabolus preuidit Chriſtũ regnaturũ in celo et inuidit ipſi.

O Ordo peccati diaboli.

¶ Tenuit ergo diabolus Lucifer talem ordinem in ſuo peccato. Nam primo ipſe conſiderauit nobilitatem ſue nature ſuper oẽs alias creaturas. Et ſic amauit ſeipſum cuz ſua delectatione: ꝛ ſic appetiuit imperiũ vniuerſi. Exinde nouit ſedẽ preparatã pro Chriſto futuro dño totius vniuerſi; et

tūc ꝑuerſo appetitu contra dei volūtatē appetiuit
illā ſedē ⁊ celſitudinē chriſti. Et exinde ex tali ſup-
bia cōcepit odiū ⁊ inuidiā contra Chriſtū. Ultimo
vero facta coniuratione cū ſuis ſtatuit ⁊ ꝓſumpſit
cōſcēdere ſoliū chriſti in cōtēptū dei. preuidit ergo
Chriſtū incarnandū ⁊ regnaturū et inuidit ⁊ odi-
uit eū. Scđo decreuit ſedē eiꝰ vſurpare contra vo-
luntatem. Sed tūc Michael obediens deo deiecit

Nota.

draconē de celo cū magna pte ſtellarū: vt ptꝫ Apo
ca. xij. Et ſic ptꝫ ꝙ pctm̄ eius fuit cōſummatū: inci
piendo ab amore ſui vſq ad cōtēptū dei. Michael
autē cum ceteris inceperunt ab amore dei vſq ad
cōtemptū ſui: vel a cōtēptu ſui vſq ad amorē dei.
obedientes diuine volūtati. Et ſic māſerūt in grā
cōfirmati: ⁊ facti ſunt beati per glīam. Et ſic ptꝫ ꝙ
pctm̄ diaboli incepit a ſupbia q̄ eſt initiū oēs pctī:
⁊ finiuit in inuidiā ⁊ odiū ⁊ etiā homicidiū contra
chriſtū. Et ſic eſt dicendū ꝙ pctm̄ diaboli fuit inui
dia cōcepta cōtrā chriſtū: ex appetitu ꝑuerſe celſi-
tudinis cōtra volūtatē dei. Ex quo pctō manſerūt

Tria pctā i diabolo.

tria ſcelera perpetua in diabolo. Primo/ qꝛ manſit
obſtinatꝰ nō cognoſcēs reatū ſuū nec culpā. Scđo
manſit in indelebili inuidia ⁊ odio cōtra Chriſtū:
qui reſidet in illa ſede ⁊ celſitudine: ⁊ cōtra oēs ho
mines q̄ ſucceſſiue poſſidēt ſedes per humilitatē:
quas ipſi ꝑdiderūt ꝑ ſuperbiā ⁊ igratitudinē. ⁊ idō
ilico deſcēdit ad tentādū hoīem i paradiſo: ⁊ aſſi-
due tentat hoīes vt ſint deo rebelles: ⁊ faciat eos
ſibi ſocios eſſe penarū. Tertio: qꝛ diabolꝰ ſemꝑ mā
ſit in illo appetitu dominādi: ⁊ vt adoret ab hoībꝰ
ex inuidia Chriſti. Et ſic ſemper laborauit adorari.
Et ſic introduxit idololatriā: ⁊ deteſtabiles ritꝰ et
ſupſtitiōes in mundū: ⁊ ſemper nititur hoīes de-
ducere ad artes magicas/ ⁊ ſortilegia/ ⁊ ſacrilegia
nefanda. Et ſic diabolus quotidie ⁊ iugiter parit
iniquitatem quā in illo pctō cōcepit contra Chri-
ſtum: ⁊ hoc de pctō diaboli. ¶ Quantū ergo ad ſe-

S Not. ſi eodēꝫ peccato peccauerit adā ⁊ diabolus.

cundū Augu. ſuper illud pſalmi. lxviij. Quod nō ra
pui tunc exoluebam: videtur dicere ꝙ eodem pec-
cato peccauit Adam: ⁊ diabolus volendo rapere
⁊ vſurpare diuinitatē. Nā diabolꝰ q̄ ante voluerat
rapere diuinitatem: qn̄ dixit ſtatuam ſoliū meū et
aſcendam ſuper aſtra celi: ⁊ ſimilis ero altiſſimo
⁊c. ille idem ꝓpinauit de calice ſuperbie ſue ꝓmis
parentibus quando dixit: Qua hora comederitis:
eritis ſicut dij ⁊c. Et ſic diabolꝰ in foueam ⁊ in idē
genꝰ pcti ꝓcurauit ꝓcipitare primos parētes ſua
dendo vt preſumerēt rapere diuinitatē ſicut ipſe.
Et ideo dicit Auguſti. ꝙ Adam et Eua volentes ra
pere diuinitatem: amiſerūt felicitatem ⁊c. Sꝫ iſta
verba Auguſtini ſunt ad bonum ſenſum intelligē-
da: ſicut ipſe declarat ſe ſuper Geñ. Naꝫ diabolus
toto poſſe conatus eſt deducere iſtos primos pa-
rentes in peccatū ſuū ⁊ in ſacrilegiū: dicendo ꝙ ſi
comederet eſſent ſicut dij in equalitate. Sed hoc
forſan nō credidit Adam: ſed comedit vt gereret
morē vxori: ⁊ ne diſpliceret ipſi: ⁊ ne deſtitueret ſo
latio. Et ſic adam nō voluit directe rapere deita-
tem ſed indirecte: inquātū hoc ſequebat ex ꝟbis
diaboli: cuius votū ſecutus eſt Adam comedendo
cibum prohibitū: imo indirecte fecit deum menda
cem ⁊ inuidum: vt dictum eſt pſal. xiij. Et ideo ali-
qualiter idirecte peccatū hominis fuit ſimile pec-
cato diaboli. Sed fuit magna diſſimilitudo: quia
nō cum tā iniquo ꝓpoſito a mala volūtate fuit cō
miſſum: licet fuit graue ꝓpter inobedientiam ⁊ in
gratitudinem ⁊ ꝓpter effectū: qꝛ oēs poſteros in-
fecit ⁊c. ¶ His habitis ponit prima concluſio. ſ. ꝙ
pctm̄ ſynagoge fuit quaſi ꝑ oīa ſimile pctō diabo-
li: quo ad obiectum ⁊ inuidiam: ⁊ alia annexa. pro-
batur. Nam peccatū diaboli incepit a ſupbia ⁊ pre
ſumptione proprie excellentie ⁊ nature: ⁊ ꝓrupit
in inuidiā cōceptam cōtra Chriſtū: ⁊ exinde ſedu-
xit oēs alios ſequaces ad ꝓpoſitū ſui cum fraude
ſed in oībus his peccauit ſynagoga ſcribarum: et
phariſeorum/ ⁊ ſacerdotum. igitur per omnia fuit
ſimile. Maior fuit ſuperius deducta. minor pro-
batur. Nam qn̄ Chriſtus dixit iudeis Joā. viij. Si
filiꝰ vos liberauerit: vere liberi eritis ⁊c. Rñderūt
dicentes. nos ſemen Abrahe ſumus: ⁊ nulli ſeruiui
mus vnq̄. Ex quo ptꝫ ꝙ cōtēpſerunt gratiā dei:
preſumentes ⁊ gloriātes de ꝓpria carnali natura:
putantes meritis ⁊ viribus proprie nature poſſe
liberari ⁊ ſaluari/ ⁊ nulli pctō fuiſſe ſubiectos. ⁊ idō
reſpondit Chriſtus dicens. Amen dico vobis/ qui
facit pctm̄/ ſeruꝰ eſt pctī/ ⁊ ſic patet ꝙ peccauerūt
ex ſuperbia. Item. ij. pctm̄ Judeorū fuit ſimile pec
cato diaboli: quo ad obiectū ⁊ inuidiā conceptam
contra chriſtum: qđ patet Joā. xi. Nam qn̄ viderūt
ꝙ reſuſcitauerat Lazarū/ dixerūt/ nil facimus/ ec-
ce totus mundus vadit poſt eum. Ideo expedit vt
vnꝰ moriatur pro populo ⁊c. Et ſic Caiphas dete-
xit inuidiam: quā iam ante cōceperant cōtra Chri
ſtum: ⁊ cōſpirarunt omnes in necē Chriſti. Et hoc
improperauerat eis Chriſtus Joā. viij. dicēs. Uos
ex patre diabolo eſtis: ⁊ deſideria eius vultis face
re: ille homicida fuit ab initio ⁊c. q̄ſi diceret: ille
ab initio deſiderauit me occidere ne regnarem ſu-
per eum. Et ideo vos tanq̄ membra et filij diaboli
vultis cōplere deſiderium eius: me occidendo. Et
ſic patet qualiter peccatū iudeorū non ſolū fuit ſi-
mile peccato diaboli: immo fuit idem peccatum a
diabolo ab initio inceptū ⁊ deſideratū: ⁊ ꝑ iudeos
tanq̄ per membra ⁊ filios eius ꝯſummatū: quia
eundem Chriſtum iudei crucifixerunt quem dia-
bolus ab initio occidere deſiderauit: ne ſuper ipm
regnaret: et cuius ſedem aſcendere attentauit: vt
dictum eſt. Item tertio peccatū Judeorū fuit ſimi
le pctō diaboli quo ad mendaciū ⁊ ſacrilegiū. Nā
ſicut diabolis in veritate nō ſtetit: ſed cū mēdacio
ſeduxit ſuos complices: ⁊ cum mendacio ſeduxit
primos parentes faciendo deum mendacem ⁊ in-
uidum/ verba eius falſo gloſſando dicēs. nequaq̄
moriemini: ſcit enim deus ꝙ qua hora comederi-
tis/ eritis ſicut dij: ſciētes bonū ⁊ malū ⁊c. Ita pari-
ter ergo Scribe ⁊ Phariſei non ſteterunt in veri-
tate qn̄ nō crediderunt Chriſto qui eſt prima veri
tas. Et fecerunt deum mēdacem ⁊ legē ⁊ ꝓphetas
qn̄ negarunt chriſtum: quem deus promiſit in le-
ge ⁊ ꝓphetis: ⁊ fuerunt mendaces qn̄ populū ſim
plicem deceperunt ⁊ ad ſuā perfidiam deduxerūt.
⁊ ſic patet qualiter peccatū Judeoꝝ fuit quaſi per
omnia ſimile peccato diaboli/ quo ad culpā ⁊ ob-
iectum ⁊ modum. Et ideo dixit eis Chriſtus. Uos
ex patre diabolo eſtis: ⁊ cetera. ¶ Secunda cōclu-
ſio/ quod peccatum iudeorū non ſolum eſt ſimile
quo ad culpā: ſed etiam quo ad obſtinationē ⁊
malitiā inueteratam. probatur. Nam ſicut diabo-
lus poſt peccatum ⁊ caſum manſit obſtinatus in
eadem inuidia ⁊ malitia cōtra Chriſtum: non co-

g pctm̄ ſynag. ſimile pctō diabo.

pctm̄ iudeorū ſimile pctō diaboli q ad obſtinationē.

gnoſcēs reatū ſuū: intantū ꝙ ſemꝑ deſiderat ipm
occidere in ſe vel in ſuis fidelibus: ⁊ ſemꝑ affectat
diuinos honores ⁊ adorari ab hoībus: ⁊ ideo ſem-
per inducit hoīes. ad infidelitatē ⁊ artes magicas
⁊ blaſphemias ⁊ cetera ſcelera: vt deū offendāt: et
ne poſſideant illud regnū celoꝝ ꝑ gloriā ⁊ humili-
tatē: qđ ipſe perdidit per ſupbiā. Ita pariter Ju-
dei ſemꝑ manent in eodē odio contra Chriſtū ⁊ fi-
deles ſuos: intātū ꝙ Scribe ⁊ Phariſei nunq̄ vo-
luerūt cognoſcere reatū ſuū: imo quāto magis di-
uulgabat fama reſurrectiōis Jeſu xpī ⁊ eiꝰ diui-
nitatis: ⁊ maxime in die pēte. ꝑ receptionem ſpūs
ſancti in aplīs/ ⁊ ꝑ cetera miracula: magis occeca-
bant in ſua ꝑfidia/ ⁊ obſtinabant in irā ⁊ odiū con
tra Chriſtū ⁊ aplōs. Idō ꝑſequebant eos: vt ptꝫ per
totū diſcurſum Act. aplōꝝ. Unde intātū manent
obſtinati in odiū ⁊ irā ⁊ inuidiā cōtra Chriſtū: qđ
non ſolū placet eis ꝙ patres eorū occiderint Chri
ſtū: ſed oēs iſti ſucceſſores deſiderant ipſum occi-
dere. Et qꝛ ipꝫ nō poſſunt habere: ideo quaſi quo-
libet anno crucifigūt aliquē Chriſtianū in memo-
riā eius putātes occidere Chriſtū in illo Chriſtia-
no: prout pluries cōpertū eſt in diuerſis partibus
mūdi: ſicut dictū eſt pſalmo. lxvij. Ex quibꝰ patet
qualiter manet eadē iniq̄tas ⁊ odiū cōtra Chriſtū
tanq̄ morbus hereditarius in Judeis modernis
ſucceſſoribꝰ illoꝝ. Ex quo manifeſte cōcluditur ꝙ
pctm̄ iudeorū eſt ſimile pctō diaboli: quo ad obſti-
nationē ⁊ odiū inueteratū contra Chriſtū ⁊ ſuos fi
deles. ¶ Tertia cōcluſio: ꝙ pctm̄ Judeorū eſt ſile
pctō diaboli quo ad penā. probat. Nam triplex eſt
pena. ſ. damni: ⁊ vermis: ⁊ ignis. Pena dāni eiꝰ eſt
qꝛ ꝑdidit locū ⁊ btitudinē naturalē quā i illo ſtatu
vie poſſidebat: ⁊ btitudinē glīe ſibi ſupnaturalem
quā fuiſſet adeptus ſi ſtetiſſet ⁊ paruiſſet; quā bea
titudinē poſſident angeli boni. Pena aūt vermis
eos magis affligens eſt qn̄ vident hoīes iuſtos in-
feriores in natura poſſidere per grām ⁊ humilita-
tem: qđ ipſi perdiderūt per ſuperbiam. Pena aūt
ignis eorū eſt ille ignis inferni: q̄ paratus eſt dia-
bolo ⁊ angelis eius. Matth. xxv. Talis ergo fuit ⁊
eſt pena triplex Judeorū ex illo pctō. Nā prio per-
diderūt ciuitatē ⁊ locū ⁊ ſacerdotiū/ exules ⁊ diſꝑſi
et captiui ꝑ mūdū: ⁊ nō ſolū ꝑdiderūt iſta bona tē

triplex pena iudeorum ex pctō.

poralia: ſed etiā bona ſpiritualia ⁊ celeſtē beatitu-
dinem: quā fuiſſent cōſecuti ſi Chriſto paruiſſent ⁊
crediđiſſent. Scđo patiuntur penā vermis qn̄ vi-
dent ꝙ ipſis reprobatis ⁊ abdicatis populus gen
tilis ad Chriſtū cōuerſus poſſidet gratiā ⁊ gloriam
quam ipſi perdiderūt: ⁊ hoc eſt qđ magis eos affli
git: qꝛ vident ꝙ Chriſtiani conuerſi ex pplō gentili
adorant ⁊ colūt deum Abraham ⁊ Jſaac ⁊ Jacob:
⁊ nominant nomine Jſrael ⁊ ſemē Abrahe ⁊c. Ter-
tia eſt pena ignis quā Judei patiunt ſimul cū dia-
bolo et angelis eius: prout dixit eis Chriſtus Mat
thei. viij. ꝙ multi veniēt ab oriēte ⁊ occidēte: ⁊ re-
cumbent cū Abrahā Jſaac ⁊ Jacob in regno celo-
rū. Filij aūt regni eijciētur foras ⁊ mittentur in te
nebras exteriores ⁊ in caminū ignis. In quibꝰ ver
bis Chriſtus explicat triplicem penam illius po-
puli. ſ. dāni/ ⁊ ꝟmis/ ⁊ ignis. Ex quo patet ꝙ pctm̄
Judeorum eſt ſimile pctō diaboli: quo ad culpam
⁊ penam. ¶ Quarta cōcluſio. Qđ peccatū Judeoꝝ
fuit ſimile pctō Ade quātū ad trāſlationē in poſte-
ros ſucceſſores. probatur. Nā ſicut Adā peccādo

Pctm̄ iudeorum ſimile fuit

obligauit ſe ⁊ poſteros ſuos ad mortem corporis
⁊ anime: ⁊ perdidit originalē iuſtitiam cū ſuis pro
miſſis pro ſe ⁊ ſuis: ⁊ per generationē carnalē trāſ
miſit culpam in poſteros cū ſuo onere/ vt dictū eſt
pſalmo. xiij. ⁊ xlv. Ita pariter Judei crucifigentes
Chriſtū/ qn̄ dixerunt/ Sanguis eius ſuꝑ nos/ ⁊ ſuꝑ
filios noſtros: obligauerūt ſe ⁊ oēs poſteros ſuos
ad culpā ⁊ penā illiꝰ pctī: qđ manifeſte videmꝰ eſ-
ſe factū quo ad penas tpales in quibus iugiter la
borant/ ⁊ affligūtur ꝓut dictū eſt/ ⁊ etiā quo ad pe-
nas ſpūales: qꝛ in eadem obſtinatione ⁊ cecitate
perſeuerāt: ⁊ in eadē pena dāni ⁊ ꝟmis in preſen-
ti ⁊ ignis in futuro: niſi cōuertant. Ex quibꝰ ptꝫ/ ꝙ
Judei moderni duplici pctō ⁊ pene ⁊ ſeruituti ſūt
ſubditi ⁊ obnoxij. Primo pctō ipſius Ade cū oībus
ſuis penis ⁊ damnis: poſtq̄ per Chriſtū nolunt li-
berari. Scđo ſubijciunt pctō ſuorū ꝓgenitorū qui
Chriſtū crucifixerūt: ⁊ hoc cū oībus maledictioni-
bꝰ ſcriptis pſal. xxxiij. ⁊. lxviij. ⁊. cviij. Et ſic pctm̄
Judeorū icludit pctm̄ diaboli: ⁊ pctm̄ ipſius Adā:
ex quo nolunt liberari: ſed addiderūt homicidium
Chriſti ſuper illud: ⁊ vltra hoc addunt obſtinatio-
nem ⁊ proteruitatē: ⁊ ſic eſt grauiſſimum. ¶ Quin
ta concluſio. ꝙ pctm̄ Judeorū eſt diſſimile pctō
diaboli quantū ad remiſſionē. Ad cuius intellectū
eſt notandū ꝙ diabolus fuit viator a primo inſtan
ti creationis vſq ad ſuā eiectionem ⁊ caſum: ⁊ eie
ctio eius fuit terminus eius vie: ⁊ ſic eſt dicendū ꝙ
peccauit in termino: ⁊ per ꝯñs exinde poſt caſum
peccatū eiꝰ manſit irremiſſibile carens loco ⁊ ſpa-
tio penitēdi. Secꝰ fuit de hoīe: qꝛ ſemper fuit via-
tor in illo paradiſo: ⁊ māſit viator poſt lapſum vſq
ad mortē: ⁊ ſic non peccauit in termino/ ſed in via
cuius ſpatium penitendi non terminatur niſi per
mortem. Et ideo peccatum hoīs fuit remiſſibile/ ⁊
pctm̄ diaboli irremiſſibile. Ita pariter eſt dicēdū
de pctō Judeorū. Nā lꝫ tota ſynagoga in cōi nō cō
uertat vſq ad veſperā mūdi prout dictū eſt: tamē
quilibet Judeus eſt viator vſq ad mortē ſuam/ in
quo ſpatio pōt conuerti ⁊ baptizari ⁊ effici mem-
brū Chriſti. Unde Actuū. ij. dixit beatꝰ Petrus Ju-
deis crucifixoribꝰ. Penitentiam agite ⁊ baptizet
vnuſquiſq veſtrū in noīe Jeſu Chriſti in remiſſio-
nē pctōꝝ veſtroꝝ ⁊c. Et baptizati ſunt illa die tria
milia/ ⁊ poſtea multo plures. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ pctm̄
Judeorum remiſſibile eſt particulariter vnicuiq
per baptiſmum ⁊ penitentiā vſq ad mortem. Sūma
ergo ſnīa huius pſalmi eſt/ ꝙ Chriſtus filiꝰ dei
cū ab eterno eſſet deus venit in mūdū/ ⁊ factus eſt
homo: vt ex hominibus deos faceret per grām et
participationem ⁊ ex filijs Adam carnalibꝰ ⁊ pec-
catoribus ⁊ ſeruis faceret filios dei adoptiuos ⁊ li
bertinos ⁊ immortales ⁊ ſpūales. Sed Judei no-
luerunt Chriſtū intelligere/ nec lumē eiꝰ recipere:
ſed in primo pctō ipſius Adā tāq̄ hoīes carnales
manere. Et ſupra pctm̄ ipſius Ade addiderunt ho
micidiū iniuſtū Chriſtū occidendo. Et ſic facti ſūt
filij diaboli/ ⁊ mēbra eius adimplendo deſiderium
antiquum diaboli: qꝛ homicidiū Chriſti qđ ab ini-
tio diabolus deſiderauit/ Judei de facto adimple
uerunt ⁊ cōſummauerunt. Et puniti ſunt pena ho
minis ⁊ diaboli. Nā mortui ſunt duplici morte/ ſcꝫ
corporis ⁊ anime ſm ſnīam datā in Adam. Et pu-
niti ſunt pena diaboli tanq̄ filij ⁊ membra eius/ qꝛ
ceciderūt a bono temporali preſenti/ ⁊ a celeſti fu-

ſimile pecca to ade.

Nota.

Pctm̄ iudeorū eſt diſſile peccato diaboli quātū ad remiſſionem.

turo ipſi ꝓmiſſo. Et ppl's gētilis ſucceſſit in eiꝰ he reditatē per gratiā ⁊ gloriā Chriſtū recipiēdo. Uñ ſicut ſynagoga cecidit ab oībus ſupradictis bonis preſentibus ⁊ futuris: ⁊ incidit in oīa mala cōtraria: itē gentilitas per fidem ſurrexit ab oībus malis in quibus erat: ⁊ ſucceſſit in bonis / a quibꝰ cecidit diabolus ⁊ ſynagoga: q: gentilitas facta eſt hereditas dei per fidem: ⁊ cōſecuta eſt celeſtē hereditatem per gloriam. Et in hoc cōſiſtit tota ſnia ⁊ intelligentia huius pſalmi.

Depe. di. ſ. ſ. ecōtra rio.

Deus quis ſimilis erit tibi: ne taceas neq̄ compeſcaris deus.

Titulus: Pſalmus cantici ipſi Aſaph. per hoc qḋ dicit pſalmꝰ cātici oſtenditur ꝙ cantabatur voce humana ſimul cū iſtrumēto muſico. ꝑ hoc aūt ꝙ dicit ipſi Aſaph oſtendit ꝙ dirigit toti eccl'ie que petit vltionē de pſecutoribꝰ ſuis. Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū qḋ Dauid q̄ ſemꝑ optauit ſcire diſcurſum illiꝰ ppl'i et templi qḋ p̄ceperat edificandū ꝑ Salomonē: ⁊ totius regni ⁊ ciuitatis Hierl'm: quā ipſe ampliauit: preuidit in ſpū qualiter ille ppl's erat multipliciter affligendus a Chaldeis ⁊ finitimis ꝑpter pctā eius. Et maxime preuidit obſeſſionē ⁊ vaſtationē futurā. Primo ꝑ Salmanaſar ⁊ Sennacherib. Et captiuitatē et deſtructionem ꝑ Nabuchodonoſor. Et vaſtationem per Antiochū. Et preuidit etiā eorū finales punitiones. In quibꝰ vaſtationibꝰ p̄uidit in duplici ſpū pſecutionem ⁊ vaſtationē eccl'ie faciēdā ꝑ Mahometū ⁊ Antichriſtū. Uñ preuidit in ſpū ꝙ ſicut iſte nationes Arabum / ſcʒ Agareni ⁊ Iſmaelite et Amalechite ⁊ Moabite ⁊ Amonite ⁊c. ſemper infeſtarūt ⁊ vexarūt illam Hierl'm ⁊ terram Iſrael terrenā: ita poſtea recipientes ſectam Mahometicā debebāt infeſtare et vexare et vaſtare Iſrael et Hierl'm ſpūalem. ſ. eccl'iam Chriſti. Uñ ſicut eccleſia Chriſti fuit inchoata in illa Hierl'm terrena: et exinde deriuata ⁊ diffuſa per totū orbē: ꝑpter qḋ dicit vera Hieruſalem et Iſrael: ita pariter illa maledicta ſecta Mahometi fuit inchoata in Arabia: ⁊ exinde deriuata ⁊ diffuſa quaſi per totū orbem ad affligendā eccleſiā noſtris demeritis exigētibus: quā ſectam receperūt omnes Turci ⁊ magna pars Tartarorū: qui ſimul cū Arabibꝰ modo perſequunt eccleſiā. Unde ille prime perſecutiōes fuerunt figure huiꝰ perſecutiōis eccleſie: que modo fit per Sarracenos. Et ſic etiā preuidit punitionem tpalem ⁊ eternaʒ eoꝝ. Et ideo Dauid ꝑpter has perſecutiones eccleſie principaliter fecit hūc pſalmū: in quo duo facit. Nā primo ꝑ modū querele explicat et predicit deſtructionē eccl'e faciendam per Mahometum ⁊ ſuos. Scḋo petit vltionem in vindictam. ibi. Fac illis ſicut Madian.

Figura pſecutionis eccleſie.

¶ Quantū aūt ad primū eſt notādum / ꝙ anno domini ſexcenteſimo vigeſimo imperante Conſtātino filio Heraclij Ormiſda Rex Perſarū filius Coſdroe Chriſtianꝰ rebellauit cōtra Cōſtantinū predictū ⁊ cōtra totum imperium Romanorum. Tūc imperator Conſtantinus miſit capitaneos et duces ſuos ⁊ copias contra regē perſarum: ⁊ poſuit conductores in Damaſco ⁊ Antiochia cum copia pecuniarum: qui conducerent milites / et armigeros contra perſas. Tunc venerunt multe nationes ex Arabia / ſcʒ Idumei ⁊ Sarraceni ⁊ Iſmaelite. Et multe alie natione Arabum que vagabant per Arabiam ⁊ Syriam ⁊ Egyptum / furto raptoq̄ viuentes. Iſti autem venerunt Damaſcum vt conducerentur ⁊ ſtipendium Romanorum acciperēt: quibus conductores Romanorum ⁊ Grecorum reſponderūt quod aurum Romanorū non erat dandum canibus ⁊ ſeruis: quales Arabes erant: ſed liberis ⁊ nobilibus grecoꝝ ⁊ latinorū: tunc Arabes indignati receſſerunt a Damaſco / et nunciauerunt hoc verbū oībus nationibus ⁊ ſocietatibꝰ Arabū: qui oēs congregati in finibꝰ Syrie ⁊ iuxta Iordanē: inceperunt rebellare contra Romanos / ⁊ fines Romanorū vaſtare ⁊ ſubiugare. Et vt hoc facilius poſſent adimplere: elegerūt ī principē Mahometum virum callidum ⁊ malitioſum ⁊ impurum. Et ſic ceperunt oēs terras quas Romani in Arabia petrea poſſidebant. Et intrarūt Syriā: ⁊ ceperunt Damaſcū Metropolim oīm ciuitatū Syrie. Et proceſſerunt per Syriā ⁊ Egyptū vaſtando ⁊ ſubijciēdo ciuitates imperij Romanorū. Accidit eodē tpe ꝙ in Arabia ⁊ Syria ⁊ Egypto laborabāt multe ſecte Hereticorū: maxime ſecta Neſtorij: q̄ ponit in Chriſto duas perſonas in ſe diuiſas: dicit enim ꝙ deus habitat in Chriſto non perſonaliter vnitus: ſed tanq̄ in viro perfecto. Laborabat etiam ſecta Berylli Boſtranee ciuitatis Arabie epi: qui dicebat Chriſtum ex ſpiritu dei eſſe genitū: ⁊ ū totaliter incepiſſe a Maria matre eius: ⁊ eſſe purum hominē: niſi inquantū paterna deitas habitabat in eo. Laborabat etiam tūc temporis Iacobitarū ſecta: qui ponūt vnam tantū naturā in chriſto. Et ſimul baptizantur ⁊ circūcidunt. Laborabat etiā ibi tūc tēporis ſecta Manicheoruʒ q̄ dicūt Chriſtū mortuum nō fuiſſe: niſi ex quadam apparētia. Sed q: papa Romanus ſimul cum patriarcha Gregorio excommunicauerat p̄dictas ſectas: q: predicte ſecte receſſerant a latinis ⁊ grecis: ideo adheſerūt libenter Arabibus ⁊ Sarracenis vt eos defenderēt ab imperio et papa Romano. Et ſic in breui Sarraceni occuparūt Hieruſalem: ⁊ totam Syriam: et oēs tres Arabias: ⁊ Egyptū / inquantū heretici dabant eis introitū per omnes ciuitates cōtra catholicos. Et ſic factus eſt fortis exercitus Sarracenorum. Tunc Mahometus excogitauit qualiter poſſet retrahere Arabes ſuos a ritu ⁊ cultu Romano ⁊ catholicorū. Unde excogitauit nouū modū colēdi deum. Et dixit ꝙ deus reuelauerat ſibi modum quomodo deus debebat adorari ⁊ coli. Et edificauit templum in Damaſco qḋ meſquitam vocant: Et ibi docuit omnes ſui exercitus adorare. Et precepit meſquitas edificari per totā Arabiam / ⁊ remoueri cruces ab eccleſijs / et oratoria / et auferri calices / et cetera vaſa argentea ⁊ aurea / et cetera iocalia eccleſiarum: et exinde proceſſit cōtra Perſas. Et occupauit totum regnum Perſarum: et totam Meſopotamiam: et Chaldeam. Mahometo autem mortuo eius exercitus fuit diuiſus in tres partes. Nam Abdalla Motalif cum magno exercitu venit verſus occidentem: et occupauit totam Africam: et etiam Hiſpaniam deſtruendo ⁊ vaſtādo omnes eccleſias. Et omnes ſubiectos cogebat ſeruare ſectam Mahometi. Que quidem ſecta fuit compoſita per Sergium qui erat de ſecta Neſtorij: ⁊ per alios. xij. qui ex quatuor ſectis: ſcilicet ex ſecta Neſtorij: et Berilli: et Manichei: ⁊ Iacobi

Tun de ma homero.

Alcoranum ſuum compoſuerūt. Et ſic dicūt Chriſtū eſſe filiū dei genitum ex ſpiritu dei: hoīem ⁊ nō deū. Et ꝙ in die paſſiōis nō fuit ipſe mortuus: ſed de medio iudeorū raptus eſt in celum. Et ꝙ alius ſimilis ipſi fuit captus ꝑ Iudeos ⁊ crucifixus. Et ſic etiam vt placerent Iacobitis preceperunt Sarracenis circūcidi. Et hāc ſectā Sarraceni cogunt obſeruare oēs ſibi ſubiectos. Unde ſicut multi ex quatuor ſupradictis ſectis adheſerūt Mahometo: ita compoſitores Alcorani qui erant de ſupradictis ſectis: vnuſquiſq̄ poſuit aliq̄d de ſua ſecta. Et apparuit illa beſtia multiformis ⁊ diuerſis ⁊ fedis depicta coloribus: quā beſtiam Daniel pardum appellat capit. vij. vt dictum eſt pſal. lxxiij. Sed q: Iacobite et Neſtorite libere ⁊ ſponte ſe Sarracenis ſubiecerūt ⁊ eis introitū ꝑ ciuitates prebuerunt: ideo Sarraceni permiſerūt eos libere viuere in ſuis ſectis et libertatibus vſq̄ ad preſentem diem per totā Egyptū ⁊ Syriā: ⁊ Meſopotamiā: ⁊ Armeniam: ⁊ perſiā: et Mediā: vbi reperiunt in maximo numero tam Neſtorite q̄ Iacobite. Ex alia aūt parte exercitus Sarracenorū cōſtituit ducē Homar generū Mahometi q̄ cepit oēs prouincias orientales vſq̄ ad Indum. Et ſic oēs ſubiectos coegit ſeruare ſectam Mahometi. Et deſtruxit oēs eccleſias catholicorum: vel ex eis meſquitas fecit. Poſtea anno dñi milleſimo. lxiij. venerunt Turci ⁊ receperūt ſectam Mahometicam. Et ſic ſub illo nomine occuparunt oēs Armenias: et Aſiam minorem / ⁊ totam Greciam. Anno autē milleſimo duceteſimo duodecimo ſurrexerunt Tartari: ⁊ ſubiecerunt ſibi oēs Indias: et totam Scythiam vſq̄ ad Tanaim ⁊ Boryſthenē ⁊ ad fines Rutenie: quorū Tartarorum maior pars ſuſcepit ſectam Mahometicam. Ex quo ptʒ ꝙ iſta maledicta ſecta q̄ incepit in Arabia ꝑ Idumeos ⁊ Iſmaelitas ⁊ Agarenos et Amonitas ⁊ Amalechitas ⁊ ceteros Arabes / ⁊ deſtruxit et vaſtauit quaſi totā religiōnē Chriſtianā: ⁊ eccleſiam catholicam vſq̄ ad preſentem diē. Et hoc eſt qḋ intendit dicere Dauid in hoc pſalmo. Unde dicit. O Chriſte deꝰ ⁊ homo: quis ſimilis erit tibi in potentia et virtute: q: non ſolūmodo eris homo: ſed etiam deus: et cognoſcetur omnipotentia tua cum veneris ad puniendos inimicos tuos ſcilicet. Mahometum et Antichriſtum.

Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt: ⁊ qui oderunt te extulerunt caput.

Sup pplm tuū malignauerūt cōſiliū: ⁊ cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos.

Dixerunt venite et diſperdamus eos de gente: et non memoretur nomen Iſrael vltra.

Quī cogitauerūt vnanimiter: ſimul aduerſum te teſtamentum diſpoſuerunt tabernacula Idumeorum ⁊ Iſmaelite.

Moab et Agareni Gebal et Amon et amalech: alieni gene cum habitantibus Tyrum.

Etenim Aſſur venit cum illis: facti ſunt in adiutorium filijs Loth.

¶ Quoniā ecce inimici tui. ſ. Mahometus et Antichriſtus extulerunt caput et ſuperbiam: et proſperati ſunt ⁊ multiplicati. Et extulerunt regnū ſuū ⁊ dominium ſuper totū orbem: et malignauerunt. i. malignū cōſilium fecerūt ſuper populū tuū Chriſtianū. Et cogitauerunt cōſilium malum aduerſus ſctōs tuos Chriſtianos. Uñ iſti inimici tui deliberauerunt: ⁊ dixerunt: venite et diſperdamus eos. ſ. Chriſtianos de gente. Et nomē Iſrael. ſ. Chriſtianitatis que per Iſrael intelligit: nō memoret vltra: ſed deſtruatur tota religio Chriſtiana. Unde dicit / inimici tui extulerūt caput: q: Idumei et Iſmaelite ⁊ ceteri Arabes infra nominati extulerūt caput q: Mahometum ⁊ Turcum: et etiam Tartarum: et Antichriſtū in principem ⁊ prelatum exaltauerunt ⁊ cōſtituerūt. Et ſic ſuper populum Chriſtianū malignauerunt: vt ex diuerſis ſectis et hereſibus ſectam Mahometicam conficerent. Et hoc eſt conſilium malum ⁊ falſum quod aduerſus ſanctos tuos cogitauerunt immania tormenta eis inferendo: et diuerſis penis eos afficiēdo. Hoc dicit: quia Sarraceni multa milia ſanctorū monachorum ⁊ eremitarū ⁊ ſacerdotū in Egypto: ⁊ Meſopotamia ⁊ Syria martyrio coronauerunt. Unde dicit Antichriſtꝰ ⁊ Mahometus: venite diſperdamus fideles de gēte. i. de mundo. Et iſrael. ſ. eccleſia catholica vltra non nominetur: ſed totaliter extinguatur ⁊ eradicetur. Quoniā oēs iſti infra ſcripti. ſ. tabernacula Idumeorū ⁊ Iſmaelite ⁊ Moabite ⁊ Amonite diſpoſuerunt ⁊ moti ſunt ad vaſtandum teſtamentū dei et totam eccleſiā. Unde eſt notandū ꝙ oēs iſte nationes q̄ hic nominate habitabāt in Arabia: et cōgregate ſunt cū Mahometo ad vaſtandū eccleſiā in principio illius ſecte. Et ſic ſubiecerunt maiorē partē mūdi. quibus adheſerunt Tartari ⁊ Turci. Unde nota / q̄ Idumei habitāt vltra Iordanē in principio Arabie petree: ⁊ iſti cōmuniter habitant in tabernaculis et tētorijs: q: iſti deſcēdūt ab Edon fratre Iacob: q̄ vagabat cum tentorijs cū ſuis gregibus ⁊ armentis. Iſmaelite ſunt filij Iſmaelis filij Abraham de ancilla. Amon et Moab ſunt filij Loth nepotis Abrahe a q̄bus denominant Moabite ⁊ Amonite. oēs iſti habitabāt ī Arabia petrea. Agareni ſunt etiam filij ipſius Agar. ⁊ oēs iſti tam Iſmaelite q̄ Agareni habitabāt in Arabia: q̄ poſtea nominati ſunt Sarraceni occupantes ſibi nomen ipſius Sarre / cū ſint filij agar ancille. Gebal ⁊ Amalech pariter habitabant in Arabia ꝑpe terrā ꝓmiſſionis. Itē Alienigene ſunt Philiſtei q̄ erant intra terram promiſſionis. Et habitantes Tyrum pariter ſunt congregati cum Mahometo. Itē Syrij ſiue Aſſyrij adheſerunt Mahometo: ideo ponūtur hic principales. Et ideo dicitur ꝙ venerunt in adiutorium filijs Loth. i. Amonitis et Moabitis. Unde licet omnes iſti nominati denominentur a nominibus primorum qui inhabitarunt Arabiaʒ. ſcilicet Iſmael Edon et Moab ⁊c. tamen tempore Mahometi omnes erant Chriſtiani licet laborarent in diuerſis hereſibus et ſectis. ſed indignati propter ſupradictam contumeliam eis dictam: q: vocati ſunt canes a conductoribus Grecorum et Latinorum: ideo rebellauerunt: et Mahometo et eius ſecte adheſerunt. Et ideo ponuntur primi perſecutores eccleſie in hoc pſal. vñ habuit ortum illa ſecta: et a quibus eſt propagata per totū orbē.

Nota.

Judic. iiij. ⁊ v. c. Fac illis ſicut Madian ⁊ Siſare: ſicut Jabin in torrente Cyſon.

Judi. v. et. vij. Diſpierũt in Endor: facti ſunt vt ſtercus terre.

Pone principes eorũ ſicut Oreb ⁊ zeb et zebee ⁊ Salmana.

¶ In hac ſecunda parte ꝓpheta implorat diuinaz vindictã petens vltionez in ſupradictis ꝑſecutoribus eccl'ie dicẽs. O dñe Jeſu fac illis .i. oĩbus Mahometanis qui vaſtauerunt eccleſiã tuã: ſicut feciſti Madian ⁊ Siſare in torrente Cyſon. Quaſi dicat. Fac vt ppl's Chriſtianus ſuperet eos ſicut Barach debellauit Siſaram ducẽ Jabin prope torrentem Cyſon: quẽ Siſarã Jabel interfecit in tẽtorio: vt patet Judicum .iiij. Qui quidẽ inimici diſperierunt in Endor .i. in illo loco prope Cyſon. Et facti ſunt vt ſtercus terre: quia cadauera eorum putrida traxit torrens Cyſon ⁊ mãſerũt in ſepulta putrida vt ſtercus terre. Judicum .v. Et fac etiam vt populus Chriſtianus ſuperet eos ſicut Gedeon vicit Madianitas: quorũ principes fuerunt Oreb ⁊ zeb et zebee et Salmana: qui fuerunt capti: et eorum capita ſciſſa: et Gedeoni oblata: vt patet Judicum ſeptimo.

xcv. diſtinc. c. ecce. et xciij. q. ſ. c. his ita. iiij. q. ſ. c. hoi. §. econtrario. de ꝑſe. diſ. ij. c. acceſſerunt.

Omnes principes eorũ qui dixerũt: hereditate poſſideamus ſanctuarium dei.

Deus me⁹ pone illos vt rotã: ⁊ ſicut ſtipulam ante faciem venti.

Sicut ignis qui cõburit ſyluam: ⁊ ſicut flãma comburens montes.

Jta perſequeris illos in tẽpeſtate tua: ⁊ in ira tua turbabis eos.

Jmple facies eorũ ignominia: ⁊ querẽt nomen tuum domine.

Erubeſcant ⁊ conturbentur in ſeculum ſeculi: ⁊ confundantur ⁊ pereant.

Et cognoſcant qꝛ nomen tibi dominus: tu ſolus altiſſimus in omni terra.

¶ O Chriſte de⁹ pone oẽs principes eorũ .ſ. Mahometanorũ .ſ. Arabes ⁊ Turcos ⁊ Tartaros: q̄ ſũt principales nationes in illa ſecta: q̄ dixerũt poſſideamus ſanctuariũ .i. totã eccl'iaz dei hereditate .i. qui ſtatuerunt ſubijcere ſibi totã Chriſtianam religionẽ: pone ergo eos vt rotam: q̄ quidẽ rota nõ eſt ſtabilis: ſed pars ſumma cadit et ſit infima rotando: ita iſti ruant a ꝑtãte ⁊ dñio. Et pone eos ſicut ſtipulam ante faciẽ venti .i. ꝙ vẽtus ⁊ ſnĩa furoris tui propellat eos: ⁊ remoueat a dñio. Et ſicut ignis cõburens ſyluas: ⁊ ſicut flamma cõburens montes: ita tu ꝑſequeris illos in tẽpeſtate ſnĩe tue: ⁊ cõturbabis eos in ira tua. Ũñ nota/ꝙ ꝓpter iſta ſupradicta dicũt multi: ꝙ ſecta Mahometica debet perire ante aduentum Antichriſti: ⁊ diuidi in tres partes. Quarũ due debent ſe mutuo gladio interimere ⁊ delere. Tertia aũt vidẽs cõfuſionẽ eorũ et cognoſcens veritatẽ ſe debet Chriſtiane fidei ſubijcere. Et ideo ſequit̄: imple facies eorũ ignominia. Et ſic cõfuſi querẽt nomẽ tuũ .i. fidẽ tuã recipiẽt. Sed alie due partes erubeſcãt ⁊ cõturbent̄ in ſeculũ ſeculi inter ſe. Et cõfundant̄ ⁊ pereant ſe adinuicem occidendo: vt cognoſcant tũc qꝛ dñs eſt tibi nomẽ item qꝛ tu es de⁹ oĩpotens: ⁊ qꝛ tu es deus altiſſimus ſup omnẽ terrã. Totum etiã hoc ſupradictum ⁊ prefata ſententia põt intelligi de ipſo Antichriſto ⁊ eius ſequacibus: quẽ dñs interficiet ſpiritu oris ſui .ij. ad Theſſalonicẽſes .ij. quem videntes ſequaces eius manebũt cõfuſi ⁊ erubeſcent/⁊ confundẽtur pre nimia cõfuſione: quorũ aliqua pars queret nomen dñi/maxime Judei. Et ſic cõuertent̄ ad dominũ in fine ſeculi: qꝛ cognoſcẽt ꝙ Jeſus Chriſtus eſt verus Meſſias: ⁊ verus de⁹: ⁊ dñs ⁊ altiſſimus ſup oẽs creaturas. Ceteri aũt obſtinati peribũt in flamma ignis: ⁊ ꝑ ceteras quindecim tribulatiões memoratas per doctores in fine ſeculi. Sed maxie Judei ⁊ ceteri infideles erubeſcent ⁊ conturbabuntur ⁊ cõfundent̄ cũ videbunt Jeſum Chriſtum venientẽ ad iudiciũ cũ poteſtate magna ⁊ maieſtate qꝛ tũc cognoſcẽt ipm eſſe verũ deũ ⁊ dñm ⁊ Meſſiã in lege promiſſum: ⁊ habentem omnem poteſtatez in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno. Et ſic peribunt quando dicet eis. Jte maledicti in ignem eternũ. Ex quibus ptꝫ ꝙ iſte pſalm⁹ põt ꝓphetice ⁊ literaliter exponi de perſecutionib⁹ ppl'i iudaici aũ aduentum Chriſti: ſꝫ melius ⁊ magis ꝓprie de vaſtatiõe eccl'ie facta ꝑ Mahometũ ⁊ ſequaces eius: ⁊ etiã ꝑ Antichriſtũ. Sed etiã põt moraliter exponi de quacunq̄ perſecutione eccl'ie ⁊ cuiuſlibet viri iuſti facta ꝑ diabolũ: ⁊ eius mẽbra/que intelligunt̄ ꝑ illa noĩa ⁊ nationes ſupra memoratas. Naz Jdumea interpretatur ſanguinea. Et Jſmael obediens mundo. Moab ſine lege. Agareni aduene. Gebal vallis vana. Amon ppl's turbidus. Amalech auarus. Alienigene cõtra legẽ Chriſti. Tyri anguſtiantes ſiue tribulantes. Aſſur deprimens et delatus. Loth declinans et apoſtata. Per oẽs iſtos intelligunt perſecutores iuſtorũ ⁊ fautores Antichriſti. Nam antichriſto adherebunt ſanguinarij et homicide et obedientes mundo et pctõ: et hoĩes ſine lege: ⁊ Aduene .ſ. Gog ⁊ Magog: et cupidi ⁊ vani. et hypocrite ⁊ ſimulati: ⁊ raptores inimici legis Chriſti: ⁊ crudeles: ⁊ ſuperbi et elati: et apoſtate a fide Chriſti propter lucrum ⁊ voluptates: ⁊ oẽs iſti ſemꝑ fuerunt perſecutores iuſtorũ: ⁊ oẽs tales adheſerunt Mahometo: ⁊ obſeruant eius ſectã: ⁊ adherebũt Antichriſto. Et de oĩbus his cõditionibus hominũ conquerit̄ eccleſia: eo ꝙ ab eis cõtinue affligitur: ⁊ eſt affligenda vſq̄ ad Antichriſtum.

ſecta mahometica pereunda.

Quaz dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiſcit ⁊ deficit anima mea in atria domini.

Cor meum ⁊ caro mea exultauerunt in deũ viuum.

¶ Titulus Ad victoriam ſiue in finem pro torcularibus filijs Chore pſal. per hoc ꝙ dicitur ad victoriam ſiue in finem oſtenditur ꝙ iſte pſal. cantabatur cum toto conatu a filijs Chore in tempore torcularium .ſ. mẽſe ſeptembri. ¶ Ad cuius intelligẽtiam eſt prenotandum: vt ſupra dictũ eſt pſal. lxx. ꝙ quatuor feſta precepit deus celebrare in menſe ſeptembri .ſ. feſtum neomenie: qđ licet in principio cuiuſlibet

menſis celebrareт̄ ꝓ diuina gubernatione: tñ in illo mẽſe maxime celebrabat̄ ꝓ collectione vindemiarũ ⁊ oĩm fructuũ. Scdm feſtũ erat feſtũ tubarũ ꝓ ſacrificio ipſius Jſaac. Tertiũ feſtuz propitiationis: eo ꝙ deus propitiatus fuerat eis poſt cõflationẽ vituli. Quartũ feſtũ fuit tabernaculorum in memoriã illorũ .xl. annorũ quib⁹ habitabãt in tabernaculis per deſertũ: ſed hoc feſtũ non celebrarũt niſi poſtq̄ iam quieuerunt in domibus ſuis in terra ꝓmiſſionis ⁊ fixerũt tabernaculuz in Silo: ⁊ ideo tale feſtũ dicebat̄ feſtũ quietis in quã finierãt ſuam peregrinationẽ. Sꝫ licet iſta quatuor feſta deus p̄ceperit in memoriã illoꝝ myſte⁹ riorũ: tamẽ qꝛ illa myſteria non erãt grã ſui ſꝫ grã magnorũ myſteriorũ in nouo teſta. qđ quidem no. teſta. eſt finis totius legis veteris: ideo querenda ſunt myſteria figurata per ſupradictas figuras.

¶ Ad cuius intelligentiã eſt notãdũ ſcdm Aug. de catechizandis rudib⁹: ꝙ lex vetus ſiue teſt. vetus nihil aliud eſt niſi occultatio noui teſta. ⁊ nouum teſtamentũ nil eſt niſi manifeſtatio veteris. Et ſic totũ teſta. ve. ſe habebat vt ager frugũ: aut vinea: aut peregrinatio. Lex aũt euangelica ſe habet vt area in qua terunt̄ fruges/⁊ colligitur granum in horreũ ⁊ ſeparat̄ a paleis cerimoniarũ: vt dicebat Joãnes baptiſta de Chriſto: cui⁹ vẽtilabrũ in manu ei⁹: ⁊ purgabit areã ſuã ⁊ ꝯgregabit granum in horreũ ſuũ: paleas aũt cõburet igni inextinguibili. Matth. iij. ⁊ Luce. iij. Ex quib⁹ ptꝫ ꝙ Chriſtus ⁊ apl'i fuerunt trituratores hui⁹ aree: ⁊ dimiſerũt nobis fructũ ſacramẽtorũ cõbuſtis et annihilatis paleis ⁊ cermonijs legis. Jdeo dicit Chriſtus ipſis apl'is Joãnis .iiij. Alius eſt q̄ ſeminat ⁊ ali⁹ q̄ metit. Nã alij ſeminauerũt ⁊ vos in meſſes eorũ introiſtis. Hoc aũt dicebat: nã patriarche ⁊ ꝓphete laborauerunt in figuris ⁊ ſcripſerunt teſta. vetus: ſed Chriſtus ⁊ apl'i meſſuerũt granũ ⁊ fructum in illis figuratũ ⁊ ꝓphetatum: ⁊ declarauerũt ⁊ ꝓpinauerunt nobis. ⁊ ideo dicunt̄ meſſores ⁊ excuſſores et trituratores. Jta etiã lex euãgelica dicit̄ nõ ſolum area reſpectu frugũ legis veteris: ſed etiã dicitur torcular reſpectu vinee: in quo exꝓſſum eſt vinum vinee legis veteris. Nã primo Chriſtus exꝓſſit vinũ ex ſacra ſcriptura. Scdo expreſſit in cruce tãq̄ in torculari ex ſeipſo pretiũ noſtre redẽptiõis: vñ manauit nobis virtus ſacroꝝ/⁊ etiã poſtea ꝟ idez vinũ ſacramẽtoꝝ ipſi apl'i ex ſcriptura veteris teſta. nobis clarius expreſſerũt. Jtẽ lex euãgelica ſiue aduẽtus Chriſti dictus eſt terminus peregrinationis legis veteris. Nã lex ordinabat̄ ad Chriſtuz tanq̄ ad perfectũ ⁊ ad terminũ immediatuz: vt ait apl's ad Ro. x. Quia Chriſtus eſt finis legis. Et iõ deus precepit celebrari iſta feſta in mẽſe ſeptẽbri. ſ. feſtũ vindemiarũ ⁊ torculariũ/⁊ feſtũ tubaruz/et feſtũ ꝓpitiationis/⁊ feſtũ tabernaculoꝝ in memoriã peregrinationis filiorũ Jſrael: inquantũ quieuerunt ab illa peregrinatione in terra ꝓmiſſionis adepta: ⁊ fixerũt tabernaculũ federis in Silo. Adueniente ergo Chriſto ceſſarunt oẽs quatuor iſte feſtiuitates quantũ ad figurã: eo ꝙ veritas earuz venerat. vnde dictuz eſt pſal. xlix. ꝙ tota ſynagoga ſimul cũ oĩb⁹ cerimonialib⁹ mortua ⁊ ſepulta fuit cum Chriſto: ⁊ non ſurrexit cũ Chriſto niſi ſola veritas euangelica figurata per illa cerimonialia inquantũ oĩa fuerunt ĩpleta in Chriſto. Nã per Chriſtum facta eſt vniuerſalis ꝓpitiatio: ⁊ factũ eſt verum ſacrificiũ figuratuz per Jſaac: ⁊ expreſſum eſt verũ vinũ ſacramẽtorũ ⁊ verũ granum frumẽti eucharíſtie: ⁊ impleta eſt peregrinatio legis ⁊ tabernaculorũ: qꝛ iã eſt eccleſia per Chriſtũ ⁊ apl'os edificata ⁊ eorũ ſanguine firmata: in qua iam quieſcimus per grãm. iõ ſicut tũc celebrabamus iſtas feſtiuitates in figura: ita nunc celebram⁹ in veritate qꝛ iã fructũ ⁊ grãm colligimus. iõ dicit̄ Joã. ſ. Lex per Moyſen data eſt: grã autẽ ⁊ veritas per Chriſtum facta eſt. Jtẽ celebram⁹ feſtum torcularis: qꝛ cõtinue extorquemus veritates euãgelicas ex ſacra ſcriptura vete. te. ¶ Jtẽ vlterius eſt notandũ: ꝙ ſicut lex ve. fuit ager frugũ ſiue vinea ſiue peregrinatio reſpectu noue legis: et lex euangelica eſt area ⁊ torcular ⁊ terminus quietis illius: ita pari modo lex euãgelica eſt ager et arbor ⁊ vinea ⁊ peregrinatio reſpectu ſuperioris patrie. Naz ex hac vinea cõtinue colligunt̄ ⁊ extorquent̄ fruct⁹ meritorũ: ⁊ in die iudicij triturabit̄ meſſis: ⁊ ſeparabitur granũ a paleis ⁊ frumentũ a zizania: ⁊ vniuerſaliter mali de medio iuſtoruz: ⁊ ſic patria celeſtis erit finis euãgelice peregrinationis ⁊ laboris. Nam ſicut hic colligim⁹ fructus gratie: ita ibi colligemus fructus glorie: ⁊ ſicut hic celebram⁹ ſupradicta feſta per grãm: ita ibi celebrabimus feſta per gloriã. Unde ſicut nullus Judeorum potuit peruenire ad Chriſtũ niſi per legẽ veterẽ: ita nullus põt peruenire ad patriã niſi per legez euãgelicã. Et nullus poterit celebrare predictas feſtiuitates in celo ꝑ gloriam quin celebrauerit ipſas in hac eccl'ia ꝑ gratiam. Preuidens ergo Dauid in ſpiritu totuz hunc diſcurſum .ſ. qualiter lex vetus ducebat ad Chriſtũ et Chriſtus et lex euangelica nos debebat perducere ad patriã vbi vere ⁊ eternaliter celebratur feſtum tabernaculoꝝ ⁊ feliciuz ⁊ beatarũ mãſionũ: ⁊ torcular vltimate noſtre fruitionis: que quidem felicia tabernacula figurabant̄ per illa materialia tabernacula q̄ faciebãt in terra ꝓmiſſiõis in feſto tabernaculoruz iã in quiete poſiti: ideo fecit hunc pſalmuz ⁊ dedit ipm cantãdũ filijs Chore/q̄ dicuntur filij crucis: vt cantaret̄ in feſto tabernaculoꝝ: et etiã per totũ menſem vindemiarũ. Jn quo pſalmo duo facit. Nã primo exprimit deſideriũ ſuuz et totius eccleſie petendo quietẽ ⁊ mãſionẽ ⁊ fruitionẽ in celeſtibus tabernaculis. Sed qꝛ ad illa celeſtia tabernacula nemo põt ꝑuenire niſi ꝑ Chriſtuz et legez euangelicã: ⁊ niſi celebret ſupradicta feſta in lege euãgelica per gratiã: iõ in ſecũda parte petit accelerari aduentuz Chriſti ⁊ legis euangelice: ibi. Beatus vir cuius eſt auxilium. Quãtũ ergo ad primuz contẽplans ⁊ conſiderãs Dauid ꝙ illud feſtũ tabernaculoꝝ qđ tunc celebrabant in lege veteri/ſignificabat feſtum tabernaculoꝝ qđ beati celebrant in celo: vbi beati in felicib⁹ tabernaculis abſoluti ab hac peregrinatione iam ſempiterno ſuo fruunt̄: ⁊ deſiderãs ergo ſummo affectu cum illis in ſocietate commorari: et a iugo legis ⁊ ab huius mundi torcularibus tribulationũ ⁊ mũdanis miſerijs liberari/dicit. O q̄ dilecta ⁊ appetenda ſunt tabernacula tua et ſummopere deſideranda o dñe virtutum et princeps exercitus angelorum: intantum de ſe enim ſunt deſiderãda ꝙ contemptis omnibus tabernaculis ⁊ bonis terrenis iam aĩa mea concupiſcit ire in atria domini: ⁊ deficit in conſi-

lex euãgelica e ager ⁊ reſpectu ſuperioris patrie.

pſalmi diuiſio

feſtũ tabernaculorũ figura feſti beatitudis

deratione tante felicitatis: nec valet attingere pfunditatem tanti myſterij illarum felicium manſionum: quia nec oculus vidit/nec auris audiuit/nec in cor hominis aſcendit que preparaſti deus diligentibus te. Dupliciter enim deficit anima mea.

aīa dupl'r deficit.

Primo quo ad intellectum: quia nō poteſt altitudinem tanti myſterij cōprehendere nec attingere. Secūdo deficit quo ad voluntatē: quia aīa mea liquefacta eſt et in extaſim venit pre amore ⁊ dulcedine ⁊ deſiderio tante felicitatis. nā non ſolum cor meū/ideſt anima mea: ſed etiā caro mea per quandam redundantiā exultauerūt in deum viuum: qꝛ aīa magis eſt vbi amat ꝙ̄ vbi informat. Et ſic trahit carnem a mundanis totā ſecū: ⁊ quaſi cōuertit eam ad ſe. Et ſic tot⁹ homo in carne ⁊ corpore trāſformatur in deum amatū ⁊ illam felicitatē deſideratam: vnde totus homo in anima ⁊ corpore non ſolum obliuiſcit̄ alia: ſed etiam ſeipſum: ⁊ ſic euolat in contemplationem dei ⁊ deſideriū illi⁹ eterne felicitatis. quaſi dicat ergo Dauid in his duobus verſibus. O dn̄e poſtꝙ̄ celebrauit iſta tabernacula materialia in terris: fac me celebrare feſtū tabernaculorum in celis: qꝛ aīa mea iam cupit exire ab his tabernaculis mundanis: ⁊ habitare tecum in celeſtibus.

corpa dicunt̄ tabernacula aīarū.

¶ Nota etiā ꝙ iſta corpora corruptibilia in quibus nūc habitamus dicūtur tabernacula animarū noſtrarū: in quib⁹ tabernaculis aīe noſtre affigunt̄ propter corruptionē ⁊ cōcupiſcentiam ⁊ penalitatē: ex quo tabernaculo Paul⁹ apoſtolus cupiebat diſſolui ⁊ eſſe cum Chriſto: de quo etiam tabernaculo dicebat Petrus in. ij. epiſtola ca. j. Quādiu ſuȝ in hoc tabernaculo ſuſcitare vos in cōmunicatione certus ꝙ velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Sed in finali reſurrectione iſta tabernacula corruptibilia mutabuntur in glorioſa ⁊ incorruptibilia: quia oportet hoc corruptibile induere incorruptelā. Et tūc in celo iſta noſtra erunt glorioſa: ⁊ ſic erunt animabus noſtris ad gloriam: que ante fuerāt ad ſarcinā: vt inquit Augu. xij. ſup Geñ. ad literaȝ. De iſtis etiam tabernaculis. ſ. corporibus glorioſis in quib⁹ habitabim⁹ in pr̄ia: dicit pphēta: Quā dilecta tabernacula tua dn̄e ⁊c.

xvij. q. iiij. qd cōſiſt⁹. xvj. diſ. licet. xxi. ij. q. j. c. omnibus.

Etenim paſſer inuenit ſibi domum: ⁊ turtur nidum vbi reponat pullos ſuos.

Altaria tua domine virtutum: rex meus et deus meus.

Beati qui habitant in domo tua: in ſecula ſeculorum laudabunt te.

¶ Hic contēplatur propheta quanta eſt et fuit diligentia et ſollicitudo diuine miſericordie ⁊ benignitatis erga nos. Nam ſicut paſſer fabricauit ſibi domum ⁊ locū in foraminibus parietū: ⁊ etiam turtur fabricauit nidum in arboribus ⁊ parietib⁹ vbi tute ⁊ ſecure reponat pullos ſuos: ⁊ cū tanta ſollicitudine alit ⁊ nutrit: ⁊ eis victum querit: Ita deus ab eterno nos predeſtinauit: ⁊ ex tēpore ab origine mundi celum empyreum ad noſtrā māſionem preparauit et creauit. Sed quia Adam propter ſuam ingratitudinem et inobedientiā ſupradictum locum pro ſe ⁊ pro nobis perdidit: idō deus cum venit plenitudo tēporis miſit filium ſuum volando de celo ad terrā in ſimilitudinē carnis peccati: ſed inter oēs homines ſolus per hūc mundū ſine peccato volauit: ⁊ poſt mortem ⁊ paſſionem a mortuis reſurgens velociter in celū volauit: et ibi nobis nidos ⁊ māſiōes ⁊ tabernacula felicia preparauit: ⁊ filios ſuos quos ex baptiſmo regenerauit/ibidem repoſuit ⁊ collocauit.

xp̄s volauit in celū p̄paratu⁹ tabernacula.

¶ Dicitur ergo Chriſtus paſſer inquantum ſine pondere pctī poſt reſurrectionem a terra vſqꝫ in celū velociter volauit. dicitur vero turtur a ſimplicitate et puritate. Eccleſia etiā paſſer dicitur inquantū per fidem et charitatē volat in celū/dicitur etiā turtur inquantum ſeruat veram caſtitatem/⁊ fidem ſuo ſponſo Chriſto: ⁊ ideo meretur inuenire domum in celo: ⁊ nidū. i. manſiōes vbi reponat pullos ſuos. i. filios quos ex baptiſmo generauit. Dicit ergo propheta. O rex meus per gubernationem ⁊ cōſeruationem ⁊ deus meus per creationem: ⁊ O domine virtutū ⁊ angelorū: Chriſtus filius tuus ſicut paſſer velociter volauit in celum: ⁊ inuenit ſibi domum: ⁊ ſicut turtur inuenit nidū in celo. i. illa tabernacula ⁊ felices manſiones in celo fabricauit ⁊ preparauit: ⁊ per merita ſue paſſionis acquiſiuit vbi reponat pullos ſuos. ſ. filios quos per mortem redemit et per baptiſmum regenerauit. Et nota ꝙ pphēta in hoc loco eterna tabernacula: ⁊ manſiones beatorum vocat altaria: ad denotandam excellentiā vite beatorū. Nam cum in hoc ſeculo vita noſtra ſit mixta ex actiua ⁊ contemplatiua propter miſerias huius mundi: ideo eſt neceſſe vt exerceamus opera actiue ⁊ releuemus proximū a miſeria. Ibi aūt qꝛ nulla erit miſeria: ſed perpetuum gaudiuȝ ⁊ libertas: ideo non ſunt neceſſaria opera mie: nec vita actiua: ⁊ ſic ibi eſt ſola vita cōtemplatiua. Ideoqꝫ in hac habemus duplicem domum. ſ. domos familiares ad vitam actiuam: ⁊ eccleſias et altaria ad contemplandū. Sed qꝛ in celo ſola vita cōtemplatiua exercetur: ideo illa tabernacula in quib⁹ manent beati: altaria nūcupantur. dicitur enim altare quaſi alta ara. dicuntur ergo altaria illa tabernacula: qꝛ alta ⁊ a mundanis eleuata ⁊ liberata: et ad ſolam cōtemplationem ⁊ laudeȝ dei deputata: ⁊ ideo cū dixit ꝙ Chriſtus preparauit nobis altaria: illico ſequitur/⁊ ſubdit. Beati q̄ habitant in domo tua dn̄e in ſecula ſeculorū laudabūt te. Ille ergo manſiones ſunt beatis tabernacula in quibus habitant: et ſunt altaria in quib⁹ eternaliter deuȝ laudant: et ſunt menſe quibus eternaliter fruuntur: de quib⁹ Chriſt⁹ dixit: Vado vobis parare locum: ⁊ ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi pr̄ meus regnum vt edatis ⁊ bibatis ſuper menſam meam in regno meo: ⁊ ſedeatis ſuper thronos iudicantes. xij. tribus Iſrael. Luce. xxij.

Beatus vir cui⁹ eſt auxiliū abs te: aſcenſiōes in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum: in loco quem poſuit.

Et enim benedictionem dabit legiſlator: ibunt de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in Sion.

¶ Sed qꝛ vt dictū ē nemo pōt celebrare p̄dictas feſtiuitates in patria per gloriā niſi prius celebrauerit in via p grām ⁊ legē euāgelicā/q̄ nō poterat haberi niſi per Chriſtū mediatorē dei ⁊ hoīm: ideo in hac. ij. pte Dauid deſiderās petit aduentū chriſti ⁊ legē euāgelicā: per quā ad illā patriā intendit perueníre. ¶ Vñ notādū/ꝙ Chriſt⁹ legiſlator duo dedit nobis quib⁹ poſſumus ad illaȝ patriā peruenire. ſ. gratiā ⁊ veritatē. Gratia eſt virt⁹ ſacramētorū qua purgamur a pctīs ⁊ adiuuamur et preſeruamur ⁊ pn̄iam agimus. Veritas aūt eſt fides articulorum ⁊ intelligētia legis diuine. Sed iſta grā cōtinet in ſe quoſdā gradus virtutum per quos fideles aſcendūt in ſtatuȝ perfectiōis in hac vita vſqꝫ in celuȝ. Nam primo in baptiſmo recepimus fidē per quā inheremus firmiter articulis fidei: ⁊ credimus deuȝ trinū ⁊ vnū ⁊ filium incarnatum. Et iſte eſt prim⁹ gradus. Secundo qꝛ cognoſcimus per fidē deū eſſe ſummū bonū ⁊ creatorē ⁊ redēptorē et nr̄m glorificatorē: idō ſuper oīa diligimus ipm̄. et iſte eſt ſecūdus gradus virtutis. Tertius qꝛ vidimus ꝙ nobis promiſit gloriaȝ in futuro ⁊c. ideo contēptis oībus rebus mundanis itaq totam ſpem noſtrā ⁊ deſideriuȝ ponimus in ipſo. ⁊ iſte eſt tertius gradus virtutū. Ex his ſequit̄ quartus. ſ. operatio bona. Nā tūc conamur operari nō niſi ppter celeſtia nobis pmiſſa: ⁊ ppter deū creditū amatū ⁊ deſideratū. Ex quo patet ꝙ charitas dupliciter poteſt cōſiderari. Vno modo in affectu ⁊ ſic p̄cedit ſpem: quia illico amamus creditū deū ⁊ pmiſſa nobis bona: ⁊ ex conſequēti ponimus noſtrā ſpē in deo. Et tunc ſequitur charitas in effectu que cōſiſtit in operādo: nam operat̄ per ſpē ⁊ charitatē effectiuā ⁊ fidem: quia vna preſupponit aliam: ⁊ ita charitas effectiua ſiue opatiua dicitur innocētia inquātū neminē ledit nec nocet: ſꝫ cuilibet prodeſt: ⁊ facit qđ ſibi vellet fieri cuilibet. Primo: tunc chriſtianus dicitur vere iuſtus ⁊ operatur ſecundū iuſtitiā fidei formate ſpe ⁊ charitate. ⁊ iſte dicitur aſcenſus de virtute in virtutē adept⁹ in baptiſmo. Secūdus aſcenſus eſt per dona ſpūs ſancti. primo eñ in cōfirmatione recipim⁹ donū ſapientie: per qđ adhibemus ſtudiū ad ſcientiam diuinorū/⁊ ſacre ſcripture. Secundo donū intellectus: p qđ aperit̄ nobis intelligētia eorū q̄ legim⁹ in ſacra ſcriptura. Tertio donū cōſilij: per qđ recte eligimus viuere ⁊ attingere regnū nobis pmiſſuȝ per Chriſtū legiferū noſtrū. Quarto dat̄ donuȝ fortitudinis: per qđ roboramur ad patiendū ⁊ tolerādū aduerſa ppter Chriſtū ⁊ iuſtitiā: vt ptȝ in martyribus. Quinto datur donū ſciētie: per quā diſcernimus noſtra bona opera: ⁊ viuim⁹ ſecundū precepta. Sexto dat̄ donū pietatis per qđ cultū verū ⁊ latriā deo tribuim⁹: ⁊ in rebus dubijs ſaniorē partē eligimus ⁊ ei inheremus. Septimo dat̄ donum timoris: per qđ amore quodā filiali diuina mandata ſeruiamus atqꝫ p̄cepta: ⁊ deū exacerbare et ipſi diſplicere omni conatu ⁊ affectu cauem⁹: ⁊ ſic aſcēdendo de virtute in virtutē gradualiter efficimur iuſti. Tertius dicit̄ aſcēſus p gradus gratiarū. Primo dat̄ nobis a deo gratia p̄ueniens vt bonū velimus: ⁊ ſic incipimus bonuȝ agere. Scđo dat̄ gratia cooperās: ⁊ ſic pficim⁹ in operando bonū. Tertio datur gratia perfecte perſeuerans in nobis: ⁊ ſic perficimus opationē quā incipimus. Primus gradus dicit̄ incipientiū. Secūdus pficientium. Terti⁹ perficientiū. ⁊ ſic eſt aſcēſus ad patriā et ad ſtatū pfectuȝ p gradus gratie. Quartus aſcenſus eſt ſecūdū gradus ſtatuū eccleſie ⁊ fideliū ſiue pfeſſionū. Nā p̄ma pfeſſio noſtra cōis eſt pfeſſio fidei formate p baptiſmū: ⁊ iſte ſtatus cōuenit oīb⁹ chriſtianis. Secundus gradus in eccleſia eſt religionis: in quo pfitentur religioſi obedientiā paupertatē et caſtitatem. Tertius eſt ſacerdotū: vnde aſſumunt poteſtatē miniſtrandi ſacramēta/⁊ promittunt horas ſeptē canonicas ⁊ ſepties in die per totam vitā orare. Quartus gradus eſt epiſcoporū: qui oēs alios p̄ſupponit ⁊ in ſummo cōſtituit̄/cū ceteros habeat regere ⁊ paſcere exēplo ⁊ doctrina et nō ſolū bona ſpūalia: ſed etiā tpalia ſecūdum facultatē diſtribuere: vt ptȝ per totā epiſtolā ad Titum. Et ſic per oīa iſta quatuor genera graduum ſunt aſcenſiones in cordibus chriſtianorum in hac vita: ⁊ ambulamus de virtute in virtutē: ⁊ de gradu in gradū: ⁊ ſic aſcēdimus in Sion ſuperiorem: vbi videbim⁹: ⁊ vident beati deū deorū. ⁊ iſte aſcēſus fit in hac lachrimarū valle: incipiendo primo a penitentia per gratiā p̄uenientem/⁊ proficiendo per opera pietatis ⁊ miſericordie: ⁊ perficiendo p cultū ⁊ latriā vſqꝫ in finē. Dicit ergo Dauid pphēta in pſona totius eccleſie. O deus btūs eſt ille vir cuius auxiliū eſt abs te. i. a te. i. cui tu das gratiaȝ auxiliantē: ſine qua nemo pōt aliquid boni agere: per quā ipſi a te collatā poſuit ⁊ ordinauit aſcenſiones per gradus virtutū predictarū in corde et anima ſua: ⁊ hoc in iſta valle lachrymarū: ⁊ in hoc mundo: ⁊ in hoc loco quē dn̄s poſuit/⁊ conſtituit ad penitentiam agendā: et ad bona opera exercēda. nā ſpatiū acquirēdi vitā eternā in hac vita tantum deus hoībus dedit: vbi voluit penitentiā eſſe fructuoſam: eo ꝙ hō poteſt hic mutata voluntate ſimul operaqꝫ mutare: vt ait Aug. in Enchiridio. Vult ergo hic innuere propheta ꝙ beatus eſt ille homo q̄ per auxiliū dei ⁊ gratiam ſibi collatā agit penitentiā in hac valle lachrymarū ⁊ penitentie: quē locum deus cōſtituit ad penitētiā ⁊ bona opa exercēda: et dum egerit penitētiam ponit in corde ſuo aſcēſiōes. i. aſcēdit de virtute i virtutē vſqꝫ ad ſtatū perfectū vſquequo p̄ueniat ad patriā. Sed qꝛ nemo pōt habere iſtā gratiā/nec peruenire ad patrem: niſi per Chriſtū q̄ eſt via veritas ⁊ vita: ideo ſequit̄. Etenim p quia vel certe Chriſtus legis lator ſiue lator legis euāgelice: dabit hoībus benedictionē: ⁊ gratiā ſacramētorū per ſuā mortē et paſſionē: et ſic hoīes ibunt de virtute in virtutē: vt dictum eſt: vſquequo per bona opa aſcēdant in celū et tunc videbitur ab eis deus deorū in Sion ſuperiori. Nam ibi oēs beati deū ſpeculant̄. Hoc etiam pōt referri ad Sion inferiorē: vbi Chriſtus viſus eſt et p̄dicauit: et ſpiritū ſanctum apl'is dedit/vbi adepti ſunt dona grārū ⁊ gradus virtutum. Quaſi dicat: ꝙ ppterea Chriſt⁹ legis lator et de⁹ deorū. ſ. de⁹ apl'orū et ſctōrū: de quib⁹ dictū eſt in pſalmo ſuperiori: videbit̄ in Sion in carne p̄dicando ⁊ miracula faciēdo. Et ibidē dabit ſpiritū ſanctū apl'is et oīa dona gratiarū et oēm bn̄dictionē. Et apl'i ibūt de virtute in virtutē: ⁊ ſic conuertet̄ tot⁹ mūdus: et ſic p̄ueniet ad Chriſtū/hic p grām: ⁊ ad celū per gloriā. Et inde fideles aſſumēt grām vt faciāt aſcēſiones p gradus virtutū: ⁊ cū lachrymis faciāt penitētiā per cōtritionē ⁊ pfeſſionē ſatiſfactionē in hac valle lachrymarū: ⁊ i hoc loco quē dn̄s poſuit ⁊ cōſtituit ad penitentiam: ⁊ bona opera faciēda. quaſi dicat ꝙ iuſti de virtute in virtutē ⁊ p grad⁹ virtutum aſcendunt ab hac Sion inferiori in Siō ſuperiorem: in qua vident deū deorū per gloriam

quare et aſc. fus.

Item aſcendunt ad videndũ deũ in Sion: quia ali ter nemo poteſt aſcendere ad videndũ deum.

xv. diſt. ca. ſctã romana. xſ. q. iij. ad mẽ ſam.

Domine deus virtutum exaudi oratiõẽ meam: auribus percipe deus Jacob.

Protector noſter aſpice deus: ⁊ reſpice in faciem Chriſti tui.

¶ Hic aſſignat mediũ per qḋ hmõi gr̃a eſt nobis acquirẽda: q: nõ niſi p Chriſtũ mediatorem dei et hoĩm: vt dictũ eſt. Jõ petit accelerari aduẽtuꝫ xp̃i ⁊ myſteriũ incarnationis ⁊ paſſiõis orãdo ad pa trẽ vt mittat filiũ ſuũ/ dicẽs. O dñe pater deus vir tutuꝫ: ⁊ o deus Jacob cui facta eſt repromiſſio de meſſia vẽturo: exaudi oratiõnẽ meã ⁊ oĩm patriar charũ ⁊ ,pphetarũ ⁊ toti⁹ eccl'ie: ⁊ aurib⁹ pcipe eã: id eſt inclina aures tue mĩe in me: ⁊ ſuſcipe depre cationẽ noſtrã. Et tu de⁹ ,ptector noſter q̃ ſemp li berasti patres noſtros a piculis ⁊ pſecutionibus tpalib⁹: aſpice hãc noſtrã miſeriã ⁊ captiuitatẽ et mortẽ ſpũaleꝫ in qua ſum⁹ in ptãte diaboli a qua nõ poſſumus liberari niſi p Jeſum Chriſtũ filium tuũ. ergo reſpice in faciẽ. i. hũanitatẽ xp̃i filij tui: ⁊ mitte eũ in carnẽ ⁊ reſpice in faciẽ eius. i. accepta mortẽ ⁊ paſſionẽ ,p nobis/ ⁊ libera nos p illã. Hãc eandẽ orõnẽ facit hodie eccl'ia ,p ſtatu iſto vt reſpi ciat in faciẽ xp̃i mediatoris: vt acceptet paſſioneꝫ ei⁹ in recõpẽſationẽ ⁊ ſatiſfactionẽ ,p peccatis no ſtris poſtq̃ merita nr̃a nõ ſufficiũt. ¶ Ũñ nota ꝙ facies xp̃i dicit̃ hũanitas: in qua ab hoĩb⁹ videba tur: in qua xp̃s paſſus eſt ⁊ meruit ,p nobis: in qua quidẽ hũanitate latebat diuinitas. q̃ quidẽ huma nitas erat inſtrumentũ diuinitatis: ⁊ notificabat eã. Dicit ergo propheta: o de⁹ pater poſtq̃ nos non ſufficim⁹ ad ſatiſfaciẽdũ ,p pctõ: nec aliq̃s patriar charũ aut ,pphetarũ nec aliq̃ creatura: reſpice ĝ in faciẽ ⁊ humanitatẽ xp̃i filij tui: ⁊ hũanitatẽ q̃ ,p no bis paſſa eſt ⁊ pcuſſa ⁊ flagellata ⁊ crucifixa: ⁊ ac cepta paſſionẽ ei⁹: q: ipſe eſt xp̃s tu⁹: ⁊ a te nobis miſſus de⁹ ⁊ hõ/ rex ⁊ ſacerdos: hoſtia ⁊ victima.

faciẽs xp̃i hu manitas.

de pſe. di. v. c. ieiuniũ. ſ. q. ſ. c. nõ ẽ. ⁊. i. re. in. diſ. c. valẽ tinianus.

Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis: ſuper milia.

Elegi abiectus eſſe in domo dei mei: ma gis q̃ habitare in tabernaculis peccato rum.

¶ Hic aſſignat ,ppheta mediũ ex parte noſtri: per qḋ habem⁹ venire in ſupradicta deſiderata taber nacula. que quideꝫ media ſunt miſericordia/ ⁊ hu militas/ et veritas/ et iuſtitia: ſine q̃b⁹ ad illa eter na tabernacula nemo poterit puenire. i. q̃b⁹ taber naculis eſt vna perpetua dies ſine tenebris ⁊ ſine nocte. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandũ: ꝙ cauſa quare in hoc mundo inferiori numerantur dies ⁊ noctes: eſt latio ⁊ aſcenſio ſolis ſuper terrã. Nam ſol per ſuã lationẽ ⁊ preſentiã ſup noſtrum hemiſ pheriũ cauſat nobis diẽ: ⁊ per ſuã abſentiã dũ fer tur ſuper aliud hemiſpheriuꝫ cauſat nobis nox: ⁊ ſic aduentus eiuſdẽ ſolis ab oriente cauſat nobis aliam diẽ: ⁊ ſic numerant̃ dies ⁊ noctes. ⁊ ſic patet ꝙ iſte dies numeratur per ſucceſſionẽ noctis. ſed quia in inferno nũq̃ apparet ſol: iõ ſemp eſt nox ibi: ⁊ per ↄ̃ñs eſt vna nox cui nũq̃ ſuccedit dies. et ſic eſt nox eterna: vt ait Virgil. Sꝫ quia in glo ria paradiſi Chriſtus qui eſt ſol iuſtitie ſemper eſt

A Nota.

preſens ⁊ nunq̃ abſens: ideo ibi eſt dies cui nunq̃ ſuccedit dies. Ergo ſemp eſt vna dies ⁊ eterna: vt ptꝫ Apoca. vlti. Beati ergo videntes diuinã eſſen tiã ⁊ deũ incarnatũ/ nã ſemp vidẽt verũ ⁊ eternum ſolẽ: ⁊ per ↄ̃ñs ſemp eis eſt dies vna exiſtentib⁹ in tabernaculis ⁊ manſionibus celeſtib⁹. Et nõ ſolũ vidẽt lucẽ illã ſpũalẽ ⁊ inacceſſibilẽ/ ſed etiaꝫ cor poralẽ ipſi⁹ celi empyrei: in quo habitãt: q: lucidũ eſt ſine calore. ⁊ ſic ſemp ibi eſt vna dies ſine nocte ⁊ ſine tenebris. Sꝫ q: iſtã diẽ acq̃ſiuit nobis Chri ſtus p humilitatẽ/ ⁊ mortẽ/ ⁊ paſſioneꝫ ſuã: ⁊ vt ptꝫ ad Philip. ij. ſeipſum exinaniuit obediens vſq̃ ad mortẽ ⁊c. Ideo nõ vult ꝙ poſſideant iſta taberna cula ⁊ diẽ eternũ niſi humiles ⁊ abiecti ⁊ penitẽn tes: q̃ in mũdo ambulauerũt p viã humilitatis et pnĩe. Et q: cõtẽnentes mũdana poti⁹ voluerũt eſ ſe abiecti ⁊ parati mori ,pter chriſtũ: ideo dicit p pheta in pſona cuiuſlibet iuſti ⁊ toti⁹ eccl'ie. Quia ego vidi ꝙ melior eſt vna dies q̃ eſt in atrijs tuis ⁊ tabernaculis ⁊ mãſionib⁹ celeſtib⁹ ſup. M. i. q̃ M. miliũ hui⁹ mũdi. iõ magis elegit eſſe humilis ⁊ abiect⁹ ⁊ paup ⁊ afflict⁹ pſecutiõib⁹ i domo dei mei. ſ. in hac eccl'ia militãti q̃ habitare in taberna culis ⁊ magnis palatijs hoĩm peccatorũ ⁊ ſupbo rũ ⁊ mundanorũ. Ũñ tabernacula in q̃b⁹ pctõres habitãt ſunt ſupbia/ auaritia/ ĩpietas/ luxuria: in quib⁹ ſunt inuoluti in hac vita. Itẽ in tabernacu lis pctõꝝ. i. regũ ⁊ tyrannorũ nõ habitãt nec pſpe rant̃ niſi adulatores: ⁊ mendaces/ ⁊ doloſi/ ⁊ ma ligni/ ⁊ lenones/ ⁊ ſuſurrones: hos aũt fugit quili bet iuſtus: ideo illi tales poſt hãc vitã ⁊ mundanã felicitatẽ expectant habitare in inferno ĩ eternũ: vbi erit perpetua nox ſine luce ⁊ ſine die. Ego au tem habitabo i celeſti patria: vbi eſt vna dies eter na ſine nocte. Et ſubdit cauſam quare elegit i hoc mundo humilitatem: ⁊ dicit.

Quia miſericordiam et veritatem diligit deus: gratiam et gloriam dabit domi nus.

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: domine virtutum beatus ho mo qui ſperat in te.

¶ Quia mĩam ⁊ veritatem ſimul cũ humilitate di ligit deus. Et rõ eſt: q: ipſe fuit miſericors: ⁊ verꝰ: ⁊ iuſtus: ideo diligit mĩam ⁊ veritatẽ. Et intelligit p veritatẽ omnẽ iuſtitiã. ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ tres vir tutes ſunt quibus acq̃rit̃ principaliter regnum ce leſte: et cõſequimur eterna tabernacula. Primo hu militas: q: oĩs qui ſe humiliat exaltabitur. Scḋo veritas: nam ex veritate naſcitur oĩs virtus: naꝫ ſi eſt verus/ de neceſſitate erit iuſtus: ⁊ per ↄ̃ñs ne mini vult nocere: nec fraudẽ inferre: ſꝫ cuilibet p ximo ,pdeſſe. quare ex veritate naſcitur iuſtitia: et ex iuſtitia innocẽtia: ex innocentia mĩa: ⁊ per cõ ſequẽs humilitas: ſine quib⁹ nemo põt cõſcende re in ſupna tabernacula: vt dictũ eſt pſal. xiiij. vbi dicit̃. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requieſcet in monte ſancto tuo: Rñdet. Qui ingredit̃ ſine macula ⁊ opat̃ iuſtitiã ⁊c. Item pſal. xxiij. Quis aſcẽdet in mõte dñi: aut quis ſtabit in loco ſancto ei⁹: Reſpõdet ,ppheta. Innocẽs mani bus ⁊ mũdo corde ⁊c. Tertia virtus eſt miſericor dia: nã p opa mĩe recipimur in eterna taberna

cula: vt ait ſaluator Luce. xvſ. Facite vobis amicos de mãmona iniq̃tatis: vt cũ defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Ex ſupradictis ptꝫ qḋ iſte tres virtutes ſunt media q̃b⁹ cõſeq̃mur eterna tabernacula: quas quidẽ ꝟtutes de⁹ diligit: ⁊ ha bẽtib⁹ has virtutes de⁹ dat gr̃am in p̃ſenti ⁊ glo riã in futuro. Jõ dicit ,ppheta. Ideo elegi eſſe abie ctus. i. hũilis in domo dei mei: ⁊ innocẽs in h' mun do: q: mĩam ⁊ veritatẽ diligit deus: ⁊ iõ ſolis iſtis humilib⁹ ⁊ miſericordibus dñs dabit gr̃am in pre ſenti ⁊ gl'iam in futuro: ⁊ exinde ſcio ꝙ de⁹ non pri uabit bonis celeſtib⁹ humiles ⁊ veros ⁊ miſericor des et iuſtos q̃ ambulãt in innocẽtia: ĩmo cõferet eis ſupradicta tabernacula. Quare dico ꝙ beatus eſt hõ q̃ contẽnit iſta mundana ⁊ ſperat in te dñe: q: talis lꝫ videat̃ abiect⁹ in hoc mũdo: tñ in futu ro habitabit in eternis tabernaculis in illa luce ſi ne nocte. Ex quib⁹ patet ꝙ ,ppheta Dauid ⁊ ppl's dei ante incarnationem ſimul petebat in h' pſalmo aduẽtũ xp̃i ⁊ futurã gl'iam: nos aũt iã nõ expecta mus niſi liberari a pctis p pniam: ⁊ bene opari p gr̃am: ⁊ diſſolui ab hoc mortali corpe/ ⁊ habitare in celeſtibus tabernaculis. ¶ Ex ſupradictis ĩ hoc pſalmo poſſunt recolligi octo cõcl'ones. ¶ Prima cõcluſio: ꝙ quilibet iuſt⁹ ⁊ ver⁹ xp̃ianus lꝫ habitet in hoc corpore mortali: tñ contẽptis reb⁹ munda nis toto mentis affectu deſiderat habitare in illis celeſtibus tabernaculis. ¶ Scḋa cõcluſio: ꝙ ſicut paſſer ⁊ turtur faciũt nidũ ad reponendum pullos ſuos/ ita Chriſtus fabricauit altaria ⁊ mãſiones in celo vbi fideles ſui quieſcãt ⁊ laudẽt deũ ĩ eternũ. ¶ Tertia cõcluſio: ꝙ nemo põt aſcẽdere in illa ta bernacula: niſi aſcẽderit per gradus virtutũ dũ vi uit in hoc mũdo. ¶ Quarta cõcluſio: ꝙ nemo põt videre deum deoꝝ in Sion ſuperiori/ niſi p exerci tiũ virtutũ acquirat merita in hac vita ⁊ in hoc lo co lachrymarũ vbi de⁹ voluit opera eſſe meritoria: ⁊ penitentiã fructuoſam. ¶ Quinta cõcluſio: ꝙ ne mo poteſt ambulare de virtute in virtutẽ nec age re penitẽtiam: nec opera meritoria: niſi per gr̃am ⁊ merita Chriſti. ¶ Sexta concluſio/ ꝙ melior eſt il la dies eterna ſine nocte/ q̃ multa. M. huius vite. ¶ Septima concluſio/ ꝙ melius eſt eſſe abiectũ ⁊ viuere cum humilitate ⁊ paupertate in hac vita: q̃ cum ſuperbia copia bonorum tẽporalium ⁊ fauo re in domibus regum. Nam deus non dat celeſtia tabernacula niſi humilibus et iuſtis ⁊ miſericordi bus. ¶ Octaua concluſio: ꝙ deus non priuabit bo nis celeſtibus innocẽtes ſimplices ⁊ contempto res huius mundi ſperantes in ſe: ĩmmo ditabit bo nis fruibilibus et eternis.

Benedixiſti dñe terraꝫ tuã: auer tiſti captiuitatem Jacob.

Remiſiſti iniq̃tatem plebis tue: operuiſti oĩa peccata eorum.

Mitigaſti omnem iram tuam: auertiſti ab ira indignationis tue.

Cõuerte nos deus ſalutaris noſter: ⁊ auer te iram tuam a nobis.

¶ Huic pſalmo p̃ponit̃ talis titulus. ſ. In finem fi lijs Chore canticũ pſalmi. Ex titulo apparet ꝙ Da uid fecit hũc pſalmũ: ⁊ dedit ipm cantandũ choro ipſi⁹ Heman qui erat de filijs Chore: vt cãtaret ipſꝫ cũ toto conatu vocũ: eo ꝙ vocabãt Chriſtũ in iſto pſalmo vt veniret in carnẽ ad ſaluãdũ gen⁹ huma nũ. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notandũ: ſicut dictum eſt in ,plogo tractatu tertio: ⁊ regula. x. ⁊ pſalmo. lxxvij. ꝙ Dauid in pſalmis vt plurimũ ,pcedit a fi gura ad figuratũ: ⁊ a parabola ad ꝟitatem ipſi cor reſpõdẽtẽ ĩ nouo teſtamẽto. Duo ĝ facit Dauid p̃n cipal'r in hoc pſalmo. Nã p̃mo ,pponit parabolas ⁊ figuras in quib⁹ p̃uidit myſteriũ incarnatiõis ⁊ noſtre redẽptionis. Scḋo petit Chriſtum vt veniat in carnẽ ad ſaluãdũ ⁊ liberãdũ gen⁹ hũanũ: ibi. Cõ uerte nos de⁹. ¶ Quãtũ ad primũ eſt notãdum ꝙ Chriſt⁹ cõiter in ſacra ſcriptura dr̃ fruct⁹: vt patet pſal. cxxvſ. Filij merces fruct⁹ vẽtris. Itẽ pſ. cxxxſ. De fructu vẽtris tui ponã ſup ſedẽ tuã. Ũñ xp̃s du pliciter dicit̃ fruct⁹. Uno mõ inquãtũ fuit nobis dat⁹ ſiue erat dãdus in ſupplemẽtũ fruct⁹ ligni vi te paradiſi quẽ pdidit Adã/ ,put dictũ ẽ pſal. pmo. Alio modo inquantũ erat dãdus in antidotũ ⁊ me delã cõtra morbũ ⁊ venenũ fruct⁹ ,phibiti quẽ co medit Adã: cuius veneno totũ gen⁹ hũanũ fuit in fectũ ⁊ vulneratũ ⁊ ſanciatũ. ⁊ ſic xp̃s fuit figura tus p fructũ ligni vite qḋ fuit plantatũ a p̃ncipio in paradiſo: qḋ germinauit illa bñdicta terra pa radiſi: ſicut dictũ fuit pſal. ſ. ¶ Itẽ ſicut Chriſt⁹ fu it figurat⁹ p lignũ fructiferũ vite/ ita pariter virgo Maria fuit figurata p illã terrã ⁊ hortũ delitiarũ paradiſi q̃ germinauit illud lignũ ⁊ fructum vite. Nã ſicut illud lignũ fuit germinatũ ⁊ ortum ex illa terra bñdicta: quã nullũ aratrũ aut raſtrũ violaue rat: ita xp̃s fuit germinat⁹ ſecũdũ carnẽ ex illo vte ro virginali ⁊ intemerato nullo maritali aut virili amplexu violato nec temerato. Itẽ ſicut Adã p̃m⁹ homo fuit format⁹ manu dei ex illa terra bñdicta ⁊ inuiolata nullo raſtro aut aratro rupta vel teme rata/ ita xp̃s fuit format⁹ ſolo ope ſpũs ſcti in illo vtero intemerato ⁊ inuiolato ex puris ſanguinib⁹ virginis matris. Et ſic virgo Maria iã fuit figura liter bñdicta ĩ illa terra q̃ in p̃ncipio ,pduxit lignũ vite: ⁊ ex qua format⁹ eſt Adã primus hõ. Itẽ my ſteriũ incarnationis xp̃i nõ ſolũ fuit figuratũ p ,p ductionẽ ligni vite: ⁊ p formationeꝫ corpis ipſius Adã ex terra virgine ⁊ inuiolãta ſicut dictũ eſt: ſed etiã fuit figuratũ ĩ bñdictiõe ipſi⁹ Jacob Geñ. xx vij. qñ bñdixit eũ Iſaac pater ei⁹. Unde ſicut Re becca induit Jacob veſtimẽtis ipſi⁹ Eſau: ⁊ coope ruit man⁹ ei⁹ pellibus hedi ad ſimilitudinẽ Eſau: Ita pariter virgo Maria induit verbũ eternũ ve ſtibus ⁊ pelle hũanitatis ⁊ carnis mortalis: quan do xp̃s ſeipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs in ſil'itudinẽ hoĩm fact⁹ et habitu inuẽtus vt hõ. ⁊ ſic ꝟgo Maria iã fuit figurata p Rebeccã: ⁊ bñdicta in Jacob in cui⁹ renibus virtual'r erat ⁊ ſeminal'r Item Iſaac iã tũc p̃uidit ⁊ ſenſit in ſpũ odorẽ ſvir tutũ ⁊ gratiarũ ⁊ veſtimẽtorũ hũanitatis Chriſti ⁊ virginis Marie qñ dixit. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni quẽ bñdixit dñs ⁊c. Ex q̃b⁹ ptꝫ qḋ virgo Maria iã tũc fuit figurata ⁊ figural'r bñdi cta per illũ agrũ odoriferũ ⁊ floridum quẽ bñdixit Iſaac ⁊c. Ex quibus omnibus patet ꝙ virgo Ma ria que Chriſtum germinauit/ multipliciter fuit in veteri teſtamẽto figuraliter bñdicta. ſ. in illa terra ⁊ paradiſo delitiarũ q̃ germinauit lignum vite/ et inuiolata ex qua fuit formatus Adã/ ⁊ in illo agro

xp̃s dr̃ fruct⁹.

Maria dr̃ ter ra.

maria bñdi cta.

odorifero quẽ benedixit Iſaac. ¶ Secundo eſt notandũ ꝙ ſicut virgo Maria fuit multipliciter benedicta figuralr̃ per illã terrã que ꝓduxit lignum vite: ⁊ ex qua formatꝰ fuit Adã: ⁊ ꝑ agrũ odoriferũ quẽ benedixit Iſaac ꝑut dictũ eſt: ita ꝑ oppoſitũ tota nr̃a terra. i. generatio ex qua ſumus generati carnaliter fuit maledicta realiter in eua: ⁊ figuraliter in maledictiõe terre ꝓpter peccatum ꝑmorũ parẽtũ: qñ dixit ipſi Adã. Maledicta terra in ope tuo: tribulos ⁊ ſpinas germinabit tibi. i. maledicta erit ſenſualitas ⁊ caro tua ⁊ vitio cõcupiſcẽtie corrupta: qꝛ germinabit tibi tribulos ⁊ ſpinas peccatorũ/ ⁊ vitiorũ/ ⁊ tentationũ iugiter aĩam pungentiũ ⁊ vulnerantiũ: qꝛ iugiter ⁊ aſſidue caro luctabitur aduerſus ſpiritũ ⁊c. Mulieri aũt dixit. Multiplicabo erũnas tuas: ⁊ cõceptus tuos in dolore paries ⁊c. Et ſic pꝫ qualiter ille cibus ꝓhibitꝰ infecit ⁊ corrupit terrã noſtrã ex qua carnaliter oẽs ſumus germinati: ⁊ irritauit/ ⁊ cõcitauit iram ⁊ indignationẽ dei ꝯtra nos: ⁊ induxit oẽs infirmitates corporales ⁊ ſpũales: ⁊ finaliter mortẽ corporis et anime. Et taliter infecit ⁊ corrupit ⁊ maledixit terrã noſtrã ꝙ nõ germinat in nobis niſi ſpinas ⁊ tribulos peccatorũ. Sed dñs oĩpotens bñdixit terrã ſuã. ſ. virginẽ Mariã q̃ germinauit illũ benedictũ fructũ ſalubrẽ ⁊ antidotariũ q̃ abſtulit a nobis oẽm maledictionẽ ⁊ dedit. bñdictionem: ⁊ ſanauit noſtros languores ⁊ infirmitates/ ⁊ mitigauit irã dei: ⁊ auertit a nobis eius indignationẽ: vt patebit. ¶ Tertio eſt notãdũ ꝙ ſicut maledictio noſtra fuit data in primis parentibꝰ: et figurata in maledictiõe terre eorũ: ⁊ bñdictio virginis Marie fuit multipliciter figurata: ꝑut dictum eſt in prima doctrina: Ita pariter noſtra redẽptio ⁊ liberatio fuit multipliciter figurata: ⁊ maxime in liberatiõe captiuitatis filiorũ Iſrael de Egypto: ⁊ in multiplici liberatiõe facta tẽpore Iudicũ. Et ita pariter mitigatio ire et indignationis dei erga genꝰ hũanum fuit figurata multipliciter in vete. teſta. puta quando deꝰ remiſit iniquitatẽ plebi ſue ad ꝑces Moyſi qñ fecerũt vitulũ in Oreb. Exod. xxxiij. Item qñ Moyſes mitigauit irã dei qñ deus volebat totalr̃ illũ populũ delere ꝓpter ingratitudinẽ: qꝛ voluerunt ſibi cõſtituere aliũ ducẽ et reuerti in Egyptũ Numeri. xiiij. Itẽ Moyſes mitigauit iram dei qñ ppl̃s fornicatus eſt cũ Madianitis/ ⁊ adorauit Belphegor. Nume. xxv. q̃ oĩa iſta figurabãt qualiter Chriſtus fructꝰ terre virginalis debebat irã ⁊ indignationẽ dei placare: et recõciliare genus hũanũ cum deo patre. Omnia ergo iſta myſteria incarnationis/ et nr̃e redẽptionis ⁊ recõciliatiõis ꝑuidẽs Dauid ĩ ſpiritu: ꝓponit ⁊ adducit geſta veteris teſtamẽti: in quibꝰ ꝓphetico ſpũ preuidit iſta miſteria. Et ꝓcedit allegorice a figura ad figuratũ petẽdo noſtrã redẽptionẽ. Uñ dicit ad patrẽ. O dñe tu quondã figuraliter benedixiſti terrã tuã. ſ. virginẽ Mariã ĩ qua debes verbũ tuũ ſeminare: ⁊ ex qua ille bñdictꝰ fructus/ q̃ oẽ maledictũ debet auferre: ⁊ in quo peẽ gẽtes ſunt benedicẽde/ eſt germinãdus ⁊ naſciturus. Nã primo bñdixiſti illã terram figuraliter benedicẽdo illã terram paradiſi que germinauit lignũ vite: ⁊ illã terrã virgineã ⁊ incorruptã ex qua formatꝰ fuit primus homo: ⁊ bñdixiſti etiã iſtã terrã/ qñ Iſaac bñdixit Iacob ⁊ illũ agrũ odoriferũ: vbi Iacob attulit cibũ. Geñ. xxvij. Item

noſtra redẽptio figurata fuit multiplr̃ ⁊ ẽt ire dei mitigatio.

nõ ſolũ benedixiſti terrã. i. virginem Mariam per ſupradictas benedictiones: ſed etiã redemiſti multipliciter ⁊ figuraliter genus humanũ: ⁊ mitigaſti irã tuã. Nã primo figuraſti myſteriũ noſtre redemptionis qñ auertiſti captiuitatẽ Iacob ⁊ filiorum Iſrael ab Egypto. Itẽ figuraliter remiſiſti iniqtatẽ noſtrã: qñ remiſiſti iniqtatẽ plebis tue: qñ fecerunt vitulũ cõflatilẽ ĩ Oreb. Exo. xxxiij. Itẽ multotiens operuiſti pctã eorũ nõ ad penã imputãdo qñ multotiẽs murmurabãt cõtra Moyſen/ imo dediſti eis mãna de celo: ⁊ carnes in abundantia. Exo. xvi. Item mitigaſti ⁊ auertiſti eos ab ira indignationis tue ad ꝑces Moyſi: qñ voluerũt reuerti in Egyptũ. Et qñ immiſiſti ſerpẽtes ignitos/ ⁊ qñ fornicati ſunt cũ Belphegor: ⁊ qñ ꝑ diuerſos iudices liberaſti eos de captiuitate ⁊ perſecutiõe finitimorũ. Sed o̽ia illa miſteria figurabãt miſteriũ incarnationis ⁊ noſtre redemptionis ⁊ recõciliationis. Ergo o deus ſalutaris noſtr conuerte nos ad te: ⁊ auerte iram tuam a nobis: ſicut per illa ſupradicta myſteria figuraſti ⁊ ꝓmiſiſti: qꝛ iam eſt hora ꝙ mitiges iram tuam ⁊ cõuertas nos ad te: qꝛ diu ⁊ per magna tempora fuimus exules ⁊ ſeparati a te.

Nunquid ineternum iraſceris nobis: aut extendes iram tuam a generatione in generationem?

Quaſi dicat. nõ eſt credendũ. Primo ꝓpter tuam bonitatem ⁊ miam. Scdo ꝓpter multiplices ꝓmiſſiões ſupradictas ꝑatribꝰ figuraliter factas. quaſi dicat: iam tempus eſt: vt impleas promiſſiones tuas: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis: ⁊ ſpes noſtra nõ ſit fruſtra ⁊ vana: imo credo ꝙ tu venies ⁊ verificabis oẽs ꝓmiſſiões tuas. Deindẽ cum dicit.

Deus tu cõuerſus viuificabis nos: ⁊ plebs tua letabitur in te.

Oſtende nobis domine miſericordiã tuã: et ſalutare tuum da nobis.

¶ Explicat totũ miſterium noſtre redemptiõis/ ⁊ oẽs fructus ⁊ effectus ⁊ vtilitates eius. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandũ: ꝙ ille fructus ꝓhibitus quem comedit Adam/ attulit mundo ſeptẽ maledictiões ⁊ dãna. Primo enim attulit mortem corporalem. Secundo labores ⁊ miſerias ⁊ infirmitates corporales. Tertio mortem anime ⁊ peccatum. Quarto iram ⁊ indignationem dei. Quinto exiliũ ⁊ ſeparationem a deo. Sexto ignorãtiã. Septimo penam eternã. Sed qꝛ ille benedictus fructus ventri virginalis datꝰ eſt nobis in medelã ⁊ antidotũ cõtra venenũ illius cibi ꝓhibiti: ideo totã maledictionẽ Eue in benedictionem mutauit Marie: vt inquit Auguſtinus. Ideo ſicut ille cibꝰ letifer nos infecit: ita per oppoſitum iſte benedictus ⁊ ſalutaris fructus nos refecit: ⁊ ſicut ille nos interfecit ⁊ mortificauit: ita iſte nos viuificauit. Et ſicut ille in omnes miſerias ⁊ infirmitates nos deiecit: ita iſte ab oĩ miſeria reuelauit ⁊ ſanauit. Et ſicut ille iram dei ⁊ indignationẽ cõtra nos cõcitauit: ita iſte irã dei erga nos mitigauit. Item ſicut ille nos a deo ſeparauit: ita iſte nos deo pacificauit ⁊ recõciliauit. Itẽ ſicut ille ĩ totũ genꝰ hũanũ tenebras ignorãtie induxit: ita iſte lumẽ xritatis adduxit. Itẽ ſicut ille nos ſcelere ĩfecit: ⁊ a via deuiauit: ita iſte nos per

nꝫ ſa. ſiat calẽ dñica ſtal.

De cõ ſecrat. d. c. ꝟ. meli. ⁊ xpi. diſſe. abrenuntiãt

⁊ fructus adde mundo attulit ſeptem pctã [illegible]

fructus mundi ꝓ [illegible]

legem euangelicã iuſtificauit. Itẽ ſicut ille nos in perpetuã penã ⁊ in infernũ deſtinauerat ⁊ damnauerat: ita iſte ineternũ nos in celeſti patria: ⁊ gloria beatificauit. Omnia ergo iſta ꝑuidẽs Dauid ĩ ſpũ ideo noĩat ⁊ appellat ⁊ petit iſtũ bñdictũ fructum ſub ſeptẽ noĩbus. ¶ Uñ appellat ipm̃ fructũ ſalutarẽ inquantũ nos ſanauit ⁊ viuificauit a morte: ⁊ appellat ipſum miam: inquantũ nos ab oĩ miſeria releuauit: ⁊ appellat ipſum iuſtitiã/ inquãtũ nos ab omni pctõ iuſtificauit. Et appellat ipſum veritatem/ inquãtũ nos ab omni ignorãtia illuminauit: ⁊ oĩa que erãt ſcripta ĩ lege ⁊ ꝓphetis verificauit. Et appellat ipm̃ benignitatẽ inquantũ irã et indignationẽ dei erga nos mitigauit: ⁊ appellat ipſum pacẽ inquãtũ nos patri recõciliauit: ⁊ nos adinuicẽ ſub vna fide ⁊ charitate in vna eccleſia cõgregauit et ligauit: et appellat ipm̃ gloriã noſtrã inquantum nos in celeſti gloria beatificauit. Et hoc eſt qd̃ intẽdit dicere et petere Dauid in toto reſiduo huiꝰ pſal. Unde ait. O dñe deꝰ pater oſtẽde nobis miſericordiam tuam filium tuũ mittẽdo: per quẽ oſtẽdes miam tuã in mundo ⁊ ſalutare. i. fructũ ſalutis da nobis ad ſanãda vulnera peccatorũ cõtra venenum cibi ꝓhibiti quẽ comedit Adã. Et tunc tu deꝰ cõuerſus ab ira in miam viuificabis nos per iſtum fructũ ſaluiferũ a morte pcti ⁊ a morte corporali/ ⁊ tũc plebs tua a morte peccati viuificata ⁊ ab oĩ miſeria releuata letabitur in te in aduentu filij tui in carnem. Et ideo vt omnia iſta fiant: oſtende nobis miſericordiam ⁊c. Et tunc.

xxiij. q. i. c. niſi bella. ⁊ noli eſti mare.

Audiam quid loquatur in me dñs deus: quoniam loquetur in pacẽ ĩn plebem ſuã. Et ſuper ſanctos ſuos: ⁊ in eos qui cõuertuntur ad cor.

Uerũtñ ꝓpe timentes eum ſalutare ipſiꝰ vt inhabitet gloria in terra noſtra.

¶ Audiam quid loquat̃ dñs meus Ieſus Chriſtꝰ deus incarnatꝰ qñ aſcendet in mõtẽ: ⁊ aperiet os ſuũ: et declarabit mihi legem ⁊ ꝓphetas: vt patet Matth. v. Unde ante non potui audire vocem dñi per ſe: ſed per angelos ⁊ Moyſen ⁊ prophetas: ſꝫ nunc qñ Chriſtus venerit in carnẽ: audiã qd̃ loquatur in me dñs deus per os ſuũ: qm̃ ipſe perſonaliter loquet̃ pacẽ ⁊ redẽptionẽ in plebẽ ſuã per legẽ euangelicã iuſtificantẽ ⁊ deo fideles recõciliantẽ. Uerumtamẽ ſalutare ipſius. ſ. ſalus et redemptio ipſius Chriſti non erit prope ſcribas ⁊ phariſſeos Iudeos cecos et obſtinatos ipſum negantes: ſed erit prope apoſtolos et diſcipulos timentes et ſequentes eum: et ſuper omnes ſanctos ſuos martyres et confeſſores: et ſuper omnes per baptiſmum ſanctificatos/ et in eo omnes tam gentiles quam Iudeos qui conuertũtur ad cor. ſ. qui corde et ore Chriſtum cõfitebuntur deum ⁊ hominẽ ⁊ verũ redẽptorem. quia corde creditur ad iuſtitiã: ore autẽ confeſſio fit ad ſalutem. Ideo omnis qui inuocauerit nomẽ domini ſaluus erit. ad Roma. x. Ideo ſolis iſtis erit fructuoſa Chriſti redẽptio. Et ideo vt Chriſtus qui eſt gloria noſtra/ inhabitat et in terra id eſt humanitate noſtra. ſ. vt ſumendo carnem nos poſſet redimere ⁊ glorificare: vt verus et perfectus redemptor habitaret in nobis ⁊ humanitatẽ noſtra ad redimendum et glorificãdũ/ oẽs virtu

tes ⁊ perfectiones fuerunt in eo cõgregate. Nam

Miſericordia ⁊ veritas obuiauerunt ſibi: iuſtitia ⁊ pax oſculate ſunt.

de pe. di. i. ſ. ecõtrario.

Ueritas de terra orta eſt: et iuſtitia de celo proſpexit.

¶ Huiuſmodi virtutes in Chriſto obuiauerunt ſibi: et pariter oſculate ſunt ⁊ in eo iuncte: puta miſericordia ad remittendũ nobis oĩa peccata: ⁊ releuandũ nos ab omni miſeria corporis ⁊ anime: ⁊ veritas ad tollendã et fugandã noſtrã ignorantiam: ⁊ ad verificandas oẽs ſcripturas: et ad docẽdã legẽ euangelicã. Et fuit in eo iuſtitia ad iuſtificandũ nos ab oĩ pctõ per legẽ euangelicã ⁊ grãm ſacramentorũ: ⁊ fuit in eo pax et charitas ad recõciliandũ cũ deo patre. ¶ Unde nota ꝙ iſta. vij. nomina dicũt idẽ eſſentialiter ⁊ ſubſtãtialiter in deo quia deꝰ eſſentialiter eſt quicquid habet: ⁊ ſic deꝰ eſt ſubſtantialiter ſua ſalus/ et ſua benignitas/ et ſua miſericordia/ et iuſtitia ⁊c. Sꝫ differũt iſta nomina penes modos ſignificãdi ⁊ cõnotandi/ inquantum cõnotãt diſtincta: ⁊ ſignificãt diuerſos effectꝰ in nobis. Unde ipſa diuina eſſentia dicit̃ iuſtitia: inquãtũ tribuit vnicuiqꝫ qd̃ ſuũ eſt: et dicitur mia: inquantũ releuat nos ab omni miſeria: ⁊ remittit nobis debitum. ⁊ ſic de ſingulis. Sed iſte eedẽ ꝑfectiones ſunt cõicate aĩe Chriſti per quandã eminẽtiam ⁊ excellentiã ſuper oẽs creaturas: vt oĩa iſta poſſit diſpenſare mẽbris ſuis per gratiã vnionis tanqꝫ caput eccleſie: vt dictũ eſt. Ideo in ſcriptura qñqꝫ vnum ſumit̃ ꝓ alio: nã veritas ſumit̃ ꝓ iuſtitia: vt pſal. cxviij. Oĩa mandata tua veritas. i. iuſtitia et principiũ verborũ tuorũ veritas. Itẽ Eſa. xxxix. Sicut ego pater filijs notã faciet veritatẽ i. iuſtitiam. Itẽ per veritatem qñqꝫ intelligit̃ mia. vt in eodem capitulo. Neqꝫ mors laudabit te: neqꝫ qui deſcendũt in lacũ expectabũt veritatẽ. i. iuſtitiam tuam. Et ſic ergo idẽ Chriſtus inquantũ deus eſt eſſentialiter miſericordia et iuſtitia ⁊ veritas: et inquantũ homo habet oĩa iſta eminẽter primo habitualiter in anima/ ſecundo per gratiam tanqꝫ caput. et hoc dicit Dauid cum ſubdit. Ueritas de terra orta eſt: id eſt filius dei qui eſt verbũ eternũ et ſapientia ⁊ veritas patris ab eterno genita que ex ore altiſſimi prodijt. Iſta inquã veritas licet ab eterno et ante luciferum ſit genita ⁊ orta ex ore altiſſimi: tamẽ ex tpe orta eſt ſecundũ carnẽ de terra noſtra. ſ. de ventre intemerato virginis Marie q̃ eſt terra noſtra: quia de noſtra humanitate. Nam ſicut iſta veritas eſt genita ante luciferũ ex vtero et memoria fecunda patris ſecundũ diuinitatem: ita poſt luciferũ ex tẽpore orta eſt ⁊ genita iſta veritas ex vtero fecundo matris ſecundũ hũanitatẽ et iſto modo veritas de terra orta eſt. Sed primo et ante iuſtitia que eſt idẽ dei filius/ de celo in terram proſpexit. Et ideo motus miſericordia venit in carnem: vt audiret gemitus compeditorum: et ſolueret filios interemptorum. vt patebit pſalmo cſ. Et ideo ſubdit.

Iꝫ Noĩa iſta ſũt idẽ ⁊c.

Etenim dominus dabit benignitatẽ: ⁊ terra noſtra dabit fructum ſuum.

Iuſtitia ante eũ ambulabit: ⁊ ponet in via greſſus ſuos.

de ꝯ diſ. ii. c. vl. [illegible]

¶ Etenim. ſ. certe per iſtum Jeſum chriſtū dn̄s dabit benignitatē in terra ad mitigādā irā ⁊ indignationē patris: ⁊ ad reddendū ipſum benignum erga genus humanū. ⁊ terra noſtra. i. virgo Maria/ de qua dictū eſt Eſa. xi. Egredietur virga de radice Jeſſe: ⁊ flos de radice ei⁹ aſcēdet. ⁊ ca. xlv. Rorate celi deſuper: ⁊ nubes pluāt iuſtū: aperiatur terra: ⁊ germinet ſaluatorē ⁊c. Jſta inquā terra noſtra dabit fructū ſuū: qm̄ cōcipiet ⁊ pariet illum benedictum fructum: in quo benedicentur oēs gentes. Et tunc iuſtitia ante eū ambulabit. ſ. lex euangelica hominē ꝑfecte iuſtificās: ⁊ hominē iuſtificādo ambulabit ante eū: quia primo ipſe legē euangelicā feret: ⁊ ex cōſequenti apoſtoli per vniuerſum mundum ipſam predicabunt: ⁊ ſic ipſe Chriſtus qui eſt iuſtitia vera: ponet greſſus ſuos in via: quia carnem ſumendo fiet viator in ſimilitudinē hoīm fact⁹ ⁊ habitu inuentus vt homo. Et etiam ipſa lex euangelica in qua cōſiſtit tota noſtra iuſtitia ponet greſſus in via: qm̄ per vniuerſum mundum predicabitur. Ex quibus oībus patet qualiter iſte benedict⁹ fruct⁹ vteri virginalis: in quo cōgregate fuerunt ſeptem ſupradicte perfectiones. ſ. ſalus/ ⁊ mīa/ ⁊ veritas/ et pax/ ⁊ benignitas/ ⁊ iuſtitia/ ⁊ gloria/ totam maledictionē Eue in bn̄dictionē mutauit Marie matris ſue. Et ſic fuit nobis datus in medelā ⁊ antidotum ⁊ remediū cōtra venenū cibi prohibiti: quē Adam comedit. ¶ Sed ad maiorē declarationē eorū que dicta ſunt/ eſt notandum ꝙ licz Chriſtus eſſet verus deus: tn̄ erat ſimul verus et integer hō. Et ideo ſeptē gn̄a perfectionū erant cōſiderāda in illa humanitate aſſumpta ſiue in Chriſto inquantū homo ſic aſſumptus. Nā primo erat in eo cōſiderāda perfectio eſſentialis per quā reponebatur in ſpecie humana: que quidē perfectio dicitur p̄cedere formam. Secūdo cōſiderabantur in eo ꝑfectiones naturales conſequētes formā. ſ. potentie intellectiue ⁊ ſenſitiue ⁊ motiue/ ⁊ cetera q̄ erāt in eo principia operandi. Tertio erāt cōſiderāde perfectiones ⁊ bona gratuita perſonalia: ſicut erāt habitus infuſi: ⁊ dona ſpiritus ſancti. Quarto dona gratifica. ſ. grā ⁊ charitas ⁊ oīa merita. Quinto erant cōſideranda bona deifica: que habebat per gratiam vnionis: per quā ipſi cōicabantur idiomata eorū q̄ ſunt dei: qꝛ dicebatur deus et creator ⁊c. Sexto conſiderabatur in eo gratia capitis: que dicūtur dona ⁊ bona munifica: per quā grām capitis merebatur pro oībus ſuis mēbris/ ⁊ poterat eis cōicare bona ſibi a patre tradita: eo ꝙ vt ſic erat diſpēſator bonorū patris et mediator dei ⁊ hoīm. Septimo erāt ꝯſideranda bona glorie: qꝛ ſimul erat cōprehēſor ⁊ viator. Oīa ergo iſta ſeptē bona erant conſiderāda in illa ſacratiſſima aīa Chriſti a principio ſue creationis. Quantū ergo ad ꝑfectionē eſſentialem nō excedebat aīas aliorū hoīm: vt cōmuniter tenēt doctores: eo ꝙ talis ꝑfectio eſt vnica cōſiſtens in quodā indiuiſibili. Un̄ ſi aliqua ꝑfectio eſſentialis adderetur alicui forme/ faceret eā variare ſpeciem: qꝛ ſpecies ſunt ſicut numeri. octauo Metaphyſice. Sed quo ad perfectiones naturales ꝯſequētes formā/ aīa xp̄i erat nobilior ⁊ perfectior oī alia aīa in ſpecie humana: ⁊ etiā quo ad nobilitatē corporis: eo ꝙ habuit corpus encraton temperatiſſimū ⁊ nobiliſſime complexionis ſcd̄m oēs doctores. ⁊ ſic operationes ei⁹ naturales ⁊ aīales erāt in ſummo gradu ꝑfectionis. Et

J xp̄s deus ⁊ hō in cui⁹ hūanitate ſeptem ꝑfectiones.

ſecundū has naturales ꝑfectiōes cōſequētes formam: licet eſſet nobilior omni aliā aīa/ tn̄ non erat incōueniēs ꝙ eſſet inferior angelis. Sed in bonis gratuitis ⁊ gratificis ⁊ in gratia vnionis et capitis ⁊ in bonis glorie Chriſt⁹ erat nobilior ⁊ perfectior oībus angelis ⁊ oī creatura: qꝛ nulla creatura vt ſic ſibi valuit comparari: maxime in bonis que proueniunt ipſi ex gratia vnionis per quam dicitur deus: ⁊ filius naturalis dei patris: ⁊ heres patris ⁊ inſtrumentū deitatis in miraculis faciendis: ⁊ mediator dei ⁊ hoīm ⁊ caput eccleſie: ⁊ ſic potuit mereri pro oībus ſuis mēbris ⁊ cōicare eis bona ſua. Et vt ſic fuit neceſſe: vt in eo cōgregarentur oīa ſeptē bona in hoc pſalmo memorata. ſ. ſalus/ vt oēs poſſet ſaluare ⁊ a morte viuificare: ⁊ mīa: vt oēs poſſet ab omni miſeria releuare: ⁊ iuſtitia vt poſſet iuſtificare: ⁊ pax vt nos deo recōciliaret: ⁊ benignitas: vt irā ⁊ indignationē dei mitigaret: ⁊ a nobis auerteret: et veritas: vt noſtras tenebras ignorantie fugaret: ⁊ oīa ſcripta in lege ⁊ ꝓphetis verificaret ⁊ adimpleret: ⁊ eſſet in eo gloria: vt nos glorificaret. ⁊ ideo qꝛ Chriſtus non ſoluz adeptus eſt oīa iſta per ſe: ſed etiā vt poſſet nobis ea cōicare: ideo in hoc pſal. dicitur Salus noſtra ⁊ iuſtitia ⁊ pax ⁊ gloria noſtra ⁊c. Et per eandem rōnem virgo Maria q̄ hunc ſacratiſſimum ⁊ benedictū fructum germinauit dicitur terra noſtra in hoc pſalmo: qui quidē fruct⁹ in ſe continet ſeptem ſupradicta ſalubria bona cōtra venenū cibi prohibiti ipſius Adam. ⁊ hec eſt cauſa quare Chriſtus reliquit nobis ſeipſum ſub forma panis in cibum ad reſtaurāda bona que perdidimus in Adā/ ⁊ in ſupplemētū ligni vite terreſtris paradiſi ꝑut patebit pſal. cx. ¶ Sz ex ſupradictis poſſet inſurgere quoddā dubium. Nā licet quinqꝫ ſupradictarū perfectionū. ſ. ſalus/ benignitas/ pax/ veritas/ ⁊ gloria ſint eſſentialiter in deo: ⁊ ſe cōpatiantur adinuicē in ipſo: cū ſint idē qđ diuina eſſentia: ⁊ iſta eadē quinqꝫ ſint i Chriſto homine formaliter ⁊ per ſingularē eminentiā ⁊ excellentiā ⁊ munificentiam: vt dictum eſt: tn̄ iſta duo reliqua. ſ. iuſtitia ⁊ miſericordia nullo modo ſe inuicem valent cōpati eſſentialiter in deo: nec eminenter ⁊ munifice in Chriſto hoīe: cū ſint adinuicem contraria: qđ probatur. Nam iuſtitia dicit/ nullum malū impunitū: ſed mīa remittit omne debitū/ ⁊ releuat ab omni miſeria. ergo nō poſſunt in eodē ſimul ſtare. Naz ſi deus remitteret omne debitum per mīam: ergo nullū malū puniret per iuſtitiā: ⁊ ſic iuſtitia maneret leſa in deo. Et ſi deus puniret omne malū ꝑ iuſtitiā: ⁊ ſic nullū debitū remitteret: ⁊ ſic nulla eſſet i eo mīa: ⁊ ſic eſt dicendū de Chriſto hoīe. ergo ſequitur ꝙ iſta duo nō ſe cōpatiuntur ſimul in deo: nec in Chriſto hoīe ſimul cū alijs quinqꝫ ꝑfectionibus et bonis ſupradictis. Jn oppoſitum autem ē veritas ꝓphetica hui⁹ pſal. q̄ exuperat oēm ſenſuz ⁊ curioſitatē humanā. Ad hoc cōiter rn̄detur: ꝙ iſta duo per quandā remiſſionē ⁊ temperantiā ſunt ſimul in deo: inquātū deus punit citra condignū/ ⁊ premiat vltra. Et ſic mīa temperat iuſtitiam ⁊c. Sed licz hec poſſit pie ſuſtineri: tamē non ſatiſfacit totaliter: nec attingit myſterium diuine mīe ⁊ iuſtitie in paſſione Chriſti oſtenſum ⁊ operatum: vbi nulla pars iuſtitie leditur: nec pars miſericordie minuitur: ſed vtraqꝫ manet integra ⁊ illeſa. Unde eſt aduertendum ꝙ reſpectu noſtri nunq̄ iuſtitia dei poſ-

Nota.

Nota quō iuſtitia ⁊ mīa ī deo.

ſet ſimul eſſe integra cū mīa: nec ecōuerſo. Nā nullus poſſet ſatiſfacere nec reddere debitū pro vno peccato in quacunqꝫ pena cum peccauerit contra deum infinitum: vt patet Matt. xviij. de illo q̄ debebat decem milia talentorū. ergo cum in tali non poſſet fieri mīa abſqꝫ leſione iuſtitie: oportuit vt Chriſtus incarnaretur ⁊ pateretur ⁊ puniretur pro illo/ vt redderet ⁊ ſolueret pretium infinitū ꝓ illo debito infinito: vt iuſtitia maneret illeſa ⁊ integra ⁊ mīa haberet locū ſuū. Cui⁹ paſſiōis pretiū ⁊ meritū fuit infinitū rōne gratie vniōis/ ⁊ Chriſti innocētie ⁊ puritatis: vt dictū eſt pſal. xvij. Et ideo potuit in infinitū ſatiſfacere ꝓ pctīs oīm noſtrū: etiā ſi de⁹ crearet mille mūdos: qꝛ dn̄s poſuit in Chriſto pctā ⁊ iniq̄tates oīm noſtrū quo ad penā ⁊ punitionē: ⁊ ꝓpter ſcelus totius populi ꝑcuſſit eum. Eſa. liij. Jō pctā oīm noſtrū fuerunt in eo punita: cui⁹ liuore ſanati ſumus. Et ſic Chriſt⁹ eo ꝙ de⁹ et homo/ ⁊ nunq̄ nouit pctm̄: factus eſt cōgruū ſacrificiū ⁊ ſufficiēs pretiū ꝓ omni pctō: ⁊ ad ſoluēdū ꝓ omni debito. Jtaqꝫ ſicut eſt caput ⁊ metrū ⁊ mēſura ⁊ fons oīm grār̄ ⁊ pelagus oīm meritorū: Jta eſt ſubiectū iuſtitie ⁊ punitionis oīm pctōrū: inquātū oīa nr̄a pctā fuerūt in eo punita: ⁊ nos ꝑ ipm̄: ⁊ in ipō ſoluim⁹ oīa nr̄a debita: ⁊ ſic oēs ſumus in eo iuſtificati. Jtaqꝫ qn̄cūqꝫ aliq̄s efficitur particeps paſſionis Chriſti ꝑ baptiſmū aut pn̄iam: tunc pctā eius ſunt ꝑfecte ⁊ integre punita in Chriſto: qꝛ vt ſic Chriſtus cōicat pctōri baptizato ⁊ penitēti merita ſue paſſionis: immo Chriſt⁹ offert patri ſuam paſſionē in p̄tiū ⁊ vindictā pcti ⁊ debiti cuiuſcūqꝫ pctōris. ⁊ ſic mīa habet locū ſuū iuſtitia manente illeſa. Fit enī mīa cū peccatore inquātū ipſi remittitur pena ⁊ debitū infinitū: ⁊ fit iuſtitia inquantū pctm̄ illi⁹ nō manet impunitū: cū puniatur in Chriſto/ cuius paſſionē ⁊ merita participat pctōr ꝑ baptiſmū aut pn̄iam/ ſine cui⁹ paſſionis virtute nulla pn̄ia nec ſacramentū eſſet validū nec ſufficiens ad delendū pctā: nec ad ſatiſfaciendū ꝓ debito. ⁊ ponitur exēplū de anulo aureo. Nā anullus aureus vnius vncie nō eſt ſufficiēs pretiū ad redimendū vnū captiuū: ſed ſi incelet ipſi lapis p̄cioſus. ſ. carbūculus ⁊c. nō ſolū eſt ſufficiēs ad redimēdū vnū hoīem: ſed etiā decē: immo eſt ſufficiēs ad emēdaz vnā ciuitatē: nō rōne auri: ſz rōne lapidis precioſi in eo celati. Jtā ergo pariter licz magna pena alicuius nō ſit ſufficiēs ad ſoluendū nec ſatiſfaciendū ꝓ pctō ⁊ debito illius: tn̄ ſi addatur paſſio Chriſti ꝑ ſacramētū pn̄ie: nō ſolū eſt ſufficiēs illa pn̄ia ad ſoluendū pro vno pctō: ſed ꝓ infinitis rōne infiniti pretij paſſionis Chriſti: quā participat pn̄ia ſacramētalis in effectu vel in voto. Et hec eſt cauſa quare dicit Augu. ſuꝑ Joannē. ꝙ plus eſt facere de impio piū: q̄ creare celū et terrā. qđ nō ſolū eſt intelligēdū: qꝛ reperitur obex ad gratiam in pctōre: vt cōiter dicitur: ſed qꝛ de⁹ i creando celū ⁊ terrā nil poſuit de ſuo: niſi ſolā ſimilitudinē: qꝛ ſolo v̄bo dixit: ⁊ facta ſunt oīa: ſed deus nō iuſtificat peccatorē quin ponat aliq̄d de ſuo. ſ. ſanguinē ⁊ paſſionez quā fili⁹ offert patri ꝓ illo pctōre iuſtificato: quaz pater acceptat in pretiū ꝓ debito illius: ⁊ ſic patet ꝙ maioris pretij eſt iuſtificatio impij: q̄ creatio celi ⁊ terre: licz ſit equalis potentie/ vt inquit Augu. ⁊ Ambroſius. Ex q̄bus oībus patet qualiter ꝓpter paſſionē Chriſti ſumma mīa habet locū in deo cuz

... ria pro pctīs.

exēplificatio.

ſumma iuſtitia: ⁊ ecōuerſo. qꝛ licet remittatur penitenti omne debitū/ tn̄ pctm̄ eius nō manet impunitum: nec debitū ſatiſfactū in eo: vel in Chriſto: ꝑut magis declarabitur pſalmo. cij.

INclina domine aurem tuam et exaudi me: quoniaz inops ⁊ pauper ſum ego. xv. diſt. c. ſctā roma. oratio dauid

Cuſtodi animā meā quoniā ſanctus ſum: ſaluum fac ſeruum tuum deus meus ſperantem in te.

Miſerere mei dn̄e qm̄ ad te clamaui tota die: letifica animā ſerui tui qm̄ ad te domine animam meam leuaui. xi. q. ij. ca. cuſtodi.

Qm̄ tu dn̄e ſuauis ⁊ mitis: ⁊ multe miſericordie omnibus inuocantibus te.

Auribus percipe orationem meam: ⁊ intēde voci deprecationis mee. ioelis. ij. c. xi. qō. iij. ad mēſam.

Jn die tribulationis mee clamaui ad te: quia exaudiſti me.

¶ Titul⁹ oratio Dauid. Ex titulo apparet ꝙ dauid fecit hūc pſal. in quo aliq̄d petit. Un̄ dicūt Hebrei ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū duz eſſet in ꝑſecutione Saulis: i quo petit liberari ab eo. ⁊ ſic exponūt literaliter hūc pſalmū: ⁊ q̄dā catholici ſequuntur eos: ſz talis expoſitio eſt inutilis ⁊ inanis: ⁊ faciens iniuriā ipſi ꝓphete: cum nō ſit minus ꝓpheta in hoc pſal. q̄ in ceteris. ¶ Et ideo eſt dicendū ꝙ licet forſan illa ꝑſecutio fuerit cā occaſionalis quare Dauid fecit hūc pſal. ⁊ multos alios: inquātū ibi Dauid p̄uidit in ſpū myſteriuz paſſionis Chriſti ⁊ reſurrectionis ⁊ exaltatiōis regni ei⁹: tn̄ principalis intētio ꝓphete eſt predicere in hac orōne totū myſteriū ⁊ diſcurſum cuiuſdā oratiōis: quā Chriſt⁹ fecit in nocte ſue paſſiōis anteq̄ caperetur: quā recitat Joannes euāgeli. ca. xvij. vbi orat primo ꝓ ſua reſurrectione. Scd̄o ꝓ aplīs ⁊ diſcipulis. Tertio pro pplō gētili q̄ erāt ad fidē ꝯuertēdus. Un̄ ſi q̄s pie ⁊ catholice velit cōtēplari totū illud capitulum/ ⁊ pſalmū iſtū: videbit totā illā orationē Chriſti eſſe depictā in iſto pſal. ⁊ ecōuerſo. Nām illud idē v̄bū dei fili⁹ q̄ ꝑ os Dauid ꝓtulit iſtū pſal. ipſe idē xp̄s incarnat⁹ ꝑ os ꝓpriū orauit ad patrē eādē orationē referendo an̄ paſſionē cū dixit. Clarifica me pater. vt ptz in capitulo Jo. preallegato. Nā ibi ſicut Chriſt⁹ primo petit clarificari ꝑ reſurrectionē/ cū dicit. Clarifica filiū tuū. Scd̄o orat ꝓ aplīs ⁊ diſcipulis: qn̄ dicit. Ego ꝓ illis rogo quos dediſti mihi. Tertio orat ꝓ pplō gētili q̄ erat ad fidē vētur⁹. cū dicit. Nō ꝓ eis rogo tm̄: ſed ꝓ eis q̄ credituri ſunt per verbū eorū in me ⁊c. Quarto reprobat incredulos cū dicit. Mūdus te non cognouit. Jta pariter ergo eundē modū tenet Dauid in hac oratione cū nil aliud ſit iſte pſal. ad literā niſi ꝓphetia illi⁹ orationis. Quinqꝫ ergo facit Chriſtus introductus ad loquēdū in hoc pſal. Nā primo petit a patre reſurrectionē ꝓ ſe ⁊ pro ſuis: orādo primo ꝓ aplīs ⁊ diſcipulis. ſcd̄o ꝓ pplō gētili. tertio ꝓmittit grās agere in ꝑſona toti⁹ pplī chriſtiani ex Judeis ⁊ gētibus cōgregati. quarto reprobat pplm incredulū Judeorū. quinto petit imperiū ⁊ iudiciariā ptātez

R

Materia p̄i.

ad retribuendū vnicuiꝗ ſm opera ſua. Scđm ibi. Nō ē ſil'is tui in diis dñe. Tertiū ibi. Cōfitebor tibi Quartū ibi. Deus iniqui inſurrexerūt. Quintū ibi Reſpice in me. ¶ Quantū ad primū dicit Augu. ꝙ in hoc pſal. loquit̄ totꝰ Chriſtus deus ⁊ hō. Naz vt ait. Nō ibi caro ſola erat: ſed caro ⁊ aīa verbum/⁊ totū hoc vnus filius dei: vnus Chriſtꝰ ⁊ vnꝰ ſaluator/in forma dei equalis patri: in forma ſerui caput eccleſie: ⁊ ſic ptz ꝙ in hoc pſal. loquit̄ in forma ſerui: ⁊ inquātū homo caput eccl'ie: ⁊ nō inquātuz perſona priuata tm̄: ſed inquātū pſona cōis. Et loquit̄ ⁊ orat ꝓ mēbris ſuis in ſe myſtice vnitis: ⁊ ſic licet videatur orare ꝓ ſe: tñ ꝓ ſuis mēbris orat: eo ꝙ cōicant̄ idiomata vt ſepe dictū eſt. Et hoc maxime manifeſtat Chriſtꝰ in orōne preallegata quā fecit Jo. xvij. ca. vbi ſe ſctificat in mēbris: ⁊ mēbra in ſe/vt ptz cōtēplanti ⁊ intuēti totū illud capitulū: qđ quidē capitulū nil aliud eſt niſi declaratio huius pſal. ad literaz. Et iſte pſal. nil aliud eſt niſi ꝓphetia illiꝰ capituli vt dictū eſt. Dicit ergo Chriſtꝰ caput ⁊ mēbra: ſiue in pſona mēbroꝝ caput: caput dico ⁊ ſacerdos: ⁊ orat ad patrē dicēs. O dñe inclina aurē tuā acceptādo paſſionē meā: ⁊ exaudi me pro mēbris meis/qm̄ ego ſimul cuz eis inops ſine auxilio ⁊ pauper ſum. Et cuſtodi aīam meā. i. apoſtolos ⁊ diſcipulos meos: quos ex Judeis elegit qm̄ ſanctus ſum. i. eos in me ſanctificaui: ⁊ me in eis. Itē ſum ſanctꝰ cū eis: q: innocens ⁊ non reus mortis: ⁊ ideo ſaluū fac ſeruū tuū ſperantē in te: ſ3 ſeruū dico nō caput ſolū: ſed caput ⁊ mēbra: vt ſalues me per reſurrectionē: vt ſim primitie reſurrectionis: ⁊ poſſim meis reſurrectionē cōicare. quaſi dicat. Clarifica me pr̄ vt filiꝰ tuus clarificet te: ⁊ ſerua eos quos dediſti mihi: ⁊ ſctifica eos in veritate: q: ꝓ eis ſanctifico meipm̄: vt ⁊ ipſi ſint ſctificati in veritate. ergo miſerere mei domine: qm̄ ad te clamaui tota die: ⁊ letifica animā ſerui tui. i. clarifica filiū tuū ꝑ reſurrectionē: q: ad te aīam meaz leuaui. i. q: ſemꝑ in te ſperaui: ⁊ expectaui a te clarificari ꝑ reſurrectionē: qm̄ tu dñe ſuauis. i. benignꝰ ⁊ mitis. i. manſuetꝰ ⁊ multe mīe omnibꝰ inuocantibꝰ te. Ergo dñe ꝑcipe orōnē meā auribꝰ benignis: ⁊ intēde cum effectu voci deprecatiōis mee: qm̄ in die tribulationis. id eſt paſſiōis ⁊ ꝑſecutiōis mee clamaui ad te dñ oraui in menſa pro diſcipulis et fidelibus meis ⁊ in horto/⁊ in cruce: et ideo exaudiſti me. Et nota ꝙ ly q: preponitur toti orationi: vt ſit ſenſus: quia in die tribulationis clamaui ad te: ideo ſupple tu exaudiſti me. ⁊ hoc dicit: q: ſemper Chriſtus fuit exauditus pro ſua reuerētia: vt ſepius dictum eſt pſal. xx. ⁊ xxi.

De pe. diſ. ſ. §. cōtrio. xcij. di. ca. i. in glo.

Non eſt ſimilis tui in diis domine: ⁊ nō eſt ſecundum opera tua.

Omnes gentes quaſcunꝗ feciſti venient ⁊ adorabunt coraz te domine: ⁊ glorificabūt nomen tuum.

¶ Hic orat ꝓ populo gentili qui erat ad fidē venturus/dicens. O pater quia in diis gentium non eſt aliquis ſimilis tibi/nec aliquis eorum ſic potens ſecundum opera tua: ideo oēs gentes quaſcunꝗ feciſti relictis idolis ſuis venient ad eccleſiam tuam: et adorabunt coram te. i. tibi afferēt ſacrificia: et adorabunt te adoratione latrie: ⁊ glorificabunt nomen tuum. i. confitebuntur te eſſe verum deum omniū creatorem: ⁊ filium tuum Jeſuz Chriſtum eſſe verum meſſiam/qñ videbunt eum ſuper naturā opera mirabilia ⁊ miracula facientē: ⁊ ſic vidētes non eſſe ſimilē tui in diis ſuis: nec eſſe aliquem potentē ſm opera ſua: ⁊ ꝗ faciet filius tuus: ⁊ fient in noīe Jeſu ꝑ apoſtolos ⁊ diſcipulos meos: tunc oēs gentes quaſcunꝗ feciſti veniēt ⁊ adorabunt coram te ⁊c. Unde nota ꝙ licet hic iſta locutio. ſ. gentes veniēt: ponatur in futuro indicatiui: tñ ponitur pro optatiuo: eo qđ Judei non habent optatiuum: ſed ponunt futurum indicatiui ꝓ optatiuo: ⁊ ideo litera Hieronymi habet. Oēs gentes quaſcunꝗ feciſti veniant et adorent coram te. Ex quo patet qđ hic Chriſtus orat pro populo gentili ſicut orauit Jo. xvij. cū dixit: Nō pro eis. i. non pro apl'is rogo tātum: ſed et pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt oēs vnū ſint: ſicut tu pater in me: et ego in te: vt ipſi in nobis vnū ſint: Ex quo patet: qđ tam hic ꝗ ibi Chriſtus rogat pro ppl'o gentili vt veniat ad fidem: vt ſimul ex apl'is ⁊ Judeis/⁊ cōuerſis ex populo gētili fiat vnuz corpus cum capite Chriſto: ⁊ ſic fiant vnū cū patre et ſpiritu ſancto: vt dictum eſt ſupra pſalmo octogeſimo primo. Deinde cum dicit.

Quoniam magnus es tu ⁊ faciens mirabilia: tu es deus ſolus.

Deduc me domine in via tua ⁊ ingrediar in veritate tua: letetur cor meum vt timeat nomen tuum.

De ſcđo. ſi aūt ſermo. de pe. diſt. ij. alij cā.

¶ Orat patrem vt conſeruet ⁊ dirigat in lege euāgelica hunc pplm̄ chriſtianū ex Judeis ⁊ gentilibus congregatum. Ideo dicit. O pater qm̄ magnꝰ es tu in potentia/⁊ faciens mirabilia ⁊ miracula: ⁊ tu es deus ſolus ī eſſe ⁊ ſubſtantia: quoniam dij gentium ſunt falſi: ideo deduc me in via tua. i. in lege euangelica: que eſt via in patriam: ⁊ ego ingrediar ducatu tuo in veritate tua: quia lex euāgelica dicitur veritas reſpectu leg. vet. que fuit imago et figura no. teſta. quaſi dicat. da mihi pro eis legem euangelicam/⁊ videbo veritatem ſacramentorū: ꝗ in lege Moyſi fuerunt in figura: vt letet̄ cor meuz accipiendo fructus ſacramentorum: quibus expecto iuſtificari in membris meis vt timeat cor meū id eſt corpꝰ meū eccleſiaſticū nomē tuū: non timore ſeruili ſicut in lege Moyſi: ſed timore filiali: q: illa lex timebat te formidine pene: iſta vero timet deuz virtutis amore: ideo iuſtificat ⁊ letificat cor: ⁊ hoc eſt quod petit in perſona totius eccleſie.

Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo: et glorificabo nomen tuum in eternum.

Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: et eruiſti animam meam ex inferno inferiori.

¶ Hic promittit ſe acturum gratias pro beneficio reſurrectionis primo in perſona ſui: ⁊ ex conſequēti in perſona totius corporis myſtici. Unde dicit. Ergo confitebor tibi in toto corde meo: non in ſacrificijs ⁊ holocauſtis animalium brutorum: ſed ſpiritu humiliato ⁊ aīo ꝯtrito cultu vere latrie glorificabo nomē tuū in eternū ſepties in die. Et hoc gratias agēdo ꝓ beneficio redēptionis: q: magna eſt mīa tua ſuper me. i. ex magna tua miſericordia eruiſti aīam meā ab inferno inferiori me reſuſcitādo: primo in capite: ſcđo in mēbris: q: ſanctos patres etiā liberaſti de inferno inferiori: quos mecū contrari de limbo/⁊ in celo collocaui: ⁊ nō ſolum illos: ſed etiā totum genus humanū liberaſti ex inferno inferiori per meam mortem ⁊ paſſionem: ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta.

Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me: et ſynagoga potentium queſierunt animam meam ⁊ non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.

Et tu domine deꝰ miſerator ⁊ miſericors: patiens et multe miſericordie et verax.

¶ Iterū cōfitebor tibi o deꝰ: qm̄ iniq Judei inſurrexerūt ſup me: ⁊ ꝗſierūt aīam meā in ſynagoga. i. in cōgregatione potētiū. ſ. principū ſacerdotū ſcribarū/⁊ phariſeorū: Et nō ꝓpoſuerūt te in ꝯſpectu ſuo. i. nō habuerūt deū pre oculis: immo inuidia ⁊ malitia occecati ſine cauſa me ad mortē ꝯdēnauerunt Sed tu dñe deus miſerator ⁊ miſericors ⁊ patiens ⁊ deꝰ multe mīe fuiſti verax in ꝓmiſſis tuis: q: me ab inferis reſuſcitaſti: ⁊ ſic ſemꝑ cōfitebor tibi ⁊c. quaſi dicat: grās tibi ago: qm̄ Judei iniqui inſurrexerunt cōtra me: ⁊ tota ſynagoga ſacerdotum: eo ꝙ ꝗſierunt aīam meā ꝑ mortē ⁊ paſſionē: tñ tu miſericors ⁊ verax me reſuſcitaſti. Nota ꝙ filius appellat patrē veracem: eo ꝙ impleuit ꝓmiſſa ⁊ vaticinia ꝓphetarū per aduentū ⁊ paſſionem ⁊ reſurrectionem Chriſti.

Reſpice in me ⁊ miſerere mei: da imperiū tuum puero tuo: et ſaluum fac filium ancille tue.

Fac mecum ſignum in bonum: vt videant qui oderunt me ⁊ confundantur: qm̄ tu dñe adiuuiſti me ⁊ conſolatus es me.

¶ Poſtꝗ egit gratias de beneficio reſurrectiōis: hic petit a patre imperiū ⁊ iudiciariā poteſtatez ſibi debitā ⁊ ꝓmiſſam: ⁊ dicit. ꝓpitꝗ tu es miſericors ⁊ verax reſpice in me ⁊ miſerere mei ꝯferēdo imperiū ⁊ regnū vniuerſale puero tuo ⁊ filio Chriſto: ſicut ꝓmiſiſti. ij. Reg. vij. qñ dixiſti. Stabiliā regnū eiꝰ in ſempiternū. Et ſaluū fac me filiū ancille tue Marie: ⁊ ſaluū fac populū chriſtianū filiuz eccl'ie ancille tue fonte baptiſmatis regeneratū: ⁊ ſalua ipſum ꝑ meā paſſionē ⁊ reſurrectionē: ⁊ ſacramentorū ſuſceptionē. ⁊ fac mecū ſignū in bonū i. fac vt impleat̄ in me ſignū Jone ꝓphete. Naz ſicut Jonas ꝓpheta poſt triduū exiuit illeſus de vētre cete: ita ergo reſurgā tertia die a mortuis de ſepulcro ⁊ corde terre: vt Judei ꝗ oderūt me videāt me reſurrexiſſe. ⁊ cōfundant̄ videntes ſe illuſos ⁊ fruſtratos a deſiderio ſuo: ⁊ cognoſcāt: qm̄ tu dñe adiuuiſti me: ⁊ cōſolatus es me ꝑ glorioſam reſurrectionē ⁊ aſcēſionē. Et nota ꝙ multipliciter Chriſtus petit ſignū: ſicut fuit impletū in ſua paſſione: ⁊ obſcuratus fuit ſol: ⁊ tenebre facte ſunt ſup vniuerſalē terrā ⁊c. In ſua reſurrectiōe factū ē ſignuz bonū: Nā terremotus factus eſt magnus: ⁊ angelus dñi deſcēdit de celo: ⁊ reuoluit lapidē: ⁊ nūciauit reſurrectionē mulieribus. Et ipſemet Chriſtꝰ totiēs apparuit apl'is: ⁊ oſtendit eis cicatrices: et corā eis aſcēdit in celū: ⁊ miſit ſpm̄ ſanctū viſibiliter in eos in die pētec. Judeis audiētibꝰ tonitrua ⁊ fulgura: ⁊ vidētibꝰ linguas igneas. Et etiā apl'i fecerūt multa ſigna ⁊ miracula in illa die in virtute nois Chriſti corā eis: ⁊ ſic manſerūt cōfuſi. et ſic apl'i ꝑfecti ſunt ꝑdicando fidē Chriſti vbiꝗ Chriſto cooperante ⁊ ſermonē cōfirmante ſequētibus ſignis. Etiā iſte xſus pōt referri ad diē iudicij/qñ veniet Chriſtꝰ in poteſtate magnas ⁊ maieſtate: et apparebit ſignū filij hoīs in celo. ſ. crux vbi fuerat crucifixus. qđ ſignū erit in bonū ⁊ in gloriā fideliū ⁊ terrorē malorū: q: videbūt in quē cōfixerunt. Et ſic cōfundent̄ Judei: ⁊ cognoſcēt Chriſtū fuiſſe verum meſſiā: ⁊ a mortuis reſurrexiſſe: ⁊ cognoſcent ipſum eſſe iudicē bonorū ⁊ malorū. Hoc idem pōt dicere vnuſquiſꝗ fidelis in perſona ſui: et petere a deo ſignuz ſalutis cōtra inimicos viſibiles ⁊ inuiſibiles. Unde dicit. O pater ſaluum fac filiū ancille tue. ſ. eccl'ie: ⁊ fac ſignū mecum ſalutaris crucis in fonte baptiſmi/in quo debeo ſaluari: vt diaboli qui oderunt me: ⁊ ceteri inimici videant tale ſignū in me: ⁊ cōfundant̄ ⁊ fugiant/⁊ non noceant mihi: ⁊ cognoſcāt qm̄ tu dñe adiuuiſti me ab eis liberando: ⁊ conſolatus es me gratiam conferendo. Ex ſupradictis patet qualiter eſt valde attendendum in iſto pſal. qñ Chriſtus orat pro ſuis. et ideo attendat lector qño cummunicantur idiomata ratione vnitatis capitis ad membra: et ecōuerſo. Et qño iſte pſal. eſt literaliter ꝓphetia illiꝰ orationis quam Chriſtus fecit ꝓ ſuis fidelibus et membris Joā. xvij. Ex toto iſto pſal. cōcluditur ꝙ ſynagoga reprobata populus gentilis debebat colere ⁊ adorare nomen domini dei Iſrael.

fidelis petat ſignū ſalutis.

Fundamenta eius in montibus ſanctis: diligit dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Jacob.

De ele. c. fundamēta lib. vi.

¶ Titulꝰ. Filijs Chore pſal. cātici. Ex titulo apparet ꝙ iſte pſal. cantabat̄ voce humana ſoluz cū inſtrumēto muſico: ⁊ hoc ꝓpter myſteriū in eo ꝯtentum: ⁊ ideo datus eſt filijs Chore ad cantandū: per quos figurabat̄ eccl'ia ex gētibus ꝯgregata: vt pluries dictū eſt. Sed licet auctor huiꝰ pſal. nō exprimetur in hoc titulo: tñ Hieronymꝰ in epl'a ad Dardanū videt̄ affirmare Dauid feciſſe iſtum pſal. vbi dicit. Dauid ī alio pſal. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei. et iterum. Diligit dñs portas Sion ⁊c. Itē in ſermone de aſſumptione ait. Uñ et Dauid. Et hō natus eſt in ea: ⁊ ipſe fundauit eā altiſſimꝰ. Ex quo ptz ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū: ⁊ dedit ipm cantandū filijs Chore: eo ꝙ ceteris erant intelligētia ſublimiores nō ſolūmodo ad cantādū: ſed etiā ad interpretandum ppl'o/⁊ explicandū mentē prophete de myſterijs futuris, contentis in hoc pſal. et in ceteris: prout eis erat poſſibile pro illo ſtatu: Et hec eſt cauſa quare pſal. intitulati filijs Chore ſunt altioris ⁊ ꝓfundioris intelligētie ꝗ ceteri: vt inꝗt Hieronymꝰ: q: quaſi oēs loquunt̄ de dignitate ⁊ felicitate eccl'ie pro maiori parte ex gentibus

cōgregate. ¶ Ad cui⁹ intellectū/relictis figmētis
L Eccl'ie felici tatē ꝑuidit dauid. — ⁊ fatuitatibus Judeoꝝ/eſt primo notandū ꝙ Da-
uid multipliciter ꝑuidit in ſpū felicitatē ⁊ pſperi
tatē eccleſie Chriſti. Nā vt legit. ij. Reg. ca. vltio.
poſtꝙ dn̄s miſerat peſtilentiam a Dan vſqȝ Berſa-
bee: angel⁹ dn̄i apparuit ipſi Dauid ſuper areā Je-
buſei: q̄ erat ſupra quendā monticulū q̄ dicebatur
Moria: q̄ ꝑcepit Dauid: vt ibi cōſtrueret dn̄o alta
re: ⁊ ſic ceſſauit plaga. Jn quo loco precepit Dauid
Salomoni edificare tēplū dn̄o ſm̄ exemplar ⁊ de-
ſcriptionē ſibi traditā a ſpū ſctō: in quo exēplari
cognouit Dauid multa myſteria de futuris. Jn q̄
edificio ⁊ exēplari ſeptē myſteria ⁊ dignitates pre
uidit Dauid in ſpū de eccleſia ⁊ ciuitate dei ꝑ Chri
ſtū edificāda. Naȝ primo preuidit ꝙ eccl'ia Chriſti
erat edificanda in populo gentili: eo ꝙ tēplū Sa-
lomonis ꝑ qḋ figurabat̃ eccleſia Chriſti fuit edifi
catū in ꝑdio ſiue poſſeſſione illius hoīs gentilis.
Scḋo ꝙ eccl'ia Chriſti ex parua erat ī magnū am-
plianda: eo ꝙ Salomon vt ambiret tēplū intra ci
uitatē habuit eā dilatare ⁊ ampliare muro maio-
ri. Tertio ꝑuidit ꝙ null⁹ poterat ſaluari a morte
peccati niſi ꝑ eccleſiam dei ⁊ eius ſacrā: eo ꝙ ilico
poſt ꝯſtructionē altaris in illa area ceſſauit peſti
lētia. Quarto preuidit ꝙ myſterium incarnatiōis
erat operādū in illa eccleſia Chriſti. Quinto ꝑui-
dit ꝙ illa eccleſia erat edificāda ꝑ cōuerſos de po
pulo gētili. Sexto preuidit magnā proſperitatē ⁊
letitiā illius eccleſie. Hoc idē ꝑuidit ⁊ intellexit in
Nota. — exemplari ⁊ deſcriptiōe tēpli ſibi tradita a ſpū ſan
cto: vt ptȝ ꝑmi Paralipo. xxviij. ¶ Scḋo eſt notā
dū ꝙ oēs iſte reuelatiōes facte ſunt ipſi Dauid in
domo ſua quā ꝯſtruxerat in mōte Siō: in qua do-
mo faciebat pſal. dū erat in quiete ⁊ ꝯtemplatiōe:
maxime poſtꝙ quieuit a bellis ⁊ negotijs: q2 tunc
dedit operā ad ampliandū cultū diuinū: ⁊ ad cōdē
dos pſal. Unde dicunt/ꝙ Dauid ex parte noctis
erat in cōtemplatione myſterioꝝ dei: ⁊ ſic in tali
cōtemplatione opprimebat̃ ſomno: ⁊ ventus ītra-
bat a parte aquilonari ꝑ feneſtrā: ⁊ mouebat chor
das cithare ⁊ pſalterij pendentis ad caput lecti
ſui: ⁊ ſic excitabat̃ a ſōno: ⁊ tūc ſpūs ſctūs ītrabat
⁊ ſuggerebat ipſi Dauid quecunqȝ ex parte noctis
contēplatus fuerat: ⁊ ſic de talibus reuelationib⁹
⁊ myſterijs cōdebat pſalmos. Que quidem opinio
non totaliter eſt abijcienda. Nā qn̄qȝ reprobi viri
ipſa veritate coacti dicūt aliqn̄ verū. Nā dictū eſt
in principio: q2 ſpūs ſanctus multis modis tan-
gebat mentē ipſius ꝓphete Dauid ⁊ maxime ꝑ in-
teriorē inſpirationē. Naȝ per myſteria ꝑſentia re-
uelabant̃ ⁊ repſentabant̃ ipſi myſteria futura de
De ſacramē to eu chari ſtie. — Chriſto ⁊ eccleſia: dū erat in illa cōtēplatiōe ī ſuo
ſtatu: vt ipſe frequēter refert. Unde dū eſſet in cō
templatione in domo ſua ī mōte Sion fuit ipſi re-
uelatū a ſpū ſancto qualiter in eodē loco vbi erat
ipſe: debebat Chriſtus cōdere ſacramentū eucha-
riſtie: ⁊ dare finē legi vete. ⁊ incipere nouam. Et in
eodē loco debebat edificare eccleſiā ex lapidibus
viuis ſupra. xij. mōtes. ſ. ſupra. xij. apl'os/ mittendo
eis ſpiritum ſanctū qui debebat eis inſpirare itel
ligentiā ſacrarū ſcripturaꝝ/⁊ infundere ſeptē gr̄a
donoꝝ ⁊ gratiarū: tn̄ q̄b⁹ debebat edificare ⁊ ꝯgre
gare eccleſiā: ⁊ exinde exire ꝑ totū orbē terrarū/⁊
predicare euangeliū per totū populū gentilē: ⁊ in-
troducere ipm̄ in eccleſiā: vnde manifeſtū eſt ꝙ in

eodem loco vbi Dauid fecit pſal. recepit ſupradi
ctas reuelationes. ſ. in mōte Sion: ⁊ ibidem Chri-
ſtus fecit cenā: ⁊ apl'i receperūt ſpiritū ſanctū: vt
oſtendit hodie in monaſterio fratrū minoꝝ/⁊ ec-
cleſia q̄ ſita eſt in monte Sion. Hoc ergo ꝑuidens
Dauid in ſpū fecit iſtum pſal. in quo predicit ſeptē
reuelatiōes ſibi reuelatas de iſta ſanctiſſima ec-
cleſia ⁊ glorioſa ciuitate dei. Et ſic iſte pſal. habet
ſeptē partes. Nā in prima parte oſtendit ꝙ iſta ci-
uitas dei erat fundata in montibus. i. viris ſctīs.
Scḋo ꝙ deus debebat diligere ⁊ deſponſare ſibi
iſtam ciuitatem ⁊ magis diligere ꝙ ſynagogā. Jn
tertia ꝙ iſta ciuitas erat per totū orbē amplianda
⁊ ex ppl'o gentili ꝯgreganda. Quarto ꝙ in ea erat
implendū mirabile myſteriū incarnatiōis. Quin-
to ⁊ ex cōſequēti ꝙ iſta eccl'ia debebat eſſe mr̄ dei
⁊ a deo fundari. Sexto ꝙ in ea erat ꝓmulganda ⁊
manifeſtanda lex ⁊ veritas euāgelica. Jn ſeptima
ꝙ finis hui⁹ ciuitatis eſt ſumma felicitas ⁊ pfecta
btitudo. Tertia ibi. Memor ero Raab ⁊ Babylo-
nis. Quarta ⁊ quinta ibi. Nunquid Sion dicet hō.
Sexta ibi. Dn̄s narrabit. Septima ibi. Sicut letā
tiū. Quātū ad primū dupl'r poſſumus ꝓcedere in
hoc pſal. ſm̄ qḋ pōt fundari in duabus particulis.
Primo ꝙ dicat Dauid apoſtrophando ad ciuitatē
dei: ⁊ eccl'ie/dicēdo. O ciuitas dei glorioſa ſunt mi
hi dicta ⁊ reuelata de te. Naȝ primo ꝙ es fundata
in montibus ſctīs. Scḋo dilecta. Tertio cōgrega-
ta ꝑ totū orbē ex ppl'o gētili. Quarto ꝙ eccleſia dȝ
eſſe mater dei. Quinto ꝙ Chriſt⁹ qui fundauit eā:
debet ex ea naſci. Sexto ꝙ in ea ꝑdicatur euange-
liū. Septimo ꝙ finis huius ciuitatis eſt ſumma fe
licitas. Scḋo poteſt fundari iſte pſal. ſupra illam
particulā. ſ. diligit dn̄s portas ſion ſup oīa taber-
nacula Jacob. Quaſi dicat ꝓpheta: ꝙ Deus deſpō — Eccl'ia chriſti ſpōſa.
ſauit ſibi eccleſiā propter ſeptē dignitates. Primo
quia eſt fundata ſupra ſanctos viros. Secundo q2
gl'ioſa ⁊ mirabilia dicta ſunt de ea in vtroqȝ teſta-
mēto. Tertio ꝓpter eius ꝓſperitatē ⁊ latitudinē q̄
eſt toto orbe diffuſa: ⁊ ex gentib⁹ cōgregata. Quar
to q2 per altiſſimū fundata. Quinto q2 myſterium
incarnatiōis in ea factū. Sexto q2 lex euāgelica in
ea eſt manifeſtata. Septimo q2 finis ei⁹ eſt beati-
tudo ⁊ felicitas. Quomodocunqȝ ergo ſit ſeptē di-
gnitates eccleſie Chriſti memorantur in hoc pſal.
ꝓut dictū eſt. ¶ Quātū ad primū ergo ꝓpheta cō
mendando eccleſiam dicit. Non eſt mirū ſi Chriſt⁹
deſponſauit ſibi eccleſiā. Nā inter ceteras dignita
tes hȝ iſtā/ꝙ eſt fundata in montib⁹ ſctīs. i. ſuper
xij. lapides altiſſimos: q̄ ſunt duodecim articuli fi-
dei: que ſunt fundamēta toti⁹ eccl'ie: q̄ fundamēta
ſunt ⁊ fundant̃ in mōtib⁹ ſctīs. i. ſup. xij. viros ſan
ctos q̄ ſunt duodecim apl'i: q̄ dicunt̃ mōtes ſctī ab
eminētia ſctitatis ⁊ altitudine gr̄e ſcientie: ſupra
quos eſt fundata iſta ſctiſſima ciuitas: q̄ hȝ q̄tuor
principales portas. ſ. baptiſmū ad intrandū: ⁊ pe-
nitentiam ad redeundum: et ordinem ad aſcendē-
dū: ⁊ extremam vnctionem ad exeundū. Et etiam
xij. articuli fidei nō ſolū dicunt̃ fundamenta hui⁹
ciuitatis: ſed etiam porte inquantū per eas intra-
mus in eccleſiam ⁊ ſunt ordinate iſte. xij. porte in
ter ſe: ⁊ vna eſt infra aliā: ⁊ ideo nemo pōt ꝑueni-
re ad infimam ⁊ interiorem turrim huius ciuita-
tis: niſi ordinatim tranſierit ꝑ iſtas duodecim por
tas. Pria porta eſt credere in vnū deū trinū ⁊ vnū

creatorē celi ⁊ terre. Scḋa articulus incarnatiōis
Tertia articulus paſſiōis. Quarta deſcēſus ad in-
feros. Quinta articul⁹ reſurrectionis. ⁊ ſic vſqȝ ad
vltimū. Et ideo nemo pōt trāſire ꝑ ſcḋam portam
niſi penetrauerit primā: q2 ſcḋs articulus ꝑſuppo-
nit primū: ⁊ tertius ſcḋm: ⁊ ſic per ordinem ⁊c. Cla-
porte ciuita tis. — uis aūt harū portarū eſt fides: per quā aperiuntur
porte. Et ſic duodecim articuli nō ſolummodo
porte hui⁹ ciuitatis/ſȝ etiā fundamenta: ⁊. xij.
ſunt mōtes in quib⁹ fundat̃ tota ciuitas: quā
ꝯpoſitionē ciuitatis nō ſolūmodo ꝑuidit Dauid
in ſpū in hoc pſal. ſed etiā Jo. Apoca. xxj. vbi dicit.
ꝙ muri ciuitatis habēt fundamēta. xij. ⁊ in ipſis
xij. noīa. xij. apl'oꝝ ⁊ agni. Jſta ergo ciuitas eſt for-
tiſſime fundata/⁊ clauſa: ⁊ murata ꝙ porte inferi
nō preualebūt aduerſus eā: vt ait ſaluator Matt.
xvij. Porte enī īferi ſunt ſeptē vitia capitalia qui-
bus ⁊ ꝑ q̄ eſt ingreſſus ad īfernū. Nā ſicut ꝑ. xij. ar-
ticulos fidei: ⁊ eccleſiaſtica ſacrā eſt ingreſſus ad
hanc ciuitatē: ita ꝑ ſeptē vitia capitalia eſt aditus
ad gehēnā. Dn̄s ergo diligit hāc ciuitatē: in tm̄ qḋ
deſponſauit eā ſibi hic ꝑ gr̄am/⁊ in futuro ꝑ gl'iā:
vt ptȝ Apoc. xxj. Hāc ꝓduxit ex latere ſuo: hāc fun-
dauit ſanguine ſuo: vt ptȝ Jo. xx. qn̄ ex latere eius
exiuit ſanguis ⁊ aq̄. Hāc fundauit ſupra. xij. apl'os/
qn̄ dixit. Quecūqȝ ſolueritis ſupra terrā: erūt ſolu-
ta ⁊ in celis Matth. xvij. ⁊ Joā. xx. Licet vniuerſa-
lē iuriſdictionē cōmiſit ſoli Petro Matt. xvj. Tibi
dabo claues regni celoꝝ. ⁊ Joan. xxj. qn̄ dixit. Pa-
ſce oues meas. Ex quo ptȝ/ꝙ due dignitates me-
morant̃ in hoc verſiculo. ſ. fundatio/⁊ deſponſatio
eccleſie. Dicit ergo propheta. Dn̄s Jeſus chriſtus
Meſſias in lege promiſſus diligit portas Sion. i.
ciuitatis dei q̄ eſt eccl'ia: vbi ⁊ vnde deus ſpeculat̃
porte eccl'ie ſunt ſacra. — ⁊ cernit. Quaſi dicat. Diligit iſtam ciuitatem. Prio
propter portas eius q̄ ſunt eccl'iaſtica ſacramēta ⁊
virtutes theologice quib⁹ eſt adit⁹ ad eā. Secūdo
diligit eā: eo ꝙ fundamēta eius. ſ. articuli fidei ſūt
⁊ fundant̃ in montibus ſctīs: q2 fundati ſunt ſupra
fundamenta apl'oꝝ ⁊ ꝓphetarū: ⁊ diligit iſtas por
tas ⁊ iſta fundamēta ⁊ ciuitatē ſup oīa tabernacu-
Nota de Balaam. — la Jacob. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū ꝙ Da
uid ꝓpheta in hoc loco alludit ad myſterium ipſi⁹
Balaā qn̄ benedixit tabernacula Jacob: vt habet̃
Numeri. xxiiij. qui cū ſuaſu ipſius Balach aſcēdiſ
ſet ad maledicendū populo Jſrael: ⁊ eleuans ocu-
los vidiſſet Jſrael in tentorijs cōmorātem per tri-
bus ſuas: irruente in ſe ſpū dei/⁊ cogente eū dixit.
Quā dulchra tabernacula tua Jacob: ⁊ tētoria tua
Jſrael vt valles nemoroſe: vt horti iuxta fluuios ir
riguit: vt tabernacula que fixit dn̄s quaſi cedri pro
pe aquas: fluet aqua de ſitula eius: ⁊ ſemen illius
erit in aquas multas. ⁊ infra. Qui benedixerit tibi.
erit ipſe benedictus: qui maledixerit tibi in male-
dictione reputabitur: ⁊ infra. Orietur ſtella ex Ja-
cob ⁊c. Que quidē benedictio ſi quis diligēter ve-
lit intueri nō pōt conuenire niſi Chriſto ⁊ eccleſie
ſue. Jn qua benedictione ꝑdixit Balaā totū prin-
cipiū eccl'ie: qn̄ ex modica debebat creſcere in ma
gnam: ⁊ ſic illa tabernacula Jacob fuerunt figura
ipſi⁹ eccl'ie Chriſti. Et iō qn̄ dixit. Quā pulchra ta-
bernacula tua Jacob: ⁊ tentoria Jſrael/nō benedi
xit illa tabernacula ꝓpter ſe: ſed inquantū figura-
bāt eccleſiā Chriſti. Et ideo Balaā ex precepto dn̄i
in illa benedictiōe predixit totū myſteriū ⁊ ꝓſpe-

ritatē ⁊ illationē ⁊ victoriā ⁊ gloriā futurā eccleſie
Chriſti. Unde Dauid contēplans totā illā bene-
dictionē ⁊ myſteriū ꝑnouit in ſpū totū fundamentū
⁊ progreſſum ⁊ finē eccleſie Chriſti figurate per illa
tabernacula. Et ideo dicit hic. Diligit dn̄s portas
Sion ſuper oīa tabernacula Jacob. quaſi dicat: qḋ
Chriſtus rex Meſſias diliget ſuā eccleſiā ⁊ ciuita-
tē dei quā ipſe debet fundare ⁊ in ſponſam aſſume
re ſuper oīa tabernacula Jacob. i. magis ꝙ illa ta-
bernacula materialia q̄ vidit Balaā: q2 illa erāt fi-
gura hui⁹. Et ex ꝯſequēti diliget magis eccleſiā ꝙ
ſynagogā ⁊ figuratū ꝙ figurā. Ex ſupradictiſ vbis
ptȝ ꝙ ſynagoga ꝑ illa tabernacula materialia in-
tellecta a xp̄o erat repudiāda in aduentu ſuo: ⁊ ec
cleſia erat diligenda ⁊ deſpōſanda: q2 xp̄s non pote
rat habere duas ſpōſas. Et ſic ptȝ differentia/⁊ di-
gnitas eccleſie chriſti ſupra ſynagogā ⁊ taberna-
cula materialia. Nā iſta eccleſia fundat̃ ſupra ſan-
ctos montes ⁊ lapides viuos q̄ ſunt apl'i ⁊ ꝓphe-
te ⁊ doctores: ⁊ maxime fundat̃ ſupra maximā pe-
trā qui eſt Chriſtus: ſynagoga aūt ſiue tēplū Sa-
lomonis fundat̃ ſupra lapides mortuos ⁊ paruum
monticulū. Hoc idē eſt dicēdū de Hieruſalē terre-
Articu li etiam ſūt ec cleſie funda mēta. — na materiali/⁊ hoc eſt dictū quo ad primā ⁊ ſcḋam
dignitatem ipſius eccleſie Chriſti. ¶ Eſt etiā ſcien
dum ꝙ fundamenta eccleſie q̄ ſunt articuli fidei ⁊
eccleſiaſtica ſacramēta fuerunt iacta ⁊ inchoata in
montibus ſctīs materialib⁹: Nā in mōte Caluarie
vbi Abrahā immolauit arietem pro Jſaac: vbi fa-
cta fuit ipſi de Chriſto repromiſſio: ibidē fuit Chri
ſtus crucifixus. Ex cuius latere orta eſt eccleſia ⁊
oīa ſacramēta. Et in mōte Sion Chriſtus inſtituit
ſacrm̄ euchariſtie: vbi Melchiſedech obtulit panē
⁊ vinū: ⁊ ibidē apl'i receperūt ſpm̄ euangelicū: vbi
Dauid receperat ſpm̄ propheticū: ⁊ ꝓdiderat pſal.
Jtem tertio Chriſtus predicauit ⁊ docuit in tēplo
ſito in monte Moria: vbi apparuit angelus percu
tiens in area orna Jebuzei. Et patet qualiter ec-
cleſia fuit fundata ⁊ inchoata in his duobus vel
tribus montibus ſanctis: ⁊ exinde deriuata fuit ⁊
toto orbe diffuſa. Jdeo dicta eſt Hieruſalem/ vt di-
ctum eſt pſal. xlvij. — xxiiij. qō. j. c. loqui tur. et c. om nibus.

Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei.

¶ Hic ponitur tertia dignitas ipſius eccleſie. ⁊. ij.
ratio quare deus tm̄ diligit eam: que dignitas/ et
rō eſt: q2 glorioſa dicta ſunt de ea in veteri teſtamē
to ⁊ in nouo. Nā oīa que geſta ſunt in veteri ⁊ nouo
cōtingebāt illis in figura. Unde demonſtrat apl's
per totaȝ epl'am ad hebreos/ꝙ totus diſcurſus de
creatione mundi ſignificat fundationē eccleſie ſm̄
omnes partes eius. Similiter eccleſia figurat̃ per
fabricationē arce Noe. Jtē eccleſia figuratur per
egreſſum Abrahe de terra ſua in terram Chanaā
per ſacrificium Jſaac. Et per Jacob qn̄ vidit ſcalā:
⁊ per fabricationē tabernaculi Moyſi: ⁊ per exem
plar ⁊ deſcriptionē eiuſdē qḋ oſtēdit apl's ad He
breos. ix. ⁊ per egreſſum Jſrael in terrā ꝓmiſſiōis:
⁊ per exēplar ⁊ deſcriptionem quā accepit Dauid
a ſpū ſancto pro templo edificando. Et ſic de oībus
myſterijs eccleſiā figurantibus: in quibus Dauid
preuidit in ſpū fundationem eccleſie per Chriſtuȝ
⁊ apl'os: et ꝓgreſſum ⁊ proſperitatē ipſius. Et ideo
dicit hic. O ciuitas dei glorioſa ⁊ magnifica dicta
ſunt mihi de te et reuelata. ꝓut intellexi ⁊ preuidi.

in ſupradictis miſterijs de te ſcriptis: q2 preuidi in ſpũ qualiter fundamenta tua erunt ĩ montib⁹: id eſt in viris ſctis/puta in apl'is ⁊ prophetis. Vñ nota ꝙ eccleſia Chriſti fundat̃ in chriſto ꝑ gratiã: ſed in ꝓphetis ⁊ apl'is fundat̃ ꝑ doctrinam: vt ait apl's ad Epheſios. ij. Sed in apl'is fundat̃ per doctrinã veritatis: ⁊ in ꝓphetis ⁊ doctrinã figuratiuã ⁊ iſta eſt vera eccl'ia q̃ incepit ab Adam/⁊ proceſſit vſq3 ad Chriſtũ ĩ patriarchis ⁊ ꝓphetis figuratiue ⁊ prophetice: ſed a Chriſto fundata eſt realiter per ſe ⁊ per apoſtolos ſuos: vt dictum eſt.

xciij. di. legi mus. ⁊ xxiij. q. j. lo quit. **Memor ero Raab et Babylonis ſcientiũ me.**

Ecce alienigene et Tyrus et populus Ethiopum hi fuerunt illic.

¶ Hic ponit quartam dignitatẽ ipſius eccl'ie/que fuit dicta ipſi Dauid in ſpũ: que eſt copia ⁊ multiplicatio ciuiũ: ⁊ latitudo ſpatij: ⁊ diffuſio ꝑ totum orbẽ terrarũ. Nã illa terra ꝓmiſſionis non continebat niſi filios Iſrael ſm̃ carnem. Et illa Hieruſalẽ terrena non capiebat niſi Iudeos de tribu Iuda. Et illa lex non obligabat niſi filios Iſrael ſm̃ carnem/ſed iſta ciuitas dei fuit toto orbe diffuſa: ⁊ lex euãgelica fuit oĩbus nationib⁹ mundi ꝓmulgata. Et ſic ciuitas dei ⁊ eccl'ia Chriſti fuit congregata ex oĩbus ppl'is ⁊ nationib⁹/⁊ ex iudeis ⁊ gẽtilibus: nec eſt exceptus gẽtilis/nec Iude⁹: nec Grec⁹/nec Ethiops/nec Scytha: q2 oẽs vocati ſunt ad eccleſiam. Nã oẽs fideles cuiuſcunq3 nationis ⁊ conditionis ſint/Chriſtũ ⁊ legẽ euãgelicam recipientes pertinent ad eccleſiã ⁊ ciuitatẽ dei. Ideo per iſtas

No. de Raab, mere trice ⁊ figura quatuor nationes hic noĩatas. ſ. ꝑ Raab ⁊ Babylonẽ ⁊ alienigenas ⁊ Tyrũ ⁊ ppl'm Ethiopũ intelligit totũ ppl'm gentilẽ: q̃ ad hanc ciuitatẽ dei erat vẽturus per fidem Chriſti. ¶ Ad cui⁹ intelligentiã eſt notandũ/vt legit̃ Ioſue. ij. ꝙ Raab meretrix recepit exploratores quos miſerat Ioſue in domo ſua: ⁊ abſcõdit eos: ⁊ rogauit eos: vt qñ ciuitas caperetur: ipſa ſaluaretur cũ domo ſua: qḋ ita factũ eſt: nã poſuit coccinũ in feneſtra in ſignũ. Et qñ ciuitas eſt capta ⁊ euerſa/ſola Raab ſaluata eſt: et fuit recepta in ppl'o Iſrael: ⁊ Salmõ duxit ipſam in vxorẽ: ex qua genuit Booz: ꝑ qḋ myſterium fuit figuratus ⁊ ſignificatus ppl's gẽtilis: q̃ relicta idololatria ⁊ recepturus fidẽ Chriſti: erat cõnumerãdus ⁊ recipiendus in eccleſia. Et debebat ponere coccinũ in ſignũ in feneſtra. i. debebat ponere crucẽ ſanguinis Chriſti per baptiſmum in fronte ſua. Et ſic ille ppl's ꝑ ſignũ crucis ⁊ baptiſmũ de vaſtatione diaboli liberat⁹: Chriſto per fidẽ erat deſponſandus. Et ſic fuit figura ipſa Raab de quocũq3 cõuerſo ad fidem relicta infidelitate. Et hoc eſt qḋ dicit hic propheta in perſona Chriſti. Unde ait. in aduẽtu meo ſupple ero memor ipſius Raab. i. illi⁹ myſterij ſignificati per Raab. Nam ſicut populus Iſrael recepit ipſam Raab ad fidẽ ⁊ cultum vnius dei propter actum quẽ fecit: ita ego recipiam populum gentilem idololatram relinquentem/⁊ ſumentẽ ſignum coccineum. i. crucem ſanguinis mei in fronte. Et ego deſponſabo ipſum populum per fidem: et erit annumeratus in eccl'ia mea. Unde Raab interpretatur ſuperbia ſiue impetus: ⁊ Salmon interpretatur pacificus. Unde ibi fuit ſignificatum ꝙ populus gentilis qui erat ſuperbus debebat humiliari ⁊ ſubijci paci ⁊ virtutib⁹ eccleſie. Et ſic per Raab intelligitur quicunq3 infidelis factus humilis fidei chriſtiane ſubiect⁹. Et per Babylonem intelligitur populus cõfuſus: ⁊ per cõſequens populus gentilis/qui erat in cõfuſione ſine lege: ſed principaliter populus Babylonis q̃ ſemper fuerat inimic⁹ populo dei/venit ad fidem per predicationem apoſtolorum Simonis. et Iude. Et ideo dicit hic: Memor ero Raab ⁊ Babylonis: q2 eos recipiam ad fidẽ qui magis videbantur inimici populi dei. Et nõ ſolũmodo Raab ⁊ Babylonis ero memor: ſed oĩm gentiliũ ſcientiũ. i. cognoſcentiũ me per fidẽ: ⁊ cõfitentium me Meſſiam ⁊ ſaluatorẽ. Nota ꝙ in hebreo dicit̃/Memor ero Raab quod interpretatur Egyptus. ⁊ ſic per Raab intelligitur Egyptus/⁊ ideo nominatur hic Babylon ⁊ Egyptus: q2 ſemper fuerunt cõtra populũ dei. Sz in aduentu de primis venerunt ſimul cũ Ethiopibus: vt ſupra patuit pſal. lxvij. Uenient legati ex Egypto: Ethiopia preueniet manus eius deo: et ideo litera Hieronymi habet. Ego recordabor ſuperbie. i. Egypti magne ⁊ ſuperbe. Et ideo ſequitur non ſolũmodo recipiam ſupradictos ad fidem in hac mea ciuitate: ſed etiam oẽs hi. ſ. alienigene qui non ſunt de Iſrael/ſm̃ carnem/ſicut eſt Tyr⁹: q̃ eſt in prouincia Phenicie/⁊ populus Ethiopũ habitans inter Tropicos ſolis ad meridiem: quem beatus Mattheus conuertit: oẽs inquã iſti fuerunt illic. i. erunt in hac ciuitate Sion. Nominantur ergo hic quatuor vel quinq3 populi per quos intelligitur tota gentilitas que erat ventura ad hanc ciuitatẽ per fidem quam Chriſtus debebat ſibi deſponſare. Et per hoc patet quarta dignitas huius magne ciuitatis: q̃ eſt magnitudo ambitus ⁊ copia ciuiũ. Alia autem litera habet. Memorabor Raab ⁊ Babylonis ſcientibus me: tũc dz ſic exponi. Ego memorabor/id eſt cõmittam/ Raab et Babylonis apoſtolis ſcientibus me: vt vocent eos ad fidem poſt reſurrectionem meã: ſicut dicimus quandoq3 memoror tibi factum meum/id eſt committo tibi factum meum.

Deſi mani mis. cap. c. j. **Nunquid Sion dicet homo: et homo natus eſt in ea: et ipſe fundauit eam altiſſimus?**

No. de carna tionis mira bilia. ¶ Hic ponit. v. dignitas eccl'ie: q̃ eſt myſteriũ incarnatiõis factũ ĩ hac ciuitate dei: qḋ eſt incõprehenſibile ⁊ mirabile dictu in ſe ⁊ rõne circũſtãtiarũ: nã in ea quatuor mirabilia narrant̃. Primũ eſt ꝙ de⁹ ſit fact⁹ hõ. Scḋm ꝙ de⁹ factus hõ ſit natus in hac ciuitate. Sion. Tertiũ ꝙ ipſe deus altiſſim⁹ fact⁹ hõ fundauerat ipſaz ciuitatẽ in q̃ nat⁹ eſt. Nã iſta vident̃ ꝯtradicere. ſ. ꝙ iſte fundauerit iſtã ciuitatẽ/⁊ ſit nat⁹ ĩ ea. Quartũ mirabile eſt ꝙ aliquis homo poſſet ꝑſuadere alteri hoĩ vt crederet iſta tria mirabilia ſupradicta. Et hec quatuor mirabilia facta in ciuitate ꝓponit hic ꝓpheta ſub interrogatiõe admiratiua/di. Nunq̃d Sicut dicet hõ. i. aliq̃s hõ dicet ⁊ ꝑſuadebit ipſi Sion ⁊ ipſi Hierl'm ſ. toti eccl'ie ⁊ ciuitati deo toto orbe diffuſe: ꝙ credat ꝙ deus factus eſt hõ: ⁊ ꝙ ipſe factus homo ſit natus in ea: ⁊ quod ipſemet altiſſimus natus fundauit eam: quaſi dicat: hoc eſt mirabile dictu/ et difficile ad credendum quia videtur impoſſibile.

¶ Unde nota quod quaſi hoc idẽ adducit Augu. xxij. de ci. ca. iiij. ad probãdũ myſteriũ incarnationis cõtra paganos. vñ dicit ꝙ ante aduẽtũ Chriſti tria videbant̃ impoſſibilia apud Ariſtot. ⁊ omnes philoſophos. Primũ impoſſibile erat apud eos ꝙ deus poſſet fieri homo. Scḋm ꝙ mundus et maxime philoſophi et ſapientes hoc crederent. ſ. Deum poſſe fieri hominem. Tertium videbatur eis magis impoſſibile. ſ. ꝙ homines ſimplices ⁊ plebei poſſent ꝑſuadere philoſophis ⁊ ceteris vt hoc myſteriuz incarnationis crederẽt. Tũc arguit Aug. Iſta tria videbantur philoſophis impoſſibilia: ſed duo vltima ſunt facta poſſibilia: et iam in eſſe. ſ. q2 iam totus mundus hoc credit pro maiori parte. quia iam credit Deum factũ eſſe hominem. ⁊ etiã tertiũ factum eſt poſſibile: quia. xij. apoſtoli ⁊ ceteri diſcipuli qui erant ſimplices ⁊ plebei hoc perſuaſerunt philoſophis: et totus mundus hoc credidit per eos. ergo ſequitur ꝙ primũ eſt poſſibile. ſ. ꝙ Deus ſit factus homo: ⁊ incarnat⁹ nã philoſophi ita/immo magis reputabant impoſſibile ſcḋm et tertiũ q̃ primum. ¶ Unde eſt aduertendũ ꝙ licet iſta videbant̃ difficilia ad credendum: tñ habito myſterio ⁊ modo incarnationis efficiũtur credibilia. Nã verbum diuini virtute ſpũs ſancti formauit illum hoĩem ex puris ſanguinibus virginis: ⁊ formando animauit: et animando aſſumpſit illã humanitatem in vnitate perſone. Et ſic aſſumpſit eſſentiam ⁊ humanitatez nõ aſſumendo eſſe perſonale: immo ſuppoſitauit illum hominem aſſumptũ per ſuam propriã perſonalitatẽ. et ſic fuerunt due nature in vna perſona. Et ſic ille homo Deus natus eſt tẽporaliter ex virgine ex opere ſpiritus ſancti: qui formauit ex ſanguinibus puris virginis illud corpus. Et tota trinitas creauit animam in eodem inſtanti: et ſic verus De⁹ ⁊ homo perfectus eſt quo ad naturam: ⁊ natus eſt in eccleſia: q2 in eodẽ inſtanti quo fuit conceptus ⁊ incarnatus fuit caput eccleſie: et Maria verũ mẽbrũ eccleſie: ergo tunc iam fundauit eccleſiam: et antequã naſceret̃ iam fecerat Ioannẽ baptiſtã membrum eccleſie ⁊ zachariã ⁊ Helizabet. ergo iam natus eſt in eccleſia: quã ipſemet fundauit in ſua incarnatione ⁊ cõceptione: et poſtea in ea predicauit ⁊ paſſus eſt ⁊ mortu⁹ ⁊ reſurrexit: ergo iſta ſtant ſimul. ſ. ꝙ deus ſit fact⁹ homo ⁊ ſimul fundauit eccleſiam/⁊ poſtea ſit natus in ea. Nã ſua cõceptio et incarnatio fuit fundatio eccl'ie ⁊c. Et fuit poſtea poſſibile ꝙ hoĩes ruſtici ⁊ ſimplices hoc myſteriũ philoſophis ⁊ mundo predicarent/et eos cõuerterent: q2 non in virtute propria nec in ſapientia humana hoc fecerũt/nec potuiſſent facere: ſed hoc fecerũt in virtute ſpirit⁹ ſancti quẽ in die pentecoſtes receperunt: qui loquebat̃ in eis: cuius virtus exuperat oẽm ſenſum/⁊ captiuat oẽm intellectũ: et ſic totum redditur poſſibile. Et ideo ſequitur.

Dñs narrabit in ſcripturis populorũ: et principum horum qui fuerunt in ea.

¶ Nõ mireris ꝙ hoc ſit poſſibile. ſ. ꝙ aliq̃s homo hoc potuerit perſuadere mundo. ſ. ꝙ deus ſit fact⁹ homo: et ꝙ ſit natus in ea eccleſia quaz ipſe fundauit. nã nõ erant ipſi apoſtoli q̃ loquebant̃: nã dñs narrauit in ſcripturis ⁊ euangelijs et epiſtolis populorũ. ſ. apoſtolorũ qui erant populares et ſimplices in principio: ⁊ principuz horum q̃ fuerunt in ea/ id eſt in ſcripturis principum horum qui fuerũt in ea. Nam apoſtoli qui ante fuerũt populares et ruſtici/poſtea fuerũt principes in eccleſia. Et iſti ſcripſerunt euangelia: et epiſtolas canonicas: ⁊ actus apoſtolorum: et apocalypſim: in quibus narrauerunt totum myſterium incarnationis: et paſſiõis: et conuerſationis/et predicationis: et miraculoruz et mortis/et reſurrectionis/et aſcenſionis Chriſti. Et predicauerunt toti mundo/et conuerterunt infideles ad eccleſiam. Et ſic multiplicata et dilatata eſt magna ciuitas Sion. Etiam poteſt legi aliter licet ſub eadem ſententia ſic/nunquid altiſſimus factus homo dicet. i. loquetur ⁊ predicabit ipſi Siõ: ſcilicet eccleſie: et ipſe homo natus eſt in ea: ⁊ ipſe altiſſimus fundauit eam: q. d. hoc eſt difficile credere. Et ideo ſubdit ad ſoluendam admirationem: ꝙ dominus hoc narrauit in ſcripturis populorum. i. ꝙ euangeliſte ⁊ apoſtoli inſpirati iſta myſteria narrauerunt in ſcripturis euangeliorum ⁊ epiſtolarũ. Nam illa euangelia ſunt ſcripture populorum inquantum populi euangelio crediderũt: et ſunt ſcripture principum et horum populoruz qui ſunt apoſtoli/inquantum euangelia ſcripſerunt ⁊ predicauerunt. Nam ibi traditur myſterium incarnationis. ſ. quomodo miſſus angelus Gabriel a deo ad virginem Mariã ⁊c. Et traditur ibi modus natiuitatis ⁊ adorationis et conuerſatiõis vite ⁊ mortis et paſſionis ⁊ reſurrectionis ⁊ aſcenſionis ⁊ ſpirit⁹ ſancti miſſionis: et progreſſus eccleſie in actibus

Quõ de⁹ hoc myſterium incarnationis narrauit. apoſtolorum. ¶ Eſt etiam aduertendum ꝙ per ly populorum poſſumus intelligere doctores eccleſie qui poſt apoſtolos ſcripſerunt. quaſi dicat ꝙ licet hoc myſterium incarnationis ſit difficile ad docendum et perſuadendum/tamẽ ipſum ſine dubio eſt verum. Nam dñs deus narrauit hoc myſterium incarnationis: primo prophetice in ſcripturis populorum. ſ. ꝓphetarũ ⁊ patriarcharũ: ſcḋo in ſcripturis principũ horũ populorũ. ſ. apoſtolorũ q̃ fuerunt principes terre. ⁊ etiã dñs narrauit hoc myſteriuz in ſcripturis populorũ. i. doctorum/⁊ in ſcripturis principũ horũ. ſ. apoſtolorũ q̃ fuerũt principes horum doctorũ: q̃ oẽs tam populi q̃ principes eorum fuerunt ciues in hac ciuitate/licet apoſtoli fuerint principaliores. Itẽ etiã ꝑ ly ppl'orũ itelligunt̃ oẽs ſimplices fideles vtriuſq3 te. ⁊ per principes horuz ppl'orũ intelligunt̃ oẽs patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ apoſtoli ⁊ euãgeliſte ⁊ doctores no. te. Nã vna ⁊ eadem eſt ſcriptura ppl'orũ fideliũ ⁊ principum eorum. ſed iſta ſcriptura dicitur populorum inquantũ eſt eis predicata: ſed dicitur principum inquantuz ab eis eſt populo ſcripta et predicata ⁊ declarata. Et per ly principum horum poſſunt intelligi apoſtoli et euangeliſte q̃ fuerũt principes doctorũ totius eccleſie. Nam doctores populares ſunt reſpectu apoſtolorum et euangeliſtarum: naz iſti conati ſunt intelligere ⁊ gloſſare et declarare dicta apoſtoloruz et euangeliſtarum: et declarare myſterium incarnationis et paſſionis ⁊c. Ideo dicit propheta: Dominus narrabit hec myſteria ſupradicta in ſcripturis populorum id eſt doctorum eccleſie. ſ. Auguſtini: Hieronymi: Ambroſij: et Gregorij. Et in ſcripturis principum horum: qui fuerunt apoſtoli ⁊ euangeliſte: quorum ſcripturis eſt credendum. Ideo q̃ iſta nõ intelligit myſteria/ recurrat ad ſcripturas ⁊ in eis inueniet veritatẽ: ⁊ ſic ſoluet omne dubiũ

⁊ oĩs cõtradictio. Ex his patet ꝙ dignitas eccleſie nõ ſolũ apparet ex mirabili myſterio incarnationis et paſſionis et reſurrectionis: ſed etiã ex mirabili cõfirmatione ⁊ ſcriptura ⁊ ꝑdicatiõe apoſtolorum: ⁊ euãgelij promulgatione ⁊ ſacrorũ doctorũ ſcriptura ⁊ declaratione. Et ideo eccleſia eſt tanto affectu Chriſto dilecta. Et ſic ptꝫ ſexta dignitas huius magne ciuitatis Siõ: qꝛ in ea erat ꝓmulgãda lex euangelica/que eſt manifeſtatio oĩm myſteriorũ que erãt clauſa ⁊ obumbrata in lege veteri. Et hoc erat manifeſtandũ per Chriſtũ ⁊ apoſtolos et euangeliſtas qui fuerũt principes eccleſie: in quo euangelio cõtinent̃ myſteria incarnationis ⁊ paſſionis Chriſti. que quidẽ myſteria poſtea fuerunt magis dilucidata ꝑ doctores in gloſſis ſuis. Et ſic qđ fuit ꝑ Patriarchas ſignificatũ ⁊ per prophetas obſcure ꝓphetizatũ/fuit poſtea per Chriſtũ ⁊ etiã per apl'os in hac ciuitate manifeſte narratũ et annunciatum et per doctores declaratum.

xxiiij. q. j. ca. audiuimus.

Sicut letantium omnium habitatio eſt in te.

❡ Hic ponit ſeptimã dignitatẽ eccleſie ratione finis: que eſt ſumma letitia ⁊ felicitas in patria. Ad cuius euidentiã eſt aduertendũ ſicut dictum eſt in principio: ꝙ eccleſia militãs ⁊ ſuperna triumphãs eſt vna. ſed ſe habẽt ſicut via et terminus ſiue patria: ſicut mare ⁊ portus ſicut finis et ea q̃ ſunt ad finẽ. Nã ſicut triumphus nõ põt adipiſci: niſi precesserit pugna et victoria: et portus niſi preceſſerit nauigatio: nec terminꝰ niſi decurſa fuerit via. Ita patria paradiſi/nec illa triumphãs eccleſia poteſt attingi niſi quis peregrinatus fuerit ꝑ iſtã cũ iſta ſit finis itineris huius: ⁊ per cõſequẽs cõtinuatur tanꝗ̃ finis. Et ſic dicitur illa eccleſia finis pugne et militie ⁊ nauigationis et laboris et triſtitie. Et iđ

quies ⁊ felicitas ĩ eccleſia.

adepto fine oĩa iſta ceſſant: ⁊ manet quies et gaudiũ ⁊ letitia. Et ſic eſt ꝑpetua felicitas in ea abſꝗ altera admixtione. Et hoc propter tria. Primo ratione ſubiecti ſiue potentie. Secundo ratione obiecti. Tertio ratione vnionis potentie ad obiectũ. Primo ratione ſubiecti ſiue potentie: nã ratio quare hic nõ poteſt eſſe vera felicitas nec perpetua letitia/eſt ratione corporis ſubditi/miſerie infirmitati/corruptioni/⁊ paſſionibus. ſ. timori/ auaritie/ triſtitie/zelo/inuidie/indignationi. ſpei/⁊ deſperationi/ire: ⁊ ſic de ceteris naturalibus paſſionibꝰ/ que non ſinunt hoiem eſſe felicem. Sed per mortẽ anima expoliatur ab oĩbus his paſſionibus: ⁊ per reſurrectionẽ recuperabit corpus incorruptibile ⁊ glorioſum cum omnibus dotibus glorie ⁊c. Igit̃ non poterit eſſe infelix ratione corporis et potentie ſiue ſubiecti/ſed felix. Secundo inerit felicitas ratione obiecti qꝛ ibi nulla erit miſeria proximorum: nec ſenſus aut potentie noſtre poterunt percipere aliquam miſeriam cum nulla ſit in alijs/ qꝛ hic licet quis non habeat miſeriam: tamen triſtatur dum videt eam in proximo. ſed ibi nulla erit miſeria nec in ſe nec in proximo. ergo non poterit eſſe triſtitia: ſed quia vnuſquiſꝗ beatus videbit ⁊ poſſidebit deum in quo ſunt omnia bona: ⁊ nullũ malum/⁊ in eo fruetur: ergo in ipſo felicitabitur. Sed quia deus intantum vnietur et vnitur vnicuiꝗ beato vnione inſeparabili ꝙ quaſi immutabit̃ in deum: iđ magis erit in deo vnuſquiſꝗ beatus: ꝗ̃ in ſeipſo: qꝛ amor trãſmutat amãtẽ in amatũ: et anima magis eſt vbi amat ꝗ̃ vbi informat: et ſic eius felicitas erit copioſa ⁊ ſecura ⁊ ſufficiẽs ſatiãs appetitũ/⁊ ꝑpetua. Et totũ hoc ⁊ oẽs has tres rationes tangit apl's prime ad Corinth. xv. cum dicit ꝙ corpus hoc induet incorruptionem: et mortale hoc induet immortalitatẽ. Sic deus erit oĩa in oĩbus. Super quod dicit Aug. in de ſpũ ⁊ anima cap. viij. Cũ corporale hoc induet incorporalitatẽ: ⁊ mortale hoc induet immortalitatẽ: tunc mẽte ⁊ corpore ſpirituales effecti ſcđm modulũ noſtrum per mentis illuminationẽ oĩa ſciemus: ⁊ corporis incorruptibilis leuitate vbiꝗ eſſe poterimus: volabimus mente per contẽplationẽ: volabimus corpore ꝑ incorporabilitatẽ: diſcernemus mẽte: diſcernemus corpore/cum ſenſus noſtri vertentur in rationẽ: ⁊ ratio in intellectũ: ⁊ intellectus in intelligẽtiã: et intelligentia mutabitur in deum. Ex quo patet ꝙ ibi non poterit eſſe niſi ꝑpetua felicitas. vñ. xxij. de ci. dei ca. vlti. dicit. Quãta erit felicitas illius eterne ciuitatis: vbi nullũ malũ: nullũ latebit bonũ: vocabitur dei filius in ſcl'a ſeculorũ. Sed qꝛ felicitas nil aliud eſt niſi ꝑpetua letitia. Felix enĩ dꝛ quaſi ferẽs letitiam. Ideo Dauid hoc preuidens in ſpũ dicit. Sicut letãtiũ oĩm habitatio eſt in te. id eſt glorioſa dicta ciuitas de te bene multa gl'ioſa dicta ſunt: et bene merito ciues tui ſunt felices: nã habitatio tua eſt ſicut habitatio ⁊ ſocietas ⁊ cõgregatio oĩm letantiũ. Et dicit ſicut omniũ. nam licet hic ſit quãdoꝗ aliqua letitia in aliq̃ ciuitate: tñ nõ oẽs letantur/qꝛ aliq̃s eorũ patit̃ triſtitiã. vñ raro ẽ ĩ hoc mũdo ꝙ aliq̃s celebret nuptias q̃n alter celebret funeralia. Et nõ ſolũmõ accidit in eadẽ ciuitate: ſꝫ etiã in eadẽ domo. nã ſi aliq̃s letatur alter triſtat̃. Sed qꝛ in illa gl'ioſa ciuitate nullũ põt eẽ malũ: ⁊ nullũ latet bonũ: ergo nullus põt triſtari. ergo eſt habitatio oĩm letantiũ: ⁊ nõ quorundã tñ ſꝫ oĩm. Et in hoc differt illa letitia ab iſta: qꝛ eſt oĩm ⁊ ſemper ⁊ perfecta: et ſufficiens letitia: cum ſit ſtatus omniũ bonorũ aggregatione ꝑfectus.

Quãta felicitas.

❡ Ex ſupradictis patent. vij. dignitates ⁊ perfectiones huius ciuitatis et eccleſie Chriſti/Quarum prima eſt/ꝙ nõ eſt fundata ſuper lapides mortuos: ſed ſuper mõtes ⁊ viros viuos ⁊ ſanctos. Secunda ꝙ Meſſias diligit iſtã ciuitatẽ magis ꝗ̃ veterem ſynagogam. Et hãc ſibi deſponſauit. Tertia ꝙ oẽs patriarche ⁊ ꝓphete dixerunt multa glorioſa de iſta ciuitate Quarta ꝙ hec ciuitas recepit in ſe omnes natiões mundi. Quinta ꝙ fundator huius ciuitatis q̃ eſt deꝰ altiſſimus/natus eſt in ea/⁊ per cõſeqnẽs eſt filius eiꝰ. Sexta ꝗ̃ in hac ciuitate pronunciatum eſt euangelium ꝑ hoies ſimplices: ꝑ quos totus mũdus credidit. Septima. ꝙ finis huius ciuitatis eſt ſumma felicitas ⁊ habitatio oĩm letantium ſine triſtitia in gloria celeſti. ⁊ ꝑ cõſequẽs iſta ciuitas eſt via ⁊ ordinatur ad illam. Ex oĩbus iſtis ſequitur ꝙ hec glorioſa ciuitas de qua loquitur hic propheta Dauid eſt tota eccleſia dei toto orbe diffuſa: quam Chriſtus edificauit ⁊ fundauit in aduentu ſuo ſuper. xij. fundamenta articulorum fidei: ⁊ ſuper. xij. montes ſanctos. ſ. apoſtolos: cui ciuitati cõueniunt oẽs dignitates ⁊ conditiones ſupradicte. que omnes in ea fuerũt complete.

vij. Eccle. dignitates.

❡ Secundo ſequitur eſſe vanam ⁊ fictam ſpem Judeorũ modernorum qui expectant prophetiam huius pſalmi implendam per futurũ Meſſiã: quẽ falſo expectãt: que ſpes ⁊ perſuaſio multipliciter eſt falſa. Primo qꝛ Meſſias cõditor huius ciuitatis erat venturus ad ſcđm tẽplum/vt ptꝫ per Aggeum ⁊ Malachiã ⁊ zachariã: quibꝰ deus ꝓmiſit mittere Meſſiã in illud tẽplũ. ſed illud tẽplũ fuit deſtructũ per Titũ ⁊ Veſpaſianũ. xlij. anno poſt aſcenſionẽ Chriſti. ergo ſequit̃ q̃ venerat Meſſias: vt latiꝰ alibi declarat̃. Secũdo eſt falſa talis ſpes: nã poſt deſtructionẽ ſcđi illius tẽpli nõ expectat̃ aliud tẽplũ reedificari: vt ꝑ Danielis. ix. ca. vbi dicit ꝙ poſt hebdomadas ſexaginta duas ab edificatione ſecũdi tẽpli occidet̃ Chriſtꝰ: ⁊ nõ erit eius populus/q̃ eũ negaturus eſt: ⁊ ciuitatem ⁊ ſanctuariũ diſſipabit populus cũ duce venturo: ⁊ finis eius vaſtitas: ⁊ vſꝗ ad cõſummationẽ ⁊ finẽ ꝑſeuerabit ſtatuta deſolatio ⁊c.

Vana ſpes Judeorũ.

Itẽ per Aggeũ dicit̃ in. ij. capit. Maior gloria erit huic domui nouiſſime ꝗ̃ prime. ⁊ ꝑ cõſequens ſi illa domꝰ fuit nouiſſima nõ expectat̃ alia in Hierl'm. Ex ſupradictis patet ꝙ poſt illã deſtructionẽ q̃ facta eſt ꝑ Romanos poſt illas ſexaginta duas hebdomadas et poſt mortẽ Chriſti nõ debet amplius aliud tẽplum in eodẽ loco edificari: nec etiã alia ciuitas eiuſdem cultus: immo debet perſeuerare ſtatuta deſolatio vſꝗ ad cõſummationẽ ⁊ finẽ mũdi. Hoc idem ptꝫ ꝑ Hieremiã in. vij. ca. vbi deus vocat mẽdaces ⁊ deceptores iudeos modernos qui expectãt tertiũ tẽplum edificari poſt illud ſcđm deſtructũ: ⁊ perſuadent ſimplicibus Judeis tertiũ templũ expectandum ⁊ edificandum. vñ dicit deus ꝑ os Hieremie. Nolite cõfidere in verbis mẽdacij dicentes tẽplũ domini/tẽplũ dñi/templum domini eſt. hoc innuit deus qđ bene fuit templũ dñi primum edificatum per Salomonẽ/⁊ templũ dñi ſcđꝫ reedificatũ per zorobabel ⁊ Aggeum ⁊ zachariã ⁊ Malachiã: ſed nunꝗ̃ erit templũ dñi tertium quale ipſi expectãt quia nunꝗ̃ tertio reedificabit̃. Hoc idem ptꝫ ſuperius pſalmo. xxvij. vbi dicit̃. Deſtrues illos et non reedificabis eos. Ex ſupradictis ⁊ multis alijs ptꝫ ſpem et perſuaſionẽ eorũ eſſe falſam. Tertio patet falſitas eorũ: nam ciuitas terrena quam expectãt per falſum Meſſiam in monte Sion eſſe cõſtruẽdam nõ poſſet eſſe talis nec habere has ſeptẽ conditiones quas propheta Dauid hic deſcribit vt patet per ſingula. nã cũ talis ciuitas ſit in arcto loco ſita/non poſſet capere oẽs ppl'os Ethiopũ ⁊ Scytharũ ⁊ Babyloniorũ: ⁊ omniũ nationũ ⁊ linguarũ nec poteſt eſſe habitatio omniũ letãtium ⁊c. Sed hec queſtio alibi determinabitur.

Aug. ſu. q. iij. c. ad maleſiam agẽ.

Domine deus ſalutis mee: in die clamaui ⁊ nocte corã te.

Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuã ad precem meam.

Ex. q. j. omnibus inos.

Quia repleta eſt malis anima mea: ⁊ vita mea inferno appropiquauit.

❡ Titulus/Cãticũ pſalmi filijs Chore ad victoriã ſiue in finẽ ſuper Malaach ad reſpondẽdũ eruditio ſiue intellectus Hemã Hexeraite. Ex hoc titulo habet̃ ꝙ iſte pſalmus ꝑtinet maximũ myſteriũ ꝙ cũ magna ſolẽnitate ⁊ cerimonia cantabat̃. Unde Dauid rex ⁊ propheta q̃ fecit hunc pſalmũ iuxta reuelationẽ ſibi factam dedit ipm cantandũ choro filiorũ Chore. vnde Heman qui erat cantor ⁊ princeps illius chori incipiebat verſum: ⁊ totus chorus filiorũ Chore reſpondebat: ⁊ repetebat verſum: ſicut mos eſt in eccleſia quãdo dicuntur letanie ſanctorũ. Et iſte pſalmus ſimul cantabat̃ cum inſtrumẽto muſico/qđ dicebat̃ Malaach: ⁊ cantabatur cũ toto conatu vocũ vſꝗ in finẽ ⁊ vltimum punctũ. ❡ Unde hic clare oſtenditur ꝙ filij Chore erant cantores. Ex quibꝰ verbis patet cõtradictio eorum qui negabãt filios Chore fuiſſe cãtores. Nã manifeſtũ eſt ꝙ Heman princeps vnius chori cũ toto choro ſuo erat de filijs Chore: vt ptꝫ primi paralypo. vj. ca. vbi Eſdras deſcribẽdo diſpoſitionẽ cantorũ/dicit ꝙ Dauid conſtituit tres principales cantores. ſcilꝫ Heman/Aſaph ⁊ Ethan. Et demonſtrat ibi ꝙ Heman deſcẽdit de zachael ꝑ Chore: et Aſaph per Gerſon deſcẽdit de Leui: ⁊ Ethã ꝑ Merari. Et ſic Hemã erat zahaita: ⁊ Aſaph Gerſonita ⁊ Ethã Merarita. Sed vt eſſet diſtinctio inter ſacerdotes ⁊ chorũ Heman/oẽs de choro Hemã dicti ſunt filij Chore: ſiue Chorite. Sacerdotes autẽ dicti ſunt Aaronite: eo ꝙ ĩter Aaron ⁊ Chore erat altercatio de ſacerdotio: ⁊ ſic q̃ñ in titulis noiant̃ filij Chore intelligit̃ Hemã cũ fratribꝰ ſuis cantoribꝰ.

Contra non. cõ replicãtoribus.

Sed qꝛ de filijs Chore non ſolũ fuerũt cantores: ſꝫ etiã ianitores vt ptꝫ primi Paralypomenon xxv. ideo cõmuniter quãdo memorãtur filij Chore in titulis intelligunt̃ cantores. ⁊ quãdo nominantur choreite ĩtelligunt̃ ianitores. ⁊ in hoc decipiũtur illi qui dicebãt ꝙ filij chore non erãt cantores ſed ianitores. nam manifeſte ptꝫ in ſupra allegato textu ꝙ quidã ex eis fuerũt cãtores/⁊ quidã ianitores. ❡ Sed eſt aduertendũ ꝙ inter ceteros cantores Hemã ⁊ Ethã fuerũt prudentiores in ſtudio ⁊ intelligẽtia ſacre ſcripture: ⁊ iđ in cõmẽdationẽ eorum dicitur. iij. Reg. iiij. capi. ꝙ Salomõ fuit ſapientior Ethan ⁊ Heman. Et hoc dicit̃ qꝛ iſti fuerũt magiſtri Salomonis: qui declarabãt ipſi Salomon intelligentiã pſalmorũ ipſius Dauid ⁊ totius ſacre ſcripture. Sed poſtea Salomon ſuperauit oẽs in ſcĩa ⁊ ſapiẽtia. Et ideo legit̃ primi paralypo. xxv. ꝙ iſti cantores ⁊ maxime filij Hemã erãt vidẽtes. i. prophete regis: eo ꝙ declarabant Regi Salomoni ſacrã ſcripturã: ⁊ maxime intelligẽtiã pſalmorũ: ⁊ nõ ſolũmodo Salomoni: ſed etiã toti populo interpretabant̃ ⁊ declarabãt intelligẽtiã pſalmorũ/prout in illo ſtatu poterãt attingere. Et ideo dicebant̃ ꝓphete/nõ ꝙ ipſi cõdidiſſent pſalmos: ſed quia declarabant populo: ſicut modo faciunt noſtri predicatores. Et ſic in illo tẽpore tam cantores ꝗ̃ predicatores ⁊ recitatores ꝓphetiarũ dicebant̃ ꝓphete ⁊ ꝓphetare. ⁊ ita dicit̃ in p̃allegato capi. ꝙ Aſaph ⁊ Heman ⁊ Idithum prophetabant in citharis ⁊ pſalterijs. ⁊ etiã de Saule dicit̃ ꝙ prophetaba inter ꝓphetas. ⁊ etiã cantores vocat ꝓphetas apoſtolus prime ad Corint. xiiij. cap. Ex ſupradictis patet ꝙ filij Chore in titulis pſalmorũ nõ memorãtur vt cõditores pſalmorũ: ſed vt cãtores/vt dictum eſt pſal. xlj. talis enĩ ſpũs prophetie ſoli Dauid datꝰ eſt: vt ibi dictuꝫ eſt. Ex quo patet ꝙ Dauid fecit iſtũ pſalmũ ⁊ dedit ipm cantandũ filijs Chore: in quo Hemã princeps incipiebat verſum ⁊ ceteri filiorũ Chore reſpõdebãt: ⁊ cantabãt ipm cũ inſtrumẽto muſico dicto Malaach:

dd

Quod ſignificat infirmitates ſiue chorum. Et ideo
quia loquit̄ hic de afflictione ⁊ infirmitate Chriſti
precepit Dauid vt cantaretur cū tali inſtrumento.
¶ Sʒ de materia hui⁹ pſalmi eſt altercatio apud
Judeos modernos: nā quidā dicūt: ꝙ ꝓpheta lo-
mate- quit̄ hic de afflictionibus ⁊ paſſionib⁹: quas paſ-
ria hui⁹ ſus ⁊ paſſurus erat ille ppl's vſqꝫ ad captiuitatem
pſalmi Babylonicam. Alij aūt dicunt ꝙ loquitur de affli-
ctionibus quas Judei patiuntur in captiuitate in
qua modo ſunt de qua expectāt liberari ꝑ falſum
Meſſiā futurū. Sed hoc eſt manifeſte falſum. Nā
litera hui⁹ pſalmi non pōt cōpetere illi ppl'o: ma-
xime illud qđ ſcribit̄. Factus ſuʒ ſicut hō ſine ad-
iutorio inter mortuos liber. Nā iſte ppl's nō ſolū-
modo fuit nō liber a pctō: imo peior oībus infide-
libus: quia ſemper regnauit ī eo idololatria: ⁊ nūc
in eo regnat omne mendaciū fraus / dolus / vſura /
et rapina: ⁊ omnia genera vitiorū. Et ſic in expoſi-
tione huius pſalmi non ſolūmodo contradicūt li-
tere: ſed etiam de verbo in verbū cōtradicunt ſibi
ipſis. Et ideo eſt dicendum ꝙ Dauid in perſecutio
nibus ſuis preuidēs myſteriū paſſionis Chriſti et
mortē ⁊ ſepulturā et reſurrectionē ⁊ maxime quo
modo erat affligēdus a ſuis / fecit plures pſalmos
inter quos precipue fecit iſtū: in quo Chriſtus in-
quantū homo ⁊ in forma ſerui cōquerit̄ apud pa-
trem de infirmitatib⁹ quas paſſus eſt. Et ideo can
tabatur cū illo inſtrumēto dicto Malaach: quod
ſignificabat infirmitates ⁊ dolores ⁊ paſſiōes: q̄s
deflet propheta in perſona Chriſti in hoc pſalmo
in quo duo facit. Nam primo Chriſtus deflet apud
patrem infirmitates ⁊ paſſiones ſuas ⁊ ꝑſecutio-
xp̄s de- nes. Secūdo petit liberari per reſurrectionē / ⁊ ibi
ſletapd̄ Clamaui. ¶ Quantū ad primum dicit Chriſtus. O
patreʒ dn̄e pater q̄ es de⁹ per eſſentiā et deus ſaluti meę:
paſſio- quia quicq̄d habeo in forma dei habeo a te ꝑ eter-
nes nam generationē: ⁊ quicq̄d habeo in forma ſerui a
ſuas. te habeo per ſpiritualem vnionem ⁊ gratiam: ego
clamaui in die. i. per totum tēpus mee p̄dicatiōis
vocādo populū ad fidē / ⁊ clamaui in nocte. i. tēpo-
re paſſionis ⁊ perſecutionis. i. in horto: q̄n ter ora-
ui: puta pro mēbris meis ⁊ pro mea reſurrectione
⁊ clamaui in cruce petens redēptionē eorū. intret
ergo oratio mea in cōſpectu tuo. i. accipe mortem
meam ⁊ paſſionē in pretiū ꝓ redēptione mēbrorū
meorū: inclina aurē tuā ad precē meam acceptādo
eaʒ ſimul cū paſſione. ⁊ exponit q̄d offert ꝓ noſtra
redēptione dicens / quia repleta eſt aīa mea malis
. i. laboribus ⁊ opprobrijs ⁊ conuitijs ⁊ perſecutio-
nibus: ⁊ flagellis et doloribus eſt repleta vſqꝫ ad
mortē incluſiue: intantū ꝙ aīa appropinquauit vſ-
qꝫ ad infernum. ⁊ dicit appropinquauit: q: ibi non
manſit nec iuit tanq̄ reus ⁊ punir⁹: ſʒ tanq̄ victor
⁊ iudex ⁊ triumphator ad repetendā predā. Et non
ſoluʒ paſſus ſum dolores flagella ⁊ opprobria ⁊c.
ſed quo ad eſtimationē hoīm qui putabant me ex
neceſſitate mortuū ex peccato ⁊ impotētia: ⁊ puta
bant ꝙ ſicut ceteri tanq̄ cōdēnatus ⁊ ſubiectus ⁊
obnoxius peccato primi parentis deſcēdi in infer
num: cū ego ſolus ſim liber inter omnes mortuos
⁊ peccatores. Dicit ergo.

Jo. xix. Matt. xxvij. Mar.

Eſtimatus ſum cum deſcēdētibus in lacū: factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.

Sicut vulnerati dormiētes in ſepulchris quorum non es memor amplius: ⁊ ipſi de manu tua repulſi ſunt.

Jo. xx. Luc. xxiij. Marc. Matt. xxvi.

Poſuerunt me in lacu inferiori: in tene-broſis ⁊ ī vmbra mortis.

¶ Eſtimat⁹ ſum a Judeis cū oīb⁹ hoīb⁹ deſcēdēti
bus in lacum inferni: ⁊ ꝙ eſſem pctōr ⁊ in numero
alioꝝ hoīm. Et ego q̄ ſum liber a pctō īter oēs mor
tuos: ac ſi eſſem pctōr fact⁹ ſum derelict⁹ ī triduo
ſine adiutorio ī poteſtate Judeorū. ¶ Fuit ꝑfecto
Chriſtus ex debito ⁊ ex natura ſol⁹ liber a pctō: q: Xp̄s li-
nō ex ope Adā nec ꝑ naturalē generationeʒ natus bera a
eſt nec cōcept⁹. Et iō ſi virgo Maria fuit libera ab pctō.
oī pctō: hoc nō fuit de debito: ſʒ ex gratia: qua fuit
preuēta in ſui creatiōe aīa ei⁹ ⁊c. q: ſimul fuit crea
ta ⁊ ſctificata in corpe ⁊ aīa. Et etiā fui exiſtimat⁹
a Judeis ſicut exiſtimant̄ ⁊ cenſent hoīes vulnera
ti vulnere corpali ⁊ ſpūali dormiētes ⁊ mortui iacē
tes in ſepulchris: quorū tu non es memor amplius
vt eos ſuſcites: ita putabāt ꝙ tu oblit⁹ eras mei:
nunq̄ me ſuſcitares ad vitā glorioſam: et putabāt
ꝙ erā ſicut ipſi pctōres q̄ de manu tua auxilio re-
pulſi ſunt. Ita ergo putabāt Judei ꝙ tu repuliſſes
me ab auxilio ⁊ amore ⁊ grā: ⁊ ꝙ totaliter oblitus
eſſes mei. Et ſic poſuerunt me in lacu inferiori. i. in
ſepulchro qđ erat exciſum ex petra ſubtus terrā / ⁊
in locis tenebroſis / ⁊ vmbra mortis: naʒ ſepulchra
ſunt obſcura ſubtus terrā / ⁊ ipoztāt horrorē ⁊ quā
dā vmbrā ⁊ feritatē mortis: q: pauci intrare audēt
ad ſepulchra ꝓpter horrorē ⁊ terrore mortis. qua-
ſi dicat. Mors ⁊ ſepultura nō dat homini niſi pe
nā peccati ipſius Ade: ſed ego ſm̄ naturā eram li-
ber / immunis ab omni morte ⁊ pctō ſol⁹ inter oēs
peccatores: q: non obligatus erā peccato Ade: nec
poteram peccare: q: non traxi fomitē in carne: nec
poteram deuiare a regula veritatis / nec deſtitui a
grā in qua eram cōfirmat⁹ / etiā inquātū homo: nec
poteraʒ deuiare a veritate verbi cui perſonaliter
eram vnitus. Et tū punit⁹ ſum pena pctōris q̄ eſt
mors ⁊ ſepultura ſm̄ ſniam datam in Adā. i. morte
morieris ⁊c. quaſi dicat: non obligabar ad mortē ⁊
punitus ſum pena mortis.

Super me cōfirmatus eſt furor tuus: ⁊ oēs fluctus tuos induxiſti ſuper me.

Jo. xx. Mat. xxvi. Joan. xviij. Mar. xiiij.

Longe feciſti notos meos a me: poſuerūt me abominationem ſibi.

Traditus ſum ⁊ nō egrediebar: oculi mei languerunt pre inopia.

¶ Notandū ꝙ ſicut pluries dictū eſt pſal. lxxxiij.
ex tranſgreſſiōe precepti Adā incurrit indignatio
nem / ⁊ iram dei ⁊ maledictionem / ⁊ ſniam mortis
vtriuſqꝫ: ſʒ q: ipſe nō potuit ſatiſfacere ꝓ ſe ⁊ ſuis:
ideo Chriſt⁹ fact⁹ eſt caput noſtrū: ⁊ voluit porta-
re penā oīm noſtrū: vt liberaret nos a maledictio-
ne ⁊ ſnīa mortis eterne: ⁊ recuperaret nobis vitā.
Noluit ergo trahere pctīn: ſed veſtigiū ⁊ penā pec
cati: vt dictū eſt pſalmo. lxxxiiij. q̄ quidē pena pctī
dicit̄ furor dei. ⁊ fluct⁹ ſiue dei: que fuit paſſio xp̄i /
⁊ flagella / ⁊ perſecutio / et dolores / et opprobria / et
mors. Ita ḡ iſta q̄ Adā et ſua poſteritas ex ira dei
⁊ ſnia debebat portare in penā peccati: hec eadem
voluit Chriſtus pro nobis ꝑferre. Dicit ergo Chri
ſtus. O pater / furor tuus. i. ſnīe tue date in Adam /
confirmatus eſt ſuper me. i. inductus eſt ſup me: ⁊
oēs fluctus. i. perſecutiōes tuas īduxiſti ſup me. i.
oēs afflictiōes ⁊ ꝑſecutiōes ⁊ dolores quos Adaʒ
et genus humanū debuit pati ex furore ⁊ ſentētia
tua: tu permiſiſti induci ⁊ euenire ſuper me. Un-
de nō ſolū paſſus ſum dolores ⁊ flagella ⁊ perſecu-
tiones: ſed etiā ſum deſtitutus ⁊ derelict⁹ a meis
amicis ⁊ diſcipulis / q: relicto me oēs fugerunt in
captiōe mea: ⁊ populus Judeoruʒ q̄ erāt noti mei
⁊ contribules: quibus tot beneficia contulerā: qui
me defendere debebant: ipſi me poſuerunt abomi
nationē ſibi: loquendo de me per ciuitatē ⁊ vicos
et plateas ⁊ tabernas: vocando incantatorē ⁊ ma
leficum ⁊c. Traditus ſum a Juda traditore in ma-
nus Judeoꝝ ⁊ ligat⁹ ⁊ ꝑcuſſus ⁊ añ Annaʒ ⁊ Cai-
phā opprobrijs ⁊ conuitijs affectus ⁊ illuſus et in
maxilla percuſſus: ⁊ poſtea ante Pilatū examina-
tus ⁊ flagellatus: ⁊ tū in oībus his nō egrediebar
vltra limites rationis: ſʒ cū patiētia in oīb⁹ reſpō
di: ⁊ abſqꝫ propulſatione iniurie patienter tuli in
corde meo / ⁊ carne: intantum ꝙ oculi mei langue
runt flendo pre inopia ⁊ defectu auxilij. Naʒ abſqꝫ
miſericordia tractatus fui ab eis ⁊ abſqꝫ pietate.

Jo. xix. Mar. xv. Mat. xxvij.

Clamaui ad te dn̄e: tota die expādi ad te manus meas.

Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabūt ⁊ cōfitebūtur tibi?

Nunquid narrabit aliquis in ſepulcro miſericordiam tuam: ⁊ veritatem tuam ī perditione?

Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua: et iuſtitia tua in terra obliuionis?

¶ Narrata ſua afflictione: hic ponit petitionē ſuā
quā fecit patri in cruce ⁊ in ſepulcro petēs reſur-
rectionē ſuā a mortuis: ⁊ potius petēs redēptionē
⁊ reſurrectionē ſuam a morte perpetua et a pctō.
Dicit ergo. Oculi mei languerunt pre inopia / quia
clamaui ad te dn̄e in horto deprecādo pro membris
Et tota die expādi manus meas in cruce / brachijs
apertis ⁊ eleuatis manibus in cruce rogando pro
redēptione generis humani / petendo reſurrēctio-
nem non ſolū pro me de qua iā erā certus: ſed pro
reſurrectione generis humani a morte ꝑpetua. Et
dicebam tibi. nunquid mortuis facies mirabilia?
¶ Unde eſt aduertendū ſicut dictū eſt pſal. lxxiij.
ꝙ maius miraculum fuit ⁊ eſt ſuſcitare ⁊ iuſtifica
re impiū a morte pctī q̄ creare celū ⁊ terram / pro
pter rationes ibi aſſignatas. q: oportet ꝙ ibi pri-
mo deſtruat̄ peccatū ⁊ remoueat̄ obex ⁊ mutetur
voluntas: ⁊ ꝙ deus ponat de ſuo. ſ. ſanguineʒ ⁊c. et
creet etiā gratiā nouam. ⁊ hoc eſt maximū miracu
lum. Nam Paulus qui erat inimicus Chriſti / ſuſci
tatus eſt ab illa iniquitate ⁊ mutatus eſt in virum
alterum / ⁊ factus eſt defenſor fidei: et pro Chriſto
paſſus eſt fameʒ / ⁊ carceres: ⁊ perſecutiones: ⁊ la-
bores: et mortem: et reges gentium / qui ꝓpter ido
la perſequebantur Chriſtianos ſuſcitati ad fidem
ꝓpter Chriſtum deleuerūt idola. ⁊ oēs martyres
fuerunt de ppl'o gentili ⁊ doctores eccl'ie. Dicit er
go Chriſtus patri in ſua deprecatione. O pr̄ nun-
quid mortuis facies mirabilia? quaſi dicat: ꝙ ma-
iora miracula facies in cōuerſis ad fidē / ⁊ per eos
cōuertēdo alios q̄ creare celū ⁊ terrā. quaſi di. nō
relinquas eos mortuos: q: ſi manerēt in ſuo pctō
⁊ morte nullum hoꝝ miraculoꝝ ſequeret̄. Rogo te
ergo ꝑ hāc paſſionē quā paſſus ſum manib⁹ expā
ſis in cruce ⁊ ꝑ mortē ⁊ ſepulturā meā: vt tu remit-
tas eis pctā ⁊ ſuſcites eos a morte pctī: ⁊ per reſur
rectionem ipſi reſurgāt in iudicio. i. vt reſurrectio
mea ſit cā reſurrectionis oīm vt appareāt mirabi
lia ⁊ potētia tua cū ipſi q̄ erant ꝑſecutores fidei
ſint poſtea defenſores: ⁊ ipſi q̄ perſequebant̄ Chri-
ſtū in mēbris / poſtea moriantur ꝓ Chriſto: ⁊ ipſi q̄
erant ſub ptāte diaboli poſſint in poteſtate mea fu
gare diabolū a corporib⁹ obſeſſis / ⁊ ab aīab⁹ pctō
rū ꝑ eccleſiaſtica ſacramēta. ¶ Unde nota ꝙ hic
reſur- Chriſtus demōſtrat ꝙ ſua mors eſſet inanis et va
rectio cua niſi ſequeretur reſurrectio. q̄ q̄dē Chriſti reſur
nis ne- rectio bebebat eſſe cā reſurrectiōis oīm: q: nullus
ceſſi- alius potuiſſet nos reſuſcitare a morte aīe: ⁊ etiaʒ
tas. a corruptibilitate corporis: cū ipſe ſolus ſit primi
tie omniū reſurgentiū. et iō ſubdit. ¶ Nunq̄d me-
dici ſuſcitabūt. i. poterūt mortuos a pctō aut mor-
te corporali ſuſcitare: vt poſtea mortui cōfiteātur
tibi? quaſi di. nō. q: nō habēt talē ptāte: q: ſol⁹ ego
poſſum ſuſcitare hoīes a pctō: ⁊ ꝑ reſurrectionem
meā potero ſuſcitare mortuos in corp⁹ ⁊ vitā gl'io
ſam. quaſi dicat: totū genus hūanū eſt mortuū pec
cato ⁊ egritudie ſpūali ⁊ incurrit mortē corpalē: ⁊ a
qua null⁹ medic⁹ pōt eos ſuſcitare niſi ꝑ morteʒ ⁊
paſſionē meā et reſurrectionē meā. Itē nunq̄d me
dici corporales ⁊ humani ſuſcitabūt mortuos ſup
ple: et ipſi mortui ſuſcitati ꝯfitebuntur tibi? quaſi
dicat non: q: illi nō habent poteſtatē nec artē niſi
ad ſanādas egritudines quandoqꝫ corporales: er-
go oportet vt tu ſuſcites me vt ꝑ reſurrectionem
meā poſſiʒ eos ſuſcitare. Et ſic ꝯfitebunt̄ tibi: ⁊ cō
fitebunt̄ me eē verū Meſſiā in lege ꝓmiſſuʒ: et re
cipiēt legē euāgelicā: ⁊ ſic ſalui fient ⁊ ſuſcitabunt̄
mō a pctō: ⁊ in die iudicij ad vitā gl'ioſam. ¶ Nota
ꝙ lr̄a Hieronymi hʒ ſic. Nunq̄d gigantes ſurgent
et ꝯfitebunt̄ ⁊c: ⁊ tūc eſſet ſenſus / nunq̄d homines
terreni ſurgēt ⁊c. Sed maius ſacramētū videt̄ cō
tinere tranſlatio nr̄a: demonſtrat enī ꝙ neceſſe eſt
Chriſtū reſurgere vt ſuſcitet oēs alios: ⁊ ſua reſur
rectio p̄dicet̄ ꝑ totū orbē vt oēs crederēt per illū:
q: ſi nō reſurrexiſſet: nulla fides fuiſſet ſibi data. ⁊
ſic reſurrectio ſua nō ſolūmodo eſt cā reſurrectio
nis corporis noſtri: ſed ſpūalis a morte pctī / q: per
fidē reſurrectionis ſue credidim⁹ p̄dicationi aplo
rū: et recepim⁹ legē euāgelicā ꝑ quā ſalui facti ſu-
mus et a pctō ſuſcitati. Dicit ergo Chriſt⁹. ſuſcita
me vt poſſim enarrare ꝑ apl'os meos miſericordiā
⁊ oīpotentiā tuā. Nunq̄d aliq̄s exiſtens in ſepulcro
narrabit miaʒ ⁊ oīpotentiā tuā: aut exiſtens ī per-
ditione. i. in morte narrabit veritatē ⁊ legē tuā? q̄ſi
di. nō: immo oportet ꝙ ſuſcitetur a mortuis. Et ſic
oportet ꝙ tu ſuſcites me a morte corporali: ⁊ ego
ſuſcitem eos a morte ſpūali: ⁊ ſuſcitati poſſint te
laudare. nā pctōres ⁊ īfideles nō laudāt Deum ſed
blaſphemāt. Et iō ſubdit nunq̄d cognoſcent̄ mira-
bilia tua in tenebris mortis: aut iuſtitia tua cogno
ſcet̄ in terra obliuionis. i. in iferno vbi oēs pecca-

toꝛes ſunt extra memoriã ⁊ grãm et acceptionem tuã: quaſi di. nõ: immo opoꝛtet ꝙ ego reſurgã a moꝛte coꝛpoꝛali/⁊ ſuſcitẽ eos a moꝛte ſpũali. Et ſic patet ꝙ oẽs iſti quatuoꝛ verſus pꝛincipalr referũtur ad reſurrectionẽ Chriſti: ⁊ ex ↄſequẽti ad reſurrectionẽ nr̃am. Uñ dicit. O pr̃ reſuſcita me: nã aliter nõ cognoſcentur mirabilia: nec erit valida paſſio mea: nec aliq̃s alioꝝ poterit reſurgere a pctõ: cũ mea reſurrectio ſit cauſa reſurrectionis omniũ tã coꝛpoꝛalis q̃ ſpiritualis. ſ. anime ⁊ coꝛpoꝛis. Nam ſi ego non reſurrexero/⁊ incineratũ fuerit coꝛpus meũ in ſepulcro/⁊ anima permanſerit in infernon non cognoſcẽtur mirabilia tua pꝛedicta. Et ideo licet vtraq; expoſitio ſit neceſſaria/q: vna depẽdet ex alia: tamẽ Chriſtus iam certus de ſua: pꝛincipaliter petit noſtrã reſurrectionẽ coꝛpoꝛis ⁊ aïe ſcilꝫ vt per ſuã reſurrectionẽ nos reſurgamus.

xv. diſ. c. ſcrã. io. xviij. Mar. ix. xij. q̃o. ij. glia. io. xix. Mar. xxvij. Mar. xv.

Et ego ad te dñe clamaui: ⁊ mane oꝛatio mea pꝛeueniet te.

Ut quid domie repellis oꝛationem meã: auertis faciem tuam a me?

Pauper ſum ego: ⁊ in laboꝛibus a iuuentute mea: exaltatus autẽ humilia: us ſum ⁊ conturbatus.

In me tranſierũt ire tue: ⁊ terroꝛes tui cõturbauerunt me.

Circundedeerunt me ſicut aqua tota die: circundederunt me ſimul.

Elongaſti a me amicum ⁊ pꝛoximũ: ⁊ notos meos a miſeria.

¶ Iſta eſt ſcda pars: in qua vt oſtendat ꝙ magis rogat pꝛo nobis q̃ ꝓ reſurrectiõe ſua de qua erat certus vult oſtẽdere ꝙ pꝛo nobis paſſus eſt: ⁊ vt ſanaret infirmitates nr̃as ⁊ pctã: ⁊ nõ pꝛo ſe: cum ſit inter moꝛtuos liber. Ideo dicit Chriſt⁹ in perſona mẽbꝛoꝝ ⁊ coꝛpoꝛis myſtici: ⁊ ego ad te dñe ſemp a pꝛincipio clamaui poſtq̃ Adã peccauit: ⁊ reſurgens de mane anteq̃ aliquod opus facerẽ ⁊ faciã oꝛatio mea pꝛeuenit te/rogando vt venias ad liberandũ me ab huiuſmodi miſerijs. ſ. pctõ ⁊ penis eius tẽpoꝛalibus eternis. Ut q̃d ergo dñe ⁊ quare repellis oꝛationẽ meã: ⁊ auertis faciẽ tuã a me: q: noluiſti me audire ꝑ tot ſpatia ⁊ etates tempoꝛis nec per patriarchas nec reges nec ꝓphetas. veni ergo et adiuua me: q: pauper ſum ego: ⁊ ſemper in laboꝛibus ⁊ afflictiõibus a iuuenture mea. ¶ Nã eccleſia ſemp paſſa eſt perſecutiões ꝑ oẽs etates Pꝛimo paſſa eſt in Abel per Chaim. Secũdo in diluuio. Tertio in Abꝛahã Iſaac. Jacob: ⁊ in captiuitate Egyptiaca: ⁊ in ꝓphetis: ⁊ multoties fuit exaltatus ppl̃s in ſuperbia ⁊ rebellione ⁊ idololatria: ⁊ multotiens humiliatus per captiuitatẽ decẽ tribuũ: ⁊ per captiuitatẽ Babylonis: et vaſtationem Antiochi: ⁊ fuit cõturbatus ⁊ afflictus: ⁊ ire tue. i. ſentẽtia pũitionis ⁊ terroꝛes tui trãſierũt ſuper me et conturbauerũt me pꝛopter peccata mea in pũitionẽ. ⁊ iſte perſecutiones ⁊ afflictiones tota die. i. per oẽs etates circũdederunt me ſimul ſicut aqua. i. ſicut fluctus maris circũdant ⁊ toꝛquẽt et concutiũt nauẽ in pelago: ita perſecutiones ⁊ aduerſitates infideliũ circũdederũt affixerũt me ⁊ in oib⁹ his aduerſitatib⁹ elongaſti a me oẽm amicũ: q: oẽs populi circũdantes ⁊ oẽs ꝓximi mei. ſ. Idumei q̃ erant fratres mei: ⁊ filij Edon ſiue Eſau fratris Jacob: ⁊ oẽs iſti fuerũt a me elõgati: ⁊ etiã elõgaſti oẽs notos meos ⁊ amicos a miſeria ⁊ tribulatiõe mea derelinquẽdo me ſine auxilio. Dicit ergo ppl̃s ⁊ coꝛp⁹ myſticum pꝛo illo ſtatu: veni tu Chriſte ⁊ Meſſia: ⁊ libera me a pctis ꝓpter q̃ hec mala mihi euenerũt: ⁊ ſalua me: ⁊ iſte eſt verus ſenſus. Sed etiã eſt ali⁹ ſenſus in quo loquit Chriſt⁹ Aliã narrãdo pſecutiones quas patit ꝓpter pctã nr̃a: poſtq̃ ⁊ vt ſanaret infirmitates nr̃as voluit ad ſe tranſferre penas pcti nr̃i. Et iõ dicit Chriſt⁹ ĩ pſona mẽbꝛoꝝ infirmoꝝ. Ego ſum fact⁹ paup ⁊ expoliatus ab oib⁹ bonis gratuitis rõne mẽbꝛoꝝ ſiue in mẽbꝛis meis. Et ſemp fui in laboꝛib⁹ vulnerat⁹ fomite ⁊ lege mẽbꝛoꝝ ⁊ ↄcupiſcẽtia a iuuẽtute mea/q: iã naſcimur filij ire ⁊ vindicte. Et ſic q̃nq; ſuꝫ exaltat⁹ ⁊ rebellis in ſupbiã ꝑ pctm̃/in q̃tũ caro ſurgit aduerſus ſpm̃: ⁊ q̃nq; humiliat⁹ per pñiam ⁊ punitus tꝑaliter per aduerſitates: ⁊ ſic maneo cõturbat⁹. In me tranſierũt ire tue: hic loquit caput in foꝛma ſerui/di. O pr̃ ire tue. i. punitiões ⁊ pene ſuĩe tue eis debite trãſierũt ſup me: q: voluiſti vt paterer ꝓ eis: ⁊ ideo cõturbauerũt me nõ cõturbatione mẽtis: ſed doloꝛis carnis. Et iſte afflictiões circũdederũt me ſimul tota die ⁊ tꝑe paſſiõis mee ſicut aqua ⁊ fluct⁹ maris circũdãt ⁊ quatiũt ⁊ agitãt nauẽ tꝑe tẽpeſtatis: ⁊ ꝓ maioꝛi afflictiõe elongaſti. i. elõgari pmiſiſti oẽm amicũ ⁊ ꝓximũ: ⁊ oẽs apl̃os ⁊ notos meos a miſeria mea: q: in captiõe mea oẽs fugerũt. ¶ Et nota ꝙ oẽs fluct⁹ ire ⁊ ſñie dei trãſierũt ſuper totũ coꝛp⁹ myſticũ quantũ ad culpam ⁊ penã pꝛopter peccatũ Ade: ſed illi fluct⁹ tranſierunt ſuper Chriſtũ caput huius coꝛpis quo ad penã tm̃: q: ꝓ oib⁹ paſſus eſt vt frequenter dictũ eſt. Et cum tali ĩtelligentia loquit Chriſt⁹ ĩ hoc pſal. Tota etiã iſta vltima pars põt referri ad liberationẽ eccl̃ie de pſecutionib⁹ tyrãnoꝝ ⁊ ceteroꝝ infidelium quas patitur vſq; ad iudicium.

R. eccl̃ia ſemp ẽ paſſa pſecutiões

Miſericoꝛdias domini: ineternũ cantabo.

In generatiõe ⁊ generationem: annunciabo veritatem tuam in oꝛe meo.

¶ Titulus. eruditio Ethan Ezraite. ¶ Iſte Ethan fuit vn⁹ de pꝛincipib⁹ cantoꝝ quos cõſtituit Dauid ad cantandũ: vt patet pꝛimi Paralypomenon vi. cap. Unde ibidẽ dicit ꝙ Heman canebat choꝛũ ſuũ ad dexterã/⁊ Ethan ad ſiniſtrã. Unde in pſalmo pcedẽti dicit ꝙ Heman erat Ezraita ſicut iſte: eo quod erant oꝛiũdi de quodã vico dicto Ezra. Et ſic ambo erant Ezraite. Per hoc ptꝫ mẽdaciũ Iudeoꝝ q̃ dicũt ꝙ iſti duo deſcendeb. ⁊ de Juda per zarã. Nã in ſupꝛadicto capi. vi deſcribit genealogia iſtoꝝ/demõſtrat q̃alr oẽs tres cantoꝛes erãt leuite. Nam Hemã deſcẽdebat de Leui ꝑ zabat ⁊ Aſaph per Gerſon: ⁊ Ethan per Merari. Et ſic patet ꝙ Ethan erat merarita: ⁊ creditur ꝙ iſte Ethã eſt ille Idithum qui memoꝛatus eſt in ſupꝛadictis titulis. Naꝫ eundẽ illum quẽ Eſdras vocat Ethan in memoꝛato. vi. capite: eundem vocat Idithum in xxv. ca. Et ſic apparet ꝙ Ethan erat binomius: ⁊ vñ ponit in hoc titulo/Eruditio Ethã: in q̃tum fuit ipſi datus iſte pſalm⁹ ad cantandũ ⁊ etiã interpꝛetandũ ppl̃o: quia Ethan erat pꝛudentioꝛ ⁊ eruditioꝛ ſimul cum Hemã vt dictũ eſt pſalmo p̃cedẽti. Eſt ergo ſenſus huius tituli ꝙ Dauid fecit iſtum pſal. in quo fuit eruditus a ſpũ ſctõ: ⁊ dedit ipſum cantandũ ipſi Ethã ⁊ vt interꝑtaret ipm ⁊ erudiret ppl̃m. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notandũ ꝙ tot⁹ iſte ꝓ fundat ſup ꝓmiſſionẽ factã ipſi Dauid de perpetuitate ⁊ eternitate regni ſui ꝑ Chriſtum futura. Ñ tria fuerunt ꝓmiſſa ipſi Dauid. Pꝛimo ꝙ xp̃s Meſſias in lege ꝓmiſſus debebat eſſe de ſua gñatione ſcdm carnẽ: ⁊ ꝙ nunq̃ deficeret ſemẽ ſuũ vſq; ad Chriſtũ. Scdo ꝙ regnũ ſuũ debebat eẽ eternum ⁊ firmũ. De qua ꝓmiſſione habet. ij. Re. vij. ca. Itẽ iij. ꝙ Chriſtus filius ſu⁹ debebat edificare domum dño. Hoc ergo p̃uidẽs Dauid in ſpũ nõ ſolũmodo per reuelationẽ Nathan: ſed per ꝓpꝛiam ſpũs ſcti inſpirationẽ: ꝙ tale pactũ de⁹ feciſſet cũ domo ſua fecit hunc pſalmũ: in quo duo facit. Nã pꝛimo agit grãs de ſupꝛadicta ꝓmiſſiõe. Scdo petit eternam ſucceſſionẽ ſui regni/explicãdo particulariter pꝛomiſſionẽ ibi. Tũc locutus es in ſctis tuis. ¶ Quantũ ad pꝛimũ duo facit. Pꝛimo ꝓrũpit in laudes ꝓ ſupꝛadicta ꝓmiſſiõe. Scdo admirat mirabile myſteriũ incarnationis in ſua generatione ꝓmiſſum. Ibi. Cõfitebunt celi/¶ Quantũ ad pꝛimũ eſt aduertendũ/ꝙ cauſa quare deus pꝛomiſit oibus ſanctis patrib⁹ mittere filiũ ſuũ in carnẽ/fuit mĩa eius vt liberaret genus humanum a miſeria ⁊ captiuitate pcti. Et ſic per ꝓmiſſionẽ oſtẽdit maximam mĩam ſuam: ⁊ ſic ꝓmiſſio dicit mĩa: ſꝫ impletio illius pꝛomiſſionis q̃ fuit facta in no. te. dicit veritas: ⁊ ideo dicit Dauid in p̃ncipio hui⁹ pſal. ꝙ duo intẽdit cãtare. ſ. mĩam dei et veritatẽ. i. ꝓmiſſum myſterij incarnationis: ⁊ veritatẽ. i. ĩpletionem eius. Uñ dicit Auguſtinus qḋ mirabilis eſt ꝓphetie ꝓmiſſio in qua oſtenditur mĩa: ſed mirabilioꝛ eſt ꝓphetie adimpletio in qua oſtendit veritas. nã inutilis eſſet ꝓphetie ꝓmiſſio niſi ſequeret ei⁹ adimpletio. Nã per ꝓmiſſionẽ de⁹ dicit miſericoꝛs: ſꝫ per ĩpletionẽ dicitur ver⁹ ⁊ iuſt⁹. Dauid ego eruditus de pꝛomiſſione incarnationis eius/⁊ cert⁹ de impletione eiuſ pẽ in ſuo ſemine ꝓrumpit in laudes ⁊ cantum dicẽs: Miſericoꝛdias dñi ĩeternũ cãtabo. ⁊ loquit ꝓpheta in pſona toti⁹ eccleſie. Et dicit mĩas ĩ pluraliter: q: plures pꝛomiſſiones de Chriſto plurib⁹ facte ſunt. Pꝛimo ꝓmiſſus eſt Abꝛae Gẽ. xxij. Cui dictũ fuit. In ſemine tuo bñdicẽtur oẽs gẽtes. Secundo fuit pꝛomiſſus ipſi Jacob in myſterio ſcale Gẽ. xxviij. Et idem in luctatione angeli. Gẽ. xxxij. Itẽ idẽ cum dixit. Non auferetur ſceptrũ de Juda ⁊c. Itẽ Chriſtus fuit pꝛomiſſus Moyſi Exodi. xxxiij. cũ dixit: poſterioꝛa mea videbis. Itẽ deuterono. xviij. cũ dixit. ꝓphetã ſuſcitabo ⁊c. Item ipſi Dauid. ij. Regũ. vij. de quo ſupꝛa dictuꝫ eſt. Et ideo dicit Ineternum cantabo: q: vidit Dauid in ſpiritu ꝙ iſte pſalmus erat cantandus in eccl̃ia vſq; ad finem mundi. Sed quia pꝛeuidit et fuit cert⁹ ꝙ de⁹ debebat implere quod pꝛomiſerat: ideo ſequitur. a generatione vſq; in generationẽ annunciabo veritatem tuam in oꝛe meo. Unde ſupꝛa dixit. Miſericoꝛdias cantabo. hic autem dicit. Annunciabo veritatem tuam: id eſt doctrinã euangelicam. Nã euangelium eſt annunciatio eoꝝ que fuerunt pꝛomiſſa in lege: vt ait Euſebius. Ideo ad teſtamẽtũ vetus pertinet cantare pꝛophetiã: ⁊ ad nouũ pertinet annũciare veritatem pꝛophetie: que eſt veritas euãgelica. Et ſic eccleſia pꝛo illo ſtatu cantabat miſericoꝛdias dñi: nunc autem annunciat veritatem a generatione in generationem vſq; ad diem iudicij. Nam incarnatio et paſſio Chriſti ⁊ reſurrectio inquantum pꝛomiſſe/dicuntur miſericoꝛdie: ſed inquantum implere in Chriſto dicunt veritas.

Qm̃ dixiſti ineternum mĩa edificabitur in celis: pꝛeparabitur veritas tua in eis. de pe. di. j. q: dimiſi tã na tura. ⁊ di. xciij c. dia com.

Diſpoſui teſtm̃ electis meis: iuraui Dauid ſeruo meo: vſq; ineternum pꝛeparabo ſemen tuum.

Et edificabo in generatione ⁊ generationẽ ſedem tuam.

¶ Hic reddit cauſas quare intendit cantare miſericoꝛdias dñi ⁊ annũciare veritatem. Cuius cauſe ſunt due. Pꝛima cauſa eſt/a deo multiplex facta ꝓmiſſio. Secũda pꝛomiſſoꝝ adimpletio. Ideo dicit ideo ſupple cantabo qm̃ dixiſti: id eſt pꝛomittendo dixiſti et dicẽdo ꝓmiſiſti/quoniã mĩa edificabitur in celis ineternum: ⁊ pꝛeparabitur veritas tua in eis. quaſi dicat: nõ erit irritũ quod pꝛomiſiſti ⁊ dixiſti: immo mĩa tua ⁊ pꝛomiſſio erit firma in celis: ⁊ veritas tua/id eſt adimpletio ꝓmiſſionis pꝛeparabitur in eiſdẽ celis. Sed nota ꝙ maius ſacramẽtum latet hic. Unde nota ꝙ hoc multipliciter põt intelligi. Nam hoc foꝛſan dicit alludẽdo pꝛomiſſioni facte Abꝛahe. Gẽ. xv. cap. quando deus traxit ipſum foꝛas: ⁊ dixit Reſpice celum enumera ſtellas ſi potes: et ſicerit ſemẽ tuũ ⁊c. Unde tenẽt oẽs doctoꝛes: qḋ pꝛomiſſio facta Abꝛahe nõ fuit vera in terra nec in bonis terrenis: ſꝫ in celo ⁊ in bonis celeſtib⁹. Et ſic pꝛemiuꝫ ꝓmiſſionis ⁊ mĩa que per Chriſtum expectabatur/non erat in terris: ſꝫ in celis: ⁊ veritas illius ꝓmiſſionis in celis erat adimplenda per Chriſtum. Et ideo dicit. Tu deus dixiſti Abꝛahe et oibus patribus: miſericoꝛdia/id eſt p̃mium et effectus miſericoꝛdie Chriſti ꝓmiſſi edificabitur/id eſt firmabitur ineternuꝫ in celis: id eſt in bonis celeſtibus ⁊ nõ terrenis: ⁊ veritas tua/id eſt impletio pꝛomiſſionis ⁊ finis que eſt vera fruitio ⁊ quies eterna/p̃parabitur a Chriſto in eiſdem celis. hoc dicit. Nam ſicut deus ꝓmiſit nobis pꝛemium in celo: ita veritas illius p̃mij pꝛeparata eſt nobis a Chriſto in eiſdem celis per ſuã paſſionem et reſurrectionẽ: ſicut ſupꝛa dictũ eſt pſalmo octogeſimotertio ⁊ quarto. Item per illos celos intelliguntur etiam apoſtoli: in quibus Chriſtus edificauit mĩam. id eſt dedit legem euãgelicam: vt ceteris mĩam dei pꝛedicarent. ⁊ edificauit in eis etiam pꝛimo mĩam: q: pꝛimo eos miſericoꝛditer elegit ⁊ iuſtificauit: ⁊ poſtea in eis veritatem euangelicam pꝛeparauit: vt ceteris pꝛedicarẽt. ⁊ ideo dicit pꝛopheta. O deus ego cantabo miſericoꝛdias ⁊c. Qm̃ mĩam dixiſti mihi per reuelationem ſupple/miſericoꝛdia ⁊ iuſtificatio edificabitur/pꝛimo in celis. i. in apoſtolis eos vocando ⁊ iuſtificando: et poſtea pꝛebarabitur veritas tua euãgelica in eis eos inſtruendo ⁊ illuminando. Quomodocunq; ergo fit: Nota

ſemper deus promiſit miſericordias: in veteri teſtamento: ⁊ preparauit veritatē in nouo. Item dicit: Diſpoſui teſtamentū meū electis meis. in qua locutione ⁊ clauſula ꝓpheta implicat oēs ꝓmiſſiones factas in veteri teſtamēto: quia vetꝰ teſtamentum nihil aliud eſt niſi diſpoſitio ⁊ preparatio ad nouum. ⁊ ideo dicit: tu deus etiam dixiſti: Diſpoſui teſtamentū meum electis meis. Nā promiſſiones facte Abrahe/ Iſaac: ⁊ Jacob/ ⁊ Moyſi fuerūt quedā diſpoſitiones: vt illi ponerent ſpem ſuā in Chriſto futuro. Unde per illas promiſſiones diſponebantur ad fidem: in qua fide iuſtificabātur ⁊ ſaluabantur: vt ait apoſtolus ad Romanos. iiij. ⁊ patet de Abrahā: quia credidit deo de promiſſiōe ſibi facta de Chriſto futuro: ideo reputatum eſt ei ad iuſtitiā: id eſt iuſtificatꝰ eſt Geñ. xv. Item tota fabricatio tabernaculi ⁊ deſcriptio: ⁊ omnia myſteria ⁊ precepta cerimoniarum/ ⁊ ſacramenta veteris legis: ⁊ edificatio tēpli Salomonis ⁊c. nō fuerunt facta gratia ſui: niſi inquātum erant diſpoſitiones ⁊ figure ad Chriſtum: ⁊ legem euāgelicam. ⁊ ideo dicit. Tu domine dixiſti mihi per reuelationem: ego diſpoſui teſtamentum electis meis: id eſt patribꝰ veteris teſtamēti diſpoſui per figuras omnia myſteria incarnationis ⁊ paſſionis ⁊ reſurrectionis: et eadem preparaui in veritate: ⁊ compleui fidelibus meis in nouo teſtamēto. Sed tu deus ſpecialiter promiſiſti mihi dicēdo. ego iuraui Dauid ſeruo meo: id eſt cum firmo pacto immobiliter promiſi. ij. Regum. vij. capite. qđ vſq; in eternum ꝓparabo ſemen tuum: ⁊ edificabo ſedem tuam: ſcilicet tui regni in generatione ⁊ generationem. ⁊ ſic non ſolummodo promiſiſti mihi ſucceſſionem in generatione: ſed etiam eternitatem regni per Chriſtum. Ex quo patet ꝙ propter talem promiſſionem ſpecialiter mihi factam de eterna ſucceſſione generationis ⁊ regni mei teneor in eternum cantare: ⁊ cantabo miſericordias tuas/ ⁊ annūciabo veritatem tuam in generatione ⁊ generationem.

xvj. di. naſci.

Confitebuntur celi mirabilia tua domine: etenim veritatem tuam in eccleſia ſanctorū.

Quoniam quis in nubibus equabitur domino: ſimilis erit deo in filijs dei.

de pſe. di. ij. c. ecceſ. ſerunt

Deus qui glorificatur in cōcilio ſanctorū: magnus ⁊ terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.

¶ Quia ſuperius facta fuit promiſſio de myſterio incarnationis ⁊ de ſucceſſiōe regni eterni: hic admiratur de ineffabilitate huius myſterij. Nam admirabile eſt ꝙ aliquis homo mortalis poſſit eſſe eternus ⁊ durare in eternum: ⁊ ꝙ aliquod regnum poſſit eſſe eternum in hoc mundo: ⁊ ꝙ aliqs homo poſſit habere ſedem eternam ⁊ regalem in celo. et ideo dicit ꝙ hoc myſterium ita ineffabile ⁊ incomprehenſibile apud homines confitebunt̄ celi: quia homines non poſſunt hoc confiteri niſi celeſtes efficiantur: quia aliter homines nō poſſunt credere myſterium incarnationis: niſi per ſigna celeſtia: ⁊ homines celeſtes. ¶ Hoc ergo preuidēs Dauid in ſpiritu dicit. O domine/ celi cōfitebunt̄ mirabilia tua: ſcilicet mirabile myſterium incarnationis/ et natiuitatis/ ⁊ mortis/ ⁊ paſſionis/ ⁊ reſurrectionis. Primo/ quia in tua natiuitate apparebit noua ſtella in celo denūcians natiuitatē temporalē regis eterni: ⁊ ducet magos vſq; ad cunas infantis: ad adorandū Regem natū. Item annunciabūt ⁊ cōfitebūtur celi mirabilia tua: quā angeli cantabunt. Gloria in excelſis deo. Item celi cōfitebunt̄ mirabilia tua in tuo baptiſmo: quā apparientur: ⁊ vox paterna audietur dicens. Hic eſt filius meus dilectus ⁊c. Hoc idem confitebūtur celi in tua transfiguratione: Itē confitebuntur celi mirabilia tua in paſſione: quando ſol obſcurabit̄: ⁊ fient tenebre ſuper vniuerſam terrā. Item in tua reſurrectione quā cū magno terremotu deſcendet angelus de celo: ⁊ reuoluet lapidem ab oſtio monumēti. Itē cōfitebunt̄ celi mirabilia tua in tua aſcenſiōe quā angeli dicent. Viri Galilei quid admiramini ⁊c. Item confitebuntur celi: id eſt homines celeſtes: ſcʒ apoſtoli: qui dicti ſunt celi in ſacra ſcriptura: quādo per totum orbē tuā incarnationem/ ⁊ natiuitatem/ ⁊ paſſionem: ⁊ totam legem euangelicam predicabunt: ⁊ ſic confitebunt̄ veritatem: id eſt legē euāgelicam in eccleſia ſanctorum: id eſt omnium fidelium. Confitebuntur enim veritateʒ tue diuinitatis: ⁊ omnia miracula tua facta ſupra naturā: qđ quidē myſterium incarnationis ⁊ cetera mirabilia miracula non poterant fieri per humanam facultatē: nec aliquis poteſt aſcendere in celum: nec facere talia mirabilia niſi deus/ aut equalis deo: ⁊ ideo ſequitur. Quoniam quis in nubibus equabitur deo: Unde propheta preuidens Chriſtū ſic eleuari in celū in nubibus: ⁊ ſedere ad dexterā patris: ⁊ facere alia mirabilia: prorumpit in admirationem: ⁊ dicit. Celi confitebunt̄ mirabilia tua: q̄ ſunt ſupra hominem: ⁊ potius diuina. Nam quis equabitur ⁊ erit equalis deo i nubibus celi: aut quis erit ſimilis dño in filijs dei: id eſt inter angelos ⁊ homines: qđ poſſit aſcēdere in celum propria virtute: ⁊ ſedere ad dexteram: id eſt equalitatem patris: quaſi dicat: nullus angelus/ nec homo purus niſi ſit deꝰ. Et ideo ſequitur: deus eſt ille homo Chriſtus Jeſus: q̄ glorificatur in concilio ⁊ ſocietate ſanctorum: ⁊ ſedet ad dexteram patris. Et ideo non eſt angelus/ nec purus homo: ſed deus ⁊ homo magnus in potentia/ terribilis in poteſtate iudiciaria ſuper oēs homines qui in circuitu eius ſunt. Quaſi dicat: q̄ iſte Chriſtꝰ qui fecit iſta mirabilia in terris et aſcēdit in celū: ⁊ ſedet ad dexteram. i. ad equalitatē patris ſm diuinitatem/ ⁊ ſimul adoratur ⁊ glorificatur cū patre in concilio ſanctorum: nō ſolūmodo eſt homo. ſed deus ⁊ magnus dominus in virtute: ⁊ terribilis in potētia ⁊ iudicio: quia expoliauit infernuʒ ⁊ ſuperauit mortem. Et iudex ⁊ dñs ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt. Et iſta mirabilia confitebuntur celi. i. apoſtoli ⁊ omnes predicatores in eccleſia ſanctorum in hac eccleſia per gratiam: ⁊ in ſuperna per gloriaʒ. Et deinde cōuerſus propheta ad Chriſtum dicit in perſona totius eccleſie.

Domine deus virtutum quis ſimilis tibi: potens es domine: et veritas tua in circuitu tuo.

¶ O Chriſte domine deus virtutum/ q̄s ergo erit ſimilis tibi: quia veritas tua erit ſemꝑ in circuitu tuo. Oia promiſſa in te complebuntur. Nam tu es potens in miraculis faciendis: et ad vincendū diabolum/ ⁊ expoliandum infernum/ ⁊ ad delendā idololatriam/ et ad eijciendum foras principem huiꝰ mundi diabolum: qui per tot tempora regnauit: et ad liberandum hominem a peccato per mortem et paſſionē ⁊c. Et narrat per ſingula.

Matt. viij. Marc. iiij. Luce. viij.

Tu dominaris poteſtati maris: motū autem fluctuum eius tu mitigas.

Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbū: in brachio virtutis tue diſꝑſiſti inimicos tuos.

¶ Tu dominaris poteſtati maris: quia ambulaſti ſuꝑ aquas ſiccis pedibꝰ ⁊ ꝑcepiſti fluctibꝰ maris ſtare: ⁊ motū eorū mitigaſti: ⁊ Petrū cū ceteris de profundo pelagi liberaſti. ⁊ cetera. Itē ſicut quondam in mari rubro humiliaſti Pharaonē ſuperbū: ⁊ diſperſiſti ⁊ ſubmerſiſti oēs ſeruos eius: ita per paſſionē ⁊ reſurrectionē tuā humiliaſti diabolum ſuperbū ſicut vulneratū ⁊ victū a te: ⁊ in brachio ⁊ in potētia virtutis tue diſperſiſti primo diabolos/ ⁊ fugaſti inimicos tuos ꝑ infernū: quādo attraxiſti predā ſanctorum patrū. Secūdo diſperſiſti eos a mundo/ et fugaſti quā diſſipaſti idololatriā. Tertio diſꝑſiſti ꝑ mūdū Judeos obſtinatos qui te crucifixerūt. Nec mirum ſi talem habes poteſtatem. nam

Tui ſunt celi ⁊ tua eſt terra: orbem terre et plenitudinem eius tu fundaſti: aquilonem ⁊ mare tu creaſti.

Quaſi dicat. Sicut in toto vniuerſo creaſti celuʒ ⁊ terrā: ita in eccleſia creaſti celos. ſ. apoſtolos: ⁊ terram qui ſunt populi: ⁊ totam plenitudinē eccleſie creaſti: in qua inuenitur oriens ſcilicet tēpus apoſtolorū: ⁊ occidens: id eſt tēpus Antichriſti: ⁊ aquilo qui ſunt heretici ⁊ falſi chriſtiani ⁊ frigidi: ⁊ inuenitur mare. i. perſecutiōes. In hebreo habet̄: aquilonē ⁊ dextrum tu creaſti: quia in eccleſia inuenit̄ dextrū ⁊ ſiniſtrum. dextrum ſiue meridionale ſunt catholici ſiue boni chriſtiani: ſiniſtruʒ eccleſie ſunt heretici et mali chriſtiani. illos enim permittit deꝰ in eccleſia: iſtos aūt creat per gratiam.

Luc. Matt. xvij.

Tabor ⁊ Hermō in nomine tuo exultabūt tuum brachium cum potentia.

¶ Tabor eſt mons in terra ꝓmiſſionis: vbi Barach vicit exercitum Siſare. Judicū. iiij. Hermon autem mons paruus eſt prope Jordanē iuxta quē tranſierūt filij Iſrael in terrā promiſſionis. Sʒ poſtea in monte Tabor Chriſtꝰ fuit transfiguratus vbi apl'is oſtendit gloriā ſuā: ⁊ iuxta Hermō in Jordane fuit baptizatꝰ. iō dicit ꝓpheta. O Chriſte mons Tabor et Hermon exultabunt quā in vtroq; audiet̄ vox paterna dicens. Hic eſt filius meus dilectus. Nam in vno oſtendet̄ tua gloria: ⁊ in altero tua potētia. Nā aqua Jordanis recipiet virtutē regeneratiuam ex tactu tuo/ ⁊ virtute ſpūs ſancti deſcendente ſuper aquas: ⁊ ibi dabit̄ virtꝰ ⁊ potētia ipſi baptiſmo ad delēda peccā: ⁊ ad eijciēdū diabolū foras. Ex quibus patʒ ꝙ Tabor ⁊ Hermon exultabūt in illis diebus: cū viderint brachiū tuū. i. hūanitatē tuā: q̄ dr brachiū ⁊ inſtrumentū diuinitatis ad exercēdū miracula. ſed oia iſta facies cum potentia diuinitatis.

Firmetur manus tua et exaltetur dextera tua iuſtitia: et iudicium preparatio ſedis tue.

xv. q. 8. vſ. c. ſi a ſacerdotibꝰ ſ xcv. di. c. ecce. et. xiij. q. ſ. ca. his ita. ꝙ. ō pe. diſt. ſ. ꝭ ecōtrario.

Miſericordia ⁊ veritas precedent faciem tuam: beatus populꝰ qui ſcit iubilationeʒ.

Domine in lumine vultus tui ambulabūt: ⁊ in nomine tuo exultabūt tota die: ⁊ in iuſtitia tua exaltabuntur.

Quoniam gloria virtutis eorum tu es: ⁊ in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum.

¶ Hic ꝓpheta petit accelerari aduentū xp̄i: vt expediat redemptionē noſtrā ꝑ predicationē et paſſionē/ ⁊ reſurrectionē/ ⁊ aſcenſionem. Dicit ergo. O Chriſte: firmetur manus tua cōtra inimicos tuos diabolos: eos debellādo ⁊ fugando: ⁊ pctā nr̄a delēdo per paſſionē. Et exaltet̄ dextera tua ⁊ potentia tua ꝑ reſurrectionē: ⁊ iuſtitia tua ⁊ iudiciū erit preparatio ſedis tue per aſcenſionē: quia tunc tradetur tibi iudiciaria poteſtas vniuerſalis in celo ⁊ in terra: ⁊ ſedebis ad dexteraʒ prīs. ſed in oibus mīa ⁊ veritas precedēt faciē tuā. Unde eſt notādū ſicut ſuperius dictū eſt: ꝙ ante aduentū Chriſti prima erat ꝓmiſſio ⁊ punitio: ideo oēs expectabāt miam ⁊ veritatem: ⁊ iuſtitiam per miſericordiā tēperandam. Sed poſt aduentū Chriſti mīa ⁊ veritas paſſionis precedunt iuſtitiam: ⁊ ſic iuſtitia iā eſt temperata cū miſericordia. et ideo hec eſt differētia īter nos ⁊ illos. et ideo prenuncians dignitatē ⁊ gratiā noui teſtamēti/ dicit Miſericordia ⁊ veritas iuſtitie precedent faciē tuam O Chriſte: ⁊ o popule chriſtiane. ideo addit. Beatus ppl's chriſtianꝰ qui ſcit iubilationē pre gaudio pro gratiarū actione/ ⁊ pro beneficio redemptionis. Itē multas alias cauſas iubilandi habebit populus xp̄ianꝰ. Nam in lumine vultus tui. ſ. in lumine legis euāgelice ambulabunt: q̄ oſtendet eis clarā viā ad patriā: ⁊ in noīe tuo exultabunt: quia in noīe Jeſu demonia eijciēt: linguis loquent̄ nouis: ſerpētes tollent ⁊c. Et in iuſtitia tua: ſcʒ in paſſione tua: per quam fiet iuſtitia peccati: ⁊ in lege tua exaltabunt̄: id eſt iuſtificabūtur a pctō ⁊ exaltabuntur in dignitate nominis xp̄iani: vincent diabolū ⁊ peccatū virtute baptiſmi ⁊ ſacrorū. ⁊ hoc fiet/ quia gloria virtutis eorū tu es: ⁊ nō alius. Et ſic in beneplacito tuo/ ⁊ gratia que prouenit ex bn̄placito tuo/ ⁊ liberalitate/ ⁊ miſericordia/ exaltabitur cornu noſtrum: ⁊ honor: quia triūphabimꝰ de diabolo. Et vnde euenient nobis iſta: ſcilicet dignitas ⁊ honor ⁊ exaltatio? Reſpōdet ꝙ per incarnationem Chriſti: qui voluit aſſumere carnem noſtrā ⁊ humanitatem. Ideo ſubdit.

Quia domini eſt aſſumptio noſtra: et ſancti Iſrael regis noſtri.

xi. q. iij. ad men. ſam.

¶ Id eſt quia aſſumptio noſtre hūanitatis eſt facta a dño filio dei qui eſt ſanctus Iſrael/ ⁊ rex noſter. Nā aſſumendo carnē noſtrā factꝰ eſt caput eccleſie ⁊ rex et dux noſter: ⁊ ſanctificator noſter. ⁊ ſic nos exaltauit ⁊ honorificauit ⁊ dignificauit. Ex q̄ patet ꝙ a principio huius pſalmi vſq; ad pñtem verſum/ dependet ⁊ continuat̄ tota vna ſententia. Nam dicit propheta. Miſericordias domini in eternum cantabo ⁊c. Et hoc quia dixiſti et promi-

ſiſti: ideo miſericordia ineternum edificabitur in celis. Nā tu promiſiſti ꝙ filius meus Chriſtus edificaret domum tibi ineternum: ſcilicet eccleſiā catholicam in terris: ex qua replebitur eccleſia celeſtis. ideo ita fiet. Nam ipſe edificabit miſericordiā ineternum in celis: ⁊ preparabit veritatem tuam ineternum. Itē tu dixiſti. Diſpoſui teſtamētū tuū electis meis: quod figurabat totum myſterium incarnationis. Nam totum teſtamētū vetus erat diſpoſitio ⁊ preparatio ad euangelium ⁊ eccleſiam. ⁊ ſimiliter dixiſti. Ego iuraui Dauid ſeruo meo: vſqꝫ ineternum preparabo ſemen tuum: id eſt ſeruabo generationes ex ſemine Dauid: ⁊ continuabo vſqꝫ ad Chriſtum. Et deinde preparabo ſemen regeneratum in Chriſto vſqꝫ in ſempiternum: ⁊ edificabo in generatione ⁊ generationem ſedem ⁊ regnū tuū. Et ideo cum iſta oīa fuerint impleta in Chriſto: tūc confitebuntur celi mirabilia tua in eccl'ia fidelium ſed hoc erit mirabile. Nā qs in nubibus equabitur dño ⁊c. Tunc rñdet ꝙ Chriſt⁹ deus q̄ glorificabitur in cōſilio ſanctorū equabitur dño in eternitate: et erit ſil'is ei in ſubſtātia ſecūdū diuinitatē. Et tunc Dauid apoſtrophat ad xp̄m ꝓrūpēs in cōfeſſionē laudis dicens. Dñs deus virtutū ⁊c. ꝓnūcians virtutes xp̄i. et triūphū ⁊ potētiā ⁊c. vt dictū eſt: vſqꝫ ad humanā exaltationem ⁊ dignitatem.

eſa. xxv. j. regū. vij. ij. regū. v. ij. reg. xv iij. j. regū. xi. ij. regū. xviij. ij. reg. vij. ⁊ j. reg. xvj.

Tunc locutus es in viſiōe ſanctis tuis: et dixiſti poſui adiutorium in potente: ⁊ exaltaui electum de plebe mea.

Inueni Dauid ſeruū meū: oleo ſancto meo vnxi eum.

Manus enim mea auxiliabitur ei: et brachium meum confirmabit eum.

Nihil proficiet inimicus in eo: ⁊ filius iniquitatis non apponet nocere ei.

Et concidā a facie ipſius inimicos ei⁹: ⁊ odientes eum in fugam conuertam.

Et veritas mea ⁊ mīa mea cum ipſo: et in noīe meo exaltabitur cornu eius.

Et ponam in mari manum eius: ⁊ in fluminibus dexteram eius.

¶ Poſtꝙ ſuperius cecinit ⁊ admiratus eſt myſteriū incarnationis ſibi promiſſum: nunc in hac ſcd̄a ꝑte principali petit ſucceſſionē eternam ſui regni: explicando particulariter totā promiſſionē ſibi factā: in qua duo facit. Nā primo facit qd̄ dictū eſt. Scd̄o adducit qddā impedimētū qd̄ videt̄ impedire totū effectū promiſſionis: ibi. Tu vero repuliſti. ¶ Quantū ad primū eſt aduertendū ſicut ſupra dictū eſt: ꝙ totus iſte pſal. fundat̄ ſupra illā ꝓmiſſione factā ipſi Dauid reuelatā ipſi Nathan de ſucceſſione regni ſcriptā. ij. Reg. vij. ca. Que q̄dē promiſſio eſt neceſſe vt ad literā hic ſcribat̄: q̄ quidē promiſſio talis eſt. Nā cum Dauid ꝓponeret in corde ſuo edificare tēplum ſirū dño: locutus eſt dñs ad Nathan dicens. Hec dices ſeruo meo Dauid. Hec dixit dñs exercituū. Ego tuli te de paſcuis ſequentem greges: vt eſſes dux ſuper populū meū Iſrael ⁊ infra: Cumqꝫ cōpleti fuerint dies tui: ⁊ dormieris cū patribus tuis: ſuſcitabo ſemē tuū poſt te/ quod egredient̄ de vtero tuo: ⁊ firmabo regnū eius: ipſe edificabit mihi domū noī meo: ſtabiliā thronum regni eius vſqꝫ in ſempiternū: ego ero ei in patrē: et ipſe erit mihi in filiū: q̄ ſi inique aliq̄d geſſerit: arguā eū in virga virorū: ⁊ in plagis filioꝝ hoīm: miſericordiā aūt meam nō auferā ab eo: ⁊ fidelis erit dom⁹ tua: ⁊ regnum tuū vſqꝫ ineternum ante faciē meā: ⁊ thron⁹ tuus erit iugiter firm⁹. Hec ſunt verba ad literā totius prophetie: quā ꝓphetiā intelligūt Iudei ad literā de ſalomone ⁊ regno ei⁹ ꝑciſe: ſed hoc eſt manifeſte falſū. Nā aliqua ſunt ⁊ dicuntur in hac ꝓphetia q̄ nullo modo poſſunt pertinere regno Salomonis. Nā regnū Salomonis tēporale nō fuit eternū: nec firmū: imo defecit in captiuitate Babylonis: nec ipſe fuit ſemꝑ fidelis: nec dom⁹ ſua: imo ipſe fuit idololatra et oēs ſucceſſores ei⁹ ꝓter Ezechiā ⁊ Ioſiā. Et regnū ei⁹ ilico poſt ipſum fuit diuiſum. Et ideo eſt valde aduertendū ꝙ ſicut agēs artificiale ſemꝑ ī actiōe ſua recipit duo vnū ꝓncipaliter ⁊ ꝑ ſe: ⁊ aliud tanꝙ viā: ſicut domificator primo ꝓncipaliter ⁊ ꝑ ſe reſpicit finē tanꝙ terminū principaliter intentū. ſ. quietē ⁊ ſecuritatem ab imbribus ⁊ caumatib⁹: ſcd̄o aūt ⁊ minus principal'r reſpicit ea q̄ ſunt ad finē. Sil'r medic⁹ primo ⁊ principal'r tanꝙ terminū vltimatū intēdit ſanitatē: ſed tanꝙ viam ad finē intendit medicinā et potionē: que quidē potio nō eſt gratia ſui: ſed gratia finis. Ita pariter deus oīpotens in tota ſcriptura ſacra ve. te. ⁊ oībus ꝓmiſſionib⁹ ſuis: primo ⁊ principaliter intēdebat Chriſtū in lege ꝓmiſſum: et regnū eius tanꝙ finē vltimatū principal'r intentū: ſꝫ ex cōſequēti intendebat ea q̄ figurabāt ipm̄ Chriſtū: ⁊ regnū ei⁹. Et iſta talia intēdebat tāꝙ viā in finē. Nā figura reſpectu figurati ē ſicut via ad finē ⁊ terminū. Et ſic Salomō fuit figura xp̄i inquantū edificauit illud templū: ⁊ regnauit in pace in regno ſuo: ſed q: figura non pōt eſſe ita ꝑfecta ſicut figuratū: nec via ſicut terminus: ideo Salomon nō potuit edificare tēplū eternū: nec firmare ſuū regnū eternū: ſed ſol⁹ Chriſtus figuratus ꝑ Salomonem edificauit ⁊ firmauit tēplū ⁊ regnū eternū: ideo ſupradicta ꝓphetia in parte verificat̄ de Salomone: ⁊ verificata fuit tanꝙ de figura ⁊ de via: ſed verificata et impleta fuit de Chriſto tanꝙ de termino vltimato ⁊ principaliter intento. Et ideo Salomon nō in oībus fuit figura Chriſti: ſed in his que bene fecit iuxta ꝓceptū patris: ⁊ in hoc decipiuntur Iudei: q: viderūt aliqua eſſe īraliter impleta in Salomone tpaliter: ⁊ ideo putarūt ꝙ tota prophetia primo ⁊ ꝓncipaliter ⁊ ꝓciſe fuiſſet dicta de Salomōe. Sed propheta Dauid cui facta fuit talis promiſſio/ multū inſudauit ⁊ laborauit: poſtꝙ fuit in quiete: vt poſſet ſcire intelligentiā hui⁹ ꝓmiſſiōis: ⁊ ideo fuit ipſi reuelata tota veritas hui⁹ ꝓphetie ſcilicet quō erat intelligenda de Chriſto deo ⁊ homine meſſia in lege ꝓmiſſo: de ſua generatione ⁊ poſteritate naſcituro: ſicut ipſe dicit. ij. Reg. xxiij. ca. vbi dicit: Hec ſunt verba nouiſſima que dixit Dauid filius Eſai. Dixit vir cui conſtitutū eſt de xp̄o dei Iacob egregi⁹ pſaltes Iſrael. Spūs dñi locut⁹ eſt ꝑ me: ⁊ ſermo ei⁹ per linguā meā: deus Iſrael mihi locut⁹ ē fortis Iſrael: ſicut aurora oriēte ſole mane abſqꝫ nubibus rutilat ⁊c. nec tanta eſt domus mea apud deum: vt pactum eternum iniret mecum firmum in oībus atqꝫ munitū. Ex ſupradictis verbis patet ꝙ ꝓter reuelationē factā ipſi Nathā: facta eſt alia reuelatio immediata a ſpū ſancto ipſi Dauid magis clara ⁊ explicita: ꝑ quā magis intellexit veritatē ſupradicte ꝓmiſſionis de eterna ſucceſſione ſui regni implēda in xp̄o. Et ſic eſt dicēdū ꝙ melius ⁊ clari⁹ intellexit ſupradictā promiſſionē Dauid: ꝙ Nathan: ⁊ ideo Dauid iā illuſtratus ſpū ſancto declarat illā ꝓmiſſione fuiſſe dictā de xp̄o in lege ꝓmiſſo. Et ideo ī hac ſcd̄a parte pſalmi dicit. O dñe ⁊ pater tūc locutus es in viſione ſanctis tuis. ſ. Samueli qñ ꝓcepiſti vngi Dauid in regē. ſ. Regū. xvj. q: fuit figura xp̄i futuri regis. ⁊ etiā locut⁹ es in viſione ipi Nathan: de ſucceſſione ⁊ ꝑpetuitate regni xp̄i: ⁊ vltimo mihi ſupradictā ꝓmiſſionē declaraſti. Vñ dixiſti cū ꝓmiſſione: Poſui adiutoriū in potēte. i. dedi oīpotentiā ipſi filio meo Chriſto: ⁊ exaltaui ipm̄ de plebe. Nā ſicut exaltauit Dauid de gēte paupere: ita fecit de⁹ naſci Chriſtū ex matre paupere. Nā oīa iſta q̄ verificant̄ hic de Dauid ad literā/ verificant̄ de Chriſto in figura: vt pꝫ intuēti. ideo nō eſt neceſſe explanari literā cū de ſe ſit plana: ſed figurā de regi. Nā ſicut Dauid fuit exaltat⁹ de humili ſtatu: ita ⁊ Chriſt⁹: licet deſcendat a Dauid. ⁊ ſequit̄. Inueni Dauid ſeruū meum: oleo ſancto meo vnxi eū ꝑ Samuelē: vt pꝫ primi Reg. xvj. Hoc fuit etiā impletū in Chriſto q: electus eſt obediēs patri: ⁊ vnct⁹ oleo letitie: ⁊ baptizat⁹ ꝑ Ioannē baptiſtā in Iordane in pſona toti⁹ corporis myſtici. Chriſt⁹ aūt Dauid etiā dicit̄: q: manu fortis. Man⁹ aūt mea. i. poteſtas auxiliabit̄ ei: ⁊ brachiū meū cōfortabit eū. Chriſt⁹ enī dicit̄ manus dei patris ⁊ brachiū: inquantū naturaliter ꝓcedit a patre: ſicut manus ⁊ brachiū a corpore: q: quicq̄d habet filius inquantū deus habet a patre: ⁊ inquātū homo a verbo: ⁊ a tota trinitate. Nihil ꝓficiet ⁊c. hoc dicit: q: diabolus nil potuit cōtra Chriſtū. Primo: q: fuit liber ab omni peccato. Scd̄o q: liberauit genus humanū a diabolo filio iniq̄tatis. Et concidā. i. dirūpā ⁊ diſſipabo ⁊ fugabo a facie eius inimicos. ſ. demones: ⁊ odiētes eum in fugā cōuertā. Hoc enī multipliciter impletū eſt in Chriſto. Primo qñ fugauit demones a corporibus obſeſſis. Secūdo qñ abſtraxit ſanctos patres de inferno. Tertio qñ deleuit pctā ꝑ ſacramenta. Quarto qñ deleuit idololatriā de mundo. Quinto etiā qñ fugati ⁊ diſꝑſi ſunt inimici eius Iudei ꝑ mundum ⁊ pulſi a Hierl'm. Et veritas mea ⁊ mīa mea cū ipſo. hoc dicit: q: ꝑ paſſionē Chriſti facta ē nobis mīa: q: ſubleuati ſumus a miſeria. q̄ mīa etiam dicta eſt veritas: inquātū fuit adimpletio ꝓmiſſoꝝ in Chriſto: vt ſepius dictū eſt. Sed q: ex humilitate paſſionis adeptus eſt Chriſt⁹ nomē qd̄ eſt ſuꝑ omne nomen: ⁊ exaltatus eſt ⁊c. ideo ſequit̄. Et in noīe meo exaltabit̄ cornu ei⁹. i. poteſtas ⁊ imperiū ei⁹. Et ponā in mari manū. i. potētiā eius/ ⁊ in fluminib⁹ dexteram. i. ſceptrū ei⁹. Hoc dicit. Nā apoſtoli nō ſolum ꝑdicarūt euāgeliū in Iudea ⁊ Samaria ſed in inſulis maris: ⁊ vſqꝫ ad flumina Indorū: ⁊ Ethiopū ſ. vſqꝫ ad fontē Nili/ ⁊ etiā ad fontes Gangis apud Indos: ⁊ ad fontē Thanais apud Scythas: ⁊ breuiter a mari vſqꝫ ad mare ⁊ vſqꝫ ad fines terre: ⁊ dilatatum eſt regnū Chriſti ſicut dictū eſt pſal. lxxj.

Ipſe inuocabit me pater meus es tu: deus meus ſuſceptor ſalutis mee.

Et ego primogenitum ponā illum: excelſum pre regibus terre.

pſe. diſ. ij. acceſſerunt.

¶ Poſtꝙ deſcripſit ꝓmiſſionē magnitudinis imperij etiā hic deſcribit dignitatē huius regis quo ad ſubſtātiā: q: filius naturalis ipſi⁹ dei patris ⁊ cōſubſtātialis: ideo dicit ipſe Ieſus Chriſtus inuocabit me dicēs: pr̄ me⁹ es tu naturalis. ¶ Nā Chriſtus nō ſolū inquantū de⁹ eſt fili⁹ naturalis dei patris: ſed etiā inquātū hō: q: nullū aliū patrē habet in terris. Nā ope ipſi⁹ ſpūs ſancti in vtero v̄gineo format⁹ eſt ex puris ſanguinib⁹: q̄ quidē ſpūs ſanctus eſt virt⁹ dei pr̄is. ⁊ ideo etiā inꝙtū hō dicitur naturalis dei fili⁹: maxime q: vnit⁹ eſt ꝑſonal'r verbo: ⁊ iō in oīb⁹ vere inuocauit patrē: q̄ fuit de⁹ ei⁹ ꝑ creationē aīe. ⁊ fuit ſuſceptor ſalutis ei⁹/ non ſolū quo ad mēbra: ſed etiā quo ad ipm̄: inꝙtū eū pater ad gloriā ſuſcitauit. ¶ Et ego primogenitū ponā illū. eſt enī Chriſtus primogenitus ⁊ vnigenit⁹ nō ſolū quo ad diuinitatē/ ſꝫ etiā quo ad humanitatē. Itē eſt primogenit⁹ q̄ ad hereditatē quā adeptus eſt vſqꝫ ad terminos terre: ⁊ in celo ⁊ ī terra. Tertio dr̄ ꝓmogenit⁹: q: excelſus poſit⁹ eſt pre oībus regib⁹ terre ſedēs ad dexterā pr̄is in excelſis cui data eſt vniuerſalis ptās. Nā terrenis regibus dat ptātē in vno regno ⁊ ꝓuincia: ſꝫ Chriſto data eſt in celo ⁊ in terra ⁊ ſuꝑ oēs gētes tanꝙ ꝓmogenito dei pr̄is. ⁊ iō dicit. Excelſum pre regib⁹ terre.

P

Q

Ineternum ſeruabo illi mīam meam: ⁊ teſtamentum meum fidele ipſi.

Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius: et thronum eius ſicut dies celi.

de pſe. diſ. ij. q: diuinitatis natura.

¶ Poſtꝙ ſuꝑi⁹ ꝓdixit ⁊ deſcripſit dignitates quas xp̄s accepit a patre ꝓ ſe: nūc enumerat ea q̄ accepit a patre ꝑ mēbris ſuis: ⁊ ꝓ toto corpore myſtico. ¶ Que gn̄al'r fuerūt q̄tuor. Primo enī accepit vniuerſalē miſericordiā ⁊ remiſſionē per mortē ⁊ paſſionē. Scd̄o legē euāgelicā quā dedit ꝑ predicationē. Tertio eternū ſemē ꝑ ſacramēta ⁊ regn̄atione. Quarto poteſtatē ordinis ⁊ iuriſdictiōis. Ideo ait: Ineternū ſeruabo illi mīam meam pro mēbris meis: q: ꝑ paſſionē ſuā relaxauit totū gen⁹ hūanū a captiuitate diaboli: ⁊ teſtamentū. i. lex euāgelica ſemꝑ erit fidelis ipſi: q: oēs iuſtificat/ ⁊ neminē decipit: ſicut ſuꝑſtitiones gētiliū ⁊ alioꝝ hereticoꝝ. Et etiā dicit teſtamētū meū fidele ipſi: q: oīa ſunt impleta ī xp̄o: q̄ ſcripta ſunt in ve. teſ. ꝓ eccl'ia ei⁹/ et vtilitate eccl'ie/ ⁊ mēbroꝝ ⁊c. ⁊ iō ſequit̄. Et ponā in ſcl'm ſecl'i ſemen ei⁹. ſ. ppl'm chriſtianū q̄ dicit̄ ſemē Chriſti: eo ꝙ fonte baptiſmi ſit regn̄atus: cui dat̄ vita ſempiterna in ſeculū ſcl'i. Et thronus xp̄i in eccl'ia erit eternus rōne finis. Nā finis ei⁹ eſt regnare in celo. de quo throno dixit angel⁹ ad Mariā Luce. j. Dabit ei dñs ſedē Dauid patris eius: ⁊ regnabit in domo Iacob ineternū: ⁊ regni eius nō erit finis. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notādū ꝙ ſemē Abrahe ⁊ Iſrael et Dauid habet duplicē reſpectū. Vno modo ad gn̄ationē ⁊ ſucceſſionē carnalē: alio modo ad Chriſtū ꝓmiſſum in illa generatione carnali. Et ideo fuit cōtinuata generatio carnalis ab iſtis vſqꝫ ad Chriſtū: ⁊ ſic Chriſtus in lege ꝓmiſſus natus eſt ex iſtis ſm̄ carnē ⁊ ſcd̄m ꝓmiſſionē. Sed q: nō natus eſt per generationem carnalē: ideo in Chriſto finiuit ⁊ terminata eſt generatio carnalis:

R

S

Not. de ſemine Dauid ⁊ abrahā

⁊ manſit ſola generatio ſm promiſſionem. Et quia
Chriſtus nõ amplius genuit filios carnales: ſed re
generauit filios ſpirituales: ideo totus ppl's chri-
ſtianus p Chriſtũ regeneratus dicit ſemẽ Abrahe
⁊ Iſrael ⁊ Dauid: ⁊ ſm promiſſionem ⁊ nõ ſm car-
nem: qꝛ deſcendunt a Chriſto qui deſcẽdit ab illis
ſm carnẽ ⁊ ſm ꝓmiſſionem. Unde ſicut Jacob ge-
nuit carnaliter duodecim filios ⁊ patriarchas: a q̃
bus multiplicatus eſt tot' ille populus Iſrael ſꝫ
carnem: ita Chriſtus primo ſpũaliter regenerauit
per aquã baptiſmalem duodecim apl'os: a quibus
regeneratus eſt: ⁊ multiplicat' totus popul' Chri
ſtian': ⁊ ideo di cunt duodecim patriarche: ⁊ duo-
decim ꝑncipes eccleſie: quos Chriſt' regenerauit
loco duodecim p̃riarcharũ filiorũ Jacob / de quib'
ſupradictũ eſt pſal. xliiij. pro patrib' nati ſunt filij:
cõſtitues eos principes ſup oẽm terrã. Ex qb' ptꝫ
ꝙ popul' chriſtian' cõtinuatus de ſemine ipſius
Abrahe: ⁊ Jacob: ⁊ ſic tota eccl'ia dicit ſemẽ illorũ
ſm promiſſionẽ ⁊ ſpiritũ: ⁊ hoc eſt illud ſemen de
quo dictũ eſt ipſi Abrahe Gen. xv. Suſpice celum:
⁊ numera ſtellas ſi potes: ſic erit ſemẽ tuũ: ⁊ in ſe-
mine tuo benedicent oẽs gẽtes. Ex quo ptꝫ / quod
huic ſemini ſecundũ ꝓmiſſionẽ ꝓmiſit deus here-
ditatẽ in celis. Et hoc ſemẽ ꝓmiſit de' ipſi Jacob: ⁊
qñ vidit ſcalã a terra vſqꝫ in celuꝫ: ⁊ qñ luctat' eſt
cũ angelo: ⁊ qñ benedixit filio ſuo Juda. Et hoc eſt
ſemẽ eternũ qđ promiſit deus ipſi Dauid / i ſupra-
dicta promiſſione: ⁊ in hoc pſalmo: ⁊ in hoc ſemi-
ne ꝓmiſit ipſi eternã ſucceſſionem in regno: ⁊ ſic
eccleſia dicit dom' Dauid: ⁊ regnũ Dauid: ⁊ ſedes
Dauid. Que quidẽ eccleſia dicit eterna ratione fi-
nis inquantũ cõtinuat cum ſupna: ſicut dictũ eſt
pſal. lxxxvi. Nã ciues hui' ciuitatis iaꝫ ſunt ciues
ſanctorũ ⁊ domeſtici dei: ad Ephe. ij. Quia iã perti
nent ad illã ciuitatẽ: qꝛ cõuerſatio noſtra / in celis
eſt. De hoc ergo ſemine dictum eſt ⁊ ꝓmiſſum ipſi
Dauid: ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius. Et de
hoc regno dictuꝫ eſt. Thronus eius ſicut dies celi:
⁊ ſic patet veritas huius promiſſionis.

De pſe. di. iiij. c. hãc ſocietatẽ §. ꝙ ãt. ſ. q. iiij. c. hoi. & pe. di. ſ. c. multiplex. ex de pactis c. ij.

Si autẽ dereliquerint filij eius legẽ meaꝫ: ⁊ in iudicijs meis non ambulauerint.

Si iuſtitias meas prophanauerint: ⁊ mã-data mea non cuſtodierint.

Uiſitabo in virga iniquitates eorum: ⁊ in verberibus peccata eorum.

Miſericordiam autem meam non diſper-gam ab eo: neqꝫ nocebo in veritate mea.

Neqꝫ prophanabo teſtm̃ meũ: ⁊ que ꝓce-dunt de labijs meis non faciam irrita.

Semel iuraui in ſancto meo: ſi Dauid mẽ-tiar: ſemen eius ineternum manebit.

Et thronus eius ſicut ſol in cõſpectu meo ⁊ ſicut luna perfecta ineternum: ⁊ teſtis in celo fidelis.

¶ Hic remouet quoddã dubium. Nam ſupra dixit
Seruabo illi miam meam ineternũ: ⁊ thronus ei'
ſicut dies celi. Ideo dubitaret aliquis ſi ꝓpter pec
cata populi ⁊ regũ impediret ſupradicta ꝓmiſſio
de Chriſto promiſſo: ⁊ de ei' regno eterno. Ad hoc
rñdet de' dicens: qđ ſi filij Dauid. ſ. Salomon ⁊ ce
teri ſucceſſores deliquerint in lege p idololatriam
vel quodcũqꝫ aliud pctm̃ / ꝓpter hoc nõ impedire
tur: nec ceſſaret ſupradicta ꝓmiſſio: qñ xp̃s veni-
ret in carnẽ: ſed bene tales reges ⁊ ppl'i tranſgreſ-
ſores punirent tp̃aliter: ⁊ verberarent p bella et
captiuitates: tñ pp talia pctã de' nõ ceſſaret: nec
annullaret myſteriũ incarnationis p tot myſteria
⁊ figuras in teſtõ veteri patrib' ꝓmiſſum. Dicit er
go de': tañt pro ſed: ſi filij ei'. ſ. reges ⁊ ſucceſſores
ipſius Dauid: ⁊ Salomonis dereliq̃rint ⁊ p̃uarica
ti fuerint legẽ meã: ⁊ nõ ambulauerint in iudicijs
⁊ p̃ceptis meis: ⁊ ſi ꝓphanauerint iuſtitias meas
p idololatriã: ⁊ nõ cuſtodierint mãdata mea: tunc
viſitabo iniq̃tates eorũ in virga punitionis: ⁊ pu-
niã pctã eoꝝ in v̾beribus tp̃alib': tañt p ſed: nõ au
ferã miam meã ab eo. ſ. ab ipſo Dauid: quã promiſi
oib' eo patrib': ꝙ talis mia redẽptiõis ſe extẽdit
ad totũ gen' humanũ / neqꝫ nocebo ei in veritate ⁊
ꝓmiſſiõe mea: neqꝫ ꝓphanabo. i. nõ falſificabo te-
ſtamẽtũ meũ ⁊ pactũ factũ cũ oib' patrib': ⁊ nõ fa
ciã irrita ⁊ caſſa ⁊ vana ꝓmiſſa q̃ ꝓcedũt de labijs
meis: qꝛ ſemel iuraui in ſctõ meo. i. p ſctitatẽ meã
firmiter promiſi ipſi Dauid ſctõ meo: ꝙ ſemẽ eius
ineternũ manebit p xp̃m: ſi ꝓ nõ: ⁊ nõ mẽtiar: imo
firmiter adimplebo qđ ꝓmiſi. Itẽ ſuabo ꝙ ꝓmiſi
de eternitate regni. ſ. ꝙ thron' ei' erit etern' ⁊ in-
corruptibilis ſicut ſol ⁊ ſicut luna pfecta ineternũ
i. ꝙ ſicut ſol ⁊ luna durabũt ineternũ: ita rgnũ xp̃i
erit eternũ: ⁊ ip̃e xp̃s erit mihi teſtis fidelis in die
iudicij qñ veniet ad iudicandũ: ⁊ apparebit in ce-
lo cũ ptãte magna ⁊ maieſtate: ⁊ thronus ei' erit
mihi teſtis fidelis in celo in die iudicij. Et ly teſtis
põt referri ad ly ſol ⁊ luna. quaſi dicat: ſol et luna
erũt mihi teſtes in celo. Nã ſicut ſol ⁊ luna nõ defi-
cient ineternũ: ⁊ eſt ſil'e illi qđ dr Hiere. xxxiij. Si
irritũ põt fieri pactũ meuꝫ cũ die ⁊ cũ nocte: vt nõ
ſit dies ⁊ nox in tp̃e ſuo: ⁊ pactũ meũ irritũ eſſe po
terit cũ Dauid ſeruo meo: vt nõ ſit ex eo fili' q̃ re-
gnet in throno ei'. Tota etiã iſta pticula põt expo-
ni moral'r de q̃buſcũqꝫ pctõribus filijs eccl'ie peni
tentib' / quib' de' ꝓmittit veniã qñcunqꝫ egerint
pniam. Unde dicit: ꝙ ſi aũt filij ei'. ſ. xp̃iani deliq̃rit
in aliquo pctõ: tñ nõ erit eis ꝓpter hoc irremiſſibi
le: ſi egerit pniam ſed puniã tp̃aliter. Nã p̃mo viſi-
tabo in v̾ga cõminatiõis pctã eorũ leniter puniẽ-
do. Et ſi ꝓcedãt in pctis / viſitabo in verberibus ⁊
plagis pctã eoꝝ / p bella / ⁊ captiuitates / ⁊ peſtilen-
tiã / ⁊ famẽ eos affligẽdo: ſed ſi egerint pniam: mi-
ſericordiam meã nõ diſpergam ab eo. ſ. ab illo po-
pulo / neqꝫ nocebo ei in veritate ⁊ ꝓmiſſione mea:
imo faciã qđ ꝓmiſi / qꝛ nunqꝫ negabo ipſi miam et
veniã: neqꝫ puniã eternal'r: ſed tp̃aliter tantum.

Tu vero repuliſti ⁊ deſpexiſti: diſtuliſti Chriſtum tuum.

Auertiſti teſtamentum ſerui tui: propha-naſti in terra ſanctuarium eius.

Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti fir-mamentum eius formidinem.

Diripuerunt eum oẽs tranſeuntes viam: factus eſt opprobrium vicinis ſuis.

Exaltaſti dexteram deprimentiũ eum: le-tificaſti omnes inimicos eius.

Auertiſti adiutorium gladij eius: ⁊ non es auxiliatus ei in bello.

Deſtruxiſti eum ab emundatione: ⁊ ſedem eius in terra colliſiſti.

Minoraſti dies temporis eius: perfudi-ſti eum confuſione.

¶ Hec eſt tertia pars in qua ꝓpheta cõquerit de
apparẽti impedimẽto p̃dictaꝝ ꝓmiſſionũ. ¶ Naꝫ
tria principaliter fuerũt promiſſa ipſi Dauid. Pri-
mo rex etern' de ſemine ſuo. Scđo ꝑpetuitas re-
gni. Tertio oipotẽtia regis. Sed p tria que poſtea
ipſi Dauid fuerũt reuelata: viſa fuerunt ipſi impe-
diẽda p̃dicta tria ꝓmiſſa. Nã fuit ipſi reuelata de-
ſtructio ciuitatis ⁊ tẽpli ⁊ toti' regni Judee: ⁊ ca-
priuitatis facte p Chaldeos. Scđo ablatio ſceptri
regalis de ſuo ſemine: qđ fuit impletũ i Sedechia
⁊c. Tertio ꝙ iſte rex ipſi ꝓmiſſus erat affligend' ⁊
occidendus. q̃ oĩa videbant eſſe ꝯtraria ꝓmiſſis.
Nã ſi ciuitas erat deſtruenda / ⁊ tẽplũ a fundamẽ-
tis: ⁊ totus ppl's capiend': ergo regnũ non erat ꝑ-
petuũ: nec eternũ. Et ſi reges erant auferẽdi de ſe-
mine ſuo: ergo non poterat ꝑuenire regnũ vſqꝫ ad
filiũ ꝓmiſſum: nec talis fili' erat naſciturus: ſi oẽs
reges erãt auferẽdi. Itẽ ſi ille filius erat naſcitur'
⁊ erat totaliter affligendus / et ignominioſe tractã-
dus: ⁊ finaliter occidend': ergo nõ erat potẽs nec
futur' rex / nec regnũ reſtiturus: nec recuperatu-
rus: nec reſtauratur': cũ per mortẽ eſſet impedien-
dus. Iſta ergo tria videbant ꝓmiſſa impedire: ⁊ re-
rũtñ licet iſta tria darent ipſi Dauid cãm q̃rele: tñ
poſtea fuit ipſi reuelat' modus regni xp̃i ſpũalis
p reſurrectionẽ ⁊ aſcẽſionẽ. ¶ Nã regnũ Dauid fuit
figura regni xp̃i: ⁊ Salomõ ĩq̃tũ filius ⁊ heres Da
uid fuit figura xp̃i; qꝛ vt ſic habuit regnũ pacificũ
poſt multos labores patris. Et ex p̃cepto p̃ris edi
ficauit tẽplũ mirabile: ⁊ murauit ciuitateꝫ triplici
muro. ⁊ vt ſic fuit figura Chriſti. Sed inquãtũ fuit
pctõr. ⁊ deprauatus amore mulierũ ⁊ idololatrie:
vt ſic nõ fuit figura xp̃i: ⁊ ſic ſucceſſores eius ⁊ imi
tatores idololatrie fuerũt expulſi ⁊ priuati regno
terreno: ⁊ regnũ terrenũ eorũ fuit deſtructũ: ⁊ ciui-
tas: ⁊ tẽplũ ꝓpter pctã. Que q̃dẽ deſtructio tp̃alis
fuit figura mort' xp̃i. Nã ſicut ciuitas fuit euerſa: ⁊
diruta: ⁊ pcuſſa: ⁊ poſtea p Jeſũ ſacerdotẽ magnũ
reedificata: p hoc figurabat ꝙ tẽplũ xp̃i terrenũ ⁊
mortale: qđ erat corpus eius humanũ: erat p̃mo
multipliciter affligẽdũ flagellis ⁊ opprobrijs: ⁊ to-
taliter p mortẽ diſſoluendũ ſed poſt triduũ total'r
reſtaurandũ / ideo dicit xp̃s. Soluite tẽplũ hoc: ⁊ i
triduo reedificabo illud. q̃ſi diceret: vos ſoluitis ⁊
deſtruitis tẽplũ hoc. ſ. corpus meũ p mortẽ: ſicut
Chaldei deſtruxerũt tẽplũ Salomonis: ſed Jeſus
ſacerdos reedificauit illud: ita ego reedificabo cor-
pus meũ p reſurrectionẽ: ⁊ reſuſcitabo illud. Ideo
ſubdit euãgeliſta. hoc aũt dicebat de tẽplo corpis
ſui. ⁊ ſic tẽplũ xp̃i. ſ. qđ xp̃s p ſuã reſurrectionẽ re-
edificauit: factũ eſt eternũ: ⁊ ſic cõpleta eſt ꝓmiſ-
ſio facta ipſi Dauid. ſ. ꝙ xp̃s filius ſuus / de ſemine
ſuo naſcitur' / edificaret tẽplũ ⁊ regnũ eternũ. Naꝫ
tẽplũ ſiue regnũ xp̃i nõ eſt de lapidib' materiali-
bus ⁊ inanimatis: ſed ex lapidibus viuis qui ſunt

fideles: quorũ ipſe eſt caput ⁊ fundamentum: ergo
in die reſurrectionis fundauit tẽplũ eternum ⁊ ec-
cleſiam: ⁊ ſic ꝓmiſſio fuit verificata in xp̃o tam de
rege ꝙ de regno eterno: ⁊ de oipotentia eius. Nam
tunc fuit ipſi data ptãs in celo ⁊ in terra. Mat. vl.

u

¶ Duo ergo facit ꝓpheta. Nã primo exponit que-
relam ſuã de impedimẽto ꝓmiſſionis. Scđo orat
pro veritate ſpirituali ꝓmiſſi. ibi. Uſquequo dñe
Auertis. Et nota ꝙ iſta prima pars ẽ dupliciter ex
ponẽda. Primo ꝓ deſtructione regni ⁊ tẽpli terre
ni Judeorũ p Chaldeos. Scđo exponit de perſecu-
tione ⁊ morte ⁊ paſſione Chriſti facta per Judeos.
Nã dictũ eſt ꝙ ciuitas ⁊ tẽplũ primo ſignificat ꝑ-
ſonã Chriſti: ⁊ ex cõſequẽti eccl'iaꝫ: ⁊ ſic deſtructio
ciuitatis ⁊ tẽpli fuit figura diſſolutionis ⁊ mortis
xp̃i: ⁊ ſic iſta litera prius fuit verificata de figura: ⁊
poſtea de figurato. ⁊ ſic i duplici ſpũ ꝓphetico eſt
exponenda. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝓphe-
ta. O dñe de' pater: tu dixiſti ſuperius in ꝓmiſſio
ne p ſanctos tuos Nathã ⁊ Samuelẽ: Non ꝓpha-
nabo teſtamentũ meũ: ⁊ q̃ ꝓcedunt de labijs meis
non faciã irrita. Et dixiſti. Semel iuraui in ſancto
meo: ſi Dauid mẽtiar: ſemẽ eius ineternũ manebit
Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo: ⁊ ſicut
luna pfecta ineternũ ⁊ teſtis in celo fidelis: ⁊ p quã
ꝓmiſſionẽ putaui regnũ meũ eternũ. Nũc vero / vi
deo oppoſitũ: qꝛ tu repuliſti Chriſtuꝫ tuũ. ſ. regem
vnctũ ex regno: qꝛ in Sedechia defecerũt reges: ⁊
ponit ibi ly Chriſtũ indefinite ꝓ oibus regib': ſi-
cut dicit: ꝓpter iniquitatẽ corripuiſti hoiem. i. om
nem hoiem. ⁊ intelligit hic regnũ ſimul cũ regib'.
Iđ ſequit / ⁊ deſpexiſti: qꝛ non ſolũ Sedechias fuit
deſpectus ⁊ illuſus: ſed etiã totũ regnũ ⁊ natio Ju
deorũ ab oibus gentib'. ⁊ diſtuliſti Chriſtuꝫ tuũ. i.
diu durare feciſti tribulationẽ ⁊ afflictionẽ eius.
Itẽ. auertiſti teſtamentũ ſerui tui Dauid. i. ꝓmiſ-
ſum mutaſti ⁊ retardaſti: vel a ꝓſperitate in aduer
ſitatẽ mutaſti: ⁊ ꝓphanaſti in terra ſanctuariũ ei':
qꝛ Chaldei tẽplũ ꝓphanarunt ſacrificantes in eo
dijs ſuis ꝓ victoria habita: ⁊ in fine ipm̃ incende-
runt. Deſtruxiſti oẽs ſepes ⁊ muros eius: poſuiſti
firmamentũ eius formidinẽ: qꝛ ipſa ciuitas q̃ ante
erat firmum preſidium: poſtea ſine muris facta eſt
in formidinẽ maximã quãdo reedificabat: qꝛ cum
vna manu edificabant: ⁊ in alia habebant gladiuꝫ
ꝓpter formidinẽ finitimorũ. ideo ſequit. Diripue-
runt eũ. ſ. regẽ ⁊ ciuitatẽ oẽs tranſeuntes viã: ⁊ ſic
factus eſt in opprobriũ vicinis. Exaltaſti dexteraꝫ
i. potẽtiã deprimentiũ: dando eis victoriam ⁊c. De-
ſtruxiſti eum ab emundatione: qꝛ tunc ceſſarũt oĩa
ſacrificia purgatiua q̃ fiebãt in tẽplo: ⁊ aſpſio ſan-
guinis ⁊ aque cũ hyſſopo: q̃ fiebat ad mundanduꝫ
morticiniũ. Et cerimonie ⁊ emũdationes ceſſarũt:
⁊ ſedẽ regni eius in terra. ſ. ſceptrũ regale ⁊ domi-
niuꝫ terrenũ colliſiſti ⁊ deſtruxiſti. Tota iſta litera
eſt ſatis plana intelligendo hiſtorialiter. ¶ Scđo
autẽ eſt neceſſe ꝙ hec litera exponat ſpũaliter de
diſſolutione corporis Chriſti: ⁊ morte / ⁊ paſſione
eius: cui' figura fuit deſtructio regni Judeorũ fa-
cta p Chaldeos vt dictũ eſt. Dicit ergo Dauid ex-
ponendo querelam ſuam de apparenti violatione
promiſſionis ſibi facte. O dñe deus pater tu ſupe-
rius ꝓmiſiſti ꝑpetuitatem regni ⁊ ſceptri in meſ-
ſia filio meo ⁊c. tu vero ſcđm reuelationes mihi fa-
ctam repuliſti Chriſtũ tuũ. ſ. meſſiã. i. repulit ⁊ ne-

expoſitio duplex.

No. de xp̃i paſſione.

gari. Judeis ꝑmiſiſti / ⁊ detuliſti / ⁊ durare ipm̄ feciſti in afflictione ⁊ ꝑſecutiōe ꝑ triduū: ⁊ auertiſti teſta. eius: vt a Judeis non recipiat̄ in verū regē ⁊ meſſiā: de quo totū teſtamentū vetus eſt ſcriptū. Nā iudei totū teſtamētū vet⁹ auertunt ⁊ ꝑuertūt ad malū ſenſum: dū ipſum nō intelligūt ſpūaliter de Chriſto: ſed ſolū intelligūt l̄raliter cerimonias Et ſic ꝓphanāt totā ſacrā ſcripturā in terra. i. terrenaliter loquendo ⁊ itelligēdo: q̄ quidē ſcriptura eſt ſanctuariū Chriſti in qua figurat̄. Nā ſicut de⁹ dicebat̄ eſſe in ſcti ſſctō℞ clauſis: ⁊ ī arca teſtamēti in qua erāt tabule: ⁊ v̄ga Aaron ⁊c. ita x̄ps erat clauſus ⁊ velat⁹ in lege veteri tanq̄ i ſanctuario. Ideo Judei dicuntur ꝓphanare ſanctuariū dei: q2 ꝓphano ⁊ terreno modo intelligūt. Itē ꝓphanarūt ſanctuariū x̄pi cū carnē ei⁹ ꝑcuſſerūt palmis ⁊ pugnis ⁊ flagellis. Nā caro x̄pi ſanctuariū ⁊ templū diuinitatis eſt. Deſtruxiſti oēs ſepes ei⁹: cum abſtuliſti a Chriſto omne auxiliū humanū: ⁊ dereliquiſti eū in manib⁹ Judeo℞. Et ipſe q̄ eſt firmamētū omniū: tūc formidauit mortē: ⁊ oēs diſcipuli ei⁹ q̄ erāt ſepes ei⁹ ex formidine fugerunt: q̄ ante erāt defenſores ei⁹: imo Petr⁹ negauit Diruerūt eū oēs tranſeūtes viā: q̄ſi rapuerūt ⁊ ligauerūt eū in horto miniſtri pōtificū: ⁊ ꝑ terrā traxerūt: ⁊ corā pontifice ꝑcuſſerūt: ⁊ ei opprobria ⁊ cōuitia intulerūt. Exaltaſti dexterā deprimentiū eum: q2 in illo triduo data eſt poteſtas Judeis ⁊ terrena victoria cōtra Chriſtū. Ideo dixit eis. Hec eſt hora v̄ra ⁊ poteſtas tenebrarū: ideo letati ſunt: cū viderūt ipſū ligatū ī poteſtate ſua. Auertiſti adiutoriū ⁊c. q2 in illo triduo totaliter fuit derelict⁹ ⁊ ſubtractū adiutoriū humanū ī illo t̄pe paſſiōis. Deſtruxiſti eū ab emūdatione quo ad opinionē Judeorū. Nā Judei reputarūt Chriſtū īmundū ⁊ cōtra legē agentē et maledictū: poſtq̄ fuit in cruce ſuſpēſus. Et ſic putarūt alienū ab emūdatione legis: imo putarunt ipm̄ eſſe imūdū: ſicut cetera morticinia: nec audebāt tangere eū: ne imūdi putarent̄: ⁊ ne cōtaminarent̄: ſed manducarent paſcha. Et ſedē eius in terra colliſiſti: quo ad opinionē Judeorū. Nā poſtq̄ Judei viderūt ipſum mortuū: putarūt ipm̄ nunq̄ amplius regnaturū: nec ſedē regalē ⁊ pōtificalē in terra habiturum. Minoraſti dies t̄pis ei⁹: q2 ī iuuentute ipſum occidi ꝑmiſiſti. Et minoraſti dies t̄pis eius: q2 non ad ſceptrū ⁊ regnū ꝑuenire ꝑmiſiſti ſm̄ opinionē Judeo℞: ⁊ ſic ꝑfudiſti ipſum cōfuſione in opiniōe Judeorū: q̄ diffamabāt ipſū eſſe confuſum / poſtq̄ non erat adeptus regnū qd̄ predicauerat ꝓ ſe ⁊ ſuis: ⁊ ſic irridebant eū: ⁊ percutiebant arundine / ⁊ illudebant in cruce.

De pe. diſ. iij. §. ꝑductio. xij. q. j. ca. oīs etas.

Uſquequo domine auertis in finem: exardeſcet ſicut ignis ira tua?

Memorare que mea ſubſtantia: nunquid enī vane conſtituiſti oēs filios hominū?

Quis eſt homo qui viuet: ⁊ non videbit mortē: eruet aīam ſuā de manu inferi?

¶ Hic petit remoueri ſupradictū impedimētū per reſurrectionē Chriſti vt impleant̄ ꝓmiſſa. Nam ſi x̄ps nō reſurrexiſſet: nō ſolūmodo promiſſio facta ipſi Dauid ⁊ patrib⁹ fuiſſet impedita: ſ3 finis btūs ei⁹ eſſet caſſus ⁊ van⁹. Nā deus creauit hoīem vt deū cognoſceret: ⁊ cognoſcēdo amaret ⁊ diligeret: et diligēdo frueret̄: ⁊ ſic fruēdo in ſupna p̄ria beatificaret̄: ⁊ glorificaret̄: ſed talis finis ⁊ beatitudo fuerat nobis impedita ꝑ pctm̄: qd̄ pctm̄ x̄ps abſtulit ꝑ ſuā mortē ⁊ paſſionē: ſed ſi non reſurrexiſſet a tali morte: nō adept⁹ nobis eſſet glorificationē: ꝑ cōſequēs / nec aſcēdiſſet in celū ad parādā beatam manſionē. Et ſic de primo ad vltimū / ſi nō ſurrexiſſet finis noſter eſſet caſſus ⁊ van⁹: ⁊ hoc eſt qd̄ q̄rit ꝓpheta in hac parte. vn̄ dicit. O dn̄e vſq̄quo auertis m̄iam tuā a nobis in finē. i. totalr̄: ⁊ finalr̄: exardeſcet ſicut ignis ira tua: quaſi dicat: ira tua nūq̄ ceſſabit contra genus humanū: erit ne ſicut ignis exardeſcēs: q̄ ſemꝑ ardet dū ipſi apponit̄ cōbuſtibile: quaſi dicat nō: q2 eſſet cōtra ꝓmiſſum vbi dixiſti: Si dereliquerit filij ei⁹ legē meā ⁊c. Miſericordiā meā non diſpergam ab eo. Poſtq̄ ergo nos tpaliter verberaſti ⁊ flagellaſti: non auferas in finē m̄iam redēptionis ꝓmiſſā: ⁊ poſtq̄ pro nobis flagellatus ⁊ verberatus eſt filius tu⁹ ⁊ corporaliter mortuus: nō auferas a nobis m̄iā reſurrectionis eius: per quā noſtra mors eſt deſtruenda: ⁊ et vita reparanda. Reſuſcita ergo nobis ipm̄ ad vitam glorioſam: ⁊ memorare que ⁊ qualis eſt mea ſubſtantia. ſ. humana natura: q2 fragilis ⁊ corrupta et vulnerata: ⁊ ad peccandū ꝓna: que niſi per ei⁹ reſurrectionē nō pōt ſanari: nec reparari: nec ſuū vltimū finē acquirere: q2 aliter inuanū eſſet creata ⁊ cōſtituta. Ideo ſequit̄. Nunquid enī vane cōſtituiſti ſiue creaſti oēs filios hoīm: q̄ſi dicat nō: q2 eos creaſti vt tecū beatificares ī celo / ⁊ tuā gl'iam participarent. Sed ſi tu non reſuſcitas filiū tuū: omnes corruent ⁊ manebunt in inferno ineternū: propter pctā cōmiſſa: cū oēs ſint peccatores ⁊ mortui ⁊ ad infernum deſtinati. Ideo ſequit̄. Quis eſt homo qui viuet in hac vita: ⁊ nō videbit mortem corporalē ſupple: ⁊ quis eſt homo qui eruet. i. eruere poſſet animā ſuā de manu ⁊ poteſtate inferi. quaſi dicat nullus: quia nullus poteſt euadere mortem corporalē propter illā ſententiā datā in Adam: ſcȝ Puluis es ⁊ in puluerē reuerteris: nec poteſt euadere mortē ſpiritualē anime de manu inferi: propter illā ſententiā. Qua hora comederis morte morieris. ſ. in corpore ⁊ aīa: ⁊ nullus poterit liberari a morte corporali ⁊ ſpūali: nec reſuſcitari niſi per reſurrectionem Chriſti: ⁊ ſic oportet q̄ reſurgat. Aliter tu deus pater vane conſtituiſſes oēs filios hominum: quia non conſequerent̄ finem ſuū vltimatum per mortem ⁊ peccatum impeditum: q2 ceteri non reſurgerent niſi ipſe reſurgat.

Ubi ſunt miſericordie tue antique dn̄e: ſicut iuraſti Dauid in veritate tua?

Memor eſto domine opprobrij ſeruorum tuorum: quod continui in ſinu meo multarum gentium.

Qd̄ exprobrauerunt inimici tui dn̄e: qd̄ exprobrauerunt cōmutationē chriſti tui.

¶ Hic exclamat ad patrē allegādo ꝓmiſſū: vt excitet ipm̄ ad reſuſcitandū Chriſtū. vn̄ dicit. O pater dn̄e: vbi ſunt miſericordie tue antique: quas patribus antiquis ab antiquo ꝓmiſiſti: ⁊ quas antiquis patribus in figura reſurrectionis Chriſti ⁊ totius populi antiquitus feciſti. Et vbi ſunt miſericordie tue antique promiſſe de meſſia futuro: ⁊ de ei⁹ regno eterno: ſicut iuraſti ipſi Dauid in veritate tua: q̄ mentiri nō pōt: ergo memor eſto. Vn̄ notā q̄ ſi Chriſtus nō reſurrexiſſet: tā Judei q̄ gentiles irriſiſſent ap'los q̄ expectabāt reſurrectionem Chriſti: ⁊ improperaſſent eīs ad mendaciū ꝓmiſſionem Chriſti de reſurrectiōe de qua dixit: poſt tres dies reſurgā. Item oēs gentiles iproperaſſent patriarchis ⁊ ꝓphetis qui expectabāt / ⁊ predixerūt Chriſtū a mortuis reſurrecturū. Et ideo dicit propheta. O tu p̄r memor eſto opprobrij ſeruorū tuorū patriarcharū / ⁊ ꝓphetarū / ⁊ ap'lo℞ / ⁊ oīm chriſtiano℞: qd̄ opprobriū multa℞ gētiū / a multis gētibus cōtinui ⁊ ſuſtinui in ſinu meo. i. in facie mea ⁊ in tota eccl'ia: qd̄ opprobriū exprobrauerūt. i. exprobrādo dixerunt oēs inimici tui infideles: q̄ propter exprobrauerūt. i. irriſerūt cōmutationē Chriſti tui. i. mortē ⁊ paſſionē: q2 mors ⁊ paſſio fuit p̄tiū ⁊ cōmutatio: q̄ Chriſt⁹ ꝯmutauit ⁊ redemit nos. Vn̄ hāc cōmutationē exprobraſſent ⁊ irriſiſſent infideles: niſi Chriſt⁹ reſurrexiſſet: ⁊ ideo māſerunt ipſi cōfuſi poſt reſurrectionē. Oīa iſta v̄ba etiā pōt eſſe ipſi⁹ Chriſti petētis reſurrectionē a patre: q̄ continuit in ſinu ſuo. ſ. in mēbris ⁊ eccleſia opprobriū multa℞ gētiū. Nota q̄ mors Chriſti dupl'r dicta eſt cōmutatio. Primo: q2 fuit cōmutatio ⁊ cābiū de vita mortali ad immortalē. Scōo: q2 fuit p̄tiū noſtre redēptiōis: ſ3 Judei ignorātes hāc cōmutationē in reſurrectionē Chriſti: improperabāt ipſi mortē.

Benedictus dn̄s ineternum: fiat fiat.

¶ Hic ꝓpheta cōcludit certitudinē ſue ꝓphetie: ⁊ veritatē toti⁹ ꝓmiſſiōis. Vn̄ dicit: Bn̄dict⁹ ſit dn̄s de⁹ Iſrael: fiat fiat: quia certiſſime fiet oīa q̄ ſupra ꝓmiſſa ſunt. ſ. icarnatio Chriſti: ⁊ a mortuis reſurrectio: ⁊ noſtra redēptio ⁊ glorificatio ⁊ beatitudo ⁊ ſic videtur ꝓpheta agere gr̄as tanq̄ certus ꝓ oībus ſupradictis: quaſi dicat: fiat fiat ⁊ impleatur promiſſio nobis facta de oībus ſupradictis: ⁊ tunc benedicemus deum ꝓ talibus beneficijs receptis ſcȝ de Chriſti incarnatiōe / ⁊ morte / ⁊ reſurrectiōe / ⁊ de noſtra redēptione.

Domine refugium fact⁹ es nobis: a gn̄atione in gn̄ationem.

Priuſq̄ȝ montes fierēt aut formaretur terra et orbis: a ſeculo ⁊ vſq̄ȝ in ſeculum tu es deus.

Ne auertas hominem in humilitatem: ⁊ dixiſti conuertimini filij hominum.

¶ Titul⁹: Oratio Moyſi viri dei. quidā magiſtri Hebreo℞ dicunt q̄ Moyſes ꝑſonaliter fecit hunc pſalmū ⁊ oēs ſequētes vſq̄ȝ ad pſalmū cēteſimum excluſiue: ſed hoc eſt manifeſte falſum maxime de pſalmo. xciij. qui incipit venite exultem⁹. Nā apoſtolus ad Hebre. iiij. aſſerit Dauid feciſſe hunc pſalmū: allegans illum verſum / ⁊ oēs ſequentes. ſ. Hodie ſi vocē ei⁹ audieritis. Et ſic ſicut mentiunt̄ de illo: ita mentiūtur de ceteris. Hoc idē dicit Beatus Hieronymus in expoſitiōe tituli huius pſalmi: ſ3 hoc nō dixit aſſertiue: niſi ſm̄ opinionem magiſtri ſui Sarrabā: ⁊ ceterorū rabinorū ſui t̄pis quibus nulla fides eſt adhibenda: ſicut ſepius dictum eſt. Et iſtis Hieronymus p̄ſcat ſm̄ cōem opinionem eccl'ie attribuit iſtum pſal. ipſi Dauid tanq̄ actori. Unde in ep'la ad Julianum q̄ eſt cēteſima ſeptima dicit. Audi ⁊ Dauid. Dies vite n̄re ſeptuaginta anni. ſi aūt ampli⁹ / octoginta: ⁊ quicq̄d ſupeſt: labor ⁊ dolor. Sed nūc reſtat ſcire quare ī titulo dicitur Oratio moyſi viri dei. Ad hoc dicūt q̄dā Hebrei: q̄d Dauid inuenit iſtā orationē factā ab ipſo Moyſe ⁊ ſcriptā: ⁊ ideo interpoſuit īter ſuos pſalmos: hoc eſt manifeſte falſum. Nā ſi Moyſes feciſſet iſtam orationē ſicut iacet: nō omiſiſſet ipā ſcribere ⁊ inſerere in lib. legis. ſicut ſcripſit cāticū illud. ſ. Cātemus dn̄o glorioſe. Exo. xv. Et illud aliud. Audite celi que loquor. Deuter. xxxij. Et ideo dicit btūs Hieronym⁹. q̄ q2 Moyſes ſcripſit a principio gn̄is humani hiſtoriā / ⁊ qn̄o hō factus ſit: ⁊ peccauit: ⁊ qn̄o punitus eſt: iō attribuit̄ ipſi iſte pſalm⁹: in quo memorat̄ miſeria gn̄is hūani: ⁊ ponit̄ in eius titulo Oratio Moyſi viri dei. S3 licet hoc ſit bn̄ dictū: tamē ſaluo meliori iudicio aliter videt̄ mihi dicendum.

De titulo hui⁹ pſal.

¶ Ad cuius intellectū eſt notandū q̄ poſtq̄ Moyſes īpetrauerat gr̄am propitiatiōis a dn̄o pro illo pp'lo q̄ peccauerat in adoratiōe vituli: tūc fecit mirabilē orōnē ⁊ ꝓfundiſſimā apud dominum. Que quidem oratio eſt referta maximis ⁊ ꝓfundis myſterijs ⁊ ſacramētis: licet Judei ſua cecitate ꝑcuſſi ⁊ malitia obſtinati eā ꝑcipere non valeāt. Que q̄dē orō talis eſt. Exo. xxxiij. Dixit aūt Moyſes ad dominū. Precipis vt educā pp'lm iſtū: ⁊ non indicas mihi quē miſſurus ſis mecū: preſertim cū dixeris: noui te ex noīe: ⁊ inueniſti gr̄am corā me: ſi ergo inueni gr̄am in ꝯſpectu tuo: oſtēde mihi faciē tuā: vt ſciā te: ⁊ inueniā gr̄am ante oculos tuos. Reſpice pp'lm tuū gentē hāc. Dixitq̄ dn̄s: facies mea precedet te ⁊ requiē dabo tibi. Et ait Moyſes. Si nō tu ipſe p̄cedas / ne educas nos de loco iſto. In quo ſcire poterim⁹ ego et pp'ls tu⁹ inueniſſe nos gr̄am in cōſpectu tuo: niſi ambulaueris nobiſcū: vt glorificemur ab oīb⁹ pp'lis q̄ habitāt ſuꝑ terrā? Dixit aūt dn̄s ad Moyſen: ⁊ v̄bū iſtud qd̄ locut⁹ es faciam. Inueniſti enī gr̄am corā me: ⁊ teipm̄ noui ex noīe. Qui ait. Oſtēde mihi gloriā tuā. Rn̄dit. Ego oſtendam omne bonū tibi: ⁊ vocabor in noīe dn̄i corā te: ⁊ miſerebor cui voluero: ⁊ clemēs ero in quē mihi placuerit. Rurſumq̄ȝ ait. Nō poteris videre faciem meā: non enī videbit me hō ⁊ viuet: ⁊ iterum. Ecce / inq̄t / eſt locus apud me ⁊ ſtabis ſupra petrā. Cūq̄ȝ trāſibit gl'ia mea ponā te in foramine petre: ⁊ ꝓtegā dextera mea donec trāſeā. Tollāq̄ȝ manū meā: ⁊ videbis poſteriora mea: faciem autē meā videre nō poteris. Hec aūt eſt oratio Moyſi quā fecit in paruo tabernaculo: in qua oratiōe petit Moyſes tres petitiones: quarū prima eſt: q̄ deus veniat in ꝑſona ad deducendū ⁊ dirigendū totū illum populum in terrā ꝓmiſſiōis. Scōo petit vt oſtēdat de⁹ ſibi faciem ⁊ diuinitatē clara viſiōe. Ad hoc rn̄det de⁹ q̄ facies ſua p̄cedet eū: ⁊ q̄ faciet qd̄ petit. ſ. q2 in ꝑſona ambulabit cū eis: ⁊ q̄ inueniet gr̄am corā eo. Tertio petit Moyſes vt oſtēdat ſibi gloriam ſuā: ad qd̄ ꝓmiſit deus q̄ dabit ipſi oē bonū. Hucuſq̄ȝ de⁹ ꝓmittit ipſi duo: includētia maxima myſteria cōuenientia toti generi humano. Nā promittit q̄ veniet in ꝑſona ad deducēdū ⁊ dirigendū totū genus humanū. Nam ſicut ille angelus precedebat caſtra in die in colūna nubis: ⁊ in nocte in flāma ignis: vt viderent ⁊ dirigerentur in ſuo itinere.

No. de orone moyſi.

Tria petit moyſes.

vſq̄ ad terrā ꝓmiſſiōis/ita deꝰ ꝓmittebat venire perſonaliter in carnē/⁊ ambulare ſimul cū genere humano factꝰ ho mo.⁊ ꝙ facies humanitatis Chriſti ꝑcederet totū populū tanq̄ dux ⁊ caput:⁊ lumine legis euāgelice dirigeret oēs in hac via vſquequo ītroduceret oēs electos ſuos ī celeſtē patriā. Et hoc myſteriū incarnatiōis datiōis legis euangelice preuidit Dauid in ſpū/contemplando hm̄oi orationem ⁊ petitionē Moyſi:⁊ promiſſionē dei. Preuidit etiam Dauid qualiter Chriſtus in ſuo aduentu debebat oſtēdere nobis omne bonū gratie: ⁊ oīa bona ſacramētoꝝ in hac eccleſia ꝑ grām:⁊ in ſuperna per gloriā. Et q̄ño talia bona ⁊ talis grā nō erant nobis danda ex meritis noſtris precedentibꝰ:ſed dei mia:per hoc ꝙ ait:miſerebor cui voluero. Itē per hoc quod ſubdit. Non poteris videre faciē meā. preuidit Dauid in ſpū qualiter nemo pōt deū videre ꝑ eſſentiā manēs in hac carne mortali vſquequo induerit immortalitatē. Itē per hoc quod ſequitur ⁊ ſubdit deus. Ecce/inquit locꝰ eſt apud me. preuidit Dauid in ſpū qualiter humanitas Chriſti debebat eſſe locus ⁊ tabernaculū/⁊ turris:⁊ caſtrū diuinitatis:ſupra quā turrim ⁊ caſtrū oēs debebamus ſaluari/⁊ tueri/⁊ fundari:ad quā petrā oēs debebamus habere refugium. Et ideo ꝑ hoc ſubdit. Stabis ſupra petrā. q̄ſi dicat. Firmaberis ſupra petrā qui eſt Chriſtꝰ. Itē per hoc qd̄ ſubdit. Ponā te in foramine petre:⁊ protegam dextera mea. ꝓuidit qualr̄ Chriſtus oēs nos debebat reponere ſimul cū tota eccl'ia in foramine huius petre ſcꝫ in vulnere lateris ſui:⁊ ibi nos debebat ꝓtegere dextera ſua:ſicut columbe ꝓtegunt̄ in foraminibus petre:et in cauerna macerie. Oſtende mihi faciem tuā. Unde quaſi per hunc modū exponit beatus Aug. hāc orationem ſcdo de trini. ca. xvij. Oīa ergo myſteria ſupradicta ipſi Moyſi ꝓmiſſa preuidens Dauid in ſpū:⁊ cōtemplando hanc orationē fecit hūc pſal. ⁊ ītitulauit ipm orationē Moyſi. quaſi dicat:ꝙ in hoc pſal. explicat̄ tota illa oratio Moyſi que ſcribit̄ Exo. xxxiij. Nam Dauid petit in hoc pſa. oīa q̄ illa deus ꝓmiſerat ſub magnis ſacramentis ipſi Moyſi per ordinē. Primo ꝙ ipſe veniret pſonaliter in carnem:⁊ facie ſua precederet eos ⁊ dirigeret. Scdo ꝙ oſtēderet oibus ſuis fidelibꝰ omne bonū. ſ. gratie ⁊ glīe. Tertio ꝙ oſtenderet nobis ſuā miſericordiā. Quarto ꝙ ipſe fieret nobis petra refugij:⁊ poneret nos in foramine ſui lateris ⁊ ꝓtegeret nos dextera ſua. Quinto ꝙ licet in hac vita nullus poſſit videre deū per faciē diuine eſſentie:tamē fideles viderēt eū per faciem poſteriorē/id eſt ꝑ faciē humanitatꝭ:quia ita Moyſes vidit ipm in monte Thabor quādo vidit faciem eius reſplendentē ſicut ſol. Et ſic exponit iſtū pſal. Aug. ij. de trinita. ca. xvij. Quinq̄ ergo facit Dauid in hoc pſalmo qui intitulatur oratio Moyſi. petit eñi illa. v. licet non eodem ordine quo in illa oratione ſcribuntur. Nam primo petit vt deus recipiat ſub ſuū refugiū hominē in multiplicem miſeriam deiectū:vt liberet ipſum ab illa miſeria. Secundo petit vt notificetur dextera dei in humanitate qua nos debet protegere. Tertio petit vt repleat nos miſericordia ſua. Quarto petit vt det nobis gloriā ꝓmiſſam. Quinto petit totam eccleſiā fidelium dirigi in hac vita per lumen grē ⁊ euāgelice doctrine. ſcdm ibi. Dexterā tuam. tertium ibi. Cōuertere dn̄e. quartū ibi. Letati ſumus. quintū ibi. Reſpice dn̄e.

Dauid petit q̄ Moyſes petierat

¶ Quantū ergo ad primum eſt notandū Chriſtus in ſacra ſcriptura ſepe dicitur petra refugij. Nā cōiter caſtra fortia fundant̄ ſupra altas ⁊ fortiſſimas petras ſiue rupes:⁊ ſic cōiter per petrā ⁊ rupē intelligit̄ opidū ſiue caſtrū ſiue locus munitus:q̄ quidē locus dr̄ petra refugij. Et ſic illud opidū ſiue preſidiū qd̄ eſt ſitū in terra Moab vulgariter dicebat̄ petra refugij vel petra deſerti:eo ꝙ oēs vici ⁊ ville circūquaq̄ habebant refugiū ad illā petrā tp̄e tribulationū ⁊ latronum:⁊ ibi ſaluabantur ⁊ tuebant̄. Ita pariter Chriſtus in tota ſacra ſcriptura/⁊ in pſalmo dicit̄ locus munitus ſiue petra refugij:eo ꝙ totū genꝰ humanū exiſtens ī captiuitate diaboli:⁊ in ꝓfunditate multiplicis miſerie non potuit habere aliud refugiū niſi ad ſolum Chriſtū:q̄ aſcēdit in altiſſimū refugiū crucis:⁊ ibi factus petra noſtra aperuit foramina. ſ. lateris/et manuū/⁊ pedum/⁊ in foraminibus illius petre poſuit ⁊ abſcōdit nos:⁊ ſic fuimus liberati a captiuitate diaboli ⁊ miſeria huiꝰ mūdi. Et hec eſt illa petra refugij:⁊ ille locꝰ quē promiſit deus Moyſi in perſona totiꝰ gn̄is humani cū dixit. Eſt locꝰ apud me:⁊ ſtabis ſupra petrā:⁊ ponā te in foramine petre. Unde hūanitatē Chriſti vocat locū dei/⁊ tabernaculū ſ'bi ſicut pluries dictū eſt:in qua petra factū eſt foramē lateris Chriſti vnde exiuit ſanguis ⁊ aqua in remiſſionē pctōꝝ:in quo quidē latere et foramine oēs fuimus regenerari ⁊ recluſi. Hoc ergo refugiū/ſiue in hoc foramine petre petit Dauid vt recipiant̄ oēs fideles:cū dicit in hac prima pte. Dn̄e refugium factus es nobis. quaſi dicat. Tu dn̄e Jeſu Chriſte es factꝰ refugiū ſiue petra refugij et preſidij a generatione in gn̄ationē. ¶ Sed eſt aduertendū:ꝙ iſti verſus ſunt tranſpoſiti quantū ad ſn̄iam. Nā ſecundus verſus debet eſſe prior in ſententia ⁊ cōſtructiōe. vn̄ ſic debet ordinari tota ſn̄ia iſtorū trium verſuum:vnde ſic incipit. O dn̄e Jeſu Chriſte:tu qui eſt deus a ſeculo ⁊ vſq̄ in ſeculum ſeculi. i. ab eterno ſiue principio ⁊ fine priuſq̄ montes fierēt aut formaret̄ terra. i. anteq̄ mundꝰ crearetur:nec eſſet aliqua creatura:tu tñ ex tp̄e factus es nobis refugium ⁊ preſidium a generatione in generationē per carnis aſſumptionē. Et dixiſti. O filij hominū ⁊ oēs filij Adā conuertimini. i. reuertimini ad me vos q̄ receſſiſtis et expulſi fuiſtis a paradiſo terreſtri propter pctm̄ patris veſtri Adam: reuertimini ad me qn̄ vero in carnem:q: ego recipiā vos ſub meum refugiū ⁊ p̄ſidiū. Ergo dn̄e ſi tu factus es refugiū nobis:⁊ dixiſti oibus filijs Adā vt conuerterētur ad te:ergo non auertas. i. nō repellas nec reijcias hominem. i. totū genus humanū in humilitatē. i. deiectionē ⁊ multiplicē miſeriam ſubmerſum. Ex ſupradicta ordinatione litere patet fuiſſe falſam intelligentiā Origeniſtarū: qui vt firmarent ſuū errorē ſumpſerunt occaſionē ex iſto loco ad dicendū ꝙ omnes anime hominum iam erant ante mundi creationē:ꝑ hoc quod dicit. Dn̄e refugium factus es nobis:et ſequit̄: Priuſq̄ montes fierent ⁊c. Ordinabant eñi falſo modo literam. Nā priꝰ debet legi ſecūdus verſus ſicut dictū eſt cū diſtinctione ⁊ puncto. Nā deus fuit a ſeculo ⁊ ab eterno priꝰq̄ montes fierent:⁊ formaret̄ terra:ſed poſtea ex tēpore factus eſt nobis refugiū ꝑ carnis aſſumptionem/⁊ ꝙ ita intelligatur iam explicat̄ in litera cū dicit̄. factꝰ es nobis refugiū non ab eterno ſed a gn̄atione in gn̄ationē. Nā gn̄atiōes nō fuerūt ante mundū creatū:ſed poſt:vt ptꝫ Ge. ij. Nā per prius fuit creatꝰ homo:poſtea generatio:vt ibidē patet. ergo gn̄ationes fuere ex tp̄e:et nō anteq̄ mūdꝰ fieret. ¶ Sed adhuc reſtat dubiū ſi xp̄s factꝰ eſt refugiū nobis a gn̄atione in gn̄ationē:ſequitur ꝙ a prima gn̄atione cepit carnem humanā:qd̄ eſt falſum. Nā verbū poſt. lxij. gn̄ationes ab Adā cepit carnē/⁊ tūc factꝰ eſt refugiū nobis. ergo non a gn̄atione in gn̄ationē. Ad hoc rn̄detur ꝙ Chriſtum eſſe factū refugiū oibus filijs Adā ſtat dupliciter. ſ. in ſpe/vel in re:in ſpe ⁊ fide iam factus ē refugiū ipſi Adā ⁊ filijs ſuis quibꝰ facta eſt promiſſio de Chriſto:vt ait Aug. lib. Cur deꝰ hō. Et ſic eſt dicēdū de oibus patriarchis ⁊ ꝓphetis ⁊ fidelibꝰ vſq̄ ad aduētū Chriſti:q̄ oēs fuere mēbra xp̄i:in quoꝝ tp̄e licet Chriſtꝰ nōdū eſſet incarnatus:tñ iaꝫ erat eis creditus. Et ſic iā erat refugiū eis expectatuꝫ. In cuiꝰ fide ⁊ ſpe ⁊ refugio credito iam ſaluabant̄ ad Hebre. xi. Ex quo ptꝫ ꝙ Chriſtus factus eſt refugiū oibus fidelibꝰ filijs Adā a gn̄atione in gn̄ationē vſq̄ ad iudiciū. Nā oēs fideles ve. teſta. recepit realiter in foramine petre lateris ſui in die paſſionis:⁊ abſtraxit eos a limbo inferni in die reſurrectiōis. Et ſic nō fruſtra petit Dauid recipi ſub hoc refugiū et p̄ſidiū in pſona oīm tam veteris q̄ no. teſt. cū dicit. Ne auertas hoīem in humilitatem: ſꝫ recipe ipm. ¶ Unde eſt aduertendū ꝙ Chriſtꝰ non ſolū fuit refugiū ſpirituale oibus patribꝰ ve. teſta. ſed etiā tēporale. Nā primo liberauit Noe cū ſuis de aquis diluuij. Scdo Abrahā de Hur chaldeoꝝ: ⁊ de rege Geraris et Egypti:⁊ liberauit Jacob de ira ⁊ odio Eſau:⁊ oēs filios Iſrael de ſeruitute egyptiaca:⁊ de mari rubro:⁊ de multis periculis deſerti. ⁊ liberauit eos multipliciter tp̄e Judicū ⁊ Regū. Nā illemet Jeſus q̄ abſtraxit illos de terra Egypti/liberauit genus humanū de poteſtate diaboli: vt ait apoſtolꝰ Judas in canonica ſua:quia Jeſus Chriſtus heri ⁊ hodie in ſeculū ⁊ in ſecula. ad Heb. xiij. Et ſic factus eſt refugium nobis tam tēporale q̄ ſpūale a generatiōe in gn̄ationē. ¶ Sed adhuc reſtat dubiū vbi Deus dixit cōuertimini filij hoim ⁊c. Nā poſt ipm Dauid bene reperit̄ q̄ deus dixerit per Eſaiā. Derelinquat impius viā ſuā/⁊ reuertat̄ ad dn̄m ⁊c. Et ꝑ Hieremiā. Reuertere virgo filia Juda. ⁊ per Ezechielē. Si impius egerit penitentiam ⁊c. Sed dubitat̄ in quo loco ſacre ſcripture ante tēpora ipſius Dauid dn̄s fuerit locutus de conuerſione hoim. Ad hoc reſpōdetur ꝙ litera Hierony. loquitur de futuro in hoc loco:vn̄ ait. Et dices reuertimini filij Adā. ⁊ tunc nullū eſt dubiū:quaſi dicat. Tu dn̄e dices ꝑ Eſa. Hiere. ⁊ Ezechie. ⁊ ceteros prophetas/Reuertimini filij hoim. vnde licet hoc ſit verū: tñ deꝰ adhuc ꝑ ſcripturas q̄ ꝓceſſerūt ipſum Dauid/multipliciter vocauit fideles ad fidē ⁊ penitentiā ⁊ ꝓmiſit veniā penitētibus/⁊ refugiū reuertētibus ⁊ inuocantibꝰ eū:vt ptꝫ ꝑ totū Leuiticum:vbi ordinauit oblationes ⁊ ſacrificia pro penitentibus. Itē dicit Deutero. ca. iiij. Nouiſſimo aūt tp̄e reuerteris ad dn̄m deū tuū/⁊ audies vocē eiꝰ:q: deus miſericors dn̄s deus tuus nō dimittet nec oīno delebit. hoc idē dicit in primo cap. ⁊. xxx. per totū. Dicit ergo Dauid. Tu dn̄e dixiſti in locis preallegatis: Conuertimini ſiue reuertimini filij hominū:ergo nō auertas hoīem. i. genꝰ humanū/nec deijcias in humilitatem. i. deiectionem ⁊ multiplicē miſeriā poſitum ⁊ afflictū:ſed recipe ipm ſub tuū refugiū quādo veneris in carnem. id eſt accelera venire.

Qm̄ mille anni ante oculos tuos:tāq̄ dies heſterna que preterijt.

Et cuſtodia in nocte:que pro nihilo habentur eorum anni erunt.

Argu. xiij. q̄. ij. cap. eps̄ et de pen̄. diſt. iij. q̄q̄.

¶ Quia ſupra dixit ne auertas hoīem in humilitatē ⁊ miſeriā:hic explicat multiplicē miſeriā in quā homo fuit deiectus qn̄ fuit expulſus a paradiſo ꝓpter pctm̄:vnde duo facit. Primo enumerat huiuſmodi miſerias. Secundo demōſtrat ꝙ propter peccatum ſumus in eas deiecti. ibi:Quia defecimus. ¶ Quantū ad primū eſt aduertendum ꝙ in duobꝰ conſiſtit noſtra miſeria. Primo quia fuit nobis abbreuiata vita. Secundo:quia illa breuis vita eſt variata per multas etates ⁊ infirmitates et defectus. Nam incipimus ab infantia:et mutamur in pueritiam:et exinde in iuuentutem/et exinde in ſenectutem:et exinde in decrepitam: in quibus etatibus ſunt multi et varij defectus et infirmitates ⁊ miſerie:immo quanto magis creſcunt dies/magis creſcunt miſerie. Et ſic homo nunq̄ in codeꝫ ſtatu permanet. Dicit ergo propheta: Ne auertas hominem id eſt ne deijcias in tantam deiectionem quoniam breuis et miſera eſt vita eius. naꝫ licet viueret mille annis:tamen eius vita breuiſſima eſt. Nam mille anni ante oculos tuos:id eſt reſpectu eternitatis tue ⁊ comparati ad tuam durationem ſunt tanq̄ dies heſterna que preterijt:et tanq̄ vna vigilia noctis que ſunt tres hore:et cuius tempus videtur quaſi nil maxime dormientibus. Sed querit̄ quare magis dixit ſicut dies heſterna/q̄ ſicut dies craſtina? Reſpondetur q̄ ſemper tempus futurum videtur nobis magis longum:⁊ tempus preteritū videtur breuiſſimum:vt patet. nam guloſis longius videtur tempus trium dierum a die Jouis ſancta vſq̄ ad paſcha q̄ totum reſiduum quadrageſime preteritum. Et ſequitur. que pro nihilo habētur eorum anni erunt. que litera ſic eſt conſtruenda Anni temporales erunt ſiue ſunt earum rerum que pro nihilo habentur in reſpectu eternitatis. i. omnes anni temporales. i. totum tempus comparatū ad eternitatem eſt de numero eorum que pro nihilo habentur. i. oēs anni ſunt quaſi nihil/comparati ad eternitatem dei. ergo tota vita hominis quantūcunq̄ ſit longa ſicut vita Matuſalem eſt quaſi nihil reſpectu dei. Et etiam in aliquibꝰ eſt ita breuis ꝙ mane tranſeat. i. in infantia ⁊ pueritia moriunt̄:et in aliquibus ſicut herba que mane floret:ſed veſpere decidit ⁊ induret ⁊ areſcit:q: in ſenectute cū multitudine infirmitatū macilenti moriuntur.

B Miſeria nr̄a in duobus cōſiſtit.

Mane ſicut herba tranſeat:mane floreat ⁊ tranſeat: veſpere decidat induret et areſcat.

xxiij. q. iij. c. ſi autem.

¶ Poſtq̄ ꝓbauit ꝙ vita hois ē breuiſſima ⁊ quaſi nihil cōparata ad deū:hic ꝓbat ꝙ eſt variabilis ꝑ multas miſerias et defectus et infirmitates. Nam ſi homo maneret ſemper in eodē ſtatu:vita breuis adhuc diceretur bona:ſed nunq̄ manet in eodem ſtatu/q: variat̄ ꝑ etates:in quibus ſemꝑ eſt aliqua

impfectio et miſeria. Nā homo in infantia eſt ſine ſenſu ꝑfecto ⁊ i multa miſeria ⁊ indigeſtiōe: ⁊ nūq̄ꝫ propter multas infirmitates q̄ accidūt infantibus ⁊ ſic nunq̄ꝫ ꝑuenit ad florē iuuētutis: et in mane. i. in infantia vſq̄ꝫ ad veſperā. i. vſq̄ꝫ ad ſenectuteꝫ in qua ſunt īfinite egritudines ibi induret ⁊ areſcit ⁊ finalr̄ decidit ⁊ morit̄ / vt ptꝫ per Ariſto. in lib. de iuuētute ⁊ ſenectute: ⁊ de morte ⁊ vita. Ordinet̄ ergo ſic lr̄a. oēs anni hoīs ſunt de nūero eorū q̄ ꝑ nihilo i. q̄ſi nihil habent̄ tīntm̄ vt ipſe hō mane ſicut herba trāſeat: mane floreat ⁊ trāſeat: veſpere. i. in ſenectute īduret. i. rigeat in cadauer: ⁊ areſcat in cinere: et totalr̄ putreſiat ⁊ corrūpat̄. ſic etiā hō trāſit de etate in etatē: ⁊ de qualitate in qualitatē: ⁊ de infirmitate in infirmitatē vſq̄ꝫ ad mortē. hoc idē hr̄ Job. xiij. c. Hō nat⁹ de muliere breui viuēs tpe repletur multis miſerijs: q̄ quaſi flos egredit̄ ⁊ cōterit̄: ⁊ fugit velut vmbra / ⁊ nunq̄ꝫ in eodē ſtatu permanet.

de peñ. diſt. iij. c. q̄ꝫq̄ꝫ. Gene. vj. et eccleſiaſtici. xviij. a

Quia defecimus in ira tua: ⁊ in furore tuo turbati ſumus.

Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo: ſeculum noſtrū in illuminatione vult⁹ tui

Quoniam omnes dies noſtri defecerunt: ⁊ in ira tua defecimus.

¶ Hic reddit cauſam vñ euenit nobis hoc malū. ſ. vt nobis ſit vita nō ſolū breuata: ſed etiā multiplici miſeria afflicta ⁊ variata: q: in adoleſcētia vireſcimus: ⁊ in iuuētute florem⁹: et in ſenectute decidimus ⁊ indureſcim⁹ ⁊ areſcimus. Et ſic deficim⁹ ab omni ꝑfectione. Et dicit q̄ hoc euenit nobis ex ira diuine ſnīe date ī Adā qñ dixit. Maledicta terra in ope tuo: ⁊ in ſudore vultus tui veſceris pane tuo: q: de terra aſſumptus es ⁊ terram ibis ⁊c. Jō ait: q: defecimus in ira tua. i. in ſnīa ire tue: ⁊ in furore tuo cōturbati ſumus: qñ eieciſti Adam de paradiſo: q: tūc ꝑdidim⁹ imortalitatē: et defecit vita

Not. de vita hominis ꝑ pctm̄ abbreuiata.

nr̄a / ⁊ cōtracta eſt ad durationē tpalē: ita q̄ Adam vixit vſq̄ꝫ ad nōgētos. xxx. annos: ⁊ Matuſalē nongētos. lxx. annos. ⁊ poſt diluuiū defecit etiā magis vita nr̄a / q: reducta ⁊ ꝯtracta ē vſq̄ꝫ ad q̄dringētos annos: ⁊ poſtea vſq̄ꝫ ad. c. xl. ānos. Et hoc factuꝫ eſt in furore tuo ꝓpter pctā hoīꝫ ſucceſſiue ꝑpetrata. Et ſic poſuiſti iniq̄tates nr̄as in ꝯſpectu tuo. i. reſpexiſti in furore iniq̄tates nr̄as oculo punitiōis: et ſeculū noſtrū. i. totū tēpus vite noſtre ⁊ oīa peccata que fecimus in vita nr̄a poſuiſti in illuminatiōe vultus tui. i. in lumine ⁊ viſione vultus tui: q: nō oblitus es: immo ea puniuiſti. Uñ Job. xiij. Cōtra foliū qḋ vento rapit̄ oſtēdis potētiā tuā: et ſtipulā ſiccā ꝑſeq̄ris. Et ita idignū ducis ſup huiuſce modi apire oculos tuos / ⁊ adducere eū tecū in iudiciū. Qm̄ propter pctm̄ ꝑmi parētis ꝯdēnati oēs ſum⁹ / ⁊ facti ſum⁹ filij ire ⁊ vindicte: q: in pctis naſcimur: ⁊ in iniq̄tatib⁹ concepit nos mater noſtra.

Deus auertit ſi faciē a peccatis.

¶ Nota ſcḋꝫ Auguſtinū q̄ tūc de⁹ pctā noſtra obliuiſcit̄: ⁊ auertit faciem ſuā a pctis noſtris: qñ pctā noſtra nō imputat ad penā. ſed tunc dicit̄ pctā noſtra reſpicere ⁊ ante oculos habere / qñ ſum⁹ in ira ſua / ⁊ ad penā imēdit imputare: ⁊ ſic eramus oēs filij ire. Et ſequit̄. Quoniā dies noſtri defecerunt id eſt ſpatium vite noſtre quod antee erat perpetuꝫ ante caſum primi hominis: poſtea fuit reductū ad xcvij. annos: ⁊ ſemper fuit diminutum. Et ſic in ira tua. i. ſcḋm ſentētiam ire tue defecimus: nō ſolū in breuitate vite: ſed in multitudine miſeriarū ⁊ infirmitatum. ⁊ ideo vt addit̄: aranee homo cōparatur.

Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies annorū noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni.

Si autē in potentatibus octoginta anni et amplius eorum labor ⁊ dolor.

Quoniam ſuperuenit manſuetudo: ⁊ corripiemur.

¶ Unde nota. q̄ aranea laborat ꝑ magnū tempus ad faciendū telam: ſed tela eius eſt ita debilis q̄ in mometo deſtruit̄ ⁊ frangit̄. ita homo laborat ꝑ totam vitā vt acquirat bona tēporalia vel aliquā dignitatē / ⁊ in vno mometo oīa perdit: aut ꝑ aliquem caſum: aut per mortē. ⁊ ideo dicit: Anni noſtri ſicut aranea. i. ſicut tela aranee meditabunt̄. ⁊ putabuntur ⁊ eſtimabunt̄: ⁊ nō ſolū meditabunt̄ friuoli in varietate fortune: ſed etiā in breuitate vite. Nā ſicut aranea viuit breui tēpore / ita nō diu viuit homo. Nā dies annorū noſtrorū ꝯſiſtunt in ipſis. lxx. annis: ⁊ ſi q̄s eorū vſq̄ꝫ ad octogeſimū annū ⁊ amplius viuat vltra: tūc nihil aliud eorū vita niſi labor et dolor. et quare: q̄m̄ veniet māſuetudo: ⁊ corripiemur. i. veniūt tūc infirmitates ⁊ dolores q̄ corripiunt ⁊ ꝓſternūt ⁊ deijciūt hoīem. Exclamat propheta admirans ſententiam dicens.

Quis nouit poteſtatē ire tue: ⁊ pre timore tuo iram tuam dinumerare:

¶ O dñe quis nouit. i. quis pōt noſcere poteſtatem ire tue / ⁊ pōt ſuſtinere eā: aut q̄s nouit ⁊ potuit dinumerare irā tuā ⁊ cogitare iudicia tua. ſ. quare feciſti hoīem peccabilem: ⁊ poſt pctm̄ quare voluiſti eum tali punitione plectere: ⁊ quare voluiſti taleꝫ ſnīam in poſteros transferre: quaſi dicat O altitudo diuitiarū ſapiētie et ſciētie dei q̄ incōprehenſibilia ſunt iudicia eius ⁊c. Itē quis poterit noſcere punitiones ⁊ ſecreta iudicia tua in quibus videris explicare iram tuā: Et nota q̄ vbi nos habem⁹ veniet manſuetudo ⁊ corripiemur: in Hebreo ⁊ in litera Hierony. habet̄. Qm̄ trāſibimus cito ⁊ euolabimus. Et oſtendit breuitatē vite humane. ⁊ ideo ſeq̄tur. Quis nouit poteſtatē ire tue ⁊c.

Dexteram tuam ſic notam fac: ⁊ eruditos corde in ſapientia.

¶ Hec eſt ſcḋa pars ꝑncipalis: in qua ponit ſcḋaꝫ petitione: ſ. vt xp̄s in lege ꝓmiſſus manifeſtetur: ⁊ veniat in carnē ꝓut de⁹ ꝓmiſit ipſi Moyſi in oratione: qñ dixit: ꝓtegā te dextera mea. vñ dicit Dauid. O dñe de⁹ pr̄ tu ꝓmiſiſti Moyſi hoi dei ſeruo tuo. Exo. xxxiij. cū petiuit: dñe mitte quē miſſur⁹ es: tūc dixiſti: Protegā te dextera mea / ⁊ poſteriora mea videbis. i. mittā tibi filiū meū Chriſtū in lege ꝓmiſſum q̄ dextera mea dr̄: eo q̄ in eo oſtendā potentiā meā cōtra mundū ⁊ diabolū: ⁊ ꝑ ipm̄ faciā opa miraculorū. Iſtū ḡ filiuꝫ meū videbis incarnatū. vñ faciē meā. ſ. eſſentiā diuinitatis nō poteris videre viuēs in hac vita: q: illa diuinitas latebit in carne. ſed videbis poſteriora mea. i. humanitatem verbo coniunctam coniūctā ⁊c. Fac ergo dñe notā nobis dexterā tuā. ſ. filiū tuū ⁊ veniat in carnē / ⁊ noſcam⁹ eū ꝑ fidē. Et notanter dicit ſic notā fac: q: hūanitatē videbim⁹ clare: ſed nō diuinitatē: q: ſolū ꝑ effect⁹ ⁊ miracl'a nouim⁹ Chriſtū eſſe deū. Et ſic non nouim⁹ ſimplr̄ ſed quaſi nouim⁹: q: per fidē: nā Petr⁹ ⁊ Thomas videbant humanitatē: ſed crediderūt ⁊ ꝯfeſſi ſunt diuinitatē in ipſa carne latentē: vt puta dum dixit Petrus. Ego dico tibi q̄ tu es Chriſt⁹ filius dei viui. Et cū dixit Thomas: Dñs me⁹ ⁊ de⁹ meus. Hāc ergo dexterā ⁊ hec poſteriora petebat ꝓpheta nobis quaſi notā fieri per incarnationeꝫ ⁊ ꝑdicationem. ⁊ iō ſequit̄: Et eruditos corde in ſapientia. i. fac nos eruditos corde in ſapiētia: dādo nobis legē euāgelicā: q̄ non ſolūmodo erudit intellectū: ſꝫ etiā iuſtificat cor. quaſi dicat ꝓpheta: fac nobis nomē filiū tuū q̄ erudiat nos ſua euangelica ſapia: et loquat̄ nobis ad aures ⁊ declaret verba tua ⁊ totā legem ve. ad aures noſtras: ſicut ꝓmiſiſti Moyſi Deut. xviij. cū dixiſti / ꝓphetam ſuſcitabo de medio fratrū tuorū ſimilē tibi. ſ. in natura hūanitatis: ſꝫ digniorē ⁊ ſublimiorē in maieſtate deitatis: ⁊ ponā verba mea in ore ei⁹: loqueturq̄ꝫ ad eos q̄cunq̄ꝫ dixero ipſi ⁊c. mitte ergo iſtū ꝓphetā filiū tuuꝫ vt nos erudiat in vera ſapiētia ⁊ nō ampli⁹ ꝑ figuras nec cerimonias legis. hec etiā dicit: q: deus ꝓmiſit Moyſi: q̄ precederet ⁊ dirigeret eum.

Conuertere dñe vſq̄ quo: et deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.

Repleti ſumus mane miſericordia tua: et exultauimus ⁊ delectati ſumus in omnib⁹ diebus noſtris.

¶ Hic ponit̄ tertia petitio: vbi petit miaꝫ ꝓmiſſā ipſi Moyſi pro toto gñe hūano in ſupradicta oratione qñ dixit miſerebor cui voluero. ⁊ iō petit Dauid vt deus conuertat̄ ad nos ꝑ miam ⁊ paſſioneꝫ ſuā: ⁊ faciat nos filios mie ⁊ gr̄e: ⁊ vt ipſe q̄ āte erat nobis inexorabilis ꝓpter irā fiat nobis deprecabilis per miam / nos exaudiēdo ⁊ gratos faciēdo. ⁊ vtit̄ verbis Moyſi in ſupradicta oratione Exo. xxxij. qñ dixit dño. O dñe quieſcat ira tua: et eſto placabilis ſup nequitiā ppl'i tui. iō ait Dauid ī hoc loco. O dñe Jeſu Chriſte cōuertere aliquātulum: prout hꝫ alia lr̄a: ⁊ non amplius te auertas a nobis: nec repellas nos a te: ſicut feciſti vſq̄ꝫ modo ꝓpter pctm̄ primorꝫ parētū ⁊ nr̄a propria: ⁊ cōuerte nos ad te ſicut quōdā dixiſti. Cōuertimini filij hominū ⁊ reuertimini ad me: ⁊ ego ſaluabo cōtritiones vr̄as. Cōuertere ergo ⁊ cōuertemur: ⁊ eſto deprecabilis ⁊ exorabilis ⁊ placabilis ſup nos ſuos tuos: vt nr̄e orōnes tibi ſint exaudibiles ⁊ acceptabiles. que cōuerſio ⁊ recōciliatio non pōt fieri niſi per mortē ⁊ paſſionē tuā. ergo expedias myſteriū tue paſſionis vt ſequat̄ effectus noſtre redēptionis: et reſurge a mortuis vt repleamur mane mia tua. Uñ nota q̄ vbi nos habem⁹: Repleti ſum⁹ mane mia tua: exultauim⁹ / ⁊ delectati ſum⁹ oibus diebus noſtris: ⁊ letati ſumus ꝑ dieb⁹ ⁊c. in Hebreo ⁊ in litera Hierony. habetur. Satia nos mane mia tua: ⁊ cātabim⁹ ⁊ letabimur omnib⁹ dieb⁹ noſtris ⁊ letifica nos ⁊c. Uñ dicit Hieronymus q̄ in hac parte. lxx. interp̄tes frequenter poſuerūt preteritū pro futuro: ⁊ hoc ꝓpter firmitatē ꝓphetie: quia iſti ꝑſalmi erant cātandi in eccleſia poſt aduētū Chriſti / poſt impletas prophetias. Alia aūt lr̄a habet. Replebimur mia matutina: exultabim⁹ ⁊ delectabimur ⁊c. Dicit ergo ꝓpheta. O dñe Jeſu Chriſte cōuertere aliquātulū: ⁊ eſto depcabilis ſup ſeruos tuos: ⁊ ſatia ⁊ reple nos mia tua mane. i. in die reſurrectionis qñ reſurges in claritate ⁊ gl'ia tua. q̄ quidē dies reſurrectiōis dicit̄ mane in ſacra ſcriptura: ⁊ ideo dicit̄ illa miſericordia matutina: quia ſimul cum Chriſto ſurrexit mia: poſtq̄ꝫ ira ⁊ ſententia regnauerat in nocte legis veteris. Et ideo ſeq̄tur. Exultabimus ⁊ delectabimur omnibus dieb⁹ noſtris. ideſt in toto tempore gratie.

Letati ſumus pro diebus quib⁹ nos humiliaſti: annis quibus vidimus mala. xxiiij. q. iiij. q. ergo.

¶ Hic ponit quartam petitionē: in qua petit gl'iā quā deus promiſit Moyſi in perſona noſtri: cum dixit. Oſtendam tibi omne bonum. vnde ſimiliter hic ponitur preteritū pro futuro. ideo dicit Dauid O dñe da nobis gloriā quaꝫ ꝓmiſiſti Moyſi Exo. xxxiij. quādo dixit. Dñe oſtende mihi gloriā tuam. cui reſpondiſti. Ego oſtendā tibi omne bonum. Ergo letifica nos gloria tua poſt tuam aſcenſionem poſtq̄ꝫ fuerimus iā renouati a vetuſtate peccati: q: iam nox peccati ⁊ tenebrarū mutata eſt in dieꝫ lucis: ⁊ malum in bonū: ⁊ humilitas ſiue deiectio in exaltationē. ideo letemur in illa gloria pro diebus quibus nos humiliaſti ⁊ deieciſti: ⁊ letemur ꝓ annis quib⁹ vidim⁹ mala. i. loco ⁊ recōpēſatiōne triſtitie ⁊ malorū preteritorū da nobis gloriam ⁊ letiam ⁊ felicitatem: ⁊ vertas triſtitiā in gaudium / ⁊ merorem in letitiam: ⁊ dolorē in refrigeriuꝫ. ¶ Et nota q̄ hic non ſolū petit gloriā anime: ſed etiam gloriā corporis. ⁊ ideo dicit: repleamur mane: ſiue ſatia nos miſericordia matutina. quaſi dicat: per tuā reſurrectionē cōſequamur ⁊ noſtram. ideſt reſurge ⁊ reſuſcitare tu. vt ſuſcites nos: ⁊ aſcende in celum: vt aſcendamus tecum: ⁊ felicitemur in illa beatitudine ⁊ fruitione. Et hec eſt intētio ꝓphete. lxx. aūt trāſtulerūt p̄teritū pro futuro ꝓpter rōnē iam dictā ſicut frequēter fecerūt in alijs pſalmis.

Reſpice in ſeruos tuos ⁊ in opera tua: ⁊ dirige filios eorum. vſ. q. i. c. opera xvſ. di ſtin. ca. naſci.

Et ſit ſplendor domini dei noſtri ſup nos: ⁊ opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos: ⁊ opus manuum noſtrarum dirige.

¶ Hic ponit quintā petitionē: qua petit dirigi per ſplendorē gratie ⁊ doctrine euangelice: ſicut petijt Moyſes cū dixit. ſi non tu ipſe p̄cedas: ne educas nos de loco iſto. in quo ſcire poterimus nos inueniſſe gr̄am in conſpectu tuo: niſi ambulaueris nobiſcū: quaſi dicat / niſi tu perſonalr̄ venias i carnē et gr̄a tua direxeris nos / ⁊ oīa opa nr̄a / nunq̄ꝫ ꝑueniem⁹ ad terminū optatū. Naꝫ nō ſufficit nos eſſe redēptos ⁊ renouatos ꝑ paſſionē ⁊ reſurrectionē / ⁊ regeneratos ꝑ baptiſmū rōne cui⁹ participam⁹ paſſionē Chriſti: ſed etiā oportet vt habeam⁹ gr̄aꝫ p̄uenictē vt velim⁹ bonū: ⁊ cooperātē ⁊ dirigētē vt operemur ⁊ dirigamur ī operādo: ⁊ ꝑficiētē vt incepta ⁊ directa opa ꝑficiam⁹: ſine q̄ nec diuina precepta iplere: nec opa meritoria facere poſſum⁹. q̄ eſt ꝯ Pelagianos q̄ dicebāt hoīeꝫ ex naturali ⁊ li-

dero arbitrio poſſe bene oparí: ⁊ malū vitare: ⁊ ex ꝓprijs virib⁹ ſaluari. Hāc ergo falſam opinionem condēnās ꝓpheta petit hanc gratiā in hoc loco. et ratio eſt. Nā ſuperi⁹ oſtendit naturā humanaꝫ eſſe fauciatā ⁊ corruptā ꝓpter pctm̄/ ⁊ pronā ad maluꝫ ⁊ debilē ad bonū propter fomitē ⁊ cōcupiſcentiam ⁊ penalitates inflictas: ⁊ ſic liberū noſtrū arbitriū eſſe valde claudicatū/ ⁊ ex vna parte inualidū ⁊ victū. Oportet ergo vt per gratiā eleuetur ⁊ adiuuetur: nō ſolū vt vitet malū: ſed etiā vt velit ⁊ faciat bonū: ⁊ dirigatur in actiōe ſua/ ⁊ perficiat̄ vſqꝫ ad terminū incluſiue. Hāc ergo gratiaꝫ petit ꝓpheta dicens. O dn̄e Jeſu Chriſte reſpice p̄mo in ſeruos tuos: ſ. in apl'os ⁊ diſcipulos/ cōferendo eis gratiā ⁊ oīa ſeptē dona gratiarū vt poſſint p̄dicare euangeliuꝫ omni creature: ⁊ reſpice in opa tua. i. in miracula per eos faciēda: ⁊ in ceteras v̄tutes: vt poſſint fideles in eccleſiā cōgregare ⁊ tibi filios regenerare. Et ſic dirige filios eoꝝ: quos tibi in euangelio ⁊ baptiſmo regn̄auerūt. Itē reſpice ſuos tuos apl'os: q̄ ſunt opera tua: qꝛ tu vocaſti ⁊ regeneraſti eos: ⁊ ex cōſequēti dirige filios eoꝝ ⁊c. Et ſic patet ꝙ in hoc verſiculo petit primo gr̄am ꝓ aplis: ⁊ ex cōſequēti pro populo regenerato ⁊ redēpto. ⁊ vtit̄ verbis Moyſi qui dixit in ſupradicta oꝛone. Reſpice populū tuū genteꝫ hanc. Et ſic petit ꝓpheta gratiā in generali. poſtea ſequit̄ in ſpeciali: cum ſubdit. Et ſit ſplēdor domini. ¶ Ad cui⁹ intelligentiam eſt aduertendū: ꝙ duplex eſt gratia. Quedaꝫ dicit̄ gratuita: quedam gratificās. Prima dat̄ toti eccleſie. ſ. ad vtilitateꝫ totius eccleſie. ſicut eſt gr̄a ſermonuꝫ ⁊ linguarum interpretationis: et gratia ordinis ⁊ iuriſdictionis. Iſta genera gratiarū dantur ad vtilitatem totius eccleſie: ſed gratia gratū faciens datur ad gratificanduꝫ habentem. Prima data fuit apoſtolis: ⁊ datur p̄latis eccleſie: ſcd̄a datur ſolis ſctis ⁊ iuſtis: Jō poſtq̄ propheta in ſuperiori verſu petijt gratiā gratuitā ad vtilitatē totius eccleſie/ quā maxime apoſtoli habuerūt: nūc in hoc verſu petit gratiā gratificantē ⁊ dirigenteꝫ hominē ad bonū agendū ⁊ implenduꝫ precepta et opera charitatis. ¶ Sꝫ qꝛ opera noſtra ſunt in duplici genere. Nam quedam pertinent ⁊ diriguntur ad proximum: ⁊ pertinent ad charitatem proximi. Et quedam diriguntur in ſoluꝫ deum: ⁊ iſta pertinent ad cultū diuinum ⁊ latriaꝫ: ſicut oratio oblatio et adoratio ⁊c. Dicuntur ergo iſta opera dei et proximi ratione obiecti. Et ideo opera charitatis proximi dicūtur opera manuū noſtrarū in pluralit̄: eo qđ non ordinantur nec obligant ad vnū tantum ſed ad omnes: quia oēs obligamur diligere i affectu: et oibus ſubuenire in effectu: ſi ad ſit facultas Et etiam quia diuerſa ſunt opera miſericordie: eoq̄ diuerſa ſunt genera miſeriarum. Sed opus charitatis circa deum eſt tantū vnū: quia eſt vnus ſolus deus: et ideo vnus ſolus cult⁹ ⁊ adoratio ipſi debet̄. Unde ſaluator Luc. vij. ait. Martha Martha ſolicita es et turbaris erga plurima. Q̄a vita actiua eſt erga proximos: ideo eius ſunt multa opera: ſed contēplatiua eſt circa ſolum deū: ⁊ cultum eius: idō ſubdit: porro vnum eſt neceſſarium. i. primū ⁊ principale. ſ. cultus diuinus. ſō illa dicunt̄ opa plurima: iſtud vero vnū opus eſt ſicut vn⁹ ſolus eſt deus. Sed qꝛ tam opa charitatis circa proximū q̄ op⁹ latrie circa deū nō pōt exerceri nec incipi: nec cōtinuari: nec ꝑfici a nobis niſi ſit ſplendor gratie dei ſuper nos: qui dirigat opus manuū noſtrarū circa proximos: ⁊ dirigat etiā opus manuū noſtraꝝ erga deū colendū ⁊c. Ideo ꝓpheta ſigillatim implorat ⁊ petit hāc gr̄am dicēs. Et ſit ſplēdor dn̄i dei noſtri ſuper nos ad volendum bonū ⁊ incipiendū: et tu deus dirige opera manuū noſtrarum ſuper nos/ idest ſuper proximos noſtros: que ſunt opera miſericordie ⁊ charitatis erga proximos: et dirige etiam opus manuū noſtraꝝ circa cultuꝫ diuinum: quia ſine tua gratia neutrū opus exercere poſſumus. Et notanter dicit. Dirige opa manuum noſtrarū ſuper nos: ⁊ in ſecundo dicit. Dirige opus manuum: ⁊ non addit ſuper nos: ad denotanduꝫ ꝙ ly opa refertur ad proximos: ſed ly opus refert̄ ad deū ⁊ cultū diuinum: ideo nō dicit ſuper nos: quia tale nō fit ſuper nos: ſed ad deum dirigimus ipm̄. Quidam autem referunt ly opera ad opa miſe corporalia: ⁊ ly opus ad ſpiritualia: ſed prima expoſitio magis videtur ſatiſfacere littere ⁊ rationi: quia opus erga deū vnū tantū eſt. ſ. cultus diuinus. Luce. vij. Porro vnū eſt neceſſariū. Miſeri vero et ceci Judei non valentes introire in ſanctuariuꝫ dei: manentes in ſola literatura/ exponunt hos duos verſus de fabricatione tabernaculi: dicentes quod Moyſes petit vt deus dirigat fabricatores: ⁊ manus ad conſtruendum tabernaculum. Sed nō mirum/ quia non merentur videre theſaurum ineſtimabilem clauſum in hoc pſalmo. Tu autem Chriſtiane quere gratiaꝫ: ⁊ pulſa/ ⁊ aperietur tibi: ⁊ age gratiam.

Qui habitat in adiutorio altiſſimi: in protectione dei celi commorabitur.

Dicet domino ſuſceptor meus es tu: ⁊ refugium meum deus meus ſperabo in eum.

Quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium: et a verbo aſpero.

¶ Iſte pſalmus apud Hebreos eſt omnino ſine titulo: ſed dicunt Hebrei moderni ꝙ Moyſes fecit hunc pſalmū cōmendando diuinū refugiuꝫ: oſtendens quomodo ille qui ſe committit diuino adiutorio nō poteſt temporaliter perire: qđ probat exēplo filiorū Iſrael: qui ſe cōmiſerunt diuino adiutorio: ideo fuerunt liberati a captiuitate: ⁊ per totuꝫ d̄ſertū fuerūt protecti ſub illa nube: ⁊ tuti fuerūt ab inſidijs inimicorū diurnis pariterqꝫ nocturnis: et prebuit eis deus cuſtodiam angelorū ad defendendum non ſolū ab incurſibus hominuꝫ: ſed etiam a veneno beſtiarū: ⁊ ſic ſecuri ambularunt inter leones ⁊ dracones: ⁊ obūbrauit eos ſcapulis ſuis columna nubis. Et ſic literaliter exponunt pſalmū iſtū de protectione quaꝫ habuerunt in itinere. Sed licet iſte pſalmus ſic literal'r poſſit applicari ſupradicte hiſtorie: ⁊ etiam poſſit exponi moraliter de quocūqꝫ iuſto ſe diuino adiutorio cōmittēti: tamē principalis intētio prophete non fuit iſta: ideo cōtinet maiora myſteria: vt patebit: maxime per ea que dixit in fine huius pſalmi: quia Dauid nō fuit minus propheta in hoc pſalmo quam in ceteris. Et ideo eſt dicendū ꝙ iſte pſalmus vel eſt idē

numero cū pſalmo ſuperiori: ⁊ pars eius diuiſa ꝑ diapſalma: vel eſt conſecutiuus ad ſuperiorem in materia. ⁊ idō dicūt Judei moderni ꝙ q̄n dicitur hūc pſalmū incipiunt ipm̄ a verſu vltimo pſalmi p̄cedentis. ſ. Sit ſplendor dn̄i ſuper nos/ ⁊ opa manuū nr̄arū dirige ⁊c. Et ſic cōtinuāt iſtū pſalmū cū vltimo verſu pſalmi precedentis. Un̄ poſtq̄ Dauid in ſuperiori pſal. inuocauit xp̄m vt veniēs in carnem fieret noſtrū refugiū/ ⁊ notificaret dexterā ſuā per incarnationē ⁊ predicationem: ⁊ repleret nos mia ſua per paſſionē ⁊ reſurrectionem: et letificaret nos gratia ſua: ⁊ dirigeret nos et opa nr̄a per ſplendorem ſue et euāgelice doctrine ſue ſicut promiſerat ipſi Moyſi in eius oꝛone Exo. xxx. Nunc in hoc pſalmo vel diapſalmate conſecutiue inuitat ⁊ exhortatur totū genus hūanū ad iſtā petrā et domū refugij: q̄ eſt xp̄s: ſub cuius tutela ⁊ refugio totū gen⁹ humanū ſiue oēs ad eū cōfugiētes erant liberādi a captiuitate diaboli/ ⁊ ab omni hūana miſeria tā corporali q̄ ſpūali in ſuperiori pſal. memorat: in quā inciderāt ex ſn̄ia data in Adam. In quo pſal. duo facit. p̄io agit qđ dictū eſt. Scđo introducit deū cōfirmātē ſn̄iam et ꝓmiſſionē ꝓphete. Et breuiter ꝓmittit cōplere totā ꝓmiſſionem factaꝫ ipſi Moyſi. Exo. xxxiij. et cōplere petitionē factā in ſuperiori pſal. Erit ſcđa ps ibi. Qm̄ in me ſperauit liberabo eū. Un̄ eſt intētio ⁊ ꝯcluſio hui⁹ ꝓphetie in h̄ pſal. ꝙ veniāt oēs ⁊ cōfugiāt ad xp̄m: ⁊ cōmittāt ſe ei⁹ adiutorio et refugio: et ſine dubio liberabunt̄ ab oī miſeria: imo cognoſcēt ſe eē liberatos et enumerat oēs miſerias a q̄b⁹ et q̄uo liberabūt̄ per xp̄m. ¶ Un̄ dicit ꝙ oīs ille q̄ habitat in adiutorio. i. q̄ habitat in petra refugij et i lapide adiutorij ipſi⁹ dei altiſſimi q̄ eſt xp̄s/ ⁊ cōmorabit̄ in ꝓtectione dei celi: talis dicet ſe eſſe liberatum. Un̄ eſt aduertēdū: ꝙ vbi nos habem⁹. Qui habitat i adiutorio altiſſimi in ꝓtectione dei celi cōmorabit̄. Hebre⁹ ⁊ lr̄a Hierony. hꝫ ſic: Habitat i occulto altiſſimus i vmbraculo oīpotens ꝑmanet. Et ſic iſta lr̄a videt̄ magis explicare ſacr̄m incarnatiōis xp̄i. vn̄ dicit ꝙ de⁹ altiſſimus habitat in occulto hūanitatis: et verbū dei oīpotēs ꝑmanet i vmbraculo carnis perſonal'r vnitū ꝑ incarnationē. Nā illa hūanitas vt ſepius dictū eſt: eſt tabernaculū ⁊ habitaculū diuini verbi: in quo fili⁹ dei ꝑmanet ieternū: qꝛ qđ ſemel aſſumpſit nūq̄ dimiſit. Unde iſta hūanitas ſicut dr̄ tēplū dei ꝑ pſonalē vnionem: ita dr̄ habitaculū oīm fideliū ꝑ myſticā icorporationē ⁊ regenerationē. nā xp̄s inquantū hō eſt caput eccl'ie. Et ſic illa hūanitas eſt lapis adiutorij ⁊ petra nr̄i refugij ⁊ habitaculū miſeroꝝ: i foramie cui⁹ petre xp̄s poſuit oēs fideles ⁊ ꝓtexit dextera ſua. Huic ergo refugio dicit ꝓpheta vt nos cōmittam⁹: ⁊ ad hoc p̄ſidiū vt oēs nos miſeri cōfugiam⁹. de quo ēt dicit Boeti⁹. iij. de ꝯſolatiōe. carmine. x. Huc oēs pariter venite capti. Quos fallax ligat iprobis catenis: Terrenas habitans libido mentes. Hic erit vobis reqes laboꝝ. Hic port⁹ placida manēs q̄ete: Hoc patēs vnū miſeris aſylū. Itē iſte xp̄s i hūanitate ē ille loc⁹ ⁊ petra refugij: quā ꝓmiſit de⁹ per Moyſen i ſua oꝛone: ⁊ eſt illud refugiū: de q̄ habitū eſt in pſal. p̄cedēti. Ad qđ refugiū exhortat̄ Dauid oēs ꝯfugere in p̄ncipio hui⁹ pſal. cū dicit ſcđm noſtram trāſlationē. Qui habitat i adiutorio xp̄i altiſſimi poterit dicere ꝙ i ꝓtectiōe ⁊ tutela dei celi cōmorabit̄. Naꝫ ē ꝓtectio dextera qua de⁹ pr̄ nos ꝓmiſit ꝓtegere. ¶ Un̄ eſt aduertēdū ꝙ fideles ponūt ſpē ſuā in xp̄o. Primo in p̄ſenti ponēdo ſpem ⁊ fiduciā ſuā in paſſiōe xp̄i: ⁊ ſacramētis eccl'ie: ꝑ que credūt liberari ab oī pctō. Scđo ponēdo totā ſpē in celeſtib⁹ p̄mijs cōtēnēdo terrena. ⁊ h̄ eſt ſe committere diuino adiutorio ⁊ talē īpoſſibile eſt perire: nec a diabolo ſupari. ⁊ hanc cōcluſionē ꝓponit ꝓpheta dicēs. Oīs ille q̄ habitat in adiutorio xp̄i filij dei altiſſimi. i. illi⁹ adiutorio ⁊ auxilio ſe totaliter cōmittit oī alia mūdana fiducia ⁊ ſpe relicta: ille cōmorabit̄ in ꝓtectione dei celi. i. celeſti protectiōe defendet̄ et ꝓteget̄: ⁊ ꝑ cōſequēs nunq̄ peribit nec ſupabit̄ a diabolo nec ab hoīe: nec aliq̄ tētatione vincet̄. Et ꝓſequit̄ quō ponit aliq̄s ſuam habitationē in adiutorio altiſſimi/ dicēs: qꝛ ille qui vult ſe diuino adiutorio cōmittere: dicet dn̄o nr̄o Jeſu xp̄o ſic. tu es ſuſceptor me⁹: qꝛ liberaſti me ꝑ paſſionē: tu es refugiū meū: qꝛ ad te cōfugio vt ſanes per ſacramētorū medicationē. ⁊ tu es de⁹ me⁹ per ſpecialē cultū et adorationē. quaſi dicat: ꝙ confiteat̄ xp̄m verū eſſe Meſſiā: ⁊ verū redēptorē. Et ſic dicet ⁊ ꝓponet in corde ſuo: ſperabo. i. totā ſpeꝫ et fiduciā meā ponam i eo operādo ⁊ dirigēdo mea opera in eū. quaſi dicat: ꝙ ille vere ſe cōmittit adiutorio xp̄i qui ſuſcipit ipm̄ in redēptorem ⁊ ſaluatorē: et credit ipm̄ eſſe verū deū ⁊ operatū ſcđm legē euāgelicā ꝓpter p̄miū vite eterne: et ꝑ ꝯñs credit ipm̄ eſſe verū Meſſiā: et etiā credit ⁊ p̄dicat firma fide ꝙ ipſe Chriſt⁹ liberauit me de laq̄o venantiū: et a verbo aſpero. ¶ Ad cui⁹ itellectū eſt notādū ꝙ laqueus venātiū dr̄ pctm̄ primi parentis. Nā diabolus cū dixit primis parētib⁹: nequaq̄ moriemini: ſed eritis ſicut dij ſciētes bonū ⁊ malū: tunc parauit eis laqueū. ⁊ q̄n ipſi comederūt fructum tūc inciderūt in ipm̄: et fuerūt expoliati bonis gratuitis ⁊ ligati pctō et facti captiui ⁊ ſerui diaboli. qui quidē laq̄us obligauit oēs poſteros ad culpā ꝓpter trāſgreſſionē primoꝝ parētū. Egreſſum eſt verbū aſperū a deo cū data eſt ſn̄ia eis vt eijcerentur: et felicitate in p̄ñti ⁊ in futuro priuarētur: ⁊ ad culpā: et reatū eternū et mortē eternā et tꝑalē obligarēt̄: et penalitatib⁹ tꝑalib⁹ ſubderent̄. Illa ergo ſn̄ia ⁊ maledictio a deo hoī ꝓmulgata fuit verbū aſperū et durū et crudele toti generi hūanoꝛ: a quo laq̄o et verbo aſpero et ſn̄ia dura ſolus Chriſtus nos liberauit. Dicat ergo oīs fidelis ipſi xp̄o. Ego fiducialiter ſperabo i eū. ſ. xp̄m Meſſiā et ſaluatorē in lege ꝓmiſſum. qm̄ ꝑ mortē et paſſionem ſuā liberauit me de laq̄o pctī et culpe ipſoꝝ demonioꝝ venātiū/ et ꝑ ſuā reſurrectionē liberauit me a v̄bo aſpero. i. ſn̄ia mort̄ eterne: et miſerabili ſeruitute diaboli et miſeria penalitatū et dura maledictiōe. Quaſi dicat ꝓpħa: ꝙ iſta dꝫ eē firmiſſima fides et fiducia cuiuſcūqꝫ fidelis. et h̄ eſt ſe cōmittere diuino adiutorio. q̄ſi dicat ſi ꝯmiſeris te diuino adiutorio: et ꝯfugeris ad refugiū xp̄i: non eris decept⁹ imo liberat⁹: ⁊ dices. i. poteris dicere dn̄o agēdo gr̄as. n̄ſic cognoſco qꝛ tu es ſuſceptor me⁹: et verū refugiū meū. et dices: ⁊ xp̄s fuit refugiuꝫ meū: qm̄ ipſe liberauit me de laq̄o venātiū et a v̄bo aſpero: eo mō q̄ dictū ē. ¶ Et nota ꝙ ꝓpheta in hoc pſal. ꝓcedit cū difficultate: qꝛ ml'toties mutat pſonā et modū loquēdi ꝑ ſyneptreſim: ſicut multoties accidit nō ſolū in poetis/ ſꝫ etiā in ꝓphetis in q̄b⁹

gr̄a neceſſaria.

C gratia duplex

D Opa ſunt in dupli ci gn̄e.

E ſpes in xp̄o ponēda.

laq̄us venantiū dr̄ pctm̄ ade.

ſpũs ſanctus loquebatur. Ideo aduertat lector. Et ideo eſt aduertẽdũ ꝙ ſcõs verſus põt ordinari cũ primo: eo modo quo dictũ eſt. Uel põt ordinari cũ ſequẽtib⁹: vt ſit ſenſus ꝙ ille q̃ habitat ĩ adiutorio xp̃i: ⁊ cõmorabit̃ in ꝓtectione eius: ille talis conſequet̃ octo ſequẽtes vtilitates: ⁊ liberabit̃ de ſeptẽ periculis ſequẽtibus ꝑ ordinẽ. Naʒ primo dicet et poterit dicere dño/ ſuſceptor meus tu ⁊c. Et liberabit̃ de laqueo venãtium ⁊ a verbo aſpero. Scd̃o obũbrabit̃ ſcapulis xp̃i: ⁊ ſub pẽnis eius ſperabit. Tertio circũdabitur ſcuto xp̃i: ⁊ ſic nihil timebit. Quarto a dextris ⁊ ſiniſtris cadẽt iudei ⁊ ceteri infideles: tñ ipe liberabit̃ a pctõ. Quĩto iñdeles flagellabunt̃ multis plagis: tñ flagellũ nõ appropinquabit tabernaculo ſuo. Sexto: qꝛ angeli eũ cuſtodiẽt ab omni periclo. Septimo: qꝛ ꝯculcabit aſpidẽ ⁊ baſiliſcũ ⁊ Leonẽ ⁊ Draconẽ. Octauo: qꝛ glorificabit̃ in eternitate. Et totũ hoc patebit ſequẽdo literam. Dicit ergo ſecundum vtilitatem.

lxxxvi. diſt. c. deſolatis.

Scapulis ſuis obũbrabit tibi: ⁊ ſub pennis eius ſperabis.

Scuto circundabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno.

A ſagitta volante in die: a negotio perambulante in tenebris: ab incurſu ⁊ demonio meridiano.

ꝓtegere aliquẽ ꝑt ꝗs tripl'r.

¶ Ad cuius intelligẽtiã eſt notandũ ꝙ tripliciter poteſt aliquis aliũ protegere. Primo inter ipſum ⁊ inimicũ ſe obijciendo ⁊ interponendo: ſicut facit vacca ⁊ bos qñ vident lupos venientes ad ſe: tũc. ſ. bos remittit filios a tergo ſiue ad ſcapl'as ⁊ obijcit ſe lupo ⁊ morſib⁹ eius/ ⁊ defendit filios cũ cornu: ⁊ ſic ſub vmbra ſcapularũ bouis defendũtur ⁊ proteguntur filij: ⁊ cũ cornu bouis vulnerat̃ lupus ⁊ fugit. Secũdo põt quis alium protegere ſub alis recipiendo ⁊ cooperiendo ſicut gallina congregat pullos ſuos ſub alis/ ⁊ liberat eos a miluo ⁊ fouet et nutrit eos ſub ꝓprio calore. Tertio ſicut quando quis cooperit amicũ ſuũ ſcuto et obijcit ſcutũ contra inimicum. Iſtis ergo tribus modis liberauit et protexit nos Chriſtus de poteſtate diaboli et a morte perpetua. Primo nos liberauit ſicut bos liberat filios ſuos. Nã ipſe poſuit ſcapulas ſuas in cruce ⁊ poſuit nos a tergo ſuo: ⁊ obiecit ſe morti ⁊ paſſiõi cõtra diabolũ: ⁊ recepit in ſe ictus ⁊ verbera et vulnera inimici: vt noſtra vulnera ſanaret: et cũ cornibus crucis percuſſit inimicũ diabolum et fugauit euʒ ⁊ confregit portas inferni: ⁊ liberauit ſanctos patres ⁊ attraxit predam. Itaꝗ ſcapulis ſuis ꝓtexit futuros/ et cornib⁹ liberauit p̃teritos. Scd̃o liberauit nos ſub alis ⁊ pẽnis ſuis ſicut gallina ꝓtegit pullos ſuos. Nã quatuor facit gallina. Primo recepit oua aliarũ gallinarũ ſiue oua aliena ſub alis ⁊ pẽnis ſuis. Scd̃o ꝓprio calore fouet et excitat ⁊ viuificat fetum ex ouo: et ita viuificat multos pullos/ ⁊ ex alienis facit ꝓprios: ⁊ tantum diligit eos ꝙ tota liq̃ſit in ſudore ad fouendũ pullos ſuos: ⁊ ſic cõſumit ꝓpriũ ſanguinẽ ⁊ ſubſtãtiã: intantũ ꝙ mutat vocẽ perdit plumas ⁊ efficitur pallida cõſumpto ⁊ exhauſto ſanguine ⁊ ſubſtantia: ⁊ ſic fouet filios. Tertio ꝓtegit eos a miluis et ceteris aĩalib⁹ ⁊ nocumẽtis. Quarto paſcit eos et dirigit in paſtum. Ita fili modo Chriſtus cum nos eſſem⁹ oua aliena: quia filij carnales ipſius Ade/ ⁊ mortificati ꝑ culpã: ipſe Chriſtus ꝯgregauit nos ſub pẽnis et alis ſuis in eccleſia: ⁊ viuificauit nos per ſacramenta ſua que habent virtutẽ ⁊ calorẽ ex paſſione ⁊ ſanguine ſuo/ Nã primo liberauit nos ꝑ paſſionem: ⁊ effudit totũ ſanguinẽ ſuũ pro nobis: vt daret virtutem ſacramẽtis ad ſananda vulnera noſtra: ⁊ ſic manſit pallidus in cruce ⁊ nudus: vbi tantã dilectionẽ oſtẽdit erga nos: ꝙ totũ ſe in nobis transformauit noſtros defectus ⁊ penalitates ſuſtinẽdo: quos defect⁹ ⁊ penalitates ĩ cruce ſecuʒ affixit: vt ait ap'ls. Et ſic nos viuificauit et pauit. Tertio nos protexit cooperiẽdo ſcuto gratie ⁊ doctrine et legis euãgelice: ⁊ cõtra diabolũ ipſuʒ ſcutum obiecit ad repellendũ ei⁹ incurſus ⁊ ictus. Nã ſicut ſcutũ materiale ſimul repellit oẽs ictus inimici ⁊ ꝓtegit pugilẽ: ita lex euangelica q̃ precepit oẽm iuſtitiã ⁊ ꝓhibet omne vitiũ ſimul cũ grã. vij. donoꝝ ſpũs ſancti ꝓtegit nos ⁊ repellit oẽm tẽtationẽ inimici. Et ſic tã lex euãgelica q̃ grã. vij. donoꝝ dr̃ ſcutũ ꝑ Chriſtũ nobis cõceſſum. ¶ Triplicibus ergo armis protexit Chriſtus filios ⁊ fideles ſuos. Primo paſſiõis: vt ab vniuerſali ſeruitute liberaremur. Scd̃o armis ⁊ medela ſacꝛoꝝ: vt a vulneribus pctõꝝ ſanaremur. Tertio armis ⁊ ſcuto legis euãgelice ⁊ virtutũ: vt futura pctã caueam⁹/ et tentationib⁹ diaboli reſiſtam⁹ ⁊ repellam⁹: ⁊ ſic Chriſt⁹ nos liberauit ⁊ ſanauit ⁊ ꝓtexit. Qui ergo habitat in adiutorio altiſſimi. i. Chriſti adiutorio ſe cõmittit: ⁊ his tribus armis ſe munit ⁊ armat: erit ſemꝑ in ꝓtectione dei celi/ et cõmorabit̃: qꝛ protectiõe dei vallat⁹ nõ põt ſuparari. Et hoc eſt qđ dicit. Qm̃ ipſe liberauit me de laqueo venãtiũ ⁊c. Iõ ꝓpheta apoſtrophat ad populũ fidelẽ dicẽs. Ipſe Chriſt⁹ ad cui⁹ refugiũ cõfugiſti/ ⁊ cuius armis te muniſti/ obũbrabit tibi ſcapulis ſuis. i. vmbraculũ ſalutare et tutatiuũ p̃ſtabit tibi ſcapulis ſuis: ſi ad ei⁹ paſſionẽ recurreris q̃ in cruce ꝓ te ſcapulas poſuit. Et ſub pẽnis. i. ſub alis ei⁹ ſꝑabis ſi ſub ſacris eccleſiaſticis te cõſtitueris: et ex eiſdem medicinã ſumpſeris: q̃ fouent v̾tutes ⁊ ſanãt vulnera. Scuto circũdabit te veritas ei⁹. i. lex ei⁹ euãgelica: circũdabit te ⁊ ꝓteget ſcuto ſacꝛoꝝ/ et articuloꝝ/ et preceptoꝝ: et cõſiliorum ad repellẽdas tẽtatiões/ et inſidias diaboli/ et cauẽda peccata: quaſi dicat: ergo ꝓpheta/ ſi tu homo ꝯfugeris ad refugiũ Chriſti/ ⁊ volueris in eo ponere habitaculum tuũ: tunc ipſe ſcapulis ſuis obũbrabit tibi/ ⁊ ſub pennis eius ſperabis: ⁊ ſcuto circũdabit te veritas eius prout dictũ eſt: ſicut ꝓmiſit Moyſi/ qñ di. Ponã te in foſ ⁊c. Exo. xxxiij. ¶ Non timebis. Hic enumerat oĩa pericula ⁊ oẽs miſerias de quibus Chriſtus liberauit oẽs cõfugientes ſub vmbram ſcapularum ⁊ alarum ſuarum: quos protexit ſcuto ſue veritatis et gratie. ¶ Ad cuius euidentiam eſt notandum ꝙ tentatio ſiue peccatum ꝯſiſtit in quatuor gradib⁹. Nam primo p̃cedit cogitatio. Scd̃o ſequitur ꝓpoſitũ. Tertio actus peccandi. Quarto ꝓſecutio. Cogitatio cõparatur nocti: eo ꝙ ſicut in nocte homo frequenter cadit: ita ex frequenti cogitatione ⁊ delectatione homo frequẽter cadit in propoſitũ peccandi. Propoſitũ vero cõparat̃ crepuſculo ⁊ tenebris: nã ſicut crepuſculũ exit ex nocte/ ⁊ eſt prope diem: ita ꝓpoſitum exit ex cogitatiõe et eſt prope

chriſt⁹ nos liberauit a morte eterna.

No. q̃tuor facit gallina.

actum ⁊ effectũ: et iam imputat̃ ad pctm̃. Operatio aũt in hac parte cõparat̃ diei: eo ꝙ iã pctm̃ exiuit in clarũ ⁊ manifeſtũ. Proſecutio aũt ⁊ duratio pcti iam cõparat̃ meridiei qꝛ iã pctõr nõ timet ſuã famã. Diabolus ergo primo inducit hoiem in cogitatione pcti: et exinde detinet eũ in cõſuetudine. Et hec ſunt quatuor arma diaboli quib⁹ hoieʒ iuadit. Sed Chriſt⁹ dedit nobis arma ⁊ ſcutũ legis euangelice cõtinẽtis oẽs virtutes: quo reſiſtim⁹ ⁊ repellimus tentatiões: et arma diaboli. Nã in lege euãgelica reperies qñ nõ debes cogitare de mundo: imo oportet ſemꝑ orare: et qñ nõ debes peccare: et ſi peccaſti debes ad pniam recurrere ⁊c. Et ſic ſi legẽ euãgelicã ſectat⁹ fueris: de facili diabolũ vinces. et a te repelles. Et iõ dicit ꝓpheta: Scuto circũdabit te veritas eius. i. lex eius. ⁊ nõ timebis a timore nocturno. ſ. cogitationib⁹ malis: nec a ſagitta volante in die. ſ. a peccato in actu. Nã ſicut arc⁹ pellit ſagittã: ita propoſitũ producit actũ peccãdi in clarum ⁊ manifeſtũ. Nec timebis a negotio perambulante in tenebris. Nam peccatũ anteq̃ ꝓducatur in clarũ/ negotiat̃/ ⁊ agitatur in tenebris propoſiti. nec timebis ab incurſu meridiano. i. a pctõ male cõſuetudinis: qđ iam nõ timet: nec veret̃ infamiam. quaſi dicat. ſi munitus ⁊ armatus ⁊ circũdat⁹ fueris ſcuto legis euãgelice: nõ timebis iſtos quatuor incurſus diaboli: ⁊ quatuor gradus peccatoꝝ. Per iſtos etiam quatuor terminos itelligũtur quatuor genera peccatoꝝ: Nam per timorẽ nocturnum intelligitur peccatũ ignorantie neglecte: et per negotiũ tenebroſum: peccatũ auaritie. ꝑ ſagittam volantẽ in die/ intelligitur peccatũ luxurie. Per demoniũ meridianũ ĩtelligit̃ peccatũ ſuperbie. Nam ſuperbus ab oĩbus vult videri. Sed omnib⁹ his peccatis et armis diaboli reſiſtit lex euãgelica: et eoꝝ repellit incurſus ⁊ ictus: vt patet per ſingula. Per laqueũ autẽ venantiũ poſſunt etiam intelligi oĩa genera peccatorum/ ⁊ tentaonũ. ⁊ per verbum aſperum omnia genera perſecutionum. ⁊ ſic martyres in primitiua eccleſia: ⁊ oẽs viri iuſti fuerũt liberati de laqueo diaboli: ⁊ de perſecutionibus ⁊ minis tyrannorũ per Chriſtum.

Cadent a latere tuo mille: ⁊ decem milia a dexteris tuis: ad te autem non appropinquabit.

¶ Totum hoc legit̃ conſequutiue: vbi monſtrat ꝙ abſq; paſſione Chriſti ⁊ lege euãgelica nullus poterit ſaluari. Ideo dicit propheta ad virũ iuſtũ: ꝙ tanta eſt virtus paſſionis Chriſti ⁊ ſacramẽtorum eccleſiaſticoꝝ: ⁊ legis euãgelice ⁊ donoꝝ ſpũs ſancti: ꝙ ſicut per ipſam oẽs ſaluant̃ ⁊ protegunt̃: ita ſine ipſa nemo poteſt ſaluari/ nec protegi. Nam in pugna huius mundi cadent mille a latere iuſti: et decẽ milia a dextris eius: ſed ad iuſtum talia mala non poſſunt appropinquare; eo ꝙ munitus eſt et protectus ſub ſcapulis et alis ⁊ ſcuto Chriſti. ideo dicit proheta. O Chriſtiane ⁊ vir iuſte qui adiutorio dei te ꝯmiſiſti: et armaſti armis Chriſti/ ⁊ ſcuto eius te protexiſti in pugna huius mũdi: cadent a latere tuo mille de infidelib⁹ ⁊ peccatoribus et decẽ milia a dexteris tuis. i. oẽs Iudei ⁊ pagani circũquaq; cadent victi a dextris ⁊ ſiniſtris a diabolo/ carne ⁊ mũdo ſuperati. Et ſic oẽs infideles peribunt: ad te aũt talis plaga dãnationis non appropinquabit: eo q̃ diuino adiutorio te commiſiſti: ⁊ ei⁹ armis te muniuiſti. ⁊ ideo manebis et euades liber et victor. Item tu cum iſtis armis Chriſti munitus pugnabis contra diabolũ et membra eius et infideles: et vinces eos: intantũ ꝙ cadẽt victi mille a latere tuo ſiniſtro: ⁊ deceʒ milia a dextris tuis. q̃ſi dicat/ circũquaq; omnes infideles cadent: ad te aũt nullum malum appropinquabit: ſed illeſus et triumphator exibis. Et nota q̃ apoſtoli ⁊ martyres quoſdaʒ vincebant conuertẽdo eos ad fidem: ſicut fuerunt gentiles: ⁊ illi cadebant a dextris ipſorũ. Et alios vicerũt temporaliter ⁊ ſpiritualiter. ſ. Iudeos qui mãſerunt in ſua obſtinatione ⁊ cecitate: ⁊ iſti ceciderunt a ſiniſtris ſpũaliter victi ⁊ cõdẽnati ad penã ꝑpetuã. Et ceciderunt etiã victi tẽporaliter: qꝛ a proprijs ſedibus expulſi ſunt: ⁊ ciuitas eorũ incenſa: ⁊ regnũ ⁊ ſacerdotiũ ablatum: ⁊ vna pars eorũ trucidata: et alia captiua et diſperſa. Et iſti ponunt̃ ſub numero millenario eo/ ꝙ fuerunt pauciores q̃ gentiles. Gentiles aũt cõuerſi ceciderũt ad idololatria ad latus dextrũ. ſ. ad baptiſmum per regenerationẽ. qui quidẽ baptiſmus ꝓcedit ex latere dextro Chriſti. ideo dicit̃ dextera pars eccl'ie. et ad hanc partẽ ceciderũt gẽtiles: q̃ dicũtur decẽ milia: eo ꝙ in decuplo fuerunt in maiori numero q̃ Iudei. Eccleſia ergo omnes ſibi ſubiecit. ſ. Iudeos ad ſiniſtram/ quos in captiuitate poſſidet tẽporaliter. Et gentiles ad dexteram: quos in ſalubri libertate ⁊ obedientia regeneratos gubernat: Et ideo ſequitur quinta vtilitas.

Ueruntamen oculis tuis cõſiderabis: et retributionem peccatorum videbis.

de pe. di. iiij. ca pec catũ.

¶ O vir iuſte: et retributionẽ peccatorũ Iudeoꝝ et infideliũ videbis: maxime in die iudicij: vbi peccatores ⁊ obſtinati exiſtentes a ſiniſtris xp̃i: mittẽtur in ignem eternum. Fideles autem exiſtentes a dextris Chriſtus ſecum in vitam eternam deducet. Et ſic iuſtus ibi videbit retributionẽ peccatorum. Hoc idem manifeſte videmus oculis noſtris tam ſpiritualibus q̃ corporalibus. Nã oculis corporalibus videmus iudeos ꝑ mũdum diſperſos ⁊ captiuos ſine regno ⁊ ſacerdotio: ⁊ oculis mentis videmus eos cecos: et maledictos: et intelligẽtia ſacre ſcripture priuatos/ ⁊ a bonis celeſtib⁹ alienos: et ad mortẽ perpetuã deſtinatos/ et hoc in retributionẽ mortis ⁊ paſſionis Chriſti. a qua ſnĩa videmus fideles immunes ⁊ liberos. Et ideo ſequitur.

Quoniã tu es domine ſpes mea: altiſſimũ poſuiſti refugium tuum.

Non accedet ad te malum: ⁊ flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

xcv. di. c. ecce. et. xiij. q. j. ca. his ita ꝙ.

¶ Qm̃ tu es dñe ſpes mea. quaſi di. iuſtus. O dñe Ieſu Chriſte ego ſum liber a tali ſnĩa: ⁊ vici oẽs tẽtationes ⁊ pctã: et deieci malos a dextris et ſiniſtris. qm̃ tu es ſpes mea: et refugiũ meũ: ⁊ ꝓtectus ſum et munitus armis tuis. Et quia altiſſimũ poſuiſti refugiũ ⁊ fortalitiũ tuum: quaſi a mundanis eleuatũ: et armis tue potentie munitum: ideo fui in eo ſaluat⁹ et liberat⁹. qm̃ nullũ malũ culpe nec flagellũ pene appropinquabit ad te. ⁊ ſic oẽs iuſti qui habitãt tecũ in tabernaculo tuo ſaluabunt̃ et liberabũtur ab oi malo culpe ⁊ etiã flagello pene. ¶ Et nota etiã ꝙ iſta particula põt dirigi ad quẽ

cūq; virū iuſtū ⁊ fidelem. Unde dicit pphta: O vir iuſte et fidelis q2 tu poſuiſti altiſſimū refugiū tuū .i. q2 nō poſuiſti ſpem tuam in rebus terrenis ⁊ infimis ⁊ corruptibilibus: ſed in rebus altiſſimis ⁊ celeſtiaus: ⁊ poſuiſti Chriſtum adiutorē tuū: ⁊ ad ei⁹ refugiū confugiſti: iō non accedet ad te malū culpe: ⁊ flagellū perſecutionis nō appropinquabit tabernaculo tuo: id eſt ecc'ie: in quā tabernaculum elegiſti. que qdē eccleſia eſt tabernaculū fidelium.

Eccl'ia funda ta ſup xp̄m q̄ eſt re fugiū.

Unde eſt notandū ſicut ait Saluator Math. vij. q eccleſia dei eſt fundata ſupra firmam petrā qui eſt Chriſtus: in altiſſimis mōtib⁹: q2 tota ſpes eius et fiducia eſt in celeſtibus: vbi expectat premium. Ideo nec vētus nec flumina poſſunt eā pſternere: et perſecutiones tēporales tyrānorū nō valuerūt contra eā. ⁊ licet ad tempus fuerit afflicta: tn̄ finaliter permāſit victrix tēpore Conſtantini: ⁊ hoc q2 altiſſimum poſuit refugiū ſuū. Ideo licet flagella appropinquauerint ad corpora: ⁊ carnes martyrū q2 eos corporaliter occiderunt: tn̄ non acceſſerunt vſq; ad tabernacula: id eſt vſq; ad aīas ⁊ conſcientias eoꝝ in quib⁹ Chriſt⁹ reſidebat: q2 firmit' ſtabiles permāſerunt in fide: ⁊ ſic victores ⁊ triūphatores extiterūt/ ⁊ ſic vincebāt ⁊ ſubiecerunt reges et principes ipſi eccleſie. Et ideo licet corpora morerentur ⁊ trucidarent': tamē tabernaculum eccleſie nunq̄ fuit proſtratū in perſecutionibus tyrānorū: et imperatorū: immo in fine ipſi tyrāni ⁊ imperatores fuerunt victi ⁊ ſubiecti eccleſie. ⁊ ſic flagellū temporale nunq̄ appropinquauit tabernaculo domini que eſt eccleſia/ nō ex lapidib⁹ materialibus: ſed viuis ⁊ ſpiritualibus cōſtructa. Nec tale flagellū potuit ād animas martyrū appropinquare: que quidem anime ſunt tabernaculum ſpūs ſancti. Et ſic patet q mille decem milia infidelium ⁊ paganorum ceciderūt victi a latere eccleſie: ſcilꝫ a dextris ⁊ a ſiniſtris: ⁊ tamen ad eam nō potuerunt appropinquare vt poſſent eam delere. Et ita final'r quilibet vir iuſtus armis Chriſti munitus deiecit a dextris et ſiniſtris mille ⁊ decē milia tentationum: et ſic ad eum non potuerunt appropinquare: eo q altiſſimum poſuit refugium ſuum.

Mat. iiij. a. Lu. iiij. b.

Quoniam angelis ſuis mandauit de te: vt cuſtodiam te in omnibus vijs tuis:

In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

¶ Quia promiſſum eſt auxiliū temporale omnib⁹ fidelibus confidentibus in Chriſto/ qui ſe diuino adiutorio committūt vt dictum eſt ſuperius: q arma cōtra diabolū ſunt paſſio Chriſti: ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta ⁊ lex euāgelica: quib⁹ puidit Chriſt⁹ ſuis fidelibus: ⁊ eos armauit cōtra inſidias ⁊ tentationes diaboli. Hic autem ponit quartū auxiliū que eſt cuſtodia angelorū quos deus tribuit fidelibus ad cuſtodiam hominum contra pericula tēporalia ⁊ etiam ſpūalia. Uñ ſcd̄m Hieronymū ſuper Matt. xvj. ⁊ ſcd̄m Aug. libro ſoliloquioꝝ/ vnaqueq; aīa habet angelū a principio ſue creationis ⁊ natiuitatis ad ſui cuſtodiā deputatū rōne aīe et ratione corporis. Et ratio eſt Nā eiuſdē eſt facere ⁊ cōſeruare. Cū ergo deus permiſerit diabolū ꝫ homini inimicū a principio ⁊ exordio mūdi: eo q habet poſſidere locū quē ille p caſum perdidit: etiam

Angelorū cuſtodia

ſemp diabolus conat' hoīem deſtruere non ſolū in aīa: ſed etiā in corpe: vellet eñ ipm interimere qñ eſt in peiori ſtatu culpe vt auferret ipſi locū ꝑdē: ⁊ ſic poſſet ipm precipitare vel aliud dānum ipſi inferre p ignē aut aquā: ⁊ quouis alio mō: poſtq̄ habet ptātem ſupelemētarē cū ſit vnū corp⁹. Item poſſet hoīem multipliciter affligere vt deduceret ipſ ab blaſphemiā vel deſperationem/ ⁊ maxime q2 homo eſt ſubiectus multis miſerijs ⁊ infirmitatibus: ⁊ habet liberū arbitriū claudicatū: vt ait Augu. iō eſt ipſi neceſſaria cuſtodia angeloꝝ/ vt liberet ipſ ab huiuſmodi periculis corporalib⁹: ⁊ etiā a tētationib⁹ occultis ⁊ ſpūalibus/ ⁊ ne cadat in diuerſa genera vitiorū. Iō dicit hic: cōtinuādo lrām cū ſuperiori verſu: nō accedet ad te malū: ⁊ flagellū non appropinquabit tabernacl'o tuo. Quare ⁊ quo adiutorio: r̄ndet: qñ angelis ſuis De⁹ mādauit .i. mādatū dedit eis de te: vt cuſtodiāt te ī oib⁹ vijs tuis in hoc mūdo ⁊ via: q2 in pr̄ia nō erit neceſſaria cuſtodia vbi nullū erit periculū: ſed erunt angeli ad ſocietatē felicitatis. ¶ Et deſcribit quoq; pericula a quib⁹ liberāt angeli hoīes. Nā pmo liberāt hoīem ne forte offendat pedē ſuū ad lapidē. Per pedē intelligitur pars corporea. Nam anima dicit' caput hoīs: q2 regit corpus: ſed corp⁹ dicit' pes anime: q2 cū corpore anima mouet' ⁊ operatur ⁊ exercet oīa opa: ⁊ tangit terrena: ideo deus dedit angelū hoīe vt ipm cuſtodiat quo ad corpus ne ledatur ⁊ offendat pedē ſuū. ſ. corpus ad lapidem ſiue aliquā corporalē leſionē damnum: ⁊ caueat oīa genera periculoꝝ ⁊ damnoꝝ corporaliū: que per lapidē intelliguntur. Nam ſi non prohiberet angelus cuſtos/ diabolus poſſet hoīem ledere: aut in aquis ſuffocando: aut igni cōburendo: aut precipitādo. Unde angelus non ſolum prohibet diabolū ⁊ cohibet eius poteſtatem cōtra hoīem: ſed multiplici via hoīem inſtruit: ⁊ cautum reddit ne in huiuſmodi pericula incidat/ vt multiplici colligem⁹ exēplo. Ideo ſubdit. In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedē tuum. Unde nota etiā q ſenſualitas que dicit' pes anime primo leditur ⁊ vincitur a lapide tentationis. Exinde voluntas rōnalis conſentiēdo ſenſualitati leditur ⁊ vulnerat' culpa: a qua leſione preſeruatur ex cuſtodia angelorū. Item per lapidem poteſt intelligi Chriſtus quem offendim⁹ quotienſcūq; peccamus.

Super aſpidem ⁊ baſiliſcum ambulabis: ⁊ conculcabis leonem ⁊ draconem.

¶ Sed quia cuſtodia angelorū non ſolū liberat a periculis carnalibus: ſed etiam a periculis culpe ſpiritualis anime: ideo deſcribit hic quatuor pericula ſiue mala a quibus anima leditur: que deſignant' per quatuor aīalia in hoc v'ſiculo memorata: que ſunt Aſpis: Baſiliſcus: Leo: ⁊ Draco quorum nomina gerit diabolus. ¶ Nam ipſe dicitur Aſpis: in quantum reddit hominem ſurdum ⁊ cecum per peccatum. Nam ponit caudam vitiorum in aurib⁹ hoīs: ne audiat voces incantantis ſapiēter: idem ne audiat exhortationes ⁊ doctrinā euāgelicam. Et ſuper oculos ne videat ⁊ ne conuertatur. Dicitur etiam Baſiliſcus inquantū ſuo veneno inficit hominem in peccato Dicitur autem Leo in quantum iraſcitur. Dicit' Draco inquantum occulte inſidiatur. Item dicitur Aſpis inquantum

inducit ignorantiā craſſam: ⁊ ppetratā. Dicitur Baſiliſcus inquātū inducit luxuriā: ⁊ inficit cōcupiſcētiam hoīs ⁊ incitat ad luxuriā. Dici Leo inquantū incitat ad irā: ⁊ ſupbiā. Dicit' Draco inquantū incitat ad auaritiam ⁊ ambitionem: que oīa deuorant hoīem. Per oppoſitum aūt angelus cuſtos occulte perſuadet ⁊ conſulit homini. vt caueat huiuſmodi peccata ⁊ reſiſtat tētationib⁹ diaboli. Ideo dicitur in litera nō ſolū non offendas ad lapidē pedē tuū ꝫ cum auxilio/ ⁊ cuſtodia angelorum: ſed etiaꝫ ſuper aſpidē ⁊ Baſiliſcū ambulabis ⁊ cōculcabis Leonē ⁊ draconē. i. omnia iſta genera peccatorū: ⁊ tētationum vincēs ⁊ ſuperabis cū pſidio ⁊ cuſtodia angelorum. ¶ Notandum eſt q totū iſtū ordineꝫ tenuit diabolus qñ voluit ipm Chriſtū tentare. Nam ipſe fuit baſiliſcus inquantū ipm voluit inficere pctō gule: q2 nō auſus eſt ipm tentare de luxuria: quia ſciebat ipm nō eſſe conceptuꝫ in originali pctō: vñ ineſt nobis feditas libidinis/ ⁊ ꝯcupiſcētia carnis ideo voluit ipm tētare de gula ſicut tētauit Adā: ⁊ vt exinde poſſet inducere ad alia peccata carnis. Secūdo fuit Leo inquantū tentauit ipm de vana gloria: ⁊ ſuperbia: qñ dixit. Mitte te deorſum. ⁊ nō ſolū ibi fuit leo: ſed etiā baſiliſcus ⁊ aſpis quia voluit ipm ifficere ignorātia diſpoſitiōis heretice prauitatis: qñ allegauit ipſi ſuperiorē verſum: ſcꝫ Angelis ſuis deus mādauit de te ⁊c. Nā ſicut induxit ignorantiā ⁊ hereſim in primis parētibus falſo interpretādo verba dei qui dixerat: Qua hora comederitis morte moriemini: ⁊ diabolus falſo interpretat⁹ eſt/ dicēs: Nequaq̄ moriemini: ſed eritis ſicut dij ſciētes bonū ⁊ malū: ita pariter ipſe diabolus conatus eſt peruertere: ⁊ falſo interpretari dictuꝫ ⁊ ſcripturā ſpūs ſancti: cū allegauit Chriſto iſtum verſum: ſcilꝫ Angelis ſuis ⁊c. ⁊ hoc multipliciter. Nā hoc nō erat dictū de capite Chriſto: cū nō indigeret cuſtodia angelorū: q2 erat cuſtos eorū ⁊ dñs ſecundū cōmunē opinionē. ſed hoc dictum erat de homine viatore ⁊c. Immo inducebat maiorē hereſim ⁊ cecitatē ignorantie ⁊ venenū. Nam cuſtodia angelorū data eſt homini ad cauendū ea q̄ nō ſunt in poteſtate hominis: ⁊ maxime a nocumētis diaboli tā corporalibus q̄ ſpūalibus: ſed nō ad cauendum ea q̄ ſunt in poteſtate ⁊ libero arbitrio hoīs. ſed ſeipſum occidere eſt in poteſtate hoīs: ⁊ in ſuo libero arbitrio: iō tunc angelus nō liberat hoīem a tali periculo corporali: poſtq̄ homo poſſit cauere: quia angelus ſolum datus eſt aſt prohibendum extranea pericula non propria: quia tā liberū arbitrium ⁊ naturalē appetitum eſſendi/ ⁊ permanēdi habet vnuſquiſq; ex natura. Et ſic diabolus ergo volebat decipere Chriſtum: allegando illā ſcripturam ⁊ falſo modo interpretādo: quia deus mandauit angelis: vt cuſtodiat homine in omnibus vijs ſuis a periculis extraneis corporalibus: ⁊ nō a proprijs periculis: q2 iam habet liberū arbitriuꝫ ⁊ naturalem appetitū ſe cuſtodiendi a proprijs periculis. ⁊ iſto modo diabolus decepit Heroeꝫ monachū egyptiū: q̄ ſeipm in puteum precipitauit: vt narrat Caſſian⁹ in collationib⁹ patrū. ¶ Scd̄o eſt notandum q Deus nō ſolū deputauit āgelos ad cuſtodiā particulariū hoīm: ſꝫ etiā Ciuitatū ⁊ Regnorū cōmunitatū ⁊ toti⁹ eccl'ie: ⁊ ſic nō ſolū dedit eccl'ie me paſſiōis xp̄i ⁊ ſacrā ⁊ legē euāgelicā in dotes/ vt defendat a diabolo: ſed etiam dedit ipſi cuſtodiā angelorū: vt eā defendant ⁊ liberent a tyrannis et inimicis ⁊ infidelibus ⁊ hereticis qui ſunt membra diaboli. ¶ Uñ quatuor genera inimicorū infeſtarunt: ⁊ infeſtāt eccleſiā: q̄ intelligūt' per illa quatuor aīalia predicta. Nā prima perſecutio fuit ſynagoge: que intelligitur per aſpidē. conati enim ſunt Iudei percutere eccleſiam cecitate ⁊ ignorantia in principio/ ⁊ ſic perſecuti ſunt apl'os: ſed Petr⁹ per angelū liberatus eſt de carcerib⁹. ⁊ ſic angeli liberarunt apoſtolos de manib⁹ Iudeorū in pma pſecutione. Scd̄o infeſtauit eccleſiā Leo ſcꝫ impetus tyrānorum: ſed in fine liberata eſt tempore Conſtātini opere angelorum. Tertio infeſtauit eccleſiam Baſiliſcus. ſ. prauitas hereticorū: que ſuo veneno multos infecit ⁊ ſanciauit: ſed multipl'r fuit liberata per doctores. Quarto infeſtabit eā draco Antichriſtus: ⁊ cetus hypocritarū. Erit eñ Antichriſt⁹ ſimul aſpis et baſiliſcus/ leo ⁊ draco: ſcꝫ Iudeus et Hereticus: ⁊ tyrānus ⁊ hypocrita: ⁊ ſic vaſtabit eccleſiā: ſed nō totaliter delebit: imo miniſterio āgelorū in fine cōminuetur: ⁊ interficiet': ⁊ eccleſia preualebit ⁊ trimphabit. Et ideo ſ'm hunc intellectum applicatur tota lr̄a predicta. Unde propheta apoſtrophat ad eccleſiā Chriſti/ dicēs. O eccl'ia q2 altiſſimū poſuiſti refugium tuū/ et ſpem tuā in Chriſtū: ideo nō accedet ad te malū: ⁊ flagellū perſecutionis nō appropinquabit tabernaculo tuo: quoniam angelis ſuis deus mandauit de te ⁊c. Et ſic ſuper aſpidem ⁊ baſiliſcū ambulabis ⁊c .i. cū auxilio angelorū tu vinces ⁊ ſuperabis malitiam Iudeorū ⁊ venenum hereticorum: ⁊ conculcabis ſuperbiaꝫ tyrānorū: ⁊ tue ditioni ſubijcies ⁊ cōculcabis iniquitatem Antichriſti et eius ſequaciū ⁊ fautorū/ quia finaliter omnes vinces/ non ſolum ſpiritualiter: ſꝫ etiam temporaliter. Nam porte inferi non preualebunt aduerſus eccleſiaꝫ: que licet fluctuabit: tamē nunq̄ ſubmergetur nauicula Petri. Nam ſemper cuſtodia ⁊ miniſterio angelorum liberabitur.

Inimici eccl'ie. iiij.

xiij. q. i ca. ſi is ita. xv. q̄. i. reuertimini.

Quoniam in me ſperauit liberabo eum: protegam eum quoniam cognouit nomen meum.

Clamauit ad me et ego exaudiam eum: cū ipſo ſum in tribulatione: eripiam euꝫ ⁊ glorificabo eum.

xxix. q. ſ. §. ſ. poſt meō.

Longitudine dierū replebo eum: ⁊ oſtendam illi ſalutare meum.

¶ Hic pphēta ex pte ⁊ pſona Chriſti pmittit adimplere oīa ſupradicta in pſal. pcedente ⁊ in iſto. ¶ Ad cuius euidētiā eſt aduertēdū: q pphēta Dauid cōtēplāde orōnē Moyſi ⁊ promiſſionem a deo ipſi factā: puidit totū myſteriū incarnatiōis ⁊ nr̄e redēptiōis. ī̄n fecit pſal. pcedētē: in quo fecit illas q̄ttuor petitiōes/ puta vt xp̄s accelerarer aduentuꝫ ſuū: vt fieret nr̄m refugiuꝫ. Et ne repelleret nos a ſuo refugio: ſꝫ liberaret nos ab oī miſeria. Et ī prima pte hui⁹ pſalmi inuitauit totū gen⁹ hūanum ⁊ oēs: vt cōfugerēt ad h̄ refugiū in quo oēs debebāt ſaluari: ⁊ ab oī miſeria liberari: vt ſupra oſtēſū eſt. ſꝫ q2 ī tali orōne ⁊ cōtēplatiōe fuit ipſi reuelatū: et iterū cū certitudie fuerūt reuelata ipſi oīa pmiſſa q̄ petierat ī pſal. pcedēti: ⁊ q̄ dixerat in pma parte hui⁹: iō in hac vltima pte introducit Chriſtū loquē-

tem:⁊ cum affirmatione promittentem adimplere
oīa que promiſit Moyſi in illa oratiōe. Exo. xxxiij.
et etiā oīa q̄ petit Dauid in hoc pſal. p̄cedēti. ⁊ oīa
illa que promiſit Dauid in hoc pſalmo cuicq̄ diui‑
no adiutorio ſe cōmittēti. Unde dixit Chriſtꝰ: Qm̄
ſperauit. Quaſi dicat: ego ꝓmiſi Moyſi ꝙ ego ve‑
nirē in carnē ad liberādū genus humanū:⁊ promiſi
oſtēdere ipſi gloriā meā:et promiſi miſereri veniē‑
tibus ad me:⁊ eos reponere in foramine petre. Et
ꝓmiſi eis oſtendere hūanitatē meā: Et oīa iſta tu
Dauid petiſti in perſona totius corporis myſtici in
pſal. p̄cedēti:⁊ oīa iſta tu ꝓmiſiſti venientibus ad
me/⁊ cōmittētibꝰ ſe adiutorio meo. Nam ꝓmiſiſti
eis ꝙ ego obūbrarē eos ſub ſcapulis meis:⁊ prote
gerē eos ſcuto ⁊ ſub pēnis meis:⁊ liberarē a timo
re nocturno:⁊ a ſagitta volāte in die:⁊ a demonio
meridiano:⁊c. Et ideo dico tibi ⁊ ꝓmitto:ꝙ q̄cūq̄
poſuerit ſpem ſuā in me/⁊ fecerit qꝺ̄ tu cōſuluiſti ī
hoc pſalmo:dico tibi ꝙ talis vir iuſtus non erit de
ceptus:immo liberabo eū ab oī miſeria:qm̄ in me
ſperauit. i. q2 ſe cōmiſit meo adiutorio ⁊ refugio: ꝑ
ſpem firmam:et protegam eū ſub ſcapulis ⁊ alis ⁊
ſcuto meo:et hoc q2 cognouit nomē meū ꝑ fidē:qꝺ̄
eſt Jeſus:id eſt ſaluator:id eſt quia cognouit ⁊ con
feſſus eſt me eſſe verū deū:⁊ hominē:⁊ ſaluatorem:
⁊ Meſſiam in lege promiſſum. Inſuper exaudiam
eum in omni petitione:eo ꝙ clamauit ad me cū de
uotione ⁊ charitate:⁊ ideo ero cum ipſo in tribula
tione:q2 veniam in carnē ſicut ꝓmiſi:⁊ eripiam eū
de captiuitate diaboli:⁊ ab oībus miſerijs ſupradi
ctis tā corꝑalibꝰ q̄ ſpūalibus:⁊ etiā glorificabo eū
in die iudicij reſuſcitando in corpus glorioſum:et
ſic erit liberatus ab omni miſeria corꝑali. ſ. ab om
nibꝰ infirmitatibꝰ:et a mortalitate et paſſibilitate
q2 corpꝰ glorioſum eſt liberū ab oībus ſupradictis
et ſic lōgitudine dierū replebo eum:q2 viuet ineter
num in patria celeſti:eo ꝙ erit immortalis ⁊ īpaſſi
bilis:et oſtendā illi ſalutare meū. Nā ꝑ oculos cor
poreos videbit hūanitatē meā:⁊ oculis mētis vide
bit facialiter diuinitatē:⁊ ſic erit perfecte beatus:
⁊ ſic nō erit fruſtratꝰ deſiderio ſuo. Nam ſicut in vi
ta ſua credidit ⁊ ſperauit in me:⁊ habuit fidē/ſpē/⁊
charitatē:ita in patria habebit clarā viſionē:⁊ pro
tectionē:⁊ fruitionē de me:in quibꝰ cōſiſtit vera fe
licitas. ¶ Ex ſupradictis pōt patere cuicūq̄ diligē
ter ꝯſiderāti ⁊ ſpeculāti:ꝙ Dauid fecit pſalmū pre
cedentē:⁊ iſtū ſequentem contēplando orationem
Moyſi:et ꝓmiſſionē ipſi a deo factā. Exodi. xxxiij.
Nā in pſalmo precedēti Dauid petijt ea q̄ fuerunt
promiſſa in illa orōne:⁊ in vltima parte huiꝰ pſal‑
mi introducit Chriſtū oīa ſupradicta cōfirmātem ⁊
adimplere ꝓmittētē:ſicut in veritate Chriſtꝰ adim
pleuit in ſuo aduētu per ſuā predicatione ⁊ paſſio‑
nē et reſurrectionē et aſcenſionem. Et ideo nos in
hac eccl'ia vltra ſenſum ꝓpheticū cantamus iſtum
pſalmū quotidie moraliter in cōpletorio. q2 conti‑
nue nos cōmittimꝰ adiutorio xp̄i:vt poſtq̄ nos re‑
demit/velit nos liberare a tētationibus inimici:et
totaľr in ſua gloria collocare:et etiā in die iudicij
cū ſuis ſanctis i celo glorificare. ¶ Ex hoc pſalmo
colligunť nouē cōcluſiones. ¶ Prima ꝯclo:ꝙ qui
cūq̄ habitat ⁊ cōmorať in hac eccleſia militāti per
gratiā ſub protectione xp̄i/liberabiť a laqueo pec‑
catī ⁊ a ſnīa aſpera data in Adā:et a xp̄o ⁊ ſentētia
aſpera q̄ dabitur dānatis in iudicio:cū dicetur. Ite

ſpes in deo po‑nenda.

℞ pſalmi epilo‑gatio.

maledicti ⁊c. ¶ Secunda concluſio/ꝙ quicūq̄ ha
bitat in hac eccleſia ſub ꝓtectiōe Chriſti/erit obū‑
bratus ⁊ ſeptꝰ ſcapulis ⁊ ſub alis Chriſti. Nā Chri‑
ſtus in die paſſionis poſuit ſcapulas in cruce obū
brans ⁊ protegens fideles:obijciens corpus cōtra
diabolū:ſicut vacca protegit filiū a tergo obijciēs
ſe contra lupum. ¶ Tertia cōcluſio/ꝙ Chriſtꝰ pro
texit ⁊ liberauit fideles ſuos ī cruc:ſicut gallina li
berat ⁊ protegit pullos ſuos ſub alis. Nā ſicut gal
lina primo recipit oua aliena:ſecūdo viuificat pul
los proprio ſudore ⁊ ſanguine:tertio liberat de vn‑
guibus milui:quarto paſcit eos ⁊ dirigit in paſtur
ita pariter Chriſtꝰ primo recepit filios quos Adā
carnaliter genuit mortuos in peccato. Secūdo eos
de proprio ſanguine viuificauit ⁊ fouit. Tertio eos
de raptu diaboli liberauit. Quarto eos continue
pabulo eccleſiaſticorū ſacramētorū ⁊ cibo ſpiritua
li ſacre ſcripture paſcit ⁊ nutrit. ¶ Quarta cōclu‑
ſio/ꝙ q̄ habitat ī hoc diuino refugio ⁊ tabernaculo
eccleſie/nō timebit a timore nocturno. i. a peccato
cogitationis:nec a negotio tenebroſo. i. a peccato
propoſito ⁊ deliberato:nec a ſagitta ambulante in
die:id eſt a peccato in actu cōmiſſo:nec ab incurſu
⁊ demonio meridiano:id eſt a peccato male cōſue‑
tudinis. Item non timebit a pctō negligentie:nec
auaritie:nec luxurie:nec ſuperbie:que ſunt arma
quibus diabolus ſauciat hoiem. Et ratio eſt. Nā ec
cleſia habet arma contraria:que ſunt eccleſiaſtica
ſacramenta:ad deſtruenda ⁊ delenda omnia ſupra
dicta peccata. ¶ Quinta cōcluſio/ꝙ omnes Judei
⁊ infideles cadent vulnerati ⁊ ſauciati veneno pec
cati a dextris ⁊ ſiniſtris ipſius iuſti fidelis:tamē nō
appropinquabit iuſto talis peſtis. ¶ Sexta cōclu
ſio:ꝙ quia refugiū eccleſie eſt fundatū ſuper altā
petrā q̄ eſt Chriſtus:ideo malū culpe ⁊ pene eterne
nūq̄ accedet ad virū iuſtum in illo refugio ⁊ taber
naculo habitantē. ¶ Septima concluſio/ꝙ vir iu‑
ſtus habitans in tabernaculo eccleſie/nō ſolum li
beratur a pctō ⁊ pena eterna ꝑ eccleſiaſtica ſacrā
ſ; etiā liberať a ꝑiculis corporalibꝰ:⁊ dirigitur in
hac vita per cuſtodiam angelorum. ¶ Octaua con
cluſio/ꝙ vir iuſtus habitans in hoc refugio dei cō
culcabit aſpidem:⁊ baſiliſcum:et leonem. ⁊ draco‑
nem/id eſt vincet et ſuperabit cecitatem ⁊ venenū
luxurie:⁊ iram ⁊ auaritiam diaboli:quia nec iſta
vitia nec diabolus poterunt iuſto per illa vitia no‑
cere. ¶ Nona concluſio:quod quilibet vir iuſtus q̄
inuocauerit nomen domini Jeſu:et cōfeſſus fuerit
Chriſtum eſſe ſaluatorem:et ſeruauerit legem eiꝰ:
liberabitur ab omni malo:⁊ Chriſtus proteget eū
ſub alis/et ſcapulis ſuis/et exaudiet eum in omni
tribulatione et petitione:et glorificabit eum Chri‑
ſtus poſt hanc vitam:et tandem dabit ei vitā eter‑
nam. ¶ Ex ſupradictis patet/quod Dauid in hoc
pſalmo nil aliud vult innuere:niſi oſtendere quo‑
modo ille qui habitat in adiutorio et ſub gratia
Chriſti:et commoratur ſub protectione eius/et to
taliter ponit ſpem ſuam in eo:ille talis conſeque‑
tur ſeptem bona vel octo:et liberabitur de ſeptem
periculis. Nam primo liberabitur de laqueo ve‑
nantium demoniorum:et a verbo ⁊ ſententia aſpe
ra in Adam:et a verbo aſpero quod dicetur dāna‑
tis in die iudicij. Secundo Chriſtus obumbrabit
ipſum ſcapulis ſuis in cruce:⁊ cooperiet ſub pen‑
nis ⁊ alis ſuis:et viuificabit:⁊ fouebit:⁊ nutriet:⁊

[illegible] Sperabant [illegible]

cuſtodiet eū:ſicut gallina pullos ſuos. Tertio cir‑
cundabit ⁊ ꝓteget eū ſcuto legis euāgelice ⁊ eccle
ſiaſticorū ſacramētorum. ⁊ ſic nō timebit a timore
nocturno peccatorū ⁊ tentationū. Quarto q2 mille
ex Judeis/e decēmilia ex gētilibus et ſartacenis
cadent a latere eius vulnerati peccato originali ⁊
actuali:tū ad eum nō appoprinquabit illa peſtis.
Quinto infideles multis flagellis corporalibus et
ſpiritualibꝰ flagellabunť:tū flagella nō appropin‑
quabunt ad tabernaculū ⁊ altiſſimū refugiū fide‑
liū. Sexto:ꝙ deꝰ dabit angelos ⁊ ſpirituālē cuſto
diā fideli:vt cuſtodiāt eum in oībus vijs eius. Se‑
ptimo:ꝙ oīs fidelis ambulabit ſupaſpidē ⁊ baſi
liſcum:⁊ cōculcabit leonē ⁊ draconē. Octauo:ꝙ fi‑
naliter poſt hanc vitā Chriſtus glorificabit oēs iu
ſtos in longitudinē dierū ⁊ vitā eternā. Et in his
ſupradictis conſiſtit tota ſententia ⁊ intelligentia
huius pſalmi/prout expoſitus eſt:

[illegible]

Bonum eſt cōfiteri dn̄o:⁊ pſalle‑
re nomini tuo altiſſime.
Ad anunciādū mane miſericor‑
diā tuā:⁊ veritatē tuā per no‑
ctem.
In decachordo pſalterio:cū cantico in ci‑
thara.

¶ Titulꝰ Canticū pſalmꝰ in die ſabbati. Diciť au
tē Canticū pſalmꝰ:q2 ſimul cantabať voce huma‑
na ⁊ inſtrumentis muſicis. ſ. pſalterio et cithara.
addiť autē In die ſabbati. q2 tali die cantabatur.
Sed hic nō exprimiť eius auctor nec materia:ſed
cōmuniter dicunt Hebrei moderni ꝙ Moyſes fe‑
cit hunc pſalmū ꝓ beneficio creationis:⁊ ideo can
tabatur in die ſabbati eo ꝙ tali die qnieuit deꝰ ab
omni opere ꝙ patrarat. de q̄bus operibus fit me‑
moria ī hoc pſalmo. Rabi Chāhi vero dicit ꝙ Adā
hariſon fecit hūc pſalmū:nō ꝙ ipſe fecit:ſed ꝙ Da
uid fecit ipſum in ꝑſona ipſius Adā:⁊ ſic Adā loq̄‑
tur in iſto pſalmo in ꝑſona totius poſteritatis. cu‑
ius cauſā aſſignat. Dicit eīn ꝙ Adā fuit creatꝰ in
die veneris/quaſi hora tertia:⁊ peccauit hora vn‑
decima. Et hora. xij. fuit expulſus ⁊ ad mortē cōdē
natus:⁊ ſic manſit in fletu ⁊ planctu ꝑ totā illā diē
⁊ noctē vſq̄ ad diē ſabbati de mane:ī qua fuit ipſi
remiſſa culpa:⁊ ad penitentiā receptus:⁊ tūc ince
pit cōſiderare opa dn̄i. ſ. vniuerſitatē creaturarū:⁊
ſic factꝰ letus in die ſabbati/incepit canere ⁊ pſal‑
lere/dicēs. Bonū eſt cōfiteri dn̄o:⁊ pſalleri nomi‑
ni tuo altiſſime. Et dicit vltra ꝙ Adā p̄uidit ī ſpū
totū diſcurſum filiorū ſuorū vſq̄ ad meſſiā:cuiꝰ re
gnū debebat axaltare ſicut vnicornis:⁊ maxime ꝓ
ſperari in multitudine filiorū. Et ſic gloſſat iſtum
pſalmū de tp̄e meſſiē ⁊ ꝓſperitate eius. Cuiꝰ poſi‑
tio licet ſit aliqualr̄ vera inquātū dicit ꝙ iſte pſal
mus ⁊ oēs ſequētes vſq̄ ad. C. loquūť de tp̄e meſ‑
ſie:tū dicit falſū ⁊ erroneū/inquātū qꝺ̄ eſt iā p̄te‑
ritū expectat futurū. ⁊ hoc accidit:q2 nō eſt plātatꝰ
in domo dn̄i ꝑ baptiſmū:⁊ ſic nō pōt florere in ve‑
ra itelligentia ſacre ſcripture:vt patebit infra. Et
ideo eſt dicēdū ꝙ Dauid fecit hūc pſalmū ſicut oēs
alios/in quo introducit ad loquēdū ipm̄ Adā my‑
ſticū. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā eſt primo notandū ⁊ ad‑
uertendū:ꝙ iſte homo myſticus incipiēs a primo

Adam creatꝰ in die vene‑ris.

Adā myſtic.

hoīe ꝓut habebat fidē Chriſti:habuit ſuas etates
ſicut dictū eſt in ꝓlogo. ⁊ ita ſimiliter ipſa lex diui
na ꝓut incepit ab Adā vſq̄ ad iudiciū habuit ſua
ſecula ⁊ ſuos dies. Et ideo tota vltima etas. ſ. tp̄is
gratie/ī quo venit Chriſtꝰ/diciť etas vltima ipſiꝰ
hoīs vel ipſiꝰ eccl'ie in hoc vita. Et diciť ſenectus
eius. ſ. iſtius hoīs myſtici:in qua ſenectute iſte hō
fuit ꝓſperatus ⁊ exaltatꝰ ꝑ gratiā Chriſti. Et diciť
ꝓſperatꝰ in ſu a ſenectute:cū in tota ſua iuuētute
ab expulſione paradiſi vſq̄ ad aduētū Chriſti ſem
per fuit a diabolo multipliciter afflictus. Itē iſta
vltima etas diciť etiā ſabbatū ipſius legis:in quo
ſabbato quieuit iſte homo myſticꝰ ꝑ grām:⁊ fuit
exaltatꝰ ⁊ redēptus ꝑ miām:⁊ de captiuitate du‑
ctus. Per oppoſitū diabolꝰ cū ſuis mēbris ⁊ toto
cetu infideliū/q̄ diciť ciuitas diaboli/fuit deiectꝰ
⁊ ꝓſtratus ꝑ iuſtitiā. Unde Chriſtus ad hoc venit
cū humilitate:vt deijceret ⁊ deponeret ſupbos ꝑ
iuſtitiā:⁊ exaltaret ⁊ vocaret humiles ꝑ penitētiā
⁊ hoc eſt vnū de maioribꝰ opibus q̄ fecit deus. Et
ſic noſtra redēptio fuit exaltatio humiliū ⁊ depreſ
ſiō ſupborū. ⁊ de hoc myſterio virgo Maria fecit
illud cāticū:qꝺ̄ incepit. Magnificat aīa mea dn̄m.
qꝺ̄ q̄dē canticū memorať in hoc pſalmo:immo de
illo cantico factꝰ eſt iſte pſal. vt patebit. Nā preui‑
dēs Dauid in ſpū qualiter in ſuo aduentu hoc eſt
vltima etate q̄ diciť ſabbatū mūdi:⁊ ſenecta hoīs
myſtici:redēptor noſter Chriſtꝰ debebat deijcere⁊
ꝓſternere diabolū cū tota eiꝰ ciuitate ⁊ mēbris ꝑ
iuſtitiā:⁊ debebat exaltare humiles:⁊ facere eos
mēbra ſua ꝑ miām. Cātat ergo Dauid in hoc pſal‑
mo miām qua Chriſtꝰ exaltauit eccl'iam:⁊ humi‑
les fideles ſuos poſt multas ⁊ magnas perſecutio
nes. ⁊ maxime decātat ꝓſperitatē eccl'ie ⁊ iuſtitiā
⁊ punitionē qua puniuit ⁊ depſſit ſupbos Judeos
⁊ tyrannos ꝑſecutores eccl'ie. Hāc ergo iuſtitiā/et
hāc miā decātat Dauid in hoc pſalmo:in quo duo
facit. Nā primo ꝓmittit hāc miām ⁊ iuſtitiā cātare
in aduētu Chriſti in ꝑſona ipſius hoīs. Scdo red‑
dit cām. ibi. Qm̄ delectaſti me dn̄e. ¶ Quātū ad pri
mū/dicit. Bonū eſt cōfiteri dn̄o. i. iuſtū ⁊ dignū et
debitū erit ꝯfiteri ⁊ laudes exhibere tibi dn̄e Jeſu
Chriſte:⁊ pſallere. i. cū inſtrumētis muſicis. canta‑
re nomini tuo Jeſu o altiſſime. ¶ Ad cuiꝰ intelle‑
ctū eſt notādū:ꝙ totū tēpus gratie diciť mane re‑
ſpectu legis ve. q̄ dicebať nox:in qua iſte hō myſti
cus non poterat cātare canticū letitie/eo ꝙ erat in
afflictiōe pcti ⁊ ꝑ iuſtitiā cōdēnatꝰ:ſed in tp̄e grē/
q2 iam eſt dies:iā cātat cāticū letitie liberatꝰ per
grām ⁊ miām Chriſti. Et iō ſubdit ꝓpheta. Ad an‑
nunciādū mane miām tuā. Quaſi dicat:ꝙ bonū eſt
canere ⁊ pſallere ⁊ annūciare in mane. i. in die grē
annūciare miām Chriſti:q2 liberauit nos de ptāte
diaboli ⁊ exaltauit nos ꝑ grām. Et ſequitur et veri
tatē tuā ꝑ noctē. Unde nota ꝙ veritas hic ſumitur
ꝓ iuſtitia. Nā ſicut verū ſiue veritas diciť adequa
tio rei ad intellectū ⁊ ecōtra inquātū intellectꝰ nō
deuiat a re:ita iuſtitia diciť inquantū nō deuiat a
rectitudine:⁊ illa iuſtiſſima regula: Nullū bonū ir
remuneratū:⁊ nullū malū impunitū. Et ꝙ tibi vis
alteri fac:⁊ ꝙ tibi non vis:alteri non facies ꝙ eſt
vnū principiū naturale ⁊ morale:⁊ ideo tunc iudi‑
ciū diciť verū:qn̄ eſt iuſtū:non deuians ab illa re
gula. Et ſic veritas diciť iuſtitia. Et ideo dicit hic:
ad annūciandū veritatē. ſ. iuſtitiā ꝑ noctē. i. tēpore

ſeu ſi‑ dei.

Nota.

M Xp̄s grē dn̄. mane.

Verū q̄d eſt.

legis. Sed melius eſt ꝙ ꝑ noctē intelligat dies iu-
dicij in quo iudicabunt ſupbi ⁊ infideles ad dāna
tionem perpetuā ⁊ noctem inferni. Et etiā per iſtā
noctē intelligitur totū tpˢ ab aduētu Chriſti vſq̄
ad iudiciū: ꝙ quidem temp⁹ ſicut dicit dies reſpe-
ctu fideliū: eo ꝙ receperūt lumē: ⁊ ambulāt in die:
ita idem tpˢ dicit nox reſpectu Judeoꝝ moderno
rū: qui non recipiendo Chriſtū perdiderunt lumen
fidei ꝙ ante habebant: ⁊ ceciderunt in cecitatem ⁊
ignorātiam: ⁊ ſic ambulāt in nocte. Et ſic ſicut nos
per miam fuimus illuminati: ita illi per iuſtitiam
fuerūt occecati ⁊ obtenebrati, ꝓpter ſuā ſupbiā
⁊ malitiā: ⁊ inuidiā: q: occecauit eos malitia eoꝝ:
ne intelligerent ſacramēta dei: q: noluerūt eſſe hu
miles: ſed ſupbi. Dicit ergo Dauid in perſona toti⁹
eccleſie ſiue corpis myſtici. Bonū eſt confiteri dño
⁊c. i. iuſtū erit annūciare miam tuā in mane. i. tpe
gratie: in quo illuminaſti ⁊ exaltaſti humiles per
miam. Et bonū erit etiā cantare annunciare ve-
ritatē / ideſt iuſtitiam tuam per noctē Judeorū: in
qua obcecaſti eos ⁊ deieciſti per iuſtitiā. Etiā eſt
notandū: ꝙ ſicut per mane intelligitur totum tpˢ
gratie: ita per noctē pōt intelligi totū tpˢ leg. vet.
Nam ſicut nos cātamus miam dei quā recipimus
ita illi cantabant veritatē quā ꝓphetie prenūcia-
bant. Item etiā per ly mane pōt intelligi tpˢ pro-
ſperitatis / ⁊ per noctē tēpus aduerſitatis. Quaſi
dicat ꝙ bonū eſt cōfiteri dño ad annūciadū miam
tuā in tpe pſperitatis: ⁊ veritatē ſiue iuſtitiam in
tpe aduerſitatis. Deinde cū ſubdit / In pſalterio:
oſtendit quomodo iſte cantus ⁊ annunciatio can-
tabit ⁊ fiet cū duob⁹ inſtrumētis muſicis. ſ. in pſal
N — terio decachordo. i. in pſalterio. x. chordaꝝ: ⁊ citha
Nota. — ra ſimul cū cātico humano. ¶ Ad cui⁹ intellectum
eſt notandū ſicut dictū fuit in principio: ꝙ pſalte-
riū eſt inſtrumentū muſicum quadratū habens. x.
chordaꝝ: ⁊ cithara eſt inſtrumentū triangulare ha
bens q̄tuor chordas principales. Eſt aūt verū ꝙ in
hoc verſu Hebrei faciūt dr̄iam iter pſalteriū et de-
cachordū. Nā dicunt ꝙ decachord eſt inſtrumen-
tū. x. chordarū / ⁊ pſalteriū eſt multarū chordarum.
Cithara aūt eſt aliud inſtrumentū triangulare / et
ideo in hebreo ponitur dictio coniunctiua iter de-
cachordū ⁊ pſalteriū. Dicitur eni / In decachordo
⁊ pſalterio / ⁊ ſic aſſignāt tria iſtrumēta. ſ. decachor
dū ⁊ cithara ⁊ pſalteriū. Sed in hoc nō eſt vis: ſed
magis eſt inſudandū circa myſteriū qd̄ figurabāt
iſta inſtrumenta. Nam inſtrumentū decachordum
ſignificabat totū euāgeliū: in quo cōtinent. x. my-
ſteria Chriſti. ſ. incarnatio: natiuitas: baptiſmus:
predicatio: miraculoꝝ opatio: mors ſiue paſſio: re-
ſurrectio: aſcenſio: ſpūs ſancti miſſio: ⁊ euangelij
per totū orbem promulgatio. Iſte ſunt decem chor
de inſtrumenti ſiue pſalterij euangelici. Et hoc in-
ſtrumentum ſiue pſalteriū cantat ⁊ pſonat quoti-
die eccleſia per totum orbem terrarum. Similiter
Cāticū marie. — per pſalterium. x. chordarū intelligitur canticū qd̄
cātauit tympaniſtria noſtra virgo maria in domo
Elizabet: qū dixit. Magnificat anima mea dñm.
illud eni canticum dicit pſalteriū decē chordarū:
eo ꝙ cōtinet. x. verſus: qd̄ quidē pſalteriū ⁊ canti-
cū fabricauit virgo Maria; et primo cātauit: ⁊ ex-
inde quotidie cātat eccleſia in veſperis. Quod pre
uidens Dauid in ſpū / dicit in iſta pte. Bonū eſt cō-
fiteri dño / ⁊ pſallere miam in pſalterio decē chor-
darū: ⁊ hoc in mane. i. in die gratie. quaſi dicat: ꝙ
magna letitia erit in mūdo tpe gr̄e. Nā cum virgo
Maria tympaniſtria noſtra: ⁊ primū mēbrū eccle
ſie incipiet cātare pſalteriū. x. Chordarū: ſiue inci-
piet annūciare miam tuā in pſalterio. x. chordarū:
quando dicet. Magnificat anima mea dñm: tunc
tota eccl'ia perſonabit illud pſalteriū: ⁊ cātabit il-
lud canticū ꝑ totū mane. i. per totū diem gr̄e. Et cē
cātabit eccl'ia totū pſalteriū euāgelicū. x. chordaꝝ
i. cōtinēs decē ſupradicta myſteria. Et cātabit etiā
cū cythara: qd̄ eſt triangulare inſtrm̄: per qd̄ intel
ligitur trinitas pſonarum in diuinis: vel intelligit
trinitas virtutū theologaliū. ſ. fides / ſpes ⁊ chari-
tas. ¶ Nā iſte tres virtutes icludūt totā legē euā
gelicā. Nā oia q̄ cōtinentur in lege euangelica: aut
pertinēt ad fidē: aut ad ſpē: aut ad charitatē: q: ni
hil docet in euāgelio: niſi quid credendū: aut dili-
gendū: aut ſperandū: vt ait Augu. in enchiridio: et
ſic eccl'ia cātat hodie euāgeliū cū pſalterio. x. chor
darū / ⁊ cū cythara: vt dictū eſt. Et cantat etiā pſal-
teriū. x. chordarū ipſius virginis Marie quotidie
in veſperis: ⁊ cātat etiā cytharā Simeonis. ſ. Nūc
dimittis ſeruū tuū dñe: qd̄ eſt cāticū cōtinēs qua-
tuor chordas: ſcilicet quatuor verſus: et hoc can-
tat in cōpletorio. Et hoc eſt ergo pſalteriū v̄ginēū
⁊ euangelicū: ⁊ hec eſt cythara euangelica: de qua
dicit Dauid in hoc pſalmo. In pſalterio Decacho
do ⁊c. Vn̄ debet ſic ordinari litera. Bonū eſt cōfite-
ri dño: ⁊ pſallere nomini tuo altiſſime. ſ. in Deca-
chordo pſalterio cū cantico ⁊ cythara. Et ſubdit il
lud qd̄ intendit cātare: quia intendit cātare miam
ꝑ quā Chriſt⁹ exaltauit humiles: ⁊ veritatē ſiue iu
ſtitiam: ꝑ quā deiecit ⁊ puniuit ſupbos. Et ideo ſi
bene volum⁹ cōſiderare: videbim⁹ ꝙ iſte pſalmus
eſt figura illius cātici: qd̄ virgo Maria cātauit: q:
eandē materiā cōtinet: q: ſimiliter illud canticum
nō memorat niſi miam qua Chriſt⁹ exaltauit hu-
miles ⁊ iuſtitiā qua deiecit ſupbos: vt magis pa-
tebit in fine hui⁹ pſalmi. Vel pōt dici breui⁹: ſicut
Nota. — dictū eſt in ꝓlogo: ꝙ ꝑ pſalteriū decachordū intelli
git Dauid decē myſteria eccl'iaſtica. ſ. myſteriū in-
carnatiōis / ⁊ p̄dicatiōis / ⁊ miraculoꝝ opatiōis / et
paſſionis: ⁊ nr̄e liberationis ꝑ deſcenſum ad infe-
ros ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta: ⁊ myſterium reſurre
ctiōis / ⁊ aſcēſiōis / ⁊ ſpūs ſancti miſſiōis / ⁊ eccleſie
cōgregatiōis / ⁊ vltimi iudicij / ⁊ glorificatiōis. Hoc
eſt pſalteriū qd̄ cōtinue cantat ⁊ cōfitet eccl'ia: ſed
nō cātat id ſine cythara: ꝑ quā intelligit myſteriū
trinitatis: eo ꝙ ſupradicta. x. myſteria Chriſti pre-
ſupponūt myſteriū trinitatis: eo ꝙ Chriſtus eſt ſcd̄a
pſona in trinitate: q̄ quidē Chriſt⁹ refert ad patrē
⁊ ſpūm ſanctū: ſine q̄bus nō pōt eſſe. Et ideo nemo
pōt cātare / nec cōfiteri pſalteriū Chriſti ſine cytha
ra trinitatis. Et hec eſt cā quare Dauid i pſalmis
nunq̄ memorat nec noiat pſalteriū / quin nominat
cytharā. Per cāticū aūt intelligit forſan Dauid cā
ticū v̄ginis Marie. Et ſic eccleſia cōtinue cātat et
cōfitet pſalteriū. x. chordarū ⁊ myſterioꝝ xp̄i cū cy
thara trinitatis: ⁊ cū cātico v̄ginis Marie. Et hoc
eſt qd̄ intēdit dicere Dauid. Bonū eſt cōfiteri dño
in Decachordo pſalterio / ⁊ cantico ⁊ cythara.

Quia delectaſti me domine in factura tua: et in operibus manuum tuarum ex- ultabo. — pſ. 4. & c. ſi om nia.

¶ In hac ſcd̄a parte reddit cām quare mouet ad
pſallendū ⁊ cōfitendū deo / ⁊ dicit / ꝙ cōſideratiōe
⁊ cōtēplatiōe diuinorū operū. Nā eſi in hac vita ne-
mo poſſit videre deū ꝑ eſſentiā ſuā: tū q: effect⁹ et
opa diuina oſtendūt oipotentiā ⁊ ſummā bonita-
tē ⁊ ſapientiā dei: ideo cōſideratio ⁊ cōtēplatio mi
rabiliū operū dei mouēt hoiem ſapiētē de neceſſi-
tate ad laudādū deū ⁊ cōfitendū ipm eſſe magnū
⁊ oipotentē ⁊ ſapientiſſimū ⁊ tremēdū. Dicit er-
go Dauid in pſona toti⁹ eccl'ie: Bonū. i. debitum et
iuſtū eſt mihi cōfiteri dño ⁊c. q: tu delectaſti me. i.
letificaſti me in factura tua ⁊ in opib⁹ manuū tua
rum: ⁊ nō ſolū me delectaſti in operib⁹ creationis
ſed etiā redemptionis generis humani.

Quam magnificata ſunt opa tua dñe: ni- mis profunde ſunt cogitationes tue.

Vir inſipiens nō cognoſcet: ⁊ ſtultus non intelliget hec.

Cum exorti fuerint pctōres ſicut fenum: ⁊ apparuerint oēs q opantur iniquitatem.

Vt intereant in ſeculum ſeculi: tu autem altiſſimus in eternum domine.

¶ Hic explicat q̄ ſūt iſta diuina opera: ꝓpter que
mouet ad cantandū ⁊ pſallendū ⁊ confitendū deo.
¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū ꝙ opera diuina
ſunt i triplici gn̄e. q̄dā dicunt opa creatiōis: ⁊ q̄dā
opa ꝑmiſſionis: ⁊ quedā opa redēptionis: ⁊ q̄dam
opa iuſtificationis ⁊ punitionis. Prima opera. ſ.
creationis: puta celū elementa ⁊ oīs ornat⁹ eorum
dicunt opa magnifica: q: demonſtrant dei oipoten
tiā. Opa vero ꝑmiſſionis. ſ. quare deus ꝑmittit ꝓ-
ſperari malos: ⁊ affligi bonos in hac vita: ptinent
ad pfundiſſimā ⁊ abyſſalē ſcientiā dei. Opa vero
punitionis maloꝝ ptinent ad dei iuſtitiā: ⁊ demō
ſtrant deū eſſe iuſtiſſimū. Sed iuſtificationes bo-
noꝝ ptinent ad dei miam: q: ſicut punit malos ꝑ
iuſtitiā: ita iuſtificat ⁊ vocat ⁊ exaltat bonos nō ex
meritis / ſed ꝑ ſolā miam: ⁊ talia opa etiam ptinent
ad altitudinē ſapientie ⁊ ſcientie dei. ideo dicunt
inſcrutabilia ⁊ inueſtigabilia: eo ꝙ nullus pōt red
dere cauſam: cū ſint ex voluntate dei: ⁊ occultiſſi-
mis iudicijs eius. ⁊ talia opa dicunt pfundiſſime
cogitatiōes dei. Duo ergo facit hic. Nā primo oſtē
dit ꝙ deus eſt laudandus ⁊ tremendus ꝓpter ſuā
inueſtigabilē ſcientiā / qua ꝑmittit ad tpˢ malos
proſperari: ⁊ ꝓpter ſuam iuſtitiā qua punit eos in
hoc ſeculo vel in alio. Secundo oſtendit ꝙ eſt lau
dandus eo ꝙ exaltat humiles ⁊ iuſtificat ꝑ penitē
tiā. ibi. Et exaltabit ſicut vnicornis. ¶ Quantū ad
primū ergo dicit Dauid admirando: q̄. i. quantum
ſunt magnificata tua opa creatiōis. ſ. celū et terra
⁊ oīs ornat⁹ eorū. ſ; nimis. i. multo magis ſunt ꝓ-
funde cogitationes tue. i. ꝑmiſſiones q̄bus permit-
tis pſperari malos in hac vita: ⁊ bonos deprimi: ⁊
etiam quare ⁊ qūo punit malos et exaltat bonos.
Vnde in tantū ſunt pfunde iſte cogitationes tue:
ꝙ inſipiens nō cognoſcet: ⁊ ſtult⁹ nō intelliget hec
myſteria et ſecreta tua. ſ. cur et quomodo exorti. i.
multiplicati ⁊ pſperati fuerint peccatores in hac
vita: ſicut fenū / qd̄ cito creſcit: ⁊ in breui ſiccatur.
Et ſimiliter quomodo oēs qui operātur iniquita-
tem. i. iniqui et praui apparuerint in diuitijs et di-
gnitatibus cōſtituti in hac vita: et tamen in breui
poſtea intereant et pereant / ⁊ damnentur in infer
nū. Quaſi dicat: ꝙ inſipiēs et ſtultus nō poterunt
peruenire ad cognitionē hui⁹ ſecreti. ſ. quare deus
ꝑmittit malos tantū pſperari vt poſtea pereāt in-
eternū: q: hoc ꝓuenit ex illis pfundiſſimis ⁊ occul
tiſſimis iudicijs et ſecretis dei. Pōt etiā hoc idem — Nota
moraliter intelligi: q: ſtultus eſt ille qui totaliter — ſtult⁹
cōuertitur ad iſta terrena: ⁊ inſipiens ⁊ imprudēs — eſt q̄ ſe
eſt ille qui nō cōſiderat celeſtia: nec ꝓuidet de fu- — cōuer-
turis bonis celeſtibus. et ideo talis inſipiens et — tit ad
ſtultus non intelligit nec vult cōſiderare vitam et — terre-
caſum malorum hoim. Nam videmus quotidie ꝙ — na.
licet praui ⁊ iniqui ad tēpus proſperentur: tamen
videmus eos manifeſte a dignitatibus et diuitijs
deijci et poſtea: ⁊ mala morte puniri: ⁊ ſine peni
tentia ab hac vita diſcedere. Si ergo ſtult⁹ vel in-
ſipiens vellet iſta iudicia dei attendere: non pone-
ret ſpem ſuam in terrenis rebus ⁊ diuitijs: ſed pro-
uideret ꝑ vita futura. ⁊ ideo ꝓphe. dicit Stult⁹ et
inſipiēs non intelliget hec. Et nota ꝙ dicit hic Ra.
Chālhi ꝙ Moyſes triā petiuit a deo in illa oratio
ne Exo. xxxiij. inter q̄ fuit. vnū. ſ. vt deus oſtēderet
ipſi faciē ſuā. i. cauſas quare de⁹ permittit malos
pſperari ⁊ bonos deprimi. S; iſtā noluit ipſi de-
tegere: q: hoc ſolū vult in ſua ſecreta ſcientia cōti-
nere. ⁊ ideo ſequitur. Tu autē altiſſim⁹ in eternum
dñe. i. tu es altiſſimus: ⁊ nō vis iſta ſacreta inferio
ribus manifeſtare. Et declarat propheta omnia ſu
predicta cum ſubdit.

Quoniam ecce inimici tui dñe: q̄m ecce ini- mici tui peribunt: ⁊ diſpergentur oēs qui operantur iniquitatem. — De pe. di. ſ. c. medi- cina. § proxi- mo.

¶ Quaſi dicat. O dñe / nimis ſunt pfunde cogita-
tiones tue. Et ſtultus nō intelliget hec: q̄m ecce ini
mici tui peribunt: ⁊ oēs qui operant iniquitatem
diſpergent. Sed melius eſt ꝙ hoc referamus ad
diuinā iuſtitiā. Nam dictum eſt ſupra ꝙ hic inten-
dit laudare deū non ſolūmodo ꝓpter opera magni
fica / q̄ ſunt celū ⁊ terra: ⁊ oēs ornatus eorū: ſed etiā
ꝓpter profundas cogitationes. i. ſcientiā ſuā qua
permittit malos proſperari. Hic aūt admiratur iu
ſtitiā dei ꝑ quā vult malos puniri. Ideo dicit: Pro
funde ſunt cogitationes tue. i. iudicia tua. Nā ecce
omnes inimici tui dñe peribunt. ⁊ duplicat ly ini-
mici: eo ꝙ dupliciter peribunt inimici dei. ſ. tēpo-
raliter / ⁊ in futuro eternaliter ꝑ penā. Et ideo ſub-
dit: Et diſpergent oēs qui operant iniquitatem. i.
Judei q̄ operati ſunt iniq̄tatē occidendo Chriſtum:
non ſolū eternaliter ⁊ in anima: ſed etiam in corpo
re tēporaliter punientur: q: captiui ducētur: et per
totum mundum diſpergentur. Et ſupradictis pa-
tet quomodo tenemur cōfiteri ⁊ pſallere nomini
domini altiſſimi. Primo propter opera magnifica
creationis. Secūdo q: profunde ſunt cogitatiōes
⁊ iudicia eius altiſſima: q: licet ad tēpus permit-
tat malos proſperari: tū finaliter eos punit per iu
ſtitiam: et deponit potentes: ⁊ diſpergit ſuperbos
mente cordis ſui.

Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu meū ⁊ ſenectus mea in miſericordia vberi. — xij. q. i c. cū notiſ ſima.

¶ Hic oſtēdit qualiter tota eccleſia tenet cōfiteri
dño: eo ꝙ ſicut deiecit inimicos ſuos ꝑ iuſtitiā: ita

exaltauit eā: ⁊ iuſtificauit fideles p̱ miām. Uel poſſum⁹ dicere ꝙ ſicut ſuperius corp⁹ myſticū cōfeſſum eſt ⁊ cecinit iuſtitiā dei qua puniuit ſupbos ⁊ malos ⁊ iniquos: ita in hac parte cātat ⁊ annūciat miaꝫ dei: qua iuſtificauit ⁊ exaltauit fideles iuſtos ⁊ humiles. Dicit ergo corpus myſticuꝫ. O dn̄e/inimici tui peribūt: ⁊ ſupbos deijcies per iuſtitiā: ſed me exaltabis per miām. Nā cornu meū. ſ. Chriſtus qui eſt rex ⁊ honor me⁹: ſicut vnicornis exaltabit̃. Nā ſicut vnicornis nō habet niſi vnū cornu: nec patitur ſecū ſociū i latibulo: ita tota eccl'ia nō habet niſi vnū caput ⁊ vnū regē q̄ eſt Chriſt⁹: q̄ eſt eleuatus ⁊ exaltat⁹ nō ſolūmodo ſup oēs hoīes: ſed etiā ſup oēs angelos ſedēs a dextris dei. Et nō ſolūmodo Chriſt⁹ eſt exaltat⁹: ſed etiā cornu. i. imperium ⁊ honor ⁊ ptās ſacerdotalis eccl'ie eſt exaltata ſicut vnicornis. Nā ſicut tota eccl'ia toto orbe diffuſa eſt vna: ita habet vnū caput ⁊ vnū ſummū ſacerdotē: q̄ in tantū eſt eleuat⁹ ⁊ exaltat⁹: ꝙ oēs Chriſtiani ⁊ oēs reges ⁊ pncipes terre ipſi colla ſubijciūt: ⁊ nō ſolūmodo ſummo pōtifici: ſed etiā toti eccl'ie deferūt honorē ⁊ obedientiā. Et etiā iſtud corpus myſticū nō ſolū eſt exaltatū in honore mundanoꝶ ſpūali: ſed etiā in gr̄a ⁊ meritis per miaꝫ copioſaꝫ ⁊ abūdātē: qua oēs fideles p ſolā dei miam ſunt a pctō iuſtificati: ⁊ ad gratiam vocati: ⁊ ſic per miaꝫ ſunt exaltati. Et ideo dicit iſte homo myſtic⁹. Exaltabit̃ ſicut vnicornis cornu meū: ⁊ ſenect⁹ mea erit exaltata in miſericordia vberi ⁊ abūdanti. Et dicit ſenectus mea: q: iſte homo myſticus q̄ per totam iuuentutem a principio fuit a diabolo ⁊ membris eius multipl'r afflictus: tñ in ſenectute. i. in vltima etate fuit per Chriſtum in vberi ⁊ abundanti mia exaltatus ⁊ copioſe redemptus. Et etiā iſta eccleſia dicitur exaltata in mīa vberi propter vbertatē et affluentiā medicamentorum ⁊ eccleſiaſticorum ſacramentorum ad ſananda vulnera noſtra: ⁊ propter vbertatem bonorum ſpiritualium: ſcilꝫ donorum ⁊ gratiarum.

xj. q. iij. ad mēſaꝫ. diſt. xl vij. ca. olim. i glo.

Et deſpexit oculus meus inimicos meos. et inſurgentibus in me malignantib⁹ audiet auris mea.

Juſtus vt palma florebit: ſicut cedrus libani multiplicabitur.

Plantati in domo domini: in atrijs domus dei noſtri florebunt.

¶ Eccleſia i hac parte oſtēdit q̄ nō ſolū fuit exaltata p vniuerſalē miam Chriſti in ſua redeptiōe: ſꝫ etiā fuit exaltata per benignū fauorē Chriſti inter oēs ſuas pſecutiōes. Na licet de⁹ pmiſerit eā multipliciter affligi in pſecutiōib⁹ tyrānoꝶ: tñ poſtea exaltauit eā tpe magni Cōſtātini: vñ dicit. Et oculus meus deſpexit inimicos meos: tā Judeos q̄ tyrannos: ⁊ malignātib⁹ inſurgentib⁹ in me audiet auris mea. ¶ Et nota ꝙ ly malignātib⁹ inſurgētibus eſt ablatiuus abſolutus: ⁊ debet ſic ordinari iſta litera. Auris mea audiet qñ malignantes ſiue dū malignātes ſurgēt in me. i. ꝯ me: ⁊ tñ ocul⁹ me⁹ deſpexit. i. deſpiciet inimicos meos. i. ego deſpiciā oēs tyrānos ⁊ Judeos: licet inſurgāt ꝯ me. imo deſpeciā/⁊ deijciā/ſubijciā eos mihi: nā gentiles ſubieci ad fidem cōuertendo: ⁊ Judeos in captiuitate poſſidendo. Sed iuſtus. i. ppl's chriſtianoꝶ iuſtoꝶ florebit vt palma: ⁊ multiplicabit̃ vt cedrus. ¶ Et nota ꝙ ſuperius cōparauit pſperitatē mūdanam maloꝶ hominū feno ſiue herbe: ⁊ cōparat hic exaltationē iuſtoꝶ palme ⁊ cedro: nā ſicut herba ⁊ fenū breuiter creſcit ⁊ floret: ſed cito decidit ⁊ ſiccat̃: ita mali ⁊ iniqui in hoc mūdo: licet ad tp̄s pſperent̃: tamen proſperitas eoꝶ eſt breuis: q: cito decidit: aut per aduerſitatē: aut per mortē corporalē: ⁊ ſic miſerabiliter finiūt vitam ſuā breuiter: ⁊ poſt mortem patiunt̃ penā eternā. Sꝫ exaltatio iuſtoꝶ eo ꝙ non eſt tpalis ſꝫ ſpūalis/ꝯparat̃ cedro ⁊ palme. Nam inter ceteras arbores ⁊ plantas cedrus ⁊ palma ſunt altiores ⁊ longioris vite ⁊ durātiōis. Nā dicūt Sarraceni ⁊ Arabes: ꝙ alique palme ſūt in Cades ⁊ in Arabia q̄ ſunt orte ⁊ plantate p quingentos annos ante tēpora Mahometi: que quideꝫ palme hodie adhuc ſtant ⁊ fructificant. ⁊ ſic ptꝫ ꝙ durant ⁊ viuunt vltra. M. annos. Et ideo pphēta ꝯparat pſperitatē iuſtoꝶ ipſi palme ꝑpter eternitatē vite. Unde nō ſolūmodo cōparat ꝑpter durationem vite: ſed etiā ꝑpter altitudinē ei⁹ pmij. Nam ſicut palma habet radiceꝫ in terris: ſꝫ habet ſummitatem eleuatā a terris quaſi in celo: ita pariter iuſti plantant̃ in terra ⁊ laborant: ſed mens eoꝶ eſt eleuata in celis: ⁊ ſic florent ⁊ fructificant in celo: quia ibi datur eis premium. Dicit ergo Dauid ꝙ iuſtus non florebit ſicut herba ⁊ fenū: q: cito decidit ⁊ areſcit: quēadmodū florēt iniqui ⁊ mali. Sed florebit omnis iuſtus ſicut palma altiſſima ⁊ cedrus Libani: que quidē palme et cedri viuunt et durant per magna tempora. Et etiam iuſti ſunt ſicut palme ⁊ cedri. Nā ſunt plantati in domo domini. i. in iſta eccleſia generati ⁊ conuerſati: ſed in atrijs domus dei noſtri florebūt in celo: ⁊ habebunt fructum ⁊ premiū. Et non ſolūmodo iſta proſperitas eccleſie et altitudo eſt in celo: ſꝫ etiā in terra: nā licet eccleſia fuerit afflicta a paſſione Chriſti vſq; ad Conſtantinū per Judeos ⁊ tyrānos: tameꝫ poſt conuerſionē Cōſtātini fuit exaltata ⁊ pſperata ſuper gentiles ⁊ Judeos ſicut palma et cedrus ſuper oēs alias plantas: q: ſubiecit gentiles p fidem: ⁊ Judeos poſſedit in captiuitate: ⁊ ſic omnes gentiles ⁊ ceteri qui venerunt ad fidē: fuerunt plātati in domo dn̄i. ſ. in hac eccleſia p baptiſmum: et ideo floruerunt in atrijs domus dei noſtri/ſcilꝫ in hac eccleſia/floruerūt per gr̄am et intelligentiam ſacrarū ſcripturarū: in celo per gloriam.

Adhuc multiplicabuntur in ſenecta vberi: ⁊ bene patientes erunt vt annuncient.

Quoniam rectus dominus deus noſter: et non eſt iniquitas in eo.

¶ Ad cuius intelligentiā eſt notanduꝫ: ꝙ eccleſia multum fuit exaltata ⁊ multiplicata: ⁊ floruit p totum orbem terrarum poſt ꝯuerſionē Conſtantini. Naꝫ ſicut dictum eſt ſupra/oēs nationes. ſ. Ethiopes/⁊ Chaldei/⁊ Scythe/⁊ Greci/⁊ Latini/venerūt ad fidē Chriſti. Sed poſtea ſurrexit iſta maledicta ſecta mahometica: et occupauit maiorē partem mundi: veniet poſtea antichriſtus/qui magis etiam diripiet eccleſiaꝫ. Sed poſt miſerabilē exitum antichriſti oēs nationes mundi et oēs Judei ⁊ ceteri ſeq̄ces Antichriſti vidētes ſe eſſe manifeſte deceptos: ⁊ cognoſcētes veritatē euāgelicā oēs maximo effectu venient ad fidē xp̄i/⁊ regenerabunt̃ per baptiſmū. Et ſic fiet vnū ouile ⁊ vnus paſtor: ⁊ ſic tūc erit eccleſia i maxima copia ⁊ vbertate filioꝶ ⁊ prolis: ⁊ hoc eſt q̄d dicit hic pphēta. vñ ait. Nō deſperēt chriſtiani: nec letent̃ infideles cū viderint eccleſiā afflictā ⁊ minoratā tpe mahometi ⁊ antichriſti. Nā filij eccleſie adhuc multiplicabunt̃ in ſenecta vberi. i. in fine vltime etatꝭ poſt interitū antixp̄i: qñ eccl'ia erit i ſenectate: q: tūc oēs nationes veniēt ad fidē: ⁊ ſic erit in ſenecta vberi/⁊ abūdanti: et copioſā in ꝓle filioꝶ: ⁊ illi filij eccl'ie tūc erunt bene patiētes. i. bonū p̄miuꝫ recipiētes. ¶ Vñ nota ꝙ ſicut liberalis ⁊ ille q̄ dat dr̄ būfic⁹ i. būfaciēs: ita recipiēs donū vel munus bene patiens vel bene paſſus: vt ptꝫ. iiij. ⁊ v. Ethico. ⁊ ſil'r dicit pphēta ꝙ oēs fideles in die iudicij erūt bene patiētes. i. bonū p̄miū recipiētes/vt annunciēt. i. annūciare poſſint in iudicio: qm̄ dn̄s de⁹ nr̄ eſt rectus ⁊ iuſtus iudex: ⁊ nō eſt iniq̄tas i eo: īmo ſūma iuſtitia. q. d. ꝙ tūc oēs iuſti recipiēt p̄miū laborum ſuoꝶ: ⁊ laudabūt xp̄m de ſumma iuſtitia: q: pmiſerit malos ad tp̄s exaltari: ⁊ bonos p malos deprimi: tñ nō eſt iniuſtus: q: ī fine oſtēdet ſuā iuſtitiā: q: malos puniet: ⁊ bonos exaltabit: ergo bonū ⁊ iuſtum eſt cōfiteri dn̄o: ⁊ pſallere noī tuo altiſſime: ⁊ bonū eſt annūciare mane miām tuā/⁊ veritatē. i. iuſtitiā ⁊ ſapientiā tuā p noctē. i. tpe aduerſitatis et pſperitatis: ⁊ in die legis: et i nocte ignorantie Judeoꝶ: q: ſemꝑ debem⁹ deū laudare: eo ꝙ deiecit ⁊ depſſit Judeos/⁊ oēs infideles p iuſtitiam: ⁊ exaltauit iuſtos ⁊ humiles p miām in pmō aduētu a captiuitate pctī p ſuā paſſionē educēdo. Et in ſecūdo aduētu puniet īfideles p iuſtitiā ad penam eternā deſtinādo: ⁊ exaltabit humiles p miām/gloriā largiēdo. Ex ſupradictis ptꝫ/ꝙ intētio pphete in h̄ pſalmo eſt cātare ⁊ pſallere diuinā miām qua Chriſt⁹ exaltabat ſiue debebat exaltare i ſuo aduētu humiles: ⁊ iuſtitiā q̄ debebat deijcere ſupbos/et malos/⁊ iniq̄s/⁊ īfideles ⁊c. ¶ Ex ſupradictis etiā eſt manifeſtū ꝙ iſte pſal. eſt ꝓphetia cātici v̄ginis Marie. Nā pariter v̄go Maria nil aliud facit: niſi ꝙ magnificat ⁊ cōmendat deum de magna mia qua exaltauit humiles: ⁊ de iuſtitia qua diſpſit ſupbos mēte cordis ſui: ⁊ depoſuit potentes de ſede. Vñ Dauid p̄uidēs ꝙ v̄go Maria faceret illō canticū cōtinēs. x. v̄ſus: q̄d quidē cāticū debebat cātari quotidie in eccl'ia: in quo cātico v̄go maria magnificat deū de iuſtitia ⁊ mia: iō ꝓpheta Dauid in hoc pſal. ꝓphetizādo de illo cātico dicit in h̄ pſal. Bonū ē ꝯfiteri i dn̄o i pſalterio decachordo cū cātico. Etiā Dauid magnificat deū in hoc pſal. di. Exaltabit̃ ſicut vnicornis cornu meū. q̄ſi dicat: honor ⁊ regnū mihi ꝓmiſſum exaltabitur in Chriſto ⁊ Maria v̄gine: q̄ erūt ⁊ naſcent̃ de carne mea: ⁊ ſenect⁹ mea. i. filij ſenectutis mee exaltabunt̃ in mia vberi: ⁊ ego ero redēptus cū eis: ⁊ ero honorat⁹ in xp̄o ⁊ v̄gine Maria matre ei⁹. Nā vterq; vocabit̃ fili⁹ Dauid: ⁊ ſic honorabor in filijs: ergo bonū ⁊ licitū eſt mihi cōfiteri dn̄o pre ceteris: q: maiorē honorē recipiā. Et ſic ptꝫ ꝙ in hoc pſalmo non ſolū loquit̃ Adā prim⁹ homo: ſed etiā Dauid auctor hui⁹ pſalmi: q: vterq; dicitur pater Chriſti ⁊ v̄ginis Marie.

¶ Ex hoc pſalmo poſſunt recolligi. vj. cōcluſiones.

¶ Prima cōcluſio/ꝙ Adam ſiue Dauid intēdit cātare in hoc pſalmo dei miam ⁊ iuſtitiā. ſ. miſericordiā qua redemit ⁊ exaltauit hūiles: ⁊ iuſtitiā qua dānauit ⁊ diſpſit ſuperbos ⁊ infideles. ¶ Scd̄a cōcluſio: ꝙ hūc pſalmū intendit cātare cū decachordo pſalterio/⁊ cithara: ⁊ cātico. i. cū pſalterio euangelico decem cordaruꝫ: ⁊ decem miſterioꝶ de Chriſto ⁊ eccleſia: cū cithara trinitatis diuinarū perſonarū: ⁊ cū cantico virginis: q: hic cantat myſteriū regni ⁊ ſacerdotij Chriſti/q̄ eſt quinta ⁊ ſexta chorda: ⁊ cātat pſperitatē eccleſie ⁊ vbertatē que eſt. ix. chorda. ⁊ cantat vltimū iudiciū ⁊ p̄miū iuſtorum: ⁊ punitionē malorum q̄ eſt. x. chorda pſalterij euangelici: ⁊ cantat iſtū pſalmum cū cithara trinitatis: q: opera creatiōis ⁊ noſtre redēptionis preſupponunt myſteriū trinitatis. Jdeo nemo pōt cantare/nec cōfiteri pſalteriū euāgelicū. x. chordarū ⁊ articuloꝶ humanitatis Chriſti: quin cantet ⁊ cōfiteatur myſterium trinitatis: vt dictū eſt in prologo. ¶ Tertia cōcluſio/ꝙ licet opera creatiōis rerū ſint magnifica: tñ iudicia dei ſunt magis ꝓfunda ⁊ inſcrutabilia. ſ. quare pmittat ad tp̄s malos ꝓſperari: ⁊ bonos deprimi ⁊ cōculcari. ¶ Quarta ꝯcluſio/ꝙ licet de⁹ permittat ad tp̄s malos pſperari: ⁊ bonos affligi: tñ finaliter mali nō ſolū poſt hanc vitā eternaliter: ſed etiā in hac vita tpaliter puniunt̃ ⁊ cadunt. ¶ Quinta cōcluſio/ꝙ tā Judei q̄ tyrāni pſecutores eccleſie finaliter fuerūt puniti/⁊ diſpſi/⁊ ſubiecti iugo chriſtianoꝶ: ſed tota eccl'ia ⁊ fideles iuſti finaliter ſunt exaltati ſicut cedrus ⁊ palma: q: in hac vita ⁊ eccleſia ſunt plantati per gr̄am/et in celo florēt per gloriā. ¶ Sexta cōcluſio: ꝙ ſenectus ⁊ finis eccleſie: q̄d eſt totū tēpus gratie: eſt in mia vberi ꝑpter abundantiā eccleſiaſticoꝶ ſacramentoꝶ ⁊ bonoꝶ gratie. Sed in ſenectute huius etatis poſt interitū Antichriſti multiplicabit̃ i ſenecta vberi: quia oēs Judei ⁊ infideles ad Chriſtum conuertent̃: ſed poſt iudicium erit in ampliori vbertate in bonis glorie.

Dominus regnauit decorem indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudinem ⁊ precinxit ſe. xcvi. diſt. c duo. et xxiij. q ſtio. v. princi pes. in glo. et de pe. diſt. ij.

Etenim firmauit orbem terre: qui nō commouebitur.

Parata ſedes tua deus extunc: a ſeculo tu es.

¶ Jſte pſal. in hebreo eſt oīno ſine titulo: licet i aliquib⁹ byblijs ſit talis titul⁹. ſ. Laus cātici Dauid in die ſabati qñ fundata eſt terra: eo ꝙ aliqui Judei applicāt hunc pſalmū ⁊ exponūt de creatione mūdi. Sed Rabi Chamhi dicit ꝙ iſte pſal. factus eſt de tpe regis Meſſie qño debet pugnare cōtra Gog ⁊ Magog: ⁊ finaliter debet eos vincere: ⁊ mouet̃ per hoc q̄d dicit̃ in pſal. Eleuauerunt flumina dn̄e: eleuauerūt flumina vocē ⁊c. Sed iſte obſtinatus fundat̃ ſupra erroneū fundamētū: q: q̄d eſt iā preteritū expectat futurū. Et ideo eſt dicēdū ꝙ Dauid p̄uidēs pſperitatē ⁊ exaltationem Chriſti ⁊ regni eius poſt reſurrectionē/fecit hunc pſal. in quo duo facit/pmō deſcribit maieſtatē Chriſti ⁊ ptātē. Scd̄o pſperitatē ⁊ decorem regni ei⁹/q̄ eſt eccl'ia. Uel poſſumus dicere ꝙ Dauid pmō cātat pulchritudinē ⁊ decorē quē Chriſtus in quātum hō adept⁹

circa finē.

eſt in ſua reſurrectione. Scḋo cantat pulchritudinē ⁊ decorē eccleſie collatū per xp̄m in die aſcẽſionis ⁊ pentec. ibi. Eleuauerūt flu. ¶ Quantū ad primū eſt aduertendū ꝙ Chriſtꝰ quatuor adeptus eſt in ſua reſurrectione: q̄ oīa decorāt ſuā maieſtatem. Nā primo induit imortalitatē ⁊ incorruptibilitatē ⁊ impaſſibilitatē ⁊ oēs ꝑfectiões corꝑis glorioſi. Scḋo adeptus eſt fortitudinē ⁊ potentiā ꝯtra diabolū ad expoliādum infernū. Tertio fundauit totā eccleſiā ſupra firmā petrā. Quarto adeptꝰ eſt ſedē in celo ⁊ iudiciariā ptātē ſup oēs hoīes: ⁊ angelos / ⁊ demones. Et hec quatuor q̄ Chriſtus habuit in ſua reſurrectiõe memorat ꝓpheta in primis tribus ꝟſiculis. Vn̄ dicit: Dn̄s noſter Jeſus Chriſtus regnauit: ⁊ regnū obtinuit vniuerſale ſup omnem creaturā in celo / ⁊ in terra / ⁊ in inferno ꝑ ſuā reſurrectionē. Nā primo fuit indutꝰ decorē ⁊ pulchritudinē glorie. ſ. imortalitatē / ⁊ claritatē / ⁊ agilitatem / ⁊ ſubtilitatē ſui corꝑis. Scḋo indutꝰ eſt fortitudinē: ⁊ p̄cinxit ſe ꝟtute ⁊ armis cõtra diabolū: quibꝰ eiecit ipſū foras / ⁊ expoliauit infernū. Tertio fundauit orbē terre. i. eccleſiā ſuā diffuſam ꝑ totū orbem terrarū: ⁊ hoc ſupra petrā ⁊ ſupra fundamentū apoſtolorū ⁊ ꝓphetarū: ⁊ ideo nūq̄ cõmouebitur: nec porte inferi preualebūt aduerſus eā. Quarto conuerſus ꝓpheta ad Chriſtū ponit quartā dignitatē eiꝰ dicens. O chriſte / extunc. i. poſt reſurrectionē parata eſt ſedes tua in celo: q2 ſediſti ad dexteram patris: ⁊ accepiſti iudiciariā poteſtatē vl̄r in celo ⁊ in terra. Verūtamē licet ex tpe quātū ad hūanitatem acceperis talē ſedē ⁊ iudiciariā poteſtatē: tñ a ſeculo. i. ab eterno tu es ſm diuinitatē. quaſi dicat: licet tu ſis iudex tpalis ſꝫ humanitatē: tñ tu es eternus ſm diuinitatē.

[margin: ¶ Xp̄s i ſua reſurrectiõe ē adeptꝰ q̄tuor.]

[margin: ſ. qḋ. ſ. c. ex catholica. et xxx. q. ſ. c. loquitur. ⁊ c. q2 ſola dei imi. eccle. c. ij. lib.]

Eleuauerunt flumina domine: eleuauerunt flumina vocem ſuam.

Eleuauerunt flumina fluctus ſuos: a vocibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis dominus.

Teſtimonia tua credibilia facta ſūt nimis: domum tuā decet ſanctitudo domine in longitudinem dierum.

¶ Hic cantat decorē ⁊ dotes eccleſie. vbi cõmemorat quatuor dotes q̄bus Chriſtus decorauit eccleſiā quā fundauit in ſua reſurrectione. Primo flumina gratiarū / q̄ ſunt ſeptem dona ſpūs ſancti / eleuauerunt vocem ſuā: q2 apl̄i poſt miſſionem ſpūs ſancti ꝑfecti ſunt per vniuerſum mundum: ⁊ p̄dicauerūt euangeliū omni creature: ⁊ hec fuit prima dos eccleſie. Scḋo eleuauerūt flumina ſacramētorū fluctus ſuos: q2 adminiſtrauerūt fidelibus. vij. eccleſiaſtica ſacramenta / abluētes eos a peccatorum ſordibus virtute fluctuū ſacramētorum: ⁊ hec fuit. ij. dos. Tertia dos eccleſie fuit magnitudo miraculorū corā ꝑſecutoribꝰ eccleſie. nā licet mirabiles fuerint crudeles elationes maris. i. ꝑſecutiões tyrannorū et infidelium: tñ magis fuit / mirabilis dn̄s oſtendēdo ⁊ faciēdo miracula ꝑ ſanctos ſuos vnde victi ſunt pagani ⁊ tyrāni: ſicut ptꝫ in eccleſiaſticis hiſtorijs. Quarta eſt veritas teſtimoniorū doctrine ⁊ legis euangelice / p̄bens verum ⁊ credibile teſtimoniū de Chriſto ⁊ eccl'ia. ideo ait. Teſtimonia tua credibilia facta ſūt nimis. Nō ſolū ipſa lex eſt vera ⁊ credibilis: ſed etiā apl'i ⁊ euangeliſte qui eā ſcripſerūt. ¶ Unde nota ꝙ Chriſtus multiplici teſtimonio fuit approbatꝰ ⁊ teſtificatꝰ: q̄bus de neceſſitate credit̄ deꝰ ⁊ homo ⁊ meſſias in lege ꝓmiſſus. Primo teſtimonio patriarcharū ꝑ multa myſteria premõſtrata ipſi Adam / Noe / ⁊ Abrahā / Iſaac / ⁊ Jacob. Secūdo vaticinio ꝓphetarū: ⁊ hoc ante ſuū aduētū. In ſuo aūt aduētu fuit teſtificatus ⁊ approbatꝰ per oēs creaturas. Primo per angelos q̄ in eiꝰ natiuitate cātarūt: Gloria in excelſis deo ⁊c. Scḋo ꝑ nouā ſtellā. Tertio: q2 oīa idola aquilonis clamauerūt regē pacis eſſe natū: vt ait Virgi. in. vſ. Quinto: ꝑ vocē pr̄is in baptiſmo: qui dixit: Hic eſt filiꝰ meꝰ. Sexto: teſte. Jo. bap. q̄ dixit: Ecce agnus dei. Septimo: ope infinitorū miraculorū: q̄ nullus potuit facere niſi ſolus deꝰ: puta ſuſcitare mortuos ⁊c. Octauo: fuit cognitꝰ i ſua morte ⁊ paſſiõe: ⁊ reſurrectione: ⁊ aſcẽſione: ⁊ ſpūs ſancti miſſione. Nono: q2 viri ſancti ſcripſerūt ⁊ p̄dicauerūt eiꝰ vitā ⁊ doctrinā. Ultimo: ꝑ miracula q̄ fecerū i noīe Jeſu: ⁊ ſic totū orbē iugo xp̄i ſubiecerūt. Ex quo ptꝫ ꝙ teſtimonia xp̄i fuerūt nimis ⁊ valde credibilia. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpū dicit. O chriſte / teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: q2 multa in miſero ⁊ ſupra oēm facultatē creature in potētia ⁊ virtute. Itē nota ꝙ ſctitudo q̄ decorat domū dei. ſ. eccl'iā: cõſiſtit in q̄nq3 dotibꝰ: q̄rū prima eſt dona grāṝ. Scḋa virtus ſacroṝ. Tertia magnitudo miraculorū. Quarta eſt veritas legis euāgelice. Quinta eſt puritas ſctitatis eccl'ie: ideo ſubdit. Domū tuā decet ſanctitudo in longitudinē dierū. Nam xp̄s reddidit ipſā ſine ruga ⁊ macula: de qua dicit̄ i cāticis. Tota pulchra es amica mea: ⁊ macl'a nō eſt i te. Iſta ergo decēt domū ſiue eccleſiā dei in longitudinē dieṝ. ſ. vſq3 ad cõſummationē ſcl'i: q̄ q̄dem ſunt dona grāṝ / virtus ſacroṝ / magnitudo miraculoṝ / veritas legis ⁊ doctrine / ⁊ puritas ſctitatis: hec q̄nq3 decēt domū dei: de q̄ plurima dicta ſunt in ceteris pſal. Ideo iſte pſal. primus cātat̄ inter ceteros diuine laudis in diebꝰ feſtiuis: q2 memorat decorē xp̄i ⁊ pulchritudinē. Ex ſupradictis manifeſte ptꝫ ꝙ Dauid in hoc pſal. cātat pulchritudinē ⁊ decorē xp̄i ⁊ eccleſie poſt reſurrectionē ⁊ aſcẽſionē. ¶ Ex quo pſal. pn̄t recolligi tres cõcluſiões. ¶ Prima cõcluſio: ꝙ xp̄s in ſua reſurrectione adeptꝰ eſt ⁊ indutus pulchritudinem ⁊ decorē ſui corꝑis glorioſi. ſ. immortalitatē / impaſſibilitatē: claritatē / agilitatē / ⁊ ſubtilitatē: eo modo quo dictū eſt pſal. xv. ¶ Scḋa cõcluſio: ꝙ xp̄s firmauit / ⁊ regnauit / ⁊ decorauit eccleſiā ꝯ bonis ſpūalibus grāṝ: ⁊ donorū / ⁊ ſacroṝ. ¶ Tertia cõcluſio ꝙ. v. ſunt dotes quas eccleſia recepit a xp̄o ſponſo ſuo. Prima eſt: dona grāṝ. ſcḋa: virtus ſacramentoṝ: tertia: magnitudo miraculoṝ. quarta: veritas legis euāgelice. quinta: puritas ⁊ ſctitudo. quibus eccleſia ſubiecit ſibi totum orbem / ⁊ nutrit filios ſuos: de quibus dictum eſt pſal. lxvij.

[margin: Xp̄s decorauit eccleſiā.]

[margin: ij. Xp̄s teſtimonio ꝓbatus.]

DEus vltionum dominus: deus vltionum libere egit.

Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem ſuperbis

¶ Licet iſte pſal. apud Hebreos modernos ſit ſine titulo: tñ apud antiquos ꝓponit̄ talis. ſ. Pſal. Dauid. iiij. ſabbati. et ita exponit Hierony. in ſuo commento. De materia autem eius dicunt aliqui ꝙ Dauid fecit hunc pſal. petēdo vltionem ne ſuis perſecutoribꝰ: q̄ omnino negant diuinā prouidentiam ſe extendere ad actus humanos. Sed rabi Chambi dicit ꝙ iſte pſalmus factus eſt in ꝑſona populi Judeorū: qui petit meſſiam: vt veniat ad vindicandū eos de chriſtianis ⁊ ceteris qui opprimunt eos in hac captiuitate. Sed q2 petitio ⁊ deſiderium huiꝰ eſt vanū ⁊ inane: ſicut ſepius dictū eſt: eſt ergo dicendum ꝙ Dauid preuidens in ſpiritu perſecutionem Chriſti ⁊ oīm iuſtorū faciendā ꝑ hoīes incredulos ⁊ iniquos negantes diuinā prouidentiā: fecit hunc pſalmū. Ex quo patet ꝙ iſte pſal. eſt vnus illorum quos fecit Dauid cõtra negantes diuinā prouidentiam: in quo Dauid p̄dicit ⁊ cantat vltionem quam Chriſtus erat facturus de perſecutoribus eccleſie: ⁊ oīm iuſtorū. In quo quatuor facit. Nā primo cõcitat Chriſtū: vt veniat ad iudicium ad vindicandā eccleſiā ⁊ nõs iuſtos de ꝑſecutoribus ſuis. Secundo ponit falſam opinionem malorū de diuina prouidentia: vnde mouentur ad opprimendū et perſequendū bonos ⁊ pauperes: ⁊ improbant eam. Tertio cõſolatur iuſtos ⁊ oppreſſos exhortādo eos ad patientiam. Quarto predicit damnationē maloṝ ⁊ perſecutorū. Secundum ibi. Et dixerunt. Tertiū ibi. Beatus homo. Quartum ibi. Nunquid adheret tibi. ¶ Quantum ad primum Dauid concitat diuinam vindictam contra perſecutores iuſtorum dic. Ne deſperent iuſti ⁊ afflicti ſupple. q2 dn̄s eſt deꝰ vltionum ⁊ vindictarum: eo ꝙ eſt iudex iuſtus. ⁊ ſicut eſt deus vltionum. ita ſemꝑ libere ⁊ abundanter egit iuſtitiā ⁊ vindictam de perſecutoribus et oppreſſoribus iuſtorū: vt patet de Caim quē deus puniuit ad exilium perpetuum: eo ꝙ occidit Abel ⁊ hoc idem patet de Pharaone ⁊ exercitu eius: quē ſubmerſit in mari rubro in vindictā filiorū Iſrael. ⁊c. Ex quo patet ꝙ deus eſt vltor afflictorū. Et cõuerſus ꝓpheta ad Chriſtū cui collata eſt poteſtas iudicādi a patre dicit. O Chriſte qui iudicas terrā. ⁊ cui data eſt poteſtas iudicandi in terra ⁊ homines terrenos / exaltare id eſt: aſcēde in celū poſt reſurrectionem: ⁊ poſtq̄ acceperis iudiciariā poteſtatem redde retributionē ſupbis ꝑſecutoribus tuis ⁊ eccleſie ⁊ omnium iuſtorum et pauperum.

[margin: ante epi.]

Uſquequo peccatores dn̄e: vſquequo peccatores gloriabuntur.

Effabuntur ⁊ loquentur iniquitatem: loquentur omnes qui operātur iniuſtitiam:

Populum tuum dn̄e humiliauerūt ⁊ hereditatem tuam vexauerunt.

Uiduam ⁊ aduenā interfecerunt: ⁊ pupillos occiderunt.

¶ Nam o dn̄e: vſquequo peccatores gloriabuntur ſe opprimere bonos: ⁊ oēs qui operantur iniquitatem effabuntur ⁊ loquentur blaſphemias contra te ⁊ iniurias cõtra pauperes: q2 nō ſufficit eis ꝙ perſequantur pauperes: ſed etiā gloriantur in delictis ſuis. nam populū tuum humiliauerunt: ⁊ hereditatē tuā. ſ. eccleſiā Judei et tyranni vexarunt: et in ea viduam ⁊ aduenā interfecerunt / et pupillos ⁊ orphanos vexarūt: ⁊ hoc falſe iudicando: vel publice tyrannice opprimendo.

Et dixerunt nō videbit dn̄s: nec intelliget deus Jacob. *[margin: ij. q. ſ. c. deus.]*

¶ Hic ponit falſam credulitatē ſupradictorū proſecutorum de diuina ꝓuidentia: q2 tales putantes ꝙ deus nō curet de iſtis inferioribus: nec ſit iudex in actibus humanis: nec putantes habere punitionem de ſceleribus ſuis: ſumunt audaciam ad perpetrandū omne malū. ideo ait propheta. Iſti tales ꝑſecutores Chriſti ⁊ eccleſie: ⁊ oīm iuſtorum: ideo moti ſunt ⁊ auſi cõmittere omne malum: q2 temere dixerūt in corde ſuo. Dn̄s non videbit iſta ſcelera q̄ facimus: nec deꝰ Jacob intelliget: q2 nō curat iſta inferiora: nec habet prouidentiam de eis: ideo poſſumus facere quicquid libet.

Intelligite inſipiētes in populo: ⁊ ſtulti aliquando ſapite.

Qui plantauit aurē nō audiet: aut qui finxit oculum non conſiderat.

Qui corripit gētes nō arguet: q docet hominem ſcientiam:

Dominus ſcit cogitationes hoīꝫ: quoniā vane ſunt.

[margin: ij. q. ſ. c. deus. oꝑs. xxviij. diſ. c. diſcernimus. j. co. iij. Hebre. iiij.]

¶ Hic ꝓpheta inuehitur cõtra iſtos prauos: reprehendēdo falſam credulitatē ⁊ opinionē eorū: ⁊ dicit. O inſipientes in ppl'o deponite ſtultā opinionē: ⁊ o ſtulti ſapite aliq̄n et cõſidera ⁊ cognoſcite veritatē. Deus q̄ plantauit aurē in hoīe nō audiet: et q̄ finxit ⁊ formauit oculū in homine nō conſiderat: quaſi dicat. Si ipſe deꝰ dedit homini auditū ⁊ viſum: ergo a fortiori ipe videt ⁊ audit. Itē ille deꝰ qui corripit gētes. i. corripuit tēpore Pharaonis ⁊ tpe Judicū corripuit ceteros in veteri teſtamento nō arguet Judeos qui Chriſtū crucifixerūt / ⁊ perſecuti ſunt apl'os: et oppreſſerunt viduas ⁊ pupillos falſe iudicando: Itē ille deus q̄ docet hoīem ſcientiam: et dedit legē et p̄cepta: non intelliget ſcelera veſtra: et nō corriget iniquitates veſtras: quaſi dicat: immo a fortiori puniet. ¶ Et nota ꝙ nō dicit ꝙ deus qui plantauit aurē in hoīe habeat aures carnales: ⁊ qui finxit oculum habeat oculos carnales: q2 deus cū nō ſit corpus nō habet huiuſmodi mēbra corporalia: ſed habet officia et operatiões iſtorum membrorū. et ideo dicit ꝙ deus videt ⁊ audit nō per organa corporalia: ſed per ſuam eſſentiam. Et ſic ꝓpheta quaſi demõſtratiue arguit. Nā bene valet: ſi deꝰ cõfert viſum ⁊ auditū iſtis inferioribꝰ: ergo ipſe audit ⁊ videt: q2 nemo dat qḋ non habet. Itē ſi homo videt ⁊ audit per participationē: ergo deus audit ⁊ itelligit ꝑ eſſentiā: immo ſuū eſſe ē intelligere / videre / ⁊ audire. Itē arguit ꝑ regulā poſteriorū. ſ. Propter vnūq̄dq3 tale: ⁊ illud magis. Nā ſi homo ⁊ q̄dcunq3 tale animal videt ⁊ audit: ⁊ homo ⁊ angelus intelligit propter deum. i. in virtute dei q̄ cõfert eis virtutē ⁊ potētiā audiendi ⁊ intelligendi: ergo a fortiori deꝰ audit / ⁊ intelligit / ⁊ gubernat / nō ſolū ſupiora ſꝫ / ⁊ inferiora: q2 illa regula verificat̄ in cauſis efficiētibꝰ ⁊ finalibꝰ: vt ptꝫ primo poſteriorū. Ex quo ptꝫ ꝙ fatui ſunt illi q̄ putāt deū

nō habere curā de iſtis inferioribꝰ: nec habere ſciē tiam de eis. Jdeo ſequitur. Dn̄s ſcit cogitationes hoīm qm̄ vane ſunt. i. ſcit: ꝙ tales opiniones ſunt falſe et vane. ſ. ꝙ homo putet ꝙ deus nō cōſideret nec puniat ſcelera. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notan dum ſcd̄m Caſſianū collatione prima: ꝙ triplex eſt vel pōt eē cogitatio hoīes/ Una eſt a deo illapſa: ⁊ iſta ſemp eſt ſancta. Alia ē a diabolo ſuggeſta: ⁊ iſta ſemp eſt praua ⁊ deceptoria. Alia eſt ab ipſomet ho mine commenta ⁊ orta: ⁊ iſta eſt vana ⁊ inanis: q2 ſemp homo cogitat de mundanis: puta de diuitijs cōgregandis ⁊ honoribus adipiſcendis. ⁊ in tali bus cogitationibꝰ et laboribus terunt hoīes ſpa tium vite ſue. Et tales cogitationes mundane ſunt friuole ⁊ tranſitorie. de quibꝰ dicit Perſius. O cu ras hoīm: o quantū eſt in rebus inane. De oībꝰ er go his curis ⁊ cogitationibus humanis ⁊ a diabo lo ſuggeſtis: q2 diabolus ſemp ſuggerit cogitatio nes hereticas/ prauas/ et falſas: dicit propheta in hoc loco: Deus qui docet hoīez ſcientiā ſcit cogita tiones hominum quoniam vane ſunt.

ÿ triplex hoīs cogitatio

Beatus homo quem tu erudieris domi ne: et de lege tua docueris eum.

Ut mitiges ei a diebus malis: donec fodia peccatori fouea.

Quia non repellet dn̄s plebem ſuā: et he reditatem ſuam non derelinquet.

Quo aduſq; iuſtitia cōuertat᷑ in iudiciū: ⁊ qui iuxta illā: omnes q recto ſunt corde.

xliij. di. c. in recto. xv. q. vi ca. vi tio. ⁊ xx iiij. q. j. e. ſi pe trus. et c. non turbat

¶ Hic ꝓpheta cōſolatur afflictos cōfirmando eos in vera credulitate de diuina ꝓuidentia/ exhortan do eos ad patientiā ⁊ gratiā auxiliatiuā petendā. Unde dicit ꝙ deus q̄ docet hoīez ſcientiā ſcit cogi tationes prauorū hoīm: qm̄ male ſunt. hic conuer ſus ad deū dicit. O dn̄e beatꝰ eſt ille homo quē tu erudieris: ⁊ de lege tua docueris eum. quaſi dicat. ꝙ ſicut eſt maledictus homo qui ſequit᷑ vanas co gitatiōes ſuas: et ſequit᷑ ſuggeſtiones diaboli: ita ꝑ contrariū eſt benedictus qui ſequit᷑ diuinas in ſpirationes/ ⁊ doctrinā ſacre ſcripture ⁊ legis euan gelice: q̄ q̄dē ſacra ſcriptura docet qualiter deus creauit celum et terram/ ⁊ oīa diſpoſuit ſecundum ſapientiam ſuam: et creauit hoīem vt deū cogno ſceret: et cognoſcendo amaret: et amando frueret᷑ et ſic dedit ei legē et p̄cepta: que ꝓhibet omne vi tium: et exhortatur ad oēm virtutem et cōminatur penam eternam tranſgredientibus: et ꝓmittit vi tam eternam obſeruantibꝰ: ⁊ donat cōſilia quo fa cilius homo poſſit acquirere merita in hac vita: vt valeat poſſidere premiū in alia. ⁊ demōſtrat eadē lex euangelica qualiter Chriſtꝰ eſt deus et homo/ ⁊ legifer noſter/ et glorificator. Ex quibus patet ꝙ deus ſpecialē curam habet de hoībus: ⁊ de ſalute ⁊ felicitate eorū. Sed q2 oīa iſta docet lex diuina: er go beatus eſt homo qui eſt doctus a deo in lege di uina. Jdeo dicit propheta. O dn̄e beatus homo fi delis quē tu erudieris. i. a quo ruditatem taliū fal ſarū cogitationū expuleris ⁊ docueris veritatē de lege tua. Sed q2 hō fidelis nō ſolūmodo habet ta lē verā ſciētiā de diuina ꝓuidētia ī lege diuina: ſed habet cōſolationē ⁊ mitigationē in ſuis afflictioni bus ⁊ ꝑſecutionibꝰ: q2 lex diuina ꝓmittit afflictis

Inſpi rationes bone ſe quēde.

p̄miū: ⁊ ꝑſecutoribus cōminat᷑ penā: ⁊ docet quāter oēs perſecutores eccl'ie ⁊ ppl'i dei ſemp male finie rūt: vt patet in vet. teſt. ⁊ nouo: ideo ſubdit. Ut mi tiges ei dolorē a diebus malis: q. d. Beatus homo quē docueris de lege tua/ qm̄ mali ⁊ perſecutores patient᷑ penā eternā: ⁊ fideles afflicti habebūt p̄ miū eternū: vt mitiges ei dolorē a diebꝰ malis. q. d. ꝙ quilibet fidelis legēdo legē tuā ⁊ doctrinā euan gelicā mitigabit dolorē ſuū ⁊ patiēter tolerabit ꝑ ſecutiōes ſuas: cū inde expectet p̄miū eternū: et ꝗ tolerabit donec fodiat᷑ pctōri fouea. i. videat malū finē ⁊ punitionē de ſuis ꝑſecutoribꝰ. Et ponitur hꝫ donec ꝓ vſq; quo. q. d. ꝓpheta. Beatus homo quem tu docueris de lege tua: vt exēplo aliorū mitiges ei afflictionē a diebꝰ malis et durāte tpe perſecutio nis: vt habeat patiētiā in aduerſis: donec fodiatur pctōri fouea. i. vſquequo pctōr ⁊ ꝑſecutor moriatur ⁊ ſepeliat᷑ in fouea: nō ſolū in fouea terre: ſed etiā in fouea inferni: ⁊ vſquequo fiat punitio particula ris a deo: ⁊ etiā punitio gn̄alis in iudicio: qm̄ nō re pellet dn̄s plebē ſuā ⁊ eccleſiā: quin puniat perſecu tores eiꝰ: ⁊ hereditatē ſuā nō derelinquet finaliter in manibus inimicorū: imo liberabit eā: et puniet eos: q2 nullū malū impunitū/ nec bonum irremune ratū: ſꝫ ſemp ſuſtinebit eā vſquequo iuſtitia verta tur in iudiciū. i. vſq; ad diem iudicij. ¶ Unde nota ꝙ iuſtitia dicit habitū ſiue actū primum/ ſed iudi ciū dicit actum ſecūdū: ⁊ ſic deus ſemp eſt et habet iuſtitiam: immo eſt ipſa iuſtitia per eſſentiam: ſed non ſemper facit iuſtitiā reſpectu noſtri: immo ex pectat peccatorem ad penitentiam: ⁊ ſic differt fa cere iudiciū vſquequo cōuertatur. ſed ſi nō agit pe nitentiam: tunc cōuertit deus iuſtitiā in iudicium: et cōdēnat eum in actu. ideo dicit᷑ ꝙ in nouiſſimo die iuſtitia dei cōuertet᷑ in iudiciū: quia nō ampliꝰ erit locus nec tp̄s penitētie: et ſicut deus expectat vnūquēq; peccatorē ne ꝯuertat iuſtitiā in iudiciū vſq; ad mortē: ita expectat totū mundū vſq; ad iu dicium. Et ſic vult deus ꝙ ſicut ipſe expectat ⁊ tole rat peccatorē vſq; ad mortem: et vſquequo agat pe nitentiam: ita ⁊ nos debemus expectare et patien ter tolerare ꝑſecutores noſtros poſtꝙ deus tolerat eos. Dicit ergo ꝓpheta: ꝙ deus per doctrinā legis mitigat afflictionē homini iuſto/ docens ipſum ha bere patientiā in aduerſis: donec fodiatur peccato ri fouea: ⁊ donec iuſtitia cōuertatur in iudicium: id eſt donec moriatur peccator et iudicetur: ⁊ iuſtitia dei ponat᷑ in executione: niſi egerit pniam. Et ſequi tur: Et q̄ iuxta illā ⁊c. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt ad uertēdū: ꝙ in hebreo nō reperitur iſtud relatiuum qui. ſed litera Hiero. ſic habet. Nō derelinquet do minus plebē ſuā: ⁊ hereditatem ſuam nō deſeret: qm̄ ad iuſtitiā reuertet᷑ in iudiciū: et oēs ſancti et iuſti recti ſequent᷑ illud iudiciū. i. ibi erūt cū Chriſto oēs ſancti iudicātes ⁊ aſſiſtētes iuxta Chriſtum et ſententiā approbātes: vt patet Matth. xix. Sede bitis ſupra. xij. ſedes ⁊c. Jtem Prouerb. vltimo. Do minus ad iudiciū veniet cum ſenatoribꝰ terre. Sꝫ quia tranſlatio noſtra habet illud relatiuum qui: ideo debet ſic cōſtrui. Et qui iuxta illā. i. qui erunt aſſiſtentes iuxta illam iuſtitiā que conuertetur in iudicium in nouiſſimo die: ⁊ reſpondet: omnes re cti corde. ſ. ſedebunt iuxta Chriſtum approbantes eius ſententiam in die iudicij. Et tūc introducitur Chriſtus ad loquendum/ dicens.

Quis

Quis conſurget mihi aduerſus malignan tes: aut quis ſtabit mecum aduerſus ope rantes iniquitatem?

¶ Quaſi dicat xp̄s. Quādo ego iudicabo in die iu dicij: ⁊ inſurgā cōtra dānatos/ inferēdo ſniam pene eterne: quis ꝯſurget aſſiſtēs mihi aduerſus mali gnātes: aut ſtabit mecū ſedendo ſup. xij. ſedes ad uerſus operātes iniq̄tatē: ⁊ q̄s ſtabit iuxta eā ſen tentiā quā ego fulminabo ꝯ̄ impios: Rn̄det ꝓphe oēs recti corde. Ex quo ptꝫ ꝙ tota iſta ſnia cōti nuatur ſimul: ⁊ eſt ſic ordinānda litera. ſ. i ꝑſona xp̄i. Quis cōſurget mihi aduerſus malignātes: aut q̄s ſtabit mecū aduerſus operātes iniquitatē: ⁊ q̄ ſta būt iuxta illam ſniam: Reſpōdet᷑ ꝙ oēs qui recto ſunt corde. i. oēs iuſti ⁊ ſancti erūt aſſiſtētes in iu dicio approbātes ſniam Chriſti/ iudicātes. xij. tribꝰ Jſrael. i. incredulos ⁊ obſtinatos Judeos et cete ros infideles ⁊ pctōres: qui non ſolummodo appro babunt ſentētiā: ſed etiā accuſabūt ſuos perſecuto res ⁊ oppreſſores. Nam tūc ſtabūt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos q̄ ſe anguſtiauerūt: vt ptꝫ Sapiētie. v. Tota etiā ſupradicta locutio poteſt eē vox eccl'ie. vt dicat eccl'ia. Quis conſurget mihi in auxilium in die iudicij aduerſus malignantes: et perſecutores meos: aut q̄s ſtabit mecū aduerſus operātes iniq̄tatē quādo ego in die iudicij accuſa bo eos: ⁊ qui erūt iuxta illā iudicialē ſniam: quam Chriſtꝰ fulminabit cōtra impios ⁊c. Reſpondetur: ꝙ oēs qui recto ſunt corde. Aliter videtur Beatus Hieronymus exponere iſtam particulam: ſed ma gis videtur mihi conueniens preſens expoſitio.

Niſi quia dominus adiuuit me: paulomi nus habitaſſet in inferno anima mea.

Si dicebā motus eſt pes meus: miſericor dia tua domine adiuuabat me.

Secundum multitudinem dolorum meo rum in corde meo: cōſolationes tue letifica uerunt animam meam.

¶ Hic ꝓpheta demonſtrat q̄m eſt neceſſaria gr̄a Chriſti ſpecialis ad tolerādas perſecutiōes cū pa tiētia. vn̄ dicit. Niſi q2 dn̄s adiuuit me tenendo ma nū meā/ ⁊ dādo mihi gr̄am ⁊ patiētiam in toleran dis perſecutionibꝰ: paulominus habitaſſet in ifer no aīa mea. q̄ſi dicat. Si deꝰ nō dediſſet mihi gra tiā ⁊ fidē/ incidiſſem in deſperationē ⁊ errorē: ⁊ ali quē caſum cōmiſiſſem. ⁊ ſic aīa mea fuiſſet in infer no. Nā ſi dicebā: motus eſt pes meus. i. q̄n ſenſuali tas mea fatigata ⁊ afflicta q̄ſi dubitabat et tituba bat de tua diuia ꝓuidentia/ ⁊ ꝑdebam aliqualiter patientiā. tūc mia tua releuabat me a tali medita tione: ⁊ gratia tua tunc adiuuabat me illuminan do et reducendo ad patientiā: et refrenabam iram meā: et cū patiētia tolerabā ꝑſecutiones meas: et ſic cōſolationes tue: et bone inſpirationes letifica uerunt aīam meā ſecundū multitudinem dolorum meorum quiſ erant in corde meo. Nam quandoq; me inſpirabas per internas inſpirationes: et quā doq; per euangelicas exhortationes. Et ſic deſiſte bam in ira ⁊ vindicta: et mitigabas dolorem meū/ ⁊ tolerabam perſecutiones/ ⁊ aduerſitates cum pa tientia: q2 cognoſcebā te eſſe iuſtū iudicē/ ⁊ patien tem expectando peccatores ad penitentiam.

Nūquid adheret tibi ſedes iniquitatis: qui fingis laborem in precepto?

al's do lorē. ſ q. ſ. c. ſi mihi me. ⁊ ij. q. c. ij. c. ſi quili bet.

Captabunt in animam iuſti: ⁊ ſanguinem innocentem condēnabunt.

Et factus eſt mihi dn̄s in refugiū: ⁊ deus meus in adiutorium ſpei mee.

Et reddet illis iniquitatem ipſorum: et in malitia eorum diſperdet eos: diſperdet il los dominus deus noſter.

¶ Hic p̄dicit punitionē ⁊ dānationem impiorū/ et perſecutorū Chriſti/ et eccl'ie/ ⁊ oīm iuſtorū. Unde ꝓpheta cōuerſus ad Chriſtum dicit. O Chriſte iu dex nūq̄d adheret tibi ſedes iniquitatis/ q̄ fingis la borem in precepto. i. tu qui dediſti precepta/ ⁊ ſta tuiſti/ et fixiſti laborē/ ⁊ cōminationē peccatorū in precepto/ ⁊ in lege tua ipſis trāſgredientibꝰ/ ⁊ pro miſiſti p̄miū obſeruātibꝰ: eris iudex iniquus. i. nūq̄d ſedes in ſede iniquitatis et iniuſtitie/ ⁊ eris ita iniquꝰ ꝙ nō punias iniquos ⁊ perſecutores meos: quaſi dicat: nō/ cū ſis iuſtus ꝑ eſſentiā: imo facies iudiciū tribuēs vnicuiq; iuxta opera ſua. Nā ideo dediſti p̄cepta cū labore. i ſub cōminatiōe penarū tranſgreſſoribus: ⁊ etiā promiſiſti premiū ꝓ labore obſeruātibus. ¶ Un̄ nota ꝙ p̄miū eſt p̄tium meri tū pro labore. ⁊ iō ponitur hic labor ꝓ premio labo ris cū dicit: Qui fingis laborem in p̄cepto: quaſi di cat. tu qui promiſiſti premiū laborantibꝰ in lege et p̄ceptis/ nō iudicabis inique: imo punies malos et premiabis bonos. Et ideo ſubdit. Judei iniqui ca ptabunt occaſionē/ ⁊ perpetrabūt mortem in aīam Chriſti iuſti: ⁊ cōdēnabūt ſanguinē innocētē abſq; cauſa: ſꝫ dn̄s pater factꝰ eſt mihi refugiū/ ⁊ in adiu torium ſpei mee a mortuis me ſuſcitando: ⁊ reddet illis Judeis crucifixoribus meis iniquitatē ipſorū. i. reddet eis penā ſecundū iniquitatē ipſorū/ ⁊ di ſperdet illos dn̄s deus noſter in malitia ſua. i. ſecū dū malitiā ſuā eternaliter puniendo. Totum hoc etiā poteſt dici in perſona eccleſie totius/ ⁊ cuiuſli bet iuſti: vnde dicit eccl'ia/ ⁊ quilibet iuſtus. O xp̄e tu es vere iudex iuſtus: ⁊ nō ſedes in ſede iniquita tis: immo tribuis vnicuiq; iuxta op̄a ſua. Nā tyrā ni ⁊ iniqui captabūt cōtra aīam iuſti/ ⁊ condemna bunt ſanguinē innocētē martyres occidēdo/ ⁊ bo na pauperum auferēdo/ ⁊ iuſtos opprimēdo/ et vi duas/ ⁊ pupillos vexādo. Tamē dn̄s factus eſt mihi in refugiū/ ⁊ ī adiutoriū ſpei mee: q2 ab eis me libe rauit/ ⁊ p̄miū eternū mihi cōtulit ꝓ laboribꝰ ⁊ per ſecutiōibus: et tamē illis reddet iniquitatem ipſo rū/ ⁊ in malitia eorū diſperdet eos ad penam eter nam deſtinando. Ex quibus ptꝫ ꝙ deus eſt iudex iuſtus: ⁊ deus vltionum: et per cōſequentes nō con tēnit: immo habet ſpecialem curam/ ⁊ prouidentiā circa actus hūanos. ⁊ ſic patet ꝙ iſte pſal. eſt vnus de illis quos fecit Dauid contra negantes diuinā prouidentiam. ¶ Ex hoc pſalmo poſſunt recolligi quatuor concluſiones. ¶ Prima concluſio. ꝙ Chri ſtus eſt deus vltionum ⁊ vindictarum: eo ꝙ eſt ſibi tradita poteſtas iudicandi ab ipſo patre. ¶ Se cunda concluſio. ꝙ poteſtas iudiciaria Chriſti ma xime apparebit in iudicio finali/ vbi retribuet vni cuiq; premium ſecūdum opera ſua. ¶ Tertia con

Quid ſit pre mium.

A

ff

cluſio. ꝙ lꝫ infideles ⁊ tyranni contēnant diuinam prouidentiam in hac vita: quia putāt ꝙ deus non videat ſua mala opera: tamen in die iudicij iuſtitia ⁊ miſericordia dei/ qua expectat peccatores ad penitentiam/ conuertētur in iudiciū contra malos ⁊ tyrannos. ❡ Quarta cōcluſio. ꝙ beatus eſt homo qui eſt eruditus in lege dñi: qm̄ contēplando geſta ſanctorū: quomodo antiqui ⁊ ſancti fuerunt liberati de multis perſecutionibus/ ⁊ perſecutores eorū fuerunt finaliter puniti: tunc iuſtus talia conſiderans patienter tolerabit aduerſa.

xv. q. j. c. reuertimini. et. xcv. di. ecce et. xiij. q. j. ca. his ita.

Venite exultemus domino: iubilemus deo ſalutari noſtro.
Preoccupemus faciem eius in confeſſione: et in pſalmis iubilemus ei.

❡ Titulus/ Laus cantici ipſi Dauid/ Iſte pſalmus apud Hebreos eſt oino ſine titulo. ⁊ dicūt quidā eorū ꝙ Moyſes fecit ipſum. ſed qꝛ apoſtolus Paul⁹ ad Hebre. iij. ⁊. iiij. allegat magnam partem huius pſalmi ſub noīe ipſius Dauid: ideo eſt magis credēdum ipſi/ ꝙ̄ perfidis Judeis modernis qui conant̄ peruertere ſenſum ſacre ſcripture/ ⁊ auferre ab ipſo Dauid propheticam dignitatē de Chriſto. ⁊ ideo nec hic/ nec alibi eſt illis fides adhibenda. Ideo eſt dicendum ꝙ propheta Dauid preuidens in ſpiritu Chriſtum futurum verū deum/ ⁊ hominem/ ⁊ ſaluatorem a gentilibus recipiendū/ ⁊ pro maiori parte a Judeis repudiandū: ideo fecit hunc pſalmum/ in quo oēs nationes inuitat ad recipiendū Chriſtuꝫ/ ⁊ exhibendū ipſi honores diuinos: ⁊ cultum latrie tanꝙ̄ deo vero ⁊ redēptori/ ⁊ meſſie in lege ꝓmiſſo. In quo duo facit. Nam primo facit quod dictū eſt. Secundo ſpecialiter vocat/ et inuitat Judeos ad Chriſtū audiendum/ ⁊ legem euangelicam recipiēdam. ibi. Hodie ſi vocē eius audieritis. ❡ Quātuꝫ ad primū duo facit. Primo inuitat oēs nationes ad recipiendū Chriſtū cū exultatione ⁊ confeſſione fidei tanꝙ̄ deū. Secūdo inuitat eos ad cultū latrie aſſignādo rationem. ibi. Quoniā deus magnus dominus ⁊ rex magn⁹ ſuper ⁊c. ❡ Quantū ad primū

B Chriſt⁹ debet̄ latria.

eſt aduertēdū: ꝙ qꝛ Chriſtus venit in mundum verus deus ⁊ homo: ideo debetur ipſi latria. ſed quia venit ad liberādum nos a peccato et captiuitate: ideo talis latria ratione beneficiorū debet eſſe cuꝫ exultatione ⁊ gratiarū actione. ⁊ quia nō ſolū corpora: ſed etiam aīas liberauit: ideo talis exaltatio debet eſſe cū cōfeſſione laudis/ ⁊ etiā in pſalmis cū inſtrumentis muſicis: ⁊ totum hoc propter beneficium redemptionis. Dicit ergo Dauid. O vos omnes gentiles relinquite idola ⁊ deceptorias/ et execrabiles ſuperſtitiōes: ⁊ vos Judei relinquite ſacrificia ⁊ cerimonias legales. ⁊ oēs ſimul venite exultemus in domino Jeſu Chriſto in aduentu ſuo/ et iubilemus ipſi dño ſalutari noſtro. ſ. Jeſu/ q̄ eſt ſaluator noſter/ quia ideo dicitur Jeſus: quia venit ad ſaluandum nos. Unde litera Hieronymi habet Venite laudemus dominū iubilemus patre Jeſu noſtro. Naꝫ pro maiori parte vbicunqꝫ in ſcriptura reperitur ſalutare ipſe tranſtulit Jeſus ad denotādū in hoc loco/ ꝙ cauſa noſtre ſalutis venit in hūc mūdū: vt ſaluator ⁊ defenſor in quo tanꝙ̄ immobili/ ⁊ infrangibili petra ſum⁹ immobiliter fundati: ⁊ ideo ſequitur. Preoccupemus. i. antecedamus faciem. i. aduentum eius in confeſſione laudis/ confitendo ipſum eſſe verum deum: licet veniat in forma ſerui: ⁊ ſic in pſalmis/ ⁊ canticis/ ⁊ muſicis inſtrumentis iubilemus ei pro gratiarum actione.

Quoniam deus magnus dominus: ⁊ rex magnus ſuper omnes deos.
Quia in manu eius ſunt omnes fines terre: ⁊ altitudines montiū ipſius ſunt.
Qm̄ ipſius eſt mare: et ipſe fecit illud: ⁊ ſiccam manus eius formauerunt.
Venite adoremus ⁊ procidamus: ⁊ ploremus ante dominum qui fecit nos: qꝛ ipſe eſt dominus deus noſter.
Et nos populus paſcue ei⁹: ⁊ oues man⁹ eius.
Hodie ſi vocem eius audieritis: nolite obdurare corda veſtra.
Sicut in irritatione: ſecundū diem tētationis in deſerto.
Ubi tentauerunt me patres veſtri: probauerunt et viderunt opera mea.

❡ Hic reddit cauſam quare debentur ſibi tales honores/ ⁊ quare debet̄ ſibi cult⁹ latrie. ❡ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū/ ꝙ latria eſt quedā ſeruitus ſiue cultus rōne ſummi dñij/ ⁊ ſumme poteſtatis et bonitatis. Sed qꝛ Chriſt⁹ ab eterno/ inquantū de⁹ eſt ſummus ⁊ vniuerſalis dñs/ ⁊ ab eterno hꝫ ſummam potentiā/ q̄ maxime fuit oſtenſa in creatione/ et ſummam bonitatē/ q̄ maxime oſtenſa fuit in noſtra redemptione: ⁊ etiā Chriſtus inquantuꝫ homo accepit a patre vniuerſale dominiū/ ⁊ iudiciariam ptātem in celo ⁊ in terra: ⁊ inquātum deus ⁊ homo operatus eſt myſteriū noſtre redēptiōis: ideo pſone Chriſti recte ⁊ debite exhibetur cultus latrie/ et vera adoratio: ⁊ hoc eſt qd̄ dicit Dauid in hac parte vn̄ ait. Venite exultem⁹ ⁊c. O vos gentiles q̄ hucuſqꝫ adoraſtis deos ligneos/ ⁊ aureos/ ⁊ argenteos ⁊ hoīes mortales: puta Saturnū/ Jouē/ ⁊ Phebū/ venite adoremus dñm Jeſum xp̄m: qm̄ ipſe eſt rex magn⁹ ⁊ deus magnus ſup oēs angelos/ ⁊ ſup oēs deos quos coluiſtis/ qꝛ nō repellet plebē ſuā. quaſi dicat: nō repellet vos a plebe ſua: qꝛ nō ſolū eſt dominus Judeorū/ ſed etiā gentiliū: qꝛ in manu ⁊ poteſtate ei⁹ ſunt oēs fines ⁊ termini terre/ a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum/ ⁊ ab aq̄lone vſqꝫ ad meridiē: ⁊ oēs altitudines mōtiū ipſius ſunt ſub eius poteſtate ⁊ dominio: ⁊ ipſe cōſpicit altiſſimos montes: puta Caucaſum/ ⁊ Taurum/ ⁊ Emanū/ ⁊ montes Rypheos Scythie/ ⁊ Atlantem Africe/ ⁊ montem Lune Ethiopie. q. d. lꝫ iſti montes ſint altiſſimi: tn̄ altior eſt dñs ⁊ ipſis dominabit̄. Ex quo patet/ ꝙ dominiū Chriſti eſt vniuerſaliſſimū: qꝛ fuit extenſum per oēs habitatores ſupradictorū montiū/ ⁊ terminorum terre qui fuerūt ſubiecti dñio Chriſti: ⁊ ratiōe ſummi dñij debent̄ Chriſto diuini honores et cult⁹ latrie. Sꝫ qꝛ nō ſolū ratiōe creationis/ et beneficij redēptionis debet̄ ſibi latria: ideo ſequitur. Quoniā ipſi⁹ eſt mare/ ⁊ ipſe fecit/ ⁊ creauit illud: et aridam ſiue ſiccā terram fundauerunt man⁹ ei⁹. ⁊ ponitur ibi proprietas pro ſubſtantia: eo ꝙ terra eſt naturaliter ſicca: ſicut aqua frigida/ et aer humidus/ ⁊ ignis calidus. ergo propter ſupradictas rationes/ qꝛ Chriſt⁹ eſt vniuerſalis dñs terre/ ⁊ maris: ergo venite adoremus ⁊ ꝓcidam⁹ ante deum. Et ſimiliter quia ipſe eſt dominus deus noſter: et nos ſumus populus eius: et oues paſcue eius: et per conſequēs ipſe eſt paſtor noſter/ qui paſcit nos in paſcua ſacramentoruꝫ eccleſiaſticorū/ que traxerunt virtutem ex morte ⁊ paſſione ei⁹: et ſanguine et latere effuſo: ⁊ per conſequens ipſe eſt ſaluator et redēptor noſter. Et ſic ipſe eſt deus ⁊ vniuerſalis dominus/ ⁊ creator omnium: ⁊ redēptor: ⁊ ſaluator: ⁊ paſtor noſter. Ideo ꝓpter oīa iſta venite omnes nationes: ⁊ conditiones hominuꝫ: ⁊ adoremus ipſum Jeſum Chriſtum: ⁊ procidam⁹ ante eum: qꝛ talis adoratio cū procidētia debetur ei propter rationes ſupradictas. q. d. nō dubitetis adorare iſtuꝫ Chriſtum. Nā licet appareat in carne hūana: tamē ipſe eſt verus deus ⁊ dñs omnium: qui creauit omnia ⁊c. ❡ Hodie ſi vocem ⁊c. Hec eſt ſcd̄a pars: in qua ſpecialiter inuitat Judeos ad recipiēdū meſſiam Chriſtum eis promiſſum. Unde eſt aduertendū ſicut legitur Deutero. xviij. ꝙ Judei deſiderabant intelligere legē: et cerimonias quas de⁹ precipiebat in lege: quia per Moyſen hoc non potuerunt intelligere: ⁊ deſiderabāt videre deuꝫ facialiter: vt ptꝫ Exo. xxxiij. ſed deus promiſit Moyſi dicens. Poſteriora mea videbis ⁊c. ⁊ cap. xiij. dixit. Prophetam ſuſcitabo de medio fratrū tuorū ſimilem tibi: ⁊ ponam verba mea in ore ei⁹: loqueturqꝫ ad eos q̄cunqꝫ dixero tibi: et qui eū non audierit vltor exiſtā. In quibus verbis quatuor ꝓmiſit deus: primo ꝙ iſte ꝓpheta a deo mittēdus erat futurus verus hō de pplo Iſrael. i. de Juda. Scd̄o ꝙ deus pater poneret verba ſua in ore ei⁹. in quo demonſtrat̄ naturalis/ et cōſubſtantialis proceſſio filij a patre. ⁊ ſic iſte ꝓpheta nō ſolū erat homo: ſed etiaꝫ deus. Tertio ꝙ erat declaraturus legem ⁊ cerimonias: ⁊ locuturus populo ex parte dei patris ſcd̄m voluntatem eius. Quarto ꝙ Judei rebelles: ⁊ non audiētes Chriſtū iſtū ꝓphetā erāt puniēdi terribili vltione ⁊ vindicta. Dauid g̊ introducit hic deum patrē ad Judeos loquētē ⁊ dicētē. O Judei q̄ hucuſqꝫ fuiſtis in nocte ignorantie ſub lege ⁊ cerimonijs: ⁊ in tenebris peccatoruꝫ/ ſi pro qū hodie. ſ. tpe gratie: qꝛ iam nox preceſſit et dies appropinquauit/ audieritis vocē/ ⁊ p̄dicationeꝫ ei⁹. ſ. ipſi⁹ ꝓphete Chriſti in lege ꝓmiſſi: in cuius ore pater poſuit verba ſua: nolite obdurare corda veſtra ſicut obduraſtis corda veſtra in exacerbatione/ qū exacerbaſtis ⁊ irritaſtis me ad irā in deſerto ſcd̄m diē tētationis: qm̄ miſit Moyſes exploratores ad terrā ꝓmiſſiōis: ⁊ vos pariter voluiſtis reuerti i Egyptuꝫ nō cōfidētes de meis ꝓmiſſis: ⁊ dubitātes de mea potētia: ꝙ nō poſſem idololatras delere: ⁊ vos introducere immunes. In quo loco tētauerūt me patres veſtri: vbi et ad aquas contradictionis ꝓbauerūt ⁊ viderūt opera mea: puta miracula que ibi fecit ⁊ punitiones: vt patet Numeri. xiiij.

Quadraginta annis offenſus fui generatiōi illi: ⁊ dixit ſemper hi errant corde.
Et iſti non cognouerunt vias meas: vt iuraui in ira mea: ſi introibunt in requiem meam.

❡ Quadraginta annis ꝓximus ⁊ ꝓpitius fui generationi illi: ⁊ ſemper fui offenſus ab eis: ⁊ diſplicuit mihi gn̄atio illa: et rebellis fuit ⁊ incredula: ⁊ tunc vidēs obſtinationē illoꝝ dixit: et ſtatui: ⁊ decreui: qꝛ iſti filij Iſrael nō cognouerūt vias meas/ nec crediderūt: ideo iuraui in ira mea: ꝙ nō itroibunt in requiē meā. q. d. ſicut illi ꝓpter duritiam/ et incredulitatē eoꝝ: nō introierūt in terrā ꝓmiſſionis: ſed vagātes p deſertū mortui ſunt: ⁊ eorum cadauera ibi ſepulta: ita pariter Judei increduli q̄ meſſiā nō ſunt recepturi/ nec voluerūt audire vocē euāgelicā/ nunqꝫ intrabunt in requiē meā celeſtē: ſed diſperſi per mundū vagabuntur: ⁊ eorū anime in inferno ſepelient̄. Ex quo patet ſecundū Apl̄m ad Hebre. iiij. ꝙ Dauid fecit hunc pſalmuꝫ inuitās ad recipiēdū Chriſtū: et audiēdū eius vocē euangelicā: vt ingrediamur in requiē dñi. ſ. in hanc eccleſiā per gratiā: ⁊ baptiſmū: ⁊ cetera ſacramēta: ⁊ in aliā eccleſiā per gloriā. Quia nō eſt dicendū ꝙ Dauid exhortet̄ Judeos ad audiendaꝫ legem Moyſi/ quā iā per. xl. annos ante audierāt: nec inuitat eos ad ingrediendū terrā ꝓmiſſionis: in qua p totideꝫ annos habitabant ante illū dieꝫ: ſed vocat oēs: et inuitat ad adorandum ⁊ recipiendū Chriſtū in hoc die grē: et ad ingrediendū eccleſiā: ⁊ verā requiem hic per gratiā. ⁊ in futuro per gloriā. Probat auteꝫ Dauid ꝙ Chriſto debet̄ latria. p̄mo qꝛ deus ⁊ dñs vniuerſalis. ſcd̄o qꝛ creator. ⁊ tertio qꝛ ſaluator: et redēptor. Et iō in prima parte vocat oēs ad latrias Chriſti. In ſcd̄a vero parte vocat: ⁊ inuitat oēs ad audiendā: et recipiendā legē euangelicā ⁊ vt ingrediant̄ eccleſiā Chriſti: ⁊ requiē eius: et hoc ſub cōminatione priuationis hereditatis eterne. ❡ Ad

propoſitio notanda.

maiorē aūt intelligētiā huius pſal. eſt aduertēdū/ ꝙ Dauid in hoc pſal. aperit nobis vnā ꝓpoſitionē de ve. teſt. ⁊ infert vnā ꝯcluſionē: ⁊ cātat vnaꝫ chordā de pſalterio euāgelico. Propoſitio aūt eſt iſta. nā legit̄ Nume. xiij. ⁊. xiiij. ꝙ Moyſes ex precepto dei miſit. xij. exploratores: q̄ cōſiderauerunt totam terrā. in qua viderūt ciuitates fortiſſimas: ⁊ hoīes ferociſſimos. ſed erat intātū fertilis: ꝙ inde aſportauerūt magnū botrū cū palmite auulſum de vite. qui q̄dē exploratores reuerſi narrarunt pplo ea q̄ viderāt dicētes. Terra fertilis eſt: fluēs lacte: ⁊ melle: ⁊ copia fructuū: ſicut ex his fructib⁹ cognoſci poteſt: ſed hꝫ ciuitates grandes: atqꝫ muratas. Unde Caleph. ⁊ Joſue dixerūt. Aſcēdam⁹ ⁊ poſſideamus terram: qm̄ poterim⁹ obtinere eā. oēs aūt alij exploratores dixerūt: nequaqꝫ ad hūc ppl'm valemus aſcendere: qꝛ fortior nobis eſt: quia terra deuorat habitatores ſuos: qꝛ vidim⁹ gigantes in ea. ⁊c. q̄b⁹ auditis ppl's voluit lapidare Moyſen: ⁊ conſtituere aliū ducē: et reuerti i Egyptū: niſi preter Caleph ⁊ Joſue: qui obſtiterūt eis. vn̄ tūc de⁹ voluit totaliter delere illū ppl'm: niſi ꝓpter p̄ces Moyſi: ⁊ tūc deus puniuit eos: intantū ꝙ nullus illius ppl'i ingreſſus eſt terrā ꝓmiſſam: ſed. xl. annis vagati fūt p deſertū: ⁊ oēs mortui ibi/ ⁊ cadauera coꝝ ibi ſepulta: p̄ter Caleph ⁊ Joſue: q̄ fuerant deo obedientes. iō ipſi ſoli cū filijs illoꝝ rebelliū igreſſi fūt terrā ꝓmiſſiōis. In q̄ myſterio ꝓuidit Dauid i ſpū electionē gētiliū: ⁊ reprobationē Judeorū pp rebel⸗

lionē factā cōtra Chriſtū. Nam lȝ oēs illi. xij. electi ex oibꝰ tribubꝰ cōſiderarūt terrā ꝓmiſſam: tū ſolꝰ Caleph/et Joſue laudauerūt/⁊ voluerunt aſcende re in eā. Per qḋ figurabaꝛ/ꝙ oēs tribꝰ Iſrael au dierūt Chriſtū p̄dicantē ſuā legeȝ euangelicā: qꝛ in Hierl'm ⁊ Galilea habitabant de oibꝰ tribubꝰ: ſed maiori parti eoꝝ viſa eſt lex euangelica difficilis/ eo ꝙ ꝓphete oēm auaritiā/⁊ ſuperbiā/⁊ oīa vitia/ ⁊ p̄cepit oēm virtutē. ⁊ iō noluerūt obedire xp̄o: qꝛ erat cōtrariꝰ operibꝰ eoꝝ: imo crucifixerūt/ ⁊ pſe cuti ſunt eū. ſed ſoli apl'i ⁊ diſcipuli: ⁊ q̄dā de pha riſſeis: ⁊ nobilibꝰ: ⁊ popularibꝰ obedierunt xp̄o et euangelio: ⁊ ideo Chriſtus expulit oēs rebelles Ju deos: ⁊ priuauit eos terra viuentiū in lege ꝓmiſ ſa: ad quā ſoli apl'i ⁊ diſcipuli cuȝ ceteris ad fidem Chriſti cōuerſis ſunt ingreſſi. Vñ xp̄s expectauit Judeos. xl. annis: ſed qꝛ manſerunt obdurati: ⁊ ob ſtinati in ſua nequitia ⁊ cecitate: ideo miſit deus Titum cū exercitu Romanorū: qui ciuitateȝ ⁊ po pulū cōbuſſit ⁊ euertit: ⁊ eos trucidauit: ⁊ captiua uit: ⁊ diſperſit: ⁊ ſic duplici morte puniuit eos. ſ. cor porali ⁊ eterna et duplici exilio. ſ. ab illa terra mū dana: ⁊ a terra viuentium qꝛ nunq̄ intrabunt in il lā requiē dñi. Hanc ꝓpoſitionem aperit nobis Da uid: et hāc concluſionē ⁊ chordā euangelicā cantat in hoc pſal. Dicit ergo deus per os Dauid cōminan do Judeis rebellibꝰ xp̄o. O ſi et qñ audieritis vo cē dei incarnati. ſ. voceȝ euangelicā: nolite obdura re corda veſtra: ſicut obdurauerunt patres veſtri corda ſua quādo temptauerunt me in deſerto volen tes retrocedere i Egyptū ⁊c. quos expectauit qua draginta annis. ſȝ qꝛ manſerunt in ſua malitia et obduratiōe: ideo iuraui in ira mea: ꝙ ſicut ipſi non intrauerunt terrā ꝓmiſſam: ita vos nūq̄ intrabitꝭ in requiē meam: niſi obedieritis voci euangelice. Quaſi dicat: ſicut expectaui patres veſtros. xl. an nis in deſerto: vt cōuerterenꝭ a ſua duritia: ita ex pectabo vos. xl. annis poſt paſſioneȝ meā. ſed quia manebitis in veſtra duritia ⁊ obſtinatiōe ſicut pa tres veſtri: ideo ſicut illi fuerunt oēs ꝓſtrati in de ſerto: ⁊ nūq̄ intrarūt terrā ꝓmiſſam: ita ⁊ vos cuȝ ciuitate veſtra eritis ꝓſtrati: ⁊ diſſipati ⁊ nūq̄ in trabitis in requieȝ meā celeſtē: ſed peribitis in cor
D pore ⁊ aīa. ❡ Sed cōtra intētū noſtre expoſitiōis in hoc pſal. arguūt quidā moderni Judei dicentes: ꝙ nō veniūt ꝯ intentū ꝓphete in hoc pſal. nā deus cōminatur in hoc pſal. illis q̄ non ſequunꝭ: nec au dient vocē regis meſſie in ſuo aduētu: q̄s nō itro ducet in terrā ꝓmiſſiōis: quā poſſiderunt antiquī patres: ſed ſoluȝ rex meſſias introducet eos q̄ obe dient. ſed qꝛ xp̄s nō fuit verus meſſias: iō non au dierūt eū: ſed ſunt parati audire meſſiā quē expe ctāt: qui eſt edificaturus nouā Hierl'm: ⁊ cōgrega turus oēs filios Iſrael ex oibus partibus mundi. Qḋ aūt Jeſus xp̄s nō fuit verus meſſias: ꝓbaꝛ: qꝛ non vocauit eos ad illā terrā: nec retinuit eā ꝓ ſe/ nec ꝓ ſuis: cū fuerit in ea crucifixus. iō non potuit illā terrā dare filijs Iſrael/ſicut dicūt oēs ꝓphete.
E In hac ḡ cecitate ꝑſeuerāt hodie moderni: ſȝ quā
No. de tū decipiat eos iſta vana cupiditas rerū tꝑalium,
ꝓmiſ dictū eſt in p̄cedentibꝰ. ❡ Sed ad detegēdā eoꝝ
ſiōe ter falſaȝ intelligentiā/⁊ vanā ſpē poniꝭ ꝓ cōcl'one: ꝙ
re cha illa terra Chanaā/in qua eſt ſita Hierl'm terrena/
naan. nō fuit ſctis patribꝰ a deo ꝓmiſſa in p̄ciuȝ p̄miū
⁊c. ꝓ lege ſeruanda: nec expectabāt eā patriarche et ꝓphete tanq̄ requiē ⁊ terminū vltimatū. Hec con cluſio multipliciter ꝓbatur. Primo ſic: nā ſi deꝰ ꝓ miſiſſet ⁊ dediſſet illā terrā Judeis in p̄ciſum p̄e miū ꝓ lege obſeruāda: ſequereꝭ ꝙ deus eſſet iniu ſtus: aut ſupſtitio ⁊ cultꝰ idoloꝝ fuiſſet nobilior q̄ lex diuina. Nā terra quā poſſidebāt gētiles. ſ. Da maſcꝰ/⁊ Babylonia: ⁊ Egyptus/⁊ opima regio Jn doꝝ: abſq̄ ꝓportione fuerunt ſemper fertiliores et ditiores: q̄ terra Chanaā: que eſt ſterilis ⁊ inaquo ſa: ⁊ miſera: frequenter patiens famē ⁊ inediā: vt pȝ ꝑ totū diſcurſum patriarcharū in libro Gene ſis. Naȝ ꝓpter famē ⁊ inediā compulſi ſunt fugere Abrahā/Iſaac/⁊ Jacob cuȝ ſuis filijs ab illa terra in Egyptū. Ex quo pȝ ꝙ meliorem terrā poſſede rūt ſemꝑ gētiles ⁊ idololatre: ⁊ per ꝯñs deus non ꝓmiſit illā terrā in premiū obſeruātie legis: quia nobiliori legi nobilius debeꝭ premiū. Itē hoc idē patet auctoritate: nā ſi illā terrā ꝓmiſiſſet deus in preciſum p̄miū ſuis cultoribꝰ: non priuaſſet Moy ſen famulum ſuum ingreſſu illius terre: naȝ multi ſcelerati ingreſſi ſunt cum Joſue in illā terrā: et tū Moyſes non permiſſus fuit introire: q̄ magis ſer uauit p̄cepta dei q̄ aliquis alioꝝ. Iteȝ Dauid tāq̄ rex ⁊ dñs poſſidebat illā terrā: ſed tū contēnens il lam aliā deſiderabat cū dicebat: Satiabor cū ap paruerit gloria tua. pſal. xvj. Item pſal. lxxxiij. Ele gi abiectus eſſe in domo dei magis: q̄ habitare in tabernaculis pctōꝝ. Item pſal. cxix. Heu mihi qꝛ incolatus meus ꝓlongatus eſt ⁊c. Item pſal. cxli. Portio mea in terra viuētium: Itē ſalomō rex erat in Hieruſalē potentiſſimus ⁊c. ⁊ tū dicit ꝙ Hierl'm illa terrena cuȝ oībus regnis mundi ſunt quedam vanitates: vt pȝ Eccleſiaſtes. j. cap. ⁊ per totū: im mo concludit in fine illiꝰ libelli: ꝙ oīa iſta ſunt va na: nec eſt alia beatitudo in hoc mūdo: niſi ſeruare mandata: eo ꝙ debemus apparere: in fine vite an te deum iudicē: ⁊ premiatorē ⁊c. ergo ſancti patres nō expectabāt meſſiam ꝓpter poſſeſſionē illiꝰ ter re miſere. Hoc idē affirmat Rabi Moyſes Aben maimō in libro/Judicū in ſentētijs Regū: vbi ait: ꝙ nō deſiderarūt ꝓphete ⁊ ſapiētes tēpus meſſie: vt dñarenꝭ ſuper orbē: nec vt haberent ptātem in gētibꝰ/nec ad comedēdū ⁊ bibēdū: nec ad delitias ⁊ voluptates: ſed vt vacarēt in lege ⁊ ſapientia: ⁊ eſſet eis fas habere vitā ſeculi futuri: ſicut declara nimus in ſentenčijs de pnia: vnde in illo tꝑe oēs di uitie reputabunꝭ tanq̄ terra ⁊ non erit occupatio in Iſrael: niſi ad ſciendū dñm: ideo erunt ſapien tes magni: ⁊ ſcient ꝟba clauſa: ⁊ obſcura: ⁊ attin gent ſcientiā ſui creatoris: vt dicit Eſa. xj. qꝛ tunc erit terra plena ſciētia dñi ⁊c. Ex dictis ergo huius magni magiſtri reputati apud Judeos: pȝ qualꝭ rex meſſias non eſt daturus Judeis in ſuo aduen tu illā terrā Hieruſalē: nec alia mūdana: ſed ſcien tiam veram: ⁊ intelligentiā legis: vt per illas cōſe querenꝭ vitā venturi ſeculi: qḋ totū fuit impletuȝ ꝑ Chriſtū in apl'is: ⁊ doctoribus: ⁊ oibus fidelibus ſuis. Propter hāc ergo requiē eternā in celo conſe quēdā exhortaꝭ Dauid in hoc pſal. oēs gentiles et Judeos vt recipiant Chriſtum in ſuo aduentu: et audiāt vocē eius euāgelicā: et priuationē huiꝰ re quiei et beatitudinis comminaꝭ Judeis rebellibꝰ ⁊ cōtēnentibus vocē Chriſti: cū dicit. Hodie ſi vo cē eius audieritis ⁊c. Et per hoc pȝ rñſio ad vanū argumentū Judeoꝝ: et ad vanā ſpem: et intelligē

tiam eorum. Sed hoc latius patebit in tractatu fi nali ꝯ Judeos. Ex quibꝰ pȝ ꝙ Dauid in hoc pſal mo p̄dicit electionē gētiliū: q̄ ad xp̄m colēdum: et adorādū venerūt/⁊ vocē euāgelicā audierūt: ⁊ pre dicit reprobationē Judeoꝝ q̄ xp̄m negauerunt.

Cantate dño canticum nouum: cantate domino omnis terra.
Cantate dño ⁊ benedicite nomi ni eius: annunciate de die in diē ſalutare eius.
Annuntiate inter gentes gloriam eius: in omnibus populis mirabilia eiꝰ.
Qm̄ magnus dñs ⁊ laudabilis nimis: ter ribilis eſt ſuper omnes deos.
Qm̄ omnes dij gentium demonia: domi nus autem celos fecit.

❡ Titulus. Pſalmus Dauid qñ domꝰ edificabatur poſt captiuitatē. Iſte pſalmus apud Hebreos eſt oīno ſine titulo. ſȝ dicūt hebrei moderni/ꝙ Moy ſes fecit iſtū pſalmū pro gratiarū actione de reedi ficatione tēpli reedificati poſt captiuitatē Babylo nie: quā preuidit Moyſes in ſpiritu. Sed iſti ma nifeſte mētiūtur. Nā legitur ſecūdi Paralypome non ſeptimo capitulo/ꝙ in dedicatiōe tēpli ſacer dotes ſtabāt in officijs ſuis: ⁊ leuite i organis car minū/que fecit Dauid rex ad laudandū dñm quo niam bonus: qm̄ in eternū miſericordia eius: hym nos Dauid canētes per manus ſuas. Ex quo patet ꝙ Dauid fecit oēs pſalmos qui incipiūt. Confite mini/vel Cantate: vel Laudate ⁊c. Item manifeſte patet: ꝙ iſte pſalmus totus cātatus eſt cū pſalmo centeſimoquarto: ⁊ centeſimoquinto qñ Dauid in troduxit arcam in Hieruſalē: vt patet primi Para lypomenon decimoſexto. Ex quo patet ꝙ iſte pſal mus ſpecialiter factus eſt ad laudandū deū in tē plo ab ipſo Dauid. ❡ Sed ad maiorē euidentiam huius pſalmi/⁊ oim ſubſequentiū/et etiā precedē tium/eſt aduertendū iterum: ꝙ ſicut tota lex euā gelica dicitur pſalterium decē chordarū: eo ꝙ cō tinet decē myſteria de Chriſto/⁊ eccleſia/que ſunt decem articuli humanitatis Chriſti: prout ſepe di ctum eſt: ita pariter lex euāgelica dicitur canticuȝ nouum in toto iſto libro pſalmoꝝ: eo ꝙ lex euange lica continet et cantat noua myſteria de Chriſto: et tota eccleſia: qui ſunt oēs articuli fidei: ⁊ oīa ge ſta Chriſti: ⁊ omnia cōſilia ⁊ precepta. Unde ſicut tota lex Moyſi dicitur continēs ſexcenta. xiij. pre cepta veteris legis inter moralia/et iudicialia / et cerimonialia: ita lex euāgelica dicitur Canticū no uum: eo ꝙ relicta vetuſtate litere: cantat noua my ſteria de Chriſto/⁊ eccleſia figurata per illa anti qua myſteria veteris legis. Unde relicta vetuſta te: ⁊ renouati per Chriſtuȝ/⁊ ambulantes in noui tate ſpūs iam cantamus in eccleſia/⁊ lege euāge lica myſteriū trinitatis diuinarū perſonarū: ⁊ my ſteriū incarnationis ⁊ p̄dicatiōis Chriſti: ⁊ opera tiōis miraculoꝝ eius: ⁊ myſteriū mortis/⁊ paſſio nis: ⁊ liberationē fidelium veteris teſtamenti per deſcenſuȝ Chriſti ad inferos: ⁊ cātamus ⁊ celebra mus iugiter eccleſiaſtica ſepteȝ ſacramenta: in q̄ bus continentur virtus ipſiꝰ paſſiōis Chriſti/⁊ pre tium eius. Item cantamus Chriſti reſurrectionē/ ⁊ aſcēſionē: ⁊ ſpiritus ſancti miſſionē: et gētilium in vnam eccleſiam vocationē/⁊ Judeoꝝ reprobatio nē/et vltimi iudicij examinationeȝ: ⁊ bonorum ⁊ malorum retributionē. Hoc eſt ergo canticum no uum euāgelicū quod modo iugiter cantat realiter eccleſia: quod Dauid frequenter prophetice com memorat in pſalmis. Nā ſicut Dauid per citharam intelligit myſterium trinitatis/⁊ per pſalteriū de cem chordarū intelligit decē articulos hūanitatis Chriſti: ita per canticū nouum intelligit oīa pacta et conſilia/⁊ geſta/⁊ miracula ⁊ euāgelica/⁊ oīa ſe pteȝ eccleſiaſtica ſacramēta/⁊ oēs articulos ſi dei tā diuinitatis q̄ hūanitatis. Unde ſicut nos can tamus hoc canticū realiter ⁊ euāgelice: ita Dauid cantat ipm̄ in toto libro pſalmoꝝ figuraliter ⁊ pro phetice. Ideo in hoc pſalmo apoſtrophando inui tat oēs gentes ⁊ natiōes mundi/vt veniāt ad can tandum hoc canticū nouum euāgelicū Chriſto in aduentu ſuo. Tria ergo principaliter facit Dauid in hoc pſalmo. nā primo inuitat omnes gentes et nationes ad cantandū omnipotentiaȝ/⁊ excellen tiam/⁊ mirabilia opera/que fecit Chriſtus in ſuo aduentu. Secundo inuitat oēs ad cantandū/⁊ ex hibendum Chriſto cultū vere latrie ſecundū morē euangelicū. Tertio inuitat oēs ad cantandū ⁊ pre dicandū regiā/⁊ iudiciariaȝ poteſtatē Chriſti quaȝ accepit in ſua reſurrectione/⁊ aſcenſione ex meri to ſue paſſionis: ⁊ per conſequens inuitat omnes vt recipiant Chriſtum tanq̄ meſſiam/⁊ ſaluatorē/ et legiſlatorem. Secundū ibi. Confeſſio ⁊ pulchri tudo/Tertiuȝ ibi. Cōmoueatur a facie eiꝰ. ❡ Quā tum ergo ad primuȝ dicit. O vos Judei quibꝰ pri mo facta eſt promiſſio de Chriſto cantate ipſi dño Jeſu Chriſto canticū nouum: ⁊ nolite iam cantare canticū antiquum ipſius Moyſi: quia iam perfe cit curſum ⁊ officiū ſuum in aduentu Chriſti. ergo cantate Chriſto canticū nouum ⁊ euangelicū/pro fitendo ⁊ obſeruando oīa que in lege euāgelica cō tinentur. Que ſunt obſeruantia preceptorum ⁊ cō ſiliorum/⁊ fides articuloꝝ/et gratia/et ſanctifica tio ſacramentoꝝ: ⁊ firma ſpes futuroꝝ bonorum. Et vos omnis terra. i. oēs habitatores terre. ſ. Gre ci ⁊ latini: ⁊ oēs Barbare nationes. ſ. Indi/⁊ Scy the/et Ethiopes/cantate hoc ſupradictū canticuȝ euangelicum cum omnibus partibus ⁊ cōditioni bus: ⁊ omnes ſimul cantate dño Chriſto: ⁊ benedi cite nomini eiꝰ qḋ eſt Jeſus: quia nō eſt aliud no men ſub celo: in quo nos oporteat ſaluos fieri: ⁊ qꝛ nomen dñi eſt Jeſus. i. ſaluator: in quo totus mū dus debet ſaluari: ⁊ iō annunciate de die in diē. i. con tinue et aſſidue ⁊ omni tꝑe ſalutare eius: et p̄dica te hoc nomē Jeſus vbiq̄ et ſemꝑ. ſ. annūciando eiꝰ redēptionē: et ſaluationē: quā Jeſus Chriſtꝰ ope ratus eſt in mūdo per mortē et paſſionē: et vos apo ſtoli et diſcipuli annunciate inter gentes. i. inter gētiles gloriā eius. i. gloriā quā acquiſiuit et oſtē dit in ſua reſurrectione: et aſcenſione: et annūciate oibus ppl'is mirabilia eius: que operatus eſt infir mos ſanando: et mortuoſq̄ ſuſcitando: et predicate euangeliū omni creature: ſicut p̄cepit vobis Mar. vltimo: et oſtendite poteſtatē in miraculis facien dis: quā Chriſtus vobis contulit in ſua aſcēſione: vt pȝ ibidē. Quaſi dicat. Nō ſolū annūciate et p̄di cate miracula q̄ fecit xp̄s ante ſuā paſſionē et aſce

Materia huiꝰ pſalmi.

ff iij

ſionē: ſed etiā vos facite ſigna ⁊ miracula in noīe ei⁹ ī pplo gētili/⁊ Judaico: ſicut ptʒ p totū diſcurſum actuū apoſtolorū/⁊ p hiſtorias eorū/⁊ aliorū ſanctorꝫ. Et ſic nō ſolū dictis et p̄dicationib⁹: ſed etiā ſignis ⁊ miraculis oſtēdite/qm̄ ⁊ qūo dñs noſter Jeſus xp̄s eſt de⁹/⁊ magn⁹ dñs: ⁊ rex magn⁹: ⁊ nimis ⁊ valde laudabilis/⁊ terribilis ſuper oēs deos gētium: ⁊ qūo ſoli xp̄o debet̄ laus/⁊ honor/⁊ cult⁹ latrie tanq̄ vero deo. nā ipſe eſt terribilis ſuper oēs deos gentium. qḋ pbat̄. Nā ipſe eiecit eos de corporib⁹ obſeſſis. Itē xp̄s eſt terribilis ſuper oēs deos gentiū. nā oēs dij gentium ſunt demonia imūda. Dñs aūt Jeſus xp̄s eſt dñs magn⁹. qḋ probatur. nā ipſe fecit celos/⁊ oīa in eis ⁊ ſub eis contenta. ⁊ iō Jeſus xp̄s intātū eſt magnus ⁊ terribilis ſuper oēs demones: q̄ primo eiecit eos de celo. Scḋo eiecit eos de corporib⁹ obſeſſis. Tertio eiecit eos foras de mūdo ⁊ populo gentili/⁊ alligauit eos in inferno/⁊ quotidie eijcit eos de aīab⁹ hoim per eccl'iaſtica ſacramēta. Ex quo ptʒ/q̄ ſolus xp̄s eſt laudabilis/⁊ ſibi debet̄ honor latrie/⁊ non demonibus: cū ſit creator ⁊ redēptor mūdi/⁊ triumphator contra diabolum ⁊ oēs demones.

Confeſſio ⁊ pulchritudo in conſpectu ei⁹:
xxiij. q v. itane **ſanctimonia ⁊ magnificētia in ſanctificatione eius.**
ſupra. xxviij. **Afferte domino patrie gentiuʒ: afferte domino gloriam ⁊ honorem: afferte domino gloriam nomini eius.**
xcij. di. c.ſ.i gl. **Tollite hoſtias ⁊ introite in atria ei⁹: adorate dominum in atrio ſancto ei⁹.**

latria i quibus cōſiſtit ¶ Hec eſt ſcḋa pars in qua David inuitat oēs ad exhibendū latriā ipſi xp̄o in ſuo aduētu. ¶ Que q̄dē latria cōſiſtit in trib⁹. ſ. i ɔfeſſiōe fidei ⁊ laudis cū mūditia cordis/⁊ in oblatione/⁊ adoratione: vt pluries dictum eſt. Dicit ḡ David. poſtq̄ ita eſt/qḋ xp̄s eſt magn⁹ dñs ⁊ de⁹ q̄ fecit celos/⁊ eſt terribilis ſup oēs deos gētiū q̄ nō ſunt dij niſi demonia/quos xp̄s eiecit de celo/⁊ de corporib⁹ obſeſſis/et de aīabus ⁊ idolis gētiū/ergo ſoli xp̄o debetur latria/⁊ nō idolis gētiū/ī q̄b⁹ habitāt demones. Exhibeat̄ ergo xp̄o prima pars latrie/q̄ d̄r confeſſio/⁊ pulchritudo/⁊ ſanctimonia: ⁊ magnificentia. Uñ
triplex ɔfeſſio. triplex eſt cōfeſſio. ſ. confeſſio pctōꝝ: ⁊ fidei/⁊ laudis. vna p̄ſupponit aliā. nā cōfeſſio laudis non eſt acceptabilis in cōſpectu dei ſine cōfeſſiōe vere fidei oīm articuloꝝ. nec cōfeſſio fidei ſine cōfeſſione pctōꝝ/⁊ mūditia cordis: vt talis ſit ī charitate: q2 nō eſt ſpecioſa ⁊ acceptabilis laus in ore pctōris. Et iō oportet q̄ ſit cōfeſſio in ore/⁊ pulchritudo et mūditia in corde ipſius cultoris dei in conſpectu xp̄i. Itē oportet q̄ ſit ibi ſctimoniā. i. q̄ tales laudes/⁊ honores ſint res ſacre/et ad diuina applicate: ⁊ non ſint obſcene ſicut laudes turpes: q̄s gentiles exhibebant dee Ueſte ⁊ Baccho et Priapo ⁊c. Itē oportet q̄ ſit magnificētia. i. q̄ narrēt̄: ⁊ p̄dicētur opa magnifica in tali latria/et ī tali ſcrificatione et cultu xp̄i. q. d. q̄ talis cult⁹ fiat cū ɔfeſſiōe peccatoꝝ ⁊ fidei ⁊ laudis: et cū pulchritudīe ⁊ mūditia cordis: et q̄ narrent̄ opa q̄ ptinēt ad diuinitatē et ſctimoniā: ⁊ magnificētiā: ⁊ oipotentiā xp̄i. et talis cult⁹ eſt exhibēdus in ɔſpectu eius: q̄ eſt p̄ma pars latrie i cōſpectu Chriſti exhibēde. ¶ Poſſunt etiā iſte quatuor cōditiones memorari ad dr̄ iam latrie vet. teſt. Nā illa latria nō fiebat cū tali cōfeſſiōe interiori ⁊ exteriori: nec cuʒ tanta mundicia ex parte offerentis ⁊ oblati: quia ibi offerebant̄ aīalia bruta: hic aūt offert̄ ſacrificiū purū ⁊ mundū: de ſe bonū ⁊ acceptabile. Et ſic latria noſtra fit cū maiori ſanctimonia ⁊ magnificētia: q2 offert̄ chriſt⁹ de⁹ ⁊ hō/agn⁹ ſine macula ⁊ immortalis. Et ideo ſubdit. Afferte dño Jeſu chriſto gloriā ⁊ honorem. O vos oēs patrie/⁊ regna gentiū cantate iam ei⁹ gloriā ⁊ reſurrectionē ⁊ aſcēſionē: ⁊ afferte gloriā ⁊ claritatē noī eius: qḋ eſt Jeſus. i. predicate hoc nomen Jeſus/⁊ virtutē ei⁹ per oīa regna mundi: q̄ hec eſt prima pars latrie chriſti: deinde tollite hoſtias: et introite in atria ei⁹. i. introite in tēpla et eccleſias ei⁹: ⁊ ibi tollite ⁊ offerte oſtias/ſcʒ ſacrificiū eucharīſtie: qḋ ponitur in plurali: eo q̄ offert̄ corpus de per ſe ⁊ ſanguis de per ſe ad explicationeʒ paſſionis chriſti: in qua ſanguis fuit effuſus a corpe. Nā in hoſtia eſt corpus ex vi cōſecrationis/⁊ ſanguis per cōcomitātiā: ⁊ in calice ecōuerſo: ſed hoc fit ad explicandū paſſionem chriſti. Iteʒ ponitur ly hoſtias in plurali ad denotandū/q̄ licet ſit vnū ſoluʒ ſacrificiū: tñ offertur in diuerſis/⁊ multis eccleſijs diffuſis per totū orbem. Sed q2 in oībus eccleſijs ⁊ altaribus nō offertur niſi vnum et idem/chriſtus deus et homo: et ideo ſubdit. Adorate dominum in atrio ſancto eius: et ſic memorat omnes partes latrie. ſ. confeſſionem: et oblationem/et adorationē. Deinde cum dicit.

Commoueatur a facie ei⁹ vniuerſa terra: dicite in gentibus quia dñs regnauit. Etenim correxit orbeʒ terre q̄ nō cōmouebitur: iudicabit populos in equitate.

¶ Inuitat omnes ad cantādū chriſti regiā dignitatē/⁊ iudiciariā poteſtatem: ſed quia regiā dignitatē/⁊ vniuerſale dñium/⁊ iudiciariā ptātem adeptus eſt per meritum ſue paſſionis: ad Philipp. ij. quia humiliauit ſemetipſum factus obediens patri vſq̄ ad mortē crucis: ideo dicit. David. Cōmoueatur vniuerſa terra a facie ei⁹: q2 vniuerſa terra tremuit/et fuit ɔmota in xp̄i paſſione: et velū tēpli ſciſſum eſt a ſummo vſq̄ deorſuʒ: ⁊ petre ſciſſe ſunt et monumenta aperta ſunt/et facte ſunt tenebre p vniuerſam terrā ⁊c. Unde dixit Dionyſi⁹ areopagita/Aut de⁹ nature patit̄/aut tota machina mundo deſtruet̄. Ex quo ptʒ qḋ chriſtus tūc ſe oſtendit vꝛem deū et dñm mūdi in cruce. Ideo ſubdit. Dicite in gētibus. i. predicate et annunciate inter gētes q2 dñs Jeſus chriſtus regnauit: et adeptus eſt regnū ſuper vniuerſas creaturas. Litera aūt Origenis/⁊ Hil. ij/et Ambroſij/et Auguſtini/et Caſſiodori hʒ. Dicite ī gentib⁹/q2 dñs regnauit a ligno. i. a cruce. Et ideo Ambroſi⁹ ſecut⁹ lr̄aʒ Origenis dicit in hymno paſſiōis. Impleta ſunt q̄ cōcinit David fidelis carmine: dicēs in natiōib⁹ regnauit a ligno de⁹. Ubi aſſerit David feciſſe hūc pſalmū: et protuliſſe hanc particulā. ſ. a ligno. Sed beat⁹ Hieronym⁹ ſic nō trāſtulit: eo q̄ ī lr̄a Hebraica p̄ſtatuta nō repit̄: vel q2 ex defectu ſcriptoris nō reperit in exēplari greco ipſoꝝ. lxx. Et iō trāſlatio ad exēplar Origenis: ⁊ alioꝝ eſt magis cōformis fidei noſtre.

Eſt ergo ſnīa iſta. vniuerſa terra cōmoueatur a facie ei⁹/non ſolū in natiuitate ⁊ miraculoꝝ operatione/ſʒ in ſua paſſione/⁊ in deſcēſu ad inferos/⁊ in reſurrectione: q2 terremotus factus eſt magnus: ⁊ āgelus deſcendit de celo: ⁊ reuoluit lapidē ⁊c. Et iō vos apl'i: ⁊ oēs fideles dicite ⁊ p̄dicate in gentibus q2 dñs regnauit a ligno crucis: q2 ibi confregit. gladiū: ⁊ ſcutū/⁊ arcū diaboli: ⁊ meruit liberare gen⁹ humanū: ⁊ obtinere regnum ſuper oēs creaturas. Matt. vltimo. ⁊ Marci vltimo. Itē ibideʒ accepit vniuerſalē poteſtatē iudiciariā. Etenim. i. iō correxit totū orbē terre: idola cōterēdo: ⁊ legem euangelicam ferēdo. ⁊ ſic corriget pplm gentilē: ⁊ mundabit ipm ab idololatria. qui quidē orbis nō cōmouebitur a fide catholica vſq̄ ad iudiciū duratura.

Letētur celi ⁊ exultet terra: commoueatur mare ⁊ plenitudo eius: gaudebunt campi ⁊ omnia que in eis ſunt.
Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum a facie domini quia venit: quoniam venit iudicare terram.
Judicabit orbem terre in equitate: ⁊ populos in veritate ſua.

¶ Hic inuitat celū ⁊ terraʒ: ⁊ oīa q̄ in eis contenta ſunt: vt letentur in aduētu Chriſti: ſicut fuit impletū in eius natiuitate: quia noua ſtella apparuit in celo que duxit magos ad Chriſtū adorandum: ⁊ angeli cātarūt. Gloria in excelſis deo ⁊c. Iteʒ terra fuit letata: q2 per oēs partes mundi data ſunt ſigna regis pacis nati: ⁊ mare cū plenitudine ſua fuit motū: quia in oībus inſulis maris data: ⁊ facta ſunt ſigna: vt ſepius dictū eſt. Dicit ergo David. Letētur celi. i. omnes angeli celeſtes: ⁊ exultet terra. i. omnes habitatores terre: ⁊ moueat̄ mare. i. omnes inſule marine: ⁊ plenitudo ei⁹. i. omnes habitatores eius: ⁊ gaudebunt campi. i. paſtores in campis: et ſyluis greges paſcentes: quia paſtores venerūt ad Chriſtum adorandū. Tūc. i. in aduentu eius quando ingredietur in Hierl'm in die Ramis palmarū/exultabūt omnia ligna ſyluaruʒ a facie domini: q2 veniet ad patiendū: ⁊ liberandū genus humanum quia tunc pueri cedent ramos oliuarū: ⁊ palmarū de arboribus: et ſternēt in via ante pedes Chriſti: ⁊ exultabunt etiam quādo veniet iudicare terraʒ. i. ad iudicandū mundū iudicio diſcretionis/ſeparādo fideles ab infidelibus per obſeruantiam legis euangelice. ⁊ hoc erit in primo aduentu: ⁊ iudicabit orbem terre in equitate: et populos in veritate ſua in ſecūdo aduētu: quia nō erit acceptator perſonarū: quia ſicut in primo aduētu dedit legē euāgelicā equam ⁊ rectam/ita in ſecundo aduentu iudicabit orbem terre in equitate: ⁊ populos in veritate ſua. i. ſecūdum equitatem/⁊ veritatē euangelicam. quia bonus dabit premiū: ⁊ vitā eternam: ⁊ malis penam eternam. Ex ſupradictis patet q̄ David in hoc pſalmo canit canticū nouum euangelicum prophetice: quod nos canimus et profitemur euangelice. ⁊ principaliter canit futuram Chriſti omnipotentiam/⁊ veraʒ latriā ſibi debitam/⁊ eius regiam dignitatem ⁊ vniuerſalem iuriſdictionem: quam acquiſiuit in ſua reſurrectione/⁊ aſcenſione per merita ſue paſſionis in ligno crucis.

Dominus regnauit exultet terra: letentur inſule multe. Jo.
Nubes ⁊ caligo in circuitu ei⁹: iuſtitia ⁊ iudicium correctio ſedis eius. Mat. xxvi.
Ignis ante ipſum precedet: ⁊ inflammabit in circuitu inimicos eius. Mar. xxiij.
Alluxerunt fulgura eius orbi terre: vidit ⁊ commota eſt terra. Luce. xxiij.
Montes ſicut cera fluxerūt a facie domini a facie domini omnis terra. de pe. diſ. iij. ca. ad huc. xx q. ſ. ca. multi. in gloſ.
Annunciauerunt celi iuſtitiam eius: et viderunt omnes populi gloriam eius.

¶ Huic pſalmo preponitur talis titulus. Pſalm⁹ David qñ terra reſtituta eſt ei. licʒ apud Hebreos iſte pſal. ſit ſine titulo: tñ p̄fat⁹ titulus non eſt ſine myſterio. Nā David poſtq̄ tota terra reſtituta eſt ei poſt mortē Abſalō p̄uidit qualiter Chriſtus poſt pſecutionē ⁊ mortē erat regnaturus: ⁊ qūo hereditas ſua. ſ. imortalitas erat ſibi reſtituēda p reſurrectionē: ⁊ etiam qūo hereditas patris. ſ. gen⁹ humanum qḋ diabolus detinebat captiuum: erat ſibi reſtituēdū/⁊ etiā qūo poſſeſſio celi erat ſibi reſtituenda pro ſe/⁊ pro ſuis. Hoc ergo preuidens David fecit hunc pſalmū in quo deſcribit regnū xp̄i poſt reſurrectionē: ⁊ qūo in ſua aſcēſione accepit vniuerſale imperium: ⁊ iudiciariam poteſtatē. ⁊ deſcribit etiā vtrumq̄ iudiciū. ſ. diſcretiōis ⁊ examinatiōis.
Judiciū xp̄i ¶ Uñ eſt aduertendū q̄ iudiciū xp̄i incepit a p̄mo aduētu in quo dedit legē euāgelicā p̄mittentē obſeruātib⁹ regnū celorū: ⁊ trāſgreſſoribus penā eternā: ⁊ penitētib⁹ veniā. ⁊ iſtud dicit̄ iudiciū diſcretionis: ⁊ durat vſq̄ ad ſcḋm aduentū: in quo examinabunt̄ oēs q̄ receperūt legē euāgelicā: ⁊ tunc recipiet vnuſquiſq̄ p̄miū put geſſit in hac vita. ⁊ iō ea ſigna q̄ fient corporal'r/⁊ viſibiliter in ſcḋo aduentu facta ſunt ſpūaliter in primo aduētu. Nam ſicut in ſcḋo aduentu erunt ſigna in celo/⁊ in ſole/⁊ luna/⁊ in mari: et in terra: vt refert Hieronymus: q2 tota terra cremabit̄: ⁊ mōtes equabunt̄: et poſtea omnes reſurgent a mortuis. et veniēt ad iudiciuʒ: ita oīa iſta fuerūt ſpūaliter in primo aduentu. Naʒ ita totus mūdus q̄ erat in peccato et vetuſtate culpe fuit cremat⁹ ⁊ renouatus igne ſpūs ſcti: ⁊ cōmota eſt tota terra: ⁊ inſule maris ad p̄dicationē apoſtolorū. et etiā Chriſtus venit tanq̄ iudex ⁊ legiſlator/et expoliauit infernū/⁊ aperuit celū/⁊ introduxit ſctōs patres/⁊ oēs gentes a pctō ſurrexerunt. Ex quo ptʒ q̄ iſte pſalmus de vtroq̄ iudicio ⁊ aduentu pōt exponi. Nā regnū xp̄i incepit poſt reſurrectionē. Duo ergo facit David in hoc pſalmo: nā p̄mo deſcribit regnū xp̄i. Scḋo exhortat̄ oēs ad obſeruantiā legis euāgelice. ibi. Qui diligitis dñm. regnūz xp̄i deſcriptio.
Quantū ergo ad p̄mū dicit David. Dñs Jeſus xp̄s deus et homo regnauit in forma humana glorioſa poſt reſurrectionē ſuā: ⁊ accepit vniuerſalē ptāteʒ in celo ⁊ in terra/ideo exultet tota terra: habitabilis: ⁊ letent̄ inſule multe recipiētes legē euāgelicā ei⁹: p quā debēt iuſtificari a pctō: ⁊ adipiſci regnuʒ celeſte: qḋ p nobis xp̄s adept⁹ eſt in ſua paſſiōe: et

reſurrectiõe. Vñ ꝙ ſit ipſe caput eccleſie: ⁊ regnet vniuerſaliter in celo ⁊ in terra: probaṫ. Nã qñ aſcẽdit in celum nubes ⁊ caligo. i. ſplendoꝛ apparuit in circuitu ei⁹. per qḋ denotaṫ eius dñiũ in celo/ et in angelis: ⁊ ibi apparuit qualiter iuſtitia ⁊ iudicium erat coꝛrectio ſedis/ ⁊ ſceptri iudicialis ei⁹: qñ angeli in veſtib⁹ albis dixerũt. Sic veniet ad iudicãdum quẽadmodũ vidiſtis eũ euntẽ in celũ: quia ſedes iudicaria ⁊ lex Chꝛiſti nihil aliud eſt: niſi iuſtitia: ⁊ iudiciũ: ⁊ coꝛrectio. ſed hoc maxime verificabitur et apparebit in. ij. aduentu. Vñ in iſto primo aduẽtu ignis charitatis: ⁊ donoꝝ ſpũs ſcti añ ipm pcedet: ⁊ inflãmabit in circuitu inimicos eius. Hoc impletũ fuit qñ apl'i pluſtrarũt vniuerſuꝫ mundũ/ ⁊ pdicauerũt euãgeliũ: qḋ eſt ignis comburens: et inflãmãs coꝛda hominũ. Vñ ille ignis inflãmauit in circuitu per totũ mũdũ oẽs gentiles ꝗ añ erant inimici/ ⁊ cremauit in eis vetuſtatẽ infidelitatis/ ⁊ deſtruxit in eis pctm: ⁊ fecit eos amicos: et ſubditos Chꝛiſti p baptiſmũ ⁊ pniam: ⁊ cetera ſacra. Et tũc fulgura Chꝛiſti. ſ. miracula ⁊ verba euangelica alluxerũt/ ⁊ illuminationẽ dederũt toti oꝛbi terre: qꝛ ex miraculis crediderũt. Et tũc vidit miracula/ ⁊ cõmota eſt tota terra/ ⁊ cõuerſa ab infidelitate ⁊ idololatria/ ⁊ nefanda ſupſtitiõe ad veram fidem: ⁊ cultũ latrie xp̃i. Et tũc magni montes. ſ. ipatoꝛes ⁊ reges/ ⁊ pncipes ⁊ philoſophi gẽtiũ hoc videntes ſ. illa miracula/ fluxerũt/ ⁊ liqfacti ſũt a duritia ſua ⁊ mollificati ſicut cera fluit/ ⁊ mollificatur caloꝛe ignis: ita oẽs iſti/ ⁊ oĩs terra. i. ppl'ares fuerũt mollificati a facie caloꝛis grẽ ſpũs ſcti: ⁊ predicationis apl'oꝝ: Et iõ ſequiṫ. Annũciauerunt celi. i. apl'i iuſtitiã: ⁊ legẽ eius euãgelicã. Et ſic oẽs ppl'i viderũt gloꝛiã eius. Primo per miracula/ poſtea per fidẽ: ⁊ ſic omnes ſunt ad fidem conuerſi.

Euangelium ẽ ignis comburens.

xxiij. q. iiij. ca. nõ inuenitur.

Confundãtur oẽs qui adoꝛant ſculptilia: ⁊ qui gloꝛiantur in ſimulacris ſuis.

¶ Tunc cõfuſi ſunt oẽs ꝗ adoꝛant ſculptilia ⁊ idola ⁊c. qꝛ tunc cognouerũt erroꝛẽ ſuũ: et ideo deleuerunt idola: et conſecrarunt tẽpla idoloꝝ in baſilicas ⁊ eccl'ias Chꝛiſti: ⁊ coluerũt Chꝛiſtũ verũ deuꝫ. ¶ Tota etiam litera pdicta põt exponi de futuro iudicio: qñ apparebit dñs in nube cum poteſtate magna ⁊ maieſtate: ideo nubes ⁊ caligo erit in circuitu eius: ⁊ ignis ante ipſum precedet: ⁊ realr inflãmabit omnes inimicos eius: ꝗ ſecuti ſunt Antichꝛiſtum: ⁊ allucebũt fulgura oꝛbi terre: quia erũt ſigna in ſole ⁊ luna ⁊c. ⁊ ſic mõtes ſicut cera liquefient ⁊ cremabuntur/ et equabuntur cãpis planis. ⁊ celi annunciabũt iuſtitiam Chꝛiſti/ quãdo dabũt ſigna aduẽtus eius: que ſigna videbũt oẽs ppl'i/ et poſtea videbunt gloꝛiã eius qñ apparebit in nube ⁊c. Et tũc oẽs gentiles qui adoꝛant ſculptilia/ ⁊ noluerũt cõuerti: ſꝫ perſecuti ſunt ſanctos martyꝛes. cõfundenṫ videntes Chꝛiſtũ regẽ iudicem/ ⁊ ſctõs martyꝛes ⁊ apoſtolos ſimul cũ Chꝛiſto iudicantes ⁊ ipſos condemnantes. Matt. xxv. ⁊ Sapientie. v. Quia ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos/ qui ſe anguſtiauerunt ⁊c.

Heb. j. b.

Adoꝛate eum omnes angeli eius: audiuit: ⁊ letata eſt Sion.

Et exultauerunt filie Jude: propter iudicia tua domine.

Summa. xlvij. de pſe. v̄. iij. c.

Qm̃ tu dñs altiſſimus ſuper omnem terram: nimis exaltat⁹ es ſuper omnes deos.

Nota ⁊c.

¶ Hic demõſtrat qñ poteſtas Chꝛiſti nõ ſolũ eſt ſup oẽs hoies: ſed etiaꝫ ſuper oẽs angelos: ⁊ ſic eſt vl'is in celo ⁊ in terra: qḋ fuit viſum in ſua reſurrectiõe/ qñ angelus annũtiauit ei⁹ reſurrectionẽ mulierib⁹: ⁊ aſcẽſionẽ: qꝛ nõ ſolũ nubes in obſequium ſuſcepit illũ: ſꝫ etiã angeli eius aſtiterũt iuxta illũ in miniſteriũ/ ⁊ adoꝛauerũt ipm tanꝗ dñm ⁊ deum ⁊ nuntiaurrunt ſcdm aduẽtũ/ dicentes. Viri Galilei ⁊c. dicit ergo. Adoꝛate eũ. ſ. Chꝛiſtũ omnes angeli ei⁹. q. d. ꝙ apl'i audierũt qualr oẽs angeli adoꝛauerũt xp̃m i ſua aſcenſione: ⁊ ſociarũt ipm itelũ exhibentes ei diuinũ cultũ: ⁊ honoꝛẽ/ ⁊ adorationẽ latrie: ⁊ ſic audiuit Siõ. i. tota eccl'ia/ ꝗ erat ibi i vgine Maria/ ⁊ apl'is: ⁊ diſcipulis/ ⁊ iõ letata eſt tota eccleſia in aſcenſione Chꝛiſti: cum viderũt angelos prebere latriã Chꝛiſto: ⁊ iõ iter ſeptẽ gaudia virginis Marie numeraṫ aſcenſio gloꝛioſa Chꝛiſti. Et ideo ſequiṫ/ ꝙ exultauerũt filie Jude. ſ. virgo Maria: ⁊ ſoꝛoꝛes eius/ ⁊ Magdalena: et Martha/ que erẽt de tribu Jude oẽs iſte exultauerunt pter iudicia tua. O dñe: ⁊ etiã oẽs aie cõfitentes Chꝛiſtum dicunṫ filie iude/ qꝛ ibi cognouerũt ⁊ viderũt te accepiſſe iudiciãriã poteſtatẽ in celo ⁊ in terra: ⁊ probaṫ/ qñ viderũt qñ tu es dñs vniuerſalis ⁊ altiſſimus/ ⁊ iudex ſup oẽm terrã/ ⁊ qñ nimis exaltat⁹ es ſup oẽs deos. ſ. ſup oẽs angelos: nã ſibi fuit manifeſtata tua vl'is ptãs ſup oẽs hoies ⁊ angelos. Et iõ letata eſt Sion. ſ. totus cet⁹ apl'oꝝ/ ⁊ filie Jude. i. Maria cũ toto cetu mulierũ fideliũ: in quo erat tota eccl'ia. ¶ Tota litera predicta põt etiã referri ad ſcdm aduẽtũ Chꝛiſti/ vt pꝫ intuẽti/ ⁊ applicare volẽti per ſingula. Item oẽs anime fideliũ Judei. filie vere cõfeſſionis: eo qḋ confitentur verũ deũ incarnatũ: ideo oẽs iſte filie Jude letate ſunt in aduẽtu Chꝛiſti ipſum recipiendo: ⁊ confitendo.

Nota.

Qui diligitis dñm odite malum: cuſtodit dñs animas ſanctoꝛum ſuoꝛum: de manu peccatoꝛis liberabit eos.

Lux oꝛta eſt iuſto: ⁊ rectis coꝛde letitia.

Letamini iuſti i dño: ⁊ confitemini memoꝛie ſanctificationis eius.

Amos v. xxiij. q. v. pauli et. iiij. vj. dist. xcv. di. c. ecce.

¶ In hac ſcda parte pꝛicipaliter ppheta exhoꝛtatur omnes fideles ad recipiẽdã legem Xp̃i euãgelicã/ ⁊ eã obſeruãdã: que cõſiſtit in fugiendo malũ: ⁊ ſequendo/ ⁊ diligendo bonũ: ideo ait. O vos omnes qui diligitis dñm recipiendo legem Xp̃i: odite malũ/ ⁊ declinate ab omni malo/ ⁊ pctõ agendo penitentiã. Penitentia autem cõſiſtit in deteſtãdo peccatũ/ ⁊ cõuertendo ad dñm: nam per penitentiã cuſtodit dñs aĩas ſanctoꝛum ſuoꝛũ/ ⁊ de manu peccatoꝛis diaboli liberabit eos. Et etiam in pꝛio aduentu ſuo/ p moꝛtẽ ⁊ paſſionẽ cuſtodiuit aĩas ſanctoꝛũ ſuoꝝ ꝗ fuerũt ad ipſum cõuerſi. ⁊ de manu diaboli liberauit eos. Et etiã cuſtodiuit ſanctos ſuos: ⁊ liberauit eos de manu tyꝛannoꝝ in perſecutiõẽ eccleſie: ⁊ ſequitur/ Lux legis euangelice: ⁊ ſacramẽtoꝛum oꝛta eſt populo chꝛiſtiano iuſto/ ⁊ oꝛta eſt letitia rectis coꝛde in pꝛimo aduẽtu p legẽ euangelicã/ ⁊ paſſionẽ Chꝛiſti ⁊ ſacramenta. Et omnes iuſti qui redempti/ et regenerati/ et renouati eſtis in

Pnia in duo pſiſtit.

Chꝛiſto letamini in dño/ ⁊ cõfitemini memoꝛie ſanctificatiõis eius: ⁊ ſitis memoꝛes qñ eſtis ſanctificati in eius paſſione/ ⁊ reſurrectione/ ⁊ regenerati baptiſmo. ideo cõfitemini/ ⁊ predicate palam/ ⁊ agite gratias/ et laudes ⁊c.

Canta. d. cantica. Alleluia. nouũ.

Cantate dño canticũ nouũ: qꝛ mirabilia fecit.

Saluauit ſibi dextera eius: ⁊ brachium ſanctum eius.

Notum fecit dñs ſalutare ſuũ: in cõſpectu gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.

Recoꝛdatus eſt miſericoꝛdie ſue: ⁊ veritatis ſue domui Jſrael.

Viderũt omnes termini terre: ſalutare dei noſtri.

¶ Huic pſalmo preponiṫ titulus: Pſalmus/ abſolute abſqꝫ alia dictione/ ⁊ eſt vnus de illis quos fecit Dauid ad cõfitendũ nomini dñi/ ⁊ ad laudandũ deum in tabernaculo tẽpli: vt dictũ eſt pſalm. xcv. Unde Dauid puidens Chꝛiſtũ in ſuo aduentu renouaturum mundũ: ⁊ daturũ legẽ euangelicam/ ⁊ facturũ multa miracula/ ⁊ mirabilia fecit hunc pſalmũ: vt cãtareṫ in tẽplo cũ in inſtrumẽtis muſicis in ſra nominatis. In quo duo facit. nã pꝛimo inuitat et excitat oẽs nationes ad recipiendũ Chꝛiſtum in ſuo aduẽtu/ ⁊ pfitẽdũ nouã legẽ euãgelicã. Scdo explicat modũ recipiendi Chꝛiſtũ. ibi. Jubilate dño. ¶ Quãtũ ergo ad pꝛimũ eſt aduertendũ ꝙ hic ponunṫ quinqꝫ nomina idẽ ſignificantia realiter. ſed differũt ſcdm modos ſignificandi. ſ. dextera dei/ et brachiũ/ ſalutare/ iuſtitia/ veritas: ꝗ oĩa ſignificant vnũ ⁊ eundẽ Chꝛiſtũ diuerſis reſpectib⁹ cõſideratũ. Nã Chꝛiſt⁹ diciṫ dextera dei patris ratione mirabiliũ operum que fecit. Diciṫ brachiũ ratione victoꝛie contra diabolũ. Dicitur ſalutare ratione noſtre medicationis. Dicitur iuſtitia ratione noſtre iuſtificationis. Dicitur veritas ratione euangelice predicationis/ ⁊ ſcripture adimpletionis. que oĩa fuerũt facta/ ⁊ impleta in eius aduentu Dicit ergo ppheta ad oẽs gẽtes ⁊ nationes. Cantate dño Jeſu Chꝛiſto cãticũ nouũ. O vos Judei relinquentes legalia antiqua pfitemini legẽ nouã euangelicã/ ⁊ recipite eam. Et vos gẽtiles relictis idolis veſtris ⁊ antiquis ſuperſtitionibus renouamini/ ⁊ recipite nouã legem/ ⁊ cãtare canticũ nouũ: nouã legem pfitendo. qñ mirabilia ⁊ noua opera fecit/ ⁊ operatus eſt in ſuo aduentu: et enumerat mirabilia dicens. Quia ſaluauit nos ſibi cũ dextera eius. ſ. cum filio ſuo Jeſu chꝛiſto. Et dicit modũ. Nã notũ fecit dñs deus pater brachiũ ſanctũ ſuũ cũ miſit Chꝛiſtuꝫ filiũ ſuũ: ꝗ ab eo pcedit tanꝗ brachiuꝫ a coꝛpoꝛe. iõ eſt patri cõſubſtantialis. in quo denotaṫ vniuerſalis potentia: qꝛ pater tradidit filio poteſtateꝫ in celo ⁊ in terra ⁊c. Et nõ ſolũ pater fecit nobis notum brachiũ ſuũ/ et oĩpotentiã in filio: ſed etiã notũ fecit nobis ſalutare ſuũ et virtutẽ noſtre ſalutis per moꝛtẽ ⁊ paſſionẽ. Et in conſpectu gentiũ reuelauit iuſtitiã ſuã in filio ſuo: i quo nos iuſtificauit p nobis ſatiſfaciẽdo. Et hoc fecit qꝛ dñs recoꝛdatus eſt mĩe ſue/ quam promiſit nõ ſolum Abꝛahe/ et Jſaac de ſaluatoꝛe ſuo: ſed toti domui Jſrael: in qua tota eccleſia figurabatur. Et etiã recoꝛdatus eſt veritatis ſue: qꝛ mẽtiri nõ põt i pmiſſis ſuis ⁊ figuris. Nã ſicut totuꝫ myſteriũ Chꝛiſti fuerat figuratũ in lege ⁊ tabernaculo: ita opoꝛtebat vt in euãgelio verificareṫ: ⁊ ſic euãgelium diciṫ veritas oĩm figurarum: ⁊ ideo viderũt oẽs termini terre taꝫ Judei ꝗ gentiles ſalutare dei noſtri per euãgeliũ/ ⁊ per effectũ/ ⁊ p eccleſiaſtica ſacramẽta/ ꝗ ſunt effectus paſſionis Chꝛiſti: in ꝗbus noſtra ſalus effectiue continetur: qꝛ in nobis ſalutẽ efficiũt virtute paſſionis Chꝛiſti: ideꝫ tũ ꝟtutẽ ⁊ pꝛiũ ſalutare paſſiõis Chꝛiſti in nos transferunt/ ⁊ nos participes efficiunt.

R Nota Chꝛiſti nota nomina.

Jubilate deo oĩs terra: cantate ⁊ exultate et pſallite.

Pſallite dño in cithara: in cithara et voce pſalmi in tubis ductilibus et voce tube coꝛnee.

xcv. di. c. ſ. i. gl. Eſaie. lij. c.

¶ In hac ſecunda parte inuitat nos ad modũ recipiendi Chꝛiſtũ. Et qñ debem⁹ cantare et laudes ⁊ beneficia eius propalare: qꝛ cum iubilo ⁊ exultatione: cum ſimus a moꝛte perpetua et captiuitate/ et miſeria liberati/ et a vetuſtate renouati. ideo ait. Jubilate deo nõ ſolũ populus Judaicus/ ſꝫ omnis terra: qꝛ redẽptio vniuerſalis eſt: et oẽs receperũt beneficiũ iſtud. Jubilate ergo gaudio intrinſeco: ⁊ cantate cũ expꝛeſſione vocis: eius beneficia pfitendo. Et exultate oſtenſione coꝛpoꝛali/ ⁊ pſallite muſicis inſtrumentis. ⁊ expꝛimit quatuoꝛ inſtrumenta. dicens. Pſallite dño noſtro in cithara. ſ. fide ſancte trinitatis foꝛmata ſpe/ ⁊ charitate: et in voce pſalmi. ſ. obſeruãtia. x. articuloꝝ/ in tubis ductilib⁹. i. cum euãgelij predicatione/ ⁊ voce tube coꝛnee. i. cũ paſtoꝛali ſollicitudine. ¶ Unde eſt aduertendũ/ ꝙ iſtis ſex modis Chꝛiſtum colimus in eccleſia/ ſcilicet in iubilo interioꝛis gaudij p noſtra liberatiõe/ et vocis expꝛeſſione cõfitendo beneficia/ ⁊ cum cithara fidei trinitatis/ ſpei/ ⁊ charitatis: ſine quib⁹ mereri non poſſumus: ⁊ cũ pſalterio decem preceptoꝛum/ ⁊ choꝛdarũ. x. articuloꝝ: qꝛ ex fide/ et charitate foꝛmata operamur/ ⁊ precepta implem⁹. que oĩa quatuoꝛ ſunt oib⁹ chꝛiſtianis neceſſaria. Quinto colim⁹ Chꝛiſtũ cũ tubis ductilibus pdicatiõis: qḋ pdicatoꝛibus ⁊ doctoꝛibus cõuenit. Nã ſicut tuba erea martello pcuſſa extẽdiṫ/ ⁊ duciṫ virtute/ et mollificatione ignis: ⁊ poſtea omnes ad bellũ excitat: ita lex euãgelica eſt igne purgata cerimonijs legis/ ⁊ martello paſſiõis Chꝛiſti/ ⁊ martyꝛũ extenſa/ ꝗ oẽs gentes ad bellũ cõtra diabolũ et munduꝫ cõcitauit/ ⁊ ad eccleſie cãpũ cõgregauit. Sexto dicit ꝙ pſallamus in voce tube coꝛnee: qḋ paſtoꝛibus ⁊ prelatis eccl'ie ꝯuenit/ ꝗ in buccina paſtoꝛali oues ſuas vocãt: ⁊ lupos arcẽt/ ⁊ fugãt a grege fideliuꝫ/ et tanꝗ ſpeculatoꝛes ⁊ cuſtodes vigilant: et oues cuſtodiunt: vt patet Eze. xxxiij. Speculatoꝛẽ poſui te fili hominis ⁊c. Et ideo ſequitur.

R R Sex modis xp̃m in eccl'ia colim⁹.

Jubilate in cõſpectu regis dñi: moueatur mare ⁊ plenitudo eius: oꝛbis terrarũ ⁊ qui habitant in eo.

Flumina plaudẽt manu: ſimul mõtes exultabunt a cõſpectu dñi: quoniam venit iudicare terram.

xcv. di. c. ecce. xiij. q. i. his ita.

¶ Uos apoſtoli ⁊ predicatores/⁊ prelati pſallite ⁊ iubilate in tubis ductilib⁹/⁊ voce tube cornee predicatiõis ⁊c. Jubilate:⁊ clangite/⁊ buccinate in cõſpectu regis Chriſti dñi qui venit ad inuadendum diabolum armatus:⁊ moueatur mare hui⁹ mũdi: ⁊ plenitudo eius/ſcʒ oẽs inſule. Et moueatur tot⁹ orbis terrarum ⁊ omnes qui habitãt in eo. Quod totum impletum eſt in predicatione apoſtolorum. Nam tuba Pauli ⁊ ceterorũ apoſtolorum totũ orbem concitauit. Unde non ſolum inſule maris et populi terre:ſed etiam flumina.i.habitantes in ripis fluminum.ſ.Nili/⁊ Euphratis:⁊ Gangis ⁊ Tanais plauſerunt manu ⁊ ingenti ſocietate/⁊ ſimul mõtes.i.habitantes in mõtibus Ethiopie/⁊ Atlantis/⁊ Caucaſi/⁊ Ueſeni ⁊c. exultauerunt a conſpectu dñi:quando venit ad iudicandũ terraʒ iudicio diſcretionis ⁊ vocationis ⁊ electionis ad fidem:et nõ ſolum hoc impletũ fuit lrãliter:ſʒ etiã ſpiritualiter:nam flumina fontis baptiſmi plauſerunt cuʒ in Jordane carnẽ chriſti tetigerũt:in cuius contactu omnes aque virtutẽ regeneratiuã receperunt: ⁊ montes.i.apl'i ⁊ doctores exultauerunt:cũ altitudinem/⁊ profunditatẽ intelligentie diuinorũ myſteriorum acceperũt:⁊ ad culmẽ diuinorũ ſecretorum cõſcenderunt. Sed quia nõ ſolum Chriſtus fuit cõſtituturus iudex diſcretionis in primo aduentu:ſʒ ẽt expectatur iudex vniuerſalis in ſecundo aduentu: ideo ſequitur.

ſupra. xcv. **Judicabit orbem terraruʒ in iuſtitia:⁊ populos in equitate.**

¶ Judicabit orbem terrarũ in iuſtitia.i.ſm legem euangelicã/quã mũdo tradidit/q̃ precipit omnem iuſtitiam/⁊ populos in equitate/tribuendo vnicuiqʒ ſm opera ſua. Nam ſicut in primo aduentu venit iudicare terrã in miſericordia/in qua nulla erat iuſtitia:nec equitas ex parte noſtri:qꝛ nõ ex operib⁹ que fecimus nos:ſed ſm miſericordiam ſuã ſaluos nos fecit:ſic in die iudicij iudicabit ppl'os in equitate in nobis reperta:quia tunc vnuſquiſqʒ iudicabitur ſm merita ꝓpria. ¶ Et nota qð iſte pſalmus cũ duobus precedentibus recitanť in officio beate virginis Marie:⁊ bene merito. Nã ipſa fuit prima que cantauit canticum nouũ/⁊ profeſſa eſt Chriſtũ ⁊ legem euangelicam/⁊ annũciauit Chriſtũ in carne:cum cecinit illud canticum:Magnificat anima mea dominum:vt patet ibidem. Et etiam quia iſte rex ⁊ dominus qui venit in mundum in forma humana:ex ipſa virgine carnem aſſumpſit.

De oe. diſt. iij. adhuc ij. q. ſ. c. mlri. in gloſ.

Dominus regnauit:iraſcãtur populi:qui ſedes ſuper Cherubin moueatur terra.

Dominus in Sion magnus:⁊ excelſus ſuper omnes populos.

¶ Licet nullus titul⁹ preponatur huic pſalmo:tñ credendum eſt/qꝫ iſte pſalmus eſt de illis quos fecit Dauid ad cõfitendũ ⁊ laudandũ dñm in templo ⁊ tabernaculo:ſicut dictũ eſt pſal.xcv. In quo Dauid duo facit. Nam primo inuitat principaliter Judeos ad cultũ/⁊ obedientiã regis Chriſti in ſuo aduentu. Secundo adducit exemplũ antiquorum patrũ:vt Judeos magis confirmet in fide. Dicit ergo ad primum. Dñs regnauit iraſcantur populi.i.qñ dñs Jeſus Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuã incepit regnare in celo ⁊ in terra:tũc oẽs populi non ſolũmodo gẽtiles:ſed Judeorũ iraſcenť ⁊ mouebũtur: maxime Judei qui eũ crucifixerũt:qui putabãt euʒ penit⁹ extinctũ ⁊ deletũ:timebũt ⁊ trement ⁊ terrificabunť. Et cõuerſus propheta ad Chriſtũ dicit. O Chriſte qui ſedes ſuper Cherubin ad dexteram patris:⁊ adeptus eſt dñium ſuper oẽs poteſtates angelicas:fac vt ad predicationeʒ apl'oꝝ moueať tota terra:⁊ totus populus gentilis. ¶ Uñ nota qꝫ arca dñi ſedebat ſup duo cherubin/ad denotandũ qꝫ filius dei debebat ſedere in hũanitate.ſ.ſup animam ⁊ corp⁹:⁊ debebat ſedere ſup duo teſtamenta ſ.vetus ⁊ nouũ:⁊ ſup duos populos.ſ.gentilẽ et iudaicũ:⁊ ſup duas intellectuales naturas in celo.ſ. humanã ⁊ angelicã. Et ſub tali figura/deus precepit Moyſi:vt poneret arcã ſup duo cherubin:quod proprie ſignificabat myſteriũ incarnatiõis ⁊ dominij ⁊ regnũ Chriſti. Unde Dauid iaʒ inuocat Chriſtũ ſedentẽ ſup duo cherubin. Quaſi dicat:O Chriſte ſicut quando arca dñi ſedentis ſup duo cherubin ducebať per deſertũ:⁊ intrauit totam terrã ꝓmiſſionis:tota terra mota eſt a facie dñi:ita in aduentu tuo moueatur a facie tua:qm̃ tu es dñs magnus in Sion:⁊ excelſus ſuper oẽs ppl'os. Iſta ꝓpheria fuit cõpleta nõ ſolummodo in predicatione Chriſti:quãdo tota Judea ⁊ terra ꝓmiſſionis fuit mota ad p̃dicationẽ Chriſti:⁊ ei⁹ miracula/vt ptʒ per totũ diſcurſum euãgelicũ:ſed etiã fuit mota tota terra in ei⁹ reſurrectione:qꝛ terremot⁹ fact⁹ eſt magnus qñ chriſtus reſurrexit. Et etiaʒ fuit mota tota Hierl'm in die pẽtecoſtes:qꝛ predicatiõe Petri ⁊ aliorũ apl'orũ cõuerſi ſunt i illa die quaſi quatuor milia:vt ptʒ Act.ij. Et exinde ꝓceſſerunt apl'i per vniuerſum mundũ:⁊ cõmouerunt totaʒ terrã: et totum populum gentilem domino cooperante:⁊ ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et iõ ſequitur.

Arca domini chriſt⁹.

Confiteantur nomini tuo magno:quoniã terribile ⁊ ſanctum eſt:⁊ honor regis iudicium diligit.

De pe. diſt. j. c. j. Ca. rio.

Tu paraſti directiones:iudicium et iuſtitiam in Jacob tu feciſti.

¶ O Chriſte/confiteãtur oẽs gentiles nomini tuo magno qð eſt Jeſus. Qm̃ ſanctũ eſt:in quo diabol⁹ victus eſt:⁊ princeps huius mundi eiectus eſt foras:cui colla ſubiecerunt oẽs reges terre:in quo tot mirabilia ⁊ prodigia facta ſunt. Et ideo terribile eſt cõtra diabolum ⁊ oẽs inimicos:⁊ ſanctuʒ eſt apud fideles. Et ideo qꝛ nomen tuũ ſanctum eſt debetur ipſi honor ⁊ latria:⁊ quia terribile eſt/eſt timendũ:⁊ tremẽdũ:qꝛ tradita eſt tibi poteſtas in celo ⁊ in terra:⁊ ideo honor talis regis diligit ⁊ requirit iudiciũ ⁊ meretur habere iudiciariã ptãtem:qꝛ tu Chriſte paraſti directiones.i.vias humanas direxiſti dando regulas/⁊ leges/⁊ precepta/⁊ cõſilia humane vite directiua in lege euãgelica. Et tu feciſti iudiciũ ⁊ iuſtitiam in Jacob/id eſt in tota chriſtiana religiõe q̃ regnũ Jacob dicit. Nã i lege euãgelica p̃cipitur oĩs iuſtitia ⁊ oẽ iudicium. Juſtitia eñ dicit habitũ:⁊ iudicium dicit actũ/⁊ effectũ iuſtitie. Juſtitiã eñ feciſti:cũ dixiſti i lege euãgelica. Diligite inimicos veſtros;benefacite his q̃ oderũt

vos ⁊c. Judiciũ autẽ feciſti cũ dixiſti adultere:nec ego te cõdẽnabo:amplius iam noli peccare. Et dixiſti Phariſſeis:q̃ ſine peccato eſt veſtrũ:in eã primũ mittat lapidẽ. Et ſic de multis alijs iudicijs q̃ feciſti in lege euangelica ad noſtram doctrinam.

[illegible]

Exaltate dñm deum nr̃m:⁊ adorate ſcabellum pedum eius qm̃ ſanctum eſt.

¶ Poſtq̃ ſuperi⁹ inuitauit oẽs ad obedientiã:⁊ recipiendã legeʒ magni regis Chriſti:nunc in hac ſecũda parte inuitat oẽs nationes/principaliter autẽ Judeos ad cultũ ⁊ latriã. Unde dicit. O vos Judei quibus deus dedit legeʒ veterẽ:⁊ ꝑ tot tẽpora adoraſtis deum ſedentẽ ſuper cherubin in tabernaculo ⁊ tẽplo in quo finaliter ſedebat:exaltate Chriſtum dñm deuʒ noſtrũ:⁊ adorate ſcabellũ pedũ ei⁹ i.eius humanitatẽ:qm̃ ſanctũ eſt. Nã ſicut ante ſedebat in illa arca ſuper cherubin:nunc ſedet filius dei in illa humanitate quã aſſumpſit i vnitate ſuppoſiti. Et iam ſedet ad dexteram patris ⁊ adeptus eſt regnũ vniuerſale. Et ſic non ſolũ adoretis eius diuinitatẽ ſeorſum:ſed etiaʒ ipſã humanitatẽ que eſt verbo ꝑſonaliter cõiuncta:que dicit ſcabellum pedũ eius:quaſi dicat. Adorate eum ſimul cum humanitate in qua ſedet tanq̃ rex in ſolio vel in ſcabello:qꝛ talis humanitas eſt ſancta:qꝛ verbo perſonaliter coniuncta. Nam Chriſtus inquantuʒ homo eſt caput eccleſie ⁊ principiũ ⁊ fons omniuʒ donorũ ⁊ gratiarũ/a quo deriuantur in oĩa membra ſua. Et ideo qꝛ talis humanitas fuit inſtrumentuʒ paſſionis/per/quã Chriſtus meruit ꝓ oĩbus:ideo ſimul cũ dei vnitate debeť ipſi vna adoratio:⁊ vna latria ratiõe verbi vniti. Et ideo licet videatis ipʒ hoiem nõ dubitetis ipſum adorare ⁊ exaltare:qm̃ verus de⁹ eſt:⁊ eſt ille ideʒ deus q̃ eduxit Jſrael de egypto:⁊ traduxit ipſum per mare rubrũ ⁊c. Jtem adorate crucem que eſt ſcabellũ pedũ eius:in qua ſedit clauis affixus ⁊ triumphauit de diabolo. quaſi dicat. ſicut adoratis ipſum incarnatum/ita adorate cum crucifixum.

[illegible]

Moyſes ⁊ Aaron in ſacerdotibus eius:⁊ Samuel inter eos qui inuocãt nomẽ eius.

Jnuocabant dñm ⁊ ipſe exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos. Cuſtodiebant teſtimonia eius:⁊ preceptum quod dedit illis.

Domine deus noſter tu exaudiebas eos: deus tu propitius fuiſti eis:⁊ vlciſcens in omnes adinuentiones eorum.

¶ Dauid ꝓpheta in hoc loco vult remouere dubiũ a Judeis:⁊ cõfirmare eos in fide:vt recipiãt Chriſtum in aduentu ſuo:⁊ tribuant ipſi latriaʒ ⁊ honores diuinos. Nã poſſent dicere Judei:Deus precepit nobis in lege Deutero.vj. Dñm deuʒ tuũ adorabis et illi ſoli ſeruies. qño ergo tu Dauid dicis qꝫ adoremus ⁊ exaltem⁹ Chriſtuʒ in ſuo aduentu? Ad hoc reſpõdet/qꝫ nõ dubitent. Nã licet ſit homo:tñ ipſe eſt etiã verus deus incarnatus ⁊ humanatus. Et eſt illemet deus q̃ locut⁹ eſt Moyſi in mari rubro:⁊ eduxit Jſrael de egypto:quem Moyſes et Aaron adorauerunt. Et cui Moyſes et Aaron et Samuel ſacrificia obtulerunt:et qui dedit legem Moyſi in monte Sinai:et qui loquebať Moyſi ⁊ Aaron de tabernaculo. Et ideo illemet Jeſus qui venit in carnẽ:⁊ dedit legẽ euangelicã:⁊ eſt illemet deus q̃ dedit legẽ Moyſi:⁊ creauit mundũ:qꝛ Jeſus Chriſtus heri ⁊ hodie ⁊ ipſe in ſecula. Et ſic eſt vere adorandus:⁊ timendus. ⁊ hoc eſt qð dicit hic Dauid. vnde ait. O Judei non dubitetis nec timeatis adorare Chriſtũ cũ venerit in carnẽ:qꝛ licet videatis ipſum hoiem:tamẽ ipſe eſt verus de⁹ quem adorauerũt patres veſtri in vet. teſt. Naʒ Moyſes ⁊ Aarõ in ſacerdotib⁹ eius/⁊ Samuel inter eos q̃ inuocãt ⁊ inuocabãt nomen eius. Q.d.qꝫ Chriſtus eſt ille deus quẽ Moyſes/⁊ Aaron:⁊ Samuel inuocauerunt in veteri teſtamẽto:⁊ adorauerũt. Naʒ iſti tres cũ oĩbus alijs ſacerdotib⁹ iam inuocabãt Chriſtũ dñm in tabernaculo:et ipſe Chriſtus iam exaudiebat eos de tabernaculo:⁊ iaʒ loquebať ad Moyſen ⁊ Aaron in columna nubis. ¶ Ad cuius maiorẽ intelligẽtiã ſicut aduertẽdũ ſicut dictũ eſt in ꝓlogo ⁊ pſalmo.viij.⁊.cij.et.cxvij.qꝫ Jeſus Chriſtus eſt nomẽ dei nõ ſolũ ſono literarũ:ſʒ etiaʒ realiter. Naʒ primo in hebreo ſcribiť eiſdẽ quatuor literis.ſ.ioth.he.vau he.que reddunt hoc nomen iohoſua in hebreo.qð eſt Jeſus ⁊ ſaluator latine. Et ſic hoc nomen Jeſus eſt nomen dei Adonai.qð oẽs patriarche et prophete inuocabant in veteri teſtamento ⁊ expectabant ad ſaluandum:vt ptʒ per totũ diſcurſum legis ⁊ ꝓpherarũ. Jtẽ ibi probatũ eſt qualiter verbũ incarnatũ eſt realiter nomẽ dei notificans mundo quatuor ꝑfectiones dei.ſ.oĩpotentiã:⁊ ſapientiã ⁊ miam:⁊ iuſtitiã. Et ꝑ conſequens Jeſus ſaluator noſter eſt illud nomen dei qð quatuor literis ſcribebať in lege:qð oẽs expectabant vt ſaluaret eos. Et Moyſes et Aaron et Samuel offerebant ſua ſacrificia in ſignũ federis:⁊ ſub ꝓteſtatione Chriſti futuri inuocando ipm tanq̃ nomẽ dñi. Ergo iam inuocabant Jeſum Chriſtum qui eſt nomen dñi:vt veniret ad ſaluandum eos:⁊ ad inuocationeʒ hui⁹ noĩs Moyſes fecit oĩa miracula. Hoc ergo ꝓuidẽs Dauid in ſpũ:dicit:Moyſes et Aaron in ſacerdotibus eius et Samuel inter eos qui inuocabãt nomẽ ei⁹ eſt qð Jeſus:⁊ q̃ loq̃batur ad eos ꝑ deſertũ. Nã ille de⁹ q̃ ibat ꝑ illã columnã nubis:poſtea fuit incarnat⁹ in columna humanitatis. Et ſicut ducebat illũ populũ ꝑ deſertũ dirigendo in terraʒ ꝓmiſſionis latens in illa nube:ita poſtea latens in humanitate direxit ppl'm chriſtianũ ꝑ legẽ euangelicã in patriam celeſtẽ. Et ideo ſequit⁹ qꝫ illi tres cuſtodiebant teſtimonia eius et p̃ceptũ qð dedit illis. ¶ Ad cuius euidentiã eſt notãdũ qꝫ ꝓpheta ꝯuenienter adducit hos tres ſacerdotes ⁊ duces principales ve.te.i teſtimoniũ ⁊ confirmationẽ latrie Chriſti:qꝛ maxime fuerũt figura eius. Uñ legiť in Exodo ⁊ Leuitico:qꝫ de⁹ p̃cepit Moyſi vt fabricaret arcã ⁊ tabernaculũ ſcdm exẽplar ſibi datũ:⁊ dedit ipſi legem ſacrificiorũ ⁊ holocauſtorũ ⁊ oblationũ:in q̃bus figurabať paſſio xp̃i ⁊ ei⁹ latria. Et ſic Moyſes fecit tabernaculũ ⁊ arcã ⁊ ꝓmulgauit legẽ tanq̃ legiſlator. Sʒ Aarõ tanq̃ ſacerdos obtulit oblatiões ⁊ holocauſta ⁊ ſacrificia: Jõ Chriſt⁹ fuit figurat⁹ in Moyſe inquãtũ fabricauit tabernaculũ.ſ.eccl'iaʒ ⁊ ꝓmulgauit legẽ:⁊ fuit figurat⁹ in Aarõ inquãtũ ſeipm obtulit:⁊ verũ ſacrificiũ in ara crucis:qꝛ ipſe fuit ibi ſacerdos ⁊ hoſtia ⁊ ſacrificiũ. Jteʒ fuit figurat⁹ in Samuel.

Jeſus chriſt⁹ nomẽ dei eſt.

Moyſes aarõ et ſamuel figura chriſti.

inquātū repudiata ſynagoga trāſtulit ſacerdotiū
in eccl'iam: ⁊ etiā repudiatis oībus cerimonijs ⁊ ſa
crificijs legalibꝰ trāſtulit veritatē illoꝝ in ſeipſꝫ: q2
oīa que in illis figurabant: in Chriſto ſunt cōple
ta: Ideo adueniēte veritate oīa illa ceſſarūt: Et nō
ſolū ſacerdotiū tranſlatū eſt: ſed etiā tota lex vetꝰ
in euāgelicā: q2 tranſlato ſacerdotio neceſſe fuit vt
legis trāſlatio fieret/ vt dictū eſt pſal. lxxvij. Jō ꝓ
pheta Dauid hos tres maxime adduxit in teſtimo
niū regni/ ⁊ ſacerdotij/ ⁊ legis Chriſti: eo ꝙ in ſpū
prenouerūt Chriſtū futurū: ⁊ iā ipſi ſacrificia in fi
gura obtulerunt: tanꝗ̄ vero deo ⁊ redēptori: ⁊ ſub
tali fide xp̄i futuri ſaluati ſunt: vt fuit demōſtratū
in ꝓlogo: Jō dicit ꝓpheta. O vos Judei lꝫ videa
tis Chriſtū verū hoīem nō dubite tū adorare eū: qm̄
deꝰ ⁊ hō eſt: Ideo adorate ſcabellū pedū eius. i. hu
manitatē ſimul cū ꝟbo: eo modo quo dictū eſt. Naꝫ
Moyſes ⁊ Aaron in ſacerdotibꝰ eius: ⁊ Samuel
inter eos fuerūt teſtes eiꝰ: q2 inuocabāt nomē eiꝰ
oēs tres Chriſtū figurantes: Quaſi dicat: ꝙ iā tunc
inuocabāt nomē eius/ q2 oīa ſacrificia ⁊ oblatiōes
offerebāt in noīe eiꝰ: ⁊ illū deſiderabāt vt ſaluato
rē ⁊ redēptorē vēturū ad liberandū genus humānū.
Et ipſe iam tunc exaudiebat eos qm̄ in colūna nu
bis loquebat ad eos: Naꝫ ſicut ille angelus latens
in nube ducebat eos/ ⁊ defendebat a ꝑiculis/ ⁊ di
rigebat eos ꝑ viā: ⁊ finaliter introduxit eos in ter
rā ꝓmiſſionis: ita ꝑ hoc preuiderunt in ſpū quali
ter Chriſtꝰ incarnatꝰ debebat dirigere genus hūa
nū ꝑ legē euangelicā: ⁊ introducere in regnū celo
rū: ergo iā tūc exaudiebat eos in figura. ⁊ illi iā cu
ſtodiebāt teſtimonia eiꝰ in figura: ⁊ p̄ceptū qđ de
dit illis: Nā licet corꝑaliter offerrēt illa ſacrificia: ⁊
lr̄aliter obſeruarēt cerimonias le. ve. tū mētali
ter credebāt myſteriū incarnatiōis ⁊ aduentꝰ xp̄i:
⁊ ideo ꝓpheta ꝯuertit ad Chriſtū apoſtrophando/
dicēs. O chriſte dn̄e deus nr̄ tu iā tunc exaudiebas
eos. i. totū populū in afflictiōe clamantē: qm̄ de ca
ptiuitate eduxiſti: ⁊ ꝓpitius fuiſti eis/ a multis pe
riculis liberādo: ⁊ etiā fuiſti vlciſcēs ⁊ vindicator
in oēs. i. contra oēs inuētiones ⁊ pctā eoꝝ eos pu
niēdo: qm̄ fuerūt rebelles: ⁊ voluerūt retrocedere i
egyptū: q2 nullꝰ eoꝝ intrauit terrā ꝓmiſſionis: ni
ſi Caleph ⁊ Joſue: ⁊ ſic de ceteris punitionibus.

ſupra eodē.
Exaltate dn̄m deum nr̄m: ⁊ adorate ī mō te ſctō eius: qm̄ ſanctus dn̄s deus noſter.

C Cōcludit ergo ꝓpheta ⁊ exhortat ⁊ inuitat oēs
ad recipiēdū Chriſtū ⁊ legē ⁊ cultū eiꝰ: dicēs: Exal
tate ⁊ magnificate Chriſtū dn̄m deū nr̄m in cōfeſ
ſione laudis: ⁊ vt perfectus ſit cultus/ ⁊ latria ado
rate eū in mōte ſctō eiꝰ. i. in humanitate aſſumpta
que dicit mōs dei: mōs pinguis: ⁊ mōs in quo ꝟbū
dei habitat ꝑ vnionē ꝑſonalē: ī quo mōte tota ſup
edificat eccl'ia: q̄ eſt lapis abſciſus a mōte ſine ma
nibꝰ. Et etiā adorate eū in mōte ſctō eiꝰ. i. in eccl'ia
q̄ dicit mōs ſctūs/ ⁊ mōs pinguis/ ⁊ mōs coagula/
tus: in qua xp̄s habitat ꝑ grām in vnitate myſtica
tanꝗ̄ caput: vt dictū eſt pſal. lxvij. Et adorate eū in
mōte ſctō eiꝰ. i. in ſacro altaris. C Altare aūt mōs
dicit: eo ꝙ alte eſt eleuatū ⁊ in eccl'ia adorat: ergo
p̄rio deꝰ ſiue Chriſtꝰ adorat in mōte ſctō eiꝰ. ſ. in ce
lo ſimul cū prē: ⁊ ſpū ſctō: ⁊ in vna ſubſtātia ⁊ eſſen
tia. Scđo in hūanitate ꝑ vnitatē ſuppoſiti. Tertio
in ſacro euchariſtie ꝑ vnitatē ſacramenti. Quarto

N altare dicit mons

in tota eccl'ia tanꝗ̄ rex in atrio/ ⁊ caput in corꝑe: ⁊
in aīa vniuſcuiuſꝗ; tanꝗ̄ in tabernaculo per grām.
Et adorate eum in mōte ſancto crucis: ad quē aſcē
dit ad redimēdū nos: Unūqđꝗ; ergo iſtoꝝ dicitur
mōs in q̄ xp̄s inhabitat. Qm̄ in vnoquoꝗ; iſtoꝝ eſt
Chriſtꝰ ſanctꝰ dn̄s deus nr̄: ideo debet ipſi latria:

Jubilate deo omnis terra: ſerui te domino in letitia.
Introite in conſpectu eius: in exultatione.

ſupra lxv. de pe. di. j. § deniꝗ; ī fine.

C Titulus pſal. Dauid ad ꝯfitēdū ſiue ad laudādū
dn̄m: Ex iſto titulo apparet/ ꝙ iſte pſal. eſt de illis
quos fecit Dauid appropriatos ad laudādū: ⁊ cōfi
tendū: vt ptꝫ. ij. Paralyp. vij. ca. ī quo pſalmo inuita
bat Dauid illū ſtatū eccl'ie ad ſacrificia figuralia: ⁊
hoſtias ⁊ oblatiōes: vn̄ tūc cātabat pſal. iſte ī obla
tiōe hoſtie pacifice ī figura xp̄i futuri: q2 ī ara cru
cis ſemel erat offerendus: ⁊ ꝑ ſāguinē ſuū nos erat
deo prī pacificaturꝰ ⁊ recōciliaturus. ad Colo. j. de
cuiꝰ hoſtie pacifice oblatiōe hr̄ Leui. vij. Un̄ quia
xp̄s ſemel ſe obtulit deo prī tāꝗ̄ hoſtiā pacificā: iō
ex eiꝰ p̄cepto in memoriā illiꝰ nos q̄tidie eādē ho
ſtiā in eccl'ia ſacr̄aliter ⁊ realr̄ offerimꝰ cū euchari
ſtiā celebramꝰ. Hoc ergo ꝓuidens in ſpū dicit ī hoc
pſal. Jubilare deo oīs terra. i. tota eccl'ia ex Judeis
⁊ gētibꝰ nō ſolū in Hierl'm: ſꝫ ī oībus terris: ⁊ per
totū orbē cōgregata. Et ſeruite dn̄o Jeſu xp̄o in le
titia. i. cultū latrie ei cū iubilo laudis: ⁊ letitia cor
dis ⁊ deuotiōe exhibete ⁊ prebete: q2 latria eſt q̄da
ſeruitꝰ cū iubilo ⁊ deuotiōe cordis: q̄ ſoliꝰ deo debe
tur. Sꝫ q2 talis latria ſiue ſacrificiū nō dꝫ fieri/ niſi
in eccl'ia deo deputata: iō ait: Introite in cōſpectu
eiꝰ ī exultatiōe. i. introite ī eccl'iam: vbi eſt ⁊ cōtē
plat deꝰ ⁊ habitat tanꝗ̄ in ꝓprio tabernaculo ſibi
ad ſacrificiū deputato: ⁊ hoc facite in exultatiōe ⁊
animi deuotiōe. Sꝫ q2 tale ſacrificiū non ſolū fit in
tēplo materiali: ſed etiam in tēplo dei ſpūali: q̄ eſt
conſcīa noſtra: in qua offerimꝰ ſacrificiū laudis: ⁊
vota noſtra: ſcꝫ ſpiritū cōtribulatū: ⁊ cor cōtritū ⁊
humiliatū. Ideo nō ſolū p̄cepit nos introite in tē
plū materiale: ſꝫ etiā in ſpūale. ſ. vt recolligamus
nos in cōſcientia noſtra: ⁊ ibi offeramꝰ orationes
⁊ noſtra vota: vt ptꝫ Matthei. vj. Tu autem cū ora
ueris intra in cubiculum tuum.

Scitote quoniam dn̄s ipſe eſt deus: ipſe fecit nos ⁊ non ipſi nos.
Populus eius ⁊ oues paſcue eius: intro ite portas eius in confeſſione: atria eius in hymnis: confitemini illi.

lvj. di. Cano. ſci. xv. q. j. ca. reuertimini

C In hac ſcđa parte reddit cām q̄re debemꝰ latriā
xp̄o exhibere. Un̄ eſt aduertēdū/ ꝙ latria eſt ſuitꝰ
⁊ cultꝰ ſoli deo debitꝰ rōne ſūmi dn̄ij ⁊ bonitatis ⁊
ꝑtātis. C Et iō fit triplici honore. ſ. oblatiōe rōne
ſummi dn̄ij: ⁊ ꝓſtratione rōne ſumme ꝑtātis: q2 ex
nihilo nos creauit: ⁊ cōfeſſiōe laudis rōne ſūme bo
nitatis/ ⁊ ꝓpter bn̄ficia recepta. Et iō oīa iſta. iij. ex
parte Chriſti explicat hic: q2 eſt deꝰ creator ⁊ dn̄s ⁊
bn̄factor/ q2 redēptor: ideo tria debemꝰ ipſi exhibe
re in vera latria. ſ. adoratione/ laudē/ ⁊ oblationē.
Dicit ergo. Bn̄ debetis ſeruire Chriſto in letitia la
tria ſeruitute. Qm̄ ſcitote qm̄ ip̄e eſt verꝰ deꝰ: licet
appareat ī hūanitate: iō habet vniuerſale dn̄iuꝫ/ ⁊

C triplici honore latrie deo.

ipſe fecit ⁊ creauit nos. Et nos ipſi nō creauimus/
nec fecimꝰ nos ipſos. Ex quo ptꝫ qđ in Chriſto eſt
ſumma ꝑtās: ideo debet ei adoratio. Ideo ſubdit:
o vos fideles q̄ eſtis ppl's eiꝰ ꝑ redēptionē ⁊ ſpūa
lē electionē: ⁊ cepiſtis characterē baptiſmi ⁊ ꝯfigu
ration ꝯ eiꝰ: ⁊ q̄ eſtis oues paſcue eiꝰ ꝑ paſcua ec
cleſiaſticoꝝ ſacroꝝ. Ex quo apparēt bn̄ficia vobis
exhibita: iō tenemini ipſi exhibere laudes et obla
tiōes cuꝫ adoratiōe vt ſit ꝑfecta latria. Introite ꝗ̄
portas eiꝰ exteriores: ſꝫ vſꝗ; ī atria eius. ſ. vſꝗ; ad
penetralia ꝯſcīe veſtre. Nā q̄ offert deo apparēter
ſine deuotiōe/ ad portas manet. Sꝫ q̄ offert cū ſum
ma deuotiōe ⁊ cōtritiōe ⁊ mūditia: ille talis intrat
in atria: q2 offert ſacrificiū ī ſpū humiliato ⁊ ī aīo
cōtrito. Ideo ſequit: ī hymnis ⁊ cāticis laudis con
fitemini illi cōfitēdo bn̄ficia vobis exhibita. ſ. icar
natiōis/ paſſionis/ ⁊ reſurrectiōis ⁊c. Ideo ſequit.

expe. diu. c. d... ...

Laudate nomē eius qm̄ ſuauis eſt dn̄s: in eternū mīa eius: ⁊ vſꝗ; in generatione ⁊ generationem veritas eius.

C Laudate nomē eiꝰ qđ eſt ſaluator. i. narrate oīa
bn̄ficia nr̄e redēptiōis ⁊ ſalutis: ⁊ grās agite ꝓ be
neficijs receptis. Qm̄ dn̄s Jeſus ſuauis eſt. Naꝫ ſi
cut fuit benignus ad patiēdū ꝓ vobis: ita eſt miſe
ricors ad parcendū pctōribꝰ. Ideo ſequit. Qm̄ in
eternū mīa eiꝰ/ ⁊ nunꝗ̄ deficiet nec obliuiſcet miſe
reri ſemꝑ et parcere: et vſꝗ; in gn̄atione et gn̄atio
nē erit veritas eius. Nā ille q̄ dixit Petro: nō dico
tibi vt dimittas peccatori ſepties: ſꝫ ſeptuageſies
ſepties: ⁊ ille qui dicit. Uenite ad me oēs q̄ labora
tis/ et onerati eſtis: et ego reficiaꝫ vos: nunꝗ̄ men
tietur: ſꝫ ſemper ꝓmiſſa ſua ſeruabit: et nunꝗ̄ defi
ciet a ꝓmiſſo. Ideo vſꝗ; in gn̄atione ⁊ gn̄ationem
erit veritas eiꝰ: ⁊ lex eiꝰ euāgelica q̄ eſt veritas eiꝰ
nunꝗ̄ mentiet: ſed ſemꝑ erit vera: ⁊ ſacr̄a eiꝰ eccle
ſiaſtica nunꝗ̄ perdent virtutē dum in hoc mundo
erunt gn̄ationes: ergo in eternum erit mīa eius.

Miſericordiam ⁊ iudiciū cātabo tibi domine.
Pſallam ⁊ intelligā in via im maculata: qn̄ venies ad me.

de pe. di. j. nul ... ...

C Titulꝰ Pſalmꝰ Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Da
uid fecit iſtū pſalmū. De materia aūt huiꝰ pſalmi
dicūt cōiter hebrei ꝙ poſtꝗ̄ Dauid fuit vnctꝰ ī re
gē ſup totū Iſrael voluit ordinare domū ſuā ⁊ re
gnū ⁊ diſpoſuit eam quadruplici ordine. Primō or
dinauit ea que ꝑtinēt ad cultū diuinū. Et ſic ꝯtēdit
tabernaculū iuxta domū ſuā. ⁊ ampliauit cultum
diuinū ⁊ ordinauit centū cantores ⁊ ſacerdotes vt
ptꝫ. ij. Reg. vij. Scđo ordinauit domū ſuā quo ad
ꝑſonā ꝓpriā: q2 ſe cuſtodiuit a vitijs inquantū po
tuit. Tertio ordinauit miniſtros ſuos. ⁊ ſic extermi
nauit ⁊ eliminauit omnes vitioſos ⁊ prauos de do
mo ⁊ ſocietate ſua. Bonos vero ⁊ virtuoſos aduna
uit ⁊ complexus eſt ſecū/ ⁊ prepoſuit in miniſterio
domꝰ ſue. Quarto aūt ad criminoſos oēs interfe
cit ⁊ puniuit: lꝫ aliquos permiſerit viuere ne mo
uerēt ſeditionē: ſicut ptꝫ de Joab. Sed in fine vi
ſue cū vidit iam regnū ſuū firmū et ſtabilitū: p̄ce
pit Salomoni: vt Joab interficeret: et ceteros cri
minoſos. Et ſic cōiter hebrei exponūt lr̄aliter iſtū
pſalmū de quadruplici ordinatiōe et diſpoſitione

Dauid diſpoſuit domū ſuā quadruplici ordine.

...

domꝰ Dauid. Un̄ de ordinatiōe eorū que ꝑtinēt
ad cultū diuinū dicit. Miam ⁊ iudiciū cantabo ti
bi dn̄e ⁊c. De diſpoſitiōe aūt ꝑſone ipſiꝰ Dauid di
cit. Perambulabam in innocentia cordis mei ⁊c.
De expulſiōe prauoꝝ dicit. Nō ꝓponebā ante ocu
los meos rem iniuſtam. Et hoc ꝑ quatuor ꝟſus. Et
de acceptione bonorū miniſtrorū d̄r. Oculi mei ad
fideles terre ⁊c. De punitiōe vero criminoſoꝝ dici
tur. In matutino ⁊c. Sed licet iſta expoſitio lr̄alis
aliqualr̄ videat cōueniens litere ⁊ apparēter poſ
ſit appl carit: tñ nō fuit iſta prima intētio: ⁊ finalis
ipſiꝰ ꝓphete. Primo q2 ſi ſic preciſe iſte pſalmꝰ ex
ponat ⁊ intelligat/ non vr̄ pertinere ad ſacrā ſcri
pturā: nec includere aliqđ ſacr̄m de Chriſto et ec
cleſia. Scđo ꝙ ea q̄ dicunt ī principio ⁊ in fine hu
ius pſalmi: nō vident pertinere ad ip̄m dauid: nec
ad diſpoſitionē materialē ⁊ tp̄alē domus ſue. Naꝫ
primo dicit: miam ⁊ iudicium cātabo. modo claruꝫ
eſt ꝙ ipſe nullā miam ſuā cātat hic: nec mīa Dauid
nec alicuiꝰ alteriꝰ ſancti meret cātari in ſacra ſcri
ptura/ nec in tēplo: ſed ſolius dei/ cui ſoli conuenit
miſereri ſemꝑ ⁊ parcere. Scđo ꝓpter hoc qđ dicit
in fine: in matutino interficiebam oēs peccatores
terre: q2 ꝑtinet ad diē iudicij: vt patebit. Quia Da
uid nunꝗ̄ interfecit oēs peccatores terre. Et ideo
eſt dicendū ꝙ Dauid nō ſolū fabricauit tabernacu
lū ⁊ diſpoſuit in eo cultū diuinū: ⁊ ſilr̄ ſtatuit edi
ficare tēplū ſcđm exēplar ſibi traditū: ⁊ diſpoſuit
ordinē cantorū ⁊ ſacerdotū: ⁊ fecit pſalmos appro
priatos ad laudē dei: in quibꝰ p̄dicabant oīa my
ſteria Chriſti ⁊ eccleſie: ſed etiā ordinauit in eo ſan
ctas ordinationes/ ꝓut ſignificabāt eccleſiā Chri
ſti. In qua etiā ꝓuidit diſpoſitionem totius legis
euāgelice. Et ideo in hoc pſalmo cantat diſpoſitio
nem legis euangelice: que per Chriſtum erat dan
da. Que quidem lex euangelica ordinat totam do
mum: ideſt eccleſiam Chriſti: ⁊ dirigit eā in ſuum
finem ⁊ vltimatum. C Ad cuius euidentiam eſt no
tandum/ ꝙ totus diſcurſus legis Chriſti cōſiſtit in
duobꝰ. ſ. in mīa/ ⁊ iudicio. Nā mīa regnat ab aſcen
ſiōe Chriſti vſꝗ; ad finē mundi: q2 Chriſtus iudicat
per miam oēs penitētes. Sed in fine iudicabit ſcđm
iuſtitiam noſtrā: ⁊ ideo tūc iam nō erit tp̄s mie/ ſꝫ
iudicij. Et ſic ſe hꝫ in diſcurſu vite cuiuſlibet. Nam
tota vita hoīs dicit tp̄s miſericordie: eo qđ habet
locū penitētie: ideo iudicatur per miam/ ſꝫ in mor
te. i. poſt mortē iam non eſt locus miſericordie: ſed
iudicij: ideo iudicatur vnuſquiſꝗ; ſcđm iuſtitiaꝫ ſuā.
Sed quia in prauis nō inuenietur iuſtitia: ſed in
iuſtitia: q2 ſine penitentia mortui ſunt: ideo ſcđm illā
iudicabunt. Ideo dicit ꝓpheta pſalmo. cxlij. Exau
di me in tua iuſtitia: non in mea: q2 nulla eſt. Ideo
ſequitur. Et nō intres in iudiciū cuꝫ ſeruo tuo ⁊c.
C Unde in hoc ſeculo deus iudicat nos ſcđm iuſti
tiam ſuam: que idem eſt qđ miſericordia. Sed poſt
mortem ⁊ in iudicio iudicabit ſcđm iuſtitiam vniuſ
cuiuſꝗ;: ſed nullus habet iuſtitiā de ſe/ niſi ꝑ miaꝫ
adeptus fuerit eam ⁊ ex gratia. Ideo praui condē
nabunt/ ſcꝫ īpenitentes. Et ideo diſtinguit duplex
iudicium. ſ. iudicium diſcretionis: in quo deus: ſcꝫ
Chriſtus diſcernit bonos a malis per grām ⁊ me
rita: ⁊ hoc iudicat per miam. Nam penitentibꝰ cō
tinue indulget: ⁊ pctōres expectat ad pn̄iam. Se
cundū eſt iudicium examinationis: in quo deꝰ ſe
gregat bonos a malis per penaꝫ ⁊ premium: ī quo

P. Legis xp̄i diſcurſus in mia et iudicio

iudicat Chriſtus ſm iuſtitiā inuentā in hoīe. Primū iudiciū durabit vſqꝫ ad finē mundi in eccl'ia: et durat in vnoquoqꝫ ꝑ totum tp̄s vite ſue. Scd̄m iudicium erit poſt finē mundi in nouiſſimo die generale oibus. Et eſt vnicuiqꝫ in fine huiꝰ vite. Ad primum iudicium veniet Chriſtꝰ in primo aduētu. Ad ſcd̄m iudiciū veniet in ſcd̄o cū poteſtate magna ⁊ maieſtate/⁊ qꝛ de iſto duplici aduētu fit mētio in ſacra ſcriptura: ideo eſt valde aduertendū de quo iſtoꝝ duoꝝ loquit̄ ſcriptura.

Q Lex euāgelica vite nr̄e regula cōſiſtit ī q̄tuor.

¶ Cū ergo lex euāgelica ſit regula ⁊ diſpoſitio totiꝰ vite noſtre: vt nos bonos efficiat ⁊ deo chares et acceptos ad vitam eternā: in quatuor ergo cōſiſtit. Primo p̄cipit diuinum cultū/cū dicit. Diliges dn̄m deum tuū ex toto corde tuo ⁊c. ⁊ p̄cipit oēs articulos fidei: cuꝫ dicit. Si creditis in deū: in me credite. Et ſic p̄cipit ſpē/fidem/⁊ charitatē/et latriam: et hoc quo ad deum. Scd̄o p̄cipit omnē innocētiā ⁊ iuſtitiā ⁊ puritateꝫ cū dicit. Beati mundo corde. Tertio ꝓhibet omne vitiū: ⁊ ſeparat prauos a iuſtis ī meritis: cū dicit. Diſcedite a me oēs qui operamini iniq̄tatē. Matth. vij. Quarto minatur ꝑpetuā penā obſtinatis in iudicio: cū dicit. Ite maledicti in ignē eternū. Et iſta quatuor cōtinet lex euāgelica: q̄ docet quid agēdū quid credendū/quid petendum: ⁊ quid fugiendū. Dauid ergo in perſona Chriſti predicit in hoc pſalmo totam diſpoſitionē legis et domus eccleſie. Vñ quatuor facit. Primo dicit ea que pertinēt ad cultū diuinū. Scd̄o ea que ꝑtinent ad ꝑfectionē hoīs in ſe: Tertio ea que pertinēt ad alterum in cōuiuēdo. Quarto cōminatur finale iudicium ad penam preuaricatorū legis. ij. ibi. Perambulabam. iij. ibi. Nō proponebam. iiij. ibi. In matutino inter. ¶ Sꝫ qꝛ tota lex cōſiſtit in obſeruantia ⁊ premio eiꝰ: ideo reducitur ad miam ī hac vita: et ad iudiciū in alia:

Pſ.lmi expoſitio.

ideo principaliter intendit hoc cantare ⁊ narrare hic propheta: et nō ſolū in perſona ſui incipit narrare: ſed etiā in ꝑſona Chriſti. ¶ Quantū ergo ad primū dicit Dauid in ꝑſona ſui tanq̄ propheta: et in ꝑſona Chriſti tanq̄ legiſlator. Miſericordiā et iudiciū cantabo tibi dñe. i. in hoc pſalmo cantabo totum tp̄s miſericordie a predicatiōe Chriſti vſqꝫ in finem mūdi: in quo mia eſt ⁊ locus penitentie ⁊ miſericordie: in quo lex euangelica diſpoſuit hominē ad gratiam ⁊ meritum per bona opera. Primo erga deū per diuinū cultum. Secundo erga hominem ſeipſum in puritate ⁊ innocentia conſeruādo Tertio erga proximū iuſte cū eo cōuiuēdo: qꝛ hoc eſt viuere ſm miam dei: ⁊ in tali vita miſericordia dei habet locū. Et etiā cantabo iudiciū tibi dñe. i. finale iudiciū nō ſolū totius mūdi/ſed etiā vniuſcuiuſqꝫ hoīs in fine vite ſue: ⁊ dicit ꝓpheta: quam quidem miam ⁊ iudicium pſallam operando ⁊ predicando: ⁊ intelligam diſcernendo quando venies ad me: primo in carnē: ſcd̄o ad iudicium. Nam in primo aduentu qñ venies ad iudicium miſericordie diſcretionis dabis nobis intelligentiam legis/vt ſm legeꝫ euangelicam operemur. Nam pſallere eſt decem precepta obſeruare: ⁊ operari ſm ea. Et non ſolum intelligā in primo aduentu legē ad operandum: ſed in ſecundo aduentu intelligam premiū ⁊ iudicium vnicuiqꝫ iuxta merita tributū. Nā in primo aduētu venit ad dandam miam ⁊ legem: ⁊ regimē vite. In ſecūdo vero veniet ad tribuendum premiū ſm merita vnicuiq̄: ⁊ in his tribꝰ ſcꝫ cantare/pſallere/⁊ intelligere: poteſt intelligi totus cultus diuinus deo debitus: qui conſiſtit in cōfeſſione laudis ⁊ deuotione ⁊ ſacrificio ⁊ oblatione ſpirituali/ex ſpū cōtribulato: ⁊ corde cōtrito ⁊ humiliato. Et ideo dicit. In via īmaculata. quaſi dicat Ego cantabo miam: qñ tu Chriſte venies ad me in primo aduentu in via immaculata: ⁊ in lege euangelica. Et cantabo iudiciū in ſcd̄o aduentu.

Perambulabam in innocētia cordis mei in medio domus mee.

xxiiij. ſ.c. loquitur a.c. oibus.

Non proponebā ante oculos meos rē iniuſtam: facientes preuaricatiōes odiui.

¶ Hic narrat ea que p̄cipit lex homini: quo ad ſeipſuꝫ. Et loquit̄ hic Dauid in ꝑſona Chriſti q̄ cepit facere ⁊ docere: cuiꝰ vita fuit nobis lex doctrina. Et dicit. Perambulabā in innocētia cordis mei/in medio domus mee: ideo ſicut ego duxi totā vitam meā cū innocētia ⁊ puritate nō ſolū operis: ſed ēt cordis: ⁊ ſeruaui me ab oi pctō ⁊ iniuſtitia in medio domus mee que eſt eccleſia/et in medio diſcipulorum meorum: ita precipio in lege euangelica oibus fidelibꝰ chriſtianis: vt ꝑ ambulēt in eccl'ia: ⁊ vita huius mūdi in puritate/innocētia/iuſtitia/et mūditia: nō ſolū operis: ſed etiā cordis: qꝛ lex euāgelica nō ſolū iuſtificat opa/ſed corda et affectū: vt ptꝫ Matth. v. Naꝫ tota iuſtificatio hoīs ſtat in innocētia cordis ⁊ affectu charitatis principaliter: ⁊ ex conſequēti in effectu. Unde ſequit̄. Nō ꝓponebaꝫ ante oculos meos rem iniuſtā. i. nunq̄ rem iniuſtā agere ꝓpoſui: nec ex cōſequēti egi: imo faciētes preuaricatiōes. i. opa prauoꝝ odiui. hoīes aūt preuaricātes ꝑfecto odio odiui: qꝛ eoruꝫ cōuerſionē extincto in eis pctō deſideraui. Et ſic nō adheſit mihi cor prauum: ſed innocens ⁊ rectum.

Non adheſit mihi cor prauum: declinantem a me malignum non cognoſcebam.

xxiiij. iiij. q. ipſa pietas. xxiij. q. iiij. cum miniſtr. q̄ peccat

Detrahentem ſecreto proximo ſuo: hunc perſequebar.

Superbo oculo ⁊ inſatiabili corde: cum hoc non edebam.

¶ Ponitur tertia pars legis euāgelice: q̄ pertinet ad conuerſationē proximi. ¶ Unde eſt aduertēdū ſm Ariſtotelē. v. Ethicoꝝ: q̄ hec diffa eſt inter iuſtitiā ⁊ alias particulares virtutes. Nā oēs alie virtutes faciunt hominē perfectū ⁊ bonū viruꝫ: eo q̄ ſunt hoīs ad ſeipſum. Sed iuſtitia eſt ad alteruꝫ: vt in diſtributionibꝰ ⁊ cōmutatiōibꝰ/⁊ vt cōuiuit cū alijs: ⁊ ſic p̄cipit omnē actū iuſtitie erga proximū: ⁊ ꝓhibet oēm iniuſtitiā ⁊ iniuriā ꝓximi: et hoc precepit lex euangelica.

℞ Primū ſtitient alias ſtutes

Et qꝛ primo incepit Jeſus facere ⁊ docere/id̄o ait. Non adheſit mihi cor prauū idest nolui in ſocietate mea hominꝫ habenteꝫ cor prauū ⁊ iniuſtū. Sed cōtra: qꝛ Chriſtꝰ habuit Judā hoīem prauū in ſocietate ſua. Ad hoc rñdet: q̄ licet fuerit Judas in ſocietate corporali Chriſti: tñ nō in ſpūali/qꝛ licet corpaliter eſſet ꝓpe: tñ nō ſpiritualiter: imo erat longe: qꝛ nō erat Chriſto charꝰ et acceptꝰ: licet ꝑmiteret eū ī ſocietate maneret myſteriū paſſiōis impleret. Ideo ſequit̄: Declinātē a me. i. hoīeꝫ malignū declinātē a volūtate mea et legeꝫ: ⁊ doctrina hūc nō cognoſcebā cognitione

approbationis: cū tales habeā reprobatos. Qꝛ maledicti q̄ declinant a mādatis tuis. Itē ego ꝑſequebar detrahētē ꝓximo ſuo in ſecreto ⁊ abſentia/nec ego edebā cū oculo ſuperbo ⁊ inſatiabili. i. cū hoīe ſupbo ⁊ auaro. Octo ergo cōditiōes excludit xp̄s a ſocietate ſua. i. ab hereditate ⁊ gratia ⁊ merito ⁊ gloria. ſ. iniuſtos/p̄uaricatores legis: prauos corde ſcilicet malitioſos/vel hypocritas/⁊ rebelles ꝯ volūtate Chriſti: ⁊ detractores proximoꝝ. ⁊ ſuperbos/⁊ auaros.

[illegible]

Oculi mei ad fideles terre vt ſedeant mecum: ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabat.

Non habitabit in medio domus mee qui facit ſuperbiā: qui loquit̄ iniqua nō direxit in conſpectu oculorum meorum.

¶ Ex oppoſito diligit fideles ⁊ immaculatos ⁊ mūdos ⁊ puros: qꝛ omne ſimile diligit ſimile/qꝛ pares cum paribus facilime coniungunt̄. Cum ergo Chriſtus ſit iuſtus ⁊ innocens ⁊ purus/vt dictum eſt/ergo diligit iuſtos ⁊ puros: ⁊ hāc puritatē ⁊ charitatē ⁊ fidelitatē docet in lege euāgelica exēplo ⁊ doctrina. Ideo dicit: oculi mei. ſ. oculi charitatis ⁊ acceptationis ſemper ſunt ꝓpinqui ad fideles terre vt tales ſedeant. mecū in regno ⁊ menſa mea/⁊ ambulans in via immaculata/hic mihi miniſtrabat. quaſi dicat: ille eſt vere miniſter ⁊ diſcipulꝰ ⁊ ſeruꝰ meus qui ambulat in via immaculata ⁊ pura. quia ſuperbꝰ: ⁊ qui facit ſupbiā non habitabit in medio domus mee. ſ. huius eccl'ie ꝑ gratiā nec alteriꝰ per gloriā. Hoc idē habet̄ pſalmo. xiiij. per totū. ſ. Dñe quis habitabit in tabernaculo ⁊c. Qui ingredit̄ ſine macula ⁊ operat̄ iuſtitiā ⁊c. ꝑ totū. qꝛ ille pſalmus eſt ſimilis iſti. hoc idē patet per totū diſcurſum euangelicuꝫ. Ideo dicit Chriſtus. Jo. xij. Qui mihi miniſtrat me ſequatur.

xij. q. i. [illegible] ꝑui. et xxiij. q. [illegible] quātas

In matutino interficiebam omnes peccatores terre: vt diſperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.

¶ Poſtq̄ deſcripſit diſpoſitionē legis euangelice per totum diſcurſum huius vite/que indicat ꝑ miſericordiā: hic deſcribit ſtatū finis ipſius legis q̄ iudicat ꝑ iuſtitiam. ideo dicit̄ ſtatus iudicij/ſicut primus ſtatus dicit̄ ſtatus miſericordie. Sicut prius promiſit cantare miam ⁊ iudiciū: poſtq̄ cantauit miſericordiā: nunc cantat ⁊ predicit iudiciū: ⁊ dicit in matutino. i. in die iudicij qui dicitur matutinum eo q̄ oīa erunt manifeſta: que hic fuerunt occulta. Et ideo quo ad hoc totus diſcurſus huius vite dicit̄ nox: eo q̄ corda hominum ſunt occulta: ⁊ hypocrite ⁊ heretici ignoti habitant inter fideles et iuſtos/⁊ nō cognoſcunt̄. Sed illa die oīa ſcelera eorū erunt manifeſta in lumine claritatis Chriſti. ideo dicit/ In matutino interficiebaꝫ. i. interficiam omnes peccatores terre. i. terrenos ⁊ obſtinatos. Interficiam dico morte perpetua ⁊ ſpirituali/ taliter vt diſperderem ⁊ diſperdā oēs operātes iniquitatē de ciuitate dei celeſti: cuꝫ dicam. Diſcedite a me et ite maledicti in ignem eternum ⁊c. Totus ergo iſte pſalmus pōt exponi de Dauid literaliter: qualiter diſpoſuit domū ſuā ⁊ regnum poſtq̄ fuit generaliter vnctus in regeꝫ. Moraliter etiā ⁊ doctrinaliter pōt exponi: ⁊ docet qualiter quilibet rex debet diſponere domū ſuā ⁊ regnū: ⁊ q̄ño ſe debet habere erga deuꝫ in religione: ⁊ q̄ño octo genera hoīm ſupradicta debet a ſe ⁊ a domo ſua ⁊ ſocietate ſecludere: ⁊ quos debet amplecti: ⁊ q̄ño reos ⁊ criminoſos debet punire ⁊ priuare. Allegorice autem exponit̄ de Chriſto: immo vt veriꝰ dicā literaliter: et de eiꝰ lege ⁊ regno vt dictū eſt.

S Epilogatio pſalmi.

¶ Ex toto iſto pſalmo poſſunt recolligi quatuor cōcluſiōes ſiue doctrine. ¶ Prima cōcluſio: q̄ Dauid in hoc pſalmo cantat miam quā Chriſtus fecit generi humano in primo aduentu: ⁊ iudicium qd̄ faciet in ſcd̄o. Uel pōt dici q̄ cantat miam quā lex euangelica ꝓmittit bonis: ⁊ iudiciū qd̄ cōminatur prauis. ¶ Secūda cōcluſio ⁊ doctrina/q̄ octo genera prauorū excluſit ⁊ docet Chriſtus excludere a ſocietate nr̄a. ſ. iniuſtos ⁊ preuaricatores legis: ⁊ prauos corde ⁊ hypocritas ⁊ rebelles contra deū: ⁊ detractores: ſuperbos /et auaros. ¶ Tertia concluſio: q̄ Chriſtus dilexit iuſtos/⁊ mūdos corde/⁊ innocētes/⁊ fideles/⁊ hos p̄cipit diligi in lege euāgelica. ¶ Quarta cōcluſio/ q̄ Chriſtus interficiet omnes peccatores impenitētes/in mortē ⁊ penā perpetuā deſtinando ⁊ celeſti hereditate priuādo. Unde moraliter docet Dauid iſta quatuor eſſe ſeruanda in domo cuiuſlibet regis ⁊ principis. Quia primo debet ſeruare miam bonis ⁊ corrigibilibus/et iudiciū incorrigibilibꝰ. Et debet ſeruare iuſtitiam cum mia. Scd̄o debet abijcere de domo ſua ſupradicta octo genera prauorū. Tertio debet amplecti ⁊ eligere iuſtos ⁊ mūdos ad regimē regni. Quarto debet interficere obſtinatos: incorrigibiles: homicidas et latrones.

Domine exaudi orationē meam: ⁊ clamor meus ad te veniat. Nō auertas faciem tuam a me: in quacumqꝫ die tribulor inclina ad me aurem tuam.

Infra. clxij. xv. diſ. ca. ſctā romana. xx. iij. q̄. iiij. ca. vſ. in fi. infra. cxxxvij

In quacunqꝫ die inuocauero te: velociter exaudi me.

¶ Titulus/ Oratio pauperis cū anxiaret̄/et coraꝫ dño effudit eloquium vel precē ſuā. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandū ſcd̄m apoſtolū prime ad Corinth. xv. q̄ duplex eſt Adā. ſ. primus ⁊ ſecūdus

T

Primus Adam factus eſt in in animaꝫ viuentē. Nouiſſimus Adam in ſpiritū viuificantem. primus homo de terra terrenus. ſecundus de celo celeſtis. Qualis terrenus tales et terreni. Qualis celeſtis tales et celeſtes: ergo ſicut portauimus imaginem terreni: portamus et imaginem celeſtis/ Ex his habet apoſtolus/q̄ iſti duo Adam ſunt principia omniū hoīm. Nam primus eſt principiū et caput omnium hoīm inquantū ſunt terreni: ⁊ peccatores/et portant imaginē et veſtigiū peccati et penaꝫ eius. Secundus Adam: ſcilicet Chriſtus eſt principium omniū hoīm ſpiritualium et celeſtium: inquantuꝫ portant imaginē Chriſti. ſcilicet vt ſunt regenerati per baptiſmū: et portant characterem Chriſti: et ſunt effecti participes paſſiōis eius et reſurrectionis. Ex quo patet q̄ ante aduentū Chriſti: et ante q̄ reciperemus baptiſmū oēs portauimus imaginē et characterē primi Adam/ſcilicet culpam originalem in anima/et fomitem et penalitates in carne.

Sed poſt baptiſmū portamus imaginē ⁊ characterem Chriſti in aīa: remoto et expulſo peccato: licet maneat veſtigiū in carne ad exercitiū ⁊ ſignum. Ergo quicq̄d terrenum manet in nobis habemus ab Adā. ⁊ quicq̄d celeſte habemus a Chriſto: Sed vnde traxerit Adā talē imaginē ⁊ miſeriā aīe ⁊ corporis narrat Chriſtus Luce. x. in parabola illius qui voluit deſcendere ab Hieruſalem in Hierico: ⁊ incidit in latrones qui expoliauerunt eum / ⁊ percuſſerunt ⁊ plagis affectum reliquerūt ⁊c. Ex quo ptꝫ ꝙ iſte primus Adā diues ⁊ felix creatus eſt: et dñs oīm inferiorū. vt ptꝫ Geneſis primo ⁊ ſcdo. Sed voluit deſcēdere ab Hieruſalē in Hierico. i. declinare a diuino precepto ⁊ ſequi cōſilium ſerpentis. ideo incidit in latrones ⁊ in poteſtatē diaboli: qui ipm expoliauit oibus gratuitis ⁊ iuſtitia: ⁊ eiectus eſt a paradiſo: ⁊ perdidit oia bona corporis ⁊ anime: ⁊ bona exteriora. ſ. dñium ⁊ domicilium illius felicis ciuitatis. Et vltra hoc fuit ꝑcuſſus et plagatus in aīa originali culpa et actuali: ⁊ fuit plagatus in carne morbo fomitis ⁊ ſeminis peccati ⁊ omnium penalitatū. Et iſta imago ⁊ plaga fuit impreſſa in anima ⁊ corpore ipſius. Adā. Quā imaginem tranſtulit in oēs poſteros per generationem libidinoſam. Et ſic oēs portauimus eius imaginē in aīa ante baptiſmum: ⁊ portamus nunc veſtigiū in carne. Sed poſt baptiſmuꝫ portamus imaginē Chriſti in aīa: licet maneat veſtigiū primi Adā in carne. Adā ergo qui ante lapſum erat felix ⁊ diues in paradiſo voluptatis: factus eſt infelix ⁊ pauper ꝑ exiliū / ⁊ expoliatus diuitijs ante collatis: ⁊ factus eſt anxius ⁊ tribulatꝰ ex plagis ſibi impoſitis. Et ſic manſit pauper ⁊ anxiatus. Sed qꝛ qñ eiectus eſt a paradiſo fuit ſibi ꝓmiſſum: ꝙ de ſua poſteritate naſcereť vnus alius ſecundus Adā celeſtis: qui releuaret ⁊ liberaret ipſum ⁊ totā ſuaꝫ poſteritatem a miſeria ipſi ex peccato inflicta: ⁊ renouaret ipſum ⁊ impingeret aliā imaginem felicitatis per quam efficeretur celeſtis / Hinc eſt ꝙ primus Adā pauper ⁊ anxius ſemꝑ cum ſua tota poſteritate expectauit ⁊ deſiderauit iſtum ſcðm Adā celeſtem: vt ipſuꝫ redimeret ⁊ liberaret. vt ait Auguſtinus in libro Cur deus homo. ⁊ de hoc eſt totus iſte pſalmus: ⁊ multi alij. Nā cōſiderans Dauid totū ſtatuꝫ primi Adā et oīm portantiū eius imaginē: qđ erat totū genꝰ humanū (Nā ſicut Chriſtus eſt vnū corpus cum oībꝰ chriſtianis portantibus imaginē: ⁊ dicit vtrum corpus myſticum ⁊ vnus Chriſtus myſticus, cuiꝰ Jeſus eſt caput: ita totum genus humanū inquantuꝫ portat imaginem primi Adaꝫ dicebať vnus Adam plagatus: cuius caput eſt Adā: in quo oēs peccauerunt) Ideo in ſcriptura loquiť in ꝑſona oīm membrorum ⁊ filiorum ſuorū ab eo ꝑ libidinoſam generationē deſcēdentiū ⁊ cōqueritur: ⁊ petit veniam ⁊ inuocat Chriſtum. Et ideo eſt aduertendū in pſalmis huiuſmodi myſteriū. Nā ſicut Chriſtus multotiens loquiť in ꝑſona ſuorū mēbrorū: ita Adam loquiť in perſona ſui ⁊ oīm filiorū ſuorū. ⁊ ſic eſt intelligendus pſal. xxxvij. ⁊ iſte pſal. preſens. Nā Dauid introducit Adā loquentem ⁊ cōquerentem de infortunio ⁊ infelicitate: petentem veniā ⁊ querentē reſtitui. Jdeo dicitur in hoc titulo. Oratio pauperis: Adā ſupple cū anxireť añ aduētuꝫ Chriſti exiſtens in miſeria / Qui cupiens redimi ꝑ Chriſtū ⁊ liberari a ſua pauꝑtate ⁊ anxietate effudit precē ſuaꝫ ad Chriſtum dicēs. Dñe exaudi ⁊c. Tria ergo facit iſte pauper in hoc pſal. Primo p̄mittit ſuā orationem ⁊ deprecationem. Scðo exponit ⁊ deflet ſuū infortuniū ⁊ miſeriā quā cōſecutus eſt. Tertio p̄dicit ſuā ſecurā liberationē ꝑ Chriſtū: ⁊ petit futurā redemptionē. Scðm ibi. Qꝛ defecerūt. Tertiū ibi. Tu aūt dñe in. ¶ Quātū ergo ad primū dicit iſte pauꝑ anxiatus ⁊ tot miſerijs ſeptꝰ. O dñe Jeſu Chriſte venture: exaudi orationē meā quā ſemꝑ effudi cū oībꝰ filijs meis poſtq̄ fui expoliatꝰ ⁊ eiectus de paradiſo. Et clamor meꝰ: ⁊ oīm filiorū meorū patriarcharū ⁊ ꝓphetarū clamātiū ī hoc limbo: ⁊ expectātiū aduentū tuū: vt liberes nos iſte inquā clamor veniat ad te / ⁊ ad aures tue: ⁊ veni ad liberādum nos de iſto lacu. Nā huc uſq; oēs clamarunt ad te. Nā Abrahā deſiderauit videre diē tuū / ⁊ Iſaac: et Jacob cū dicit. Nō auferet ⁊c. ⁊ Anna / ⁊ Samuel / ⁊ Daniel / ⁊ Dauid / ⁊ Eſaias cum dicit. Utinā dirūperes celos et deſcēderes ⁊c. Iſte ergo clamor oīꝫ noſtrū q̄ eſt clamor meus: qꝛ ꝓpter pctm̄ meū / veniat ad te. Et rogo ne auertas faciē tuā a me: differēdo aduētū tuū: qꝛ in quacūq; die tribulor: ⁊ ꝑ totū tp̄s ſuꝫ in cōtinua tribulatiōe ⁊ pena ⁊ miſeria ī corpore ⁊ aīa: ⁊ vbiq; ꝑ totū orbē. Et ſicut in quacūq; die ⁊ cōtinue tribulor: ita ꝯtinue oro ⁊ inuoco. ergo in quacūq; die inuocauero inclina ad me aurē tuā et velociter exaudi me: ⁊ veni ī carnē ad liberādū me:

Not. de lapſu ade.

Quia defecerunt ſicut fumus dies mei: et oſſa mea ſicut cremium aruerunt.

¶ Hec eſt ſcða pars: in qua iſte pauper anxius expoliatus / ꝑcuſſus / ⁊ plagatꝰ a diabolo / vt moueat Chriſtū ſaluatorē ad veniēdū ⁊ ꝓperandū aduentū ſuū ⁊ liberandū ipm; detegit ⁊ oſtēdit ipſi ⁊ narrat totū infortuniuꝫ ſuū ⁊ miſerias ſuas oēs; q̄ ſibi ex pctō ſunt inflicte intrinſecꝰ ⁊ extrinſecꝰ: taꝫ corporales q̄ ſpūales. Uñ iſte diciť pauper inquantū fuit expoliatꝰ oībꝰ bonis gratuitis: ⁊ diciť anxius rōne penarū ⁊ tribulationū qbꝰ eſt afflictꝰ. ¶ Deflet ergo Adā hic ſuā paupertatē ⁊ anxietatē. Primo qꝛ ꝑdidit immortalitatē: ⁊ factus eſt de neceſſitate mortalis. Ideo dicit / Qꝛ defecerūt ſicut fumꝰ dies mei. Scðo qꝛ deditus ⁊ expoſitus eſt diuerſis infirmitatibꝰ corporalibꝰ. ideo ſubdit. Et oſſa mea ſicut cremiū aruerūt. Tertio qꝛ ꝑcuſſus eſt in appetitu: fomite cōcupiſcētie. ideo dicit. Percuſſus ſuꝫ. Quarto debilitatꝰ eſt in oībus potentijs aīe cognitiuis et naturalibꝰ. ideo ſubdit Ut fenū arui. Quinto ſubiectꝰ eſt laboribꝰ ad acquirendū victū. iđ ſubdit. A voce gemitꝰ. Sexto fuit expulſus a paradiſo ⁊ relegatꝰ et exul in hac valle miſerie. ideo ſubdit. Similis factꝰ ſum pellicano. Septimo fuit traditus ꝑſecutionibꝰ diuerſorū hoīm. iđ ſubdit. Tota die exprobabant mihi ⁊c. Octauo quod fuit infeliciſſimū: de alta felicitate deiecit ipm in infimā miſeriā. ideo ſubdit. Quia eleuans alliſiſti me. Quia quāto altius eleuauerat deꝰ eū ꝑ gratiā / tāto maiori lapſu alliſus decidit. ideo ſubdit. ꝙ ſicut dies ꝑ preſentiā ſolis erat clara: ⁊ ꝑ abſentiā vertitur ī vmbrā: ita Adā fuit in gloria ⁊ felicitate dum deus fuit ipſi p̄ſens: ſed pulſus a facie dei declinauit in vmbrā miſerie. Et ſicut fenū viret ⁊ creſcit in vere ⁊ eſtate ex p̄ſentia ſolis: ſꝫ in autūno ⁊ hyeme aret ⁊ deſiccať ꝑ elongationē ſolis: ita Adā aruit a viriditate proſperitatis ⁊ felicitatis per abſentiaꝫ dei. Sed oportet qđ oīa iſta per ſingula declareť. Primo ergo iſte hō myſticus deflet immortalitatē quā perdidit: ⁊ mortalitatē in quā incidit: dicens. Quia defecerunt ſicut fumꝰ dies mei. Quaſi dicat O xp̄e veni et libera me a b hac mortalitate: ⁊ redde mihi imortalitatē quā perdidi. Nā ego fui creatus imortalis: qꝛ poterā non mori. Sꝫ ex pctō taliter factus ſum mortalis qđ habeo neceſſitatē moriēdi. Et ſic dies mei ſicut fumus ſucceſſiue defecerūt. Nā ſicut fumus tantū durat: quantū durat liguū cōbuſtibile: ſꝫ conſumpto ligno ꝑ ignē deficit fumus et euaneſcit: ita vita et dies hoīs deficiunt paulatim / cōſumpto corpore ꝑ morteꝫ: ⁊ exhauſto humido radicali. Et hec eſt p̄ma miſeria: in quam incidi ꝑ pctm̄. Scða miſeria ī quā incidi fuit: quia ſubiectus fui infinitis infirmitatibꝰ ⁊ egritudinibus: qꝛ oīa oſſa mea ſicut cremiū aruerūt. Nā ſicut cremiū carnis dū frigiť ī patella vel aſſať ad ignē cōtinue ꝑdit humidū naturale ⁊ ſic aret: ita hō cōtinue ꝑ calorē extraneū ⁊ itraneū p̄ter naturā perdit humiduꝫ radicale: ⁊ alterant eiꝰ hūores. Et ſic icidit ī diuerſas īfirmitates ⁊ areſcit vſq; ad mortē

pſal. tēra. / viij. q. ſ. cum verſu aduerſitas. / Adam deflet ſuam paupertatem.

Percuſſus ſum vt fenū ⁊ aruit cor meū: quia oblitus ſum comedere panē meum, A voce gemitus mei: adheſit os meū carni mee.

¶ Hic ponit tertiū dānū. Quia ꝑcuſſus eſt in ſenſualitate veneno cōcupiſcētie: intantū ꝙ potentie fuerūt vulnerate ⁊ debilitate ⁊ prone ad cadendū: ⁊ nō ſufficiētes reſiſtere malo: nec agere bonum. Et ſic claudicat liberū arbitriū. Sicut fenū ꝑcuſſū nimio ardore ſolis ⁊ ſectū a radice aret: ita hō eiectꝰ agrā ⁊ ꝑdita originali iuſtitia aruit perdēs virorē grē. Jđ ait. Percuſſus ſum ex dei ſnīa: ſicut percutiť fenū qñ falce ſecať a prato. iđ aruit cor meū. Et dat cām quare / ⁊ vñ hoc dānū: ⁊ dicit. Quia oblitus ſum comedere. quaſi dicat. Quia trāſgreſſus ſuꝫ preceptū dñi. Nā deus aſſignauit oēs arbores in panē ⁊ cibū ad ſuſtētandū vitā: dicens. De omni ligno qđ eſt in paradiſo comedes p̄terq̄ de arbore ſcientie boni et mali: qꝛ qua hora comederis ⁊c. Sed ego cōtēnēs p̄ceptū dñi / oblitꝰ ſum comedere panē meū. i. cibū mihi licitū aſſignatū: ⁊ comedi illicitū et vetitū. ideo ex ſnīa dñi venerunt mihi oīa p̄dicta mala. Nā ilico audiui vocē dedicentis. Adā vbi es: ⁊ audiui ſnīam a deo mihi datā dicentē. Quia audiſti vocē vxoris tue: iđ maledicta terra in opere tuo. tribulos ⁊ ſpinas germinabit tibi ⁊ in ſudore ⁊c. Et iſta ſnīa fuit vox gemitus ⁊ fletꝰ ⁊ infortunij ⁊ pene mee. Et ſic ilico ex iſta voce gemitus mei q̄ fuit diuina ſnīa / adheſit os meū carni mee: ex infirmitatibus ⁊ aduerſitatibus ⁊c.

Similis factꝰ ſum pellicano ſolitudinis: ⁊ factꝰ ſuꝫ ſicut nicticorax in domicilio.

¶ Quartū dānū fuit exiliū ab illa paradiſo dliciarū in hac valle lachrymarū. Nā ego q̄ ibi erā in ſocietate ⁊ colloquio ⁊ familiaritate angelorū expulſus ſum inter beſtias perdēdo locū mihi debitum ex grā. Et ſic fui factꝰ ſimilis pellicano ſolitudīs vagās ꝑ deſertū. Nā ſicut pellicanus fugit ſocietates hoīm: ita ego ſocietatē angelorū ꝓpter peccatū meū. Et etiā factus ſum in hoc exilio / ſicut nicticorax in domicilio. Litera Hieronymi hꝫ: Factꝰ ſum quaſi bubo ſolitudinū. Nicticorax aūt grece interpretať coruus nocturnꝰ ſiue noctua latine. noctua eñi non valens ſuſtinere lumen ſolis abſconditur in foraminibꝰ muror in die / ⁊ q̄rit victuꝫ. Ita ego nō valens videre lumē veritatis / fugio lumē ſolis ⁊ oīs virtutis / ⁊ gradior in nocte ⁊ in tenebris peccatorū / ſemꝑ fugiēdo lumē / ⁊ eligēdo ignorātiaꝫ / et omne malū / iudicādo bonū malū: ⁊ malū bonū / ex mala inclinatione ⁊ ignorātia ꝓpter pctm̄: qꝛ non ſolū ſum ꝑcuſſus in potētijs cognitiuis / ſꝫ etiam in appetitiuis. Iteꝫ ſi noctua exit a domicilio in die / tūc oēs paſſeres congregati conantur ipſi eruere oculos. Ita dū hō exit in lucē / vt aliq̄d boni agat: oēs diaboli cōgregant ad tentādū eū / ⁊ auferēduꝫ ipſi lumē fidei ⁊ charitatis. vt ptꝫ Matthei. xij. qꝛ tunc aſſumit ſeptem alios ſpūs nequiores ſe ⁊c. Et ideo ait hic propheta. Factus ſum ſicut nicticorax: contra quē oēs aues inſurgūt: ita cōtra me oēs tētationes diaboli ⁊c. Pellicanꝰ eſt auis in ſolitudine egypti latitās: que ꝓprios filios interficit. Sed merore ducta ⁊ mutata ꝓprio roſtro trahit ſanguinē a pectore ⁊ latere ſuo: ⁊ effundit ſuper filios. Et ſic reſuſcitat ⁊ viuificat eos. Ita Adā ꝓpter pctm̄ interfecit oēs poſteros ſuos. Sꝫ ſecūdus Adā qui eſt Chriſtꝰ / aſſumpta humanitate ꝓprio ſanguine oēs viuificauit. Ideo Dauid in ꝑſona ipſius primi Adā dicit. Similis factus ſum pellicano occidēdo oēs filios meos: quia ſnīa mortis ꝑ me trāſiuit in oēs. Et factꝰ ſū ſicut nicticorax in domicilio: odiēs ⁊ fugiēs lucē: quē ſemper demones perſequūtur ⁊ obſcurāt in tenebris peccatorum ⁊ ignorantie.

xl. diſ. c. adā. / Nicticorax qd interpretatur.

Vigilaui: ⁊ factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

¶ Hic ponit ſextū dānū. qui eſt cōtinuus labor in ſudore vultus ꝓpter victū acquirendū: quia oportet vt homo ſit in cōtinua vigilia ⁊ motu ſicut paſſer ſolitarius qui habitat in tecto. i. in tegulis domorū: ſub quo cōficit nidū: ⁊ ſemꝑ querit eſcā pro ſe ⁊ pro filijs cū periculo. Ita ego ſemper vigilaui querēdo victū pro me ⁊ filijs meis: cū potuiſſeꝫ eē immunis a ſolitudine tali: ſi non peccaſſem: qꝛ terra libere ⁊ abſq; labore ferebat mihi cibū ⁊ victū. Nunc autem in ſudore veſcor pane.

xl. di. c. illud. ⁊ c. ſeq.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui laudabant me aduerſum me iurabant.

iij. q. i. nihil dubiū.

Quia cinerem tanq̄ panem mādu cabam ⁊ potuꝫ meum cū fletu miſcebam.

A facie ire indignationis tue: quia eleuans alliſiſti me.

diſt. l. c. ſi quis diaconus.

¶ Ponit ſeptimū dānū. que eſt continua ꝑſecutio ab extraneis et alienis hoibus ⁊ ꝓximis. Nā ſemꝑ hō patitur ꝑſecutiōes: ⁊ emulatiōes / ⁊ inuidiaꝫ / et exprobatiōes occultas: ⁊ manifeſtas ab amicis fictis. Jđ dicit de inimicis. Tota die. i. ſemper exprobrabāt mihi iimici mei opprobria iferēdo. Et amici mei ficti q̄ in p̄ſentia laudabāt me poſtea in abſentia aduerſū me iurabāt. i. cōiurabāt falſa imponēdo / ⁊ dāna ꝓcurādo. ¶ Quia cinereꝫ. Hic ponit octauū defectū: qꝛ ſemꝑ hō eſt ī cōtinuo dolore: cui veniūt vndiq; aduerſitates aut īfirmitates: intātū ꝙ cōtinuꝰ dolor nō ſinit eſſe felicē. Et ſic nec in vi

gilia: nec in ꝑdio qͥs pōt eē ſine fletu ⁊ merore. idō ait. q: cinere. i. amaritudine tanq̄ panē māducabā: ⁊ potū ⁊c. i. amaritudo erat mihi cibꝰ / ⁊ fletꝰ mihi potꝰ a facie ire tue. i. a facie punitiōis q̄ eſt effectꝰ ire ⁊ idignatiōis tue: dū cōſidero iraʒ tuā ꝯ me: q: eleuās alliſiſti me: q: quātū me ī dignitatē eleuaſti ⁊ expuliſti ī illa felicitate paradiſi: tantū poſtea me alliſiſti dū a padiſo expuliſti: q: quanto fuit altior aſceſus tāto fuit grauior lapſus in miſeriā. Et eſt aduertēdū ꝙ iſti duo verſus poſſunt exponi de humana pnia. vt ſit ſenſus. Ego patior hmōi. defectus ⁊ penam: vñ oportet me facere pniam ꝓ pctō Quia. i. quapropter cinerē tanq̄ panē māducabā i. amaritudinē ⁊ cōtritionē ī corde. ⁊ potū meū cū fletu miſcebā in ſatiſfactionē ꝓ reatu. Et hꝰ a facie ire tue: q: eleuās ⁊c. Ulteriꝰ eſt aduertēdū ꝙ oēs iſti quinq̄ verſus pnt referri ꝑſonalr̄ ad ipm̄ Dauid vt dicat. Similis factꝰ ſum pellicano ſolitudinis: et ſicut nicticorax ī domicilio fugiēs a facie Abſalon filij mei: ⁊ vigilaui ꝑ mōtes ſicut paſſer: ⁊ inimici. ſ. Semei ⁊ alij tota die exprobrabant mihi dicendo. Egredere vir ſanguinū. ⁊ Achitofel: ⁊ ceteri q̄ añ laudabāt me in facie poſtea aduerſū me iurabāt. ⁊ tūc oia poſſunt figuralr̄ exponi de Chriſto cuius figuram gerebāt. Itē oia ꝑdicta verba poterat dicere populus dei: exiſtēs in perſecutiōe Antiochi ⁊ captiuitate Babylonica. Et idō quomodocunq̄ et pro quocunq̄ exponantur oia predicta: vnuſquiſq̄ poteſt dicere verſum qui ſequitur.

hꝰ. di. c. ꝑſci. **Dies mei ſicut vmbra declinauerunt: et ego ſicut fenum arui.**

¶ Nā ſicut ꝑſente ſole oia viuūt: ⁊ aer dr̄ viuereq: eſt illuminatus: ⁊ herbe aliq̄ tantū viuūt quātū ſol eſt preſens: ⁊ ſole abſente ſtatim mortificant ⁊ inclinant: vt pꝫ de flore cucurbite / ⁊ de herba ſolis: ita ſit in vita hūana: nā tantū hō viuit quātū deꝰ vitā influit ipſi grām dedit: ⁊ intantū bñ opat inquantū influit ipſi grām deus: ⁊ intantū ꝓſperat iquātū ipſi fauet: ſed ſi deꝰ auertit ab eo oia bona deficiūt: ⁊ ſic deficit ⁊ inclinat ſicut vmbra. Et idō ait ꝓpheta in ꝑſona vniuſcuiuſq̄: q: eleuās alliſiſti me a te abijciēdo: idō dies mei nō ſolū vite: ſʒ etiā proſperitatꝭ tanq̄ vmbra declinauerūt ⁊ defecerūt deficiēte ſole: ⁊ ego ſicut fenū arui: deficiēte mihi humore grē poſtq̄ fui a te abiectꝰ ⁊ ſeparatus ꝑ pctm̄. Et ſic pōt expōi tota pars huiꝰ pſalmi ſupradicta de quolibet penitēte qui ꝑ pctm̄ incidit in oēs miſerias ſpūales ſupradictas. ideo iſte pſal. ponitur. v. inter ſeptē pſalmos pniales: ſed in veritate ſenſus ꝓpheticus eſt ꝑncipalr̄ intentus a propheta.

de ꝑſe. diſ. ij. c. vl. ꝑpe. di. iij. c. q: diuinitatis natura **Tu aūt dñe ineternū ꝑmanes: ⁊ memoriale tuum in gñatione ⁊ generationem.**

Tu exurgēs miſereberis Sion: q: tempus miſerendi eius: quia venit tempus.

¶ Poſtq̄ ſuperius iſte paup explicauit querelā ⁊ miſerias ſuas: in hac tertia parte querit remediū ⁊ inuocat ſecūdū Adā celeſtē. ſ. Chriſtū qui eſt deꝰ ⁊ hō: ⁊ per conſequens eternus ſcdm̄ diuinitatē: vt veniat ad liberādū eū ab oi miſeria: ⁊ reſtituat ipſi īmortalitatē ⁊ vitā eternā. vñ duo facit: pmo facit qd̄ dictū eſt. ſcdo pmittit grās agere ꝓ bñficijs receptis. ibi. Scribant. Dicit ergo ad primū. lʒ ego. ſim effectꝰ mortalis ꝓpter pctm̄: ⁊ tu aūt dñe Jeſu Chriſte ineternū manes inquātū deꝰ / et memoriale tuū in gñatione ⁊ generationē: ideo potes me a morte ⁊ a penis liberare. Et tu exurgēs. ſ. i. veniens in carnē: ⁊ etiā exurgēs a mortuis poſt paſſionem miſereberis Sion. i. toti eccleſie credentiū / eos a morte ⁊ captiuitate liberando: q: iam venit tempus miſerendi eius. ſ. Sion ſicut ab eterno.

Quoniam placuerunt ſeruis ſuis lapides eius: ⁊ terre eius miſerebuntur. trꝰ. q. i. c. poſt mor. ſ. q. i. minu.

Et timebunt gentes nomen tuū domine ⁊ omnes reges terre gloriam tuam.

Quia edificauit dominus Sion: ⁊ videbitur in gloria ſua. ⁊. xxiij. q. ſ. lodꝭ

Reſpexit in orationem humiliū: ⁊ nō ſpreuit precem eorum. xxxvij. di. c. ſedulo

Scribātur hec in generatione altera: ⁊ populus qui creabitur laudabit dominū. xv. q. i. reuerētiam.

¶ Ad cuiꝰ itellectū eſt notādū / ꝙ illa ciuitas Siō ſiue Hierl'm quā Chriſtꝰ erat edificaturꝰ ꝑ totum orbē nō erat conſtruēda ex lapidibꝰ mortuis ſicut erat illa ciuitas terrena Hierl'm: ſed ex lapidibꝰ viuis / ſcʒ ex fidelibꝰ ꝯuerſis ꝓ maiori parte de pplo gētili / q̄s lapides debebāt apl'i eligere ⁊ adaptare in ſua ꝑdicatiōe: ⁊ ex talibꝰ erat ecclia ꝯſtruēda: q̄ quidē lapides fuerūt edificati ⁊ cōpaginati ſuper fundamētū apl'orum ⁊ ꝓphetaꝝ. Uñ zacha. Et ſaluabit eos dñs deꝰ eoꝝ in die illa vt gregē ppli ſui q: lapides eleuabunt ſup terrā. Ex quibꝰ pꝫ ꝙ tales lapides maxime erāt excidēdi ꝑ apl'os de pplo gētili: ex q̄bꝰ debebat edificari iſta ciuitas Siō toto orbe diffuſa: ⁊ hoc eſt qd̄ dicit. Qm̄ lapides eiꝰ. lapides huiꝰ ciuitatꝭ placuerūt ſuis: tuis aplis ad edificiū eccl'ie. Et idō apl'i miſerebunt terre ppli gētilis: ⁊ tūc gētes timebūt nomē tuū dñe: ⁊ oēs reges terre timebūt gl'iam tuā: q: ex iſtis lapidibus dñs Jeſus xp̄s edificabit Siō. i. eccl'iam ſuaʒ: ⁊ ſic videbit in gl'ia: ſynagoga ⁊ Judeis ſupbis cecis ⁊ obſtinatis / reprobat: q: dñs Jeſus xp̄s reſpexit in orōnē humiliū gētiliū: q: ꝑ fidē fuerūt humiliati. Et Chriſtꝰ nō ſpreuit precē eoꝝ: īmmo admiſit eos ad fidē: ⁊ ꝑ baptiſmū regenerauit: ⁊ iudeos reprobauit: ⁊ idō hec myſteria redēptōis ſcribent ⁊ memorabunt in altera gñatione. ſ. i. religiōe chriſtiana: ⁊ idō ille ppl's chriſtianꝰ q̄ creabit ⁊ regenerabitur / laudabit dñm in Chriſto redēptore ſuo: ⁊ aget gratias in teſt. no. ꝓ bñficijs receptis i ſua redēptiōe: de quibꝰ feſta celebrabit. Ex his pꝫ ꝙ Dauid non loquit de ipſa Sion ⁊ Hierl'm materiali q̄ iā erat edificata ex lapidibꝰ mortuis: ſed loquit de Hieruſalē ſpūali toto orbe diffuſa: q̄ ꝑ Chriſtū erat edificanda ex lapidibus viuis excīſis ex vtroq̄ pplo.

Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo: dominus de celo in terram aſpexit. xv. q. i. c. ſtatuimus.

Ut audiret gemitus compeditorū: vt ſolueret filios interemptorum.

Ut annuncient in Sion nomen domini: ⁊ laudem eius in Hieruſalem

In conueniendo populos in vnum: ⁊ reges vt ſeruiant domino.

¶ Hic enumerat beneficia ꝓ quibꝰ populus xp̄ianus hodie laudat Chriſtū cū deo patre. Primo. q: cū eſſet deꝰ eternus in ſinu patris / ꝓſpexit de celo excelſo ⁊ ſancto ſuo. i. de altitudine ſue maieſtatus in terrā: vt audiret gemitus cōpeditoꝝ exiſtentiū in carcere inferni. ſ. ſanctoꝝ patrum in limbo expectātiū: ⁊ vt ſolueret filios interēptoꝝ. i. patrū dānatoꝝ: vt tales gētiles ſoluti a pctō ⁊ ad fidē conuerſi annūcient ſiue annūciarent laudē dñi in Siō ⁊ Hierl'm. i. vt annūciarent ⁊ profiterent legē euāgelicā in eccl'ia Chriſti toto orbe diffuſa. In cōueniendo populos in vnū ⁊ reges vt ſeruiant dño. i. vt cōuenirēt populi Judeoꝝ ⁊ gētiliū ⁊ oēs reges terre in vnū baptiſmū ⁊ vnā fidē ⁊ ſeruirēt vni deo in ſubſtantia et trino in perſonis: ⁊ adorarēt vnū Chriſtū deum ⁊ hominē adoratione latrie.

Reſpondit ei in via virtutis ſue: paucitatem dierū meorum nuncia mihi.

Ne reuoces me in dimidio dierū meorū: in generatione ⁊ generationem anni tui.

¶ Nota ꝙ iſte paſſus eſt valde difficilis ſcdm̄ trāſlationē noſtrā ad ordinandū ⁊ cōcordandū cū litera precedēti ⁊ ſubſequēti: ⁊ hoc accidit q: litera noſtra eſt differēs ab hebraica prout nūc eſt pūctuata. nā illa litera dicit. Cū congregati populi ſimul: ⁊ regna vt ſeruiāt dño. ſequit. Afflixit in via fortitudinē meaʒ abbreuiabit dies. dicā deꝰ ne rapias me in dimidio dierū. tūc litera videt magis plana q: videt eſſe vox huiꝰ pauperis cū ſuperiori ſnia repetendo miſeriaʒ ſuā. Afflixit dñs fortitudinem meā in hac via: ⁊ abbreuiauit dies meos faciendo me miſerū ⁊ mortalē. Sed ego dicā. O deꝰ meꝰ ne rapias me in dimidio dierum meorū: ſed fac me videre Chriſtū anteq̄ moriar. Et tunc iſta l'ra eſſet ſatis plana. Trāſlatio aūt nr̄a dicit. Reſpondit ei in via virtutis ſue: paucitatē dierū meorū nūcia mihi: ⁊ ne reuoces me dimidio dierū meoꝝ. quā literā beati Aug. ⁊ Caſſiodorus ſequētes ipſam exponūt anagogice ꝓ deſiderio vite eterne. vñ dicūt ꝙ eccl'ia ſiue ppl's xp̄ianus reſpondit ei. ſ. Chriſto: in via virtutis ſue. ſ. obediuit ⁊ ipleuit eiꝰ volūtatem in via virtutis ſue. i. ambulādo in lege euangelica q̄ eſt via virtutis dei. Et ſic ſeruādo legē euāgelicā reſpondit Chriſto ⁊ eius volūtati: ſicut ager bonꝰ ⁊ vber reſpondet votis agricole cū bene fructificat. Et qd̄ ſequit. ſ. paucitatē dierū meoꝝ nūcia mihi: referſt ad deſideriū vite eterne: q: iuſtꝰ cupit diſſolui in breui ⁊ eſſe cū Chriſto. Ne reuoces me. i. ne tardes me vocare ad te: quia iſta vita breuis eſt reſpectu tue: q: anni tui ſunt eterni in gñatiōe ⁊ generationē Uerūtamē lʒ hec ſnia ⁊ itelligentia beati Aug. ſit vera ⁊ ſubtiliſſima: tamē nō eſt omittenda expoſitio ꝓphetica. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiā eſt aduertendū. ꝙ oēs ſancti pr̄es ve. te. ſ. Abraham Iſaac ⁊ Iacob ⁊c. ꝯfracti longa miſia: ⁊ captiuitate / cū grādi effectu deſiderabāt accelerari aduētū xp̄i / vt eos liberaret: et viderēt mirabilia opa xp̄i vñ dicit Chriſtus Mat. xj. ⁊ Luce. Idō multi reges ⁊ ꝓphete voluerūt videre q̄ vos videtis: ⁊ nō viderūt. Et ideo Simeon ⁊ zacharias cū magno affectu deſiderauerūt videre Chriſtū dñi anteq̄ morerent. Et ſic accepit Simeon reſpōſum: non viſurū ſe mortē niſi priꝰ videret dñm. Luce. ij. Ex quo pꝫ ꝙ vnuſq̄ſq̄ ſanctorū patrū deſiderauit videre xp̄i anteq̄ moreret. His habitis: ly reſpōdit ei / dupliciter pōt exponi. Uno modo ꝙ referat ad Chriſtū: cōtinuatio cū litera ſuperiori. vt ſit ſenſus. ꝑ populus qui creabit laudabit dñm multipliciter. Pmo q: dñs ꝓſpexit de celo: ⁊ audiuit gemitꝰ compeditorū. Scdo q: ſoluit filios interēptorum. Tertio q: iam reges ⁊ ppl'i cōuenerūt in vnū vt ſeruiāt dño. Quarto q: Chriſtus reſpōdit ei. i. iſti hoi myſtico / iuxta votū ⁊ deſideriū ſuū. Naʒ iſte hō ſemꝑ rogando dicebat. O dñe nūcia mihi paucitatē dieꝝ meorū. q̄ſi dicat: abbreuia aduētū tuū: ⁊ veni ad liberādū me. Et ne reuoces me in dimidio dierū meorum i. nō tollas me de hac vita: ſed videā aduētū tuum anteq̄ moriar. Sed dñs reſpōdit deſiderio ſuo: q: iam venit ſicut ꝓmiſit. Et ſic reſpōdit ⁊ ſatiſfecit ei in via virtutis ſue. i. in lege euangelica: ⁊ in tpe incarnatiōis que dr̄ via virtutis Chriſti. Pōt etiam iuxta eundē ſenſum ſic ordinari litera. ſ. dñs reſpōdit ei. ſ. eccl'e ⁊ ſatiſfecit ipſi iuxta votū ⁊ deſideriū ſuū: ⁊ hoc pꝫ in cōueniēdo ppl'os in vnū. i. q: oēs ppl'i ⁊ reges gētiū cōuenient ⁊ cōgregabunt i vnū / vt ſeruiāt dño noſtro Jeſu xp̄o. Sed q: hoc ꝓuiderat Dauid in ſpū / cōuerſus ad Chriſtū petit accelerari eius aduentū: anteq̄ moriat. Ideo dicit: ⁊ ſubdit. O dñe Jeſu Chriſte ne reuoces me in dimidio dierū meoꝝ. i. non moriar ego ante aduentū tuū: ſʒ nūcia mihi paucitatē dierū meoꝝ. i. abbreuia dies aduētus tui: ⁊ reuela mihi aduentū tuū: ⁊ ne differas ipm̄: q: dies mei ſunt pauci ⁊ breues: ſed tu es eternus ſcdm̄ diuinitatē. qd̄ pꝫ. Nā tu in initio terrā fundaſti ⁊c. Similiter cū eccl'ia eſſet in magna anxietate tēpore tyrānoꝝ / rogabat Chriſtū: ne annihilaret eā in dimidio dieꝝ ſuoꝝ: ſed permiteret eā creſcere: vſquequo oēs gētiles venirēt ad fidē: ⁊ oēs crederent euangelio. Sʒ xp̄s reſpōdit ei ⁊ ſatiſfecit iuxta petitionē ſuā. Nam tēpore Cōſtātini eccleſia fuit liberata a ꝑſecutiōibꝰ: ⁊ oēs venerūt ad fidē: et ſic ppl's qui fuit creatus / ⁊ regeneratus laudauit dñm. Nā reges ⁊ ppl'i cōuenerūt in vnum ad ſeruiēdū dño poſt Cōſtātinū. Et ſic xp̄s reſpondit eccleſie iuxta petitionē ⁊ votū ſuū. Alio modo pōt exponi iuxta eandē ſniaʒ referēdo ly rñdit ad ipſam eccleſiā: vt ſit ſenſus. iſte hō myſticꝰ et tota eccl'ia ante aduētū Chriſti multotiēs rogādo ⁊ clamādo reſpōdit ⁊ dixit ipſi Chriſto. O xp̄e nūcia mihi paucitatē dierū meorū in afflictione poſitorū. ⁊ ne reuoces me: ſʒ veni ad liberandū anteq̄ moriar. Et hoc dicit Abrahā qñ deſiderauit videre diē dñi Et Moyſes qñ dixit. Mitte quē miſſurus es Exo. xxxiij. Hoc idē dicit Dauid qñ dixit. oſtende faciem tuā ⁊ ſalui erimus pſal. lxxix. ⁊ Eſa. cū dixit. Utinā dirūperes celos ⁊ deſcēderes. ca. lxiiij. Ex quo pꝫ ꝙ oībus iſtis reſpōdit Chriſtꝰ qñ venit: q: audiuit voces eorū: ⁊ ſimiliter ꝑ oppoſitū ipſi reſpōdebant Chriſto: cū clamabāt: ⁊ inuocabāt eū. Nam multotiēs in ſacra ſcriptura ponit reſpōdere ꝓ rogare: vt pꝫ Matth. xvj. Reſpōdēs Petrꝰ dixit ad Jeſum. Bonū eſt nos hic eſſe. Reſpōdere pro rogare. ¶ In generatione ⁊ gñationem. Hic pbat ꝓpheta: ꝙ ſolus Chriſtꝰ poterat redimere genꝰ humanū: ⁊ venire ad liberandū ipſū: ⁊ reſtituere ipſi imortalitatē: ⁊ dare ipſi vitā eternā: eo ꝙ xp̄s eſt eternꝰ: ⁊ ipſa vita ꝑ eſſentiā inquātum deꝰ: ⁊ ꝑ cōſequēs prebere poteſt alijs vitā. Nā tēpus ꝓcedit ab euo: ⁊ eſt effectus eternitatis: ⁊ euum in

quo ſunt ſancti in patria/fluit ab eternitate.

Heb. j. Initio tu domine terram fundaſti: ⁊ opera

c. manuum tuarum ſunt celi.

Ipſi peribunt tu autem permanes: ⁊ om-

ibidē nes ſicut veſtimentum veteraſcent

Et ſicut opertorium mutabis eos ⁊ muta

lvj. di. ca. naſci. buntur: tu autem idem ipſe es: ⁊ anni tui non deficient.

Filij ſeruorum tuorum habitabunt: ⁊ ſe-
men eorum in ſeculum dirigetur.

¶ Dicit hic ꝓpheta i pſona hoīs myſtici. O xp̄e veni: ⁊ libera nos ab hac mortali miſeria: qꝛ tu ſolus potes hoc facere/⁊ recreare genꝰ hūanū: qꝛ tu creaſti celos: ⁊ es eternꝰ. Nā in gn̄atione ⁊ gn̄ationē ſūt anni tui. Nā initio tu dn̄e terrā fundaſti: qꝛ oīa ꝑ verbū facta ſūt: ⁊ opa manuū tuarū ſunt celi. ergo tu p̄ceſſiſti celū: et ſuccedes. Nā ipſi peribūt: lꝫ nō quo ad ſubſtantiā: ſꝫ quo ad motū ⁊ opationem: qꝛ ceſſabūt moueri. Et iō dicenꝰ corrūpi ⁊ perire non ſimpliciter: ſꝫ ſcōm qd/quo ad opationē. Naꝫ alteratio dꝛ generatio ⁊ corruptio ſcōm qd: vt ptꝫ primo de gn̄atiōe. Tu aūt xp̄e ꝑmanebis in corpe glorificato: ⁊ imortalis: ⁊ icorruptibilis: ⁊ inalterabilis. Et anni tui. i. duratio nō deficiet: ⁊ ſicut tu manebis imortalis: ita ⁊ mēbra tua: q̄ participabunt gl'iam capitis. ⁊ ideo nō ſolū ſerui tui apl'i: ſꝫ etiam oēs filij ſeruoꝝ tuoꝝ. ſ. oēs fideles q̄s apl'i in xp̄o genuerunt ꝑ baptiſmū/habitabūt i iſta Siō ꝑ gratiaꝫ: ⁊ in ſupna ꝑ gl'iam: ⁊ ſemē eoꝝ. i. oēs fideles ſequētes fidē illoꝝ/dirigenꝰ in ſcl'm ad gl'iam. quaſi dicat iſte pauper. O xp̄e lꝫ tu ſis hō de matre ex tēpore natus: tñ tu es deus ab eterno ex p̄re gn̄atꝰ: qꝛ in initio tp̄is mūdū creaſti: ⁊ terrā fundaſti: ⁊ celos formaſti. ideo qꝛ hō potes pro me pati: ⁊ miſerias meas ſubleuare: ⁊ qꝛ es deus potes mihi peccata remittere: ⁊ ſicut creaſti me: potes me recreare: ⁊ regn̄are. Et ſicut formaſti ⁊ creaſti celos ⁊ totum mundum ex nihilo: ita potes nouū mūdū. ſ. eccl'iam ſpūalē edificare ex lapidibꝰ viuis ⁊ hoīes renouare. Et qꝛ es eternꝰ: qꝛ ineternū ꝑmanes: ⁊ anni tui erūt/⁊ ſūt/⁊ fuerūt in ⁊ gn̄atiōe gn̄ationē. i. eterna liter: iō potes mihi imortalitatē quā ꝑdidit: retribuere ⁊ vitā eternā cōdonare. Hāc literā huiꝰ pſalmi adducit apl's ad Hebꝛ. j. ad probādū q̄ Chriſtus q̄ locutꝰ eſt in nō. te. eſt idē deꝰ q̄ dedit legē Moyſi: ⁊ locutꝰ eſt ꝑ ꝓphetas: ⁊ creauit oīa. Hec eſt ergo ſn̄ia ipſiꝰ ꝓphete in h̄ pſal. in q̄ introducit Adaꝫ deflentē caſum ſuū: ⁊ redēptionē/⁊ remiſſionē futurā ꝑ xp̄m poſtulantē. Sed qꝛ vnuſqſq; pctōꝛ pōt recuperare ꝑ pn̄iaꝫ grām quā ꝑdidit per culpā ad iſtar ipſiꝰ Ade: q̄ qd ē pn̄ia hꝫ virtutem ex paſſione Chriſti: ideo eccl'ia ordinauit iſtū pſal. in q̄nto loco inter ſeptē pſal. penitētiales: et nō ſolū tota eccleſia: ſed vnuſquiſq; peccator debet dicere frequēter hūc pſalmū pro remiſſione peccatorum ſuorum

Benedic aīa mea dn̄o: ⁊ oīa que intra me ſunt nomini ſctō eiꝰ.

xv. q. j. reuerſi vini ⁊ cōſe. xi. ij. c. iteraſ. Benedic aīa mea domino: et noli obliuiſci omnes retributiones eius.

¶ Titul/Ipſi Dauid ſine additione. Ex quo ptꝫ q̄ Dauid fecit hūc pſal. ⁊ eſt de illis q̄s fecit ad laudādū dn̄m: vt dictū eſt pſal. xcv. Ad cuius intelligētiā eſt notādū: q̄ poſtq̄ Adā myſticꝰ defleuit caſum ſuū: ⁊ explicauit miſerias: a quibꝰ liberatꝰ eſt per Chriſtū/iam Dauid in hoc pſal. ⁊ in ſequētibus introducit eundē Adā benedicentē ⁊ laudantē deū: ⁊ agentē grās ꝓ bn̄ficijs. Et hoc facit ꝑ. vij. pſal. ſequentes. Nā in iſto pſal. agit grās ꝓ bn̄ficio redēptiōis: ⁊ remiſſionis pctī: ⁊ ſic laudat deū de ſūma mīa: in quo duo facit. Nā pꝛio excitat ſeipm̄ ad laudē dei. Scōo inuitat naturā euangelicā. ibi. Dn̄s in celo. ¶ Quātū ad p̄mū eſt aduertendū q̄ iſta tota p̄ma pars eſt quoddā ſoliloquiū: in quo iſte homo myſticꝰ introductꝰ ad loquendū/alloquiꝰ aīaꝫ ſuā excitādo eā ad laudandū deū de mīa ⁊ de beneficio redēptiōis: agēdo grās qꝛ ꝑ ſuā paſſionem ⁊ reſurrectionē liberauit eū de ſex penis ꝑpetratꝰ ex pctō primi parentis: ſcꝫ a culpa: ab infirmitatibꝰ: a periculo mortis future: ⁊ a miſeria ⁊ penuria: ⁊ morte: ⁊ corruptiōe. Iſta eñ ſex dāna incurrit Adā ꝓpter pctm̄ inobedientie: ſicut dictū eſt pſalmo p̄cedēti: a q̄bꝰ liberati ſumus ꝑ Chriſtū. ¶ Dicit ergo excitando ſeipm̄: ⁊ animā ſuā ad laudem dei. Benedic aīa mea dn̄o/⁊ oīa. i. oēs potentie iteriores ſenſitiue ⁊ intellectiue bn̄dicāt noī ſctō eiꝰ. ¶ Et nota q̄ duplex eſt benedictio. Una eſt gratie collatio: in qua maior benedicit minorē conferendo grās/que cōuenit ſoli deo: ⁊ ſacerdoti loco dei. Secūda dicitur benedictio laudis: ⁊ ſic minor benedicit maiorem: ⁊ iſto modo dicit hic propheta. Benedic anima mea domino. i. lauda dn̄m: ⁊ dic: ⁊ narra oīa bona: ⁊ beneficia que tibi feci. Et ideo ſequiꝰ. Noli obliuiſci omnes retributiones eius/id eſt noli obliuiſci retribuere ipſi gratias ꝓ beneficijs receptis in noſtra redemptione.

Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui ſanat omnes infirmitates tuas. De pe. di. j. c. iterat.

Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in mīa ⁊ miſerationibus. De pe. di. j. c. l. quē.

Qui replet in bonis deſiderium tuum: renouabitur vt aquile iuuentus tua.

¶ Enumerat ſex beneficia q̄ recepimꝰ a Chriſto in redēptiōe. Primo qꝛ remiſit nobis culpā: ideo ait. Qui propitiaꝰ oībꝰ iniq̄tatibus tuis ſatiſfaciendo ꝑ mortē. Scōo ſanauit languores noſtros mitigādo ꝯcupiſcētiā/nō vt nō ſit: ſed vt nō imputeꝰ per baptiſmū: iō ait. Qui ſanat oēs infirmitates tuas: ⁊ ideo recepit flagella. Tertio preſeruauit nos a pctō per doctrinā legis euāgelice: ideo ait. Qui redimit de interitu vitā tuā. Quarto dat nobis premiū: ⁊ meritū ex obſeruantia legis. Iō ſeq̄tur. Qui coronat te in mīa ⁊ miſerationibꝰ: quas ipſe fecit tibi/pro quibus tu facis primo. Quinto ꝑ ſanguinē ſuū emitꝰ nobis regnū celeſtie/cū eiꝰ felicitate. Iō ſequiꝰ. Qui replet i bonis deſideriuꝫ tuū. Sexto adeptꝰ eſt nobis imortalitatē corpis: ⁊ hoc per ſuā reſurrectionē. Iō ſubdit. Renouabitur vt aq̄le iuuētus tua: q̄n recuperabis corpꝰ glorioſum in nouiſſimo die. Ergo ꝓpter p̄fata ſex bn̄ficia ſpūalia ⁊ intrinſeca/aīa mea dꝫ laudare dn̄m ⁊ benedicere. ¶ Sꝫ hoc etiā pōt moraliter exponi. ¶ Un̄ eſt ad aduertendū/q̄ pctm̄ ſex mala affert homini. Primo

elongat eum a deo. Scōo ſauciat aīam culpa. Tertio captiuat i poteſtate diaboli. Quarto reddit hoīnē deo odioſum. Quinto expoliat ipm̄ oib' us bonis non ſolū gratificis: ſed etiam gratuitis. Sexto indurat ipm̄ ex conſuetudine in malo. Ita per oppoſitū medicina pn̄ie ſex operaꝰ in penitente. Naꝫ primo facit deū propitiū: vt tanq̄ medicꝰ accedat ad pctōrē: ⁊ appropinquet: Scōo ſonat ipm̄ a vulnere pctī. De primo dicit. Qui ꝓpitiaꝰ oībus iniq̄tatibꝰ tuis. De ſcōo dicit. Qui ſanat oēs infirmitates tuas. Tertio redimit a captiuitate diaboli et liberat a morte ꝑpetua ⁊ finali inpenitētia. Iō ſubdit. Qui redimit de interitu vitā tuā. Quarto reddit deū benignū recōſiliādo ipi pctōrē. Iō ſubdit: Qui coronat te in mīa. ⁊ miſerationibꝰ. Quīto reddit bona q̄ ꝑ pctm̄ fuerant mortificata. cum ſubdit. Qui replet i bonis deſiderium tuū. Sexto renouat ipſum in nouā vitā/fortificādo oēs potentias: ⁊ excitando habitus virtutū theologalium: ⁊ donorum ſpūs ſancti. etiam operatur meritorie per gratiaꝫ ipſum renouantē ⁊ perficientē. Ideo cōcludit. Renouabitur vt aquile iuuentus tua.

Faciēs miſericordias dominus ⁊ iudiciū: oībus iniuriam patientibus.

Notas fecit vias ſuas Moyſi: filijs Iſrael voluntates ſuas.

¶ Sed qꝛ eccl'ia fideliū nō recepit a deo ſolū bn̄ficia ſpūalia ꝑ redēptionē: ſed etiam quondā recepit bn̄ficia tp̄alia: faciēs mīas pp'lo ſuo/vindicādo de inimicis iniurias illatas fidelibus: vt ptꝫ de Pharaone: ⁊ egyptijs: ⁊ ceteris pſecutoribus pp'li dei: Ideo ſeptimo dꝫ aīa nr̄a bn̄dicere dn̄o: qꝛ fecit miſericordias ſuas fidelibꝰ iniuriā patientibꝰ: cū vindicauit eos de inimicis eoꝝ. ⁊ hoc i vtroq; teſt. Nā non ſolū in veteri teſt. deꝰ afflixit inimicos eccl'ie: ſed etiā i nouo. vt ptꝫ de Nerone: ⁊ Domitiano/et Diocletiano: Octauo dꝫ aīa nr̄a bn̄dicere dn̄o: qꝛ quondam ipſe miſericors ⁊ miſerator dn̄s fecit notas vias ſuas Moyſi: ⁊ filijs Iſrl' volūtates ſuas: cū dedit eis legē in qua ſūt p̄cepta ⁊ mandata moralia: vt faceret eos bonos: ⁊ cerimonialia/vt faceret eos fideles. qꝛ cerimonialibꝰ erāt figurata oīa myſteria xp̄i ⁊ eccl'ie: ⁊ viuebāt i fide ⁊ ſpe xp̄i venturi: ⁊ ſaluabanꝰ. Lex g̃ dei dn̄r vie dn̄i inquātū in ea continenꝰ mādata ⁊ p̄cepta ꝑ q̄ tēdimꝰ/⁊ queuehunt nos ad deū: Dicuntur ēt volūtates dn̄i: Nā qꝛ lex eſt cōſtās ⁊ ꝑpetua volūtas: iō in lege exprimitur volūtas legiſlatoris: q̄ figurabaꝰ in cerimonialibꝰ vt dictū eſt. Quaſi dicat: ſicut deꝰ in primo teſt. fecit mīas ⁊ iudiciū hebreis in egypto iniuriā patientibus: eos liberādo: ⁊ egyptios flagellādo: ita in nouo teſt. fecit mīaꝫ xp̄ianis: ⁊ iudiciū de inimicis tyrannis eccleſiā perſequētibꝰ eos conterendo ⁊ ſubijciendo. Itē ſicut tunc fecit notas vias ſuas Moyſi in monte Sinai: ⁊ filijs Iſrael voluntates ſuas dando legem veterem ⁊ cerimonias: ita per Chriſtum fecit nobis notas vias ſuas ⁊ volūtates dando legem euangelicam que exprimit ⁊ notificat voluntatem patris.

Miſerator ⁊ miſericors dominus: longanimis ⁊ multum miſericors.

Non in perpetuum iraſcetur: neq; ineternum comminabitur.

Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis: neq; ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis. tiena tura. xcix. di. ſti. ca. diacconi.

¶ Quia ſuperiꝰ enumerauit bn̄ficia dei: nūc demōſtrat vn̄ emanauerit iſta bn̄ficia collata generi humano: dicit q̄ ex ſola mīa qꝛ inquantum miſerator ⁊ miſericors fecit nobis illa bn̄ficia. Et pꝛio narrat magnitudinem mīe dei. Scōo dicit modū in q̄ modo miſereꝰ. Dicit g̃ q̄ nō aliud mouet deum ad ſupradicta bn̄ficia nobis exhibēda: niſi ſola mīa. Nā ipſe eſt miſericors habitual'r ⁊ eſſential'r: ⁊ eſt miſerator actual'r: qꝛ iugiter facit nobis mīam ſuam: ⁊ intātū eſt miſericors qꝛ eſt longanimis i punitiōe: qꝛ ꝑ magna tēpora expectat ⁊ ſuffert pctōrē vt conuertaꝰ. ⁊ viuat. qō ꝓbat q̄ ad tp̄s. Nā nō i ꝑpetuū iraſceꝰ: qꝛ lꝫ q̄nq; corripiat: tñ cito placaꝰ. Sed qꝛ talis correctio non eſt niſi q̄dā cōminatio: ne pctōr eternal'r puniaꝰ: ſed corrigaꝰ ꝑ pn̄iam: iō talis conminatio nō eſt eterna: ſꝫ tp̄alis. ergo nō ineternum cōminabiꝰ: qꝛ cito deſiſtit a minis correptiuis. Et ideo q̄n tēporal'r corrigit: nō in ꝑpetuū dānat: ſed cōminaꝰ tēporal'r. ex quo ptꝫ magnitudo mīe ſue. Et qꝛ nō ſolū oſtēdit magnitudinē mīe ſue: qꝛ non punit eternaliter: ſed etiā quo ad quātitatē: qꝛ non punit cōdigne ſcōm grauitatē peccati: ſꝫ citra ꝯdignū. iō ſequiꝰ. Non ſcōm pctā nr̄a fecit nobis ⁊ puniuit nos pena ifinita: ſicut peccauimꝰ ꝯ̄ ifinitū: neq; ſcōꝫ iniq̄tates nr̄as retribuit nobis: qꝛ non retribuit penam ſecundum quantitatē delicti: nec hic/nec in purgatorio. lxxxvi. di. c. in ſingulis: in gloſ.

Quoniam ſecundū altitudinem celi a terra: corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.

¶ Probat q̄ magna eſt mīa dei ſup nos. Et dicit: q̄ quāta eſt lōgitudo celi a terra. Nā ipe deſcendit de celo in terrā ⁊ aſſumpſit carneꝫ. g̃ mīa dei attingit a celo vſq; ad terrā: tantū corroborauit ⁊ ꝓlongauit mīam ſuā ſup timētes ſe. Itē nō ſolū diſtantia celi a terra eſt lōga: ſꝫ cōparatio terre ad celum eſt ifinitū diſtās. Nā terra ē ad modum pūcti reſpectu celi: ⁊ eſt q̄ſi inſenſibilis. Sed deus q̄ eſt maior toto celo ſine cōparatiōe/aſſūpſit carnem ⁊ corpus de terra q̄ eſt minor celo ſine ꝯparatiōe. g̃ corroborauit mīam ſuā ſup nos ſcōm altitudinē celi a terra. iō plus fecit ſine cōparatiōe q̄n verbū caro factum eſt: qꝛ finiti ad infinitum nulla eſt ꝓportio.

Quantuꝫ diſtat ortus ab occident: longe fecit a nobis iniquitas noſtras. ſ. q. iiij. ca. homini.

¶ Nota q̄ altitudo celi a terra diſtat ꝑ mediā diametrū mūdi a ſummitate celi ſupra zenith capitis noſtri vſq; ad cētrū. Sed diſtantia ab oriēte in occidentē dicit totā diametrū a polo ad polū ſecanteꝫ centrū mūdi. Ideo dicit duplicē ꝓportionem. et in tali ꝓportione ſe hꝫ remiſſio pctī noſtri ad myſteriū incarnatiōis. Nā per incarnationē nobilitauit ⁊ exaltauit naturā hūanā in ſūma dignitate. Sed ꝑ myſteriū paſſiōis remiſit pctm̄ ⁊ iuſtificauit genus hūanū. Sed iuſtificatio impij eſt maximū inter opa dei. g̃ in duplū oſtēdit nobis mīam ſuā liberando nos a pctō ꝑ paſſiōeꝫ: q̄ exaltādo naturā ꝑ incarnationē. ¶ Sꝫ q̄riꝰ quare eſt maius opꝰ remiſſio Opus remi

nitiōis ē re maius ꝙ creationis ⁊ icarnationis opus.

peccati: ꝙ incarnatio ⁊ creatio. Rñdeť ꝙ in opere creatiōis vel incarnationis De⁹ nil poſuit de ſuo: nec aliq̄s mor⁹ fact⁹ eſt in deo: ſed in remiſſiōe peccati dedit ſuū ſanguinē/ q2 nō fit remiſſio pctī/ quin exponať de ſanguine xp̄i: q2 ip̄e ſoluit de ꝓprio: ꝑ pctō ip̄ij. Et vltra reſiſtentiā quā reperit ſoluit aliq̄d de ꝓprio. Et iō dicit ꝓpheta. Quātū diſtat ort⁹ ab occidēte: lōge fecit a nobis iniq̄tates nr̄as. q̄ſi dicat: ꝙ eſt dupla diſtātia ĩ quātitate. Aliter exponūt alij. Nā xp̄s duo nobis remiſit. ſ. culpā ⁊ penā. Et ꝑ minorē diſtātiā intelligūt remiſſionē pene/ et ꝑ maiorē/ remiſſionē culpe: eo ꝙ culpa eſt infinita q2 ꝯ obiectū infinitū. Sȝ totū eſt bene dictū: quia vtrobiq3 oſtenditur magnitudo miſericordie dei.

xi. q. iij. ca. ad mēſaȝ. xiiij. q. ij. in eccleſiaſtico. et xiij. q. vlti. ꝙ ꝑpoſterum.

Quomodo miſeretur pater filiorum: miſertus eſt dñs timentibus ſe: quoniam ip̄e cognouit figmentum noſtrum.

Recordatus eſt quoniam puluis ſum⁹: homo ſicut fenum: dies eius tanq̄ flos agri ſic efflorebit.

Qm̄ ſp̄us pertranſibit in illo ⁊ non ſubſiſtet: ⁊ non cognoſcet amplius locū ſuum.

¶ Quia ſuperius dixit miam dei infinitā reſpectu tēporis: ⁊ reſpectu quātitatis culpe: hoc idē ꝓbat hic exēplo ſiue rōne. Primo quo ad quātitatē iſe. Scdō quo ad longitudinē tēporis. Primo ḡ ponit

Nota.

quō cognoſcitur miam dei eſſe infinitam rōne modi redimēdi dicens: Quomodo miſereť. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū/ ꝙ aliter miſereť extraneus hō. aliter amic⁹. aliter cōſanguine⁹. aliter pater. Nā extraneus q̄nq3 miſereť ore: dū quis eſt in miſeria. ⁊ q̄nq3 ore ⁊ corde tanq̄ ꝓximus. Sȝ amicus miſereť nō ſolū corde ⁊ ore/ ſed etiā auxilio bonoꝝ tēporaliū. Cōſanguineus iuuat q̄nq3 cum perſona. Sed pater miſereť corde/ ⁊ ore: ⁊ ope/ ⁊ aſſumit negotiū filij vt ꝓpriū: ⁊ ſemꝑ cū ꝓprio ſanguine redimit filiū/ vt liberet a malo. Ita ergo de⁹ nō ſolū corde ⁊ opere: ſȝ in ꝑſona aſſumpſit negotiū noſtrū vt ꝓprium: ⁊ deſcēdit de celo fact⁹ hō/ in qua humanitate voluit ꝓ nobis pati: ⁊ dare ſuū ſanguinē vt nos a morte perpetua liberaret: ḡ miſertus eſt nobis nō ſicut amicus ⁊ frater: ſed ſicut pater. Nā frater q̄nq3 deficit. Ideo ait Dauid. q̄ō miſereť pater filiorū: ita miſert⁹ eſt dñs timētibus fidelibus: ⁊ per ꝯñs miſertus eſt nobis. q̄m ꝓ q2/ aut ꝓ vt/ cognouit figmentū noſtrū ꝑ experientiā: i. voluit aſſumere carnē noſtrā vt cognoſceret ⁊ experireť in ſe fragilitatē noſtrā ⁊ penas nr̄as. Un̄ ly q̄m nō ſtat cauſaliter ſed cōſecutiue. ⁊ pōt etiā ſtare cauſaliter pro q2. quia cognouit ⁊ cognoſcere voluit et experiri figmētū noſtrū ⁊ fragilitatem noſtrā per carnis aſſumptionē. iō miſertus eſt nobis ſicut miſereť pater filiorū. Et tūc cū fuit fact⁹ homo cognoſcēs figmētū noſtrū per experiētiā: recordatus eſt q̄m puluis ſum⁹ ⁊ fragiles/ ⁊ cognouit ꝙ hō ſic efflorebit ⁊ florebit tāq̄ flos agri: q̄ de mane ꝓſperať: ⁊ in ſero marceſcit. ita vita hoīs cōſiſtit in quadā apparentia: cū ſit fragiliſſimus ⁊ pron⁹ ad peccādū: ⁊ ſit infirmus ⁊ mortalis: ⁊ ſemper in cōtinuo fluxu. q̄m ſp̄us vitalis ⁊ naturalis ⁊ aīalis ei⁹ pertrāſibit in illo: q2 cōtinue generanť corrūpunť ⁊ fluūt hmōi ſp̄us: ⁊ nūq̄ hec natura

ſubſiſt/ ⁊ cōtinue in eiſdē: nec cognoſcet ampli⁹ locum ſuum eundem. Et etiā poteſt exponi: ⁊ melius de ſp̄u rōnali: q2 aīa nō ſemper ſubſiſtet in illo/ ſȝ recedet ꝑ mortē: ⁊ ampli⁹ nō cognoſcet locū ſuū. i. illud corp⁹ mortale: ⁊ ſi recuꝑauerit illud ꝑ reſurrectionē/ hoc nō fiet naturalr̄: ſȝ ṽtute dei ĩ nouiſſimo die. Hec eadē ſnīa habeť pſal. lxxxix. ꝑ totuȝ de hūana fragilitate/ ⁊ īfirmitate: ⁊ fluxibilitate: et vite breuitate: ⁊ varietate: vt ibi largius dictū eſt.

Miſericordia autem domini ab eterno ⁊ vſq3 in eternum: ſuper timentes eum.

Et iuſtitia illius in filios filiorum: his qui ſeruant teſtamentum eius.

Et memores ſunt mandatorum ipſi⁹: ad faciendū ea.

De pe. diſ. ij. c. q2 cꝯtinuata. Dia natura. xv. q. i. ca. ſunt miſſi. Deo ea.

¶ Nō erit ſic de mia dei: ſicut de fragilitate hoīs. Nā lȝ hō ſit fragilis: ⁊ mortalis: ⁊ variabilis: ⁊ tēporalis: tn̄ mia dei eſt īmortalis: ⁊ fortis: ⁊ firma. Nam quacūq3 hora ingemuerit pctōr ſemꝑ eſt de⁹ paratus parcere: ⁊ hoc nō ſolū nūc: ſȝ ab initio. Ita ſtatuit ⁊ oſtēdit ĩ patrib⁹ antiq̄s. Et erit iuſtitia illius. ſ. retributio p̄mij ꝓmiſſi/ in filios filioꝝ. i. oēs ſucceſſores apl̄oꝝ/ ⁊ imitatores. ſ. i his q̄ ſeruant teſtm̄ ei⁹/ ⁊ ſunt memores mandatorū ei⁹ ad faciendū ⁊ ſeruandū ea. Ex quo p3/ ꝙ mia dei non ſolum eſt infinita in ṽtute intēſiue ⁊ extēſiue: ſed etiā eſt infinita in duratione ⁊ ſucceſſiōe. Et bene dicit ad faciēdū ea. Nā multi ſunt memores mādatoꝝ dei de lege dei loquēdo/ ⁊ diſputādo/ ⁊ volunt ſcire legem dei ⁊ mādata: ſed nō ad faciēdū ea: ſed vt ſcire videať. Ex quo p3 ꝙ mia dei ⁊ retributio: ⁊ iuſtitia p̄mij ꝓmiſſi: nō erit niſi ĩ his q̄ obſeruāt mādata: ⁊ legē euāgelicā. ¶ Ad maiorē ĩtelligētiā hui⁹ eſt notandum ſicut dictum eſt pſal. xxxiij. ꝙ caro Chriſti quā infirmā pro nobis aſſumpſit/ fuit ſibi tanq̄ cilicium penitentiale. Nā q2 ciliciū eſt cōtextū ex pilis ⁊ ſetis aīaliū: iō eſt pungitiuū: ⁊ ꝑ ꝯñs affligit carnē ex qua afflictiōe penitēs recordať ſuoꝝ pctōꝝ: Et ſic cōtinue memor pctōꝝ penitet: ⁊ dolet pctā cōmiſiſſe: ⁊ ſic mereť veniā. Et rurſus ſic recordatus ſuoꝝ pctōꝝ cōfundiť detrahere ꝓximo: ĩmo cognoſcit ꝓximū peccare ex fragilitate: ⁊ ſic cōpatiť ipſi ⁊ miſeretur eius: ⁊ cit⁹ remittit ei iniuriā. Et ſic p3 qualr̄ ciliciū pungitiuū reducit in memoriam pctā p̄terita/ ⁊ in dolorē ⁊ pniam pctōꝝ: ⁊ ad cōpatiēdū ꝓximo ⁊ miſerēdum ei. Hec fuit ergo cauſa quare fili⁹ dei voluit induere carnē noſtrā infirmā tanq̄ ciliciū pnīale: vt in ea ageret ꝓ nobis pniam. Nā aſſūpſit illā carnē cū ſpinis penalitatū. ſ. cum fame/ ⁊ ſiti/ ⁊ dolore/ ⁊ nuditate/ ⁊ mortalitate ⁊c. p̄ter cōcupiſcētiā ⁊ pctm̄: vt eſſent inſtr̄a ad merēdū ꝓ nobis ⁊ patiēdū/ q̄ q̄dē penalitates erāt q̄dā ſpine q̄ cōtinue pungebāt aīam Chriſti/ memorando ipſi pctm̄ ipſi⁹ Adā: ⁊ oīm nr̄m: ex qua cōpūctiōe ⁊ memoria ꝑtinue dolebat ⁊ affligebať: ⁊ patiebať: ⁊ ꝑ cōſequēs merebať. Et iō ab īſtāti īcarnatiōis vſq3 ad emiſſionē ſp̄us: ⁊ ēt vſq3 ad reſurrectionē/ fuit ſemꝑ dict⁹ vn⁹ act⁹ cōtinuus noſtre redēptiōis nō interponat⁹: vt dictū eſt pſal. xxix. Itē rurſus iſta cōtinua cōpūctio/ ⁊ afflictio inflicta xp̄o ab iſto cilicio carnis ſpinoſo/ inducebat Chriſtū experimentalr̄ ad ꝯpatiēdū nr̄e fragilitati/ ⁊ ꝑ ꝯñs ad miſerēdū nobis ⁊ remittendū pctā nr̄a. Et ſic p3 ꝙ quia

Ca. q. chriſti fuit ciliciū.

experimētaliter cognouit figmētū ⁊ fragilitatē noſtram: ideo Chriſtus fuit mot⁹ ad miam erga nos. Duplici ergo ex cauſa Chriſtus miſertus eſt nobis vno modo tanq̄ pater. quia creauerat nos. alio modo tanq̄ frater: eo ꝙ cepit carnem noſtrā: ⁊ expert⁹ fragilitatem noſtram/ cognouit figmētū noſtrū. Et hoc eſt q̄d intēdit dicere Dauid in hac parte cū ait. Quomodo miſeretur pater filiorum.

Chriſti ſedes fuit ab origine mundi ſed nō poſſeſſa.

Dominus in celo parauit ſedē ſuam: ⁊ regnum ip̄ſius omnibus dominabitur.

Benedicite domino oēs angeli eius: potentes virtute: facientes verbū illius ad audiendā vocem ſermonum eius.

¶ In hac ſecūda parte demōſtrat ꝓpheta ꝙ nō ſolū hoīes obligant ad benedicendū Chriſtū ꝓpter bñficia recepta. ſed etiā angeli. Iō inuitat naturā angelicā ad bñdicēdū: ⁊ laudādum xp̄m. Et lȝ non exprimat niſi vnā cām. ſ. q2 in celo parauit ſedē ſuā tanq̄ dñs: tamē ſubintelliguť due cauſe p̄cedentes. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt aduertēdū: ꝙ q̄drupli ci cā nō ſolū hoīes: ſȝ etiā angeli obligant xp̄m laudare ⁊ bñdicere. Pmō tanq̄ eoꝝ redēptorem: q2 eos redemit. Scdō tāq̄ eoꝝ caput: q2 ſimul xp̄s eſt caput hoīm ⁊ angelorū. Tertio tanq̄ reparatorē angelice ruine: q2 ꝑ hoīes quos redemit/ angelorū ruinā repleuit ⁊ reparauit. Quarto tanq̄ dñm et iudicem hoīm ⁊ angelorū: q2 dñs xp̄s parauit ſedē ſuā in celo. Quomodo aūt chriſt⁹ ſit ⁊ eſt redēptor ⁊ caput ⁊ reparator: ⁊ dñs angelorū: cui ſedes imperialis fuit ab origine mūdi preparata: partim dictum eſt pſalmo. lxxxi. ſed clarius dicetur in fine hui⁹ pſalmi. Ex quibus p3/ ꝙ licet ſupradicta quadruplici cā ⁊ ratione angeli obligentur bñdicere ⁊ laudare Chriſtū ēt inquātū eſt hō: tn̄ Dauid nō tāgit niſi q̄rtā cām hoc in pſal. ſcȝ inquātū xp̄s eſt dñs: ⁊ pauit ſedē ſuā imperialē ſuꝑ oēs angelos. q̄ q̄dē ſedes lȝ fuerit p̄parata ꝓ xp̄o ab origine mundi/ vt videbiť tamē nō poſſedit eā manifeſte vſq3 ad diē aſcēſiōis. Ideo ait dauid/ q2 dñs in celo preparauit ſedē ſuā: ⁊ regnū ipſius oībus angelis ⁊ hominib⁹ dñabitur. ideo benedicite dño oēs angeli eius potentes ṽtute. i. q̄ accipitis potētiā ⁊ virtutē ab eo vt faciatis verbū eius/ ⁊ ad faciēdū verbū eius ⁊ ad audiendā vocē ſermonū eius. i. ad exequendū ei⁹ imperiū ⁊ preceptū. Quaſi dicat: Bñdicite xp̄o q2 eſt dñs: et vos miniſtri eius: ⁊ executores volūtatis eius.

Benedicite dño oēs virtutes eius. Dia. ij. pncipalis.

Benedicite domino oēs virtutes ei⁹: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius.

¶ Ad euidentiam huius verſus: ⁊ preteriti eſt notandū ſcdm̄ Ariſtotelē. xvi. de aīalibus/ ꝙ op⁹ nature eſt opus intelligētie. vnde videť dicere Aug. ſuper Gen̄. ꝙ oēs ratiōes ſeminales quas actiue impreſſit deus in angelis/ ⁊ celis: impreſſit paſſiue in elementis. et eſt iſte ordo. Nam deus primo ab eterno habet ĩ mēte ⁊ eſſentia ſua rōnes ⁊ formas omniū rerū creatarū: que vocantur rationes ⁊ ſpecies

Que ſit Idea.

eterne quas Plato Ideas appellauit: vt ait Augu. libro octogintatriū. q. ad quarū ſilitudinē ex tēpore creaturas ꝓduxit in ſpecies ſuas ſeruando iſtū ordinē. Nā in mētibus angelorū qui ſunt nobiliores creature/ impreſſit ſimilitudines oīm inferioꝝ quas q̄dē doctores appellāt ſpecies ꝯcreatas: que

nō ſolū faciūt ad cognoſcēdū ſȝ etiā ad agēdum: et ſunt q̄ſi artes in mētib⁹ intelligētiarū. ⁊ iſte eedē poſſunt eſſe ratiōes ſeminales ⁊ potētie actiue ad operādū in hec inferiora: ⁊ ſic mouēt celum ꝓpter deū amatū ⁊ deſideratū/ ad gñationē iſtorū inferiorū. Ex hoc innuit Aug. ꝙ oportet poni in elementis ⁊ elementatis quaſdam rōnes ſeminales paſſiuas correſpōdētes rōnibus ſeminalib⁹ actiuis impreſſis in angelis: ⁊ corporib⁹ celeſtib⁹. q̄ ſcdm̄ Ariſt. ſunt quedā potētie paſſiue ĩ materia: de q̄b⁹ agētia naturalia virtute itelligētiarū educūt formas de potētia in actū. Et ĩo dicit Aug. ꝙ iſte intelligētie ſeparate. i. angeli ⁊ demones habēt tā grāde dñiū ſuper elemēta ꝓpter rōnes ſeminales/ ꝙ poſſunt operari abſq3 agēte particulari in elemēta addēdo ⁊ applicādo actiua paſſiuis. Ita ꝙ q̄ faciūt longo tēpore mediātib⁹ agētib⁹ particularib⁹/ faciant ꝑ ſe in breui. Et ita dicit ꝙ magi Pharaonis ṽtute demonū fecerūt ranas ⁊ cetera tpe Moyſi. Et iſto modo de⁹ fecit miracula ⁊ facit ſibi tpe opportuno ꝑ angelos. Et iſto mō oēs angeli dicunť virtutes dei: q2 in eis de⁹ a p̄ncipio ip̄reſſit hmōi virtutes: q̄ vocantur q̄ſi naturales: ⁊ cōtinue de⁹ p̄cipit ⁊ dat virtutē angelis ad faciēdū miracula noua ſcdm̄ ſuā volūtatē. Sed inter angelos eſt q̄dā ordo qui ſpālr̄ dr̄ ordo virtutū: eo ꝙ mouēt celū ⁊ elementa: ⁊ prohibēt demones ne ledāt mundū ex potētia naturali quā habēt ſuꝑ elemēta: ne inducant tēpeſtates ⁊c. Sed generali noīe oēs poſſūt dici ṽtutes ꝓpter ratiōes p̄dictas: q2 de⁹ tradit ptātē ⁊ virtutē q̄n vult vt faciāt miracula ſicut ipſi placet: ⁊ ſic oēs ſūt executores diuine volūtatis: ⁊ dicunť potētes virtute ⁊ faciētes verbū eius: ⁊ parati ad audiēdā vocē ſermonū ei⁹ obediēdo. Sȝ q2 iſtimet angeli, q̄ fuerūt potētes virtute ad audiēdā vocē dei ⁊ exequēdū p̄ceptū in veteri teſtamento/ puta ad diuidēdū mare rubrum: ⁊ inferendas plagas egyptijs: poſtea fuerunt miniſtri xp̄i ad mitigandum vndas maris: ⁊ faciendum cetera miracula et ' ſunt quotidie miniſtri chriſti in miniſterium miſſi: ex quo p3 ꝙ ſunt ſub ditiōe xp̄i. Iō dicit dauid: Bñdicite domino oēs virtutes ei⁹: q2 eſtis miniſtri ei⁹: ⁊ q̄ facitis volūtates ei⁹ implētes ⁊ exequētes ei⁹ p̄cepta ⁊ imperiū. Sȝ eſt alia potētia obediētialis ĩ materia q̄ reſpicit ſolū deū. de q̄ nō eſt at p̄ſens ſpeculatio.

Angelorū potentia.

Benedicite dño oīa opa eius: in omni loco dñatiōis eius benedic aīa mea dño.

De pe. diſ. ij. §. q̄d au.

¶ Quia in prima parte inuitauit ſeip̄m in perſona totius generis humani ad laudādū Chriſtū ꝓpter beneficiū redēptionis ⁊c. et inuitauit in ſcda parte angelos: eo ꝙ Chriſt⁹ eſt adeptus dñium ⁊ ſedē in celo: ex quo patet ꝙ xp̄s habet vniuerſale dñiū in celo ⁊ in terra: ſed oīa elementa: ⁊ elemētata ſūt ꝓpter hoīem: ergo ſequitur ꝙ oīa opa creata ſunt Chriſto ſubiecta ⁊ obligata: ⁊ ſuꝑ oīa hȝ dñium: q2 inquātum deus eſt in oībus p̄ ſubſtātiā virtute ⁊ opationē: ⁊ inquātū hō/ oīa ſunt ſubiecta ſub pedibus ſuis. ergo oīa obligant laudare Chriſtū vbiq3. Cōcludit ergo. Bñdicite dño oīa opa ei⁹ tā creata q̄ recreata in oī loco dominatiōis eius: q2 nullus loc⁹ excludiť a ſua ditiōe ⁊ dñio. Et ꝯuerſus ad ſeip̄m dicit Bñdic aīa mea dño: q2 non ſolū me redemit: ſȝ oīa creauit/ ⁊ āgelos redemit āte caſum ⁊ hominē poſt caſū: eo mō quo dictū eſt. Nā oīa elemen

tate plantas ⁊ mineralia creauit propter hoīem: et etiā celos ⁊ motus eoꝝ propter nos diſpoſuit. ergo tenemur ſpecialiter deū laudare ⁊c. ¶ Ex toto iſto pſalmo poſſum⁹ recolligere quatuor cōcluſiones.

E

¶ Quarū prima eſt: ꝙ nos obligamur benedicere ⁊ laudare Jeſum Chriſtū dñm nrm non ſolum ore/ ſ; etiā corde et opere. ſ. ex toto corde ⁊ mēte ⁊ aīa ⁊ ex oībus viribus: ꝓpterea ꝙ nō ſolū quo ad totam animā: ſed quo ad totū corpus nos redemit ⁊ ſanauit. Nā primo ꝓpitiat⁹ eſt iniquitatib⁹ nrīs omnia peccata remittēdo. Scđo ſanauit oēs infirmitates nrās nō ſolū ſpūales: ſ; etiā corporales. Tertio qr redemit nos a morte corporali ⁊ ſpūali. Quarto qr reddidit nobis corp⁹ glorioſu; ⁊ impaſſibile. Quinto quia repleuit nos bonis celeſtibus. Et ſic recuperauit nobis oīa que perdidim⁹ in Adā. ¶ Secūda concluſio/ ꝙ deus nō puniuit ſecundū iuſtitiam ſiue per iuſtitiā: ſed ſaluauit nos ꝑ miām: quia non ſecundū peccata noſtra fecit nobis. ¶ Tertia concluſio/ ꝙ deus magis eſt pronus ad miām ꝙ̄ ad iuſtitiā erga nos: quia non puniuit nos vt ſeruos rebelles ſed miſertus eſt nobis tanꝙ̄ filijs. ¶ Quarta cōcluſio/ ꝙ nō ſolum hoīes ſed etiā angeli obligant laudare ⁊ benedicere Chriſtū tanꝙ̄ dominū ⁊ redēptorē ⁊ caput ⁊ reparatorē ⁊c.

Obiectio.

F: ¶ Sed cōtra omnia predicta arguit. Et primo arguūt Judei cōtra primā cōcluſionē dicētes: ꝙ iſte de quo loquit iſte pſal. nō eſt Jeſus Chriſtus quē nos recepimus in Meſſiam ⁊ redēptorem. Nam ipſe non ſanauit omnes infirmitates noſtras per mortem ⁊ reſurrectionē: quia adhuc manemus ſubiecti morti ⁊ omnibus morbis ⁊ laboribus ⁊ infirmitatibus corporalibus. ergo nō perfecte nos redemit nec abſtulit omnē lachrymā ab oculis noſtris prout dicitur in Eſaia. Secūdo arguitur cōtra ſecūdā cōcluſionē. Nam ſi deus nō puniret nos ſecundū peccata nrā/ ſequeretur ꝙ nō eſſet iuſtus iudex tribuēs vnicuiqꝫ ſecundū opera ſua. Tertio arguit cōtra tertiam cōcluſionē. Naꝫ ſi deus eſſet magis pronus ad miſericordiā ꝙ̄ ad iuſtitiā: ſequeret ꝙ in eo eſſet maior mia ꝙ̄ iuſtitia: quod videt falſum: qr iſta duo ſunt vnū ſubſtātialiter ⁊ eſſentialiter in deo. ergo vna nō eſt maior altera. Quarto arguitur ꝯ quartā concluſionē: ⁊ videtur ꝙ Chriſtus nō ſit dñs angelorū: quia minor nō poteſt eſſe dominus maioris. ſ; Chriſtus eſt minor angelis: cum ſit homo. igitur. Item nec Chriſtus pōt eſſe caput angelorum: quia corp⁹ nō poteſt influere gratiā ⁊ gloriā rebus ſpūalibus. Item Chriſtus no pōt eſſe redēptor angelorum: qr angeli remanentes nunꝙ̄ peccauerunt: ⁊ per conſequens non indiguerunt redēptore nec reparatore.

Rūſio. In oppoſitū ē ꝓpheta Dauid in hoc pſalmo. ¶ Reſpondeo. Hic ſunt quatuor videnda. Primo an Chriſtus dicatur perfectus redēptor: dato ꝙ maneam⁹ mortales ⁊ paſſibiles. Secundo eſt videndū quare deus eſt magis pronus ad miſerendum ꝙ̄ ad puniēdum. Tertio eſt videndum an propter hoc deus ſit minus iuſtus iudex: ⁊ ledat ſuam iuſtitiam: et ſit maior ſua miſericordia ꝙ̄ iuſtitia. Quarto videbit quomodo Chriſtus eſt dominus ⁊ redēptor ⁊ caput ⁊ reparator angelorum.

Xp̄s ꝑfectus redēptor.

¶ Quantum ergo ad primum eſt dicendum ſecundum apoſtolum ad Rom. vj. ꝙ per baptiſmum oēs ſumus mortui et cōſepulti cū Chriſto: ⁊ ſic omnes cōſurreximus cū Chriſto poſtꝙ̄ oēs ſumus baptizati in eo. quia ſicut reſurrexit: ita oēs reſurgemus. ſ. ad Corin. xv. Ex quibus vult innuere ap̄ls/ ꝙ Chriſtus in ſua reſurrectione accepit poteſtatem reſuſcitandi oēs ſuos fideles ⁊ mēbra ſua ꝑ baptiſmū ſibi incorporata. Et per ſequens intendit dicere ꝙ oēs baptizati/ de pñti liberātur a pctō in anima: ⁊ adipiſcunt meritū ⁊ facultatē vt mereant reſurgere in corpus glorioſum in generali reſurrectione. Et ſic adipiſcuntur reſurrectionem glorioſam in habitu/ licet non in actu. Et hoc cōfirmat beatus Augu. in quodam ſermone de martyribus: qui etiam attribuit beato Ambroſio: vbi dicit ꝙ licet oēs martyres ⁊ iuſti nondū ſurrexerunt in actu: tñ iam ſurrexerūt in merito: qr iam ſunt certi de ſua reſurrectione: quia ſicut fuerūt ſocij paſſionis Chriſti: ita erunt ſocij reſurrectionis. Ex quib ſequit ꝙ iam perfecte redemit nos nō ſolum quo ad animā: ſed etiā quo ad corp⁹: et oēs infirmitates ⁊ miſerias. Sed cauſam quare Chriſtus noluit vt ilico poſt baptiſmum ſicut abſoluimur a pctō abſoluamur a penis corporalibus: aſſignat Aug. lib. de baptiſmo paruulorū: ⁊ xij. de ciuitate dei cap. iiij. vbi ait. ꝙ Chriſtus voluit vt ablato peccati nexu/ mortis ⁊ ceterarū infirmitatū experimētū nobis relinqueret. Et hoc ꝓpter multiplex bonū noſtrū. Primo qr ſi tales corpee infirmitates nobis nō fuiſſent relicte/ tūc nulla poſſet eſſe pugna: ⁊ ſi nulla eſſet pugna: tunc nulla eſſet victoria martyrū/ nec virginū/ nec cōtinētiū/ nec iuſtorū: ⁊ ꝑ conſequēs nulla eſſet eorū corona. Itē nulla eſſet ſpes reſurrectionis: ⁊ per cōſequens nullū meritū. Itē ſi ilico per baptiſmum tollerentur hmōi paſſiōes: ⁊ cōferretur immortalitas baptizatis: tunc multo plures recurrerēt ad baptiſmū vt abſoluerētur ab hmōi paſſionibus: ꝙ̄ vt cōſequerent futuram beatitudinem: ⁊ ſic nullū operarent bonū ꝓpter deū. Et ideo iſte infirmitates ⁊ paſſiones nobis relicte ſunt bonis bone ad meritum: ⁊ malis male ad ſupplicium. Item hoc factū eſt propter vniuerſale bonum eccleſie triumphantis: ⁊ reparatiōis angelice ruine. Nam ſi talis pugna tolleretur in corpore noſtro per baptiſmū: tunc homines non poſſent coequari angelis qui ruerunt/ in meritis: nec per conſequens poſſent adipiſci per meritum ⁊ laborē ſedes quas illi amiſerunt ꝑ ſuperbiā. Et ſic angelica ruina manſiſſet irreparata. Quatuor ergo operatur baptiſmus in nobis. Nā primo abluit aīam a pctō. Secūdo cōfert meritū vite eterne de preſenti. Tertio tollit debitū cōcupiſcētie: non vt non inſit: ſed vt nō imputet. Quarto cōfert aptitudinē ⁊ meritū reſurgēdi ad vitā glorioſam corporis in nouiſſimo die.

Quatuor operatur baptiſmus in nobis.

Ex ſupradictis pꝫ rñſio ad miſeros iudeos/ q̄ ſolum carnaliter ſapiunt. ¶ Quantū ad ſecundū eſt dicendum quod manente iuſtitia equali cū miſericordia et abſqꝫ leſione iuſtitie deus eſt magis pronus ad miſerendū penitentibus ꝙ̄ ad eternaliter puniēdū: ⁊ hoc multiplici rōne. Et primo rōne aīe rationalis quā ad ſuā imaginem creauit: ⁊ ideo intantū diligit hominem: q/ nō ꝑmittit nec placet ſibi vt aīa maneat peccato deturpata/ nec ſubiecta. Scđo rōne abominationis peccati: qr deus intantū odit ⁊ abominatur peccatū/ ꝙ ſemꝑ eſt paratus deſtruere ⁊ delere ipm per gratiam ⁊ penitentiam. Tertio rōne humane fragilitatis cui ſemꝑ deus cōpatitur. Quarto ratiōe ſue magnanimitatis: quia magnanimus nō exiſtimat/ immo vilipendit iniuriam ſibi factā. Ideo cito ignoſcit cū videt humilitatē ⁊ plenitudinē ī penitente: vt pꝫ. iiij. Ethico.

Quare xp̄us magis eſt pronus ad miſericordiam.

Quinto ratiōe ſumme liberalitatis: qr liberalis et magnificus ſemꝑ eſt pronus ſoluere pro paupere indigenti. Et ſic Chriſtus ſemꝑ eſt paratus pro nobis ſoluere debitū. Sexto ratione paternitatis inquantū deus eſt pater noſter: ⁊ ideo ſemꝑ eſt pronus ad parcendū filijs ſuis. Septimo ratione fraternitatis qr fili⁹ dei factus eſt frater noſter carnē aſſumēdo. Octauo ratiōe experimētalis pietatis. Naꝫ de⁹ voluit experiri fragilitatē noſtre carnis/ vt diceret ceteris miſereri. iō recordat⁹ eſt qm̄ puluis ſumus. qr cognouit figmentū ⁊ fragilitatē noſtram ꝑ experientiā. Nono de⁹ eſt magis ꝓnus ad parcēdum ꝙ̄ ad puniendum ratione ꝓmiſſionis: qr ꝑ totā legē ⁊ ꝓphetas deus ꝓmiſit veniā ⁊ remiſſionē penitentibus. Et ſic deus in parcendo iuſtificat et ratificat iuſtitiā. Itē ſi deus nō parceret peccatori penitenti/ ſequeret ꝙ magis diligeret pctm̄ ꝙ̄ hominē: cū delendo pctm̄ poſſit hoīem liberare. Ideo in hoc oſtēdit de⁹ ꝙ magis diligit hoīem ꝙ̄ pctm̄: qr vt hoīem liberet extinguit ⁊ deſtruit peccatū in eo: vt ſaluet naturā: ⁊ hoc ꝑtinet ad iuſtitiā/ vt deſtruat malū ⁊ ſaluet bonū. Et ideo ponit ꝓ concluſione/ ꝙ deus in parcendo ⁊ miſerendo peccatoribus penitentibus exercet opera oīm virtutū: et ꝑ cōſequēs opera iuſtitie cū iuſtitia ſit oīs virtus. v. Ethico. Quod ꝑ ſingula ꝓbatur. Naꝫ pͥmo exercet opera boni viri. nam in parcendo ⁊ miſerendo diligit ⁊ conſeruat bonū nature: ⁊ odit ⁊ deſtruit malū culpe ⁊ peccatū qđ corrūpebat naturā. Itē exercet opera magnanimi: nō eſtimando iniuriā: ⁊ compatiendo humane fragilitati. Itē exercet opera liberalis/ qr de ꝓprio ſanguine ſoluit pro debito peccatoris. Item exercet opera boni patris ⁊ paſtoris: qr nō ꝑmittit filiū nec ouē ſuā perire. Item exercet opa iuſti viri: qr non violat immo cōplet ꝓmiſſum qđ ꝓmiſit Eze. xviij. ⁊ ꝑ alios ꝓphetas. ſ. Quia homo conuerſus fuerit peccator a via ſua mala oīm iniquitatū quas fecerit nō recordabor. Item exercet opa iuſti iudicis: qr nec relinquit crimē nec malū impunitū. Nā peccatū licet inſufficiēter puniat in peccatore: tñ ſufficienter punit in Chriſto: vt patebit in ſequēti articulo. Et ſic pꝫ reſpōſio ad argumentū. Nā licet deus ſit magis pronus ad parcendū ⁊ miſerendū peccatorib⁹: ⁊ tamē ſemꝑ manet iuſtus/ qr quod nō punit in peccatore punitur in Chriſto. vt infra patebit. Et ſic licet mia videat maior ꝙ̄ iuſtitia effectiua reſpectu noſtri: tñ eſſentialiter in deo vna nō eſt maior altera cū ſint idem.

Deus poteſt miam non ꝑ miſeris alius iudex.

¶ Quātū ad tertiū eſt aduertendū ſicut dictū fuit pſalmo ſexto/ ꝙ duplici iudicio pōt deus iudicare peccatorem. Uno mō iudicio obſtinatiōis ⁊ finalis impenitētie. Alio modo iudicio penitētiali. Primo modo iudicat deus peccatorē iudicio ire ⁊ furoris ſecūdū ſuā obſtinationē, deſtinando pctorē ad penā eternā. Scđo modo iudicat iudicio mīe remittendo culpā: ⁊ mutando penā eternā in penā tēporalē. ⁊ in hoc de⁹ oſtēdit ſuā iuſtitiam/ qr iudicat ſecundū menſurā ⁊ qualitatē peccati. Nā qr obſtinatus peccat in termino: ⁊ ꝑ cōſequēs eternaliter ꝓponit peccare ideo iuſte iudicat ad penā eternam ſue obſtinationi correſpondentē: ⁊ qr nō eſt ſibi remiſſa culpa in hoc ſeculo: ideo nunꝙ̄ remittit nec dimittitur ſibi pena in alio. Sed quia penitēs per penitentiā pctm̄ dimiſit in via anteꝙ̄ ꝑueniret ad terminū qr reductus eſt a mala via in viā ſalutis a qua receſſerat: ideo pctm̄ ſuū factū eſt finitum et tēporale reſpectu ſui. ⁊ ideo qr remittitur culpa in hoc ſeculo pariter remittit pena in alio. Et ſic pater qualiter deus tribuit vnicuiqꝫ ſecūdum opera ſua tanꝙ̄ iuſtus iudex. Nam penitēti tribuit miſericorditer veniā ſcđm ſuam penitētiam in hac vita ⁊ in hoc ſeculo. ⁊ per conſequens remitit penam in alio: ⁊ obſtinato tribuit penā ſcđm ſuā obſtinationē. Nam ſicut peccator per cōtritionē ⁊ penitentiā dimiſit peccatum ⁊ deleuit culpam in hac vita ante terminū mortis: ita deus dimiſit ſibi penā eternam. Et ſicut obſtinat⁹ in via noluit dimittere peccatū: ita de⁹ nunꝙ̄ ſibi dimittet penā in altero ſeculo. Nā ſicut ſola pena tēporalis correſpondet penitentie in hac vita vel in purgatorio ſcđm iudiciū miſericordie: ita pena eterna correſpōdet obſtinationi ⁊ impenitentie in inferno ſecūdū iudiciū ire dei. Et ſic deus ſemꝑ manet iuſtus iudex.

Obiectio.

Sed adhuc manet ⁊ reſtat dubiū: qr omne peccatū eſt infinitū ratione obiecti: inquantū peccator peccauit cōtra deū infinitū. ergo cuiqꝫ peccato iuſte debetur pena infinita: ⁊ per conſequens nullo pretio poteſt ſatiſfieri offenſe facte contra deum: nec iuſte poteſt peccatori pena remitti: cum omnis penitentia ⁊ omnia bona opera peccatoris ſint finita.

Rūſio

Ad hoc reſpōdetur ſicut dictum eſt pſal. lxxxiiij. ꝙ quia nullum pretium finitum poteſt ſatiſfacere pro peccato cōmiſſo contra deum: ideo fuit neceſſaria paſſio Chriſti ad iuſte ſatiſfaciendū pro omni peccato. que quidem paſſio fuit pretij infiniti ratione puritatis ⁊ innocentie Chriſti: ⁊ precipue ratione gratie vnionis. vt dictum fuit pſal. xvij. et. lxxxiiij. ideo Chriſt⁹ potuit pro omnibus ſatiſfacere: et in eo ſufficiēter oīa noſtra peccata fuerūt punita virtualiter ⁊ habitualiter: qr deus pater poſuit in eo iniquitates oīm noſtrum: ⁊ ꝓpter peccatū populi ſui percuſſit eū: cui⁹ liuore ſanati ſumus. Eſa. liij. Et deus pater fecit ipm peccatū. i. ſacrificiū ꝓ peccato. ij. ad Cor. v. Et ſic oīa pctā noſtra fuerunt virtualiter in Chriſto punita: ⁊ in eius paſſione: quam paſſionē nos participam⁹ ꝑ baptiſmū ⁊ penitentiā ⁊ cetera ſacrā. Et ideo nulla penitētia poſſet ſatiſfacere pro pctō alicuius niſi participaret paſſionē Chriſti: qr illa fuit penitētia generalis ꝓ oīb⁹ peccatoribus penitētibus ⁊ baptizatis: a qua ſumunt virtutē omnia ſacramēta: quā quidē penitentiam participamus per eccleſiaſtica ſacramēta. Et ideo nrā penitētiā particularis nō ſatiſfacit in virtute propria: ſed in virtute paſſionis Chriſti quā participat: inquantū filius offert patri ſuam paſſionem ꝓ eo baptizato ſiue penitente. Et ſic eſt dicendum ꝙ peccatū peccatoris punitur in peccatore per illam modicā contritionē ⁊ penitentiam: ⁊ per penam temporalē in purgatorio ſcđ plene punit in Chriſto cui⁹ paſſionem penitens participat per ꝑticulare penitentiā: ⁊ ſic ꝑticularis penitentia roborata et adiuta virtute paſſiōis xp̄i reddit ſufficiens ad ſoluendum ⁊ ſatiſfaciendum pro debito infinito. Et ſic nullū peccatum manet impunitū nec debitū inſolutū: qr omne peccatum partim punitur in peccatore ⁊ plene punit in Chriſto: cui⁹ paſſionē pater acceptat in preciū ſufficiens ꝓ debito peccatoris. Et ſic deus ſemꝑ manet iuſtus ⁊ ſimul miſericors.

Paſſio chriſti ſatiſfecit.

in ſuo iudicio manente iuſtitia inuiolata ⁊ integra ſimul cum mia. Et hoc eſt qđ intẽdit dicere Dauid cũ ait. Non ſm peccata noſtra fecit nobis: neqꝫ ſm iniquitates noſtras retribuit nobis ⁊c. Sꝫ vt oſtẽdat ꝙ deus tanꝗ pater ⁊ frater expertus noſtram fragilẽ carnẽ eſt magis pronus ad parcendũ ꝗ ad puniẽdũ/ſubdit. Sicut miſeretur pater filiorũ: miſertꝰ eſt deus timẽtibus ſe: qm̄ ipe cognouit figmẽtũ noſtrũ ⁊c. Et ſic ptꝫ reſpõſio ad argumẽta ſecundi tertij dubij. ¶ Quantũ aũt ad quartũ: ſcꝫ qualiter Chriſtus eſt dñs ⁊ caput ⁊ redẽptor ⁊ reperator angelorꝫ/eſt notandũ ſicut dictuꝫ eſt pſalmo. lxxxi. ꝙ oẽs angeli ante lapſum dũ fuerunt viatores preuiderũt myſteriũ future xp̄i incarnatiõis. Et preuiderunt preparatã ſedẽ imperialẽ pro Chriſto futuro dño oim̄ hominũ ⁊ angelorꝫ: quorum angelorũ quidã ſtatuerunt. ſ. Michael cũ ſuis/diuine voluntati obedire ⁊ Chriſtũ deũ ⁊ hoiem futurũ in dñm ⁊ caput aſſumere: ⁊ ſic manſerũt in gratia cõfirmati ⁊ ex viatoribus facti cõprehẽſores ⁊ beati. Lucifer aũt cũ ſuis ſequacibꝰ inobediens diuine voluntati ⁊ Chriſto inuidens zelo inuidie cõmotus: qꝛ hoc preuidit ilico inuidit ⁊ ſedẽ Chriſti pverſe et temere appetiuit: ⁊ ipſam cõſcẽdere ⁊ vſurpare preſumpſit. Et iõ ilico in illa malitia obſtinatꝰ miſer effectus e celo in ꝑpetuã penam corruit ⁊ cecidit in infernũ. ¶ His ergo habitis ponitur prima cõcluſio ꝙ Chriſtꝰ ante caſum luciferi fuit caput omniũ bonorꝫ angelorꝫ: dũ fuerũt viatores. ꝓbaꝫ. Nã pro tũc habuerunt verã fidẽ: ⁊ per cõſequẽs ſpem de Chriſto futuro a qua nõ deuiarũt immo ipſi adheſerũt: quia diuine voluntati obedire ſtatuerũt: ergo ſeqtur ꝙ per talẽ fidem ⁊ obedientiã Chriſtũ in dñm ⁊ caput aſſumpſerũt ⁊ ſuſceperũt: ⁊ per conſequẽs iam tunc facti ſunt mẽbra Chriſti eis crediti: ⁊ iam tunc participarunt Chriſti gratiam per quam ipſi adheſerũt: in qua gratia per talẽ inheſionem cõfirmati manſerunt ⁊ effecti ſunt cõprehenſores ⁊ beati. Ex quibus ptꝫ ꝙ Chriſtus ante lapſum luciferi fuit dñs ⁊ caput bonorꝫ angelorꝫ viatorũ: ⁊ ꝑ conſequens mãſit dñs ⁊ caput eorũ poſtꝗ facti ſunt cõprehenſores ⁊ beati: qđ ꝓbatur. Nã manſuerunt in eadẽ gratia Chriſti cõfirmati: de cuiꝰ myſterio incarnationis ⁊ humane redẽptionis habuerũt clariorẽ notitiã poſt cõfirmatione. ¶ Scđa ꝯcluſio: ꝙ Chriſtꝰ fuit verus redẽptor bonorꝫ angelorꝫ. ꝓbaꝫ. Nam redimi a Chriſto nil aliud eſt niſi liberari ab eterna damnatione ꝑ gratiaꝫ Chriſti: ſꝫ boni angeli fuerunt liberati ⁊ ꝑſeruati a caſu aliorꝫ ꝑ grãm ⁊ fidẽ Chriſti futuri: ꝑ quã gratiã acceperũt ipm̄ in caput ⁊ dñm: vt dictũ eſt igiꝰ per Chriſtũ vere fuerũt redẽpti. Nã mali qui hanc fidẽ ⁊ grãm ſeruare noluerunt/ideo ceciderũt a ceteris diuiſi. Ex quo ſequit ꝙ grã Chriſti ſeparauit bonos a malis. Et ſic illi peccauerũt in termino: ⁊ iſti adheſerũt i via: ſicut dictũ eſt pſal. lxxxi. ergo Chriſtꝰ eſt verꝰ redẽptor angelorꝫ. ¶ Tertia cõcl'o/ꝙ Chriſtus nõ ſoluꝫ eſt caput ⁊ redẽptor bonorũ angelorũ: ſed etiam reparator angelice ruine. ꝓbaꝫ. Nã Chriſtꝰ redemit homines: ⁊ ex eis quoſdã ſublimauit per grãm ſupra humanã facultatẽ: vt mererenꝫ adequari angelis qui ceciderũt: ⁊ eorũ manſiones ⁊ ſedes beatas illis debitas poſſederũt: et numerũ illorũ cõpleuerũt: vt frequẽter dictũ eſt. ergo xp̄s fuit verꝰ reparator ⁊ reſtaurator angelice ruine. Et ſic ptꝫ qualiter xp̄s fuit verus dñs ⁊ caput ⁊ redemptor angelorũ. ¶ Quartã cõcl'o/ꝙ Chriſtꝰ ſimul eſt caput hominũ ⁊ angelorũ ⁊ vtriuſqꝫ eccl'ie. ſ. triumphãtis ⁊ militantis: ꝓbatur. Nã ſicut de rõne capitis materialis eſt influere ſenſum ⁊ motũ in oĩa ſua mẽbra: ita de rõne capitis ſpũalis eſt influere grãm ⁊ gloriã: ſed Chriſtus influit in oĩa mẽbra huius eccleſie gratiã ⁊ merita ſue paſſionis ꝑ inſpirationeꝫ et eccleſiaſtica ſacramẽta: ⁊ in patria influit gloriam ſup oẽs angelos ⁊ oẽs beatos: ergo eſt verũ caput viatorũ ⁊ oim̄ cõprehenſorũ ⁊ beatorũ. Quod autẽ Chriſtus ſit dñs ⁊ caput ⁊ beatificator ſimul hominũ ⁊ angelorũ/ptꝫ ex multiplici auctoritate. Unde primo dicit apl's ꝙ deus pater cõſtituit eum caput oim̄ eccleſiarum ſuper omnẽ poteſtatem et principatum ⁊c. ad Ephe. i. Item ad Philip. ij. Deus exaltauit illuꝫ: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur celeſtiũ terreſtriũ ⁊ infernorũ ⁊c. Item Ioan. Apoca. v. vidit milia miliũ angelorꝫ ſimul cũ ſenioribus dicentiũ. Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere virtutem ⁊ diuinitatem ⁊ ſapientiam ⁊ fortitudinẽ ⁊ honorẽ ⁊c. Item infra ca. vij. vidit turbã magnam quam nemo dinumerare poterat: ex omnibus gentibus ⁊ tribubꝰ ⁊ linguis: ⁊ oẽs angeli ſtabant in circuitu throni: ⁊ adorauerunt deũ cadentes in facies ſuas dicentes: benedictio ⁊ claritas ⁊c. Item angelus dicit Ioanni: cõſeruus tuus ſuꝫ Ieſu Chriſti. Apoca. xix. Ex quibus patet ꝙ Chriſtus ſimul eſt caput ⁊ dñs hominũ ⁊ angelorum et omniũ creaturarũ: ⁊ per cõſequens non ſolũ homines: ſꝫ etiã oẽs angeli obligantur laudare/et benedicere/⁊ colere Chriſtum honore latrie tanꝗ deũ ⁊ dñm. Et hoc eſt quod intendit dicere Dauid in hoc pſalmo: cũ dicit. Dñs in celo parauit ſedem ſuã: et regnuꝫ ipſius oibus dominabitur: ideo benedicite dñm oẽs angeli eius. Et tunc rñdetur ad rões et argumẽta. Nam cũ dicit ꝙ Chriſtus eum minor angelis/qꝛ hõ ergo nõ põt eſſe dñs angelorum/nec caput/nec influere gratiam ⁊ gloriam in eos. Ad hoc reſpondeꝫ ſicut dictũ fuit pſal. lxxxiij. ꝙ licet anima Chriſti ſit minor angelis: quo ad eſſentiã ⁊ bona naturalia cõſequẽtia formam: tamẽ erat nobilior ⁊ melior oibus angelis: quo ad bona gratuita ⁊ gratifica/⁊ quo ad gratiã vnionis: et ſic erat dñs angelorũ. Item licet Chriſtus ex ſola humana natura non influat gloriã in angelos: tamen ratione gratie vnionis ⁊ capitis influxit gratiam in angelos: dũ erant viatores: ⁊ influit nunc gloriam dum ſunt cõprehẽſores: quia non ſolũ eſt mediator dei ⁊ hominũ: ſed etiã dei ⁊ angelorum ꝓpter rationes iam dictas. Et ſic patet qualiter Chriſtus redemit angelos: eos per gratiam a lapſu aliorũ preſeruando: ⁊ qualiter factus eſt dñs ⁊ caput non ſolum hominum: ſed etiã angelorꝫ. Ex quibus patet ꝙ non ſolum ab hominibus: ſed etiam ab angelis Chriſto debeꝫ cultus vere latrie: quod maxime intendit ꝓbare Dauid in hoc pſalmo.

Benedic anima mea domino: domine deus meus magnificatus es vehementer.

Confeſſionem ⁊ decorem induiſti: amictus lumine ſicut veſtimento.

¶ Licet huic pſalmo nullus titulus preponaꝫ ĩhebreo: tñ beatus Hieronymus in epiſtola ad Euſtochiũ de virginitate ſeruãda/aſſerit ipm̄ eſſe factũ ab ipſo Dauid/cuꝫ dicit. Poſuiſti/ait Dauid/tenebras ⁊ facta eſt nox: in ipa ꝑtrãſibunt beſtie ſylue ⁊c. Hoc idẽ affirmat eccl'ia cũ cãtat in benedictiõe cerimaꝫ dicẽs. Dauit ꝓphetico ſpũ gratie ſacramẽta prenoſcẽs vultus noſtros in oleo exhilarandos eſſe cantauit ⁊c. Ex quo ptꝫ Dauid confeciſſe hũc pſal. ⁊ ex materia eius ptꝫ ipſum eſſe alleuiaticũ. i. ad laudandũ deũ factũ: qꝛ manifeſte laudaꝫ deus in hoc pſalmo de beneficio vniuerſalis creationis ⁊ recreatiõis. ¶ Ad cuiꝰ intelligẽtiã eſt notandũ ꝙ quinqꝫ fabricationes leguntꝫ facte in veteri teſtõ ex ꝑcepto dei. Naꝫ prima fuit fabricatio totius mũdi in exordio/quã deꝰ fecit ex nihilo ꝑ ſe ipſum ad ſolũ preceptũ ſine aliquo miniſtro/qꝛ dixit ⁊ facta ſunt oĩa ꝑ verbũ ſuũ: nec eius aliquis cõſiliariꝰ fuit. Scđa fuit arce tẽpore diluuij: quã ipſi Noe ꝑcepit fabricare. Tertia fuit fabricatio tabernaculi ⁊ arce federis quã deꝰ Moyſi ꝑcepit fabricare. Quarta fuit fabricatio tẽpli Salomõis: cuiꝰ deſcriptionẽ deus tradidit ipſi Dauid primi Paralypome. xxviij. Quinta fuit reedificatio tẽpli facta ꝑ zorobabel/⁊ zachariam/⁊ Aggeum/⁊ Malachiã ex ꝑcepto dei. ⁊ oẽs quinqꝫ fabricationes ſenſibiles ſignificabã ⁊ figurabãt fabricationẽ eccl'ie per Chriſtum faciendaꝫ ſcđm Auguſtinuꝫ in libro de arca Noe/⁊ cõtra aduerſariuꝫ legis ⁊ prophetarũ. nã oẽs has fabricationes fecit deꝰ fieri in figura eccl'ie ad quã tendebat tota lex vetus tanꝗ in finẽ. vnde dicit Auguſtinꝰ contra Fauſtũ/ꝙ ſicut faber argentariꝰ ſiue domificator prius depingit domũ ⁊ opus modo groſſo vt habitator prenoſcat domum fabricãdã ꝑ ſenſum: ſed poſtea depingit vel fabrica domũ modo ſubtili ⁊ ꝑfecto ad finalẽ vſuꝫ hois: ita pariter deꝰ in veteri teſtamẽto prius depinxit ⁊ fabricauit totũ iſtũ mundũ ſenſibilẽ nã ſolũ ad vſum naturalẽ hoim: ſed etiã vt eſſet figura mundi ſpũalis. ſ. eccl'ie Chriſti: vt per iſta ſenſibilia veniret homo ad ſpiritualia. Itẽ eodẽ mõ per diſcurſum tẽporis fecit arcaꝫ fabricari cũ oibus illis partibus ⁊ conditionibꝰ: in qua ſaluatꝰ eſt Noe de aquis diluuij. q̃ ſcđꝫ oẽs ſuas partes figurabat eccleſiam Chriſti in qua erant ſaluandi fideles de diluuio peccatorũ. Ita pariter eſt dicendũ de arca et tabernaculo ⁊ tẽplo. nã ꝑ hoc ꝙ deꝰ fabricari ꝑcepit arcã vt ipſe habitaret in ea: ⁊ arca repoſita fuit in tabernaculo ⁊ poſtea in tẽplo: ꝑ hoc figurabaꝫ ꝙ verbũ dei debebat ſibi fabricare arcã humanitatis in qua habitaret ꝑ vnionẽ ꝑſonalẽ: que quideꝫ arca erat reponenda in tabernaculo virginali ⁊ in tẽplo vniuerſalis eccl'ie: in qua habitat ꝑ fidem et vnionẽ myſticã. Ita pariter eſt dicendũ de reedificatiõe tẽpli ⁊ ciuitatis Hieruſalẽ. nã ſicut deꝰ ꝑcepit reedificari illud tẽplũ ⁊ ciuitatẽ Hieruſalẽ: propter peccata regũ ⁊ populi ꝑ Chaldeos deſtructaꝫ: ita pariter deus pater ꝑcepit Chriſto filio ſuo/vt reedificaret tẽplũ humanũ ⁊ Hieruſalẽ ſpiritualẽ quã diabolus deſtruxerat ꝓpter peccatũ Ade: ꝗ deſcendit ab Hieruſalẽ in Hiericho: ⁊ incidit in latrones q̃ ipſuꝫ expoliauerũt ⁊ ſauciauerũ/⁊ totã humanã naturã corruperant. Hãc ergo ciuitatẽ dirutã ⁊ tẽplũ diſſolutũ reſarcuit ⁊ renouauit Chriſtus ꝑ ſuã icarnationẽ ⁊ paſſionẽ ⁊ reſurrectionẽ. Nã corpus qđ fuerat diſſolutũ reedificauit ꝑ triduũ. vt ipſe ait Ioan. ij. Ex q̃bus ptꝫ/qđ fabricatio mundi fuit figura fabricationis eccl'ie: ⁊ ꝑ conſequens Dauid nõ ſolũ intendit benedicere deũ ⁊ cõmendare diuinã ſapientiã circa creationẽ mundi ſed pricipaliter: circa fabricationẽ ⁊ creationem eccleſie Chriſti. Secũdo eſt aduertẽdũ/ꝙ quadruplex mũdꝰ reperiꝫ memoratus in ſacra ſcriptura Primus diciꝫ mundꝰ exẽplaris ⁊ eternꝰ ⁊ increatus ⁊ idealis/exiſtens ab eterno in mente ⁊ verbo diuino. ad cuiꝰ exẽplar deus ex tẽpore ꝓduxit hũc mundum ſenſibilẽ. de quo mundo ideali meminit Plato in Timeo/⁊ in libro Idearũ: ⁊ Boetius tertio de cõſolatione/dicens. Tu cuncta ſuperno ducis ab exẽplo: Mũdũ mẽte gerẽs pulchrũ pulcherrimus ipſe ⁊c. Itẽ Ioã. Pꝛĩo. In principio erat verbũ: oĩa ꝑ ipꝫ facta ſunt. qđ factũ ẽ in ipo vita erat. i. iſte totus mũdus q̃ factus eſt ex tẽpore erat vita ab eterno in ipſo mũdo ideali ⁊ verbo eterno. vt exponit Aug. Secũdus diciꝫ mundus ſenſibilis ⁊ materialis ⁊ creatꝰ factꝰ ad exẽplar primi. de cuiꝰ creatione ⁊ diſpoſitione agiꝫ Geñ. primo. Tertius diciꝫ mũdus ſpũalis ⁊ recreatꝰ figuratus ꝑ mundũ materialẽ q̃ eſt eccl'ia Chriſti: cuiꝰ habitatores ſunt oẽs Chriſti fideles i Chriſto regenerati. vñ de mũdo materiali dicit Ioã. Mũdꝰ eũ nõ cognouit: ſed de mũdo ſpũali dicit. Quotquot aũt receperũt eũ dedit eis ꝑtãtẽ filios dei fieri his qui nõ ex ſanguinibꝰ ſed ex deo nati ſunt ⁊c. de cuiꝰ mũdi ſpiritualis recreatione dicit dñs Eſaie. lxvi. Ecce ego creo celos nouos ⁊ terrã nouã ⁊ non erunt in memoria priora ⁊c. Quartꝰ diciꝫ mũdus glorie ⁊ ꝑpetuus. de quo pſalmo. lxxxiij. Beati q̃ habitãꝫ in domo tua dñe in ſecula ſeculorꝫ laudabũt te. De cuiꝰ fabricatione ⁊ edificio dicit Ioan. Apoca. xxi. Uidi celũ nouũ ⁊ terrã nouã primum eñi celuꝫ et prima terra abijt: ⁊ mare iam nõ eſt. Et vidi ciuitatẽ ſanctã Hieruſalẽ nouã deſcendentẽ de celo ⁊c. Cũ ergo intẽtio ꝓphete ſit deducere nos ad cognitionẽ ſpũaliũ ꝑ ſenſibilia: ꝗ ꝑ diſpoſitionẽ huiꝰ mũdi ſenſibilis et creati ꝓphetice nos manuducit in cognitiõeꝫ diſpoſitiõis mũdi ſpũalis ꝗ Chriſtuꝫ regeneratiꝗ eſt eccl'ia. eo ꝙ cõtẽplãdo diſpoſitioneꝫ huiꝰ materialis mũdi in principio creati ꝑuidit in ſpũ totã diſpoſitionẽ eccl'ie ꝑ Chriſtũ regenerande ⁊ reedificãde. de cuiꝰ diſpoſitiõe fecit hũc pſalmũ. Ideo prius exponeꝫ de diſpoſitione huiꝰ mũdi materialis. Scđo de diſpoſitione mũdi q̃ eſt eccl'ia: vt facilius ꝑueniamus ad cognitionẽ ſpũaliũ ꝑ corporalia q̃ facta ſunt. vt inquit apl's ad Ro. primo. In quo q̃dẽ pſal. duo principaliter agit Dauid. naꝫ ꝑmo cõmẽdat diuinã potẽtiã et ſapientiã ⁊ bonitatẽ circa creationẽ mũdi. Scđo agit gratias. ibi. Sit gl'ia dñi. ¶ Quãtũ ad ꝑmũ eſt notandũ: ꝙ iſte mũdus ſenſibilis eſt ꝓductꝰ a deo ad inſtar illius mũdi exẽplaris ⁊ eterni. ideo in ſe retinet quali ꝑ oĩa veſtigiũ ⁊ ſimilitudinem illius. eo ꝙ modus ꝓductionis ⁊ emanationis creaturaruꝫ ſequiꝫ modum ꝓductionis ⁊ emanationis diuinarũ ꝑſonarũ. nã ſicut ab eterno pater dicendo ad intra ꝓducit verbũ: ⁊ ambo ſpirãdo ꝓducũt ſpm̄ ſenatũ per modũ volũtatis ⁊ libertatis. ita pariter pater ex tẽpore dicẽdo ad extra ꝑ verbũ ſuũ ꝓduxit hũc mũdũ viſibilẽ: ⁊ pr̃ ⁊ verbũ ſpirãdo ſup oĩa creata ꝑ ſpm̄ ſenatũ ꝓduxerunt ea in eſſe eſſentie. ¶ Itaqꝫ tota trinitas ſimul ⁊ indiuiſibiliter ꝯcurrit ad ꝓ

Xp̄s dñs et reperator angelorũ.

Xp̄s caput angelorum.

Xp̄s redemptor angelorũ.

Quadruplex mũdꝰ

Mundus ſẽſibilis ad inſtar mũdi eterni.

ductionē creaturaꝝ: licet modis diſtinctis. ⁊ hoc pꝫ Geñ. j. nā deus pater dixit. Fiat lux ⁊c. ergo p verbū ſuū dixit ⁊ locutus eſt pater. Et pater ⁊ verbū ſpirant per ſpūm ſanctū eſſe ⁊ vitā in rebꝰ: ideo ſequit. Spūs dñi ferebat ſup aquas ⁊c. Et ſic apparet ꝙ tota trinitas ſimul ⁊ realiter ⁊ indiuiſe ꝯcurrit ad creationē rerū / licet mō diſtincto: q̄ modus explicat pſal. xxij. Uerbo dñi celi firmati ſūt ⁊ ſpū oris eiꝰ ois virtꝰ eoꝝ. Ex quo pꝫ / ꝙ ꝓductio creaturaꝝ preſupponit ꝓductione ⁊ modū product. oīs diuinarū pſonarū: vñ ſicut vna pſona emanat ab altera in diuinis / et tertia ab vtraq;: ita totus iſte mūdus emanat a tota trinitate pſonarū. Sed eſt magna dr̃ia: nam pater ꝓducendo filiū cōicat ipſi eandē ſubſtātiā ⁊ eſſentiā: ⁊ ita ambo ꝓducendo ſpūm ſanctū: ⁊ ſic manet vnus ſolꝰ deꝰ in ſubſtātia ⁊ eſſentia cū trinitāte perſonaꝝ: ſecꝰ aūt eſt in productione creaturaꝝ. Nā trinitas ita cōicat rebus ſimilitudinē ſuaꝝ perfectionū ꝙ non cōicat ſubſtantiā. Unde ſicut ſol cōicat diaphano ſuā ſimilitudinē nō cōicando ſubſtantiā: ita pariter deꝰ in creatiōe cōicat rebꝰ ſilitudinē idearū ⁊ pfectionū nō cōicando ſubſtantiā: eo ꝙ creature emanāt a deo p modū artis ⁊ artificialiter: maꝫ ſicut domificator fabricādo domū ita cōicat ipſi ſilitudinem ſue artis ꝙ nō cōicat ſuā ſubſtātiā: ita pariter deꝰ in creatione cōicat rebus ſimilitudinē ſuaꝝ perfectionū ⁊ ideaꝝ / non cōicando aliud de diuina ſubſtātia: ⁊ ideo dicit Dionyſius ꝙ creature emanant a deo ſicut radij ⁊ lumē a ſole: ⁊ ideo hec eſt cauſa quare in toto vniuerſo ⁊ qualibet eius pte reperit veſtigiū ⁊ ſimilitudo trinitatis: oīa eñ facta ſunt ſub nūero pōdere ⁊ mēſura. Sapiē. xj. aut ſub ſpecie / modo / ⁊ ordine. Et ſic totus mūdus conſiſtit in triplici natura: cōſtat eñ ex natura angelica q̄ eſt incorpea ⁊ incorruptibilis: ⁊ ex natura celeſti corporea ⁊ incorruptibili: ⁊ ex natura elemētari q̄ eſt corporea ⁊ corruptibilis. Totum ergo vniuerſum creauit ad ſilitudinē ſuā: nā ſicut ideo eſt trinitas pſonarū ſub vna ſimpliciſſima ſubſtātia: ita in toto vniuerſo mūdo eſt trinitas naturarū ſub vnitate mūdiali. Et ſic etiā in qualibet natura ſeruatur q̄dā trinitas: nā in natura angelica repit trinitas hierarchiaꝝ: ⁊ in qualibet hierarchia triplex ordo angeloꝝ: et ī quolibet angelo repit ſpecies modus ⁊ ordo ſm Aug. aut ſubſtātia v̄tꝰ ⁊ opatio: q: nulla ſubſtātia pter primā eſt ſua opatio / nec pncipium ſue opatiōis ſm cōmētatorē. Ita pariter in natura celeſti reperit trinitas celoꝝ. ſ. celū empyreū imobile / ⁊ aqueū / qd̄ eſt primū mobile ſup polos mūdi: ⁊ celū aſtroꝝ ⁊ planetaꝝ qd̄ mouet ſup polos zodiaci. Et ita pariter ī elemētis reperit trinitas. nā lꝫ ſint q̄tuor elementa diſtincta ſm formā / iuxta quatuor cōbinatiōes qualitatū primarū. iij. de celo. ⁊. ij. de gn̄atione. ⁊. iiij. Metheoroꝝ. tñ ſm materiā nō ſunt niſi tria elemēta. ſ. aer terra ⁊ aqua: nā ignis licet formaliter diſtinguat ab alijs elementis: tñ non localiter / nec materialiter ſm quoſdam philoſophos: q: non facit ignis ſpherā p ſe / ſed eſt in ceteris elemētis materialr̄ ⁊ v̄tualiter ſm Thomā de Garbo ⁊ pleroſq; alios philoſophos. Et ſic eſt dicēdū de quolibet corpe ⁊ de qualibet creatura pticulari: ī qbꝰ oibꝰ reperit q̄dā trinitas ad ſilitudinē creatoris ⁊ pme cauſe. Jō Pythagorici celebrāt deū ſub triplici honore / ⁊ arguētis trinitatē in

Mundus cō ſiſtit ī triplici natura.

Tria dū taxat ſūt elemē ta ſm materiam.

deo ſumpta cā ex trinitate quā reperiebāt in oibꝰ rebꝰ creatis: vt ait Ariſt. pmo celi ⁊ mūdi. Hūc ergo ordinē tenuit pmo Moyſes in deſcribēdo creationē rerū. Geñ. j. nā pmo ponit qualr̄ creauit iſta triplicē naturā. ſ. naturā angelicā ⁊ celeſtē ⁊ elemētarē ī tribꝰ primis diebꝰ. ſcdo ponit ornatū eoꝝ in tribꝰ ſequētibꝰ diebꝰ: vt pꝫ ibidē. Et hūc eūdē ordinē tenet Dauid in hoc pſalmo / ſiue in hac prima parte pſalmi: nā volēs deū magnificare ⁊ cōmēdare de potētia ⁊ ſapiētia circa creatōeꝫ totiꝰ vniuerſi / pmo cōmēdat oipotētiā ⁊ ſapiētiā circa creationē ⁊ diſpoſitionem angelice nature. Scdo circa diſpoſitionē celoꝝ. Tertio cōmēdat dei ſapiētiā ⁊ pnidentiā ⁊ bonitatē circa diſpoſitionē elemētorū. Scdō ibi. Extēdēs celū ſicut pellē. Tertiū ibi. Qui ponis nubē aſcēſum. ℭ Quātū ad primū eſt aduertēdū ſm Aug. ꝙ Moyſes vnico verbo notificauit creatorē totius nature angelice: cū dixit deꝰ. Fiat lux ⁊ facta eſt lux: vñ p lucē itellexit totā angelicā naturā. Sed Dionyſius in de angelica hierarchia / diuidit totā angelicā naturā in tres hierarchias. Nā pria dicit ſupceleſtis: ī qua ſunt tres ordines: ſcilꝫ ſeraphin / cherubin / ⁊ throni. Scda hierarchia dr̄ celeſtis / in qua ſunt alij tres ordines. ſ. dominationes / ⁊ principatus / et poteſtates. Tertia. dicit ſubceleſtis / in qua ſunt alij tres ordines / ſcilꝫ virtutes / archāgeli / ⁊ angeli: vñ licet oēs iſte tres hierarchie inceſſabili voce laudāt deum dicentes. Sanctꝰ / ſanctꝰ / ſanctꝰ: tñ prima ſpecialr̄ eſt dedicata ad cōfeſſionē / ⁊ laudē dei. Scdā vero ad decorē / ⁊ regimē totiꝰ vniuerſi in generali. Tertia autē dedicata ad regimina particularia partiū vniuerſi. Nā ordo v̄tutū eſt dedicatus ad mouendū celos ⁊ elemēta / ⁊ reſiſtendū aereis poteſtatibꝰ: ne ledāt elemēta. Archāgeli v̄o ſunt dedicati ad cuſtodiam regnoꝝ ⁊ ciuitatū. Angeli aūt ad cuſtodiaꝫ vniuſcuiuſq; hois. Hāc ergo triplicem hierarchiā intēdit explicare Dauid in his primis tribꝰ v̄ſibus cōmēdans deū de oīpotentia / ⁊ magnificentia circa creationē angeloꝝ: ſiue angelice nature: vñ excitat ſeipſum / ac aīam ſuā ad hmōi laudē dicēs. O anima mea bñdic dño. i. cām habes: vt benedicas dño. Et cōuerſus ad deū dicit: o dñe deus magnificatus es vehemēter p angelicā naturā: ⁊ iō bene dꝫ te magnificare / ⁊ benedicere aīa mea. Uñ pbo ꝙ tu ſis vehemēter / ⁊ valde ſemp magnificatus. Nā tu induiſti / ⁊ circundediſti tibi ꝯfeſſionē / ⁊ decorē. i. primā hierarchiā creaſti / ⁊ dedicaſti ad cōfeſſionē ⁊ laudē tuā: ⁊ ſcdam ad decorē vniuerſi: q: ordines ſcde hierarchie aſſiſtunt tibi ad gn̄ale regimē vniuerſi quaſi cōſultores / nō ꝙ tu idigeas ꝯſilio eoꝝ. ſed hoc ordinaſti / ⁊ feciſti ad cōicandā ſapientiā ⁊ bonitatē tuā eis. Itē tu fuiſti amictus ⁊ circundatꝰ lumine. i. luminoſis angelis tertie hierarchie fuiſti amictꝰ ⁊ veſtitus: ſicut quis veſtitur indumento. Unde p cōfeſſionē intelligit primā hierarchiā dedicatā ad cōfeſſionē ⁊ laudē: ⁊ per decorē intelligit ſcdam dedicatam ad decorē dei ⁊ vniuerſi. Et per lumē intelligit tertiam hierarchiā dedicatam ad illuminandū mundum per lationē celorum et aſtroꝝ / ⁊ ad illuminādos particulariter homines. Et deus eſt indutꝰ: ⁊ amictꝰ his tribꝰ hierarchijs angelorum: eo qd̄ ſemper ſibi aſſiſtunt. Et exinde vulgares ſumunt argumentum / ⁊ occaſionē ad depingēdū deum indutū / ⁊ circundatū cherubin / et

3 Angelica natura ī tres hierarchias.

ſeraphin: ⁊ ceteris ordinibus angeloꝝ / vt p viſibilia conſpiciamus intelligibilia. Deinde cū dicit:

Geñ. j. [illegible]

Extendens celum ſicut pellem: qui tegis aquis ſuperiora eius.

ℭ Cōmendat dei oipotentiam ⁊ ſapientiam circa creationē: ⁊ diſpoſitionē celoꝝ: de qua dicit Moyſes ꝙ deus fecit firmamētū: ⁊ diuiſit aquas q̄ erāt ſub firmamento ab his que erant ſupra firmamētū / ⁊ vocauit firmamentū celū. ℭ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notandū: ꝙ in ſacra ſcriptura triplex celum reperitur / ſcꝫ empyreū qd̄ eſt totū luminoſum ad gloriā ſanctorū. Scdm dicit celū aqueū. Tertiū dicit firmamentū qd̄ eſt celū aſtroꝝ ⁊ planetarū: vñ primū dicit empyreū. i. luminoſum in quo bti deo fruunt / ⁊ hoc eſt imobile: ſcdꝫ dr̄ aqueū nō a frigiditate / ſꝫ a diaphaneitate ⁊ velocitate. vñ Naim in Chaldeo qd̄ aque dicunt: latine idē eſt qd̄ fluxibilis ⁊ mobilis / ſꝫ q: oia creata citra deū ſunt mobilia: ⁊ fluxibilia / ideo dr̄ Geñ. j. ꝙ ſpūs dñi ferebat ſup aquas. i. ſuper oia mobilia / ⁊ fluxibilia: q: ſpūs dñi rebꝰ dat vitā ⁊ motū / ⁊ eſſe / ⁊ opari / vt ſupradictum eſt. Sed quia ſcdm celū eſt pmū mobile velocius oibus alijs: q: in. xxiiij. horis facit circuitū et gyrū ſuū / ⁊ trahit oēs celos inferiores ſuper polos mundi / ⁊ ſic in equali tpe maiorē lineā deſcribit: iō ppter talē exceſſum velocitatis dicit aqueū p antonomaſiā. i. velociſſimū. Sed q: ex duobꝰ elemētis viſibilibꝰ. ſ. ex aere ⁊ aqua videmꝰ vnū ſemper moueri: ⁊ alterū ſemp quieſcere / vnū vocamꝰ vulgariter aquā ppter mobilitatē / ⁊ alterū terrā propter ſtabilitatē / ideo ne putaremus primū mobile eſſe eiuſdē nature cū elemēto aque: dicit Moyſes ꝙ deꝰ diuiſit aquas q̄ erāt ſub firmamento ab his q̄ erant ſupra firmamētū. i. diuiſim collocauit ſicut ſunt diuerſarum naturarum / nā illas celeſtes. ſ. celū aqueū collocauit ſupra firmamētū. i. ſupra celū aſtroꝝ: ⁊ iſtas aquas elemētares collocauit ſub firmamēto / ⁊ ſic pꝫ ꝙ ilico poſt primū mobile collocauit firmamētū. i. celū aſtroꝝ ⁊ planetarū. Et ſic pꝫ ꝙ tres dicunt gn̄aliter celi. ſ. celū empyreū / qd̄ eſt penitꝰ imobile ppter gloriā ſanctoꝝ q̄ conſiſtit in quadā quiete. Scdm dicit aqueū a mobilitate ⁊ ſumma velocitate / eo ꝙ mouet motu diurno ſup polos mundi ab oriente in occidētē. Tertiū dr̄ firmamētū / eo ꝙ in eo firmant aſtra / qd̄ motu ꝓprio mouet ſup polos zodiaci circulo obliquo ſemicōtrario. Et ſic ſub firmamēto cōprehendit non ſolū celū aſtrorū: ſed ēt oīm planetarū. Unde cū hac poſitione Moyſi cōcordat Dauid in hoc pſal. nā cum ſuperius dixit. Confeſſionē ⁊ decoreꝫ induiſti amictus lumine / ſicut veſtimento: p quod lumē intelligit celum empyreū ⁊ luminoſum cū triplici hierarchia angeloꝝ: in quo celo deus habitat cū beatis p gloriam: poſtea ſubdit. Extendēs celū ſicut pellē. i. poſt celū empyreū tu fuiſti extendens celū aſtroꝝ / ſicut pellē ſup elemēta: q̄ tegis ſupiora huius celi aq̄s celeſtibus. i. celo aqueo / qd̄ eſt primū mobile. Ex quo pꝫ / ꝙ celū aqueū ſiue cryſtallinū collocat inter celū empyreū: ⁊ firmamentū qd̄ dicit celum ſtellarū ⁊ planetarum / ⁊ ſic nō memorant niſi tres celi. Ex iſto modo loquēdi ſumpſit occaſionē Rabi Eliezer: dicens ꝙ deꝰ fecit celum ex vna parte veſtimēti ſui. Dicit eñ ꝙ deꝰ fecit elemēta / ſꝫ poſtea extendit partem veſtimēti ſui ſuper ea / et ſic factū

Celum triplex.

eſt celum. Sed quantum ſit irridenda iſta poſitio de ſe patet intuentibus: quia non ſolum deludit a chriſtianis ⁊ prophetis: ſed etiam a Rabi Moyſe de Egypto: ⁊ diſcipulo eius.

Qui ponis nubem aſcenſum tuum: qui ambulas ſuper pennas ventorum.

Qui facis angelos tuos ſpiritus: ⁊ miniſtros tuos ignem vrentem.

ℭ In hac tertia parte cōmendat diuinā ſapientiā ⁊ prouidentiā circa creationem / ⁊ diſpoſitionē elementorū / ⁊ mixtorum: in qua facit ſex. Nam primo commēdat diuinā ſapiētiā ⁊ prouidētiā circa creationē ⁊ diſpoſitionē aeris. Secundo circa diſpoſitionē terre ⁊ aquarū. ſ. fluuiorū ⁊ marium. Tertio circa diſpoſitionē pluuiarū ad vtilitatē plantarū. Quarto circa diſpoſitionē tēporū / ⁊ diſtinctionem eoꝝ. Quinto circa diſpoſitionē maris ad vtilitates piſciū / ⁊ ceterorū aquatiliū / ⁊ nauigantium. Sexto cōmēdat diuinā ꝓuidentiā / ⁊ largitatē circa collationē fructuū / ⁊ aliorum bonoꝝ ad victum / ⁊ cōſeruationē oīm animantium. Secundū ibi. Qui fundaſti terrā. Tertiū ibi. Rigans montes. Quartum ibi. Fecit lunam in tēpore. Quintum ibi. Hoc mare magnū. Sextū ibi. Oia a te expectant. ℭ Quantum ergo ad primū dicit. O domine deꝰ tu magnificatꝰ es vehemēter in diſpoſitione elemētoꝝ: qui in primis ponis nubē aſcenſum tuū: id eſt creaſti aerem nubiloſum ſupra terrā / ⁊ aquā tanq̄ aſcenſum tuū: qui ambulas ſuper pennas ventorū: ⁊ loquitur modo poetico: q: putant vulgares / qd̄ deus ambulet ſuper aerem / ⁊ ventos tēpore tēpeſtatis. Sed quia hoc nō facit immediate p ſe: ſed miniſterio angelorum: ideo ſubdit. Qui facis angelos tuos ſpiritus. Unde nota ſm Augu. ⁊ Iſidorum libro de ſummo bono / ꝙ ſpūs ſiue intelligētia immaterialis eſt nomen nature: ſed angelus eſt nomen officij: q: angelus idē eſt qd̄ nūcius / ſiue miniſter dei: ſꝫ q: ex. iij. hierarchia illoꝝ celeſtiū ſpirituū deꝰ cōſtituit / ⁊ mittit frequēter nūcios / ⁊ miniſtros quoſdam ad regēda iſta elemēta cōtra aereas poteſtates / ⁊ cōtra angelos malos: ne cōcitent aerem / et aquam / inferendo tempeſtatē ad ledendum homines: ideo angeli boni prohibēt angelos malos: ne nobis noceant: quia aliter inducerent tēpeſtatem ſuper mare ad deſtruendas claſſes nauigātium: ⁊ inducerent fulmina / ⁊ grandines: ⁊ alias plagas ad deſtruēdas ciuitates: ſicut factum fuit in Egypto / vt dictum eſt pſalmo. lxxvij. Et ideo deus ſpūs incorporeos facit angelos / ⁊ nuncios ſuos ad cuſtodiendos homines ab huiuſmodi periculis: et ignem vrentē. i. illam naturā angelicā igneā / ⁊ vrentem: ⁊ charitate ardentem fecit miniſtros: vt miniſtrarent ſibi: ⁊ implerent eius voluntatem nō ſolū in celo: ſed etiā in his inferioribus. quaſi dicat: qd̄ ex illa natura ſpirituali: ⁊ ardenti fecit nuncios: ⁊ miniſtros ad regendum aerem ⁊ elementa: et ad cuſtodiendos homines ⁊ omnia iſta inferiora. Deinde cum dicit.

Qui fundaſti terrā ſup ſtabilitatem ſuā: non inclinabitur in ſeculum ſeculi.

Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius: ſuper montes [illegible]

Iuſ. dicana ſci. et vſ. q. ſ. ſi oia Heb. ſ. c.

No. de dei pnidentia circa creatio aem.

Geñ. j. de maiori et obe. c. ſolite. §. pterea.

Ab increpatione tua fugient: a voce tonitrui tui formidabunt:

¶ Cõmendat diuinã ſapientiaz/⁊ ꝓuidentiã circa creationẽ/⁊ diſpoſitionem terre ⁊ aquarũ. Primo cõparando terram/⁊ aquã ad totũ vniuerſum. Secũdo cõparando partes terre/⁊ aquarũ inter ſe. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandũ/ ꝙ centrũ mundi equaliter diſtat a circũferentia totius vniuerſi: ⁊ ideo cũ oĩa grauia fugiant a circũferentia celorꝫ ꝓpter diſcõuenientiã qualitatũ/tendũt ad centrũ mundi: ⁊ ſic terra cum ſit grauior ceteris elemẽtis collocatur in cẽtro mũdi: vt ptꝫ. iiij. celi. Et ſic terra ſi moueret̃ a cẽtro iam aſcẽderet verſus celum qđ eſſet cõtra naturã ſui/⁊ totius vniuerſi. Sed q̃r aqua eſt minus grauis ꝙ̃ terra: ſed grauior aere: iõ de⁹ collocauit eã ſuper faciẽ terre: et infra aerẽ: ⁊ hoc eſt ꝙ d. cit hic ꝓpheta: vnde ait. Qui fundaſti terrã ſup ſtabilitatẽ ſuã. i. ſup centrũ mundi qđ eſt imobile/⁊ ſtabile/i quo terra hꝫ ſtabilitatẽ ſuã ꝓpter ſuã naturã/⁊ grauitatẽ: ⁊ ideo nõ inclinabitur i ſeculũ ſeculi a ſuo cẽtro/⁊ ſtabili loco: q̃r ſi inde inclinaret̃ iam aſcẽderet in celũ: qđ eſſet cõtra naturam ſui/⁊ totius vniuerſi. Sed q̃r aqua eſt minus grauis ꝙ̃ terra: ideo abyſſus. i. ocean⁹/⁊ qđ libet mare collocat̃ ſup terrã imediate: ſicut veſtimẽtũ/amictus/⁊ tegminis ei⁹. Nã ſicut veſtimẽtũ tegit hominẽ quo ad quaſdã partes ſuas: ita pariter aqua oceani ⁊ aliorũ mariũ veſtit ⁊ cooperit terrã quo ad quaſdã ptes. Deinde cum ſubdit. Sup mõtes ſtabũt aq̃ ⁊c. hoc põt tripl'r intelligi. Uno mõ ꝙ in oceano ſunt multi mõtes cooperti aq̃s. Alio modo põt legi interrogatiue: vt ſit ſenſus. O dñe aque ſtabunt ſup montes lꝫ ſint leuiores? q. d. nõ. q̃r opꝫ vt mõtes/⁊ alique partes terre maneãt diſcooperte ad habitationẽ hominũ: Et ideo licet naturaliter tota aqua deberet circũdare: ⁊ tegere totã terrã: tñ tu diuiſiſti aquas ab aq̃s: ⁊ appuit arida: vnde ipſe aque q̃ deberent cooperire mõtes fugiẽt ab increpatione/⁊ iuſſiõe tua/⁊ formidabũt a voce tonitrui. i. poteſtat̃ tue: ⁊ ſic fugiẽtes a mõtibus cõgregabunt̃ in mari qđ eſt in inferiorib⁹ ptibus terre. Tertio mõ ly ſup mõtes ſtabunt aq̃ põt referri ad aquas pluuiales ⁊ nubes aquoſas exeũtes/⁊ incubãtes ſup montes q̃ mittunt pluuias cũ tonitruis/⁊ fulminibus ad increpationẽ/⁊ terrorẽ hominũ: vt ſit ſenſus. O dñe ex ordinatione tua aq̃ ⁊ nubes aquoſe ſtabunt ſuper mõtes mittẽtes pluuias ⁊ flumina ſup terrã/⁊ ſup mõtes: vbi ⁊ ſuper quos frequenter cadunt fulmina q̃ tu ordinaſti ad increpationem: ⁊ ab increpatiõe tua formidabũt/⁊ timebunt a voce tonitrui tui: hoc autem dicit ꝓpheta: nam homines praui conſcij ſuorũ ſcelerum communiter timent fulmina: ⁊ tempeſtates: ne cõprehendãtur in ſceleribus ſuis: vt ait Iuuenalis. Deinde cum dicit.

Sup mõtes ſtare aquas quõ itelligitur.

Aſcendunt montes ⁊ deſcendunt campi: in locum quem fundaſti eis.

Geñ. j.

Terminum poſuiſti quẽ nõ trãſgredient̃: neq̃ conuertentur operire terram.

¶ Explicat diſpoſitionẽ terre/quo ad partes ſuas ꝓpter curſus ⁊ loca aquarũ: in qua diſpoſitiõe maxime manifeſtat̃ immenſa ſapientia/⁊ ꝓuidentia ſummi creatoris: de qua dicitur Geñ. j. ꝙ deus precepit tertia die: vt aque congregarentur in locum vnũ. Et ſic terra apparuit arida inter maria: ⁊ appellauit aridã terram/⁊ congregationes aquarum appellauit maria. De qua diſpoſitione terre ſunt multi ⁊ varij modi loquẽdi. Nã quidã pſupponunt ꝙ oĩa maria ſe contingunt/⁊ ꝙ oceanus eſt multo maior tota terra/⁊ circuit eã vndiq̃: ⁊ terra ẽ in aq̃ ſicut pila leuis/ſiue ſicut vnũ pomũ in peluí plena aqua/cuius ſola ſummitas apparet ſup aquam: ⁊ dicũt ꝙ hoc fecit de⁹ in principio. Nã cũ tota terra eſſet tecta aquis/de⁹ diuiſit partes aquarũ/⁊ manſit illa pars diſcooperta/⁊ ſicca ad habitationẽ hominũ: ſed q̃r aque partes nõ poſſent in ſe cõtineri quin fluerent ſuper faciẽ terre/niſi terra eſſet eleuata/⁊ inclinata a cẽtro verſus vnã partem celi: iõ dicunt iſti ꝙ centrũ terre nõ eſt centrũ mũdi: imo inclinat̃ a cẽtro per attractionẽ quarũdã ſtellarũ ad vnã partem mundi. Sed iſta poſitio eſt manifeſte irrationabilis. Primo q̃r eſſet cõtra totã philoſophiã: vt dictũ eſt: ⁊ cõtra ſacrã ſcripturã allegatã: q̃r de⁹ fundauit eã ſupra ſtabilitatẽ/⁊ cẽtrũ mũdi: a quo non inclinabit̃ in ſeculũ ſeculi. Secundo eſt irrationabilis: nã ſi terra attraheret̃ a cẽtro p aliquã partẽ ſtellarꝫ: tũc ſequeret̃ ꝙ terra cõtinue moueret̃ in gyrũ ad motũ illarũ ſtellarũ attrahentiũ: qđ eſt falſum. Et ideo dicũt quidã philoſophi ꝙ centrũ terre eſt cũ cẽtro mundi: ſꝫ de⁹ eleuauit ⁊ tumefecit vnam partẽ ei⁹ in principio/⁊ iſta pars que apparet arida eſt quidã gibbus eleuatus ſup aquas ad noſtrã habitationẽ diuidens ptes aquarum: ⁊ ſic ſaluãt terrã manere ſemp in cẽtro mũdi. Sed iſta poſitio eſt inſufficiẽs nã ſemp preſupponit ꝙ ocean⁹ ſit multo maior tota terra: qđ eſt falſum: vt patebit. Itẽ ſequeret̃ ꝙ ille gybbus terre eſſet maior pars terre: ⁊ per ꝯñs terra nõ eſſet rotunda: ſed pyramidalis: vñ ſequerent̃ multa incõuenientia cõtra poſitionẽ omniũ philoſophorũ/⁊ aſtrologorꝫ. Et ideo eſt dicendũ ꝙ poſitio ⁊ deſcriptio Ptolemei de diſpoſitiõe terre ⁊ aquarꝫ eſt magis rõnabilis/⁊ magis cõformis ſacre ſcripture/et verior: vt apparet ad ſenſum: ⁊ per experiẽtiã multorꝫ eſt probatũ qui peragrarũt: ⁊ nauigarũt diuerſas partes mũdi. ¶ Ad cuius euidentiã eſt aduertendũ ꝙ tota diſpoſitio terre cõſiſtit principaliter in montib⁹/⁊ vallib⁹/⁊ campis decliuibus. Nã de neceſſitate inter mõtes cauſantur valles/⁊ ſi montes ſunt inter ſe valde diſtãtes tũc inter eos in talibus vallib⁹ cauſantur campi plani: ſed nunq̃ poſſunt eſſe tã plani quin aliquãtulũ ſint decliues verſus mediũ illius vallis. Et hinc eſt ꝙ aque fontales emanãtes ex laterib⁹/aut radicib⁹ montiũ ſemper decurrunt per cãpos decliues/vſq̃ ad mediũ/⁊ partes depreſſiores. ⁊ inferiores illius vallis. Et ſic ex multis fontibus decurrentib⁹ a mõtib⁹ fluũt flumina in vallib⁹. Et q̃r oẽs valles vt plurimum ſunt decliues/⁊ declinant vſq̃ ad aliquã vallẽ infimã nõ habentẽ exitũ: ideo ſemp flumina decurrũt per valles/⁊ cãpos decliues/vſq̃ ad infimam vallẽ/⁊ ibi cõgregant̃ multa flumina: ex quorꝫ congregatiõe cauſant̃ maria: vt manifeſte ptꝫ in noſtro mari mediterraneo: ⁊ in mari Euxino/et in mari Caſpio. Nã noſtrũ mare Tyrrhenũ ⁊ mediterraneũ: nihil aliud eſt niſi quedã vaſta vallis infima que cauſatur inter montem Atlantẽ ex parte Africe/et montes Hiſpanie/et Gallie: et Italie: et Grecie ex parte Europe/ad quaꝫ vallem decurrunt oĩa flumina decurrentia a latere Aquilonari montis Atlantis/⁊ a latere meridionali montiũ Hiſpanie/⁊ Gallie/⁊ Italie/⁊ Grecie/et Aſie minoris. Et ſic oẽs cõgregationes aquarũ iſtorũ fluminũ efficiũt mare Tyrrhenũ in hac valle: qđ q̃dẽ mare diuidit Europam ab Africa. Itẽ mare Ponticum ſiue Euxinũ/nihil aliud eſt niſi quedã vallis cauſata et clauſa ab Aquilone per montẽ Rhypheuꝫ/⁊ partẽ Caucaſi: ⁊ ab oriente p montes Armenie ⁊ a meridie per montes Galatie/⁊ Cappadocie: ⁊ ab occaſu per montes Dacie: ad quã vallem decurrit Tanais cum pluribus alijs fluminib⁹ ex parte Aquilonis/⁊ Boryſthenes/⁊ Hypanis/et Danubius/ex parte occidentis/⁊ Phaſis cum pluribus alijs ab Armenia ⁊ multa alia flumina recipit ab Aſia minori q̃ aque ſimul congregate efficiunt mare Ponticum/quod per anguſtũ fretũ Propontidis ⁊ Helleſpontiꝯtinuatur cũ noſtro mari Tyrrheno: ⁊ poſtea mare Tyrrhenum cõtinuatur ⁊ cõiungitur cũ Oceano per anguſtũ fretum Gagetanũ. Sed ſi flumina congregantur in aliqua valle montibus vndiq̃ clauſa: tunc efficiũt mare ſeparatũ per ſe ab Oceano/⁊ ceteris marib⁹: ⁊ iſto modo efficitur mare Caſpiũ/ex cõgregatione multorũ/⁊ vaſtorum fluminũ: ſcꝫ Rha/⁊ Gerri/⁊ Dauerix/⁊ Oxi/⁊ Cãbiſis/⁊ Cyri/et Araxis/qui decurrunt in illaꝫ vallem clauſam ab ortu montibus Imai/⁊ ab Aquilone montib⁹ Hyperboreis ex parte Caucaſi/⁊ ab occaſu montibus Armenie/⁊ a meridie mõtibus Tauri/⁊ montibus Medorũ: ⁊ ſic ex cõgregatiõe ſupradictorũ/⁊ multorũ aliorũ fluminũ/⁊ aquarũ efficit̃ mare Caſpiũ in illa valle/in nulla ſui parte contingens oceanũ nec aliud mare. ⁊ ſic eſt dicendum de mari Indico vt patebit. Ex quib⁹ patet ꝙ cõgregationes aquarum ad flumina ⁊ maria/cauſantur ex diſpoſitiõe terre/que cõſiſtit in montibus/⁊ vallib⁹/⁊ campis decliuibus. Nã montes ⁊ campi efficiunt terrã habitabilẽ/⁊ cõgregationes fontiũ efficiunt flumina ⁊ paludes: et congregationes fluminum in vallib⁹ infimis efficiunt mare. ¶ Ad cuius maiorem euidentiam eſt iterũ aduertẽdũ ꝙ q̃nq̃ ſunt famoſiſſimi montes qui efficiunt ⁊ claudunt totã terraꝫ habitabilem nobis notaꝫ cum ſuis maribus: quorum duo claudunt eam ab Aquilone/⁊ Meridie: et ceteri tres efficiunt terraꝫ mediam habitabilẽ/⁊ terminant/⁊ claudũt maria inter eorum latera. Unde vltra equinoctialẽ per quindecim gradus reperitur quidã mons/qui tam longo tractu venit ab occidente terminãs Oceanũ/⁊ ſinũ Speriũ: ⁊ exinde procedit verſus ortum terminando totã Africã nobis notam a meridie/⁊ exinde procedit verſus Apreſo/vſq̃ ad Catigaram regionẽ Sinarum/ſemper terminãdo mare Indicũ a meridie. Iſte mõs a principio ſue notitie in littore oceani occidentalis/⁊ ſinus Sperij appellatur Speriuera ab ipſis grecis. Deinde magis procedens verſus ortuꝫ appellatur Zon. Deinde nominatur Dauchis: deinde Xiphas/deinde Meſcha/deinde Bardetus/deinde dicit̃ Agiſſimba/deinde ꝓtractus vſq̃ ad ſeptageſimũ gradum longitudinis appellatur Luna. A cuius latere Aquilonari oriunt fontes Nili occurrentes ad plana: vbi efficiũt duas vaſtiſſimas paludes a q̃bus egredit̃ Nilus veniẽs verſus Aquilonẽ p Ethiopiã: vſq̃ in Egyptũ i cuius littore abſorbet̃ a mari rubro. Sed iſte mons Lune protẽditur vltra verſus ortũ/vſq̃ ad. clxxx. gradus longitudinis: ⁊ tũc appellatur Praſſus/vbi attingit ad mare Indicũ faciẽs in eo ꝓmontoriũ in principio maris Indici/⁊ ſinu Barbarico ⁊ tũc ꝓtẽdit̃ vltra verſus ortum p. cx. gradus vſq̃ ad Catigaram ſtationẽ Sinarũ/terminãdo mare Indicũ ab auſtro ⁊ ꝓcedit vltra p terrã ignotã cuius finis ignoratur ⁊ ſic iſte mõs cingit ⁊ terminat totã Africã/⁊ Aſiã ab Auſtro: ⁊ ſic ignoratur eius principiũ ⁊ finis: et eſt ita altiſſimus/ꝙ in radicibus eius generatur ignis ex refracatione radiorũ ſolariũ maxime i noſtra hyeme: q̃r tunc radij cadunt illud perpendiculariter. ſed in medio montis ſunt ꝑpetue niues: q̃ liquefacte i equinoctijs implẽt paludes. Ex quarum aquarũ abundãtia inundat. Nilus in equinoctio. In ſummitate aũt illi⁹ mõtis: nec ſunt pluuie nec venti. Ideo putãt aliqui ibi eſſe paradiſum deliciarũ ꝓpter eius tẽperiẽ. Iſte mons Apraſo vſq̃ ad Catigaram appellatur Peon ab ipſis Grecis/eo ꝙ in eius radicibus generat̃ ignis: ⁊ in medio ſemper apparent fulmina: ⁊ fulgura: ⁊ coruſcationes. Itẽ ad Aquilonem in. xxx. gradu longitudinis: et lxvj. latitudinis incipit quoddã promontoriũ: quaſi ſupra Scotiam: qđ Tyle Ptolomeus/⁊ oẽs antiqui appellant: qđ Ptolomeus putauit eſſe inſulam: ſed in veritate cõpertũ eſt poſtea ex experientia illum montem protrahi verſus ortum vſq̃ ad montem Rypheum q̃ prouincia hodie Norvvegia appellat̃. vltra quẽ montẽ verſus Aquilonem adiacet magna regio que Suetia dicit̃. Cui⁹ finis verſus polum ignoratur. que quidem regio dicta Norvvegia iam eſt nota nauigantibus latinis cui⁹ magna pars eſt ſub dñio regis Dacie. Iter quã et Germaniã cauſat̃ ſinus Sarmaticus: qui p anguſtum fretũ inter promontoriũ Cimbricum/⁊ Norvvegiã cõtinuatur cuꝫ oceano occidentali. Deinde iſti mõtes Norvvegie protendunt̃ vſq̃ ad montes Rhypheos: vnde oritur Tanais. Et exinde protenditur vſq̃ ad montes Hyperboreos Et exinde ꝓtendit̃ vſq̃ ad Imaum tranſuerſalẽ. Et exinde cingit totã Scythiã Sẽricã ex parte aquilonari: ⁊ ſic ꝓtenditur verſus ortum p terrã ignotã: cui⁹ finis ignoratur. Et ſic ptꝫ ꝙ iſte mons cingit ⁊ terminat totã Europam/et Aſiam totã ab Aquilone. Sola ergo illa terra eſt nota philoſophis: ⁊ geographis: grecis/⁊ latinis/que iacet inter iſtũ montẽ/⁊ montes Ethiopie: que mẽſuratur vna quarta terre habitabilis. Sed inter iſtos duos mõtes longiſſimos reperiuntur tres montes minores in longitudine: q̃ efficiunt totã terrã mediã diuiſaꝫ in tres partes. ſ. Aſiam: ⁊ Europam: ⁊ Africã. Nã vnuſquiſq̃ iſtorũ trium montium facit ſuã partẽ cũ aliquo extremorum: vnde primo ab occaſu in tertio gradu longitudinis: ⁊. xliij. latitudinis eleuat̃ quoddã promontorium in Hiſpania appellatũ Celticum in regione Galitie qđ ab incolis finis terre dicit̃: ꝓpe qđ ſita eſt eccl'ia ſancti Iacobi. Iſte autẽ mons protẽditur verſus ortum: terminans oceanũ ac Aquilone/vſq̃ ad mõtes Pyreneos: ⁊ exinde dictus Pyreneus ſeparãs Hiſpaniã a Gallia protenditur oblique verſus ortũ. q̃ quidẽ mõs facit multos ramos per Hiſpaniã/a q̃bus oriuntur plura flumina. Itẽ iſte Pyrene⁹ protendit̃ p Galliã Narbonẽſeꝫ/vſq̃ Lugdunum; et exinde vſq̃ ad montem Adulam

Nota.

Quin⁹ famoſi montes.

Diſpoſitio terre ĩ hoc cõſiſtit.

Opinio ptolomei et aliorꝫ de Tyle.

quī tranſuerſaliter diuidit Gallias ab Italia. Iſte aūt mons Adulas facit tres ramos/ q̄ cōmuniter Alpes dicunt. quorū primus dictus eſt Apeninus/ qui protēdit ad ortū terminans mare Tyrrhenū a meridie/ ⁊ ſinū Hadriaticū ab Aquilone. ⁊ terminatur iſte mons apud Rhegyū ⁊ Pharū Sicilie. Ita ꝙ ſol⁹ iſte mōs facit totā Italiā habēs a latere meridionali littora Janue/ ⁊ Tuſciā/ ⁊ Lauiniā/ ⁊ Campaniā/ ⁊ Lucaniā: ⁊ a latere Aquilonari habēs Lōbardiam/ ⁊ Flaminiam/ ſiue Romandiolā/ ⁊ Picenum/ q̄ Marchia dicit/ ⁊ brutiū/ ⁊ Apuliā/ ⁊ Calabriam/ q̄ quondā magna Grecia vocabatur. Ex quo patet ꝙ tota Italia nihil aliud eſt niſi iſte mons Apeninus eleuatus inter mare Tyrrhenū/ ⁊ ſinum Hadriaticū. Poſtea iſte mons Adulas mittit aliuz ramum verſus ortum q̄ dicit Rhetius relinquens a meridie Lōbardiā/ ⁊ Venetias/ ⁊ Dalmatiam. Et ab Aquilone relinquēs Rhetiā/ ⁊ Vindelicā: ⁊ Noricum/ et Pannonias: et ſic protenſus vltra facit totā Greciā inter ſinū Hadriaticum/ ⁊ mare Egeum. Rurſus iſte mons Adulas facit aliū ramū/ q̄ dict⁹ mons Sarma protendit verſus Vulturnuz: quaſi oblique/ vſquequo attingit mōtē Rhypheū: cui adiacēs tota regio dicit Sarmatia Europe. Rurſus iſte mons Adulas protendit recto tramite faciens quartum ramū verſus Aquilonem vſq₃ ad promōtorium Cimbricū. ⁊ ſic facit totā Germaniā. Ex quibus ſequit ꝙ iſte mōs Adulas p̄ quinq₃ ramos facit totā Europā. Nā p̄ ramū quē miſit vtrſus occaſum/ facit Gallias/ ⁊ Hiſpanias: ⁊ p̄ alios ſupradictos quatuor ramos facit Italiam/ ⁊ Greciā/ ⁊ Sarmatiā/ ⁊ Germanias: in q̄b⁹ cōprehēdit tota Europa cū mōtib⁹ Norvvegie. Itē in ſcdo gradu longitudinis/ ⁊ vigeſimo quinto quaſi latitudinis incipit aliud ꝓmontoriū ſup̄ Oceanum q̄ dicitur magnus Atlas. ⁊ iſte mōs protēditur verſus ortū quaſi ſub Tropico Cācri/ vſq₃ ad mare rubrū/ ſiue ſinū Arabicum relinquēs a meridie totā Ethiopiā/ ⁊ Libyaz/ ⁊ ab Aquilone Tingitaniā/ ⁊ Ceſareaz ⁊ oīa littora Africana/ vſq₃ in Egyptū. Iſte ergo mons Atlas ſimul cū mōtib⁹ Ethiopie facit totā Africam. Nā q̄cquid eſt inter hos mōtes ꝑtinet ad Ethiopiā: ſ₃ omnia latera Aq̄lonaria hui⁹ mōtis Atlātis dicūr littora Affricana. Itē vltra helleſpōtū ſiue a mari Egeo in. lviij. gradu lōgitudinis ⁊. xxxvij. latitudinis incipit ali⁹ mōs in Icaria/ q̄ ꝓtēdit recto tramite verſus ortū p̄ totā Aſiā/ vſq₃ ad regionē Sinarū vltio nobis notā. qui eſt ita longus/ ꝙ ſcd̄m diuerſas ſui partes ſortit diuerſa nomina. Nā in principio ſui apud Icariā dicit Phenix. Poſtea dicit Cadmus faciens a meridie Lyciā/ ⁊ Pāphyliā: ⁊ ab Aquilone Bithyniam/ ⁊ Cappadociam. Poſtea magis eleuatus dicit Taurus mittēs Antitaurū ad Vulturnū/ ⁊ Armeniaz. Poſtea Taurus ꝓtenſus ad ortum vſq₃ ad Medos dicit Coronus ſiue Medus faciēs totam regionem Medorum/ in qua eſt maxima ciuitas Tauris/ ⁊ cordiā. Deinde protenſus/ et relinquēs a Meridie Syriam: Meſopotamiam/ Perſiam/ ⁊ Parthiam ⁊ Ariam: ⁊ ab Aquilone Hyrcaniam ⁊ Bactriam ⁊ regiones Sacarum/ ⁊ Maſſagetas. Poſtea ꝓtēſus vltra v̄ſus ortū dicit Imaus longitudinalis habēs: a meridie Indiā intra Gangem. ⁊ ab Aquilone Maſſagetas: mittens verſus Aquilonē vnum ramū dictū Imaum tranſuerſalē tendentem ad Aquilonem/ finis cuius ignoratur.

Mons apeninus.

Mons adulas

Mons atlas.

Sed iſte Imaus lōgitudinalis protenditur rurſus verſus ortum et dr̄ Serus. Poſtea dr̄ Otochoras habēs a meridie Indiā vltra Gangem/ ⁊ regionem Sinarum vltimo nobis notam: ab Aquilone autē habēs Scythiā vltra Imaū/ ⁊ Sericā regionē: que quidem regio ſemp̄ fuit Grecis et Latinis ignota propter incolarum immanitatē: de quibus dicitur Ignoti facie: ſed noti vellere Seres. S₃ anno dn̄i M. CC. egreſſi ſunt Tartari ab illa regione qui vaſtarunt/ ⁊ ſubiecerunt oēs Indias/ ⁊ Parthiam/ et Mediā/ ⁊ Perſiam/ ⁊ totā Scythiam citra Imaū/ ⁊ Sarmatiā/ ⁊ gētes illius regionis facte ſunt nobis note ꝓpter peccata noſtra. vn̄ quaſi tota iſta regio Serum dicitur hodie regnū Catarij/ cuius dn̄s ⁊ rex dicit magnus Cham/ qui etiaz dn̄atur oībus Indis ⁊ Maſſagetis. Iſte aūt mōs Serus et Otochoras tendit ſemp̄ verſus ortum vltra per terraz ignotam cuius finis ignorat. Ex quo ꝑ₃ ꝙ iſte predictus mons efficit totā Aſiaz p̄ duo latera/ a cui⁹ latere meridionali oriunt innumera flumina que decurrunt ⁊ recipiunt in mare Indicū. Ex quibus oībus ſequit ꝙ ſupradicti quinq₃ montes principales. ſ. duo extremi/ ⁊ tres intermedij efficiunt totam terrā nobis notā habitabilē ꝓpter ſuā eminentiā/ et eleuationem ſupra valles. Item ſequitur ſecundo/ ꝙ maria nihil aliud ſunt/ niſi valles infime/ inter altiſſimos montes/ in quibus congregātur oīa flumina ⁊ oēs aque a montibus p̄ valles. et cāpos decliues deſcendentes/ ⁊ decurrentes. Unde mare noſtrum mediterraneum nihil aliud eſt niſi quedā vallis infima/ cauſata/ ⁊ depreſſa inter montez Atlantē Africe ⁊ montes Europe. Quod quidē mare recipit omnia flumina ab vtriſq₃ montibus decurrentia. Nam a mōtibus Hiſpanie recipit Tuderū/ ⁊ Sucronē. ⁊ in littore noſtre florentiſſime ciuitatis Valētie recipit hodie Turium et iuxta Dertuſſum recipit famoſiſſimum Iberū/ ⁊ iuxta Barchinonam recipit Lubricatum/ ⁊ multa alia flumina a Pyreneis montibus deſcēdētia. ⁊ a mōtibus Gallie recipit Rhodanū cū pleriſq₃ alijs ⁊ a montibus Italie recipit Arnum/ ⁊ Tyberim/ ⁊ Aranū/ ⁊ Vulturnum/ ⁊ multa alia: ⁊ in ſinu Hadriatico recipit Padū/ haud procul ab vrbe famoſiſſima Venetiarum. ⁊ ſic recipit multa flumina a montibus Macedonie in mari Egeo: ⁊ a mōtibus Lycie/ et Pamphylie/ ⁊ Cilicie in mari Rhodienſi. ⁊ a mōtibus autem Ethiopie/ et Affrice famoſiſſimū Nilū/ et Bagradā/ et Mulcanam. Sed quia hoc mare noſtruz mediterraneum cōtinuatur cū mari Euxino p̄ anguſtū Helleſpontum/ ⁊ Boſphorum Byzantinum: Ideo recipit in Pōto magnum Danubiū/ ⁊ Boryſthenem/ et Tanaim/ et Phaſim/ cum innumeris alijs fluminibus. Ex quorum congregatione efficitur illud mare. Item inter mōtes Armenie/ ⁊ Caucaſum/ et Coronū/ ⁊ Oxū/ cauſatur vna vallis infima non habens exitum: vbi congregantur innumera/ et vaſtiſſima flumina/ q̄ efficiunt mare Caſpiū. Nam illud mare recipit magnum Araxem a montibus Armenie: ⁊ magnum Rha a montibus Hyperboreis/ et Dāxim/ et Gerrum a mōtibus et Iaxartem/ ⁊ Oxum ab Imao/ et Cyrū/ et Cambyſem a montibus Medorum cum innumeris alijs. Hoc autem mare eſt terminatū/ ⁊ clauſum vndiq₃ montibus per nullam ſui partem attingens. Oceanum nec aliud mare. Itē inter montes Indorū/ ⁊ mōtē Peonam

De populis qui ſeres dicũtur.

maria q̄d ſunt

peonē meridianū/ cauſatur alia vaſtiſſima vallis in qua reperiunt oīa flumina ab vtriſq₃ montibus deſcendētia/ ex quā cōgregatiōe efficit mare Indicū/ vndiq₃ mōtibus clauſum per nullā ſui partē attingens Oceanū/ nec aliud mare. Hoc mare recipit a montibus Africe multa flumina nobis ignota: ſ₃ a mōtibus Aſie recipit Senū ⁊ maximū Danauiū/ ⁊ Gangē/ ⁊ Indū cum infinitis alijs. A montibus autē Medoruz recipit Ariū/ ⁊ in ſinu Perſico recipit Euphratē cū Tygri ⁊ ceteris. Ex quib⁹ oībus patet ꝙ maria nihil aliud ſunt/ niſi congregationes aquarū in vallibus infimis inter montes. Itē ſequit ꝙ nō oīa maria attingunt Oceanū nec cōtinuant cū eo. Itē ſequitur ꝙ Oceanus non circuit totā terrā/ vt vulgares putāt: imo claudit vndiq₃ mōtibus. Nā littora ei⁹ oriētalia/ ⁊ ⁊ etiā meridionalia ſunt nobis nota: l₃ occidentalia ⁊ aquilonaria ſunt ignota. S₃ multe/ ⁊ vaſte inſule reperte ſunt a nautis verſus occaſum. Nā etiā multū diſtāt littora occidētalia eius ſecūdū Ariſtotelem in fine ſecundi de celo. Ex ſupradictis etiam ꝑ₃/ ꝙ tria faciunt mōtes. Nā primo reddunt terram habitabilem. Secūdo ab eis oriunt aque ꝓpter eorū concauitatē/ ⁊ ſpongioſitatē. que quidem aque decurrunt inter valles/ ⁊ per montes decliues. Tertio montes terminant maria ne egrediant ad operiendam terrā. In qua diſpoſitione terre maxime demōſtratur dei oīpotētia/ ⁊ ſapiētia/ ⁊ prudētia/ q₂ oīa iſta ſunt neceſſaria ad vitā hoīm: ⁊ plantarū. ⁊ oīm aīalium. Aliter eīn nō poſſent viuere. ❡ Ex ſupradictis ꝑ₃ ꝙ non oportet ꝙ cētrū terre ponat extra centrum mūdi: imo cētrū eſt equaliter diſtās ab orbibus: et terra ſcd̄m ſe tota manet rotūda: ⁊ quo ad omnes partes ſui h₃ mōtes eleuatos q̄ termināt Oceanū et etiā alia maria: q₂ mōtes cōtinēt oceanuz inter ſe/ et alia maria tanq̄ in vaſe: ſicut dictum eſt pſal. xxxij. Cōgregās ſicut in vtre aquas maris/ ponens in theſauris abyſſos. id eſt ponit maria/ tanq̄ theſauros in arca ⁊ vaſe. Hoc idē probat Prouerbiorū octauo/ vbi ait ſapientia diuina. Quādo preparabat celos aderaz. Quando certa lege ⁊ gyro vallabat abyſſos. Quādo ethera firmabat ſurſum/ et librabat fontes aquarū. ❡ Sed contra ſupradicta occurrunt duo dubia. Dictū eſt enim primo ꝙ flumina nihil ſunt niſi cōgregationes aquarū ex fontibus emanantibus ex radicibus aut ex lateribus montium: ⁊ quādoq₃ ex campis ⁊c. Dictū eſt etiam ꝙ iſta flumina decurrunt ad valles ⁊ partes infimas terre/ ex quorum congegatione fiunt maria. Ideo propter primuz dubitatur vnde poteſt oriri/ aut generari tāta copia ⁊ multitudo aquarū/ q̄uātam videmus in maximis fluminibus cōgregari. Propter ſecundū etiaz dubitatur quare maria non augentur/ et operiunt terrā/ ⁊ campos ꝓpinquos cum continue recipiāt tā magna flumina/ ⁊ tantā copiam aquaruz/ quia omne quantū additū quanto/ reddit ipſum maius. Hec duo dubia putat ſoluere Ariſtoteles ſecūdo Meteororuz. Unde dicit ad primū/ ꝙ in concauitatib⁹ terre ⁊ maxime ipſorū montium eleuant vapores humidi/ ⁊ cōuertuntur ſiue cōgelant in aquā ⁊ ſic emanant fontes ex lateribus/ ⁊ verticibus montiū: ⁊ etiā ex aere incluſo in cauernis ⁊ viſceribus terre cōtinue generantur aque: ⁊ ſic emanāt fontes in radicib⁹ mōtium propter eorū concauitatē/ ⁊ in cāpis. Ex qua cōgregatione fiunt flumina in mare decurrētia. ❡ Ad ſecundū dubiū dicit/ ꝙ propter calorē intēſum radiorum ſolariū continue fiūt reſolutiones in mari: ex quibus reſolutiōibus aqua vt plurimum cōuertit in aerē ⁊ reſoluitur/ ⁊ ſic mare nūq̄ auget. Sed in veritate ſi plenius volumus cōſiderare: l₃ iſte rationes partim cōtineāt aliqualem veritatem: tamē nō ſufficiunt: nec euacuāt ſupradicta dubia. nā manifeſtū eſt: ꝙ ex decē pugillis aeris vix generatur vnus pugillus aque. Et ſic aer incluſus in terra vel vapores eleuati in cōcauitatibus montiū bene ſufficerent/ ⁊ ſufficiunt ad generandū aliquos fonticulos emanantes in verticibus montiū ſ₃ nullo modo poſſent ſufficere ad generandum tantā copiam aquarū cōtinue: ſicut videmus ꝙ Araxes in principio iam emanat maximus: ⁊ copioſus exit a mōte Armenie. ⁊ ſic oporteret ꝙ in deculpo intraret copia aeris ad concauitatē illorū montiū ad generandum tantā copiā aquarum: quod eſt falſum ⁊ inexpertum: quia oporteret ꝙ per aliud latus illius mōtis intraret decupla portio aeris cum maximo impetu: ex qua cōtinue generaret illa copia aquaruz. Item ſecunda ſolutio eſt inſufficiēs. Nam talis reſolutio aque maris per radios ſolares non fit continue/ niſi in die: ⁊ non omni tempore: ſed in eſtate ⁊ in feruore diei: ⁊ nō equaliter in omni parte mundi ſed iuxta Tropicos. Et ſic in hyeme/ ⁊ in nocte/ ⁊ in partibus aquilonaribus parue fiunt reſolutiones propter elongationē ⁊ debilitatē radioꝝ ſolarium. Sed cōtinue ⁊ omni tēpore intrant vaſtiſſima flumina ⁊ innumera: maxime ī mare Caſpium: quod vix habet duo milia miliarū in longitudine: ⁊ mille in latitudine. De quo dicūt philoſophi: ꝙ ſi per aliquam potentiā totaliter poſſet euacuari/ repleret in decem diebus. Quia duodecim vaſtiſſima flumina maiora Danubio intrant in ipſum cum cxx. alijs. Et tamen iſtud mare nunq̄ augetur: ſicut nec cetera maria. Et ideo eſt dicendum conformando cū ſacra ſcriptura: ꝙ ſicut ille ſapientiſſimus architectus oīpotens deus in principio creationis diſpoſuit faciē terre eleuando mentes/ ⁊ declinando cāpos/ ⁊ deprimendo valles infimas in quibus congregātur omnes aque a montibus per campos decurrentes: vt dictū eſt: ita pariter taliter diſpoſuit interiores ⁊ viſcerales partes terre: ꝙ in ea fecit venas ⁊ meatus ſubterraneos penetrātes totā terrā/ per quas venas cōtinue ſerpūt aque: vt manifeſte videm⁹. Nam in profundo cuiuſlibet maris fiunt multe ſubmerſiones aquarū/ ⁊ per venas ſupradictas ſerpunt penetrātes partes terre/ ⁊ dulcorantur ex frigiditate: ⁊ per equilibrium emergunt/ ⁊ ebulliunt ex radicibus/ ⁊ lateribus montium oppoſitorū: ⁊ fiunt flumina fluētia/ ⁊ decurrētia p̄ faciē terre vſq₃ ad maria. ❡ Ex quib⁹ ſequit primo/ ꝙ aqua que decurrit ſupra faciez terre: primo ſerpit ⁊ intercurrit per venas: ⁊ conductus/ ⁊ meatus in viſceribus terre: ſicut ſanguis cōtinue mouet per venas animalis: quia homo dicitur microcoſmus. i. mūdus paruus/ factus ad inſtar mundi magni. et hoc videmus manifeſte. Nam in quacūq₃ parte fodimus terram ſemper reperimus venas aquarum trāſeūtiū per viſcera terre: ⁊ non ſoluz per viſcera terre: ſed etiā per viſcera rupiū reperiunt aq̄ trāſeuntes ⁊ penetrantes rupes p̄ venas. In quib⁹ rupibus fiunt putei: vt ego oculis pluries vidi in di-

Ad ſecũdu[m].

Not. de curſu. aque.

uerſis partibus: vñ ſicut in hoie reperiuntur vene magne/per quas diſcurrit copia ſanguinis: ꝛ reperiunẗ miſeraice ꝑ quas diſcurrit modic⁹ ſanguis: ita pariter in viſceribus terre. ꝛ in hoc manifeſtaẗ ſumma ſapiētia creatoris. ¶ Scdo ſequiẗ ꝙ aque cōtinue mouētur circulariter: quarū medi⁹ circulus fit ſuper faciē terre: ꝛ alius medius inter viſcera terre. Nā eadē aqua que ſubmergitur in maris ꝓfunditate/ꝛ ſerpit per venas ꝛ meat⁹ viſcerales terre/ꝛ emergit ex mōtibus ꝛ cāpis: poſtea decurrit iter cōualles/ꝛ ꝑ cāpos decliues vſq; ad mare/ ꝛ ſic ſemꝑ aqua moueẗ circulariter. ¶ Tertio ſeq̄tur ꝙ maria nunq̄ augenẗ/nec decreſcunt quo ad partes formales: qꝛ quaſi quāta aqua intrat ꝑ flumina decurrētia ſuꝑ terrā: tanta exit ꝛ ſubmergiẗ in ꝓfundo/ꝛ cōtinue ſerpit ꝑ venas viſcerales terre: ꝛ emergit in fontes/ꝛ flumina ex mōtibus ꝛ cāpis. et ſemper fit motus circularis. Et hoc dicit ſapiens Salomō. eccleſiaſtes primo. ꝙ oīa flumina intrāt in mare/ꝛ mare non redūdat: ꝛ ad locum vñ exeūt flumina reuertunẗ vt iterū fluant. Ex quib⁹ ptꝫ manifeſta ſolutio ſupradictorū dubioꝝ. ¶ Eſt tamen aduertendū: ꝙ ꝑpter hoc nō tollitur quin ratio Ariſtotelis cōtineat aliqualē veritatē. Nam in cōcauitatibus montiū bene eleuātur aliqui vapores in verticibus ꝛ lateribus montiū: qui reſoluuntur in fontes: ꝛ ideo tēpore magne ſiccitatis ſiccanẗ illi fontes ex defectu taliū vapoꝝ. Et etiaꝫ ex aere īcluſo ī cauernis terre generaẗ aqua parua: ex qua oriunẗ aliq̄ pui fontes: ſed talis aq̄ gñāta ex vaporib⁹ ꝛ aere nō ſufficeret ad tātā copiā et ꝯtinuū fluxū aquarū: vt ex eis tā vaſta flumina cōgregarenẗ: ꝛ tot ꝛ tam vaſta maria cōplerent ꝛ efficerēt. Item verum eſt ꝙ radij ſolares in feruore diei reſoluunt partē aque maris in aereꝫ: ſed talis reſolutio eſt parua ꝛ nō cōtinua reſpectu tāte multitudinis ꝛ copie aquarū ꝛ nō cōtinue intrant maria. Nā lꝫ in mari Indico fiat magna reſolutio: eo ꝙ eſt inter tropicos: tñ nō in Caſpio: cū ſit ad aq̄lonē/nec etiā in mari pontico: ꝛ ſic ſemꝑ maria augerenẗ: niſi magna copia exiret aliunde: vt dictum eſt. Et ideo magis eſt credendū Salomoni: q̄ͥ eruditus a ſpiritu ſancto dicit. Eccleſiaſtes primo. ꝙ oīa flumina intrant mare/ꝛ mare nō redundat. Ad

Nota. locū vnde exeūt flumina reuertunẗ: vt iteruꝫ fluāt Et hoc idē intendēbat dicere Dauid pſalmo. xxxij. cū ait: Cōgregās ſicut in vtre aquas maria ponēs in theſauris abyſſos. Nā abyſſi ꝛ ꝓfunditates maris ſūt theſauri vñ exeūt aque ꝑ venas terre. Et ſic in diſpoſitione terre/ꝛ maris/ꝛ fontiū/ꝛ fluminuꝫ manifeſtaẗ ineffabilis oīpotētia/ꝛ ſapiētia/ꝛ prouidētia creatoris. de qua ſapiētia dicit Salomon Prouerb. viij. Quando preparabat celos aderam. Quando certa lege gyro vallabat abyſſos. Quādo ethera firmabat ſurſum/ꝛ librabat fontes aquarū. Quādo circūdabat mari terminū ſuū/ꝛ legem ponebat aquis/ne trāſirent fines ſuos ꝛc. Ex quibus verbis Salomonis ſequūtur tres cōcluſiōes ¶ Prima ꝙ abyſſi ꝛ maria ſunt vallata in gyrū ꝑ montes circundata littoribus. ¶ Secūda/ꝙ fontes aquaꝝ erūpunt/ꝛ emergūt in mōtibus ꝑ quoddā equilibriū. prout dictū eſt: eo ꝙ dicit: Librabat fontes aquaꝝ. Et per conſequens aque nō ſemper generātur ex aere nec ex vaporibus. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ omne mare habet terminū/et terminos

intra quos includitur/ꝑ hoc qđ ait. Quū circundabat mari terminū ſuum ꝛc. Ex quibus ptꝫ ꝙ mare nō continet terrā: imo cōtinetur inter mōtes ꝛ littora terre. Hoc eſt ergo qđ intēdit dicere Dauid in hac parte/cū ait. Aſcendunt montes ꝛ deſcendunt cāpi: quaſi dicat: Tu de⁹ in principio taliter diſpoſuiſti terram propter neceſſitatē aīalium ꝛ plantarū/ꝙ tota terra cōſiſtit in montib⁹/ꝛ cāpis/ꝛ vallibus. Nam tu eleuaſti mōtes in altum/ et campos creaſti in quodā deſcenſu ꝛ declinatiōe: ꝛ ſic ſemꝑ campi licet videanẗ planities ſemper deſcēdunt/et declinant in locum quē fundaſti eis. vſq; ad valles quas fundaſti in infimo loco: vt eſſent loca aquarum: qꝛ a montibus deſcendunt aque per valles ꝛ ac cāpos decliues: vſq; ad valles infimas: ex quarum cōgregatione fiunt ibi maria: vt dictum eſt. Ex quo ptꝫ/ꝙ ipſi montes terminant maria: ideo ſubdit. Terminū poſuiſti quem nō tranſgredienẗ ꝛc. quaſi dicat tu poſuiſti montes in terminū ipſis aquis: quēꝫ terminum nunq̄ tranſgredienẗ neq; cōuerꝫtur operire terram: quia poſtq̄ deſcēdunt aque ad loca infima: non poſſunt aſcendere/nec ꝯuertinꝫ redire ſupra montes: quia tunc cōtra naturā aſcenderent: ideo quieſcunt in vallibus infimis.

Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertranſibunt aque.

Potabūt omnes beſtie agri: expectabūt onagri in ſiti ſua.

Super ea volucres celi habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

¶ Ex tali diſpoſitiōe ꝛ ordine ſitus terre ſequitur alia vtilitas/nā tu emittis fontes in cōuallib⁹. i. ꝑ valles: ꝛ ſic inter mediū montiū pertrāſibūt aque. Nam aque primo deſcendunt a montibus: poſtea inter montes tranſeunt per cōualles: qꝛ ſemper inter montes ſunt cōualles: per quas tranſeunt aq̄: ꝛ ſic deſcēdūt ad cāpos ꝛ exinde ad maria: eo ꝙ ſunt infima loca terre. Sꝫ qꝛ iſta nō fecit de⁹ a caſu: immo ad vtilitatē aīalium: qꝛ tales fontes ꝛ flumina ſeruiunt hoībus: ꝛ ad alia neceſſaria: ideo ſubdit. Potabūt: oēs beſtie agri ex his aquis: etiaꝫ onagri i. aſini ſylueſtres/ꝛ cetere beſtie expectabunt has aquas in ſiti ſua. i. qñ ſitient veniēt ad iſtas aquas fontales ꝛ fluuiales. Et volucres celi habitabunt i. volabūt ſuꝑ ea. ſ. flumina vel habitabūt in ripis et rupib⁹ q̄ ſunt ſuꝑ flumina ꝛ dabūt voces de medio petrarum. quaſi dicat: ꝙ cātabūt ſuꝑ ripas fluminū/ſicut frequēter videm⁹: qꝛ canūt aues qñ veniunt ad bibendū ad fontes vel ad flumina. Ex ſupradictis apparet ꝓfunditas ſapientie ꝛ prouidentie dei. Nā ex tali diſpoſitione in qua deus creauit terrā: ſaluaẗ: ꝛ ſoluitur oīs queſtio que poſſet fieri. Nam ex eo ꝙ montes ſunt alti/de neceſſitate aque deſcēdunt inter montes per valles: ꝛ exinde decurrunt per campos: qui de neceſſitate declinant ad infima loca terre que ſunt valles: vbi congregātur omnes aque: et ſic efficiuntur maria. Et ſic montes ꝛ campi ſeruiunt hominibus ad habitationē: ꝛ fontes: ꝛ flumina ad potum animaliū: ꝛ ad purgandas ſordes rerū: ꝛ ad rigandos campos: maria autem ſeruiunt hominibus ad nauigandum: vt infra patebit. ex quibus omnib⁹ patet ſumma ſapiētia ꝛ prouidentia dei. Deinde cum dicit.

Rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operū tuorum ſatiabitur terra.

Producens fenum iumentis: ꝛ herbam ſeruituti hominum.

Vt educas panem de terra: ꝛ vinum letificet cor hominis.

Vt exhilaret faciem in oleo: ꝛ panis cor hominis confirmet.

¶ Cōmendat diuinam prouidentiaꝫ ꝛ ſapientiam circa diſpoſitionē pluuiarū. Nā licet aque fluuiales ꝛ fontales ſufficiāt ad potū aīalium: ꝛ rigandos aliquos cāpos: tamē nō ſufficiūt ad rigandos mōtes: nec oēs partes terre: eo ꝙ nō attingunt cacumina montiū: nec terrā per oēs partes: etiā non ſufficiūt ad nutritionē plantarū: ꝛ ſic ſunt neceſſaria flumina ad implēdas ciſternas: ꝛ rigādos mōtes: ꝛ omnes partes terre: ad quas fontes et flumina attingere nō poſſunt. Et ideo ſūm⁹ ꝛ ſapiens artifex deus prouidit de aquis pluuialib⁹. Naꝫ taliter diſpoſuit machinā mundi: vt ſol per virtuteꝫ et calorē ſuorū radiorum attraheret vapores a terra humidos vſq; ad mediū interſtitiū aeris: vbi ꝑ antipariſtaſim infrigidātur ꝛ cōgelātur in nubes/ que reſoluunẗ in aquā: ꝛ ſic per ſui ponderoſitateꝫ pluuia cadit ſuper montes: et totā terrā ad nutritionem arborū plantarū. Et ſic germinantur fructus terre: ꝛ creſcunt plante ad eſum hominum: et beſtiarum: et implētur ciſterne ad potū hominuꝫ. Et hoc intendit dicere Dauid in hoc paſſu. Vñ ait: O deus tu es rigans montes de ſuperioribus ſuis. i. rigas ſuperiora et ſummitates montiuꝫ ꝑ aquas pluuiales ex nubibus deſcēdētes. Et ſic ſatiabitur terra de fructu operū tuoꝝ: quē terra cōpluta producit. Nā ex tali pluuia produces in montib⁹ fenū iumētis ꝛ beſtijs: et produces herbā ſeruituti hominū. ꝛ eſt ſenſus: ꝙ tu ꝓduces fenū: ꝛ herbam iumētis ſeruituti. i. ad ſeruitutē hominuꝫ. qꝛ iumenta nutrit deus ad ſeruitutē hominū. Et mittis iſtā pluuiā: vt educas panē de terra ꝛ vinū: vt letificet cor hoīs: ꝛ rigas etiā terrā per pluuiaꝫ: vt creſcant et nutrianẗ oliueta: ꝛ ꝓducant oleū: vt hō exhilaret: ꝛ vngat: ꝛ letificet faciē ſuam ī oleo vel letetur in vidēdo abūdantiā: ꝛ copiā olei: ꝛ ſic tanta copia panis: vt cōfirmet cor hoīs ꝛ fortificet. ꝛ ꝑ talē pluuiā ſaturabūtur ꝛ nutriētur ligna ꝛ arbores cāpi/ ꝛ cedri Libani: quas ſolus de⁹ ipſe plātauit abſq; manib⁹ et cura hoīm. Eſt aūt aduertendū ꝙ ꝓpheta notāter memorat tres fruct⁹ terre ſpūales q̄s nutrit pluuia celeſtis ad cōſeruandaꝫ vitā hoīs. ſ. panem: vinū: ꝛ oleū: eo ꝙ iſti tres fructus ſunt valde neceſſarij ad cōmunes vſus vite humane propter tres effectus: quos efficiunt in homine: put memorat propheta in hac parte. Nam panis confirmat cor hoīs. i. fortificat: ꝛ ſuſtentat. Nam cibus panis poſt famē ꝛ inediaꝫ reſtaurat deperdituꝫ: et viuificat cor hoīs: et vires hominis: que ex inedia deficiebāt. Itē homo ex ſiti triſtaẗ ꝛ deficit: ſed potus vini refocillat: et letificat cor hoīs. Hoc etiam dicit: qꝛ manifeſte videm⁹: ꝙ ſi vinū daẗ ſyncopizantibus: illico viuificanẗ ꝛ recuperant ſenſum: et motū ꝛ letificanẗ: Ex quo ptꝫ qđ vinū letificat cor hominis. Itē ſubdit: Vt exhilaret faciem in oleo.

Tres terre fruct.

¶ Ad cuius intellectū eſt notandū: qđ exhilarare idē quod eſt ex letitia os ꝛ naſum ꝛ oēs venas aperire: ꝛ ex tali intrinſeca letitia anhelitū per riſum emittere: ſicut videmus in ridētibus. nam ſicut ex triſtitia rugatur facies: et reſtringitur os: ꝛ naſus ꝛ vene: ꝛ retineẗ anhelitus: ita per oppoſitū ex letitia: et ſanitate: et bona diſpoſitiōe omnia ſupradicta aperiunẗ: ꝛ homo exhalat anhelitū per os ꝛ naſum: ꝛ ſic oſtendit letitiā cordis in facie ꝑ riſuꝫ/ ꝛ faciē letaꝫ: ꝛ tūc diciẗ exhilarare quaſi exhalare et talis homo diciẗ hilaris ꝛ letus. Sed qꝛ hunc effectū facit in hoīe vſus olei: ideo dicit vt exhilaret faciē in oleo. nā quia oleū eſt valde nutritiuū propter ſuā pinguedinē: ꝛ bonū humorē et qualitateꝫ: iō cauſat bonā cōplexionē in hoīe. iō eſt valde vtile ad cōdimētū in omni cibo: et eſt penetratiuū in omni medela. ꝛ videmus etiam manifeſte qđ hoīes vtētes oleo cōiter habēt faciē plenam: ꝛ pinguē: et lucidā: ꝛ bñ coloratā: ꝛ facilē ad riſum ꝛ letitiā/iō dicit ꝓpheta: vt exhilaret. i. letificet faciē in oleo. i. in vſu ꝛ eſu olei: Poteſt etiaꝫ dici q̄ꝛ in patrib⁹ oriētalibus ꝛ meridionalibus hoīes vngunt oleo facies ſuas: vt appareant leti: et lucidi: vt ptꝫ in Daniele. Deus ergo per pluuiam educit paneꝫ de terra ꝛ cibum ꝛ vinum ad potum: et oleū ad condimētum et ſaporem cibi hominis.

Exhilarare qđ ſit.

Saturabuntur ligna campi: ꝛ cedri Libani quas plantauit: illic paſſeres nidificabunt. — de pſe. di. ij. accipi re.

Herodij domus dux eſt eorum mō tes excelſi ceruis: petra refugiū erinacijs.

¶ Aduertendū eſt ꝙ notāter dicit propheta Cedri Libani quas plātauit. nā ſcdm Vir. in Georgicis quedaꝫ ſunt partes terre: q̄ ſponte de ſe proferunt quaſdā arbores/ꝛ plātas ꝛ fructus: quos alie terre nō ꝓferunt: ſicut Arabia profert cynamomū: et incēſum ꝛc. que nō ꝓfert Germania nec Scythia. Itē q̄dā ſunt q̄ non naſcunẗ niſi ſeminenẗ per artē ꝛ curā hoīm: ſicut frumētū: ꝛ hordeū ꝛc. ꝛ q̄dam ſunt arbores que ī quibuſdā locis ꝑ ſe naſcunẗ ex ſola dei prouidentia abſq; labore hoīm/ſicut copia altiſſimarū cedrorū naſcitur in monte Libani. et has virtutes ꝛ differētias deus cōtulit terre in primordio creationis: vt ait Aug. ſuꝑ Geñ. qñ dixit. Germinet terra herbā virentem ꝛc. qꝛ tunc indidit ꝛ creauit rationes ſeminales in diuerſis partibus terre: vt abſq; labore hoīm ex ſola influētia et virtute actiua celi et humore pluuie terra germinet ꝛ producat ſponte tales plantas ꝛ arbores. Ideo dīcit propheta qđ ex illa pluuia ſaturabuntur Ligna campi et cedri libani: quas ſolus deus plantauit. ¶ Illic paſſeres nidificabūt. Hic cōmēdat diuinā ꝓuidentiā circa diſpoſitionē locorū aīaliū brutoꝝ ad refugiū. nam deus creauit arbores altas ad habitationē auiū: in quibus nidificant ꝛ habitant ad tuēdā vitā: et ad quas refugiūt ne ledātur a venatoribus ꝛ ſagittarijs. Itē creauit montes altos: vt eſſent refugiū ceruis et capreolis/ꝛ ceteris q̄drupedibus: ad quos montes refugiunt ꝓpter venatores. Itē creauit ꝛ diſpoſuit cauernas in terris ꝛ rupib⁹: vt eſſent refugiū ꝛ latibulū cirogrillis/ꝛ leporibꝰ/ꝛ vulpib⁹/ꝛ ceteris aīalib⁹ piloſis. Iō ait ꝙ paſſeres/ꝛ oēs volucres nidificabūt ꝛ faciēt nidos

ſuos illic. i. in cedris ⁊ ceteris arboribus ad quietē et tuendā vitā pullorū. Et herodij domꝰ dux eſt eorū. Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notandū: ꝙ herodiꝰ eſt auis ꝑdalis ⁊ rapax: ⁊ nidificat/⁊ habitat ī cedris ⁊ altis arboribꝰ: ⁊ eſt talis nature ꝙ nō q̄rit eſcam in locis vbi facit nidū: ſʒ a longe ꝑ decem miliaria a nido ſuo: ⁊ ſic nō nocet auibꝰ q̄ nidificant et habitāt in arboribus ꝓpinquis. ⁊ iō oēs paſſeres et aues libēter nidificāt ⁊ habitant ꝓpe nidos herodiorū ꝓpter ſecuritatē: q2 herodius nō ſolū nō nocet eis: ſed etiā tuet̄ et defendit eas a ceteris auibus ex rapina viuentibꝰ. qui q̄dē herodius apud nos d2 Grifoldus. ⁊ iō ceteri paſſeres et aues habēt nidū ⁊ latibulū herodij tanq̄ ducē ⁊ refugiū. Ideo dicit ꝓpheta ꝙ domꝰ. i. nidus ⁊ latibulū herodij eſt dux et refugiū eorū. ſ. paſſerum: ⁊ mōtes excelſi ſunt refugiū ceruis/⁊ ceteris q̄drupedibꝰ. Et petra cauernoſa eſt refugiū erinacijs. ſ. aīalibꝰ piloſis aptis ad venationē: ſicut ſunt cuniculi ⁊ lepores: etiam ericius: quia omnia iſta eligunt latibula in cauernis terre/et petrarū ad ſecuritatem.

q̄d ſit herodius.

Fecit lunam in tempore: ſol cognouit occaſum ſuum. — vſ. q. ſ. c. ij dia. ⁊ c. ſe

Poſuiſti tenebras ⁊ facta nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtie ſilue.

Catuli leonum rugiētes vt rapiant: ⁊ querant a deo eſcam ſibi.

Ortus eſt ſol ⁊ congregati ſunt: ⁊ in cubilibus ſuis collocabuntur.

Exibit homo ad opus ſuum: ⁊ ad operationem ſuam vſq3 ad veſperam.

¶ Cōmēdat hic diuinā ꝓuidētiā ⁊ ſapientiā circa diſpoſitionē ⁊ varietatē tēporū/q̄ fit ꝑ variationē ſolis ⁊ lune. nā ſol ꝑ lationē ⁊ curſum ſuū ſupra noſtrū hemiſpheriū cauſat diē apud nos/⁊ ꝑ eius abſentiā cauſat noctē: eo ꝙ fert̄ ſuꝑ aliud hemiſpheriū: cauſat ibi diē/⁊ apud nos cauſat noctē. et hoc fit ꝑ motū diurnū ad raptum ꝑmi mobilis. ſʒ ꝑ motū ꝓpriū in circulo obliquo cauſat in nobis quatuor tpa diuerſa in anno. ſ. ver: ⁊ eſtatē/⁊ autūnū/⁊ hyemē ſcd̄ʒ acceſſum ⁊ receſſum ad polos. Luna aūt diuerſificat etiā opa in quolibet mēſe: ſcd̄m ꝙ diuerſimode illuminat̄ a ſole quo ad partes ſuas et quo ad noſtrū aſpectū. Nā in coniūctiōe illuminat̄ tota medietas ſuperior: et ſic lumē eius nullo modo videt̄ a nobis. ⁊ ſic cauſat magnā alteratiōnē in mari/⁊ in terra/⁊ in arboribꝰ/et aīalibꝰ propter humiditatē eius. ſʒ ſicut incipit elongari a ſole: ita incipit videri a nobis aliq̄ ꝑticula eiꝰ illuminata/et ita creſcit vſq3 ad ꝑmā q̄drā. ⁊ exinde vſq3 ad plenitudinē cū eſt ī oppoſitione/⁊ exinde icipit accedere ad ſolē: ⁊ quātū accedit tātū decreſcit eiꝰ lumē/quo ad noſtrū aſpectū: q2 reſpectu ſui ſemꝑ illuminat̄ medietas eiꝰ: ⁊ ſic luna ꝑ acceſſum/⁊ receſſuʒ ad ſolē cauſat/⁊ diuerſificat q̄tuor tpa ī terra/et in mari ſcd̄ʒ q̄tuor quadras eius. ⁊ h̄ eſt qd̄ dicit Dauid in hac parte. vn̄ ait. Deꝰ fecit lunā in tpe. i. diuerſitatē in tpe ſcd̄m acceſſū ⁊ receſſū ad ſolem ſiue ad diuerſificāda tpa. ⁊ ſol cognouit occaſū ſuū. i. talē diſpoſuit motū ſuū: q2 dū fert̄ ſuꝑ terrā cauſat diē. ſʒ poſtea cognouit occaſū ſuū cadendo ſub nr̄o horizōte. et ſic tu deꝰ poſuiſti tenebras ꝑ caſum ſolis/⁊ abſentiā: ⁊ ſic facta eſt nox ſuper nr̄m hemiſpheriū. Sʒ q2 talē diſpoſitionē non fecit deꝰ in aſtris a caſu ⁊ fortuna: ſed ꝓpter finem bonū ad vtilitatē ⁊ vitā hoīm: ⁊ aliorū aīaliū: ideo ſubdit/Iō facta eſt nox: q2 in ipſa nocte ꝑtrāſibūt oēs beſtie ſylue: ⁊ diſcurrēt ad q̄rēdū cibū: ⁊ catuli leonū diſcurrēt de nocte: vt rapiāt eſcā ſibi/⁊ q̄rāt a deo ꝓuidente: nā pr̄ celeſtis paſcit oīa aīalia: vt ait ſaluator Mat. vij. Sʒ poſtq̄ ortꝰ eſt ſol ⁊ lucet dies: tūc leones ⁊ cetere beſtie rapaces cōgregati ſūt fugiētes diē ⁊ collocabunt̄ i cubiculis ⁊ latibulis ſuis: ſʒ ꝑ oppoſitū hō tunc ī die poſtq̄ ortꝰ ē ſol: exibit ad opꝰ ſuum faciēdū: ⁊ ad opationē ſuā exercendā: vſq3 ad veſperā: ⁊ occaſum ſolis. Ex q̄bꝰ ptʒ ꝙ nō a caſu/nec inuanū diſpoſuit deꝰ tpa/ſed diſtinxit diē a nocte ꝓpt̄ ſupradicta. Et diſtinxit annū in quatuor tpa ſm̄ acceſſum et receſſuʒ ſolis ad polos/ꝓpter gn̄atiōes et corruptiōes rerū: nā per acceſſum ſolis ad polū arcticū cauſant̄ gn̄ationes arborū/⁊ plātarū/et ēt aīaliū citra eq̄noctialē: ſʒ ꝑ receſſum ſolis a nobis/et acceſſum ad aliū polum cauſant̄ corruptiōes citra equinoctialē: ⁊ gn̄ationes vltra equinoctialē ſm̄ Ariſto. ij. de gn̄atione. Unde q2 oīa iſta ꝓueniūt ex ſumma ſapiētia et ꝓuidentia illius ſummi artificis. et architecti/ideo admirando exclamat propheta dicēs.

Quam magnificata ſunt opera tua domine: omnia in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſſione tua.

¶ O q̄ magnificata ſunt opera tua. dn̄e. i. q̄ magnificatus es in operibus tuis/q2 omnia opera tua feciſti in ſapientia magna et prouidentia: q2 oīa ſic ordinaſti propter aliquem bonum finem: vt vnum quodq3 produceret fructum ſuum in tempore ſuo ſibi determinato: et ſic impleta eſt terra poſſeſſiōe tua. i. donis et beneficijs tuis/que proueniunt ex tua mera largitate. Deinde cum dicit:

Hoc mare magnum ⁊ ſpatioſum manibꝰ: illic reptilia quorum non eſt numerus. Animalia puſilla cum magnis: illic naues pertranſibunt.

¶ Cōmendat diuinā ſapientiā circa diſpoſitioneʒ maris/quo ad eius magnitudinē. et extenſionē/et diuerſitatē ſpatiorū: et locorū: et habitationū ad vitā piſcium: ⁊ ad vtilitatē nauigantiū. Ad cuiꝰ intelligentiā eſt notādū: ꝙ ſicut deꝰ diuerſificauit terrā ꝑ mōtes: ⁊ valles: ⁊ cāpos declitues ad habitationē hoīm et aīaliū reſpirātiū q̄ viuūt in aere: vt dictū eſt: ita pariter diuerſificauit maria: ⁊ extēdit ꝑ diuerſa loca ad vitā piſciū: ⁊ vtilitatē nauigantiū: nā primo voluit vt hoc mare eſſet magnū: et ſpatioſum ꝓpter duo. Primo: vt in eo ꝓcrearet̄ copia piſciū: ⁊ nauigātes poſſent attingere loca remota. Itē voluit vt circa litꝰ eſſet vadoſuʒ ꝓpter piſces paruos: et circa mediū eſſet ꝓfundū ꝓpter piſces magnos: vt ibi ſaluent̄: ne poſſint deuorare oēs piſces paruos natātes circa littora: et voluit diſponere receſſus et ſinꝰ: et portꝰ ī hoc mari: vt attingeret terrā ꝑ multas ꝑtes: et naues ſaluarent̄ refugiētes ad portꝰ tpe tēpeſtat̄. Vn̄ ait Dauid: O dn̄e tu creaſti hoc mare magnū: ⁊ ſpatioſum: ⁊ latū manibus. i. locis/⁊ receſſibus ⁊ finibus. ⁊ q2 magnum: ideo illic procreantur reptilia: ⁊ natatilia: ⁊ piſces magni: ⁊ parui quorū nō eſt numerus. i. innumerabiles piſces: et aīalia natatilia in eo creaſti: ⁊ continuo procreātur. ⁊ ſic ꝓcreātur ibi aīalia natatilia puſilla cū magnis. Et q2 hoc mare creaſti ſpatioſum ⁊ plenū magnis manibꝰ ⁊ ſpatijs: ideo illic naues pertrāſibūt: et nauigabūt ab vno littore in aliud: ⁊ ab vna regione in aliā. Unde nota ꝙ h̄ nomen manus eſt equiuocū ad tria. nā vno modo ſignificat mēbrū hoīs. alio modo ſignificat fortitudinē: et turmā exercitus ſiue ſatellitū. Tertio ſignificat extēſiōes locorū: ⁊ brachia/et ſinus ſiue receſſus maris. nā ſicut hō extēdit manus et brachia ad attingēdū aliquid extrinſecꝰ: ita pariter oceanus ⁊ quodlibet mare extēdit manus/et brachia intra terrā: qui dicūtur ſinus/⁊ receſſus: et portꝰ maris Et iſto modo oceanus ꝑ2o extēdit vnū brachium inter Norvvegiā/et Germaniaʒ/q̄ d2 ſinus Codanus: ſiue Germanicus: ſiue Sarmaticꝰ. Scd̄o vltra equinoctialē extēdit aliud brachiū/aut manū inter montes Ethiopie: et terrā Guineorū/q̄ dicit̄ ſinus Speriꝰ quē hodie nauigāt Portugalēſes ad fodiēdum aurū ex minera. Tertio mittit aliud brachiū ꝑ anguſtū fretū Gaditanū iter Africaʒ/⁊ Europā vſq3 in Syreā: qd̄ d2 mare Thyrrhenū/quod mare Thyrrhenū mittit aliud brachiū v̄ſus aq̄lonē iter Phrygiā/et Thraciā ꝑ anguſtū Helleſpontū et Propōtide. et ſic intrat mare Pōticū ſiue Euxinū/et exinde intrat Meotidē paludē ꝑ anguſtū Boſphorū inter ꝓmōtoriuʒ Caucaſi: et Tauricam Cherſonneſum: q̄ d2 Caffa. Ex quibꝰ ptʒ ꝙ hoc mare magnū. ſ. oceanus dicit̄ ſpatioſum et extenſum longis manibꝰ/et brachijs/⁊ ſinibus. ¶ Itē mare Indicū qd̄ claudit̄ inter mōtes Aſie/et mōtes Auſtrales/d2 magnū et ſpatioſuʒ manibꝰ/q2 hʒ duos gradus in lōgitudine a Preſo Africe vſq3 Catigarā regionē Sinarū/et hʒ quinq3 gradus in latitudine/⁊ habet plures ſinus/ſicut eſt Arabicꝰ/⁊ Perſicus ⁊c. Et ita eſt dicenduʒ de mari Caſpio/quod claudit̄ inter Caucaſuʒ ⁊ mōtes Medorū/⁊ inter mōtes Armenie: et mōtes Sacarū ſiue Maſſagetarū. Et ita eſt dicēdū de maribꝰ nobis ignotis: nā d̄ neceſſitate oportet: ꝙ vltra mōtes Ethiopie ſint alia maria q̄ recipiāt aquas decurrētes ab alio latere illorū mōtiū verſus Auſtrū. Et etiā vltra montes Sericos verſus Aq̄lonē eſt mare Sericū recipiēs aquas decurrētes a latere aq̄lonari illorum montiū/qd̄ q̄deʒ mare erat ignotū Grecis/et latinis tp̄e Ptolemei. Sed poſtea Tartari ab illis regionibꝰ egreſſi notificarunt Perſis/et Medis/et Latinis qual̄r ibi vltra Imaū: eſt q̄ddā mare magnū vbi cōgregant̄ oīa flumina a circūſtātibꝰ mōtibus deſcēdētia. et ſic eſt ꝑſumēdū ꝙ vltra mōtes magnos Sinarū verſus ortum ſunt alia maria/in quibꝰ ꝯgregant̄ oēs aq̄ decurrētes a lateribꝰ orientalibꝰ illorū mōtiū. Ex quibꝰ ptʒ/ꝙ mare nō eſt tātū vnū: nec cōtinet terrā: vt vulgares autumāt/immo ſunt multa maria iter mōtes cōtēta ⁊ terminata/vt ait Ptolemeꝰ/ꝓut dictū eſt. Nec mare ē maius terra vt q̄dā putāt: imo terra eſt maior ī ſpatio ſepties q̄ oīa maria/vt legit̄ in. iiij. lib. Eſdre. c. vj. vbi ſic d2. Et tertia die iperaſti aq̄s ꝯgregari in ſeptima parte terre: ſex x̄o ꝑtes terre ſiccaſti ⁊ ꝯſeruaſti/vt ex his ſint corāʒ te miniſtrātia ſeminata a deo ⁊ culta. Et in q̄nto die dixiſti ſeptime parti: vbi erat aq̄ congregata: vt ꝓcrearet aīalia: ⁊ volatilia/⁊ piſces: ⁊ ita fiebat. ¶ Ex ſupradictis ptʒ ꝙ terra eſt maior oībꝰ maribꝰ ſeptupliciter: ⁊ tn̄ mare qui dicitur oceanus eſt magnū: ⁊ extenſum ꝑ multos ſinus et brachia: vt dictū eſt: ⁊ eodem modo mare Indicū/et mare Caſpiū. ⁊ hoc ordinauit deus non ſolū ꝓpter copiā piſcium ad eſum hoīm: ſʒ ēt propter nauigationem ⁊ vt victualia q̄ germinant̄ in vna parte terre/vehant̄ ad al[ia]s partes: et ſic oīa bona terre cōmunicētur oībus. Deinde cū ſubdit.

Draco iſte quē formaſti ad illudendum ei: omnia a te expectant vt des illis eſcam in tempore. — Geñ. j.

Dante te illis colligent: aperiente te manum tuā omnia implebuntur bonitate. — ſupra xiij. b.

¶ Oſtēdit ꝙ deꝰ nō ſolū fecit mare lōgū manibꝰ/et brachijs/⁊ ſinibꝰ ꝓpter merces vehēdas: ſed ēt fecit ip̄m mare ꝓfundū in medio/⁊ vadoſuʒ ad littora: vt balene/⁊ piſces magni viuāt in ꝓfundo: et parui ſaluentur iuxta littora vadoſa/ne piſces magni poſſent accedere ad littora ad d̄uorādū ꝑuos. Unde q̄nq3 piſces magni deludunt̄ a paruis. Nam dū Balena vel q̄libet alius magnꝰ piſcis inſequit̄ piſces paruos ad deuorādū: tūc piſciculi fugiunt ad littora: ſed balene volētes piſces ꝑuos ſeq̄ per littora vadoſa cū magno ipetu/reperiūt̄ in modica aqua nō valētes natare ſuꝑ arenā/nec valētes retrocedere ad ꝓfunduʒ: ⁊ ſic naute/et piſcatores interficiunt balenas/⁊ piſces magnos: ⁊ ſic piſces magni decipiunt̄/⁊ illudunt̄ a paruis. Dicit ergo Dauid: O dn̄e tu feciſti hoc mare magnū ⁊ ſpatioſum manibꝰ: q2 illic ſunt reptilia puſilla cum magnis: ⁊ etiā quia illic naues ꝑtrāſibūt. ſed etiā feciſti iſtud ꝓfundū in medio: ⁊ vadoſum in littore: vt illic ſit etiā iſte draco. i. balena: ⁊ q̄libet alius magnꝰ piſcis ad illudendū ei vt ſibi illudat̄ a paruis piſcibꝰ ꝑ modū iā dictū. Un̄ eſt aduertēduʒ: ꝙ per draconē intelligit balenā ſiue cetū. Un̄ Geñ. j. vbi nr̄a trāſlatio dicit: Creauit deus cete grādia. alia tranſlatio dicit: Creauit deꝰ dracones magnos. Et in hoc loco dicit lr̄a Hieronymi. Leuiatā iſte queʒ formaſti. Et alia trāſlatio hʒ Cetus iſte ꝑ quē intelligit̄ quelibet belua marina. Ex quibꝰ oībus patet ꝙ deus oīa creauit apta ad debituʒ finē: ⁊ oībꝰ viuentibus ꝓuidit de loco ⁊ tpe et victu neceſſario ad vitā tuēdā ⁊ cōſeruādā. Oīa a te expectant dn̄e. Hic incipit verſus apud Hebreos: ⁊ ēt ſnīa. Nam poſtq̄ ſupius oſtēdit ꝓpheta ꝙ Deus oīa creauit ⁊ diſpoſuit ꝓpter debitū finē: ⁊ oībus ꝓuidit de loco ⁊ tpe opportuno ⁊ cibo ⁊ potu neceſſario ad vitam: iō in hac parte cōuerſus ad dn̄m cōcludendo dicit: o dn̄e oīa aīalia expectāt a te vt des illis eſcā in tpe opportuno. nā aīalia bruta expectāt vt in vere des eis fenū ⁊ herbā ad cibū: et hoīes expectāt tp̄s vernū vt colligāt quoſdā fructꝰ: ⁊ eſtatē vt colligāt frumenta ⁊ ceteras fruges et ſegetes. Et expectant autūnū vt colligant vindemias ⁊ ceteras fructus tunc maturos ſecunduʒ naturas ſuas ⁊c. Ideo te illis dante copiam fructuū et ciborū tunc illi colligent fructꝰ per te creatos ⁊ augmentatos. Et te aperiēte manū tuā: theſauros largitatis tue oīa iplebūt̄ bonitate. i. bonis terre ex tua bonitate

largitio: Ad cuius intellectũ eſt notãdũ: ꝙ duplex eſt appetitus in viuentibus. vnꝰ naturalis: ⁊ alius volũtarius. Appetitus voluntariꝰ regit̃ ꝑ ſeipſuʒ cũ ſit primũ ꝓncipiũ mouendi. Sed appetitus naturalis regit̃ ab intelligentia ſuperiori mouente orbẽ. idõ nõ ſolũ aĩalia ꝑfecta appetũt ⁊ expectant cibũ in tpe ad cõſeruationẽ vite appetitu volũtario ⁊ naturali ſimul: ſed etiã plante ⁊ aĩalia imꝑfecta hoc idẽ expectãt quodaʒ naturali appetitu ab intelligentia directo: q2 opus nature eſt opus intelligentie. Vñ dicit ꝓpheta ꝙ omnia viuentia tã plãte ꝙ aĩalia expectant a deo vt det eis eſcam in tempore opportuno. Et ſic formica de diuina ordinatione a ſuperiori intelligẽtia directa ⁊ mota recolligit granũ in eſtate pro tempore.

Duplex appetitus in viuẽtibus.

Auertente autem te faciem turbabuntur: auferes ſpiritum eorũ ⁊ deficient: ⁊ in puluerem ſuum reuertentur.

Emitte ſpiritum tuũ ⁊ creabuntur: ⁊ renouabis faciem terre.

Sit gloria domini in ſeculũ: letabitur dominus in operibus ſuis.

Qui reſpicit terram ⁊ facit eam tremere: qui tangit montes ⁊ fumigant.

Cantabo domino in vita mea: pſallam deo meo ꝗ̃diu ſum.

Jocundum ſit ei eloquium meũ: ego vero delectabor in domino.

hyꝑ. diſ. c. naſci de ꝓſe. di. v. c. de ſpũ ſcto. in tra. c. xv. q. i. ca. recenti iniuſ.

Deficiant peccatores a terra: ⁊ iniqui ita vt non ſint: benedic anima mea domino.

q. iiij. a. hominiꝰ.

¶ Poſtꝗ̃ ſuperius Dauid oſtẽdit Deũ eſſe ꝓuiſorẽ ⁊ datorẽ oĩm bonoꝝ ad cõſeruationẽ vite ⁊ ipſiꝰ eſſe in oĩbus rebꝰ. Ad cuiꝰ intellectũ eſt notandũ: ꝙ cũ Deus ſit cauſa oĩʒ in triplici genere cauſe: ſcilicet efficiẽtis/formalis/et finalis: ita creatura recepit a Deo triplex eſſe: ſcilʒ eſſe eſſentiale ⁊ actuale ⁊ operatiuũ. nã inquantũ eſt facta ad imaginem dei aut ſimilitudinẽ: habet eſſe eſſentiale ⁊ ſpecificum ⁊ formale. Sʒ q2 nulla creatura eſt per eſſentiam ſuã: ideo hʒ a deo eſſe exiſtentie influxum per qδ exiſtit in actu/⁊ ſic exiſtit in eſſe perſonali: ⁊ ſic creatura nõ ſolũ depẽdet a deo ꝗ̃ ad eẽ eſſentie: ſʒ etiã quo ad eſſe exiſtentie: inquãtũ Deꝰ cõtinue influit eſſe in eã: ⁊ cõſeruat eam in eſſe. nã ſi per aliquod inſtãs Deus deſiſteret influere eſſe in eã/ilico deficeret: ſicut noſtrũ hemiſpheriũ in tantũ eſt illuminatũ inquãtũ ſol influit lumen per ſuã preſentiã. ſed quãdo ſol ſubtrahit ſuã preſentiaʒ/ilico deficit lumẽ ⁊ efficitur nox apud nos. Ita pariter dicit Dauid ꝙ qñ Deus influit vitã in creaturas: tũc creature viuũt ⁊ operant̃: ſʒ ſi Deꝰ auertit ſuã preſentiã ⁊ influẽtiã/tũc creature deficiunt. Et ita pariter eſt dicendũ de cibo corporali. naʒ quando Deus influit virtutẽ ſuper terrã in vere/tũc terra germinat: ſʒ qñ auertit ſuã virtutẽ tũc terra turbatur ⁊ oĩa deficiũt: vt ptʒ in autũno. ſed qñ iterũ in vere mittit ſuã virtutẽ ⁊ influentiã: tũc terra renouat̃ ⁊ germinat plãtas ⁊ fructꝰ. ⁊ h̃ eſt qδ vult dicere Dauid in hac parte: vt ait: O dñe ſicut te aperiẽte oĩa implentur bonitate: ita pariter te auertẽte

Deꝰ ē cã oim in triplici genere cauſe.

faciẽ ⁊ influxũ oĩa turbabũt̃. Et tũc auferes ſpm̃. i. eſſe actuale eorũ: qδ habẽt ex influxu tuõ: ⁊ tũc totaliter deficiẽt ⁊ morient̃ aĩalia ⁊ plãte: ⁊ ſic mortua reuertent̃ i puluerẽ ſuũ: q2 incinerabunt̃ ⁊ putreſcẽt cadauera animaliũ. Et arbores reſoluẽtur in puluerẽ/poſtꝗ̃ deficit eis influxus. Sed qñ tu emittes ſpm̃ ⁊ influxũ/tũc res creabunt̃. Et ſic renouabis faciẽ terre: nã ſicut q̃dã moriunt̃ propter defectũ huiꝰ influxus: ita alij creant̃ ꝑ influxũ tuũ in eis: ⁊ ſic facies terre renouat̃ per hoĩes nouiter creatos: q2 quotidie creas ſpũs ⁊ aĩas i eis. Et ſic licet vnus moriat̃/tñ alter de nouo ꝑ te creat̃: ⁊ ſic renouat̃ ſemꝑ facies terre: ⁊ mũdus conſeruat̃ in eſſe. Hoc etiã põt referri ad celeſtes influẽtias ſm diuerſitatẽ tẽpoꝝ: nã in autũno deꝰ auertit faciẽ i. influentiã a terra ꝑ receſſum ſolis/⁊ tũc oĩa folia arborũ cadũt cũ fructibꝰ ſuis: ⁊ herbe deficiũt. Sʒ poſtea in vere deꝰ emittit ſpm̃ ⁊ influentiã ꝑ acceſſum ſolis: ⁊ tunc herbe recreantur ⁊ arbores frondeſcunt ⁊ florẽt: ⁊ ſic renouat̃ facies terre. Sed prima expoſitio eſt melior ⁊ ꝓfundior ⁊ magis cõſona lr̃e. Ex ſupradictis patet ꝙ immenſa fuit oĩpotentia dei: ⁊ ꝗ̃ profunda/⁊ inſcrutabilis ſapientia ⁊ prouidentia dei in creatione/⁊ diſpoſitione mũdi. Et quantum eſt immenſa bonitas dei in mundi conſeruatione: de qua quideʒ omnipotentia/⁊ ſapientia/⁊ prouidẽtia/⁊ bonitate cõmendauit Dauid deum in hoc pſalmo. Et ideo concludens agit gratias dicens. Sit gloria domini in ſeculum ſeculi ⁊c. Quomodo autem paradiſus deliciarum ſituetur in hemiſpherio auſtrali: ⁊ de diſpoſitione eiꝰ/dictum eſt pſalmo. xxi.

¶ Secunda Expoſitio.

[illegible]

Benedic anima mea domino: domine deus meus magnificatus es vehementer.

¶ Quia vt dictũ eſt in principio expoſitionis huiꝰ pſalmi ſm mentem Aug. cõtra aduerſariũ legis ⁊ ꝓphetarum ꝙ ꝓpheta Moyſes auctor libri geneſeos magis intendebat vt eiꝰ narratio rerũ factarũ eſſet etiam figura futurarum: ideo a fortiori eſt credendũ ⁊ affirmãdum ꝙ Dauid qui nõ eſt minus propheta in hoc pſal. ꝗ̃ i ceteris/nõ ſolũ intẽdit cõmẽdare diuinã ſapientiã ⁊ ꝓuidentiã ⁊ bonitatẽ circa creationem ⁊ diſpoſitionẽ mũdi materialis: quẽ ꝓduxit ad inſtar mundi idealis et eterni. Sed etiam a fortiori magis intẽdit cõmẽdare tandẽ diuinã ſapiẽtiã/⁊ prouidentiã/⁊ bonitatẽ circa recreationẽ mũdi ſpũalis: que eſt eccl'ia quã recreauit/⁊ regenerauit/⁊ diſpoſuit ad inſtar mũdi idealis/⁊ ad figuram huius mũdi materialis. In cuiꝰ creatione cõtemplando Dauid ꝓuidit in ſpũ totũ myſteriũ regenerationis eccl'ie: q̃ dicit̃ mũdus ſpũalis. Jδ poſtꝗ̃ expoſuimꝰ iſtũ pſalmuʒ lr̃aliter de mũdo materiali: exponat̃ iterũ cõſequẽter de mũdo ſpũali: ⁊ eiꝰ recreatiõe: de qua primo ⁊ principal'r Dauid intẽdebat deũ cõmendare i hoc pſal. ad quã intẽtionẽ principal'r legit ⁊ cãtat ipm̃ eccl'ia. Nã lʒ vtraq3 creatio ſit eiuſdẽ potẽtie ⁊ ſapiẽtie/tñ creatio mũdi ſpũalis ẽ maioris mie ⁊ bonitat̃/q̃ ad nos: q2 nihil nobis ꝓfuiſſet ꝙ creaſſet niſi miris atq3 ineffabilibꝰ modis recreaſſet: vt inq̃t Aug. Hoc idẽ innuit Grego. in benedictione cerei

paſchalis. ⁊ idõ eſt valde attẽdendus iſte pſal. vt innuit Aug. q2 totus eſt refertꝰ ꝓfundiſſimis myſterijs: ⁊ ſacramentis. nã ꝓpheta Dauid per figuram creationis mũdi intẽdit cõmẽdare ⁊ nobis notificare ꝓphetice diuinã ſapientiam bonitatem circa fundationẽ ⁊ regenerationeʒ eccl'ie. Chriſti. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt primo notãdum: ꝙ cũ creatio mũdi materialis fuit figura fundatiõis eccl'ie eundẽ ordinẽ ſeruauit deꝰ in fabricatiõe eccl'ie: quem tenuit in creatione mũdi. Nã ſicut tũc pater dicendo per verbũ ſuũ fiat lux: fecit lucem/⁊ dicẽdo fiat firmamẽtũ: fecit firmamẽtũ ⁊c. ⁊ ſic ꝑ verbũ factꝰ fuit totus iſte mũdus materialis: q2 ipſe pr̃ dixit ⁊ facta ſunt oĩa ⁊ verbo dñi celi firmati ſunt/Jta pariter in fabricatiõe eccl'ie idẽ deꝰ pr̃ locutus eſt nobis ꝑ idẽ verbũ incarnatũ: ⁊ dixit nobis totũ euangeliũ/⁊ ex latere ſuo ꝓduxit totã eccl'iam. Nã tota eccl'ia cõſiſtit virtual'r in euãgelio dicto ꝑ Chriſtũ q̃ eſt verbũ patris. nã ſicut olim deus pater loquebat̃ multifarie in ꝓphetis nouiſſime locutꝰ eſt nobis in filio/vt ait Apl's ad Hebre. j. Ex quo ptʒ qδ per idẽ verbũ: ꝑ qδ deꝰ creauit mundum fundauit eccleſiã. Hoc idẽ manifeſtauit Joã. primo: q̃ dicit. Oĩa per ipm̃ facta ſunt. ⁊ infra/verbũ caro factum eſt: ⁊ dedit poteſtatẽ credentibus filios dei fieri: q̃ nõ ex ſanguinibus: ſed ex deo nati ſunt ⁊c. Ex quo ptʒ ꝙ pater ꝑ idẽ verbuʒ nos regenerauit ꝑ quod nos añ creauit/⁊ ꝑ qδ facta ſunt oĩa. Itẽ ſicut tunc ꝑ ſpm̃ ſctm̃ oĩa q̃ creauit viuificauit dãdo eis vitaʒ ⁊ motũ: q2 ſpũs dñi ferebat̃ ſuꝑ aquas dando vitaʒ ⁊ operationẽ rebus: ita pariter pater in noſtra regeneratione poſtꝗ̃ ꝑ filiũ ſuum verbũ incarnatum fundauerat eccl'iam in apl'is ⁊ diſcipulis: in die pẽtecoſtes miſit ſpm̃ ſctm̃ in eos quos ad grãm et vitã ſpiritualẽ ꝑ ſepteʒ dona viuificauit: ⁊ mouit ad predicandũ euangeliũ omni creature. Et ſic quia ſpũs dñi ferebat̃ ſuꝑ eos: ideo tali ſpũ viuificati totum orbem ſubiecerunt eccl'ie. ⁊ iugo Chriſti. ex quibus patet ꝙ ſicut tota trinitatis indiuiſe cõcurrit ad creationẽ mundi: ita eodẽ modo ad fundationẽ eccl'ie. Itẽ ſicut tũc creauit in mũdo triplicẽ naturã. ſ. angelicã ꝓpe ſe qua dicit̃ indutus: ⁊ celeſtem ad mittendas influẽtias in hec inferiora: ⁊ elementalẽ ad recipiẽdas celeſtes influentias: ita pariter in eccl'ia recreauit ⁊ diſpoſuit tres ſtatus. ſ. ſtatum apl'orum ꝓpe ſe quibus primo reuelauit myſteria euangelica. Scdõ ſtatũ doctoꝝ: q̃ moti ab apl'is/ſicut celi mouentur ab angelis/declararunt ſacras ſcripturas hoĩbus ſimplicibꝰ. Tertio fundauit ſtatum cõmunẽ cõiugatorũ ⁊ ſimpliciũ qui receperũt ſacrã doctrinã a doctoribus. naʒ ſicut deus influit in angelos: ⁊ angeli mouentes influũt in orbes celorũ/⁊ celi influunt in elemẽta: ita Chriſtꝰ influxit primo in apl'os: apl'i in doctores: ⁊ doctores in populũ/q̃ ſunt elemẽta eccleſie. Et hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpũ laudat diuinã ꝓuidẽtiã ⁊ bonitatem in hoc pſal. dicens. O aĩa mea benedic dño ⁊ lauda tum de tanta ſapiẽtia ⁊ miã. Item ſicut tũc primo creauit mũdũ quo ad ſuas tres ptes ꝓncipales/ſed poſtea ornauit eũ in tribꝰ diebꝰ ſequẽtibꝰ: ita pariter Chriſtus primo fundauit eccleſiam in apl'is. Et poſtea ornauit eã donis gratiarum ſpũs ſcti in die pẽte. Hec ergo oĩa ꝓuidẽs Dauid in ſpũ: fecit hunc pſalmũ: i quo cõmendat diuinã ſapientiã ⁊ ꝓuidẽtiã circa fundationeʒ ⁊ diſpoſitionẽ eccl'ie. In quo

Crea[illegible]

Xp̃s in eccl'ia diſpoſuit tres ſtatus.

quatuor facit. Nã primo cõmẽdat diuinã ſapientiã circa fundationem eccl'ie quo ad ꝑtes ſuas. Scdõ quo ad eius ornatuʒ. Tertio quo ad diſpoſitionem tẽpoꝝ. Quarto agit grãs. ſcdõm ibi. Rigãs montes. iij. ibi. Fecit lunã. iiij. ibi. Sit gl'ia dñi. ¶ Quãtum ad primũ ẽ aduertẽdũ vt dictũ fuit pſal. xviij. ꝙ cũ eccl'ia ſit q̃dã mũdus ſpũalis i ſiue microcoſmus et hõ myſticꝰ/in ea cõſideramꝰ caput q̃ eſt Chriſtus. Et totum reſiduũ dicit̃ corpꝰ eius ſiue mẽbra. ⁊ ſic Chriſtus vno mõ cõputat̃ cũ eccl'ia tãꝗ̃ caput eiꝰ: ſicut deꝰ q̃ eſt prima cã totius vniuerſi: cõputatur vno mõ cum toto vniuerſo: vt patet primo celi. Et idõ cũ Chriſtꝰ ſit caput huiꝰ mũdi ſpũalis: ⁊ hoc inquãtũ hõ: idõ ꝓpheta incipit fundationẽ eccl'ie ab incarnatiõe. nã ſicut dictũ eſt in alia expoſitiõe: vt deus in ꝓncipio creationis mũdi induit ſe decorẽ ⁊ confeſſionẽ: ⁊ fuit amictꝰ lumine ſicut veſtimento cuʒ creauit naturã angelicã/ita pariter x̃bũ eternũ. ſ. filius dei in principio fundatiõis eccl'ie circũdatus ⁊ indutus eſt humanitate ⁊ carne in vtero virginali. Hoc ergo ꝓuidẽs Dauid in ſpũ excitãs aĩam ſuã ad laudẽ/dicit. Bñdic aĩa mea dño. ⁊ cõuerſus ad Chriſtũ dicit O Chriſte dñe deꝰ meus tu in principio fundationis eccl'ie magnificatꝰ es vehemẽter. Nã tũc induiſti cõfeſſionẽ ⁊ decorẽ hũanitatis. i. mũdã ⁊ imaculatã carnẽ de virgine aſſumpſiſti. Et ſic fuiſti factꝰ ſpecioſus forma pre filijs hoĩm. nã illaʒ humanitatẽ ⁊ veſtẽ multipliciter ornatam induiſti: q2 ſuꝑ te requieuit ſpũs ſapientie ⁊ intellectꝰ/ſpũs cõſilij ⁊ fortitudinis ⁊c. ⁊ talibus virtutibus ⁊ donis fuiſti amictus ⁊ veſtitus ſicut veſtimento. vnde triplici ordinamento fuiſti indutꝰ in illa incarnatione. ſ. confeſſione laudis ꝓpter magnã miam et humilitateʒ: q2 cũ eſſes in forma dei voluiſti induere formã ſerui. Scdõ fuiſti indutus decore puritat̃. Tertio lumine oĩm virtutũ ⁊ donoꝝ: q̃ oĩa fuerunt in te tanꝗ̃ in fonte: vt poſſes influere in mẽbra tua.

Eccl'ia eſt q̃dã mũdꝰ.

¶ Deĩde cũ dicit. Extendens celũ ⁊c. deſcribit fundationeʒ eccl'ie Chriſti quo ad ſuas ptes. vñ dictuʒ pſal. xviij. ꝙ ſicut iſte mũdus ſenſibilis conſtat ex tribꝰ partibꝰ. ſ. ex celo/⁊ elementis/⁊ elementatis: ita pariter mũdus ſpũalis q̃ eſt eccl'ia. Nã apoſtoli ſunt celi: ⁊ et eccleſie doctores ⁊ martyres ⁊ prelati/ſunt quaſi elementa: ⁊ ppl'i ſunt quaſi elementata. nã Chriſtꝰ tanꝗ̃ caput influxit doctrinã euãgelicã in apl'os tanꝗ̃ in celos: ⁊ apl'i in doctores ⁊ martyres ⁊ ꝑlatos: ⁊ prelati ⁊ doctores in ppl'os. q2 apl'i tanꝗ̃ celi enarrarũt gl'iaʒ dei incarnati. Itẽ iſti met apl'i dicunt̃ etiã nubes inquantũ pluerũt imbrem euãgelicũ ꝑ totũ orbeʒ. Itẽ dicunt̃ pẽne vẽtoꝝ. naʒ ſicut duodecĩ venti ꝑflãt oẽs ꝑtes terre ⁊ diſcurrũt ꝑ totũ orbem: ita duodecim apl'i diſcurrerunt per oẽs ꝑtes terre ferẽtes nomẽ Jeſu: ⁊ nubẽ euãgelicã: ⁊ ſic mouerũt totũ orbeʒ. Ita apl'i comparati ad alia ꝑtes terre dicunt̃ montes in ſacra ſcriptura. nã ſicut a mõtibus deſcendunt fontes ⁊ flumina ꝑ cõualles ad cãpos: ita ab apl'is deſcẽderunt flumina euãgelica ad doctores ⁊ prelatos ⁊ exĩde ad populos. Hec ergo oĩa intendit explicare ꝓpheta in hac ꝑma ꝑte: vñ ait. O xp̃e tu es extẽdens celos. i. apl'os ſuꝑ totã eccleſiã ad tegendũ eã ſicut pellẽ. i. ad modũ pellis/extendẽs eos ad tegendã ⁊ defendendã eccleſiã ⁊ vt influãt influentiã euãgelice doctrine ſuper eam. Sed quia tota eccleſia fundatur ⁊ tegitur aquis baptiſmalibus: quis ſacramentuʒ

Fundatio eccleſie q̃ ad partes.

Apoſtoli dicũt̃ penne vẽtoꝝ.

baptiſmi cōtinet oīa eccl'ie ſacrmenta: q: tam apl'i
q̃ ceteri fuerūt de neceſſitate baptizati: iō ſubdit.
Qui tegis aquis baptiſmalib⁹ ſuperiora eius. ſ. to
tius mūdi. nā ſicut celū aqueū eſt primum mobile
mouēs oēs celos inferiores: ita baptiſmus eſt pri-
mum ſacramentū mouēs oīa alia. Item q: apoſtoli
tanq̃ nubes tulerunt nomē Chriſti ⁊ tanq̃ venti ꝑ
totū mundū: ideo ſubdit. Qui ponis nubē. ſ. cetum
apoſtoloꝝ aſcēſum tuū: q: ſuꝑ apl'os tanq̃ ſuꝑ nu-
bes aſcēdiſti ⁊ ſuꝑ eos ābulaſti: tāq̃ ſuꝑ pēnas vē-
torū q: in ore eorū volaſti ꝑ totū orbē velociter euꝫ
ſubijciendo: q: tanq̃ nubes ⁊ venti portātes nomē
Chriſti ⁊ imbrē euāgelicū volarūt per totum orbē.
Sed q: apl'i miniſterio ⁊ ope angeloꝝ ex nutu dei
faciebāt miracula: iō ſubditur. Qui facis angelos
tuos ſpūs ⁊ miniſtros in miraculis faciēdis. Item
q: Chriſtus fundauit eccleſiam ſupra ſeipſum q̃ eſt
lapis ⁊ petra fundamentalis: ⁊ ſupra. xij. articulos
fidei: cuius fundamentū nō pōt deficere: iō ſubdit:
Qui fundaſti terrā. i. eccleſiā militantē ſupra ſtabi
litatē. i. ſupra petrā ſtabilē ⁊ firmam q̃ eſt Chriſtus.
⁊ iō in ſcl'm ſeculi non inclinabit: nec ruet: q: porte
Petri nauicula ſubmergi nequit. inferi nō ꝓualebūt aduerſus eā. nā fluctuare pōt:
ſed nunq̃ mergi nauicula Petri. Sed q: iſta naui-
cula Petri eſt vndiq; circūdata aquis ꝑſecutionū
⁊ percutitur a tyrannis ⁊ hereticis ſicut littora ab
oceano. Et iſte aq̄ perſecutionū nō ſolū voluerunt
ꝑcutere littora eccl'ie: ſed etiā aſcēdere ſuꝑ mōtes.
i. ſuper apl'os ⁊ martyres ſicut nubes tempeſtuoſe
aſcēdūt ſuꝑ montes. Sed ſicut fulgura ⁊ tonitrua
pellūt nubes tēpeſtuoſas: ita apl'i mittētes fulmi-
na ⁊ tonitrua euāgelice ꝓdicatiōis increpātia pec
cata / ⁊ infidelitatē paganorū fugarunt tyrānos: et
ſuperſtitionē ⁊ cultū idolorum. vn̄ eccl'ia amicta: ⁊
veſtita aq̄s baptiſmalibus pepulit: et fugauit aq̄s
perſecutionū tyrannorū: ⁊ ideo ſubdit propheta q̄
abyſſus baptiſmalis eſt ſicut veſtimentū amictus
eius. ſ. eccl'ie: ſicut Oceanus eſt amictus ⁊ veſtimē
tū terre: ⁊ aque baptiſmales magis tegēt eccleſiaꝫ
q̃ Oceanus qui nō tegit mōtes. Sed aque baptiſ-
males etiā ſtabūt ſuꝑ mōtes. i. ſuꝑ apl'os: et marty
res ⁊ prelatos. Ideo iſte aque baptiſmi fugabunt
aquas perſecutionum: ⁊ oēs tyranni ⁊ infideles fu
giēt ab increpatione tua. i. a ꝓdicatione legis euā-
gelice / q̃ increpat ⁊ ꝓhibet omne vitiū ⁊ infidelita-
tē: ⁊ formidabūt oēs tyrāni a voce tonitrui euange
lice predicationis. Intantum q̄ fugata ſuperſtitio
ne idolorum: totus ppl's gentilis cōuertetur ad fi-
dem. Itē ne iſte aque perſecutionū ⁊ mare fluctuo
ſum ſubmergat terrā: iō aſcēdūt montes. i. tu Chri
ſte eleuaſti apl'os altitudine donoꝝ ⁊ gratiarum: ⁊
cāpi. i. populi fidelium deſcendunt. i. ſunt inferio-
res q̃ montes vt ab eis recipiant aquas euangeli
cas. Itē poſuiſti iſtos montes. ſ. apl'os ⁊ martyres
⁊ ꝓlatos tanq̃ terminū maris huius mundi. quaſi
dicat: q̄ ſicut poſuiſti montes q̃ terminarēt maria
ne aque exeant ⁊ ſubmergāt terrā: ita pariter po-
ſuiſti apl'os ⁊ martyres ⁊ doctores ne aque perſe-
cutionū ⁊ tentationū cōuertanꝭ retro ad operien-
dam ⁊ ſubmergendā eccleſiā: ſed vt faciāt obſtacu
lū ⁊ reſiſtāt tyrannis ⁊ demonibus: ne ſubmergant
eccleſiā ⁊ nauiculaꝫ Chriſti. Item ſicut tu Chriſte
in principio emiſiſti fontes in cōuallib⁹ emanātes
ex mōtib⁹: ⁊ trāſeūt inter mōtes ⁊ cāpos adpotum
aialium / ita pariter in eccleſia emittes fōtes ſacra-
mentoꝝ ⁊ doctrine euāgelice in cōuallib⁹ doctoꝝ:
⁊ pertrāſibūt inter mediū montiū. ſ. apl'oꝝ vſq; ad
cāpos apl'oꝝ. de q̄bus fontib⁹ ⁊ fluminibus aque
euangelice potabūt oēs beſtie agri. oēs de populo
gētili: qui tāq̃ beſtie agri reputabanꝭ: nō habētes
legē nec ꝓphetas. Et onagri. i. philoſophi et prin-
cipes expectabūt i ſiti ſua iſtā aquā euāgelicā qua
ſitiebāt ⁊ carebāt ad ſalutē aīe. Et ſic ſatiabunꝭ in
ſiti ſua. Et volucres. i. apl'i volātes per celū eccl'ie
habitabūt ſuꝑ ea flumia: ⁊ dabūt voces euāgelice
predicatiōis de medio petrarū. xij. articuloꝝ fidei.
Sacra eccl'ie. ℭ Rigās mōtes de ſuperiorib⁹. Hec eſt ſcd̄a pars
principalis: in qua cōmēdat diuinā largitatē circa
diſpoſitionē pluuie ⁊ ornat⁹ ſacroꝝ eccl'ie ⁊ aliorū
donoꝝ: vnde ſicut qn̄ de⁹ pluit ſuꝑ mōtes attingit
oēs partes terre: ⁊ maxime ſummitates montiuꝫ:
vn̄ germināt herbe / ⁊ fructificāt arbores: tam ſylue
ſtres q̃ domeſtice: ⁊ vinee ⁊ fruges: ita pariter Chri
ſtus in die pente. pluit pluuias donorū ⁊ gratiaruꝫ
ſuꝑ apl'os: q̃ quidē dona fuerunt ornamēta eccleſie
⁊ aqua ſapientie ſalutaris q̃ ab apl'is deſcendit ad
valles. ſ. doctores: ⁊ exinde ad cāpos. i. populos fi
deliū: ⁊ ſic illa pluuia irrigauit totā eccleſiā ⁊ oēs
ſtat⁹: ⁊ fecit eā germinare. Iō dicit Dauid O Chri
ſte tu eris rigās mōtes. i. apl'os q̃ ſunt mōtes eccle
ſie. i. ſuꝑ eos mittes pluuiā ſpūs ſcti: ⁊ tūc tota ter-
ra ſatiabiꝭ de fructu operū tuoꝝ: q: de fructu illoꝝ
donoꝝ que receperūt apl'i: fuit tota eccleſia ſatia-
ta ſm oēs ſtatus ⁊ cōditiones: vn̄ ex pluuia produ
ces fenū iumētis. i. paſtū ſpūalē ſacramentoꝝ pro
duces gētilib⁹ q̃ ante viuebāt ſine lege tanq̃ iumē
ta: ⁊ ꝓduces herbā intelligentie ſacre ſcripture: et
herbā virtutū moraliū: ⁊ theologaliū ad ſeruitutē
i. neceſſitatē hoīm fideliū. Et plues etiam ſuꝑ eccle
ſiā: vt educas panē ſacramēti eucharistie de terra:
⁊ vinum ſacramētale ſanguinis Chriſti letificet cor
hominis. quaſi dicat: q̄ per iſtā pluuiā eccleſiaꝫ ir-
rigantē produxit ſacramētū eucharistie in quo of-
ferꭋ corpus chriſti ſub forma panis: ⁊ ſanguis eius
ſub forma vini ad letificādā aīaꝫ hoīs. Et etiā vt ex
iſta pluuia hō exhilaret ⁊ letificet faciem in oleo ſa
cramētoꝝ. quaſi dicat: hac pluuia irrigaſti eccleſiā
vt ꝓducat ⁊ germinet quatuor ſacramēta q̃ ꝑ oleū
cōficiunꭋ: q̃ ſunt baptiſmus: ⁊ confirmatio / ⁊ extre-
ma vnctio: ⁊ ordo: vt hō exhilaret ⁊ letificet faciem
conſciētie ſue in oleo iſtoꝝ quatuor ſacramentoꝝ:
vt ſicut panis ſacramētalis cōfirmat cor ⁊ animaꝫ
hoīs in grātia: ita vnctio olei iſtoꝝ ſacramētoꝝ exhi
laret: ⁊ lauet: ⁊ letificet faciē aīe hoīs. Ad cui⁹ intel
Pluuia ſpiritus ſancti etc. produxit ⁊ fructus. lectū eſt notandū q̄ tres fruct⁹ memorat quos ꝓ
duxit iſta pluuia ſpūs ſcti. ſ. panē ⁊ vinū ⁊ oleum: ꝑ
quos intelligit quinq; ſacramēta eccl'ie: nam in pa
ne ⁊ vino cōficitur ſacramentū eucharistie: ſꝫ oleū
cōficitur ⁊ cōſecratur ad quatuor ſacr̄a. ſ. ad baptiſ
mū: ⁊ cōfirmationē: ⁊ extremam vnctionem: ⁊ ordi
nem: nam oleo cathecuminorū vngunꭋ baptizati ⁊
preſbyteri: ⁊ chriſmate vngunꭋ confirmati: et oleo
infirmorum vngunꭋ infirmi: ſed oleo mīe inuiſibili
vnguntur penitentes: oleo autē vinculi charitatis
vngunꭋ cōiugati. Et ſic ꝑ panē ⁊ vinū ⁊ oleū intel-
ligunꭋ oīa ſeptē eccleſie ſacramēta: que germina-
ta ſunt in eccl'ia ex pluuia ſpūs ſcti. Que quideꝫ ſa-
cramenta confirmant: ⁊ letificant. ⁊ exhilarāt aīam
hominis per gratiam. Quinq; ergo ſunt fructus le-
gis euangelice per pluuiam ſpiritus ſancti germi-

nati in eccl'ia. ſ. fenū / herba / panis / vinū / oleū. q̄bus
paſcunꭋ fideles Chriſti. Item ex pluuia ſupradicta
ſaturabunꭋ ligna ſiue arbores cāpi ⁊ cedri Libani
ſ. magni ⁊ parui fideles: tam principes q̃ popula-
res. Et paſſeres. i. hoīes cōtēplatiui nidificabūt il-
lic. i. in montib⁹ eccl'ie in vita ſolitaria habitabūt.
ℭ Vn̄ tres ſunt grad⁹ eccl'ie fideliū. ſ. populares /
et principes ⁊ doctores ⁊ cōtēplatiui. ⁊ ſic ꝑ arbores
cāpi intelligunꭋ populares: ⁊ ꝑ cedros Libani in-
telligit ꝑncipes ⁊ reges. ⁊ ꝑ paſſeres intelligit con-
templatiuos ⁊ doctores: ⁊ etiā eremitas ſolitariaꝫ
vitā ducentes: q̃ oēs creuerūt ex hac pluuia ſpirit⁹
ſancti. ℭ Deinde cū dicit: Herodij domus: explicat
refugiū ad qd̄ refugiū oēs iſti ſtatus vt ſaluētur ⁊
liberenꭋ ab omni periculo. Ad cui⁹ intellectum eſt
aduertendū ſicut dictuꝫ eſt in alia expoſitione: q̄
Herodius ſiue Girfaldus cuſtodit oēs aues figen-
tes nidum prope ſe: et oēs alias aues predales fu-
gat. Et ideo oēs aues ſimplices libēter fabricāt ni-
dum prope nidū ⁊ latibulū Herodij / quē habēt taꝫ
q̃ ducē ⁊ tutorē ⁊ refugiū. Per iſtū ergo Herodiuꝫ
intelligiꭋ Chriſt⁹: q̃ ſtatuit nidū ſuū in cruce: q̃ fu-
gauit ⁊ exterminauit oēs demōes ꝓdales ⁊ rapto-
res aīarū. Et cuſtodit ⁊ tueꭋ oēs fideles q̃ ſtatuunt
nidū ſuū iuxta crucē eius: ⁊ recipiūꭋ ipm̄ in ſalua-
torē: ⁊ ſic oēs fideles habēt Chriſtū crucifixū in du-
cē ⁊ tutorē: ⁊ ponūt ſpē ⁊ nidū ſuū in cruce dn̄i nr̄i
Jeſu Chriſti: ꝑ quē ſaluati ⁊ liberati ſumus. Et hoc
intēdit dicere Dauid vn̄ ait q̄ ſicut domus Hero-
dij eſt dux et refugiū paſſerū vt ſaluenꭋ ab auibus
predalib⁹ / ita dom⁹. i. crux Chriſti: ē dux ⁊ refugiū
oīm fideliū: ⁊ ſicut mōtes excelſi ſunt refugiū cer-
uis ita excelſa eccl'ia eſt refugiū prelatis ⁊ regib⁹
ꝑ ceruos intellectis: ⁊ ſicut petra cauernoſa eſt re-
fugium erinaceis ⁊ leporib⁹: ita petra articuloꝝ fi-
dei ē refugiū oīb⁹ fidelib⁹ ſimplicib⁹. ℭ Ex ſupra
dictis patet q̄ ſicut Chriſtus prouidit eccleſie ſue
de pluuia ſpūs ſancti ad refrigerium: ita prouidit
Triare refugia eccl'ia. de triplici refugio: in quo ſaluenꭋ homines. Tria et
refugia fecit Chriſtus in eccl'ia / ad q̃ fugiamus tem-
pore neceſſitatis. ſ. ad arborē crucis et paſſiōis: in
qua Chriſt⁹ poſuit nidū ſuū in paſſione. ij. ad mon-
tē orationis. iij. ad petrā articulorū fidei. Iſta ſunt
vltima refugia noſtra: in q̄b⁹ nos oportet ſaluari.
nā fideles ilico currūt ad crucē ⁊ paſſionē ꝑ pn̄iam
⁊ alia ſacramēta: ſcd̄o ad fidē articulorū / tertio ad
orationē. Aliter null⁹ pōt ſaluari. ℭ Fecit lunaꝫ in
tpe. Hic cōmendat ꝓuidentiā Chriſti circa diſpoſi
tionē ⁊ diſtinctionē tēporū eccl'ie. ℭ Ad cui⁹ intel-
lectū eſt notandū q̄ ſicut luna ꝑ acceſſum ⁊ receſ-
ſuꝫ ad ſolē cauſat ⁊ diſtinguit quatuor tp̄a in vno
mēſe ſcd̄m quatuor quadras: ꝑ quas q̄tuor q̄dras
ſunt multe alterationes in elemētis ⁊ elemētatis
ita pariter eccl'ia figurata ꝑ lunā q̃ totū ſuū lumen
et ꝟtutē recipit a Chriſto / variauit q̄tuor tp̄a ſcd̄ꝫ
q̄ recepit fauorē a Xp̄o: Nā prima quadra eccleſie
fuit a Chriſto vſq; ad magnū Cōſtantinū: in cuius
tpe eccl'ia fuit quaſi media in mundo: q: medietas
mundi venit ad fidē. Scd̄a quadra eccl'ie fuit tpe
Juſtiniani: q: tūc eccl'ia fuit plena ꝑ totū orbē di-
latata a ſolis ortu vſq; ad occaſum. Sed tpe Hera
clij iā eccl'ia incepit decreſcere ⁊ diminui ꝓpter ſe
ctā Mahometi: ⁊ ſemꝑ ꝓceſſit in diminuēdo quaſi
in iij. q̄dra. vſq; ad annū. Mcc. qn̄ ſurrexit dn̄ium
Tartarorū q̃ occuparūt oēs Indias ⁊ totā Mediā
et Perſiā ⁊ Meſopotamiā ⁊ totā Scythiā et Sar-
matiā vſq; ad fines Ruthenorū / et ſic manet eccl'ia
in ſola Europa ⁊ nō in tota. Ex quo patet q̄ eccl'ia
eſt in vltima quadra prope Antichriſtū: niſi Chriſt⁹ N
ſol iuſtitie adaugeat lume fauoris in ea. ℭ Iteruꝫ Nota
eſt notandū q̄ ſicut ſol per acceſſum et receſſuꝫ ad qn̄o de⁹
polos cauſat et variat quatuor tēpora anni. ſ. ver / accedit
eſtatē / autūnū / et hyemem: ſcd̄m q̄ diſcurrit ꝑ qua ad ec-
tuor quadras ſignorū: ita pariter Chriſtus ſol iuſti cleſiā ꝑ
tie qui ꝑ ſuā preſentiā et aduētum cauſauit diem gratiaꝫ
gr̄e in eccl'ia: lꝫ ſemꝑ reſpiciat eā ꝑ gratiā / tn̄ ſcd̄m ⁊c.
q̄ accedit et recedit ab eo ꝑ fauorē tpales propter
pctā nr̄a: cauſauit ⁊ variauit in ea quatuor tēpora
ſcd̄m quatuor q̄dras eccl'ie. Nā p̄ma quadra eccl'ie
fuit vſq; ad Cōſtātinū. Scd̄a fuit vſq; ad Juſtina-
nū qn̄ eccl'ia fuit in plenitudine ſua ⁊ fauore extin
cta tota idololatria ꝑ totū mūdū: ⁊ extincta hereſi
Arriana in Africa ⁊ Hiſpania: ⁊ extincta hereſi Pe
lagianorū ⁊ Manicheorū quaſi ꝑ totū mūdū: ⁊ re-
gnāte fide catholica. Sed poſtea incepit minui ec-
cleſia ꝑ Sarracenos i tota Arabia ⁊ Syria ⁊ Egy-
pto ⁊ Africa. Sed poſtea per Turcos ⁊ Tartaros
totaliter eſt reducta in vnā partē Europe. ⁊ ſic ptꝫ
q̄ eccl'ia eſt in vltima quadra. Iterum eſt notādūꝫ
q̃ ſicut ſol ꝑ ſuā preſentiā cauſat diē: ⁊ per ſuam ab-
ſentiā cauſat noctem in mundo materiali: ita pari-
ter Chriſtus ſol iuſtitie: qn̄ peccauit Adā: ꝑ ſuā ab
ſentiā cauſauit noctē in eccl'ia. Sed ꝑ ſuū aduentū
⁊ natiuitatē cauſauit diē gr̄e in eccl'ia. Et ſic totuꝫ Temp⁹
tp̄s ab Adā vſq; ad Chriſtū diciꭋ nox / ⁊ totū tēp⁹ a ab adā
Chriſto vſq; ad iudiciū diciꭋ dies gr̄e. De qua nocte vſq; ad
⁊ die ait apl's ad Ro. xiij. Nox ꝓceſſit: dies autē ap- xp̄m di
propinquauit ⁊c. Vn̄ ſicut i nocte ꝓpter abſentiaꝫ citꭋ nox.
lucis leones ⁊ lupi ⁊ oēs beſtie rapaces diſcurrūt
ꝑ mōtes ⁊ ſyluas: rapiētes parua aīalia in eſcam ſi
bi ita pariter diabol⁹ exiuit ꝑ totā noctē an̄ aduen
tū Chriſti: ⁊ rapuit totū ppl'm gētilē in eſcā ſibi: q:
ab oīb⁹ colebāꭋ ꝓterq̃ a ppl'o Iſrael: Et etiam ille
ppl's frequēter apoſtatauit ad idololatriam: et ſic
diabol⁹ regnabat in toto mūdo ꝑ oīa vitia: q: tot⁹
mūdus erat in tenebris. Sꝫ poſtq̃ ort⁹ eſt xp̄s ſol
iuſtitie i mūdū / oēs tenebre noctis fugerūt: et dia-
bolus incluſus eſt in inferno: ſicut leones includū-
tur ⁊ fugiūt ad latibulū ſuū i die: ⁊ ſic fact⁹ eſt dies
gr̄e in eccl'ia. Et xp̄s deus ⁊ hō exiuit de vētre vir-
ginali ad opus ſuū. ſ. ad opus redemptionis vſq; ad
veſperā ſue mortis. Sed poſtea exiuit de ſepulcro
ꝑ reſurrectionē. Et tūc hō myſtic⁹ cui⁹ Chriſtus eſt
caput / exiuit ad operationē ſuā q: ſemꝑ viuit: ⁊ ope-
ratꭋ ſm euāgeliū ⁊ fidē vſq; ad veſperā mūdi. Et ſic
patet qn̄o ab Adā vſq; ad Chriſtū ſemꝑ fuit nox et
tenebra in eccl'ia. Sed a Chriſto vſq; ad iudiciū eſt
dies gr̄e. Et ſic ptꝫ qn̄o variata ſunt quatuor tp̄a in
eccl'ia ꝑ ſucceſſum tp̄is ſcd̄m acceſſum ⁊ receſſum
eccleſie ad Chriſtū. Nā qn̄ acceſſimus ad Chriſtum
per verā fidē ⁊ ſpē ⁊ charitatē: Xp̄s ſemꝑ augmēta
uit eccl'iam. Sꝫ qn̄ receſſim⁹ per multitudinē pec-
catorū: tūc Chriſtus permiſit infideles regnare. Et
hoc eſt qd̄ intēdit dicere ꝓpheta in hac parte. vnde
ait q̄ Chriſt⁹ de⁹ fecit lunā. i. eccl'iaꝫ in tpe. i. vt per
tp̄a variareꭋ ſcd̄m acceſſuꝫ et receſſum ad Chriſtū
Et Chriſtus ſol iuſtitie cognouit occaſum ſuū. i. re-
ceſſuꝫ qn̄ peccauit Adā: q: tūc tu Chriſte de⁹ poſui
ſti tenebras ⁊ facta eſt nox: qn̄ ab hoīe ꝓpter pctm̄
receſſiſti. Et in ipſa nocte peccati ꝑtranſibunt oēs

beſtie ſylue et catuli leonū.i.oēs diaboli:vt rapiāt
hoīes a deo ī eſcā ſibi. Nā Adā erat ī grā dei in illa
paradiſo. Sʒ qꝛ voluit deſcēdere in Hierico ꝑ ino-
bedientiā:iō incidit in latrones q̄ expoliauerūt et
rapuerūt ipm̄ ī eſcā ſibi. Et ſic diabolꝰ rapuit Adā
a deo in eſcā ſibi. Et ſic diabolꝰ ꝑ totā illā noctē ra
piebat hoīes ⁊ pplós gētiliū:⁊ multotiēs rapuit
ppl'm Iſrael in eſcā ſibi:vt ptʒ per totū diſcurſum
lib. Judicū ⁊ regū. ❡ Sed ortꝰ eſt Chriſtꝰ ſol iuſti-
tie ꝑ incarnationē ⁊ reſurrectionē:⁊ factꝰ eſt dies
grē:⁊ tunc ⁊ diaboli cōgregati ſunt fugientes ſolē
iuſticie:⁊ collocati ⁊ abſcōſi ſunt in cubilibꝰ ⁊ ātris
inferni. Et tūc chriſtus deꝰ ⁊ hō exiuit in hūc mū
dū ad opꝰ redēptiōis vſq̧ ad veſperā mortis ⁊ paſ-
ſionis ⁊ ſepulture. Sed poſtea exiuit de ſepulchro
ꝑ reſurrectionē/⁊ aſcēdit in celū. Sed hō myſticꝰ
.i. eccleſia cuiꝰ Chriſtꝰ eſt caput exiuit in hūc mūdū
ad operationem ſuā.⁊ opaꝛ in hac vinea a mane vſq̧
ad veſperā/ī qua recipiet mercedē et denariū ꝓmiſ
ſum qū veniet Chriſtꝰ ad reddēdū mercedē opera
rijs:vt ptʒ Matth.xx. ❡ His ergo ſupradictis cōſi
deratis admiraꝛ ꝓpheta Chriſti ineffabilē ſapien-
tiā ⁊ miām:⁊ exclamat dicens. O chriſte q̄ magnifi
cata ſunt opa tua erga nrāʒ redēptionē ⁊ ſalutem:
qꝛ oīa feciſti cū magna ſapiētia:qꝛ oībꝰ ꝓuidiſti:et
in nullo defeciſti de his q̄ ꝑtinent ad nrām redem-
ptionē ⁊ ſalutē ⁊ ad cōſeruationē eccl'ie:puta in co
pia donorū ⁊ grārū ⁊ ſacramētorū. Et ipleta eſt ter
ra.i. eccl'ia multitādꝰ poſſeſſiōe tua.i. copia bonorūʒ.

Eccl'ia eſt nauis fluctuās.

❡ Deinde cū dicit/Hoc mare:poſtq̄ ſupius cōpara
uit eccl'iam ad lunā:hic cōparat ipam ad nauē flu-
ctuātē ī mari huiꝰ mūdi:⁊ cōparat diabolū ad dra
conē ſiue balenā/poſtq̄ ꝯparauit ipm̄ ad leonē ra-
pientē. Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū:nā dictū eſt in
aliā expoſitiōe:q̄ deꝰ taliter diſpoſuit mare q̄ fe-
cit illud magnū ⁊ ſpatioſuʒ ad copiā piſciū:⁊ vt na
ues poſſent attingere terras remotas:⁊ fecit ipſuʒ
ꝓfundū in medio ⁊ vadoſum ad littora:vt balena
⁊ magni piſces nō poſſent accedere ad paruos pi-
ſces in littore natātes. Et q̄ſo balena deluditur ſi
exit a ꝓfundo ad littora. Ita ergo pariter Chriſtus
fabricauit eccl'iaʒ ſuā leuē ⁊ mūdā ab onere pctōꝝ
cōtemnēdo iſta mūdana:vt onerata poſſet natare
ſup hoc mare vaſtū ⁊ pōderoſum huiꝰ mūdi et ve-
here merces euāgelicas ꝑ oēs partes orbis. Et con
ſtituit littora vadoſa ⁊ portꝰ in hoc mari:ad q̄ litto
ra ⁊ portꝰ cōfugerēt parui piſces.i. humiles fideles
ꝑ humilitatē ⁊ fidē:qū magnꝰ draco exiens a ꝓfun
do ſupbie ⁊ alioꝝ vitioꝝ conaꝛ eos ꝑſequi ⁊ deuo
rare. Sed ſicut parui piſces fugiētes ad littora il-
ludunt draconi:ita fideles fugiētes diabolum a ſu-
perbia ⁊ ceteris vitijs ⁊ pctīs ad pn̄iam:decipiunt
diabolū ⁊ cōfundūt ⁊ interficiūt. Ideo ait ꝓpheta
O dn̄e Jeſu xp̄e bene omnia feciſti cū magna ſapiē
tia ⁊ ꝓuidētia:nā tu feciſti hoc mare huius mundi
magnū ⁊ ſpatioſuʒ manibꝰ.i. magnis ſpatijs ⁊ bra
chijs ⁊ ſinibꝰ ⁊ portubꝰ:qꝛ illic ſūt reptilia ⁊ aīalia
puſilla cū magnis:quoꝝ nō eſt numerꝰ.i. ſunt infini-
ta gn̄a vitioꝝ ⁊ pctōꝝ ⁊ periculoꝝ ⁊ tyrānorū ꝑra
uorū hoīʒ. Sed naues eccl'ie ab oī pondere pecca-
torū ſubleuate illic ſupra hoc mare ꝑtranſibūt ⁊ na
uigabunt cū ſecuritate:qꝛ nauis eccl'ie eſt arma-
ta multis ⁊ diuerſis armis ⁊ auxilijs ad nauigādū
ꝑ hoc mare: Nā hʒ crucē Chriſti ꝓ arbore:⁊ fidē ꝓ
anchora:⁊ ſpē ꝓ temone:⁊ charitatē ꝓ velo:et ec-
cl'eſie ſacrā ꝓ ſcuto. Et iō lʒ fluctuet/tū nunq̄ ſub
mergeꝛ/nec expugnabiꝛ iſta nauicula petri. ❡ Eſt
etiā illic in iſto mari huiꝰ mūdi iſte magnꝰ draco
diabolus quē formaſti in ꝑncipio ad illudēdū.i. vt
illudaꝛ ei a paruis ⁊ humilibꝰ per pn̄iaʒ ⁊ alia ſa-
cramēta:ſicut illudiꝛ draconi a piſcibꝰ paruis fu-
giētibꝰ ad littora vadoſa. Iſte eſt ille magnus Be-
hemot ⁊ Leuiatā cuius fortitudinē ⁊ naturā ⁊ mo
res ⁊ ꝑtātem deſcribit Job.xl.xlj.c. cui nulla ꝑtās
creata valet cōparari. Sed Chriſtꝰ illuſit ei qū ve
nit ad tentādū eū in deſerto:a quo diſceſſit cōfuſꝰ
⁊ victꝰ:vt ptʒ Matth.iiij. Itē Chriſti illuſit ei pa
rādo ipſi hamū/nam iſte Leuiatā voluit mordere
eſcā humanitatis Chriſti ſub qua latebat hamꝰ di
uinitatis/⁊ ſic xp̄s cepit Leuiatā hamo ſuo:⁊ pfo
rauit nares eiꝰ ⁊ ligauit linguā eiꝰ:vt ptʒ Job.xl.
Et quotidie illudit Chriſtꝰ ei ꝑ eccl'e ſacra/nam li
cet iſte draco poſſederit hoīem ꝑ magna tpa:tū in
vno momento perdit eum ſi homo recurrit ad pent
tētiā:⁊ ſic illudiꝛ ei. Oīa a te expectāt dn̄e. Hic cō-
mendat diuinā ꝓuidētiā ⁊ dīſpoſitiā circa conſer
uationē vite ſpiritualis ī ipſis fidelibus. ❡ Ad cu
ius intellectū eſt notādū/q̄ ſicut pr̄ ⁊ filius ſpirāt
vitā corporalē in rebꝰ per ſpm̄ ſanctū qui ferebaꝛ
ſuper aquas vt dictū eſt/ita etiā ſperāt ꝑ eundem
ſpiritū ſanctū vitā ſpiritualē ⁊ grām in angelis et
hominibus/⁊ ſic oīa viuentia ⁊ oīa entia intantū
viuūt ⁊ habent vitā ⁊ eſſe inquātū Deꝰ ſpirat vitā
in eis ⁊ ſi deꝰ retraheret ſuū influxū/oīa deficerēt:
Ita pariter oēs fideles ⁊ iuſti itātū viuūt ſpiritua
liter īquātū pater ⁊ filius inſpirant in eis grām ꝑ
ſpiritū ſanctum. Et ſi deus deſineret ſpirare grāʒ
ſubtrahendo/tūc oēs ruerēt in peccatuʒ ⁊ morteʒ.
Et iō ſicut oīa entia expectant a deo vitā naturalē
⁊ eſſe / ita oēs creature rationales expectāt a deo
vitam ſpūalē ⁊ grām. Jō ꝓpheta cōuerſus ad chri
ſtū dicit. O chriſte oīa rationalia expectant a te vt
des eis eſcā ſpūalem ſacroꝝ ⁊ gratiaꝝ in tpe op-
portuno.i. oēs fideles vet teſta. expectant te.vt ve
nias in carnē ad redimēdū eos:⁊ edifices eccl'iam
tuā:⁊ des eis eſcā ſacramētorū ad refectionē ſpūa
lē ⁊ vitā gratificam in tpe aduentꝰ tui. Et omnes fi
deles noui teſtamēti expectāt a te:vt cōtinue des
eis eandē eſcā:⁊ cōſerues eos in ea:nā dāte et lar-
giēte te iſtā eſcā illis:tūc ipſi colligēt dona grāruʒ:
⁊ te aperiēte manū tuā oīa implebunꝛ bonitate.i.
bonis ſpiritualibꝰ. Sed ꝑ oppoſitū te auertēte fa-
ciē tue largitatis ⁊ detrahente manū:tūc oēs tur-
babunꝛ ⁊ deficient a via ſpūali:⁊ ſic morienꝛ ⁊ re-
uertenꝛ in puluerē ſuū.i. in pctm̄:⁊ ꝯtēptis rebus
⁊ bonis ſpūalibus reuertenꝛ ad terrena que occi-
dunt aīam. Et lʒ tales hoīes ſint mortui ex pctō:tū
ſi tu emittis ſpm̄ tuū ⁊ grām ſpūs ſcti:tūc creabū-
tur nouiter ꝑ grām:⁊ ſic renouabis faciē terre.i. fa
ciē aīe. Hoc ēt dicit ꝓphetice. Nā Chriſtꝰ in triduo
ſubtraxit grās ab apl'is:⁊ ſic turbati oēs defecerūt
⁊ dubitauerūt ī fide:⁊ relicto chriſto oēs fugerūt.
Et reuerſi ſunt ī puluerē.i. ad opa terrena:qꝛ ꝓ ma
iori pte reuerſi ſunt ad artē piſcatoriā:vt ptʒ Joā.
xxj. Sed in die pēte. miſit eis ſpm̄ ſctm̄:⁊ recreati
ſunt ad grām:⁊ ſic fuit renouata facies eccleſie:et
fortificata ⁊ cōfirmata:⁊ n̄ Petrꝰ q̄ deficiēs in fide
ad vocē vnius mulieris Chriſtum ante negauerat:
poſt miſſionē huiꝰ ſpiritus in gratia renouatus et
confortatus paratus fuit mori pro Chriſto. Et ſic

Xpus illuſit diabolo.

Deꝰ eſt cā ſcdā.

etiā Chriſtus quotidie emittit ſpm̄ gratie in pec-
catores:⁊ recreat et renouat eos ad vitā ſpiritua-
lem. ❡ Sit gloria dn̄i in ſeculū. Poſtq̄ ſuperiꝰ ex-
plicauit oīa beneficia q̄ recepimꝰ a deo ī nrā crea-
tione eccleſie recreatione:nunc in hac vltima par-
te agit gratias pro tantis beneficijs receptis. vnde
ait: Sit gloria dn̄i in ſeculū.i. in eternum: letabiꝛ.i.
leteꝛ deꝰ in operibꝰ ſuis:quaſi dicat/q̄ ſicut crea-
uit ⁊ recreauit nos:ita nos ſeruiamꝰ ipſi. Et tunc
ipſe letabiꝛ in nobis:qꝛ letitia ⁊ gaudiū eſt deo in
iuſtificatiōe ⁊ ſalute hoīm. q̄ quidē Chriſtus reſpi
cit.i. reſpexit terrā ꝑ miām:⁊ fecit eam tremere in
die pēte.⁊ tetigit mōtes.i. apl'os mittendo eis ſpm̄
ſctm̄ in ſpū vehemēti.⁊c. Et tunc mōtes ſic illumi-
nati fumigarūt legē euangelicā ꝑdicando ꝑ totum
orbē: Naʒ tetigit apl'os igne ſācti ſpūs:⁊ ipſi fumi-
garunt ⁊ fulminarūt euangeliū omni creature. Et
ideo ſubdit. Cātabo dn̄o Jeſu Chriſto in tota vita
mea in hac eccl'ia celebrādo diuina officia ⁊ feſti-
uitates in memoriā natiuitatis ⁊ paſſionis ⁊ reſur
rectiōis ⁊ alioꝝ beneficioꝝ. Et ſic pſalmū.i. pſal-
mos ⁊ laudes dicam deo q̄diu ſum.i. quantū vixe
ro. ❡ Deficiāt peccatores a terra.i. poſtq̄ peccato
res repudiant gratiam ſine qua aīa nō pōt viuere:
ideo deficiant a terra ⁊ ab iſta eccl'ia: ita vt nō ſint
ſʒ moriāꝛ in pctō ſuo.⁊ non ſoluʒ peccatores ⁊ in-
fideles moriantur quo ad animā:ſed etiam quo ad
corpus:⁊ ſic deficiant a terra ſicut mortui fuerunt
⁊ trucidati crucifixores Chriſti/et tyranni/⁊ oēs ꝑ-
ſecutores eccleſie. Et conuerſus ad ſe dicit. O aīa
mea licet iſti peccatores ⁊ infideles nolunt lauda
re dn̄ʒ nec Chriſtus recipere:tamē tu benedic do-
mino deo noſtro:a quo tot et tanta beneficia rece-
piſti per creationē:et qꝛ dedit tibi gratiā vt perue
nires ad cognitionem vere fidei. ❡ Ex iſto pſalmo
poſſunt recolligi viginti concluſiones. Quarum
❡ Prima cōcluſio eſt:q̄ ſicut Moyſes ī principio
Geñ. nō intendit ſcribere creationē mūdi ſolū lite-
raliter:ſed etiā ꝓut illa creatio fuit figura recrea-
tionis eccl'ie:ita pariter David in hoc pſalmo in-
tēdit cōmēdare diuinā ſapiētiā ⁊ ꝓuidētiā nō ſolū
circa mūdi creationē ſʒ etiā circa eccl'ie recreatio-
nem. ❡ Scd̄a cōcluſio q̄ ſicut iſte mūdꝰ ſenſibilis
eſt creatus a deo trino ⁊ vno ad exēplar illius mū
di idealis:ita totus ⁊ quelibet pars ſui retinet ſi-
militudinē trinitatis. ⁊ ſic ſicut in diuinis eſt trini
tas perſonarū:ita in mūdo eſt trinitas naturarūʒ:
puta angelica natura:⁊ celeſtis:⁊ elementaris ⁊c.
❡ Tertia cōcluſio. q̄ ſicut deus impreſſit in creatu
ris quādā ſimilitudinē trinitatis.ſ. ſubſtantiaʒ vir
tutē ⁊ operationē. Ita pariter Chriſtꝰ in eccl'ia ſua
impreſſit triplicē characterē ad ſimilitudinē ſui.ſ.
characterē baptiſmalē ⁊ cōfirmationis ⁊ ordinis:⁊
ita ī quolibet fideli impreſſit fidē ⁊ ſpē/⁊ charita
tē. ſicut in Chriſto eſt diuinitas et aīa:⁊ corpꝰ:qua
humanitate Chriſtus indutꝰ eſt ſicut veſtimento.
❡ Quarta cōcluſio. q̄ ſicut deꝰ in principio funda
uit terrā ſupra centrū mūdi ne poſſit inclinari:ita
Chriſtus fundauit eccl'iam ſupra petram fidei ⁊ ſu-
pra ſeipm̄ q̄ eſt centrū ⁊ fundamentū apl'oꝝ ⁊ pro-
phetarū:et ideo nunq̄ totaliter cadet vſq̧ in finē.
❡ Quinta cōcluſio. q̄ ſicut deus ī creatione eleua
uit mōtes ad terminandū fluctus maris ne aque
exeant ad cooperiendū terrā:ita Chriſtus ſublima
uit apl'os et martyres ad reſiſtendū tyrānis. Et po-
ſuit fidē/ſpem/et charitatē/ tanq̄ murum ⁊ mōtes
ad reſiſtendum et repellēdo incurſus perſecutoꝝ.
❡ Sexta cōcluſio. q̄ ſicut deus in principio diſpo
ſuit mōtes et valles vt ex radicibus ⁊ lateribꝰ mō
tium decurrent aque ꝑ cōualles et flumina ꝑ cam
pos ad potum animalium: Ita pariter Chriſtus ta
liter ordinauit eccleſiā:vt ex fontibus Chriſti exi-
rēt aque ſapiētie ſalutaris:⁊ diſcurrerēt inter val
les apl'oꝝ ad cāpos ppl'oꝝ/vt inde bibāt fideles.
❡ Septima cōcluſio. q̄ ſicut deꝰ ordinauit ⁊ pro-
uidit de pluuia iſti mundo ſenſibili:vt attingeret
ſummitates montiū ⁊ terrā per oēs partes ad ger-
minandum arbores:⁊ fenū ⁊ herbā ad vitā anima
lium:⁊ panem:⁊ vinū:⁊ oleum/ad vitā corporalem
hominum:ita pariter Chriſtus pluit ſup eccleſiam
pluuiam ſacramentoꝝ ad vitam ſpiritualem om-
nium fidelium. ❡ Octaua concluſio. q̄ ſicut nidus
Herodij eſt refugium ſecurum ⁊ dux oībus auibus
facientibus nidum ⁊ habitaculum prope herodiū:
ita pariter arbor crucis in qua Chriſtus poſuit ni
dum ſuū in paſſione:eſt dux ⁊ refugiū ſecurū oībꝰ
fidelibus ponentibus ſpem ſuā in cruce et paſſio-
ne Chriſti. Et ſicut montes excelſi ſunt refugiū cer
uis:⁊ petre cauernoſe erinacijs ⁊ cuniculis:ita Chri
ſtus ⁊ eccl'ia eſt refugiū oībus cōtēplatiuis.⁊ vul-
nera Chriſti q̄ ſunt cauerne terre:q̄ eſt Chriſtus ⁊
duodecim articuli in q̄bus fundaꝛ eccl'ia ſunt re-
fugium oībus ſimplicibus fidelibus. Oēs ergo fi-
deles vt ſaluenꝛ refugiunt ad arborē crucis/et ad
montē euangelicū:⁊ ad petram articuloruʒ: q̄ ſunt
tria refugia miſerorum. ❡ Nona concluſio. q̄ ſicut
luna ꝑ acceſſuʒ ⁊ receſſum a ſole variaꝛ in lumine
⁊ variat quatuor tpa in quolibet menſe in his infe
rioribꝰ:ita pariter eccl'ia per acceſſum ⁊ receſſum
ad Chriſtū variauit quatuor ſtatus. Hoc idē eſt di
cendū de ſole ꝑ acceſſum ⁊ receſſum ad polos:qui
variat quatuor tpa in anno. ❡ Decima cōcluſio. q̄
ſicut ſol ꝑ ſuaʒ pn̄tiam cauſat diē ſup noſtrum he-
miſpherium/ita Chriſtus ꝑ ſuū aduentum ⁊ ortum
cauſauit diē gratie in eccl'ia vſq̧ ad finem mundi.
❡ Undecima concluſio. q̄ ſicut dies artificialis a
mane vſq̧ ad veſperam datus eſt ad laborandum
pro vita naturali:ita ab aduentu Chriſti vſq̧ ad fi-
nem mundi.i. ad iudiciū eſt dies cōſtitutus ad la-
borandum in hac eccl'ia.⁊ in hoc die laborat homo
myſticus ab Adā ⁊ ab aduentu Chriſti vſq̧ ad iu-
diciuʒ.qꝛ vltra nō erit tempus laboris ſed premij.
Item tota vita hoīs eſt dies laborandi vſq̧ ad ve
ſperam mortis:in quo die pōt homo exercere opa
meritoria:⁊ agere pn̄iaʒ vſq̧ ad mortē.qꝛ poſt mor
teʒ nō erit tēpus laboris ſed mercedis/qꝛ oportet
operari dū dies eſt.qꝛ veniet nox.i. finis vite quā-
do nemo poterit operari. ❡ Duodecima cōcluſio.
q̄ ſicut deus in principio oīa creauit cuʒ magna ſa-
pientia ⁊ ꝓuidentia:ita recreauit eccleſiā in tanta
ſapientia ⁊ prouidentia.q̄ nihil defecit eccleſie de
his que pertinent ad noſtrā ſalutē. nā per eccleſie
ſacramenta omnibus nociuis obuiauit:et contra
omnē infirmitatē cōfecit medicinam ⁊ ſubſidium.
❡ Decimatertia cōcluſio. q̄ ſicut ars repperit na-
uem ex ligno leui ad nauigandū ſup hoc mare ma
gnū ⁊ ſpatioſum ad vehendas merces ad oēs par-
tes mūdi ita xp̄s cōſtituit ⁊ fabricauit eccl'iam non
habērē maculā neq̧ rugā terreno pōdere alleuia-
tam ⁊ liberā vt poſſet nauigare ſup mare pōdero-

ꝑm.

O Epilogatio pſalmi.

Nota.

ſum ⁊ fructuoſum huiꝰ mūdi: ⁊ vehere merces et aromata euāgelica per omnes partes mūdi ad vitam ſpiritualem fidelium: ⁊ ſicut ars ꝓuidit de arbore et temone et anchora ⁊ velo ad tutelā nauis ne pereat et ſubmergatur: ita pariter Chriſtus in eccleſia: nā poſuit in ea crucē pro arbore: ⁊ charitatem pro velo: ⁊ fidē pro anchora: ne euellatur: ⁊ ſpem pro temone ad dirigendā nauē eccleſie in Chriſtū: ⁊ ſic licet aliqñ fluctuet tñ nunꝙ̄ ſubmergetur nauicula Petri. ¶ Decimaquarta ꝯcluſio/ ꝙ ſicut piſces parui fugientes ad littora vadoſa ſaluant̄ et decipiunt balenā ⁊ draconē marinū: ita pariter fideles ſimplices fugiētes ad littora humilitatis et penitentie ⁊ aliorum ſacramentorum non ſolū ſaluant̄: ſʒ etiā illudunt diabolo volēti eos deuorare: ⁊ decipiunt eum. ¶ Decimaquinta cōcluſio/ ꝙ ſicut pater ⁊ verbū per ſpiritum ſanctū ſpirāt vitam naturalē in omnibꝰ rebus indiuiſibiliter: ita pariter pater ⁊ Chriſtus verbū incarnatum ꝑ ſpm̄ ſanctū ſpirāt vitā ſpiritualē. ſ. gratiam in omnibus iuſtis ⁊ fidelibꝰ. Ex quo patet/ ꝙ ſicut opera trinitatis ſunt indiuiſa in mūdi creatiōe ⁊ conſeruatione: ita etiam in noſtra recreatione ⁊ iuſtificatione. ¶ Decimaſexta concluſio/ ꝙ ſicut oīa animalia expectant eſcā a deo ⁊ vitā naturalē: ita oēs creature rōnales expectant a chriſto eſcam ſpūalem gratiarum ⁊ donorum ⁊ ſacramentorū. Et ſicut chriſto dante ⁊ aperiente manū oēs colligūt ⁊ viuunt per gratiam: ita chriſto ſubtrahente manū et gratiam oēs deficiunt a vita ⁊ ruūt in pctm̄: nam ſicut pater per verbum creauit oīa: ita per ipſummet verbum incarnatum regenerauit eccleſiā: ⁊ ſicut ſine ipſo factū eſt nihil: ita ſine ipſo recreatum ⁊ redēptum ēſt nihil. Et ſic ſine gratia ſpiritusſcti donata a patre ⁊ filio nihil viuit ſpūaliter ⁊ meritorie. ¶ Decimaſeptima ꝯcluſio/ ꝙ ſicut in tpe veris qñ deus mittit influētiā ⁊ ventū occidentalē germinat terra herbas et flores ⁊ renouat̄ facies terre: ita pariter in die pente. Chriſtus miſit ſpiritū ſanctum ſuper aplos: qui germinauit in eis ſeptē dona gratiarum: ⁊ ſic renouata fuit facies eccleſie. et corroborata: et eodē modo quādo deus mittit ſpiritum gratie ſuper quēcūꝗ peccatorē/ recreat ⁊ renouat ipſum: vt qui ꝑ autumnū ⁊ hyemē pctī perdiderat folia ⁊ fructꝰ grē: poſtea recuperata gratia germinet/ ⁊ proferat fructus meritorios vite eterne: et ſic renouatur facies anime peccatorum per penitentiam. ¶ Decimaoctaua cōcluſio ꝙ deꝰ nō ſolum delectatur et felicitat̄ in cōtemplatione ſuīpſiꝰ: ſed etiā in operibus ſuis: ſcʒ in creaturis: ⁊ non ſolū in creatione mundi: ſed multo magis in creatione eccleſie ⁊ gratificatione/ ⁊ iuſtificatione fidelium: ⁊ non ſolum in operibus creationis: ſed magis in operibus redemptionis ⁊ recreationis. ¶ Decimanona cōcluſio/ ꝙ ſicut deus reſpiciendo terram facit eam tremere: ita chriſtus in aduentu primo mouit totā terrā ſpūaliter: ⁊ tetigit mōtes aploꝝ ⁊ fumigarunt: ⁊ fulminarunt euangelium. ¶ Uigeſima cōcluſio/ ꝙ ſicut fideles viuentes per gratiam laudant dn̄m agendo grās pro beneficijs ſupradictis receptis: ita ꝑ oppoſitum infideles ex defectu gratie mortui in pctō nō poſſunt dominū laudare: ergo anima noſtra q̄ per gratiā ad hanc cognitionem ⁊ vitā peruenit: maxime obligat̄ deū laudare ⁊ gratias agere ⁊ benedicere.

Confitemini dn̄o: ⁊ inuocate nomen eius: annunciate inter gentes opera eius:

Cantate ei ⁊ pſallite ei: narrate omnia mirabilia eius

Laudamini in nomine ſancto eius: letetur cor querentium dominum.

Querite dominum ⁊ confirmamini: querite faciem eius ſemper:

Jodl. iiij. Eſa. xij. Apo. xviij. Cor. — Ro. ad. x. Cant. ii. uerſo iuinis.

¶ Titulꝰ/ All'a. Iſte eſt primꝰ pſalmꝰ alleluiaticꝰ ſm̄ Hieronymū. ſ. intitulatꝰ cū all'a: nā all'a interpretat̄ laudate deū. Ex quo ſequitur ꝙ oēs pſal. in quo narrant̄ laudes dei/ poſſint dici alleluiatici: lʒ cet nō ꝑponat̄ talis titulꝰ niſi in viginti pſal. tm̄. Uñ eſt aduertēdū ſicut ſupius frequēter eſt dictū: ꝙ Dauid in deſcriptiōe tēpli ſibi tradita a ſpū ſctō intellexit myſteria futura chriſti ⁊ eccl'ie: vt ipſe dicit. j. Paraly. penul. ⁊ ſic fecit plures pſal. ad laudandū deū/ appropriatos certis feſtiuitatibꝰ: ⁊ tēporibꝰ: vt ptʒ. j. Paraly. xvj. vbi dicit̄ ꝙ ſacerdotes ſtabant in officijs ſuis: ⁊ leuite in organis carminū q̄ fecit Dauid ad laudandū deū: qm̄ ieternū mīa eiꝰ ⁊c. Inter quos fecit iſtū pſal. ⁊ ſequētē: vt ptʒ. j. Paraly. xvj. Ex quo ptʒ ꝙ iſte pſal. ṗncipaliter eſt factus ad laudandū deū: ideo ꝑponit̄ titulus all'a ⁊ in duobꝰ ſequētibus: in q̄bꝰ narrant̄ laudes dn̄i: ⁊ mirabilia. Sʒ eſt differentia. Nā in iſto narrātur mirabilia dei/ referēdo ad eiꝰ iuſtitiā: ⁊ i tertio referēdo ad eiꝰ promptā miam. Sed eſt aduertēdum ꝙ licet iſti tres pſal. videant̄ hiſtoriales: tñ nō ſūt intelligēdi ad ſolā hiſtoriā. Nā Dauid bñ nouerat in ſpū ꝙ mirabilia myſteria i his pſal. narrata non erāt facta grā ſui: ſed prout figurabāt mirabilia q̄ xp̄s erat facturus in nr̄a redēptiōe. Et oēs pr̄iarche ⁊ ꝓphete nouerāt ex reuelatiōe ꝙ nō poterant liberari ⁊ ſaluari niſi ꝑ verbū ⁊ xp̄m incarnatū: in quo oēs receperūt repromiſſiōes. ad Heb. xj. Hūc ergo deū icarnatū exhortabat̄ Dauid oēs ad ꝯfitēdū ⁊ inuocādū in his tribꝰ pſal. ⁊ in ceteris. Principalis ergo intentio ipſiꝰ Dauid i hoc pſal. fuit inducere oēs ad laudē dn̄i / ꝓpt̄ nimiā bonitatē quā oſtēdit pr̄ibꝰ ꝓpter fidē: ⁊ vt ꝑ myſteria ⁊ fidē illorū induceret nos ad fidē Chriſti ⁊ ad recipiendum eū. Duo ergo facit: nā primo iuitat oēs ad laudē dei. ſcdō ibi. Mementote. dat cām ⁊ aſſignat quare eſt laudādꝰ. ¶ Quātū ergo ad primū eſt aduertēdū ſicut ſupiꝰ dictū eſt/ ꝙ hec ſe habēt ꝑ ordinē. ſ. reuereri/ honorare/ laudare/ glorificare: cōfiteri/ adorare. Nā reuereri ē aliq̄d maiꝰ bonū i alio ꝙ i ſe exiſtimare. Honorare aūt eſt reuerētiā exhibere ꝓpter illud bonū. Laudare eſt honoratū ꝯmēdare. Glorificare eſt laudes ipſiꝰ honorati large lateꝗ ꝑconizare. Confiteri eſt deū ⁊ dn̄m vl'em affirmare corā hoībus. Adorare ē reuerēdū honorādū ⁊ gl'ificādū ꝓpter eminētiā oīpotētie ⁊ ſcītatis colere: ⁊ oī alia poſtpoſita ſe totū illi ſubijcere: ⁊ hoc ſoli deo ꝑtinet ⁊ cōuenit. ¶ Ex quo patet/ ꝙ adoratio cōtinet in ſe oīa alia. ſ. reuerentiā/ honorē ⁊ laudē/ ⁊ gl'iam ſiue glorificationē: ⁊ ꝯfeſſionē. Et iō cū intētio Dauid ſit inducere ppl'm ad recipiendū Meſſiā chriſtū: ideo exhortat̄ ipſum populū ad laudādū: ⁊ honorandū: ⁊ reuerendum: ⁊ glorificandum: ⁊ adorādū

Do. adora tions.

dū eū: cū ſit dn̄s deꝰ nr̄: deꝰ ⁊ hō: vt patebit. Et hūc ordinem explicat in tota pr̄ia pte. Dicit ergo. O popule dei confitemini dn̄o nr̄o Ieſu Chriſto confeſſione laudis ⁊ fidei ꝯfitendo ip̄m eſſe deū: lʒ appareat in forma hūana: ⁊ inuocate nomē eius qd̄ eſt Ieſus ⁊ ſaluator: q2 nō eſt aliud nomē ſub celo in quo poſſumus ſaluari niſi hoc nomē Ieſus. Et q2 nō ſolū veniet ad ſaluādū iudeos: ſʒ etiā gentiles: cū ſit redēptor ⁊ ſaluator vl'is: iō annūciate īter gētes opa eius: cū vos apl'i peragrabitis vniuerſum mūdū ꝑdicāde euāgelium oī creature: ⁊ i noīe eius eijcietis demonia ⁊c. Et vos mēbra Chriſti ⁊ tota eccl'ia ex iudeis ⁊ gētibꝰ cōgregata cātate ei ⁊ pſallite ei laudes ⁊ carmina ⁊ officia canonica ⁊ narrate oīa mirabilia eiꝰ in choro ⁊ in pulpito: q2 hoc eſt deū glorificare. ſ. ipſum reuerēdū ⁊ honorandū cōmēdare: ⁊ laudes eiꝰ large lateꝗ ꝑconizare. Sʒ q2 nō ſufficit nos deū ⁊ Chriſtū ore laudare: ſed in eo laudari/ nā tūc q̄s in deo laudat̄ cū bñ viuendo ſm̄ legē Chriſti bonū exēplū ceteris ꝑbet: vt videndo bona opa eius glorificent prēm q̄ in celis eſt: iō ſubdit/ laudamini. i. faciatis bona opa vt laudemini in noīe ſctō eiꝰ/ vidēdo opa vr̄a bona ⁊ exemplar: ⁊ ſic letet̄ cor fideliū querētiū dn̄m: ⁊ videntiū vr̄a opera bona: q2 letant̄ iuſti cum vidēt bona opa et exēpla in proximo. per oppoſitū triſtant̄ praui inuidentes fraterne charitati. Sed q2 nō ſufficit deum ſiue Chriſtū laudare ⁊ glorificare/ ſed etiā debemꝰ tanꝙ̄ deum colere ⁊ inuocare ⁊ oī alia ſpe poſtpoſita nos tota intentiōe illi ſubijcere: qd̄ pertinet ad cultū latrie ⁊ adorationē: iō ſubdit. Querite dn̄m Ieſum xp̄m ⁊ nō aliū. ⁊ cōfirmamini in eo tota ſpe ⁊ intētione ⁊ deuotione ⁊ cōfidētia abſꝗ oī heſitatione ⁊ dubio/ q2 ſolus ipſe poteſt ſaluare: q2 opʒ pſeuerare ⁊ frequēter ⁊ aſſidue pulſare ad oſtium: iō q̄rite faciē eiꝰ ſemp. ſ. maieſtatem ⁊ miam: quia multus eſt ad ignoſcēdū ⁊ paratꝰ ad parcēdū. Itē hoc dicebat̄ iudeis ⁊ gentibꝰ añ aduentum Chriſti. ſ. querite faciē eiꝰ. i. preſentiā vt veniat ad ſaluandū/ nobis aūt nūc dr̄ querite faciē eiꝰ ſemper. hic ꝑ grām: ⁊ in futuro facialiter per gloriā: vnde per faciem dei in ſcriptura ſemꝑ intelligit̄ humanitas Chriſti/ per quā cognitio diuinitatis deſignatur.

Memētote mirabiliū eius que fecit: prodigia eius ⁊ iudici a oris eius.

Semen Abraham ſerui eius: filij Jacob electi eius.

Ipſe dominus deus noſter: in vniuerſa terra iudicia eius.

Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui: verbi quod mandauit in mille generationes.

Quod diſpoſuit ad Abraham: ⁊ iuramēti ſui ad Iſaac.

Et ſtatuit illud Jacob in preceptum: ⁊ Iſrael in teſtamentum eternum.

Dicens tibi dabo terram Chanaan: funiculum hereditatis veſtre.

Bene. vi. et. xv. e. xxvij. — Bene. xij. et. Bene. xvj. Bene. xxj. Bene. xxviij. — Bene. xxj.

¶ Hec eſt ſcd̄a ps ṗncipalis in qua reddit cām q̄re deus eſt laudādus ⁊ glorificādus ⁊ colēdꝰ: ſʒ q2 cā talis eſt collatio bñficioꝝ facta antiq̄s pr̄ibus: in qua deꝰ oſtēdit ſuā oīpotētiā ⁊ bonitatē ⁊ largitatē: iō ſimul exhortat̄ nos ad ꝯfeſſionē bñficioꝝ: ſiue grāꝝ actionē. iō iſta ſcd̄a pars diuiditur in tres ptes ſiue ꝑticulas. Nā i prima memorat bñficia q̄ deus ꝯtulit ipſi Abrahe ⁊ Iſaac ⁊ Jacob ꝓpter iuſticiā fidei: ſcd̄o bñficia collata ipſi Joſeph. tertio bñficia collata ipſi Moyſi ⁊ toti pp'lo iſrael in exitu de Egypto: eo ꝙ maxie iſti fuerūt figura Chriſti futuri. ſcd̄a ibi. Et vocauit famē. tertia ibi. Et intrauit iſrael i Egyptū. ¶ Quātū ad primū eſt notādū ꝙ bñficia collata pr̄ibꝰ ſimul ſunt dicta mirabilia ⁊ ꝓdigia ⁊ iudicia. Dicebant̄ eñ mirabilia in quātū fuerūt facta ſup naturā: vt puta trāſitꝰ maris rubri ⁊c. Dicebant̄ ꝓdigia inquātū aliq̄d ꝑfigurabāt ⁊ ꝓdebāt futurū in Chriſto ⁊ in eccl'ia. Dicebant̄ iudicia inquātū puniebāt infideles ⁊ malos: vt puta decem plage ⁊ flagella illiꝰ ppl'i ⁊c. ⁊ iō iſte pſal. et ceteri triplici reſpectu legunt̄ in eccleſia primo in memoriā inquātū memorant̄ bñficia ⁊ illa mirabilia facta ⁊ collata antiq̄s. ſcd̄o legunt̄ ad ꝓphetiā: inquantū figurabāt futura myſteria in Chriſto et eccl'ia. tertio legunt̄ ad doctrinam ⁊ bonos mores: inquantū nos inducunt ad finē ex imitatiōe ſctōꝝ patrū ⁊ ad timorē iudicij diuini ex punitiōe illorū malorū ⁊ rebelliū ⁊ infidelium. iō iſte pſal. ⁊ ceteri nō ſolū eſt exponēdus lr̄aliter: ſʒ ṗncipal'r eſt exponendus allegorice ⁊ ſpūaliter de Chriſto ⁊ eccl'ia/ ⁊ ex cōſequēti moraliter: ſʒ q2 faciliter vnuſq̄ſꝗ poteſt ſibi ſumere doctrinā moralē ꝑ ea q̄ memorantur: iō poſt ſenſū lr̄alē principal'r eſt inſiſtendū in allegorico ⁊ ſpūali. Dicit ergo Dauid: Confitemini cōfeſſione fidei ⁊ laudis ꝓpter bñficia recepta / et memētote mirabiliū q̄ fecit pr̄ibꝰ antiquis inquātū fuerunt facta ſup naturā: ⁊ memētote q̄ ꝓdigia fecit inquantū figurabāt Chriſtū ⁊ eccl'iam: ⁊ iudicia oris eiꝰ inquātū malos puniuit ex ꝑcepto ſuo. Et incipit cōſtructio in ꝟſu ſequenti. q. d. O ſemen Abrahā non ſolū ſm̄ carnē ſed ſm̄ ſpiritū ⁊ promiſſionem: ⁊ O filij Jacob electi eiꝰ. ſ. electi ipſiꝰ dei/ mementote mirabilium eiꝰ q̄ fec. ⁊ ꝓdigia ⁊ iudicia oris eius. Nā ipſe Chriſtꝰ dn̄s deꝰ veſter: lʒ veniat ad vos in forma hoīs ⁊ ſerui: et ideo iudicia eius/ ⁊ lex euangelica eſſent in vniuerſa terra manifeſta: nā ſicut figuraliter memor fuit teſtamētiꝗ ꝓmiſit ad Abrahā/ ⁊ Iſaac: ⁊ Jacob/ dādo ſucceſſoribꝰ eoꝝ terram Chanaā: ita memor fuit qñ venit in carnem in ſeculū. i. qñ venit in carnem tꝑaliter tunc memor fuit verbi in ſeculum. i. qd̄ eternaliter ꝓpoſuit ⁊ infallibiliter ſeruandū. ſ. teſtamenti ꝓmiſſi ⁊ verbi qd̄ mādauit ⁊ ꝓmiſit in mille generationes. i. a ꝓgenie in ꝓgenies: ⁊ ponit̄ numerus determinatus pro indeterminato. i. per multas generationes. qd̄ quidem teſtamentū deus diſpoſuit ad Abrahā cū dixit: Egredere de terra ⁊c. Geñ. xij. ⁊ cum dixit In ſemine tuo benedicent̄ oēs gentes. Geñ. xxij. Et memor fuit iuramenti quod diſpoſuit ad Iſaac: cū dixit In Iſaac vocabit̄ tibi ſemē. Gene. xxj. Et q2 cū iuramēto ꝓmiſit deꝰ Chriſtū venturum figuratū ꝑ ſacrificium ipſius Iſaac. Et ſtatuit ⁊ firmauit illud teſtamētū deus ipſi Jacob in ꝑceptū cū apparuit ipſi i Bethel. Geñ. xxviij. Et poſtea toti Iſrael in teſtamētū eternū: vel ipſi ſoli Jacob: qui in ipſa luctatione vocatꝰ eſt Iſrael. Et q2 vnicuiꝗ iſtorū ꝑ ſe ꝓmiſit terrā Chanaā. ſ. Abrahe. Geñ. xvj. ⁊ Iſaac Geñ. xxvj. ⁊ Jacob. Geñ. xxviij.

Q̄ Beneficia ꝓſtita pr̄ibꝰ dicūt̄ prodigia.

ideo ſubdit. Diſpoſuit teſtm̄ ſuū ⁊c. dicēs vnicuiq; iſtoꝝ. Tibi dabo terrā Chanaā. ſ. funiculū ⁊ menſurā ⁊ ſortē hereditatis vr̄e. quaſi dicat/ Confitemini ⁊ inuocate nomē Chriſti: ⁊ grite faciē ei⁹ ſemp: q̄m ipſe eſt dn̄s deus nr̄ ⁊c. Qm̄ memor fuit teſtamēti. i. q2 ipleuit qd̄ pmiſit ipſi Abrahe dicēs. In ſemine tuo ⁊c. cū per mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionē nos abſoluit a maledictiōe Eue: ⁊ per baptiſmum nos ſanctificauit. Et cū nat⁹ eſt ex virgine tūc impleuit qd̄ miſerat: In Iſaac vocabitur tibi ſemen: nā virgo Maria deſcēdit de Abrahā per Iſaac. Et tūc dedit nobis terrā Chanaā in poſſeſſionē eternam: cū in die aſcēſionis penetrauit celos/ ⁊ ſedit a dextris pr̄is ⁊ preparauit nobis ſedes eternas: qd̄ minime de terra materiali Paleſtine verificari poteſt: tunc enī pparauit vnicuiq; ⁊ ſedē et mānſionem ſm̄ menſurā ⁊ funiculū graꝝ et meritoꝝ: nā vnuſquiſq; iuxta menſurā meritoꝝ ⁊ gr̄e poſſidet illaꝫ hereditatem. Nota q2 Chanaā interpretat̄ negotiatio ſiue mercatio: ⁊ ideo p terrā Chanaā iterpretatur regnū celoꝝ: qd̄ nō pōt acq̄ri niſi p negociatione ⁊ mercationē operum mie ⁊ laboris ſpūalis: vn̄ ait ſaluator. Matt. xi. Regnū celoꝝ vim patitur/ ⁊ violēti rapiūt illud: vn̄ dicit Euſebius. Regnū celoꝝ paupertate ⁊ fletu ⁊ miſeria et pſecutiōe emitur: ⁊ cū labore acquirit̄: ⁊ cū negociatione quinq; ⁊ duoꝝ talentoꝝ adipiſcitur: ⁊ cū vſura vni⁹ talēti cōparat̄. Matt. xxv. Ex quib⁹ p; q2 terra Chanaā patribus promiſſa in poſſeſſionez eternam eſt regnum celorum.

Ut patet Gene. xi. xii. et. xxi Cum eſſent numero breui: pauciſſimi et incole eius.

Et pertranſierunt de gente in gentem: et de regno ad populum alterum.

ut p; Gene xii. et xxvi. c. xix. Non reliquit hominem nocere eis: ⁊ corripuit pro eis reges.

Nolite tangere chriſtos meos: ⁊ in prophetis meis nolite malignari.

¶ Hic oſtēdit ſpecialia bn̄ficia collata primis pr̄iarchis ꝓpter virtutē fidei: q2 ſemp de⁹ eos cuſtodiuit in peregrinationib⁹ ſuis inter gentes extraneas ⁊ feroces: nec permiſit eos lediꝫimo flagellauit eos ledētes: vn̄ dicit q2 cū ſctī pr̄es in pricipio/ ſcꝫ Abrahā/ Iſaac: ⁊ Jacob eſſent pauciſſimi incole et aduene et peregrini in numero breui: ptrāſierunt de gente in gentē: ⁊ de regno ad populū alterū abſq; leſiōe. Nā pmo Abrahā cū patre ſuo Thare ⁊ fratre ſuo. Nachor venit de Chaldea in Meſopotamiā: vt p; Gen̄. xi. Et poſtea de Meſopotamia in terrā Chanaā. Gen̄. xii. Et exinde ꝓpter famē ⁊ inediā trāſiuit in Egyptū: ⁊ poſtea i Geraris/ ⁊ ſilr̄ Iſaac: vt patet Gen̄. xxvi. Et poſtea Jacob ꝓfectus eſt de terra Chanaam in Meſopotaniam. Et exinde deſcendit in Egyptū cum filijs ⁊ nepotibus/ ⁊ tn̄ in nullo iſtoꝝ locorum reliq̄t: nec permiſit aliquē hoīeꝫ nocere eis. Nā primo Abrahā liberatus eſt de Ur Chaldeorum. Et deus corripuit Chaldeos ⁊ flagellauit propter eum/ ⁊ flagellauit Pharaonem regem Egypti/ eo q2 detinebat Saram vxorem eius: ⁊ Elimelech regē Gerare ꝓpter eandem cauſam. Gen̄. xii. Et ita pariter nō permiſit vt Labā noceret ipſi Jacob cū ſequeret̄ eū: nec etiam Eſau frater eius. Ita etiam de⁹ flagellauit et corripuit regem Gerare ꝓpter Iſaac Gen̄. xxvi. quaſi deus diceret. Nolite tangere patriarchas, et ſctōs Chriſtos meos: ⁊ in prophetis meis. i. in prophetas meos nolite malignari. ¶ Un̄ nota q2 licet Abrahā Iſaac ⁊ Jacob nō fuerint vncti oleo materiali ſicut ſacerdotes ⁊ reges poſt Moyſen. tn̄ fuerunt vncti oleo ſpūali ſpūs ſcti: ⁊ ſic fuerunt veri pphete: q2 multa myſteria chriſti ⁊ eccl'ie ꝓuiderūt in ſpū ⁊ figura: et ideo vocat hic eos prophetas et Chriſtos. Nā primo cū Abrahā receſſit a Chaldea ⁊ Aram ex precepto dei. ꝓuidit in ſpū q2 oēs gentiles relicta idololatria erant vētūri ad eccleſiā eꝫ fidē chriſti. Gen̄. xii. Iteꝫ p vaccā triēnē ⁊ caprā trimā ⁊ arieteꝫ trium annoꝝ ⁊ turturē ⁊ columbā ꝓuidit in ſpū totū diſcurſum poſteritatis ſue vſq; ad chriſtum/ vt p; Gen̄. xv. Itē qn̄ voluit imolare filium ſuū Iſaac: ꝓuidit totū myſteriuꝫ paſſionis chriſti: ⁊ facta fuit ſibi promiſſio in ſemine ſuo de chriſto ⁊ eccleſia. Gen̄. xxii. Itē qn̄ Jacob vidit ſcalā et fudit oleuꝫ ſuper lapidē ⁊c. Gen̄. xxviii. tunc in ſpū preuidit totū myſterium incarnatiōis ⁊ paſſionis chriſti ⁊ futurā ꝓſperitatem eccl'ie: ⁊ ideo cū bn̄dixit filijs ſuis: ꝓdixit eis oīa q̄ vētura erant eis vſq; ad chriſtū: ⁊ cū benedixit filio ſuo Juda manifeſte predixit regnuꝫ chriſti et eccleſie: et paſſionem/ et reſurrectionem ⁊c. Gen̄. xlix. Ex quo p;: q2 oēs iſti patriarche fuerunt chriſti inquātum fuerunt vncti oleo ſpiritus ſcti: et etiā Jacob fuit vnct⁹ oleo materiali: cū vnxit lapidem oleo et erexit ipſum in titulū. Gene. xxviii. Item oēs iſti fuerunt pphete/ q2 ſpiritu ſctō illuſtrati ⁊ moti multa futura predixerunt et preuiderunt de chriſto et eccleſia: vt dictū eſt. Et ideo dicit Dauid in perſona dei. Nolite tangere chriſtos meos: ⁊ in prophetis meis nolite malignari. Ex quo p;: q2 Dauid in hoc pſalmo nō ſolum intendit narrare hiſtorias: ſed et intendit deducere nos ad fidē Chriſti: et cognitionem myſteriorum ⁊ beneficiorum futuroꝝ per chriſtū que in memoratis beneficijs figurabantur. Nam Dauid non ſolū eſt hiſtoriographus: ſed propheta: vt dictum eſt. Quaſi dicat. Mementote mirabiliū que chriſtus facturus eſt in ſua natiuitate: ⁊ ſua predicatione: ⁊ paſſione: que ſunt figurata p mirabilia/ et beneficia collata ꝓdictis ſanctis patriarchis: ⁊ prophetis. Nam de ſemine iſtorum eſt chriſtus naſciturus ſm̄ carnem ⁊c. id eſt de v̄gine Maria. et ſicut paſſi ſunt perſēcutiōes: ita ⁊ chriſt⁹ paſſurus eſt. Et ſicut iſti fuerūt liberati: ita eſt chriſtus eſt liberandus per reſurrectionē: et ſicut iſti peregrinati ſunt: ita et eccl'ia erit peregrina et aflicta et in fine liberata ⁊c. Ergo ſicut illi patriarche laudauerunt ⁊ cōfeſſi ſunt deo cōfeſſiōe fidei et laudis propter beneficia a deo recepta: ita ⁊ vos ꝯfitemini domino Jeſu chriſto deo ⁊ homini propter beneficia incarnationis ⁊ redemptionis ⁊c. Nā hoc eſt teſtamentū q2 deus diſpoſuit ad Abrahā: ⁊ iuramētum ad Iſaac. Et iſta ſcꝫ eccleſia militans et triūphās eſt illa terra Chanaā quā deus pmiſit Abrahe et ſemini ei⁹ in funiculū hereditatis ⁊c. Quia oīa illa q̄ ibi fuerūt impleta literaliter ⁊ figuraliter in teſtimoniū ⁊ pactū: ſunt ſpiritualiter implēda per Chriſtum. Quia ille nos debet introducere in terram viuentium promiſſam: in qua fruemur bonis gratie in preſenti: et bonis glorie in futuro.

Exo. x. Et vocauit famem ſuper terram: ⁊ omne firmamentum panis contriuit.

Gene. xxxvii. Gene. xxxix. et. xl. Miſit ante eos virum: in ſeruū venūdat⁹ eſt Joſeph.

Humiliauerunt in cōpedibus pedes eius: ferrum petranſijt animam eius: donec veniret verbum eius.

Gen. xli. Eloquium dn̄i inflamauit eum: miſit rex ⁊ ſoluit eum: princeps populorum et dimiſit eum.

Ibidē. Conſtituit eum dn̄m domus ſue: ⁊ principem omnis paſſionis ſue.

Ut erudiret principes ei⁹ ſicut ſemetipſuꝫ ⁊ ſenes eius prudentiam doceret.

Gen. xlvi. ⁊ c. di. piōnis. Et intrauit Iſrael in Egyptum: et Jacob accola fuit in terra Cham.

Et auxit populuꝫ ſuum vehementer: ⁊ firmauit eum ſuper inimicos eius.

B ¶ Hic memorat bn̄ficia mirabilia collata ipſi Joſeph in figuram Chriſti. Dicit ergo q2 cauſa quare deus exaltauit ipſum Joſeph fuit iſta. Nā deus vocauit ⁊ ꝓcurauit famen ſup terrā ſubtrahendo influentiā ⁊ gratiā ſuā: ꝓhibendo celū ⁊ elemēta ⁊c. Et ſic omne firmamentū ⁊ ſuſtentamentū panis cōtriuit ⁊ minorauit. Et tunc miſit virū Joſeph ante eos. ſ. Egyptios vel ante fratres ſuos: q̄ venundat⁹ fuerat a fratrib⁹ ſuis in ſeruū ⁊ captiuum Iſmaelitis. ⁊ poſtea Egyptij. ſ. Phutifar ⁊ ſerui eius humiliauerunt pedes ipſius Joſeph in cōpedib⁹ carceris: ⁊ ferrū catenarū ⁊ cōpedū pertranſiuit aīam. i. vitā ⁊ vires anime eius. ⁊ ſtetit in carceribus donec veniret verbū eius. ſ. interpretatio ſomniorum illorū duorū ſocioꝝ q̄ erant vincti cum eo: q2 tunc eloquiū dn̄i. ſ. ſpūs ꝓphetie inflammauit ⁊ illuſtrauit ipſum Joſeph/ vt interpretando ſomnia prediceret futura. Tūc Pharao rex Egypti miſit principes ⁊ magnates populoꝝ: ⁊ ſoluit eū a vinculis et dimiſit eū liberū. Et facta interꝓtatione de ſeptem vaccis pinguib⁹ et macilētis: cōſtituit eū dn̄m totius domus ſue: ⁊ principeꝫ ⁊ rectoreꝫ poſſeſſionis ſue: vt erudiret oēs principes Egypti: ⁊ ſenes eius prudētiā doceret i agibilib⁹. Et ſic ꝓuidit d' frumēto in ſeptem annis pinguib⁹ p ſequentibus ſterilibus: vt p; Gen̄. xli. ⁊ ſic fuit exaltatus ⁊ venerat⁹ tanq̄ rex in Egypto. Sed q2 p exaltationē Joſeph poſt vēditionē ⁊ icarceratione ꝓuidit Dauid exaltationē Chriſti ⁊ regni eius poſt venditionē ⁊ mortē ⁊ paſſionē/ ⁊ reſurrectionē: ideo p hoc nos intendit deducere ad laudem ⁊ cōfeſſionem fidei Chriſti propter beneficia redēptionis ⁊c. quaſi dicat ergo Dauid. O fideles/ qui eſtis ſemē Abrahe ſcdm̄ ſpiritum: mementote ⁊c. Qm̄ ſicut Joſeph fuit venditus a fratribus viginti denarijs: ita ⁊ Chriſtus eſt vendēdus a Juda diſcipulo ſuo triginta argēteis. Et ſicut Joſeph fuit poſitus in carcerib⁹: ita Chriſtus in ſepulcro. ⁊ ſicut Joſeph abſtractus a carcere interpretatus eſt ſomniū Pharaonis: ita Chriſtus poſt reſurrectionem interpretatus eſt apoſtolis ſenſum ſcripturarum. vt patet Luce vltimo. Et ſicut Joſeph liberauit Egyptū a fame corporali ex ſua ꝓuidētia: ita Chriſt⁹ liberauit genus humanū a morte ⁊ fame ſpūali p legē euāgelicā: ⁊ ſacramenta eccleſiaſtica. Et ſicut rex Pharao exaltauit Joſeph poſt exitum carceris ſup totā Egyptū/ ⁊ oēs principes ⁊ magnates: ita deus pater exaltauit filium ſuū poſt reſurrectionē ⁊ aſcenſionē ſup angelos ⁊ hoīes: ⁊ data eſt ei poteſtas in celo ⁊ in terra. Et ſicut Joſeph introduxit partē ſuū Jacob ⁊ fratres ſuos in Egyptū: vbi erat abūdantia frumenti ⁊c. ita Chriſt⁹ introduxit fratres ſuos apoſtolos in fertilitatem ſcripturarū ⁊ ſacramentorū eccl'ie: in qua ſumus accole ⁊ peregrini. Et ſicut Joſeph ſiue deus auxit populū ſuū in Egypto: ⁊ firmauit eum ſup inimicos eius Egyptios: ita Chriſt⁹ auxit populū ſuū chriſtianū ⁊ fideles ſuos: ⁊ firmauit ſuper inimicos ei⁹ Judeos ⁊ ceteros infideles. Oīa ergo ſupradicta myſteria de Chriſto ⁊ eccl'ia ꝓuidēs Dauid in ſpū adducit myſteriū Joſeph in figura.

Cōuertit cor eorum vt odirent populum eius: ⁊ dolū facerent in ſeruos eius. Exodi. iij. ⁊ de pe. d. i. ca. q̄ ſunt.

Miſit Moyſen ſeruuꝫ ſuum: Aaron quē elegit ipſum. Exo. x. c.

Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum: et prodigiorum in terra Cham. C

¶ Hic memorat mirabilia bn̄ficia collata Moyſi et populo Iſrael ꝓpter fidē eorū ⁊ memorat punitionē ⁊ afflictiōes Pharaonis ⁊ Egyptiorū propter īfidelitatē et duritiā eorū: ⁊ primo aſſignat cauſaꝫ. Nā vt p; Exo. primo videntes Egyptij filios Iſrl' in tam magnū numerum creuiſſe: ⁊ in bonis tēporalibus abundaſſe: moti inuidia cogitauerunt eos debilitare: ⁊ dura opera ⁊ vectigalia eis imponere. ⁊ ꝓcepit rex obſtetricibus vt maſculos ſtrangularent ⁊c. Et hec eſt cauſa quare filij Iſrael clamauerunt ad dn̄m. Unde dn̄s miſit Moyſen ⁊ Aaron ad liberanduꝫ eos. Ideo ait Dauid. Dn̄s conuertit cor eorū. ſ. Egyptiorū: vt odirēt ppl'm ſuū. ſ. Iſrael inuidētia fraterne charitatis ⁊ ꝓſperitatis: et dolum facerent in ſeruos eius/ dura onera ⁊ labores in luto ⁊ laterib⁹ imponēdo: ⁊ dolū de pueris ſtrangulandis machinando. ⁊ dicit. Cōuertit cor eorum. nō q2 de⁹ impelleret eos ad malū agendū: cum nō ſit auctor maloꝝ: ſed q2 permiſit cor eorū peruerti/ vt odirent populum eius dimittendo eos in ſua malitia ⁊ duritia: non largiendo gratiam propter peccata eorum precedentia. q2 peccatum qd̄ per penitentiā nō delet̄/ mox per ſuū pondus in aliud trahit. Et ſic filij Iſrael habuerunt cauſam clamandi ad dn̄m. ⁊ tunc deus compaſſus illi populo miſit Moyſen ſeruū ſuū apparēs ei in rubro: ⁊ miſit cū eo ipſum Aaron quē elegit in ſociuꝫ ad loquenduꝫ ante Pharaonē. vt patet Exod. iij. Et poſuit in eis dn̄s verba ſignorū ſuorū eos informando quomodo loquerent̄ ante Pharaonē. in quibus verbis et virga erat virtus faciendi ſigna et prodigia. Et dicuntur ſigna inquantum ſignificabant virtutem et potentiā dei. ⁊ ideo dixerunt magi Pharaoni: Digitus dei eſt hic. Et dicuntur prodigia inquantum aliud futurū protendebant ⁊ portendebāt. Nā ille decem plage ſignificabant decē damna q̄ patit̄ hodie ppl's Judaicus ꝓpter peccatū infidelitatis: vt ſupra dictū eſt pſal. lxxvij. Et dicit̄ Egyptus terra

Chã/eo ꝙ Meſraim fili⁹ Chã populauit Egyptũ.
ſupra. lxxvij. c. Miſit tenebras ⁊ obſcurauit: ⁊ nõ exacer-
bauit ſermones ſuos.
Exodi. vij. d. Conuertit aquas eorum in ſanguinem: et
occidit piſces eorum.
Exodi. ix. c. Et dedit terra eorũ ranas: in penetralib⁹
Alias cenomia. regum ipſorum.
Dixit ⁊ venit cynomyia et cinip hes: in
omnibus finibus eorum.
Exo. x. d. Poſuit pluuias eorũ grandinem: ignem
xv. q. ſ. cap. re- comburentem in terra ipſorum.
uertimini. Et percuſſit vineas eorũ ⁊ ficulneas eoꝝ:
ſupra. ⁊ contriuit lignum finium eorum.
vij. a. Dixit ⁊ venit locuſtã ⁊ brucus: cuius non
erat numerus.
Et comedit omne fenũ in terra eorũ: ⁊ co-
medit omnem fructum terre eorum.
Et percuſſit omne primogenitũ in terra
eorum: primitias omnis laboris eorum.
Et eduxit eos cum argento ⁊ auro: et non
erat in tribubus eorum infirmus.
Letata eſt Egyptus in ꝓfectione eorum:
Exodi quia incubuit timor eorum ſuper eos.
xiij. d. Expandit nubem in protectionem eoꝝ:
⁊ ignem vt luceret eis per noctem.

¶ Hic incipit enumerare ſigna ⁊ prodigia q̃ fecit dñs ꝑ Moyſen: ⁊ ſcʒ non eodẽ ordine quo facta ſunt. Unũ primo ponit nonã plagã/q̃ miſit tenebras per totã Egyptũ Exo. x. Jõ ait Miſit dñs ꝑ Moyſen ĩ virtute dei tenebras: ⁊ obſcurauit totã Egyptum. ⁊ de⁹ vel Moyſes nõ exacerbauit ſermones ſuos. Nã ſemꝑ cũ benignitate exhortabat̃ ⁊ loquebatur Pharaoni vt dimitteret pp̃lm. Et cũ Pharao ceſſabat a malitia ⁊ ꝑmittebat: pariter ceſſabat plaga. Et ſic ſermões Moyſi cũ dulcedine ꝓcedebãt. In ſcdo loco ponit primã plagam: cũ dicit. Conuertit aquas eorũ in ſanguinẽ ne poſſent bibere de aqua Nili: ⁊ occidit piſces eorũ. In tertio loco ponit plagã ſcdam: q̃ dedit ranas in terra eorũ in tãta quantitate ꝙ penetrabãt totũ regnũ ipſorũ exeuntes ab aquis. In quarto loco ponit quartã plagam: q̃ fuit muſca canina. Nã dixit Moyſes in virtute dei: vel deus dixit. i. precepit/⁊ venit cynomyia. Uenit ẽt etiã cyniphes/q̃ fuit tertia plaga in oĩb⁹ finib⁹ eorũ. Poſuit etiã pluuias eorũ grãdinẽ: q̃ fuit ſeptia plaga q̃ venit grãdo mixta cũ igne. ſ. fulminibus ⁊ coruſcatiõib⁹. Et ꝑcuſſit vineas eorũ ⁊ ficulneas: ⁊ cõtriuit oẽ lignũ. i. oẽs arbores finiũ eoꝝ. Et dixit etiã ⁊ p̃cepit: ⁊ venit locuſta ⁊ bruc⁹: que fuit ſexta plaga. q̃ q̃dẽ locuſta ⁊ bruc⁹ corroſerũt qđ remãſerat. Ultio ponit decimã plagã: cũ dicit. Et percuſſit omne primogenitũ in terra eoꝝ: ⁊ primitias oĩs laboris eorũ tã hoĩm q̃ beſtiarũ ⁊ pecudũ. Et ſequitur. Et eduxit eos Moyſes cũ argẽto ⁊ auro quod mutuo acceperãt a vicinis ex precepto dñi. Et non erat aliq̃s infirm⁹ in tribub⁹ eorũ. Nã cũ angelus dñi ꝑcuſſiſſet oĩa primogenita. Egypti ab hoĩe vſq ad pec⁹/ſoli filij Iſrl' fuerũt immunes/eo ꝙ vnxerant limina ⁊ poſtes ſanguine agni: vt p̃ʒ. Exo. xij. Et ſic ſalui facti ſunt filij Iſrael ab illa plaga ⁊ infirmitate. ⁊ ſic letata eſt Egyptus ⁊ tot⁹ populus in ꝓfectione ⁊ receſſu eorũ. ſ. filiorũ Iſrael: q2 incubuerat timor ſuꝑ Egyptios ex morte primogenitorũ. Et tunc deus expandit nubẽ in protectionẽ eorum: ⁊ etiã expandit ignẽ vt luceret eis per noctẽ. Nã nubes ducebat eos in die/⁊ columna ignis per noctẽ. Exodi. xiij. Et hoc fuit primũ ⁊ maximum beneficiũ poſt exitũ de Egypto quãtũ ad cõtinuũ ducatũ. ¶ Sed hic querit̃ vtrũ filij Iſrael peccauerint ⁊ cõmiſerint furtũ ⁊ mendaciũ aſportando ſecum vaſa argẽtea ⁊ aurea q̃ mutuo acceperant ab Egyptijs: cũ ſit ꝯtra illud p̃ceptũ: Nõ furtũ facies. Ad hoc reſpondẽt cõmuniter doctores: ꝙ ille met de⁹ q̃ dixit: Nõ furtũ facies generaliter: ille idẽ dixit tũc ſpecialiter vt filij Iſrael acciperẽt mutuo illa vaſa ⁊ portarẽt ſecũ. Jõ nõ egerũt cõtra volũtatẽ dei: immo impleuerũt dei volũtatẽ: q̃ eſt dñs auri ⁊ argẽti ⁊ oĩm creaturaꝝ. Jõ filij Iſrael nõ fecerũt cõtra p̃ceptũ dei q̃ eſt ꝯditor legis. nec facta fuit iniuria Egyptijs: eo ꝙ erãt debitores filijs Iſrl': q̃s ꝑ lõga t̃pa violenter oppreſſerant ⁊ abſq mercede ab eis ſeruitia acceperant. ideo deus voluit vt in ſolutionẽ ⁊ ſtipendiũ ſuorũ laborũ acciperent filij Iſrael illa vaſa argentea ⁊ aurea. Sed addit Aug. ꝙ de⁹ nõ ſine cauſa illđ p̃cepit. Nã q2 Egyptij abutebant̃ auro ⁊ argento faciẽdo ex eis deos aureos ⁊ argẽteos ⁊ vaſa ⁊ cetera vtẽſilia ad vſum ſacrificiorũ falſorũ deorũ: iõ deus voluit vt auferretur ab Egyptijs aurũ ⁊ argẽtũ vt filij Iſrael cõmutarent illa vaſa aurea in meliorẽ vſum. ſ. ad ornatũ tabernaculi ⁊ ad cultũ veri dei: q2 ex illa copia auri ⁊ argenti obtulit vnuſquiſq pro vaſis ⁊ vtenſilib⁹ fabricandis ad cultũ xp̄i dei/vt p̃ʒ Exo. xxv. ⁊ xxviij. ¶ Jtẽ addit Auguſtinus: ꝙ illud factũ eſt in figura ⁊ ad doctrinã noſtrã. Nã abſq pctõ nos accepimus a philoſophis gẽtiũ ſciẽtias mathematicas ⁊ naturalẽ ⁊ moralẽ philoſophiã ⁊ ꝯplures morales doctrinas/applicãdo ⁊ cõuertẽdo eas in meliores vſus/ſcʒ vt ancillentur ⁊ ſeruiãt noſtre ſacre theologie. de q̃bus ait Salomon Prouerbiorũ/ix. ꝙ ſapiẽtia vocauit ancillas ſuas ad artem ⁊c.

Petierũt ⁊ venit coturnix: ⁊ pane celi ſa- Exodi. xvi. c.
turauit eos.
Dirupit petraʒ ⁊ fluxerunt aque: abierũt Exodi. xvij. a.
in ſicco flumina.

¶ Secundum beneficium fuit q2 petierũt carnes ⁊ cibũ: ⁊ venit coturnix/⁊ pane celi ſaturauit eos ſcʒ manna de celo miſſo: ⁊ durauit per quadraginta annos vſq ad terram promiſſiõis. Exo. xv. ⁊ Numeri. xx. Tertium beneficium fuit quando dirupit petram ⁊ fluxerunt aque: ⁊ in ſicco abierunt ⁊ emanarunt flumina. quare deus nõ defecit eis in ducatu/nec in cibo/nec in potu.

Quoniã memor fuit verbi ſancti ſui: quod Exodi. xiij. ⁊ de-
habuit ad Abraham puerum ſuum. ſcen. in
Et eduxit populũ ſuum in exultatione: et ſignum
electos ſuos in letitia.
Et dedit illis regiones gentium: et labores populorum poſſederunt.
Ut cuſtodiant iuſtificatiões eius: et legem
eius requirant.

¶ Et hec oĩa nõ fecit de⁹ in meritis eorũ cũ eſſent rebelles: ſed vt impleret qđ ꝓmiſit ad Abraham puerũ ⁊ verũ ⁊ fidelẽ famulũ ſuũ/cui ꝓmiſit illam terrã ꝑ ſemĩe ſuo. Et ſic Moyſes ſiue de⁹ ꝑ Moyſen eduxit pp̃lʒ ſuũ cũ exultatiõe: ⁊ electos ſuos cũ letitia ⁊ victoria ꝯtra Amalechitas ⁊ Seon regem Amorreorũ: ⁊ Og regẽ Baſan: ⁊ ꝑ Joſue dedit eis regiones gentiũ. ſ. a Dan vſq Berſabee: ⁊ labores populorũ gentiliũ poſſederũt illis expulſis ⁊ ſubiectis. Et cauſa quare deus eduxit eos de Egypto et dedit eis illã terram: fuit vt libere poſſent cuſtodire legem dei ⁊ iuſtificationes eius in illa lege contentas quo ad iudicialia ⁊ cerimonialia ⁊ moralia ⁊ legem eius exquirãt quo ad myſteria in lege clauſa ⁊ contenta de meſſia futuro.

Secũda expoſitio vltime partis Pſalmi.

Expoſi. alle- ¶ Sed q2 Dauid fecit hũc pſal. nõ ſolũ ꝓpter lr̃aʒ
gorica. ſed p̃ncipalr̃ in ꝓphetiã ꝓpter myſteria xp̄i ⁊ eccleſie in predicta litera clauſa ⁊ ſignificata: vt in vltio verſiculo ait: Ut legẽ ei⁹ exq̃rãt. Tenebant̃ eñi Judei exq̃rere in lege myſteria Chriſti/in cui⁹ fide ſaluabant̃. Jdeo videndus eſt ſenſus propheticus et allegoricus hui⁹ vltime ꝑtis. ¶ Unũ notandũ ꝙ ꝑ Moyſen ſignificat̃ regnũ xp̄i: ⁊ ꝑ Aaron ſacerdotiũ. Per ꝙ ſignificabat̃ ꝙ xp̄s rex ⁊ ſacerdos erat mittẽdus ad liberãdũ genus hũanũ: ⁊ ſic cũ totum gen⁹ hũanũ eſſet afflictũ in ſeruitute pctĩ ⁊ in poteſtate diaboli: xp̄s rex ⁊ ſacerdos ⁊ legifer ip̄m ꝑ mortẽ ⁊ paſſionem ⁊ reſurrectionẽ a tenebris ⁊ ſeruitute liberauit. Jtẽ cum ſpecial'r pp̃l's Jſrael eſſet ſub iugo legis: ⁊ oẽs patriarche ⁊ ꝓphete clamaſſent ad dñm/vt p̃ʒ per totum diſcurſum vete. teſt. tũc venit xp̄s miſſus a patre ⁊ p̃dicauit per totam Judeã ⁊ Galileã: exhortãdo pp̃lʒ vt exiret a iugo legis: ⁊ veniret ad eccleſiã ad offerendũ verũ ſacrificium: ⁊ monuit principes ſacerdotũ ⁊ phariſeos vt dimitterent pp̃lm exire a iugo legis. At illi prohibuerunt: nec voluerũt credere p̃dicationi ⁊ miraculis chriſti: ſed ip̄m occiderunt ⁊ crucifixerunt. Sed Chriſt⁹ poſt reſurrectionẽ primo abſtraxit ſanctos patres de poteſtate diaboli: ⁊ a tenebris inferni. Poſtea eduxit populũ ſuũ. ſ. ap̃l'os ⁊ diſcipulos de populo Judeorũ: qui fuit primus pp̃l's Chriſti ⁊ eccleſie per Chriſtũ abſtractus de tenebris ignorantie/⁊ pctõꝝ/et iugo legis. ¶ Etiã eſt aduertẽdũ: ꝙ
X maledictio- ſicut Moyſes intulit decẽ plagas Egyptijs nolen-
nes xp̄i tibus dimittere pp̃lm. Jta Chriſtus intulit et reli-
ſcribis ⁊ phari- quit decẽ maledictiones Scribis ⁊ Phariſeis/⁊ Ju-
ſeis. deis/qui noluerunt dimittere pp̃lm a iugo legis et peccati: immo oppreſſerũt ap̃l'os ⁊ diſcipulos: ⁊ perſecuti ſunt Chriſtũ et primitiuam eccleſiam. Quas quidẽ maledictiões enumerat xp̄s Mat. xxiij. cũ dicit. Ue vobis ſcribe et Phariſei hypocrite: qui clauditis regnũ celorũ ante hoĩes. vos eñi non intratis nec introeuntes ſinitis intrare. Nam ſicut Pharao ⁊ ei⁹ p̃ncipes ꝓhibuerãt filios Jſrael ne exirẽt de captiuitate ⁊ intrarẽt in terrã promiſſionis: ita Scribe ⁊ Phariſei ꝓhibuerũt illũ pp̃lʒ ne exiret a iugo legis. Et etiã Rabini ꝓhibẽt Judeos modernos ne exeãt a tenebris ⁊ iugo legis ⁊ pctĩ: ne veniant ad eccleſiã ⁊ lumen fidei: ⁊ ſic claudunt eis celũ: ⁊ nec ipſi intrãt: nec permittũt alios intrare: ⁊ ipſi ductores cecorũ ſimul cũ cecis oẽs in foueã inferni cadũt. Et ideo Chriſtus dat eis decẽ maledictiones. vnde octies dicit eis: Ue vobis: per q̃ intelliguntur octo maledictiões. ⁊ addit nonaʒ: cũ dicit. Ecce relinquet̃ domus veſtra deſerta. Et ſubdit decimã: cũ ait. Amen dico vobis: q2 non me videbitis donec dicatis. Benedict⁹ qui venit ⁊c. Oẽs iſte decem maledictiões illate Judeis fuerunt figurate per decẽ plagas illatas Egyptijs. Nã illas et eaſdẽ patiunt̃ hodie Judei nõ ſolũ ſpiritualiter: ſed etiã tẽporaliter. Nã ſicut Moyſes ꝯuertit aq̃s Egyptiorũ in ſanguinẽ: ita Chriſt⁹ cõuertit aquas ⁊ ſacramẽta/⁊ cerimonias Judeorũ in ſanguinem. Nã ſacramẽta veteris legis. ſ. circũciſio ⁊c. q̃ ante erant eis ſalubria: nunc ſunt eis mortifera ⁊ nociua: ⁊ bibunt ſanguinem ⁊ peccatũ. Jtem miſit eis Chriſtus ranas. Nã ſicut rane in aquis cenoſis ⁊ putridis cerimoniarũ inuolute ſemꝑ murmurant cõtra Chriſtum ⁊ cõquerunt̃: q2 eiecit eos a ſedibus ſuis. Et expulſi extra aquas mũdas vere ſapiẽtie: ſemꝑ volunt̃ in luto latere ignorãtes ſenſum ſpiritualẽ: ⁊ tali aqua cenoſa potant̃. Jtẽ etiã Chriſtus reliq̃t eis cynomiã ⁊ cyniphes: que eos ſpiritual'r pungũt: vt p̃ʒ pſal. lxxvij. Jtẽ intulit eis locuſtam ⁊ bruchũ corrodẽtes arborẽ ⁊ ficulneã ſynagoge que arida nullũ facit fructũ. vt p̃ʒ Mat. xxij. cũ chriſt⁹ maledixit ficulnee: q̃ cõtinuo aruit. ꝑ quã ſignificata eſt ſynagoga. Jtẽ miſit eis ignẽ ⁊ grãdinẽ quando venit Titus ⁊ Romani: ⁊ interfecerunt decies cẽtena milia eorũ: ⁊ totidẽ captiuos duxerunt: et ciuitatem ⁊ regnũ eorũ totaliter deleuerunt. Jtẽ iter fecit primogenita eorũ cum aĩas eorum in mortẽ perpetuã deſtinauit: cum dixit. Amen dico vobis q2 non me videbitis ⁊c. vbi ꝑuat eos diuina viſione. Ex quo p̃ʒ ꝙ totidem plagas ⁊ maledictiones patiunt̃ hodie Judei: quot paſſi ſunt Egyptij. Jõ prudẽs lector aduertat ⁊ ſciat adaptare illas decẽ plagas iſtis decẽ maledictiõibus quas Chriſtus intulit Judeis. Mat. xxiij. Quã ille figure fuerunt iſtarũ quas hodie Judei patiuntur. Jtẽ ſicut deus tũc tria auxilia dedit xp̄s xp̄ianis ad vitã eternã ꝯſequẽdã. primum.
in exitu Egypti dedit pp̃l'o ſuo tria adiumenta pro itinere ita Chriſt⁹ quãdo liberauit populum ſuum chriſtianũ a iugo legis ⁊ peccati/cõtulit tria adiumenta ⁊ auxilia neceſſaria nobis in hac vita ⁊ peregrinatione vſquequo ꝑueniam⁹ ad terram viuẽtiũ nobis promiſſam. Nã deus p̃cepit filijs Jſrael vt vnuſquiſq acciperet mutuo a vicinis ſuis aurũ ⁊ argentũ ⁊ ſupellectilia: ⁊ ita ſpoliarũt Egyptios ⁊ detulerũt ſecum oĩa illa bona/Egyptijs expoliatis ⁊ vacuis remanẽtibus. Jta pariter diſcipuli et apoſtoli et oẽs fideles accepũt a Judeis aurũ et argẽtũ mutuo. ſ. legẽ euãgelicã ⁊ doctrinã apoſtolicam que latebat in ſcriptura vet. teſta. Nam ſicut theſaurus latet abſcõditus in agro: ita articuli fidei ⁊ tota lex euãgelica et eccleſiaſtica ſacramenta latebant in veteri teſtamento ⁊ ſcriptura legis et prophetarũ. Et hunc theſaurũ abſtraxerũt apoſtoli et fideles a veteri teſtamẽto/Judeis expoliatis et vacuis remanentibus cũ ſola ſuperficie litere/⁊ paleis cerimoniarũ: ⁊ nos accepimus fructũ ⁊ granum et verũ theſaurũ abſconditũ in agro: vt patet Mat. xiij. Hunc profecto theſaurũ non habuerunt apoſtoli ab Ethiopibus: nec Scythis: nec gẽtilib⁹

ſed a Judeis vicinis eorū:⁊ a lege eis per Moyſen promulgata:ideo nullā habēt excuſationē. Deduxit ergo Chriſtus ppl'm ſuū chriſtianuʒ de iugo legis ⁊ tenebris peccati ⁊ ignorantie cū argēto ⁊ auro.ſ.cū lege euāgelica ⁊ doctrina apoſtolica a veteri teſtamento excerpta et collecta.intantum ꝙ in tribubus eorū.ſ.fideliū chriſtianorū nullus fuit infirmus:q: medela ſacramētorū ſanati ſunt ꝑ Chriſtū/Judeis manētibus afflictis cū predictis deceʒ plagis ⁊ maledictionibus. Secundū adiumentum

Scdm quod deus cōtulit illi populo fuit:quādo expandit ſup eos nubē:vt protegeret eos per diē:⁊ columnā ignis/vt p̄cederet ⁊ luceret eis per noctem. Jta pariter Chriſtus reliquit pp'lo ſuo chriſtiano colūnaʒ articulorū fidei:vt luceat nobis per noctē hui⁹ mūdi:in cuius lumine ducimur in vitam eternam:⁊ et expandit nobis nubē ſue charitatis per diē gratie in quo ſum⁹:vt nos ꝓtegat ab imbribus ⁊ ardoribus tētationū. Unde per noctē pōt itelligi ſcriptura veteris teſtamēti in qua per lumen fidei videm⁹ myſteria Chriſti ⁊ eccleſie ibi clauſa:⁊ ambulam⁹ per ſcripturā ve.teſt.ducatu luminis fidei ⁊ nō offendimus in lapidē ſcandali ⁊ offenſionis. Per dieʒ auteʒ intelligitur ſtatus gratie:in quo indigemus protectione nubis deſup extenſe ad cōuerſationeʒ gratie ⁊ defenſionē contra imbres peccatorum et perſecutorū eccleſie. Hac nube fue ſūt ꝓtecti martyres et armati qū contēnētes minas p̄ncipuʒ nō timebāt tormenta nec exilia nec carceres ⁊c. Et iō in hac peregrinatiōe ſemꝑ p̄cedit ⁊ ducit nos colū

Tertiū. na luminis fidei:⁊ protegit nos nubes charitatis Chriſti vſq; ad portū ſalutis. Tertiū adiumentum fuit:q̄ñ deus dedit illi populo carnes ⁊ paneʒ celi.ſ.manna/qđ durauit vſq; ad introitū terre promiſſionis in cib ū:⁊ ꝑcuſſit petrā:⁊ dedit eis aquam in potū. Jta pariter Chriſt⁹ dedit ⁊ dimiſit pp'lo ſuo chriſtiano ſacramētū euchariſtie:in quo mādūcāt fideles verā carnē Chriſti ſub forma panis q̄ de celo deſcendit. Jtaq; dicitur vera caro ⁊ ver⁹ panis nō materialis ſicut ante erat ſub illis accidentib⁹ ſed verus panis angelorū qui de celo deſcendit:cuius fruitiōe angeli ⁊ oēs beati reficiunt̄ et felicitātur. Et iſte cibus ⁊ panis dicit̄ viatic⁹:q: eſt neceſſarius in hac via ⁊ peregrinatiōe vſquequo perueniamus ad terrā viuentium. Nam lʒ tunc comedamus eundē panem per fruitionē ⁊ gloriā:tamē nō eodē modo ſicut nunc comedimus ſacramētaliter ⁊ per gratiā.⁊ ideo ꝓphetice ⁊ figuraliter ait Dauid in hoc pſal. Petierūt ⁊ venit coturnix figuratiua Chriſti per carnem.⁊ pane celi ſaturauit eos.ſ.māna de celo miſſo figuratiuo ſacramēti euchariſtie ſub forma panis.⁊ ſic Chriſt⁹ vero pane celi ſaturauit eos.ſ.ppl'ʒ ſuū chriſtianū. Jtē ſicut Moyſes percuſſit petrā ⁊ dirupit:⁊ fluxerūt aque et bibit populus:ita Chriſtus percuſſit petrā ſui corporis ſupra quaʒ fundat̄ eccleſia:⁊ exiuit ſanguis in pretiū noſtrū:⁊ aqua in remiſſionē peccatorū ⁊ refrigeriū ⁊ potū ſpiritualem:vnde ſumpſerūt virtutem oīa ſacramēta ad medelā peccatorū ⁊ refrigeriū noſtrū. Et iō dicit. Dirupit.ſ.petrā ſui lateris/⁊ pedū/et manuum:⁊ flumina ſue virtutis et ſapientie abierūt in ſicco/id eſt per aīas nr̄as q̄ añ erant ſicce ⁊ aride ſine hōore fidei ⁊ gratie. Quoniam memor fuit quaſi dicat:ꝙ tunc impleta fuit promiſſio facta ipſi Abrahe.ſ. Jn ſemine tuo benedicent̄ oēs gentes. Geñ.xxij. Et tibi dabo terrā ⁊c. Gene.xvij. ⁊c. Et chriſt⁹ deduxit ppl'm ſuū.ſ.patres de limbo inferni cū letitia ⁊ exultatione in celū:⁊ etiā deduxit ap'los ⁊ diſcipulos ⁊ oēs fideles de iugo legis ⁊ peccati:liberando eos a captiuitate diaboli:⁊ cum exultatiōe ⁊ victoria reſurrectiōis:⁊ electos ſuos.ſ.ſanctos patres de limbo cū letitia in celo collocādo. Et dedit illis.ſ.apoſtolis ⁊ chriſtianis regiones gentiū:q: oīa regna gentiū ſubiecerūt iugo Chriſti:⁊ labores eorū poſſederunt. Nā eccleſia nō ſolū poſſidet ſpiritualiter oīa regna chriſtianorum:ſed etiā tpaliter poſſidet multas ciuitates et caſtra ꝑ donationē magni Cōſtantini/q̄ eccleſiā dotauit de tota Jtalia ⁊c. Et hoc dñium/⁊ poſſeſſionem/et libertatē dedit Chriſtus fidelibus ſuis:vt cuſtodiāt iuſtificatiōes eius.i.legem iuſtificantē:q: ſola lex euangelica iuſtificat:⁊ ſic operādo in ea iuſtificamur. Et ſubdit. Et legē ei⁹ exquirant.i.in ea meditentur ⁊ cōtēplentur. Duo ergo monet.ſ.vt cōtēplemur ⁊ exquiram⁹ in lege viā ſalutis. Scđo vt exquiramus iuſtificationes eius.i.opere compleamus.

Onfitemini domino quoniam bonus:quoniam in ſeculum miſer cordia eius.

Quis loquetur potentias dñi: auditas faciet omnes laudes eius:

Titulus/All'a all'a. Principalis intentio ipſius Dauid in hoc pſalmo ē petere vniuerſalē redēptionem per aduentū Chriſti. Sed q: per Chriſtū fuerunt redēpti duo ppl'i.ſ.iudeorū ⁊ gētiliū:ex quib⁹ cōſtat eccleſia fundata:⁊ iuncta in lapide angulari.i.Chriſto Jeſu:ideo ponit̄ duplex Alleluia. Sʒ q: quaſi oēs pſalmi legunt̄ in eccleſia quadruplici reſpectu.ſ.ad laudē dei. Scđo in memoriam antiquorum geſtorū. Tertio ad ꝓphetiā. Quarto ad doctrinam ⁊ exhortationē noſtram:ideo ꝓpheta vi'r oia iſta ſeruat in quolibet pſalmo. Jdeo dauid duo p̄ncipaliter facit in hoc pſalmo. Nā primo exhortat̄ nos ad laudē dei ⁊ obſeruationē legis diuine. Secūdo petit vl'eʒ redēptionē:ibi. Memēto nr̄i dñe. Quantū ad primū duo facit. Nā primo nos exhortatur ad laudandū deū.ſcđo ad timēdū ei⁹ iudiciū ⁊ ſeruādā iuſtitiā per obſeruationē legis:ibi. Beati qui cuſtodiūt. Dicit ergo. O vos ppl'i tā gentiliū ꝙ̄ Jſraelitarū:cōfitemini dño cōfeſſione laudis.i.laudate dñm ⁊ petite miam ⁊ vniuerſalē redēptionem per aduētū Chriſti:q: m̄ miſericordia eius ſemper fuit ⁊ erit ineternum ꝓpitia petētibus ⁊ penitentibus. Nā quis loquet̄ et explicare poterit:⁊ faciet auditas ⁊ explicatas laudes eius que ipſi debent̄ ex miſeratiōib⁹ ⁊ beneficijs factis ⁊ collatis inuocantib⁹ eū.q.d.nullus hoc poterit explicare. Et hec eſt cauſa quare in titulo ponit̄ bis Alleluia quaſi dicat. Uos Judei laudate dñm et petite redemptionem:⁊ vos gentiles laudate ⁊c.

Beati qui cuſtodiunt iudicium:⁊ faciunt iuſtitiam in omni tempore.

Hic exhortatur omnes ad obſeruantiam legis: vt digne valeant impetrare quod petunt. Sed quia duo ſunt in lege:ſcilicet precepta que prohibent malum fieri ſub comminatione pene:⁊ mandata que exhortātur ad bene agendum cum promiſſione premij:ideo in duobus conſiſtit obſeruantia legis.ſ.in non faciendo malum:⁊ cuſtodiendo.i.timendo iudiciū dei. Secūdo in faciendo bonū:conſiderando p̄miū eternum. Jō ait Dauid. O vos oēs obſeruate legē dei. Nā beati qui cuſtodiūt.i.timēt iudiciū dei ⁊ faciūt iuſtitiā.i. iuſtificāt ſemetipſos operādo ſecundū legē. Hoc etiā poteſt referri ad iudices q: beati iudices q̄ cuſtodiūt iudiciū ⁊ faciūt iuſtitiam in omni tēpore:ſecundū leges malos puniēdo ⁊ bonis p̄miando ⁊ innocentes abſoluendo.

Memento noſtri domine in beneplacito populi tui:viſita nos in ſalutari tuo.

Ad videndum in bonitate electorum tuorum:ad letandum in letitia gentis tue:vt lauderis cum hereditate tua.

Hec eſt ſecūda pars principalis:in qua ꝓpheta petit vniuerſalē redēptionē ⁊ miam per aduentuʒ Chriſti. Sed q: magnanim⁹ maxime inclinatur ad miam cum reus cognoſcit ⁊ cōfitetur peccata ſua: et etiā magnificus libenter audit beneficia q̄ quondam fecit:et magis inclinatur ad faciendū plura: vt patet.iiij.Ethicorū: Jdeo Dauid tria facit in reſiduo huius pſalmi. Nā primo in perſona toti⁹ corporis myſtici petit vniuerſalē redēptionē:⁊ aduētum Chriſti accelerari. Secundo confitetur grauia peccata que ille populus cōmiſit contra deū:⁊ punitiones illorum peccatorū:⁊ quib⁹ per miam liberauit ſepe illum populuʒ dñs.⁊ hoc vt magis inclinet deū ad miſericordiā. Tertio reſumit petitionē ſuam. Secundū ibi. Peccauimus cū patribus noſtris. Tertiuʒ ibi. Saluos nos fac domine. Dicit ergo ad primū O dñe deus pater:memento nr̄i dñe in beneplacito populi tui.i.vt placeas populo tuo eius petitioni annuendo ⁊ ꝓpitiando:⁊ viſita nos in Jeſu xp̄o ſalutari ⁊ ſaluatore tuo:quem promiſiſti patribus noſtris:in quo benedicende ſunt oēs gentes.i.mitte eum ad videndum in bonitate electorū tuorū.i.vt ipſum videant electi tui in bonitate:⁊ redemptione:⁊ facientē bonitatē redēptionis: et ad letandum in letitia gentis tue.i.vt gētes tue letentur letitia magna per ſuum aduentum. Et nota ꝙ hic duos populos cōmemorat. Primo apoſtolos ⁊ diſcipulos conuerſos de Judeis/qui ipſum ī carne viderunt:cū dicit. Ad videndum in bonitate electorū tuorū.ſ.apoſtolorum ⁊ diſcipulorū. Secūdo cōuerſos de populo gētili qui cū letitia ad fidē venerūt per predicationē apoſtolorū:cum dicit. Ad letandū in letitia gentis tue. Sed quia ex his duobus populis facta eſt vna eccleſia que eſt hereditas Chriſti:ideo ſequitur:vt lauderis cū hereditate tua in tempore gratie:ſicut nunc fit et videmus manifeſte impletū.

Peccauimus cum patribus noſtris.iniuſte egimus:iniquitatem fecimus.

Patres noſtri in Egypto non intellexerunt mirabilia tua:non fuerunt memores multitudinis miſericordie tue.

Et irritauerunt aſcendentes ī mare:mare rubrum.

Et ſaluauit eos propter nomen ſuum:vt notam faceret potentiam ſuam.

Et increpuit mare rubrum et exiccatum eſt:et deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto. Exodi. xiiij.

Et ſaluauit eos de manu odientium:⁊ redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua tribulantes eos:vnus ex eis non remanſit.

Et crediderunt verbis eius:⁊ laudauerūt laudem eius.

Hic incipit ꝯfiteri ⁊ memorare grauia pctā illi⁹ ppl'i:⁊ miſeratiōes factas patrib⁹ antiq̄s:vt inclinet deū ad ſuā petitionē implēdā. Uñ eſt aduertēdū:ꝙ mīa dei tāto maior demōſtrat̄ quanto maiorib⁹ pctōribus:⁊ rebellibus:⁊ ingratis p̄ſtat̄. Sʒ q: filij Jſrael decies ⁊ vltra rebellauerunt ⁊ peccauerūt ꝯ deū:ſed quotieſcūq; reuerſi ſunt:⁊ cōuerſi ad pniam:ſemꝑ deus eis pepercit:iō maxime deus in hoc oſtēdit multitudinē ⁊ magnitudinē ſue miſericordie.⁊ iō Dauid memorat octo pctā ⁊ ingratitudines illi⁹ populi cōmiſſas ꝯ dñm:⁊ q̄ſ̄o ſemper dñs miſertus eſt eis. Quorū primuʒ fuit pctm̄ infidelitatis ⁊ duritie. Nā cū fuiſſent caſtrametati in littore maris rubri:⁊ vidiſſet exercitū Pharaonis veniētē quaſi diffidēdo dixerūt Moyſi Forſitan nō erant ſepulchra in Egypto:iō tuliſti nos vt moriamur ī ſolitudine. Uñ nō intellexerūt nec conſiderarūt ꝙ dñs potuiſſet eos liberare ſicut fecerat mirabilia ⁊ ſigna in Egypto ⁊ tū dñs non attendit ad infidelitatē ⁊ murmurationē ipſorū:ſʒ precepit Moyſi vt percuteret aquas:⁊ trāſiuit totus ppl's Jſrael illeſus:⁊ Pharao cum ſuis ſubmerſus eſt:vt ptʒ Exodi.xiiij. Hoc ergo pctm̄ ⁊ hāc miſerationē dñi cōfitetur Dauid in p̄ncipio:cū dicit. Peccauimus cū patribus noſtris eos imitādo:⁊ iniuſte egimus cōtra proximū:iniquitatē fecimus contra deū. Nā patres noſtri non intellexerūt:id eſt attēte ⁊ fideliter cōſiderauerūt mirabilia tua facta ī Egypto de decē plagis illatis Egyptijs:nec fuerūt memores multitudinis mie tue quam oſtendiſti filijs Jſrael eos mirabiliter liberādo:imo tanq̄ ingrati irritauerūt.i.cōtēnētes eū ad irā cōcitauerūt aſcēdētes in mari rubro:⁊ tū ſaluauit eos ꝓpter nomē ſuū per Moyſen inuocatū. Et hoc fecit de⁹:⁊ vt ipſi notā facerēt ⁊ p̄dicarent potentiā ſuā:q: increpuit mare.i.cū magno fragore ⁊ fluctuatione diuiſū eſt in.xij.partes:intantū ꝙ exiccatū eſt.i.apparuerūt vie ſicce in eo:⁊ Moyſes deduxit eos in abyſſis.i.ꝑ ꝓfunditatē maris:ſicut in deſerto.i.ac ſi deduceret eos ꝑ deſertū ⁊ terrā ⁊ aridā:⁊ ſaluauit eos de manu Egyptiorū odiētiuʒ:⁊ redemit eos de manu inimici Pharaonis. Et aqua maris operuit.et ſubmerſit Egyptios tribulātes eos:intantū:ꝙ vn⁹ ex eis nō remāſit. Et tūc filij Jſrael q̄ ante fuerant increduli:crediderūt verbis ei⁹ ꝓlatis ꝑ os Moyſi:⁊ laudauerūt.i.cecinerunt laudes eius:p̄dicando eius omnipotētiā ⁊ iuſtitiā dicendo. Cantemus dño glo'ioſe ⁊c. Nota ꝙ iſta myſteria ⁊ ingratitudines ſiue pctā nō narrant̄ hic eo ordine q̄ facta fuerūt in Exodo ⁊ libro Numerorū:⁊ eo ꝙ pſalmi non ſunt facti nec legūtur ad hiſtoriā ſed ad ꝓphetiaʒ.

Exodi xvij. et de pſe. di. ij. c. reuera. ⁊ c. in calice.

Cito fecerunt: obliti ſunt operum eius: et non ſuſtinuerunt conſilium eius.

Et concupierunt concupiſcentiam in deſerto: ⁊ tentauerunt deũ in inaquoſo.

Et dedit eis petitionem ipſorum: ⁊ miſit ſaturitatẽ in animas eorum.

¶ Hic memorat ſecundũ peccatum eorum cũ murmurarunt contra dominuz ⁊ Moyſen. Exodi decimoſeptimo. petentes aquam ⁊ cibuz: ⁊ tentauerũt dominum: dicentes: Si eſt deus in nobis ⁊c. Et tamen deus dedit eis carnes in abundantia per menſem integrum: et manna ad manducanduz. ideo dicit. Cito fecerunt: id eſt in breui crediderunt quod dictum eſt: immo in breui obliti ſunt operum eius mirabilium: ⁊ non ſuſtinuerunt patienter cõſiliuz et promiſſum eius: ſed concupierunt indiſcrete cõcupiſcentiam in deſerto Rafadi petendo carnes: et tentauerunt deum in loco inaquoſo ad petram Oreb: dicentes. Si eſt deus in nobis ⁊c. ideo dicte ſunt aque tẽtationis. et tamẽ deus dedit ⁊ impleuit eis petitionem ipſorum: ⁊ miſit ſaturitatem in animas eorum ex abundantia carniuz coturnicũ: et aque de petra Oreb.

Nu. xvj. d. ⁊. vij q. i. ca. deniq ⁊ xxiij. q. i. ca. didicimus.

Et irritauerunt Moyſen in caſtris: Aarõ ſanctum domini.

Aperta eſt terra ⁊ deglutiuit Dathan: ⁊ operuit ſup cõgregationẽ Abiron.

Et exarſit ignis in ſynagoga eorum: flamma combuſſit peccatores.

¶ Hic cõfitetur ⁊ memorat tertium peccatũ quod fuit ambitionis ⁊ inuidie: quãdo Chore ⁊ Dathan ⁊ Abiron voluerũt ſibi vendicare ſummũ ſacerdotium: ⁊ mouerũt ſeditionẽ cõtra Moyſen ⁊ Aarõ: vt patet Numeri. xvj. Unde dicit. Et irritauerunt: id eſt contẽpſerunt: ⁊ ad irã prouocauerunt Moyſen in caſtris: ⁊ Aaron ſanctum domini: id eſt in ſacerdotẽ ordinatũ ⁊ ſanctificatum a deo. Sʒ ex ſententia dei aperta eſt terra et deglutiuit Dathan: et operuit ⁊ ruit ſuper congregationem ⁊ coniurationem ⁊ conuẽticulum Abiron: ⁊ ſic abſorbuit eos. Et exarſit ignis in ſynagoga et cõgregatione malipolij eorum. Et flamma occidit. ccl. viros peccatores preſumentes offerre incenſum cũ thuribulis cuʒ eſſent peccatores et indigni: ⁊ non a deo electi. Et tamẽ deus pepercit filijs Chore qui nõ conſenſerunt. Unde factum eſt grande miraculum: vt cũ omnes eſſent in eodem loco: tamẽ iſti ſunt liberati et manſerunt in facie terre: qñ aperta fuit terra: et tamen Chore ⁊ Dathan et Abiron cũ ſequacibꝰ fuerunt abſorpti. vt patet Numeri. xvj. ⁊c.

Exodi xxxij. Et fecerunt vitulũ in Oreb: ⁊ adorauerunt ſculptile.

Et mutauerunt gloriam ſuam: in ſimilitudinem vituli comedentis fenum.

Nu. re. xij. Obliti ſunt deum qui ſaluauit eos: qui fecit magnalia in Egypto: mirabilia in terra Cham: terribilia in mari rubro.

Nume. xiiij. Et dixit vt diſperderet eos: ſi non Moyſes electus eius ſteti ſſet in confractione in conſpectu eius.

Ut auerteret iram eiꝰ ne diſperderet eos: ⁊ ꝓ nihilo habuerunt terraʒ deſiderabilẽ.

Non crediderunt verbo eius: ⁊ murmurauerunt in tabernaculis ſuis: non exaudierunt vocem domini.

Et eleuauit manum ſuam ſuper eos: vt proſterneret eos in deſerto.

Et vt deijceret ſemen eorum in nationibꝰ: ⁊ diſperderet eos in regionibus.

¶ Hic cõfitet ⁊ memorat quartuʒ peccatũ qđ fuit idololatrie: qñ adorarũt ⁊ fecerunt vitulũ cõflatilẽ vnde dicit. Et fecerũt idolũ ⁊ vitulũ in Oreb. i. prope montẽ Sinai/ cuiꝰ pars dicit Oreb: ⁊ adorauerũt ſculptile. ſ. vitulũ cõflatile: vt patet Exo. xxxij. Et mutauerunt gloriã ſuam. i. gloriam ⁊ latriã deo debitã in ſimilitudinẽ ⁊ imaginẽ vituli comedẽtis fenũ: attribuẽtes gloriã ⁊ honorẽ vni beſtie mute. Et ſic obliti ſunt deũ qui ſaluauit eos ab Egyptijs liberando qñ fecit magna miracula in Egypto: et mirabilia. i. terra Cham: ⁊ terribilia portẽtaʒ terribilẽ ſtragem Egyptiorum in mari rubro: deducẽdo aquas maris ſuper eos. Et tunc filij Iſrael poſt tot miracula ⁊ beneficia fuerũt ingrati ⁊ infideles adorantes vitulum: ⁊ ideo deus dixit. i. decreuit et cõminatus eſt vt diſperderet eos: cũ dixit: Dimitte me vt iraſcat furor meus ſup eos ⁊c. niſi Moyſes electꝰ eiꝰ obſtitiſſet ⁊ ſupplicaſſet in cõfractione ⁊ cõtritione cordis in cõſpectu eiꝰ vt auerteret iram ſuã: ⁊ deus pepercit eis: occiſis. xxiij. milibꝰ. ¶ Et ꝓ nihilo. Hic incipit verſus in trãſlatiõe Hieronymi: et eſt quintũ peccatũ qđ fuit rebellionis ⁊ diffidẽtie: qñ voluerũt cõſtituere ſibi ducẽ qui reduceret eos in Egyptuʒ: niſi Caleph ⁊ Ioſue diſſenſerunt: vt ptʒ Numeri. xiiij. Unde iuratũ eſt eis ſniã: vt nullus eoꝝ q̃ egreſſi ſunt de Egypto a. xx. annis et ſupra intraret terrã ꝓmiſſiõis ꝓpter Caleph ⁊ Ioſue: ſed cadauera eorum iacerent in deſerto. Ideo ait. Quia ſupple cõtempſerunt ⁊ ꝓ nihilo habuerunt terraʒ deſiderabilem promiſſam Abrahe ⁊ Iſaac ⁊ Iacob: ⁊ non crediderunt verbo eius: nec ꝓmiſſioni: et murmurauerunt in tabernaculis ſuis dicẽtes. Utinam pereamus ⁊ nõ inducat nos dñs in terrã illam ne cadamus gladio: ⁊ vxores ⁊ liberi noſtri ducant captiui: ⁊ nõ audierunt vocẽ dñi de promiſſione facta. Et ideo dñs eleuauit manum ⁊ ſniam ſuã: vt ꝓſterneret eos in deſerto: ⁊ vt deijceret ſemen eorum in nationibus: et diſpergeret eos in regionibus diuerſarum gentium: ſed adhuc precibus Moyſi fuit placatꝰ: ⁊ noluit eos totaliter delere: ſed prorogauit eos: vt vagarentur p deſertum vſq ad quadrageſimum annum.

Et initiati ſunt Beelphego: et comederũt ſacrificia mortuorum.

Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis: et multiplicata eſt in eis ruina.

Et ſtetit Phinees et placauit: et ceſſauit quaſſatio.

Et reputatũ eſt ei ad iuſtitiã: in gñatione ⁊ generationem vſq in ſempiternum.

¶ Hic cõfitetur ⁊ memorat ſextũ peccatũ qđ fuit idololatrie ⁊ luxurie/ cũ ad conſiliũ Balaã ipſe Balach rex Moabitaruʒ obtulit filijs Iſrael puellas pulchras: cũ quibus fornicati ſunt: q̃ eos deduxerunt ad adorandũ Beelphegor. vñ ſecuta eſt in eis plaga magna: vt ptʒ Numeri. xxv. vñ dicit. Et initiati ſunt. i. ſacrificauerũt ⁊ coluerũt Beelphegor. idolum Beel: qui adorabatur in monte Phegor tanq deꝰ Moabitarũ/ ⁊ comederũt ſacrificia animaliũ mortuorũ illi idolo imolatorũ. Et ſic irritauerunt ipſum deum in adinuẽtionibus. i. voluntarijs ſceleribus ſuis: ⁊ ideo multiplicata eſt in eis ruina ⁊ plaga magna: quoniã occiſi ſunt. xxiiij. milia. Et Phinees ſtetit. i. ſceleri eorũ reſtitit cũ trãſfixit Zambri coeuntẽ cũ muliere Madianite. Et iõ reputatũ eſt ei ad iuſtitiã in generatione ⁊ generationẽ vſq in ſempiternũ: ex quo meruit ſucceſſionẽ ſacerdotij. q̃ quidẽ actus memorabit in eternũ.

Nu. xx. Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis: ⁊ vexatus eſt Moyſes ꝓpter eos: quia exacerbauerũt ſpiritum eius.

Et diſtinxit in labijs ſuis: non diſperdiderunt gentes quas dixit dominus illis.

Et commixti ſunt inter gẽtes: ⁊ didicerunt opera eorũ: ⁊ ſeruierunt ſculptilibus eorũ: ⁊ factum eſt illis in ſcandalum.

Et immolauerunt filios ſuos: ⁊ filias ſuas demonijs.

Et effuderũt ſanguinem inocẽtem: ſanguinem filiorum ſuoꝝ ⁊ filiarum ſuaruʒ: quas ſacrificauerũt ſculptilibus Chanaan.

Et interfecta eſt terra in ſanguinibus: ⁊ cõtaminata eſt in operibus eorum: ⁊ fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis.

Et iratus eſt furore dñs in pplm ſuum: et abominatus eſt hereditatem ſuam.

Et tradidit eos in manus gentium: ⁊ dominati ſunt eorum qui oderunt eos.

¶ Hic cõfitetur ⁊ memorat ſeptimũ pctm̃ qđ fuit murmurationis ⁊ infidelitatis/ qñ mouerũt ſeditiones cõtra Moyſen in Cades ꝓpter defectũ aq̃. Unde dño precipiẽte Moyſes pcuſſit petram virga: ⁊ dedit eis aquã: vt ptʒ Nũeri. xx. ideo ait. Et irritauerũt eũ ad aquas contradictionis in deſerto Cades: et vexatus eſt Moyſes ꝓpter eos: q: exacerbauerunt ⁊ amaricauerunt ſpiritũ eius in murmure ſuo. Et ideo diſtinxit labijs ſuis: cũ dixit. Nũ ex hac petra poterimus vobis aquã elicere? vnde ex locutione eius potuerũt conijcere q hesitabat. Et ideo ab ingreſſu terre ꝓmiſſiõis fuit exclusus vterq. ſ. Moyſes ⁊ Aaron. Non diſperdiderunt. Hic incipit verſus in trãſlatione Hieronymi. vbi confitetur ⁊ memoratur decimũ peccatũ: quod fuit rebellionis ſiue inobedientie: eo q nõ impleuerãt preceptum dñi/ qui mandauerat eis: vt eijcerent ⁊ interficerẽt oẽs Chananeos in terra promiſſionis: immo eos reliq̃rũt/ ⁊ ꝓpter auaritiam tributarios fecerũt. Unde euenerũt eis oĩa mala: quia didicerunt opera ⁊ ſuperſtitiones eoꝝ ⁊ mores: ⁊ ſic idololatriam frequẽter cõmiſerunt. vnde fuerunt frequenter afflicti ⁊ ſeruituti dediti. ideo ait. Non diſperdiderunt gẽtes Chananeorũ quas p̃cepit eijciendas dñs illis. Numeri. xxxiij. Ideo cõmixti ſũt inter eos ⁊ didicerũt opera eorũ: ⁊ mores: ⁊ ſeruierunt ſculptilibꝰ ⁊ idolis eorũ. i. Baalim ⁊ Aſtaroth: ⁊ factum eſt illis in ſcandalũ. Nam cõmixtio eorũ inter gentes fecit eos cadere in idololatriam ⁊ ſuperſtitiones eorum. Unde immolauerunt filios et filias demonijs ad modũ Chananeorũ/ ⁊ ſic effuderũt ſanguinẽ innocẽtẽ filiorũ ⁊ filiarũ quas ſacrificauerunt ſculptilibꝰ ⁊ idolis Chanaã. Et interfecta ⁊ cõtaminata ⁊ polluta eſt terra in ſanguinibꝰ humanis: ⁊ nefandis ſacrificijs: ⁊ contaminata in operibꝰ eorũ deo odibilibꝰ: et pro q: fornicati ſunt fornicatione ſpũali cũ dijs alienis: eis latriam tribuẽdo in adinuẽtionibus ſuis. i. ſponte. Et ſic iratus eſt furore dñs in populũ ſuũ. i. cõtra pplʒ ſuũ: ⁊ abominatus eſt hereditatẽ ſuã quã elegerat ſibi in populũ peculiarẽ: et tradidit eos in manus gentium tanq deiectos: ⁊ dñati ſunt eorũ qui oderant eos: vt patet per totum diſcurſum libri Iudicum.

Et tribulauerunt eos inimici eorum: ⁊ humiliati ſunt ſub manibus eorum: ſepe liberauit eos. vt ptʒ i lib. iu dic. et i li. reg.

Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo: ⁊ hũiliati ſunt in iniqtatibꝰ ſuis. eri. / q. f. c. nã li dubi u...

Et vidit cum tribularentur: ⁊ audiuit orationem eorum.

Et memor fuit teſtamenti ſui: ⁊ penituit eum ſecundum multitudinem miſericordie ſue.

Et dedit eos in miſericordias: in conſpectu omnium qui ceperunt eos.

¶ Et tribulauerũt eos inimici. ſ. Chananei ⁊ Moabite ⁊ Amonite ⁊c. et hũiliati ſunt captiui ſub manibꝰ ⁊ poteſtate ⁊ ditiõe eoꝝ. Et tñ dñs ſepe liberauit eos mittẽdo iudices ⁊ ſaluatores/ vt Aiot. Othoniel. Gedeõ. Iepte. et ceteros. ipſi vero tãq obiurgati multotiẽs exacerbauerũt eũ ſpõte in cõſilio ⁊ arbitrio ſuo: ⁊ nõ coacte. Et iõ humiliati ⁊ ſubiecti et afflicti ſunt in iniquitatibꝰ ⁊ ſceleribꝰ ſuis. Sed q: dũ erãt in captiuitate ⁊ tribulatione recurrebãt ad deũ: iõ vidit deꝰ oculo mĩe cũ tribularentur: et audiuit orõnẽ ⁊ clamorẽ eorũ: nõ in meritis eoꝝ: ſed q: memor fuit teſtamẽti ⁊ ꝓmiſſi ſui facti ad Abrahã Iſaac/ et iacob/ et nõ reſpexit eoꝝ iniq̃tatẽ: ſʒ ſuã miam ⁊ immobilitatẽ ſui teſtamẽti: q: dei. la generatione ꝓmiſerat futurũ meſſiã ⁊ ſaluatorẽ. et iõ penituit eũ/ non q penã pateret: ſʒ fecit ad modũ penitẽtis reuocãtis irã et vindictã: parcẽdo eis ſcđʒ multitudinẽ mĩe ſue. Et dedit eos in mias oim gẽtiũ in cõſpectu oim q̃ ceperãt ⁊ ſubiecerãt eos: q: nõ ꝑmiſit deus vt inimici totalr eos delerẽt: ſʒ recipiebãt eos in deditionẽ ⁊ ſeruitutẽ/ et ꝑmittebãt eos viuere in ciuitatibꝰ ſuis. Et p iudices ſuos ab inimicis liberabat ſepiꝰ eos.

Saluos fac nos domine deus noſter: ⁊ cō/grega nos de nationibus.

xcv. di. c. ecce. xv. q. i. cap. re uerti mini. Ut confiteamur nomini ſancto tuo: et glo riemur in laude tua.

Bendeictus dominus deus Iſrael a ſe/culo ⁊ vſq; in ſeculum: ⁊ dicet omnis popu lus: fiat fiat.

¶ Hic reſumit ſuā petitionē ⁊ ponit cōcl'onē inten tā ī toto pſalmo: Unū eſt aduertēdū: ꝙ ꝑ oēs ſupra dictas tres liberationes fuit figurata vniuer ſalis redēptio futura ꝑ xp̄m. Nā ſicut deus miſit Moy ſen ad liberādū ⁊ extrahēdū ppl'z de Egypto ⁊ tra/ducēdū ꝑ mare rubꝛū: ita figurabat̃ ꝙ de⁹ erat miſ ſur⁹ filiū ſuū Jeſum ad liberādū totū gen⁹ hūanū de ptāte diaboli: ⁊ trāſferēdū ipm ꝑ mare rubꝛum ſui ſanguinis ⁊ paſſionis. Et ꝑ h̄ ꝙ ꝑcuſſit petram Oreb ⁊ dedit aquā / ſignificabat ꝙ xp̄s erat ꝑcutiē dus in latere: vñ erat emanatura aq̄ ſapiētie ⁊ ſa/cramētoꝝ in noſtrā ſalutē: ⁊ ſic de ſingulis ſicut ſu peri⁹ frequēter dictū eſt. Et ꝑ vnūquēq; illoꝝ. xiij. iudicū q̄s dñs miſit ad liberādū filios Iſrl': vt pꝫ ī li. Judicū ſignificabat̃ xp̄s vētur⁹ ad ſaluādū ⁊ li/beradū totū gen⁹ hūanū a ſuitute diaboli. Uidēs ergo David hoc in ſpū dicit ⁊ clamat ad deū dicēs O dñe: nō eſt tibi nouū ⁊ inuſitatū: imo ſemꝑ con/ſueuiſti facere miam: ⁊ liberare ppl'm tuū ab affli/ctiōe ⁊ captiuitatib⁹ tꝑalib⁹: in q̄b⁹ figurabat̃ nr̃a redēptio per xp̄m. Ergo ſicut nouē vicib⁹ liberaſti ppl'm tuū in deſerto ꝑ Moyſen: et. xiij. vicib⁹ libe raſti eos in terra ꝓmiſſionis ꝑ. xiij. iudices q̄ dicti ſūt ſaluatores illi⁹ ppl'i: mitte ꝙ ſaluatorē vniuer/ſalem xp̄m ꝑ illos figuratū / ⁊ ſaluos nos fac ꝑ ei⁹ mortē ⁊ paſſionē. quaſi dicat: ſicut ſaluaſti illos ſal ua nos mō ꝑ aduētū tuū: ⁊ cōgrega nos. ſ. eccl'iam tuā / nō ſolū de Judeis: ſed etiā de oībus natiōib⁹ ſicut ꝓmiſiſti: vt oēs cōfiteamur nomini ſctō tuo: vt in noīe Jeſu oē genu flectat̃ ⁊c. ⁊ glorienmr in laude tua ſub vna lege euāgelica / et vna fide: et vno baptiſmo: et vno ſacrificio. Et c is ppl's. ſ. tā gētilis ꝙ Jude⁹ dicet. i. dicat. Bñdict⁹ qui venit dñs deus Iſrael. i. ꝯfiteat̃ xp̄m eſſe verū deū et hoīez: et iā ve niſſe ī carnē / et cōfiteamur vnū deū / triuū: ⁊ vnū / et verbū incarnatū: Unū nota ſicut ſupꝛadictū eſt qꝺ Hebꝛei nō hābēt iꝑatiuū nec optatiuū: ſꝫ ponūt futurū indicatiui ꝓ optatiuo: iō ait: ⁊ dicet oīs po pulus. i. dicat orādo vterq; ppl's. Bñdict⁹ dñs deus Iſrl' fiat fi. ⁊. i. amē amē. et ponit̃ bis fiat ꝓpt duos ppl'os. ſ. Judaicū et gentilē: ex q̄b⁹ vna eccl'ia eſt in Chriſto ꝯgregata: ſicut ī principio ꝓponit̃ duplex alleluia rōne vtriuſq; ppl'i. et iō cōcordat finis cū principio. Nam ſicut ibi dr̃. All'a all'a. ita in fine dr̃ fiat fiat. ſiue amen amen. quaſi dicat vterq; ppl's laude deū et dicat. Bñdict⁹ Jeſus qui venit amen amen. i. ad ſaluandū vtrūq; populum.

Judith xiij. infra. cxvij. Confitemini domino qm̄ bonus: quoniam in ſeculū miſericordia eius.

Dicant qui redempti ſunt a do mino: quos redemit de manu inimici: de regionibus congregauit eos.

A ſolis ortu et occaſu: ab aquilone et mari. Iſa. xlix. ca. ma feſ.

¶ Titulus. All'a / Ex hoc titulo ⁊ materia pſal. ap/paret qꝺ iſte pſal. eſt de illis quos David fecit ad laudandū deum in tēplo ꝓ feſtiuitatib⁹ / ⁊ dirigit ipm ad vnū ppl'm iam ꝑ Chriſtum redemptū. Unū qꝛ in ſuperiori pſal. cū maximo affectu ⁊ deſiderio petiuit vl'ez redēptionē / ⁊ Chriſtū accelerare aduē tū ſuū ad ſaluādū nos ⁊ cōgregandū nos de natio nib⁹. Unū in principio dixit. Memento nr̃i dñe in beneplacito ppl'i tui: viſita nos in ſalutari tuo: ad vidēdū in bonitate electorū tuorū / ad letādū in le/titia gētis tue / vt lauderis cū hereditate tua. Iterū interpoſitis multis miſerationib⁹ diuinis reſum/pſit petitionē ſuam dicens. Saluos nos fac dñe ⁊ cōgrega nos de nationib⁹: ⁊ cōfiteamur noī tuo: et gloriemur in laude tua ⁊c. Sed qꝛ propheta in ſpū fuit certificatus hoc fore implendū ꝑ Chriſtū: ideo ad ppl'um iam redēptū ⁊ ſaluatū ꝑ Chriſtū: ⁊ cōgre/gatū de natiōibus in vnā eccleſiā ⁊ ciuitatē dei di/rigit hūc pſalmū inuitantē ipm ad gratiarū actio/nes pro beneficio redēptionis: vnde duo facit. Nā primo facit qꝺ dictū eſt: ⁊ ſcḋo enarrat beneficia q̄ recepimus per aduētum Chriſti: ⁊ in quolibet nos admonet ad gratiarū actiones. ij. ibi. Errauerunt in ſolitudine. Dicit ergo David incipiendo cōſtru/ctionē ⁊ ſnīam in ſcḋo verſu. Oēs qui redēpti ſunt a dño nr̃o Jeſu Chriſto per aduētū ſuū quos rede/mit de manu ⁊ poteſtate diaboli inimici noſtri: et cōgregauit eos de nationibus in vnā eccleſiā / con/gregauit dico a ſolis ortu ⁊ occaſu: ⁊ ab aq̄lone et mari tā oceano ꝙ mediterraneo / oēs iſti a Chriſto redēpti ⁊ congregati dicāt inter ſe ⁊ exhortent̃ ſe/ipſos dicēdo. Cōfitemini dño Jeſu Chriſto qm̄ bo/nus eſt: ⁊ ieternū eſt / et erit mia ei⁹ quā nobis oſtē dit in ſua redēptiōe. Ex his verbis pꝫ ꝙ nō loqui/tur hic de tꝑali ⁊ particulari ⁊ corporali redēptio/ne: vt Judei ⁊ quidā cū eis delirant: ſed loquit̃ de vniuerſali ⁊ ſpūali ſalute ⁊ redemptione facta per Chriſtū: cū dicit. A ſolis ortu ⁊c. nec inuitat ſalſam Judeā ⁊ illū populū ad gratiarū actiōes: ⁊ ad lau/dandū deum: ſed totā eccleſiā ⁊ Chriſtianā religio/nē a ſolis ortu vſq; ad occaſum diffuſaꝫ ⁊ cōgrega/tam / que vere redempta eſt per Chriſtū: vñ David ꝓpheta bene ſciebat ex reuelatione ꝙ genus hūa/num nō poterat redimi nec ſaluari niſi per Chriſtū deum incarnatū / in cuius fide ſaluabant̃ antiqui: hunc ergo inuocat in omnibus pſalmis.

Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo: viā ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Infra eodem.

Eſurientes ⁊ ſitientes: anima eorum in ip/ſis defecit.

Et clamauerūt ad dominum cū tribularēt̃: ⁊ de neceſſitatibus eorū eripuit eos: Infra eodem et. xv. q. ſtia. ſ. ca. reuerti mini.

Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.

Confiteantur domino miſericordie eius: ⁊ mirabilia eius filijs hominum.

Quia ſatiauit animaꝫ inanem: ⁊ animaꝫ eſurientem ſatiauit bonis.

¶ In hac ſcḋa parte enumerat beneficia per xp̄m nobis illata in ſuo aduētu ꝓ quib⁹ grās tenemur referre. Et p̄mo memorat tria bñficia q̄ totū gen⁹ hūanū recepit ꝑ ſuā mortē / ⁊ reſurrectionē: ⁊ aſcen ſionē: ⁊ alia tria q̄ eccleſia recepit poſt ſuā aſcēſio/nē / ibi. Qui deſcēdūt mare ⁊c. ¶ Quātū ad primū eſt notādū: ꝙ totū genus humanū tria dāna here/ditaria incurrit ex pctō primorū parentuꝫ. Primo exiliū ab vtroq; paradiſo / cum fuit hō expulſus in hanc vallē lachꝛymarū inter beſtias ⁊ vepꝛes ⁊c. vñ dicit de⁹. Ne forte mittat manū ſuā / ⁊ ſumat de cibo ⁊ viuat ineternū. Unde ex hoc exilio incurrit famē ⁊ ſitim errādo per hāc vallē lachꝛymarū. Se cūdo incurrit infirmitatē ⁊ egritudinē tā aīe ꝙ cor poris. Nam in aīa perdidit iuſtitiam originalem: ⁊ fuit ſauciatus triplici culpa / ⁊ in corpore recepit oēs penalitates ⁊c. Tertio fuit condenatū totū ge/nus humanū ad captiuitatē ⁊ carcerē perpetuum diaboli: hic ꝑ culpā: ⁊ in futuro per penam: ⁊ ſic ho mo fuit exul / ⁊ eger / ⁊ captiuus. Sed ab his tribus dānis nos Chriſtus liberauit in ſuo aduentu. Pri/mo ab exilio: cū nos in vnā eccleſiā ex diuerſis lo/cis ⁊ nationibus congregauit / hic per gratiaꝫ: ⁊ in futuro per gloriā. Secūdo nos liberauit a captiui/tate cū per ſuū ſanguinem nos redemit ⁊ de infer/no abſtraxit. Tertio nos liberauit ab egritudine peccati ⁊ fomite eius: cū ex ſua paſſione virtutem contulit ſacramētis ad ſanādas noſtras infirmita/tes. Unde ꝑ ſuā paſſionē nos redemit a captiuita/te: ⁊ per reſurrectionē nobis recuperauit immorta litatē: ⁊ per aſcēſionē nos ab exilio reuocauit: ⁊ in/troduxit in celuꝫ. Et iō David nos admonet ad gra tiarū actiōes. Primo qꝛ nos reuocauit ab exilio: et ſiti: ⁊ fame. Scḋo quia nos a captiuitate liberauit Tertio: quia ab egritudine corporis et anime ſana/uit. ſecūdum ibi. Sedentes in tenebris. tertiū ibi. Suſcepit nos. Quantū ergo ad p̄mū dicit. Omnes filij Adā errauerunt in ſolitudine in inaquoſo ſolo huius mundi: ⁊ expulſi a terreſtri paradiſo: in qua ſolitudine viā ciuitatis celeſtis ⁊ illius eterni ha/bitaculi nō inuenerūt: imo viā perditiōis. ¶ Et di/cebatur ſolitudo hic mūdus: Nā in terreſtri para/diſo habebat Adā colloquium ⁊ familiaritatē ⁊ ſo cietatē angelorū: ſed cum fuit expulſus: tūc ab hu/iuſmodi fuit priuatus. In qua ſolitudine nō ſolum nō inuenit ciuitatē ⁊ habitaculū: ſed nec etiā viam ad ciuitatē ⁊ habitaculū dei. ⁊ ideo errabat totum gen⁹ humanū ſicut ouis q̄ perijt: ⁊ oēs ibāt ad ba/rathꝛū inferni ꝑdita via q̄ ad celum ducebat. Sed quia in tali exilio incurrerūt famē ⁊ ſitim nō ſolum corporalem cū perdiderūt cibū vite: ſed etiā ſpiri/tualem ⁊c. ideo ſequitur eſurientes ⁊c. Et incipit hic cōſtructio ſic dicēdo. Eſurientes ⁊ ſitientes er/rauerunt in ſolitudine: ⁊ viam ciuitatis et habita/culi nō inuenerūt. ideo anima. i. vita eorum in ipſis defecit cū perdiderunt oēs lignum vite. Ideo tunc oēs filij Adam cū per quinq; milia annoꝝ tribula/rētur ⁊ vexarentur a diabolo in lachꝛymarū valle ⁊ ſolitudine clamauerunt ad dñm. ſ. patriarche et prophete dicendo: vtinam dirumperes celos et de/ſcenderes ⁊c. Et tunc deus miſit filium ſuū ⁊ de ne/ceſſitatibus eorum eripuit eos. ⁊ per legē euāgeli/cā deduxit eos in viā rectam: vt irent in ciuitatem habitationis celeſtis quā perdiderunt. Ergo oēs q̄ reuocati ſunt ab hmōi exilio confiteantur dño mi/rabilia mie eius: ⁊ etiā cōfiteant̃ non ſolū dño ſed etiā oībus filijs hoīm poſtq̄ tā magnū beneficium receperunt: qꝛ dñs xp̄s per ſua ſacramēta eccleſia ſtica ſatiauit aīam inanē ⁊ vacuā grātie / ⁊ animam eſurientē ſatiauit hic bonis gratie: ⁊ in futuro bo/nis glorie: ⁊ maxie ſatiauit aīas nr̃as pane ſacra/mētali euchariſtie. Et ſic lꝫ tota iſta ꝑticula huius litere poſſet adaptari ad filios Iſrael q̄ errauerunt xl. annis in ſolitudine deſerti quos Joſue introdu xit in vberē terrā ꝓmiſſiōis: ⁊ tamē tūc illud ſ addu ceret̃ in figurā: qꝛ iſte pſalmus ⁊ ceteri nō adducū/tur: nec legunt̃ in eccl'ia ad hiſtoriam: ſed ad ꝓphe/tiā ⁊ intētū q̄ principal'r facti ſunt: vt frequēter di/ctū eſt: aliter poti⁹ eēt iudaiꝫare ꝙ ſacrā ſcripturā xp̄ianis exponere: qꝺ ſūmopere cauēdū eſt: ⁊ eſſet occultare theſaurū ſpiritus ſancti qui hic latet.

Sed entes in tenebris ⁊ vmbꝛa mortis: vin ctos in mendicitate ⁊ ferro. De pe. diſ. iij. ca. adhuc. vl tra medium. ſ. et. j. eodem

Quia exacerbauerūt eloquia dei: ⁊ conſi/lium altiſſimi irritauerunt.

Et humiliatū eſt in laboribus cor eorum: ⁊ infirmati ſunt nec fuit qui adiuuaret.

Et clamauerūt ad dñm cum tribularent̃: ⁊ de neceſſitatibus eorum liberauit eos.

Et eduxit eos de tenebris ⁊ vmbꝛa mortis ⁊ vincula eorum dirupit.

Cōfiteant̃ domino miſericordie eius: ⁊ mi rabilia eius filijs hominum.

Quia contriuit portas ereas: ⁊ vectes fer/reos confregit.

¶ Hic memorat ſcḋm bñficiū. ſ. qual'r xp̄s nos li/berauit a captiuitate ⁊ vinculis diaboli: ⁊ de carce re inferni. Et dicit xp̄s ſup. liberauit oēs filios Adā ſedētes in tenebris pctōꝝ hic ꝑ culpā ⁊ in iferno ſi/ue limbo ꝑ penā dāni: ⁊ in purgatorio ꝑ penam ſen ſus: ⁊ vinctos / ⁊ ligatos in mendicitate ⁊ ferro ca/tenarū culpe ⁊ pene. ¶ Unū Chriſt⁹ tria gña homi/nū liberauit. Prio ſctōs patres liberauit de limbo q̄ erant condēnati ad penā dāni. Scḋo expoliauit purgatoriū: in quo erāt q̄daꝫ de ppl'o dei cōdēnati ad tempus ad penaꝫ ſenſus. Tertio liberauit viuos q̄ erāt in vinculis pcti. Iō dicit xp̄s Joan. xij. Prin ceps huius mūdi eijciet̃ foras. ſic ergo liberauit ſe dētes in tenebris: ⁊ vmbꝛa mortis. Nā tā infern⁹ ꝙ q̄libet culpa dr̃ vmbꝛa mortis et priuatio luminis gr̄e. ⁊ tales dicūtur vincti mēdicitate: ⁊ fame: ⁊ fer ro dure ſeruitutis. Et ſubdit cām quare erant ī illa captiuitate / dicēs. Exacerbauerunt eloquia dei. i. qꝛ trāſgreſſi ſunt p̄ceptū dei de cibo vetito in para diſo: ⁊ ꝯſiliū dei. i. legē datā Moyſi irritauerunt et ꝯtēpſerūt ⁊ vanā reputarūt: ⁊ iō humiliatū ⁊ deiectū eſt in laborib⁹ cor eoꝝ ex ſnīa dñi dicētis. In ſudo/re vultus tui ⁊c. Et infirmati et percuſſi ſunt in aīa culpa: et ī corꝑe penalitatib⁹: et ī ſenſualitate fomi te cōcupiſcētie: et nō fuit q̄ eos adiuuaret: nec libe rare poſſet a pctō et penis ei⁹. Et iō cū ꝑ q̄nq; mi/lia ānoꝝ tribularēt̃ in hmōi captiuitate: clamaue rūt ad dñm ꝑ ꝑ̄triarchas et ꝓphetas: et ſic xp̄s ve/nit in carnem: et liberauit eos de neceſſitatibus: et vinculis eorū: et eduxit eos de tenebris: et vmbꝛa

C. tria genera hoīm xp̄s liberauit.

mortis tā inferni q̄ peccati: ⁊ vincula eoꝝ dirupit qñ portas ereas inferni/⁊ pctōꝝ: et vectes ferreos cōfregit. Et idō oēs qui liberati ſunt ab huiuſmodi captiuitate confiteantur dño/⁊ filijs hoīm mirabilia opa miſericordie eius/q̄ cōtriuit portas ereas/⁊ vectes ferreos cōfregit. ¶ Notādū ꝙ oīa verba deponentia habēt duplicē ſignificationē in tertijs pſonis. ſ. actiuā ⁊ paſſiuam ſicut verba cōia/⁊ idō ly confiteant̄ forſan tenet̄ in hoc loco paſſiue. ſ. confiteant̄ dño mie eius. i. cū cōfeſſione ipſi referant̄: et memorent̄ ad eius laudē: ⁊ mirabilia eius ꝯfiteantur/⁊ manifeſtentur filijs hoīm: vt cognoſcāt ⁊ laudent eius oīpotētiam. Nā deo debemus agere gratias cōfitēdo miſericordias eius quas nobis fecit ⁊ debent cōfiteri/⁊ manifeſtare: ⁊ p̄dicari hominibus mirabilia opera eius ⁊ miracula ⁊c.

Nota.

xxiij. q. ij. n quibet. et xv. q. j. firmiſſime. ſ. et. j. eo. c. muu. j. ſ. ... e. des.

Suſcepit eos de via iniqtatis eorum: propter iniuſtitias enī ſuas humiliati ſunt.

Oēm eſcā abominata eſt aīa eoꝝ: ⁊ appropinquauerūt vſq; portas mortis.

Et clamauerūt ad dñm cū tribularentur: ⁊ de neceſſitatibus eoꝝ liberauit eos.

Miſit verbum ſuū ⁊ ſanauit eos: ⁊ eripuit eos de interitionibus eorum.

Cōfiteantur domino miſericordie eius: et mirabilia eius filijs hominum.

Et ſacrificēt ſacrificiū laudis: ⁊ annuncient opera eius in exultatione.

¶ Hic memorat tertiū bñficiū. ſ. q2 Chriſt⁹ nō ſolū reuocauit genus hūanū/⁊ filios Adā ab exilio/et a captiuitate diaboli: ſ3 etiā ſanauit eos ab infirmitate nō ſolū culpe: ſ3 etiā pene corpalis ⁊ ſpūalis ⁊ hoc p ſacramēta eccl'iaſtica/⁊ ſuā reſurrectionē: vt dictū eſt. Idō ait: Chriſtus ſuſcepit eos de via: et culpa iniqtatis eoꝝ. nā ꝑpter iniuſtitias/⁊ p̄uaricatiōes ⁊ rebelliones ſuas hūiliati ⁊ condēnati et pcuſſi ſunt diuerſis egritudinib⁹ corpis ⁊ aīe. Nam in aīa fuerūt ſauciati pctō: ⁊ in corpe diuerſis infirmitatib⁹/et in appetitu fomite/⁊ cōcupiſcentia inordinata. Intātū ꝙ oēm eſcā ſalubrē ⁊ bonā doctrinā abominata eſt aīa eoꝝ: inclinātes ad malū abhorrētes bonū: ⁊ ſic appropinquauerūt vſq; ad portas mortis: debilitati in cōſuetudine pcti. ſ3 tūc cū p tot tpa tribularent̄: ⁊ vexarent̄ in morbo pcti clamauerūt ad dñm ⁊ de neceſſitatib⁹ eoꝝ liberauit eos iſto mō. Nā miſit verbū ſuū. ſ. xpm: ⁊ p mortē ⁊ paſſionē: ⁊ eccl'iaſtica ſacrā ſanauit eos/⁊ eripuit eos de interitiōib⁹: ⁊ occiſionib⁹: ⁊ interēptionib⁹ eoꝝ. vñ p mortē liberauit eos: ſ3 p eccl'iaſtica ſacrā ſanauit eos a pctis cōmiſſis: ⁊ eripuit: ⁊ preſeruauit eos ab interēptiōib⁹ ⁊ pctis futuris. Nam ſacrā nō ſolū ſanāt culpā/ſ3 et preſeruāt a futuris mitigādo fomitē. Oēs ergo ſanati ab hmōi morbis ꝯfiteāt̄ dño ⁊ filijs hoīm mirabilia mie ei⁹: ⁊ oēs ſacrificēt ſacrificiū laudis: ⁊ offerāt euchariſtie ſacrū qd̄ de ſe ⁊ ope opato eſt bonum ⁊ laudabile: ⁊ oēs annūciēt opa eius. ſ. myſteriū icarnatiōis: ⁊ redēptionis: ⁊ oīa miracula ⁊ bñficia ei⁹/⁊ hoc in exultatione cū hymnis ⁊ canticis. Et nota ꝙ ly confiteant̄ aliter pōt cōſtrui ſic: Miſericordie ei⁹ confiteant̄ dño ⁊ manifeſtent eum: ⁊ oēs ab huiuſmodi liberati cōfiteant̄ mirabilia eius filijs hominum.

Qui deſcendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis. Jone. j. ...

Ipſi viderunt opera domini: et mirabilia eius in profundo.

Dixit ⁊ ſtetit ſpiritus procelle: et exaltati ſunt fluctus eius.

Aſcēdūt vſq; ad celos: ⁊ deſcendunt vſq; ad abyſſos: aīa eorū in malis tabeſcebat.

Turbati ſunt et moti ſunt ſicut ebrius: et omnis ſapientia eorum deuorata eſt.

Et clamauerunt ad dñm cum tribularent̄: ⁊ de neceſſitatibus eorum eduxit eos. ſupra eodem. xcv. ... c. ecce. et. ...

Et ſtatuit ꝓcellam eius in aurā: ⁊ ſiluerūt fluctus eius.

Et letati ſunt quia ſiluerūt: ⁊ deduxit eos in portum voluntatis eorum.

Confiteantur domino miſericordie eius: ⁊ mirabilia eius filijs hominum.

Et exaltent eum in eccleſia plebis: ⁊ in cathedra ſeniorum laudent eum.

¶ Hic memorat alia tria bñficia q̄ recepit eccl'ia iā redēpta poſt aſcēſionē: q liberata eſt a tribu ꝑiculis ⁊ pſecutiōib⁹. Nā prio paſſa ē pſecutionē tyrānoꝝ. Scdō hereticoꝝ: a qbus liberauit eā xps. Tertio q2 bonū ſynagoge trāſtulit i ꝑpl'm gētiū: q2 ſuccedit i hereditatē: ſynagoga reprobata: ⁊ penā ⁊ malū ppl'i gentilis xps trāſtulit in ſynagogā. q prio inuitat fideles ⁊ eccl'iam: q2 liberata eſt a naufragio: ⁊ tēpeſtate tyrānoꝝ impatoꝝ. Scdō: q2 ppl's gentilis ſucceſſit in fructū ⁊ hereditatem ſynagoge ipa manēte arida ⁊ reprobata. tertio quia liberata eſt eccl'ia a tribulatione ⁊ prētiōe hereticoꝝ. Scdō3 ibi. Poſuit flumina. Tertiū ibi. Et pauci facti ſunt. ¶ Quātū ad primū dicit. Fideles iā a dño redepti q deſcēdūt mare hui⁹ mūdi nauigātes i nauib⁹ huius eccleſie faciētes opatiōes ſuas/obſeruādo legē euāgelicā i aqs multis. ſ. iter pſecutiōes ifideliū: ipſi fideles. ſ. apl'i ⁊ martyres: ⁊ ceteri xpiani viderūt opera dñi: ⁊ mirabilia q̄ fecit xps in pfundo tēꝑius maris: ⁊ pſecutiōis fluctuātis. Nā de⁹ dixit ⁊ pmiſit ⁊ ſtetit ⁊ durauit ſpūs ꝓcelle hui⁹ pſecutionis. CCC. ānis: vſq; ad Conſtātinū: ⁊ p oīa illa tpa exaltati ſunt fluct⁹ pſecutionū ꝓcedē imperatoꝝ ſeuiētes. x. pſecutiōes eccl'ie. ¶ Vn̄ ſicut naues agitate a fluctib⁹ qñq; vident̄ aſcēdere vſq; ad celum ⁊ poſtea deſcēdere vſq; ad abyſſos: ⁊ iterū aſcendere: itm̄ ꝙ naute turbant̄ ⁊ pdūt arbitriū/et ſciētā nauigādi: ita pariter Nero: et Domitian⁹: et Dec⁹: et Seuerus/⁊ Diocletian⁹: ⁊ Maximian⁹: ⁊ ceteri tyrāni conati ſunt ſubmergere nauē eccl'ie: vſq; ad abyſſos: ſ3 deus ſiue gubernator eius eleuauit eā vſq; ad celū p potētiā ⁊ fortitudinē: et itm̄ conat⁹ ē Diocletian⁹ ſubmergere ipſam: q̄ multi naute et fideles deficiebāt iā: et intm̄ turbata eſt eccl'ia: qd̄ fideles nō audebant publice ſe chriſtianos noiare imo fugiebāt p ſpeluncas et antra. Intm̄ ꝙ Marcellinus papa timore mortis pculſus idolis publice thu

D. Oño eccl'ia dei agitata fuit.

rificabat. ⁊ ſic ſapiētia nautarū eccl'ie quaſi deuorata eſt. ⁊ idō dicit. Aſcēdūt. i. aſcēderūt naute eccl'ie vſq; ad celos p fortitudinē ⁊ ſapiētiā: q2 quotidie p oēs partes martyrio coronabāt̄ vltra. c. milia: et poſtea deſcēderūt vſq; ad abyſſos p mortē qñ ad ſpeluncas fugerūt: ⁊ oīs ſapiētia eoꝝ deuorata eſt cū metu mortis: licet nō corde idolis multi eorum thurificabāt. Sed tūc beat⁹ Syluester/⁊ ceteri p̄latieccl'ie ⁊ fideles/cū taliter i hac tēpeſtate/⁊ naufragio tribularent̄ clamauerūt ad dñm: ⁊ de neceſſitatib⁹ eorū eduxit eos iſto modo. Nā miſit beatū Syluestrū ⁊ ſanauit Cōſtātinū impatorē de lepra qui poſtq; fuit baptizat⁹ fecit ceſſare pſecutionē/⁊ exaltauit ⁊ ditauit eccl'iā: ⁊ ſic fideles letati ſunt: q2 ſiluerūt pſecutiones eccl'ie/⁊ eduxit eos dñs in portū ⁊ quietē volūtatis eorū. i. in ciuitatē deſideratā. Ergo fideles eccl'ie iā a pſecutionib⁹ p Xp̄m liberati cōfiteant̄ Chriſto/⁊ filijs hoīm mirabilia mie ei⁹. Et q añ nō audebant publice xpm noiare/nec eccl'ias erigere: iā ex p̄cepto imparoris Conſtātini exaltēt xpm in eccl'ia plebis toti⁹ mūdi/⁊ edificēt publice eccl'ias in honorē xpi/⁊ virginis Marie: ⁊ exaltēt eū/⁊ papā vicariū ei⁹/⁊ ep̄os ⁊ archiepiſcopos in cathedra ſeniorū puta ſummorū pontificū/⁊ ſacerdotū: ⁊ in eadē cathedra laudēt xpm. hoc dicit: q2 Cōſtātin⁹ exaltauit papā i ſede imperiali/⁊ relicta/⁊ cōceſſa ſibi Roma cū tota Italia ipe ad Cōſtātinopoli ſe trāſtulit. Nā xps in ſuo vicario papa ⁊ ceteris p̄latis eccl'ie venerat̄. ⁊ ſic laudat̄ xps i p̄latis eccl'ie p honorē: ⁊ laudat̄ iugit̄ in eccl'ia i offō canōico diurno pitērq; nocturno poſt ꝯuerſiōez cōſtātini: cū añ null⁹ eū publice auderet noia e. Ecce qūo liberauit Xp̄s eccl'iā ſuā a naufragio ⁊ fluctuatiōe tyrānorū. Idō ꝯfiteant̄ dño ⁊c.

xv. q. j. c. firmiſſime. ſ. et. eo. c. ... ... in ca. ... Aug. et ... ſe. ſeq.

Poſuit flumina in deſertum: ⁊ exit⁹ aquarum in ſitim.

Terram fructiferam in ſalſuginē. a malicia inhabitantium in ea.

Poſuit deſertū in ſtagna aquarū: ⁊ terrā ſine aqua in exitus aquarum.

Et collocauit illic eſurientes: ⁊ cōſtituerūt ciuitatē habitationis.

Et ſeminauerunt agros ⁊ plantauerūt vineas: ⁊ fecerunt fructum natiuitatis.

Et benedixit eis ⁊ multiplicati ſunt nimis ⁊ iumenta eorum non minorauit.

C. ſo ... martyru ... ...

¶ Hic memorat ſcdm mirabile ſiue bñficiū. vñ notādū ſicut dictū eſt ſup pſal. primo ꝙ lex vet⁹ erat ſicut arbor que faciebat folia/q̄ erāt ſacramēta vet. leg. ſ. circūciſio ⁊c. q̄ licet remouerēt pctm̄ tñ nō aperiebāt celū. idō expectabāt verū fructū/⁊ eccl'iaſtica ſacra p aduētū xpi. Ex quo pz ꝙ lex vet⁹ erat fructifera in ſpe Chriſti futuri. ſed adueniente Chriſto q cōfecit eccl'iaſtica ſacramēta q̄ nō ſolū ſanāt ⁊ iuſtificāt a pctō: ſed etiā cōferūt gratiā aperientem celū in virtute paſſionis Chriſti/⁊ ſacramēta vete. leg. deinceps facta ſunt mortifera: q2 iam arbor ſynagoge ſecuri p̄ciſa eſt p Chriſtū/⁊ ficulnea eius iā facta eſt arida p xpm ⁊ maledicta. ⁊ p ꝯſequēs nō ampli⁹ expectat̄ fruct⁹ ab ea poſtq; facta eſt trāſlatio legis ⁊ ſacerdotij a ſynagoga i eccl'iā Chriſti. Cū ergo gētilis ppl's ſuſcepit legē Chriſti/⁊ eius ſacrā: ſeqtur ꝙ ſuſcepit fructū/et hereditatē ſynagoge. ¶ Ex quo pz ꝙ ſynagoga q erat fructifera ⁊ irrigua: facta eſt ſterilis ⁊ arida: ⁊ ppl's gentilis q̄ erat ſterilis/et aridus ſine lege/factus eſt irrigu⁹ ⁊ fructifer /⁊ fructus ſynagoge tranſlatus eſt in ppl'm gētilē/⁊ ſterilitas et pctm̄ ppli gētilis trāſlatū eſt in ſynagogā. qd̄ lōge añ ꝓpheta. Eſaie. xxxv. p̄dixit: q2 ſciſſe ſunt in deſerto aq ⁊ torrētes in ſolitudine/⁊ q̄ erat arida in ſtagnum/⁊ ſitiens in fontes aquarū/in cubilib⁹ in qb⁹ dracones prius habitabāt orietur viror calami ⁊ iūci ⁊ erit ibi ſemita et via ſancta vocabit̄. Hoc idē cōfirmat Chriſt⁹ Mat. xij. Cū imūdus ſpūs exierit ab hoīe/vadit p loca arida/⁊ inaquoſa q̄rēs requiē ⁊ nō inuenit/et aſſumit ſeptē ſpūs neqores ſe/⁊ ingreſſi habitant ibi ⁊c. et ſubdit. Fiunt nouiſſima hoīs illi⁹ peiora priorib⁹ ⁊c. De hac trāſlatiōe fruct⁹ ⁊ hereditatis q̄ p aquas ſignificat̄ ait: Dauid ꝙ Chriſt⁹ in ſuo aduētu/⁊ in cōuerſiōe magni Cōſtātini poſuit flumina. i. ſynagogā q̄ erat aqua legis diuine i ſacramentis: q2 tūc ſacramēta vet. le. refrigerabāt aīam/et faciebāt eā fructificare: ſ3 aduenientē lege ei⁹ euāgelica ⁊ ſacramētis ei⁹ p paſſionē Chriſti fuerunt ſiccata flumina grā dei qb⁹ illa ſynagoga irrigabat̄ et expectabat fructū. Iā xps poſuit. i. cōuertit flumina ſynagoge in deſertū aridū/et infructuoſum/et cōuertit exitū aquarū ei⁹ in ſitim/⁊ cōuertit terrā fructiferā. ſ. ſynagogā q̄ añ erat fructifera i ſalſuginē. i. in ſterilitatē et amaritudinē: et hoc factū eſt a malitia et inuidia/⁊ cecitate Scribarū/et ſacerdotū/⁊ phariſeorū habitātiū in ea: quia occecauit eos malitia eorū/ne itelligerēt ſacramēta dei/⁊ ne Chriſtū reciperēt. idō trāſlatū eſt ab eis regnū/et lex/et ſacerdotiū ad gētiles q̄ xpm receperūt. idō ſubdit. Poſuit deſertū in ſtagna aquarū. i. ppl'm gētilē/q añ erat deſert⁹ et aridus nō habēs legē: nec ꝓphetas: ⁊ terrā ſine aqua poſuit fontes et exitus aquaꝝ: q2 de ppl'o gētili cōuerſi ſunt ml'ti q̄ poſtea fuerūt doctores: ſicut Ambro. ⁊ Aug. et Euſebi⁹: a qbus exierūt fontes aquarū diuine ſapiētie. Et in toto ppl'o gētili ad Chriſtū cōuerſo exierūt fontes aquarū diuinoꝝ ſacramētorū. ⁊ illic. ſ. in illo deſerto facto irriguo collocauit Chriſt⁹ gētiles eſurientes q̄ erant ſine lege: ⁊ illi gētiles cōſtituerunt ciuitatē habitatiōis: q2 p maiori pte eccl'ia cōgregata eſt de gētilib⁹ ⁊ nō ſolū illi edificarūt eccl'iā ſpūalē ſed etiā multas eccl'ias materiales edificarunt p ciuitates/⁊ oppida/⁊ villas: ⁊ reges/⁊ p̄ncipes ſoluebāt ſumpt⁹: vt pz de Cōſtātino. ⁊ ſeminauerūt agros fertiles i eccl'ia/⁊ plātauerunt vineas: quia Aug. ⁊ Euſebi⁹ ⁊ ceteri doctores de illo ppl'o ꝯuerſi/q̄ libros ediderūt ad elucidādā legē diuinā: tot agros/⁊ vineas plātauerūt in eccl'ia: ⁊ fecerūt fructū natiuitatis. i. fruct⁹ naturales ⁊ veros/⁊ nō fictos nec falſos: ſicut eſt doctrina Iudeorū ⁊ hereticorū. ⁊ ſic de⁹ bñdixit eis. ſ. gētilib⁹ ad fidē cōuerſis: ⁊ mul'tiplicati ſūt nimis: q2 p oēs fines terre diffuſa eſt fides Chriſti in gentib⁹. Et tñ iumēta eorū nō minorauit. ſ. bona tēporalia/q̄ ſunt iumenta ad vitam hoīs ſuſtentandā. immo manſerunt in dñio ſuo reges/⁊ imperatores/et poſſederūt bona tēporalia. p oppoſitū Iudei: immo perdiderūt regnū/⁊ ſacerdotiū/⁊ fuerūt trucidati/et exules/et diſperſi/⁊ captiui per Titum et Romanos.

xſ. di. c. eccleſia z. xvſ. q ij. ca. et hoc. Joan. xxij. c.

Et pauci facti ſunt: et vexati ſunt a tribulatione malorum et dolore.

Effuſa eſt contentio ſuper principes: et errare fecit eos in inuio z non in via.

Et adiuuit pauperem de inopia: et poſuit ſicut oues familias

Uidebunt recti et letabuntur: et omnis iniquitas opilabit os ſuum.

Quis ſapiens et cuſtodiet hec: et intelliget miſericordias domini:

¶ Hic ponit vltimũ bñficiũ: z pſſurã a qua liberauit dñs eccl'iã poſt ↄuerſionẽ gẽtiliũ. ſ. a pſecutiõe z tribulatione hereticorũ. ¶ Uñ notãdũ q̄ poſtq̄ eccl'ia iã fuit in q̄ete/z pace/z pſperitate/liberata a vexatiõe tyrannorũ diabol' machinat' eſt: eã infeſtare alia via. ſ. cõtentiõe z hereticorũ. Uñ ſurrexerunt heretici in eccl'ia cõtendẽtes de lege Chriſti inter ſe: nõ ex zelo legis: ſed ambitiõe honoris: z ſemiauerũt diuerſas hereſes/z cõfinxerũt ſectas enormes z execrabiles. Nã Sabelli' dicebat q̄ pr̃ z fili' z ſpũs ſctũs erãt idifferẽter nomina ſynonyma: q2 idẽ erãt pr̃ z fili' z ſpũs ſctũs/ſ3 ſm diſtinctos reſpect' ſortiebant diuerſa noĩa/z ſic cõfundebat pſonas: imo dicebat q̄ de' dict' eſt pr̃ ante incarnationẽ: ſ3 p incarnationẽ idẽ de' dict' eſt fili' zc. Poſtea tpe cõſtãtini ſurrexit Arri' pſ. ẏter Alexandrinus vir callidus z verſut'/z dixit q̄ ſicut in diuinis erãt tres pſone: ita tres ſubſtãtie: z q̄ fili' nõ erat de': ſed pfectiſſima creaturarũ ab eterno a pr̃e creata fil'is patri in largitate gr̃e: ſ3 nõ equalis in ſubſtãtia: z ſic turbauit totã eccl'iã orĩetalẽ cũ ſua execrabili ſecta/q̄ maximos z inumeratos habuit fautores. Nã q̄dã diſcipul' ipſi' arrij ſubveſte vulpina decepit Cõſtãtiã filiã Cõſtãtini: z ſuo veneno ſauciauitq̄ etiã fratrẽ ſuũ Cõſtãtinũ impatorẽ ad prefatã ſectã deduxit: z tũc Cõſtantinus incepit catholicos pſequi p oẽs partes mundi. Unde Athanaſi' epũs Alexãdrin' cõpulſus eſt fugere ab eccl'ia ſua vſq̄ ad Gallias. Et itẽ apud Ariminiũ cõtra catholicos cõcilio ↄgregato Hilari'/z Martinus/z ceteri catholici in exiliũ relegant: z ſic facies eccl'ie icepit heretica prauitate deturpari: intãtũ q̄ Rome Liberi': z Hieroſolymis Cyrillus/z Alexandrie Georgi' raptim z procaciter eccleſias regebãt oẽs heretica fictiõe maculati: z intm̃ pſecuti ſunt catholicos: vt hec pſecutio oẽs p̃teritas pſecutiões tyrãnorũ ſuperare videret/z oẽs fautores principũ erãt eodẽ veneno ſauciati. Nã reges Gothorũ/z vvandalorũ ceperũt illã ſectã: et ſic ſimul Theodoric' i Italia/z reges Gothorũ in Gallia/z Hiſpania/z vvãdali in Africa oẽs pſequebantur eccl'iã catholicã. Uñ in Affrica plures effecti ſunt martyres q̄ tpe Diocletiani: intm̃ q̄ catholici pauci in numero effecti ſunt/z vexati/z relegati p mundũ. Uñ eccl'ia paſſa eſt hãc pſecutionẽ vſq̄ ad tpa Mauritij impatoris/z Gregorij pape. Nam Theodoric' in Italia extinctus eſt ſimul cũ ſecta Arriana: z Belliſari' magiſter militie Juſtiniani oẽs vvãdalos in Africa ſimul cũ ſua ſecta deleuit: z in Hiſpania ſuadẽtib' Iſidoro/z Leandro Ricardus rex Gothorũ cum ſuis catholicus effectus eſt.

¶ Eccl'ia infeſtatur ab hereticis.

Et ſic iniqua ſecta Arriana oppilauit os ſuum/et preualuit fides catholica. Preuidens ergo propheta hãc pſecutionẽ de qua eccl'ia erat p Chriſtũ liberãda dixit. Et catholici ſupple: qui intm̃ fuerãt pſperati/z multiplicati fauore magni Conſtantini: poſtea ob pſecutionẽ Arriane prauitatis minorati/z pauci facti ſunt: q2 fuerunt vexati/z afflicti tribulatione/z pſecutione/et dolore. i. tormẽto malorũ hereticorũ. ſ. Arrianorũ/z Manicheorũ/z Donatiſtarum/z Pelagianorum. Nã effuſa z orta fuit cõtẽtio iter principes/z hereſiarchas eorũ ſuſcitãtes diuerſas z cõtrarias opiniones/vt dictũ eſt: et q2 hoc nõ fecerũt ex zelo eccl'ie: ſed ambitione honoris z glorie: idõ deus fecit. i. pmiſit eos errare in inuio/z nõ in via: q2 nõ pceſſerũt per viã veritatis/nec intellexerũt veritatẽ ſacre ſcripture: imo errauerũt p inuiũ/z extra viã veritatis dño permittente. Nam Sabellius poſuit confuſionem in perſonis: z Arrius diſtinxit ſubſtãtias: immo in eadẽ ſecta Arriana ſurrexit triplex opinio cõtraria inter ſectatores Arrij/z Macedoniũ/et Eunomiũ: et ſic oẽs licet cõtrarij ambulabant per inuiũ. Itẽ ſurrexit Pelagius z dixit q̄ oẽs poterant operari meritorie abſq̄ gratia per ſolũ liberũ arbitriũ: z poſtea Neſtori' poſuit duas pſonas in Chriſto ſicut ſunt due nature z ecõtra. Eutichi' dixit in Chriſto eſſe tm̃ vnã naturã/ſicut erat vna perſona. Uerũtñ cõtra hos ſuſcitauit Chriſtus cõplures doctores qui defenderũt eccleſiã ſcripturis z diſputationibus. Unde Auguſt. contra Manicheos. xxij. volumina ſcripſit/z cõtra Arrianos libros de trinitate cõpoſuit: z cõtra Maximinũ epm̃ eorũ luculentiſſime eorum rationes refutauit. Demũ ↄtra oẽs hereſes ſcripſit: intantũ q̄ heretica prauitas z iniq̃tas vndiq̄ cõuicta z cõfuſa oppilauit os ſuũ et deleta eſt eccleſia. Et tunc catholici z recti quieuerunt z letati ſunt/et factũ ẽ vnũ ouile/et vnus paſtor in eccleſia/et oẽs oues p hereticos decepte reuerſe ſũt ad ſuũ ouile. Ideo ſubdit: Et adiuuit. i. releuauit pauperẽ eccleſiã de inopia/z pſecutiõe principũ/z regũ hereticorũ: z poſuit familias ſuas. i. catholicos obedientes ſicut oues in ouili eccleſie cõgregauit: z recõciliauit reges et pncipes q̄ ante erãt lupi/et perſecutores: Et ſubdit ppheta: Tũc recti. i. catholici/q̄ per magna tẽpora retro fuerant vexati/tũc facta conuerſione z reconciliatione letabunt reddentes gratias deo: z omnis iniquitas et heretica prauitas confuſa et conuicta per Auguſtinũ z ceteros doctores obmuteſcet/z oppilabit: z obſtruet os ſuum/ne amplius loquatur. Et cõcludit ppheta ppter ea que dicta ſunt: et dicit. Quis homo ſapiẽs cuſtodiet et cõſiderabit hec que dicta ſunt: z intelliget. i. intelligere z cõprehendere poterit miſericordias domini quaſi dicat: nullus poterit comprehendere altitudinẽ z profunditatẽ mie dei: cum eius miſerationes ſint ſuper oĩa opera eius: nec valebit agere/aut referre gratias pro tantis et tot beneficijs receptis. Uel forſan ſnĩa hui' vltimi verſiculi põt referri ad profunditatez prophetie et intelligentie hui' pſalmi. Nam dauid memorauit in hoc pſalmo ſex preſſuras/a quibus multi ſunt liberati ex dei miſericordia cũ clamarent ad dñm. Uñ Judei ad literam/primã intelligunt qualiter de' liberauit filios Iſrael p deſertum in quadraginta annis/z introduxit eos in terrã pmiſſionis. Per ſe

Expla gatia pſalmi.

cundã intelligunt qualiter de' liberauit Joſeph: et Manaſſem z multos alios tpe Judicuz de carceribus. Per tertiã qualiter deus ſanauit filios Iſrael morſos a ſerpentib'. Numeri. xxj. Per quartã qualiter deus liberauit Jonam/et alios de naufragio. Per quintã qualiter de' p Eliſeum fecit fructiferã terrã ſterilẽ ponendo ſa in aquis. Per ſextã qualiter deus liberauit multas ciuitates a ſeditionibus ciuium: z pſecutionib' tyrannorũ. Uerũtamen licet iſta fuerũt literaliter impleta et facta: tñ q2 Dauid iſtũ pſalmũ fecit in pphetiã/z nõ ad hiſtoriã: ideo nõ eſt ſiſtendũ in litera. Nam cũ maiori extorſione deducitur iſta lr̃a ad illas hiſtorias: q̄ ad veram pphetiã: vt pz manifeſte: nã vltima particula vbi dicit/ Pauci facti: non bene põt applicari ad hiſtoriã et ſeditionẽ antiquarũ ciuitatũ: cũ manifeſte loquat de hereticis cum dixit. Oĩs iniquitas oppilabit os ſuũ letantib' ſ. catholicis et rectis zc. Et ideo cõtra Judeos hunc pſalmũ ad ſolã literam intelligentes ait ppheta: quis ſapiẽs intelligeret z cuſtodiet hec ſupradicta. i. cõſiderabit: et ad tp̃s eccleſie applicabit: z intelliget miſericordias dñi factas z impletas p Chriſtũ in eccleſia. i. oĩa iſta refert ad aduentum Chriſti: et intelliget eſſe dicta de Chriſto. q. d. nullus intelliget: niſi ſoli catholici et fideles chriſtiani. Naz tam Judei q̄ heretici: z infideles erant in inuio: z nõ in via. Ex ſupradictis pz q̄ vehementer peccãt catholici. q̄ iudaizãtes cum Judei nolũt intelligere ſupradictos tres pſalmos niſi ad hiſtoriã z literã ve. te. cũ ſit pbatum in prologo: z p oĩa ſupradicta q̄ oĩa geſta ve. teſt. non erant gratia ſui: ſ3 figura Chriſti futuri. Et dictũ eſt q̄ aliter oẽs maiores ve. te. ad minus crediderunt tribus articulis de Chriſto futuro. crediderũt eñ incarnandũ Chriſtũ z paſſurũ z reſurrecturũ: in cui' fide ſaluabant: z ſciebãt p nullũ poſſe ſaluari: niſi p Chriſtũ futurũ. ergo illũ inuocabãt ad ſaluãduz. Ex q̄bus pz q̄ oĩa hec p̃uidẽs Dauid oẽs exhortatur ad cõfitẽdũ Chriſtũ: z laudãdũ eũ de mirabilibus q̄ tũc facturus erat: z poſtea fecit in noſtra redẽptione. Et ſic poſtq̄ nox p̃ceſſit z iã ambulam' in die nõ debem' q̄rere vmbrã litere: ſed veritatez latẽtẽ in litera. ad quã pphetice locut' eſt Dauid.

Supra pſ. lv. de i. 3o Reg. ii. r. cap. medio inter.

Paratum cor meum deus paratum cor meuz: cantabo z pſallã in gloria mea.

Exurge pſalterium: et cithara: exurgam diluculo.

¶ Titulus: Canticũ pſalm' Dauid. eo q̄ pſalmus iſte cãtabat voce z inſtrumẽto: vt dicetur infra. Uñ eſt aduertendũ q̄ iſte pſalm' eſt compoſitus ex duobus. Naz quinq̄ primi verſus ſunt excerpti a pſal. lvj. z octo verſus vltimi ſunt excerpti a pſal. lix. ſ. ab illa pticula: Ut liberent dilecti zc. Et ſic ex. xiij. verſibus compoſitus eſt iſte pſalmus. z cauſa fuit. Nã Dauid fecit pſalmos de oĩbus victorijs ſuis: z liberationib' a periculis inquantum in eis in ſpũ preuidebat aliud myſteriuz futurũ de chriſto z eccleſia: vt dictũ eſt: ſed poſtea illos pſal. applicabat: vt cãtarent in aliquib' feſtiuitatib' ſcõz pphetiã. z ſic in hoc loco de pſalmis iã factis accepit duas particulas: z cõfecit hũc pſal. appropriatum ad cãtandum in tabernaculo: et tẽplo dñi: ſicut nos ex duobus facimus vnuz: z cantamus in laudibus: puta Deus deus meus: z Deus miſereat noſtri. Item ex tribus vnuz: vt Laudate dñm de celis. z Cãtate z Laudate dñm in ſanctis eius. Iſte ergo pſal. ſicut cõponit ex illis duob': ita cõuenit in ſnĩa cum illis ſed differt. Nã pſal. lvj. incipit a perſecutione z clamore: z finit in gratiarũ actiones p liberatione. et lix. incipit a pſecutione z finit in victoriã: vt ibidez dictũ fuit ſed iſte pſalm' totus eſt letus. Nã in prima parte cõtinet gratiarũ actiones pſalmi. lvj. In ſcõa ptinet victoriaz pſal. lix. z ſic iſte pſal. iã p particulas ibi eſt expoſit'. ſ3 ne videat manere hic ſine forma expoſitionis: oportet q̄ ſpecialiter z breuiter hic exponat. Ad cui' intelligentiaz eſt notandum: q2 dicit Ra. Macados q̄ hanc preeminentiaz habet Dauid ſup oẽs pphetas. Nã cuz ceteros prophetas excitaret a ſomno ipſa claritas diei: tñ ipẽ Dauid excitabat añ aurorã z diẽ: eo q̄ ſpũs ſanct' excitabat ipſum Dauid ante diluculũ ad pphetandum. Uñ dicit q̄ ventus aquilonaris intrabat per feneſtrã camere Dauid in qua dormiebat: z mouebat chordas cithare z pſalterij q̃d pendebat in capite lecti. z ſic Dauid excitatus incipiebat pulſare citharam z tunc ſpũs ſanctus implebat menten Dauid: z ſic pphetabat z condebat pſalmos. z ſic ſpũs ſanctus incipiebat in eo: z pficiebat pphetiã. Nam ita dulciter ſonabat q̄ de' deſcendebat de celo ad audiendũ eum: z ſic augebat in eo prophetiaz: z dabat ei ſpiritum pphetticũ. Et ideo Dauid cũ cõtemplaret aliq̃d myſteriũ. z aliquã partẽ ſcripture ſacre ex parte noctis quã nõ intelligebat: inuocabat ſpm̃ ſanctũ: vt excitaret eũ ante aurorã: z illuminaret eũ: vt poſſet intelligere ſacrã ſcripturaz z diuina myſteria in ea contenta: vt ex eis poſſet cõdere pſalmos. Et ideo ſemper qñ ex parte noctis ſe reponebat in lecto: dicebat principiũ hui' pſal. ſ. Exurge gloria mea exurge pſalteriũ z cithara: z exurgã diluculo. q. d. Ueni ſanct' ſpũs: z excita citharaz: z pſalteriũ meuz: z pulſa z illumina mentẽ meam: et exurgã diluculo ad laudanduz te/z ad pphetandũ z ad cõdendũ pſalmos: q2 cor meũ paratum eſt ad cantandũ: z pſallenduz ſi tu excitaueris me. et iſta eſt ſententia huius Rabi: q̄ licet ſit vera: z tribuat maximã dignitatẽ pphetie ipſius Dauid pre ceteris pphetis: tñ nõ aperit nec explicat totũ myſteriũ: z ſacramentũ cõtentum in hoc pſal. ¶ Ad cui' maiorẽ intelligentiã eſt prenotandũ ſcõm apl'm ad Roma. v. z. vſ. et prime ad Corint. xv. q̄ licet paſſio Chriſti fuerit cauſa noſtre ſalutis et redẽptionis: tñ eius reſurrectio fuit cauſa noſtre victorie et vite: et noſtre fidei firmitatis: q2 ſi Chriſt' nõ reſurrexiſſet inanis fuiſſet tota fides noſtra. Et ideo nũq̄ fuit firma noſtra redẽptio et pfectus noſter triumphus: vſquequo Chriſtus reſurrexit. Naz tũc firmauit oĩa q̄ dixerat: et liberauit ſanctos patres de inferno: et ligauit diabolũ: et adept' ẽ reſurrectiõem p nobis futuraz: et ſecũ ſuſcitauit legẽ euãgelicã q̄ erat i veteri teſtamẽto ſepulta. etiã cũ ſurrexit xp̃s. ſecũ ſurrexit tota lex euãgelica. Et p cõſequẽs tũc ſurrexit: et fuit firma fides noſtra. Et hec eſt vna cauſa q̄re ita freq̄nter prophete deſiderabãt Chriſti reſurrectionem. ¶ Secundo eſt notandũ ſcõm Hiero. in ep'la de manſionib': q̄ cauſa quare Abrahã: Iſaac: et Jacob et oẽs patriarche: et pphete vehemẽter deſiderãrũt ſepeliri in terra promiſſiõis.

Dauid p̃emine̅tia ſuper oẽs pphetas.

B Reſurrectio xp̃i cã noſtre victorie et vite.

B Nota.

fuit iſta: qꝛ nouerūt i ſpū q̄ xp̄s redēptor in lege ꝓ
miſſus debebat in Hierl'm ſepeliri: ⁊ exinde reſur
gere: ⁊ oēs cum eo reſuſcitare. Et eſt ſcđa cā quare
Lex euāgelica arma apoſtoloꝝ.
tm̄ deſiderabāt xp̄i reſurrectionē. Tertio eſt notā
dū ſicut dictū eſt ſuperius q̄ arma qbꝰ apl'i ſubie
cerūt totū mūdū iugo xp̄i: fuit lex euāgelica: q̄ qđē
lex euāgelica ſimul ſuſcitata eſt cum Chriſto: vt di
ctū eſt. Et ideo hec eſt tertia cā quare patriarche / ⁊
ꝓphete tm̄ deſiderabāt: ⁊ petebāt Chriſti reſurre
ctionē. Hoc ergo ꝑuidēs Dauid in ſpiritu fecit hūc
pſal. quē cāticū pſalmi intitulauit: eo q̄ dedit ip̄m
cātoribꝰ cātādū: vt cātaret in tabernaculo: ⁊ tēplo
dn̄i ſimul cū voce humana: ⁊ inſtrūs muſicis. ſ. cum
pſalterio ⁊ cithara ꝓpter myſteriū reſurrectionis
in eo cōtētū. Nā ſicut ingūt poete: q̄ Orpheꝰ dul
citer ꝑſonādo citharā reuocauit Euridicē ſuā / ⁊ li
berauit ab iferno / ita Dauid ⁊ oēs patriarche / ⁊ ꝓ
phete: ⁊ ſacerdotes: ⁊ leuite vet. teſt. cātādo iſtum
pſalmū cū pſalterio / ⁊ cithara vocabāt xp̄m: vt ſur
geret a mortuis / ⁊ liberaret totū genus humanū a
morte ꝑpetua / ⁊ ꝑ citharā / ⁊ pſalteriū euāgeliū ſuſci
taret ppl'm gētilē de tenebris ignorātie / ⁊ ſeruitu
Materia pſalmi.
te idoloꝝ. Duo ergo facit in hoc pſal. Nam primo
excitat xp̄m: vt ſurgat a mortuis: ⁊ ſuſcitet omnes
alios. Scđo petit victoriā cōtra diabolū ⁊ populū
gentilē: ibi Saluū fac dextera tua. ¶ Quātū ad pri
mū eſt aduertendū / ſicut dictū eſt / q̄ illud pſalte
riū materiale cū quo cātabat Dauid pſalmos / vno
modo ſignificabat ⁊ figurabat ipſammet perſonā
Chriſti, in qua fuerunt cōpleta illa decē myſteria
ſ. incarnatio: natiuitas: baptiſmus: predicatio: mi
raculoꝝ operatio / mors ſiue paſſio / reſurrectio / ſpi
ritus ſancti miſſio / in celos aſcenſio: ⁊ noīs Jeſu ꝑ
Xp̄s dr̄ pſalteriū.
vniuerſum orbē manifeſtatio. Iſte ſunt decē chor
de pſalterij ꝑſone Chriſti: qđ pſalteriū: ⁊ qs chor
das in ſemetipſo pulſauit. Scđo modo illud pſal
teriū Dauid ſignificabat legē euangelicam: q̄ nihil
aliud ꝑtinet niſi iſtas. x. chordas. Et hoc pſalteriū
legis euāgelice ꝑſonarūt apl'i ꝑ vniuerſū orbē / et
ꝑſonādo hoc pſalteriū eiecerūt principē huiꝰ mū
di foras: ⁊ deleuerūt idololatriā de mūdo / ⁊ ſubie
cerūt oēs reges ⁊ ppl'os gentium iugo Chriſti. Qđ
qđē pſalteriū ſimul ſurrexit cū Chriſto: vt dictū ē.
De vtroq̄ ergo pſalterio. ſ. tā de perſona xp̄i q̄ de le
ge euāgelica dicit ꝓpheta Dauid in perſona totius
corporis myſtici. Exurge pſalteriū ⁊ cithara. Dauid
ergo poſitꝰ in cōtēplatiōe deſiderās Chriſti reſur
rectionē cū quo putat ipe reſuſcitari ſimul cū alijs
ſanctis patribꝰ / dicit. Paratū cor meū deꝰ paratū
cor meū. q. d. nō ſolūmō volūtas intellectiua ⁊ to
ta pars rōnalis: ſed etiā appetitꝰ ſenſitiuꝰ cū oībꝰ
ſenſibꝰ: ⁊ tota aīa mea: ⁊ caro mea eſt preparata / ⁊
prōpta ad cātādū: ⁊ pſallendum in gloria mea / q̄ eſt
Chriſtꝰ. Sꝫ qꝛ nō potero cātare / niſi tu priꝰ Chriſte
reſurgas: ideo exurge tu chriſte q̄ es pſalteriū meū /
⁊ cithara mea: ⁊ exurgā diluculo. i. ſūmo mane in
die reſurrectiōis. Nā ſi tu nō ſurrexeris / nemo po
terit reſurgere: qꝛ tu es primitie dormiētiū ⁊ reſur
gentiū. Jō cū tu reſurrexeris ſummo diluculo / oēs
reſurgemꝰ tecū. Et nota ſm̄ cōem opinionē: q̄ Da
David cu xp̄o reſurrexit.
uid / ⁊ multi patriarche / ⁊ ꝓphete reſurrexerūt cū
chriſto: de quibꝰ ait euangeliſta. Multa corpa ſan
ctoꝝ ſurrexerūt cū eo ⁊c. ⁊ nos oēs ſurreximꝰ cum
eo: ſicut dicit Apl's: qꝛ ꝓ nobis adeptus eſt reſurre
ctionē glorioſam: quā poſſidebimus in nouiſſimo
die. Et iō cū fiducia ait Dauid i ꝑſona oīm noſtrū.
Exurge pſalteriū ⁊ cithara / ⁊ ego cum toto cetu fi
deliū exurgā diluculo tecū ſupple. Et per citharā
intellegit etiā legē euāgelicā / q̄ ſurrexit ſimul cum
xp̄o. Nā cithara eſt inſtrūm triāgulare. Ita pariter
lex euāgelica dr̄ triāgularis: inquātū claudit fidē:
ſpē: ⁊ charitatē: vel inquātū ſignificat trinitatē ꝑ
ſonarū diuinarū: vel inquātū lex euāgelica ſignifi
cata ꝑ citharā ꝑtinet obſeruātiā. x. ꝓceptoꝝ ⁊ fidē
articuloꝝ / ⁊ grām ſeptē ſacramētoꝝ. Itē cithara
etiā ſignificat ip̄m xp̄m: in quo ſunt tria. ſ. diuini
tas / ⁊ aīa rōnalis / ⁊ corpꝰ. Et ſic pꝫ q̄ tā pſalteriū
q̄ cithara ſignificabāt tā xp̄m / q̄ legē euāgelicā. ⁊
ſic Dauid in hoc pſal. cū pſalterio ⁊ cithara pſallē
do excitat xp̄m vt reſurgat a mortuis cū lege euan
gelica poſtq̄ lex vetꝰ fuit mortua ⁊ ſepulta cū eo:
vt frequenter dictum eſt. Ordinat ergo ſic litterā.
Exurge pſalteriū. i. Chriſte q̄ es pſalteriū meum:
exurge tu cithara. ſ. lex euāgelica / ⁊ ego exurgā di
luculo tecū: qꝛ cor meū ſimul cū carne mea eſt ꝑpa
ratū ⁊ promptū ad laudandū / ⁊ cātādū: ⁊ pſallēdū
dū in gloria mea qui eſt Chriſtus. ¶ Et nota q̄ cō
muniter doctores ponūt differentiā inter cātare /
⁊ pſallere. Nā cātare ꝑtinet ad vitā cōtēplatiuā / et
pſallere ad actiuā. q. d. nō ſolūmodo cātabo: ⁊ pre
dicabo legē euāgelicā: ſed etiā pſallā. i. opabor ꝑ
eam. Itē nō ſolū cātabo pſalteriū. x. articuloꝝ hu
manitatis Chriſti: ſed etiā pſalteriū. x. preceptoꝝ.
Itē pſallā citharam euangelicā: que cōtinet my
ſterium trinitatis / ſiue fidem articuloꝝ: ⁊ obſeruā
tiam ꝓceptoꝝ / ⁊ gratiam ſacramentorum.

xv. q. ſ. ca. reuertimini. et xp̄o. ni. i. cō iij. c. ꝓnūctiauit.

Confitebor tibi in populis dn̄e: ⁊ pſallam tibi in nationibus.

Quia magna eſt ſuper celos miſericordia tua: ⁊ vſq̄ ad nubes veritas tua.

Exaltare ſuper celos deus: ⁊ ſup oēm terrā gloria tua: vt liberentur dilecti tui.

¶ Hic ꝓmittit iſte homo myſticus agere grās / et
ꝑdicare legē euāgelicā poſt reſurrectionē Chriſti:
ſicut fuit ipletū in apl'is. Vñ dicit. O chriſte poſtq̄
tu reſurrexeris a mortuis ⁊ ſuſcitaueris me a ꝑctō
⁊ a tenebris ignorātie / ⁊ ſuſcitaueris legē euāgeli
cā: tūc ego cōfitebor tibi prio in pplis Judeoꝝ le
gē tuā ꝑdicādo. ſcđo pſallā. ⁊ ꝑſonabo / ⁊ promulga
bo eandē legē tibi in nationibus. i. in pplo gētili: et
ꝑdicabo qualiter mīa tua eſt magna ſuper celos. i.
ſuper oēs angelos: qꝛ ēt redēptio tua / vſq̄ ad celos
ſe extēdit: vt dictū eſt pſal. cij. ⁊ veritas tua etiā eſt
factꝰ magna ſup nubes. i. ſup apl'os. Nā lex euāge
lica q̄ dr̄ veritas tua: fuit facta magna ſup aplos:
qui tanq̄ nubes pluerūt verba euāgelica ſup oēm
terrā. Et etiā veritas tua aſcēdit vſq̄ ad nubes: qꝛ
oīa dicta de te per patriarchas / ⁊ ꝓphetas. ſ. de re
ſurrectione ⁊ aſcēſione fuerunt verificata ⁊ mani
feſtata / nō ſolū i terra: ſed etiā in nubibus celi: qñ
nubes ſuſcepit te ab oculis apl'oꝝ in die aſcēſiōis /
vt patet Actuū. j. ⁊ ideo ſubdit. O Chriſte deꝰ exal
tare ſuper celos. i. aſcende poſt reſurrectionem: et
ſede ad dexteram patris / ⁊ exaltet gloria tua ſuper
omnem terrā. i. manifeſtet nomē tuū: ⁊ exaltet ſu
per omnes reges / ⁊ principes / et populos terre: et
manifeſtet lex tua euāgelica: vt liberent dilecti tui
de populo gentili / quos ab eterno dilexiſti: et pre

deſtinaſti / nā alr̄ nō poſſunt liberari / niſi tu reſur
gas ⁊ aſcendas in celum / ⁊ lex tua ꝑdicet ꝑ totum
orbē / ⁊ conuertant ad fidē catholicā. Itē ly exalte
tur ſup oēm terram gloria tua / pōt referri ad exal
tationē in cruce. Nā nō fuiſſent liberati dilecti chri
ſti niſi ipſe prius fuiſſet exaltatꝰ in cruce: ſicut ipſe
ait Joan. iij. Dū exaltatus fuero a terra oīa trahā
ad meipſum ⁊c. Quatuor ergo petit hic Dauid ad
hoc vt oēs liberarētur. Primo / vt Chriſtus exalta
retur in cruce. Scđo vt reſurgeret a mortuis. Ter
tio vt aſcēderet in celū ad parādū nobis māſiōes.
Quarto / vt veritas ſua euāgelica ſupra oēm terrā
diffunderet: vt omnes ad fidē conuerterent. q. d.
O chriſte exaltare in crucem ꝓ nobis moriendo / ⁊
exurge a mortuis / ⁊ aſcēde in celū: ⁊ mitte imbrem
euangelicū per vniuerſum mundū: vt liberent di
lecti tui: quia aliter non poſſent liberari.

Apocal. xx. d. xxiij. q. ſ. c. noli. Jude.

Saluū fac dextera tua ⁊ exaudi me: deꝰ locutus eſt in ſancto ſuo.

Exultabo ⁊ diuidā Siccimā: ⁊ cōuallē tabernaculorum dimetiar.

Meus eſt Galaad ⁊ meus eſt Manaſſes: ⁊ Effraim ſuſceptio capitis mei.

Juda rex meus: Moab lebes ſpei mee.

In Idumeā extendam calciamentū meū: mihi alienigene amici facti ſunt.

¶ Poſtq̄ ſuperius petijt noſtrā redēptionē ⁊ libe
rationem ꝑ paſſionē / ⁊ reſurrectionē / ⁊ aſcēſionē /
Chriſti: hic petit ampliationē ⁊ dilatationē eccl'ie
⁊ victoriā cōtra diabolū / ⁊ infideles a quibꝰ paſſa
eſt magnas ꝑſecutiōes poſt aſcēſionē Chriſti / vſq̄
ad tꝑa Conſtantinū: vbi duo facit. Nā prio ad
ducit iurā ⁊ viſionē / ſcđo petit victoriā ibi. Quis
deducet me. ¶ Quātū ad pmū eſt aduertēdū / q̄ nō
ſolūmodo Abrahe / ⁊ Jacob / ⁊ Moyſi fuit reuela
ta ꝓmiſſa dilatatio / ⁊ multiplicatio eccl'ie Chri
ſti ꝑ totū orbē: ſed etiā ipſi Dauid fuit reuelata ſpe
ciali reuelatione de tabernaculo: ⁊ eādē dilatatio
nem ꝓuidit in ſpiritu per dilatationē ſui regni. Nā
ſicut ipſe ſubiecit ſibi oēs. xij. tribꝰ Iſrael poſtmor
tem Saul / ⁊ poſtea fecit ſibi tributarios oēs Idu
meos / ⁊ Moabitas / ⁊ Amonitas / ⁊ Philiſteos: ita
ꝓcognouit in ſpū q̄ chriſtus debebat ꝓducere / ⁊ di
latare regnū ſuū ſup oēs reges terre / ⁊ ſup oēs po
pulos gētiliū vſq̄ ad terminos mūdi. Et ſic eccl'ia
debebat ſibi oēs infideles ſubiugare ꝑ cōuerſionē
magni Cōſtātini / ⁊ a ꝑſecutiōibꝰ tyrānoꝝ liberari /
dicit ergo. O dn̄e Jeſu xp̄e poſtq̄ liberaſti me per
mortē / ⁊ paſſionē / et reſurrectionē: et aſcēſionē / ſal
ua me nūc dextera tue potētie de ꝑſecutiōibꝰ tyrā
noꝝ / ⁊ exaudi me ſicut deus pater tuꝰ locutꝰ eſt / ⁊
ꝓmiſit in ſctō ſuo Abrahā / ⁊ Jacob ⁊ Moyſi / ⁊ etiā
locutꝰ eſt mihi in ſctō ſuo. i. de ſanctuario / ⁊ de tē
plo ſctō ſuo mihi reuelauit / ⁊ ꝓmiſit ꝑ dilatationē
regni mei. Nā ego iam exultabo ⁊ diuidā Siccimā
i. ciuitatē Sichē cepi / ⁊ ſpolia eius diuiſi / ⁊ dime
tiar cōuallē tabernaculorum: qꝛ diuiſi / ⁊ mēſuraui
poſſeſſiones eius meis armigeris: et iam eſt meus
Galaad / ⁊ Manaſſes / qui eſt vltra Jordanē / et oīa
infraſcripta q̄ſiui ⁊c. ſicut expoſita ſunt pſal. lix. q.
d. Dauid: ſicut ego ſubieci oīa iſta mihi / fac vt tu
chriſte ſubijcias eccleſie omnia regna terre ⁊c.

Quis deducet me in ciuitatem munitam: quis deducet me vſq̄ in Idumeā:

xſ. q. iiij c. admē ſam. ⁊ xcv. diſ. c. cccc. xxiiij. q. iij. c. ſex viij. q. ſ. c. hiſita

Nonne tu deus qui repuliſti nos: ⁊ non exibis deus in virtutibus noſtris:

Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſalus hominis.

In deo faciemus virtutem: ⁊ ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.

¶ Hic ꝓpheta i ꝑſona totiꝰ eccleſie petit liberari
a ꝑſecutiōibꝰ tyrānoꝝ / ⁊ dilatari / ⁊ ſubijci ſub ſe oīa
regna terre in virtute noīs Chriſti / ⁊ ꝑdicationis le
gis euāgelice. Vñ dicit. Quis deducet me in ciuita
tem munitam. i. ad ſubiugandū oēs ciuitates mu
nitas mundi / et quis deducet me vſq̄ in Idumeā
i. ad ſubiugādū oīa regna populi gētilis: q. d. non
ne tu ſolus deus: patet expoſitio pſalmi. lix.

Act. j. rū. xviij. Et ſi de xp̄o dixeris habes euāgeliſtis. Luc. xij Matt. xxvj. Marc. xiiij. Jo. xſ.

Deus laudē meā ne tacueris: qꝛ os peccatoris ⁊ os doloſi ſuper me apertum eſt.

Locuti ſunt aduerſū me lingua doloſa: ⁊ ſermonibus odij circundederūt me et expugnauerunt me gratis.

Pro eo vt me diligerent detrahebant mihi: ego autem orabam.

Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis: ⁊ odium pro dilectione mea.

¶ Titulus. Ad victoriā ſiue in finē pſal. Dauid. Ex
titulo apparet q̄ Dauid fecit iſtū pſal. dirigēs nos
in Chriſtū q̄ eſt finis legis. ¶ Ad cuiꝰ itellectū ē no
tādū q̄ cōiter Hebrei moderni exponunt iſtū pſal.
de deſtructiōe domꝰ Saul ꝓpter ꝑctm̄ ingratitu
dinis cōmiſſum ꝯ Dauid: q̄ qđē expoſitio licet poſ
ſit lr̄aliter applicari ad illā hyſtoriā: tn̄ talis expo
ſitio eſſet inanis ⁊ vacua inferēs iniuriā ipſi ꝓphe
te Dauid / q̄ nō minꝰ fuit ꝓpheta i hoc pſal. q̄ i re
liqs. Itē talis expoſitio pōt eē falſa: qꝛ Dauid nūq̄
maledixit Sauli: imo fleuit mortē eiꝰ. Et iō magis
ē credēdū auctoritati btī Petri: q̄ allegat ſcripturā
huiꝰ pſal. Act. ſ. eſſe dictā de ꝑuaricatōe apoſtola
tus Jude: ⁊ per ꝯñs de reprobatiōe ſynagoge ppl'i
Judeoꝝ / ⁊ ſubſtitutione Matthie apl'i: ⁊ electiōe
ppl'i gētilis. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notādū / q̄
ꝓpheta ꝑ ingratitudinē / ⁊ malitiā ipſius Saulis /
et eius ſequacium ꝑpetratā cōtra ſe ꝓnouit in ſpū
ingratitudinē Jude ꝓditoris / ⁊ ppl'i Judeoꝝ con
tra Chriſtū. Nā ſicut multotiēs dictū eſt / ipſe Saul
redidit ipſi Dauid malū ꝓ bono. Nā ipſe Dauid
liberauerat totū Iſrael de manu Golie / ⁊ abſtulit
opprobriū eiꝰ: vt pꝫ. j. Reg. xvij. Ipſe aūt Saul cō
cepta iniq̄tate: ⁊ inuidia ꝑſecutꝰ eſt Dauid ꝑ ſeptē
annos / et ſemꝑ machinatꝰ eſt mortē eiꝰ / ex q̄ ꝑctō
⁊ ingratitudine deꝰ ꝓmiſit qđ Saul / ⁊ Doech eius
cōſiliariꝰ perierūt i mōtibꝰ Gelboe: ⁊ exide ꝓpter to
ta domꝰ eiꝰ / et tranſlatū eſt regnū ad Dauid ꝓpter
hūilitatē eiꝰ. In quo myſterio ꝓuidit Dauid i ſpū
qualiter Judas / ⁊ totꝰ ppl's Judeoꝝ debebāt eſſe
ingrati xp̄o / ⁊ machinari mortē eius: ⁊ q̄ño Judas
debebat tradere ip̄m Judeis / ⁊ Judei debebāt tra
dere ip̄m flagellādū / ⁊ crucifigendū Pilato: ꝓuidit

etiā in ſpū qualr Judas ꝓditoꝛ ſe debebat ſuſpendere poſt reſurrectionē Chriſti/⁊ ꝑdere apl'atū: et alterū. ſ. beatū Matthiā eligi ⁊ ſubſtitui loco eiꝰ. Per eandē rōnē ꝑnouit in ſpū qualr ſynagoga/et ppl's iudeoꝝ erat reprobādus/⁊ debebat ꝑdere ſacrificiū/⁊ tēplū/⁊ ſacerdotiū/⁊ q̄uo ppl's gentilis debebat ſuccedere/et ſubſtitui/⁊ accipere ſacerdotiū: ⁊ verā legē euāgelicā/ſynagoga manente ceca ⁊ reprobata: ⁊ qualiter ille ppl's Judeoꝝ debebat manere in captiuitate ꝑpetua et incurrere. xxiiij. malediciones in hoc pſal. memoratas. Hoc ergo preuidens Dauid i ſpū fecit hūc pſal. in ꝑſona xpī: in quo quatuoꝛ facit. Nā pꝛio Chriſtꝰ exponit q̄relā ſuā explicādo ingratitudinē ipſius Jude ꝓditoris/et totiꝰ ppl'i Judeoꝝ. ſcd̄o petit vltionē de eis ꝓ̄dicēdo. xxiiij. maledictiōes/quas ille ppl's hodie patit. tertio petit liberari a patre. quarto ꝓmittit ſe grās acturū. Scd̄m ibi. Cōſtitue ſup eū. Tertiū Et tu dn̄e fac. Quartū. Cōfitebor dn̄o.

Ꝙ Xp̄s caput xp̄ianoꝝ. Judas caput iudeorū obſtinatoꝝ.

¶ Quātū ad primū eſt aduertendū/ꝙ ſicut Chriſtus eſt caput ⁊ principiū oīm chriſtianoꝝ/totiꝰ eccl'ie inquantum hō/a quo oēs noīant xpīani: ita Judas ꝓditoꝛ eſt caput ⁊ principiū oīm Judeoꝝ obſtinatoꝝ/q̄ fuerūt ⁊ ſunt poſt paſſionē Chriſti: ⁊ iō Judei moderni iā nō dn̄r Judei a Juda filio Jacob: ſed a Juda ꝓditore: cuiꝰ obſtinationē ⁊ veſtigia ſequunt: vñ ſicut oēs ꝑfectiōes/et ꝟtutes pꝛio ſunt fontal'r in Chriſto tāq̄ in capite: et exīde deriuant ad oīa mēbra eiꝰ: ita pariter ꝑdimētum/⁊ obſtinatio/⁊ oēs maledictiōes pꝛio fuerūt in Juda: ⁊ exīde deriuata ſunt ī totā ſynagogā: ⁊ oēs iudeos. Nā ipſe pꝛio tradidit: ⁊ vendidit xpm̄ iudeis: et Judei tradiderūt ipm̄ xpm̄ crucifigēdū Pilato: et iō ſicut Judas ſuſpēdit ſeipm̄ manēs obſtinatꝰ/⁊ ſic abſtulit ſibi locū pnīe/⁊ intulit ſibi ſniāz dānatiōis/ita pariter Judei ſuſpēderūt ſeipſos/⁊ itulerūt ſibi ſniam dānatiōis/⁊ obſtinatiōis/qñ dixerūt. Sāguis eiꝰ ſuper nos ⁊ ſup filios nr̄os ⁊c. ⁊ nō habemꝰ regē niſi Ceſarē. Et ſic ergo Judas facit vnū coꝛpꝰ ſimul cū ſynagoga. Et iō ꝓpheta in hoc pſal. pꝛimo cōquerit de ppl'o iudeoꝝ obſtinatoꝝ ipm̄ Judā imitātiū/et ſequētiū: ⁊ ita eſt dicēdū de maledictiōibꝰ: nā pꝛio verificant de ipo iuda ꝓditore/⁊ ex ꝯſequēti de tota ſynagoga/⁊ ppl'o iudeorum obſtinato ⁊ occecato. Et iō licet btūs Petrꝰ allegauerit ſcripturā huius pſal. ꝓ Juda ꝓditore/cū dixit. Scriptū eſt ī libro pſalmoꝝ. Fiat commoꝛatio eoꝛum deſerta/et ep̄atū eius accipiat alter: tn̄ intelligēdū eſt ex cōſequēti de ſynagoga: qua eſt tranſlatū ſacerdotium in ppl'm gētile: ipſa manēte ceca/⁊ obſtinata/⁊ reprobata/⁊ priuata hoſtia ⁊ ſacrificio.

¶ Quadrupliciter deum laudamus.

¶ Et etiā eſt aduertēdū ꝙ quadrupliciter deum laudamꝰ. Pꝛio narrādo veritatē cū ipē deꝰ ſit veritas. Scd̄o memoꝛando iudicia dei. Tertio narrando eius miam. Quarto agēdo grās de beneficijs receptis. Sed qꝛ iſta quatuoꝛ memoꝛant in hoc pſal. nā pꝛio narratur ꝯitas paſſiōis xpī. Scd̄o ſnīa ⁊ iudiciū datū ꝯ̄ iudeos iniq̄s crucifixoꝛes chriſti: Tertio abſolutio ⁊ liberatio iuſti: ⁊ innocentis a moꝛte. Quarto ꝓmittunt grāꝝ actiōes: ergo recte ꝓpheta hūc pſa. vocat laudē. ¶ Dicit ergo Dauid in ꝑſona xpī ad patrē: imo dicit xp̄s ꝑ os Dauid. O deꝰ pr̄ ne tacueris. i. ne cōtēnas acceptare laudē: ⁊ petitionē meā i. ne deſiſtas fulminare ſnīam ꝯ̄ iudeos i hoc pſal. prenūciatā/eo ꝙ eſt iuſta: qꝛ os Jude pctōꝛis/⁊ os ppl'i iudeoꝝ doloſi ſup me: ⁊ cōtra me apertū eſt: qꝛ ꝓbat: nā tā Judas: q̄ ppl's iudeoꝝ locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa ⁊ fraudulēta. Nā Judas dixit. Nūqd̄ ego ſuꝫ dn̄e: ⁊ ppl's iudeoꝝ dixit. Magiſter ſcimꝰ qꝛ verax es: ⁊ viā dei in veritate doces ⁊c. ⁊ tn̄ oēs iſti circūdederūt me ſermonibꝰ odij et malitie. Nā Judas dixit. Quēcūq̄ oſculatꝰ fuero: ipſe eſt: tenete eū: ⁊ ducite caute: ⁊ iudei dixerunt. Qui ſe regē facit cōtradicit Ceſari ⁊c. Et etiā expugnauerunt me gratis: qꝛ nō cōpulſi aliqua neceſſitate: nec cā ꝓcedēte: ſꝫ ex pura īuidia me moꝛti tradiderūt: imo reddiderūt mihi malū ꝓ bono. Nā cū multa bona fecerim eis: ꝓ qbꝰ me debebāt diligere: ipſi tn̄ detrahebāt mihi vocādo me blaſphemū ⁊ deſtructorē tēpli ⁊ legis. Ego aūt oꝛabā ꝓ eis/et ipſi poſuerunt aduerſum me mala ꝓ bonis: qꝛ ego reſuſcitaui filios ipſoꝝ/et ſanaui infirmos eoꝝ: et ipſi occiderūt me: et ſic reddiderūt mihi odiū ꝓ dilectiōe mea. Nā ego oſtēdi eis ſigna dilectionis: et ipſi repēderūt mihi ſigna ⁊ effectū odij: qꝛ loco dilectiōis dixerūt. Crucifige crucifige eū. Hoc idē fecit Judas ꝓditoꝛ: nā ego remiſi ipſi pctā eiꝰ/et acceptaui ipm̄ in apl'atū/⁊ exaltaui ipm̄: ipſe autē in ꝓmiſſi tātoꝝ bn̄ficioꝝ: ⁊ tāte dilectiōis moꝛti tradidit me: ⁊ vēdidit me triginta argēteis. Ex qbꝰ ꝑꝫ/ nefanda: ⁊ deteſtabilis ingratitudo tā ppl'i Judeorū/q̄ ipſius iude ꝓditoris.

Xp̄s q̄rit vlciſci de iudeis.

¶ Hic in ſcd̄a pte Chriſtus petit vltionē de ſuis ꝑſecutoꝛibꝰ: imo ꝑ modū petitiōis eoꝝ ſnīaꝫ ⁊ ꝯdēnationē. ⁊ punitionē firmiter ꝓnūciat ꝓphetādo: vñ eſt aduertēdū qd̄ deꝰ dicit Moyſi Deut. xviij. Ꝓphetā ſuſcitabo de medio fratrū tuoꝝ ſil'em tibi/ponāq̄ verba mea ī oꝛe eiꝰ: ⁊ annūciabit vobis quecunq̄ dixero illi: et qui ꝟba q̄ dixerit nō audierit/vltoꝛ illiꝰ exiſtā. Ubi manifeſte cōminat deꝰ vltionē Judeis nō recipientibus meſſiā. Sed vlteriꝰ cap. xxviij. explicat ſnīam ⁊ maledictiōes vēturas illi ppl'o: q̄ deū ⁊ meſſiam erat negaturus: q̄ quidē maledictiōes reducuntur ad vigintiquatuoꝛ. In quo myſterio ꝓuidit Dauid maledictiōes: ⁊ punitiones ppl'i Judaici negaturi ⁊ occiſuri xpm̄ meſſiā/ſꝫ magis explicite hoc vidit in ſpū ꝑ reprobationē regni Saulis: ⁊ moꝛtē eiꝰ: ⁊ deſtructionem totiꝰ domus eius: et tranſlationē regni eius: vñ motꝰ fuit ad faciendū hūc pſal. ī ꝑſona Chriſti. In quo poſtq̄ in pꝛima parte explicauit querelā ſuā: ⁊ ingratitudinē illiꝰ ppl'i: in hac ſcd̄a pte petit vltionē de illo ppl'o: ⁊ ſub modo oꝛatiōis predicit vigintiquatuoꝛ maledictiōes: quas incurrit ille ppl's/⁊ patit ad preſens impunitionē homicidij/et rebellionis: et ingratitudinis de tātis receptis beneficijs ab ipſo chriſto. Que q̄dē ſnīa ⁊ maledictiōes priꝰ cōprehēderūt ipm̄ Judā ꝓditorē: ⁊ exinde totū ppl'm Judaicū: ⁊ fuerūt in eo implete: qñ ꝑ Titū ⁊ ppl'm Romanū totum tēplū: ⁊ ciuitas fuit incenſa: ⁊ ipſi trucidati ⁊ captiui: ⁊ ꝑ totuꝫ oꝛbē diſperſi: in quibꝰ maledictionibꝰ ⁊ ſnīa ſuccedunt omnes Judei q̄ manēt in eadē obſtinatione. ¶ Ad cuiꝰ maioꝛē itellectū ē aduertēdū: ſicut dicit eſt pſal. xiij. ⁊. lxviij. ⁊. lxxxi. ꝙ duo pctā fuerunt generalia q̄ infecerūt totā naturā ſuoꝝ auctoꝛum: ⁊ tranſierunt in oēs poſteros cū onere ſuo ⁊ damno tanq̄ moꝛbꝰ hereditarius. Pꝛimū fuit pctm̄ inobedientie: ⁊ rebellionis ipſius Adam. Secundū fuit peccatū crucifixoꝛum Chriſti. Unde ſicut Adam in peccando perdidit originalē iuſtitiā ⁊ gratiam cū

oībus ꝓmiſſis ſuis/⁊ incidit in contrarias miſerias in penā peccati ſui: qꝛ ꝑdidit futurā felicitatē ꝓmiſſam in celo: ⁊ fuit exul ⁊ eiectꝰ ab illa terreſtri paradiſo in hac valle lachrymarum inter beſtias/⁊ miſſus damnās miſerias ⁊ cōdēnatꝰ in futuro ad penā eternā: ita pariter ppl's Judaicus in crucifigēdo/⁊ negādo Chriſtū ꝑdiderūt beneficiū redemptionis, manentes in eodē peccato/⁊ ſnīa data in Adā: ⁊ vltra hoc fuerūt exules/⁊ eiecti a ſua ciuitate/et regno incurrentes viginti quatuoꝛ maledictiones q̄ memoꝛant in hoc pſal. ⁊ ſicut peccatum Ade tranſiuit in oēs poſteros cū onere ſuo: ita pariter pctm̄ crucifixoꝝ Chriſti trāſiuit i oēs poſteros cū onere ſuo ſcꝫ cū iſtis vigintiquatuoꝛ maledictionibus in hoc pſal. memoꝛatis. ¶ Et ſic populus Judaicus manet obnoxius/⁊ ſubiectus duplici peccato/⁊ ſententie/⁊ maledictioni.

Conſtitue ſup eum peccatoꝛē: ⁊ diabolus ſtet a dextris eius.

¶ Pꝛima ergo maledictio ſnīe eſt ꝙ Judei ſemper ſunt ſubiecti hoībus peccatoꝛibus. ⁊ ratio eſt. nam poſtq̄ noluerunt eſſe ſubiecti Chriſto ſancto/⁊ iuſto meſſie in lege ꝓmiſſo: immo dixerunt nō habemus regē niſi Ceſarē: ideo iuſte ſunt cōdemnati ad ꝑpetuā ſeruitutē coꝛpoꝛis ⁊ aīe. Nā quo ad animā ſubijciunt diabolo: ⁊ quo ad coꝛpꝰ principibus peccatoꝛibus: q̄ eos vituperabiliter tractāt. Nā pꝛimo fuerūt ſubiecti gētilibꝰ nūc vero ſarracenis ⁊ chriſtianis: ⁊ ſubijciunt etiam Rabinis ſuis q̄ ſunt magis peccatoꝛes ⁊ ficti.

Cōtra ſuſtinētes iudeos.

Et ſic dicas ꝙ chriſtiani principes: q̄ eos ſuſtinēt in terris/non ſunt pctōꝛes. Ad hoc rn̄det: immo ſunt magis pctōꝛes quo ad hoc/q̄ ſarraceni: ⁊ gentiles. Nā vt exigant tributa quotidie: ⁊ munera a Judeis defendunt eos: ⁊ ꝑmittūt in terris chriſtianoꝛum multa enoꝛmia fieri/q̄ ſine magno pctō/⁊ ſcelere principū chriſtianoꝝ ꝑmitti nō poſſunt: ⁊ ſic Judei ſemꝑ habēt ꝓ maioꝛi parte pctōꝛē cōſtitutū in dn̄m. Itē etiā in ſynagoga habēt pctōꝛē ſacerdotem ⁊ p̄latū. Nā oēs rabini ſunt deceptoꝛes ⁊ mēdaces: q̄ fouēt: ⁊ ſuſtinent eos in ꝑfidia ⁊ cecitate. ⁊ iō dicit hic Chriſtꝰ. O pater poſtq̄ iſte ppl's noluit me recipere in dn̄m ꝑ te miſſum iō cōſtitue ſup eū dn̄m peccatoꝛem ⁊ iſta eſt pꝛima maledictio eoꝛum. ¶ Scd̄a eſt ꝙ diabolꝰ eſt ſemꝑ dux eoꝝ in oībꝰ actibꝰ eoꝝ. vñ nota ſcd̄m Ariſto. lib. de motibꝰ aīaliū/ꝙ in omni aīali eſt dare vnum principiū/a quo incepit ⁊ ꝓcedit motus principaliter ⁊ oēs vires. ⁊ ſic dat pars dextera in quolibet aīali/in qua incipit motꝰ: vt ꝑꝫ. iō dexterū cōiter ſumit ꝓ pꝛincipio. Et iō figuratiue dicit de viro iuſto ꝙ habet Chriſtū a dextris qꝛ ab eo incipit oēs actus: ⁊ opationes: iō ſunt bone ⁊ meritoꝛie/qꝛ procedunt a bono principio in bonū finē/qꝛ iuſtꝰ opat ſcd̄m fidem: ⁊ legē chriſti. Per oppoſitū dꝛ de malo: ⁊ prauo/⁊ infideli: q̄ habet diabolū a dextris eius. Nā opat ſcd̄m vitiū/⁊ infidelitatē: ⁊ cecitatē. iō nō pōt niſi male opari. ⁊ ita Judei cū habeāt diabolū ducē/iō nō opant niſi ſcd̄m auaritiā: ⁊ odium: ⁊ infidelitatē: ⁊ ſic habēt diabolū a dextris. Jō ait xp̄s. Et diabolꝰ ſtet a dextris eiꝰ tāq̄ dux: cuius nutu incipiāt ſuas opatiōes: q̄ ē ſcd̄a maledictio. Hoc idē verificat vt dictū ē de Juda ꝓditoꝛe: qꝛ ſēꝑ diabolus fuit a dextris eiꝰ/qñ ſathanas igreſſus ē i eū: ⁊ miſit in coꝛ eiꝰ vt traderet Chriſtū: ⁊ cū ſuſpēdit ſeipꝫ

Cū iudicat exeat cōdemnatus: ⁊ oꝛatio eiꝰ fiat in peccatum.

Actuū ij. et de pe. di. ſ. c. nihil. et di. lxvi. c. poꝛro.

¶ Tertia eſt: ꝙ nō ſolū cōdēnati ſunt a Chriſto ad ſeruitutē ꝑpetuā. ſed etiā a ſeipſis. quā cōdēnationē ſemꝑ incurrūt. Uñ Chriſtꝰ cōdēnauit eos cū dixit Fiunt nouiſſima hoīs illiꝰ peioꝛa pꝛioꝛibꝰ. Itē cū dixit: Malos male ꝑdet ⁊c. Itē cū dixit Relinquet domus veſtra deſerta: ⁊ non relinquet lapis ſup lapidē. Et cū dixit eis Ue/octies. Matth. xxiij. Sed etiā ipſi ſe iudicarūt ad ꝑpetuā ſeruitutē coꝛpoꝛis ⁊ aīe: in qua ſunt hodie/cū dixerūt. Sanguis eius ſup nos/⁊ ſup filios noſtros. Ideo ſubdit. Cuꝫ iudicat exeat cōdēnatꝰ. i. iudiciū/⁊ maledictio: et cōdēnatio/quam ipſe ppl's intulit ſibi eueniat ſup eū. q̄ eſt tertia maledictio: cū dicit/Cum iudicatur ¶ Quarta eſt/qꝛ oꝛatio eoꝝ ſemꝑ vertit eis in peccatū/⁊ hoc duobꝰ modis. Pꝛio qꝛ ſemꝑ petūt meſſiā vēturū/ſꝫ hoc eſt pctm̄ petere cū iā venerit. Itē cū oīa ſacramēta ve. le. ⁊ cerimonie ſint moꝛtifere: vt dictū eſt ergo ſemꝑ vertit eis in pctm̄. Itē ſcd̄o qd̄ peiꝰ eſt: nā qñ oꝛāt: ⁊ pſal. recitāt in feſtiuitatibus ⁊ ſingulis ferijs ſemꝑ maledicūt ſeipſos. nā in pſal. xxi. ⁊. xxiiij. ⁊ lxviij. ⁊ in hoc. cviij. cōtinent maledictiōes ꝓnūciate a Dauid cōtra crucifixoꝛes: et rebelles Chriſti/ſed ipſi Judei ſunt rebelles ⁊ crucifixoꝛes: ergo oꝛo eoꝝ vertit eis in pctm̄ ⁊ maledictionē. ipſi ergo iudicāt: ⁊ condemnant: ⁊ maledicunt ſeipſos. ideo ait. Cū iudicat exeat condemnatus a ſeipſo: ⁊ oꝛo eius fiat et vertat in pctm̄ cōtra ſeipm̄. ideo ſubdit. Et oꝛatio eius fiat in peccatuꝫ.

Fiant dies eius pauci: ⁊ epiſcopatum eiꝰ accipat alter.

de pe. di. iij. c. mihi inde. xxiij. di. c. in noīe dn̄i. in fine.

¶ Quinta fuit qꝛ parū durauit dn̄ium eoꝝ poſtq̄ occiderūt Chriſtū. Nā poſt. xl. annos fuerūt deleti/⁊ trucidati ꝑ Romanos: ⁊ ſic dies eoꝝ fuerūt pauci. q̄ fuit quinta maledictio. iō ſubdit. Fiāt dies eiꝰ pauci. ¶ Sexta fuit qꝛ trāſlatū eſt ſacerdotium ad chriſtianos. ⁊ iō ait. Epiſcopatū eiꝰ accipiat alter. ſ. eccl'ia chriſti. Uñ notādū: ꝙ btūs Petrꝰ ī Act. ſ. adducit partē huius verſiculi ꝓ ſuſpenſione Jude: et ſubſtitutiōe Matthei. vnde eſt aduertēdū: ꝙ ſicut Saul ⁊ trāſlatio regni eius fuit figura deſtructionis regni Judeoꝝ et trāſlationis eius ad gentiles ⁊ chriſtianos: ita Judas ꝓditoꝛ quaſi ꝑ oīa fuit typus: ⁊ figura deſtructionis/⁊ reprobationis ſynagoge: ⁊ trāſlationis legis: ⁊ ſacerdotij ad eccl'iam Chriſti. Nā ſicut Judas q̄ tot bona receperat a xp̄o tradidit eū: ⁊ vēdidit eū ſub oſculo pacis: ita Judei tradiderunt ipm̄ Pilato ad crucifigendū. Et ſicut Judas ſe ſuſpendit cognita veritate ⁊ abſtulit ſibi locum penitētie: ita pariter Judei auferūt ſibi locū penitētie. ⁊ negāt cognitā veritatē: ⁊ cōdēnāt ſeipſos. Et ſicut Judas ꝯtēpſit ſalutē/⁊ elegit auaritiā/⁊ homicidiū/⁊ latrociniū: ita Judei cōtēpſerūt Xp̄m. q̄ eſt vera ſalꝰ/⁊ regnū celoꝝ: ⁊ elegerūt Barabbā latronē/⁊ Ceſarē ī dn̄m: ⁊ hoc ꝓpter auaritiā/⁊ ambitionē/ne ꝑderēt ſacerdotiū et locum ⁊ gētē. Et ſicut Judas fuit ſuſpēſus/⁊ ꝑdidit apoſtolatū/⁊ ſubſtitutꝰ eſt Matthias in locū eiꝰ: ita ſynagoga fuit deſtructa/⁊ amiſit ſacerdotiū/⁊ legem: ⁊ populus xp̄ianꝰ ſuccedit/⁊ accepit epiſcopatuꝫ et ſacerdotiū eius. Et ſic licet predicti tres verſiculi vere poſſint exponi de Juda ꝓditoꝛe/et doloſo/ q̄

oſculo tradidit Chriſtũ ſup quẽ deus cõſtituit dia-
bolũ q̄ eũ ad ſuſpẽdiũ deduxit: q̄ ſeipm cõdẽnauit
⁊ ſuſpẽdit: ⁊ offo eiꝰ facta eſt in pctm̃: cũ dixit. Pec-
caui tradens ſanguinẽ iuſti: qꝛ pnia fuit infructuo
ſa. immo magis dãnabilis: qꝛ cognouit peccatũ/ ⁊
tñ nõ q̄ſiuit veniã a Chriſto ⁊ aplis: ſed abſtulit ſi
bi locũ venie: ⁊ dies eiꝰ fuerũt pauci: qꝛ tertia die
ſe ſuſpendit cũ audiuit Chriſtũ reſurrexiſſe: ⁊ apo-
ſtolatum eius accepit Matthias. Sed qꝛ oia iſta
adhuc gerebãt typũ/ ⁊ figurã deſtructionis ſyna-
goge ⁊ ſucceſſiõis eccl'ie: iõ principaliter pſal. iſte
eſt exponendus de dãnatione: ⁊ maledictione po-
puli Judaici: qꝛ iam nõ dicunt Judei a Juda filio
Jacob/ qđ interpretat cõfitens: ſed dicunt. Judei a
Juda proditore/ quem per omnia ſequuntur.

xxiij. q. iiij. ipa pietas. **Fiãt filij eius orphani: ⁊ vxor eius vidua.**

¶ Septima maledictio eſt: ꝙ filij ſynagoge ſunt
orphani qꝛ nõ ampliꝰ habẽt deũ in patrẽ. cũ ſint re
probati/ immo nõ adorãt deũ: qꝛ ipſi negãt deũ tri-
nũ ⁊ vnũ: ⁊ incarnatũ. ſed nõ eſt alius deꝰ/ niſi ille
q̄ eſt trinꝰ ⁊ vnus/ nec eſt alius deus: niſi ille q̄ eſt
incarnatus. ſ. filius/ nã licet pater ſit alia pſona: tñ
nõ eſt aliꝰ deꝰ. ergo nullũ deũ adorant. Et ſic ſunt
orphani. q̄ eſt ſeptima maledictio. iõ ait. Fiant filij
eiꝰ orphani. ¶ Octaua maledictio eſt ꝙ ille ppl's
ſiue illõ ſacerdotiũ nõ habet vxorẽ: nã vxor eiꝰ ma
net vidua. ſ. ſynagoga q̄ ante erat ſpõſa xp̄i: vt ptꝫ
in cãticis/ ſꝫ iã eſt repudiata a xp̄o vt ptꝫ. Eſa. l. iõ
manet vidua ſine viro ⁊ ſpõſo. q̄ eſt octaua maledi
ctio. iõ ait. Fiãt filij eiꝰ orphani/ ⁊ vxor eius vidua.

xvj. q. vij. ⁊ b̄ circa mediũ. **Nutantes transferant filij eius et mendi-
cent: ⁊ eijciantur de habitationibus ſuis.**

¶ Nona maledictio eſt qꝛ ſunt exules ⁊ pulſi a ſedi
bus ſuis. ¶ Decima maledictio qꝛ vadũt p mũdũ
incerti: quia frequenter pellunt a ciuitatibꝰ: et ex-
poliant bonis tpalibus: ⁊ occidunt in ciuitatibus
¶ Undecima maledictio qꝛ vadũt medici: qñ ſunt
expoliati. Sꝫ iſte tres maledictiões melius intelli
gunt ſpũal'r: nã ipſi eiecti ſũt a lege et ſacerdotio/ ⁊
priuati ſacrificio. ⁊ ſacramẽtis: ⁊ vadũt nutãtes et
incerti: ⁊ ambigui: ⁊ dubij in lege ⁊ ſcriptura/ qꝛ vi-
dẽt ſe poſitos in hac captiuitate. iõ iam pdiderunt
eſtimationẽ in ſacra ſcriptura neſciẽtes defendere
cecitatẽ ⁊ malitiã ſuã. iõ ait. Nutãtes. i. dubij et in-
certi trãſferant filij eiꝰ/ ⁊ mẽdicẽt verũ ſenſum ⁊ in
telligentiã ſacre ſcripture: q̄ eſt alia maledictio.

xxviij. qõ. j. ois. §. hec q. **Scrutetur fenerator omnẽ ſubſtantiã eius
⁊ diripiant alieni labores eius.**

¶ Duodecima eſt qꝛ tota ſubſtantia eorũ cõſumit
in vſuris iõ ait. Scrutet fenerator: in tranſlatione
Hieronymi habet exactor: ⁊ tunc litera eſt magis
plana. ⁊ eſt ſenſus. Nã vbicũq3 ſũt/ ſoluũt tributa/
⁊ magnos redditus principibꝰ et dñis/ ⁊ ſequitur.
¶ Decimatertia maledictio. ⁊ diripiãt alieni labo
res eiꝰ qꝛ per Titum/ ⁊ Romanos fuerũt expoliati

xxiiij. q. j. alienatio. ⁊ de pe. diſ. vj. §. j. **Non ſit illi adiutor: nec ſit qui miſereatur
pupillis eius.**

¶ Decima quarta. qꝛ ſine mia fuerũt tractati ſicut
ſine mia Chriſtũ afflixerunt. ideo ſequit. Nõ ſit illi
adiutor: qꝛ oẽs aduerſant illi generationi. tam ſar-
raceni q̄ chriſtiani ⁊ gentiles: nam ſine mia tru-
cidarunt patres: ⁊ filios vendiderũt. ideo ſequitur

¶ Decimaquinta. nec ſit q̄ miſereat pupillis eius/
vñ etiã Judei nũc ſunt diſperſi vocantur ⁊ dicun-
tur pupilli/ qꝛ nõ habẽt patrẽ vt dictũ eſt: ⁊ habent
matrẽ viduã. ſ. ſynagogam/ ⁊ nullus miſeretur eis:
immo ſunt in abominationem omnium ⁊ deriſum.

**Fiant nati eius in interitum: in generatio
ne vna deleatur nomen eius.** de pe. di. iiij. ꝙ pu. et. ſ. iudei

¶ Decima ſexta ſequit: qꝛ in ſtrage regni Judeorũ
nõ ſolũ ſunt trucidati patres: ſꝫ etiã filij p maiori
parte. ideo ait. Fiãt nati eius in interitũ/ in genera
tione vna deleat nomẽ eius: vnde nota ꝙ licet hoc
realiter ſit impletũ: qꝛ generationes Judeorũ ſunt
delete: nã nullus ſcit ex qua tribu deſcendat: ⁊ iam
ſunt cõfuſe generationes: verius tñ intelligit hoc
ſpũal'iter. nam incurrerunt interitũ mortis eterne
⁊ etiã ſunt deleti a ſacrificio: ⁊ ſacerdotio/ ⁊ ſunt de
leti de libro viuentium.

**In memoriam redeat iniquitas patrum
eius in conſpectu dñi: ⁊ peccatum matris
eius non deleatur.** de pe. di. iiij. ꝙ pro ꝗ quid autem.

¶ Decima ſeptima/ qꝛ filij puniũt/ ⁊ vituperantur
pro pctõ patrũ ⁊ quotidie improperat eis/ ⁊ pari-
ter cũ patribꝰ vocãt crucifixores Chriſti: eo ꝙ eos
imitant. iõ ait: In memoriã redeat iniq̄tas patrũ
eorũ: ⁊ pctm̃ matris eius. ſ. ſynagoge nõ deleatur.
Que eſt decimaoctaua maledictio. naꝫ pctm̃ ſyna-
goge nõ ſolũ eſt/ qꝛ nõ recepit Chriſtũ ſpõſum ſibi
pmiſſum ⁊ crucifixit eum: ſed etiã ſemp peccat ex-
pectãdo aliũ/ ⁊ facit mẽdaces oẽs pphetas. Item
nõ ſolũ occiſio Chriſti: ſed etiã oĩs ſanguis iuſtorũ
qui effuſus eſt a ſanguine Abel iuſti ⁊c. venit ſuper
eos/ ⁊ vertit eis in pctm̃: et iniquitas patrum eorũ
redit in memoriam in conſpectu domini.

**Fiant contra dominũ ſemper: ⁊ diſpereat
de terra memoria eorum: pro eo ꝙ non eſt
recordatus facere miſericordiam.** viiij. di. ſic ut. ⁊ com̃uta.
**Et perſecutus eſt hoiem inopem et mẽdi-
cum: ⁊ compunctum corde mortificare.** c. xxiij. q. v. legat. ⁊ de ab. inſtitu. nis.

¶ Decimanona eſt: qꝛ ſemp ſunt cõtra deũ inimici
formati/ qꝛ cõtra Chriſtũ q̄ eſt verꝰ deꝰ ⁊ homo. vñ
ille ppl's q̄ ſolꝰ dicebat ppl's dei/ ⁊ peculiaris: nũc
eſt manifeſtꝰ inimicus: ⁊ cõtrariꝰ: vt dictũ eſt. ideo
ait. Fiãt cõtra dñm ſemp: qꝛ ſemp murmurãt ꝯtra
Chriſtũ: ⁊ maledicũt: ⁊ blaſphemant in ſynagogis
ſuis: ⁊ vitiãt/ ⁊ corrumpunt/ ⁊ negant ſacrã ſcriptu
ram male: ⁊ falſe gloſſando. Et ſequit. xx. diſpereat
de terra memoria eorũ/ quo ad dñium tpale/ ⁊ etiã
quo ad ſacerdotiũ/ ⁊ hoſtiã/ ⁊ ſacrificiũ/ qꝛ nullibi
offerũt/ ⁊ rõ eſt p eo/ ꝙ ille ppl's nõ eſt recordatus
facere miam cum Chriſto: immo iniuſte ⁊ crudeli-
ter ipm crucifixerũt. ideo ſicut ſine mia ipſum dele
re de terra cupierũt: ita ipi/ ⁊ memoria eorũ de ter-
ra deleta eſt quo ad ptãtẽ tpalẽ/ ⁊ ſpũalem. ⁊ decla
rans ſubdit cauſam dicẽs: ⁊ p eo qꝛ pſecutꝰ eſt xp̄s
hoiem inopẽ: ⁊ ſine ope ⁊ auxilio: qꝛ in triduo fuit
derelictus in poteſtate eorũ: vt dictũ eſt pſal. xxi.
⁊ perſecutus eſt hoiem mendicum. qꝛ cũ petijt po-
tum dederunt ipſi in eſcam fel/ ⁊ in ſiti ſua potaue
runt eum aceto. Et perſecutus eſt Chriſtum hoiẽ
cõpunctũ. i. afflictũ corde: qꝛ nõ ſolũ fuit afflictus
Chriſtus in carne: ſed etiam in corde videns dãna-
tionẽ

tionẽ/ ⁊ infidelitatẽ Judeorũ: ⁊ perſecutꝰ eſt hoiem
cõpũctũ corde/ ⁊ afflictũ mortificare. i. ad mortifi-
cãdũ/ id eſt perſecutꝰ eſt vſq3 ad mortẽ crucis. ⁊ po
nit infinitiuũ pro gerũdio: quia hebrei et greci ca-
rent gerundijs ⁊ ſupinis. ideo ponunt infinitiuũ
pro gerundio ⁊c.

viij. diſ. c. ſuetudo. **Et dilexit maledictionẽ ⁊ veniet ei: ⁊ noluit
benedictionẽ: ⁊ elongabitur ab eo.**

¶ Uigeſimaprima maledictio huiꝰ populi eſt: qꝛ
dilexit ⁊ elegit maledictionem: ⁊ renuit ⁊ cõtẽpſit
bñdictionẽ. vñ Deute. xxviij. deus cõminatꝰ eſt ma
ledictiões ppl'o Iſrael deũ negaturo: ⁊ pmiſit bñ-
dictiões. Sed illas maledictiões incurrit ⁊ dilexit
ppl's Judaicus cũ Chriſtũ negauit: ⁊ illas benedi-
ctiões cõtẽpſit quando Chriſtũ negauit. Itẽ deus
promiſit Abrahe ꝙ in ſemine ſuo q̄ eſt Chriſtꝰ bñ-
dicerent oẽs gẽtes. Ergo quãdo negarũt Chriſtũ
pariter negarũt ⁊ noluerũt bñdictionẽ pmiſſam
Abrahe ⁊ ſemini eiꝰ. Item Chriſtꝰ dixit eis: Peni-
tentiã agite ⁊ appropinquabit in vos regnũ celorũ
⁊ dixit: Uenite ad me: ⁊ ego reficiã vos. Item fecit
cenã magnã ⁊ vocauit eos ⁊ noluerũt venire. ergo
noluerũt benedictionẽ quã Chriſtꝰ afferebat. imo
magis dilexerũt maledictionẽ quã Chriſtꝰ cõmina
tus eſt: cũ dixit ⁊ fleuit ſuper ciuitatẽ/ Circũdabũt
te inimici ⁊c. Itẽ cũ dixit: Hieruſalẽ Hieruſalẽ que
occidis pphetas quotiẽs volui congregare filios
tuos ⁊ noluiſti ⁊c. Ideo relinquet domꝰ veſtra de-
ſerta ⁊c. Item dixit eis octies Ue vobis ſcribe et
phariſei/ in dãnationẽ ppetuã. ergo dilexit ille po-
pulus maledictionẽ et noluit benedictionẽ quam
Chriſtꝰ pmittebat. ⁊ ideo ait. Et dilexit maledictio
nẽ ⁊ veniet ei. qđ ipletũ eſt et implet quotidie: et
noluit bñdictionem Chriſti. iõ elũgabit ab eo illa
xp̄i benedictio qꝛ nunq̄ intrabũt in requiem eius.

lxxxj. di. c. qꝛ in fi. **Et induit maledictionẽ ſicut veſtimentũ:
⁊ intrauit ſicut aqua in interiora eius: et ſi
cut oleum in oſſibus eius.**

¶ Uigeſimaſecunda eſt. quia iſta maledictio ⁊ ve-
xatio iudeorum nõ ſolum eſt ad extra corporaliter
ſed etiam ab intra ⁊ ſpũaliter: quia non ſolum pa-
tiũtur tormenta ⁊ opprobria a chriſtianis ⁊ ſarrace
nis: ſed etiã patiunt ab intra peſſimas ⁊ enormes
egritudines. nam quidã patiunt menſtruũ ſangui
nis ſicut mulieres: ⁊ quidam non valent ſuſpicere
celum nec numerare ſtellas nec ſpuere in altum: ſi
cut ſunt illi qui ſpuerunt in faciem Chriſti: ⁊ q̄ im-
properarunt ei in cruce. ⁊ iſti non ſolũ contẽnunt
a noſtris: ſed etiã a ceteris Judeis: vt cõpertũ eſt a
fidedignis. Itẽ nõ ſolum patiuntur has vexatio-
nes: ſed etiã cõtinuũ remorſum cõſciẽtie: qꝛ cogno
ſcunt vera eſſe que dicũtur de Chriſto: ⁊ eſſe imple
tas ſcripturas: et tamen contra cõſcientiã cogunt
negare ex malitia: ⁊ ſic ſemper accuſat eos conſciẽ
tia: ⁊ corrodit vermiculus. Itẽ ſemper ſunt in cõti-
nuo dolore: cũ videãt ceteros ſibi dñari ⁊ ſe ſemp
ceteris ſeruire. que poteſt eſſe. xxiij. maledictio. iõ
ait: Et induit maledictionẽ ſicut veſtimentũ. qꝛ ex-
trinſecꝰ torquetur ab extraneis. ⁊ intrauit maledi
ctio ſicut aqua in interiora eiꝰ quo ad remorſum
cõſcientie: ⁊ ſicut oleum in oſſibus eius quo ad ſe-
cretas infirmitates ⁊ dolores ⁊c.

**Fiat ei ſicut veſtimentũ quo operitur: et
ſicut zona qua ſemper precingitur.** opiet

¶ Hec eſt. xxiiij. maledictio. nam multi patiuntur
aliqđ malũ ad tẽpus: ſed Judei patiuntur pdictas
maledictiões iugiter ⁊ ſemp/ ſicut nõ poſſunt eſſe
ſine coopertimẽto. Sunt ergo oia pdicta dãna eis
ſemper in cooperimentum: et ſicut zona qua ſemp
precinguntur: ⁊ nõ ſolũ corporaliter: ſed etiam ſpi-
ritualiter ⁊ intrinſecus ⁊ extrinſecus: ⁊ hic ⁊ in fu-
turum: qua ſemper circundãtur.

**Hoc opus eorum q detrahũt mihi apud
dominũ: ⁊ qui loquuntur mala aduerſus
animam meam.** xxiij. q. iiij. diſplicet.

¶ Hic cõcludit ꝙ ex iuſto dei iudicio hoc patiunt
Judei: ⁊ dicit. Hoc opus. i. hoc pretiũ ⁊ premiũ ⁊ pu-
nitio ⁊ ſnia pro opere eorũ iudeorũ q̄ detrahũt mi-
hi qꝛ multipliciter detraxerũt ei añ pilatũ/ ⁊ i cru
ce/ ⁊ locuti ſunt mala ⁊ falſa teſtimonia ⁊ crimina
imponẽdo ꝯ aiaꝫ ⁊ vitã chriſti: qꝛ mortẽ ipſi pcura
rũt. quaſi dicat: ꝙ oia predicta mala paſſi ſunt Ju-
dei in pretium ⁊ premiũ pro criminibus que Chri-
ſto impoſuerunt ⁊ opprobrijs que ipſi impropera-
runt: et pro morte quã ipſi procurarunt. Item hoc
idem patiuntur Judei moderni quia ſunt imitato
res patrũ ſuorũ: qꝛ aſſidue detrahũt Chriſto ⁊ ma-
ledicũt in ſynagogis ſuis: et loquunt cõtra ipm ⁊
cõtra mebra eius: deſiderantes deſtructionẽ chri-
ſtianorũ. ergo iuſte hanc penam patiuntur.

**Et tu domine fac mecum propter nomen
tuum: quia ſuauis eſt miſericordia tua.** xj. q. iij. ad menſam. de pe. diſt. ij. ca. j.
**Libera me qꝛ egenus ⁊ paup ego ſum: et
cor meum conturbatum eſt intra me.** xl. diſ. c. adaꝫ. ⁊ c. illu.
**Sicut vmbra cum declinat ablatus ſum: ⁊
excuſſus ſum ſicut locuſte.
Genua mea infirmata ſunt a ieiunio: ⁊ ca-
ro mea immutata eſt propter oleum.
Et ego factus ſum opprobrium illis: vide
runt me et mouerunt capita ſua.**

¶ Hec ẽ tertia pars: in qua petit liberari p reſur-
rectionẽ. Sed eſt aduertẽdũ ꝙ qñ Chriſtꝰ petit li-
berari i oibꝰ pſal. p reſurrectionẽ/ nõ ſolũ rogat p
ſe/ vt reſurgat a morte corporali: ſꝫ etiã p mẽbris/
vt reſurgãt ab vtraq3 morte. et iõ talis ſimil' eſt peti
tio p nobis ⁊ pphetia p ſe. nã p ſuã mortẽ corpora
lem vicit et occidit noſtrã mortẽ ſpũalẽ: ⁊ p ſuaꝫ re
ſurrectionem renouauit ⁊ adeptus eſt nobis imor
talitatẽ. Ideo in hac petitiõe allegat ſuã morteꝫ ⁊
paſſiões ⁊ labores quos pro nobis ſuſtinuit: quibꝰ
nos liberauit. et hoc facit in oibus pſalmis qui lo
quunt de ſua paſſione. Dicit ergo xp̄s. Et p ideo/ ſi
ue pro ſed. ſed tu dñe pater fac mecũ miam tuaꝫ. i.
reſuſcita me pp̄ter miam tuã. vel fac mecũ miam
tuã. i. tu et ego faciamus ſimul miam eccl'ie et mẽ-
bris meis: qm̃ ſuauis ⁊ benigna et ſalubris eſt mia
tua libera me reſuſcitando a morte corpali: et mẽ
bra mea ab vtraq3 morte/ iuſtificãdo a pctõ et glo-
rificãdo: qꝛ pauper: id eſt inops et egenus ego ſum
derelictus ſine auxilio in toto triduo. et cor meũ. ſ.
caro mea cõturbata ⁊ afflicta ⁊ infirma facta eſt/
in me ſcꝫ: vt ptꝫ per oẽs euangeliſtas/ qñ xp̄s ora-
uit vt calix ab eo tranſiret. Et hoc principaliter iu

telligitur de mēbris: ⁊ ſic totus Chriſtus loquitur
pro mēbris dicēs: Qm̄ egen⁹ et pauper ⁊ expoliat⁹
omnibus bonis gratuitis ſum in Adā. ⁊ cor meū:
di. eſt tota pars ſenſitiua fuit turbata et pcuſſa fo-
mite cōcupiſcētie: ⁊ fauciata et infirmata vt ſemp
repugnet legi mētis: q: intra me inuenio iſtā legē
⁊ in mēbris meis ⁊c. Itaq; ſicut cū declinat vmbra
ſequit nox: ⁊ aufertur lux ⁊ dies: ita ego ⁊ vita mea
ablata eſt per mortē: q: realiter fui mortuus ⁊ tra-
didi ſpiritū in manu patris: ⁊ ſicut homines excu-
tiunt ⁊ pellūt locuſtā a termino ⁊ finibus ſuis: ita
ego excuſſus et expulſus ſum a vita per Judeos ſi
cut excutitur locuſta. Et ſicut q̄libet homo p nimiā
abſtinentiā debilitat ⁊ infirmatur: ita ego p nimiū
ieiuniū nō solū in illis quatuor dieb⁹ ⁊ q̄nq; nocti-
bus: ſed etiā p oēs tres annos cū dimidio fui in cō
tinua abſtinētia ⁊ laboribus ⁊ itinerib⁹ pꝑter ſa-
lutē hominū: ⁊ ſic genua mea infirmata ſunt a ie-
iunio. i. pꝑter ieiuniū: ⁊ caro mea immutata eſt in
maciē ⁊ debilitatē pꝑter oleū ⁊ pinguedinē. i. pro-
pter defectū pinguedinis ⁊ ſubſtātie ⁊ ſedi laſſus ⁊
feſſus iuxta puteū Sichar. vt p₃ Joā. iiij. q: defe-
cit i me oīs pinguedo ⁊ fortitudo ⁊ oēs corporales
vires non ſolū propter labores: ſed etiā propter
nimias afflictiones in toto triduo: ⁊ etiā ego fact⁹
ſum opprobriū multis gētilib⁹. ſ. ⁊ iudeis. vn̄ poſt-
q̄ viderūt me i cruce: putantes me purū hoiem et
totaliter derelictū et indefenſum mouerūt capita
ſua irridendo dicentes. Aue rex Judeorum: ⁊ vah
qui deſtruis templum dei. ⁊c. Item dixerūt. Si fi-
lius dei eſt liberet eum.

Adiuua me dn̄e deus me⁹: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.

Et ſciant quia manus tua hec: ⁊ tu domine feciſti eam.

di. lvj. cana-ſci. **Maledicēt illi et tu bn̄dices: qui inſurgūt in me confundantur: ſeruus autem tuus letabitur.**

iij. q. j. nulli dubiū **Induant qui detrahūt mihi pudore: operiantur ſicut diploide confuſione ſua.**

¶ Adiuua ergo me dn̄e de⁹ ⁊ pater me⁹: ⁊ ſaluum
me fac pꝑter miſericordiā tuā / me a mortuis ſuſci
tādo: ⁊ ſciāt. i. ſciēt ⁊ cognoſcēt: q: man⁹ tua ⁊ pote
ſtas eſt hec. i. poteſtate tua talis reſurrectio facta
eſt. q: hoc ad solū deū ptinet. ſ. mortuos ſuſcitare.
⁊ ideo ſequit: ⁊ ſciant q: tu feciſti eā. ſ. talē poteſta
tē ⁊ reſurrectionē: etiā dn̄ illi et licet illi maledicāt
improperando ⁊ deridēdo: tamē tu benedices me
reſuſcitādo: vt facta reſurrectiōe Judei ⁊ gentiles
crucifixores q̄ inſurgūt ⁊ inſurrexerūt in me: ⁊ in-
ſultarunt ad mortē cōdēnando: cōfundant nō va-
lendo aſſequi intētū ſuū: ſeru⁹ autē tu⁹ Chriſtus ⁊
eccleſia letabit ex gloria reſurrectionis: et ſic Ju-
dei q̄ detrahūt ⁊ detraxerūt mihi: induantur. i. in-
duent pudore ⁊ verecōdia / ⁊ induent cōfuſiōe ſua
ſicut induunt deploide. Vn̄ aduertendū q̄ diplois
grece idē eſt q̄d duplex palliū ⁊ veſtimentum: ⁊ ita
Judei duplici cōfuſſione ⁊ cōtritiōe pculſi ⁊ induti
ſunt. ſ. exteri⁹ pudore ⁊ verecūdia cū relinquantur
mēdaces ⁊ videāt Chriſtū coli tanq̄ Meſſiā p to-
tū orbē. ſecundo iteri⁹ cū videāt ſe afflictos ⁊ cap-
tiuos. ⁊ ſic duplici cōtritione ſūt cōtriti et duplici
cōfuſione cōfuſi: ⁊ ideo vt euaderēt hāc confuſionē
poſt reſurrectionē corruperunt cuſtodes pecunia
vt dicerēt q᷑ diſcipuli fuiſſent furati corp⁹ chriſti.

Confitebor domino nimis in ore meo: ⁊ in medio multorum laudabo eum.

Qui aſtitit a dextris pauperis: vt ſaluam faceret a perſequentibus animam meam.

¶ Hec eſt quarta pars: in qua chriſtus in perſona
ſui ⁊ mēbrorū promittit gratiarū actiōes ſe actur
patri pro beneficio reſurrectiōis ⁊ dicit. Ego poſt-
q̄ reſurrexero ⁊ aſſumpt⁹ fuero in celū ad dexterā
patris cōfitebor dn̄o deo patri in ore meo ⁊ in mē-
bris meis. Nā diſcipuli mei ab ore meo habuerūt
doctrinā euāgelicā quā predicarūt: ⁊ miām ⁊ potē-
tiam dei annunciauerūt. Et ſequit. In medio mul-
torū: ſc₃ tam gentiliū q̄ iudeorū laudabo eum: ⁊ in
medio eccleſie diuina officia celebrādo et feſtiuita
tes: ſcd᷑o benedicēdo et laudādo. Et ſequitur. Ideo
laudabo eū: q: aſtitit a dextris pauperis ⁊ indefen
ſi. i. in fauorem ⁊ auxiliū meū: vt ſaluā faceret aīa₃
⁊ vitam meā a iudeis me pſequētib⁹: ⁊ hoc me reſu
ſcitādo ⁊ mēbra mea iuſtificando ⁊ eccleſiā a tyrā-
nis liberando ⁊ eā ampliando ⁊ p totū orbē dilatā
do. ¶ Ex ſupradicta expoſitione p₃ error hebreo
rū modernorum: qui dicūt q᷑ Dauid fecit hūc pſal
mum petendo vindictam de Saul pſecutore ſuo:
q: manifeſte dicūt falſum: nā Dauid nunq̄ maledi
xit ipſi Saul / nec petijt vindictā de eo. immo ſemp
rogauit pro eo in toto tpe ſue perſecutiōis: nec vo
luit ipſum occidere: nec permiſit q᷑ alius occide-
ret eum: cum potuiſſet ipſum interficere in ſpelun
ca qn̄ abſtulit ipſi particulā chlamydis: ⁊ quando
dormienti abſtulit ſcyphum et haſtā: immo defle-
uit caſum ⁊ interitū eius / ⁊ interfecit nunciū qui
nunciauit ſibi mortē Saulis ⁊ cōpoſuit cāticū lu-
gubre de morte Saulis ⁊ Jonathe: vt patet. ij. Re-
gū. j. cap. Ex quo patet quod Dauid non dirigit ſu-
pradictas maledictiones ipſi Saul: ſed pplo iu-
daico crucifixori chriſti et obſtinato ſicut ſupra ex-
poſitum eſt. Et patet manifeſte impletū per expe-
rientiam. ¶ Ex his etiā p₃ maior error ⁊ deterior
quorundā chriſtianorū ignorantiā tā clericorū: q̄
laicorū: q̄ dicūt hunc pſalmū ꝯtra pſecutores ſuos
chriſtianos a quibus patiuntur aliquam iniuriam
vel oppreſſionem / petendo a deo vindictam de eis:
deſiderādo ſupradictas maledictiōes euenire eis:
quod non ſolūmodo eſt deteſtabile: ſed irriſorium.
Nam primo eſt contra doctrinam euangelicam:
qua dicitur Matthei. v. Orate pro eis q̄ vos perſe-
quuntur: et benefacite eis qui oderunt vos. Item
ſi quis te percuſſerit in vnā maxillā prebe ei aliā.
Item dimittite et dimittetur vobis. Item hoc idē
eſt cōtra conſuetudinem eccleſie: q̄ non ſolum ro-
gat pro malis chriſtianis: ſed etiā pro hereticis / et
ſchiſmaticis. vt depoſita perfidia et heretica praui
tate reſipiſcāt ad fidem catholicā. Itē rogat p per
fidis Judeis: vt deus auferat velamē de cordibus
eorū ⁊ videāt lumen veritatis ⁊ cōuertant ad vnū
verum deū Jeſum Chriſtū. Et ſic tenemur rogare
pro omnibus inimicis: vt depoſito odio diligant
nos: ⁊ rogamus cōtra Paganos nō vt moriant: ſ₃
vt potentia eorū cōteratur: ne noceant nobis. Itē
hoc videtur irriſorie dictum: nā cauſa exauditiōis
oratiōis apud deū eſt puritas mētis ⁊ charitas. ſ₃
qui petit talē vindictā: ⁊ infert tales maledictiōes
primo: nō pōt eſſe in charitate: ſed in execrabili ⁊
deteſtabil. odio: ergo nō pōt exaudiri apud deum
Quia i hoc pſalmo nō ſolūmō memorant punitio
nes tpales: ſed etiā ſpūales ⁊ eterne. cū dicit. Dia-
bolus ſtet a dextris ei⁹: ⁊ cū iudicat exeat cōdēna
tus: ⁊ orō ei⁹ fiat i peccatū ⁊c. Ex q̄b⁹ p₃ opinio-
nē tal. ū eſſe deteſtabilē et irriſoriā et falſam. Nam
Dauid nō locut⁹ eſt ad hāc intentionē: ſ₃ p̄dicit et
vaticinat punitionē crucifixorū Chriſti vt dictum
eſt. ¶ Sed cōtra totā ſupradictā expoſitionem ar
guūt: immo murmurāt Judei dicētes: q̄ indebite
ſit inflicta pena ſupradictarū maledictionū pplo
iudaico ſiue ſynagoge pꝑter necē Chriſti. Quod
pbāt ſic. nā peccatū idololatrie eſt maximū oium
peccatorū: et p cōſequēs eſt maius q̄ homicidiū.
nā illud eſt ꝯtra primū p̄ceptū ⁊ īmediate eſt cri-
mē leſe diuine maieſtatis: ⁊ iſtud eſt cōtra q̄ntū p̄-
ceptū et cōtra primū. ſed pꝑter peccatū idolola
trie ſolū fuerunt Judei puniti ad captiuitatem ſe-
ptuaginta ānorū in Babylone: i iſta aūt iā pſeue-
rauerūt p⁹. Mil. cccc. annos cū oībus ſupradictis
maledictiōib⁹. ergo indebite patiūtur maiorē pe-
nā pro maiori peccato. In oppoſitū eſt pꝑpheta in
hoc pſal. q̄ poſtq̄ p̄nūciauit oēs ſupradictas male
dictiōes vēturas illi populo pꝑter mortē Chriſti:
cōcludit dicēs. Hoc e p⁹ eorum q̄ detrahūt mihi. i.
hec eſt iuſta dei ſentētia ⁊ pena oībus his q̄ detra
hēdo machinati ſunt in necē meā. Reſpōdet q᷑ p
ſolutiōe hui⁹ difficultatis prio eſt vidēdū an pec-
catū idololatrie cōmiſſum ab antiquis Judeis ſit
maius aut minus q̄ peccatū mortis Chriſti. Et ex
cōſequēti faciliter ꝯcludet intētū ratiōe ⁊ auctori-
tatib⁹. ¶ Quātū ad primū eſt aduertēdū q̄ vnum
peccatū eſſe maius altero cōtingit quadrupliciter
primo ratiōe inobediētie. ſcd᷑o ratiōe voluntatis.
tertio ratiōe circūſtātiarū. quarto ratiōe obſtina-
tionis. Vn̄ pꝑter oīa iſta quatuor ſimul mai⁹ fuit
peccatū necis Chriſti: q̄ peccatū idololatrie. Q᷑
primo: ratiōe pbat obediētie. nā antiq̄ per idolola
triam ſolū peccabāt cōtra deū recedendo ab eo: et
cōuertēdo ſe ad idola: ſed crucifixores Chriſti non
ſolū receſſerūt a deo volūtarie occidēdo Chriſtū:
ſed etiā occiderūt pximū innocentē: ⁊ ſic fecerunt
ꝯtra primū ⁊ ſcd᷑m p̄ceptū: q: ſimul occiderūt deū
et hoiē: q᷑ nō fecerūt idololatre. Scd᷑o hoc pctm̄
fuit maius illo ratiōe male volūtatis. nā cū dete-
riori volūtate ⁊ malitia et odio Judei crucifixerūt
et pſ. cuti ſunt Chriſtū q̄ patres eorū cōmiſerunt
idololatriā: q: ex odio ⁊ inuidia: ⁊ malitia: ⁊ ſine cā
iniuſte occiderūt innocentē: ⁊ cū maiori ⁊ clariori
notitia. Tertio hoc peccatū fuit grau⁹ ⁊ deterius
illo ratiōe circūſtātiarū. nā Judei i occidēdo Chri-
ſtū nō ſolū occiderūt deū ⁊ hoiem innocentē ⁊ ſan-
ctū: ſ₃ etiā benefactorē ⁊ redēptorē. ⁊ ſic peccarūt
p ſummā ingratitudinē. Itē fecerūt deū et legē et
prophetas mēdaces in negādo Chriſtū: ⁊ ſic com-
miſerunt ſacrilegium et blaſphemiā. Item obliga
uerūt ſe ⁊ filios ſuos ⁊ omnes poſteros illi pecca-
to. et ſic multipliciter fuerunt homicide. Et ſic per
omnia fuit peius ⁊ deterius q̄ peccatū Ade: vt di-
ctum eſt pſal. xiij. ⁊ lxxxj. Quarto aūt hoc peccatū
fuit peius q̄ idololatria antiquorum ratione ob-
ſtinationis: in qua manſerunt et manent ſucceſſo-
res eorum: quia continue occidunt Chriſtū poſtq̄
placet gis q̄ patres eorum crucifixerūt eum: et re
tinent eandē malitiā et odiū cōtra Chriſtū: et non
ſolū ſunt heredes illius homicidij: ſed oim aliarū
circūſtantiarū. nam pariter faciunt deū mēdacem
et legē et prophetas: et per hoc negant deum eſſe: et
peius q̄ idololatre. quia nullū deū adorant. quia
adorāt vnū deū q̄ non eſt trinus ⁊ vn⁹ nec incarna-
tus. ſed talis de⁹ nuſq̄ eſt. ergo nullū deū adorant.
Et ſic p oīa peccatū necis Chriſti in quo nunc ma-
nent Judei: eſt peius q̄ peccatū idololatrie patrū
eorū. q᷑ multis auctoritatibus probat. Nā Hiere-
mie. xvj. introducit iſtū populū cōquerentē de ca-
ptiuitate in qua modo ſunt: et dicentē. Quare dn̄s
locut⁹ eſt ſup nos omne malū grande iſtud? Que
noſtra iniquitas aut q᷑ peccatū noſtrū quod pec-
cauimus dn̄o deo nr̄o? dices ad eos. Quia dereli-
querunt me patres veſtri: ait domin⁹. Et abierunt
poſt deos alienos et ſeruierūt eis: et adorauerunt
eos et dereliq̄rūt me: et legē meā nō cuſtodierunt.
Sed ⁊ vos pei⁹ operati eſtis q̄ patres veſtri. Ec-
ce eñi ābulat vnuſquiſq; poſt prauitatē cordis ſui
mali: vt me nō audiat. et eijciam vos de terra hac
⁊c. Ex ſupradictis patet q̄ pctm̄ poſteriorū iudeo-
rū q̄ noluerūt audire deū incarnatū et manent in
prauitate et obſtinatiōe cordis ſui et in malitia et
odio inueterato: eſt ⁊ fuit pei⁹ q̄ peccatū idolola-
trie patrū ſuorū: ⁊ p cōſequēs aliud pctm̄ pōt eſſe
peius q̄ idololatria: q᷑ non potuit eſſe aliud niſi
cōiuratio in mortē Chriſti et odiū et obſtinatio in
eū. vt magis patebit. Vn̄ i iſto eodē capitulo ſequi
tur deſtructio et diſſipatio illi⁹ ppl'i et reprobatio
eiuſdē. et p̄dicit mutatio legis ⁊ feſtiuitatū: ⁊ p di-
cit ꝯuerſio ppl'i gētilis. S₃ q̄ iſta pena et ppetua
punitio ſit īflicta pplo iudeorū pꝑter mortē Chri
ſti: p₃ Eſa. l. Ubi dicit dn̄s ad ppl'ꝫ iudaicū cōque
rētē q̄re p tot tpa pmiſit eos i hac captiuitate. vn̄
ait. Quis eſt hic liber repudij matris veſtre q̄ dimi
ſi eā? aut quis eſt creditor me⁹ cui vēdidi vos? Ec
ce eñi i iniq̄tatib⁹ vr̄is vēditi eſtis: ⁊ i ſcelerib⁹ vr̄is
dimiſi matrē veſtrā: q: veni ⁊ nō erat vir. Vocaui
⁊ nō erat q̄ audiret. Et ita dn̄s aperuit mihi aurem
ego aūt nō ꝯtradico. retrorſū nō abij. Corp⁹ meū
dedi pcutiētib⁹: ⁊ genas vellētib⁹ / faciē meā non
auerti ab increpātib⁹ ⁊ ꝯſpuētib⁹ ī me dn̄e; de⁹ au
xiliator me⁹: ⁊ iō nō ſū cōfuſus ⁊c. Ex dictis ⁊ cete
ris q̄ dicunt i toto iſto caplo p₃ q̄liter de⁹ q̄ loqui
tur i hoc capitulo erat pcutiēd⁹ ⁊ pilād⁹ ⁊ paſſur⁹
cū magna patiētia et obedientia: vt obediret deo
patri. Et quomō pꝑter iniq̄tatē et pctā ſua debe-
bat repudiare ſynagogā rebellē et inobediētē: nec
audire volēte ſpōſum ī ſuo aduētu. Et quomō re-
probat populū iudaicū: et relinq̄t ip₃ dormiētē in
dolorib⁹ ſuis ⁊ maledictionib⁹ ſuis. Et p₃ quali-
ter pꝑter mortē Chriſti puniunt hac pena diutur-
na. S₃ q̄ hec captiuitas punitio ſit vſq; i finē ſecu
li duratura: patet pſal. xxvij. Deſtrues illos et non
reedificabis eos. Itē pſal. lviij. Cōuertēt ad veſpe
rā ⁊ famē patient vt canes ⁊ circuibūt ciuitatē. Itē
Danie. ix. vſq; ad ꝯſūmationē ⁊ finē pſeuerabit ſta
tura d'ſolatio. Ex ſupradictis p₃ rn̄ſio ad dubiū et
admirationē Judeorū: q: turbātur quare p minori
pctō īfligit eis maior pena q̄ patrib⁹ ſuis idolola
tris. Ad q̄s rn̄detur q᷑ pctm̄ cōmiſſū cōtra Chri-
ſtū in quo nūc pſeuerāt: eſt multo grau⁹ q̄ idolo

Supra mil. cccc. annos. — Reſponſio — Pctm̄ vnū eē altero maius contingit q̄drupliciter.

Pctm̄ xp̄i necis eſt mai⁹ q̄ pctm̄ idololatrie.

latria patrū ſuorū tuā ipſi ſūt peiores ꝙ̄ idololatre q: nullū deū adorāt niſi deū fictitiū ſine v̄bo ⁊ ſpū ſancto: q̄ nuſq̄ eſt. Itē negādo xp̄m negant deū et faciūt ipm̄ mendacē ⁊ legē ⁊ ꝓphetas: ⁊ ſic ſunt ſacrilegi ⁊ blaſphemi: q: blaſphemādo ⁊ maledicendo continue xp̄z blaſphemāt deū ⁊ legē ⁊ ꝓphetas ⁊ ſunt homicide ⁊ deicide: q: hoiem deū ꝑcuſſerūt ⁊ flagellarūt ⁊ occiderūt vt dictū eſt: ⁊ hoc gratis ⁊ ſine cauſa. vt dicit̄ i hoc pſal. quia oſtēderūt odium pro dilectiōe ⁊ oderūt ipm̄ gratis. Ultimo peccāt in obſtinatiōe: qđ eſt grauiſſimū pctōꝝ/⁊ ꝯtra ſpiritū ſanctū: q: manēt obſtinati ſemꝑ i odio inueterato cōtra xp̄m ⁊ mēbra eius. iō ratio eſt ꝙ poſtq̄ culpa eoꝝ eſt ꝑpetua: vt pena eoꝝ ſit ꝑpetua dum manēt in eadē obſtinatione. Et ideo dicit ſaluator Mat. xij. ꝙ fiūt nouiſſima hoīs illi⁹ peiora ꝓorib⁹ Et ideo Dauid in hoc pſal. ꝑdixit cauſas ⁊ qualitates peccati Iudeoꝝ et maledictiōes ⁊ penas eoꝝ perpetuas vſq̄ quo in finē conuertantur.

Matt. xxij. d. ⁊ heb. x. c. ⁊ j. cori. xv. ⁊ ad heb. vij. c. x. q. v. §. huius

Dixit dominus domino meo: ſede a dextris meis.
Donec ponā inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

¶ Huic pſalmo ꝑponit̄ talis titulus. Ipſi Dauid pſal. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit iſtū pſalmū. Sed de materia huius pſal. ⁊ etiam de auctore varie ſunt poſitiōes ⁊ ſnīe inter hebreos modernos volentes occultare veritatē aduētus Meſſie. Nā q̄dā dicūt ꝙ Heliezer ꝓcurator ipſi⁹ Abrahe fecit hūc pſal. pro victoria Abrahe de quatuor regibus. qui expoliauerūt Sodomā. q̄ſi diceret. Dixit dñs de⁹ q̄ eſt dñs oīm: dño meo Abrahe: ſede a dextris meis. i. eſto ſecur⁹/donec ponā inimicos tibi ſubiectos. Chamhi vero dicit ꝙ cantores Dauid fecerūt iſtū pſal. poſt mortē Saulis poſtq̄ Dauid fuit vnctus in regē ſuꝑ totū Iſrael. quaſi dicāt. Dixit dñs dño meo Dauid poſtq̄ iſ mortu⁹ eſt Saul: tu ſede a dextris meis id eſt ſis rex ſuper totū Iſrl': ⁊ ego ponā oēs inimicos tuos ſub pedibus ⁊ poteſtate tua. qđ inpletū fuit: Nā obtinuit totū regnū Iſrl'/ ⁊ etiam Moabitas ⁊ Idumeos ⁊ philiſteos fecit ſibi tributarios. Sed tā ꝑma q̄ ſcđa expoſitio eſt falſa. Nā ea que memorant̄ in hoc pſal. nec conueniūt ipſi Abrahe: nec ipſi Dauid: q: nullus eorum fuit ſacerdos in eternū: nec genit⁹ ante luciferū: vt patebit. Et ideo ora impudentiū oīm iſtoꝝ ſaluator noſter Jeſus Chriſt⁹ obturauit: cū dixit Mat. xxij. Quomodo ergo Dauid vocat ipm̄ dñm dicēs. Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Itē Petr⁹ Actuū. ij. quādo dixit. Nō eñ Dauid aſcendit in celos. dicit autē ipſe. Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Itē Paulus ad hebreos primo. Cui aliquādo āgelorū dixit: ſede a dextris meis. Itē Paulus prime ad Corinth. xv. Oportet aūt illum regnare donec ponaz oēs inimicos ſub pedib⁹ ei⁹. Cum quib⁹ cōcordat Jonathan Abēhuziel vir magne auctoritatis inter hebreos: cui nullus auſus eſt ꝯdicere: q̄ in tranſlatiōe caldaica interpretat⁹ eſt iſtum pſalmū de xp̄o filio dei Meſſia in lege ꝓmiſſo/ dicēs. dixit dñs v̄bo ſuo. Itē Rabi Barachias adducit ſcripturā hui⁹ pſalmi: ⁊ gloſſat ipſaz de Chriſto Meſſia i lege ꝓmiſſo. ¶ Ad cui⁹ itelligētiā eſt notādū/ꝙ poſtq̄ Dauid in pſal. ꝓcedenti memorauit ⁊ ꝓnūciauit ſnīam ⁊ dānationē ⁊ maledictiōes q̄s incurrit popul⁹ iudaicus propter mortem Chriſti: in hoc pſal. ꝓdicit ⁊ ꝓnunciat dignitates quas xp̄s adept⁹ eſt i ꝓmiū ⁊ ſtipēdiū ſuoꝝ laboꝝ ⁊ ſue mortis ⁊ paſſiōis. ¶ Nā tres dignitates acq̄ſiuit ⁊ adeptus eſt Chriſt⁹ et inquantū homo/non ſolūmodo ſuꝑ oēs hoīes: ſed etiā ſuꝑ oēs creaturas. tā ſpūales q̄ corꝑales. Nā ꝑmo adept⁹ eſt dñium ⁊ regnū ⁊ imperiū v'le ſuꝑ oēs creaturas in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno: vt ipſe ait Matth. vlti. Data eſt mihi ꝑtās in celo ⁊ i terra. Scđo adept⁹ eſt ſacerdotiū eternū ſeu ſacerdotalē ꝑtātē cōſtituēdi ſacrā ⁊ cōferendi eis virtutē: q̄ poteſtas nulli eſt data: niſi ſoli Chriſto tāq̄ ſummo ſacerdoti ⁊ eterno. Tertio adeptus eſt ⁊ tradita eſt ipſi v'lis iudiciaria ꝑtās diſcernendi: ⁊ iudicandi/⁊ tribuēdi premiū ſm̄ merita. nō ſolū hoībus: ſed etiam diabolo ⁊ angelis eius. Principalis ergo cōcluſio in toto pſal. intēta eſt ꝙ Chriſto ex merito ſue paſſiōis meruit ſupradictas tres ſūmas dignitates ſiue ꝑtātes. Quatuor ergo facit Dauid i hoc pſal. Nā primo oſtēdit qual'r deus pater tradidit hoi Chriſto filio ſuo v'le regnū ⁊ imperium toti⁹ mundi. Scđo qual'r tradidit ſibi ſummā ꝑtātem ſacerdotalē ſiue ſacerdotium eternum. Tertio qualiter tradidit ſibi iudiciariā poteſtatez v'r ſuper oēm creaturam. Quarto oſtēdit qualiter has tres ꝓdictas dignitates meruit Chriſtus propter ſuā paſſionē/⁊ mortē/⁊ obediētiā. Scđm erit ibi. Jurauit dñs. Tertium ibi. Dñs a dextris tuis. Quartū ibi. De torrēte in via bibit. ¶ Quantū ergo ad primū dicit ꝓpheta Dauid. Sicut ego preuidi in ſpū punitionē ⁊ dānationē quā incurrit ppl's iudaic⁹ ꝓpter mortē ⁊ paſſionē xp̄i/⁊ ingratitudinē ⁊ inuidiā quā cōmiſerūt cōtra ipm̄: ita pariter ꝓuidi tres dignitates ⁊ ſummas ꝑtātes: quas chriſtus adept⁹ eſt a patre in premiū ⁊ ſtipendiuz ſue mortis/⁊ paſſiōis/⁊ humilitatis: ⁊ obediētie. Nam pⁱꝰ ꝓuidi in ſpū qualiter dñs de⁹ pater oīpotens dixit dño meo Jeſu chriſto filio ſuo: ſede a dextris meis: Donec ponā inimicos tuos ⁊ ſubijciaz tanq̄ ſcabellū pedū tuoꝝ. In hac aūt prima ꝑticula ſunt tria vidēda. Nā primo videndū eſt quid eſt ſedere/ ſiue qūo ſedet filius ad dexterā patris/⁊ qñ pr̄ dixit hoc filio. Scđo qūo ⁊ qñ pater poſuit ⁊ ſubiecit filio inimicos ſuos ſub pedib⁹ eius. Tertio eſt vidēdum qūo ſumatur ly donec. Nā ſi Chriſt⁹ ſedet ad dexterā patris donec ſubijciātur ſibi inimici ſui: videtur ꝙ poſt iudiciū poſtq̄ ſubiecti fuerint oēs inimici chriſto/nō amplius ſedebit filius ad dexterā patris: qđ eſt erroneum. ¶ Ad primū eſt dicenduz ſm̄ Augu. qđ dicere dei idē eſt qđ facere ⁊ ꝑcipere: Nam deus dicēdo fecit oīa. Sed eſt aduertendum ꝙ deus pater dupliciter locut⁹ eſt. Uno modo ab eterno: ⁊ ſic ꝓduxit filiū ſuū ⁊ verbum ſibi coequale ⁊ cōſubſtantiale. Et ſic patrē loqui ad filiū nihil aliud eſt niſi ꝓducere verbū ſibi coequale ⁊ cōicare ſibi totā ſuā ſubſtantiā ⁊ eſſentiam/vt dictuz eſt pſalmo. ij. Alio modo deus pater locut⁹ eſt ex tēpore: ⁊ ſic ꝓduxit vniuerſitatē creature: qñ dixit fiat lux ⁊ facta eſt lux. Geñ. j. ⁊ Joan. j. Omnia ꝑ ipſum verbū facta ſunt. Et iſtud dicere eſt ad extra ⁊ temporaliter. Tertio modo multipliciter locut⁹ eſt ad filiū/ſcꝫ quēdo vniuit ipm̄ perſonaliter verbo ſuo in die incarnatiōis. Nā licet talis vnio terminetur ad ſolam perſonā filij: tñ tota trinitas operata eſt efficienter totū illud myſteriū incarnatiōis. Et ſic locut⁹ eſt pr̄ filio i baptiſmo: ⁊ in trāſfiguratione: cum dixit. Hic eſt fili⁹ me⁹ dilect⁹. ⁊ ita locutus eſt etiā in die aſcēſionis: qñ aſſumpſit eū ⁊ fecit ipſum ſedere ad dexterā ſuā: ⁊ tradidit ipſi regnū ⁊ imperiuz ſuꝑ oēs creaturas. ⁊ ſic dicere dei idem eſt qđ facere. ¶ Secundo eſt notādū ꝙ ſedere tripliciter ſumit̄ in ſacra ſcriptura. Uno mō dicit poſitionem ſiue ſitū in loco. ⁊ ſic conuenit ſoli aiali. Scđo modo idē eſt qđ a labore q̄eſcere. Tertio mō idē eſt qđ reſidere ſiue poſſidere. vt cuz dicim⁹ ꝙ rex reſidet ſiue ſedet in regno: id eſt poſſidet ipm̄ et potitur ⁊ dñatur ei. Scđo ergo ⁊ tertio mō Chriſtus ſedit a dextris patris in die aſcēſiōis ſiue reſurrectionis: ſcilicet qñ quieuit ab omni labore paſſionis: ⁊ ampli⁹ non paſſus eſt: nec mortu⁹: nec mors illi vltra dominabit̄. Scđo q: reſidet ⁊ potit̄ potioribus bonis pr̄is: ⁊ poſſidet illa potiora bona. ¶ Tertio eſt notandum ꝙ dextrum quatuor modis ſumit̄ in ſacra ſcriptura. Uno mō dicit poſitionē in loco ſiue differētiā poſitionis: cui⁹ oppoſitū eſt ſiniſtrum: et ſic ſolis rebus corporeis conuenit. Scđo mō dicit equalitatē in eſſentia et potētia. Tertio dicit principiū vn̄ motus: ſiue mediante quo quis immediate operat̄. Et ſic dicit Ariſtoteles pⁱo celi: ꝙ oriēs eſt dextrū mundi: eo ꝙ inde incipit o's prim⁹ motus. ⁊ ſic dicit etiā in libro de motu animalium qđ quodlibet aial hꝫ dexterā vn̄ incipit operari: ⁊ cuz qua immediate operat̄. Quarto mō dicit̄ dextrum oīs ꝓſperitas: ⁊ aduerſitas dicitur ſiniſtruz. Et ſic potiora bona dicunt̄ etiam dextera patris. Primo modo fili⁹ nō ſedet a dextris patris: q: deus pr̄ cū ſit ſimpliciſſima ſubſtātia ⁊ incorporea: nec hꝫ dextrū nec ſiniſtrū. Scđo mō filius ſedet a dextris patris ſcđm deitatē: q: eſt ſibi coequalis in eſſentia ⁊ potētia: ⁊ ſic nō cōuenit hūanitati. Tertio mō fili⁹ ſedet a dextris patris. primo ſcđm deitatē q: Chriſtus eſt verbuz patris ꝑ qđ fecit oīa: q: pater dixit oīa verbo ſuo: ⁊ ſic oīa facta ſunt ꝑ ipm̄ verbum. vt dictuz eſt pſal. xxxij. Scđo ſedet inquātum hō. Naz ſicut ꝑ ipm̄ inquātum deus creauit et regenerauit nos ꝑ gratiam. ad Corinh. j. q: nulla gratia poteſt homini cōferri niſi ꝑ Chriſtum mediatorē dei ⁊ hominum: in cuius fide ⁊ grā ſaluati ſunt oēs fideles vtriuſq̄ teſta. ideo rōne vtriuſq̄ nature Chriſtus dicit̄ dextera dei pr̄is ⁊ virt⁹. Sed inquātū hō: dicit̄ mediator et dextera pr̄is ꝑ quam pr̄ operat̄. Ex quo patꝫ ꝙ vt ſic non ſolū ſedet a dextris pr̄is ſed etiā eſt dextera pr̄is. Quarto mō. Chriſtus ſedet a dextris pr̄is inquātū homo: q: reſidet in potiorib⁹ bonis patris/⁊ potitur eis ⁊ poſſidet ea in ſummo gradu poſt patrē. Et notanter dicit: Sede a dextris meis: ⁊ nō ad dexterā meā. q: potiora bona pr̄is in quib⁹ reſidet filius: dicūtur multa. ſ. ſummū regnū et imperium: ſiue ſumma regia ⁊ imperialis poteſtas ſuꝑ oēs creaturas. ſcđo ſummū ⁊ eternum ſacerdotiuz. tertio vniuerſalis iudiciaria poteſtas ⁊ diſtributio premioꝝ. quarto eadē adoratio ⁊ veneratio ſimul cū verbo. Hec quatuor ſunt illa dextera ⁊ ꝓſpera et potentiora bona dei patris: in q̄bus ſedet ⁊ reſidet filius etiā inquātuz hō. q̄ quidez bona pr̄ ſoli homini Chriſto tradidit. Deridenda eſt ergo cauillatio Porphyrij. q̄ dicebat ꝙ ſi filius ſedet a dextris pr̄is: ergo ſequit̄ ꝙ pr̄ ſedet ad ſiniſtri. Ad quē reſpondet̄. ꝙ dextera patris in qua ſedet Chriſtus: nō dicit differētiā poſitionis in loco: ſed dicit potiora bōa q̄ pr̄ pōt cōmunicare creature alicui: Per hoc etiā rn̄det̄ ad Arriū: q̄ dicit: ꝙ ſi filius eſt ſubiectus patri per oīa: vt ait apl's: ergo quomō ſedet a dextris eius. Rn̄det̄ ꝙ q̄libet filius primogenitus ſiue vnigenit⁹ patriſfamilias eſt ſubiectus patri: tamen cum hoc ſedet i potioribus bonis/⁊ i ſūma poteſtate gubernatiua ⁊ honore poſt patrē reſpectu oīm famulorū ⁊ ſeruorū domus. Et iſto mō primogenit⁹ cuiuſcunq̄ regis ſedet a dextris pr̄is ipſo viuēte. Sic ergo Chriſt⁹ licet inquātum hō ſit patri ſubiect⁹: tñ dicit ſedere a dextris reſpectu oīz creaturarū in quatuor ſupradictis potioribus bonis. Sed ꝓpter hoc Chriſtus vt hō non dicit̄ equalis patri per oīa: q: vt ſic nō eſt ſibi tradita poteſtas creatiua iquantum hō qua poteſtate de⁹ poteſt creare multos mundos: q: alia eſt poteſtas creatiua. alia gubernatiua. Nam poteſtas gubernatiua ⁊ iperialis pōt cōmunicari alicui creature verbo vnite: ſꝫ forſam hoc repugnat poteſtati creatiue. ſꝫ hoc relinquat̄ determinatiōi eccl'ie. Sꝫ hoc eſt certū ꝙ Chriſt⁹ inquātū hō hꝫ poteſtatē gubernatiuā ⁊ regnū ⁊ iperiū ſuꝑ oēs āgelos ⁊ homines ⁊ demones. Et ꝑ hoc dr̄ ſedere ad dexteram patris. Hꝫ etiā hoc humanitas Chriſti: q: ſimul adorat̄ ⁊ venerat̄ cū verbo ab āgelis ⁊ beatis. cū quo verbo facit vnam ꝑſonā. vt patꝫ Apoca. v. ⁊ vij. vbi Joā. vidit. xxiiij. ſeniores ⁊ turbā magnaz ⁊ oēs angelos ꝓcidētes ⁊ adorantes Chriſtū ad dexterā patris ⁊ dicētes. Dign⁹ eſt agn⁹ q̄ occiſus eſt accipere virtutem ⁊ diuinitatē ⁊ honorē ⁊ gl'iā ⁊ benedictionā ⁊ oēm creaturā q̄ i celo eſt ⁊ ſuꝑ terrā ⁊ ſub terra ⁊ q̄ ſunt in mari. Ex q̄b⁹ patꝫ ꝙ hūanitas Chriſti ſiue Chriſtus inquātū homo ſimul cū patre ⁊ ſpiritu ſancto adoratur/⁊ glorificat̄/et regit ⁊ gubernat omnē creaturā: licet quātū ad humanitatē ſemper ſit minor patre. Sed reſpectu oīm aliarū creaturarū ſimul cū patre ⁊ ſpiritu ſancto dicit̄ rex ⁊ dñs/⁊ gubernator/⁊ ſuꝑ oēs/⁊ ab oībus habet gloriam et honorē/⁊ cultū/⁊ latriā adorationem. Et hoc eſt ſedere ad dexterā patris. Sꝫ ſi querit̄ quādo homo Chriſtus hoc habuit a patre: Dicēdū ꝙ habuit realiter in die incarnationis ex ꝑſonali vnione. Nam ſemꝑ ſedit in potioribus bonis glorie et fruitionis ⁊ ſemꝑ fuit adoratus ab angelis ſimul cum verbo. ſed affectiue ⁊ oſtenſiue hoc adept⁹ eſt in die aſcenſionis. Et ideo cū aſcēdit in celum: dixit diſcipulis ſuis. Data eſt mihi poteſtas in celo ⁊ in terra. ergo nō ſolūmodo de die aſcēſionis: ſed etiā de die incarnationis pōt intelligi de Chriſto hoīe hoc qđ dicit ꝓphete Dauid. Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. i. accipe poteſtatē gubernatiuā ⁊ regnū ⁊ imperiū ſuꝑ oēs creaturas: ⁊ gloriā ⁊ honorem/et latriaz ⁊/ſummā fruitionē ⁊ gl'iam. Sed hoc non fuit manifeſtū niſi poſt reſurrectionē in die aſcenſionis vt magis patebit. Nā dupliciter debet̄ Chriſto homini talis ſeſſio. Uno modo inquātū filius naturalis ratione vnionis verbi. Alio modo ex merito ſue paſſionis. Primo modo accepit talē poteſtatē ⁊ incepit ſedere a dextris patris in die incarnationis Secūdo modo in die aſcēſionis/vt magis patebit. ¶ Ad ſcđꝫ eſt dicēdū q̄ multipliciter pater poſuit et ſubiecit inimicos Chriſti ſub pedib⁹ eius. ⁊ hoc a principio ſue incarnationis ⁊ natiuitatis. Nā initio in natiuitate ſua corruerūt multa idola in egy-

§ Triplex dignitas adepta a Chriſto

diuiſio pſalmi

Sedere triplicr̄ ſumit̄.

Dextrū quatuor modis ſumit̄.

Dicere dei eſt idē q̄ facere.

Tota.

q̄ſtio.

Quomodo xp̄i inimici ſub pedibus ⁊c.

pro᷑ vlularunt idola apud Getas et Maſſagetas ⁊ dederũt reſpõſa dicẽtia vniuerſalẽ dñm ⁊ regem eſſe natũ: immo Nilus egypti diuiſus eſt per quatuordecim alueos. quorũ ſeptẽ diffuſi ſunt ꝑ totaʒ egyptũ: ⁊ īrrauerũt ꝑ ſeptẽ oſtia in mare mediterraneũ: ⁊ alij ſeptẽ īrrauerũt mare rubrũ vſq; in hodiernũ diẽ. Et hoc accidit tẽpore Octauiani: quando Chriſtus nat' eſt: vt ait Strabo in libro de ſitu orbis. Hoc idẽ dicit Uirgili' in. vj. cũ dicit. Huius in aduẽtu iã nũc ⁊ Caſpia regna Reſpõſis horrent diuũ ⁊ meotica tellus. Et ſeptẽgemini turbant trepida oſtia nili. Hoc idẽ p;ʒ ꝑ totũ diſcurſuʒ euãgelicũ: vbi demõſtrat ꝙ nõ ſolũ venti ⁊ mare obedierũt xp̃o: ſed etiã demones fuerunt ipſi ſubiecti: q̃s eiecit de corporibus obſeſſis: ⁊ multos eoꝝ miſit in porcos: q̃ ſe in mare p̃cipitauerũt. Sil'r xp̃s ſubiecit demones inimicos ſuos q̃n deſcẽdit ad inferos ⁊ ibi ſedit tañ iudex circiter. xl. horas: ⁊ cõdẽnauit ⁊ ligauit diabolũ vſq; ad iudiciũ ⁊ expoliauit limbũ ⁊ purgatoriũ: ⁊ ide traxit ſanctos patres ⁊ oẽs q̃ vixerãt in fide xp̃i ſub vete. teſt. vſq; ad illã diem. Itẽ poſtea ſubiecit inimicos ſuos demones cũ penitus eiecit eos ab idolis de mundo ⁊ deſtruit oĩa noĩa idoloꝝ nec noĩant vltra. Itẽ ſubiecit ſub pedibus ſuis oẽs inimicos ſuos Judeos: q̃n abſtulit eis hoſtiã ⁊ ſacrificiũ ⁊ ſacerdotiũ: ⁊ eos ꝑ Titum ⁊ Romanos deſtruxit ⁊ captiuauit ⁊ diſpſit: ⁊ ĩ ſeruitutem ſub xp̃ianis ⁊ ſarracenis redegit. Itẽ ſubiecit ſibi oẽs inimicos gẽtiles q̃ſdã puniẽdo: ⁊ q̃ſdaʒ ad fidẽ ſuã cõuertẽdo. Nã tot' ppl's xp̃ian' pro maiori parte qui hodie eſt ſub iugo xp̃i: deſcendit de pp'lo gẽtili: ſup quẽ ppl'm xp̃s ſedet tanq̃ ſupra ſcabellũ: ceteros autẽ cõculcat ſub pedib' ſuis puniẽdo pena tẽporali ⁊ eterna. Sed hoc magis apparebit in die iudicij q̃n deſtinabit oẽs damnatos cum diabolo ⁊ angelis ei' ad penã eternã: iuſtos autem ſecũ aſſumet ad felicitatẽ ꝑpetuã. Tũc ergo pfecte erit cõpleta iſta ꝓphetia. ſ. Donec ponaʒ inimicos tuos. vt ait Apl's. j. ad Corint. xv. Qui dicit. Deinde finis: cum tradiderit regnũ deo ⁊ prĩ: cum euacuauerit oẽm principatũ ⁊ ptãtẽ ⁊ virtutẽ. oportet aũt illum regnare donec ponat oẽs inimicos ſuos ſub

Nota. ꝑ edib' ei'. nouiſſime aũt inimica deſtruetur mors. Sed eſt aduertendũ ꝙ q̃n dicim' ꝙ xp̃s inquantũ hõ ſedet a dextris patris in illis q̃tuor potioribus bonis: nõ eſt dicẽdũ ꝙ ly inquantũ replicet rõnem formalẽ hũanitatis: q: hoc nõ cõuenit xp̃o ex p̃ncipijs formalib' hũanitatis: q: ſic cuilibet homini cõueniret. Sed ly inquãtũ replicat material'r ipſam hũanitatẽ xp̃i rõne vnionis verbi ⁊ filiationis naturalis quã accepit in ĩcarnatiõe. Et rõne paſſiõis quã ex obediẽtia p̃ris accepit. Et ex charitate ſuoꝝ mẽbroꝝ. Quaſi dicat: ꝙ xp̃s ſcd̃m ꝙ hõ q̃ eſt vnitus verbo ⁊ fili' naturalis dei p̃ris / ſedet a dextris ei'.

y Donec et vſq; tripl'r ſumuntur.

Ad tertiũ d: ꝙ iſtud aduerbiũ donec / ⁊ iſtud aduerbiũ vſq; / tripliciter ſumunt̃ ĩ ſacra ſcriptura Prio modo p̃ciſiue ⁊ determinatiue. Et ſic ſumitur Geñ. xlix. cũ d. Nõ auferet̃ ſceptrũ de Juda: donec veniat q̃ mittẽdus eſt. Quaſi dicat: ꝙ poſt aduẽtuʒ xp̃i nõ erit rex tẽporalis de tribu Juda. Itẽ eodem modo dicim' ꝙ mulier eſt alligata cõiugio donec vir moriat̃. ⁊ ſancti p̃res fuerũt ĩ limbo donec xp̃s venit. Et eodem mõ ſumit̃ illud apl'i ad Gala. iiij. Quãto tpe heres paruulus eſt / ſub tutorib' ⁊ actorib' ẽ vſq; ad p̃finitũ tp̃s a p̃re. i. donec emãcipet et donec ſit finitũ tp̃s / p̃r ſubmiſit ipſ: ʒ tutorib'. q. d. ꝙ poſt tale tp̃s ſtatutũ nõ ampli' eſt ſub tutorib'. Scd̃o mõ ſumit̃ donec ⁊ tenet̃ abſolute ⁊ indeterminate. Et ſic ſumit̃ pſalmo. cxxiij. cũ dicit̃. Oculi noſtri ad dñm deũ noſtrum donec miſereat̃ noſtri: q: nõ ſequit̃ ꝙ poſtq̃ de' miſert' fuerit noſtri non ampli' habeamus oculos ad deũ. Itẽ eodeʒ modo ĩdeterminate ⁊ abſolute ſumitur hoc aduerbiũ donec Matth. j. cũ dicit̃. Joſeph nõ cognoſcebat v̓ginem donec peperit filiũ ſuũ primogenitũ. Et eodeʒ modo ſumit̃ hic donec in hoc pſalmo indeterminate / ⁊ abſolute: q: non ſequit̃ ꝙ poſtq̃ p̃r ſubiecerit filio oẽs inimicos ſuos / quin fili' ſedeat a dextris patris. Tertio ſumitur donec infinite ⁊ eternaliter ⁊ ſic ſumit̃ pſalmo. lxxj. cũ dicitur. Orietur in diebus ei' iuſtitia ⁊ abũdãtia pacis donec auferat̃ luna. Sʒ q: luna nũq̃ auferetur / nec annihilabit: idõ pax Chriſti nunq̃ ceſſabit: ſʒ erit ineternũ. Iteʒ eodẽ modo ſumitur ly donec Matt. xviij. cũ d: ꝙ iratus dñs tradidit illũ ſeruũ nequã ⁊ ingratũ tortorib' donec redderet debitũ. Sed q: nullus põt reddere debitũ in inferno: ergo ineternũ cruciabitur. Eodẽ ergo etiã modo põt ſumi hic ly donec: cuʒ dicitur. Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Donec ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuoꝝ. Et ponit̃ ꝑ q̃diu. i. q̃diu ponã inimicos tuos. q. d. ꝙ ineternũ ſubijciã tibi inimicos tuos: q: ieternũ erũt tibi ſubiecti ĩ inferno dãnati: ergo ieternũ ſedebis a dextris meis. Et ſic p;ʒ veritas ſniẽ hui' v̓ſiculi.

Uirgã virtutis tue emittet dñs ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

extra ſ verbo, ſig. ca. qd ... ad ... phi.

Hic oſtẽdit ꝓpheta vbi ⁊ q̃n incepit manifeſtari executio ⁊ poteſtas regni Chriſti. Et demõſtrat qd̃ ad hec poteſtas incepit in Hierl'm in monte Sion: q̃n miſit ſpm̃ ſanctũ in diſcipulos. Nam tunc dedit eis vij. dona: puta donũ ſapientie ⁊ intellect' ad intelligẽdas ſcripturas: ⁊ ſpm̃ cõſilij et fortitudinis ad pſecutiones tolerãdas: ⁊ ſciẽtie ⁊ pietatis: ⁊ aliarũ gratiarũ ad miracula faciẽda / ⁊ vices Chriſti exercendas. Itẽ in die aſcenſionis dedit eis poteſtateʒ calcandi ſup ſcorpiones: ſed in die pentecoſtes habuerũt executionẽ. Ideo dicit Dauid. Dñs p̃r mittet ſimul tecũ virgã virtutis / id eſt poteſtateʒ ⁊ dona gratiarũ: qua apoſtoli fecerunt virtutes et hoc mittet ex Siõ in die pẽte. Et idõ poſtq̃ habes poteſtatẽ ⁊ cõmiſiſti eaʒ apoſtolis: dominare in medio inimicoꝝ tuoꝝ: ⁊ ſubiuga inimicos. i. ſubiugabis oẽs inimicos ⁊ eis dominaberis: quoſdaʒ ad fidem cõuertendo: ⁊ quoſdã. ſ. iudeos principibus mundi tpaliter ſubijciendo: ⁊ quoſdã / ſcʒ oẽs infideles obſtinatos / ad eternam mortẽ cõdemnãdo.

pta ... ſeu ... ea ... ca.

Unde aduertendũ: ꝙ notãter propheta ponit in hoc loco virgã pro poteſtate. Unde quadruplex memoratur ptãs in ſacra ſcriptura: ſcʒ regia: ⁊ ſacerdotalis: ⁊ doctrinalis: ⁊ virtutis. ſ. miracula faciẽdi. Sʒ vnaqueq; iſtaꝝ poteſtatũ denotat̃ ⁊ figurat̃ per v̓gaʒ. Nã de ptãte regia d: Geñ. xlix. Non auferetur ſceptrũ ſiue v̓ga de Juda. Ideo reges ⁊ regij officiales ſemꝑ portãt v̓gã in manu: ⁊ ita pingunt̃ cũ v̓ga in ſignũ dñij ⁊ regiminis. De virga aũt ſacerdotali h̓r Numeri. xvij. q̃n data eſt virga ipſi Aaron. Et ideo epiſcopus portat virgam paſtoralem ĩ manu in ſignum regiminis ſpiritualis. Tertio modo magiſter ſcholarum qui docet tenet virgam ſiue ferulam in manu in ſignuʒ doctrine. De quarta aũt virga virtutis habet̃ Exo. iij. quã de' dedit Moyſi. cũ qua fecit oĩa miracula. vt p;ʒ ꝑ totũ diſcurſũ Exo. Eſt ḡ quadruplex virga poteſtatiua. ſcʒ regia / ſacerdotalis / ⁊ doctrine / ⁊ virtutis faciendi miracl'a. Hãc ḡ quadruplicẽ virgã tradidit deus p̃r ipſi xp̃o filio ſuo inquãtũ hõ: ⁊ ipſe xp̃s tradidit eã diſcipulis ſuis in die penteco. Et etiã in die aſcẽſionis q̃n miſit eos per totũ orbẽ. cũ qua virga apoſtoli ſubiecerunt xp̃o oẽs inimicos ſuos. Nam ſicut virga Moyſi fuit dicta virga virtutis: eo ꝙ cũ ea faciebat miracula ſcd̃m virtutẽ a dño illi virge collatã: ita etiã lex euãgelica d: virga virtutis: cõtinẽs illas quatuor ptãtes ſupradictas: cuʒ qua apl'i miracula faciebãt. Quã virgã emiſit dñs ex Sion. Nam quaſi illas quatuor ptãtes dedit xp̃s apoſtolis ſuis in mõte Siõ. Nã in illa eadem domo in qua Dauid fecit iſtum pſalmũ ⁊ oẽs alios / q̃ erat ſita in monte Sion: fuit poſtea cenaculũ in quo xp̃s fecit cenam cũ diſcipulis ſuis in die iouis ſancta: ⁊ ibidẽ inſtituit ſacramẽtũ altaris: ⁊ dedit ptãtẽ apl'is ꝯficiẽdi hoc ſacr'm / cuʒ dixit. Sumite ⁊ diuidite inter vos. hoc quotiẽſcũq; feceritis ⁊c. Iteʒ in eodem loco in die paſche in ſero ſtetit in medio apoſtolorum poſt reſurrectionem: ⁊ aperuit eis ſenſum ⁊ ſcripturas. vt p;ʒ Luce vltimo. Itẽ in eodẽ loco in die octauo poſt paſcha dedit poteſtateʒ apoſtolis remittendi ⁊ retinẽdi pctã. vt p;ʒ Joã. xx. q̃n inſufflauit in diſcipulos ſuos dicens. Accipite ſpiritũ ſanctũ: quorum remiſeritis peccata: remittunt̃ eis. Itẽ in eodem loco in die pentecoſtes miſit ſpm̃ ſanctum in diſcipulos: vbi receperũt oĩa dona gr̃aruʒ: ⁊ intelligentiã ſcripturarũ: ⁊ genera linguarum. vt patet Actuũ p̃mo. Idõ ilico beat' Petrus cepit facere miracula ſimul cũ ceteris apl'is: intantũ ꝙ illa die cõuerſa ſunt quatuor milia hoĩm. et ſic apl'i diſperſi ſunt ꝑ vniuerſum mũdũ: ⁊ cõuerterũt totũ populũ gentilem. Ex quo p;ʒ ꝙ virga virtutis xp̃i et poteſtas incepit ⁊ egreſſa eſt de Siõ. Et ſic dilatata eſt per vniuerſum mũdũ ſicut dictũ eſt pſalmo. xlviij. et. l. Quia de Sion exibit lex: ⁊ verbum dñi de Hieruſalẽ. Eſaie. ij. Idõ dicit hic ꝓpheta. O xp̃e dñs p̃r ſimul tecũ emittet virgã virtutis. ſ. legis euãgelice / ex Sion dñare in medio inimicoꝝ tuorum.

Tecum principium in die virtutis tue in ſplendoribus ſanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.

Sed ne quis putaret Chriſtuʒ ex tẽpore totaliter incepiſſe: ⁊ velut filiũ adoptiuũ ⁊ nõ naturaleʒ regnum a patre accepiſſe: ideo hoc remouet Dauid oſtẽdẽs Chriſtũ eſſe verũ filiũ dei patris naturaleʒ ⁊ eternũ: ⁊ per cõſequẽs iure hereditario regnum eternũ ⁊ ſupradictã ptãtẽ a patre accepiſſe. Naʒ lʒ ſit tẽporalis ſcd̃m humanitatẽ: tamẽ eſt etern' ſecũdũ diuinitatẽ. Et etiã lʒ ſit verus hõ ex matre ſecũdũ carnẽ: tamẽ eſt verus deus ſcd̃m diuinitateʒ. Et q: verbũ accepit illã humanitatẽ in vnitatẽ pſone: idõ Chriſtus deus ⁊ hõ eſt vna pſona ⁊ non plures. et ſic eſt vnus filius naturalis dei patris. Nec etiã inquantũ homo hʒ aliũ patrẽ niſi deum. Et ſic iure hereditario debet̃ ipſi regnũ mũdi. Naʒ ſicut ſimul cuʒ verbo adorat̃ et glorificat̃ ⁊ veneratur: ita ſimul cũ verbo oĩa regit ⁊ gubernat: eo modo quo ſupradictũ eſt. Et hoc habuit humanitas Chriſti a principio ſue vnionis vt dictum fuit. Sed magis oſtẽſuʒ eſt ⁊ demonſtratũ ⁊ manifeſtatũ in die aſcẽſionis: vt ſupradictũ fuit. Et hoc eſt qd̃ intendit dicere: cũ ait. Tecũ principiũ in die virtutis tue. Uñ per principiũ intelligit verbũ qd̃ eſt principiũ formale oĩm creaturarum. Ad cuius exemplar facta ſunt oĩa: ⁊ per qd̃ verbum deus dixit oĩa creata ad extra. vt ait Aug. Hoc principiũ ſemꝑ fuit vnitum cũ humanitate Chriſti a p̃mo inſtanti ſue incarnationis: a quo incepit dies virtutis: ⁊ maxime tẽpus peregrinationis Chriſti in hac vita: duʒ fuit viator quaſi dies militie ⁊ certaminis ⁊ triũphi ⁊ laboris. Naʒ Chriſt' a primo inſtãti ſue incarnationis ilico incepit operari noſtrã redẽptionẽ. Naʒ ſtatim mouit virginẽ Mariã matrẽ ſuã vt iret ad viſitãdum Heliſabeth. etiam ex vtero virgineo ſanctificauit Joannẽ baptiſtã vt eſſet p̃curſor. Et etiaʒ in die natiuitatis ſue operat' eſt ineffabiles virtutes: q: apparuit noua ſtella in oriẽte: q̃ duxit magos ad preſepe: ⁊ multitudo celeſtis exercit' cantauit Gloria in excelſis deo. Et illa die fuerũt facta miracula ꝑ diuerſas partes orbis terrarũ: q: oẽs creature dederũt ſignũ ei' natiuitatis. Et multas alias virtutes operat' eſt Chriſtus vſq; ad. xxx. annũ: q̃s ſcripturas tacet. Sed oẽs euãgeliſte inceperũt narrare virtutes et miracula Chriſti a ſuo baptiſmo. Et ſic in illis trib' annis operat' eſt tot virtutes ⁊ miracula: que ſi oĩa ſcriberent̃ mũd' nõ poſſet capere q̃ ſcribẽdi ſunt libros. vt p;ʒ Joanis vltimo. Sʒ maxie fuit dies virtutis xp̃i: dies paſſiõis ⁊ reſurrectionis ſue: q̃n triũphauit de diabolo ⁊ expoliauit infernũ: Sʒ dies ſplẽdoris ſui ⁊ ſctõꝝ fuit totũ tẽpus poſt reſurrectionẽ / Dicit. ergo p̃r ad filiũ. O Chriſte nõ ſine cã debet̃ tibi regnũ mũdi etiã ſcd̃m hũanitatẽ rõne vnionis pſonalis. verbi. Naʒ p̃ncipiũ exẽplare oĩm creaturarũ. ſ. verbũ eternũ per qd̃ facta ſunt oĩa: fuit ſemꝑ tecũ perſonal'r vnitum in die: immo a die tue virtutis. i. tue incarnatiõis: ⁊ in toto die tui certaminis et militie: et in die tui triũphi: in quo die operat' es virtutes ⁊ miracl'a: ⁊ viciſti diabolũ: ⁊ abſtuliſti ipſi p̃dã. Et non ſolum modo fuit tecuʒ principiũ in die virtutis ⁊ laboris mortalis vite: ſʒ etiã fuit ſemꝑ tecũ in ſplẽdoribus ſanctoꝝ. i. in toto tẽpore poſt reſurrectionẽ cũ accepiſti gloriã ⁊ ſplendorẽ ꝑ te et ſanctis tuis. Nam hũanitas tua ſplẽdet in celo oib' ſanctis ⁊ beatis pluſq̃ ſol. Cuius ſplendor nũq̃ cognoſcet occaſum Apoc. vltimo. Ex quo p;ʒ ꝙ verbũ poſtq̃ ſemel aſſumpſit hũanitatẽ nunq̃ dimiſit. Nã ſemꝑ fuit vnitũ in toto die virtutis aũ reſurrectionẽ: lʒ aĩa fuerit ſeparata a corpe: ⁊ ſemꝑ fuit vnituʒ poſt reſurrectionẽ ſicut ante: ⁊ ſemꝑ fuit vna pſona cũ v̓bo: ⁊ per cõſequẽs filius dei. Utrũ aũt Chriſtus in triduo fuerit homo vel nõ / alibi diſputabit̃: q: nõ eſt preſentis ſpeculationis. Sufficit ꝙ Chriſtus ſemꝑ fuit filius naturalis dei. Et ſic iure hereditario meruit regnũ ſup oẽs creaturas tañ fili' naturalis. Et idõ vt probaret hãc naturalitatẽ / ſubdit. Ante luciferũ genui te. Quaſi dicat: O Chriſte lʒ ſis homo tamen es deus a p̃ncipio tue incarnationis. Nam verbũ ſemꝑ fuit tecũ pſonaliter vnitũ ante ⁊ poſt reſurrectionẽ. Et ſic es filius me' naturalis ⁊ eternus rõne v̓bi cõſubſtãtialis ſcd̃m diuinitatẽ: q: ex vtero. i. ex ſubſtãtia mea genui te aũ luciferũ. i. aũ omnẽ creaturã: ⁊ aũ ſolẽ ⁊ lunã ⁊ ſtellas. Naʒ nihil

per prin cipiũ intelligi tur ver bũ.

diuini tas nũ q̃ dimi ſit hũa nitatẽ.

precedit luciferuȝ.ſ.ſolē niſi ſola eternitas. Uñ eſt
aduertēdū φ ſcđm cōmunē opinionē doctorū qui
ponunt ſucceſſionē tpalē in diebus creationis non
valeret iſta cōſequētia:Chriſtus fuit genitus ante
luciferū ſiue añ ſolē.ergo Chriſt⁹ eſt eternus. eo φ
ſol fuit creatus in.iiij.die.Sed bñ valet conſequen
tia apud Auguſt.qui ponit oīa eſſe ſimul creata et
diſtincta ſcđm ſuas ſpecies ⁊ formas:referendo il-
los dies ad ſucceſſionē nature et cognitionē ange
loꝝ.Et ſic añ luciferū nihil fuit niſi eternitas.Etiā
p ly ante luciferū pōt intelligi natura angelica:q̄
in prima die ponitur creata ſub noīe lucis.De qua
dicit deus.Fiat lux.⁊ facta eſt lux.Et tūc bñ valet
cōſequētia:φ ſi verbū eternū ſiue filius dei eſt ge-
nit⁹ añ luciferum.i.ante naturā angelicā q̄ primo
fuit creata/eſt eternus ⁊ genitus de vtero.i.de tota
ſubſtantia patris:qr pr̄ ſe totuȝ dixit.i.de tota ſua
ſubſtantia dixit verbū.Et ſic de tota ſubſtātia filiū
ſibi equalē genuit:qr totā ⁊ eādē eſſentiā commu-
nicauit vt ait Augu.xv.de trinitate. ¶ Et nota φ
notāter ait propheta.Ex vtero añ ⁊c. Nā p vterum
intelligit memoriā fecundā patris ex qua verbum
generat ſubſtantialiter.q̄ quidē memoria paterna
ſimilitudinarie et metaphorice dicitur vterus ſiue
matrix. Nā ſicut ex matrice fecūda mulieris ſiue
ex fecūditate matricis generat fet⁹:ita per quādā
ſimilitudinē ex memoria fecūda patris dicētis ge
nerat verbū.Et ſic dicit Auguſtinus φ pater dicit
verbū de tota ſua memoria fecunda ſiue facunda.
Hoc eſt ergo qđ dicit hic:ex vtero.i.ex memoria fe
cūda et de tota ſubſtātia mea ante luciferum:i.ab
eterno genui te.Et ideo vbi nos habemus Ex vte-
ro ante luciferū genui te:quedā litera hebraica ha
bet/De matrice aurore tibi ros natiuitatis tue.q̄
litera ad eādē ſententiā deducit.Tota ergo ſenten-
tia ſiue coniunctio huius verſus ſtat in hoc q:dicit
pater ad filiū.O Chriſte dñare in medio inimico-
rū tuorū:qr tibi debet ſumma regia poteſtas iure
hereditario:eo φ tu es fili⁹ meus naturalis nō ſo-
lum inquātū deus:ſed etiā inquātum homo. Nam
inquātū homo principiuȝ.i.verbum eſt pſonaliter
vnitū in die virtutis.i.peregrinationis:⁊ laboris:
et certaminis:⁊ militie:⁊ triūphi.ſcilicet a die in-
carnationis vſqȝ ad diē paſſiōis incluſiue.Et etiā
tecū eſt principiū in ſplendoribus ſanctoruȝ:id eſt
in die tue glorie ſplendoris ſanctorū qui incepit a
tua reſurrectione ⁊ durabit ineternū.Et ſic etiam
inquantū homo tu es filius meus naturalis ratio-
ne verbi vniti.Secundo tu es filius meus natu-
ralis inquantū deus qr ex vtero.i.de tota memo-
ria mea fecunda ⁊ ſubſtantia ante luciferuȝ:idest
ab eterno genui te.Ex quo patet φ iure heredita-
rio tibi debet ſedere ad dexterā meaȝ:⁊ dominari
in medio inimicorū tuorum/⁊ poſſidere regnum et
imperium ſup oēs creaturas.vt dictum eſt.Quaſi
dicat pater.O Chriſte ſede a dextris meis.⁊ domi
nare in medio inimicorum tuorū:quia tu es filius
meus naturalis. Nā inquantum deus ego te genui
ante luciferū ex vtero:id eſt ex memoria mea fecū
da:id eſt de tota ſubſtantia mea. Sed inquantum
homo ego te genui/poſt luciferū ex vtero virgina-
li opere ſpūs ſancti. ¶ Sed cōtra hoc arguitur et
videtur φ Chriſtus inquātum homo non ſit filius
naturalis dei patris.Nā dicit Galen⁹ φ ſolus ille
eſt pr̄ naturalis q̄ generat filium de ſubſtātia ſua

A p vte-
rū me-
moria
patris
[illegible] igi-
tur.

B

cui⁹ ſemē cōcurrit etiā materialiter ad fetum.ſed
deus pater nō genuit Chriſtū ſcđm φ homo de ſua
ſubſtantia:ergo nō eſt eius pater naturalis.Item
Auguſt.dicit ſuper Joannē φ duas legim⁹ Chriſti
natiuitates.Unā in celo ſine matre:⁊ aliam in ter
ris ſine patre:ergo chriſtus vt homo nullū habet
patrē naturalē.Ad hoc rñdetur:φ ſi volumus ſeq
viam Ariſtotelis.xvj.de aīalib⁹:⁊ aliorū philoſo-
phorū/q̄ dicunt qđ pater naturalis nō cōcurrit ni-
ſi actiue ad generationē fetus inquātū ſpūs pliſi-
cus ſiue virtus generatiua pſeruata in ſemine tā-
tum format fetuȝ in matrice mulieris ex mēſtruo.
Et ſic nullā ſubſtātiā cōicat pater filio:niſi inquā-
tū ſe habet actiue ad formationē fetus mediāte ſpi
ritu pliſico ſiue generatiuo.⁊ ſic abſqȝ preiudicio
fidei poſſem⁹ dicere qđ deus eſt pr̄ naturalis chri
ſti:etiaȝ quo ad humanitatē:qr ille eſt pater natu-
ralis cuius vtus formas fetū in matrice.Sed ſpūs
ſctūs qui eſt virtus patris ex puris ſanguinibus
formauit corpus chriſti in vtero vginali:ergo chri
ſtus eſt filius naturalis dei patris.Maior etiā pa-
tet ex ſnia philoſophi.Minor etiā patet ex articu-
lo fidei.Et etiā ptȝ.Luce.j.Spūs ſctūs ſupueniet
in te:⁊ vtus altiſſimi obūbrabit tibi.Sȝ qr ex hoc
modo dicēdi poſſent fieri cōplures cauillationes:
qr p eandē rōnē Chriſtus vt homo poſſet dici fili⁹
verbi eo φ ſpūs ſanctus qui formauit corp⁹ chriſti
in vtero vginis procedit tam a verbo φ̄ a patre:et
eſt vtus vtriuſqȝ.Itē qr tota trinitas creauit ani-
mā chriſti:ideo ſecūdū creationē chriſt⁹ poſſet etiā
dici filius trinitatis.Sicut Adā dicit fili⁹ dei.Lu-
ce.iij.⁊c.Ideo ad remouendā oēm cauillationē ar-
guēdi:⁊ ad vitādū omne ſcādalū melius eſt qđ re-
curram⁹ ad pſonā. ¶ Nā chriſtus inq̄tū homo nul
lā habet ppriā pſonalitatē:niſi ſolā pſonalitatem
verbi:in qua ſubſiſtit.Nā ſicut pater cōicat verbo
eſſentiam nō cōicādo perſonā:ita p oppoſitū ver-
bū cōicat illi humanitati eandē pſonalitatē nō cō
municando naturā:quia vtraqȝ natura manet īte
gra ī ſua eſſentia ſub vna ⁊ eadē perſonalitate.Et
ſic manet vna ſola pſona q̄ dicitur chriſtus habēs
duas naturas eſſentialiter diſtictas.Et ſic verbuȝ
cōicando humanitati pſonalitatē cōicat etiā filia-
tionē.Et ſic Chriſtus homo dicit filius naturalis
dei patris:qr in chriſto ſicut non eſt niſi vna pſona
⁊ vnum eſſe:ita nō eſt niſi vna filiatio.Et ſic non eſt
niſi vn⁹ ſolus filius naturalis deus homo.cui pro-
pter filiationē naturalem debet regnū mūdi iure
hereditario:vt dictū eſt.⁊ ſic ad argumētū Galeni
negat ei⁹ ppoſitū:qr non tenetur ei⁹ opinio apud
philoſophos.Ad ſcđm dicit qđ Augu. nō negat qđ
xp̄s nō habeat patrē naturalē in celis:etiā quo ad
ſecūd. generationē.Sed dicit qđ non habet prēm
carnalem in terris.Et ſic cōcluditur ſine heſitatio
ne ceteris dimiſſis qđ hō chriſt⁹ eſt fili⁹ naturalis
dei patris genitus ante luciferuȝ ſm diuinitatem:
⁊ genitus poſt luciferum ſm humanitatē.Et ly in
die virtutis tue: refertur ad totum tp̄s peregrina
tionis chriſti ab incarnatione vſqȝ ad paſſionē in-
cluſiue:⁊ ly In ſplendoribus ſanctorum refert ad
totā durationem poſt reſurrectionē chriſti.Sed ly
Ante luciferū genui te.refert ad eternitatē in qua
Chriſtus genitus eſt quo ad diuinitatem.Eſt ergo
Chriſtus genitus ante luciferū ex vtero patris:et
poſt luciferuȝ ex vtero matris opere ſpūs ſcti qui

Obie-
ctio.

L
Xp̄s
[illegible]

[illegible]

[illegible]

eſt virtus altiſſimi.Et nota φ iſtū ſupradictū ver-
ſum multi multipliciter exponunt.Nā quidā illud
principiū referūt ad patrē/vt dicat pater ad filiū.
Ego ſum tecū vnū ⁊ idē principiū producendi ſpiri
tum ſanctum in die virtutis tue.i.in tota eternita
te cuius ſplendorē ſancti participāt.Et etiam ſuȝ
principium tecum/qr produxi te.Et ſic ſum tecum
ſicut principiū dicēs in verbo dicto ⁊ producto.Et
tu es mecū tanq̄ verbū in dicēte:et hoc ab eterno
qr ante luciferum genui te.Itē etiā alij dicūt.Ego
pater ſum tecū o fili ſimul cū ſpiritu ſancto vnum
principiū producendi creaturā in die virtutis tue/
i.in die creatiōis/in quo virtute tua facta ſunt oīa.
Sed aliter terminatur et continuatur litera ſcđm
Caſſiodorū:q̄ cōtinuat vnam ſententiā ab illo loco:
Uirgā virtutis tue:vſqȝ ad ly In ſplendorib⁹ ſan-
ctoꝝ incluſiue.Uñ dicit Dauid.O Chriſte ipe dñs
pater emittet virgā virtutis tue.ſ.legē ⁊ poteſtatē
euangelicā ex Sion.Et ideo dominare:vnde ipſe
pater eſt tecuȝ vnum principiū mittēdi ſpiritū ſan
ctū in die virtutis tue.ſ.in die penteco.ſ.in ſplen-
doribus ſanctorū qñ ſplendor igneus venit ſuper
ſanctos apoſtolos.Nā illa die ſimul cum patre mi
ſiſti virtutem ſup eos que dies dicit ſplendor ſan-
ctorū:eo φ fuerunt illuminati:⁊ oībus virtutibus
⁊ donis refecti.Et ideo vt pater oſtendat filiū eſſe
eternum ſcđm diuinitatē ſubdit. Ex vtero ante lu-
ciferū genui te:Unde eſt aduertendū:φ hebreus ⁊
tranſlatio Hieronymi aliter habēt literam huius
verſiculi.Nā vbi.lxx habent Tecum principiuȝ ⁊c.
hebrei habent Populi tui principes in die virtu-
tis tue:in decore ſancto de matrice aurore tibi ros
adoleſcentie tue.Et tunc ſcđm hanc literam muta
retur ſententia.Nā prima pars huius verſiculi vi
detur eſſe ſequela ad verſum et ſententiā pceden-
tem.Nā dictū eſt ſupra.Uirgā virtutis tue.i.pote
ſtateȝ emittet tibi dñs ex Sion.ſ.ſpiritū ſanctū in
diſcipulos mittendo in die penteco.Ideo domina-
re in medio ⁊c.Et ſequit ſcđm hanc literā Populi
tui principes.i.apoſtoli facti ſunt principes ſuper
oēm terram:⁊ hoc in die virtutis tue.ſ.in die pen-
teco.qñ miſiſti eis dona gratiarū ⁊ virtutū i.deco-
re ſctō:qñ oēs apoſtoli ⁊ diſcipuli ſunt ſanctificati
et decorati ⁊ ornati lumine ſpūs ſancti ⁊ oīs gnīs
gratiarum ⁊c.Quod aūt ſequit:De matrice aurore
tibi ros adoleſcētie tue:videt ptinere ad genera-
tionē Chriſti tēporalem de virgine Maria ſine pa
tre ex ſolo opere ſpūs ſancti.Quaſi dicat:O Chri-
ſte generatio tua eſt mirabilis.Nā ros adoleſcen-
tie tue ⁊ formatio tue infantie.i.corporis tui et in-
fantia fuit de matrice aurore.i.virginis Marie ſi-
ne ſemine viri.Nam ſicut ros matutinus generat
ex aurora ſiue in aurora ex ſummo celo:ita tu pro-
ceſſiſti ex vtero virginis tanq̄ ſol ex aurora ⁊ tāq̄
ros in aurora ex ſolo celo:⁊ p cōſequēs es genitus
de matre ſine patre carnali ſolo opere ſpūs ſancti.
Et huic ſententie cōcordat Rabi Barachias ſuper
illud Threñ.vltimo.Pupili facti ſumus abſqȝ pa
tre:Uñ dicit.De⁹ ſanct⁹ ⁊ benedict⁹ ait.Uos dixi
ſtis pupilli facti ſumus abſqȝ patre. Et ego dico
vobis:φ redēptor quem ego ſuſcitabo vobis:ſine
patre erit ſicut ſcriptū eſt pſal.cix.De matrice au-
rore tibi ros adoleſcētie tue.Sed ſcđm hāc literaȝ
⁊ ſententiā verſus iſte nō videt ptinere ad eternaȝ
generationeȝ nec ad equalitatē patris ad filiū:ſed

ad generationē tēporalē ⁊ humanā Chriſti ex ma-
tre ſine patre.Eſt tñ verū φ vtrobiqȝ memoratur
miraculū in generatione Chriſti.Sȝ maiora ſacra
menta videt cōtinere trāſlatio noſtra.i.ipſorū ſe-
ptuaginta cui magis credendū eſt:eo φ eſt ſine ſu
ſpitione.ideo eccl'ia nō vult cantare tranſlationē
pſalterij quaȝ Hieronymus tranſtulit immediate
ex hebreo:eo φ litera iam erat punctuata et ad eo
rum intentū interpretata p appoſitionē punctorū
vt dictū fuit in principio.Et ideo in talib⁹ paſſib⁹
eſt cauenda calumnia hebreorū nec eſt eis danda
fides vt dictū eſt.Et ideo ex ſupradictis duab⁹ pri-
mis expoſitionib⁹ poſſumus eligere quā volueri-
mus.Sȝ prima videt mihi magis pfunda ⁊ cōue-
niēs.qr nihil aliud vult oſtēdere ppheta i hoc ver
ſiculo niſi φ regnū mūdi debet xp̄o iure heredita-
rio:eo φ eſt fili⁹ naturalis dei patris:q̄ ſcđm diui-
nitatē eſt genitus ante luciferū:⁊ ſcđm humanita
tem eſt genitus poſt luciferum ex tempore.

**Jurauit dñs ⁊ non penitebit eum:tu es ſa
cerdos ineternum ſecundum ordinē Mel
chiſedech.**

¶ Hec eſt ſcđa pars principalis.in qua ppheta p̄-
dicit Chriſtū fore ſacerdotē eternū.q̄ eſt ſcđa digni
tas quā Chriſt⁹ acquiſiuit in premiū ſue paſſiōis.
¶ Unde eſt aduertendū:φ ad hoc φ Chriſt⁹ eſſet
verus ⁊ pfectus Meſſias in lege pmiſſus/oporte-
bat vt eſſet deus ⁊ homo:rex ⁊ ſacerdos.Homo vt
poſſet pro nobis pati ad iuſtitiam cōplendā.Deus
vt preualeret aduerſus diabolū/⁊ pretiū eſſet vali
dū ⁊ infinitū.Rex vt haberet vniuerſale dñium.Et
ſic oportuit vt eſſet filius dei naturalis ⁊ per conſe
quēs deus.Itē vt eſſet vniuerſalis iudex.Sacer-
dos/vt poſſet ſeipſum pro nobis in ara crucis of-
ferre ⁊ ſacerdotiū nouū inſtituere:⁊ ceteris pote-
ſtatē cōferre.Et ideo vere fuit Chriſt⁹ figuratus p
Melchiſedech.Nā ille fuit figura Chriſti triplici-
ter.Primo in pſona:qr ſine patre ⁊ ſine matre ⁊ ge
nealogia:nec legit eius principium nec finis.Ita
Chriſt⁹ eſt ſine patre carnali in terris ⁊ ſine matre
in celis ſicut dictū eſt.Itē ſine principio quo ad di
uinitatē:⁊ ſine fine quo ad humanitatē.Scđo fuit
figura in officio et dignitate.Nam fuit Melchiſe-
dech rex ⁊ ſacerdos/qr rex Salem/⁊ ſacerdos dei
altiſſimi.vt ptȝ Geñ.xiiij.⁊ ad heb.vij.Ita Chriſtus
rex ⁊ ſacerdos.Itē Melchiſedech interpretat rex
iuſtitie.Chriſtus autē eſt verus rex iuſtitie.Primo
qr in ſe oēs nos iuſtificauit per mortē ⁊ paſſionē:⁊
pro oībus ſoluit pretiū.Secundo qr a patre acce-
pit oēȝ poteſtatē iudicādi:⁊ ſic eſt ver⁹ rex iuſtitie.
Item ſicut Melchiſedech fuit rex Salem:ita Chri-
ſtus fuit verus rex pacis.qui in ſuo ſanguine oīa
pacificauit ⁊ nos patri recōciliauit.Tertio fuit fi-
gura in actu ⁊ oblatione ſiue in ordine oblationis.
Nā ſicut ille obtulit panē ⁊ vinū pro Abrahaȝ deo
altiſſimo/ita Chriſtus inſtituit ſacrificiū euchari-
ſtie/in quo obtulit ſeipſum ſub forma panis ⁊ vini
in memoriā ſue paſſionis:in qua paſſione obtulit
ſeipſum in forma ⁊ carne humana in cruce.Inſti-
tuit ergo hoc ſacrificiū ⁊ ſacramentū/vt offeram⁹
ipſum ſub forma panis ⁊ vini in memoriā ſue paſ-
ſionis:in qua obtulit ſeipſum in forma ⁊ carne hu
mana i cruce.Sacerdotiū ergo Chriſti nō eſt ſcđm
ordinē Aarō.q̄ offerebat oues/⁊ boues/⁊ vitulos/

extra de
iure-
iurā. c.
⁊ ſi xp̄s
⁊ ad he
bre.vij.
c.xp̄s
vt eſſet
verus
meſſias
erant
hec ne-
ceſſa-
ria.

⁊ arietes. ⁊ hircos ⁊c. Dicit ergo Dauid ad Chriſtũ
filiũ. Non ſolum eris rex ⁊ deus ⁊ homo: ſed etiam
eris ſacerdos eternus. Nã ego vidi in ſpiritu qua-
liter dñs de⁹ pater iurauit. i. firmiter ſtatuit / ⁊ non
penitebit eũ. i. nunꝙ retractabit / nec reuocabit ꝓ
miſſum ⁊ decretum ſuũ: ſtatuit ergo ſine retracta-
tione ⁊ reuocatione dicẽs tibi. Tu Chriſte es ſacer
dos in eternũ nõ ſecundũ ordinem Aaron / ſed ſm
Nota: ordinẽ Melchiſedech offerens teipſum ſacrificiũ
D ſub forma panis ⁊ vini. ¶ In quib⁹ verbis notantꝰ
quatuor cõcluſiones. ¶ Prima / ꝙ hec ꝓmiſſio fa-
cta eſt cum iureiurando: per quod denotatur certi
tudo ꝓphetie ⁊ ꝓmiſſionis. ¶ Scđa / ꝙ lex Moyſi
⁊ ſacerdotiũ ipſius Aaron ⁊ per ꝯñs ſacramẽta et
ſacrificia veteris legis debebãt ceſſare: ⁊ aliud ſa-
crificium / ⁊ ſacerdotium / ⁊ per conſequens alia lex
debebat ſuccedere. Nam tranſlato ſacerdotio ne-
ceſſe eſt vt legis tranſlatio fiat. ad Heb. vij. ¶ Ter
tia concluſio / quod ſacrificium panis ⁊ vini in le-
ge noua erat offerendũ per hoc ꝙ ait. Scđm ordi-
nẽ Melchiſedech. ¶ Quarta ꝯcluſio / ꝙ lex ⁊ ſacer
E dotiũ chriſti eſt eternũ. i. ꝙ nulla alia lex nec aliud
Eter- ſacrificiũ ſubſequetꝰ / per hoc ꝙ dicit. Tu es ſacer-
nũ tri- dos in eternũ. ¶ Unde notandũ / ꝙ eternũ triplici
plr ſu- ter ſumitur in ſcriptura. Primo inquantũ eſt ſine
mitur. termino ⁊ ſine fine ⁊ ſucceſſiõe: q2 eſt tota ſimul et
perfecta poſſeſſio vite interminabilis: ⁊ ſic ſoli deo
cõuenit: q2 nihil eſt eternũ niſi de⁹. Scđo eternum
idẽ eſt quod coeuum / dicens totam etatẽ alicui⁹.
Et ſic dicimus ꝙ vir eſt eternus vxori: q2 ꝗdiu vi-
xerit eſt alligatus vxori per totã etatem ⁊ vitã: et
econuerſo. Et ſic circũciſio fuit eterna legi ⁊ pacto
Abrahe: q2 ꝗdiu durauit lex ⁊ pactũ ⁊ illa etas / tã-
diu pſeuerauit circũciſio. ſ. vſq3 ad Chriſtũ: in quo
terminauit illud pactũ ⁊ illa etas. Tertio modo di
citur eternũ cui nullũ aliud tale ſuccedit. Et iſto
modo lex Moyſi: aut circunciſio nõ fuit eterna: q2
alia lex ſucceſſit ⁊ aliud ſacramentũ. Sed iſto mo
do lex euangelica ⁊ ſacerdotiũ Chriſti eſt eternũ:
q2 nulla alia lex / nec ſacrificium ſuccedet. Ideo ait
Chriſtus Mat. xxvj. Hic eſt calix ſanguinis meĩ no
ui ⁊ eterni teſtamẽti. Si nouũ / qñ eternũ dicitur?
Nouum dicitur inquantũ ſucceſſit veteri. Dicitur
aũt eternum inquantũ nullum aliud ſibi ſuccedet:
ſed ſolum pmium ⁊ vera beatitudo: ⁊ ideo pater
ꝓmittit filio ſuo Chriſto ſacerdotium eternum ſub
iureiurando ⁊ ſine reuocatione: quaſi promittens
nullũ aliud ſacerdotiũ ſucceſſurũ. Ideo qñ dedit
ſacerdotiũ Moyſi ipſi Aaron: nõ dedit ſub iureiu
rãdo. Nã licet filij Iſrael iuraſſent ſeruare legẽ: vt
patet Deut. xxvij. tamẽ de⁹ nõ iurauit eis eternita
tem legis ⁊ ſacerdotij ſicut hic promittit filio ſacer
F dotiũ eternũ ⁊ legẽ ſub iureiurando. ¶ Et nota ꝙ
Nota. Origenes putauit hũc Melchiſedech fuiſſe ange-
lũ dei qui occurit Abrahe. Sed Didymus et Euſe-
bius dicũt ipm fuiſſe verum hoĩm Chananeum et
gentilẽ regẽ Salẽ ꝗ obtulit panẽ ⁊ vinũ pro Abra-
hã ⁊ benedixit ei: quaſi bñdixiſſet Chriſtũ in lũbis
Abrahe: lz nõ deſcẽderet ab eo ꝑ naturalẽ genera
tionem immediate. Et per hoc datur ĩtelligi ꝙ or-
do ſacerdotalis non incepit a Iudeis: aut leuitis:
ſed a gentib⁹: ſcz ab Abel: ⁊ Enoch: ⁊ Noe: ⁊ Mel-
chiſedech: vt per hoc denotaretꝰ ꝙ oẽs gẽtes erant
venture ad Chriſtũ. Hoc idem dicit Hieronymus
in epiſtola ad Euagrium de Melchiſedech. Item

templum Salomonis edificatum eſt in area Orne
Iebuzei: quã emit Dauid: vt pz. ij. Regũ. vltimo.
⁊ gentiles fuerunt latomi ⁊ fabri qui edificauerũt
templũ: vt ꝑ hoc denotaretꝰ ꝙ eccleſia erat fundã-
da ⁊ amplianda in gentilib⁹ ⁊ per gẽtiles qui erãt
poſſeſſuri terram viuẽtiũ. Itẽ Job fuit rex ⁊ ſacer
dos: q2 quotidie ſacrificiũ offeret at pro filijs. Ex
quo pz ꝙ ſacerdotiũ nõ incepit ab Aaron ſed ex ſacerdos
gentib⁹. Et ita per gẽtiles ad fidem cõuerſos erat dicitur
exercendũ ⁊ ꝯtinuãdũ: vt pz manifeſte in effectu. chriſti
Nota ꝙ ſacerdotiũ Chriſti dr̃ eternũ ⁊ ſummũ. Di
citur enim eternũ propter cauſas iam dictas. Dici
tur autem ſummũ propter triplicẽ ſummã pote-
ſtatẽ quã Chriſt⁹ accepit a patre in ſacerdotio. Nã
primo habuit ſummã poteſtatem inſtituẽdi ſacra-
mẽta noue legis. Scđo habuit poteſtatem confe-
rendi eis virtutẽ ex merito ſue paſſiõis. Tertio ha
buit poteſtatem cõmittẽdi miniſteriũ ⁊ exercitiũ
ſacramentorũ ſuis ſucceſſorib⁹. Et ſic dicitur ſum
mus ſacerdos. Uno modo q2 prim⁹ obtulit ſacrifi
cium. Scđo q2 habuit triplicem ſupradictã pote- Xp̃s ſa
ſtatem quã null⁹ habuit preter ipm. Nã licet papa cerdos
⁊ ep̃s habeant poteſtatem a Chriſto cõferẽdi ordi ſummus
nes: ⁊ ceteri ſacerdotes habeant poteſtatem mini
ſtrãdi ſacrãtã nec papa / nec tota eccl'ia habẽt po
teſtatem inſtituendi ſacramenta: nec cõferẽdi eis
gratiam ⁊ virtutẽ niſi ſolus Chriſtus qui eſt caput
eccleſie. Et ideo proprie dicitꝰ ſummus ſacerdos ⁊
eternus qui talẽ ꝑtãtem recepit a patre vt dictũ
eſt. Tertio dicitur ſummus ſacerdos: q2 ſolus ipſe
eſt mediator dei ⁊ hominũ. ¶ Sed cõtra predicta 6
arguitur: q2 videtꝰ ꝙ nuſꝙ in tota ſacra ſcriptura Obie-
veteris teſtamenti reperitur ꝙ de⁹ pater iuraue- ctio.
rit / nec ſub iureiurando promiſerit Meſſie ĩ lege
promiſſo quod eſſet futurus ſacerdos ſm ordinẽ
Melchiſedech: prout ſupra expoſitũ eſt. ¶ Ad hoc Rñſio.
reſpondetur: ꝙ talis petitio eſt ſuperflua: cũ mani
feſte probatum fuerit in principio Dauid fuiſſe ve
rum ⁊ eximiũ prophetarum: cui deus locutus eſt: ⁊
facte fuerunt ipſi multe reuelationes de regno / et
ſacerdotio Chriſti: vt ipſemet Dauid dicit. ij. Reg.
xxiij. vbi dicit. Dixit vir cui conſtitutũ eſt de Chri-
ſto dei Jacob egregius pſaltes Iſrael. Spirit⁹ do
mini locutus eſt per me: et ſermo eius per linguã
meam deus Iſrael mihi locutus eſt: ſicut lux au-
rore oriente ſole mane abſq3 nubibus rutilat. Nec
tanta eſt domus mea apud deum / vt pactum eter-
num iniret mecum firmũ in oĩbus atq3 munitum.
Ex tota iſta ſcriptura pz qualiter de⁹ cum pacto
eterno locut⁹ eſt clare ⁊ manifeſte de chriſto in le-
ge promiſſo ⁊ de regno ei⁹ ⁊ ꝑtãte ipſi Dauid. Et ſic
nõ oportet ꝙ queramus vbi reperiatur tale iura-
mẽtum: niſi dicamus ꝙ Dauid hoc preuidit in ſpũ
per ſpũalem reuelationem / Sed licet hoc ſufficiat
ad reſpondendum cuiq3 querenti: tñ adhuc poſſu-
mus aſſignare locum in ſacra ſcriptura: vbi deus
fecit ſupradictum iuſiurandum de eterno ſacerdo-
tio Chriſti. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notãdũ H
ꝙ iuſiurandũ dei in ſacra ſcriptura ſumitur ꝓ im Quid
mobilitate ⁊ certitudine propoſiti dei. Sed quic- ſit iuſiu
quid deus propoſuit in veteri teſtamento ſub ali- randum
qua figura ꝓpoſuit imobiliter ⁊ irrefragabiliter. dei.
Cum ergo Melchiſedech ſacerdos dei al- tiſſimi: et
rex iuſtitie ⁊ pacis ſine gñatione ⁊ principio / offe-
rens panẽ ⁊ vinũ fuerit figura ipſi⁹ Chriſti / vt ſu-

pradictũ eſt: q2 deus acceptauit oblationem ipſius
melchiſedech ſub tali figura ſacerdotij eterni xp̃i
Et ſub tali figura voluit de⁹ ꝙ Melchiſedech be-
nediceret Abrahã / de quo Chriſtus erat deſcenſu-
rus ſcđm carnẽ. Ergo ſequitꝰ ꝙ tunc deus immobi
liter ⁊ irrefragabiliter ⁊ firmiter ſtatuit Chriſtũ i
lege ꝓmiſſum fore ſacerdotẽ eternũ ſcđm ordinẽ
Melchiſedech. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpũ
cõtemplando illud myſteriũ dixit. Iurauit dñs: et
nõ penitebit eum: tu es ſacerdos in eternum ſcđm
ordinem Melchiſedech. Hoc idẽ myſteriũ preui-
dit Dauid Exod. xxix. vbi dñs precepit ſeruari pa
nes ꝓpoſitionis ante altare per totam ſeptimanã
⁊ ꝙ ſacerdos eleuaret cruſtulã panis ante totum
populũ ſupra caput ſuũ. vbi manifeſte figurabatꝰ
ſacrificiũ panis ſiue Euchariſtie. Sed ſupradictũ
iuſiurandum de eterno ſacerdotio Chriſti magis
manifeſte exprimitur Gene. xxij. Ubi legitur quod
Abraham ex precepto dei voluit ſacrificare filium
ſuum Iſaac: cui deus ſub iureiurando promiſit di-
cens: Per memetipſum iuraui: quia feciſti hanc
rem / benedicam tibi et multiplicabo ſemen tuum
ſicut ſtellas celi: et velut arenam que eſt in littore
maris. Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorũ
ſuorum, Et benedicentur in ſemine tuo omnes gẽ-
tes: q2 obediſti voci mee. Qui locus in quo factum
fuit hoc ſacrificiũ vocatus eſt dñs videbit: immo
ſcđm hebreos dñs videbitꝰ. In quo myſterio pre-
uidit Dauid in ſpũ ꝓphetico qualiter Chriſtus fi-
lius dei ĩ eodem monte et loco debebat ſe ſponte
offerre deo patri hoſtiam acceptabilẽ in pretiũ pro
oĩbus nobis: q2 in eodẽ loco fuit crucifix⁹. Et ideo
vocatus eſt ille locus dñs videbit. Quaſi dicat. in
hoc loco vbi factũ eſt ſacrificium de Iſaac / in hoc
eodẽ loco videbitur Chriſtus offerri patri in ſacri
ficium in cruce pro omni populo. Et ſic ibi Chriſt⁹
fuit vere ſacerdos ⁊ vera hoſtia: q2 ipſe ſpõte ſepa
tri obtulit in ſacrificiũ. Ex quo pz ꝙ tunc deus pa
ter iurauit ſub iureiurando ⁊ promiſit ſacerdotiũ
eternũ ipſi Chriſto: q2 ſub iureiurando ꝓmiſit qđ
in eo benedicerentꝰ oẽs gentes. Sed nõ aliter be-
nedicte ſunt oẽs gentes in Chriſto niſi per eius ſa
cerdotium. Primo inquantum ſeipſum obtulit ꝓ
nobis in cruce. Secũdo inquantũ per baptiſmum
nos regñauit / ⁊ a maledicto abſoluit et liberauit:
ergo ſequitꝰ ꝙ illa promiſſio facta ipſi Abrahã in
ſemine ſuo. i. in Chriſto / fuit de eterno ſacerdotio
q2 ꝑ ſolum ſacerdotium Chriſti ſumus benedicti: ⁊
a maledicto liberati. Et per hoc pz reſponſio ad
friuolum argumentũ modernorũ hebreorũ: per ꝙ
putant peruertere literam huius verſus nõ eſſe di
ctã de ſacerdotio eterno Chriſti vt magis patebit.
ſacer- ¶ Dicitur ergo Chriſtus ſacerdos inquãtũ ſeipm
dos in obtulit in ara crucis ⁊ ſacramẽta inſtituit: Dicitꝰ
eternũ autẽ ſacerdos in eternũ dupliciter. Primo q2 ipſe
xp̃us. perſonaliter eſt eternus ante luciferum genitus.
Secundo q2 ſacerdotiũ eſt eternũ. Et hoc tripliciter.
ter. Primo q2 perpetuatur in ſuis ſucceſſorib⁹. Se
cundo q2 nullũ aliud ſacerdotiũ huic ſuccedet. Ter
tio q2 effect⁹ ſacerdotij Chriſti eſt eternus. Nã ſan
ctificatio facta ꝑ ſacerdotiũ Chriſti ĩ eternũ dura-
bit. Quia iuſtificati ⁊ regenerati ꝑ ſacramenta in
eternũ erũt ſancti ⁊ beati. Apoc. v. Dicitꝰ aũt Chri-
ſtus ſacerdos ſcđm ordinẽ Melchiſedech: eo ꝙ ꝑ
ea fuit figurat⁹ ꝑ ipm Melchiſedech: ⁊ hoc quin

tupliciter. Primo q2 Chriſt⁹ fuit rex ⁊ ſacerdos ſi
cut Melchiſedech. Scđo q2 rex pacis et iuſtitie.
Tertio q2 ſine generatione. Quarto q2 ſub forma
panis ⁊ vini inſtituit ſacrificium noui teſtamenti.
Quinto q2 in eadẽ ciuitate: ⁊ forſan in eodẽmet lo
co inſtituit Euchariſtiam / vbi Melchiſedech ob-
tulit panẽ ⁊ vinum. Hoc ergo preuidens Dauid in
ſpiritu dicit Iurauit dominus ⁊c.

Dominus a dextris tuis: confregit in die ire ſue reges: de cõſe. di. ij. ca. ſacer-
Iudicabit in nationib⁹: implebit ruinas: dos ex-
conquaſſabit capita in terra multorum. tra qui fil. ſint legi. c. ꝓ venera bilem.

¶ Hic ponit tertiã dignitatẽ quã Chriſtus: acceptꝰ
es merito ſue paſſionis. que fuit iudiciaria pote-
ſtas: vt ſit iudex viuorum ⁊ mortuorũ. tam in iudi
cio occulto ꝗ in iudicio manifeſto vniuerſali qđ
fiet in nouiſſimo die quã iudiciariã poteſtatẽ ha-
bet Chriſtus etiã inquãtũ homo ex merito ſue paſ
ſionis: vt ipſemet ſaluator ait Joan. v. Et poteſta-
tẽ dedit ei iudiciũ facere: q2 filius hoĩs eſt. Unde
poſtꝙ ſuperius demonſtrauit ꝓpheta qualiter pa
ter tradidit regnum ⁊ ſacerdotiũ Chriſto filio ſuo
inquantũ homo / demõſtrat qualiter ex cõſequenti
tradidit ipſi iudiciariã poteſtatẽ: q2 ad ſoliũ regem
⁊ ſacerdotẽ pertinet iudicare. ¶ Unde eſt aduer- De⁹ iu-
tendũ: ꝙ dupliciter iudicat deus poſt aſcenſionẽ. dicat du
Uno modo occulto iudicio. Nam exiſtens in celo pliciter
ad dexterã patris iudicat in terris puniendo tyrã poſt a-
nos ⁊ pſecutores iuſtorũ temporaliter in hac vita ſcẽſio-
⁊ poſt mortẽ deſtinat ad penã eternã ſi moriuntur nem.
ſine fide ⁊ penitentia. Et iſto modo puniuit Nero-
nẽ / ⁊ Domitianũ / ⁊ Diocletianũ / ⁊ Julianũ: ⁊ plu-
res alios reges. Et de hoc primo iudicio dicit pro-
pheta in hoc verſiculo dirigẽdo verba ad patrẽ: O
pater de⁹ me⁹ Jeſus Chriſtus fili⁹ tuus ꝗ ſedet a
dextris tuis cõfregit reges ĩ die ire ⁊ ſententie ⁊ cor
rectiõis ſue. Nã puniuit ⁊ ꝓſtrauit Neronẽ ⁊ Dio-
cletianũ ⁊c. Et etiã cõfregit multos reges eos cor-
rigẽdo / ⁊ ꝑpaliter puniẽdo: ⁊ a ſupbia deijciendo: ꝗ
relicta idololatria ſe iugo fidei ſubiecerunt. Et ſic
correxit magnũ Conſtãtinũ ꝑ lepram: cauſa cui⁹ ve-
nit ad baptiſmũ. exẽplo cui⁹ oẽs alij reges terre cõ
fracta eorũ ſupbia venerũt ad baptiſmum. Scđo
Chriſt⁹ iudicabit iudicio manifeſto ⁊ vniuerſali: ⁊
⁊ hoc in die iudicij. de quo ſubdit ꝓpheta ꝙ tũc iu-
dicabit in nationib⁹. i. iudicabit oẽs nationes ge-
neraliter et in manifeſto / et tunc implebit ruinas.
¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt aduertẽdũ: ꝙ triplicẽ rui xp̃s re-
nã reparabit ⁊ reficiet ⁊ reſtaurabit xp̃s in die iu- parabit
dicij. Nã pŕio reparabit ⁊ implebit ruinã corporũ triplicẽ
⁊ cadauerũ mortuorũ: q2 mittet angelos ſuos: ⁊ vo ruinã i
cabit oẽs mortuos a quatuor vẽtis terre. Et cõgre die iudi
gabit oẽs in vallẽ Joſaphat. i. in locũ iudicij. ⁊ ſic cij.
erit impleta et reparata ruina corporũ mortuorũ.
Scđo Chriſtus implebit ⁊ reparabit et rectificabit
ruinam falſam iudiciorum. Nam tria debet iudica
re Chriſtus in iudicio. Primo non iudicata: ſcz fa-
cta principiũ huius mũdi ꝗ nõ fuerũt iudicata: eo
ꝙ nullus potuit eos iudicare: nec facta eorum cor-
rigere. Scđo q2 Chriſtus iudicabit male iudicata:
puta ea ꝗ iudices huius mũdi ꝓpter odiũ: vel me-
tum vel lucrum male iudicarunt. Ideo omnia iſta
⁊ alia Chriſtus rectificabit in iudicio generali. Ter-

tio iudicabit chriſtꝰ facinora occulta: puta homicidia et adulteria ⁊ multa alia peccata q̄ in hoc mūdo nō fuerūt manifeſta: nec ꝑ pn̄iam deleta. Ideo talia manifeſtabunt ⁊ publicabunt ī iudicio. Iſta ergo tria ſupradicta/ſcʒ nō iudicata ⁊ male iudicata ⁊ occulta dicunt ruine iudicioꝝ: et tales ruinas implebit ⁊ reparabit chriſtꝰ ī iudicio. Tertio Chriſtus implebit ⁊ reparabit ruinā angelorūʒ: qꝛ tunc erit completus numerus electoꝝ: ⁊ implebunt ſedes vacue: de quibꝰ angeli mali ruerunt. Ex quibꝰ ptʒ ꝙ triplicē ruinā reparauit Chriſtus ī iudicio. ſ. ruinā mortuoꝝ: ⁊ ruinā iudicioꝝ: ⁊ ruinā angeloꝝ. Et ideo de his tribꝰ ruinis dicit ꝓpheta/qḋ Chriſtus in nouiſſimo die iudicabit in nationibꝰ ⁊ implebit ruinas/ſcʒ qꝛ reſtaurabit ⁊ reparabit ruinā mortuorum/qꝛ omnes reſurgent: ⁊ ruinā iudicioꝝ ⁊ ruinam angelorum. Sed quia in ruina iudiciorum iudicabit reges ⁊ principes ⁊ prelatos huius mundi: q nō fuerunt iudicati: ⁊ puniti: ⁊ rectificabit talia iudicia eoꝝ: ⁊ manifeſtabit ⁊ puniet occulta per pn̄iam non deleta nec cōfeſſa: ideo oēs tales tam reges/⁊ principes: ⁊ prelatos ꝙ̄ falſos iudices ⁊ impenitentes deſtinabit ad penam perpetuam ī īferioribus terre. Et ideo ſubdit ꝓpheta: ꝙ Chriſtꝰ poſtꝙ̄ iudicauerit in nationibus diſcernēdo geſta ⁊ facta ⁊ poſtꝙ̄ īpleuerit ſupradictas tres ruinas: tunc cōquaſſabit ⁊ cōfringet capita multoꝝ/ſcilicet principum ⁊ regū ⁊ alioꝝ dānatoꝝ in terra/ſcʒ in inferno/qui eſt in inferioribus terre: qꝛ tales non aſcēdet in celū: ſed capita eoꝝ cōquaſſabunt in terra/id eſt pena capitali punient. In hebreo ⁊ in tranſlatione Hieronymi habet. Iudicabitur in gētibus plenitudo perſonarū: plagauit caput ī terra multa: qḋ idem ſonare videt. Tunc ergo Chriſtꝰ cōfregit reges in ira ſua: qn̄ Neronem ⁊ Domitianū ⁊ Diocletianū ⁊ ceteros reges ⁊ tyrannos pena tꝑali ⁊ eterna puniuit: et etiā qn̄ Conſtantinū imperatorē: ⁊ ceteros reges ⁊ principes gentiū ꝯfracta ſuperbia iugo fidei ſubiecit. Item tūc chriſtus impleuit ruinas. Primo qn̄ ruinā ipſius Adā ꝑ mortem ⁊ paſſionem ⁊ reſurrectionem reparauit. Secundo qn̄ oēs mortuos in iudicio ſuſcitabit. Tertio quando omnia iudicia iniuſta facta per falſos iudices in generali iudicio rectificabit. Quarto qn̄ ruinam angeloꝝ reparabit: cum dicet iuſtis. Venite benedicti patris mei/poſſidete regnum vobis paratū a conſtitutione mundi. Item tunc conquaſſabit capita multorum in terra/quando dicet dāmnatis. Ite maledicti in ignem eternum qui paratꝰ eſt diabolo ⁊ angelis eius.

De torrente in via bibit: propterea exaltauit caput.

ſupra ix. et cxxxvij ⁊. xiij. diſ. c. finali.

¶ Poſtꝙ̄ ſuperius propheta predixit tres dignitates ſiue poteſtates quas pater tradidit Chriſto filio ſuo: etiā inquantū homo. ſ. poteſtatem regiam/⁊ ſacerdotalē/⁊ iudiciariā: in hac tertia parte aſſignat cauſam: vnde meruit Chriſtꝰ adipiſci tales dignitates ⁊ poteſtates. Et dicit ꝙ hoc meruit Chriſtus ex laboribꝰ ⁊ tribulatiōibus ⁊ morte ⁊ paſſione/quā ex obedientia ⁊ cōpatiētia ⁊ charitate pro nobis ſuſtinuit. (No. bñ) Unde eſt aduertendū ꝙ oēs labores ⁊ itinera ⁊ peregrinationem/⁊ fames/⁊ ſitim/⁊ iniurias/⁊ opprobria/et verbera que pro nobis chriſtus ſuſtinuit/cōputātur in eius paſſione: qꝛ tota vita Chriſti fuit cōtinuus labor ⁊ quedā paſſio ⁊ vnus actus meritoriꝰ reſpectu chriſti: vt dictū eſt pſal. xxix. Et ideo vita huius mundi dicit quaſi torrens ⁊ fluuiꝰ tribulationū. Nā ſicut torrens in quo cōgregant oēs aque pluuiales/trahit ſecum oēs arbores ⁊ oīa q̄ ſunt in ripa: ita cōtra chriſtuʒ cōgregate ſunt oēs aque ꝑſecutionū ⁊ laborūʒ. Et ſic vita chriſti fuit quidā torrens plenus perſecutionū ⁊ laborū ⁊ aſſlictionū: per quē chriſtus tranſiuit: ⁊ de quo bibit in hac vita corporali: per quos labores meruit exaltari ⁊ obtinere regnū ⁊ ſacerdotiū ⁊ iudiciariā poteſtatem. Et ideo ſi quis quereret quibꝰ meritis ⁊ quibꝰ laboribus ⁊ triūphis meruit chriſtus obtinere regnuʒ ſuꝑ oēm creaturā: ⁊ eternū ſacerdotiū: ⁊ iudiciariā ptātem ſuper oēs hoīes ⁊ angelos: cū ipſe ſit homo. (Q̃ſo xp̄s nobis meruit.) Rn̄det propheta Dauid dicēs qḋ de torrēte ī via bibit: ꝓpterea exaltauit caput. Quaſi dicat: ꝙ quia chriſtus bibit calicem paſſionis de torrente tantarum perſecutionuʒ/⁊ laborū/⁊ opprobrioꝝ: ⁊ mortis/⁊ crucis in via huius mundi inquantū fuit viator: ideo in premiū tantorū laborū ⁊ tāte humilitatis ⁊ charitatis: qꝛ humiliauit ſemetipſum vſqꝫ ad mortem crucis: exaltauit caput/⁊ honorem: ⁊ regnū ſuū/et poteſtate ſuꝑ oēs creaturas: vt dictū eſt: et pr̄ dedit illi nomē qḋ eſt ſuper oē nomē. ſ. Ieſus/qḋ interpretatur ſaluator. Et ſic eſt deꝰ ⁊ homo: rex ⁊ ſacerdos. Et ideo habet nomē ſuꝑ omne nomē ⁊ ſuꝑ oēs creaturas: vt in noie Ieſu omne genu flectat celeſtiū terreſtrium ⁊ infernoꝝ: intantū ꝙ in gl̄ia eſt dei patris ſedens ad dexteram eius in potioribus bonis: eo modo quo dictū eſt. Chriſtꝰ ergo ex merito ſui laboris ⁊ paſſiōis exaltauit caput. i. ſublimatus fuit ad ſedēdū a dextris patris ī quatuor vel quinqꝫ potioribus bonis: videlicet poſſidendo ſummā regiā ⁊ imperialē ptātem: ⁊ ſummū ⁊ eternū ſacerdotiū ⁊ ſumā iudiciariā poteſtātem: ⁊ ſummū honorē ⁊ latriā ſimul cū verbo: ⁊ qnto ſummā felicitatē ⁊ beatitudinē. In quibꝰ quinqꝫ potioribus bonis ſedet chriſtꝰ a dextris patris ſuꝑ oēs creaturas ꝑut vidit beatus Ioānes Apocal. v. qn̄ vidit agnū ſedenteʒ a dextris patris in throno. Et vidit xxiiij. ſeniores qui ceciderūt corā agno mittētes coronas ſuas: dicētes. Dignꝰ es dn̄e accipere librū: ⁊ aperire ſignacula eius: qm̄ occiſus es: ⁊ redemiſti nos deo in ſanguine tuo ex omni tribu ⁊ lingua et populo ⁊ natiōe. Et feciſti nos deo noſtro regnum ⁊ ſacerdotes: ⁊ regnabimꝰ ſuꝑ terrā. Ultra hoc vidit btūs Ioannes ⁊ audiuit vocē angeloꝝ multorū: ⁊ erat numerus eoruʒ milia miliū voce magna dicentiū. Dignus eſt agnꝰ qui occiſus eſt accipere virtutē/⁊ diuinitatē/⁊ ſapiētiā/⁊ honorē/⁊ fortitudinem/⁊ gloriā/⁊ benedictionē: ⁊ oēm creaturaʒ q̄ in celo eſt/⁊ ſuꝑ terrā/⁊ ſub terra/⁊ in mari ⁊c. Ex ſupradicta viſione deſignantur oīa hec potiora bona que poſſidet agnus q̄ eſt chriſtꝰ ſedēs ad dexterā patris/etiā inq̄ntū homo. Naʒ primo dicit habere regnū ⁊ imperiū cū dicit: ꝙ dignus eſt accipere oēm creaturā ſub ditiōe ſua/q̄ eſt ī celo/⁊ ſuper terrā: ⁊ ſub terra ⁊c. Scḋo deſignat poſſidere ſummū ſacerdotiū: cū dicit. Feciſti nos deo noſtro regnū ⁊ ſacerdotes. Tertio videt ꝙ chriſtus poſſidet eandē latriā cū verbo: cū dicitur. Dignus eſt accipere ꝟtutē/⁊ diuinitatē/⁊ ſapiētiam: ⁊ fortitudinē ⁊ honorē. i. latriā adorationeʒ ⁊ cultū. Quarto de-

ſignat chriſtꝰ habere ſummā felicitatē et beatitudinē: cū ſubdit. Gloriā ⁊ benedictionē. Itē oſtēdit habere iudiciariā ptātē: cū ſubdit. Vidi thronū magnū ⁊ ſedentē ſuꝑ euʒ ⁊c. Ultimo deſignat ꝙ Chriſtus meruit ſedere in his qnqꝫ potioribꝰ bonis ex merito ſue paſſiōis ꝑ hoc ꝙ dicit Dignꝰ eſt agnꝰ q̄ occiſus ē. Et ex hoc ſequit ꝙ Chriſtꝰ poſſidet hoc inquātū hō: qm̄ inquantū homo occiſus eſt. Et inquantū homo exaltauit caput: ⁊ fuit ſublimatꝰ ad ſedēdū a dextris dei in ſupradictis quinqꝫ potioribus bonis. Prīo qꝛ eſt filiꝰ dei naturalis: vt ſupra dictū ē. Scḋo qꝛ hoc adeptꝰ eſt ex merito ſue paſſionis. ¶ Ex iſto pſal. recolligunt. xiiij. ꝯcl'ones. Quarum prima eſt/ꝙ Chriſtꝰ licet inquantū deꝰ ſedeat ad equalitatē pr̄is: tn̄ inquantū hō ſedet a dextris dei patris. i. in potioribꝰ: qꝛ poſſidet potiora bona poſt patrē. ſ. regnū ⁊ imperium ſuꝑ oēs creaturas. Et poſſidet altiorē gradū felicitatis ⁊ fruitionis ⁊ honoris poſt patrē: vt dictum eſt. ¶ Scḋa ꝯcl'o/ꝙ pr̄ ſubiecit oēs inimicos Chriſto filio ſuo/nō ſolūmodo vſqꝫ ad diē iudicij: ſed etiā in eternū. ¶ Tertia ꝯcl'o: ꝙ ſceptrū regni Chriſti realiter īcepit ab incarnatiōe: ſʒ oſtēſiue īcepit ⁊ ex[ir]uit a Hierl'm in die pētec. ¶ Quarta ꝯcl'o/ꝙ ꝟbū eternū ſemꝑ fuit vnitū humanitati Chriſti/nō ſolūmodo in die virtutis ab incarnatiōe vſqꝫ ad reſurrectionē: ſʒ ēt in ſplēdoribꝰ ſanctoꝝ. i. in die gl'ie chriſti poſt reſurrectionem: per hoc ꝙ ait. Tecū principiū. ¶ Quinta cōcl'o/ꝙ licet chriſtus inquantū hō fuerit genitus poſt luciferū: tn̄ inquantū deꝰ fuit genitꝰ ante luciferū. i. in eternitate. ¶ Sexta cōcluſio/ꝙ Chriſtus fuit vere ſacerdos: qꝛ ſeipm̄ obtulit ī ſacrificiū deo patri pro nobis in ara crucis. ¶ Septima ꝯcl'o/ꝙ ſacerdotiū chriſti eſt eternuʒ: qꝛ perpetuat in ſuis filijs regeneratis ⁊ poſt ipm̄ nullum aliud ſacerdotium ſuccedet. ¶ Octaua cōcluſio/ꝙ ſacerdotium chriſti eſt ſm̄ ordinē Melchiſedech: ⁊ nō ſm̄ ordinem Aaron. Ex quo ptʒ/ꝙ ſacerdotium Aaron debuit ceſſare. ¶ Nona cōcluſio/ꝙ licet lex Moyſi ceſſauerit quo ad cerimonialia ⁊ figuralia: tn̄ remanet quo ad veritatē figuratā. ¶ Decima cōcluſio/ꝙ Chriſto tradita eſt iudiciaria ptās: in qua cōfregit ⁊ puniuit: ⁊ ſubiecit ſibi oēs reges terre occulto iudicio. ¶ Undecima cōcl'o/ꝙ per eandē iudiciariā poteſtatē Chriſtꝰ iudicabit generaliter ⁊ manifeſte oēs natiōes ī nouiſſimo die. ¶ Duodecima cōcluſio/ꝙ Chriſtꝰ in nouiſſimo die implebit ⁊ reparabit tres ruinas. ſ. ruinā mortuoꝝ: ⁊ iudicioruʒ/et angeloꝝ. ¶ Decimatertia cōcluſiō/ꝙ Chriſtꝰ in iudicio cōquaſſabit capita multoꝝ. i. demonia ⁊ hominū damnatorū in die iudicij/cū dicet. Ite maledicti in ignē eternū. ¶ Decimaquarta ꝯclō/ꝙ chriſtus exaltauit caput. i. meruit ſublimari ī ſūmū regem ⁊ ſacerdotē eternū ⁊ iudicē vl'em eo ꝙ de torrēte in via bibit calicē paſſiōis in hac via: ⁊ in hoc mūdo. Quaſi dicat: ꝙ ex merito paſſiōis ⁊ humilitatis ⁊ obediētie meruit ⁊ obtinuit oīa q̄ de ſe ſcripta ſunt in hoc pſalmo. ¶ Cōtra ꝑdictā aūt expoſitionē ⁊ catholicā intelligētiā huiꝰ pſal. ꝓbado qḋ nō poſſit exponi de Chriſto/arguit q̄dā hebreꝰ vocatꝰ Chamhi: ⁊ hoc multpliciter. Et prīo ꝯ̄ expoſitionē duoꝝ primoꝝ verſuū in quos nos dicimꝰ/ꝙ ibi pater loquitur Chriſto filio ſuo Meſſie in lege ꝓmiſſo. Unde dicit ſic. Per hunc verſum ꝓbāt chriſtiani ꝙ eſt trinitas in diuinis. Nam ibi eſt pater q̄ loquitur: ⁊ eſt filius cui loquit/q̄ eſt deus ſicut pr̄: ⁊ ſic cū ſpū ſctō faciūt trinitatē in diuinis. Tūc arguit ſic: ſi iſte filiꝰ cui pr̄ loquit eſt deꝰ: vt chriſtiani dicunt: tunc ſequitur ꝙ vnus deus eſt maior altero/⁊ fortior/⁊ alter debilior. Nā ſi pr̄ habet ponere ⁊ ſubijcere inimicos ſuo/ſequitur ꝙ filius non eſt ſufficiēs/nec fortis ad ſubijciēdū ſibi inimicos cū indigeat auxilio alterius: qḋ eſt cōtra oīpotentiā dei. Ex quo ſequit ꝙ iſte filiꝰ nō eſt deꝰ. ¶ Secūdo arguit cōtra hoc qḋ nos dicimꝰ/ꝙ Chriſtꝰ eſt genitꝰ ante luciferū a pr̄e ꝑ hoc qḋ dicitur in lr̄a. Tecum principiū ⁊c. Unde dicit ꝙ noſtra trāſlatio eſt falſa: qꝛ non ponit ſic in hebreo/imo dicit ſic. ſ. Populi tui volūtarij erūt in die ꝟtutis tue: in decore ſancto oriet tibi ros natiuitatis tue. ¶ Tertio arguit contra id qḋ dicimꝰ ꝙ Chriſtꝰ eſt ſacerdos: ergo offert ſacrificiū: ſed deꝰ nō pōt offerre ſacrificiū: imo ipſi offert ſacrificiū: ⁊ ſic ſequeret ꝙ vnus deꝰ offerret ſacrificiū alteri deo. ¶ Quarto arguit ꝙ Chriſtꝰ nō ſit ſacerdos eternꝰ. Nam Chriſto ſucceſſerūt quotidie multi ſacerdotes q̄ nō ſunt de generatiōe eiꝰ: ergo ſacerdotiū ſuū nō fuit ꝑpetuatū in eo: nec in ſuis ſucceſſoribus de ſua generatione. ¶ Quinto arguit cōtra id qḋ dicimꝰ: ꝙ deꝰ iurauit ꝙ ſacerdotiū Chriſti eēt ſʒ ordinē Melchiſedech: ⁊ non ſm̄ ordinē Aaron. Tūc arguit ſic. Si deꝰ mutauit ſacerdotiū ipſiꝰ Aaron in ordinē Melchiſedech: ſequit ꝙ ceſſauit ſacerdotiū Aaron: ⁊ ꝑ ꝯn̄s tota lex moyſi. Sequit ergo ꝙ penituit deū cōſtituiſſe ſacerdotiū Aarō/⁊ legē moyſi. Nā q̄ deſtruit ꝙ cōſtituit/videt penitere: ſʒ hoc eſt impoſſibile ꝙ deꝰ peniteat: imo dicit in lr̄a. Iurauit d[omin]s ⁊ nō penitabit eū: ergo ſequit ꝙ deꝰ nūꝙ̄ mutauit nec mutabit ſacerdotiū Aaron/nec legē Moyſi. Hoc confirmat. Nā deꝰ dicit ꝑ Malachiā ꝓphetā: q̄ eſt ſigillū oīm ꝓphetaꝝ. Memētote legis Moyſi ſerui mei quā mādaui ei in Oreb ad oēm Iſrael ꝓcepta ⁊ iudicia. Ex quo ſequit ꝙ de intētione ⁊ firmo ꝓpoſito dei eſt/ꝙ ſemꝑ ſeruet lex Moyſi ⁊ nūꝙ̄ deficiat: eo ꝙ in fine oīm ꝓphetarū hoc cōfirmat. Itē ſubdit ꝓpheta Malachias. Ecce ego mittā vobis Heliā ꝓphetā anteꝙ̄ veniat dies dn̄i magnꝰ ⁊ terribilis: ergo ſequit ꝙ iſte Ieſus Nazarenus quem nos dicimꝰ fuiſſe Meſſiā: nō fuit Meſſias in lege ꝓmiſſus: qꝛ anteꝙ̄ Meſſias veniat: debʒ venire Helias ꝓpheta. ¶ Sexto arguit ꝯ̄ id qḋ nos dicimꝰ/ꝙ Chriſtꝰ cōfregit multos reges ⁊ plagauit ⁊ ſubiecit ī ſuo aduētu. Nā Chriſtꝰ nulla bella nec ꝓlia geſſit: nec aliquos reges vicit/nec ſubiecit/nec aliquos ꝓplos obtinuit: immo fuit pauꝑ ⁊ egenꝰ/⁊ in fine crucifixus. Et ſic dicit iſte Rabi: ꝙ nos xp̄iani falſo modo gloſſamꝰ iſtū pſalmuʒ de Chriſto. Sed exponēdus eſt de ipſo Dauid ⁊ eiꝰ regno: q̄ confregit ⁊ placauit multos reges gētiliū. ſ. regē Moab/⁊ Amon ⁊c. vt hr̄. ij. Reg. v. cap. ¶ Rn̄dere aūt ad argumenta huiꝰ ceci ⁊ obſtinati ⁊ ignorātis facile eſt cuicunqꝫ credēti in ſacra ſcriptura mediocriter docto. (Rñſio.) nec em̄ eſt mirū ꝙ iſte obſtinatꝰ ⁊ cecus talia dicat: eo ꝙ ignorat myſteriū incarnatiōis ⁊ caret lumine fidei. Nec eſt mirū: qꝛ caput tā impurū ⁊ imūdū et maledictū nō eſt dignū/nec meret attingere tā grāde ⁊ ineffabile myſteriū ⁊ ſacrm̄: eo ꝙ cōprehēderūt iſtū obſtinatū oēs maledictiones xxiiij. q̄ memorate ſunt ī pſal. ꝓcedēti ꝯ̄ oēs crucifixores Chriſti ⁊ ſequaces eoꝝ/de q̄bus predixit etiā

Dauid pſal. lxxviij. Obſcurēt̄ oculi eoꝝ ne videāt: ⁊ doꝛſum eoꝝ ſemꝑ incurua. ⁊ Eſaie. vi. ca. Occeca coꝛ ppl'i ⁊c. Item Sāpiē. ij. Occecauit eos malitia eoꝝ: ne intelligerēt ſacra deꝛimo tota ſcriptura vete. teſt. legis ⁊ ꝓphetarum eſt plena de cecitate iſtoꝝ obſtinatoꝝum. Et iō ſupfluum eſt eis rñdere cū nō capiāt nec intelligāt. Sed ne argumēta eoꝝ meneant inſoluta rñdebimus ꝓpter cōſolationeꝫ ſimpliciū chriſtianoꝝ. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiā eſt
notandū/ſicut predictū eſt/ꝙ in Chriſto ſunt due
In xp̄o due ſūt nature. nature īteg re ⁊ ꝑfecte: diuina. ſ. ⁊ humana ſub vna perſonalitate verbi. Nā verbū aſſumpſit naturam humanā ſine aliqua ꝑſonalitate creata: īmo perſonauit ⁊ ſuppoſitauit illā ꝑ ꝑſonalitatē ſuā: ⁊ ſic manet vnū ſolū ſuppoſituꝫ ⁊ vna ꝑſona habens duas ꝑfectas naturas. Et rōne iſtarum duaꝝ cōicantur idiomata in Chriſto. Et ſic dicit̄ Chriſtꝰ verꝰ deꝰ et verꝰ hō: ⁊ dicit̄ creatoꝛ ⁊ creatura ⁊ moꝛtuꝰ ⁊ paſſꝰ ſm̄ diſtinctas naturas: vt dictū eſt ſupꝛa. Iteꝫ xp̄s eſt cōſubſtātialis ⁊ coeternus ⁊ coequalis pr̄i ſm̄ diuinitatē: ſed eſt minoꝛ patre ſm̄ humanitatē. Et ſm̄ hanc humanitatē accepit regnū mūdi a patre ex tpe ⁊ poteſtatē ſacerdotalē ſummā ⁊ iudiciariā poteſtatē. Et ſic reſpectu huiꝰ humanitat̄ dicit pater filio. Sede a dextris meis: donec ponaꝫ inimicos tuos ſcabellū pedū tuoꝝ: ⁊ ſub iureiurādo dedit ipſi ſacerdotiū eternū ⁊ iudiciariā ꝑtātē. ¶ Ad
Ad primum. primū ergo argumētū qñ dicit iſte cecꝰ ⁊ obſtinatꝰ ꝙ ſequeret̄ ꝙ pater eſſet maioꝛ filio: ⁊ ꝑ ꝯñs vnus deus maioꝛ altero. Reſpondet̄ ꝙ ex hoc nō ſequit̄ ꝙ vnꝰ deꝰ ſit maioꝛ altero. qꝛ filiꝰ nō eſt alter deus a patre inquātū deꝰ: ſꝫ eſt altera ꝑſona diuina: nec filius eſt minoꝛ patre ſm̄ diuinitatē: īmo equalis: ſed eſt minoꝛ patre ſm̄ humanitatē. Et ſm̄ hāc humanitatē qua eſt minoꝛ/accepit regnum a patre: ⁊ pater ſubiecit ipſi oēs inimicos ſuos. Et ſic nō eſt incōueniens ꝙ indiguerit fauoꝛe patris inquātum homo eſt: ꝑ hoc tñ nō reſtat quin ſit deꝰ ꝑfectus et omnipotens equalis patri ſm̄ diuinitatē/idē ſubſtantialiter ⁊ eſſentialiter/⁊ diſtinctus ꝑſonaliter.
Ad ſecundū. ¶ Ad ſcōm rñdetur qꝺ maioꝛ fides eſt adhibenda noſtre trāſlationi ꝗ eiꝰ: eo ꝙ fuit facta per. lxx. interpꝛetes per. cc. annos ante aduentum Chriſti/qñ nulla erat ſuſpitio: vt ait Euſebiꝰ. i. de pꝛeparatione euāgelica. Nā lr̄e iudaice ſicut hodie iacet ponctuata/nō eſt adhibēda oīmodo fides ſicut dictum eſt in pꝛincipio ⁊ ꝓlogo huiꝰ libri: eo ꝙ Thalmudiſte punctuarūt ipſam ad ſuū libitū ⁊ intētionē. Sꝫ ſi remouerent̄ puncta poſſemus dare ei eundē intellectū: ⁊ facere ſonare eadē verba: ſicut habemus in tranſlatione noſtra. Sed adhuc ſicut iacet litera hebꝛaica hodie punctuata ſonat idem ſacr̄m et eternā generationē: cū dicit̄. In decoꝛe ſancto oꝛietur tibi ros natiuitatis tue. Oſtēdit eñ natiuitatē chriſti eſſe ex decoꝛe ſancto. i. ex ſubſtātia patris: ⁊
Ad tertium. ideo nō eſt curandū de ſua ꝑfidia. ¶ Ad tertiū rñdetur per iam dicta ptꝫ/ꝙ ſicut chriſtꝰ inquātū homo accepit regnū a patre ex tēpoꝛe: ita inquātū homo fuit verus ſacerdos ⁊ obtulit ſeipm̄ deo patri
Ad q̄rtum. in ara crucis ꝓ oībꝰ nobis. ¶ Ad quartū eſt dicendū ꝙ Chriſtus dicitur ſacerdos ineternum inquātū ſuū ſacerdotiū eſt eternū/cui nullū aliud ſacerdotiū ſuccedet vt dictū eſt ſupꝛa: ⁊ inquantū perpetuat̄ ſacerdotibꝰ ⁊ ſucceſſoꝛibꝰ ſuis: qꝛ apl'i ab eo immediate acceperūt ſacerdotalē ꝑtātem in mōte

Sion/vt dictū eſt ſupꝛa: ⁊ ab illis apl'is deriuat̄ in ſucceſſoꝛes. Sed cū poſtea arguit ꝙ cū iſti ſacerdotes q̄ ſunt hodie non deſcendunt a Chriſto per carnalē generationē: ergo ſacerdotiū Chriſti non perpetuat̄ in eis ſicut fuit ꝑpetuatuꝫ in filijs Aaron. Ad hoc rñdetur iſti cecoꝛ: ꝙ nos magis ſumus filij Chriſti per regenerationeꝫ ſpūalem ꝗ ſucceſſoꝛes Aaron per generatatione carnalem. Nā cū ſacerdotium ſit res ſpiritualis/magis reſpicit generationem ſpūalem ꝗ carnalē. Et ideo vere ſacerdotium Chriſti fuit figuratū per ſacerdotiū Melchiſedech de quo non legitur in ſcriptura pater carnalis: nec mater/nec generatio. ad denotandū qꝺ ſacerdotes noui teſt. nō debēt habere reſpectū ad gñationem carnalem/ſed ad ſpūalē. Et ſic ptꝫ qꝺ ſacerdotium Chriſti eſt eternū ꝑpetuatū ⁊ cōtinuatum in filijs ſuis ſpūalibꝰ. Itē eſt eternū inquātū nulluꝫ aliud ſuccedet. ¶ Ad quintū reſpōdetur ꝙ ex argumēto eius poteſt argui contra ſeipſum. Nā manifeſtum eſt hodie qꝺ poſt aduētū Chriſti ⁊ poſt deſtructionem ſecūdi tēpli factā per Romanos ceſſauit hoſtia ⁊ ſacrificiū ⁊ ſacerdotiū Aarō: qꝛ nulꝗ offerūt talia ſacrificia: ſicut deꝰ p̄cepit offerri in Exodo ⁊ Leuitico. Itē qꝛ nō pñt aſſignare ipſi filios Aaron inter eos cū generatiōes ſint deſtructe ⁊ ꝑturbate ⁊ obliuioni tradite/licet q̄dā eoꝝ falſo appellētur Choen. i. ſacerdotes: ⁊ tñ licet ceſſauerit ſacerdotiū Aaron: ⁊ per ꝯñs lex Moyſi quātū ad talia cerimonialia: tñ deꝰ nō manet mēdax: īmmo verax: qꝛ ita pꝛeuidit ꝑ Danielē in capi. ix. ꝙ ceſſaret hoſtia ⁊ ſacrificiū poſt aduētū chriſti. Et tamē non eſt dicēdū qꝺ ꝓpter hoc penituit deū inſtituiſſe legeꝫ Moyſi: qꝛ ita inſtituit vt oīa illa cerimonialia ⁊ legalia erāt figura ſacerdotij xp̄i: ⁊ ſacrificij noui teſta. Ideo debebant ceſſare in aduentu Chriſti: ſicut pꝛedixit ꝑ oēs ꝓphetas. Ad illud qꝺ dicit: qꝺ deus ait ꝑ Malachiam. Memētote legis Moyſi ⁊c. Ex quo arguit: qꝺ lex Moyſi ⁊ ſacerdotiū Aaron nūꝗ̄ debebat ceſſare. Rñdet̄ qꝺ meliꝰ recoꝛdamur et meminimꝰ nos legis Moyſi ꝗ ipſi ceci: qꝛ melius intelligimꝰ veritatē ipſius legis: īmo dicit Chriſtꝰ eis Joā. v. Scrutamini ſcripturas in q̄bꝰ vitaꝫ vos putat̄ hr̄e: qꝛ ille teſtimoniū ꝑhibēt de me: ⁊ ſi moyſi crederet̄: crederet̄ foꝛſan ⁊ mihi: qꝛ Moyſes de me ſcripſit. Ex quo ptꝫ qꝺ nos vere ſeruamꝰ legem Moyſi: qꝛ recepimꝰ illuꝫ de quo Moyſes ſcripſit Deute. xviij. qñ dixit deꝰ. Pꝛophetam ſuſcitabo de medio fratrū tuoꝝ ſimilē tui. Ponaꝫ verba mea in oꝛe eiꝰ: loqueturꝗ ad eos quecūꝗ dixero ei. Et qui verba eiꝰ q̄ loquet̄ audire noluerit vltoꝛ exiſtā. Ex quo ptꝫ qꝺ nos magis ſeruamꝰ legē Moyſi. Nam venit iſte pꝛdpheta Chriſtꝰ/⁊ declarauit nobis oīa que locutꝰ eſt deꝰ Moyſi in lege: ⁊ credidimꝰ ipſi ⁊ recepimꝰ eū. Judei aūt ceci qꝛ nō receperūt/nec audire voluerūt/ſequit̄ qꝺ nō ſeruāt legē Moyſi nec recoꝛdant̄ eiꝰ legis. Et iō deꝰ vlciſcens puniuit eos. xxiiij. maledictiōibꝰ dictis in pſal. ꝑterito. Vñ dictū eſt pluries: qꝺ in lege Moyſi ſint duo ꝯſideranda. ſ. literalis figura: ⁊ veritas clauſa in illa figura. Que q̄dē veritas fuit īpleta in xp̄o: qꝛ vnū iota non ꝑteribit a lege: qꝺ in xp̄o nō fuerit cōpletū. Et ideo dicit̄ Joan. i. qꝺ lex per Moyſen data eſt: grā autē ⁊ veritas ꝑ Chriſtum facta eſt. Ex quo ptꝫ qꝺ tota lex euangelica nil aliud eſt niſi veritas legis Moyſi in Chriſto. Nam ſicut dicit Ariſtoteles

in pꝛedicamentis/⁊. vi. Meta. ꝙ ex eo ꝙ res eſt vel nō eſt oꝛatio dicit̄ eſſe vera vel falſa. Et iō tota lex Moyſi dicit̄ quedā oꝛatio accipiens veritatem a Chriſto ⁊ lege euangelica vbi fuit verificata. ⁊ hec eſt cauſa quare lex Moyſi tradita eſt in ſcriptis. Sed lex euāgelica tradita eſt ꝑ Chriſtū inre ⁊ ſcripta in ſolis coꝛdibꝰ hoīm: vt p̄dixit deus ꝑ Hiere. xxxi. cap. Ex quo ptꝫ ſicut pluries dictuꝫ eſt/ꝙ lex vetus nō eſt totaliter altera a lege euangelica: qꝛ vna lex fuit ⁊ erit ab Adā vſꝗ ad iudiciū eſſentialiter loquēdo: qꝛ vna fuit fides in eis ⁊ in nobis: qꝛ Chriſtū quē ipſi credebant futurū ſaluatoꝛem. nos credimus iam veniſſe: et oīa q̄ erant figurata in lege impleuiſſe. Lex ergo Moyſi eſt vna cum lege euāgelica/⁊ eſt altera. Eſt eñ vna eſſentialiter/qꝛ eadē eſt fides Chriſti in vtraꝗ. Eſt autē altera accidentaliter ratione cerimonialiuꝫ q̄ nō ponebant̄ ad rē: ſed ad figurā. Sed differt ſolūmo illa lex ab iſta ſicut figuratū ⁊ figura quātū ad cerimonialia. Nā illi exercebāt figurā: nos autē figuratum: ⁊ illi colligebant paleas ⁊ folia/et nos colligimus grana ⁊ iō dicit Gregoꝛius/ꝙ vna fuit vinea ab Abel vſꝗ ad vltimū iuſtū: ſed in Chriſto fuerūt vne mature. Et ideo dicit Chriſtꝰ Joā. iiij. ꝙ vna fuit meſſis ab Adā vſꝗ ad ipſum. Sed apl'i collegerūt grana. Nā illi antiqui patres ſeminauerūt/⁊ apl'i meſſes eoꝝ introierunt. ergo nos nō facimus iniuriā legi Moyſi immo recoꝛdamur ſi in tēpoꝛe debito colligimꝰ vuas/⁊ grana ⁊ ſeruamꝰ eius veritatem. Ex quo ptꝫ ꝙ iſte obſtinatꝰ neſcit q̄d dicat nec pōt capere hanc veritatē immo videt̄ ꝙ ipſe nō recoꝛdat̄ legis Moyſi. Ad illud autēꝫ qꝺ dicit ꝙ Helias erat vēturus ante Chriſtū: Reſpōdet̄ ꝙ iſte cecus neſcit diſtinguere īter pꝛimū ⁊ ſcōm aduētū Chriſti. Nā Helias nō fuit ꝓmiſſus in p̄mo aduētu: ſed in ſcōo. Ideo dicit̄: Mittā vobis Heliaꝫ ꝓphetam anteꝗ̄ veniat dies dñi magnus: ⁊ hoꝛribilis: q̄ erit dies vltimi iudicij. Nā dies pꝛimi aduentꝰ nō fuit hoꝛribilis: īmmo letus ⁊ iucundus: qꝛ angeli cantarunt Glīa in excelſis deo. Et noua ſtella apparuit moꝛiente/⁊ multa ſigna letitie ꝑ totū mundū: vt dictū fuit ſupꝛa. De quo pꝛimo aduentu dicit̄ Malachie. iij. Ecce ego mittā angelū meuꝫ. i. Joānē baptiſtā: ⁊ p̄parabit viā ante faciē meā: et ſtatim veniet ad tēplū ſanctū ſuum dominatoꝛ quē vos q̄ritis ⁊c. De ſcōo aūt aduētu dicit̄ i eodē Mala. Ego mittā vobis Heliā ꝓphetā. Ex quo pꝫ ꝙ ſicut Joā. bapt. fuit p̄curſoꝛ Chriſti in pꝛimo aduētu: ita Helias erit p̄curſoꝛ eiuſdē in ſcōo. Sed hoc non capit iſte cecus: qꝛ Malachias per illa verba nos inducit ad fidē Chriſti dicēs. Memētote legis Moyſi: quaſi dicat ꝙ ille de Chriſto ſcripſit: ⁊ oīa ſcripſit i figura Chriſti: ⁊c. quaſi dicat: recipite veritatē ⁊ figuratū cū venerit. Ad. vi. iā reſpōſum eſt iſti ceco i pſal. lxxi. vbi demonſtratū eſt ꝙ Chriſtꝰ non geſſit bella coꝛpoꝛalia: ſed ſpūalia: qꝛ miſit illos xij. duces ⁊ capitaneos q̄bus dixit Matth. vlt. Ite ꝑ vniuerſum mūdū ⁊ p̄dicate euāgelium. q̄ in noīe Jeſu demonia eiecerūt de mūdo: ⁊ deſtruxerūt oīa idola: ⁊ ſignis ⁊ miraculis obtinuerūt totū oꝛbē/⁊ ſubiecerūt oēs reges ⁊ ppl'os terre iugo Chriſti: ⁊ miſit Chriſtꝰ capitaneū ſuū cū exercitu Romanoꝝ ⁊ inimicis: ⁊ euertit a fundamētis totā ciuitatē Hierl'ꝫ cū tēplo: ⁊ partē iudeoꝝ fame puniuit: ⁊ partē gladio trucidauit: ⁊ partē i captiuitatē redegit: ⁊ ꝑ to

tū mūdū diſpſit i vindictā ⁊ vltionē ſue moꝛtis. Vñ oēs Judei in ſua ꝑfidia obſtinati ſunt in captiuitate ſub Chriſto. Nā nō ſolūmodo apud chriſtianos: ſed etiā apud ſarracenes affligunt̄: ⁊ male tractāt̄ ꝓpter Chriſtū: vt alibi dictū eſt. Et ꝑ hoc ptꝫ reſpōſio ad iſtuꝫ cecū obſtinatuꝫ. Nā qꝛ iſte cecus habet velamē poſitū ante oculos qñ legit Moyſen ⁊ ꝓphetas: iō nō pōt videre veritatē: ſꝫ deponat velamē ꝑ baptiſmū ⁊ fidē: ⁊ ilico videbit veritatē euāgelicā clauſaꝫ in lr̄a ve. te. Naꝫ vetꝰ teſta. nil aliud eſt niſi figura ⁊ occultatio noui. ⁊ nouū te. nil aliō eſt niſi veritas et manifeſtatio veteris: vt ait Auguſt. in lib. de catechiꝫandis rudibus: de quo iam dictum eſt in pꝛologo huius libꝛi.

Aleph. Beth. de cōfe. diſ. ij. acceſſerunt. Gymel. He et vau

Confitebor tibi dñe in toto coꝛde meo: in conſilio iuſtoꝝ ⁊ cōgregatione.
Magna opera dñi: exquiſita in omnes voluntates eius.
Confeſſio ⁊ magnificentia opus eius: ⁊ iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

¶ Titulus: ⁊ All'a. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hūc pſal. ad laudādū deū in tēplo. Sꝫ qꝛ all'a nō pꝛeponit̄ niſi in pſal. in q̄bꝰ narrant̄ bñficia a deo nobis collata: eo ꝙ all'a dicit laudē cū ꝯmemoꝛatiōe bñficioꝝ receptoꝝ: vt dictū eſt in ꝓlogo: iō eſt videnda materia huius pſal. ſ. de q̄bꝰ bñficijs laudat deū ꝓpheta i hoc pſal. Ad qꝺ dicūt hebꝛei moderni ꝙ ꝓpheta laudat deū ⁊ agit grās ꝓ bñficijs q̄ receperūt filij Jſrael in deſerto: maxime de māna qꝺ dedit deꝰ patribꝰ in deſerto. Et ſic literaliter exponūt iſtū pſalmū. Sꝫ talis expoſitio eſt inutilis tollēs dignitatē ꝓpheticā ipi Dauid: qꝛ abſꝗ ſpū pꝛophetico poterat cōmemoꝛare talia bñficia. Sed qꝛ ipſe nō fuit minꝰ ꝓpheta in hoc pſal. ꝗ in ceteris/ iō eſt in eo q̄rēda intelligētia ꝓphetica. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā eſt apuertēdū: ꝙ cū tota ſollicitudo ipſiꝰ Dauid erat meditari in lege dñi die ac nocte: ⁊ cōſiderare mirabilia de lege eiꝰ: ⁊ ꝑſcrutari pꝛofunda myſteria ſacre ſcripture: cōtēplādo frequēter myſteriū de agno paſchali immolādo ⁊ comedēdo: de quo p̄cepit Exo. xij. raptꝰ in extaſim ꝓuidit in ſpū ꝓphetico qualiter Xp̄s in lege ꝓmiſſus pꝛo nobis erat immolādꝰ in ara crucis: ⁊ ꝑ eius ſanguinē oēs fideles de captiuitate diaboli redimēdi: ⁊ de moꝛte ꝑpetua liberādi. Et etiā ſic ꝓuidit totū myſteriū future redēptiōis. Et etiā cōtēplādo p̄ceptū de pane azimo comedēdo: ꝓuidit in ſpū qual'r xp̄s debebat inſtituere ſacramētū Eucharíſtie in memoꝛiā ſue paſſiōis: in quo ſacramēto paſſio xp̄i erat iugiter rep̄ſentāda. Et ſicut deꝰ p̄ceperat agnū ſemel i pꝛincipio īmolari: ⁊ ꝑ oēs. vij. dies ſequentes vſꝗ ad veſpera ſeptimi diei abſꝗ oī frumēto panē azimū comedi ⁊ reſeruari: ita ꝓuidit ꝙ Chriſtꝰ ſemel erat in cruce immolādus. Sꝫ poſtea vſꝗ in finē ſeptime etatis debebat ſacr̄m Eucharíſtie in eccl'ia ꝑſeuerare. ſ. vſꝗ i finē mūdi. Itē cōtēplando myſteriū de māna dato patribꝰ i deſerto Exo. xvi. ꝓuidit etiā totū myſteriū ſacramēti Eucharíſtie. Nā ſicut ille ros celeſtis ꝯuertebat̄ i illū panē: ita ꝓuidit ꝙ deꝰ debebat fieri hō: nō ꝑ cōuerſionē: ſed ꝑ aſſumptionē hūanitatis in deū. Itē ſicut illud māna fuit

Dauid ꝓuidit Xp̄m immolāduꝫ.

eis viaticũ vſq ad ingreſſum terre pmiſſionis: vt ptz ibidez ita pariter puidit qualiter hoc ſacramẽtũ debebat nobis eſſe viaticũ et durare in tota pegrimationẽ hui⁹ eccl'ie vſq ad ingreſſum terre viuentiũ poſt iudiciũ. Itẽ p myſteriuz reſeruationis panis ppoſitiõis/ ꝛ p eleuationez panis ante dñm in cõſpectu ppl'i: de quo habet Exod. xxix. preuidit qualiter corp⁹ Chriſti in forma panis erat eleuandũ ſup capita ſacerdotũ in conſpectu ppl'i: ꝛ offerẽdũ ante deum/ ꝛ reſeruandum in tabernaculo altaris/ ſicut fit in noſtris eccleſijs. Hoc idẽ puidit per oblationẽ panis et vini qd obtulit Melchiſedech pro Abrahã et ſuis. Gen. xiiij. Hoc ſacrm puidens Dauid p ſupradicta myſteria fecit hũc pſal. in quo tria facit. Nã primo excitat ſeipz ad laudẽ dei. Secũdo explicat hoc ſacrm p ſupradicta myſteria in lege vet. figuratum: de quo principaliter intendit laudare deũ. Tertio exhortat fideles/ vt cũ puritate ꝛ timore accedãt ad tãtum ſacramẽtum. Scdm ibi. Memoriã fecit. Tertiũ ibi. Sctm ꝛ terri. Quãtũ ad primũ puidẽs Dauid in ſpũ p ſupradicta myſteria tm ſacramẽtũ: et tã magnũ beneficiũ generi humano p Chriſtũ pferendũ in ſuo aduẽtu/ excitat ſe ad laudãdum deuz di. in pſona corporis myſtici. Ego cõfeſſiõe fidei ꝛ laudis cõfitebor tibi dñe: non ſolũ lingua ꝛ voce: ſed in toto corde ꝛ affectu/ referẽdo gratiarũ actiões p beneficijs. Et hoc faciã in cõſilio et cõgregatiõe iuſtoꝝ. i. fideliũ. q. d. licet cõfeſſio mea nõ ſit credẽda ꝛ acceptãda in pgregatiõe Judeoꝝ reproboꝝ ꝛ ſarracenoꝝ/ et hereticoꝝ: tñ recipiet apud fideles/ q2 hoc ſacramẽtũ Euchariſtie de quo intẽdo predicare et cantare/ recipiet in tota eccl'ia fideliũ ꝛ celebrabit. ¶ Et nota ꝙ tota religio chriſtiana dicit cõgregatio iuſtoꝝ inquãtum eſt adunatio oim fideliũ. Sed dicit cõſiliũ iuſtoꝝ inquãtuz oẽs in ea cõgregati cõueniũt ꝛ cõſentiũt in vna fide ꝛ vnũ baptiſma. ꝛ oẽs venerant hoc ſacramẽtũ ꝛ cetera ſacramẽta eccl'iaſtica: ꝛ credunt oibus. xij. articulis fidei. Ideo ait propheta Dauid in pſona toti⁹ corporis myſtici: ꝙ licet nõ cõfiteatur hoc ſacramẽtũ in ſynagoga iudeoꝝ/ nec i meſquita ſarracenoꝝ/ nec in cõuẽticulis hereticoꝝ ꝛ ceteroꝝ infideliũ ꝛ paganoꝝ: tñ hoc cõfitebit i cõſilio iuſtoꝝ ꝛ cõgregatione eoꝝ: q2 in ſola eccl'ia laudat de⁹: ꝛ acceptant oratiões ꝛ laudes: ꝛ fit vera cõfeſſio fidei. Sed q2 ſacramentũ Euchariſtie ꝛ myſteriũ noſtre redẽptionis de qbus intẽdit cãtare in hoc pſal. ſunt magna ꝛ exquiſita inter oia opa in qbus de⁹ nobis maxime oſtẽdit ſuã miaz ꝛ amorẽ: idõ ſubdit. magna opa. i. ego cõfitebor tibi et pdicabo ꝛ pdicã in ipũ magna opa q faciet deus ꝛ magis exqſita ꝛ electa ꝛ magis nobis vtilia inter oẽs volũtates eius exponit hic cauſa p effectu. Nã effect⁹ diuine volũtatis eſt amor ꝛ mia. quã maxime oſtẽdit nobis in ſua paſſione ꝛ in largitione huius ſacramẽti relicti in memoriaz ſue paſſionis. Et ſic iſta duo opa ſunt exqſita iter oia bñficia nobis collata. ſunt etiã pcipua: vt patebit. Et notãter dicit/ exqſita in oẽs volũtates: q2 nõ ſunt nobis collata ex debito: ſed ex mera liberalitate et bonitate diuine volũtatis talia bñficia. Sed q2 p tãtis bñficijs collatꝪ de iure ꝛ iuſtitia debet deo laus ꝛ magnificẽtia q eſt pars latrie: q quidẽ latria eſt pars iuſtitie: idõ ſubdit. Nõ mireris ſupple ꝙ ego cũ tãto effectu prorũpam in cõfeſſionez laudis: q2 hoc teneor facere de iure. Naz cõfeſſio ꝛ magnificẽtia eſt opus. i. ius eius. i. dei. Et idõ talis iuſtitia manet et durabit in ſeculũ ſeculi. i. ineternũ. Nã hec vna pars latrie. ſ. pfeſſio laudis ꝛ adoratio durabit et manebit in ſeculũ ſeculi. i. in hoc ſeculo ꝛ in alio: vt ptz Apocal'. vij. q2 nõ ſolũ. xxij. ſeniores ſed etiaz. cxliiij. mil. ꝛ turba magna quã dinumerare nemo poterat non ceſſabãt clamare. Benedictio ꝛ claritas ꝛ gratiarũ actio. Et ſic ptz ꝙ confeſſio. i. gratiarũ actio et magnificentia eſt opus. i. ius debitũ deo: q2 de iure tenemur deum laudare ꝛ magnificare ꝛ gratias agere p beneficijs receptis. Et hoc non ſolũ aliquãdo ſed eti ſemp: ꝛ non ſolũ in hoc ſeculo/ ſed etiam in alio et in ſeculũ ſeculi. Aliter autẽ põt exponi iſte verſus. ſ. ꝙ opus dei. i. opera dei ſunt confeſſio et magnificentia. i. cogunt nos deum laudare et magnificare. qd idem eſt. Itẽ opus eius eſt cõfitendũ ꝛ laudandum ꝛ magnificandum. Sed prima expoſitio magis explicat veritatẽ ꝛ intelligentiã litere ꝛ ſententiam in litera contentam.

Memoriam fecit mirabilium ſuorũ miſericors ꝛ miſerator dominus: eſcam dedit timentibus ſe.

Memor erit in ſcl'm teſtamenti ſui: virtutẽ operũ ſuorũ annũciabit populo ſuo.

Ut det illis hereditatem gentiũ: opera manuum eius veritas ꝛ iudicium.

¶ In hac ſecũda parte explicat q ſunt iſta magna opa exquiſita inter opa diuine mie/ de qbus intẽdit in hoc pſalmo deũ laudare: q fuerunt in veteri teſtamẽto figurata. Ad cui⁹ intellectũ eſt aduertẽdũ: ꝙ creditur ab aliquib⁹ ꝙ Dauid fecit hũc pſalmũ vt cantaret in tẽplo in die azimoꝝ: in quo de⁹ fecit tria grandia opera mie corporalia: q figurabant duo maxima opa mie ſpũalia futura: q Chriſtus fecit in nouo teſt. Nã primo vt dictũ eſt liberauit de⁹ illũ ppl'z p Moyſen de egyptiaca captiuitate. Scdo liberauit primogenita hebreoꝝ a morte corporali per ſanguinẽ agni. Tertio q2 totus ille popul⁹ fuit refectus pane azimoꝝ ppter q de⁹ fecit edictum ꝛ preceptum de agno immolando et de pane azimo ſeruando ꝛ veſcendo p ſeptẽ dies poſt paſcha: ꝛ hoc federe ſempiterno in memoriã illius myſterij. vt ptz. Exod. xij. Per q tria myſteria fuerunt figurata tria alia maxima myſteria futura p Chriſtũ. i. q2 in tali die Chriſtus verus agnus erat in cruce immolãdus/ ꝛ p eius ſanguinẽ genus humanũ erat a morte liberandũ: ꝛ in tali die ꝛ veſpere ſacramẽtũ Euchariſtie p Chriſtũ inſtituendum ſub forma panis et vini: vt dictum eſt. Et hec ſunt tria magna opera dñi exquiſita inter oẽs voluntates eius. ſ. myſteriũ paſſionis: ꝛ noſtre redẽptionis ꝛ ſacramentũ Euchariſtie in qbus de⁹ maxime nobis oſtẽdit ſuũ amorẽ ꝛ miam. Hoc ergo puidens propheta Dauid dicit: bene teneor cõfiteri magna opa dñi exquiſita: q2 dñs Jeſus Chriſtus miſericors ſcdm naturã ꝛ miſerator p cõſuetudinẽ ꝛ operationẽ/ fecit memoriã ſuoꝝ operũ: q2 dedit ſeipz in eſcam ꝛ cibũ apl'is timentib⁹ ſe. i. q2 in die cene ſ. in nocte ꝛ veſpere paſche inſtituit ſacramentum Euchariſtie et dedit ſeipz apl'is ad reficiendũ ſub forma panis ꝛ vini. Qd myſteriũ fecit in memoriaz ſuorum

ſuorũ operũ mirabiliũ. ¶ Ad cuius intellectuz eſt primo notãdũ: ꝙ in ſacro Euchariſtie cõtinent et repreſentant ꝛ memorant quatuor principalia et maxima opa diuine mie/ q Chriſt⁹ operat⁹ eſt i nobis ad noſtrã ſalutẽ. Nã primo in eo repreſentatur myſteriũ incarnatiõis. Nã ſicut deus fact⁹ eſt homo: ita ſubſtãtia illius panis fit corpus Chriſti verũ: licet nõ eodẽ modo. Nã ſubſtãtia panis conuertit ſiue tranſſubſtantiat in verã carnẽ Chriſti deficiẽte pane ꝛ manẽtib⁹ ſolis accidẽtib⁹ ſine ſubiecto. Sed in myſterio incarnatiõis nulla fuit facta cõuerſio. Nã filius dei manẽs perfect⁹ deus fact⁹ eſt verus hõ: non per cõuerſionẽ ſz per aſſumptionẽ hũanitatis in deũ. Itẽ etiã in hoc ſacro repreſentatur myſteriũ incarnationis: q2 ſicut ibi facta fuit vnio perſonalis hũanitatis ad verbum: ita in eſu huius ſacramẽti fit vnio myſtica inter fideles ꝛ Chriſtũ. vt ptz Joã. vj. Q2 qui manducat me: ipſe viuet propter me: ꝛ in me manet ꝛ ego in eo. Scdo memorat ꝛ repreſentat in eo myſteriuz paſſionis: q qd ſemel factũ eſt anniuerſaria ꝛ etiã quotidiana recordatione repſentat. vt inqt Aug. i ſentẽtijs Proſperi. ꝛ de cõſec. diſ. ij. Semel Chriſtus. Tertio repreſentat myſteriũ reſurrectionis: Quarto myſteriũ aſcenſionis: vt patet in canone miſſe. vbi dr. Beate paſſionis necnõ ab inferis reſurrectionis ꝛ in celos glorioſe aſcẽſionis memoriã offerim⁹ hoſtiã purã. Ex quib⁹ ptz ꝙ ppheta memorando hoc ſacramẽtũ Euchariſtie/ intẽdit memorare oia ſupradicta tria myſteria q in hoc ſacramẽto cõtinentur: ꝛ in quoꝝ memoriã celebrat ꝛ fuit a Chriſto inſtitutũ. vt ipſe ait Luce. xxij. Hoc facite in meaz cõmemorationẽ. hoc idẽ prime ad Corinth. xj. Ideo dicit ppheta. Memoriã fecit mirabiliũ ſuoꝝ. Sed q2 Chriſt⁹ in inſtitutione huius ſacramẽti ipleuit figurã veteris teſtamẽti. ſ. de agno immolato/ ꝛ azimoꝝ pcepto/ ꝛ myſterio mãne: ꝛ de pane ppoſitionis eleuato coram dño: vt ſupradictum eſt: Idõ ſubdit ppheta: ꝙ Chriſtus qñ inſtituet hoc ſacrz/ tũc memor erit ineternũ teſtamẽti ſui. ſcz pceptorũ et myſterioꝝ q operat⁹ eſt in teſt. ve. Nã illa q fecit ꝛ precepit ibi in figura tũc: nũc adimplebit p hoc ſacramẽtũ in re ꝛ veritate. Q2 lex per Moyſen data eſt: ſed gratia ꝛ veritas p Chriſtũ facta eſt. Joãnis pmo. Et idõ dicit. ꝙ Chriſt⁹ inſtituẽdo hoc ſacramẽtũ erit memor teſtamenti ſui. i. eoꝝ q fecit in teſt. ve. quia ipſa verificabit ꝛ adimplebit. Itẽ erit etiã memor teſtamẽti ſui noui ineternũ: q2 vſq ad finez ſeculi durabit ꝛ pſeuerabit ꝛ celebrabit hoc ſacramẽtũ in eccl'ia. Et ideo ſequit ꝙ Chriſt⁹ faciet iſta ꝛ dabit iſtã eſcã panis timẽtib⁹ ſe: vt det illis hereditatẽ gentiũ. i. grãm ꝛ gloriã gẽtibus pmiſſã. Nã ſicut poſt exitũ de egypto de⁹ dedit illi ppl'o hereditatẽ gentiũ. ſ. terrã Chanaã/ quã gẽtiles poſſidebãt: ita pariter Chriſt⁹ poſt ſuã paſſionẽ et aſſumptionẽ ꝛ poſtꝙ liberauerat ſanctos pres de limbo ꝛ captiuitate diaboli dedit ppl'o ſuo/ ſcz cetui apoſtoloꝝ ꝛ eccl'ie fideliũ hereditatẽ gẽtiũ. ſ. totũ populũ ꝛ regna gẽtiliũ a ſolis ortu vſq ad occaſum: ꝙ totũ mundũ ſubiecerũt apl'i iugo Chriſti: in quo celebrat ſacrz Euchariſtie ꝛ colit xps ꝛ adorat. Et ſic ptz ꝙ xps in inſtõne ꝛ pſecutiõe hui⁹ ſacramẽti fuit ꝛ erit memor teſtamẽti ſui ineternũ vſq ad pſummationẽ ſecli: in quo ſacro annũciauit virtutẽ operũ ſuoꝝ q fecit figuraliter in te. ve. Et annũciauit ꝛ repñtauit et virtutẽ operũ q fecit i nouo teſta. ſ. myſteriũ incarnatiõis/ ꝛ redẽptiõis/ ꝛ paſſionis/ ꝛ reſurrectiõis/ ꝛ aſcẽſionis: q in hoc ſacro memorant ꝛ repreſentãtur: ꝛ i quoꝝ memoriã hoc ſacramentũ celebrat. Ex ſupradictis ptz ꝙ ſacrm Euchariſtie eſt vnũ de quatuor principalibus mirabilibus myſterijs q deus operat⁹ eſt in nobis ſuper oẽm capacitatẽ nature: quoꝝ pmũ eſt creatio ſecũdũ incarnatio. tertiũ noſtra redẽptio. quartuz Euchariſtie cõſecratio. ¶ Opa manuũ ei⁹ veritas et iudiciũ. Dauid i hac pticula laudat deũ de veritate et iuſtitia. Ad cui⁹ itellectũ eſt notãdũ: vt frequẽter dictũ eſt: ꝙ oia myſteria geſta i teſt. ve. nõ erant gra ſui: niſi inquãtũ fuerũt verificata ꝛ ipleta in nouo te. q2 oia gerebant ꝛ pcipiebant in figura. Et idõ illa geſta ꝛ pcepta facta in lege nihil alid erant ꝙ quedã pmiſſiões de Chriſto ꝛ eccleſia. Et ideo deus intantum dr verus/ ꝛ illa precepta ꝛ myſteria intantũ dicunt vera/ inquantũ fuerũt impleta ꝛ verificata p Chriſtũ in no. teſt. Et ſic deus eſt laudãdus ꝛ magnificãd⁹ eo qd ipleuit in no. teſta. ea que p figuras ꝛ pcepta pmiſit in vete. teſta. Et ideo ppheta volens deũ laudare de veritate quaz impleuit in hoc ſacro: q2 in eo verificauit myſteriũ de agno paſchali: ꝛ de pane azimo ꝛ de mãna ꝛ pane ppoſitionis: dicit qd oia opera manuũ dei q fecit in ve. teſt. ſunt veritas ꝛ iudiciũ in nouo. Nam qcquid deus fecit: iuſte ꝛ vere fecit. Uel ponit hic iudiciũ p ſecreto myſterio. ¶ Nã triplex eſt iudiciũ dei. ſ. examinatiõis ꝛ diſcretiõis ꝛ ſecretiõis. i. myſteriũ ſecretoꝝ. Et idõ qñq p iudicia i ſacra ſcriptura intelligunt ſecreta iudicia dei. vt ad Roma. x. O altitudo diuitiaꝝ ſapiẽtie ꝛ ſciẽtie dei ꝙ incõphẽſibilia ſũt iudicia. i. ſecreta ei⁹. Itẽ pſal. xxxv. Judicia dei abyſſus multa. ¶ Uñ ad maiorẽ euidentiã eſt notãdũ qd ſacrificia ꝛ ſacra ꝛ pcepta et mãdata cerimonialia ve. le. itantũ dicunt iudicia inquãtũ figurabãt aliquã iuſtitiã in nouo te. Unde imolatio ſiue ſacrificiũ agni paſchalis figurabat ſacrificiũ Chriſti futurũ in ara crucis. qd quidẽ ſacrificiũ Chriſti dr vera iuſtitia ꝛ verũ iudiciũ: per qd gen⁹ hũanũ fuit a pctõ iuſtificatũ. Nã Chriſtus fuit punit⁹ p noſtro pctõ. Nã penã ꝛ mortem quaz nos merebamur/ Chriſt⁹ voluit p nobis pati ꝛ ad ſe trãſferre: ꝛ ſic oẽs fuim⁹ in eo crucifixi ꝛ puniti: et p ſanguinẽ eius patri recõciliati ꝛ pacificati. Et ſic eſt dicẽdũ: qd in ara crucis factũ eſt iudiciuz et iuſtitia ꝛ punitio nõ ſolũ de pctõ primoꝝ parẽtuz/ ſed etiã de pctis noſtris. Et ſic eſt dicendũ de ceteris ſacrificijs ꝛ pceptis cerimonialib⁹: q oia dicũtur iuſtitie quedã ꝛ iudicia: non a iuſtitia q erat in ipſis: ſz a iuſtitia quã figurabant implendã in xpo. Nam ſicut oratio dr vera vel falſa non a veritate q eſt in ipa: ſz ex eo qd res eſt vel nõ eſt. vj. Meta. et in pdicamentis. ita tota lex moyſi et oia illa ſacra et mãdata nõ dicunt vera a veritate q erat i ipſis ſed a veritate quã figurabãt in xpo futuro. ꝛ ſic dicebant vera in Chriſto: in quo fuerunt verificata ꝛ impleta ꝛ terminata: ꝛ in quo finierũt curſuz ꝛ terminũ ſuũ. Nã paſſio Chriſti et ſacrm Euchariſtie/ et aſcenſio: et reſurrectio dederũt et ipoſuerũt terminũ oibus figuris et mãdatis legalib⁹ et cerimonialib⁹ ve. teſt. Hoc ergo puidens Dauid in ſpiritu dicit qd bene laudãdus et magnificãdus eſt deus. Nã opera oia manuũ eius que fecit deus in figura

Pſalmi diuiſio.

Eccl'ia dicit cõgregatio iuſtorum.

O triplex dei iudiciuz.

vet. teſta. nō fuit niſi veritas ⁊ iudicium: quia oīa fuerūt verificata in nouo teſtamento.

Job. xxviij. **Fidelia oīa mādata eius: cōfirmata in ſeculum ſeculi: facta in veritate ⁊ equitate.**

¶ Etiā oīa mādata legalia q̄ dedit illi pp̄lo in figura fuerūt fidelia ⁊ nō deceptoria. Probatur. qꝛ fuerūt ꝯfirmata in ſeculū ſeculi: ⁊ facta ⁊ īpleta in veritate ⁊ eq̄tate. Nā liberatio filiorū Iſrael de egypto ⁊ mādatū de agno paſchali imolādo ⁊ de pane azimo veſcendo: oīa iſta myſteria ⁊ mādata fuerūt fidelia: qꝛ ꝑ chriſtum fuerūt facta in veritate ⁊ eq̄tate qn̄ ꝓ nobis in ara crucis fuit immolat⁹: ⁊ nos de captiuitate diaboli ⁊ de morte perpetua liberauit. Ita illa mādata fuerūt cōfirmata in ſeculū ſeculi: qn̄ inſtituit Euchariſtiā ⁊ dixit. Accipite ⁊ comedite ⁊c. Et hic eſt calix noui ⁊ eterni teſta. ⁊c. Et ſic ptꝫ ꝙ myſteria q̄ fecit Chriſt⁹ fuerūt verificatio et cōfirmatio vete. teſt. Quia oīa illa legalia receperūt veritatē ⁊ terminū ⁊ cōfirmationē in xp̄o: qꝛ per mortē teſtatoris fuerūt cōfirmata quo ad eorū veritatē: qꝛ lex euāgelica nil aliud eſt niſi veritas et manifeſtatio legis ve. vt ait Augu. de catechizādis rudibus. Itē fuerūt facta in veritate. i. verificata per Chriſtū. Et fuerūt etiam facta in equitate ⁊ iuſtitia: quia per paſſionē Chriſti figuratā per illa myſteria ⁊ mādata cerimonialia / fuit facta iuſtitia ⁊ punitio pro pctō primorū parentū ⁊ oīm aliorū: quia Chriſt⁹ pro nobis paſſus eſt ⁊ punitus.

de cōſe. diſ. ij. c. n cali ce. in gl. **Redēptionē miſit dn̄s populo ſuo: mādauit ineternum teſtamentum ſuum.**

¶ Qd̄ oīa illa myſteria ⁊ mādata ve. teſta. fuerint fidelia. i. fideliter adimpleta ⁊ cōfirmata ⁊ facta in veritate ⁊ eq̄tate / ꝓbatꝛ. Nā qn̄ venit plenitudo tēporis dn̄s de⁹ pater miſit redēptionē pp̄lo ſuo / qn̄ miſit filiū ſuū natū ex muliere ⁊ factū ſub lege / vt eos q̄ ſub lege erāt redimeret. ad Gala. iiij. Qui ꝑ ſuā mortē ⁊ paſſionē / ⁊ reſurrectionem oēs redemit. Et tūc mādauit ineternū teſtm̄ ſuū / qn̄ anteꝙ pateretur inſtituit ſacramētū Euchariſtie figuratū ꝑ ſupradicta myſteria. Q ¶ Et ideo dixit. Hic calix nouū ⁊ eternū teſtm̄ eſt in meo ſanguine. Qd̄ q̄dem teſtamentū dr̄ nouū inquantū eſt declaratio veteris ⁊ verificatio: qꝛ ī illo effundebaꝛ ſanguis agnorū ⁊ vitulorū. ſed in iſto effuſus eſt verus ſanguis Chriſti ſupradicta figuratus. Sed dr̄ teſtamentū eternū inquātū nullū aliud dꝫ ſuccedere. Et dicitꝛ teſtamentū cōfirmatū: qꝛ per mortē Chriſti legiſlatoris ⁊ teſtatoris fuit cōfirmatū. Et ideo dr̄ vltima volūtas dei / que amplius in hoc ſeculo mutari nō poteſt: nec aliud teſtamentū ſuccedere. Et iō Chriſtus qn̄ hoc teſtamētū ſiue ſacrificiū inſtituit / mandauit ineternū teſtamentū ſuū: qd̄ per mortē ⁊ paſſionē ineternū confirmauit. Unde lex Moyſi ſiue teſt. vetus nō fuit cōfirmatū in ſe ⁊ in figura: ſꝫ fuit confirmatū in figurato. ⁊ iſto modo ratione figurati poteſt dici cōfirmatū ineternū: ⁊ ad hūc intellectū circūciſio pōt dici eterna ⁊ occiſio agni paſchalis. Nā ſicut illa oīa legalia nō fuerūt verificata in ſe ſed in Chriſto: ita oīa dicunꝛ eterna nō in ſe: ſed in Chriſto: in quo receperūt terminū ⁊ veritatē ⁊ iuſtitiā. Pōt etiā tota illa particula referri ad ſola opa ⁊ mādata Chriſti facta in nouo teſt. ſ. ꝙ opera manuū xp̄i nil aliud fuerūt niſi veritas ⁊ iudiciū: eo ꝙ eius mādata fuerūt fidelia ⁊ cōfirmata in ſeculū ſeculi: ⁊ facta ī veritate ⁊ eq̄tate ⁊ iuſtitia oīa que ꝓcepit in lege euāgelica. Sed tūc intelligētia eſt quaſi eadē: qꝛ lex euāgelica dicitꝛ veritas legis vete. inquantū verificauit oīa myſteria ⁊ mādata legis vete. ⁊ ea cōfirmauit ⁊ iuſtificauit: qꝛ in Chriſto facta eſt vera iuſtitia. Nā in lege veteri homies peccabāt / ⁊ pro pctō eorū effundebaꝛ ſanguis aīalium brutorū. Et ideo ſanguis alienus nō poterat iuſtificare peccata hoīm. Sed in no. teſt. ꝓ hoībus pctōribus ſanguis human⁹ Chriſti effuſus eſt. Iō in Chriſto vere facta eſt iuſtitia / ⁊ illa mors bene ⁊ iuſte hoīes potuit iuſtificare: ꝙ minime potuit ſanguis / aut mors hircorū / aut vitulorū. Quia ille ſanguis nō dabatur / nec effundebatur in pretium: ſed in ſignum federis ⁊ pretij per Chriſtū in cruce ſoluendi: vt dictum eſt pſalmo. xlix.

Sanctum et terribile nomen eius: initiū ſapientie timor domini.

¶ In hac tertia parte exhortaꝛ fideles / vt cū puritate ⁊ timore accedant ad hoc ſacramētū. Nā ſicut bonis ⁊ iuſtis hoc ſacr̄m Euchariſtie eſt ſalutiferū ⁊ vtile: ita indigne ſumentib⁹ eſt nociuū. Nā q̄ indigne mādūcat ⁊ bibit iudicium ſibi manducat et bibit: nō dijudicans corpus domini. j. ad Corint. xj. ¶ Unde nomen Chriſti eſt ſanctū ⁊ terribile. Naꝫ inquantū ſanctum ſanctificat ⁊ ſaluat fideles ⁊ digne ſumētes hoc ſacramentum. Sed inquantum terribile iudicat ⁊ cōdēnat immūde ⁊ indigne ſumētes. Unde ſicut iuſtis ꝓueſt ad tutamētū mentis ⁊ corpis: ⁊ ad medelā recipiendā: ita indignis ⁊ immūdis ꝓuenit ad iudiciū ⁊ ad cōdemnationem. Ideo dicit ꝓpheta ꝙ caueant ſumētes Chriſtū cōſecratū. Nā ſanctū eſt nomē eius: qꝛ digne ſumētes ſanctificat ⁊ ſaluat. Sed eſt terribile ⁊ timendū: qꝛ indignos cōdēnat. Un̄ ſi eſt terribile / ergo timēdū: ⁊ ſi timendum: ergo cū maximo timore ⁊ deuotiōe ad ipſum eſt accedendū: qꝛ initium ſapientie eſt timor dn̄i. Naꝫ omnia myſteria dei ſunt tractāda cū ſapientia. Sed initiū oīs ſapiētie eſt timor dn̄i: ergo cū magno timore hoc ſacramentū eſt ſumēdū ⁊ pertractandū. Et ſic patet qn̄o hoc nomen Ieſus eſt ſanctū: quia bonos ſanctificat ⁊ malos cōdemnat: ideo eſt valde timendū ⁊ cū magno timore ei⁹ eccleſiaſtica ſacramēta ſunt tractanda ⁊ miniſtrāda. Quia initium omnis ſapientie et omnis bone operationis eſt timor domini precipue filialis: vt latius videbitur in pſal. ſequenti.

Nomē xp̄i ſanctum ⁊ terribile.

Intellectus bonus oībus facientibus eū: laudatio eius manat in ſeculum ſeculi.

¶ Iſta vltima particula pōt habere triplicē intellectū. Uno modo ꝙ cōtinuetur cū littera precedēti: ⁊ ſic eſt ꝓbatio cōparatiua illi⁹ particule / Sanctū ⁊ terribile nomē eius: vt ſit ſenſus / ꝙ ſicut intelligētia ſiue ītellect⁹ ſacre ſcripture ⁊ diuini mādati eſt bon⁹ oībus faciētib⁹ ⁊ obſeruantibus eū: ⁊ inutilis ⁊ nociuus tranſgreſſorib⁹: qꝛ ſeru⁹ ſciens voluntatē dn̄i: ⁊ nō faciēs / plagis vapulabit multis. Luce. xij. ita pari rōne mādūcatio hui⁹ ſacramenti eſt bona iuſtis ⁊ puris et dignis: et inutilis immo nociua indigne ſumētibus: quia ſanctum et terribile eſt nomen eius: ideo timendum: qꝛ initiū ſapientie timor domini. S ¶ Secundo modo poteſt habere aliū intellectū. Ad cuius euidētiā eſt ꝓmo notandū: ꝙ differētia eſt inter ſciētiā pure ſpeculatiuā ⁊ ſciētiā moralē. Nā finis ſcientie ſpeculatiue eſt tantū ſcire. Sꝫ finis practice ⁊ moralis eſt operatio. Ideo ſciētia moralis eſt inutilis nō operātibus ſcōm virtutē: qꝛ non addiſcimus ſciētiā moralē vt ſciam⁹ tātū: ſꝫ vt boni efficiamur. Ideo ſcientia moralis eſt inutilis pueris īcōtinētib⁹. primo Ethi. Ita pariter ſcientia ⁊ notitia ſacre ſcripture eſt nō ſolū inutilis: imo nociua malis: ⁊ nō obſeruātib⁹ diuina mādata: qꝛ nō dam⁹ ſtudiū ⁊ operā ſacre ſcripture ⁊ ſciam⁹ tantū: ſed vt ſcōm diuina mādata ⁊ ꝓcepta bene operemur / ⁊ ſic iuſti efficiamur: qꝛ nō iuſtificamur in ſciēdo: ſed in operando ſcōm legē diuinā. vt dictū eſt pſal. primo. Et ſic ergo intelligētia ſiue intellect⁹ ſacre ſcripture eſt bon⁹ et vtilis ⁊ meritori⁹ nō oībus indifferēter: ſꝫ ſolum oībus faciētibus implētibus ⁊ ſeruātibus eum. ſ. diuinū mandatum. ¶ Scd̄o eſt notandū differentia eſt inter ſapere et ſcire: ⁊ inter ſciētiā ⁊ ſapientiā. Nā ſcire idē eſt qd̄ diſcernere inter rē ⁊ rē. Sapere aūt idē eſt qd̄ rem ſcitā guſtare per experientiā. ⁊ ſic oē ſapere eſt aliquo modo ſcire: ſꝫ nō econuerſo. Nā ille qui hꝫ tantū notitiā de ſacra ſcriptura: ⁊ ſcit diſtinguere inter diuīa mādata: ⁊ ſcit dare rōnē de diuinis mādatis: ⁊ nō operaꝛ ſcdꝫ legē ⁊ diuina mādata: ille talis hꝫ tantū ſciētiā ſed non ſapiētiā: qꝛ nō guſtat nec ſapit ꝑ operationē ea de quib⁹ dat rōnē: ſꝫ ſicut ſi q̄s hꝫ odorē de pomo et nō ſaporē: qꝛ nō guſtat. Iō ſolus ille dicitꝛ habere ſapientiā q̄ intelligit ſacrā ſcripturā ⁊ opaꝛ ſcōm ipſam. Et ſic ille talis dr̄ habere bonū ⁊ ꝑfectū intellectū de diuina lege: qꝛ ſcit diuinā legē cū ſapiētia ⁊ operatiōe ⁊ ſapore. Et ſic ptꝫ: ꝙ nō pōt haberi bon⁹ intellectus de diuina lege ſine ſapiētia. Sꝫ qꝛ vera ſapiētia non pōt haberi ſine timore filiali dn̄i: iō dicit ꝓpheta. ꝙ intellect⁹ diuini mādati eſt bonus oībus faciētib⁹ eū ⁊ operātib⁹ ſcōm eū: qꝛ talis intellectus dr̄ ſapiētia: qꝛ talis bon⁹ intellect⁹ fit cū timore filiali. Quia initiū oīs ſapiētie eſt timor dn̄i. Nā oīs bona opatio īcipit a timore dn̄i filiali: qꝛ aliter talis opatio non eſt meritoria. Uult ergo innuere ꝓpheta: ꝙ ſicut ad ſtudiū ſacre ſcripture nō eſt accedēdū ſine timore dn̄i: vt ait Aug. in principio primi de trinitate: Ita ad hoc ſacr̄m nō eſt accendendū niſi cū deuotiōe ⁊ timore. Quia initiū ſapiētie timor dn̄i. ¶ Itē tertio iſte vltimus verſiculus pōt habere aliū intellectū. Nā in principio hui⁹ pſalmi dicit ꝓpheta ꝙ intēdebat canere hūc pſalmū ⁊ cōfiteri hoc ſacramētū Euchariſtie nō in cōuēticulis hereticorū: nec in ceca ſynagoga Iudeorū: ſed in cōſilio ⁊ cōgregatiōe ⁊ eccl'ia iuſtorū ⁊ fideliū chriſtianorū. Tūc poſſet q̄s arguere ꝯ: ⁊ dicere: ꝙ iſte pſal. nō ſolū cantatur in eccl'ia xp̄ianorū: ſꝫ etiā in ſynagoga modernorū Iudeorū / q̄ in ſuis feſtiuitatib⁹ cātāt hūc pſalmū. Ad hoc rn̄det ꝓpheta in hoc vltimo verſiculo hui⁹. pſal. dicēs: ꝙ lꝫ Iudei cantēt hunc pſal. in ſynagoga: tn̄ inutil'r cātāt: qꝛ nō habēt bonū intellectū / nec intelligētiā verā de hoc pſal. cū ſint ceci: qꝛ nō ꝑcipiunt ſacr̄m euchariſtie: de quo Dauid ꝓphetice loquiꝛ in hoc pſal. ⁊ iō nō intelligūt nec cātāt ipm̄ cū vera intelligētia. Quia ver⁹ ⁊ bon⁹ intellect⁹ hui⁹ pſal. ⁊ huius ſacr̄i nō daꝛ niſi faciētib⁹: ⁊ colētib⁹ eū. ſ. venerātib⁹ h̄ ſacr̄m euchariſtie. Et iō qn̄ocunꝙ intelligaꝛ iſte verſiculus ſemꝑ ſequiꝛ ꝙ laudatio eius manet in ſeculū ſcl'i. Nā laudatio ⁊ ꝓmiū digne ſumentis hoc ſacr̄m manet / ⁊ ꝑſeuerabit in ſeculū ſecl'i: et laudatio intelligētis ſacrā ſcripturā cū timore / et ſapiētia / ⁊ laudatio hui⁹ ſacramenti ſiue laudatio intelligētis ꝓphetice hoc ſacr̄m euchariſtie eſſe ꝓphetatū in hoc pſal. ſemper manebit ineternū ⁊ in ſcl'm ſcl'i. ¶ Un̄ eſt iterū aduertēdū / ꝙ hec eſt differētia inter ſciam / ⁊ ſapiētiā legis. Nā ſciētia legis dicit ſolā cognitionē ⁊ intelligētiā: ſed ſapiētia dicit intellectū cū opatiōe. Et iō cognitio ⁊ ītellectus legis ſine opatiōe nec ꝓdeſt / nec eſt vtilis ſciētib⁹. Sed intellect⁹ legis cū opatione eſt bonus et vtilis faciētibus / ⁊ operātib⁹ eū. i. operantib⁹ ſcōm intellectū legis. Et iō ꝯcludit ꝙ laudatio ei⁹. i. habētis intellectū cū timore dei: ⁊ operatione manet in ſcl'ꝫ ſcl'i. qꝛ ſciētes legē ⁊ faciētes ſemꝑ laudabunꝛ a deo ⁊ hoīb⁹. Per oppoſitū aūt ſciētes ſiue intelligētes legē / ⁊ nō faciētes / nec operātes ſemꝑ vituperabunꝛ / ⁊ patienꝛ: ⁊ accuſabunꝛ. Nā ſeru⁹ ſciēs volūtatē dn̄i ſui / ⁊ nō faciēs plagis vapulabit multis. Luce. xij. Ex quo ſeqꝛ / ꝙ talis cognitio ⁊ intellect⁹ ſine operatiōe potius erit ipſi nociu⁹ q̄ vtilis.

T differētia iter ſapientiam ſciētiā

¶ Ex toto iſto pſal. poſſunt recolligi decē cōcluſiones. ¶ Pria cōcl'o. ꝙ Dauid in hoc pſal. intēdit cātare opa magis mirabilia / ⁊ electa / ⁊ exq̄ſita q̄ fecit de⁹ erga gen⁹ humanū. ¶ Scd̄a cōcl'o ꝙ quatuor ſunt mirabilia myſteria que de⁹ opat⁹ eſt erga nos. ſ. opus creationis: ⁊ incarnatiōis / ⁊ redemptionis / ⁊ euchariſtie cōſecratiōis. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ xp̄s inſtituit nobis ſacr̄m euchariſtie ad refectionē / ⁊ eſcā ſpūalem / et ſacrificium quotidianū in memoriā ſuorū operū mirabiliū. ſ. in memoriā paſſionis: ⁊ noſtre redēptiōis / ⁊ etiam incarnationis: qꝛ in hoc ſacramēto rep̄ſentaꝛ incarnatio ⁊ paſſio Chriſti / ⁊ noſtra redemptio / et fit noſtra recōciliatio / ⁊ ſpūalis refectio. Et implenꝛ / ⁊ memorantur ſacrificia ve. teſt. et refectio māne. ¶ Quarta concluſio. ꝙ in hoc ſacramēto cōplentur oīa ſacrificia figuratiua / ⁊ oblationes ve. teſt. V ¶ Quinta concluſio. ꝙ per hoc ſacramentum datur recōciliatio / et redemptio / ⁊ ſanitas ſpiritualis deuote ⁊ rite ſumētib⁹ ⁊ timētib⁹ deū. ¶ Sexta cōcl'o. qd̄ hoc ſacrificiū et ſacr̄m durabit ineternū ꝑ totā iſtā etatē: qꝛ nullū aliud ſacrificiū ipſi ſuccedet acceptabile apud deū. ¶ Septima ꝯcl'o. ꝙ ſicut hoc ſacr̄ꝫ eſt ſalutiferum rite / ⁊ deuote ſumentibus: ita eſt nociuum indigne ſumentibus. Ideo cū magno timore et puritate eſt ad ipſum accedendū: eo quod in ipſo deus realiter continetur. Nam nomen dei q̄ eſt ipſe Chriſt⁹ / eſt ſanctum iuſtis / et terribile peccatoribus ⁊ indignis. iō ſanctificat iuſte ſumetes ⁊ terrificat / ⁊ damnat iniuſte ſumētes. ¶ Octaua concluſio. ꝙ ſicut intellectus ſacre ſcripture eſt bonus / vtilis / et ſalubris omnibus operantib⁹ / ⁊ facientibus ſecundū precepta legis: ita per oppoſitum intellectus et intelligētia legis eſt nociua ⁊ inutilis ꝑuaricatoribus legis. Ex quo patet ꝙ initium omnis ſapientie eſt timor dn̄i. Nam ſcire ſine operatione / ⁊ timore non eſt ſapere. Nam ille ſapis qui operaꝛ ſcōm ſciētiā ⁊ notitiā. Ideo oīs ſapientia incipit a timore dn̄i. ¶ Nona ꝯcl'o ꝙ ſciētia cū opatiōe dr̄ iuſtitia / ⁊ vera ſapientia: qꝛ ꝑ [illegible] qn̄ opaꝛ ſcōm legē cognitā. ⁊ iō eius iuſtitia manet in ſeculum ſeculi: quo ad premium, [illegible]

talis iuſtitie ē eternū qđ nemo tollet a iuſto. ¶ Decima concluſio. ꝙ hoc ſacramētū multipliciter dicit mirabile nter oīa opa dei. Primo qꝛ in eo implentur oīa mirabilia opa/ ⁊ ſacrificia/ ⁊ oblatioēs vete. teſt. Secūdo dicitur mirabile rōne trāſlationis; qꝛ mirabiliter panis trāſſubſtātiatur in verū corpus Chriſti. Tertio ratione repreſentationis: qꝛ in eo repſentat paſſio Chriſti: ⁊ noſtra redēptio/ ⁊ incarnatio. Quarto ratione mirabilis cōtinentie/ ⁊ inexiſtentie/ ⁊ coexiſtentie/ ⁊ cōcomitātie. Nā in eo realiter cōtinet corpus Chriſti ex vi cōſecrationis: ⁊ ex cōſequēti ineſt aīa per eſſentialē vnionē: ⁊ verbū per pſonalē vnionē ad hūanitatē. ⁊ ex conſequēti inexiſtit pater: ⁊ ſpūs ſanctꝰ per cōſubſtātialē vnitatē ad verbū. ⁊ ſic p talē cōcomitantiam inexiſtit tota trinitas huic ſacramēto. Et ſic in hoc ſacramēto adorat deus in trinitate perfecta: quia filius nullibi adoratur ſine patre: ⁊ ſpiritu ſancto: quia fides catholica hec eſt: vt vnū deū in trinitate ⁊ trinitatē in vnitate veneremur. Quinto dicit hoc ſacramētū mirabile rōne modi exiſtēdi: qꝛ eſt in pluribꝰ locis totus Chriſtꝰ ex vi ꝯſecratiōis ſub parua quātitate: ⁊ in eo accidētia exiſtūt ſine ſubiecto. Sexto dicit mirabile ratione mirabiliū effectuū quos efficit in ipſis deuote ⁊ digne ſumētibꝰ vt alibi latius explicat. ¶ Sed ad pleniorez ſufficientiā ⁊ clariorē intelligētiā eoꝝ q̄ dicta ſunt: qnꝙ ſunt vidēda. Prio eſt videndum de poſſibilitate cōuerſionis huiꝰ ſacramēti. Scđo de eiꝰ exiſtētie veritate. Tertio de eiꝰ officio ⁊ vtilitate. Quarto de eius forme viſibilis cōgruitate. Quintio de recipiētiū mūditia/ ⁊ puritate. ¶ Quantū aūt ad primū eſt ſciēdū/ ꝙ tota poſſibilitas huiꝰ ſacramenti cōſiſtit in preſupponēdo ꝙ Chriſtus inſtitutor huius ſacramenti ſit verus deus: qꝛ vt ſic clarum eſt ꝙ ſicut a principio tēporis ſolo verbo potuit ex nihilo cuncta creare: ita potuit in die cene ſubſtātiā panis conuertere in corpus: qđ ex Maria virgine pſonalr ſibi vniuit. ⁊ ratio huiꝰ eſt: nā qꝛ oīs creatura depēdet de ſolo vbo diuino quo ad totū ſuū eſſe in genere cauſe efficientis: ⁊ formalis: ⁊ finalis: iō Chriſtus ſolo vbo abſꝙ motu/ ⁊ tpe/ ⁊ labore pōt res pducere/ quo ad totū ſuū eſſe. vnde cauſa quare domificator ſolo vbo/ ⁊ pcepto abſꝙ labore ⁊ tēpore nonfacit domū accidit: quia lꝫ domꝰ depēdeat ab arte domificatoris quo ad ſolam formā artificialē: tamē nō quo ad materiam/ ſcilꝫ quo ad lapides/ ⁊ ligna ⁊c. Et iō oportet ꝙ priꝰ incidat lapides de monte: ⁊ ligna de ſylua/ ⁊ ducat ad locū/ ⁊ pparet/ ⁊ cōpaginet ſecūdū ordinē artis. que oīa facere non poteſt ſine motu/ ⁊ tēpore. ⁊ labore. Et iō licet domificator millies dicat fiat domꝰ: nūꝙ fiet niſi apponat laborē/ ⁊ conatum/ ⁊ tps. Sed quia totū celuz/ ⁊ natura dependet a deo: vt patet xij. Metaphyſice/ hinc eſt ꝙ deꝰ ſolo verbo potuit ex nihilo condere vniuerſum: qꝛ dicendo fiat lux/ facta eſt lux ⁊c. vt patet Geneſis. j. A fortiori ergo idem deus incarnatus dicendo: hoc eſt corpꝰ meū potuit conducere ſubſtantiaȝ panis in corpus ſuū Et hoc nullus verus metaphyſicus ⁊ philoſophꝰ bene diſpoſitus poterit negare: prout latius patebit pſalmo. cxlviij. ⁊ in tractatu final. Et ſic patet poſſibilitas conuerſionis huius ſacramenti. Sed quia Judei ⁊ ſarraceni negant Chriſtum eſſe deuz propter cecitatem/ ⁊ contrariam indiſpoſitionem

Eucharistie sacrm dr mlꝰtipliciter mirabile.

Possibilitas cōuerſionis huius sacri.

ideo non eſt cum eis diſputandum de hoc ſacro niſi cū auctoritatibꝰ veteris teſt. vt patebit in tractatu finali. ¶ Sed dicet aliquis: ꝙ licet Chriſtus tanꝙ deus potuerit tūc cōuertere ſubſtātiā panis in corpus ſibi aſſumptū: tū hoc non poterit facere ſacerdos cū ſit creatura Ad hoc rūdetur ꝙ ſacerdos non facit in proprio vbo: tanꝙ actor principalis: ſed tanꝙ miniſter in verbo Chriſti qui operat in hoc ſacramento ad prolationem verboꝝ ſacram per ſacerdotem: ſicut Moyſes non faciebat miracula per illam virgam tanꝙ auctor: ſed tanꝙ miniſter: nā dum Moyſes mouebat ⁊ eleuabat virgā ex precepto dei: deus tanꝙ actor principalis operabatur miracula in Egypto/ ⁊ in toto deſerto. Ita pariter qū ſacerdotes profert verba conſecratiōis ex diuina inſtitutiōe/ Chriſtus operat in ſacro conuertendo ſubſtātiā panis in corpus ſuū. Et hoc de primo. ¶ Quantū aūt ad ſcđm eſt dicendū: ꝙ tota veritas eſſentie huiꝰ ſacramenti cōſiſtit in his/ naȝ primo per ſola verba cōſecrationis ſola ſubſtantia panis conuertitur in ſolū illud corpus Chriſti/ qđ ſpūs ſctūs formauit ex puris ſanguinibꝰ virginis: prout ſtale corpus habet eſſe ſubſtātiale ab anima. Et ideo iſta conuerſio proprie dicit trāſſubſtantiatio. Sed qꝛ tale corpus Chriſti in quod cōuertitur ſubſtantia panis actuatur ⁊ informat ab aīa Chriſti: ideo neceſſario eſt ibi anima Chriſti per quandā cōcomitantiā: ſecus autē fuiſſet ſi aliquis aplꝰs cōſecraſſet in triduo: de quo alibi diſputatur. Itez illud corpus Chriſti in ſacramēto non eſt ſine ſanguine. ideo eſt ibi ſanguis per quandā cōcomitantiam. Item quia tota humanitas Chriſti perſonatur/ ⁊ ſuppoſitatur per verbum: ideo eſt ibi verbuȝ per vnionē perſonalem. Item quia verbuz eſt pri/ ⁊ ſpiritui ſancto cōſubſtantiale: ideo per vnitatem eſſentialem/ ⁊ cōſubſtantialez eſt ibi pater et ſpūs ſanctꝰ: eo ꝙ filius procedit inſeparabiliter/ ⁊ naturaliter a patre: ⁊ ſpūs ſanctꝰ p modum volūtatis/ ⁊ libertatis ab vtroꝙ. Et ſic patet qualiter ſolum corpꝰ Chriſti eſt in hoc ſacramēto ex vi cōſecrationis/ ſꝫ anima Chriſti: ⁊ tota trinitas eſt ibi p quādā concomitantiam ſm ordinem predictum. Et ſic etiā ſanguis eſt per cōcomitantiā in corpore conſecrato: ⁊ ecōuerſo. Ex quibus omnibus ſequitur ꝙ oīa accidentia panis preteriti manēt ſine ſubiecto in hoc ſacramento ſupra naturam. Item ſequit ꝙ corpꝰ ⁊ ſanguis Chriſti nō ſunt in hoc ſacramento localiter: ſed realiter ⁊ ſacramentaliter/ ⁊ p modum ſubſtantie. Itē ſequitur ꝙ poſtꝙ in hoc ſacramēto eſt verus deus incarnatus/ ⁊ per conſequēs coexiſtit tota trinitas/ ſequitur ꝙ verus deus trinitas: ⁊ vnus adorat in hoc ſacro adoratione latrie. Et ſic patet veritas eſſentie huius ſacramēti. ¶ Quantū ad tertiū eſt notandū/ ꝙ triplex officium exercetur in hoc ſacro. Nā pmo offertur in altari: ſcđo ſumit ⁊ recipitur a ſacerdote ⁊ fidelibꝰ: tertio reſeruatur in ſacrario. Primo aūt modo offert in oblationem/ ⁊ ſacrificium pro delictis/ ⁊ peccatis populi. Scđo recipitur in ſacramentū/ in qnātū ſignificat mānducationē/ ⁊ refectionē ſpūalem anime. Tertio reſeruatur in monumentum/ ⁊ memoriam ipſius Chriſti. ¶ Quo autem ad primum fuit hoc ſacramentum figuratum per panē ⁊ vinum/ ſiue per oblationem panis ⁊ vini/ quaȝ obtulit Melchiſedech pro Abraham. Geneſis. xiiij. Item fuit figuratum per

Nota qūo operat ſacerdos.

De veritate exiſtentie corporis xpi.

De ſacramenti officio.

cruſtulam panis: quaȝ deus pcepit eleuari coram dño in tabernaculo. Exod. xxix. Item p ſacrificium agni matutini ⁊ veſpertini. ibidē. Itez p ſacrificia oīm aīaliū mūdorū: vt ptꝫ p totū Leuiticū. ¶ Quo ad ſecūdū fuit figuratum p manna: quod dñs deus pluit de celo: quo ille ppl's fuit refectus in tota peregrinatione vſꝙ ad terrā pmiſſiōis. Exo. xvj. Et p panē ſubcinericiū Helie: in cuius fortitudine ambulauit quadraginta diebus: ⁊. xl. noctibꝰ: vſꝙ ad montē dei Oreb. iij. Reg. xix. ¶ Quo ad tertiū fuit figuratum p vrnā māne quam deus pcepit reſeruari in arca dñi: ⁊ p panes propoſitiōis q̄ reſeruabantur añ altare. Exod. xxv. ¶ Itez aūt eſt aduertēdū q Chriſtus inſtituit hoc ſacramentū ad ſupradicta tria officia pter multas vtilitates q̄ cōſequūtur ex tribꝰ officijs huius ſacramēti. Nā primo inquātum offert in altari p delictis ppl'i conſeqmur remiſſionē pctōꝝ: ⁊ penarū eoꝝ. Sed inquātū recipimus euchariſtiā ad ſacramentū efficit in nobis inuiſibilē gratiā/ quā ſignificat ſub illa viſibili mānducatiōe. nā viuificat aīam noſtrā pbendo ipſi vitā ſpūalē: ⁊ reſtaurat bona deperdita: ⁊ trāſformat nos in Chriſtū: quē ſacramētal'r māducamus: ⁊ reconciliat nos deo patri. Jaquātum aūt reſeruat in ſacrario: cōfert nobis duplicē vtilitatē. nā prio nos ibi adoramus deū: ⁊ dñm noſtrū: inquātū ibi reſidet Chriſtꝰ tanꝙ deꝰ ⁊ dñs: ⁊ p cōſequēs adoramꝰ ipm verbū cū pre ⁊ ſpū ſancto: qbꝰ eſt cōſubſtātialis filiꝰ: ⁊ ſic adorat deus ⁊ hō: adoratiōe latria. per quē cultū cōtinue merent fideles adorātes ⁊ orantes in eccleſia. Scđo qꝛ ibi in ſacrario reſidet Chriſtus tanꝙ caput: ⁊ ſummꝰ pontifex noſter. iō ſimul nobiſcū orat pro nobis: ⁊ interpellat apud patrem in toto officio canonico: ⁊ in oībꝰ orōnibꝰ priuatis fideliū. Et ſic qđ nrīs meritis obtinere non poſſumus: adipiſcimur meritis: et interceſſione Chriſti capitis nrī. Et hec eſt cā quare reſeruamꝰ Chriſtuȝ in ſacrario eccl'ie ſub forma huiꝰ ſacramenti. et ptꝫ quare Chriſtꝰ relīqt nobis ſeipm ad ſupradictum triplex officiū in hoc ſacramēto. ¶ Quātū ad quartū eſt aduertēdū ſicut ſepiꝰ dictū eſt: ꝙ cibus phibitus quē comedit Adā: multa dāna attulit generi humano: nā prio pter ipm pdidimꝰ lignū vite paradiſi: p cuiꝰ eſum poteramus nō mori: ſed poſt lōgā vitā fuiſſemꝰ tranſlati in vitā meliorē celeſtē: ⁊ ex cōſequēti incidimꝰ in mortē corporis: ⁊ aīe: et fuimꝰ ſubiecti innumeris infirmitatibꝰ: ⁊ miſerijs et fuimꝰ ſauciati morbo cōcupiſcētie: vñ puenīt nobis oīa mala: ⁊ ſumus pni ad oē nefas. Et ideo Chriſtus tanꝙ verus redemptor: ⁊ reſtaurator reliquit nobis ſeipm i cibū i hoc ſacramēto. primo in ſupplementū ligni vite pditi: vt p eſum huiꝰ ſacramēti viuamus ſpūal'r. ſcđo in medelā ⁊ antidotum cōtra venenū cibi phibiti: ⁊ ad ſanādas nrās infirmitates. vñ ille cibꝰ phibitꝰ nos mortificauit: ſed iſte nos viuificauit. Itē ille nos ſauciauit ⁊ vulnerauit: ſed iſte nos ſanauit: itē ille nos debilitauit ⁊ interfecit: ſed iſte nos roborauit ⁊ refecit: item ille nos a deo ſeparauit: ſed iſte recōciliauit. Et vt per eſum huiꝰ cibi recuperemꝰ vitā: ⁊ bona q̄ ibi pdidimus: Jō nō ſolū ſub forma cuiuſlibet cibi: ſꝫ ſpūaliter ſub forma panis: ⁊ vini: ſeipm ſumēdū nobis reliqt. Et iō dixit Jeſꝰ phariſeis. Joan. vj. Ego ſum panis viuꝰ: q de celo deſcēdi: ſi qs māducauerit ex hoc pane viuet ineternū. Vñ deꝰ tūc dixit primis parētibus de illo cibo vetito: Qua hora comederitis morte moriemini. Sꝫ p oppoſitum de iſto ſacro pane dicit. Hic eſt panis de celo deſcēdens: vt ſi qs ex ipo māducauerit nō moriat: ſꝫ viuat ineternum ⁊c. Cōgruēter ergo Chriſtꝰ reliqt nobis corpꝰ ſuuȝ ſumēdū ſub forma panis: ⁊ ſanguinē ſuū bibēdum ſub forma vini. vt ſicut p eſum ⁊ potū panis ⁊ vini materialis cōtinuamꝰ vitā tpalē: ⁊ nutrimur corporaliter: ita ſub forma eiuſdē panis: ⁊ vini ſacramētaliter abſꝙ errore māducemꝰ corpꝰ Chriſti: et bibamꝰ eiꝰ ſanguinez ad refectionē ſpūalē. Augu. aūt ſup Joānē addit ꝙ totū hoc factū eſt ad ſignificādā gratiā: ⁊ vnitatē corporis myſtici: quam conſequimur ex eſu huiꝰ ſacramēti. nā ſicut ex multis granis frumēti bñ purgatis a paleis in area: ⁊ trituratis in molari: ⁊ mixtis cū aq: ⁊ coctis in furno: vnꝰ panis cōficit: q māducatꝰ in noſtrā carnē conuertit: ⁊ ſicut ex multis racemis: ⁊ granis vnum vinū cōfluit: ita pariter p eſum huius ſacramenti ex multis fidelibꝰ vnū corpꝰ myſticū cōficit in eccleſia/ ⁊ ſuo capiti Chriſto vnit: ⁊ patri recōciliatur ⁊ iūgit. Et iō iſta māducatio facit effectū contrariū reſpectu corporalis comeſtiōis. nā manducādo cibū materialē cōuertimꝰ ipm in nrām ſubſtātiā: ſꝫ māducādo hūc ſacrū cibū: ⁊ bibēdo hūc ſacrum potū: nos trāſformamur: ⁊ mutamur in ipm. Et ſic pꝫ cōgruētia forme huiꝰ ſacramēti. ¶ Quātū ad quītū aūt eſt dicēdū: ꝙ ſi p receptionē ⁊ eſum huiꝰ ſacramēti debemꝰ i Chriſtū trāſformari ⁊ patri recōciliari: ⁊ viuere per grām/ ⁊ ab omni morbo ſpūali ſanari: oportet de neceſſitate vt mundi ad ipſuȝ accedamus: vt hoc ſacrm efficiat qđ ſignificat: ꝙ aliter nullus bonus intentus ſequeret effectus: eo ꝙ actus actiuoꝝ ſunt in patiēte diſpoſito. nam ſi per pctm̄ a deo ſepamur ergo nullo modo cū pctō poſſumus deo p grām coniungi/ niſi prius purgemur a pctō. Et iō ſicut digne accedēs ad hoc ſacrm conſequit vitā ſpūalem/ ⁊ eternā/ ⁊ oēs ſupradictos effectus: ita infidꝰ ⁊ indignus accedēs/ in iudiciuȝ ſibi manducat ⁊ bibit. Et iō Dauid vt oſtēdat qūo cū timore eſt accedēdū ad hoc ſacramentū/ concludit in hoc pſal. dicēs. Sanctū ⁊ terribile eſt nomen eius: initium ſapientie timor dñi ⁊c. Eſt aūt aduertēdū ꝙ oīa iſta ſupradicta ſubtilius ⁊ latius diſputant p doctores in. iiij. ſniaruȝ. Sed ſola iſta dicta ſufficiāt ad inſtructionē/ ⁊ cōſolationē ſimpliciū ſacerdotū ⁊ xpianoꝝ: quia iſta gloſſa nō patit longā aut ſubtilē diſputationē: ſꝫ ſolā ſanā pſalmorū litteralem ⁊ propheticam declarationem.

Beatus vir qui timet dñm: in mandatis eius volet nimis.

¶ Titulus. All'. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit iſtū pſalmū ad laudādū deū/ maxime i feſtiuitate paſche. Nā ſicut fecit pſalmū pcedētē in quo cōmēdat ſummā dei miam: quā oſtēdit in teſtamento veteri figuraliter liberādo filios Jſrael de Egypto: ⁊ real'r liberādo genus humanū in teſtamento nouo de captiuitate/ ⁊ morte eterna per ſuā mortē/ ⁊ paſſionem/ et euchariſtie inſtitutionē: ⁊ voluit qđ ille pſal. cantaretur in die paſche: Jta pariter fecit iſtū pſalmum in quo cōmēdat nrām hois erga pximū ſuū. Nam ſicut miſeratio dei eſt maximū opus inter oīa opa dei: ita opa mie ſunt maiora inter oīs opa hoīs: et

Aleph. xxiij. q. vj. ſciſmatici.

De mundītia recipientiū corpꝰ xpi.

maioris meriti: excepta latria q̄ debet deo. Et iō voluit ꝙ iſte pſal. cantaret in feſtiuitatib⁹ paſche: vt moneret ppl'm ad eleemoſynas faciēdas. Et cātabat cū alla: Ad denotanduz ꝙ maxime laudatur deus in operibus miē exercēdis: qꝛ de⁹ magis laudat ope q̄ ore. Et ideo duo facit in hoc pſal. Nam pˀo ꝓmittit p̄miū tpale faciētib⁹ miam ⁊ eleemoſynā. ſcdo ꝓmittit p̄miū eternū. ibi. Jucundus hō.

Timor filialis.

¶ Quātū ad primū eſt aduertendū ꝙ timor dñi filialis eſt principiū oīm bonoꝝ: ſicut dictū eſt pſal. xviij. Nā ille qui timet deū amore filiali cauet omne malū/ ⁊ cauet tranſgredi p̄cepta/ ⁊ timet offendere deum ne diſpliceat ipſi: ⁊ ne ꝑdat eum: ⁊ ſic conat̄ ad poſſe adimplere mādata dei: vt complaceat ipſi: ⁊ ſtudet inherere amori dei propter ſe: vt poſſideat eū/ ⁊ ſic toto conatu fertur in deum. Et ideo timor filialis nihil aliud eſt q̄ ſumma charitas. Et qꝛ amans ſemper laborat ⁊ conatur tranſformari in amatū: ideo omnis ille qui timet ⁊ vere amat deuz ⁊ Chriſtū filiū eius/ ſemper laborat toto conatu/ et ſtudet imitari Chriſtum. Sed quia deus in toto teſtamēto veteri: ⁊ in nouo ſemꝑ operat⁹ eſt miſericordiā nobiſcū: vt patuit in pſalmo p̄cedēti: ⁊ ſemper precepit in vtroqꝫ teſtamento miſericordiā fieri: Jdeo ille qui vere timet dñm volēs imitari Chriſtum/ ⁊ adimplere eius voluntatē ⁊ mandata/ ſemper erit miſericors proximo ſuo. Ex quo ptꝫ ꝙ p̄ncipium ⁊ cauſa miſericordie in oibus eſt timor domini. Et ideo ꝓpheta Dauid volēs cōmendare miſericordiā in hoībus: īcipit a timore dñi. Unde dicit Beatus vir qui timet dñz timore filiali: quia talis de neceſſitate diligit dñm. et ſic timet et diligit dñm. Tunc in mādatis ei⁹ cupit ⁊ volet nimis ambulare. i. toto conatu/ et ſtudio laborat adimplere mandata dei. Unde ly nimis non dicit exceſſum vituperabilē: ſed dicit totū conatuz. q. d. ꝙ qui timet deum timore filiali/ ex toto corde/ ⁊ ex tota aīa/ ⁊ ex omnibus viribus ſuis/ ſtudet/ ⁊ laborat/ ⁊ conatur/ et deſiderat adimplere eius mandata. Sed quia inter omnia mandata dei de charitate eius eſt mai⁹ mandatum: vt patet Mat. xxij. ⁊ per totum diſcurſum euāgelicuz: ⁊ quia maxime rōs in iudicio exiget a nobis opera charitatis ⁊ miē: vt ptꝫ Matth. xxv. Jdeo oīs vir qui timet dñm maxime cupit adimplere opa ⁊ mandata charitatis ⁊ miē. Uñ lꝫ in hoc verſiculo non explicet mīa: ſed timor dei/ ⁊ obſeruantia mandatorū eius: tū ꝑ ea q̄ ſequuntur videtur manifeſte ꝙ propheta miſericordiam hoīs intendit cōmēdare/ ⁊ miſericordes beatificare.

Potens in terra erit ſemen eius: generatio rectorum benedicetur.

Gloria ⁊ diuitie in domo eius: et iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

Exortum eſt in tenebris lumen rectis: miſericors ⁊ miſerator ⁊ iuſtus.

¶ Quia ſuperi⁹ dixit: ꝙ beat⁹ eſt vir q̄ timet dñz: ⁊ facit miam cū primo ſuo: hic explicat ei⁹ beatitudinē. Unde eſt aduertendū/ ꝙ hoīes miſericordes ⁊ eleemoſynarij nō ſolū habēt beatitudinē/ et premiū eternum in celo: ſed etiā habēt p̄miū temporale in hac vita/ ꝓ maiori parte. Et ſic beatitudo hoīs miſericordis nō ſolum eſt eterna/ ſed tēporalis. Et etiā mīa non ſolūmodo beatificat hoīem eternalr in celo: ſed etiā tēporaliter ī hac vita. Tria ergo facit: nā primo explicat premia tpalia q̄ cōſequitur miſericordes in hac vita: ſcdo explicat p̄mia eterna/ q̄ cōſequunt̄ poſt hanc vitā: tertio explicat dānationē eternā quā patiētur impij ⁊ crudeles poſt hanc vitā. Scdm ibi. Jucūdus hō. Tertiū ibi. Peccator videbit. ¶ Quātū ergo ad primū dicit ꝓpheta ꝙ tria bona cōſequit̄ homo miſericors in hac vita. Primo premiatur in filijs: qꝛ ſemen eius eſt potens ⁊ abundans ⁊ copioſum. Quaſi dicat: ꝙ premiat̄ in copia filiorū: ⁊ tales filij ſunt boni ⁊ virtuoſi ⁊ pacifici: qꝛ generatio rectorum benedicetur. i. filij hoīm iuſtorū/ ⁊ miſericordū erunt boni/ ⁊ virtuoſi ⁊ ſic a deo ⁊ hominibus benedicētur. Nā ſicut iuſti abundant in benedictione filiorum: ita in benedictione virtutū. Unde nota ꝙ benedictio in ſcriptura frequēter ſumitur ꝓ abundātia ⁊ multiplicatione. Jdeo cū dicitur hic. Generatio rectorū benedicetur: idē eſt dicere/ qd̄ generatio iuſtorum abūdabit ⁊ multiplicabit̄. Scdo ſicut vir miſericors eſt largus ad porrigendum/ ⁊ erogandū eleemoſynas pauperib⁹: ita deus augmentat bona eius tpalia ⁊ honores: ideo ſubdit propheta: ꝙ gloria. i. honor et diuitie tpales erunt ſemper in domo eius. Tertiuz premiuz erit abſolutio a pctīs. Nā eleemoſyna extinguit peccatū/ et iuſtificat hominem ⁊ preſeruat ipſum a pctō. Et ſi eſt in pctō illuſtrat ipſum/ ⁊ mouet ipſum ad pniam agendam. Et ideo ſubdit qd̄ iuſtitia ⁊ meritū hominis miſericordis et eleemoſynarij manet in ſeculū ſeculi: inquātum iuſtificat ipſum/ ⁊ illuſtrat ipm ne cedat ī peccatū: ⁊ vt egrediatur etiā a peccato. Et ideo ſubdit: ꝙ lumen gratie exortum eſt in tenebris peccatorū ipſis rectis: ⁊ miſericordib⁹. Qd̄ quidem lumen eſt ipſe de⁹ miſericors ⁊ miſerator ⁊ iuſtus. q. d. ꝙ Chriſtus deus q̄ eſt miſericors ⁊ miſerator ⁊ iuſtus illuſtrat/ ⁊ iuſtificat hoīes eleemoſynarios propter miām ⁊ charitatē. Sed eſt notandū ꝙ totū hoc qd̄ dictū eſt de p̄mio tpali: pōt etiā intelligi de ſpūali: ⁊ ſic ſupradicta premia poſſunt ſpūaliter intelligi. Naz multi ſunt ⁊ fuerūt miſericordes/ ⁊ eleemoſynarij in hac vita qui nō haduerūt ſupradicta bona tpalia: quia nō habuerūt filios/ nec diuitias/ nec honores: imo poſtq̄ erogauerūt oīa bona ſua pauperib⁹/ cōpulſi ſunt mēdicare. Sed tales non caruerunt bonis ſpūalib⁹: nec ſunt alieni a ſupradictis bn̄dictiōib⁹ intelligēdo eas ſpūalr. Nā ſemina hoīs eleemoſynarij ſunt eleemoſyne: ⁊ opa miē: q̄ dicuntur ſemina in ſacra ſcriptura: vt ait Apl'us. ij. ad Corint. ix. Qui parce ſeminat parce ⁊ metet ⁊c. Et de hoc ſemine eleemoſynarū dicit hic propheta ꝙ ſemē viri eleemoſynarij erit potēs in terra/ quo ad potentiā meritorū/ ⁊ ꝙ gn̄atio rectorū. i. bona opa benedicētur: ⁊ ꝙ glīa/ ⁊ diuitie ſpūales q̄ germinant̄ ex eleemoſynis/ ſemꝑ erūt in domo ei⁹: ⁊ ideo iuſtitia ei⁹ i. premiū/ ⁊ fruct⁹ illorū operū manebit in ſeculum ſeculi. Et dñs Jeſus Chriſtus qui eſt miſericors et miſerator ⁊ iuſt⁹: eſt exort⁹. i. oritur in tenebris peccatorū/ ipſis rectis illuſtrando eos/ ⁊ fugādo tenebras eoꝝ. Nam hoc eſt premium eorū qui faciunt eleemoſynā: qꝛ illuſtrant̄ ne cadāt in peccatū/ ⁊ vt egrediant̄ a tenebris pctōrū. Unde viro miſericordi ⁊ eleemoſynario dicit de⁹ ꝑ Eſa. lviij. cap. Frange eſurienti panem tuum ⁊c. et orietur in tenebris lux tua: ⁊ tenebre tue erunt ſicut meridies. Ex quo patet ꝙ eleemoſyne maxime fugant tenebras peccatorū: ⁊ preſeruant hoiem a peccato. Et nota ꝙ ly Exortum eſt in tenebris lumē rectis: poteſt intelligi etiaz de aduentu Chriſti. Nam Chriſtus exortus eſt velut lumen oibus rectis corde et miſericordibus. Nam eius aduētus ⁊ redēptio ſolis rectis/ et miſericordib⁹/ eſt vtilis. Nam impij et crudeles repellētur a facie Chriſti in ignē eternū ī die iudicij. Et nota ꝙ bene merito exortū eſt lumen gratie facientibus miſericordiaz. Nam congruum eſt: vt qui agit miam: miſericordiā ꝯſequat̄: ſicut eſt congruū ⁊ iudicium ſine mīa fiat illi qui non facit miſericordiā. Ja. ij. Ex quo patet ꝙ hoc premiū eſt computandum inter bona ſpiritualia.

Jucundus homo qui miſeretur ⁊ commodat: diſponit ſermones ſuos in iudicio: qꝛ in eternum non commouebitur.

¶ Hec eſt ſcda pars/ in qua narrat ⁊ explicat premia ſpiritualia que cōſequentur viri miſericordes et eleemoſynis elargitis/ ⁊ operib⁹ miē. Quorum primū eſt iucunditas/ et ſecuritas cōparendi ante Chriſtū in die iudicij. Nā viri miſericordex cū cōfidentia/ ⁊ ſecuritate apparebūt corā Chriſto iudice in nouiſſimo die: quia cū ſecuritate poterūt reddere rationē de talentis ſibi cōmiſſis: qꝛ apparebunt ante iudicē afferentes oleū miē in lāpadib⁹ ſuis: ideo nō timebūt ꝙ ſpōſus dicat eis clauſis ianuis Neſcio vos: immo recipiet eos/ ⁊ intrabūt cum eo ad nuptias. Et ſimiliter ſecure/ ⁊ cum iucunditate accedent cum talentis duplicatis. ⁊ ideo dicet eis dñs. Euge ſerue bone ⁊ fidelis: quia in pauca fuiſti fidelis ⁊c. Per oppoſituz auari/ ⁊ crudeles trepidabunt ire ante faciē iudicis/ eo ꝙ non afferent oleū miſericordie/ ⁊ eleemoſyne in lāpadibus: iō claudet̄ eis ianua regni celoꝝ: ⁊ dicet̄ eis. Neſcio vos. Jtē qꝛ talis auarus ⁊ crudelis abſcōdit talētuz in terra: iō eijcietur in tenebras exteriores: vt patet Mat. xxv. Et hoc eſt qd̄ dicit hic Dauid: ꝙ hō miſericors: qui miſeret̄ primo ſuo: ⁊ cōmodat dando eleemoſynam/ ille talis erit iucundus ⁊ ſecurus: qꝛ cum fiducia diſponet ſermones ſuos in iudicio: iō reſpōdebit Chriſto interroganti de talētis cōmiſſis: qꝛ poterit dicere. Dñe quinqꝫ talenta tradidiſti mihi: ecce alia q̄nqꝫ ſuplucratus ſum. ⁊ dicet etiaz. Dñe vnum talentū bonoꝝ tēporaliū tradidiſti mihi: ecce aliud ſuperlucratus ſum. qꝛ illud deſtribui pauperibus. Et ideo ſubdit ꝓpheta: ꝙ iſte talis vir eleemoſynarius: nō cōmouebit̄ ī eternū: nec ſeparabitur a p̄mio eterno/ ⁊ gloria celeſti: qꝛ gaudium ſuum nemo tollet ab eo: ⁊ ideo memoria hui⁹ iuſti erit eterna: quia eleemoſyne eius viuent in p̄miū eternum: ⁊ eleemoſynas illi⁹ enarrabit omnis eccleſia ſanctorum. Jdeo ſubdit.

Jn memoria eterna erit iuſtus: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor eius ſperare in dño: confirmatum eſt cor eius: nō commouebitur donec deſpiciat inimicos ſuos.

Diſperſit dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi: cornu eius exaltabitur in gloria.

¶ Triplex ergo p̄miū ſpūale narrantur in his duobus verſibus. Primū: qꝛ vir qui miſeret̄ et commodat iucundus/ ⁊ ſecurus reddet rōnē in nouiſſimo die de bonis tēporalibus ſibi traditis. Scdm ꝙ p̄miū eius ineternū nō tolletur ab eo. Tertium erit ꝙ iuſtus ⁊ miſericors memorabit̄ ⁊ viuet ineternū in hac eccl'a per gratiam/ et in ſuperna ꝑ gloriam. Quartū p̄miū ſubdit ꝓpheta/ cū dicit. Ab auditione mala nō timebit. Nā qñ Chriſt⁹ dicet virginib⁹ fatuis Neſcio vos: ⁊ qñ dicet abſcendenti talētū in terra: ſerue male ⁊ piger ⁊c. et qñ dicet oib⁹ crudelibus ⁊ auaris: Jte maledicti in ignē eternū. Tunc iſte vir miſericors non timebit a tali ſnīa: et mala auditione. imo erit ſecur⁹ de ſuo premio. Jdeo talis auditio late ſententie erit mala ipſis auaris: et impijs/ ⁊ crudelibus. quā ſnīam auditam non timebunt miſericordes. Et ideo ꝯſequit̄ ꝙ cor talis viri miſericordis erit paratū: et firmū ſperare in dño ⁊ cōfirmatū in bono/ ⁊ nō cōmouebitur a firmo ꝓpoſito: nec a p̄mio ſibi ꝓmiſſo ⁊ dato. ⁊ ī hoc deſpiciet inimicos ſuos. q. d. ꝙ intantuz erit firmus in iudicio: ꝙ deſpiciet inimicos ſuos accuſando eos: ⁊ inſtando contra eos: ſicut legit̄ Sapientie. v. ꝙ tunc ſtabūt iuſti in magna cōſtātia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt. Et etiaz deſpiciet inimicos demones accuſatores ſuos. Et ſubdit vltimū p̄miū et ſūmū ⁊ optimuz ipſius viri miſericordis: qd̄ erit habere regnum: ⁊ ſummā felicitatē: ⁊ glīam in patria celeſti. Uñ dicit ꝙ iſte miſericors: qꝛ cōmodauit: et diſperſit bona ſua pauperib⁹: ideo iuſtitia ⁊ p̄miū eius manebit in ſeculū ſeculi: qꝛ erit eternū: ⁊ cornu. i. honor eius: ⁊ felicitas exaltabit̄ in glīa celeſti. Uñ notanter dictū eſt ſupra. Jucūdus homo q̄ miſeret̄ ⁊ ꝯmodat. Nā dare eleemoſynā nihil aliud eſt q̄ cōmodare: et mutuo tradere ſiue ſeminare. Nā cōmodat tēporalia et recipit eterna: ⁊ ſeminat tēporalia/ ⁊ colligit ſpūalia ⁊ eterna. Uñ cōmodare nil aliud ē: niſi mutuo aliquid tradere. i. ſub ſpe recuperādi: ⁊ retribuēdi aliquid mutuare. Et ideo largiēs eleemoſynā dr̄ cōmodare aut mutuare dupliciter. Pˀo qꝛ a deo p̄miū ꝓmiſſum miſericordibus expectat. Scdo. qꝛ pauperē recipiētē ad rogādū ꝓ eo obligat. Sed eſt aduertēdū ꝙ ly exortum eſt in tenebris lumē rectis: pōt referri ad bona ſpiritualia. Nam gratia que declinat hominē a malo ⁊ facit bonū: poteſt cōputari inter bona ſpiritualia: ⁊ ſic erit primus fructus ſpiritualis.

Cōmodat miſericors.

Peccator videbit ⁊ iraſcet̄: dentibus ſuis fremet ⁊ tabeſcet: deſiderium peccatorum peribit.

Res. Tau. de pe. diſ. iij. §. ex h ſenſu.

¶ Jn hac tertia parte memorat: ⁊ āñūciat/ ⁊ cōminat̄ penā ⁊ premiū ipſorū viroꝝ crudeliū et malorū. Que quidē pena erit quadruplex. Primo qꝛ cū pctōr ſuperbus videbit ibi ī iudicio miſericordes ⁊ pauperes ad glīam deſtinari: quos ipe ꝑſecutus eſt in hac vita ⁊ cōtēpſit: tunc iraſcetur pre inuidia ⁊ vretur ī corde. Scdo qꝛ fremet ex pena ſenſus ad quē deſtinabitur ex ſnīa Chriſti. Tertio tabeſcet et putreſiet in anima ex pena vermis cū cognoſcet ſe talē felicitatem perdidiſſe ex ſua culpa. Quarto qꝛ votū/ et deſideriū ſuum erit fruſtratuz: qꝛ tūc ꝑdet gloriā mūdi/ in qua cōfidebat/ ⁊ illecebras/ et delectationes illius: et ſic torq̄bit̄ in aīo. Patietur ergo penam inuidie: ⁊ fremitum doloris ſenſus: et tabē

Pena crudeliū xpo

vermis ꝓpter culpā: ⁊ amaritudinē/cuꝫ bonis mū
danis: ⁊ delectatiōibꝰ priuatū ſe viderit. Quas pe
nas deſcribit ſapiens Sapiētie. v. dicens: Et q̄ ab
ſtulerūt labores illorū turbabunt̄ timore horribi
li ⁊c. per totū capitulū. Nota ꝙ diuerſuꝫ eſt deſide
riū: ⁊ ſpes pctōꝝ a deſiderio/⁊ ſpe iuſtoꝝ. Nā pec
catores ponūt ſpē: ⁊ deſideriū ī delitijs et diuitijs:
⁊ dn̄io tēpali huiꝰ mūdi. Juſti aūt oīa iſta ꝯtēnunt:
ponētes ſpē in vita futura eterna: ⁊ ꝓpter illaꝫ di
ſtribuūt diuitias ī eleemoſynas pauperibus. Et iō
deſideriū/⁊ ſpes iſtoꝝ non cōmouebit̄ ab eis: immo
iuſtitia ⁊ ꝓmiū eoꝝ manet in ſeculū ſeculi. ſꝫ deſi
deriū ⁊ ſpes peccatoꝝ peribit ſimul cum eis: q2 ni
hil inuenient diuitiarū ſuarū. qđ maxime appare
bit/⁊ cognoſcet̄ in iudicio. et hoc concludit Dauid
in hoc pſal. in quo enumerat fructus/⁊ ꝓmia iuſto
rū/⁊ miſericordiā: ⁊ damna/⁊ penas pctōꝝ ⁊ crude
B delīū ipioꝝ. ¶ Ex toto ḡ iſto pſalmo inferunt̄ tres
cōcluſiones. Quartū ꝓma eſt: ꝙ oīs timens deū eſt
miſericors. Qđ ꝓbat̄: q2 oīs timens deū toto cona
tu cupit ⁊ laborat adiplere diuina mandata. ſed oē
miſericors recipit decem ꝓmia. mandatuꝫ eſt de charitate dei ⁊ ꝓximi: ⁊ ꝑ ꝯñs de
mīa erga ꝓximuꝫ. ḡ oīs timens deū eſt miſericors.
¶ Scđa ꝯcluſio. ꝙ oīs miſericors eſt beatꝰ tā bea
titudine tēporali/ꝙ̄ eterna. ꝓbatur. Nā ex miſeri
cordia ⁊ eius operibus colligit/⁊ recipit. x. premia
ſiue fructus/tres tēporales/⁊ ſeptem ſpūales. qui
quidē decē fructus reddunt hoiem beatū in hac vi
ta ī ſpe: ⁊ in alia in re/igitur ⁊c. ¶ Primus fructus
tēporalis eſt copia ⁊ benedictio filiorū bonoꝝ: per
hoc ꝙ ait. Potens in terra erit ſemē ⁊c. Secundus
fructus eſt copia bonoꝝ tēporaliū: et honor in hac
vita: per hoc ꝙ ſubdit. Gloria ⁊ diuitie in domo eiꝰ
⁊c. Tertius eſt bona fama in hac vita: ꝑ hoc ꝙ ſub
dit. Et iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Pri
mus fructus ſpiritualis eſt illuſtratio anime: vt de
clinet a malo et faciat bonum. per hoc ꝙ ait. Exor
tum eſt ⁊c. Secūdus fructus eſt iucunditas ⁊ ſecu
ritas ad reſpondendum in iudicio. per hoc ꝙ ait.
Jucundus hō qui miſeretur. Tertius erit memo
ria eterna/⁊ premiūꝫ imobile. per hoc ꝙ ait. Quia
ineternum nō cōmouebitur/⁊ ī memoria ⁊c. Quar
tus erit q2 non timebit ſniam datam cōtra malos
pena auarorum ⁊ crudelium q̄druplex. in iudicio: per hoc ꝙ ait. Ab auditione ⁊c. Quintꝰ
erit. q2 gaudebit cum audiet Chriſtū dicentē. Ve
nite benedicti patris mei. per hoc ꝙ ait. Paratum
eſt cor eius ⁊c. Sextꝰ erit. quia videbit vindictam
de inimicis ſuis: per hoc ꝙ ait. Donec deſpiciat ini
micos ſuos. Septimus fructus erit. honor ⁊ beati
tudo eterna per hoc ꝙ ait. Cornu eius exaltabitur
in gloria. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ ꝓmiū auarorū ⁊ cru
C delīū erit quadruplex pena. Primo ineffabilis in
uidia ex ꝓſperitate iuſtoꝝ. ſcđo quia fremēt pena
ſenſus. tertio q2 tabeſcent pena vermis. quarto q2
fruſtrabunt̄ in deſiderio ſuo huius mundi. ¶ Sed
cōtra predicta arguunt auari dicentes/ꝙ Chriſtꝰ
iniuſte cōdemnabit in iudicio eos qui non egerunt
eleemoſynas. naꝫ ſi quis cuſtodiens bona ſua que
iuſte acquiſiuit neget eleemoſynaꝫ pauperi: nulli
facit iniuriā/nec furatur aliquid/nec agit contra
aliquod decē preceptoꝝ. ergo non debet puniri. In
oppoſitū eſt Dauid ī hoc pſalmo/⁊ ſaluator Mat.
xxv. qui dicit eis. Jte maledicti in ignē eternuꝫ ⁊c.
Reſpondet̄ ꝙ ſubuenire miſeris ⁊ pauperibus/et
indigētibus in neceſſitate: nō ſolū eſt de lege euan
gelica: ſed de iure ⁊ lege nature: ⁊ de lege Moyſi ⁊
doctrina ꝓphetica. ¶ Sed vltra hoc ponit̄ pro cō
cluſiōe ꝙ chriſtianꝰ negās eleemoſynā: et auxiliuꝫ
chriſtiano indigenti cōmittit furtū/⁊ agit cōtra il
lud ꝓceptū: nō furtū facies. Pro cuiꝰ ꝓbatiōe pre
ſupponunt̄ tres ꝓpoſitiones. ¶ Prima: ꝙ negans
aut retinēs debitū creditori: ꝯmittit furtū. Iſta eſt
clara in foro ꝯſcie. ¶ Scđa: ꝙ Chriſtus veniēs in
carnē: ⁊ paſſus labores/⁊ miſerias ꝓ nobis conſti
tuit ſeipſꝫ creditorē: ⁊ nos oēs ſibi debitores. Pro
bat̄: nā cū eſſet dei filius in gloria pr̄is: ſeipm exi
naniuit formā ſerui accipiēs cū ſeptē miſerijs nr̄is
ſ. cū ſiti et fame ⁊c. vt iſte miſerie eſſent inſtrm ad
patiendū/et merendū ꝓ nobis q2 voluit eſurire: et
ſitire/et mēdicare/⁊ infirmari/⁊ peregrinari/⁊ ca
pi/et vēdi: ⁊ mori: et in alieno ſepulcro tanꝗ̄ pau
per ꝓ nobis ſepeliri: ergo vnuſquiſꝗ̄ obligat̄ Chri
ſto reddere vicē. ſ. ipm cibare/et potare: et veſtire:
⁊ hoſpitari/⁊ redimere/⁊ ſepelire ⁊c. Tertia propo
ſitio ꝙ oēs paupes chriſtiani/et indigentes peten
tes amore xp̄i ſunt heredes/et ſucceſſores Chriſti.
ꝓbat̄: q2 hos reliq̄t Chriſtꝰ ſucceſſores ad recipiē
dū ꝓ ſe debitū/⁊ auxiliū mīe loco ſui: vt ꝑtꝫ Mat.
xxv. Quod vni ex his minimis feciſtis: mihi feciſtis
⁊c. Jtem cap. xxvj. Semper pauperes habetis vo
biſcum/quibꝰ poteſtis benefacere: me aūt nō ſem
per habebitis. q. d. dum viuo tenemini mihi ſubue
nire: q2 poſt mortē ⁊ reſurrectionē iā relinquo vo
bis pauperes/q̄bus poteritis ſubuenire loco mei.
His ergo habitis arguit̄ ſic. Oīs negans auxiliū/
et mīam Chriſto cōmittit furtū: ſed negans mīam
pauperibus indigentibus negat auxiliuꝫ Chriſto:
cum oēs pauperes ſint Chriſti ſucceſſores: cui nos
oēs ſumꝰ debitores: ergo oīs diues negās auxiliū
et mīam pauperibꝰ in neceſſitate poſitis/cōmittit
furtum cōtra Chriſtū: ⁊ per cōſequēs iuſte pōt ipſꝫ
cōdēnare in iudicio dicēs. Jte maledicti in ignem
eternū ⁊c. Ex ꝑ hoc ꝑtꝫ rn̄ſio ad argumentū auaro
ruꝫ. Quia ſub pena furti vnuſquiſꝗ̄ chriſtianus de
iure obligatur ſubuenire pauperibꝰ in effectu vel
in affectu: vt magis patebit pſal. cxiij.

L

Audate pueri dominum: lau
date nomen domini.
Sit nomē domini benedictum.
ex hoc nunc ⁊ vſꝗ̄ in ſeculum.
A ſolis ortu vſꝗ̄ ad occaſuꝫ: laudabile no
men domini.
Excelſus ſuper omnes gētes dominus: et
ſuper celos gloria eius.

¶ Titulus. Allel'a. Ex titulo apparet ꝙ iſte eſt de il
lis pſal. quos Dauid fecit ad laudanduꝫ nomē dn̄i
in tēplo: vt ſepe dictū eſt. Vn̄ eſt notandū ꝙ Judei
moderni in tribus magnis feſtiuitatibꝰ/⁊ in omni
Neomenia: cātāt iſtū pſalmū cū q̄nꝗ̄ ſequētibꝰ. Et
appellāt ipm allel'a. magnū/ſiue hymnuꝫ magnum:
q2 ex ſex pſal. faciunt vnū. et etiā in nocte Paſche
poſtꝗ̄ comederūt panē azimum loco agni paſcha
lis: dicūt iſtū pſalmū cū magna ſolēnitate: et dicūt
ꝙ ita faciebant primi patres in primo/et ſecundo
templo. Sed hoc iſti Judei moderni nulla aucto
ritate: nec ratione poſſunt probare: immo hunc ri
tum: et multas alias cerimonias: quas hodie ſer
uant/ordinarunt Thalmudiſti in Babylonia Egy
pti tēpore magni Cōſtantini/Nā a deſtructione ſe
cundi tēpli vſꝗ̄ ad magnū Cōſtantinū/tanꝗ̄ be
ſtie viuebant Judei diſperſi/⁊ captiui ꝑ mundū ſi
ne aliqua cerimonia ⁊ ritu. Sed vidētes maiores
corū/ꝙ maior pars iudaiſmi cōuertebat̄ ad fidem
Chriſti ſimul cū populo gētili: tūc cōgregati in Ba
bylonia Egypti punctuarūt ſcripturā veteris te
ſtamenti/quaſi ad ſuū intentū: ⁊ ordinarunt quoſ
dā ritus et cerimonias quas hodie ſeruāt. Jmmo
eſt dicendū ꝙ de titulis pſalmorū/⁊ cerimonijs/⁊
ritibus q̄ ſeruabant̄ in primo/⁊ in ſcđo tēplo/me
lius ſcimus nos dare rationē ꝙ ipſi: ⁊ hoc ꝑ Joſe
phū/⁊ Philonē/⁊ alios antiquos quos ipſi penitꝰ
ignorāt. ⁊ ideo in ſimilibus nulla fides eſt eis adhi
bēda. Et iō nō eſt multū curandū de quibuſdā ad
fidē nouiter cōuerſis/qui volūt ſucceſſiue incipiē
do ab Abel ꝑ tpa diſcurrendo hos ſex pſalmos ex
ponere: cū manifeſte iſte pſal. primꝰ loquat̄ de con
uerſione pp'li gētilis facta poſt Chriſtū. Nā mani
feſte ꝓpheta inuitat pp'lm gētilē ad fidē cōuerſuꝫ
a ſolis ortu vſꝗ̄ ad occaſum/ad laudandū deuꝫ: et
agendū gratias: eo ꝙ ipm de ſtercore idololatrie
ſuſcitauit: ⁊ inter principes pp'li ſui collocauit: vt
patebit. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notandū/ꝙ Da
uid legēs ⁊ cōtēplans myſteriū Anne matris Sa
muelis/q̄ ante erat ſterilis/⁊ deiecta/⁊ opprobrijs
afflicta/⁊ cōtēpta a Fenenna pellice ſua. Et qm̄ ꝓ
pter humilitatē ſuā deus aperuit vuluā eiꝰ: ⁊ pepe
rit Samuelē q̄ fuit ſanctꝰ et iudex in Jſrael. Et re
ꝓbatis/⁊ interfectis filijs Heli tranſlatū eſt ſa
cerdotiū ad Samuelē. Unde anna mater eius re
pleta ſpū ſancto cecinit illud cāticū. Exultauit cor
Nō de ſynago. gētiū lauda. meū. vt ꝑtꝫ. i. Reg. ij. cap. Jn quo manifeſte ꝓdicit
reprobationē/⁊ abdicationē ſynagoge/⁊ electionē
pp'li gētilis. Per qđ myſteriū ꝓuidit Dauid in ſpi
ritu/qualiter ſynagoga q̄ ante erat fecūda ī copia
filiorū: erat repudianda a viro ſuo Chriſto: quē per
longa tēpora expectauerat: ꝓpter ſuperbiā. Et pre
uidit qualiter gētilitas: q̄ per magna tpa fuerit ſte
rilis: q2 nō generabat filios ad cultū diuinum: de
bebat effici fecūda in aduentu Chriſti: eo ꝙ ipſum
in virū erat acceptura ⁊ ex eo plurimos filios rege
neratura. Jtaꝗ̄ ipſa q̄ ante erat abiecta in domo
dei/erat recipiēda: ⁊ ex filijs ſuis erat eccl'ia ꝯgre
gāda: ⁊ filij ſui qui ante erant pagani: debebāt effi
ci ciues et habitare in ciuitate/et domo dei: et ſic
domus dei que ante ſtringebatur intra fines Pale
ſtine erat dilatanda a ſolis ortu vſꝗ̄ ad occaſum
⁊ deus qui ſolū in Judea erat notus: erat adoran
dus/et colendus a ſolis ortu vſꝗ̄ ad occaſum per
vniuerſum orbem a populo gentili ad Chriſtū con
uerſo. ⁊ de hoc fecit Dauid hūc pſalmū. in quo duo
facit/Nā primo inuitat totū populū gentilē ad lau
dandū dn̄m venientē in carnē. Scđo oſtendit eius
opulentiā ⁊ largitatē/⁊ beneficia quare eſt laudā
dus ibi. Quis ſicut dn̄s. ¶ Quātū ergo ad primuꝫ
dicit Dauid. O pueri. i. gētiles ad Chriſtū nouiter
cōuerſi ſimplices ⁊ teneri in fide: laudate dn̄m no
ſtrū Jeſum Chriſtū/⁊ laudate nomē dn̄i qđ eſt ſal
uatoris: q2 ſaluauit vos: q2 vt ſic ē deus ⁊ hō: ⁊ nomē
eius qđ eſt Jeſus ſit benedictū a vobis/⁊ iter vos
cōfitentes ipm verū deū/⁊ hoiem redēptorē ⁊ coli
te eū. ⁊ nō ſolū colatis ⁊ bn̄dicatis ipm ad tempus
ſicut Judei/qui coluerūt deū vſꝗ̄ ad aduētū meſ
ſie: ⁊ poſtea maledicunt eū/⁊ negāt eū in Chriſto.
ſed colite eū. ⁊ ſit benedictū nomē eius a vobis/ex
hoc nūc. i. ex hoc inſtanti/in quo cepiſtis fidē/vſꝗ̄
in ſeculū: ⁊ ineternū: ⁊ in omni tēpore: ⁊ nō ſolū in
omni tēpore: ſed in omni loco a ſolis ortu vſꝗ̄ ad
occaſum. i. ab India/vſꝗ̄ in Hiſpaniā/⁊ Maurita
niam/que ſunt ad occaſum/⁊ ab Ethiopia in Scy
thiam ſit laudabile nomē dn̄i a vobis. Hec aūt ꝓ
phetia iam fuit impleta. Nā oēs iſti ceperūt fideꝫ:
vt oſtenſum eſt pſal. lxxi. Et reddit cauſam: Q2 ex
celſus ſuper oēs gentes dn̄s. Nam ſicut in gloria
eſt ſuper oēs celos/⁊ ſuper oēs angelos: Jta ergo
debet eſſe/⁊ erit excelſus ſuper oēs gentes. Quaſi
dicat: ꝙ ſicut omnes angeli obediunt/et laudant
deū: ita omnes gentes venient ad fidem/⁊ lauda
bunt deum a ſolis ortu ⁊c.

Quis ſicut dn̄s deꝰ noſter q in altis habi Ja. iiij. i. pet. v. i. re. ij. b
tat: ⁊ humilia reſpicit in celo ⁊ in terra.
Suſcitans a terra inopem: ⁊ de ſtercore eri
gens pauperem.
Ut collocet eū cū principibus: cum princi
pibus populi ſui.

¶ Hic oſtēdit dei oīpotentiā quare eſt laudandꝰ/
⁊ qm̄o eſt excelſꝰ ſuꝑ celos/⁊ ſuꝑ oēs gētes. ¶ Vn̄ D
eſt notandū: ꝙ oīpotentia vnius regis maxime in Oīpotentia regis ī hoc demōſtratur.
hoc demonſtrat̄. ſ. ex magnis facere paruos/et ex
paruis magnos: ⁊ deijcere ſuꝑbos/⁊ exaltare hu
miles: ⁊ parcere ſubiectis: ⁊ debellare ſuꝑbos. Et
iō virgo Maria in cātico ſuo maxime ī hoc oñdit
deū eſſe oīpotentē: q2 Depoſuit potētes de ſede et
exaltauit humiles. Et diſperſit ſuꝑbos mente cor
dis ſui. Dicit ergo Dauid/Quis oīpotēs ſupple ſi
cut eſt dn̄s deꝰ noſter: qui in celis altis habitat. i.
ſummitatē: ⁊ imperiū ſuꝑ oīa tenet: ⁊ tn̄ humilia:
⁊ ſolos hoies reſpicit: ⁊ diligit: ⁊ fouet tam in celo
ꝗ̄ in terra. Nā in principio deiecit luciferum cū ſe
quacibus ſuis ſuꝑbis de celo: ⁊ exaltauit Michae
lē ⁊ alios humiles: ⁊ fecit Michaelē principē mi
litie celeſtis: cū eſſet minor lucifero ī natura. ¶ Et Deꝰ hominem exaltauit.
oſtēdit etiā deꝰ magis ſuā oīpotentiā/cū ex hoibꝰ
qui tenent vltimū gradū in genere intellectiuorū:
ſuſcitauit: et eleuauit quoſdā per gratiā in tam ſub
limē gradū: vt poſſideant loca: ⁊ ſedes pl' humilita
tē: quas illi angeli perdiderūt ꝑ ſuperbiā: ⁊ collo
cent inter principes pp'li: ⁊ celeſtis exercitus. Vn̄
deus primo reſpexit humilia in celo: qm̄ angelos
humiles ⁊ obedientes elegit. ⁊ ſuperbos in infer
num deiecit. Secūdo reſpexit humilia in terra qm̄
ſeipſum exinaniuit: formā ſerui accipiens. Et tunc
erexit de terra inopē ⁊ pauperē: qm̄ hoiem ſaucia
tū: ⁊ expoliatū redemit ⁊ ꝑ gratiā elegit. Et tunc in
ter principes populi ſui collocauit: qm̄ inter hierar
chias angelorum collocauit. Jtem tunc ſuſcitauit
Chriſtus a terra inopē: qm̄ hoiem ſauciatū relictū
in terra iacentem ſupra humeros ſuos poſuit: et a
morte peccati ꝑ mortē/⁊ paſſionē ſuā redemit: ⁊ in
celo inter angelos collocauit. Jdeo ſubdit Suſci
tans a terra. i. de hoibꝰ de terra formantis inopē. ſ.
Adam: ⁊ Petrū: ⁊ Paulum: ⁊ latronē: ⁊ Magdale
nam/⁊ ceteros penitētes/⁊ terrenos/⁊ erigēs pau
perem de ſtercore terrenorū. Vocat hoiem paupe
rem: inquantū per peccatū fuit expoliatus bonis
gratuitis: ⁊ originali iuſtitia: cum ſuo premio fuit.

priuatus. Et vocat ipſum inopē/inquantū iuit ſau-
ciat⁹ in oībus potētijs fomite cōcupiſcētie debili-
ta us/τ ſic fuit ſine auxilio. τ iſtū collocauit inter
principes populi ſui. i. inter hierarchias angeloꝝ:
τ inter principatus/τ poteſtates/vnumquemqꝫ ſm
mēſuram gratie ſibi collate/τ ſm merita/τ opera
bona collocauit. Ita em̄ exaltauit apl'os/et euan-
geliſtas/τ martyres/τ oēs penitentes/τ fideles: hic
ꝑ gratiā/τ in celo ꝑ gloriā/τ inter hierarchias que
ſunt ꝑncipat⁹ celeſtis collocauit. Itē exaltauit pe-
trū/τ Joannem/τ Jacobū/τ ceteros apl'os τ diſci-
pulos de ſtercore/τ fimo artis piſcatorie/et igno-
rantia/τ ſimplicitate/τ per dona ſpūs ſancti eos ex
piſcatorib⁹ apl'os/τ euāgeliſtas/τ doctores fecit/
et principes terre cōſtituit: τ ſic inter ꝑncipes ppl'i
ſui. ſ. eccleſie ſue collocauit. Naꝫ principes eccleſie
ſunt patriarche/τ ꝓphete/τ apl'i. Sꝫ principalio-
res ſunt apl'i q̄ nati ſunt eccl'ie pro patribus ſuis/et
ſubſtituti. Nā eccleſia Chriſti ex pauperibus/τ ſim
plicibus cōgregata eſt/τ eleuata/τ ſuſcitata/et in
hoc magis oſtēſa eſt Chriſti potētia. Itē etiā ꝑ ino
pē ſuſcitatū a terra ītelligit ppl'm gētilē liberatū a
terrenis ꝑ fidē. Et ꝑ pauperē erectū de ſtercore in-
telligit quēlibet pctōrē a ſordib⁹ pctōꝝ per pn̄iam
mundatū τ eleuatū. Nā ille erat mortu⁹ in terra: τ
iſte iacebat inuolut⁹ in ſtercore peccatoꝝ. ¶ Tres
ergo cōditiones ꝑſonarū Chriſtus eleuauit/τ ſu-
ſcitauit a terra: nā ꝑmo ſuſcitauit Adā/τ totā ſuaꝫ
poſteritatē fideliū/τ collocauit inter hierarchias
angeloꝝ. ¶ Scđo ſuſcitauit apl'os/τ ceteros diſci
pulos a terrenis/τ de ſtercore cerimonialiū: τ cōſti
tuit eos principes eccleſie/τ collocauit eos cū ꝑn-
cipibus celeſtis exercitus. ¶ Tertio ſuſcitauit et
erexit populū gentilē a terrenis voluptatibus: et
de ſtercore τ ſpurcitia idoloꝝ/τ nefandoꝝ rituuꝫ:
τ collocauit eos cū principibus populi ſui in celo
per gloriā/τ in hac eccleſia per gratiam τ honorē.
Nā ſucceſſores apl'orum eos fecit: τ ex eis epiſco-
pos/τ ſacerdotes cōſtituit vt magis patebit in ſe-
quenti verſu.

E Tres ꝯditiones pſonaꝝ xp̄s ſuſcitauit ſeu eleuauit.

j. Reg. ij. Eſaie xliiij.

**Qui habitare facit ſterilem in domo: ma-
trem filiorum letantem.**

¶ Hic cōcludit principale intentū. Nā poſtq̄ oſtē-
dit oppoſitionem dei: eo q̄ de celo eiecit angelos
ſuperbos τ rebelles in abyſſuꝫ inferni: τ ſuſcitauit
de terra hominē pauperē: τ inopē/τ collocauit euꝫ
inter principatus angeloꝝ: vt poſſideret loca τ ſe-
des/quas angeli ſuperbi ꝑdiderāt. Ita pari ratio-
ne Chriſtus venit i hūc mundū miſſus a parte tāq̄
meſſias in lege ꝑmiſſus ad ſynagogam fecundam
copia filioꝝ/quā deus ante per magna tēpora de-
ſponſauerat: τ in ſublimē gradū erexerat: τ in pro-
priū populū: τ hereditatē elegerat: cui tot benefi-
cia cōtulerat: τ cui ducē τ ſaluatorē τ meſſiam pro-
miſerat: q̄ eam de hoc mundo in celū trāſferret. Sꝫ
ipſa velut rebellis τ ingrata: τ nō ſolū ipſum nega
uit τ repudiauit: ſed etiā crucifixit. Ideo Chriſtus
poſt reſurrectionē et aſcēſionem ipſam repudiauit
et abdicauit et reprobauit: et maledixit/ſterilem
reddidit. Quia ſanctuario et lege priuauit: τ regno
et ſacerdotio/τ hoſtia/τ ſacrificio. Et ſynagoga re-
pudiata eccleſiam ex gentib⁹ cōgregauit τ ſibi eaꝫ
deſponſauit/τ fecūdam reddidit: cū ipſi legē euan-
gelicam τ ſacramēta donauit. Ex qua copia filioꝝ
per ſacramento quotidie regenerat. Itaqꝫ gentili-
tas/que ante erat ſterilis/τ pagana/et exul extra
domū/τ hereditatē dei: nunc facta eſt ſponſa Chri-
ſti/τ mater multorum filiorum: τ fecūda/τ habitat
in hereditate dei τ domo que eſt eccleſia: hic ꝑ gra
tiaꝫ/τ in futuro per gloriā. Ideo dicit Dauid. Deus
deus eſt oīpotēs/τ laudandus in celo/τ in terra/et
excelſus. Nā gentilitateꝫ quondā ſterilē per cōuer
ſionem ad fidem fa..x fecundā matrem multoꝝ fi-
liorum facit habitare in domo ſua letantē: que eſt
eccleſia: abdicādo/τ repudiādo ſynagogam: q̄ ante
erat ſponſa τ fecūda: τ hoc factū eſt ex eius ſuper-
bia/τ ingratitudine. ¶ Nota q̄ Dauid ex duob⁹ cō-
cludit repudiationē ſynagoge/τ electionem eccle-
ſie ex gentib⁹ congregate. Primo exemplo electio-
nis angeli ſuperbi τ ſublimatiōe hoīs humiliſ ſuc-
cedentis in dignitatē. Scđo per figurā Anne que
ante fuerat ſterilis τ poſtea facta eſt fecunda: cuius
proles/ſcilicet Samuel/ſucceſſit in ſacerdotiū fi-
lijs Heli reprobatis. Et hec adducit Dauid i ſimili
tudine verborum: primum cum dicit. Suſcitans a
terra inopem: et ſecundū cum ſubdit. Qui habita-
re facit ſterilem in domo: de quo myſterio canticū
cecinit Anna. j. Regū. ij. ¶ Item hoc idē vaticina-
tus eſt Eſa. xliiij. ca. dicens. Lauda ſterilis q̄ nō par
turis τc. Quam prophetiam adducit Apoſtol⁹ ad
Gala. iiij. ad probandum gentilitatem venturā ad
gaudium τ laudem dei. Et ideo Dauid preuidens
hoc anteq̄ Eſa. in hoc pſalmo excitat gentiles no-
uiter conuerſos ad laudem dei/dicens/Laudate
pueri dominum: pro gratiarum actionibus. ¶ Ex
ſupradictis in hoc pſalmo poſſunt recolligi ſex cō-
cluſiones. ¶ Prima cōcluſio: q̄ nomen domini Je
ſu fuit dilatatum inter omnes gentiles/et cultus
dei a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. ¶ Scđa conclu-
ſio q̄ cum deus ſit excelſus: tamē ſuperbos deſpi-
cit/τ humiles reſpicit τ eligit. ¶ Tertia ꝯcluſio/q̄
tunc deus in celo reſpexit humilia: quando ange-
los ſuperbos de celo deiecit: τ obedientes elegit: et
in gratia confirmauit. ¶ Quarta cōcluſio/q̄ tunc
deus in terra reſpexit/τ inopē de terra ſuſcitauit/
quādo carnem ſuſcepit/τ hominē de morte peccati
liberauit. ¶ Quinta cōcluſio/q̄ tunc pauperem de
ſtercore erexit: τ inter principes populi ſui colloca
uit: quando reprobatis Judeis gentiles de ſterco-
re/τ ſpurcitia idoloꝝ retraxit/τ inter apoſtolos et
angelos in celo collocauit. ¶ Sexta concluſio/q̄
Chriſtus tunc ſterilem in domo tanq̄ matrem filio
rum fecit habitare: quādo reprobata ſynagoga ex
gentibus conuerſis ſuam eccleſiam congregauit:
et ſic gentilitas que ante ſterilis erat ſine fructu:
facta eſt fecunda/et mater multorum filiorum per
Chriſtum. ¶ Sed dubitaret forte aliquis quare
Dauid dicit: Laudate pueri dominum. Et poſtea
ſubdit. Laudate nomen domini: quia videtur face-
re differentiam inter dominum/et nomen domini:
et inter laudare dominum/et laudare nomen domi
ni. ¶ Ad quod reſpondetur: q̄ Dauid hoc non fecit
abſqꝫ grandi et profundo myſterio. Nam dictum
eſt in prologo tractatu. iiij. quod in ſacra ſcriptu-
ra frequenter memoratur deus ſiue dominus: et
verbum dei: ſiue verbum domini: et nomen dei ſi-
ue nomen domini. Et dictum eſt ibi quomodo de⁹
ſiue dominus quandoqꝫ ſumitur eſſentialiter: q̄ñ
idem eſt quod deus trinus et vnus: vt ibi. In prin-
cipio creauit deus celū τ terram. Et quandoqꝫ ſu-
mitur pſonaliter pro perſona patris vt ibi. Dñs di
xit ad me: filius meus es tu. Et quandoqꝫ ſumitur
pro pſona filij: vt Eſai. xv. pater dicit ad filium. Tu
es deus abſconditus. Sed verbū dei/ſiue verbum
dñi ſemꝑ ſumitur pro perſona filij: qđ quidem ver-
bum pater ab eterno dicendo produxit: ꝑ qđ ex tē-
pore facta ſunt oīa. Sed nomē dñi ideꝫ eſt qđ ver-
bum incarnatuꝫ. ſ. dñs noſter Jeſus chriſtus deus
τ homo meſſias in lege ꝑmiſſus. Nā inquātū ver-
bum ab eterno/explicat totā eſſentiā patris/tanq̄
eius propria diffinitio: vt ibi dictū eſt. Sed inquā-
tum verbū incarnatuꝫ dicitur nomen dei: eo q̄ ex-
plicauit/τ notificauit mundo quatuor ineffabiles
effectus dei. ſ. oīpotentiam per miracula/τ ſummā
dei ſapientiā per dationem legis/τ in ſua predica-
tione/τ ſpiritus ſancti miſſione. τ ſummā miam in
peccatorum remiſſione. τ notificauit ſummam iu-
ſtitiam in Judeoꝝ/τ tyrannoꝝ punitione. Sed
magis illam notificabit in generali iudicio: vt fre
quenter dictum eſt. Propter iſta ergo quatuor que
Chriſtus mundo de patre notificauit: Jeſus Chri-
ſtus dicitur nomē dñi. τ ideo dixit ante ſuā paſſio-
nem. Joan. xvij. Pater manifeſtaui nomen tuū ho-
minib⁹. vt oſtenderet q̄ ꝓpter hoc venerat in mū-
dum. Et hoc eſt nomen dñi tetragrāmaton. qđ in
lege veteri quatuor literis ſcribebatur: ſcꝫ Jot. he.
vau. he. Que quidē quatuor litere hoc nomen Jo-
heſua in Hebreo ſonant: τ reddunt: qđ latine Je-
ſus declinatur qđ hebrei preter naturam literarū
adonai pronunciabant. Et ſic hoc nomē Jeſus eſt
illud nomen dei qđ oēs patriarche τ prophete: et
fideles veteris teſta. ſcire deſiderabant. τ hoc no-
men Jeſus oēs inuocabant/τ in hoc oēs ſaluari ex
pectabant. Ex quibus patet q̄ differentia eſt ma-
xima inter iſtud nomen dñi: et nomina rerum crea
tarum. Nam oīa nomina rerum creatarū/vel ſunt
mentalia: vel vocalia vel ſcripta: τ ſic oīa ſunt acci
dentia tranſitoria: τ ita ſunt ſigna rerum/que non
ſunt res quas ſignificant τ notificant. Nam hoc no
men homo diſſyllabum/nō eſt homo: ſed ſignificat
hominem. Sed ipſe dñs Jeſus Chriſtus eſt ſubſtan
tia τ res realis: τ eſt ipſe deus: quē in mundo rea-
liter ꝑ ſua opera τ effectus notificauit mundo. non
q̄ Chriſtus ſit pater/ſed eſt eadem ſubſtantia diui
na cū patre/τ deus ſicut pater: τ vnus deus cū pa-
tre et ſpiritu ſancto. Et ideo q̄ñ in ſacra ſcriptura
memoratur nomen dei ſiue nomē dñi/nō intelligi
tur hoc nomen de⁹ habens duas ſyllabas breues:
q: vt ſic nō eſt deus ſed quoddā accidēs: ſed intel-
ligitur Jeſus Chriſtus ſaluator noſter deus τ ho-
mo/q̄ notificauit mundo ſummā dei oīpotentiā: et
ſapientiā: τ miſericordiam/τ iuſtitiam/τ volunta-
tē patris. Nam ſicut verbū materiale induit vocē/
vel literam: vt notificet intentionē. Ita verbum di
uinū induit carnē: vt nobis notificaret diuina my
ſteria: vt inquit Aug. Et ſic patet q̄ oīa creata no-
tificantur per noīa prime intentionis vel impoſi-
tionis. Sed ſolus deus notificat̄ ꝑ nomen reale: q̄
eſt Jeſus ſaluator noſter verbū incarnatū/qui nō
conſtituitur ex literis. ſed ex verbo τ humanitate.
Unde dictū eſt pſalmo. viij. q̄ verbū incarnatū eſt
nomen quo deus pater nominat ſe. Iſte ergo Je-
ſus ſaluator eſt illud nomen dñi qđ oēs ſancti pa-
tres expectabant et inuocabant in vet. teſt. in quo
expectabant ſaluari. Unde hoc eſt nomen dñi qđ
incepit inuocare. Enos. Geñ. iiij. Itē hoc eſt nomē
dñi qđ inuocauit Abrahā. q̄ñ edificauit altare dño.
Geñ. xij. τ. xiij. Itē hoc eſt nomē dñi qđ inuocauit
Iſaac in altari edificato. Geñ. xxvj. Iteꝫ hoc nomē
inuocauit Jacob ſuꝑ lapidē quē erexit in titulum.
Geñ. xxviij. Itē hoc eſt nomē dñi qđ deus nō reue-
lauit viſibiliter patribus vet. teſt. vſqꝫ ad incarna
tionē. Itē hoc eſt nomen dñi qđ venit de longin-
quo. Eſai. xxx. Itē hoc eſt nomen dñi de quo dicit̄
Eſai. xij. Haurite aquas de fontibus ſaluatoris. et
dicetis in illa die: Cōfitemini dño/τ inuocate no-
men eius. Itē hoc eſt nomen dñi: τ nomen dei Ja-
cob qđ Dauid in toto iſto libro pſalmoꝝ exhorta-
tur inuocandum τ laudandū ſepe de quo precipue
dicit in hoc pſalmo. Laudate pueri dñm laudate
nomen dñi. Unde ly laudate dominum: dicit deuꝫ
in trinitate. et ly nomē dñi: dicit verbum incarna-
tum. i. Jeſum Chriſtū ſaluatorem. q. d. O gentiles
conuerſi ad fidem/laudate dñm deum in trinitate
perfecta: τ laudate nomen dñi. ſ. Jeſum Chriſtum
deū τ hoīem verbū incarnatum. Sit etiā hoc no-
men dñi Jeſus laudabile per totū populū genti-
lem: a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum. poſtq̄ Judei non
receperunt ipſum. Quaſi dicat. q̄ nō ſufficit ad ve
ram τ perfectam latriam ſolum adorare: τ deū tri-
num τ vnum colere/τ laudare: ſed oportet Jeſum
Chriſtum verbum incarnatum ſaluatoreꝫ colere τ
laudare: et cum ceteris articulis ad humanitatem
pertinentibus credere. ¶ Ex ſupradictis patꝫ q̄ Ju
dei nō adorant nec laudant nec colunt deum. Pro-
batur. Nā nō intendunt immo deteſtant̄ adorare
deū trinum τ vnū. Sed ille qui eſt verus de⁹ crea-
tor oīm eſt trinus τ vnus: τ nullus alius eſt verus
deus: vt frequenter probatū eſt per ſcripturam. er
go nullū deum adorant nec colunt. ¶ Itē ſecundo
ſequit̄ q̄ Judei nō laudant: immo ſemper blaſphe
mant nomē dñi in ſcriptura frequenter memora-
tum. probat̄. Nā iugiter blaſphemant Chriſtum: τ
nomen eius in ſuis ſynagogis/τ domibus: in pu-
blico/τ in ſecreto. Sed Jeſus Chriſt⁹ eſt illud no-
men dei in ſcriptura frequēter memoratū. ergo cō
tinue blaſphemant deum τ nomen eius. Ideo ſunt
reprobati τ maledicti. de quib⁹ dicit̄ Eſai. primo.
Blaſphemarunt ſanctū Iſrael τ alienati ſunt re-
troꝛſum. Item blaſphemauerūt nomen meū quoti
die. Et q: hoc nomen dñi cōtēpſerunt Judei. ideo
fuit dilatatum: τ veneratum per oēs gentes: τ ſo-
lis ortu vſqꝫ ad occaſum. Ideo dicit̄ Mala. primo
A ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum magnum eſt nomen
meū in gentibus: τ in omni loco ſacrificat̄: τ offer-
tur nomini meo oblatio munda. q: magnum eſt no
men meū in gentibus: τ vos polluiſtis illud τc. Pre-
uidēs ergo Dauid in ſpū reprobationē Judeorum.
eo q̄ cōtēpſerūt hoc nomen dñi/τ blaſphemāt quoti-
die: et preuidēs cōuerſionē populi gētilis: in quo
debebat hoc nomē Jeſus coli τ laudari: dicit: Lau
date pueri dominum/laudate nomē dñi τc. Quaſi
dicat. Poſtq̄ Judei reprobati contempſerunt deū
trinum et vnum: et Jeſum Chriſtum qui eſt nomē
domini. ergo vos gentiles tanq̄ pueri nouiter con
uerſi laudate deum in trinitate: τ vnitate: τ verbū
incarnatum: qđ eſt nomen domini. ſ. Jeſum Chri-
ſtum filium dei deum et hominē. Ex quibus patet
q̄ ſemper in ſacra ſcriptura per nomen dñi intel-

Igitur Jeſus Chriſtus dñs noſter/deus et homo Meſſias in lege ꝓmiſſus. Sed miſeri ⁊ ceci Judei hoc myſterium: ⁊ ſacramētū capere nō poſſunt ex maledictione ⁊ cecitate eis inflicta: q2 nō ſunt digni tanto beneficio: nec lumine illuſtrari.

Exodi xiij.
De ꝯſe. diſ. iij. c. reuera.

IN exitu Jſrael de egypto: domus Jacob de pplo barbaro.
Facta eſt iudea ſanctificatio ei⁹: Jſrael poteſtas eius.
Mare vidit et fugit: Jordanis conuerſus eſt retrorſum.
Montes exultauerunt vt arietes: ⁊ colles ſicut agni ouium.

¶ Huic pſalmo in Hebreo nullus titulus ꝓponit. Propter quod Judei dicunt ꝙ nō eſt pſalmus diſtinctus a precedenti: ſed hoc videtur falſum. Pͥo q2 videtur materia ſpecialis ⁊ diſtincta. Scdo q2 iſte cōputat pſalmus. cxiij. ſm Hyeronymū/⁊ oēs catholicos. Unde licet non explicetur titulus: tamen manifeſte videt ꝙ ſit alleluiatic⁹: ⁊ ꝙ Dauid fecit ipſum ad laudandū deū: appropriatū in feſto Dedicationis tabernaculi ⁊ templi. In quo Dauid intendit agere gratias: q2 deus memor fuit noſtri ⁊ benedixit nobis: et liberauit nos de captiuitate diabolica ⁊ de iugo idolo℞: ⁊ de perſecutione tyrannorū per Chriſtū filium ſuū: ſicut quondā liberauit Jſrael de Egypto. Et ſic ꝓpheta principaliter intendit agere gratias: q2 Chriſtus redemit nos: et elegit nos in populum ſuū/⁊ hereditatem ⁊ hoc ꝓbat per tria myſteria tanꝗ per tres ꝓpoſitiones. ¶ Quarū prima eſt ꝙ ſolus popul⁹ Jſrael fuit electus ad laudandū deū. ¶ Scda ꝙ ſola Judea ⁊ terra ꝓmiſſionis fuit dedicata ⁊ ſanctificata tanꝗ proprius locus vbi deus colitur. ¶ Tertia ꝙ ſolus deus Jſrael: et nullus alius eſt venerandus ⁊ colendus. Ideo pſalm⁹ iſte diuiditur in tres partes. Nam in prima probat ſimul primas duas propoſitiones. In ſcda ꝓbat tertiā/ſcʒ ꝙ ſolus de⁹ Jſrael eſt colendus. In tertia reſumit probationē ſecunde propoſitionis: ſcʒ ꝙ a ſolis filijs. Jſrael eſt deus colēdus. Scda ibi. Deus autem noſter in celo. Tertia ibi. Non mortui laudabunt. ¶ Quantuʒ ergo ad primum proponit primas duas ꝓpoſitiones/ſcʒ ꝙ ſola teera Judee ſiue terra promiſſionis eſt locus dedicatus ad cultū diuinū/⁊ ſolus populus Jſrael eſt dedicatus ad colendū deum: et dicit ꝙ in exitu Jſrael. i. cum populus Jſrael exiret de Egypto/ſcʒ de illo populo barbaro: ⁊ extraneo: et rudi: ⁊ inhumano: tunc facta eſt Judea ſanctificatio eius. i. locus ſanctificatus: ⁊ dedicatus: ⁊ deputatus ad dei cultum et ſanctificationem: et hec eſt prima propoſitio. Secūda vero ꝙ factus eſt Jſrael poteſtas ⁊ poſſeſſio eius: ⁊ populus electus ad colēdū deū: ⁊ ideo dicit Moyſes Pharaoni ex parte dei. Dimitte populum meum: vt ſacrificet mihi ⁊c. Exod. iiij. Item pſalmo. ciij. Dedit eis regiones gētium: vt cuſtodiant iuſtificationes eius ⁊c. Et has propoſitiōes probat Dauid: ſcʒ ꝙ deus elegit hunc populum: quod apparet. Nam cum miraculis deduxit eum per deſertum: ⁊ cum miraculis introduxit eum in terram promiſſionis. Nam mare rubruʒ fugit in tranſitu eorum: ⁊ diuiſum eſt in. xij. partes: ergo ſignum eſt ꝙ deus elegit illum populum: et dilexit ad cultum ſuum. Item Jordanis cōuerſus eſt retrorſuʒ ī itroitu terre ꝓmiſſiōis: ⁊ filij Jſrael tranſierūt pede ſicco: ergo ſignum eſt ꝙ deus elegit illā terrā/⁊ locū ad cultū tuum. Itē q̄ñ ingreſſi ſunt inuenerunt bona paſcua in terra pingui ⁊ fecunda: ⁊ ſicut agni ouiū exultāt ſequētes matres per loca/⁊ montes pingues/⁊ huberes: ita filij iſrael exultauerunt per montes terre ꝓmiſſionis: occupantes montes pingues: ⁊ ciuitates/⁊ oppida: et cāpos coagulatos: ⁊ vberes/⁊ trucidarunt: ⁊ eiecerunt Chananeos a ſedibus ſuis.

divisio pſalmi
Pͥa.
Scda.

Quid eſt tibi mare ꝙ fugiſti: ⁊ tu Jordanis quia conuerſus es retrorſum:
Montes exultaſtis ſicut arietes: ⁊ colles ſicut agni ouium:
A facie domini mota eſt terra: a facie dei Jacob.
Qui conuertit petram in ſtagna aquarū: ⁊ rupem in fontes aquarum.

¶ Hic probat ꝙ hoc factū eſt ex magno miraculo. Unū querit Dauid vt ꝓbet ꝓpoſitiōes. o mare quid eſt tibi ꝙ fugiſti. i. vnū euenit tibi cū ſis res inanimata: ⁊ ſine ſenſu et cognitione ꝙ ita fugiſti: et fuiſti diuiſum in duas diuiſiones ⁊ partes: ⁊ dediſti locū vt tranſiret ille populus: cū hoc ſit cōtra naturam tuā: Et ſilr/o Jordanis q̄d euenit tibi ꝙ in trāſitu eorū ⁊ itroitu ꝯuerſus es retrorſum: cōtra naturā tuā: Et o vos mōtes quare exultatis vt arietes: et o vos colles quare exultaſtis ſicut agni ouiū recipientes illum populū/⁊ abijcientes Chananeos et Pherezeos ⁊c. cū in vobis eſſent ciuitates inexpugnabiles ⁊ oppida: quaſi dicat. Q̄uo et qua poteſtate hoc potuit fieri: Rñdet ⁊ ſoluit queſtionē dicens. Quia ſupple a facie domini mota eſt terra. Non a facie deorū gentilium/ſed a facie dei Jacob qui eſt verus deus. Qui in nube precedebat illū: et in arca ſedebat ſuper cherubin. Et ſic omnia obediebant ei/⁊ cedebāt. Nam in virtute dei Moyſes percuſſit mare cū virga: ⁊ aque diuiſerūt ſe obediētes ⁊ parentes creatori ſuo. Et ſic factum eſt de cōuerſione Jordanis retrorſum: ⁊ de ruina muroruʒ Hierichon: ⁊ in victoria Joſue contra omnes reges Chanaan. Nam omnia ꝓſternebant: ⁊ cedebant: et parebant preſentie ⁊ poteſtati ⁊ voci dei exiſtentis in arca. Qui etiam conuertit petrā Oreb in ſtagna aquarum. Exo. xvij. Et poſtea rupem ⁊ ſilicē in fontes aquarum. Nume. xx. ex quo patet quod oīa iſta non facta ſunt in poteſtate hominū: ſed in ſola dei poteſtate: q̄ elegerat illum populum ⁊ terram ad ſuum cultum: ſicut promiſerat ipſi Abraham et Jſaac/et Jacob: nec fecit hoc deus propter merita illius populi: qui multotiens deum prouocauerat ad iram in deſerto. Sed deus hoc fecit/ſcilicet introduxit in terram promiſſionis cum tot ſignis et miraculis propter ſolam miam ſuam: ⁊ veritatem/ſcʒ vt impleret promiſſum quod pollicitus fuerat ipſi Abraham/⁊ Jſaac/⁊ Jacob. ſ. ꝙ daret illā terrā filijs ſuis ⁊c. Ideo ſequitur.

Exod. xiiij.
Numeri. xx.

Non nobis domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriam.
Super miſericordia tua ⁊ veritate tua: nequādo dicant gentes vbi eſt deus eorum.

¶ Non nobis dñe: ſed nomini tuo da gloriaʒ. i. iſta ꝓtās ⁊ gloria nō eſt tribuenda nobis: ſed noī tuo. Nec dediſti nobis iſtā gloriā ⁊ poſſeſſionem ꝓpter nr̄a merita. Sed hoc feciſti mia tua ⁊ veritate tua i. ꝓpter ſuā miam tuā/⁊ propter veritatem tuam. ſ. vt impleres q̄d promiſiſti patrib⁹ noſtris: ⁊ ſic maneres verus ⁊ non fallax: nequando. i. ne aliq̄ñ dicant/nec dicerēt gētes. Ubi eſt deus eorum: Naʒ ſi non impleſſes promiſſa/irridēdo dixiſſent gentes: vbi eſt deus iſtorum Hebreorū qui ꝓmiſit eis terrā ⁊ non dedit: Quaſi dicant: mēdax ⁊ fallax eſt: q2 ſic eos decepit/vel nullus eſt. Itē ſi nō dediſſes nobis victoriā: tunc gētiles dixiſſent. Ubi es de⁹ eorum/qui non iuuat eos: quaſi dicerent. Forſan dormit deus Jſrael: quia non iuuat eos.

Deus autem noſter in celo: omnia quecūꝗ voluit fecit.
Simulacra gentium argentum ⁊ aurum: opera manuum hominum.
Os habent ⁊ nō loquentur: oculos habēt ⁊ non videbunt.
Aures habent ⁊ non audient: nares habēt ⁊ non odorabunt.
Manus habent ⁊ non palpabunt: pedes habent ⁊ non ambulabunt: non clamabūt in gutture ſuo.

¶ In hac ſecunda parte probat tertiā ꝓpoſitionē/ſcʒ ꝙ ſolus deus Jſrael eſt colēdus: ⁊ nullus ali⁹/Quam ſic probat. Nam ſolus ille deus eſt colēdus ⁊ adoratione latria venerādus: qui fecit quecunꝗ voluit in celo ⁊ in terra. Sed ſolus deus Jſrael eſt hmōi: et nullus alius. Quia dij gentium nihil poſſunt facere/cū nō ſint res viue: ſed inanimate: igit ſequit hec ſnia aduerſum ſuperiorem. ſ. nequando dicant gentes/vbi eſt deus eo℞: ideo dicit Dauid. Deus noſter eſt colendus: ⁊ nō dij gentiū: q2 deus noſter eſt verus deus. Quia quecunꝗ voluit fecit tam in celo/ꝗ in terra. Sed dij eorum nihil poſſūt facere: cum ſint ſtatue/⁊ ſimulacra inanimata. Et primo probat primam partem/ſcilicet quod dij gētium non ſint colendi/cum nō ſint veri dij/nec poſſint iuuare ſuos cultores. ¶ Dicit ergo primo / q̄d dij gentiū non ſunt veri dij: nec colēdi/nec poſſunt iuuare cultores ſuos. Probat. Quia dij gētiū ſunt ſimulacra inanimata: vel illa ſimulacra que gētes colunt vt deos/nil aliud ſunt niſi aurum ⁊ argētū: ⁊ opa manuū hoīm viuētiū: ergo q̄uo poſſunt eſſe dij: cū nō viuant: Nā licet ſint facta ⁊ fabricata ad ſimilitudinē hominū viuentiū: tñ non viuunt. Nā licet habeant os ⁊ aures. i. videātur habere os: et oculos: tñ non loquent neꝗ videbunt vnꝗ. Et eodem modo habent aures ⁊ nares/tamen nunꝗ audient/nec odorabūt. Et ſic eodē modo habent manus ⁊ non palpabunt: ⁊ habent pedes/⁊ non ambulabunt: ⁊ videntur habere guttur: et tamen nunꝗ clamabunt: q2 in iſtis ſimulacris predicta organa non ſunt vera: ſed equiuoce dicta: quia homo ſculptus vel depictus non eſt homo: niſi equiuoce: vt Ariſto. ij. de Anima. ⁊ in Topicis. Et ideo ſequitur.

Similes illis fiant qui faciunt ea: et oēs q confidunt in eis.

xxxij. ⁊ iiij. ſicut ſancius.

¶ Similes inquit fiāt. Nā ſicut illa ſimulacra ſūt quaſi morta ⁊ mutua ꝗ ſine ſenſu ⁊ motu ⁊ cognitione: ita oēs gentiles qui ea faciunt/⁊ colūt/et in eis confidunt/ſunt facti muti/⁊ ſine ſenſu/⁊ intellectu/⁊ ceci/⁊ mortui: quia nullū bonum agere poſſunt. Et ſicut illa ſimulacra ſunt mortua ⁊ inanimata/⁊ per conſequens non poſſunt iuuare cultores ſuos. Ita nō poſſunt coli ab aliquo: nec qui colunt talia ſimulacra ſunt digni ⁊ apti ad colendum deū: quia nil colunt cum ſint ſimiles ſimulacris.

Domus Jſrael ſperauit in domino: adiutor eorum ⁊ protector eorum eſt.
Domus Aaron ſperauit in domino: adiutor eorum ⁊ protector eorum eſt.
Qui timent dominū ſperauerunt in dño: adiutor eorū ⁊ protector eorum eſt.

xſ. iij. c. ad menſam. ad Roma. viij. et de peñ. di. ij. ta lib⁹. et diſt. iiij. ſi ex bono.

¶ Hic probat ſecundam partē propoſitionis/ſcilicet ꝙ deus Jſrael eſt verus deus/per conſequens colendus. Probatur: quia iuuat cultores ſuos ſperantes in ſe. Probatur. Nā primo liberauit Jſrael de omnib⁹ periculis/eo ꝙ ſperauit in eo. Secundo eū benedixit ⁊ multiplicauit. Primum probat. Nā tota dom⁹ Jſrael ſperauit in domino: q̄ñ exiuit de Egypto/⁊ clamauit ad eum. Et tamen ipſe adiutor eorum factus eſt in exitu Egypti: ⁊ protector eorum factus eſt per totum deſertum: ⁊ in terra promiſſionis: vt patet ꝑ ſingula. Item domus Aaron ſperauit in domino: cū Dathan/⁊ Abiron/et Chore fecerunt coniurationem contra eum. Tamen dominus adiutor eorum factus eſt: cum combuſti ſunt CCL. Et aperta eſt terra/⁊ deglutiuit alios ſeditioſos: vt ptʒ Numeri. xvj. Sed quia diceret aliq̄s. Quare dominus nō adiuuit omnes filios Jſrael: quia multi mortui ſunt ⁊ trucidati in deſerto: vt illi qui adorauerunt vitulum. Illi qui initiati ſunt Beelphegor: et omnes qui egreſſi ſunt de Egypto a. xx. anni ⁊ ſupra quorum cadauera iacuerunt in deſerto/quorum nullus intrauit terram promiſſionis: niſi Caleph/⁊ Joſue. Et tñ omnes iſti ſperauerunt in dño: q2 cū fiducia intrādi terrā ꝓmiſſionis: exierūt de egypto: et tñ deus nō iuuit eos. Ad hoc reſpondet Dauid: ꝙ iſti nō timuerunt deum: q2 rebelles fuerunt: ideo non vere ſperauerunt in eo. Ideo ſequitur. Qui timent dñm. i. deus factus eſt adiutor omnium eorum qui timent deum et ſperauerunt in eo: quia tales liberauit.

Dominus memor fuit noſtri: ⁊ benedixit nobis.
Benedixit domui Jſrael: benedixit domui Aaron.
Benedixit omnibus qui timent dominū: puſillis cum maioribus.

Numeri xxxiij. ⁊ xxxiiij. xv. q. iiij. c. ſirmiſſime.

¶ Secundo probat ꝙ non ſolum liberauit eos a periculis: ſed etiā benedixit ⁊ multiplicauit ī poſſeſſionibus ⁊ bonis temporalibus ⁊ copia filiorū: ideo ait. Dñs memor fuit noſtri/adimplendo quod ꝓmiſit patrib⁹ nr̄is: ⁊ bñdixit nobis/dando nobis

terrā Chanaā ī poſſeſſionē/⁊ multiplicando nos in magnū populū: ſicut ꝓmiſit patri nr̃o Abraam/et Jacob dicens. Benedicā ſemē tuū ⁊c. Et ſic benedixis domui Jſrael dando terram ꝓmiſſam. Et benedixit domui Aaron dādo ſacerdotiū/⁊ iura leuitica/ſcʒ decimas ⁊c. Et benedixit oībus qui timent dñm: puſillis cū maioribus: nō aūt rebellib⁹: et ſic non ſolū benedixit vos in copia bonorū temporalium/ſed in copia filiorum. Jdeo ſequitur.

xxij. q. ij. c. ſi q̄ libet. Eſa. lxiij. xx⁹ xij. q̄ſti. iiij. recurrat.

Adijciat dominus ſuper vos: ſuper vos ⁊ ſuper filios veſtros.

Benedicti vos a domino: qui fecit celum et terram.

Celum celi domino: terram autem dedit filijs hominum.

¶ Adijciat dominus: ⁊ adiecit numerū ſuper vos ⁊ fecunditatem prolis: ⁊ non ſolum ſuper vos: ſʒ ſuper filios veſtros: ⁊ ſuper copiā generationis ⁊ fecūditatis prolis. Et vnde hoc: quia benedicti eſtis vos a dño qui fecit celū ⁊ terrā. Quia colitis euʒ: ⁊ non ſimulacra/nec deos gentium. Jdeo illi qui colunt eos ſunt mortui ⁊ inepti ad laudandū deum. Nam ipſum celum celi/ſcʒ empyreū datum ⁊ factū eſt ipſi dño deo/vt ibi a beatis videatur. Terram aūt dedit filijs hom num. i. hominibus filijs Adam ad habitandū ⁊ laborādum tanq̄ viatorib⁹: ⁊ ideo reſumit/⁊ concludit probationē ⁊ propoſitum proprie propoſitionis: ꝙ ſolus populus Jſrael eſt electus ⁊ dedicatus ad colendum ⁊ laudandū deum/ ⁊ non gentiles: eo ꝙ ſunt mortui ſicut dij eorum: ⁊ facti beſtiales ſiue inepti et mortui in peccato. Jō ſequitur.

xxxiij. a. ſ. oēs. §. ex his ⁊ de pe. di. ij. in ſi. nium ſunda- mentū.

Non mortui laudabunt te domine: neq̄ omnes qui deſcendunt in infernum.

Sed nos qui viuimus benedicimus domino: ex hoc nunc ⁊ vſq̄ in ſeculum.

¶ Nō ergo gentiles ⁊ peccatores qui ſunt mortui et inepti ad bene agendum/laudabunt te dñe: neq̄ oēs qui deſcendūt in infernum. Cum potius blaſphement pre dolore tormentorum. Sed nos qui viuimus in lege tua per gratiam benedicimus tibi dño ⁊ laudamus ⁊ colimus ex hoc nūc q̄ʒ vſq̄ in ſeculum/hic per gratiā/⁊ in futuro per gratiā amen.

¶ Sed q2 iſte pſalm⁹ nō eſt inanis/nec ſine ſacramentis: ſicut nec ceteri: ideo videam⁹ q̄d ſibi vult ſenſus ſpiritualis ipſius: ⁊ quid in eo intellexit Dauid de Chriſto ⁊ eccleſia. Unde aduertendum eſt ꝙ Dauid contemplando in exitu Jſrael de Egypto: ⁊ in tranſitu maris rubri: ⁊ in miraculis factis in deſerto: ⁊ in conuerſione Jordanis retrorſum/qn̄ ingreſſi ſunt filij Jſrael terram ꝓmiſſionis: ⁊ in victorijs Joſue/qn̄ occupauit terram: ⁊ diuiſit eaʒ filijs Jſrael per tribus in poſſeſſionē eiectis gentib⁹ ⁊c. Tunc preuidit in ſpiritu myſterium aduentus chriſti in carnem. Et quomodo poſt paſſionem eduxit patres de limbo inferni: ⁊ nos oēs de tenebris peccatorū: ⁊ qn̄o infernus fugit a facie eius: ⁊ mare. i. perſecutio tyrannorū fugit: ⁊ eccleſia fideliuʒ q̄ eſt populus dei/introiuit per totū mundum propulſa idololatria: ⁊ quomodo ſolus populus Chriſtian⁹ colit verum deū/⁊ nullus alius. Et ſic de hac materia ꝓphetādo fecit hunc pſalmū vt cātaret ī die ſabbati/⁊ in feſto dedicatiōis tabernaculi/⁊ tēpli.

¶ Ex quo pʒ ꝙ Dauid nō memorauit ſupradictas hiſtorias ⁊ myſteria tanq̄ principalem meteriam huius pſalmi: ſed tanq̄ propoſitiones ⁊ parabolas ex quibus intendit elicere tres cōcluſiones euangelicas. ¶ Quarum prima eſt/ꝙ ſolus popul⁹ chriſtianus eſt redemptus ⁊ receptus ad colendum diuina. ¶ Scd̄a/ꝙ ſola eccleſia eſt dedicata ad cultū dei. ¶ Tertia/ꝙ illemet deus q̄ liberauit Jſrael de Egypto ante incarnationē/ille idem incarnatus liberauit patres de limbo: ⁊ eccleſiā ſuā de captiuitate diaboli: ⁊ per cōſequēs Chriſtus deus ⁊ homo eſt dn̄s in celo ⁊ ī terra. Jdeo eſt vere colēdus cultu latrie. Probatur: q2 ſola eccleſia Chriſti ſucceſſit illi ppl'o: et dicta eſt Judea/et Jſrael: ⁊ fuit figurata per oīa illa myſteria: in cuius figura facta ſunt oīa illa: vt frequēter probatū eſt. ¶ Dicit ergo Dauid. Ego ſupple vidi in ſpiritu quod ſicut in exitu Jſrael de Egypto. ſ. domus Jacob. i. cum Jſrael. i. domus Jacob exiret de Egypto. ſcʒ de illo populo barbaro: tunc facta eſt Judea ſanctificatio ei⁹ ⁊c. Jta ꝙ chriſtus qui figuratus eſt per Moyſen eduxit ſanctos patres de limbo inferni: et oēs nos de tenebris peccatorum. Tūc Judea/ſcʒ eccleſia que vere deum confitetur/facta eſt ſanctificatio eius. i. electa eſt a Chriſto in ſanctificationē ⁊ cultum verum dei. Et Jſrael/ſcʒ populus Chriſtianus: q̄ eſt verus Jſrael/quia vere/et ſolus videt deum per fidem/factus eſt poteſtas ⁊ poſſeſſio/et exercitus/et hereditas eius ad poſſidendum terram viuentiuʒ que eſt regnum celorum. Et tunc in aduentu eius mare/⁊ furia diaboli/⁊ tyrannorū fugit: quia poteſtas eius obtuſa ⁊ cōprehenſa eſt. Et ppl's dei tranſiuit: et per aquas baptiſmales Jordanis ingreſſus eſt eccleſiā per. xij. lapides qui ſunt duodecim articuli fidei. Et ſic letanter poſſidet eam hic ꝑ gratiam/et in futuro per gloriaʒ. ¶ Unde nota ꝙ per Jordanem qui interpretatur deſcenſus/recte figuratur defluxus generis humani. Nā Jordanis oritur ⁊ emanat ⁊ deſcendit a mōte Libano/qui inter oēs montes Syrie ⁊ aſſyrie eſt felicior et amenior ⁊ fructuoſior: ⁊ cōgregatur ex duobus fontibus. Et ſic factus magnus tendit ⁊ fluit inter Paleſtinam et Arabiā petreā/verſus meredie: ⁊ ꝑ vallē illuſtrem quaſi ſemper inter montes: ⁊ facit mare Tyberiadis: et poſtea in anguſtum alueū reductus diſcurrit per vallem illuſtrē: ⁊ tendit vſq̄ ad mare mortuum in regionem Sodomorū. Et ibi ſubmergitur in illo mari amariſſimo et īfructuoſo et horribili. Per hoc figuratur genus humanum ſiue defluxus generis humani deſcēdētis a primo homine Adā/ qui in illo ameniſſimo ⁊ feliciſſimo monte paradiſi creatus eſt: ſiue in eo conſtitutus: quidem homo componitur ex duobus fontibus/ſcʒ ex corpore et anima: tamen q2 deo inobediens fuit: ideo a monte paradiſi eiectus eſt. Et deſcendens de monte per vallem lachrymarum huius mūdi diſcurrebat cum tota ſua poſteritate: qui licet per loca amena flueret. i. per delitias huius mundi: que nō ſunt cōparande delitijs paradiſi/a quo eiecti ſunt: tamen in finē oēs ſubmergebanf in mare mortuū inferni amariſſimum multiplicibus penis et tormentis. Sed veniens domin⁹ noſter Jeſus in virtute ſua: nō ſolū mare: ſed Jordanis cōuerſus eſt retrorſum:

cum in eo poſui. xv. articulos fidei. Et non intrauit ⁊ mare mortuorū: immo ꝑ ipſum tranſiuit ppl's Chriſtianus in iſtam eccl'iam ꝑ gratiam: et in ſuperiorem ꝑ gloriā. Et ſic mare rubrū hui⁹ mūdi qd̄ oēs ſubmergebat: et Jordanis q̄ oēs ad mare mortuū deferebat: facti ſunt ꝑ quatuor ꝓmittētes nos tranſire in patriam nobis ꝓmiſſam. Jn qua ſicut agni ouiū et arietes letemur paſcentes in montibus et collibus eccl'iaſticis paſcua vberrima ⁊ ſaluberrima ſacramentorum: ⁊ hic ꝑ gratiā: et in futuro ꝑ gloriam. Jdeo Dauid cōtēplans huiuſmodi myſteria interrogat mare rubrū et Jordanē ⁊ montes et colles dicēs. Quid eſt tibi mare ꝙ fugiſti: ⁊ tu Jordanis ⁊c. quaſi dicat. Quomodo et in qua v̄tute permiſiſti tranſire illū populū. i. q̄d ſignificabant iſta myſteria: Et reſpondet ſpiritus ſanctus ꝑ os Dauid ꝓphetādo aduētū Chriſti dicens. Uis ſcire q̄d hoc ſignificat: Quia a facie dñi noſtri Jeſu Chriſti qui eſt deus Jacob meſſie in lege ꝓmiſſi/mota eſt ⁊ mouebif tota terra. Nā in eius natiuitatē oīa regna mūdi fuerūt mota: q2 flumē Nili diuiſuʒ eſt in ſeptē oſtia: ⁊ inundauit vltra ſolitū: ⁊ oēs dij ⁊ idola gentiū clamarunt apud Meotidas Paludes et Caſpia regna: regē pacis eſſe natum. ⁊ tēplū pacis Rome proſtratuʒ eſt: ⁊ ſtella preter ſolitū in oriente apparuit: q̄ magos ad Chriſtū perduxit: ⁊ poſtea a facie eius mota eſt terra centralis inferni: cū inde patres abſtraxit: ⁊ magis mota eſt qn̄ apoſtolos per mundū miſit: ⁊ mare tyrannorū fugit ⁊ ceſſit: et idololatria reiecta: fides ⁊ eccleſia mundum occupauit in virtute Chriſti. Nā ſicut tunc tota terra mota eſt a facie dñi: q̄ portabatur in arca: ita tota terra gentiliū mota eſt a facie nominis Jeſu qd̄ apoſtoli portabant in arca euāgelica: qui cōuertit petram in ſtagna aquarū: cū corpus ſuū lancea eſt percuſſum/⁊ exiuit ſanguis ⁊ aqua in remiſſionem peccatorū. vnde ſacramenta eccl'iaſtica virtutem ſumpſerunt. ¶ Jtē cōuertit rupem in fontes aquarū: cū miſit ſpiritū in diſcipulos: ⁊ dedit eis ſeptē dona ſp̄us ſancti ⁊c. Unde illi qui erant groſſi ⁊ duri ſicut rupes proruperūt in fontes aquarū ſapientie: ⁊ effuderūt ꝑ totū mundū. vnde hauſimus aquas ſapientie legis euangelice. Et ideo ꝓpheta apoſtrophat ad Chriſtum petens et rogans vt iſta cito impleanf: vt veniat ſicuti ꝓmiſit ſanctis patriarchis: ⁊ deleat idola gentium ⁊ oēs veniant ad terrā ꝓmiſſam vere fidei: ⁊ in ipſo benedicenf oēs gētes: q2 hoc non cedit principaliter ad gloriā noſtraʒ: ſed eius. Jdeo ſubdit. o dñe Jeſu Chriſte non nobis. i. non dicimus ꝙ venias ex meritis noſtris. q2 nō meremur intro ire in gloriā. Sed da gloriam nomini tuo. ſ. vt oēs gētes ſeruiāt tibi. i. adorent et colant nomē tuū. qd̄ eſt Jeſus. i. colant Jeſuʒ Chriſtum qui eſt nomē tuū. Et hoc fac ſup mīa tua. i. ꝓpter miam tuā ⁊ veritatē tuā vt impleas qd̄ ꝓmiſiſti Abrahe. ſ. in ſemine tuo benedicentur oēs gentes. ergo fac ꝙ hoc ſit verū: Ne aliqn̄ dicāt gentes: vbi eſt deus eorū Judeorū q̄ expectāt meſſiam eis ꝓmiſſum: Quia cū ſis dn̄s hoc potes facere. Nā tu es deus in celo. Qui oīa quecunq̄ voluiſti feciſti vſq̄ ad preſens tēpus/ Nā tu de nihilo creaſti celū ⁊ terrā: ⁊ liberaſti p̄res noſtros: ⁊ eieciſti gētes et puniſti: ⁊ introduxiſti eos in terrā ꝓmiſſam. q̄ q̄dē myſteria ſignificabāt aduētū tuū ⁊ ruinā idololatrie ⁊ electionē eccl'ie: ⁊ hereditatē ⁊ poſſeſſionem ⁊c. Ergo nō ꝑmittas regnare idola gentiū ⁊ ſimullacra cū nō ſint niſi argentū ⁊ aurū: et opa manuū hoīm ⁊c. Ergo oēs q̄ faciūt ea ⁊ q̄ cōfidunt in eis et nolunt cōuerti: fiant ſimiles illis. ſ. muti ⁊c. Non ſic de nobis: q̄ ſumus domus. Jſrael ⁊ vera eccl'ia. Nā domus Jſrael. ſ. eccl'ia fideliū ſperauit in dño. Quia ſicut ille ppl's ſperauit in dño ⁊ dn̄s adiutor eorū fuit: eos a periculis tēporalib⁹ liberando: Jta populus Chriſtianus ⁊ eccl'ia q̄ ſperauit in dño: liberabif ⁊ eſt liberata per Chriſtū a morte peccati ⁊ periculis ſpūalibus ꝑ aduentuʒ ſuū: ⁊ ſicut tunc dn̄s memor fuit illi⁹ ppl'i: et bn̄dixit ei in terrā promiſſam introducēdo: ⁊ poſſeſſiōes ⁊ bona tēporalia cōferendo: ⁊ bn̄dixit domui Aaron ſacerdotiuʒ ⁊ cetera iura leuitica largiendo: Jta Chriſtus Petro ⁊ ſucceſſoribus ſuis epiſcopis ⁊ p̄ſbyteris ⁊ toti cetui apoſtolorū tradidit claues regni celoruʒ et eccleſiaſticā poteſtatē: ⁊ iura tam eccl'iaſtica tēporalia q̄ ſpūalia. Et ſic benedixit domui ⁊ cetui miniſtrorū eccl'ie. Et vt breuiter oēs fideles cōprehēdanf: dixit ꝙ benedixit oīb⁹ q̄ timēt dñm puſillis cū maioribus. ſ. paruulis ⁊ magnis diuitib⁹ ⁊ pauperibus ⁊ ſimplicibus grecis ⁊ barbaris ⁊ latinis poſtq̄ venerunt ad fidē: ⁊ deū timent. Et q2 ex paucis Judeis. ſ. apoſtolis et diſcipulis incepit eccl'ia: ſed poſtea creuit in magnū numerū ex gentibus ꝑ totū orbē: ideo ait ꝓpheta. Adijciat dn̄s ſup vos o apoſtoli. i. creſcere vos faciat: et addat magnuʒ numerū fideliū ſup vos et ſup filios veſtros ex gētibus ad fidē regeneratos. Et ſubdit. o fideles benedicti eſtis a dño q̄ fecit celū ⁊ terram: ex quo cepiſtis baptiſmū ⁊ nō curatis habere regnū in terris nec congregare bona mūdana ⁊ tēporalia. ne ſcandalizamini: ſi hoīes praui et mūdani abundant bonis tēporalib⁹ ⁊ cōculcāt ⁊ ꝑſequunf iuſtos. ⁊ vos eſtis inopes ⁊ pauperes afflicti ab impijs. Nam in hoc mundo tantū habēt felicitatē. Ueſtra aūt merces in celo eſt. Nā deus pater dedit dño noſtro Jeſu Chriſto celū celi. i. celū empyreū in poſſeſſioneʒ ⁊ habitationē eternā: vbi eſt ſumma: ⁊ eterna ⁊ ſecura felicitas: Et hoc celū dedit pater filio: pro ſe ⁊ ſuis fidelib⁹. terrā aūt iſtā inferiorē dedit filijs hominū. ſ. terrenis et mūdanis: cui⁹ felicitas erit breuis: ⁊ pena eterna. Nā licet videaf viuere: tn̄ mortui ſunt deo ⁊ priuati illa ſuperiori vita eterna. Nā hic ſunt mortui in ſuo pctō ⁊ in futuro ꝑ penā ī inferno. Et ideo ſubdit ꝓpheta. Nā iſti homines terreni/qui ſunt in mortui in peccato/laudabunt te o dñe hic in hoc mundo. Nec oēs qui deſcendunt in infernū laudabunt te: immo blaſphemant hic peccando: ⁊ ibi penas patiendo. Sed nos qui viuim⁹ hic ꝑ gratiā ſeruando legem euangelicā benedicimus domino ore ⁊ opere. Benedicim⁹ dico ex hoc nunc. i. iam incepimus ex hoc inſtanti ⁊ ex hoc ſeculo viuendo per gratiam: ⁊ vſq̄ in ſeculū aliud fruēdo per gloriam. ¶ Ex iſto textu/ſcilicet Celum celi dño: terram autē dedit filijs hominum dogmatiſant magiſtri moderni Judeorum in ſynagogis ſuis: ꝙ hoīes poſt hanc vitam nō aſcendunt in celum nec aſcendent poſt reſurrectionē. Sed manebunt in terreſtri paradiſo cum Abraham/Jſaac/et Jacob/⁊ ibi erunt in perpetuum. Nam celū non eſt datum hominibus: ſed domino deo: Terram autez dedit filijs hominum ad habitandum et manendum. Unde Judei moderni nō expectant gloriā in

Malorū felicitas breuis erit/ pena autē eterna.

R. Cōtra hereticos q̄ dicunt hoīes non aſcēdere ī celum.

celo: ſed in terra: cum Abrahaʒ/ Iſaac: ⁊ Jocob. ſ. in illa terra/ vnde fuit eiectus. Adā. habent enī ꝓ inconuenienti ꝙ hoīes poſſint aſcendere in celuʒ: ac ibi manere: cum ſit ꝯtra naturam hoīs. Sed quātum ſit deteſtabilis iſta doctrina ⁊ cōtra ſacrā ſcripturam/ de ſeipſo manifeſtū eſt. Nam ſicut non eſt inconueniens nec impoſſibile ꝙ angeli deo rebelles a principio fuerint deiecti de celo: nō ſolū in faciem terre: ſed vſq; in profundū inferni vbi perpetuo cruciantur penis eternis: ita non eſt inconueniens ꝙ hoīes iuſti ⁊ ſancti qui non ſecundum carnem vixerunt ⁊ penitētiā de ſuis peccatis egerunt aſcendant in celū: ⁊ inter hierarchias angelorum collocati ſempiterno euo fruant: vt dictū eſt pſalmo precedenti: Naʒ licet hoc non cōueniat nec debeatur hominibus per naturam: tamen datur eis per gratiam ⁊ merita paſſionis Chriſti: cuius membra ſunt per baptiſmū ⁊ fidē effecti. Unde qñ Chriſtus aſcendit in altum celum in die aſcenſionis: ſecum duxit captiuitatē ſanctoruʒ patrum. ſ. Adam/ Abrahaʒ/ Iſaac: ⁊ Jacob vt dictū eſt pſalmo. lxvij. Et ſic Abraham Iſaac ⁊ Jacob non ſunt in hac terra: vt iſti moderni Judei mentiunť: ſed regnant in celo cū Chriſto/ ⁊ cū filijs promiſſionis. Et ideo iſti Judei carnales nunꝙ̄ aſcēdunt cū eis in celuʒ: ſed in infernū ꝑpetuo cruciandi deſcendunt. Ideo dixit Chriſtus Matthei. viij. ꝙ multi ab oriente ⁊ occidente venient ⁊ recūbent cum Abraham Iſaac ⁊ Jacob in regno celorum Filij aūt regni mittentur in tenebras exteriores: ⁊ vbi erit flet⁹ ⁊ ſtridor dentium. Et ideo Dauid notāter dixit. Celuʒ celi dño. i. ꝙ deus pater dedit celum Chriſto dño celi ꝓ ſe et ſuis mēbris: q: oēs aſcendemus cum capite noſtro Chriſto. Sed terraʒ dedit filijs hominum. i. carnaliter ⁊ ſcd̄m hominem viuentibus. Nā fideles iam non dicuntur filij hoīm. Sed hoc nō poſſunt capere occecati ⁊ obſtinati Judei. Naʒ qui vult accipere repromiſſionē in celo cum Abraham Iſaac ⁊ Jacob: oportet ꝙ aſcendat cuʒ Chriſto capite noſtro cū quo illi aſcenderunt. Aliter nemo poterit aſcendere niſi efficiatur membrum Chriſti. Quia nemo aſcēdit in celū: niſi qui deſcēdit de celo fili⁹ hoīs q̄ eſt in celo. Qui cum fuit exaltatus in celū ⁊ in crucem: oīa ſua membra traxit ad ſeipſum. Joan. iij.

xv. diſ. c. ſancta romana. & xvij. q. vij. q. ſ. aduerſitas ⁊ xxiij. q. iiij. ca. vlti.

Dilexi qm̄ exaudiet dominus: vocem orationis mee.

Quia inclinauit aurem ſuam mihi: et in diebus meis inuocabo.

Circundederūt me dolores mortis: ⁊ pericula inferni inuenerunt me.

Tribulationem ⁊ dolorem inueni: ⁊ nomē domini inuocaui.

¶ Titulus Alleluia. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū ad laudandū deū in feſtiuitatib⁹ determinatis: maxime i die paſche: eo ꝙ agit gratias pro toto genere humano: q: fuit liberatum de captiuitate diaboli: ⁊ viuificatum a morte eterna: ⁊ conſtitutum in regione viuorum. i. in eccl'ia Chriſti viuendo per gratiam. ¶ Tria ergo facit. Nā primo proponit qđ intendit narrando afflictiones in quibus erat poſitus iſte homo myſticus. Secūdo

Diuiſio pſal.

inuocat Chriſtū: vt veniat i carnē ad liberādū ipſuʒ. Tertio excitat aiam ſuam ad penitentiam ⁊ fidē: ⁊ ad agendum gratias. ij. ibi. O dñe libera animam meam. iij. ibi cōuertere anima mea. ¶ Quantū ad primū eſt notanduʒ ſcd̄m apoſtolum ad Ephe. primo ⁊ ſcd̄m Aug in ſermone de apoſtolis. ꝙ deus prius dilexit nos affectu et effectu ꝙ̄ nos diligeremus ipſum. Nā ipſe ab eterno dilexit nos: et elegit ⁊ predeſtinauit anteꝙ̄ eſſemus. Et poſtea gratificauit nos in Chriſto filio ſuo/ ⁊ vocauit nos per ipſuʒ ad fidem: ⁊ redemit nos anteꝙ̄ aliquid boni faceremus. Et ſic patet ꝙ nos ex debito tenemur ipſum diligere ⁊ amare. quia ꝑ prius dilexit nos non ſolummodo in affectu: ſed etiā in effectu cōferendo tanta beneficia. Et ideo Adā myſticus qui introducitur ad loquendum in hoc pſalmo cū ſua poſteritate fidelium/ dicit: ego dilexi. i. teneor diligere dñm. Et ponitur preteritū pro futuro: ratione certitudinis prophetie: vt dictum eſt pluries: et patet per literam ſequentem. i. diligam dominum: qm̄ ipſe dñs exaudiet vocem orationis mee factaʒ per patriarchas ⁊ prophetas. Et diligam etiā ipſum: ⁊ teneor de debito ipſum ſemper diligere: eo ꝙ inuoco ipm̄ primo vt veniat ad liberandum me. Et poſtꝙ̄ liberauit me: inuoco eum agendo gratias. Et bene cogor inuocare ipſum vt veniat: nā poſtꝙ̄ fui eiectus a paradiſo per peccatuʒ: circundederunt me dolores mortis. Quia fui afflict⁹ in corpore multis infirmitatibus ⁊ miſerijs. Et in anima fui ſauciatus ⁊ vulneratus fomite cōcupiſcentie: propter qđ ſuʒ pronus ſemper ad male agendum ⁊ cadendū: ⁊ impotens et fragilis ad bene operandum. Et ſic pericula inferni inuenerunt me ꝓpter peccatuʒ originale ⁊ actuale. Et ſic pericula inferni inuenerunt me: q: cecidi in mortem perpetuā ⁊ eternam: a qua non poſſum liberari niſi per Chriſtum. Et ideo nomen dñi inuocaui ꝑ patriarchas ⁊ prophetas exiſtens in tali tribulatione et dolore a principio caſus mei vſq; ad Chriſtum. et ideo inuocaui nomen eius qđ eſt Jeſus et ſaluator: q: nullum aliud nomen eſt ſub celo in quo nos oporteat ſaluari niſi Chriſto Jeſu: qđ eſt nomen tetragrammaton continens in ſe quatuor virtutes. ſ. oīpotentiā: ſapientiam: miſericordiam: ⁊ iuſtitiā vt dictum eſt in prologo et pſalmo. viij. ⁊. cxij.

O domine libera animam meam miſericors dominus et iuſtus: et deus noſter miſeretur.

Cuſtodiens paruulos dñs: humiliatus ſum ⁊ liberauit me.

¶ In hac ſecunda parte ꝓpheta in perſona totius corporis myſtici cōuertitur ad Chriſtū: vt veniat ad liberandū ipſuʒ a ſupradictis penis ⁊ miſerijs in quas incidit ꝑ peccatū: ⁊ dicit. O dñe Jeſu Chriſte libera animam meam a ſupradictis penis. q: tu es dñs quantuʒ ad oīpotentiam. Et es miſericors ⁊ iuſtus. quia hoc continet nomen tuum Jeſus qđ eſt nomen tetragrāmaton. Et ideo tu ſolus potes me liberare. quia deus et homo. Et propheta mutat perſonam per ſemetipſum dicens. Deus noſter Jeſus Chriſtus miſeretur nobis. eo ꝙ eſt miſericors ⁊ iuſtus. et eſt dñs cuſtodiens paruulos. i. humiles ⁊ ſimplices. Quaſi dicat volendo ſeipſum et nos

cōſolari: Jeſus Chriſtus dñs ⁊ de⁹ noſter miſerebitur noſtri: q: ipſe eſt pater ⁊ aduocatus ⁊ tutor pauperū/ ⁊ ſimplicium/ ⁊ miſerorū. iō efficiamur paruuli per hūilitatē ⁊ fidē: ⁊ miſerebiť nr̄i. q: ego humiliat⁹ ſuʒ ꝑ fidē. iō liberauit me ꝑ paſſionē ſuā ⁊ eccl'iaſtica ſacr̄a. Itē humiliat⁹ ſum. i. deiect⁹ ⁊ punitus in hac valle miſerie ꝓpter pctm̄. tamen dñs Jeſus liberauit ⁊ redemit me in aduentu ſuo.

Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi.

Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis: pedes meos a lapſu.

Placebo domino: in regione viuorum.

¶ In hac tertia parte excitat aiaʒ ſuā ad fidē Chriſti ⁊ ad agēdū gr̄as: ⁊ ad cōtēplationē pro bn̄ficio redēptionis ꝑfecte ꝑ Chriſtū. Un̄ dicit. O aia conuertere i requiē tuā. i. ad ſtatū gr̄e a quo cecidiſti ꝑ pctm̄. q: dñs Jeſus Chriſtus bn̄fecit tibi te redimēdo per mortē ⁊ paſſionē. Quia eripuit aiaʒ meā de morte ad quā erat cōdēnata ꝑ pctm̄. Et eripuit oculos meos a lachrymis ⁊ penis in q̄b⁹ erā: quia ſemꝑ flebā caſum meū ⁊ felicitatē quā ꝑdiderā. Et eripuit etiā pedes meos a lapſu: ⁊ dedit mihi gratiam ad reſiſtēdū tentationib⁹ ne cadam in pctm̄. Et ſic ſanauit vulnera mea. ⁊ viuificauit aiam meā a morte. Un̄ qui añ erā mortuus ꝑ pctm̄/ nūc viuo per gr̄am. Ideo humiliat⁹ in regiōe viuorū. q̄ ē eccleſia: placebo dño. i. orōnes mee ⁊ bona opa erūt deo grata ⁊ accepta. q: extra eccleſiā nullus exauditur. Q: non mortui laudabūt te dñe. neq; omnes qui deſcēdūt in ifernū. vt dictū eſt pſal. precedenti Sed nos q̄ viuim⁹ in hac regiōe viuorū ꝑ gr̄am/ et in futuro ꝑ gloriā/ placebim⁹ dño. q: laudes nr̄e et orationes erūt deo grate ⁊ accepte. Nota ꝙ iſtum pſal. cātat eccleſia in pſona cuiuſlibet defuncti exiſtētis i purgatorio iquātū deſiderat liberari ꝑ ſuffragia eccl'ie/ vt requieſcat ⁊ placeat deo in regione viuoꝝ ꝑ gloriā. Et ſic etiā tota eccleſia cātat hunc pſal. anagogice in dieb⁹ ferialib⁹ inquātū petit liberari a vinculis ⁊ morte corporis huius ⁊ quieſcere cum in ſuperna regione viuorum.

Credidi ꝓpter quod locut⁹ ſuʒ: ego aūt humiliat⁹ ſum nimis.

Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax.

¶ Huic pſal. nullus titulus prepoiť in Hebreo. Sed de ſe oñdit ꝙ eſt alleluiaticus eo ꝙ agit gr̄as de beneficijs receptis. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt aduertendū: ꝙ Dauid prio fuit hō ſimplex: ⁊ paſtor ⁊ ignarus: ſicut dictum fuit pſal. xxij. ⁊. lxxviij. Et ſic abſq; literis ⁊ ſcia credebat ꝑ ſolā fideʒ/ ⁊ viuebat in fide eccleſie ſcd̄m illū ſtatū: ⁊ cōfitebať Chriſtuʒ futurū in ſola fide parētū/ ſed qñ ſpūs Saulis trāſiuit in ipm̄ tūc fuit magis illuſtratus: ſed qñ dedit totum ſeipm̄ diuine cōtēplationi ⁊ rapiebať in extaſim ⁊ exceſſum mentis: tūc in ſpū ⁊ lumine ꝓphetico preuidit omnia futura myſteria de Chriſto et eccleſia/ prout erāt figurata in lege Moyſi ⁊ in geſtis patriarcharum ⁊ prophetarū: quiip̄ in preceſſerant: ⁊ in geſtis Joſue ⁊ Judicū/ ⁊ in diuus aduer

ſitatibus ⁊ ꝓſperitatib⁹ ſuis. ⁊ ſic i illa cōtēplatione ⁊ mētis exceſſu ⁊ extaſi/ in quā frequēter rapiebatur/ vidit manifeſte qualiter ſola ſacra ſcriptura ⁊ lex diuina erat vera. eo ꝙ erat a ſolo deo ipſi Moyſi et patriarchis ⁊ ꝓphetis tradita. Et vidit quō ſupſtitio gētiliū erat falſa/ eo ꝙ erat a diabolo ⁊ hoīb⁹ cōficta. q: ſicut nullū eſt ens niſi ꝓcedat a ꝑma entitate: ita nullū pōt eſſe verū: niſi ꝓcedat a prima veritate q̄ eſt de⁹. ſ. verbū eternū filius patris: q̄ illuminauit mētes patriarcharū ⁊ ꝓphetarū: ⁊ reuelauit eis veritatē ſuā in ſacra ſcriptura. Et ſic ſupſtitio gentiliū nullo mō potuit eſſe vera poſtꝙ̄ nō fuit a pria veritate reuelata: ſed a diabolo ⁊ hoīb⁹ cōficta. Et ſic vidit qualiter oīs hō ē mēdax in verbis ſuis inquātū loquiť ex ꝓprijs de rebus diuinis: niſi illuſtreť a ſpū ſctō. Et iō ſacerdotes ⁊ poete ⁊ necromātici ⁊ magi gētilium fuerūt mēdaces in verbis et traditionib⁹ ſuis. eo ꝙ non fuerūt illuſtrati a pria veritate: ſed deluſi a diabolo: q̄ ab initio in veritate nō ſtetit: ſʒ ſemꝑ fuit mēdax ⁊ pr̄ eius. In eadē ⁊ multiplici extaſi preuidit Dauid in ſpū qualiter filius dei q̄ eſt pria veritas qui locutus fuit Moyſi ⁊ patriarchis ⁊ ꝓphetis veteris teſt. erat vētur⁹ in carnē ⁊ locuturus apl'is ſimplicib⁹ ⁊ illiteratis. qui quideʒ apl'i prio debebāt ſimpl'r credere Chriſto ⁊ ſequi ipm̄: ſed poſt reſurrectionē d̄bebat mittere eis ſpm̄ ſctm̄ ⁊ rapere eos i altiorē extaſim ⁊ illuſtrare eorū mētes altiori lumine ſupra oēs patriarchas ⁊ ꝓphetas: vt intelligerēt claro lumīe oīa illa q̄ ſub figuris et enigmatibus ꝑuiderūt ꝓphete. Et ꝑuidit etiaʒ Dauid qualiter iſti apl'i ⁊ diſcipuli ſic illuſtrati debebāt diſpgi per totū mūdū ad ꝑdicādū veritatē euāgelicam quā a Chriſto acceperāt. ⁊ debebāt eliminare et exterminare mēdaciū et falſam ſupſtitionē quā diabolus ſeminauerat in ppl'o gētili. ⁊ ſic apl'i ⁊ martyres debebāt edificare eccl'iaʒ in ppl'o gētili toto orbe diffuſam: et ſanguine ſuo eā irrigare et confirmare: ⁊ in ea ſeipſos in hoſtiā ⁊ ſacrificium deo offerre. et ſic ptʒ qualiter apl'i ſimplices ⁊ idiote primō ſimpliciter Chriſto crediderūt: ſed poſtea ꝑ receptionē ſpūs ſancti in illā extaſim rapti totaʒ ſacrā ſcripturā in lumine euangelico intellexerunt. Et ſic locuti ſunt ⁊ ꝑdicauerūt euangeliū ꝑ vniuerſum orbē. ꝑ quā ꝑdicationē totū mūdū iugo Chriſti ſubiecerūt. ꝓpter quā fidē ſeipſos morti ⁊ martyrio in eadē eccleſia obtulerūt. Oīa ergo iſta ꝑuidēs Dauid in ſpū ⁊ extaſi ſua: fecit hūc pſalmuʒ in quo introducit eccleſiā apl'oꝝ ⁊ oīm martyꝝ ⁊ doctoꝝ ⁊ oīm fideliū loquētē ⁊ agētē Chriſto gr̄as ꝓ beneficio fidei et luminis euāgelij recepti. In quo pſal. duo facit. Nā prio explicat bn̄ficiū receptum. Scd̄o pmittit ſe gr̄as acturū ⁊ ſacrificiū oblatuꝝ ꝓ tāto bn̄ficio recepto. ibi. Quid retribuā domino. ¶ Quātū ergo ad primū dicit cet⁹ apl'oꝝ diſcipuloꝝ et tot⁹ homo myſticus. Ego quoq; credidi Jeſu Chriſto qui eſt prima veritas: et ſecut⁹ ſum ipſū/ et inſtruxit me primo in mōte. Mat. v. ⁊ ex conſequēti in ſua ꝑdicatione: ꝓpter qđ ⁊ propter quam ſimplicē veritatē locutus ſum ⁊ ꝑdicaui veritatem euangelicam primo in ſola terra ꝓmiſſionis quādo miſit me ad predicādū ⁊ baptizandū in oēm ciuitatem et locū quo erat ipſe vēturus. vt ptʒ Luc. ix. et. x: Unde debet ſic ordinari iſta litera. Ego nolui aſſentire mendacio ſcribarū et phariſeoꝝ nec

Nota.

Diuiſio pſalmi

falſe ſupſtitioni gentiliū. aūt ꝑ ſed/hūiliatus ſum nimis/ꝛ captiuaui intellectū meū ꝛ credidi in xp̄ꝫ q̄ eſt prima veritas. ꝓpter qd̄ ꝛ ꝓpter quā creduli tat ꝛ veritatem locutus ſum: ꝛ p̄dicaui euāgeliuꝫ

M omni creature. ¶ Et poſtea ego dixi in exceſſu ꝛ extaſi. i. cognoui in illa receptione ſpūs ſancti qualiter ſola lex diuina a ſpiritu ſancto illuſtrata et reuelata erat vera/ꝛ oīs alia doctrina erat falſa: qꝛ oīs hō carnalis inquantuꝫ hō eſt mendax: ꝛ ſic oīs doctrina eius eſt mendaciū niſi a ſpūſancto homini reuelet: qꝛ tunc ille homo ſic illuſtratus non eſt homo: ſed deus ꝑ participationē/vt dictū eſt pſal. lxxxi. ¶ Iſta etiā intelligentia ꝛ ſnīa poteſt incipere in ſecundo verſu: vt ſit ſenſus. Ego in illo exceſſu meo ꝛ extaſi illuſtratus in die pētecoſtes dixi et cognoui qualiter oīs homo inquātū homo eſt mēdax in propria ſciētia ꝛ doctrīa niſi fuerit a deo qui eſt prima veritas illuſtratus. ꝛ ſic noui qualr̄ doctrina ſcribarū ꝛ phariſeoꝝ erat mēdax ꝛ falſa eo ꝙ nō erat a deo ſed ab eis ꝓpter lucrū ſuū cōficta ꝛ dixi ꝛ noui deteſtabilē ſupſtitionē gētiliū eē falſam: qꝛ non erat a deo: ſed a diabolo ꝛ ſacerdotib⁹ ꝛ poetis eoꝝ iniecta ꝛ perſuaſa. Et iō nolui credere: nec aſſentire falſo fermento ſcribarū: ꝛ phariſeoꝝ: nec nefande ſuperſtitioni gentiliū. aūt ꝑ ſed. ſed humiliatus ſum nimis ꝛ captiuaui intellectū meū: ꝛ credidi Chriſto qui eſt prima veritas: ꝛ ſecucutus ſum ip̄m: propter quod ego locutus ꝛ cōfeſſus ſum ipſum eſſe verū deū: ꝛ meſſiā in lege ꝓmiſſum. ꝛ locutus ſum et predicaui euangelium omni creature. Si ergo Chriſtus fecit mihi tātā gratiaꝫ pre ceteris/quid ego retribuā dn̄o pro omnibus ꝛ tantis beneficijs que Chriſt⁹ retribuit mihi: Iſta etiam ſunt verba populi gentilis ad Chriſtum conuerſi: qui hūiliauit ſeipſum ꝛ credidit Chriſto: ꝛ tādem illuſtratus cognoſcens ſeip̄m ꝛ falſam ſupſtitionē in qua prius erat: dixit in ſua contēplatione veritatis: ꝙ oīs homo carnalis eſt mendax in ſua doctrina niſi fuerit a deo illuſtratus. vt pꝫ Hiere. xvi. vbi dicitur Gentes ad te venient ab extremis terre: ꝛ dicēt vere mendaciū poſſederūt patres noſtri: veritatē que eis non ꝓfuit ꝛc. Que oīa fuerunt impleta in Auguſtino/ꝛ Ambroſio/et ceteris doctoribus ꝛ martyribus ꝯuerſis ex populo gentiliū: qui nō ſolū in predicationibus: ſed etiā in diſputationibus ꝛ ſcripturis detexerunt deceptionem et mēdaciū in quo laborabat totus ille populus ante ſuā cōuerſionē: vt oſtēdit Auguſtinus in decem primis libris de ciuitate dei. ꝛ Euſebius in libris de p̄paratiōe ꝛ veritate euāgelica. et in. xxx. libris cōtra Porphyriū ꝛ hoc idem Lactātius in octo libris diuinarū inſtitutionū. Et ſic de multis: q̄ oēs dixerunt in ſuo mētis exceſſu ꝛ ꝯtēplatione/ꝛ confeſſi ſunt illā deteſtabilē ſupſtitionē eſſe falſam et mendacē a diabolo ꝛ hoībus carnalibus confictam De quo quidē ꝑplo gentili poſt conuerſionē ꝛ agnitionē veritatis fuerūt multi martyres ꝛ doctores ꝛ religioſi et eremite. Et ſic obtulerūt ſeipſos ī hoſtiam deo placentē ꝑ Chriſto ꝛ fide euāgelica quā ante impugnauerant. ¶ Ex his patet ꝙ nulla doctrina de rebus diuinis eſt ver͂. niſi illa q̄ tradita eſt a ſpū ſc̄tō per patriarchas ꝛ ꝓphetas et apl̄os ꝛ doctores: in q̄bus locutus eſt ſpūs ſanctus. Quia non erant ipſi qui loquebantur: ſed ſpirit⁹ patris qui loquebatur in eis. Ergo omnis hō de ſe ſemꝑ

doctrina non eſt vera niſi a ſpū ſc̄tō reuel.

eſt mēdax. Quia omne verū a quocūq̄ dicat: a ſpiritu ſc̄tō eſt/ſm Ambroſiū. Et ideo nullus de ſe debet preſumere/nec affirmare aliq̄d ſine auctoritate ſacre ſcripture ſm Dionyſiū/ꝛ Auguſtinū in ſermone de martyribus. vbi declarat hūc verſum. Et etiam ad hunc ſenſum allegat apoſtolus hos verſiculos. ij. ad Corinthios. iiij.

Quid retribuam domino: ꝓ omnibus q̄ retribuit mihi?

Calicem ſalutaris accipiam: ꝛ nomen dn̄i inuocabo.

Uota mea domino reddam coram omni populo eius: precioſa in cōſpectu domini mors ſanctorum eius.

Lauda. ſap. iij. cap.

¶ In hac ſc̄da parte intendit agere gratias ꝑ beneficijs receptis: puta pro beneficio redemptionis ꝛ electionis: qꝛ elegit ip̄m per fidē. Sed qꝛ eſt difficile pro his deo ſatiſfacere: et gratias ſufficienter reddere: ideo ait. Quid retribuā dn̄o/ꝛ quā ſatiſfactionē faciā pro oībus que retribuit mihi? Qꝛ primo me de nihilo creauit: et in tanto honore in paradiſo prefecit: et poſt lapſum me proprio ſanguine redemit. Et deum per gratiam et fidem vocauit et elegit. Et Iudeis manentibus cecis me in eccleſia ſua congregauit: ꝛ veram et ſanam doctrinam docuit: et fidem inſpirauit per quā cuꝫ audacia predicaui ꝛ locutus ſum. Non ſum ergo ſufficiens ꝑ tantis beneficijs ſatiſfacere. Sed ſcio quid faciā. Nam cum bona tp̄alia non ſufficiāt: dabo ipſi quod precioſius habeo/ſcilicet meipſum ꝛ vitam meam. Nā ſicut ipſe obtulit ſe ꝑ me in ara crucis ad mortem: et bibit pro me calicem paſſionis: ita ego offeram meipſum et exponā me ad mortem pro ipſo ꝛ defenſione ſui noīs ꝛ legis euangelice. Et ſic calicē ſalutaris. ſ. paſſionis ꝛ mortis martyrij accipiam: ꝛ nomen domini inuocabo/ꝛ cōfitebor coraꝫ hoīb⁹. Nā qꝛ video qd̄ nil eſt precioſius apud deum et in conſpectu dn̄i quā mors ſanctorū eius per martyrium ideo vota mea dn̄o reddam. i. meipſum offeram: et ad mortem ꝛ ad martyrium libenter exponā. Et nomen Ieſu chriſti confitebor: non abſcondire: ſꝫ coram omni populo eius: ſicut ipſe cōfeſſus eſt me in cruce coram hominib⁹: ꝛ mortuus ꝛ paſſus eſt. Ita ego volo pro eo mori/quia ſcio ꝙ pretioſa ꝛ magni pretij eſt in conſpectu domini mors ſanctorum ei⁹ per martyrium voluntarium propter nomen eius. Quod quidem votū factū a Dauid in perſona totius eccleſie/fuit impletum in omnibus apoſtolis ꝛ martyribus qui paſſi ſunt pro Chriſto/ꝛ calicem martyrij acceperūt: ꝛ etiā impletū eſt per Magdalenam/ꝛ Athanaſium/ꝛ Ambroſium/et Hilarium et Hieronymum/et Auguſtinum: qui pro Chriſto perſecutiones et labores ſuſtulerunt: ꝛ ſeipſos ad labores ꝛ penitentiam expoſuerunt: et totam vitā obtulerunt. Quia omnes iſti ad mortem ciuileꝫ ſeipſos pro Chriſto obtulerunt: qꝛ vita Chriſtiani ſi ſecundum eccleſiam viuat/martyrium eſt: vt inq̄t Auguſtinus. Nam nullus poteſt retribuere nec ſatiſfacere Chriſto pro tantis beneficijs receptis: niſi per martyrium.

O domine quia ego ſeruus tuus: ego ſeruus tuus et filius ancille tue.

A. **Dirupiſti vincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: ꝛ nomen dn̄i inuocabo.**

Uota mea domino reddam in conſpectu omnis populi eius: in atrijs domus domini in medio tui Hieruſalem.

¶ Sed ꝯuerſus in ſe Dauid in perſona eccleſie cōſiderat ꝛ cōtēplatur magnitudinem et immenſitatem beneficiorum Chriſti: ꝛ conſiderat paruitatem muneris noſtri: videns ꝙ nō eſt conueniēs retributio: nec recōpenſatio noſtra nec equa cōmutatio. Et ſic non ſatiſfacimus: licet offeramus noſmet ipſos ad mortem. Nā ipſe dominus ꝛ innocēs obtulit ſe pro nobis peccatoribus. Et ſic obtulit īfinitū et mundum/ꝑ finito ꝛ immundo. Et nos offerimus finitū ꝛ paruū. Item nos ſumus ſerui: et ipſe dominus. ergo nō eſt equa cōmutatio. Item ipſe nos liberauit a captiuitate: ꝛ morte eterna. Et nos per martyriū ſolū reddimus vitā temporalē. ergo maior fuit donatio ꝙ ſit retributio: ꝛ maius donū ꝙ munus. Item ſi nos damus noſmetip̄os facim⁹ quod debemus ꝛ tenemur. Nam ex debito ſeruus tenetur mori ꝑ domino/et defendere nomē eius. Ideo faciens hoc inutilis ſeruus eſt: quia facit qd̄ debet: ꝛ nihil erogat de ſuo. Luc. xij. Itē magis eſt ſeruus ille qui eſt redēptus ꝙ ille qui ſolū eſt iure belli captiu⁹ ꝛ rapt⁹. et magis tenet͂ redēptori ꝙ emptori ſiue pirate q̄ ipꝫ rapuit: ſiue bellatori qui ipꝫ iure belli acquiſiuit: qꝛ iſte violēter poſſidet: ꝛ ille libenter ꝛ gratanter. Ex quo ſequitur: ꝙ lꝫ pro Chriſto noſmetipſos martyrio exponam⁹: non eq̄ ſatiſfacimus: nec equale munus retribuim⁹: qꝛ nihil noſtri offerimus: qꝛ iam ſerui eius ſumus ꝛ facimus qd̄ tenemur. Ideo ſubdit. O dn̄e lꝫ accipiaꝫ calicem martyrij ꝑ te non ſatiſfacio nec retribuo equale munus dono recepto: quia nihil offero de meo. Nā ego ſum iā ſeruus tuus in perſona creat⁹ ꝛ redēpt⁹: ꝛ quod fortius eſt/filius ancille tue. ſ. nature humane primo captiue/ꝛ poſtea redēpte. ergo non ſolū ſum ſeruus in perſona: ſed etiā in natura. ¶ Nā magis captiu⁹ eſt ille qui eſt captiu⁹ ꝛ filius ancille ꝛ captiue: ꝙ ille qui ſolum eſt captiu⁹ ꝛ filius libere. ſicut eſt ille qui eſt raptus a pirata: cuius mater eſt libera ī ciuitate ſua/lꝫ iſte ſeruiat in domo dn̄i ſui q̄ rapuit eum. Nos aūt nō ſumus ſerui a fortuna. ſicut eſt raptus a pirata/vel capt⁹ in bello. Sed eramus ſerui natura: ꝛ filij ire ꝛ vindicte: a qua ſeruitute tu, Chriſte nos liberaſti. Et ſic ſum nūc filius eccleſie q̄ eſt ancilla tua a captiuitate redēpta. Ex q̄b⁹ pꝫ ꝙ in exponēdo me morti nihil do de meo: immo nō retribuo equū mun⁹. Nā tu me a captiuitate liberaſti ꝛ dirupiſti vincula mea per mortē: ꝛ paſſionē: et reſurrectionē: q̄b⁹ vinculis tenebar vinctus: et captiuus in poteſtate peccati. ergo iam ſuꝫ ſeruus tuus. Si ergo nō poſſum retribuere equale munus: eo ꝙ ſum ſeruus: ꝛ tu dirupiſti vincula captiuitatis ꝛ pc̄ti mei ſcio q̄d faciā offerā eī maius munus ꝛ ſacrificiū qd̄ non eſt meum: ſed tuū. quod eſt bonū de opere operato. Et iō tibi ſacrificabo hoſtiaꝫ laudis: et de ſe laudabilem ꝛ bonam. qd̄ eſt ſacramentum euchariſtie in quo offert͂ Chriſtus filius tuus. O pater. qd̄ ſacrificium non poteſt refutari: cum ſit pretium infinitū tibi acceptabile/agnus ſine macula. Secūdo vere nomē dn̄i inuocabo petēdo ſalutē redēptionis. Nā offerēdo illud ſacrificiū ꝛ hoſtiā participamus Chriſti paſſionē: et redēptionē ꝛ ſalutē. Quia in memoriā eius paſſionis celebram⁹. Iſtam ergo hoſtiā ſacrificabo tibi q̄tidie. Et ſic reddā iſta vota mea dn̄o in conſpectu totius populi Chriſtiani. Et hoc ſacrificiū non offerā in plateis ſicut ſacrificium martyrij/quod fiebat in plateis. Sed hoc ſacrificiū euchariſtie offerā in atrijs domus dn̄i. i. in eccleſijs ſicut ſacrificiū dedicatū: et in medio tui o Hieruſalē. id eſt o eccleſia Chriſti Quaſi dicat: in eccleſia ꝛ in tēplo offerā et frequētabo quotidie h̄ ſacr͂m: et h̄ ſacrificium de ſe laudabile ꝛ acceptabile retribuā deo ꝑ beneficijs acceptis: poſtq̄ meuꝫ non eſt ſufficiēs. ¶ Sed eſt aduertēdū ꝙ etiā tot⁹ iſte pſalmus pōt eſſe vox Chriſti. qui poſtq̄ vidit oēs eſſe peccatores p̄ter ſeip̄m: ideo ſolus ip̄e fuit ſufficiēs ſacrificiū ad ſatiſfaciēdū pro toto genere humano. Et ideo obediēs patri vſq̄ ad mortē obtulit ſeip̄m ꝑ nobis ſicut dictū eſt pſal. xxxix. Ideo dicit hic. Ego credidi. i. obediui patri meo. Nā credere idē eſt qd̄ obedire. Nam qꝛ pater meus voluit vt ego paterer pro omnibus: iō ꝓpter hoc locutus ſum manifeſtando eius volūtatē hoībus: ꝛ dando legē euangelicā. Et exinde humiliatus ſum nimis i. valde. quia vſq̄ ad mortē crucis fui obediens ꝛ paſſus ſum pro oībus: Et hoc feci/qꝛ nullus alius erat ſufficiens ad liberandū genus humanū cum oēs eſſent pc̄tōres. quia ego dixi. i. cognoui ꝙ oīs hō erat mēdax ꝛ pc̄tōr. Quia oēs in Adā peccauerunt ꝛ declinauerūt a via veritatis. Et ideo quando ego vidi ꝙ nullum aliud ſacrificiū erat acceptabile apud deū: tunc dixi ecce venio ad offerendum meipſum pro ſacrificio. Quid ergo retribuā dn̄o? Quaſi Chriſtus dicat inquantū homo. Si pr̄ tātū exaltauit me: vt verbo ſuo me perſonalr̄ vniret: et agnū ſine macula ꝛ caput eccleſie me cōſtitueret: et ab eterno me vt facerem voluntatē ſuam predeſtinauerit: et in capite libri me ſcripſerit: quid ergo faciam pro his omnibus que retribuit mihi: Scio quid faciam: quia obediēs patri accipiā calicem ſalutaris paſſionis. Et nomen dn̄i inuocabo: ꝛ interceſſor ero et mediator inter patrem meū: et genus humanum. Et reddam vota mea dn̄o patri meo. quia in ara crucis me offerā in ſacrificiū corā omni pp̄lo eius in ciuitate Hieruſalem. Et hoc faciā quia pretioſa eſt: ꝛ ſacrificiū valde acceptabile in conſpectu dn̄i mors ſanctorum eius. Quia mors cuiuſcunq̄ iuſti eſt valde acceptabilis apud deū. Quanto magis mors Chriſti agni ſine macula/qui eſt iuſtus iuſtificans oēs: ꝛ ſufficiens ad ſatiſfaciendū pro oībus ſanctis ſanctoꝝ. O dn̄e pater ego iſtud ſacrificium offeraꝫ. Primo quia ſum ſeruus tuus et obediēs inquantū me creaſti ꝛ predeſtinaſti. Sū etiā ſeruus tuus vere ꝛ obediēs et humilis inquantū ſum filius virginis Marie ancille tue: ex qua formā ſerui accepi: cui⁹ humilitatē ſuꝑ oēs mulieres reſpexiſti. Et ſic oībus modis ſum tibi ſeruus ꝛ obediēs. ꝛ ſic teneor tuā voluntatē adimplere ꝛ mortē ſubire. Sc̄do. quia dirupiſti vincula mea. i. mēbroꝝ meoꝝ pc̄tā remiſiſti: et me ꝛ matrē meā ab oī pc̄tō p̄ſeruaſti. qꝛ non fui capt⁹ in retiaculo pc̄tōꝝ in quo oēs ceciderūt: ideo tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. i. meip̄m hoſtiam acceptabilem in ara crucis. Et nomē dn̄i pro omnib⁹

Expō alia.

inuocabo. Et iterū vota mea ad dn̄z reddā. i. ſacrꝭ euchariſtie quotidie offerendū iſtituā in ꝯſpectu dn̄i. ⁊ hoc nō in plateas: ſꝫ in tēplo: ⁊ in atrijs tuis: o Hieruſalem. ſ. in locis dedicatis ⁊ cōſecratis. Et hoc dicit Chriſtus: qꝛ primū ſacrificium. ſ. mors ⁊ paſſio fuit factū corā omni pplo. Sed ſecūdū ſacrificium ſ. euchariſtie: nō offert̄ niſi in eccleſijs ad miniſtrādā ſacramenta dedicatis. ¶ Et ſic patet quomodo totus iſte pſalmus pōt eſſe vox eccleſie vt ptꝫ ſecūdum primā expoſitionē. Et etiā pōt eē vox Chriſti vt ptꝫ per ſecundā expoſitionē. qꝛ poteſt exponi in perſona eccleſie ⁊ in perſona Chriſti per ſe.

xcij. di. ca. ſ. in gloſ. roma. xv. ca. xxix. di. ſi. c. diaconi.

Laudate dn̄m omnes gētes: laudate eum omnes populi.

Quoniā ꝯfirmata eſt ſuper nos miſericordia eius: ⁊ veritas domini manet ineternum.

¶ Titulus All'a. Notādū ꝙ Dauid cōtēplās in promiſſione facta ipſi Abrahe. Gene. xxij. ſ. In ſemine tuo benedicēt̄ur oēs gētes: ⁊ in benedictiōe. Jude facta a Jacob Geñ. xlviij. vbi dicit. Nō auferet̄ ſceptrū de Juda donec veniat q̄ mittēdus eſt: ſcꝫ meſſias Chriſtus. ⁊ ipſe erit expectatio gentiū ⁊c. Per hoc preuidit Dauid iſpū qualiter eccleſia erat cōgreganda ex gentilibus ad fidē Chriſti conuerſis. Et ꝙ gētiles qui ante idola colebāt relicta idololatria debebāt Chriſtum colere: ⁊ laudare. Jō fecit hunc pſalmū. qui lꝫ ſit paruus in verbis: tamē cōprehendit totā ſacrā ſcripturā: ⁊ preſupponit eaꝫ in ſententia. in quo ꝓphetando inuitat totū populum gentilē ad laudandū deum. ⁊ ad cultuꝫ vnius dei: ⁊ ad agendū gratias ꝓ beneficijs receptis: ⁊ ꝓ pmiſſione cōpleta per aduentuꝫ Chriſti. Et dicit. O oēs gētes a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum laudate dn̄m deū trinū ⁊ vnū: relicta omni idololatria. Et vos oēs populi tā gentiliū ꝙ̄ Judeoꝝ / laudate et colite eū et agite deo gratias: qm̄ per aduētū Chriſti filij eius ꝯfirmata eſt ſup nos miſericordia ei⁹: quia venit ad miſerendū nobis per mortē ⁊ paſſionem. Et ſic mia nobis ꝓmiſſa de redemptione vniuerſali cōfirmata eſt ⁊ cōpleta per Chriſtū. Nā qḋ deus promiſit Abrahe dicēs. In ſemine tuo bn̄dicētur oēs gētes. ⁊ illud qḋ ꝑdixit Jacob. Ipſe erit expectatio gentium. et quod ꝓmiſit Moyſi. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrū tuorum. oīa iſta ꝓmiſſa cōfirmata ⁊ impleta ſunt in aduētu Chriſti ſuper nos: ⁊ ſic veritas domini manet in eternū immobilis. Nā quod promiſit ⁊ figurauit in vete. teſta. totū eſt verificatū in Chriſto. Et deus manet verus ineternū: ⁊ nō fallax. Laudate ergo eū pro tanto beneficio recepto ⁊c. Ueritas ergo eius manet in eternū poſtꝙ̄ adimpleuit qḋ promiſit. Et ſic lex eius manet vera ineternum. Itē. Chriſtus q̄ eſt veritas patris: et eſt veritas et finis totius legis: in quo eſt completa lex: ⁊ ipſe manet in eternum ⁊c. ¶ Unde nota ꝙ duo fecit pater in mittendo filiū. Nam primo cōfirmauit miam patribus ve. te. promiſſam. Secūdo verificauit oēs ſcripturas. ſ. legē et ꝓphetas. quia vnū iota nō fuit ꝑtermiſſum q̄n per Chriſtum fuerit impletum. Quia ad hoc venit Chriſtus vt teſtimonium perhiberet veritati ſcripturarum. et ſic veritas euangelica / quā Chriſtus docuit ⁊ impleuit manet ineternū: quia poſt legē euangelicam nō ſuccedet alia. Ideo ꝓpheta inuitat oēs gentes ⁊ pplos vt laudent deū patrē in filio: et filiū in patre / eo ꝙ cōfirmauit ⁊ impleuit miaꝫ mundo ꝓmiſſam. Et verificauit oēs ſcripturas in aduētu filij ſui. Tunc enim pactū eſt ꝯfirmatū qñ eſt cōpletū: ⁊ ad effectū deductū. Et tūc q̄s dicitur verax qñ implet qḋ ꝓmiſit. Et ideo mia dn̄i ꝓmiſſa patriarchis ⁊ ꝓphetis fuit ſuper nos ꝯfirmata in paſſione dn̄i Jeſu chriſti. Et veritas dn̄i manet incōcuſſa ⁊ inuiolata ineternū / inquātū tota ſcriptura vete. teſt. fuit in chriſto: ⁊ per Chriſtū verificata. Ideo dicitur Joan. ſ. Lex per Moyſen data eſt: gratia aūt ⁊ veritas per Chriſtum facta eſt.

In pater ī miſſione filij duo fecit.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

¶ Titulus Alleluya. Ex hoc apparet ꝙ Dauid fecit hunc pſal. ad laudandū dn̄m. Sed de materia hui⁹ pſal. dicunt̄ Hebrei moderni: ꝙ Dauid fecit hūc pſal. ꝓ gratiarū actione: qꝛ ipſe fuit liberatus de ꝑſecutiōe Saulis: ⁊ quia ipſe liberauit pplm de manu gentiliū circūſtātiū. Et ſic exponūt vſqꝫ ad illā partē. Aperite mihi portas iuſtitie. Et ab illo loco vſqꝫ ad finē dicūt ꝙ Dauid inducit populum ad laudem dei ⁊ gratiarum actiōes ꝓ edificatione tēpli. Et ſic dicūt ꝙ Dauid fecit ipm vt cātaret̄ ī dedicatiōe tēpli. Et ſic applicāt primā partē ad liberationē Dauid: ⁊ ſcḋam ad edificationē tēpli. Sꝫ oēs iſti manifeſte ſe fallunt: qꝛ nec liberatio Dauid / nec edificatio tēpli Salomonis materialis pōt adequari huic pſal. in quo dr̄. Qm̄ ineternū mia eius: qꝛ nec liberatio Dauid fuit eterna: nec templū Salomonis fuit eternū: vt ptꝫ. Ergo loquit̄ hic de aliqua liberatiōe ⁊ redemptiōe eterna: ⁊ de aliqua edificatiōe tēpli ſpūalis ⁊ eterni. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt aduertēdū ſicut ſepius dictū eſt: ꝙ oīa myſteria Dauid a principio quo fuit vnctus ꝑ Samuelē dū cuſtodiebat oues: vſqꝫ ad finē vite ſue fuerūt figura chriſti vl' eccl'ie. In quib⁹ tanꝙ̄ in ſpeculo ꝑuidit oīa myſteria xp̄i ⁊ eccl'ie: vt dictū eſt. Et idē ꝑuidit ī exēplari ſeu deſcriptione ſibi tradita a ſpū ſctō. ſ. Paralyp. xxix. Et ideo licet lr̄aliter aliquo mō iſte pſal. poſſit applicari ipſi Dauid inquantū in ꝑdictis ꝑſecutionib⁹ ꝑuidit myſteria futura: tn̄ talis intelligētia nō eēt ꝓpria ⁊ adequata: nec eſſet ſiſtēdū in ea. Sꝫ eſt ſequēda ⁊ cōtinuāda intelligentia primaria ⁊ ꝓphetica: ad quaꝫ ⁊ de qua Dauid principaliter ⁊ lr̄aliter fecit hūc pſalmū. ſ. de redēptione vniuerſali facta per Chriſtū: ⁊ de edificatiōe ⁊ ꝓſperitate eccl'ie eius. ¶ Eſt ergo dicēdum ꝙ ꝓpheta Dauid in hoc pſalmo loquit̄ ꝓphetice ad lr̄am de Chriſto redēptore gn̄is humani: ⁊ edificatore eccl'ie militātis: qui intelligitur ꝑ lapidē quē reprobauerūt edificātes. Et hanc ſn̄iam ⁊ intelligentiā confirmat ſaluator. Matt. xxi. cū dicit phariſeis de ſeipſo. Nūꝙ̄ legiſtis in ſcripturis. Lapidem quem reprobauerunt edificātes ⁊c. Hoc idem cōfirmat beatus Petrus. Actuū. iiij. allegando hanc ſcripturam eſſe dictam de Chriſto. Cum his etiā concordat Rabi Salomon: q̄ gloſſans illud Michee. v. Et tu bethleem effrata paruulus es in milibus Juda. Et te enim egredietur qui ſit dominator in Iſrael ⁊c. exponēdo dicit. Ex te mihi egredietur meſſias filius Dauid ſicut ipſe dicit pſalmo. cxvij. Lapidē quem reprobauerūt edificātes: hic factus eſt in caput anguli. Ex quib⁹ verbis patet ꝙ tria cōcedit iſte Hebreus. Primo ꝙ fecit iſtum pſalmū. Secūdo ꝙ fecit ipm de Chriſto. Tertio cōcedit ꝙ Chriſtus ante erat reprobādus ꝑ ſacerdotes ꝙ̄ regnatur⁹ / ⁊ glorificādus: queadmodū ſcripſerūt euāgeliſte: prout magis patebit ſuo loco. ¶ Duo ergo facit Dauid ī hoc pſalmo in ꝑſona corporis myſtici. Nam primo inuitat oēs ſtatus fideliū ad laudādū deū / q̄ receperūt Chriſtū in ſuo aduētu: ⁊ ad agendū grās pro beneficio redēptiōis facte per Chriſtum. In ſecunda parte introducit populū gentilē petentē ſimul incorporari ⁊ recipi in eccleſia cū conuerſis de Judaiſmo: vt ex vtroqꝫ populo fiat vnus vno lapide angulari connexus: ibi. Aperite mihi portas iuſtitie. Nā primo inuitat oēs fideles ad laudādū deū de ſua infinita mia. Secundo enumerat beneficia collata ex dei miſericordia: ibi. De tribulatione mea. ¶ Quātū ergo ad primū dicit. O vos oēs fideles: confitemini domino: cōfeſſione laudis dantes laudes deo quoniaꝫ bonus eſt / id eſt qm̄ eſt bonus / et quomodo miſericordia eius eſt ſtabilis ⁊ firma et eterna / ⁊ ineternū magnificāda. quaſi dicat. Confitendo ⁊ laudando annūciate oīa beneficia q̄ ſua miſericordia ⁊ bonitate oīa contulit nobis.

Dicat nunc Iſrael quoniā bonus: quoniā in ſeculum miſericordia eius.

Dicat nunc domus Aaron quoniā bon⁹: quoniā in ſeculū miſericordia ei⁹.

Dicant nunc oēs qui timent dn̄m: quoniā in ſeculum miſericordia eius.

¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandū: ſicut frequēter dictū eſt: ꝙ ꝓpheta Dauid qui fecit iſtum pſalmum vt cantaret̄ in feſtiuitatibus ⁊ maxime in dedicatione tēpli: primo inuitat oēs ſtatus fidelium illius tēporis: vt cantent iſtū pſalmū in tēplo. Sed quia primo ⁊ principaliter intēdit tēpus ⁊ ſtatum noſtre redēptionis ⁊ gratie: ideo maxime inuitat ad laudandū deū fideles noui teſtamēti: q̄ receperunt beneficium redēptionis in ſuo tēpore. Et ideo per tres ſtatus hic nominatos: nō ſolūmodo intelligit illos tres ſtatus veteris teſtamenti: qui expectabāt Chriſtū: ſed etiā intēdit tres ſtatus noui teſtamenti: qui ſucceſſerunt illis tribus ſtatib⁹ / ⁊ receperunt Chriſtum in ſuo tēpore. Unde ſicut tot⁹ populus Chriſtianus dicit̄ dom⁹ Iſrael ſecundum ſpm̄ ⁊ ꝓmiſſionē: Ita ſimiliter ſtat⁹ ſacerdotū noui teſtamenti dr̄ dom⁹ Aaron: eo ꝙ ad eos eſt trāſlatū ſacerdotiū Aaron ſecundū veritatē. Nā ſacramenta que illi miniſtrabāt in figura: nos miniſtramus in re. Et ideo ꝑ domū Aaron intelligit cetum et ſtatū eccleſiaſticū noui teſtamenti. Et per domū Iſrael intelligit oēs fideles Chriſtū recipientes et vidētes deum. ⁊ per eos qui timent dn̄m intelligit iuſtos qui ſeruant precepta ⁊ mādata dei. Tota ergo eccleſia Chriſti dicitur dom⁹ Iſrael inquantum videt deū ꝑ fidē: ⁊ totus ſtatus eccleſiaſticoꝝ dr̄ domus Aaron inquantuꝫ ſucceſſerunt in ſacerdotium ⁊ miniſtrant ſacramenta eccleſiaſtica. Sꝫ ſoli iuſti dicunt̄ qui timent dominū: eo ꝙ ſeruant ꝑcepta dei ⁊ mandata. Nam multi vident deum per fidē: ⁊ multi miniſtrant eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ viuunt in ſtatu eccleſiaſtico / qui nō timēt dn̄m: eo ꝙ non ſeruāt eius mādata ⁊ precepta. Et ideo non ſunt iuſti. Nam q̄ timet dn̄m / in mādatis ei⁹ cupit nimis: vt dictū eſt pſal. cxi. Ita multi cōfitentur ſe noſſe deum: factis autē negant: eo ꝙ ſunt reprobi ad omne opus bonum. ad Titum primo cap. Item per eos qui timēt dominū poſſunt intelligi cōuerſi de gētilitate. Hos ergo ſupradictos ſtat⁹ inuitat propheta ad confitendū domino. Et primo inuitat omnes fideles tam noui ꝙ̄ veteris teſtamenti dicens. Dicat nūc Iſrael. i. cōfiteant̄ oēs fideles per fidē Chriſtū vidētes tam noui ꝙ̄ veteris teſtamenti: qm̄ dn̄s eſt bonus: ⁊ ineternū magnificāda mia eius. Et dicat nunc etiam dom⁹ Aaron. i. ſtatus ſacerdotalis tā noui ꝙ̄ veteris teſt. qm̄ dn̄s eſt bon⁹: ⁊ mia eius durabit ⁊ eſt magnificāda ineternū: eo ꝙ eius effectus noſtre redēptionis eſt magnificus et etern⁹. ¶ Itē dicāt nūc oēs qui timēt dn̄m: id eſt omnes iuſti qui ex timore domini filiali ⁊ caſto ſeruāt eius mādata: quoniā ineternū mia eius. i. quoniā beneficia nobis collata ex ſua mia ſunt magnifica ⁊ eterna. ſ. myſteriū incarnatiōis ⁊ redēptiōis ⁊ reſurrectionis ⁊ noſtre glorificationis. Quia oīa iſta myſteria ſunt ineternū duratura ⁊ magnificāda ¶ Ex ſupradictis patet ꝙ ſicut vna eſt eccleſia ve. ⁊ noui. te. quātū ad fundamētū fidei Chriſti: eo ꝙ vna eſt fides oīm: ita eſt vna dom⁹ Iſrael: ⁊ vna domus Aaron noui ac ve. te. rōne fidei Chriſti ſecundū iſtū modū loquēdi. Nā qḋ illi tractabant in figura: nos tractamus in re ⁊ veritate / vt dictū eſt. Sed eſt differentia / ꝙ nos ſumus filij Iſrael ſcḋm ꝓmiſſionē ⁊ veritatē promiſſam. Juſti autē ⁊ fideles illi⁹ tēporis erant filij ſcḋm carnē ⁊ etiaꝫ ſcḋm ꝓmiſſionē inquātū expectabāt ſaluari per Chriſtū futurū. Et ſic viuebant in fide Chriſti futuri: quem iam recepimus. Et ſic eſt dicendū de domo Aarō: ⁊ de timētib⁹ deū. Et etiā ē dicēdū ꝙ ꝑ ly qui timēt dn̄m / Dauid intelligit ppl'm gentilē: quem inuitat vt veniat ad cōfitendum Chriſto in ſuo aduentu. Quia Chriſtus eſt lapis angularis cōiungēs duos parietes / id eſt vtrunqꝫ populum. ſ. iudaicum ⁊ gentilem vt infra patebit.

De tribulatiōe inuocaui dominū: ⁊ exaudiuit me in latitudine dominus. ſ. paral. xxix. iudic. vi.

¶ Hic enumerat iſte homo myſticus tribulatiōes de quib⁹ liberauit ipſum Chriſt⁹ in noīe ſuo qḋ eſt Jeſus. Un̄ Dauid in hac parte intendit cōmēdare hoc nomē Jeſus: in cuius virtute ſemꝑ iſte homo myſtic⁹ fuit liberat⁹: qḋ quidem nomen Jeſus ſonant ille quatuor litere poſite in illo noīe adonai vt dictum eſt pſalmo. viij. Et ideo iſte homo enumerat tribulationes: de quibus fuit liberatus in virtute nominis Jeſu. Unde fideles veteris te. inuocabant eundē Chriſtū: quem nos inuocamus. Sed illi inuocabant ipm ſub nomine Adonai: nos vero ſub nomine Jeſu: quod per illas quatuor literas importatur. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notanduꝫ ſicut ſepius dictum eſt. ꝙ iſte homo multipliciter fuit afflictus. Uno modo in aīa per peccatū et culpam. Alio modo in corpore. Et etiā dupliciter fuit in corpore afflictus. Uno modo interius per concupiſcentiā ⁊ infirmitates. Alio modo exteri⁹ per inimicos ⁊ infideles. et ſic fuit afflictus per diabolum interius in aīa ⁊ corpore: ⁊ per mēbra diaboli

exterius. A quib⁹ fuit afflictus ſemper ille popul⁹ vſq̧ ad Chriſtũ: ⁊ exinde vſq̧ ad iudiciũ. Unde ipſe Chriſtus multotiẽs liberauit iſtũ populũ a tribulationibus exteriorib⁹. ⁊ hoc in vtroq̧ teſtamẽto: vt pz per totũ diſcurſum ſacre ſcripture. Sed principaliter Chriſtus liberauit fideles i anima de poteſtate diaboli per ſuã mortẽ ⁊ paſſionẽ ⁊ reſurrectionẽ. Et ideo propheta in hoc loco de omnib⁹ his tribulationibus tam interioribus ꝙ̄ exteriorib⁹ in perſona totius hois myſtici cõfitet̃ ſe eſſe liberatum per Chriſtum. Unde dicit: de tribulatione tam corporis ꝙ̄ aie inuocaui dñm: ⁊ tñ dñs exaudiuit me in latitudinẽ. i. large ⁊ copioſe ⁊ abũdanter. Primo põt hoc dicere Adam qui primo fuit poſitus in tribulatione cum toto cetu patriarcharũ ⁊ ꝓphetarum. ſ. in carcere inferni: ⁊ tamen dñs exaudiuit eum qñ abſtraxit omnes de limbo: ⁊ arcto carcere inferni: ⁊ eduxit eos in latitudinẽ ⁊ requiem glie. Item populus Iſrael inuocauit dominũ de tribulatione egypti: ⁊ dominus exaudiuit eum ⁊ eduxit ipſum in latitudinẽ ⁊ libertatem per Moyſen famulum ſuum. Et collocauit ipſum in terra promiſſionis per Joſue. Item multotiens inuocauit dominum ille populus ſub iudicibus: ⁊ tamẽ ſemper fuit exauditus et liberatus ex inimicis. Item fuit ille populus liberatus per ipſum Dauid de ſeruitute Philiſtinoꝝ quãdo accidit Goliã. Itẽ ipſe Dauid qui fuit figura Chriſti ⁊ eccleſie/multotiens de tribulatione inuocauit dñm in perſecutione Saulis: ⁊ Abſalonis/⁊ qñ numerauit ppl'm de tribulatione peſtilentie. Et tñ ſemper fuit exauditus et liberatus. Et eodem modo inuocauit dñm Ezechias contra Sennacherib dum eſſet in obſidione: ⁊ tamen exaudiuit eum dñs ⁊ liberauit eum. q2 in vna nocte angelus domini occidit centum ⁊ octogintaquinq̧ milia. Et ſic etiam ille populus fuit liberatus de captiuitate Babylonis/dum clamarent ad dominũ Ezechiel: ⁊ Aggeus: ⁊ zacharias: ⁊ Eſdras. Item fuit liberatus etiam ille populus: ⁊ exauditus tempore Maccabeorum. Sed primo et principaliter fuit exauditus zacharias: ⁊ Simeon ⁊ ceteri iuſti: quia aſſidue inuocabãt dñm/vt veniret ad redimendũ genus humanũ de tribulatione peccati: ⁊ captiuitate diaboli. Unde Simeon qui expectabat redẽptionem Iſrael accepit reſpõſum a ſpiritu ſancto nõ viſurũ ſe mortem niſi prius videret Chriſtũ domini. Et eodem modo fuit exauditus zacharias: ⁊ Anna propheteſſa: vt patet Luc. j. Et ſic de quolibet iſtoꝝ ⁊ in perſona cuiuſlibet iuſti veteris teſtamẽtũ dicit ꝓpheta. De tribulatiõe inuocaui dñm ⁊ exaudiuit: me in latitudine dñs. i. late et abundanter exaudiuit me. Et ſubdit.

Ad he. xiij. a …

Dominus mihi adiutor: nõ timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adiutor: ⁊ ego deſpiciam inimicos meos.

¶ In perſona totius eccleſie Chriſti dicit etiaʒ eadem verba. quia fuit liberata de tribulatione ⁊ ꝑſecutione tyrãnorum et de ſpurcitia idolorum tempore Conſtantini: ⁊ de prauitate multorum hereticorum tempore Auguſtini: et aliorum doctorũ. Et ideo dicit. Dominus deus meus Jeſus Chriſt⁹ fuit mihi adiutor in omnibus his tribulationibus. Et ideo non timebo quid faciat mihi homo infidelis/aut hereticus. Et etiam mihi dominus adiutor: et ego deſpiciã inimicos meos tã iudeos ꝙ̄ gentiles ꝙ̄ hereticos. Nam iudeos vidi deſtructos p Titũ ⁊ Romanos: et gentiles ſubieci iugo Chriſti: ⁊ hereticos ſupaui ⁊ cõui. Ideo cognoſco ⁊ cõfitebor ꝙ.

Bonum eſt confidere in domino. ꝙ̄ confidere in homine.

Bonum eſt ſperare in domino: ꝙ̄ ſperare in principibus.

Omnes gentes circuierunt me: ⁊ in nomine domini: quia vltus ſum in eos.

Circundantes circundederũt me: ⁊ in nomine domini quia vltus ſum in eos.

Circundederunt me ſicut apes: ⁊ exarſerũt ſicut ignis in ſpinis: ⁊ in nomine domini quia vltus ſum in eos.

Impulſus euerſus ſum vt caderem: ⁊ dominus ſuſcepit me.

¶ Bonũ/id eſt melius eſt cõfidere in dño/ꝙ̄ confidere in homine/id eſt in viribus hominis alicuius. Et bonum. i. melius eſt ſperare. i. ponere ſpem ſuã in domino: ꝙ̄ ſperare in principibus. Quod probo. Nam oẽs gentes circundederunt me: ⁊ afflixerunt volentes me totaliter delere tam in primo quam in ſecundo teſtamento. Sed in nomine domini Jeſu vltus ſum in eos/id eſt vindicaui me de ipſis. Quaſi dicat. Et in noie dñi inuocaui: q2 vltus ſum in eos: q2 eos ſubieci iugo Chriſti. Et ſemp per nomen dñi intelligit hoc nomẽ Jeſus in cuius ꝟtute ſemp fuit liberatus ⁊ victor. Nam in ly dñi ponit nomẽ quatuor lr̃arũ qđ ſonat hoc nomẽ Jeſus: vt dictũ eſt pſal. viij. ⁊ in ꝓlogo: q2 Jeſus eſt nomẽ ſalutis ⁊ oipotẽtie. ¶ Itẽ diaboli circũdãtes circũdederũt me pſequẽtes aplõs ⁊ diſcipulos. Et in noie dñi inuocaui. ſupple: q2 vlt⁹ ſuʒ in eos/eos ſuperãdo ⁊ vincendo. Itẽ heretici circũdederũt me ſicut apes figẽtes ſpicula venenoſe hereſis ſue. Et exarſerunt in ſpinis. Et tamẽ in nomine dñi inuocaui: q2 vltus ſum in eos. i. vindicaui me de ipſis occidẽdo in eis errorẽ ⁊ ſuſcitando fidẽ: ⁊ quoſdã etiã totaliter cõfundendo ⁊ ab eccl'ia exterminando. Uñ ab ipſis impulſus ſum ⁊ vexatus vt totaliter caderem. Nã tyrãni pſequebanť me p ciuitates ⁊ montes. Sed dñs ſuſcepit me tẽpore Cõſtantini: ⁊ non permiſit me totaliter deleri. ¶ Impulſus ſuʒ a diabolo/vt caderem ⁊ peccarẽ i Adã. Sed dñs Jeſus Chriſtus ſuſcepit me in cruce: ⁊ ipſe fuit fortitudo mea/⁊ laus mea: ⁊ ſemp laudabo eum: q2 factus eſt mihi in ſalutẽ. Nã Jeſus idẽ eſt qđ ſaluator: ideo factus eſt mihi in ſalutẽ: q2 ſaluauit me per ſuã mortem ⁊ paſſionem. Uñ nota ꝙ iſte homo fuit impulſus a diabolo in paradiſo terreſtri: ⁊ luctat⁹ eſt cũ eo: ⁊ eiecit in ipm terrã: q2 deſcendens iſte homo a Hieruſalẽ in Hiericho icidit in latrones q expoliauerunt eũ oib⁹ bonis gratuitis. Et inſup vulnerauerunt ⁊ ſauciauerũt eũ in aĩa ⁊ corpe: ⁊ ſemiuiuo relicto abierũt: vt habeť Luc. x. Sed venit ille ſamaritan⁹ Chriſtus: qui mot⁹ miã alligauit vulnera ei⁹ infundens oleum ⁊ vinum: ⁊ impoſuit illum

ſuper humerum ſuum: et ſic ſanauit eum: et liberauit a miſeria. vt patet Luce. ſ. Et hoc eſt quod dicit hic in hoc verſiculo: Impulſus euerſus ſum vt caderem: et dominus ſuſcepit me.

Fortitudo mea et laus mea dominus: ⁊ factus eſt mihi in ſalutem.

Vox exultationis et ſalutis: in tabernaculis iuſtorum.

Dextera domini fecit virtutem: dextera domini exaltauit me: dextera domini fecit virtutem.

¶ Quaſi dicat: dñs Jeſus xp̃s ſuſcepit me i humeris ſuis. Et ipſe fuit tota fortitudo mea diabolum ſuperãdo. Et ſic erit laus mea: q2 teneor ipʒ laudare: q2 fact⁹ eſt mihi in ſalutẽ. i. q2 fact⁹ eſt ſaluator ⁊ redẽptor me⁹. Et iõ erit ſemp vox exultatiõis ⁊ ſalutis i tabernaculis. i. i eccleſijs iuſtoꝝ et fidelium agẽdo grãs p bñficio redẽptionis. Et ꝯfitebor qñ dextera dñi q eſt xp̃s/fecit virtutẽ debellando ⁊ ſuperãdo diabolũ. Et qñ dextera dñi q eſt xp̃s exaltauit me de morte ad vitã: et de captiuitate i libertatẽ. Et exaltauit me p grãm in h ſcl'o: ⁊ p gl'iam in altero. ¶ Itẽ dextera dñi fecit ꝟtutẽ iudeos ꝯfundẽdo ⁊ deſtruẽdo/⁊ gẽtiles ſubijciẽdo ⁊ idola delẽdo et diabolũ foras eijciẽdo. Uñ dictũ eſt in ꝓlogo ꝙ ſicut Jeſus dr̃ nomẽ dñi: ita ẽt dr̃ dextera dñi. q2 p xp̃m exercet de⁹ ſuã ꝟtutẽ. Et iõ ꝓpť oia iſta tria q fecit xp̃s q eſt dextera dñi/ipſe erit laus mea. Et erit ſemp vox exaltatiõis ⁊ ſalutis i eccl'ia iuſtoꝝ. ¶ Tripliciter ꝗ̄ imo multipliciter dextera dñi q eſt xp̃s fecit virtutẽ ⁊ oñdit ſuã oipotentiã ⁊ diuinitatẽ. Naʒ pͥo fecit virtutẽ in ſua natiuitate p multa ſigna ⁊ ꝓdigia vt dictũ ẽ ſupi⁹. Itẽ fecit ꝟtutẽ infirmos ſanãdo/mortuos ſuſcitãdo/⁊ mari ⁊ vẽtis imperãdo/⁊ diabolũ in cruce debellãdo/⁊ in ifernũ detrudẽdo: ⁊ ifernũ expoliando. Scđo fecit ꝟtutẽ qñ hoiem deiectũ ⁊ ſauciatũ ſanauit et releuauit: ⁊ per grãm ⁊ gl'iam exaltauit. Tertio fecit virtutem poſt ſuã aſcẽſionẽ qñ oẽs inimicos tã iudeos ꝙ̄ gẽtiles ſub pedib⁹ ſubiecit ⁊ diabolũ extra mũdũ eiecit ꝓ ut dict ũẽ pſal. cix. Et iõ iſte hõ a morte eterna per dexterã Chriſti liberatus/agendo gratias dicit.

Non moriar ſed viuam: ⁊ narrabo opera domini.

¶ Non moriar morte eterna: ſed viuam per grãʒ. Quia Chriſtus per mortem ſuã tẽporalem liberauit me a morte eterna. Et ideo viuam per gratiam et narrabo opera domini.

Caſtigãs caſtigauit me dominus: et morti non tradidit me.

¶ Dñs miſericors caſtigãs multotiens caſtigauit me per pſecutiones tp̃ales i vtroq̧ teſtamẽto. Sʒ morti nõ tradidit me. quia nec me voluit totaliter delere neq̧ in morte pcti relinqre: ſed per ſuã paſſionẽ redimere a pctõ: et p ſuã miam de pſecutionibus tp̃alib⁹ liberare. Ex ſupradictis pʒ ꝙ in tota pte ſupradicta maxime cõmendať virtus nois Jeſu qui eſt nomen dei ⁊ virtus ⁊ dextera dei.

Aperite mihi portas iuſtitie: ⁊ ingreſſus in eas cõfitebor domino: hec porta domini iuſti intrabunt in eam.

Confitebor tibi quoniam exaudiſti me: et factus es mihi in ſalutem.

Lapidem quem reprobauerunt edificantes: hic factus eſt in caput anguli.

A domino factum eſt iſtud: et eſt mirabile in oculis noſtris.

¶ Hec eſt ſcđa pars principalis: et eſt vox populi gentilis directa ad apl'os et ceteros de iudaiſmo q ceperũt fidẽ Chriſti. Et ideo tria facit in hac parte. Nam primo introducit populũ gentilẽ petẽtẽ recipi ad fidẽ Chriſti. Secũdo ponit reſponſionẽ apl'orũ recipientiũ ppl'm gentilẽ. Tertio ponitur cõfeſſio vere fidei ipſius populi gentilis iã cõuerſi. ſcđʒ ibi. Bñdiximus vobis. tertiũ ibi. Deus me⁹ es tu. ¶ Quãtũ ad primũ eſt notãdũ ꝙ Chriſt⁹ p ſe vocauit pͥo ppl'm iudeoꝝ ad fidẽ. Sʒ ex iudeis pauci cõuerſi ſunt: ⁊ tñ fides fuit p̄dicanda iudeis. Sʒ q2 maior ps iudeoꝝ ſe fecit indignã: iõ Chriſtus miſit apl'os ſuos p vniuerſũ mũdũ/vt vocarẽt gentiles ad fidẽ poſtꝙ̄ iudei ſe fecerãt indignos. Et ſic patet ꝙ gẽtiles recepti ſunt ad fidẽ loco Judeoꝝ: vt pʒ p totũ diſcurſuʒ epl'e ad Roma. Hoc ergo p̄uidens ꝓpheta in ſpũ introducit ppl'm gẽtilem petentem recipi ad fidẽ: ⁊ ſociari cum apl'is ⁊ fidelibus. Iõ in pſona gentiliuʒ dicit. O vos apl'i qui primo recepiſtis fidem ⁊ facti eſtis ſucceſſores Chriſti/¶ Apite mihi portas iuſtitie. i. cõferte mihi ſacramenta eccleſie: ⁊ date mihi baptiſmũ qui tollit pctm̃ ⁊ apit portas celi ⁊ eccl'ie: Nam ſacramenta dicunť porte iuſtitie: eo ꝙ per ipſa intramus eccleſiã et iuſtificamur a pctõ ⁊ gratificamur ad gloriã. Aperite ergo mihi iſtas portas iuſtitie/vt intrẽ eccleſiã et ꝯfitebor dño: ſimul vobiſcũ profitendo Chriſtũ eſſe verum deũ et hoiem ⁊ meſſiã in lege ꝓmiſſum. Quia hec. ſ. lex euangelica ſiue etiam eccleſiaſtica ſacramenta/ſunt porta dñi: ⁊ ſoli iuſti intrabũt in eã. q2 nullus poteſt iuſtificari niſi ingrediẽtur eccleſiã per portam baptiſmalem. ⁊ ſic ingreſſus cõfitebor domino. Itẽ hec porta. ſ. Chriſtus eſt porta dñi: quia ipſe eſt oſtiũ per quod intratur in ouile ouiũ eccleſie. vt ipſe ait Joan. x. et per ipſum itur ad patrem. Et cũ ingreſſus fuero per iſtam portã/cõfitebor tibi qm̃ exaudiſti me/mihi aperiendo: et qm̃ factus es mihi in ſalutem me redimẽdo ⁊ per tua eccleſiaſtica ſacramenta ſanando. Et ſic confitebor te eſſe verum redẽptorẽ et meſſiam: Et vos apl'i aperite mihi iſtas portas iuſtitie: vt efficiamur ſimul vn⁹ populus in vno Chriſto Jeſu cõiunctus. Quoniaʒ hic eſt ille lapis quem reprobauerunť edificantes. ⁊ ideo factus eſt in caput anguli: coniungens duos parietes. i. duos populos. ſ. gentilẽ et iudaicuʒ ſub vna fide ⁊ vno baptiſmo in eadeʒ eccleſia intra eaſdem portas et eadem ſacramenta. Quia a domino factum eſt iſtud: et eſt mirabile in oculis noſtris. Item cum hoc concordat illud Eſaie. liiij. Ecce accola veniet qui non erat mecum: aduena quondaʒ tuus adiungetur tibi. Item zacha. viij. Hec dicit dñs exercituum. in dieb⁹ illis cõprehẽdẽt decẽ homines ex oibus linguis gentiũ fimbriaʒ viri iudei dicentes ibim⁹ vobiſcũ. Audiuim⁹ eñ. qm̃ de⁹ vobiſcum eſt. ¶ Sed hic poſſunt eſſe quinq̧ dubia.

O xp̃us porta eſt.

Primū erit: quare ꝓpheta appellat Chriſtū ⁊ eccle
ſiaſtica ſacrā portas iuſtitie ſiue portā dñi. Scōm:
quare vocat Chriſtum lapidē. Tertiū: qui ſunt illi
edificātes a quib⁹ reprobat⁹ eſt iſte lapis. Quartum
quō iſte lapis factus eſt in caput anguli. Quintū:
quō hoc fuit mirabile in oculis nr̄is / et a ſolo dño
factū eſt. ℂ Quātū ad primū eſt dicēdū ꝙ ꝓpheta
Dauid in h̄ loco recurrit ad viſionē quā vidit Ia-
cob Geñ. xxviij. qñ fugiebat in Meſopotamiam.
Nā cū fuit in illo loco vbi mō eſt Hierl'm: poſt ſo-
lis occaſum tulit vnū de lapidib⁹ ⁊ ſuppoſuit capi-
ti ſuo et dormiuit in eodē loco. Et vidit ī ſōnis ſca-
lā ſtantē ſup terrā ⁊ cacumē illi⁹ tāgēs celū ⁊ ange-
los aſcēdentes ⁊ deſcēdētes p eā. Et vidit dñm in-
nixū ſcale dicentē ſibi. Ego ſum dñs deus Abrahā.
Et dabo tibi terrā ī qua dormis ⁊ ſemini tuo. Eri-
tq; ſemē tuū q̄ſi puluis terre, dilataberis ad orientē
⁊ occidentē ⁊ ſeptētrionē ⁊ meridē. Et bñdicent in
te ⁊ ſemine tuo cūcte tribus terre. Cūq; euigilaſſet
Iacob de ſumno ait. Uere dñs eſt ī loco iſto: et nō
eſt hic aliud niſi dom⁹ dei et porta celi. Surgēs er-
go Iacob mane tulit lapidē quē ſuppoſuerat capi-
ti ſuo: ⁊ erexit in titulū fundēs oleū deſup. Et voca-
uit nomē vrbis Bethel. In iſta viſione p̄uidit ipſe
Iacob: ⁊ iā magis clare ⁊ diſtincte ipſe Dauid pre-
uidit totū myſteriū icarnatiōis ⁊ nr̄e redēptiōis ⁊
eccl'ie edificatiōis ⁊ dilatatiōis. Nā per h̄ ꝙ dormi-
uit ſupra lapidē / ſiue p illum lapidē ſupra quē dor-
miuit p̄uidit in ſpū qual'r xp̄s de⁹ ⁊ hō debebat eē
ille lapis firmiſſimus ſup quē tota eccl'ia, erat edi-
ficanda. Et iō erexit eum in titulū preuidens qual'r
debebat in cruce leuari ⁊ ab oibus venerari. Et ef-
fudit oleū deſup / figurādo ꝙ ab eo debebāt ſume-
re virtutē oia eccleſiaſtica ſacramēta, ⁊ in eo debe-
bāt fundari. Et p hoc ꝙ vidit ſcalā in terra ⁊ tāgē-
tem celū ⁊ dēn̄ innixū ſcale / p̄uidit qual'r Chriſtus
debebat nos in celū introducere. Et iō vocauit il-
lam ſcalā ſacramentorū portam celi. Et ſic tā Chri-
ſtus q̄ eccleſiaſtica ſacrā et lex euangelica dicunt
porte ſiue porta celi: inquātū per illā ītroducimur
in celū ⁊ in iſtā eccleſiā militātē p grām. Et dicunt
porte iuſtitie inquātū p illas iuſtificamur. Et per h̄
p̄uidit: ꝙ ſicut Iacob dormiuit ſupra illū lapidem:
ita oēs filij Iacob ſcōm ꝓmiſſionē debebāt dormi-
re ⁊ fondari ſupra petrā q̄ eſt Chriſtus. Et p hoc qō
dicit. In ſemine tuo bñdicent cūcte tribus. i. gña-
tiones terre p̄uidit in ſpū qualiter tot⁹ ppl's gēti-
lis erat in Chriſto p baptiſmū ⁊ cetera ſacrā: bñdi-
cēdus. Et per hoc qō dicit: Dilataberis ad orientē
⁊ occidentē ⁊c. preuidit qualiter totus ppl's genti-
lis debebat effici ſemē Iacob ⁊ Iſrl' per ſpūalē ge-
nerationē ⁊ ꝓmiſſionē. Et ſic debebat poſſidere he-
reditatem ⁊ terrā viuentiū ſimul cū Abrahā Iſaac
⁊ Iacob ⁊ cū apoſtolis. Hoc ergo preuidens Dauid
in ſpū / in perſona populi gentilis dicit ad apl'os et
diſcipulos ſucceſſores Chriſti. Aperite mihi portas
iuſtitie ⁊ introducite me in eccleſiā per eccleſiaſti-
ca ſacramēta: ⁊ facite me ſemē Iacob p ſpūalem re-
generationem: quia ita eſt mihi ꝓmiſſa hereditas
Chriſti ſicut ⁊ vobis. Oñ hec eſt porta dñi quā vi-
dit Iacob ⁊ appellauit portā celi. ⁊ fundate me ſu-
pra illā petrā ⁊ ſup illum lapidē, ſup quē dormiuit
Iacob. Quia ita dormiuit ſup eū ꝓ me ſicut ꝓ vo-
bis. Et ille lapis ita dʒ eſſe caput meū ſicut caput
vr̄m, vt oēs ſim⁹ vnū corp⁹ in vno capite. ℂ Ad ſe-

Ad ſecundū vero ſicut dicit Iacob / in margine: dñi quare xp̄s et ſacrā dicunt porta.

cūdū eſt dicēdū ꝙ Chriſtus multipl'r dicit lapis et
figurat p lapidē in ſacra ſcriptura vet. te. Nā pmo
dicit lapis capitalis ⁊ fundamētalis. Et ſic p̄uidit
ipm̄ Iacob in viſione ſupradicta. Nā inquātū dor-
miuit ſup eū ⁊ ipoſuit caput ſup eū / preuidit qual'r
Chriſtus debebat eſſe caput totius eccl'ie. Et ſic dr̄
lapis capitalis. Scdō inquātū erexit eū in titulū
dicit lapis refugij vt dictū eſt pſal. xc. Tertio dr̄ la-
pis offenſiōis ⁊ petra ſcādali rōne iudeoꝝ et here-
ticoꝝ: inquantū iudei et heretici offenderūt in eū
⁊ ſcādalizati ſunt nō credētes / nec recipiētes eum
Et ſic ceciderūt in cecitatē et obſtinationem. Et ſic
Eſaias vocat ipm̄ lapidē offenſiōis et petrā ſcāda-
li in. viij. cap. Item quarto Danielis. ij. cap. vocat
Chriſtū lapidē cōtritiōis ⁊ cōminutiōis: inquantū
cōtriuit oia regna mūdi ⁊ cōminuit oia idola genti-
liū. Moyſes aūt quinto vocat ipm̄ lapidem repro-
batiōis ⁊ cōtraditionis. Nume. xx. eo ꝙ filij Iſrael
non crediderunt ꝙ Moyſes ex illo lapide poſſet
aquā eijcere: ⁊ tñ Moyſes ī v̄tute diuina pcuſſio-
ne virge eiecit aquā de petra: vñ bibit tot⁹ ppl's: p
quā petrā figurat⁹ fuit Chriſtus ex cui⁹ latere pcuſ-
ſo exiuit ſanguis et aqua copioſiſſima in remiſſio-
nē oim̄ pctōꝝ. Sexto aūt Dauid vocat ipm̄ in hoc
loco Lapidē angularē / inquātū ī eo cōiūcti fuerūt
duo ppl'i. Et ſic Chriſt⁹ a proprietate vere dr̄ lapis
propter ſex myſteria ſupradicta vt magis patebit.
ℂ Ad tertiū eſt dicendū ꝙ doctores ⁊ prelati eccl'ie
dicunt edificatores. Nā ſicut edificator adaptat la-
pides ⁊ ordinat / ⁊ ex his conſtruit parietes: ita do-
ctores ⁊ p̄lati eccl'ie ex auctoritatib⁹ ſacre ſcriptu-
re cōficiūt ſermones ad ppl'm vt edificent ppl'm ſu-
pra petrā q̄ eſt Chriſt⁹. Et ita euangeliſte ⁊ apl'i edi-
ficarūt eccleſiā ex dictis ſacre ſcripture taq̄ ex lapi-
dibus. Et ita videm⁹ q̄ euangeliſte in conſtructio-
ne ⁊ edificatione euāgelij adducebāt et allegabant
dicta ꝓphetarū ⁊ myſteria ſacre ſcripture q̄ fuerāt
facta ī figura Chriſti. Et ita btūs Petr⁹ p dicta ꝓ-
phetarū ꝓbauit Chriſtū eſſe verū meſſiā ī lege pro-
miſſum. Et ſic fuit verus edificator. Sʒ oppoſitum
fecerunt ſacerdotes ⁊ ſcribe ⁊ phariſſei / q̄ debebat
inſtruere ppl'm: ⁊ edificare in fide chriſti: ⁊ recipere
eū: ⁊ oſtēdere ppl'o ipm̄ eſſe verum meſſiam / poſtq̄
videbāt in eo īpleri oia q̄ de meſſia ſcripta erant in
ve. te. Et tñ ipſi prīo negauerunt ipm̄ aū pilatū: di-
cētes. Non habem⁹ regē niſi Ceſarē: et reprobaue-
rūt ipm̄ aū ppl'm aſſerentes ſacras ſcripturas non
eſſe de eo dictas. Et iō hec preuidens Dauid dicit
hic. Lapidē quē reprobauerūt edificantes. i. ſcribe
⁊ phariſſei. Et ſic dicēdū ꝙ ſcribe et phariſſei ſedē-
tes in cathedra Moyſi qui erant poſiti ad edificā-
dum ⁊ inſtruēdum ppl'm in vita ⁊ doctrina / repro-
bauerūt iſtū lapidē / qñ xp̄m negauerūt / et ad mor-
tē deſtinauerūt: et ſcripturas q̄ d eo erant peruer-
terūt. ℂ Ad quartū eſt dicēdū ꝙ Chriſtus tripl'r di-
cit lapis fact⁹ in caput anguli. Primo inquantū in
Chriſto coniūgunt due nature / humana. ſ. ⁊ diuina
ſub vna pſona. Scdō inquātū in eo coniunguntur
due leges noua. ſ. ⁊ vet⁹. Tertio inquantū in eo fue-
rūt coniuncti duo ppl'i / iudaicus. ſ. ⁊ gētilis. Unde
Chriſtus per quandā ſil'itudinē dicitur lapis angu-
laris. Nam ſicut lapis vnus et idē exiſtēs in angu-
lo cōiūgit duos parietes: ita vna pſona xp̄i exiſtēs
vna coniungit duas naturas in vnitate ſuppoſiti.
Et ita vnus Chriſtus coniungit duos populos ex

Predicatores doctores dicūt edificatores.

Xp̄s lapis fact⁹ i caput anguli.

duobus faciēs vnū ſub vno capite. Itē ſicut lapis
angularis exiſtēs vnus eſt finis vni⁹ parietis ⁊ prin-
cipiū alterius: ita Chriſtus fuit finis totius legis
veteris. qr oia q̄ ſcripta vel dicta ſunt in lege vete-
ri figurabāt vel prenunciabant Chriſtū. ⁊ oia im-
pleta ſunt in Chriſto. Et ſic Chriſt⁹ tanq̄ finis illi⁹
legis cepit circūciſionē ⁊ comedit agnū paſchalē /
vt daret finē illi legi / ⁊ fuit principiū legis no. Qr
vt principiū legis euangelice cepit baptiſmū ⁊ in-
ſtituit ſacrm̄ euchariſtie vt daret principiū legi no-
ue. Et ſic vt impleret oia q̄ ſcripta ſunt in lege ve-
teri ⁊ vt morerent ſimul ⁊ extinguerēt oēs figure
⁊ oia cerimonialia ⁊ figuralia voluit mori: ⁊ voluit
reſurgere vt veritas figuratū oim̄ cū eo reſurge-
ret. Et ſic fuit lapis angularis cōiūgēs ⁊ cōtinuās
iſtas duas leges vt dictū eſt. Et ſic ex duabus legi-
bus fecit vnā / qr p̄terijt vmbra ⁊ māſit veritas. Itē
tertio ſicut lapis angularis manēs vn⁹ coniungit
duos parietes ⁊ ē caput vtriuſq; parietis: ita Chri-
ſtus manēs vn⁹ cōiungit duos ppl'os / iudaicū. ſ. ⁊
gētilē: ⁊ factus eſt vnū tātū caput vtriuſq; ppl'i. et
p cōſequēs ex duob⁹ ppl'is fact⁹ eſt vnus ppl's ra-
tione vni⁹ capitis. Ad cui⁹ intelligētiā eſt notādū
vt dictū eſt pſalmo. cj. ꝙ eccl'ia dei toto orbe diffu-
ſa nō eſt cōſtructa ex lapidibus mortuis aut inani-
matis: ſed ex lapidibus viuis ex vtroq; ppl'o exci-
ſis. Nā Chriſtus q̄ eſt lapis angularis: primo exci-
dit ⁊ quadrauit ⁊ poliuit lapides de iudaiſmo. ſcʒ
apl'os ⁊ diſcipulos: ⁊ hos ſibi in parietē cōiunxit.
⁊ ſic fact⁹ eſt lapis capitalis vni⁹ parietis tm̄. Sʒ
poſtea excidit alios lapides de ppl'o gētili: ⁊ iun-
xit ſibi: ⁊ cōſtruxit aliū parietē ex alio latere. Et ſic
ex lapide capitali fact⁹ eſt lapis angularis et ca-
put duorū parietū. Et ſic Chriſt⁹ dicit lapis factus
in caput angeli duorū ppl'orū ſiue parietū conſtru-
ctorū ex lapidib⁹ viuis. De q̄bus lapidib⁹ dr̄ pſal.
cj. Qm̄ placuerūt ſeruis tuis lapides ei⁹ ⁊c. Item
Zacha. ix. Et ſaluabit eos dñs de⁹ eorū ī die illa vt
gregē populi ſui: qr lapides ſancti eleuabunt ſup
terrā ei⁹. Ex ſupradictis ptʒ ꝙ ois lapis angularis
eſt capitalis: ſed nō econuerſo. Chriſtus ergo ſimul
eſt lapis capitalis ⁊ angularis toti⁹ eccl'ie ex duo-
bus ppl'is congregare. Et oēs fideles ſunt lapides
viui ex duob⁹ ppl'is exciſi p fidē euāgelicā: et qua-
drati ⁊ politi p baptiſmū ⁊ pniaʒ: ⁊ tūſi et malleati
p martyriū. ⁊ hoc modo ſunt coaptati ⁊ iuncti lapi-
di angulari Chriſto Ieſu. Hoc ergo p̄uidens Dauid
in ſpiritu dicit. Lapidē quē reprobauerūt edifican-
tes hic factus eſt in caput anguli. ℂ Ad quītū eſt
dicēdū: ꝙ ſi cōſideram⁹ iſtas tres cōiunctiones in
iſto lapide angulari factas: de neceſſitate habem⁹
cōfiteri ꝙ nō potuerūt fieri niſi a deo: qr tales cōiū-
ctiones ſunt ſupra naturā. Nā coniūctio duarū na-
turarū in Chriſto ſub vna perſona a ſolo dño facta
eſt. Et nō ſolūmodo eſt mirabilis ſupra humanam
naturā: ſed eſt incōprehēſibilis ab omni intellectu
creato. Itē ꝙ Chriſt⁹ impleuerit in ſe totā legē ve-
terē: ⁊ abſtulerit pctm̄ de mūdo / ⁊ vicerit diabolū /
⁊ liberauerit gen⁹ humanū: ⁊ īſtituerit eccl'iaſtica
ſacramēta: ⁊ reſurrexerit / et verificauerit ī ſe oia q̄
erant ſcripta in ve. te. a ſolo dño factū eſt: et eſt mi-
rabile in oculis nr̄is. Itē ꝙ tot⁹ ppl's gētilis ⁊ oēs
reges terre q̄ ante ꝓpter idola pſequebant ppl'm
dei: et pſequebant chriſtianos: poſtea ꝓpter Chri-
ſtū cōminuerēt et delerēt oia idola et ſubiugarent
iugo Chriſti: ⁊ adorarēt Chriſtū quē aū blaſphema-
bant: ⁊ venerarent p̄latos ⁊ chriſtianos quos ante
pſequebant: et ꝙ duodecim paupes ſubiugauerūt
totū orbē iugo Chriſti: ⁊ ꝙ ex gētib⁹ ⁊ iudeis con-
uerſis fieret vn⁹ ppl's xp̄ian⁹: Hoc totū non potuit
fieri ab aliquo hoie. Sʒ a dño factū eſt iſtud: et eſt
mirabile ī oculis nr̄is. Tota ergo intelligētia iſto-
rū quatuor verſuū ſtat ī hoc qr ppl's gētilis intro-
duct⁹ ad loquēdū dicit ad apl'os / Apite mihi por-
tas iuſtitie ⁊ recipite me ad ſocietatē ⁊ fidē vr̄am
vt efficiar vn⁹ ppl's ſil' vobiſcū: ⁊ ꝯtebor ſil' vobiſcū
vnū redēptorē ⁊ ſaluatorē xp̄m. Nā poſtq̄ iudei ob-
ſtinati reprobauerūt eū: ipſe fact⁹ eſt in caput an-
guli cōiūgēs duos ppl'os in vnū ex nobis et vobis
qō myſteriū a dño factū eſt / ⁊ eſt mirabile ī oculis
nr̄is. Et ad hūc intellectū allegauit hāc lrāʒ ſalua-
tor Mat. xxj. Nā poſtq̄ vidit iudeos obſtinatos cō-
tra ſe: ⁊ occecatos: et ꝙ negabāt eū: iō p parabolā
de agricultorib⁹ q̄ occiderūt filiū patriſfamilias
p̄dixit dānationē ⁊ reprobationē eorū. Et ſubdit.
Nunq̄ legiſtis: qr lapidē quē reprobauerūt edificā-
tes: hic factus eſt in caput anguli ⁊c. Quaſi dicat.
Uos reprobaſtis me cū manifeſte cognoſcatis me
eſſe meſſiā / ꝓpter malitiā veſtrā. Sʒ ego reproba-
bo vos: et heredi atē q̄ vobis debebat dabo ppl'o
gētili. ⁊ cōiungā ipm̄ cū paucis cōuerſis de iudaiſ-
mo. Et ſic efficiar lapis angularis cōiungēs iſtos
duos ppl'os vobis manētib⁹ reprobatis / ⁊ obſtina-
tis. Et iō ſubdit. Xp̄s ad maiorē dānationē iudeo-
rū. Et q̄ ceciderit ſup lapidē iſtū ꝯfringet / ſup quē
vero ceciderit cōteret eū. Et ſic in illo loco xp̄s nō
ſolūmodo ſe dicit lapidē angularē: ſʒ etiā lapidem
offenſiōis ⁊ ſcādali. Eſa. viij. Et etiā ſe dicit lapidē
cōtritiōis. Daniel. ij. vt dictū eſt ſupra. De hoc etiā
lapide āgulari dicit apl's ad Ephe. ij. Ipſo ſummo
lapide angulari xp̄o Ieſu in quo creſcit ois edifi-
catio cōſtructa: in quo vos coedificamini in habi-
taculū dei in ſpū ſctō. Sed de hoc lapide angulari
dicit magr̄ in hyſtorijs / ꝙ edificatores tēpli Salo-
monis multotiēs ceperūt vnū lapidē q̄ nunq̄ po-
tuit adaptari nec ordinari in parietib⁹ tēpli. Et ſic
ꝓiecerūt eū ⁊ reprobauerūt. Sed poſtea ille lapis
fuit reſumpt⁹ ⁊ poſit⁹ ī caput cuiuſdā anguli tēpli
Et fuit ita apt⁹ illi loco ac ſi ꝓ illo loco eſſet ad ꝓ-
poſitū fact⁹. qō fuit mirabile in oculis edificatoꝝ.
Et de illo lapide dicunt q̄dā iudei ꝙ dicit Dauid.
Lapidē quē reprobauerūt ⁊c. Magr̄ hiſtoriarū di-
cit. ꝙ ille lapis fuit figura Chriſti: q̄ primo reproba-
tus eſt a phariſeis ⁊ ſacerdotib⁹: ſed poſtea rece-
ptus a gētilib⁹ / fact⁹ eſt in caput anguli duorū vt
dictū eſt. Quā figurā p̄uidēs Dauid in illo lapide
p̄dixit de Chriſto in hoc pſal. Lapidē quē reproba-
uerūt. Sed de illo lapide poſſet eſſe dubiū. Nā tem- Dubiū.
plū Salomōis fuit edificatū poſt mortē Dauid. er-
go Dauid nō potuit videre illū lapidē quē edifica-
tores reprobarūt. Sed ad hoc poſſet rñderi. ꝙ Da- Rñſio.
uid aū mortē ſuā fecit incidi lapides ⁊ ligna et con-
duxit latomos ad poliēdos ⁊ quadrādos lapides ⁊
ſic dimiſit lapides iā quadratos ⁊ politos: vt habe-
tur p̄mi Paralipomenō. xxij. Et ſic potuit videre
illū lapidē primo reprobatū ⁊ poſtea ad angulum
adaptatū. ⁊ quo potuit p̄uidere figuraʒ de ipſo xp̄o.
Et iō dixit in hoc pſalmo. Lapidē quē reprobaue-
rūt ⁊c. Quocūq; ergo ſit Dauid in hoc pſal. p iſtum
lapidē angularē intelligit Xp̄m ⁊ loquit ad lrām.

de Chriſto. Nã a dño factũ eſt iſtud. ſ. qđ iſte lapis q̃ eſt xp̃s/ p̃rio ſit exciſus de mõte ſine manibꝰ. i. natus de Maria virgine ſine p̃re carnali. Et ſit rex ⁊ ſacerdos deꝰ ⁊ hõ icarnatꝰ/ ⁊ mortuꝰ ⁊ reſurrexit: ⁊ iſte lapis ſit fundamẽtalis i quo fundat̃ tota eccl'ia. Et ſit capitalis ⁊ titularis/ i quẽ oẽs tẽdunt/ ⁊ vnctꝰ tanꝗ̃ rex ⁊ ſacerdos. Et ſit lapis tẽtatiõis et ꝯdictiõis cui multi ꝯdixerũt. Et ſit lapis offenſiõis ⁊ petra ſcandali: ꝙ ſit reprobatꝰ a iudeis ⁊ poſtea factꝰ in caput anguli cõiungẽs vtrãq; legẽ ⁊ coniungens duos pp̃l'os vt dictũ eſt. Et ꝙ iſte lapis creuerit in mõtem magnũ ⁊ ꝯtriuerit ⁊ ſubiecerit oĩa regna mũdi. Totũ hoc a ſolo dño vt factũ eſt ſup oẽs naturã ⁊ facultatẽ: ⁊ eſt mirabile in oculis nr̃is. Et hec eſt tẽtio ꝓphete: dicit enĩ Dauid iſtũ lapidem Chriſtũ reprobatũ ꝑ infidelitatẽ iudeoꝝ: ſ; recipiẽdũ ⁊ collocãdũ in caput anguli ꝑ fidẽ apl'oꝝ ⁊ gẽtiliũ. Et hoc potuit ꝓuidere Dauid in ſpũ in deſcriptione tabernaculi ſibi a deo tradita: aut ꝑ illũ lapidẽ artificialẽ ⁊ naturalẽ de quo dictũ eſt.

lxxv. diſtin. ꝙ i die.

Hec eſt dies quã fecit dominus: exultemꝰ et letemur in ea.

¶ Ad cuiꝰ intelligẽtiã eſt notãdũ: ꝙ ſicut abſentia ſolis materialis cauſat noctẽ ⁊ p̃ntia eiuſdẽ cauſat diẽ: q2 dies materialis nihil aliud eſt niſi latio ſolis ſup terrã: ita ꝑiter totum tp̃s ab Adã vſq; ad xp̃m dictũ eſt nox ꝑ abſentiã Chriſti. Et ẽt tota lex vetꝰ dicta eſt nox: q2 oĩa ꝯtingebãt illis in vmbra ⁊ figura. Sed cũ ortꝰ eſt Chriſtus ſol iuſtitie factꝰ eſt dies ſuper vniuerſam terrã: ⁊ q̃ oĩno erant occulta ſub vmbra ⁊ figura/ apparuerũt manifeſta inquantũ fuerũt impleta in xp̃o. Et maxime apparuerunt in luce manifeſta poſt reſurrectionẽ. ¶ Triplicem ergo noctẽ fugauit Chriſtꝰ ſol iuſtitie in ſuo ortu a reſurrectiõe. Nã p̃rio fugauit vmbrã oĩm cerimõialiũ legis veteris. Scđo fugauit tenebras oĩm peccatoꝝ. Tertio ignorãtiam ⁊ ſuꝑſtitionẽ idoloꝝ de pp̃l'o gẽtili. Ex quo p3 ꝙ ſicut fuit nox ab Adã vſq; ad chriſtũ: ita eſt nunc vna dies gr̃e a Chriſto vſq; ad iudiciũ: cui ſuccedet dies gl'ie. De hac ergo die gr̃e ⁊ ẽt gl'ie dicit ꝓpheta i ꝑſona pp̃l'i gẽtilis conuerſi. Hec dies quã fecit dñs. q. d. aperite mihi portas iuſtitie: ⁊ cõfitebor dño. Q2 iam Chriſtꝰ lapis factꝰ eſt i caput anguli/ ſicut dictũ eſt: ⁊ iã receſſit nox legis veteris ⁊ nox pc̃ti. Et iã fugate ſunt tenebre idoloꝝ: q2 iã ortꝰ eſt Chriſtꝰ ſol iuſtitie: ⁊ iã facta eſt dies gr̃e/ qñ ſurrexit dñs ⁊ ceſſauit ab omni ope redẽptiõis qđ patrarat. Et ıđ hec eſt dies gr̃e quã fecit dñs Jeſus Chriſtus per ſuum aduẽtu3 et reſurrectionẽ. Exultemꝰ ergo ⁊ letemur in ea oẽs ſimul: ⁊ nõ ambulemꝰ amplius in vmbra legis: nec in nocte pc̃ti: nec in tenebris ⁊ ſuꝑſtitione idoloꝝ. Sed ſicut in die ambulemꝰ ⁊ exultemꝰ in hymnis ⁊ cãticis ꝯfitendo ⁊ p̃dicãdo legẽ euãgelicã/ ⁊ operãdo ſm̃ eã: ⁊ cõſtituamꝰ dies feſtos i memoria beneficioꝝ receptoꝝ a Chriſto. Et maxime cõſtituamus diẽ dñicam ⁊ dedicemꝰ ip̃am ad quietẽ ⁊ contẽplationẽ in memoriã reſurrectiõis Chriſti. Quia hec eſt dies quã fecit dñs. Et cõſtituamꝰ alias feſtiuitates in memoriã alioꝝ beneficioꝝ ⁊ myſterioꝝ Chriſti ⁊ ſc̃toꝝ ſuoꝝ. Dicit ergo Dauid in ꝑſona populi gẽtilis. Aperite mihi portas iuſtitie ⁊c. quia hec eſt dies quã fecit dominus.

R Triplicẽ noctẽ xp̃s fugauit.

Matt. xxj. a

O domine ſaluum me fac: o domine bene proſperare: benedictus qui venit in nomine domini.

xxiij. q. vj. c. ij.

¶ Poſtꝗ̃ ſuperius pp̃l's gẽtilis petiuit introduci i eccleſiã dei vt fieret vnꝰ pp̃l's ſimul cũ apl'is ⁊ ceteris de iudaiſmo cõuerſis: in hoc verſiculo ꝯuerſus ad Chriſtũ petit ſaluari ⁊ redemptiõis ⁊ paſſionis particeps fieri. Et cõfitet̃ xp̃m veniſſe in noĩe dñi/ ⁊ meſſiã fuiſſe tanꝗ̃ verũ redemptorẽ et meſſiam. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt notãdũ: ꝙ tota ꝯfeſſio ⁊ ꝓfeſſio fidei chriſtiane cõſiſtit in hoc verſiculo. ſ. credere Chriſtũ eſſe verũ ſaluatorẽ in lege promiſſum/ ⁊ iã veniſſe: et in hoc differt q̃libet chriſtianꝰ a nõ chriſtiano. Et ſic pp̃l's gẽtilis in ſua conuerſione fecit illã cõfeſſionẽ quã totꝰ pp̃l's iudaicus debebat facere. Nã Chriſtꝰ ipſi pp̃l'o iudaico/ ſiue populo Jſrael p̃rio fuit in lege ꝓmiſſus. Et ideo oẽs patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ fideles vet. teſt. expectabãt Chriſtũ tanꝗ̃ redẽptorẽ ⁊ ſaluatorẽ. S3 qñ venit/ l3 aliqua ps receperit eũ ſicut apl'i et diſcipuli: tñ maior pars negauit eũ. Et ideo illa pars que recepit eũ fecit hãc cõfeſſionẽ. ſ. bñdictus q̃ venit i nomine dñi. S3 alia ps q̃ negauit eũ/ dixerũt. Nõ habemꝰ regẽ niſi Ceſarẽ ⁊c. Et ideo pp̃l's gẽtilis q̃ recepit eũ ⁊ cõfeſſus eſt ip̃3 veniſſe in noĩe dñi/ ſucceſſit in hereditatẽ regni celoꝝ ſimul cũ apl'is ⁊ ceteris de iudaiſmo Chriſtũ recipiẽtibus/ iudeis manẽtibus obſtinatis ⁊ reprobatis. vnde ad maiorẽ euidentiã eſt notãdũ: ꝙ hãc cõfeſſione3 fecerũt apoſtoli Chriſti ⁊ pauci hebreoꝝ in die ramis palmaꝝ/ qñ Chriſtus intrauit Hierl'm ſedens ſup aſinã: vt p3 per omnes euãgeliſtas. Nã tã apoſtoli q̃ veniebãt poſt Chriſtũ/ ꝗ̃ pueri q̃ ibant ante ip̃m ſternentes ramos oliuarũ in via/ cantabãt totũ hunc verſu3/ ſc3 Oſanna filio Dauid: beneditꝰ q̃ venit in nomine dñi. Unde oſanna hebraice/ idẽ eſt qđ ſalua obſecro. ſiue o domĩe ſaluũ me fac/ latine. Ex quo patet ꝙ tũc ad literã fuit impleta iſta prophetia. Nã apoſtoli ⁊ ceteri q̃ ibãt poſt Chriſtũ retro cõfitebãtur ipſum eſſe verũ meſſiam loco ſui ⁊ omniũ antiquorum. ¶ Per pueros aũt hebreoꝝ ſignificabat̃ populus gẽtilis qui Chriſtũ erat recepturꝰ. Et ſic vti q; tam precedentes ꝗ̃ ſubſequentes clamabãt oſanna filio dauid: bñdictꝰ qui venit in noĩe dñi. Et ſic profitebãtur ipſum eſſe verũ meſſiam: ⁊ ſaluatorem in mundũ iã veniſſe. Et ſic pueri cõfitebantur qđ ſcribe ⁊ phariſei debebãt cõfiteri: ⁊ ſcribe ⁊ phariſei nõ ſolũmodo nõ recipiebãt/ nec cõfitebantur xp̃m: ſ3 etiã negabãt/ ⁊ zelo inuidie moti increpabant pueros ⁊ apoſtolos ne clamarent. Bñdictꝰ q̃ venit. Quibus Chriſtus reſpõdit. Nũꝗ̃ legiſtis: nec quia ex ore infantium ⁊ lactentiũ perfeciſti laudẽ: Quaſi dicat. Nũ cognoſcitis quia hoc prophetatũ eſt per Dauid pſal. viij. Na3 idẽ ſpiritus qui mouit Dauid ad proferendã illã ꝓphetiã. Ex ore infantiũ ⁊ lactentiũ ⁊c. ⁊ iſtã/ id eſt O dñe ſaluu3 me fac ⁊c. ipſe idẽ ſpiritus mouet nũc iſtos infantes ⁊ apoſtolos ad clamãdũ. O ſanna filio Dauid: benedictus q̃ venit nomine domini. Ex quo patet/ ꝙ multe prophetie fuerũt implete in illa die. ſ. illa. Ex ore infantium: ⁊ iſta. O domine ſaluum me fac: et etiam illa. Lapidem quẽ reprobauerũt edificãtes ⁊c. Jtẽ fuit impleta illa grandis figura ⁊ myſteriu3 quod precepit deus fieri Exo. xij. quando dixit ad Moyſen. Decima die menſis huius tollat vnuſquiſq; agnũ per familias ⁊ domos ſuas. Unde erat mos apud iudeos ꝙ luna. x. ante paſcha tollebãt agnũ de grege ⁊ introducebant ipſum in ciuitatẽ ramis ⁊ floribus obſitũ ⁊ fulcitum ⁊ redemitũ ⁊ ornatu3. Et ſic cum magno gaudio reponebant ip̃m in domo vſq; ad. xiiij. lunã/ in qua immolabant eũ. Sed ita eſt ꝙ Chriſtus. x. luna ante paſcha. ſ. in die dñica introiuit Hieruſalẽ ſedens ſup aſinam cũ ſupradicto honore pueris ſternentibus ramos oliuarũ in via. Et quo p3 ꝙ illo mane multa milia agnorum introierũt cum Chriſto cũ ramis ⁊ floribꝰ: et ſic Chriſtus intrauit inter eos: vñ ꝑ totã illã diem de mane oẽs ciues ciuitatis Hieruſalẽ introduxerunt agnos ſuos ramis et floribus ornatos. Et ſic Chriſtus verus agnus ꝑ illos figuratus introiuit cũ eis in die Ramis palmarũ ad immolãdũ. Et ſic ſimul intrauit figuratꝰ agnus cũ figura/ ⁊ ecõuerſo. Ex quo p3 qđ illa die fuit impleta illa figura. Jdeo nõ temere ſed a ſpũ ſancto factũ eſt ꝙ Chriſtus reciperet̃ cum tanto honore: ⁊ pueri ſternerẽt ramos et frondes in via: et oẽs ſimul clamarẽt. O ſanna filio Dauid. Dicit ergo Dauid in ꝑſona totius pp̃l'i fidelis Chriſtũ recipientis: O dñe Jeſu ſaluũ me fac ex tua morte et paſſione poſtꝗ̃ tu es ſaluator ⁊ redẽptor: q2 ego ꝯfiteor ꝙ tu es ille bñdictꝰ meſſias q̃ venit in noĩe dñi. i. a deo ꝓmiſſus ⁊ miſſus. Jdeo poſtꝗ̃ tanꝗ̃ agnus ad occiſionẽ venis ad patiendũ pro me: ideo ſaluũ me fac: vt tua paſſio ſit mihi ad ſalutẽ anime. Quia tu es verus ſaluator: ideo nominaris Jeſus.

Pſal. ... pro ... ſaluari. ... cõfitemur ... cõfitentur ... gẽtiles

Benediximus vobis de domo dñi: deꝰ dominus ⁊ illuxit nobis.

Conſtituite diem ſolẽnem in cõdenſis: vſq; ad cornu altaris.

¶ Hic ponitur reſponſio apoſtoloꝝ recipientium populum gentilem ad fidem. Quaſi dicat. Vos gẽtiles dicitis. Aperite mihi portas iuſtitie ⁊c. Et creditis ꝙ Chriſtus eſt lapis factus in caput anguli. ⁊ dicitis. O dñe ſaluum me fac. ⁊ dicitis ꝙ eſt Chriſtus verus meſſias: ⁊ ꝙ bñdictus qui venit in nomine dñi. Et ideo nos benedicimus vobis de domo dñi: baptizantes vos ⁊ cõferẽtes alia eccleſiaſtica ſacramenta. q̃ abſoluunt vos ab omni maledicto. Et ſic incorporamꝰ vos in vna eccl'ia nobiſcum ſub vno capite Chriſto. Q2 ipſe eſt dñs deus ⁊ illuxit nobis tanꝗ̃ verus ſol iuſtitie. ⁊ adduxit diẽ gratie ⁊ fugauit tenebras legis ⁊ nocte3 peccati ⁊ idololatrie. Et ideo cõſtituite diem ſolennẽ in condenſis. i. celebrate diem dominicam ⁊ dedicate eã ad cultũ diuinũ in memoriã reſurrectiõis: ⁊ alios feſtos in condenſis. i. in magna frequẽtia populorũ vt eccl'ia ſit plana ⁊ cõdenſã vſq; ad cornu altaris. Quaſi dicat nullus maneat in domo ſua: ſed oẽs veniant ad eccleſia3 ad audienda diuina officia: et impleant tẽplum vſq; ad cornu altaris. Jtẽ benediximꝰ vobis de domo dñi. i. de theſauro domus dñi. ſ. eccleſie benediximus vobis diuina ſacramẽta cõferendo. Nã Chriſtus deꝰ noſter illuxit nobis linguis igneis in die pentecoſtes: vbi recepimus ſpiritum ſanctum/ ⁊ oĩa dona gratiaru3 vt poſſemus vobis ⁊ omnibus fidelibꝰ ea communicare: ⁊ vobis portas iuſtitie aperire et in eccleſia3 introducere. Nota ꝙ vbi nos habemus Cõſtituite diem ſolennem ⁊c. Hebreus habet: Ligate feſtiuitatem in funibus vſq; ad cornu altaris. Quaſi dicat ligate ramos in funibus per eccleſiam ſolenni3ando hanc feſtiuitatẽ. Sed iudei aliter exponũt id eſt ligate vitulos ad ſacrificia.

xv. q. ſ. ca. reuerti mini. xcv. diſtin. c. ecce. de pe. diſ. iij. q2 diuinitatis natura.

Deus meus es tu ⁊ confitebor tibi: deus meus es tu ⁊ exaltabo te.

Cõfitebor tibi quoniã exaudiſti me: ⁊ factꝰ es mihi in ſalutem.

Confitemini dño quoniam bonus: qm̃ in ſeculum miſericordia eius.

¶ Hic pp̃l's gẽtilis iã cõuerſus ⁊ receptꝰ in eccl'ia ſimul cũ ceteris fidelibus agens gratias dicit ad Chriſtũ. O dñe Jeſu Chriſte ego confiteor ꝙ deus meꝰ es tu: ⁊ cõfitebor tibi narrãdo mirabilia tua: Et ego exaltabo te ⁊ magnificabo te. ⁊ p̃dicabo qm̃ deꝰ meꝰ es tu. Primo deꝰ ꝑ creationẽ. Scđo deus et hõ ꝑ redẽptionẽ et glorificationẽ. Q2 redemiſti me ⁊ glorificaſti me. et ideo cõfitebor tibi qm̃ exaudiſti me: deſiderio meo ſatiſfaciẽdo in carnẽ veniẽdo ⁊ factus es mihi in ſalutẽ pro me moriẽdo ⁊ reſurgẽdo. Ultimo ꝓpheta cõcludit cõiungẽs finem pſalmi cũ principio inuitãdo oẽs fideles Chriſtianos ex vtroq; pp̃l'o cõuerſos. Et dicit. Confitemini dño qm̃ bonus: qm̃ in ſeculũ mĩa eiꝰ. Quaſi dicat. Magnificate eiꝰ bonitatẽ qua3 oſtendit nobis in creatione: ⁊ mĩam quã oſtẽdit in noſtra redẽptione. ¶ Queritur aũt vtrũ Jeſus Chriſtꝰ quẽ nos redẽptorẽ cõfitemur: venerit in noĩe dñi: ꝓut ſupradicta expoſitio cõfitet̃. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiã eſt aduertendũ: prout legit̃ Deutero. xviij. ꝙ meſſias ſub noĩe dñi quatuor literarũ fuit in lege ꝓmiſſus Unde ait dñs Moyſi: Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuoru3 ſimilẽ tui. Et ponam verba mea in ore eius: loqueturq; ad eos oĩa q̃ precepero illi. Qui autẽ verba eius que loquet̃ in nomine meo audire noluerit: vltor exiſtam. Ex ſupradictis verbis patet: ꝙ meſſias in lege ꝓmiſſus debebat mitti a deo ⁊ venire in nomine dei et loqui verba dei ⁊ in nomine dei. Et ideo in hoc cõcordãt iudei cũ Chriſtianis: q2 dicunt ꝙ ille qui mittetur a deo et loquet̃ verba dei: ⁊ loquet̃ ⁊ veniet in noĩe dei: ille talis erit meſſias in lege promiſſus. Sed differunt in hoc. Nã chriſtiani cõfitent̃ Chriſtũ veniſſe in nomine dñi: ⁊ ꝑ cõſequẽs fuiſſe meſſiam. Judei vero negant Jeſum Chriſtũ veniſſe in nomine dñi eo ꝙ nõ liberauit eos de captiuitate in qua modo manent. Et q2 multa fecit cõtra legẽ. ſ. q2 violauit ſabbatum ⁊c. Et ſic manentes in ſua cecitate expectant futurum meſſiam qui veniat in nomine domini. ¶ Ad cuius euidentiam eſt notandũ: ꝙ Chriſtum veniſſe in nomine dñi ſtat quatuor modis. ſ. q2 nominatus eſt noĩe dñi tetragrammatõ: aut q2 ipſe habuit illas ꝓprietates ꝑ illud nomen ⁊ quatuor literas illiꝰ nominis ſignificatas: aut q2 fuit miſſus a deo ⁊ locutus eſt in nomine dei: aut quia omnia ſcripta in lege veteri de meſſia fuerunt in Chriſto Jeſu completa. Sed q2 omnia quatuor ſupradicta fuerunt reperta in Chriſto. ergo ipſe venit in nomine dñi. Et ꝑ cõſequens fuit verus meſſias. Primũ probat̃. Nã Chriſtꝰ vocatꝰ eſt Joheſua in hebreo: quod ſignificat Jeſus in latino. Sed iſte quatuor litere. ſ. Jot. He/ Uau: He/ q̃bꝰ ſcribit̃

U Nota qñ xp̃s venit in noĩe dñi.

nomē dei reddūt hoc nomē Johetſua ſi recte punctuent. Ergo ſequitur ꝙ Chriſtus vocatꝰ eſt noīe dñi tetragrāmaton. Et ꝑ cōſequēs venit ī nomine dñi. Secūm probat. Nā ꝑ nomē dei quatuor lr̄arū importāt ⁊ ſignificāt quatuor principales proprietates dei. ſ. ſumma oīpotētia ⁊ ſapiētia ⁊ iuſtitia ⁊ mīa. Sed iſta maxime fuerūt in Chriſto: vt ꝓbatū eſt pſalmo. viij. igit ⁊c. Et ſic cōcludit ꝙ xp̄s venit in noīe dñi: qꝛ venit cum oīpotētia mortuos ſuſcitando/⁊ cetera miracula operādo. Et venit cū ſumma ſapientia legē declarādo: ⁊ noua precepta ⁊ cōſilia ꝓmulgando. Et cū ſumma iuſtitia omnes iuſtificando: ⁊ cuncta diſcernēdo. Et cū ſumma miſericordia pro omnibus moriēdo ⁊ patiēdo. Et ſic ptꝫ ꝙ venit in noīe domini: qꝛ iſta quatuor importāt per nomē dñi. Item iſte quatuor litere ſonāt etiā hoc nomē hiehu: qđ idē eſt qđ eſſe: qđ eſt proprium nomen dei: vt dixit deus Moyſi. Qui eſt miſit me ad vos. Exo. iij. Et ſic dixit Chriſtus. Joan. viij. Anteꝙ̄ Abrahā fieret ego ſum. Et ſic ptꝫ ꝙ chriſtus habuit nomē dñi quatuor literarū ſimul cum proprietatibus eius. Tertio Chriſtus venit in noīe dñi: eo ꝙ fuit miſſus a deo vt patet per opera que fecit que a nullo alio poterant fieri niſi ab aliquo a deo miſſo. Quarto ꝙ Chriſtus venit in noīe dñi: eo ꝙ venit cum oībus cōditionibus aſſignatis in ſcriptura de meſſia promiſſo. Quod probatur: quia oīa in eo fuerūt impleta: vt ptꝫ per totū diſcurſum euāgelicū. Itē Chriſtus nō ſolū venit in noīe dñi: ſed etiā ipſe ſubſtantialiter fuit nomen dñi vt dictum eſt pſalmo. cxij. Ex ſupradictis patet/ꝙ bene merito in ramis palmarū pueri ⁊ turba precedēs ⁊ ſubſequens cantauit ipſi Benedictus ꝗ venit in nomine domini: quod canticum iugiter cātat eccleſia Chriſtum verum ſaluatorem et meſſiam a deo miſſum confitendo.

Per nomē dei ſignificantur q̄tuor dei ꝓprietates.

Aleph De pe. diſ. iij. c. pria cōſolatio.

BEati immaculati in via: qui ambulant in lege domini.
Beati q ſcrutant teſtimōia eiꝰ: in toto corde exqrūt eū.

¶ Huic pſalmo ꝓponitur titulꝰ Alleluia. Ex titulo ptꝫ cā finalis huius pſalmi: qꝛ factus eſt ad laudandū deum. De cā aūt efficiēte non ſolū ſm Origenem/⁊ Auguſtinū: ⁊ Ambroſium: ſed etiam ſm Hieronymun eſt affirmandū/ꝙ Dauid fecit hunc pſalmū. Unde in epiſtola ad Marcellā dicit. Dicit ergo Dauid. Priuſꝙ̄ humiliarer ergo deliqui. Itez ad amicum egrotū. Dauid illuſtris propheta huiuſmodi carmen expreſſit: bonum inquit dñe mihi: quia humiliaſti me: vt cognoſcam iuſtificatiōes tuas. Item in epl'a ad Nepotianū ⁊ ad Fabiolam. Dauid verba cantantis. Reuela oculos meos: ⁊ cōſiderabo mirabilia de lege tua. Abſ& dubio ergo affirmatur Dauid hūc pſalmum cōdidiſſe. ¶ Sed quantū ad formam ⁊ materiā eſt notandū ꝙ q̄nq& habet iſte pſalmus ſuper oēs alios. Primo/quia ſemꝑ loquitur cū deo. Secundo/quia ſemper petit ſpiritualia. Tertio/quia deſcribitur per ordinē alphabeti hebraici ꝑ vigintiduos octonarios verſuum iuxta numerum literarum hebraicarum. Et verſus cuiuſlibet octonarij icipit ab vna litera hebraica. Et ſic ſunt tot octonarij quot ſunt litere hebraice. Et ſic iſte pſalmus eſt maior quocū& alio. Quarto/qꝛ non eſt aliquis verſus quin in eo memoretur lex diuina: ſed per diuerſa vocabula: ſcilicet verbū dei. iudicia dei. eloquium dei ⁊c. Quinto qꝛ ſepius eadem petitio reperitur ⁊ iterat: ꝓpterꝗ iſte pſalmus redditur difficilis ad diuidendū per materiam. Et ad exponendū ⁊ intelligendū. ¶ Et ideo anteꝙ̄ deueniamꝰ ad expoſitionē/tria ſunt videnda: ꝑ que apparebit materia huiꝰ pſalmi. Primo eſt videndū ⁊ querendū quis eſt iſte ꝗ loquit in hoc pſal. ⁊ q̄d petit a deo. Scđo quare iſte pſal. deſcribit ꝑ lr̄as hebraicas in principio cuiuſlibet verſus ⁊ ꝑ duodecim octonarios ſm ordinem hebraicarū lr̄arum: ⁊ ꝑ qđ videbit forma ſcribendi: et quare lex tā frequēter memorat. Tertio videbitur quare totiēs iterat ⁊ repetit eandez petitionem. ¶ Quantū ad primū eſt aduertēdū prout dictū eſt in ꝓlogo tractatu. iij. in q̄nto ꝓncipio/⁊ etiā regula. vij. Dictū eſt em̄ ibi qualiter ille hō qui deſcendit ab Hierl'm in Hierico: qui incidit in latrones ꝗ expoliauerūt eū ⁊ vulnerauerūt ⁊ plagis affecerūt: ⁊ ſemiuiuo relicto abierūt: de quo ſaluator ait Luc. x. fuit ipſe Adā primus hō quē dñs ad imaginem ⁊ ſil'itudinem ſuā creauerat: ⁊ monarchā mūdi ⁊ illius felicis ciuitatis conſtituerat ⁊c. Hūc eñ hominē creauit deus/vt inquit Augu. vt deum cognoſceret ⁊ cognoſcēdo amaret: ⁊ ꝑ ꝯſequens deo placeret ⁊ obediret: ex qua obedientia mereretur quandā felicitatē corꝑis ⁊ anime per longū tp̄s in preſenti in illa paradiſo deliciarum terrena. Sed poſtea abſ& morte cōmutaret/⁊ illā vitā ī aliā meliorē ⁊ eternā in celo: vbi deum ꝑ eſſentiā clara viſione videret/⁊ vidēdo amaret/⁊ amādo ineternū frueret. Et hec fuit primaria intentio qua deꝰ ad imaginē ſuā hoīem creauit: vt inq̄t Auguſtinꝰ ſup Geneſim: quem creauit cū quadā originali iuſtitia per quā voluntatē ſuā diuine volūtati cōformaret ⁊ in nullo ab illa deuiaret ꝓut decens ⁊ debitū eſt omni crature: ⁊ commiſit ipſi illam ciuitatem: et paradiſum delitiarū cuſtodiēdā ſub tali precepto ne comederet de fructu ligni ꝓhibiti ⁊c. Opꝰ ergo iuſtitie ⁊ iuſtificatio ipſius Ade cōſiſtebant in ſeruādo obedientiā huiꝰ precepti. iuxta voluntatem dei: in qua obedientia ⁊ obſeruātia iuſtificabat: et ſic merebat felicitatē in p̄ñti/et gloriā in futuro ꝑ premio illius iuſtitie ⁊ obediētie. Felicitas aūt ⁊ premium tꝑale qđ merebatur ⁊ poſſidebat in p̄ñti ex tali iuſtitia ⁊ obediētia: ꝯſiſtebat in ſex. Prīo/qꝛ habuit ſcientiā ⁊ cognitionē perfectā de omnibꝰ rebus creatis tam ſuperioribꝰ ꝙ̄ inferioribꝰ/⁊ nō ſolum in naturalibus: ſed etiam in mathematicis et metaphiſicis. Et etiam habebat colloquium familiare cum angelis: quod augebat eius ſcientiaz et felicitatem. Secundo/habebat dominiū rationis ſupra ſenſualitatem/⁊ obedientiam partium inferiorum ad rationem. Nam ſicut voluntas eius parebat ⁊ conformabatur diuine voluntati: ita caro parebat rationi ⁊ corpus anime. Tertio/qꝛ erat liber ab omni miſeria corporali: ⁊ ſic poterat non mori ⁊ nō peccare. Quarto/quia omnia aīalia obediebāt ei ad nutum tanꝙ̄ domino. Quinto: quia poſſidebat totaz illam paradiſum deliciarū ad facultatem ſui: Et nullam poterat pati indigentiam ad vitam tuendā ⁊ feliciter gerendam. Iſta autem quin& ſupradicta poſſidebat in premium pro obedientia/⁊ iuſtitia ſeruanda. Sed in futurum

ꝓmiſſa erat ſibi vita ⁊ fruitio eterna ī celo: ad quā fuiſſet trāſlatus abſ& morte cū tota poſteritate ſi ſtetiſſet cū illa iuſtitia ⁊ nō peccaſſet. Sꝫ qꝛ deuiauit a diuina volūtate ⁊ ꝓc pto ꝯſentiēdo ꝑſuaſioni mulieris ⁊ diaboli: ideo ilico ꝑdidit illā originalez iuſtitiā cū oībus illis ſex premijs ꝗ ex obſeruātia iuſtitie poſſidebat. Et fuit cōdēnatus ⁊ incidit in ſex mala cōtraria. Nā perdidit ſciētiā omniū: qꝛ nō habuit in tanta ꝑfectione. Et ilico fuit vulneratꝰ ⁊ fauciatꝰ in carne ⁊ ſenſualiter ⁊ in oībus potētijs anime. Et ilico caro ſurrexit aduerſus ſpm̄: ⁊ ilico apparuit nudus ⁊ expoliatus oībus bonis gratuitis tam corporalibus ꝙ̄ ſpūalibus: ⁊ factꝰ eſt paſſibilis ⁊ mortalis de neceſſitate: ⁊ fuit cōdēnatus ad mortem/⁊ omnem miſeriam corporaliter in p̄ñti/⁊ ad mortem anime eternam in futuro. Et fuit expulſus ab illo felici loco in hanc vallem lachrymarū ⁊ miſerie: ⁊ ſic ille ꝗ erat creatus vt deū cognoſceret ⁊ amaret in p̄ñti/⁊ deo frueret in futuro/cōdēnatus eſt ad oēm miſeriā in p̄ſenti/⁊ ad exiliū et peregrinationem in hac valle miſerie: ⁊ ad penam eternam cū diabolo in futuro. Sed deus omnipotens ⁊ miſericors ⁊ iuſtus humane fragilitatis et creature quā ad imaginē ſuā creauerat miſertus/ipſi promiſit vt verbum ſuū per ſucceſſionē tp̄is in mūdum mitteret: ⁊ de quadā virgine ſui generis ⁊ poſteritatis carnē aſſumeret. In qua quidē carne pro pctō Ade ⁊ omniū poſteriorū mortem ⁊ paſſionē libenter ſuſciperet vt eos a morte ⁊ captiuitate et oī miſeria liberaret: et redimeret et ꝓ omnibus debitū ſolueret: ⁊ per legem euangelicā ⁊ medelaz ſacramentorū ab omni egritudine ſpirituali ſanaret Et ſic deus miſit Adam cum tota poſteritate tanꝙ̄ peregrinum ⁊ infirmum per hanc vallem lachrymarū perigrinando: ⁊ remiſit ipſum ad Chriſtū vt ſanaret ⁊ redimeret ab eo. Unde iſte Adam cū tota ſua poſteritate fideliū dicit homo myſticꝰ ⁊ peregrinꝰ vſ& ad Chriſtū cui deꝰ in principio dedit legē naturalē. Primo quo ad cultū diuinū de ſacrificio ⁊ oblatione: vt ptꝫ Geñ. iiij. Qꝛ Abel offerebat de frugibus: ⁊ Caim de animalibus. Item dedit legem naturalē de cōuerſatiōe ⁊ charitate erga ꝓximū. ſ. Quod tibi nō vis alteri nō facies: ⁊ ecōtra: et nullū bonū irremuneratū: ⁊ nullū malū impunitū. Uñ dixit dñs ipſi Caim. Cur iratus es? ⁊ cōcidit facies tua cōtra fratrem tuū? Nōne ſi bene egeris/recipies? Si autem male: ſtatim peccatū tuum in foribꝰ aderit? Item laudare dominum eſt de lege nature. Nā Enoch incepit inuocare nomen dñi. Geñ. v. Per iſtam ergo legem naturalē ⁊ viā legis nature miſit deus hoīem peregrinādo vſ& ad Noe/non declinando ad dexterā ne& ad ſiniſtrā a via huius legis. Sed in Noe iam accepit alia precepta magis expreſſa: cōfirmādo ſupradicta/vt patet Geñ. viij. Item iſte homo peregrinatꝰ eſt vſ& ad Abrahā: in quo accepit a deo preceptū de circūciſiōe. Et exinde peregrinatꝰ eſt vſ& ad Moyſēn: in quo accepit legem ſcripturam preceptorū moraliū ⁊ iudicialium ⁊ cerimonialiū: vt patet per totū diſcurſum quin& librorum legis Moyſi. Exinde iſte homo peregrinatus eſt vſ& ad Dauid: in quo accepit ampliationem diuini cultus ⁊ magnū donū ꝓphetie de Chriſto ⁊ eccleſia. Et exinde peregrinatꝰ eſt per oēs prophetas in primo ⁊ ſcđo templo vſ& ad Chriſtū. Et exinde ſanatus eſt ⁊ redemptus ⁊ accepit repromiſſionē: vt patet ad Hebreos. xj. Et accepit veritatē legis veteris ⁊ perfectionē per legem euangelicā. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ iſte hō myſticus ſemꝑ peregrinatus eſt querendo Chriſtum tanꝙ̄ finem ſuū ⁊ medicū ⁊ ſaluatorē. Et ſub tali fide ⁊ ſpe chriſti futuri ſaluatus eſt/⁊ euaſit penā eternā in teſtamēto veteri. Sed nō accepit repromiſſionem ⁊ premiū niſi in Chriſto. ad Ad Hebre. xj. Quia oēs patres veteris teſtamēti ⁊ fideles liberati de limbo aſcenderunt cū Chriſto in celum: vt dictū eſt pſalmo. lxvij. Sed exinde iſte homo myſticꝰ poſtꝙ̄ accepit legē euāgelicā a Chriſto adhuc peregrinat ꝑ legē euangelicā vſ& ad ſcđm aduentū: vt accipiat vltimam ꝑfectionē per reſurrectionē ad vitā glorioſam. Ex quibꝰ oībus patet ꝙ iſte homo myſticꝰ eſt eccleſia fidelium. Qui per quatuor milia annorū peregrinatus eſt ab Adam vſ& ad Chriſtum per legē veterem vt redimeret et ſaneret quo ad aīam/⁊ reciperet legē iuſtificantē. Sed poſtꝙ̄ redēptus eſt recepit legem euāgelicam iuſtificantē in p̄ſenti: ⁊ nūc peregrinatur per eam vſ& ad ſcđm aduentum Chriſti ad iudiciū: vbi recipiet premiū corporis per reſurrectionē et premiū anime per fruitionem. Et ſic erit in ſuo vltimo termino ⁊ perfectiōe. Hūc ergo hominē myſticū ⁊ peregrinū introducit Dauid loquentē in hoc pſalmo. Qui peregrinando querit Chriſtū in veteri teſtamēto vt redimatur ⁊ liberet ⁊ ſanetur a peccato ⁊ liberet de captiuitate ⁊ etiā de iugo legis ꝑ legē libertatis. Sed poſtꝙ̄ venit ad Chriſtum in nouo teſtamento peregrinando ad ſecūdū aduētū ſemꝑ petit ſeruari a vitio cōcupiſcētie: ⁊ petit gratiam ne cadat iterū in latrones: ſed cōfirmet in ea. Et ſic ptꝫ non ſolum cauſa efficiens: ſed etiam materia totius pſalmi. Et hoc quo ad primū dubiū. ¶ Ad ſecundū aūt dubiuz eſt dicēdū: qꝛ cauſa quare Dauid deſcripſit hunc pſalmū per literas alphabeti hebraici ſm ordinez/fuit qꝛ in hoc pſalmo deſcribit totū diſcurſum legis ꝑ quā peregrinat iſte homo myſticꝰ ad Adā vſ& ad vltimū iudiciū: vt dictū eſt. Que quidem lex ⁊ peregrinatio figeratur per diſcurſum ⁊ ordinem literarū hebraicarū ſiue alphabeti hebraici. Uñ dictum eſt in ꝓlogo tractatu ſexto/qualiter quelibet lr̄a hebraica habet ſuā ſignificationē a prima vſ& ad vltimā. Unde quia lex vetus non fuit data gratia ſui niſi vt figurabat Chriſtū ⁊ eccleſiā: ⁊ oīa geſta ⁊ myſteria facta in veteri teſtamēto: ⁊ omnis lex ⁊ ꝓphetia non erat gratia ſui niſi prout figurabat aut prenunciabat Chriſtum ⁊ legem euangelicam: ideo voluit deus vt totum vetus teſtamentum literis hebraicis ſcriberet: vt lex ſignificatiua per literas ſignificatiuas ſcriberetur: ad denotādum ꝙ omnia illa erant in figura. ¶ Unde dictum eſt ibi ſm mentē Euſebij ⁊ Hieronymi ꝙ Aleph. prima litera ſignificat diſciplinā. Et Beth. ſcđa lr̄a ſignificat domū: ⁊ Gimel idem eſt quod plenitudo. Daleth. i. librorū. Quaſi dicat: ꝙ lex diuina eſt doctrina ſiue diſciplina domus eccleſie. Et plenitudo librorū: qꝛ oēs libri ſacri ſunt in lege. Rurſus quinta litera: ſcꝫ He/idem eſt qđ iſta aut eſſe. Et vau. i. ipſa: ⁊ zain. i. viuit/ſiue viuēs. Quaſi dicat: ꝙ lex diuina eſt ipſa in qua viuens viuit: ⁊ habet ⁊ acq̄rit eſſe diuinū. Rurſus he. i. bonum. Jod. i. principiū. Caph. i. tu. Lamech. i. diſce. quaſi dicat: in iſta lege tu bonum principium diſce. Rurſus. Mem. i. ex

Homo myſticus ē eccl'ia peregrina.

A Nota de literis hebraicis.

ipſis. Nun.i.ſempiternum. Samech.i.adintorium. Ain.i.oculus. Phe.i.os. Sade.i.iuſtitia. Quaſi dicat: ꝙ ex eis p̄ceptis diuinis habet diuinū adiutoriū ſempiternū: ⁊ oculus: ⁊ os iuſtitie ad vidēdū ⁊ operandū ⁊ loquendum. Rurſus Chof.i.vocatio. Res.i.capitis. Sin.i.medicamentum. Tau.i.ſignum ſine terminus. Tota ergo cōbinatio iſtaruz ſignificationū iſtarum viginduarum literaruz ſm Euſebium de preparatione euangelica/reddit hāc ſententiam.ſ.ꝙ lex diuina eſt diſciplina et doctrina domus: ⁊ plenitudo librorū in ipſa viuit viuēs: bonum principium in ipſa tu diſce. Ex ipſis preceptis ſempiternū auxiliū. fons. os. oculus iuſtitie: vocatio capitis: medicamentum ſuper vuln⁹. Signum. Hoc quaſi idem dicit Hierony. ad Marcellam. ¶ Ex ſupradictis pz ꝙ litere hebraice quibus lex fuit ſcripta denotabāt ſm ſuas ſignificationes ꝙ illa lex erat quedā doctrina que tendebat ad ſignū qui eſt Chriſt⁹. Et vocabat caput ⁊ medicamentum humane nature. Quia nihil aliud erat lex niſi vocat.o Chriſti capitis noſtri. Et peregrinatio ad ſignū ⁊ finē: qui eſt Chriſt⁹. Et dirigens oēs in Chriſtuz tanq̄ in finē legis. Et ideo ꝓ maiori parte oēs pſalmi intitulantur in finē: vt frequenter dictū eſt. Et ideo cantabant cum oi conatu ad victoriam vocum: eo ꝙ vocabant Chriſtū vt veniret ad ſanādū oēs vt frequenter dictum eſt. Ex ſupradictis patet ꝙ bene merito Dauid ſcripſit iſtū pſalmū ꝑ vigintiduos octonarios verſuū iuxta numerū literaruz alphabeti hebraici. Et verſus cuiuſlibet octonarij incipiunt ab vna litera hebraica. Num oēs verſus primi octonarij incipiunt ab aleph. Et verſus ſecūdi incipiunt a Beth. Et ſic procedunt vſq; ad Tau: vt oſtenderet ꝙ omnes debemus ſcire legē dei: ſicut alphabetum. Que quidē lex in hoc pſalmo explicatur ⁊ diſcutitur vt patebit. Item ſecūdo: ſicut ſine ſcientia literaruz eſt impoſſibile peruenire ad alias ſciētias: cum ſit principiuz omniū ſciētiarū: ita vult oſtendere Dauid ī hoc pſal. ꝙ lex diuina eſt doctrina ⁊ via ⁊ principiū perueniēdi ad verā beatitudinē. Itē ſicut oēs litere tendūt ab Aleph vſq; ad Tau: ita tota lex tēdit in Chriſtū tanq̄ in ſignum ⁊ finē ⁊ terminum legis. ¶ Item ſicut puer in addiſcendo incipit a prima litera.ſ. Aleph/⁊ procedit/⁊ diſcurrit ſm ordinē ꝑ oēs alias vſq; ad Tau/que eſt finis ⁊ termin⁹ oim literarū: ita patres et oēs fideles inceperunt peregrinari ab Adā primo homine. Et ſic iſte homo myſticus peregrinatus eſt ꝑ iſtam legem per oēs patriarchas/⁊ prophetas ſemꝑ aliquid addiſcēdo ⁊ aliquam perfectionē recipiendo vſq; ad Chriſtū: tanq̄ in finem ⁊ terminū illius legis: in quo recepit redēptionem ⁊ ſalutem ⁊ medicamentum. Sed nunc peregrinat̄ vſq; ad eundem Chriſtū tanq̄ in finē ⁊ terminū noſtre glorificationis. ¶ Propter oēs ergo ſupradictas cauſas Dauid deſcripſit hūc pſal. ſm ordinem alphabeti hebraici: eo ꝙ in hoc pſal. deſcribit diſcurſum diuine legis ꝑ oēs ſuas etates. Itez q: tota peregrinatio eccleſie ⁊ cuilibet peregrini fidelis cōſiſtit in quodā octonario etatū. Nā nos peregrinamur ꝑ ſeptem etates in hoc mūdo: ⁊ expectamus octauā etatē: et octauū diem in celo. Ideo Dauid poſuit vnū octonarium in qualibet litera. Item quia tot⁹ iſte pſalmus nihil aliud eſt: niſi quoddam itinerarium et peregrinatio diuine legis per quā peregrinamur: ideo non eſt verſus quin in eo memoretur et nominetur diuina lex preterq̄ in duobus vt patebit. Et hoc de ſecundo dubio. ¶ Quantum aūt ad tertiuz eſt dicendū/ꝙ cauſa quare eadem petitio totiens iterat̄ ⁊ repetitur in hoc pſalmo/eſt iſta. Nam dictum eſt qualiter iſte homo myſticus qui fuit expoliatus ⁊ ſauciatus a latronibus in Adaz loquit̄ in hoc pſalmo: ⁊ peregrinat̄ per legē diuinā vſq; ad Chriſtum. Et q: recordat̄ qualiter tunc q: deuiauit a diuino precepto incidit in latrones: et qualiter ipſum expoliarunt: et grauiter vulnerauerunt. Et videt ꝙ tres latrones: ſcilicet caro/mundus/⁊ diabolus/ſemper ⁊ iugiter conant̄ ipſum retrahere a via ⁊ a rectitudine legis: ⁊ iterum ipſum grauius vulnerare. Item videt tot precipiti a dextris et ſiniſtris. Et videt ⁊ cōſiderat quot milia laqueorum tendant iſti inimici vt capiant eum ſi deuiauerit a via legis. Et cōſiderat etiā ꝙ ex proprijs virib⁹ nō poteſt euadere tot inimicos vigilantes ſuper euz circunquaq; niſi per gratiā dei fuerit adiutus ⁊ directus in hac via: ne limites legis tranſgrediatur. Ideo omnibus his cōſideratis tanq̄ amaricatus ⁊ expertus inſidias iſtorum inimicorum: timēs ne iterum incidat in latrones/ſemper petit dirigi: et adiuuari per gratium in hac via ne deuiet a legez incidat in latrones. Ideo pro maiori parte in quolibet verſu ⁊ in quolibet paſſu huius itineris petit auxilium ⁊ gratiā dicens. Doce me iuſtificationes tuas: aut non abſcōdas a me mādata tua: aut confirma me in verbis tuis: aut de lege tua miſerere mei ⁊c. ¶ His habitis deueniēdū eſt ad expoſitionem/et diuiſionem hui⁹ pſalmi: in quo Dauid duo principaliter facit. Nam primo introducit deum ſiue angelum legem ipſi Ade proponētē. Secundo introducit ipſum Adam myſticum et peregrinum legem acceptantē ⁊ peregrinantē. ibi. Tu mandaſti mādata tua cuſtodiri nimis. ¶ Quantū ad primū iam dictum eſt qualiter iſte homo recedens a diuino precepto incidit in latrones: qui ipſum expoliauerūt a preſenti ⁊ futura beatitudine: ⁊ vltra h̄ ipſum vulnerauerunt ⁊ ſauciauerunt plagis multis: intantum ꝙ ex proprijs viribus nullum poteſt agere bonū/nec vitare malū. Et qualiter deus miſertus huius hominis remiſit ipſum ad Chriſtum qui ſanaret eum: ⁊ reduceret eum ad beatitudinez quam perdiderat. Ad quem Chriſtum iſte homo peruenire nō poterat niſi ꝑ viā legis ⁊ obſeruātiaz eius. Et ideo deus per angelum ſuum qui ipſum eiecit a paradiſo dedit ipſi ſupradictam legem diuinam: in qua ambularet in hoc mondo: per quam ad Chriſtum perueniret non declinando a dextris nec a ſiniſtris/nec declinādo ad diuina voluntate: que continetur in diuinis preceptis legis. Et ideo dicitur lex iuſtitie/⁊ veritas iuſtificans hominem totum ⁊ reddens ipſum immaculatum/Hanc ergo legem tradidit deus ipſi Ade cum tota ſua poſteritate: cum eiecit ipſum de paradiſo/⁊ remiſit ipſum ad Chriſtum. Quaſi dicat deus. Tu Adam deſideras recuperare beatitudinem quam perdidiſti: et ego dico tibi ꝙ nō poteris ipſam recuperare niſi ꝑ Chriſtum mediatorē dei ⁊ hominum: ideo oportet ꝙ peregrinādo tendas in ipſum cū tota poſteritate. Ad quem non poteris peruenire: niſi ambulando per iſtam legem quam tibi trado. Sed cum iſta ſit lex iuſtitie: per ipſam non poteris recte

ambulare niſi te immaculatū ſeruando: declinando ab omni malo: ⁊ faciendo bonū. q: aliud nō docet nec precipit iſta lex q̄ ducit ad Chriſtū: ⁊ ad beatitudinē recuperādum. Et ideo dico tibi ꝙ ſoli illi erunt beati qui ambulant immaculati in lege dñi in hac via mortali. quaſi dicat. Nemo pōt eſſe beatus niſi ſe ſeruet immaculatuz ſine peccato in hac via ⁊ vita mortali. Et nemo ſe pōt ſeruare ſine peccato: niſi ambulādo in lege dñi. ⁊ ſcd̄m ipā viuendo ⁊ operando: declinando ab omni malo: et faciendo bonum. qō in lege precipitur. Sed q: nemo pōt incedere ꝑ viam quā ignorat: nec dirigere greſſus ſuos ⁊ actus niſi nouerit terminū ⁊ finē/ Sicut ſagittarius nō pōt recte trahere ſagittam niſi nouerit ſignū: vt.ſ. etichoruz. Ideo dico tibi Adā: ꝙ neceſſe eſt vt ſcias iſtam viam ⁊ legē: per quaz debes ambulare. Quare dico tibi ꝙ beati erūt ⁊ ſunt oēs qui ſcrutātur teſtimonia et p̄cepta eius meditādo in lege dñi die ac nocte: ⁊ contēplādo in ea: ſicut dictū eſt pſalmo primo. Sed q: nō ſufficit ſcire legē: niſi homo operet̄ ſcd̄m ipā: iō dico tibi: ꝙ illi ſūt beati q̄ nō ſolū ſcrutant̄ ⁊ cōtēplant̄ teſtimonia et precepta eius: ſed q̄ in toto corde exq̄runt euz: operando corde: ⁊ opere: q: nō q̄ auditor eſt tantū: ſed qui factor: hic beatus in facto ſuo erit. Iacobi primo. Quaſi dicat: oportet ꝙ diligas deū ex toto corde et voluntate tua quantū ad charitatē: ⁊ ex tota mente ⁊ ſcientia tua: quātū ad fidē: ⁊ ex oibus viribus tuis q̄ ad effectū charitatis: ⁊ ex tota aīa tua quantuz ad ſpē future beatitudinis: ⁊ ita ꝙ oia opa tua dirigas in illū finē/Chriſtū expectādo: Et ꝙ diligas primū tuū ſicut teipſum: ſicut p̄cipit diuina lex. Et hoc eſt ſcrutari teſtimonia dei: in toto corde exq̄rere eū. Et hoc eſt immaculatū ⁊ ſine pctō ambulare in via ⁊ lege dñi. Et hoc eſt declinare a malo ⁊ facere bonū. Et hoc eſt ambulare ꝑ viam rectā non declinando a dextris nec a ſiniſtris.

Nō enim qui operantur iniquitatē: in vijs eius ambulauerunt.

¶ Quaſi dicat. ꝙ lex ⁊ via dñi eſt ita iuſta ⁊ recta ꝙ nemo pōt ſimul operari iniquitatē: ⁊ ambulare in ea lege. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū ſicut dictum eſt pſal. xiiij. ꝙ lex diuina nihil aliud eſt niſi effectus et ſignū et imago diuine voluntatis. q: in ea lucet et manifeſtatur diuina voluntas erga actus humanos. Et ideo iſta lex diuina dicitur recta ⁊ iuſta/q: eſt lata ⁊ condita iuxta diuinā voluntatem. que dicit̄ metrum ⁊ menſura omniū actuū humanorum. Et ideo actus humani intantū dicuntur ⁊ ſunt iuſti ⁊ recti inquantū ſunt facti iuxta diuinam legē: ⁊ ſunt ipſi cōformes. Ex quo patet: ꝙ qui ambulat ſcd̄m iſtā legē: aut intra limites hui⁹ legis nō poteſt operari iniquitatem nec iniuſtitiā: ſed ſolā equitatē et iuſtitiam. Nec econuerſo illi q̄ operant̄ iniquitatez poſſunt ambulare in hac lege vt ſic: eo ꝙ equitas ⁊ iniquitas ſunt contraria: ⁊ ſic nō poſſunt ſe conpati in eodē. Et ideo nemo poteſt operari iniquitatem nec iniuſtitiā niſi inquantum deuiat ab equitate ad iniquitatem. Et in hoc apparet maxima difficultas obſeruātie diuine legis: et maxima facilitas tranſgreſſionis ei⁹: q: eſt difficillima ad obſeruandum: ⁊ facillima ad preuaricandum. ¶ Secundo eſt notandum ꝙ tota lex diuina cōſiſtit in dilectione dei: et proximi: vt ait ſaluator Mat. xxij. ⁊ Luce. x. Sed in tali dilectione oportet ꝙ ſeruetur ſpecies et modus et ordo ſcd̄m Auguſtinum. i. ꝙ diligat illud qō diligendum eſt: et modo ⁊ ordine quo diligendum eſt. Et ideo ſicut res ſe habet ad eſſe/ita oportet ipſam diligi. Sed q: ſolus deus eſt primum ⁊ ſummū bonum: et per ſe et propter ſe: a nullo dependens. nec ad aliquid aliud referibile nec ordinabile: ideo deus eſt ſolum ſumme diligibilis/⁊ ꝑ ſe ſiue in ſe: et propter ſe. Sed q: oia alia ſunt a deo creata et ſunt in deo cōſeruata ⁊ ordinantur in deum tanq̄ in finez: ideo ſunt diligendi homines tanq̄ imago dei ⁊ in deo et propter deū. Et ideo hō ⁊ angelus tenet̄ diligere deū ex toto corde ſiue voluntate ex tota mēte: ⁊ ex oībus viribus et opatiōib⁹. Et tenet̄ diligere proximū ſuū ſicut ſeipſum. Sed q: propter hoc homo non debet ſe diligere propter ſeipſum: ſed propter deum ad quem ordinatur: ideo non debet diligere proximuz niſi propter deum. et ſic omnia alia debet diligere propter deum. Aliter enim peruerteret modum et ordinem diligendi. Et ſi ſic homo diligit deum et proximū. vere ſeruabit oia diuina precepta q̄ explicant̄ in lege erga deuz ⁊ ꝓximū: ⁊ in nullo preuaricabit̄ ea: nec deuiabit a diuina lege et iuſtitia: nec ab equitate in iniq̄tatez. Sed hoc eſt difficilimū. ſ. ꝙ ſeruet̄ iſte ordo ⁊ modus dilectionis dei et ꝓximi quin aliq̄n q̄s deficiat declinādo a tali equitate. iō obſeruātia legis eſt difficillima et impoſſibilis ꝓ ſtatu iſto hoī de ſe vt patebit. ſed beati q̄ ſcrutant̄ teſtimonia ei⁹: in toto corde exquirūt eū. Non enī q̄ operant̄ iniquitatē in vijs ei⁹ ambulauerūt. ſiſtit i dei dilectiōe

Tu mandaſti: mandata tua cuſtodiri nimis. Aleph lxxvj. diſ.ca. fratrē. et.vij. q̄ō.j. ſciēdū ⁊.xxiij q.j.ſūma.

¶ In hac ſecunda parte/Dauid introducit Adam myſticum acceptantem hanc legem ſibi poſitam a deo ⁊ incipientem peregrinari in ea. Sed duo facit iſte homo myſticus. Nam primo petit dirigi per auxilium dei vſq; ad Chriſtum ambulando ꝑ legez veterem. Scd̄o petit dirigi per legez euangelicam vſq; in finem ſue peregrinationis. In qua peracta peregrinatiōe ⁊ decurſo toto itinere cupit diſſolui et eſſe cū Chriſto ⁊ accipere peroptatam beatitudinem: dicens. Erraui ſicut ouis que perijt: quere ſeruum tuū dñe: quia mandata tua non ſum oblitus. Secunda pars incipit ibi. Legem pone mihi dñe. in principio quinti octonarij. ¶ Quantum ad primū duo facit. Nam primo petit dirigi generaliter in hac peregrinatione. Secūdo petit ſpecialiter dirigi in ſua adoleſcentia et iuuentute. ibi In quo corrigit. ¶ Quātū ergo ad primū eſt dicenduz ꝙ poſtq̄ iſte homo audiuit a deo legez ſibi propoſitam ſub talibus conditionib⁹ ſupradictis: primo cōſiderauit difficultatē legis in ſe. Secundo conſiderauit difficultatē ⁊ ingētia ⁊ innumera pericula itineris. Tertio conſiderauit impedimentuz ⁊ fragilitatem et inhabilitatem ex parte ſui: eo ꝙ erat ſauciatus ⁊ vulneratus in carne: ⁊ in omnibus potentijs: ⁊ vinctus ⁊ ligatus morbo et vinculo concupiſcentie in carne. Tunc arbitratus eſt ſe nō fore aptum: nec ſufficientem ad tam arduum opus aggrediendū: nec tam duram ⁊ periculoſam peregrinationem aſſumendā: niſi ſpeciali auxilio ⁊ gratia dei muniretur et adiuuaretur: et in tam inextricabili via dirigeretur: Tunc ergo cum tali preſta-

D tione acceptans peregrinationē: cōuerſus ad deū dicit. O ego bene accepto hanc peregrinationē et legē cuſtodiendā. ¶ Sed tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. i. valde ⁊ abſqꝫ defectu: quia ponit ardua precepta. Dicis enī: ꝙ beati immaculati in via. i. ꝙ nemo pōt peruenire ad hāc beatitudē niſi immaculatus ſine pctō ꝑ hanc viā. Dicis preterea: ꝙ beati qui ſcrutanē teſtimonia eius ⁊ in toto corde exquirunt ea. i. nemo poteſt eſſe beatus niſi per ſcrutetur profunda teſtimonia ⁊ myſteria legis: et mediteē in ea die ac nocte: ⁊ exquirat ⁊ ſeruet precepta tua ex toto corde: ⁊ mente: ⁊ ex tota aīa: et ex oibus viribus: ⁊ ex dictis ⁊ factis. Dicis tandem. ꝙ nemo pōt deuiare a mandatis tuis: ſine pctō ⁊ iniquitate. Sed oīa iſta ꝑcepta tua non ſolū ſunt mihi difficilia ⁊ ardua: ſed etiā impoſſibilia ad implēdum. Et hoc triplici ratione. Nā primo iſta ſunt ardua ex parte ſui: qꝛ arduum ⁊ difficile eſt ꝙ diligaꝫ deū ex toto corde ⁊ mente ⁊ anima: ⁊ ex oibus viribus meis: ⁊ proximū meū ſicut meipſum. in quibꝰ duobus preceptis continetur et pendet tota lex et prophete. Ad quorū preceptorū obſeruantiā multa requiruntur: ⁊ ad eorū preuaricationem ſufficit vnum: Quia qui deliquerit in vno: factus eſt omnium reus. et ſic multipliciter contingit errare. Secunda difficultas accidit ex parte extraneorū inimicorum ⁊ latronum impedientiū hanc peregrinationē. Nā video ad ſiniſtram Sathan cum ſeptem ſpiritibꝰ nequiſſimis: qui in itinere iſto innumerabiles mihi laqueos tendunt. Et video ad dexteraꝫ mundū cū ineuitabilibꝰ affectibus et aduerſitatibus ſuis. q̄ modo cum delectationibꝰ: modo cū aduerſitatibus / et perſecutionibus me a rectitudine huius vie abducere ſine interuallo conaē. Tertio video familiarē inimicū. ſ. morbum ⁊ concupiſcentiam in carne inflictam / que continue luctatur aduerſus aīam. Et video oēs potentias et vires ſauciatas ⁊ vulneratas non valentes reſiſtere. Et video legem in mēbris meis / repugnantem legi mētis: ītm ꝙ qḋ nollem: hoc ago: ⁊ quod velleꝫ: non facio. Et ſic quocunqꝫ me verto: ſemper video mihi aliquid ſupereſſe quod timeam: ne incidam iteruꝫ in latrones: ⁊ iterū expolient me bonis ex hac lege collatis: poſtꝙ tūc me expoliarunt bonis gratuitis originalis iuſtitie. Et ſic patet ꝙ ex viribus meis peccatū vitare nō poſſuꝫ: nec tot inimicis reſiſtere valeo: nec poſſum a mandatis tuis deuiare ſine peccato: cū dicas: ꝙ nō ambulant in vijs tuis: qui operantur iniquitateꝫ. Ergo nullo modo ex ꝓprijs viribus poſſum recte per hanc viā incedere nec vitare peccatū. Quid ergo faciam / neſcio: niſi ꝙ recurrā ad auxiliū gratie ⁊ mīe tue: vt tu qui dediſti mihi legē ⁊ precepta: ꝑ auxiliū gratie tue dirigas etiā me in hac difficili via / hoc eſt vt des mihi gratiam preuenienteꝫ / vt velim / ⁊ incipientē vt incipiam: et cooperantem vt proſequar: et perficientem: vt perficiam / ⁊ conſummē hanc peregrinationē ⁊ viam ⁊ curſum. Et des mihi fideꝫ vt credam: ⁊ charitatem vt diligam ⁊ operer: et ſpem veram vt ſpretis rebus huius mundi non intendā niſi in verum fineꝫ: ⁊ dirigam omnia opera mea in te qui es finis itineris et peregrinationis mee. Et ſic cum tali fide ſcrutabor legem tuam. et cum tali charitate in toto corde exquiram eam. et cum tali ſpe ambulabo in lege tua recto tramite inſpiciendo finem:

qſtio ꝑcepta nō poſſumꝰ implere ſine gratia

non declināndo ad dexteram nec ad ſiniſtram. et ſic incedam immaculatus vſqꝫ ad veraꝫ beatitudinē. Quia ergo tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. i. valde: et ſine defectu cum omnibus cōditionibus ſupradictis: et cum hoc ſit mihi non ſoluꝫ difficile ſed etiam impoſſibile propter tria ſupradicta impedimenta: ſcilicet propter diabolum ⁊ mundum: et carnem: niſi ſim adiutus et directus ꝑ gratiam tuam: Ideo

Utinam dirigantur vie mee: ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

¶ Per gratiā tuaꝫ ⁊ fidē ⁊ ſpem ⁊ charitatē. Quia aliter opatiōes mee non poſſent eſſe iuſte: nec ego poſſem recte per tam difficilē viam incedere: ideo rogo vt des mihi gratiaꝫ vt dirigam greſſus meos ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

Tunc non confundar: cum proſpexero in omnibus mandatis tuis.

Confitebor tibi in directione cordis: in eo ꝙ didici iudicia iuſtitie tue.

Juſtificationes tuas cuſtodiam: non me derelinquas vſquequaqꝫ.

¶ Cum adiutus ⁊ munitus tali gratia ⁊ fide et ſpe ⁊ charitate proſpexero in mandatis tuis: nunꝙ cōfundar nec deficiam a via tua. Nec confundar nec ſupabor a predictis tribus inimicis: immo cōfitebor in directione cordis. i. recto corde ⁊ opere confitebor tibi: tua precepta ſeruando. ſ. eo ꝙ didici iudicia iuſtitie tue. Quaſi dicat. ſicut didici precepta tua ſcrutando ea ꝑ ſtudiū et meditationē: ita complebo opere et effectu: ⁊ operabor ſcdm legē tuā et precepta. Quia non auditor tantū: ſed etiaꝫ factor exiſtam. Et ideo non me derelinquas vſquequaqꝫ: id eſt deinceps nec aliquo momento. Et cuſtodiam iuſtificationes tuas. Quaſi dicat. Nō auferas a me hanc gratiam ⁊ auxilium: ⁊ cuſtodiā precepta tua. Quia nemo pōt ꝑcepta tua adimplere ſine gratia nec preuaricari ſine peccato: vt dictū eſt ꝓpter impedimēta ſupradicta. Nec pōt quis vinci a cōcupiſcentia ⁊ mundo ⁊ diabolo ſine peccato ⁊ deuiatione a diuinis preceptis. ¶ Sed contra predictā expoſitionē ſunt tres opiniones et ſecte deteſtabiles ⁊ execrabiles. Quarū prima fuit ipſius Pelagij cū ſequacibus ſuis qui dicebat ꝙ tanta eſt vis liberi arbitrij: ꝙ vnuſquiſqꝫ ex proprijs viribꝰ abſqꝫ aliqua gratia ſpūali pōt recte velle et operari ſi vult. Et pōt implere diuina precepta: ⁊ vitare omne peccatū. Ad qḋ probandū arguebat dupliciter. Primo ſic. Potentia hoīs ſequiē liberū arbitriū. ſed hō habet liberū arbitriū ad vtrumlibet: ergo pōt libere operari bonū ⁊ malū vt libet. qꝛ ſi non poſſet velle bonū ſemꝑ aut nolle: ⁊ operari qñ vult bonū ⁊ maluꝫ tunc nō haberet liberū arbitriū ad vtrumlibet. Secundo arguebat ſic. Si homo ex proprijs viribus nō poſſet adimplere precepta: ſequereē ꝙ non obligaretur ad legem ſeruandā: qꝛ ad impoſſibile nemo obligaē: qꝛ aliter deus eſſet iniuſtus imponendo homini legē quā ſeruare nō poſſet: ⁊ ſic puniret eum iniuſte. ¶ Secunda opinio fuit ipſius Manichei: qui aſſerebat nullo modo hoīem pctā poſſe vitare: etiā cum gratia. Sed iſte mouebatur ex falſo et deteſtabili principio. ponebat enim in homine

homine duas animas: vnam ſcꝫ corporeā ⁊ carnalem creatam a principe tenebrarum de ſubſtantia ſua mixta cū elementis. Et alteram aīam ponebat ſpiritualē creatā a principe lucis. Et ideo dicebat ꝙ prima anima ita erat mala ꝙ nunꝙ poſſet agere bonum. Et ſic per nullam gratiā ⁊ auxiliū hō poterat ſubijcere concupiſcentiā rationi: nec vincere eam. ⁊ ſic nō poterat vitare peccatū. ſed per aīam ſpiritualē hō poterat facere aliqua bona. ¶ Tertia opinio eſt iudeorū ⁊ Sarracenorū ⁊ quorūdam malorum Chriſtianorum qui dicunt ꝙ non omnis actus carnalis concupiſcētie eſt peccatum: nec eſt prohibitꝰ ī lege. ⁊ ſic dicūt ꝙ ſimplex fornicatio nō eſt peccatū. Unde dicūt ꝙ deus nō prohibuit in lege fornicationē: nec omnē carnalem concupiſcētiā ſed ſolum adulterium / dicens. Nō adulterabis cuꝫ vxore proximi tui. Item vt magis aſtruant ſuā deteſtabilem vitā: dicunt ꝙ deus non prohibet ea q̄ ſunt naturalia ⁊ de neceſſitate nature: ſꝫ carnalis concupiſcentia eſt de neceſſitate nature / ſicut comedere ⁊ bibere: ⁊ igiē nō eſt ſemꝑ peccatū. ¶ Reſponſio. Has tres deteſtabiles et contagioſas beſtias conatus eſt Aug. ſimul cū tota eccleſia / extinguere: ⁊ extirpare / ⁊ eliminare extra limites eccleſie catholice: demōſtrās ꝙ nemo pōt adimplere diuina precepta: nec vitare pctm̄ ſine grā dei ꝯ Pelagianos. Et ꝙ quilibet pōt implere diuina precepta ⁊ vitare pctm̄ adiutus grā dei: contra Manicheos. Et ꝙ nullus pōt eſſe actus carnalis concupiſcētie: ⁊ libidinis ſine peccato niſi per matrimoniū excuſetur. Unde venena iſtarū triū beſtiarum extinguit beatus Aug. vno ſolo catholico iaculo ⁊ principio: eo ꝙ oēs illi mouebātur ex vno falſo ꝑncipio: dicētes ꝙ concupiſcentia ⁊ libido eſt bonuꝫ nature datū ad generationē: ſicut datū eſt beſtijs ⁊ ceteris animalibus. Et dicebant ꝙ libido nec eſt pctm̄: nec effectus: nec pena alicuꝰ pcti: immo dicunt ꝙ ſiue Adā peccaſſet ſiue nō peccaſſet ſemper habuiſſet hāc cōcupiſcētiā ⁊ libidinē: ⁊ fuiſſet mortuus: poſtꝙ erat cōpoſitus ex quatuor humoribꝰ ⁊ elementis. Et ſic ꝯcupiſcētia ⁊ mors ⁊ cetere paſſiones ⁊ defectus ſunt naturales cuilibet homini. ¶ Sed ad deſtruendū hoc falſum fundamētū Augu. ponit plures cōcluſiones ⁊ doctrinas cōtra Julianū: ⁊ cōtra Pelagianos / Hypognoſticō reſponſione prima ⁊ quarta. ¶ Quarū prima eſt ꝙ iſta cōcupiſcētia libido ⁊ mors ⁊ cetere paſſiōes nō ſunt hoīs natura: ſed pena pcti: ⁊ in pcti penā inflicte. Probaē. Primo de libidine ⁊ concupiſcētia. Nam Adā ⁊ Eua añ pctm̄ erant ambo nudi ⁊ nō erubeſcebāt: nec cōfundebantur. Gene. iij. Sed ilico poſt pctm̄ erubeſcentes fugerunt a facie dñi cooperientes pres pudēdas ⁊ genitalia. ergo ſignū eſt ꝙ ibi fuerunt ſauciati vitio ⁊ feditate libidinis ex pctō. Scdō ꝓbaē de morte ⁊ ceteris infirmitatibꝰ. Naꝫ ſi Adā ⁊ Eua añ pctm̄ habuiſſent naturaliter neceſſitatem moriendi: non fuiſſet eis factū ꝑceptuꝫ de ligno prohibito ſub comminatione mortis. Itē deꝰ nō dixiſſet nec annūciaſſet eis mortē poſt peccatū cum dixit: Maledicta terra in opere tuo donec reuertaris in terrā. Ex quo patet ꝙ mors ⁊ īfirmitas et labor ⁊c. data ſunt eis in penā peccati. Sed cum poſtea arguit Julianus: vnde ineſt libido et mors beſtijs que nunꝙ peccauerunt? Ad hoc reſpondet Augu. ꝙ ſi libido ⁊ mors compareē ad mixtioneꝫ

elementorū ⁊ cōplexionē humorum / ſunt cōmunes hominibus ⁊ brutis: ⁊ quaſi paſſiones naturales. Sed ſi cōparentur ad ſtatum innocentie hominis: tunc nec ſunt / nec debent dici naturales: ſed pene pcti. Nā homo creatus eſt liber ⁊ immunis ab huiuſmodi: ⁊ hanc libertatē poſſedit añ pctm̄ in premiū originalis iuſtitie per gratiā. Sed qꝛ propter pctm̄ perdidit hāc libertatē: qꝛ ſine libidine poterat coire ⁊ generare ⁊ poterat non mori: ⁊ inflicta eſt ipſi feditas libidinis: ⁊ cōcupiſcentia in carne / ⁊ neceſſitas moriēdi: ideo omnia hec dicunē pena peccati ⁊ nō naturalia. ¶ Secunda cōcluſio. ꝙ libido ⁊ cōcupiſcētia non ſolum eſt pena peccati in quolibet homine: ſed etiā obligat hominē ad debitum peccati ipſius Adam: non ad debitū pene ſenſus: ſed ad culpā ⁊ penā dāni: qḋ diciē peccatū ſiue culpa originalis in hoīe: quā trahit aīa ex cōtubernio corporis ⁊ carnis ſic viciate ⁊ corrupte. Quod peccatū tranſit a genitoribꝰ parētibꝰ in oēs filios ꝑ libidinē genitos. Quā cōcluſionē probat Augu. per plures auctoritates ſacre ſcripture: et precipue per illā pſalmi quinquageſimi. Ecce enī in iniquitatibus conceptus ſum: ⁊ in pctis concepit me mater mea. Ex quo patet ꝙ ſolus habitꝰ huiꝰ fomitis et cōcupiſcentie obligat habentē ad debitū originalis iuſtitie amiſſe cū omnibus gratuitis ⁊ premijs perditis. ¶ Tertia concluſio. ꝙ ſola gratia Chriſti abſoluit hominē a tali debito per baptiſmū in nouo teſtamento: ⁊ per circunciſionē ⁊ oblationeꝫ in veteri / ſicut dictum et probatum eſt pſalmo. xxix. ¶ Quarta cōcluſio. ꝙ baptiſmꝰ non tollit cōcupiſcentiam ⁊ fomitē: vt non ſit in baptizato: ſed vt nō imputetur ipſi ad ſupradictū debitū. Ex quo patet ꝙ baptiſmꝰ ſoluit debitū originalis iuſtitie: ⁊ oīm premiorū eiꝰ. Hanc cōcluſionē ꝓbat Aug. in lib. de nuptijs / ⁊ de baptiſmo paruulorū. ¶ Quinta ꝯcluſio. ꝙ licet cōcupiſcentia q̄ manet in carne poſt baptiſmū nō imputeē hoī quo ad debituꝫ originalis iuſtitie: nec imputeē ad pctm̄: ⁊ tñ effectꝰ ⁊ actꝰ eius cauſat pctm̄ actuale ꝑ cōſenſuꝫ ī volūtate: qḋ imputaē hoī ad culpā ⁊ penā eternā. Probaē. Nā baptiſmus nō abſoluit baptizatū ab actu ⁊ effectu inordinate cōcupiſcētie: ne imputeē ipſi ad pctm̄: ſed tñ abſoluit ne habitus talis cōcupiſcētie imputeē ipſi ad pctm̄ / eo ꝙ habitus talis corruptionis ⁊ concupiſcētie nō eſt volūtariꝰ: nec per hoīem cōmiſſus: ſed a parētibꝰ cōtractꝰ ⁊ inflictꝰ. Sed qꝛ actꝰ carnalis ſiue quilibet effectꝰ cōcupiſcētie inordinate in lege ꝓhibitꝰ cōmittiē ⁊ ꝑpetraē voluntarie ab hoīe: īō obligat ⁊ imputatur ad culpā ⁊ penaꝫ ſenſus. Hoc idē probaē. Nā ſicut pctm̄ actuale ipſius Adā obligat ipſum ad debitū culpe ⁊ pene eterne: eo ꝙ fuit volūtariū: ⁊ ex inordinato appetitu commiſſum: ita pariter oīs actꝰ in lege ꝓhibitꝰ: et per talē cōcupiſcentiā ꝑpetratꝰ obligat hoīem ad peccatum: ⁊ debitū culpe ⁊ pene eterne. Itaqꝫ habitꝰ huius concupiſcentie non obligat hoīem ad pctm̄ actuale: ⁊ penam eternam ipſius Adam: ſed ad dānum. Sed effectus ⁊ actus huius concupiſcentie obligat hominem ad penā eternam ſenſus. ¶ Sexta concluſio. ꝙ nulla alia cauſa poteſt tollere quin actus concupiſcentie carnalis imputetur ad peccatum mortale: niſi ſola gratia ſacramenti matrimonij. Iſta concluſio pro vna parte ſui eſt approbata per eccleſiaꝫ. ¶ Quia propter quatuor bona

libido ſeu concupiſcētia ⁊c.

baptiſmus nō tollit cōcupiſcentiā.

cōcupiſcentia nō imputaē homini ⁊c

Not. de ſacro matrimonio ꝯ cōcupiſcentiā ⁊c.

B

fuit matrimoniū a deo inſtitutū. Primo ꝓpter bo-
num mutui obſequij. Secūdo ꝓpter bonū fidei et
ſacramēti. Tertio ꝓpter bonū prolis. vt ptꝫ Geñ. ij.
Sed quarto fuit cōfirmatū in remediū libidinis: ⁊
ne cōcupiſcentia imputaretur poſtq̄ natura ⁊ vni
uerſa caro fuit corrupta ⁊ prona ad malū: vt patet
Geñ. viij. Altera pars hui⁹ ꝓbaṫ. Nā baptiſm⁹ da-
tur ad delendū pctm̄ originale iam habitū. Et con
firmatio daṫ ad robur: ⁊ ad reſiſtendū tētationib⁹
⁊ pctō anteq̄ perpetreṫ. Pnia autē daṫ ad delēduꝫ
pctm̄ actuale iā perpetratum. Extrema aūt vnctio
datur decedentibus ⁊ penitētibus ad delendū ve-
nialia: ⁊ oblita/ad pleniorē remiſſionē penaruꝫ de-
bitarum ex peccatis confeſſis ⁊ oblitis. Ergo ſolū
ſacramentū matrimonij daṫ ad remediū ne actus
venereus ⁊ libidinoſus debite cōmiſſus inter con
iuges imputetur ad peccatū mortale. ℂ Septima

Simplex fornicatio ē pctm̄ mortale.

cōcluſio. ꝙ ſimplex fornicatio: ⁊ oīs actus venere⁹
extra matrimonium cōmiſſus eſt pctm̄ mortale et
obligat ad culpā ⁊ penā eternā. Probaṫ. Quia nul
lum aliud ſacramentū excuſat pctm̄ carnis ante fa
ctum: nec in facto: preter ſacramentū matrimonij.
vt dictū eſt. Hoc idē probaṫ. nā cōcupiſcentia car-
nis ideo diciṫ pena pctī/eo ꝙ non poteſt venire in
actum: niſi inordinate/vt ait Aug. et per cōſequens
nō ſine pctō. Iſta aūt cōcluſio non oportet ꝙ ꝓbeṫ
apud catholicos et rectos chriſtianos: q: expreſſe
preceptum eſt in lege. Exodi. xx. Non mechaberis.
Iteꝫ Deut. xxiij. Nō erit meretrix de filiab⁹ Iſrael:
nec ſcortator ⁊c. Item q: iā ꝓbata eſt per apłm ad
Ro. j. vbi ponit dānādos fornicatores inter adulte
ros ⁊ mundanos. Item. j. ad Corint. vj. dicit: qđ for
nicarij ⁊ idolis ſeruientes/⁊ adulteri/et molles et
maſculoꝝ cōcubitores: ⁊ ebrioſi ⁊ maledici regnū
dei non poſſidebunt. Hoc idē docet apoſtol⁹ ꝑ to-
tam doctrinā ſuam. hoc idē docet Iacobus et Pe-
trus ⁊ Ioānes ⁊ Iudas in canonicis ſuis. Et nihil
aliud clamat tota doctrina euangelica: ⁊ apoſtoli-
ca: ⁊ catholica. Ideo tam Iudei q̄ Sarraceni: ⁊ q̄
mali chriſtiani qui vt deteſtabilē vitā ſuam excu-
ſent ⁊ defendant aſſerunt ſimplicē fornicationem
eſſe licitā/maledicti: ⁊ heretici ſunt cēſendi: et Sa-
thane ſunt tradendi. ℂ Octaua cōcluſio. ꝙ poſt la-

Sine gr̄a dei nō ſeruiṫ pcepta.

pſum impoſſibile eſt cuiq̄ homini ſeruare diuina
precepta nec vitare pctm̄: nec reſiſtere tentationi-
bus abſq̄ gr̄a Chriſti. Prima pars hui⁹ cōcluſiōis.
⁊ tota cōcluſio ꝓbaṫ ab apłō ad Roma. vij. et per
totū diſcurſum illi⁹ epłe. Et ab Aug. de perfectiōe
iuſtitie hominis/⁊ in omnib⁹ libris quos fecit con
tra Pelagianos. vbi dicit ꝙ tota natura noſtra fuit
corrupta in Adam: ⁊ oēs potentie vulnerate: et debi
litate: ⁊ noſtrum liberū arbitriū claudicatū. Unde
ſicut impoſſibile eſt claudū recte ambulare niſi iu-
uetur ab altero: ita eſt impoſſibile hoiem poſt la-
pſum ex cōcupiſcentia ⁊ fomite ſauciatū ⁊ claudi-
catum recte incedere in lege dnī: ⁊ diuina precepta
adimplere: nec aliquod bonū agere niſi iuueṫ gra-
tia Chriſti. Quia non eſt currentis neq̄ volētis: ſꝫ
dei miſerentis. ad Roma. vij. ⁊. viij. ⁊. ix. per totum.

Obiectio.

ℂ Sed contra hoc arguebat Iulianus dicēs. Oē-
nos videmus ꝙ vnus homo exiſtens in vno peccā
to vitat aliud. Nam quandoq̄ adulter vitat homi-
cidium: et facit eleemoſynas: ⁊ alia opera miſeri-
cordie: et tamen talis nullam habet gratiā: cū ſit
in peccato mortali. Ergo quis poteſt implere pre-
cepta/et agere multa bona ſine gr̄a. ℂ Ad hoc rn̄-
det Augu. cū diſtinctione: ꝙ licet adulter dū vitat
homicidiū: ⁊ agit illa bona opera miſericordie nō
habeat gratiā gratū facientē: tm̄ nō operaṫ ſine gr̄a
diſponēte: ⁊ ꝑuenientē. Nā lꝫ gratia gratifica nō cō-
patiaṫ ſecū pctm̄: tm̄ gr̄a preueniēs ⁊ diſponēs ho-
minē ad bū agendū ⁊ malū vitandū/pōt eſſe i ali-
quo pctōre: per quā diſponitur ad gratiā gratū fa-
cientē. Ex quo ptꝫ/ꝙ nec iuſtus/nec pctōr poteſt
vitare aliqđ pctm̄/nec bene agere ſine gratia Chri
ſti adiuuante: aut diſponente: aut cooperante: aut
gratificante: aut perficiente. ℂ Nona concluſio/ꝙ
hec gr̄a nulli petēti ⁊ conāti ⁊ ſe preparāti negaṫ a
deo. Hec ꝓbaṫ. Primo doctrina euāgelica. Luc. xj.
Petite ⁊ accipietis: pulſate ⁊ aperieṫ: ⁊ oī petenti
dabiṫ. Et Ioā. xiiij. ⁊. xv. Quodcūq̄ petieritis in no
mine meo/fiet vobis. Itē ait ſaluator/ꝙ opꝫ ſemp
orare ne intrem⁹ in tentationē. Mat. xxvj. Hoc idē
Iacobi. j. Qui vult ſapientiā poſtulet a deo: q: hu-
milib⁹ dat gr̄am: ⁊ ſupbis reſiſtit. Quia omne datū
optimum deſurſum eſt. ℂ Decima ꝯcluſio/ꝙ licet
abſq̄ gr̄a Chriſti nemo poſſit implere diuina ꝑce-
pta: nec vitare pctm̄: tm̄ oēs obligamur ad ſeruan-
dū diuina ꝑcepta: ⁊ vitare pctm̄: ⁊ agere opa miſet
nec eſt incōueniēs ꝙ quis obligetur ad ſibi ipoſſi-
bile in caſu. Prima pars probatur. Nā in vtroq̄ te
ſtamēto obligamur ad ſeruandū mandata: vt ptꝫ
Mat. xix. ⁊ Luce. x. Et etiā obligamur ad opa mie.
Mat. xxv. Scđa pars probatur. Nā impedimentū
perpetratū licet tollat poſſibilitateꝫ: tm̄ non tollit
obligationem debiti. Exempli gratia. Nam homi-
cida ſemper obligatur ad reſtituēdū hominē viuū:
ſed hoc eſt ipſi impoſſibile. Itē latro qui deſtruxit
omnia que furatus fuerat/ſemper obligatur ad re
ſtitutionem totius et damni: tamen hoc eſt ipſi im
poſſibile. Item ebrius tenetur ſeruare leges/⁊ vi-
tare omne malū dū eſt ebrius/⁊ tamen hoc eſt ipſi
impoſſibile. Et tamen nō excuſatur quin puniatur
de quocūq̄ crimine cōmiſſo durante ebrietate: im
mo duplici pena eſt plectēdus. iij. Ethicorū. Ita er
go pari ratione: q: iſta corruptio ⁊ concupiſcentia
mala fuit ab Adam nobis perpetrata: per quaꝫ ſu
mus inepti ad malū vitandū: ⁊ bene agendū: ideo
non excuſat nos quin obligemur ad ſeruāda man-
data: et vitandum omne peccatū: ⁊ ad recuperan-
dam libertatem quā perdidimus in Adā. ℂ Unde
eſt aduertendum: ꝙ ad tria nobis impoſſibilia im
pedita per pctm̄ ſumus obligati. Primo ad credē-
dum q̄ nō videmus/nec poſſumus naturali ratiōe
comprehendere. Scđo ad agendum ⁊ operandum
qđ nō poſſumus facere. Itē ad ſperandū q̄ nō tene
mus: nec ex noſtris viribus poſſumus acquirere
ſine gratia dei. Et ideo manifeſte patet: ꝙ virtutes
theologales collate ſunt nobis in ſupplementum
iuſtitie originalis ⁊ premiorum eius. Nam iſte vir
tutes iuſtificant nos in ſupplementum illius ori-
ginalis iuſtitie. Non ergo miretur Pelagius ⁊ qui
cūq̄ alius ſi obligamur ad ea que ſunt nobis im-
poſſibilia: poſtq̄ impedimentum fuit a primis pa-
rentibus nobis perpetratum: nec hoc eſt incōue-
niens. ℂ Undecima concluſio/ꝙ licet obſeruātia
diuinorum preceptorū ſit impoſſibilis quo ad nos
ex proprijs viribus poſt lapſum: tamen non eſt im-
poſſibilis ſimpliciter. Prima vero pars eſt probata
per iā dicta. Secunda probatur: quia talis obſer-
uātia eſt nobis poſſibilis per auxiliū gr̄e Chriſti:
qđ quidē auxiliū nobis nō negaṫ ſi cū pſeuerantia
petimus/ſicut dictū eſt. ergo nō eſt īpoſſibile ſim-
pliciter: lꝫ ſit impoſſibile ſcđm qđ: ⁊ quo ad nos:
Ideo nō eſt incōueniēs ꝙ obligemur ad aliqđ im
poſſibile quo ad nos: poſtq̄ nō ſit ſimpliciter īpoſ
ſibile. Itē licet ſit obſeruātia impoſſibilis quo ad
nos ſine gr̄a: tm̄ eſt nobis poſſibilis petitio huius
gratie. que nobis nō negaṫ ſi īſtāter ⁊ perſeueran
ter petimus. vt ait ſaluator. Petite et accipietis: ⁊
pulſanti aperieṫ: ⁊ omni petenti dabitur. Ideo ait
Augu. cōtra Donatiſtas: ꝙ Chriſtus nō dānat pec-
catorē q: peccauit: ſed quia nō cucurrit ad medicū
Qđ aūt ſit impoſſibile aliquē ſaluari abſq̄ auxilio
dei ptꝫ Math. xix. quādo dixit petrus ⁊ diſcipu-
li: quis poterit ſaluus eſſe? Reſpōdit Ieſus. Apud
hoies hoc impoſſibile eſt. Apud deū aūt oīa poſſi-
bilia ſunt. Ex quo ptꝫ. ꝙ lꝫ ſit impoſſibile hominē
bene operari ſine gratia: tamen poſſibile eſt vt pe-
tat gr̄am per quā poteſt bene opari: ⁊ malū vitare
et ideo peccatū ſemꝑ imputaṫ homini poſtq̄ pōt
facere qđ in ſe eſt: gratiam petēdo: ⁊ gratie oblate
non reſiſtēdo. Ex quo patet ꝙ ex tali īpoſſibilitate
nullus habet ius querele. ℂ Differt ergo poſitio
Auguſtini catholica ab impietate Manicheorū:
q: illi ponebant eſſentiam ⁊ ſubſtantiam hominis
naturaliter ⁊ ſubſtantialiter malā a principe tene
brarū de ſua mala ſubſtantia creataꝫ: ⁊ ideo nullo
modo poterat vitare pctm̄. Sed Aug. dicit omneꝫ
naturā ⁊ ſubſtantiā a deo naturaliter ⁊ ſubſtātiali
ter bonā creatā: ſed in carne hominis ꝓpter pctm̄
primorū parentū malā concupiſcentiam ⁊ morbū
inflictū. Cuius morbo ⁊ concupiſcentia caro hoīs
taliter fuit corrupta: ⁊ liberū arbitriuꝫ taliter clau
dicatū: ꝙ ex ꝓprijs viribus non pōt vitare pecca-
tum. Sed adiutū per gr̄am: nō ſolū pōt vitare pec
catū: ſed etiā implere diuina ꝑcepta: ⁊ agere om-
ne bonū. Differt etiā poſitio Auguſtini a praua he-
reſi Pelagianoꝝ. Nam illi dicebant mortē ⁊ libi-
dineꝫ eſſe homini naturalē. Et volūtatē hominis
eſſe ita liberā vt poſſit vitare omne malū: ⁊ iplere
diuina precepta de ſe ſi velit: ⁊ agere bonū. Augu-
ſtinus aūt dicit mortem ⁊ concupiſcētiā ſiue libi-
dinē non eſſe naturalem nec creataꝫ cum hoie: ſed
inflictā nature in penā pctī: quā cōcupiſcentiā ini
micus diabolus in bona natura quaſi ʒiʒaniā in-
ter bonū triticū ſeminauit. Et iō naturā noſtrā cor
ruptam tali concupiſcentia ex ꝓprijs viribus non
poſſe vitare peccatum: nec implere precepta abſq̄
diuina gr̄a preueniēte ⁊ adiuuante: eo mō quo di-
ctum eſt. Tertio modo poſitio Auguſtini catholi-
ca differt a deteſtabili excuſatione ⁊ ſpurcitia Iu-
deorū: et Sarracenoꝝ: ⁊ quorūdam malorū xp̄ia-
norū/qui dicūt ſimplicē fornicationē ⁊ omnē actū
venereū nō eſſe peccatū/eo ꝙ inducit hominem a
natura: poſtq̄ nō fit cum adulterio. Auguſtin⁹ au-
tem dicit concupiſcentiam ⁊ libidinem non eſſe a
natura: ſed inflictā ex pctō. Et ideo nō inducit ho-
minē ad actū venereum a natura: ſed ex corruptio
ne. ⁊ q: inflicta in penā peccati: ideo non pōt ordi-
nate exercere actū venereū niſi cū feditate ⁊ pctō.
Unde ſicut ſola gratia baptiſmalis excuſat vt ha-
bitus cōcupiſcentie nō imputetur ad pctm̄ origi-
nale: ita ſola gr̄a ſacramēti matrimonij excuſat vt
actus concupiſcētie libidinoſus nō iputeṫ ad mor-
tale. Nā ideo illa concupiſcentia diciṫ ſemē et fo-
mes pctī: eo ꝙ per cōſenſuꝫ deliberatū cauſat pec
catū mortale in volūtate. Item q: actus venereus
nō fuit a deo ordinatus: nec conceſſus niſi ſolis in
matrimonio cōiugatis: iō ſine peccato nō pōt aūt
exerceri: q: iam deuiat a diuina ordinatione ⁊ mā-
dato. ℂ Ex ſupradictis ergo patet. ꝙ licet hō fue-
rit creat⁹ a deo naturaliter bonus tamē q: in penā
peccati natura eius fuit ex cōcupiſcētia corrupta:
iō ſine gr̄a dei nec pōt de ſe vitare pctm̄: nec age-
re bonū. Sed hoc magis etiā patebit pſalmo. cxl-
viij. Et per hoc patet reſponſio ad argumenta he-
reticorū. Ex omnibus ſupradictis patet veritas di
ctoꝝ Auguſtini ſcꝫ ꝙ abſq̄ peccato nō eſt ꝑcepto
rum tranſgreſſio: nec ſine gr̄etia Chriſti eſt eorum
adimpletio. Item ꝙ ſine gratia nemo pōt vitare
peccatū nec reſiſtere ꝯcupiſcētie ⁊ pugne: nec age

Homo deſcēdebat ab hierlꝫ in hierico.

re bonū: qđ accidit ex corruptione nature ⁊ penali
illius primi condēnatione peccati. ⁊ hoc patet ma-
nifeſte ex ſententia ſaluatoris. Luce. x. Naꝫ ille ho
mo qui deſcendebat ab Hieruſaleꝫ in Hierico in-
cidit in latrones qui non ſolum expoliauerūt eum
bonis gratuitis ⁊ illa originali iuſtitia: ſed etiam
vulnerauerūt eum: ⁊ plagis impoſitis ſemiuiuo re
licto abierunt. Qui iacens in via nec ex proprijs vi
ribus poterat ſurgere: nec āmbulare: nec potuit ipm
eleuare ſacerdos: nec leuita: ſed ſolus Chriſt⁹ Sa
maritanus. Qui eleuans eū impoſuit ſupra hume-
ros ſuos: ⁊ recōmiſit ipſuꝫ ſtabulario: cui tradidit
duos denarios pro cura huius infirmi: ſcilꝫ dena-
rium gratie ſacramentoꝝ ad ſanāda vulnera: ⁊ de-
nariū doctrine ſacre ſcripture ⁊ legis euāgelice ad
nutritionē et refectionem ſpiritualeꝫ. ℂ Ex quib⁹
patet ꝙ homo in Adam ſauciatus nec pōt ſurge-
re a peccato: nec ambulare: nec peregrinari ꝑ ob-
ſeruantiam legis: niſi per gratiam Chriſti eleueṫ
⁊ adiuuetur. Iſte ergo homo ſic ſauciat⁹ ⁊ vulne-
ratus: et paralyticus: ⁊ in libero arbitrio claudica
tus: loquitur in hoc pſalmo peregrinādo ad Chri-
ſtum per viam legis diuine: qui ſemper petit iuua
ri per gratiam Chriſti: et dirigi in hac peregrina-
tione ne deuiet a rectitudine legis: ne declinet ad
dexteram nec ad ſiniſtram. Unde aliquando petit
eleuari ad credendum per fideꝫ articulorum. Ali-
quando petit adiuuari per charitatem ad obſer-
uantiam preceptorū. Aliqū petit dirigi per ſpē ꝓ-
miſſorum bonorum futurorum. ⁊ aliquādo petit ſa
nari per medicinam ſacramentorum. Aliquando
roborari per gratiam donorū ſpūs ſancti cōtra ho
ſtes impugnatores. Unde ſi iſte homo cognoſce-
ret ꝙ ex proprijs viribus abſq̄ alio auxilio poſſet
recto tramite hanc viam incedere ⁊ peragrare: ⁊ iu
ſtificationem legis adimplere/non diceret: Iuſti-
ficationes tuas cuſtodiā: non me derelinquas vſ-
quequaq̄. Et non in oī paſſu auxiliū ⁊ gratiā pete-
ret. Item ſi iſte homo cognoſceret ſe eſſe liberū et
ſanū ⁊ nō ſauciatū veneno cōcupiſcētie: nō diceret
totiēs. Dñe viuifica me ſcđm verbū tuū. Et aufer a
me opprobriū ⁊ cōtēptū. Itē ſi iſte hō nō crederet:
nec ſparet ſe poſſe cōſeq̄ gr̄am ad reſiſtendū carni
⁊ hoſtib⁹ viſibilib⁹ ⁊ inuiſibilib⁹: ſicut dicebat Ma
nicheus: nō pſeueraret inſtāter gr̄am petere. Iteꝫ
ſi iſte hō non crederet oēm fornicationē ⁊ concupi
ſcentiā carnis eſſe dānabilē: nō diceret i hoc pſal-
mo. Cōfige timore tuo carnes meas: a iudicijs eīm

tuis timui. Itē ſi nō crederet cōcupiſcētiā ⁊ ambi-
tionē honoꝝ ⁊ oēm ſupbiā eſſe pctīm: non diceret.
Auerte ocl'os meos: ne videāt vanitatē. Ex qbus
ptꝫ ꝙ ſolus iſte pſalm⁹ eliminat ⁊ extinguit ſupra
dictos tres errores ⁊ tres hereſes ⁊ oē pctīm: imo
eliminat ⁊ hereſim Donatianoꝝ dicentiū pniaꝫ et
remiſſionē eſſe impoſſibilē poſt lapſum: eo ꝙ cha
ritas ſemel amiſſa nō poterat recuperari. quorum
impietatē exterminat tota ſacra ſcriptura: ⁊ maxi
me pſalmus quinquageſimus. ¶ Nam ſicut chari
tas ſemel acqſita ⁊ adepta pōt ꝑdi ꝑ pctīm: ita ea-
dē charitas ſemel deperdita pōt per gratiam recu
perari. vnde licꝫ talis gratia ⁊ charitas nō poſſit in
nobis recuperari per motū agentis naturalis: tn̄
acquiritur per creationē ⁊ illuſtrationē ſpūs ſcti.
Et ſic licet nō recuperetꝰ eadem charitas ⁊ gratia
in numero: tamē recuperatꝰ eadē in ſpecie. Item li
cet talis gratia ⁊ charitas nō poſſit a nobis dari ⁊
... tamen poteſt a nobis deſiderari ⁊ peti ⁊ po
ſtulari. Et poſſumus adhibere conatū ⁊ nos ad ta-
lē gratiam a deo recipiendaꝫ preparare. Unde di-
citꝰ Jacobi. j. ꝙ ſi quis indiget ſapientia poſtulet
a deo qui dat omnibus affluenter: ⁊ dabitur ei ⁊c.
Unde ſi gratia ⁊ charitas ſemel habita non poſſet
perdi per peccatū: ſicut dicebat Jouinianus: non
diceret Dauid in hoc pſalmo. In corde meo abſcō-
di eloquia tua: vt nō peccem tibi. Itē ſi charitas ⁊
gratia ſemel perdita nō poſſet recuperari petendo
et orādo ſicut dicebant Donatiani: nō peteret Da-
uid a peccato per gratiā viuificari dicēs. Uiuifica
me ſecūdum verbum tuū. Unde iſte homo myſti-
cus ſemper petit a deo in hac via per grām dirigi.
Et ſi aliqñ deuiauerit per pctīm / ſemꝑ petit ꝑ gra-
tiam viuificari: ⁊ in viā ſalutis reduci: vt ptꝫ ꝑ to-
tum diſcurſum huius pſalmi: ⁊ multorū alioꝝ. Et
ideo rogo oēs fratres meos catholicos Chriſtia-
nos ⁊ maxime eccleſiaſticos ⁊ religioſos: q̄ quoti-
die recitant hunc pſalmū in eccleſia: vt attendant
⁊ contēplentꝰ cū affectu ſuiam: ⁊ verā intelligētiā
huius pſalmi: qm̄ docet fugere omne pctīm: ⁊ om-
nem hereſim eliminat ⁊ confundit. Et docet ſequi ⁊
amplecti omnē virtutē: ⁊ cōtēnere oīa iſta tpalia: ⁊
et appetere vera bona ſpūalia grē ⁊ glīe. Et iō ec
cleſia ſpū ſctō illuſtrata ⁊ directa bn̄ merito ordi-
nauit vt quotidie ꝑ octonarios recitetꝰ in horis ca
nonicis diurnis: eo ꝙ cū hoc pſalmo continue pu-
gnamus ꝯ diabolū: ⁊ mūdū: ⁊ carnē: vt magis pa-
tebit. Redeamus ergo ad continuādā expoſitionē
huius pſalmi ſimpliciter ⁊ literaliter. Nā q̄ cupit
ad altiorē intelligētiā huius pſalmi cōſcēdere / per
gat ad beatū Ambroſium ⁊ Auguſtinū: quia ibi vi
debit ⁊ colliget copioſum ⁊ immenſum theſauruꝫ
exhauſtū ⁊ effoſſum ab iſto pſalmo. tn̄ hic videat
literalē ⁊ ſupficialē expoſitionē: vt facili⁹ capiat in-
telligentiam illoꝝ: qui ſpū ſācto fuerūt illuſtrati.

I Nota.

Beth. de pſe. di. iiij. c. grā in glo. ⁊ cap. placuit. B.

In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam: in cuſtodiendo ſermones tuos.

¶ In hoc ſecundo octonario preponitꝰ lr̄a. Beth: q̄ interꝑtatꝰ domus: eo ꝙ iſte peregrinus loquitꝰ de
doctrina domeſtica ipſius adoleſcentie. ¶ Ad cui⁹
intelligentiam eſt notandū ſcd̄m apoſtolum prime
ad Corin. xiij. ⁊ ad Gal. iij. ⁊ iiij. ꝙ iſte peregrinus
ſiue homo myſticus diſcurrens per omnes etates
quaſi per viginti duas dictas: ab Adam vſq; ad ſe-
cundum aduentum Chriſti in qualibet etate cepit
aliquā perfectionē: ſed maxime i ſua pueritia: ⁊
adoleſcētia ⁊ iuuētute / q̄ fuit ab Adā vſq; ad Chri-
ſtum / ſemper abiecit ⁊ euacuauit imperfectiones.
Nam indiguit lege ad reprimēdas paſſiōes ſuas:
⁊ ad reprimendū aliquo modo peccatum. Et ſic in
Adā ⁊ Noe cepit legē nature: quaſi in ſua infantia
⁊ pueritia. Sed in ſua adoleſcentia accepit circum
ciſionem in Abraham ad amputandā concupiſcen
tiā carnis ⁊ i remediū originalis peccati. Sed poſt-
ea in ſua iuuentute accepit. dcxiij. precepta ptim
negatiua ⁊ partim affirmatiua in ipſo Moyſe / ad
cōpellendas paſſiones ⁊ cōprimēdos motus illici-
tos: ⁊ ad ordinādā vitā erga deū ⁊ ꝑximū: vt occu
patus circa talia legalia nō declinaret ad idolola-
triam. Et ſic per legem iſte peregrinatus eſt vſq;
ad Chriſtū ab impfecto ad perfectum: in quo acce
pit legē euāgelicā iuſtificantē ad vitam eternam:
⁊ per ſe ſanantē ab oī vulnere peccati: ⁊ ſic incepit
proficere. Nā in lege veteri nō proprie proficiebat:
ſed incipiebat: inquātū retrahebat a malo: ⁊ prohi
bebat actū. Sed iſte hō poſtq̄ fuit in ſtatu euange
lico / ſucceſſiue recepit multas ꝑfectiones quoſq;
peruenit ad ſtatū perfectoꝝ poſt tempora Conſtā
tini: quia tunc in eccleſia habuit multitudinem do
ctorū qui declararunt vtrūq; teſtamentum. Et ſic
dum eccleſia fuit in perfecto eſſe / habuit copiā vi-
rorum perfectorū religioſorū ⁊ anachoritarum in
egypto ⁊ Meſopotamia ⁊ Armenia ⁊ per oēs par
tes mūdi. Ex quibus ptꝫ ꝙ iſte homo ſemper ꝓceſ
ſit ad magis perfectum in iſto itinere ⁊ peregrina
tione. ¶ Secūdo eſt notandū ꝙ tres gradus ſunt
viatorum in hac eccleſia militante. Nā quidam di-
cuntur incipiētes / puta illi qui continue certant ⁊
pugnant contra vitia in principio ſue cōuerſiōis ⁊
penitentie. Secūdus gradus eſt ipſorum proficien
tiū: qui peracta penitētia iam proficiunt in bonis
operibus erga deū ⁊ proximū. Tertius eſt gradus
perfectorum puta illorum qui totaliter mundū re
linquerunt ⁊ ſeparati a populis viuūt in ſola vita
cōtemplatiua: ſicut ſunt anachorite: ⁊ viri religioſi
in eremo viuentes. ¶ Tertio eſt notādum ꝙ in ec-
cleſia dei tres ſunt ſtatus vite fidelium. Nam qui
dam viuūt in vita actiua puta viri vxorati viuētes
in honeſto coniugio: ⁊ ceteri artifices viuentes ſe-
cundum legem dei. Alij aūt viuūt in vita miniſtra
tiua: ſicut ſunt miniſtri ⁊ ꝓlati eccleſie qui partim
viuunt in vita contemplatiua: ⁊ partim in actiua:
eo quod habent miniſtrare ſacramenta: ⁊ docere:
⁊ regere populum dei in ſpiritualibus. Terti⁹ ſta-
tus eſt ipſorum pure contemplatiuorum ⁊ perfe-
ctorum: de quibus ſupra dictum eſt. ¶ Et ideo iſte
pſalmus quadrupliciter conſueuit exponi per ſa-
cros doctores ipſius eccleſie. Uno modo principa
liter pro ipſo homine myſtico qui peregrinatꝰ ab
Adam vſq; ad finem mundi. vt dictum eſt. Secun-
do modo de quolibet homine particulari qui pere
grinatur ab adoleſcentia vſque ad finem vite ſue:
prout petit dirigi per legem domini in ſua peregri
natione. Tertio modo poteſt exponi pro trib⁹ gra
dibus viatorū. ſ. incipientiū ꝓficiētium / ⁊ perfe-
ctorum. Quarto modo poteſt exponi de tribus ſta
tibus fidelium eccleſie. ſ. de actiuis / ⁊ miniſtris: et
contēplatiuis: ſiue de peregrino. Ideo melius eſt
ꝙ primo et principaliter exponatur iſte pſalmus

de iſto peregrino ⁊ hoie myſtico qui fuit incipiēs /
⁊ proficiens: ⁊ perfectus: et actiuus: et miniſter: et
contēplatiuus. Et diſcurrit per omnes ſtat⁹ / ⁊ eta-
tes: quia omnia cōtinet in ſe: cum ſit totum corpus
eccleſiaſticū. Et ideo iſte peregrinus ſicut in ſe cō-
tinet oēs iſtos ſtatus / et gradus / et etates: ita pro
omnibus loquitur in iſto pſalmo: et ſemper petit
dirigi in hac perigrinatione. Nam quandoq; petit
dirigi et adiuuari in ſua adoleſcētia: quandoq; in
ſua iuuentute: quādoq; in ſua virilitate: ⁊ quando-
q; in ſenectute: et quādoq; petit dirigi in incipiēti-
bus: qñq; in proficientibus: ⁊ qñq; in perfectis. Et
qñq; petit dirigi in rebus agibilib⁹ vt cū dicit. Ne
repellas me a mādatis tuis. Et quandoq; in credi-
bilib⁹: ⁊ reb⁹ ſpeculatiuis: vt qñ dicit. Reuela ocu-
los meos ⁊ cōſiderabo mirabilia de lege tua. Quā
doq; petit celeſtia ⁊ eſſe cum Chriſto. vt qñ dicit.
Quere ſeruū tuū dñe ⁊c. Et ſic pſal. iſte ſimul eſt ꝓ
pheticus ⁊ moralis ⁊ anagogicus. Et iō oportet ꝙ
ꝑ omnē ſenſuꝫ exponatꝰ ſimul. Duo ergo facit Da-
uid in pſona huius peregrini in hoc pſal. Nā pmo
petit dirigi in ſua adoleſcētia ⁊ iuuētute ꝑ legē ve-
terē. Scd̄o petit dirigi: ⁊ iuſtificari: ⁊ ꝓficere i ſua
virilitate per legē euangelicā ibi. Legem pone mi-
hi dñe. ¶ Quātū ergo ad primū iſte peregrinus in
perſona ſui ⁊ oīm incipiētiū petit: vt reprimantur
ſue paſſiones ⁊ motus illiciti per legem dei in ſua
adoleſcētia. et ſic cōuerſus ad deum dicit. In quo
corrigit viā ſuā ipſe adoleſcentior. i. iuuenis. i. q̄ ſi o
corriget ⁊ reprimet paſſiones impellētes ipſum ad
malū in adoleſcētia ⁊ iuuētute ſua: Et reſpondet di-
cēs ipſemet: in cuſtodiēdo ſermones tuos ⁊ obſer-
uando legē tuā. Quaſi dicat. in quo corrigit adole-
ſcētior viā ſuam: niſi ſupple cuſtodiēdo ſermones
tuos et ſeruādo legē tuam: Et poteſt etiaꝫ talis re
ſponſio eſſe ipſius ſpūs ſancti. Uñ interrogat iſte
homo: in quo corrigit adoleſcētior ⁊c. Et reſpōdet
ſpiritus ſanctus: in cuſtodiēdo ⁊c. Et ideo ipſe ho-
mo myſticus ſubdit dicens.

In toto corde meo exquiſiui te: ne repellas me a mandatis tuis.

¶ Unde eſt aduertēdū: ꝙ quatuor ſunt neceſſaria
ſi q̄s vult obſeruare ⁊ cuſtodire ſermones dñi. Pri
mo ꝑſcrutari ⁊ exquirere legē eius. Scd̄o repone-
re eā in alta memoria. Tertio delectari in eius ſtu-
dio. Quarto exerceri in operatiōib⁹ eius. Dicit er-
go ꝙ iuuenis corrigit viā ſuā in cuſtodiendo ſermo
nes tuos. Iō in toto corde meo exq̄ſiui te vt te co-
gnoſcerē. Et exq̄ſiui legē tuā: q̄ docet cognoſcere te
ꝑ beneficia nobis collata. Iō rogo vt non repellas
me a mādatis tuis: q: eis volo inherere ⁊ obedire.

In corde meo abſcondi eloquia tua: vt nō peccem tibi.

¶ In corde meo ⁊ voluntate abſcōdi: ⁊ alta mente
repoſui ⁊ celaui ⁊ impreſſi eloquia ⁊ mādata ⁊ pre-
cepta tua: vt nō peccē tibi. ¶ Nota ꝙ intātū timet
iterum cadere ꝙ impreſſit eloquia ⁊ precepta dei
in corde / ne iteruꝫ peccet. Ideo ſubdit.

Benedictus es domine: doce me iuſtificationes tuas.

¶ Et ideo tu qui es benedict⁹: ⁊ benign⁹ doce me
iuſtificationes tuas. Et oſtēde mihi per legē quo-
modo poſſim meritorie opari: et a malis / et pctis
deuiare. Quia ad hoc indigeo auxilio / ⁊ gratia tua.
Nam ex parte mei adhibeo conatum.

In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui.

viij. q. i. olim et c. iſcrip turis.

¶ Ergo poſtq̄ alijs predicaui legē / da mihi grām
vt faciā opa legis: ne cū ceteris predicauero repro
bus efficiar. Uel hic forſan ponitur preteritū ꝓ fu
turo. Quaſi dicat. Si tu docueris me iuſtificatio-
nes tuas / ego ꝓnūciabo ceteris: ⁊ ꝓdicabo oīa iu-
dicia oris tui: id eſt totā legem tuā. Et ſequitur.

In via teſtimoniorum tuorum delectat⁹ ſum: ſicut in omnibus diuitijs.

Beth. xxxvij. diſt. ca. oēs.

In mandatis tuis exercebor: ⁊ conſiderabo vias tuas.

¶ In via teſtimoniorū. i. in ſtudio ⁊ obſeruantia le
gis tue habituatus delectat⁹ ſum: et delectabor: ſi
cut delectatꝰ ſupple auarus in oībus diuitijs ſuis
multo labore cōgregatis. Nā ego oēs diuitias tem
porales in cōparatiōe legis tue nihil eſſe dixi. Sa-
piē. vij. Et ideo vt acquirā habit⁹ virtutis ad repri
mādas paſſiones adoleſcētie ⁊ iuuētutis / cōſidera
bo vias tuas. Cōſiderabo operaꝰ Abrahā ⁊ Iſaac ⁊
Jacob: et ceterorū ſanctorū: et imitādo eos exerce
bor in mandatis tuis. q: ex frequētatione et exer-
citio operationū generatur habitus qui facit ho-
minē operari cū delectatiōe. Et talis operatio eſt
virtuoſa ⁊ laudabilis ⁊ meritoria. ⁊ ſic ſequitur.

In iuſtificationibus tuis meditabor: non obliuiſcar ſermones tuos.

De pe. di. ij. §. opponitur. le. e. i. de multis nominibus.

¶ Quia nō ſolum faciā habitū moralē in appetitu
ſenſitiuo: ſed ēt habitū cognitiuū in intellectu ⁊ me
moria. ¶ Eſt aūt valde aduertēdū ꝙ Dauid in hoc
pſal. xv. noib⁹ appellat legē dei: ⁊ hoc ſcd̄m diuer-
ſos modos ſignificādi. Nā inquantū eſt a deo dicitꝰ
lex dñi: et inquantū per angelos et multos teſtes
multotiens teſtificata ⁊ examinata / dicitꝰ teſtimo-
niū dñi: maxime inquātū data eſt in teſtimonium ⁊
fedus. Itē inquantū eſt ꝓlata ab ore dei dr̄ verbū
et eloquiū: et ſermo dei. qd̄ maxime competit legi
euāgelice: q̄ immediate a Chriſto eſt ꝓlata. Itē in-
quātū ducit ad Chriſtū et vitā eternā / dicitꝰ via ⁊ ſe
mita ⁊ iter. Et inquantum ꝓhibet omne vitiū dicitꝰ
preceptū. Sed inqnātū mādat ⁊ iubet fieri omnem
virtutē q̄ eſt menſura oīm humanarū operationū
dicitꝰ iuſtitia. Et ei⁹ operatio dicitꝰ iudiciū et iuſti-
ficatio: inquātū nō deuiat a diuina volūtate. Et ꝑ
eādē rationē dicitꝰ equitas: inquantū adequatꝰ di-
uine voluntati. Item dicitꝰ veritas inquantū eſt ve
rificata tota in Chriſto ⁊ eccl'ia: vt ſepius dictū eſt.
Dicitꝰ etiā lex diuina veritas: inquātū cōformis et
adequata diuine voluntati. Nā ſicut in ſpeculabi-
libus intellectus ſiue orō dicitur vera vel falſa in-
quantū adequatꝰ rebus: q: ex eo qd̄ res eſt vel non
eſt oratio dicitꝰ vera vel falſa: ita per oppoſitum in
agibilibus et factibilibus res dicūtur vere inquā
tum aſſimilantur et adequātur recte rationi et ar-
ti. Cum ergo diuina voluntas ſit recta ratio: ⁊ menſura omniū actuū humanorū: ideo diuina lex dici-
tur cōiter veritas in ſacra ſcriptura et ſic idem eſt
quod iuſtitia. et ideo in hoc pſal. et in ceteris ſepe
veritas ſumitur pro ipſa iuſtitia.

Retribue ſeruo tuo: viuifica me: et cuſto-

ſtmel.

de cōſe. diſ. iiij. c. vlti. dïam ſermones tuos.

¶ In hoc tertio octonario ꝑponit̃ litera Gimel/ q̄ interpretatur plenitudo ſiue retributio eo ꝙ iſte peregrinus ĩ hoc octonario petit ſibi retribui oīa bona q̄ ꝑdiderat ꝑ peccatū. Ad cuius intelligentiā eſt notādū: vt ait Saluator Luce. x. ꝙ iſte peregrinus cū deſcēdit ab Hierl'm in Hierico nō ſolūmodo fuit ſpoliat⁹ bonis gratuitis: ſed etiā plagis impoſitis fuit multipliciter vulnerat⁹ ꝛ mortificatus ꝛ quaſi ſemiuiu⁹ relictus. Unde fuit ſpoliat⁹ iuſtitia originali ꝛ oīb⁹ p̄miſs eius: q2 perdidit imortalitē ꝛ locū ꝛ ſciētiā ꝛ obedientiā aīaliū: ꝛ ſic fuit factus ignorās ꝛ exul ꝛ miſer. Et vltra hoc fuit taliter vulnerat⁹ et ſauciat⁹ in appetitu ſenſitiuo ꝙ nō pōt reſiſtere carni/ nec mundo/ nec diabolo: nec poteſt implere precepta dei: niſi fuerit adiut⁹/ ꝛ viuificatus per grām. Unde lʒ videatur viuus quo ad opationē naturaliū: tamē eſt mortu⁹ quo ad operationē virtutū ꝛ rerū ſpiritualiū. ꝛ ſic non pōt implere precepta nec legē dei. ꝛ ideo non pōt bū operari niſi reſtituat̃ ipſi originalis iuſtitia quaʒ ꝑdidit: vel aliquid loco eius: puta iuſtitia fidei ꝑ gratiam. Et hoc petit in hoc octonario. Dicit ergo iſte hō afflictus ꝛ mortificatus ꝛ multat⁹: O dn̄e retribue mihi ſeruo tuo ꝑ gratiā oia illa bona q̄ abſtuliſti mihi ꝓpter culpā ꝛ ingratitudinē meā: q2 taliter maneo mortificatus ꝛ debilitat⁹ in carne ꝛ appetitu ꝙ non poſſum vitare malum nec agere bonū: nec implere diuina precepta. ergo viuifica me per gratiā preuenientē ꝛ cooperantē: vt cuſtodiam ſermones tuos. i. vt legē ꝛ precepta tua poſſim ſeruare ꝛ adimplere. Itē q2 etiā fui vulneratus et occecat⁹ in intellectu per ignorantiam: Ideo.

De ꝯſe. diſ. iiij. ca. placuit. Reuela oculos meos: ꝛ conſiderabo mirabilia de lege tua.

¶ Reuela oculos meos. i. remoue velū ignorantie ab oculis meis: ꝛ tunc conſiderabo mirabilia de lege tua/ ponendo differentiā inter bonum ꝛ malum remoto peruerſo iudicio: ꝛ tunc vere iudicabo nō ſolūmodo de agendis: ſed etiam de credēdis ꝛ ſperandis. quia hucuſꝗ ex vitio ignorantie iudicabā bonū malū: et malū bonū. Remoue ergo a me hanc peruerſitatē iudicij illuminando partē rationaleʒ. ne paſſiōes impediant rationē: que infirmitas rationis fuit mihi data in penam peccati qn̄ fui expulſus a paradiſo: ꝛ factus ſum peregrinus in hac lachrymarum valle. Ideo ſequitur.

ij. cori. v. Incola ego ſum in terra: non abſcondas a me mandata tua.

¶ Id eſt peregrinus ꝛ exul factus ſum in terra: ideo non abſcōdas a me mandata tua ꝑ ignorantiā: ſed fac ea mihi nota ꝑ gratiam. Unde lr̃a Hierony. habet. Peregrinus ego in terra. Ex hoc demōſtrat ꝙ oia mala q̄ hʒ iſte peregrin⁹ ſunt ſibi inflicta ex pena pcti ĩ vel in penam pcti qn̄ fuit expulſus. Sed q2 in ſupradicto exilio iſte homo nō ſolū fuit punitus in intellectu ꝛ ratione per ignorantiā: ſed etiam in volūtate ꝛ appetitu: quia perdita iuſtitia originali fuit voluntas peruerſa in ſuo actu: ꝛ quaſi ligata ad nutum ſenſualitatis: intantum ꝙ licet ꝑ legem dei cognoſcat bonū: tamē ſtimulata lege mēbrorū ſequit̃ malū: ꝛ ſic iſte hō inuenit legē carnis in membris ſuis repugnātē legi mētis: ꝛ captiuātē ipm in lege pcti. Ideo iſte paup hō inſpiciens ad legē dei cupit liberari: ſed ſtimulatus lege mēbrorū ſequit̃ paſſiones: ꝛ ſic dolet: vn̄ ſimul cupit liberari ꝛ obtinere finē bonū: ꝛ ſeq̄t̃ deſideriū paſſionuʒ. ¶ Uñ differentia eſt inter cupere ꝛ deſiderare. Nā cupere eſt finē appetere. Sed deſiderare eſt conatū apponere per ea q̄ ſunt ad finē. Uñ attrit⁹ cupit felicitatē/ ꝛ non peruenire ad penas debitas ex pctō. Sed nō vult dimittere illud qd̄ inducit pctm̄. ſ. reʒ ablataʒ/ aut mulierē/ aut vindictā: ꝛ ſic nō facit penitentiam per quā debet cōſequi finē prio cupitū. Et ſic talis cōcupiſcit deſiderare: ſʒ impedit̃ conat⁹ eius per paſſiōes. Et ideo iſte peregrinus ſic ligatus lege membrorum dicit.

Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas: in omni tempore.

¶ Id eſt facere opera iuſta ſm̄ legē in oi tpe: qd̄ nō fit ſine colluctatione carnis aduerſus ſpm̄. ¶ Eſt aūt aduertēdū: ꝙ in hoc verſiculo implicant̃ ꝛ latent due magne difficultates. Et hoc apparet in diuerſitate tranſlationū. Nā vbi noſtra trāſlatio dicit. Concupiuit aīa mea deſiderare iuſtificationes tuas in oi tpe. Tranſlatio Hierony. habet. Frangit ſe aīa mea deſiderare ꝛc. Item alia tranſlatio habet. Conterit̃ anima mea deſiderando iuſtificationes tuas. Itē alia trāſlatio habet. Tabeſcit aīa mea deſiderādo iuſtificatiōes tuas ꝛc. Et iō Aug. ſm̄ primā trāſlationē dicit ꝙ iſte nō dixit aīa mea deſiderauit: ſʒ cōcupiuit aīa mea deſiderare: q2 qn̄ꝗ videmus ꝙ vtiles ſunt iuſtificationes dei. i. opa iuſtitie: ſed ex infirmitate aliq̄ñ non deſideramus. Et ideo iſte cōcupiſcebat deſiderare iuſtificationes dei. oſtēdens quibus quaſi gradib⁹ ad eas perueniatur. Primus em̄ eſt vt videatur ꝙ ſint vtiles ꝛ honeſte. Deinde vt earū deſideriū cōcupiſcat̃: poſtremo vt ꝓficiēte lumine atꝗ ſanitate delectet earuʒ opatio ꝛc. Iſta aūt verba Aug. licet ſint ſub tiliſſima ꝛ bene ad ꝓpoſitū lr̃e: tn̄ nō explicāt totā ſniam: nec explēt oēs difficultates īplicatas ĩ hoc verſiculo. Nā alie tranſlatiōes nō ſolū videnẗ explicare īfirmitatē nr̃am ad deſiderandas iuſtificationes dei: ſed etiā explicant conatū ꝛ diligentiā quā debemus apponere ꝛ adhibere in deſiderādo ſiue cū deſiderio ad conſequendas iuſtificationes dei. i. ad operandū ſm̄ iuſtitiā: ꝛ vt iuſtificemur ī operādo: q2 nō ſufficit deſiderare iuſtificari: ſed apponere totū conatū ꝛ diligentiā ad iuſtificandū vt homo iuſtificetur. Ad cuius intellectū ad aduertēdū: ꝙ licet Aug. in hoc loco totaliter nō explicet/ nec ſoluat totā difficultatē ꝛ intelligētiā hui⁹ verſiculi: tn̄ ex dictis ei⁹ i pleriſꝗ locis pōt haberi eius declaratio: ꝛ vt patebit. Unde eſt primo notandū: ꝙ cum tota iuſtitia hoīs cōſiſtat in declinādo a malo ꝛ faciendo bonū ꝛ operando ſm̄ legē dei/ ꝛ viuēdo ſine macula: vt dictum eſt pſal. xiiij. ꝙ nō oē deſideriū declinādi a malo et faciēdi bonū iuſtificat hoīem. Nā q̇s pōt qn̄ꝗ deſiderare iuſtificari: puta exire a pctō: ſed non querit mediū/ nec conat̃ agere pn̄iam/ nec ꝯfiteri: ſine quo nō pōt exire a pctō: ergo non iuſtificat̃ in tali ſimplici deſiderio: ergo oportet vt q̄rat medium ꝛ agat pn̄iam ad hoc ꝙ cōſequat̃ veniam ꝛ iuſtificetur: q2 voluntas ꝛ deſideriū eſt finis: ſed cōſiliū ꝛ cōſultatio eſt de his q̄ ſunt ad finem. iij. Ethi. Et iō ad hoc ꝙ quis iuſtificetur nō ſufficit deſiderare iuſtitiā: ſed oportet apponere ꝛ adhibere totū conatū ꝛ diligētiā ad cōſequēdā iuſtitiā declinando a malo/ et faciendo bonū. Et ideo in ſacra ſcriptura vbicūꝗ geminatur aliqd̄ vocabuluʒ/ ſemper denotat̃ aliq̇s conatus. vt pſal. xxxix dicitur. Expectās expectaui: q2 cū toto affectu ꝛ conatu expectaui: nō ſolū deſiderando finē: ſed querēdo mediū ad conſequēdam rem expectatā. Item Matth. xxvj. dicit Saluator: Deſiderio deſideraui hoc paſcha mādūcare vobiſcū anteꝗ patiar. i. cū toto conatu ꝛ affectu deſideraui viā perueniēdi q̄rēdo. q2 voluntarie peruenit Chriſt⁹ ad paſſionē/ ꝛ preparauit oia neceſſaria ꝛc. Ita ergo pariter Dauid in hoc loco ſciēs ꝙ ꝑ ſoluʒ ſimplex deſideriū declinādi a malo et faciēdi bonū nō poterat iuſtificari: niſi apponeret totū conatū ꝛ affectū cū tali deſiderio: denotādo affectū et conatum dicit. Concupiuit aīa mea deſiderare iuſtificatiōes tuas in oi tpe. oſtēdit em̄ et notificat deſideriū ſuū eſſe cū toto conatu ꝑ duo verba q̄ſi idē ſignificātia. ſ. ꝯcupiſcere ꝛ deſiderare. quaſi dicat: cū toto conatu ꝛ affectu deſideraui iuſtificatiōes tuas. Itē nō dixit feci iuſtificationes tuas: ſed aīa mea cōcupiuit deſiderare. i. totuʒ conatum adhibuit: q2 ex infirmitate non ſemper eſt in nr̃a ptāte implere diuina p̄cepta ſine grā: vt ſupra dictum eſt. Et ideo multotiēs quis nō valēs adiplere diuina precepta in effectu maxime affirmatiua ꝓpter aliquē defectū: iuſtificat̃ tn̄ ꝑ ſolū deſideriū ꝛ affectum poſtꝗ adhibeat totū conatū. Nā pctōr nō habēs copiā ſacerdotis nec locū nec tēpus ꝯfitēdi: ex ſolo deſiderio cū cōtritiōe ſit dignus venia et iuſtificat̃: vt inquit Aug. in lib. de pn̄ia: vt magis patebit. ¶ Ergo per h̄ ſoluit̃ inſtantia quā faciebat Porphyri⁹ ꝯ legem euāgelicā: dicēs ipam eſſe iniuſtā ꝛ caſſā ꝛ vanā: eo ꝙ p̄cepit impoſſibilia. Et ꝑ ꝯñs dicit ꝙ non oēs poterāt nec pn̄t in ea iuſtificari. Nā lex euāgelica p̄cipit reddi oē debitū vſꝗ ad vltimū quadrātē. hoc aūt qn̄ꝗ eſt impoſſibile ꝓpter defectuʒ rei. ſi fur deſtruxit oia q̄ furatus fuerat: aut ſi q̇s nō hʒ vñ reddat q̄ mutuo accepit. igit̃ ſemꝑ manet iniuſtus. Itē lex euangelica p̄cipit adipleri omnia opa mie. et hoc ſub cōminatione ignis eterni. Matth. xxv. Sed hoc qn̄ꝗ eſt impoſſibile: quia infirm⁹ nō poteſt viſitare nec ſeruire alteri infirmo: nec pauper ſubuenire alteri pauperi propter defectū ꝛc. ꝛ ſic patet ꝙ impoſſibile eſt oēm hoīem ſemper ꝛ in omni loco ꝛ tpe et in omni ſtatu implere euangelica p̄cepta. Sed in oppoſituʒ eſt ſaluator: Matt. xj. dicens. Uenite ad me oēs qui laboratis: iuguʒ em̄ meū ſuaue eſt: ꝛ on⁹ meū leue ꝛc. ¶ Et iō ad reſpōſionē hui⁹ eſt dicēdū: ꝙ iſte apoſtata nō bene cōtēplat⁹ eſt legē euāgelicā ꝛ iuſtitiā ei⁹. nā licet precepta negatiua ſemper ꝛ vbiꝗ obligēt hoīem quo ad affectū et effectū: tn̄ p̄cepta affirmatiua lʒ ſemper obligēt quo ad affectū non tn̄ ſemꝑ obligāt quo ad effectū ꝓpter ſupradictū defectū. Et ſic in tali caſu iuſtificat̃ hō ꝑ ſolū deſideriū et affectum: poſtꝗ adhibet̃ totus conatus vt dictum eſt. Et hoc oſtendit ſaluator Matth. xviij. de illo q̇ debebat. x. M. talētorū: qui nō habēs vnde redderet ꝓcidens in terrā dicebat: patiētiā habe in me: ꝛ oia reddam tibi: cui dn̄s dimiſit omne debitū vidēs ſolū e⁹ affectum. Itē Luc. vij. ille fenerator dimiſit debitū duob⁹ debitorib⁹ nō habentibus vñ redderēt. Ex quo ptʒ ꝙ deus nō ſemꝑ reſpicit nec querit effectū ſed in caſu acceptat ſolū affectū cū toto conatu. Et ſic iuſtificat̃ hō per ſolū affectū in tali caſu. Et ideo ſaluator Matthei. v. nō dixit beati q̇ faciūt iuſtitiā: ſed beati q̇ eſuriūt ꝛ ſitiūt iuſtitiam qm̄ ipſi ſaturabūtur ꝛc. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū ꝙ iſta ſe habēt ꝑ ordinē: ſcilʒ deſiderare/ et eſurire ſiue ſitire/ ꝛ facere. Uñ deſiderare idē eſt qd̄ aliq̇d cupere vel appetere. ſʒ eſurire vel ſitire idē eſt qd̄ cū toto affectu ꝛ conatu talē rē deſiderare. i. cū tali deſiderio ad cōſequēdā rē deſideratā totū conatū apponere. Facere aūt eſt rē deſideratā ꝑ effectū adiplere. Et ſic q̇s pōt deſiderare aliquā rē: q̇ tamen non eſurit eaʒ: q2 nō adponit vires nec conatū nec q̄rit mediū ad conſequēdū eā/ vt aliq̇s deſiderat comedere pauonē aut caponē ꝛ habet facultatē emēdi: ſʒ ex auaritia nō emit: ꝛ ſic d̄ſiderat bibere nectar: ſed ex auaritia non emit. Ex quo patet ꝙ talis nec eſurit pauonē nec ſitit nectar. q2 ſi eſuriret ꝛ ſitiret totū conatū apponeret ad emendū. ſicut qn̄ q̇s eſurit cibū vel ſitit potū ſimpliciter: totū conatuʒ apponit ad querēdū cibū et potū nec patit̃ moras qn̄ comedat ꝛ bibat ſi hʒ cibū ꝛ potū p̄ſentē. Ita ergo pariter multi d̄ſiderāt reſtituere rē ablatā ꝛ habēt vnde reddāt: ſed ꝓpter auaritiā nō reddūt. Et multi deſiderāt facere eleemoſynā et habēt vñ faciāt: ſed ex auaritia nō faciūt ne eis deficiat in futuruʒ. Itē multi peccatores deſiderāt facere pn̄iam ꝛ iuſtificari formidine pene future: ſed nō faciūt ne dimittant rē amatā aut ne remittant iniuriā. Et ideo eſt ſignū ꝙ licet tales deſiderent iuſtitiā tamē non eſuriūt nec ſitiūt iuſtitiā. quia nō apponūt totum conatū nec querūt mediū per qd̄ iuſtificent̃: nec faciūt qd̄ in eis eſt poſtꝗ habēt tēpus ꝛ locū ꝛ copiā rei. Et ideo ſolū deſideriuʒ non pōt eos iuſtificare. Sed ſi tales apponerēt totū conatū cū d̄ſiderio: tūc dicerent̃ eſurire ſitire iuſtitiam. Et ſi in tali deſiderio ꝛ eſurire deficeret locus aut res familiaris aut tempus adimplēdi per effectū/ tūc ſolū deſiderium ꝛ eſuries ꝛ ſitis iuſtitie iuſtificaret eos. Et iō non dixit ſaluator: beati qui faciunt iuſtitiaʒ. quia hoc quādoꝗ eſt impoſſibile propter defectū loci ꝛ tēporis aut rei familiaris aut cōditionis et ſtatus ꝛ fortune. ſed dixit beati q̇ eſuriūt ꝛ ſitiūt iuſtitiaʒ ꝛc. quia hoc vnicuiꝗ poſſibile eſt cum auxilio grē: quia talis elleemoſyna nō datur de cellario ſed ex affectu ꝛ conatu voluntatis: vt inq̇t Aug. in ſermone de martyribus. Et ideo chriſtus nō ſemꝑ querit ab hominib⁹ effectū iuſtitie: ſed affectū ꝛ eſurieʒ ꝛ ſitim iuſtitie: q2 talis affect⁹ ꝛ eſuries ꝛ ſitis iuſtificādi cōſiſtit in poteſtate et actu volūtatis: lʒ ſemper cū grā p̄ueniēte ꝛ coadiuuante: vt dictū eſt ſupra. Hoc ḡ voluit dicere Dauid cū dixit: Cōcupiuit aīa mea deſiderare iuſtificatiōes tuas. i. eſuriuit ꝛ ſitiuit aīa mea iuſtificationes tuas. i. cū toto conatu deſiderauit iuſtificari ꝛc. Uñ vidēs Dauid ꝙ nō ſemper poterat iuſtificari ꝛ cōplere p̄cepta oia per effectū/ ad min⁹ ꝑ affectū ꝛ eſuriē ꝛ ſitim iuſtitie petit iuſtificari eſuriēdo ꝛ ſitiēdo iuſtitiā: ꝛ eſurit ꝛ ſitit adiplere diuina p̄cepta: vt ꝑ talē eſuriē et ſitim iuſtificet̃. Et iō addidit. In oi tpe. q2 oīs hō poteſt eſurire ꝛ ſitire iuſtitiā ꝛ adiplere diuina p̄cepta et facere penitētiā in oi tpe ꝛ loco et ſtatu. et hoc ĩ affectu lʒ non ſemꝑ in effectu: vt dictū eſt. ¶ Per ſupradicta ptʒ rn̄ſio ad argumēta Porphyrij. q2 p̄cepta affirmatiua nō obligāt hoīem ſemꝑ et ꝓ ſemꝑ

Aug. 3 pars prima. O

No. de eſurire ꝛc.

precepta affirmatiua q̄ñ obligant.

R

quo ad effectum in caſibus predictis: ſed ſemper et pro ſemper obligat hominē quo ad effectum et eſuriem et ſitim iuſtitie: quia in caſu per ſolū affectū et eſuriē et ſitim iuſtificādi iuſtificatur homo. Et ideo videns ſe nō ſemper valere iuſtificari in effectu propter infirmitatē et corruptionē nature: aut propter ſupradicta impedimēta / petit iuſtificari in effectu: et eſurit iuſtificari in omni tempore. ideo ait. Concupiuit ſiue fregit ſe anima mea deſiderare iuſtificationes tuas. i. cum toto conatu deſiderauit et eſuriuit iuſtificatiōes tuas non ad tēpus: ſed in omni tempore et in omni loco et ſtatu. quaſi dicat. Eſuriuit et ſitiuit anima mea iuſtificari precepta et mādata. ſ. tua ſeruando in omni tempore. quia in hoc conſiſtit tota iuſtitia hominis. ſ. vt eſuriat et ſitiat iuſtitiā: eo modo quo dictū eſt: quia vt ſic meretur ſaturari fruitiōe celeſti. Matth. v. quia ex ſola eſurie et ſiti iuſtitie meretur ſaturari premio eterno. quia deus nō querit niſi cor firmū. Prouerbiorum. xxiij. Fili da mihi cor tuum. Et volens iſte homo aſſignare cām et tēpus et locū ſue infirmitatis et infortunij dicit.

xxij. q. ij. ſiqli ber. et xliij. c. iſ. ca. adam.

Increpaſti ſuperbos: maledicti qui declinant a mandatis tuis.

O dñe / ego incurri et aſſecutus ſum iſtam maledictionē et infirmitatē iuſto tuo iudicio: quoniam eiectus ſum a paradiſo ex peccato parentū meorū. Nā tūc increpaſti parentes meos ſuperbos et ingratos: quando dixiſti ipſi Ade. Maledicta terra in opere tuo. Et ideo maledicti ſunt omnes qui declinānt a mandatis tuis. et ſic primo fuit maledictus diabolus: quia ex ſuperbia et ingratitudine et rebellione declinauit in celo. Secundo declinauit a mandatis tuis Adā cum vxore ſua. et ſic increpaſti eos et relegaſti in valle lachrymarum et miſerie. Et ſic declinauit a mādatis tuis Caim. et ideo increpaſti eū / et proieciſti a facie tua: vt ambularet per terrā profugus et ſtupidus et tremulus in maledictionem homicidij. Et ſic omnes qui declinauerūt a mādatis tuis et declināt / ſunt maledicti propter ſuperbiā et rebellionē et condēnati ad penā eternā: niſi per obedientiā et humilitatē redeant ad obſeruandū mandata tua. Dicit ergo iſte peregrinus. O dñe / quia tu increpaſti et puniſti ſuperbos parentes meos: eo quod declinauerūt a mādatis tuis: ideo ego deſcēdens ab illis primis parētibus ſuperbis et ſic maledictis. i. illā ſententiam et maledictionē incurrentibus: iure hereditario traxi illā ſententiā et maledictionē et legē membrorum et corruptionē nature. Et ſic datus ſum in opprobriū et cōtēptū et ſeruitutē carnis et peccati. Igitur

de pe. di. v. c. conſiderat.

Aufer a me opprobrium et contemptum: quia teſtimonia tua exquiſiui.

Aufer a me per gratiam hoc opprobriū et cōtēptū et maledictionē: quia nullus poteſt me liberare ab huiuſmodi lege et miſeria corporis huius niſi gratia Chriſti. Et dum fuero liberatus / teſtimonia tua exquiram. et ſic ponitur preteritum pro futuro. Explicat quod eſt opprobriū et eius contēptus eius: et eſt triplex. Nam per talē ſententiam et maledictionē fuit iſte homo addictus triplici ſeruituti: et factus ſeruus tribus dominis ſ. mundo / et carni / et diabolo. Nam homo qui cōſtitutus fuerat dominus iſtorum: factus eſt ſeruus eorū. Nam per iuſtitiam originalem corpus et caro erant ſubiecta anime: et ſenſualitas rationi: et totus mundus et omnes creature elemētares erant facte ad ſeruitutem hominis: ſicut dictum eſt Gen. j. Dñamini piſcium et volatiliū etc. Et etiā erat data tāta libertas et fortitudo quod poterat nō ſolū reſiſtere: ſed etiā dominari diabolo: et fugare eū. Sed propter peccatū omnes iſti. ſ. caro / mundus / et diabolus / qui erāt ſerui ipſius hominis: facti ſunt eius domini et principes eius / trahētes homines quo volūt: et homo factus eſt ſeruus eorum. A quo enim quis deuictus eſt illi ſeruus addictus eſt. ij. Petri. ij. Et iſti tres principes ſedēt / et loquuntur / et vexant iſtum pauperem hominem / et accuſant / et exercent. Et ideo dicit.

Et enim ſederunt principes: et aduerſum me loquebantur: ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.

[marginal note, partly illegible:] ... ſia. ij. q. ... nulli.

Et enim. i. certe principes. ſ. diabolus et mundus ſederunt extra alliciendo: et cōcupiſcentia et lex fomitis in mēbris ſtimulādo: omnes iſti ſederūt et aduerſum me loquebantur: quia ſemper me accuſant poſtquam vicerunt me. Et ſic ſeruus tuus exercebatur in tuis iuſtificationibus contra iſtos tres hoſtes et principes pugnādo / ne tranſgrediar iuſtificatiōes et precepta tua. Sed in omnibus his nemo eſt adiutor niſi frequēs meditatio et obſeruātia legis tue: que docet reſiſtere carni / et mundo / et diabolo. Ideo ſequitur.

Nam et teſtimonia tua meditatio mea eſt: et conſilium meum iuſtificationes tue.

[marginal note, partly illegible:] xix. q. ... h. c. ... pheta ... tui.

Quaſi dicat: cū his armis victor exiſtā. Nota quod iſti principes qui ſederunt et locuti ſunt aduerſum iſtum hominem myſticum / intelliguntur etiam principes paganorum. ſ. Pharao / et Nabuchodonoſor / et Antiochus: et ceteri qui vexarunt / et afflixerunt / et exercitarunt populū dei. Item iſti principes primo intelliguntur diaboli: et ex conſequēti membra eius: puta tyrāni et impij: qui agunt vt moti et impulſi a diabolo qui eſt caput eorum: vt dictū eſt in prologo tractatu tertio in octaua regula de intelligentia ſacre ſcripture. Nā ſicut Chriſtus prius paſſus eſt in ſe a Iudeis: et poſtea paſſus eſt in mēbris a iudeis et tyrannis et hereticis: ita diabolus prius per ſe dat perſecutiones a fidelibus tentādo etc. et poſtea perſequitur eos per membra ſua impellendo malos vt perſequantur bonos: vt ait Auguſtinus.

Adheſit pauimento anima mea: viuifica me ſecundum verbū tuum.

Vias meas enunciaui et exaudiſti me: doce me iuſtificationes tuas.

Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me: et exercebor in mirabilibus tuis.

[marginal note, partly illegible:] ... capi. ... capit.

In hoc quarto octonario petit alleuiari a grauitate et pondere et defectibus / quos anima trahit a corpore in penā peccati. Et petit recuperare bona que perdidit. ſ. agilitatē libertatē et facilitatē ad bene operandū: et immortalitatē et impaſſibilitatē. Nā licet anima nō moriatur: tamen dolet et aggrauatur propter ſocietatem corporis: et ſic debilitata dicitur quaſi mortificata. Ideo petit viuificari ab huiuſmodi mortificatiōe et dormitione: et fortificari a tali debilitatione / et hoc per legem diuinā et gratiā. Dicit ergo. O dñe / viuifica me ſecundum verbum tuum et per legem et ſacramenta legis tue: quoniam anima mea adheſit iſti graui corpori quod eſt quoddam pauimentū terrenū cōculcatū et ſubiectum tot paſſiōibus et defectibus: a quo anima grauatur ex inheſiōe et cōiunctione et cōſortio eius: quia cōicat cum corpore in doloribus et paſſionibus. et ideo viuifica me ſecundū verbū. i. ſecundum promiſſum tuū: ſicut promiſiſti Abrahe Iſaac et Jacob. Quorū ſemē promiſiſti benedicere. i. ab huiuſmodi maledictionibus abſoluere: nō ſolū filios ſecundum carnē: ſed etiā ſecundum ſpiritū. i. omnes gentes. Ego enim annūciaui tibi vias. i. operatiōes meas et proceſſum vite mee et peccata mea et deſideria et tu exaudiſti. Ideo doce me iuſtificationes tuas: et inſtrue mee viā iuſtificationū tuarum: et exercebor in iuſtificationibus tuis: legē et mādata adimplendo. Unde aduertēdū eſt quod iſte homo myſticus quandoque loquitur de preterito / dicēs ſe exercitatū in lege ratione Abrahe / Iſaac / et Jacob / et aliorū preteritorū patrum qui obſeruauerūt precepta dñi. Et quandoque rogat et petit excitari a dormitiōe et pigritia bene agēdi: et fortificari a debilitate quā anima trahit a corpore: vt ſine difficultate poſſit implere mādata et legē dei. et dicit.

Dormitauit anima mea pre tedio: confirma me in verbis tuis.

Viam iniquitatis amoue a me: et de lege tua miſerere mei.

Viam veritatis elegi: iudicia tua non ſum oblitus.

O dñe / anima mea dormitauit. et debilis et pigra facta eſt ad bene agendū: et timida ad difficilia tolerāda. Et hoc pre tedio et grauitate corporis. Ideo cōfirma et fortifica me in verbis tuis: et in lege quā verbis tuis tuliſti. et amoue a me viā et inclinationem iniquitatis. quia ſemper inclinatio mea eſt ire per viā iniquitatis: et ſemper tēdit ad peccatū. Itē lex mēbrorū dicitur via iniquitatis: quia eſt veſtigiū peccati primi parētis in nobis inflictū et impreſſum. ideo poſtquam lex mēbrorū ita vexat me: tu de lege tua: et ſecundum legē tuā miſerere mei. Nā lex tua deſtruit legem peccati. ad Ro. vij. Unde dimiſſa via iniquitatis et lege peccati: elegit viā veritatis: quia iudicia tua non ſum oblitus. Immo

Adheſi teſtimonijs tuis domine: noli me confundere.

Viam mandatorum tuorū cucurri: cū dilataſti cor meum.

Ipſam legē tuā in mēte habui: et opere ſeruaui in patriarchis et prophetis et iuſtis viris: et adheſi teſtimonijs tuis legē ſeruando. Ideo noli me cōfundere. i. ſecundum legē peccati et cōfuſiōis iudicare et punire: quia viā mandatorū tuorū cucurri ſecundum legē viuēdo et ambulando cū dilataſti cor meū tua gratia et auxilio. Nā aliter nō potuiſſem percurrere nec adimplere viā mandatorū: cū via que duxit ad vitā ſit arcta et difficilis. Sed tu dilataſti cor meū: et fortificaſti per gratiā tuā. et ſic via que erat difficilis et arcta facta eſt mihi facilis et lata. quia nihil eſt difficile amāti: quia vires quas imperitia denegat charitas adminiſtrat. ſecundum Gregoriū homilia. xij. Duo enim ſunt que faciunt opus facile. Primo affectus operantis. Secundo pretiū rei adipiſcende. Cum ergo in principio huius pſalmi ſit promiſſa beatitudo: que eſt bonum per ſe ſufficiens ambulantibus ſine macula in lege domini: vt poſſint cōſequi beatitudinē promiſſam. Itē quia iſte peregrinus cōſiderauit ſe vltra iiij. milia annorū peregrinatū fuiſſe per legē veterem querēdo Chriſtū ſaluatorē et redēptorē et noue legis latorē omnibus patriarchis et prophetis in lege promiſſum: ideo ait. O dñe / ego iā adheſi teſtimonijs tuis legē tuā ſeruādo: ergo veni ad ſaluādū me: quia iā tempus eſt: et noli me cōfundere / nec fruſtrari in deſiderijs et ſpe mea. Nā ſi tu nō veneris: ego manebo cōfuſus et irriſus et ſubſannatus apud alias generationes: que dicūt et improperāt mihi tarditatē tuā et dilationē tui aduentus: immo dicūt quod fruſtra expecto aduētū tuū. vt liberes me de manu eorum. Ergo veni: quia iam ſatis cucurri et peragraui viā mandatorū tuorū per. iiij. M. annorū: cū tu dilataſti. i. dilatando aduentū tuū cōfortaſti cor meū ſub ſpe veniendi. Unde iſta verba dicit propheta in perſona Zacharie et Simeonis / et aliorū ſanctorum patrū qui fuerūt prope aduentū Chriſti. qui maiori deſiderio ipſum petebant: vt patet Luc. j. et ij. Et ideo iſte octonarius poteſt eis applicari. ſ. quod Simeō fractus longa expectatione Chriſti dicat cū ceteris ſanctis ſui temporis. O dñe Ieſu anima mea adheſit pauimēto: quia cōtinue erā proſtratus in faciē meā ad pauimētū terre: rogādo vt acceleres aduētū tuū. ergo viuifica me per verbū tuum incarnatū: ſiue ſecundum verbū et promiſſionē tuā. quia a te expecto viuificari a morte etc. quia anima mea dormitauit iam ſtupida et mortificata pre tedio tam longe expectationis et dilationis tui aduētus ergo confirma me in verbis tuis. i. fac vt ſim firmus in tuis promiſſis: et nō habeā deſperare nec deficere: ſed ſiſperar in promiſſis. Nam quando impleueris quod promiſiſti: tūc ero cōfirmatus in verbis tuis. Ergo veni: et viā iniquitatis amoue a me per me patiēdo et me inſtruendo. Et miſerere mei de lege tua. i. de mādatis et documētis et ſacramētis legis tue. Nota quod iſte peregrinus ab exilio et exitu paradiſi vſque ad Chriſtum: cōpleuit quatuor curſus ſiue ſtatus ſignificatos per quatuor literas pagratas. ſ. Aleph / beth / gimel / deleth. Nā per Aleph ſignificatus fuit curſus nature. et per beth. curſus circūciſiōis. et per gimel legis Moyſi. et per deleth curſus prophetarū. Et ſic ābulauit ab Adam vſque ad Abrahā per curſum legis nature. Et ab Abraham vſque ad Moyſen ābulauit per literam beth. i. circūciſionē. et a Moyſe vſque ad Dauid ambulauit per literam gimel. i. per legē ſcriptā. Et a Dauid vſque ad Chriſtum ābulauit per deleth. i. per ſtatū prophetarū. A Chriſto autem vſque ad diē iudicij ambulat per. xviij. literas. ſ. ab ipſa litera he vſque ad thau: Unde iſta litera he ſignificat eſſe ſiue vitā: et thau ſignificat ſignum / ad denotandū quod ſemper ambulat in lege vite vſquequo perueniat ad ſignū et vltimū terminū: quod eſt vita eterna: ad quā dirigimus totū curſum noſtrū et omnes operatiōes noſtras vbi erit finis noſtri curſus et peregrinatiōis: et vbi erit quies et beatitudo noſtra / Sexdecim autem litere que ſunt inter he et thau: per quas ambulat iſte peregrinus vſque ad iudiciū / ſunt ſexdecim varie perſecutiones et aſperitates: quas eccleſia paſſa et paſſura eſt vſque ad Antichriſtum. Et ideo poſtquam iſte peregrinus peragrauit ſupradictos quatuor ſtatus. ſ. legis nature et circūciſiōis et legis ſcripte et prophetarū iā querit et petit ſtatum legis euangelice et viuificantis ad vitam eternam per gratiam / in ſequentibus. xviij. octonarijs.

Adam ſeu homo fecit quatuor curſus.

Legem pone mihi dñe viam iuſtificationum tuarum: et exquiram eam ſemper.

Da mihi intellectum et ſcrutabor legem tuā: et cuſtodiā illam in toto corde meo.

he. diſ. ſ. c. omnes leges. i. glo. vi. di. c. teſtamentum.

¶ In hoc quinto octonario preponitur litera he. Uñ poſtq̄ iſte peregrinꝰ peregrinatus eſt ab Adã vſq; ad Chriſtũ ꝑ quatuor milia annoꝝ ⁊ ꝑagrauit totã legẽ Moyſi: ⁊ vidit ꝙ in ea nõ potuit iuſtificari: nec proficere: nec ꝑ eã recuperare btitudinẽ quã ꝑdiderat: iõ petit a Chriſto legẽ euãgelicaꝫ: in qua credit iuſtificari ⁊ recupare felicitatẽ regni celorũ quã ꝑ pctm̃ ꝑdiderat: ⁊ ideo duo facit. Nã pzio petit ꝑfici ꝑ legẽ in ſe. Scdo petit dirigi ⁊ adiuuari ꝑ eã cõtra ꝑſecutores: ibi. Defecit in ſalutare. ¶ Ad primũ eſt notandũ ꝙ lex euãgelica tripl'r iuſtificat ⁊ facit hoĩem dignũ vita eterna. Pzio per fidem/ in quãtũ credit Jeſum Chriſtũ eſſe verũ deũ ⁊ hoĩeꝫ/ ⁊ redẽptorẽ totiꝰ gñis hũani meſſiam in lege promiſſuꝫ. Scdo iuſtificat ꝑ charitatẽ ꝑfectã erga deũ ⁊ primũ. Tertio per ſpẽ/ inquãtũ cõtẽptis rebꝰ terrenis ponit ⁊ cõſtituit finẽ ſuũ in celeſtibꝰ a Chriſto ꝓmiſſis: ⁊ ſic nõ operaꝛ ꝓpter aliqđ premium temporale: ſed propter vitã eternã ꝓmiſſam. Tria ergo facit. Nã primo petit iuſtificari ꝑ fidẽ euãgelicã ⁊ eccleſiaſtica ſacrã. ſcdo ꝑ ſpẽ ⁊ charitatem. tertio agit grãs ſe ꝑ euãgelicã legẽ fuiſſe iuſtificatũ. Scdm: ibi. Memor eſto. tertiũ. ibi. Bonitatẽ feciſti. In quibꝰ tribꝰ partibus cõtinentur ſex octonarij: quorũ primꝰ ſcribiꝛ ꝑ he qđ ſignificat iſta: ſcdꝰ ꝑ vau: qđ ſignificat in ipa. In tertio octonario poniꝛ zai: qđ ſignificat viuit. In quarto ꝑponiꝛ heth: qđ ſignificat viuẽs. quaſi dicat: ꝙ in iſta lege euangelica: ⁊ ꝑ iſtã venit oĩs viuẽs ꝑ grãm: ⁊ ꝙ iſta lex euãgelica iuſtificat ad vitã eternã: vt pꝫ ꝑ totũ diſcurſum ep'le ad Rom. ⁊ ad Gala. ⁊ ad Hebr. Quod vidẽs iſte ꝑegrinꝰ dicit ad Chriſtum. O dñe/ poſtq̄ tm̃ laboraui in lege ve. ⁊ per ipam nõ poſſuꝫ iuſtificari ⁊ ꝑuenire ad verã beatitudinẽ/ nec ita ꝑficiꝰ vt reddar ſine macula: ergo pone ⁊ fer et ſtatue ⁊ promulga mihi legẽ nouã. ſ. euãgelicã. ſ. viã iuſtificationũ tuarũ: qꝛ ipſa eſt via ad iuſtificãdũ hoĩem ⁊ reddẽdũ ipm̃ dignũ eterna btitudine. Et cũ dederis mihi: ego exquirã eã ſemꝑ corde ⁊ ope. Sed qꝛ tali legi nõ potero adherere firmiter niſi ꝑ donum intellectus: ideo da mihi intellectũ ꝑ fidẽ: ⁊ ſcrutabor legẽ tuã/ et cuſtodiam illã in toto corde meo: quia ſi bene credidero ⁊ bene intellexero legẽ: bñ ſeruabo ⁊ cuſtodiaꝫ eam. Et notanter dicit Cuſtodiam illam in toto corde meo: ad differentiam legis ve. q̄ nõ ꝓhibebat animũ: ſed manũ ⁊ actũ: ſed lex euangelica nõ ſolũmodo iuſtificat actũ: ſꝫ ⁊ cor ⁊ ꝓpoſitũ ⁊ voluntatẽ: vt pꝫ Mat. v. Et iõ ſequiꝛ.

U
Lex facit hominẽ dignũ vita eterna.

Deduc me in ſemita mandatorum tuoruꝫ: quia ipſam volui.

diſ. lvj. ca. na. ſci. et viij. q. j. c. ſciẽdũ.

¶ Id eſt toto corde deſideraui. quaſi dicat. Ego! bñ vellem ire in ſemita mãdatorũ: ſed nõ poſſuꝫ meis viribus niſi tu duxeris me. Sed quia habeo appetitũ peruerſum ad malũ: vt dictum eſt: ideo.

Inclina cor meum in teſtimonia tua: et nõ in auaritiam.

Auerte oculos meos ne videant vanitateꝫ in via tua viuifica me.

Statue ſeruo tuo eloquium tuũ: in timore tuo.

xv. q. j. §. ex voluntate. xxiij. diſt. his xxxij. queſtio. v. nec ſolo.

¶ Inclina cor meũ in teſtimonia tua: ⁊ nõ iclines. i. inclinare permittas in auaritiã. Itẽ qꝛ non ſolũ appetitꝰ meus eſt ꝑuerſus in auaritiam: ſed etiaꝫ in ſuꝑbiã ⁊ vanitatẽ: ⁊ appetitum dominandi: ideo auerte oculos meos ne videant hãc vanitatẽ ambitionis: ſꝫ viuifica ⁊ rectifica me in via ⁊ lege tua: ⁊ ſtatue mihi ſeruo tuo ⁊ imprime eloquiũ. ſ. legem tuã a te ꝓbatã ĩ tiore tuo. quaſi dicat. Cõfirma me in timore tuo filiali ꝑ legẽ tuã: que dicit. Dñm deũ tuũ timebis ⁊c. Nã ſi fuero ſtatutus ⁊ confirmatꝰ in tuo timore: tunc abijciam omnem cõcupiſcẽtiaꝫ carnis/ ⁊ oẽꝫ ſuꝑbiã/ ⁊ auaritiã q̄ regnãt in mũdo: ⁊ impediũt hoĩem ad ſeruãdã ⁊ cuſtodiendã legeꝫ. Et non ſolũ me cuſtodias a ſupradictis: ſed etiam

Amputa opprobrium meũ quod ſuſpicatus ſum: quia iudicia tua iocunda.

de pen. diſ. j. c. alij c.

¶ Amputa ⁊ aufer peccatũ ⁊ opprobriũ qđ ſuſpicatus ſum. i. per qđ ſuſpicor ⁊ vereor apparere ante hoĩes: ⁊ ſuſpicor ⁊ vereor penã eternã: ꝑ qđ ſum mortuus ⁊ priuor vita eterna. Ergo amputa ⁊ aufer hoc opprobriũ per ſacramẽta legis tue/ q̄ purgaꝛ ⁊ deleꝛ pctm̃: qꝛ iudicia dei ſunt iocunda: qͣſi dicat. Ego per pctm̃ ⁊ culpã. que diciꝛ opprobrium ⁊ maledictio/ ſupplicabar ⁊ verebar venire in triſtes ⁊ crudeles penas. Sed tu amputa hoc opprobrium per iuſtitiã tuã. ſ. per tuã legẽ iuſtificantẽ: ⁊ per ſacramenta que ſunt iocũda ⁊ ſalubria. Et ponũtur hic iudicia pro ſacramẽtis legis: nã ꝑ ſacramenta Chriſtus mutat iudiciũ: qꝛ peccatorẽ q̄ iudicatus erat ad mortem: reuocat ad vitã ſatiſfaciendo pro eo: ⁊ dando pretiũ ſanguinis: ideo vocat talia iudicia iocunda: quia viuificant homineꝫ: et de morte ad vitam reuocãt ⁊ cõmutant. Ideo ſequiꝛ.

Ecce concupiui mandata tua: in equitate tua viuifica me.

xxij. q. ij. ſi quis habet.

¶ Ecce. i. ꝓpter hoc cõcupiui mandata tua. i. legẽ tuã euangelicã. Ideo in eq̃tate tua viuifica me: nõ in mea eq̃tate ſiue iuſtitia: ſꝫ in tua. Et exaudi me in tua iuſtitia ⁊ nõ in mea q̄ nulla eſt: iõ nõ intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo: ſed viuifica me in tua iuſtitia ⁊ lege ſacroꝝ: q̄ habet vim viuificatiuã/ ⁊ ſanatiuã/ ⁊ amputatiuã pctoꝝ/ ⁊ vitioꝝ/ ⁊ opprobrioꝝ. Petit ergo iſte bonꝰ homo legẽ euãgelicã que habet vim viuificatiuã ⁊ ſanatiuam: ⁊ inclinat cor ad largitatẽ: et deuiat ab auaritia ⁊c. Eſt ergo lex euãgelica viuificatiua: intelligentie largitiua/ in viam dei deductiua: ad bonum ⁊ miam/ ab auaritia ⁊ vanitate ſuperbie auerſiua: ĩ timore dei cõfirmatiua: opprobrij amputatiua: ⁊ in ipſa equitate ⁊ iuſtitia renouatiua/ ⁊ iuſtificatiua/ que ſunt ſeptem fructꝰ ⁊ ꝓprietates fidei ſiue legis euangelice per fidem. Primo ergo iſte petit legẽ euangelicã in cõi ad iuſtificandũ: ⁊ in ſpeciali petit intelligere eã per fidẽ ſiue petit poẽ ad intelligẽdã legẽ ⁊ ꝑſcrutandã. Ex cuius intellectu colliguꝛ ſupradicti ſeptẽ fructus ex lege euangelica. Unde nota ꝙ lex euãgelica nõ ſolum abſtulit opprobriũ peccati: ſed etiaꝫ opprobrium ⁊ iugum legis vet. ⁊ onus importabile. Cum ergo Dauid preuidiſſet in ſpiritu ab vtroq; opprobrio non aliter q̄ per legẽ euangelicam fore ſe abſoluendũ: ideo petit eã: et petit tale opprobriũ a ſe auferri. Item in lege vete. multa tolerebanꝛ ⁊ cõcedebanꝛ ꝓpter duritiã illiꝰ ppl'i/ que ſunt opprobrioſa: puta vſura: auaritia: liber repudij ⁊c. Que oĩa abijcit lex euangelica: q̄ non cõtinet niſi precepta ſuauia ⁊ iocũda ⁊ portabilia. Ideo hanc petit Dauid. Ex dictis in hoc octonario pꝫ ꝑfectio ⁊ ſupereminentia legis euangelice ſupra le. vet. Nam iſta iuſtificat totũ hoĩeꝫ interiꝰ ⁊ exteriꝰ: ⁊ quo ad voluntatẽ ⁊ factũ: ⁊ quo ad deũ ⁊ primũ: ⁊ ꝓhibet oẽꝫ auaritiã ⁊ vſurã nõ ſolũ cũ ſuis ſed etiam cũ extraneis: qđ non faciebat lex vetus. Ex ſupradictis etiã pꝫ ꝙ alia lex erat danda ⁊ aliã legẽ petit hic Dauid ꝑter legẽ Moyſi/ ꝑ quã expectabat iuſtificari: qꝛ iã ipe habebat legẽ Moyſi: q̄ ſolũ dirigebat cultores ſuos in Chriſtũ. ꝑ quẽ ⁊ ꝑ cuius legẽ nouam expectabat iuſtificari et dirigi in eternam beatitudinem celeſtem/ quam Adam perdiderat per peccatum. Hanc ergo legem euangelicam petit a Chriſto Dauid in hac parte.

Fructꝰ legis euangelice.

Et veniat ſuper me miſericodia tua dñe: ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum.

[illegible] vid. [illegible] ca. [illegible]

¶ In hoc ſexto octonario deſiderat ꝓficere in fide ⁊ iuſtificari ꝑ eccl'iaſtica ſacramẽta. Nã lex euangelica nõ ſolũ dat ꝑcepta ⁊ mãdata iuſtitie: ſed etiaꝫ ſalutaria ſacramenta: q̄ nõ ſolũmõ iuſtificãt a peccato: ſed etiã cõferũt gratiã gratificantẽ ad vitam eternã: ⁊ cõferũt dona ſpũs ſancti adiuuatiua ⁊ roboratiua virtutũ theologaliũ. Uñ in oĩbus his petit ꝑfici ⁊ ꝓficere in hoc octonario ꝑ aduẽtũ Chriſti: Ideo dicit. O dñe pater: veniat ſuꝑ me mia tua ⁊ ſalutare tuũ q̄ eſt Chriſtꝰ: ⁊ hoc ſcdm eloquiũ. i. ꝓmiſſionẽ tuã ſicut ꝓmiſiſti patribꝰ ve. te. Et etiã veniat ſuꝑ me mia tua. i. remiſſio pctoꝝ q̄ daꝛ ꝑ ſacramẽta baptiſmi ⁊ penitẽtie. Et veniat ſuꝑ me ſalutare tuũ. i. ſanitas meorũ lãguorũ ſpũaliũ: qꝛ eccleſiaſtica ſacramẽta remittũt penã ⁊ ſanãt a culpa: ⁊ gratificãt ad gloriã: ⁊ ideo inuocat Chriſtũ vt cõferat ſibi ſacramenta ſalutaria remiſſiua ꝑ legẽ euangelicã. Et cõferat etiã ſibi oẽs virtutes theologales per quas defendat veritatẽ euangelicã: ⁊ confirmet eum in eis. Et ideo ſequitur.

Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum: qꝛ ſperaui in ſermonibus tuis.

Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaq;: quia in iudicijs tuis ſuper ſperaui.

Et cuſtodiam legẽ tuam ſemper: in ſeculũ ⁊ in ſeculum ſeculi.

¶ Similiter me cõfirma ĩ fide ⁊ ceteris virtutibꝰ theologalibꝰ: ⁊ ne auferas vſquequaq;. i. ineternuꝫ verbũ veritatis de ore meo: qꝛ in iudicijs tuis ſuꝑ ſperaui. Et tũc rñdebo cũ audacia infidelibꝰ exprobrãtibꝰ mihi verbũ ⁊ cõfeſſionẽ ⁊ ꝑdicationẽ meã. Ideo da mihi ſapiẽtiã ad defendendã legẽ corã exprobrãtibꝰ: qꝛ ſemꝑ ſperaui in ſermonibꝰ tuis. qꝛ dixiſti. Dũ fueritis ante reges ⁊ ꝑſides ⁊c. Dabitur enĩ vobis i illa hora q̄d loquamini ⁊c. Et iõ ne auferas de ore meo verbũ veritatis ⁊c. ⁊ ſic cuſtodiã legẽ euangelicã nõ ad tẽpus ſicut cuſtodiui legem veterem: ſed ſemper in ſeculũ ſeculi.

Et ambulabam in latitudine: qꝛ mandata tua exquiſiui.

¶ Ambulabam. i. ambulabo in latitudine. i. in ſecuritate ſine timore: ſicut ille qui vadit per campũ planum ⁊ latum ſine metu ⁊ difficultate. et hoc qꝛ mandata tua exquiſiui.

Et loquebar in teſtimonijs tuis in conſpectu regum: ⁊ non confundebar.

xxviij. di. c. ſedulo. ⁊ viij. q. j. c. oli.

Et meditabar in mãdatis tuis: que dilexi.

¶ Loquebar cũ audacia in cõſpectu regũ manifeſtando legẽ tuã: ⁊ cõfitendo te corã hoĩbus: ⁊ nõ cõfundebar: qꝛ cõfirmatus erã in fide. Et vñ hoc? Qꝛ ſ. meditabar in mandatis tuis que dilexi. in q̄bus dixiſti. Nõ enĩ vos eſtis q̄ loquimini: ſed ſpũs patris q̄ loq̄ꝛ ⁊c. Et ſic nõ ſolũ ꝑdicaui legẽ tuã in conſpectu regũ ⁊ hoĩm ore: ſꝫ etiã ope adimplẽdo. Nã

Et leuaui manus meas ad mandata tua que dilexi: ⁊ exercebor in iuſtificationibus tuis.

xxiij. q. j. ſumma.

¶ Leuaui manꝰ meas. i. opationes. i. opa manuũ mearũ ad mandata tua. i. ſcdm mãdata tua q̄ dilexi. Et ſic ope adimplẽdo exercebor in iuſtificatiõibus tuis. qꝛ fides ſine exercitio ⁊ operibus mortua eſt. quaſi dicat/ in toto iſto octonario. Ueniat mia tua ⁊ ſaluare tuũ ſuꝑ me: ⁊ confirmet me in fide. et ne auferas de ore meo verbũ veritatis: ſed da mihi os ad loquẽdũ. Et tũc reſpõdebo ĩfidelibꝰ exprobrantibꝰ mihi verbũ: et cuſtodiã legẽ tuã ſemꝑ: et ambulabo in latitudine ſecuritatis: ⁊ loq̄r in ꝯſpectu regũ ⁊ principũ ſine cõfuſione: ⁊ opabor ⁊ exercebor in iuſtificatiõibꝰ tuis. quaſi dicat/ ꝙ iſti q̄nq; fructus naſcuꝛ ⁊ ſequũtur ex fide cõfirmata. Uel forte poſſumꝰ dicere: ꝙ ĩ hoc ſexto octonario petit iuſtificari ꝑ charitatẽ: q̄ ꝑ fidẽ diligit deũ ⁊ primũ. que q̄dẽ charitas ꝑ latitudinẽ intelligiꝛ: qꝛ ad oĩa ſe extendit: etiã ad diligendũ inimicũ. Uñ dicit. Et veniat mia tua ſuꝑ me charitatẽ infundendo ⁊c. Et tũc armatus fide ⁊ ſtimulatus ꝑ charitatẽ reſpondebo exprobrantibꝰ mihi verbũ ⁊c. Qꝛ charitas foras mittit timorẽ ⁊c. ⁊ ſic ambulabo in latitudine charitatis: que nihil timet: ⁊ loquiꝛ in cõſpectu reguꝫ ſine cõfuſinone ꝓ lege Chriſti. Et meditabor in mandatis tuis ea q̄ ex charitate dilexi. ſ. deũ ⁊ proximũ. Et eleuaui manus ⁊ opera ⁊ mandata tua q̄ ex charitate dilexi: ⁊ ſic exercebor ⁊c.

Memor eſto verbi tui ſeruo tuo: in quo mihi ſpem dediſti.

zayn. j. q. j. c inter catholicam.

¶ In hoc ſeptimo octonario petit ꝑfici ⁊ iuſtificari ꝑ ſpẽ q̄ ꝑcedit charitatẽ ĩ opando: licet ſequaꝛ eam in affectu. vt dictũ eſt. ¶ Uñ ſpes eſt habitus quo animus ſiue volũtas ſubleuaꝛ a terrenis ad cõſtituẽdũ finẽ ſuũ in ſũmo bono amato. ⁊ ſic ſpes hec habet q̄tuor effectꝰ. Nã primo ſubleuat volũtatẽ a terrenis mũdata cõtẽnendo. Scdo facit eã cõſtituere finẽ ſuũ ĩ ſummo bono amato. Tertio facit ipſam opari ꝓpter illũ finẽ: ⁊ nõ ꝓpter aliũ: nec ꝓpter aliud. Quarto exhibet ei patiẽtiã ĩ mora ⁊ tarditate: ſi illico ⁊ in hac vita differꝛ poſſeſſio ⁊ acq̄ſitio finis: q̄ eſt deꝰ ⁊ vera btitudo. Ex q̄ ſequiꝛ: ꝙ latior ⁊ maioris ambitus eſt fides q̄ charitas: ⁊ charitas q̄ ſpes. Nã plura credimus q̄ diligimus. nã nos credimus bona et mala in lege memorata. ſ. deũ eſſe ſummũ bonũ ⁊ oĩpotentẽ/ creatorẽ celi et terre: ⁊ diabolũ cecidiſſe ineternũ puniẽdũ: ⁊ infideles ⁊ legis trãſgreſſores impenitentes ineternũ cruciãdos: ⁊ tñ ex charitate nõ diligimꝰ niſi deum ⁊ primũ. Itẽ diligimus deũ ⁊ primũ: ⁊ tñ non po-

✠

nimus ſpē ⁊ finē noſtrū niſi in ſolo deo ⁊ vera beatitudine. ¶ Itē ſequit̃ ꝙ diffinitio ſpei q̄ dat̃ a magiſtro nō eſt ſufficiēs: nec euacuat noſtrū ꝓpoſitū ſpei/cū dicit ꝙ ſpes eſt expectatio future beatitudinis ex gr̄a ⁊ meritis precedētib⁹. Nā habitus infuſus. ſpei nō ſequit̃ meritū: immo precedit: immo eſt cauſa merēdi: q2 in tm̄ meret̃ quis inquātū operat̃ ꝑ ſpē rōne ſummi boni: q2 ſi ſpes non ſubleuaret ad operandū ꝓpter ſolū deū/opator nō meret̃. Nā ſicut actus moralis nō eſt dign⁹ laude niſi ꝓueniat ex habitu morali: ita opatio nō eſt meritoria beatitudinis: niſi ꝓueniat ab habitu theologico. ſ. fide/ſpe/⁊ charitate. Qui q̄dē habit⁹ ſemꝑ eſt iunct⁹ ⁊ inſeparabilis a gr̄a gratificante. Iō act⁹ ſpei nō eſt ꝓprie expectare: ſed ſperare: qđ idē eſt qđ vltimatū finē in deo ꝯſtituere. Et ex hoc ſequit̃ meritū iuſtificās ⁊ dignificās hoiem ad beatitudinē eternā cōſequēdā. Ideo Dauid cupiens ꝑfici/⁊ iuſtificari/⁊ ſubleuari per ſpē ad cōſtituēdū finem ſuū in ſolo deo: petit Chriſtū in lege ꝓmiſſum qui erat legē euāgelicā latur⁹ q̄ ꝑ ſpē cū fide ⁊ charitate nos erat iuſtificatur⁹. Itē anagogice petit etiā beatitudinē ꝓmiſſam: quā ꝑ ſpem ſum⁹ aſſecuturi: ⁊ ideo dicit in ꝑſona totius corpis myſtici. O dn̄e mitte filiū tuū ⁊ memor eſto verbi. i. ꝓmiſſiōis tue facte ſeruo tuo Abrahe: cū dixiſti. In ſemine tuo benedicent̃ oēs gentes. Et dixiſti ꝑ os Jacob. Nō auferet̃ ſceptrū de Juda ⁊c. Itē da mihi beatitudinē quā ꝓmiſiſti olim Abrahe ⁊ ſemini eius: cū dixiſti Gen̄. xv. Suſpice celū ⁊ numera ſtellas ⁊c. ⁊ ſic erit ſemē tuū. q. d. Sicut ſtelle ſunt in magno numero fixe in celo ſtellato/ſic erit ſemē tuū ⁊ filij ꝓmiſſionis in celo empyreo collocati: in quo v̄bo ⁊ ꝓmiſſo ſpē dediſti mihi ſeruo tuo: ꝑ quā ſpē ego ſtatui finē meū vltimatū i illa ꝓmiſſa btitudine. Ueniat ergo meſſias/q̄ ꝑ fidē ⁊ ſpē ⁊ charitatē mihi eſt datur⁹ hāc btitudinē. Itē eſto memor v̄bi tui qđ dixiſti in principio qn̄ me de paradiſo eiciſti: ⁊ i hanc ꝑegrinationē miſiſti. ſ. ꝙ mitteres filiū tuū i carnē de mea ꝓgenie vt redimeret me ⁊ reduceret in btitudinē amiſſam: in quo v̄bo ⁊ ꝓmiſſiōe dediſti ſpē mihi ſeruo tuo: ſub qua ſpe ego peregrinor in hac via: ergo mitte ipm̄ p̄io in carnē/⁊ poſtea in gl'iā:

ſ. q. ſ. c. iterro go. in glo. **Hec me conſolata eſt in humilitate mea: q2 eloquium tuum viuificauit me.**

¶ Hic aſſignat effect⁹ ⁊ fructus ⁊ ꝓfect⁹ ſpei. Nā p̄io cōſolat̃ ꝓpter ꝓmiū ꝓmiſſum. Scđo fortificat cōtra impedimēta. Tertio pellit timorē ⁊ defectū. Quarto letat̃ in aduerſis: ⁊ exercitatur in eis. Quinto cū patientia ⁊ equanimitate tolerat morā finis cōſequēdi. Ideo i hoc ſeptimo octonario memorat primos quinq3 fruct⁹ ipſi⁹ ſpei. In ſequenti vero: ibi. Portio mea. memorat ſextū fructū. Dicit ergo primo. Hec. ſ. virtus ſpei ꝯſolata eſt me in humilitate ⁊ perſecutione mea: q2 ſemper cōſolatur in aduerſitate: eo ꝙ offert pretiū finis an̄ oculos: ⁊ ſic reddit laborē facilē: iō ſequit̃. Q2 eloquiū. i. ꝓmiſſum tuū viuificauit me dādo vires in aduerſis.

iiij. q. ſ. c. vlt. et. xix. di. c. in memoriam. **Superbi inique agebant vſquequaq3: a lege autem tua non declinaui.**

Memor fui iudiciorum tuorum a ſeculo domine: et conſolatus ſum.

¶ Itē dedit mihi ſpes fortitudinē contra ſupbos perſequētes me. Nā cū ſupbi agebant iniq̄ vſquequaq3. i. aliqn̄ vel ſemꝑ/tunc in virtute ſpei a lege tua nō declinaui. i. licet ſuperbi ſemꝑ agerent inique cōtra me: tn̄ de lege tua nō declinaui. Et quare nō declinaui a lege tua: q2 memor fui iudiciorū tuorū a ſeculo. i. q̄ a principio vſq3 nūc feciſti. Nam licet ad tps ꝑmiſeris iuſtos vexari a malis: tamē in fine liberaſti eos ſperantes in te: ⁊ puniſti perſequētes eos. ſicut patet de Pharaone ⁊ Sennacherib/⁊ Nabuchodonoſor ⁊ Antiocho. Et ſic cū tali ſpe conſolatus ſum.

Defectio tenuit me ꝓ peccatoribus. derelinquentibus legem tuam.

Cantabiles mihi erāt iuſtificationes tue: in loco peregrinationis mee.

Memor fui nocte nominis tui domine: ⁊ cuſtodiui legē tuam.

Hec facta eſt mihi: quia iuſtificatiōes tuas exquiſiui.

¶ Item ſpes dedit mihi tertiū fructū: qui eſt gloriari in aduerſis: ⁊ mittere foras timorē. Nā defectio ⁊ timor mortis tenuit me aliqn̄ ꝓ peccatoribus derelinquētib⁹ legē tuā: qui mihi mortē cōminabātur. Sed ꝓpter ſpē cātabiles mihi erant iuſtificationes tue. i. cū alacritate cōſiderabā legē tuā: vbi precipis ⁊ dicis: ꝙ beati q̄ ꝑſecutionē patiūt̃ propter iuſtitiā: ⁊ ꝙ merces eorū copioſa eſt in celis. Et ideo iſta lex erat mihi cantabilis ⁊ ꝑſtabilis in hoc loco peregrinatiōis mee. ſ. in hac vita ⁊ in hoc tpe ꝑſecutiōis. Et ſic memor fui nois tui in nocte aduerſitatis/⁊ ꝑſecutiōis infideliū/⁊ malor: ⁊ cum ſpe cuſtodiui legē tuā: ⁊ hec nox ⁊ ꝑſecutio ſiue aduerſitas facta ⁊ data ē mihi a tyrānis ⁊ ifidelib⁹ ſeu prauis hoib⁹: eo ꝙ iuſtificatiōes tuas exqſiui. i. q2 viuebā iuſte ſm̄ legē tuā: ⁊ erā diſſimilis vite ⁊ moribus eor. Etiā q2 cōfitebar Chriſtū corā hoibus: et defendebā legē ei⁹: ideo inferebāt mihi vexatiōes ⁊ tormēta: ſed in virtute ſpei oīa tolerabam. Unde cātabiles erant iuſtificationes ⁊ precepta dei apoſtolis: qn̄ ibant gaudentes a cōſpectu concilij: ⁊ ſe dignos reputabant ꝓ nomine Jeſu a Judeis ⁊ ceteris cōtumeliā pati. Quia tunc cantabant ⁊ predicabant legem ⁊ precepta Chriſti/dicentes. Obedire oportet deo magis: q̄ hominibus. Actuum. iiij. Itē precepta veteris legis fuerunt oneroſa ⁊ flebilia vſq3 ad Chriſtum: ſed precepta ⁊ iuſtificationes legis euāgelice ſunt cantabiles: id eſt delectabiles ⁊ faciles ⁊ ſuaues fidelibus chriſtianis.

Portio mea dn̄e: dixi: cuſtodire legē tuā.

¶ In hoc octauo octonario ponit quartū effectū ſiue fructū ſpei: qui eſt cū patiētia tolerare lōgitudinē ⁊ morā beatitudinis ꝓmiſſe. Nā ſpes patientiā operatur: vt ait Jaco. ca. j. Dicit ergo. O domine/quia es portio mea et hereditas mihi promiſſa: ideo dixi/id eſt ſtatui cum patientia ⁊ longanimitate cuſtodire legem tuam.

Deprecatus ſum faciē tuam in toto corde: miſerere mei ſecundum eloquium tuum.

Cogitaui vias meas: ⁊ conuerti pedes meos in teſtimonia tua.

¶ Et ſic nō diffidēs de ꝓmiſſo/licet differat̃/deꝑcatus ſum faciē tuā in toto corde meo ſine intermiſſione: vt non auferas ꝓmiſſum. Ideo miſerere mei beatitudinē cōferēdo ſm̄ eloquiū ⁊ ꝓmiſſum tuū: q2 ꝓpter hoc cogitaui dirigere vias meas ad te: ⁊ et cōuerti pedes meos. i. opationes meas in teſtimonia tua. i. direxi opa mea ad te tanq̄ i finē vltimatum: qui eſt tertius effectus ⁊ proprietas ſpei.

Paratus ſum ⁊ non ſum turbatus: vt cuſtodiam mandata tua.

¶ Et ideo l3 differat̃ mihi ꝓmiū: tn̄ paratus ſum ⁊ nō ſum turbat⁹: nec deſperaui vt cuſtodiā mādata tua: immo cū patiētia ſpero/⁊ tolero morā: ⁊ nō deſiſto laborare ⁊ cuſtodire ⁊ obſeruare legē tuam.

Funes peccatorū circumplexi ſunt me: et legem tuam non ſum oblitus.

Media nocte ſurgebam ad cōfitendū tibi: ſuper iudicia iuſtificationis tue.

¶ Item licet funes ⁊ laquei pctōꝝ ⁊ vitiorū ⁊ tentationū ſiue ꝑſecutiones hoim pctōꝝ circumplexi ſunt ⁊ circūdederunt me: tn̄ legem tuā nō ſum oblitus: poſtq̄ ſum ꝑ ſpem ſubleuatus ⁊ radicat⁹ ore ⁊ ope obſeruādo: ratiōe ꝓmiſſe beatitudinis. Et ſic in cōtinua orōne perſeuerādo media nocte ſurgebam ad cōfitendum tibi/matutina officia celebrādo: ⁊ ibi in officio nocturno recitabā iudicia iuſtitie tue/legendo geſta no. ⁊ ve. teſta. vbi ſcribuntur ⁊ legunt̃ iudicia tue iuſtitie. ſ. miracula et punitio malorū ⁊ premia bonorū: q̄ ſunt iudicia iuſtitie tue in vtroq3 teſtamento contenta.

Particeps ego ſum omnium timentium te: ⁊ cuſtodientum mandata tua.

¶ Etiā ſic legēdo ⁊ imitādo opa iuſtorū ⁊ vitando iniqtates prauoꝝ fact⁹ ſu3 particeps oīm timētiū te: ⁊ cuſtodiētiū legē tuā. Tota em̄ lex tua cōſiſtit in duobus. ſ. in declinādo a malo ꝓpter timorē pene: ⁊ in faciēdo bonū ⁊ cuſtodiēdo legē ꝓpter ſpē beatitudinis. Ideo ꝑ ſpem nō ſum fact⁹ particeps malorū/nec ſimilis: ſed timentiū ⁊ cuſtodientiā legem tuam propter ſpem: nam mandata tua iubent bene agere propter ſpem: ſed precepta prohibēt malum fieri propter timorem pene.

Miſericordia tua domine plena eſt terra: iuſtificationes tuas doce me.

¶ Cōcludit ergo/dicēs. O dn̄e Jeſu Chriſte: q2 per aduentū tuu3 ⁊ datiōnē legis euangelice plena eſt terra mīa tua: q2 oī volenti ⁊ pulſanti facis miam per ſacramenta eccleſiaſtica remittendo culpam ⁊ largiendo gr̄am in p̄ſenti: ⁊ beatitudinem in futuro: in virtute ſpei/q̄ p̄ſupponit fidē ⁊ charitatē affectiuā: iō iuſtificationes tuas doce me: vt poſſim cōſequi beatitudinem. Sunt ergo fruct⁹ ſpei: cōſolatio ſiue gaudiū internū: vigor ⁊ audacia cōtra ſuperbos: pulſio timoris ⁊ ſupplementū defect⁹: letitia in ꝑſecutionib⁹: aggreſſus terribiliū exercitiu3 in aduerſis: dirigere opa in deū: patiēter tolerare morā: ſtatuere finē in deo: cōtinua deꝑcatio ⁊ participatio iuſtorū. His fructib⁹ acq̄rit̃ beatitudo: ⁊ hos petit iſte hō in duobus octonarijs ſupradictis. Et hos fruct⁹ ſpei enumerat apl's ad Gal'. v. licet ſub alio ordine ⁊ vocabulis: ⁊ vocat eos fructus ſpūs ⁊c. Bn̄ merito ergo iſti octonarij ſupradicti ſcribūtur per ordinem in principio cuiuſlibet verſus his lr̄is hebreis. ſ. he q̄ interp̄tatur vita. vau. q̄ interp̄tat̃ in ipſa. zai q̄ interpretat̃ viuit. ⁊ het q̄ interpretatur viuēs. q̄ſi dicat. ꝙ in ipa. ſ. fide ⁊ in ipſa. ſ. ſpe viuit omnis viuens in gratia. i. in vita ſpirituali.

Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo domine: ſecundum verbum tuum. Teth. xj. diſ. c. nolite. viij. q. ſ. in ſcripturis.

Bonitatem ⁊ diſciplinam ⁊ ſcientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.

Priuſq̄ humiliarer ego deliqui: propter ea eloquium tuum cuſtodiui.

¶ Hic petit ꝑfici ⁊ iuſtificari ꝑ charitatē euāgelicā ⁊ ideo iſte nonus octonari⁹ ſcribit̃ ꝑ lr̄am thet: qđ ſignificat bonū. Et ſequēs octonari⁹ ſcribit̃ ꝑ literā ioth: qđ ſignificat principiū. Quaſi dicat: ꝙ charitas euāgelica de qua agit̃ i his duob⁹ octonarijs/ eſt bonū ⁊ optimū principiū omnis meritorie operationis. ¶ Ad cui⁹ intelligētiam eſt notādū ꝙ in hoc differt charitas euangelica a charitate legali. Nā illā ꝑcipiebat diligi amicū: ⁊ permittebat habere odio inimicū. Sed ex charitate euāgelica precipimur diligere amicū ⁊ orare pro inimicis: ⁊ benefacere eis qui oderunt nos: ⁊ per ꝯn̄s precepit diligere vtrunq3. ſ. amicum propter nos: ⁊ vtrūq3 propter deū. Ex quo patet ꝙ ſola charitas euangelica reddit hoiem bonū: eo ꝙ iuſtificat volūtatē: ⁊ per cōſequēs totū hoiem. Un̄ ſicut hō dicit̃ ver⁹ ꝑ fidē ⁊ rect⁹ ꝑ ſpē/inquātū intēdit verū ⁊ rectū ⁊ bonu3 finē: ita dicit̃ bonus ꝑ charitatem: q̄ ꝑficit ⁊ eleuat voluntatē ad bene operandū. Nā hō dicitur bon⁹ moraliter: ⁊ meritori⁹ a bonitate volūtatis: ⁊ ideo iſte peregrinus in hoc octonario petit iuſtificari ꝑ charitatē euāgelicā: ⁊ ſequēti octonario petit in ea cōfirmari: ibi. Manus tue. ¶ Quantū ergo ad primū dicit. O dn̄e: tu feciſti bonitatē cū ſeruo tuo: cōferendo ei euāgelicā charitatē/⁊ faciendo ipm̄ bonū per eā ſecundū verbū ⁊ ꝓmiſſum tuū: q2 ꝓmiſiſti per Hieremiā ⁊ alios prophetas dare legē ſcriptā in cordib⁹ hominū. i. iuſtificantē ⁊ ꝑficientē corda hoim̄. Et nota ꝙ hic ponit̃ p̄teritū indicatiui ꝓ imperatiuo ſiue optatiuo. i. fac bonitatē cū ſeruo tuo cōferedo ei charitatē euāgelicā q̄ reddit ⁊ facit hominē bonū totaliter ⁊ ꝑfecte: ⁊ ideo ſequit̃. Bonitatem ⁊ diſciplinā ⁊ ſcientiā doce me. ſ. vt ſciā in quo conſiſtit vera diſciplina: que eſt charitas ⁊ ſcientia diſciplinabilis ad recipiendū ⁊ obſeruandū precepta charitatis. Ideo ſequit̃. Quia mandatis tuis credidi. quaſi dicat: da mihi charitatē ⁊ diſciplinā: vt ſeruē mādata tua: q2 quia eis credere intēdo. Nā talia mandata ⁊ precepta data ſunt mihi ad cohibēdū peccatū. Nā priuſq̄ humiliarer. i. priuſq̄ punirer ego deliqui mandata ⁊ p̄cepta tua tranſgrediēdo ſiue preuaricando: propterea eloquium tuu3 cuſtodiui: id eſt cuſtodire intēdo: ne iterum incidā in talem ſententiam.

3 Charitas euāgelica differt a legali

Bonus es tu: ⁊ in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas. De pe. di. ſ. ſer pēs. iij. q. ſ. nulli dubiū. xij. q. j. oīs etas.

Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum: ego autem in toto corde meo ſeruabor mandata tua.

Coagulatum eſt ſicut lac coꝛ eoꝛũ: ego vero legem tuam meditatus ſum.

¶ Ergo poſtꝙ bonus es tu per amoꝛē ⁊ dilectionē eſſentialiter: ideo doce me iuſtificationes tuas in bonitate tua. Et hoc ad perferēdos incurſus ſuperboꝝ iudeoꝛũ: qui noluerũt venire ad fidem euangelicam ⁊ charitatē: ſed manſerunt in ſua obſtinatione. Unde qꝛ ego ſecut⁹ ſum fidem euangelicā multiplicata eſt ſuꝑ me iniqtas ſuperboꝛũ obſtinatoꝝ iudeoꝝ. Ego non timebo eos: ſimo ī toto coꝛde meo ſcrutaboꝛ mandata tua in lege euangelica cōtētus ⁊ ſeruabo ea: ⁊ per pñs oꝛabo pro eis vt cōuertant. Sed coagulatum ⁊ obduratũ eſt coꝛ eoꝛũ ſicut lac qḋ coagulatur in caſeũ: ⁊ ſic manent obſtinati ⁊ ceci ⁊ obdurati. Ego vero legē tuam meditatus ſum: in ea die ac nocte contemplando.

vij. qḋ. ij. c. adverſi... xx... q. vij. c. vlti.

Bonum mihi quia humiliaſti me: vt diſcā iuſtificationes tuas.

Bonum mihi lex oꝛis tui: ſuper milia auri et argenti.

¶ Bonũ ergo fuit mihi quia humiliaſti me ad credendũ: vt diſcam iuſtificatiões tuas: ⁊ euāgelicas oꝑationes. Itē lex euāgelica oꝛis tui fuit mihi bonũ. i. multo melius ſuꝑ milia talēta auri ⁊ argenti. quaſi dicat. Ad maius preciũ reputo intelligere et ſeruare legē euāgelicā q̄ data eſt ab oꝛe tuo ꝙ oīa pondera auri ⁊ argēti. Unde notāꝙ lex vet⁹ continet legē Moyſi ⁊ ꝓphetas. Uñ tā doctrina Moyſi ꝙ ꝓphetaꝝ eſt reuelata ꝑ angelos: ſed lex Moyſi tradita eſt modo obſcuro ſub quibuſdā velaminibus: doctrina vero ꝓphetarũ reuelata eſt magis clare. Et ideo ꝑ argētũ intelligit ꝓpheta legē Moyſi: ⁊ per aurũ intelligit doctrinā ꝓphetaꝝ. Sed qꝛ lex euangelica tradita eſt nobis imediate ab oꝛe Chriſti/ qui eſt verus de⁹: ideo eſt melioꝛ abſqꝫ cōparatione ꝙ lex Moyſi/ ⁊ doctrina ꝓphetaꝝ: ⁊ ideo dicit Dauid. O Chriſte/ bonum mihi lex oꝛis tui. i. melioꝛ eſt lex mihi euangelica oꝛis tui ſuꝑ milia auri ⁊ argēti. i. ꝙ mille leges Moyſi ⁊ ꝓphetaꝝ. Et hoc multiplici ratione. Primo rōne dignitatis: qꝛ tuo oꝛe imediate ꝓlata ⁊ p̄dicata: ⁊ in coꝛdibus hoīum ſcripta. Scḋo: qꝛ liberat a iugo ſeruitutis veteris legis. Tertio: qꝛ iuſtificat ⁊ mũdificat a pctō. Quarto: quia reddit hoīem bonũ: eo ꝙ nō ſolũmodo iuſtificat actũ: ſed etiā ꝓpoſitũ ⁊ voluntatē. Quinto qꝛ gratificat ad vitā eternā: ergo nulla alia doctrina/ nec lex eſt ipſi cōparanda. Ergo melioꝛ eſt mihi lex oꝛis tui euangelica ſuper milia auri ⁊ argēti veteris legis: poſtꝙ illa nō poterat me iuſtificare.

Manus tue fecerunt me: ⁊ plaſmauerunt me: da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.

Job. x. b.

xlvij. diſt. ca. oēs. ¶ In hoc decimo octonario petit ꝯfirmari in fide ſpe/ ⁊ charitate per gratiam: ⁊ intantum perfici: vt reddatur immaculatus ⁊ aptus ad beatitudinem ꝓmiſſam. ¶ Unde eſt notādũ ſm Aug. in libꝛo de libero arbitrio/ ꝙ duplex eſt gratia: vna p̄ueniens

A duplex gratia. bonā voluntatē: ⁊ alia ſubſequēs. Illa gratia preueniens p̄cedit humilitatē: qꝛ humiliat hoīem ad audiendā legem dei. Et cuius auditu ſequit fides ⁊ credit homo. Ex fide ſequit charitas: ⁊ ex charitate affectiua ſequit ſpes: ⁊ ex hac ſequit charitas que per fidē ⁊ ſpem incipit operari. Sed iſta non pōt operari: niſi per gratiam ſubſequentē: et ideo grā ſubſequēs eſt triplex ſm eundē Augu. Nā quedā dicitur incipiēs: alia proficiens: alia ꝑficiens. Nā licet quis per gratiā preueniat: ⁊ illa non ſubſequatur/ nunꝙ incipit. Et licet incipiat per gratiā ſubſequentē: ⁊ illa gratia non proſequatur: ſed deficiat poſt inceptũ/ nunꝙ homo proficiet: ⁊ ſi in proficiendo deficiat/ nunꝙ perficiet. Eſt ergo neceſſaria homini ad cōſequēdā beatitudinē gratia preueniens ⁊ incipiens/ ⁊ proficiens/ ⁊ perficiens. Unde Aug. vbi ſupꝛa. Cooperando deus in nobis perficit qḋ cooperando incipit. Gratia autem incipiens ⁊ proficiēs bene conceditur ꝙ eſt eadē ⁊ gratificat: niſi ꝙ habet ſuos gradus. Sed dubitant aliqui de gratia preueniēte ⁊ mouēte ad credendũ: ſi eſt eadem cum operatione. Sed nō eſt dubiũ quin humilis ſit comes cũ omni gratia. Nā gratia preueniens primo mouet ad humilitatē: vt audiat leges ⁊ diſciplinā: vt dictũ eſt: ex qua ſequit fides: ⁊ ſic credit humilis ſimul cũ gratia in incipiēdo ⁊ operādo ⁊ ꝑficiendo. Et ideo qꝛ iſte homo petit ſuperius iuſtificari per legē euāgelicā: puta per fidē/ ⁊ charitatem/ ⁊ ſpē/ ⁊ humilitatem; ideo in hoc decimo octonario petit perfici ⁊ continuari per gratiam que eſt principium ⁊ finis totius legis euāgelice: ⁊ reddit hoīem perfecte iuſtum ⁊ immaculatũ: qḋ principaliter petitur in hoc pſal. Dicit ergo. O domine da mihi intellectum vt diſcam mandata tua: quia manus tue fecerunt me/ ⁊ plaſmauerũt me ad imaginem tuā. Nam tu me feciſti ad imaginem tuā dando intellectũ/ et memoꝛiam/ ⁊ voluntatē: vt oīa intelligerē ⁊ cognoſcerē: ſed ex pctō peruerſus iudicaui bonũ malum: ⁊ malũ bonũ. Et ſic perdidi viā eundi ad verā beatitudinem ad quam me creaſti.

Qui timent te videbunt me: et letabũtur: quia in verba tua ſuperſperaui.

¶ Da mihi intellectum. i. verā intelligētiā vt diſcā mandata tua ⁊ viuā ſm legem tuā: ⁊ tunc q̄ timent te videbunt me ambulantē in via iuſtitie: ⁊ ex charitate letabunt: qꝛ charitas cōgaudet de bono proximi: ⁊ nō gaudet ſuꝑ iniquitate: congaudet autē veritati. i. ad Coꝛin. xiij. ⁊ Mat. v. Sic luceat lux vřa ⁊c. Ut videant opera veſtra bona/ ⁊ gloꝛificent patrem veſtrum q̄ in celis eſt. Fac ergo hoc: qꝛ in verba ⁊ pꝛomiſſa tua ſuperſperaui. Et letabũtur etiam timentes te: eo ꝙ ſuperſperaui. i. valde ſperaui in verba ⁊ pꝛomiſſa tua.

Cognoui domine: qꝛ equitas iudicia tua et in veritate tua humiliaſti me.

¶ Et da mihi intellectũ/ qꝛ nō peto cũ ſuperbia: ſꝫ cum humilitate. Nam ego cognoſco ꝙ iuſte puniſti me ī Adā: qꝛ iudicia tua eq̄tas. i. iuſta ⁊ equa ſunt: nulli facies iniuriā. Ideo cognoui ꝙ ī veritate tua ⁊ iuſtitia humiliaſti me: ⁊ puniſti me a ꝑadiſo eijciēdo ⁊ penalitatibus/ ⁊ paſſionibus/ ⁊ infirmitatib⁹/ ⁊ ignoꝛantie ſubijciendo.

Fiat miſericoꝛdia tua vt conſoletur me: ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.

¶ Fiat ergo mīa tua vt conſoletur me ſaluatoꝛem mittēdo: ⁊ benedictionē ⁊ gratiam largiendo: quā ego ſpero ſm eloquium ⁊ ꝓmiſſionem factā ſeruo tuo Abꝛahe/ ⁊ Iſaac/ ⁊ Jacob/ ⁊ Dauid.

Ueniant mihi miſerationes tue ⁊ viuam: quia lex tua meditatio mea eſt.

¶ Ueniāt mihi miſerationes tue. ſ. euāgelica p̄dicatio ⁊ ſacramenta eccleſiaſtica: ⁊ paſſio et reſurrectio et viuā ꝑ iſtas miſerationes: qꝛ p̄bebunt mihi vitam ſpiritualē ꝑ gratiā. qꝛ ꝓpter hoc lex tua meditatio mea eſt. Naꝫ ſemper meditoꝛ ⁊ cōtēploꝛ in lege tua expectando huiuſmodi gratiam. Et tunc in aduentu tuo per dationem legis euangelice.

Confundantur ſuperbi qꝛ iniuſte iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

Conuertantur mihi timentes te: et qui nouerunt teſtimonia tua.

¶ Cōfundant Judei ſuꝑbi ⁊ obſtinati: ⁊ ceteri infideles: qꝛ iniuſte iniquitatē fecerunt in me: ꝑ ſequēdo me: ⁊ affligēdo. Ego aũt cũ tali ꝑſecutione exercebor in mādatis tuis: qꝛ virt⁹ in īfirmitate ꝑficit. Et licet ſuꝑbi ⁊ obſtinati cōfundant: tñ aliq̄ ex Judeis timētes te ꝯuertant mihi: ⁊ oēs q̄ nouerũt. i. cũ humilitate audire voluerũt ⁊ crediderũt legi tue. Et hoc dicit: qꝛ multi ex Judeis credētes ꝯuerſi ſunt ad fidē xp̄i p̄dicatione apl'oꝛũ/ vt ptꝫ Actuũ. ij. ⁊. iij. Qꝛ in vna die cōuerſi ſunt circiter. iij. milia. Et cōcludit iſte homo qḋ principaliter intendit: dicens.

...qḋ. ...cap... **Fiat coꝛ meum immaculatum in iuſtificationibus tuis: vt non confundar.**

¶ Fiat coꝛ meũ immaculatũ: vt nō cōfundar ī moꝛte eterna: ſed ꝑ obſeruationē legis cōſequar vitam eternā. Nā tu dicis ꝙ ſoli immaculati ſunt beati ꝑ obſeruantiā legis ⁊ ambulando ſine macula in lege dñi. Ergo fiat coꝛ meũ immaculatũ ꝑ grām tuā. Petit ergo in hoc octonario/ Primo intelligentiaꝫ legis euāgelice ad ꝑficiēdũ intellectũ. Scḋo miam ⁊ gratiaꝫ ad ꝑfectionē voluntatis. Tertio vt ſuꝑbi ⁊ obſtinati cōfundant. Quarto vt humiles et timētes deũ cōuertāt ad fidē Chriſti. Quinto vt cōſciētia ⁊ tota aīa ſit ſine macula: ⁊ iuſtificet ꝑ grām legis: vt iſte homo myſtic⁹ ſit apt⁹ ⁊ habilis ad beatitudineꝫ capeſſendā. Qḋ aũt gratia quā hic petit diſtinguat a charitate quā ſuperi⁹ petierat in ſexto octonario foꝛſan manifeſtũ eſt. Nā charitas eſt virt⁹ ⁊ habit⁹ volũtatis ⁊ principiũ operandi: qua diligim⁹ deũ ⁊ ꝓximũ: ſed grā hic q̄ſita eſt ꝑfectio toti⁹ eſſentie aīe: ⁊ principiũ viuēdi ſpūaliter quo a deo diligimur. ſed tñ vna non eſt ſine alia. Tñ de hoc alias dictuꝫ eſt. Ex ſupꝛadictis in his ſex octonarijs ptꝫ qualiter iſte peregrinus accepit a Chriſto legē euāgelicā iuſtificantē ꝑ fidem/ ſpem/ ⁊ charitatē/ ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta: in qua viuit et peregrinatur vſqꝫ ad ſecundum aduentum Chriſti.

Capi... **Defecit in ſalutare tuum anima mea: et in verbum tuum ſuperſperaui.**

Defecerunt oculi mei in eloquium tuum: dicentes quando conſolaberis me.

¶ In hac tertia parte peregrinus petit ꝓficere in lege euangelica quā a Chriſto accepit: ⁊ ꝑ quā fuit iuſtificatus. ¶ Ad cui⁹ intelligētiā eſt notandũ/ ꝙ iſte peregrinus quadrupliciter ꝓfecit in lege euāgelica poſt aſcenſionē Chriſti. Naꝫ primo ꝓfecit in predicatione legis euangelice ꝑ quā triũphauit de populo gētili multo ſanguine martyꝛũ effuſo. Secũdo ꝓfecit in doctrina ⁊ ſapiētia legis. Et hoc immeditate poſt cōuerſionē Cōſtātini: quo tpe floruerunt multi doctoꝛes in eccl'ia in exponendis ſacris ſcripturis. Tertio ꝓfecit in ſanctitate vite in eodē tpe. in quo claruerũt multi ſancti patres monachi ⁊ eremite in Egypto: ⁊ in ceteris partibus mundi. Quarto ꝓfecit in magna diſputatione: ꝑ quā cōuicit ⁊ ꝯfutauit prauitatē hereticoꝛũ. Quatuoꝛ ergo facit ꝓpheta in hac tertia parte ꝑ ſex octonarios. Nā primo petit ꝓficere in foꝛtitudine ⁊ patiētia cōtra tyrānos. Scḋo petit ꝓficere in ſciētia ⁊ doctrina euāgelica. Tertio petit ꝓficere in ſanctitate vite. Quarto petit ꝓficere cōtra hereticos. Scḋꝫ: ibi. Quõ dilexi legē tuā: tertium: ibi. Lucerna pedibus meis. quartũ: ibi Iniquos odio habui. ¶ Quātuꝫ ergo ad primũ eſt aduertendũ: vt legit ꝑ totuꝫ diſcurſuꝫ actuũ ⁊ hiſtoꝛiarũ apl'oꝛũ: ꝙ illico poſt aſcēſionē ⁊ miſſionē ſpũs ſancti apl'i inceperũt p̄dicare euangeliũ Chriſti. ⁊ ideo incurrerũt irā et ꝑſecutionē Judeoꝛũ. Sed exinde diſꝑſi ꝑ vniuerſum mũdum p̄dicauerũt euāgeliũ in toto ppl'o gētili. et ſic inciderũt in dirā ꝑſecutionē impatoꝛũ ⁊ principũ ⁊ tyrānoꝛũ: ī qua occiſa eſt infinita multitudo martyꝛũ vſqꝫ ad magnũ Cōſtantinũ. ſed ꝑ cōuerſioneꝫ illi⁹ finaliter eccl'ia de toto ppl'o gētili triũphauit: ⁊ ipm iugo Chriſti ſubiecit. Qḋ ꝓuidens Dauid in ſpũ in ꝑſona iſti⁹ peregrini petit ꝓficere et adiuuari. Dicit ergo. o dñe Jeſu Chriſte/ aīa mea defecit. i. laſſata ⁊ fatigata eſt in ſalutare tuũ. i. expectando tuũ auxiliũ ⁊ ſalutē ad liberādũ me. et ſuꝑſpaui cũ magna cōfidētia in verbũ tuũ. i. ꝓmiſſionē quā ꝓmiſiſti ī tua aſcēſione qñ miſiſti nos ad p̄dicādum ꝑ vniuerſum mundũ: ꝙ tot⁹ mũdus ſubijceret nobis in noīe tuo. ⁊ ſic p̄dicauimus euāgeliũ: et ſuſtinuimus nomē tuũ. Propter quā predicationē paſſi ſum⁹ intolerabiles ꝑſecutiões expectādo vt liberes nos a feroci ꝑſecutiōe tyrānoꝛũ. ⁊ iō oculi mei fecerũt. i. laſſati ſunt et fatigati dicētes. O dñe Jeſu Chriſte/ qñ ſolaberis me et liberabis me ab iſta ꝑſecutione? Unde in hoc loco deficere ſumit ꝓ infirmari/ ſtupefieri. Nā chriſtiani tpe ꝑſecutionũ intantũ fuerũt afflicti: ꝙ inceperũt deficere ⁊ in fide infirmari: immo fugiebāt ad mōtes: nec Chriſtianos corā ppl'is ſe audebāt noīare. Et intantuꝫ ſunt infrigidati ⁊ ſtupefacti ꝙ Marcellinus papa ex timoꝛe cōtra cōſcientiaꝫ cōpulſus eſt idolis ſacrificare ſiue incenſum adolere. Ideo ſequitur.

euāgelica.

Quia factus ſum ſicut vter in pruina: iuſtificationes tuas non ſum oblitus. xlvij. diſ. ca. oēs in gloſ.

¶ Intantuꝫ defecit aīa mea ⁊ oculi mei expectando auxiliuꝫ: ꝙ factus ſum frigidus ⁊ rigidus et humoꝛe fidei ſiccus ⁊ euacuatus/ ⁊ ſtupefactus/ et immobilis. ſicut vter in pruina. i. in tēpoꝛe pruine et hyemali conſtringitur dum eſt vacuus: intantũ ꝙ vix poteſt aperire ⁊ tractari: ita ego fui infrigidatus ex timoꝛe ꝑſecutionum. hoc faciebam ad extra coꝛam gentibus nō audens Chriſtũ cōfiteri tamen ab intra iuſtificationes tuas non ſum oblitus. Qꝛ non perdidi fidem. qꝛ bene credebam te eſſe veruꝫ deum ⁊ meſſiam: ſed ex timoꝛe rigidus et frigidus factus non te audebam cōfiteri coꝛam hominibus videns tantam ſtragem martyꝛum.

de pe. di. i. §. ecõtra rio de pe. di. ij. §. oppo nitur.

Quot ſunt dies ſerui tui? quñ facies de perſequentibus me iudicium?

Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non vt lex tua.

¶ O dñe quãtũ durabit iſta ꝑſecutio? quẽ das finẽ rex magne laborũ? reuela mihi quot ſunt dies ſerui tui. i. quñ finieẽ iſta ꝑſecutio: ⁊ quñ facies iudiciũ de tyrãnis ⁊ paganis perſequẽtibꝰ me: puta de Nerone/ et Domitiano: ⁊ Decio: et Diocletiano ⁊c. Nã gẽtiles ⁊ tyrãni iniqui narrauerunt mihi fabulationes. i. ſupſtitiones fabuloſas deorũ: ⁊ ritus nefandos Oſiris: et Cereris: et Bacchi/ et Priapi ⁊c. Et compellebãt me ſeruare ritꝰ nefandos. Sed iſta nõ erant vt lex tua ꝗ docet vnũ ſolũ deum adorari trinũ in pſonis: ⁊ vnũ in eſſentia. ⁊ quõ verbum eſt incarnatũ. ⁊ quõ nos redemit per paſſionẽ ⁊c.

ij. q. ſ. c. rulo li c u biũ. ro ij. q. ſ. c. ſug geſtũ.

Omnia mandata tua veritas: iniqui perſecuti ſunt me: adiuua me.

Paulominus conſummauerũt me in terra: ego autem nõ dereliqui mandata tua.

¶ Nã ſicut ſuperſtitio gẽtiliũ eſt fabuloſa ⁊ falſa ⁊ vana. ita ꝑ oppoſitũ oĩa mãdata tua: et tota lex eſt veritas ⁊ vera. Et qꝛ legẽ tuã eſſe verã predicabã ⁊ cõfitebar: iõ iniqui tyranni me ꝑſecuti ſunt. quare adiuua me ab eis liberando. Nam tãta fuit ⁊ tã grãdis ⁊ crudelis ꝑſecutio ⁊ ſtrages martyrum: ꝙ paulominꝰ cõſummauerũt et deleuerũt me in terra intantũ ꝙ vix reperiebaẽ chriſtianꝰ in ppl'is et ciuitatibꝰ: niſi qdã abſcõditi in ſpelũcis mõtiũ: vt ptꝫ de Vrbano papa/ et Sylueſtro ꝗ latebat cum paucis in montibus Serapinis ꝓpe vrbẽ Romã: ꝗ queſitꝰ ductus ante Cõſtantinũ putauit cũ ſocijs interire ⁊ totaliter eccl'iam eſſe extinctã ⁊ deletã.

xl. diſ. ꝗlibet

Secundum miam tuã viuifica me: et cuſtodiam teſtimonia oris tui.

¶ Sed dicit iſte homo ego autẽ in extremo periculo poſitus nõ dereliqui mãdata tua. Nã ſocios licet paucos exhortabar ad martyriũ: ⁊ nõ deſiſtebam ab oratione: dicendo. O dñe Jeſu Chriſte: ſecundũ miam tuã: viuifica me. Nã licet ſim mortificatus ⁊ frigidus et euacuatus: ſicut vter in pruina tñ tu me potes viuificare ⁊ calefacere ⁊ fortificare ⁊ totã eccl'iã reſtaurare ꝑ cõuerſionẽ Cõſtãtini et ceterorũ gẽtiliũ. Et ſic multiplicatꝰ ⁊ viuificatus ⁊ reſtauratꝰ: cuſtodiã teſtimonia oris tui. ſ. legẽ euãgelicã a te ꝓlatã: ⁊ in cordibꝰ hoĩm ſcriptã. Et nota ꝙ ſicut totꝰ homo myſticꝰ tendit ad ſcõm aduẽtũ Chriſti ꝑ legẽ dñi: vt recipiat vltimã ꝑfectionẽ ⁊ beatitudinẽ ꝑ reſurrectionẽ ⁊ iudicij retributionẽ: ita quilibet fidelis particulariter peregrinaẽ ꝑ legẽ Chriſti vſqꝫ ad finẽ vite ſue: vt particulariter recipiat retributionẽ future vite. Et iõ vnuſquiſqꝫ in hac peregrinatione petit dirigi ꝑ fidẽ et adiuuari ꝑ gratiã ⁊ charitatẽ ne incidat in latronem et ſic ſemper petit auxilium in hoc pſalmo/ dicens. Defecit in ſalutare tuum anima mea.

lamed vſ. diſ. c. teſtamẽtũ. et. xix. q. ij. c. duę.

In eternum dñe: verbum tuum permanet in celo.

In generatione et generationem veritas tua: fundaſti terram ⁊ permanet.

¶ Hic in hoc duodecimo octonario agit grãs de liberatione ⁊ reſtauratiõe eccl'ie facta ꝑ Cõſtãtinũ. Vñ dicit: O dñe licet in ꝓdicta ꝑſecutiõe multi dubitauerint et timuerint ne totalr eccl'ia periret: et multi iã deficerẽt: ⁊ quaſi de reſtauratiõe deſperarẽt: tñ verbũ tuũ et ꝓmiſſio facta Abrahe de multitudine filiorũ et benedictionẽ gentiũ in Chriſto manet vera ⁊ rata ⁊ firma ineternũ: qꝛ ꝑ cõuerſionem Conſtantini ex gentibus eccl'ia congregata eſt/ et filij ꝓmiſſionis multiplicati ſunt. Sicut tu fundaſti terram et mundũ materialẽ: ⁊ manet in generatione ⁊ generationẽ. Quia licet fiant multe corruptiones: tñ ſuccedunt generationes: et ſic ꝑmanet. Ita eccleſia quã fundaſti permanebit per multas generationes vſqꝫ ad iudicium: ſicut promiſiſti. Mat. xxiiij. Non preteribit generatio hec ⁊c.

Ordinatione tua ꝑſeuerat dies: quoniam omnia ſeruiunt tibi.

¶ Nã licet fuerint facte multe ſtrages martyrũ: tñ fiet noua regeneratio et reſtauratio ex gentibꝰ ad fidẽ cõuerſis/ ⁊ ſic eccl'ia durabit. Et ſic dies ꝑſeuerabit vſqꝫ ad iudiciũ ex ordinatione tua. Nã lꝫ aliquñ ꝑ abſentiã ſolis fiat nox: tñ ꝑ viciſſitudinem redit ſol ſup terram: ⁊ ſic ꝑſeuerat ⁊ ꝑſeuerabit dies vſqꝫ ad cõſummationẽ ſeculi. Ita pari mõ lꝫ Chriſtus cuiꝰ pñtia cauſat diẽ gratie ſup terrã in eccleſia/ quñqꝫ abſcõdat et ſubtrahat auxiliũ tẽpotale a ſuis ⁊ permittat eos flagellari et pati ꝑſecutiões: ⁊ ſic videẽ eis nox/ ⁊ dies defeciſſe: tñ poſt perſecutionẽ Chriſtus oſtẽdit vultum auxilij ſuper eccleſiam ſuam: et ſic fit dies et proſperitas in eccleſia: ſicut factum eſt tpe Cõſtantini. ⁊ exinde omnia ſeruiũt tibi o Chriſte. Nã oẽs natiões. ſ. Judei/ Ethiopes/ Greci/ ⁊ Latini/ ⁊ Barbari: venerũt ad fidẽ.

Niſi ꝙ lex tua meditatio mea eſt tunc forte periſſem in humilitate mea.

Ineternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis viuificaſti me.

¶ Sed dum fui in illa perſecutione: niſi ꝙ lex tua fuit meditatio mea: tunc forte periſſem in humilitate. i. ꝑſecutiõe et deiectiõe et aduerſitate mea: ꝙ ſemꝑ meditatus ſum in ea conſiderãs ꝑſecutiones antiquorũ: ⁊ quõ in finem ſemper eos liberaſti. In hoc ergo ſperaui: ⁊ nunꝗ ꝑdidi fidẽ ſciẽs ꝙ ꝓmiſſio euangelica nõ poterat mentiri niſi aliter defeciſſem. Et ideo ineternũ nõ obliuiſcar iuſtificationes tuas: grãs agẽdo cantãdo hymnos: ⁊ celebrãdo feſta/ et memorias martyrum. Quia in ipſis viuificaſti: ⁊ reſtauraſti me. Nã martyres tui ſanguine ſuo viuificauerunt ⁊ confirmauerũt eccleſiam.

Tuus ſum ego: ſaluum me fac: quoniã iuſtificationes tuas exquiſiui.

Me expectauerunt peccatores vt perderent me: teſtimonia tua intellexi.

¶ Ergo ſaluũ me fac deinceps me a tyrãnis liberãdo: qꝛ iam tuus ſeruus et cultor ſum ego cũ toto ppl'o gẽtili ad fidẽ cõuerſo. Nã licet añ eſſem inuolutus in ſupſtitione multorũ deorũ: nunc tñ iuſtificationes tuas exquiſiui: ⁊ legẽ euangelicã colere et ſeruare decreui. Nam olim me expectauerunt ⁊ inſidiati ſunt peccatores vt perderent me in ſua ſuperſtitione

ſuperſtitione: tamẽ teſtimonia tua intellexi. id eſt per fidẽ legis euangelice cognoui illã eſſe falſam. Et ſic liberatus ſum a macula illius: ⁊ etiã a tormẽtis ⁊ perſecutoribus ſum liberatus virtute legis euangelice/ ⁊ fidei/ ⁊ charitatis.

Omnis conſummationis vidi finem: latũ mandatum tuum nimis.

¶ Nã ego intellexi ⁊ vidi oculis fidei Chriſtũ eſſe finẽ oĩs cõſummatiõis legis: qꝛ fuit finis legis et ꝓpharũ. Vidi etiã ⁊ intellexi in lege eẽ latũ mãdatũ tuũ. ſ. mãdatũ dilectionis dei ⁊ ꝓximi: qđ dr̃ latũ: eo ꝙ ex eo pẽdẽt lex ⁊ ꝓphete ⁊ ꝯtinet oĩa alia mãdata ⁊ ꝑcepta. que lꝫ ſint multa: tñ oĩa radicantur in vno mãdato dilectiõis. Hoc inquã mandatũ nimis latũ intellexi eſſe finẽ oĩs cõſummatiõis et obſeruãtie legis. ⁊ ideo cũ hac charitate oẽs ꝑſecutiões ſupaui. iõ grãs ago ⁊c. Agit ergo grãs ĩ ꝑdictis duobꝰ octonarijs de victoria habita de tyrãnis ⁊ pplo gentili: quẽ iugo fidei ſubiecit per charitatẽ ⁊ donũ fortitudinis. Ex ſupradictis ptꝫ in his duobꝰ octonarijs qualiter iſte peregrinus ab aſcẽſione dñi vſqꝫ ad Cõſtantinũ fuit multipliciter per tyrãnos vexatus ⁊ afflictus in apl'is ⁊ martyribꝰ: ſed tandẽ de oĩbus triũphauit per cõuerſionẽ magni Cõſtantini ⁊ totũ orbẽ ſubiugauit. Hoc etiã dicit vnuſquiſqꝫ vir iuſtus qui triũphauit de pctõ reſiſtendo tẽtationibꝰ per grãm preuenientem: aut ſurrexit a peccato per penitentiam.

Quomodo dilexi legem tuam domine: tota die meditatio mea eſt.

Super inimicos meos prudentẽ me feciſti mandato tuo: qꝛ ineternũ mihi eſt.

¶ In hoc. xiij. octonario iſte peregrinꝰ petit ꝓficere in doctrina ⁊ ſapiẽtia euangelica. vel põt dici ꝙ agit grãs ꝙ tm̃ ꝓfecerit in doctrina ⁊ ſcientia Cõſtantini: ꝙ tota idololatria fuit deleta/ ⁊ totus populus gẽtilis venit ad fidẽ. Et ſic diabolus qui eiecerat hoĩem de paradiſo fuit eiectus ab iſto mũdo ⁊ ſic creuit eccleſia in fide ⁊ doctrina legis euangelice. Ex cuius ſtudio ⁊ doctrina cõſecuta eſt eccl'ia ꝗndecim fructus: vt patebit in hoc. xiij. ⁊ ſequenti octonario. Vñ primo eccl'ia ꝓfecit in doctrina. Secũdo in ſctitate vite plurimorũ religioſorũ. ⁊ eremitarũ. ¶ Ad cuiꝰ itelligẽtiã eſt notãdũ: ꝙ finita ꝑſecutione tyrãnorũ tpe Cõſtãtini eccleſia habuit frequẽtiã ⁊ copiã doctorũ tam grecorũ ꝗ latinorũ: ꝗ declararũt ⁊ interpretati ſunt totã ſcripturã noui et vete. teſt. ſicut fuit Athanaſius ⁊ Euſebiꝰ ⁊ Gregorius Nazianzenus ⁊ Baſilius ⁊ Hilarius et Ambroſius ⁊ Hieronymꝰ et Auguſtinꝰ. Et ſic eccleſia tũc maxime viguit in ſapiẽtia ⁊ doctrina eccl'iaſtica. Et iõ illa etas dicta eſt etas aurea ſacrorum doctorũ. Hoc ergo ꝓuidẽs Dauid in ſpũ dicit in pſona huiꝰ peregrini eccleſiaſtici. Quomodo dilexi legem tuã dñe. i. intãtũ dilexi legẽ tuã: ꝙ tota die cõtẽplor in ea. Et ſic ꝓpter aſſiduũ ſtudiũ ⁊ cõtẽplationẽ per dona ſapiẽtie ⁊ intellectus mihi in lege grãe collata feciſti me prudentẽ ſup oẽs infideles ⁊ hereticos inimicos meos. Et hoc nõ ex meis viribus ⁊ laboribus: ſed quia ineternũ mihi es propitius dona huiuſmodi conferendo.

Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.

Super ſenes intellexi. quia mandata tua queſiui.

¶ Et cũ tali grã ⁊ frequẽti meditatiõe itellexi ſecreta ⁊ myſteria ⁊ ſacra legis ſup oẽs. i. magis ꝗ oẽs magrĩ docẽtes me. Nã plus intellexit Paulus de arcanis legis/ ꝗ Gamaliel magiſter eiꝰ. Et hoc quia mãdata tua meditatio mea eſt. Et nõ ſolũ intellexi ſup oẽs docentes: ſed etiã ſuper oẽs ſenes ⁊ antiquos patres/ patriarchas/ ⁊ ꝓphetas. ¶ Nã plus intellexit cetus apoſtolorũ ꝗ Abrahã/ Jſaac ⁊ Jacob/ ⁊ Dauid/ ⁊ ceteri prophete: vt ait Hieronymus in prologo ad Deſiderium. Nam quod illi viderunt ſub enigmate in figura: iſti viderunt oculis corporis et mẽtis ⁊ per effectũ ⁊ hiſtoriã. vñ ſaluator Mat. xiij. Bti oculi ⁊c. Qꝛ multi reges et ꝓphete voluerũt videre ꝗ vos videtis ⁊ nõ viderunt. Et ſequitur. Qꝛ mãdata tua ꝗſiui frequenti ſtudio et meditatione cũ auxilio donorũ ſpũs ſctĩ. Et nota ꝙ ea ꝗ dicta ſunt nõ ſolũmõ intelliguneẽ ⁊ verificãtur de eccleſia ꝓ ſtatu doctorũ: ſed etiã de ipſomet Dauid ꝗ fecit hũc pſalmũ. Nã ipſe i ſtatu ꝓphetico intellexit myſteria eccleſie ſuper oẽs docẽtes ⁊ ſenes ꝗ ipm ꝓceſſerũt. Nã clarius ⁊ magis diſtincte fuit ipſi reuelatũ myſteriũ incarnatiõis ⁊ paſſiõis et reſurrectionis Chriſti ꝗ ipſi Moyſi et Abrahe et ceteris patriarchis ⁊ ꝓphetis: vt dictũ eſt in ꝓlogo. ¶ Et ideo licet Moyſes ſcripſerit legẽ: tñ intelligentia legis clarius fuit reuelata ipſi Dauid. Nam vt plurimum interpretatus eſt legem Moyſi in pſalmis. Et ideo de ſeipſo poteſt dicere. Super ſenes intellexi ⁊c.

D

E

Ab omni via mala ꝓhibui pedes meos: vt cuſtodiam verba tua.

ſ. q. ſ. e. ii cui ſerc. et c. vrzen ti.

A iudicijs tuis nõ declinaui: qꝛ tu legem poſuiſti mihi.

¶ Sed qꝛ lex Chriſti nõ ſolũmõ eſt data cã ſciẽdi: ſed etiã cã bene operandi/ vt per ipſam efficiamur boni/ ⁊ iuſtificemur in operibus noſtris: ideo dicit Intantũ ꝓfeci/ ſupple in ſtudio ſacre ſcripture/ ꝙ ab omni via mala et ab omni vitio ꝓhibui pedes id eſt affectꝰ meos/ et appetitus/ et operatiões/ vt cuſtodirẽ verba tua/ et precepta ⁊ mãdata: et a iudicijs tuis et ſtatutis nõ declinaui: qꝛ tu legem poſuiſti mihi prohibentem omne peccatum.

de peñ. diſ. ij. c. firmũ fundamentũ.

Quã dulcia faucibꝰ meis eloquia tua: ſuper mel ori meo.

¶ O ergo ꝗ dulcia facta ſunt faucibus meis ſpũalibus eloquia tua ad veſcendũ ſpũaliter. Intãtũ ꝙ facta ſunt dulcia ori meo et guſtui ſpũali ſup. i. magis ꝗ mel. ¶ Unde nota ꝙ itellectꝰ fidelis habet duas fauces/ quibus mãdit ⁊ ruminaẽ ſacram ſcripturã. Faux ſuperior eſt ſenſus myſticus. Faux inferior eſt ſenſus moralis. Os autẽ aĩe eſt ſenſus anagogicꝰ. His eñ faucibus ruminata et hoc ore hauſta ſacra ſcriptura eſt dulcis ſuper mel. Si aũt ſolo ſenſu literali deglutiaẽ: reddiẽ inſipida ⁊ inutilis ⁊ idigeſta. iõ vt ſic occidit. Sꝫ illis faucibus digeſta: ⁊ illo ore exhauſta viuificat ⁊ nutrit animã.

F

de peñ. diſ. ij. c. non eſt niũ uꝫ.

A mãdatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

¶ Item fecit mihi ſeptimū fructū ⁊ attulit medi tatio iugis legis euāgelice. Quia a mādatis/ ideſt ex mandatis tuis intellexi iniquitatē ⁊ iniuſtitiā ducere hominē in interitū mortis. Ideo/id eſt propterea odiui omnē viam ⁊ proceſſum ⁊ operationē iniquitatis. Ex ſupradictis patet qualiter iſte peregrinus multum profecit in iſta etate circa intelligentiā ſacre ſcripture/quā ſpūs ſanctus ipſi declarauit per Auguſtinū ⁊ alios doctores. Et digreſſit ⁊ ruminauit eam duabus faucibus.ſ. ſenſu prophetico ⁊ morali: ⁊ ſic reddidit eā dulciorē ſup mel ⁊ fauū ⁊ magis ꝓdulcē q̄ aurū argentū veteris legis. Intantū q̄ iſte peregrin⁹ pro illo ſtatu ſupradictorū doctorū ſup oēs ſenes veteris teſtamenti intellexit legem domini et ſacram ſcripturā. Et hoc eſt qd̄ intendit prophetice dicere Dauid in perſona huius peregrini in hoc octonario.

Nu. xxiiij. q. ſ. c. nōcurbatur. **Lucerna pedibus meis verbum tuum: et lumen ſemitis meis.**

¶ In hoc octonario petit ꝓficere in ſctitate vite ⁊ in bonis operib⁹ ſecūdū legē euāgelicā: cuiuſmodi fuerunt multi ſancti viri religioſi ⁊ Anachorite in eremo tpe Conſtātini vt dictū eſt. ſic enumerat ſex alios fructus quos adeptus eſt ex ſtudio legis euāgelice in ſocietate ſanctorū religioſorum. Et id in perſona eorū dicit. O dñe verbū tuū.i. lex euangelica fuit lucerna pedib⁹ meis: ⁊ lumē dirigēs pedes ⁊ operatiōes meas ne ruerēt in pctm̄: demonſtrās quid perſequi: quid ve cauere deberē. ⁊c. fuit lumen ſemitis ⁊ progreſſibus meis. Et hoc dicit q: lex euangelica docet prohibere pedes ab omni via iniquitatis: ⁊ dirigit nos per ſemitas mandatorū ⁊ conſiliorum. Et ideo ſequitur.

xxiij. q. j. c. noli. **Iuraui et ſtatui: cuſtodire iudicia iuſtitie tue.**

¶ Cū recepi baptiſmū ſup. iuraui.i. voui ⁊ ꝓmiſi ⁊ ſtatui.i. firmiter me obligaui cuſtodire iudicia iuſtitie tue: cū abrenūciaui diabolo ⁊ mūdo ⁊ pōpis eius. Hoc idē pōt referri ad ſtatū monachorū et religioſorū/q̄ renūciātes mūdo ⁊ pōpis ei⁹ ſe a populo ſegregauerūt: ⁊ iurauerūt ⁊ ſtatuerūt ſeq̄ conſilia xp̄i: ⁊ ſic vouerūt tria vota.ſ. obediētiā/caſtitatē/⁊ pauptatē: ⁊ ſic ſecuti ſunt Chriſtū. ⁊ id ſequit.

xxiij. q. ij. c. preſens. **Humiliatus ſum uſquequaque domine: viuifica me ſecundum verbum tuum.**

Voluntaria oris mei beneplacita fac domine: ⁊ iudicia tua doce me.

Anima mea in manibus meis ſemper: et legem tuam non ſum oblitus.

¶ Humiliatus ſum vſquequaq; dñe.ſ. p obedientiā ⁊ caſtitatē. Et ideo viuifica me p grām ſecūdū verbū tuū. Et id ſequitur. Bñplacita fac tibi dñe ⁊ accepta voluntaria vota oris mei: q: ſcio q̄ pctōres nō exaudis. Ideo doce me iudicia tua.i. fac me implere ex gratia: q: anima mea ſemp eſt i manib⁹ tuis.i. offero eā tibi: vt facias voluntaria oris mei tibi beneplacita: quia legem tuam non ſum oblitus. Hoc autem dicit: quia religioſi ſeculo renunciantes poſuerunt animam ⁊ voluntatē in manib⁹ ſui prelati. Sed quia vt plurimū habetur/ Anima mea in manibus meis ſemper/ſecundum noſtram traſlationem. Ideo eſt alia ſnīa/id eſt: quia anima mea eſt ſemper in manib⁹ meis.i. in arbitrio meo libera ad vtrumlibet: ideo legem tuam nō ſum oblitus. Vel ſic. Fac ergo vota mea voluntaria beneplacita tibi: q: nil aliud habeo meū propriū niſi operatiōes ⁊ orationes volūtarias: eo q̄ procedūt ex libero arbitrio. Nam aīa ⁊ voluntas eſt in manibus meis/id eſt in mea poteſtate: q: nihil tā in poteſtate noſtra q̄ nr̄a volūtas: vt inquit Auguſti.

Poſuerunt peccatores laqueum mihi: ⁊ de mandatis tuis non errauí.

¶ Et declarat quod dixit. Anima mea in manib⁹ in eis ſemper: q: poſuerunt peccatores.i. demones mihi laqueum.i. multiplices tentationes: q: ſancti multas tentationes paſſi ſunt in deſerto: vt patet de beato Antonio. Etiam non ſolum diaboli poſuerunt mihi laqueos interius: ſed etiam peccatores ⁊ praui ⁊ heretici/qui ſunt mēbra diaboli/poſuerunt mihi laqueum hereſeos in ſacra ſcriptura adducentes falſas opiniones vt in aliquam hereſim inciderem. Et cum auxilio gratie tue ⁊ diligēti ſtudio legis euangelice: nunq̄ erraui de mandatis tuis: nec a veritate fidei catholice: nec etiam errauí mortaliter tranſgrediendo mandata: immo ea opere compleui.

Hereditate acquiſiui teſtimonia tua ineternum: quia exultatio cordis mei ſunt.

Inclinaui cor meū ad faciēdas iuſtificationes tuas ineternū: propter retributionē.

¶ Et ſic ex iugi meditatione ſacre legis acquiſiui in eternū teſtimonia tua.i. intelligētiā ſacre ſcripture hereditate quadā.i. in hereditate/⁊ poſſeſſionē: que q̄dē mandata ſunt exultatio cordis mei: quia exulto ⁊ letor in poſſidēdo intelligētiā legis/ac ſi poſſiderē magnū theſaurū inuētū in agro. Matt. xiij. Q: nō ſolū letor i poſſidēdo iſtū theſaurū ſacre ſcripture in ſciendo: ſed opere compleui que in ea precipiuntur et iubent. Ideo inclinaui cor meū ⁊ appuli animū ad faciēdas iuſtificationes tuas ineternū. Et hoc nō in vacuū cu rēdo: ſed ꝓpter retributionē ⁊ coronā incorruptibilē ⁊ beatitudinē ꝓmiſſam ⁊c. Q: propoſitū eſt in principio. Bti immaculati in via: qui ambulant in lege dñi. ¶ Ex quo ptz q̄. xv. fruct⁹ dicit iſte hō ſe collegiſſe ex iugi ſtudio ſacre legis euangelice ⁊ ſacre ſcripture p gratiam ⁊ donū ſapientie ⁊ intellectus. Primo/q: factus eſt prudens ſuper inimicos ſuos. Secundo q: intellexit ſuper magiſtros ſuos. Tertio/q: intellexit ſuper oēs antiquos patriarchas ⁊ ꝓphetas. Quarto/q: lex euangelica prohibuit pedes ei⁹ ab omni via mala. Quinto/quia non declinauit a iudicijs dei. Sexto/quia per ſalem euangelicum facta eſt dulcis ſcriptura vete. teſta. que erat inſipida. Septimo/quia odiuit omnem viam iniquitatis. Octauo/quia lex euangelica fuit lucerna ipſi ⁊ lumen. Non: quia propter eius dulcedinem iurauit eam ſeruare: et in religione tria vota promittere. Decimo: quia viuificauit eū a morte. Undecimo: quia ſola lex euāgelica eſt illa que offert deo ſacrificium de ſe gratum et beneplacitum deo. Duodecimo: quod qui dirigitur a lege non poteſt errare. Decimotertio: q̄ eius poſſeſſio eſt lata. Decimoquarto: q̄ inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificatiōes. Decimoq̄nto. q: per ſolā ipſam habemus retributionē eternā: ⁊ beatitudinē ꝓmiſſam.

Iniquos odio habui: ⁊ legem tuam dilexi.

¶ In iſto. xv. octonario ⁊ ſequētī petit auxiliū contra hereticos. Et agit etiā gratias de victoria habita de eis. ibi. Feci iudiciū. ¶ Quantū aūt ad primū eſt aduertendū/q̄ poſtq̄ iſte peregrinus euaſerat ⁊ triūphauerat de tyrānis vidit nouū genus belli quaſi ciuilis ⁊ viſceralis cōtra ſe cōcitari. Qd̄ fuit cōuēticula et ꝑuitas hereticorū: q: tūc reſurrexit hereſis Arriana: quā amplexi ſūt imperatores grecorū ⁊ reges Gothorū ⁊ vvādalorū. q̄ viſa eſt ſuperare crudelitatē tyrānorū. Ideo nō ceſſat ſemp petere auxiliū cōtra eos debellandos p arma ſacre legis ⁊ donū ſapiētie ⁊ intellect⁹. Dicit ergo: o dñe ego vidi aciē hereticorū iniquorū ꝯ me preparatā/multa mihi cōminātē ⁊ falſas opiniones contra legē tuā machinātē: ſed nolui adherere: immo iniq̄s hereticos odio habui/⁊ legē tuā dilexi: quaſi dicat. Malui ſeq̄ veritatē legis tue q̄ eorum iniquitatē. Ego enim nō odiui in eis naturā: ſꝫ iniquitatē: q: ſemper deſideraui conuerſionem eorum.

m. vi. ccc. **Adiutor ⁊ ſuſceptor meus es tu: ⁊ in verbum tuum ſuperſperaui.**

¶ Et ideo ad debellandos hereticos ſis adiutor/ ⁊ ad defendendum me ab eis ne capiant me in laqueo et falſis opinionibus eorum: ⁊ ſis ſuſceptor meus: dona gratiarū conferendo. Quia in verbum tuum ſuperſperaui: cum dixiſti. Non eſtis vos qui loq̄mini: ſed ſpiritus patris qui loquitur in vobis ⁊c. Et nolite cogitare ⁊c.

Decliate a me maligni: ⁊ ſcrutabor mandata dei mei.

¶ Iam cōuerſus cōtra hereticos dicit. Declinate a me herici maligni ⁊ ſimulati et deceptores machinantes ⁊ confingentes nouas et falſas ſectas cupiditate proprie glorie. et pro quia: ego ſcrutabor mandata legis dei mei: et doctrinam eius in quibus datur vera doctrina ad confundendos et debellandos vos omnes.

Suſcipe me ſecundum eloquium tuum ⁊ viuam: ⁊ non cōfundas me ab expectatione mea.

Adiuua me ⁊ ſaluus ero: ⁊ meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper.

¶ Et conuerſus ad deum dicit. O Chriſte ſuſcipe me mihi gratiam ⁊ auxilium conferendo: ſecūdum verbum et promiſſum tuum: quo dixiſti. Ego pro te petre rogabo ne deficiat fides tua. et iterum. Ego autem vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi. Et ſi hoc feceris viuam per gratiam in lege tua: et non moriar in hereſi eorum. Et non confundas me ab expectatione mea: q: ſemper ſperaui et fiduciam habui in ſupradictis promiſſis. Adiuua ergo me contra iniquos/⁊ ero ſaluus: nec timebo eos. Et non ſolum ero ſaluus: ſed victor /et meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper. quaſi dicat: ideo ſaluus ero: q: meditabor ⁊c.

Spreuiſti omnes diſcedentes a iudicijs tuis: quia iniuſta cogitatio eorum eſt.

Preuaricantes reputaui omnes peccatores terre: ideo dilexi teſtimonia tua.

¶ Et quare eris mihi adiutor et ero ſalu⁹ ⁊ victor: quia ſupple/tu ſpreuiſti et confudiſti omnes hereticos diſcedentes et ſeperantes ſe a iudicijs tuis ⁊ doctrinis legis euangelice: ⁊ nouas ſectas ⁊ falſas confingentes. et hoc feciſti: quia cogitatio eorū eſt iniuſta et iniqua: quia non zelo veritatis: ſed ambitiōis ⁊ vtilitatis ⁊ ꝓprie glorie confingunt ſibi tales ſectas ⁊ falſas opiniones cōtra veritatem legis diſcedentes a veritate catholica: Ideo reputaui omnes hereticos ⁊ peccatores terre/ſcilꝫ terrenos ⁊ querentes gloriam in mundo/eſſe preuaricantes ⁊ tranſgreſſores legis ⁊ falſificatores ſacrarum literarū cōtra verum ſenſum: eas ad ſuas falſas opiniones detorquentes: vel ex eis falſas opiniones contra veritatem extorquentes. Ideo ego dilexi teſtimonia tua ⁊ doctrinam tuā verā: legem ſecundum veritatem et ſenſum ſpiritualem ⁊ verū intelligendo. Et etiam non ſolum hereticos: ſꝫ omnes peccatores ⁊ infideles reputaui preuaricatores legis. Nā Iudei ſunt preuaricatores legis veteris iquantum non recipiunt ſenſum myſticū ad quem principaliter facta eſt: ſed in litera volūt mori. Et gentiles ſunt etiam preuaricatores. Nā licet non haberent legem Moyſi: tamen habebant legem naturalem ſcriptam in cordibus. Heretici, vero manifeſte ſunt preuaritores ſcripture: peruertētes verum ſenſum et extorquentes falſum. Mali vero Chriſtiani ſunt preuaricatores mādatorum: ⁊ tranſgreſſores preceptorum.

Confige timore tuo carnes meas: a iudicijs enim tuis timui. xxiij. q. vj. ca. ſciſmatici.

¶ Sed quia tales ideo ſunt preuaricatores et trāſgreſſores legis: quia contēnunt et non timēt deū: ideo tu domine cōfige ⁊ penetra et reprime carnes meas ⁊ appetitus ⁊ affectiones inordinatas timore tuo caſto ⁊ filiali: vt fugiam talem peſtē ⁊ hereticam prauitatem ⁊ talē inanem gloriam ⁊ ambitionem ⁊ omnem carnalem concupiſcentiā: quia ſemper timui diſcedere a iudicijs tuis: et mādatis tuis: ideo q̄ tu ſpreuiſti diſcedētes a iudicijs tuis.

Feci iudicium ⁊ iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me. habz. xv. q. vj. ſi ſacerdotib⁹ ⁊. lvj. diſt. ſi gens.

Suſcipe ſeruum tuum in bonum: non calumnientur me ſuperbi.

¶ Quia nō diſceſſi a iudicijs tuis: imo timui diſcedere ab eis: immo feci iudiciū ⁊ iuſtitiā: quia operatus ſum ſecūdum iuſtitiā et precepta legis tue: Ideo nō tradas me hereticis calūniātibus ⁊ volētibus me decipere cū ſuis fictis ⁊ falſis opinionibus. Sꝫ ſuſcipe me ſeruū tuū in bonū: id eſt trahe me ad bonam partem ⁊ bonū ſenſum ſacre ſcripture per dona ſpiritus ſancti/conferēdo mihi grām: ⁊ ne ſuperbi ⁊ ambitioſi heretici calūniētur me: nec decipiant in ſuis prauis ⁊ falſis ſectis.

Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: ⁊ in eloquium iuſtitie tue. xxiij. q. ſ. non turbat

¶ Naꝫ oculi ſpirituales mētis defecerūt/id eſt laſſi ⁊ fatigati ſunt ſperādo in ſalutare tuū. ſ. in Chriſtum: et in eloquium iuſtitie tue/ſcilicet in legem

euangelicam:que dicitur eloquium iuſtitie q: ſo la ipſa hominem iuſtificat.

Fac cum ſeruo tuo ſecūdū miſericordiam tuam: ⁊ iuſtificationes tuas doce me.

xi. q. iij. ca. ad. mēſaz. ⁊. lxi/ diſ. car naſci. xciij. q. iiij. c. here ſis.

Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectuz vt ſciam teſtimonia tua.

Tempus faciendi domine: diſſipauerunt legem tuam.

¶ Quaſi dicat. o Chriſte te ⁊ legē tuā diu expectaui: ⁊ poſtea in ea pſcrutāda diu inſudaui ⁊ laboraui. Fac ergo miam tuā cū ſeruo tuo: ⁊ iuſtificationes tuas doce me. i. poſtq̄ dediſti legem mihi: doce me in ea: vt intelligā eius ſecreta. Sed q hoc n on poteſt eſſe ſine gratia eleuante intellectū: ergo da mihi intellectū: nō potentiā intellectiuā: q iā eam dediſti mihi naturaliter cum anima in creatiōe/ ſz da mihi donum intellectus: vt ſciam ⁊ intelligam teſtimonia tua. i. ſecreta ⁊ arcana legis tue: quam ſignis ⁊ miraculis ⁊ teſtimonio legis ⁊ prophetarū confirmaſti. Fac ergo miam poſtq̄ ſeruus tuus ſum ego: ⁊ ſeruire tibi intēdo: legē tuā ſeruando: ⁊ defendendo ab hereticis ⁊ infidelib⁹. Quiſquidem heretici diſſipauerūt legē tuā falſo modo gloſſando: ⁊ ſcripturas peruertendo a vero ſenſu. ¶ Que quidē lex euangelica eſt tempus faciendi: Nam lex vetus fuit tempus prophetādi ⁊ ſignificandi: quia omnia contingebant illis in figura/ ⁊ fuit tempus ſignificandi ⁊ figurandi. Sed lex euangelica fuit ⁊ eſt tempus faciendi ⁊ implendi ea que in lege veteri ſunt figurata ⁊ prophetata. Nā Chriſt⁹ fecit et impleuit ea que ibi dicta ſunt ⁊ figurata. Similiter lex euangelica dicitur tempus faciēdi: quia in ea eſt tempus meritorie operandi.

xxiij. q. j. c. ſūma. et vij. q. j. ſciēdū

Ideo dilexi mandata tua: ſuper aurum et topazion.

Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnē viā iniquā odio habui.

¶ Ideo ego dilexi mādata legis euāgelice ſup aurum ⁊ topazion: ⁊ ſuper omnē lapidem pretioſum/ quia nullū pretiū temporale eſt ipſi cōparandum/ cum per eius obſeruantiā ematur regnū celorum: Ideo ergo dilexi legē tuā: q̄ eſt tempus faciendi: ⁊ meritorie operādi/ propterea ad oīa mandata tua dirigebar. i. quia lex tua direxit me ad oīa mādata tua intelligenda ⁊ faciēda: ideo omnē viā iniquā ⁊ falſam ſectā hereticoꝝ ⁊ pctōꝝ ⁊ vitiorū odio habui ⁊ fugi ⁊ euitaui. ¶ Unde nota q̄ quatuor genera hominū conati ſunt diſſipare legē dei in tēpore faciendi: ſcilicet poſt aduentū Chriſti. Nam pmo Iudei diſſipauerūt totam legē veterē negando Chriſtū: quia totū tempus legis veteris fuit tempus ſignificādi ⁊ figurādi ⁊ pnūciandi: ſed in Chriſto incepit tēpus faciendi ⁊ verificandi/ q verificauit legem: ⁊ prophetas: ⁊ impleuit ⁊ fecit oīa que in lege erant ſignificata ⁊ pphetata: Iudei ergo negando Chriſtū negarūt ⁊ falſificarūt ⁊ diſſiparūt legem ⁊ pphetas in tēpore faciendi ⁊ verificandi. Secundo conati ſunt diſſipare legē dei ipſi tyranni: vt ptz in paſſionib⁹ martyꝝ: quia Diocletianus precepit incendi oēs ſcripturas ſacras vtriuſq̄ teſtamēti/ vt ptz in eccl'iaſtica hiſtoria. Tertio heretici conati ſunt diſſipare legē dei ⁊ totā ſcripturaz vtriuſq̄ teſtamēti falſo modo gloſſando ⁊ trahēdo ad ſuos falſos errores: vt ptz ibidem. Quarto conabit deſtruere ⁊ diſſipare eandē legez ipſe fili⁹ perditōis Antichriſtus: vt ptz Daniel. x. ¶ Collegit ergo iſte homo ex contēplatione/ ⁊ iugi ſtudio legis diuine: ſimul cū dono intellectus/ decē fructus ſiue profectus. Primo: q habuit iniquos odio. Scdo/ quia habuit deum ſusceptorem: ⁊ adiutorē. Tertio: quia declinauit a malignis. Quarto: q nunq̄ fuit confuſus/ nec fraudatus ab expectatiōe ſua. Quinto: q fuit adiutus ⁊ ſaluus. Sexto/ q ſpreuit oēs hereticos ⁊ preuaricantes. Septimo: q ſemper in carne fuit cōfixus ⁊ refrenatus. Octauo/ q fecit ſemper iudicium ⁊ iuſtitiam. Et ſic nō eſt traditus deceptoribus: nec calumniantibus. Nono/ quia habuit bonum ⁊ verum ſenſum ſacre ſcripture ⁊ ipm attigit. Decimo: quia totum ſuum affectuz ⁊ conatū poſuit in ſacra ſcriptura: ⁊ eaz ſuper oia dilexit.

I diſſipā tes xpi legem ⁊c.

Mirabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea.

Declaratio ſermonum tuorum illuminat: et intellectum dat paruulis.

¶ In toto reſiduo huius pſalmi iſte peregrin⁹ petit cōſummare ⁊ perficere curſum ſuū in quiete cōtemplationē: ⁊ vita perfecta. Et ſic continue petit auxilium contra impedientes iter ⁊ curſum ſuum. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandum: vt pluries dictum eſt/ q̄ finita rabie tyrannorum ſurrexit prauitas hereticorum. Ideo ſicut Chriſtus dedit martyribus charitatem: ⁊ donum fortitudinis ad propulſandos incurſus tyrannorum: ita dedit ſapientiam doctoribus ⁊ intellectum et cetera dona ſpiritus ſancti. Et ſic peruerſitas hereticorum fuit cauſa vt multi doctores ſcrutarentur ſacram ſcripturam: et gloſſarent ⁊ declararent eam: vt defenderent eā ab hereticis: et ſic Origenes: et Athanaſius: ⁊ Baſilius/ et Euſebius: et Epiphanus: ⁊ Chryſoſtomus apud grecos multa et infinita volumina ſcripſerunt. Apud latinos vero Auguſtinus cōtra gētiles libros de ciuitate dei ſcripſit: in quibus defendit ciuitatem dei: eo q̄ Romani volebant reſtituere idololatriam: in quibus omnes ſcripturas conatur elucidare. Et contra Arrianos libros ſcripſit de trinitate ⁊ plures alios. Contra Pelagianos vero viginti duo volumina. Et cōtra Manicheos totidem. In pſalterium autem copioſos edidit commētarios. Et ſuper Ioannē et oēs epiſtolas Pauli: et ſuper totum teſtamentum vetus ⁊ nouum: et infinita alia volumina in quibus theſauros ſacre ſcripture quondā clauſos nobis aperuit. Hoc etiaz fecit Hieronymus: et Ambroſius: et Hilarius: et Gregorius ⁊c. Et ſic per iſtos doctores hereticis deuictis ſacra ſcriptura fuit illucidata ⁊ nobis manifeſtata. In tātū q̄ multi ſe dederūt ſtudio diuine legis et contemplationis: et dimittentes vitā actiuam ſe ad contemplatiuam tranſtulerunt: vt patet de frequentia monachorū Egypti ⁊ Grecie ⁊ Italie ⁊ Britannie. Et ſic ex illo tempore magis apparuerunt nobis mirabilia arcana ſacre legis. Et etiam tunc eccleſia per aliqua tempora fuit in proſpero ſtatu. Sed quia nunq̄ defuerunt heretici ⁊ hypocrite vſq̄ ad Antichriſtum: qui erit Iudeus ⁊ tyrannus ⁊ hypocrita ⁊ hereticus/ vt pluries dictū eſt: nō q̄ ſit Iudeus: ſed finget ſe Iudeuz: ⁊ circuncidet ſe vt attrahat ad ſe Iudeos: Ideo David puidens in ſpiritu totū diſcurſuz eccleſie reſidui tēporis a proſperitate eccleſie vſq̄ ad Antichriſtū: in ſequentibus ſex octonarijs introducit iſtū hominē myſticū/ qui agit grās de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis/ ⁊ de quiete ⁊ otio ſibi dato in vita contēplatiua: ⁊ petit auxiliū cōtra impedientes otiū ⁊ contēplationē ⁊ proſperitatē eccl'ie. Id duo facit. Nā primo agit gratias de predictis. Secūdo inuocat diuinū auxiliū cōtra perſecutionem Antichriſti ⁊ ceteroꝝ. ibi: Clamaui in toto. ¶ Quātū ad primū duo facit. Nam primo agit gratias de predictis: Secūdo petit auxilium ⁊ vltionē cōtra hypocritas ⁊ ſimulatos. ibi. Iuſtus eſt dñe. Dicit ergo ad primum. O dñe: q mirabilia ſunt teſtimonia tua. i. ſecreta ⁊ arcana legis teſtificata in veteri teſtamēto p patriarchas ⁊ pphetas: ⁊ in nouo per os tuū ⁊ per ſigna ⁊ miracula: ideo ſcrutata eſt ea aīa mea per Originem: ⁊ Auguſtinum/ ⁊ Euſebiū: et Hieronymum ⁊ ceteros doctores: q̄ ſcrutati ſunt arcana ſacre ſcripture. Unde declaratio ⁊ gloſſa ſermonum tuorum facta per iſtos doctores illuminat omnes populos fideles: et dat intellectū ⁊ intelligentiam paruulis ⁊ ſimplicibus: q̄ ſecreta tua ante erāt abſcōſa. Nunc aūt abſcōdiſti hec a ſapiētibus ⁊ prudentib⁹ huius mundi. ⁊ reuelaſti ea paruulis et ſimplicibus fidelibus. Et ideo.

de pſe. diſt. j. q̄ñ et ſtam⁹.

Os meum aperui ⁊ attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſiderabam.

¶ Poſtq̄ vidi tantā copiam ⁊ abundantiā theſauri ⁊ luminis tue ſapientie: aperui os aie: ſcz intellectus et voluntatis: et attraxi ſpirituz ſapientie ad refrigerandam ⁊ nutriendā animam: que ante fuerat eſuriēs: quia mandata tua deſiderabā. Nā iſtū cibum ⁊ potum ſpiritualem deſideraui a pncipio mundi vſq̄ ad aduentum tuum.

Aſpice in me ⁊ miſerere mei: ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.

¶ Poſtq̄ adeptus eſt hanc copiam ⁊ abundantiā: petit in eius otio ⁊ quiete diu ⁊ ſemp manere ⁊ confirmari. Ideo dicit. Aſpice in me ⁊ miſerere mei: ⁊ permitte me quietari ⁊ frui hoc otio ſecundū iudicium diligentiū nomen tuū/ id eſt ſicut permittis angelos qui diligunt nomen tuū/ manere in perpetua quiete cōtēplationis. Nā a principio induiſti ⁊ confirmaſti eos in gratia ⁊ quiete: eo q̄ ibi adheſerunt. Alios autem iudicaſti ad penam eternam.

de pe. di. v. ſ. q̄ñdū

Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum: ⁊ non dominetur mei omnis iniuſtitia.

¶ Ergo aſpice in me ſecūdū iudiciū iſtorū bonoꝝ angelorum diligentium nomen tuum: ⁊ conſerua me in lege tua: et dirige greſſus ⁊ opationes meas ſecūdū eloquiū et legem ⁊ mandata tua: vt nulla iniuſtitia ⁊ nullū peccatū dominetur mei. q omne peccatum fit cōtra iuſtitiam ⁊ pcepta dei: que cōſiſtunt in quadā iuſtitia: q ve illi cui cupiditas ⁊ caro ⁊ ſupbia ⁊ iniuſtitia dominat̄: q ſcdz Ciceronē miſer eſt cui peccare licet: q et ſi dominet̄ ſeruus eſt. Et qd̄ deterius eſt: quot vitiorū tot dominorū.

Redime me a calumnijs hominum: vt cuſtodiam mādata tua.

xxiij. iij. ca lex.

¶ Et nō ſolum rogo vt non dominetur mei iniuſtitia peccati: ſed etiā vt nō dñent̄ mei tyrāni ⁊ infideles ⁊ homines iniuſti. Redime ⁊ libera me ergo a calumnijs ⁊ deceptionibus ⁊ fraudibus hominū hypocritarū: qui veniūt in veſtimentis ouium ad calūniandum: ne impediant me in contēplatione: ſed cuſtodiam mandata tua.

de pe. di. ij. ſ. euidenter.

Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuū: ⁊ doce me iuſtificationes tuas.

de pe. diſ. j. c. ſi cui.

Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

¶ Facies eniz patris eſt filius Chriſtus: qui lumē ſuū ſuper nos emiſit. Et per tale lumen doce me iuſtificationes tuas. Nam q per preteritum peccaui contra te: ideo iā feci penitentiam in lacrymis ⁊c. Unde oculi mei deduxerūt exitus aquaꝝ. i. riuos lachrymarū pre dolore ⁊ cōtritione: quia nō cuſtodierūt legē tuā: immo preuaricati ⁊ tranſgreſſi ſunt precepta tua. Ideo poſtq̄ egi penitētiā ex grā tua ⁊ paſſus ſum tota afflictiones ⁊ perſecutiones/ ⁊ deduxiſti me in hunc ſtatum proſperū contēplatiōis cōſerua me in eo: ne vlterius cadaz. Et nota q̄ iſte peregrinus nō ſolum fecit penitētiā in ſe: ſed pamplius ⁊ pfectius fecit penitentiā in capite ſuo xpo. Ideo tot⁹ Chriſtus caput ⁊ mēbra dicit. Exit⁹ aquarū ⁊c. Et etiā hoc dicit referendo ad tēpora perſecutionū tyrannorū: quando eccleſia erat afflicta: ⁊ fideles latebant in montibus et antris deflēdo iacturam ⁊ perſecutionem matyrum.

Iuſtus es dñe: ⁊ rectum iudicium tuum:

Sade

Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua: ⁊ veritatem tuam nimis.

¶ In hoc decimooctauo octonario cōtinue iſte peregrinus non ceſſat petere conſeruari in ſtatu gratie ⁊ contemplationis. Sed quia iuſtus non ſolum delectatur in contēplatione ⁊ iuſtitia: ſed etiā ex zelo legis dolet cum viderit hypocritas fingentes iuſtitiā exterius: ⁊ interius eſſe lupos ⁊ alios mordentes ⁊ impedientes: quia vt plurimum ſunt inuidi ⁊ mordaces ⁊ impedientes iuſtos: ideo dicit. O domine tu nō es ſimulatus: immo iuſt⁹: ⁊ iudicium tuū rectum. Et tu domine mādaſti teſtimonia tua eſſe iuſtitiam omnibus: id eſt iuſta: ⁊ veritatē tuā nimis. id eſt tu dediſti mandata tua ſub quadam magna iuſtitia ⁊ veritate: ⁊ non cū iniuſtitia et fictione. Nec fuerunt tua precepta iniuſta nec ficta: q lex tua eſt iuſta: et valde vera.

xxiij. q. iiij. ca. q̄ crudele.

Tabeſcere me fecit zelus meus: q obliti ſunt verba tua inimici mei.

Ignitū eloquium tuum vehementer: ⁊ ſeruus tuus dilexit illud.

¶ Et ideo zelus meus quem erga legem tuam habeo: me fecit tabeſcere ⁊ liquefieri et indignari: eo q̄ inimici mei infideles et hypocrite ⁊ peccatores obliti ſunt verba tua et trāſgreſſi ſunt legē tuam ⁊ doctrinam: quia exterminant facies ſuas/ vt appareant hominibus ieiunantes. Et faciunt iuſtitiam ſuam coram hominibus vt videant̄ ab eis ⁊c. Nam

eloquiū tuū eſt ignitū vehementer: ⁊ vrens corda hominū/iuſtificans interius: ⁊ nō vult apparētias exterius. Ideo ille qui eſt vere ſeruus tuus dilexit illud: ⁊ ſeruat intrinſecus ⁊ extrinſecus.

De cōſ. diſ. iiij. c. vlti. xxxv. q. x. c. ſ.

Adoleſcentulus ſum ego et contemptus iuſtificationes tuas non ſum oblitus.

Juſtitia tua iuſtitia ineternum: ⁊ lex tua veritas.

¶ Ideo licet ego ſim adoleſcentulus ⁊ contēptus de me ⁊ cito lapſurus: tamen iuſtificationes tuas non ſum oblitus: quia iuſtitia tua eſt iuſtitia ineternum: ⁊ nō ad tempus: ⁊ lex tua non eſt ficta: ſed veritas: quia veritas ⁊ gratia ⁊ iuſtitia ꝑ Chriſtum patefacta eſt. Et ſic licet ego ſim fragilis: ⁊ mobilis/⁊ variabilis ſicut adoleſcentulus: tamē lex tua eſt iuſta ⁊ vera ineternum.

xxi. q. vlti. ca. vi. viij. diſ. c. q̄ ꝓ. ⁊. xi. q. iij. ſi is qui.

Tribulatio ⁊ anguſtia inuenerunt me: mādata ſua meditatio mea eſt.

Equitas teſtimonia tua a ineternum: intellectum da mihi ⁊ viuam.

¶ Et ideo licet tribulatio inimicorum exteriorum/⁊ hypocritarum/⁊ peccatorum: ⁊ anguſtia paſſionū interiorū inuenerunt me/tamē ſemper mandata tua meditatio mea eſt. Et ſic euado a tribulationibus ⁊ anguſtijs: qꝛ teſtimonia tua ⁊ lex euangelica eſt quedam equitas et iuſtitia. Ideo da mihi intellectū/id eſt donum intelligentie: vt intelligēdo obſeruem ipſam. Et ſic ſpiritualiter viuam per eius obſeruantiam. ¶ Uita ergo contēplatiua et contēplatio legis facit octo fructus. Nā primo mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia legis. Secundo illuminat ⁊ dat intellectū. Tertio ſatiat animam. Quarto dirigit greſſus. Quinto redimit a calūnijs. Sexto mouet ad penitentiā de preteritis. Septimo ex zelo legis dolet de peccatoribus ⁊ hypocritis. liberat etiā a tribulationibus interioribus ⁊ exterioribus. Octauo dat vitam ſpiritualem. Quia nō in ſolo pane viuit homo ſed in omni verbo quod procedit de ore dei. Deute. viij.

Mi vi a cōtēplatiua facit octo fructus.

Coph interpretatur vocatio: vel ruph quod interpretatur concluſio.

Clamaui in toto corde meo exaudi me dñe iuſtificationes tuas requiram.

Clamaui ad te ſaluum me fac: vt cuſtodiā mandata tua.

¶ Poſtq̃ iſte peregrinus duxit curſum ſuū in lege domini vſq; ad quietem ⁊ pacem eccleſie: deuictis Judeis ⁊ tyrānis ⁊ hereticis: ⁊ petijt perſeuerantiam/⁊ cōfirmari in pace ⁊ contemplatione ⁊ quiete: iam contractus longitudine itineris/et vexat⁹ aſperitate ⁊ afflictione laborū cupit diſſolui ⁊ eſſe cum Chriſto: et aſſequi beatitudinem et obſeruantiam legis ſibi in principio promiſſam. Ideo i hoc xix. octonario ⁊ tribus ſequentibus quaſi epilogādo rememorat totum diſcurſum ſue peregrinationis et laborum ſuorū: quaſi petēs premiū promiſſum pro cunctis laboribus emptum. Unde tria facit. Nam primo epilogat diſcurſum ſue peregrinationis ab Adam vſq; ad aduentū Chriſti: oēs labores enumerando. Secūdo rememorat totam peregrinationem ab aduentu Chriſti vſq; ad ſtatū proſperitatis eccleſie: enumerādo omnes perſecutiones et labores pro defenſiōe legis euāgelice. Tertio petit diſſolui: et poſſidere premium ⁊ beatitudinem cū Chriſto. Scōm ibi. Uide humilitatem. Tertiū ibi: Appropinquet deprecatio mea. Quantū ergo ad primū dicit. O dñe ſemper in hac peregrinatione clamaui i toto corde meo. ſ. mēte ⁊ affectu vt requirā iuſtificationes tuas. i. ⁊ requiſiui iuſtificationes tuas. Clamaui ad te/ergo ſaluum me fac vt cuſtodiam mandata tua. i. ſemper clamaui vt me ſaluum faceres: vt cuſtodirem mandata tua.

Preueni in maturitate ⁊ clamaui: quia in verba tua ſuperſperaui.

xxij. v. c. ſtā mane. in glo.

¶ Et exponit ſemetipſum dicens. Ego preueni eum in maturitate/id eſt ante maturitatem: et tempus legis euangelice dum eſſem ſub lege veteri/ego ꝓueni clamando ⁊ petendo legem gratie iuſtificantem/⁊ aduentum meſſie in lege patribus promiſſi. Ideo ſeq̃tur. Et in verba ⁊ ꝓmiſſa tua ſupſperaui.

Preuenerūt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia tua.

De con ſec. diſ. v. c. nō mediocriter.

¶ Magis exponit ⁊ declarat ſeipſum dicēs. Preuenerunt oculi mei. ſ. mentis ⁊ affectus diluculo/id eſt ante aurorā ⁊ prope auroram: qđ fuit tp̄s zacharie ⁊ Simeonis prope incarnationem: qui cum magno deſiderio rogabant ⁊ orabant aduentū ſaluatoris accelerari. Quibus reuelatus eſt de propinquo aduentus Chriſti. Nā Simeoni promiſſum fuit non viſurū ſe mortē niſi prius videret Chriſtū dñi. Hoc idem zacharie: vt patet Luce. j. Et hoc eſt qđ dicit. Preuenerunt oculi mei ad te diluculo: vt meditarer eloquia ⁊ promiſſa tua.

Uocem meam audi ſecundum miſericordiam tuam domine: et ſecundum iudicium tuum viuifica me.

xv. diſ. ſctā mane. xxvij. q. j. de iolia.

Appropinquauerūt perſequētes me iniquitati: a lege autem tua longe facti ſunt.

¶ Ideo vocem meam audi ſ̄m miam tuam ⁊ iuſtitiam tuam dñe. Quia per totū illud tempus ante aduentū Chriſti ⁊ poſt/perſequentes me. ſ. Caim/Pharao: ⁊ Nabuchodonoſor ⁊c. appropinquauerunt iniquitati. i. infidelitati ⁊ ſuperſtitioni idololatrie ⁊ odio: ideo a lege tua que precipit vnū deum coli: ⁊ proximum diligi/longe facti ſunt/Quia legē tuam preuaricati ⁊ trangreſſi ſunt.

Prope es tu domine: et omnes vie tue veritas.

Initio cognoui de teſtimonijs tuis: quia ineternum fundaſti ea.

xviij. vos a te ꝓia. q. j. ꝯ quia.

¶ Sed licet illi ſe elongauerint a te ⁊ a lege tua/tamen tu domine ſemꝑ es ⁊ fuiſti mihi prope: qꝛ obſeruaui legē tuā: quia omnes vie tue ſunt veritas. Superſtitiones autem illorum ſunt mendacia ficta ⁊ violenta ⁊ nō duratura. Sed ego cognoui in initio. i. a principio de teſtimonijs tuis: qꝛ ineternum fundaſti ea. Quaſi dicat: tu dñe in ꝓncipio dediſti legē de obedientia ad deū ⁊ de dilectiōe proximi ⁊ de cultu diuino. Que quidem precepta ⁊ mandata ſunt eterna per totam legem veterem et nouam. Unde Chriſtus Matth. vij. Quecūq; vultis vt faciant vobis homines et vos facite illis: hec lex et prophete. Item Matt. xix. Uis ad vitam ingredi: ſerua mandata. Item eiuſdem. xxij. Diliges dominū deum tuum ⁊c. Ex quo patet ꝙ iſta mādata iā a principio data ſunt ipſi Adam ⁊ Caim. Geñ. iiij. Et ipſi Moyſi Deute. vj. Et Chriſtus in euangelio ea confirmauit: ergo ſun eterna in vtroq; teſtamento. Ideo dicit. Ego cognoui quia ineternū fundaſti ea. Unde nota ꝙ vie domini ſunt mandata ⁊ precepta in lege ſcripta: que omnia dicunt̄ veritas. Primo. quia a prima veritate ꝓcedūt que eſt deus. Secūdo dicunt̄ veritas: quia oia in Chriſtū et euangelicā veritatē tendebant tanq̄ in finem in quo omnia fuerūt verificata: tā cerimonialia: q̄ iudicialia: ⁊ etiam moralia. Tertio omnia precepta dicuntur veritas. i. iuſtitia inquantū oia erant ꝯformia diuine voluntati. Et ſic oia erant immobilis veritatis quantum ad finem: vt ſepius dictum eſt. Ideo dicit Dauid ꝙ omnes vie tue veritas.

neq; qđ interpretatur caput. xi. q. iij. nemo.

Uide humilitatem meā et eripe me: quia legem tuam non ſum oblitus.

¶ In hoc. xx. octonario memorat labores itineris eccleſie Chriſti poſt eius aduentū: ⁊ perſecutiones factas a Judeis. Ideo dicit. Uide humilitatē meam quā habui in primitiua eccleſia in ꝑſecutione Judeorū: et eripe me ab eis. Et eripe me a iugo legis veteris: qꝛ legē tuā euāgelicā q̄ vere iuſtificat: non ſum oblitus. imo qꝛ cū humilitate eā ſuſcepi et obſeruare promiſi: que quidem lex eſt fundata in humilitate: vt dictū eſt: ergo vide hūilitatē meam ⁊c.

ix. q. j. c. alioꝝ. de pe. diſ. iiij. cꝑ.

Judica iudicium meum ⁊ redime me: propter eloquium tuū viuifica me.

Longe a peccatoribus ſalus: qꝛ iuſtificationes tuas non exquiſierunt.

¶ Et tu o Chriſte qui veniſti iudex in mūdū: ⁊ nunc ꝑ diſcretionem ⁊ in nouiſſimo die per examinationē: iudica iudiciū meum diſcernēdo cauſam meā/ſeparando me a cōſortio Judeorū: ⁊ redime me nō ſolū a peccato: ſed etiā abſolue me a iugo legis veteris per legē euāgelicā: et etiam ab omni peccato et propter eloquium tuū: id eſt propter legē euangelicam a te prolatam viuifica me a morte peccati per viam gratie ac ſacramētorum eccleſie: qꝛ talis ſalus ⁊ vita data per legem euangelicā eſt longe a Judeis ⁊ infidelibus et ceteris peccatoribus: eo ꝙ iuſtificationes tuas non exquiſierunt.

de pe. diſ. iij. diuinitatis natura.

Miſericordie tue multe domine: ſecundū iudiciū tuum viuifica me.

¶ Et quia dñe miſericordie tue ſunt multe in lege euāgelica: quia multa remedia dediſti ad ſaluandum nos: puta baptiſmū: ⁊ confirmationē: ⁊ penitētiam ⁊c. Ideo ſcōm iudicium ⁊ ſniam tuam viuifica me. ſ. ſcōm ſententiā a te datā Marci. vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus erit ⁊c.

iij. q. j. c. nulli dubiū. xxxiij. q. iiij. ꝗ̄ crudele.

Multi qui perſequuntur me ⁊ tribulant me: a teſtimonijs tuis non declinaui.

Uidi preuaricantes ⁊ tabeſcebā: quia eloquia tua non cuſtodierunt.

¶ Item licet multi ſint Judei ⁊ gentiles ⁊ perfidi qui tribulant ⁊ tribulauerunt me: tamē a teſtimonijs et lege tua non declinaui: immo cum vidi Judeos ⁊ infideles ⁊ hereticos preuaricantes legem tuam: ⁊ contēnentes/ego tabeſcebam et liquifiebā ex zelo: quia mandata tua non cuſtodierunt.

xvj. q. j. c. vos autem.

Uide quoniam mandata tua dilexi domine: in miſericordia tua viuifica me.

Principium verborum tuorum veritas: ineternum omnia iudicia iuſtitie tue.

¶ Uide ergo ⁊ nō neges mihi premiū o dñe: quoniam ſemper in his perſecutionibus mandata tua queſiui: quia ſunt vera ⁊ non falſa nec ficta: qꝛ principium verborum tuorū eſt veritas. nā tu loqueris per Chriſtū qui eſt verbū tuū per quem facta ſunt oia. Sed ipſe eſt via veritas ⁊ vita: ideo principium verborū tuorū eſt veritas. Et ideo dilexi legē tuam ⁊ ſic non poſſum falli. Ideo ſunt eterna in veritate oia iudicia ⁊ ꝓmiſſa iuſtitie tue: ⁊ p̄mia q̄ per iuſtitiā adiudicaſti ⁊ ꝓmiſiſti. Et ſic viuifica me in mia tua ſicut promiſiſti obſeruantibus legē tuā: ⁊ non fallas me: qꝛ principiū verborum tuorū veritas ⁊c. Ideo non dubito p̄miari: nec timeo falli. Unde principium verborum dei eſt veritas: quia verba dei a prima veritate procedunt: et in veritatem qui eſt Chriſt⁹ tendūt. Et ſic oia q̄ ſcribunt̄ in lege ſunt vera ⁊ iuſta: inquantū iuxta diuinā volūtatē ſunt ordinata. Et ſic veritas idem eſt quod iuſtitia.

Syn quod interpretatur ſuper vuln⁹. xxvj. q. vij. ca. affectū et. xci. diſ. ca. pbr̄.

Principes perſecuti ſunt me gratis. et a verbis tuis formidauit cor meum.

Letabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui inuenit ſpolia multa.

Iniquitatem odio habui et abominatus ſum: legem autem tuam dilexi.

¶ In hoc. xxi. octonario rememorans perſecutiones tyrannorū petit premiū ꝓmiſſum dicēs. Principes ⁊ imperatores ⁊ tyrāni ⁊ diaboli ꝑſecuti ſunt me: non demeritis meis precedentibus: ſed gratis ⁊ ſponte: ⁊ certa malitia propter nomen tuū: eo ꝙ defendebā fidē tu. ⁊ Intātū ꝙ a verbis tuis formidauit cor meū fugiendo ꝑſecutionē eorū ꝑ montes et ſpeluncas. Et tū letabor ſuper eloquia tua. i. in contēplatione ⁊ confidentia legis ⁊ ꝓmiſſiōis tue: ⁊ ſicut qui inuenit ſpolia multa. Quaſi dicat: ꝙ ita letabar in ꝑſecutionibus ⁊ tormētis: ſicut victor in bello qui inuenit ſpolia multa. Nam illi per bella tēporalia inueniūt ſpolia terrena: ſed ego ꝑ martyrium inueni ſpolia ſpiritualia ⁊ diuina: qꝛ illi inuenerūt coronā corruptibilē: ſed ego incorruptibilē. Licet ergo ꝓncipes me fuerint ꝑſecuti: ⁊ timuerim in principio: tū cōſiderās eā beatitudinē q̄ mihi in lege ꝓmittit̄: contēpſi principes perſequentes ⁊ letabar ſuper eloquia et promiſſiones tuas: ſicut q̄ īuenit ſpolia multa. Et habui odio: ⁊ abominatus ſum omnem iniquitatē eorum: legē aūt tuā dilexi ⁊ contēplatus et ſecutus ſum.

xv. q. j. c. reuertimini.

Septies in die laudem dixi tibi: ſuper iudicia iuſtitie tue.

¶ Unde diuictis tyrannis ⁊ hereticis contēplationi totaliter me dedi. Et ſic ordinaui officia eccleſiaſtica per ſeptem horas diei ad laudem dei in hymnis ⁊ canticis: et ampliaui diuinū cultū per doctores meos. Et ſic ſepties in die laudē dixi ⁊ cantaui tibi ſuꝑ iudicia iuſtitie tue. Quaſi dicat/in illis ſeptem horis diurnis pariterq; nocturnis cantātur geſta patriarcharū ⁊ ꝓphetarū/⁊ apoſtolorū ⁊ mar-

tyrum⁊ geſta euangelica⁊que ſunt iudicia iuſtitie tue. Hoc dicit: qꝛ in illa etate Hieronymus: et Ambroſius: Auguſtinus/⁊ Gregorius ordinarunt officia eccleſiaſtica:⁊ horas ſeptē canonicas cantari in eccleſia fecerunt per totum orbē. de quibus horis dicetur pſalmo. cxix.

iij. qō. vj. hi quippe xxiij. q. iiij. c. ſ. xvj. q. ſ. vos autem. **Pax multa diligētibus legem tuam:⁊ nō eſt illis ſcandalum.**

Expectabam ſalutare tuum domine:⁊ mādata tua dilexi.

Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua:⁊ dilexit ea vehementer.

Seruaui mādata tua ⁊ teſtimonia tua:qꝛ omnes vie mee in conſpectu tuo.

¶ Sedatis perſecutionibus fuit multa pax diligētibus legē tuā ⁊ omnib⁹ Chriſtianis in eccl'ia tua. Etiam non eſt illis ſcandalum:qꝛ omnes hereſes quibus multi ſcādalizabātur ſunt extincte ⁊ ſedate:Et ideo iam expectabam ſalutare tuum in eterna felicitate:reiectis reb⁹ terrenis. Nam conuerſatio mea in celis eſt:iam viuēdo in hac vita cōtemplatiua:⁊ ſola mādata tua dilexi:quia in ſola lege tua eſt voluntas mea die ac nocte. Et ſic in contemplatione cuſtodiuit aīa mea teſtimonia tua:⁊ dilexit ea vehementer. Et ſeruaui mandata tua ⁊ teſtimonia tua:qꝛ deditus ſoli cōtemplationi:⁊ oēs vie mee.i.intellectus ⁊ volūtas ⁊ affect⁹ eſt tot⁹ fixus in cōſpectu tuo abſtractus a terrenis.

Tau interptatur errauit/ vel conſummauit. **Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo domine:iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.**

¶ In hoc vltimo octonario iā petit abſolui a membris corporis hui⁹ ⁊ eſſe cū Chriſto in beatitudine ⁊ petit p̄miū pro laboribus ⁊ peregrinatione. Dicit ergo:O dn̄e appropinquet iam oratio mea in conſpectu tuo:⁊ da mihi intellectū ⁊ intelligētiā clare viſionis in patria iuxta eloquium:id eſt ſecundum ꝓmiſſionē tuam. Nā in principio dixiſti. Beati immaculati in via:qui ambulāt in lege domini. Ego aūt iam ambulaui in lege tua:⁊ me ſeruaui immaculatum ex gratia tua:ergo da mihi claram viſionem et intellectum beatitudinis.

xv. diſ. c. ſctā. xcv. di. c. ecce. **Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo:ſecundum eloquium tuum eripe me.**

Eructabūt labia mea hymnū cū docueris me iuſtificationes tuas.

¶ Et intret in ꝯſpectu tuo poſtulatio mea:⁊ ſcd̄m eloquiū ⁊ ꝓmiſſum tuū eripe me. Abſolue me ab h̄ mortali ⁊ pōderoſo corpore:⁊ paſſibili:⁊ cū fuero abſolut⁹ ab h̄ mortali corpe:eructabūt ⁊ cantabūt labia mea hymnū cū beatis in patria:cū ꝓ poſtq̄ docueris me iuſtificationes tuas/id eſt poſtq̄ impleuerim iuſtificationes quas me docuiſti:⁊ etiā cū docueris ⁊ oſtēderis mihi iuſtificationes tuas/ id eſt premia iuſtificationū tuarum in patria.

xiij. q. ſ. ca. his ita. **Pronunciabit ligua mea eloquiū tuum: quia omnia mandata tua equitas.**

¶ Et tūc pronūciabit lingua mea eloquiū tuū agēdo grās cū ceteris beatis/qꝛ omnia mandata tua veritas/quia quicquid promiſiſti adimpleſti. Ideo omnes beati in ſecula ſeculorum laudabunt te:dicentes. Benedictio ⁊ claritas gratiarum actio ⁊c. Apocalyp. vij.

Fiat manus tua vt ſaluet me:quoniam mādata tua et elegi.

Cōcupiui ſalutare tuum domine:⁊ lex tua meditatio mea eſt.

Viuet anima mea ⁊ laudabit te ⁊:iudicia tua adiuuabunt me.

¶ Ergo fiat man⁹ tua ⁊ mīa ſuper me:⁊ ſaluet me/ beatitudinē conferendo:qꝛ mādata tua elegi ⁊ impleui:ergo da mihi premiū:qꝛ hoc premiū ⁊ ſalutare tuū ſemp cōcupiui:⁊ ꝓpter ipm ſemp laboraui:qꝛ lex tua meditatio mea eſt:qꝛ ſemper fuit in ea voluntas mea die ac nocte. Et ſic cū dederis mihi hoc premium viuet aīa mea beata ⁊ eterna fruitione:⁊ in ſecula ſeculoꝝ laudabit te:qꝛ iudicia tua.i. obſeruantia legis tue adiuuabit me/⁊ adiuuit me ad cōſequendam beatitudinem.

Errauí ſicut ouis q̄ periit:quere ſeruum tuum:quia mādata tua non ſolum oblitus

¶ Hic concludit totum intellectum huius pſalmi.

¶ Vn̄ eſt aduertēdū ſicut in principio dictū eſt/q̄ iſte homo fuit in principio creatus a deo:⁊ factus ciuis/⁊ dn̄s illi⁹ amene ⁊ felicis ciuitatis paradiſi terreſtris:quē ornauit omnib⁹ bonis gratuitis in corpore ⁊ aīa/cum illa originali iuſtitia:cui dedit legem obediētie:quā ſi ſeruaſſet:abſq̄ labore poſt longum tēpus fuiſſet tranſlatus in celum cū tota ſua poſteritate ad meliorem ⁊ optimam vitam et eternā felicitatem. Sed qꝛ fuit rebellis/non ſolum perdidit eternā felicitatē:ſed etiā preſentē:qꝛ fuit expulſus ab illa terreſtri ciuitate paradiſi. Et ſic ex ciue ⁊ dn̄o felici fact⁹ eſt exul ⁊ miſer peregrin⁹ in hac lachrymarū valle. Et ſic iſte miſer petiit ſi eſſet aliqua remiſſio ſui peccati ⁊ modus recuperādi ſupernā felicitatē perditā ⁊ beatitudinē. Et ſic dixit ipſi angelus ex pte dei:q̄ aliter non poſſit recuperare: niſi per longa tpa peregrinaret per hunc mundum ambulādo ſine macula ī lege dn̄i. Itaq̄ ſicut inobedientia ⁊ peccatū fuit via ad expellendum ipſum a beatitudine:ita lex diuina erat via ad reducendū ipſum ad beatitudinē perditā. Et ſic dixit ipſi āgelus. Beati immaculati in via qui ambulant in lege dn̄i. Et qꝛ oportet viatorem ſcire legem a deo datā: ideo ſequitur. Beati qui ſcrutant teſtimonia eius ⁊c. Et quia obſeruantia huius legis cōſiſtit in declinādo a malo:⁊ faciendū bonū:ideo ſequit. Non eñ q̄ operant iniq̄tatē in viis eius ambulauerūt: Tunc iſte peregrinus acceptauit peregrinationē ⁊ legem:⁊ ꝓmiſit ipſam obſeruare. Et rn̄dit dicens poſtq̄ tu dn̄e mādaſti mādata tua cuſtodiri nimis vtinā dirigant vie mee ad cuſtodiendas iuſtificatiōes tuas. Et ſic petit auxiliū ⁊ grām vt ī hac via ⁊ lege ⁊ peregrinatiōe dirigat. Sꝫ petit q̄ñ ſui in ſua adoleſcētia corriget viā ſuā ⁊ motus ⁊ paſſiones. Cui rn̄detur. In cuſtodiēdo ſermones tuos. Et ſic iſte peregrinus eſt vſq̄ ad Chriſtū in lege veteri. Et tunc dicit. Ecce dn̄e iā viā mādatoꝝ cucurri ⁊c. Sed iā deinceps legē pone mihi iuſtificationū tuarum:qꝛ ipſam volui:⁊ ſemper deſideraui poſtq̄ in

lege veteri nō potui iuſtificari. Poſtq̄ aūt recepit legē euāgelicā iuſtificantē/agit gratias dicēs. Bonitatē feciſti ⁊c. Et cū hoc petit auxiliū ad confundendū iudeos. Poſtea petit auxiliū ad debellandos tyrannos:poſtea cōtra hereticos. quib⁹ oīb⁹ deuictis ampliauit cultū diuinū:⁊ petit cōfirmari in otio ⁊ quiete vite cōtēplatiue. Nunc aūt in fine iam fract⁹ aſperis laboribus ⁊ longa peregrinatione ⁊ cōpleto curſu ꝑ obſeruantiā legis:⁊ poſtq̄ ambulauit immaculatus in lege dn̄i/petit premiū beatitudinis in principio ꝓmiſſe:⁊ dicit:O dn̄e iā errauí ⁊ peregrinatus ſum exul extra patriā:ſicut ouis q̄ periit. Ergo iam quere ſeruū tuū ⁊ duc tecū in ſupernā beatitudinē:qꝛ mādata tua nō ſū oblitus:immo impleui legē quā mihi impoſuiſti ⁊ peregrinationē. ¶ Et reſpice bn̄:qꝛ ab iſto pſalmo furatus eſt ingeniū ⁊ inuētionē Salomon in canticis:niſi q̄ mutauit ſtylū a pegrino in ſpōſam. Sꝫ ſeruauit eundē diſcurſum. Et iō eodē modo finiūt cantica. Nā ſponſa poſt longā peregrinationem deuictis tyrānis ⁊ hereticis:⁊ iam quieſcēs in pſperitate cupit/diſſolui ⁊ eſſe cū Chriſto. Iō vocat eā ſpōſus dicēs. Que habitas in hortis amici auſcultāt te:fac me audire vocē tuā. Et tūc ipſa reſpōdet dicēs. Fuge dilecte mi:⁊ duc me tecū ſupple in mōtes aromatū. Ex quo p3 q̄ eadē eſt ſentētia hic et ibi:⁊ idē diſcurſus ⁊ eadē cōcluſio. ¶ Eſt ergo aduertendū q̄ eccl'ia cōſiderat quatuor ſtat⁹ ſiue etates in ſe in pſecutione tēporis. Prim⁹ fuit ab Adā vſq̄ ad Chriſtū:q̄ dicit adoleſcētia. Secundus fuit a ꝑdicatione Chriſti vſq̄ ad ꝑdicationē apoſtolorū. In quo ſtatu data eſt lex:⁊ redemptū eſt genus humanū. que etas dicta eſt iuuentus ⁊ renouatio. Tertius fuit ab apoſtolis vſq̄ ad Cōſtantinū ⁊ doctores:q̄ dicta eſt virilitas:qꝛ tūc pugnauit:⁊ fuit in ſuo vigore. Quartus fuit a doctorib⁹ vſq̄ in finē:q̄ dicit ſenectus. ¶ Quaſi ſcd̄m iſtū modū ſuperius expoſitus eſt ꝓphetice ⁊ myſtice iſte pſalmus ſecundū peregrinationē corporis myſtici eccleſiaſtici ꝑ etates ⁊ ſtatus ſucceſſiue. Sꝫ qꝛ ī eccl'ia ſunt ſimul quatuor ſtatus. ſ. peccatorū:⁊ cōuerſorū penitentiū:⁊ ꝓficientiū:⁊ pfectorū. Nā primi q̄ indigent corrigi:⁊ iam corrigunt. Secundi iam ꝓficiunt ſibi in viuendo:⁊ tertii ceteris in docendo. Quarti iā relictis terrenis viuunt in cōtēplatione. Iō eccleſia cantat quatuor primos octonarios huius pſalmi ad primā pro peccatoribus deſiderantib⁹ corrigi. Ad tertiam vero cantat ſex octonarios ſequentes ꝓ cōuerſis ⁊ penitentib⁹. Ad ſextam vero cantat alios ſex ſequentes pro proficientibus: qui ſunt martyres ⁊ doctores:⁊ qui iam fecerūt penitētiā. Itē ꝓ pfectis cantat ſex vltimos. ſ. pro contemplatiuis. ¶ Itē qꝛ eccl'ia cōſiderat in quolibet fideli quatuor ſtat⁹ ſiue etates. ſ. adoleſcentiā:in qua indiget corrigere ⁊ reprimere affectiones ⁊ paſſiones. Scd̄a eſt iuuentus/in qua iam operat ⁊ laborat in vita terrena. Ideo oportet cōprimi ab auaritia ⁊ ſupbia. Tertia eſt virilitas in qua iā ſibi proficit ⁊ alios docet exēplo ⁊ doctrina. Quarta eſt ſenectus:in qua totaliter debet relinquere terrena et cōtēplari de vita futura. Ideo eccleſia cantat primos quatuor octonarios ad primā pro adoleſcentibus:et ſex ſequentes ad tertiam pro iuuenibus:et ſex ſequentes ad ſextam pro viris:⁊ ſex vltimos ad nonam pro ſenibus. ¶ Item qꝛ etiā eccleſia cōſiderat tres ſtatus ſimul in lege euāgelica. Primus dicitur ſtatus cōmunis oībus Chriſtianis:qꝛ viuunt in fide/⁊ ſpe/⁊ charitate iuſtificati ꝑ eccl'iaſtica ſacramenta. Secūdus dicit ſtatus proficientium ſibi et aliis:⁊ iſte dicit ſtatus doctorū ⁊ prelatoꝝ/qui ſibi proficiunt in vita iuſta:⁊ alios docēt vita ⁊ doctrina:⁊ eccl'iam dei defendūt ab hereticis et infidelibus. Tertius eſt cōtemplatiuorū ⁊ perfectiſſimoꝝ ſicut ſunt martyres ⁊ eremite ⁊c. q̄ ſecluſi a mūdo:⁊ cupiunt eſſe cū Chriſto. Ideo eccleſia pro ſtatu cōmuni cātat primos quatuor octonarios ad primā:⁊ ſex ſequētes ad tertiā pro ſtatu proficientiū:⁊ cātat ſex ſequētes ad ſextam pro eiſdē:⁊ ꝓ ſtatu pfectorū ſex vltimos ad nonā. Unde prima correſpondet adoleſcentie:⁊ tertia iuuentuti. ⁊ ſexta virilitati:⁊ nona ſenectuti:eo q̄ iam declinet vita hominis. Ex quo patet q̄ illi q̄ gloſſant iſtum pſalmum pro vita cōtemplatiua et actiua/benedicūt:⁊ etiā qui gloſſant ipm pro incipientibus ⁊ ꝓficientibus non minus benedicūt. Sed nō euacuāt totam intelligentiam huius pſalmi:quia tales expoſitiōes ſunt quaſi mere morales. Sed oportet vt exponatur ꝓphetice ſicut ſupra dictū et factū eſt. Nā iſta fuit primaria intētio ipſius Dauid:vt p3 diligēter intuenti per diſcurſum huius pſalmi ⁊ peregrinationē ⁊ diuerſos ſtatus hui⁹ pegrini et intentionē eccleſie que non ſolum recitat hunc pſalmum ad mores capeſſendos:ſed etiam principaliter petendo auxilium:⁊ gratias agendo de beneficiis acceptis per omnes ſtatus et etates hui⁹ pegrinationis. Ideo ꝓponit in ei⁹ titulo Alleluia. ¶ Ex ſupradictis etiam patet q̄ cum vita cuiuſlibet hominis nō ſit niſi quedā peregrinatio inter precipitia ⁊ laqueos carnis/⁊ mūdi/⁊ diaboli:ideo iſte pſalmus nō ſolū eſt intelligendus ⁊ exponendus prophetice de peregrinatione toti⁹ corporis et hominis myſtici ab Adā vſq̄ ad iudiciū/ſicut expoſitus eſt ſed etiam moraliter de peregrinatiōe vite cuiuſlibet hominis. Sed qꝛ circa talem moralem expoſitionem maxime inſudarūt ſacri doctores ſcilicet Ambroſius ⁊ Auguſtinus et Caſſiodorus:vt dictū eſt in principio:ideo quiſq̄ cupiens ſatiari vberiori doctrina pergat ad eos:quia hic principaliter intēdimus propheticam intelligentiam pſalmorum referare:vt per eam ad moralem et anagogicā vnuſquiſq̄ per ſe faciliter valeat peruenire:ſemper tamen auxilio diuino inuocato:vt docet Dauid in hoc pſalmo.

Triplicíter ſtatus i lege euāgelica.

Ad dominum cū tribularer clamaui:⁊ exaudiuit me. de peñ. di. iij. c. prima

Domine libera animam meam a labiis iniquis: et a lingua doloſa. cōſolatio. ē. cxvij. Jone. ij. a.

¶ Huic pſalmo ⁊ quatuordecim ſequētibus generaliter ꝓponit talis titulus. ſ. Canticū graduū:eo q̄ iſti quindecim pſalmi cantabant ꝑ ſacerdotes ⁊ leuitas in aſcenſu quindecim graduū tēpli Salomonis. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā dicūt Thalmudiſte vt refert Cbābi:q̄ qñ Salomō fodit fundamenta tēpli tanta abūdātia aque incepit emanare q̄ voluit quaſi ſubmergere totā ciuitatē Hierl'z. Sꝫ tūc Achitophel vir prudēs ſcripſit ſemiforas. i. nomen tetragrāmatō in teſta olle:⁊ miſit in aquā adiurā- Nota.

do eā vt retrocederet/Et ſic aqua deſcendit verſus cētrū terre ꝑ ſexdecim milia ſtadioꝝ. Sȝ tūc dixerūt ſapiētes ꝙ hoc cedebat ī maximū dānū ciuitatis ꝙ aqua eſſet ita ꝓfunda: puta ꝑ puteis fodiendis. Sed tūc Achitophel iterū ſcripſit nomē ſemiforas in alia teſta ⁊ illā miſit in illud ꝓfundū adiurando aquā vt aſcēderet per q̄ndecim milia ſtadioꝝ: qđ ſic factū fuit. Et tūc Salomō iecit fundamēta tēpli ⁊ fecit q̄ndecim gradus in aſcēſu tēpli ī memoriā illoꝝ q̄ndecīȝ ſtadioꝝ q̄b⁹ aqua aſcēderat d̄ abyſſo. Et ſic dicūt Thalmudiſte: ꝙ Salomō p̄cepit cātari hos q̄ndecim pſalmos in aſcēſu illorū q̄ndecim graduū in memoriā illi⁹ magni miraculi. Sȝ quātū iſta poſitio ſit ficta ⁊ friuola ⁊ irriſoria ⁊ in ſe cōcludēs mēdaciū ⁊ ꝯdictionē/ cuilibet diſpoſito pōt patere. Et ideo eſt aliter dicēdū ſm Aug. ⁊ ſacros doctores: ꝙ tota edificatio ⁊ diſpoſitio Hierl'm ⁊ illius tēpli fuit figura Chriſti ⁊ eccleſie militātis: ⁊ ex cōſequēti eccl'ie triūphātis. Et iđ anteꝙ̄ edificaret fuit tradita ipſi Dauid a ſpū ſctō deſcriptio ⁊ exēplar toti⁹ tēpli ⁊ tabernaculi: ī qua intellexit: oīa q̄ ibi erāt deſcripta ⁊ figurata: vt ptȝ j. Paral. xviij. Et iđ ſicut ordinauit Dauid: ita Salomō edificauit tēplū ī mōte Moria cū aſcēſu q̄ndecim graduū ſm exēplar ſibi traditū. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandū ꝙ Adā duo dāna gn̄alia incurrit ꝑ pctm̄. Nā p̄io cecidit a dignitate ⁊ felicitate in q̄ erat de pn̄ti: ⁊ a culmie gl'ie celeſtis ſibi ꝓmiſſe ſi ſtetiſſet. Scđo fuit exul ⁊ relegat⁹ ab illa paradiſo terreſtri: ⁊ fact⁹ peregrin⁹ cū tota ſua poſteritate per hūc mundū miſerabilē. Et ideo ſicut dictū eſt in pſalmo p̄cedēti: nō pōt redire ī patriā a qua expulſus eſt niſi peregrinādo ⁊ ambulando in lege dn̄i/ab ea nō deuiādo vſquequo ꝑueniat ꝑ Chriſtū ad Hierl'm quā ꝑdiderat: ⁊ ad tēplū glorie vnde cecidit. Sed cū ꝑuenerit ⁊ perductus fuerit ad terminū vite ſue obſeruādo legē: adhuc reſtat vt aſcendat ꝑ quindecim gradus virtutū vſqꝫ ad templū glorie vn̄ cecidit: ⁊ qđ per peccatū amiſit. Et ideo ſicut Dauid fecit pſalmū p̄cedentē: in quo denotat tota peregrinatio hui⁹ mundi: in quo homo myſticus peregrinat ab Adā vſqꝫ ad Chriſtū: ⁊ a Chriſto vſqꝫ ad vltimū iudiciū ſiue ad finē vite cuiuſlibet hoīs/vt dictū eſt in pſalmo p̄cedēti: ita pariter Dauid fecit hos q̄ndecim pſalmos ꝓ aſcenſu quindecim graduum tēpli: ꝑ quos denotant et memorant q̄ndecim gradus ꝟtutū/ſine q̄b⁹ nemo pōt in celū aſcēdere: nec gl'iam amiſſam recuperare. Nā per illā ciuitatē Hieruſalē intelligebatur ꝓ pn̄s eccleſia: ⁊ ꝑ tēplū edificatū figurabat ſuperior patria: ad denotandū ꝙ licet ſimus in iſta Hieruſalē per fidē ⁊ gratiā: tn̄ adhuc reſtat vt aſcēdamus in Hieruſalē ſupernā per gradus ⁊ merita virtutū. Et hoc figurabat ꝑ peregrinationē iudeoꝝ q̄ erāt in diſperſiōe. Nā veniebāt de grecia: ⁊ de Italia: ⁊ de Egypto: ⁊ de ceteris partibus mūdi ad diē feſtum in Hierl'm. Sed dū erāt ibi/adhuc reſtabat vt aſcēderent per quindecim gradus in templū. Et ideo illi peregrini dum peregrinabantur per itinera dicebant pſalmū precedentē/ſcȝ Beati immaculati in via: et hoc per totū iter. Sed poſtea in aſcēſu tēpli dicebant hos quindecim pſalmos vnū in quolibet gradu per ordinem procedēdo. Sed omnia illis contingebant in figura. Nam totum ſpatiū itineris a domib⁹ ſuis vſqꝫ ad portas Hierl'm ſignificabat totum diſcurſum legis ab Adā vſqꝫ ad Chriſtū ⁊ eccleſiā euāgelicā. Sed a portis Hierl'm vſqꝫ ad tēplū ſignificabat diſcurſum legis euāgelice: et fideliū/q̄ peregrinant in hac Hierl'm ſiue eccleſia Chriſti. Sed aſcēſus graduū tēpli figurabat aſcenſum in gloriā celeſtem. Et ideo Dauid fecit hos. xv. pſalmos appropriatos his quindecim gradib⁹ tēpli: ſm ordinem virtutū. Nā prim⁹ pſalmus approꝑiat primo gradui virtutū: qui eſt receſſus a mundanis: ⁊ vltim⁹ pſalm⁹ memorat vltimū gradum virtutū: qui eſt in quiete laudare deū. Et etiā dicit perfectionē glorie: ⁊ q̄ eſt iam in patria inceſſanter deū glorificare ⁊ bn̄dicere. Et ideo vltim⁹ pſalmus dicit. Ecce nūc benedicite dn̄m ⁊c. Et ſic ſm ordinē virtutū prudēs lector pōt facere diuiſionē iſtoꝝ quindecim pſalmoꝝ. Diuidant ergo iſti q̄ndecim pſalmi in q̄ndecim ꝑtes: ſm q̄ndecim grad⁹ virtutum figuratarū ꝑ q̄ndecim gradus tēpli: in quoꝝ quolibet principaliter memorat vna virt⁹ ſm ordinē ⁊ ꝓprietates illoꝝ quindecim graduū. ¶ Eſt ergo iterū aduertēdū: ꝙ iſti quindecim pſalmi tripliciter poſſunt exponi. Uno mō myſtice/ſiue ꝓphetice. Et hoc dupliciter. Uno modo de q̄ndecim gradibus quib⁹ hō myſticus aſcēdit a lege veteri in legē euāgelicā: ⁊ a ſynagoga in eccleſiā Chriſti: ab imperfecto ad ꝑfectū/relinquēdo cerimonias ⁊ figuras. Alio modo pro quindecim gradibus q̄bus iſte homo myſticus aſcēdit in celū relicto mundo poſt peractā peregrinationē. Et ſic tot⁹ iſte ſenſus dicit myſticus ⁊ ꝓphetic⁹. Tertio modo pn̄t exponi moraliter de quindecim gradib⁹ cōuerſiōis penitētis/quibus homo aſcēdit a pctō in ſtatū gr̄e ⁊ in deū ꝑ ſpeculationē ⁊ cōtēplationē: de quib⁹ ait ꝓpheta ſupra pſalmo. lxxxiij. Beatus vir cuius eſt auxiliū abs te. aſcēſiōes in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarū in loco quē poſuit. Ibunt de virtute in virtutē: videbitur deus deorum in Sion. Eccleſia ergo oībus iſtis tribus modis intēdit cātare iſtos quindecim gradus: ſiue quindecīȝ pſalmos. Primo pro apoſtolis ⁊ diſcipulis: q̄ aſcenderunt a ſynagoga in eccleſiam ⁊ templum Chriſti relictis legalibus. Et etiam pro omnibus fidelibus a peccato aſcēdentibus in ſtatū gratie. Tertio pro viris ſanctis ⁊ cōtemplatiuis aſcendentibus a terrenis curis ad contemplationem ſpiritualiū. Et ideo in diebus ferialib⁹ quadrageſime eccleſia dicit tres quinarios ex his quindecim pſal. ante matutinas maiores. Et primū quinarium dicit pro defunctis qui ſunt in purgatorio: vt abſoluti a penis cito aſcendant in celum. Et ideo dicit orationem. Abſolue. Scđm quinarium dicit pro penitentib⁹/ vt aſcendant a peccato in gratiam per penitentiā. Ideo dicit orationem. Deus cui proprium. Tertium quinarium dicit ꝓ iuſtis ⁊ contemplatiuis: vt conſeruentur in gratia et proficiāt in virtutib⁹ vſquequo perueniant ad gloriam. Ideo dicit orationem. Pretende domine famulis ⁊ famulab⁹ tuis ⁊c. Itē etiam eccleſiam ſicut totū pſalmū precedētē diuiſum per octonarios ſiue per quatuor partes dicit ad primā: tertiā: ſextam: nonā/pro peregrinantib⁹ in hoc mundo: vt dictū eſt. Ita pariter ad oēs horas beate virginis dicit hos quindecim pſalmos: eo ꝙ beata virgo per hos quindecim gradus ꝟtutū meruit aſcēdere ſuper omnes choros angeloꝝ ad celeſtia regna. Et ideo quia beatus Auguſtinus ⁊ Caſſiodorus quos magiſter ſequit de gloſſa ordinaria ſatis lucide: ⁊ ꝑ excellētiā dixerūt de ſenſu ⁊ expoſitione morali iſtoꝝ pſalmoꝝ: Ideo primo ⁊ p̄ncipaliter iuxta ꝯſuetudinē ſequar expoſitionē ⁊ ſenſum ꝓpheticū ſiue myſticū: nō dimittēdo moralē ⁊ anagogicū. Et hoc breuiſſime poſtꝙ̄ ꝑ p̄dictos doctores vnuſquiſqꝫ lucidiſſime pōt informari. ¶ Quantū ergo ad primū eſt dicendū: qđ Dauid fecit hūc primū pſal. ꝓ aſcenſu primi gradus tēpli. Un̄ ſicut primū qđ fit ab aſcēdēte eſt relinquere a tergo terrā inferiorē: Ita ꝗ̄ apl'i p̄mo relique runt cerimonias: ⁊ relictis legalib⁹ aſcēderūt cū Chriſto. Et ita primū qđ fit a penitēte eſt deteſtari ⁊ relinq̄re a tergo pctm̄ ⁊ cōculcare terrena ſub pedib⁹. ⁊ ſic etiā viri ꝯtēplatiui ī p̄mo gradu ꝟtutū ꝯtēnunt curā iſtoꝝ terrenoꝝ. Iđ Dauid fecit hunc pſalmū ꝓ primo gradu: ⁊ itroducit iſtū hoīem myſticū/q̄ primo fuit tribulatus ⁊ deceptus a lingua doloſa diaboli: ⁊ poſtea fuit tribulatus per linguā doloſam alioꝝ infideliū in toto itinere hui⁹ vite. Ideo petit liberari ab huiuſmodi: ⁊ petit gratiā vt cōtēnat oīa iſta terrena: ⁊ abſoluat ab huiuſmodi tribulationib⁹ ꝑ aſcenſum primi gradus. ¶ Un̄ dicit. O dn̄e Jeſu Chriſte cū ego tribularer a diabolo in principio mundi: ⁊ ꝑ mēbra ei⁹ in toto itinere vite mee. nō ſolū a regibus egypti ⁊ Babylonie et ceteris nationibus: ſed etiā a ſcribis et phariſeis volentib⁹ me detinere ſub iugo legis ne aſcenderem in legē euangelicā ⁊ tēplū tuū: Et etiā cū tribularer ab hereticis ⁊ ſarracenis: ⁊ etiā ab Antichriſto ⁊ ſequacib⁹ eius: tunc clamaui ad dn̄m Jeſum Chriſtū vt veniret ad liberādū me: ⁊ ipſe exaudiuit me. Un̄ in oratione mea dicebā. O dn̄e Jeſu Chriſte libera aīam meā a labijs iniq̄s ⁊ a lingua doloſa ſerpētis/q̄ me decepit in paradiſo: ⁊ vn̄ cecidi: ⁊ fui expulſus: ⁊ libera me a labijs iniq̄s ⁊ a lingua doloſa mēbroꝝ diaboli. ſ. infideliū ⁊ hereticorū q̄ me impediunt ne aſcendā iſtū primū gradum

Quid detur tibi aut quid apponatur tibi: ad linguam doloſam?

Sagitte potentis acute: cum carbonibus deſolatorijs.

¶ Hic ꝓpheta p̄dicit punitionē infidelium q̄ ꝓhibent fideles in aſcenſu ſuo. Unde dicit iſte homo myſtic⁹ quaſi indignatiue cōtra diabolū ⁊ mēbra eius. O maledicte diabole/⁊ o tu infidelis q̄d putas det tibi aut apponat tibi in penā ad linguā doloſam. i. q̄ pena dabit tibi ꝓ lingua doloſa ⁊ ꝓ deceptione? Et reſpondet. Quid putas dabitur tibi? Dabunt enī tibi ſagitte ire ⁊ vindicte dei oīpotētis cum carbonibus et ignib⁹ deſolatorijs qui deſtruent oēs infideles ⁊ ꝑſecutores eccl'ie: ⁊ vaſtabunt Hierl'm ꝑ Titū ⁊ Veſpaſianū: ⁊ punient Diocletianum et Neronem ⁊ ceteros perſecutores eccleſie: et etiam interficient Antichriſtum: et poſt obitum eorum apponentur eis carbones deſolatorij in inferno in penam eternam. Et iſta erit vltio omnium malignorum qui conati ſunt impedire fideles ne aſcenderent in celum.

Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus cedar: multum incola fuit anima mea.

Cum his qui oderūt pacē erā pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis.

¶ Iſte homo nō ſolū deteſtat blaſphemias infideliū ⁊ peccata: ſed dolet ex abſentia beatitudinis future ad quā cupit aſcēdere: ⁊ tedet eū ꝓpter lōgā peregrinationē: ⁊ q̄ ꝑ magna tp̄a detinetur inter oēs infideles/ſuſtinet opprobria ꝯtra legē Chriſti inter eos. ¶ Un̄ eſt aduertendū ꝙ inter oēs hereſes ⁊ ſectas pl⁹ durauit ⁊ ꝑſeuerauit ſecta Mahometi: q̄ iam durauit vltra octingentos annos: ⁊ occupauit totā Arabiā ⁊ Aphricā ⁊ Syriā ⁊ Aſſyriā ⁊ Perſiā ⁊ Armenias: ⁊ Aſiā minorē: ⁊ greciam noſtris tēporib⁹: ⁊ maiorē partē mundi. Que quidē ſecta incepit a Mahometo de genere Cedar filij Iſmaelis. Ideo ſarraceni dicuntur populus Cedar qđ interpretat vmbra. Et ideo q̄ Dauid p̄uidit populū dei multipliciter ⁊ ꝑ longua tēpora affligendū a ſecta ſarracenoꝝ quaſi vſqꝫ ad prope tēpora Antichriſti: vel etiā a qua Antichriſtus forſan eſt egreſſurus: iđ ait. Heu mihi: q̄ incolat⁹ me⁹ ⁊ peregrinatio mea inter infideles ꝓlongata eſt. Nam diu habitaui cum habitantib⁹ Cedar. i. inter ſarracenos filios Cedar. Et cū eis multū incola ⁊ peregrina ⁊ cohabitās fuit aīa mea. i. duxi vitā meā in captiuitate. Hoc dicit: q̄ multi chriſtiani manent inter eos captiui. Et q̄ licet velimus ꝗ̄ꝗ̄ pacem cum eis: tn̄ ſemꝑ nos affligunt terras noſtras occupādo: ideo ſubdit: Cū his. ſ. ſarracenis ⁊ infidelibus ⁊ tenebroſis peccatoribus/qui ſemper oderunt pacem ego eram pacificus: nō malū eis inferendo cū loquebar eis pacifice: ipſi impugnabant et affligebant me gratis. Et forſan Dauid memorat hic fugam ſuam: qn̄ fugit a facie Saul ad terrā Idumee: que eſt Cedar trans Jordanē vbi cōgregati ſunt popul⁹ eius ⁊ fratres/⁊ alij. cccc. de ſtirpe ſua ad ſpelūcam Odolam. Et habitarunt ꝑ aliqua tēpora in Maſſath. vbi vidit in ſpiritu qualiter eccleſia debebat diu peregrinari ⁊ habitare et affligi inter ſarracenos filios Cedar. Ideo dicit. Heu mihi: q̄ incolatus meus ꝓlongatus eſt: ⁊ habitaui cū habitantibus cedar ⁊c. Itē Cedar interpretantur tenebra vel meror. Et tunc exponit moraliter. Unde peccator veniens per penitentiā in gratiā dolet ſe tādiu habitaſſe in merore perſecutionis. Et cōtēplatiui ⁊ ſancti dolent ſe tandiu fuiſſe inuolutos in curis mundi ⁊ merore. Et ſic aſcendunt primū gradum dicendo iſtū primum pſalmū ſcilicet contemplatiuus: ⁊ penitens: ⁊ fidelis. ¶ Ex quo patet ꝙ primus gradus aſcendentis in templum ſpirituale eſt deteſtatio peccati et vite veteris: ⁊ et dolor detentionis in hac vita: eo ꝙ diabolus et infideles impediunt nos ne aſcendamus iſtum primum gradum.

Extra de ꝯſti. ca. nā ꝯcupiſcētia

Q

No. de ſecta mahomet.

LEuaui oculos meos in montes: vnde veniet auxilium mihi. xcv. diſ. c. ecce.

Auxilium meū a dn̄o: qui fecit celum ⁊ terram.

¶ Secundus gradus huius aſcenſus eſt ſubleuatio a curis terrenis: et eleuatio mentis in deum. Nam quando quis aſcendit ex firma et horribili valle ilico obliuiſcitur infirmum: et cum ſpe et gaudio ſuſpicit in altum et deſiderat peruenire ad finem. Et ideo Dauid fecit hunc pſalmum

Adam duo dāna per peccatū icurrit.

pro ſcōo gradu: in quo docet aſcēdētes: et inſtruit leuare oculos ad deum in aſcēſu ſecundi gradus: ⁊ ponere totaliter ſpem ad ſuperiora/⁊ petere auxilium a deo per cuſtodiam angelorū. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandū ſicut dictuz eſt pſal. lxiiij. ⁊ lxvij. ꝙ tota illa terra ꝓmiſſiōis ⁊ etiā ipſa ciuitas Hieruſalē erat circundata ⁊ munita mōtibus circunquaqꝫ. Qui quidē montes cōiter ſunt vtiles ad tria. Primo ad tutelā ⁊ fortitudinē terre: qꝛ ꝓhibent acceſſum inimicis. Scōo ſunt vtiles ad paſcua pro aialibus ⁊ pecoribus. Tertio ſunt vtiles propter aquas q̄ ex eis fluunt ⁊ deſcendūt ad irrigandos campos. Propter quā diſpoſitionez terre: ⁊ ꝑpter quas tres ꝓprietates ⁊ vtilitates illa terra promiſſionis cū illis montibꝰ ſic circundata figurabat eccleſiā Chriſti tam militantē ꝙ triūphātem. Et illi mōtes tam circūdātes terrā ꝓmiſſiōis ꝙ ciuitatē Hieruſalē figurabant montes ſpūales eccleſie xp̄i. Et ideo in ſacra ſcriptura ſemꝑ ꝑ illos montes materiales intelligūtur montes ſpirituales eccleſie Chriſti. Unde inquantum illi montes erant ad tutelam ⁊ defenſionem patrie ⁊ ciuitatis prohibentes acceſſum inimicis/figurabant cuſtodiam angelorū qui cuſtodiunt eccleſiam ⁊ omnes fideles. Sed inquantū erāt herboſi ⁊ fructuoſi ad paſcua pecorū: figurabāt ſeptē eccl'iaſtica ſacramēta quibus paſcunt̄ fideles. Inquātuz vero a montibus deſcendūt aque ad irrigandos cāpos: figurabant apl'os ⁊ doctores: a q̄bus deriuata eſt euāngelica doctrina ⁊ dona gratiarū in eccleſiā Chriſti. Et ideo in ſacra ſcriptura per mōtes/aut intelligunt̄ angeli cuſtodes: aut eccleſiaſtica ſacrā: aut apoſtoli ⁊ doctores eccl'ie Chriſti. Licet ergo in hoc pſalmo ꝑ mōtes poſſint intelligi tā angeli ꝙ eccleſiaſtica ſacrā: ⁊ apl'i: tū ad literam principaliter intelligunt̄ angeli cuſtodes. David ergo hoc preuidens in ſpū: cōtēplando eccleſiā Chriſti: ad quā tota lex aſcēdebat ⁊ tēdebat tanꝗ̄ in finē/fecit hūc pſal. in quo cōmendat eccleſiā Chriſti de ſecuritate ꝑpter cuſtodiā angelorū a Chriſto ipſi datā. Naz ſicut illa Hierl'm materialis erat circundata mōtibꝰ prohibētibus acceſſum inimicis: ita ꝑamplīꝰ ⁊ ꝑfectius eccleſia Chriſti eſt munita milibꝰ angelorū: qui die ac nocte defendūt ipſaz muro inexpugnabili. Duo ergo facit. Naz ꝑmo ipſe in ꝑſona ſua ⁊ etiā in ꝑſona corpis myſtici dicit ſe ꝓmittere angelorū cuſtodie. Scōo admonet oēs fideles vt aſcendāt ad hāc eccleſiā Chriſti: ꝓmittens eis ſecuritatem ⁊ tutelā ꝑpter cuſtodiā angelorū. ibi. Non det in cōmotionē. ¶ Quantū ad primū dicit. Ego aſcēdēdo ad tēplū ⁊ eccleſiā Chriſti/leuaui oculos meos in montes circūdantes iſtā ciuitatē eccleſie: q̄ quidē mōtes ſunt angeli dati ad cuſtodiam huius ciuitatis dei: vnde. i. a quibꝰ montibꝰ ⁊ angelis veniet auxilium mihi cōtra inimicos viſibiles ⁊ inuiſibiles: a quibꝰ angelis ſpero tutari ⁊ defendi ⁊ ꝓtegi: veniet inquā auxiliū mihi: quā quidē poteſtatē ⁊ vtutem angeli nō habēt a ſeipſis: ſed a ſolo deo ⁊ dño nr̄o Jeſu Chriſto: q̄ eos poſuit cuſtodes huius ciuitatis. Item totū auxiliū meū eſt principaliter a dño qui fecit celū ⁊ terram: ⁊ non a dijs gentium q̄ ſunt demonia. Deinde cum dicit.

xxiiij. qō. ſ. c. alienꝰ

Non det in commotionem pedem tuum: neqꝫ dormitet qui cuſtodit te.

Ecce non dormitabit neqꝫ dormiet: qui cuſtodit Iſrael.

Dominus cuſtodit te: dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam.

¶ Admonet oēs fideles vt aſcēdāt ad hāc ciuitatē ⁊ hoc fortalitiū eccl'ie/vt ſaluēt̄ in ea: eo ꝙ eſt munita ⁊ ſepta multorū āgelorū cuſtodia ⁊ tutela: vnde dicit. O fidelis aſcēde ad hoc fortalitiuz ⁊ ꝑſidium eccl'ie: vt diabolꝰ ſup. nō det pedē tuū in cōmotionē. i. vt nō faciat te a via rectitudinis ⁊ veritat̄ deuiare. quaſi dicat: ſi tu fueris munitus hoc ꝑſidio nunꝗ̄ diabolꝰ mouebit pedē tuum: nec opationes tuas a ſemitis mandatoruz dei: nec nocebit tibi in corde: nec in aia. Et rō eſt: nam angelꝰ cuſtos ⁊ vigil q̄ cuſtodit te in hac ciuitate ⁊ ꝑſidio: nunꝗ̄ dormit: qꝛ ecce. i. certe manifeſtū eſt: ꝙ deꝰ ⁊ exercitus angelorū q̄ cuſtodit Iſrael nō dormitabit neqꝫ dormiet vnꝗ̄. Et rō eſt: nā dñs nr̄ Jeſus Chriſtꝰ eſt ille q̄ cuſtodit te per cuſtodiaz angelorū ⁊ eccl'iaſtica ſacrā/⁊ ꝑfctorū orōnes: ⁊ ipe dñs Jeſus xp̄s ſicut ſalꝰ tua: ita eſt ꝓtectio tua/nā eiuſdē eſt ſalutare cuſtodire: iō ipſe eſt ꝓtectio tua ſup manū dexterā tuā. i. magis ⁊ ꝑamplīꝰ cuſtodiet te dñs Jeſus xp̄s ꝙ dextera manꝰ tua. ¶ Nota ꝙ dormitare ē frequētatiuū de dormio: iō hec eſt dr̄ia inter dormitare et dormire: ꝙ dormire dicit dormitionē ſucceſſiuā ſine iteruallo: ſꝫ dormitare dicit dormitionē cū multis interuallis/⁊ ſic vigiles oppidorū ⁊ exercitꝰ dicunt̄ qñqꝫ dormitare: eo ꝙ vigilant ne inimici intrēt oppidū/ſꝫ qñqꝫ opprimunt̄ ſomno: ſꝫ illico excitant̄ ꝑpter ſollicitudinē ⁊ metū: ⁊ iterū dormiūt ⁊ iterū excitant̄ ⁊c. ⁊ ſic dicunt̄ dormitare ⁊ excitari. Sed nō facit ſic dñs q̄ eſt cuſtos Iſrael/nec angeli eius: qꝛ continue vigilāt ſup ciuitatē dei: ideo dicit̄ Eſa. lxij. Sup muros tuos Hierl'm poſui cuſtodes qui die ac nocte non ceſſabunt laudare nomen domini ⁊c. Ideo ſubdit David/

Eſaie lxij. c.

Nota.

Per diē ſol nō vret: te neqꝫ luna per noctē.

Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam dominus.

Dominus cuſtodiat introitum tuum ⁊ exitū tuū: ex hoc nunc ⁊ vſqꝫ in ſeculum.

¶ Quia dñs cuſtodit te ⁊ dñs eſt ꝓtectio tua: ideo ſol nō vret te ꝑ diē. Litera Hieronymi habet. per diē ſol nō ꝑcutiet te: neqꝫ luna ꝑ noctē. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notanduz: ꝙ ſicut nec eſtus ſolis: nec frigiditas lune pōt nocere illis qui habitant in domibus bñ murat̄ ⁊ tectis: ita nec diabolꝰ/nec eſt tētationū/nec defectꝰ alicuiꝰ rei pōt nocere iuſtis ⁊ fidelibꝰ habitantibus in hac eccleſia ⁊ ꝑſidio ciuitatis dei ꝑ grām: eo ꝙ eccl'ia eſt ſepta muro fidei ⁊ ſpei ⁊ charitatis: ⁊ circundata mōtibus angelorū: ⁊ coopta tecto articulorū fidei/⁊ donis ſpūs ſancti. ¶ Itē eſt aduertēdū: ꝙ quedā ſunt pctā tētatiōis q̄ dicunt̄ fieri in die. i. in manifeſto/ſicut eſt ſupbia ⁊ auaritia ⁊ etiā luxuria. Et q̄dā dicunt̄ fieri in nocte ad lunā. i. in abſcōdito ⁊ occulto: ſicut eſt pctū inuidie: ⁊ odij inueterati/⁊ oīa pctā q̄ manent in ſolo ꝓpoſito: ⁊ nōdū venerūt in actū/ſed nullū iſtorū pōt nocere iuſtis habitantibus in hac eccleſia per gratiā/nec in ſuperiori per gloriā. Et hoc intendit dicere David cum ait. Per diē ſol nō vret te: quaſi

dicat. O fidelis ſi tu aſcēderis in hanc ciuitatem ⁊ fortalitiū eccleſie: ⁊ fueris munitus eiꝰ mōtibus et angelorū cuſtodia: ⁊ rectus vtute eccleſiaſticorū ſacramētorū/⁊ donis ſpūs ſancti: ego dico tibi ꝙ ſol. i. eſtus pctōrū: ⁊ manifeſtarū tentationū ſupbie et auaritie ⁊c. nō vret te ꝑ diē. i. in manifeſto: neqꝫ luna. i. peccatū odij ⁊ inuidie ꝑcutiet te in nocte. i. in occulto. quaſi dicat: ꝙ nec peccata manifeſta: nec occulta nocebūt tibi munito ⁊ ꝓtecto ī hoc ꝑſidio. Et ratio eſt: nā dñs nr̄ Jeſus Chriſtus qui eſt edificator ⁊ cuſtos huius ciuitatis/cuſtodit te ab omni malo corporali: ⁊ dñs cuſtodiat aīam tuā: ⁊ dñs cuſtodiat introitum tuū. i. cuſtodiet te per ſacr̄m baptiſmi qñ ingreſſus fueris in hāc ciuitatem: ⁊ cuſtodiat exitū tuū per ſacr̄m extreme vnctiōis. Nā ꝑ baptiſmū intrāt fideles in hāc ciuitatē: ⁊ ꝑ extremā vnctionē exeūt. Et ꝑ cōfirmationē armāt̄ ⁊ roborant̄: ⁊ per euchariſtiā reficiunt̄: ⁊ per pniam reſurgunt ⁊ viuificant̄: ⁊ per matrimonium legitime pcreant̄. Et per ſacramētū ordinis regunt̄ ⁊ dirigunt̄ in hac ciuitate ⁊ eccleſia Chriſti/ex hoc tpe/vſqꝫ in ſeculum glorie. i. dū iſta eccleſia durabit hic ꝑ grām vſquequo ꝑueniat in ſeculū glorie. Ex quibus ptꝫ ꝙ dñs Jeſus Chriſtus eſt principalis dñs ⁊ cuſtos huius ciuitatis ⁊ ꝑſidij. Sed cuſtodit eam per angelos tanꝗ̄ ꝑ vigiles ⁊ miniſtros/⁊ ꝑ eccleſiaſtica ſacramēta: ⁊ per doctrinam/⁊ orōnes ſanctorū virorum. Nā tam angeli ꝙ eccleſiaſtica ſacramenta: ꝙ dona ſpūs ſancti: ꝙ ſancti viri/ſunt montes munientes iſtam ciuitatē ⁊ ꝑſidium: ⁊ ideo David nos admonet vt leuemus oculos noſtros ⁊ recurramus: ⁊ refugiamus/et aſcendamus ad iſtos montes/vnde veniat auxilium nobis. Ex quibus ptꝫ: ꝙ iſte pſalmus eſt ſil'is in materia et ſnīa pſal. xc. ſcꝫ. Qui habitat in adiutorio altiſſimi ⁊c.

Letatus ſum in his que dicta ſunt mihi: in domuz domini ibimus.

¶ Titulus Canticū graduū. Tertius gradus aſcēdentiū in celū eſt gaudiū de bonis ſpūalibus ꝓmiſſis. Nā primꝰ gradus eſt relinquere terrena ⁊ deteſtari pctā. Scōs eſt eleuatio mentis in deū. ſ. auerſio a bono cōmutabili/⁊ conuerſio ad bonū incōmutabile. Et ideo ſequit̄ tertiꝰ gradus īmediate ꝙ quis gaudeat ⁊ delectetur in tali bono incōmutabili ꝓmiſſo. Et ideo David fecit hūc tertiū pſalmū pro aſcenſu tertij gradus tēpli/qui quidē pſalmꝰ licet ſit paruus in verbis: tñ eſt ꝓfundus ⁊ difficilis nō ſolūmodo in ſententia: ſed etiā in ꝯſtructione ⁊ ordinatione lr̄e. Pro cuiꝰ intelligētia eſt notandū: ſicut pluries dictum eſt/ꝙ illa Hieruſalē terrena ⁊ illud tēplū materiale qđ edificauit Salomon ex precepto David pr̄is ſui: oīno fuit figura vtriuſqꝫ eccl'ie. ſ. militāt̄ ⁊ triūphātis nō ſolūmō rōne interꝑtationis nois: qꝛ interꝑtat̄ pacifica: ſꝫ ēt qꝛ tota eccl'ia Chriſti ibi ſumpſit exordiū ī illis apoſtolis ⁊ diſcipulis/⁊ ibidem eſt edificata per Chriſtū ſub noie pacis: vt dictum eſt pſal. xlvij. ⁊ l. ⁊ in pleriſqꝫ alijs locis. Et ideo tota eccl'ia ab Hierl'm: eo ꝙ inde fuit deriuata/⁊ dilatata: et multiplicata ꝑ totū orbē. Et iō pr̄iarche ⁊ ꝓphete multipl'r cōmēdarūt illā ciuitatē terrenā nō rōne ſui: ſed qꝛ in ea erant implenda myſteria Chriſti/⁊ in ea Chriſtus debebat incipe ⁊ edificare

eccleſiā ſuā. Qđ multipl'r ꝓuidens David in ſpū fecit iſtū pſalmū/in quo cōmēdat Hierl'm ſpūalem ſub noīe Hierl'm terrene: q̄ quidē pſal. licet videat̄ applicari illi ciuitati terrene ⁊ materiali: tū in veritate factꝰ eſt ꝓ Hierl'm ſpūali/q̄ per illā ⁊ templū eius fuit figurata. Et iō eſt iterū notandū ſicut dicit Ra. Moyſes de egypto/ꝙ ſicut duplex eſt Hieruſalē. ſ. terrena ⁊ ſupna: ita in ſacra ſcriptura per Hierl'm inferiorē intelligūt ꝓphete Hierl'm ſupiorē: vñ ſuper illud Geñ. xxviij. qñ vidit Jacob ſcalā ⁊c. dicit gloſſa hebraica ī bereſūt raba: ꝙ Moyſes anteꝗ̄ moreret̄ ductus eſt in celū: ⁊ vidit ibi meſſiam edificantē Hieruſalē in celis ex margaritis ⁊ lapidibus ꝑtioſis. Et dixit meſſias ipſi Moyſi qđ Jacob pater eius vtrāqꝫ Hierl'm ꝓuiderat edificādam: ⁊ ꝙ nihil erat illa q̄ erat edificanda in terris reſpectu illiꝰ que erat per meſſiā edificāda ī celis/qꝛ iſta erat tꝑaliter ⁊ illa ineternū duratura pro filijs Iſrael: qđ audiēs Moyſes dixit. Letatus ſum in his que dicta ſunt mihi ⁊c. ¶ Ex quibꝰ ſequitur primo: ꝙ ꝑter illam Hierl'm temporalem eſt dare aliam Hieruſalem ſpūalem ⁊ eternam. Scōo: ſeqtur ꝙ meſſias debebat eſſe deꝰ: qꝛ iam erat in celo tꝑe Moyſi. Tertio/ſeqtur ꝙ meſſias nō erat edificaturus Hieruſalē terrenā: ſed ſpiritualē ⁊ celeſtē: ⁊ per cōſequens non erat daturus ſuis felicitatem in hoc mūdo/ſed in celo. Quarto/ſequitur qđ iſte pſalmus nō eſt intelligendus de Hierl'm terrena: ſed de ſpirituali ⁊ celeſti/⁊ de hac David fecit hūc pſalmū. Duo ergo facit David in hoc pſalmo. Nam primo cōmendat magnificentias huius ciuitatis. Secundo rogat pro eius conſeruatione et perpetuitate. ibi. Rogate que ad pacem ſunt Hieruſalē.

Cōmendat paradiſus.

¶ Quantum ad primuz ꝓpheta expectans poſſeſſionem et ſtatum huius ciuitatis/que eſt eccleſia militans per gratiam/et triumphans per gloriā: propter quatuor eius magnificentias letatur iam in ſpe/et commēdat ipſam in quatuor magnificentijs. Primo: quia omnes iuſti habitant in ea/hic ꝑ gratiam. ⁊ in futuro per gloriam. Scōo: quia iſta ciuitas Hieruſalē militans hic per gratiā eſt imago ſuperioris triūphantis per gl'iam. Tertio/quia oēs iſti qui aſcendunt in iſtā eccleſiā ad laudandū deū per grām/laudabūt ipſum in ſuperiori per gloriam. Quarto: qꝛ in hac eccl'ia iudicantur ⁊ lucrantur premium oēs iuſti ꝓ illa gloria. Pro his ergo quatuor letatur ꝓpheta expectando eccleſiā Chriſti: In qua expectabat adipiſci oīa quatuor ſupradicta. Et ideo iſte pſalmus ſimul oportet ꝙ exponatur ꝓphetice ⁊ myſtice de iſta eccleſia: et anagogice de ſuperiori: eo ꝙ nullus poteſt venire ad illaz niſi tranſeat per iſtam. Dicit ergo David. Letatus ſum in his que dicta ſunt mihi. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt aduertendum: ꝙ multipliciter fuit reuelata ipſi David proſperitas vtriuſqꝫ eccl'ie: et multipliciter preuidit eā in ſpū. Nā primo preuidit per promiſſionez factam ipſi Abrahe. Geñ. xv. Cui dñs dixit. Suſpice celū ⁊ numera ſtellas ſi poteſt: ſic erit ſemen tuum. Ubi preuidit ꝙ ſemen ſuum ſm promiſſionē erat collocādū in celo ⁊ in eterna beatitudine. Itez hoc potuit David preuidere per lapidem quem Jacob erexit in titulū. Geñ. xxviij. Preuidit enim nouam Hieruſalē: ſcꝫ eccleſiam edificandum in Chriſto. Et per ſcalam ⁊ angelos aſcēdentes et deſcendentes preuidit qualiter veri filij

⁊ Iſrael per fidē debebant aſcēdere vſq ad Chriſtuz eccleſiam ſuam ⁊ et exinde per gradus virtutum erant aſcenſuri in celū. Itē ꝑ promiſſionem factam de edificatione tēpli ⁊ ciuitatis .ij. Reg. vij. preuidit in ſpū qualiter Chriſtus erat nobis edificaturus Hierl'm nouaz/hic per gratiam ⁊ in futuro per gloriam. Propter omnes ergo iſtas promiſſiones et reuelationes ſibi factas de iſta Hieruſalem ſpūali. dicit Dauid. ¶ Letatus ſum in his q̄ dicta ſunt mihi .ſ. per patriarchas ⁊ ꝓphetas ⁊ reuelatiões mihi factas: q2 omnes fideles ibimus in domū domini: id eſt in eccleſiam Chriſti. Et etiaz letat⁹ ſum in his non ſolummodo per Nathan prophetam de terreno templo conſtruendo: et perpetuitate regni: ⁊ de ſede iudiciali/⁊ regali: ⁊ eternitate domus Dauid. Sed etiam ſum magis letatus de reuelatione mihi facta a ſpiritu ſctō de ſupradictis myſterijs et promiſſionibus: quia preuidi in ſpiritu qualiter nos oēs filij promiſſionis ibimus in domum domini: que eſt eccleſia. Nam in iſtam eccleſiam aſcendim⁹ per gratiaz: ⁊ in ſuperiorem ꝑ gloriā. Et tunc ꝓpheta conuerſus ad Hieruſalē dicit.

De cōſe. diſ. v. c. nō mediocriter.

Stantes erant pedes noſtri: in atrijs tuis Hieruſalem.

Hieruſalem que edificatur vt ciuitas: cui⁹ participatio eius in idipſum

¶ O Hieruſalem pedes noſtri erant ſtantes in atrijs tuis: hic per gratiam: in futuro per gloriam. Uel poteſt dici ꝙ hoc tempus referk ad ꝓphetiaz. Quaſi dicat. O Hieruſalem: letat⁹ ſum in his que dicta ſunt mihi per reuelationem. Nam ego preuidi in ſpū qualiter pedes nr̄i erant ſtantes in atrijs tuis .i. qualiter omnes iuſti ⁊ fideles debemus habitare in te: hic per gratiam ⁊ in futuro per gloriā. Et hoc ꝓbat per hoc quod ſequitur. Nam ne quis putaret quod hic letatur de Hieruſalem terrena/ hoc remouet dicens. Hieruſalem que edificatur vt ciuitas. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandum ſicut pluries dictum eſt: et notat Auguſti. ij. de ciuitate dei: ꝙ ſm Ciceronem in tertio de republica. Ciuitas ſiue populus eſt concors hominum multitudo iuris conſenſu ⁊ vtilitatis cōmunione ſociatas antiquis moribus conſiſtens. Ex qua diſinitione manifeſte patet ꝙ quatuor ſunt de ratione ciuitatis. Primo cōcordia quo ad pacem ⁊ bonū cōmune. Secundo conſenſus legis ⁊ iuris. Tertio communitas vtilitatis ratione boni communis. Quarto honeſtas morum ⁊ virtutuz. Ex his quatuor arguit Auguſtin⁹: ꝙ Roma nunꝙ fuit vera ciuitas/ quia nunꝙ fuit in ea vera pax: nec concordia: nec iuris conſenſus ⁊c. Ergo ex his poſſumus arguere ꝙ Hieruſalem terrena nunꝙ fuit vere ciuitas/ maxime quādo venit Chriſtus: q2 in ea nunꝙ fuit concordia/ſed diſcordia: nec fuit in ea cōſenſus legis: immo diſſenſio ⁊ ſciſma: q2 debuerunt recipere Chriſtū ſm legem ⁊ non receperunt. Et fuit diſcordia etiam in rebus ciuilibus. Nam a paſſione Chriſti vſq ad deſtructionē factam per Titū: ſemper fuit continua ſeditio inter ciues: ⁊ continue cedes: vt ait Ioſephus in libro de bello iudaico. Ex quo patet ꝙ nunꝙ fuit vere ciuitas: nec recte fuit vocata Hieruſalem .i. pacifica: cum in ea ſemper fuerint continue diſcordie. Ex quo ptz ꝙ non dicta

S Quid ſit ciuitas.

fuit Hieruſalem .i. pacifica ratione ſui: ſed inquantum debebat fieri pax inter deum ⁊ homines per mortem et paſſionem Chriſti mediatoris: ⁊ inquantum in ea debebat Chriſtus edificare verā Hierl'm .ſ. eccleſiā ex cōgregatione illoꝝ paucoꝝ apoſtoloꝝ ⁊ diſcipuloꝝ. quā eccleſiā in pace fundauit. Nā quotienſcūq Chriſt⁹ veniebat ad diſcipulos: ſemper dixit eis. Pax vobis. Et hanc pacē reliquit eis in teſtamētū eternū. Et ideo eccleſia Chriſti vere dicit ciuitas: ⁊ edificata vt vera ciuitas ꝑ Chriſtū. q2 in pace ⁊ cōcordia ⁊ iuris cōſenſu ⁊ vtilitatis cōmunione ſociata/q2 erat eis aīa vna: ⁊ cor vnum in deo: vt ptz Actuū .iiij. Et ſic illa Hierl'm ex parua dilata eſt per totuz orbem ⁊ multiplicata. Et de hac Hieruſalē dicit ꝓpheta. Letatus ſum in his que dicta ſunt mihi ⁊c. Stantes erāt pedes noſtri i atrijs tuis Hieruſalē. Quaſi dicat. Ego non letor: q2 habeo manſionem in Hierl'm terrena: ſed letat⁹ ſum q2 pedes noſtri erunt in atrijs tuis: o Hierl'm non terrena: ſed Hierl'm que edificatur vt vera ciuitas per Chriſtū: in qua eſt ſumma pax ⁊ cōcordia: cuius participatio ei⁹ in idipm. Litera Hieronymi habet: ſimul vel pariter. Unde vbi nos habemus in pſalmo .iiij. In pace in idipm dormiā ⁊ requieſcā. Litera Hieronymi habet. In pace ſimul dormiā ⁊ requieſcā. Et ideo ly in idipm ponik ꝓ ſimul vel pariter. Et ſic ponik in hoc loco/cui⁹ participatio eius ſimul. Quaſi dicat: ꝙ participatio ⁊ cōuerſatio ciuiū illi⁹ ſuperne ciuitatis eſt ſimul .i. cōcors vnita ⁊ nō diuiſa/ſed in ſumma pace ⁊ charitate ꝯiuiēs. Ex quo patet ꝙ hoc nō pōt intelligi de iſta Hierl'm terrena: q2 nūꝙ participatio illoꝝ ciuiū fuit in idipſum: nec ſimul: nec cōcors in vna charitate: quia hoc ſolūmō cōuenit eccleſie militanti ⁊ triūphāti. Sed licet nūꝙ ſit diſcordia inter malos in hac eccleſia/tn̄ inter iuſtos ſemper eſt participatio ſimul ⁊ cōcordia in vna fide. Dicit ergo ꝓpheta Hieruſalē que edificatur vt vera ciuitas: cui⁹ participatio eſt tota ſimul et concors: quia oēs ciues huius ciuitatis ſunt vnanimes et vnius moris habitantes in domo/q2 vna eſt fides oīm et vnum baptiſma. Poteſt etiam per ly Hierl'm intelligi de per ſe iſta eccleſia militans: in qua nūc habitamus per fidē: que edificata eſt a Chriſto vt ciuitas .i. ad modum ⁊ ſilitudinem ciuitatis ſuperne/quia imago eius: quia ciues eius iam ſunt ciues ſanctorum ⁊ domeſtici dei: cuius participatio eſt ſimul per fidem et charitatem. Uel per iſtam Hieruſalem pōt intelligi ſola Hieruſalem ſuperna: cuius participatio eſt tota in idipſum/id eſt tota ſimul ⁊ eterna. ¶ Nā ſcdm Boetium quarto de cōſolatione. Eternitas eſt interminabilis vite tota ſimul ⁊ perfecta poſſeſſio: ⁊ talis eſt duratio illius eterne ciuitatis/q2 non eſt ſucceſſiua/nec terminabilis/maxime a pte poſt: ſz tota ſimul ⁊ perfecta. Quaſi dicat ꝓpheta. O Hieruſalē celeſtis: letatus ſum in his que dicta ſunt mihi: q2 pedes noſtri erunt ſtantes in atrijs tuis. Stantes dico nō mobiles: ſed quieti in tua viſiōe/ non negotiātes in mūdana ſolicitudine: ſz quieti in contēplatione. Hieruſalē dico non iſta terrena: ſed ſuperna q̄ edificak vt vera ciuitas et pacifica/ incorruptibilis ⁊ perpetua. Probatur: q2 participatio ⁊ habitatio ⁊ cōuerſatio eius eſt in idipſum et tota ſimul ⁊ eterna. Et notāter dicik participatio. Nam deus eſt ſua felicitas ꝑ eſſentiā: et ideo non

dicitur participatio reſpectu ſui: ſed reſpectu noſtri qui ipſam participamus. Ex q̄bus patet ꝙ iſti tres verſus predicti nō poſſunt intelligi de Hieruſalem terrena. nec de illa verificari: q2 eius participatio nec eſt eterna: nec concors: nec tota ſimul. ſz intelliguntur de Hieruſalem militanti per vnam fidem ⁊ charitatē: ⁊ de triūphāti per gloriaz. Item illa eccleſia militans edificata eſt a Chriſto. vt: i. tā q̄ ciuitas triumphans .i. ad ſimilitudinem ⁊ imaginem illius. ad Gal. quarto.

Illuc enim aſcenderunt tribus tribus domini teſtimonium Iſrael: ad confitendum nomini domini.

¶ Ad cuius intelligentiā eſt notandum: vt legitur Exod. xxiiij. q̄ de⁹ ꝑcepit ipſi Moyſi ⁊ toti Iſrael: vt aſcenderent oēs ter in anno ad adorandus dūm in tabernaculo: ⁊ ſacrificarent ⁊c. Et hoc fiebat in teſtimoniū Iſrael .i. vt eſſet eis teſtimoniū vere fidei: ⁊ latrie/⁊ ꝯfiterentur ſe eſſe veros cultores vere dei: ⁊ vt ꝑ hoc diſtinguerentur a ceteris nationibus. Et ideo cum datum fuit exēplar ⁊ deſcriptio templi ipſi Dauid: pariter fuit ipſi preceptū a ſpiritu ſancto vt omnes Iſraelite ter in anno ex oībus partibus mundi aſcenderent in Hieruſalē ad cōfitendum ⁊ teſtificandū nomen dūi: in teſtimonium veri cultus. Unde patet hoc etiā per viſionez ſcale Iacob: ꝑ quam fuit reuelatum ipſi Dauid qualiter deus erat adorandus in trinitate ꝑfecta in eccl'ia militante: ⁊ eodez modo erat videndus a nobis in celo per gloriā. Et quomodo eramus aſcenſuri in templū ſpirituale: hic ꝑ fidem ſpem ⁊ charitatez: et ad Hieruſalē ſuperiorē per viſionem ⁊ poſſeſſionē et ſecuritatē. Et quomodo ibi debebam⁹ ſedere in eternū ⁊c. Hoc ergo ꝓuidens Dauid fecit ⁊ ꝑcepit fieri quindecim gradus in tēplo: ⁊ fecit hūc pſalmū in tertio gradu figurando trinitatē ꝑſonarum in diuinis ⁊ tres naturas in Chriſto .ſ. carnē ⁊ animaz ⁊ diuinitatē: quia ſicut caro ⁊ anima vnus eſt homo: ita deus et homo vnus eſt Chriſtus. Et ideo ait ꝓpheta Dauid. Letatus ſum in his q̄ dicta ſunt mihi in ſpiritu/ſup. quomodo in domū dn̄i ibimus ⁊c. Hic ergo demonſtrat ⁊ probat ꝙ illa ſuperna ciuitas Hieruſalē eſt nobis promiſſa in eternā manſionē/que edificatur vt vera ciuitas: cuius participatio eſt tota ſimul ⁊ eterna. Et ſimiliter iſta Hieruſalem militans eſt nobis promiſſa ad habitādū per gratiā. Nā ſicut ad illā terrenā Hieruſalem tribus Iſrael carnales aſcendebāt ter in anno ad confitendū nomini dn̄i ⁊ ad offerendum ſacrificia: Ita tribus dn̄i ſpūales ⁊ filij Iſrael ſecūdū repromiſſionem aſcendunt cōtinue ad iſtam Hieruſalem militantem ad confitendū nomini dn̄i ꝑ fidez ⁊ gratiā: ⁊ ad illam Hieruſalē ſupernam ꝑ viſionē ⁊ gloriaz. ¶ Unde notanter dicitur tribus dn̄i: q2 nō de oībus tribubus ⁊ generationes aſcendūt in iſtam Hieruſalem ſed ſole tribus dn̄i. Unde tribus dn̄i dicunk veri filij Iſrael qui receperunt Meſſiam: q2 ſoli ij illi vidēt deum/⁊ confitentur nominis eius in teſtimonium q̄ ſunt veri filij Iſrael/cui facta eſt promiſſio. Qui ergo non receperunt Chriſtum non ſunt veri filij Iſrael: q2 nō receperūt teſtimoniū eius/nec ꝓphetiam verificāt nec affirmāt immo preuaricank ⁊ ꝑuertunt ad terrena. Nam illa ſcala quam vidit Iacob in ſomnis ſignificat Chriſtum et eccleſiam. Et

angeli aſcendentes ⁊c. ſignificabant veros filios Iſrael non ſecūdū carnem: ſed ſecundum ſpiritum qui per Chriſtum erant in celū aſcenſuri. Ideo fideles qui Chriſtum recipiunt: recipiunt verū teſtimoniū Iſrael: ⁊ faciunt teſtimonium ipſi Iſrael de veritate: qui autez negant Chriſtū: negant teſtimonium ⁊ prophetiam Iſrael: ⁊ ipſum teſtantur eſſe mendacē/ergo ſoli fideles aſcenderūt illuc in Hieruſalē celeſtē ad cōfitendum nomini domini in teſtimoniū Iſrael: ⁊ ſcdm ꝙ Iſrael vidit in illa viſione. ⁊ ſoli iſti ſunt tribus dn̄i. Nā ſicut in hac eccleſia cōfitentur Chriſtū: ita in illa ſuperna felicitate cōfitebuntur nomini dn̄i cōfeſſione laudis: q2 beati qui habitant in domo tua dn̄e: in ſecula ſeculoꝝ laudabunt te ⁊c. Quaſi dicat propheta: ꝙ ſicut filij Iſrael ſecundū carnē aſcendebant in feſtiuitatib⁹ in templū Salomonis ad confitendum nomini domini: Ita ſoli veri filij Iſrael ſecundum ſpiritum ſunt aſcenſuri in celum ⁊c.

Quia illic ſederunt ſedes in iudicio: ſedes ſuper domum Dauid.

ij. regū. vij. ⁊ michee. iiij.

¶ Nam ibi erant ſedes regales ad iudicandū tpa/lia ⁊ ſecularia: ⁊ erant ſedes ſacerdotales ad iudicandū ea q̄ ꝑtinebant ad cultū diuinuz: ⁊ iſte ſedes erāt ſup domū Dauid .i. ꝓmiſſe ipſi Dauid ⁊ poſteritati eius in eternū. vt ptz .ij. Regū. vij. vbi dicitur. Stabiliā ſoliū ei⁹ in eternū. qd̄ in ſolo Chriſto impletū eſt. vt ptz Luc. j. dabit illi dn̄s ſedem Dauid patris ei⁹/⁊ regnabit in domo Iacob in eternū. Intēdit ergo Dauid dicere ꝙ ſicut in tēplo Salomonis ſederūt reges ſup domū Dauid: ita illic in Hieruſalē ſuperi⁹ ſedebit xp̄s fili⁹ Dauid ⁊ ſup domuz Dauid in eternū: ⁊ ſedebūt apl'i ſup ſedes .xij. iudicātes .xij. trib⁹ Iſrael ⁊c. Et nō ſolū apl'i: ſz etiā oēs btī: q2 oēs regnāt ibi: ⁊ ſedēt ſup ſedes btās: ⁊ ſemꝑ ibi iudicāt angelos malos q̄ ceciderūt ex illis ſedib⁹: ⁊ iudicāt filios Iſrael ſcdm carnē obſtinatos ⁊ ceteros infideles q̄ ad illas ſedes noluerūt ꝑuenire ꝓpter duritiā ⁊ malitiā ⁊ ſcelera ſua. Ex quo ptz ꝙ in Hierl'm ſupnā aſcēdēt trib⁹ carnales: ſed trib⁹ ꝓmiſſiōis ⁊ ſpūales in xp̄o ex gētib⁹ ⁊ iudeis regnāte. Unde Eſa. xliij. Ab oriēte educā ſemē tuū: et ab occidēte cōgregabo te ⁊c. Oēm qui inuocat nomē meū in gl'iam meā creaui eū: formaui eū: ⁊ feci eū/educ foras ppl'm tecū ⁊c. Oēs gētes cōgregate ſunt ſil' ⁊ collecte ſunt trib⁹ ⁊c. Hoc totū etiā pōt intelligi de ipa eccl'ia militāte q̄ dr Hierl'm et dom⁹ Dauid ꝑ repromiſſionē/ad quā Hierl'z aſcēderunt trib⁹ dn̄i ꝑ fidē ⁊ regenerationē baptiſmatis: in qua laudāt ⁊ cōfitenk nomini dn̄i ⁊ ꝑdicāt legē euāgelicā: in qua domo Dauid ſedēt ꝑlati eccl'ie ⁊ hūt ſedes .ſ. ſummu⁹ pōtifex ⁊ patriarche ⁊ archiepi ⁊ epi ⁊ iudicat de reb⁹ ſpūalib⁹ ſcdm eccl'iaſticā ptātez. Nā ſicut illa dr Hierl'm ⁊ dom⁹ Dauid ꝑ gl'iaz: Ita iſta dicik Hierl'm ꝑ fidē ⁊ gratiā. Et ideo iſte pſalmus primo gloſſand⁹ eſt de iſta eccl'ia allegorice ⁊ myſtice: finaliter ⁊ cōſequenter ⁊ principaliter de Hierl'm ſupna in qua cōſiſtit vltimū ⁊ ꝑfectū gaudiuz ⁊ felicitas noſtra. ¶ Et nota ꝙ ſicut ille trib⁹ carnales aſcendebant in Hierl'm ad cōfitendū nomini dn̄i in teſtimoniū Iſrael ⁊ in ſignū obſeruantie legis/Ita nos chriſtiani q̄ ſum⁹ trib⁹ dn̄i ſpūales regnāti ꝑ aplos cōtinue aſcēdim⁹ in Hierl'm militantem ad cōfitendū ⁊ ꝑbēdū teſtimoniū .i. fidē

Iſrael/nomini dñi q̄ eſt Jeſus Chriſt⁹. Nā credendo in xp̄m ꝛ exhibēdo ipſi latriā cōfitemur teſtimoniū Iſrael. i. ſeq̄mur fidē ꝛ teſtimoniū quod Iſrael ꝓbuit ꝛ ꝑdixit ꝛ ꝓuidit de xp̄o: q̄n vidit ſcalā Gen. xxviij. ꝛ q̄n luctat⁹ eſt cū angelo Gen. xxxij. Et maxime q̄n dixit. Juda te laudabūt fratres tui ꝛc. Gene. xlix. Ubi ꝑdixit paſſionē ꝛ reſurrectionē et regnū Chriſti. Et ſic ptʒ ꝙ nos vere cōfitemur ꝛ teſtificamur fidē Iſrael profitendo legem euangelicam in hac Hieruſalē ꝑ fidem ꝛ in ſuperna per gloriam

xj. diſ. c. eccleſiaſticarum. et xxxviij diſ. ſedulo.

Rogate que ad pacem ſunt Hieruſalem: abundantia diligentibus te.

¶ In hac ſcd̄a parte orat ꝓ cōſeruatione ꝛ ꝓſperitate Hierl'm. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandum ꝙ in duob⁹ cōſiſtit ꝓſperitas ꝛ ſecuritas cuiuſcūq̄ ciuitatis terrene. Primo in fortitudine murorū ꝛ turriū. Scd̄o in abūdātia ciuiū ꝛ victualiū. Nam vt ſic nunq̄ expugnabit̄ ab inimicis: ſed ſemꝑ erit in pace ꝛ ſecuritate: qꝛ ciuitas non capit̄ ab inimicis niſi ꝓpter defectū alicui⁹ iſtorū duorū. Ita pariter duo ſunt q̄ ꝓſperāt ciuitatē dei: ꝛ cōſeruāt in ea pacē ꝛ ſecuritatē. Nā muri eccl'ie xp̄i q̄bus reddit̄ inexpugnabilis ꝛ ſecura/ſunt fides: ſpes: ꝛ charitas/ꝛ doctores ꝛ martyres militātes ꝓ ea/victualia aūt ſūt copia ſacrorū eccl'iaſticorū/q̄b⁹ paſcunt̄ ꝛ alunt̄ fideles ſiue ciues hui⁹ ciuitatꝭ. Et iō dū pſeuerabūt hmōi turres ꝛ copia ꝛ abūdātia victualiū ſupradictorū: nūq̄ expugnabit̄ hec ciuitas: q̄ peregrinat̄ in hoc mūdo: ꝛ militat ꝯ īfideles. ꝛ ſic ſemꝑ erit in pace abūdātia: ꝛ de tali pace ꝛ abūdātia dicit ꝓpħa ad oēs fideles. O hierl'm. i. ꝯgregatio fidelium eccl'ie militantis rogate q̄ ad pacē ſunt. i. orate vt de⁹ cōſeruet in nobis fidē/ſpē: ꝛ charitatē: ꝛ det vobis dona ſpūs ſancti. nā iſti ſunt muri vr̄i ꝛ iſta ſunt ad pacē ꝛ ſecuritatē vr̄am. Et ſimil'r tu hieruſalē ora ꝛ roga vt ſit abundantia ꝛ copia ſacramentorū ciuibus fidelibus diligentib⁹ te: qꝛ dum talis abūdantia erit nūq̄ ꝑibit ciuitas. Et ad maiorē expreſſionē ſubdit ꝛ declarat intentum ſuū ſubdens.

Ciuitatis proſperitas cōſiſtit in duob⁹.

xiij. diſ. c. legimus.

Fiat pax in virtute tua: ꝛ abundātia in turribus tuis.

¶ O Hierl'm fiat pax ꝛ ſecuritas in virtute ꝛ fortitudine tua: q̄ fortitudo eſt fides: ſpes: et charitas: ꝛ dona ſpūs ſct̄. Nā in iſtis cōſiſtit tota virtus ꝛ fortitudo hui⁹ ciuitatis: q̄b⁹ reddit̄ inexpugnabilis. Et fiat etiā abūdātia in turrib⁹ tuis. ſ. copia ciborū ꝛ victualiū ſpūaliū. ſ. eccl'iaſticorū ſacramētorū et doctrine euāgelice: Nā ſicut illa ciuitas dr̄ eſſe bñ munita q̄ habet turres bene munitas armis ꝛ victualib⁹/Ita eccl'ia dr̄ bñ munita q̄n ei⁹ turres. ſ. doctores ꝛ martyres fuerūt muniti armis doctrine euāgelice: ꝛ fuerūt muniti ꝟtutib⁹ ꝛ ſanctitate vite: ꝛ ſic nō ſolūmō defenderūt eccl'iam/ſed etiam ſubiecerūt īfideles iugo xp̄i: ꝛ tūc fuit pax ī eccl'ia ꝛ abūdātia in turrib⁹ ſuis q̄d fuit cōpletū ī ꝯuerſione magni Cōſtantini: qꝛ tūc fuit copia doctorū in eccl'ia ꝛ tota gētilitas ꝯuerſa ē ad fidē. Pōt hoc etiā referri ad xp̄m mediatorē. Quaſi dicat ꝓpheta. O Chriſte mediator fiat pax hui⁹ Hierl'm in virtute tua et paſſiōe/et fiat abūdātia ꝛ copia bonorū ſpūaliū in turrib⁹ tue ciuitatis Hierl'm militātis.

f. q. f. c. multe ꝛ. xxiiij.

Propter fratres meos ꝛ ꝓximos meos: loquebar pacem de te.

Propter domum dñi dei noſtri: queſiui bona tibi.

q. ſ. la tur.

¶ Hoc loco ꝓpheta explicat ꝓ qua Hierl'm ꝛ ꝓ q̄bus ciuibus petit ꝛ ꝑdicit hāc abūdātiā: ꝛ pacē: qꝛ nō de Hierl'm terrena: nec de ciuib⁹ eius: qꝛ in illa nulla eſt pax nec cōcordia: immo fuit incenſa et deſtructa: ꝛ ciues ei⁹ fuerūt partim trucidati ꝛ fame cōſumpti: ꝛ partim in diſꝑſionē ꝛ captiuitatem relegati. Sed loq̄tur de Hierl'm ſpūali q̄ eſt eccl'ia tā militās q̄ triūphās. Nā iſta eſt vera domus Dauid ipſi ꝓmiſſa: ꝛ iſti ſunt veri ciues ꝛ ꝓximi ꝛ filij Dauid ꝑ repromiſſionē: qꝛ receperūt Chriſtū meſſiam filiū Dauid ipſi promiſſum. ij. Regū. vij. Et iō dicit. O Hierl'm ego loq̄bar pacē de te. i. ꝓphetizabā et petebā ꝓſperitatē ſupradictā nō ꝓpter iudeos obſtinatos ꝛ cecos: ſʒ ꝓpter apl'os ꝛ ceteros fratres meos de iudaiſmo ad Chriſtū cōuerſos ꝛ ꝓpter ꝓximos meos. i. gētiles ꝑ baptiſmū regn̄atos. Quaſi dicat ꝓ iſtis ꝛ de iſtis ego loq̄r ꝛ ꝓphetizo/ꝛ predico pacē ꝛ ꝓſperitatē eccl'ie: qꝛ iſtos ꝓuidi in ſpū ad iſtā Hierl'm vēturos ꝛ ſic ꝓpter domum dñi dei noſtri q̄ſiui ꝛ ꝑdixi tibi ſupradicta bona ſpūalia nō bona tp̄alia ꝓpter mūdū. q. d. oīa iſta q̄ ego dixi in iſto pſal. refero ad deū ꝛ nō ad mūdū: quia nō loquor de Hierl'm terrena/ſed de ſpūali q̄ hic viuit ꝑ fidē ꝛ grām. ꝛ de ſupna q̄ in eternū viuit ꝑ gloriam. Ex quo ptʒ ꝙ tota iſta ſcd̄a pars eſt etiā referenda ad Hierl'm celeſtē: cui⁹ muri ſunt eternitas ꝛ ſecuritas ꝛ abūdātia bonorū gl'ie: cui⁹ cibi ſunt ꝑfecta fruitio ꝛ eterna felicitas. Ex q̄bus ptʒ ꝙ iſte pſal. inſufficiēter gloſſat̄ a iudeis: ꝛ etiā a q̄buſdā catholicis de Hierl'm terrena: cū ea q̄ dicta ſunt in pſal. nullo pacto ipſi cōueniāt: immo totū oppoſitū videt̄ in ea. vt ptʒ manifeſte. Et iō ratione ſui nō meretur dici Hierl'm nec ciuitas immo Babylō ꝛ cōfuſio ꝛ deſolatio. Sed q̄cq̄d dixerūt de ea prophete ꝛ patriarche: dixerūt in figura ratione Hierl'm ſpiritualis: q̄ in ea habuit exordiū a Chriſto: ꝛ ſic dilatata eſt ꝑ vniuerſum orbē. ꝛ ita pariter iſta Hierl'm militās eſt imago ꝛ ſimilitudo ſuperioris. nā ſicut ex illa Hierl'm terrena: iſta ſpiritualis eſt dilatata ꝛ multiplicata: ita ex iſta Hieruſalē militāti ſuperna eſt reparata ꝛ reſtaurata ꝛ multiplicata. Nā ciues qui ſunt in hac ꝑ gratiam ꝛ fidē: ſunt poſtea illa ciues ꝑ viſionem ꝛ gloriam. Et ideo qꝛ oīa iſta ſupradicta preuidit Dauid in ſpiritu ꝛ reuelatione de iſta Hieruſalem militanti ꝛ triumphanti/ideo fecit hunc pſalmū in cōmendationē huius ciuitatis ꝛ propter letitiaʒ rei promiſſe/dicens. Letatus ſum in his que dicta ſunt mihi.

Ad te leuaui oculos meos: qui habitas in celis.

Ecce ſicut oculi ſeruorū: in manibus dominorum ſuorum.

Sicut oculi ancille in manibus dñe ſue: ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri.

¶ Quartus gradus cōtemplationis ꝛ aſcenſus in celum eſt eleuatio mentis in ipſum. ꝛ ideo Dauid fecit hunc pſalmuʒ pro aſcenſu quarti gradus. In quo poſtq̄ in ſcd̄o gradu docuit aſcenſorem leuare oculos in mōtes. i. ad ſanctos vt ipetrēt ſibi gratiam

iam docet eleuare oc'los ad ipſum met deū: ꝛ q̄ petit miām ab eo ꝛ liberari a ſupbis ꝛ petulātib⁹. Dicit ergo in pſona toti⁹ hoīs myſtici. O dñe q̄ habitas in celis ꝑ gl'iam: qꝛ ibi te oſtēdis btīs in gl'ia tua: iam ante leuaui oculos ad ſanctos vt orent ꝓ me: nūc aūt leuaui oculos mētales ꝛ etiaʒ corporales ad teipm̄. Nā ſicut oculi ſeruorū ſunt in manib⁹ dominorū ſuorū: qꝛ totū bonū vel malum pēdet a dño qꝛ in manu dñi eſt bñfacere vel nocere ſruo: ꝛ ſicut ancille ſunt in manib⁹ dñe ſue ꝓpter eādē cauſaʒ: ita ergo proprie oculi nr̄i ſunt eleuati ad dñm deū nr̄m donec miſereatur nr̄i: qꝛ ab eo total'r depēdemus quo ad corp⁹ ꝛ aīam: ꝛ iō in manu ei⁹ eſt miſereri vl' flagellare. nā Chriſt⁹ eſt dñs nr̄ ꝛ diuina ſapiētia dña nr̄a: ꝛ ppl's ē ſeru⁹ ꝛ eccl'ia āncilla. Ergo dñe poſtq̄ tu es vere dñs ꝛ oculi noſtri ſunt eleuati ad te/ꝛ ab alio non expectant auxilium.

y

Miſerere noſtri dñe miſerere noſtri: quia multum repleti ſumus deſpectione.

Quia multū repleta eſt aīa noſtra: opprobriū abundantibus ꝛ deſpectio ſuperbis.

¶ Miſerere noſtri: qꝛ mltū repleti ſum⁹ deſpectione ꝛ cōtēptu quātū ad corpus: ꝛ aīa nr̄a multuʒ eſt repleta deſpectiōe ꝛ opprobrio ſupple. ſum⁹ enim ſupple opprobriū abundātibus ꝛ diuitibus: et ſumus q̄dā deſpectio ipſis ſupbis. ¶ Un̄ nota ꝙ homines contēplatiui ꝛ iuſti ſcd̄m deū viuētes: qꝛ cōtēpſerūt diuitias: iō ſunt cōiter pauꝑes: ꝛ iō ſunt opprobriū ꝛ deriſio ipſis diuitib⁹ ꝛ vitupant̄ ab eis. Itē ſunt ēt hūiles ꝛ mites nō ſequētes dignitates ꝛ honores ꝛ ſic ſūt deſpectio ſupbis: qꝛ ſupb⁹ ſemꝑ deſpicit ꝛ paruipēdit hūiles ꝛ mites: immo iudicat eos īpotētes ꝛ īſenſibiles eo ꝙ nolūt vindicare iniurias. Iō iuſtus iſte ꝛ cōtēplator petit miām ꝛ auxiliū vt poſſit patiēter tolerare opprobria diuituʒ ꝛ deſpectionē ꝛ paruipenſionē ſuperborū. Nota ꝙ hr̄ donec non ſtat terminatiue: ſed ſimpliciter ꝛ cōtinuatiue ſcd̄m Hieronymū contra Heluidium.

Niſi quia dñs erat in nobis dicat nunc iſrael: niſi quia dominus erat in nobis.

Cum exurgerent hoīes in nos: forte viuos deglutiſſent nos.

Cum iraſceretur furor eorū in nos: forſitā aqua abſorbuiſſet nos.

Torrentem pertranſiuit anima noſtra: forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem.

¶ In hoc q̄uīto gradu iſte aſcēſor ꝛ iuſt⁹ agit deo gratias: qꝛ eripuit eū a deſpectiōe facta in ꝑdicto pſal. ſ. qꝛ eſt erept⁹ ex dei auxilio ab opprobrio et furore ſupborū. Et pōt referri ad oēs tribulatiōes a q̄b⁹ liberat⁹ eſt ppl's dei per dei auxiliū. Dicit ergo. Niſi qꝛ dñs erat in nobis adiutor ꝛ ꝓtecti⁹ ī nobis: dicat nūc Iſrael: niſi qꝛ domin⁹ erat in nobis. Quaſi dicat: totaliter defeciſſemus ꝛ deleti fuiſſemus ſupple. Et declarat. Cū exurgerent infideles homines in nos/ꝛ inimici eccleſie tam in teſt. vet. per Egyptios ꝛ Chaldeos: ꝙ̄ in nouo per Judeos et tyrannos ꝛ hereticos/forte tūc deglutiſſent nos viuos/niſi quia dominus erat in nobis adiutor et protector. Item cum furor et rabies et perſecutio eorum. ſ. tyrannorum regum et principuʒ gentiliū iraſceretur in nos: forſitā aqua. i. perſecutio abſorbuiſſet nos: vt patet tēpore Diocletiani et Maximiani: quia niſi deus ſuſcitaſſet Conſtantinum/eccleſia defeciſſet: vel videbatur quaſi deficere. Nam tunc. ſ. a Chriſto vſq̄ ad Conſtātinū/ anima noſtra pertranſiuit torrentē perſecutionū per. x. imperatores: ꝛ forſitan pertrāſiſſet aīa noſtra aquā intolerabilem. i. nobis fuiſſet illa perſecutio intolerabilis: quia vires humane nō ſufficiebāt talia tormenta perpeti: ꝛ ideo iam deficiebat eccl'ia: intantū ꝙ Marcellinus papa ex timore adoleuit īcēſuʒ idolis cōtra cōſcientiam: et oēs chriſtiani latebāt per montes ꝛ ſpeluncas. Ideo agens gratias dicit.

Benedict⁹ dominus: qui nō dedit nos in captionem dentibus eorum.

v. q̄ō. v. nō ois ꝑ io. an extra 8 elec. c. i plerique. c. i cle.

Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt: de laqueo venantium.

Laque⁹ cōtrit⁹ eſt: ꝛ nos liberati ſumus.

¶ Benedictus dñs qui nō dedit nos detibus ꝛ poteſtati eorum in captionē: quia totaliter non deuorauerunt nos. Nā aīa ꝛ vita noſtra erepta eſt de laqueo venātium tyrānorū/et ſpiculatorū/et etiā hereticorum/ſicut paſſer q̄n eripit̄ a laqueo. Nam laqueus ꝛ ptās diaboli contritus eſt q̄n Conſtantin⁹ fuit conuerſus. Nam tūc diabolus ꝑdidit poteſtatē/cū Conſtantin⁹ dedit licentiam chriſtianis publice ꝑdicādi ꝛ eccleſias cōſtruēdi: ꝛ ampliauit diuinū cultū. Unde deſtructa eſt idololatria: ꝛ ſic nos liberati ſumus. Nā nos q̄ eram⁹ de populo gētili ſub iugo ꝛ laqueo diaboli/aſſumpto baptiſmo contritus eſt laqueus diaboli. ſ. pctm̄ originale et actuale: ꝛ ſic liberati ſumus per baptiſmū: et qui eram⁹ ſerui per peccatum: ꝛ falſam ſuperſtitionem facti ſumus liberi per gratiam.

Adiutorium noſtrum in nomine domini: qui fecit celum ꝛ terram.

xiij q. ſ. ca. his ira.

¶ In oībus his tribulationibus totū adiutorium noſtrū fuit in noīe dñi viri dei q̄ fecit celū ꝛ terraʒ ſ. Jeſu Chriſti qui eſt verbum patris deus ꝛ hō: q̄ fecit ex tpe celum ꝛ terrā: ꝛ nunc factus hō nos liberauit per paſſionē ꝛ reſurrectionē ſuā: quia nō fuit aliud nomē ſub quo poſſem⁹ ſalui fieri niſi Jeſus. In nomine ergo eius fuit adiutoriuʒ noſtrū. ¶ Nā ſicut tunc fecit celum materiale et terrā: Ita in aduentu ſuo fecit celum ſpirituale et terram. Terra enim eſt eccleſia: celum vero eccleſiaſtica ſacramēta que influunt virtutē et gratiā in eccleſiam: Chriſtus vero eſt mouēs illud celum: et ſol lucēs in eo mittens lucē in eccleſiā. Nota ꝙ predictum quinariuʒ pſalmorū dicit eccleſia in primis pro mortuis qui preceſſerūt/eo ꝙ ſunt iam liberati a laq̄o hui⁹ mundi: ſed manent adhuc in purgatorio: qꝛ nōdū aſcenderūt in celū. Ideo dicit̄ oratio pro eis. Abſolue ꝛc. Nā in quolibet pſalmorū precedētiū agūtur gratie pro liberatione a terrenis: et etiam petitur diuinuʒ auxilium: ideo bene competit defunctis. Item totus etiam iſte pſalmus poteſt exponi de liberatione toti⁹ generis humani facta per Chriſtū de captiuitate peccati.

Terra eccl'ia celi ſacramēta.

de cõſe. diſ. iiij. c. eccleſia. de pe. di. j. c. oĩs. j.

Ui cõfidunt in dño ſicut mons Siõ: nõ cõmouebitur ineternũ qui habitat in Hieruſalem.

Montes in circuitu eius: ⁊ dominus in circuitu populi ſui: ex hoc nunc et vſqꝫ in ſeculum.

Tēpli ſituatio.

¶ Sextus gradus aſcēſus in celũ eſt vera cõfidentia ⁊ ſecuritas. Unde eſt notãdũ ꝙ illud tēplũ Salomonis taliter erat ſitũ in alto in illo monticulo dicto Moria: ⁊ eius gradus erant diſpoſiti taliter ꝙ in primo ⁊ ſcd̃o et tertio gradu non poterat quis videre muros ciuitatis: eo ꝙ ꝓcedebãt gradus ab infima valle in altũ montem. Et ideo quanto plus quis aſcẽdebat tanto plus videbat. Ideo quando q̃s erat in ſexto gradu iã poterat videre muros ciuitatis circũquaqꝫ ⁊ oẽs mõtes q̃ ſunt in circuitu Hierl'm. ⁊ ſic poterat videre fortitudinẽ illiꝰ ciuitatis: q̃ magna erat. Nã ſicut dictũ eſt: iudea ẽ altior tota terra ꝓmiſſionis: ⁊ Hieruſalẽ eſt ſita in mõte Sion / q̃ eſt circuitus ab alijs montibꝰ preruptis ⁊ cõfragoſis ⁊ aſpis. ⁊ ſic aſcẽſus in Hierl'm eſt difficilis inimicis. vt ptꝫ in libro Judith ⁊ Maccabeorũ. ⁊ ſic Hierl'm erat fortiſſima oĩm ciuitatũ ſyrie: tũ quia ſita in preruptis mõtibus: tũ quia munita muris altiſſimis ⁊ fortibꝰ. ⁊ ſic putabant viuere in ſecuritate ⁊ cõfidẽtia eius habitatores. Et ideo forenſes ⁊ alienigene veniẽtes in Hierl'm ⁊ aſcendentes in tẽplũ / cũ erant in ſexto gradu: ⁊ circũſpiciebãt mõtes ⁊ muros ciuitatis: dicebãt eſſe impoſſibile illã ciuitatẽ capi ab inimicis. ſꝫ in veritate ſe ipſos multotiẽs fefellerũt: q2 multotiẽs fuit capta ⁊ diruta ciuitas a diuerſis ꝓpter peccata eoꝝ. Unde oſtẽdit nõ eſſe cõfidẽdũ in viribus hoĩm nec i fortitudine muroꝝ ⁊ montiũ huius mũdi: ſed in ſolo deo qui ſolus põt ꝓtegere ciuitates ⁊ hoĩes. Sed hñ fuit illã ciuitas figura eccl'ie: q̃ eſt fundata ſup mõtes ⁊ fundamẽta apl'oꝝ ⁊ ꝓphetarũ / q̃ fundantur ſupra firmã petrã q̃ eſt Chriſtꝰ. in circuitu cuiꝰ ciuitatis ſunt alij mõtes fortiſſimi ad cuſtodiã eiꝰ q̃ ſunt angeli. Hãc ciuitatẽ ṗncipal'r cuſtodit Chriſtus: ⁊ ex cõſequẽti angeli. q̃ eſt circundata triplici muro. ſ. fide / ſpe / ⁊ charitate ⁊c. q̃ q̃dẽ eccl'ia militãs eſt poſtea figura ⁊ exẽplar ciuitatis ſupne. Fecit ergo Dauid hũc pſal ꝓ aſcẽſu ſexti gradꝰ tẽpli Salomonis figurãdo ſextũ gradũ aſcendendi in celum. ⁊ eccleſiã triũphãtẽ ꝑ ꝯfidentiã. quaſi dicat Dauid: ꝙ illud templũ ⁊ ciuitas erat edificata ſcd̃m exemplar ſibi traditũ a ſpũ ſancto inquãtũ ſignificabat eccleſiã militãtẽ ꝑ grãm / ⁊ triũphãtẽ ꝑ gloriam. Et id̃ ſicut q̃ erat in ſexto gradu circũſpiciens oculis corporis videbat muros ⁊ mõtes ⁊ fortitudinem illius ciuitatis in qua cõfidebãt habitatores: figurabat ꝙ ita eleuaret oculos mẽtis ꝑ fidẽ ⁊ contẽplationẽ ⁊ ꝯſideraret ⁊ cõtẽplaret eccleſiã Chriſti militãtẽ: i qua ciues dei habitãt ꝑ fidẽ ⁊ grãz: ⁊ triũphãtẽ in qua habitãt ꝑ glãm: ⁊ ponũt ibi ſuã cõfidentiã ⁊ ſpẽ: q2 illa eſt inexpugnabilis cum ſit vallata montibꝰ et muris incorpalibꝰ. ſ. apl'is ⁊ prophetis ⁊ angelis ⁊c. Ergo in illa debemus habitare et confidere ⁊ ciues fieri: ⁊ illud tẽplũ per gradus virtutum ⁊ bonoꝝ operũ aſcẽdere. ¶ Dicit ergo Dauid Multi cõfidũt in viribus hominũ / ⁊ ſuis: ⁊ confidunt in ciuitatibꝰ munitiſſimis ⁊ fortiſſimis: ⁊ tñ multotiẽs falluntꝰ: ideo dico vobis ꝙ q̃ cõfidunt in dño ⁊ nõ in idolis ⁊ viribꝰ ſuis erũt imobiles ſup. ſicut mõs Siõ. Et q̃ habitat in vera Hierl'm. ſ. eccleſia que eſt viſio pacis ille nũq̃ cõmouebitur: q2 lꝫ aliqñ affligat corpaliter: tñ non ineternũ quo ad aiam: q2 illa eſt fundata ſupra firmã petrã q̃ ẽ Chriſtus: ⁊ ſic erit ĩmobilis / ⁊ tutꝰ / ⁊ firmꝰ / ⁊ ĩexpugnabilis: q2 iſta Hierl'm terrena multotiens fuit expugnata ⁊ incẽſa ⁊ euerſa: q̃re nõ eſt ĩ ea ꝯfidẽdũ: nec eſt etiã ꝯfidẽdũ in dijs gẽtiũ: q2 fefellerũt cultores ſuos / ⁊ in fine oĩa idola ſunt deleta ⁊ cõminuta: ergo i ſolo dño nr̃o Jeſu eſt cõfidẽdũ ⁊ in ſola Hierl'm ſpũali eſt habitãdũ hic ꝑ grãz ⁊ in futuro ꝑ gloriã: q2 illa eſt vere fortis ⁊ inexpugnabilis. Qd̃ probat. Nã mõtes. ſ. angeli ſunt i circuitu eiꝰ ad cuſtodiã: ergo in ea eſt habitãdũ: ⁊ dñs ẽ in circuitu populi ſui ex hoc nũc ⁊ vſqꝫ in ſeculũ: q2 nobiſcũ eſt vſqꝫ ad cõſummationẽ ſeculi: ergo in dño eſt cõfidendũ ⁊ non in hominibus: nec idolis gentium: et ſic inexpugnabilis manet hec ciuitas. Sꝫ quia diceret aliquis contra: ꝙ multotiens deuenit iſta eccleſia in dirutionem maxime tempore Diocletiani ⁊c. reſpondet hic propheta.

Quia non relinquet dñs virgam peccatorum ſuper ſortẽ iuſtorum: vt non extendãt iuſti ad iniquitatem manus ſuas.

¶ Licet deꝰ permiſerit affligi eccleſiã ſuã ⁊ iuſtos habitãtes in ea tꝑaliter quo ad corꝑaliũ non quo ad animã: nec eternaliter: q2 ſi deus ꝑmittit iuſtos affligi a malis ⁊ prauis tꝑaliter: hoc facit in exercitiũ vt mereant: ⁊ ne elati in ꝓſperitate cadant in pc̃m: ⁊ ne iuſti extendant manꝰ ſuas ad iniquitatem ⁊ pctã: ſed non permittit eos diu affligi: q2 ſemper ponit finez afflictioni eorum ne deſperent ipſi iuſti: ⁊ ne extendant manus ſuas ad iniquitatẽ. Dicit ergo. Non miretur aliquis: nã licet aliqñ affligant iuſti: tñ nõ relinq̃t dñs diu durare virgã ⁊ poteſtatẽ pctõꝝ tyrãnoꝝ ſup ſortẽ ⁊ eccleſiã ⁊ meritũ iuſtorũ: ne iuſti deſperati moueãt a merito / ⁊ extẽdãt manus ſuas ad iniquitatẽ ⁊ peccatũ: ⁊ ſic afflictio eorũ prohibitio eſt ad manus meritũ ⁊ ad tutelã virtutis: ⁊ gratie ⁊ ideo afflictio vertitur iuſtis / meritũ ⁊ tyrãnis ⁊ afflictoribus vertitur in damnationẽ eternã. Qd̃ ꝑ modũ orõnis declarat dicens.

Benefac domine: bonis et rectis corde.

Declinantes autẽ in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatẽ: pax ſuper Iſrael.

¶ O dñe bñfac bonis ⁊ rectis corde dãdo patientiã ⁊ fortitudinẽ hic in ſuis afflictionibꝰ / ⁊ in futuro ꝑ gl'iam ſempiternã in ṗmiũ: ⁊ dñs adducet ⁊ adducat tyrãnos declinãtes in prauitatẽ ⁊ obligationes. i. in pctã que obligãt ad culpã ⁊ penam: dñs deducet iſtos cũ diabolis ſemper operãtibꝰ iniq̃tatẽ poſt mortẽ eorũ in die iudicij cũ dicit. Ite maledicti in ignẽ eternũ qui paratus eſt diabolo ⁊ angelis eiꝰ. ¶ Unde nota ꝙ oĩs pctõr peccãdo declinat a via rectitudinis ⁊ libertatis in obligatiões. i. culpas q̃ obligãt ad penã eternã: hos ergo declinantes in obligatiões deducet dñs in infernũ cũ diabolis operãtibꝰ iniquitatẽ. q. d. ꝙ dñs faciet bonũ rectis corde: hic dando grãm ⁊ in futuro gloriam.

Sed dñs deducet pctõres declinãtes in obligationes diuerſarũ culparũ cũ operãtibꝰ iniq̃tatẽ in infernũ. ⁊ hoc dabit in ṗmiũ: ⁊ in punitionẽ afflictoribꝰ ⁊ tortoribꝰ ⁊ perſecutoribꝰ iuſtoꝝ ⁊ martyrũ. ſꝫ ꝑ ſed pax: ⁊ q̃es erit ſemꝑ ſup Iſrael. i. ppl'm fidelem qui eſt verus Iſrael ſcd̃m ſpũ / et videns deũ hic per gratiã. ⁊ in futuro per gloriam.

N conuertendo dominus captiuitatem Sion: facti ſumus ſicut conſolati.

Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum: ⁊ lingua noſtra exultatione.

Tunc dicent inter gẽtes: magnificauit dominus facere cum eis.

Magnificauit dominus facere nobiſcum: facti ſumus letantes.

¶ Septimus gradus eſt gaudiuz de bonis factis poſt cõuerſionẽ. Na ſicut iuſtus gaudet ſe eſſe ereptũ a pctõ poſtea debet gaudere de bonis ⁊ fructibus quos fecit per pniam ⁊ poſt penitẽtiã. Unde eſt notandũ vt legit Eſdre. j. ꝙ Cyrus rex perſaruꝫ et Medoꝝ poſtq̃ adeptꝰ eſt regnũ Babylonie relaxauit captiuitatẽ iudeoꝝ: ⁊ dedit licentiã vt tẽplũ ⁊ ciuitatẽ hierl'm edificarẽt: ⁊ de ſuis redditibꝰ ꝓ reſtauratione ⁊ edificatiõe precepit dari. ⁊ de hoc fecit fieri vniuerſale ṗconiũ ⁊ edictũ publicũ per vniuerſa regna ſua confitẽdo deũ celi eſſe ſup oĩa: ⁊ ab eo recepiſſe victoriam ⁊ oĩa regna terre: et ſic nõ ſolũ magnificauit iudeos in ſe / ſed etiã ĩter oẽs gẽtes honorauit. Et ſic Judei q̃ cũ fletu ⁊ tribulatione ſeruierãt reuerſi ſunt cũ gaudio: ⁊ tẽplũ ⁊ ciuitatẽ edificauerũt. ¶ Per hoc vidit Dauid in ſpiritu relaxationẽ captiuitatis humane futurã ꝑ verũ Cyrũ Chriſtũ q̃ eſt heres vniuerſalis prĩs / ⁊ q̃liter gẽtiles q̃ ant͛ deſtruxerãt eccl'ias: ⁊ ꝑſequebãtur xp̃ianos: poſt ad fidẽ ꝑ apoſtolos ⁊ martyres cõuerſi debebãt eccl'ias reſtaurare ⁊ edificare proprijs ſumptibꝰ: ⁊ chriſtianã religionẽ ampliare et magnificare: vt ptꝫ de Cõſtantino ⁊ ceteris regibꝰ ⁊ principibꝰ. Ideo Dauid fecit hũc pſalmũ ꝓ aſcenſu ſeptimi gradus tẽpli: in quo deſcribit gaudium eccl'ie de cõuerſione gẽtiũ / ⁊ gaudiũ apoſtolorũ et ceteroꝝ fideliũ q̃ eos ꝯuerterũt. In quo duo facit: ⁊ primo ṗdicit hmõi gaudiũ cõuerſionis ꝑ figurã relaxationis captiuitatis iudeoꝝ. Secundo memorat fructꝰ apl'oꝝ ⁊ martyrũ ⁊ oĩm iuſtorũ: vnde hñt cauſaz gaudẽdi. ibi. Cõuertere dñe. ¶ Quãtũ ergo ad primũ: ſicut zorobabel ⁊ ceteri Judei letati ſunt in reuerſione ⁊ reditu de captiuitate Babylonica: Ita nos fideles chriſtiani facti ſumus ſicut conſolati: in cõuertendo dñs captiuitatẽ Sion. i. cũ dñs Jeſus Chriſtus cõuerteret captiuitatẽ totiꝰ eccleſie. Primo a pctõ ꝑ paſſionẽ ⁊ reſurrectionẽ. ⁊ ponit noĩatiuus ꝓ actõ inquãtũ gerundium ponit pro cõiũctiuo. Scd̃o cũ cõuerteret ppl'm gẽtilẽ ab idololatria. nã tũc repletum eſt gaudio os nr̃m: ⁊ lingua nr̃a repleta eſt exultatiõe / laudãdo ⁊ magnificãdo deũ in mirabilibꝰ ſuis. Nã tũc i illa cõuerſiõe dicẽt gẽtes ⁊ cognoſcẽt ⁊ ṗdicabũt qualiter dñs magnificauit facere. i. ꝙ magnifice fecit cũ eis. ſ. Chriſtianis. Nã vere dñs magnificauit i. magnifice fecit nobiſcũ ita eccl'iaz ampliãdo ⁊ exaltando et gentiles ſubijciẽdo. Id̃ facti ſumꝰ letantes. Totum etiam hoc põt referri ad pctõrẽ cõuerſum a pctõ qui per pniam exit de ſeruitute ⁊ captiuitate pcti: qui gaudet ⁊ laudat / deũ qui magnificauit cum eo miſericordiam ſuam.

ſ. diſ. c. purgabit. de pe diſ. iij. c. in tãtũ. ⁊ v. di. §. ſ. i fine

Conuerte domine captiuitatem noſtram: ſicut torrens in auſtro.

Qui ſeminant in lachrymis: in exultatione metent.

Euntes ibant et flebant: mittentes ſemina ſua.

Uenientes autem venient cũ exultatione: portantes manipulos ſuos.

¶ Hic Dauid precat Chriſtũ vt acceleret aduẽtuz ſuũ. ¶ Unde nota: ꝙ vẽtus auſter eſt calidꝰ: id̃ reſoluit niues in mõtibꝰ: ⁊ ſic defluũt aque: ⁊ torrentes implentur / ⁊ currũt ad mare. Ita ꝓprie factum eſt in aduẽtu Chriſti. Nã ſcriptura ve. te. erat cõgelata ⁊ clauſa: ſed Chriſtus miſit ſpm̃ ſanctũ in apoſtolos: ⁊ apuit ſcripturas eis: ⁊ fluxerũt aq̃ a cryſtallo ⁊ niue cõgelata. Nã ſcriptura q̃ erat dura facta ẽ eis mollis ⁊ blãda ⁊ potabilis ⁊ ĩtelligibilis calore ſpũs ſcti / ⁊ aq̃ ſapiẽtie impleuit torrẽtes. ſ. apl'os ⁊ doctores: ⁊ ſic aq̃ defluxerũt in mare eccleſie. Itẽ ꝑflauit auſter. i. lumẽ ⁊ calor ſpũs ſcti i corda dura gẽtiliũ. ⁊ mollificarũt ea per ṗdicationes apl'orũ: ⁊ ſic cõuerſi gẽtiles veniebãt ⁊ currebãt ad eccleſiã: ⁊ ipleuerũt eã: ſicut decurrũt aq̃ ꝑ torrentes flante auſtro ſup niues. Id̃ ait ꝓpheta. o dñe Jeſu accelera aduẽtũ tuum ⁊ ꝯuertere captiuitatẽ nr̃az a pctõ: ⁊ mitte ſpm̃ tuũ i corda dura gẽtiliũ: ⁊ currãt ad eccleſiã mollificati ſicut torrẽs iplet ⁊ currit ad mare auſtro flante ⁊ reſoluente niues in aquã. Et tũc apl'i q̃bꝰ dixiſti Luc. x. Meſſis quidẽ multa ⁊c. et miſiſti eos metere qd̃ nõ ſeminarunt. Jo. iiij. Ipſiq̃ apl'i quos miſiſti ad ſeminandũ verbũ tuũ in corda hoĩm / eũtes ibãt et flebãt. i. eũtes ⁊ flẽtes ibũt mittẽtes ſemina ſuã: ⁊ ṗdicãtes cum tribulatiõe et ꝑſecutiõe ⁊c. Uerũtamen ſeminatio eoꝝ ⁊ ṗdicatio multũ fructũ afferet: q2 totũ ppl'm gẽtilẽ cõuertet ad fidẽ: ⁊ aĩas lucrifaciet: et ſic venientes et reuertẽtes veniẽt cũ exultatiõe portãtes vnuſq̃ſqꝫ manipulos ſuos quos meſſuerunt. Nam Mattheꝰ lucrefecit Ethiopiã: et Simõ Egyptũ: et Bartholemeꝰ et Thomas Indiã: et Paulꝰ greciã. Et pariter Aug. et Hierony. ⁊ ceteri doctores venerũt et veniẽt cũ exultatione in die iudicij portãtes manipulos et libros ſuos q̃s ad elucidandas ſcripturas et defendẽdã eccleſiã ediderũt: et oẽs plati veniẽt gaudẽtes et portãtes talẽta duplicata ⁊c. et oẽs penitentes cũ fructu penitentie ⁊c.

de ꝯſe. di. iiij. c. grã. et ca. placuit. et. ſ. q. i. ca lex catholica.

N Iſi dominus edificauerit domum: in vanũ laborauerunt qui edificant eam.

Niſi dñs cuſtodierit ciuitatem: fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.

Uanum eſt vobis ante lucẽ ſurgere: ſurgite poſtq̃ ſederitis qui manducatis panem doloris.

¶ Titulus/ Cãticū graduū **Salomonis. Nota** q̃ ſecundū quoſdã hebreos **Dauid fecit hunc pſal.** ⁊ dixerit ip̃z Salomoni q̃ in pſona ipſi⁹ Dauid erat tẽplū ⁊ ciuitatẽ edificaturus: ⁊ iõ intitulat̃ cãticū graduū Salomonis. ⁊ ſic gloſſant ip̃z pſal. de edificatiõe illi⁹ Hieruſalẽ materialis. Chaldi aũt pn̄cipaliter gloſſat hũc pſal. de Meſſia per Salomonẽ itellecto. dicit eñ q̃ in ſcriptura p Salomonem cõiter intelligit̃ Chriſtus Meſſias: q̃ erit deo dilectus: vt patet in cãticis. Et ſic dicit q̃ multi voluerũt edificare ciuitatẽ ⁊ tẽplū Hieruſalem: ſed in vanū laborauerũt vſq; quo dñs Meſſias veniet ad edificãdum eã. Nã primo Dauid voluit edificare domū dñi ſed in vanū laborauit: q: dñs non pmiſit: eo q̃ erat vir ſanguinis. Itẽ Salomõ poſtea edificauit templū ⁊ murauit ciuitatẽ: ſed in vanū laborauit: q: tã tẽplū q̃ ciuitas fuit deſtructa per Chaldeos. Itẽ Eſdras ⁊ zorobabel iterū reedificauerũt eã: ſed in vanū laborauerũt: q: fuit deſtructa p Romã. Itẽ ijdẽ. i. Romani/ ⁊ Chriſtiani/ ⁊ Sarraceni multotiẽs voluerũt reedificare illã ciuitatẽ: tamẽ pluries fuit deſtructa. ſed qñ veniet rex Meſſias reedificabit eã: ⁊ nūq̃ ampli⁹ deſtruet̃. iõ dicit hic Dauid q̃ niſi dñs edificauerit domū ⁊ tẽplū ⁊ ciuitatẽ xpe Meſſie/ in vanū laborãt oẽs alij q̃ volunt eã edificare. Ex his ptz q̃ licet iſte obſtinat⁹ loquatur male intẽtione: tñ partim dicit verū: ⁊ partim dicit falſum. dicit eñ verū inquantū dicit q̃ Meſſias in aduẽtu ſuo debebat edificare tẽplū eternū ⁊ eccleſiã ſpũalẽ repudiato tẽplo ⁊ ciuitate materiali p alios edificata. tñ dicit falſum: ⁊ errat circa tp̃s ⁊ pſonã. Primo errat circa tp̃s: q: q̃ eſt p̃teritū fruſtra expectat adhuc futur̃. Scd̃o errat circa pſonã. nã Jeſus Chriſt⁹ fili⁹ dei quẽ ipſe repudiat: eſt ille verus rex Meſſias q̃ hanc Hieruſalẽ ſpũalẽ. i. eccleſiã edificauit. Tertio errat circa ip̃am ciuitatẽ ⁊ tẽplū. nã ip̃e expectat q̃ Meſſias reedificabit illã Hierl'z materialẽ ⁊ corpalẽ ⁊ terrenã: in qua oẽs Judei debẽt tpaliter habitare: ⁊ tñ Meſſias erat edificatur⁹ ciuitatẽ ſpũalẽ toto orbe diffuſaz/ in qua oẽs fideles habitãt per grãm: et erat etiã edificatur⁹ ſupnã hierl'm ⁊ paraturus nobis felices in ea manſiões. Et iõ eſt dicendū q̃ Dauid pphera q̃ primo ꝓpoſuerat edificare tẽplū dño: ⁊ p̃parauit oĩa neceſſaria: ⁊ tradidit deſcriptionem Salomoni: ⁊ ſcd̃m illud exẽplar ⁊ deſcriptionẽ p̃cepit edificari tẽplū: preuidit in ſpũ qualr̃ illud tẽplū materiale erat figura tẽpli ſpũalis eccl'ie: q̃d Chriſtus erat edificatur⁹/ in quo oẽs fideles erant ſaluãdi ⁊ tuẽdi. p̃uidit etiã in ſpũ qualr̃ Judei debebant ponere totã ſuã ſpẽ ⁊ fiduciã in illa hierl'm ⁊ tẽplo materiali: ⁊ circa ei⁹ edificiū debebant apponere totã ſuã ſolicitudinẽ cõtẽpta ſalute ſpũali. Hoc ergo preuidẽs Dauid in ſpũ fecit hũc pſal. pro aſcẽſu octaui grad⁹. Et iõ intitulat̃ vero Salomoni q̃ eſt Chriſt⁹. In quo pſal. admonet Judeos ne ponant totã ſuã ſpẽ ⁊ ſolicitudinem in illa ciuitate ⁊ tẽplo materiali: ſed in illa hierl'm ſpũali. ſ. eccl'ia tã militãti q̃ triũphãti: quã Chriſt⁹ erat edificaturus: in qua oẽs erãt ſaluãdi ⁊ tuẽdi hic p fidẽ et grãm: ⁊ in futuro per glãm. quaſi dicat/ in toto iſto pſal. q̃ non ponãt ſuã ſpem ⁊ ſolicitudinem: nec laborẽt pro iſta ciuitate materiali: q: multipliciter ẽ deſtruẽda. Sz ponãt ſuã ſolicitudinẽ ⁊ ſpẽ in eccl'ia quã Chriſt⁹ erat edificaturus: q: non poterũt ſaluari niſi in ea. Duo ergo facit: nam p̃io admonet eos ne ponant ſuã ſolicitudinẽ ⁊ ſpẽ in hieruſalẽ materiali. Scd̃o vt querãt ciuitatẽ p Chriſtū edificãdã. ibi. Cũ dederit dilectis ſuis ſomnū.

repro bario expoſitionis câbi.

¶ Quãtū ad primū eſt notandū q̃ tripliciter erãt ſolliciti Judei circa edificiū ⁊ ciuitatẽ Hierl'm. Primo circa fortitudinẽ ei⁹: ⁊ ſic Salomon edificauit eã in alto monte Syõ/ ⁊ in loco arduo: ⁊ circũdedit eã triplici muro/ ſicut pluries dictū eſt. Scd̃o fuit ſollicit⁹ Salomõ circa cuſtodiã ciuitatis: ⁊ ſic muniuit eã copia armox ⁊ vigilū. Tertio erãt ſoliciti ciues circa abundantiã: ⁊ diuitias ciuitatis: vt eſſet abũdãs ⁊ potẽtiſſima: ⁊ ſic laborabãt ad modum: ⁊ conabant̃ cõgregare diuitias cũ oĩ ſollicitudine ⁊ corpali labore: ⁊ cũ vſuris ⁊ alijs negocijs illicitis: quaſi nõ ſperãtes aliã vitã ⁊ felicitatem. Hec ergo tria remouet ꝓpheta in trib⁹ primis x̃ſibus huius pſal. dicẽs: q̃ nõ cõfidãt in hoc tẽplo materiali: nec in fortitudine ciuitatis: q: nõ poterit eos ſaluare: nec cõfidant in cuſtodia ⁊ armis hui⁹ ciuitatis: q: nõ poterũt eos tueri: nec laborẽt cũ tota ſua ſollicitudine circa diuitias ꝯgregãdas ⁊ cibos corpales: q: nõ poterũt eos eternaliter ſatiare. Sed ponãt ſpẽ ſuam in domo quã Chriſtus erat edificaturus: q: ibi debẽt ſaluari. Scd̃o capiãt arma q̃ daturus erat Chriſtus: q: in illis debẽt tueri. Tertio q̃ laborẽt circa cibū quẽ Chriſt⁹ erat datur⁹: q: in ſolo illo debẽt ſatiari. ¶ Dicit ergo primo q̃ niſi dñs nr̃ Jeſus Chriſtus edificauerit domū ⁊ tẽplū ſpiritual e. ſ. eccleſiã: i vanū laborauerũt oẽs q̃ edificãt eã. quaſi dicat: q̃ quodcũq; tẽplū ſeu ciuitas p Salomonẽ vel per alios edificatū eſt vanū ad ſaluandū niſi ſolū illud q̃d Chriſtus erat edificaturus: in quo oẽs fideles ſunt ſaluãdi: hic p fidem ⁊ grãm/ et in futuro per gloriam. Itẽ ſcd̃o ſubdit: q̃ niſi dñs Jeſus Chriſt⁹ cũ ſuis armis ſpũalib⁹. ſ. cũ fide/ ſpe ⁊ charitate/ ⁊ cũ donis ſpũs ſcti: ⁊ cũ ſuis vigilib⁹ ſ. angelis/ ⁊ aplis/ ⁊ martyrib⁹/ ⁊ doctoribus cuſtodierit hãc ciuitatẽ eccl'ie: fruſtra vigilat q̃ cuſtodit eã. i. q̃ putat eã cũ armis ⁊ virib⁹ tpalibus cuſtodire. Tertio ſubdit. O vos hoĩes tpales ⁊ mundani q̃ mãducatis panẽ doloris ⁊ laboris: vanū eſt vobis ſurgere ante lucẽ ad laborandū p iſto cibo tpali: ⁊ ad cõgregãdas diuitias p iſta vita tpali cõſeruanda: q: hic nõ poteſtis manere in eternū: ſz ſurgite a pctõ poſtq̃ ſederitis p magna tpa in eo: ⁊ ſurgite ad gratiã ⁊ ad laborãdū p cibo ſpũali p opa mie: ⁊ alias pias opationes. Itẽ in aduẽtu Chriſti ſurgite a iugo legis: ⁊ a dormitiõe: poſtq̃ in tenebris ſediſtis p magna tpa: ⁊ recipite Chriſtū qui affert diẽ grẽ ⁊ lucẽ: ⁊ fugat non ſolūmõ noctẽ legis: ſed etiã noctẽ pcti: q: iã nox preceſſit/ dies aũt appropinquauit: abijcite ergo opa tenebrax ⁊ induamini arma lucis ⁊c. ¶ Vñ notandū q̃ vbi trãſlatio cõmunis hz: q̃ manducatis panẽ doloris: lra Hieronymi habet: Panem idolorum/ ſiue panem idolaticum: et tranſlatio alia habet. panẽ auaritie: ⁊ alia habet: panem laborantium: quod eadem ſententia eſt. Nã auaritia eſt idolorū ſeruitus: ⁊ ideo q̃ laborant ꝓpter auaritiã dicunt̃ laborare ꝓpter panez idolaticum: ⁊ propter idolaticas diuitias: ⁊ ſic panis in hoc mundo acquiſitus dicitur panis laboris: q: cum labore acquiritur/ ⁊ dicitur panis doloris/ q: cum dolore acq̃rit̃: dr̃ etiã panis idolaticus: quia cũ auaritia acquirit̃. Unde eſt aduertendum: q̃ ꝓpheta hic nõ prohibet quin debeam⁹ acquirere panẽ cũ labore ⁊ ſudore vultus nr̃i: ſz ꝓhibet nimiam ſollicitudinẽ et abuſum circa res tpales: ne propter tpalia omittamus ſpũalia: ⁊ intendit dicere ⁊ admonere vt primū queramus regnuz dei: ⁊ ponam⁹ ſpẽ noſtrã in Chriſto ⁊ eccleſiaſticis ſacramẽtis: ſed poſtea cũ diſcretione poſſumus laborare pro victu ad vitam neceſſario.

Nota.

Cum dederit dilectis ſuis ſomnum: ecce hereditas domini: filij merces fructus ventris.

¶ In hac ſcd̃a pte oſtẽdit declarãdo ſupradicta. ſ. in q̃b⁹ bonis debemus ponere ſpẽ nr̃am: ⁊ dicit q̃ in bonis p Chriſtū nobis adeptis. ¶ Ad cuius intelligẽtiã eſt notandū: q̃ tota hereditas nr̃a et tota merces ⁊ p̃miū: ⁊ tota virtus ſacrox eccl'ie inẽ eſt nobis ex paſſiõe Chriſti. nã per ſuã mortẽ ⁊ paſſionẽ nos a pctõ ⁊ captiuitate abſoluit: ⁊ per ſuum ſanguinẽ emit nobis regnū celox in hereditatẽ. A quo quidẽ ſanguine eccl'iaſtica ſacra traxerũt virtutez. ¶ Ex quo patet q̃ redẽptio nr̃a ⁊ hereditas nr̃a ⁊ felicitas nõ fuit manifeſta niſi poſt paſſionẽ Chriſti: nec patriarche ⁊ ꝓphete nec apl'i ⁊ martyres ⁊ ſancti potuerunt poſſidere hr̃ditatẽ: niſi poſt paſſionẽ Chriſti nec potuerunt eã poſſidere in hoc mũdo quãtū ad gloriã: niſi poſt mortẽ eorū. Ex quibus ptz q̃ vana erat ſpes Judeorū q̃ expectabant fructū ⁊ hereditatẽ ex illo tẽplo ⁊ ciuitate materiali in hac vita: ⁊ vanus erat labor eorū laborãdo p iſto cibo tpali: cũ talis hereditas ⁊ quies nõ poſſit poſſideri in hac vita: nec cibus ſpiritualis nobis p̃miſſus. ¶ Et iõ eſt dicẽdū q̃ hereditas promiſſa Abrahe ⁊ Jſaac ⁊ Jacob nõ eſt illa terra Chanaan nec illi fructus q̃ in ea colligunt̃: cũ ſint corruptibiles ⁊ trãſitorij: ſed illa hereditas eſt patria celeſtis: et ille fruct⁹ eſt pfecta fruitio diuine eſſentie: quã apl'i et oẽs iuſti nõ potuerũt acq̃rere in hac vita nec in hoc ſcl'o: ſed poſt mortẽ eorū in celo. Et iõ dicit Dauid. Nolite ſupple q̃rere hereditatẽ ⁊ manſionẽ nec p̃miū nec mercedẽ nec fructū vẽtris corporalis in hoc mũdo: ſed taliter laborate vt in celo poſt mortẽ hec poſſitis acquirere: q: iſta in ſola patria celeſti patebũt. Nã cũ dñs dederit ſomnū ⁊ requiẽ dilectis ſuis aplis et martyribus ⁊ iuſtis poſt mortẽ tpalẽ: ecce hereditas dñi. i. tũc apparebit vera hereditas dñi ſctis prib⁹ p̃miſſa: q̃d eſt regnuz celox: q̃d dabit̃ iuſtis in hr̃ditatẽ. ⁊ ecce merces. i. tunc apparebit merces ⁊ p̃miū: et ecce filij. i. tũc videbit̃ qui erũt vere filij dei. Litera Hieronymi hz: Filij mercedis. i. tũc apparebũt filij qui adepti ſũt mercedẽ ⁊ p̃miū: q: illi deū videbũt. Nã eius viſio eſt tota merces. Et ſequitur. Ecce fructus vẽtris. i. tunc apparebit: ⁊ dabit̃ fruct⁹ ventris ſpiritualis iuſtis: que erit vera fruitio: p qua in hac vita laborauerũt iuſti. In hoc ergo verſiculo nihil aliud intẽdit dicere: niſi q̃ vere filij dei ⁊ filij Jſrael ⁊ Abrahe per repromiſſionẽ ⁊ p fidem ⁊ baptiſmū regenerati/ poſt iſtam mortẽ tẽporalẽ in celo obtinebunt hereditatẽ promiſſam et mercedẽ et fructū: q: ibi deum videbũt/ ⁊ poſſidebũt/ ⁊ adamabunt: ⁊ fruentur. ⁊ ſic admonet/ q̃ nõ eſt ponẽda ſpes in ciuitate terrena: ſz in celeſti. Litera aũt Hieronymi habet. Cum dederit dilecto ſuo ſomnū ſiue ad dilectū ſuū et tunc eſſet ſententia manifeſtior. quia hereditas dñi ⁊ fruct⁹ eius hic per gratiã ⁊ in celo per gloriã nunq̃ fuit data iuſtis: niſi poſt mortẽ Chriſti dilecti filij dei vt ſupra dictū eſt. Etiã ly fruct⁹ ventris poteſt referri ad Chriſtū qui eſt fruct⁹ ventris virginalis Marie: ⁊ illemet eſt fruct⁹ ſpiritualis ventris in patria. nã tot⁹ homo fruet̃ toto Chriſto: naz per animã fruetur diuinitate: ⁊ p potentias corporales glorificatas fruet̃ Chriſti humanitate totus homo. Et etiã fruct⁹ ventris eccleſie ſunt fideles p baptiſmū regenerati. Sed prima expoſitio eſt melior. Et etiã Chriſtus qui eſt fruct⁹ vẽtris virginis Marie/ erit fruct⁹ noſter: quo fruemur ĩ p̃ria: quẽ fructū nõ poterimus acquirere: nec frui/ nec guſtare niſi poſt ſomnum ⁊ mortem huius vite.

c paſſio xpi eſt nobis merito ruſſic.

f

Sicut ſagitte in manu potentis: ita filij excuſſorum.

xciij. diſtin. legim⁹ et ſ. q̃. j. multe.

¶ In hoc loco exprimit ꝓpheta qui ſunt veri filij eccleſie qui pro illa hereditate laborarũt: ⁊ quibus armis eccleſiã defenderũt ⁊ ampliarũt: ⁊ ideo poſt ſomnū eorū id eſt poſt mortẽ meruerunt: poſſidere in celo illã hereditatem ⁊ mercedẽ ⁊ fructū vẽtris. Et dicit q̃ iſti fuerunt apoſtoli ⁊ martyres ⁊ doctores: qui non armis corporalibus: ſed ſagittis et armis euãgelicis defenderunt eam ⁊ ampliauerũt: ⁊ eam plantauerũt ſanguine ſuo. ¶ Ad cuius intelligentiã eſt notandum q̃ apl'i ⁊ diſcipuli Chriſti freq̃uẽter dicunt̃ ſagitte in ſacra ſcriptura. Nam ſicut ſagitta mittit̃ velociter a ſagittatore: ita apl'i miſſi ſunt a Chriſto velociter per vniuerſum mundum: ⁊ cũ eis Chriſtus ſagittauit corda hominū: et vulnerauit eos in corde/ et occidit in eis pctm̃ ⁊ ſuſcitauit fidez. et ſic apl'i dicunt̃ velut ſagitte in manu Chriſti potẽtis/ qui eos miſit. ſed frequentius ⁊ magis ꝓprie verba Chriſti euãgelica dicũtur ſagitte. Nam Chriſtus et apl'i ſagittarunt et penetrarunt corda hoĩm. ⁊ ſic apl'i dicunt̃ ſagitte inquãtuz ſunt miſſi: et ſagittatores/ inquãtū traxerũt et iecerunt ſagittas verborum dei in corda hoĩm p predicationem. et ſic dicitur ſupra pſalmo. xliiij. Sagitte tue acute cadent in corda inimicorū. Itẽ pſalmo. lxvj. Sagitte paruulorū facte ſunt plage eox. Itẽ Eſa. lxvj. Mittã ex eis qui ſaluati fuerint. ſ. ex diſcipulis ad gentes in mare in Africam et Lydiã tenentes ſagittam in Jtaliam: id eſt dirigentes verbum euangelicū in Jtaliam. Ex quo patet q̃ apl'i dicuntur excuſſi. i. expediti ad bellū ſiue p̃cincti ⁊ parati ad pugnandum p Chriſto. Dicunt̃ et excuſſores. i. trituratores verbi dei. Nã ſicut agricola triturat ⁊ excutit meſſem: ⁊ ſeparat granum a paleis: ita apoſtoli fuerũt meſſores verbi dei: et triturarũt/ et excuſſerunt grana euãgelica a paleis et cerimonijs legalibus. vñ granū repoſuerũt in horreo eccleſie. paleas aũt cerimoniarū cõbuſſerunt igni inextinguibili. i. reprobauerunt et anullarunt ventilabro Chriſti: vt ptz Matth. iij. et Luce. iij. et ſic apl'i dicunt̃ filij excuſſorũ. i. excuſſi ſiue excuſſores: vt eſt mos loquẽdi conſuetus in ſcriptura veteris teſtamẽti: vt tu es filius mortis. i. moriturus: filius duorũ annorũ. i. vita breuis: et filius peccati. i. pctõr. Dicit ergo Dauid: iõ dilecti. i. apl'i et iuſti merẽtur illam hereditatẽ: et data eſt illis merces et fructus ventris eternus: q: bene laborarũt in hoc mundo pro Chriſto: et in predicatiõe verbi. nam ſicut ſagitte ſunt in manu potentis venatoris vel pugilis:

b Apl'i ſunt ſagitte.

Nota.

ita fuerunt et ſunt filij excuſſoꝝ.ſ.apoſtoli ⁊ doctores ⁊ diſcipuli: qui relictis curis: ⁊ ſollicitudibus ⁊ diuitijs huius mūdi facti ſunt excuſſi.i.expediti ad pugnā cōtra infideles: mittētes ſagittas.i.verba euāgelica in corda hominum: et ſic cōuerterunt mundū. Et facti ſunt etiā excuſſores.i.trituratores dirigentes ſcripturas veteris teſtamenti ⁊ declarando euāgeliū Chriſti: et ſic contēpſerūt domum materialē in hac vita: et edificarunt eccleſiā ſupra firmā petrā qui eſt Chriſtus/predicatiōe/⁊ vita/et exemplo/⁊ ſanguine ſuo. Et etiā fabricarunt domū non manufactā in celo: quam poſſident ineternū: ⁊ illa eſt hereditas eorū et merces: ⁊ in ea fruuntur fructu ventris virginalis.ſ.Chriſto: et ibi eſt tota merces ⁊ felicitas. Ex quo patet ꝙ iſti non edificarunt domū vanā/nec ciuitatē friuolā: ſed firmam ⁊ inexpugnabilē: nec ſurrexerūt i vanū ad laborādū ante lucē ſiue ante diē: qꝛ nō laborarunt: nec lucrati ſunt mercedē temporalē ⁊ cibum ſiue fructū corruptibilē et inſufficientē: ſed eternū ⁊ ſuffientem qui ſatiat apetitum humanū ⁊ angelicū qui nunq̄ peribit: immo dat vitā eternam. Item iſti ſurrexerunt a peccato in quo per multa tēpora ſederūt et venerunt ad gratiā/ſequētes Chriſtū. Itē iſti apoſtoli ſurrexerūt a iugo legis poſtq̄ venit lux ⁊ verus ſol/et dies qui eſt Chriſtus. Ceteri autē manſerunt in nocte legis: ⁊ noluerūt edificare domum in celo: nec laborare pro cibo celeſti in eccl'ia Chriſti: idō manent inanes ⁊ vacui ⁊ decepti. ¶ Nota ꝙ lr̄a Hieronymi habet: ita filij pueritie: ⁊ alia litera habet. Sicut ſagitte in manu potentis: ita filij iuuentutis: qđ idē eſt qđ filij excuſſorum. Nam pueri et iuuenes ſunt expediti/excuſſi/et habiles ad pugnandū: ſicut fuerunt apoſtoli ⁊ martyres ⁊c. Et ī alia litera habet: filij bene laborantium.i.filij bene laborantes: et laboratores: et non pigri in vita actiua et contemplatiua: ſicut fuerunt apoſtoli et martyres ⁊ doctores. Omnes ergo apoſtoli ⁊ martyres ⁊ doctores et iuſti fuerunt excuſſores et filij excuſſorum/et laboratores in fructu euangelico: et ſagittatores mittentes ſagittas euangelicas in corda hominum.

De cōſ. diſt. i. v. non mediocriter. ⁊ de pe. diſt. ij. §. ſi ſermo. meus.

Beatus vir qui impleuit deſidrrium ſuū ex ipſis: non confundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta.

¶ Hic cōcludit totū ꝓpoſitū: Nam dictū eſt ſupra: ꝙ in vanum laborant amatores huius mundi: et ponentes ſollicitudinē ſuam ⁊ ſpem in rebꝰ huius mūdi: ⁊ etiam in operibus legis veteris. ⁊ dictū eſt etiā ꝙ hereditas i lege ꝓmiſſa nō daꝫ niſi poſt hanc vitam. ⁊ etiā dictū eſt ꝙ apl'i cū ſagittis ⁊ armis euāgelicis edificarūt et ampliarūt eccleſiam. idō dicit hic cōcludēdo: ꝙ beatꝰ vir q̄ impleuit deſideriū ſuū: nō ex diuitijs tēporalibus: nec cibis corporalibꝰ/ſed ex ipſis verbis euāgelicis ⁊ eccleſiaſticis ſacramentis et ex fructibus ſacre ſcripture: qꝛ ille cibus vere ſatiat appetitū iuſtoꝝ: qꝛ non in ſolo pane viuit homo: ſꝫ in oī verbo qđ procedit de ore dei. qꝛ doctrina legis ē cibꝰ aīe. Itē qꝛ apl'i fuerunt excuſſores meſſis ſacre ſcripture colligentes grana ⁊c. Idō beatꝰ vir qui ipleuit deſideriū ſuū ex ipſis granis ⁊ panibus. In lr̄a Hieronymi habeꝫ. Beatꝰ vir qui ipleuit pharetrā ſuā ex ipſis: ⁊ ſic referꝫ ad ſagittas. q̄ſi dicat: Beatꝰ vir q̄ implet pharetrā cordis ⁊ ſpūs ſui ex ſagittis miſſis ab aplis.ſ. ex doctrina apl'ica ⁊ euāgelicā. Nā qui talibus armis ⁊ ſagittis eſt refertꝰ ⁊ armatꝰ nō ꝯfundeꝫ ante reges ⁊ iudices ⁊ p̄ſides: cum loqueꝫ inimicis et aduerſarijs ſuis in porta ciuitatis vel theatri: vbi fiebant iudicia: imo cū illis ſagittis.i.cū auctoritatibꝰ noui ac veteris teſtamenti cōfundet inimicos eccleſie ⁊ infideles. Unde dicit eis Chriſtꝰ. Dū ſteteritis ante reges ⁊ preſides nolite cogitare quid loquamini: dabiꝫ enī vobis in illa hora qđ loquamini ⁊c. Duo ergo bona facit q̄ implet deſideriū et pharetrā cordis ſui ex iſtis ſagittis. Nā p̄io vulneraꝫ in corde: ⁊ moriꝫ pctō ⁊ viuit Chriſto. Scđo hꝫ arma offenſiua ⁊ defenſiua cōtra inimicos Chriſti. Tria ergo intēdit p̄ncipal'r dicere in hoc pſal. P̄rio ꝙ nō eſt ponēda ſpes nec ſecuritas in Hierl'm materiali: ſed i Hieruſalē ſpūali edificāda p Chriſtū: nō lapidibꝰ materialibꝰ ⁊ mortuis: ſꝫ lapidibꝰ viuis: q̄ eſt ſepiēda turribꝰ ⁊ muris virtutū ⁊ donoꝝ ſpūs ſcti. Scđo ꝙ hec ciuitas nō erat defendenda nec ampliāda armis materialibꝰ: ſed ſagittis euāgelicis per predicationē apoſtolorū: quibus erant ſuperandi gētiles ⁊ heretici. Tertio dicit ꝙ hereditas nobis ꝓmiſſa p aduentū Meſſie nō eſt querenda in hac vita. Quarto ꝯcludit ꝙ beatꝰ eſt ille vir q̄ ipleuit deſideriū ſuū ex ſagittis ⁊ fructibꝰ euāgelicis. Quinto ꝙ xp̄ianꝰ armatꝰ talibꝰ ſagittis ⁊ armis nō ꝯfundeꝫ: cū accuſabiꝫ ab iimicis ſuis i porta.i.in exitu huiꝰ vite: nec in iudicio qđ fit in porta huius vite. Naꝫ mors ſiue hora mortis diciꝫ porta huiꝰ vite: per quā exit hō de hoc mūdo: in qua hora ilico iudicaꝫ homo iudicio particulari. Et etiā nouiſſimꝰ dies diciꝫ porta totiꝰ tp̄is huiꝰ mundi: in qua fiet vniuerſale iudiciū. Ex quo ptꝫ ꝙ homo iuſtus talibꝰ armis munitus in neutra porta: ⁊ in neutro iudicio cōfundeꝫ: cū loqueꝫ diabolis inimicis ſuis ipſum accuſantibus: qꝛ ab auditione mala non timebit: nec a verbo aſpero: vt dictū eſt pſal. xc. ⁊ cx. ¶ Et nota ꝙ lꝫ iſte pſalmus ſit paruus in quantitate: tñ eſt valde difficilis in literali ſnīa ꝓpter verba metaphorica. Et ideo diuerſe fuerūt de ipſo interpretationes ⁊ ambigue: vt inquit Hieronymus: ideo cum magna difficultate poteſt extorqueri ex eo firma ⁊ vera ſententia.

Zep. ca. dei re. bū hec facit.

Beati omnes qui timent dn̄m: q ambulant in vijs eius.

¶ Nonus gradus eſt timor filialis ſiue obedientia. Ideo Dauid fecit hunc can pſalmū pro aſcenſu noni gradus templi: in quo deſcribit premiū obedientie ⁊ timoris filialis: ſine quo aſcēdere in celum nemo pōt. Qui quidē timor ⁊ obedientia cōſiſtit in conformando voluntatē propriā ſoli voluntati dei ⁊ eius legi et preceptis. Naꝫ timor caſtus nil aliud timet niſi ne diſpliceat deo: ⁊ ne ledat eum cogitatione ⁊ opere: ⁊ vera obidientia non eſt ſollicita niſi quomō placeat deo: ⁊ ambulet in vijs eius. Ideo apoſtoli et oēs iuſti dicunꝫ ſicut ſagitte i manu potētis pſal. p̄cedēti. Nā ſicut ſagitta nō tēdit niſi quo mittiꝫ a ſagittante ⁊ dirigente: ⁊ ad eius nutū mouetur: nec moraꝫ in via: ita iuſtus ⁊ timens deum nō moueꝫ niſi ſm̄ legē ⁊ precepta dei: nec tardat implere eiꝰ voluntatē: ⁊ talis eſt beatus: et non edificat domū nec ciuitatem terrenā: nec laborat pro cibo mundano ſed celeſti. ⁊ idō in hoc pſal. promittiꝫ ipſi premium ⁊ cibꝰ in celo. Sed talis fuit ſolus Chriſtꝰ: qui perfecte habuit hunc timorē ⁊ obediēdiā erga patrē: vt ipſe dicit per totū diſcurſum euāgelicū. vnde dicit. Non veni facere volūtatē meā: ſed eius qui miſit me. Sed nos ſimus eius imitatores in quantum poſſumus/ſi cū eo aſcendere volumus. Duo ergo facit Dauid. Naꝫ primo oſtēdit Chriſtum aſcēdiſſe in illā hereditatē et felicitatē p timorē filialē et obedientiam. Scđo exhortatur ad imitandum eū: vt ſimus participes cum eo in illo premio ⁊ benedictiōe: ibi. Ecce ſic benediceꝫ hō. ¶ Quantum ad primum dicit: Beatus vir eſt qui timet dominū timore caſto ⁊ filiali: et qui ambulat in vijs eius. et iſte eſt ſolus Chriſtus qui per oīa impleuit voluntatē patris. Et qꝛ preuidit propheta ꝙ ſolus Chriſtus eſt huiuſmodi perfectionis: ⁊ primus totaliter impleuit voluntatem patris: de quo in capite libri ſcriptū eſt: ⁊ ad hoc eſt prediſtinatꝰ: ideo conuerſus ad Chriſtum dicit.

Labores manuum tuarum quia mmāducabis: beatus es ⁊ bene tibi erit.

Uxor tua ſicut vitis abundans: in lateribꝰ domus tue.

Filij tui ſicut nouelle oliuarū: in circuitu menſe tue.

¶ O chriſte idō tu benedictꝰ es: qꝛ patrē ſic timuiſti: et in vijs eius ambulaſti: idō bene tibi erit: ⁊ primus habebis p̄miū in celo: et in hac eccleſia tua militāte. ¶ Nā premiū cōſiſtit in tribus. P̄rio i copia bonorū ⁊ ciborū. Scđo in pulchritudine et bonitate vxoris. Tertio in fecūditate ꝓlis et filioꝝ. et hoc eſt bonū qđ tibi erit ex p̄mio. P̄rio: qꝛ labores manuū tuarū manducabis.i.pro labore manuum tuarū manducabis panē in celo: qꝛ p̄io ⁊ ꝑfectius ſine cōparatione fruiꝫ aīa Chriſti ⁊ Chriſtꝰ totus. vnde dicit Joā. iiij. Hic eſt cibꝰ meus vt faciā volūtatem p̄ris. Itē Luce. xxij. Uado vobis parare regnū ⁊c. vt edatis et bibatis mecū in menſa mea in regno patris mei. Manducat ergo Chriſtus labores manuū ſuarū. Hoc etiā pōt referri ad ſacramētū euchariſtie/quia ipſemet cōſecrauit corpꝰ ſuū et fregit: et ſic comedit labores manuū ſuarū: ⁊ in perſona totiꝰ corpis myſtici comedit corpꝰ verū: ⁊ iſte eſt cibꝰ iuſtoꝝ in hac eccl'ia per grām: ⁊ in alia per gl'iam et fruitionē. Scđo p̄miaberis o Chriſte in pulchritudine ⁊ fecūditate vxoris. Naꝫ vxor tua eccleſia erit ſicut vitis abūdās palmitibꝰ ⁊ thyrſis in lateribus domus tue. Nam ſicut vitis q̄ plantaꝫ in domibus creſcit in altū ⁊ in latū: intm̄ ꝙ circuit latera domꝰ: et etiā cooperit domū abūdātia palmitū ⁊ thyrſorū et pāpinoꝝ ⁊ vuarū: ſic eccl'ia tua dilatabitur per vniuerſum orbē: ⁊ extendet palmites ſuos vſq̄ ad mare: ⁊ vſq̄ ad termios orbis terrarum. ⁊ iſta vxor non erit ſterilis: immo abūdans et fecunda: et ex ea regenerabis tot filios p baptiſmum: ⁊ in tantū numerū ꝙ filij tui erunt in circuitu menſe tue ſicut nouelle oliuarum. Nam ſicut arbor oliue producit copiā ramorum ſuperius: ⁊ copiam virgultorū ad radicē circū truncum eius: que dicūtur nouelle ſiue germina eius: ita magnꝰ numerus filioꝝ tuorū fidelium erūt in circuitu menſe tue.ſ.tui altaris ad mādūcādū cōmunionē euchariſtie in hac eccleſia tanq̄ cibū viaticū per grām: ⁊ in alia erunt iſti filij fruentes celeſti cibo per gloriam. ¶ Nota ꝙ tota eccleſia frequēter appellaꝫ in ſacra ſcriptura vinea et aliqñ ager meſſis: ⁊ aliqñ oliuetū in ſacra ſcriptura ve. teſt. eo ꝙ Chriſtꝰ 3
ex ea expreſſit vinū ⁊ oleū ⁊ granū euāgelicū: ⁊ cōgregauit in horreū ⁊ cellariū ſuū: q̄ ſunt eccl'iaſti et ſacramēta: ad cibū ⁊ potū fideliū. Ex quibus ſacramētis exprimet Chriſtus in iudicio fructꝰ glorie. Et ideo per abundantiā frumenti ⁊ vini et olei in ve. teſt. ꝓmiſſam ſcrip intelligiꝫ abūdantia bonorū gr̄e in preſenti eccleſia: et abundantia ciborū fruitionis et glorie in futura. Et per hoc ptꝫ deceptio et cecitas Judeorū: qui omnia iſta intelligūt materialiter ⁊ temporaliter ad literam

Ecce ſic benedicetur homo: qui timet dominum. vt. ſ.

¶ Hic exhortatur nos ad imitādū Chriſtū p timorē ⁊ obediētiā/dicēs. Ecce ſic bñdiceꝫ ois ille q̄ timet dn̄m. Nā ſicut imitabiꝫ Chriſtū i timore ⁊ obedientia: ita participabiꝫ cū eo in bñdictiōe et premio ⁊ cibo ſpūali et eterno. P̄catur vlteriꝰ ꝓpheta benedictionē pro eccleſia fideliū: vaticinādo benedictionē ⁊ premiū eius/dicens.

Benedicat tibi dn̄s ex Siō: ⁊ videas bona Hieruſalē oībus diebus vite tue. ſ. ij. et j. clx.

Et videas filios filiorum tuorum: pacē ſuper Iſrael.

¶ O cetꝰ ⁊ eccl'ia fideliū bñdicat tibi dn̄s.i. det tibi dn̄s p̄dictā bñdictionē ex Siō.i.ex ſacramētis ⁊ meritis eccleſie: qꝛ aliūde nō pōt venire talis benedictio niſi ex ſacramētis eccl'ie: nec pōt dari niſi a Chriſto: qui eſt dn̄s deus q̄ fecit celū ⁊ terrā. Ille ſ det tibi iſtā bñdictionē intantum ꝙ videas bona Hierl'm oībus diebus vite tue.i.ſemper: ſcilꝫ hic i hac eccleſia ⁊ in hac Hierl'm videas bona gr̄e/et i ſuperiori Hieruſalē videas bona gl'ie que ſunt memorata et tu eccleſia et q̄libet fidelis videas filios filioꝝ tuoꝝ per baptiſmū regeneratoꝝ: et videas pacē ſup Iſrael: hic per grām: et ibi p gl'iam. Nam iſta eccl'ia viuit p charitatē ⁊ pacē: qꝛ pace et charitate cōpaginaꝫ corpus myſticū eccl'ie: et vniꝫ ſuo capiti. ⁊ tota felicitas ſuperioris Iſrael: ſiue Iſrael cōſiſtit in ſumma pace ⁊ q̄ete ⁊ ſecuritate felicitatē poſſeſſe. Et hic eſt fructus timētū deū. ¶ Notandū ꝙ totus iſte pſalmꝰ pōt ad literā exponi de Abrahā Iſaac ⁊ Jacob: et de oībus timētibꝰ deū in veteri teſtō: quibus ꝓmittebanꝫ bona terre. Sed quia Dauid nō fuit minꝰ ꝓpheta in hoc pſal. q̄ in alijs ideo eſſet pctm̄ et ſacrilegiū dimittere myſticā et verā expoſitionē: et occultare et cōtēnere ⁊ dimittere tā pretioſum theſaurum in predicto et ceteris pſalmis abſconſum. Sed qꝛ qđ cōpetit toti corpori etiā ꝯpetit cuilibet membro: ideo poteſt exponi etiā de quolibet fideli timēte deū/cuiꝰ bñdictio eſt abūdantia meritoꝝ in hac vita/et in alia premioꝝ. Et idō prudēs lector ſtudeat applicare: ⁊ legat doctores ſctōs ſup hoc libro: qꝛ ego p̄ncipaliter curo de ſenſu myſtico ⁊ ꝓphetico. Nā Dauid oīa iſta predicit p̄mo de Chriſto capite: et ex conſequenti de ſuis mēbris fidelibꝰ. Nā a Chriſto capite ad ſua mēbra deſcēdit oīs bñdictio et grā: et oīa bona gratie et glorie: vt magis patebit pſalmo. cxxxij.

iij. q. ſ. c. nulli dubiū.

SEpe expugnauerunt me a iuuētute mea: dicat nunc Iſrael. Sepe expugnauerunt me a iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi.

Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem ſuā.

¶ Decim⁹ gradus aſcēſus in celū eſt patientia lōga in perſecutione. Ideo dauid fecit hūc pſalmū ꝓ decimo gradu tēpli: in quo memorat longā patientiā eccleſie in lōgis ꝑſecutionibus ab Abel vſqꝫ ad Chriſtū: ꝛ a Chriſto vſqꝫ ad iudiciū. vñ meruit aſcēdere in celū ꝛ obtinuit victoriā de inimicis patienter tolerādo eoꝝ incurſus. Duo ergo facit: nā ꝑmo memorat longā patientiaꝫ eius in ꝑſecutionibus. Secundo punitionē perſequētium: ibi Dñs iuſtus concidet. Dicit ergo eccleſia: ꝛ iſte hō myſticus: vel dicit Dauid in perſona eccl'ie. Dicat nunc Iſrael: ſepe expugnauerunt me infideles ꝛ inimici dei/ ꝛ peccatores/ ꝛ et ſcelerati a iuuētute mea. Nā ꝑmo ſa iuuentute ꝛ infantia mea fui impugnat⁹ in Abel per Caim: vbi inceperūt due ciuitates: ſcꝫ dei/ ꝛ diaboli/ ꝛ filij dei ꝛ filij carnis. Vñ Chā inpugnauit Noe: ꝛ Chaldei ipſum Abraham: ꝛ Iſmael ipm Iſaac: et Eſau Iacob: ꝛ Pharao oēs filios Iſrl' in Egypto: ꝛ Saul Dauid: et reges Egypti et Babilonis ꝛ Antiochus ipugnauerunt populū dei. Et iudei impugnauerunt Chriſtū et apl'os: et tyrāni martyres: et heretici catholicos. Et Antichriſtus impugnabit totā eccl'iaꝫ. Iō dicit. Sepe expugnauerūt me a iuuētute mea vſqꝫ ad ſeniū ſupple. Veruntñ'lꝫ ſepe expugnauerūt me: tñ qꝛ patiebar talia cū fide bona ſpe ꝛ charitate: iō nō potuerūt mihi preualere: nec in aīa nocere: lꝫ afflixerunt corp⁹: et ſupra dorſum meū fabricauerūt peccatores ꝛc. Et iportabilia ſupra dorſum meum onera impoſuerunt. Et ſic prolongauerūt iniquitatē ſuā ſupra dorſum meuꝫ. In tranſlatione autē Hieronymi habetur. Supra ceruicem meam arauerūt aratores: et prolōgauerunt ſulcū ſuū. qd idem eſt. Naꝫ vult dicere ꝙ peccatores perſequentes fideles ꝛ populū dei ꝛ eccleſiā bñ nocuerūt in bonis temporalib⁹: et in laboribus corporalibus: ꝛ in carne: occidēdo et affligendo corpus/ ſed nō vicerūt: nec potuerunt occidere aīam: nec totaliter eccleſiā delere vt frequētius dictum eſt: immo ipſi fuerūt deleti in corpore ꝛ aīa. Et nota ꝙ hoc prius intelligitur de Chriſto capite: et poſtea de eccl'ia eius. Naꝫ ꝑmo pctōres iudei fabricauerunt ꝛ machinati ſunt ſniam mortis ꝛ paſſionis ſupra dorſum Chriſti: ꝛ prolongauerunt ſup eum iniquitatē ꝛ inuidiam et malitiā ſuā accuſantes eum coram Pilato. Et etiam poſt paſſionem et reſurrectionem Chriſti ipſa eadem ſynagoga fabricauit dolos contra eccleſiam ꝛ apoſtolos: vt patet in actibus apoſtolorum.

xxiij. q. viij. di/ ſpicet et de re. diſ. ij. c. ſiit pſes. in glo. ſ. autho ricaui.

Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum; confundantur ꝛ conuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion.

Fiant ſicut fenum tectorum: quod priuſqꝫ euellatur exaruit.

De quo non impleuit manum ſuam qui metet: ꝛ ſinum ſuum qui manipulos colliget.

¶ Hic memorat punitionē finalem impugnatorum eccleſie dicens. Licet ſepe impugnauerint me: tñ nō potuerunt mihi preualere: imo ipſi delebunt et punient. Nam ſicut fuerunt puniti impij et peccatores q̄ impugnauerunt populum dei in teſtamento veteri: ita punient impugnatores eccl'ie Chriſti. ſ. Iudei/ tyranni: ꝛ heretici/ ꝛ Antichriſt⁹. Nā dñs noſter Ieſus Chriſtus concidet tanqꝫ iuſtus iudex ceruices et ſuperbiā ꝛ ꝓtātem eoꝝ: ꝛ ſic oēs q̄ oderunt ꝛ perſecuti ſunt Sion. i. eccleſiam Chriſti/ conuertant retrorſum: ꝛ cōfundant in ſua prauitate ꝛ cecitate. Iſti fuerūt iudei qui ꝯuerſi ſunt perdētes regnū ꝛ ſacerdotiū: et manſerunt confuſi videntes Chriſtū reſurrexiſſe: et eccleſiā proſperari. Et fient ſicut fenū tectorum. Nā fenū tectorū qd naſcit ſupra tectum cito ſiccatur ꝛ moritur: eo ꝙ non poteſt extendere radices in terram bonam: qꝛ cōmuniter fit tectū ex calce: cum arena mixta: ꝛ ſic ſiccat fenum anteqꝫ euellatur. Sic proprie ſynagoga deſiccata exaruit poſt aduentum Chriſti: eo ꝙ defecit ipſi humor gratie: ꝛ fundamentū ꝛ terra pinguis ꝛ fecunda. ¶ Unde nota ꝙ ſacramentū ꝛ cerimonie veteris teſtamenti ꝯparant feno nato ſup tectū. Nam illud fenū nec viret: nec fructificat: nec multū creſcit ꝓpter defectū terre humide ꝛ aque. Ita ſynagoga eſt effecta ſterilis per aduentū Chriſti et ſacramenta veteris legis infructifera/ ꝛ infecūda: qꝛ defecit eis gr̄a Chriſti: quā contulit ſacris noue le. ꝛ iō aruit ſynagoga ꝛ ficulnea ei⁹. Ideo ſicut meſſores nō veniūt ad metendū fenū natū ſup tectū: eo ꝙ eſt inutile ꝛ ſine fructu/ ita iā nemo pōt metere/ nec colligere aliquē fructū: nec meſſem ex ſynagoga: nec ex ſacramentis ꝛ cerimonijs veteris leg. ideo dicit ꝓpheta. Fiāt ſicut fenuꝫ tectorum ꝛc. De quo feno ſynagoge ꝛ ſacroꝝ et cerimoniaꝝ eius q̄ metet et q̄ colliget manipulos deluder. i. meſſor fidelis ꝛ collector manipuloꝝ ꝛ fructū nō impleuit aut impleuit manū ſuaꝫ ex meſſib⁹: nec etiā implebit ſinū ſuū fructib⁹. Quia illud fenū ſiccū nulluꝫ fructū affert: īmo ſunt mortifera ſacra veteris legis ꝛ cerimonie poſt aduentū Chriſtū. Et ſicut pretereuntes nunqꝫ benedicūt fenū ortū ſup tectū: īmo maledicūt: eo ꝙ nociuū ꝛ inutile: ꝛ deſtruit tectū: ita nemo iā bñdicit ſynagogā: nec fenū ſacroꝝ ꝛ cerimoniaꝝ eius: eo ꝙ infructuoſum ꝛ nociuū et maledictū a Chriſto/ qñ maledixit ficulneā que cōtinuo aruit. Matthei. xxj. Ideo dicit.

Et non dixerunt qui preteribant benedictio domini ſuper vos: benediximus vobis in nomine domini.

¶ Nam mos eſt hoib⁹ cū trāſeūt videntes meſſem vberē bñdicere eā dicēdo. Deus benedicat tibi: et pueniās ad maturationē: ſꝫ qñ herba eſt arida nemo ei bñdicit: īmo ecōtrario dicit. Ignis de celo cōburat. ¶ Ita nemo fidelis benedicit hodie ſynagogam: nec fenū ſacramētorū eius: cū ſit arida ꝛ maledicta: qꝛ ea que naſcunt in ea nō creſcunt in nomine dñi: ideo nō creſcūt nec virent. Iſta ſentētia et maledictio data ſynagoge dat omnibus iudeis proteruis/ ꝛ omnib⁹ infidelibus ꝑſequētib⁹ eccleſiam/ ꝛ hereticis tā in corpore qꝫ in aīa. Nā eorū ceruix ꝛ ꝑfidia ē cōciſa ꝛ ꝓſtrata: ꝛ idololatria deleta: ꝛ omnes ad fidē ſunt cōuerſi. ¶ Ad cui⁹ maiorem euidentiā eſt notādū/ ꝙ ſynagoga Iudeorū multiplici pena fuit plexa ꝛ punita poſt mortem Chriſti Primo: qꝛ fuit eius ceruix. i. ſuꝑbia cōciſa ꝛ confracta ꝛ deiecta: qꝛ fuerūt dediti ſeruituti diſꝑſi ꝑ mūdū. Scđo fuit cōfuſa manēs in ſuo mēdacio: cū vidit Chriſtū reſurrexiſſe: ꝛ vidit eccl'iam proſperari. Tertio fuit retrorſuꝫ cōuerſa: ꝛ ab honore deiecta: cū ꝑdidit ſacerdotiū ꝛ hoſtiā ꝛ ſacrificiū. Quarto exaruit ſicut fenū tectoꝝ qñ cerimonialia ꝛ legalia ꝑdiderūt virtutē. Quinto facta eſt etiā īfructuoſa: qꝛ ipſa legalia nullū fructū aut meritū afferūt: qꝛ cū Chriſto fuerūt mortua ꝛ ſepulta. Sexto ſynagoga fuit maledicta a deo: qꝛ poſt publicationē euangelij legalia nō ſolū fuerūt mortua ꝛ infructuoſa: ſed etiā fuerūt mortifera oib⁹ q̄ obſeruāt ea: ꝛ ſpeꝫ ponūt in ipis. Septimo ipſa ſynagoga nō ſolū eſt maledicta a deo: ſꝫ etiā eſt maledicta ab oībus nationib⁹: ꝛ data ī opprobriū ꝓpter mortē Chriſti: qꝛ vt ſic ſunt reputati inimici dei. Ideo ꝓpter primū dicit ꝓpheta in hoc loco. Dñs iuſtus cōcidet ceruices peccatoꝝ. De ſcđo dicit: Cōfundant. De tertio dicit. Cōuertant retrorſum. De quarto dicit. Fiant ſicut fenum tectorū: qd priuſqꝫ euellat exaruit. De quito dicit. De quo nō implebit manū ſuā q̄ metet ꝛ ſinuꝫ ſuū q̄ manipulos colliget. De ſexto dicit. Et nō dixerūt q̄ preteribant benedictio dñi ſup vos. De ſeptimo dicit. Nec dixerūt bñdicimus vobis in noie dñi. Iterū eſt aduertendū: ꝙ has eaſdē ſepteꝫ punitiones induxit de⁹ ſup gētiles: ꝛ hereticos obſtinatos q̄ ꝑſecuti ſunt eccleſiā dei: ꝛ etiā veniēt ſuper Sarracenos ꝛ ſequaces Antichriſti: qꝛ oēs infelicē exitū patient: ꝛ finaliter eccl'ia de oībus ꝑſecutorib⁹ triūphabit. Et ſic prudens lector poterit has ſeptē punitiones oibus eccl'ie perſecutoribus applicare ſecundum intentum prophete.

DE ꝓfundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocem meam. Fiant aures tue intendentes: in vocem depꝛecationis mee.

Si iniquitates obſeruaueris dñe: domine quis ſuſtinebit?

¶ Undecim⁹ gradus hui⁹ aſcēſus in deū eſt ꝓfunda oratio: ꝛ firma ꝛ perſeuerās cōfidentia venie de petis. ꝛ ideo Dauid fecit hūc pſalmū ꝓ aſcenſu vndecimi gradus tēpli: in quo deſcribit ꝓfundā orationē hois myſtici deſiderantis ꝛ petētis redēptionē ꝑ aduētū Chriſti: ꝛ etiā deſcribit deſideriū cuiuſcunqꝫ peccatoris aſcendentis de profundo carcere peccati ad altitudinē ſtatus gratie. Et iō iſta vox pōt eſſe toti⁹ corꝑis myſtici exiſtētis in ſtatu veteris legis: ꝛ ſic petit redemi ꝛ educi de carcere pcti originalis: ꝛ de onere legis ꝛ etiā de lymbo inferni ꝛ ſic pōt eſſe vox patrū exiſtētiū in lymbo petētiū liberari ꝑ Chriſtū. Uel pōt eſſe vox cuiuſcūqꝫ peccatoris penitētis petētis educi de carcere pctōꝝ: ꝛ aſcendere ad ſtatum gratie ꝑ penitētiam. ꝛ ſic iſte pſalmus dupliciter pōt exponi. Uno modo ꝓpheticē ꝛ myſtice: prout eſt vox corporis myſtici exiſtentis in ſtatu legis veteris: ant eſt vox cetus patruꝫ exiſtentiū in lymbo. Scđo modo pōt exponi moraliter: prout eſt vox ipſius penitentis. Duo ergo facit Dauid in hoc pſal. Nam primo introducit Adaꝫ ſiue totū hominē myſticū petentem remiſſionem per aduentū Chriſti: ꝛ liberari a carcere ꝛ captiuitate peccati. Scđo propheta exhortat nos oēs et reddit ſecuros ad ſperandū in dño ꝛ petendum veniam: ꝛ ad ſperandum aduentū Chriſti ibi: Speret Iſrael in dño. ¶ Quantū ergo ad primū/ Adā cum tota ſua poſteritate fidelium ſiue totus homo myſticus exiſtens in profundo et captiuitate diaboli propter pctm̄ primi parentis per magna tempora clamauit per oēs patriarchas ꝛ ꝓphetas/ vt Chriſtus veniret in carnē: ꝛ educeret ipſum de illa captiuitate. In cuius memoriā eccl'ia ſepties vocat Chriſtum in aduentu ante feſtum natiuitatis/ dicens. O ſapientia ꝛc. Et ſic iſte homo myſticus dicit exiſtens in hoc profundo carcere: vel in lymbo inferni. O dñe Ieſu Chriſte ego clamaui ꝑ magna tempora de profundis lymbi inferni: ꝛ de profundo carceris peccati. Clamaui etiā de ꝓfundis cordis ꝛ mentis mee ad te cum maxima cōtritione et deſiderio: vt venires ad liberandū me. Et ideo dñe exaudi orationē meā/ admittendo petitionē meā. Et fiant intendentes aures miſericordie tue in vocem. i. erga vocem deprecationis mee adimplendo quod peto: ꝛ non reſpicias peccata mea. Nam ſi tu domine obſeruaueris: id eſt reſpicere volueris iniquitates meas ꝛ meritum earum: ꝛ punire me iuxta demerita mea: et ſecundum grauitatem peccati mei: O domine quis ſuſtinebit: id eſt quis poterit ſuſtinere penas debitas pro culpa tam graui? Ergo ſi tu volueris attendere ad demerita iniquitatum mearum: ꝛ dare mihi penas debitas: tunc impoſſibile eſt me illas ſuſtinere/ cum tales pene ſint eterne.

Quia apud te propitiatio eſt: et ꝓpter legem tuam ſuſtinui te domine. de peñ. di. ſ. ſer pēs. xſ. q. iij. c. ad menſam.

Suſtinuit anima mea in verbo ei⁹: ſperauit anima mea in domino.

A cuſtodia matutina vſqꝫ ad noctem: ſperet Iſrael in domino. xciij. di. c. diaconi.

Quia apud dñm mīa: et copioſa apud eū redemptio.

Et ipſe redimet Iſrael: ex oībus iniquitatibus eius.

¶ Quia ſcio dñe ꝙ non obſeruas nec attendis ad peccata hoim: ſed conſideras et compateris fragilitati hominum. Et ſcio ꝙ es miſericors et piꝰ naturaliter: eo ꝙ es facilis ad veniā: ꝛ tardus ad penam: ꝛ ſic ſcio ꝙ apud te eſt propitiatio ꝛ remiſſio. Itē ſecundo ſcio ꝙ tu in lege tua promiſiſti veniā penitentibus/ dicens ꝑ prophetā. Derelinquat impius viaꝫ ſuā ꝛc. Et ideo ꝓpter iſta duo: Primo qꝛ apud te propitiatio eſt naturaliter ꝛ remiſſio. Secūdo propter legem tuam: qꝛ in tota lege tua et prophetis nihil aliud eſt: nec ſcribitur: nec promittitur: nec figuratur nec vaticinatur: niſi aduentus Meſſie qui nos debet redimere et liberare: Propter ergo iſta duo ſuſtinui te O dñe. i. ſperaui ī te ꝛ ſub tali fide ꝛ ſpe futuri redemptoris et Meſſie expectando te ego vixi in lege veteri. Quaſi dicat:

O domine ego ſuſtinui te.i.expectaui te per longa tpa cū magna patientia/propter duo. Primo quia apud te eſt magna ppitiatio ⁊ remiſſio ⁊ mīa. Secundo ppter legem tuā:q/ ſcio ⁊ continue lego in lege ⁊ pphetis p myſteria ⁊ pphetias qualiter pmiſiſti nobis Chriſtū redemptorem ⁊ ſaluatorē. Et ideo aīa mea ſuſtinuit:⁊ ſperauit in verbo eius:⁊ in promiſſione facta per verbum eius oībus patriarchis ⁊ pphetis. Et ideo ppter tale verbū ⁊ ppter talē promiſſionē anima mea ſperauit ī dn̄o a cuſtodia matutina.i.a principio mundi vſq ad noctem.

N

i.vſq ad iudicium. ¶ Ad cuius intelligentiam eſt notandum:q totus ſtatus veteris legis ab Adam vſq ad iudicium dicit vna nox reſpectu ⁊ reſurrectionis:⁊ ſic iſte homo myſtic9 ſperauit in domino a cuſtodia matutina que fuit ſtat9 innocētie ipſi9 Adam:⁊ expectauit vſq ad noctē.i.per totum ſpatium tpis vſq ad diem iudicij expectat Chriſtū vt veniat ad glorificādū ipſum per ſecundum aduētū.

Xp̄s legis gr̄e dr dies.

¶ Sed rurſum eſt aduertēdū q totuz ſpatiū legis veteris cōparatum ad ſtatū gratie dicitur nox:⁊ tempus legis gratie dicit dies:⁊ ſic iſte homo myſticus expectauit Chriſtū a cuſtodia matutina.i.a principio mūdi/in quo fuit in ſtatu gratie vſq ad noctem:in qua fuit in ſtatu culpe:in cuius fine noctis venit Chriſtus in carnē tanq ſol iuſtitie:qui p ſuam preſentiaz cauſauit diem gratie. ¶ Sed rurſus per totū iſtum diem gratie a cuſtodia matutina.i.a tēpore reſurrectiōis Chriſti vſq ad noctem.i.vſq ad finem mūdi ſuſtinet ⁊ expectat ipſum tota eccleſia vt veniat ad glorificādū nos. Et ideo dicit. Sperauit anima mea in dn̄o a cuſtodia matutina vſq ad noctem.i.ad finem mundi. ¶ Sz eſt aduertendū q litera Hieronymi habet ſic. Expectauit anima mea ad dn̄m a vigilia matutina vſq ad vigiliam matutinā:⁊ hoc forſan ſtat melius. Quaſi dicat:q anima mea expectauit Chriſtum a vigilia matutina que fuit ſtatus innocentie ante peccatū Ade vſq ad vigiliā matutinā in qua apparuit Chriſtus in carne ⁊ dedit legē euangelicā in primo aduentu:⁊ ſic expectauit ipſum ad redimenduz. Sed adhuc expectat ipſum in ſcd̄o aduētu vſq ad aliā vigiliā matutinā/que erit in generali reſurrectione:in qua veniet Chriſtus ad glorificandū:et tunc reſtituet regnum deo patri ⁊c.

O Paſtorū quatuor vigilie.

¶ Unde ad maiorē intelligentiam eſt notandū:q propheta hic loquetur parabolice ad modum paſtorum cuſtodientiū gregem/vel ſm morem exercitus armorū. Nā conſuetudo paſtorū eſt facere quatuor vigilias vel cuſtodias in nocte:⁊ quatuor in die. Nam prima vigilia noctis eſt ⁊ incipit poſt occaſum ſolis/⁊ durat per tres horas. Secūda durat a tertia hora noctis vſq ad mediā noctē. Tertia vigilia icipit a medietate noctis:⁊ durat per tres horas. Ultima autem vigilia eſt totū reſiduum vſq ad auroraz ⁊ ſic diuidūt paſtores totam noctem per quatuor vigilias ſm proportionē tēporis. Unde quando vna pars eorum vigilat alia dormit:⁊ ſic diuidunt ſibi totā noctem per quatuor vigilias vt defendant gregē ſuū de faucibus luporum:et ita pariter diuidunt diem per alias quatuor vigilias et cuſtodias. Et eandez conſuetudinem ſeruant pugiles in exercitu armorum:et etiam in oppidis obſeſſis. Et ſic eſt dicenduz q pariter omnipotens ordinauit quatuor vigilias in tota nocte legis veteris. Nam in prima vigilia poſuit patriarchas ab Adā vſq ad Jacob et etiā Moyſen:qui cuſtodierūt gregē ⁊ populū dn̄i cōtra diabolū. In ſecunda vigilia poſuit Moyſen ⁊ omnes iudices/q cuſtodierunt gregē dn̄i p legez ſcriptā vſq ad Dauid. In tertia vigilia poſuit Dauid ⁊ oēs pphetas ⁊ reges qui cuſtodierunt gregē dn̄i vſq ad tranſmigrationē Babylonis:⁊ finē primi templi. Sed in quarta vigilia poſuit Eſdram et alios ſacerdotes qui cuſtodierūt ⁊ rexerūt populū dn̄i vſq ad aduentū Chriſti:in quo fuit dies grē et iuſtitie. Et rurſus Chriſtus iſtum diem diuiſit per quatuor vigilias. Nā in pˀma vigilia poſuit apoſtolos:q rexerunt ⁊ cuſtodierunt eccleſiam dn̄i de manu diaboli ⁊ Judeorū. In ſcd̄a vigilia poſuit martyres/qui defenderunt eccleſiam domini de manu tyrannorū vſq ad cōuerſionem Conſtātini. In tertia vigilia poſuit doctores qui defenderunt eccleſiam dei ab incurſu hereticorum. In quarta vigilia tempore Antichriſti ponet viros fortes ⁊ charitatiuos/qui multo ſanguine defendent eccleſiā Chriſti ab immanitate et ſeuitia Antichriſti. ¶ Ex quo patet/q iſte homo myſticus a prima cuſtodia matutina:ſcilicet a principio mundi per quatuor vigilias noctis veteris leg. expectauit vſq ad primum aduentū Chriſti. Et poſtea per alias quatuor vigilias huius diei gratie expectat Chriſtū vſq ad aliā vigiliā matutinā/que erit in ſecundo aduentu. Et ideo dicit propheta. Suſtinuit ſiue expectauit anima mea in verbo eius.i.in promiſſione a cuſtodia matutina vſq ad cuſtodiam matutinam.i.a principio huius mundi vſq ad finem:poſt quem incipiet alia cuſtodia matutina que dicitur dies glorie.

¶ Iterum eſt aduertendum q ex hoc dicto ⁊ exēplo eccleſia ſumpſit ⁊ ordinauit officium canonicū diuiſum per horas ⁊ vigilias nocturnas pariterq diurnas. Nā ſicut paſtores diuidunt totā noctē per quatuor vigilias et cuſtodias vt defendant ⁊ cuſtodiant gregem ſuum ne rapiatur a lupis/aut diſpergatur. Ita pariter eccleſia cui eſt cura de ouibus Chriſti/ordinauit et diuiſit totā noctē per quatuor vigilias in officio nocturno. Nam totum officium nocturnuz diuiditur in quatuor partes/ſcz in tres nocturnos ⁊ laudes. Nam in primo nocturno cantat tres pſalmos ⁊ tres lectiones:iuxta tres horas prime vigilie:⁊ in ſecundo et tertio totidem. Unde primuz nocturnū cantat pro prima vigilia noctis:⁊ ſecunduz pro ſecunda:⁊ tertium pro tertia:⁊ laudes cantat pro quarta et vltima vigilia noctis. In quibus laudibus cantat hymnū/⁊ Benedictus dominus deus Iſrael/agendo gratias:quia iaz venit dies q ſignificat vltimā vigiliā leg. ve. In qua fuerunt Zacharias ⁊ Simeon:q receperunt Chriſtum quaſi in aurora illi9 noctis/in qua Chriſtū receperunt. Et ideo dixit Zacharias. Bn̄dictus dn̄s deus Iſrael ⁊c. Et Simeon dixit. Nunc dimittis ⁊c. Un̄ ad ſimilitudinem harū vigiliaꝝ ſcti patres primitiue eccl'ie apud Egyptū:vt ait Euſebius ⁊ Philo per totā noctē orabāt in hymnis ⁊ pſal. ſucceſſiue vigilias noctis cuſtodientes. Nam vna pars perorabat per totā primā vigiliā:⁊ alia pars ſurgebat ⁊ orabat in ſcd̄a vigilia:⁊ ſic alia vigilabat ī tertia:et alia in quarta. Et ſic nullo modo ceſſabat a laudib9 dei per totā noctē:Sed poſtea cōſiderata humana fragilitate/ordinauit eccleſia:vt ad minus poſt mediam noctē ſine interuallo celebret totum officiū matutinale in quo ↄtinent ſupradicti tres nocturni cū laudibus. in quib9 denotant quatuor vigilie ſiue quatuor cuſtodie noctis. Poſtea vero in die celebrat alias quatuor vigilias.ſ. primā:tertiā:ſextā:⁊ nonā. In quib9 includitur tota dies ſumendo ⁊ includendo tres horas diei in qualibet hora ⁊ vigilia. Et iō cantat tres pſalmos in qualibet illarū quatuor horarum.ſ. Ad primā tres:⁊ ad tertiā tres ⁊c. Sed poſtea eccl'ia addidit veſperas ⁊ completoriū rōne depoſitionis xp̄i de cruce et repoſitiōis in ſepulcro. Et ſic dicunt ſeptē hore canonice cōputando totū officiū matutinale p vna hora. Et ſic vnuſquiſq fidelis pōt dicere in hac peregrinatiōe p quolibet die. Sperauit aīa mea in dn̄o:a cuſtodia matutina vſq ad noctem:ſiue a vigilia matutina vſq ad vigiliam matutinā:per oēs horas canonicas ſupple diſcurrēdo. Un̄ iſte modus orandi p quatuor vigilias noctis:⁊ p quatuor vigilias diei iam reperitur in veteri teſtamento. vnde Eſdras pcepit vt orarēt Judei ī templo quater in die ⁊ quater in nocte. ¶ Speret Iſrael in dn̄o. Hic incipit verſus a ſentētia in Hebreo:vbi Dauid exhortat oēs patres veteris teſtamēti:⁊ totum cetū Iſrael ad expectandū Chriſtū in carnem in primo aduētu:⁊ etiā exhortat oēs fideles no. teſt. ad ſperādū Chriſtū in gloriā ī ſcd̄o aduētu. Et ideo dicit. ſicut aīa mea ſperauit in dn̄o a cuſtodia matutina vſq ad noctē:ita exhortor totū Iſrael vt ſperet in dn̄o Jeſu Chriſto:vt veniat in carnē ad redimēdū nos. quō apud dn̄z eſt infinita miſericordia ⁊ apud eū eſt copioſa redēptio et abūdās. Nam ſicut mīa ipſius eſt infinita. ita redēptio ei9 eſt copioſa ⁊ non limitata:q2 nō ſolūmō pōt delere vnum pctm̄:ſed infinita:nec ſolūmodo redimere vnū hoiem/ſz infinitos. nec redēptio eius eſt per paruū tēpus:ſed ſucceſſiue p infinita tempora ſi mūdus duraſſet in infinitum. Et ideo q2 redemptio eius eſt copioſa:⁊ non ſolummodo effudit vnam guttam ſanguinis:⁊ ſed totus ſanguis et corpore effuſus et exhauſtus eſt. Et ideo q2 eius redēptio eſt copioſa ⁊ infinita extenſiue:ideo ipſe redimet Iſrael.i.totam eccleſiam ex oībus iniquitatibus ⁊ peccatis eius. ¶ Ad maiorē euidentiam eorū que dicta ſunt:eſt notādū q redēptio Chriſti tripl'r pōt dici copioſa/ſecūdū q ad tria poteſt comparari. Nam primo poteſt cōparari ad Chriſtum redemptorem. Scd̄o ad gen9 humanuz redemptum a peccato ⁊ pena. Tertio ad gloriam eternam ⁊ regnum celorum:qd̄ Chriſtus ſanguine ſuo emit pro nobis. ¶ Quantuz ergo ad primū redemptio Chriſti dicit copioſa:eo q Chriſtus copioſe nos redemit:q2 nō ſolū effudit partē ſanguinis:ſed totū ſanguinem pro nobis exhauſit. Item nō ſolum dedit totum corpus ad ſepulcrum:ſed etiam animā pro nobis oībus obtulit patri:et ſic ſeipſum totū obtulit pro nobis in pretium ⁊ ſic ex parte Chriſti redēptio nō potuit eſſe copioſior. ¶ Secūdo modo quo ad nos illa redemptio quadrupliciter fuit copioſa. Primo:quia non ſolū nos redemit quo ad animam/peccata et penam relaxando:et eam a morte culpe liberando:ſed etiam nos redemit quo ad corpus/ab oībus penalitatibus nos liberando ⁊ ſanando:et immortalitatem nobis recuperando quam ſumus adepturi in nouiſſimo die:q2 ſi nondum ſurreximus in actu tamē iam ſurreximus in merito ratione baptiſmi Chriſti:vt dictū eſt pſalmo. cij. et ſic Chriſtus quo ad totum nos redemit. Secundo per iſtam redemptionem non ſolum redemit vnum hominem:ſed omnes homines:⁊ non ſolum vnam nationē:ſed omnes:nec vnam prouinciam/ſed totum orbem terraruz. Tertio fuit copioſa ratione temporis:q2 nō ſolū redemit preſentes:ſed ⁊ preteritos ⁊ futuros. Quarto fuit copioſa ratione multitudinis peccatorū. Nam nō ſolū liberauit ⁊ redemit nos ab vno peccato:nec ab vno ſolo genere peccatorū:ſed ab omni peccato tā mortali q originali ⁊ veniali. Et ſic ex omni parte ⁊ loco ⁊ tēpore ⁊ numero illa redemptio fuit copioſa apud Chriſtū. ¶ Tertio redēptio Chriſti fuit copioſa ratione regni celoruz qd̄ pro nobis oībus emit a patre. Nā regnū celorū eſt infinitū in ſe intenſiue ⁊ extenſiue:inquātū ab infinitis ſucceſſiue pōt participari. ſz pro oībus illis emit ipſum Chriſt9:igitur ei9 redēptio fuit copioſa. Primo ratione ſui. Scd̄o ratiōe generis humani redēpti. Tertio ratione regni celoruz pro oībus empti.

R. chriſt9 et non alia creatura potuit gen9 humanū redimere.

¶ Ex ſupradictis ſequit q ſolus Chriſtus ⁊ nulla pura creatura quantūcūq perfecta ⁊ ſancta potuit genus humanū redimere. Hoc dupliciter probat. Primo ratione multiplicis culpe ⁊ pene:a qua ſmīa ſumus redēpti. Scd̄o ratione regni celorū nobis acquiſiti. Primū ptz. Nā peccata a quibus ſumus liberati ſunt infinita intenſiue ratione dei cōtra quē facta eſt offenſa/⁊ ſunt cōmiſſa:⁊ extenſiue/q2 oēs eram9 peccato multiplici obnoxij:q2 nō ſolū redemit pſentes:ſed etiā pteritos ⁊ futuros:vt dictū eſt. ergo talia pctā nō poterāt deleri niſi p virtutē ⁊ pretiū infinitū. Nā actio nō fit niſi a pportione maioris inequalitatis:vt inquit cōmentator ſcd̄o de generatione. ergo oportet q ſit maior virtus agentis in agendo q paſſi in reſiſtendo. Sed pctm̄ totius generis humani eſt infinitū intenſiue ⁊ extenſiue:⁊ pena pariter eſt infinita extēſiue q p nullū meritū aut virtutē alicuius creature poterat relaxari:cuz meritū cuiuſq creature pure nō poſſit eſſe niſi finitū:q2 qlibet creatura pura data ſemp habet min9 de merito q ſint oia peccata gn̄is humani ī culpa:⁊ ſic ſemp manet maior reſiſtentia nō ſolū in toto gn̄e humano:ſed etiā in quolibet peccatore:q2 quilibet peccator magis habet de culpa ad reſiſtēdū q pura creatura habet de merito ad relaxādū:ergo oportebat vt redemptor haberet magis de gratia ⁊ merito q totū genus humanū de culpa ⁊ pena/⁊ ſic ſolus Chriſtus potuit eſſe redēptor ratiōe gratie vnionis:⁊ ratione puritatis ⁊ immunitatis. vt dictū eſt pſal. xvij. q2 vt ſic habet gratiā ⁊ meritū īfinitū extenſiue cōtra oēm culpam ⁊ penā:⁊ ſic ſolus Chriſt9 nos potuit redimere quo ad corpus et animam ab omni culpa et pena:et potuit dare de ſe pretium ſufficiēs pro omnibus preſentibus et futuris. Et per eandem rationem potuit dare ſufficiens pretium patri pro regno celorum ſuis membris poſſidēdo ⁊ cōferendo. Et ſic patet qualiter redemptio Chriſti oībus modis fuit copioſa. Et ideo cōcludit propheta/q q2 redemptio eſt copioſa apud Chriſtum:ideo redimet Iſrael ex oībus iniquitatibus eius. Sed q2 iſte pſal. eſt vnus de ſeptē pſal. penitentialibus:⁊ cōmuniter recitat p̄ pn̄ie:nō oportet vt poſt ſenſum ppheticum etiā moraliter exponatur pro quolibet penitente. Nota. ¶ Ad cuius intellectū eſt

notandū ſm Augu. ꝙ ſicut homo per grām eleuat̄ vſqꝫ ad ꝓpinquitatē dei:ita p pctm̄ depmit̄ ꝛ demergitur vſqꝫ ad ꝓfundū ꝛinferni/ꝛ elōgat̄ a deo. Jdeo dicebat Abrahā ad diuitē epulonē exiſtentē in ꝓfundo. Inter nos ꝛ vos magnum chaos firmatū eſt:ꝛ ſic oīs peccator dicit̄ eſſe in ꝓfundo miſerie ꝛ in ꝓfundo carcere pctī:ꝛ per ꝯñs qñ pctōr cognoſcit ſeipm̄ per grām preuenientē/ꝛ de ꝓfundis pctōꝝ clamat ad deū petendo veniā ꝛ remiſſionez de culpa ſua:ꝛ querit liberari ab illo carcere pctī. Et ſic de ꝓfundis dicit̄ clamare ad dn̄m/quaſi de ꝓfūdo ſtatu. ❡ Itē eſt iterū aduertēdū:ꝙ tres ſūt partes pnie.ſ.cordis cōtritio:ꝛ oris cōfeſſio:ꝛ operis ſatiſfactio. Et ſic oīs penitētia incipit a cordis cōtritione:ꝛ ſic peccator qñ incipit querere veniā/ꝛ incipit pn̄iam dicit̄ clamare de ꝓfundis cordis per cōtritionē. Dicit ergo Dauid in perſona cuiuſlibet penitentis. O domine ego clamaui ad te ꝛ clamo de profundis ꝛ intimis cordis mei:ideo exaudi vocem meam:remiſſionem indulgendo:ꝛ fiant aures tue miſericordie intendentes in vocem deprecationis mee:pniam meam acceptando:ꝛ noli attendere ad grauitatem pctī mei:nec dare penā cōdignam pctīs meis. Nā ſi tu obſeruaueris ꝛ reſpexeris iniq̄tates meas dādo penā condignā:q̄s ſuſtinebit/aut q̄s ſuſtinere poterit talem penam:quaſi dicat:nullus. Et ideo. O dn̄e ego ſuſtinui.i. expectaui.ꝛ expecto obtinere veniam per pniam:ꝛ hoc ꝓpter duo. Primo qꝛ apud te eſt propitiatio/id eſt infinita mia. Secundo propter legem tuam:quia ſemper per omnes patriarchas ꝛ prophetas ꝛ vtrāqꝫ legem tā euangelicā ꝙ veterem promiſiſti veniam penitētibus. Et ideo anima mea ſuſtinuit:id eſt expectauit in verbo eius:ſcꝫ dei qui talem veniā ꝓmiſit. Et ſic anima mea ſperauit in domino a cuſtodia matudina vſqꝫ ad noctem.i.a principio vite mee vſqꝫ ad mortem. Ergo totus Iſrael id eſt tota eccleſia fidelium ſperet in dn̄o:ꝛ vnuſquiſqꝫ peccator ſperet veniam per pniam:quoniā magna mia eſt apud deum:et copioſa redemptio eſt apud deum/propter cauſas iam dictas. Et ideo ipſe redimet Iſrael ꝛ totam eccleſiam fidelium ex omnibus iniquitatibus eius:quia pro eis effudit totū ſanguinem in cruce:et eos per mortem redemit ex cuius latere omnia ſacramēta eccleſiaſtica ſumpſerunt virtutem ad delendum omnia peccata:ꝛ infundendum ꝛ conferendum gratiā.

Tres partes pnie.

De pe. diſt.ij. c.ſ. De cō ſec.di. iiij.firmiſſime xv.q.ſ. c.illō.

Domine non eſt exaltatum cor meum:neqꝫ elati ſunt oculi mei. Neqꝫ ambulaui ī magnis: neqꝫ in mirabilib⁹ ſuper me.

Si non humiliter ſentiebam:ſed exaltaui animam meam.

Sicut ablactatus eſt ſuper matrem ſuam: ita retributio in animam meam.

❡ Titulus/Canticū graduum ipſi Dauid. Duodecimus gradus eſt ꝓfunda humilitas:ideo Dauid fecit hunc pſalmū pro aſcenſu duodecimi gradus templi:in quo deſcribit:ī quo ſtat vera humilitas. ❡ Ad cuius intelligentiā eſt notandum:ꝙ Judei quidam catholici dicunt ꝙ Dauid fecit hunc pſalmum ad placandum deum in peſtilentia data/qñ numerauit populū:in quo allegat ſuam humilitatem oſtendendo innocentiā ꝛ humilitatem ſuā ꝛc. Sed hoc manifeſte apparet irrationabile. Nā certum eſt ꝙ Dauid peccauit per ſuperbiā:qñ numerauit populum:ꝛ ideo fuit punitus in toto illo populo:in cui⁹ copia fuerat elat⁹ ꝛ gloriatus:ergo ſi Dauid velet placare iram dei nō ſe redderet innocentē:ſed peccatorē:ſicut fecit in veritate qñ dixit. Ego ſum qui peccaui:iſti qui oues ſunt ꝛc.ij. Reg. vltimo. Ex quo pꝫ:ꝙ ſn̄ia huius pſalmi nō poteſt conuenire alicui puro homini:maxime cū adiuret ſub anathemate ꝛ maledictione ſe nunq̄ ſuperbe ſenſiſſe. ❡ Ideo eſt aduertendū ꝙ pctm̄ primi parentis fuit exaltatio cordis ꝛ elatio oculorum:appetitus aſcendendi in magna ꝛ mirabilia ſupra naturā ꝛ facultatem ſuā:ꝛ ideo ꝑdidit felicitatē. Vn̄ lac ꝛ vbera felicitatis ipſorū primorū parētū erat poſſeſſio illius paradiſi in preſenti:in qua fruebātur bonis illius ꝛ fructibus ꝛc. et promittebatur eis ī futuro eterna felicitas:ꝛ hoc erat lac quo fruebantur:ꝛ felix mamilla quā ſugebant:dum vellent deo eſſe ſubiecti:ꝛ inferiores obediēto ſicut decet. Sed cū ſerpens oſtendit eis pomum vetitū ſuaue oculis ad videndū:ꝛ guſtui ad veſcendum:ꝛ dixit: qua hora comederitis eritis ſicut dij ſciētes bonū ꝛ malū:ꝛ qđ bonum ꝛ malum vt quidam dicunt eſt ſcire librū predeſtinationis ꝛ reprobationis/ꝛ numerum ꝛ perſonas electoꝝ:quod ſoli deo cōuenit: Jdeo quando Adam ꝛ Eua conſenſerunt huic falſe perſuaſioni:ꝛ ei appulerunt appetitum:tūc exaltatum aſt cor eorum vltra fas ꝛ licitum:ꝛ elati ſūt oculi eorū appetentes dei equalitatē:ꝛ voluerunt ambulare in magnis ꝛ mirabilib⁹ ſuper eos ꝛ eorū facultatem/volentes vſurpare ꝛ rapere diuinitatē/ꝛ qđ eſt mirabile ſuper omnem facultatē creature/ſcire predeſtinationem electorum. Et ſic volētes vſurpare ꝛ rapere diuinitatem ꝛ quod deo proprium eſt/perdiderunt felicitatem vtriuſqꝫ paradiſi:ꝛ fuerunt ablactati ab vbere matris. Nam ſicut puer cum ablactatur a matre et aufertur ipſi mamilla:putat perdere totum bonum ſuum:quiſi nō cognoſcit aliā felicitatē:ita perdidit totam felicitatē Adā cū ipſi fuit ablata felicitas paradiſi:et fuit eiectus foras in vallem lachrymarꝫ ꝛ miſeriarum:ꝛ ſic dicitur ablactatus ſuper matrem. Sed quia illud peccatū tranſiuit in omnes poſteriores ab eo per naturam ꝛ libidinoſam generationē deſcendentes:ꝛ oībus eis eſt ad culpam ꝛ ad penam damni imputatum:ideo de omnibus eſt verum dicere ꝙ exaltatum eſt cor eorūꝫ/ꝛ elati ſunt oculi:ꝛ ambulauerunt in magnis ꝛ in mirabilibus ſup ſe. Et ſic in punitionem ꝛ penam omnes ſunt ablactati ſuper matrē:ꝛ et priuati lacte felicitatis. ❡ Sed quia ſolus Chriſtus deſcendit ex Adam abſqꝫ ſeminali et libidinoſa generatione/ergo ſolus eſt inter mortuos liber de debito ꝛ iure a tali anathemate:ꝛ maledictiōe ꝛ ablactatiōe. Et ſi virgo Maria fuit libera:hoc nō fuit ſex debito:ſed ex gratia preuenīete vt alias dictū eſt. Solus ergo Chriſtus pōt dicere patri. Domine/non eſt exaltatum cor meum:nec elati ſunt oculi mei Adam:in quo omnes peccauerunt:quia nec mihi eſt imputatum illud pctm̄: nec fuit imitator ipſius Adam/nec ambulaui in magnis/id/eſt nec elegi honores ꝛ diuitias:nec ambulaui in mirabilibus ſuper me:qꝛ oīa patri meo at

tribuebam/cū dixi. Doctrina mea non eſt mea:ſed eius qui miſit me patris:ꝛ cum dixi. Nō quero gloriā meā:ſed ei⁹ qui miſit me patris. Et nō veni facere voluntatem meā:ſed eius:qui miſit me ꝛc. Et ideo ſubdit ſub anathemate. Si in omnibus actibus meis ꝛ predicationibus meis ꝛ miraculis non ſentiebam humiliter:ꝛ ſi exaltaui aīam meam mihi honores attribuēdo:ſi hoc feci/ſit talis retributio ꝛ punitio mea qualis fuit retributio:Ade:et ſic ſim ablactatus a lacte/ꝛ vbere paradiſi/ꝛ felicitatis ſicut eſt puer ablactat⁹ ſuper matrem. Sed qꝛ hoc nō feci:ideo nō ſum obnoxius illi anathemati ꝛ maledictioni ꝛ culpe:ſed ſolus inter mortuos liber. Ex quo patet/ꝙ ſupradicta verba nulli mēbro poſſunt cōuenire:ſed ſoli capiti Chriſto.

Speret Iſrael in domino: ex hoc nunc et vſqꝫ in ſeculum.

❡ Hic propheta exhortatur eccleſiam ꝛ fideles ad ſperandū in Chriſtū. Nā ſi ipſe eſt ſolus inter mortuos liber:non ablactatus ab illo lacte felicitatis: ergo ſolus ille nos poteſt omnes liberare ab illo anathemate ꝛ maledictione ꝛ reducere nos ad mamillā:ꝛ lac a quo ſumus ablactati:ergo in eo ſolo eſt ſperādum. Dicit ergo. Speret Iſrael in domino noſtro Jeſu Chriſto:ꝛ inuocet eū vt veniat ad liberandum nos/ex nunc dando gratiam:ꝛ in ſeculum cōferendo gloriā. Nota ergo ꝙ magnus theſaurus eſt in hoc pſalmiculo abſconditus:ꝛ quomodo peccant:qui nolūt pulſare vt eis aperiatur. Ex quo patet/q̄ cū eccleſia recitat iſtum pſalmum loquitur in perſona Chriſti/qui eſt caput eccleſie et corporis myſtici. Et etiaꝫ totus iſte pſalmus verificatur de tota eccleſia rōne capitis ſimpliciter:ſed per gratiam poteſt verificari rōne perſone virginis Marie/ratione gratie preuenientis. Et ſic etiā pōt verificari de quibuſdam iuſtis qui gratia preuenti nunq̄ actualiter peccarunt. Et ſic ſn̄ia huius pſalmi ſemper eſt referenda principaliter ꝛ ſimpliciter ad Chriſtum/qui eſt caput eccleſie.

Memento domine Dauid:ꝛ omnis manſuetudinis eius.

❡ Titulus/Canticum graduū. Licet in hoc titulo non explicetur actor huius pſalmi:tñ Hieronymus in epiſtola.cxiij. de obitu Paule aſſerit Dauid feciſſe iſtum pſalmū/dicēs. Bene Dauid iurauit/dicens. Si introiero in tabernaculū domus mee:ſi aſcendero in lectū ſtrati mei ꝛc. Unde eſt aduertēdū ꝙ.xiij.gradus aſcendentis in deum eſt profunda deuotio. Et ideo Dauid fecit iſtū pſalmuꝫ pro aſcenſu.xiij.gradus templi:in quo explicat deuotionez ſuam erga diuinum cultum. Et ideo ſacerdotes ꝛ leuite cantarunt hunc pſalmū quando introduxerunt arcaꝫ in templum:ꝛ etiam in dedicatione eiuſdem templi: vt patet.ij. Paraly.vj.cap.iuxta finem. Qui quideꝫ pſalmus fundatur ſuper promiſſione facta ipſi Dauid de Meſſia futuro/ꝛ de ꝑpetuitate regni eius ꝛ eccleſie. ❡ Que quidem promiſſio facta fuit ipſi Dauid quaſi in premiuꝫ. Primo ad ſatiſfaciendum eius manſuetudini ꝛ patientie in aduerſis. Scđo ad ſatiſfaciendum eius deuotioni ſiue deuoto propoſito de templo edificando:vt patet.ij. Regū.vij. vbi duo myſteria memorant̄. Primo ex parte Dauid de templo edificando deuotum propoſitum. Scđo ex parte dei/de meſſia et eius regno eterno firma promiſſio. Ex qua promiſſione Dauid ſemper fuit affectus ꝛ ſollicitus ad deſiderandū ꝛ petendū meſſiam de ſua domo ꝛ carne ꝓmiſſuꝫ:ꝛ ſic motus fuit ad faciendū iſtum pſalmū et plures alios/vt dictuꝫ eſt. In quo quidē pſalmo duo principaliter facit. Nā primo premittit de templo edificando ſuā deuotionem. Scđo de rebus ſibi promiſſis format petitionem:ibi. Surge dn̄e in requiem tuam. ❡ Quantū ad primum eſt aduertendū/ꝙ licet gratia precedat omne meritum in nobis:tamen cōmuniter premiū ſubſequitur meritum. Unde licet talis ꝓmiſſio facta fuerit ipſi Dauid:tñ hoc fuit propter aliqđ meritū precedēs:qđ quidē meritū non fuit ſine gratia p̄cedente. Unde duo merita fuerūt in ipſo Dauid:propter q̄ deus ꝓmiſit ipſi meſſiam de carne ſua:ꝛ perpetuitatē regni Chriſti. Primuꝫ fuit magna patientia/ꝛ māſuetudo in eius ꝑſecutionibus. Scđm meritū fuit ſumma deuotio:ꝛ propoſitū qđ habit ad edificandū templū/ꝛ amplianādum diuinū cultū:vt pꝫ.ij. Reg.vij. Nā ilico poſt explicationem eius boni propoſiti de templo edificando facta eſt ipſi a deo promiſſio. Eſt tñ verum ꝙ gratia dei preceſſit iſta merita. Nam nunq̄ Dauid potuiſſet habere tantā patientiā in ipſis ꝑſecutionibus:niſi fuiſſet diuina gratia preuentus ꝛ adiutus. Item nec Dauid habuiſſet tantum affectum ad edificādum templū/ꝛ ampliandū diuinū cultū:niſi diuina gratia fuiſſet impulſus. Sed non tollit̄ propterea quin ex his actibus aliquo modo de cōgruo mereretur ſibi factam ꝓmiſſionē:licet nō de cōgruo:vt ipſemet explicat in textu/cū dicit. Quis ego ſum domine deus meus:ꝛ que domus mea ꝛc. Duo ergo facit Dauid in hac prima parte anteq̄ formet ſuā petitionem. Nā primo allegat ſuā manſuetudinem ꝛ patientiam:ꝓpter quā facta eſt ſibi promiſſio. Scđo allegat ſuā deuotionē ꝛ ꝓpoſituꝫ de templo edificando:ibi. Sicut iurauit domino ꝛc. ❡ Quantū ad primū eſt aduertēdū ꝙ in pluribus Dauid oſtēdit ſuam māſuetudinē ꝛ patientiā. Primo:qꝛ cū tot beneficia feciſſet ipſi Sauli ꝛ toti populo Iſrael:quos liberauit de opprobrio ꝛ ſeruitute Philiſtinorum/qñ occidit gigātē:ꝛ cū Saul inuidia motus multoties voluit ipm̄ interficere:et nunq̄ ceſſauit ipſum ꝑſequi:tñ Dauid omnes has perſecutiones cum maxima patientia ꝛ manſuetudine tolerauit:vt patet p totū diſcurſum primi Regum. Scđo oſtendit ſuam maximam māſuetudinē ꝛ patiētiam:qꝛ bis poterat Saulē interficere:hoc eſt in ſpelūca quādo abſcidit ipſi particulā veſtis:ꝛ vt pꝫ.ſ. Regū.xxiiij.ca. Item quando abſtulit ipſi dormienti haſtam ꝛ ſcyphū:vt patet.ſ. Regū.xxvj. cap.ꝛ tamen in tanta opportunitate excuſauit ipm̄ de morte:dicens. Nolite ponere manum in Chriſtum domini. Tertio oſtendit manſuetudinē:ꝛ quia fleuit mortem Saulis:ꝛ ſcidit veſtimēta ſua ꝛ egit miſericordiam erga domum eius:vt patet.ij. Regū.ſ.cap. Quarto oſtendit maximam manſuetudinem ꝛ patientiam in perſecutione filij ſui Abſalōꝛ vt patet.ij. Reg.xvj.cap. Unde dicunt communiter ſacri doctores:quod ideo Dauid omnes has perſecutiones cum tanta manſuetudine ꝛ patientia tolerauit:quia in ipſis et etiam per ipſas preuidit in ſpiritu omnes perſecutiones Chriſti et eccleſie.

Quare de chriſto fuit facta ꝓmiſſio dauid.

Nam quia preuidit quod Chriſtus deus ⁊ homo/ et rex regum/ ⁊ dñs dominantium pro toto genere humano erat tot ⁊ tanta paſſurus anteꝙ̃ ſuũ regnũ ⁊ gloriam oſtenderet: ideo Dauid tanꝙ̃ figura ipſius Chriſti cũ maximo deſiderio ⁊ patientia voluit ꝑſecutiones tolerare. Que quidem patientia non fuit ſine gratia precedente ⁊ adiuuante: vt dictum eſt. Quia ergo in his perſecutionibus pro tanta patiētia ⁊ manſuetudine promiſſus fuit ipſi meſſias de domo ⁊ carne eius: ideo incipit in hoc pſalmo: dicēs. O domine Jeſu Chriſte: memento ipſius ſerui tui Dauid: ⁊ oīs māſuetudinis ⁊ patientie eiꝰ quā habuit in aduerſis ⁊ perſecutionibꝰ: pro qua manſuetudine promiſiſti ſumere carnem de domo eius in qua totum genus redimeres humanum. quaſi dicat. Fac quod promiſiſti. Et nota ꝙ litera Hieronymi habet. Memento domine Dauid: et omnis afflictionis eius/ id eſt manſuetudinis quā habuit in afflictionibus

ij. Reꝰ ſum. ij.

Sicut iurauit domino: votum vouit deo Jacob.

¶ Hic allegat ſcđam cauſam ⁊ meritum huiꝰ promiſſionis. Nam vt legitur. ij. Regu. ij. poſtꝙ̃ Dauid adeptus fuerat regnũ ſuper totum Iſrael: et quaſi quieuit a prelijs familiaribus ſue gentis: tunc introduxit arcā in Hieruſalē cum maximo honore: ⁊ tetēdit ipſi tabernaculũ iuxta domũ ſuam: ⁊ tūc ꝓpoſuit in corde ſuo edificare templum lapideum ⁊ magnificũ: in quo reponeretur arca domini ⁊ quieſceret a lōga peregrinatione. Et ꝓpoſuit etiam ampliare cultũ diuinum. Sed ex magno ⁊ ſecreto myſterio deus prohibuit ne ipſe edificaret illud templũ materiale: ſed filius eius Salomon. Veruntamen deꝰ vt ſatiſfaceret eius deuotioni ⁊ bono ꝓpoſito promiſit ipſi per Nathan prophetam meſſiam futurũ de ſua generatione: ⁊ regnũ eternũ eiuſdez. Quam promiſſionem licet ipſe Nathan non intellexerit in principio: niſi de templo materiali et de regno Salomonis terreno: tñ per ſucceſſionē tp̄is ⁊ per continuam orationē cōtemplando predictā promiſſionē fuit ipſi reuelata veritas ⁊ intelligentia ſpūalis illius ꝓmiſſionis/ maxime qñ fuit ipſi tradita deſcriptio templi a ſpũ ſancto: in qua intellexit totum myſterium incarnationis Chriſti: ⁊ paſſionis ⁊ reſurrectionis ⁊ noſtre redēptiōis. ¶ Vñ cognouit qualiter illud templũ materiale erat figura totius tēpli humanitatis Chriſti: in qua verbum diuinũ per vnionem perſonalē debebat requieſcere. Vñ ꝓprie arca illa ſignificabat humanitatez Chriſti: in qua Chriſtꝰ habitat ꝑſonaliter: ⁊ totum tēplũ ſignificabat totā eccleſiā: in qua Chriſtꝰ habitat ꝑ grām ⁊ myſticā vnionē. Et ideo Dauid poſtꝙ̃ vidit ꝙ nō poterat edificare illud tēplũ materiale in effectu/ voluit ipm̄ edificare in affectu. Et iō preparauit lapides/ ⁊ ligna/ ⁊ aurũ/ ⁊ argentũ/ ⁊ oīa neceſſaria ꝓ tēplo edificando: ⁊ ſic p̄cepit Salomoni vt edificaret illud templũ iuxta exemplar ⁊ deſcriptionē ſibi traditā: ⁊ ſic etiam diſtribuit oīa officia ad cultũ diuinũ ꝑtinētia per ſacerdotes ⁊ leuitas. Ex quo pꝫ ꝙ licet Dauid nō edificauerit tēplũ in effectu: tñ edificauit ipm̄ in affectu: vt pꝫ. j. Paral. xxviij. ca. Ex qua deuotione ⁊ ꝓpoſito meruit promiſſionē de meſſia futuro: ⁊ hoc allegat hic. quaſi dicat. O domine/ non ſolūmodo memēto manſuetudinis ipſius Dauid ⁊ patiētie ſupradicte: ſed etiam memēto ſicut ⁊ qualr̄ iurauit. i. cũ iuſto ⁊ firmo ꝓpoſito decreuit: ⁊ quō vouit votũ deo Jacob/ de tēplo edificādo. ⁊ ſic nō ſolūmō recorderis eiꝰ māſuetudinis: ſed etiā voti qđ vouit deo Jacob vt edificaret tēplũ deo Jacob. Et notanter dr̄ deo Jacob. Nā Dauid ꝯtēplās illud myſteriũ qualr̄. Jacob vidit ſcalā ⁊ erexit lapidē in titulũ effundēs oleũ deſup: ⁊ dixit. Nihil aliud eſt hic niſi domꝰ dei ⁊ porta celi: ꝑ hoc myſteriũ p̄uidit totũ edificium eccl̄ie future ꝑ Chriſtũ. Et iō dicit. Votum vouit deo Jacob. q. d. ꝙ vouit edificare tēplũ qđ fuit figuratum ꝑ myſteriũ ipſius Jacob. Ge. xxviij. cũ erexit lapidē in titulũ/ dicēs. Erit mihi dñs in deum: et lapis iſte in titulũ: ⁊ vocabitur domus dei ⁊c. Et explicat votum quod fecerat/ dicens.

ij. Regum.

Si introiro in tabernaculuz domus mee: ſi aſcendero in lectum ſtrati mei.

Si dedero ſomnum oculis meis: ⁊ palpebris meis dormitationem.

Et requiem tp̄ibus meis donec inueniam locũ domino: tabernaculũ deo Jacob.

¶ Si introiro in tabernaculũ domꝰ mee: ⁊ ponitur ſi ꝓ nō. i. nō itrabo in tabernaculũ domꝰ mee: nec aſcendā in lectũ ſtrati mei nec dabo ſomnũ oculis meis: nec palpebris dormitationē: nec dabo requiē tp̄ibꝰ meis. ſ. illis ꝑtibꝰ capitis vbi ſomnꝰ ſituatur: ⁊ vbi obſtruitur ſenſus cōis: ⁊ ſenſus exteriores ligātur q̄ tp̄a vocātur: cuiꝰ ꝑtis ſomnꝰ eſt paſſio. Iſta non faciā ſupple cũ quiete donec inueniā locũ dño: ⁊ donec iueniā tabernaculũ deo Jacob vbi arca reponatur. Vñ hic Dauid non dicit ꝙ non comederit: nec dormierit poſt votũ factũ: ſꝫ loquitur ſm̄ modũ loquēdi vulgarē: ſicut cũ q̄s dicit: non comedā/ nec bibā cũ q̄ete ſupple donec faciā qđ ꝓmiſi. Hoc aũt votũ fecit Dauid. ij. Reg. vij. cap. cũ dicit ad Nathā. Vides ꝙ ego habitē i domo cedrina/ ⁊ arca dñi poſita ſit i medio pellũ: ⁊ tūc Dauid fecit votum apud ſe edificare magnificũ templũ i quo arca quieſceret.

Ecce audiuimus eam in effrata: inuenimꝰ eam in campis ſylue.

Introibimus in tabernaculũ eiꝰ: adorabimus in loco vbi ſteterũt pedes eius.

¶ Ad cuiꝰ itelligētiā eſt notādũ/ ꝙ iſta arca dñi i q̄ figurabatur myſteriũ xp̄i ⁊ eccl̄ie fuit facta ꝑ Moyſen in deſerto: ⁊ iuxta mōtē Sinai. Exo. xxv. Scđo fuit portata. xl. annis ꝑ deſertũ ꝑ multas māſiōes. Tertio fuit itroducta i terrā ꝓmiſſiōis ꝑ Jordanē aq̄s tetrorſuz ꝯuerſis ſupra. xij. lapides. Joſue. iiij. Quarto fuit collocata i Silo/ q̄ ē i mōte ⁊ tribu Effraim. Quito fuit capta a Philiſteis: ⁊ tranſlata de ciuitate i ciuitatē eoꝝ: vt pꝫ. j. Re. v. ⁊ inde reducta i Berſames ſiue Chariathiariz. j. ca. vij. ⁊ inde i Maſphath: ⁊ inde in Gabaa: poſtea i Nobe: vbi erat tp̄e ſaulis: ⁊ cũ Dauid comedit panes ꝓpoſitiōis: ⁊ cepit gladiũ Golie ab Achimelech. j. Reg. xxj. Et exinde trāſlata eſt in Gabaa in domũ Aminadab/ quando Saul p̄cepit deſtrui ciuitatē Nobe/ ⁊ necari ſacerdotes. j. Regũ. xxij. Et exinde tranſtulit eā Dauid i domũ Obededom: vbi manſit ꝓpter mortem Ozei ⁊ exinde in Hieruſalem vbi Dauid tetendit ipſi tabernaculũ. ij. Re. v. Ex quo pꝫ ꝙ vltra. cccc. annos arca dñi peregrinata eſt ꝑ diuerſa loca: ⁊ nunꝙ̃ quieuit. Et ideo ꝓpter iſtas tā frequentes trāſmutationes Dauid fecit votũ de tēplo fixo edificando: et iō ait ⁊ ſubdit. Nō mireris ſup. quare feci tale votuz. Nā ecce audiuimus eam in effrata. i. in Silo terra Effraim: ⁊ poſtea inuenimus ipām vagā ⁊ inquietā in cāpis ſylue. i. in Gabaa in domo Obededom: et ideo volui ipſi edificare domũ ⁊ tēplũ vbi cōtinue quieſcat: ⁊ ſic introibimus in tabernaculũ eius: et adorabimus in loco vbi ſteterũt pedes eiꝰ. Litera Hierony. habet. Intremꝰ in tabernaculũ eiꝰ: ⁊ adorēmus in loco vbi ſteterunt pedes eiꝰ. Et tunc ſnīa eſt magis clara. q. d. Ideo iuraui tēplum edificare ne amplius arca dñi vagetur ⁊ peregrinetur per cāpos ⁊ ſyluas ſed ſit firma et quieta: ⁊ intremꝰ in tabernaculũ eius: et adoremus in loco arce vbi ſteterũt pedes eiꝰ. Et notanter dicitur. Audiuimꝰ eā in effrata. Nā dñi arca dñi fuit in Silo frequenter audiebātur reſponſa ex ea: vt pꝫ ꝑ totũ librũ Judicũ. Itez notanter etiā dicitur. Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eiꝰ. Nā in arca federis dicebatur dñs habere pedes et ſedere ſup Cherubin. vt pꝫ. iij. Reg. vj. ⁊. j. paraly. xxviij. ⁊. ij. Paraly. iij. Et ſic deus dabat rñſa ex arca: ⁊ ſic deꝰ audiebat ſꝫ non videbatur. Et ſic illa arca figurabat corpꝰ ⁊ humanitatē Chriſti in qua deꝰ ꝑſonalr̄ latebat ⁊ audiebatur ab apl̄is ⁊ Judeis: ſed nō videbatur oculis corpis. Item ſicut illa arca capta eſt a Philiſteis ⁊ deluſa ꝓpter pctā ꝓpl̄i: ita humanitas Chriſti ſiue Chriſtus in humanitate fuit deluſus/ ⁊ tractꝰ/ ⁊ mortuꝰ/ et ſepultus. Itē ſicut philiſtini fuerūt puniti ꝓpter arcā: ⁊ percuſſi in poſteriora opprobrio ſempiterno: ita Judei fuerunt deſtructi/ et regnũ eoꝝ ꝓpter mortē Chriſti. Et ſicut in illa arca ⁊ tēplo deꝰ adorabatur/ ⁊ dicebatur habitare/ ⁊ habere pedes ſuos: ita deꝰ habitat in illa humanitate Chriſti ꝑ vnionē ſuppoſitalem: et dicitur habere pedes i illa humanitate/ immo illa humanitas dicitur quaſi pedes dei. Et etiā Chriſtus dicitur habitare in tota eccl̄ia ⁊ habere pedes in ea: ⁊ eo ꝙ eſt caput eccl̄ie. Ex ſupradictis pꝫ explicite tota deuotio ⁊ promiſſio ipſius Dauid.

Exurge domine in requiem tuā: tu ⁊ arca ſanctificationis tue.

Sacerdotes tui induantur iuſtitiam: ⁊ ſancti tui exultent.

¶ In hac. ij. parte Dauid exponit ſuā petitionē: vt deus impleat ſuā ꝓmiſſionē petendo meſſiā i lege ꝓmiſſum/ ⁊ edificationē eccl̄ie future. Verũtñ Judei moderni exponūt totā partē ſequentē de petitione tēpli materialis ꝑ Salomonē edificandi: et de ꝓſperitate ſacerdotij/ ⁊ regni tp̄alibꝰ Salomonis: dicētes ꝙ Dauid vel Salomō in hac pte petit vt tēplũ materiale edificetur/ ⁊ arca in eo reponatur: ⁊ cultus diuinꝰ ꝑ ſacerdotes augeatur: et exerceatur in eodē tēplo materiali. Sed iſta intelligentia eſt friuola ⁊ falſa. Primo qꝛ ꝓmiſſio facta ipi Dauid non fuit principaliter de tēplo materiali: nec de regno tp̄ali: vt pluries ꝓbatũ eſt. Scđo qꝛ Dauid non petit hic regē tp̄alē: nec tēplũ materiale. Hoc probatur Nā ſi deꝰ prohibuit ne Dauid edificaret hoc tēplũ materiale: aut hoc fecit: qꝛ Dauid erat indignus et Salomon dignꝰ/ aut propter aliā cauſā latētē ꝓpter aliqđ myſteriũ. Nō primũ. ¶ Nā Dauid ſemꝑ fuit dignior ⁊ ſanctior Salomōe. Naz in ſua prima vnctione recepit ſpiritũ ſanctũ ⁊ ſpm̄ gratie: vt pꝫ j. Reg. xvj. nec vnꝙ̃ Salomon fuit ipſi cōparandꝰ in manſuetudine/ ⁊ patiētia/ et deuotione: nec fidelitate. Nā oīa q̄ fecit Salomon erga cultũ diuinuz fecit ex precepto Dauid patris ſui/ nec aliq̄d expoſuit de ſuo. Nā oīa neceſſaria reliquit ipſi pater: vt ſupradictũ ē/ immo plura expoſuit Salomō in cōſtructione triũ tēplorũ idolis dedicatorũ ꝓ vxoribus alienigenis ꝙ vnꝙ̃ expoſuit in templo dñi: immo cā hmōi edificij impoſuit ꝓpl̄is exactiones pecuniaruz/ ⁊ onera importabilia: vt pꝫ. iij. Reg. xij. Itē Dauid/ nunꝙ̃ apoſtatauit ſicut Salomon. Itē licet Dauid peccauerit q̄nꝙ: tñ a fide nunꝙ̃ apoſtatauit. Et ſic dicitur ꝙ deus dicit: ꝙ Dauid fuit vir ſanguinis: ⁊ ꝓpter hoc non fuit dignꝰ edificare tēplũ: ꝑ eandē rationē pōt dici ꝙ Salomon fuit minꝰ dignꝰ. Nā Dauid nō effudit niſi ſanguinē īfideliũ pro defenſione diuine legis. ſoluz aũt legitur effudiſſe ſemel ſanguinē innocētē: hoc eſt in homicidio Vrie. Sed Salomō multũ ſanguinē effudit i principio. Nā fratrē ſuũ Adoniā ⁊ Joab interfecit: et eiꝰ ſanguine cornu altaris violauit. ergo minꝰ fuit dignꝰ edificare tēplũ. ⁊ ideo eſt dicenduz ꝙ illa ꝓhibitio habet aliā cauſam latentē. q. d. deꝰ. Tu Dauid non es dignꝰ edificare eccl̄iam: ſꝫ filiꝰ tuꝰ Jeſus ꝑ ſcđm carnē egredietur poſtea. Vñ in illa edificatione templi latebat totũ myſteriũ incarnationis. Naz ſicut Dauid p̄parauit oīa neceſſaria ꝓ illo tēplo/ ſꝫ Salomon dedit operā edificio: ita ꝑ hoc figurabatur ꝙ verbũ diuinũ ſolūmodo debebat ſumere carnē ex gñe Dauid ex puris ſanguinibus virginis: ſed non modo naturali: qꝛ ſolus ſpūs ſanctus debebat formare corpus Chriſti ex illis puris ſanguinibꝰ virginis: in qua carne ⁊ tēplo verbũ ꝑſonaliter habitauit. Itē ꝑ hoc eti ſignificabatur ꝙ nec Dauid nec aliq̄s alius poterat edificare eccleſiā niſi ſolꝰ xp̄s ꝑ Salomonē figuratꝰ. Ex q̄bus pꝫ ꝙ illa prohibitio potius facta eſt in figura tēpli ſpūalis: ⁊ nō ſolūmodo ꝓpter illud tēplũ materiale. Ex dictis ergo in hoc pſal. et in ceteris pꝫ ꝙ illa ꝓmiſſio nō eſt facta p̄ciſe nec principaliter de tēplo materiali: ſꝫ de tēplo ſpūali ꝑ Chriſtũ edificando. ⁊ hoc petit Dauid in hac parte. q. d. O dñe poſtꝙ̃ ego impleui votũ meũ ſicut iuraui ⁊ voui. Naz oīa neceſſaria ꝓ tēplo conſtruendo p̄parauit: ⁊ tēplũ in voto ⁊ affectu edificaui: ergo tu imple ⁊ fac qđ ꝓmiſiſti. ſ. mitte filiũ tuũ ⁊ ſumat carnē ⁊ cōſtruat tēplũ eccl̄ie: i quo oēs debemus ſaluari. Vñ dicit. O dñe Jeſu Chriſte poſtꝙ̃ ego fecit tēplũ ꝑ qđ figuratur myſteriũ incarnationis/ ergo ſurge in requiē tuā. i. veni. et accipe carnē ex virgine/ ⁊ ſume humanitatē i qua requieſcas: qꝛ hoc figurabat illa arca teſtamēti: et ſurgat etiam arca ſctificatiōis tue. ſ. tota eccl̄ia quā tu es edificaturꝰ ꝑ p̄dicationē tuā: ⁊ ꝑ mortē ⁊ paſſionez ⁊ ſacramētorũ inſtitutionē: ⁊ ſurgat eccl̄ia. i. edificetur in altũ ſupra firmā petrā/ q̄ dicitur arca ſanctificatiōis tue: eo ꝙ tu ſanctificabis ⁊ cōſecrabis eā ſanguine tuo: et ſctificaberis et adoraberis in ea. ¶ Vñ ē notādũ ſicut ſupra dictũ eſt: ꝙ arca dñi p̄mo figurabat humanitatē xp̄i: ⁊ ex cōſequēti figurabat eccl̄iam. ⁊ iō de vtraꝙ dicitur/ Surge dñe in requiē tuā: qꝛ in vtraꝙ quieſcit Chriſtꝰ et latet: et ponitur ſurgere ꝓ apparere. ⁊. ō dicit. Surge dñe i re-

A Quare ſolomon et nō dd edificauit tēplũ.

Nota.

Eccl̄ia a ſolo Xp̄o potuit edificari.

B Arca dñi eccleſia vt xp̄i humanitas.

quiem tuā.i.appare nobis in carne:⁊ oſtende te in eccl'ia. Poteſt hoc etiā referri ad reſurrectionē corporis Chriſti qđ p̄mū fuit ſolutū per mortē:et poſtea reedificatū p reſurrectionē:⁊ ideo dicit. Surge dn̄e in requiē tuam.i.ſurge a mortuis: tu ⁊ corpus tuū glorioſum:qđ eſt arca ſanctificatiōis tue:⁊ ſurgat etiā eccl'ia tecū. Nā tua reſurrectio erit cauſa noſtre reſurrectiōis. Vn̄ te reſurgēte ſurget eccl'ia que eſt arca ſanctificationis tue. Nā dabis poteſtatē ſacerdotibus ad cōficienda ſacramēta:et dabis eis dona ſp̄ūs ſancti ⁊ induētur virtute ex alto:vt ſancti tui apl'i exultent.⁊ ideo ſequit̄. Sacerdotes tui induant̄ iuſtitiā.i.virtutē ⁊ poteſtatē eccl'iaſticā et dona ſp̄ūs ſcti/⁊ ſancti tui ⁊ oēs fideles exultent in tali ſanctificatione. Duo ergo petit Dauid ī his duobus verſiculis ſub figura iſtius arce. Primo petit myſteriū incarnationis ⁊ reſurrectiōis. Scđo petit edificationē eccl'ie et noſtrā redēptionē ⁊ ſacramentoꝝ inſtitutionē. Itē p arcā ſanctificationis Chriſti pōt etiaꝫ intelligi virgo Maria:q̄ fuit arca ſanctitatis Chriſti:in qua Chriſt⁹ p nouē menſes quieuit ſcđm carnē:et poſtea ſingulariter ſemper requieuit ⁊ inhabitauit per gratiam.

de cō-
ſe.di.ſ.
§.ſ.in
princ.

Propter Dauid ſeruum tuum: non auertas faciez Chriſti tui.

¶ Hic delirāt Iudei dicentes:q̄ qn̄ Salomon introducebat arcā in tēplū:⁊ fuit ī iſto.xiij.gradu q̄ tunc clauſe fuerūt porte tēpli p ſe. Tunc Salomon putans q̄ hoc fuit factū ꝑpter peccatū Dauid pro homicidio Urie orando ad deum dixit:O dn̄e/non auertas faciē Chriſti tui.i.a Chriſto tuo Salomone q̄ eſt iuſtus/ꝑpter Dauid.i.ꝑpter pctm̄ Dauid Et dicunt Iudei q̄ tunc facta oratione ⁊ dicto iſto verſiculo illico fuerūt apte porte tēpli miraculoſe Sed hoc eſt manifeſte falſum ⁊ cōfictū: ⁊ cōtradicit toti ſcripture p̄cedēti:in qua dictū eſt. Memēto dn̄e Dauid:⁊ oīs māſuetudinis eius. ⁊ allegatur eius māſuetudo ⁊ deuotio. Apparet etiaꝫ p hoc dō ſeq̄t̄. Iurauit dn̄s Dauid veritateꝫ:vbi allegat̄ ipi facta ꝑmiſſio.ergo Dauid hic poti⁹ noīatur:vt ex eius meritis de⁹ impleat qđ petit̄ in hoc pſal. ⁊ nō oppoſitū/ſicut iſti dicūt. Eſt iō iſta oratio Dauidin qua rogat deū vt veniat ⁊ appareat in carnē/⁊ edificet eccl'iaꝫ:⁊ hoc vt ſatiſfaciat ſue deuotioni ⁊ māſuetudini:⁊ ſibi facte promiſſioni. Vn̄ dicit Dauid. O dn̄e/ſurge in requiē tuā ⁊c.⁊ ꝑpter Dauid ſeruū tuū.i.ꝑpter eius manſuetudinē ⁊ deuotionē te rogo:vt nō auertas ab eo faciē et notitiā ⁊ viſionem meſſie Chriſti tui.immo mitte ipſum in carnē:⁊ videat̄ ab oībus eius facies ⁊ humanitas ſicut ꝑmiſiſti:⁊ hoc fac ꝑpter Dauid ſeruū tuū.i.amore Dauid ſerui tui:⁊ ꝑpter manſuetudinē:⁊ fidē ⁊ deuotionem:quam tibi ſeruauit ſicut ꝑmiſiſti ⁊ iuraſti.

Act. ij.
e.
xxiiij.
q.ſ.lo-
quit̄ ⁊
c.oib⁹
xciij.
diſ.le-
gin⁹.
ij.reg.
vij.

Iurauit domin⁹ Dauid veritatē ⁊ nō fruſtrabitur eum:de fructu ventris tui ponaꝫ ſuper ſedem tuam.

Si cuſtodierint filij tui teſtamētum meū: ⁊ teſtimonia mea hec que docebo eos:

Et filij eorum vſq̄ in ſeculum ſedebunt ſuper ſedem tuam.

¶ In hac vltima particula volens Dauid inclinare deū ad ſuā petitionē/allegat ꝑmiſſionē ſibi a deo factam ſub iureiurando et ſtabili firmitate. ¶ Ad cui⁹ intelligentiā eſt notandum:q̄ deus decē dona ꝑmiſit ipſi Dauid. Nā primo ꝑmiſit q̄ de eius fructu ⁊ generatione ſederet ſemꝑ rex ſuꝑ ſedē ſuam: Scđo ꝑmiſit q̄ ſi filij et nepotes Dauid ſeruarent mandata ⁊ legē dei nunq̄ auferret eis regnū. Tertio q̄ deus eligeret Sion in ſuā habitationē eternaliter/Quarto q̄ ipſe bn̄diceret iſtā Sion ineternū. Quinto ꝑmiſit ſaturare pauperes ⁊ ciues huius Siō panib⁹ ſacramentalibus ⁊ ſp̄ualib⁹. Sexto ꝑmiſit ornare eius ſacerdotes. Septimo letificare ciues ei⁹. Octauo ꝑmiſit ꝑducere gn̄ationeꝫ Dauid vſq̄ ad Chriſtū. Nono ꝑmiſit cōfundere et maledicere inimicos huius Sion Decimo ꝑmiſit ꝓſperare ⁊ multiplicare gn̄ationē et filios Dauid ſcđm ꝑmiſſum in hac Sion ſiue eccl'ia. Oīa ergo iſta decē ꝑmiſſa allegat Dauid p ordinē ī hac vltima perticula/petēdo vt de⁹ impleat qđ ꝑmiſit. Dicit ergo primo. O dn̄e/nō auertas faciē Chriſti tui a me:ſed mitte ipm̄ vt ꝑmiſiſti ſup. Nam dn̄s deus iurauit veritatē.i.cuꝫ veritate iurauit:vt habet litera Hieronymi ⁊ nō fruſtrabit̄ nec fraudabit eū dicens De fructu ventris tui .i. de tua gn̄atione ſcđm carnē ponā filiū regē ſuꝑ ſedē tuā.i.fili⁹ tuus ſcđm carnē regnabit ſuꝑ ſedē tuā:qui erit meſſias in lege promiſſus. ¶ Unde nota q̄ ſedes eccl'ie hic per gratiam ⁊ in futuro p gloriā:dicit̄ ſedes Dauid eo q̄ fuit promiſſa ipſi Dauid in filio ſuo meſſia.⁊ iō dicitur Luce.ſ. Dabit illi dn̄s ſedē Dauid patris eius:⁊ regnabit ī domo Jacob ineternū. Et ſic etiā tota eccl'ia militans et triūphans dicit̄ dom⁹ ⁊ regnū Jacob:eo q̄ de iſta eccl'ia ipi eſt facta ꝑmiſſio in filijs ſcđm ꝑmiſſionē. Vn̄ ſicut oēs fideles dicūtur filij Jacob ⁊ Iſmael ⁊ Abrahe ſcđꝫ ꝑmiſſionē: ita eādē rationē ⁊ ꝑmiſſionē oēs dicuntur filij Dauid.⁊ ſic tota eccl'ia đr domus Dauid. Et ſic etiā ſicut dupl'r dicunt̄ filij Abrahe et Jacob.ſ.ſcđm promiſſionē ⁊ ſcđm carnē:ita pariter Dauid habet duplices filios.ſ.ſcđm ꝑmiſſionē:q̄ ſunt oēs fideles: ⁊ ſcđꝫ carnē:q̄ ſunt ab eo per gn̄ationē carnaleꝫ deſcendētes.⁊ ideo illa ꝑmiſſio de ſucceſſione regni Dauid facta.ij.Reg.vij.ca.fuit:gemina et gemino modo debet itelligi. Naꝫ filijs ⁊ regib⁹ a Dauid deſcendentib⁹ ſcđm carnē promiſit de⁹ ſucceſſionē regni tp̄alis: ſi ſeruarēt legē ⁊ mādata dei:ſed q̄ fuerunt preuaricati legē dei declinātes ad idola:et ad alia flagitia nefanda:iō fuit eis ablatū regnū:⁊ ciuitas deſtructa p Chaldeos. Filijs aūt ꝑmiſſionis ⁊ fidelib⁹ ꝑmiſit de⁹ ſedē eternā ⁊ ſp̄ualeꝫ in domo Dauid.ſ.in hac eccl'ia p gratiā/⁊ ī futuro p gloriaꝫ: ſi ſeruarēt ⁊ cuſtodirēt legē dei.i.ſi reciperēt Chriſtū in lege ꝑmiſſum patriarchis ⁊ prophetis: ⁊ ſi eiuſdem Chriſti mādata ſeruarent. De vtriſq̄ ergo filijs dicit hic ſuo modo:ſi cuſtodierint filij tui.i.filij tui carnales ⁊ filij eorū ſi cuſtodierint teſtamentum meū.i.legē ⁊ pactū:⁊ hec teſtamonia mea:que docebo eos:tūc tales filij tui carnales ſedebūt ſuꝑ ſedē tuā materialē in ſeculū ſeculi.i.p multa ſecula. Sed de filijs ſp̄ualib⁹ dicit. O Dauid: ego ꝑmitto tibi q̄ ſi filij tui ſcđꝫ ꝑmiſſionē ⁊ filij eorum i.oēs ſucceſſores eoruꝫ ſp̄uales cuſtodierint teſtamentū meū:⁊ pactū Chriſtū recipiēdo ſcđm pactū ⁊ legē meā:⁊ cuſtodierint hec teſtimonia ⁊ p̄cepta mea q̄ docebo eos cuꝫ venero in carnem: tunc oēs iſti ſedebunt in ſeculū ſeculi.i.ineternū ſuꝑ ſedem tuam

tuā in hac eccleſia p grām:⁊ in futuro per gloriaꝫ. ¶ Sed hic dubitaret forte aliquis. Nā.ij.Reg.vij.ca.vbi facta fuit iſta ꝑmiſſio/nō ſcribit̄ q̄ de⁹ promiſerit ſub iureiurādo:ſicut hic đr ī pſal. Iurauit dn̄s Dauid veritatē. Sed ad hoc reſpōdet̄:q̄ vnicuiq̄ d3 ſufficere auctoritas Dauid:qui fuit egregius ꝓpheta in Iſrael:⁊ cui dn̄s locut⁹ eſt:⁊ p cui⁹ linguam locutus eſt ſpirit⁹ ſanct⁹:vt ptꝫ.ij.Re.xxiij.ca. Et ideo eſt dicēdū:q̄ p ſucceſſioneꝫ tp̄is fuit facta ipſi Dauid multiplex reuelatio de ītelligētia illi⁹ ꝑmiſſiōis:vt dictū eſt.in qui b⁹ reuelationib⁹ deus ſub iureiurādo iſta ꝑmiſit.⁊ iō dicit. Iurauit dn̄s veritatē ⁊c. Sed ad demōſtrandū q̄ illud regnū ⁊ iſta ſedes regalis ꝑmiſſa ipſi Dauid nō erat temporalis:nec perpetuāda:ſed in Sion ſp̄uali et celeſti:ideo ſubdit propheta/dicens.

Quoniaꝫ elegit dominus Sion:elegit eaꝫ in habitationem ſibi.

Hec requies mea in ſeculum ſeculi:hic habitabo quoniam elegi eam.

¶ Ideo ſupple ꝑmitto tibi ⁊ filijs tuis ſedē eternā non in Sion terrena:ſed in ſp̄uali:qm̄ dn̄s elegit Sion:elegit eā in habitationē ſibi. Et bis dicit elegit:⁊ bis noīat Sion:vt cōprehēdat vtrāq̄ Sion.ſ.militantē ⁊ triūphantē. Nā in hac habitat p grāꝫ et in illa p gloriā.et iō ſequit̄. Hec.ſ. Sion ſp̄ualis eſt requies mea ia ſeculū ſeculi. Hic habitabo per grām,⁊ eccleſiaſtica ſacr̄a:et in futuro per gloriaꝫ qm̄ elegi eā p me ⁊ filijs ⁊ mēbris meis. Ex ſupradictis ptꝫ q̄ in toto iſto pſal.nō loquit̄ Dauid de regno nec de ſede tēporali.nā regnū Dauid non fuit eternū. Nec loquit̄ etiā hic de Sion ⁊ Hieruſalem terrena:q2 arca dn̄i nō habitauit nec requieuit in ea ineternū:q2 fuit cōbuſta arca ſimul cū tēplo in ciuitate per Chaldeos:⁊ ſic deus nōn habitauit in ſeculum ſeculi in illa arca:nec in illa Siō terrena prout Iudei delirant. Et iō eſt intelligēda iſta litera de Sion ſp̄uali.ſ.de eccl'ia Chriſti:cui⁹ vna pars peregrinat̄ in hac vita:ī qua Chriſt⁹ q̄eſcit p grām ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta:q̄ đr eccleſia militās:⁊ altera iā fruit̄ in patria:q̄ dicit̄ eccleſia triumphās:in qua Chriſtus quieſcit cū beatis per gloriā. Sed q2 Chriſtus ſpōſus nō cōuerſat̄ familiariter in iſta eccleſia militāti:ideo dicitur vidua:quouſq̄ recipiat ſpōſuꝫ in patria. Unde dupliciter dicit̄ vidua. Primo ꝑpter abſentiā ſpōſi. Secūdo q2 eſt inducta luctu et nigredine mortalitatis.ſed qn̄ exuta fuerit iſtā carnē mortalē:⁊ induta carnē glorioſaꝫ:tūc dicet̄ nupta et nō vidua.vt ptꝫ Apoc.xx.q2 tūc gaudebimus et exultabimus cū venerint nuptie agni:et ſponſa p̄parauerit ſe. Sed vſq̄ ad illud tēpus iſta eccleſia inferior dicitur vidua. Et de iſta vidua promittit deus per prophetam dicens.

Viduam eius benedicēs benedicam:pauperes eius ſaturabo panibus.

¶ Ego benedicēs.i.cū maxima benedictiōe bn̄dicā iſtā viduā eius.i.iſtā eccleſiā militantē. Et dicit benedicēs bn̄dicā q2 duplici bn̄dictione benedixit iſtā eccleſiā Chriſtus. Prio:benedictiōe ſacr̄oꝝ abſoluendo a peccato. Scđo modo benedictione donoꝝ ſp̄ūs ſancti:ipſam multipliciter ornando. Et inde ſequitur. Pauperes eius ſaturabo panibus. Nam multiplici pane ſaturauit deus ciues ⁊ pauperes huius eccleſie.ſ.pane.vij.ſacr̄orū:⁊ panibus donoꝝ ſp̄ūs ſancti.ſ.ſapientie ⁊ intellectus:cōſilij fortitudinis ⁊c. Et nota q̄ lꝫ eius refert̄ ⁊ pōt referri vno modo ad ipſam Sion:q̄ habet duas partes.ſ.militantē ⁊ triūphātē. Uel pōt referri ad xp̄ꝫ eo q̄ iſta eccleſia eſt vidua ei⁹:ꝑpter abſentiā familiaris conuerſationis:vt dictū eſt. Sꝫ eſt̄ aduertendū q̄ in hebreo habet̄:Eſcā eius benedicēs benedicā.et ideo ſequit̄:pauperes eius ſaturabo panibus:⁊ tūc ſumit̄ totū p eſca ſp̄uali ipſi⁹ eccleſie que eſt duplex.ſ.eſca ſacramētoꝝ/et eſca donorum ſp̄ūs ſancti.et tunc litera redit in eādē ſn̄iaꝫ.⁊ tūc eſt ſentētia iſta. Ergo benedicēs benedicā eſcā eius i.cū maxima abūdātia largiar et cōferā ipſi copiā ſacramentorū et donorū in eſcā ſpiritualem ad reficiendū fideles in hac vita. De qua eſca dicit virgo Maria in Cantico ſuo. Eſurientes impleuit bonis: et diuites dimiſit inanes.hoc dicit. Nā ſicut apl'i et chriſtiani fuerunt refecti iſta eſca ſacr̄oꝝ ⁊ donoꝝ ſp̄ūs ſancti.ita p oppoſitum ſcribe et phariſei:et Iudei moderni fuerūt excluſi ab eſu iſtorū ciborū ſp̄ualiū. Hāc ergo eſcā eſuriūt Iudei ceci et obſtinati:⁊ patiunt̄ famē eiuſdē.vt dictū eſt ſupra pſal.lviij.vbi p̄dixit Dauid famē ⁊ iediā Iudeoꝝ dicēs. Cōuertent̄ ad veſperā.i.ad tenebras ignorātie: et famē bonorū ſpiritualiū patient̄ vt canes:⁊ circuibunt ciuitatē:q2 nūq̄ intrabūt intelligentiā ſacre ſcripture:nec ſocietatē ſctōꝝ:imo ipſi diſpergētur ad māducādū.ſed quia nō erūt ſaturati iſta eſca et cibo ſp̄uali:iō murmurabunt.de his ergo panibus et cibis ſp̄ualib⁹ dicit xp̄s per os Dauid. Pauperes eius ſaturabo panibus.

Sacerdotes eius, induā ſalutari: ⁊ ſancti eius exultatiōe exultabunt. di.xl.c.

¶ Et ſubdit aliā ꝑmiſſionē factā ſacerdotib⁹ eccleſie:dicens. Sacerdotes eius induā ſalutari.i.indumēto gratie:⁊ eccleſiaſtice poteſtatis.vn̄ eccleſiaſtica poteſtas dicit̄ indumētū ſp̄uale ipſi⁹ ſacerdotis. Et ideo in figura cū ordinat̄/induit̄ ſacerdotalibus indumentis.et dicitur indumentū ſalutare: inquantū per eccleſiaſticā poteſtatē confert̄ ſalus et gratia recipientibus ſacramēta.quaſi dicat. Cōferam poteſtatem eccleſiaſticam ipſis ſacerdotibus:vt per ſacramenta cōferat̄ ſal⁹ ⁊ gratia ipſis fidelibus:et ſanctificentur per eccleſiaſtica ſacramenta.⁊ ideo ſequitur. Et ſancti eius.i.ſanctificati per ſacramēta/duplici exultatione exultabūt.ſ.hic p gratiā:et in futuro per gloriā.exultabūt ēt in corpore et anima cantando pſalmos ⁊ hymnos.

Illuc producam cornu Dauid:paraui lucernam Chriſto meo. xciij.di c.legimus circa me.

¶ Hic ponit aliā promiſſionē factā ipſi Dauid de meſſia ꝓuēturo ex carne ſua in eccleſiā dei. Vn̄ dicit Illuc.i.vſq̄ ad illā eccleſiā ꝑducā cornu.i/gloriam ⁊ regnū Dauid:⁊ ꝑducā Chriſtū q̄ eſt cornu ⁊ gl'ia Dauid. Uel ſic:ego producā cornu.i.gn̄ationē Dauid per ſucceſſionē:q2 non deficiet linea Dauid vſq̄ ad illū.i.vſq̄ ad Chriſtū:⁊ ſic paraui lucernā et gn̄ationē Chriſto meo Ieſu. ¶ Vn̄ nota:q̄ in veteri teſta.lucerna q̄nq̄ ſumit̄ p linea gn̄ationis:nā ſicut q̄diu non extinguit̄ dicit̄ durare lucerna: ita q̄diu ſuccedit aliquis in linea generatiōis dicitur durare eius lucerna. Unde dictuꝫ fuit ipſi Dauid:

Jā nō egredieris ī bellū: ne extinguas lucernā in Iſrl. ij. Reg. xxi. Et iō ꝓmiſit de⁹ ipſi Dauid vt pro duceret ei⁹ lucernā vſq; ad xp̄m. i. ꝙ non deficeret eius linea ⁊ gn̄atio. qḋ pꝫ in Mattheo q̄ deſcribit gn̄ationē xp̄i a Dauid vſq; ad xp̄m/per Mariā virginem de ſtirpe ⁊ gn̄atione Dauid. Et ſequitur.

xxiij. q. v. § vltimo. **Inimicos eius induā cōfuſione: ſuper ipſum aūt efflorebit ſanctificatio mea.**

¶ Ego induā inimicos ei⁹. i. ſcribas ⁊ phariſeos ⁊ totū ppl'm Judaicū qui eū negatur⁹ eſt induā confuſiōe: q2 eos p̄uabo regno ⁊ ſacerdotio ⁊ ſenſu ſcripturarū: ⁊ manebūt ceci ⁊ diſpſi ⁊ ꝓfugi ⁊ captiui ⁊ ſic multiplici cōfuſione induā illos. aūt pro ſꝫ ſuper ipſum ⁊ ppl'm ei⁹ florebit ſanctificatio mea/et regnū/⁊ ſacerdotiū/⁊ gr̄a/⁊ ſctificatio/⁊ ptās ſacerdotalis: ⁊ gr̄a donoꝝ florebit ſuper ipm. Oia ergo iſta tu dn̄e ꝓmiſiſti ⁊ iuraſti in veritate ipſi Dauid ſeruo tuo: ergo memēto ipſius ⁊ ois manſuetudinis eius: ⁊ deuotionis: quia iā fecit ipſe qḋ promiſit: iā fecit ipſe tēplū ⁊ figurā: erge veniat figurat⁹ quē ꝓmiſiſti: ⁊ exurge in requiē. ſ. ī hūanitatē ⁊ eccleſiā: ⁊ veni ⁊c. ⁊ ſacerdotes tui induant̄ iuſtitiam ⁊c. In his ergo duob⁹ verſibus petit totū ſuū optatū: vt pꝫ intuēti: q̄ petit Chriſtū vēturū ad ꝯſtruē dum ſacerdotiū: ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta.

iij. q. j. c. nulli. xij. q. j. c. j. de pe. di. j. Qui ... tra ſa cra vnc. omnico.

Ecce ꝙ̄ bonū ⁊ ꝙ̄ iocundū: habitare fratres in vnum.

Sicut vnguentum in capite: qḋ deſcendit in barbam barbam Aaron.

Qḋ deſcēdit ī orā veſtimēti eius: ſicut ros Hermō q deſcendit in montem Sion.

¶ Titulus Cāticū graduū. xiij. grad⁹ eſt charitas primi mutua. vn̄ qū q̄s aſcēderat vſq; ad. xiiij. gradū iam videbat ꝑ portā magnā partē tēpli: ⁊ videbat ſacerdotes ⁊ leuitas canētes ⁊ laudātes deum in ſocietate ⁊ charitate. ⁊ ſic aſcēſor lꝫ nō eſſet iter eos: tū iam letabat̄ vidēs illā ſocietatē cōgregatā ad laudandum deū. Ideo fecit Dauid hunc pſalmū pro aſcenſu. xiiij. gradus templi: in quo deſcribit fructū ⁊ delectationē charitatis: q̄ eſt inter ꝓxios in vnū ad laudē dei cōgregatos. Jō dixit. Ecce. i. videte ꝙ̄ bonū. i. fructuoſum: ⁊ ꝙ̄ iocūdū. i. ſuaue et delectabile ē frēs habitare in vnū. i. ī vnitate ⁊ charitate. i. quantū eſt delectabilis ⁊ fructuoſa charitas ⁊ vnitas inter fratres ⁊ ꝓxios habitātes ī vnū. Sed q2 ly ꝙ̄ ponit̄ ꝓ quātū cōparatiue: ⁊ relatiue ſubintelligit̄ vnū aliud aduerbiū. ſ. tantū: ideo ſequitur: Sicut vnguentū. Duo enim dicit de charitate. ſ. ꝙ eſt bona ⁊ fructuoſa. Secūdo: ꝙ eſt iocunda/ſiue delectabilis. Et ideo cōparat eā ad vnguentum ſacerdotale inquantū iocūda eſt. Scḋo ad rorem Hermon ⁊ Sion inquantū bona ⁊ fructuoſa.

Not. de charitate. Dicit ergo: tantū eſt iocundū habitare fratres in vnū: quātū eſt iocundū ⁊ ſuaue et delectabile vnguentū ſiue oleū ſacerdotale in capite ſummi ſacerdotis: qḋ deſcēdit in barbā: barbā dico ipſius Aaron ſummi ſacerdotis ⁊ ſucceſſoꝝ eius. qḋ quidem oleū ⁊ vnguētū deſcendit a barba in orā veſtimenti eius. ¶ Unde eſt notādū: ꝙ deus p̄cepit ipſi Moyſi. Exo. xxx. vt vngeret Aarō in ſummū ſacerdotē vnguento ſiue oleo. qḋ quidē oleū fiebat ex balſamo/⁊ multis alijs oleis aromaticis ⁊ odoriferis cōficiebat̄: ideo dicebat̄ vnguentū. Et cū conſecrator vngebat ſummū ſacerdotē/primo ponebat ipſi magnā guttam vnguenti in capite: in tātū ꝙ totū caput infundebat̄. Poſtea trahebat illḋ vnguētū ꝑ vtraq; tpa vſq; ad barbā: ⁊ ſic deſcendebat vnguētū a capite in barbā ipſius Aaron ⁊ cuiuſlibet ſucceſſoris. Deinde deſcēdebat a barba in orā veſtimentoꝝ: ⁊ ſic redolebant veſtimenta ſacerdotis: ⁊ ita quaſi vngebant̄ reges. Per hoc aūt voluit figurare de⁹ ꝙ ipſe erat vnctur⁹ Jeſum Chriſtum filiū ſuū tanq̄ caput eccl'ie in regē ⁊ ſacerdotē pre ꝯſortibus ſuis oleo letitie ſpūs ſancti: in quo erat oleū gratie ⁊ ſacerdotalis ⁊ regalis poteſtatis tanq̄ in fonte ⁊ capite: ⁊ a Chriſto capite erat deſcēſurū illud oleū gratie ⁊ poteſtatis in eius mēbra. Primo in barbā. ſ. in apl'os: ⁊ in orā veſtimentoꝝ. i. p oia mēbra vſq; ad fines terre. ¶ Nā apl'i dicunt̄ quaſi barba Chriſti. eo ꝙ fuerunt fortes ī bello. Tota autē eccleſia dicit̄ quaſi veſtimentū Chriſti: eo ꝙ latet in eccleſia quaſi ſub veſtimēto: vt pꝫ in ſacramēto altaris ſub accidentib⁹ ⁊ in ceteris ſacramētis latet virt⁹ Chriſti. Nā oē ſacramētū eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma. Dicit ergo Dauid: quod ita eſt iocūda ⁊ ſuauis ⁊ delectabilis charitas/⁊ habitatio fratrum in vnitate/ſicut eſt vnguentum in capite ſacerdotis ſup. qḋ deſcēdit in barbam Aarō a capite ⁊ deſcēdit a barba in oram veſtimenti: qḋ facit redolere caput ⁊ barbā ⁊ veſtimēta. Et ſic Dauid hic myſtice ⁊ ꝓphetice locut⁹ eſt qn̄o charitas ⁊ gr̄a debebat deſcēdere a Chriſto capite in apl'os: ⁊ ab apl'is in totā eccleſiā vſq; ad vltimū electum.

Charitas oleo. ¶ Nota ꝙ ſic eſt ordinā da lr̄a. ſ. ſicut vnguentū in capite Aaron qḋ deſcēdit in barbā ei⁹. Hic ergo cōparat charitatē primo oleo deſcēdenti a capite ſacerdotis in veſtimēta ⁊ mēbra eius. Scḋo comparat ipſam charitatē ipſi rori q̄ deſcendit de celo in mōte Hermō: ⁊ in mōtē Sion. Et ex cōſequēti ꝯparat eccleſiā ⁊ ſocietatē fratrū exiſtētiū in charitate ipſi mōti Sion ſiue Hermō recipiēti rorē a celo: et cōparat eā etiā ipſi corpori ⁊ veſtimēto ſacerdotali recipiēti oleū deriuatū a capite. q. d. ꝙ ſicut oleū quo vngebant̄ ſacerdotes erat ſuaue ⁊ iocūdū: ſic eſt odorifera charitas inter fratres. Et ſicut ros q̄ deſcēdit in mōtē Hermō ⁊ Sion/eſt bon⁹ ⁊ fructifer: ita charitas inter fratres. Itē ſicut oleū deſcendebat a capite ſacerdotis p'o ad barbā ⁊ ex barba ad mēbra: ita ois gr̄a ⁊ dona gr̄arū primo deſcēderūt a Chriſto ad apl'os: ⁊ ab apl'is ad totā eccleſiā vſq; ad finē terre. Ex ſupradictis cōcludit̄ ⁊ ſequitur: ꝙ ſicut oleū cōſecratiōis nō deſcēdebat a capite ſacerdotis: niſi ad ſola mēbra ⁊ veſtimenta ſua. Ita ois virt⁹ ⁊ gratia nō deſcēdūt a Chriſto: niſi in ſolā eccleſiā ⁊ mēbra ſua fideliū. Itē ſicut ille ros celi nō deſcēdebat de celo: niſi ſolū in mōtē Siō ⁊ Hermō: q2 nec ros/nec pluuia cadebat ſup mōtes Gelboe: ita pariter gr̄a Chriſti nō deſcēdit/nec cadit niſi ſup eccleſiā Chriſti charitate vnitā. Et ſic pꝫ ꝙ nullus pōt participare gratiā Chriſti ī p̄nti: nec gloriā ī futuro: niſi efficiat̄ mēbrū Chriſti: ⁊ habitet in eccleſia: ⁊ cooperiat̄ veſtimēto Chriſti fide ſpe ⁊ charitate cōtexto: ⁊ tegat̄ illa tunica inconſutili: que nō fuit diuiſa in paſſiōe Chriſti: de qua dictū eſt pſal. xxi. Et in hoc cōſiſtit tota ſn̄ia hui⁹ pſalmiculi parui in q̄ntitate: ſꝫ magni in ſententia et profunditate. Sed q2 dicit ꝙ charitas non ſolū eſt iocunda: ſicut vngentū illud p̄dictum: ſed etiā eſt bona. i. fructuoſa ſicut ros Hermon: et ſicut ros q̄ deſcendit in montē Sion. ¶ Ideo eſt aduertendū: ꝙ duo montes reperiuntur fructiferi iter ceteros in terra promiſſionis. ſ. Hermon et Sion. Sed mons Hermon eſt duplex. vn⁹ magn⁹ et excelſus q̄ claudit terrā ꝓmiſſionis ab aq̄lone: ⁊ eſt inter tribum Neptalim ⁊ agrū Damaſcenū: a quo monte emanant Fariar ⁊ Abbana flumina damaſci ex latere aq̄lonari. ex latere aūt meridionali orit̄ fons Fiala dict⁹: vbi putat̄ origo Jordanis. q̄ quidē mons cōtinuat̄ cum libano/niſi ꝙ eſt modica vallis media: vbi eſt introitus Ema th. Iſte ergo mons Hermon eſt magis fructifer ⁊ vber ⁊ feracior iter montes oēs Syrie in oī gn̄e lignoꝝ ⁊ fructuū ⁊ herbarum: vbi nutriūtur innūera armēta boū ⁊ pecorū et greges pecudū: ſup quē montē cadit continuus ros celi ad modū mn̄e fecundās illū montem. Eſt etiā alius mōs paru⁹ in Galilea iuxta Jordanē et Salim vocat⁹ Hermon paru⁹ ⁊ modic⁹: de q̄ pſal. xli. Hermon a mōte modico: ſil'r fecundus ⁊ ferax aptus ad paſcua/irrorat⁹ rore celi. Ita ſil'r mons Sion in quo eſt ſita arx ⁊ ciuitas Hiel'm/eſt vber et ferax et fructuoſus ꝓpter frequētē rorē deſcēdētem in eum de celo. Iſti ꝑfecto duo mōtes figurabāt eccleſiā Chriſti. Nā Hermon interpretat̄ excelſus ⁊ fructuoſus: denotans celſitudinē crucis ⁊ eccleſie Chriſti: ſup quā deſcēdit ros gratie ⁊ nr̄e redēptiōis ⁊ ros ſanguinis Chriſti: q̄ fecūdā ⁊ feracē ⁊ fructiferā fecit eccleſiā ⁊ crucē. Itē Sion interpretat̄ ſpeculat: ad denotandū ꝙ in eo debebat xp̄s apparere ⁊ videri in cruce ⁊ ī predicatiōe: ſup quē debebat deſcendere ros ⁊ gr̄a donoꝝ ſpūs ſancti ſuper diſcipulos ⁊ totā eccleſiam in mōte Sion in die pente. cōgregatā. q̄ quidē ros fecit eccleſiā fructiferā fecūditate ſacramētoꝝ ⁊c. Ei iō ꝓpheta myſtice ⁊ ꝓphetice loquendo dicit: ꝙ charitas ⁊ habitatio fratrū in vnitate ⁊ dilectione eſt fructifera: ⁊ ita bona ſicut ros Hermō: ⁊ ros q̄ deſcēdit ī mōtē Sion: qui facit terrā fructiferā. Et ad oſtēdēdū qḋ totum hoc dicit prophetice: cōcludit dicens.

Quoniam illic mandauit domin⁹ benedictionem ⁊ vitam: vſq; in ſeculum.

¶ Quoniam illic. ideo charitas eſt ita bona ⁊ fructuoſa ſicut ros qui deſcendit in montem Sion: quoniam illic. i. in monte Sion figurante eccleſiā mandauit ⁊ miſit dn̄s benedictionē ⁊ vitam. primo in figura ſupra tēplū dn̄i: vbi fiebāt ſacrificia ⁊ laudes: ⁊ ſcḋo. in re ſup apl'os ⁊ eccleſiā ibidē congregatā: quādo deſcendit ros donoꝝ ſpūs ſcti ſuper eos in die pentecoſtes. ⁊ ſimiliter qn̄ deſcēdit ros ſanguinis Chriſti ſuper crucē figuratā per montē Hermon. Uel pōt ly illic referri ad charitatē ⁊ habitationē fratrū. vt ſit ſenſus. ita eſt iocūda charitatiua et fraterna habitatio ſicut ros Hermon ⁊ Sion quoniā illic. i. inter charitatiuam habitationem fratrū mandauit dn̄s benedictionē ⁊ vitā vſq; in ſeculū: quia vbi charitas ⁊ amor ibi de⁹ eſt: ⁊ hoc eſt magnum ⁊ maximū mandatum: qḋ deus mandauit: vt patet Matthei. xxij. Licet iſtud aduerbium illic poteſt ſtare pro illuc//referendo ad montem Sion: et pro ibi referendo ad vtrūq;. ſ. ad charitatem et Sion.

Ecce nunc benedicite dominū: omnes ſerui domini.

Qui ſtatis in domo domini: in atrijs domus dei noſtri.

In noctibus extollite manus veſtras in ſancto: et benedicite dominum.

Benedicat te dominus ex Sion: qui fecit celum ⁊ terram.

ſ. c. xxiiij. et ſ. c. xxvij. ... q. ſ. c. nerti mini. xxi. q. vlti. c. vlti.

¶ Ultimus gradus ⁊ laus diuina eſt gratiarum actio. nā quādo quis cōſummauit peregrinationē vel aſcēſum difficilē ⁊ arduū bn̄dicit deū gr̄as agēdo. Ideo Dauid fecit hūc pſalmū ꝓ vltimo gradu. Nā qn̄ ſacerdos aſcenderat vltimū gradū ⁊ iā erat in tēplo cū alijs: tūc inuitabat oēs alios ad laudē dei: maxime cū primo ſacerdotes aſcēdētes introduxerūt arcā dei: ⁊ collocauerūt in tēplo. Tunc dixit ſacerdos magnus. O vos fideles qui iam ſtatis in domo dn̄i/in atrijs dom⁹ dei noſtri/ecce nūc benedicite dn̄m gratias agēdo ⁊ laudes cantando: q̄ noſtrū intētū et deſideriū adimpleuit: q2 videmus tēplū perfectū ⁊ arcā introductā in tēplo. Et extollite manus veſtras in ſancta ſanctoꝝ: vbi arca reponit̄: nō ſolū in die: ſed etiā in noctib⁹ perorātes et gratias agentes: et bn̄dicite dn̄m benedictione laudis ⁊ cōfeſſionis. Et tūc ſacerdos cōuerſus ad ppl'm bn̄dixit eū dicens. Benedicat tibi dn̄s ex tēplo: qḋ eſt in mōte Sion ſitū: dn̄s dico q̄ fecit celū ⁊ terrā. ⁊ poſt datā bn̄dictionē populus reuerſus eſt ad ſua. ¶ Un̄ eſt aduertēdū/ꝙ frequēter cū nominat̄ de⁹ in libro pſalmoꝝ: ſequit̄ qui fecit celū ⁊ terrā. Nā nullus populus credebat mundi creationē: niſi populus Iſrael: Nā licet gētiles multū venerarent̄ deos ſuos ob aliquas virtutes: tū nullū deū vocabāt creatorē: cū putarent mūdum eſſe ab eterno: niſi aliqui poete qui poſuerūt formationē rerū. ex illo primo chao: ī quo erāt forme rerū oēs in cōfuſo/ſicut dicebat Anaxagoras/quem ſecutus eſt Ouidius ⁊ Uirgilius: lꝫ illa non eſſet creatio ex nihilo in tpe. Nā dicit Ouidius: ꝙ Ante mare ⁊ terras/⁊ qḋ tegit oia celū/Un⁹ erat toto nature vultus in orbe: Quē dixere chaos: rudis indigeſtaq; moles: Nec q̄cq̄; niſi pōdus iers/cōgeſtaq; eodem. Nō bn̄ iūctaꝝ ⁊c. Ex quo patet ſcḋꝫ eos ꝙ oia iſta erāt coeternā deo. i. indiſtincta in illo chao. ⁊ ſic factio rerū nō eſſet creatio ex nihilo: ſꝫ q̄dā diſtictio formarū ex illo chao. vt ait Uirgilius ī Bucolicis. Et paulatim rerū ſumere formas ⁊c. Ex quo patet ꝙ ſol⁹ de⁹ Iſrael credebat̄ creator celi ⁊ terre. Jō Dauid cōiter qn̄ noiat verū deū Iſrael: addit: qui fecit celū ⁊ terrā: ad differentiā falſoꝝ deoꝝ gētiliū: quoꝝ nulla erat poteſtas. Ideo ſolus de⁹ Iſrl' qui fecit celū ⁊ terrā/poteſt benedicere ⁊ ꝓtegere: ⁊ eſſe adiutor ⁊c. ¶ Unde eſt iterū aduertēdū: qḋ Dauid nō eſt minus ꝓpheta in hoc pſal. q̄ in ceteris. Nā ſicut dictū eſt. illud tēplum ſignificabat eccleſiā/⁊ illa arca figurabat verbū incarnatū. Chriſtum: qui in eccleſia tanq̄ caput erat reponēdus. In qua nūc latet per gr̄am: ⁊ in ſacramentis et in eucharīſtia eſt realiter tect⁹ ſub accidētib⁹. Ideo inuitat Dauid ppl'm Chriſtianū ad laudandū xp̄m deū in hūanitate latētē tāq̄ ī arca/⁊ in eccl'ia tāq̄ in tēplo ſuo poſt īcarnationē ⁊ paſſionē. Itē inui-

No. de creatione mūdi.

tat oẽs cõprehẽſores: vt laudẽt ⁊ benedicãt eũ repoſitũ in celo ad dexterã patris poſt aſcẽſionẽ. Et ideo fidelis ſacerdos et chriſtian⁹ aduertat cũ recitat hũc pſal. ⁊ alios. Dicit ergo Dauid eccl'ie fideliũ O oẽs chriſtiani ſerui dñi nr̃i Jeſu xp̃i: qui iam ſtatis in domo dñi edificata p Chriſtum ⁊ in atrijs domus dei nr̃i. ¶ Vñ nota q eccl'ia fideliũ hʒ tria atria. ſ. fidẽ/ſpẽ/⁊ charitatẽ. Nã quidã habitant tantũ in primo atrio. ſ. habẽtes fidẽ informẽ. Alij in ſecũdo: quia habẽt fidẽ cũ aliqua ſpe: ſed nõ operantur p charitatẽ. Alij. ſ. iuſti habitant in tertio atrio eccl'ie. ſ. operãtes p fidẽ formatã ſpe ⁊ charitate: ⁊ iſti poſſunt bene laudare ⁊ bñdicere dñm. ⁊ his loquit̃ dicens. Qui ſtatis in domo domini/in atrijs domus dei nr̃i per fidẽ formatã ſpe ⁊ charitate: benedicite dñm bñdictione cõfeſſionis ⁊ laudis. Itẽ eccleſia hʒ tria atria. i. tres ſtatus. Nã in pmo ſunt incipientes ſiue penitentes: in ſcdo pficientes: in tertio pfecti. q2 oẽs iſti habitãt in domo dñi collocati i trib⁹ atrijs. Ideo oẽs hos exhortat̃ ad laudẽ dei. ¶ Silr eſt aduertẽdũ: q tot atria ſũt i eccl'ia quot ſũt dignitates ⁊ ſtat⁹. ſ. apoſtoli/ euangeliſte: doctores/prelati/virgines/vidue/⁊ ſtatus communis coniugatorũ. Omnes iſti habẽt atria diſtincta in eccleſia quo ad gradus: licet viuant ſub vna fide et charitate. ſimiliter in domo domini triũphanti habent manſiones diſtinctas. Quos omnes inuitat propheta ad laudẽ/poſtq̃ aſcẽderũt ad domum dñi per p̃dictos. xv. gradus ⁊c. ⁊ poſtq̃ arca Chriſti repoſita eſt in eccl'ia p Chriſtũ edificata: benedicta ⁊c. ¶ Et nota q ly in noctib⁹ aliter ordinat̃ i hebreo: ⁊ trãſlatione Hierony. ⁊ aliter in nr̃a. Nam ibi ordinat̃ ſic. Qui ſtatis in domo dñi: in atrijs domus dei nr̃i in noctibus. ⁊ ponit̃ in fine ſecũdi verſus: ⁊ ex cõſequẽti incipit tertius verſus. Extollite manus vr̃as in ſancta ⁊c. Et tunc eſt ſenſus. O vos fideles q̃ in noctibus ⁊ per noctes ſtatis in domo dñi: extollite manus vr̃as in ſancta ⁊c. ⁊ ponitur ly i noctib⁹ p ſtatu hui⁹ eccl'ie ⁊ hui⁹ vite: q̃ dr̃ nox reſpectu gl'ie ⁊ vite future: vt frequẽter dictuʒ eſt. quaſi dicat/O vos fideles qui ſtatis ⁊ habitat̃ in hac eccl'ia ⁊ in hac vita mortali: in qua de⁹ videtur ſolũ per fidẽ ⁊ ſpeculum in enigmate: extollite man⁹ vr̃as in ſancta ſanctoꝝ petẽdo veniam/⁊ remiſſionẽ peccatoꝝ/⁊ gloriã p futuro. ⁊ vt facilius valeatis impetrare. bñdicite dñʒ ei⁹ mirabilia cãtando/⁊ referẽdo: ⁊ in eius memoriã feſta celebrando. Et etiã eſt dicendũ q Dauid exhortabat̃ ⁊ inuitabat etiã fideles ⁊ ſacerdotes veteris te. q̃ conueniebãt ad illud tẽpl'ũ: ⁊ erãt in illa nocte: ⁊ vmbra ve. teſt. vt extollerẽt man⁹ ad deũ vt mitteret Chriſtũ meſſiã in lege pmiſſum. Nã ſicut nos extollim⁹ man⁹ nr̃as in ſancta agendo gr̃as p beneficijs redẽptionis iã receptis: ⁊ petimus gloriã futuram: ita illi extollebãt manus in illa ſancta ſanctorum: agẽdo gr̃as de exitu Egypti: ⁊ ingreſſu terre pmiſſe: ⁊ petebãt Chriſtũ ⁊ redẽptionẽ futurã. Et ad hec exhortabat̃ Dauid eos: prout preuiderat in ſpũ: et vtrũq ſtatum inuitat in hoc pſalmo.

Eccl'ia hʒ tria atria

ẽ. cxij. a. et cxxxiij. q.

Laudate nomen dñi: laudate ſerui dominum.

Qui ſtatis in domo dñi: in atrijs domus dei noſtri.

¶ Titul⁹ Alla. Notãdũ q ſicut Dauid fecit p̃dictos. xv. pſal. p aſcẽſu. xv. graduũ: vt dictũ ẽ: ita fecit hũc pſal. ⁊ ſequẽtẽ ad laudãdũ deũ poſt itroitũ tẽpli: vt eos cãtarẽt leuite: poſtq̃ fuerat in eꝯ arca iã collocata in ſctis ſctoꝝ: ⁊ vt cãtarent̃ in dedicatiõe tẽpli: ⁊ in oibus renouatiõibus ei⁹. Vñ tanta eſt virt⁹ hui⁹ pſal. ⁊ ſequẽtis q cũ cãtarẽt eos leuite ignis de celo deſcendit ſup holocauſta: ⁊ cremauit ea: ⁊ gl'ia dñi circũfulſit eos: vt pʒ. ij. Paralip. vij. In hoc ergo pſal. tria facit. Nã prio inuitat oẽs ſtãtes in tẽplo ad laudẽ dei pꝑter oipotentiam/q2 ſolus eſt oipotẽs ⁊ verus deus. Scdo demonſtrat q oĩa idola ſunt deteſtãda: eo q non ſunt veri dij. Tertio reſumit ⁊ exhortat̃ oẽs ſtat⁹ fideliũ ad benedicendũ deũ. Secũdũ: ibi. Simulacra gentium. Tertiũ: ibi. Dom⁹ Iſrael benedicite. Quantũ ad pmũ dicit. O vos oẽs ſerui dñi: q2 iã aſcendiſtis. xv. gradus: ⁊ iã ſtatis in domo dñi in atrijs dom⁹ dei noſtri: poſtq̃ etiã repoſita eſt arca in templo. Laudate nomẽ dñi. Et exponitur ſicut in p̃cedẽti pſal. nõ ſolũ literaliter: ſed etiã figuraliter ⁊ pphetice de Chriſto ⁊ eccl'ia: vt dictum eſt. Et reddit duas cauſas quare tenentur ipſum laudare.

Laudate dñm quia bonus dominus: pſallite nomini eius quoniam ſuaue.

Quoniam Jacob elegit ſibi dominus: Iſrael in poſſeſſionem ſibi.

¶ Primo: q2 de ſe eſt bonus ⁊ ſuauis. i. miſericors. Nã nomẽ eius qd̃ eſt Jeſus eſt ſuaue: q2 importat ſalutẽ: ⁊ ſic de⁹ eſt bonus ⁊ ſuauis ⁊ benign⁹. Qd̃ pbat̃: quoniã deus elegit Jacob in hereditatem ſibi pre ceteris natiõib⁹: ergo valde fuit ipſi ſuauis. q2 dum nihil boni vel mali egiſſent: Jacob dilexit ⁊ Eſau odio habuit: ⁊ elegit totum populũ Iſrael in Jacob: vt poſtea demonſtrauit per effectum: ergo maxime Iſrael tenet̃ laudare deũ: quia ſolus aſcendit. xv. gradus cũ arca: ⁊ ſtat in domo domini: et in atrijs domus dei noſtri.

Quia ego cognoui q magnus eſt dominus: ⁊ deus noſter pre omnibus dijs.

¶ Secundo eſt deus laudandus: quoniam omnipotens et verus deus: ⁊ nullus alius eſt deus preter ipſum: quoniam ego cognoui q magnus eſt dominus ⁊ omnipotens ⁊ deus noſter eſt ver⁹ de⁹ ſolus pre omnibus dijs: id eſt omnibus alijs dijs refutatis vt falſis.

Omnia quecunq voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra: in mari et in omnibus abiſſis.

¶ Quia predicta cõcluſio habet duas ptes. ſ. q de⁹ noſter eſt ſolus ver⁹ deus. Scd̃a pars eſt q null⁹ alius eſt deus. ſ. q idola nõ ſunt dij. Ideo prio probat primã ptẽ. ſcd̃o ſecundũ: ibi. Simulacra. Probat̃ primũ. ſ. q de⁹ noſter q̃ dicit̃ de⁹ Iſrael eſt verus deus ⁊ oipotens. Nã oĩa q̃ voluit fecit in celo/⁊ in terra/⁊ in mari/⁊ in oib⁹ abyſſis: ergo eſt dñs ⁊ omnipotẽs in celo/⁊ in terra/⁊ in mari: ⁊ in inferno: ⁊ ſic eſt verus deus pre omnibus dijs.

Educens nubes ab extremo terre: fulgura in pluuiam fecit.

Qui producit ventos de theſauris ſuis: qui percuſſit primogenita Egipti ab homine vſq ad pecus.

Et miſit ſigna ⁊ prodigia in medio tui Egypte: in Pharaonem ⁊ in omnes ſeruos eius.

¶ Probat̃ primũ q ſic dñs ⁊ facit qd̃ vult in celo. nam ipſe eſt. educens: ⁊ eduxit nubes ab extremo terre: ⁊ fecit fulgura cõuerti ſup. in pluuiã hoc eſt: q2 in nubib⁹ apparẽt fulgura incẽſa ex exhalationibus ſiccis: ⁊ ſic terrẽt hoĩes: ſed deus cõuertit nubes in pluuiã abſq leſione: ad irrigandã terrã. Et totũ hoc fit ex diuina puidẽtia: que pducit vẽtos de theſauris ſecretis ſuis: ⁊ vehunt nubes ſuper terrã vt reſoluant̃ in aquã ad vtilitatem hoim. ſed nullus facit iſta niſi ſolus deus: q̃ ex ſua oipotẽtia ⁊ diuina puidẽtiã pducit iſta de theſauris ſuis ſecretis/q̃ ignota ſunt hoib⁹. Vñ Ariſtoteles ⁊ multi philoſophi ante eũ ⁊ poſt voluerũt reddere cauſas naturales de oibus meteoricis: ſed in multis decepti ſunt: ⁊ ſeipſos fefellerũt: vt pʒ de mirabilibus effectibus fulminũ in momẽto: de quib⁹ nec valẽt nec ſufficiũt reddere cauſas. Item nec de generatiõe ⁊ inũdatione magnorũ fluuiorũ. vt de Nilo et Euphrate: ⁊ Gãge: ⁊ ceteris ſemp inter ſe philoſophi diſcordãt ⁊ deficiũt. Itẽ tpe peſtilentie cuʒ vidẽt varios effect⁹ ⁊ irreparabiles in eadẽ regione ⁊ ciuitate et domo: oẽs medici ſtupeſcũt: et philoſophi cuʒ vident ſe deceptos: nec poſſe certam rationẽ reddere: dicũt/ita de⁹ vult: ſic ipſi placet: ſolus ipſe ſcit: natura deficit. Ideo dicit hic: q deus pducit vẽtos de theſauris ſuis. i. de ſecretis. q2 facit ſicut vult. et nos nõ debemus terere tẽpus q̃rẽdo alias cauſas friuolas ⁊ incertas. ¶ Qui percuſſit. Hic pbat q deus facit qd̃ vult in terra. Nã percuſſit promogenita Egypti ab hoie vſq ad pecus. Itẽ facit qd̃ vult in mari. Naʒ miſit ſigna ⁊ pdigia in medio tui o Egypte/decẽ plagas inferẽdo: et in Pharaonẽ et oẽs ſeruos ei⁹/eos ſubmergendo in mari rubro: diuidendo aquas: ⁊ reducendo. Ergo eſt etiã dominus maris ⁊ omnium aquarum.

Qui percuſſit gentes multas: ⁊ occidit reges fortes.

Seon regẽ Amorreorum: ⁊ Og regẽ Baſan: ⁊ omnia regna Chanaan.

Et dedit terrã eorum hereditatem: hereditatem Iſrael populo ſuo.

¶ Eſt etiam dñs hoim ⁊ ciuitatũ ⁊ regnorũ. Nam ipſe pcuſſit gentes multas. ſ. Amalechitas: et alios ⁊ occidit reges fortes. ſ. Seon regẽ Amorreoruʒ: et Og regẽ Baſan: ⁊ ſupauit oĩa regna Chanaan cum regib⁹ ſuis: vt pʒ per totum diſcurſuʒ libri Joſue. Et dedit terrã eorũ hereditatẽ: hereditatẽ dico Iſrael pp'lo ſuo. Per hoc demõſtrat oĩa iſta facta fuiſſe in figura xp̃i ⁊ eccleſie. Jõ ſubdit Dauid dicens.

Domine nomen tuum ineternum: domine memoriale tuum in generatione et generationem.

Quia iudicabit dominus populum ſuum ⁊ in ſeruis deprecabitur.

¶ Dñe oĩa iſta myſteria ſupradicta feciſti i memoriale tuum: et figuram Chriſti/et eccleſie in generatione ⁊ generationẽ: quia ſignificabãt noſtrã futurã redẽptionẽ ⁊ liberationẽ a captiuitate diaboli: ⁊ qualiter filij Iſrael ſcd̃m promiſſionẽ erãt poſſeſſuri hereditatẽ eccleſie tue: hic p grãm/⁊ in futuro p gloriã. Et ſic memoriale tuũ ſupradictoꝝ myſteriorũ cõplebit̃ p chriſtũ in generatione ⁊ generationẽ: ⁊ regnabit hic vſq ad iudiciũ in hac eccleſia/⁊ i fine iudicabit dñs populũ ſuũ: ⁊ ſic oſtendet ſe dñm celi ⁊ terre et inferni/q2 diabolus ⁊ hoĩes malos dãnabit: ⁊ bonos ſaluabit: q2 in ſeruis ſuis deprecabit̃/⁊ exorabit̃/⁊ audiet̃ dando eis p̃miuʒ et felicitatem. Unde etiã iſte verſus põt continuari cũ ſententia precedenti/intelligendo de vtroq aduentu ⁊ iudicio: vt exponat̃ ſic O dñe Jeſu omnia myſteria ſupradicta erunt memoriale tuum/⁊ figura in generatione/⁊ generationem: vſq ad aduentũ in carnem: et tunc iudicabit dñs Jeſus populum ſuũ iudicio diſcretionis fideles eligendo: ⁊ infideles/⁊ obſtinatos reprobãdo: vt ipſe dicit Joan. ix. Judiciũ venit in munduʒ: vt qui non vident videant: ⁊ qui vident/ceci fiant. Et exinde memoriale Chriſti iam non in figura/ſed in re in gñatione m vſq ad iudicium finale: et tunc iudicabit populum. ſ. iudicio examinationis ⁊c.

Simulachra gentium argentuʒ ⁊ aurum: opera manuum hominum. ẽ. cxiij. Sap. xv.

Os habent ⁊ non loquent̃: oculos habent ⁊ nõ videbunt.

Aures habent ⁊ non audient: neque enĩ eſt ſpiritus in ore ipſorum.

Similes illis fiant quis faciũt ea: ⁊ omnes qui confidunt in eis.

¶ Probata prima parte cõcluſionis probat ſecundã/ſcilicet q idola gentium nõ ſunt veri dij. Probatur. Nã verus de⁹ non eſt factus: nec mortuus: aut vita priuat⁹/ſed idola ⁊ ſimulacra gentiũ ſunt opera manuũ hominũ. ergo facta. Item ver⁹ de⁹ eſt vere vita: in quo omnia viuũt: ſed ſimulacra gentiuʒ non viuunt: quia os habent ⁊ non loquẽtur: ⁊ oculos habent ⁊ non videbunt: ⁊ nec eſt ſpiritus in ore eorum: ⁊ ſic nec ſpirant nec reſpirãt. ex quo patʒ q non viuũt: ex quo patet q non habent verũ os: nec oculos: nec aures: ſed equiuoce. Similes illis fiãt qui faciunt ea: prout declaratum eſt pſal. cxiij.

Domus Iſrael benedicite domino: dom⁹ Aaron benedicite domino. ẽ. cxiij. cap.

Domus Leui benedicte domino: qui timetis dominũ benedicite domino.

Benedictus dominus ex Sion: qui habitat in Hieruſalem. xxſ. qd̃. iij. reuertimini.

¶ Repetit exhortãdo oẽs ſtatus ad bñdicẽdũ deũ dicẽs. O domus Iſrael. i. tota chriſtiana religio benedicite dñe: ⁊ o domus Aaron. i. ſtat⁹ ſacerdotalis bñdicite dño: et o domus Leui. i. oẽs eccl'iaſtici ad ſeruitiũ dei dedicati bñdicite dño ⁊ oẽs q̃ timetis dñm. i. oẽs iuſti: quorum laus eſt accepta: bñdicite dño: quia ſolus dñs q̃ habitat in Hierl'm iſta p gratiam: et in alia per gloriam/et bñdictus ex Sion i. ex populo fideli. q. d. poſtq̃ ſimulacra gentiũ non ſunt benedicẽda: nec colẽda pꝑter rõnes ſupradi-

ctas: ergo qui eſtis verus Iſrael bñdicite dño nr̃o Jeſu xp̃o: ⁊ vos dom⁹ Aaron. i. ſacerdotes figurati p Aaron. ⁊c. q2 xp̃s eſt ver⁹ de⁹ qui deſtruet oīa ſimulacra gentiū. Ex quo p3 q̄ Dauid ī hoc pſal. nō inuitat ad laudē dñi Iſraelē: nec Jacob ſcd̄3 carnē ſed ſcd̄m ꝓmiſſionē ⁊ electionē/ q̄ ſunt fideles vtriuſq3 teſtamēti. vñ dicit. Laudate nomen dñi qd̄ eſt Jeſus/ oēs ſerui dñi ⁊c. qm̄ dñs elegit Jacob in hereditatē ſibi. Ex quo p3/ q̄ non inuitat Judeos modernos: q2 nō ſunt electi ſ3 reprobati: q2 nō receperūt nomē dñi qd̄ eſt Jeſus: imo ipm̄ negauerūt. ſed ſoli apl'i/ ⁊ ppl's xp̄ianus/ q̄ Chriſtum recepit: eſt a deo elect⁹. Et iō eſt verus Jacob ⁊ Iſrael: ⁊ ſunt veri ſerui dñi. Ergo ppl'm xp̄ianum inuitat Dauid ad laudādū Chriſtū/ ⁊ nomē eius in ſuo aduētu: qui fecit ſupradicta mirabilia in lege veteri: ⁊ maiora in nouo teſta. per illa figurat⁹. Jō aduertat lector/ et ſciat cōcordare figurā cum figurato: q2 idem de⁹ fecit mirabilia in vtroq3 teſtamento.

S. cxl. et cv. et cvi. **Confitemini dño qm̄ bonus: qm̄ ineternum miſericordia eius.**

Titulus/ All'a. Uñ eſt aduertendū: q̄ Dauid fecit hūc pſalmū pro dedicatiōe tēpli cū p̄cedente: vt dictū eſt/ ad laudādū deū. Jō in multis cōuenit cū p̄cedēte. ſed forſan hec eſt differētia. Nā p̄cedētē pſalmū cantabat ſol⁹ chor⁹ Leuitar: ſ3 iſtū icipiebat chorus Leuitaru3: ⁊ in q̄libet verſu rñdebat ppl's. Qm̄ ineternū mīa ei⁹. ⁊ iō ī Hebreo cū q̄libet verſu ſupaddit. Qm̄ ieternū mīa ei⁹. ſcd̄3 q̄ repit ſcriptū: ſicut accidit in ſecularib⁹ cātilenis. Nā chorea ſemꝑ repetit p̄ncipiū cātilene: cū p̄ncipalis cātauerit verſū. Et ſic etiā repit in cātico triū puerorū in Chaldeo. Nā in fine cuiuſlibet verſus addit. Laudate et ſuperexaltate eū in ſecula: ⁊ hoc accidit: q2 vn⁹ coru3 ſpū ſancto illuſtrat⁹ dicebat verſus: ⁊ duo alij rñdebāt. iō forſan ibi dicit. O ēs vno ore dicebant ⁊c. q̄ſi dicat: q̄ nullus tacebat laudare ⁊c. Et iō cū cātaretur iſte pſal. apparuit gl'ia dñi in tēplo: vt patet. ij. Paralypomenō. vij. Duo ergo facit ī hoc pſal. Nā p̄mo inuitat ppl'm ad cōfitendū dño rōne ſue bonitatis. Scd̄o ibi. Qui fecit. reddit cauſas/ vel ꝓbat ꝑ effectū deū eſſe bonū. Uel poſſumus dicere/ q̄ in p̄cedēti laudat de⁹ inquantū magn⁹ ⁊ bon⁹ et omnipotēs: in hoc aūt īquantū miſericors. Dicit ergo. Cōfitemini dño qm̄ bonus eſt ſup. qm̄ mīa ei⁹ eſt/ ⁊ erit ineternū/ ⁊ fuit: quia ſemper fuit miſericors: nec deficit inuocantibus eum. Et ſequitur.

Confitemini deo deorum.

De pſe. di. v. ſ. c. vlti. Id ē angelorū ⁊ iuſtorū qui dicunt dij ꝑ participationē pſal. lxxxi. Ego dixi dij eſtis/ ⁊ filij excelſi oēs. Additur rñſio. Qm̄ ineternū mīa eius.

xſ. diſti. c. nolite. **Confitemini domino dominorum.**

Scilicet regum/ ⁊ principum. quia non ſolū eſt deus angelorum: ſed etiam eſt dñs regu3/ ⁊ principum/ ⁊ omniū dominorū terrenorum: quia ipſe dat et aufert eis regna ſicut ipſi placet. Et reſpondet: quoniam ineternū miſericorā eius. ⁊ ſic in fine cuiuſlibet verſus: uſq3 ad vltimum.

Qui facit mirabilia magna ſolus.

De pe. diſ. j. §. ex his. Probat qd̄ ſit deus deorum et dominus dominorum/ dicens/ quia facit mirabilia magna ipſe ſolus et nullus alius.

Qui fecit celos in intellectu.

Probat hoc primo q̄ eſt deus deor. Nā ipſe fecit celū in intellectu. i. per intellectu3 ⁊ verbū ſuū. Nā ab eterno idee oīm rerum erant in intellectu ⁊ verbo diuino/ ad quarū exēplar creauit oīa ex tpe ſm̄ ſpecies ſuas/ ⁊ fecit etiā celū empyreū in itellectu. i. ꝑ ſubſtātijs intellectualibus ad gloriā earū.

Qui firmauit terram ſuper aquas.

Id eſt eminentē ſup aquas. Nā ſicut dictum eſt eſt pſal. ciij. ſemꝑ aqua ſituat in terra/ ⁊ ſup terrā. Sed q2 petit ſemꝑ valles ⁊ infima: ⁊ mōtes ſupereminēt: ideo dicit terra fundari. i. eminere ſup aq̄s quo ad montes: ⁊ ſic dicit Neapolis ſuper mare/ et Alexādria/ ⁊ Tyr⁹. Et ēt hoc pōt itelligi quo ad venas terre ꝑ quas currūt maxime aque: ⁊ etiā in viſcerib⁹ terre ſunt maxima receptacula aquarum vnde egrediūtur maxima/ ⁊ vaſtiſſima flumina: ſicut Tanais ⁊ Boryſthenes: nā dictū eſt q̄ intra mare ſubmergunt magne aque/ ⁊ vadunt ad receptacula terre: ⁊ exinde fluūt magna flumina: que q̄dē aque dulcorant in viſceribus terre ex nimia frigiditate/ ⁊ longo tractu: et etiā multa flumina ſubmergunt in vno loco: ⁊ emergunt/ ⁊ oriuntur in alio: vt dicit de Nilo/ ⁊ Tygri: et ſic ſerpunt ſubtus terrā. Et ideo terra videt iſto modo fundari ſup aquas. qd̄ non fit ſine magno miraculo/ et omnipotentia dei/ intantum q̄ intellectus noſter nō pōt ſufficienter reddere rationem de his. Et ſequitur.

Qui fecit luminaria magna:

Solem in poteſtatem diei:

Lunam et ſtellas in poteſtatem noctis.

Qui fecit. ſ. vt ſol preeſſet diei: vt d2 Geñ. j. et luna ⁊ ſtelle luceant per noctem. Totū hoc etia3 pōt referri ad illud. Confitemini deo deorū. Nā gentiles adorabant ſolem tanq̄ deum/ puem Phebū ⁊ Apollinē vocabant: ⁊ etiam adorabāt lunam/ qua3 Dianā/ ⁊ Lucinā/ ⁊ Junonē vocabant/ ⁊ adorabant ſtellas: in quibus putabant ſtellificatos famoſos principes Jouē: ⁊ Mercuriū/ ⁊ Saturnū/ ⁊ Herculem ⁊c. Et ideo dicit hic Dauid. Confitemini domino: quia ipſe eſt deus ⁊ dñs deorum: quos gentiles adorant/ ⁊ ipſe fecit eos. ſ. ſolē: ⁊ lunā/ ⁊ ſtellas ⁊ ſic eſt deus deorum.

Qui ꝑcuſſit egyptū cū primogenitis eor.

Qui eduxit Iſrael de medio eorum:

In manu potenti ⁊ brachio excelſo.

Itē eſt ēt dñs p̄ncipū ⁊ dñor terrenor. probat: nā ipe eſt ille dñs q̄ ꝑcuſſit Egyptū. i. Egyptios cū primogenitis eorum: vt patet in Exod. Qui eduxit Iſrael de medio eius. ſ. Egypti: ⁊ hoc in manu potēti/ ⁊ etiam perſona ⁊ brachio excelſo: quia cum ſignis et prodigijs ſupra naturam.

Qui diuiſit mare rubrū in diuiſiones:

Et eduxit Iſrael per medium eius.

Et excuſſit Pharaonem et virtutem eius in mari rubro.

Iſta litera eſt ſatis plana/ et expoſita ſuperius pſal. lxxvij. ⁊ ciiij. ⁊ in pleriſq3 locis etiam quo ad ſenſum ſpiritualem.

Qui traduxit populū ſuum per deſertu3.

Qui percuſſit reges magnos:

Et occidit reges fortes:

Seon regem Amorreorum:

Et Og regem Baſan:

Et dedit terram eorum hereditatem: hereditatem Iſrael ſeruo ſuo.

Qui traduxit populū ſuū per deſertū. xl. annis: et percuſſit reges magnos ⁊c. vt expoſitū eſt pſal. p̄cedenti per hos. v. verſus.

Quia in hūilitate nr̃a memor fuit noſtri:

Et redemit nos ab inimicis noſtris.

Quia in humilitate nr̃a. i. in perſecutiōe ⁊ tributatiōe: memor fuit noſtri ſemper miſerendo/ et ſubueniendo: ideo ſequitur/ ⁊ redemit nos ab inimicis noſtris Egyptijs/ ⁊ ceteris infeſtantibus nos tempore Judicum ⁊ Saulis ⁊ Dauid.

Qui dat eſcam omni carni:

Confitemini deo celi:

Confitemini dño dominorum: quoniam ineternum miſericordia eius.

Et cōfitemini deo celi/ qui eſt verus deus: ⁊ dat eſcā/ ⁊ cibum/ ⁊ victum omni carni. i. omni aīali. L3 totus pſal. debeat intelligi ſpūal'r de Chriſto et eccleſia: tū principalius demonſtrāt iſti quatuor vltimi verſiculi loqui de Chriſto et eccl'ia/ iō dicit: q2 ipſe dñs Jeſus Chriſt⁹ fuit memor nr̄i in hūilitate et deiectione: ⁊ captiuitate nr̃a in ptāte diaboli/ et etiam memor fuit nr̄i in hūilitate nr̃a ⁊ clamore: q2 oēs patriarche ⁊ ꝓphete cū hūilitate clamabāt: vt Chriſt⁹ veniret/ ⁊ ſic venit ⁊ redemit nos ab inimicis nr̄is diabolis: et Judeis/ ⁊ tyrān s ꝑ mortem et paſſionē. Cōfitemini etia3 deo celi: q̄ dat eſcā ſacramēti altaris omni carni fideli. Et ꝯcludit cū principio. Cōfitemini dño dñorū: quoniā ineternū ⁊c.

Super flumina Babylōis illic ſedimus ⁊ fleuimus: dum recordaremur tui Sion.

In Hebreo huic pſal. nullus titul⁹ ꝓponit: ſed in pleriſq3 Biblijs inuenitur talis titulus. ſ. pſal. Dauid ꝑpter Hieremiam. Unde forſan aliquis vidēs q̄ iſte pſal. eſt quedā lamentatio Judeorū facta ꝑpter captiuitatē Hierl'm per Nabuchodonoſor/ q̄ cōcordat cū lamētatione Hieremie: iō appoſuit hūc titulum: q2 manifeſta eſt materia. Hiero. aūt in ꝓlogo ſup Abdiam videt aſſerere qd̄ Dauid fecit hūc pſalmū dicens: De quo regno olim per Dauid in pſal. cxxxvi. dictū eſt. Memento dñe filiorū Edom in die Hierl'm ⁊c. Sed quidā dubitāt ne forte iſte pſal. ſit factus poſt reditū a captiuitate per Eſdrā: eo q̄ potius videt hiſtoria q̄ prophetia. cū ita clare nominet babyloniā ⁊c. Sed hoc nō refert. Nam reuelationes ipſius Dauid fuerūt ita clare: vt ipſemet dicit. ij. Reg. xxiij. q̄ excedūt omnem prophetiam. Et ideo de paſſione Chriſti in quatuor pſalmis. ſ. xxi. ⁊ xxxiiij. ⁊ lxviij. ⁊ cviij. magis viſus eſt euangeliſta q̄ ꝓpheta. Nec fuit Dauid minus ꝓpheta q̄ ille qui venit de Juda in Bethel ſub Hieroboā ſtāte ſupra altare vituli/ q̄ dixit. Altare altare: hec dicit dñs. Ecce filius naſcet de domo Dauid Joſias noīe: et immolabit ſup te ſacerdotes excelſor ⁊c. qd̄ q̄dē verbū iplētū eſt per Joſiā poſt CC. annos: vt p3. iiij. Reg. xxiij. Itē Eſaias. ca. xlv. manifeſte nominauit Cyrū q̄ poſt. CC. annos dimiſit captiuitatē iſtā. Ex quo p3/ q̄ iſta captiuitas ⁊ deſtructio tēpli fuit reuelata ipſi Dauid: eo q̄ multū laborauit ⁊ orauit vt ſciret futuras fortunas ꝓſperitatis ⁊ aduerſitatis illi⁹ regni: et ciuitatis: et tēpli: ⁊ ſic fecit plures pſal. de illa vaſtatiōe. ſ. lxxij. ⁊ lxxviij. ⁊ iſtu3. Et iſte pſal. eſt q̄dā tragedia ſeu lamētatio/ in qua chorus Judeor captiuorum in Babylonia deflet miſeriā et infelicitatē ſuā/ dū recordabat p̄terite felicitatis/ ⁊ ꝓſperitatis tēpli/ ⁊ cultus diuini. in quo duo facit. Nā p̄mo facit qd̄ dictū eſt. Scd̄o petit vltionē d̄ ſuis afflictorib⁹/ ibi. Memor eſto. Quātū ad primū dicit chorus captiuorū. O Sion nos ſedebamus ⁊ ſedim⁹ ſup flumina Babylonis: ⁊ illic fleuimus dū recordaremur tui. ſ. ciuitatis ⁊ tēpli qd̄ eſt ſitum in te: et dū recordaremur cultus/ ⁊ ſacrificiorū/ et feſtiuitatū/ quas in te celebrabamus: ⁊ hymnor/ ⁊ pſalmorū quos cantabamus/ du3 eramus in proſperitate/ ⁊ libertate in te habitantes. Et hic capit Babylonē pro tota prouincia/ in qua erant diſperſi/ que quidē ꝓuincia eſt tota irrigata multis fluminib⁹/ q̄ ſūt Euphratis diuiſi in plures riuos decurrētes in Tygrim: ī ripis quorū ſituantur multe ciuitates et oppida: in quibus captiui ſeruiebant Judei: in ripis quor fluminum naſcitur copia ſalicū. Ideo ſequitur.

In ſalicibus in medio eius: ſuſpendimus organa noſtra.

Id eſt in ſalicib⁹ q̄ naſcunt in ripis fluminu3: q̄ diſcurrūt ꝑ mediā regionē Babylonis: nos ſuſpēdimus organa nr̃a ⁊ inſtrumēta muſica nr̃a: q̄bus cātabam⁹ pſal. ⁊ cātica: ⁊ eſt modus loquendi militū emeritorū. Nā qñ q̄eſcebāt ⁊ ſubtrahebāt ſe a labore: ⁊ exercitio armorū: ſuſpēdebāt arma in templis. et ita doctores ⁊ poete cū relinq̄bāt ſtudiū et exercitū dicebant ſuſpendere arma: vt dicit Hora. in ep'lis ⁊c. Ita ergo iſti captiui: q2 ceſſauerant ab omni cātu letitie: et erant in captiuitate et āguſtia dicebāt ſe ſuſpēdiſſe organa muſica in ſalicib⁹ fluuioru3. L'ra Hiero. h3 Super ſalices in medio eius ſuſpēdimus organa noſtra. Et tūc l'ra eſt clara.

Quia illic interrogauerunt nos q captiuos duxerunt nos: verba cantionū. de pe. diſ. iij. c: in ſalicib⁹.

Et qui abduxerunt nos: hymnum cātate nobis de canticis Sion.

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?

Sequitur chorus ⁊ dicit: quia Babylonij qui captiuos duxerunt nos in Babyloniam: illic interrogauerunt nos verba cantionū. ſ. petendo: et precipiendo nos cantare verba cantionum. Et apponit duos accuſatiuos iſti verbo interrogo: eo q̄ eſt vehementis tranſitiōis: de illo collegio. Poſtulo: poſco: peto: interrogo ⁊c. Unde regit ſcd̄3 accuſatiuū ratione gerundij ſubintellecti ⁊c/ Et ideo explicat petitionem dicens. Et Chaldei qui abduxerūt nos captiuos dixerunt et preceperunt ſupple: cantate nobis O vos Judei de canticis Sion. i. de illis pulchris hymnis: quos in Sion cantabatis: quibus ſupple rñdimus: quomodo cantabimus canticum

domini.i.ad cultum diuinuꝫ deputatum ſtantes in terra aliena idololatrie dedita? Et cõuerſus chor⁹ ad ciuitatẽ Hieruſalem deſtructam dicit.

de ↄſe. di. v. c. ieiuniũ.

Si oblitus fuero tui Hieruſalem: obliuioni detur dextera mea.

Adhereat lingua mea faucib⁹ meis: ſi non meminero tui.

de ↄſe. di. iiij. eccl'iaꝫ

Si non propoſuero Hieruſalem: in principio letitie me.

¶ O Hierl'ꝫ detᷣ dextera mea.i.vita mea obliuiõi.i.obliuiſcar ego vitã meã: ſi vnq̄ oblitus fuero tui Naꝫ q̄ cãtat ⁊ letatᷣ videtᷣ obliuiſci aduerſitates et bona ꝑdita. ⁊ iõ nunq̄ obliuiſcar tui: ⁊ per ꝯñs nũq̄ cantabo vſquequo reuertar ad te cũ ꝓſperitate. Et facit aliã adiuratiõnẽ dicens. Adhereat lingua mea faucibus meis: vt nũq̄ poſſim cãtare nec loq̄ ſi non meminero tui: ⁊ non propoſuero te ſemper ſo Hieruſalem ĩ pncipio cuiuſlibet letitie mee. Nã q̄n cũq̄ in aliqua ꝓſperitate fuero/qua merito vnuſquiſq̄ debet letari. tũc proponã memoriã tui/et ſic ceſſabo a quacũq̄ letitia. Uel iſti tres verſus predicti poſſunt referri ad deũ: qui miſert⁹ afflictiõis eorũ rñdet eis dicẽs. O Hierl'm tu affligeris in hac captiuitate/et ducta pñia deſideras reuerti vt ſeruias mihi: ⁊ ego ꝓmitto tibi ſub pacto iſto ⁊ adiuratiõe: ꝙ obliuioni detᷣ dextera ⁊ potẽtia mea ſi oblit⁹ fuero tui: ⁊ adhereat lingua mea faucib⁹ meis i.vita mea deficiat ⁊ verbũ meũ ſit falſum (qḋ totũ eſt impoſſibile) ſi nõ meminero tui/te ab hac captiuitate liberãdo/⁊ ciuitatẽ et tẽplũ iterũ reſtaurando ⁊c. Et hec adiuratio eſt ſimilis illi quã ſepe de⁹ facit: Uiuo ego ⁊c. Et ſequitᷣ. Adhereat lingua mea ⁊c. ſi non ꝓpoſuero te ante oẽs alias nationes ĩ pncipio mee letitie quaſi dicat: te letificabo ⁊ eris mihi accepta pre ceteris nationibus: et eris principium mei cultus: et mihi ſacrificabis et ſerues in templo renouato: et reſtaurato. et forſan iſte intellectus eſt melior.

de pe. diſ. iij. c. in ſalicib⁹.

Memor eſto domine filiorum Edom: in die Hieruſalem.

Qui dicunt exinanite: exinanite vſq̄ ad fundamentum in ea.

¶ Hic petit vltionẽ de Idumeis qui mouerũt ⁊ incitarũt Chaldeos ad deſtruẽdũ Hierl'm. ¶ Ad cuius intelligẽtiã eſt notãdũ: ꝙ cõſuetudo dei fuit: et eſt punire populum ſuum per infideles: ⁊ inimicos ſuos/ne fideles polluantᷣ ⁊ dãnentᷣ in talibus punitionib⁹: ſed poſtea deus non obliuiſcitᷣ punire inimicos ſuos: q̄ ppl'ꝫ ſuũ vexauerũt. qḋ ita factũ eſt. Nã p Chaldeos ſiue Babylonios ⁊ etiaꝫ Egyptios frequẽter flagallauit ppl'm ſuũ/⁊ maxime ciuitatẽ Hierl'm/⁊ tribũ Juda. In qua pſecutiõe fuerũt qui habitãt ꝓpe terrã ꝓmiſſionis.ſ. Cyrij: ⁊ Damaſceni ⁊ oẽs Idumei q̄ habitabãt vltra Jordanẽ: et ẽt alij Arabes ĩcitabãt: ⁊ ꝓuocabãt reges Aſſyriorum: et Egypti ad ĩfeſtãdã Hierl'm: ⁊ totũ Iſrl' ex zelo inuidie. Et iõ Eſaias: et Hieremias: ⁊ Ezechiel/et Daniel/et ceteri minores ꝓphete/ſicut p̄dixerunt deſtructionẽ. ⁊ flagellationẽ regni Iſrl' et toti⁹ Judee futurã p Chaldeos: ⁊ Egyptios: ita pariter p̄dixerũt deſtructionẽ Babylonie faciẽdã p Cyrũ et Dariũ. Et ita ẽt p̄dixerunt deſtructionẽ Idumeoꝝ et Moabitarũ/⁊ ceteroꝝ/⁊ finitimoꝝ Hierl'ꝫ faciẽdã p Chambyſen ⁊ alios reges perſaꝝ/⁊ Medorũ: qḋ totũ fuit poſtea impletũ: vt pꝫ in hiſtoria Herodoti: ⁊ Danielis. ⁊ etiaꝫ Judith: vbi legitᷣ ꝙ Holophernes dux Chambyſis igne ⁊ ferro vaſtauit totã Meſopotamiã: ⁊ Syriã. ⁊ Idumeã: ⁊ Egyptum vſq̄ in Ethiopiã/⁊ ſic puniuit oẽs eos q̄ flagellarũt ppl'm dei. Hoc ergo primo ꝓuidens Dauid in ſpũ/in hac ſcḋa parte pſalmi p̄dicit punitionẽ Idumeoꝝ/et Babyloniorũ eo ꝙ Idumei excitarũt Chaldeos/et venerũt cũ eis ad deſtruẽdum Hierl'm. Dicit ergo Dauid. O dñe memẽto filiorũ Edom/q̄ ſuppleſcerint in die deſtructionis Hierl'm qui dicũt: et dicebant Chaldeis: exinanite exinanite.i.deſtruite deſtruite ipſaꝫ Hierl'm/et euertite eam vſq̄ ad fundamentum ne aliquid remaneat.

Filia Babylonis miſera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuiſti nobis.

Beatus q̄ tenebit: ⁊ allidet paruulos ſuos ad petram.

¶ Conuerſus ꝓpheta cũ cõminatiõe apoſtrophat ad Babylonẽ: ⁊ cõminãs ei futurã punitionẽ faciẽdã p Dariũ ⁊ Cyrũ dicit. O filia.i.gens Babylonis miſera. Nã btũs reputabitᷣ ſupple. ille q̄ retribuet tibi retributionẽ tuaꝫ: quã retribuiſti mihi.q.d. ſicut flagellaſti/⁊ afflixiſti/⁊ cruciaſti me: ita ĩ vltionẽ tanti ſceleris flagellaberis: ⁊ retribuentᷣ tibi vices crudelitatis p Cyrũ ⁊ Dariũ. Nã beatus reputabitᷣ ille q̄ tenebit/⁊ capiet. ⁊ allidet ꝑuulos ſuos ſ. Babylonios ad petrã. ¶ Uñ eſt manifeſte aduertẽdũ: ꝙ tota iſta ꝓpheta fuit impleta p Cyrũ ⁊ Dariũ: q̄ deſtruxerũt Babyloniã: ⁊ p Cãbyſen ⁊ Holophernẽ: q̄ deſtruxerunt Idumeã: ⁊ Arabiã: et Egyptũ: vt pꝫ p totũ diſcurſuꝫ libri: ⁊ hiſtorie Herodoti. Nã Medi: ⁊ Perſe in captiõe babylonis decerebrabãt paruulos: ⁊ infantes allidẽtes: ⁊ ꝓijcientes eos ad petrã: ⁊ parietes. Ex ſupradictis pꝫ eſſe vanã ⁊ inanẽ opinionẽ: ⁊ ſpem Judeoꝝ modernorum: qui expectant vaſtationem chriſtianoꝝ: ꝓpter hoc dictum in hoc pſal. Memor eſto filioꝝ Edom. Et illud qḋ dicit Heremias. xlix. cap. de futura vaſtatione Edom: ⁊ etiã Threno. iiij. cuꝫ dicit. Gaude: ⁊ letare filia Edõ: q̄ habitas ĩ terra Hus. Ad te quoq̄ ꝑuenit calix. Inebriaberis atq̄ nudaberis. Itẽ per hoc qḋ dicit ꝓpheta Abdias in toto libello ſuo cõtra Edom. Unde per Edom ꝗ volũt intelligere Romanũ imperiũ: ⁊ totũ ppl'm chriſtianũ: ⁊ ſic dicunt ꝙ oẽs iſte ꝓphetie ſunt implende in pplo chriſtiano/Sed hoc eſt manifeſte falſum et ridiculoſum. ¶ Nã ppl's Romanorum: ⁊ Chriſtianorũ nõ deſcẽdit de Edom: immo habet ortum a Japhet. Item oẽs iſte prophetie iam fuerunt implete tpe Cyri et Darij: ⁊ tpe Cãbyſis: q̄ deſtruxit totã Idumeam: et Syriã: et Egyptum: vt ſcribit Jerodot⁹: ⁊ Trogus Pompeius. Iteꝫ Idumei qui mãſerunt: facti ſunt chriſtiani poſt tempora apoſtoloꝝ: et poſt conuerſionem magni Conſtantini. Sed poſtea apoſtatauerunt a fide ſequentes ſectã Mahometi. Nam Idumea eſt vna pars Arabie. Ex quo pꝫ: ꝙ Romanus imperium: ⁊ populus chriſtianorum qui hodie eſt nullo modo pertinet ad Edom.

¶ Secunda expoſitio eiuſdem Pſalmi.

Sed q2 iſte pſal. nõ ſolũ eſt prophetia/inquantũ predicit futura: ſed etiã cõputatᷣ inter ſacras ſcripturas/inquãtũ cõtinet in ſe ſacramẽtũ de Chriſto ⁊ eccl'ia: vt frequẽter dictũ eſt in alijs. Nã itellect⁹ Dauid in hoc pſal. habuit duplicẽ ſpũ ꝓpheticũ/ſicut in ceteris/ꝓut dictuꝫ eſt in ꝓlogo/tractatu ſcḋo ⁊ tertio. Nã primo ꝓuidit captiuitatẽ/⁊ liberationẽ Babylonicã: ⁊ p illã ꝓuidit futurã liberationẽ generis humani faciendã p Chriſtũ. iõ nõ ſolũ ſiſtebat in captiuitate Babylonie tunc futura: ſed etiã primo ⁊ principaliter trãſibat ad Chriſtũ ⁊ eccleſiã. Sicut ſtans ſup altã turrim/nõ ſolũ videt mõtes ꝓpinquiores: ſed etiaꝫ remotiores vltra illos ꝓpinq̄ores/duꝫ non ſint altiores/⁊ ſupeminẽtiores: ita ꝓphete preuidebãt in ſpiritu multa ꝓpinquiora vẽtura ĩ illo pplo: tanq̄ montes paruos; ſed vltra videbãt multa myſteria Chriſti ⁊ eccl'ie/eo ꝙ altiora. ⁊ ideo Eſaias ⁊ ceteri ꝓphete poſtq̄ dixerũt aliqua vẽtura ĩ illo populo/ſaltant ad Chriſtũ ⁊ eccleſiã: q2 p illa videbãt iſta. Ita pariter fecit Dauid in hoc pſalm. et in multis alijs. Nã p illã captiuitatẽ Babylonis: ꝓuidit pſecutionẽ quã ſemp paſſa eſt eccl'ia ab infidelib⁹ et malis/⁊ patietᷣ vſq̄ ad diẽ iudicij: ⁊ preuidit etiam punitionẽ pſecutorũ ei⁹/⁊ ei⁹ ſubuerſorũ. Nã illa captiuitas Babylonie figurabat preſſuras/⁊ pſecutiones futuras ipſius eccl'ie: vt ait Aug. libro de catechizandis rudib⁹. ¶ Uñ eſt aduertendũ ſcḋm Aug. xiiij. de ciuitate dei. cap. vltimo: ⁊ xv. libro ca. primo: ꝙ a principio mũdi diuiſum eſt totũ genus humanuꝫ in duas ſocietates. Una vocata eſt ciuitas dei/q̄ incepit ab Adã ⁊ Abel. Alia ciuitas diaboli/q̄ incepit a Caim. Prima dicitᷣ ciuitas dei: q2 deus eſt ei⁹ rector ⁊ finis: Scḋa dicitᷣ ciuitas diaboli: q̄ incepit a Caim: q2 diabol⁹ eſt caput ei⁹. Prima dicitᷣ frequẽter in ſcriptura Hierl'ꝫ: q2 eſt viſio pacis/⁊ videt deũ p fidẽ viuẽs in pace ⁊ charitate. Dicitᷣ etiã Sion: q2 deũ ſpeculatᷣ p fidẽ. Dicitᷣ etiaꝫ Iſrael: quaſi vidẽs deũ. Nam q̄ñocunq̄ nominetur ſemp videt deũ/⁊ ſpectat p fidẽ. Nã in teſtamento veteri expectabãt/⁊ ꝓuidebãt Chriſtũ incarnãdũ/⁊ ſaluaturũ eã. nunc aũt ꝓuidet per eandẽ fidẽ/⁊ expectat ipſum nos in celo glorificaturũ. Illa aũt ſocietas diaboli dicitᷣ cõmuniter in ſcriptura Babylon/ſiue Babylonia: qḋ interpretatᷣ confuſio: eo ꝙ nunq̄ habuit vnũ caput nec rectorem: ſed colebat pluralitatẽ deorũ: nec expectabat vnũ finẽ. Nã dij eorũ diuerſos fines eis promittebant: ideo erant inter gẽtes diuerſe/⁊ nefande ſuperſtitiões/et ritus colendi. Dicitᷣ etiã Edom qḋ interpretatᷣ terra ſiue terrenũ: ⁊ rubeũ: q2 oẽs ciues illi⁹ ciuitatis ſũt terreni. ⁊ terrena diligũt/ſicut iſti noſtri amant celeſtia. Iſti ergo duo amores/⁊ fines diuerſi fecerunt duas ciuitates duraturas vſq̄ ad iudiciũ. Et ideo ſicut illa Babylõ fluctuat in hac vita/⁊ gaudet circa terrena: ⁊ ei⁹ finis eſt pena/⁊ infernus. Ita noſtra Hierl'm p fidẽ peregrinatᷣ in hac vita: ſed finis ⁊ vltimus terminus eius eſt celũ/et perpetua beatitudo ⁊ felicitas. Et iõ illa Babylon ſiue Edõ ſemper afflixit/⁊ vexauit/⁊ perſecuta eſt noſtrã Hierl'ꝫ ſiue Sion/ſiue Iſrael. Et hoc ꝓuidit Dauid in hoc pſal. vltra illam captiuitatẽ factam per Nabuchodonozor. Ideo p Babylonẽ itelligitᷣ ciuitas/⁊ populus diaboli/⁊ infideliũ. Et p Sion ⁊ Hierl'm/intelligitᷣ eccl'ia ab Abel vſq̄ ad vltimuꝫ iuſtum. Et etiã incepit iſta eccl'ia ab Adam in paradiſo terreſtri. Nã tũc Nabuchodonozor.i.diabol⁹ captiuauitᷣ genus humanũ/⁊ traxit ipſum ab illa felici Sion/ſiue Hierl'm: vbi Adã fruebatᷣ in pace viſione angelorũ ⁊ ſocietate/Et ideo homo exul ab illa ciuitate poſitus captiuus in hac valle lacrymaruꝫ Babylonie/⁊ cõfuſionis deflet caſum ſuũ recordatus illius felicis Sion vñ cecidit: ⁊ dicit. Super flumina Babylonis illic ſedimus/⁊ fleuimus dũ recordaremur tui Sion ⁊c. ¶ Unde nota ꝙ p flumina in ſacra ſcriptura frequẽter interpretantᷣ pſecutiões/⁊ tribulationes/⁊ furie tyrãnorũ ⁊ malorũ. Per ſalices intelliguntur fideles ⁊ ſimplices. Nam ſalices ſunt arbores amare/⁊ faciliter flexibiles ad nutũ. Ita ſimplices/⁊ fideles ſemp obediũt malis/et affliguntᷣ ab eis/⁊ exercitantᷣ/⁊ patiuntᷣ ab eis amaras perſecutiões. Dicuntᷣ ergo flumina diſcurrere p mediũ Babylonis: q2 ſemp in hoc mũdo fuerunt furioſi mali/⁊ tyrãni/⁊ petulãtia tyrãnoꝝ. Dicuntᷣ etiã ſalices naſci iuxta flumina: q2 ſemp boni fuerunt dati in exercitiũ malorũ. Nã ſicut flumina tumida/et furioſa rapiunt/⁊ euertũt ſalices/⁊ oia q̄ ſunt in ripa: Ita tyrãni ſemp perſecuti ſunt ſimplices fideles ab initio/q2 illico diabolus inſurrexit ĩ Adã ⁊ Caiꝫ in Abel/⁊ Chaldei ĩ Abrahã: ⁊ Iſmael ĩ Iſaac/⁊ Eſau ſiue Edom in Jacob ſiue Iſrael: et Saul ĩ Dauid: ⁊ ppl's gẽtilis in filios Iſrael/⁊ Babylonia/⁊ Egypt⁹ in Hierl'm: ⁊ ſynagoga cõtra eccleſiã/⁊ tyrãni/⁊ heretici/⁊ hypocrite/⁊ Antichriſt⁹ ſemp inſurgẽt cõtra eãdẽ vſq̄ ad iudiciũ. Sꝫ oẽs iſti mali vniuerſal'r cõprehẽdũtᷣ ſub noie Babylonis ⁊ Edõ: ſicut eccl'ia intelligitᷣ ſub hoc noie Siõ ⁊ Hierl'ꝫ. Sedet ergo eccl'ia ab initio mũdi ſup flumina Babylonis ſemp a malis afflicta: ⁊ tñ nunq̄ ꝑdidit fidẽ: q2 ſemp recordatᷣ ipſi⁹ Siõ in qua Xp̄s regnat hic p fidẽ/⁊ ſuperi⁹ p grãm/⁊ ſemp p fidẽ recordatᷣ q̄ñ Adã p ſupbiã cecidit ab illa arce Sion paradiſi terreſtris: ⁊ q̄ñ ꝓpter illud peccatum ſedet in hoc mũdo ſup flumina Babylonis: ⁊ ideo ſe abſtraxit a voluptatib⁹/⁊ ritib⁹ gẽtiliũ infideliuꝫ: ⁊ q̄ñ expectauit Chriſtũ incarnãdũ: vt veniret in carnẽ: nũc aũt expectat ipm videre in gloria. Et ſicut in lege veteri deſiderabat reuerti in Hierl'm.i. ꝑuenire ad legẽ gratie: vt cãtaret de cãticis Sion: ⁊ in Hierl'm ſuperiorẽ vt ibi cãtet cãtica glorie: ita poſtq̄ hic cantat cãtica gratie xp̄i iã reuerſa de prima Babylonia diaboli in qua tenebatᷣ captiua: ſꝫ nũc adhuc retinetᷣ in hac Babylonia mundi/inter mẽbra diaboli. inter infideles/⁊ hereticos ⁊ tyrannos/⁊ impios: ſemp ergo eccl'ia deflet pſecutiones ⁊ amaritudines hui⁹ mundi/vſquequo requieſcat in ſupna Hierl'm. Dicit ergo eccl'ia. O Siõ.i.terreſtris paradiſe: ⁊ o ſupior Siõ/quã expectam⁹ ſẽp/nos ſedim⁹ amari ſup flumina Babylonis.i.perſecutiones mũdi ⁊ diaboli/⁊ fleuim⁹ illic dũ recordaremur tui.i.felicitatis. in qua eramus in terreſtri paradiſo/⁊ quam perdidimus in ſuperiori. Et iõ nõ poſſumus letari/nec cantare cant⁹ letitie ĩ hac lachrymarũ valle/et auxilio/et amaritudine: q2 nos ſuſpẽdim⁹ organa noſtra.i.cauſas cantãdi carmina letitie in ſalicib⁹ q̄ ſunt in medio ei⁹.ſ. Babylonis. Nã ibi nõ ſunt niſi tribulatiões/⁊ anguſtie/et amaritudines/q2 ibi dimiſim⁹ oẽm letitiaꝫ/et nos

Nota.

Eccl'ia ſedet ſuper flumia babylõis.

ſubtraxim⁹ ab oī delectatiōe. Ergo ibi ſuſpēdim⁹ ꝛ dimiſim⁹ oēm letitiā/ꝛ canticū inter anguſtias. Et ideo non poſſum⁹ recuperare illā Sion/et Hieruſalē perditā per cant⁹ letitie mūdane: ſꝫ ꝑ cantus amaritudinis/ꝛ pnīe/ꝛ paupertatis/ꝛ ꝑſecutiōis propter Chriſtum ꝛc. Unū Matth. v. Beati pauperes ſpū/qm̄ ipſorū eſt regnuꝫ celorū. Beati mites. Beati qui lugēt. Beati qui eſuriūt. Beati qui ꝑſecutionē patiunt ꝛc. Quare qꝛ ſum⁹ in terra aliena/et ſedem⁹ ſup flumina Babylonis captiui/ꝛ exules a noſtra Siō ꝛ Hierl'm: ergo ſic nos opꝫ reuerti ad eam. Hebre⁹ ꝛ lr̄a Hieronymi habet. Sup ſalices. In medio eius ſuſpēdimus organa noſtra: ꝛ tūc litera eſt plana. ⁋ Unde nota ꝙ Babylon hic nō ſolū ſumit pro tota ꝓuincia Babylonie/que eſt ſita in medio duorū fluuiorū magnorū. ſ. inter Tygrim et Euphratē: ſed etiaꝫ ciuitas magna Babylon eſt ſita inter duo flumina ꝑterfluētia muros eius: nā ab ortu habet Tygrim/ꝛ ab occaſu/ꝛ meridie habet Regiū/qđ eſt brachiū deſinēs ab Euphrate/et intrās in Tygrim poſtq̄ circuit ciuitatē. Quocūq; ergo ſumat ſemꝑ Babylon eſt ſita in medio fluminū. Itē tota Chaldea eſt circū/ꝛ īterrigata alueis Tygris/ꝛ Euphratis/ꝛ abundat ſalicib⁹: ꝑ quā bn̄ figurat hic mūdus circūfuſus/perſecutionibus/ꝛ amaritudinib⁹. Et ideo hic dicim⁹: qꝛ diaboli ꝛ impij q̄ captiuos duxerūt nos/ꝛ affligebant/interrogauerunt. i. irriſorie exquiſierunt a nobis verba cātionū. ꝛ q̄ abduxerūt nos a patria nr̄a dicebāt nobis irriſorie. Cātate nobis de canticis Sion/ſi poteſtis. i. quare nō cātatis talia cātica: ſicut cātabatis dum eratis in Sion in ꝓſperitate/ꝛ letitiā: Unū rūdet corpus myſticū ſiue eccl'ia. Quo cātabimus cāticū dn̄i in terra aliena/exules ab illa Siō paradiſi/ꝛ captiui ī hac Babylone cōfuſiōis/ꝛ miſerie: Unde non negat eccl'ia quin cantet canticū dn̄i in hac terra aliena ꝛ peregrinatione: ſꝫ negat modū: qꝛ in illa Sion paradiſi cātabat canticū dn̄i cū felicitate/ꝛ letitia ſine miſeria ꝛ amaritudine/habitās inter illas felices arbores ꝑadiſi veſcēdo illo cibo vite ſibi conceſſo: ſꝫ nūc qꝛ habitat in medio hui⁹ Babylonie inter ſalices amaras/ꝛ infructuoſas ſeruiendo inimicis: iā nō pōt eo modo cantare cāticū dn̄i/quin patiat perſecutiōes int⁹ ꝛ extra/ꝛ amaritudines ſalicū. Nā dū in hac vita peregrinamur cū difficulte operamur/ꝛ ſemꝑ in bn̄ operando intus ꝛ extra reſiſtentiā inuenim⁹. ⁋ Unū beat⁹ Ambroſi⁹ hymnos ſuaues cantabat in eccl'ia Mediolanēſi: tn̄ ab arrianis īollerabiles ꝑſecutiōes patiebatur: ꝛ ſic cū amaritudine ꝛ lachrimis catabat canticū dn̄i in terra aliena heretice prauitati dedita. Eodem modo cātauit ſemꝑ eccleſia Chriſti in principio/ꝛ tp̄e tyrannoꝝ ꝛ hereticorū/ꝛ cantabit tp̄e Antichriſti. Ideo ſequitur rn̄ſio dei. O Hieruſalem eccleſia mea/obliuioni det dextera mea. i. vita mea deficiat: ſi fuero oblitus tui: quin veniaꝫ ad liberandū te carnē aſſumēdo/ꝛ ꝓ te patiēdo/et ab iſta Babylonia liberādo: hic ꝑ gratiā/ꝛ in futuro ꝑ gloriā. Et adhereat lingua mea faucib⁹ meis inētiēdo ſi nō meminero tui in hac tribulatione/ꝛ ſi nō propoſuero te in principio. i. in die letitie mee i. redēptiōis O Hieruſalē. Dies letitie Chriſti fuit ſtatus legis gratie. Ideo in principio hui⁹ diei/ꝛ letitie prepoſuit eccleſiam ſuam ceteris natiōib⁹: qꝛ ſolaꝫ iſtā elegit in pōpulū ſuū ꝛ ſponſam. Promittit ergo Chriſt⁹ hic liberare ppl'm ſuū/ꝛ eccleſiā ſ. deliū liberare a captiuitate Babylonis. hic ꝑ gratiā ꝛ in futuro ꝑ gloriā/tam in hoc die gratie/ꝙ in alio die glorie future. Ideo eccleſia leta de promiſſione ſibi facta ꝑ Chriſtū: ꝑetit vltionē de Babilonia/ꝛ de populo terreno q̄ ipſam afflixit/et dicit. O dn̄e poſtq̄ tu ꝓmittis reminiſci noſtri/ꝛ ꝑponere nos ceteris. i. ipſis infidelibus ꝛ terrenis in principio letitie tue. q̄ erit dies gratie/ꝛ dies Hieruſalē ergo memento filioꝝ Edō: vt punias eos ī die reſtitutionis Hieruſalem. ſ. ī tp̄e grē/poſtq̄ ipſi afflixerunt nos in ꝓſperitate ſua Filij Edom/ſunt homines terreni. Et conuerſus ad Babylonios. i. filios cōfuſiōis/qui iidem ſūt ꝛ terreni/dicit. O gēs infidelis ꝛ miſera filia Babylonis: bene eris miſera in die iudicij/ꝛ ī die Hierl'em gratie ꝛ glorie. Nā tūc ille popul⁹ quē tu perſecuta es erit beat⁹ ſedēs ad iudiciū cū Chriſto iudicante te/ꝛ condēnabit te in eternā penā ꝛ retribuet tibi retributionē/quā retribuiſti nobis/ꝛ ipſe populus dei ꝛ eccleſia erit beatus/et tenebit/et poſſidebit illā Hieruſalē/ꝛ alliud filios tuos/et proijciet ad petraꝫ inferni in penam eternam. Et no. ꝙ hec punitio temporaliter facta eſt contra inimicos ꝛ perſecutores eccleſie. Nā nō ſolū Judei fuerunt puniti per Romanos/et paruuli eoꝝ alliſi ad petrā. ſed etiā fuerunt maxima bella/ꝛ deſtructiones ciuitatū inter gētiles: in quib⁹ facte ſunt magne crudelitates in punitionē eoꝝ. ex quo ptꝫ ꝙ ſicut Dauid ꝑ captiuitatem/ſiue per liberationem a captiuitate preterita Egypti. preuidit liberationē totius gn̄is hūani futuram per Chriſtū de captiuitate diaboli a pctō/ita pariter per liberationem futurā a captiuitate Babylonis preuidit ēt liberationē futurā ꝑ Chriſtū/ꝛ vniuerſalem redemptionē: et preuidit liberationem eccleſie de afflictione/ꝛ perſecutione Judeorū/ꝛ tyrannoruꝫ/ꝛ heretycoꝝ/ꝛ Antichriſti. ⁋ Patet etiā ꝙ triplex eſt Hieruſalem. Prima materialis. Secūda militans per gratiā. Tertia triumphans ꝑ gloriam Unde ante aduentuꝫ Chriſti erant oēs in captiuitate peccati originalis. Et licet eſſent in Hieruſalem materiali/tamē erāt ī babylonia diaboli per peccatum. Ideo deſiderabant reuerti ad Hieruſalem militatem per gratiam/ꝛ cantare in ea canticum nouuꝫ per gratiam que eſt lex euangelica: vt patet Eſaie. xxxvj. Cātabitur in illa die cāticum in ea ꝛc. Sed quia iam ſumus in Hieruſalem militante et cantamas canticū gratie: ideo adhuc deſideram⁹ exire ab hac corporali captiuitate/poſtq̄ exiuimus a captiuitate ſpirituali per Chriſtum et deſideramus ire ad Hieruſalē eternā ꝛ triumphātem: vt cantemus ibi canticum glorie abſq; aliqua tribulatione ꝛ dolore tam corporali q̄ ſpūali: vbi abſterget de⁹ oēm lachrimā ab oculis iuſtorū ꝛ iam nox erit amplius neq; luctus neq; dolor ꝛc. Unde hoc canticum nouum glorie nemo poteſt cantare in hoc mundo: ſed in Sion ſuperiori/et celeſti cantant illud illa. cxliiij. M. cum citharis ſuis/et organis in conſpectu throni/et agni exiſtenti ſupra mōtem Sion. vt patet Apoca. xiiij. Et hoc canticū deſideramus cantari hodie q̄ ſedemus ſup flumina Babylonis huius mūdi/ꝛ illas citharas deſideramus recupare. vt cū eis cātemus cāticū dn̄i in illa celeſti Hieruſalem/quā Joānes vidit deſcēdentē de celo/quaſi ſpōſam ornatā viro ſuo. Apoca. xx.

Ex quo ꝑtꝫ ꝙ Dauid in hoc pſal. intēte monet/ꝙ nō velim⁹ in hoc mūdo cōſidere nec cātare cāticū letitie mūdane: ſꝫ cāticū penitētie ꝛ amaritudinis ꝛ cāticū fidei ꝛ grē: vt poſſimus cātare in ſuperiori Sion cāticū glorie corā agno. Nā q̄diu ſumus in hoc mūdo ſup flumina Babilonis ſedemus iuxta ſalices amaritudinis/ꝛ inde ſumim⁹ cibuꝫ poſtq̄ ꝑdidim⁹ cibū vite in paradiſo/vnde ſumus eiecti. ⁋ Itē monet moraliter: ꝙ ſi q̄s eſt captiuus in Babylonia ꝑ pctm̄ actuale: nolit ibi manere/nec cantare: ſed laboret inde exire: vt cantet cāticū dn̄i in Hierl'm gratie: q̄ eſt eccl'ia iſta: vt inde poſſit aſcēdere ad celeſtē Sion ad cantandū canticū glorie: ⁋ Red eſt iterū aduertendū: ꝙ poſtq̄ eccl'ia dei. i. corpus myſticū fuit liberatū ꝑ Chriſtū de ſeruitute ſpirituali Babylonis/ꝛ poteſtate diaboli: ꝛ hoc per paſſionē Chriſti ꝛ eccl'iaſtica ſacramēta/ꝛ fuit abſoluta a iugo legis: tunc incidit in ꝑſecutionem tēporalē: ꝛ fuit afflicta ꝑ magnā meretricē Babylonē. ſ. ꝑ ppl'm paganū. ⁋ Unū ſicut ex cōuerſis de pplo Judaico/ꝛ gētili facta eſt vna eccl'ia Chriſti/ꝛ ciuitas dei/q̄ dicit Hierl'm ꝛ Iſrael: ita ex obſtinatis de pplo Judaico/ꝛ gētili facta ē ciuitas diaboli/q̄ dicit magna Babylon: q̄ illico incepit ꝑ ſequi: ꝛ affligere ciuitatē dn̄i ꝛ nouā Hierl'm que eſt eccl'ia Chriſti. Sed primo incepit ſynagoga obſtinata ad ꝑſequendū eccl'iam: ꝛ exinde continuauit gentilitas affligere eccl'iam vſq; ad magnū Conſtantinū. ſed cōuerſa gētilitate ad Chriſtū tūc ſola ſynagoga manſit obſtinata et inimica pplo dei: et ſic gentilitas tota que ante erat Babylon facta eſt Hierl'm/ꝛ Iſrael/ꝛ ppl's ꝛ ciuitas dei ꝛ ſynagoga que ſola erat Judea/ꝛ Hierl'ꝫ/ꝛ ciuitas ſancta. facta eſt Babylon: et cōfuſa ꝑ obſtinationē/ꝛ infidelitatē: ꝛ ſola manſit inimica pplo/ꝛ ciuitati dei: et ipſi Hierl'm. Per eandē ergo rationē ſynagoga q̄ ante erat Jacob/ꝛ Iſrael ꝑ fidē ante aduētū Chriſti/facta eſt Edom poſt aduentū Chriſti ꝓpter infidelitatē. Et gentilitas que ante dicebat Edō: facta eſt Jacob/ꝛ Iſrael recipiēdo Chriſtū. Quod ſic ꝓbatur. Nā Jacob dict⁹ eſt Jacob. i. ſupplantator: eo ꝙ ter ſupplātauit fratrē ſuū Edō. Primo quādo eiecit ipſum de ventre matris: ꝛ ſic natus eſt tenens plantam fratris. Scđo qn̄ ſubripuit ipſi primogeniturā pro cibo lenticularū. Tertio qn̄ ſubripuit ipſi benedictionē duꝫ abierat ad venandū cibos corporales. Et ideo dictus eſt Jacob. i. ſupplātator. Et ita pariter Eſau dicus eſt Edō. i. rubens ꝛ ſanguinolentus: eo q̄ eiectus a ventre natus eſt ſanguinolentus/ꝛ rubēs ſanguine inuolutus. Secūdo dictus eſt Edō. i. terrenus: eo ꝙ ꝓ cibo terreno vēdidit primogeniturā ipi Jacob. Tertio dict⁹ eſt Edō. i. terrenus: eo ꝙ dū abijt ad venandum cibos corporales ꝑdidit bn̄dictionē ſpūalem quā ipſi ſubripuit frater ei⁹ Jacob. Et ſic ptꝫ ꝙ ꝓpter tēporalia ꝑdidit ſpūalia: q̄b⁹ bonis ſpūalibus ſucceſſit ipſe Jacob: vt ptꝫ Gen̄. xxv. ꝛ xxvij. Quod ergo ita ꝓprie accipit inter ſynagogā/ꝛ gētilitatē poſt aduētū Chriſti. Nā primo gētilitas q̄ erat minor: eiecit ſynagogā de vētre eccl'ie ſumendo fidē xpi. Scđo ſubripuit ipi primogeniturā. Nā primo oportebat ꝑdicari Judeis verbū dei: ſed qꝛ indignos ſe fecerunt: iō apl'i ꝓfecti ſunt ad gētes vt pꝫ Actuū. xiij. Tertio ſubripuit ipſi bn̄dictionē ꝓmiſſaꝫ ipi Abrahe ꝛ ſemini ei⁹: qꝛ voluit regnari ꝛ bn̄dici in Chriſto. Et ſic gētilitas q̄ erat Edom facta eſt Jacob/et Iſrael/ꝛ ſemē Abrahe: ꝑ oppoſitū autē ſynagoga facta eſt Edom ꝛ ſanguinolēta: qn̄ eiecta eſt de ventre eccl'ie occidēdo Chriſtū. Et facta eſt Edom vendendo primogeniturā/et ꝑdendo benedictionē. Et ſic ptꝫ q̄ꝫ ſynagoga vere facta eſt Edō ſiue Idumea. ⁋ Unū eſt iterū aduertendū: ꝙ ſynagoga quadruplici ratiōe facta/ꝛ dicta eſt Edom poſt aduentū Chriſti. Primo rōne myſterij ipſi⁹ Eſau cōpleti in ipſa ſynagoga: ꝓut dictū eſt: eo ꝙ ſynagoga contēpſit bn̄dictionē ꝛ redēptionē xpi/ꝛ pmogeniturā ꝓpter bona tp̄alia ꝛ mūdana ꝛ terrena: qꝛ Edō interp̄tat terren⁹ ꝛ mūdan⁹. Itē ſcđo h̄ nomē edō ſiue Idumea cōpetit ipſi ſynagoge ratiōe alteri⁹ interp̄tatiōis. Nā Edō interp̄tat ſanguinolēt⁹: et Idumea ſanguinolēta. ſed ipſa ſynagoga manſit ſanguinolēta: ex homicidio: ꝛ nece Chriſti: in qua obſtinatiōe homicidij ſemper ꝑſeuerat: ideo vere dicit Edō. Tertio dicit Edom: ſiue Idumea ratione officij ꝛ inimicitie. Unū eſt aduertēdū ſcđm Hieronymū ī ꝓlogo ſup Abdiā: ꝙ Hebrei oēſ appl'os ſibi aduerſantes appellabāt Edō. Unū dicebant ꝙ ſicut Eſau appellat⁹ eſt Edom: eo ꝙ ſemper aduerſatus eſt ipſi Jacob: ꝛ q̄rebat mortē ei⁹: ita pariter oēs q̄ aduerſabant pplo Iſael debēt dici Edom. Et ſic totū ppl'm gētilē appellabāt Edō. Et ſic dicit Hierony. ꝙ ꝑ Edō in ſacrā ſciptura nō ſolū intelligit illa pars Arabie q̄ eſt vltra Jordanē: ſed intelligit etiā tot⁹ ppl's gētilis: q̄ ſemꝑ inimicabat ꝛ aduerſabat pplo dei: ꝛ ꝓcurabat ei⁹ deſolationē. Et hec fuit cauſa quare Judei ppl'm chriſtianū appellarūt Edom: eo ꝙ fuit cōgregat⁹ ex cōuerſis de pplo gētili: ꝛ qꝛ eſt ſemꝑ cōtrarius pplo Judaico. His ergo habitis ꝛ p̄ſuppoſitis ꝑ eos ſequit q̄d ſola ſynagoga eſt vere Edom/ꝛ intelligit ꝑ Edoꝫ ꝛ Idumeā in ſacra ſcriptura. Nā Edō eſt ille ppl's q̄ aduerſat pplo dei/ꝛ ipſi Jacob ꝛ Iſrael: ꝛ aduerſat veritati legis: ꝛ ꝓphetarū. Cū ergo ſuperi⁹ in plurib⁹ locis ꝓbatum ſit/qualiter ſola eccl'ia Chriſti eſt Jacob: ꝛ verus Iſrael: ꝛ ſemē Abrahe: eo q̄d ſubripuit primogeniturā/ꝛ bn̄dictionem: ꝛ fuit bn̄dicta: ꝛ regerata in Chriſto in lege promiſſo: quan primogeoiturā/ꝛ benedictionē ꝛ regenerationē/et redēptionē cōtēpſit ſynagoga ꝓpter bona tp̄alia: ergo q̄cunq; aduerſatur pplo chriſtiano/ꝛ legi euāgelice/q̄ eſt veritas legis ꝛ ꝓphetarū: ille talis eſt vere Edom/ꝛ Idumea. ſed ſynagoga eſt huiuſmodi: qꝛ illico aduerſata fuit Chriſto et doctrine eius ꝛ ꝑ cōſequens veritati legis ꝛ ꝓphetarum/ꝛ illico poſt paſſionē ꝑſecuta eſt apl'os: ꝛ totā eccl'iam: et hodie ꝑſeuerat in eadē obſtinatione/ꝛ malitia/et cecitate. ergo ipſa ſynagoga vere eſt Edom ꝛ Idumea. Et ſic ptꝫ qualiter ipſa ſinagoga obſtinata eſt illa Idumea cui ſēꝑ cōminatur de⁹ ꝑ Hieremiā ꝛ Abdiā: ꝛ ꝑ oēs alios ꝓphetas. Quarto ꝓbatur ſynagoga ītelligi ꝑ Idumeā/ꝛ hoc rōne falſe doctrine Thalmudice: quā hodie ſequit. ⁋ Ad cui⁹ itelligētiā eſt aduertēdū: ꝙ Scribe/ꝛ phariſei audita reſurrectione Xp̄i per teſtes idoneos/ꝛ viſa ꝓtāte xpi ꝑ euidētiā/ꝛ miracula/ꝛ viſa veritate euāgelica ꝑ doctrinā miraculoſaꝫ apl'oꝝ: poſt receptionē ſpūs ſancti: tūc q̄ſierūt modos/ꝛ vias quō tegerēt ſuū erorē/ꝛ malitiā/ꝛ retinerēt illū ppl'm in in ſua cecitate/ꝛ falſa doctrina/ꝛ fermēto mēdacij/ꝛ malitie. Et ſic vt oſtenderēt Jeſum Chriſtum nō fuiſ-

Babylonis ſituatio.

R

S

Triplex hieruſalem

z

V Synagoga dicit Edō.

X

Nota bene.

ſe verũ meſſiam: cõfinxerũt ſibi quẽdã falſum meſſiã vocatũ Barcocibã: ſed ille periit cũ magna pte ſcribarũ/ ⁊ phariſſeorũ/ ⁊ cũ tota ciuitate Biter/ et magno nũero iudeoꝝ. Et ſic etiã cõfinxerũt quẽdã aliũ egyptũ in Meſſiam quẽ Hadrianus capitali ſnia puniuit. Tũc ſcribe ⁊ phariſſei recurrerũt ad Magos ⁊ necromãticos/ ⁊ ſic acciuerũt Simonẽ magũ/ tanq̃ meſſiã: ſed apl'i Petrꝰ ⁊ paulus ipm corã Nerone Rome ſuperarũt/ ⁊ cõfuderũt/ ⁊ eius fraudẽ detexerũt. Ultimo aũt acciuerunt quẽdã magnũ necromaticũ Idumeũ vocatũ Mair: ⁊ pmiſſis magnis donis/ ⁊ muneribꝰ ipm pſelitum fecerũt/ ⁊ ſuis falſis traditionibꝰ phariſſaicis inſtruxerunt. Ille aũt cũ eſſet verſutꝰ/ ⁊ magus ex cõſilio diaboli pfinxit in ſcriptis quãdã legẽ/ quã Miſna appellauit. i. ſcdam legẽ: quã deꝰ oretenus dederat ipſi Moyſi in mõte Sinai vltra legẽ ſcriptam. Unñ dicit iſte ſcelleratꝰ ⁊ ſacrilegꝰ ꝙ Moyſes bene pmulgauit/ ⁊ manifeſtauit illi pplo legem ſcriptã: ſed nõ manifeſtauit legẽ oretenꝰ datã: ſed illã tm̃ reuelauit in ſecreto ipſi Joſue: ⁊ Joſue reuelauit ipſã alteri: ⁊ ſic puenit vſq; ad Rabi Mair poſt aſcẽſionẽ Chriſti: ſed tũc ipſe Rabi Mair ex volũtate dei publicauit illã i ſcriptis toti pplo Judeorũ. Et iſta falſa doctrĩa huiꝰ ſcde legis appellata Miſna pſeuerauit quaſi p. cclx. annos/ a Rabi Mair vſq; ad magnũ Cõſtantinũ: ſed vidẽtes magiſtri Judeoꝝ ꝙ tota gentilitas cõuertebaꝛ ad fidẽ euãgelicã pꝑter cõuerſionẽ Cõſtãtini: pꝑter quã etiã cãm maxima pars Judeorũ cõuertebaꝛ ad fidẽ/ cognoſcẽtes Chriſtũ fuiſſe verũ meſſiã: tũc cõgregati ſunt in Babilonia Egipti/ que dicitur Caire: ⁊ ibi cõpoſuerunt libros Thalmud cõtinẽtes declarationẽ illiꝰ ſcde legis que dicitur Miſna/ tradite ⁊ conficte p Rabi Mair Idumeũ: quã doctrinã Thalmudicaꝫ ſeruat ⁊ colit hodie tota ſynagoga Judeorũ p maiori parte: nã alia ſecta Judeorũ reperitur in Grecia: ⁊ in partibus oriẽtalibus q̃ dicunꝛ Charraim: qui abominantur hanc doctrinam Thalmudicã/ et phariſſaicã. Ex quibus oibus ptꝫ/ ꝙ iſta ſynagoga Judeoruꝫ modernorũ obſtinatorum nõ põt dici populus dei/ nec ſynagoga dei: quia non obſeruãt veritatem legis ⁊ prophetarũ: ſed falſam doctrinam Thalmudicã ipſiꝰ Rabi Mair Idumei inuentoris

Y huiꝰ erroris/ ⁊ falſe doctrine. ¶ Et per cõſequens ſynagoga debeꝛ appellari Edom/ ſiue Idumea: ab illo Idumeo Mair/ cuius doctrinã obſeruat: ſicut omnes ſequaces ſecte Mahometice appellantur Arabes: eo ꝙ Mahometus fuit de Arabia. Et omnes chriſtianos Judei appellant Nazarenos: eo ꝙ Chriſtus cuius doctrinam ſequitur/ fuit de Nazareth. Et ita nos: oẽs ſectatores platonis appellamus academicos ⁊c. Et ſic ptꝫ qualiter quadruplici ratione ſinagoga hodierna Judeorũ appellatur

Synagoga dicit idumea. ⁊ debebet appellari Idumea. Primo ratione myſterij Jacob ⁊ Eſau cõpleti in ſynagoga. Scdo ratione interpretationis: q: eſt tota terrena ⁊ ſanguinolenta. Tertio ratione officij: q: ſemper aduerſaꝛ veritati legis ⁊ pphetaruꝫ/ ⁊ populo dei. Quarto ratione doctrine Rabi Mair Idumei quam collit ⁊ obſeruat: et ideo vbicunq; ponitur Idumea in ſacra ſcriptura ſemper pphetice eſt intelligẽda ſynagoga obſtinatorum Judeorum: q: perdidit primogenituram ⁊ benedictionem: ⁊ eſt homicida/ ⁊ ſanguinolenta/ ſemper aduerſatrix veritati ⁊ populo dei: ⁊ ſequẽs falſam doctrinam ſcelerati: ⁊ ſacrilegi Rabi Mair Idumei. Ex his oibꝰ patet eſſe falſam/ ⁊ fictã poſitionem Rabi Salomonis/ ⁊ Rabi Chamhi/ ⁊ omniũ modernoꝝ Jude. dicentiũ ꝙ eccleſia Romana: ⁊ tota religio chriſtiana eſt Edõ: immo per Edom intelligunt regnum Romanorũ: ⁊ oium chriſtianorum: qð eſt manifeſte falſum: nam Hiſpani: ⁊ Galli/ ⁊ Germani/ ⁊ itali/ ⁊ cetere nationes chriſtianorũ nullo mõ deſcendũt ab Eſau: nec ſecundũ carnem: nec ſm doctrinã: Nam ſm doctrinam iam appellantur Chriſtiani a Chriſto/ cuius legem: ⁊ doctrinam colunt: ſecundum vero carnem deſcendunt p maiori parte a Japhet: ⁊ exinde ex diuerſis nationibus: que nihil attinent ad Edom. Sed populus Chriſtianus vere dicitur Jacob/ et Iſrael/ ⁊ ſemen Abrahe: quorum fidem ſequitur et promiſſionẽ. Oia ergo ſupradicta preuidens Dauid in ſpũ non ſolũ fecit hũc pſalmũ l'raliter de captiuitate tẽporali Babylonie: ꝑut dictũ eſt in prima expoſitione: nec de captiuitate ſpũali totiꝰ generis humani: ꝑout dictum eſt in ſcda expoſitiõe: ſed etiã fecit hunc pſalmũ: in quo deflet afflictionẽ eccleſie Chriſti: quã paſſa eſt in principio ilico poſt paſſionẽ Chriſti: primo per obſtinatam ſynagogã ſcribarũ: ⁊ phariſſeoꝝ intellectã per Edom: ⁊ poſtea paſſa: ⁊ afflicta eſt p tyrãnicã crudelitatem ppli gẽtilis intellectã per Babylonẽ: quã pſecutionẽ et afflictionem eccl'ie Chriſti preuidit Dauid in duplici ſpũ per captiuitatem tẽporalẽ Babylonis. Tria ergo facit Dauid in hoc pſal. Nã primo predicit afflictionem primitiue eccleſie tempore Judeoruꝫ ⁊ tyrannorũ. Scdo predicit conſtantiam martyrũ: ⁊ omniũ fideliũ in illa afflictione. Tertio petit vltionem predicẽs punitionẽ perſecutorũ eccleſie. Secundũ ibi. Si oblitus fuero. Tertium ibi. Memor eſto. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit primitiua eccleſia intellecta per Sion: ⁊ Hieruſalẽ: immo dicũt ciues fideles huiꝰ Hierl'm: O Sion. i. ciuitas dei: cuius Chriſtus eſt caput: nos ſedimus: ⁊ fleuimus ſuper flumina. i. pſecutiões Babylonis que eſt tota ciuitas paganoꝝ ⁊ infidelium cõgregata ex obſtinatis Judeis et gẽtilibus tyrãnis: et hoc dum recordaremur tui/ q: in tali perſecutione nunq̃ negauimus fidem. Unde in illa perſecutione nõ potuimus cantare/ quia tyranni prohibebant diuina officia publice celebrari: ideo ſubdit: in medio Babylonis inter ſalices amaritudinis ſuſpendimus organa noſtra. quaſi dicat: publice non audebamꝰ celebrare diuina officia/ quia q̃o cantaremus cãticum dñi euangelicũ in terra aliena: ſcꝫ inter Judeos: ⁊ hereticos/ ⁊ tyrannos? Omnia iſta dicit Dauid q: chriſtiani latebant per antra deſerti/ et cryptas montiũ propter metũ tyrannorum imperatorum ⁊ regũ. ¶ Si oblitus fuero tui. In hac ſecunda parte predicit cõſtantiam martyrũ/ qui patienter ferẽtes perſecutiones firmiter cõfitebanꝛ fidem Chriſti non timentes tormenta tyrannorũ/ vnde dicit cetus martyrum. O Hieruſalem ciuitas Chriſti/ pro cuius defenſione ego patior/ ſi oblitus fuero tui Chriſtuꝫ negando: obliuioni detur dextera mea. quaſi dicat/ Deficiant mihi omnes vires/ ⁊ pereat anima mea ſi negauero te: ⁊ ſi nõ propoſuero Hieruſalem/ id eſt eccleſiam in principio letitie mee/ id eſt ſi non cõtempſero omnia bona temporalia/ ⁊ promiſſiones tyrannorum propter fidem

et eccleſiã Chriſti. ¶ Memor eſto filiorũ Edom. In hac tertia pte pdicit punitionẽ perſecutorũ eccleſie: ⁊ petit vltionẽ primo de ſynagog intellecta per Edom: vt dictum eſt: ideo dicit O dñe Jeſu Chriſte memẽto filiorũ Edom. i. ſcribarũ/ ⁊ phariſſeorũ/ et ceteroꝝ Judeoꝝ filiorũ ſynagoge obſtinate: vt punias eos qui cõtinue dicunt exinanite exinanite. i. deſtruite/ ⁊ annihilate eccleſiaꝫ xpi vſq; ad fundamẽtũ in ea: q: petũt ⁊ conãꝛ deſtruere eccl'iaꝫ vſq; ad fundamenta. Deinde cũ dicit. Filia Babylonis miſera: pdicit ſimul punitionẽ Judeorũ/ ⁊ tyrannorũ pſecutorũ eccl'ie: q̃ intelliguntꝛ per filiã Babylonis: vnde ait. O miſera ſynagoga/ et gẽtilitas filia Babylonis/ ⁊ cõfuſionis: tpũs veniet in quo dicetur beatus ille q̃ deſtruet te/ ⁊ retribuet tibi retributionem/ quam retribuiſti nobis: vñ btũs reputabiꝛ ille q̃ tenebit/ ⁊ capiet filios tuos puulos: ⁊ allidet/ ⁊ pijciet eos ad petrã ⁊ parietes: q̃ oia ita fuerunt completa in excidio Hieruſalẽ per Romaos/ et in mutuis pl'ijs ipſoꝝ ⁊ populi gentilis inter ſe: vt patet in hyſtorijs imperatorũ/ vſq; ad tempora Cõſtãtini: vbi tota gẽtilitas cõuerſa eſt ad Chriſtum. Et ſic ceſſarunt bella in magnam partem.

Supra. [illegible]

Confitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audiſti verba oris mei.

¶ Titulus/ Pſal. ipſi Dauid. Uñ eſt aduertẽdũ ꝙ licet l'ra huiꝰ pſalmi poſſit applicari ipſi Dauid/ ꝙ ſit gratiarũ actio/ qñ liberatus eſt de pſecutiõe filij ſui Abſalon/ ſicut q̃dã Hebreoꝝ dicũt: tñ talis intelligẽtia nõ eſt pciſa: q: multa dicunꝛ in hoc pſal. q̃ excedunt facultatẽ illiꝰ hiſtorie: pcipue cũ Dauid nõ ſit minꝰ ꝓpheta i hoc pſal. ꝙ in ceteris. Ideo eſt dicendum/ ꝙ poſtq̃ Dauid defleuit i pced ẽti pſal. captiuitatẽ generis humani factã in poteſtate diaboli: ⁊ etiã in pſecutionibus tyrannoruꝫ: iam in hoc pſalmo agit gratias: qualr iſte homo myſtcus ſiue eccl'iaſticus fuit liberatus de hmõi duplici captiuitate/ ſcꝫ diaboli ⁊ tyrannoꝝ. Unde de captiuitate diaboli fuit liberatꝰ per mortẽ/ ⁊ paſſionẽ/ ⁊ reſurrectionẽ Chriſti: ſꝫ de captiuitate pſecutionũ fuit liberatꝰ p cõuerſionẽ magni Cõſtãtini/ ante quã ꝯuerſionẽ multi reges/ ⁊ principes tyranni fuerunꝛ grauiter puniti nõ ſolũmodo in anima: ſed etiã in corpore/ ſicut fuerunt iudei/ ⁊ Nero/ ⁊ domicianꝰ/ ⁊ Dioclecianꝰ/ ⁊ Maxentius. Sed poſt ꝯuerſionẽ Conſtãtini oẽs reges terre ⁊ pncipes gentiliũ venerũt ad fidem Chriſti cuꝫ ſuis populis/ ⁊ publice cõfeſſi/ ꝓfeſſi ſunt nomen Chriſti/ ⁊ legeꝫ euangeliã. Tria ergo facit Dauid in hoc pſalmo. Naꝫ primo in pſona hoĩs myſtici agit gratias ſe eſſe liberatũ de ſupradicta duplici captiuitate. Secundo agit gratias ꝙ oẽs reges terre venerunt ad fidẽ. Tertio agit gratias: q: multi inimici fidei in vltionem eccleſie fuerunt grauiter puniti. Scdm ibi. Cõfiteanꝛ tibi dñe oẽs reges terre. Tertiũ ibi: Qm̃ excelſus dñs. ¶ Quãtũ ergo ad primũ: q: eccleſia fideliũ in veteri teſtamẽto/ dixit ſe nõ poſſe cãtare cãticum dñi captiua in terra aliena: cũ ſederet ſup flumina Babilonis flẽdo peccatũ ſuũ: deſyderando aduentũ Chriſti: vt reduceret eã in Hieruſalẽ per ſuã paſſionẽ ⁊c. Nunc redẽpta iam per Chriſtũ agit gratias dicens. Cõfitebor tibi dñe Jeſe Chriſte nõ ſolũ ore corã hoibꝰ/ ſed etiã in toto corde meo. ſ. intentiõe ⁊ opere: qm̃ audiſti verba/ ⁊ orationem/ ⁊ petitionem cordis mei/ redimendo me de captiuitate diaboli babylonica.

In conſpectu angelorum pſallam tibi adorabo ad templum ſanctum tuum: et confitebor nomini tuo. xlij. diſt. c. nulli xxj. q. vij. ⁊ B dixim⁹. lxxxvj. diſt. ca. pulcra.

¶ Poſtq̃ in illa captiuitate nõ poterã cãtare eo ꝙ erã in terra aliena: nunc q: ſum in noſtra Hierl'm/ ⁊ tẽplo/ pſallã/ ⁊ cantabo tibi in cõſpectu angelorũ: nam angeli frequẽtant tẽplũ/ ⁊ eccleſiã dei portantes oratiões ⁊ petitiones noſtras ad deum: ⁊ reducunt nobis gratiã petitã/ ⁊ dona/ ſicut vidit Jacob angelos aſcendẽtes/ ⁊ deſcẽdentes per ſcalã. Gen. xxviij. Ideo ſequitur. Et ibi in Hierl'm adorabo ad templũ ſanctũ tuũ ſacramẽta noue legis offerendo: ⁊ cõfitebor nomini tuo qð eſt Jeſus ⁊ ſaluator: nam publice te ſaluatorẽ/ ⁊ redẽptorẽ omniũ predicabo. Poteſt etiam iſta litera ſic ordinari ⁊ coſtrui. In conſpectu angelorum pſallam tibi/ id eſt ego exiſtẽs in hac eccleſia militãti vbi nõ poſſũ te videre niſi per fidem/ pſallam tibi qui exiſtis in patria in conſpectu angelorum: a quibus facialiter cõſpiceris ⁊ videris/ ⁊ ſic ſequitur. Adorabo ad templuꝫ ſanctum tuum/ ⁊ confitebor nomini tuo/ tua beneficia memorando.

Super miſericordia tua ⁊ veritate tua: qm̃ magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum tuum. Supra cxiiij. et xi. diſt. ca. noli re.

¶ Subdit de quibꝰ beneficijs intẽdit ipſuꝫ laudare/ ⁊ dicit ꝙ de duobus. ſ. de mĩa ⁊ veritate. Nam deus oſtendit ſuam veritatem quando adimpleuit in lege noua qð promiſerat in lege veteri: ⁊ oſtendit mĩam ſuam cũ nos per mortẽ ⁊ paſſionem redemit. Dicit ergo. ego confitebor nomini tuo ſup mĩa ⁊ veritate. i. de mĩa ⁊ veritate/ ⁊ etiam qm̃ magnificaſti nomẽ ſanctũ tuũ/ qð eſt Jeſus/ ſup omne nomẽ: ⁊ hoc in miraculis faciendis: naꝫ magnificaſti nomẽ tuũ ſup oẽs creaturas. Primo ſup angelos: q: in tua natiuitate cantarunt. Gloria in excelſis deo: ⁊ per eos tanq̃ p miniſtros voluiſti miracula facere. Item magnificaſti nomẽ tuũ ſuper oia corpora celeſtia: q: oĩa dederũt ſignũ in tua natiuitate/ ⁊ in tua paſſiõe. Itẽ magnificaſti nomẽ tuũ ſup omnia elemẽta: q: mare ⁊ vẽti obedierũt tibi. Iteꝫ magnificaſti nomen tuum ſuper demones: q: eos coegiſti ⁊ expuliſti de corporibus obſeſſis: ⁊ ſic oia ſubiecta ſunt ſub pedibus tuis: intantũ ꝙ omne genu flectitur in noĩe Jeſu ⁊c. Et ſic magnificaſti nomen ſanctum tuum ſuper omne nomen.

In quacunq; die inuocauero te exaudi me multiplicabis in aĩa mea virtutem. Supra cj. a.

¶ Primo eã redimendo. Secundo ad pugnanduꝫ cõtra inimicos fidei dona gratiarũ cõferendo. Tota etiã iſta prima pars eſt exponẽda de liberatiõe eccleſie a pſecutiõe tyrãnorũ. ¶ Uñ eſt notandum ꝙ tyrãni q̃ fuerunt a principio eccleſie vſq; ad Cõſtãtinũ/ ꝓhibebãt ne chriſtiani edificarent eccleſias lapideas. Et etiã ne publice orarẽt/ nec cõfiterentur nomẽ Chriſti: ⁊ ideo orabant chriſtiani occulti in angulis/ ⁊ cryptis/ ⁊ ſpelũcis. Sed Conſtantinus poſt ſuã cõuerſionẽ indulſit licentiã ⁊ facultatẽ chriſtianis: vt libere ⁊ manifeſte poſſent eccle

ſias cõſtruere/⁊ altaria cõſecrarẽt: in quibꝰ eccle-ſijs ab oibus fidelibus poſſent diuina officia celebrari. De hac ergo licẽtia/⁊ libertate data chriſtianis de eccleſijs edificãdis/⁊ diuinis officijs publice celebrandis: agit etiã gratias ꝓpheta in hac prima parte/dicẽs. Cõfitebor tibi o domine Jeſu chriſte in toto corde meo/abſq; aliqua trepidatiõe/q̃m audiſti verba oris mei: nam per. CCC. annos clamaui vt liberares me a ſupradictis perſecutionibus: et tandem audiſti verba oris mei: me ꝑ cõuerſionẽ Cõſtãtini liberãdo: q̃ dedit facultatẽ vt poſſem eccleſias fabricare/⁊ diuina officia publice celebrare. Et ideo abſq; metu ⁊ trepidatione pſallam tibi in eccleſia in cõſpectu angelorũ/⁊ adorabo ad templũ ſanctũ tuum: ⁊ cõfitebor nomini tuo: laudãdo te ſuper mĩa tua/quã feciſti mihi: de manibus peccatorũ liberãdo/⁊ laudãdo te de veritate tua/qꝛ ſicut ꝓmiſiſti ita ⁊ impleuiſti: nã tu ꝓmiſiſti Marci vltimo/ꝙ in noĩe tuo ejiceremꝰ demonia/⁊ tolleremus ſerpentes ⁊c. qđ ita factũ eſt: nam omnia idolaꝝ deleuimus/⁊ oẽs reges ⁊ principes ⁊ populũ gentilẽ tibi ſubiecimꝰ in virtute noĩs tui: ⁊ magnificaſti nomen ſanctũ tuũ ſup omne nomẽ creatum: qꝛ omne genu tibi flectiť: ſcꝫ celeſtiũ/terreſtrium/⁊ infernorũ. Et ſic tu exaudiſti me/in quacunq; die inuocaui te: etiã multiplicaſti virtutem in aĩa mea mihi dona gratiarũ cõferẽdo: qua virtute omnes inimicos eccleſie ſubieci/et ſuperaui/et multa miracula feci in virtute noĩs tui Jeſu. Jtem veritas in ſacra ſcriptura ſumiť pro iuſtitia. Jdeo dicit eccl'ia. Confitebor tibi agendo gratias ſuper miſericordia tua: quam oſtendiſti me liberando/et ſuper veritate tua. i. iuſtitia tyrannos puniendo.

xvi. q5. **Confiteantur tibi dñe omnes reges terre:**
i. ca. reuertimini. **quia audierunt omnia verba oris tui.**
Et cantent in vijs domini: quoniam magna eſt gloria domini.

Hic ꝓphetice inuitat oẽs reges/⁊ ꝑncipes terre ad ꝯfeſſiõẽ vere fidei: ſicut fuit ĩpletũ poſt cõuerſionem Cõſtantini: vt dictum eſt. Dicit ergo Dauid poſtq̃ imperator Cõſtantinus cõuerſus eſt: etiam data eſt licentia libere fabricãdi eccl'ias/⁊ celebrãdi nomẽ Chriſti per vniuerſum imperiũ. Ergo cõfiteanť tibi o Chriſte oẽs reges terre: quia audierũt verba oris tui. i. legẽ euãgelicã: q̃ publicata eſt per apl'os/⁊ martyres/⁊ doctores: ⁊ reges oẽs cum populis ſuis cantẽt/⁊ cõfiteanť in vijs ⁊ eccleſijs domini: q̃m magna eſt gloria dñi. i. ꝯfiteanť q̃m dñs Jeſus Chriſtus deus ⁊ hõ rex regũ ⁊ dñs dominãtium in gloria eſt dei patris: ⁊ ꝙ eſt iudex viuorum/⁊ mortuorum/⁊ vltor/⁊ punitor malorum.

de conſec. diſt. ij. acceſſerunt **Quoniam excelſus ⁊ dominus: ⁊ humilia reſpicit: ⁊ alta a longe cognoſcit.**
vi. q5. i. ſunt plurimi. ex vij. q. i. ſuggeſtum. **Si ambulauero in medio tribulationis viuificabis me: ⁊ ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam: ⁊ ſaluum me fecit dextera tua.**
Dominus retribuet pro me. dñe miſericordia tua in ſeculum: opera manuum tuarum ne deſpicias.

Hic eccleſia agit gratias q̃m Chriſtus puniuit inimicos ſuos ⁊ ꝑſecutores/puta Judeos et tyrannos: ⁊ eorũ ſuperbiã conſtrauit ⁊ deiecit. Unde dicit. Cãtent reges terre: ⁊ ego etiã gratias ago q̃m dñs Jeſus Chriſtꝰ eſt excelſus: ⁊ tñ humilia reſpicit. i. hoĩes humiles ad ſe elegit ⁊ recepit: ⁊ alta. i. hoĩes ſuperbos a longe cognoſcit. i. a ſe abijcit et proijcit: et ideo ſi ego humilis ambulauero in medio tribulationis: viuificabis me. i. quia ego cũ humilitate ⁊ patientia ambulaui in medio ꝑſecutionis iudeoꝝ/⁊ tyrannoꝝ: ideo viuificaſti ⁊ liberaſti me. Et extendiſti manũ ⁊ potentiã tuã ſup irã ⁊ furiã inimicorũ tuoꝝ iudeoꝝ ⁊ tyrannoꝝ. Nã per Titum ⁊ Romanos Judeos trucidaſti: ⁊ captiuaſti: ⁊ ciuitatem eorum incendiſti. Et poſtea Neronem/⁊ Domitianũ/⁊ Diocletianũ/⁊ Maximianum grauiter in corpore ⁊ anima afflixiſti ⁊ puniſti: ⁊ ſaluum me fecit dextera tua de manu eorũ: ⁊ ſic dñs retribuet eis penã pro me: qꝛ eos puniuiť. Et cõuerſus ad Chriſtũ dicit in ꝑſona eccl'ie. O dñe Jeſu Chriſte miſericordia tua ſemper erit in ſeculum ꝓpitie inuocantibus te: ideo rogo ne deſpicias opera manuũ tuarum qui ſumus nos: quia per baptiſmum nos regeneraſti ⁊ recreaſti. Et ſic ne deſpicias eccleſiam tuam/nec deſeras in ceteris perſecutionibus vſq; ad ſecũdum aduentum tuũ. Nota etiã iſta vltima ꝑticulũ põt referri ad opus redẽptiõis vnde dicit hõ myſticus. O dñe Jeſu xp̃e ſi ambulauero in medio tribulationis pctĩ tu viuificabis me per paſſionem ⁊ reſurrectionem tuã ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta: in quibus ſaluũ me fecit dextera tua. Et ſic dñs Jeſus Chriſtus retribuet et ſoluet pro me/⁊ patietur penam quã ego debebam ſoluere. Et propheta conuerſus ad Chriſtũ dicit. O dñe mĩa tua eſt magna in ſeculũ: ⁊ iõ ne deſpicias nos qui ſumus opera manuum tuarũ: ſed veni in carnem ⁊ redime nos. Totus etiam iſte pſalmꝰ poteſt exponi de quocũq; peccatore penitente poſt actã pñiam. qui agit gratias ſe eſſe exauditũ ⁊ liberatũ de poteſtate peccati: ⁊ reductũ in gratiam/per quã gratiã poteſt libere ⁊ fructuoſe orare in eccleſia et exaudiri. Jtem eccleſia cantat iſtum pſalmũ i agẽda defunctorum in perſona cuiuſlibet exiſtẽtis in purgatorio: in quo pſalmo ille defunctus agit gratias: qꝛ per pñiam ⁊ eccleſiaſtica ſacramẽta fuit liberatus a culpa peccati/⁊ receptus in eccleſiam: ⁊ tanq̃ membrũ Chriſti ⁊ eccleſie cũ charitate deceſſit ab hac vita/ſed petit liberari a pena purgatoria dicens. Dominus retribuet pro me. i. tu dñe Jeſu Chriſte retribue et offer pro me merita paſſionis tue ante patrem: vt recipiat paſſionem tuã in recõpenſationẽ penarũ mearũ debitarum: quoniã miſericordia tua eſt magna in ſeculum: et merita tua ſunt ſufficientia ad ſoluendum pro me: ideo nõ deſpicias opera manuum tuarũ q̃m manus tue fecerũt mẽ ⁊ plaſmauerunt: et iterum redemerunt me.

Domine probaſti me et cognouiſti me: tu cognouiſti ſeſſionem meam ⁊ reſurrectionem meam.

Titulꝰ/Ad victoriã vel in finẽ pſalmus Dauid. Ex titulo apparet ꝙ Dauid fecit iſtũ pſalmũ: ⁊ dedit ipſum cantoribꝰ ⁊ leuitis vt cantarent eũ ad victoriꝰ vocis: ⁊ ad denotandũ ꝙ iſte pſalmus eſt difficillimus in litera et ſen

tentia ꝓpter profundum theſaurũ in eo latentem: et ideo indiget maximo conatu ⁊ ſtudio ad intelligendum ipſum. Sed qꝛ hoc ex nobis non poſſumus attingere niſi ex gratia dei ⁊ lumine ſpiritꝰ ſancti: ideo exhortatur nos ad votum/vt vniuſquiſq; noſtrum ⁊ oẽs ſimul clamemus ad dominum: ⁊ pulſemus toto conatu/vt aperiat nobis itellectũ ⁊ ſenſum ⁊ theſaurũ latentẽ in hoc pſalmo: gratiam nobis cõferendo: vt patebit in litera. Jtẽ diciť in finẽ ad denotandũ ꝙ iſte pſalmus dirigit nos in finem noſtrum qui eſt Chriſtus/⁊ vera beatitudo ⁊ caput noſtrum. Judei autẽ dicunt ꝙ Dauid loquiť in hoc pſalmo vt inducat oẽs ad laudandum deum/cõmendando ipſum de oĩpotentia. Rabi autẽ Chamhi dicit ꝙ totus iſte pſalmus eſt vox ipſius primi Adã qui fuit formatus ex puluere terre colecte ex oibꝰ partibꝰ mundi: per hoc ꝙ dicitur Formaſti me ⁊c. Et dicit ꝙ in hoc pſalmo loquitur Adam pro oibus filijs ſuis. Sꝫ iſta poſitio eſt falſa. Primo: qꝛ iſte q̃ loquitur hic probat ſe eſſe immunẽ ab omni peccato. Scđo: qꝛ dicit ſe ſurrexiſſe. Et ideo eſt dicendum ꝙ Chriſtus loquiť in hoc pſalmo ad patrẽ/petens premiũ pro labore ⁊ merito ſue paſſionis et reſurrectionis. Unde eſt aduertendũ ꝙ premiũ laboris ⁊ paſſionis Chriſti erat regnũ celorũ ꝓmiſſum pro ſe et mẽbris. Peracto ergo labore Chriſtus de iure petit a patre premiũ ſue paſſionis et reſurrectiõis. Jdeo in hoc pſalmo interpellat patrẽ tanq̃ iuſtũ iudicẽ: vt tribuat ſibi hanc mercedẽ. Nam iniuſte ageret iudex vere cognoſcens laborem militis/ſi nõ tribueret ipſi mercedem multo labore cõparatam. Duo ergo principaliter facit. Nam primo examinat laborẽ ſuũ. Scđo petit mercedẽ: ibi in fine pſa'mi. Proba me deus. Quantũ ad primũ duo facit. Nã primo demõſtrat ſuũ laborẽ eſſe deo maniſeſtiſſimũ ⁊ notũ. Scđo ex parte ſui demonſtrat laborẽ ſibi impoſitũ eſſe peractũ: ibi. Mihi autẽ nimis. Quantũ ergo ad primũ dicit. O dñe pater iuſte iudex tu probaſti me: cum in mundũ miſiſti laboribꝰ ⁊ ꝑſecutionibꝰ me expoſuiſti: ⁊ cognouiſti me humilẽ/⁊ patientem/⁊ mitem/⁊ obedientẽ in omnibus: ⁊ cognouiſti ſeſſionẽ. i. paſſionẽ ⁊ extaſim et mortẽ ⁊ ſepulturã meã: et reſurrectionẽ meã. Nam iſtũ laborẽ aſſignaſti mihi: ꝓ quo regnũ celorũ promiſiſti ꝑ me ⁊ mẽbris meis. a qua paſſiõe et morte ⁊ extaſi ego ſurrexi: nam per paſſionẽ ⁊ mortẽ ego redemi mea mẽbra a morte eterna: ⁊ emi regnũ celorũ meo ſanguine: ⁊ ꝑ reſurrectionem recuperaui immortalitatẽ ⁊ gloriam pro me ⁊ pro meis mẽbris ⁊ pro toto corpore meo eccl'iaſtico ⁊ myſtico. Ergo poſtq̃ oĩa iſta cognouiſti me peregiſſe: da mihi celorũ regnũ lucratum ⁊ emptum. Et probo ꝙ tu cognouiſti ſeſſionem meam ⁊c. Nam

Intellexiſti cogitationes meas de longe: ſemitam meam ⁊ funiculum meum inueſtigaſti.
Et oẽs vias meis preuidiſti: quia non eſt ſermo in lingua mea.

Tu intellexiſti oẽs cogitatiões ⁊ vota mea ⁊ intentiones meas de longe. i. per magnum tempus ante: et inueſtigaſti ⁊ perſcrutatus es ſemitam et viam meam. i. totum diſcurſum vite mee/et funiculum. i. menſuram et limitem vite. ſ. principium et medium et finẽ/⁊ preuidiſti oẽs vias meas et opera anteq̃ fierent: et ſcio; ſupple/quia nõ eſt ſermo/id eſt mendacium nec dolus in lingua mea. vnde in litera Hieronymi habetur. Non eſt dolus i lingua mea. vel ſic. Nõ eſt ſermo in lingua mea: quin tu ſcias ſupple: ⁊ ſit tibi manifeſtus.

Ecce tu dñe cognouiſti omnia nouiſſima ⁊ antiqua: tu formaſti me ⁊ poſuiſti ſuper me manum tuam. xxxij. di. ca. erubeſcant.

Hic probat ꝑ rationes qđ dicit. Unde eſt aduertendum ꝙ ſex requiruntur ad hoc ꝙ aliquid cognoſcatur et videať a nobis. Primo ꝙ ſit in tẽpore preſenti: et non ſit remotum a preſenti. ideo non videmus ea que fuerunt tempore belli Troiani: nec que fient cras. Secundo ꝙ non ſit remotum nimis a loco noſtro. ideo non videmus que ſunt in Perſia ⁊ India. ⁊ etiã ſi terra poneretur in celo non videremus eam. Tertio ꝙ medium ſit diaphanum: qꝛ ſi eſſet corpus opacum puta paries in medioꝰ non videremus rem vltra parietẽ. Quarto ꝙ illud medium diaphanũ ſit illuminatum. Nam ſi eſſet tenebroſum: nõ videremus rem quãtumcunq; propinquã. Quinto ꝙ poſſit immutare ⁊ cauſare ſpeciem ſuã in intellectum aut ſenſum noſtrũ. ⁊ ideo nõ poſſumꝰ intelligere cogitationes hoim. Sexto ꝙ illa res cognita ⁊ viſa habeat eſſe. ⁊ ideo ea que nõ habent eſſe in ſe/non poſſunt videri nec ſentiri: ⁊ que non habent eſſe in ſe: nec in ſua ſpecie: nec poſſunt cognoſci per ſenſum/nec per intellectũ: qꝛ qđ non eſt non contingit ſciri. primo poſteriorum. Ex quo ſequitur ꝙ ſi aliquod iſtorum deficit nõ poteſt res videri nec cognoſci. Ergo ſex ſunt cauſe ignorantie in aliquo cognoſcẽte. Primo remotio temporis a preſenti. Secundo remotio loci longinqua. Tertio medium opacum. Quarto diaphanum tenebroſum. Quinto defectus eſt in eſſendo. Sexto ſi cognoſcens non illabitur menti alterius: non poteſt cognoſcere eius cogitationes. Cum autem nullum iſtorum ſex poſſit deo obeſſe: nec obſiſtere: ergo nihil eſt ei occultum/nec ignotum: nec poteſt aliquid ignorare. Jdeo ſex facit Dauid i hac prima parte. Nam primo probat ꝙ remotio temporis non poteſt impedire diuinam cognitionem. Secundo ꝙ nec remotio ſeu longinquitas loci. Tertio ꝙ nec corpus opacum. Quarto ꝙ nec diaphanum tenebroſum: nec obſcuritas aliqua. Quinto ꝙ nec ſecretum cordis alicuius: cum ipſe illabatur mentibus hominum. Sexto/ꝙ nec defectus in eſſendo impedit diuinam cognitionem. Secundum ibi. Quo ibo a ſpiritu tuo. Tertium ibi. Et dixi. Quartum ibi. Quia tu poſſediſti. Quintum ibi. Non eſt occultatum. Sextum ibi. Jmperfectum meũ. Quaſi dicat: ſi tu pater habes omne tempus tanq̃ preſens: ⁊ es vbiq;: ⁊ omnia penetras: et attingis vſq; ad infimum et ſummum: et tu temet es lux: et illaberis mentibus et cordibus hominum: ⁊ a te procedunt omnia: ergo nullum horum te poteſt impedire in tua cognitione: quia que ſunt/que fuerunt ⁊ ventura vno mentis cernis in ictu. Ergo quantum ad primum eſt aduertendum quod cauſa quare deus ſcit omnia preſentia preterita et futura eſt quia omne tempus eſt ipſi preſens: cum ipſe ſit in eternitate extra et ſupra omne tempus cum eius duratio ⁊ eſſe ſit interminabilis vite tota.

Ad altcuius rei cognitione ſex requirunt.

Qua re deus ſcit omnia.

ſimul et ꝑfecta poſſeſſio. Et ideo oē tēpus ſimul attingit ſub ſe/cum ipſe ſit cauſa tēporis ⁊ oīs motus. nam tēpus fuit ab eo tanꝗ̄ a ſua cauſa: et oīa que ſunt in tēpore fluunt ab eſſe diuino. Et ſic de⁹ in cognoſcendo ſeipſum cauſat oīa que ſunt/⁊ que fuerūt/et que erunt/cum a ſuo eſſe dependeant. Jdō oē tēpus/⁊ oīa que fuerūt/⁊ ſunt/⁊ erunt in tp̄e ſimul videt vno ictu mentis: vt ait Boetius ⁊ Auguſtinus. Jdeo dicit. Ecce tu dn̄e pater cognouiſti oīa nouiſſima. ſ. vltima futura: et antiqua preterita: qꝛ tu formaſti me in vtero matris mee opere ſpiritus ſancti: ⁊ poſuiſti manum ⁊ potentiā tuā ſup me: et poſuiſti etiā ſuper me manū ⁊ ſententiam tuam qn̄ peccauit Adaꝫ: qꝛ voluiſti vt ego paterer pro eo/et toto humano genere. Ex quo patet ꝙ vere cognouiſti ſeſſionem meam ⁊ reſurrectionē meā. Et probaſti me per experientiā: qꝛ feci qd̄ voluiſti. ¶ Unde eſt aduertendū: ꝙ iſtud verbū ſedere quandoqꝫ ponitur i ſcriptura pro ꝗeſcere: ⁊ ſic Chriſtus dicitur ſedere ad dexteraꝫ patris: ⁊ oēs ſancti in gloria. Et talis dicitur ſeſſio quietis. Quandoqꝫ autē ponitur pro pugnare ⁊ laborare ⁊ anguſtiari: ⁊ ſic dicim⁹ febricitantes inſidere ⁊ reſidere in cōflictu febrium: ⁊ ille conflictus dicitur ſeſſio: ⁊ cum vicerit febres dicit̄ reſurgere a ſeſſione. Jſto ergo modo tota paſſio ⁊ mors ⁊ ſepultura Chriſti et oēs labores ⁊ perſecutiones quas ſuſtulit/dicta eſt q̄dam ſeſſio ⁊ conflictus. Jdeo dicit Chriſtus ad patrem: tu cognouiſti ſeſſionem. i. paſſionē meam/et reſurrectionem meam: id eſt victoriam meam.

Nota.

Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt ⁊ non potero ad eam.

Quo ibo a ſpiritu tuo: et quo a facie tua fugiam?

Si aſcendero in celum tu illic es: ſi deſcendero in infernum ades.

Si ſumpſero pennas meas diluculo: ⁊ habitauero in extremis maris.

Etenim illuc manus tua deducet me: et tenebit me dextera tua.

de pñ. di. ſ. c. et venit.

¶ Hic ꝓbat deū oīa ſcire: eo ꝙ remotio loci ipī nō reſiſtit: cum ſit vbiqꝫ per ſubſtantiā et virtutem et operationē. ideo dicit. O pater mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: id eſt quā habes ex me: id eſt de me: ſicut habet litera Hieronymi. nā intantū ſupple eſt ſcientia tua cōfortata. i. roborata/⁊ magna: ⁊ alta: et profunda: ꝙ non potero attingere ad eā/nec reſiſtere ipſi: nec agere contra eam: cum tu ſis vbiqꝫ. Nā quo ibo fugiens a ſpiritu ⁊ voluntate et tua notitia: ⁊ quo fugiam a facie et preſentia ⁊ potentia tua: ſupple cum ſis vbiqꝫ: nam ſi aſcendero fugiens in celum/nō potero ſupple euadere: qꝛ tu illic es per gloriam: ⁊ ſi deſcendero in infernum ibi ades per iuſtitiā ⁊ executionem: ⁊ ſi ſumpſero pennas ⁊ alas meas: et voluero volare et habitauero in extremis maris: in oriente vel occidente/vel ad polos: etenim: id eſt certe man⁹: id eſt potētia tua deducet: id eſt abſtrahet me illuc/id eſt illinc: ⁊ tenebit me vinctum ⁊ captum. Et ponitur illuc pro illinc: naꝫ iſta aduerbia localia frequenter communicāt ſibi adinuicem ſignificationes vnde pſal. cīj. dicitur: Jllic naues pertranſibunt. et ponitur pro illac. ideo litera Hierony. habet i hoc loco: Jbi manus tua deducet me/id eſt illinc. vnde ſacra ſcriptura non ſubijcitur litere ſed ſenſui. Unde eſt notandum ꝙ Chriſtus hic loquitur inquantuꝫ homo: et ſecundum humanitatem in qua paſſus eſt et reſurrexit: ideo dicit ſe non attingere ad ſcientiaꝫ patris cum vt ſic ſcientia eius ſit finita: licet ſupereminea t ceteris hominibus in ſummum. Jnquantum autem deus eſt ⁊ equalis patri: habet eandeꝫ ſcientiam cum patre.

Et dixi: forſitan tenebre cōculcabunt me: ⁊ nox illuminatio mea in delitijs meis.

Quia tenebre non obſcurabuntur a te: et nox ſicut dies illuminabitur: ſicut tenebre eius ita ⁊ lumen eius.

¶ Hic oſtendit deuꝫ ſcire omnia/qꝛ nulla tenebra reſiſtit ipſi. eo ꝙ ipſe eſt lux per eſſentiam illuminans omnia. nam ſicut ipſi ſoli nō reſiſtit tenebra: cum de ſe ſit luminoſus: immo fugat tenebras ⁊ illuminat diaphanum: ita deus cum ſit lux per eſſentiam/fugat oēs tenebras ⁊ illuminat omnia. Dicit ergo Chriſtus loquens in perſona alicuius inſipientis: ⁊ dixi id eſt cogitaui: id eſt ſi cogitarē tanꝗ̄ inſipiens: forſitan tenebre cōculcabunt me/id eſt ponā me in aliquo tenebroſo loco vbi tenebre abſcondant me ne videat me deus. ſed hoc eſſet ſuperfluum et ſtultum ſupple. nam talis nox et tenebra mea eſſet illuminatio/et illuminata reſpectu dei q̄ lumine ſuo illuminat omnia ⁊ fugat ⁊ noctē ⁊ tenebras. Nam oculus catti ſimul illuminat mediuꝫ de nocte et videt murem: ergo a fortiori deus qui eſt ipſa lux per eſſentiam/fugat tenebras ⁊ illuminat ⁊ videt in tenebris: qꝛ pro eo nulla eſt tenebra. Unde hoc dicit propter. ſtultos peccantes in occulto qui putant ꝙ poſtꝗ̄ homines non vident peccata eorum: ſic nec etiam deus. Jdeo dicit: nox mea ⁊ illuminatio eſt manifeſta deo in meis delitijs ⁊ peccatis: id eſt peccata mea erunt ita deo manifeſta i nocte ſicut in die ideo ſequitur: Quia tenebre non obſcurabuntur: id eſt abſcondentur a te: nec aliqd̄ in eis latebit immo nox tibi ⁊ a te illuminabitur ſicut dies. ⁊ mutat perſonam per ſyneptesim/dicēs. Sicut tenebre eius: ita ⁊ lumen eius: id eſt deus eodem modo ſe habet in tenebris ſicut in lumine. ſicut ſe habet lumen ad eum: ita et tenebra: ſicut videt in lumine: ita in tenebris et non eſt differentia apud eum. Ab iſto ergo pſalmo accepit Salomon illud qd̄ dicit ſapientie primo. Spiritus dn̄i repleuit orbē terrarū et hoc qd̄ continet oīa ſcientiā habet vocis ⁊c. Jtē infra capitulo ſeptimo: Jn nationes per animas ſanctas ſe trāſfert ⁊c. Attingit ergo a fine vſqꝫ ad finē fortiter: ⁊ diſponit oīa ſuauiter. Jtē ab hoc pſalmo accepit Boetius quinto de cōſolatiōe carmine primo illud qd̄ dicit. Puro clarū lumine phebū melliflui canit oris. Homerus. Qui tn̄ intima viſcera terre Non valet aut pelagi radiorū. Jnfirma perrumpere luce. Haud. ſic magni cōditor orbis. Huic ex alto cuncta tuenti: nulla terre mole reſiſtūt ⁊c. Que ſint/q̄ fuerint/veniētꝫ: vno mētis cernit in ictu. Quē qꝛ reſpicit oīa ſolus verū poſſis dicere ſolē. Oīa ergo quinqꝫ predicta comprehendit Boetius in hoc carmine.

Quia tu poſſediſti renes meos: ſuſcepiſti me de vtero matris mee.

Cōfitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opa tua: ⁊ anima mea cognoſcet nimis

¶ Hic probat ꝙ ſcientia dei etiā ſe extēdit ad cogitationes hominū: eo ꝙ illabitur mentib⁹ hoīm ⁊ poſſidet ſecreta cordis noſtri: ⁊ ꝑſcrutat̄ corda ⁊ renes: ⁊ interiora noſtra: qꝫ ſoli ipſi conuenit. Et ratio eſt. nā homo nō pōt ſcire niſi qd̄ capit per ſenſum: ſed cogitationes noſtre anteꝗ̄ faciant effectum nō capiunt l aliquā ſpeciē ad extra: iō nemo poteſt ſcire cogitationē alterius: nec etiam angel⁹ cum non habeat ſcientiā niſi eorū quoꝝ hꝫ ſpecies concreatas rerū que ſunt a deo facte ⁊ create ſecūdū ſpeciē ⁊c. Cogitatio autem ⁊ deſideriū hoīs et affectus volūtatis anteꝗ̄ eliciat actū ad extra manet in ſola voluntate: ideo ſoli deo eſt cognit⁹ qui illabitur volūtati/⁊ eſt ipſi intimus. Jdeo dicit hic Chriſt⁹: tu pater nō ſolū ſcis opera mea ꝓpter rationes iam dictas: ſed etiā ſcis cogitatiōes: meas eo qd̄ tu poſſediſti renes/id eſt ſecreta mea interiora: ⁊ cor meū ꝑ illapſum: quod tibi ſoli conuenit: q̄ perſcrutaris corda ⁊ renes: quia es intim⁹ oībus rebus: cum oībus influas eſſe ⁊ oīa dependeant a te in eſſe. ergo eſſe tuū eſt intimū oībus: aliter deficerēt oīa. Quia ergo tu poſſediſti renes meos: vt dictum eſt: ⁊ ſuſcepiſti me de vtero matris mee: in quo me formaſti: ideo mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me ⁊ de me: quā ſcientiā nemo pōt habere niſi tu ꝓpter ꝑdicta. iō ergo p̄re ceteris cōfitebor tibi grās agendo cū abſqꝫ ſemine viri ex ſolo opere ſpiritus ſancti i vtero virginali matris mee ex puris ſanguinib⁹ me formaſti. Jdeo dico tibi: ꝙ mirabilia ſunt opa tua i me: magiſqꝫ i ceteris iō anima mea hoc cognoſcet nimis ⁊ valde: ⁊ nō erit tibi ingrata: imo hec ſemper cognoſcet: ⁊ cōfitebit̄ tibi: ⁊ laudabit te grās agendo Litera vero Hieronymi hꝫ. Cōfitebor tibi qꝛ magnificaſti me. qd̄ idē eſt ſecundū expoſitionē predictā/⁊ magis clarā.

Non eſt occultatum os meum a te quod feciſti in occulto: ⁊ ſubſtantia mea in inferioribus terre.

¶ Hic oſtendit ꝙ nullū corpus opacū ⁊ ſpiſſum reſiſtit viſui ⁊ ſcientie dei. nā nos nō poſſum⁹ videre niſi per diaphanū illuminatū: ſed deus nō ſolū videt per diaphanū tenebroſum in nocte: vt dictum eſt ſed etiam per mediū ⁊ corpus opacū ⁊ groſſum penetrās lapides ⁊ muros: nā etiā videt oſſa nr̄a: que licet carnib⁹ ⁊ neruis ⁊ pellib⁹ ſint tecta/ſunt tamen ei manifeſta. ideo ait. Os meū quod poſuiſti in occulto corporis tanꝗ̄ fundamētū/nō eſt occultatum: immo manifeſtū: ⁊ tota ſubſtātia mea et vita ⁊ anima mea que eſt poſita i inferiorib⁹ terre huius corporis nō eſt occultata a te: immo manifeſta: ⁊ etiā ſubſtantia mea ⁊ totū corpus meum cū erit ſepultum in inferiorib⁹ terre nō erit tibi occultū: ⁊ ſubſtantia mea: id eſt aīa que eſt forma huius corporis ⁊ eſt in inferioribus terre: id eſt itima materie prime quā immediate informat ⁊ dat ipſi eſſe ſubſtantiale: nō eſt tibi occulta. Ex quo patet/ꝙ tibi non reſiſtit tempus: nec locus/nec tenebra/nec corpus opacū/nec ſecretū cordis: quia oīa penetras: quia es vbiqꝫ ⁊ ſemper: ⁊ p̄ cōſequēs oīa ſcis: ⁊ nihil te fugit: nec tibi reſiſtit. ¶ Nota ꝙ Abēzara per os intelligit potētiam exiſtētem in materia prima: Jdeo dicit ꝙ os meū/id eſt potētia mea non fuit tibi occultata. Et cum erā in embrione/id eſt dū ego eram in potētia in materia prima anteꝗ̄ haberem eſſe in actu: iam cognoſcebas me: quia non erat tibi occulta potētia mea in materia p̄ma ⁊ etiā ſubſtantia mea duꝫ erat in inferiorib⁹ terre id eſt in materia elementorū/nō erat tibi occulta. Jntelligit enim per terrā materiam elementorum. Quaſi dicat: non ſolū dū eram in materia elementorū: ſed etiam duꝫ eram in potentia materie p̄me anteꝗ̄ producerer/noſcebas me. Jdeo ſequit̄. Jmperfectū meū viderunt oculi tui/id eſt imperfectū meū informē anteꝗ̄ reciperet formaꝫ in embrione Sed iſte manifeſte mentit̄. Primo qꝛ tollit ſacr̄m latens in hac litera. Secūdo eſt heretic⁹: quia anima Dauid nunꝗ̄ fuit in potentia materie cum ſit a deo de nihilo creata in corpore ⁊c. ⁊ non ſit educta de potentia materie: ſed de foris per creationē: vt patet. xvj. de animalibus/⁊ in libro de proprietatibus elementorū. Jntendit ergo dicere Dauid ꝙ lꝫ oſſa noſtra ſint occulta ⁊ inuiſa: eo ꝙ ſunt carnib⁹ ⁊ pellibus cooperta: tamē ipſa oſſa ſunt deo manifeſta: quia carnes ⁊ pelles nō obſtāt diuine viſioni ⁊ cogitationi. Jtē ſubſtantia noſtra accidētib⁹ cooperta nō eſt ipſi deo occultata: nam licet viſus noſter non attingat ſubſtantiā: ſed ſola accidētia: tamen intellect⁹ ⁊ viſus diuinus attingit oīa ab infimis vſqꝫ in ſummū. ⁊ ſic licet ſubſtātia hominis que eſt anima ⁊ materia prima ſit occultata ⁊ abſconſa in inferioribus terre/id eſt corporis terreni tamen non eſt occulta: immo manifeſta ipſi deo.

Jmperfectum meum viderunt occuli tui ⁊ in libro tuo omnes ſcribentur: dies formabuntur ⁊ nemo in eis.

de cō. di. i. ſicut in ſacramentis

¶ Hic oſtendit ꝙ res ante ſuū eſſe erāt ab eterno cognite ipſi deo. Et ſic cognoſcit oīa anteꝗ̄ fiant. ¶ Ad cui⁹ euidētiā eſt notandū: qꝛ iſta. vij. ſe habent per ordinē apud deū reſpectu noſtri/ſcꝫ dilectio/electio predeſtinatio ſcriptio i libro vite/vocatio: iuſtificatio/magnificatio: ſiue beatificatio. Nā de⁹ p̄mo ab eterno dilexit ſuos futuros. Scd̄o elegit eos ſeparādo ab īprobis ⁊ reprobis futuris Tertio ſcripſit eos in libro vite ſecunduꝫ eternum propoſitū: qꝛ formaliter ⁊ diſtincte propoſuit eos ſaluare. Quarto p̄deſtinauit eos ad gloriā futurā preparādo eis gratiā. que quidē quatuor fuerunt ab eterno in diuina volūtate. Quinto ex tempore vnūquēqꝫ predeſtinatorū vocauit. Sexto ipos iuſtificauit in hac vita. Septimo ipſos magnificauit ſiue glorificauit ⁊ beatificauit in celo Sed de his ſeptē actib⁹ dei/omiſſis trib⁹: enumerat quatuor apoſtolus ad Romanos. viij. Ū dicit Quos deus predeſtinauit hos ⁊ vocauit: ⁊ quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit: quos aūt iuſtificauit hos et magnificauit. in gloria ſupple. Sed ad Ephe. j. ponit quaſi tres primos: cū dicit. Benedictus de⁹ et pater domini noſtri Jeſu Chriſti/qui dilexit nos ⁊ elegit in ipſo ante mūdi cōſtitutionē: vt eſſemus ſancti ⁊ imaculati: ⁊ q̄ predeſtinauit nos ⁊c. Ex quo ptꝫ ꝙ quinqꝫ fuerūt ab eterno. Nam primo deus nouit

no bñ iſta ſeptem apud deū reſpectu noſtri

Quia

oēs tam bonos ꝙ̄ malos. Secūdo dilexit quos voluit futuros bonos. Tertio elegit bonos ſeparādo a malis/ ⁊ per ꝯñs tunc reprobauit etiā quos preſciuit ⁊ ꝑnouit futuros malos. Quarto bonos ſcripſit in libro vite/ ⁊ malos in libro mortis. Quīto bonis preparauit grām ⁊ hec dicit̄ predeſtinatio. Ex quibus oībus patet/ qḋ deus ab eterno prenouit omnes tam bonos ꝙ̄ malos. Nā dilectio preſupponit notitiā/ ſecūdū Auguſtinū/ ⁊ veritatē. ¶ Sʒ iterum eſt aduertendū: qḋ iſte liber ī quo oēs ab eterno ſunt ſcripti eſt duplex. Unus dicit̄ liber vite et predeſtinationis: alius liber mortis. In libro vite ſcribunt̄ oēs predeſtinati ⁊ electi. In libro autem mortis ſcribunt̄/ mali ⁊ reprobati. Sed etiaʒ liber vite eſt duplex. Unus qui dicit̄ liber vite ſecunduʒ eternū propoſitū/ in quo ſcribūtur ſoli ꝑdeſtinati quos de⁹ elegit ab eterno ⁊ ꝓpoſuit ſaluare. ⁊ iſte ꝓprie dicit̄ liber predeſtinationis. Secundus dicitur liber vite ſecūdū preſentē diſpoſitionē. nā quādocunq; quis eſt in gratia ſcribit̄ in iſto libro: q2 ꝑ illo tempore eſt deo charus ⁊ acceptus ſecūdū preſentē ⁊ talem diſpoſitionē/ eo ꝙ viuit per gratiam ſed quando perdit gratiā per peccatū tunc deletur de iſto libro vite ⁊ ſcribitur in libro mortis .i. dānationis. ⁊ quando per penitentiā reuertitur ad gratiam: tunc deletur de libro mortis: ⁊ reſcribit̄ ī hoc libro vite. ſed ſi eſt predeſtinatus nunq̄ deletur de primo libro vite: ſcʒ de libro ꝑdeſtinationis ſecundum eternū propoſitum. Ex quo ptʒ/ ꝙ multi ſunt ſcripti in libro ꝑdeſtinationis ſecundū eternū propoſitum/ qui non ſunt ſcripti in libro vite ſecundū preſentē diſpoſitionē. ſicut Paulus ⁊ Auguſtinus qui ab eterno fuerunt predeſtinati: ſed per multa tēpora fuerunt ſcripti in libro mortis ſecundū preſentem diſpoſitionē dum fuerunt in peccato et infidelitate/ Et multi poſſunt eſſe ſcripti in libro vite ſecundū preſentē diſpoſitionē qui ſunt ſcripti in libro mortis ⁊ reprobationis ſecundū eternū ꝓpoſitum: ſicut potuit eſſe Judas ſi aliquando fuit ī gratia. Secundo ſequit̄ ꝙ ſicut eſt duplex liber vite ſcilicet predeſtinationis ⁊ preſentis diſpoſitionis/ ita eſt duplex liber mortis. Unus ſecundū eternū propoſitū: in quo ſunt ſcripti omnes preſciti ⁊ reprobati quos deus ab eterno preſciuit ſine penitētia morituros: ⁊ alius eſt liber mortis in quo ſcribuntur oēs q̄ ſunt extra gratiā in peccato. Tertio ſequit̄ ꝙ nemo poteſt deleri de primo libro predeſtinationis/ nec de primo libro mortis ſiue reprobationis: q2 vterq; reſpicit eternū ꝓpoſitū. ſed taʒ de libro vite: q̄ de libro mortis ſecundū ꝑſenteʒ diſpoſitionē quotidie poſſunt hoīes deleri et reſcribi ⁊ ſcribi. Unde de hoc ſecūdo libro vite dicebat Moyſes/ domine dele me de libro vite ſi non dimittis eis hāc noxā. Exodi. xxij. Quia de primo libro nemo deſiderat nec pōt deleri. Quaſi diceret Moyſes/ Dñe ſi eis nō peperceris incidā in peccatū/ et murmurabo cōtra te: ⁊ ſic perdā grām: ⁊ per ꝯñs delebor de libro vite ſecundū preſentē diſpoſitionē.

Cauſa deſcriptionis ¶ Secundo eſt notandū ꝙ diuerſa eſt cauſa deſcriptionis horū duorū primorū librorū. Nā deus non ideo ſcripſit predeſtinatos in hoc libro: q2 bonos futuros prenouit: ſed q2 ipſe primo diligere et preeligere eos voluit: ⁊ vt boni eſſent eis grām ꝑparauit: ⁊ eos ad gratiā preparauit: vt dicit Apoſtolus ad Epheſios primo. qui elegit nos ante mundi conſtitutionē/ vt eſſemus ſancti ⁊c. Ex quo ptʒ ꝙ cauſa predeſtinationis ⁊ ſcriptionis in libro vite non eſt in predeſtinato: ſed in ſolo deo: Sed per oppoſituʒ eſt de reprobatis: nā deus nō fuit cauſa reprobationis eorū: ſed ideo eos ſcripſit ab eterno in libro reprobationis ⁊ mortis: q2 ab eterno preſciuit eos futuros malos. ⁊ in peccato morituros. Ideo liber mortis nō ponitur in deo niſi obiectiue: ſed ī reprobatis ponitur ſubiectiue: vt dictum eſt pſal. lxviij. In quo libro ſunt ſcripti infideles ⁊c. De quo pſalmo. lxviij. Deleantur de libro viuentiū: ⁊ cū iuſtis non ſcribantur. In libro autem vite et predeſtinationis eſt primo ſcriptus Chriſtus ab eterno: vt patet pſalm o. xxxix. In capite libri ſcriptum eſt d̄ me ⁊c. Et ex conſequenti eſt ſcripta virgo Maria: et poſtea apoſtoli: et ex conſequenti omnes martyres ⁊ omnes iuſti: vt ait Chriſtus Matthei. v. et. x. Et Luce. x. Gaudete et exultate quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in celis. Ex quo patet quod ſoli deo ab eterno eſt cognitus totus numerus electorum ⁊ reproborum. Probatur: q2 ab eterno eos ſcripſit in illis duobus libris: ⁊ ſic ſequitur quod etiā preſciuit ⁊ prenouit omnes futuros homines tam bonos ꝙ̄ malos: qui erunt in nouiſſimis temporibus Antichriſti. quorum nullus in preſenti tempore Ideo dicit Dauid in hoc verſiculo. O domine nō ſolū fuerūt note creature poſtq̄ fuerunt create: ſʒ etiam ab eterno antequam eſſent ī perfecto ſuo eſſe/ nā oculi tui viderunt me imperfectum id eſt anteqū fierem. Litera autem Hieronymi habet. Informem adhuc me viderunt oculi tui/ id eſt ab eterno anteq̄ formaret: ⁊ in libro tuo omnes ſcribent̄ id eſt ſunt ſcripti ab eterno ⁊ apparebunt ſcripti ī die iudicij: qū aperientur libri ſcʒ vnus liber qui eſt vite ⁊ alter qui eſt mortis. Apocaly. xx. Ergo ſi ab eterno omnes ſunt ſcripti in libro tuo mortis ⁊ vite: ergo ab eterno omnes prenouiſti/ ⁊ percipue me prenouiſti: quoniam in capite libri vite ſcripſiſti. Item dies formabuntur: ⁊ nemo eſt in eis. i. tempus nouiſſimum veniet: in quo nemo eſt adhuc: et tamen iam nouiſti omnes qui erunt in illo tempore: ⁊ ſic nihil ignoras. Ex his ergo ſed q̄ dicta ſunt poteſt ꝓbari ꝓpoſitio propoſita in principio. Nam ſi deus cognouit omnia nouiſſima ⁊ antiqua: eo ꝙ̄ cōprehendit ſimul omne tēpus: ⁊ eſt vbiq;/ ⁊ videt tā in tenebris ꝙ̄ in luce/ ⁊ tam per opacum ꝙ̄ per diaphanum ⁊ poſſidet ⁊ ſcrutatur renes ⁊ corda per illapſum: ⁊ ab eterno preuidit oīa anteq̄ formarētur ⁊ oēs hoīes ſcripſit in ſuis libris eligendo ⁊ predeſtinando iuſtos: ⁊ reprobādo malos ergo cognouit humilitatē/ ⁊ obediētiā: ⁊ patientiā/ ⁊ ſeſſionē/ ⁊ reſurrectionē Chriſti: ⁊ pōt ipm habere examīatū ⁊ probatū per oīa: ⁊ per ꝯñs Chriſtus iuſte poteſt mercedē petere. ¶ Ad cuius maiorem declarationē eſt aduertendū: eo ꝙ dicit: Probaſti me ⁊ cognouiſti me ⁊c. Nō qū deus tentauit Abrahā precipiēdo vt immolaret filiū vnicū ⁊ dilectū Iſaac/ nō tē tauit vt de nouo cognoſceret: ſʒ probaret eius obedientiam: nec voluit hoc probare apud ſe cum ab eterno cognouit ipſum obediturū ⁊ ſuis preceptis obtemperaturum: ſʒ vt toti mundo probatū redderet ⁊ oſtenderet: inquātū Iſaac. figurabat Chriſtū deo patri per omnia obtēperaturū: ⁊ ſic deus ꝓbauit obedientiā ipſius Abrahe: ⁊ obedientiam ⁊ humilitatem ipſius Iſaac: ſed deus nō cognouit patientiam per effectū: q2 effect⁹ illius ſacrificij nō ſecutus eſt: non ꝙ Abrahaʒ ⁊ Iſaac nō eſſent parati obedire: ſed q2 deus noluit: eo ꝙ illud fiebat in figura Chriſti/ ſed ſecutus ⁊ impletus eſt effect⁹ ſacrificij in ariete qui inter vepres apparuit: q̄ loco ipſius Iſaac imolatus eſt. per qḋ figuratur: ꝙ ſicut per mortē illius arietis fuit Iſaac liberat⁹ a morte: q2 loco illius aries mortu⁹ eſt: ita Chriſtus erat imolādus ꝓ toto genere hūano: cuius morte oēs eramus liberādi a morte ꝑpetua ad quā eramus deſtinati. Ex quo ptʒ/ ꝙ Chriſtus fuit figurat⁹ per Abrahā ⁊ Iſaac/ quo ad obedientiā ⁊ humilitatem qū decreuit pro oībus mori: cū dicit. Non ſicut ego volo ſed ſicut tu/ fiat volūtas tua. ſʒ figurat⁹ eſt ꝑ arietē cum realiter in cruce ſpōte paſſus eſt. Et ſic ptʒ/ ꝙ de⁹ pater nō ſolū probauit obedientiā ⁊ humilitatē Chriſti: ſed etiā cognouit ei⁹ paſſionem ⁊ ſeſſionē per effectū ⁊ per experientiā: ⁊ probauit ⁊ cognouit eius obediētiā/ ⁊ humilitatem/ ⁊ patientiam in tota ei⁹ paſſiōe ⁊ ſeſſione. Ideo dixit Chriſtus in principio. O dñe pater tu ꝓbaſti me. i. probatū oſtendiſti humilitatē ⁊ obedientiā meā: quia ſpōte me obtuli ad mortē: cū dixi in horto/ fiat volūtas tua/ ⁊ cognouiſti me ꝑ effectū: nō ſolū probaſti me in voto ſicut ꝓbaſti Abrahā: ſed cognouiſti ſeſſionē ⁊ reſurrectionē meā per effectū: quia ſicut immolatus fuit ille aries in effectu pro Iſaac: ita ego mortuus ſum pro omnibus realiter in actu.

Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.

Dinumerabo eos ⁊ ſuꝑ arenā multiplicabuntur: exurrexi et adhuc ſum tecum.

¶ In hac ſecunda parte Chriſtus explicat laborē ſuū apud patrem/ oſtendens ſe impleuiſſe oīa que ſibi per patrē fuerant impoſita/ ⁊ propter que pater ipſum miſit in mūdū. ¶ Ad cuius intelligētiaʒ eſt notandū: ꝙ Chriſtus in lege ꝓmiſſus tria erat facturus in mūdo in ſuo aduentu ⁊ legatione: que pertinebant ad officiū ſuū. Nā primo debebat implere ⁊ verificare oīa que fuerāt patriarchis ⁊ prophetis in lege ꝓmiſſa/ ⁊ breuiter debebat implere in ſe oēs ſcripturas veteris teſtamēti. vt ptʒ Matthei. xxvij. totū hoc factum eſt vt adimplerent̄ ſcripture prophetarū. Itē ipſemet ſaluator dicit Luc. xxiiij. Oportet impleri omnia que ſcripta ſunt in lege ⁊ prophetis ⁊ pſalmis de me. Itē Joan. xviij. Ad hoc natus ſum ⁊ ad hoc veni in mundū vt teſtimoniū perhibeam veritati/ id eſt vt verificē ⁊ impleā omnes ſcripturas. Secūdo venit Chriſtus ad vocandū ⁊ iuſtificandū per paſſionē ⁊ legē euāgelicam/ et eccleſiaſtica ſacramenta/ quos pater predeſtinauerāt: vt eos per reſurrectionē magnificaret. vt patet ad Romanos. viij. ⁊ Joānis. xiiij. cum dicit Nemo venit ad patrē niſi per me. Item Matthei. xx. Sedere ad dexterā meam aut ad ſiniſtram non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratum eſt a patre meo: id eſt illis quos ab etreno ꝑdeſtinauit. Unde officium Chriſti fuit vocare ⁊ congregare ⁊ iuſtificare predeſtinatos per paſſionē ⁊ ſacramenta: ⁊ eos magnificare ⁊ ſublimare ad immortalitatem per generalem reſurrectiōdē. vt ptʒ Eſaie ⁊ Ezechi. xxxiiij. vbi dicit: Ecce ego ipſe requirā oues meas ⁊c. Tertio Chriſtus debebat cōſummare curſum ſuum: ⁊ officium huius mūdi in ſecūdo aduentu: puta cum fuerit cōpletus numerus electorū et predeſtinatorum: quia tunc debet venire ad iudiciū generale et tribuere vnicuiq; ſecūdum opera eius: puta obſtinatis penā eternaʒ: ⁊ iuſtis regnum celorum. vt ipſe dicit Matthei. xxv. ⁊ tunc reddet regnum ⁊ hereditatē deo ⁊ patri. vt ait apoſtolus prime ad Corinthios. xv. quia ſponſa erit ornata veſtibus immortalitatis: ⁊ tunc introducetur cum ſponſo in celeſtem Hieruſalem. vt patet Apoc. vigeſimo primo. Iſta ergo tria myſteria explicat Chriſtus per os Dauid in vltima parte huius pſalmi. Nam primo demonſtrat apud patreʒ in die iudicij qualiter ipſe vocauit ⁊ iuſtificauit ⁊ magnificauit omnes ꝑdeſtinatos ⁊ compleuit numerum electorum. Secūdo petit apud patrem vt deſtinent̄ dānati in penam eternam. Tertio petit pro iuſtis ⁊ electis gloriā eternā. Secundū ibi. Si occideris de⁹ peccatores. Tertiū ibi. Proba me de⁹.

¶ Quantū ad primum eſt aduertendum/ ꝙ in his duobus verſibus latet magnus theſaurus et maxima myſteria: ad que Iudei non poſſunt attingere/ eo ꝙ excecauit eos malitia eorū ne intelligant ſacramenta hic abſconſa: que ſine gratia intelligi non poſſunt. Nam totus iſte pſalmus ⁊ ſpecialiter iſti duo verſiculi fundantur ſuper quinq; ꝓmiſſiones inter ceteras factas patribus antiquis: in quibus Dauid in ſpiritu preuidit premiū paſſionis et reſurrectionis Chriſti. Ideo fecit iſtū pſalmum in quo introducit Chriſtū loquentē ⁊ petentē hereditatem regni celorū in premiū pro membris ſuis. vt dictuʒ eſt. Quarum promiſſionum prima facta eſt ipſi Abrahe Gene. xv. cum deus dixit. Noli timere Abraham: protector tu⁹ ego ſum/ ⁊ merces tua magna nimis. cui Abraham reſpondit. Domine quid dabis mihi cum vadam abſq; liberis ⁊c. cui de⁹ dixit. Non erit heres tuus Eliezer: ſed qui egredie͂t de vtero tuo ipſum habebis heredē. ⁊ educēs ipm foras: dixit. Suſpice celum et numera ſtellas ſi poteſt: et erit ſemen tuum ⁊c. per quod cognouit tunc Abraham et poſtea Dauid in ſpiritu et per reuelationem: ꝙ Chriſtus erat naſciturus ſecundū carnem de progenie Abrahe: cui competebat celuʒ in hereditatem: ⁊ qḋ filij Abrahe ſecundum ſpiritum et promiſſionē quos Chriſtus erat regeneratur⁹ per baptiſmū erant multiplicandi ſicut ſtelle celi: ⁊ et ꝙ ſoli Chriſto erat cognoſcendus numerus electorum et predeſtinatorum. Ex quo ptʒ/ ꝙ merces et ꝓmium et hereditas Chriſti ⁊ ſuorū non erat in terra: ſed in celo. Unde nos non habemus: ꝙ deus promiſerit hereditatem in celo: niſi in illo capitulo. ideo canit eccleſia: ſanct⁹ Michael repreſentet eas in lucem ſanctā: quā olim Abrahe promiſiſti ⁊ ſemini ei⁹ ⁊c. Uñ ꝑ illas ſtellas celi d̄ ſignabat̄ numerus predeſtinatorum et filiorum Abrahe ſecundum promiſſionem in celo collocandorū. ¶ Secunda promiſſio facta eſt eidem Abrahe Geñ. xxij. cum deus dixit Abrahe per angelum Per memetipſum iuraui: quia feciſti rem hanc ⁊ non pepercisti filio tuo vnigenito propter me/ benedicam tibi/ ⁊ multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas celi: et velut arenam que eſt in litore maris. poſſidebit ſemē tuum portas inimicorū ſuorū: ⁊ in ſemine tuo benedicentur omnes gentes ⁊c. Hic preuidit Dauid in ſpiritu

Xp̄s petit hereditatē pro ſuis membris.

tu ⁊ per ſacrificium Abrahe/⁊ Iſaac/ ⁊ illius arietis: qualiter Chriſtus erat pro oibus nobis immolandus ſicut dictū eſt: ⁊ qualiter premiuȝ paſſionis Chriſti a deo promiſſum erat hereditas celi: ⁊ q̄d Chriſtus erat naſcitur⁹ de genere Abrahe: in quo omnes gentes erāt per baptiſmū benedicende: et quomodo fideles nō ſolū erāt multiplicandi ſicut ſtelle celi: ſed etiā ſicut corpuſcula arene q̄ eſt in toto littore maris: ⁊ quomodo iſti filij Abrahe regenerati per Chriſtū erant poſſeſſuri portas inimicorū/ id eſt ſedes angelorū malorū/ qui de celo ceciderunt per ſuperbiā ⁊c. ℂ Sed eſt valde aduertendū/ q̄ in hac promiſſione notificant̄ ⁊ diſtinguunt̄ duplices filij Abrahe. Nā per ſtellas celi intelliguntur filij promiſſionis ⁊ populus xp̄ianus: ſed per arenam que eſt in litore maris intelligunt̄ filij carnis ⁊ terreni: ſicut ſunt Judei moderni: ⁊ Sarraceni: qui deſcendūt ab Abrahā per Iſmaeleȝ ⁊ Eſau. Unde locus illorū eſt celū. Sed locus iſtorum eſt ipſa terra. Etiam diſtinguunt̄ due ciuitates. Una celeſtis/ ⁊ altera terrena. ℂ Tertia promiſſio facta eſt ipſi Jacob Geñ. xxviij. in Bethel/ quando vidit ſcalā in ſomnis habentē pedē in terra ⁊ ſummitatem in celo: ⁊ angelos aſcendētes ⁊ deſcendētes: et vidit dominū innixū ſcale dicentem ſibi: tibi dabo terram hanc ⁊c. Ubi preuidit Jacob ⁊ Dauid/ quod Chriſtus erat crucifigēdus in cruce: per quā tanq̄ per ſcalam eramus in celū aſcenſuri. Per hoc etiā promittebat̄ Chriſtus cruci affigēdus: quia in cruce lucratus eſt nobis regnū celoruȝ ⁊c. ℂ Quarta promiſſio facta eſt a deo per os Jacob ipi Juda in perſona oim̄ fideliū. Gene. xlix. cū Jacob benedixit Juda dicens. Juda te laudabunt fratres tui: manus tue in ceruicibus inimicorum tuorum. Adorabunt te filij patris tui: catulus leonis Juda. Ad predam fili mi aſcēdiſti: requieſcens accubuiſti vt leo ⁊ quaſi leena. Qui ſuſcitabit eum? Non auferetur ſceptrū de Juda: nec dux de femore ei⁹ donec veniat qui mittendus eſt: ⁊ ipſe erit expectatio gentium: ligans ad vineam pullū ſuū: ⁊ ad vitem o fili mi aſinam ſuā: lauabit in vino ſtolam ſuā/ ⁊ in ſanguine vue palliū ſuū pulchriores ſunt oculi ei⁹ vino: ⁊ dentes eius lacte candidiores. ℂ In quib⁹ quidē verbis: vndecim myſteria intellexit David in ſpiritu. Primo q̄ Chriſtus rex Meſſias erat naſciturus de tribu Juda. Scd̄o/ q̄ in eius aduentu erat auferendū ſceptrū ⁊ prelatio de tribu Juda. Tertio/ q̄ totus populus Judeorum ⁊ omnes filij Iſrael aliarū tribuū debebant laudare Chriſtū videntes ſigna ⁊ miracula que facturus erat in Judea ⁊ Galilea: ⁊ propter predicationē ⁊ doctrinam. Quarto/ q̄ licet omnes filij Iſrael ſecundū carnē debebant eū laudare: tamē ſoli filij Iſrael ſecūdū ſpiritū ⁊ promiſſionē erant adoraturi Chriſtum: q2 non oēs Judei nec filij aliarū tribuū cōuerſi ſunt. ideo ait: Adorabunt te filij patris tui/ ſcilȝ Iſrael ſecundum ſpiritum. Quinto/ q̄ erat occidendus in ſanguine: cū dicit: Lauabit in vino ſtolā ſuā/ id eſt carnē ⁊c. Sexto/ q̄ erat aſcenſurus in crucē et ibi recuperaturus predā a diabolo. Septimo/ q̄ erat ſepeliēdus in ſepulcro q2 dicit/ Quieſcēs accubuiſti. Octauo/ q̄ inde erat reſurrectur⁹ virtute diuinitatis: ſicut leo ſuſcitat filios rugitu ſuo/ cū dicit. Ut leo ⁊ quaſi leena. q̄s ſuſcitabit eum? Nono/ q̄ poſt reſurrectionē erat ligaturus populū gentileȝ ad vineā/ id eſt ad eccleſiā/ ⁊ ſubiugaturus. Et etiaȝ aſinā. i. populū Judeorum: ⁊ ſic ex duobus erat facturus vnā eccleſiam fundatam ſupra petrā. Decimo/ q̄ apoſtoli/ ⁊ martyres/ ⁊ doctores/ qui ſunt oculi Chriſti: erāt honorandi. ⁊ debebant triumphare de Judeis ⁊ tyrannis: cū dicit: q̄ erāt pulchriores vino/ rōne ſanguinis effuſi. Et dētes Chriſti: qui ſūt omnes ceteri fideles per baptiſmū mūdati ⁊ iuſtificati: erant futuri cādidiores lacte ratione puritatis. Undecimo/ q̄ Chriſtus erat iudicaturus ⁊ puniturus ceruices inimicorū infidelium. ℂ Quinta promiſſio facta fuit ipſi Moyſi Deute. xviij. cū dicit dñs. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrū tuorū ſimilē tui: ⁊ ponā verba mea in ore ei⁹: ⁊ loquetur q̄ ad eos quecunq̄ dixero illi. Et qui verba que loquet̄ nō audierit/ vltor exiſtā. In quibus v̄bis tria preuidit Dauid in ſpiritu. Prio/ q̄ Chriſt⁹ erat naſciturus ſm̄ carnem de populo Iſrael. Scd̄o/ q̄ ex parte dei patris erat nouam legē euangelicā nunciaturus ipſi populo Iſrael. Tertio/ q̄ omnes cōtēnentes Chriſtū ⁊ legē euangelicā erant in vltione grauiter puniendi per deū patrem. Ex ſupradictis etiam promiſſionibus ptȝ: q̄ Chriſtus in lege promiſſus in ſuo primo aduentu debebat nouam legē euāgelicā ferre/ ⁊ predeſtinatos qui ab eterno erāt ſcripti i libro vite/ vocare ⁊ iuſtificare: ⁊ i vnā eccleſiam cōgregare: ⁊ ad immortalitatem ſublimare: ⁊ vniuerſaliter omnia que erāt ſcripta in lege ⁊ prophetis adimplere/ que oia manifeſte adimpleuit ⁊ perfecit: vt ptȝ per totū diſcurſum euangelicum. Nam primo de ſemine Dauid carnem aſſumpſit: ⁊ legē euangelicā predicauit: ⁊ omnes per morteȝ et paſſionē redemit: ⁊ per ſe ⁊ per apoſtolos ſuos in eccleſiaȝ vocauit: et per ſacramēta eccleſiaſtica iuſtificauit/ ⁊ diſcipulos ſuos de infimo ſtatu ad apicem apoſtolatus ſublimauit ⁊ honorauit: ⁊ principes terre cōſtituit/ ⁊ eorū principatū per generationē baptiſmalē per totum mundū multiplicauit. Et ſic nō ſolūmodo honorauit apl'os: ſed etiā martyres ⁊ doctores ⁊ oēs fideles: quib⁹ cōtra mundū ⁊ diabolū in omnibus perſecutionib⁹ ⁊ tentationibus victoriam cōdonauit. Unde ex ſuis fidelibus alios quidem fecit p̄phetas: alios apoſtolos. alios euāgeliſtas: alios martyres/ alios virgines: alios doctores/ alios contemplatiuos/ alios penitētes. Et ſic vnūquēq̄ in ſuo gradu honorauit. Sed maxime honorabit eos in fine mundi: cum oēs electos completo electorum numero/ ad immortalitatem ſublimabit. ℂ Hoc eſt ergo q̄d Chriſtus dicit ad patrem in hac parte: dicit ergo. O pater iam ſunt mihi honorati amici tui. i. iam honoraui nimis. i. valde omnes amicos quos ab eterno dilexiſti ⁊ predeſtinaſti: q̄r eos ad finem vocaui: et per paſſionem ⁊ baptiſmum iuſtificaui: et dona gratiarum eis diſtribui: faciendo quoſdam apoſtolos: et quoſdam euangeliſtas ⁊c. et eis victoriam ptuli in oib⁹ perſecutionibus et tentationib⁹ cōtra diabolū ⁊ mundū: intantū q̄ idololatriā deleuerunt: et oēs reges ⁊ pricipes terre et populos gentiū iugo fidei ſubiecerunt. Ergo valde mihi. i. a me honorati ſunt: quia cum eſſent plebei ⁊ piſcatores eos principes terre cōſtitui: et principatus eorum nimis confortat⁹. i. augmentatus ⁊ multiplicatus eſt per omnes partes mundi: q2 ad predicationem eorum omnes regenerati ſunt: ⁊ facti ciues et filij eccleſie. Et ſic dinumerabo/ id eſt dinumeraui eos: quia completus eſt numerus electorū in eis. Unde tantū proſperatus eſt numerus electorū: q̄ ſuper arenam multiplicabunt̄. Et ſic iā impleui quod tu promiſiſti eidem Abrahe Gene. xv. ſcȝ q̄ multiplicares ſemen eius ſicut ſtellas celi. Itē impleui etiam illud q̄d promiſiſti Abrahe Geñ. xxij. ſ. q̄ multiplicares ſemen eius: ſicut arenam que eſt in litore maris: ⁊ in eo benedicerentur omnes gētes. Ecce q̄ in me qui ſum de genere Abrahe ſecundū carnem/ benedicte ſunt omnes gentes: ⁊ ſanctificate per regenerationē baptiſmalē: ⁊ oēs facti ſunt filij Abrahe ſecūdū promiſſionē ⁊ ſpiritū: ⁊ ſic multiplicati ſunt ſuper arenā que eſt in litore maris: ⁊ in eis complet⁹ eſt numerus electorū. Item iam impleui quod promiſiſti per Jacob. Geñ. xlix. in benedictione Jude: q2 iam accepi carnē ex tribu ei⁹: ⁊ iam abſtuli ſceptrū de tribu Juda: ⁊ iam aſcendi in crucē: ⁊ recuperaui predā quā diabolus tyrānice poſſidebat. Et iam quieui ⁊ accubui in ſepulcro: ⁊ iam ſurrexi a mortuis vt leo: ⁊ iam ſum tecū ſedens ad dexterā tuā/ ergo redde mercedē mihi/ id eſt da hereditatem regni celorum pro membris meis: ⁊ da malis penam eternā: ⁊ bonis gloriā p̄miſſam: poſtq̄ me cōſtituiſti iudicē viuorum ⁊ mortuorū: quia iam cōſummaui curſum meū: ⁊ cōpleui numerū electorū: et ſicut ſuſcitaſti me/ ſuſcita meos ad gloriam.

Si occideris deus peccatores: viri ſanguinum declinate a me.

Quia dicitis in cogitatione: accipient in vanitate ciuitates ſuas.

ℂ Poſtq̄ ſuperius examinauit cām ſuam: ⁊ iuſtificauit ſeipſum oſtēdens ſe peregiſſe ⁊ cōſummaſſe curſum ſuū: ⁊ laborē ſibi impoſitū: in hac particula fulminat ſententiā ɔtra impios ⁊ obſtinatos: deſtinās eos ad penā eternā. ℂ Ad cuius intelligentiam eſt notādū/ q̄ Chriſtu ex precepto patris venit in mūdū: ad declarandā legē et oſtendēdā mundo volūtatē patris ſui. Et ſic prio vocauit Judeos ad fidē euangelicā: in qua docuit ⁊ predicauit omnia iſta terrena: eſſe cōtēnenda: ⁊ ſpē et finē noſtrū in bonis celeſtibus eſſe cōſtituēdū. Sed ſcribe et phariſſei ⁊ maior pars Judeorum cū eſſent dediti ſuperbie ⁊ auaritie ⁊ mūdanis affectionibus: noluerūt venire: ſed tantū ſecuti ſunt cū duodecim apoſtoli et pauci diſcipuli ceteri autē nō ſolū cōtēpſerunt doctrinā eius: ſed etiā eū odio gratis habentes interfecerunt. et ideo poſt reſurrectionē Chriſtus miſit apoſtolos ſuos per vniuerſum mundū: ad predicandū euāgeliū omni creature. ad quoruȝ predicationē multi populi cōuerſi ſunt: ſed principes ⁊ reges illorum populorū apoſtolos interfecerunt. Et ſic per ſucceſſum tēporis ⁊ tyranni doctrinā Chriſti odio ⁊ irriſui habētes multa milia martyrū occiderunt. ℂ Unde Julianus apoſtata chriſtianos deridebat ⁊ doctrinā Chriſti: eo q̄ iſta terrena contēnebant: et in celo māſiones beatas promittebant. Unde Chriſtianis irridendo dicebat: Chriſtus precipit ⁊ dicit: ſi vis perfectus eſſe ⁊ vende omnia que poſſides: ⁊ da pauperibus: et habebis theſaurum in celo: et dicit etiā: qui nō renūciauerit oibus que poſſidet: nō pōt meus eſſe diſcipulus ⁊c. Unde dicebat iſte Julianus: vos chriſtiani poſtquam non poteſtis poſſidere bona temporalia nos auferemus ⁊ poſſidebim⁹ res veſtras/ vos autem poſſidere veſtras manſiones ⁊ ciuitates beatas quas in celo expectatis. Et Julianus auferebat chriſtianis bona tēporalia: et eos fuſtib⁹ cedebat: vt patet in eccleſiaſtica hiſtoria. Eodem modo Decius irridebat Laurētiū: et Datianus Uincentiū: et Paſcaſius Luciam: et Maxentius Chatarinam. vt patet in hiſtorijs eorū. Et ideo Chriſt⁹ oia iſta examinabit ⁊ iudicabit ⁊ improperabit obſtinatis ⁊ damnatis in vniuerſali iudicio: immo oēs ſancti ⁊ iuſti accuſabūt perſecutores ſuos añ Chriſtum iudicē in illa die petendo vltionem de eis. vt patet Sapiētie. v. quia tunc ſtabūt iuſti in magna conſtātia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt: et q̄ abſtulerunt labores illorum/ accuſando eos. Sed tūc illi tyranni videntes ſe cōfuſos: et vidētes pauperes et iuſtos quos ipſi contēpſerūt et occiderūt/ in tāto honore ſublimatos/ turbabuntur timore horribili dicentes intra ſe. Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum ⁊ ſimilitudinē improperij: nos inſenſati vitam illorum extimabamus inſaniā ⁊ finē illoruȝ ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios dei et inter ſanctos ſors illorum eſt ⁊c. Et tūc Chriſt⁹ iudex iuſtus examinatis oib⁹ iſtis fulminabit ſentētiam contra iſtos impios/ dicens. Diſcedite a me maledicti in ignē eternum. Mat. xxv. Et hoc eſt quod dicit Chriſt⁹ in hac particula. Uñ conuerſus ad patrem ait. O pater deus ſi occideris peccatoris. i. cū tu occides et deſtinabis peccatoris ad mortem eternā in die iudicij/ ego qui ero iudex ex parte tui/ cui iudiciū omne et poteſtatem cōmiſiſti: fulminando ſententiam dicam eis. O viri ſanguinū et peccatores ⁊ homicide: qui meos apoſtolos ⁊ martyres occidiſtis ⁊ iuſtos afflixiſtis: declinate et diſcedite a me maledicti in ignē eternum qui paratus eſt diabolo et angelis eius: eo q̄ dixiſti in cogitione et corde veſtro irridendo legem meam ⁊ apoſtolos et ceteros iuſtos: accipiāt chriſtiani ciuitates et manſiones ſuas quas in vanitate ⁊ fruſtra ⁊ in vanū expectant poſſidere in celo: ⁊ dūmodo nos fruamur bonis que in mundo ſunt: et poſſideamus et vſurpemus bona eorū. hoc vos tyranni et obſtinati et viri ſanguinum irridēdo dicebatis electis meis: ideo declinate ⁊ diſcedite a me in ignem eternum ⁊c. Et tunc Chriſtus conuerſus ad patrem iuſtificans ſeipſum dicit.

Nonne qui oderunt te domine oderam: et ſuper inimicos tuos tabeſcebam?

Perfecto odio oderam illos: inimici facti ſunt mihi.

ℂ O domine nonne bene ſcis q̄ ego oderam oēs iſtos obſtinatos qui oderūt te ⁊ contēpſerunt te et interfecerunt electos tuos. ⁊ tabeſcebā ⁊ indignabar ſuper inimicos tuos cū talia ſcelera cōmittebant: quaſi dicat: iſti obſtinati nō poſſunt habere excuſationē: quia iam veni in mūdum ⁊ predicaui cōtra vitia eorum exhortando eos ad iuſtitiā ⁊ virtutes: ⁊ indignabar ⁊ tabeſcebā ɔtra eos dicēdo. Ue vobis Scribe et Phariſſei qui comeditis domos viduarum ⁊c. vt patet Matth. xxiij. et per totum diſcurſum euangeliū. Unde in tali indignatione: non vitioſo: ſed perfecto odio oderam in eis non

Dupli- ces fi- lij abra he.

E- no. hu- ius p- miſſi- expoſi- tionē.

lxxxv. diſt. ca. odio. et xxiij. q. iiij. duo

naturā: ſed vitia: que quidē vitia capiebam delere inſerendo virtutes: ſed ipſi tanꝗ̄ mūdani ⁊ incorrigibiles inimici facti ſunt mihi: ⁊ ſic interfecerūt me. hoc idē fecerūt tyrāni in mēbris meis: q̄ꝛ multa milia martyrū occiderunt. Et quibus ptꝫ/ ꝙ iſti obſtinati nullā habēt excuſationē. Nā ſi non veniſſem ⁊ locutus eis non fuiſſem per me ⁊ diſcipulos meos ⁊ predicatores meos: peccatū nō haberent: nunc autē excuſationē non habent de peccato ſuo. Nam ſi opera nō feciſſem in eis que nemo alius fecit: peccatū nō haberēt: nūc autē ⁊ viderūt ⁊ oderūt me ⁊ patrē meū. Jo. xv. Et ſic iſti obſtinati facti ſunt inimici mihi et tibi O pater. Et ideo Chriſtus dicit ad oēs obſtinatos. O viri ſanguinū declinate a me et diſcedite in ignē eternum poſtꝗ̄ vocaui vos ad nuptias ⁊ ad cenam: ⁊ noluiſtis venire.

ſ. xxv. q. Proba me deus ⁊ ſcito cor meuꝫ: interroga me ⁊ cognoſce ſemitas meas.

xxiij. d. erubeſcant. Et vide ſi via iniquitatis ī me eſt: ⁊ deduc me in via eterna.

℃ Poſtꝗ̄ Chriſtus examinauit et iuſtificauit ſeipſum oſtendens ſe curſum ſuū peregiſſe: ⁊ fulminauit ſententiā cōtra obſtinatos ⁊ impios: nūc in fine pſalmi cōcludēdo ⁊ quaſi epilogando petit hereditatem regni celorum pro ſuis electis. vnde dicit. O dñe pater proba me ⁊ ſcito cor meum. i. iam ꝓbaſti me per effectū ⁊ ſciuiſti cor meum: quia nihil te latet nec tibi obſtat: q̄ꝛ nec remotio tēporis: nec loci diſtantia/ nec tenebra: poteſt impedire cognitionē tuā: quia oīa nouiſti anteꝗ̄ ſit vt dictū eſt. Et iam cognouiſti ſemitas meas: iam interrogaſti me de oībus. vide ergo ſi via iniquitatis in me eſt. et ponit ſi pro q̄ꝛ ⁊ non. i. tu vidiſti ⁊ vides q̄ꝛ in me non eſt via iniquitatis: q̄ꝛ iam examinaui oīa membra mea: et electos meos: ⁊ in eis nō inueni viā iniquitatis: nec peccatū. ergo deduc me cū eis in via eterna. quaſi dicat: da mihi hereditatē regni celoruꝫ ꝓ eis: quia pro eis laboraui et curſum conſummaui. ergo da eis coronā iuſtitie: q̄ꝛ iam vocaui eos ⁊ iuſtificaui et honoraui eos: ⁊ compleui numerum electorū. ergo de eis premiū laborū meorū. ℃ Sꝫ hic

Dubiū. videtur eſſe maximū dubiuꝫ. Nā videt̄ ꝙ Chriſtus non petit illā hereditatē regni celorū pro ſuis mēbris: ſed pro ſe. Nam nullum ſuorum mēbrorū poteſt dicere quin habeat in ſe viam iniquitatis/ niſi ſolus ipſe. Ergo nullus preter ipſum meret̄ de condigno illam hereditatē. ℃ Ad cuius intelligentiaꝫ

Rñſio via iniq̄tatis duplex. eſt rñdendū. Et primo notandū ꝙ via iniquitatis in homine eſt duplex. Una dicitur in anima / q̄ dicitur culpa peccati. Altera dicit̄ in carne/ que dicitur concupiſcentia et fomes peccati inflicta in nobis ex peccato primi parentis. Que quidem concupiſcētia dupliciter dicit̄ via iniquitatis. Uno modo: q̄ꝛ eſt veſtigiū quaſi im̄̄ſſum ⁊ relictū ex peccato primi parentis. Alio modo dicit̄ via iniquitatis inquātū tendit in culpā formaliter in aīa exiſtentē. Nā primo illa cōcupiſcētia ſiue fomes ꝑ ſuā vnionē ⁊ cōtuberniū cauſat peccatū ⁊ culpā originaleꝫ formaliter in aīa ſecūdū cōmunem modū loquēdi doctorū. Et per inſtigationē ⁊ cōſenſum cauſat culpam actualem ⁊ mortalē in eadē aīa. Itē eadē culpa impreſſa in aīa dicitur via iniq̄tatis inquātū relinquitur ex actu peccādi: ⁊ ſic dr̄ via iniquitatis: in qua via iniq̄tatis nullꝰ potuit euadere nec liberari/ niſi per gratiam preuenientē aut ſubſequentē ſicut pluries dictū eſt. Nam ſolus Chriſtus ſcḋm naturam fuit liber ab hm̄oī via iniquitatis: eo ꝙ non deſcendit ab Adam per naturalē propagationem. Sed non incōuenit quin per gratiam preuenientē ⁊ preſeruātē virgo Maria potuerit liberari ⁊ preſeruari/ vt dictum eſt pſal. xlv. Sed omnes alijs in oibus alijs fuit via iniquitatis tam in anima ꝗ̄ in carne: que via iniquitatis licet maneat in carne ꝗ̄ eius debitum ⁊ culpa remouetur ab anima: ⁊ delet̄ tur vt nō imputetur/ per baptiſmū. Nam vt inquit Augu. non tollitur cōcupiſcentia vt non ſit: ſed ne imputetur ad reatum. Sed per pniam deletur ab anima culpa actualis. Et ſic qū quis diſceſſerit ab hoc ſeculo cū vera pnia ⁊ charitate poteſt dicere ꝙ nullam habet viam iniquitatis in anima: ſed in finali reſurrectione totaliter erunt immunes electi a via iniquitatis in carne: q̄ꝛ reſurgent in corpora glorioſa ⁊ immortalia: ⁊ ſic poterunt dicere iuſti in illo ſtatu/ ꝙ nullam habent viam iniquitatis in ſe nec in corpe/ nec in aīa: ⁊ ſic de congruo ⁊ de condigno poterunt poſſidere hereditatē regni celoꝝ eis promiſſam. Et ideo Chriſtus poterit dicere in iudicio apud patrē. Proba me deus: q̄ꝛ via iniquitatis in me nō eſt: in me ꝑ naturā/ ⁊ in mēbris meis per gratiam: et ideo deduc eos in via eterna. Et ſic ptꝫ ꝙ in perſona mēbrorū petit hereditatem: tꝑ̄ in premiū ſui laboris. Et ideo aduertat bene lector quid intendat propheta in hoc pſalmo: q̄ꝛ nihil aliud intelligit niſi ꝙ introducit Chriſtū loquentē in iudicio finali ⁊ petētē regnū celorū in premiū ſui laboris pro mēbris ſuis: in quo fulminat ſniam contra obſtinatos/ ⁊ introducit ſanctos ⁊ electos in regnū celorū: qū reſtituet regnū deo patri. ſ. ad Corin. xv. ℃ Ex toto ergo iſto pſalmo colligitur quinq̄ principales cōcluſiones. ℃ Quarum prima eſt/ ꝙ deus pater probauit Chriſtum in omnibus actibus ſuis eſſe humilē ⁊ obediētē: ſcꝫ in tota vita/ ⁊ in morte/ ⁊ paſſione ⁊c. ℃ Scḋa concluſio/ ꝙ nihil obſtat nec reſiſtit diuine cognitioni: quia omnia ſimul prenouit anteꝗ̄ fiant. ℃ Tertia cōcluſio/ ꝙ ſicut Chriſtꝰ nouit numerū electorum predeſtinatorū: ita vocauit ⁊ iuſtificauit oēs quos pater ab eterno predeſtinauerat: qui quidem numerus predeſtinatorum eſt ſicut ſtelle celi. ℃ Quarta ꝯcluſio/ ꝙ ſicut Chriſtus vocauit ⁊ iuſtificauit oēs predeſtinatos q̄ libēter venerunt ad fidem/ ita reprobauit oēs obſtinatos qui contempſerūt regnū celoꝝ ꝓpter iſta terrena. ℃ Quinta concluſio/ ꝙ quia in Chriſto nulla eſt reperta iniquitas/ nec culpa/ nec via iniquitatis: q̄ꝛ nō ſolū fuit immunis a peccato: ſed etiā ab oī fomite: ⁊ cōpleuit officiū ⁊ laborē ſibi impoſituꝫ ⁊ voluntatem patris in oibus: ideo de iure debetur ipſi regnum celorum pro ſe ⁊ ſuis.

Ripe me domine ab homīe malo: a viro iniquo eripe me. ſ. q. ad ma ſim. q. ma.

Qui cogitauerunt iniquitates in corde: tota die conſtituebant prelia.

Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labijs eorum.

℃ Titulus/ Ad victoriam ſiue in finē pſalmus David. Ex titulo ptꝫ/ ꝙ David fecit hūc pſalmū et dedit illum ad cantandū leuitis cū conatu eleuationis vocum: ad denotandum ꝙ loquitur de Chriſto qui eſt finis legis. In quo Chriſtus petit liberari a morte et paſſione per reſurrectionem. Et ideo cantabatur cū altis vocibus. In quo introducit̄ Chriſtus caput noſtrū ad loquendū nō ſolum pro ſe: ſed etiam pro toto corpore myſtico. Et primo petit liberari a perſecutoribus ſuis. Secūdo petit vltionem de ipſis ibi. Caput circuitus eorū. ℃ Quantū ergo ad primū eſt notandū: ꝙ David in perſecutione Saulis et ſuorū in mōte Gelboe preuidit ruinā et deſtructionē populi Judeorū Chriſtū perſequētium: ⁊ etiā tyrannorū ⁊ hereticoꝝ eccleſiam affligentiū. Et per detractores ⁊ alios ſatellites ipſius Saulis: qui coram ipſo Saule David accuſabant/ et detrahebāt/ ⁊ inſidias parabāt: preuidit accuſatores Chriſti et multos eccleſie: quos ꝓuidit etiam ꝓpter illud peccatuꝫ perituros. Et ſic motus a ſpiritu ſancto fecit iſtum pſalmū poſtꝗ̄ fuit in quiete et regno ſuo: et ſic David introduxit Chriſtū petentem liberari a ſuis crucifixoribus ſicut David fuit liberatus a ſuis emulis. ℃ Dicit ergo Chriſtus. O domine pater eripe me ab homine malo. i. a populo Judeoꝝ maligno: ⁊ eripe me a viro iniquo: ſcilꝫ a cetu phariſeoꝝ ⁊ ſacerdotū iniquoꝝ et iniuſtorū: qui ex inuidia ⁊ malitia meā mortē ꝓcurauerunt: qui cogitauerūt iniquitates ī corde: falſa teſtimonia contra me machinando: ⁊ querendo opportunitatem quomodo me dolo tenerent ⁊ occiderent. Et ſic quotidie conſtituebant prelia et vexationes cōtra me ſicut fecit Saul contra David. Acuerūt linguas contra me ante Pilatum et coram pontificibus: ſicut acuunt ſerpentes volentes mordere: et fuit quaſi venenū aſpidū ſub labijs eorum: cū imponebant mihi dicentes: hic dixit Poſſum deſtruere tēplum hoc ⁊ in triduo reedificabo illud ⁊c. Itē cum dixerunt me impedire dari cenſum Ceſari et turbare totaꝫ terram a Galilea vſq̄ ad Hieruſalē: et me regeꝫ facere et contradicere Ceſari. Itē acuerunt linguas ſuas cum veneno/ cum dixerunt Crucifige crucifige eum.

Cuſtodi me dñe de manu peccatoruꝫ: ⁊ ab hominibus iniquis eripe me.

Qui cogitauerūt ſupplātare greſſꝰ meos: abſcōderūt ſupbi laqueum mihi.

Et funes extenderunt in laqueum: iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.

℃ Item domine non ſolum me eripias de Judeis: ſed etiaꝫ cuſtodi me de manu populi peccatoris tyrannorum eccleſiam et mēbra mea perſequētium. Et eripe me ab hominibus iniquis et crudelibꝰ tā Judeis ꝗ̄ gentilibus eccleſiā meā perſequentibus qui cogitauerunt et conati ſunt ſupplantare et deuiare greſſus meos/ id eſt apoſtolos ⁊ martyres et omnes fideles a fide euāgelica. et ſic ſuperbi tyranni abſconderunt ⁊ parauerunt laqueum mihi. i. eccleſie mee: quando cū minis aut precibus aut promiſſionibus volebant ꝑuertere fideles a lege mea ad ſuas ſuperſtitiones et idololatriam. Et hoc pōt referri ad Judeos qui volebāt ſupplantare pedes Chriſti: ⁊ inijcere laqueū vt caperēt eū ī ſermōe cū dixerūt/ qḋ eſt magnū mādatū ī lege? Et ſi licꝫ cenſū dari Ceſari an nō. Et cū obtulerūt ei mulierem deꝓhēſaꝫ in adulterio. iō ſequit̄. Et funes ſiue reſtes extēderūt mihi ī laqueū vt me ī ſermōe caperēt: et poſuerūt ſcādalū iuxta iter. i. iuxta legē q̄ eſt iter ⁊ via eūdi ad deū: ibi poſuerūt mihi ſcādalū vt offenderē ⁊ caderē: cū dixerūt: qḋ ē magnū mandatū ⁊c. puta ſi dixiſſeꝫ ꝙ mādatū de ſacrificijs erat maius tūc īcurrerūt īdignationē ppl'i: ⁊ ſi dixiſſē ꝙ mādatū ḋ eleemoſyna ⁊ ſubuētiōe ꝓximi erat maiꝰ: tūc me accuſarēt ⁊ poſſent me accuſare ḋ blaſphemia. Iſte ēt verſus pōt referri ad hr̄ticos q̄ poſuerunt ſimplicibꝰ laqueū ⁊ ſcādalū diuerſaꝝ hereſū iuxta legē Chriſti: q̄ eſt via ad vitam poſuerūt eīs iuxta ipam ſcādala qū ex aliquibꝰ dictis male ītelligendo ⁊ gloſſando ſumpſerunt occaſionē vt ſimplices deciperēt: ⁊ a fide ruere facerēt/ ⁊ in diuerſas ſemitas hereſum diuerterēt ⁊c. Ueruntū licꝫ heretici conati fuerint ꝑuertere oēs fideles a fide: tū nō ꝑualuerūt: q̄ꝛ Chriſtꝰ non ꝑmiſit: imo rogauit ꝓ Petro et tota eccleſia: ne deficeret fides eius. Luc. xxij. ne cōcuteret̄ a tyrannis idololatris nec hereticis. Iō hoc ꝓuidēs David dicit in perſona Chriſti.

Dixi dño deus meus es tu: exaudi dñe vocem deprecationis mee. xv. diſt. c. ſctā.

℃ Ego dixi dño patri meo rogādo ꝓ apl'is ⁊ martyribꝰ ⁊ tota eccl'ia mea: ne deficiat fides eiꝰ ī apoſtolis ⁊ martyribus et doctoribus ⁊ fidelibus oibꝰ vſq̄ ad iudiciuꝫ: ne preualeant Judei: nec tyranni: nec heretici: nec ipſe Antichriſtus cōtra ipſam eccleſiam: immo confundantur.

Domine dñe virtꝰ ſalutis mee: obumbraſti ſuper caput meū in die belli. lvj. di. c. naſci

℃ O dñe ſalutis mee. i. tu qui es vera ſalus/ ⁊ miſiſti ſalutē eccleſie mee: tu obūbraſti caput meum. i. ꝓtexiſti me ſcuto fidei ⁊ gratie in die ⁊ tēpore belli perſecutionis Judeoꝝ ⁊ tyrānoꝝ ⁊ hereticorum et Antichriſti: ſicut ꝓtexiſti David de Saule in figura mei. Et loquit̄ de preterito pro futuro ꝓpter certitudinē ꝓphetie: Et ſequitur pro eccleſia.

Non tradas me dñe a deſiderio meo peccatori: cogitauerūt cōtra me: ne derelinquas me ne forte exaltentur. xiij. q. ſ ca. his itaq̄.

℃ O dñe pr̄ rogo ne tradas me. ſ. mēbra mea ipſi pctōri ppl'o Judeoꝝ ⁊ tyrānoꝝ ⁊ hereticoꝝ ⁊ Antichriſto/ remouēdo me a deſiderio et firmo ꝓpoſito meo: q̄ꝛ firmiter ꝓpoſui fidē ſeruare ⁊ ꝓ ipa pati ⁊ mori. Et q̄ꝛ oēs iſti maliuoli. ſ. Judei ⁊ tyranni ⁊ heretici et Antixp̄s ꝑ ſucceſſionem tpis ſemꝑ cogitauerūt cōtra me: vt ꝑuerterēt: iō rogo ne derelinq̄s me ſupari ab eis: ne forte exaltentur ī ſupbiā ſi ſuperauerint me: imo ſuperent̄ ipſi ⁊ confundantur. Eſt etiā aduertendū ꝙ oīa v̄ba ſupradicta poſſunt eſſe v̄ba eccl'ie corpis myſtici directa ad caput nr̄ꝫ. ſ. ad Chriſtū petendo auxiliū ꝯtra oēs ꝑſecutiones eccleſie vſq̄ ad tpa Antichriſti incluſiue. Sed forſan meliꝰ eſt ꝙ ſint v̄ba xp̄i ad pr̄eꝫ in perſona ſui et eccl'ie ꝓpt̄ myſticā ⁊ indiſſolubilē vnionē corporis ad caput ⁊ ecōuerſo: ſicut dicit Chriſtꝰ ad Paulū in perſona eccl'ie ⁊ mēbrorū. Saule ſaule q̄d me pſequeris? vt frequēter per totū iſtū librū pſalmorum dictū eſt. Et iō iſte pſalmus cātat̄ in quibuſdā

eccleſijs pro martyribus/in quibus Chriſtus paſſus eſt/⁊ econuerſo.

xxiij q. ſ. c. paratus. **Caput circuitus eorum: labor labiorum ipſorum operiet eos.**

¶ In hac ſecũda parte perit Chriſtus ⁊ p̃dicit punitionẽ pſecutorũ ſuorũ ⁊ eccleſie: quã preuidit Dauid in ſpiritu p ruinã ⁊ punitionẽ Saulis ⁊ Doech in monte Gelboe. vnde qr caput ⁊ pncipiũ ⁊ cauſa quare Saul p multos circuitus et modos doloſos perſecut9 eſt Dauid: ⁊ quare Doech et ceteri cõplices ſemp detrahebãt ⁊ mordebãt ⁊ accuſabant eũ: fuit ſupbia et inuidia: qđ fuit figura future pſecutionis Chriſti et eccleſie. Ita ergo pariter cauſa et caput ⁊ principiũ et occaſio pſecutiõis Chriſti fuit inuidia ⁊ ſuperbia phariſſeorũ et ſacerdotũ. Et eadem fuit cauſa tyrannorũ et hereticorũ ad infeſtandã eccleſiam ⁊c. Ideo eadem fuit cauſa punitionis eorũ. Nã Judei non valentes ex ſupbia pferre iniurias Romanorũ rebellarunt contra Romanos. Et ſic venit Titus ⁊ Veſpaſianus cũ magno exercitu ⁊ ipſi Judei de muro maledicebant et blaſphemabant Romanos. Et ſic propter ſuperbiã ⁊ linguam eorum fuerunt trucidati ⁊ venditi: ⁊ ciuitas eorum incenſa ⁊ euerſa: ⁊ totum regnũ diſſipatũ/⁊ ipſi ad dãnationẽ ppetuam ⁊ ignẽ eternũ deſtinati. Et hoc eſt qđ predicit hic Dauid i perſona Chriſti dicens. Caput circuitus .i. cauſa et principiũ circuitionis eorum fuit ſuperbia ⁊ inuidia: quia ex ſuperbia et inuidia circuierũt me parando inſidias ⁊ accuſando ⁊c. et labor .ſ. dolus ⁊ blaſphemia ⁊ accuſatio labiorum ipſorũ operiet eos ſicut rete operit aues/ et piſces ⁊ muſcipula capit mures: quia ppter inuidiam ⁊ ſuperbiam ⁊ linguã ſuam peribunt. Nam ſicut ipſi circuierũt me per multas inſidias et accuſationes ⁊c. ita Romani circundabunt ciuitatez eorum cum exercitu ſuo/⁊ capient eos in medio et trucidabunt eos/⁊ igne cremabunt eos/ et ciuitatem. Ideo ſequitur.

xxiij. q. iiij. c. diſplicet. **Cadent ſuper eos carbones: in ignem deijcies eos: in miſerijs non ſubſiſtent.**

¶ Id eſt nõ euadẽt: qr ibi peribũt. Unde in trãſlatione Hieronymi ſic habet. Amaritudo cõuiuarũ eius ⁊ periculũ labiorũ eorũ operiet eos: cadẽt ſup eos carbones ignis: deijciẽs eos in foueas vt non conſurgãt. Et ſic apparet ſñia magis clara. Unde eſt aduertendũ: ꝙ iſta ſententia nõ ſolũ ſe extendit ad penã corporalẽ ſed etiã eternam. Nam Judei non ſolũ fuerũt trucidati ⁊ combuſti et venditi tẽporaliter ad exiliũ: ſed etiã ad ignẽ eternũ in inferno condẽnati. Et hec ſñia non ſolũ ſe extendit ad Judeos: ſed etiã ad tyrannos: idololatras ⁊ hereticos ⁊ ad Antichriſtũ: quia oẽs temporaliter ⁊ eternaliter perierunt: vt patet per diſcurſum annaliũ imperatorũ ⁊ eccleſiaſtice hiſtorie. et etiã Antichriſt9 peribit. vt patet .ij. ad Theſſal. ij.

ij. diſt. vij. ca. ⁊ cauſa ... **Uir linguoſus non dirigetur in terra: virum iniuſtũ mala capient in interitu.**

¶ Dat cauſam ⁊ doctrinã q̃re oẽs ſupradicti peribunt: et dicit: quia vir linguoſus .ſ. detractor ⁊ adulator blaſphemus cuiuſmodi fuerunt Judei ⁊ tyranni et heretici: nunꝙ talis dirigetur per viam iuſticie ad gloriam nec proſperabitur in terra. Jdõ omnia mala culpe et pene capient virum iniuſtum et maliuolum ⁊ crudelẽ ⁊ blaſphemum in interitu .i. cum morietur tunc punietur eternaliter/qr tũc inuenient eum omnia mala: et licet hic aliqñ videatur proſperari: tñ nõ dirigetur in terra verſus vitã eternam: ſed in interitum mortis eterne: quia pctã nõ dirigunt/nec ducunt hominem ad vitam: ſed ad interitum eternum.

Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis: ⁊ vindictam pauperum.

Ueruntamen iuſti confitebuntur nomini tuo: ⁊ habitabunt recti cum vultu tuo.

¶ Concludit hic Dauid vel ipſe Chriſtus dicens. Ego cognoui in ſpũ/⁊ mihi pmiſſum eſt: qr dñs faciet iudiciũ inopis: ⁊ vindictam pauperũ .i. in iudicio puniet iniuriam factã inopi: ⁊ vindicabit pauperes de inimicis ⁊ perſecutoribus ſuis. Et per oppoſitum veruntamen dabit premiũ bonis: q̃ iniurias paſſi ſunt. Nã iuſti confitebuntur nomini tuo hic per gratiam ⁊ in futuro per gloriã: et etiam recti fideles habitabunt cuz vultu ⁊ facie tua/in hac eccleſia videndo te per fidem/⁊ in ſuperna facie ad faciem fruendo per gloriam.

Domine clamaui ad te exaudi me: intende voci mee cum clamauero ad te.

Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.

¶ Titulus/pſal. Dauid. iſte pſalmus intantum eſt intricatus et difficilis in lrã ⁊ etiã in ſñia ꝙ Judei cũ maiori labori ⁊ conatu ⁊ circuitu ⁊ extorſiõe ducunt ipſum ad ſenſum lrãlem p ipſo Dauid/ꝙ nos ad ſenſum ſpũalem p Chriſto ⁊ eccleſia. ¶ Ad cui9 declarationẽ eſt notandũ ſicut dictũ eſt ſuperi9: qđ Chriſt9 pmiſit Petro ꝙ ipſe rogaret patrẽ p tota eccleſia ne deficeret fides eius: Et ſic poſt lõgũ ſermonez eleuatis oculis ad patrẽ dixit. Clarifica me pater ⁊c. Et etiã rogauit p aplĩs ⁊ fortitudine eorũ in fide dicẽs. Pater conſerua eos in noie tuo quos dediſti mihi ⁊c. Et nõ ſolũ rogauit p fide ⁊ fortitudine aplorũ: ſed etiaz oim martyrũ ⁊ fideliũ/dicens. Nõ p eis rogo tñ: ſed etiã p eis q̃ credituri ſunt p verbum eorũ ⁊c. Joan. xvij. Et ſic rogauit etiam in horto per trinã orationẽ p oibus electis ⁊ mẽbris ſuis vt eſſent firmi ⁊ fortes in pſecutionibus ⁊ tormẽtis cõtra perſecutores: ⁊ haberent patientiã in opprobrijs ⁊ afflictionibus: ſicut ipſe tanꝙ agnus ad occiſionem ductus eſt. Et rogauit etiã p pctõribus vt venirẽt ad pniã. Et ideo Dauid hoc preuidẽs in ſpũ fecit hũc pſalmũ: i quo introducit Chriſtũ loquẽtẽ ad patrẽ: et orantem p tota eccleſia et mẽbris ei9: ⁊ p oi ſtatu. In quo quatuor facit. Nam prio petit orationez ⁊ paſſionẽ ſuã acceptari apud patrez. Scđo rogat pro oibus mẽbris ſuis per oẽs ſtatus et cõditiones. Tertio predicit futurã cõuerſionem tyrannorũ ⁊ regũ et principũ et omniũ gentilium. Quarto rogat pro ſua reſurrectione. Secũdum ibi. Pone domine cuſtodiam ori meo. Tertium ibi. Quoniam adhuc oratio mea. Quartum ibi. Quia ad te domine oculi mei. ¶ Quantum ad primũ Chriſt9 rogat patrẽ primo vt audiat orationem

ſuã quã p toto gñe humano fecit in menſa ⁊ in horto ⁊ in cruce cũ dixit. Dñe ignoſce eis qr neſciunt q̃d faciunt. Et ſic petit veniã ⁊ remiſſionem p ſuis. dicit ergo Chriſtus. Dñe pater ego ſemp clamaui ad te orando p toto gñe humano: ergo exaudi me remittendo eis culpã: ⁊ intende voci deꝓcatiõis mee in cruce: qr rogo p preteritis ⁊ pñtibus ⁊ futuris q̃ credituri ſunt/vt eos illumines ⁊ veniãt ad fidez ⁊ ſaluent. Et vt hoc facias dirigatur oratio mea ad te ſicut dirigitur incenſum in conſpectu tuo. nã icẽſũ eſt de ſe odoriferũ: ⁊ iõ đ ſe acceptabile ⁊ delectabile: ⁊ ideo ſignificat oratiõẽ iuſti viri ſine pctĩ fetore. Et ideo talis oratio eſt deo accepta. Et nõ ſoluz acceptes orationẽ ⁊ petitionẽ meã p redẽptiõe generis humani: ſed etiã opa ⁊ ſacrificiũ meum qđ faciã in cruce de meipſo/qñ extẽdã manus/⁊ clauis affigar in cruce manibus extẽſis. ergo illa eleuatio ⁊ extenſio ⁊ affixio manuũ mearuz ſit tibi accepta velut ſacrificiũ veſptinũ ꝙ fiebat in lege. Unde eſt notandũ vt legitur Exo. xxix. ꝙ de9 p̃cepit. Moyſi vt q̃tidie in tabernaculo offerrentur duo agni immaculati: vnus mane: ⁊ poſt illũ offerebantur multa alia ſacrificia: ⁊ fiebant oblationes. ⁊ precipiebãt immolari aliũ agnũ in veſpere: ⁊ poſt illũ nihil aliud offerebatur. Nec ſacrificabatur. p primũ agni ſacrificatũ de mane ſignificabatur ꝙ Abel fuit occiſus ⁊ immolatus in principio mũdi in figura xpĩ: ⁊ ſic poſt Abel fuerunt facta multa ſacrificia in lege i figura Chriſti. Ille vero agnus ſine macula immolat9 i veſpere ſignificabat Xpm q̃ in fine legis Moyſi ⁊ totius ve. te. occiſus eſt poſt quã iã null9 agn9 nec vitulus debet immolari. Nã poſtꝙ venit figuratũ iã debet ceſſare ois figura. Nã ſacrificiũ xpĩ abſtulit oia ſacrificia ve. te. Et iõ xp̃s p̃cepit fieri aliud ſacrificiũ .ſ. euchariſtie/non ampli9 in figurã alterius futuri: ſed in memoriã ſue paſſionis. Et hoc eſt qđ dicit hic xp̃s. O dñe eleuatio manuũ mearũ in cruce ⁊ paſſio mea ſit corã te ſacrificium veſptinũ .i. ſit verum ſacrificium pro peccato oim/qđ figuratum fuit in lege per agnum immolatum in veſpere tpe legis veteris: ⁊ ſit finis ſacrificiorũ animaliũ ⁊c. et ceſſent per ipſuz omnia ſacrificia vete. legis.

Pone dñe cuſtodiam ori meo ⁊ oſtiuz circunſtantie labijs meis.

Non declines cor meum in verba malitie: ad excuſandas excuſationes in pctĩs.

¶ In hac ſcđa parte Chriſtus rogat p mẽbris ſuis ¶ Ad cuius euidentiã eſt ſemp aduertẽdũ ſicut frequenter dictũ eſt/ꝙ tãta eſt vnitas Chriſti capitis ad ſua mẽbra ⁊ econuerſo: ꝙ cõmunicantur vndiꝙ idiomata. Nã multotiens Chriſt9 pctã noſtra dicit eſſe ſua nõ ꝙ ſint ſua q̃ ad culpãm: ſz quo ad penam: inquãtum in ſe voluit recipere ⁊ pati penã pctõrũ noſtrorũ. vt ait Eſa. ppheta. liij. c. Dñs poſuit i eo iniquitates oim nrm .i. penas iniq̃tatũ nrarum. Et ſic etiã nos q̃ ſum9 mẽbra ei9 merita ſua dicimus eſſe nrã nõ quo ad laborẽ ⁊ condignitatẽ: ſed quo ad p̃miũ/inquantũ participamus p̃miũ meritorũ ei9. remiſſionẽ pctõrũ ⁊ gloriã. Et ſic dicim9 ꝙ i paſſiõe xpĩ meruimus veniã ⁊ remiſſionẽ. ⁊ in eius reſurrectione meruimus gl'iã. ⁊ ſic pticipam9 ei9 effect9 quo ad effectũ: ſicut ipſe voluit pticipare pctã nrã: nõ q̃o ad culpã ſed q̃ ad penam, vt ait Aug. ij. de bap. paruulorũ. Propter iſtã ergo myſticã vnionẽ mẽbrorũ ad caput ⁊ econuerſo: Chriſtus loquitur i hoc pſal. ⁊ maxime in hac ſcđa pte: ⁊ orat p mẽbris ſiue in pſona mẽbrorum. Unde in hoc maxime decipiuntur Judei: q̃ ignorãtes iſtã vnionẽ ⁊ ſacramẽtũ/putant ꝙ dauid loquitur de ſe ⁊ p ſe in hoc pſa. ſed hoc eſt manifeſte falſum p hoc qđ đr in fine pſal .ſ. Cadent i retiaculo ei9 pctõres: ſingulariter ſum ego. ⁊c. q̃ nõ põt cõuenire niſi ſoli Chriſto vt patebit. Rogat ergo Chriſtus ad patrẽ p ſuis mẽbris in pſona ſui. Et primo p veritate fidei aplõrũ ⁊ aliorũ mẽbrorũ ſ. ne icidãt i cecitatẽ ⁊ obſtinationem Judeorum. Scđo rogat p eiſdẽ ne incidant in flagitia ⁊ ignominiã ⁊ falſam ſupſtitionem gẽtiliũ: ſed ſuſcipiãt patiẽter correctiones legis euangelice: ibi. Cũ hominibus operãtib9 iniquitatẽ. ¶ Quãtũ ergo ad primũ ẽ aduertẽdũ ꝙ Judei poſtꝙ nõ receperũt Chriſtũ nec intelligẽtiã verã legis ⁊ pphetarũ: fuerũt tãta malitia obcecati ꝙ cõtra oẽs veritatẽ manifeſtãtes fierũt mẽdacia ⁊ falſa cõmẽta ad puertẽdũ ſcripturas ⁊ retrahendũ eas ab oi v̄itate: vt defendãt malitiã ⁊ pteruitatẽ ſuã: Et ſic Thalmudiſte cõpoſuerũt illã ſcripturã q̃ đr Thalmud vt deciperẽt vulgares Judaiſmi: ⁊ retinerẽt eos i ſua cecitate ⁊ pteruitate. ita pariter Rabi Sa. ⁊ Abenazara. ⁊ Chãhi/⁊ ceteri ſcriptores i alio nõ laborãt niſi ad puertẽdũ ſcripturas ⁊ retrahẽdũ eas a veritate fidei euãgelice: ⁊ ad trahendũ eas ad ſuã pfidiã. Et ſic declinant intelligentiã ⁊ corda eorũ ad excuſandas excuſationes in pctĩs. ⁊ ideo Chriſtus rogat p aplĩs ⁊ fidelibus ſuis ne incidãt in hãc pteruitatez ⁊ cecitatẽ. Dicit ergo Chriſt9. O dñe pr̃ pone cuſtodiã ⁊ mẽſurã ori meo .i. aplĩs. ⁊ martyrib9 ⁊ doctorib9 et ceteris fidelibus. qr ipſi ſũt os meũ p quos loquor ⁊ annũcio euãgeliũ ⁊ veritatẽ: vt i ſua p̃dicatiõe vera p̃dicent: ⁊ ne labantur in mendaciũ cõtra legez ⁊ prophetas: ſicut faciunt ſcribe ⁊ phariſſei. Thalmudiſte ⁊ ſequaces eorũ ⁊ pone etiã oſtiũ ⁊ mẽſurã labijs meis .i. doctoribus ⁊ p̃dicatorib9 vt veraciter exponant ⁊ declarent ſacras ſcripturas/⁊ pone obſtaculũ in labijs eorũ ne ex ore eorũ exeãt mẽdacia nec errores: ſed veraciter inſtruant pplm vt vera poſſint ſcribere ⁊ p̃dicare. ⁊ non declines cor meũ in verba malitie .i. nõ pmittas vt fideles q̃ ſunt cor meũ in quorũ cordibus ego habito p fidez ⁊ gratiã/non permittas inquã vt ipſi declinent et applicent corda ſua in verba malitie ad excuſandas excuſationes in peccatis: ſicut faciunt Thalmudiſte ⁊ iudei qui per verba malitie volunt excuſare errorem ⁊ cecitatẽ ⁊ proteruitatẽ ſuã. Nam cum falſis verbis malitie excuſant errorem ſuũ/⁊ retinent ſe ⁊ ſuos in illo errore ⁊ cecitate.

Cum hominibus operantib9 iniquitatẽ: ⁊ nõ comunicabo cum electis eorum.

Corripiet me iuſtus in mia ⁊ increpabit me oleum autem peccatoris non ipinget caput meum.

¶ Hic rogat p aplĩs et ſuis fidelibus ne incidant in cõmunicationẽ ⁊ ſupſtitionẽ gentiliũ ⁊ ceterorũ prauorũ hominũ. ¶ Ad cui9 intelligentiã eſt notandũ ꝙ ſacerdotes gentiliũ retinebant ſuos in illis falſis ſupſtitionibus per blandas adulationes/ pmittẽdo eis p cultu idolorũ et nefandis ſacrifi-

ciijs ⁊ ludis ſcenicis magnas proſperitates in hoc
mũdo: ⁊ ꝑſuadebãt regibꝰ ⁊ principibꝰ eos deifica
ri ⁊ inter deos referri aut inter aſtra celi ſtellifica
ri poſt hanc vitã: ⁊ cũ talibꝰ adulationibus retine
bãt eos ⁊ ꝑſuadebãt ad omnes flagitium ⁊ vitiũ. Et
ideo qñ venerũt apl'i ⁊ ceteri doctores ad predican
dã legẽ euãgelicã inter eos que ꝓhibet oẽ vitiũ: ⁊
precipit ⁊ hortaꝛ oẽm virtutem/tũc videtes talẽ le
gẽ euangelicã eſſe oĩno cõtrariã flagitijs et nefan
dis ritibꝰ eoꝝ cõmoti ſunt ſacerdotes ⁊ pĩcipes
gentiliũ cõtra apl'os ⁊ oẽs Chriſtianos: ⁊ conati ſũt
extinguere ⁊ delere penitus totã religionẽ chriſtia
nã ⁊ legẽ euãgelicã: vt pꝫ ꝑ totũ diſcurſum eccl'ia
ſtice hiſtorie. Itaqꝫ iſtis gentibꝰ magis placebant
adulationes nefande ſupſtitionis ꝙ correctiões le
gis euangelice. Rogat ergo Chriſtus ne ſui fideles
incidãt in tam peſtiferã ſupſtitionẽ: dicit ergo. O
pr̃ ne ꝑmittas ſup. vt ego cõmunicẽ cũ hoibꝰ ⁊ fra
tribꝰ pctõribꝰ operantibꝰ iniquitatẽ/ne cõicẽ cum
electis ⁊ ſequacibꝰ eoꝝ: immo magis volo vt cor
ripiat ⁊ increpet me iuſtus in mĩa. i. ꝙ corrigãt me
predicatores legis euãgelice cũ charitate ⁊ mĩa: ꝙ
oleũ. i. adulatio pctõꝝ impinguet ⁊ vngat caput
meũ: vñ l'ra Hierony. habet. Corripiat me iuſtus et
arguat me/oleũ aũt amaritudinis non impinguet
caput meũ. Ex quo pꝫ ꝙ in nr̃a tranſlatiõe ponit
futurũ indicatiui ꝓ optatiuo: eo ꝙ Hebrei non ha
bẽt optatiuũ: ⁊ ſic pꝫ ꝙ iſte modꝰ loquendi eſt de
ꝓcatiuꝰ ſicut dictũ eſt et loquit hic metaphorice:
nã hic ponit oleũ ꝓ adulatione: nã ſicut oleũ ma
teriale vngit ⁊ mollificat res rigidas vt ſint tracta
biles: ita pariter adulator cũ ſuis blandis ṽbis et
adulationibus mollificat volũtatẽ ⁊ mentẽ ⁊ affe
ctũ hoĩs: ⁊ ꝑſuadet ad flagitia ⁊ facinora ⁊ vitã vo
luptuoſam: ⁊ ita poete cũ ſuis fabulis ⁊ fictis/⁊ mẽ
dacibus locutionibus perſuadebãt ppl'is ⁊ conci
tabant eos ad flagitia cõmittenda: ponit ergo hic
oleũ pro blãda adulatione: ⁊ caput ponit pro parte
rationali ꝗ decipit ⁊ trahitur a ſenſualitate. Dicit
ergo chriſtus in ꝑſona ſuoꝝ mebroꝝ. O pr̃ fac vt
non communicẽ cũ iſtis operantibꝰ iniquitatẽ nec
cũ electis ⁊ ſequacibꝰ eorum: nec ſequar electiões
eoꝝ/imo magis volo ꝙ corripiat mẽ ꝗlibet iuſtꝰ ⁊
doctor et predicator euãgelicꝰ in mĩa: ꝙ oleũ ⁊ fal
ſa adulatio ⁊ ꝑſuaſio alicuius peccatoris ⁊ falſi do
ctoris impinguet ⁊ demulceat ⁊ decipiat caput meũ
i. rationẽ meã. Hoc etiã totũ põt intelligi de falſa
⁊ mendaci adulatione. Thalmudiſtarũ ⁊ Rabino
rũ iudeoꝝ: qui ꝑſuadent ⁊ decipiunt populũ eoꝝ:
hoc etiã põt intelligi de quacunqꝫ falſa adulatiõe
⁊ perſuaſione incitante hoĩem ad pctm̃: vñ Chri
ſtus rogat pro ſuis ne adulatione ⁊ perſuaſione ali
cuius pctõris incidant in aliqđ pctm̃/vñ petit vt
ſui fideles ſint obedientes in correctione iuſtorum
i. quod patienter audiant predicationes ⁊ corre
ctiões p̃latoꝝ ⁊ maioꝝ ⁊ fratrũ ſuoꝝ iuſtoꝝ: ideo
dixi Petro. ſi peccauerit in te frater tuus vade et
corripe eũ inter te ⁊ ipſum ſolũ: ꝙ ſi te audierit: lu
cratꝰ eris fratrẽ tuũ. ideo hic dicit Chriſtus. Corri
piet. i. corripiat me iuſtus ⁊ p̃latꝰ in mĩa ⁊ zelo cha
ritatis. i. cũ patientia mẽbra mea audiãt correptio
ne factã cũ mĩa ⁊ charitate ⁊c. Itẽ ne audiãt adula
tiones: ideo ſubdit O leũ aũt pctõris. i. verbũ blan
dũ/⁊ ſuaſiuũ/⁊ adulatoriũ: nõ impinguet caput meũ
i. blandiatur ꝯſcientie mee. L'ra Hierony. habet: oleũ

Officiũ adulatoris.

fellis ⁊ amaritudinis: qđ idẽ eſt: nã verba adulato
ris licet videant blãda ⁊ ſuauia: tñ ſunt amara ad
cõmittenda alia pctã: dr̃ eñi adulator pctõr: qꝛ pri
mo mẽtit cũ adulaꝛ alteri/tribuẽdo ipſi qđ non ha
bet. Scđo/qꝛ hoc facit cauſa decipiendi ſimplices
ideo Chriſtus rogat vt deꝰ auertat talẽ peſtẽ a ſuis
fidelibꝰ ſimplicibus: imo ꝙ vnuſquiſqꝫ ſe reputet
peccatorem: ⁊ diligat corrigẽtẽ ſe ⁊ fugiat adulato
res. Et iſto modo Joãnes baptiſta fugit adulatores
quando dixit/non ſuꝫ ego Chriſtus: nec ſum dignꝰ
calciamenta eius ſoluere. Joã. i. Item quãdo dixit.
Illũ opportet creſcere: me autẽ minui ⁊c. Joan. iij.
Itẽ hanc adulationem fugerunt Paulus ⁊ Barna
bas/qñ ſacerdotes idoloꝝ volebãt eis honores di
uinos impẽdere. Actum. xiiij.

**Quoniam adhuc ⁊ oratio mea in bencpla
citis eorum: abſorpti ſunt iuncti petre iu
dices eorum.**

**Audient verba mea quoniam potuerunt
ſicut craſſitudo terre erupta eſt ſuper ter
ram.**

**Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum
quia ad te domine domine occuli mei: in te
ſperaui non auferas animam meam.**

¶ In hac ſcđa parte Chriſtꝰ ꝓdicit cõuerſionẽ impe
ratoꝝ ⁊ regũ ad Chriſtũ ſub iugo fidei: vñ impera
tores ⁊ reges ⁊ tyranni ꝗ ante ꝓpter idola ꝑſeque
bant chriſtianos/poſt cõuerſionẽ ad fidẽ ꝓceperũt
idola deleri ꝓpter Chriſtũ: ⁊ qꝛ orõ ⁊ predicatio et
lex euangelica ante fuerat abominabilis ⁊ deſpecta
⁊ odioſa. poſtea fuit placibilis ⁊ decora in bñplaci
tis eoꝝ. ſ. regũ ⁊ gẽtiliũ. i. erit eis placibilis ⁊ acce
ptabilis: qñ colẽt eã obſeruabũt ⁊ cõuertent ad
fidẽ euãgelicã ⁊ vincti ⁊ ligiti et iuncti ſunt ipſi pe
tre. ſ. Chriſto: ꝗ eſt petra in qua fundaꝛ eccl'ia: erũt
ergo vincti ⁊ ligati ſub iugo legis Chriſti: qui ante
ligabant et torquebant ⁊ vexabant Chriſtianos/ꝙ
impletum fuit in Cõſtãtino ⁊ ceteris imperatori
bus ⁊ regibꝰ ꝗ ad fidẽ cõuerſi ſunt: ideo ſequit. Au
diẽt verba mea. i. legẽ meã euãgelicã/qñ potuerũt
facere ſup. miracula: nã verba Chriſti ſunt potẽtiſ
ſima ⁊ efficaciſſima ⁊ effectiua miraculoꝝ ⁊ ſani
tatũ: ⁊ ideo qñ vidit. Cõſtantinus qđ virtute noĩs
Jeſu et baptiſmi ipſe fuit liberatus et ſanatꝰ a le
pra: ⁊ videbãt ceteri reges ſigna ⁊ ꝓdigia ꝗ facie
bant apl'i ⁊ martyres: tunc voluerunt audire ṽba
Chriſti euangelica: ideo audiẽt ipſi reges ⁊ impe
ratores ⁊ iudices verba mea qñ potuerunt. i. po
tentiſſima fuerũt ad miracula facienda: et ad gen
tes cõuertendas: et corda hominũ penetrãda: etiã
fuerũt fructifera ſicut craſſitudo terre ⁊c. ¶ Unde
nota ꝙ craſſitudo terre ẽ i ſuperficie terre: ideo qñ
agricole volunt ꝙ ager ſit vber et frucificet: arant
et ſcindũt terrã aratro/et ſic erit craſſitudo terre
ad ſuperficiem: et ſic bene creſcit ⁊ germinat qđ
ſeminatur. Ita ergo germinauerunt et fructifica
uerunt verba euangelica in cordibus hominũ ab
apl'is ſeminata: nam apl'i ⁊ fideles diſpoſuerunt
corda hominũ gẽtiliũ ꝑ predicationẽ: ⁊ ſeminarunt
in eis verbũ dei: ⁊ illa corda facta craſſa per grãm
ſpũs ſcti fructificarũt fructꝰ fidei ⁊ bonoꝝ operũ
Et ideo ſequit in ꝑſona mẽbrorum: ideo diſſipata

[illegible]

Nota

ſunt oſſa noſtra. i. qꝛ verba euãgelica fecerũt fru
ctũ in nobis: ideo diſſipata ſunt oſſa noſtra: qꝛ ce
pimus ⁊ paſſi ſumus tormẽta ⁊ martyrium ꝓpter
Chriſtũ: i quo martyrio diſſipata ⁊ fracta ſunt oſſa
noſtra ſecus infernũ. Et ponit hic infernꝰ ꝓ foſſa.
nã frequẽter i ſcriptura ve. te. foſſa dr̃ infernꝰ: ſicut
dicit Jacob. Deſcẽdã in infernũ. i. in foſſam ꝑ mor
tẽ. Dicit ergo. Diſſipata ⁊ cõfracta ſunt oſſa noſtra
ſecus. i. vſqꝫ ad foſſaꝫ ⁊ mortẽ: qꝛ ꝓ fide ꝗdã fuerũt
decollati. ꝗdã laniati ꝗdã oſſibus fracti ⁊c. ¶ Põt
etiã incipere alia ſimilis ſententia ab illo loco Si
cut craſſitudo. quaſi dicat: ſicut tera nõ fructificat
niſi qñ craſſitudo erupta eſt ſup terrã: cũ agricola
arat ⁊ ſcindit ⁊ erumpit eã aratro: ⁊ tũc facit bonũ
fructũ: ita corpora martyꝝ fecerũt fructũ merito
rũ cũ fuerũt bene rupta ⁊ ſciſſa ⁊ laniata ⁊ oſſa eo
rum diſſipata ⁊ fracta vſqꝫ ad foſſam ⁊ mortem: qꝛ
ita meruerũt martyres optimas manſiones in ce
lo ⁊ ſummã beatitudinẽ: ⁊ ille fuit fructꝰ martyrij:
ſicut granũ frumẽti cũ mortuũ fuerit ſub terra mul
tũ fructũ affert ⁊c. Jo. xij. Ordinet ergo ſic litera in
ꝑſona ppl'i gẽtilis cõuerſi ad fidẽ/de quo innume
rabiles fuerũt diſſipati ⁊ cõfracti ad fidẽ xp̃i. Oſſa
noſtra diſſipata ſunt vſqꝫ ad mortẽ ⁊ foſſam ſiue ſe
pulturã: ⁊ ita fuerũt lacerata/⁊ fuerũt rupte car
nes: ſicut craſſitudo terre ẽ erupta ⁊ arata et ſciſſa
cũ vomere ⁊ aratro ſup terram: ⁊ ſicut terra ſic ru
pta ⁊ arata efficit craſſa ⁊ fructifera ⁊ facit bonos
⁊ vberes fructꝰ: ita corpora noſtra ſic laniata ⁊ ru
pta ꝓpter fidẽ fecerũt mirabiles fructꝰ in gloria ⁊
beatitudine. Qꝛ iſta litera eſt difficilis/ideo eſt vi
denda trãſlatio Hierony. ꝗ ſic habet in his tribus
verſibus. Qñ adhuc oratio mea ⁊ ꝑ malitijs eoꝝ
ſublati ſunt iuxta petrã iudices eoꝝ: ⁊ audiãt di
cta mea qñ ſuauia ſũt ſicut agricola cũ ſcindit ter
rã: ⁊ diſſipata ſunt oĩa oſſa nr̃a in ore iferni. ꝗ ꝗdẽ
trãſlatio ſatis ꝯcordat cũ ſupradicta expoſitione.
Judei aũt ꝗbus nõ eſt datuꝫ noſſe myſteriũ regni
dei ꝓpter malitiã eoꝝ: nõ poſſunt videre hãc veri
tatẽ ⁊ ſecretũ clauſum in hac litera: ideo dicũt hic
multa fatua ⁊ irrationabilia ⁊ diſcordia implican
tia cõtradictionẽ. Ideo nos agamus gratias ꝗbus
deus reuelauit arcana celeſtia. Sequẽdo ergo pre
dictã expoſitionẽ ſequit litera: qꝛ ad te dñe oculi
mei. qꝛ diſſipata ſunt oſſa noſtra vſqꝫ ad foſſam et
infernũ: qꝛ difficile ⁊ impoſſibile eſt talia tormẽta
perpeti ſine auxilio dei ſpeciali: iõ dicit. O dñe qꝛ
in his tormentis ad te ſunt fixi oculi mei petentes
auxiliũ: in te ſperaui in hoc conflictu: ideo rogo vt
nõ auferas aiãꝫ meã. quaſi dicat: licet occidaꝛ cor
pus ⁊ laceret vſqꝫ ad mortẽ tñ non perdaꝛ nec mo
riaꝛ aĩa ꝑdẽdo fidẽ ex timore tormẽtoꝝ: ſed ſalua
eam dando ipſi fortitudinẽ ⁊ cõſtantiã vt cõtẽnat
mortẽ corporalẽ. Et cuſtodi me a laqueo quẽ ſta
tuerũt mihi tyrãni. nã primo ꝓmittebãt magna do
naria vt negarẽ fidẽ: ⁊ cũ nolo addunt tormenta: et
ſic parant iſtos laqueos ad capiendũ me. nã ꝓmiſ
ſio dicit laqueꝰ vt capiar: tormẽta vero dicunt ſcã
dalũ vt ex infirmitate ruã ⁊ cadam: ergo libera me
a laqueo ꝓmiſſionis quẽ ſtatuerũt mihi: ⁊ a ſcan
dalis tormẽtoꝝ tyrãnoꝝ operantiũ iniqtatẽ. Ue
rũ tñ licet pctõres ⁊ auari ⁊ luxurioſi cadãt ꝓpter
voluptates ⁊ auaritiã ⁊ mũdani cadant in laqueo
⁊ retiaculo eiꝰ. ſ. impij ſ. tyrãni: ⁊ diaboli ꝗ parant
mihi hmõi laqueũ ⁊ ſcãdalũ ⁊ retiaculũ; qui quidẽ

pctõres cadẽt in hoc retiaculo negãdo fidẽ: tñ ego
cũ auxilio diuino ſingulariter ſum donec trãſeaꝫ.
quaſi dicat nõ cadã cũ eis. imo ſingularis ſine eis
⁊ immunis ⁊ illeſus trãſibo rumpendo laqueũ ⁊ re
tiaculũ: nihil mihi nocebit: ⁊ cõtẽnã donaria ⁊ mu
nera ⁊ tormẽta ⁊ mortẽ corporalẽ. Sed iſta vltima
particula magis ꝓprie ⁊ ꝑ ſe eſt exponẽda de xp̃o
capite. ¶ Quia ad te dñe dñe oculi ⁊c. In iſta vlti
ma parte Chriſtꝰ caput nr̃m loquit nõ ſolũ in ꝑſo
na nr̃a ſed etiã in ꝑſona ſui ꝑ reſurrectionẽ. ¶ Ad
cuiꝰ euidẽtiã eſt notandũ ſcđꝫ Aug. lib. Hypogno
ſticõ cõtra Pelagianos: ꝙ mors poſt lapſum Ade
nõ dr̃ naturalis: ſed pena pcti: qꝛ inflicta eſt nobis
ex pctõ primi parẽtis. Ex quo pꝫ ꝙ Chriſtus non
erat obligatꝰ ad mortẽ corporalẽ poſtꝙ nõ deſcen
dit ab Adã ꝑ naturalẽ gñationẽ: ſed voluit ſponte
mortẽ recipere ⁊ quaſdã alias infirmitates vt me
reret ꝓ nobis: ⁊ eſſet cauſa noſtre reſurrectionis
⁊ ꝓmitie reſurgẽtiũ. Et iõ Xp̃s in hac pte petit re
ſurrectionẽ a pr̃e vt reſurgat ad imortalitatẽ/oſtẽ
dẽs ꝙ ipſe nõ erat obligatꝰ morti poſtꝙ nõ cõpre
hendit ſub pctõ ipſius Ade. immo eſt immunis de
iure ⁊ debito. dicit ergo. O dñe oculi mei ſunt fixi
ſup. ad te. ideo nõ auferas animã meam. i. ne per
mittas vt maneat in inferno cum ceteris peccato
ribus. immo fac vt reuniatur corpori per reſurre
ctionem. qꝛ ſemper in te ſperaui.

**Cuſtodi me a laqueo quem ſtatuerunt mi
hi: ⁊ a ſcandalis operantium iniquitatem.
Cadent in retiaculo eiꝰ peccatores: ſingu
lariter ſum ego donec tranſeam.**

¶ Cuſtodi me a laqueo quẽ diaboli ſtatuerũt mi
hi: ⁊ ab ſcãdalis ⁊ occaſionibꝰ operantiũ iniqtatẽ:
qꝛ ego liber ſum a laqueo pcti. nã oẽs ceteri hoĩes
cadẽt in retiaculo ⁊ laqueo. i. cũ oẽs alij ſint pctõ
res: tñ ego ſingularis ſuꝫ. i. ſingulariter exẽptus et
immunis ⁊ ſolꝰ inter mortuos liber a peccato do
nec trãſeaꝫ de hoc mundo ad patrẽ ſup. quaſi dicat
Chriſtus. Ego ſum liber ab omni pctõ: nec obligor
ad mortẽ qꝛ nõ fui captus in retiaculo pcti ipſius
diaboli ſicut ceteri pctõres: et ideo de iure me de
bes reſuſcitare: qꝛ ſpõte aſſumpſi mortalitatẽ ⁊ in
firmitates humanas. ¶ Ad maiorẽ aũt intelligen
tiã huius vltime partis: tria ſunt videnda. Primo
qđ eſt iſtud retiaculũ in quo ceciderũt oẽs pecca
tores. Secundo. quare Chriſtus nõ potuit cadere
nec capit in hoc retiaculo. Tertio eſt videndũ quõ
Chriſtꝰ nos liberauit ab iſto retiaculo. ¶ Quantũ
ergo ad primũ eſt dicendũ ſcđm Aug. ꝙ retiaculuꝫ
in quo ceciderũt oẽs pctõres fuit eſus cibi ligni/ꝓ
hibiti quẽ comederũt primi parẽtes ꝯtra volunta
tẽ dei/quẽ cibũ multis noĩbus appellat Aug. Uñ
primo appellat ipm̃ hamũ inquantũ ſub eſca illiꝰ
ſuauis fructus latebat hamus veneni in quo capti
ſunt primi parentes. Scđo appellat ipm̃ laqueũ in
quo ipſi capti ⁊ illaqueati ⁊ ligati ſunt. Tertio ap
pellat illã arborẽ muſcipulã inquãtũ primi paren
tes mordẽtes fructũ fuerũt ibi morſi ⁊ capti ⁊ obli
gati diuine ſententie. Quarto appellat illũ fructũ
ſcãdalũ inquãtũ in eo offẽndẽtes ceciderũt. Quin
to appellat ipſum retiaculũ inquantũ non ſolũ pri
mos parentes: ſed etiã totã eoꝝ poſteritatem dia
bolus cõcluſit ⁊ cõprehendit in illo pctõ. Ille ergo

mors pena peccati.

xxiij. q. v. his. de pe. d. i. q. puero

Eſus ligni vetiti ⁊c.

fructꝰ ꝓhibitꝰ fuit hamus ⁊ laqueꝰ ⁊ muſcipula ⁊
ſcādalū ⁊ retiaculū qḋ diabolꝰ parauit in illo fru-
ctu: in quo cōpꝛehēdit oēs pctōꝛes filios Adam: qꝛ
Adā peccando oēs filios futuros obligauit ad pe-
nā dāni ſui pcti ⁊ trāſgreſſiōis: ꝓut pluries dictum
eſt. Nā ſicut Adā ꝑdidit ꝓ ſe illā originalē iuſtitiā
cū oibꝰ donis q̄ gratis a deo acceperat cum illa ori-
ginali iuſtitia. Ita ꝑdidit ꝓ oibꝰ ſuis poſteris oīa
illa dona ⁊ p̄mia illiꝰ originalis iuſtitie. Sꝫ vltra
illud dānū ex eſu illius ibi venenoſi fuit inflictus
q̄dā moꝛbꝰ cōcupiſcētie inoꝛdinate in carne ⁊ ſen-
ſualitate ipſoꝝ primoꝝ parētū: q̄ quidē moꝛbꝰ ve-
nenoſus taliter coꝛrupit totā carnē ⁊ appetitū ſen-
ſitiuū: ⁊ vlnerauit ⁊ debilitauit oēs potentias na-
turales/ ꝙ caro ſic coꝛrupta ⁊ vulnerata ilico facta
rebellis inſurrexit aduerſus ſpm̄ ⁊ rōnem: intm̄ ꝙ
incepit retrahere aīam ⁊ volūtatē ab oī bono ⁊ ho-
neſto ⁊ impellere ad oē malum. Et iſte fuit ſcḋs la-
queꝰ ⁊ retiaculū qḋ diabolꝰ parauit latēter in car-
ne ꝑmoꝛū parētū cōtra rōnē ⁊ volūtatē. Et eſt q̄dā
hamus latens ſub eſca carnis: cui carni ꝯſentiens
voluntas ilico capitur ⁊ obligat̄ actuali ⁊ moꝛtali
pctō. Et hoc eſt ſcḋm retiaculū: ⁊ laqueꝰ cōcupiſcē-
tie quē primi parētes trāſmiſerūt ſucceſſiue ī oēs
poſteros ꝑ libidinoſam gn̄ationem. Nā caro q̄ foꝛ-
mat̄ ⁊ concipit̄ ex tali libidinoſo cōcubitu nō pōt
eſſe ſine feditate: moꝛbo ⁊ illo fomite ꝯcupiſcētie.
Qui q̄dē moꝛbus ⁊ fomes dꝛ quoddā retiaculū ab-
ſconſum in carne. Nā p̄rio ꝑ ſolā vnionē cauſat cul-
pā originalē in aīa creata ⁊ infuſa ipſi in puris na-
turalibꝰ: qꝛ ꝑ ſolū cōtuberniū (eo ꝙ aīa fit vna pſo-
na cū tali carne infecta) efficit̄ obnoxia culpe ori-
ginali primoꝝ parentū: ⁊ ſic efficit̄ filia ire ⁊ vindi-
cte ⁊ debitrix originalis iuſtitie ꝑdite in Adā. Itē
rurſus hoc idē retiaculū cōcupiſcētie alliciēdo vo-
luntatē ad honoꝛes illicitos ⁊ carnales volupta-
tes ⁊ diuitias illicite acq̄ſitas ꝑ cōſenſum delibe-
ratū: capit aīam in pctō actuali ⁊ moꝛtali: ⁊ ꝑ ꝯſen-
ſum indeliberatū capit eā in veniali. Ex q̄bꝰ oībꝰ
ptꝫ ꝙ vnū ⁊ idē retiaculū cōcupiſcētie ⁊ fomitis la-
tēs in carne ꝑ ſolā vnionē capit aīam in culpa ori-
ginali obligās eā ad penā dāni priuans eam oibus
donis gratie ⁊ celeſtis gloꝛie. Et per cōſenſum de-
liberatum capit aīam in pctō moꝛtali obligādo eā
ad penā ſenſus eternā. Et ꝑ ſolū cōſenſum nō deli-
beratū capit aīam in pctō veniali. Ex ſupꝛadictis
etiā ptꝫ ꝙ duplex retiaculū parauit diabolꝰ cōtra
hoiem. Nā primū retiaculū ⁊ laqueū parauit in li-
gno ⁊ cibo pꝛohibito: in quo cepit primos parētes
in perſona: ⁊ cepit omnes poſteros in natura: qꝛ in
illo oēs fuimus priuati oibus donis gratie et glo-
rie ⁊ obligati ad penam damni: de quo ait Apl's ad
Roma. iii. ꝙ oēs ī Adā peccauerūt. i. oēs fuerunt in
illo venūdati ⁊ obligati ad penā dāni. Secundū au-
tem retiaculū parauit diabolus in carne ⁊ appeti-
tu ſenſitiuo vniuſcuiuſq;. Et hoc eſt retiaculū cōcu-
piſcētie in quo ꝑ ſolā vnionē aīe capit vnūquemq;
pſonaliter in originali: ⁊ per cōſenſum voluntatis
deliberatū capit aīam in actuali ⁊ moꝛtali: ⁊ ꝑ con-
ſenſum indeliberatū capit eā in veniali. De vtroq;
ergo retiaculo intendit dicere Dauid q̄n ait in pſo-
na xp̄i. Cadēt in retiaculo eiꝰ pctōꝛes ⁊c. ¶ Quan-
tum ad ſcḋm eſt dicendū ꝙ Chꝛiſtus nullo modo
potuit capi in primo retiaculo: nec in ſcḋo. Non in
primo/ qꝛ Adā non potuit obligare/ nec venundare

duplex retiaculū cōtra hoiem.

R

peccato ſuo ⁊ dāno niſi filios ſuos naturales ab eo
genitos imediate: vel mediate: ſed Chꝛiſtꝰ licet di-
cat̄ filius Adā ſm carnē inq̄ntū accepit carnē ex
virgine: tn̄ nō dꝛ filius naturalis ſm generationē
qꝛ nō ex ope Adā natꝰ eſt: ſꝫ ſolo ope ſpūs ſctī: ⁊ ſic
non potuit obligari/ nec venūdari in Adā. Nec po-
tuit etiā capi in ſcḋo retiaculo ꝯcupiſcētie carnis:
qꝛ Adā nō potuit traſferre in eū vitiū carnis ⁊ ꝯcu-
piſcētie poſtq̄ Chꝛiſtꝰ nō deſcēdit ab eo ꝑ gn̄atio-
nē naturalē. Et ſic ptꝫ ꝙ Chꝛiſtꝰ nec captus eſt in
retiaculo nature ꝑ gn̄alē obligationē: nec ī retiacu-
lo pſone ꝑ naturalē vel libidinoſam gn̄ationem. Et
iō dꝛ ſolꝰ iter moꝛtuos liber nō ſolū in pſona: ſꝫ et
in natura. Et iō ſolꝰ potuit totū genꝰ humanū libe-
rare. ¶ Sꝫ q̄d dicēdū de ꝟgine matre eiꝰ: Ad hoc
rūdet̄ ſicut dictū eſt pſal. xlv. ꝙ nō poſſumꝰ excuſa-
re q̄n fuerit capta in reaticulo nature: inq̄ntū fuit ma-
obligata in Adā cū tota natura ⁊ deſcēdētia natu-
rali ipſius Adā: q̄ oēs filios naturales obligauit et
venūdedit ad penā dāni pcti ſui: de quo dicit apl's
ad Ro. iii. ꝙ oēs in Adā peccauerūt: in natura ſꝫ
inq̄ntū i eo fuerūt obligati. Sꝫ illud pctm̄ nō po-
tuit trāſire in pſonā ꝟginis quo ad culpā origina-
lē nec moꝛtalē: nā lꝫ ꝟgo maria deſcēdat ab Adam
ꝑ naturalē gn̄ationē: tn̄ qꝛ caro eiꝰ fuit ſctificata ⁊
mūdata ab oī fomite ante aīationē: ⁊ aīa fuit ſimul
creata: ⁊ ſanctificata/ ⁊ gratificata/ ⁊ ī grā cōfirma-
ta/ ⁊ infuſa ī illa carne mūda. iō nec caro potuit in-
ficere aīam/ nec aīa infici a carne ꝑ culpā origina-
lē: ⁊ ſic pctm̄ nature nō potuit transferri a carne in
aīam: ⁊ ꝑ ꝯñs nec in pſonam: qꝛ ꝟgo Maria nunq̄
dicta eſt pſona humana niſi per aīam: ⁊ ſic fuit libe-
rata a pctō originali nature ꝑ p̄uiā ſctificationē
⁊ grām Chꝛiſti: Ex hoc etiā ſequit̄ ꝙ ꝟgo Maria
nunq̄ cecidit/ nec fuit capta in retiaculo diaboli
actualiter ⁊ moꝛtaliter nec venialiter: qꝛ fomes et
cōcupiſcētia q̄ eſt ſemē oīs pcti fuit extincta ī car-
ne ꝟginis ante aīationē ꝑ ꝟtutē ſpūs ſctī: vt dictū
eſt: ergo caro nō potuit ſurgere aduerſus ſpm̄/ nec
capere volūtatē ꝑ aliquē illicitū cōſenſum delibe-
ratū: nec indeliberatū. Et ꝑ ꝯñs nō fuit capta pſo-
naliter in retiaculo cōcupiſcētie: nec originaliter: nec
actualiter: nec venialiter pctō: licet fuerit obliga-
ta ſolum in natura: iō indiguit redimi ⁊ liberari in
pſona ꝑ grām ꝑuenientē. q̄ habuit ꝟtutē ex paſſio-
ne Chꝛiſti: vt pluries dictū eſt. Et ſic ptꝫ qualiter oēs
pctōꝛes ceciderūt in retiaculo diaboli ī natura vel
in pſona: a quo ſolus Chꝛiſtꝰ trāſiuit liber ⁊ ſingu-
laris tā in natura q̄ in pſona: ſed ſola virgo Ma-
ria fuit liberata ne caderet ī pſona. Ex ſupradictis
patet ꝙ ſolus Chꝛiſtus potuit redimere genus hu-
manū: ⁊ ſatiſfacere ꝓ pctīs oim. Qḋ ſic patet: nam
tria neceſſario requirebant̄ ad hoc ꝙ aliquis ſuffi-
cienter poſſet redimere totū genꝰ humanū: nā p̄i-
mo oppoꝛtebat vt eſſet liber ⁊ innoxius: nō captꝰ in
retiaculo ipſius diaboli: et non ſolū in pſona: ſed
etiā liber in natura: vt alios poſſet ab illo retiacu-
lo liberare: qꝛ inuolutus ⁊ obnoxius non pōt alios
de laqueo liberare ⁊ abſoluere. Secundo opꝛte-
bat vt haberet ſummā charitatē: vt eiꝰ paſſio ⁊ ob-
latio eſſet deo chara pro oibus ⁊ meritoꝛia ⁊ acce-
pta. Tertio opoꝛtebat vt eſſet deo pſonaliter vnitꝰ
per gratiam vnionis: vt ſua operatio ⁊ redemptio
eſſet meritoꝛie infinita: eo quod debebat remittere
culpam ⁊ penā infinitā: ⁊ recuperare pꝛemium ce-

leſte infinitū: vt dictū eſt pſal. cxxix. ideo nō potuit
eſſe niſi in ſuppoſito infinito. Sed qꝛ ſolus Chꝛiſtꝰ
habuit omnia iſta tria ꝓut dictum eſt pſal. xvii. et
xxi. ⁊ in pleriſq; locis: ergo ſolus Chꝛiſtꝰ potuit ge-
nus humanū ſufficienter redimere ⁊ liberare: q̄ nō
cecidit ī retiaculo alioꝝ: de cuiꝰ redēptionis modo
patebit in articulo ſequēti. ¶ Quātū ad tertiū eſt
dicendū ꝙ Chꝛiſtus q̄ vt hoīem perditū ⁊ captiuū
in retiaculo diaboli repararet ⁊ liberaret/ venerat
in carnē: ſicut eſt ſapientia ꝑ eſſentiā: ita ſapienter
hoīem liberauit: nam ſicut diabolus cogitauit ar-
tē malignā ⁊ callidā ad capiendū Adā cū tota ſua
gn̄atione ī ſuo retiaculo: ita Chꝛiſtꝰ ſapiēs reſtau-
ratoꝛ reperit artem ſapiētē ad rūpendū ratiaculū
diaboli ⁊ liberādū aīas ⁊ totū genꝰ humanū in il-
lo retiaculo obligatū ⁊ obnoxiū: ⁊ repperit nouum
retiaculū ad capiēdas aīas ꝑ grām: vn̄ ſicut diabo-
lus abſcōdit venenū ſub ſpecie fructꝰ ꝓhibiti tanq̄
hamū: quē fructū volēs moꝛdere Adā fuit moꝛſus
moꝛſu moꝛtis ⁊ captꝰ ī hamo ⁊ retiacula ⁊ laqueo
venenoſo latēte ſub ſpecie illiꝰ fructus: ita pariter
Chꝛiſtꝰ obiecit diabolo carnē ſuam tanq̄ eſcā: ſub
qua latebat hamꝰ ⁊ laqueus diuinitatis: ⁊ tetēdit
eā in cruce: ſed diabolus putās Chꝛiſtū eſſe purum
hoīem/ obnoxiū moꝛti/ obligatū in Adā voluit ipm̄
in cruce moꝛdere ꝑ moꝛtē ſicut ceteros: ſed ipſe ca-
ptus ⁊ moꝛſus fuit victꝰ in moꝛte Chꝛiſti: ſub cuius
carne latebat hamꝰ diuinitatis: ⁊ ſic diabolꝰ fuit
victus ⁊ captus in retiaculo paſſionis Chꝛiſti. Itē
rurſus: ſicut diabolus cepit Adā in retiaculo ſuo: ⁊
parauit ⁊ abſcōdit retiaculū cōcupiſcētie in carne
ipſius Adā ⁊ in gn̄atione naturali: per quā genera-
tionē libidinoſam Adā tranſtulit pctm̄ ſuū in oēs
poſteros particulariter: ita pariter Chꝛiſtꝰ abſcon-
dit ⁊ impꝛeſſit virtutē ⁊ pꝛetiū ſue paſſiōis in ſeptem
eccleſiaſticis ſacramētis: ꝑ q̄ quidē ſacramēta trā-
ſtulit virtute ſue paſſiōis pticulariter ī vnūquēq;
fidelē: vn̄ ſicut Adā per generationem libidinoſam
trāſtulit pctm̄ ſuū in filios: ita Chꝛiſtꝰ ꝑ regenera-
tionē baptiſmalē trāſtulit merita ſue paſſionis ad
rūpendū retiaculū diaboli ⁊ liberandū baptizatos
ab originali: ⁊ per pn̄iam tranſtulit merita ſue paſ-
ſionis ad abſoluendum a moꝛtali pctō oēs peniten-
tes: ⁊ ſic de ſingulis. Itaq; eſt dicendum ꝙ in vno-
quoq; ſacramento latet virtus paſſionis Chꝛiſti.
tanq̄ hamus ſub eſca: ⁊ tanq̄ retiaculū ſalubꝛe ad
capiendas aīas per gratiā: ⁊ ad rumpendū retiacu-
lum diaboli. Sed in ſacramento euchariſtie ſpecia-
liter ⁊ realiter continetur ipſe Chꝛiſtus verbū in-
carnatum: quem Chꝛiſtū ſub foꝛma panis ſuminꝰ
in cibū ſpiritualē ad refectionem ſpiritualem ⁊ re-
ſtaurationē bonoꝛum perditoꝝ: pꝛout dictum eſt
pſal. cx. Et ſic ptꝫ qualiter eccleſiaſtica ſacramenta
ſunt quedā retiacula ſpiritualia ad capiendas ani-
mas noſtras per gratiam paſſionis Chꝛiſti contra
retiaculū diaboli. per que quidē ſacramēta rūpit̄
retiaculū diaboli ⁊ liberātur fideles. Et ptꝫ quali-
ter ſicut Adā ꝑ generationē naturalē ⁊ libidinoſā
multiplicauit ⁊ generauit filios carnales in mūdo:
ad quos tranſtulit pctm̄ ⁊ ſemen ⁊ fomitē peccati:
ita pariter Chꝛiſtus ꝑ regenerationem baptiſma-
lē regenerauit ⁊ multiplicauit filios ſpirituales et
fideles in eccleſia: ad quos trāſtulit gratiā ⁊ virtu-
tem ſue paſſionis per baptiſmū aque vel flaminis
vel ſanguinis. Et ſic licet oēs peccatoꝛes fuerunt

capti ⁊ ceciderūt in retiaculo diaboli per pctm̄: tn̄
oēs poſſunt liberari a Chꝛiſto per retiaculū baptiſ-
mi ⁊ ceteroꝝ ſacramētoꝝ: eo ꝙ Chꝛiſtus ſingulari-
ter trāſiuit inter moꝛtuos liber nō captus in retia-
culo diaboli in perſona/ nec in natura. ¶ Ad cuius
intellectū maioꝛē eſt notādū ꝙ iſtud retiaculum ⁊
myſteriū crucis fuit figuratū Nume. xxi. vbi dicit̄
ꝙ q̄n populus murmurauit cōtra deū ⁊ Moyſen/
miſit deus ſerpētes ignitos q̄ moꝛdentes multos
occidebāt: qui penitentia ducti rogarunt Moyſen
vt rogaret pro eis dn̄m vt tollerent̄ ſerpentes. Et
tūc Moyſes ex pꝛecepto dn̄i ſuſpendit ſerpentem
eneū in ligno: Et tūc moꝛſi a ſerpente aſpiciētes il-
lum ſerpentē pendētē in ligno ſanabant̄ a moꝛſibꝰ
ſerpētū. Per qḋ myſteriū fuit figuratū qualr̄ Chꝛi-
ſtus redēptoꝛ mūdi debebat ſecū ſuſpendere ⁊ cru-
cifigere antiquum ſerpentem: qui in ſuo ligno ꝓhi-
bito momoꝛderat primos parētes moꝛſu moꝛtife-
ro: qui quidem moꝛſus venenoſus trāſlatus eſt in
omnes poſteros: ⁊ ſic per vnius hominis delictum
moꝛs introiuit in totum oꝛbem terrarum. Et ſic ptꝫ
ꝙ moꝛs ⁊ oēs infirmitates ⁊ defectus ⁊ oīs culpa ⁊
omnia peccata ſunt effectus ⁊ pene illius peccati ⁊
moꝛſus illius antiqui ſerpentis. Et ideo Chꝛiſtus
vt nos liberaret a moꝛſu antiqui ſerpētis ⁊ ab om-
nibus effectibꝰ ⁊ veſtigiis illius moꝛſus/ voluit in-
dui veſte illius ſerpētis: ſcꝫ moꝛte ⁊ ceteris coꝛpo-
ralibus defectibus ⁊ penalitatibꝰ ꝓuenientibꝰ ex
illo peccato/ pꝛeter culpam: eo ꝙ aſſumpſit in illa
carne oēs penas peccati pꝛeter culpā vt frequēter
dictū eſt: ⁊ ſic dicit̄ Chꝛiſtus induiſſe veſtē penali-
tatū antiqui ſerpentis: ⁊ cū tali veſte crucifixus eſt
in cruce: ſed venit diabolus ⁊ voluit moꝛdere Chꝛi-
ſtū ſicut ceteros: ſed ipſe captus eſt hamo diuinita-
tis latentis ſub carne: et ſic in cruce ſimul cū Chꝛi-
ſto crucifixū eſt pctm̄ noſtrū cū omnibꝰ penalitati-
bus ſuis: et moꝛtuum eſt pctm̄ noſtrū cū Chꝛiſto: ſꝫ
chꝛiſtus ſurrexit ad vitā gloꝛioſā manente ſerpen-
te antiquo in ſepulcro cum ſuis penalitatibus. Et
ideo dicit Augu. in ſermone de martyꝛibus: ꝙ chꝛi-
ſtus vt vinceret ⁊ occideret moꝛtē veſtitus eſt moꝛ-
te: moꝛs aūt ibi in cruce occiſa eſt: ſꝫ dn̄s ſemꝑ vi-
uit. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentē in eremo: ⁊
ita Chꝛiſtus cū veſte ſerpentis: ſcꝫ cum penalitati-
bus exaltatus ⁊ crucifixus eſt in cruce: et ſicut oēs
qui fuerunt moꝛſi a ſerpente aſpiciebant ſerpentē:
et ſanabantur: ita omnes quos momoꝛdit aſtutia
Sathane aſpicientes ⁊ contemplantes Chꝛiſtū in
cruce pendentem ſanabūtur a moꝛſu ſerpentis an-
tiqui. Et ſic patet qualiter noſtra redemptio et ſa-
lus fuit figurata per exaltationem ⁊ ſuſpenſionem
ſerpētis enei in ligno: et peccatum noſtrum fuit ſi-
gnificatum per moꝛſum antiqui ſerpentis. Et patꝫ
etiā qualiter ſicut ſerpens antiquus parauit retia-
culum in ligno in quo momoꝛdit ⁊ cepit Adam cū
omnibus poſteris: et ſauciauit omnes moꝛſu ⁊ ve-
neno peſtifero: ita Chꝛiſtus parauit laqueum ⁊ re-
tiaculum in cruce: vbi cepit et crucifixit ſerpentē
antiquum: ⁊ ſic liberauit genes humanum a moꝛ-
ſu illius. Item ſicut diabolus particulariter para-
uit retiaculum: ⁊ laqueum cōcupiſcentie ⁊ fomitis
in carne vniuſcuiuſq; ad capiendum vnumquemq;
pſonaliter in originali ⁊ veniali ⁊ actuali: ita Chꝛi-
ſtus parauit retiaculum ſuum ſpirituale in vno-
quoq; ſeptem eccleſiaſticoꝝ ſacramentoꝝ: cuius

ſerpēs eneus fuit in ver. teſ. figura xp̄i.

retiaculi eſca patẽs eſt viſibilis forma: ſed hamus latens eſt inuiſibilis gratia illius ſacramenti: que quidẽ grã reficit et ſaluat/ et liberat fideles: ⁊ extinguit ⁊ occidit antiquum ſerpentem. Et ſic patet qualiter oẽs peccatores preter Chriſtũ ceciderũt in retiaculo antiqui ſerpentis per mortez. Et quõ oẽs fideles ⁊ iuſti ceciderunt in retiaculo Chriſti per gratiam. Et quõ antiquus ſerpens fuit crucifixus in ligno cũ Chriſto: ⁊ captus cũ retiaculo crucis. Et hec eſt cauſa quare ſerpẽs antiquꝰ diabolꝰ fugit crucem: eo ꝙ ibi fuit ſuſpenſus cum veneno ſuo: ⁊ ibi fuit extinctum venenum ſuum: ⁊ per cõſequens ibi fuit captus ⁊ victus Et ſic patet qualiter ſerpens antiquus primo fuit ſuſpenſus figuraliter in deſerto. Numeri. xxi. ſed poſtea fuit realiter ſuſpenſus in cruce cum Chriſto: quia pater in Chriſto poſuit iniquitates omnium noſtrum: cuiꝰ liuore ſanati ſumus. Eſaie. liij.

extra de reli. et vene. ſanc. c. vnico.

VOce mea ad dominum clamaui: voce mea ad dominum deprecatus ſum.

Effundo in conſpectu eius orationem meam: et tribulationem meam ante ipſum pronuncio.

In deficiendo ex me ſpiritum meum: ⁊ tu cognouiſti ſemitas meas.

¶ Titulus/ Eruditio ſiue intellectꝰ Dauid cũ eſſet in ſpelũca oratio. Judei ⁊ quidam Catholici exponunt hunc pſalmum prout eſt oratio Dauid petentis liberari de manu Saulis ⁊ perſecutione: cũ eſſet in ſpelunca Odola latens cuz amicis ſuis: ꝗ ad eũ cõfugerãt: vt patet. j. Reg. xxij. ⁊ ſic exponũt ad literam tantũ ſm illũ ſenſum in quo Dauid petit liberari a peſecutione: ⁊ petit regnuz: vt ſuos amicos ⁊ ſequaces poſſet exaltare. Sed hec expoſitio eſt friuola faciens iniuriam huic pſalmo priuando ipſum ſacramento prophetie de Chriſto ⁊ eccleſia: quod manifeſte in ſe cõtinet. Item talis expoſitio manifeſte falſificat titulum: in quo dicitur: ꝙ iſte pſalmus eſt eruditio Dauid ⁊ intellectꝰ: facta a ſpiritu ſancto: manifeſtum eſt enim ꝙ Dauid non indigebat erudiri a ſpiritu ſancto: ſi tantum narrat perſecutionem ſuã: et petit donũ temporale in hoc pſalmo: nã ipſe expertus erat ſuã perſecutionem: ergo non erat ipſi neceſſaria eruditio ſpiritus ſancti ad ſcribendum eam: ſicut Ceſar in cõmentarijs ſcripſit omnia prelia que geſſit: et victorias ſuas ex ſola memoria ſine lumine ſpeciali ſpiritus ſancti. Ex quo patet ꝙ aliud ſacramentũ maius intendit hic Dauid predicere per illam hiſtoriam: et ſub figura illiꝰ hiſtorie: vnde per hoc ꝙ Dauid fugit a Saul ad regem Get/ ne occideret euz: figurabatur quõ Chriſtus fugit vſqz ad mortem corporalẽ crucis: ⁊ latuit in ſpelunca ſepulcri corpus eius: ⁊ anima deſcendit ad ſpeluncam inferni/ ⁊ venerunt ad eum oẽs patres veteris teſtamenti ꝗ erant in limbo: vt eos inde liberaret. Et ſicut multi amici Dauid erant afflicti in ciuitatibus a Saul ⁊ expectabant exaltationem Dauid vt ipſi liberarentur/ ita apoſtoli et totum genus humanum in illo triduo expectabant vt Chriſtus reſurgeret a mortuis: ⁊ rediret ab inferno et ſpelunca ſepulcri vt omnes liberaret ⁊c. Hoc ergo preuidens Dauid in ſpũ per illam fugam ⁊ latitationem/ fecit hũc pſalmum: in quo introducit Chriſtum loquentẽ: ⁊ petentẽ a patre liberari ꝑ reſurrectionẽ a ſpelũca ſepulcri: ſecũdũ ꝙ Dauid fuit eruditꝰ a ſpũ ſctõ: ⁊ ſic erudit nos vt credamus reſurrectionẽ Chriſti ⁊ noſtrã redemptionẽ predictã ⁊ figuratã in hoc pſalmo/ qui dicitur eruditio Dauid ⁊ oratio Chriſti: in quo duo facit: nã primo manifeſtat Chriſtꝰ patri ſuã afflictionem ⁊ paſſionẽ. Scdõ petit liberari. ibi. Clamaui.

¶ Quãtũ ergo ad primuz dicit. Voce mea ad dñm deũ patrem meum clamaui cõquerendo de ꝑſecutoribꝰ ⁊ crucifixoribꝰ meis: ⁊ voce mea ⁊ nõ ꝑ aliũ deprecatꝰ ſum ad deũ petẽdo reſurrectionẽ. Effundo in conſpectu eius orationẽ meam in horto: et in cruce: ⁊ pronuncio tribulationem ⁊ paſſionez meã ante ipſum cõquerendo de crucifixoribus: nam cognouiſti ſemitas ⁊ intentiones meas in deficiendo ſpiritum meũ. i. quando intantũ tribulauerunt me ꝙ deficiebat in me ſpũs vitalis ⁊ fortitudo pre tormentis intolerabilibus: ⁊ etiã defecit anima a corpore: qꝛ ſeparata fuit ab eo in triduo. Unde ideo defecit in me ſpiritus ⁊ fortitudo corporalis.

In via qua ambulabam: abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.

Conſiderabam ad dexteram ⁊ videbam: ⁊ non erat qui cognoſceret me.

Perijt fuga a me: et non eſt qui requirat animam meam.

¶ Scribe ⁊ phariſſei abſcõderũt mihi laqueũ temtatiõis vt me caperẽt in ſermone ⁊c. ⁊ abſconderũt laqueũ imponẽdo falſa crimina: ⁊ in fine abſconſo modo impoſuerũt laqueũ mortis: ⁊ iõ defecit i me ſpũs ⁊ corpalis fortitudo: qñ fui captus in horto. Nã ꝯſiderabã ⁊ reſpiciebã ad dexterã/ ſi erat aliqs apl's ꝗ cognoſceret me ⁊ iuuaret: ⁊ nullus fuit: nam me relicto oẽs fugerũt. Item in toto tpe paſſionis cõſideraui ⁊ reſpexi ad dexterã. i. ad partẽ ꝓſperã: ⁊ ſi aliqs inueniretur qui eſſet in mei fauorem ⁊ loqueret pro me: ⁊ nõ erat ꝗ cognoſceret me ad preſtãdum auxilium ⁊ fauorẽ: imo oẽs cõſpirarũt ferẽdo ſniam mortis cõtra me: et ſic perijt oĩs fuga et refugium humanum a me: nec fuit aliquis ꝗ requireret ⁊ defenderet animam meã. i. vitam meã: imo oẽs clamabãt crucifige crucifige eum. Et ſic nullus fuit mihi ad dexteram: ſed omnes fuerunt mihi ad ſiniſtram: quia omnes fuerunt aduerſarij.

Clamaui ad te dñe: dixi tu es ſpes mea: portio mea in terra viuentium.

Intẽde ad deprecationem meam: quia humiliatus ſum nimis.

Libera me a perſequentibus me: quia confortati ſunt ſuper me.

Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectãt iuſti donec retribuas mihi.

¶ Expoſita ſuperius querimonia: in hac ſecunda parte petit liberari per reſurrectionẽ/ dicẽs. O dñe pater poſtꝗ deſtitutus fui ab omni auxilio humano in mea paſſione: et non inueni ad dexteram ꝗ iuuaret me: ⁊ fugit a me oĩs fuga ⁊ refugiũ: ideo omni auxilio ⁊ ſpe humana poſtpoſita cõuerti me ad te ⁊ clamaui ad te: ⁊ refugi ad te: ⁊ clamaui ⁊ dixi tu dñe pater es ſpes ⁊ portio mea in terra viuẽtium. Nã poſtꝗ in hac terra mortaliuz me dereliquiſti in poteſtate crucifixorũ vſqz ad mortem ſine humano auxilio: ideo dixi fiat voluntas tua: ſed tunc poſui ſpez meã in te: vt mihi dares hereditatẽ eternam pro me: et pro membris meis in terra viuentium: ⁊ illam peto: ⁊ mortalẽ ⁊ terrenã cõtẽno. Intende ergo ad depcatiõez meã: qꝛ poſtꝗ humiliatus ſum nimis. i. valde ꝑ paſſionẽ et mortẽ: qꝛ humiliatus ſum vſqz ad mortẽ crucis: iõ libera me de crucifixoribus perſequentibꝰ me/ qñ cõfortati ⁊ roborati ſunt ſuꝑ me: poſtꝗ in poteſtate eorum me reliquiſti: ⁊ ideo cum ingenti odio ⁊ iniquitate putantes me annihilare: ⁊ memoriã ⁊ poteſtatẽ meaz de mũdo abolere/ crucifixerunt me: ⁊ ſic tandẽ poſitum in hac ſpelũca ⁊ ſepulcro: in quo adhibuerunt cuſtodes armatos ne diſcipuli mei venirent ad furandũ corpus meũ: et adhibuerũt magnũ lapidem cõtra ſepulcrũ ne quis poſſet faciliter amouere: et ſigillarunt oſtiuz ne aliqua fraus poſſet fieri: et ſic tenent corpus meũ tanꝗ in carcere. Educ ergo de carcere inferni primo aĩam meã: et corpus meũ de hac cuſtodia. ſ. ꝙ oĩa mẽbra mea exeant de inferno cum antiqua preda ſanctorũ patrum: ⁊ recuperent corpus de ſepulcro ꝑ glorioſam reſurrectionem: et egrediatur aĩa mea ſimul cũ corpore de hac cuſtodia ſiue ſepulcro: ad cõfitẽdũ nomini tuo. i. vt manifeſtẽ nomẽ tuũ et potentiã poſt reſurrectionẽ: et liberentur oẽs fideles electi/ qꝛ oẽs tam patres in limbo ꝗ preſentes ⁊ futuri electi me expectant: vt retribuas mihi aĩam per reſurrectionẽ: ⁊ retribuas mihi regnum celorum per Adam perditum: vt poſſim hic per gratiam liberare eos. ⁊ in futuro eis regnum celorum elargiri.

iij. q. i. ſi nulli nobium.

xj. q. iij. c. aduerſitas.

xj. q. i. c. xxiij. q. i. cum alia autem.

de ſanc. ⁊ ... de ... damna- ...

DOmine exaudi orationem meã: auribus percipe obſecrationem meam: in veritate tua exaudi me in tua iuſtitia.

¶ Huic pſalmo preponitur talis titulꝰ in Hebreo tranſlatione Hieronymi et in. lxx. ſ. Pſal. Dauid. abſqz alio addito. Sed in ꝗbuſdã biblijs reperitur additũ: Qñ pſequebat eũ Abſalõ filius ſuus. Sed hoc forſan fuit additũ ab aliquo doctore/ eo ꝙ ꝗdã Hebreoꝝ dicũt ꝙ Dauid fecit hũc pſal. in illa perſecutione Abſalon filij ſui de qua pſecutione petit liberari a deo/ petendo in fine pſalmi vltionem de inimicis ſuis. Et ſic gloſſant iſtuz pſalmũ literaliter ꝑciſe de pſecutione. ⁊ hãc expoſitionẽ pſequuntur etiaz quidam catholici. Sed talis expoſitio eſt inutilis fidei eccleſie/ tollens dignitatem ꝓphetie ipſi Dauid: ꝗ non fuit minus ꝓpheta in hoc pſal. ꝗ in ceteris. Itẽ talis preciſa expoſitio occultat alta myſteria latẽtia: ⁊ immo ſatis explicita in hoc pſal. quinõ ptinet ad ſacrã ſcripturã: nec eũ feciſſet Dauid cãtari in tẽplo: nec nos cãtaremus ipſum in eccleſia: niſi aliqua myſteria de Chriſto in eccl'ia cõtineret: vt ſepius dictũ eſt de ceteris pſal. Ideo ſaius ⁊ melius dicũt ꝗdã alij magiſtri Hebreorũ dicentes ꝙ Dauid fecit hunc pſal. cxlij in pſona ipſiꝰ Adã harison. i. Adaz primi hoĩs: ꝗ loqꝉ in hoc pſal. ſicut ⁊ pſal. xxxvij. ⁊. xcj. ⁊. cj. Uñ dicunt ꝙ Adam in hoc pſal. deflet caſum ſuũ: ⁊ petit a deo liberari de miſerijs corporalibꝰ ⁊ tẽporalibus: quas traxit ex illo peccato. ⁊ ſic exponunt iſtum pſalmum. Se iſti multipliciter deficiunt in tali expoſitione. Primo qꝛ putant ꝙ ſolus primus homo ꝓ ſe loquiꝉ in hoc pſal. Scdõ. qꝛ putãt ꝙ nõ petit liberari niſi de miſerijs ⁊ afflictionibꝰ tẽporalibꝰ et corporalibꝰ. Tertio. qꝛ putant ꝙ talẽ petitionẽ nõ petit ꝑ Chriſtum meditatorem ſine cuius interceſſione nulla oratio apud patrẽ põt exaudiri. Et hoc faciunt iſti qꝛ nullam habent fidẽ de Chriſto deo ⁊ hoĩe redẽptore ⁊ glorificatore et eterno premiatore. Et ideo relictis oĩbus ſupradictis defectibus ſequendo ꝙ verum eſt: eſt dicendũ ꝙ non ſolus Adã primus homo pro ſe: ſed ipſe Adã cum tota ſua poſteritate fidelium/ qꝺ dicit corpus myſticũ ſiue homo myſticus loqꝉ in hoc pſalmo deflens caſuz/ ⁊ petens liberari per Chriſtũ meditatorem ⁊ redẽptorẽ. ⁊ nõ ſolũ petit liberari ab infirmitatibus corporalibꝰ: ſed primo ⁊ principaliter a ſeruitute peccati quã ibi incurrit: ⁊ ab omnibꝰ peccatis ꝗ poſtea ex illa occaſione perpetrauit. quã quidẽ liberationẽ totius generis humani potuit ꝓuidere Dauid in ſpiritu per liberationez ſuã de perſecutione Abſalonis. ꝓpter qꝺ fecit hunc pſalmũ in pſona ipſius Adaz loquentis in hoc pſalmo. ¶ Quatuor ergo facit. Nam primo conatur deũ inclinare ad miam ſe humiliando: et ſuã fragilitatem allegando. Secũdo conqueritur de antiquo ſerpente: mala que ſibi procurauit explicando. Tertio petit liberari per Chriſtũ. Quarto petit vltionẽ de diabolo pſuaſore ⁊ auctore oĩm maloruz. Scdm ibi. Quia perſecutus eſt inimicus animam meam: humiliauit ⁊c. Tertiũ ibi. Memor fui dierum antiquorũ: meditatus ſum in oĩbus ⁊c. Quartũ ibi. Educes de tribulatione aĩam meã. ⁊c.

¶ Quantum ad primum eſt preaduertenduz ſicut dictum fuit pſalmo. xj. ⁊. xiiij. ꝙ ſicut tota veritas ipſius Adam ante lapſum conſiſtebat in adequatione ⁊ conformitate ad primam veritatem que eſt verbum diuinum: ita et tota ſua originalis iuſtitia conſiſtebat in adequatione ⁊ conformitate ſue voluntatis ad diuinam voluntatem ſeruando eiꝰ preceptum. que quidem iuſtitia radicabaꝉ in charitate ordinata: ⁊ gratia qua erat deo gratus et acceptus/ ⁊ ipſe diligebat deum ordinate. ſ. ſuper oĩa: ⁊ omnia alia propter deum. Et ſic Adam dicebatur verus ⁊ iuſtus ⁊ ſanctus manendo in tali veritate ⁊ iuſtitia ⁊ ordine charitatis ⁊ dilectionis. Cum ergo Adam peccauit: perdidit veritatem et iuſtitiã ⁊ ſanctitatem: eo qꝺ deuiauit a prima veritate magis credendo verbis mulieris: que primo fuit ſeducta a diabolo: ꝗ verbis dei ꝗ preceperat ne comederet: et deuiauit a diuina võlũtate que eſt metrum ⁊ regula omnium actuum iuſtorum ⁊ iuſtitie ⁊ deuiauit ab ordine charitatis: que ordinat actuz dilectionis in deum ⁊ proximum: ⁊ ſic manſit Adã mendax ⁊ iniuſtus et inordinatus et peruerſus in ordine potentiarum anime. Et perdẽdo illam originalem iuſtitiam que in ſe includebat charitatez et gratiam: in quibus radicabatur: perdidit etiam omnia ſeptez premia illius originalis iuſtitie. immo de neceſſitate incurrit penas cõtrarias: qꝛ incurrit neceſſitatẽ moriendi et patiendi ⁊c. ⁊ incurrit debitum recuperandi originalẽ iuſtitiam cum

Juſtitia ade cõſiſtebat ib.

gratia ⁊ charitate cū oībus ſuis premijs: et ſic mā-
ſit ſubditus ⁊ debitor ⁊ obnoxius diuine ſententie
cū tota ſua poſteritate filiorū: pro quibus etiā ac-
ceperat illam originalem iuſtitiam cum ſuis pre-
mijs. Ex quibus patet ꝙ Adam aut aliquis filiorū
nullo pacto cum veritate ⁊ iuſtitia poterat cū deo
cōtendere in iudicio quin exiret cōdennatus: poſt-
ꝙ̄ tranſgrediendo diuinum preceptum perdiderat
omnem veritatem ⁊ iuſtitiam: q2 in veritate quam
deo promiſerat non ſtetit: ⁊ a diuina voluntate de-
uiauit: et ſic nihil habebat ſuū niſi peccatū ꝑ qḋ ꝑ-
didit omnia bona gratuita que de⁹ in eius natura
plantauerat gratis. Et ſic Adam per nullā iuſtitiā
merebatur audiri. ¶ Secundo eſt notādum ꝙ to-
ta veritas dei erga nos ꝯſiſtit in ſeruādo promiſſa
⁊ nō fallendo in reuelatis in lege/ ⁊ tota ei⁹ iuſtitia
ꝯſiſtit in ſeruādo veritatē in promiſſis ⁊ reuelatis
in lege: ⁊ tribuendo vnicuiqꝫ qḋ ſuū eſt. ſ. remune-
rando bona ⁊ puniendo mala. Et ſic ptꝫ qualiter iu-
ſtitia diuina includit veritatē in promiſſis et reue-
latis: quia quaſi iniuſtus reputaretur deus niſi im-
pleret ꝓmiſſa ⁊ reuelata in lege et prophetis. Et iō
in ſacra ſcriptura ſepe per veritatē intelligitur di-
uina iuſtitia: vt frequēter dictū eſt. Ex ſupradictis
ſequitur: ꝙ diabolus fecit deum mendacem: qñ di-
xit mulieri: Nequaqꝫ moriemini ⁊c. Scit enim de⁹
q2 qua hora comederitis eritis ſicut dij, ſciētes bo-
num ⁊ malum. Aſſerebat enim diabolus deū men-
dacem in verbis ⁊ in cōminatione mortis: ⁊ etiam
aſſerebat ipſum inuidum: et ꝑ cōſequens negabat
ipſum eſſe deum. Et ſic Adā aſſentiēdo ſuaſui mu-
lieris/ que primo fuit ſeducta: licet nō negauit deū
verbis ⁊ directe tamen negauit ipſum factis et in-
directe: prout dictuꝫ fuit pſalmo. xiij. Et ſic Adā nō
ſtetit nec manſit in veritate et iuſtitia: ⁊ in qua fuit
creatus modo ſupradicto. Ideo nullo modo pote-
rat in iudicio cum deo contendere. Deus autē ſem-
per manſit ⁊ perſeuerauit ⁊ perſeuerat in veritate
ſua ⁊ iuſtitia ſeruando veritatē in promiſſis et re-
uelatis ⁊ puniendo mala: ⁊ remunerando bona: et
ſeruando veritatē in verbis ſuis: ⁊ in illa cōmina-
tione ſententie quaꝫ comminatus fuit ipſi Adam.
Nam ilico incurrit mortem ſpiritualem ipſius ani-
me, perdendo gratiam per quam ſpiritualiter viue-
bat: et ilico incepit mori in corpore perferendo in-
firmitates ⁊ cetera mala: que inducunt mortē ſuc-
ceſſiue. Item ilico incepit tendere in mortē: q2 vita
hois nil aliud eſt niſi via in mortē, q2 quicquid vi-
te retro eſt mors tenet: vt inquit Seneca. Itē deus
manſit verax in promiſſis ⁊ reuelatis in lege ⁊ pro-
phetis. Nam quando venit plenitudo tēporis mi-
ſit filium ſuum in carnē ad redimendū Adam cum
tota eius poſteritate. ſicut promiſit ipſi Adam qñ
eiecit ipſum de paradiſo: et ſicut promiſerat oībus
patriarchis et prophetis. qui impleuit omnia que
erant ſcripta de eo in lege et prophetis: vt patet ꝑ
totum diſcurſum euangelicū. Itē manſit iuſtus in
ſua iuſtitia ⁊ inconcuſſa ſententia nullum bonū re-
linquendo irremuneratū: nec malum impunitum:
nam per paſſionem Chriſti filij ſui: cuius meritum
fuit infinitū in virtute extenſiue: voluit punire oīa
peccata preterita ⁊ futura: ⁊ redimere Adam cū to-
ta ſua poſteritate a miſerabili ſeruitute: et reſuſci-
tare ipſum a morte eterna participando illam paſ-
ſionē ⁊ merita eius per fidem ⁊ gratiaꝫ Chriſti. per

n Verita. dei in hoc cōſiſtebat.

quam gratiam non ſolum quilibet homo abſolui-
tur ab illa ſententia: ſed etiā meretur premium vi-
te ⁊ glorie eterne. ⁊c. Ex quibus patet ꝙ ſolus de⁹
manet in ſua veritate et iuſtitia: et ideo ſolus ipſe
poteſt contendere nobiſcum in iudicio: et non Adā
nec aliquis filiorum eius quin exeat condemnat⁹:
poſtqꝫ nulla manſit in eis veritas nec iuſtitia. Et
ideo preuidens in ſpiritu ex promiſſione et reue-
latione ſibi facta ſe non poſſe liberari a ſupradicto
peccato cū ſua poſteritate niſi per Chriſtuꝫ in lege
promiſſum: vt inquit Auguſtinus lib. Cur deus ho-
mo. Hinc eſt ꝙ in hoc pſalmo orat deum patrem vt
mittat filiū ſuum in carnē ad redimendū ipſum. et
vt deū inclinet ad miſericordiaꝫ: ⁊ ad exaudiendū
petitionem ſuā: allegat veritatē ⁊ iuſtitiam dei cō-
tra ſuā iniuſtitiā. Unde ait ¶ O dñe deus exaudi
orationem meā ⁊ petitionem meā: et percipe obſe-
cratione ⁊ deprecationeꝫ meā auribus tue miſeri-
cordie. Et nota ꝙ oratio dicit ſimpliciter aſcenſum
mentis in deum. Deprecatio autem dicit orationē
petendo liberari ab aliquo malo. Sed obſecratio
dicit orationē ⁊ deprecationem factam cum ſacris
verbis aut cum ſacrificijs aut oblationib⁹ aut cū
vehementi affectu ⁊ effectu. ⁊ ſic iſte homo myſti-
cus cum oībus ſupradictis conditionibus dirigit
ſuam orationeꝫ petendo Chriſtum vt veniat: quia
oēs patres veteris teſtamenti cum tali et ſub tali
fide et ꝓteſtatione Chriſti futuri offerebant ſacri-
ficia ⁊c. Ideo ſubdit. O domine non peto vt exau-
dias me in mea veritate et iuſtitia: q2 nulla eſt in
me: q2 iam perdidit ipſam originalē iuſtitiā et gra-
tiam ⁊ charitatem in Adam per illam tranſgreſſio-
nem primi precepti: quando comedi cibum prohi-
bituꝫ: ⁊ ſic non ſum dignus exaudiri per aliqḋ bo-
num proprium: q2 nihil meum habeo niſi peccatū:
ꝑ qḋ mereor eternaliter puniri. Sꝫ tu dñe exaudi
me in tua veritate: qua ꝓmiſiſti filiū tuū ad mere-
dimendum in carnē mittere: ⁊ exaudi me in tua iu-
ſtitia veritatem in promiſſis ſeruando: ⁊ vt veritas
legis ⁊ prophetarum maneat inconcuſſa. Itē exau-
di me in tua iuſtitia quam debes facere per paſſio-
nem Chriſti filij tui: per quam peccatuꝫ totius ge-
neris humani eſt in cruce puniendum ⁊ remitten-
dum: et per cuius reſurrectionem ⁊ aſcenſionem vi-
ta eterna eſt nobis reſtituenda. quam paſſionem
omnes fideles debent participare per fideꝫ et gra-
tiam ipſius Chriſti: per quem omnes ſunt iuſtifi-
candi: per cuius fidem ſaluantur omnes preſentes
preteriti et futuri. Quaſi dicat: iuſtifica me et viui-
fica me per fidem ⁊ paſſionem Chriſti: q2 illa eſt ve-
ritas ⁊ iuſtitia patris quā ꝓmiſit in mūdo: ꝑ quaꝫ
impletaꝫ deus redditur verax ⁊ iuſtus in lege ⁊ ꝓ-
phetis ⁊ euangelio. Deinde cum ſubdit/

Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia nō iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

¶ Oſtendit iſte homo nullam eſſe in ſe veritatem
nec iuſtitiā per quaꝫ mereatur exaudiri: nec intra-
re cum deo in iudicium: eo ꝙ in Adā perdidit om-
nem iuſtitiam. Dicit ergo. O domine ſi ita eſt ꝙ in
me nulla ſit veritas nec iuſtitia: ergo non velis in-
trare in iudicium cum ſeruo tuo. Nam tu bene po-
tes intrare in iudicium ſecurus cum ſis dñs et iu-
ſtus et verax: ſed ego non poſſum tecum intrare:
nec in iudicio cōtendere/ cū nulla ſit in me iuſtitia
quia nullus apud te iuſtificabitur hō viuēs in hac
vita: eo ꝙ oēs peccauim⁹ in adā: ⁊ i eo perdidimus
iuſtitiam: ⁊ facti fuimus rei ⁊ iniuſti ⁊ obnoxij ſen-
tentie tue: et ibi fuimus percuſſi et ſauciati: ⁊ om-
nes ibi conſtituti fuimus peccatores et ideo nul-
lus apud te iuſtificabitur homo. Ergo non intres
in iudicium cum ſeruo tuo: nec velis tractare me
ſecundū culpam meam: ſed ſecundum iuſtitiam et
veritatem tuam: qua promiſiſti veniam peccato-
ribus: ⁊ promiſiſti mittere filium tuum ad iuſtificā-
dum omnes peccatores.

Quia perſecutus eſt inimicus aīaꝫ meaꝫ: humiliauit in terra vitā meam.

¶ Quia ſuperius dixit ꝙ nullus hō viuens poteſt
apparere iuſtus apud deū: nec cū eo intrare in iu-
diciū: cū in nullo homine reperiat̄ propria iuſtitia
in hac ſecūda parte explicando miſerias ſuas oſtē-
dit vnde euenerūt ipſi iſta mala. ⁊ quomodo fact⁹
eſt iniuſtus apud deum. Et dicit qḋ iſta mala ⁊ iſta
iniuſtitia nō prouenit ipſi ex natura ſpecifica: nec
a deo creante. ¶ Nam primo deus creauit in eo bo-
nā naturā ſpecificā: quia quo ad ſpecies ſuas oīa
que fecit deus erāt valde bona naturaliter. Geñ.
primo. Nam ſpecies ſunt ſicut numeri. viij. Meta-
phyſice. et ſic oēs participāt illud primū ens ſecū-
dum maiorem ⁊ minorē ꝑfectionē. et ideo oīa entia
a eo nihil habent naturaliter niſi bonū. Sed vltra
bonū nature plantauit deus i illo primo hoīe mul-
ta bona gratuita: ſcꝫ illam originalē iuſtitiaꝫ ⁊ gra-
tiam gratificā ⁊ ſciētiā oīm rerū: ⁊ cetera ꝓmia ori-
ginalis iuſtitie. Et ſic quicqḋ deus in hoīe planta-
uerat erat bonū ⁊ nullum malum. Sꝫ cū iſte homo
attētauit deſcendere ab Hieruſalem in Hierichot
deuiando a diuina volūtate/ incidit in latrones. ſ.
diabolos: qui eū expoliarunt ab oibus bonis gra-
tuitis. ſ. ab illa originali iuſtitia cum omnibus pre-
mijs ſuis: ⁊ inſup vulnerauerunt eū in carne vulne-
re ⁊ morbo concupiſcentie ⁊ corruptionis: ⁊ in aīa
vulnere mortalis culpe: ⁊ ſic de neceſſitate factus
eſt mortalis corpore ⁊ aīa: et ſpiritus qui dñabat̄
carni ilico fuit impugnatus ⁊ afflictus a carne: ⁊ to-
tus ordo ꝑſone fuit ꝑuerſus. Nā oīa inferiora que
ante obediebāt rōni: inceperūt rebellare. Et h̄ eſt
qḋ intendit dicere iſte hō i hac ſcḋa parte: Uñ ait
O dñe ego nō habeo ius querele cōtra te: ſed con-
tra diabolū: et cauſa quare apud te nō iuſtificabit̄
omnis viuens: nō eſt a te: ſed a diabolo. Nā tu dñe
bonū ſemē ſeminaſti in me ſed venit inimicus dia-
bolus ſerpēs antiquus: et extincto bono ſemine ſe-
minauit ꝫizaniā. Quia dū eſſem poſitus in illa feli-
ci paradiſo terreſtri venit iſte inimic⁹ ſerpens anti-
quus: et hūiliauit in terra vitā meā. Nā cū eſſeꝫ im-
mortalis ad libitū: q2 poteram nō mori edendo de
ligno vite: tamē comedēdo de ligno ſcientie boni ⁊
mali mihi ꝓhibito eiectus ſum ab illa paradiſo: ⁊
ꝑdidi lignū vite: et factus ſuꝫ de neceſſitate morta-
lis/ et ſic iſte inimic⁹ humiliauit ⁊ deiecit vitā meā
felicē i hac terra miſerabili: i qua tanqꝫ exul dego
⁊ laboro. Ille ergo inimicus ſerpēs antiqu⁹ hūilia-
uit ⁊ deiecit ⁊ relegauit me ab illa paradiſo in hac
terra: ⁊ lachrimarū valle: ⁊ ille deiecit vitaꝫ meā in
terra ꝑ mortē: q2 moriēdo ſuꝫ reuerſus in terram ⁊
puluerē terre de qua fuerā aſſumpt⁹ et formatus.

Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi et anxiatus eſt ſuper me ſpirit⁹ meus in me turbatum eſt cor meum.

¶ Iſte inimic⁹ nō ſolū humiliauit vitā meā i mor-
tē corporalē: ſꝫ etiā i mortē peccati ſimul cū diabo-
lis. Nā collocauit me in locis obſcuris inferni īter
diabolos ſicut mortuos ſcl'i. i. īter diabolos ad mor-
tē eternā deſtinatos vt poſt primā mortē corporis
inccurrā mortē eternā aīe: et habitē cuꝫ diabolis ī
locis obſcuris inferni ineternum. Litera Hierony-
mi hꝫ. Collocauit me inter mortuos antiquos. id
eſt inter diabolos q̄ primo ab antiquo mortui fue-
rant ꝑ pctīn: ⁊ i illo obſcuro inferno collocati/ Itē
iſte inimicus nō ſolū me occidit quo ad corp⁹ ⁊ ani-
mā et ab illa paradiſo deiecit in hac terra miſera:
et poſt mortē in locis obſcuris collocauit: ſꝫ etiam
taliter carnē meā vitio cōcupiſcentie ⁊ fomitis vul-
nerauit ꝙ illico inſurrexit aduerſus ſpm: ⁊ cōtinue
ſtimulat eū: intantū ꝙ ſemper anxiatus eſt ſuper
me ſpiritus meus: ⁊ ſtimulatus eſt ⁊ afflict⁹ a carne
⁊ cōcupiſcentia. Itē quarto: tot⁹ ordo fuit peruer-
ſus et turbat⁹. Nā caro q̄ debebat obedire volūta-
ti ⁊ rōni: nunc facta rebellis perturbat iudiciū ⁊ ra-
tionē: ⁊ ſic qḋ nolo hoc ago: ⁊ quod volo hoc non
facio. Et ſic ex tali peruerſitate turbatum eſt in me
cor meū ⁊ volūtas: ⁊ ideo qñqꝫ iudicio bonū malū
et malū bonū. Et ſic ptꝫ qualiter ego nō poſſum re-
torquere iſtam culpā niſi in inimicū diabolū: qui
mediante muliere ⁊ per mulierē decepit: ⁊ ſeduxit
me: ⁊ ſic expoliauit me omni iuſtitia ⁊ grā: ⁊ oibus
bonis gratuitis. Unde ſequitur ꝙ nul⁹ viuēs pōt
apud te iuſtificari: nec tecuꝫ in iudiciū intrare. er-
go non intres in iudicium cum ſeruo tuo domine
ſed exaudi me in tua iuſtitia.

xv. q. ij. viſio ⁊. iij. q. i. nul i c. xxx iiij. q. i. mira nur.

vi. q. i. c. ſi oī in gloſ

Memor fui dieruꝫ antiquorū: meditat⁹ ſum in omnibus operibus tuis: ⁊ in factis manuum tuaruꝫ meditabar.

¶ Poſtqꝫ ſupius explicauit miſerias ſuas ⁊ cauſā
ſue miſerie: nūc in hac tertia parte petit auxiliū: ⁊
petit iuſtificari ꝑ Chriſtū: q2 iā ſciebat Adā cū ſua
poſteritate patriarcharū ex reuelatiōe ⁊ frequēti-
bus ꝓmiſſionib⁹ ꝙ null⁹ poterat iuſtificari ⁊ ſal-
uari: niſi per Chriſtū. ¶ Ad cuius intellectū eſt no-
tandū: ſecundū Aug. cōtra aduerſariū legis ⁊ pro-
phetarū ſicut dictū fuit pſal. ciij. quod tota creatio
huius mūdi naturalis fuit figura recreationis mū-
di ſpūalis que eſt eccleſia. ⁊ ſic Dauid ꝑ illam crea-
tionē mūdi materialis ꝓuidit in ſpiritu recreatio-
nē eccl'ie: ⁊ per formationē ꝓmi hois ꝓuidit myſte-
riū incarnationis. Uñ per hoc ꝙ tota trinitas con-
currit ad creationē vniuerſi: q2 pater per verbū di-
xit fiat lux: et facta eſt lux ⁊c. et ſic pr̄ verbū fecit oīa: ⁊
per ſpiritū ſanctū viuificauit oīa creata: q2 ſpirit⁹
dñi ferebatur ſup aquas ⁊c. per hoc preuidit Dauid
in ſpū qualiter tota trinitas debebat cōcurrere ad
noſtrā regenerationē. Naꝫ pater debebat mittere
verbū ſuū in carnē: ⁊ per verbū incarnatū debebat
nobis loqui: ⁊ notificare nobis voluntatem ſuam/
dando legē euangelicā: ⁊ per illud verbū incarna-
tū nos debebat redimere ⁊ iuſtificare: ⁊ ꝑ ſpiritum
ſanctū pater ⁊ filius in nobis debebat omnē grām
infundere ⁊ nos per grām viuificare: ⁊ ſic oīa que ꝑ-
didimus ꝑ peccatum: debebamus recuperare per

Tota trinitas noſtram opatur regnātionē.

regeneratione͂. Ite͂ per hoc ꝙ deus formauit corpꝰ Ade ex terra virgine: ⁊ ſeparauit i͂ eo ſpiraculũ vite ⁊c. ꝓuidit Dauid qualiter pater ꝑ ſpiritũ ſanctũ debebat formare corpus Chriſti ex puris ſanguinibꝰ in vtero virginis Marie: q̄d corpus ſimul cũ aĩa verbũ debebat ꝑſonaliter aſſumere: vt illa humanitas eſſet inſtrumentũ noſtre rede͂ptiõis ⁊c. Et ſic pꝫ qualiter per myſteriuꝫ creatiõis Dauid preuidit totũ myſteriũ incarnationis: ⁊ noſtre redemptionis. Et iõ ex hoc moue͂ ad petendũ liberari ꝑ Chriſtũ in perſona totius corporis myſtici. Unde ait O dñe ego memor fui dierum antiquorũ/ id eſt illorũ ſex dierũ in quibus feciſti oĩa opera mũdi: ⁊ meditabar ⁊ conte͂plabar in oĩbus operibus tuis et in factis manuũ tuarũ que feciſti in illis ſex diebus antiquis ⁊ primis: vbi ꝓuidi totũ myſterium totius noſtre rede͂ptionis. Nã per hoc ꝙ verbum creaſti oĩa: preuidi qualr̄ per verbũ tuum incarnatum nos oẽs debebas recreare ⁊ redimere: et per ſpiritũ ſanctũ viuificare ſpiritualiter: et vitã ſpiritualem quã perdidimus in Adã nobis reſtituere. Ite͂ per myſterium formatiõis hoĩs ex terra virgine preuidi myſterium incarnatiõis. Ite͂ per dormitione͂ ipſius Ade preuidi totum myſterium noſtre rede͂ptionis. Nã per hoc ꝙ Adam ſopore dormiuit ego ꝓuidi in ſpiritu qualiter Chriſtus debebat in cruce vera morte ſoporari pro redemptiõe totiꝰ generis humani: ⁊ per hoc ꝙ Adã dormiente ex vna coſtarũ eius formata fuit mulier ⁊ exiuit per latꝰ eius: per hoc preuidit qualr̄ Chriſto mortuo in cruce ex latere eiꝰ debebat exire tota eccleſia/ q2 exinde exiuit ſanguis ⁊ aq̃ in remiſſione͂ peccatorũ / et exinde exiuit virtus oĩm ſacramentorũ eccl̄ie: ſcꝫ virtus baptiſmatis: per quã regñati ſunt oẽs fideles: ⁊ formata eſt ⁊ multiplicata tota eccl̄ia. ⁊ exinde exiuit virtꝰ cõfirmationis ꝑ quã eſt roborata: ⁊ virtus penitentie per quã quotidie recõciliãtur et ſanãtur fideles ⁊c. Dicit ergo Dauid in ꝑſona ipſiꝰ corporis myſtici. ⁊ etiã hoc dicit Adã primus homo cũ tota ſua poſteritate fideliũ. Ego memor fui dierum antiquorũ/ ſcꝫ illorũ ſex primorũ dierũ: ⁊ meditatus ſum in oĩbus operibꝰ tuis que feciſti in illis ſex diebus: ⁊ meditabar ⁊ cõte͂plabar in factis manuũ tuarũ: ⁊ in omnibus myſterijs preuidi myſteriũ incarnationis: ⁊ in illa dormitione ꝓuidi totuꝫ myſteriũ paſſionis Chriſti: et eccleſie formationis et totius generis humani regenerationis et redemptionis et reparationis.

ce cõſe di. ij. c. iterat **Expandi manus meas ad te: aĩa mea ſicut terra ſine aqua tibi.**

¶ Uidens ergo ꝙ genus humanũ per aliũ nõ poteſt reparari niſi per te O Chriſte/ ideo expandi: et iugiter expãdo ad te manus meas orãdo ⁊ obſecrãdo vt venias ad liberandũ ⁊ redimendũ ⁊ iuſtificãdum ⁊ refrigerãdũ me: quoniã aĩa mea e͂ ſicut terra ſine aqua tibi. ¶ Ad cuius intellectum eſt notãdum/ ꝙ lꝫ rõnes ſeminales paſſiue oĩm plantaruꝫ ſint indite ipſi terre a principio: vt inquit Auguſtinus ſuper Geneſim: tñ tales rationes ſeminales paſſiue nõ poſſunt excitari ad generandũ niſi per celeſte͂ influentiã actiuam. Ite͂ cũ vita plantarum ⁊ cuiuſlibet viue͂tis mixti ꝯſiſtat i͂ calido ⁊ humido: ⁊ terra de ſe ſit naturaliter frigida ⁊ ſicca. Ideo nunquam de ſe germinabit aliquod viuens: niſi humectetur per aquã: ⁊ ſic e͂ neceſſaria aqua ipſi terre ad hoc ꝙ germinet ⁊ nutriat plãtas: q2 ex eiſde͂ nutrimur: ⁊ ſumꝰ primo ⁊ ſcdo de generatione: et primo ⁊ quarto Metheororũ. Et ſic pꝫ ꝙ impoſſibile eſt ꝙ terra germinet plãtas: ⁊ ꝙ nutriat ſine aq̃. Ita ergo a ſimili facta fuit aĩa hoĩs poſt pctm̃ per abſentiã gratie. Nã deus creauit primo aĩam hoĩs cũ ipſis pote͂tijs ſenſitiuis ⁊ intellectiuis. et has potentias humectauit humore grẽ ⁊ iuſtitie originalis ⁊ oĩꝫ virtutũ ⁊ calefacit ꝑ charitate͂: ⁊ ſic aĩa Ade viuebat per grãꝫ ⁊ charitate͂. ſꝫ ꝑdita iuſtitia ꝑdidit totã vitã: ⁊ ſic manſit illa aĩa ſicca ⁊ frigida abſqꝫ humore grẽ ⁊ calore charitatis cũ ſolis pote͂tijs naturalibꝰ paſſiuis: que nullo modo poterant germinare aliud bonũ opus niſi recuperare͂t humore͂ grẽ ⁊ calore͂ charitatis. i͂ q̄bꝰ conſiſtit vita ſpũalis anime. Et ſic mãſit anima ſicut terra ſine aqua. Et hoc eſt ergo q̄d intendit dicere iſte homo. Unde ait. O dñe q2 conſideraui omnia opera creationis ⁊ in oĩbus operibus ⁊ factis manuũ tuarũ meditabar: in quibus preuidi totũ myſteriũ noſtre redemptionis/ q̄d nõ põt fieri niſi ꝑ te: ⁊ vidi q̄d aĩa mea erat facta ſicca ſicut terra ſine aqua tibi/ id eſt quã aquã ⁊ charitate͂ ⁊ gratiã non potes habere niſi a te: iõ expandi ad te manus meas: vt mittas ⁊ pluas de celo iſtam aquã ⁊ imbrem: ſcꝫ verbum tuum: et aperiatur terra ⁊ germinet ſaluatorem: Unde iſte imber verbi dei deſcendat primo in vterum virginalem per incarnationem: vt poſtea. pluat imbreꝫ et gratiam ⁊ virtutem ſue paſſionis in aĩam meã. vt refrigeret et viuificet eam/ ⁊ faciat germinare opera meritoria. Et ideo:

Nota aĩa pctõ.

Velociter exaudi me domine: defecit ſpiritus meus. S. c.

¶ Domine velociter exaudi me accelerando aduentũ tuũ ad viuificandũ me per grãm: qm̃ iam defecit ſpũs meꝰ in me. i. defecit gratia per quam viuebam. Nã ſicut deficiente ſpiritu ⁊ anima moritur corpus ita dificiente gratia moritur anima.

Non auertas faciem tuam a me: ⁊ ſimilis ero deſcendentibus in lacum. De bõ ptiſ. c. maiores.

¶ Nõ auertas facie͂ tuã a me. i. nõ auertas filium tuũ incarnatũ/ q̄ dicit facies tua/ ꝑ quã tu notificaris in mundo: q2 ſicut ꝑ facie͂ notificat homo: ita ꝑ humanitate͂ fuit deꝰ pater notificatꝰ: q2 ꝑ ipm̃ filiũ locutus e͂ nobis. Et ideo nõ auertas a me iſtã hũanitate͂ in qua tu Chriſte debes pati: ⁊ pro quã: q2 ſi nõ veneris ſilis ero diabolis deſce͂de͂tibus in lacũ inferni: q2 ſemꝑ cum eis in inferno manebo: niſi tu veneris. Quaſi dicat: ſi nõ redimis me: erit peccatum meum quaſi irremiſſibile: ſicut peccatũ diaboli: cuius oppoſitum promiſiſti: et mihi reuelaſti.

Auditam fac mihi mane miſericordiã tuã quia in te ſperaui. pſl. a f. c. vol auten.

Notam fac mihi viam in qua ambuleꝫ: q2 ad te leuaui animam meam.

¶ Ueni ergo in carne͂ ⁊ loquere mihi: ⁊ ſonet vox tua in auribus meis: et audiatur vox turturis in terra noſtra: et auditam fac mihi mane miſericordiam tuam/ id eſt tranſeat iſta vox veteris legis ⁊ vmbra peccati: et oriatur ſol iuſtitie et fiat mane gratie per aduentũ tuum: et audiã ego voce͂ miſericordie tue ⁊ voce͂ euangelicã/ per quã intendo et ſpero iuſtificari: quia in te ⁊ non in altero ſperaui iuſtificari. Et notam fan mihi viam in qua ambulem per tale͂ vocem euãgelicam. Nam ſicut ambulaui per totã nocte͂ per viã legis obſcurã: ita deſidero ambulare in mane ⁊ in die gratie per viam legis euangelice: que eſt lucida ⁊ clara abijciens oẽs tenebras peccatorũ ⁊ ignorãtie. Ideo auditam fac mihi iſtam vocem euangelicam que annunciat miſericordiam ⁊ rede͂ptionem tuam. quoniaꝫ ad te leuaui animam meam ſemper orando vt venias: et etiam ad te leuabo animam meam in aduentu tuo recipiendo te in verum Meſſiam.

ꝓ **Eripe me de inimicis meis ad te confugi: doce me facere voluntate͂ tuam quia deus meus es tu.**

¶ Ueni Chriſte in carneꝫ: et eripe me de inimicis meis diabolis: qui me per tot te͂pora in captiuitate ⁊ ſeruitute peccati tenuerunt: qm̃ ad te confugi: quia nõ habeo aliud refugium ad quod cõfugiam: nec alium ſaluatorem: nec redemptoreꝫ preter te. Et ideo doce me facere voluntatem tuam per lege͂ euangelicam: quoniam tu ſolus es deus meus et legiſlator: qui debes manifeſtare voluntatem patris in mũdo: ⁊ ſic ego tanꝗ verum deum meum patri conſubſtantialem te confitebor ⁊ recipiã in aduentu tuo. Deinde cum dicit/

pſl. q. ſ uos auẽs. **Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuuꝫ domine viuificabis me in equitate tua.**

A trini tas ope ratur indiui ſe. ¶ Petit diſponi per ſpiritũ ſanctũ. ¶ Ad cuiꝰ i͂tellectum eſt aduertendũ ſicut ſupradictũ eſt: ꝙ ſicut tota trinitas indiuiſe operata eſt et concurrit ad creatione͂ vniuerſi: ita etiam tota trinitas operata eſt noſtrã rede͂ptione͂ indiuiſe. Nã ſicut pater ꝑ verbũ dixit oĩa quo ad ſpecies ⁊ eſſentias ſuas: et dicendo per verbũ ſpirauit eſſe et vitã naturalem in rebus per ſpirituꝫ ſanctũ: Ita pariter in noſtra regeneratione et rede͂ptione pater per filiũ nos redemit ⁊ regenerauit: ⁊ per fide͂ regenerãdo ſpirauit in nobis gratiam per ſpiritũ ſanctũ. ⁊ ſic indiuiſe tota trinitas concurrit. ⁊ operata eſt noſtram rede͂ptionem. Sed ipſa rede͂ptio intantũ attribuitur filio inquantum facta eſt inſtrumentaliter per humanitate͂: cui verbũ perſonaliter vnitum eſt: et ſanctificatio et regeneratio intãtum attribuit ſpiritui ſancto: inquãtũ pater ⁊ filius nos ſanctificãt et gratiã inſpirãt per ſpiritũ ſanctũ. Et iõ iſta ſanctificatio ⁊ regeneratio ⁊ gratie i͂ſpiratio ad extra vnicus actus eſſentialis eſt totiꝰ trinitatis. Et iõ tales locutiones que fiunt de operationibus eſſentialibus trinitatis ad extra: ꝓferuntur cõmuniter cũ verbo ſingulari. ¶ Secũdo eſt notandũ q̄d

S ꝓs tri nitatẽ manife ſtauit. Chriſtus vt doceret ⁊ reſeraret ⁊ manifeſtaret mũdo myſterium trinitatis/ primo venit in carne͂ miſſus a patre: vt ipſe freque͂ter dicit ꝑ totũ diſcurſuꝫ euangelicum: ⁊ ſic incarnatus tulit legem euãgelicam declarãdo legem vetereꝫ: ⁊ ſic etiam in carne paſſus ⁊ mortuus eſt pro nobis et reſurrexit/ ⁊ impleto curſu noſtre rede͂ptionis aſce͂dit in celũ. Sꝫ poſtea Chriſtꝰ: vt oſte͂deret nõ ſolũ ee͂ duas perſonas in diuinis: ſed etiã eſſe tertiã ꝑſonã. miſit ſpm̃ ſanctũ in ſigno viſibili ſuꝑ diſcipulos in die penthecoſtes. Sꝫ vt oſte͂deret ꝙ iſte ſpũs ſanctus ꝓcedit ab vtroqꝫ/ dixit Jo. xv. Cũ venerit paraclitꝰ q̄ a patre ꝓcedit: que͂ mittet pater in noĩe meo ⁊c. Item vt magis explicaret Chriſtꝰ ꝙ ſpũs ſanctꝰ nõ ſolũ procedit a pr̃e: ſed e͂t ab eo: ſubdit. Si aũt abiero: mittã vobis eũ. Ite͂ vt oſte͂deret ꝙ actus noſtre regeneratiõis ⁊ ſanctificatiõis ⁊ gratie creatiõis et infuſionis et inſpirationis non ſit ſine ſpũ ſancto: i͂mo a patre ⁊ filio per ſpm̃ ſanctũ/ ⁊ ꝑ cõſeque͂s a tota trinitate: iõ ſubdit. Ille vos docebit oĩa: ⁊ ſuggeret vobis oĩa que dixi vobis ⁊c. Item vt hec omnia oſte͂deret ꝑ effectũ: iõ in die pentecoſtes Chriſtus miſit ſpiritũ ſanctũ ſuper diſcipulos in ſigno viſibili: qui diſpoſuit mentes eorũ: ⁊ infudit ⁊ inſpirauit i͂ eis ſepte͂ chariſmatũ dona ⁊c. quã ſpiratione͂ ad extra facit pater ⁊ filiꝰ ꝑ ſpm̃ ſanctũ: vt dictũ eſt. Propheta ergo Dauid oĩa ſupradicta ꝓuidens in ſpũ: poſtꝗ ſuperiꝰ exorauit ⁊ petiuit vt Chriſtꝰ veniret in carne͂ ad docendũ viã ſalutis per legem euãgelicã: ⁊ ad notificandã diuinã volũtatem: ⁊ ad liberandũ ⁊ eripie͂dũ genus humanũ de inimicis diabolis per morte͂ ⁊ paſſione͂ ⁊ reſurrectionem ⁊c. nũc in hoc verſu petit vt Chriſtꝰ mittat ſpiritũ ſanctũ ſuũ vt dirigat ⁊ illuminet: ⁊ ſanctificet: ⁊ inſpiret dona grãrũ ſuper totũ collegiũ diſcipulorũ in die pe͂tecoſtes: et per cõſeque͂s ſucceſſiue ſuper totam ecleſiã et corpus myſticũ per eccleſiaſtica ſacramenta. Unde ait. O dñe Jeſu Chriſte poſtꝗ docueris me voluntate͂ tuã per lege͂ euangelicã: ⁊ eripueris ⁊ redemeris me per mortem ⁊ paſſionem ⁊ reſurrectione͂ ⁊c. rogo vt mittas ſpirituꝫ ſanctum.

¶ Et ille ſpiritus tuus bonus: qui dicitur ſpiritus tuus eo ꝙ nõ ſolũ a patre: ſed etiã a te procedi: q2 ab vtroqꝫ ꝓcedit tanꝗ ab vno ꝑncipio: Qui quide͂ ſpiritꝰ dicitur bonus eſſentialiter ⁊ per eſſentiam/ inquantũ idem eſt cõſubſtantialis patri ⁊ filio: et dicitur etiã bonus inquãtum ſpirat gratiaꝫ dona in mentibus hoĩm: per quã grãm homo dicitur bonus ⁊ gratus et acceptꝰ apud deũ. Et dicit etiaꝫ bonus iſte ſpiritus: q2 dirigit hoĩes in bonũ fine͂ per fidem ⁊ ſpem/ ⁊ ordinatam charitate͂. Iſte ergo ſpiritus tuus bonus deducet ⁊ diriget me ꝑ gratiaꝫ ⁊ ordinatã charitate͂ in terrã rectã ⁊ patriã viue͂tiũ: ad quã nemo poteſt peruenire niſi dirigat a ſpiritu ſancto per gratiam et charitatem ordinatam. ſ. vt diligat deũ in ſe ⁊ propter ſe/ ⁊ proximum ꝓpter deũ. Sed q2 iſte ſpũs ſanctus nõ eſt a ſe: ſꝫ a patre ⁊ filio: ita ꝙ nõ hꝫ q̄d ſpiret a ſe: ſed ab vtroqꝫ ſpirãdo accipit quicquid hꝫ: ⁊ ſic pater ⁊ filius ſpirat grãm ⁊ ſanctificat per ſpiritũ ſanctũ: ideo tu pater ⁊ filij viuificabis me a morte peccati: ⁊ ſãctificabis me per iſtum tuũ ſpũm ſanctũ: ⁊ hoc facies in equitate ⁊ iuſtitia tua: q2 viuificabis ⁊ iuſtificabis me a morte peccati ⁊ iniuſtitie ad vitam grẽ ⁊ iuſtitie. Unde ſicut pater ⁊ verbũ viuificat oĩa creata ſpirando eſſe per ſpm̃ ſanctũ qui ferebat ſuper aquas. i. ſuper oĩa creata ⁊ mobilia/ cõferendo eſſe ⁊ vitã: quia viuere viuentibus eſt eſſe: ita pariter pater ⁊ verbũ per ſpm̃ ſanctũ viuificauit oẽs fideles a peccato cõferendo grãm: per quã viuunt ſpũalr̄ fideles. Et ſic lꝫ viuificare per grãm ſit actus totiꝰ trinitatis: tamen attribuitur ſpiritui ſãcto: eo modo quo dictũ e͂ſt: ꝓpter rationes/ iã dictas. Iõ cantat eccleſia i͂n ſymbolo. Credo in ſpm̃ ſanctũ dñm ⁊ viuificãtem: qui ex patre filioqꝫ procedit.

T Spũs ſanctꝰ dr bonus.

Educes de tribulatione animam meam: ⁊ ī miſericordia tua diſperdes oēs inimicos meos.

xxij. q. ij. ſi q̄li bet. v. q. v. nõ oĩs.

¶ In hac quarta pte petit vltionē de diabolo ⁊ etiam petit cõuerſionē populi gentilis: imo per conuerſionē populi gentilis vltionē de eo petit. ¶ Ad cuius intellectū eſt aduertendum ꝙ poſtq̄ apoſtoli receperunt ſpiritū ſctm̄: illico in die pētecoſtes inceperunt predicare veritatem euãgelicā in Hieruſalem: ⁊ per ſacras ſcripturas cõuicerunt ſcribas ⁊ phariſeos: intantū ꝙ illa die baptizati ſunt tria milia hoīm. Et exinde incepit ⁊ ꝓceſſit creſcere eccleſia Chriſti ex iudaiſmo, vt pꝫ in actibus apoſtolorū. Sed exinde diſperſi ſunt oēs apoſtoli per totum orbē iuxta preceptum Chriſti. Et ſic cõuertendo populū gentilē diruebāt ⁊ cõminuebant omnia ſimulacra idolorū: que totaliter cõminuta ſunt ꝑ conuerſionē magni Cõſtantini: quia tunc cõtritis omnibus idolis omnes reges ⁊ populi gentilium fuerunt baptizati. Et ſic diaboli nõ ſolū fuerūt eiecti ab animabus hominū per baptiſmū: ſed etiam a ſimulacris idolorum: in quibus dabant falſa reſponſa, ⁊ adorabant ab omni populo gētili. Et ſic omnes diaboli fuerūt ꝯfuſi ⁊ eiecti ⁊ diſperſi. Hoc ergo ꝓuidens Dauid in ſpiritu dicit in perſona corporis myſtici. O dñe Jeſu Chriſte poſtq̄ miſeris ſpm̄ ſanctū in apoſtolos: ⁊ per dona gratiarū deduxeris ⁊ direxeris me in terrā rectā: ⁊ viuificaueris me ab omni pctõ per eccleſiaſtica ſacramenta ⁊c. tunc educes de tribulatiõe peccati aīam meam per baptiſmū ⁊ cetera ſacramēta habentia virtutem ex tua paſſione meritorie ⁊ a tota trinitate poteſtatiue: in quibꝰ ſpirat̃ gratia ꝑ ſpiritū ſanctuꝫ. Et primo educes de tribulatione aīam meā in conuerſis de iudaiſmo: ⁊ poſtea in conuerſis de ꝓplo gentili: ⁊ ſic diſperdes oēs inimicos meos diabolos: q̄ habitabant in animabus per peccatum.

xxiij. q. iiij. diſpli cet.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego ſeruus tuus ſum.

¶ Ex conſequenti perdes omnes diabolos eijciendo a ſimulacris idolorꝫ, qui tribulāt animā meā. decipiendo per falſas ſuperſtitiones et ritus deteſtabiles: quia demones reſpondētes ex ſimulacris. cogebant patres immolare filios, vt dictū eſt pſalmo vndecimo. Et ſic demones inimici humane nature non ſolum tribulabāt homines in anima: ſed etiam in corpore per talia nefanda ſacrificia et ceteros labores execrabiles. Sed oēs iſti ritꝰ nefandi fuerunt a mundo eliminati ⁊ extirpati per predicationē euangelicam in cõuerſione populi gētilis: nec potuit mundus abſolui: nec liberari a tali tribulatione ⁊ miſerabili ſeruitute niſi ꝑ Chriſtū. vt narrat Lactantius in libro diuinarū inſtitutionum: et Euſebius in quinto de preparatiõe euangelica: ⁊ Augu. ix. ⁊ x. de ciuitate dei. De hac ergo tribulatione petit liberari iſte hõ myſticꝰ ꝑ Chriſtū ī hͦ vltimo verſu. vñ ait. O dñe Jeſu xp̄e tunc per predicationē euangelicā perdes ⁊ diſꝑdes et cõfundes oēs demones qui tribulāt aīaꝫ meā per falſas ſuꝑſtitiones: quoniā cõminutis idolis, ego ſeruꝰ tuꝰ ſum ꝑ baptiſmū: id eſt tūc cõuerſus ad fidē efficiar ſeruꝰ tuus ꝑ baptiſmū: et nõ ero ãplius ſeruus diaboli ꝑ tales ſuꝑſtitiones: imo cõminuē oīa noīa idolorꝫ de terra. zacha. xiij. Tota ergo ſententia huiꝰ pſalmi cõſiſtit in hoc: qꝛ Adā cum tota poſteritate petit liberari per Chriſtū ⁊ legem euangelicā a peccato ⁊ ignorantia: ⁊ ſanctificari: ⁊ virigi per ſpm̄ ſanctū: ⁊ liberari ab idololatria ꝑ predicationem aplõꝝ ⁊ martyrū, ⁊ doctrinā ſacrorum doctorū. Sed qꝛ qđ conuenit toti corpori myſtico rõne peccati ipſius Adā qđ fuit remiſſum per mortē ⁊ paſſionem Chriſti: cõuenit etiam cuiqꝫ peccatori ⁊ penitēti rõne peccatorū mortaliū propriorū, ideo totus iſte pſalmus poteſt eſſe vox cuiuſlibet peccatoris penitentis ⁊ deſiderantis per penitentiā liberari ⁊ iuſtificari. Ideo eccleſia aſſignauit ⁊ elegit iſtum pſalmū ⁊ collocauit ipſum in numero ſeptē pſalmoꝝ penitētialiū ⁊ collocatur ſeptimus in ordine ratione ordinis libri pſalmoꝝ: qui quidē pſalmus inter ceteros inclinat deum ad miſericordiam propter magnam humilitatem quā in ſe oſtēdit: et ꝓpter filium quem interponit interceſſorem apud patrē, ⁊ ſpm̄ ſanctū inſpiratorē, vt inq̄t Hieronymus. Et ideo ꝓpter cõſolationē ⁊ humilitatē fideliū ⁊ precipue penitētiū. oportet ꝙ exponatur ꝑticulariter ꝓ quolibet penitēte. ¶ Introducit ergo q̄libet penitēs ad loquēdū in hoc pſalmo. In q̄ quatuor facit. Nā primo petit ſuā orõnē exaudiri allegando ſuā indignitatē. Scđo explicat ſuas miſerias retorquēdo pctm̄ in diabolū ꝑſuaſorē. Tertio petit liberari per virtutē penitētie: ⁊ infuſione noue gratie ſpūs ſcti. Quarto petit vltionē de diabolo per eiectionē ab aīa ſua. Scđm ibi. Quia ꝑſecutus. tertiū ibi. Memor fui dierū. quartū ibi. Educes de tribulatiõe. ¶ Quātū ergo ad primū vidēs peccator ſe oī iuſtitia ⁊ grā expoliatū: ⁊ pcti veneno ſauciatū et vulneratū: ⁊ in ſeruitute pcti cõſtitutū et a deo abiectū, ꝯſiderans quātū eſt miſerabilis ſtatus pctõris: ⁊ q̄ diro ſupplicio et eternis penis expectat puniri, ⁊ cõſiderās q̄ felix eſt ſtatꝰ viri iuſti: et quā felicitatē expectat poſſidere: ⁊ vidēs ꝙ a tali miſero ſtatu ⁊ miſerabili ſeruitute nõ põt liberari niſi per pñiam que eſt ſecūda tabula poſt naufragium: ideo recurrit ad pñiam. Sed qꝛ penitentia incipit ab eiectiõe ⁊ deteſtatiõe pcti per recurſum ad deum, qui ſolus pctm̄ põt remittere et gratiā cõferre: ideo iſte peccator humiliādo ſe ipm̄ recurrit ad deū, dicens. Domine exaudi orationem meā: auribus percipe obſecrationē meā: et nõ pero vt tu me exaudias in mea veritate et iuſtitia: qꝛ nulla eſt ī me. Primo in me nulla eſt veritas: quia factus ſum tibi mendax quando tranſgreſſus ſum ⁊ violaui legem tuam quā in baptiſmo ſeruare ꝓmiſi. Item factus ſum iniuſtus q̄n tranſgrediendo precepta a tua volūtate deuiaui ⁊ charitatē amiſi. Et ſic nil mãſit meum in me: niſi ſolum pctm̄. Et ſic non ſum dignus exaudiri: qꝛ nulla veritas aut iuſtitia eſt in me. Et ideo exaudi me in tua veritate qua promiſiſti penitentibꝰ veniā ⁊c. exaudi me in tua iuſtitia obſeruādo veritatē in ꝓmiſſis, ⁊ exaudi me in tua iuſtitia facta per tuā paſſionē quā ſuſcepiſti ad iuſtificandū oēs peccatores penitētes. Ex qua paſſione penitētia habet virtutē iuſtificandi peccatores. Ergo exaudi me in tua iuſtitia paſſionis faciēdo me participē tue paſſionis, ⁊ applicādo mihi merita tue paſſiõis, ⁊ per talia merita remitte mihi culpā ⁊ reatū ⁊ penam quā merui ex pctis ꝑpetratis. Et qꝛ in me nulla eſt veritas nec aliqua iuſtitia propter peccatū: ideo rogo ne intres in iudicium cū iſto inutili ⁊ indigno ſeruo tuo. Nā ego primo fui factus tibi filius adoptiuus ꝑ baptiſmum. Sed quia perdidi illam gratiam ꝓpter peccatum actuale qđ perpetraui: ideo iam nõ ſum dignus vocari filius tuus. Et iõ recipe me in ſeruum tuum: ⁊ fac ſicut vnū de mercenarijs tuis: ⁊ non intres in iudiciū cū ſeruo tuo recordādo ⁊ imputando peccata mea: ⁊ ſecūdū peccata mea me puniendo: quia nõ iuſtificabit̃ tibi omnis viuens: qꝛ propter naturā corruptā ⁊ vitiū cõcupiſcentie nullus poteſt peccatū vitare: nec dei precepta implere: niſi tua grā fuerit adiutus ⁊ preuentus. Et ſic nullus poteſt cõfidere in viribꝰ ſuis: nec quis põt in conſpectu tuo iuſtitiā ſuā allegare, cū nil habeat proprium niſi peccatum ⁊ vitium ⁊ inclinationē ad peccandū. Deinde cū dicit. ¶ Quia perſecutus eſt inimicus aīam meā ⁊c. Retorquet culpā ſuā in diabolum ꝑſuaſorē ⁊ tētatorē. Vñ ait. O dñe bñ poſſum dicere: ⁊ iõ dico ꝙ nõ intres mecū in iudicium: et ꝙ nõ poſſum apparere iuſtificatus in conſpectu tuo. Et cā eſt: qꝛ inimicꝰ hūane nature diabolus ſemper perſecutus eſt aīam meā me tentando, ⁊ ad ſcelera impellendo: ⁊ ad luxuriam ⁊ auaritiam ⁊ ſuꝑbiam ⁊ cetera peccata alliciendo. Et ſic iſte inimicus: qꝛ ipſi cõſenſi humiliauit ⁊ deiecit in terra vitā meā: qꝛ cecidi a grā per quā ſpūaliter viuebā ſequendo iſta terrena: ⁊ ſic cecidi a vita in mortẽ peccati. Et ſic iſte inimicꝰ me collocauit in obſcuris tenebris peccatoꝝ inter mortuos ſeculi, id eſt inter diabolos mortuos ⁊ deſtinatos ad mortē eternaꝫ. Unde ego erā collocatꝰ per grām inter viuos angelos et iuſtos: ſed iſte inimicus alliciendo me ad peccatuꝫ me collocauit inter mortuos pctõres et demones ad penā ⁊ mortem eternā deſtinatos. Et ſic ſemper ſpūs meꝰ eſt anxiatꝰ ⁊ anguſtiatꝰ ⁊ afflictus ab iſto inimico. Et cor meum. i. voluntas mea que deberet deo ſemper obedire: ſemꝑ eſt turbata ⁊ infeſtata ab iſto inimico. Iteꝫ ſpūs meus eſt anxiatus: qꝛ culpa aſſidue remordet cõſcientiam meā: ⁊ perturbat cor meū ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Memor fui dierū antiquoꝝ ⁊c. petit remiſſionē peccatoꝝ, allegādo conſuetam ⁊ antiquā dei miām: qui cõſueuit antiquis tēporibus miſereri ſemꝑ ⁊ parcere penitētibus: et ſuccurrere ⁊ ſubuenire afflictis clamātibus ad ſe. Unde ait. Ego fui memor ⁊ recordatus ſuꝫ dierum antiquoꝝ ⁊ ꝑteritorum, ⁊ mediatus ſum in oībus operibus tuis q̄ feciſti in tpe antiquo: et in factis manū tuarū meditabar: qꝛ ſemꝑ conſueuiſti miſeris ſubuenire. Nā liberaſti me de diluuio, et filios Iſrael de ſeruitute egyptiaca: ⁊ de ſubmerſione in mari rubro: ⁊ pluiſti eis manna de celo: ⁊ eduxiſti aquā de petra: ⁊ multotiens liberaſti eos de manu inimicoꝝ tpe iudicū: ⁊ remiſiſti ipſi Dauid peccatum adulterij ⁊ homicidij per pñiam: et remiſiſti pctā multa ipſi Magdalene: ⁊ pepeciſti latroni in extremis ⁊c. Et iõ memor oīm iſtorum confidens de tua cõſueta miā expandi ad te manus meas omni alio auxilio deſtitutus: ⁊ tanq̄ aridꝰ ⁊ ſiccus. Nam aīa mea ſine grā eſt facta ſicca ⁊ arida tibi. i. in cõſpectu tuo. ſicut terra ſine aqua: q̄ nullo mõ poteſt fructificare nec plãtas germinare: ſic aīa mea ſine tua grā facta ſicca ⁊ inepta nullo modo põt vitare pctā: nec opa meritoria facere. Et iõ velociter exaudi me ne pereā: qꝛ iam defecit ſpūs meus niſi ꝑ gratiam viuificet̃ ⁊ reſurgat: ⁊ recuperet vitā quā perdidit per peccatū. Et ideo non auertas faciem mie tue a me, veniā denegādo. qꝛ ſi tuā faciē auertis ſicut auertiſti a Juda ꝓditore: tunc ero ſimilis diabolis ⁊ dānatis deſcedentibus in lacū inferni. ergo nõ auertas: ſed aduerte ⁊ cõuertē ⁊ flecte faciē tuā ad me, ⁊ reſpice me ſicut reſpexiſti Petrum ⁊ Magdalenā et latronem. Nā cõuerſus ad mulierē magdalenā dixiſti. Remittunt̃ tibi pctā tua. Et cõuerſus ad latronē dixiſti. Hodie mecuꝫ eris in paradiſo. Ergo cõuerte faciē tuam ad me ſicut cõuertiſti ad illos, vt nõ ſim ſimilis deſcendētibus in lacū: ſed ſimilis aſcēdentibꝰ in celū. Et auditā fac mihi mane miſericordiā tuam, id eſt fac vt ego audiam vocem mie tue: ſicut audiuit Chananea ⁊ Magdalena et latro, ⁊ audiā ꝙ dicas mihi, fiat tibi ſicut vis: ſicut dixiſti Chananee: ⁊ remittuntur tibi pctā, ſicut dixiſti Magdalene: ⁊ nec ego te condēnabo, ſicut dixiſti mulieri adultere. Fac mihi ergo mane. i. ꝑ penitentiā auditā miam tuā: ſicut feciſti oībus ſupradictis: qꝛ ego in te ſperaui ⁊ nõ in altero. Nā conſiderādo ⁊ meditando ꝙ oībus ſupradictis ſubueniſti ⁊ pepeciſti, ⁊ pctā remiſiſti: ideo in te ſperaui liberari: ⁊ in te ſpem ⁊ fiduciā poſui vt mihi remittas ſicut ⁊ illis. Et ideo notā fac mihi viam pñie i qua ambulē, vt poſſim ꝑficere pñiam. Quaſi dicat poſt q̄ dediſti mihi grām preuenientẽ vt velim facere penitentiā: da mihi grām cooperantē vt perſequar grām ꝑficiētē vt perficiā penitentiā: ⁊ grām cõfirmatā vt poſſim deinceps ambulare immaculatꝰ in via ⁊ lege tua. q̄m ad te leuaui ⁊ leuare intēdo animā meā ꝑ cõtēplationē: orādo vt me ſemper in tali grā conſerues. Eripe ergo me de inimicis meis tam viſibilibꝰ q̄ inuiſibilibus, ne ampliꝰ incidā in peccatū poſtq̄ egero penitentiā: quoniam ſemꝑ ad te cõfugi, ⁊ cõfugere ⁊ recurrere intēdo in omnibꝰ operationibus ⁊ periculis meis. Et ideo doce me facere voluntatē tuam legē euangelicā obſeruādo ⁊ in me grām inſpirando vt poſſim mala cauere et bona operari: quia deꝰ meus ⁊ protector ⁊ rector ⁊ gubernator es tu, id eſt te in gubernatorem ⁊ directorem accipio. Sed qꝛ tu hoc non facis niſi per latentem inſpirationē ſpūs ſancti tui, qui in aīas hominū ſe transfert: ⁊ inſpirādo grām ⁊ diſponendo eos per gratiam amicos dei ⁊ ſanctos ⁊ prophetas ⁊ bonos ⁊ iuſtos facit. Ideo mitte mihi illum ſpiritū tuū bonū: ⁊ ille ſpiritus tuus bonus deducet ⁊ diriget me in terrā rectam viuētiū per viā rectam legis euãgelice. Et ſic per iſtū ſpiritū bonū viuificabis me in equitate tua. i. facies me viuere per gratiā ſecūdū iuſtitiā tuā euangelicam. Et hoc facies ꝓpter nomē tuum quod eſt ſaluator: eo ꝙ ſalꝰ ideꝫ eſt qđ vita integra ⁊ eterna, ſicut dictū eſt pſalmo octauo. Ergo ſi tu es Jeſus ⁊ ſaluator ⁊ dator ſalutis: ergo ad te pertinet viuificare ⁊ iuſtificare. Et propter nomē tuū Jeſus: qđ eſt nomen ſalutis ⁊ vite perfecte, viuificabis me in equitate et iuſtitia tua. Et ſi oīa ſupradicta egeris, id eſt ſi exaudieris me: ⁊ cõuerteris faciē mie tue ad me: ⁊ feceris mihi auditam miam tuam ⁊ docueris me facere voluntatē tuam: ⁊ ſpūs tuus bonus deduxerit me ꝑ viam rectā: ⁊ tu viuificaueris me a pctõ ꝑ gratiam ⁊ penitentiā propter nomen tuū: tunc educes animam meā de tribulatione mortis et peccati ſeruitute, ⁊ ſic diſperdes oēs demones inimicos meos ⁊

Pſal. miſer. loq̄. tia

Pe adp teni duc

Nõ iuſtificat niſi per ſpiritū ſctm̄.

et fugabis eos a me qui ante mihi dñabant: ꝛ me in ſeruitute tenebant: qꝛ adueniente gratia fugat peccatũ cũ diabolo auctore ſuo. Et ſic in p̄ſenti diſperdes ꝛ fugabis inimicos meos a me: ſed in die iudicij perdes ꝛ dãnabis oẽs demones qui in hac vita tribulant aĩam meam. Quaſi dicat: nũc diſperdes ꝛ fugabis me per penitentiam meam: ſed tunc perdes ꝛ dãnabis eos cum dices. Ite maledicti in ignem eternum qui paratus eſt diabolo ꝛ angelis eius ꝛc. Sed ego ſeruus tuus ſum/ et intendo eſſe ineternũ/ vt ſim de numero iſtorũ quibꝰ dicens. Venite benedicti patris mei ꝛc. ¶ Tota etiam iſta vltima ꝛ quarta pars põt legi deprecatiue: vt ſit ſenſus. O dñe Jeſu Chriſte educ de tribulatione pctĩ aĩam meã per penitentiã: ꝛ diſperde diabolos inimicos meos vt fugiãt a me: ꝛ pdes eos in die iudicij: qꝛ ego ſeruus tuus volo eſſe ꝛ nõ ſeruus peccati ſicut fui vſq̃ modo ꝛ ante pniam factã. ¶ Ex toto iſto pſalmo tã ſcd̃m expoſitionẽ propheticam q̃ moralem poſſunt recolligi decẽ cõcluſiões. ¶ Prima cõcluſio. ꝙ nullus homo viuens põt iuſtificari de ſe apud deũ in hac vita: nec cũ eo cõtẽdere. probaẽ. Quia nil veritatis ꝛ iuſtitie habet homo de iure ſue nature niſi ſolũ peccatũ ꝛ penalitates eius. ¶ Secunda concluſio. ꝙ antiquus ſerpens inimicus hũane nature perſecutus eſt primũ hominem in principio tentãdo ipſum mediante muliere: et p eſum ligni prohibiti deiecit ipſum in mortẽ corporis et anime. ꝛ ſic homo neceſſario factus eſt mortalis ꝛ paſſibilis: et morbo concupiſcẽtie in carne corruptus: ex qua corruptione ſpũs ſemp anxiatur a carne: ꝛ totus ordo fuit in eo ꝑturbatus. quẽ morbum ꝛ corruptionem ꝛ neceſſitatem moriẽdi ꝛ patiendi Adam tranſtulit in omnes poſteros. ¶ Tertia cõcluſio. ꝙ eundẽ ordinẽ ſeruat diabolus in tẽtando oẽs homines quẽ tenuit in tentando primos parẽtes. Nam ſicut ibi primo tẽtauit Euã incipiendo a parte fragiliori: ꝛ poſtea Eua ſeduxit ꝛ tentauit virũ: ſed cũ vir cõſentiens mulieri comedit fructũ vetitũ fuit peccatũ cõſummatũ: per qḋ introiuit mors in orbẽ terrarũ. Ita pariter diabolus primo mouet ſenſualitatẽ in quolibet hoĩe obijciẽdo ipſi aliquod delectabile vel vtile apparẽs bonum: ꝛ tunc ſenſualitas obijcit ꝛ ſuadet volũtati et rõni vt ſequatur ꝛ admittat. ſi aũt voluntas rõnalis cõſentit ſenſualitati. tunc peccatũ eſt cõſummatum: qḋ quidem peccatũ precipitat hominẽ in mortem ſpũalem: ꝛ manet ſpũs hoĩs anxiatus ꝛ ꝑturbatus a culpa peccati. Et ſic patet qualiter diabolus plãtauit cõcupiſcentiã in ſenſualitate loco ligni prohibiti: cuius fructus ſunt luxuria ꝛ auaritia. i. concupiſcentia carnis et pecuniarũ ꝛ honorum ꝛ vindicte ꝛc. que occidit hominẽ. ¶ Quarta cõcluſio. ꝙ aĩa ſine grã dei eſt ſicut terra ſine aqua: que non poteſt fructificare. ¶ Quinta ꝯcluſio. ꝙ anima noſtra viuit per gratiam: ꝛ ideo deficiente gratia deficit ſpiritus vite in ea. ¶ Sexta cõcluſio. ꝙ oẽs illi a quibus deus auertit faciem negando gratiã/ deſcendũt in lacũ inferni. ¶ Septima cõcluſio. ꝙ lex euangelica quã Chriſtus tulit/ docet viam in patriam: ꝛ facere diuinã voluntatẽ. ¶ Octaua cõcluſio. ꝙ pater ꝛ filius per ſpiritũ ſanctũ ſpirauit apoſtolis dona gratiarum: et dirigit omnes iuſtos in terram rectam. ¶ Nona concluſio. ꝙ Chriſtus per predicationem apoſtolorum ꝛ baptiſmũ diſperſit

Tẽtãdo hoĩm diabolꝰ ſeruat ordinẽ ſicut fecit in adã ꝛc.

ꝛ fugauit diabolũ de mũdo ꝛ de ſimulachris idolorũ. ¶ Decima cõcluſio: ꝙ Chriſtꝰ perdit ꝛ deſtruit pctm̃ in quolibet penitente per pniam ꝛ eccleſiaſtica ſacramẽta. ¶ Sed cõtra p̄mã cõcluſionẽ arguitur: in qua fundaẽ tota ſnĩa huius pſalmi: vbi dicitur ꝙ nullus viuens ſe põt apud deũ iuſtificare: et videtur ꝙ illud dictum ꝓphete nõ ſit vl'r verũ. Nã Joãnes Baptiſta ꝛ ſancti innocentes: de quibꝰ dicitur in Apocalypſi ꝙ ſine macula ſunt ante thronũ dei/ ꝛ multi alij q̄ nunq̃ actualiter peccarũt poſſunt iuſtificari apud deũ: ꝛ cũ eo i iudicio cõtendere. Itẽ ṽgo Maria nõ ſolũ põt ſe iuſtificare apud deũ de pctõ actuali ꝛ veniali: ſed etiã de originali: ꝙ nunq̃ habuit/ nec ad ipſaꝫ tranſiuit: vt probatũ fuit pſal. xlv. igitur concluſio falſa. In oppoſitũ eſt ꝓpheta in preſenti pſalmo dicens. Nõ iuſtificabit in cõſpectu tuo omnis viuẽs. ¶ Reſpõdetur quotãter dicit ꝓpheta. Nõ iuſtificabitur in conſpectu tuo oĩs viuens. Nam licet multi poſſint iuſtificare ſe apud hoĩes de peccatis q̄ non cõmiſerunt: ꝛ intrare ſecuri in iudicium et cõtendere cũ iudice defendendo ſuam iuſtitiam: tamen apud deũ nullus poteſt ſe iuſtificare a peccato de iure ſue nature. ¶ Ad cuius intellectum eſt notãdũ: ꝙ licet homo poſſit iuſte defendere apud quemlibet iudicem ea que ſunt de iure nature: tñ nõ ſemp ea que ſunt largita ex mera gratia ſiue gratis: Nã ſi aliquis naturaliter ſeruꝰ liberaẽ gratis a dño: ꝛ vlt'ra libertatẽ recipit aliqua bona tp̄alia ab illo dño: licet apud alios poſſit defendere iuſte ſuam libertatem ꝛ illa bona collata: tñ hec nõ poſſet defendere in iudicio apud dñm: qꝛ nõ poteſt ſe negare eſſe ſeruũ a natura/ ꝛ liberatũ per grãm: et dñm poſſe ſibi auferre omnia bona collata poſtq̃ retinuit ſibi tale ius. Et ſic licet talis ſeruus libertati donatus cum ceteris poſſit contendere in iudicio ſuam iuſtitiam allegãdo et defendendo: tamẽ nõ cũ dño: nec apud dñm. Ita pariter eſt dicendum. Nam cũ in Adã oẽs poſteri fuerint perpetue ſeruituti peccati obnoxij/ et obligati ꝛ mancipati: ꝛ incurrerint corruptionem nature per quã liberũ arbitrium eſt vulneratum ꝛ claudicatũ/ ꝛ libertas bene agẽdi amiſſa ꝛ neceſſitas peccandi inflicta: vt ꝓbat Augu. lib. de ꝑfectiõe iuſtitie hoĩs: ꝛ ſic nulla manet iuſtitia in hoĩs niſi p grãm donec ꝑficiaẽ. Ergo ſequiẽ ꝙ nullus homo viuẽs apud deũ põt allegare aliquã iuſtitiã ꝓpriã de iure ſue nature: qꝛ oẽs iuſti fuerũt ab illa ſeruitute per grãm ꝛ p iuſtitiã fidei Chriſti liberati. Et ſic licet innocentes et multi ſancti viri nõ cõmiſerint multa peccata et ſcelera actualia/ et fecerint multa bona: nõ eſt eis apud deum ſimpl'r imputandũ: qꝛ hoc nõ fecerũt ex proprijs viribꝰ: nec ex natura ſua corrupta: ſꝫ ex grã Chriſti p̄uenientẽ ꝛ p̄ſeruante a pctõ ꝛ impellẽte ad bona facienda: qꝛ ſi fuiſſent relicti in ſua natura corrupta peiora facinora potuiſſent ꝑpetrare q̄ Nero ꝛ Judas ꝛc. Et ideo dicit Augu. in homilia de peccatrice ꝛ phariſeo: quod non eſt peccatum qḋ fecit homo quin faciat alter homo niſi iuuetur a deo a quo factus eſt homo. Item idem in libro de virginibus/ dicit ꝙ virgines non poſſunt in ſe gloriari ſi ſeruarunt virginitatem et vitarunt vitia carnis: nec debent minus diligere deum ſi non remiſſa ſunt eis peccata multa ſicut mulieri peccatrici ꝛ latroni: qꝛ licet deus non remiſerit eis peccata que nõ cõmiſerunt

[illegible]

tamen remiſit eis oĩa peccata que commiſiſſent: ſi deus per grãm eos non preueniſſet: ꝛ in ſua natura corrupta dereliquiſſet. Ideo concludendo dicit eis Auguſtinus. Deputate vobis a deo eſſe dimiſſũ qcquid a vobis nõ eſt illo regente cõmiſſum ꝛc. Item licet omnes ſupradicti ſãcti poſſent gloriari apud homines ſe nõ peccaſſe actualiter: tamen non poſſent gloriari ſe non fuiſſe obnoxios culpe originali vt inquit Auguſtinus ſecundo de baptiſmo paruulorũ: ꝛ libro de natura ꝛ gratia. Item lꝫ virgo Maria nunq̃ habuerit in perſona peccatuꝫ originale: tamẽ hoc nõ habuit ex ꝓpria natura: ſed ex gratia Chriſti preueniente ꝛ ſanctificãte ipſam in p̄mo inſtanti ſui eſſe: que ꝓhibuit ne pctm̃ nature tranſiret in ꝑſonã: vt dictũ eſt pſal. xlv. ꝛ. cxl. lꝫ fuit p gratiam p̄ſeruata. Et ſic patet ꝙ nec virgo Maria poteſt introire in iudiciũ apud deũ allegãdo naturalem iuſtitiam: cũ ipſa ſcd̃m naturam fuerit obligata cum ceteris in Adam. Ex quibus oĩbus patet: ꝙ nec iuſti nec peccatores poſſunt intrare in iudiciũ cũ deo. Nã pctõres non poſſunt cõqueri de deo: nec imputare deo ſcelera ſua: ſed ſibi ipſis ꝛ nature ſue corrupte qꝛ deus bonam naturam creauit in Adã: ſed ipſe peccator corrupit eaꝫ: ꝛ ſic vnuſquiſq̃ tractus et illectus a cõcupiſcentia ſua peccat: qꝛ deus actor maloꝝ non eſt. Jacobi primo: nec iuſtus poteſt gloriari de iuſtit. a ſua: quia nõ eſt currẽtis nec volentis: ſed dei miſerentis. Et ſic o deus: nũq̃ iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens.

[illegible]

Benedictus dñs deus meus qui docet manus meas ad prelĩuꝫ: ꝛ digitos meos ad bellum. Miſericordia mea et refugium meum: ſuſceptor meus et liberator meus. Protector meus ꝛ in ipõ ſperaui: qui ſubdis populum meum ſub me.

¶ Titulus/ Pſalmus Dauid. Hieronymꝰ in ꝓlogo huius libri dicit: ꝙ Dauid fecit hũc pſalmuꝫ quando ſtetit ꝯtra Goliath. ideo in aliquibus biblijs additur iſta particula: ſcꝫ Pſalmus Dauid cum ſtetit contra Goliath. Unde legiẽ primi Reg. xvij. ꝙ cum veniſſent Philiſtei cõtra Saul et filios Iſrael anteq̃ ꝑlium cõmitteret ſurrexit Golias Getheꝰ de gñe giganteo ꝛ incepit blaſphemare verbis et contẽnere deũ Iſrael et legem Moyſi: dicens. Eligite ex vobis virũ ꝛ deſcẽdat ad ſingulare certamẽ: qui ſi ꝑcuſſerit me erimus vobis ſerui: ꝛ ſi ꝑcuſſero eũ vos ſeruietis nobis ꝛc. contra quẽ Dauid iuuenis venit indutꝰ armis regalibus ipſiꝰ Saul. ſed cum nõ eſſet talibꝰ armis aſſuetꝰ exutus illis armis cepit quinq̃ lapides de torrẽte ꝛ poſuit in perã: ꝛ exiuit contra Getheũ in baculo et funda. Golias autẽ erat munitus caſſide ferrea ꝛ lorica erea et lancea robuſta grãdi ad modũ liciatorij. ꝯ quẽ Dauid proiecit lapidẽ in noĩe dñi et infixit euꝫ in fronte ipſiꝰ Golie: et deiecit ad terrã: et ꝓprio gladio euaginato caput ipſiꝰ Golie amputauit: quo viſo Philiſtei ꝓſtrati ſunt: ꝛ diſꝑſi fugerũt. et ſic Dauid liberauit Iſrael de opprobrio ſeruitutis ꝛ vindicauit iniuriã dei. Per h' ex p hãc victoriã preuidit Dauid in ſpũ ꝛ reuelatiõe totũ myſteriũ pugne Chriſti cuꝫ diabolo. Nã ſicut Dauid adoleſcẽs vicit Goliã ꝛ abſtulit ipſi caput ꝛ liberauit Iſrael a ſeruitute et ſubiecit Philiſteos: ita Chriſtꝰ depoſitis armis regalibus i. occultata diuinitate/ apparens in hũanitate congreſſus eſt cũ diabolo: et cũ pera ꝛ lapide obedientie et patiẽtie ꝛ hũilitatis ſe obiecit contra diabolũ ꝛ abſtulit ipſi caput. nã primo abſtulit ipſi gladiuꝫ quo erat armatꝰ ꝛ p̄cinctꝰ/ ꝛ ſolebat iterficere oẽs hoĩes q̄ q̇dẽ gladiꝰ erat peccatuꝫ origiale quo oẽs vulnerabat diabolus ꝛ ſibi ſubijciebat. hũc gladiũ abſtulit Chriſtꝰ et cũ eo ipꝫ decapitauit: ꝛ abſtulit ipſi caput. i. ptãtẽ ꝛ ſic liberauit genꝰ hũanũ ꝛ ſubiecit ppl'm gentilẽ ad fidẽ. Unde baculus Chriſti in illo certamine fuit crux: et lapis fuit humilitas et patiẽtia. vñ Dauid p̄uidens hoc myſteriũ poſt habitã victoriã: ꝛ dũ fuit in q̇ete fecit hũc pſalmũ. In quo Dauid quatuor facit. Naꝫ primo agit Dauid gratias de victoria habita ꝯtra Goliã. Scd̃o petit aduentũ Chriſti vt veniat ad pugnã ꝯ diabolũ: quam ipſe preuidit in ſpũ p pugnã ſuã ꝛ victoriã. Tertio ꝓmittit ſe grãs acturũ. Quarto petit vt liberet eccleſia de ꝑſecutiõe tyrannoꝝ ꝛ hereticorũ. Scd̃m ibi. Dñe iclina. Tertiũ ibi. Deus cãticũ. Quartũ ibi. Et erue me. Dicit ergo Dauid. Bñdictus ſit dñs deus meꝰ q̄ docet et docuit manꝰ meas ad ꝓliũ ꝯ Goliã ꝛ direxit digitos meos ad bellũ cũ eſſeꝫ adoleſcẽs et iexpertꝰ et iſuetꝰ i armis nã ego nõ erã ſufficiẽs niſi ipſe me direxiſſet: et idõ ipſe eſt mĩa mea et refugium meũ: ad quẽ ſemp refugio. et ipẽ eſt ſuſceptor meus in omni caſu: ꝛ liberator meꝰ de oĩ periculo: qꝛ ipſe ex ſola miſericordia ſua et nõ meis meritis me liberauit. Et probo ꝙ hoc factũ eſt ex dei miſericordia et non meis viribus. Nam.

Domine quid eſt homo quia inotuiſti ei: aut filius hominis quia reputas eum? ẽ. viij. a.

¶ Id eſt: quid ſum ego cũ ſim adoleſcẽs ꝛ ruſticus et pauper/ cui tam grandẽ victoriam innotuiſti: et tam grãde myſterium innotuiſti et reuelaſti: nam per meã victoriam de Golia reuelaſti et innotuiſti mihi victoriam quã tu es habiturus de diabolo in cruce: qua reuelatione ego non ſum dignus meis meritis. Aut quid ſum ego filius hominis. i. filius Eſai: qꝛ reputaſti me i tãto honore ſupple tantam victoriam tribuendo et quod maximũ eſt tam magnum myſterium mihi reuelando: et ſic loquitur d' ſe in tertia perſona. Et ſubdit.

Homo vanitati ſimilis factus eſt: dies eiꝰ ſicut vmbra pretereunt. Job. viij. et de pe. di. ij. c. ſi.

¶ Nam homo in ſua natura ꝛ in ſuis viribus deſtitutus vanitati ſimilis factus eſt et fragilis ꝛ mortalis. naꝫ dies eius ſicut vmbra p̄terierunt. Ex quo patet ꝙ Dauid ſe reputat indignuꝫ tanta victoria et reuelatiõe tanti myſterij futuri p Chriſtuꝫ: Põt etiã dici ꝙ hic Dauid loquitur in ꝑſona corporis myſtici. nã p hoc myſterium ꝛ victoriã ſuã quã habuit cõtra Goliã p̄uidit etiã in ſpũ qualiter Chriſtus in aduẽtu ſuo d'bebat nos ita armare vt etiã vinceremus diabolũ et cõculcaremꝰ. naꝫ Chriſtꝰ dedit nobis primo baculũ fidei et ſpei: cũ quo audemꝰ ire cõtra diabolũ: et lapidẽ fidei quẽ ipſi obijcimꝰ et cuꝫ eo ipm̃ occidimꝰ. Et dedit nobis gladiũ charitatis quo caput ꝛ ptãtẽ eiꝰ abſcidimꝰ. Quã victoriã figuratiue p ſuã p̄uidit. Idõ dicit totũ corpꝰ myſticum. Bñdictꝰ dñs deꝰ meꝰ ꝛc. qꝛ tantã mĩam et dilectio/

nem homini oſtendit ⁊ tantā dignitatē ipſi ꝯceſſit cum homo ſit fragilis ⁊ parui momenti: ⁊ ꝑ hoīe q̄ eſt tā parui pretij velit de celo deſcendere ⁊c. ⁊ ideo ait. Quid eſt homo ⁊c.

de ſum matri. ⁊ ſi. ca tho. c. dñnanius. ſ. q. ſ. c. multe xi. q. iij. c. ira ſepe. et xvi. q. ſ. c. viſis

Domine inclina celos tuos ⁊ deſcende: tāge montes ⁊ fumigabunt.

Fulgura coruſcationem et diſſipabis eos: emitte ſagittas tuas et conturbabis eos.

Emitte manum tuam de alto: eripe me et libera me de aquis multis: ⁊ de manu filiorum alienorum.

Quorum os locutum eſt vanitatē: ⁊ dextera eorum dextera iniquitatis.

¶ Hic petit aduētū xp̄i ſibi reuelatū. nā poſtꝙ aduēt⁹ xp̄i ad pugnādū ⁊ vicēdū diabolū ⁊ liberandū nos de ꝑtāte ei⁹ innotuit ipſi ꝑ reuelationē ⁊ figurā ſue victorie de Golia/ dicit: O dñe Jeſu xp̄e iclina celos. i. maieſtatē tuā de celo ad terrā: ⁊ deſcende ꝑ hūilitatē: vt tu q̄ ab eterno es de⁹ ī ſinu pr̄is efficiaris hō in vtero virginis matris: ⁊ q̄ es īmortalis ꝑ diuinitatē/ efficiaris mortalis ſcd̄m hūanitatē: ⁊ q̄ ab eterno es ī forma dei et de⁹/ appeas nobis in forma ſerui: et ſic tāge montes. i. ap̄ſos dādo eis ꝑtātē ⁊ ſp̄m ſanctū/ ⁊ fumigabunt legē tuā euāgelicā ꝑ mūdū ꝑdicādo. Et emitte fulgura ⁊ coruſcatiōes mittēdo fulmina euangelica: ⁊ diſſipabis eos. ſ. diabolos ⁊ īfideles ⁊ totā idololatriā. Et emitte ſagittas tuas. i. ap̄ſos q̄ ſunt ſagitte in manu potētis: ⁊ ꝟba euangelica q̄ ſūt ſagitte acute miſſe in corda inimicoꝝ regis: ⁊ cōturbabis eos ⁊ ꝯfundes oēs īfideles: q̄ſdā ꝯuertēdo: quoſdā ꝑdendo. Itē tāge cū tua potētia ⁊ ꝟtute mōtes. i. diabolos ſuperbos: ⁊ mēbra eoꝝ. ſ. reges ⁊ ꝑncipes paganos ⁊ tyrānos: ⁊ fumigabunt ⁊ cremabūt puniti. Et fulgura. i. fulgurādo mitte coruſcatiōes ⁊ fulmina euangelica per ap̄ſos tuos: et diſſipabis eos. ſ. diabolos eijciēs a ſimulacris: ⁊ gentiles ab idololatria q̄ſdā ꝯuertēdo: ⁊ q̄ſdā ꝑdēdo ⁊ puniendo. ⁊ emitte ſagittas tuas. ſ. euangelicas: ⁊ ꝯturbabis eos: vt ſupra. Et emitte manū. i. potētiā ⁊ ꝟtutē tuā de alto celo ⁊ libera me de aq̄s ⁊ ꝑſecutiōib⁹ multi. ſ. de tētationib⁹ ⁊ ſeruitute diaboli: ⁊ de manu ⁊ ꝑtāte filioꝝ alienoꝝ. ſ. tyrānoꝝ q̄ non ſūt de filijs dei ſʒ diaboli: ⁊ nō ſūt filij ꝟtutū: ſʒ vitioꝝ: q̄ ſūt filij alieni a te et etiā libera me de manu iudeoꝝ q̄ facti ſūt alienati negādo te/ ⁊ facti ſūt filij mūdi ⁊ diaboli cū dixerūt Nō habem⁹ regē niſi Ceſarē. Jō ſequit: Quoꝝ os locutū ē vanitatē dicēdo blaſphemias ꝯ te et iproperia ī domo Anne ⁊ Caiphe ⁊ añ Pilatū: et ī cruce cū dicebāt Si fili⁹ dei es deſcēde de cruce ⁊c. Et ēt os eoꝝ locutū eſt vanitatē ꝯ te qñ dicebāt ꝙ diſcipuli furati erant corpus tuum de ſepulcro ⁊c. Itēʒ quando perſequebantur apoſtolos in primitiua eccleſia loquentes blaſphemias contra Paulum ⁊c et de hac perſecutione petit eccleſia per Chriſtum liberari. ſ. per mortem et paſſionē petit liberari a diabolo: et per reſurrectionē ⁊ ſpiritus ſancti miſſionem a perſecutione iudeorum.

Dauid petit xp̄i aduentū.

Deus canticum nouum cantabo tibi: in pſalterio decachordo pſallam tibi.

¶ Hic pollicet ſe gratias acturū ꝑ beneficio redēptiōis recepto dicēs. O de⁹ cū feceris hoc. ſ. reſurgēs a mortuis/ ⁊ viceris diabolū: ⁊ liberaueris me de ei⁹ ꝑtāte/ ⁊ aſcēderis in celum ⁊ miſeris ſp̄m ſanctū: et armaueris ap̄ſos diuerſis donis gratiarum tunc canticū nouū cantabo tibi: nō canticū veteſta. q: poſtꝙ venerit Chriſtus veritas figurata dimittam figuras ⁊ cerimonias ⁊ offeram nouum ſacrificiū euchariſtie: et predicabo legē nouā euāgelicā et noua ſacr̄a abolitis veteribus ſacramētis: ⁊ pſallā tibi in pſalterio decachordo. i. decē chordarū: ⁊ preceptorū ſimul cū cōſilijs euāgelicis: q: tūc vere ſeruabunt precepta data in mōte Sinai: que vſq; ad aduentū Chriſti nuuꝙ fuerunt perfecte intellecta nec ſeruata: vt patet Matth. v. quia antiq̄ nō reſpiciebant affectū et voluntatē per quam iuſtificamur: ſed ſolū effectuʒ ⁊ actum ad extra: ideo nunꝙ vere ſciuerunt cantare/ nec pſallere in pſalterio decē chordaruʒ vſq; quo Chriſt⁹ docuit nos nouiter pſallere ⁊ cantare cū ſacramētis noue legis. Ideo hoc eſt cāticū nouū qd̄ cātabo tibi. ſ. lex euāgelica: q̄ declarat pſalterium decē chordaruʒ veteris leg. Itē lex euāgelica dicit etiā pſalteriū decachordum: ſiue decē chordarū: eo ꝙ nihil aliud continet et explicat niſi decē myſteria no. legis q̄ per Chriſtum erant explicāda/ ſcʒ myſteriū trinitatis et incarnationis: ⁊ predicationis Chriſti/ et miraculoſē operationis/ et paſſionis/ et reſurrectionis: et aſcēſionis: et ſp̄s ſancti miſſionis: et eccleſie cōgregationis/ et finalis noſtre glorificationis. Unde hoc eſt canticū nouum qd̄ cōtinue cantat tota eccleſia et cōfitetur et ꝑdicat: et hoc eſt pſalteriū decē chordarum/ qd̄ cōtinue ſonat et predicat ⁊ pulſat. Item cantat etiam eccleſia canticū nouū ⁊ pſalteriū virginis Marie. ſ. Magnificat anima mea dñm. qd̄ q̄dem canticum ⁊ pſalterium continet. x. chordas. i. x. verſus: vt patet intuenti. ¶ Eſt ergo triplex pſalterium/ decachordum/ et canticū nouū. ſ. pſalteriuʒ x. preceptorū moraliū: vt pſalterium decem myſteriorū noui teſt. et pſalterium virginis Marie. Hoc ergo triplex pſalteriū ꝓmittit cantare Dauid ī perſona totius eccleſie pro gratiarum actionibus dicens. Deus canticū nouū cantabo tibi. i. totā legē euangelicam: et in pſalterio decachordo pſallā tibi. i. decē myſteria noui teſta. per Chriſtū explicata predicabo et cōfitebor tibi/ et etiā cātabo et pſallā tibi pſalteriū et canticū virginis in officio quotidiano veſperaꝝ: et etiam cātabo tibi canticū nouū celebrando nouas feſtiuitates/ ſcʒ natiuitatis/ paſſionis/ ⁊ reſurrectionis ⁊c. In quib⁹ cōſtituā noua officia eccleſiaſtica: et ceſſabunt veteres feſtiuitates q̄ erant figure nouarum feſtiuitatum: hoc ergo canticū nouū cantabo tibi agēdo gratias: eo ꝙ dediſti ſalutem regib⁹ chriſtianorū eos per fidē a nefando ritu idololatrie liberando. Et nota qd̄ idem pſalterium cantabant antiqui qd̄ ⁊ nos: ſed illi cātabant hoc pſalterium in figura ⁊ prophetice: nos autem cantamus in re et euangelice: q: iā oēs ille decē chorde ſunt complete per Chriſtum.

Qui das ſalutem regibus: qui redemiſti Dauid ſeruum tuum: de gladio maligno eripe me.

Et erue me de manu filiorum alienorum: quorum: os locutum eſt vanitatē: et dextera eorum dextera iniquitatis.

¶ Hic incipit alia ſētentia ⁊ petitio. Nā poſtꝙ corpus myſticum petijt liberari de ſeruitute diaboli ⁊ ꝓmiſit cātare canticū ⁊c. hic petit liberari de poteſtate ⁊ ꝑſecutione tyrannorū ⁊ hereticorū. Nam hoc etiā ꝓuidit Dauid in ſpiritu ꝑ victoriā ſuā. nā ſicut amputato capite Golie ⁊ ſuperato/ Philiſtei fuerūt diſꝑſi/ ⁊ fugati ⁊ in finē ipſi Dauid ſubiecti: Ita ꝓuidit Dauid in ſpiritu: ꝙ tyranni ⁊ imperatores ⁊ gētiles ꝑſecutores eccl'ie erāt ſupandi: et eccleſie iugo ſubijciendi. ⁊ hoc petit hic Dauid ī ꝑſona totius eccleſie dicēs: O dñe Jeſu Chriſte: q̄ quōdā das ⁊ dediſti ſalutē regib⁹ Iſrael ⁊ victoriā ꝯtra paganos ⁊ redemiſti ſpecialiter Dauid ſeruum tuū de poteſtate Golie: eripe me nūc in hac ꝑſecutione de gladio maligno ⁊ crudelitate tyrannorum ⁊ infideliū ⁊ hereticorū. ¶ Nota ꝙ ſicut verbū dei dicit gladius benignus penetrās corda hoīm/ ⁊ amputans ſentes peccatorū: ita ꝑ oppoſitū culpa ⁊ peccatū dicit gladius malign⁹ ⁊ venenoſus occidens aīas hoīʒ morte perpetua. nā iſto gladio diabolus occidit aīas. Ita ſpecialiter culpa originalis dicit gladius diaboli/ quo occidit et interimit aīas ad mortē damni priuans eas vita eterna. Et ꝯcupiſcētia ⁊ fomes inflict⁹ carni/ eſt alius gladius malignus diaboli: quo occidit aīam ꝑ cōſenſuʒ ad mortem ſenſus ⁊ pene. ⁊ de hoc gladio maligno petit hic primo liberari. Et etiā alius gladius malignus q̄ dicit ꝑtās tyrānorū ⁊ crudelitas: quo gladio tyrāni ꝑſecuti ſunt martyres: ⁊ de iſto gladio ſpecialiter petit eccl'ia liberari a reſurrectione Xp̄i vſq; ad Cōſtantinū: q: tūc ille gladius fuit fractus. Eſt etiā alius gladius malign⁹: q̄ fuit prauitas ⁊ ꝑuerſio hereticorū. q̄ īualuit cōtra eccleſiā poſt magnū Cōſtantinū. ⁊ de hoc etiā eccl'ia petit liberari virtute Chriſti. dicit ergo de gladio maligno eripe me. ⁊ pro. i. erue me de manu ⁊ ꝑtāte et gladio filiorū alienorū. ſ. tyrannorū ⁊ hereticoꝝ filiorū diabolorū: q: illorū ſunt filij quos ſequūtur quoꝝ ⁊ opa faciunt. os quorū. ſ. tyrānorū locutū ē vanitatē blaſphemādo Chriſtū ⁊c. ⁊ os hereticorum ꝑuertendo ſcripturas ad falſum ſenſum ⁊ proferendo hereſes ⁊ falſas ſectas. ⁊ ideo dextera eorū. ſ. poteſtas ⁊ ꝓſperitas eſt dextera. i. ꝑtās tenebrarū ⁊ iniq̄tatis: que nō pōt durare: immo auferetur ꝑ aduentum lucis et iuſtitie ⁊ punitionis dei.

Quorum filij ſicut nouelle plantationes: in iuuentute ſua.

Filie eorum compoſite: circumornate vt ſimilitudo templi.

Promptuaria eorū plena: eructantia ex hoc in illud.

Oues eorum fetoſe abundantes in egreſſibus ſuis: boues eorū craſſe.

Non eſt ruina macerie neq; tranſitus neq; clamor in plateis eorum.

Beatum dixerūt populū cui hec ſunt: beatus populus cuius dominus deus ei⁹.

¶ Ad cuius declarationē eſt notandū ꝙ gladi⁹ et ꝑtās ⁊ crudelitas malorū tyrannorū ꝯſiſtit in dñio ⁊ tyrannide. ⁊ copia diuitiarū ⁊ filiorū ⁊ ī ꝓſperitate mūdana. nam cū q̄s videret ſe in tali ꝓſperitate poſitū: ⁊ maxime illi tyrāni ponebāt felicitatē ſuā in hac mundana ꝓſperitate cōfidētes in ſuo dñio ⁊ tyrānide ⁊ in ſuis diuitijs ⁊ ꝑdijs ⁊ copia filiorū q̄bus aſſumebant vxores filias alienorū regū ⁊ pricipum ⁊ ſuas pulchras filias dabant in vxores ceteris regib⁹ ⁊ pricipib⁹. ⁊ ſic fortificabāt ⁊ cōciliabāt ⁊ roborabant potētias ſuas: ⁊ in hoc cōfidētes cōtēnebāt deū: putātes nihil eis poſſe nocere: ⁊ ſic ꝑſequebant panperes ⁊ cōmittebāt omne nefas: nec volebant audire legē euāgelicam q̄ ꝑcipit oēm iuſtitiā. ſ. nulli nocere ⁊ oībus ꝓdeſſe ⁊c. ⁊ ideo perſeq̄bant chriſtianos: ⁊ conabant cū ꝓmiſſionibus aut minis ⁊ tormentis eos ad ſuā ꝑfidiā adducere. Ex quo ꝑʒ ꝙ gladius ⁊ dextera ⁊ potētia eorū conſiſtebat ſcd̄ʒ opinionē eorū in ꝓſperitate huiuſmūdi ī qua cōſtituebāt felicitatē ⁊ beatitudinē: ⁊ hos beatos vocabāt q̄b⁹ ſupradicta ꝓſperitas aderat Sʒ dicit Dauid ꝙ falſa erat eorū opinio: nā beatitudo eſt ſtatus oīm bonoꝝ aggregatiōe ꝑfect⁹/ ſed habētes talia ſūt mali ⁊ flagitioſi/ alieni ab omni virtute ergo nō ſunt bt̄i. Itē bt̄itudo eſt bonū ꝑ ſe ſufficiēs: cōtētās habētē: ſed poſſidētes talia nūꝙ cōtentant: immo ſēper cupiūt plura hr̄e: ſicut ꝑʒ de Alexandro: ergo null⁹ talis ē bt̄ūs nec felix. Itē bt̄itudo eſt bonū ꝓpriū qd̄ nō pōt auferri: ſed oīa ſupradicta bona tp̄alia faciliter auferunt: vt filij ⁊ regnū ⁊c. ſicut ꝑʒ d̄ Craſſo ditiſſimo: q̄ ꝑdidit primo infeliciter filiū ⁊ poſtea regnū ⁊c. Ergo nullus talis eſt felix. Itē beatus eſt q̄ habet q̄cq̄d vult: ⁊ nihil mali vult: ſed nullus talis habet q̄cq̄d vult: ⁊ vult ⁊ cōmittit omne malū: vt ꝑʒ de Sardanapalo ⁊ Pharaone ⁊ Nerone ⁊ ceteris grecis. Ex quo ꝑʒ ꝙ ſolus ille ppl's eſt bt̄ūs q̄ colit deū: nā talis cōtēnit oēm ꝓſperitatē mūdanā q̄ affert oīe malū: ⁊ delectat in cōtēplatione diuinorum/ ⁊ operat ſcd̄m virtutē ⁊ iuſtitiā ⁊ ꝑcepta euāgelica: cui dat in premiū in celo illa ſumma bt̄itudo/ q̄ eſt ſtatus oīm bonorū aggregatione ꝑfectus: ⁊ bonū ꝑ ſe ſufficiēs: qd̄ nō pōt auferri. Et hoc eſt qd̄ hic dicit Dauid: cū dicit. dxtera eorū. i. mūdanorū ⁊ tyrānorū: ⁊ ꝑtās ⁊ ꝓſperitas eſt dextera iniq̄tatis/ ī qua ponūt ſuā bt̄itudinē: nā illos putāt bt̄ōs ſupple quorū filij ſunt in magna copia ī iuuētute ſua: ſicut nouelle plantationes oliuarū aut aliorū virgultoruʒ. i. habēt copiā filiorū iuuenū. i. habēt oliueta nouella in circuitu. vt dictū eſt pſal. cxxvij. ⁊ filie eorum ſunt pulchre: ⁊ cōpoſite ⁊ circūornate in veſtib⁹ et iocalib⁹ ſicut ſimilitudo. i. ad ſimilitudinē vni⁹ tēpli bñ ornati. hos ergo putāt felices. Itē putant ſe eſſe felices in poſſeſſione multorū ꝑdiorū ⁊ vinearū ⁊c. ⁊ ſi ꝓmptuaria ⁊ torcularia ⁊ cellaria et horrea eorū ſunt plena vini ⁊ frumenti ⁊ olei: ⁊ ſic ſūt eructātia iſta ꝓmptuaria. i. effundentia ex hoc in illud. i. ex iſta vegete in illā: ex hoc horreo in illud: et ex hoc cellario in illud. i. qd̄ ſufficiat ad implendū multa cellaria ⁊ horrea ⁊c. Itē putāt ſe bt̄ōs in poſſeſſione multorū armētorū ⁊ gregū pecudū id ō dicit: tūc ſe putāt beatos: ſi oues in magno ſunt numero ⁊ fetoſe ⁊ plene fetibus ⁊ pregnātes ⁊ abundantes in egreſſib⁹ ⁊ partub⁹ ſuis: ⁊ boues ⁊ vacce eorū ſunt graſſe in numero ⁊ carne. Itē quarta

ꝓſperitas eſt cauſa crudelitatis.

Quid ſit beatitudo

btitudo eorũ eſt q̃ habẽt ciuitates ⁊ domos fortes ⁊ inexpugnabiles ⁊ bene muratas nõ diſruptas: ne ꝑ eas inimici poſſint hr̃e ingreſſuꝫ neq̃ trãſituꝫ ad capiendas ciuitates ⁊ oppida: vt ſit clamor in plateis eoꝝ ꝑ ingreſſuꝫ inimicoꝝ rupta maceria ⁊ muro: ſicut ſolet fieri clamor mulierũ ⁊ viroꝝ dũ inimici capiũt violẽter ciuitates ⁊ trucidãt infantes ⁊ interficiunt viros ⁊ expoliant domos ⁊c. Btũ ergo dixerunt hoĩes mundani pplm cui hec bona ſupradicta inſunt: ⁊ ꝓſperitates tꝑales. Sꝫ dicit propheta. (Nota.) Ego dico tibi ꝙ ſolus ille ppls eſt btũs cuius verus deꝰ eſt dñs eiꝰ. i. q̃ colit verũ ⁊ vnũ deum trinũ in ꝑſonis: ⁊ vnũ in eſſentia: q2 talis ppls viuit ſm deũ ⁊ ſm legẽ euãgelicã/ q̃ precepit oẽs ꝟtutẽ ⁊ iuſtitiã: cuiꝰ p̃miũ eſt ſumma ⁊ vera btitudo in celo: nã q̃ i ſupradictis bonis tꝑalibꝰ cõſtituunt ſuã btitudinẽ ſemper fallunt: ⁊ eis accidit ĩfelicitas ⁊ miſeria ꝑ amiſſionẽ taliũ bonoꝝ tꝑaliũ ⁊ ꝑ aduerſitates que iugiter īteruenĩũt ⁊ accidũt. Beatꝰ ergo ſolꝰ ppls cuiꝰ dñꝰ deꝰ eiꝰ. Libera ergo me domine a tali gladio maligno: ⁊ a tali dextera ⁊ ptãte ⁊ ꝓſperitate iniq̃tatis ⁊ de tali ptãte tenebrarũ. Sed tñ aduertendũ eſt ꝙ tota iſta litera iſtoꝝ ſex verſuũ vltimoꝝ. ſ. ab illo loco/ Quoꝝ filij ſicut nouelle ⁊c. contrariũ ſenſum videt̃ habere in libro ⁊ in tranſlatione Hieronẏ. nam dicit ſic. Et ſint filij noſtri q̃ſi plantatio creſcẽs in pueritia ſua: filie noſtre ſicut angeli ornati ad ſimilitudinẽ tẽpli: promptuaria noſtra ⁊c. ⁊ tauri noſtri pingues ⁊c. ⁊ non eſt egreſſus: nec eiulatus in plateis noſtris: beatus ppls cui talia ſunt beatus populus cuius dñs deus ſuꝰ. Et ſic tota iſta litera videtur referri ad populũ dei ponunt felicitatẽ ſeu partẽ felicitatis in copia bonorum tꝑaliũ: ⁊ in cultu diuino. Sed hoc videtur ſuſpectũ ⁊ tollit ſenſum ſpiritualẽ ⁊ ꝓpheticũ ꝓ ſtatu eccleſie Chriſti/ ⁊ de vera btitudine: ⁊ cõfirmat ꝑuerſam opinionẽ gentiliũ ⁊ tyrãnoꝝ: ⁊ ꝯtradicit ei qđ dictũ: eſt Dextera eoꝝ dextera iniq̃tatis. Iđ putãt multi hãc literã vitiatã in hac parte ⁊ in aliquibus alijs locis cũ ſuis punctis quã vitiarũt et ꝑuerterũt rabini coꝝ tꝑe Conſtantini cõgregati ĩ Egypto: cũ viderũt oẽs gẽtiles et multos Iudeos cõuerti ad fidẽ Chriſti: ⁊ ſic voluũt dicere ꝙ tꝑe Hieronẏ. iam erat biblia ſiue ſcriptura vet. teſt. in aliquibꝰ locis vitiata ꝑ apices ⁊ pũcta q̃ totalr̃ mutant ſenſum Et iđ trãſlatio. lxx. īterpretũ eſt in dubijs magis amplectẽda: q2 minꝰ ſuſpecta ꝓpter rationes ſupradictas: nã illa interpretatio fuit facta ꝑ. cc. annos ante aduẽtũ Chriſti: et tũc lr̃a vet. teſt. nõdũ potuit eſſe vitiata nec ſuſpecta. Etiã poſſumꝰ exponere lr̃am hebraicã modernã ad bonũ ſenſum ſpũalẽ: vt dicat Dauid ⁊ corpus myſticũ petens aduentũ Chriſti ⁊ ꝓſperitatẽ eccl'ie: ſint filij/ noſtri. i. apl'i: ⁊ martyres ⁊ fideles in magna copia/ virẽtes in virtutibus ⁊ gr̃a ſicut plantationes nouelle oliuarũ. Et filie nr̃e. ſ. virgines ſint ſpecioſe ⁊ ornate virtutibus ſicut angeli ad ſil'itudinẽ tẽpli: et promptuaria ⁊ torcularia ſacramentoꝝ eccleſiaſticoꝝ ſint eructantia ⁊ ꝓfundẽtia copiã vini ⁊ olei. i. operũ mĩe ex hoc pplo in illũ: ⁊ oues noſtre ſint fetoſe ⁊ abũdãtes in egreſſibus ⁊ partubꝰ ſuis regenerãdo filios ꝑ baptiſmũ: ⁊ copiã meritoꝝ aie nr̃e generent ꝑ bona opa: ⁊ ſint boues noſtre craſſe. i. aie nr̃e ⁊ opa nr̃a ſint craſſa pinguedine gr̃e ⁊ meritorũ: ⁊ aia noſtra ſit fortis ne capiat̃ ab inimicis diabolis: nec ſit eiulatus ĩ plateis aie noſtre ex penis inferni. Nã btũs ppls cui talia bona ſpũalia ſunt: ⁊ btũs ppls cuiꝰ dñs deꝰ ſuus. Et iſto modo bene põt iſta lr̃a aptari ad bonũ ſenſum: ſed in veritate lr̃a. lxx. interpretũ videt̃ magis cõſona lr̃e p̃cedenti: ideo tene qđ placeat. ¶ Totus etiã iſte pſalmꝰ põt eſſe vox Chriſti: q̃ in principio loquit̃ ĩ ꝑſona capitis agens gr̃as patri: q̃ direxit manũ et potentiã ſuã cõtra diabolũ: ⁊ triũphauit de illa: ſicut Dauid triũphauit de Golia. Sed poſtea loquit̃ in perſona corporis petẽdo vt pr̃ mittat filiũ in carnẽ ad liberãdũ ipm de manu ⁊ ptãte diaboli. Et poſtea petit vt liberet ipm de ꝑſecutione tyrãnoꝝ ⁊ oim̃ infideliũ. ¶ Ex quo pſal. põt recolligi due principales cõcluſiones. Quarũ prima eſt ꝙ ſicut Dauid triũphauit de Golia ⁊ liberauit illũ populũ de manu philiſtinoꝝ: ita Chriſtus deſcẽdẽs in carnẽ liberauit genus humanũ primo de poteſtate diaboli. Scđo liberauit eccleſiã de manu oim perſecutoꝝ. Scđa ꝙ licet homines infideles et mundani ⁊ alieni a fide ponant ſuam filicitatem in copia filioꝝ ⁊ bonorum tẽporaliũ: tñ ſolꝰ eſt beatus in veritate qui colit vnum deum: quia ille expectat veram ⁊ eternam beatitudinem in celo.

Exaltabo te deus meus rex: et benedicam nomini tuo in ſeculum ⁊ in ſeculum ſeculi.

Per ſingulos dies benedicam tibi: ⁊ laudabo nomen tuum in ſeculum: et in ſeculum ſeculi.

Magnus dominus ⁊ laudabilis nimis: et magnitudinis eius non eſt finis.

¶ Huic pſal. p̃ponitur talis titulus. ſ. Hymnꝰ Dauid. ad denotandũ ꝙ Dauid fecit hũc pſal. ad laudandũ deũ in tẽplo cũ cãtico ⁊ exultatione. Nã vt ſupra dictũ eſt in ꝓlogo hymnꝰ dicit̃ laus dei cum exultatione ⁊ cãtico. Nã laus que dirigit̃ creature nõ põt dici hymnꝰ ꝓprie. Itẽ ſi talis laus nõ ſit cũ exultatiõe: nõ põt etiã dici hymnꝰ: ſicut ſunt tragedie et threnoꝝ liber Hieremie ⁊ carmina ipſiꝰ Iob q̃ oia potiꝰ dicunt̃ tragedie ⁊ lamẽtatiões. Et ideo q2 Dauid intendit laudare deũ in hoc pſal. cum letitia agẽdo gratias de bñficijs q̃ cõtulit mũdo a principio mundi vſq̃ ad finem: ideo intitulat̃ iſte pſal. Hymnꝰ Dauid: iđ ꝓcedit ꝑ ordinem alphabeti hebraici ab Aleph: vſq̃ ad Thau. itaq̃ tot ſunt verſꝰ in hoc pſal. quot ſunt lr̃e in hebreo. Et ſic ſunt. xxij. verſus iuxta numerũ lr̃arũ hebraicarũ. Et ſic vnuſquiſq̃ verſus incipit a ſua lr̃a diſtincta. Eſt verũ ꝙ vna lr̃a omittit̃: loco cuius altera geminat̃: ⁊ ſic manet numerus ꝑfectꝰ qđ nõ factũ eſt abſq̃ myſterio. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ eſt notandũ ꝑut dictũ eſt pſal. cxviij. ꝙ ſicut vnaqueq̃ lr̃a hebrea ſignificat aliquod myſterium in lege: ita totꝰ diſcurſus alphabeti hebraici ſignificat totũ diſcurſum diuine legis: ⁊ totũ diſcurſum hoĩs myſtici peregrinãtis ꝑ iſtã legẽ in vtroq̃ teſtõ ab Adã vſq̃ ĩ finẽ mũdi. Et ideo q2 Dauid in ꝑſona hoĩs myſtici ꝑegrinantis ꝑ iſtã legẽ in vtroq̃ teſt. intendit laudare deũ ⁊ agere gr̃as de oibus bñficijs a deo receptis ⁊ memorare oia opa mirabilia q̃ deꝰ fecit ĩ vtroq̃ teſtã a principio mundi vſq̃ in finẽ diſcurrendo ꝑ omnes etates ⁊ oia ſecula ⁊ oẽs gñationes: hinc eſt ꝙ ſcripſit hunc pſal. ſcđm ordinẽ ⁊ diſcurſum alphabeti hebraici: q2 in vtroq̃ teſt. ſemꝑ vnus deꝰ fuit laudatus ⁊ cultus ⁊ inuocatꝰ. ¶ Scđo eſt notãdũ ſm Aug. lib. de vera religione/ ꝙ cultus latrie preſupponit fidẽ: iđ vnuſq̃ſq̃ colit deũ ſcđm fidẽ quam habet de deo. Et iđ dicit ꝙ oẽs patres ve. te. crediderũt deũ creatorẽ ⁊ redemptorẽ: ⁊ ꝑ cõſequẽs trinũ ⁊ vnũ: nam articulus creationis p̃ſupponit articulũ trinitatis. Que q̃dẽ fides incepit ab Adam primo cultore dei: nã Adã ꝑ ordinẽ creationis potuit noſſe in ſpũ myſteriũ trinitatis. nã ꝑ hoc ꝙ deꝰ ꝑ verbũ creauerat oia: q2 dic. do fiat lux facta eſt lux ⁊c. ergo deꝰ habet verbũ ſibi ꝯſubſtãtiale: ⁊ ſic potuit noſſe patrẽ ⁊ filiũ. Sed ꝑ hoc ꝙ ſpũs dñi ferebat̃ ſuꝑ aquas ad viuificandum oia creata: nouit ſpm̃ ſctm̃ in diuinis: ⁊ ſic nouit in ſpũ tres ꝑſonas in diuinis. ſ. patrẽ ⁊ filiũ ⁊ ſpm̃ ſctm̃ cũ vnitate ſubſtantie. Et hoc potuit habere Adã ex doctrina angeloꝝ. Rurſus ait Aug. ſuꝑ Geñ. ⁊ ſuꝑ Io. ꝙ myſteriũ incarnatiõis fuit reuelatũ ipi Adã in illo ſopore: licet nõ fuit preſciꝰ ſui caſus. Et ſic Adã añ lapſum habuit fidẽ trinitatis ⁊ incarnatiõis. Rurſus dicit Aug. lib. Cur deꝰ homo. ꝙ Adã poſt lapſum preuouit totũ myſteriũ humane redẽptionis: nam qñ deꝰ eiecit eũ a paradiſo ꝓmiſit ipſi de ſua ꝓgenie carnẽ aſſumere: ⁊ in illa humanitate mortẽ ⁊ paſſionẽ ſubire: vt poſſet Adã cũ tota ſua poſteritate redimere: ⁊ ei immortalitatẽ ⁊ felicitatẽ quã ꝑdiderat reſtituere. Et ſic dicit Aug. ꝙ ab Adã ⁊ eius ſucceſſoribꝰ iã dñi in carnẽ p̃ſtolabat̃ aduẽtus: vt ſi de inſtãti miſeria doleret: tñ de ſuo ſueq̃ poſteritatis remedio iã de longinquo gauderet. Et ſic p2: ꝙ Adã expectabat Chriſtũ deum ⁊ hoĩem gñis humani redẽptorẽ ⁊ humane ruine reſtauratorẽ: ⁊ ſic credidit deũ trinũ ⁊ vnũ creatorẽ ⁊ gubernatorẽ ⁊ redẽptorẽ: ⁊ glorificatorẽ: ⁊ ſub tali fide incepit colere deũ ⁊ ipi latriã exhibere: ⁊ hãc fidẽ ⁊ ritũ colẽdi deũ docuit filios ſuos ⁊ nepotes. ¶ Nouit ergo Adam quatuor eſſentialia in deo. Primo ſummã oĩpotentiã qua mundũ creauerat: ⁊ ſummã ſapiẽtiã qua oia creata gubernat ⁊ conſeruat: ⁊ ſummã miam qua genꝰ humanũ debebat redimere et reſtaurare: ⁊ angelicã ruinã reparare: ⁊ ſummã iuſtitiã qua diabolũ reprobauerat: ⁊ bonos angelos beatificauerat. ꝑ quã etiã iuſtitiã malos hoĩes debebat punire: ⁊ iuſtis ſuã gloriã dare. Et iđ ſub tali quadruplici rõne Adã deũ coluit ⁊ adorauit. ſ. inquãtũ trinus ⁊ vnꝰ: ⁊ creator ⁊ gubernator ⁊ redẽptor ⁊ p̃miator. Sed q2 p̃uidit Adã in ſpũ ⁊ reuelatione qualiter filiꝰ dei verbũ incarnãdũ ſcđa in trinitate ꝑſona debebat oia ſupradicta cõplere ⁊ mũdo notificare: q2 debebat notificare dei pr̃is oĩpotentiã in miraculoꝝ operatione ⁊ gñis humani reparatione et inferni expoliatione: et debebat notificare dei ſummã ſapientiã in legis euãgelice datione: ⁊ ſummã miam in nr̃a redẽptione ꝑ mortẽ ⁊ paſſionẽ: ⁊ debebat notificare ſummã iuſtitiã in finali iudicio iđ appellauit ipm verbũ incarnãdũ/ nomẽ dñi: eo ꝙ oia ſupradicta debebat ĩ ſe oſtẽdere ⁊ mũdo notificare: ſicut dictũ eſt pſal. viij. Et iđ Adã q̃ oibꝰ creaturis noia impoſuerat: inuocauit deũ incarnatũ ſub noĩe q̃tuor literaruꝫ. ſ. ioth. he. vau. he: q̃ ſignificãt illa ſupradicta myſteria in Chriſto: vt dictũ ẽ pſal. viij. Et ſub tali fide ⁊ rõne Adã ⁊ Abel ⁊ Seth inuocabant nomẽ dñi. ſ. Chriſtũ: in lege ꝓmiſſum. Et ſic Enos incepit inuocare nomẽ dñi. i. cõfecit aliquas orõnes ad inuocãdum Chriſtũ futurũ redẽptorem. Et ſic oẽs ſucceſſores vſq̃ ad Moyſen inuocauerũt nomẽ dñi: ⁊ exinde vſq̃ ad Chriſtũ. ¶ Quia ergo Dauid ĩ hoc pſal. in ꝑſona totiꝰ corporis myſtici incipiẽdo ab Adam ⁊ diſcurrendo ꝑ oẽs gñationes intendit laudare nomẽ dñi q̃ eſt Ieſꝰ verbũ dei: ꝑ quẽ ſupradicta quatuor ſunt mundo notificata ⁊ effecta: iđ tria principaliter facit in hoc pſalmo. (Materia ps.) nã primo laudat deũ ſiue nomẽ dñi de oĩpotẽtia ⁊ ſapiẽtia quã deus oſtẽdit in veteri teſtamento in mundi creatione et gubernatione ſui ppl'i. Scđo laudat deũ de mĩa ⁊ potentia ⁊ ſapientia quã maxime deꝰ oſtendit in noſtra redẽptione ꝑ verbũ incarnatũ. Tertio laudat deũ de iuſtitia: quã maxime Chriſtꝰ oſtendet in fine ſeculi malos eternaliter puniẽdo: ⁊ iuſtis eternã gloriã largiẽdo. Et ſic ĩ toto iſto pſalmo laudat deũ tanq̃ creatorẽ ⁊ gubernatorẽ ⁊ redẽptorem ⁊ glorificatorẽ: q̃ oia ꝑtinent ad cultuꝫ latrie. Scđa pars erit ibi. Miſerator et miſericors. Tertio ibi. Iuſtus dñs in oibus vijs ſuis. Quãtũ ergo ad primũ dicit iſte homo myſticus ꝓ ſtatu veteris teſtamẽti. O deꝰ meꝰ ꝑ creationẽ: ⁊ rex meꝰ ꝑ gebernationẽ: ego ſemꝑ te exaltabo. i. exaltũ predicabo et laudabo ⁊ benedicã nomini tuo benedictione laudis: ꝑ qđ nomẽ nobis notificat̃ tua oĩpotentia in mũdi creatione: ⁊ miraculoꝝ operatione ⁊ notificatur tua ſumma ſapientia in gubernatione totiꝰ vniuerſi. Et q2 nõ deſiſtis in tua oĩpotentia ſemꝑ creata cõſeruando: ⁊ mirabilia opando: nec ceſſas ꝑ tuã ſapientiã oia creata diſponẽdo ⁊ gubernando ſucceſſiue: iđ nõ bñdicã te in vno ſolo ſeculo et etate: ſed in ſeculũ ſeculi oẽs etates: immo per ſingulos dies ⁊ etates ſine interuallo ⁊ intermiſſione bñdicã tibi/ ⁊ laudabo nomẽ tuũ in ſcl'm ſcl'i. Nã ſicut tu ĩ nulla etate ceſſaſti a bñficijs: ita ego nõ ceſſabo bñdicere ⁊ laudare nomẽ tuũ: ⁊ gr̃as agere ⁊ cultũ latrie tibi exhibere tanq̃ creatori ⁊ gubernatori ⁊ redẽptori ⁊ glorificatori. Et hanc laudẽ ⁊ latriã exhibebo tibi in ſignũ ſumme oĩpotẽtie ⁊ maieſtatis ⁊ ſapie ⁊ mĩe ⁊ iuſtitie: q̃m tu es magnus dñs ⁊ laudabilis nimis/ ⁊ magnitudinis tue nõ eſt finis. ideo tibi debet̃ cultus latrie. Sed q2 iſtã tuã magnitudinẽ oſtẽdiſti ſucceſſiue ab initio mũdi ꝑ oẽs gñationes tã in nouo q̃ ĩ veteri teſtamẽto: Iđ

Generatio et generatio laudabunt opera tua: et potentiam tuam pronunciabunt.

¶ Generatio ve. te. ⁊ gñatio noui te. laudabũt opa tua mirabilia/ ⁊ potentiã tuã ꝓnunciabũt: et p̃dicabunt. Nã patriarche ⁊ ꝓphete ꝓnũciabũt: ⁊ ſcribent ea que feciſti in ve. te. vt patet in libris legis Moyſi ⁊ Ioſue ⁊ Iudicũ et regũ ⁊ oim ꝓphetarũ ⁊ apl'i ⁊ martyres ⁊ doctores predicabũt ea mirabilia que feciſti in nouo teſtamento.

Magnificentiam glorie ſanctitatis tue loquentur: ⁊ mirabilia tua narrabunt. He.

Et virtutem terribilium tuorum dicent: et magnitudinem tuam narrabunt. Vau. Scin.

Memoriã abundantie ſuauitatis tue eructabunt: ⁊ iuſtitia tua exultabunt. Zain.

¶ Primo generatio vete. teſta. narrabāt ⁊ loqueā tur magnificētiā ſanctitatis ⁊ glie tue quā oſtēdiſti in mōte Sinai in datiōe legis: ⁊ qñ apparuiſti Moyſi in rubo: ⁊ qñ duxiſti illum pplm in colūna nubis in die/ ⁊ tota nocte in illuminatiōe ignis: et dicēt virtutē operū terribiliū q̄ oſtēdiſti in egipto ⁊ in trāſitu maris rubri: ⁊ ſic magnitudinē tuā narrabunt illo cantico. Cantemꝰ dño glorioſe enī magnificatꝰ eſt ⁊c. Itē memoriā abūdantie tue dicēt: qñ dediſti eis māna ⁊ coturnices de celo in abundātia. Et tua iuſtitia exultabūt: q2 proſtrauiſti oēs inimicos eoꝝ. Uñ pres ve. te. nō ſolū exultabūt: et exultabāt: ⁊ exhibebāt tibi latriā ꝓpter illa bñficia tpalia: ſed principaliter ꝓpter futura myſteria humane redēptiōis q̄ in nouo teſt. p Chriſtū facienda et cōplēda figurabāt. Et ſic oia ſacrificia ⁊ oblatiōes ⁊ cetera q̄ fiebant ⁊ offerebanť in vet. teſt. tā in lege nature q̄ ſcripture nō erāt niſi q̄dā ꝓteſtatiōes q̄ fiebāt in ſignaculū fidei de Chriſto futuro: vt dictum eſt pſal. xxxix. ⁊ l. Et ſic in oībus colebatur et inuocabatur Chriſtus Jeſus/ qui eſt nomen domini: vt dictum eſt pſal. viij. Deinde cum dicit/

Theth

Miſerator et miſericors dominus: patiēs et multum miſericors.

Suauis dominus vniuerſis, ⁊ miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

de pe. di. ſ. c. ſerpēs

¶ Iſte homo myſticꝰ laudat deū de miſericordia/ quā maxime notificauit per verbū incarnatū in noſtra redēptione: in qua quidē redēptione Chriſtus nō ſolū oſtēdit ſummā dei miam: ſed etiā ſummam oipotentiā/ ⁊ ſapientiam/ ⁊ iuſtitiā quā prio Chriſtus notificauit mūdo p ſe efficiēter carnē aſſumēdo: ⁊ legē euāgelicā dādo/ ⁊ genꝰ humanū liberando/ ⁊ i ſe iuſtificādo: ſed poſtea oia iſta notificarūt ⁊ pdicarūt apli/ ⁊ martyres/ ⁊ doctores per vniuerſum orbē. Dicit ergo ꝓpheta: dñs Jeſus Chriſtus deꝰ ⁊ hō eſt ⁊ erit miſericors habitualiter ⁊ eſſentialiter ⁊ miſerator effectiue: ⁊ erit ⁊ ē patiēs mortē ⁊ paſſionē p toto gñe humano. Et ſic eſt multum ⁊ magis miſericors in teſt. nouo genꝰ humanū redimēdo de ptāte ⁊ ſeruitute diaboli/ ⁊ morte eternaq̄ in ve. te. liberādo filios Iſrael de Egypto: et de oibus aliis periculis ⁊ captiuitatibꝰ tpalibꝰ: q2 ibi deꝰ ſolū fuit ſuauis illi pplo particulari liberādo ipm de illa tpali ⁊ particulari captiuitate: ſ3 dñs nr̄ Jeſus Chriſtus in teſt. nouo fuit ſuauis et miſericors vniuerſis pplis ⁊ nationibꝰ ⁊ linguis: q2 oēs p mortē ⁊ paſſionem de captiuitate ⁊ morte eterna liberauit. Et iō redēptio eius dicit copioſa: vt dictū ē pſal. cxxix. Ex qbꝰ pt3 q̄ miſeratiōes eiꝰ ſunt laudabiles nobis ſuper oia opa eiꝰ: q2 l3 iſta quatuor. ſ. potētia/ ⁊ ſapientia/ ⁊ mia/ ⁊ iuſtitia ſint equaliter i deo inquātū ſunt eſſentialia: tñ oia iſta magis ſunt oſtēſa in nr̄a redēptiōe p miam: q2 maius opꝰ fuit genꝰ hūanū iuſtificare q̄ mundū creare: vt inq̄t Aug. ſup Ioā. ⁊ ꝓut declaratū ē pſal. cij. Sed q2 Chriſtꝰ nunq̄ laudauit ſe: imo ſemp ſe humiliauit oia opa ſua pr̄i attribuēdo: vt pt3 p totum diſcurſum euāgelicū: ſed opa ⁊ miracula que fecit laudabāt eū/ ⁊ oſtendebāt ipſum eſſe verū deū: ⁊ dabant teſtimonium de ipſo. Ideo ſubdit ꝓpheta:

Ioā. xliiij. diſt. c. qñ.

Confiteantur tibi domine omnia opera tua: et ſancti tui benedicant tibi.

Gloriam regni tui dicent: et potentiam tuam loquentur.

Ut notā faciant filiis hominū potentiam tuā: ⁊ gloriā magnificentie regni tui.

lamed

Regnum tuū regnū oīm ſeculorū: ⁊ dominatio tua in omni gñatione ⁊ gñationē.

¶ Cōfiteanť tibi oia opa tua. ⁊ oſtēdāt tuā oipotētiā in miraculis: ⁊ tuā ſapiētiā in datiōe legis euāgelice/ ⁊ tuā miam in paſſiōe: ⁊ tuā iuſtitiā ⁊ iudiciariā poteſtatē in aſcēſione. Sed q2 Chriſtꝰ nō ſolū oſtēdit iſta ſupradicta effectiue in Hierlm ⁊ terra ꝓmiſſionis p ſeipm opando: ſed etiā voluit q̄ iſta p aplos/ ⁊ martyres/ ⁊ doctores notificarent: ⁊ pdicareť euāgeliū p vniuerſum mundum dicretur: ⁊ iō ſubdit. Et ſcti tui. ſ. apli ⁊ martyres ⁊ doctores dicēt ⁊ pdicabūt gliam regni tui. ſ. qualr reſurrexiſti in corpore glioſo. Et qualiter aſcēdiſti in celū/ ⁊ accepiſti a pr̄e poteſtatē iudiciariā in celo et in terra ⁊c. Et ſic apli et oēs fideles loquenť ⁊ pdicabūt potentiā: ⁊ notā faciēt potentiā ⁊ maieſtatē ⁊ gloriā tuā oibus filiis hoīm: ⁊ oibus nationibꝰ p predicationē euāgelii. Et notā faciēt magnificētiā regni tui. Et qño regnū tuū nō eſt regnū particulare ⁊ tpale: ſed regnū vle in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno: ⁊ regnū oīm ſeculoꝝ ⁊ eternu3: ⁊ dominatio tua non eſt in vna gñatione/ nec in vna etate: ſed in oi gñatione et gñationem. Et hoc regnum tu Chriſte fuiſti adeptus ꝓpter tuā humilitatē/ ⁊ veritatem/ et obedientiam vſq3 ad mortem crucis.

Fidelis dominus in omnibus verbis ſuis: et ſanctus in omnibus operibus ſuis.

Alleuat dominus omnes qui corruūt: et erigit omnes eliſos.

¶ Quia fuiſti fidelis in oibus verbis tuis: q2 oiaq̄ erāt in lege ⁊ ꝓphetis ſcripta ⁊ ꝓmiſſa cōpleuiſti: ⁊ ſic fuiſti ſanctꝰ et iuſtus i oibus operibꝰ tuis: q2 ſicut docuiſti verbis ita operibꝰ feciſti: q2 incepiſti facere et docere: ⁊ q2 nō ſolū docuiſti verbis: ſed etiā factis. Fuit ergo Chriſtus fidelis in oibus verbis ſuis vera docēdo: ⁊ ſanctus in oibus operibus iuſta ⁊ ſancta operādo: ⁊ q2 ipe alleuat ⁊ ſubleuat oēs qui corruūt. i. ſubleuauit a morte eterna Adam ⁊ oēs qui per pctm̄ corruūt. Et erigit ⁊ ſanat p eccleſiaſtica ſacramenta omnes eliſos et vulneratos p peccatū. Et ſicut o domine Jeſu Chriſte nūc ante tuū aduentū oēs expetabant te: vt venires ad redimendū: ⁊ dares eis eſcā ⁊ refectionē redēptiōis in tpe oportuno quod dicit tps gratie: ita pariter poſt factā redēptionē in hoc tempore opportunō/ quod eſt tempus merendi ⁊ penitēdi.

Oculi omnium in te ſperant domine: et tu das eſcā illorū in tēpore oportuno.

Aperis tu manum tuam: et imples omne animal benedictione.

¶ Oculi oīm ſperant in te: vt des eis eſcam gratie ſpiritualē eccleſiaſticoru3 ſacroꝝ ad refectionē ſpiritualē. Et ſic tu Chriſte aperis manum tuam ⁊ theſaurum diuitiarum ⁊ meritorū tue paſſionis: ⁊ ſic imples omne animal rōnale tua benedictione: quaſi dicat: tu Chriſte non ſolum es largus ⁊ benignus ⁊ miſericors oibus aīalibus tam irrationalibus q̄ rationabilibus: q2 oibus ꝓuides de cibo corporali ad cōſeruādā vitā corporalē: ſed magis oſtēdiſti tuam miam erga genꝰ humanū: nā oculi oim bonū patriarcharū ⁊ ꝓphetarū ⁊ fideliū ſperabāt in te: vt dares eis eſcā redēptionis: ſed tu aperuiſti manū tuā. i. latus tuū: vnde emanauit pretiū noſtre redēptiōis ⁊ virtus oīm eccleſiaſticoꝝ ſacroꝝ: ex quibus imples omne animal rōnale bñdictiōe ſpūali. Nā per baptiſmū ſanas ab originali: ⁊ confers fidē ⁊ ſpē ⁊ charitatē. Et p cōfirmationē ꝯfers ſeptē dona ſpūs ſcti: ⁊ p pniam cōfers remiſſionē omniū mortaliū ⁊ venialiū: ſ3 per euhariſtiā totaliter cōfers vitam ſpiritualem ⁊c. Deinde cum dicit

Juſtus dominus in omnibus viis ſuis: et ſanctus in omnibus operibus ſuis.

¶ Laudat deū de iuſtitia quā Chriſtus oſtendit in hac peregrinatiōe p iudiciū occultū: ⁊ quā maxime oſtēdet ⁊ notificabit i fine mūdi iudicio manifeſto/ nā ante finale iudiciū deꝰ dat gliam bonis/ ⁊ punit malos tā tpaliter q̄ eternaliter: ſed hoc facit iuſto ⁊ occulto iudicio: ſicut videmꝰ q̄ puniuit Iudeos ⁊ tyrannos: ſed in finali iudicio manifeſte deſtinabit oēs malos ⁊ obſtinatos in penā ꝑpetuam: ⁊ iuſtos in gloriā eternā. Dicit ergo: Juſtus eſt dñs Jeſus Chriſtus in oibus viis ſuis: ⁊ ſctūs/ ⁊ bene ordinatus in oibus operibus et iudiciis ſuis/ tribuens vnicuiq3 ſm opera ſua: ⁊ ſm bonam aut malam intentionem ⁊ voluntatem ſuam.

Prope eſt dñs oibus inuocantibus eum: oibus inuocantibus eum in veritate.

Uoluntatē timētiū ſe faciet: ⁊ deprecationē eorū exaudiet: ⁊ ſaluos faciet eos.

Cuſtodit dominus omnes diligentes ſe: ⁊ omnes peccatores diſperdet.

¶ Ipſe eſt ꝓpe. i. ꝓpitius oibus inuocātibꝰ eū: nō aūt oibus inuocātibꝰ petendo falſa ⁊ friuola bona tpalia: ſed eſt ꝓpotius inuocātibꝰ eū in veritate. i. petētibꝰ vera bona ſpūalia ad vitā eternā: ſicut petūt ſcti ⁊ iuſti. Et iō voluntatē ⁊ votū ⁊ petitionem iuſtoꝝ timētiū ſe faciet: ⁊ orōnem eoꝝ exaudiet cōferēdo eis gratiā in pñti: ⁊ gloriā in futuro: et ſic ſaluos faciet eos: ſicut pt3 de ſcis viris q̄ non petebant tpalia: ſed ſpūalia: ideo licet paterenť in preſenti: tñ deꝰ exaltauit eos in glia: et cuſtodiuit oēs diligētes ſe liberādo eos a morte eterna: S3 oppoſitū fecit de prauis ⁊ pctōribus tam iudeis q̄ tyrānis q̄ hereticis q̄ ꝑſecuti ſunt eccleſiam ⁊ viros iuſtos: nam oēs illos pctōres ⁊ obſtinatos et infideles deſtruxit ⁊ diſpſit ⁊ diſpdet i iudicio finali. Na3 primo deſtruxit ⁊ diſperſit totū ppl'3 iudaicū crucifixorē Chriſti et perſecutorem aploꝝ. Scdo deſtruxit Neronē et Domitianū et Dioclecianū ⁊ oēs tyrānos. Tertio deſtruxit ⁊ diſſipauit oēs hereticos. Sed punitio omnium iſtorum magis erit manifeſta in finali iudicio: qñ oēs iſtos deſtinabit in penā eterna3: cum dicet Chriſtus. Ite maledicti ignem eternū ⁊c. Deinde cum dicit:

Laudationē dñi loquetur os meum: ⁊ benedicat oīs caro nomini ſancto eius: in ſeculum ⁊ in ſeculum ſeculi.

¶ In hoc vltimo v̄ſu q̄ incipit a lr̄a Tau: q̄ ſignificat ſignū ſiue terminū ſiue finē: p quā vult ſignificare regnū celoꝝ ſiue vitā eternam: nam ſicuť lr̄a tau eſt vltia vltra quā nulla eſt alia lr̄a apud hebreos: ita vita eterna eſt vltimus finis intentus ab oibus fidelibꝰ: ⁊ eſt finis oīm actuū humanoꝝ: ⁊ ſicut ſagittariꝰ dirigit ſagittā in ſignū: ita oēs fideles dirigūt actus ſuos in deū: ⁊ ꝓpter vitā eternā cōſequēdam. Itē ſicut poſt lr̄am tau nō eſt alia lr̄a: ita poſt vitā eternā nulla eſt alia vita. Item ſicut finis non eſt finis/ ſed finit ⁊ terminat illud cuiꝰ eſt finis: ita regni celoꝝ non eſt finis: ſed eſt finis oīm tēporum: ⁊ omnis vite: ⁊ omnium actuum humanorum: ⁊ omnis humani ⁊ rōnalis appetitꝰ. Et ideo recte ſignificať per lr̄am tau. Et iō in hoc vltimo verſu ponit vltimū finē oīm actuum humanorū: qō eſt laudare deū in eternū ſine fine: nā oēs beati poſtq̄ cōſecuti ſunt vltimū finē q̄ cōſiſtit in fruitione ſummi boni/ tūc ex imēſo gaudio oēs ꝓrūpunt in ꝑpetuas laudes dei: ſicut dictū ē pſal. lxxxiij. Bti q̄ habitāt i domo tua dñe: i ſcl'a ſcl'oꝝ laudabūt te. Itē pſal. cxlix. Exultabūt ſcti in gliā ⁊c. Et ſic illa exultatio cū cāticis diuine laudis cōputať in btitudine ſcōꝝ. Et iō Dauid in pſona totius corporis myſtici in fine totius peregrinatiōis huiꝰ vite ab Adā vſq3 ad finē mūdi: ſicut hic ſemp laudauit deū p gratiam: ita ibi promittit laudare deū ſine fine: ⁊ ineternu3 p gliam/ iō cōcludit dicēs. Laudationē dñi loqueť os meu3: in illa celeſti glia cātādo deo ⁊ agēdo gr̄as de bñficio creatiōis ⁊ redemptionis: ⁊ nr̄e glorificationis. Et ſic oīs caro humana p Chriſtū redēpta bñdicat nomini eiꝰ q̄ eſt Jeſus Chriſtus filiꝰ dei: p quē ſumus creati/ gubernati: ⁊ redēpti/ ⁊ finalr glificati/ ⁊ ſctificati. Et talis laus ⁊ benedictio nō erit tpalis: ſed eterna ſine fine in ſcl'm ⁊ in ſeculū ſcl'i: q̄ eſt eternitas ⁊ iterminabilis vite tota ſimul ⁊ pfecta poſſeſſio. Ex dictis in toto iſto pſal. pt3 qualr hō myſticꝰ ſ. Adā cū tota ſua poſteritate fideliū p vnam legem ambulauit ⁊ pegrinatus eſt ab Aleph vſq3 ad Tau. i. a principio mūdi vſq3 ad finē: diſcurrendo p oēs etates ſub vna fide Chriſti/ in quo diſcurſu iſte hō p ſingulos dies ⁊ etates abſq3 intermiſſiōe laudauit deū tanq̄ oipotentē/ ⁊ creatorē/ ⁊ gubernatorē/ ⁊ redemptorē: ⁊ glorificatorē. Et ſub tali rōne exhibuit deo cultū latrie. Et ſemp in vtroq3 teſtamento inuocauit nomen dñi. ſ. v̄bū incarnatū q̄ eſt Jeſus filiꝰ dei deꝰ ⁊ hō. Eſt verū q̄ iſte hō myſticꝰ ſemper p totū teſtamētū vetꝰ inuocauit nomē dñi ſub hoc noie Adonai q̄tuor lr̄is ſcripto. ſ. ioth/ he/ vau/ he: ſed in toto nouo teſtamēto inuocat ip3 ſub hoc noie Jeſus agendo gr̄as de beneficio redēptiōis: ⁊ petēdo bñficiū glorificatiōis. Et ſic deꝰ ſemp fuit laudatus ⁊ cultꝰ: ⁊ Jeſus Chriſtus inuocatꝰ eſt in vtroq3 teſt. abſq3 itermiſſiōe: vñ nulla fuit etas in qua deꝰ nō fuit laudatꝰ. ¶ S3 cōtra totā expoſitionē huiꝰ pſal. poſſet argui: nā a Noe vſq3 ad Abrahā fuit ſecunda etas mūdi. Sed in ſacra ſcriptura nō repeť q̄ aliq̄s coluerit verū deū: nec inuocauerit nomē dñi poſt Noe vſq3 ad Abrahā: quem deus vocauit ⁊ eduxit de Hur Chaldeorū: ⁊ de cultu idolorū q̄ pr̄ eiꝰ Thare adorabat: vt pt3 Geñ. xi et. xii. ergo ſequiť q̄ per aliqō tps verus deꝰ nō fuit adoratꝰ: nec nomē dñi inuocatū vſq3 ad Abraha3 q̄ in terra Chanaā ex precepto ⁊ nutu dei edificauit altare: et inuocauit nomen dñi ibi. Geñ. xii. ¶ Ad hanc queſtio-

Not. de litera tau ſignificāte finē noſtrū.

B Obiectio.

Rñſio.

ſtionem reſpōdet Augu. xvj. de ciuitate dei. cap. ij. dicēs. ꝙ licet a Noe vſq; ad Abraham ꝑ annos amplius ꝙ mille nō ſit facta memoratio in ſacra ſcriptura de aliquo iuſtoꝝ ꝗ deū coleret: tñ nō eſt credēdū qđ aliqñ aliq̄s defuerit ꝗ deū coleret in ciuitate dei q̄ ſemꝑ fuit cōtinuata ab Adā vſq; ad chriſtū: ſed Moyſes ſcripto libri Geñ. ſoluꝫ ſcripſit ea geſta q̄ nō ſolū narrāt p̄terita: ſed etiā pnūciabant ꝛ figurabant futura myſteria de Chriſto ꝛ eccleſia/ ꝓpter vitādā ꝓlixitatē. Ex quibus verbis Aug. ptꝫ

Nota ſemper fuerūt fideles.

ꝙ ꝑ totū illud ſpatiū tp̄is ſemꝑ deus reuelauit aliquib⁹ fidē vnius dei creatoris: ꝛ redēptoris: et per cōſequēs fidē Chriſti futuri: ꝑ quā exhibebāt cultū latrie: ꝛ ſaluabanť. Et ſub hac fide Adā/ ꝛ Seth/ ꝛ Abel/ ꝛ Enos: ꝛ oēs ſucceſſores inuocabant nomē dñi in prima etate: ꝛ in ſcđa Noe ꝛ omnes ſucceſſores vſq; ad Abrahā. ¶ Hoc etiā poteſt confirmari Geñ. xiiij. Nā anteꝗ̄ Abrahā vocaretur et exiret de Chaldea et Meſopotamia ex p̄cepto dei/ iā Melchiſedech rex Salem erat ſacerdos dei altiſſimi: ꝛ colebat vnū deū creatorē ꝛ redemptorē: q2 in figura Chriſti obtulit deo panē ꝛ vinū ꝓ Abrahā: ꝛ recepit decimas ab eo: ꝛ bñdixit ei: imo bñdixit Chriſtū in illo/ in quātū ꝓuidit in ſpū Chriſtū ex Abrahā ſm̄ carnē naſciturū. Et tñ Melchiſedech non erat de genere Abrahe nec Thare. Et ſic ſequiť ꝙ Melchiſedech habuit ritū colēdi vnū verū deū/ ꝛ fideꝫ Chriſti futuri per doctrinaꝫ parentū deſcedentiū a Noe/ vel ex ſingulari ꝛ ſpeciali reuelatione. Et ſic ptꝫ ꝙ p̄ter Abrahā fuit alijs facta reuelatio de fide Chriſti futuri. Et ſic nō defuit aliq̄s in illa etate ꝗ coleret vnū verū deū ꝛ inuocaret nomē dñi ſub fide Chriſti futuri: vt ciuitas dei ſine intermiſſione ꝑſeueraret ſub vero cultu dei ꝛ fide Chriſti: ꝑ quaꝫ fidē dicit vna ciuitas ꝛ eccl'ia ab Adā vſq; ad finem

H mūdi. ¶ Sed nunc reſtat dubiū an Abrahā anteꝗ̄ a deo vocareť ꝛ exiret de Hur Chaldeoꝝ adorauerit idola ſm̄ conſuetudinē patrie ꝛ patris ei⁹ Thare? Super hoc dubio ſunt due ꝯrie opiniōes. Nam quidā dicūt ꝙ Abrahā adorauit idola anteꝗ̄ a deo vocaretur. Et ꝓ parte ſua allegāt illud ꝙ dñs dixit per Joſue viti. cap. Trās fluuiū habitauerūt pr̄es veſtri ab initio: Thare pr̄ Abrahā ꝛ Nachor ſeruierunt dijs alienis ꝛc. Ex quo habent iſti/ ꝙ Abrahaꝫ ſimul cū patre ꝛ patrib⁹ ſuis p̄deceſſoribus adorauerunt idola in Chaldea. Sed alij tenentes oppoſitū allegāt pro ſe illud qđ dixit Achior Amonites ipſi Holopherni/ narrando ꝓgeniē ꝛ progreſſum ꝛ ortū ppl'i Iſrael. Judith. v. vñ ait Ppl's iſte ex progenie Chaldeoꝝ eſt. hic primū in meſopotomia habitauit: q2 noluerunt ſequi deos patrū ſuoꝝ qui erant in terra Chaldeoꝝ: deſerentes itaq; cerimonias patrū ſuoꝝ: q̄ in multitudine deoꝝ erāt: vnuꝫ deū celi coluerūt: q̄ ꝛ p̄cepit eis vt exirent inde/ et habitarēt in carnē ꝛc. Ex his verbis volūt quidam innuere ꝙ Abraham nunꝗ̄ adorauit idola in Chaldea: ſed ſemꝑ adorauit vnū deū celi: ſed vt fugeret cerimonias ꝛ ritus patrū ꝛ p̄deceſſorū ſuoꝝ exiuit de Chaldea nolēs adorare multitudinem deorū: et hoc ex p̄cepto dei. Et ſic manet iſta q̄ſtio ex vtraq; ſui pte dubia propter auctoritates adductas. Et iō Augu. reliq̄t ipam indeterminatā: vt ptꝫ. xvj. de ciui. dei. c. xij. ꝛ. xiij. eo ꝙ ex ſacra ſcriptura nō reperitur alia aliq̄ auctoritas q̄ ꝯfirmet alterā ptē/ ſꝫ vnaqueq; opinio pōt rñdere ad ꝯriā auctoritatē/ vt pꝫ intuēti. Eſt verū ꝙ Aug. magis videť adherere ſecūde opinioni. ſ. ꝙ Abrahaꝫ nunꝗ̄ adorauit idola: ꝑ hoc qđ dicit ibidē: ꝙ vna remāſit dom⁹ Thare: in qua cuſtodia ē plātatio ciuitatꝭ. Sufficit ḡ: ꝙ non defuit in illa etate q̄ deꝰ verū coleret ꝛ laudaret: et nomē dñi ſub fide xp̄i futuri inuocaret vt dictū eſt.

Lauda anima mea dñm: laudabo dñm in vita mea: pſallaꝫ deo meo q̄ꝫdiu fuero.

¶ Titulus/ All'a. ꝛ ita intitulanť q̄nq; ſequētes: ad denotandū ꝙ Dauid fecit iſtos ſex pſal. ad laudādū deum in ceteris feſtiuitatib⁹. Jn hoc pſal. primo excitat aīam ſuā ad laudandū deū. Scđo exhortať oēs ne ponāt ſpē ſuā in aliqu ohoīe: ſꝫ in ſolo deo. ibi. Nolite ꝯfidere. Dicit ergo O aīa mea lauda dñm: a quo tot bñficia recepiſti. ſ. eſſe per creationē ad imaginē ſuam: q2 te fecit aptū ad participādū ſuā beatitudinē: ꝛ ideo laudabo deū in vita mea narrando oīa beneficia: ꝛ pſallam deo meo. i. ſimul laudādo exercebo opa legis implendo diuina precepta/ q̄ꝫdiu fuero: ꝛ vitaꝫ ꝑ gratiam: ꝛ in futuro per gloriam.

Nolite cōfidere in principibus: neq; in filijs hominum in quibus non eſt ſalus.

Exibit ſpiritus eius ꝛ reuertetur in terraꝫ ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

¶ Hic excitat alios ad ponēdū ſpē in ſolo deo ꝛ aduētu Chriſti ꝑ quē erat futura vera redemptio. Et p̄io exhortať oēs ne ꝯfidāt: nec ponāt ſpē ſuā i aliquo hoīe: vt in p̄ncipib⁹. Scđo dicit ꝙ ponāt ſpem ſuā in ſolo deo ꝛ xp̄o futuro. Nā in fide ꝛ ſpe Chriſti futuri oēs ſaluabanť. Dicit ergo. O fideles nolite confidere in p̄ncipib⁹ hui⁹ mūdi: nec in filijs hoīm in q̄b⁹ nō eſt ſal⁹ nec redēptio: nec vll⁹ eoꝝ vos poterit ſaluare/ nec redimere: cum ipſi ſint pctōres et fragiles/ ꝛ trāſitorij/ vt ptꝫ de oīb⁹ q̄ voluerūt ponere ſpem ſuā in regib⁹ ꝛ p̄ncipibus: tñ in fine perierūt: q2 eos nō potuerūt liberare: ſicut ptꝫ de Manaſſe ꝛ Sedechia: q̄ ex cōfidentia regis Egypti perierūt capti a rege Babylonis. Et rō ē. Nā oēs p̄ncipes mūdi ſunt mortales: ꝛ faciliter pñt ꝑdere regnū: ꝛ iō lꝫ in vita ſua dēt fauorē alicui: tamen poſt mortē non pñt fauere: ꝛ ſic affliguntur q̄ in eis ꝯfiſi ſunt: vt ptꝫ de curialib⁹ ipſius Saul q̄ poſt mortem ei⁹ diſpſi ſunt ꝑdētes oīa bona tpalia: ꝛ etiā vitaꝫ cū fauore: ꝛ iō dicit. Exibit ſpūs illi⁹ p̄ncipis in q̄ ꝯfidebāt/ ꝛ mortu⁹ reuerteť corpus i terrā ſuā: de qua hō aſſumpt⁹ ꝛ cōpaginat⁹ eſt: ꝛ ſic incinerabiť ꝛ putreſcet: ꝛ in illa die mortis ꝑibūt oēs cogitatiōes ꝛ affectiōes/ ꝛ ſpes eoꝝ principū/ ꝛ eoꝝ q̄ in eis ꝯfiſi ſunt: q2 ꝑdēt fauorē ꝛ ea q̄ poſſidebāt. ſ. dignitates ꝛ oīa q̄ exſpectabāt: ꝛ ſic manebūt cōfuſi: ꝛ etiā fugati ꝛ diſperſi ſicut ſatellites ipſius Saul.

Beatus cuius deus Jacob adiutor eius: ſpes eius in dño deo ipſius qui fecit celum ꝛ terram: mare ꝛ omnia que in eis ſunt.

¶ Hic oſtēdit ꝙ in ſolo deo eſt confidēdū: ꝛ in ſolo Chriſto ſperandū: q̄ hꝫ oīpotentiā/ ꝛ eſt rex regum ꝛ dñs dominātiū. Dicit ergo: beatus eſt ille hō vel ille ppl's: cui⁹ de⁹ Jacob. ſ. Chriſtus qui promiſſus

eſt ipſi Jacob cuꝫ vidit ſcalā ꝛc. Geñ. xxviij. ꝛ Geñ. xlix. cū dixit. Nō auferet ſceptrū ꝛc. ergo beat⁹ eſt ille pplꝰ cui⁹ Chriſt⁹ eſt protector ꝛ adiutor. i. q̄ accepit eū in ꝓtectorē ꝛ adiutorē: ꝛ beatus eſt ille cui⁹ ſpes ei⁹ eſt in dño deo ipſi⁹ Jacob: q̄ q̄dē deus fecit celū ꝛ terrā: ꝛ oīa q̄ in eis ſunt. Nā licet oppa reat in carne humana tñ ipſe fecit celuꝫ ꝛc. q̄ q̄dem de⁹ ſiue Chriſtus cuſtodit veritatē in ſcl'm. Nā ea q̄ ꝓmiſit in lege an̄ icarnationē/ oīa fuerūt impleta i lege euāgelica: ꝛ oīa q̄ ꝓmiſit in lege euangelica adimplebuntur in celo. Propterea ſubditur.

Qui cuſtodit veritatem in ſeculuꝫ: facit iudicium iniuriam patientibus: dat eſcam eſurientibus.

¶ Cuſtodit veritatē: cū ipſe ſit ipſa veritas: ꝛ facit iudiciū pauperib⁹ ꝛ afflictis patiētib⁹ iniuriā vindicādo de ꝑſecutorib⁹ eorum ꝛ puniendo eos. ꝛ dat eſcā eſurientibus. ergo in eo eſt ponenda ſpes. Vñ de⁹ i teſtamēto veteri fecit veritatē cū dixit Jſrael de Egypto: ſicut ꝓmiſerat Moyſi: ꝛ in teſtamento nouo eduxit ꝛ redemit genus humanū de tenebris inferni ꝛ pcti. Itē in teſtamento veteri fecit iudiciū iniuriā patiētib⁹ cū puniuit egyptios ꝛ ſubmerſit i mari ꝛ dedit eſcā eſurientib⁹: cū dedit filijs Jſrael māna ad māducandū ꝛc. ꝛ in teſtamento nouo puniuit demōes et iudeos crucifixores Chriſti: ꝛ dedit eſcā euchariſtie fidelib⁹ eſuriētib⁹. Et dñs Jeſus ſoluit compeditos ꝛ ligatos in corpore et in aīa. ſ. pctōres ꝛc. ꝛ dñs Chriſtus illuminat cecos in corpore: ꝛ in aīa: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum euangelicū q̄ illuminauit cecū a natiuitate: ꝛ duos cecos i Hiericho: ꝛ illuminat nos omnes fugādo tenebras peccatorum ꝛ ignorantie.

Dominus ſoluit compeditos: dñs illuminat cecos.

Dñs erigit eliſos: dñs diligit iuſtos.

Dñs cuſtodit aduenas: pupillum ꝛ viduā ſuſcipiet: ꝛ vias peccatorū diſperdet.

¶ Erigit eliſos ꝛ curuos ꝛ paralyticos: ꝛ: dirigit ꝛ mā diligit iuſtos. ꝛ ideo ſicut erigit ꝛ rectificat eliſos ꝛ curuos ꝛ obliquos in aīa: et dirigit eos remouendo obliq̄tatē pctī: ita diligit ꝛ amat iuſtos ꝛ rectos. quare ex eliſis ꝛ obliq̄s ꝛ curuis ꝑ pctm̄ facit iuſtos ꝑ gratiā. Et dñs Jeſus Chriſtus cuſtodit aduenā ꝛ ppl'm gentilē: ꝛ ſuſcipiet pupillū ꝛ viduā: q2 ſibus ſubuenit: ꝛ ſuſcipiet ad fidē ppl'm gētilē qui erat pupill⁹ ſine patre ꝛ ſine lege: ꝛ erat vidua ſine viro: quia nō habebat virū nec ſpōſum nec legem: ꝛ ſed Chriſt⁹ ſuſcepit illū ppl'm: ꝛ factus eſt ſponſus eius: ꝛ Chriſtus vias pctōꝝ iudeoꝝ obſtinatoꝝ diſperdet ꝑ mūdū. ꝛ ciuitatē eoꝝ ſuccendet ꝛc. Nā reprobata ſynagoga elegit populuꝫ gētilem. Et ideo Dauid conuertitur ad eccleſiam/ dicens.

Regnabit dñs in ſecula deus tuus Sion. in generatione ꝛ generationem.

¶ O Sion Chriſtus deus tuus regnabit in celo et in ſecula. i. in eternū ꝑ gloriaꝫ: ꝛ in hac eccl'ia in generatione ꝛ generationē vſq; ad iudiciū ꝑ gratiam ꝛ fidē. Naꝫ eius ciues hic viuent ꝑ fidē vſq; ad iudiciū: ꝛ et in celo in eternū ꝑ gl'iam. Ex quo ptꝫ: ꝙ licet hic pſal. realiter enumeret bñficia facta a deo temporalia in teſtamēto veteri tñ principaliter intelliguntur bñficia ſpūalia nobis collata a Chriſto in teſtamento nouo. qđ ptꝫ manifeſte ꝑ id qđ dicit. Dñs erigit eliſos: dñs diligit iuſtos. Et ſic pſalmus iſte non ē alien⁹ a ꝓphetia/ immo p̄ncipl'r excitabat illū ppl'm ad ponendū ſpē ꝛ ad expectandū Chriſtuꝫ futurū redēptorē in cuius fide ſaluabantur.

Laudate dñm q̄m bonus eſt pſalmus: deo noſtro ſit iocunda decoraq; laudatio. xxiij. q. v. c. ſ. xcij. di ſt ic ſ. i gloſ.

¶ Licet huic pſal. nō p̄ponať titul⁹: tñ ipſe eſt de ſe alleluiatic⁹: q2 incipit ab all'a. Nam all' interp̄tať laudate deū: vt ſepi⁹ dictum eſt. ſed iſte pſal. incipit ſic in hebreo. All'a q̄m bon⁹ eſt pſal. ꝛc. q̄ q̄dē pſal. ſi l'raliter exponatur⁹ in quātū Dauid inuitat ppl'm ſuū ad laudandū deuꝫ: Deus laudā dus. Primo propter bñficia q̄ ſpecialiter tulit illi ppl'o: Scđo ꝓpter bñficia q̄ vniuerſaliter cōtulit ꝛ confert toti humano gñi i dādo pluuiā ꝛ eſcā ꝛ victum oībus: tūc facilis eſt expoſitio ꝛ intellect⁹ ei⁹. Sed q2 iſte pſal. nō eſt alien⁹ a prophetia ꝛ myſtico ſenſu ſicut ceteri: iō preſuppoſita l'ra q̄ poti⁹ eſt figura exponend⁹ eſt ꝓphetice/ ꝓut cōtinet bñficia a Chriſto collata ipſi eccl'ie. Naꝫ ad hunc ſenſum legiť in eccl'ia noſtra. Jn quo pſal. duo facit. Naꝫ primo excitat oēs ad laudandū Chriſtū ꝓpter beneficiū redēptiōis. Scđo ſpecialiter Chriſtianos iam redēptos ꝛ congregatos in eccl'ia ꝓpter bñficia ꝛ dona gratiarū ꝛ ſacramētorū ipſi eccl'ie collata ibi. Precinite dño Dicit ergo ad primuꝫ. O vos oēs redempti laudate dñm nr̄m Jeſum Chriſtuꝫ: q̄m pſalm⁹ eſt bon⁹ ipſi. i. q̄cūq; laus et honor eſt ipſi decēs et debitus: nec poſſumus ipſi ſufficientes gr̄as agere nec ſatiſfacere ꝓ tantis bñficijs ab eo receptis. iō ſequiť/ ſit ergo deo noſtro iocunda laudatio ex deuotione cordis: ꝛ decora ꝛ mūda ex puritate et ſine pctō quaſi dicat. ſit cuꝫ deuotione ꝛ affectu ꝛ puritate cordis. Nā decorū ꝛ iocūdū ad virtutē pertinet iuſtitie: vt ptꝫ quinto Ethicorum. Et enumerat beneficia redemptionis/ dicens.

Edificans Hieruſalem dñs: diſperſiones Jſraelis congregabit. iiij. q. ſ. c. loq̄tur. et c. oib⁹

¶ Dominus Jeſus edificans per redēptionē Hieruſalē. ſ. eccleſiā fideliū ꝛ deſponſans eam ſibi congregabit diſperſiones Jſraelis. i. a quatuor ventis congregabit exules filios Adā ex Judaiſmo et gētilitate: ꝛ faciet eos in eccleſia filios Jſrael ſpirituales ſecundum promiſſionem.

Qui ſanat contritos corde: et alligat contritiones eorum. vij. q. ſ. ſuggeſtuꝫ. et de conſe. diſ. iij. proprie. in fine.

¶ Chriſtus etiam per eādem virtutem paſſionis ſonat contritos corde ꝛ penitentes ab infidelitate cuiuſlibet peccati: ꝛ alligat contritiones: ꝛ fracturas eorum cataplaſmate et medicina ſacramentorum: ꝛ ſic facit eos filios Jſrael licet eſſent ante gētiles et alieni et idololatrie.

Qui numerat multitudinem ſtellarum: ꝛ omnibus eis nomina vocat. xxxij. di. erubeſcāt

¶ Tertio Chriſtus numerat multitudinē ſtellarū ꝛc. Jſta eñ multitudo ſtellarū eſt numerus electorum ꝛ predeſtinatorū. quem in figura oſtendit dñs Abrahe Geñ. xv. cum dixit. Suſpice celū ꝛ numera.

ſtellas ſi potes: ſic erit ſemen tuuƺ Item Gen̄. xvij. Multiplicabo ſemē tuum ſicut ſtellas celi: et ſicut arenā q̄ eſt in littore maris ⁊c. quē numeruƺ ſolus xp̄s nouit: vt dictū eſt ſupra pſal. cxxxviij. Jō iterū dicit hic Dauid de xp̄o. Qui nūerat multitudinem ſtellarū. i. numerū electorū ⁊ p̄deſtinatorū: ⁊ oībus eis noīa vocat. vt ip̄e Chriſtꝰ ait Jo. x. Ego cognoſco oues meas ⁊c. Nā bonꝰ paſtor vocat eas nominatim ⁊c. Vn̄ ſicut deꝰ electos oēs ab eterno p̄deſtinauit ⁊ elegit: ita ex tpe oēs vocat naturaliter ⁊ iuſtificat: vt ait apl's ad Ro. ix. Quos predeſtinauit hos et vocauit: ⁊ iuſtificauit. Ex quo ptƺ ꝙ ſoli xp̄o eſt datū: ⁊ cōuenit numerare multitudinē iſtarum ſtellarū: ⁊ vocare noīa eoruƺ. Jō ſequit̄ de Chriſto.

de pſe. di. ij. c. acceſſerunt.

Magnus dn̄s noſter, ⁊ magna virtus eiꝰ: ⁊ ſapientie eius nō eſt numerus.

Suſcipiens manſuetos dn̄s: humilians autem peccatores vſq ad terram.

Magnus inquātuƺ deꝰ ⁊c. Quā magnitudinē et ſapientiā oſtēdit Chriſtꝰ dn̄s: q̄ ſuſcepit māſuetos ⁊ humiles corde ad eccl'iam ⁊ fidē et veniam: quos exaltauit in gl'ia: ⁊ humiliauit pctōres ſuperbos et obſtinatos vſq ad terrā ⁊ centrū inferni ad penā ꝑpetuā. Nā primo ſuſcepit apl'os ⁊ diſcipulos ex iudeis: ⁊ ꝯſtituit eos principes ſup oēm terrā: et ſupbos iudeos humiliauit ⁊ deiecit vſq ad terraƺ deſtruēdo eorū ciuitatē ⁊ regnū ⁊ ſacerdotiū et etiam vſq ad infernum ⁊ ſic deiecit eos in corpore et aīa.

Precinite dn̄o in confeſſione: pſallite deo noſtro in cithara.

Hic excitat eccl'iam ad laudē Chriſti ꝓpter bn̄ficia donoꝝ ⁊ gratiarū ⁊ ſacramētorū ipī collata ad eſcā ⁊ cibū ⁊ vitā aīe. Dicit ergo. o vos fideles precinite. i. precipue ⁊ ſpecia iter canite dn̄o in cōfeſſione laudis: ⁊ pſallite dn̄o in cithara fidei: ſpei: ⁊ charitatis: que ſūt tres chorde ipſius cithare: ſicut decē p̄cepta ſunt decē chorde pſalterij. ideo nō ſolum cantate voce: ſed corde ⁊ opere ipſi Chriſto.

xcij. diſti. c. j. i gloſ.

Qui operit celum nubibus: ⁊ parat terre pluuiam.

Naƺ ſicut celum obtegitur nubibus: ſed nubes cōſtricte ⁊ cōpreſſe emittunt pluuiam in terraƺ: ita deus obtexit ſcripturam veteris teſtamenti nubibus figuraruƺ ⁊ cerimoniarum: ſed venit Chriſtus ⁊ cōpreſſit nubes virtute donorū ſpiritus ſancti: ⁊ miſit ⁊ parauit pluuiaƺ intelligentie: ⁊ ſenſus ſcripturarum aperuit nobis per ſe et per apl'os ſuos: dando eis dona ſpiritus ſancti ⁊c. Item Chriſtus obtexit ſacramenta eccleſiaſtica nubibus ſenſibilium formarum: ⁊ cū pluunt nobis pluuiam inuiſibilis gratie dum ſacramenta eccleſiaſtica ſunt cōprehenſa ⁊ credita per fidem: ⁊ compreſſa per charitatem. Et ideo ſequitur.

Ē. ciij.

Qui producit in montibꝰ fenum: ⁊ herbā ſeruituti hominum.

Nā Chriſtus ex tali pluuia ſacre ſcripture ꝓduxit in montibꝰ. i. in apl'is ⁊ doctoribus fenū: et bonā herbā paſcualē doctrine ad ſeruitutē. i. vſum et cibū hoīm ſimplicium Nā apl'i ⁊ doctores et prelati paſcūt homines ⁊ oues ſimplices illa herba doctrine. Item paſcunt etiam ſimplices illa herba et eſca ⁊ gratia ſacramentoruƺ: puta euchariſtie et ceterorum. Jdeo ſequitur.

Qui dat iumentis eſcā ipſorum: et pullis coruorum inuocantibus eum.

Qui dat iumētis. i. ppl'is ſimplicibꝰ: ⁊ ouibꝰ xp̄i q̄ ſunt iumenta. i. adiumēta eccl'ie: q̄ laborāt ꝓ eccleſia: vt tpaliter ipſi ꝓuideāt: eſcā ſpūalē. ſ. euchariſtiā: ⁊ cetera ſacramenta: q̄ eſt eſca ipoꝝ iumētorū. ſicut habet̄ in lr̄a Hierony. q̄ dat iumētis panē ſuū. iō ly ipoꝝ refert̄ ad ly iumētis. ⁊ dat etiā eſcā pullis coruorū inuocantibꝰ eū. Vn̄ ē aduertēdū ꝙ pulli coruorū qū egrediunt̄ ab ouo ſūt albi per aliquot dies: ⁊ iō parētes dimittunt eos putantes non eſſe filios ſuos vſq q̄ ſiūt nigri: ⁊ ſic illi pulli ꝑ illos dies ſemꝑ habēt ora apta verſus celum: ⁊ paſcunt̄ rore celi. ꝑ q̄ð figurant̄ gentiles ad fidē Chriſti cōuerſi. nā cū ſint filij īfideliū ⁊ nigroruƺ ꝑ pctm̄ ⁊ infidelitatē: tn̄ ipī renati ſunt albi ⁊ puri ꝑ fidē et regenerationem baptiſmalē. Et licet tales fideles conuerſi fuerint priuati hereditate tpali: et bonis tpalibꝰ a parentibꝰ infidelibus: vt ptƺ de Cecilia, Agatha ⁊c. tn̄ Chriſtꝰ pauit eos in eccl'ia iſta bonis gratie ſacramētorū ⁊ doctrine legis: ⁊ gl'ie in futuro. iō dicit/ et dat eſcā pullis coruoꝝ. i. filijs infideliū ad fidē cōuerſis inuocātibꝰ eū: quibꝰ nō defuit gr̄a Chriſti: q̄ deꝰ non acceptat diuites huiꝰ ſeculi et robuſtos corꝑe nec magnates nec ſupbos ad eccleſiā ⁊ gratiā ſuā ⁊ vitā eternaƺ: ſƺ mitos ⁊ humiles corde ⁊ timentes eū. ⁊ iſtos vocauit: ⁊ his dedit p̄dictā eſcā ⁊ gratiā: licet ſint priuati bonis tēporalibꝰ: q̄ tales ſunt dei chari: ⁊ accepti ad vitā eternā/ ad fruendū illa eſca celeſti. Jdeo ſequitur.

Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tybijs viri beneplacitum erit ei.

Beneplacitum eſt dn̄o ſup timētes eum: ⁊ in eis qui ſperāt ſup miſericordia eius.

Item/ Chriſtus non eliget principes ⁊ reges ad aplatū nec ad gloriaƺ: nec erit ei beneplacitū in tibijs viri. i. in fortitudine corporū: q̄ a nobis non q̄rit iſta: ſed fortitudinē ſpūalē ⁊ humilitatē ⁊ timorē. iō ſequit̄: Beneplacitū eſt dn̄o ſup timentes eū: ⁊ in eis q̄ ſperant ſup mīa. i. de mīa eius. i. nō acceptat ſupbos ⁊ potētes huiꝰ ſeculi: nec confidentes in viribꝰ ſuis: ſed timētes eū ⁊ humiles ⁊ penitentes ⁊ iuſtos: q̄ nō ponunt ſpem in diuitijs ⁊ bonis tpalibꝰ: nec cōfidūt de viribꝰ ſuis: ſed ꝯſtituūt ſpē ſuā in deo: ⁊ ſperant in mīa dei: ⁊ cōfidūt de ea omni auxilio humano ⁊ tēporali poſtpoſito.

Lauda Hieruſalem dn̄m: lauda deum tuum Sion.

Jſte pſal. licet in hebreo ſit ſine titulo: tn̄ de ſe mōſtrat ꝙ eſt all'aticus: eo ꝙ incipit ab all'a. ſ. lauda Hieruſalē ⁊c. iō in q̄buſdā byblijs p̄ponit̄ all'a vt titulus. ⁊ q̄ videbat̄ aliq̄bꝰ ꝙ iſte pſal. videtur memorare reedificationē ipſiꝰ Hierl'ƺ poſt relaxationem captiuitatis Babylonice factā ꝑ Aggeum ⁊ zachariā: iō p̄ponit̄ Aggei et zacharie cū all'a. Sed talis expoſitio videt̄ inutilis. Nā manifeſtū ē ꝙ Hierl'm poſt reedificationē nūq̄ fuit in tāta pace nec ꝓſperitate: immo ſemꝑ fuit in tribulatione ⁊ litigio: vt ptƺ in libris Eſdre ⁊ Neemie et Maccabeorū: niſi velint

velint dicere ꝙ illa reedificatio fuit figura edificationis eccl'ie: ⁊ renouatiōis per xp̄m future: vel q̄ in illa Hierl'm ⁊ Siō terrena erat incipiēda et inchoāda eccl'ia xp̄i: et q̄ ad illā erat xp̄s venturus ⁊ in ea vniuerſalē eccliam incepturꝰ ꝑ ſuā p̄dicationē ⁊ mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectioneƺ ⁊c. Ex q̄ ptƺ ꝙ Dauid inuitat ad laudandū deū Hierl'm. et Siō ſpūalē: in q̄ ſunt bona ſpūalia hic memorata: vt patebit/ q̄ eccleſia a Chriſto recepit i eiꝰ aduentu. que q̄dē bona futura in eccl'ia Dauid ꝓuidit in ſpū. iō excitat eccl'iaƺ ad gr̄aꝝ actiōes ⁊ laudent ꝓ tātis ⁊ tot bn̄ficijs receptis. Jō. prio excitat ad laudē. Secūdo dat rōnē q̄re eccl'ia dƺ Chriſtuƺ laudare enumerādo bn̄ficia: ibi/ Qm̄ cōfortauit. Dicit ergo primo. O Hierl'ƺ. i. eccl'ia q̄ vere es viſio pacis: lauda xp̄m dn̄m tuū in ſuo aduentu. ⁊ o Siō vera ex qua ⁊ de qua deꝰ videt̄ et ſpeculat̄. lauda xp̄ƺ deum tuū qui ipſe eſt dn̄s ⁊ deꝰ tuus ꝑ ſpūalē cultū/ q̄ in te ſola ⁊ nō extra colit̄ deus: q̄ ad te vēturus eſt in carnē: ⁊ multa bona collaturus iō p̄cipue ip̄m laudare tenerís. Jtē etiā tertio cōcitat oēs ciues celeſtes illā Hierl'm ⁊ Siō celeſtē: vt laudēt dn̄m deum in ſcl'a ſcl'oꝝ cū gl'ia et felicitate. Et pōt ēt dici ꝙ prio Dauid excitat ad gr̄aꝝ actiones illā Hierl'm materialē: vt agat deo gr̄as: eo ꝙ xp̄s in eā erat vēturꝰ ⁊ in ea totū myſteriū nr̄e redēptionis oꝑaturꝰ: ⁊ in ea Hierl'm ſpūalē edificaturus: ⁊ oīa bona ſpūalia infra memorata collaturꝰ: q̄ ibi oīa iſta dona fuerunt data ⁊ ich data. Et exinde exhortat̄ ad gr̄aruƺ actiones Hierl'm ſpūalē ex illa Hierl'm materiali exortam/ et toto orbe diffuſam: in qua perſeuerant oīa iſta bona ſpūalia. Et ex conſequenti excitat ad huiuſmodi laudē Hieruſalem ſupernā in qua ineternum perſeuerant bona glorie.

Quoniam cōfortauit ſeras portaruƺ tuarum benedixit filijs tuis in te.

Qui poſuit fines tuos paceƺ ⁊ adipe frumenti ſatiat te.

Qui emittit eloquium ſuum terre: velociter currit ſermo eius.

Hic reddit cāƺ hmōi laudis: ⁊ enumerat oīa bona que eccleſia Chriſti recepit i aduentu eiꝰ. Ad cuius intelligentiā eſt notādū: q̄ ad felicitatē ⁊ nobilitatē ciuitatis inter cetera ſex requirunt̄. Prio ꝙ ſit bene murata. Scd̄o ꝙ ſit fortiſſimis portis ⁊ ſeris clauſa. Tertio ꝙ ſit frequentia ciuiuƺ populata. Quarto: ꝙ ſit bn̄ armata. Quinto ꝙ ſit copia victualiū munita. Sexto: ꝙ ſit copia aquarū abundās. quibꝰ oībus iſtis ſex munitionibꝰ Chriſtꝰ dotauit eccleſiā ſuā in aduentu ſuo. Nā primo muniuit ipſam triplici muro inexpugnabili. ſ. fide ſpe ⁊ charitate. Scd̄o fortiſſimis portis eccleſiaſticorū ſacramentorū. Tertio frequētia ciuiū ⁊ filioꝝ fidelium. Quarto fortiſſimis armis donoruƺ ſpūs ſcti Quinto abundantia cibi ſpūalis ſacramēti eucha riſtie ⁊ aliorū ſpūaliū bonoruƺ. Sexto abundantia aquarum intelligentie ſacre ſcripture ad potādaƺ et reficiendā aīam. Hoc ergo ꝓuidēs Dauid in ſpiritu fecit hūc pſalmū: i quo enumerat oīa ſupradicta ſex bona: et inuitat eccleſiā ad laudandū deū ꝓ talibꝰ bonis receptis. Dicit ergo Dauid. O Hierl'ƺ lauda dn̄m: q̄m ipſe Chriſtꝰ cū edificauit te/ cōfortauit taliter ⁊ fortificauit ſeras ⁊ vectes portarum tuarū. ſ. eccleſiaſticoꝝ ſacramētoꝝ/ ꝙ porte inferi nunq̄ ꝑualebūt aduerſum te. Nā ſicut. vij. vitia capitalia ſunt porte inferi ꝑ quas intrant dānati: ita ſacramēta ſunt porte ꝑ quas intrant fideles ad eccleſiā. q̄ ſacra deſtruūt portas inferi: ⁊ abolēt earū culpas. iō ſequit̄ Bn̄dixit filijs tuis in te. Nā pctōres q̄ per. vij. vitia erāt maledicti ⁊ extra Hierl'm: ſunt bn̄dicti a Chriſto ꝑ ſacramēta eccleſiaſtica: et facti ciues ⁊ filij huius Hierl'm: in q̄ bn̄dicunt̄ oēs fideles ⁊c. q̄ſq̄dē Chriſtus poſuit pacē tanq̄ muros tuos. q̄ q̄dē pax eſt fides informata charitate. ex q̄ ſequit̄ firma ſpes ⁊ ſic nihil poteſt tibi nocere Naƺ iſta fides ⁊ charitas firmat ⁊ vnit filios tuos cum Chriſto capite: iō finis eiꝰ eſt pax. Et poſtq̄ ꝓuidit tibi de fortitudine muroꝝ ſic voluit etiā tibi ꝓuidere de victualibꝰ ⁊ cibꝰ ſpūalibus. Nā prio ꝓuidit tibi de pane eucharíſtie: in quo corpꝰ Chriſti ſumit̄ ⁊c. iō ſequit̄. ⁊ adipe frumenti. i. pinguedine ſpūali corporis Chriſti ſub forma panis ſatiat te et reficit q̄ ad animam: ⁊ dat tibi vitā ſpūalem. ⁊ ad potandū dat tibi aquā ſapientie ⁊ intellectꝰ ſacre ſcripture. iō ſequit̄: q̄ emittit eloquiū ſuū terre. i. legē euāgelicā a Chriſto ꝓlatā q̄ in breui fuit p̄dicata per vniuerſum orbē ab apl'is: ⁊ ſic velociter dilatata eſt eccleſia ꝑ totū mūdū iō ſequit̄: q̄ emitit v̄bum ſuum euāgelicū terre. i. toti orbi terraꝝ ꝑ apl'os ⁊ diſcipulos ſuos/ ⁊ hoc nō pigre: ſed velociter currit ſermo eiꝰ. Nā in breui tpe in oēm terrā exiuit ſonus ⁊ predicatio apoſtoloꝝ: ⁊ in fines terre verba eorum Nam Matheus p̄dicauit euāgelium. in Ethiopia: et Bartholomeus in Jndia: et Andreas in Scythia: ⁊ Petrus ⁊ Paulus in Europa. Et ſic velociter currit ſermo Chriſti per vniuerſum mundum. vt patet in hiſtorijs apoſtolorum.

Qui dat niuem ſicut lanam nebulam ſicut cinerē ſpargit. xc. diſt. c. ſciendum. et ix. diſt. q̄s ne ſciat.

Mittit chryſtallum ſuā ſicut bucellas: ante faciē frigoris eius quis ſuſtinebit?

Emittet verbum ſuum ⁊ liquefaciet ea: flabit ſpiritus eius ⁊ fluent aque.

Quia dixit ꝙ Chriſtꝰ dedit nobis corpus ſuū in cibū: ⁊ et ſermonē ſuū. i. doctrinā euāgelicā in potuƺ q̄ velociter currit ꝑ mūdū: iō hic demōſtrat eminētiā: quā tenet lex euāgelica ſupra veterē/ quantum ad claritatē ⁊ vtilitatē. Vn̄ ē aduertēdū ꝙ ſcriptura ve. te. habet tres defectꝰ reſpectu legis euāgelice. Nā ipſa eſt coagulata et frigida vt nix. Secūdo ſparſa ⁊ obſcura vt nebula. Tertio coagulata ⁊ frigida ⁊ indurata vt glacies. Nā ſicut nix licet ſit aqua tn̄ eſt coagulata ꝓpter frigiditatē: iō mutat coloreƺ: q̄ eſt alba ⁊ volatilis ſicut lana: ⁊ ſic licet ſit aqua: tn̄ ꝓpter frigiditatē: ⁊ coagulationē ſit īpotabilis ⁊ inutilis: ita pariter ſcriptura veteris teſtamenti ſicut iacet vr̄ frigida ⁊ ipotabilis et inutilis. Jtē ſicut nebula lƺ ſit q̄dā aq̄: tn̄ q̄ nō ē coadunata: ſƺ ſparſa ꝑ vapores. ⁊ obſcura: iō eſt īpotabilis ⁊ inutilis: ita pariter ſcriptura veteris teſtamēti eſt obſcura de ſe ⁊ ſparſa ſi ad lr̄am itelligat̄: q̄ nō vr̄ cōſona rōni: nec v̄ba iter ſe cōſonare: nec aliquā vtilitatē afferre. vt ptƺ in libris Moyſi ⁊ ꝓphetaꝝ: ⁊ in cerimonijs legalibꝰ: ⁊ ſic eſt īutilis et ipotabilis ſicut nebula. Jtē ſicut glacies lƺ ſit aq̄: tn̄ q̄ eſt ſumme frigida ⁊ iudurata: iō reddit̄ impo

tabilis ⁊ inutilis: q̄ꝛ nullus pōt ſuſtinere eius frigiditatē ⁊ duritiē: ita pariter ſcriptura veteris teſtamēti de ſe eſt frigida ⁊ dura ad intelligendū: ⁊ etiā cerimonie ſunt dure ad ſeruandū ⁊ ſuſtinēdū ſicut dicit beat⁹ Petrus Actuū. xv. Quid tētatis īponere iugū ſup ceruices diſcipulorū: qđ neq̨ nos neq̨ patres noſtri portare potuim⁹: et ſic redditur đ ſe inutilis ⁊ infructuoſa. Ex quo ptꝫ ꝙ lꝫ nix ⁊ nebula ⁊ cryſtall⁹ ſiue glacies ſit aqua: tñ ꝑpter ei⁹ indiſpoſiti ōes reddiť īutilis ⁊ īpotabilis tñ qñ flat Auſter vel zephyrus qui eſt calidus ⁊ humidus reſoluit niues ⁊ nebulā ⁊ glaciē in aquā: ⁊ tūc illa aqua eſt ⁊ reddiť vtilis ad potandū. Ita pari rōne licet ſcriptura veteris teſtamēti nihil aliud ſit niſi veritas euāgelica ſub figuris ⁊ enigmatib⁹ ⁊ cerimonijs: ⁊ idurata ⁊ obſcura / tñ reddiť īutilis ⁊ infructuoſa niſi reſoluať ꝑ calorē ⁊ flatū ſpūs ſcti. ideo deus miſit verbū ſuum .ſ. Chriſtū qui liquefecit nobis niuē ⁊ nebulā ⁊ glaciē ſcripture veteris teſtamēti remouēdo frigiditatē ⁊ tenebras ⁊ duritiē ab ea que apperuit aplis ſenſū ⁊ ſcripturas: ⁊ ſic poſt aſſenſionē ſuā xp̄s miſit ſpm̄ ſctm̄ ſup eos: q̄ flatu ſuo calido reſoluit ⁊ liquefecit duritiā legis: ⁊ lumine ſuo fugauit obſcuritatē: ⁊ ſic reſoluit niuē et nebulā et glaciē in aquā potabilē q̄ đꝛ lex euāgelica: q̄ nihil aliud ē niſi aqua flueus ⁊ liquefacta ex illa nebula ⁊ glacie ⁊ niue: Et hāc aquā ꝓmiſit Chriſtus ad potandū mulieri Samaritane. Joā. iiij. Et
No. de le. euangelica. hāc dedit toti eccleſie in potū ſalubrē in vitā ſpiritualē ⁊ eternam. Et hoc eſt qđ dicit Dauid .q.ſ. de⁹ dat legē veterē ſupple q̄ſi niuē frigidā coagulataꝫ ⁊ volatilē tanq̄ lanā ⁊ ad modū lane: ⁊ nebulam et obſcuritatē eius ſpargit ſicut cinerē. ⁊ ideo erat inutilis lex et amara ⁊ obſcura ſicut cinis. ⁊ mittit cryſtallū ⁊ glaicē legis ſicut bucellas ⁊ fruſta dura ⁊ impotabilia: cuius frigus nemo pōt ſuſtinere nec bibere eā ꝑpter frigiditatē ⁊ duritiē. iđ ſubdit añ faciē frigoris ei⁹ .ſ. legis ſic dure ⁊ cōgelate / q̄s ſuſtinebit? Quaſi dicat: nullus poterit eam bibere ſic cū tali diſpoſitiōe: niſi liquefiat nobis / ⁊ aperiať ſenſus eius: ⁊ remoueať frigiditas ⁊ obſcuritas et duricies: ⁊ reſoluať in aquā potabilē ſpūaliter per ſenſum ſpūalē: qđ ſolus de⁹ pōt facere. iđ ſequitur ꝙ lꝫ deus ſic olim dederit legē vetereꝫ ad modum niuis: et nebule et cryſtalli dure et frigide: tñ ipſe mittet verbū ſuum .ſ. Chriſtū: ⁊ liq̄faciet ea .ſ. niueꝫ ⁊ nebulā ⁊ glaciē exponēdo ſcripturas: ⁊ apperiendo ſenſum earū ipſis aplis. Et poſt aſcenſionē flabit ſpūs eius ſctūs in die pēte. dona grāꝝ largiendo. Et tūc fluēt ꝟe aque ex niue ⁊ nebula ⁊ glacie. E ſic ſcriptura veteris teſt. reddeť potabilis et intelligibilis: cui⁹ aqua reſoluta ⁊ fluens ex ea ē ip̄a lex euāgelica. ¶ Ad maiorē intellectū hui⁹ ptis eſt notādū: ꝙ Dauid hic cōparat legē euāgelicā ad veterē ſicut aquā liq̄factā ad niuem ⁊ ad glaciē et ad nebulā: ex quibus aqua liq̄facta reſoluiť ⁊ fluit. Et cōparat xp̄ꝫ ad ſolē: ⁊ ſpm̄ ſctm̄ ad vētū auſtralē. ⁊ cōparat ſtatū ve. te ad hyemē ⁊ ſtatuꝫ grē ad tp̄s vernū. Nam ſicut in hyeme ningit de⁹ ſup montes niuē coagulatā: ⁊ ſpargit nebulā ſup mōtes: et cadit grando ſup eoſdē mōtes. q̄ q̄dē nix nil aliud eſt niſi aliqua leuiter coagulata. ⁊ grando nil aliud eſt niſi aq̄ ſiue vapor aqueus nō fortiter coagulatus nec cōgelat⁹. Sꝫ qñ venit tp̄s vernū dupl'r reſoluunť iſta tria .ſ. nebula et nix ⁊ grādo. Uno mō per fortiorem calorem ſolis accedētis ad nos / aut p vētum auſtralē: aut p zephyrū flantē ſuper niuem et nebulā ⁊ grādinē ⁊ glaciem. Ita ergo pariter accidit in datione legis ⁊ prophetarū. Nā in tp̄e hyemali nature et legis ſiue in ve. teſt. de⁹ pluit ⁊ ſparſit ſup mōtes vete. teſt. ſ. ſuper patriarchas ⁊ prophetas / ſcripturā legis ⁊ prophetarū ad modū niuis ⁊ glaciei et nebule: nā illa ſcriptura erat coagulata ſicut nix: et ꝯgelata ⁊ dura ſicut grādo ⁊ glacies: et erat tenebroſa ſicut nebula. Sed venit tp̄s vernuꝫ grē: in quo Chriſt⁹ ſol iuſtitie apparuit ſupra nr̄m horizonteꝫ: ⁊ miſit radios ſuos ſup ſcripturam legis ⁊ ꝓphetarū coagulatā et glaciatā, et duramet nebuloſam ⁊ obſcuram: et liquefecit niuem et nebulaꝫ ⁊ glaciem ſacre ſcripture remouēdo duritiē ⁊ frigiditatem et tenebroſitatē ſcripture / ⁊ ſic liq̄facta eſt in aquā euangelicam claraꝫ ⁊ calidam ⁊ ſuauem: ⁊ ſic facta eſt potabilis oībus fidelib⁹. Item poſtea Chriſtus miſit ventū Auſtralē et zephyrū ſpūs ſcti in die pente. q̄ liquefecit ⁊ reſoluit fortius ⁊ perfectius eandē ſcripturā p Chriſtū liquefactaꝫ ⁊ diſpoſuit mentes apoſtoloꝝ imprimendo veritatē ſcripture in mētes eoꝝ. Ex quib⁹ ptꝫ / ꝙ ſicut aq̄ decurrentes ex mōtibus in tp̄e verno nil aliđ ſūt niſi niues: aut nebule aut glacies liquefacte p ſolē aut ventū Auſtralē ſiue zephyrū: ita pariter lex euangelica nil aliud eſt niſi ſcriptura legis ⁊ prophetarū liquefacta ⁊ reſoluta per Chriſtum ⁊ ſpm̄ ſanctū remota tenebroſitate: et duritie / et frigiditate cerimoniaruꝫ. Et hoc eſt quod intendit dicere Dauid in hoc pſal. cum ait. Qui dat niuem ⁊c. Deinde cum dicit.

Qui annunciat verbum ſuum Jacob: iuſtitias et iudicia ſua Iſrael.

Non fecit taliter omni nationi: et iudicia ſua non manifeſtauit eis.

¶ Cōcludit ꝙ eccleſia Chriſti q̄ īcipit ab aplis: dicta Jacob ⁊ Iſrael ſm̄ ſpm̄ et ꝓmiſſionē. maxime debet deū laudare: eo ꝙ ſoli ipſi p Chriſtū collata ſunt oīa dona ſupradicta. Nā de⁹ annūtiauit vbū ſuum incarnatū ipſi Jacob: ⁊ iudicia predicta annunciauit ipſi Iſrael. Nā myſteria q̄ p figuras pa' annūtiauit ipſi Jacob ⁊ Iſrael prī illi⁹ ppli in ve. teſt. poſtea annuntiauit ⁊ declarauit p xp̄m verbū incarnatū ipſi eccleſie q̄ eſt Jacob ⁊ Iſrael ſcđm ꝓmiſſionē ⁊ ſpm̄. Sed nō fecit taliter oī alteri nationi carnali: q̄ꝛ iudicia et myſteria ſua nō manifeſtauit eis: q̄ꝛ ſolis aplis ⁊ diſcipulis ⁊ gētilib⁹ cōuerſis factis Iſrael ſm̄ ſpm̄ datū eſt noſſe myſteriū regni dei .i. veritatē legis ⁊ ꝓphetarū: ceteris aūt .ſ. obſtinatis ⁊ infidelibus datū eſt noſſe in ſolis parabolis .i. noſſe ſolā ſuperficiem lr̄e: vt ptꝫ Matth. xiij. ⁊ Luce. viij. ¶ Ex ſupradictis ptꝫ: ꝙ ꝑpter vij beneficia teneť eccleſia et ciuitas dei .ſ. oīm fideliū ⁊ maxime religio chriſtiana laudare deū pre ceteris natioīb⁹. Primo q̄ꝛ Chriſt⁹ cōfortauit portas ei⁹ p eccleſiaſtica ſacrā. Scđo q̄ꝛ bñdixit ⁊ abſoluit a maledicto omnes ciues ⁊ filios in ea. Tertio quia murauit eā muro pacis ⁊ fidei ⁊ charitatis. Quarto q̄ꝛ ſatiauit eā cibo euchariſtie ⁊ ceteris bonis ſpūalib⁹. Quito q̄ꝛ velociter eā ꝯgregauit p̄dicatiōe aploꝝ. Sexto q̄ꝛ p verbū ſuū liq̄fecit ſcripturā vete. te. ⁊ p ſpm̄ ſctm̄ fecit eā fluere in mētib⁹ aploꝝ a quibus veritas ſacre ſcripture defluxit per orbē. Septimo quia ſoli eccleſie Chriſti ⁊ religioni chriſtiane data ſunt ſupradicta dona.

Laudate dn̄m de celis: laudate eum in excelſis.

Laudate eum oēs angeli eius: laudate eum oēs virtutes eius.

¶ Huic pſal. ꝑponiť titulus All'a. eo ꝙ totus iſte pſal. eſt laudatori⁹. Nā all'a idē ē qđ laudate deū: q̄ꝛ Dauid in hoc pſalmo inuitat oēs creaturas ad laudandū deū: vt ptꝫ in toto diſcurſu pſalmi. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt primo aduertēdū: ꝙ hec eſt differentia inter honorē ⁊ laudē. Nā honor eſt p̄mium virtutis: ⁊ tribuitur bonis. iiij. ethi. Aut eſt exhibitio reuerētie in teſtimoniū virtutis / ſcđm Ciceronē: ſed laus eſt cōmemoratio bñficioꝝ receptoꝝ. Et ſic honoram⁹ bonos ⁊ virtuoſos indifferenter: ſed laudam⁹ bñfactores agēdo grās p bñficijs receptis. Sed q̄ꝛ q̄cq̄d boni eſt in nobis recepimus a deo: ideo nō ſolū tenemur honorare deuꝫ: eo ꝙ eſt bon⁹ de ſe: ſed etiā iugiter tenemur laudare eū / cōmemorādo bñficia / eo ꝙ oīa bona recepim⁹ a deo. Sed q̄ꝛ nō ſolū hoīes ⁊ intellectuales creature: ſꝫ etiā oēs creature tā aiate q̄ inaiate: tam celeſtes q̄ terreſtres ⁊ elemētales: q̄cquid boni habet receperūt a deo: ⁊ iđ oēs creature tam rōnales q̄ irrationales: tā celeſtes q̄ elemētales teneñť deū laudare: iđ Dauid inuitat oēs creaturas ad laudādū deū in h̄ pſal. ¶ Ad cui⁹ maiorē euidētiā eſt iteruꝫ aduertēdū: ꝙ quatuor bona receperūt creature a deo. Nā quedā receperūt bona nature: ⁊ hoc cōuenit oīb⁹ creaturis tā celeſtib⁹ q̄ terreſtri⁹ tā iaiatis q̄ aiatis. q̄dā vero receperūt bona fortune: ⁊ h̄ cōuenit ſolis hoībus q̄buſdā tam fidelib⁹ q̄ īfidelibus. Tertio q̄dā receperūt bona grē: ⁊ hoc ꝯuenit ſolis fidelib⁹. Quarto quedā receperūt bona gl'ie. ⁊ hoc cōuenit ſolis electis ⁊ p̄deſtinatis. Quatuor ergo facit Dauid in hoc pſal. Nā primo inuitat indifferēter oēs creaturas ſuꝑiores ⁊ inferiores ad laudādū deū ꝑpter bñficia nature q̄ receperūt in ſua creatione. Scđo ſpecial'r inuitat oēs hoīes et pplos tam fideles q̄ infideles ꝑpter bona fortune et tp̄alia q̄ a deo receperūt vnuſq̄ſq̨ in ſuo gradu ⁊ cōditiōe ⁊ etate. Tertio ⁊ q̄rto īuitat ſpecial'r oēs fideles ad laudādū deū ꝑpter bona grē q̄ receperūt in hoc ſcl'o: ⁊ ꝑpter bona gl'ie que receperunt in patria celeſti. Scđm ibi. Reges terre. tertium ⁊ quartū ibi. Cōfeſſio ei⁹ ſup celū ⁊ terrā. ⁊c. ¶ Quātū ad primū eſt notandū: ꝙ cū de⁹ ſit cā oīm in triplici genere cauſe .ſ. formalis efficientis ⁊ finalis ſcđm philoſophū ⁊ cōmētatorē. xij. meta. tria receperunt ⁊ traxerunt a deo oēs creature .ſ. eſſentiā ⁊ eſſe ⁊ naturalē ꝓprietatē. Prio em̄ traxerunt eſſentiā. Et ſic vnaqueq̨ creatura đꝛ ens a vera inquantū eſt creata ⁊ facta ad inſtar et exēplar illi⁹ Idee ꝓprie exiſtētis in verbo diuino: et in quātū imitať illā eternā ideā: q̄ꝛ vt ſic habet entitatē: et diciť vere ens. Scđo vnaqueq̨ creatura recepit a deo ſuā ꝓprietatē et ꝑfectionē naturalē ꝯſequētē formam ſuā ꝓpriā ⁊ ſpecificā: et ſic oīs creatura đꝛ naturaliter bona inquātū hꝫ inditā aliquā ꝓprietatē naturalem / ⁊ imitatur ⁊ participat aliquā diuinā ꝑfectionē per quā cōſequitur finē propriū / ⁊ ordinatur in deū creatorē ſuū. que q̄dē ꝓprietatates licet nobis ſint ignote: tñ earū effect⁹ q̄ñq̨ nobis notificātur: Nā videm⁹ ꝙ Rha barbaꝝ attrahit ⁊ purgat cholerā: ⁊ magnes attrahit ferrū: et ſic de ſingulis qđ nō ſit niſi ab illa naturali ꝓprietate et ꝑfectiōe toti ſpeciei a p̄ncipio creatiōis indita: lꝫ nobis ſit ignota. Rōne cuius ꝓprietatiſ et naturalis perfectiōis vnaqueq̨ res et ſpecies đꝛ natural'r bona: q̄ꝛ ꝑpter illā ꝓprietatē ⁊ perfectionem eſt naturaliter appetibilis. Unde nos non appetimus Rhabarbaꝝ ⁊ medicinā ꝑpter ſe: ſed ꝑpter illā ꝓprietatē ⁊ perfectionē quā in ſe hꝫ. Uñ per illā naturalem ꝓprietatē vnaq̨q̨ res naturalis đꝛ habere p̄ncipiū ſui motus ⁊ ſue actionis: eo ꝙ talis proprietas ꝯſequiť formā. ⁊ iđ eius effect⁹ dicunť naturales ſiue a natura: vt ptꝫ. ij. phyſicoꝝ. Et ſic ꝑpter tales naturales ꝓprietates vnaq̨q̨ res đꝛ bona ſecundū naturā et natural'r. iđ diciť Geñ. j. ꝙ vidit de⁹ cuncta q̄ fecerat et erant valde bona natural'r ſupple. Tertio vnaq̨q̨ creatura recepit eſſe actualis exiſtētie: q̄ꝛ aliter non poſſet actualiter exiſtere nec operari. Nā ſolus deus exiſtit ⁊ opať per ſuam eſſentiā et ſubſtātiā: eo ꝙ ſua opatio eſt ſua ſubſtātia et eſſentia. et iđ oportet vt de⁹ inſpiret eē actuale ad hoc ꝙ eſſentia exiſtat in actu ⁊ exerceat opa vite: q̄ꝛ viuere viuētib⁹ eſt eſſe. q̄ꝛ aliud eſt vnitas et vnitatē eſſe. ſcđo poſterioꝝ. et aliud eſt magnitudo et magnitudinē eſſe. iij. de aīa. Nā ſicut mot⁹ eſt act⁹ mobilis inquantū mobile / ⁊ differt a re mobili: ita eſſe eſt act⁹ entis in actu inquātū in actu. Et p cōſequēs differt real'r ab eſſentia quā actuat ſcđm Boetiū in libello de hebdomadib⁹: q̄ꝛ eē non eſt ſed eſſentia ⁊ indiuiduū ſiue perſona eſt illud eſſe actuale: vt inquit Boeti⁹. Et ſic vnaqueq̨ creatura depēdet a deo in triplici gñe cauſe ꝑpter hoc triplex eſſe. Nā p eſſe eſſentiale ⁊ idtale depēdet a deo in genere cauſe formalis: ⁊ per eſſe actualis exiſtētie influxū depēdet in gñe cauſe efficientis. Sed e p eſſe naturale .i. p illā naturalē ꝓprietatem depēdet a deo in gñe cauſe finalis: eo ꝙ p illam ordinať in ſuū finē primarium q̄ eſt hō / q̄ꝛ oīa facta ſunt ꝑpter hoīem: et vltimū q̄ eſt de⁹: q̄ꝛ oīa ſunt ꝑpter hoīem aiata et in aīata: et hō ꝑpter deū: ⁊ ſic oīa finaliter ordinanť in deū. Et ſic cōcludit Aug. in lib. de natura boni: ꝙ oīa ſunt bona naturaliter et ſcđm naturā ſui: et ꝙ oīs natura et eſſentia ē bona. Prio inquātū eſt a deo. Scđo inquātū hꝫ talem bonā ꝓprietatē et ꝑfectionē cōcreatā: ꝑpter quaꝫ eſt appetibilis. Oīo aūt natura diaboli facta eſt mala: et natura hoīs corrupta: poſtea diceť. Sed natural'r oīa ſunt bona et vera ſecūdum ꝙ participāt illā p̄mā entitatē. ij. meta. et oīa ſunt bona inquātū participāt bonitates et ꝑfectiōes illi⁹ p̄mi in q̄ ꝯtineñť ꝑfectiōes oīm reꝝ. v. meta. Item ſicut oēs numeri ꝓcedūt ab vnitate: ita oēs ſpēs q̄ ſunt ſicut nūeri / depēdēt ab illo prio ſcđm magis perfectū ⁊ min⁹ ꝑfectū. vij. et. x. metaphyſice / ⁊ prio celi. Ex q̄ ptꝫ ꝙ oēs creature ſūt natural'r bone. Uidēs ḡ Dauid quō oēs creature receperūt a deo ſupradicta bona i ſua creatiōe .ſ. eē eſſentiale: et actuale: et eē naturale .i. illas naturales ꝓprietates ⁊ ꝑfectiones ꝑpť q̄s dicunť natural'r bone iđ i hac p̄ma pte hui⁹ pſal. īuitat ſeriatiꝫ oēs creaturas ad laudādū deū / agēdo grās p bñficijs naturalib⁹ receptis. Et prio īuitat creaturas ſuꝑiores et celeſtes. ij. iſerio oīs natura ⁊ eſſētia ē bona

res ⁊ terreſtres tibi. Laudate dñm de terra. Incipiẽs ergo Dauid ab ordine nature inuitare creaturas/ dicit. O vos creature de celis. i. de nũero celeſtiũ laudate dñm. Nã ſicut tenetis pmũ ordinẽ in natura ita primo debetis laudare deũ ⁊ excelſiori mõ. Jõ laudate eũ in excelſis locis mũdi. ſ. in celo. Nã ſicut altiora ⁊ maiora bñficia recepiſtis a deo: ita in primis ⁊ ĩ excelſis ⁊ excelſiori mõ debetis eũ laudare: gr̃as agẽdo. Et iõ vos oẽs ãgeli eiꝰ. ſ. cherubin/ ⁊ ſeraphin: ⁊ troni laudate eum: ⁊ vos oẽs virtutes eiꝰ. ſ. oẽs intelligẽtie/ q̄ exercetis eiꝰ virtutẽ mouẽdo celeſtia corpa ad gñationẽ ⁊ cõſeruationẽ iſtoꝝ inferioꝝ: et hoc facitis ꝓpter deũ amatũ et deſideratũ: vt pꝫ. xij. meta. ideo laudate eum q̄ tantã virtutẽ vobis cõceſſit: vt regatis et gubernetis totũ vniuerſuꝫ: qꝛ opus nature eſt opꝰ intelligentie. xſ. de aĩalibus. Deinde cum dicit/

Dañ. iij. c. S. xxxij b. Judith. xvj.

Laudate eum ſol ⁊ luna: laudate eum oẽs ſtelle ⁊ lumen.

¶ Jnuitat corpa celeſtia/ ⁊ prio corpa lumioſa nobis magis nota/ dicẽs: Laudate eũ ſol ⁊ luna: laudate eũ oẽs ſtelle celi ⁊ omne lumẽ mũdi tã corporeũ q̄ incorporeũ. Et forſan facit endiadim ponendo ſubſtãtiuũ ꝓ adiectiuo dicẽdo oẽs ſtelle ⁊ lumẽ. i. laudate eũ oẽs ſtelle luminoſe: et oĩa aſtra ⁊ planete: ⁊ cõphẽdit cũ ſole ⁊ luna et ſtellis luminoſis oẽs orbes eoꝝ ⁊ deferẽtes ⁊ epicyclos planetarũ: in q̄bꝰ aſtra ferunť et cõtinẽtur. Deinde cum dicit/

de pſe. di. ij. c. ieiunium. in glo.

Laudate eum celi celorũ: ⁊ aque q̄ ſup celos ſunt: laudent nomen domini.

¶ Jnuitat duos celos ſupiores nobis ignotos ad ſenſum: eo ꝙ nõ deferũt aſtra lumioſa. Quoꝝ primũ dr̃ celũ empyreũ. qđ dr̃ ĩ plurali/ celi celoꝝ propter excellẽtiã: eo ꝙ ẽ locꝰ btõꝝ: ĩn ſe ꝯtinet tres hierachias ⁊ nouẽ ordines angeloꝝ ⁊ innumeras mãſiones btõꝝ: ſicut dictũ ẽ pſal. ciij. Aliud ẽ celũ aqueũ vel cryſtallinũ: qđ dr̃ pmũ mobile ſuper polos mũdi: dictum aqueũ a diaphaneitate: ⁊ ſumma velocitate. qđ collocať īter celũ empyreum ⁊ ſydereũ ſicut dictũ eſt ibidẽ. Hos ĝ duos celos inuitat ad laudẽ dei/ dicẽs. O celi celoꝝ. i. celũ empyreum cũ oĩbꝰ hierarchijs ⁊ ordinibꝰ ãgeloꝝ ⁊ mãſiõibus btõꝝ laudate eũ. Deinde cũ dicit/ Et oẽs aq̄/ iuitat celũ cryſtallinũ ⁊ pmũ mobile: ⁊ noiat ipm in pluralit: eo ꝙ diuiď p. xij. ſigna: ſub q̄bꝰ mouenť ſydera ⁊ plane: ⁊ ex quorũ diuerſitate cauſantur diuerſi effectꝰ in iſtis iferioribꝰ: vt pꝫ manifeſte. Jõ dicit Dauid. Et oẽs aq̄ q̄ ſup celos ſunt. i. celũ aqueũ cũ duodecim ſignis/ q̄ ſunt ſup celos aſtroꝝ laudẽt nomen domini. Deinde cum dicit/

de pſe. di. ij. c. tenera

Quia ipſe dixit: ⁊ facta ſunt: ipſe mandauit ⁊ creata ſunt.

Statuit ea in ſeculum ſeculi: preceptũ poſuit ⁊ non preteribit.

quare [illegible] de [illegible] de [illegible] laudare.

¶ Aſſignat triplicẽ rõnẽ quare tã celũ empyreum cum angelis ⁊ beatis: q̄ celũ aqueũ cũ duodecim ſignis: q̄ celũ aſtrorũ cum oĩbus ſtellis ⁊ planetis debẽt laudare deũ. Quarũ pria cã eſt: qꝛ deus creauit oĩa iſta ex nihilo. ĩ qua creatiõe acceperũt oĩa bona naturalia ſupradicta. ſ. eſſe eſſentiale ⁊ naturale ⁊ actuale: ſiue ſubſtantiam virtutẽ ⁊ operationem: ſiue principium mediũ ⁊ finem: qđ idem eſt

Scđo iſte creature celeſtes acceperũt aliud bonũ pre ceteris/ ſcꝫ icorruptibilitatẽ ⁊ eternitatẽ a pte poſt: qꝛ creauit ea incorruptibilia. Tertio: qꝛ regũt oĩa iſta inferiora: ⁊ mouẽt oĩa ꝓpter deũ amatũ et deſideratũ. xij. Metaphyſi. qꝛ ſemp implent volũtatẽ dei. Dicit ergo Dauid. Oĩa iſta celeſtia laudẽt deũ. Primo ꝓpter beneficium creationis: qm̃ ipſe deꝰ dixit et facta ſunt: mãdauit/ ⁊ creata ſunt: quia ad ſolũ dictuꝫ et preceptũ oĩa ſunt creata et facta. Nam dicendo fiat lux: ilico facta eſt lux: id eſt tota euangelica natura. Et dicendo fiat firmamentum: factũ eſt firmamẽtum in medio aquarum ⁊c. ſic de ſingulis: vt pꝫ Geñ. j. Item. ij. iſta celeſtia tenẽtur laudare deũ: eo ꝙ fecit ea incorruptibilia ⁊ eterna. Nã ſtatuit ⁊ firmauit ea in ſeculũ ſcl'i/ qꝛ nunq̄ corrumpenť/ nec deficiẽt quãtũ ad ſubſtãtiã ⁊ exiſtentiã. Jtem tertio creature celeſtes tenẽtur laudare deũ ꝓpter dignitatẽ ⁊ officiũ ⁊ regimẽ qđ habẽt ſuper oĩa inferiora. Nã primo intelligẽtie mouẽt oẽs celos ꝓpter deũ amatũ et deſideratũ ad gñatiões iſtoꝝ inferioꝝ/ et ad vitã et cõſeruationẽ eoꝝ: vt natura exerceat oĩa opa ſua: qꝛ opꝰ nature eſt opꝰ intelligẽtie: vt dictũ eſt. Et iõ impreſſit in mẽtibus angeloꝝ ſpẽs oĩm inferiorũ ad ſcientiã artificialeꝫ eoꝝ: vt ait Aug. ſup Geñ. ⁊ etiã impreſſit in celis et aſtris ꝟtutes actiuas ad gñatiões illoꝝ inferioꝝ/ ſicut impſſit in materia phyſica rõnes ſeminales paſſiuas: vt idẽ Augu. dicit ibidẽ. Jtẽ etiã deꝰ poſuit angelos cuſtodes ſup ciuitates ⁊ regna ⁊ homines particulares: ⁊ ſic creature celeſtes regunt oĩa inferiora ad nutũ ⁊ preceptũ dei: qđ preceptuꝫ a deo poſitũ ⁊ ſtatutũ nõ p̄teribit: nec deficiet vſq̄ ad finẽ mũdi: quia ſemp impleť diuina voluntas. ¶ Sed hic ſunt tria notanda ꝓpter verba Dauid. Nã primo poſtq̄ prenominauit angelos cuꝫ celis: ſubdit/ qm̃ ipſe dixit ⁊ facta ſunt: mãdauit ⁊ creata ſunt. Hoc aũt dixit ad explicãdã mẽtẽ ipſiꝰ Moyſi. Nã Moyſes lꝫ implicite: tñ non explicite explicauit creationẽ angeloꝝ inter ceteras creaturas: ſed voluit intelligere naturã angelicã ꝑ lucẽ: cũ dixit deꝰ. Fiat lux ⁊c. ſm̃ Aug. Et forſan Moyſes hoc fecit: eo ꝙ loquebať ppl'o rudi et groſſo: ne putaret et inteligeret pluralitatẽ deoꝝ ꝑ angelos. Sꝫ Dauid qꝛ loquebať ppl'o iã magis erudito: et etiã qꝛ ꝓphetice loquebatur ppl'o Chriſtiano iam multo magis illuſtrato: ideo explicat creationẽ angeloꝝ ſimul cũ creatiõe celorũ ⁊ aſtrorũ ĩ hoc pſal. dicẽs. Qm̃ ipſe dixit ⁊ facta ſũt ⁊c. ¶ Scđo eſt notanduꝫ ſm̃ Platonẽ ĩ thimeo: ꝙ licet angeli ⁊ etiã celi ſint eterni ⁊ incorruptibiles: tñ non ſimpliciter: ſꝫ ſolũ a parte poſt: qꝛ ex tpe et a principio ſunt creati et facti: nec incorruptibiles de ſe et abſolute: ſꝫ ex ſola dei volũtate ⁊ precepto. Vñ ait. Vos quidem dij opa mea indiſſolubilia: mea tñ volũtate ſolubilia: qꝛ nati creatiq̄ eſtis: nũq̄ tñ diſſoluemini. Ex quo pꝫ/ ꝙ ſi deus ſubtraheret influxũ ab angelis: ilico deficerent: ſed nunq̄ deficient ex diuina volũtate et precepto. Jdeo ait Dauid: ꝙ deus ſtatuit ⁊ firmauit oĩa celeſtia in ſcl'm ſcl'i ex mera volũtate. Et ideo poſuit in eis p̄ceptũ et ſtatutũ/ qđ nunq̄ preteribit in eis: qꝛ ſemp viuent. ¶ Tertio eſt aduertẽdum ꝙ licet corpora celeſtia pretereant poſt iudicium: eo q̄ Chriſtus ait Mat. xxiiij. Celum et terra tranſibunt: verba aũt mea non preteribunt: hoc autem eſt intelligendũ quo ad motum/ quia non

Quõ angeli ſunt eterni.

amplius mouebũtur poſtq̄ nõ erunt generatiões nec corruptiões. tñ nõ deficiẽt nec p̄teribũt quãtũ ad ſubſtãtiã ⁊ exiſtẽtiã: imo ſol ⁊ luna lucebũt ſeptẽpliciter: ⁊ oẽs angeli ⁊ btĩ laudabunt deũ in ſecula ſeculorũ. Jtẽ licet tũc ceſſabunt angeli quantũ ad preceptũ regiminis iſtoꝝ inferioꝝ: tñ nõ ceſſabũt clamare ineternũ. Sanctus ſanctus ſanctꝰ ⁊c. nec quantum ad fruitionem. Deinde cum dicit/

Laudate dominum de terra: dracones et omnes abyſſi.

¶ Jnuitat ad laudẽ dei oẽs creaturas inferiores: tã elementata q̄ elemẽta: ⁊ tã inaĩata q̄ aĩata. Et primo irrationabilia. iõ ait. O vos oẽs creature de terra. i. de numero terreſtriũ laudate dñm. Et prio vos dracones ⁊ oẽs abyſſi. i. aque abyſſales ⁊ marine cum oĩbus piſcibꝰ ⁊ naturalibꝰ laudate dñꝫ. Et intẽdit ꝑ dracones cete ⁊ balenas ⁊ oẽs grãdes piſces: vt pꝫ Geñ. j. Nã vbi nr̃a trãſlatio hꝫ Creauit deꝰ cete grãdia/ ĩ hebreo habeť. Creauit deꝰ dracones magnos. Deinde inuitat oĩa elemẽta ⁊ meteorica que generantur in aere: cum dicit/

Jgnis grando nix glacies ſpũs procellarum: que faciunt verbum eius.

¶ Unde per ignẽ nõ ſolũ intẽdit elementũ ignis: ſed etiã fulmina ⁊ coruſcationes/ que incẽdunť et generanť in vẽtre nubis ex exhalationibꝰ calidis ⁊ ſiccis in medio interſtitio aeris: ſicut grando ⁊ nix et glacies generanť ex vaporibus humidis ⁊ frigidis. Spũs aũt ꝓcellarum ſunt vẽti cauſati ex aere agitato lateraliter per exhalatiões calidas impellentes aerẽ: vel quia ipſe exhalatiões impelliũtur lateraliter a cõtraria frigiditate aeris. Sed qꝛ oĩa iſta ſemp fiunt ex diuina voluntate ⁊ ordinatione ꝑmiſſiue: ⁊ qñq̄ p̄ceptiue ad terrorẽ aut punitionem hoĩm: ideo ſubdit. Que faciunt verbũ. i. preceptũ eius: qꝛ oĩa iſta faciũt ⁊ implẽt p̄ceptũ dñi.

Montes ⁊ omnes colles: ligna fructifera ⁊ omnes cedri.

Beſtie ⁊ vniuerſa pecora: ſerpentes et volucres pennate.

¶ Deinde inuitat terrã cũ partibus ſuis/ cum ait. Mõtes ⁊ omnes colles. Deinde inuitat plantas ⁊ oẽs arbores/ cũ ſubdit. Ligna fructifera ⁊ oẽs cedri. Deinde inuitat oĩa aĩalia bruta ⁊ irrationalia/ cum ſubdit. Beſtie ⁊ vniuerſa pecora. i. quadrupedia: ſerpentes. i. oĩa reptilia: volucres pennate. i. oĩa volatilia/ laudate dñm ⁊c. ¶ Sed hic põt dubitari: quare Dauid inuitat ad laudẽ dei iſta ſupradicta inaĩata ⁊ irrationabilia: cũ ſint inepta ad laudandũ deũ. Ad hoc reſpondet. Aug. ꝙ licet iſta non laudent deũ lingua propria: tamẽ laudant deum repreſentatiue: inquãtũ in eis lucet diuina bonitas: et repreſentantur in eis diuine perfectiões ⁊ virtutes. vnde mouẽt nos ad laudãdũ et bñdicẽdũ deuꝫ propter illas virtutes ⁊ proprietates quas deꝰ in eis creauit ad obſequiũ et vtilitatem noſtrã. et ſic deus laudatur et benedicitur in eis a nobis: ⁊ ſic oĩa inanimata ⁊ irrationalia laudant deum effectiue. Jtem oĩa ſupradicta tenentur laudare deũ agẽdo gratias propter bona naturalia q̄ a deo receperunt: ſed quia nõ poſſunt laudare deum lingua: laudant eũ effectiue per nos qui tenemur aſſidue laudare deum qui tribuit illis rebus talia bona naturalia ad noſtrum obſequiũ: et principaliter inquãtum in eis lucet ⁊ apparet veſtigium trinitatis et diuinarum perfectionũ: et potentia: ⁊ ſapientia: et bonitas artificis. xſ. de animalibus. Et hoc eſt qđ intendit dicere propheta in hac parte.

Reges terre ⁊ omnes populi: principes ⁊ omnes iudices terre.

Juuenes ⁊ virgines ſenes cum iunioribus laudent nomen domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.

¶ Jn hac ſecũda parte inuitat totã humanã naturam ad laudem dei quo ad oẽs dignitates ⁊ conditiones ⁊ ſexus ⁊ etates: et hoc ꝓpter bona maiora que a deo accepit. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ eſt pmo notandũ ſecũdũ Augu. ꝙ homo nõ ſolũ accepit a deo eſſe naturale ſicut cetere creature: ſꝫ pulchruꝫ eſſe et preeſſe. Nã eſſe naturale in hoĩe eſt illud per qđ conuenit cũ ceteris creaturis: tã animatis q̄ inaĩatis: puta eſſe naturale et vegetatiuũ et ſenſitiuũ ⁊ ſecundũ locũ motiuũ: ſed pulchrũ eſt illud per qđ diciť ad imaginẽ dei ſpecialiter factꝰ: per qđ attingit ſcientiã ⁊ notitiam oĩm rerũ: tã ſpiritualium q̄ corporaliũ: ⁊ attingit oẽs virtutes: tã theologales q̄ morales: et attingit oĩa dona gr̃arum ⁊ ſacroꝝ: et finaliter attingit verã beatitudinẽ. Et hoc ẽ pulchrum eſſe quod a deo accepit homo vltra cetera animãtia. Sed vltra hoc pulchrum eſſe accepit p̄eſſe: quia prefecit eum dñs oĩbus animãtibꝰ et ceteris creaturis: vt patet Geñ. j. et. ij. cũ dixit. Dominamini piſcibꝰ maris et volatilibus celi et beſtijs terre ⁊c. Ex quo patet ꝙ plura dona accepit homo a deo q̄ cetera animãtia. ¶ Secũdo eſt aduertendũ ſecundũ Aug. prout dictum eſt ꝙ homo tria dona accepit a deo in hoc mũdo. ſ. dona nature: ⁊ fortune. et gratie: que intelligunť per illa bona q̄ tradidit paterfamilias ſeruis ſuis ad negotiãdum: et peregre ꝓfectus eſt. Matth. xxv. Nã per quinq̄ talenta intelligunť q̄nq̄ bona nature: qui ſunt quinq̄ ſenſus exteriores. ſ. viſus/ auditus/ guſtus/ odoratus: et tactꝰ dati ad neceſſitatẽ vite hominis/ et quinq̄ potẽtie interiores cognitiue date ad diſcernendũ et ratiocinanduꝫ ⁊ fruendũ. ſ. imaginatiua: ⁊ ſenſus cõis: et phantaſia: et cogitatiua: ⁊ tota ps rationalis continens intellectũ et memoriã et voluntatẽ. Jſta autẽ quinq̄ tã interiora q̄ exteriora dicunť bona nature: de quibus teneť homo reddere rationẽ deo in nouiſſimo die. Bona aũt fortune homini data/ intellecta ꝑ vnuꝫ talentũ/ ſunt dignitates et poteſtates ⁊ diuitie tẽporales: q̄ dicuntur bona fortune: non ꝙ dentur a caſu: nec a deo dicta Fortuna: ſicut putabãt gentiles: qꝛ a ſolo deo oĩm creatore dantur: et ab eo ſolo ſunt petenda: vt inquit Augu. lib. contra Academicos. et primo de ciuitate dei: ca. viij. Sed intantuꝫ viſitato vocabulo dicunť bona fortune/ quia cauſa eoruꝫ ignoratur a nobis. Naꝫ bene nouimus ꝙ a ſolo deo dantur aut preceptiue aut permiſſiue: et ſcimus ꝙ ſunt bonis bona et malis mala: ſed ignoramus quare deꝰ permittit quandoq̄ prauos regnare et preeſſe et proſperari: et iuſtos deprimi et ſubeſſe: prout dictum eſt pſal. lxxij. Et ideo propter eorum cauſam latentem et nobis ignotam dicunť bona fortune. Bona

Bõ accepit a deo eſſe pulchrũ et p̄eſſe.

Tria dona cepit a deo.

vero gratie per illa duo talēta intellecta dicuntur dona grāarum ſpūs ſancti: ⁊ dona eccleſiaſticorū ſacramentorū. per que quidē dona gratie recepta in hoc ſeculo: hō recipit ⁊ adipiſcit dona glorie in futuro. Quia ergo homo pre ceteris creaturis recepit a deo iſta tria gnā bonoꝝ. ſ. nature: fortune: ⁊ grē: ideo magis tenet deū laudare ⁊ grās agere. Ideo Dauid enūeratis ceteris creaturis / in hac vltima parte inuitat oēs hoīes ad laudē dei: ⁊ hoc quo ad oēs ſtatꝰ ⁊ dignitates ⁊ ſexus ⁊ etates. dicit ergo. O vos oēs reges terre: q̄ p̄ ceteris a deo accepiſtis maiora dona fortune q̄ loco dei p̄eſtis oībꝰ populis ⁊ regnis: ⁊ vos oēs populi ſuo iure ⁊ legibꝰ ⁊ magiſtratibꝰ ⁊ regibꝰ ſociati: ⁊ vos principes ⁊ omnes iudices ⁊ preſides terre: ⁊ vos iuuenes maſculi et ꝟgines ⁊ femi. ⁊ vos oēs ſenes ſimul cū iunioribus: laudate deū ſupple: ⁊ oēs iſti predicti laudent Chriſtum qui eſt nomē domini. Nā hoc nomen Jeſus quod eſt nomē ſolius dei: eſt exaltatū in celo et in terra. Nam eo ꝙ Chriſtꝰ ſeipſum exinaniuit formā ſerui accipiens: ⁊ humiliauit ſeipſum factꝰ obediēs patri vſq ad mortē crucis / ideo pater dedit filio iſtud nomē: ꝙ eſt ſuper omne nomē: ⁊ exaltauit ipm intantū: ꝙ in noīe Jeſu omne genu flectat celeſtiū terreſtriū ⁊ infernoꝝ: ⁊ tandem in gloria eſt dei patris. Ex quo patet ꝙ hoc nomē Jeſus ſolius dei eſt ibi exaltatum. ergo omnes ſtatus hominū tenentur Chriſtum laudare.

xi. di. c. n. tilic.

Confeſſio eius ſuper celum ⁊ terrā: ⁊ exaltauit cornu populi ſui.

¶ Si ergo ita eſt ꝙ hoc nomen ſolius dei quod eſt Jeſus eſt exaltatū ſuper oēs ſtatus ⁊ conditiones hominū in celo et in terra ⁊ in inferno: ergo ſit confeſſio laudis eiꝰ ſuper celū ⁊ terram: eo ꝙ ipe Chriſtus exaltauit cornu. ſ. regnum ⁊ honorem populi ſui per ſuā mortē: ⁊ paſſionem: ⁊ reſurrectionem: ⁊ aſcenſionem. Nam per oīa iſta meruit Chriſtꝰ exaltare humanā naturā ⁊ eccleſiā ſuaꝫ in tantā dignitatē: vt mēbra ſua mereātur felices manſiões in celo inter ⁊ ſup angelos. ¶ Dupliciter ergo Chriſtus meretur vt cōfeſſio laudis eius ſit ſuper celū. i. ſuper oēs angelos ⁊ beatos: ⁊ ſuper terrā / id eſt ſuper oēs hoīes huiꝰ eccleſie: ⁊ ſuper vtrāq eccleſiam. ſ. triūphantē ⁊ militantem. Primo: quia nomen eius ſolius eſt exaltatū a patre: qui dedit ipſi illud nomen quod eſt ſup omne nomē in oīpotētia ⁊ ſapientia ⁊ miſericordia ⁊ iuſtitia. Secundo: qꝛ ipſe Chriſtus meruit exaltare cornu ppl'i ſui eo modo quo dictum eſt. Debet ergo ſic ordinari ⁊ cōſtrui iſta litera. Reges terre ⁊c. laudēt nomē domini. ſ. Jeſum Chriſtū qui eſt nomē dñi tetragrāmaton: prout dictū eſt ſuperius ⁊c. Et ſit cōfeſſio eius. ſ. Jeſu Chriſti ſuper celum ⁊ terrā: quia nomen eius ſolius eſt exaltatum a patre. Et quia ipſe Chriſtus exaltauit cornu populi ſui. Nā nomē Chriſti fuit exaltatum in terra in miraculis faciendis: ⁊ in inferno ipſum expoliando: ⁊ fuit exaltatū in celo: quia in die aſcēſionis ſedit a dextris patris. ſed ipſe exaltauit cornu populi ſui quādo ipſum de captiuitate diaboli liberauit: ⁊ in celo inter principes ⁊ angelos collocauit. Deinde cū dicit /

A Laus xpi ſup āgelos.

Hymnus omnibus ſanctis eiꝰ: filijs Iſrael populo appropinquanti ſibi.

reū. ot. ...

¶ Specialiter inuitat populū dei eo ꝙ pre ceteris accepit a deo dona gratie ⁊ glorie: ⁊ noiat ipſum tribus noībus. ſ. populum ſanctorū / ⁊ filios Iſrael / et populū appropinquātē deo. Ad quoꝝ intelligentiā eſt primo notandū / ꝙ ſanctꝰ dicit de ſancio ſancis: qđ idem eſt qđ bene ordinare: ⁊ ideo ſanctus dr̄ in vita: ⁊ ſic oēs q̄ viuunt ſub lege diuina dicuntur ſancti. Et iſto mō oēs iuſti vtriuſq teſtamēti q̄ vixerunt ſub diuina lege ⁊ ſanctione dicti ſunt ſancti ab Adā vſq ad vltimū iuſtū: ⁊ totus ille cetꝰ dicit populus ſanctorū. Et non ſolum dicuntur ſancti in hac vita: ſed etiam dū iam fruunt in celeſti. Omnem ergo iuſtū populū ſctōꝝ vtriuſq teſtā. ⁊ vtriuſq eccleſie tā militantis q̄ triumphantis inuitat Dauid ad laudem dei: cū ꝫ ait. Hymnꝰ oībꝰ ſctis eius. ¶ Deinde cū ſubdit. Filijs Iſrael populo appropinquanti ſibi: eſt aduertēdū: ꝓut dictū eſt in ꝓlogo: ꝙ Jacob filius Iſaac habuit duo noīa. ſ. Jacob et Iſrael. Primū nomē. ſ. Jacob habuit a natiuitate carnali: licet non fuerit abſq myſterio ⁊ ſignificatione. Secūdum nomē. ſ. Iſrael fuit ipſi impoſitum in natiuitate ⁊ regeneratione ſpūali: qñ fuit benedictus a deo: ⁊ luctatus eſt cū angelo: vt p3 Gene. xxxij. vbi quatuor notātur myſteria. Nam p̄mo Jacob tenuit fortiter angelū in ꝑſona dei: nec voluit ipſum dimittere. Secūdo fuit benedictꝰ ab eo. Tertio fuit directꝰ ab eo. Quarto vidit dñm in illo angelo: q̄ ſecū luctabat. Et iō ꝓpter iſta q̄tuor myſteria deus voluit ꝙ deinceps appellaret Iſrael: primo / qꝛ fuit fortis cū deo ipſum tenēdo ⁊ nō dimittēdo: ſcđo / qꝛ fuit a deo benedictꝰ ⁊ regeneratꝰ. tertio / qꝛ fuit a deo directus: quarto / qꝛ vidit dominū facie ad faciem: quia iſta quatuor ſignificat hoc nomē Iſrael. Et ideo ille populus fuit binominis in ſcriptura. Nam vno modo dicitur Jacob inquātuꝫ eſt filius Jacob ſecūdum carnem ⁊ natiuitateꝫ carnalem. Alio modo dicebat Iſrael ſiue filiꝰ Iſrael: ⁊ hoc ſecūdū ſpiritū: inquantum erat directꝰ a deo per legem: ⁊ videbat dñm per fidem. Et ideo per illa duo noīa. ſ. Jacob / ⁊ Iſrael: figurabat ꝙ in aduētu meſſie ille populꝰ erat diuidēdus in duas ptes. Nā vna pars eoꝝ debebat manere filijs Iſrael ſcđꝫ carnem tantū: ⁊ debebāt perdere nomē Iſrael ſm ſpiritum: qꝛ debebāt dimittere deū negando Chriſtum: ⁊ nō debebāt bñdici / nec dirigi a Chriſto / nec videre deū per fidem: imo debebāt claudicare a via veritatis ⁊ errare ab vtero legis: et alienari a vulua / et loqui falſa cōtra veritatem ſacre ſcripture. Unde dictum eſt in ꝓlogo: quod Jacob poſtq̄ luctatus eſt cum angelo manſit claudus vno pede: per qđ fuit figuratum ꝙ vna pars filioꝝ eius debebat claudicare a rectitudine ⁊ veritate legis negando Chriſtum eſſe meſſiam. Sed alia pars debebat recipere Chriſtū ⁊ tenere eum ⁊ bñdici ab eo: per baptiſmū ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ dirigi ab eo: ⁊ via recta ꝓcedere ⁊ pede recto per legē euāgelicā: ⁊ videre deū ⁊ appropinquare ſibi per fideꝫ ⁊ gratiam: ſicut fuerunt apl'i ⁊ oēs qui receperunt Chriſtū: ⁊ ſic oēs iſti erāt dicēdi ⁊ appellādi filij Iſrael ⁊ Iſrael ſm veritatē ⁊ repromiſſionē. ¶ Et ſic patet qđ Judei moderni ⁊ tota illa pars que negauit ⁊ repudiauit Chriſtum: licet ſint filij Jacob ſm carnē: tñ falſo modo nominant Iſrael ſeu filij Iſrael qꝛ tale nomē eſt ſecundū ſpiritum ⁊ promiſſionem impoſitū ipſi Iſrael in illa bñdictiōe regñatiua ab

Jacob vocat duob' noīb'.

Hoc ... fili Iſrael ... Jacob.

illa quatuor myſteria. Sed qꝛ ipſi nullum ipſorum hab. ⁊ primo: quia nō fortiter tenuerūt Chriſtum: nec appropinquauerūt ſibi: immo negauerūt ⁊ fugerūt eū: nec voluerūt dirigi ab eo ꝑ legē euangelicā: nec regenerari: nec benedici ꝑ baptiſmū ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta: nec volunt ipm videre ꝑ fidē: ſꝫ in ſua cecitate permanere. Ideo nullo mō poſſunt dici Iſrael nec filij Iſrael. Sed nos licet non ſimus filij Jacob ſecundū carnē: tamē qꝛ recepimꝰ ⁊ tenemus Chriſtū: ⁊ appropinquamus ipſi ꝑ grām ⁊ adheremꝰ per fidē: et fuimꝰ ab eo benedicti ꝑ baptiſmū ⁊ eccleſiaſtica ſacrā: et fuimus directi ꝑ legem euāgelicā: ideo ſumus veri Iſrael ⁊ filij Iſrael ſecūdū veritatē ⁊ repromiſſionē ⁊ regenerationē: quia Iſrael non eſt nomē carnis nec generationis: ſꝫ nomen regenerationis ⁊ repromiſſiōis. Hoc ergo preuidēs Dauid in ſpiritu cōcludēdo inuitat hunc populū regeneratū ad laudē dei dicens. Sit hymnus ... filij Iſrael nō carnalibꝰ negātibus ⁊ fugientibus Chriſtū: ſed populo appropinquanti ſibi per regenerationē et fidē ⁊ grām / ſicut dictum eſt. Ex ſupradictis patet nō eſſe verā poſitionē illorum qui dicūt: ꝙ Dauid ſolū inuitat populū ve. teſt. ad laudē dei in hoc pſal. Naꝫ primo hoc eſt manifeſtiſſime cōtra textum: qui dicit. Reges terre et oēs ppl'i principes ⁊ omnes iudices terre laudate dñꝫ. Nam ſolus ille paruulus ppl's laudabat deum: qui erat minimus inter oēs populos alios. Itē3 in illo populo non erat niſi vnus rex ⁊c. Ex quo ſequit ꝙ Dauid ꝓphetice inuitat et excitat oēs reges et populos ⁊ principes totius terre gentiliū ad laudandum Chriſtuꝫ: quos in ſpiritu preuidebat ad fidem Chriſti venturos. Itē ſecūdo manifeſte videmꝰ ſecūdum ſupradicta ꝙ Dauid inuitat filios Iſrael ſecūdū ſpiritū et repromiſſionē / qui eſt ppl's appropinquās ſibi. ſed talis eſt ppl's xpianus: ergo non ſolū inuitat patres nec populū vet. teſt. Itē ex tali poſitione ſequeret ꝙ Dauid nō eſſet ꝓpheta in h̄ pſal. qđ eſt falſum: quia ita locutꝰ eſt prophetico ſpū in hoc pſal. ſicut in ceteris: vt ſepius dictū eſt. Ex ſupradictis ergo patet qualiter Dauid inuitat in hoc pſal. oēs creaturas tā ſuperiores q̄ inferiores: taꝫ irrationales q̄ rōnales: tā noui teſtamenti q̄ veteris. ſed ſpecialiter inuitat verū Iſrael ſecūdū ſpiritū et ꝓmiſſionē populū appropinquanteꝫ ſibi: qui eſt populus xpianꝰ: quē in ſpū preuidit ꝑ Chriſtuꝫ regenerandū ⁊ bñdicendū ⁊ dirigēdū ⁊c. ¶ Sꝫ hic dubitat. nā videt ꝙ propheta nō inuitat oēs creaturas ad laudādū. nā nō inuitat auaritiā nec luxuriam nec inuidiaꝫ: nec cetera huiuſmodi ad laudādum deum. Ad hoc reſpōdet Augu. ꝙ iſta non ſunt creata a deo: nec de ſe ſunt aliqua ſubſtātia: nec habent aliquam eſſentiā: ideo non inuitant ad laudādū deū: quia nō cōputant nec numerant inter creaturas. Ad cuiꝰ intellectū eſt aduertendū ſecunduꝫ Augu. lib. de natura boni: et in oībus tractatibus quos fecit ꝯtra Manicheos et Pelagianos: ⁊ ꝓut dictum eſt pſal. xiij. ⁊. xiiij. et. cxviij. ꝙ oīs res et oīs ſubſtantia eſt bona naturalr̄. Primo: qꝛ ē creata ad inſtar et exēplar illarū eternaruꝫ idearū. Scđo: qꝛ in omni eſſentia deus cōcreauit aliquā virtuteꝫ et proprietatē ꝑ illam ad cōſeruationē vniuerſi: ꝑ quā res dicitur bona ⁊ appetibilis: vt p3 de auro ⁊ argento et lapide p̄cioſo et Agarico et Rha barbaro ⁊c. Et ſic eſſentia ⁊ ſubſtātia hominis naturalr̄ eſt bona: immo melior omni alia creatura irrationali: quia nō ſolū accepit a deo eſſe: ſed pulchrum eſſe vt ſupradictū eſt. Sed hō ex frequētibus actibꝰ indebitis ⁊ inordinatis ex ꝓprio libero arbitrio commiſſis pōt generare in ſe aliquē malū habitū et vitiū: ſicut ſunt auaritia: luxuria: odiū: ⁊ pigritia ⁊c. q̄ quidē vitia nō ſunt creata a deo: ſed ab hoīe ꝑpetrata: ⁊ ex ꝓprio arbitrio excitata: ⁊ vltra hoc vitiuꝫ influit culpa ⁊ peccatū in aīa: per qđ dicit deſſimilis deo: ⁊ deo odioſa: et obligata ad penā eternam: vt ſepiꝰ dictū eſt. Cū talis actus intantū dicit malus inquantū deuiat a diuina lege ⁊ voluntate: q̄ eſt metrum ⁊ menſura ⁊ regula oīm actuū humanorū. Unde actus venereus intantū dicitur peccatuꝫ inquantū ſit ꝯtra diuinā legē: vt puta cū vxore alterius: ⁊ ſic dicit adulteriū: vel aliter q̄ cū ꝓpria vxore aut modo ordinato: et ſic dicit fornicatio. Ex quo patet: ꝙ ſola inordinatio ⁊ modus indebitus ... ꝓhibitus facit actum vel concupiſcentiam eſſe peccatum ⁊ dānabilē: Et ſic patet ꝙ vitium ⁊ peccatū vt puta auaritia ⁊ adulteriū ⁊ homicidiū non ſunt ſubſtantia aliqua: nec habēt eſſentiā: nec ſunt creata a deo: ſed a mala ⁊ peruerſa hominis voluntate perpetrata deuiādo a diuina lege ⁊ voluntate: ⁊ deficiendo ab illa. et ſic nō habent cauſam efficientē: ſed deficienteꝫ: vt inquit Augu. xij. d' Ciuita. dei. ca. vij. Cum ergo iſta vitia ⁊ peccata non ſint a deo creata: immo contra eius regulā ⁊ voluntatem perpetrata: ideo nō poſſunt laudare deū: ſed blaſphemare. Hec eſt ergo cauſa quare ꝓpheta nō inuitat ea ad laudandū deum inter creaturas. ¶ Ex dictis in iſto pſalmo inſurgunt etiā alie due mirabiles queſtiones. quarū prima eſt. Cū eſt ꝙ ſolus deus ſolo verbo ⁊ p̄cepto abſq omni motu ⁊ adminiculo dicendo ad extra ꝓduxit celū et terraꝫ et angelos et totā vniuerſitatē creaturaruꝫ: qꝛ ipſe dixit: ⁊ facta ſunt: mādauit ⁊ creata ſūt: qđ nulla creatura citra deū poteſt facere. Secūdo queritur quare Jeſus filius dei / verbū incarnatū / ſecunda de trinitate perſona / magis dicitur nomē dei / et intelligitur per nomen dei i tota ſacra ſcriptura: ꝙ perſona patris aut ſpiritus ſcti: de qua perſona filij dicit. Exaltatum eſt nomē eius ſolius ⁊c. ¶ Quantū ad primū abſq argumētis philoſophoꝝ eſt dicendū ſicut iam dictum eſt pſalmo. cx. ꝙ cauſa quare deus ex ſolo verbo dicēdo creat oīa abſq aliq̄ alio exteriori eſt: qꝛ quelibet creatura quo ad totuꝫ ſuū eſſe depēdet a verbo diuino et voluntate: Nā quo ad eſſe eſſentiale et ſubſtātiale dependet a verbo inquātū eſt ſimilitudo / illius eterne idee et exēplaris forme exiſtētis eternaliter in verbo diuino. et ſic depēdet a deo in genere cauſe formalis. Sed quo ad eē exiſtentie actualis depēdet a diuina volūtate: inquātum diuina voluntas ſpirat et influit eſſe actualis exiſtētie in illa eſſentia ⁊ ſubſtātia: deducēdo ſimilitudinē illius idee ad actualē exiſtentiā ad extra. Unde loqui dei ad extra: nihil aliud eſt niſi multiplicare ſimilitudines idearū exiſtētiū i vbo ſpirādo actualē exiſtentiaꝫ: et ſic creant creature ad ſimilitudineꝫ illarū idearū. Cū ſicut ad locutionem hūanā cōcurrit intellectꝰ et volūtas. nā p̄mo intellectꝰ educit ⁊ exp̄mit ad extra ſimilitudines ſcientie et cognitionis idealis quā diu ante habebat. ſꝫ voluntas mouet organa ad formandam ⁊ vocem in qua imprimitur cogitatio intellectꝰ: ⁊ ſic illa vox

A Queſtio.

Queſtio.

Quō deꝰ verbo oīa creauit.

Nota.

manifeſtat ad extra cogitationẽ intellectus. Et iõ ſicut humana locutio ſiue verbũ vocale vel ſcriptũ eſt effect⁹ intellectus τ volũtatis totaliter dependens ab eis. Ita pariter quelibet creatura nihil aliud eſt niſi diuina locutio ad extra totaliter dependens a diuino verbo τ voluntate. Itaqꝫ ſicut in verbo et locutione humana conſiderantur duo: ſcꝫ ſonus τ ſignificatio. nã ille ſonus importat ſignificationẽ verbi mentalis ĩpreſſam: τ ſic notificat cogitationẽ mẽtis ad extra. Ita pariter ĩ qualibet creatura cõſiderant̃ duo. Primo eſſentia ſiue ſubſtãtia que eſt ſimilitudo idee diuine. Secundo cõſideratur eſſe inſpiratum τ influxũ a diuina voluntate: quod quidẽ eſſe ſubſtantat τ actuat τ perſonat et ſuppoſitat eſſentiam τ ſubſtantiã. Et ideo multi doctores ſcholaſtici ꝓ maiori parte tenent ꝙ iſtud eẽ actualis exiſtentie diſtinguit̃ realiter ab eſſentia ĩ creaturis: eo ꝙ eſt actus et perfectio eſſentie. Ex quib⁹ ptꝫ ꝙ locutio dei ad extra nihil aliud eſt niſi eductio et expreſſio ſimilitudinũ diuinarũ idearũ cũ influxu actualis exiſtẽtie. τ iſta dr̃ creatio rerũ. Et iõ dicit auctor cauſarũ ꝙ prima rerũ creatarũ eſt eẽ.

B prima cõclo. ¶ Ex ſupradictis fundamẽtis ſequuntur quatuor corollarie cõcluſiones. ¶ Prima cõclo: ꝙ de⁹ ex ſolo verbo dicẽdo potuit ꝓducere totã vniuerſitatẽ creaturarum ex nihilo preſuppoſito. Probat̃. nã cũ deus ſit primũ ens cõtinens virtualiter in ſuo verbo τ voluntate totũ eſſe τ omnes perfectiones oim creaturarũ: quia oia dependẽt ab eo in genere cauſe formalis ratione idearum / τ in genere cauſe efficientis ratione voluntatis: τ ſic oĩa ſunt entia τ vera illa prima entitate τ veritate. ſecundo Metaphyſice. Et oĩa ſunt ꝑfecta in illa prima perfectione. ſcḋo Metaphyſice. Et oĩa procedunt τ multiplicant̃ ab illa vnitate ſicut nũerit. viij. Metaphyſi. Et oĩa meſurant̃ ab illa ſimpliciſſima meſura. x. Metaphy. Ex qb⁹ ptꝫ ꝙ poſtq̃ omnia dependent a diuino verbo et voluntate quo ad totũ ſuum eſſe et per omnem modum: ergo ſolo verbo deus poteſt oĩa ꝓducere. Item cauſa quare agens naturale τ artificiale non poteſt ex ſolo verbo producere res ad extra / eſt: qꝛ non cõtinet in ſe res τ effectus ſuos quo ad totum eſſe earum: nec ipſe res dependent quo ad totũ ſuũ eſſe. Naꝫ materia phyſica non dependet ab agente naturali: immo preſupponit̃ ab eo. Ita materia artificialiũ nõ dependet ab artifice: immo artifex ꝑ ſupponit lignũ vel metallum factum a natura. Unde ſi materia artificialiũ totaliter depẽderet ab artifice: τ artifex ꝯtineret eã virtualr̃: ſicut deus cõtinet creaturas virtualr̃ quo ad totũ ſuum eſſe: tunc domificator ex ſolo verbo dicẽdo faceret domũ: et

Scḋa. aurifex ſolo verbo faceret calicẽ τc. ¶ Scḋa cõcluſio: ꝙ de⁹ potuit ſolo verbo ꝓducere creaturas ad extra non cõmunicando eis ſubſtantiã. Probatur. Nam ſicut domificator producit domũ ad extra cõmunicando ſibi ſimilitudinem artis quã hꝫ ĩ intellectu / non cõmunicando ſubſtãtiam propriã: eo ꝙ producit domum non de ſubſtantia: ſed ex arte: ita pariter deus producit creaturas communicando ſimilitudines idearum: nõ cõmmunicando ſubſtantiam diuinam. et ſicut magiſter et doctor communicat et manifeſtat diſcipulis ſcientiam ſuam loquendo τ dicendo: non cõmmunicando ſubſtãtiã. Ita pariter deus in creando cõmunicat creaturis ſimilitudinem perfectionum τ idearum non cõmunicando ſubſtantiam: et ratio eſt: qꝛ deus producit creaturas per modũ artis τ non per modũ nature. Sed quia pater in diuinis loquendo ab intra τ dicendo producit filium et verbũ diuinũ per modum nature: ideo cõmunicat ſibi eandem ſubſtantiã et eſſentiam. ¶ Tertia cõcluſio / ꝙ mũdus non eſt productus ex neceſſitate ab eterno: ſed deus potuit ex tẽpore ipſum ꝓducere τ creare. Probat̃: naꝫ ea oĩa que producuntur per artem: ſunt tẽpalia: ſed deus produxit oĩa artificialiter et non naturaliter: quia oĩa procedunt ex illa diuina arte: vt ait Cõmẽtator xij. Metaphyſice: τ Auguſt. xv. de trinitate. Aliter patet: nam cũ ars ſit principium τ menſura rerum artificialium quantũ ad formã et voluntas ſit principium effectiuũ: ideo voluntas τ ars ſemꝑ precedunt effect⁹ artificiales: et ſic ars põt eſſe ante res artificiales. Unde artifex per magna tẽpa poteſt habere artem / τ poſtea qñ ſibi placet producit res artificiales. Ita pariter deus ab eterno habuit ideas rerum: ſed qñ ſibi placuit ꝓduxit creaturas ex tẽpe qñ ſibi placuit ex tẽpe per modũ artis et volũtatis. Sed quia pater producit τ dicit verbũ τ filium per modũ nature τ non per modum artis: ideo ꝓducit filiũ ab eterno et non ex tẽpe. Ex quo ptꝫ ꝙ dupliciter loquitur deus. Uno modo ab intra et per modum nature / τ ſic ꝓducit et dicit filiũ ab eterno / cõmunicando ipſi eandẽ ſubſtantiã. Scḋo modo loquitur ad extra et per modũ artis: et ſic producit creaturas ex tẽpe: non cõmunicando eis ſubſtantiam / ſꝫ ſolas ſimilitudines ſue artis τ ſuarum idearum et perfectionum. ¶ Ex ſupradictis patet eſſe falſam opinionẽ τ hereſim Manicheorũ: qui dicebant qḋ deus princeps lucis creauit angelos τ animas rationales de ſubſtantia ſua / cõicando eis partẽ ſue ſubſtantie. Et ita diabolus princeps tenebrarum creauit animas ſenſibiles et omnia corpora de ſua ſubſtantia. Item ſecũdo ex hoc ptꝫ eſſe falſam opinionẽ Auicenne: qui dicit ꝙ ſcḋa intelligẽtia creat tertiam / et tertia quartã τc. et vltima intelligentia creat animas intellectiuas: τ oẽs alias formas generabilium τ corruptibilium: qꝛ nulla intelligẽtia continet virtualiter aliquã creaturã quo ad totum ſuum eſſe: niſi ſola prima / qui eſt dicens. Tertio ſequit̃ poſitionem Ariſtotelis τ Commentatoris eſſe falſam / qui dicunt mundũ ex neceſſitate eſſe a deo creatũ ab eterno formaliter τ efficienter / naꝫ deus non ꝓduxit mundũ per modũ nature / ſed ꝑ moduꝫ artis τ volũtatis. Et ideo licet ars creatoris ſit eterna in ſuis ideis et in verbo / tñ productio rerum eſt tẽpalis facta ad placitum et nutũ diuine volũtatis dicẽdo res ad extra. Hoc ergo videns Dauid in ſpiritu dicit in hoc pſalmo: ꝙ ipſe deus dixit et facta ſunt / mandauit et creata ſunt oĩa iſta ex tempore / quando dixit. Fiat lux τc. Geñ. j. ¶ Quarta concluſio quod in diuinis eſt trinitas perſonarum cũ vnitate ſubſtantie. Probatur. Nam ibi eſt deus qui dixit omnia creata ab extra ex tẽpe / τ ibi eſt verbũ ꝑ qḋ dixit omnia illa in quo erant idealiter creature ab eterno: et a quo formaliter dependent quo ad eſſe eſſentiale / et ibi eſt ſpiritus ſanctus per quem pater et verbum ſpirant eſſe actualis exiſtentie ſingulis rebus creatis / qui ferebat̃ ſuper aquas. Sed omnes iſte tres perſone ſunt vna ſubſtantia et vna eſſentia τ vnũ eſſe / ergo ſunt vnus tantum deus ſubſtantialiter τ eſſentialiter. Hoc ꝓbat̃: nã ſicut intellige-

Tertia. Trinitas perſonarum.

re dei eſt ſubſtantia: ita dicere dei ab eterno eſt ſubſtantia: τ per cõſequẽs verbum qḋ ab eterno producit de ſua ſcientia eſt ſua eadẽ ſubſtantia. Et ꝑ conſequens licet verbũ a patre productum τ dictũ diſtinguat̃ ꝑſonaliter ab eo: tamen eſt idem eſſentialiter τ ſubſtantialiter cum eo. Hoc idem eſt dicendũ de amore ſpirato τ producto ab vtroque. Et ſic patet ꝙ tota trinitas ꝑſonarum tanq̃ vna ſubſtantia τ vnus deus τ vn⁹ creator ꝯcurrit ad creationẽ rerum. Et hoc voluit explicare Moyſes Geneſis primo: cũ dixit ꝙ vnus deus creauit celum τ terram in principio. τ explicat tres ꝑſonas dicens: ꝙ deus dixit: Fiat lux: et illico facta ẽ lux. ergo ſi deus dixit: per aliquod verbũ dixit: τ ꝑ conſequẽs antequã iſta diceret ex tempore / iam habebat verbũ dictũ τ productũ ab eterno de tota ſcientia et ſubſtantia ſua: per quod quidẽ verbum eternum pater ex tẽpore dixit iſta. Itẽ ſubdit poſtea Moyſes. ꝙ terra erat inanis τ vacua ſed ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. cõferẽdo ſupple actuale omnibus rebus creatis: Ex hoc patet qḋ tres perſone diuine explicantur in creatione rerum. ſ. pater dicens: τ verbum per quod dicit res: et ſpiritus ſanctus per quem ſpirat eſſe rebus τ viuificat eas. Et tamen dicit Moyſes: ꝙ iſte tres perſone non eſt niſi vnus creator qui creauit omnia: Hoc ergo idẽ dicit Dauid pſalmo. xxxij. cum ait: ꝙ verbo dñi celi firmati ſunt τ ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. τ hoc idem dicit in hoc pſalmo: cum ait. Ipſe deus dixit τ facta ſunt. per qḋ explicatur pater dicens: τ verbum per qḋ dixit omnia. Deinde explicat perſonã ſpiritus ſancti: cum ſubdit. Mãdauit τ creata ſunt: nam ſicut pater dicit ꝑ intellectuꝫ et verbum / ita mãdat et dat eſſe per volũtatem τ ſpiritum ſanctum. nã ſicut dicere denotat τ connotat actum intellectus: ita mandare connotat actũ voluntatis. Et ſic explicatur tota trinitas perſonarũ cõcurrentiũ ſub vna ſubſtantia ad actum creationis ſed miſeri Iudei non percipiunt. ¶ Quantum ad ſecundam queſtionẽ eſt aduertendũ: ꝙ nomen dicitur a notificando. vij. Metaphyſice. Ideo illud per qḋ magis notificatur res: dicitur nomen rei: τ habet rationẽ nominis rei. Sed quia tota plenitudo diuinitatis / τ omnium diuinaruꝫ perfectionũ: et etiam trinitas perſonarum magis notificantur in verbo: que eſt perſona filij / q̃ in alia perſonarũ: ideo dicitur nomẽ dei. Et hoc non eſt intelligendũ quo ad eſſe: qꝛ plenitudo diuinitatis τ diuinarum ꝑfectionum magis ſit in vna ꝑſona q̃ in alia: nec ꝙ pater ſit magis in filio q̃ in ſpiritu ſãcto: nec ecõuerſo: qꝛ hoc eſſet erroneũ dicere. Sed quantuꝫ ad notificationẽ dicit̃ ꝙ plenitudo diuinitatis et trinitatis perſonarum magis notificatur ĩ perſona filij q̃ in alia: τ hoc non ſolum ex tempore / ſed etiaꝫ ab eterno / τ ideo per nomen dei ſemꝑ intelligit̃ perſona filij prout dictũ eſt pſalmo. viij. τ cxij. τ per totam expoſitionẽ hui⁹ libri. ¶ Ad cuius intellectuꝫ eſt pie τ fideliter τ ſemper cum correctione eccleſie aduertendũ / ſecundũ Aug. xv. de trinitate: qḋ deus pater ab eterno intelligit τ nouit ſecundũ totã plenitudineꝫ ſue diuinitatis. Et ſic ĩtelligendo ſe dicit verbum de tota ſua ſcientia τ ſubſtantia: τ ꝑ cõſequẽs cõmunicat verbo totã ſuã ſubſtantiã: τ eſſẽtiã τ plenitudinẽ ſue diuinitatis. Et ſic pater ſicut eſt in verbo ſcḋm totã plenitudinẽ ſue diuinitatis ita nouit ĩ verbo τ diffinit ſe ꝑ verbũ ſcḋm plenitudinẽ diuinitatis τ oim diuinarũ ꝑfectionũ: τ ꝑ conſequens pater notificatur in verbo. Et ſic filius nõ ſolũ dicit̃ verbum τ cõceptus diffinitiuus patris inquantũ explicat totã eſſentiã patris: ſed etiã dicitur nomen dei inquantũ notificat totã plenitudinẽ perfectionũ diuinarũ: vel ĩquantũ in ipſo τ per ipſm notificant̃. Itẽ rurſus: ſicut pater ſe nouit in filio ſcḋm totã plenitudinẽ diuinitatis τ oĩpotentie: τ ſapientie: τ mĩe: τ iuſtitie: τ bonitatis: ita diligit ſe in filio τ filiũ in ſe: τ ſic pater ſimul cum filio ſpirat amorẽ: q̃ eſt ſpũs ſanct⁹ ab vtroqꝫ ꝓcedens. Et ſic ſicut pater dicẽdo cõicat verbo totã ſuã ſubſtantiã τ eſſentiã τ plenitudinẽ diuinitatis: ita pariter pater τ fili⁹ ſpirando cõicat ſpiritui ſancto totã eandẽ ſubſtãtiaꝫ τ eſſentiã τ plenitudinem diuinitatis. Et ſic ptꝫ qualiter pater in verbo nouit ſe ab eterno eſſe deũ τ eſſe patrẽ: τ in verbo nouit ſpiritũ ſanctũ ꝓcedentẽ ab vtroqꝫ. Et ideo licet tota plenitudo diuinitatis ſit equaliter ĩ trib⁹ ꝑſonis: τ licet nõ magis pater ſit in verbo τ in ſpũ ſcṫõ q̃ econuerſo: tñ quantũ ad modũ notificandi: τ oĩa ſupradicta notificant̃ in filio aut ꝑ filiũ: iõ fili⁹ dicit̃ diffinitio τ nomẽ dei. ¶ Sed iſta notificatio diuinarũ ꝑfectionũ facta ꝑ filiũ magis fuit mũdo manifeſta ex tẽpe ad extra: ꝓut dictũ eſt in precedẽti queſtione. nã pater habẽs in ſuo verbo ideas et exẽplaria oĩa rerum ab eterno: τ ſuſpiciẽs illa exemplaria tanq̃ in arte: ex tẽpe dixit oĩa ad extra: quia dicẽdo Fiat lux facta eſt lux. ſ. tota natura angelica. τ dicẽdo: Fiat firmamẽtũ / factũ eſt ita: Et ſic ptꝫ qualiter ꝑ verbũ ſuũ de⁹ notificauit ex tẽpe ad extra multitudinẽ ꝑfectionũ diuinorũ quã habet ab eterno ad intra. τ ꝑ conſequens fili⁹ dei ꝑ quẽ facta τ notificata ſunt oĩa / debet dici nomẽ dei. Itẽ ꝑ verbũ filiuꝫ dei nõ ſolũ fuerũt nobis notificate diuine ꝑfectiones eſſentiales in opere creationis: ſed etiã myſterium trinitatis. Nam per hoc ꝙ deus dixit Fiat lux τc. oſtendit deus pater ſe habere verbũ: τ per cõſequens filiũ: per quẽ fecit τ notificauit oĩa. Et per hoc ꝙ ſpiritus dñi ferebat̃ ſuꝑ aquas: oſtẽdit ſe ſimul cum filio habere ſpiritũ ſanctũ: τ ſic per filiuꝫ fuit notificatũ etiam myſteriũ trinitatis in opere creatiõis. ¶ Sed multo magis oĩa ſupradicta fuerunt mũdo notificata ꝑ filium incarnatũ in opere noſtre recreationis τ redemptionis. Nam primo Chriſtus magis clare notificauit mũdo myſterium trinitatis oſtendẽs qualiter ipſe procedebat a patre: qñ dixit. Ego a patre ꝓceſſi. Joã. viij. Item qñ dixit Exiui a patre τ veni in mundũ. Joan. xv. Itẽ oſtendit τ notificauit nobis qualiter ſpiritus ſanctus procedit a patre: cũ dixit. Cum venerit paraclitus q̃ a patre procedit Joan. xv. Itẽ oſtendit qḋ ꝓcedit a filio cũ dixit. Ille de meo accipiet. Joan. xvj. Et cũ inſufflauit ĩ diſcipulos: dicens. Accipite ſpiritũ ſanctũ. Jo. xx. Itẽ oſtendit. ꝙ licet iſte tres perſone diſtinguãtur realiter et perſonaliter: tñ ſunt vnius ſubſtantie τ cõſubſtantiales: cum dixit Pater τ ego vnũ ſumus τc. Joan. xiiij. Ex qb⁹ ptꝫ ꝙ Jeſus Chriſtus notificauit mundo myſteriũ trinitatis perſonarũ cũ vnitate ſubſtantie in ſuo ad mundo aduentu: τ ꝑ cõſequens vere dicit̃ nomẽ dei. Item ma- Nota. gis clare notificauit mũdo diuinas perfectiones. ſ. ſummã oĩpotentiã dei τ ſapientiã / τ miam τ iuſtitiã. Notificauit enim ſummam dei oĩpotentiam in

miraculorũ operatione: ⁊ inferni expoliatione ⁊ et generis humani liberatiõe. Sc̃do notificauit ſummã dei ſapiẽtiã in legis euãgelice datione. Tertio ſummam miam in morte ⁊ paſſione. Quarto ſummam iuſtitiam oſtẽdit in finali iudicio. Et ſic p3 ꝙ ſi oĩa ſupradicta ſunt facta et notificata mũdo per Ieſum Chriſtũ filiũ dei: ergo ipſa perſona Chriſti incarnata meret̃ dici nomen dei: q̃d quidẽ nomen dei eſt nomẽ oĩpotentie ⁊ ſapientie ⁊ mĩe ⁊ iuſtitie ⁊ virtutis: eo ꝙ in virtute huius noĩs omnia ſunt facta ⁊ creata ⁊ recreata. Unde ſicut deus pater in virtute huius noĩs dicendo creauit mundũ viuificãdo oĩa per ſpiritũ ſanctum: ita in virtute huius nominis induxit ⁊ eduxit diluuiũ in terrã: et in virtute huius noĩs Moyſes eduxit Iſrael de Egypto: ⁊ fecit ſigna ⁊ prodigia: ⁊ diuiſit mare rubrũ: ⁊ traduxit iuũ populũ per deſertũ in manu potenti: ⁊ percuſſit petrã ⁊ fluxerũt aq̃. Itẽ in virtute huius nominis Ioſue introduxit populũ in terrã promiſſã ⁊c. Et ideo Adã primus homo qui ex nutu dei impoſuerat nomina oĩbus rebus creatis iuxta ſuas naturales proprietates ⁊ ṽtutes videns in ſpũ q̃d deus pater per verbũ filiũ ſuũ creauerat oĩa/ ⁊ notificauerat ſuam oĩpotentiam ⁊ ſapiẽtiã: ⁊ p̄uidẽs in ſpũ qualiter deus pater per filiũ ſuũ verbũ incarnatũ: ⁊ per eius virtutẽ debebat mundo magis notificare ſuã oĩpotentiã: totum genus humanum de p̄tãte diaboli liberãdo/ ⁊ debebat notificare ſuã ſapientiã legẽ veterẽ per legẽ euangelicã declarãdo: ⁊ ſuam miam pro genere humano mortem patiendo: ⁊ ſuam iuſtitiam in malos puniendo: et iuſtos glorificando: ideo propter has quatuor virtutes ⁊ proprietates quas Chriſt⁹ de deo/ mũdo manifeſtauit ⁊ notificauit: appellauit ⁊ vocauit ipſu3 nomẽ dei: et voluit ſcribere ⁊ ſignificare ipm̃ ꝑ illas quatuor literas: ſc3 ioth: he: vau: he. ¶ Nã per ioth: que ſignificat principium voluit ſignificare ĩ Chriſto ſummam virtutem ⁊ oĩpotentiã: quã mũdo notificauit in miraculorũ operatione et inferni expoliatione: ⁊ triũpho quẽ habuit de diabolo. Et per he: q̃ ſignificat eſſe voluit ſignificare ſummam ſapientiã quã oſtẽdit in legis euangelice datione. Et per vau. que ſignificat virtutem ⁊ bonitatẽ: voluit ſignificare in Chriſto ſummã miam quã oſtendit in noſtra redemptiõe. Et per he: voluit ſignificare ſummã iuſtitiã in chriſto: per quã reddet vnicuiq3 iuxta opa ſua. Per quas quatuor literas voluit ſignificare in perſona Chriſti incarnata illas quatuor virtutes quas ĩ ſe oſtẽdit: ⁊ mũdo notificauit/ ſc3 ſummã dei omnipotentiã: ⁊ ſapientiã/ et miam/ ⁊ iuſtitiam. Et ſic Adam ſub illis quatuor literis incepit colere deũ ⁊ inuocare nomen dñi/ ſc3 filiũ dei: vt veniret ad redimendũ ipſũ cũ tota ſua poſteritate: et ſic docuit filios ſuos inuocare nomẽ domini: qui eſt Ieſus Chriſtus filius dei verbũ incarnatũ. vt dictũ eſt pſal. viij. ⁊ cxliiij. Et ſub tali ratione inuocauit nomẽ dñi: ⁊ exibuit deo cultum latrie Abel. Et ſub tali rõne Enos fili⁹ Seth incepit inuocare nomẽ dñi. Geñ. iiij. id eſt repetiit et confecit aliquas orationes et ritus ad inuocandum nomen domini: id eſt Ieſu3 Chriſtum ⁊ filium dei: vt veniret ad ſoluendum mundũ. Et ſub hac rõne Noe inuocauit nomen domini. Geñ. viij. Item ſub tali ratione Abraham inuocauit nomen domini. Geñ. xij. ⁊ ſic eſt dicendum de Iſaac/ ⁊ Iacob. Item

Nota d̃ inuocatione oĩs domini

ſub tali ratione Moyſes inuocando virtutem huius nominis: ⁊ in virtute huius noĩs eduxit Iſrael de Egypto: et fecit oĩa ſigna et miracula. Et in virtute hui⁹ noĩs Ioſue introduxit illum populum: ⁊ tranſiuit Iordanẽ: proſtrauit muros Hiericho: et triũphauit de oĩbus regibus illius terre. Et hoc ẽ illud nomen dei q̃d Dauid memorat ⁊ inuocat in omnibus pſalmis: et hoc nomen inuocabant oẽs prophete ⁊ fideles veteris teſtamenti. ¶ S3 qñ venit plenitudo temporis miſit deus filium ſuum: et tunc venit nomen domini de longinquo celo miſſum: ⁊ de longinquo tpe inuocatũ: ⁊ expectatũ: ⁊ notificauit/ ⁊ fecit/ cõpleuit in mũdo oĩa ſupradicta q2 in virtute quã in ſe Chriſtus habebat tanquã nomen domini fecit miracula: ⁊ redemit mundum: et expoliauit infernũ: ⁊ triumphauit de diabolo. Et in virtute hui⁹ noĩs: ſc3 verbi incarnati in quo eſt tota plenitudo deitatis: apl̃i/ et diſcipuli/ et ſucceſſores eiecerunt principem huius mundi foras: et ſubiecerunt oẽs reges terre: et oĩa regna mũdi iugo Chriſti. Et in virtute huius noĩs faciebant miracula: et reſuſcitabãt mortuos: et ſanabãt egros vt patet in actibus apoſtolorũ ⁊ i hiſtorijs et geſtis eorum. Et ſic p3 qualiter verbum incarnatum dicitur nomen domini per totam ſacram ſcripturam: ⁊ quare eſt nomen tante virtutis. Quod quidem nomen in veteri teſtamento ſcribebatur illis quatuor literis: ⁊ in nouo teſtamẽto nos inuocamus ipſum ſub hoc noĩe Ieſus: prout dictum fuit pſalmo. viij. Sed contra nos arguunt Iudei moderni dicentes ꝙ ſi Adam qui impoſuit omnia nomia rebus inuocauit et ſcripſit nomẽ dñi ſub illis quatuor literis hebraicis: ergo q̃re nos chriſtiani non ſcribimus et inuocamus ipſum ſub illis quatuor literis: ſed ſub hoc nomine Ieſus. Ad hoc reſpondetur ꝙ ſicut ſacramenta ⁊ ſacrificia veteris legis nõ erant gratia ſui: nec niſi inquantũ ſignificabãt futura de Chriſto myſteria/ fuerunt inſtituta: ita pariter Adã noĩauit Ieſum Chriſtum nomen dñi ſub illis quatuor literis: inquantũ ille quatuor litere ſignificabãt in Chriſto illa quatuor myſteria que debebat in ſe complere in aduentu ſuo. Ideo ſicut qñ venit Chriſtus ceſſarunt oĩa ſacramẽta ⁊ ſacrificia veteris legis: eo ꝙ erant data in ſignum: ita pariter ceſſarunt ille quatuor litere poſtꝙ Chriſtus impleuit in ſe earum ſignificata. Ergo nomen dñi non amplius debet ſcribi cũ illis quatuor lr̃is: ſed debet ſcribi ſub hoc nomine Ieſus: cuius ſonũ ⁊ ꝓprietates ſignificabãt ille quatuor litere: prout dictum fuit pſalmo. viij. eo ꝙ eſt nomen virtutis ſalutis ſicut vocatum eſt ab angelo Matth. j. ⁊ Luc. primo. ¶ Ex quibus patet eſſe fatuam ⁊ erroneã opinionem illorum chriſtianorum qui ſcribunt nomen dei cum illis quatuor literis: ⁊ ſub hoc nomine adonai: portantes in collo/ aut perſona ſua: putantes habere maiorem virtutem: quod non ſolũ eſt erroneũ: ſed etiã hereticum: cũ omnia que ſignificabant ille quatuor litere ſint in Chriſto cõpleta ⁊ ſic d3 ceſſare ſcribere nomẽ dñi i. li quatuor lr̃is ⁊ pronunciari ſub noĩe adonai: imo ſub hoc nomine Ieſus: ⁊ nõ ſolum debet ⁊ poteſt ſcribi literis vnius lingue: ſed omnium linguarum: quia omnibus linguis ⁊ nationibus fuerunt notificata huiuſmodi myſteria: et omnibus nationibus eſt notificatum nomen domini ⁊ euangelium. Chriſtus enim oẽs redemit: ⁊ eſt vniuerſalis ⁊ nõ ſolũ Iudeorũ redẽptor. Et hoc etiã apparet eſſe falſum ⁊ vanũ laborẽ necromaticorũ: q̃ querũt illud nomen dñi quatuor literarũ: putãtes eſſe maioris ṽtutis ꝙ aliud nomẽ: cũ iſtud nomẽ Ieſus ſit illud nomẽ q̃d ẽ ſup omne nomẽ: vt dictũ eſt pſalmo octauo/ Et ſic p3 quare nomẽ dñi: q̃ eſt Ieſus filius dei/ eſt tãte virtutis: q2 in ſe cõtinet totã plenitudinẽ diuinitatis: ⁊ in virtute eius facta ⁊ creata ſunt oĩa: ⁊ redẽptũ ⁊ liberatũ gen⁹ humanũ: ⁊ diabol⁹ vict⁹ ⁊ ſuperatus. ⁊ hec eſt cauſa quare diabolus fugit iſtud nomen ⁊ timet. ¶ Ex ſupradictis oĩbus p3 ꝙ nomẽ dei q̃d eſt Ieſus notificat nobis oĩa p̄ncipaliter cõſiderata in tota ſacra theologia viatorũ. nã eſt nomẽ oĩpotentie ⁊ ſapientie ⁊ mĩe ⁊ iuſtitie: vt dicunt eſt pſalmo octauo. Et ideo notificauit mũdo/ ⁊ notificauit myſteriũ creationis ⁊ gubernationis ⁊ noſtre redẽptionis ⁊ glorificatiõis: ⁊ ꝑ cõſequẽs notificat nobis myſteriũ trinitatis ⁊ incarnationis. nã myſteriũ creationis p̄ſupponit myſteriũ trinitatis. Nã ſi deus dicendo ⁊ p̄cipiẽdo creauit mundũ: ergo habet verbũ ꝑ q̃d dixit oĩa: ⁊ ſpm̃ ſanctum ꝑ q̃d oĩa viuificat ⁊ gubernat ⁊ mouet: vt dictum eſt. Itẽ myſteriũ redẽptiõis p̄ſupponit myſterium incarnationis/ in qua humanitate ⁊ carne aſſumpta de⁹ eſt paſſus ⁊ nos redemit. Et etiã hoc nomẽ Ieſus q̃d eſt nomẽ ſalutis ⁊ reſtaurationis et integre vite importat ⁊ notificat in ſe myſteriu3 noſtre glorificationis. ꝑ quã vitã eternã recuperam⁹ ⁊ vltimatã ſalutẽ cõſequimur. Et ſic p3 ꝙ ſicut illa ꝑſona incarnata eſt reale nomẽ dei ſignificatũ per illas quatuor literas veteris teſtamenti: eo ꝙ oĩa ſupradicta Chriſt⁹ i ſe ⁊ ꝑ ſe mũdo notificauit: ita pariter hoc nomẽ Ieſ⁹ mẽtale vel vocale vel ſcriptũ: quo nos filius dei nominam⁹: q̃d eſt interpretatũ ꝑ illas quatuor literas: ⁊ ſonãt ille quatuor litere in hebreo: hoc ĩ ea quã nomẽ Ieſus notificat et ſignificat nobis in deo quatuor oĩa ſupradicta. ſ. oĩpotentiã in creãdo ⁊ recreãdo: ⁊ ſapientiã in gubernando mũdum ⁊ in datione vtriuſq3 legis: ⁊ miam in redimẽdo: ⁊ iuſtitiã in p̄miando ⁊ nos beatificando. Et ſic hoc nomẽ Ieſus cõprehẽdit in ſe oẽm rationem ſub qua de⁹ principaliter cõſideratur i ſacra ſcriptura vtriuſq3 teſtamenti: ⁊ ꝑ cõſequens in tota ſacra theologia. Et iõ nõ eſt mirũ ſi eſt nomẽ tãte virtutis ⁊ dignitatis et excellentie: ⁊ ſi apl̃i ⁊ ſancti viri ad inuocationẽ hui⁹ noĩs operant̃ miracula ineffabilia. nec ceſſant hodie miracula fieri. nã ĩ virtute hui⁹ noĩs conferunt gratiã oĩa eccl̃iaſtica ſacramẽta. Nec eſt mirũ: ſi patres veteris teſtamẽti cu3 tãto deſiderio deſiderabãt ſcire virtutẽ hui⁹ noĩs: ⁊ videre effectus ⁊ opa ei⁹. Nec eſt etiã mirũ: ſi Dauid in ſuis pſalmis tantũ frequẽtat iſtud ſacrũ nomẽ: cui attribuit oẽ3 virtutẽ ⁊ ꝑfectionẽ: de quo dicit ⁊ cõcludit in hoc pſalmo ꝙ oẽs ſtat⁹ ⁊ conditiones mundi laudent nomẽ dñi: q2 m̃ exaltatũ eſt nomen eius ſolius: q2 oĩa bona ⁊ omnem ꝑfectionem ⁊ virtutem includit ⁊ continet in ſe.

CAntate dño canticum nouum: laus eius in eccl̃ia ſanctorum. Letetur Iſrael in eo qui fecit eum: et filie Sion exultent in rege ſuo.

¶ Titulus. Alleluia. per q̃d denotat̃ ꝙ Dauid fecit hunc pſalmũ ad laudandũ deũ: in quo predicit gaudium ⁊ exultationem electorũ in primo ⁊ in ſecundo aduentu Chriſti. Unde eſt aduertendum: ꝙ quãdocũq3 Dauid inuitat ad cantandũ canticũ nouum intendit populũ chriſtianũ in Chriſto renouatum ⁊ ꝑ canticũ nouũ intendit legẽ euangelica3: que in ſe cõtinet obſeruantiam preceptorũ: ⁊ fidẽ articulorũ: ⁊ gratiam ſacramentorũ ſub ſpe futurorũ ⁊ celeſtium bonorũ promiſſorum: ⁊ intendit etiam gloriam ſanctorũ in celeſti beatitudine. Dicit ergo: O vos fideles in Chriſto renouati: iam non cantetis canticum vetus nec legẽ Moyſi. Recedant vetera iam de ore veſtro. i. abijcite cerimonias et figuras: ſed cantate canticu3 nouũ ⁊ predicate euangelium omni creature. Et iam non oportet cantare exitu3 Egypti: nec agnum paſchalẽ in ſynagoga: ſed cantate myſterium incarnationis ⁊ natiuitatis. ⁊ celebrate feſtum reſurrectionis ⁊ aſcẽſionis: ⁊ de iſtis myſterijs ſit laus eius. ſ. Chriſti in eccleſia ſanctorum apoſtolorũ martyrũ ⁊ doctorum: que eſt chriſtiana religio ⁊ congregatio. Et Iſrael. ſ. predicta eccleſia/ letetur in eo qui fecit eum non ſolũ creando: ſed per reſurrectionem ⁊ regenerationem ⁊ renouationẽ. ⁊ eccleſie mundi. i. oẽs anime deuote: que dicuntur filie Sion/ exultent in rege ſuo Chriſto in eius aduentu.

Laudent nomen eius in choro: in tympano ⁊ pſalterio pſallant ei. xiij. q. ſ. his ita.

¶ Iam enim dictũ eſt q̃ñ pſalmi cantabant̃ cum aliquib⁹ iſtrumẽtis nõ ſolũ ad delectationem: ſed etiã ad myſteriũ. Nã chorus qui eſt concordia vocum ſignificat cõcordiã vite cũ doctrina: vel concordiã appetitus cũ ratione: ⁊ cõcordiam morum. Tympanũ autem ſignificat paſſionẽ Chriſti. Pſalterium vero harmoniã decẽ preceptorum articulorum. Ad iſta ergo nos inuitat ꝓpheta ꝙ cantemus Chriſto canticũ nouũ cũ predictis. Et etiã vt in eccleſia cantemus canticũ nouũ ſ. natiuitatis/ predicationis/ paſſionis/ ⁊ reſurrectionis: ⁊ horum feſta celebremus. Et dat rationem quare debent cãtare illud canticum nouum: ⁊ dicit.

Quia beneplacitum eſt dño ĩ populo ſuo: ⁊ exaltabit manſuetos in ſalutem. xj. q. iij. c. ad mẽſam.

¶ Id eſt q2 iam nõ placent dño cerimonie veteris legis: nec veteres feſtiuitates que celebrantur in figura: quia iam oĩa ſunt renouata per aduentum Chriſti. iam ergo nõ eſt voluntas dñi: nec placitu3 in ſacrificijs veteris legis: ſed in feſtiuitatibus noue legis: ⁊ in ſacrificijs. ideo dicit. Beneplacitu3 eſt domino in pp̃lo ſuo nouo chriſtiano ⁊ vero Iſrael: q2 iam diſperſit ſuperbos Iudeos obſtinatos: ⁊ depoſuit reges gẽtiles potentes de ſede idololatrie: ⁊ potentes ſcribas ⁊ phariſeos: et Iudeos de ſede regni ⁊ ſacerdotij: ⁊ exaltauit apoſtolos ⁊ diſcipulos humiles: qui ſecuti ſunt humilitatem Chriſti. Ideo cõſtituet eos principes ſuper omnem terra3 ⁊ cetera. Et etiã exaltabit oẽs fideles mãſuetos in ſalutem gratie ſanando eos a peccato: q2 ſoli manſueti ⁊ humiles ſaluti facti ſunt: eo ꝙ depoſita ſuperbia ⁊ vanitate ⁊ diuitijs huius mundi Chriſtum ſecuti ſunt. ¶ Ad maiorem euidentiã eſt notandum: ꝙ lex euangelica quam nunc nos cantamus et p̄e ſ. lectus.

gelica cātič. nouum dicit.

dicamus/quadrupliciter dicit canticū nouū. Pri-
mo/q2 omnia antiqua cerimonialia ⁊ legalis abij-
ciet ⁊ repellit: ſcȝ feſtiuitates ⁊ ſacrificia ⁊ ſacramē
ta veteris legis ⁊c. eo ꝙ oia cōpleuerunt curſum
⁊ officium ſuum in Chriſto. Scdo/lex euangelica
dicit cāticū nouū: eo ꝙ Chriſtū nouum regē rece-
pit i antiqua lege ꝓmiſſum. Tertio: q2 repudiatis
antiquis legalibus nouas feſtiuitates ⁊ noua ſa-
cramenta celebrat: ⁊ nouū ⁊ deo placitū ⁊ acceptū
offert ſacrificiū euchariſtie: ꝑut iā ꝓdixerat Eſaie
lxvj. Que eſt iſta domus quā edificabitis mihi ⁊c.
per totum cap. Item Malachie. j. Non eſt mihi vo
lūtas in vobis dicit dominus exercituū ⁊c. Item
Hiere. xvj. Ecce dies venient dicit domin9: ⁊ nō di-
cetur vltra. Viuit domin9 qui eduxit filios Iſrael
de terra Egypti ⁊c. Quarto dicitur canticū nouū:
quia exaltat manſuetos ⁊ humiles ⁊ deprimit ſu-
perbos. Oia ergo iſta quatuor tāgit Dauid in hac
prima parte: nā primum tangit cum dicit. Cantate
domino canticū nouū. Scdm vero cum ſubdit. Et
filie Sion exultēt in rege ſuo. Tertiū ibi. Laudent
nomen eius in choro ⁊c. quia beneplacitum eſt do
mino in populo ſuo. Quartum cum ſubdit. Exalta
bit manſuetos in ſalutem.

xv. q. j. ca. firmiſſime. in glo.

Exultabunt ſancti in gloria: letabuntur in cubilibus ſuis.

¶ In hac ſecunda parte predicit canticū ⁊ gloriā
ſanctorū ⁊ iuſtorū in ſecundo aduentu Chriſti qui
quidē aduētus licet ſit terribilis damnatis: tamē
erit delectabilis iuſtis ⁊ ſaluatis: ⁊ maxime apoſto
lis ⁊ martyrib9. Et ratio eſt nam primus aduētus

B

Chriſti fuit terribilis aplis ⁊ martyribus. ¶ Nā in
primo aduentu apli ⁊ diſcipuli fuerunt vexati ⁊af
flicti: primo a Iudeis: ſcdo a tyrannis: ⁊ ſic vſqȝ ad
Conſtantinū multa milia martyrū interfecti ſunt
propter Chriſtū: ergo ratio eſt ꝙ in ſecundo aduen
tu per oppoſitū apli ⁊ martyres gaudeant ⁊ reci-
piant vltimatum premium: ⁊ ꝑſecutores eorū tunc
patiantur vltimatum ſupplicium ⁊ penam eternā.
Et ideo promiſit Chriſtus aplis ꝙ iudicarent ma-
los in die iudicij: ⁊ ſederent ſuper duodecim ſedes
⁊c. Item Sapiētie. v. dicit: ꝙ tūc ſtabūt iuſti in ma
gna cōſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt
⁊c. Et tunc tyranni ⁊ mali turbabuntur timore hor
ribili videntes felicitatem ⁊ gloriā iuſtorū ⁊c. Se-
cundo eſt notandū ex ſnia ſupradicta: ꝙ gloria ſan-
ctorum in duobus cōſiſtet tunc. Primo: q2 vidētes
ibi Chriſtum in maieſtate: videbunt crucem ⁊ ſpi
neam coronam et clauos ⁊ totum triumphū Chri-
ſti: ⁊ videbunt ibi omnes perſecutores Chriſti: ad
iudicium damnationis: ⁊ videbūt etiam ſuos ꝑſe-
cutores cōdemnatos ad mortem eternam. Tunc q2
voluntas beatorum beatificatur ⁊ letatur cōformā
do ſe voluntati diuine: ideo iuſti duplici letitia le-
tabunt. Primo de gloria quā ipſi poſſident. Scdo
de iuſtitia dei ⁊ ſnia data damnatis: q2 letabitur iu
ſtus cū viderit vindictam ſibi factam de ꝑſecutori-
bus chriſti ⁊ ſuis et ſic iudicabūt malos duplici iu
dicio. Primo eos accuſando/petendo vltionem.

Alia lectio: ꝓ nob9

Scdo ſniam Chriſti approbando. Et ſic iuſti pro-
rūpent in laudes vocales illa die: ⁊ laudabūt Chri-
ſtum/explicantes triumphum ⁊ victoriam ei9: con
memorantes eius incarnationem ⁊ predicationem
⁊ cōuerſationem quā habuit in hoc mundo: ⁊ eius
paſſionem et reſurrectionē et aſcēſionem. Et iſtud
canticū nouum cātāt aſſidue ſancti in gloria cele-
ſti: vt ptȝ Apoca. v. ⁊ iſta ſunt inſtrumenta muſica-
lia cū quib9 cantant ⁊ exultant ſancti in gloria: ſi-
cut vidit Ioā. Apoc. v. Unde dicit ꝙ quatuor ani-
malia: ⁊ xxiiij. ſeniores habentes citharas ⁊ phia-
las aureas plenas odoramentis: que ſunt oratio-
nes ſanctorū/ceciderunt in cōſpectu agni ⁊ canta-
bant canticum nouū dicentes. Dign9 eſt agn9 qui
occiſus eſt accipere gloriam ⁊c. Ex quo ptȝ ꝙ bea-
ti in ſuis laudibus cōmemorāt triumphū Chriſti ⁊
myſteria incarnatiōis et paſſiōis ⁊ toti9 noſtre re
dēptiōis: ⁊ hoc eſt qd dicit Dauid in hac parte. Nā
q2 in primo aduentu ſumus renouati per grām:
ideo in hac eccleſia nos monet Dauid cantare cāti
cum nouum gratie: ſed quia in ſcdo aduentu eri-
mus renouati per gloriā: ideo dicit ꝙ ſancti tunc
cantabunt canticum nouum glorie ⁊ cantant ſem
per. Dicit ergo Dauid ꝙ tunc in ſcdo aduentu ad
iudiciū/qū ſancti recipient vltimatum premium/
exultabūt ſancti in gloria: et letabunt in cubilib9
ſuis et ſedibus et māſionib9 ſuis: quas angeli ma-
li per ſuperbiam perdiderunt: ⁊ ipſi ſancti per hu
militatem et manſuetudinem poſſidere meruerūt.

Exultationes dei in gutture eorum: et gladij ancipites in manibus eorum.
Ad faciendam vindictam in nationib9: increpationes in populis.
Ad alligandos reges eorum in compedibus: ⁊ nobiles eorū in manicis ferreis.
Ut faciant in eis iudicium conſcriptum: gloria hec eſt omnibus ſanctis eius.

Loi. c. ſi quis diaconus. et xcij. di. c. j.

xxiij. q. ... ca. duplicem.

¶ Nō ſolū exultabūt letitia et gaudio interno: ſed
etiam exteriori per laudes vocales deū laudādo:
cātando exultatiōes dei. i. mirabilia opera dei. ſ.
myſterium creationis ⁊ redemptionis et reſurre-
ctionis. Et erunt exultatiōes dei in gutture eorū:
nā ibi corpora glorificata veras voces formabūt:
vt alias eſt probatū. Unde in tali exultatione ſcti
nō ſolū laudabūt et cōmēdabūt triumphū Chriſti:
ſed etiā eius iuſtitiā ⁊ iudiciū ⁊ ſniam contra dam
natos datam a Chriſto approbabunt. Ideo ſequit
ꝙ gladij ancipites in manibus eorū: nā gladij ſan-
ctorum in illa die dicuntur ancipites: quia duplex
acumē habebūt: q2 cum vno accuſabunt ſuos ꝑſe
cutores: ⁊ cum alio ſniam Chriſti approbabunt. Et
ideo ſequitur: ꝙ gladij iſti ancipites erunt in ma-
nibus eorum: ad duo ſupple ſcilicet/primo ad fa-
ciendā vindictam in nationibus: ſenten iam Chri-
ſti cōfirmando. Secūdo ad faciendas increpatio-
nes in populis: eos accuſando: et ad alligādos re-
ges et principes ⁊ tyrānos eorū populorū infideliū
in compedibus. Et ad alligādos nobiles et ſuper-
bos in manicis ferreis inferni: quia erunt obſtina
ti tantum in malū ꝙ nunqȝ poterunt bene agere.
Dicuntur etiam iſti gladij ancipites ⁊ bicipites:
quia angeli et ſancti duplici pena condemnabunt
reprobatos: ſcilicet pena damni ⁊ ſenſus: q2 nunqȝ
deum videbunt: et ineternum patientur: et ſic erit
eis pena vermis et ignis. Habebunt ergo ſancti
et angeli iſtos gladios ancipites in manibus
ad faciendam vindictam et cetera/ad alligan-

dos reges eorum ⁊c. finaliter vt faciant iudiciū cō-
ſcriptū. i. a Chriſto decretū ⁊ determinatū: q2 intā-
tū ſancti ⁊ angeli dicūtur facere iudiciū: inquantū
cōplacent ⁊ approbant ſniam cōſcriptā et determi
natā a Chriſto ⁊ per Chriſtū: et hec eſt gloria oībus
ſanctis ei9: ſcȝ ſententiam Chriſti approbare: et ei9
voluntati cōplacere ⁊ ſe cōformare. Et etiā hec eſt
gloria: et in hoc conſiſtit gloria ſanctorū: ſcȝ in om-
nibus predictis in hoc pſalmo: ſcȝ in iudicādo ma-
los approbando Chriſti ſniam: et in laudando deū
ineternum triūphos ei9 cantādo et memorando: ⁊
exultando in cubilibus ſuis in gloria celeſti. Item
etiā hec erit gloria oīb9 ſctis dei: ſcȝ accuſare dāna
tos ⁊ approbare ſniam eorū: ⁊ videre ⁊ letari in vin
dicta facta de ipſis: q2 letabit iuſtus cū viderit vin
dictā: q2 tunc ſtabūt iuſti in magna cōſtātia aduer-
ſus eos qui ſe anguſtiauerūt ⁊c. Sapientie. v. Sed
talis gloria nō erit ſctis eſſentialis: ſȝ accidētalis.
Nā gloria eſſentialis ꝯſiſtit in viſione diuine eſſen
tie: vt dictum fuit pſalmo. j.

... pene. ſanct...

Laudate dnm in ſanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.

¶ Iſte eſt. CL. pſalm9: vltim9 in ordi
ne collocat9: cui preponit titul9 Alla:
eo ꝙ Dauid fecit ipm ad laudandū deū in templo.
Unde q2 pſalmo antepenultimo inuitat oēs crea-
turas tā corporales ꝙ icorporales: tā irrationales
ꝙ rōnales ad laudādū deū. Et pſalmo ꝓcedēte ſpe-
cialiter inuitauit creaturas rōnales ad recipiēdū
Chriſtū in hac ecclia/⁊ cantandū ipſi cāticū nouū
hic ꝑ grām ⁊ in patria ꝑ gloriā. Nunc in hoc vltimo
pſalmo inuitat oēs fideles vtriuſqȝ ecclie: ⁊ maxie
eccleſie militantis ad laudandū deū trinū ⁊ vnum
creatorē ⁊ redēptorem/aſſignando modū laudādi.
In quo duo facit. Nā primo docet vbi debem9 deū
laudare. Scdo cum quibus inſtrumentis iſte pſal
mus cantabatur in templo: per que inſtumenta fi
guraliter docebat quō i teſtamēto nouo tenemur
deum ⁊ Chriſtū noſtrum laudare: ibi Laudate eū
in ſono tube. ¶ Sed quātū ad primū eſt notandū
ſm Augu. de verbis aplī: et. xxij. de ciuitate dei: ꝙ
oppoſito modo cognoſcitur de9 in patria et in via.
Nam in patria cognoſcitur in ſeipſo: et oia alia in
ipſo: eo ꝙ oia lucent in eo: ſed in via cognoſcitur in
creaturis: eo ꝙ ipſe lucet in eis. ¶ Et iō aliter lau
daf deus in via: aliter in pātria. Nā in via laudamus
deū in creaturis: eo ꝙ lucet in eis: ⁊ in patria beati
laudāt deū in ſe: eo ꝙ vidēt eū per eſſentiā ⁊ oia in
eo. Cū ergo in hac vita non poſſimus videre deū ꝑ
eſſentiā: niſi in creaturis ꝑ veſtigium ⁊ imaginē: iō
laudam9 deū ꝑ creaturas. ſiue in creaturis: inquā-
tū perfectiōes q̄ reperiunt in ſole: ⁊ luna: ⁊ ſtellis.
⁊ ceteris creaturis nos excitāt ad magnificādū ⁊
laudādū deū q̄ eas creauit. Et ſub tali ꝓtextu pro-
pheta inuitauit oēs creaturas irrōnales ad laudā
dū deū i pſalmo antepenultimo: nō ꝙ ipſe poſſint
deū laudare: eo ꝙ nō habēt intellectum ⁊ rationē
ſed inquantū per eas cognoſcim9 omnipotentiā: et
bonitatē dei: iō monēt nos ad laudādū deū in eis:
aut ꝑ eas. Iō qū ꝓpheta dicit. Laudate eū ſol ⁊ lu-
na: ⁊ oēs ſtelle ⁊ lumē: ⁊ laudate eū ignis/⁊ grando
⁊ nix ⁊c. nihil aliud intendit dicere niſi. O vos crea
ture rōnales cōtēplamini ſolē ⁊ lunam ⁊ ſtellas ⁊c.
⁊ ꝯſiderate ꝙ magna eſt oipotētiā ⁊ bonitas dei q̄
iſta creauit ꝓpter vos: ⁊ laudate eū gratias agēdo
ꝓ tantis beneficijs ⁊c. ¶ Ulterius eſt notandū: ꝙ
licet deus a principio creationis cōicauerit oībus
creaturis ſimilitudines ſuarū perfectionū natura-
lium ſm magis ꝑfectū ⁊ minus perfectū: vt dictū
eſt: tū q2 Chriſtus de9 ⁊ homo eſt caput eccleſie ab
Adam vſqȝ ad vltimum electum: a quo deriuantur
omnia dona gratiarum et meritorū in oia membra
ſua: ideo peramplius ⁊ perfectius cōmunicauit et
cōicat cōtinue perfectiones ⁊ dona gratiarum ſu-
pernaturalium mēbris ſuis fidelibus ⁊ ſanctis: et
ſic cōicat innocentiā ⁊ puritatem ipſi Abel: ⁊ fidem:
⁊ iuſtitiam Noe ⁊ Abrahe: ⁊ caſtitatē ipſi Iſaac: et
charitatē ipſi Iacob: ⁊ manſuetudinē ipſi Moyſi: ⁊
⁊ zelū diuini cult9 ipſi Dauid: ⁊ ſpm ꝓpheticū om-
nibus ꝓphetis. Et peramplius ⁊ perfectius cōica-
uit dona gratiarū ipſis aplis in die pentecoſtes: et
fortitudinē ⁊ cōſtantiam ipſis martyribus: ⁊ inte-
gritatē virginib9 ⁊ ſanctitatē cōfeſſorib9: ⁊ intelli-
gētiā ſcripturarū ipſis ſacris doctorib9: per quas
quidem perfectiōes deus fecit oēs electos ⁊ ſctōs
ſuos quaſi deos per participationem: vt dictū eſt
pſal. lxxxj. Ex quo ptȝ/ꝙ deus peramplius et per-
fectius lucet in viris ſanctis. Item Chriſtus etiam
inquātū homo lucet in viris ſanctis quantū ad la-
bores ⁊ ꝑſecutiones ⁊ mortē ⁊ paſſionē: nam paſſio
eius iam lucebat in Abel/et Abrahā/⁊ Iacob: q2 iā
illi patiebātur in figura Chriſti ꝓpter veritatem ⁊
iuſtitiā: vt ait Ambroſi9: ⁊ Leo papa: imo Chriſtus
iam patiebaf in eis figuraliter: vt ipſe ait in ſermo
ne de paſſiōe Chriſti. Sȝ pamplı9 ⁊ ꝑfectius paſſio
Chriſti lucebat in aplis et martyrib9: q̄ realiter ꝓ-
pter Chriſtū patiebanf expſſe: imo Chriſtus i mar-
tyrib9 ⁊ mēbris ſuis patiebaf: vt ipſe dixit Actu. vj.
Saule Saule qd me perſeqris ⁊c. Ex quib9 ptȝ qd
Chriſtus deus ⁊ hō ſaluator ⁊ redēptor noſter ma-
xime manifeſtaf nobis in ſanctis et electis ſuis in
hac ecclia: ⁊ ꝑ ꝯñs in ſanctis ⁊ electis ſuis eſt lau-
dandus in hac eccleſia. Et ſic eſt dicendū. ꝙ qū nos
laudam9 ⁊ magnificam9 aliquē apoſtolū: aut mar-
tyrē: aut cōfeſſorē ⁊ ſanctū: ⁊ celebram9 ⁊ colim9 fe
ſta ꝓ eis ⁊ in noīe ipſorū: non laudamus eos ꝑ ſe: ſȝ
laudam9 ⁊ magnificam9 deū ſiue Chriſtū caput no
ſtrū in eis: ⁊ ſic colim9 et celebram9 paſſionē Chri-
ſti in beato Laurētio ⁊ Uincētio: inquātū illi mar-
tyres participarūt paſſionē Chriſti i ſuo martyrio: ⁊
⁊ in ſuis tormētis: imo gerebāt imaginem paſſiōis
xpi: ⁊ iō ꝓprie laudamus ⁊ colim9 xpm in eis. Hoc
ergo ꝓuidēs ⁊ cōtēplans ꝓpheta Dauid in ſpū in-
uitat ſpecialiter in hoc pſalmo oēs fideles hui9 ec-
cleſie: vt laudem9 deū in ſanctis ſuis eo modo quo
dictū eſt. Dicit ergo. O vos fideles laudate dnm in
ſanctis eius. i. cōſiderate primo bñficia q̄ de9 cōtu-
lit viris ſctis vet. teſt. ſ. Abel: Noe/Abrahe/Iſaac: ⁊
⁊ Iacob: et Moyſi et Dauid: ⁊ oībus ꝓphetis: que
oīa erāt figura Chriſti ⁊ ecclie: et ſic laudate deū in
eis qui talia dona cōicauit eis. Et vos fideles noui
teſtamēti cōſiderate ⁊ cōtēplamini dona gratiarū
que Chriſtus cōicauit aplis ⁊ martyrib9 ⁊ cōfeſſo-
ribus et doctorib9 et virginib9 ⁊ ceteris viris ſan
ctis: que dona fuerūt ſupra humanā facultatē: ꝑ q̄
deus oſtēdit in ſanctis ſuis ſuā oipotentiā ⁊ ſapien
tiā ⁊ bonitatē ⁊ ceteras ꝑfectiones. Et ſic laudate
dnm in ſanctis ſuis grās agendo: et dies feſtos ce-

I Dona ſua de9 cōmunicat fidelibus

lebrando ⁊ triũphos martyrũ predicando/⁊ omnia iſta dona ad chriſtum referẽdo: quia laudare deum in ſanctis ſuis nihil aliud eſt niſi triumphos ⁊ virtutes eorum in Chriſtum laudando ⁊ gratias agẽdo referre. Sed quia inter ceteros dona gratiaruꝫ ⁊ virtutum Chriſti maxime viguerunt in apoſtolis qui fuerunt firmamentum ⁊ fundamenta eccleſie: ideo ſubdit. Laudate eum in firmamento virtutis eius. ſ. in collegio apoſtolorũ: ſup quos Chriſt⁹ fundauit ⁊ firmauit eccleſiã ſuam: ⁊ qui firmarũt eccleſiam miraculis ⁊ ſignis ⁊ doctrinis. Et etiã per fundamentum et firmamentũ virtutis Chriſti intẽdit totã eccl'iam q̃ dicit̃ firmamentuꝫ virtutis Chriſti: vbi virtutes predicantur: et eccleſiaſtica ſacramẽta (in quibus virtus paſſionis Chriſti continẽtur) celebrantur/⁊ exercitãtur: et frequentantur. quaſi dicat. Laudate eum in eccleſia que eſt firmamentũ virtutis eius per eccleſiaſtica ſacramenta. Sed q̃ apoſtoli ⁊ ſancti viri operati ſunt multa ſigna ⁊ miracula virtute nominis Chriſti/vt pꝫ in actibus ⁊ hiſtorijs apoſtolorum et martyrũ: et aliorũ ſanctorum: ideo ſubdit.

De cõſec. di. ij. cap. acceſſerunt.

Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius.

¶ Quaſi dicat: Omnia dona gratiarum: et omnia ſigna: ⁊ miracula: et bona opera que ſancti fecerũt in hac vita referatis ad Chriſtum: q̃ ipſe tanq̃ caput eccleſie contulit ⁊ cõmunicauit eis oĩa. et ideo laudate Chriſtuꝫ in ſanctis ſuis. Totum hoc etiam poteſt referri ad ſtatum ⁊ gloriaꝫ ſanctorum. quaſi dicat. O vos fideles/laudate deũ qui eſt in ſanctis ſuis: ⁊ in celo empyreo: qḋ eſt firmamentũ virtutis eius: ⁊ laudate eum in virtutibus angelicis: q̃ ibi deus eſt oĩa in oĩbus ⁊c. Deinde cum dicit/

Argu. xcij. di ſti. c. ſ. i glo. xvj. q. ſ. re. uertimini.

Laudate eum in ſono tube: laudate eum in pſalterio et cithara.

Laudate eum in tympano et choro: laudate eum in chordis ⁊ organo.

Laudate eum in cymbalis beneſonantib⁹: laudate eum in cymbalis iubilatiõis: omnis ſpiritus laudet dominũ.

¶ Docet eum quibus inſtrumentis muſicis cantabatur iſte pſalmus in tẽplo: quia cũ octo inſtrumẽtis cantabatur: ſcꝫ in ſono tube: ⁊ cũ pſalterio/⁊ cithara/⁊ cum tympano/et choro: et cũ chordis. i. cũ monochordo: et cum organo fiſtularum: et cũ cymbalis beneſonantibus: et cum cymbalis iubilationis. Cum his ergo octo inſtrumẽtis dicit David ꝙ debemus cantare hunc pſalmum: ⁊ precipiebat ipſum cantari in templo: ꝑ que inſtrumenta materialia figurabantur octo myſteria ſub quibus laudamus deum in eccleſia Chriſti. Nam dictũ eſt in prologo tractatu. v. qualiter illa octo inſtrumenta cuꝫ quibus cantabãtur pſalmi in templo Salomonis ſignificabant myſteria euangelica de Chriſto et eccleſia: que nos hodie predicamus et celebram⁹: Et ideo David in hoc pſalmo per tympanum factum de corio animalis mortui baculis percuſſum intellixit paſſionẽ Chriſti.

¶ Et per pſalteriuꝫ intendit triplex pſalteriũ. ſ. pſalteriuꝫ morale decem preceptorum: et pſalterium euangelicum decem articulorũ humanitatis Chriſti: ⁊ pſalteriũ anagogicũ et beatificũ decẽ gaudiorũ que habent ⁊ quibus beatificant̃ ſancti in gloria. Nam ſicut pſalteriũ euangelicũ cõtinet decẽ chordas euangelicas/ſcꝫ Chriſti incarnationem: ⁊ legis dationẽ: ⁊ paſſionẽ: et redẽptionẽ: ⁊ reſurrectionẽ: ⁊ aſcẽſionẽ: ⁊ ſpũs ſcti miſſionem: ⁊ ſacramentorum inſtitutionem: et eccleſie ex vtroq; populo congregationem: ⁊ futuri iudicij retributionem. Ita pariter pſalterium anagogicũ quod cantant ⁊ pulſant ſancti in gloria/continet decem chordas beatificas. ſ. viſionem eſſentialem diuine trinitatis ⁊ vanitatis: ⁊ dilectionem: ⁊ fruitionẽ: ⁊ immortalitatẽ: ⁊ claritatẽ: ⁊ ſubtilitatẽ: ⁊ agilitatẽ: ⁊ ſummam delectationem: ⁊ ſatietatẽ: ⁊ ſecuritatẽ. Item ꝑ citharam qḋ eſt inſtrumentũ triangulare habens ſeptẽ chordas principales/intendit primo trinitatẽ diuinarũ perſonarũ in vna ſimplici eſſentia. Scḋo intendit trinitatẽ virtutũ theologaliũ cũ quib⁹ laudamus deũ: ſcꝫ fidẽ articulorũ: et charitatem decem preceptorum ⁊ omniũ cõſiliorũ: et ſpem gratie ſeptem ſacramẽtorum: et ideo cithara continet ſeptam chordas ſignificãtes ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta: quibus renouamur: ⁊ ſanamur: et reficimur: et roboramur/⁊ inſignimur. Per ſonum autem intendit predicationem apoſtolorũ per quam congregarunt eccleſiam in vnum ⁊c. Per chorum intendit dei omnipotentiam in opere noſtre creationis et redemptionis. Per monochordum intendit concordiam vite quam debemus habere cum doctrina. Per organũ autem intendit cõſonantiaꝫ corporis immortalis ad animam/quam cõſequemur per reſurrectionem. Per cymbala beneſonantia intendit vocationem populi ad audienda diuina officia in eccleſia. Per cymbala vero iubilationis intendit melodiam ⁊ iubilationem diuinorũ officiorum que celebrantur in eccleſia militãti per gratiam: et in triumphanti per gloriam nihil enim aliud eſt cum ſupradictis inſtrumentis deuꝫ laudare: niſi omnia dicta myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia credere et predicare ⁊ celebrare. Item etiam David per monachordũ intendit cõcordiã omnium membrorum corporis myſtici eccleſiaſtici ad ſuuꝫ caput qui eſt chriſtus Quod quidẽ corpus eccleſiaſticum conſiſtit in quoda ordine ⁊ ſub ordinatione ſtatuum ⁊ p̃lationũ et officiorum: vt dictũ eſt pſalmo. lxvij. et hoc eſt monochordum euangelicum ſignificatum per illud materiale inſtrumentum. Itẽ per organum etiam intendit conſonantiam et concordiam noui ac veteris teſtamenti: quia nihil geſtum aut ſcriptũ eſt in veteri teſtamẽto quin fuerit impletum per Chriſtum in nouo. Et nihil factum eſt in nouo teſtamento: quin fuerit figuratum aut vaticinatũ in veteri teſtamento: vt frequenter dictum eſt. Et ideo omnia inſtrumẽta muſicalia materialia cum quib⁹ cantabãtur pſalmi in veteri teſtamento figurabant ſupradicta myſteria de Chriſto et eccleſia. Et ſic qḋ illi cantabant prophetice ⁊ in figura/nos cantamus euangelice et in veritate. quaſi dicat: propheta David. O vos fideles noui teſtamenti: laudate dñm noſtrum Jeſum Chriſtum in ſuo aduentu: primo in ſono tube. i. predicate euangeliũ omni creature/⁊ exercete tubã euãgelicã ⁊c. Iteꝫ ſcḋo: laudate eũ in pſalterio morali. x. p̃cepta moralia obſeruãdo/⁊ laudate eũ in pſalterio euangelico articulos fidei firmiter credẽdo. Et vos etiã beati laudate eum cum pſalterio. x. celeſtium gaudiorum deũ videndo ⁊ diligendo ⁊ fruẽdo ⁊c. Itẽ. iij. O vos fideles laudate eũ cũ cithara euangelica. ſ. cũ fide trinitatis ⁊ oĩm articulorũ: ⁊ cũ charitate. x. p̃ceptorũ: ⁊ cũ grã ſacramentorũ. Itẽ q̃rto. Laudate eum cũ tympano mortis ⁊ paſſionis contẽplando mortẽ ⁊ paſſionẽ quã ꝓ vobis Chriſt⁹ paſſus eſt. Itẽ. v. laudate eũ in choro qḋ eſt inſtrumẽtũ rotũdum: ꝑ qḋ denotat̃ eius eternitas et oĩpotentia. i. magnificate ei⁹ oĩpotentiaꝫ ⁊ eternitatẽ: ⁊ iḋ exhibete ipſi cultũ ⁊ honorẽ latrie. Iteꝫ ſexto. Laudate eum in chordis. i. cũ monochordo vite cũ doctrina. Itẽ ſeptimo laudate eũ cũ organo conſonantie corporis ad animã quã adepti eſtis ꝑ reſurrectioneꝫ. Itẽ octauo. Laudate eũ in cymbalis beneſonantibus euãgelica feſta ⁊ triũphos Chriſti ⁊ martyruꝫ celebrãdo/et fideles ad diuina officia vocãdo. Iteꝫ nono laudate eum in cymbalis iubilationis/hymnos ⁊ pſalmos et diuina officia dulciter ſepties in die decantando. quaſi dicat ꝓpheta: Cũ his ſupradictis conditionibus tenemini oẽs fideles deum colere ⁊ laudare: q̃ aliter deus nõ põt coli: nec vere credi: nec laudari/niſi trinus ⁊ vnus incarnatus ⁊c. prout lex euangelica predicat. Et q̃ taliter deũ laudare cõuenit omnib⁹ ſpiritualibus creaturis ideo cõcludit ꝓpheta: dicens. Omnis ſpiritus laudet dñm. i. modo ſupradicto laudet dominũ trinuꝫ ⁊ vnum creatorem ⁊ redemptorem ⁊ glorificatoreꝫ prout dictũ eſt.

¶ Ex ſupradictis pꝫ ꝙ Judei moderni non cantant hunc pſalmum nec ceteros: nec vere laudant nec colunt deũ. Naꝫ David p̃cipit vt cantemus hunc pſalmum et ceteros: et laudemus deum cuꝫ inſtrumentis ſupradictis: ſed Judei nec laudant deũ cum ſupradictis inſtrumentis materialibus: nec ſpiritualib⁹: vt patet. ergo nullo modo colunt nec laudant deũ nec cantant hunc pſalmũ. Ex quo ſequit̃ ꝙ ſoli chriſtiani vere laudant ⁊ colũt deũ ⁊ cantant iſtũ pſalmũ ⁊ totum pſalteriũ eo ꝙ cantant ipſum cuꝫ ſupradictis inſtrumentis ſpũalibus ꝑ inſtrumẽta ve. te. figuratis.

¶ Hoc eſt ergo pſalteriũ in quo David in principio promiſit aperire ꝓpoſitionẽ ſuã. Nã per oĩa ſupradicta patet qualiter David in hoc pſalterio aperuit aliquã vel aliquas propoſitiones ⁊ myſteria figuralia ve. teſt. ex quibus elicuit ⁊ intulit ſemꝑ prophetice aliquã vel aliquas concluſiones euangelicas noui teſtamenti. Hoc enim pſalteriũ euangelicuꝫ eſt quadrangulare: q̃ quatuor lineis ⁊ limitibus euãgelicis contentũ ⁊ terminatũ: q̃ quatuor authenticis euãgeliſtis eſt firmatũ ⁊ roboratum ⁊ teſtificatuꝫ. Hoc etiã pſalterium continet quatuor angulos. ſ. obſeruãtiã preceptorũ ⁊ cõſiliorũ: ⁊ fidẽ articulorũ ⁊ gratiã ſacramẽtorũ/⁊ ſpem futurorũ bonorũ nobis promiſſorũ. Hoc autẽ pſalteriũ euangelicũ dicitur Decachordũ ab ipſo David: eo ꝙ continet decem chordas euangelicas principales: q̃ ſunt decem myſteria de Chriſto ⁊ eccl'ia eius. vel ſunt decem principales articuli: quos principaliter confitetur eccleſia Quorum primus eſt articulus trinitatis. Secundus articulus creationis. Tertius articulus incarnationis. Quartus articulus predicationis ⁊ miraculorũ operationis Chriſti. Quintus paſſionis ⁊ noſtre redẽptionis. Sextus articulus reſurrectionis. Septimus articulus aſcenſionis ⁊ vniuerſalis Chriſti iuriſdictionis. Octau⁹ articulus ſpiritus ſancti in apoſtolos miſſionis. Nonus ſacramentorum efficacie ⁊ perfectionis. Decimus articulus eſt futuri iudicij examinationis ⁊ retributionis. Iſti ſunt decem articuli principales: quibus annectuntur alij articuli ſub eadem fide credendi. ſ. deſcenſus Chriſti ad inferos: et liberatio ſanctorum et omnium fidelium vet. teſt. ⁊ auctoritas vnius eccleſie ipſi tradita a ſpiritu ſancto: ⁊ reſurrectio generalis ⁊ remiſſio peccatorum per penitentiam ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ vita eterna iuſtis promiſſa. Qui quidem articuli continentur in decẽ primis principalib⁹: vt patet intuẽti: ſicut M chorde parue ponunt̃ inter principales in inſtrumentis muſicis.

¶ Unde iſti articuli dicunt̃ chorde pſalterij euangelici: eo ꝙ inter ſe cõtinent quãdã concordiã ⁊ harmoniã ⁊ ordinem: q̃ vnus articulus preſupponit aliuꝫ ſecundum ordinem. nam articulus creationis preſupponit articulum trinitatis ⁊ emanationis perſonarum diuinarũ. Et articulus incarnationis preſupponit articulum trinitatis et creationis q̃ ſola ſecunda perſona fuit incarnata. ſ. verbum diuinum. Et talis incarnatio facta eſt per nouam creationem anime Chriſti. nã tota trinitas creauit illam animã Chriſti: ⁊ opere ſancti ſpiritus illud corpus ex puris ſanguinibus virginis in vno inſtanti formauit: ⁊ totũ illud animatum corpus in eodem inſtanti in vnitate ſuppoſiti ⁊ ꝑſonaliter verbũ aſſumpſit. Et ſic patet ꝙ incarnatio verbi preſupponit trinitatem diuinarum ꝑſonarũ ⁊ creationẽ. Et etiam oẽs alij articuli humanitatis Chriſti p̃ſupponũt articulũ incarnationis. nam ſi Chriſtus non fuiſſet deus ⁊ homo: nõ feciſſet illa miracula: nec eius paſſio fuiſſet tam valida: nec expoliaſſet infernũ: nec reſurrexiſſet in propria virtute ⁊c. Hoc eſt ergo pſalteriũ decem principalium chordarum cum ſuis annexis ſequentibus/quod prophetice cecinit David in toto iſto libro Pſalmorum: et in omnibus centum quinquaginta pſalmis ſuperius expoſitis. nam in quolibet pſalmo cantauit et pulſauit prophetice aliquam vel aliquas chordas huius pſalterij euangelici: N prout fuit expoſitum.

¶ Et hoc idem pſalteriũ qḋ prophetice cantauit David in hoc libro pſalmoruꝫ nos cantamus euangelice in eccleſia: quia tota lex euangelica continetur prophetice in hoc libro: vt frequenter dictum eſt. Ideo eccleſia in omnibus officijs frequentat ⁊ cantat pſalmos David ſimul cum euangelio tenendo iſtum modum. Naꝫ in officio matutinali cantat tres nocturnos cuꝫ pſalmis David ⁊ lectionibus de vete. teſta. ſed in tertio nocturno cantat euangelium Chriſti: et communiter in Laudibus antiphone ſunt de nouo teſtamento. Et ita pariter in miſſa introitus et Reſponſum et Graduale commmuniter ſumuntur de libro pſalmorum: et lectio legitur de teſtamen. vete. vl' de doctrina apoſtolica: ſed finaliter legitur euangeliuꝫ: per quod denotatur concordia et conſonãtia legis euangelice cum veteri teſtamento: quia euangeliũ nihil aliud eſt niſi veritas legis veteris. Et ſic patet ꝙ tota lex euangelica eſt pſalterium illud decachordũ/quod David prophetice cantat in pſalmis.

¶ Deo gratias.

S

Uperno tādem ſuffragāte preſidio: opus mihi impoſitum ⁊ aſſumptum: prout potui: pio labore peregi et cōſummaui. In qua quidem expoſitione magis ſtudui votis ⁊ deuotionibus ſimplicium ſacerdotum ⁊ religioſorum ac fidelium chriſtianorum: prout ex me expoſcebant ſatiſfacere: ꝙ ſubtilibus diſputationibus inſudare. Rurſus in eadem expoſitione malui verum ſenſum: ⁊ ſanum intellectum propheticum iuxta mentem prophete literaliter reſerare: ꝙ falſas et ineptas gloſſas modernorum Iudeorum imitari. Qua in re non modo inutile ⁊ inane: verum ſacrilegum ⁊ impium exiſtimaui propheticam dignitatē auferre: quam ſpiritum ſanctum ipſi Dauid: prout in Regum libris legimus: nouimꝰ contuliſſe. Quem non ſolum veritas euangelica in ſpiritu locutum fuiſſe teſtatur: verū etiam ipſa vniuerſalis eccleſia eum eximium omnium prophetarum vbiqꝫ terrarū preconizare non ceſſat. Uerum enimuero quia in multiloquio (vt inquit ſpiritus ſanctus) non deeſt peccatum: Ideo ſi quid in hoc opere ſcriptum vel repertum fuerit: quod catholice fidei directe aut indirecte diſſonare videatur: nolo vt quis arbitretur me aliquid tale obſtinato animo aſſeruiſſe: ſed ex ignorantia aut inaduertentia fuiſſe locutum: aut codicem ex impreſſorum defectu in illa parte fuiſſe mendoſum ⁊ incorrectum. Quapropter omnia in hoc opere ⁊ in ceteris per me dicta atqꝫ dicenda auctoritati ſacroſancte Romane eccleſie omne cum humilitate relinquo emendanda ⁊ corrigēda. Reliquū eſt: vt pro iſto pio labore premium in hoc ſeculo non exigam temporale: ſed vt portio mea ſit in terra viuentium: vbi Chriſtus caput noſtrum redemptor ⁊ premiator: cum patre ſpetiritu ſancto viuit ⁊ regnat deus in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Coimpreſſa eſt hec D. Jacabi Perez Chriſtopolitani epiſcopi in. CL. Pſalmos Dauidicos expoſitio. Lugduni anno. mil. cccccxl.

¶ D. Jacobi Perem de Ualentia ordinis diui Auguſtini profeſſi: et Chriſtopolitani Epiſcopi: in canticorū officialium expoſitionem Prefatio.

C

Onſūmata ⁊ pacta expoſitione libri pſalmorum: iterum fui rogatus ⁊ excitatꝰ per ſacerdotes et deuotos preſbyteros vt exponerē cantica que in diebus ferialibus cantātur ad laudes: vt maiori deuotione orarent: ſi ea que in ore verſantur: ſane ⁊ fideliter intelligerent. Eorum ergo deuotioni cupiens ſatiſfacere ſuffragante diuino preſidio: ad huiuſmodi expeditionē audere tentaui. Et quid ſibi velint cantica ferialia inueſtigare aggreſſꝰ ſum. Et primo incipiendo a cantico trium puerorum quod in laudibus dn̄icalis officij et omnium feſtiuitatum decantatur.

B

Enedicite oīa opera domini dn̄o: laudate ⁊ ſuperexaltate eum in ſecula.

¶ Hoc canticum intitulatur. Canticum trium puerorum / Ananie / Azarie / Miſaelis In quo iſti tres pueri inuitant omnes creaturas ad benedicēdū deū. Pro cuiꝰ tituli ⁊ cātici declaratiōe ſunt duo, ꝑuidēda anteqꝫ ad expoſitionē cātici accedatur Primo qua ex cā ⁊ quo ſpū ducti ⁊ moti fuerunt iſti tres pueri ad conficiendū ⁊ cantandum iſtud canticum. Secundo quare iſti tres pueri non ſolum inuitant angelos ⁊ creaturas rationales ad benedicendum dominum: ſed etiam inuitant non ſolum omnes beſtias et pecora que carent ratione: ſed etiam ignem et imbrem ⁊ cetera elementa et mineralia: que non ſolum carent ratione: ſed etiam ſenſu: Quantum ergo ad primum eſt aduertendū prout legitur Daniel. iij. quod poſtquam Nabuchodonoſor obtinuit totam monarchiam orientis ſcilicet regnorum Aſſyriorum / ⁊ Perſarum / ⁊ Medorum / et Chaldeorum / et totius Syrie: et poſtquam expoliauerat ⁊ deſtruxerat ciuitatem Hieruſalem et templum: ⁊ duxerat totum illum populum captiuum in Babylonem: tunc eleuatus in ſuperbiam fecit ſe adorari tanquam deū ab omnibus regibus ⁊ principibus ⁊ populis ſibi ſubditis. Et inter cetera fecit ſibi ſtatuam auream et collocauit eam in foro et fecit venire omnia genera muſicorum ad cantandum ⁊ ſonandum corā ſtatua. Et tunc fecit edictū publicum per omnia regna ſua: vt omnes venirent ad adorandum ſtatuam eius. Et fecit fieri vaſtam fornacem ignis ardētis in alia pte fori: vt ſi qs cōtēneret adorare ſtatuā illico ꝓijceret̄ in caminū ignis ardentis. Sic autē accuſati ſunt apud regē iſti tres pueri Iudei. ſ. de ſemine regio regū Hieruſalē ⁊ filij captiuitatis: qs rex ſin domo ſua familiares habebat. q̄ edicto regio rebelles cōtēpſerūt venire ad ſtatuā adorādā. Qui cum a rege interrogarent̄ quare ſpreto regio ꝑcepto ſtatuā nō adoraſſent: reſpōderūt ſe nō eſſe paratos adorare niſi vni ſolū deū Iſrael q̄ fecit celū ⁊ terrā: q̄ poterat eos liberare de fornace ignis ardētis. Tūc rex repletꝰ furore ꝑcepit eos ligatis manibꝰ ⁊ pedibus ꝓijci in fornacem ignis. Ignis vero cōbuſſit vincula eorū: corpora aūt eorū nō leſit nec veſtes: ſed ſoluti ambulabāt laudātes dn̄ū per mediū fornacis ignis: ⁊ cōfitētes pctā ppl'i Iſrael ꝓpter q̄ ille ppl's affligebat̄ in illa captiuitate. Et tādē angelus dn̄i in forma viri deſcendit de celo in mediū fornacis: ⁊ excuſſit flāmā ignis extra fornacē ⁊ cōbuſſit oēs miniſtros regis circūſtātes. Illos autē tres pueros nō leſit nec cōtriſtauit imo affuit ibi ventꝰ ad modū roris flātis: q̄ refrigerauit eos ⁊ expulit oēm calorē a fornace. Per qđ quidē myſteriū viderūt illi tres pueri in ſpū ꝓphetico qual'r filius dei debebat deſcēdere de celo in vterū ꝟginis ⁊ abſqꝫ leſione virginitatis ſumere carnē humanā ex ea: ⁊ relinquendo eā virginē deus ⁊ hō naſci ex ea. Et ꝓuiderūt qual'r filius dei factꝰ hō debebat liberare totū genꝰ humanū de fornace ignis ⁊ captiuitate pcti. Et qual'r debebat liberare ſctōs patres de fornace ⁊ limbo inferni. Et ſic oēs illi tres vno ſpū ꝓphetico illuſtrati nō ſolū ꝓ ſua corꝑali liberatiōe: ſꝫ ꝓ liberatiōe p xp̄m verbū incarnatū faciēda / quā in ſpū ꝓuiderāt / oēs tres vno ore agendo grās decātarūt iſtud cāticū in medio fornacis / dicētes: Bn̄dictꝰ deꝰ patrū nr̄orū ⁊c. Un̄ priꝰ bn̄dixerūt dn̄m: ⁊ poſtea īuitarūt oēs creaturas ad bn̄dicēdū dn̄m ⁊ agēdū grās: dicentes. Bn̄dicite oīa opa dn̄i dn̄o: laudate ⁊ ſuperexaltate eū in ſcl'a: ⁊ que in hoc cātico cōtinet̄. Et ſic pꝫ qual'r iſti pueri nō ſolū moti ſunt ad faciendū hoc ꝓ ſua liberatione iā facta: ſꝫ etiā ꝓ liberatiōe eccl'ie faciēda: quā preuiderāt ī ſpū p illā tēporalē liberationē ſuā. ¶ Sꝫ nūc reſtat videndū de ſcđo queſito. ſ. quare ī hoc cātico non ſolū inuitāt creaturas rōnales ſed etiā irratiōales ad bn̄dicēdū deū: cū ille careāt rōne: ⁊ ſolꝰ hō ſit redēptus ⁊ liberatus p xp̄m. ¶ Ad qđ rn̄det̄: ꝙ qnqꝫ viderūt in ſpū illi tres pueri in illo myſterio. Nā p̄io viderūt myſteriū trinitatis diuinarū ꝑſonarū in vna ſimplici ⁊ indiuidua ſubſtantia: p hoc ꝙ ipſi tres fuerūt indiuiſi ⁊ inſeparati in vna ſimplici ⁊ indiuidua fide vnius veri dei. Et ideo oēs tres vno ore laudarūt deū. Scđo ꝓuiderūt in ſpū ꝓphetico myſteriū īcarnatiōis. ſ. q̄l'r filiꝰ dei ſcđa perſona in trinitate / debebat aſſumere hūanitatē ī vnitate ſuppoſiti / p hoc ꝙ viderūt illū angelū deſcēdērē de celo in forma viri de q̄ poſtea dixit Nabuch. video q̄tuor viros ſolutos: et ſpecies q̄rti ſimilis eſt filio dei. Tertio ꝓuiderūt myſteriū nr̄e redēptiōis ⁊ vniuerſalis liberationis. ſ. qual'r filiꝰ dei in forma hoīs debebat liberare genꝰ hūanū a ꝑpetua ſeruitute pcti ⁊ de manu diaboli ⁊ ꝑpetua pena ⁊ igne inferni: p hoc ꝙ ille angelꝰ in forma viri abſoluit eos ⁊ cōfregit vincula eorū ⁊ liberauit eos ab illo igne q̄ nō leſit nec contriſtauit eos. Quarto ꝓuiderūt ī ſpū ꝓphetico deſtructionē futurā oīm idolorū ⁊ cōuerſionē ſoīm īperatorū ⁊ p̄ncipū terre

Marginal notes: a; uo. de tribus pueris; B qſtio.; Illi tres pueri viderūt qnqꝫ in ſpiritu.

⁊ toti⁹ ppl'i gētilis ad fidē xpi: ⁊ p ꝯn̄s p̄uiderunt futurā liberationē eccl'ie de pſecutione tyrānoꝝ. q̄ quidē deſtructio idoloꝝ fuit facta p conuerſionem magni Cōſtātini. Et h̄ p̄uiderūt i ſpū illi tres pueri p hoc ꝙ Nabuchodonoſor vidēs illū angelū q̄ liberauerat illos tres pueros de camino ignis ardenti s habētē ſpeciē ſimilē filio dei: cōmutauit ſtatuā aureā ⁊ publice laudauit deū celi q̄ liberauit illos tres pueros: ⁊ cōfeſſus eſt ei⁹ oīpotētiā ⁊ magnificētiā ſup oēs principat⁹ et ptātes mūdi: vt ptz Daniel. iij. Quīto iſti tres pueri manifeſte viderūt in ſua liberatiōe obedientiā oīm creaturarū ad ſuū creatorē: ⁊ qūo oēs creature nō ſolū rōnales: ſʒ etiā irrationales obediūt diuine voluntati. Nā nō ſolū ille angel⁹ q̄ erat creatura rōnalis obediuit diuine voluntati inquantū deſcēdit de celo ⁊ liberauit eos: ſʒ etiā ignis illius fornacis ꝯ naturā ſuam obediuit deo inquātū ſuſpēdit actionē ſuā naturalē: ⁊ nō cōbuſſit illos pueros nec cōſtriſtauit eos. Itē ille vētus roris ſtātis ad nutū ⁊ volūtatē d̄i deſcendit de celo ⁊ refrigerauit eos in medio ignis. Et ſic ignis ⁊ aqua et aer obediuerūt diuine volūtati. Et nō ſolū angeli ⁊ celū ⁊ elementa obedierunt deo in illo myſterio: ſʒ ēt Nabuho. cū toto ſuo ppl'o: eo ꝙ laudauit ⁊ magnificauit dn̄m celi: ⁊ eduxit tres pueros de fornace: ⁊ pmouit eos ⁊ p̄fecit eos rectores in ſuo regno. Et ſic illi pueri in ſua liberatione manifeſte viderūt obediētiā quā angeli ⁊ celi ⁊ hoīes ⁊ oīa elementa ⁊ elemētata ſeruarūt ⁊ geſtarūt erga ſuū creatorē in illa liberatione. Per ꝙ myſteriū p̄uiderūt in ſpū pphetico qūo oēs creature tam irrationales q̄ rationales debebant xpo obedire in ſuo aduentu ⁊ i nr̄a vniuerſali redēptiōe. ⁊ xpi paſſiōe ⁊ reſurrectiōe ⁊ aſcēſiōe: et in ſcdo aduētu ad iudiciū. Nā preuiderūt qual'r angeli d̄bebāt cātare Gl'ia in excelſis deo in ſua natiuitate: ⁊ paſtores ex p̄cepto āgeloꝝ erāt ⁊ vēturi ad adorādū ipʒ in p̄ſepio. Et qual'r noua ſtella debebat in celo apparere. ⁊ Magos ad xpm adorādū ducere. Et q̄l'r nō ſoluʒ celū ſed etiā oīa elemēta debebāt xpi natiuitatis ſigna oſtendere. ſ. qual'r Rome in cāpo martio fōs olei erat emanatur⁹. Itē qual'r bos ⁊ aſin⁹ in preſepio debebāt ipſi obedire. Itē q̄l'r mare ⁊ vēti debebāt ipſi parere: ⁊ oēs egritudines ⁊ īfirmitates et demones ⁊ mores a ſuo nutu ⁊ cōſpectu d̄bebāt fugere ⁊ cedere. Itē p̄uidit q̄l'r ſol ⁊ luna et celi ⁊ oēs ſtelle debebāt dare ſigna i ſua paſſiōe: ⁊ ifern⁹ obedire in ſua reſurrectiōe ⁊ ſcōꝝ patrū liberatiōe: ⁊ oēs celi i ſua aſcēſiōe: vt manifeſte fuit iplerū / ⁊ viſum ab appl'is et oī ppl'o. Et ita pariter p̄uiderunt iſti pueri qual'r angeli ⁊ celi et oīa aſtra ⁊ elemēta et elemētata ⁊ oēs creature dabūt ſigna obediētie in ſcdo aduentu ad iudiciū. Et iō iſti tres pueri i h̄ cātico multipl'r inuitāt oēs creaturas ad laudādū ⁊ bn̄dicēdū deū: ſcōm ꝙ creature multipl'r poſſūt dn̄m laudare. ¶ Nā tripl'r poſſunt deum laudare. Uno modo vocal'r. ⁊ ſic ſole creature rōnales laudāt deū: eo ꝙ ſolū ipſe habēt ſermonē: ⁊ ſic laudāt deū in vtraq; eccl'ia. ſ. triūphāti ⁊ militāti. Secūdo laudāt deū creature excitatiue / iquātū veſtigium trinitatis ⁊ diuine pfectionis lucet i oīb⁹ creaturis. Et ſic oēs creature tā inaīte q̄ aīate. ⁊ tā irrōnales q̄ rōnales excitāt āgelos ⁊ hoīes ad laudandū ⁊ bn̄dicendū deū i eis pp̄ter diuinas pfectiōes q̄ i eis lucēt. Nā angeli ⁊ hoīes cōtēplādo veſtigiū trini-

creature pn̄t tripl'r laudare deus

tatis ⁊ diuine veritatis ⁊ cōtēplādo ſilitudines diuinarū pfectionū q̄ lucēt in oīb⁹ creaturis ſʒ magis ⁊ min⁹ pfectū / laudāt deū i oīb⁹ creaturis: inquātū bonitas artificis lucet ⁊ apparet i artificiato. ſicut ait Ariſto. xj. de aīalib⁹. Et ſic oēs creature dicunt laudare deū inquantū oſtēdūt ſilitudinem diuinarū pfectionū quas deus in eis impreſſit: ⁊ ſic excitāt angelos ⁊ hoīes ad laudandū ⁊ bn̄dicendū dn̄m put dictū eſt pſal. cxlviij. Tertio dr̄ laudare deuʒ nō ſolū rōnales creature: ſʒ etiā irrōnales: inquātū ſupra ſuā naturā oſtēdit ſe obedire deo in ſuis opationibus. Et ſic laudaui deū mare rubꝝ qū ad pcuſſionē v̄ge Moyſi fuit diuiſū: ⁊ p̄buit iter filijs Iſrael. Eodē mō obediuit deo ⁊ benedixit deo petra quādo pcuſſa ptulit aq̄s in Oreb ⁊ i deſerto. Itē aq̄ Iordanis laudauerūt ⁊ benedixerūt dn̄ quādo obediēdo d̄o reuerſe ſūt retrorſū vt pede ſicco trāſierunt filij Iſrl' in terrā promiſſā. Itē angeli ⁊ celum ⁊ elemētata oīa laudauerūt ⁊ benedixerūt dn̄ quādo obediēdo xpo viderūt ſigna ſue natiuitatis. Itē vēti ⁊ mare Galilee laudauerūt deū quādo obediuerūt xpo. Et ideo dixerūt hoīes illi. Quis ē hic: ꝙ mare ⁊ vēti obediūt illi. Itē q̄nq; panes ⁊ duo piſces laudauerūt deū quādo obediēdo xpo fuerunt multiplicati ad refectionē toti⁹ ppl'i. Et ſic infern⁹ ⁊ mors ⁊ oēs īfirmitates laudauerūt deū obediēdo xpo. Et ſic ē dicēdū d̄ oīb⁹ creaturis q̄ obediuerūt xpo i ſua paſſiōe ⁊ reſurrectiōe ⁊ aſcēſione: ⁊ obedient in ſcdo aduentu. Ex q̄bus ptʒ q̄ tripl'r creature laudāt ⁊ benedicūt deū. Uno mō mētaliter ⁊ vocaliter: ⁊ ſic cōuenit ſolis angelis ⁊ hoīb⁹. Scdo mō exercitatiue repn̄tādo diuinas pfectiōes / excitādo hoīes ⁊ angelos ad laudādū deū: ⁊ ſic cōuenit oīb⁹ creaturis. Tertio mō obediētialiter: ⁊ ſic ēt cōuenit oīb⁹ creaturis: inq̄tū nō ſolū naturalib⁹ opatiōib⁹ ſʒ ēt ſupra naturā obediūt diuine volūtati i electis tpib⁹ ſm ſuā ordinatā diſpōnem. Iſtis g̊ trib⁹ modis ſupradictis iſti tres pueri cū tota eccl'ia inuitāt ⁊ appellāt oēs creaturas ad laudādū ⁊ benedicēdū deū. Nā vno mō iuitāt oēs angelos ⁊ hoīes ⁊ terrenāt ad laudādū ⁊ benedicēdū dn̄ mētal'r ⁊ vocal'r. ſ. corde ⁊ voce ⁊ ope p beneficio creatiōis et gubernatiōis ⁊ noſtre redēptiōis glorificatiōe. Scdo inuitāt oēs creaturas tā inaīatas q̄ aīatas ⁊ irrationales vt laudēt deū excitatiue. i. vt repn̄tādo ſilitudines diuinarū pfectōn̄ excitēt hoīes ⁊ āgelos ad laudādū dn̄. Que q̄dē inuitatio poti⁹ dirigit hoīb⁹ ⁊ āgelis vt cōtēplent diuinas pfectiōes q̄ lucēt hoīb⁹ creaturis: ⁊ laudēt ⁊ benedicāt deū i eis / Tertio inuitant oēs creaturas vt laudēt deū obediēdo ipſi i opatiōib⁹ miraculoſis ſupra naturā. Et iſto mō iſtd cāticū pti fuit pphericū: q2 illi pueri nō ſolū agebāt grās ꝙ oēs creature obediuerāt deo i liberatiōe eoꝝ: ſʒ adhuc. pphetice iuitabāt ⁊ excitabāt āgelos ⁊ hoīes ⁊ oēs creaturas: vt obedirēt xpo i ſuo aduētu ī miraculis faciēdis: ⁊ darēt ſigna ſue natiui. ⁊ paſſiōis: ⁊ obedirēt ipſi i ſua reſurrectiōe ⁊ aſcēſiōe in ſuo ſcdo aduētu. Et ſic ad oēs iſtos tres reſpect⁹ eccl'ia cātat iſtd cāticū i dieb⁹ dominicis ⁊ feſtiuis / agēdo grās p bn̄ficio creatiōis ⁊ gubernatiōis: ⁊ nr̄e redēptionis: q̄ oīa creata xpo obediuerūt ⁊ fuerūt q̄ſi iſtia xpi i nr̄a redēptiōe. Et ī uitatūt eaſdē creaturas vt obediāt xpo i ſcdo aduētu ⁊ ī nr̄a glorificatiōe. Et p hoc ptʒ rn̄ſio ad ſm q̄ſtū. His ergo habitis h̄ſ tota intelligentia hui⁹ cātici: nec opʒ immorari ī ex-

Diuiſio cantici

poſitiōe: eo ꝙ totū ptinet in pſal. cxlviij. Et iō ibi ptʒ ei⁹ literalis intelligētia ⁊ expoſitio. Sʒ vt ſeruet forma ei⁹ ſpecialis expoſitiōis: diuidit ergo h̄ canticū in duas partes p̄ncipales. Nā p̄io inuitant ſimul general'r oēs creature ad laudādū ⁊ bn̄dicendū deū. Scdo inuitant ſingulariter ⁊ particulariter oēs creature diuiſim ⁊ ſucceſſiue ſcōm dignitates ⁊ cōditiones ⁊ naturas ſuas. ibi. Bn̄dicite angeli dn̄i dn̄o ⁊c. ¶ Quātū g̊ ad p̄mū ē pri⁹ aduertēdū: ꝙ bn̄dicere vno mō idē eſt qđ aliq̄d boni ſiue aliquid grē ꝯferre ſiue gratificari ⁊ ſctificare. Et ſic maior bn̄dicit minorē: puta creator creaturā ſiue creaturas. Et ſic de⁹ bn̄dixit p̄mis parētibus dicēs. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā. Et dn̄amini piſcib⁹ maris ⁊c. Gen̄. j. ⁊. ij. q2 tūc dedit eis virtutē generatiuā: ⁊ dn̄iū ſup oīa creata inferiora. Itē Gen̄ ij d̄r ꝙ deus bn̄dixit diei ſabbati: et ſctificauit illū. i. ad opa ſancta faciēda dedicauit. Et ſic etiā ep̄s bn̄dicit eccl'ias ⁊ altaria ⁊ ornamenta eccl'iaſtica. i. dedicat ea ad vſus ⁊ opa ſctā faciendū h̄ inuocādo diuinā potētiā. Et ſic ēt ex pte dei ep̄s bn̄dicit ppl'o indulgētias ꝯferēdo tanq̄ miniſter dei: q2 ſolus de⁹ p ſe dat grāʒ ⁊ gratificat ⁊ ſctificat hoīem. Iuxta illud qđ ait dn̄s. Ponite manus ſup filios Iſrl': ego aūt bn̄dicā eis. Et q2 ſol⁹ de⁹ eſt ille q̄ gratificat ⁊ bn̄dicit ⁊ ſctificat p ſe: iō ait Dauid pſal. lxvj. Bn̄dicat nos de⁹ de⁹ noſter bn̄dicat nos de⁹: ⁊ metuāt eū oēs fines terre. ¶ Scdo mō bn̄dicite idē eſt qđ cōmēdare: aut bn̄ficia referre ⁊ cōmemorare: aut p talib⁹ bn̄ficijs recept̄ grās agere. Et iſto mō minor bn̄dicit maiorē ⁊ ſuperiorē: ⁊ et creatura creatorē / ei⁹ oīpotētiā / ſapiētiā ⁊ miām ⁊ iuſtitiam commēdando ⁊ predicando: aut beneficia recepta ipſi ⁊ alijs referēdo ⁊ memorādo: aut p talib⁹ bn̄ficijs grās agēdo. Et iſto mō Dauid pſal. cij. dicit. Bn̄dic aīa mea dn̄o: ⁊ oīa q̄ intra me ſunt nōi ſctō eius. Bn̄dic aīa mea dn̄o: ⁊ noli obliuiſci oēs retributiōes ei⁹. Qui ppitiat̄ oīb⁹ iniq̄tatib⁹ tuis. q̄ ſanat oēs īfirmitates tuas ⁊c. Et iſto ēt mō iſti tres pueri in h̄ cantico inuitāt ⁊ appellant oēs creaturas ad bn̄dicēdū deo creatori ſuo / ⁊ ad agēdū grās p bn̄ficio creatiōis ⁊ gubernatiōis ⁊ cōſeruatiōis: eo mō q̄ ſupradictū eſt. Et q2 illi loq̄bant̄ nō ſolū i pſona ſui p illa tpali liberatiōe: ſʒ ēt i perſona toti⁹ eccl'ie p gn̄ali redēptiōe. Iō eccl'ia cātat hoc cāticū inuitādo oēs creaturas ad bn̄dicēdum deo. Un̄ ait. vos oīa opa dn̄i: tā inuiſibilia q̄ viſibilia: ⁊ ſupiora ⁊ iferiora bn̄dicite dn̄o / ei⁹ oīpotātiā ⁊ ſapiētiā et miam et ceteras pfectiōes p̄io cōmendādo et p̄dicādo. Scdo bn̄ficia vobis ab eo collata memorādo: Tertio p talib⁹ bn̄ficijs recept̄ grās agēdo. Et ſic laudate ⁊ ſuperaltate. i. lōge lateʒ in ſcl'a cōmēdatū ⁊ exaltatū pclemate. Quaſi dī. vnū quodq; veſtrū laudet ⁊ ſuperaltet deū i ordie ſuo ⁊ ſcōm naturāt et cōditionē ſuā: puta rōnalia ⁊ intellectualia laudēt deū mentaliter ⁊ vocaliter: cetera aūt laudent deū. i. excitent hoīes ad laudādū deū diuinas perfectiones oſtēdēdo. Et laudēt deū in miraculis obediendo: et in primo aduentu Chriſti ſuper naturam ſigna demonſtrando.

Benedicite angeli dn̄i dn̄o: benedicite celi domino

Bn̄dicite aque oēs que ſup celos ſunt dn̄o benedicite oēs virtutes dn̄i dn̄o.

Benedicite ſol ⁊ luna domino: benedicite ſtelle celi domino.

¶ Hec eſt ſcda ps p̄ncipalis: in qua ſpecial'r et diuiſim oīa genera creaturarū inuitant̄ ad bn̄dicendū et laudādū deum. ⁊ hoc vnūq̄dq; in ordine ſuo / incipiēdo a ſupiorib⁹ et pcedēdo ad inferiora vſq; ad hoīem q̄ finis oīm creaturaꝝ corporearum. Et ideo p̄io inuitant angelos et corpora celeſtia. Secūdo inuitāt ignē ⁊ aerē ⁊ oīa meteorica q̄ in aere generant̄. Tertio inuitāt terrā et aquā et oīa q̄ in eis generant̄. Quarto ſpecial'r inuitant ppl'm dei. Scōm ibi: Bn̄di. imber et ros dn̄o. Tertiū ibi. Bn̄dicat terra dn̄m. Quartū ibi. Bn̄dicat Iſrl'. ¶ Quantum ergo ad p̄mū dicit. O vos angeli dn̄i bn̄dicite dn̄o agendo grās. P̄io p bn̄ficio creationis: q2 tenetis primū gradū in ordine creaturaꝝ. Scdo: q2 fuiſtis p grām p̄ſeruati: ne cū demonib⁹ apoſtaticis caderetis. Et ſic laudate et ſuperaltate eū in ſecula: nō ſolū pro bn̄ficio creatiōis: ſʒ etiā p beneficio redēptiōis: q2 in Chriſto futuro fuiſtis redēpti et gratificati inquātū ipſi adherere et obedire ab initio decreuiſtis. Iō qū venerit Chriſt⁹ in carnem bn̄dicite et laudate et ſuperaltate eū in ſecula / ipſi miniſtrādo et obediēdo et i ſua natiuitate Gl'ia in excelſis canendo: et Magos ad ipm adorādū dirigēdo: et in oīb⁹ miraculis ſibi miniſtrādo: et i ſua paſſiōe totā terrā cōmouendo et vectes ferreos et portas ereas inferni ante ipm cōfringēdo: et i ſua reſurrectiōe lapidē ab oſtio monumēti amouēdo: ⁊ cuſtodes exterrēdo: et reſurrectionē mulierib⁹ annunciādo: et in ſua aſcēſiōe cū nobili pōpa ipm tanq̄ dn̄m in celo recipiendo: ⁊ in ſcdo eius aduentu Antichriſtū perimēdo: et celū ⁊ oīa elemēta cōmouēdo: ⁊ oēs mortuos ad iudiciū vocādo: ⁊ finaliter diabolū cū oīb⁹ ſuis ſequacib⁹ in infernū p̄cipitado. Itē vos oēs celi bn̄dicite dn̄o: et laudate et ſuperaltate eū in ſecula. Et primo celū empyreum emittat illū ſuauiſſimū et feliciſſimū ſplēdoreʒ ad gl'iam oīm beatoꝝ. Scdo cum ceteris celis mittat ſuā influentiā et virtutē ad eſſe et cōſeruationem oīm iſtorū inferioꝝ. ¶ Et nota ꝙ in q̄libet verſu repetit̄ ly Laudate ſuperaltate eū in ſcl'a. Item q2 celū cryſtallinū ſiue aqueū eſt primum mobile ſup polos mūdi trahens ſecū oēs celos inferiores ab oriēte in occidentē / cōplēs gyrū ſuū in. xxiiij. horis iō ſpecial'r inuitat ſpm ad laudādū deū dicēs. Benedicite aq̄ oēs que ſup celos ſūt dn̄o. et fit mutatio pſone p figurā que d̄r ſynepteſis. Sed q2 angeli ſiue intelligentie de ordine virtutū mouent celos pp̄t deū amatū ⁊ deſideratū: vt d̄r. xij. Metaphy. ⁊ dictū eſt pſal. ciij. et. cxl. viij. ideo ſubdit. Benedicite oēs virtutes dn̄i dn̄o. Et intelligit etiāʒ p virtutes oēs vires ⁊ influētias quas celi p ſuū motum mittunt in hec inferiora. Itē ſequit̄. Bn̄dicite ſol ⁊ luna dn̄o: bn̄dicite ſtelli celi dn̄o. ſ. pfectiōes a deo vobis colatas oſtendēdo: et Chriſto in vtroq; aduentu ſeruiendo et obediēdo ⁊c. Litera iſta eſt clara: ideo non oportet immorari: quia iam expoſita eſt pſalmo. ciij. ⁊. cxlviij.

Benedicite imber ⁊ ros domino: benedicite oīs ſpiritus dei domino.

xvj. q. f c. reuertimini. de pe. di. ij. c. reuera

Benedicite ignis ⁊ eſtus domino: benedicite frigus. ⁊ eſtas domino.

Benedicite rores ⁊ pruina domino: bene
de ſe. di. ij. c. dicite gelu ⁊ frigus domino.
panis Benedicite glacies ⁊ niues dño: benedici-
oſt. te noctes ⁊ dies domino.

Benedicite lux ⁊ tenebre dño: benedicite fulgura ⁊ nubes domino.

¶ Hic inuitat aerem ⁊ oĩa meteorica q̃ in eo generanť. De quib⁹ tractat Ariſt. i. ⁊ ij. Meteoro℞. Vñ inuitat oĩa iſta ad benedicendũ ⁊ laudãdũ deũ. Primo virtutes ⁊ perfectiões quas de⁹ in ſua creatione cõtulit oſtendẽdo: vt hoĩes excitẽt ad laudẽ dei. Scdo vt oĩa iſta ſeruiant ⁊ obediãt Chriſto in vtroque aduẽtu ꝑut dictũ ẽ. Dicit ergo: Bñdicite iber ⁊ ros dño: eo ꝙ generanť in aere ad ſeruitutem et vtilitatẽ nr̃am. bñdicite oĩs ſpũs dei dño. ⁊ intelligit ꝑ ſpũ oẽs vẽtos ⁊ differentias eo℞. Bñdi. ignis ⁊ eſtus. i. elementũ ignis ⁊ calor ſolis ⁊ ſtellarũ. Et ideo ſubdit. Bñdi. frigus ⁊ eſtas. Et intelligit etiã ꝑ iſta quatuor tẽpora anni. ſ. ver eſtatẽ autũnũ ⁊ hyemen. Et ſubdit. Bñdi. rores ⁊ pruina dño. Bñdi. gelu ⁊ frig⁹ dño: eo ꝙ iſta gñanť in hyeme. Et ſubdit Bñdi. lux et tenebre. Bñdi. fulgura et nubes dño: eo ꝙ iſta gñanť nõ ſolũ in hyeme: ſed etiã in eſtate. Oĩa aũt iſta dupliciter laudãt deũ. Uno modo ſuas virtutes oſtẽdẽdo. Alio mõ deo i vtroq̧ teſtamẽto obediẽdo i miraculis faciẽdis ꝑut dictũ eſt.

Benedicat terra dominum: laudet ⁊ ſuperexaltet eum in ſecula.

Benedicite montes ⁊ colles dño: benedi-
xcij. di. cite vniuerſa germinantia in terra dño.
ca. ſ. in Bñdicite fontes domino: bñdicite maria
gioſ. ⁊ flumina domino.
Iuſ. di. Benedicite ceter oĩa q̃ mouentur in aquis
e. naſci. dño: bñdicite oẽs volucres celi dño.

Benedicite oẽs beſtie ⁊ pecora dño: benedicite filij hominum domino.

¶ Hic inuitat terrã cũ oĩbus q̃ in ea generanť ad laudandũ deũ: eo ꝙ terra eſt mater oĩm gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ: ⁊ recepit a celo oẽs actiuas influẽtias excitãtes rõnes ſeminales in ꝑncipio ipſi terre inditas ad vtilitatẽ hoĩm ⁊ oĩm aĩaliũ. Ideo ait. Bñdicat terra dñm ⁊c. Sed qꝛ tota diſpoſitio terre cõſiſtit in montib⁹ et collib⁹ ⁊ vallib⁹ ⁊ cãpis decliuibus: ꝑut dictũ eſt pſal. ciij. iõ ſubdit. Bñdi. montes et colles dño. Sed qꝛ terra ſic diſpoſita põt recipere influẽtias a celo: ⁊ ex ſuis rõnib⁹ ſeminalibus germinare plãtas ⁊ arbores ⁊ oĩa mineralia/ ideo ſubdit. Bñdici. vniuerſa germinantia in terra dño. ſ. plãte et arbores ⁊ oĩa mineralia. Sed qꝛ ex mõtib⁹ oriunť cõiter fontes: ex fontib⁹ fiũt flumina decurrẽtia ꝑ valles ⁊ cãpos decliues: ⁊ ex fluminib⁹ gñanť ⁊ fiũt maria q̃ ſunt cõgregationes aq̃rum: iõ ſubdit. Bñdicite fontes dño. bñdi. maria et flumina dño. Sꝫ qꝛ ex aquis fluminũ ⁊ marium et ſtagno℞ generanť oĩa genera piſciũ: ꝑut deus contulit a ꝑncipio aq̃s illã virtutẽ generatiuã ⁊ nutritiuã ⁊ ꝯſeruatiuã piſciũ: iõ ſubdit. Bñdi. cete ⁊ oĩa que mouenť in aq̃s dño. Sꝫ qꝛ aues ⁊ oĩa volatilia viuũt i aere: iõ ſubdit. Bñdi. oẽs volucres celi dño. Sed qꝛ deus creauit oẽs beſtias in ſexta die: ⁊ oĩa pecora q̃ gradiũtur ⁊ viuunt in terra: ideo ſubdit. Bñdi. oẽs beſtie et pecora dño. Sꝫ qꝛ vltimo creat⁹ eſt homo et oĩa generabilia ⁊ corruptibilia facta ſunt ad vſum ⁊ vtilitatẽ hominũ: qꝛ plãte create ſunt ꝓpter aĩalia ⁊ ad cibũ aĩaliũ: ⁊ oĩa mineralia ⁊ plãte ⁊ aĩalia facta ſunt ad vſum ⁊ ſeruitutem hoĩs/ eo ꝙ ſum⁹ nos finis oĩm: vt inq̃t Ariſto. ij. de aĩa. ⁊ pſal. cxlvj. dicit ꝙ de⁹ operit celũ nubib⁹: et parat terre pluuiã: qui ꝓducit in montibus fenũ ⁊ herbã ſeruituti hoĩm ⁊c. ideo ſubdit. Bñdi. filij hominũ dño. quaſi dicat. O filij hoĩm benedi. dño: qꝛ pre ceteris obligamini agere gr̃as deo. Primo: qꝛ ad ſuã imaginẽ vos creauit: ⁊ aĩam rõnalẽ ⁊ aptam ad felicitatẽ dedit: ⁊ oĩa alia propter vos ad ſeruitutem veſtrã creauit: ⁊ carnẽ ſumendo veſtrã humanã naturã nobilitauit: ⁊ ꝓ vobis fuit mortu⁹ et paſſus: ⁊ ſic vos a pcti ſeruitute redemit: ⁊ finaliter vos in celo collocabit: ergo pre ceteris laudate eum corde et lingua et opere.

Benedicat Iſrael dominũ: laudate ⁊c.
Benedicite ſacerdotes dñi dño: laudate.
Benedicite ſerui dñi domino: laudate.
Bñdicite ſpũs ⁊ aĩe iuſtorum dño: lauda.
Bñdicite ſcti ⁊ humiles corde dño: lauda.

¶ Quia ſuperius oĩa creata ſimul cũ hoĩbus inuitauerunt ad laudẽ dei/ vt agãt gr̃as ꝓ cibus bñficijs receptis: nũc ſpãliter inuitãt pplm dei vtriuſq̧ teſtamenti: eo q̃ ſpecialiter voluit ipſum eligere ad cultum vere latrie: ⁊ ſecreta celeſtia per ſucceſſionẽ tẽporum ſm miam ſuam manifeſtare. Ideo ait. Bñdicat Iſrael dñm pre ceteris agendo gratias ꝓpter maiora ⁊ ſpecialiora bñficia recepta: ⁊ laudet et ſuperexaltet eũ in ſecula. ¶ Sed qꝛ in hoc pplo due ſunt cõditiões fideliũ: primo ſacerdotes ⁊ miniſtri: q̃ adminiſtrãt diuina ad cultũ dei: ideo ſubdiť. Bñdicite ſacerdotes dñi dño: ⁊ bene. ſerui dñi dño. Sed qꝛ in ſcdo gradu ſunt oẽs Chriſti fideles populares ⁊ laici: ideo ſubdit Bñdi. ſpũs. i. hoĩes ſpũales ⁊ non carnales: ⁊ aĩe iuſtorum dño. Bñdi. ſancti ⁊ humiles corde dño. Sed qꝛ iſti tres pueri pre ceteris receperũt bñficiũ liberationis de camino ignis argẽtis: per q̃d ꝓuiderũt in ſpũ myſterium incarnatiõis ⁊ noſtre redẽptiõis: ideo ſpecialiter excitarũt ſeipſos ad benedicendũ deum ꝓ tantis beneficijs gratias agendo/ dicentes.

Bñdicite Anania Azaria Miſael dño: laudate et ſuperexaltate eum in ſecula:

Qui eruit vos de inferno: et ſaluos vos fecit de manu mortis: ⁊ liberauit de medio ardentis flamme: et de medio ignis eruit vos.

Confitemini domino q̃m bonus: q̃m in ſeculum miſericordia eius.

Bñdici. oẽs religioſi dño deo deorũ: laudate ⁊ cõfitemini ei: qꝛ in oĩa ſcl'a mĩa eius.

¶ Hucuſq̧ dixerunt pueri: ſed eccleſia interponit duos verſus loco Gloria patri/ ſcꝫ Bñdicamus patrem ⁊ filiũ cũ ſctõ ſpũ: laudemus ⁊ ſuperexaltemus eum in ſecula. Benedictus es dñe in firmamento ⁊c. ¶ Sed ex verbis iſto℞ triũ puerorũ oſtendiť ꝙ ipſi nõ ſolũ agunt gr̃as ꝓ illa tẽpali ⁊ corꝑali liberatione de illo camino ignis ardentis: q̃n dicũt Benedi. anania azaria ⁊c. qui liberauit vos de medio ardẽtis flãme ⁊ de medio ignis eruit vos: ſꝫ prio et ꝑncipal'r laudãt Chriſtũ deũ ⁊ hoĩem ⁊ agunt gr̃as ꝓ beneficio gñalis redemptiõis ⁊ liberationis de inferno ⁊ morte eterna: ꝓ hoc ꝙ dixerũt. Bñdi. dño q̃ eruit vos de iferno: ⁊ ſaluauit vos de manu mortis. Et ſic patꝫ ꝙ egerunt gr̃as de bñficio incarnationis ⁊ vl'is redẽptiõis quã ꝓuiderũt i ſpũ ꝑ xp̃m faciẽdã. Et ſic ꝓuiderũt etiã liberationem eccl'ie futurã de perſecutiõe tyranno℞ ꝑut dictũ eſt. Et ad hunc reſpectũ ⁊ ꝓpoſitũ ⁊ ꝓpť oĩa ſupradicta iſtõ canticũ canit eccl'ia in officio matutinali. Et iõ aduertat ſacerdos cũ in officio canonico inuitat oẽs creaturas ad laudãdũ deũ i hõ cãtico/ vt habeat reſpectũ ⁊ dirigat mẽtẽ ⁊ itẽtionẽ ad oĩa ſupradicta.

Confitebor tibi domine: quoniã iratus es mihi.

¶ Hoc cãticũ cantať in laudib⁹ ſcde ferie q̃d cecinit Eſaias ꝓpheta i ꝑſona toti⁹ eccl'ie Chriſti. Eſaie. xij. ¶ Ad cuius intelligentiã duo ſunt videnda. Primo vnde ſumpſit cãm Eſaias ad cãtãdũ hoc canticuꝫ de mõ prophetandi. Scdo videnda eſt materia de qua eſt hoc canticũ. ¶ Quantũ ad primũ i primo notandum: ꝑut dictũ eſt in ꝓlogo expoſitionis pſalterij tractatu ſcdo: ꝙ inter cetera quatuor ſunt neceſſaria in omni ꝓphetia. ſ. viſio: ⁊ obiectũ i quo repreſentať myſteriũ ꝓpheticũ: ⁊ lumẽ ꝓpheticũ ad interpretandã viſionẽ: qꝛ intelligẽtia opus eſt in viſione Daniel'. xiiij. quarto ꝙ mittať a deo ipſe propheta: qꝛ al'r non diceret ꝓpheta niſi haberet iſtas quatuor cõditiones. Per iſta ergo quatuor Eſaias oſtẽdit ſe eſſe verũ ꝓphetã. Vñ caplo. vj. dicit. Uidi dñm ſedẽtẽ ſuꝑ ſoliũ excelſum ⁊c. per q̃d ſe oſtendit habuiſſe verã viſionẽ et verũ obiectum. Tertio oſtendit ſe eſſe a deo miſſum cũ ſubdit infra. Uade et dic pplo huic. Quarto oſtẽdit ſe habuiſſe verum lumẽ ꝓpheticũ ſuꝑnaturale: cũ vnus de ſeraphin purgauit labia ei⁹ ⁊c. ¶ Secundo eſt notãdum: ꝙ deus ad duplicẽ finẽ mittebat ꝓphetas ad illũ populũ. Primo ⁊ immediate ad annũciandum ſcelera ⁊ pctã ⁊ punitiones illius ppl'i: vt metu cõminationis cõuerterenť ad deũ: ⁊ ad annũciãdũ liberationẽ futuram ſi cõuerterenť. Ultimat⁹ aũt finis: ſed ꝑncipaliter intẽtus erat ad preñũciãdũ generalem redẽptionẽ totius gñis humani futurã per aduentum Chriſti. Et ideo ꝓpheta per duplex lumẽ ꝓpheticũ ꝓuidebat in ſpũ futurã redẽptionẽ ⁊ liberationem generis humani per liberationem tẽporalem illius populi: ꝑut ſpũs ſanctus inſpirabat mentes ꝓphete: et etiam prout deus loquebať ipſi ꝓphete doctrinaliter. vt patꝫ in textu ⁊ ſcriptura prophetarum. Et ſic Eſaias tripliciter preuidit futura myſteria de Chriſto et eccleſia. Primo per imaginariã viſionem. Et ſic vidit dominum ſedentem. Secũdo per geſta contingentia in illo pplo. Et ſic preuidit expoliationem inferni per expoliationem Samarie: vt patebit. Tertio ꝓuidit futura myſteria ꝑ familiarem doctrinam et locutionem dei ⁊ angelo℞: vt patet. vij. capitu. ¶ Tertio eſt notandum ſecundum Aug. contra aduerſarium legis et prophetarum: ꝙ qꝛ myſteriũ icarnatiõis ⁊ noſtre redẽptionis et glorificationis fuit maximus ⁊ ineffabile et incõprehẽſibile: ⁊ iõ oportuit vt multis figuris ⁊ myſterijs ⁊ exemplis ⁊ modis ⁊ per multos prophetas prediceret ⁊ ꝓgnoſticareť: vt redderet probabile ⁊ credibile apud mundũ. Et ideo Eſaias q̃ inter ceteros prophetas potius texuit euangelicã hiſtoriam de Chriſto ꝙ ꝓphetiã: nõ vna ſola reuelatiõe ⁊ viſione: ſed ⁊ plurib⁹ viſionib⁹ ⁊ exẽplis ꝓuidit ⁊ predixit myſteriũ incarnatiõis Chriſti ⁊ nr̃e redẽptionis cuius viſio ⁊ prophetia ſemꝑ proceſſit de iperfecto ad magis perfectũ/ ⁊ de minus claro ad magis clarũ: ſcdm ꝙ lumen propheticũ ipſi augebať in viſionibus ⁊ reuelationibus. Unde ſcdm communem opinionẽ prima viſio et reuelatio fuit in principio ſue legationis. Eſa. vj. quando viſiõe imaginaria vidit dñm ſedentẽ ſuꝑ ſoliũ excelſum ⁊ eleuatum: et plena erat dom⁹ a maieſtate ei⁹: ⁊ ea. i. fimbrie ⁊ veſtimẽta/ q̃ ſub ipſo erãt replebãt tẽplũ. Et duo ſeraphin ſtabãt ſuꝑ illõ tẽplũ ⁊ clamabant ſctũs. ſctũs. ſctũs. dñs de⁹ exercituum/ plena eſt oĩs terra gl'ia ei⁹ ⁊c. Per q̃d myſteriũ ꝓuidit Eſaias i lumine prophetico totũ myſteriũ trinitatis ꝑſonarum in vna ſubſtãtia ⁊ eſſentia. Nã per dñm ſedẽtẽ ꝓuidit ꝑſonã prĩs: ⁊ per duo ſeraphin intellexit filium ⁊ ſpm̃ ſctm̃: ⁊ ꝑ tẽplũ intellexit hũanitatẽ Chriſti quã verbum aſſumpſit ꝑſonal'r: ⁊ ꝑ hoc ꝙ dicebať ter ſanctus intellexit tres perſonas diuinas: ⁊ ꝑ hoc ꝙ dicebať dñs de⁹ exercituũ itellexit: ꝙ ille tres ꝑſone ſunt vn⁹ ſolus de⁹ ⁊ dñs ſubſtãtialiter. Et ꝑ hoc ꝙ vn⁹ de ſeraphin volauit ⁊ mũdauit labia Eſaie: intellexit ꝙ ſcda ꝑſona trinitatis debebat i hunc mũdũ volare ꝑ incarnationẽ/ et pctm̃ toti⁹ mũdi purgare. Et ꝑ hoc ꝙ dñs dixit: exceca cor ppl'i hui⁹ ⁊c. ꝓuidit qual'r ppl's iudaicus erat occecãdus in ſua obſtinatione ⁊ malitia ne poſſet apprehendere nec credere myſteriũ incarnatiõis ⁊ nr̃e redẽptiõis: et q̃ñ debebat Chriſtũ repudiare ⁊ crucifigere. ſed ꝑ hoc q̃d ſubdit: Adhuc decimatio ⁊c. ꝓuidit qualiter vna pars minor illi⁹ ppl'i erat xp̃m receptura ⁊ ſecutura. Sed iſta viſio fuit ipſi Eſaie aliqualiter obſcura: ſed poſtea de⁹ reuelauit ipſi Eſaie myſteriũ incarnatiõis magis clare ⁊ diſtincte/ in cap̃ ſequenti. Unde cũ Achã timeret Raſin regẽ Syrie ⁊ Facee filiũ Romolie regẽ Samarie/ venientes cõtra Hierl'ꝫ ⁊ Iudeã: de⁹ miſit Eſaiã ad Achã: dicẽs ne timeret illos duos reges: imo ꝙ liberareť ab eis. Sed cũ Achã nõ crederet/ dixit Eſaias ex ꝑte dei. O Achã pete ſignũ a dño deo tuo i ꝓfundũ inferni ſiue in excelſum ſupra. Cui dicit Achã: non petã et nõ tentabo dñm. Tũc dixit de⁹ ꝑ Eſaiã: Audite ergo dom⁹ Dauid. Ecce virgo cõcipiet ⁊ pariet filium ⁊ vocabiť nomẽ ei⁹ Emanuel ⁊c. quaſi dic. Tu non vis credere ꝙ deus abſq̧ aliquo auxilio hũano te põt liberare de manu iſto℞ duo℞ regũ: nec vis petere ſignum: ſꝫ ego volo ꝓbare ꝙ de⁹ faciet maius opus ꝙ iſtud ⁊ mai⁹ ſignũ ꝙ̃ iſtud: q̃d erit ſignuꝫ in celo ⁊ i terra ⁊ i iferno. Nã q̃dã virgo de domo Dauid cõcipiet ⁊ pariet filium ⁊ vocabiť Emanuel q̃d iterꝓtať nobiſcũ de⁹. i. q̃ erit de⁹ ⁊ hõ. ſ. de⁹ iunctus nobiſcum aſſumẽs nr̃am hũanitatẽ. Et iſte liberabit gen⁹ hũanũ ⁊ expoliabit infernum. Et ſic faciet ſignũ in inferno: ⁊ aſcendet triũphator cũ illa ꝑda in celũ: ⁊ ſic faciet ſignũ in celũ. Ecce ergo q̃ñ iam fuit reuelatum myſteriũ incarnatiõis Eſaie magis Eſaie cogitatiões.

clare ⁊ diſtincte. Itē ca. viij. fuit ip̄ſi reuelatuꝫ hoc myſteriū icarnatiōis magis clare ⁊ diſtincte: cū dicit deꝰ Eſaie. Sume tibi librū grādē: ⁊ ſcribe in eo ſtylo hoīs: velociter ſpolia detrahe cito p̄dare. et acceſſi ad ꝓphetiſſam: ⁊ cōcepit ⁊ pepit filiū. Et dixit dñs ad me: voca nomē eius: accelera: ſpolia detrahe: feſtina p̄dari. Quia anteq̄ puer ſciat vocare patrem ſuū ⁊ matrē ſuā/ auferet fortitudo Damaſci ⁊c. quaſi dicat deꝰ. Ego acceſſi ad ꝓphetiſſam. ſ. virginē Mariā virtute ſpūs ſcti illuſtrādo ⁊ obūbrādo/ ⁊ ex puris ſanguinibꝰ corpꝰ pueri Chriſti diſponēdo. q̄ q̄dē virgo cōcepit ſola virtute ſpūs ſcti ⁊ pepit filium: ⁊ vocabit/ velociter accelera ſpolia detrahe cito p̄dare: q̄r celeriter ⁊ in inſtāti formabit in vtero virgineo ⁊ ſpoliabit infernum ⁊ detrahet p̄dā antiquā ⁊ ducet i celū. qḋ q̄deꝫ myſterium erit figuratū ꝑ expoliationē Damaſci ⁊ Samarie. Quia ſicut poſt modicū tp̄s: rex Aſſyriorū expoliabit Damaſcū ⁊ Samariā: ita i tp̄e ſtatuto a deo incarnabit̄ vbū eternū: ⁊ expoliabit infernū ⁊ ꝓſternet oīa idola mūdi. Ecce ergo q̄ſo ꝑ expoliationeꝫ Damaſci ⁊ Samarie p̄uidit Eſaias expoliationem īferni ⁊c. Quarto autē magis clare ⁊ diſtīcte fuit reuelatū Eſaie myſteriū icarnatiōis ⁊ regni vniuerſalis xp̄i. Vñ ca. ix. ait. Primo tp̄e alleuiata eſt terra zabulon ⁊ terra neptalim ⁊c ⁊ īfra. Paruulꝰ enī natus eſt nobis ⁊ filiꝰ datꝰ eſt nobis: ⁊ factꝰ eſt p̄ncipatꝰ ſup humerū eiꝰ. Et vocabit̄ nomē eiꝰ admirabilis cōſiliariꝰ: deꝰ fortis: pr̄ futuri ſcl'i: p̄nceps pacis: mľtiplicabit̄ eiꝰ imperiū: ⁊ pacis nō erit finis. Sup ſoliū Dauid ⁊ regnū eiꝰ ⁊c. Ecce q̄ſo iam magis explicauit ꝑſonā ⁊ regnū xp̄i futuri. Quito tādē multo clariꝰ explicat gn̄ationē xp̄i ſcd̄ꝫ carnē ⁊ ſapiētiā ⁊ p̄dicationē ⁊ dationē legis euangelice ⁊ miracula: ⁊ mortē ⁊ ſepulturā ⁊ reſurrectionem Chriſti glioſam: ⁊ vocationē ⁊ cōgregationem oīm fideliū ⁊ gētiliū in vnā fidē. vt p̄ꝫ per totū. xi. cap. vbi magis videt̄ texere hiſtoriā euāgelicam q̄ prophetiā. ¶ His ergo habitis dicit deꝰ ipſi Eſaie: qḋ poſtq̄ oēs iſte ꝓphetie ⁊ reuelatiōes ⁊ viſiōes fuerint iplete i aduētu xp̄i: tunc eccl'ia xp̄i agēs gr̄as de oībus ſupradictis. ſ. de bñficio incarnatiōis ⁊ legis dationis ⁊ nr̄e redēptiōis ⁊ reſurrectiōis/ cantabit hoc cāticū euāgelicū. ſ. Cōfitebor tibi dñe ⁊c. ¶ Ex quibꝰ p̄ꝫ. Primo vñ hꝫ cām Eſaias cātandi hoc canticū: q̄r ex reuelatiōibꝰ ⁊ ꝓmiſſiōibꝰ ipſi factis de Chriſto futuro ⁊ redēptiōe totiꝰ generis humani. Scd̄o p̄ꝫ q̄ iſtud canticū nō ſolū eſt ꝓpheticū: ſꝫ ēt euangelicū: eo q̄ deꝰ dicit ipſi Eſaie. Et dices i illa die. i. i die gr̄e q̄n hec fuerint ipleta per aduentū xp̄i/ dices cōfitebor tibi ⁊c. In quo quidē cātico introducit̄ ad loquendū nō ſolum Eſaias: imo tota eccleſia xp̄i agens gr̄as deo: eo q̄ impleuit oīa promiſſa ⁊ reuelata Eſaie a p̄ncipio libri vſq̄ ad h̄ xij. capl'm: de Chriſto redēptore ⁊ eccleſia redēpta. In quo cantico tria facit. Nam primo agit gr̄as cōfitendo diuinā mīam quā deus oſtendit erga genꝰ humanū per ſuā incarnationē ⁊ paſſionē. Secundo confitetur diuinam largitatem enumerādo fructus ſui aduentus ⁊ paſſionis. Ubi enumerat beneficia que recep mꝰ in Chriſti aduētu. Tertio exhortat̄ ⁊ excitat ſpecial'r Hierl'm ad agendū gr̄as: eo q̄ in ea Chriſtus operatꝰ eſt myſteriū nr̄e redēptiōis ⁊ ſalutis. Scd̄m ibi. Haurietis aq̄s. Tertiuꝫ ibi/ Exulta ⁊ lauda ⁊c. ¶ Quātū ergo ad primum dicit Eſaias i ꝑſona eccl'ie ⁊ totius corpis myſtici in illa die. ſ. in tp̄e gr̄e: q̄n oīa ſupradicta mihi reuelata ⁊ promiſſa fuerint impleta. i. poſtq̄ illa virga de radice Ieſſe: ſcꝫ virgo maria de gn̄e Ieſſe ⁊ Dauid fuerit egreſſa: ⁊ ipſa v̄go cōceperit ex ope ſpūs ſancti: ⁊ peperit filiū: ſcꝫ Ieſum Chriſtū vocatum Emanuel. ſ. deū nobis ꝑ carnē vnitū. Et poſtq̄ iſte paruulus vocatꝰ admirabilis deꝰ fortis ⁊ princeps pacis fuerit nobis datꝰ ⁊ datꝰ: et poſtq̄ iſte flos de radice Ieſſe ſteterit in cruce in ſignū oīm ꝑſorum ⁊ ſepulcrum eius fuerit glorioſum per reſurrectionem: ⁊ poſtq̄ fuerit impletū myſteriū noſtre redēptionis ⁊ reparationis humane: ſicut promiſſum ē in iſto. xi. cap. ⁊ in omnibus precedētibꝰ: tūc agendo gratias dicit.

Confitibor tibi dñe: q̄m iratus es mihi: conuerſus eſt furor tuꝰ et cōſolatus es me.

Ecce deus ſaluator meus: fiducialiter agam et non timebo.

Quia fortitudo mea ⁊ laus mea dñs: ⁊ factus eſt mihi in ſalutem.

¶ Cōfitebor ig̃r tibi dñe nō ſolū ꝯfeſſiōe fidei: q̄m verificaſti ⁊ adimpleuiſti q̄ ꝓmiſiſti ⁊ mihi reuelaſti: ſed etiā cōfitebor tibi cōfeſſione laudis pro tantis bñficijs receptis: q̄r tu i p̄ncipio iratꝰ es mihi q̄n Adā peccauit: ⁊ tūc a facie tua me ꝓiecisti: ⁊ de illa paradiſo delitiaꝝ expuliſti: ⁊ ad duplicē mortē deſtinaſti: ⁊ ſic incidi i latrones q̄ me bonis gratuitis expoliarūt ⁊ in corpe ⁊ aīa ſauciarūt: ⁊ granibꝰ vulneribꝰ affecerūt: ⁊ ſic ſemiuiuus relictus in hac lachrymarū valle vltra q̄nq̄ milia annoꝝ expectādo medicū iacui īfirmꝰ ⁊ egrotꝰ. Sꝫ lꝫ ꝑ tot tēpora fueris mihi iratꝰ: tñ nūc cōuerſus eſt furor tuus in benignitatē ⁊ mīam: filiū tuū mittēdo medicum mihi expectatū ⁊ promiſſum. Et ſic cōſolatꝰ es me ꝑ ipſum. Unde cauſa quare cōſolatꝰ es me eſt iſta. Nā ecce. i. iam adeſt Ieſus Chriſtꝰ q̄ eſt deꝰ ſaluator meꝰ mihi totiēs promiſſus ad ſaluādū: q̄r iō dicit̄ Ieſus. i. ſaluator: q̄r ſaluū faciet ppl'ꝫ ſuū a peccatis eoꝝ Matt. i. Et iō deinceps ambulabo i lege libertatꝭ ⁊ iuſtificatiōis fiducialiter agā opa legis euāgelice: q̄ imediate ⁊ ꝑ ſe liberāt a pctō/ ⁊ conferūt gr̄am gratificātē ⁊ iuſtificātē ad vitā eternā. Et ideo vltra nō timebo diabolū/ nec mēbra eius. Nā in lege euāgelica ſunt tot auxilia ⁊ arma cōtra diabolū ad reſiſtēdū ⁊ ſanādū ex oī parte: q̄ amplius nō timebo ipſum. Et ſic fiducialiter ⁊ cū firma ſpe agā ⁊ opabor: q̄ nō timebo penas īferni: nec perpetuā captiuitatē. Sed ilico poſt hāc vitā in virtute ſacroꝝ euolabo i vitā eternā. Et ſic non timebo captiuitatē diaboli ſub qua fuit totū genꝰ humanuꝫ vſq̄ ad paſſionē Chriſti et reſurrectionē: de qua captiuitate fui liberatus ꝑ ip̄m Chriſtū. Et bñ dico q̄ fiducial'r agā ⁊ non timebo diabolū. Q̄r ip̄e dñs Ieſus xp̄s eſt fortitudo ⁊ laus mea: ⁊ factꝰ ē mihi i ſalutē: ꝑ mortē ac paſſionē ⁊ reſurrectionē. Nā ꝑ mortē ⁊ paſſionē ⁊ reſurrectionē me ſaluauit: per quaꝫ paſſionē ſuperauit diabolū ⁊ triūphauit de ip̄o: ⁊ liberauit me de eiꝰ ptāte expoliādo libū inferni: ⁊ ſic ipſe xp̄s fuit fortitudo mea. Et etiaꝫ fuit fortitudo mea: quia per eccl'iaſtica ſacramēta me fortificauit ⁊ armauit ꝯ diabolū. Et iō non ſolū xp̄s eſt fortitudo mea: ſed etiaꝫ laus mea: q̄r teneor ip̄m laudare: quia factus eſt mihi in ſalutē me redimēdo. Et non ſolū Ieſus xp̄s eſt laus mea inquātū teneor ipſum laudare ꝓpter bñficia recepta: ſꝫ etiā eſt laus mea inquantū ꝑ ip̄m laudarꝰ ⁊ honoratꝰ et beatificatꝰ. Quia nomē xp̄iani qḋ habeo ꝑ eum: eſt nomen dignitatis ⁊ laudis et honoris ⁊ felicitatis. Et ſic ip̄e eſt laus mea ⁊ honor meus: quia quicquid boni habeo ab ipſo habeo. Deinde cum dicit.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris: ⁊ dicetis in die illa.

Confitemini dño: ⁊ inuocate nomen eius.

Notas facite in ppl'is adinuentiones eius: mementote q̄m excelſum eſt nomē eiꝰ.

Cantate domino quoniaꝫ magnifice fecit: annunciate hoc in vniuerſa terra.

¶ Inuitat oēs gentes mūdi ad recipiēdū Chriſtū ⁊ legē euāgelicā cū fructibus ſuis. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt notandū q̄ tres ſunt gn̄ales fructꝰ legis euāgelice. ſ. gr̄a ſacramētorū ꝑ quā ſanamur ⁊ reficimur. Et fides articuloꝝ ꝑ quam diuina myſteria credimꝰ ⁊ cognoſcimꝰ. Et doctrina et obſeruantia preceptoꝝ et ꝯſiliorū: ꝑ quā ſimul cū fide articulorū regulamur ⁊ iuſtificamur. Et iō ꝓpheta exhortatur oēs gētes vt recipiāt iſtos tres fructꝰ euāgelicos: et ꝑ cōſequēs recipiant xp̄m et legē euangelicā. Et primo exhortat̄: vt recipiant gr̄am ſacroꝝ. Uñ q̄r dixit ſupra/ q̄ xp̄s factꝰ eſt nobis in ſalutem per ſuā paſſionē: et q̄r eccl'iaſtica ſacramenta ſumpſerūt virtutē et fluxerūt ex paſſiōe ⁊ q̄nq̄ vulneribꝰ xp̄i: ideo ſubdit. O vos oēs fideles et oēs gentes haurietis. i. haurite ⁊ ſumite i illa die aquas ſacramētales de fontibꝰ. ſ. de q̄nq̄ vulneribꝰ ſaluatoris: q̄r ex illis q̄nq̄ fontibꝰ et vulneribꝰ fluēt ſeptē eccl'ie ſacr̄a. Nā exinde p̄io fluet aqua baptiſmalis et aqua penitētialis/ et virtꝰ extreme vnctionis: et vniuerſal'r virtutes oīm ſacroꝝ. et ex fontibꝰ huiꝰ ſaluatoris fluent oēs aq̄ ſapientiales. Et iō oēs ſitiētes venite ad hauriendū iſtas aq̄s q̄ ſanāt ab oī infirmitate/ et refrigerant ab oī calore pctī: et reficiunt cōferendo gr̄am in p̄ſenti et gl'iam in futuro. Deinde cum ſubdit. Et dicetis in illa die ⁊c. inuitat oēs ad recipiendā fidē articuloꝝ euangelicoꝝ: ſcilꝫ vt credāt myſteriū trinitatis/ et icarnatiōis/ ⁊ predicatiōis/ et miraculoꝝ opatiōis/ et paſſiōis/ et reſurrectiōis/ ⁊ aſcēſionis: ⁊ euāgelice publicationis ⁊c. Iō dicit. O vos apl'i et doctores et ſacerdotes in illa die dicetis et p̄dicabitis oībus gētibꝰ. Cōfitemini dño Ieſu xp̄o: et inuocate nomē eiꝰ/ qḋ eſt Ieſus et colite ip̄m Ieſum xp̄m: tanq̄ verum deum ⁊ hoiem et ſaluatorē ⁊ Meſſiā in lege promiſſum. Et ꝯfitēdo ip̄m eſſe nomē dei ⁊ verbū incarnatū: ſicut dictū eſt pſa. viij. tunc credetis oībus articulis fidei tam diuinitatis q̄ hūanitatis. Nam tota fides nr̄a eſt credere Ieſum eſſe filiuꝫ naturalē dei pr̄is. ꝑ'me Io. iiij. q̄r credito hoc articulo creduntur ceteri. Deinde cū ſubdit: Notas facite ⁊c. exhortat̄ oēs apl'os et p̄dicatores ad p̄dicādum p̄cepta et doctrinam euangelicā oībus populis et linguis: et ꝑ ꝯñs exhortat̄ oēs gentes vt recipiant doctrinā euangelicā. Ideo dicit. O vos apl'i: notas facite et p̄dicate in oībus ppl'is et gentibꝰ oēs adinuētiōes eiꝰ. ſ. oīa ꝓfunda myſteria et oīa p̄cepta et ꝯſilia euāgelica: que ꝓueniunt ex inuentione illius ſumme ⁊ ex ineffabili altitudine ſciētie ⁊ ſapiētie dei et dñi nr̄i Ieſu xp̄i. Et notos facite admirabiles modos q̄s diuina ſapientia adinuenit ad ſaluandum genꝰ hūanū/ q̄r mirabilia remedia adinuenit ad ſanandas nr̄as īfirmitates ꝑ gr̄am ſacroꝝ: et ad ſupplendum nr̄os defectꝰ ꝑ fidē articuloꝝ: et ad dirigēdā nr̄am viā et actꝰ nr̄os ꝑ doctrinā p̄ceptoꝝ ⁊ conſilioꝝ. Et iō mementote q̄m excelſuꝫ eſt nomen eiꝰ qḋ eſt Ieſus et ſaluator. Nā ſi eſt ſaluator ⁊ dator ſalutis: ſeq̄uit̄ q̄ ip̄e eſt ſalus et vita integra et eterna/ et per ꝯñs ipſe eſt dator vite et eſſe ſimpl'r/ qḋ ſoli deo cōuenit/ vt ꝓbatū eſt pſal. viij. Ergo ſequit̄ q̄ excelſū eſt nomē eiꝰ: q̄ tales ꝓfundas inuētiones ſalutꝭ adinuenit: ⁊ talia mirabilia opatus eſt. Et iō vos oēs ppl'i et gentes cantate dño Ieſu xp̄o/ gr̄as agentes ꝓ tātis bñficijs receptis: et cōfitentes ip̄m eſſe deū et Meſſiam in lege promiſſum: q̄m magnifice fecit oīa opera nr̄e redēptionis. Et magnifica opa fecit mortuos ſuſcitādo: et infirmos ſanādo: et ventis et mari īperando: et demones de corporibus obſeſſis abijciendo: ⁊ oīa idola cōterendo/ et p̄ncipem huiꝰ mūdi foras mittendo: ⁊ īfernū expoliando: ⁊ de diabolo triumphādo. Et ideo annunciate oīa iſta opa magnifica que Chriſtꝰ fecit ī vniuerſa terra. q̄ſi dicat. p̄dicate euāgeliū oī creature ⁊c. Et ſic videt̄ q̄ propheta ꝑ aq̄s de fontibꝰ ſaluatoris ītelligit gratiam ſacroꝝ et aq̄s ſacr̄ales. Et ꝑ inuocationem noīs Ieſu xp̄i intelligit fideꝫ oīm articuloꝝ: et ꝑ adinuentiones eiꝰ ītelligit doctrinā preceptorū et cōſiliorum euangelicorū: et per opa magnifice facta intelligit omnia opa miraculoꝝ Chriſti/ et etiā oīa myſteria noſtre redemptiōis. Deinde cum dicit.

Exulta ⁊ lauda habitatio Siō: q̄r magnꝰ in medio tui ſanctus Iſrael.

¶ Specialiter excitat ⁊ exhortatur illaꝫ Hierl'm ⁊ Sion materialem ad agendū gr̄as et laudādū xp̄ꝫ eo q̄ in ea fuit et apparuit preſentialiter ⁊ ꝑſonaliter xp̄s in carne: et in ea operatus eſt oīa ſupradicta opa nr̄e redemptiōis. Nā ī hac Sion et Hierl'ꝫ primo in templo fuit preſentatꝰ: et p̄dicauit: ⁊ miracula fecit et mortuꝰ fuit et ſepultꝰ et reſurrexit: et in monte Sion Euchariſtie ſacr̄m inſtituit: ⁊ ſuper apl'os ſpiritū ſanctum miſit: ⁊ exinde tota eccleſia incepit et fuit per vniuerſū orbem diriuata et diffuſa. et ideo tota eccleſia dicit̄ Hierl'm et Sion. vñ ſicut in illa Sion tūc opatus eſt noſtrā ſalutem viſibiliter apparens ī carne/ ita nūc ī Siō ſp̄ūali toto orbe diffuſa ſemꝑ et iugiter operat̄ nr̄am ſalutem ꝑ eccleſiaſtica ſacramenta q̄ a ſua paſſiōe fluxerūt. ideo dicit propheta. O tu habitatio Sion materialis exulta et lauda ſpecialiter xp̄m/ quia Ieſus ſanctus Iſrael. i. Meſſias ipſi Iſrael ꝓmiſſus eſt magnus. Naꝫ erit magnꝰ in medio tui: q̄r in medio tui apparebit in carne et opabit̄ oīa opera nr̄e redemptiōis: vbi icipiet et vñ egredict̄ vniuerſalis eccleſia et diffundet̄ ꝑ vniuerſū orbem. Et etiā o tu Siō habitatio ſp̄ūalis toto orbe diffuſa: exulta ⁊ lauda q̄r Ieſus Chriſtꝰ deꝰ et hō ſctūs Iſrl' habitet in medio tui inuiſibiliter per gr̄am: et in medio tui iugiter opat̄ effectū redemptiōis ꝑ eccl'iaſtica ſacramēta. Ideo age gr̄as et lauda deū cum exultatione et

letitia. ¶ Ex ſupradictis pʒ ꝙ hoc cāticū potiꝰ ē euāgelicū ꝗ ꝓpheticū. Prio qꝛ deꝰ ꝓcepit vt cātaremꝰ hoc cāticū in tpe et i die gr̄e poſt noctē legis repulſam ⁊ poſtꝗ oīa promiſſa erāt ꝑ xp̄m ipleta. Scd̄o qꝛ hoc cāticū eſt gr̄arū actio ꝓ beneficijs iā pactis nr̄e redēptiōis. Et iō iugiter eccl'ia cantat hoc cāticū: qꝛ iugiter confitetꝛ ea que in hoc cātico cōtinentur: ſicut iugiter recipit beneficia ſupradicta per eccleſiaſtica ſacramenta. Ex quibꝰ etiā pʒ ꝙ Eſaias duplicem ſpiritum ꝓphetie habuit: qꝛ in duplici lumine et ſpiritu prophetico loquitur in hoc cātico / ſicut in toto reſiduo ſui libri.

Eſaie. xxxviij

Ego dixi in dimidio dierum meorum.

¶ Hoc canticū cantatꝛ i laudibꝰ ferie tertie: ⁊ ſcribitꝛ Eſaie. xxxviij. cui cantico preponitꝛ talis titulus: ſcʒ ſcriptura Ezechie regis Juda: cū egrotaſſet et cōualuiſſet de infirmitate ſua. ¶ Ex q̄ titulo apparet ꝙ Ezechias cantauit ⁊ fecit hoc canticū agens gr̄as deo poſtꝗ cōualuit ⁊ liberauit eū deꝰ de ſua infirmitate. ¶ Ad cuius intelligentiā eſt primo notādū. vt legitꝛ. iiij. Reg. xx. ⁊ Eſaie. xxxviij. ꝙ poſtꝗ Ezechias cū ciuitate Hier'm fuit liberatꝰ de manu Sēnacherib regis Aſſyriorum: deus miſit Eſaiā ipſi Ezechie dicens: diſpone domui tue qꝛ morieris ⁊ non viues. Qđ forſan accidit vt autumāt Judei ꝓpter ingratitudinē Ezechie: eo ꝙ non egerat ſpeciales ⁊ ſolēnes gr̄as deo ꝓ tāto bn̄ficio recepto: qꝛ cū grādi miraculo liberauerat eū ⁊ punierat exercitū regis Aſſyriorum. Qđ audiēs Ezechias. ſ. mortē ꝓpinquā eē ſibi nunciatā: tunc cōuertit faciē ſuā ad parietē ⁊ fleuit fletu magno / orans deū vt auerteret ſniam mortis et ꝓlongaret ſibi vitā. Tūc autē vidēs deꝰ hūiliatem Ezechie: mia motus miſit ipſi Eſaiā dicens. Audiui orationē tuam ⁊ vidi lachrymas tuas: ⁊ ecce ſanaui te: ⁊ adijciā ſuꝑ dies tuos. xv. annos. Jn cuiꝰ ſignū deus fecit retrocedere ſolē ꝑ decē lineas: vt apparuit per vmbrā horologij ipſius Ezechie. Et ſic illa dies fuit triplicata ſcd̄m Dionyſiū in ſeptima epiſtola ad Polycarpū. Tūc Ezechias videns ſe ſanatū et vidēs tā admirabile ſignū in celo ꝑ retrogradationē ſolis: cecinit hoc canticū agēs deo gr̄as de tā grādi bn̄ficio ſanitatis ⁊ prolōgationis vite ſibi collato: ⁊ de tā admirabili ſigno in celo demōſtrato ꝓpter ip̄m. De quo q̄dē ſigno ⁊ retrogradatione ſolis ſunt varij modi dicēdi ⁊ intelligēdi: in quibus nō eſt modo immorādū. Sed ſequendo veritatē litere ſcd̄m Dionyſium in loco p̄allegato ꝙ ſol retroceſſerit realiter per decē horas a decima hora vſqꝫ ad primā diei: illic ſic. per. xxx. horas fuit ſupra hemiſpheriū: ⁊ per ꝯſequēs fuit illa dies artificialis triplicata in illo hemiſpherio ſcd̄m Dionyſium. Et ita eſt dicēdū ꝙ nox fuit etiā triplicata in oppoſito hemiſpherio: qđ fuit deo poſſibile ⁊ facile. Nam eadē facilitate qua intelligentia primi mobilis mouit primū mobile ab oriente in occidētem per illas decē horas propter deū amatū ⁊ deſideratū / potuit mouere celū primū mobile ab occidēte in orientē cum oībus orbibus inferioribꝰ ꝑ alias decē horas ad nutū ipſius dei cui deſiderat parere illa intelligentia: ⁊ hoc abſqꝫ iniuria nature q̄ tota dependet a voluntate ipſius dei. Et ideo in hoc nullus catholicus ⁊ ſane mētis debet dubitare nec querere euaſiones ⁊ vanos modos excuſandi miraculū. ¶ Nec ſunt etiā audiēdi illi q̄ dicūt ꝙ ſi celū ceſſaret moueri ꝑ momentū ⁊ horā: tunc oīa iſta inferiora ceſſarēt in ſuis naturalibꝰ operationibꝰ: hoc enī eſt manifeſte falſum. Nā tꝑe Joſue ſol ſtetit in medio celi ꝑ vnā diē. Et tn̄ exercitꝰ dn̄i non ceſſauit a pugnare: immo i illo ſpatio vicit reges Chanaā. Nec etiā ceſſarūt opa nature i ceteris partibꝰ orbis: qꝛ cū opus nature pricipaliter ſit opꝰ ꝑ ſe intelligētie: iō deus abſqꝫ motu celorū pōt agere in hec inferiora. Et etiā celi ſine motu poſſunt influere virtutes in iſta inferiora nutu dei ⁊c. Sed qꝛ dictū eſt in ꝓlogo pſal. ꝙ nullū ē ſcriptū: nec geſtū i teſt. ve. p̄ciſe gr̄a ſui: niſi inquātū figurabat: aut ꝓgnoſticabat aliqđ myſteriū de Chriſto ⁊ eccl'ia: ideo in expōne huius cātici principaliter ſunt querēda myſteria de xp̄o ⁊ eccleſia: q̄ figurabantꝛ ꝑ geſta ſupradicta ⁊ ꝑ ſignū de retrogradatione ſolis q̄ myſteria principaliter intenduntur in hoc cantico. Nā ꝑ geſta cōtingentia in illo populo ꝓphete ꝓuidebāt in ſpū futura myſteria de xp̄o ⁊ eccl'ia: vt dictū eſt in ꝓlogo. ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā eſt iterū aduertēdū ꝙ q̄nqꝫ myſteria preceſſerūt: q̄bꝰ Ezechias fuit motus ad faciendū hoc canticū. Primū fuit ſuꝑbia ⁊ ingratitudo Ezechie: qꝛ cor eius fuit eleuatū poſt punitionem ⁊ receſſum Sēnacherib: vt pʒ. ij. Paralypo. xxxij. Unde dicūt Judei ꝙ non egit gr̄as deo tribuēs ſibi gloriam victorie: ⁊ ſic deꝰ fuit iratꝰ contra Ezechiā ⁊ Hier'm: vt pʒ ibidē: ꝓpter qđ deꝰ miſit Eſaiā ad annūciādū mortē ipſi Ezechie. Jn q̄ myſterio vidit Eſaias in ſpū qualr̄ Adā peccauit ꝑ ingratitudinem ⁊ inobedientiā: ꝓpter qđ ꝓ pctm̄ incurrit duplicē mortem ſ. corpis ⁊ aīe ſimul cū tota ſua poſteritate: ⁊ incurrit infirmitates ⁊ defectꝰ ⁊ paſſiōes corporis ⁊ aīe ſicut Ezechias incurrit illā grauē infirmitatem ſcabiei ⁊ vlcerꝫ imedicabiliū. Et ſic pʒ qđ grauitas infirmitatis ⁊ cōminatio mortis Ezechie facta ꝓpter pctm̄ ſuꝑbie ⁊ igratitudinis: erat figura corruptionis ſue mortis date in Adā. ¶ Scd̄m myſterium fuit pnīa Ezechie: quā fecit vidēs ſe vlceratū: ⁊ ſibi mortem denunciatā: ꝑ qđ preuidit Eſaias in ſpū penitentiā ppl'i dei ab Adā vſqꝫ ad Chriſtū: qui continue erat in iugi pnīa plangendo pctā ⁊ expectando Meſſiam vt veniret ad liberandū ipſum: vt pʒ ꝑ totū diſcurſum ve. te. Unde Adā primꝰ homo fuit primus qui incepit agere pnīam: vt pʒ Sapiē. x. Ubi dicitꝛ ꝙ hec ſapientia illum qui primus factus eſt homo pater orbis terrarum cuſtodiuit ⁊ eduxit a delicto ſuo. Et ſic ſucceſſiue oēs fideles fuerunt in continua penitentia vſqꝫ ad Chriſtum placando deum per oblationes: ⁊ ſacrificia: ⁊ ieiunia: ⁊ eleemoſynas. ¶ Tertiū myſteriū fuit: quia deus miſit Eſaiam ad ſanandū ⁊ inſtruendū Ezechiā: per qđ fuit figuratum ⁊ ꝓuidit Eſaias totū myſteriū icarnationis: ⁊ predicationis Chriſti: ⁊ noſtre redēptionis. Nā Eſaias interp̄tatꝛ ſaluatio dn̄i: et Ezechias interp̄tatꝛ auxiliatꝰ a dn̄o: et ſic Eſaias gerebat typū Jeſu chriſti ſaluatoris: et Ezechias typū eccl'ie auxiliate a deo: ⁊ ſic ꝓuidit Eſaias qualr̄ Jeſus Chriſtus erat mittendꝰ a deo p̄re ad annūciādū vitā et ſalutē mūdo ⁊ ad ſanandū genꝰ hūanū ab īfirmitate: ⁊ morte ꝑpetrata in Adā. ¶ Quartum myſteriū fuit / qꝛ in ſignum fidei deus fecit ſolē retrocedere per decē lineas et horas ab occidente verſus ortū. Et poſtea redegit curſum ſuū vſqꝫ ad occaſum. Et

N Nota

quo patet ꝙ ſol ter ꝑtranſiuit lineā meridianā illa die: ⁊ fuit ſuꝑ illud hemiſpheriū ⁊ horizōtē ꝑ. xxxij horas ⁊ vltra. Nā eūdo ⁊ redeūdo vſqꝫ ad decimam horā fluxerūt. xxx. hore ſed poſtea ꝑfecit curſū ſuū vſqꝫ ad occaſum ꝑ duas horas ⁊ vltra / ſcd̄m qđ ſol erat citra equinoctialē. ⁊ ſic fuit illa die triplicata ſecūdū Dyoniſiū. ꝑ qđ ꝓuidit Eſaias qualiter verbū eternū ſol iuſtitie debebat retrocedere a celo i terrā ꝑ incarnationē. Que q̄dē miſſio filij dei metaphorice pōt dici retroceſſio. Nā ille q̄ erat ab eterno in ſinu dei patris deꝰ immortalis: factus eſt homo mortalis. Unū cū in forma dei eſſet: ſeip̄ʒ exinaniuit formā ſerui accipiēs: ⁊ habitu inuētus vt hō. ad Phil'. ij. Et iō ſicut ſol in eundo ⁊ redeūdo ſtetit xxxij. horis ⁊ modicū vltra: Jta Chriſtꝰ a celo retroceſſit in mūdū ꝑ incarnationē: ⁊ ſtetit in hoc mundo triginta duobus vel tribꝰ annis cū dimidio et poſtea reuerſus eſt ad patrē in die aſcēſionis. ſed in fine mundi reuertetꝛ cū poteſtate magna ⁊ maieſtate ad iudicandū oēs. ¶ Et ſic pʒ ꝙ illa retrogradatio ſolis vere fuit figura aduentus Chriſti. Et ꝑ hoc pʒ eſſe falſam ⁊ temerariā poſitionē quorūdā dicentiū ꝙ illa retroceſſio ſolis nō fuit realis: ſed ſolū in apparētia radiorū ſolariū in horologio. dicunt enī ꝙ realis retroceſſio eſt maius miraculum q̄ reſurrectio mortuorū ⁊ ꝗ ꝙlibet aliud miraculū factū in nouo teſt. ſed ſanatio Ezechie non indigebat tāto miraculo. Et iō dicūt ꝙ ſolū fuit apparentia radiorū ſolariū in horologio: Sed iſte neophytus nō cōſiderabat myſteriū incarnatiōis ⁊ aduentus xp̄i: ⁊ cuius illa retrogradatio ſolis fuit ſignū ⁊ figura ꝙ myſteriū eſt ita ineffabile et incomprehēſibile: et adhuc erat dignū maiori ſigno figuratiuo q̄ erat retroceſſio totiꝰ machine mūdi. Jtem tale ſignū nō factū eſt ꝓpter ſanationē Ezechie: ſʒ ꝓpter ſanationē ⁊ redēptionē totiꝰ gn̄is humani: quod ē maximū myſteriū poſt incarnationē. Et iō erat digna tali ſigno figuratiuo. Et ſic ſemꝑ eſt multo ⁊ ſine ꝓportione magis dignū figuratū ꝗ figura: et ſignatū ꝗ ſignū. Jtē qđ illa retrogradatio fuit vere realis in celo ⁊ nō in ſola apparētia in horologio patet: qꝛ illud portentū nō ſolū viſum fuit in Hieruſalē: ſed etiā in Chaldea: qꝛ rex Babylonis miſit nuncios ad Ezechiā cū muneribꝰ / ⁊ interrogarent ip̄m de portēto viſo in celo: vt pʒ. ij. Paraly. xxxij ⁊ Eſaie. xxxix. Quintū myſteriū fuit: qꝛ Eſaias fecit cataplaſma de maſſa ficorū: ⁊ appoſuit vlceribꝰ ⁊ vulneribus: et illo fuit ſanatꝰ Ezechias. ꝑ quod ꝓuidit Eſaias cataplaſma ⁊ medelam ſacramētorū eccleſiaſticorū trahentiū virtutē ab arbore ⁊ ficulnea crucis xp̄i: q̄ cataplaſmate cōtinue ſanātꝛ vulnera pctōrū. Preuidēs ergo Ezechias oīa ſupradicta ꝑ doctrinā ⁊ reuelationē Eſaie / q̄ ip̄m informabat de myſterijs futuris xp̄i ⁊ eccl'ie / fecit hoc cāticū agens gratias de ſanitate ſibi collata: ſed principaliter agit gr̄as đ ſalute ⁊ generali redemptione totius gn̄is humani: de myſterio incarnatiōis qđ ꝓuidit in myſterio ꝑ ſuā ſanationē ⁊ liberationē: ⁊ in myſterijs quinqꝫ ſupradictis. Et ideo Ezechias cātat hoc cāticū Primo in pſona ſui inquātū tūc fuit ſanatus ab infirmitate: ⁊ liberatꝰ a morte. Scd̄o in pſona totius corporis myſtici inquantū homo myſticꝰ fuit ſanatꝰ ⁊ liberatꝰ ꝑ xp̄m ab infirmitate ⁊ morte pcti. Et iſto ſcd̄o modo eccleſia cātat hoc cāticū i laudibꝰ ferie tertie. Et iō ꝓ vtroqꝫ eſt exponēdū canticū iſtud. ¶ Eſt tn̄ iterū notandū ꝙ Ezechias floruit ⁊ maxime fuit ſolicitus in duobꝰ. Primo floruit in ſanctitate poſt Dauid ⁊c. qꝛ fuit valđ ſollicitꝰ circa cultū diuinū: immo cum iam cultus diuinꝰ eſſet turbatꝰ ⁊ diſſipatꝰ ꝑ Achā patrē ſuū ⁊ multos reges ꝓcedētes / ſolꝰ Ezechias in principio ſui regni reſtaurauit ⁊ ampliauit diuinū cultū. ⁊ reordinauit cātores ⁊ ſacerdotes ⁊ leuitas in ordinibus ſuis ſicut diſpoſuerat Dauid in pricipio, vt pʒ. ij. Paraly. xxix. Jtē fecit celebrari phaſe ⁊ alia feſta q̄ diu retro fuerāt omiſſa. vt pʒ pſal. cxxx. Scd̄o fuit ſolicitꝰ circa ſtudium legis et prophetarū: immo reſtaurauit multas ſcripturas hicinde diſpſas et cōgregauit in vnū. ⁊ maxime cōgregauit partē ꝓuerbiorū Salomonis q̄ erant diſperſa in chedulis ⁊ membranis: ⁊ ꝯiunxit cū prima ⁊ ſcd̄a parte libri ꝓuerbiorū Salomonis. ⁊ eſt tota illa pars a. xxv. capi. vſque in finē libri. Unde illud xxv. cap. incipit ſic. He quoque parabole Salomonis: quas tráſtulerūt viri Ezechie regis Juda. Et ſic totū reſiduū libri ꝓuerbiorū vſqꝫ i finē dicūtꝛ additiones Ezechie. Ex quo pʒ ꝗ Ezechias habebat doctores ⁊ magiſtros in lege ⁊ ꝓphetis q̄ ip̄m docebāt. Et iō dicūt multi ꝙ Ezechias in hac parte habuit ſpm̄ ꝓpheticū. Et ſi nō habuit lumē ⁊ ſpm̄ ꝓpheticū de ſe: tn̄ ad minus potuit docere ꝑ ſupradictos magiſtros: ⁊ maxime ꝑ Eſaiā. ⁊ ſic potuit ꝓuidere futura myſteria de xp̄o ⁊ eccl'ia figurata ꝑ ſupradicta myſteria: ⁊ ſic potuit ꝓphetice cōponere iſtud cāticū. Jtē ipſe ſciebat ex ſacra ſcriptura ⁊ ꝓmiſſione facta ipſi Dauid. ij. Reg. vij. ex interp̄tatiōe pſal. q̄s ipſi interpretabatꝛ Eſaias ⁊ alij magiſtri: qualiter Meſſias i lege ꝓmiſſus erat naſciturus ſcd̄m carnē de gn̄e Dauid ꝑ ſalomonem et ſucceſſores ſuos. Et iō Ezechias letabatꝛ et gaudebat ꝙ mūdi redemptor erat vētūrꝰ de ſua ꝓgenie. ⁊ ſic expectabat ip̄m. Sed cū vidit ſibi mortē ꝓpiquā ſibi ꝓnūtiatā ꝑ Eſaiā ⁊ videbat ſe ſine filio ⁊ gn̄atione moriturū: tūc ꝓuidit totā ſpē futuri redēptoris: immo putabat vniuerſalē redemptionē eſſe īpeditā ⁊ caſſā poſtꝗ nullꝰ maneret ſuceſſor đ genere Dauid per Salomonem ⁊ ipſum Ezechiam / cui facta erat promiſſio. Sed poſtꝗ fuit ſententia mortis mutata. i. vita ſupra naturam reſtituta / et ſpatiū xv. annorū ipſi additū: in quo poterat ꝓlem gn̄are: tūc recuperata ſpe agens gr̄as fecit hoc cāticū. Jn quo tria facit. Nam primo explicat dāna q̄ futura erāt ſibi ⁊ toti generi humano ſi Ezechias fuiſſet tūc mortuus ſine liberis. Scd̄o explicat miſeriā in qua erat totū genꝰ humanum expectando Meſſiā. Tertio petit xp̄m accelerare ſuū aduentū ad ſaluādū ppl'm. Scđ ibi. Sperabā vſqꝫ ad mane: Tertiū: Si ſic viuitꝛ. ¶ Quantū ad primū eſt aduertēdū ꝙ quinqꝫ dāna ſeq̄bantꝛ ſi tūc fuiſſet mortuus Ezechias. Primo qꝛ moriebatꝛ iuuenis in medio ſpatij vite humane. ſ. in. xxxix. anno: cū potuiſſet viuere vſqꝫ ad. lxxxiij. ſm̄ vſū cōmunem. Scd̄o qꝛ ibat ad infernū ſiue ad limbū inferni vbi nō poterat videre hoīes habitatores huiꝰ mūdi ⁊ ſic ꝑdebat regnū ⁊ ciuitatē quā decorauerat ⁊ ꝓſperauerat. Tertio: qꝛ putabat nūꝗ ex iferno ſe exiturū nec deū in gl'ia viſurū Quarto qꝛ moriebatꝛ ſine ꝓle: ⁊ ita regnū ſuū erat ab extraneis poſſidendum poſt tot labores quos fuerat paſſus i obſidiōe Sennacherib. Quinto ſeq̄batꝛ impedimentū totiꝰ huma

Eze. chie cō mētio.

Materia cantici.

ne redēptionis. Nā totus ille pp̄l's expectabat redē ptore meſſiā de gn̄e Dauid ꝑ ſalomonē ⁊ ezechiam in q̄ deficiebat tota gn̄atio Dauid ſi Ezechias fuiſſet tūc mortu⁹ ſine liberis. Et ꝑ ꝯn̄s nec Ezechias nec aliq̄s ali⁹ potuiſſet videre deū ꝑ eſſentiā ī terra viuētiū: q2 ſolus xp̄s erat ſctōs p̄res de libo ⁊ totū mūdū de captiuitate pc̄ti liberatur⁹. Iſta ḡ quinq3 dāna timēs Ezechias dicit in principio ſui cantici. Poſtq̄ ego audiui mortē mihi nūtiatā per Eſaiā: tunc videns iſta quinq3 dāna mihi imminere.

Eſa. xxxviij. xi ij. q. ij. c. in eccleſiaſtico in aut de monach. §. dorro. Job. iiij.

Ego dixi in dimidio dierū meorum: vadam ad portas inferi: Queſiui reſiduum annoꝝ meorum: dixi non videbo dominū deum in terra viuentium:

Non aſpiciam hominem vltra: et habitatorem quietis

Generatio mea ablata eſt ⁊ cōuoluta eſt a me quaſi tabernaculum paſtorum:

Preciſa eſt velut a texēte vita mea: dum adhuc ordirer ſuccidit me: de mane vſque ad veſperā finies me.

¶ Dixi ego iuuenis in dimidio dierū meorum. ſ. in xxxix. anno q̄ eſt medietas vite naturalis: vadā ad portas inferri. ſ. ad limbū patrū q̄ eſt in porta inferni/ eo ꝙ eſt primus circul⁹ īferni. q. d. intēpeſtiuā putauit mihi euenire mortē ⁊ ire ad locū vbi de⁹ nō videt̄: q̄ſiui reſiduū ānoꝝ meoꝝ: q2 adhuc reſtabāt mihi. xl anni vite ſm̄ cōem vſum nature. Et iō dixi in meipſo: nō videbo deū meū in terra viuētiū? Et legit̄ interrogatiue: ⁊ idignitatiue. q. d. in tāta iuuētute vadā ad portas inferi moriēdo: ⁊ nō videbo dn̄m deū meū in terra viuentiū? ſed ero priuat⁹ diuina viſiōe ⁊ nunq̄ exibo ex inferno: ⁊ nullus ſaluator me exinde liberabit. q. d. ad peſſimum infortuniū hoc imputo mihi. Itē aliud malū ꝓſpicio mihi euenire: nā ſi nūc morior: nō aſpiciā hoīeꝫ vltra nec habitatorē quietis. q. d. ego expectabā viuere in q̄ete ⁊ pace poſtq̄ de⁹ liberauerat me de manu Sēnacherib. ⁊ exercit⁹ ei⁹. Et nūc morte ꝑuēt⁹ nō videbo pacē ⁊ q̄etē mei regni ⁊ ciuitatis: ſ3 ali⁹ extrane⁹ poſſidebit eā in q̄ete ⁊ pace. Et pōt totum hoc legi iterrogatiue vt ſupra. Deīde explicat et aſſignat dānū gn̄ale. ſ. īpedimētū hūane redēptiōis ſi tūc fuiſſet mortu⁹ ſine liberis ꝑ quos Meſſias ī lege ꝓmiſſus erat deſcēſur⁹: iō dicit: hn̄ habeo cāꝫ indignatiōis ⁊ doloris: nam gn̄atio ⁊ ꝓles ablata eſt a me morte ītēpeſtiua ꝑueniēte. Et gn̄atio mea cōuoluta eſt a me q̄ſi tabernacula paſtoꝝ: nā ſicut paſtores ꝯuoluūt ⁊ ligāt ⁊ ꝯplicāt ſua tabernacula poſtq̄ aues cōſūpſerūt herbā vni⁹ mōtis/ ⁊ op3 eos mutare locū: ita tota mea gn̄atio eſt cōſumpta ⁊ cōuoluta in me. ⁊ ſic op3 me exire ab hoc mūdo ⁊ mutare locū ad portas iferi: poſtq̄ nō reſtāt mihi ampli⁹ dies vite mee: q2 oēs dies vite mee ſunt decpaſti ⁊ cōſūpti ⁊ cōuoluti ⁊c. q2 deficiret in me ꝓgenies regū: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō ē ampli⁹ expectād⁹ Meſſias redēptor mūdi q̄ liberet me ⁊ oēs ſctōs fideles q̄ hucuſq3 ip̄3 expectarūt ī libo: et ꝑ ꝯn̄s nec ego nec ipi videbim⁹ dn̄m in terra viuentiū ⁊ brāꝫ ſed ſēꝑ erim⁹ ī hac terra ⁊ loco mortuoꝝ ⁊ ꝑ ꝯn̄s tota humana redēptio erit īpedita ſi moriar ſine liberis et ſine gn̄atiōe in tāta iuuētute ⁊ ī medio dieꝝ nam ī medio dieꝝ ⁊ iumenturis ꝑciſa eſt vita mea velle ſi la ꝓcedit̄ a texēte anteq̄ ꝑficiat̄: imo ip̄e de⁹ ſuccidit me ⁊ vitā meā dū adhuc ordiret. i. dū eſſem in fieri ⁊ ifluxu. ¶ Et loq̄t modo poetico: nā fingūt poete ꝙ treo ꝑce filāt: ⁊ texūt vitā. ⁊ durationē hominis. Et hoc dicūt ꝑ quādā ſil'itudineꝫ: nā in veritate. ſol/ ⁊ ceteri celi mēſurā ⁊ vitā/ ⁊ durationē hominū: ⁊ reꝝ viuentiū ꝑ ſuos circulos: vt a. ⁊ Ariſt. ij. de generatiōe. Et hoc faciūt ſm̄ diuinam ordinationeꝫ. Et ideo dicit Ezechias/ ꝙ ſicut textor q̄n̄q3 ſuccidit telā in medio/ anteq̄ ꝑficiat eā/ ⁊ ſicut ſoror ſcindit quādoq3 filiū anteq̄ ꝑficiat tranā ſtaminis: ita deus vel celū tanq̄ īſtrumentū ſuccedit vitam meā in medio ſui ſpatij/ et ſui curſus. Et ideo indignat⁹ de tali ifortunio/ ⁊ euentu īfelici/ ſubdit. O dn̄e de manu vſq3 ad veſperā finies me/ ⁊ cōſummabis vitā meā: ⁊ nō dabis mihi vltra ſpatiū vite:

Sperabam vſq3 ad mane: quaſi leo ſic contriuit omnia oſſa mea.

De mane vſque ad veſperam finies me: ſicut pullus hirundinis ſic clamabo: meditabor vt columba.

Attenuati ſunt oculi mei: ſuſpicientes in excelſum.

Dn̄e vim patior: rn̄de pro me: quid dicā: aut quid reſpōdebit mihi cum ipſe fecerit:

Recogitabo tibi omnes annos meos: in amaritudine anime mee.

¶ Ego ſperabā vitā vſq3 ad mane futurū. Et tu vis me finire ī hac die de iſto mane vſq3 ad veſperā huius diei: q2 iſta infirmitas cōtriuit oīa oſſa mea q̄ſi leo: nā ſicut leo cōterit oīa oſſa alicui⁹ ouis/ vel alteri⁹ aīalis: ita iſta egritudo cōtinuit oīa oſſa mea. Et iō amaricat⁹/ ⁊ indignat⁹ iterū ſubdit. O dn̄e de mane vſq3 ad veſperā. i. in vna die finies me. ¶ Sꝫ eſt aduertendū ꝙ q̄n̄ dicit expectabā vſq3 ad mane ly mane pōt intelligi ꝓ t̄pe gratie ⁊ aduent⁹ Chriſti ꝙ ſēꝑ appellat̄ mane reſpectu t̄pis legis ve. vt patuit in expōe pſal. ī pleriſq3 locis/ ⁊ tūc eſt ſenſus. Ego ſperabā Jeſuꝫ ſaluatoreꝫ/ meū/ vſq3 ad mane. vſq3 ad t̄ps gratie: ſꝫ iſta īfirmitas q̄ſi leo cōtriuit oīa oſſa mea: ⁊ ꝯn̄e ꝑdidit totā ſpeꝫ ſaluatiōis ⁊ redēptiōis mee ꝑ cāo iā dictas: q2 ſm̄ reuelationeꝫ ⁊ annunciatiōeꝫ mihi factā ꝑ Eſaiā dicenteꝫ: Cras morieris ⁊ nō viues: in hac die de mane vſq3 ad veſperā finies me. Et ſic nō op3 me expectare aliō mane t̄pis/ nec gratie: q2 ſicut deficit mihi t̄ps vite: ita deficit mihi t̄ps gratie ⁊ ſaluꝺ: poſtq̄ morior ſine gn̄atiōe ꝑ q̄ ſperabā ſaluari. Et tūc ī ly Sꝑabā vſq3 ad mane pōt incipere ſcda pars/ in qua per dolorem mortis ſue explicat miſeriā ⁊ doloreꝫ ī quo erat genus humanū expectādo chriſtū. Iō ſubdit. Ego clamabo expectādo Jeſum ſaluatoreꝫ meū ſicut pull⁹ hirūdinis clamat vt veniat mater ad paſcendū ip̄ꝫ in nido: ſic ego clamo/ ⁊ clamabo aſſidue in limbo et in hoc mundo vſquequo veniat ſaluator meus. Item ſemꝑ meditabor cum gemitu: ſicut gemit columba expectādo maſculū ⁊ cōſorteꝫ ſuū ſiue maritū. Et iō oculi mei. ſ. mentis/ ⁊ corꝑis ſunt attenuati ⁊ laſſati/ ⁊ feſſi expectādo q̄n̄ veniat ſaluator me⁹/ q̄ me debet liberare de oī miſeria corporis ⁊ aīe. Iſti mei inq̄ oculi ſunt attenuati: ⁊ feſſi ſuſpiciētes ī celſi excelſum verſus dn̄m meū/ vt mittat filiū ſuū in carnē ad ſaluādū me/ q2 cōtinue clamādo/ ⁊ gemēdo dico ipi: O dn̄e vim ⁊ dolorē/ ⁊ miſeriā patior in cope/ q̄tū ad infirmitates: ⁊ defectus penales: ⁊ in aīa q̄ ad pc̄tm̄. q̄ oīa mala eueniūt mihi ꝑ pc̄tm̄ p̄imorū parētū. Iō tu dn̄e rn̄de ꝓ me: q2 nō habeo excuſationē. ſed q̄d dicā ego lutū ꝯ̄ figulū/ ⁊ creatura ꝯ̄ creatorē: aut q̄d mihi rn̄debit de⁹: cū ip̄e fecerit/ ⁊ plaſmauerit me? Et iō ſicut fecit me/ ita ad libitū pōt me deſtruere/ vl' mihi nō ſubuenire. Nec in hoc facit mihi iniuriā/ ſi retrahit manū q̄n̄ vult. Alia aūt trāſlatio habet/ q̄d rn̄debit mihi: cū ip̄e fecerim: cū ego ip̄e fecerim pc̄tm̄: nō non pōt rn̄dere/ niſi ꝙ ego ſum ī culpa/ ⁊ ſū cā mei pc̄ti/ ⁊ nō ip̄e. Iō ſubdit. Recogitabo tibi ī tali meditatiōe/ ⁊ clamore oēs annos/ ⁊ dies meos ī amaritudine aīe mee q̄ ſemꝑ fui ꝓnus ad peccādū/ cadendo de vno vitio/ peccato in aliud: q2 nil inuenio meū: niſi peccatū ⁊ defectum. Nā ſi quid boni feci/ non feci ex me: ſed ex gratia tua. Et ideo/ ſi pro poſtq̄/

Dn̄e ſi ſic viuit̄: ⁊ in talib⁹ vita ſpūs mei: corripies me ⁊ viuificabis me: ecce in pace amaritudo mea amariſſima.

Tu aūt eruiſti aīam meam vt non periret: proieciſti poſt tergū tuū oīa pc̄tā mea.

Quia non infernus confitebitur tibi: neq3 mors laudabit te: nō expectabūt qui deſcēdunt in lacum veritatem tuam.

Viuens viuens ipſe cōfitebit̄ tibi ſicut et ego hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam.

Dn̄e ſaluū me fac: ⁊ pſalmos nr̄os cantabimus cūctis dieb⁹ vite nr̄e in domo dn̄i.

¶ Hec eſt tertia pars hui⁹ cātici/ in q̄ Ezechias inuocat xp̄m futurum ſaluatorē: vt veniat ad liberādū gen⁹ humanū/ ⁊ ſanādū ip̄m ab oī infirmitate/ ⁊ miſeria corꝑis ⁊ aīe/ ꝓut ꝓuiderat in ſpū ꝑ ſuam ſanationē ⁊ liberationē a morte corꝑali. Iō dicit. O dn̄e/ ſi ꝓ q2 ſic viuit̄ ī hoc mundo. i. q2 tal'/ ⁊ miſerabilis/ ⁊ corrupta/ ⁊ fragilis eſt vita hoīs in hoc mūdo: ⁊ in talib⁹ miſerijs/ ⁊ infirmitatibus/ ⁊ defectib⁹ viuit̄ vita ſpūs mei ꝓpt̄ pc̄tm̄ p̄moꝝ parētū/ ⁊ ꝓpt̄ pc̄tā ꝓpria vniuſcuiuſq3: iō tu dn̄e corripies me. ⁊ ꝓōit̄ futurū ꝓ īꝑatiuo vel optatiuo: eo ꝙ hebrei nō hn̄t optatiuū: vt frequēt̄ dictū ē. q. d. tu dn̄e Jeſu xp̄e veni in carnē: ⁊ corripe me ſiue corripies me ꝑ legē euāgelicā: q̄ ꝓhibet omne pc̄tm̄ ⁊ vitium ⁊ iubet oēm virtutē: ⁊ docet declinare ab oī malo/ ⁊ facere oē bonū. Et ſic ꝑ talia ꝑcepta euangelica corripies me: ⁊ viuificabis me a morte pc̄ti ꝑ eccl'iaſtica ſacr̄a. puta ꝑ baptiſmū viuificabis me ab originali: ⁊ ꝑ pn̄iam ab actuali/ ⁊ venali: ⁊ ꝑ cōfirmationē me fortificabis in donis ſpūs ſcti ⁊ ꝑ euchariſtiā me reficies in bonis ſpūalib⁹ ⁊c. q2 ecce ī pace amaritudo mea amariſſima. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt aduertendū/ ꝙ licet vita hoīs videat̄ q̄n̄q3 ꝓcedere cū q̄ete ⁊ pace tn̄ ſemꝑ eſt miſera: ⁊ amariſſima rōne corꝑis ⁊ aīe. Et p̄mo rōne corꝑis. nam vita hūana eſt tā ꝑiculoſa ⁊ variabil'/ ꝙ ſemꝑ ē hō in cōtinuo timore/ ne ꝓſꝑitas mutet̄ in aduerſitatē: aut ꝓpter amiſſonē bonoꝝ/ aut dignitatū: vt p3 de Priamo rege Troianorū: ⁊ de Creſo rege Lidorū: aut ꝓpter graues infirmitates/ ⁊ amiſſionē bonorū ⁊ filioꝝ: vt p3 de Job ⁊ Thobia. Et ſic talis cōtinu⁹ timor futurorū infortuniorū nullū hoīem ſinit eſſe felicē ī hac vita. Et licet ꝑ aliqō paruū t̄ps videat̄ aliq̄s in ꝓſꝑitate: tn̄ ꝓ maiori p̄te t̄pis eſt in miſeria ⁊ aduerſitate ꝓpter ſupradicta maxime in ſenectute: cui accidūt multe paſſiones: ⁊ īfirmitates. vn̄ Seneca in Thyeſte. Dolor ⁊ voluptas inuicē cedūt: breuior voluptas: quē dies vidit veniēs ſupbū: hūc dies vidit fugiēs iacētē ⁊c. Ex quo p3 ꝙ rōne corꝑis: ⁊ vite t̄palis ſemꝑ vita humana eſt amariſſima. Ita etiā ē magis amariſſima rōne aīe. Nā q̄uāto maiores ſunt hoīes: et ī altiori gradu: et dignitate ſunt cōſtituti tā ſeculares q̄ eccl'iaſtici: tāto ſūt maiorē rōnē reddituri: vt inq̄t Greg. Et iō cōtinua cogitatio de reddēda rōne poſt hāc vitam: ⁊ in futuro iudicio nō ſinit eos eſſe felices: ſ3 ſemꝑ vita eorū eſt amariſſima/ l3 videāt̄ viuere in pace ⁊ q̄ete: ⁊ ꝓſꝑitate. Itē hoīes hui⁹ mūdi nō ꝑcipiūt infelicitatē aīe dū viuūt in hac vita: eo ꝙ pc̄tā non inferūt eis dolorē ſenſibilē: tn̄ vita eorū ē amariſſima: q2 cumulāt ⁊ theſaurizāt ſibi dolorē: ⁊ penā ꝑpetuā ī futurū niſi agāt pn̄iaꝫ dū viuunt: ⁊ vita eoꝝ ſemꝑ ē amariſſima. iō ait Ezechias. O dn̄e veni in carnē: ⁊ corripies: ⁊ viuificabis me: q2 vita mea/ et amaritudo mea ſemꝑ ē amariſſima du3 viuo ī hoc mūdo ꝑ rōnes iā dictas: l3 apud alios videar viuere ī pace ⁊ q̄ete. Et iō ſubdit. Tu aūt eruiſti. ⁊ ponit̄ p̄teritū ꝓ futuro ſiue ꝓ imꝑatiuo. q. d. ſic tu dn̄e eruiſti aīaꝫ meā me de morte liberādo: vt nō periret aīa mea ⁊ ꝓieciſti poſt tergū oīa pc̄tā mea. per qō myſteriū ego ꝓuidi ī ſpū futurā redēptionē ⁊ liberationē gn̄is hūani. Iō tu dn̄e Jeſu xp̄e veni ī carnē: ⁊ cōple ⁊ v̄ifica hāc figurā ⁊ reuelationē/ ⁊ erue aīaꝫ meā de porta inferi ⁊ a morte ꝑpetua vt nō pereat eternal'r. Et ꝓiice poſt tergū tuū oīa pc̄tā mea ne ampli⁹ reminiſcaris delictorū meoꝝ: ſ3 ſolue ꝓ me ī ligno crucis ſicut ꝓmiſiſti patri ꝓ oībus nobis: ⁊ nō ꝑmittas fideles ve. te. manere ī libo iferni: nec ꝑmittas viuētes āpli⁹ ꝑmanere ī īfidelitate/ ⁊ deſcēdere in infernū ſ3 da eis legē gr̄e: ⁊ viuifica eos ꝑ eccl'iaſtica ſacr̄a ne deſcēdāt ī īfernū: ſ3 deduc oēs in regnū celeſte vbi laudēt te ꝑ ſcl'a ſcl'oꝝ: q2 īfern⁹ nō ꝯfitebit̄ tibi: neq3 mors laudabit te. i. mortui q̄ ſūt ī iferno ad ꝑpetuā penā deſtinati non ꝯfitebunt̄ tibi ꝯfeſſiōe fidei nec laudis nec ꝯfeſſiōe pc̄tōꝝ: q2 ibi nō ē loc⁹ pn̄ie. Et ſi q̄ deſcēdūt ī lacū īferni: nūq̄ expectabūt veritatē tuā. i. redēptionē ⁊ ſalutem quā ꝓmiſiſti: q2 ī eis nō v̄ificat̄ talis ꝓmiſſio ⁊ redēptio. q2 ī iferno nulla ē redēptio. Et iō veni in carnē anteq̄ pp̄l's gētilis moriat̄ ī infidelitate ſua vt poſſit ꝯfiteri fidē tuā: ⁊ ꝯfiteri pc̄tā ſua ⁊ agere pn̄iaꝫ ⁊ exīde poſſit ꝯfiteri/ ⁊ te laudare ⁊ colere tāq̄ deū ⁊ meſſiā: ⁊ viuere in lege gr̄e: q2 ip̄e viuēs. i. dum viuit ī hac vita/ viuēs ꝑ gr̄aꝫ ꝯfitebit̄ tibi ꝯfeſſiōe fidei ⁊ laudis: ⁊ ꝯfeſſiōe pn̄ie. ſicut ego hodie dū viuo ī hac vita ꝯfiteor tibi: ita oēs viuēs ꝯfitebit̄ tibi.

¶ Ex hoc p3 ꝙ ad h̄ ꝙ ꝯfeſſio alicui⁹ ſit valida: ⁊ accepta apō deū: op3 ꝙ viuat duplici vita. Nam p̄mo op3 ꝙ viuat vita naturali ⁊ t̄pali: nā poſt hanc vi-

hoīs ſemꝑ eſt miſera.

Cōfeſſio vt ſit bo

na opꝫ q̃ ꝗs viuat dupli- ci vita.

tã nõ eſt tp̄s fidei/nec p̄nie: ſʒ punitiõis/aut diuine viſiõis. Et ideo opꝫ ꝙ ꝗs cõfiteat̃ Chriſtũ ꝑ fidẽ in hac vita: ⁊ ↄfiteat̃ pctã ſua per p̄niam: q2 poſt hãc vitã/nec fides: nec p̄nia hñt locũ: nec eſt fructuoſa: q2 diaboli ⁊ dãnati credũt xp̄o ⁊ cõtremiſcũt cũ ꝑ ip̄m puniunt̃ ꝓpter ſcelera ſua: ⁊ tñ talis fides ⁊ cõfeſſio pctõꝝ poti9 eſt eis ĩ penã ꝗ̃ ĩ remediũ: q2 vermis eoꝝ nõ morieť/nec ignis extinguet̃. Eſa. lxvi. Jõ eſt neceſſaria vita gr̃e: q2 ſine tali vita gr̃e nec cõfeſſio fidei/nec cõfeſſio pctõꝝ eſt valida: nec fructuoſa/nec laus pctõris eſt ſpecioſa/ergo iſta triplex cõfeſſio. ſ. fidei/⁊ laudis/⁊ pctõꝝ opꝫ ꝙ fiat in hac duplici vita/ad hoc ꝙ ſit fructuoſa: q2 in inferno: ⁊ poſt hãc vitã nõ eſt fructuoſa iſta triplex cõfeſſio. Et iõ ꝓpheta dicit. Uiuẽs viuẽs ipe ↄfitebitur tibi. ſ. viuẽs ĩ vita gr̃e ſpũalr̃. Deĩde cũ ſubdit: Pr̃ filijs: cõfirmat qđ dixit. Nã ſi ſoli viuẽtes ↄfitẽtur fidẽ: ⁊ pctã/⁊ laudãt deũ: iõ ſi tu xp̄e veneris ad viuificãdũ/⁊ ſaluandũ nos: tũc oĩs pr̃ viuẽs faciet notã ꝟitatẽ tuã filijs ſuis. i. annũciabit legẽ: et fidẽ euãgelicã filijs/⁊ ſucceſſorib9 ſuis: qđ ĩpletũ fuit in ap̄lis/⁊ diſcipulis: q̃ p̄dicarũt euãgeliũ oĩ creature/⁊ notã fecerũt ꝟitatẽ/⁊ fidẽ euãgelicã filijs ſuis ꝑ baptiſmũ regñatis. ¶ Et ita ẽt q̃libet bon9 pr̃: nõ ſolũ ſpũalis: ſed ẽt carnalis notificat/⁊ teneť notificare fidẽ euãgelicã filijs ſuis/⁊ docere orõnẽ dñicã/⁊ articulos fidei: vt ſciãt cõfiteri fidẽ Chriſti/et laudare deũ: ⁊ ſciãt ↄfiteri pctã ſua/⁊ agere p̄niam de pctis cõmiſſis. Uñ eſt aduertẽdũ: ꝙ ly ſicut ego hodie: indifferẽter põt ordinari cũ ꝑticula p̄cedenti: vt ſit ſenſus: Uiuẽs viuẽs ↄfitebiť tibi/ſicut ego hodie ↄfitebor tibi ſup. Uel põt ordinari cũ ꝑticula ſubſequẽti: vt ſit ſenſus: Uiuificabis me: vt q̃libet pr̃ faciat notã ꝟitatẽ tuã filijs ſuis annũciãdo legẽ euãgelicã: ſicut ego hodie ꝓphetice notifico: ⁊ p̄dico futurã ſaluationẽ: ⁊ redẽptionẽ in hoc cãtico. q. d. vt illi annũciẽt: ⁊ p̄dicẽt redẽptionẽ p̄ñtẽ: ⁊ euãgelizẽt ſalutem ⁊ ſaluatorẽ p̄ſentẽ: ſicut ego hodie p̄nũcio: ⁊ ꝓphetizo ip̄m futurũ.

Pro doceat fi- lios.

¶ Quinq̃ ergo bona ꝑuenerũt nob. ſ. ex aduẽtu xp̄i. Pmo q2 correxit nos: ⁊ direxit ꝑ legẽ ⁊ doctrinã euãgelicã: vt declinarem9 a malo: et facerem9 bonũ. Scđo viuificauit nos a morte pctõꝝ per eccl'iaſtica ſacr̃a: ⁊ per mortẽ: ⁊ paſſionẽ: q2 mortẽ noſtrã moriẽdo deſtruxit: ⁊ vitã reſurgẽdo repauit. Tertio liberauit fideles vete. teſt. de limbo inferni: vt poſſent deũ in celo laudare. Quarto dedit nobis vitã gr̃e: vt oĩs cõfeſſio tam fidei: ꝗ̃ laudis: ꝗ̃ pctõꝝ: ⁊ p̄nĩe eſſet fructuoſa: ⁊ ſibi chara: et accepta. Quinto dedit ap̄lis et ſanctis: et ſacerdotibus: vt poſſent p̄dicare: ⁊ notificare fidẽ: et veritatẽ euangelicã per totũ mũdũ ⁊ q̃libet pr̃ doceret filiũ ſuum veritatẽ euangelicã. De primo ergo dicit: Corripies me. De ſcđo dicit. Uiuificabis me. De. iij. autẽ dicit. Quia nõ infern9 cõfitebitur tibi: nec mors laudabit te. De q̃rto autẽ ait. Uiuens viuẽs ipſe cõfitebit̃ tibi: ſicut ego hodie cõfitebor tibi. De quinto vero dicit. Pr̃ filijs notã faciet veritatẽ tuã. Et iõ ad cõfirmationẽ oĩm dictoꝝ cõcludendo ſuũ cãticũ apoſtrophat ad Chriſtũ: dicens. O dñe Jeſu Chriſte poſtq̃ vocaris Jeſus ⁊ ſaluator: veni in carnẽ ⁊ ſaluum me fac cũ tota eccleſia fideliũ. Et tunc cãtabimus pſal. noſtros in domo dñi. i. in eccl'ia fideliũ: oĩbus diebus vite noſtre. i. cãtabimus pſal. ⁊ hymnos de tua incarnatiõe: et natiuitate: ⁊ p̄dicatiõe: ⁊ miraculoꝝ operatione/de morte/⁊ paſſiõe/⁊ reſurrectiõe/⁊ aſcenſione/⁊ glorificatiõe. Et hoc faciem9 oĩbus diebus vite noſtre: hic per gr̃am/⁊ in futuro ꝑ gl'iã.

Quinq̃ bona ex xp̄i aduen- tu.

¶ Ex ſupradictis pꝫ/ꝙ lʒ hoc cãticũ poſſit litaliter exponi de ꝑſona Ezechie: ſicut Judei/⁊ q̃dã catholici exponũt: tñ nõ eſt ſiſtẽdũ in tali literatura: nã ſi in h̃ cãtico p̄diceret̃ myſteriũ nr̃e redẽptionis: nõ poneret ip̄m Eſaias iter ſuas ꝓphetias: nec ptineret ad ſacrã ſcripturã: nec cãtaret̃ hodie ĩ eccl'ia inter ſcripturas ve. teſt. q̃ nõ legunt̃ niſi ad ꝓphetiã/⁊ figurã no. teſt. vt inq̃t Hierony. in maiori ꝓlogo pſal. ⁊ Aug. de catechizãdis rudib9. Itẽ multo magis exponit̃ hoc cãticum/⁊ magis ad ꝓpoſitum de xp̄o: ⁊ nr̃a redẽptiõe: ꝗ̃ de liberatione Ezechie. Quod pꝫ: nã q̃ñ Ezechias fecit hoc cãticũ: iã erat liberatus ab infirmitate ⁊ morte: ſʒ in hoc cãtico: de futuro petit liberari: cũ dicit. Corripies me: ⁊ viuificabis me. Et viuẽs viuẽs cõfitebit̃ tibi: ſicut ego hodie. Et cũ dicit: ſicut ego hodie: ita pr̃ filijs notã faciet veritatẽ tuã. Itẽ finaliter ſalutẽ toti9 gñis humani petit: cũ dicit. Dñe ſaluũ me fac: et pſal. nr̃os cãtabim9 oĩb9 dieb9 vite nr̃e ĩ domo dñi. Et ſic patz ꝙ nõ ſolũ loquit̃ in ꝑſona ſua: ſʒ in ꝑſona toti9 corporis myſtici: petẽs vl'em redẽptionẽ/⁊ liberationẽ: quã preuidit ꝑ liberationẽ ſuã: ſʒ hoc nõ capiũt miſeri/⁊ ceci Judei: iõ decipiunt̃. Et ad hũc ſenſum cãtat ip̄m eccleſia petẽdo ſalutẽ aĩe in p̄ñti: ne decedam9 ſine p̄nia: ⁊ petẽdo gloriam in futuro. Cantat etiã eccleſia hoc canticũ in agẽda defunctorum in ꝑſona cuiuſlibet fidelis defũcti exiſtẽtis in purgatorio: cũ adhuc pertineat ad iſtã eccleſiã: poſtq̃ deceſſit cũ charitate/⁊ adhuc nõ ſit ĩ termino. Nã ſicut eccleſia orat ꝓ viuis: vt corripiant̃/⁊ viuificẽtur a pctõ: ne deſcendãt in infernũ: ſed agãt p̄niam fructuoſam/vt poſſint deũ laudare. ꝑ gr̃am/⁊ ĩ futuro ꝑ gl'iam. Ita orat ꝓ exiſtẽtib9 in purgatorio: vt liberent̃ ꝑ merita paſſionis Chriſti/⁊ ſuffragia eccl'ie. Jõ ĩ ꝑſona cuiuſlibet eoꝝ dicit eccleſia ĩ hoc cãtico. Dñe vim patior rñde ꝓ me: ⁊ infra. Tu autẽ dñe erue aĩam meã vt nõ pereat: ⁊ infra. Dñe ſaluũ me fac/⁊ pſal. nr̃os cãtabimus in gloria celeſti ⁊c.

¶ Sed hic põt dubitari de locutiõe dei ⁊ ꝓphetia Eſaie: q2 de9 dixit Eſaie. Uade ad Ezechiam: et dic: Diſpone domui tue: q2 cras morieris ⁊ nõ viues: q̃ q̃dẽ ꝓphetia nõ fuit cõpleta: q2 Ezechias ſupuixit xv. annos: ergo illa locutio dei/⁊ ꝓphetia fuit falſa/⁊ voluntas dei fuit variabilis. Ad hoc rñdet̃ qđ ꝓphetica dei locutio põt habere reſpectũ ad tria. Pmo ad demerita hoĩs ⁊ ꝑpl'oꝝ: ⁊ ſic dicit̃ ꝓphetia cõminatiõis: et ſic dixit deus Joſue. Quadraginta dies erunt ⁊ Niniue ſubuertet̃. q. d. niſi agant penitentiam infra. xl. dies ſubuertent̃: q2 ſic merent̃ ſcelera ſua. Scđo locutio ꝓphetica habet reſpectũ ad limitationẽ nature. Et ſic q2 Ezechias nõ poterat viuere ſm naturã ex illa infirmitate: ideo dixit de9. Cras morieris: ⁊ nõ viues: ſm naturã ſupple. Et iõ de9 fecit retrocedere celũ ꝑ. x. lineas: ad oſtẽdẽdũ ꝙ vltra curſum nature de9 addebat illos. xv. annos ſupra ſpatiuʒ naturale vite. Et ideo illa fuit prophetia ſecũdũ naturalem limitationem. Tertio autem ꝓphetica locutio reſpicit eternã predeſtinationem. Et talis ſemꝑ literaliter implet̃/ſicut fuerunt oĩa dicta prophetarũ de incarnatione: ⁊ paſſione/et reſurrectione Chriſti ⁊c. Et iſta dicitur ꝓphetia eterni propoſiti/⁊ p̄deſtinationis.

Exultauit cor meum in dño ⁊c.

¶ Hoc canticum cãtatur in laudibus quarte ferie: ⁊ cõiter intitulatur. Orõ ſiue canticũ Anne matris Samuelis eo ꝙ Anna poſt ſuſceptã ꝓlẽ cantauit hoc cãticũ. ¶ Ad cui9 intelligẽtiã eſt preaduertendũ/ꝑut legit̃. j. Reg. j. ꝙ cũ Helchana hõ de genere Leuitico haberet duas vxores/quarũ vna vocata eſt Fenẽna: altera aũt Anna: Helchana ex p̄ma ſuſcepat liberos. Sʒ ex anna nullos ſuſcepit liberos cũ eſſet ſterilis per magnũ tp̄s. Et ideo Fenẽna ſepe improperabat Anne ſterilitatis maledictionẽ: eo ꝙ dñs cõcluſiſſet vuluã eius. Et frequẽter Fenẽna affligebat annam maxime tẽpore Paſche: qñ aſcẽdebat ad adorandum dominum in Silo/vnde accidit ꝙ Fenẽna cum ceteris epulabatur: Anna triſtis et afflicta ſola mãſit in templo orãdo dominum: vt auferret ab ea opprobrium ſterilitatis: vouens ꝙ ſi deus daret ſibi prolẽ maſculinã cõſecraret filiũ ad ſeruiendũ dño in Silo cunctis diebus vite tanq̃ Nazareũ. Cũ aũt Heli ſacerdos putaret ipſam temulẽtã: eo ꝙ tali hora ſola mãſiſſet in tabernaculo ipſa expoſuit ipſi Heli cauſam ſue afflictionis. Cũ vero Heli eã fuiſſet ↄſolat9/reuerſa eſt in domũ ſuã/⁊ cõcepit Samuelẽ: q̃ fuit ſanctiſſim9 ꝓpheta in Jſrael ſeruiens iugiter in tabernaculo. Poſtea aũt Anna cõcepit/⁊ peperit tres filios/et duas filias. Rurſus aũt cũ filij Heli fuiſſent interfecti/⁊ arca dñi capta: Heli hoc audito cecidit de ſella/⁊ mortuus eſt. Et tũc trãſlatũ eſt ſacerdotiuʒ ab Heli/⁊ a filijs ſuis ad Samueleʒ: q̃ ſimul ſacerdos/⁊ iudex iudicauit Jſrael ꝑ annos. vj. quouſq̃ vnxit Saulẽ: ſed cũ Saul p̄uaricat9 eſſet p̄ceptuʒ dñi: tunc Samuel ex p̄cepto dñi reprobato Saule vnxit Dauid ĩ regẽ Jſrael: qui poſtea reduxit arcã dñi in Hier'lm/⁊ tetendit tabernaculũ iuxta domũ ſuã/in quo repoſuit arcã dñi. Et ſic ĩ paruo tp̄e fuerũt facte tres trãſlationes. Nã primo fuit facta trãſlatio ſacerdotij ⁊ iudicij de filijs Heli ad Samuelẽ. Secũdo fuit facta tranſlatio regni de Saule in Dauid. Tertio fuit facta tranſlatio arce domini de Silo in Gabaon/et Hieruſalem. Anna ergo poſtq̃ peperit Samueleʒ/⁊ cõſecrauit eum dño in Silo/ibi agens gratias pro beneficio recepto: orauit dñm dixit totum canticum iſtud/ſcilicet.

Exultauit cor meum in domino: et exaltatum eſt cor meum in deo meo ⁊c.

¶ Ideo Judei moderni/et multi catholici ſequentes eos exponunt hoc cãticũ preciſe vt eſt gr̃arum actio ipſi9 Anne ꝓ beneficio ꝓlis ſuſcepte/ꝑ quaʒ Anna fuit in honorẽ eleuata ꝑ virũ/⁊ Fenẽna emula fuit infirmata ⁊ dep̄ſſa et cõtẽpta: vñ ſm eos dixit Anna. Poſtq̃ de9 abſtulit opprobriũ ſterilitatis mee/⁊ dedit mihi ꝓlẽ maſculinã: cor meũ exultauit in dño. Et cornu. i. honor meus eſt exaltatus in deo meo/et os meũ dilatatuʒ ſuꝑ inimicos meos. ſ. ſuꝑ Fenẽnã emulã meã ⁊ ſuper filios eius: q̃ mihi improperabant opprobrium ſterilitatis: quibus non audebant reſpondere. Sed poſtq̃ recepi prolem letata ſum in ſalutari tuo. i. in ſaluatiõe/⁊ ſalute mihi collata O deus: q2 nõ eſt ſanct9 vt eſt dñs ⁊c. Et ideo/O Fenẽna et filij tui nolite loqui ſublimia. i. cũ ſupbia gloriãtes de fecunditate ꝓlis veſtre improperãdo mihi ſterilitatẽ. Sed recedant vetera. i. verba malitioſa/⁊ inueterata de ore veſtro: q2 dñs eſt de9 ſciẽtiarũ q̃ ſcit futura infortunia/⁊ ipſi p̄parant̃ cogitatiões. i. ſcit ſecreta cordis: q2 eſt ſcrutãs corda/et renes de9. q. d. nemo eleuet̃ in ſupbiam in ꝓſperis/q2 neſcit caſus futuros/niſi ſolus de9. Uñ arcus fortiũ ſuperat9 eſt. i. dñium qđ habebat Fenẽna cũ filijs ſuis in domo Helchane viri mei deiectũ eſt ꝑ nouã natiuitatẽ filij mei Samuelis: q̃ erit iudex ⁊ dñs in Jſral. Et infirmi accincti ſunt robore. i. ego q̃ eram cõtẽpta ⁊ opprobrijs afflicta: nunc recupaui dñiũ viri mei. Uñ Fenẽna ⁊ filij eius pri9 erant repleti: ⁊ ſaturati cibis/et diuitijs dom9: ſed poſtq̃ ego habui copiã filioꝝ: ego ⁊ filij mei q̃ eramus famelici ſumus ſaturati: ſed ipſi q̃ prius erãt repleti: modo pauperes facti locauerũt ſe ad laborãdũ ꝓ panibus acquirẽdis. Donec ꝓ q2: Anna ſterilis peperit plurimos. Et Fenenna que multos habebat filios/infirmata eſt. i. debilitata/⁊ minuta/⁊ orbata eſt filijs. Jn hebreo habetur donec ſterilis peperit. Septem. Et ideo hic dubitant Hebrei: q2 Anna nõ peperit niſi q̃nq̃. ſ. tres filios cũ Samuele/⁊ duas filias: vt patʒ infra in textu. ¶ Ad qđ dicunt q̃dã Hebreoꝝ/ꝙ duo filij Samuelis cõputãtur cũ q̃nq̃ filijs Anne: ⁊ ſic dicunt̃ ſeptẽ. E Alij autẽ dicũt ꝙ Fenẽna habuit decem filios: ꝓ hoc ꝙ dicit Helchana ipſi Anne volẽs eã cõſolari: nunq̃d melior ego ſum tibi ꝗ̃ decẽ filij: Et ideo dicunt iſti/qđ quotiẽſcũq̃ Anna pariebat vnũ filiũ: tũc Fenenna ſepeliebat duos. Et ſic in quarto filio Anne non reſtabãt niſi duo ipſi Fenẽne: tũc autẽ Fenẽna videns voluntatẽ dei rogauit Annã: vt oraret deũ ne morerent̃ duo filij remanentes: et dedit eos ipſi in filios. ⁊ tũc illi duo filij Fenẽne cõnumerati ſunt cũ filijs quinq̃ ipſi9 Anne. Et ſic filij Anne dicti ſunt ſeptẽ. Ideo dicit. Donec ſterilis peperit ſeptẽ. Alij autem dicũt/ꝙ ibi ponit̃ numerus ſeptenarius determinat9 ꝓ indeterminato: ſicut frequenter fit in cõſuetis locutionibus. Uñ dicimus decies dixi tibi/⁊ nõ credidiſti. i. pluries dixi tibi. Et hoc eſt etiã cõſuetum in ſcriptura: vt patet Eſa. iiij. Apprehendẽt ſeptẽ. i. plures mulieres virũ vnuʒ. Itẽ Matt. xviij. Nõ dico tibi ſepties: ſʒ ſeptuagieſſepties. Et ſic in hoc loco ponuntur ſeptẽ ꝓ plurimis. Et ideo noſtra tranſlatio dicit: Donec ſterilis peperit plurimos: trãſferẽdo ſenſum ex ſenſu. Et hoc eſt veriſimile. Et ideo ſubdit: ꝙ dominus mortificat: ⁊ minuit filios Fenẽne: ſed viuificat filios Anne/⁊ multiplicat eos: ⁊ deducit filios Fenenne ad inferos. id eſt ad foſſaʒ: et filios Anne ad vitam ⁊ domin9 fecit pauperẽ Fenenã/⁊ ditat Annaʒ/⁊ humiliauit Fenẽnã/⁊ ſubleuat Anam. Et ſuſcitat de puluere ⁊ eleuat de ſtercore. i. de miſeria/⁊ ſubiectiõe egenũ/⁊ pauperẽ Samuelẽ: vt ſedeat cũ principib9/⁊ teneat ſolium glorie tanq̃ iudex in Jſrael: eo ꝙ iudicauit poſt Heli. Et ſic fuit vltim9 iudex in Jſrael. Deinde cum ſubdit/

Domini enim ſunt cardines terre: ⁊ poſuit ſuper eos orbem ⁊c.

De cõſ. diſ. ij. c. acceſſerunt in glo.

¶ Cõmedat omnipotẽtiam: ⁊ magnificẽtiaʒ dei: q̃ ſicut mundũ creauit: ita potuit facere oĩa iſta. Jõ deus ſeruabit. i. diriget pedes Samuelis/⁊ alioꝝ ſanctoꝝ: ⁊ impij. ſ. infideles cõticeſcẽt ⁊ tacebunt in tenebris ignorantie. Sed oẽs aduerſarij ei9 formidabunt dñm/⁊ ſuper ipſos in celis tonabit. Qđ

impletũ fuit qñ Philiſtei venerũt cõtra Iſrael: ſʒ orante Samuele dñs intonuit de celo mittẽdo fulgura/⁊ fulmina/⁊ obſcuritatem ſuper Philiſteos. Et ſic turbati et diſſipati victi fugerũt. Et ideo finaliter cõcludit ꝙ dñs iudicabit fines terre per Samuelẽ: ſed poſtea dabit imperiũ/⁊ regnũ regi ſuo Sauli ꝑ Samuelẽ q̃ vnxit Saulẽ in regẽ ex precepto dñi: ſʒ poſtea reprobato Saule ſublimabit cornu .i. regnũ xp̃i et vncti ſui Dauid: vt ptʒ .j. Reg. xv. Iſto modo ergo ceci/⁊ miſeri Iudei moderni exponũt ꝓciſe litaliter hoc cãticũ ſine aliquo alio ſacramento. ¶ Ionathã autem Abenhuziel in ſuo Targũ iam magis eleuatꝰ/⁊ accedẽs aliqualiter ad veritatẽ: dicit ꝙ Anna fuit in hoc cãtico a ſpũ ſctõ illuſtrata. Et ꝙ ex ꝑſecutiõe ⁊ exaltatiõe ſua/ꝓuidit totũ diſcurſum illꝰ ppl̄i vſq; ad Chriſtũ meſſiam: vbi ꝓuidit ſeptẽ aduerſitates: ⁊ ꝓſperitates ſiue liberatiões futuras in ppl̄o. Primo ꝓuidit qualiter orãte Samuele Philiſtei debebãt diſſipari/et fugere: vt ptʒ infra ca. vij. Scd̃o ꝓuidit qual'r Eman nepos Samuelis erat ſublimãdus in principẽ cãtoꝝ: vt ptʒ .j. Paralypo. xx. Tertio preuidit qualiter Philiſtei erãt grauiter puniẽdi ꝓpter captionẽ arce dñi. Et id̃ cũ honore debebãt ipſam reducere in terrã Iſrael: vt ptʒ .j. Regũ. vj. Quarto ꝓuidit ſtragã/⁊ fugã Sẽnacherib: vt ptʒ .iiij. Reg. xix. Quinto preuidit punitionẽ ipſius Nabuchonoſoꝛ propter deſtructionẽ Hierl'm: vt ptʒ Daniel .iiij. Sexto ꝓuidit victoriam Maccabeoꝛum contra Antiochuʒ ⁊ ſuos. Septimo ꝓuidit victoriã regis Meſſie: quia erat ſibi ſubiecturus totũ Romanũ imperiũ. Et ſic iſte Ionathas exponit totũ hoc cãticũ applicãdo ipm̃ ⁊ adaptãdo ad ſupradictas ſeptem victorias ſeu ꝓprietates/vſq; ad meſſiam. Et ſic vltimũ verſum applicat ad meſſiam .ſ. Dñs iudicabit fines terre/⁊ dabit imperiũ Romanoꝛum regi ſuo meſſie: et ſublimabit cornu/et regnum Chriſti ſui meſſie. Iſte aũt expoſitio magis accedit ad veritatẽ/inquãtum vltimã partẽ huiꝰ cantici exponit de chriſto in lege ꝓmiſſo: q̃ erat ſubiugaturꝰ Romanũ imꝑiũ. Itẽ dicit verũ inquãtũ dicit ꝙ Anna ꝑ ſuã ꝓlẽ/⁊ paruam/ ⁊ ſublimationẽ ꝓuidit in ſpũ ꝓphetico futura myſteria: ⁊ inquãtũ dicit ꝙ hoc cãticũ eſt ꝓphetia de futuris vſq; ad chriſtũ. Sed errat inquantũ illud ꝙ iã eſt impletũ ꝑ chriſtũ/expectat futurũ. Eſt veruʒ ꝙ q̃pã dicunt ꝙ fuit tꝑe Octauiani ꝑ .xviij. annos ante natiuitatẽ chriſti: ⁊ tũc locutio ſua eſſet vera ꝓrũc: q: xp̃s erat ſubiugaturꝰ Romanũ imperiuʒ: qd̃ in veritate iam ſubiugauit: vt ptʒ ad oculũ. Sed eiꝰ expoſitio eſt inſufficiẽs/inquãtũ non euacuat/ nec explicat oĩa myſteria ĩ hoc cãtico ꝓphetice cõtẽta. Et ideo ĩ hac expoſitiõe magis eſt ſequẽdus/ ⁊ credẽdus eximius ꝓphetarũ Dauid: q̃ pſal. cxij. interpretat̃ totũ hoc canticũ ad literã/⁊ quaſi ſub eiſdẽ verbis de reprobatiõe ſynagoge/⁊ electiõe/ ⁊ exaltatiõe ppl̄i gẽtilis in hac eccl'ia ꝑ fidẽ/⁊ gratiã: ⁊ in ſupna ꝑ gloriã. Dũ cõſolãdo/⁊ magnificando ppl'm gentilẽ dicit. Laudate pueri dñm ⁊c. Item infra ſubdit: Excelſus ſuꝑ oẽs gẽtes dñs/⁊ ſuꝑ celos gloria eiꝰ. Quis ſicut dñs deꝰ nr̃ q̃ in altis habitat/⁊ humilia reſpicit in celo ⁊ ĩ terra: Suſcitãs a terra inopẽ/⁊ de ſtercore erigens pauperem. Ut collocet eũ cũ principibꝰ/cũ principibꝰ populi ſui. Qui habitare facit ſterilẽ in domo matrem filioꝛũ letantẽ. Ex quibus ptʒ ꝙ Dauid ſub eiſdẽ ṽbis videt interpretari hoc cãticũ in illo pſal. de electiõe ⁊ exaltatiõe gẽtiliũ in eccl'ia chriſti: quã ꝓuidit Dauid cõtẽplãdo exaltationẽ Anne/⁊ depreſſionẽ Fenẽne/⁊ cõtẽplãdo hoc cãticũ ſicut large dixi in expoſitiõe illꝰ pſal. cxij. Hãc etiã expoſitionẽ ſequitur Aug. xvij. de ciui. dei. cap. iiij. vbi ꝑ longũ ſermonẽ exponit/⁊ interpretat̃ totũ iſtud cãticũ: vbi admiratur Aug. ſpm̃ ꝓpheticũ tam ꝓfundũ illꝰ femine: q̃ tot/⁊ tãta/⁊ tã manifeſta myſteria de chriſto et eccleſia/⁊ de vocatiõe/⁊ electiõe ppl̄i gentilis ꝓphetice cecinit in hoc cãtico. ¶ Sequẽdo igit̃ mẽtẽ Dauid ⁊ ipſiꝰ Aug. eſt ꝓrimis valde aduertendum: ꝙ poſtq̃ Anna peperit Samuelẽ/⁊ duxit ipm̃ ad tabernaculuʒ dñi in Silo: ⁊ conſecrauit/⁊ dedicauit ipm̃ dño/⁊ recõmiſit ipm̃ ipſi Heli ſummo ſacerdoti/⁊ iudici Iſrael: tũc exiſtẽs in tẽplo orãdo cõtemplabat̃ bñficiũ ſibi collatũ. Et primo cõtemplabat̃ ſupbiã/⁊ ꝓſperitatã ipſiꝰ Fenẽne/ꝓpter copiam filioꝝ/⁊ dñiũ qd̃ habebat in domo viri ante: et econtra de cõſiderabat opprobriũ/⁊ afflictionẽ quã ꝑpetiebat̃ a Fenẽna ⁊ filijs ſuis/⁊ quotidiana improperia: ſed poſtq̃ ipſa cõcepit Samuelẽ/⁊ alios filios: cõſiderabat qual'r Fenẽna fuit orbata/⁊ diminuta in filijs/⁊ qual'r Helchana trãſtulerat amorẽ Fenẽne ad Annã: ⁊ filios eiꝰ/⁊ qñ illa fuit ſpreta ⁊ cõtempta/et ipſa dilecta/⁊ ꝓſperata in domo cũ filias ſuis: ⁊ qñ deꝰ humiliauerat/⁊ depreſſerat ſuperbiã Fenẽne/⁊ exaltauerat humilitatẽ ſuã in illa domo. Tũc Anna ĩ tali meditatiõe ⁊ cõtẽplatione agẽdo grãs intra ſe: fuit rapta a ſenſibꝰ/⁊ in extaſi poſita/⁊ ſpũ ſctõ/⁊ lumine ꝓphetico illuſtrata ibi ꝓuidit multa myſteria de chriſto futuro/et eccl'ia. Preuidit enĩ deiectionẽ/⁊ reprobationem ſynagoge/⁊ ppl̄i Iudaici: ⁊ electionẽ eccl'ie ex populo gentili. Per hoc enĩ ꝙ Fenẽna gloriabat̃ ex ꝓle/⁊ fecunditate filioꝝ/et copia diuitiarũ/⁊ fauore ꝓſperitatis ⁊ cõtẽnebat ſe/⁊ improperabat ſibi quotidie opprobrium ſterilitatis: preuidit Anna in ſpũ qual'r ſinagoga: ⁊ cetus ſacerdotũ: ⁊ ſcribaꝝ: ⁊ phariſeoꝝ debebant cõtẽnere chriſtũ in paupertate venientẽ: ⁊ ſpernere apl'os ſimplices ⁊ pauperes. Per hoc etiã ꝙ ipſa concepit: ⁊ peperit Samuelem: ⁊ alios: ⁊ Fenẽna fuit orbata filijs: ⁊ contempta: ⁊ ſpreta a viro: ⁊ depreſſa: ipſa vero exaltata: et dilecta in domo cũ filijs: preuidit in ſpũ qualiter Chriſtꝰ debebat repudiare ſinagogã cum toto populo Iudaico ꝓpter ſuperbiã ⁊ regenerare collegiũ apl'oꝝ ⁊ populũ gẽtilẽ in vnã eccleſiã. Et ſic repudiata ⁊ mortua ſinagoga cũ filijs ſuis: eccleſia erat regenerãda ⁊ multiplicanda ex populo gentili ⁊ ꝓſperanda in copia filioꝝ regeneratoꝝ per baptiſmum ⁊ debebat habitare in hac eccleſia per gratiã et in futura per gloriam. Item preuidit de ꝓpinquo futurum qualiter filij Heli erant in bello interficiendi propter ſcelera: et arca domini erat capienda: et reducenda in Gabaõ et exinde transferenda in Hieruſalem: et quomodo mortuo Heli cũ filijs ſuis ſacerdotium ⁊ officiũ iudicandi erat transferenduʒ in Samuelẽ/ꝓpter ſuam ſanctitatẽ: ⁊ qñ reprobato Saule regnũ in Dauid erat trãſferendũ. Per hoc vlterius duplici ſpũ preuidit Anna qualiter reprobata ſynagoga cũ illo ppl'o ꝓpter ſuã infidelitatẽ/et ingratitudinẽ/⁊ ſcelera ſceptrũ/⁊ ſacerdotiũ erat in chriſtum: ⁊ eccleſiam transferendum. Sed q: trãſla. o ſacerdotio: neceſſe eſt vt legis trãſlatio

D Materia huius cantici.

Nota Anna pheta.

fiat: id̃ tota intelligentia ⁊ veritas legis erat transferẽda in chriſtum: ⁊ eccl'iam: Iudeis cecis manentibus in ſua obſtinatiõe. Itẽ ſicut filios Fenẽne vidit mortificari/⁊ in limbũ inferni deſcẽdere: ita ꝓuidit in ſpũ filios ſynagoge in infernũ deſcendere/ ⁊ filios eccl'ie per baptiſmũ/⁊ cetera ſacra regñari: ⁊ viuificari a morte pcti. Et ſic ꝓuidit de ppl'o gẽtili filios eccl'ie viuificari: ⁊ ſacerdotes ordinari/⁊ inter principes eccl'ie collocari/⁊ ſolum/et ꝓlaturam in eccl'ia tenere: ⁊ finaliter in celo ſublimari. Preuidit etiã ampliationem regni chriſti in primo aduẽtu: ⁊ manifeſtationẽ regni xp̃i in ſcd̃o aduentu: qñ veniet in ꝑtãte magna et maieſtate. Et ſic ptʒ qualiter ꝑ Fenẽnã figurabat̃ ſynagoga: eo ꝙ Fenenna interꝑtat̃ abdicata aut ſpreta/ſed per Annã q̃ grã interꝑtat̃/figurabat̃ eccl'ia xp̃i. ꝑ Samuelẽ aũt figurabat̃ xp̃s q̃ fundauit eccl'iam/⁊ natꝰ eſt in ea/ſicut dictũ eſt pſal. lxxxvj. Oĩa ḡ iſta ſupradicta ꝓuidẽs Anna in ſpũ ꝓphetico fecit hoc cãticũ agendo grãs nõ ſolũ de ꝓle ſuſcepta/et ꝓſperitate acq̃ſita in domo viri/vt ꝓciſe intelligũt ceci Iudei: ſʒ principaliter agẽdo grãs de bñficijs futuris nr̃e redẽptionis ſibi reuelatis. In quo q̃dẽ cãtico in ꝑſona totꝰ eccl'ie xp̃i duo facit. Primo explicat ſuũ gaudium. Scd̃o explicat futura bñficia ſibi reuelata/ex qbꝰ mouet̃ ad gaudiũ: ⁊ gratiaruʒ actiones/ibi. Arcus fortiũ ſuꝑatꝰ eſt. ¶ Quãtũ ad primũ duo facit. Nã primo facit qd̃ dictũ eſt. Scd̃o exhortat̃ populũ Iudaicuʒ: vt relicta legali vetuſtate recipiat Chriſtũ: ⁊ eiꝰ legẽ euãgelicã. Et ꝑ eandẽ rõnem exhortat̃ ppl'm gẽtilẽ: vt relicta vetuſtate idoloꝝ et ſuꝑbia inanis ꝑhie. recipiat Chriſtũ: ⁊ legẽ euangelicã q̃ docet eternã veritatẽ ⁊ ſalutẽ. ib. Nõ eſt ſanctus. ¶ Dicit ergo Anna ꝑut gerit typum eccl'ie in Chriſto regeneratẽ: ⁊ prout vidit in ſpiritu.

Exultauit coꝛ meuʒ in domino: ⁊ exaltatum eſt coꝛnu meum in deo meo.

Dilatatum ẽ os meũ ſuꝑ inimicos meos: q: letata ſum in ſalutari tuo.

¶ Coꝛ meũ ex nimio gaudio interiori exultauit ad extra mouẽdo: ⁊ oſtendendo geſtũ in coꝛpoꝛe. que q̃dẽ exultatio tota fuit a dño: a quo cuncta bona ꝓcedunt: ⁊ mihi bñficia ꝓuenerũt: non ex meis meritis: ſed ex eiꝰ bonitate ⁊ mĩa. Et exaltatũ eſt coꝛnu meũ in dño .i. q: honoꝛ meꝰ exaltatꝰ eſt in deo meo/ qñ filiꝰ q̃ eſt deꝰ meus aſſumpſit humanitatẽ ⁊ carnẽ humanaʒ de mea ſpecie et natura. Et ſic exaltauit/⁊ honorificauit totã humanã naturã/qñ verbũ caro factum eſt/⁊ habitauit in nobis. Sed maxime exaltatũ eſt coꝛnu meũ et honoꝛ meꝰ: qñ ipſe Chriſtus deꝰ ⁊ hõ factꝰ eſt ſaluatoꝛ meꝰ me ſibi in ppl'm eligẽdo: ⁊ me regenerando ꝑ eccl'iaſtica ſacrã: ⁊ legẽ euãgelicã cõferẽdo/q: vt ſic factꝰ eſt caput: ſponſus meus: et ſaluatoꝛ/ſynagoga repudiata. Et ideo poſtq̃ talibꝰ armis/⁊ donis ſpũs ſcti fuit munitꝰ: ⁊ armatꝰ/⁊ doctrina euãgelica inſtructꝰ: tũc os meũ dilatatum eſt ad loq̃ndũ ſemꝑ ꝯ inimicos meos demones/⁊ Iudeos: ⁊ reges: ⁊ ꝓſides: q: in die pẽte. ⁊ in baptiſmo dedit mihi os ad loquẽdũ cõtra oẽs inimicos meos. Et ideo letata ſum in xp̃o ſalutari tuo o deꝰ .i. in Ieſu Chriſto q̃ eſt filiꝰ tuus: ⁊ ſaluatio tua: inquantũ miſiſti eũ ad ſaluãdũ nos/⁊ id̃ eſt ſalutare tuũ actiue ⁊ noſtrũ paſſiue: inquãtũ ꝑ ipm̃ ſumꝰ ſaluati. ⁊ ſic nõ ſuʒ letata: nec exultaui in me ſed in te: q: talia beneficia non attribuo meis meritis: ſed tue benignitati ⁊ mĩe: q: tu non eges bonis meis/ſed ego tuis. ideo tu es honoꝛ meus et letitia mea ⁊ exultatio. Deinde cum ſubdit

Non eſt ſanctus vt eſt dñs: neq; enĩ eſt aliꝰ extra te: ⁊ nõ eſt foꝛtis ſicut deus noſter.

Nolite multiplicare loqui ſublimia: gloriantes

Recedant vetera de oꝛe veſtro: q: deus ſcientiarum dominus eſt: ⁊ ipſi preparantur cogitationes.

¶ Inuitat oẽs natiões vt veniãt ad chriſtũ: vt ſanctificẽt̃ ab eo: et recipiãt eiꝰ doctrinã: eo ꝙ ad xp̃m ꝑtinet ſctificare: ſalutare: et docere: eo ꝙ ipſe ẽ ſctũs ꝑ eſſentiã: id̃ eſt ſanctꝰ ſctificãs. Itẽ eſt ſũma ſapiẽtia per eſſentiã: q: eſt verbũ ⁊ ſapiẽtia pr̃is/ergo ad ipm̃ ꝑtinet inſtruere: ⁊ docere alios in lege: ⁊ ꝑ conſequẽs a Chriſto deriuatur oĩs vera ſanctitas: ⁊ ſapiẽtia: tãq̃ a xp̃o fonte ⁊ capite: ⁊ ſic oĩs alia ſctitas ⁊ ſapiã eſt falſa. Dicit ergo: q: non eſt aliꝰ ſanctꝰ: vt eſt dñs nr̃ Ieſus chriſtꝰ q̃ eſt nomẽ dei/vt dictuʒ eſt pſal. viij. nec eſt aliꝰ deꝰ extra te: o xp̃e: ⁊ non eſt foꝛtis in potentia: ſicut xp̃s deꝰ noſter. id̃ o vos Iudei ⁊ Scribe. ⁊ phariſei: q̃ putatis ſcire legẽ ⁊ prophetas: ⁊ vultis alios docere: venite ad Ieſum xp̃m: ⁊ vt ſanctificemini ab eo: q: non eſt aliꝰ ſctũs a quo valeatis ſctificari: ſicut dñs Ieſꝰ xp̃s. Et recipite eiꝰ doctrinã euangelicã: in qua declarat̃ veritas: ⁊ vera intelligẽtia legis ⁊ prophetarũ: q: nõ eſt aliꝰ ſanctus extra xp̃m. Et venite ad eũ: vt liberet vos ⁊ redimat: q: nõ eſt aliꝰ foꝛtis niſi Ieſus xp̃s deꝰ nr̃ qui poſſit nos liberare. id̃ vos Scribe et phariſei nolite loq̃ ſublimia de lege: ⁊ ꝓphetis gloꝛiantes/⁊ ꝓſumẽtes de veſtra intelligẽtia: nec velitis intelligere ſcripturas in ſolo ſenſu literali: nec manere in vetuſtate lr̃e/ſed recedãt cerimonialia: ⁊ ſacrificia: et oĩa vetera legalia de oꝛe veſtro: ſʒ recipite doctrinã xp̃i euangelicam: in qua declarant̃ ſacrã clauſa in lr̃a legis: q̃ ſacrã aperuit nobis xp̃s: qm̃ ipſe ẽ deus ⁊ dñs oĩm ſciarũ cũ ſit ſapiã pr̃is ꝑ eſſentiã. Et cogitatiões .i. reuelationes p̃triarcharũ: ⁊ ꝓphetarũ ipſi xp̃o ꝑparant̃ Nã ipſe eſt finis legis: ⁊ id̃ oẽs patriarche: ⁊ ꝓphete locuti ſunt de xp̃o: ⁊ in ipm̃ tendũt oẽs viſiones: ⁊ ꝓphetie tãq̃ in finẽ: ⁊ id̃ nullum myſteriuʒ: ⁊ nulla reuelatio ſcribit̃ in lege grã ſui: ſed grã xp̃i. Nã tota lex vetꝰ nil aliud ẽ: niſi preparatio ad xp̃m ⁊ euãgeliũ: vt ait Euſebiꝰ ꝑ totũ librum de ꝑparatiõe euãgelica. ⁊ id̃ nullus potuit declarare melius: ⁊ ꝟificare legẽ ⁊ ꝓphetas: q̃ chriſtus: ſicut ꝓmiſit deus Deut. xviij. Prophetã ſuſcitabo ce medio fratrũ tuoꝝ: ponam verba mea in oꝛe eius: loq̃turq; ad eos q̃cũq; dixero tibi. Un̄ ad hoc venit Chriſtus in mũdum vt teſtimoniũ perhiberet veritati legis ⁊ ꝓphetarum: q: lex ꝑ Moyſen data eſt: grã aũt ⁊ veritas ꝑ xp̃m facta eſt. Et id̃ dicit hec ꝓphetiſſa: ꝙ Chriſtꝰ eſt deus ⁊ dñs: et interpres omnium ſciarũ: ⁊ oẽs cogitationes: ⁊ reuelationes ꝑparant̃ ipſi: ⁊ ordinãt̃: ⁊ dirigũt̃ in ipm̃ tãq̃ in finẽ et terminũ: q: oẽs reuelatiões ⁊ cogitatiões p̃triarchaꝝ: et ꝓphetarũ fuerũt ĩ eo cõplete: ⁊ manifeſte: ⁊ referte. Et id̃ dixit Simeõ Lu. ij. Hic erit ĩ reſurrectionẽ

de cõſe. diſ. ij. acceſſerunt. xxxij. diſ. ca. erubeſcant.

lex vetus ee ꝑparatio euãgelioꝝ.

⁊ ruinā: ⁊ in ſignū cui cōtradicetur: vt reuelenť ex
multorū cordib⁹ cogitationes. i. manifeſtenť in eo
F reuelationes. et vaticinia ꝓphetarū. ¶ Unū eſt ad-
uertendū ꝙ tria dicit iſta ꝓphetia de Chriſto. Pri-
mo: ꝙ nō eſt ali⁹ ſanct⁹ ꝑ eſſentiā. Naʒ lʒ multi fue-
rint ſcti in vtroꝗ teſtamēto: tn̄ oēs fuerunt ab iſto
ſanctificati. iō ſol⁹ xp̄s eſt ſanct⁹ ſanctorū. Daniel.
ix. iō dꝛ ſol⁹ ſanct⁹ ſanctificās: ⁊ ꝑ cōſequēs ad ip̄m
ſoluʒ ꝑtinet oēs alios ſanctificare. Et iō ipſe dedit
ꝑtātē oībus filios dei fieri: q̄ ex deo nati ſunt Joā. j.
Itē dicit ꝙ ſol⁹ eſt dn̄s ⁊ de⁹ ſciarū: Ideo ad ſolum
ip̄m ꝑtinebat primo docere/ ⁊ interpretari: ⁊ decla-
rare legē: qꝛ eſt medi⁹ interp̄s inter nos ⁊ patrem.
Tertio dicit ꝙ ipſe Chriſtus eſt ſol⁹ fortis. Et iō ad
ſolū ip̄m ꝑtinebat liberare gen⁹ humanū de ꝑtāte
diaboli/ et oēs redimere. Et iō iſta ꝓphetia omnes
vocat ad Chriſtū: vt ab eo ſanctificenť: ⁊ doceantur
G ⁊ liberenť. iō dicit: Nolite loq̄ ſublimia glorīātes ⁊c.
¶ Sed eſt aduertēdū/ ꝙ qn̄ dicit/ nō eſt ali⁹ de⁹/ et
fortis: ⁊ ſapiēs ⁊c. nō excludit perſonā pr̄is: et ſpūs
ſancti: eo ꝙ vna eſt ſapientia/ ⁊ ſanctitas et fortitu-
do ꝑ eſſentiā in tribus ꝑſonis. ¶ Iterū eſt aduertē-
dū ꝙ non ſoluʒ vocat Judeos ad doctrinā ⁊ legem
Chriſti: ſed etiā gētiles ⁊ ſapiētes ⁊ ph̄os hui⁹ mun-
di. Un̄ dicit: O philoſophi/ ⁊ poete: ⁊ oratores/ et ſa-
cerdotes gētilium: nolite loq̄ ſublimia: ⁊ alta i ph̄i-
loſophia: ⁊ ceteris artib⁹: tā rōnalib⁹ q̄ realib⁹ glo-
riātes in vr̄a ſapiētia: ⁊ doctrina/ p̄ſumentes de ve-
ſtra intelligentia. Nā oīs ſcientia eſt falſa in ſe: niſi
deriueť ab illa ſumma ſapiētia. Jō venite ad Chri-
ſtū: qꝛ ipſe eſt de⁹ fortis/ et dn̄s ſcientiarū/ ⁊ ſanct⁹:
Jō ſolus ipſe pōt vos docere/ ſanctificare/ ⁊ libera-
re. Poſtq̄ ſuperius oñdit Chriſtuʒ ſolū eſſe ſctm̄/ et
ſapientē/ ⁊ fortē/ q̄ ſolus pōt ſanctificare/ et docere:
⁊ alios liberare: ⁊ roborare: ⁊ malos ꝑ conſequens
punire: iā in hac ſcd̄a parte hoc mōſtrat ꝑ experiē-
tiā explicādo oīa bn̄ficia q̄ nobis cōtulit ꝑ ſuā ſan-
ctitatē: ⁊ ſapientiā/ et fortitudinē. Et ſic ꝓbat ꝙ ſo-
H lus chriſt⁹ eſt fortis/ ⁊ ſapiēs/ et ſanct⁹. ¶ Et ꝓbat
primo ꝙ ſol⁹ Chriſt⁹: ⁊ nō alius eſt ita fortis: Nam
arcus et poteſtas diaboli nō poterat ſuperari: niſi
ab aliquo fortiori. ſed arcus: ſiue ꝑtās diabolorū: et
demonū fortiū ſuperat⁹ eſt a Chriſto: q̄ q̄deʒ ꝑtās:
et arcus erat pctm̄ originale: et actuale: quo vulne-
rabat oēs gētes: ⁊ ſuo dn̄io omnes ſubijciebat. ergo
ſequiť ꝙ ſol⁹ Chriſt⁹ eſt fortiſſim⁹ ſup oēs fortes:
qꝛ ſuperauit oēs demones/ ⁊ confregit: arcū/ et po-
teſtatē eorum/ ⁊ dirupit portas ereas: ⁊ vectes fer-
reos cōfregit/ ⁊ expoliauit infernū/ ⁊ obſtruxit/ ⁊ li-
gauit diabolū. ergo nō eſt fortis/ ſicut Chriſt⁹ deus
noſter. Itē ſupauit/ ⁊ cōfregit arcū ſupſtitiōis ido-
lolatrie: ⁊ cōfregit: ⁊ comminuit oīa idola/ et eiecit
diabolū: ⁊ principē hui⁹ mūdi foras: et eiecit ipſum
de corporibus obſeſſis: ⁊ de aīabus hoīm ꝑ baptiſ-
mū: ⁊ eccl'iaſtica ſacramenta. ergo arcus fortiū ſu-
peratus eſt a Chriſto/ qꝛ oēs fuerunt ſubiecti iugo
eius. ¶ Itē arcus ⁊ ſapiētia phariſſeorū: ⁊ falſa ſu-
perſtitio ſacerdotū gētiliū fuit cōfuſa ꝑ apl'os xp̄i:
⁊ omnes ſapientes huius mūdi fuerunt ſuperati/ ⁊
Chriſto ſubiecti: vt patet. Act. xviij. ¶ Itē arcus ⁊
poteſtas ſacerdotalis/ ⁊ ſceptrū regale/ et iudicia-
le Judeorum fuit ſuperatum/ et ablatum per Chri-
ſtum: et tota ſcientia eorū confuſa in cōſpectu apo-
ſtolorum: vt patet ꝑ totuʒ diſcurſum actuū apoſto-
lorum ideo ſubdit q̄ apl'i infirmi/ et ſimplices/ et

Solus chriſt⁹ fortis et ſapiens.

ignari/ et plebei accincti ſunt: et armati robore/ et
fortitudine ſeptē donoruʒ ſpirit⁹ ſancti in die pēt.
per quos apl'os ſic accinctos/ et roboratos Chriſt⁹
ſubiecit ſibi totū orbē/ ⁊ in virtute armorū Chriſti
cōfregerunt arcū demonū: et principum mundi: et
eiecto diabolo foras ſubiecit reges: ⁊ populos gēti-
lium iugo ſuo. Un̄ ꝑ imperatorē non piſcatorē: ſed
per piſcatorē ſubiecit/ ⁊ lucratus eſt imperatorem:
⁊ ph̄m. Ex quo patet ꝙ in hoc oſtēdit Chriſt⁹ ſuam
fortitudinē eſſe ſup oēs: ⁊ eſſe diuinam: quia accin-
xit fortitudine: et robore infirmos: et ſimplices: ⁊
per eos ſuperauit arcū demonū: ⁊ principum: ⁊ phi-
loſophorum: ⁊ Judeorum. Deinde cū dicit.

Repleti prius pro panibus ſe locauerūt: ⁊ famelici ſaturati ſunt.

Donec ſterilis peperit plurimos: et que multos habebat filios infirmata eſt.

Domin⁹ mortificat et viuificat: et deducit ad inferos ⁊ reducit.

Dn̄s pauperem facit et ditat: humiliat et ſubleuat.

Suſcitat de puluere egenum: ⁊ de ſtercore eleuat pauperem: vt ſedeat cum principibus ⁊ ſolium glorie teneat.

¶ Oſtēdit qualiter Chriſt⁹ eſt dn̄s ſciarū/ ⁊ bono-
rū ſpūaliū: qꝛ trāſtulit bona ſpūalia gratie a ſyna-
goga in eccl'iam. Et ſic eccl'ia agit grās: qꝛ recepit a
Chriſto bona ſpūalia. ſ. eccl'iaſtica ſacrā/ ⁊ intelligē-
tiam legis: et prophetarum: quā an̄ poſſidebat: ſy-
nagoga. Et ſic xp̄s occecauit ſynagogā ꝓpter eius
maliciā: ⁊ illuminauit eccl'iam ex ppl'o gentili. Un̄
ſynagoga q̄ an̄ erat repleta bonis ſpūalibus: nunc
occecata mēdicat ſciaʒ: ⁊ intelligētiā ſacre ſcriptu-
re: ſed eccl'ia eſt ſaturata. iō dicit. Judei q̄ pri⁹ erāt
repleti bonis ſpūalib⁹: mō poſt publicationē euan-
gelij locauerūt ſe ꝓ panib⁹. i. ꝓ cibis ſpūalibus qꝛ
cōtinue laborāt: ⁊ nō poſſunt attingere intelligen-
tiā ſcripture/ nec alia bona grē: ſʒ gētiles famelici
q̄ nūq̄ habuerūt legē/ nec ꝓphetas: nunc ſaturati
ſunt poſtq̄ ſe chriſto: ⁊ fidei ſubiecerūt. Et ita pari-
ter apl'i q̄ erant ignari ⁊ idiote: poſtea ſunt ſaturati
intelligētia ſacre ſcripture. Judei aūt vadūt mēdi-
cādo. de q̄b⁹ dictū pſal. lviij. Ipſi diſꝑgenť ad man-
ducandū: ſi vero nō fuerint ſaturati murmurabūt.
Iteʒ in cantico virginis Marie. Luc. j. Eſurientes
impleuit bonis: et diuites dimiſit inanes. ¶ Dicit
ergo: ꝙ Judei pri⁹ repleti mēdicauerūt panes car-
nales: et priuati ſunt panibus ſpūalib⁹: ſʒ gentiles
famelici ſaturati ſunt/ donec ꝓ qꝛ ſiue pro poſtq̄. i.
poſtq̄ aut qꝛ gentilitas quodā ſterilis peperit plu-
rimos filios xp̄ozꝙ regn̄ationē baptiſmalem. Et ſy-
nagoga q̄ multos habebat filios. ſ. patriarchas: et
ꝓphetas ⁊ fideles nunc poſtq̄ negauit Chriſtuʒ in-
firmata: ⁊ orbata eſt: qꝛ nulliū filium generat deo: ſʒ
carni tantū. Eccl'ia aūt xp̄i iugiter generat filios
chriſto per baptiſmū. Et iō ſucceſſit ſynagoge in he-
reditatē: et bonis ſpūalibus. De qua Eſaie. liiij. Le-
tare ſterilis q̄ nō parturis: qꝛ multi filij deſerte ma-
gis q̄ ei⁹/ q̄ habet virū ⁊c. Et ſic ſynagoga mortifi-
cata fuit i partu: et eccl'ia viuificata: iō ſubdit. dn̄s
mortificat ſynagogā cū filij ſuis: ſed viuificat gen-
tilitatem

tilitatem ad vitaʒ grē in p̄nti/ ⁊ glorie in futuro: et
dn̄s deducit Judeos ad inferos: qꝛ condēnat eos
ad penā eternā: ſed gētiles qui erant in ꝑtāte dia-
boli reducit de inferno: ⁊ morte ad vitā: ⁊ etiaʒ do-
minus reducit Judeos ad iferos poſt publicatio-
neʒ euāgelij: ſed reduxit de inferno oēs fideles ve-
te. vn̄ reduxit illos q̄ expectarūt ſuū aduētū: ſʒ de-
ducit iſtos q̄ ip̄m nō receperūt. Itē dn̄s Jeſus xp̄s
facit pauperē ppl'm Judaicū: auferēdo ipſi regnū
⁊ bona grē: ſed ditat ppl'm gentilē/ ⁊ eccleſiā ſuam
cōferēdo bona grē/ ⁊ gl'ie: ⁊ humiliat ppl'm Judai-
cū in captiuitatē tꝑalē/ ⁊ ſpūalē ſubijciēdo: ⁊ ſʒ ſub-
leuat ppl'm gētilē legē libertatis cōferēdo/ ⁊ a pec-
cato liberādo/ qꝛ abſtulit ab illo: ⁊ dedit ip̄m genti
facienti fructū: Judei aūt q̄ an̄ erāt filij regni: poſt-
ea priuati: ⁊ abdicati miſſi ſunt i tenebras exterio-
res. Mat. xxij. Et ſic Judei fuerūt mortificati ⁊ hu-
miliati. Gētiles aūt viuificati/ ⁊ exaltati/ ⁊ ſubleua-
ti. Itē dn̄s Jeſus Chriſt⁹ nō ſolū trāſtulit bona ſpi-
ritualia grē a ſynagoga in eccleſiā: ſed etiā regnū
⁊ ſedē ſacerdotalē: qꝛ de cōuerſis ex ppl'o gētili fe-
cit ſacerdotes in eccleſia et iudices hn̄tes ſpūalem
iuriſdictionē/ et fecit reges hn̄tes ſecularē ꝑtāteʒ.
Et non ſolū tranſtulit a ſynagoga bona grē in ec-
cleſiam: ſed etiā bona gl'ie. Unde ſubdit ꝙ dn̄s Je-
ſus chriſtus in ſuo aduentu ſuſcitat ppl'm gētilē de
puluere idolatrie/ ⁊ eleuat ipſum populum gentilē
pauperem de ſtercore/ ⁊ ſpurcitia idolorū cōferen-
do ipſi regnum ⁊ ſacerdotiū: vt ſedeat in eccl'ia cū
principibus: qꝛ p̄lati eccleſie tenēt locū apl'orū qui
fuerunt principes eccleſie. Et ſic prelati cōuerſi de
populo gentili ſedēt in eccl'ia in ſede apl'orū tāquā
ſucceſſores: et nō ſolū Chriſt⁹ ſubleuauit iſtū pau-
perem: ⁊ ſublimauit: vt ſedeat in hac eccl'ia militā-
ti: ſed etiā vt teneat ſolium glorie in eccleſia trium-
phanti poſt hanc vitam. Et ſic populus gentilis nō
ſolum ſucceſſit in bonis gratie: ſed etiaʒ in bonis
glorie. Deinde cum dicit/

Domini enim ſūt cardines terre: ⁊ poſuit ſuper eos orbem.

Pedes ſanctorū ſuorum ſeruabit: et impij in tenebris conticeſcēt: quia non in fortitudine ſua roborabitur vir.

Dominū formidabunt aduerſarij eius: et ſuper ipſos in celis tonabit.

Dominus iudicabit fines terre: ⁊ dabit imperium regi ſuo: et ſublimabit cornu Chriſti ſui.

¶ Cōfirmat oīa ſupradicta. Nā dictū eſt ꝙ dn̄s Je-
ſus chriſtus cōfregit arcū fortiū et accixit īfirmos
robore/ ⁊ ſaturauit famelicos/ ⁊ priuauit repletos
bonis ſpūalibus/ ⁊ multiplicauit gētilitatē ſterilē
⁊ minorauit/ ⁊ infirmauit ſcd̄am ſynagogā et orba-
uit eam filijs ⁊ ꝙ dominus mortificauit/ ⁊ humilia-
uit ſynagogā: ⁊ viuificauit ⁊ ſublimauit gentilitatē.
Et dictū eſt etiā ꝙ dn̄s Jeſ⁹ xp̄s ſublimauit ppl'm
gentilē in regnū ⁊ ſacerdotiū i eccl'ia: qꝛ ex ppl'o gē-
tili fecit doctores et martyres/ ⁊ p̄latos ⁊/ ſanctos
et ſublimes viros in ſciētia/ et vita/ ⁊ doctrina: Hic
autē cōfirmādo ſupra dicta oñdit ꝙ Chriſt⁹ hoc nō
fecit ex meritis p̄cedētib⁹ illi⁹ ppl'i ſed ꝑ ſumma

mia ⁊ bonitate/ qui voluit eos eligere: ⁊ qꝛ volue-
runt chriſto obedire. iō apl'i. ⁊ gentiles qui venerūt
ad fidē nō ſunt exaltati ex ꝓpria fortitudine: nec ex
ꝓprijs meritis ſʒ ex ſola dei mia/ ⁊ oīpotētia. iō ſub-
dit: ꝙ dn̄s Jeſus Chriſt⁹ eleuauit illū ppl'm de ſter-
core idolorū/ ⁊ eleuauit pauperē cetū ppl'orū de pul-
uere ignorātie/ ⁊ ſublimauit eccleſiā de pauperib⁹
cōgregatā: in ſedē poteſtatis ſacerdotalis ⁊ grē/ et
gl'ie: qꝛ cardines terre ſunt dn̄i. i. qꝛ Jeſus eſt dn̄s
cardinū terre: ⁊ poſuit ſup eos orbē Et loquiť hic
metaphorice. q. d. ſicut dn̄s in p̄ncipio creauit car-
dines mūdi. ſ. polū articū: ⁊ antarcticū: ⁊ cōſtituit
orbē ſup eos: qꝛ tot⁹ orbis vertiť ſuper iſtos duos
cardines: ita pariter dn̄s nr̄ Jeſus xp̄s cōſtituit a-
pl'os et p̄latos tanq̄ cardines / et poſuit orbem ec-
cleſie ſup eos. Nā tota eccleſia vertiť ⁊ gubernať ⁊
regiť ſup p̄latos: et doctores et ſacerdotes: tanq̄
celū ſup cardines et ſuper cardinū polos: ⁊ ſicut ia-
nua vertiť ⁊ conſeruať: ſic ſcti/ et p̄lati/ ⁊ ſacerdo-
tes dr̄ cardines terre: ſup quos xp̄s fundauit: et
poſuit orbē eccl'ie. dicit ergo ꝙ apl'i/ et prelati: ⁊ ſa-
cerdotes et ſcti viri ſunt cardines terre. i. eccleſia
dn̄i: qꝛ dn̄s poſuit ſuper eos orbē terre ad guber-
nandū ⁊ regēdū. nec tamē ipſi p̄lati pñt regere ⁊ gu-
bernare eccleſiā ex ſuis ꝓprijs virib⁹: ſʒ ex ſolo au-
xilio xp̄i. iō ſubdit: ꝙ dn̄s Jeſus xp̄s ſeruabit et di-
riget pedes ſctōrū ⁊ p̄latorū. et ſacerdotū/ ⁊ ſuorum
fideliū in regēdo ſeipſos ⁊ eccleſiā: ⁊ dabit eis os ⁊
linguā ⁊ ſapientiā ad loquēdū an̄ reges ⁊ preſides
et ad cōfundēdū Judeos et reges/ ⁊ tyrannos. Im-
pij aūt Judei q̄ xp̄ʒ noluerūt recipe: nec ei⁹ doctri-
nā euangelicā/ cōticeſcēt in tenebris ignorātie occe-
cati. hoc aūt fuit ip̄letū Act. ij. Nā Petrus hō piſca-
tor: et ſimplex fecit tacere omnes Scribas: ⁊ pharī-
ſeos: ⁊ ꝑ ſacras ſcripturas ꝓbauit eis xp̄m eē meſ-
ſiam in lege ꝓmiſſum. Un̄ p̄ncipes ſacerdotum / et
ſcribe/ ⁊ phariſſei abierūt cōfuſi tanq̄ ceci ⁊ tene-
broſi. Itē qn̄ Stephanus diſputauit cū eis non po-
terāt reſiſtere ſapiētie/ ⁊ ſpiritui q̄ loquebať. ⁊ hoc
accidit Judeis: qꝛ cōfidētes in ſua ſcia noluerūt re-
cipere doctrinā euāgelicā. ideo ſubdit: qꝛ nō in for-
titudine ſua roborabiť vir. ſed apl'i q̄ ꝓceſſerūt ad
bellū armati armis xp̄i euangelicis: ⁊ iō cōfuderunt
Judeos ⁊ tyrannos: qꝛ Chriſt⁹ ſeruauit ⁊ direxit pe-
des eorū. Et iō ſubdit. ꝙ dn̄m Jeſum xp̄m formida-
būt oēs aduerſarij ei⁹: tam Judei q̄ reges/ et prīci-
pes/ ⁊ tyrāni: ⁊ ſup ipſos in celis ſonabit: qꝛ ſon⁹ et
tonitruus legis euāgelice tonuit ſuper oēs ppl'os
mūdi cū ſignis ⁊ ꝓdigijs. Et ſic incubuit timor ſup
eos in tantū ꝙ totus ppl's gētilis ſe ſubiecit iugo
xp̄i. Jō ſubdit: Dn̄s Jeſus xp̄s iudicabit fines ter-
re: qꝛ dn̄s pr̄ dabit īperiū xp̄o regi filio ſuo: ⁊ exal-
tabit cornu in regnū xp̄i filij ſui. ¶ Un̄ eſt aduertē-
dū. ꝙ xp̄s in p̄rio aduentu iudicauit mūdū iudicio
diſcretionis: ⁊ deus pater dedit ipſi īperiū: ⁊ ꝑtātē
in celo ⁊ in terra in die aſcēſionis: ⁊ exaltauit cor-
nu eius cū fecit ip̄m a dexteris ſuis ſedere. Sed ta-
le dn̄iū et īperiū magis erit manifeſtū in ſcd̄o ad-
uētu: qn̄ venit xp̄s in poteſtate magna ⁊ maieſtate
et tunc iudicabit oēs gētes ⁊ natiōes / ⁊ cognoſcēt
et videbunt Judei quem pupugerunt: ⁊ crucifixe-
rūt ⁊ cognoſcēt tyrāni quē ꝑſecuti fuerūt: ⁊ indiffe-
renter oēs cognoſcēt: ⁊ manifeſte videbūt Chriſtū
eſſe verum deū: ⁊ redēptorē/ ⁊ meſſiam in lege pro-
miſſum: et qualiter deus pater dedit ipſi imperiū.

P̄lati dicunť cardines.

K. xp̄us mundū iudicauit iudicio diſcretionis.

vniuerſale ⁊ qualiter exaltabit regnū ſuum in ce-
lo/⁊ in terra ⁊ in inferno. ¶ Ex ſupradictis patet
etiā. ꝙ iſta mulier propheriſſa duplicē ſpm̄ prophe
ticū habuit in hoc cantico: de quo dictū eſt in pro-
logo tractatu. ij. ⁊. iij. Sed ceci Judei hoc nequeunt
attingere. ideo manent in ſolo ſenſu materiali.

Exodi xv. Cantemus dn̄o. Hoc cāticū cātat eccle
ſia in laudibus ferie quinte. ꝙ quidez
cāticū cātauit Moyſes cū toto ppl'o
poſtꝙ illeſus trāſierat iter aq̄s maris
rubri: ⁊ pharao cū ſuo exercitu fuerat
ſubmerſus: vt ptz Exo. xv. In quo agit grās de mi
rabili liberatione ſua/⁊ de victoria habita: de Pha
raone/⁊ exercitu ei⁹ In quo duo facit. Prio enim
agit grās narrādo liberationē ſuā de mari rubro/
et ſubmerſionez Pharaonis/⁊ exercit⁹ ei⁹. Scd̄o
predicit futuras victorias/quas ille ppl's habuit
poſtea de Philiſteis/⁊ Moabitis/et Chananeis in
ingreſſu terre promiſſe: ⁊ ꝑdicit poſſeſſionez illius
terre: ⁊ edificationē tēpli future. ibi: Dux fuiſti in
mia ⁊c. Qd̄ quidē cāticū eſt ita clarū in narratione
victoriarū ad l'raz: ꝙ nō indiget expoſitione volen
ti legere que ſcripta ſūt Exo. xiiij. ⁊ per totū librū
Numeroꝝ/⁊ Joſue ⁊ in libris Regum: q2 oīa q̄ hic
predicunt̄ fuerūt īpleta in illo ppl'o. Et iō lz Moy
ſes non videat̄ ꝓpheta in p̄ma parte huius cātici:
īquantū narrat geſta preterita. ſ. liberationē factā
⁊ victoriā habitā: tn̄ non pōt negari quī ſit prophe
ta in ſcd̄a parte/inquantū ꝑdicit victorias futuras
d̄ Moabitis ⁊/Philiſteis/Et Cananeis/ Videtur
tn̄ dubiū: an in tali ꝓphetia habuerit duplicē ſpm̄
ꝓphetie: puta ſi ꝑ futuras ⁊ etiam p̄ſtes victorias
ꝑuidit futura myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia. Unde
dictū eſt in ꝓlo. lib. pſalmoꝝ: qualiter ꝓphete non
eodē modo: nec ſcd̄z eundē gradū habuerūt lumen
ſiue ſpm̄ ꝓpheticū: Nā q̄dā eoꝝ habuerūt ſpiritū
ſimplicē tātū. ⁊ q̄dā habuerūt duplicē ſpm̄ prophe
tie. Vn̄ illi habuerūt ſimplicē ſpm̄/q̄ tantū ꝑuide-
runt futura myſteria in illo ppl'o: ſicut Nathā ex re
uelatione ꝑuidit regnū Salomonis ⁊ tēplum edifi
dubiū. candū per ip̄m Sed de eodem myſterio Dauid ha-
buit duplicē ſpm̄ ꝓpheticū. Nā ꝑ illā ꝓmiſſionē in
ſpū nō ſolū ꝑuidit ſucceſſionez regni ſui vſq; ad ca
ptiuitatē Babylonis: ſed etiā ꝑuidit regnū ſuū ꝑ-
petuandū per xp̄m ineternū in ſi iis ꝓmiſſiōis. Itē
Eſa. ꝑuidit in ſpū ꝓphetico captiuitatem Babylo
nis ꝑ Chaldeos/⁊ ꝑuidit liberationē futurā ꝑ Cy-
rū regē Perſarū: ſed ꝑ illā ꝑuidit vltra redemptio
nē generis hūani futurā ꝑ xp̄m. Et iō vtrāq; libe-
rationē ꝑdicit Eſa. xlv. vt ptz ibidem Ex quo ptz ꝙ
Eſa. duplicē ſpm̄ habuit in illo ca. ⁊ in ceteris. Itē
filij ꝓphetarū: ⁊ patres eorū ꝑuiderūt Heliā eē tol
lēdū cū dixerūt Heliſeo. Nūq̄d noſti: q2 dn̄s tollet
hodie dn̄m tuū a te. iiij. Re. ij. ſz in hoc tātū habue-
runt ſimplicem ſpm̄. ⁊ forſan tātū ſimplicē habuit
de illo myſterio Heliſeus: cū r̄ndit. Ego noui/ſini
te. Sed forſan ꝓtunc Heliſeus: nō habebat dupli
cem ſpm̄ de illo raptu: q2 tantū ꝑnouerat Heliam
illa die fore rapiendū: ſed non prenouerat illū3 ra
ptū fore figurā aſcēſiōis. Chriſti ⁊c. Et iō Heliſeus
dixit Helie. Obſecro vt fiat in me duplex ſpūs tu⁹
i. vt preuideat q̄d figuret iſte raptus tuus: ⁊ q̄d erit
poſtea de te. Cui r̄ndit Helias Rē difficilē poſtula
ſti ⁊c. Et tunc in aſcēſu Helie fact⁹ eſt duplex ſpiri
tus ſuper Heliſeū: q2 per illū raptū Helie preuidit
in ſpū qual'r Chriſt⁹ poſt paſſionē/⁊ reſurrectionē
erat aſcēſurus i celū: ⁊ qual'r Helias debebat pre
uenire xp̄m in ſcd̄o aduentu ad ꝑdicādū cōtra An
tichriſtū: ⁊ fortificandū ppl'z chriſtianū in fide xp̄i.
Ex quib⁹ ptz/ꝙ ſpūs ꝓphetic⁹ duplex dicebat̄ ille
ꝑ quē prophete iterpretabant̄ ⁊ ꝑuidebant futura
myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia ⁊ cōtingentia q̄ acci
debāt in ve. teſt. ſiue eſſet eis p̄ntia ſiue futura Lu
men aūt ſiue ſpūs ſimplex erat ille q̄ tm̄ ſe extēde
bat ad futura myſteria vete. teſt. ⁊ vltra trāſibat
cognitionē ꝓphete. Sz lumē ſiue ſpūs duplex ꝓo
phetic⁹ ꝑ miſteria vete. teſt. ducebat intellectū ꝓ
phete i ꝑcognitionē myſterioꝝ no. te. d̄ Chriſto ⁊ ec
cleſia ⁊ talē duplicē ſpm̄ habuit Dauid ⁊ oēs. iiij. ꝓ
phete maiores/⁊. xij. minores: q2 ſemꝑ inter geſta
futura i illo ppl'o predicebāt aliqua myſteria d̄ xp̄o
⁊ eccleſia figurata in geſtis ve. teſt. vt ptz in Eſa ⁊
Hiere. ⁊ ideo eſt q̄ rendūt/an Moyſes i hoc cātico
⁊ i ceteris habuit duplicē ſpm̄ poſtꝙ ſum⁹ certi de
vno ſpū: puta ſi ꝑ liberationem. Iſrael de Egypto
preuidit in ſpū liberationē gn̄is hūani futurā ꝑ
Chriſtū. ¶ Ad qd̄ r̄ndetur/ ſicut dictū eſt in ꝓlo-
go pſal. ꝙ nul ē ſcriptū/nec geſtū i ve. teſt. ꝑ ſe legā
tia ſui: ſed inquantū figurabat aliud miſterium de
xp̄o/q̄ erat finis totius legis: q2 oīa cōtingebant il
lis in figura. j. Corin. x. Et iō dicit Amb. ꝙ ille rubus
vbi erat de⁹ vocauit Moyſen: q̄ ardebat: ⁊ non cō
burebat̄: figurabat cōmerciū incarnatiōis admira
bile: ⁊ figurabāt virginitatē Marie. Et illa v̄ga cō
uerſa in colubrū: ⁊ ecōuerſo cū qua Moyſes fecit
miracula: figurabat verbū incarnatū ⁊ humanatū
in qua humanitate fili⁹ dei liberauit mundū. Itē
illa miſſio Moyſi ad liberandū/⁊ educendū ppl'm
Iſrael de captiuitate Egypti: figurabat qual'r de⁹
pater erat miſſurus filiū in carnē: ⁊ debebat educe
re fideles ve. teſt. de limbo inferni/⁊ de captiuita
te diaboli/⁊ introducere eos ſecū in terrā viuentiū
ſ. i celeſtē patriā. Itē ꝑ tranſitū maris rubri figura
bat̄ qual'r xp̄s nos debebat trāſferre ꝑ aquas ba
ptiſmales: vn̄ ſicut aq̄ maris rubri prebuerūt iter ⁊
viā hebreis ad alterū litt⁹ ſalutis ⁊ ſaluauerunt he
breos: ⁊ ſubmerſerūt Egyptios: ita aq̄ baptiſmales
mūdāt ⁊ liberāt hoīem a pctō ⁊ ducūt ad ſtatū grē
in p̄nti/⁊ glīe i futuro: ſed ſuffocāt ⁊ extinguūt pec
cātū. Et ſic ppl's gētilis ꝑ baptiſmū liberat⁹ ⁊ e
duct⁹ eſt de captiuitate diaboli ad libertatē grē ⁊
ingreſſus terre ꝓmiſſionis ⁊ ſubiectio eiuſdem ⁊
victoria habita de Chananeis. ⁊ Philiſteis figura
bat qual'r apl'i debebāt ingredi ⁊ ſuꝑare ppl'z gēti
lem/⁊ ſubijcere eū iugo fidei xp̄i/⁊ q̄n̄o eccl'ia erat
edificāda ⁊ multiplicāda i ppl'o gētili ⁊c. Et ad hūc
ſenſum legūt̄ libri Moyſi i eccl'ia i officio canoni-
co. ſ. ꝓut i eis ꝯtinet̄ figura/⁊ myſteriū figuratiuū
nr̄e redēptionis/⁊ liberatiōis facte ꝑ xp̄m. Et ſic nō
legunt̄ illi libri grā ſui: ſz ꝓut tota ꝑ̄cipalis itelli
gētia ordinat̄ i xp̄m. Et ſic veriſimile vr̄ ꝙ Moy
ſes q̄ fuit ductor illi⁹ ppl'i i ꝑſona xp̄i. ꝑuiderit i ſpū
myſteriū icarnatiōis/⁊ nr̄e redēptionis/⁊ eccleſie
ampliationis ꝑ illa geſta: ⁊ ſigna q̄ fecit in egypto:
⁊ in tranſitu maris rubri/⁊ in ꝓgreſſu deſerti/⁊ ꝑ
acq̄ſitionē terre Chanaā/⁊ ſubiectionē illoꝝ pop
loꝝ. Et ſic eſt dicendum ꝙ Moyſes nō fecit p̄ncipalr
hoc canticū ꝓ illa liberatiōe temporali: nec ꝓ illa
punitione Pharaonis: ſz p̄mo et principaliter in
tēdit cātare ⁊ grās agere d̄ vl'i redēptiōe futura ꝑ
Chriſtū/⁊ triūpho quez Chriſt⁹ habiturus erat de
diabolo/ꝑut Moyſes ꝑuidit in duplici lumie/et
ſpū prophetico cōſiderādo illā tpalem liberationē
Iſraelis de Egypto/⁊ de mari rubro: q̄d q̄dē lumen
aut ſpūs Moyſi: licet non eſſet ita Clar⁹ ⁊ diſtict⁹
ſicut lm̄n ē Dauid: vt dictū eſt in ꝓlogo: ⁊ n̄nō tolli
tur: q̄n dicatur ſpūs duplex: poſtꝙ ducebat i ntelle
ctū Moyſi in precognitionē Chriſti ⁊ noſtre redē-
ptionis per illa miſteria tūc geſta: licet nō viderit
ita clare ⁊ diſtincte ſicut Dauid: eo ꝙ in illo lumie
et ſpū pro phetico ſunt multi gradus: vt dictuz eſt.
Et ideo totū hoc cāticū eſt exponēdū/non ſcd̄z vni
cum ſolum ſpm̄ ꝓphetie de geſtis in illo ppl'o: ſed
ſcd̄m duplicem ſpm̄ de vl'i liberatiōe/et redemptio
ne facta ꝑ Chriſtū: quā preuidit Moyſes ꝑ illam
liberationē tpalē ꝑticularē. ¶ Scd̄o eſt notandū
ſcd̄m apl'm Judā in canonica ſua: vt dictū eſt in ꝓ-
logo ꝙ Jeſus Chriſt⁹ eduxit ppl'm Iſrael de capti
uitate Egypti. Unde dicit Hiero. in ſermone de aſ-
ſumptiōe Virginis/ꝙ idē Jeſus q̄ poſt icarnatio-
nem opat⁹ eſt nr̄am redēptionē: an̄ incarnationem
opat⁹ eſt illa miracula in ve. te. Et ſic eſt dicēdū q̄d
in ve. te. Jeſus opabat̄ in figura: ſed poſt incarna-
tionē opat⁹ eſt nr̄am redēptionē in re. Iō eſt dicen
dū: ꝙ Jeſus prio expoliauit Egyptū/ et liberauit
Iſrael de captiuitate: q̄ expoliatio et liberatio licz
fuerit real'r facta reſpectu illoꝝ: tn̄ fuit figura futu
re expoliationis inferni/⁊ liberatiōis/⁊ redēptio-
nis nr̄e ſpūalis. Et iō Jeſus ſicut tunc expoliauit
Egyptū in figura: ita poſtea expoliauit limbū/⁊ li-
berauit gen⁹ hūanū. ⁊ iō Moyſes nō ſolū cātauit
hoc cāticū ꝓpter illā tpalē liberationē: ſz ēt ꝓpter
futurā ſpūalē: quā ꝑuidit in illo duplici ſpū: vt di-
ctū eſt Sed eccl'ia hodie ꝑfecti⁹ cātat iſtud cāticū
p̄ncipal'r ꝓpter ſpūalē redēptionē/⁊ liberationē
per Chriſtū factaz. Dicit ergo eccl'ia: poſtꝙ patres
ve. teſt. cantarūt hoc canticū in memoriā illi⁹ tem-
poralis liberationis/⁊ in figurā nr̄e redēptionis:
cantemus nos iam nūc ipſi agendo gratias de no-
ſtra redēptione iam facta ⁊c. Unde.

Cantemus dn̄o. Glorioſe enim
magnificatus eſt: equum ⁊ aſcen
ſorem deiecit in mare.

¶ Cantemus dn̄o nr̄o Jeſu xp̄o. enim
ꝓ quia: q2 glorioſe. i. triūphaliter ma-
gnificatus eſt: nō ſolū tūc Egyptū: ſed etiā poſtea
infernum expoliando/⁊ fideles ve. teſt. inde liberā
do. Item equū ⁊ aſcēſorē. i. Pharaonē/et equū ei⁹
ꝓiecit in mare. Exponit̄ ſingulare ꝓ plurali. i. eq̄s
Pharaonis cū militibus ſubmerſit in mari. q. d. ꝙ
dn̄s Jeſus ſicut tūc ſubmerſit in mari equos ⁊ mi
lites et totū exercitum Pharaonis: ita poſtea ſub
merſit diabolū: ⁊ ppl'm infidelē ſup quē ſedebat/et
dn̄abat̄ diabolus. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notādū:
ꝙ totus ppl's gētilis dicebat̄ equus diaboli. Nam
ſicut miles ſedēs ſuper equū cū freno dn̄at̄ equo/
et regit/⁊ vertit ipſum ad libitū ad oēm p̄tē: ita pa
riter diabolus intantū dn̄abat̄ ppl'o gentili: ꝙ con-
citabat ipſum ad oēm ignominiā/⁊ ritus nefādos
et ad oēm deteſtabilē ſuperſtitionē ⁊ ad oīa ſcele-
ra: vt ait Apl's ad Ro. j. ⁊ Euſebius in fine quinti
de preparatiōe euāgelica: ⁊ Aug. per totū. viij. ix. ⁊
x. de ci. dei. Itē oīs peccator obſtinat⁹ dicit̄ equus
diaboli: eo ꝙ cū freno peccati tenet diabol⁹ pctōrē
ligatū vertēs ipſum ad oē ſcelus. Vn̄ ꝑ frenū ſup-
bie mouet hoīem ad inuidiā/⁊ homicidiū ⁊c. ⁊ per
auaritiam mouet hoīem ad vſurā/⁊ rapinā/⁊ fur-
tū: ⁊ ꝑ luxuriā tanꝙ ꝑ frenū/⁊ chamū ducit hoīem
ad adulteriū/et ſtuprū/⁊ fornicationē: et ad ſortile
gia/⁊ maleficia ⁊c. Et ſic oīs pctōr obſtinatus dicit̄
equus diaboli. Sz maxime ſedet hodie diabolus
ſuper ppl'm Judaicū poſtꝙ nō recepit Chriſtū: ⁊
ſic ipellit diabolus ipſum ad grauiora: vt dictū eſt
pſal. xiij. ⁊ ideo dicit Moyſes in perſona eccl'ie: q̄d
ſicut tūc dn̄s Jeſus ꝓiecit equū/et aſcēſorē in ma-
re: ita in ſuo aduētu ꝓiecit diabolū/et equū eius. i.
gentilē ſuperſtitionē/⁊ ꝑfidiā Judaicā ſupra quam
diabolus ſedebat poſtꝙ nō recepit Chriſtum: hos
oēs infideles/⁊ pctōres cum diabolo aſcēdēte ſup
eos Jeſus proiecit in mare rubrū. i. igneū/⁊ infer-
nale. ideo pro tali victoria cantemus dn̄o. Itē can
temus dn̄o Jeſu Chriſto: quia.

Fortitudo mea ⁊ laus mea dominus: ⁊ fac
tus eſt mihi in ſalutem. Eſaie. xij.

¶ Ad cuius intelligētiā eſt notādū: ꝙ tria bn̄ficia
recepit ille ppl's a deo poſt trāſitū maris rubri. Nā
primo recepit fortitudinē contra inimicos/⁊ vicit
Amalechitas/⁊ Moabitas ⁊ Chananeos. Secun
do accepit religionē: ⁊ legē/⁊ modum colēdi/⁊ lau-
dādi deū. Tertio recepit terrā ꝓmiſſiōis ad ſalutē
et quietē eoꝝ. Sz multo ampli⁹/et ꝑfecti⁹ accepit
iſta tria ppl's xp̄ian⁹ a Chriſto. Prio accepit dona
ſpūs ſcti/ꝑ q̄ ſubiecit ſibi totū orbē. Scd̄o accepit
legē euāgelicā: q̄ docet veꝝ cultū ad laudādū deū.
Tertio accepit ſeptē eccl'iaſtica ſacr̄ ad ſalutē aīe
per q̄ viuit in hac eccl'ia per grām: ⁊ in ſupna eter
nal'r ꝑ gloriā. De prio ergo dicit: q2 fortitudo mea.
De ſcd̄o aūt: q2 laus mea. De tertio vero: q2 factus
eſt dn̄s mihi in ſalutē. Et ſic eccl'ia in gn̄ali enume
rat. v. bn̄ficia recepta/ꝓ q̄b⁹ tenet̄ cātare hoc cāti-
cū. Prio ꝓ bn̄ficio liberationis de limbo. Scd̄o ꝓ
bn̄ficio redēptionis. Tertio ꝓ bn̄ficio ſubiectionis
gentiliuz: Quarto ꝓ bn̄ficio legis euāgelice. Quin
to pro beneficio ſacramentorum: ſiue ſalutis ſacra
mentorum. Deinde cum dicit

Iſte deus meus ⁊ glorificabo euz: deus pa
tris mei ⁊ exaltabo eum.
Dominus quaſi vir pugnator: oīpotens
nomen ei⁹: currus Pharaonis ⁊ exerci-
tum eius proiecit in mare.
Electi principes eius ſubmerſi ſunt in ma
ri rubro: abyſſi operuerunt eos: deſcende
runt in profundum quaſi lapis.

ol. lyſ. c. naſci. ꝑner. xviij. Exodi xiiij.

¶ Explicat oīa ſupradicta in ſpeciali. Et primo ex
plicat miracula facta in exitu Egypti/⁊ in tranſitu
maris rubri: que fuerunt figura expoliationis in-
ferni: et noſtre redēptionis. Secūdo explicat mi-
racula/⁊ victorias q̄ fecit de⁹ in illo ppl'o poſt tran
ſitū maris rubri: que fuerūt figura eoꝝ q̄ fecit xp̄s
poſt ſuā paſſionē: ibi. Dux fuiſti in mīa. ¶ Quātum
ad primū dicit eccl'a. Bn̄ debem⁹ cātare dn̄o. Nam
iſte eſt de⁹ me⁹: ⁊ iō glorificabo eū in oīb⁹: iſte Je-
ſus eſt de⁹ p̄ris mei Abrahe et Iſaac/et iacob pro
miſſus: et iō exaltabo eum in meis laudibus. Item
iſte Jeſus ſemꝑ fuit quaſi vir pugnator ꝓ me. Naz

nomē eius oīps qd̄ eſt Jeſus/ proiecit currus Pharaonis: τ exercitū ei⁹ in mare. Un̄ notāter dr̄: dn̄s quaſi vir pugnator: ad denotādū/ φ deus in forma viri/ τ hoīs erat in mūdū ventur⁹ ⁊c. ¶ Notāter ēt dicit oīpotēs nomē eius. Nā Jeſus qd̄ eſt nomen dei: eſt nomē oīpotētie/ τ ſumme ſapiētie/ τ iuſtitie τ mīe: in cui⁹ virtute: τ ad cui⁹ inuocationē/ Moyſes fecit oīa miracula. Et iō dicit φ nomen dei eſt oīps: qd̄ eſt Jeſus: qꝛ ꝓiecit ꝓlo currus Pharaonis/ τ exercitū ei⁹ in mare: τ hoc in ve. te. ſꝫ poſtea in no. te. idē nomē dei Jeſus: q̄ eſt fili⁹: τ nomē dei ſicut dictū eſt pſal. viij. idē nomē dei ꝓiecit currus Pharaonis. i. diaboli. ſ. ꝑfidiā Judeoꝝ: τ ſupſtitionē gentiliū ꝓiecit in mare inferni: Na ſicut infideles dicunꝫ eq̄ diaboli: ita etiā dicunt currus i q̄bus fertur τ equitat diabolus. Itē ꝑfidia. τ obſtinatio: τ falſa doctrina Judeoꝝ dicuntur currus: in q̄bus diabolus ducit Judeos ad mare: ſiue ꝑ mare damnatiōis: ita pariter idololatria: τ diuinationes: et artes magice: τ cetere deteſtabiles ſupſtitiones: et ritus nefandi erāt eq̄/ et currus diaboli: in q̄b⁹ ducebat daibolas gētiles ꝑ mare hui⁹ mūdi. ſed hos curr⁹: et hos equos Chriſt⁹ demerſit in inferno ſimul cū diabolo auriga τ aſcēſore eoꝝ. ¶ Itēꝫ ſicut electi principes Pharaonis ſubmerſi ſunt in mari rubro: ita reges/ τ principes gētiliū: τ ꝓncipes ſacerdotū q̄ Chriſtū crucifixerūt: ſubuerſi ſūt in mari rubro: τ igneo īferni: τ abyſſi inferni operuerūt eos: τ deſcēderūt in profundum inferni quaſi lapis ex pondere ſuoꝝ pctōꝝ. ¶ Itē ipſe idē Jeſus ſubmerſit et ligauit et detruſit ipſum diabolū cū principibus ſuis in profundo inferni: τ expoliauit limbuꝫ et eduxit ſanctos patres. Unde eccleſia ad dominum conuerſa dicit.

ꝑ Jeſus nomē oīpotētie.

Exodi xiiij. et ij. q. v ſ. vlti.

Dextera tua dn̄e magnificata eſt in fortitudine: dextera tua dn̄e percuſſit inimicum: τ in multitudine glorie tue depoſuiſti aduerſarios meos.

Miſiſti iram tuā que deuorauit eos ſicut ſtipulam: τ in ſpiritu furoris tui cōgregate ſunt aque.

Stetit vnda fluens: cōgregate ſunt Abyſſi in medio mari.

¶ O dn̄e pater dextera tua. i. Jeſus Chriſt⁹: magnificata eſt in fortitudine illius victorie in expoliādo Egyptuꝫ et infernum: quia iſta dextera tua percuſſit tunc inimicū Pharaonem: et poſtea diabolum: et in multitudine victorie tue depoſuiſti diabolos aduerſarios meos. Item ſicut tunc miſiſti irā tuā que deuorauit Egyptios ſicut ignis deuorat τ comburit ſtipulam: τ ſunt in ſpū τ vento furoris tui cōgregate ſunt aque ad duas partes: et vnda fluens et fluxibilis ſtetit tanq̄ paries: et abyſſi τ aq̄ abyſſales congregate. i. diuiſe ſunt in medio mari ad duas partes relinquentes iter medium vt tranſirent filij Iſrael: et poſtea reuerſe ſunt ad locū ſuū τ congregate ſunt in vnum et cooperuerunt Egyptios: Ita pariter miſiſti iram tuam ſuper iudeos τ gentiles obſtinatos que deuorauit eos. Nā ꝓmo Titus cum exercitu Romanoꝝ deuorauit iudeos ſed peſtilentie τ guerre deuorauerunt gētiles perſecutores Chriſti. Unde.

Dixit inimicus ꝑſequar τ cōprehendam: diuidam ſpolia: implebitur anima mea.

Euaginabo gladium meuꝫ: interficiet eos manus mea.

Flauit ſpūs tu⁹ τ operuit eos mare: ſubmerſi ſunt quaſi plumbū i aq̄s vehemētibus.

Quis ſimilis tui in fortibus domine?

Quis ſimilis tui magnificus in ſanctitate: terribilis atq̄ laudabilis et faciens mirabilia?

Extendiſti manum tuam: et deuorauit eos terra.

¶ Sicut tunc pharao inimicus dixit τ propoſuit in corde ſuo: Ego cōprehendam iſtum populū τ diuidam ſpolia et implebitur aīa. i. deſideriū meum ex bonis iſtoꝝ: τ euaginabo gladiū ⁊c. Sed ſpūs tuus flauit. i. cōmouit ventū τ operuit eos mare: τ ſubmerſi ſunt Egyptij quaſi plumbū in aquis vehementib⁹ τ currentib⁹: ita pariter diabol⁹ diuiſerat ſibi ſpolia toti⁹ mundi in quo regnabat ꝑ idololatriā. Nā in Egypto regnabat Serapis: τ in Lybya Ammon: τ in Grecia Jupiter: τ in Italia Saturnus: τ Rome Mars. Et iſto modo diabol⁹ ſibi diuiſerat ſpolia toti⁹ mūdi: τ gladio pctī originalis interfecerat ſimul oēs filios Adā: ſed cū gladio pctī actualis quoſdā occiderat ꝑ ſuperbiā τ quoſdā ꝑ luxuriā: τ ſic de ſingulis. Sed ſpūs ꝑdicationis Chriſti flauit ſuper mare hui⁹ mundi τ ſubmerſit oīa idola mundi: τ eiecit foras diabolū τ cōmouit oīa idola: τ ſubmerſi ſunt iudei τ gentiles obſtinati in aq̄s infernalibus quaſi plumbū. Itē diabolus dn̄abat toti mūdo: τ tanq̄ fortis armatus cuſtodiebat atriū ſuū: ſed venit Jeſus fortior diabolo: τ flauit ſuo ſpū euangelice predicationis per vniuerſum orbem: τ abſtulit arma diaboli. i. oēs ſupſtitiones τ ritus nefandos in quib⁹ diabolus ꝑfitebat. Et ſic eiecit ipm̄ foras τ detruſit ipm̄ in infernum. Primo ergo ſpūs τ poteſtas Chriſti inſufflauit in inferno τ confregit portas ereas τ vectes ferreos: et expoliauit infernum. Secundo inſufflauit ſuper populū iudaicū τ deſtruxit ipm̄. Tertio ſup idola τ ppl'm gentilem/ et deſtruxit idola τ ſubiecit populum gentilē. Et ideo ſubdit. quis ſimilis tui in fortibus: o dn̄e Jeſu Chriſte quis ſimilis tui magnus in ſctitate: qꝛ tu es factus etiā principiū oīs ſctitatis. Et ſic es ſctūs cum ſanctis et terribilis contra diabolum: τ membra eius iudeos τ gentiles τ peccatores obſtinatos. Et es laudabilis factus a bonis: et faciens mirabilia non ſolū in puniendo malos: ſed etiā iuſtificando penitentes. Primo tu extendiſti manum tuam ſup Pharaonem. Scdo ſup iudeos obſtinatos. Tertio ſuper gentiles τ demones: τ deuoraſti eos.

Dux fuiſti i miſericordia tua: populo quē redemiſti.

Et portaſti eum in fortitudine tua: ad habitaculum ſanctum tuum.

Aſcenderunt ppl'i et irati ſunt: dolores obtinuerunt habitatores Philiſtijm.

Tunc conturbati ſunt principes Edō: robuſtos Moab obtinuit tremor: obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

Irruat ſuper eos formido τ pauor: in magnitudine brachij tui.

Fiant immobiles quaſi lapis: donec pertrāſeat ppl's tuus dn̄e: donec pertranſeat populus tuus iſte quem poſſediſti.

Introduces eos: τ plantabis in monte hereditatis tue: firmiſſimo habitaculo tuo quod operatus es domine.

Sanctuarium tuū domine: quod firmauerunt manus tue.

Dominus regnabit ineternum τ vltra.

¶ Hic predicit Moyſes victorias τ bn̄ficia q̄ fecit deus poſt tranſitū maris rubri: ꝓut fuerūt figura bn̄ficiorum q̄ fecit Chriſtus poſt ſuā paſſionē. Nam ſicut tunc Jeſus fuit dux illi⁹ ppl'i τ introduxit ipꝫ in terrā ꝓmiſſā: τ ſubiecit ipſi oēs habitatores illius terre: ita poſt incarnationē τ paſſionē idē Jeſus poſtq̄ eduxit τ liberauit ſctōs pr̄es de limbo fuit dux eorū vſquequo introduxit eos in gl'iam celeſtē. Itē poſtq̄ liberauit iudeos cōuerſos de iugo legis: τ gētiles de idolorū ſeruitute: τ oēs pctōres de captiuitate diaboli: introduxit eos in iſtā eccleſiā per grām τ in futurā ꝑ gl'iam. Dicit ergo eccl'ia o dn̄e Jeſu Chriſte bn̄ fuiſti fortis τ terribilis ꝯtra diabolū τ mēbra ei⁹/ τ magnific⁹ in ſctitate erga fideles. nā deuorato diabolo cū mēbris ei⁹: tu ſemꝑ fuiſti dux ppl'o tuo: quē tuo ſanguine τ mīa redemiſti: et portaſti ipm̄ ad habitaculū ſctm̄. ſ. in hāc eccleſiā ꝑ grām τ i ſupnā ꝑ gloriā. Aſcēderunt. i. ſicut tūc ppl'i Amalechitaꝝ aſcēderūt τ victi ſunt: vt pꝫ Exo. xvij. et ſicut habitatores Philiſtijm obtinuerūt dolores ex timore. Et ſicut tūc cōturbati ſunt τ principes Edō: dū trāſiret iſrl' per terminos eorū. Nūeri. xx. ſicut tremor obtinuit robuſtos Moab videntes tērorꝫ iſrael intātū φ vocarūt Balam ad maledicēdū illū ppl'm. Et ſicut obriguerūt τ obſtupuerūt habitatores Chanaā: quia non māſit ſpūs in eis/ vidētes iſrl': ita pariter fuit turbat⁹ τ obriguit totus ppl's gētilis τ oēs reges terre audiētes ꝑdicationē apl'oꝝ: τ ſigna τ miracula q̄ faciebant. Et ſic oēs fuerūt ſubiecti iugo fidei Chriſti. Et qꝛ i oīb⁹ his Moyſes loquebat de futuro non ſoluꝫ de victoria ppl'i per futurū ingreſſum terre ꝓmiſſionis: ſed loquebat de futura victoria Chriſti τ apoſtoloꝝ: τ de futura ſubiectiōe ppl'i gentilis: iō ſubdit. Irruat ſup eos formido τ pauor in magnitudine τ fortitudine xp̄i brachij tui: τ ſuper oēs reges τ principes ppl'i gētilis. τ etiā oēs demones fiant immobiles ſicut lapides ne poſſint nocere fidelibus donec iſte ppl's quem ꝑ grām poſſediſti trāſeat de idolalatria τ infidelitate ad fideꝫ τ legē libertatis τ de pctō ad grām ꝑ baptiſmū τ pniam. Et introduces eos τ plātabis in monte hr̄ditatis tue. ſ. in hac eccl'ia ꝑ grām: τ in firmiſſimo habitaculo: et tēplo hui⁹ eccl'ie fundato ſupra. xij. articulos: τ ſupra fundamētū apl'oꝝ τ ꝓphetarū qd̄ habitaculū tu ꝓmo operat⁹ es ꝑ Salomonē material'r, in teſtō veterū: poſtea ſpūaliter ꝑ xp̄m ſanctuariuꝫ hūanitatis: et poſtea ſanctuariū eccleſie: qd̄ firmauerunt manus tue hic ꝑ grām τ in celo ꝑ gl'iam. In quo ſanctuario celeſti dn̄s regnabit ineternū τ vltra. i. nō ſoluꝫ ꝑ ſcl'm: ſed ꝑ infinita ſcl'a ſeculoꝝ. Un̄ in ſanctuario hui⁹ eccl'ie dn̄s Jeſus xp̄s regnabit ineternum i. ꝑ totū hoc ſcl'm huius mundi vſq̄ ad iudiciū. ſed in ſanctuario celeſti regnabit vltra hoc ſeculū: immo ꝑ ſecula ſeculoꝝ. Sed vt iungat finē cū principio vnde ſumpſit principium: ideo dicit.

Ingreſſus eſt enī eques Pharao cū curribus τ equitibus eius in mare: τ reduxit ſuper eos dn̄s aquas maris. Exodi xiiij.

Filij autem Iſrael ambulauerunt per ſiccū in medio eius.

¶ Et exponit vt ſupra. Ex ſupradictis pꝫ φ totuꝫ iſtud cāticū currit duplici ſpū. qꝛ lꝫ ad lr̄am fuerit realiter τ materialiter geſta in illo ppl'o: tn̄ qꝛ non fuerūt geſta ꝑciſe gr̄a ſui: ſed ꝓut figurabāt liberationē et redēptionē futurā per xp̄m: iō principal'r dꝫ exponi de generali redēptione τ liberatione: qꝛ ad hunc ſenſuꝫ cātat mō eccl'ia cāticum iſtud. ideo aduertat lector: vt ſciat adaptare ſingula geſta veteris teſtamenti ſingulis myſterijs noui teſta.

Domine audiui. Hoc cāticum cātat feria. vj. in laudib⁹: cui ꝓponit talis titulus. ſ. Orō Abacuc ꝓphete ꝓ ignorātijs. q̄ q̄dē Abacuc/ ſcdm̄ Hiero. fuit ille ꝓpheta quem angelus dn̄i rapuit de Judea: τ eduxit ipm̄ in Babyloneꝫ ad ferēdū cibū Danieli exiſtēti i lacu leonū. Dani. xiiij. Ex quo patꝫ φ iſte Abacuc ꝓphetauit tpe babylonice captiuitatꝫ. Sꝫ hoc cāticū collocat in. iij. τ vlti. ca. ꝓphetie ipſi⁹ Abacuc. qd̄ q̄dē cāticū ē difficillimū ad ītelligēdū. Prio qꝛ ē de reb⁹ altiſſimis Scdo: qꝛ ꝓcedit ꝑ verba τ vocabula metaphorica. Et iō ē valde īſudādū in expōne τ ītelligētia huius cātici. Sed qꝛ tota ei⁹ ītelligētia dꝑēdet ex duob⁹ ꝑcedētib⁹ capitul'/ iō neceſſario ē ꝑhabēda ītelligētia duoꝝ ꝑcedētiū cap. Ad cui⁹ euidētiā τ notāduꝫ ſcdꝫ Hiero. in ꝓlo. hui⁹ ꝓphetie φ Judei exiſtētes in captiuitate Babylonie: τ etiā paupes manentes in Judea ſub ſeruitute dura/ vidētes ſtragē τ excidiū Hierl'm τ tēpli factū ꝑ Nabuch. τ Chaldeos: et vidētes ſe indigne τ dure vexari τ affligi in illa captiuitate: τ vidētes Nabuc. hoiem īpurū τ ſceleratū mirabiliter ꝓſperari: τ ſibi oēs natiōes τ reges ſubiugare: τ vidētes eū in tātā ſupbiā eleuatum φ fecerat ſtatuā aureā in qua ſe ꝑceperat ab oīb⁹ nationib⁹ adorari. Dani. xiij. τ xiiij. tūc ergo multi fragiles de ppl'o Judeoꝝ īceperūt dubitare de diuina prouidētia τ iuſtitia: quare ꝑmittebat hoiem tam ſceleratū regnare: et Judeos deū colentes ꝑ inimicos dei idololatras affligi: in tātū φ multi iudeorū declinabāt ad ſupſtitiones gētiliū. Tūc ergo Abacuc ꝓpheta vidēs fragilitatē τ errorē illi⁹ ppl'i ex debilitate fidei/ nō in ꝑſona ſui cū eſſet ſanctus et propheta/ ſed in ꝑſona fragilium illius ppl'i appellat deū ad diſceptādū cū eo quare vult talia. Unde dicit in. j. ca. Uſquequo dn̄e clamabo/ in hac captiuitate ſupplex τ nō exaudies? vociferabo ad te vim patiēs: et nō ſaluabis? Quare oſtēdiſti mihi iniquitatē τ laborē: videre ꝑdā τ iniuſtitiā ꝯ me? Quare

Abacuc. iij.

Nota multi deuiāt ꝓpter exemplum malū.

reſpiciēs cōtēptores:⁊ taces cōculcante impio ⁊c.
Et ſic in toto iſto ca. videt arguere deū quare per-
mittit malū hoiem ⁊ ſceleratū regnare ⁊ ꝓſperari
⁊ cōculcare ppl'z Judeoꝝ iuſtiorē ſe.ſ.ꝙ Nabuch.
Nā ppl's Judeorū colebat verū deū:⁊ Nabuch. co-
lebat idola nefanda:⁊ depredabat:et expoliabat ⁊
interficiebat bonos ⁊ iuſtos:⁊ exaltabat ⁊ ditabat
iniuſtos ⁊ prauos ex bonis iuſtorum. Et hoc patet
ꝙ Abacuc non loquebatur in perſona ſui:cū eſſet
ſanctus ⁊ propheta:ſed hec dicebat in perſona fra-
giliū illius ppl'i:q̄ loq̄bant ex ignorantia ⁊ temeri-
tate:nō cōſiderātes q̄uo maiorē penam meruerant
ſcelera ⁊ pctā q̄ perpetrauerant cōtra deum. Item
ignorabāt qualiter virtus in īfirmitate perficit:et
examinat ſicut aurū ⁊ argentū in igne. Et q̄uo iſte
afflictiōes cedebāt in punitionē malorū ⁊ i augmē-
tum meritoꝝ bonorū. Et ignorabant q̄uo deꝰ licet
ad tp̄s permittat malos ꝓſperari ⁊ iuſtos concul-
cari ꝓpter rōnes iā dictas/tn̄ finaliter non obliui-
ſcitur malos punire:⁊ liberare ⁊ cōſolari bonos:⁊
tribuere premiū pro meritis ⁊ patientia habita in
aduerſis. Et ſic Dauid in pſona taliū fragiliū fecit
pſal. lxxij. qui incipit. Quā bonus Iſrl' deꝰ his qui
recto ſunt corde. vbi dicit. Mei aūt pene moti ſunt
pedes:⁊ pene effuſi ſunt greſſus mei:qꝛ zelaui ſu-
per iniquos pacem pctōꝝ videns ⁊c. Tū poſtea Da
uid in pſona ſui inquātū fidelis/dicit. Mihi adhe-
rere deo bonū eſt ⁊c. Ita pariter fecit hic propheta
Abacuc. Nā poſtq̄ in. ſ. ca. expoſuit querimoniam
ex pte illius ppl'i afflicti:in ca. ij. ponit reſpōſionez
dei cōſolātis ip̄m:⁊ ꝓmittentis punitionē Nabu-
cho. ⁊ oīm ſceleratorū:⁊ promittentis liberationez
illiꝰ populi ⁊ oīm iuſtorū. Et iō i. iij. ca. ponit canti-
cum ipſiꝰ Abacuc agētis gr̄as de vniuerſali redem
ptione ⁊ liberatione ſibi ꝓmiſſa. ibi Dn̄e audiui ⁊c.
¶ Quantum ergo ad ſcdm̄ ponit diuina rn̄ſio. Vn̄
dicit Abacuc. Sup cuſtodiā meam ſtabo. q. d. poſt-
q̄ expoſui q̄rimoniaz ex pte ppl'i afflicti:ego ſtabo
ſup cuſtodiā meā. i. in altitudine cōtēplationis ex-
pectādo diuinā rn̄ſum. Sicut ſtat ſpeculator in alta
turri:⁊ ſpeculatur expectādo ſi venerit aliq̄s cōtra
ciuitatē:ita ego expectabā q̄d foret futurū:et quid
mihi rn̄deret dn̄s. Nā ꝓphete ſpeculatores dn̄r in
ppl'o Ezech. iij. ⁊ xxxiij. Jō ſubdit. Et rn̄dit mihi do
minus ⁊ dixit. Scribe viſum:⁊ explana eū ſupra ta
bulas:vt percurrat q̄ legerit eū:qꝛ adhuc viſus ꝓ-
cul:⁊ apparebit in finē:⁊ nō mētiet. Si morā face-
rit:expecta illū:qꝛ veniēs veniet ⁊ nō tardabit. Et
qui incredulus eſt nō erit recta aīa eius in ſemet-
ipſo. Juſtus autē ex fide viuit ⁊c. ¶ Ex verbis dn̄i
reſpondētis ſequunt. iiij. cōcluſiōes. Prio:ꝙ Aba-
cuc fuit verus ꝓpheta p hoc ꝙ dicit ꝙ ipſe erat fi-
xus in cuſtodia ⁊ altitudine cōtēplationis:⁊ et dn̄s
rn̄dit ipſi. Ex quo patet ꝙ reuelauit ipſi futura my
ſteria ſuper his q̄ querebat:⁊ cōtulit ipſi lumē pro
pheticū ad interp̄tandū ⁊ explanandū verba dn̄i:
per hoc ꝙ ſubdit:explana ſupra tabulas ⁊c. Scdo
ſequit:ꝙ iſta q̄ deꝰ hic ꝓnūciat ⁊ reuelat nō erant
de propinquo ſed in fine mundi facienda:p hoc q̄d
ſubdit/qꝛ adhuc viſus procul. ⁊ apparebit in finez.
Tertio ſequitur:ꝙ iſte Meſſias quē promittit vē-
turū:bis erat vēturus in mūdū. Prio ad liberādū
⁊ ſaluandū fideles ⁊ iuſtos. Scdo in fine mundi ad
iudicandū bonos ⁊ malos/daturus bonis ꝓmium/
et malis penam eternā:p hoc q̄d ſubdit. Si morā
fecerit expecta illū:qꝛ ecce veniēs in primo aduētu
veniet in ſcdo ſupple. Quarto ſequit ꝙ xp̄s in ſuo
aduētu erat daturꝰ vitā grē ⁊ gl'ie credētibus ieſu:
p hoc q̄d ſubdit. Ecce q̄ incredulus eſt nō erit recta
aīa eiꝰ:qꝛ iuſtus ex fide viuit. Iſte ergo ſupradictꝰ
iudex ꝓmiſſus eſt a deo ipſi Abacuc vēturus ad ſa
tiſfaciendū q̄rimonie ſue. ſ. ad puniendū malos et
liberādos fideles de ptāte infidelium ⁊ impiorum.
¶ Sz eſt aduertendū ꝙ ille populꝰ captiuꝰ nō cu-
rabat de afflictiōibꝰ alioꝝ ppl'oꝝ:nec de captiuita
te ſpūali in qua totū genꝰ humanū iacebat ſub po
teſtate diaboli. Nec curabat de p̄rib9 exiſtentibꝰ
in limbo inferni:ſed ſolū curabat de afflictiōe ſua
tpali. Et iō non petebat niſi vindictā corporalē de
Nabuch. ⁊ de chaldeis eos affligētibꝰ:⁊ de libera-
tione tpali eoꝝ:vt libere poſſent redire in Hierl'm
illā materialē. Sed deꝰ qꝛ eſt oīm hoīm creator et
cōſeruator:iō oēs debebat liberare nō ſolū in cor-
pore:ſed principaliter in aīa. Et iō plura ꝓmittit
q̄ ppl's ille petebat. Et ſic deus non ſolum puniuit
Nabucho. ⁊ Chaldeos q̄ affligebant illū ppl'm:ſed
etiā diabolū qui tyrānice tenebat totū genꝰ huma
num in captiuitate. Et nō ſolū liberauit illū ppl'm
de illa Babylonica captiuitate tpali:ſed etiā libe-
rauit totum genus humanū de captiuitate diaboli
ſpūali. Et ideo primo de propinquo ꝓmittit vindi-
ctā cōtra Nabucho. ⁊ filium eius. Enilmedorach ⁊
Balthaſar nepotē eiꝰ ſimul cū ciuitate ⁊ regno Ba
bylonie. Exinde ꝓmittit liberationē illiꝰ ppl'i per
Cyrū regē perſarū. Sed poſtea Chriſtꝰ in p'io ad-
uentu liberauit ſpūaliter genꝰ humanū p mortem
⁊ paſſionē ſuā. Et puniuit diabolū ⁊ eiecit ip̄m fo-
ras. Et poſtea in ſcdo aduentu totaliter puniet in-
eternū diabolū cū mēbris eiꝰ:⁊ ꝓmiabit bonos in-
eterna felicitate Et ſic expoliatio et deſtructio Ba
bylonis fuit figura expoliatiōis ⁊ deſtructiōis re-
gni diaboli. ¶ Ad cuiꝰ maiorē intellectū eſt iterū
notādū:ꝙ ſicut tota eccl'ia xp̄i ⁊ ciuitas dei dr̄ Hie
ruſalē:eo ꝙ eſt viſio pacis:⁊ qꝛ incepit et deriuata
eſt ab illa Hierl'm materiali:vt ſepiꝰ dictū eſt. ita
pariter ciuitas terrena:et regnū diaboli dicta eſt
magna Babylon:eo ꝙ eſt ciuitas cōfuſionis et diſ
cordie:⁊ qꝛ ex illa Babylone materiali diffuſa eſt p
totum orbē tempore diuiſionis linguarū ⁊ qꝛ in il-
la Babylone incepit ſupbia ⁊ violēta dn̄atio et ty-
rānides p'io p Nēbroth ⁊ Belū ⁊ Ninū. Et ſic perſe
uerauit vſq ad Nabucho. ⁊c. Et ſic diffuſa eſt tyrā-
nis p vniuerſū orbē. Et iō cōiter in ſacra ſcriptura
p Babylonē ſpūaliter intelligit regnū diaboli:⁊ p
Hierl'm itelligit ciuitas dei. ſ. eccl'ia:qꝛ vna fuit fi-
gura alteriꝰ. Nā ſicut illa ciuitas Babylonie cum
ſuis ꝓncipibꝰ ſemp afflixit ⁊ pſecuta eſt ⁊ deſtruxit
illā Hierl'm cum tēplo:ita regnū diaboli ⁊ ciuitas
infideliū ſemp pſecuta eſt eccl'iam. Et iō deꝰ primo
reuelauit ipſi Eſaie et Hieremie et Abacuc deſtru
ctionē illiꝰ ciuitatis Babylonie cū p'ncipe ſuo:⁊ li
berationē ⁊ reedificationē ipſius Hierl'm materia
lis. Sed p iſtā reuelauit eis futurā deſtructionē et
punitionē diaboli ⁊ regni eius ⁊ futuram redēptio
nem ⁊ liberationē ⁊ reedificationem ſpūalē eccl'ie
per chriſtū faciēdā. Et ita nouit ⁊ ꝓuidit ex reuela-
tione et ſpū ꝓphetico vtrāq deſtructionē. ſ. illius
Babylonie particularis/et vniuerſalis/ſcz regni
diaboli:et preuidit vtrāq liberationem:ſcz illius
ppl'i p Cyrū:et totiꝰ eccl'ie per Chriſtū faciendā. Ex
quibus patet ꝙ Abacuc habuit duplicē ſpm̄ ꝓphe
tie in hoc libro. Naz per tale lumē ⁊ ſpm̄ propheti-
cū nō ſolū attigit futurā deſtructionez Babylonie
faciēdā de propinquo per Nabuchodonoſor:⁊ libe-
rationē faciendā p Cyrū:q̄d pertinet ad vnicū ſpm̄:
ſed ille ſpūs duplex trāſiuit vltra illā deſtructionē
⁊ liberationē:⁊ attigit vſq ad Chriſtū ⁊ eccleſiam
vniuerſalē. Oīa iſta ergo preuidens Abacuc p diui
nā rn̄ſionē et liberationē:duo facit. Prio em̄ expli-
cat diuinā rn̄ſionē in hoc. ij. cap. Scdo agens gr̄as
explicat intellectū diuine reuelatiōis ſibi facte:et
hoc in cātico ſcripto in. iij. ca. ¶ Quia ergo in ꝓnci
pio ſcdi capitu. deus promiſit mittere ſupradictū
punitorē maloꝝ:⁊ liberatorē iuſtoꝝ ⁊ datorez vite
ipſis credentibus et pene ipſis incredulis:nunc in
ſecunda parte enumerat vitia que debet extirpare
⁊ gētes quas debet punire. Aut explicat pctā q̄ re-
gnabāt in Babylone ⁊ in vniuerſo mundo:propter
q̄ illa ciuitas erat de propinquo puniēda p Cyrum
⁊ Dariū:⁊ ex pſequēti vniuerſalis Babylonia erat
punienda ⁊ deſtruēda per Chriſtū in primo ⁊ in ſe-
cūdo aduētu. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notandū:q̄d
cū ſupbia ſit initiū oīs pctī:iō oīa pctā naſcuntur
ex ſuperbia. Vn̄ cū ſuperbus nō velit cōpati maio-
rem:illico prorūpit in rebellionē ⁊ inobediētiā:nec
cōpatit equalē:iō prorūpit in violentiā:qꝛ oēs vult
ſuppeditare:⁊ exinde in rapinā ⁊ auaritiam:aliena
rapiendo. Et exinde in homicidia:poſſeſſores occi-
dēdo. Et exinde venit in contēptū dei ⁊ proximi:et
etiam in gulā ⁊ luxuriā ex abūdantia ⁊ pinguedine
bonorū. Sed ex contēptu dei ꝓrūpit ſupbus in de-
teſtabiles ſupſtitiones puta in idololatriam ⁊ diui
nationes ⁊ obſeruationes ⁊ alios ritus nefandos.
Sed qꝛ in Babylonia ⁊ principe eius ab initio ſue
fundationis regnauit ſupbia:vt patet Geñ. xſ. ideo
ſemp regnarūt ex cōſequēti oīa vitia ſequentia. Et
iō Nabuchodonoſor poſtq̄ ſubiecit ſibi Babylo-
niā:in magnā ſupbiā elatꝰ ſubiecit ſibi oīa regna
finitima cū multo ſanguine hoīm effuſo:⁊ intantū
fuit cor eiꝰ elatū ꝙ cōtēpſit deum ⁊ hoīes. Et ſic de
ſtruxit ciuitatē Hierl'm:⁊ tēplū incendit:⁊ ſacra va
ſa in Babylonē aſportauit. Et ſic ſecutꝰ eſt ritꝰ ne-
fandos ⁊ ſupſtitiōes:imo fecit ſtatuā aureā:in qua
ſe fecit adorari. Et in hac ſupbia ſecutus eſt eū fi-
lius eiꝰ Enilmedorach ⁊ Balthaſar nepos eiꝰ. Que
q̄dē ſuperbia cū vitijs ſequētibus:⁊ ſuperſtitioni-
bus deriuata eſt a Babylonia ⁊ diffuſa eſt p totū
orbē. et ſic regnabat in toto mundo in ppl'o infide-
li. Jō totus ppl's infideliū ⁊ pctōꝝ dicit Babylonia
in ſacra ſcriptura. Cuius caput eſt diabolus. Et iō
deus miſit Cyrū ⁊ Dariū ad puniendū illam Baby
loniā particularē cū principe eius:in quibꝰ regna-
bant vitia ſupradicta. ſed poſtea miſit Chriſtū filiū
ſuū ad puniendā vniuerſalē Babyloniā huiꝰ mun-
di:et ad liberādū eccleſiā:vt patebit. Et hoc eſt q̄d
deus intendit dicere ipſi ꝓphete in reſiduo ſecun-
di cap. Vn̄ dicit. Tu Abacuc in perſona populi con
quereris ꝙ ego video contēptores dei ⁊ hoīm et la
ceratores legis:⁊ ꝙ taceo ipio cōculcāte iuſtiorē ſe
⁊c. Et ego rn̄deo tibi ⁊ promitto mittere punitorem
malorum ⁊ liberatorem iuſtorū:q̄ non ſolū puniet
Babyloniā iſtā particularē:ſed etiā vniuerſalem/
in qua regnat ſuperbia cū oībus vitijs ſequētibꝰ.
Et ideo primo puniet in ea ſuperbiā. Nam ſicut vi
num decipit ptātem:⁊ vituperat ⁊ minuit honorez
principis:ita ſuperbia occecat ⁊ deſtruit et vitupe-
rat p'ncipē. Et ſic Nabuchodonoſor et quilibet ſu-
perbꝰ q̄ dilatauit regnū et rapuit aliena/cadet per
ſupbiā:⁊ puniet ab iſto iudice. Prio iudicio parti
culari. Scdo iudicio vniuerſali i corpore et anima.
Et iō in aduentu huiꝰ iudicis:ve illi principi et cui
cūq:q̄ multiplicat non ſua ⁊c. qꝛ punietur hic tēpo
raliter:⁊ in iudicio gn̄ali eternaliter. Item ve cui-
q auaro q̄ cōgregat auaritiā. Itē ve cuiq homici-
de qui edificat ciuitatē in ſanguinibus ⁊c. Item ve
Nabuchodonoſor:et cuicūq cōtēnēti deū ⁊ proxi-
mū:et cuiq ſacrilego quia puniet ab hoc iudice ſi-
cut punitꝰ eſt Nabuchodonoſor quia cōbuſſit tem
plum ⁊ lacerauit legē. Itē ve cuiq idololatre qui
querit et expectat auxiliū ab idolo ligneo vel argē
teo in quo non eſt ſpūs vite. quaſi dicat:ꝙ omnia
pctā ſupradicta puniet ab iſto iudice venturo. iō
cōcludit/Dn̄s in tēplo ſctō ſuo:ſileat a facie eiꝰ oīs
terra:quaſi dicat:ꝙ Babylonia et totꝰ mundus co
lit idola lignea cooperta auro ⁊ argento in quibus
non eſt aīa:ſed veniet dn̄s in templo ſctō ſue huma
nitatis. ſ. carne indutꝰ:qui deſtruet omnia idola:et
pctā ſupradicta. Et ſilebit a facie eius vniuerſa ter
ra:qꝛ deſtructis idolis ſubijciet ſibi totū orbem:et
adorabitur ipſe ſolus in templo ſctō ſuo incarna-
tus et humanatus:qꝛ ſepe dictū eſt ꝙ illa humani-
tas eſt ꝓpriū tēplū dei in quo habitat perſonaliter
⁊c. ¶ Ex ſupradictis pōt patere bn̄ cōſiderāti ⁊ cō-
tēplāti totū hoc ſcdm̄ capitulū:ꝙ deus non ſolum
cōminat punitionē Nabuchodonoſor:et illius par
ticularis Babylonie:ſed principaliter intēdit con
minari punitionem magne meretricis vniuerſalis
Babylonie. Naz licet illa Babylonia cū ſuo ꝓncipe
tunc fuerit punita p Cyrum:et ille ppl's Judaicus
fuerit liberatꝰ:tn̄ hoc fuit in figura vniuerſalis li-
berationis ⁊ redemptionis facte:ſiue faciende per
Chriſtū:quā principaliter ꝓuidit:⁊ intendit ꝓdice-
re ꝓpheta in hoc cap. Nā cōditiones quas deꝰ pro
mittit et aſſignat in hoc capl'o non cōueniūt illi li-
berationi particulari nec illi punitioni/qꝛ punitio
Babylonica et liberatio iudeorū facta eſt de ꝓpin
quo. ſ; in textu ꝓmittit illis punitor ⁊ liberator pro
cul et de longinquo/cum dr̄:Quia adhuc viſus pro
cul. Et ſi morā feceris:nō tardabit. Itē ille Cyrus
qui liberauit iudeos/et puniuit Balthaſar rē regē
Babylonis:non dedit vitā credentibꝰ:nec penā in
credulis:nec erat neceſſaria fides ad credendū in
eo/ſicut dr̄ in textu. ſ. Juſtus ex fide viuit ⁊c. Itē in
illa liberatione nō apparuit dn̄s i templo ſctō ſuo
ſ. humanitate et carne:nec ſiluit a facie eiꝰ oīs ter-
ra:ſicut dr̄ in textu:imo regnabit in idololatria cū
oībus alijs vitijs et ſupſtitionibus vſq ad xp̄ū. Et
ideo tota iſta comminatio ⁊ punitio dirigit ad vni
uerſalē Babylonē meretricē magnā:cuiꝰ punitio-
nem et dānationem deſcripſit Jo. Apo. xvij. ⁊ xviij.
Nā ſi q̄s diligēter vult cōtēplari et ſpeculari/vide-
bit ꝙ eadē punitio Babylonis deſcribit hic et ibi:
et idē punitor et liberator. et eadē vitia deſcribūſi-
tur per xp̄m punienda in iudicio hic ⁊ ibi. Vnde p'-
mo venit xp̄s i templo ſctō ſue humanitatis:et pu-
niuit caput ⁊ principem huiꝰ magne Babylonis:
qꝛ infernū expoliauit ⁊ ip̄m diabolū foras miſit: qn̄
oīa idola confregit:et oīa vitia ſupradicta in ppl'o
gentili extinxit:et totum orbem euāgelice fidei
ſubiecit. Et ſic ſiluit a facie eius vniuerſa terra.

C caput babylonie diabolus.

¶ Sed q̄ꝛ diabolus caput ꝛ princeps huius Baby-
lonice ciuitatis adinuenit ſibi alias vias. ſ. ſectam
Sarracenicā ꝛ alias hereſes ꝛ enormia ꝛ deteſtabi-
lia ſceleraq̄b⁹ dilatauit ꝛ ampliauit regnū ꝛ ciui-
tatē ſuā: cū qua fornicati ſunt reges et principes et
populi infideles et iudei obſtinati ꝛ ceteri pctōres
ꝛ impenitentes huius mundi: ideo veniet xp̄s in fi-
ne mūdi ꝛ condennabit iſtā magnā meretricē cum
principe ſuo ad penā eternā: et liberabit ciuitatem
ſuā. ſ. eccleſiā ab omni pſecutione ꝛ miſeria corpis
et aīe per glīoſam reſurrectionē/ tribuēdo ipſi vitā
eternam/ vt ptꝫ per Joānē in Apoca. ca. xvij. vſq̄ in
finem. Et hāc eandē dānationē ꝛ punitionem cōmi-
natur deus per prophetaꝫ Abacuc in hoc capitulo
contra diabolū ꝛ ciuitatē ſuā p Chriſtū faciendaꝫ.
Sed miſeri ꝛ ceci Judei nō poſſunt capere nec per-
cipere hoc ſacramētū: Ideo totū hoc capitulū ſolū
intelligunt de punitione illius particularis Baby-
lonie. Et totū canticū in capitulo ſequēte exponūt
de dicta punitione: ꝛ de liberatione particulari il-
lius populi iudaici. Et hoc accidit: q̄ꝛ non pcipiunt
duplicem ſpiritū ꝓpheticū: ſicut dictū eſt in prolo-
go tractatu. ij. ꝛ. iij. Nos aūt Chriſtiani quib⁹ datuꝫ
eſt noſſe myſterium regni dei clauſum in lege ꝛ pro-
phetis: habita catholica intelligentia predictoruꝫ
duoꝝ capl'oꝝ: procedam⁹ ad expoſitionē hui⁹ can-
tici quod Abacuc ſcribit in. iij. cap. In quo licet ec-
cleſia tremat diuinū iudiciū ꝛ punitionem ꝛ dāna-
tionē impioꝝ ſibi reuelatam: tamē gaudet et agit
gratias de vl'i redēptione et ſaluatore ſibi ꝓmiſſo.
Cui cantico preponit talis titulus. ſ. Orō Abacuc
prophete p ignorantijs. ¶ Uñ cum oīs orō ſit/ aut
deprecatiua/ aut laudatiua/ aut grārum actiua/ aut
narratiua: iſta continet oēs modos orōnis: q̄ꝛ oīa
iſta obſeruat propheta in hac orōne. Nam p̄mo de-
precatur deum: vt mittat ſaluatorem ꝓmiſſum. Se-
cūdo laudat et cōmēdat maieſtatē huius ſaluato-
ris. Tertio narrat eius victoriā. Quarto agit grās
vt patebit, iō hoc canticum intitulatur orō ipſius
Abacuc ꝓphete. Sed quia ille ppl's ex ignorantia

V oratio multiplex.

iudicioꝝ dei cōquerebat̄ cōtra deū; vñ deus reue-
lauit prophete aduētum Chriſti iudicis q̄ erat ma-
los puniturus ꝛ iuſtos liberaturus ꝛ ſaluaturus:
que oīa iſta erant ignorata in illo populo: iō ꝓphe-
ta pro myſterijs ſibi reuelatis: et in illo ppl'o igno-
ratis fecit iſtam orōnē agendo grās. iō dicitur orō
Abacuc prophete p ignorantijs/ illius ppl'i ſupple.
i. pro myſterijs ignoratis toti mundo: ꝛ ſibi reuela-
tis in ſom̄ et lumine prophetico. Alia aūt lr̄a hꝫ/ p
ignorantibus/ popularibus fragilibus ſupl'. Unde
cum iſta orō ſit deprcatiua: ꝛ cōmendatiua: ꝛ narra-
tiua: ꝛ grārū actiua: quatuor facit ꝓpheta. Nā pri-
mo orat deū patrē: vt mittat ſaluatorē promiſſum.
Scdo commendat maieſtatē ꝛ dignitatē huius ſal-
uatoris in ſuo aduentu: et eius victoriā contra dia-
bolum. Tertio explicat: et narrando predicit victo-
riam eius contra populum gētilem. Quarto predi-
cit conſolationeꝫ prophetie ꝛ totius eccleſie: grās
agēdo. Scdꝫ ibi. De⁹ ab Auſtro veniet. Tertiū. ibi.
Pro iniq̄tate vidi. Quartū. ibi. Audiui ꝛ cōturbat⁹
eſt venter meus. Dicit ergo propheta ad primū.

Abac. cue. xxiiij. c. et xxij. q.

Domine audiui auditionem tuā: ꝛ timui.

Domine opus tuum: in medio
annorum viuifica illud.

In medio annorum notum facies: cū ira-
tus fueris miſericordie recordaberis.

¶ O domine de⁹: ego audiui. i. duplici ſpū itellexi
auditionē. i. reſponſionē ꝛ locutionē ꝛ reuelationē
tuā: ꝛ timui. vnde ſicut eadē lectio dicit̄ doctrina ꝛ
diſciplina, dr̄ enim doctrina reſpectu magiſtri do-
cētis: ꝛ diſciplina reſpectu diſcipuli: q̄ꝛ eadē eſt via
ab Athenis ad Thebas: ꝛ ecōuerſo: ita pariter ea-
dem vox dr̄ locutio reſpectu dei: ꝛ auditio reſpectu
prophete in hoc loco. Quaſi dicat/ O dn̄e ego audi-
ui et intellexi in tua rn̄ſione multa admirāda que
ſunt ſupra humanā facultatē: ſicut eſt myſteriū in-
carnationis: et audiui multa que ſunt tremēda: ſi-
cut eſt iudicium ꝛ punitio malorum. Et ideo timui
et expaui. Nam primo ego audiui et itellexi ex tua
rn̄ſione: qualiter debes mittere iſtum ſaluatorē ꝛ
liberatorem huius ppl'i. Et qn̄o debet punire Na-
bucho. ꝛ Babylonē/ cū oībus Chaldeis/ qui incēde-
runt Hierl'm cum tēplo: et affligunt cōtinue popu-
lum tuū iuſtiorē eis. Et hoc propter ſuperbiā ꝛ cō-
quentia pctā et ſcelera que ibi regnant. Sed q̄ꝛ et
hoc ꝛ per talē particularem deſtructionem ꝛ puni-
tionē Babylonis particularis ꝓuidit i duplici ſpi-
ritu ꝛ lumine ꝓphetico qualiter iſte ſaluator in fi-
nali iudicio dꝫ punire et cōdēnare magnā meretri-
cem Babylonis. ſ. ciuitatē diaboli cū principe ſuo
ꝛ mēbris ſuis: q̄ fornicati ſunt cum iſta magna me-
retrice per ſuperbiam: ꝛ auaritiam/ et violētiam/
ꝛ homicidia/ ꝛ luxuriā/ ꝛ idololatriā/ ꝛ alias nefan-
das ſupſtitiōes: ideo timui iudiciuꝫ tanti iudicis.
Sed q̄ꝛ in tali rn̄ſione audiui multa vtilia bñficia
que gn̄i humano debet afferre iſte ſaluator: iō ſui
cōſolat⁹. Nā non ſolū debet liberare ppl'm iudaicū
de iſta particulari captiuitate: ſed et ꝓmiſiſti qua-
liter debet venire in carnē et habitare in tēplo ſan-
cto ſue humanitatis. Et oīs terra debet ſilere a fa-
cie eius: q̄ꝛ totū mundū debet ſibi ſubijcere: ꝛ viui-
ficare et iuſtificare peccatores: q̄ꝛ iuſtus ex fide vi-
uit. Quapropter rogo/ vt venias ad viuificādum et
iuſtificandū nos. Nā totū gen⁹ humanū iacet mor-
tificatū ꝓpter pctm̄ primi parentis: q̄ deſcendit ab
Hierl'm in Hiericho: ꝛ incidit in latrones qui ipſuꝫ
expoliauerūt bonis gratuitis: ꝛ pcuſſerūt: ꝛ ſaucia-
uerūt ꝛ plagauerūt: ꝛ ſemiuiuo relicto abierūt. Et
ſic opus tuū qd̄ creaſti: et manus tue formauerunt
iacet in vita huius mūdi ſauciatum ꝛ mortificatū:
ergo viuifica illud p tuā mortē ꝛ paſſionē ꝛ reſurre-
ctionē. Et q̄ꝛ dixiſti ſuperius in ſcdo cap. Quia ad-
huc viſus eſt ꝓcul: ꝛ apparebit i finē: ꝛ nō mentiet:
ideo rogo q̄ non differas opus tuum viuificare in
fine annorū ꝛ in fine mundi. Sed veni primo in car-
nem in fine annorū ante finem mūdi i primo aduen-
tu: et viuifica illud opus tuum quātum ad aīam a
morte pcti: et poſtea venies in fine annorū in ptāte
magna ꝛ maieſtate. Et tunc viuificabis nos quan-
tum ad corpus per glorioſam reſurrectioneꝫ. ¶ Et
nota q̄ mediū non ſumitur hic p medio geometri-
co: nec etiā arithmetico: ſed ſumit̄ p medio exclu-
dente principiū et finē: ſicut dicim⁹/ q̄ quicquid eſt
inter Ualentiam ꝛ Romā eſt in medio earū. Et ita
rogat et orat propheta dn̄m ne differat aduentum
ſuum ad ſaluādū genus humanū vſq̄ ad finem mū-
di: ſed veniat in medio ante finem. Poteſt etiā dici
mediū rationis reſpectu dei q̄ nouit in ſua ineffa-
bili ꝓuidentia qn̄ ſuit oportunū mittere filiū ſuuꝫ
ꝛc. Jō dicit ꝓpheta: Dn̄e opus tuū in medio anno-
rū viuifica illud. i. ante finē mundi. Jtē q̄ꝛ iſtud nō
fuit ſauciatū ꝛ mortificatū ex culpa tua ſed ipſius:
q̄ꝛ potius voluit credere diabolo ꝛ obedire/ q̄ tibi.
Uñ tu fuiſti iratus cōtra ipm̄/ in ptāte diaboli re-
linquendo: ꝛ a facie tua abijciendo. Tn̄ licet p ma-
gna tpa fueris iratus talis ira nō erit perpetua/ im-
mo finaliter mīe recordaberis/ ꝛ notū facies ſalua-
torē opis tui in medio annorū. i. añ finem mundi in
tpe a te ſtatuto/ q̄ꝛ qn̄ veniet plenitudo tpis p tuā
ꝓuidētiā cōſtitutā: mittes filiū tuū natū ex mulie-
re ſcd̄m carnē ꝛc. Tranſlatio autē ipſorū. lxx. habet
In medio duorū aīaliū cognoſceris. ꝛ tūc eſt ſenſ⁹
i cognoſceris i medio duorū teſtamētorū/ q̄ p duo
aīalia deſignant̄ ꝛ figurant̄. ¶ Nā teſtamētū vet⁹
deſignat̄ p aſinū: eo q̄ ſemp fuit ſub iugo ſeruitu-
tis: ꝛ portabat onera importabilia p̄ceptorū ceri-
monialiū. Et teſtamentū nouū deſignat̄ p vitulū li-
berū ſine iugo. Et etiā Chriſt⁹ fuit notus et inuen-
tus in Bethleē in medio duorū aīaliū. ſ. bouis ꝛ aſi-
ni in p̄ſepio. Et etiā duo teſtamenta dicunt̄ duo aſi-
ni diuine legis. Nā teſtamētū vetus dicit̄ ann⁹ ſer-
uitutis ꝛ ire: ſed teſtamentū nouū dicit̄ annus mīe
ꝛ gratie ꝛ libertatis/ ꝛ benignitatis/ vt dictum eſt
pſalmo. lxiiij. Et iō dicit hic propheta: i medio duo-
rū annorū legis. ſ. ire ꝛ mīe notū facies ſaluatorē: ꝛ
q̄ꝛ cū iratus fueris p totū annū ve. te. mīe recorda-
beris in fine illius anni veniens in carnē: et inſti-
tues annuꝫ gratie ꝛ mīe ꝛ benignitatis: ꝛ ſic notū
facies ſaluatorē: ꝛ opus tue ſalutis in medio iſto-
rum duorum annorum ſiue animalium.

Deus ab auſtro veniet: ꝛ ſanctus de mō-
te Pharam.

Operuit celos gloria eius: ꝛ laudis eius
plena ſit terra.

Splendor eius vt lux erit: cornua in mani-
bus eius.

Jbi abſcondita eſt fortitudo eius: ante fa-
ciem eius ibit mors.

Egredietur diabolus ante pedes eius.

¶ Hec eſt ſcda pars: in qua ꝓpheta cōmēdat ma-
ieſtatē huius ſaluatoris p̄dicendo primū aduētū
ei⁹ in carnē: ꝛ p̄dicit etiā victoriā Chriſti ꝯ diabolū
i ſua morte ꝛ paſſione. ¶ Ad cuius intellectum eſt
primo notandū: q̄ cū Chriſtus ſit de⁹ ꝛ homo/ du-
plex legit̄ eius natiuitas ꝛ ortus/ Nā vna eſt eter-
na a patre ſine matre: ꝛ altera tēporalis a matre ſi-
ne patre. De natiuitate humana tēporali dicit̄ Mi-
che. v. Tu Bethleem terra effrata paruulus es in
milibus iuda: ex te eīn egredietur: q̄ ſit dominator
in Iſrl'. Sꝫ de natiuitate diuina et eterna ſubdit.
Et egreſſus ei⁹ ab initio a diebus eternitatis. Has
ergo eaſdē duas natiuitates memorat abacuc de
Chriſto dicens. Deus. i. Jeſus Chriſtus deus ꝛ ho-
mo ſcd̄m diuinitatē: ꝛ eternā generationeꝫ veniet
ab auſtro ꝛ a meridie. i. ab eternitate q̄ ſemp eſt to-
ta ſimul in meridie non habens mane nec veſper/
nec principiū nec finē: ſed ſemp eſt in meridie. Et
idem Chriſtus ſanctus ſanctorū ſine macula ſcd̄m
humanā ꝛ temporaleꝫ natiuitatem veniet de mon-
te Pharam. i. de monte denſo ꝛ vmbroſo. Pharam
enim vmbroſum ꝛ deſcenſum interpretatur. Hoc
dicit: q̄ꝛ Chriſtus licet fuerit lucidus ſine peccato:
tū deſcendit ſecundum carnem: de mōte tenebroſo
i. ab Adā peccatore ꝛ ab Abrahā ꝛ Dauid p reges ꝛ
duces qui oēs fuerūt vmbroſi quo ad originale: et
multi coruꝫ fuerunt vmbroſi ex multiplici genere
peccatorū. Et etiā dicit de monte vmbroſo q̄ꝛ tota
humana generatio fuit infecta ꝛ vmbroſa in Adā
Unde notanter dicit̄: ſanctus veniet de mōte Pha-
ram quaſi dicat licet iſte ſaluator deus ꝛ hō ſcd̄m
humanitatem deſcendat ꝛ veniat de monte ꝛ gene-
ratione humana vmbroſa p peccatum: tū ipſe erit
ſctūs ꝛ immunis ab omni pctō ſcdꝫ naturā: eo q̄d
nō cōcipiet̄ de opere Adā. i. p naturalē generatio-
nē: ſed ex opere ſpūs ſancti formabit̄ in vtero vir-
ginali. Et q̄ꝛ ſcd̄m diuinitatem veniet a meridiana
eternitate: ſed ſcd̄m carnē veniet de vmbroſa gene-
ratione ipſius Adā: tū ex opere ſpūs ſancti. iō erit
ſctūs ſctorū q̄ oēs alios poterit ſanctificare Jteꝫ
licet veniat i ſimilitudinē carnis pcti: tū erit ſctūs
ſine vmbra peccati. Jtē ſm Augu. vt dictū eſt pſal.
lvij. Chriſtus eſt ꝛ dr̄ legis veteris fili⁹: eo q̄ late-
bat obūbratus in vtero legis ꝛ ſub vmbra legaliū
cerimonialiū ꝛ antiquorū myſteriorū: ꝛ ſic tota lex
vetus dr̄ mōs vmbroſus/ in quo Chriſtus latebat
ante aduentū ſuū Et ideo dicit ꝓpheta q̄ dn̄s Je-
ſus Chriſtus veniet ab auſtro ꝛ meridiana eterni-
tate ſcd̄m diuinitatē: ſed ſcd̄m humanitatē veniet
d̄ monte vmbroſo. i. de lege veteri vmbroſa in qua
latebat ꝛ fuit ꝓmiſſus. Et ideo trāſlatio. lxx. dicit.
Dn̄s de temam. i. de meridie veniet Et ſanctus de
monte vmbroſo aut dēſo. i. de vmbroſa generatio-
ne ipſius Adā: et de lege vmbroſa in qua latebat.
Et iō ſequit̄: q̄ licet iſte Chriſtus venerit de monte
vmbroſo: tū q̄ꝛ ortus ſine pctō: ꝛ q̄ꝛ deus veniens a
luce meridiana ꝛ diuina/ iō glīa ei⁹ operuit celos
q̄ꝛ in die natiuitatis cantarunt angeli: Glīa in ex-
celſis deo ꝛc. Et apparuit noua ſtella in celo ꝛ mul-
ta alia ſigna glorioſa fuerūt facta. Nā in illa hora
omnia idola mūdi clamauerūt regē pacis eſſe na-
tum. Et ideo ſubdit: q̄ laudis eius plena eſt terra.
Jtē glīa ꝛ virtus huius xp̄i operuit celos. i. apl'os
in die pentec. diſtribuēs eis oīa dona gratiarū de
q̄b⁹ dr̄ i Job. Spūs dn̄i ornauit celos. Et iō laudis
eius plena eſt terra p predicationē apl'orum q̄ꝛ in
oēm terrā exiuit ſonus eorū ꝛc. Jtem dū Chriſtus
peregrinatus eſt in hoc mundo/ operuit celos: et
ſuperauit celos gloria eius in ſapientia doctrine
ꝛ miraculorū opatione. Et ſic laudis ei⁹ plena eſt
terra. iō ſequit̄: ſplendor ei⁹. i. virt⁹ miraculorū et
doctrina euangelica erit vt lux. prebens iter vite
oibus ꝛ fugās oēs tenebras vitiorū ꝛ peccatorum.
Cuius lux non ſolū fugauit ꝛ vicit pctā quo ad do-
ctrinā: ſed etiā ipſe p mortem crucis ꝛ paſſionem
deleuit oēm culpā ꝛ triūphauit d̄ diabolo. iō ſequi-
tur. Et cornua triūphi ꝛ trophei erūt i manib⁹ ei⁹
Nā ipſe cōclauatus ꝛ affixus cornib⁹ crucis et pu-
gnabit ꝛ debellabit diabolū. Nā ibi dabit vitā ꝛ ſā-
guinē in pretiū gnīs humani. Et ſic deſcendet et ex-
poliabit infernū ꝛ ex ſua paſſione cōferet virtutē
ſacramētis ꝛ ad oīa pctā delēda. Ex q̄bus ptꝫ q̄ cor-
nua triūphi erūt in manibus ei⁹ cruci affixis: ideo
ſubdit q̄ ibi. ſ. in cruce fuit abſcōdita fortitudo ei⁹
Ad cuius intellectū eſt notandum: ſicut dictum eſt.

xp̄s dr̄ fili⁹ legis veteris

Xp̃s tri|duo in | ptãte i|deorũ ẽ | ðrelic|tus.

pſal. xxj. ꝙ xp̃s in illo triduo fuit derelictꝰ in ptãte
iudeorũ: qꝛ xp̃s noluit vti ſua ptãte: nõ dixit Petro.
An putas qꝛ nõ poſſum rogare patrem: ⁊ exibebit
mihi pluſq̃ .xij. legiones angelorũ ⁊c. quapropter
fortitudo xp̃i ibi erat abſcondita: cũ ꝗ poterat eos
annihilare ⁊ diſſipare: ſꝫ pro illa hora noluit exer-
cere virtutẽ ſuã cõtra Judeos. Et iõ putantes Ju-
dei ipſũ a deo eẽ derelictũ / dixerũt / ſi filiꝰ dei eſt de-
ſcẽdat nũc de cruce: ⁊ liberet eũ ſi vult. Ueruntñ li-
cet xp̃s nõ exercet protũc virtutẽ ſuã ꝯ Judeos / tñ
exercebat ipſam cõtra diabolũ ⁊ cõtra mortem: qꝛ
moriẽdo vincebat diabolũ ⁊ viuificabat nos. Iõ
fortitudo xp̃i in abſcõdito ⁊ non manifeſte opabat
in cruce qꝛ diabolũ ⁊ mortẽ noſtrã moriẽdo deſtru-
xit in abſcondito / iõ dicit ꝓpheta: ꝙ ibi i cruce ab
ſcõdita eſt fortitudo eius quo ad Judeos / ⁊ opera
bat in abſcondito mortẽ ⁊ diabolũ occidẽdo iõ ſub
dit quod ante faciẽ eius ibit ⁊ fugit et fuit mortua
mors: ⁊ diabolus egredietur et fugiet victus ante
pedes eiꝰ: qꝛ pede cõculcauit tartara: ⁊ cõfregit ve
cres ferreos ⁊ portas ereas: ⁊ expoliauit infernũ ⁊
truſit diabolũ in eũ. Ex quo ptꝫ ꝙ lꝫ virtus ⁊ fortitu
do chriſti fuit abſcondita Judeis in cruce: tñ fuit
manifeſta in inferno. Deinde cum dicit.

vij. q. j. | ſugge|ſtiũ ⁊ de | pſe diſ. | iiij. pro|prie.

Stetit: ⁊ menſus eſt terram.

Aſperit ⁊ diſſoluit gentes: et contriti ſunt montes ſeculi.

Incuruati ſunt colles mundi: ab itineribꝰ eternitatis eiꝰ.

¶ Hic incipit verſus ⁊ ſnia in hebreo. Sed hoc po
teſt dupliciter intelligi Uno modo ſequendo victo
riam quã Chriſtꝰ habuit de inferno. Scd̃o mõ põt
intelligi de ſubiugatione gẽtiliũ. Quo ad primum
dicit propheta / ꝙ licet Chriſtus abſcõderit fortitu
dinẽ in cruce: tñ mors fugit ante faciẽ eius ⁊ vicit
eã per reſurrectionẽ: qꝛ mortẽ nr̃am moriendo de-
ſtruxit: ⁊ vitã reſurgendo reparauit / ⁊ diabolꝰ egre
dietur ⁊ fugiet ante pedes eiꝰ qñ deſcẽdet in infer
nũ. Et iſte Chriſtus poſtq̃ igreſſus eſt infernũ ſte
tit ibi ꝑ xl. horas: ⁊ ſedit tanq̃ iudex ⁊ dñs: ⁊ men-
ſus eſt ⁊ mẽſurauit totã terrã i ferni. ſ. oẽs quatuor
circulos iferni puta limbũ patrũ: ⁊ purgatoriũ: et
limbũ puerorũ non baptizatorũ: nec circũciſorũ: ⁊
infernũ dãnatorũ. Oĩa iſta loca mẽſurauit ⁊ pagra
uit per potẽtiã: ⁊ aſperit terrã ⁊ diſſoluit ⁊ abſol-
uit eã: ⁊ liberauit gẽtes patrũ ⁊ fideliũ ve. te. ⁊ exi-
ſtẽtiũ in illa terra: vel diſſoluit ⁊ diſſipauit gẽtes ðe
moniorũ. Et tũc cõtriti ſunt mõtes ſeculi. i. mõtes
inferni: ⁊ maiores demones ꝗ a ſeculo erãt ibi. fue
rũt cõtriti ⁊ pterriti ex pñtia Chriſti: ⁊ colles mũdi
curuati ⁊ humiliati ⁊ victi ſunt ⁊ depreſſi ab itine-
ribus eternitatis eiꝰ. i. ex itinere ⁊ ingreſſu Chriſti
eterni. quaſi dicat ſicut mõtes ⁊ altitudines terre
cõplanant ⁊ curuant ⁊ deprimunt ex eterno et con
tinuo itinere gẽtiũ trãſeũtiũ: maxime qñ trãſit ali
quis magnꝰ exercitus / ita fuit curuata ⁊ depreſſa
⁊ facta plana ſupbia ⁊ ptãs inferni i igreſſu et trã-
ſitu Chriſti. Hoc etiã quaſi idem dicit Dauid pſal.
lxxv. Unde ait. Ibi cõfregit potẽtias demonũ: ar-
cũ: ſcutũ: gladiũ ⁊ bellũ: illuminans tu mirabiliter
a mõtibus eternis: turbati ſunt oẽs inſipiẽtes cor
de / qð fuit expoſitũ de ingreſſu Chriſti i infernũ / et
de victoria habita de diabolo: vñ montes inferni

dicunt itinera eternitatis ꝑ que poſtea Chriſtus ẽ
ingreſſus. Ideo dicitur ꝙ colles mundi infernalis
ſunt curuati ab itineribꝰ eternitatis eius. ſ. inferni
eterni ⁊ eternitatis inferni. Et ſic ly eternitatis eiꝰ
refert ad eternitatẽ inferni per cuiꝰ itinera non in
trabũt niſi dãnati ⁊ ſcelerati: ⁊ ideo fuerũt cõtriti
⁊ curuati ex igreſſu Chriſti ſcti ⁊ iuſti. ¶ Uñ dicit
quidã ꝙ xp̃s nõ ſolum expoliauit limbũ: ſed etiam
purgatoriũ ꝓpter aduẽtũ tãti regis ⁊ dñi. Item di
cunt ꝙ etiã abſtraxit aliquos de limbo icircũciſo-
rũ ⁊ inbaptiſatorũ: ⁊ etiã de inferno dãnatorum: vt
oſtenderet ſe habere verũ dñium ſup oĩa loca ifer
ni: ſicut habet dñium ſup oẽs celos: ⁊ ſup oẽs ptes
terre Et iõ dicit ꝙ diſſoluit gentes: ⁊ mẽſus eſt ter
ram. Nã in tribus annis cũ dimidio mẽſus eſt ⁊ ꝑ-
luſtrauit terrã ꝓmiſſiõis predicãdo ⁊ miracula fa
ciendo ⁊ vitia carpẽdo ⁊ ⁊ deſtruẽdo vſq̃ ad ptes
Tyri ⁊ Sydonis: vbi liberauit filiam Chananee ꝗ
erat de pplo gẽtili: ⁊ ideo dicit: ꝙ diſſoluit gẽtes et
aſperit gẽtes / ⁊ ſic cõtriti ſunt mõtes ſeculi et cur
uati ſunt colles mũdi. i. diaboli: ⁊ maiores huius ſe
culi ⁊ minores fuerunt cõtriti ab itineribꝰ eterni
tatis. i. deitatis Chriſti. Itẽ tertio põt intelligi de
predicatiõe apoloꝝ ⁊ cõuerſione ppli gentilis. Nã
Chriſtꝰ ſtetit ⁊ menſus eſt ⁊ perluſtrauit totã terrã
ꝑ aploſ ſuos: ⁊ aſpexit oculo miẽ ad pplm gentilẽ:
⁊ ſic diſſoluit gẽtes a vinculo idolatrie ⁊ oĩs ſuper
ſtitionis: contriti ſunt montes. i. imperatores et re
ges ſeculi: ⁊ incuruati ſunt colles. i. philoſophi et
populi huiꝰ mũdi humiliati ſunt ad fidẽ catholicã
ſicut Diony. ⁊ Ceteri philoſophi / ⁊ imperiũ Roma
norũ cũ ceteris regnis ⁊ ꝓuincijs / ſicut prius pro-
phetauerat Eſa. xl. capꝰ Oĩs collis exaltabit: et oĩs
mons humiliabitur: ⁊ erunt praua i directa ⁊ aſpe
ra in vias planas ⁊c. ¶ Et nota etiam ꝙ ly ſtetit ⁊
menſus eſt terrã põt referre ad diabolum victũ et
expulſum a pplo gentili ꝑ Chriſtum et aploſ. Nam
poſtq̃ diabolus fuit expulſus de pplo gentili lu-
ſtrauit ⁊ menſus eſt terram ⁊ oẽs nationes mundi
querens requiẽ ⁊ non inuenit: qꝛ in oẽm terrã exi-
uit ſonus ⁊ ꝓdicatio aploꝝ. Et ſic diabolus a toto
pplo gẽtili expulſus / dixit. Reuertar in domũ meã
vñ prius exiui tpe Abrahe. ⁊ Moyſi. Et immũdus
ſpũs aſſumptis ſeptẽ nequioribꝰ ſe: ingreſſus et re-
greſſus eſt in pplm Judaicũ: et in Synagogam: in
qua habitat vſq̃ ad cõſummationẽ ⁊ finẽ ſcli cum
ſeptẽ ſpiritibꝰ nequioribꝰ ſe. ſ. cũ blaſphemia: ⁊ ſa
crilegio / ⁊ homicidio: ⁊ ingratitudine / ⁊ cecitate ⁊ te
obſtinatione ⁊c. Et ſic patet qualiter diabolus fu-
giens ante pedes Chriſti menſus eſt terram. ¶ Ad
maiorem autẽ euidentiã eoꝝ ꝗ dicta ſunt / eſt vlte
rius notãdũ: ꝙ Chriſtus inquantũ homo multipli
citer dicit veniſſe de mõte Pharã. i. vmbroſo. Pri-
mo inquantũ ſine vmbra pcti ſꝫ ſub vmbra penali
tatum traxit carnẽ de generatione vmbroſa ipſius
Adã. Scd̃o / qꝛ venit de monte ſacre ſcripture legis
⁊ prophetarũ: et ſub myſterijs vmbroſis ⁊ vatici-
nijs fuit promiſſus: Tertio venit de mõte vmbroſo
et ſecretiſſimo et incõprehenſibili ratione modi in
carnationis: quia nõ ex opere Adam: ſed ex opere
ſpũs ſcti cõceptus eſt ideo dixit angelus ipſi Jo-
ſeph. Noli timere: qꝛ quod in ea natũ eſt ex ſpũ ſan
cto eſt. Quarto venit de monte vmbroſo rõne ſue
natiuitatis: qꝛ ex virgine natus eſt natura mirãte /
cõferẽdo matri fecunditatẽ: et non auferendo vir-

A | Xp̃s | ſpo|liũ | ſãa

A | Xp̃s | demon | ⁊ te pt | rã

ginitatẽ. Quinto fuit vmbroſa ⁊ incõprehenſibilis
tota vita Chriſti vſq̃ ad reſurrectionẽ inquantum
qñq̃ operabat vt Deus miracula faciẽdo: ⁊ qñq̃ vt
homo eſuriẽdo ⁊ comẽdo ⁊ patiẽdo: intãtũ ꝙ non
ſolũ hoies ſed etiã diabolus mirabat ⁊ heſitabat
nõ valens cõprehendere eiꝰ cõuerſationẽ: vt patet
Mat. iiij. Sexto venit de mõte vmbroſo rõe ſue
reſurrectionis: qꝛ cuſtodiẽtibꝰ ⁊ ignorãtibꝰ cuſto-
dibus reſurrexit ⁊ exiuit de ſepulcro clauſo ⁊ ſigil
lato. Septio venit de mõte vmbroſo qñ reuerſus
de inferno ⁊ hoc mũdo vmbroſo aſcẽdit in celũ cũ
triũpho ⁊ preda recuperata / quã in gloria colloca-
uit. ¶ Oĩa ergo iſta ꝓuidens Salomon in ſpiritu
prouerb. xxx. dicit. Tria ſunt mihi difficilia: ⁊ quar
tum penitus ignoro. ſ. via aquile in celo. i. quõ de-
ſcendit deꝰ in ꝟginẽ. Et via nauis in medio maris
i. cõuerſatio Chriſti inter hoĩes huiꝰ mũdi. Et via
colubri ſup petrã. i. qñ Chriſtꝰ exiuit de ſepulcro
clauſo. Et via viri in adoleſcentia ſua. i. qñ Chri-
ſtus vir pfectus in omni ſcientia ⁊ ſapientia ⁊ vir-
tute potuit cõcipi ſine viro: ⁊ naſci ex virgine ado
leſcentula ⁊ ſecreta ſine corruptione relinquendo
eã virginẽ. Que ſeptẽ oĩa ſunt vmbroſa: ⁊ in cõpre
hẽſibilia ſup humanã facultatẽ ⁊ naturã. Et ſic pꝫ
qualiter Chriſtꝰ venit de mõte vmbroſo ſcd̃m hu-
manitatẽ. ¶ Qꝛ ergo Chriſtꝰ venit ab auſtro ⁊ me
ridie dei patris ſcd̃m diuinitatẽ: ⁊ de mõte vmbro-
ſo ſeptẽ modis ꝓdictis ſcd̃m humanitatẽ: iõ ꝓphe-
ta volens hoc explicare dicit ꝙ Chriſtꝰ tanq̃ dñs
venit ab auſtro diuinitatis: ſed ſanctus ſine pecca
to venit de monte vmbroſo gñationis Adã opere
ſpũs ſancti. Et iõ nõ fuit obnoxius pctõ Ade ꝓut
dixit angelus Marie. Qð enĩ ex te naſcet ſanctum
vocabit filiꝰ dei. Et ideo qꝛ Chriſtus eſt deus et hõ
ſanctus ſine peccato / ſubdit ꝓpheta ꝙ operuit ce-
los gloria eius: ⁊ laudis eiꝰ plena eſt terra: ꝓpter
operationẽ miraculorum: ⁊ ſic ſplendor eius vt lux
erit ꝑ ſuã predicationẽ mundũ illuminando: ⁊ cor-
nua in manibus eius in cruce de diabolo triũphan
do. Uñ licet ibi in cruce fuerit abſcõdita glĩa eius
⁊ fortitudo: ⁊ maxime quo ad opinionẽ Judeorum
qñ viderũt ipſum mortuũ tñ ante faciem eiꝰ ibit
⁊ abijt ⁊ fugit mors cũ diabolo eius auctore tanq̃
vita ⁊ deſtructa: qꝛ mortẽ noſtrã moriendo deſtru-
xit: ⁊ vitã reſurgendo reparauit. Et ſic diabolus vi
ctus egreſſus eſt cõculcatus: ⁊ fugatꝰ ante pedes
ipſius Chriſti: qꝛ fugatꝰ ⁊ eiectus eſt foras a pplo
gentili ⁊ hoc mundo ꝑ aploſ ꝗ ſunt pedes Chriſti
euangelizantes pacem ⁊ bona gratie. Et ſic diabo-
lus ſtetit ⁊ ceſſauit ab idololatria. Et mẽſus eſt et
luſtrauit terrã fugiendo ꝓdicationẽ aploꝝ. Et
tũc Chriſtus aſperit gentes oculo miẽ: ⁊ diſſoluit
eas a vinculo peccati ⁊ iugo ⁊ ſeruiture diaboli /
⁊ deteſtabilis idololatrie. Et tũc oẽs montes. Im-
peratores ⁊ reges ⁊ principes terre cõtriti ⁊ humi
liati ſunt: ⁊ ſubiecti iugo Chriſti. Et ppli. i. ppli gẽ
tiliũ ſupbi incuruati ſunt Chriſto: ⁊ ceſſarũt ab iti-
neribꝰ eternitatis. i. ab idololatria quaꝫ a multis
ſeculis ⁊ longis tpibus fuerũt ſecuti ⁊ oẽs reges
⁊ principes terre ꝗ ꝓpter idola ante pſequebantur
Chriſtianos / idola ꝓpter Chriſtum poſtea delene-
rũt. Et ſic fuit incuruata ⁊ ſubiugata oĩs poteſtas
iugo Chriſti. vt dicit Augu. Et ſic ptꝫ intelligentia
huiꝰ prime partis ſcd̃m noſtrã trãſlationẽ. Eſt ve-
rum q̃ litera hebraica ſcd̃m ꝙ iacet ꝓũctuata inui

tum diſcrepat in ꝟbis ⁊ ſnia a noſtra trãſlatione.
Sed iam dictũ fuit in prologo libri pſalmorũ qua-
liter nõ eſt dãda fides litere hebraice ſic punctua-
te propter cauſas ibi aſſignatas.

Pro iniquitate vidi tentoria Ethiopie: turbabũtur pelles terre Madian.

Dañ. | ij. pa|ra. xiiij | Indic. | vij.

¶ Hec eſt tertia pars in qua ꝓpheta explicat ⁊ pre
dicit victoriã: ⁊ triumphũ quẽ Chriſtus habuit de
diabolo ⁊ pplo gẽtili. Judei aũt ⁊ quidaꝫ catholici
totã iſtã partẽ ⁊ ꝓcedentẽ exponunt de triumpho
queꝫ habuit Cyrus de Chaldeis ⁊ Babylonijs. et
qñ diuiſit magnũ flumẽ Euphratẽ in. cccxxxiij. al
ueos: ⁊ quaſi pede ſicco ingreſſus eſt Babylonẽ: ⁊
interfecit Balthaſarẽ regẽ Babylonis: ⁊ deſtruxit
ciuitatẽ: ⁊ tranſtulit regnũ Babylonis ad Perſas
Danielis. v. quã captionem: ⁊ deſtructionẽ latius
deſcribit Herodotus: ⁊ Trogus Pompeius / ⁊ Ju-
ſtinus. Uñ qꝛ iſte Cyrꝰ cepit ⁊ puniuit Chaldeos
⁊ Babylonios cũ rege ſuo: ⁊ liberauit Judeos de
captiuitate dans eis licentiã reuertẽdi in Hierlm
⁊ reedificandi ciuitatẽ ⁊ templũ: vt ptꝫ Eſdre. j. iõ
totũ hoc canticum exponunt de illa captione par-
ticularis Babylonie ꝓ ciſe: ⁊ de liberatione illius
populi Judaici ab illa captiuitate. Sed qꝛ dictum
eſt ꝙ vtrũq̃ ꝓuidit ꝓpheta. Nã ipſe cum toto po-
pulo petebant vltionem de Caldeis ⁊ regibus eo-
rum affligentibus Judeos: ⁊ petebant liberari ab
illa captiuitate ⁊ redire in Hierlm: ſed deus maio
ra ⁊ plura ꝓmiſit ꝓphete. Primo mittere eis Cyrũ
regẽ perſarũ ⁊ Medorum ad puniendum Babylo
nios ⁊ liberandũ Judeos de illa captiuitate. Sed
cũ deus nõ ſit acceptor pſonarũ: ſed ſicut eſt crea-
tor oĩm hominũ ⁊ iudex generalis ita debet totum
genus humanũ de generali captiuitate diaboli re
dimere ⁊ liberare: ⁊ diabolum principem tyrannum
huius mundi cum ſuis mẽbris ⁊ cũ ſuo regno pu-
nire: ⁊ iõ deus in duplici lumine ⁊ ſpiritu ꝓphetico
oñdit ⁊ reuelauit ipſi Abacuc redẽptionẽ futuram
totius generis humani faciendã ꝑ Chriſtum. Et re
uelauit ipſi damnationeꝫ magne meretricis ⁊ vlis
Babylonis cũ principe ſuo / faciendã in finali iudi
cio. Et ſic ꝓpheta ꝑ liberationẽ propinquã: ⁊ par-
ticularẽ illius populi figuraliter ⁊ ꝓphetice pre-
uidit vniuerſalẽ redẽptionem generis humani per
Chriſtũ. Et de hac vniuerſali redẽptione: ⁊ de hoc
redẽptore ⁊ ſaluatore erat decẽs vt faceret cãticũ:
de quo habuit altiorem ſpm̃ ꝓphetie. Et iõ lꝫ hoc
cãticũ poſſit applicari ad illã particularẽ libera-
tionẽ inquãtũ fuit figura vlis redẽptionis: tñ non
eſt ibi ſiſtendũ: ſed ſemꝑ eſt tranſcendum ad princi
palem ⁊ finalẽ intentionem ipſius ꝓphete. Immo
multa ſcribũtur in hoc cantico ꝗ valde extorte et
inepte: immo cũ grãdi iniuria ſacre ſcripture poſ-
ſent applicari illi particulari liberationi Judeoꝝ.
Iõ ſequẽdo catholicã doctrinã Auguſtini: qui hoc
cãticũ de Chriſto ſaluatore exponit. xviij. de ci. ca.
vij. eſt notandũ: ꝙ ſicut Dauid pſal. xvij. ⁊. lxxij. et
lxxvj. ⁊. lxxxviij. ⁊ in ceteris pſalmis adducit myſte
ria figuratiua petendo Chriſtũ figuratũ: ⁊ noſtram
redẽptionẽ figuratã ꝑ illa myſteria ve. te. ita pari
ter Abacuc in iſto cãtico adducit ſex myſteria ve.
te. figurãtia xp̃m ⁊ noſtrã redẽptionẽ: ꝑ ꝗ myſteria
petit vt Chriſtus acceleret aduẽtũ ſuũ ad liberan-
dũ genꝰ humanũ. Et hũc ordinẽ ⁊ ꝯſuetudinem ſer

nant quaſi oẽs ꝓphete. Jdõ aduertat lector in hoc loco. Et ſequẽdo doctrinã Origenis ꝛ Hierony. et alioꝝ ſacroꝝ doctoꝝ: exponẽda eſt etiã iſta tertia pars cũ ſequẽti de mõ nr̃e redẽptionis. ¶ Ad cui⁹ intelligẽtiã eſt notãdũ: q̄ i hoc differt duplex ſpũs ꝓpheticus a ſimplici. Nã ꝓphete ꝑ ſimplicẽ ꝑuidebãt geſta ve. teſt. nõ attingẽtes futura myſteria de Chriſto ꝛ eccl'ia: ſicut dictum eſt. iiij. Reg. ij. de filijs ꝓphetarũ/ ꝛ de Heliſeo añq̄ oraret ipſi duplex ſpũs ꝓphetie. Sed ꝓphete in lumine duplicis ſpiritꝰ ꝓphetici nõ ſolũ ꝑuidebãt futuros euẽtus in illo ppl'o: ſꝫ etiã ꝑ illos futuros euẽtus ꝓpinquos preuidebãt longinquiora futura myſteria de xp̃o/ ꝛ eccl'ia. Et ẽt ꝑ myſteria pterita ꝛ p̃ſentia ve. te. q̄ſi interpretatiue preuidebãt futura myſteria de xp̃o ꝛ eccl'ia/ ſicut frequẽter dictũ eſt de Dauid. Et ita iſte ꝓpheta Abacuc/ q2 receperat a deo duplicem ſpũ ꝓphetie: licet non in tã alto gradu ſicut Dauid: tñ in ſuo gradu ꝛ ordine: ſicut ꝑ ꝓpinquam deſtructionẽ Babylonis ꝛ liberationẽ ꝑuidit de longinquo futurã gñalem redẽptionẽ ꝑ Chriſtũ faciendã: ita pariter hoc ꝑuidit interpretando myſteria pterita ſcripta in ve. teſt. q̄ aduẽtũ ꝛ triumphũ xp̃i vl'em figurabãt. Unũ ſicut Dauid allegando myſteria ſacre ſcripture: in quibꝰ nouerat figuraliter futura myſteria de Chriſto ꝛ eccl'ia/ appellat Chriſtũ vt veniat i carnẽ ad cõplẽdũ qd̃ ꝓmiſit ꝑ illa figuratiua myſteria: vt patet pſal. lxxiij. ꝛ. lxxvj. ꝛ. lxxix. ꝛ. lxxxviij. ꝛc. Jta pariter Abacuc in hac tertia pte duo fecit. Pꝛio adducit ꝛ allegat q̄dã myſteria ve. teſt. in quibꝰ figurabat aduentus Chriſti ꝛ noſtra redẽptio ꝛ ſubiugatio ppl'i gẽtilis ad fidẽ: ꝛ triumphus xp̃i de diabolo ꝛ mẽbris eius/ cõpellẽdo chriſtũ vt impleat in illis figurata ꝓmiſſa. Scd̃o cõparat victoriam Chriſti ad illa myſteria. ibi. Egreſſus es in ſalutẽ ppl'i tui. ¶ Quantũ ergo ad primũ ꝓpheta itẽdit tale argumẽtũ erga dñm dicẽs. O dñe deus: ego vidi in ſacra ſcriptura q̄ multotiens populꝰ tuꝰ fuit afflictꝰ ab infidelibꝰ: tñ ſemꝑ miſiſti aliquẽ liberatorẽ ꝛ ſaluatorẽ: ad liberãdũ ppl'm: ꝑ quos ſaluatores figuraſti: ꝛ in figura ꝓmiſiſti mittere ſaluatorẽ totiꝰ gñis humani. Ergo ne differas mittere eũ: nã licet q̄nq̄ tu eſſes iratꝰ cõtra illũ populũ ꝓpter aliqd̃ ſcelus ꝛ pctm̃ cõmiſſum: ꝛ affligeres ppl'm tuũ ꝑ infideles ꝓpter peccata ſua: tñ finaliter recordaberis tue mie: ꝛ mittebas aliquẽ ſaluatorẽ ꝛ liberatorẽ: vt ptꝫ ꝑ totũ librũ Judicũ: ꝛ ꝑ totũ diſcurſum vet. teſt. Unũ primo ego vidi tẽtoria Ethiopie. i. qualiter Zara rex Ethiopũ venit cũ decies centũ milibꝰ hoĩm cõtra Hierl'm. Sed Aſa rex Hierl'm inuocato noĩe dñi exiuit cõtra eũ: ꝛ vicit eũ ꝛ diſſipauit exercitũ eiꝰ et fugauit: vt ptꝫ. ij. Paralypo. xiiij. Per qd̃ fuit figuratũ qualiter chriſtus rex et caput populi dei ꝛ totiꝰ Hieruſalẽ ſpiritualis debebat exire cõtra diabolũ regem Ethiopum ꝛ oĩm denigratoꝝ ꝑ pctũ: ꝛ debebat ipm̃ vincere et fugare: et fidelem ppl'm de ipſius poteſtate liberare. Sed eſt aduertendũ: q̄ in Hebꝛeo habet. Vidi tẽtoria cuſan. Et tũc eſſet intelligendũ qualiter q̄n populus Jſrael peccauit in cõſpectu domini adorando idola: tradidit illũ populũ in manus Cuſan raſathaim regis Syrie: ſꝫ cũ ppl's ductꝰ penitentia clamaret ad dominũ: tunc miſit eis ſaluatorem. ſ. Othoniel: q̄ liberauit eos: vt ptꝫ Judi. iij. qd̃ fuit figura qualiter deus pr̃ debebat mittere Chriſtũ ſaluatorẽ ad liberãdũ mũdũ de captiuitate pcti. Itẽ i ſcd̃o loco adducit hiſtoriã figuratiuã: qualr̃ Gedeon liberauit illuꝫ ppl'm de manu Madianitaꝝ: q̄ venerãt ꝯ eos cũ tẽtorijs: vt ptꝫ Judi. vij. per qd̃ ꝑuidit ꝓpheta generalẽ redẽptionẽ. Dicit ergo ꝓpheta: pro iniq̄tate ꝛ pctõ ppl'i ego vidi tentoria Ethiopie ſiue cuſan turbata ꝛ diſſipata et victa cũ toto exercitu. Et pelles Madian turbabũtur. i. tẽtoria Madianitaꝝ facta ex pellibꝰ ꝛ corijs aialiũ turbabunt ꝛ diſſipabunt: vt ptꝫ i locis preallegatis. q. d. ego vidi in ſpũ ꝑ illas victorias pteritas: futurã victoriã Chriſti de mundo ꝛ diabolo. Ergo mitte ſaluatorẽ ad liberãdũ totũ genus humanũ a pctõ ꝛ captiuitate diaboli: ſicut tũc miſiſti ſaluatorẽ ad liberandum illos. Deinde cum dicit/

Nunquid in fluminibus iratus es dñe: aut in fluminibus furor tuus: vel in mari indignatio tua?

Qui aſcendes ſuper equos tuos: et quadrige tue ſaluatio.

¶ Hic adducit tertiũ myſteriũ de inundatione diluuij. Unũ dicitur Gñ. vj. q̄ videns deus corruptionem vniuerſe carnis ꝑ enormia pctã/ iratꝰ cõtra genus humanũ iduxit diluuiũ ſuꝑ vniuerſam terrã: ꝛ interfecit oẽm aiam viuã: preter aias q̄ ingreſſe ſunt arcã/ i qua fuerũt ſaluate ſuꝑ aquas. Sꝫ poſtea deꝰ recordatꝰ mie recordatꝰ eſt Noe cũctorũq̄ viuentiũ/ ꝛ adduxit ſpm̃ mie ſue ſuꝑ terrã: ꝛ diminute ſunt aque/ ꝛ ceſſauerunt aque reuerſe in loca ſua. Et ſic reſtauratũ eſt genꝰ humanũ ꝑ illã arcã. Per qd̃ myſteriũ fuit figuratũ qualr̃ Chriſtus erat venturꝰ in quadriga humanitatis: ꝛ debebat edificare ꝛ cõſtruere arcam eccl'ie: in qua ſola populus fideliũ erat liberandus per Chriſtũ a diluuio peccatoꝝ ꝛ mortis eterne: q̄ q̄dẽ eccleſia dr̃ etiã quadriga ducta ꝑ quatuor euãgeliſtas: in qua quadriga euãgelica conſiſtit tota nr̃a ſalutio. Hoc ergo preuidẽs ꝓpheta in ſpũ: dicit. O dñe licet iratꝰ fueris ꝯtra nos in Adã: et ꝓpter pctã nr̃a: tñ finaliter mie recordaberis: ſicut recordatus fuiſti mie tue poſt inundationẽ diluuij. vñ O dñe nunq̄d iratus es in fluminibꝰ. i. in aquis fluentibꝰ ſuꝑ terrã tpe diluuij: aut tũc furor tuꝰ in fluminibꝰ aquarũ: aut in mari ꝛ cõgregatiõe aquarũ fuit: tũc indignatio tua ꝯtra totũ genꝰ humanũ: q2 cataracte celi apte ſunt: ꝛ pluit ſuper terrã. xl. diebus cũ ſuis noctibꝰ: in tãtũ q̄ aque aſcẽderũt ſuꝑ altiores montes. xv. cubitis. Et ſic tota habitatio facta eſt vnum mare: vbi apparuit indignatio ꝛ furor tuus cõtra genus humanũ. Sed recordatꝰ poſtea mie aſcẽdiſti ſuper equos tuos: q2 miſiſti ſpm̃ tuũ ſuꝑ terrã: tũc quadrige tue fuerunt ſaluatio vniuerſe carni. ¶ Unde nota q̄ deus dicitur ſedere ſuper cherubim tanq̄ ſuper quadrigam. Et ſic Angeli dicuntur equi: et quadriga dei q̄n aliquid operatur in mundo: et ſic dicitur deſcẽdiſſe ſuper equos et quadrigã angeloꝝ: quãdo deſcẽdit ſuꝑ aquas diluuij: vt minuẽs ꝛ fugans aquas ſaluaret genus humanum. Item angeli fuerunt equi: et quadrige in quibus ferebatur arca ſuper aquas. Jdeo dicit. Quadrige tue ferentes arcam fuerunt ſaluatio. Alia tranſlatio habet. Et equitatio tua ſalus. Unũ Chriſtus equitauit primo ſuper equo humanitatis: ꝛ equitatio eius ꝛ curſus ꝑ Hierl'ꝫ ꝛ terrã ꝓmiſſiõis fuit nr̃a ſaluatio: ſꝫ poſt aſcẽſionẽ eq̄tauit ſuꝑ apl'os eq̄s ſuos: et perapgrauit totũ mũdũ: cuiꝰ eq̄tatio in apl'is eq̄s ꝛ quadrigis fuit mũdi ſaluatio. quaſi dicat ꝓpheta. O dñe ſicut tũc licet fueris iratus in fluminibus ꝛ aquis cõtra genꝰ humanũ tñ recordatus mie aſcẽdiſti equos ꝛ currus angeloꝝ: ꝛ deſcendiſti ad tollendũ diluuiũ: ꝛ tue quadrige fuerunt ſaluatio ferentes illã arcã: ita pariter recordatꝰ mie tue aſcẽdes equos humanitatis in quadrigã eccl'ie/ q̄ quatuor eq̄s euãgelicis ꝛ q̄tuor rotis fert: q̄ q̄dẽ quadriga ꝛ equitatio erit ſaluatio toti gñi humano cõtra diabolum ꝛ peccatum. Deinde cum dicit/

Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum: iuramẽta tribubus que locutus es.

¶ Adducit quartũ myſteriũ figuratiuũ: vñ legitur Geñ. ix. q̄ poſtq̄ ceſſauit diluuiũ deꝰ dixit ipi Noe arcũ meũ ponã in nubibꝰ celi/ ꝛ erit ſignũ inter me ꝛ terrã: cũq̄ obduxero nubibꝰ celuꝫ: apparebit arcus meus in nubibus: ꝛ recordabor federis qd̃ pepigi vobiſcũ: et nõ erunt vltra aque diluuij ad delẽdum terrã ꝛc. Per hoc myſteriũ et fedus preuidit Abacuc i ſpũ totũ myſteriũ icarnatiõis. ¶ Nã illa Jris ſiue ille arcus nil aliud eſt niſi imago ſolis impreſſa i cõcauo nubis rorate digeſte: ideo eſt ſignũ q̄ pluuia iã ceſſauit: ꝛ id̃ cauſat diuerſitatẽ coloꝝ in diuerſis partibus nubis ſm̃ diuerſitatẽ partiuꝫ nubis iam digeſte: ſꝫ principaliter cauſat tres colores. i. rubeũ in ſuprema pte/ ꝛ viridẽ in medio: et ceruleũ in ꝓfundo. Per qd̃ ꝑuidit propheta qualr̃ deus pater qui eſt fons ꝛ principiuꝫ diuinitatis debebat imprimere imaginem ſuã in nube humanitatis. i. mittere filiũ q̄ eſt imago patris i carnẽ: q̄ debebat latere in nube humanitatis: in qua perſona ſunt tres ſubſtãtie. ſ. verbũ anima ꝛ caro: ex quibꝰ cõſtituit̃ vnica ꝑſona ſub vnico eſſe perſonali ꝛ diuino: q̄ quidẽ arcus diuinꝰ debebat fugare oẽm tẽpeſtatem ꝛ totum diluuiũ pctõꝝ: ꝛ ſedare oẽs tenebras veteres pcti: ꝛ inducere lucẽ ꝛ ſerenitatẽ grẽ. Ad quẽ arcũ reſpiciens pr̃ nõ amplius debebat recordari veteris pcti: immo deus reſpiciens illũ arcũ qui eſt filius incarnatꝰ/ illico recordat̃ federis promiſſi inter ipſum et genꝰ humanũ. Et ſic pr̃ reſpiciendo illũ arcũ in cruce/ recordatus federis ꝓmiſſi remiſit pctm̃ toti generi humano ꝛc. Jtaq̄ quotiens filiꝰ offert ꝓ nobis ſuã paſſionẽ: pr̃ nunq̄ negat ſuã veniã ꝓ nobis. Hoc ergo ꝑuidens Abacuc in ſpũ dicit. O dñe tu ſuſcitãs ſuſcitabis arcũ federis tuũ: q̄n mittes filiũ tuũ in carnẽ: tũc ſuſcitabis ꝛ verificabis iuramẽta ꝛ federa q̄ locutꝰ es ꝛ ꝓmiſiſti tribubꝰ. i. Noe ꝛ oĩbus generationibꝰ ſuis q̄n iuraſti q̄ quotiẽs apparet ille arcus in nubibꝰ celi. i. verbũ in carne: tunc reſpiciens ad illũ arcum nõ induceres amplius diluuium pctõꝝ ſuper terram. quaſi dicat: ergo recordare mie tue: ꝛ federis ꝓmiſſi: ꝛ mitte imaginem. ſ. filium tuum in nubem humanitatis ꝛc. Deinde cum dicit/

Fluuios ſcindes terre: viderunt te et doluerunt: mõtes: gurges aquarũ tranſijt.

Dedit Abyſſus vocem ſuã: altitudo manus ſuas leuauit.

¶ Adducit quintũ myſteriũ de diuiſiõe maris rubri q̄n Moyſes ꝑcuſſit aquas maris rubri cũ virga: ꝛ diuiſit ꝛ ſcidit mare rubꝛũ in diuiſiones: ꝛ trãſiuit Jſrael illeſus. Sed abyſſus. i. mare dedit vocẽ ſuã: q̄n deus intonuit ſuꝑ mare inducẽs fulmina ꝛ grandinẽ: ꝛ reduxit aq̄s maris ſuꝑ Egyptios. Et ſic doluerũt ꝛ ſubmerſi ſunt Pharao ꝛ ꝑncipes eius: per qd̃ ꝑuidit Abacuc totũ myſteriuꝫ baptiſmi. Nã ꝑ hoc q̄ Moyſes ꝑcuſſit aquas maris cum ṽga/ ꝑuidit in ſpũ qualr̃ chriſtꝰ q̄ eſt de radice Jeſſe/ ꝛ radix ꝛ virgultũ de terra ſitiẽti/ debebat cum ṽga humanitatis ꝑcutere ꝛ tãgere aquas: ꝛ ꝑ eius ꝯtactũ debebat ꝑbere virtutẽ regeneratiuã aquis ad delenduꝫ pctm̃. Unũ ſicut ille aque maris rubei tacte per virgã Moyſi prebuerũt iter ꝛ viã tutam filijs Jſrael: vt ſecure trãſirẽt ad illud littꝰ: ſꝫ eedẽ aque in ſe reducte ꝑ vẽtũ ꝛ tẽpeſtatẽ ſubmerſerũt Egyptios. Jt pariter aque baptiſmales tacte virtute paſſiõis Chriſti/ ꝛ mundãt hoiem a pctõ: ꝛ prebẽt viã ad vitã eternã: ſed eedẽ aque baptiſmales ſubmergũt ꝛ extinguũt ꝛ fugãt diabolũ ꝛ pctm̃ in hoie. Hoc ergo ꝑuidẽs Abacuc i ſpũ dicit. O dñe ſicut tu ſcidiſti ꝛ diuiſiſti mare rubꝛũ: ꝛ tranſiuit populꝰ/ ꝛ montes. i. principes Egypti viderũt trãſeũtes Hebꝛeos ꝛ doluerunt q̄n abyſſus dedit vocem ſuã. i. q̄n dñs intonuit ſuꝑ mare/ et altitudo maris i. ꝓfunditas leuauit manꝰ ꝛ fluctꝰ: ꝛ gurges trãſijt ſuꝑ egyptios ꝛ ſubmerſit eos: ita tu in aduẽtu tuo ſcindes fluuios terre. i. aquas baptiſmales/ virtutẽ eis ꝑbendo: ꝛ ipſe aque prebebũt iter ad gl'iam fidelibus. Et tũc montes. i. principes demonum dolebũt: q2 gurges aquarũ baptiſmaliũ tranſibit ſuper eos et ſubmerget et extinguet eos. Et hoc accidit q2 abyſſus aque Jordanis dedit vocem ſuã: ꝛ altitudo maris leuauit manus ſuas: q̄n vox pr̃is intonuit ſuꝑ aquas: dicẽs. Hic eſt filiꝰ meꝰ dilectus ꝛc. q2 tũc aq̄ receperunt virtutẽ regñatiuã ꝓpter vocẽ pr̃is ꝛ ꝯtactũ carnis xp̃i: ꝛ ꝓpt̃ virtutẽ ſpũs ſcti apparentis in ſigno colũbe: q2 tunc altitudo et dignitas baptiſmalis leuauit manꝰ. i. ptãtem ꝛ virtutẽ ſuã. Quidã aũt referũt illud: Nũquid in fluminibus ꝛc. ad diuiſionẽ maris rubri: ꝛ tranſitũ filioꝝ Jſrael. Et iſtã partem. ſ. fluuios ſcindes terre/ referũt ad retrogradationẽ aque Jordanis/ ꝛ ingreſſuꝫ filiorum Jſrael in terram promiſſionis ꝛc. ſed iſto modo occultarent̃ multa profunda myſteria. Sed q̄nocũq̄ ſit/ tã trãſitꝰ maris rubri: q̄ ingreſſus terre ꝓmiſſiõis figurabat myſteriũ baptiſmi ꝛ liberationem totius gñis humani a pctõ. Et ſic propheta ſemꝑ adducit ſupradicta myſteria in figurã/ petendo ſaluatorem/ humanũ. Deinde cum ſubdit.

Sol et luna ſteterunt in habitaculo ſuo: in luce ſagittarum tuarum ibunt in ſplendore fulgurantis haſte tue.

¶ Adducit ſextũ myſteriũ: vnde legitur Joſue. x. q̄ videntes Gabaonite victorias et virtutes quas dñs fecit per Joſue et filios Jſrael/ cõfederati ſunt cum eis. Sed videntes quinq̄ reges illius terre: q̄ Gabaonite qui erant gentiles/ confedrati eſſent cum filijs Jſrael: tunc cõgregati venerunt ſimul cũ exercitibus ſuis ad deſtruendos et delendos Gabaonitas. Et ſic caſtrametati ſunt circa Gabaon oppugnates eam. Sed Gabaonite miſerunt nuncios ad Joſue: vt veniret ad auxiliandum ꝛ liberãdũ eos. Tunc aũt Joſue cũ exercitu ſuo venit Galgalis: et irruit ſuper quinq̄ reges: et percuſſit eos

Duplex ſpũs ꝓpheticus differt a ſimplici.

Xp̃s virga hũanitatis diuiſit aquas.

Joſue x.

plaga magna: et perſecutꝰ eſt eos vſq ad Azecha ⁊ Macedam: ⁊ tunc dñs miſit ſuper Chananeos lapides grandinis de celo. Vñ mortui ſunt multo plures lapidibꝰ grandinis ꝙ gladio. Et tūc ad ꝑces Joſue ſterit ſol in medio celi: ⁊ luna ex aduerſo ꝑ totā diē nō deſcēdentes ad occaſum/ ꝑbentes lumē filijs Jſrael ꝑliātibus: vſquequo diſſiparūt exercitū quinq regū: quos quinq reges poſtea Joſue ꝑcepit ſuffocari ⁊ ſuſpēdi. Et ſic Gabaonite fuerūt liberati: ⁊ tota terra Chanaan cū regibꝰ ſuis fuit ſubiecta filijs Jſrael ⁊c. Per hoc myſteriū ꝑuidit Abacuc in ſpū totā victoriā eccl'ie: ⁊ ſubiugationē ppl'i gentilis ad fidē Chriſti. Unde ꝑuidit ꝑ͠io qualiter chriſtus debebat mittere apl'os ⁊ diſcipulos ꝑ vniuerſum mūdū ad ꝑdicandū euangeliū: ⁊ qūo vna pars de populo gentili vidētes virtutes ⁊ ſigna que faciebāt apl'i in virtute nōis Chriſti: debebāt ꝓfederari cū apl'is i eccl'ia Chriſti: ſicut Gabaonite. Preuidit etiā qual'r reges ⁊ ꝓcipes terre vidētes eccleſiā de ppl'o gentili ad fidē conuerſam/ debebant ipſam ꝑſequi crudeliter: ⁊ multa milia martyrum occidere in ea vſq ad magnū Cōſtātinū. Sed xp̄s ꝑ ſolē figuratꝰ debebat ſtare in medio celi: ⁊ reſpicere eccleſiā figuratā ꝑ lunā: ⁊ illuſtrare eā contra reges gentiū. Et ꝑuidit etiā qual'r Chriſtꝰ debebat mittere tēpeſtates ⁊ peſtilētias ⁊ terremotꝰ: ⁊ multa alia incōmoda cōtra ppl'm gentilē in vindictam martyrū. Sed finaliter eccl'ia figurata ꝑ Joſue in lumie ⁊ ꝟtute nōis Jeſu: q eſt ſol iuſtitie/ debebat ſubiugare oēs reges terre cū toto populo gētili ad fidē Chriſti. Hoc ergo ꝑuidens Abacuc in ſpū: dicit. O dñe: ſicut ſol ⁊ luna ſteterunt vnuſquiſq in habitaculo ſuo tpe Joſue nō declinando ad occaſum: in cuius lumine Joſue vicit quinq reges et diſſipauit exercitū eorum per lapides grādinis miſſos de celo: ⁊ poſtea ſubiugauit totam terrā Chanaan cū regibus ſuis: ita in tuo aduentu ſol qui eſt Chriſtus/ ⁊ luna que eſt eccleſia ſtabunt firmiter in habitaculo ſuo: nec poterunt vinci: nec deleri a populo gentili: imo apl'i ⁊ martyres ibunt in luce ſagittarū tuarū ⁊ fulminum euangelicorū: et in ſplendore tue haſte ⁊ fortitudinis euangelice fulgurantis et mittentis radios euangelicos ꝑ vniuerſum mūdum/ illuſtrando apoſtolos: ⁊ terrendo gentiles et infideles ſignis ⁊ miraculis. Et ſic.

Act. ij. **In fremitu conculcabis terram: et in furore obſtupefacies gentes.**

¶ In fremitu ⁊ ſonitu ꝑdicationis apl'orū cōculcabis terram vniuerſam: ⁊ in furore tuo. ſ. cū miraculis ⁊ punitionibus obſtupefacies et terrebis gentes: ⁊ ſic venient ⁊ cōuertent ad fidem. Nā Conſtātinus ꝑcuſſus lepra cognouit ꝟtutē Chriſti per baptiſmū ſanatꝰ: ⁊ ſic fuit cōuerſus. Ad cuius exēplū pro maiori pte oēs reges ⁊ principes Europe fuerūt ad fidē cōuerſi ⁊ Chriſto ſubiugati. Hoc idē factū eſt in partibꝰ aquilonaribꝰ ⁊ oriētalibꝰ: vt pꝫ per eccleſiaſticam hiſtoriam. Deinde cum dicit/

Egreſſus es in ſalutem populi tui: in ſalutem cum Chriſto tuo.

Percuſſiſti caput de domo impij: denudaſti fundamentū eius vſq ad caput.

¶ Explicat veritatem ſupradictarū figurarum. Nā ipſe dixit: ꝙ in ſupradictis ſex myſterijs ꝑuidit figuraliter in ſpiritu futurū ſaluatore mūdi: ⁊ myſterium incarnatiōis ⁊ gn̄alis redēptiōis ⁊ cōuerſionis ppl'i gētilis: ideo nūc applicādo figuratū figure explicat veritatē: vñ ait. O dñe deus/ ſicut tunc exiuiſti in ſalutē ppl'i tui ꝑ Aſa q liberauit Hieruſalē de manu Zara regis Ethiopum. ij. Paral. xiiij. Et liberaſti ppl'm de manu Caſan ꝑ Othoniel. Judicū. iij. Et liberaſti illas octo aīas per Noe de diluuio: ⁊ liberaſti filios Jſrael per Moyſen: ⁊ liberaſti Gabaonitas ꝑ Joſue: ⁊ ſubiugaſti oia regna Chanaā ⁊c. Jta ergo realiter tu in medio annorum eris egreſſus in ſalutē ⁊ redēptionē gn̄alē ⁊ ſpūalē ppl'i tui fidelis. Et nō venies in ſalutē ppl'i tui: ⁊ ad ſaluādū populū tuū cū Othoniel: nec cū Gedeō: nec cū Noe: nec cum Joſue nec cū Moyſe: ſicut quōdā feciſti: ſed egreſſus es in ſalutē populi. i. ad ſaluādum populū tuū cū Chriſto tuo Jeſu in lege ꝓmiſſo: cui ꝓprie cōuenit ſaluare: q2 ideo dicit Jeſus. i. ſaluator. q. d. Tūc miſiſti illos ſupradictos ad liberandū illū ppl'm tpaliter: ſed in plenitudine tpis mittes filiū tuū Jeſum Chriſtū ad ſaluandū ⁊ redimēdū genꝰ humanū ſpūaliter de morte eterna ⁊ a priuitate diaboli: ⁊ loquit̄ de futuro per verba de ꝑterito ꝓpter certitudinē ꝓphetie. Sed q2 Chriſtꝰ debellando ⁊ cōterendo diabolū ⁊ mēbra eiꝰ liberauit genꝰ hūanū: ideo ſubdit. Tu Chriſte ſaluator in tuo aduētu ꝑcuſſiſti ⁊ cōtriuiſti caput de domo impij. i. percuſſiſti diabolū: qui eſt caput domꝰ impie ⁊ ciuitatis terrene Babylonis magne meretricis: cū qua fornicant̄ oēs reges terre: ⁊ infideles: et obſtinati peccatores. De iſta ergo domo impij percuſſiſti eiꝰ caput. ſ. diabolū: ⁊ denudaſti fundamentum eius vſq ad collū. ¶ Ad cuiꝰ itellectū eſt notādū ſm Euſebiū. v. ⁊. vi. de ꝑparatione euāgelica ⁊ ſm Augu. ꝑ totū octauū ⁊ nonū ⁊ decimū de ciuitate dei: ꝙ totū fundamentū diaboli qui dn̄abatur toti mūdo erat falſa ſuperſtitio. Nam oēs ſacerdotes idolorum erant dediti magicis artibus: et ſic oēs necromanti/ ⁊ diuinatores/ ⁊ horoſcopi: et haruſpices: ⁊ hydromātici: ⁊ geomātici: ⁊ obſeruatores aſtrorū: ⁊ menſium: ⁊ dierū. Et ſic cum his falſis artibꝰ: q nō continēt in ſe niſi mendacium: decipiebant reges ⁊ populos: imo ſacerdotes arte humana faciebant quoſdam occultos ſubterraneos meatus: et ibi loquebantur: et per quaſdam fiſtulas ⁊ rimulas mittebāt vocem vſq ad cōcauū idoli/ aut ſtatue: et ſic videbatur populo ꝙ idola loquerentur ⁊ darent reſponſa de queſitis: vt apparet Danielis. xiiij. de idolo Beel. Et iſto modo illa idola dabant falſa et deceptoria reſponſa: et precipiebant fieri nefanda ſacrificia et ludos ſcenicos et nefandos ritus in populo gentili. Et cum hoc fundamēto diabolus adorabatur: et dominabatur in toto mundo: ſed venit Chriſtꝰ ⁊ miſit apoſtolos ſuos per totum orbem ad ꝑdicandū veritatē euangelicam omni creature: q quidem apl'i detexerunt falſitatē ⁊ deceptionē oīm ſuperſtitionū falſarum ipſorū ſacerdotū. Nā in ꝑſentia apl'orū nō poterāt idola dare reſponſa: vt patet in hyſtoria beati Bartholomei ⁊ Mathei: imo idola ruebāt ⁊ cōminuebantur. Et ſic apparebat deceptio et artificium qđ ibi latebat ad decipiendos ppl'os. Et tūc ppl'i viſa manifeſta deceptiōe idolorū/ ⁊ viſa veritate euāgelica/ conuertebantur ad Chriſtum. Sed ſuperſtitioſa deceptio magis patuit et fuit manifeſta poſt cōuerſionē magni Cōſtantini ꝑ totū orbē. Et ideo oēs reges terre q ante ꝓpter idola ꝑſequebantur Chriſtianos: tunc ꝓpter Chriſtū deleuerunt oīa idola mūdi. Et ſic illa falſa ſuꝑſtitio q erat diaboli ad decipiendū inuenta: q ꝑ tot tēpora fuerat cooperta ⁊ occultata: tunc fuit denudata ⁊ manifeſta: ⁊ ſic diabolus princeps huiꝰ ſeculi eiectꝰ eſt foras. Et hoc eſt qđ intendit hic dicere propheta. Vñ ait. O Chriſte/ qn̄ egreſſus es in ſalutem ppl'i tui: tunc percuſſiſti caput diabolicū de domo impij: ⁊ denudaſti et detexiſti fundamentū eius vſq ad collū. ⁊ loquitur metaphorice. Nā ſicut mulier qn̄ habet multas indiſpoſitiones ⁊ impfectiones: ſed cooperit ſe cū veſtibus et caligis a plāta pedis vſq ad collum: q2 faciē nō pōt tegere: ⁊ ſic cooperit oēs defectꝰ occultos: ſed ſi quis denudat ⁊ detegit eā a planta pedis vſq ad collum: tunc videbunt̄ oēs eius defectus q ſub veſte latebāt: Jta pariter eſt dicendum de illa falſa ſuꝑſtitiōe: quia erat velata ⁊ tecta multis falſis apparētijs ad extra: inquātū qn̄ fingebant religionē ⁊ virtutē in apparentia/ ſed intus latebant multa nefāda: ⁊ abominanda: ⁊ deteſtabilia: vt pꝫ in baccanalibꝰ Bacchi et i nocturnis dee Veſte ⁊ Veneris ⁊c. Sed venit Chriſtus ⁊ detexit ⁊ denudauit iſtā falſam ſuꝑſtitionē ꝑ oēs partes vſq ad collū ⁊ faciē: vbi apparet veritas rei. Bis ergo Chriſtus percuſſit caput de domo impij: ⁊ denudauit fundamētū eius vſq ad collū. Primo qn̄ deſcendit ad infernū: q eſt domus diaboli impij. Jbi enī ꝑcuſſit et cōtriuit ⁊ iudicauit eū: ⁊ nudauit ⁊ expoliauit limbū et etiā purgatoriū: qđ erat fundamentum eius. Scđo percuſſit diabolum: caput impie domus ⁊ ciuitatis terrene: qn̄ eiecit ipm a ppl'o gētili: ⁊ nudauit et manifeſtauit falſitatē ſuperſtitionis. Sed q2 diabolus cum angelis ſuis apoſtaticis nō fuit eiectus de mūdo: nec eijcitur ab hoīe niſi ꝑ baptiſmū ⁊ exorciſmū: vbi dicitur ipſi: Ergo maledicte diabole recognoſce ſniam tuā: et recede ab hoc famulo dei ⁊c. Jdeo ſubdit ꝓpheta in ꝑſona eccleſie.

Maledixiſti ſceptris eiꝰ capiti bellatorum eius: venientibus vt turbo ad diſpergendum me.

¶ O Chriſte tu ꝑ baptiſmū ⁊ exorciſmū maledixiſti diabolo capiti oīm bellatorū ⁊ oīm tentationū ⁊ vitiorū: q pugnant contra nos. Et maledixiſti ſceptris eius. i. oībus demonibꝰ ſubditis ſub ſceptro et dominio eius venientibus vt turbo ventorū: et acies: ⁊ turba bellatorū ad diſpergendū ⁊ diſſipandum me. Oia iſta dicit propheta: q2 in baptiſmo et pn̄ia non ſolū eijcitur diabolus ⁊ maledicitur: ſed etiā oia peccata ⁊ tentationes q iugiter pugnant ⁊ conant̄ diſpergere nos. Jtē Chriſtus non ſolum maledixit diabolū: ſed etiam ſceptra eiꝰ. ſ. oēs Judeos ⁊ infideles obſtinatos qui iugiter conantur diſpergere ⁊ deſtruere eccleſiam. Et Jdeo ſubdit.

Exultatio eorū: ſicut eiꝰ qui deuorat pauperem in abſcondito.

¶ Exultatio eorū impugnando cōtra eccleſiā ⁊ populū chriſtianū: ⁊ contra quēlibet iuſtum eſt ſicut exultatio eius. i. illius latronis q deuorat aliquem pauperē in abſcondito, quaſi dicat ꝙ ſicut latro letat̄ ⁊ exultat qn̄ in abſcondito reperit aliquē et expoliat: ⁊ ex diuite facit pauperē: ita letatur diabolus tentare hoīem ⁊ deducere eū ad peccandum/ expoliando ipm bonis grē. Et ita exultauit ppl'us infideliū ꝑſequendo ⁊ expoliando eccl'iam et populū chriſtianū. ⁊ ita letatus eſt et exultauit diabolus: qn̄ expoliauit Adā oībus bonis gratuitis: et ꝑcuſſit eū in corpe ⁊ aīa: qn̄ inobediēs diuino precepto deſcendere voluit ab Hieruſalem in Hiericho ⁊ incidit in latrones ⁊c. Et ſic pariter exultauit diabolus: qn̄ ꝑ ſupradictas falſas ſuꝑſtitiones occupauerat totū ppl'm gētilē. Sꝫ q2 xp̄s miſit apl'os ſuos ad debellādū ⁊ eijciēdū ipꝫ de mūdo: ideo ſubdit

Viam feciſti i mari equis tuis: i luto aquarum multarum. Exod. xiiij.

¶ O dñe Jeſu xp̄e/ tu feciſti viā equis tuis. ſ. apl'is q ſunt equi tui ꝑ quos luſtraſti ⁊ ꝑambulaſti totū mūdū. viā ergo feciſti et aperuiſti eis in mari huiꝰ mūdi: ⁊ i luto aquarū multarū feciſti eis viā vt trāſirēt ad debellādū diabolū: ⁊ ad auferendū ipſi ꝑdā quā tyrānice ⁊ cū falſo fundamēto ⁊ ſuꝑſtitione deteſtabili poſſidebat. ¶ Et nota ꝙ ꝓpheta in hoc cātico cōiter vtit̄ verbis metaphoricis. et iō appellat apl'os equos xp̄i cū qbus ꝑagrauit mundum ſicut Eſaias appellat eos pedes: cū dicit. Quā pulchri ſunt pedes euāgelizantium pacē. Jtē appellat eos nubes inquātū ferebant ⁊ pluebāt pluuiā euāgelicā. Eſa. lx. Qui ſunt hi q vt nubes volant ⁊c. Et iſto mō Abacuc appellat eos equos trāſeūtes maria ⁊ flumina lutoſa huiꝰ mūdi/ ad ſubijciendas inſulas iugo Chriſti. Et hunc modū ſeruat Eſaias. xi. ca. cū dicit: ꝙ tunc dñs Jeſus Chriſtꝰ deſolabit linguā maris Egypti: ⁊ leuabit manū ſuper flumē in fortitudine ſpiritus ſancti: ⁊ percutiet eū in ſeptē riuis: ita vt tranſeant per eū calceati: ⁊ erit via reſiduo populo meo ⁊c.

Audiui ⁊ conturbatus eſt venter meus: a voce contremuerunt labia mea. xxiiij. e. viij. leg.

¶ Hec eſt quarta: et vltia pars principalis huiꝰ cātici in qua agit gr̄as: ⁊ explicat ꝯſolationem ⁊ gaudiū qđ eccl'ia iuſtorū habuit de bn̄ficio redēptionis in primo aduētu xp̄i. Et etiam de gaudio qđ ē habitura i. ij. aduentu poſt iudiciū. et iō iſta. iiij. ꝑs prio exponet̄ de gaudio primi aduentus: Scđo de gaudio ſcđi aduētꝰ. ¶ Quo ad primū ē ergo ꝑnotādū ſicut dictū eſt ſupra: ꝙ Abacuc in ſimplici ſpū ꝑuidit deſtructionē illiꝰ particularis Babylonie cum rege ſuo de ꝓpinquo futurā ꝑ Cyrū: ⁊ ꝑuidit ꝓpinquā liberationē ꝑticularē ⁊ tpalē ppl'i iudeorum: ſꝫ in duplici ſpū ꝓphetico ꝑ illā ꝑticularē punitionē ꝑuidit gn̄alē punitionē magne meretricis babylonis: ⁊ gn̄alē redēptione faciendā ꝑ Chriſtum de longinquo. Sed in prima punitione ⁊ ꝓpinqua ꝑuidit qual'r Cyrꝰ erat facturꝰ gn̄ale edictū ꝑ oia regna ſua. ſ. Medorū ⁊ Aſſyriorū ⁊ Perſarum ⁊ Chaldeorū: vt oēs hebrei. xij. tribuū: tā illi q fuerāt captiuati ꝑ Salmanaſar ⁊ Tethaglaphar: ⁊ tranſmigrati et captiuati per Nabucho. poſſent libere redire in Hierl'm: ⁊ reedificare tēplum ⁊ ciuitatē reddens eis ſacra vaſa tēpli: ⁊ magnā copiā auri et argēti ꝓ tēplo edificando. Sꝫ lꝫ iſta gn̄alis libertas eſſet data oībꝰ Jſraelitis habitātibꝰ ꝑ illa regna: tn̄ maior pars renuit redire. Nā de. x. tribubꝰ captiuitatis ꝑ Salmanaſar. aut pauci aut nulli redierūt: eo ꝙ iā erāt collocati ⁊ radicati i poſſeſſiōibꝰ et vineis i re

gno Medorum ⁊ Aſſyriorũ ⁊ Perſarũ. De Judeis autẽ trãſmigratis ⁊ captiuatis maior pars remanſit: tũ qꝛ iã ibi poſſidebãt domos ⁊ vineas et oliueta ⁊ ꝑdia ⁊ ceteras poſſeſſiones: iõ noluerũt illa relinq̃re: tũ qꝛ timebãt laborẽ et pericula itineris/ et ſic plures mãſerũt i Babyloniaꝗ̃ redierũt. qð ptꝫ. Nã Heſter ⁊ Aſſuerꝰ fuerunt ꝑ magnũ tp̃s poſt relaxatã captiuitatẽ ꝑ Cyruz: quo tp̃e habitabant in Chaldea ⁊ media ⁊ Aſſyria ⁊ Perſide/ ⁊ etiã i ethiopia magna mltitudo hebreoꝝ ⁊ Judeoꝝ de illa captiuitate: vt pꝫ ꝑ totũ diſcurſum lib. Heſter. Ex quibus ptꝫ ꝙ amore bonoꝝ tp̃aliũ ⁊ ex timore laboꝝ itineris maior pars voluit remanere in illa captiuitate: ⁊ minima pars venit ad libertatẽ: Sed illi q̃ mãſerũt in Babylonia: bñ fuerũt puniti: naꝫ poſt deſtructionẽ factã ꝑ Cyrũ: et Dariũ tota prouincia Chaldeorũ paſſa eſt grauẽ ſterilitatẽ ⁊ peſtilentiaꝫ hoĩm ⁊ aĩaliũ ⁊ multa alia miſerãdo diſcrimina et tribulatiões: ſicut dicũt oẽs hiſtoriographi orientales: ⁊ prout ꝓphetauerũt Eſaias ⁊ Ezechiel ⁊ quaſi oẽs ꝓphete minores. Et ſic ptꝫ ꝙ Judei remanentes in Babylonia ex amore bonoꝝ tp̃aliũ/ ⁊ volentes vitare labores ⁊ pericula itineris: et cõtẽnẽtes libertatẽ ⁊ cultũ diuinum/ iuſto dei iudicio inciderũt i maiora pericula ⁊ tribulatiões: ⁊ paſſi ſũt ſterilitatẽ et famẽ et penuriã bonoꝝ tp̃aliũ. Per hoc ꝑfecto myſteriũ ꝑuidit Abacuc in duplici ſpũ propheticu totã cecitatẽ et obſtinationẽ et iniq̃tatẽ in qua manet ppl's Judaicus. Uñ ꝑuidit qualr̃ Chriſtus in lege et ꝓphetis ꝓmiſſus erat venturꝰ inter eos: ⁊ debebat eos abſoluere a iugo legis ⁊ captiuitate pctĩ: ⁊ dare eis legem libertatis ⁊ gratie: et vocare eos ad Hierl'm ſpiritualem quã ipſe edificauerat: Sed ꝑuidit qualiter maior pars Judeorum debebat cõtẽnere Chriſtũ meſſiã ⁊ legẽ libertatis. et hoc ꝓpter amorẽ bonorum tẽporaliũ. Et ſic ſponte erat manſura ſub iugo legis: ⁊ ſub captiuitate diaboli ꝑpetua et cõfuſione Babylonis mãſura. Et ſic ꝑuidit q̃lr̃ minor pars illius ppl'i erat Chriſtũ ⁊ legẽ euãgelicã ſuſceptura: ⁊ ꝑuidit qualr̃ illa parua pars que fuit collegiũ apoſtoloꝝ et diſcipulorum/ debebat edificare nouã Hierl'm ⁊ eccl'iaꝫ ſupra firmã petrã que eſt Chriſtꝰ. Et ꝑuidit etiam qualiter Judei remanẽtes in ſua obſtinatiõe nõ ſolũ debebant ꝑdere oĩa bona tẽporalia: ſed etiaꝫ ſpũalia et eterna. Naꝫ primo ꝑ quatuor annos paſſi ſunt ſeditiones ⁊ bella inteſtina ⁊ furta et homicidia: vt ait Joſephꝰ lib. de bello Judaico: ⁊ poſtea fuerunt obſeſſi: ⁊ intolerabilẽ inediã paſſi: ⁊ tandẽ fuerunt capti: ⁊ partim interfecti ⁊ trucidati: ⁊ partiꝫ capti et diſꝑſi ꝑ mũdũ: ⁊ ciuitas fuit euerſa ⁊ tẽplũ icenſuꝫ: ⁊ ſic ꝑdiderũt bõa tp̃alia ⁊ etiam ſpũalia: qꝛ ꝑdiderũt ſacerdotiũ ⁊ ſacrificiũ: ⁊ lex fuit deſiccata ⁊ arida facta: qꝛ nõ ampliꝰ facit fructũ cũ ſit mortua: et nõ ſolũ mortua: ſed etiã eis mortifera. vt dictuꝫ eſt pſal. l. Oĩa ergo ſupradicta ꝑuidens Abacuc in ſpũ ꝑmo dedolet ⁊ expaueſcit talẽ obſtinationẽ ⁊ ſententiã ⁊ dãnationẽ tẽporalẽ ⁊ ſpũalẽ obſtinatorum Judeorũ. Scðo gaudet ⁊ conſolaꝛ ſe eſſe de illa ſocietate Judeorũ: ⁊ fideliũ: q̃ Chriſtũ erant recepturi: ⁊ etiã de illis q̃ cũ Chriſto in celũ erant aſcẽſuri ⁊ de limbo liberãdi. ¶ Dicit ergo ꝓpheta in ꝑſona ſui ⁊ eccl'ie: O dñe: ego vidi ex reuelatiõe qualiter maior pars ppl'i Judaici debet damnari ⁊ in ſua obſtinatione ꝑmanere. Nam qñ tu fueris egreſſus in ſalutẽ populi tui: ipſi nõ recipiẽt te: nec doctrinam tuã: immo ꝑſequenꝛ ⁊ crucifigent te: ⁊ ſic ſpõte permanebũt in ſua ꝑfidia ⁊ obſtinatione ⁊ captiuitate diaboli: propter qð cõdẽnabis eos ad penam ⁊ captiuitatẽ ꝑpetuã in corꝑe ⁊ aĩa. Ita minor pars eorũ recipiet legẽ tuã. ex q̃bus facies ppl'm tuũ et eccleſiã ſimul cuꝫ ꝯuerſis de ppl'o gẽtili. Ideo cũ ego audiui ingratitudinẽ ⁊ obſtinationẽ et dãnationẽ illius ppl'i ſic alienati cõturbatꝰ eſt venter meꝰ. i. interiora mea: ⁊ a voce tue reuelationis cõtremuerunt labia mea: ne poſſint talia proferre ⁊ ſcribere in hoc cantico. Sed qꝛ ex alia parte video me eſſe de grege ⁊ ſocietate illius populi que te receptura eſt: et debet tecum aſcendere in Hieruſalem ſpiritualem per gratiã: ⁊ in ſuꝑnã ꝑ gloriam: Ideo.

Ingrediatur putredo in oſſibus meis: et ſubter me ſcateat.

Ut requieſcã in die tribulationis: vt aſcẽdam ad populum accinctum noſtrũ.

¶ Nõ timeo labores: nec ꝑicula: nec paſſiões: tñ nõ curo ſi ingrediaꝛ putredo ⁊ dolor in oſſibꝰ meis: et ſubter me ſcateat ⁊ ſerpat quicunq; dolor et labor: vt. i. dũmodo requieſcã tecũ in die tribulationis et damnationis Judeoꝝ: ⁊ aſcẽdã tecuꝫ ad populum noſtrũ accinctũ: et ꝑparatuꝫ ad ambulãduꝫ in lege tua euãgelica/ ⁊ accinctũ ad pugnam contra diabolũ: et inimicos fidei. q. d. Dũmõ ego ſim de ſocietate et numero tui ppl'i fidelis: ego ſuꝫ ꝑparatꝰ ad perferẽdas ⁊ tolerãdas oẽs ꝑſecutiones vſq; ad mortem incluſiue. ¶ Et nota ꝙ propheta appellat diem tribulationis non ſolum futurũ ſtatuꝫ Judeorũ in inferno: ſed etiã preſentẽ ſtatum in hac vita. Nam de futuro ſtatu nõ eſt dubiũ: qꝛ in ſecula ſeculorũ cruciabunꝛ. Sed etiaꝫ ꝑſens ſtatus ẽ dies tribulationis eorũ. Nã pẽo ſunt in captiuitate tp̃ali et ſpũali ſine regno ⁊ ſacerdotio exules a ſua patria: ⁊ vltra hoc ſunt ſine lege ⁊ fructu legis: qꝛ nullũ fructũ habent ex obſeruãtia: qꝛ non ſolum eſt eis mortua ſed mortifera. Jð orõ et ieiunia ⁊ oblationes ⁊ oĩa opa legis: q̃ faciũt: vertunꝛ eis in pctũ/ vt dictũ ẽ pſal. xlix. ⁊. l. ⁊. cviij. Jð lꝫ non ſemꝑ patiantꝛ ſterilitatem bonorũ tp̃aliũ: tñ ſemꝑ patiunꝛ ſterilitatẽ legis: et bonorũ ſpũalium. iõ eorũ ſtatus dicꝛ dies tribulationis: ſicut dies legis euãgelice ẽ: annus benignitatis ⁊ fecũditatis ꝓpter abundãtiã bonorũ ſpũaliũ pſal. lxiij. Sed ꝙ ſtatus iudaicus ſit dies tribulatiõis ⁊ ſterilitatis: ꝓbaꝛ. qꝛ poſt aduentũ Chriſti

Ficus enim non florebit: ⁊ non erit germẽ in vineis.

Metietur opus oliue: ⁊ arua nõ afferent cibum.

Abſcindetur de ouili pecus: ⁊ non erit armentum in preſepibus.

¶ Ficus. i. lex vetus figurata ꝑ ficulneam nõ florebit: qꝛ iam fuit maledicta ꝑ Chriſtũ: ne amplius faceret fructuꝫ. Matthei. xxj. Et non erit germẽ nec fructus nec palmes in vineis illiꝰ populi ⁊ legis: q̃ ꝑcepta cerimonialia nõ germinabunt. ¶ Uñ nota ꝙ lex diuina ⁊ eccl'ia dei ab Adaꝫ vſq; ad vltimũ iuſtum dicꝛ vna ſcðm Gregorium ⁊ oẽs doctores: vt dictum eſt in prologo. Sed iſta lex aut eccleſia in ſacra ſcriptura quandoq; appellaꝛ vinea. cuiꝰ palmites ſũt Chriſti fideles. Quãdoq; appellaꝛ oliua cuius rami ſunt fideles. Quandoq; dicꝛ aruũ ſeu ager cuiꝰ fructꝰ ⁊ ſegetes ſunt fideles. Quandoq; appellatur ouile dei. cuius oues ſunt fideles. Sed poſt aduẽtũ Chriſti oẽs Judei obſtinati fuerũt abſciſſi ab hac oliua et vinea ⁊ agro ⁊ ouili: in quoꝝ locis fuerũt inſerti cõuerſi de populo gẽtili: vt ait apoſtolus ad Romanos. Ideo iſta vinea: ⁊ oliua: ⁊ ager: non facit eis amplius fructũ: qꝛ lex iã fecit et protulit fructũ in tẽpore determinato. ſ. in aduẽtu Chriſti. Et ideo fuerũt ipſi abſciſſi rami cerimonialiũ: ⁊ nati ⁊ orti ſũt in eodem trũco legis rami euãgelici q̃ ꝓferũt fructus euãgelicos eccleſiaſticorũ ſacroꝝ/ et fructus gr̃e. Ex quibus ptꝫ ꝙ lex vetꝰ cũ illis ramis ⁊ palmitibus veteribꝰ iam abſciſſis et aridis/ nullũ iam fructũ profert. Ideo dicit. Nõ erit germẽ i vineis: ⁊ metieꝛ opus oliue. Nã ſicut vinea legis non facit vuas ſed labruſcas: ita oliua legis nõ facit oliuas: ſꝫ amurcas: ⁊ mentita eſt in fructu ſuo. ⁊ eadẽ rõne arua legis nõ afferũt cibũ: ſed venenũ mortiferũ. Itẽ cũ ille ppl's ante aduẽtũ Chriſti eſſet ppl's peculiaris ⁊ de ouibꝰ dei: poſtea fuit abſciſſus ab ouili dei: et iã nõ paſciꝛ nec comedit in ꝑſepibus dei/ qꝛ deũ negauit. Daniel. ix. Uñ populus gẽtilis qui non erat plebs dei: factꝰ eſt plebs dei per baptiſmũ: ⁊ ppl's Judaicꝰ factꝰ ẽ nõ plebs dei ⁊ abſq; mia per infidelitatem. Oſee. j. Ideo dicit ꝙ populus Judaicus qui ex oue factus eſt pecus abſcindeꝛ de ouili dei: ⁊ factus armẽtũ beſtiarum non erit in precepibus cum ouibus Chriſti.

Ego autem gaudens gaudebo: ⁊ exultabo in deo Jeſu meo.

Deus dominus fortitudo mea: ⁊ ponet pedes meos quaſi ſeruorum.

Et ſuper excelſa mea deducet me victor i pſalmis canentem.

¶ Quaſi dicat in ꝑſona ppl'i fideles. Poſtq̃ Judei ſponte abiecerũt Chriſtũ: ⁊ voluerũt manere ſub iugo legis: ⁊ abſcindi ab ouili Chriſti/ ego gaudẽs in preſenti ꝑ gr̃am ⁊ fructus euangelicos: gaudebo in futuro ꝑ gloriaꝫ in Chriſto deo Jeſu ⁊ ſaluatore meo quẽ recepi per fidẽ. Quia ipſe Jeſus q̃ eſt deꝰ ⁊ fortitudo mea/ ponet: ⁊ preparabit pedes meos aptos ⁊ veloces quaſi ſeruorũ ad ãbulãdũ in lege euangelica: ⁊ ad aſcẽdẽdũ in Hierl'ꝫ ſuꝑnã ꝑ gl'iaꝫ. et ipſe deducet me gr̃a ſui ſuꝑ excelſa mea. i. ſuper cacumina celeſtia mihi ꝓmiſſa. Et ipſe victor ꝯtra diabolũ deducet me canẽtẽ in pſalmis gr̃e in ꝑſenti et in pſalmis glorie in futuro. quaſi di. Judeis et oibꝰ infidelibꝰ manẽtibꝰ reprobatis ⁊ dãnatis i ſua obſtinatiõe/ ego gaudebo cũ Jeſu deo redẽptore ⁊ glorificatore: hic per gr̃am ⁊ in futuro ꝑ gloriam.

Secunda expoſitio.

¶ Secũdo modo iſta vltima ps ab illo loco audiui ⁊ conturbatus ⁊c. poteſt exponi de pena dãnatorum ⁊ gaudio iuſtorum poſt iudicem. Unde dicit ꝓpheta. O domine: ego audiui ex reuelatione mihi facta in ſecudo capitulo damnationem magne meretricis ⁊ ciuitatis diaboli/ quam facturꝰ es i vltimo iudicio de perſecutoribus iuſtoruꝫ. ⁊ ideo conturbatus eſt venter meus ⁊c. Sed qñ audiui gloriam quã daturus es iuſtis in meritũ et premium perſecutionũ: tũc fui cõſolatus ⁊ volo ꝙ ingrediatur putredo in oſſibꝰ meis. i. paratus ſum pati oẽs perſecutiones ⁊ aduerſitates i hac vita: vt requieſcam in die tribulationis. i. in die iudicij: ⁊ aſcendã ad populũ noſtrũ iuſtorũ accinctũ ⁊ liberatũ et expeditum ab iſtis miſerijs huiꝰ mũdi cũ quo aſcendã in celũ. Unde poſt diẽ iudicij ficus iſtorũ diuitum mundanorũ nõ amplius florebit: nec erit amplius germẽ in vineis eorũ: ⁊ opus oliue mẽtietur eis ⁊ arua nõ afferent fructuꝫ eis. quaſi di. oĩa iſta bona mundana perdẽt in illa die: nec poterunt eis ꝓdeſſe. Ego autem quia iſta bona mũdana cõtẽpſi ꝓpter Chriſtũ et ꝓpter celeſtia: in illa die gaudẽs gaudebo ⁊ exultabo in deo Jeſu meo meſſia in lege promiſſo: qꝛ ipſe ẽ deꝰ ⁊ fortitudo mea: ⁊ ponet pedes meos veloces quaſi ſeruorũ ad aſcẽdẽdum in celũ: ⁊ deducet me ſuꝑ excelſa celeſtia canẽtẽ in pſalmis glorie: Ipſe eñ victor ⁊ triũphator de mũdo ⁊ diabolo deducet me ſecũ cũ ppl'o victorie canentem victoriã ſuam in pſal. glorie.

Ad monitio auctoris.

Hec ergo ſupradicta in hac expoſitione ſunt que diuino auxilio frens potui haurire ⁊ extorquere ex intelligentia huius cantici ſecũdũ ſanã fidem et doctrinã. Ideo oro ⁊ obſecro frẽs meos fideles catholicos: vt velĩt cum charitate attẽdere ad intelligẽtiã huiꝰ cantici: qꝛ difficilimũ eſt ad intelligendum: Primo quia eſt de rebus altiſſimis. Secũdo qꝛ ꝓcedit ꝑ vocãbula metaphorica et i iuſurpata ⁊ extranea. Tertio ꝓpter diuerſitatem tranſlationũ. Nã quaſi oẽs interꝑ̃tes fuerũt diuerſi in interpretatione ⁊ traductiõe huiꝰ cãtici: eo ꝙ in hebreo ꝓcedit ꝑ verba metaphorica ⁊ multũ equiuoca. ¶ Et ideo dicunt hebrei ꝙ quatuor partes ſunt in ſacra ſcriptura multũ difficiles ad intelligẽdũ: quas nõ debent legere niſi ꝓuecti et antiqui doctores. Quarũ prima eſt primũ et ſecũdũ ⁊ tertiuꝫ cap. libri. Geneſis. Secunda eſt liber canticorũ Salomonis. Tertia eſt liber Ezechielis in primo capitulo: et quadrageſimo cap. vſq; ad finem Quarta aũt eſt iſtud canticũ Abacuc. qꝛ ideo intitulaꝛ oratio Abacuc ꝓ ignorantia: ſiue ꝓ ignorãtibꝰ: eo ꝙ ab omnibꝰ ignoraꝛ eiꝰ vera intelligentia: vſquequo veniat rex meſſias ad declarandum ipſum. Et ſic ptꝫ ꝙ non ſolum apud nos ſed etiam apud Hebreos hoc canticũ reputatur difficilimuꝫ Et ideo ſi lector fidelis nõ valet attingere plenam intelligentiã ex hac ſupradicta expoſitiõe: rogo qð pergat ad alios catholicos expoſitores: quia deus voluit cõicare ⁊ reuelare ſingulis diuiſim theſauros ſapientie ſue prout ipſi placuit. iõ oportet lectorẽ cũ charitate accedere: ⁊ ſtudiũ adhibere.

Audite celi q̃ loquor. Hoc canticũ cãtat eccleſia i laudibus diei ſabbati ꝙ cãticũ reperiꝛ ſcriptum Deutero. xxxij. et fecit ipſum Moyſes ex ꝑcepto dñi: ⁊ ꝑcepit vt reponereꝛ in arca federis: vt eſſet i teſtimoniũ ꝯ filios Iſrael quotiẽs peccarẽt ⁊ apoſtatarẽt et recederẽt a dño: vt ptꝫ i capitulo ꝑcedẽti. xxxj. Uñ dicit dñs ad Moyſen. Ecce tu dormies cũ patribꝰ tuis. Et ppl's iſte ꝯſurgens fornicabiꝛ poſt deos alienos ⁊c. Et iraſce

No. bene contra nolentes facere bonum ꝓpter grãm.

dente. x xxxij.

tur furoꝛ meus ꝯ̄ eū in die illa: ⁊ derelinquā eū: ⁊ ab
ſcondā faciē meā ab eo. Et erit in deuoꝛationē: ⁊ i-
uenient eū oīa mala ⁊ afflictiões ⁊c. Nūc itaqꝫ ſcribi
te vobis cāticū iſtud: ⁊ docete filios Iſrael vt me-
moꝛiter teneāt ⁊ oꝛe decātēt: vt mihi ſit carmē iſtud
M ꝓ teſtimonio īter filios Iſrael ⁊c. ¶ Ex ſupꝛadic-
tis īferunt cōcl'ones. ¶ Pꝛia cōcluſio/ ꝙ Moy. fe-
cit hoc cāticū ex ꝓcepto dñi. ¶ Scḋa ꝯcluſio ꝙ de⁹
ꝓnouit ⁊ reuelauit ipſi Moyſi qualr ille ppl's de-
bebat foꝛnicari: ⁊ ſequi deos alienos cū eſſet ī ter-
ra ꝓmiſſa poſtquam eſſēt incraſſati: ⁊ impinguati.
¶ Tertia ꝯcluſio: ꝙ Moyſes poſuit hoc cāticū in
arca federis: vt eſſet teſtimoniū ꝯ̄ filios Iſrael: vt
qñ viderēt punitiones in eis cognoſcerēt ħ eis fuiſ
ſe pꝛedictū. ¶ Quarta cōcluſio: ꝙ Moyſes ꝓnouit
ex reuelatione oēs punitiões venturas illi ppl'o ꝓ
pter peccatū vſqꝫ ad extremū tp's. Unde concludit
in illo. xxxi. c. Noui enī ꝙ poſt moꝛtē meā iniq̄ age-
tis: ⁊ declinabitis cito ⁊ via quā ꝓcepi vobis ⁊ oc-
current vobis mala in extremo tp'e qñ feceritis ma
lum ⁊ cōtra deū ⁊c. Ex dictis in hoc capitulo et ex-
dicēdis in hoc cātico ptꝫ manifeſte Moyſen fuiſſe
ſi Moy- verū ꝓphetā: eo ꝙ nouit ī ſpū ex diuina reuelatio
ſes ha/ ne futurā rebellionē ⁊ idololatriā illius ppl'i: et ꝓ-
buerit uidit pariter futuras punitiões ⁊ deſtructiões q̄s
duplicē ille ppl's erat paſſurus ꝓpter ſupꝛadicta peccata:
ſpm̄ ⁊ qualr ille maledictiões dāte ſupꝛa in cap. xxviij.
debebāt illū ppl'm cōpꝛehēdere. Et ideo Moyſes
fecit hoc canticū: in quo narrat ⁊ pꝛedicit bñficia
q̄ de⁹ fecit illi ppl'o: ⁊ pꝛedicit ingratitudines et ſce
lera que ille ppl's erat perpetratur⁹ cōtra deū ⁊ pu
nitiones quas erat paſſurus. Et ſic ptꝫ Moyſen
fuiſſe verū pꝛophetā ⁊ habuiſſe ſpiritū pꝛophetie
de futuris cōtingentibus. ¶ Sed eſt querendū an
Moyſes habuerit duplicē ſpm̄ ꝓphetie in hoc cā-
tico. ſ. an ſpiritus ⁊ lumē ꝓpheticum Moyſi atti-
gerit ⁊ peruenerit vſqꝫ ad Chꝛiſtū ⁊ eccleſiā an fue-
rit terminatus in geſtis vete. teſta. Dictū eſt enī in
pꝛologo tractatu. ij. ⁊. iij. ꝙ ſpiritus ſimplex ꝓphe-
ticus eſt ille qui tangebat mētē ꝓphete tantum ħ
futuris contingentibus in illo populo in vete. te-
ſta. in quibus determiabat notitia ꝓphete Sꝫ ſpi
ritus ꝓpheticus duplex erat: q̄ trāſcēdebat futura
cōtingentia ve. te. immo per geſta ꝓterita ⁊ pꝛeſen
tia ⁊ futura vete. te. manducebat mentē ⁊ notitiā
ꝓphete vſqꝫ ad myſteria Chꝛiſti ⁊ eccleſie. quē du
plicē ſpm̄ ⁊ lumē ꝓpheticū habuit et adept⁹ eſt Da
uid ⁊ Eſaias et ceteri. iij. maioꝛes. ⁊. xij. ꝓphete mi/
noꝛes/ ⁊ pluries dictū eſt. Et ideo eſt videndum an
Moyſes ī hoc cātico habuit hūc ⁊ talē ſpiritū ⁊ lu
mē duplex ꝓpheticū/ ⁊ an notitia ſua ꝓphetica ꝑ-
uenerit vſqꝫ ad Chꝛiſtū ⁊ eccleſiā. ¶ Ad cuius ītel
ligētiā eſt ꝓnotandū: ꝙ due fuerūt punitiões gña-
O les illius ppl'i: ⁊ due deſtructiões ⁊ euerſiones et
Due de- incēſiões gñales illius templi ⁊ ciuitatis hierl'm.
ſtructi Pꝛima fuit facta per Nabuchodonoſoꝛ ⁊ Caldeos
ones Scḋa fuit ꝑ titū ⁊ Romanos. Pꝛia aūt fuit ꝓpter
hierl'm pctm̄ idolatrie. Scḋa ꝓpter odium ⁊ homicidium
⁊ tēpli. ꝑpetratū ꝯ̄ meſſiā in lege ⁊ ꝓphetis ꝓmiſſū qꝛ nō
ſolū ipm̄ negauerūt ⁊ audire noluerūt: ſed etiā oc-
ciderūt. Iō pꝛia captiuitas ⁊ deſtructio fuit remiſ
ſa ⁊ reſtaurata ꝑ Cyrū: ⁊ ciuitas ⁊ tēplū redificatū
ꝑ zoꝛobabel ⁊ Ieſum ſacerdotē magnū. Scḋa autē
fuit irremiſſibilis ⁊ irreparabilis: vt ptꝫ ad oculū
Has ꝑfecto duas captiuitates ⁊ deſtructiones no-
uerūt ⁊ ꝓdixerūt q̄ſi oēs ꝓphete. Pꝛio enī Dauid ꝓ-
uidit ⁊ ꝓdixit captiuitatē ꝓmā ꝑ Babylonios: ⁊ eius
remiſſionē: vt ptꝫ pſal. lxxviij. ⁊ lxxix. ⁊. cxxxvj. Sꝫ
perpetuā captiuitatē ſecūdā ⁊ irreparabile ꝓdixit
pſal. xxvij. dicens Deſtrues illos ⁊ non reedificabis
eos. Item de ſcḋa captiuitate dicit pſal. xciiij. Ho
die ſi vocem ei⁹ audieritis nolite obdurare coꝛda
veſtra ⁊c. Itē Eſaie. xliij. Educ foꝛas populū cecū
⁊ ſurdū ⁊c. Item Eſaie. l. Ecce in iniquitatibus ve-
ſtris vēditi eſtis: et in ſceleribus veſtris dimiſi ma
trem veſtram: qꝛ veni: ⁊ nō erat vir: ⁊ vocaui ⁊ nō
erat qui audiret: hoc idem cap. lxv. Itē Dan. ix. de
pꝛima captiuitate ⁊ eius remiſſiōe: ⁊ reedificatiōe
dicit. Ruſum reedificabit platea/ ⁊ muri in angu
ſtia tp'is. Sed de Scḋa captiuitate et deſtructione
dicit. Poſt hebdomadas. lxij. occidet Chꝛiſtus: et
nō erit eius ppl's q̄ eū negatur⁹ eſt et ciuitatē ⁊ ſā
tuariū diſſipabit ppl's cū duce venturo: ⁊ finis eius
vaſtitas: ⁊ poſt finem belli ſtatuta deſolatio: ⁊ vſqꝫ
ad ꝯſummationē et finem ꝑſeuerabit ſtatuta deſo-
latio. Sufficit ergo ꝙ oēs ꝓphete in hoc cōcoꝛdāt
ꝙ ſecūda deſtructio ⁊ captiuitas erat ventura illi
ppl'o: eo ꝙ erat negatur⁹ deū. ⁊ nō debebat recipe-
re nec audire meſſiā. ī lege ⁊ ꝓphetis ꝓmiſſū: immo
erat ipm̄ occiſurus. Et oēs cōcoꝛdāt in hoc. ſ. ꝙ illa
ſecūda captiuitas erat irreparabilis ⁊ ꝑpetua. Et
ꝙ ppl's gētilis erat eligēdus: ⁊ loco populi Iudai-
ci ſubſtituēdus: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum ꝓphetarū
que oīa iſta ꝓnouerūt ⁊ pꝛedixerūt in duplici ſpū
oēs ꝓphete. Quā etiā vltimā perpetuā deſolatio-
nē et repꝛobationē ꝓpter pctm̄ negatiōis Chꝛiſti
pꝛeuidit Moyſes in duplici ſpū ꝓphetie Deuter.
xviij cū dicit ipſi deus. Pꝛophetā ſuſcitabo eis de
medio fratrū ſuoꝝ ſimilē tui: ⁊ ponā verba mea ī
oꝛe eius. Loqueturqꝫ ad eos quecūqꝫ dixero illi.
Et quicunqꝫ verba q̄ loquet audire noluerit/ vltoꝛ
exiſtā. Ex quibus ptꝫ ꝙ Moyſes pꝛeuidit ex diui
na reuelatione in duplici ſpū Chꝛiſtū naſciturū de
illo ppl'o ſm̄ carnem: in cuius oꝛe deus pater debe
bat ponere verba ſua: imo deus pater erat locutu
r⁹ nobis ꝑ os Chꝛiſti: qꝛ q̄cquid habet: habet a pꝛe
naſcēdo: Et ſic ꝓuidit qualr deus erat nobis locu-
tur⁹ ī carne: ⁊ ꝓuidit qualr ille ppl's. i. maioꝛ pars
eius non erat ipm̄ auditur⁹: imo negaturus. Et ſic
ꝓuidit vltimā et ꝑpetuā vltionē ⁊ deſtructionē eo-
rū. Ex q̄bus ptꝫ ꝙ Moyſes non ſolū ꝓuidit pꝛimā
captiuitatē Iudeoꝝ futurā ꝓpt pctm̄ idololatrie:
ſꝫ ēt ꝓuidit ſcḋam captiuitatē ⁊ ꝑpetuā deſtructio
nē ſcḋi tēpli ꝓpter pctm̄ īfidelitatis et odij ⁊ homi
cidij ꝑpetrati ꝯ̄ Chꝛiſtū. Et hāc duplicē captiuitatē
et deſtructionē ppl'i Iudeoꝝ: et templi et ciuitatē
ꝓdicit Moyſes in hoc cantico. Et ꝓcepit ipſum re
poni in arca vt eſſet teſtimoniū cōtra illū ppl'm: ne
allegarent ignoꝛātiā: quin deus ꝓmonuiſſet eos: et
ꝓdixiſſet eis punitionē ſui pctī/ appellando celū et
terram in teſtimonium. In quo cantico duo pꝛinci
paliter facit. Pꝛio enī ꝓmittit ꝓemiū et exoꝛdium
Scḋo exequit narrationē: ibi. Date magnificētiā
deo noſtro. ¶ Quātū ad pꝛimum: qꝛ ſuperius dicit
Moyſes ꝙ faciebat hoc canticū in teſtimoniū cō-
tra filios iſrael: vt ipm̄ nulla deleret obliuio: cōtra
quos inuocabat celum et terram: ideo nūc in exoꝛ
dio huius cātici teſtatur celum et terrā ⁊ appellat
ea in teſtimoniū ꝯ̄ illum ppl'm: et petit diuinū auxi
lium inuocādo nomē domini. Dicit ergo Moyſes

**Audite celi que loquoꝛ: audiat
terra verba oꝛis mei.**
¶ O celi/ audite q̄ loquoꝛ. ſ. ſnīam dei
datā ꝯ̄ ppl'm Iudaicū: ⁊ ſicut eſtis im
mobiles a loco: ſitis mihi teſtes cōtra
illū ppl'm qui rebellatur⁹ ⁊ blaſphematur⁹ eſt con
tra deū ſuum. Et terra q̄ eſt imobilis audiat verba
oꝛis mei. Et ſit mihi teſtis de immobili ſnīa data a
deo ꝯ̄ iſtū ppl'm. Et tā celi q̄ terra ſitis mihi teſtes
qualr volo ꝓdicere ſnīam dñi ⁊ punitionē contra
illū ppl'm ꝓpter futurū pctm̄ idololatrie ⁊ infideli
tatis: q̄ꝺ ꝑpetratur⁹ eſt ꝯtra dñm ⁊ meſſiā ſuū: ne
poſſit allegare ignoꝛātiā qñ euenerint ſibi iſta ma
la. Itē vos celeſtes ⁊ angelice creature/ audite que
loquoꝛ vt ſitis mihi teſtes. Et terra. i. oēs habitato
res terre/ audiāt verba oꝛis mei: q̄ ego annūcio ex
parte dei cōtra illū ppl'm rebellē. Deinde cū dicit/
**Concreſcat in pluuiam doctrina mea fluat
vt ros eloquium meum.
Quaſi imber ſuper herbā ⁊ quaſi ſtille ſup
gramina: quia nomen dñi inuocabo.**
¶ Captat beniuolētiā dei. ⁊ petit auxiliū ⁊ gratiā.
Pꝛimo vt ipſe abūde poſſit loq̄. Scḋo vt faciat fru
ctū in ppl'o. et ad hoc inuocat nomē dñi tetragran-
maton: q̄ꝺ eſt verbū incarnatū. ſ. Ieſus Chꝛiſt⁹ meſ
ſias in lege ꝓmiſſus: in cui⁹ virtute Moyſes fece-
rat oīa miracula: ⁊ in cui⁹ fide ⁊ ſpe oēs fideles ve.
te. ſaluabant. Unā ait. Ego Moyſes inuocabo no-
mē dñi: q̄ eſt dñs Ieſus ī carne futur⁹ ⁊ venturus: ſi
ne quo nullū donū: nulla gr̄a pōt nobis dari a pꝛe
luminū. Hoc inquā nomē dñi īuocabo: vt doctrina
mea moꝛalis ⁊ ꝓphetica in hoc cātico ꝓnūcianda
creſcat abūdet vt pluuia ſolet abūdare: ⁊ eloquiū
meū fluat affluenter ſicut ros. ⁊ fluat ⁊ creſcat iſta
doctrina ſup mētes hoīm ad itelligēdum: ⁊ ſup vo-
lūtates eoꝝ ad operādū/ q̄ſi ⁊ ſicut imber fluit ſuper
herbā et facit eā germinare. Et ſicut ſtille cādētes
ſup gramia faciūt ea creſcere: ⁊ ꝓſparitita pariter
doctrina mea faciat fructū fidei ī mētib⁹ audiētiū:
et fructū charitatis in volūtatib⁹ eoꝝ. Unā ē aduer
tēdū: ꝙ recte Moyſes īuocat Ieſum: q̄ ē nomē dñi
ad gr̄am īpetrādā: qꝛ ex reuelatiōe ſciebat eū eſſe
in oīb⁹ mediatoꝛē: dei et hoīm: ꝑ quē de⁹ erat remiſ
ſur⁹ pctā hoīm et daturus omnē gr̄am: ⁊ in virtute
cuius: et ad cuius inuocationem Moyſes fecerat
oīa miracula in Egypto ⁊ in mari rubꝛo ⁊c.
**Date magnificentiam deo nr̄o: dei ꝑfecta
ſunt opera: ⁊ omnes vie eius iudicia.
Deus fidelis ⁊ abſqꝫ vlla iniq̄tate: iuſtus et
rectus.
Peccauerunt ei: ⁊ non filij ei⁹ in ſoꝛdib⁹.**
¶ Pꝛemiſſa inuocatiōe diuini auxilij ī exoꝛdio hic
incipit ſuā narrationē: in qua tria facit: ſcḋm ꝙ hꝫ
tres partes ꝓncipales. Nā pꝛimo ꝓdicit ꝓmā pu-
nitionē illi⁹ populi ꝓpter peccatū idololatrie. Se
cūdo ꝓdicit punitionē ſecūdā ꝓpter peccatū odij
et moꝛtis Chꝛiſti. Tertio ꝓdicit electionē ⁊ ſubſti-
tutionē ppl'i gētilis ad eccleſiā loco ppl'i Iudaici.
Scḋa: ibi. Et dixi. vbinā ſūt. tertia: ibi: Laudate gē
tes. In ꝓma pte tria facit. Pꝛio enī explicat breui-
ter bñficia q̄ ſpecialr ille ppl's recepit a deo ꝓ na-
tiōibus. Scḋo ꝓdicit ingratitudinē ⁊ apoſtaſiam
quā ille populus erat ꝑpetratur⁹ cōtra deū ꝓpter
idololatriā. Tertio ꝓdicit futurā punitionem ⁊ de-
ſtructionē eoꝝ ꝓpt illud pctm̄. Scḋm: ibi. Incraſ-
ſat⁹. tertiū: ibi. Uidit dñs ⁊ ad iracūdiā. ¶ Quan-
tū ad pꝛimū eſt aduertēdū: ꝙ pꝛopter quatuoꝛ de⁹ P de⁹ ma
eſt de ſe magnificādus ab oīb⁹. Pꝛimo qꝛ eſt perfe- gnificā
ctus: ⁊ ꝑfecta opa creauit ⁊ fecit: Scḋo qꝛ ſapiens d⁹ ab
in cōdēdo legē nature. Tertio qꝛ fidelis in pꝛomiſ- oīb⁹ ꝓ
ſis: quia neminē fallit. Quarto qꝛ rectus ⁊ iuſt⁹ in pter q̄
iudicādo: qꝛ tribuit vnicuiqꝫ ſecundū opa ſua. Unā tuoꝛ.
ꝓpter iſta quatuoꝛ tenet magnificare deū nō ſolū
populus Iudaicus: ſed etiam oēs ppl'i: qꝛ oēs equa
liter iſta receperunt a deo. Dicit ergo Moyſes. O
ppl'i date magnificentiam deo nr̄o ꝓpter beneficia
gñalia recepta: qꝛ oīa opa dei ſunt perfecta in ſua
natura. Et ſic fecit hoīem ꝑfectum in ſua natura: et
oēs vie legis eius in q̄b⁹ ꝓcepit hoīes ambulare/
ſunt vera iudicia ⁊ iuſta. ⁊ ſic eſt iuſtus in conden-
do legē: et fidelis ī ꝓmiſſis: et iuſtus rectus abſqꝫ
vlla iniq̄tate in iudicādo et reddēdo vnicuiqꝫ pu-
nitiones et ꝓmia ſcḋm merita aut demerita. Ex q̄
patet: ꝙ oēs tenent deū magnificare. Sꝫ ꝓpl'us
Iſrael recepit a deo legē ⁊ bñficia: qꝛ magis deus
ſe oñdit eis amicū dando legē ſpecialē ⁊c. Iō ſub-
dit. Peccauerūt ⁊ nō filij eius. quaſi di. iſte ppl'us
magis tenebat deū magnificare et laudare: eo ꝙ
elegerat ipſum tanqꝫ filiū dādo ipſi legem ſpālē: tñ
ipſi nō filij. i. nō tanqꝫ filij peccauerūt in ſoꝛdibus
⁊ ſpurcitijs idololatrie ⁊ alioꝝ ſcelerū. quaſi di. q̄ꝺ
licet debebant deum magnificare tanqꝫ patrem: tñ
ipſi tanqꝫ non filij blaſphemauerunt eum in ſoꝛdi-
bus idololatrie ⁊ ſupſtitionis deteſtabilis. Et iō
Moyſes incipit repꝛobare et obiurgare totam ſuc
ceſſionem illius populi/ dicens.
**Generatio praua atqꝫ ꝑuerſa: heccine red xxiij. q.
dis domino popule ſtulte ⁊ incipiens?
Nunquid nō ipſe eſt pater tuus qui poſſe-
dit te: ⁊ fecit ⁊ creauit te?
Memento dierum antiquoꝛum: cogita ge
nerationes ſingulas. Iob. viij.
Interroga patrem tuum: ⁊ annunciabit ti
bi: maioꝛes tuos ⁊ dicēt tibi. Gene. xlix.
Qñ diuidebat altiſſimus gentes: qñ ſepa-
rabat filios Adam: conſtruxit terminos
ppl'oꝝ iuxta numeꝝ filioꝝ iſrael.**
¶ O. gñati praua ⁊ ꝑuerſa ī fide/ heccine reddis
dño. i. has gr̄as reddis dño pro tātis bñficijs rece-
ptis: o popule ſtulte in eligēdo īſipiēs in iudican-
do ⁊ cognoſcēdo/ q̄a cōtēpſiſti bonum ⁊ elegiſti ma
lū: ⁊ tanqꝫ īſipiēs oblitus es bñficioꝝ receptoꝝ:
et non cognouiſti creatoꝛē tuū et elegiſti creaturā
vanā et falſam/ cōtēdēdo verū deū oīm creatoꝛem:
nunqd ipe de⁹ nō eſt pr̄ tuus: q̄ pꝛimo fecit te quo
ad coꝛpus de terra: et creauit te quo ad animā de
nihilo ſpirādo in coꝛpus foꝛmatū de terra ſpiracu-
lū vite: et poſtea poſſedit tāqꝫ ppl'ꝫ peculiarē et ꝓ-
pꝛium pꝛe ceteris populis? Memēto dierum anti
quoꝝ a pꝛincipio mūdi: et cogita gñationes ſingu-
las ab Adam vſqꝫ Noe et Abꝛaham: et maxime ab
Abꝛahā quē ſeparaui de Chaldea/ vſqꝫ ad exitū de

Egypto. Et interroga patrẽ tuũ quẽcũqꝫ carnaleꝫ/ ⁊ patrẽ tuuũ Abrahã:q̃ fuit principium hui⁹ ppl'i. ⁊ maiores tuus. ſ. Iſaac ⁊ Jacob: ⁊ oẽs. xij. patriarchas ⁊ oẽs duces ⁊ ſacerdotes. Et dicẽt tibi totum diſcurſuꝫ tue gñatiõis ⁊ beneficioꝝ a deo receptorũ ꝑ ſucceſſionẽ. Et dicẽt tibi principiũ ⁊ modũ electionis hui⁹ ppl'i ad deũ: ⁊ dicẽt tibi qñ ⁊ quomodo diuidebat altiſſimus gẽtes: ⁊ qñ ſeparabat filios Adã. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notãdũ ſecũduꝫ hiſtoriographos: ⁊ deſcẽdẽtes a tribus filijs Noe poſt diluuiũ fuerunt diuiſi ꝑ Aſiã Europã ⁊ Aphricã in. lxx. generatiões ſeu ppl'os ſiue nationes aut regiões. Itẽ cũ ante edificationẽ turris Babel oẽs generatiões eſſent labij ⁊ lingue ⁊ idiomatis vni⁹: tñ poſt cõfeſſionẽ linguaꝝ diuiſi ſũt i. lxx. linguas. Itẽ legit̃ Geñ. xlix. ꝙ oẽs aĩe filioꝝ Jacob: q̃ ingreſſe ſunt ĩ Egyptũ cũ Jacob pr̃e ſuo/ fuerunt. lxx. Ex quo ptꝫ ꝙ nũerus populoꝝ tã in diuiſione gñationũ filioꝝ Noe: ꝙ̃ in diuiſione linguarum fuit iuxta numerũ filiorũ Iſrael q̃ ingreſſi ſunt in Egyptũ cũ Jacob patre ſuo. Et hoc ẽ qđ dicit hic. Interroga patrẽ ⁊ maiores tuos. Et dicẽt tibi/ qñ ⁊ qũo altiſſimus diuidebat gẽtes poſt diluuiũ: ⁊ in edificatione turris Babel ⁊ qũo ſeparabat filios Adã ĩ illis duab⁹ diuiſionib⁹: Qũo cõſtituit ⁊ diſtinxit terminos populorum. i. diuiſit eos. in. lxx. populos ⁊ linguas iuxta numerũ filiorũ Iſrael qui ingreſſi ſunt in Egyptum cum Jacob patre ſuo.

xi q. iij ad mẽſam.

Pars autem domini populus eius: Jacob funiculus hereditatis eius.

¶ Et tñ ex illis. lxx. linguis ⁊ ppl'is de⁹ ſolũ elegit ſibi vnum. ſ. ppl'm Iſrael: q: Jacob fuit pars dñi: ⁊ ppl's: ⁊ fuit funiculus ⁊ ſors et portio hereditatis eius. In tranſlatione aũt ipſorũ. lxx. habet̃. Conſtituit terminos ppl'oꝝ iuxta numerum filioꝝ dei. qđ idẽ eſt: eo ꝙ ſoli filij illi⁹ ppl'i dicebantur filij dei. Alia trãſlatio habet/ ſcđm numerum angeloꝝ. Et tũc ĩtellect⁹ põt eſſe ſatis cõformis litere ſequẽti. Nã vnuſq̃ſqꝫ ppl's ſiue natio aut regnũ hꝫ ꝓprium angelũ cuſtodẽ. et quot ſunt ppl'i tot ſunt ãgeli cuſtodes: qui dicunt̃ archãgeli: ĩ quãrũ ſunt principes regnorũ: q̃bus dãtur in cuſtodiã: vt ptꝫ de angelo ⁊ principe regni Perſarũ. Dañ. x. Ex quo ptꝫ ꝙ numerus ppl'orũ qui fuerunt diuiſi ꝑ linguas ⁊ nationes poſt diluuiũ: aut in cõfuſione turris Babel fuit ſecũdũ numerũ angeloꝝ ad cuſtodiã illoꝝ ppl'orũ deputatoꝝ. Sed lꝫ de⁹ deputauit vnicuiqꝫ illorũ ꝓpriũ angelum ⁊ principẽ ad cuſtodiam: tñ deus voluit ſibi eligere illũ ppl'ꝫ in ꝓpriũ. Et ipſemet voluit eſſe ꝓprius princeps ⁊ cuſtos illi⁹ ppl'i: ⁊ licet haberet Michaelẽ archãgelũ i miniſtrum: vt patet Dañ. x. Et hoc intendit dicere Moyſes ĩ hoc paſſu ſcđm iſtã trãſlationẽ. Vñ ait. Interroga patrẽ tuũ ⁊ maiores tuos: ⁊ dicẽt tibi q̃r qñ altiſſim⁹ diuidebat gentes: ⁊ ſeparabat filios Adam poſt diluuium: ⁊ in ꝯfuſione linguarũ turris Babel: tunc cõſtituit terminos ppl'orũ. i. nationũ ⁊ ꝓuinciarũ mũdi iuxta nũerũ angeloꝝ deputatorum ad cuſtodiam regnoꝝ. ¶ Sed Jacob. i. ſ. ple ſua fuit ps dñi et ppl's eius ſibi ad cuſtodiã ⁊ regimẽ electus. Et fuit funiculus ⁊ ſors et portio hereditatis eis: q: ipſe ſpecialr̃ elegit ſibi hũc populũ in hereditatẽ. Unde probo ꝙ dñs elegit ſibi iſtũ populũ in hereditatẽ: ⁊ ꝓpriam cuſtodiã. ⁊ regimen. Nam

Inuenit eum in terra deſerta: in loco horroris et vaſte ſolutionis.

Circunduxit eum et docuit: et cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui.

¶ Dñs inuenit iſtũ ppl'm in terra deſerta ⁊c. Quia primo inuenit Abraham in Caldea terra deſerta ⁊ ſemota a vero cultu diuino: ⁊ reduxit in Aram Meſopotamie: ⁊ exide in terrã Chanaã: vbi edificauit altare dño: ⁊ incepit inuocare nomen dñi. Geñ. xij. Et exinde inuenit filios Iſrael loco horroris/ id eſt in horrido loco Egypti ſub dura ſeruitute: ⁊ poſtea inuenit Moyſen in loco vaſte ſolitudinis iuxta montem Oreb cuſtodientem oues ſoceri ſui Jetro: ⁊ vocauit ipm de rubo: ⁊ miſit ipm ad Pharaonem: ⁊ cũ multis ſignis ⁊ prodigijs eduxit illum populũ de Egypto: et circũduxit ipm per deſertũ: et docuit eũ legẽ et precepta i mõte Sinai: et cuſtodiuit eũ ab oĩ periculo: ſicut pupillã oculi ſui. Primo cuſtodiuit eũ in mari rubro. Scđo cuſtodiuit ipm et liberauit ab inedia et fame ⁊ ſiti/ dãdo ipſi aquã de rupe Oreb: et dulcorando aquas Marat: et mittendo mãna. Et.

Sicut aquila prouocans ad volandũ pullos ſuos: ⁊ ſuperuolitans expandit alas ſuas: et aſſumpſit eum atqꝫ portauit in humeris ſuis.

¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notãdũ ſecũdũ naturales ⁊ ſm experientiã/ ꝙ aq̃la pre ceteris auib⁹ ⁊ aĩalibus nutrit filios ſuos: vñ q̃tuor mirabilia bñficia oſtẽdit filijs pre ceteris. Nã primo ſplẽdide paſcit eos ⁊ nobilib⁹ cibis. ſ. ꝑdicib⁹ ⁊ leporib⁹ et cuniculis ⁊c. Scđo ſapienter cuſtodit/ collocãdo nidũ in altis rupib⁹/ ne q̃s poſſit accedere ad tollẽdum filios. Tertio prudẽter docet eos volare ⁊ venari ⁊ cibũ querere volitãs ſup eos/ oſtẽdẽdo eis venationẽ: vt rapiãt ⁊ diſcãt cibũ procurare. Quarto collocat filios in loco fertili ⁊ copioſo ciborũ: vñ qñ filij ſunt iam ꝑfecti ⁊ habiles ad venãdũ ⁊ q̃rendũ cibũ: tũc pr̃ ⁊ mr̃ q̃runt eis locũ ⁊ terminũ ſemotũ ⁊ aptũ: ⁊ portãt filios illuc. ſ. maſculũ et feminã: ⁊ dimittũt ⁊ collocãt eos ibi in illo loco fertili ⁊ copioſo/ ⁊ ipſi reuertunt̃ ad terminos ſuos. Ita ergo pariter fecit de⁹ erga illũ ppl'm. Nã primo cuſtodiuit eũ ab oĩ periculo. Scđo cibauit ipm mãna de celo et coturnicibus. Tertio docuit ipm dando legem. Quarto collocauit ipſum in terra ꝓmiſſa fluente lacte ⁊ melle/ ⁊ ſic deus fuit ſil'is aq̃le in cuſtodiendo ⁊ cibãdo ⁊ docendo ⁊ collocãdo illum ppl'm. Dicit ergo Moyſes ꝙ de⁹ circũduxit ⁊ docuit ⁊ cuſtodiuit illũ ppl'm: ſicut facit aq̃la ꝓuocãs ad volãdũ pullos ſuos ⁊ volitans ſup eos: vt cuſtodiat: ⁊ ipſi addiſcant volare: ⁊ ſic de⁹ ad modũ aq̃le expandit alas ſuas: extẽdendo nubẽ ſup eos in die/ ne vrerẽtur ardore ſolis. Et aſſumſit eũ quaſi ſuper humeros ⁊ aſportauit eum per totum deſertum. Et.

Dominus ſolus dux eius fuit: et non erat cum eo deus alienus.

¶ Solus deus abſqꝫ alio deo alieno fuit dux illi⁹ populi per. xl. annos in toto illo itinere ⁊ peregrinatione: tandem autem conſtituit eum ſuper illam terram excelſam quam ipſi promiſerat. Que quidem terra ꝓmiſſionis primo dicitur excelſa: eo ꝙ eſt ſita in alto loco reſpectu Egypti/ et Arabie/ et Chaldee. Et etiã erat excelſa reſpectu deſerti Arabie in copia aquarũ ⁊ fructuũ ⁊ omnium ciborum.

Conſtituit eum ſuper excelſam terram: vt comederet fructus agrorum.

Ut ſugeret mel de petra: oleumqꝫ de ſaxo duriſſimo.

Butyrũ de armento ⁊ lac de ouibus: cum adipe agnorũ ⁊ arietũ filiorum Baſan.

Et hircos cum medulla tritici: ⁊ ſanguinẽ vue biberent meraciſſimum.

¶ Ideo deus cõſtituit ⁊ collocauit eũ in illa terra ſup illã terrã fertilẽ. vt comederet fruct⁹ agrorũ: ⁊ quib⁹ illa terra abũdat: ⁊ ſugeret ille ppl's mel de petra/ q: ibi apes mellificãt in cauernis petrarũ et rupiũ. Et ſugeret ⁊ colligeret oleũ de ſaxo duriſſimo: q: in tera lapidoſa ⁊ ſaxoſa creſcũt oliue: que reperiunt̃ abũdãter in illa terra. Et vt ſugeret butyrũ de armẽto vaccarũ: ⁊ lac de ouib⁹ q̃ erãt ĩ magna copia in illa terra: q: Chananei erant maximi cultores terre. Et iđ plãtauerãt oliuas ⁊ vineas et ceteras arbores ⁊ ſeminauerant agros: ⁊ nutriuerãt greges ouiũ ⁊ armẽta boũ in magna copia: q̃s quideꝫ oues ⁊ arietes ducebãt Chananei de terra filiorũ Baſan vltra Jordanẽ furto aut ꝓ̃cio: eo qđ terra Baſan illis tꝑib⁹ abũdabat in paſcuis ⁊ gregib⁹ oniũ. Et iđ dicit: ꝙ cõſtituit dñs illũ populum ſuper illã terrã copioſam: vt ſugeret mel de petra oleũqꝫ de ſaxo duriſſimo: ⁊ butyrũ de armẽto: ⁊ lac do ouib⁹: cũ adipe ⁊ pinguedine agnorũ ⁊ arietũ filioꝝ Baſan: q: terra filioꝝ Baſan abũdabat. i. his. Et vt comederet hircos nõ cũ hordeo: nec cũ furfure/ ſꝫ cũ medulla ⁊ farina tritici. Et vt biberẽt ſanguinẽ vue. i. vinũ meraciſſimũ ⁊ puriſſimuꝫ. Itaqꝫ de⁹ dedit eis illã terrã: ⁊ cõſtituit eos dños ſuper eã: vt comederẽt fruct⁹ q̃s nõ plãtauerãt: ⁊ frumẽtũ qđ nõ ſeminauerãt: ⁊ agnos ⁊ arietes q̃s nõ nutriuerãt: ⁊ biberẽt vinũ de vineis q̃s nõ plantauerãt: q̃ oĩa ſupradicta patẽt ꝑ totũ diſcurſum Exodi/ ⁊ Leuitici/ ⁊ Numeri/ ⁊ Joſue. Deinde cũ dicit/

Incraſſatus eſt dilectus ⁊ recalcitrauit: incraſſatus impinguatus dilatatus.

Dereliquit deum factorẽ ſuum: ⁊ receſſit a deo ſalutari ſuo.

Prouocauerunt eũ ĩ dijs alienis: ⁊ in abominationibus ad iracundiã concitauerunt.

Immolauerunt demonijs ⁊ nõ deo: dijs quos ignorabant.

Noui recenteſqꝫ venerunt: quos nõ coluerunt patres eorum.

Deum qui te genuit dereliquiſti: ⁊ oblit⁹ es domini creatoris tui.

¶ Predicit futurã ingratitudineꝫ ⁊ ſcelera ⁊ pctm̃ idololatrie illi⁹ ppl'i. Unde dicit ꝙ ille ppl's pre ceteris deo dilect⁹/ cui de⁹ tot bñficia cõtulerat/ ⁊ tot ſigna amoris oſtenderat/ incraſſat⁹ eſt ex abundantia delitiarũ: ⁊ impinguatus ex abũdãtia diuitiarũ et dilatatus in dñio ⁊ honore: ⁊ ſic oblitus beneficiorũ a deo receptorũ recalcitrauit cõtra deũ: ſicut equus pinguis ⁊ delitioſus cõtra dñm. Vñ dereliquit deũ factorẽ et creatorẽ ⁊ bñfactorẽ ſuũ: ⁊ receſſit et apoſtatauit a deo ſalutari ſuo: q ui toties ſaluauerat ⁊ liberauerat eũ de captiuitate Egypti: ⁊ et de alijs periculis. obliti tot bñficioꝝ receſſerunt a deo vero: ⁊ adheſerunt dijs alienis. Et ſic ꝓuocauerunt deum ad furorẽ ⁊ vindictã in dijs alienis. i. colendo deos alienos: ⁊ cõcitauerũt eũ ad iracundiã in ſuis abominationib⁹. Nã poſt morteꝫ Joſue immolauerũt ſacrificia demonijs ⁊ nõ deo ſuo vero: ſed demonijs dijs ſuis falſis: quos ignorabant eſſe deos: qui q̃dẽ dij falſi noui recẽteſqꝫ venerũt inter eos q̃s pr̃es eoꝝ Abrahã/ Iſaac/ ⁊ Jacob/ ⁊ Moyſes/ ⁊ Aaron/ ⁊ ceteri antiq̃ nõ coluerunt/ imo abominati ſunt et exhorruerũt. qđ q̃dẽ ſcel⁹ ꝑpetrarũt filij Iſrael in terra eis data: vt ptꝫ ꝑ totũ diſcurſuꝫ lib. Judicũ ⁊ regũ. Vñ Moyſes ꝓuidens talia ſcelera futura illius ppl'i apoſtraphat ad eum/ exprobrando ⁊ obiurgãdo. et dicit. O popule ſcelerate dereliquiſti deum qui te genuit ⁊ honorificauit: ⁊ oblitus es dñi creatoris tui ſequendo deos alienos. quaſi dicat nõ impunitus abibis ꝓpter tantam ingratitudinem. Et ideo deinde cum dicit/

Vidit dñs: ⁊ ad iracundiam cõcitatus eſt: quia prouocauerunt eum filij ⁊ filie.

¶ Predicit illi⁹ ppl'i punitionẽ ⁊ deſtructionẽ. Ad cuius euidẽtiã eſt primo notãdũ: ꝙ ille ppl's nõ ſemel ſed multotiẽs apoſtatauit a deo: ⁊ ſecutus eſt deos alienos. Vñ ilico poſt paruum tꝑs poſt morteꝫ Joſue fornicat⁹ eſt cũ dijs terre: ſed de⁹ incepit eos opprimere per reges finitimos: ſed ſuſcitauit eis Othoniel q̃ liberauit eos. Et ſic in. cc. annis decies apoſtatarũt: ⁊ decies de⁹ liberauit eos per iudices quotienſcũqꝫ reuertebant̃ ad dñm: vt patet ꝑ totũ diſcurſuꝫ libri Judicũ. Et iterũ tꝑe Regum Salomõ incepit idololatrare: ⁊ tria tẽpla idolorũ fabricare: ⁊ q̃ ꝑſeuerauerũt i Hierl'm vſqꝫ ad tꝑa Joſie. Itẽ poſt Salomonẽ diuiſi ſunt i duo regna. Vñ regnũ Iſrael ſemper perſeuerauit in idololatria: ⁊ ꝓ maiori parte reges Juda ⁊ Hierl'm perſeuerauerunt in eadẽ. Sed cuꝫ tam reges Iſrael ꝙ̃ Hierl'm frequenter moniti per ꝓphetas nollent deſiſtere a via ſua mala: ideo de⁹ incepit primo attediari contra Iſrael ⁊ auertere faciẽ ſuã ab eis: ⁊ incepit eos ſucceſſiue punire. Nã primo venit Tethaglatphalaſar rex Aſſirioꝝ: ⁊ ĩfeſtauit regnũ Iſrael: ⁊ aſportauit duas tribus cũ dimidia que habitabãt vltra Jordanẽ: ⁊ etiã partẽ eorũ qui habitabãt citra Jordanẽ: et trãſtulit eos in Aſſyrios. iiij. Reg. xxxv. q: ſemꝑ perſeuerabãt reges Iſrael in eadẽ idololatria. Ideo venit Salmanaſar ⁊ trãſtulit ⁊ aſportauit in captiuitatẽ ſeptẽ tribus cũ dimidia/ q̃ remanebãt citra Jordanẽ de regno Iſrael. Et ſic fuit penitus deletũ illud regnũ ꝓpter ſcelera ſua: ⁊ maxime ꝓpter pctm̃ idololatrie: vt patet. iiij. Reg. xxv. Poſt mortẽ aũt Joſue incepit de⁹ ꝓpter idẽ pctm̃ punire regnũ Hieruſaleꝫ ⁊ Juda per reges Chaldeorum vidẽs obſtinationẽ eorũ. Nam primo venit Nabuchodonoſor: ⁊ cepit Joachim regẽ Hieruſalem: ⁊ occidit euꝫ/ ⁊ duxit ſecũ pueros oẽs de ſemine regio in Babyloniã: inter quos duxit ſecum Danielem/ ⁊ Ananiã/ Azariã/ ⁊ Miſaelẽ/ cum multis

iiij. re. xxv. e pe. diſt. iij. ꝓductio. §. ſ. et xv. q. ſ. reuertimini.

alijs nobilibꝰ. Et iſti dicti filij obſides de Hierl'm. Iterū poſt tres annos reuerſus eſt Nabuchodonoſor ⁊ tranſmigrauit Hieroniā cū decē milibꝰ nobiliū in Babyloniā: ⁊ cōſtituit Sedechiā in regem Hierl'm. Sed cū Sedechias in ſuis ſceleribus cum oī pp'lo pſeueraret/pmiſit deꝰ vt cōtra regē Babylonie rebellaret: ⁊ ſic venit Nabuchodonoſor i Hieruſalē: ⁊ obſedit eā in gyrū .xviij. mēſibus: intantū ꝙ matres ex inedia coacte ſunt comedere ꝓprios filios. Et ſic capta ⁊ incenſa eſt ciuitas cū tēplo et a fundamentis euerſa: ⁊ rex oculis orbatus et cū oī populo ductꝰ eſt captiuus in Babyloniam: ⁊ ibi miſerabiliter interfectus. ⁊ ſic fuit finis miſerabilis illorū duorū regnorū ꝓpter peccatum idololatrie: et quos frequēter deus per ꝓphetas monuerat: ⁊ multotiens eis pepercerat: ⁊ per magna tpa eos ad penitentiam expectauerat. Sed finaliter vidēs obſtinationeꝫ eorum decreuit a ſuis regnis eos eijcere: ⁊ in terras alienas in captiuitatē ⁊ ſeruitutē ⁊ redigere: poſtꝙ maluerūt dijs alienis ꝙ proprio deo ſeruire. Hāc ergo futurā deſtructionē ⁊ captiuitatē predicit Moyſes ex parte dei: ⁊ cōminat̄ illi populo. ⁊ loquit̄ ſemper ꝑ verba de ꝑterito ꝓpter certitudinē ꝓphetie: et ſentētie dei. Unde lꝫ deꝰ per magna tempora expectauerit correctionē illius populi: tamē quia finaliter vidit obſtinationem ⁊ incorrectionē eorum: ideo ad iracundiā concitatus eſt: quia filij ſui ⁊ filie/quos in filios ⁊ populum peculiarem ſibi elegerat ꝓuocauerūt eū ad iram ⁊ vindictam: quia eſt generatio praua: ⁊ infideles ⁊ rebelles filij. Ideo

xlv. di. c. ſcilicet Iud. et xxiij. q. v. ca. ſi audieris.

Et ait: abſcondā faciem meam ab eis: ⁊ cōſiderabo nouiſſima eorum.

Generatio eñ peruerſa eſt: ⁊ infideles filij

¶ Deus ait. Ego abſcōdā faciē meā ab eis/auxiliū ⁊ fauorē ſubtrahendo ⁊ negando: ⁊ cōſiderabo nouiſſima ſcelera eorū. i. ſecūdū nouiſſimā obſtinationē ⁊ impenitentiā eorū reprobabo ⁊ puniā eos: eo ꝙ eſt generatio praua ⁊ incorrigibilis: ⁊ infideles filij ⁊ apoſtate et idololatre. ¶ Unde notanter dicit/conſiderabo nouiſſima eorū: quia aliter ſe hꝫ deus in predeſtinādo hoiem: ⁊ aliter in reprobando. Unde deus nō ꝑdeſtinat hoiem: qꝛ nouit ipſum futurū bonum ⁊ iuſtū: ī immo ꝑdeſtinauit ipm ab eterno: ⁊ ꝑparauit grām iſti: vt ſit bonꝰ ⁊ iuſtus: qꝛ elegit nos ante mūdi cōſtitutionē: vt eſſemꝰ ſancti/ad Ephe. i. Sed per oppoſitū eſt de reprobatis. Nam nō ꝑſciuit/nec reprobauit eos deꝰ ab eterno/ vt eſſent mali ⁊ dānati. ſed quia preſciuit eos ſemper ⁊ finaliter malos impenitentes/ideo eos reprobauit. Et ideo dicit deus de illo populo quem preſciuit in ſua idololatria obſtinatum/Conſiderabo nouiſſima ſcelera eorū incorrigibilia ⁊ nouiſſimaꝫ impenitentiā ⁊ obſtinationem eorum. ⁊ ſecundum illa nouiſſima puniam eos abſqꝫ miſericordia. Et ideo reddens cauſam ſubdit

℟ No. de prede ſtina tione.

xxviij. diſtin. c. ido lola tria. et xxij. q. i. c. ſcien dum. xiv. di.

Ipſi me prouocauerūt: in eo qui non erat deus.

¶ Sequendo deos alienos: ⁊ contempſerunt me.

Et iritauerunt in vanitatibus ſuis.

¶ Et ſuperſtitionibus/relinquendo verū cultū. Ideo

Et ego prouocabo eos in eo qui non eſt populus meus.

¶ Id eſt ſubijciam eos populo alieno: ſcꝫ babylonico qui non eſt populus meus: ſed alienus.

Et in gente ſtulta irritabo illos.

¶ Id eſt cōtemnā illos: ⁊ ponā in gēte inhumana: ⁊ crudeli: que affligat eos ſine miſericordia. quaſi dicat. Sicut idololatrādo me negauerūt eſſe deum ſuū ⁊ adheſerūt dijs alienis ⁊ falſis: ita ego negabo eos eſſe pp'lm meū: ⁊ ſubijciā eos gēti aliene et ſtulte ⁊ crudeli. Queadmodū fuerūt Chaldei: q̄ ciuitatē ⁊ tēplū icēderūt: ⁊ eos trucidauerūt ⁊ captiuos i Babyloniā duxerūt: ⁊ crudeliter eos ⁊ abſqꝫ miā trucidauerunt ⁊ afflixerunt ⁊c. Unde ſubdit

ca. fea illud. et. xx iij. q. i. non. ſucce tur.

Ignis ſuccenſus eſt in furore meo: ⁊ ardebit vſqꝫ ad inferni nouiſſima.

¶ In illo templo et ciuitate: ⁊ combu ret ciuitateꝫ ⁊ templuꝫ vſqꝫ ad infima foſſe fundamēta. Uñ ſcol hebraice idē eſt qđ foſſa inferior latine. Nā anteꝙ muri edificent̄ prius foditur ⁊ cauatur foſſa in qua iaciuntur fundamenta ſuper que edificantur muri ⁊ parietes. Et ſic dicit quod ille ignis cōbuſſit templum et ciuitatem vſqꝫ ad fundamenta: q̄ latebant in foſſa inferiori: et ideo ſubdit.

Deuorabitqꝫ terram cū germine ſuo: ⁊ mōtium fundamenta comburet.

¶ Ignis ille deuorabit totā terrā Iudee cū germine. i. cū oībus arboribus ⁊ vineis ⁊ ſegetibus ⁊c. ⁊ cōburet fundamēta mōtiū. i. ꝑdia ⁊ poſſeſſiones q̄ erāt in mōtibus ⁊ radicibꝰ montiū: qꝛ oia cōbuſſerunt ⁊ deſtruxerūt Chaldei in illa obſidione. ¶ Et nota ꝙ ille ignis nō ſolū intelligitur de igne materiali cōbuſſit ciuitatē ⁊ templū ⁊ totā terrā: ſed etiā intelligit̄ de igne furoris et ire dei: q̄ accēſus ⁊ effuſus eſt ſup illū populū ꝑpter ſupradicta ſcelera eiꝰ: qꝛ totalr̄ decreuit delere eos. Et iđ ſubdit.

Congregabo ſuper eos mala: ⁊ ſagittas meas complebo in eis.

Conſumentur fame: ⁊ deuorabūt eos aues morſu amariſſimo.

Dentes beſtiarum īmittā in eos. cū furore trahentium ſuper terrā atqꝫ ſerpentium

Foris vaſtabit eos gladius et intus pauor: iuuenem ſimul ac virginem lactentem cum homine ſene.

¶ Ego congregabo ſuper eos multa mala: et prelia ⁊ ſeditiones ⁊ ſic ſagittas meas. i. ſagittas mee vindicte cōplebo in eis per Chaldeos in illa obſidione: intantū ꝙ cōſument̄ deficient et peribunt fame. Et aues. i. Chaldei veloces ad modū auium deuorabūt eos morſu amariſſimo: ⁊ dētes beſtiarū i. crudelitatē Caldeoꝝ ad modū beſtiaꝝ īmittā in eos cū furore trahētiū. i. reptiliū draconū atqꝫ ſerpētū. i. mittā ꝯtra eos Chaldeos: q̄ deuorabūt eos tanꝙ beſtie ⁊ dracones ⁊ ſerpētes ⁊ gryphones et aq̄le. Et ſic gladiꝰ cū machinis ⁊ tormentis ⁊ telis vaſtabit eos foris cōtinue inijciendo arma bellica cōtra ciuitatē: ⁊ intus vaſtabit eos pauor cōtinuꝰ: vaſtabit dico iuuenē ſimul ac v̄ginem ⁊ infantē lactentē in vberibꝰ matris ſue/cū homine ſene. quaſi dicat: ꝙ tātus erit ſtrepitus armoꝝ ⁊ machinaꝝ ⁊ tormētoꝝ in illa obſidiōe/ꝙ oēs ſtatꝰ ⁊ ꝯditiōes

iiij. q. glo. xx. xx. reli. ſimi. et la. dil. illud et xxiij. q. v. audi. ro.

ab hoīe ſene vſqꝫ ad infantē lactētē in ſinu ⁊ vbere matris tremēt ⁊ pauebūt videns iminere eis interitū: vſque quo deueniāt in finalē deſtructionem et captiuitateꝫ. Que oia mala fuerunt cōpleta in illo populo ⁊ tēplo et ciuitate: vt ptꝫ. iiij. Regū vltimo ⁊ ſecūdi paralypomenon vltimo cap.

Et dixi: vbinā ſunt: ceſſare faciam ⁊c.

¶ Hec eſt ſcđa pars huiꝰ narrationis ⁊ cōminationis: quā Iudei cōtinuāt cū ꝑcedēti exponentes totū de deſtructione Hierl'm facta ꝑ Chaldeos / nullā faciētes mētionē de deſtructiōe ſcđi tēpli ⁊ ciuitatis et de vltia captiuitate facta ꝑ Romāos. Sed dictū eſt ſupiꝰ qualr̄ Moyſes ꝑuidit in ſpū ꝑ reuelationē totū diſcurſum illiꝰ pp'li vſqꝫ ad Chriſtū: et ſubſtitutionē pp'li gētilis: et ꝑuidit deſtructionem vtriuſqꝫ tēpli. Et iđ poſtꝙ ſupius moyſes in ꝑſona Chriſti ꝑdixit: ⁊ cōminatꝰ eſt deſtructionē ꝑmi tēpli ⁊ ciuitatis q̄ facta fuit ꝑ Chaldeos: nunc in hac ſcđa parte ꝑdicit: ⁊ cōminat̄ deſtructionē ſcđi templi ⁊ ciuitatis: ⁊ ꝑpetuā captiuitatē illiꝰ pp'li: q̄ fuit facta ꝑ Romāos in vindictā mortis xp̄i. ¶ Ad cuius itellectū eſt notandū: ꝙ Iudei ꝓpter pctm̄ idololatrie ⁊ obſtinatiōis merebant̄ nō ſolū deleri: et eijci de terra ſua: ſed totalr̄ deleri de mundo nullo remanēte: nec vnꝙ ad ꝓpria reuerti: ſꝫ deſcendere ad inferni nouiſſima. ſꝫ deus noluit Iudeos totalr̄ de mūdo delere: nec eos in perpetua captiuitate detinere: ne Nabuchodonoſor ⁊ ſui ſucceſſores ſuperbirēt de victoria ſua putantes deū Iudeoꝝ eſſe victū ab eis: ⁊ Iudeos nō ēē traditos ſue poteſtati ꝓpter pctā cōmiſſa contra deū: ſꝫ in ꝓprijs viribꝰ de ipſis Iudeis obtinuiſſe triūphū. Et iđ deus voluit poſt .lxx. annos reducere illū pp'lm in terrā ſuaꝫ: et excitauit ſpm̄ Cyri: vt dimitteret captiuitatē: ⁊ daret licentiā Iudeis reedificādi ciuitatē ⁊ tēpluꝫ: vt ibi libere deo ſeruirēt vſqꝫ ad aduentū meſſie: ⁊ deincepꝰ a pctīs abſtinerent ⁊ corrigerēt: ⁊ meſſiā in lege ꝓmiſſuꝫ fideliter reciperent in illo ſcđo tēplo reedificato. ſed ipſi peiꝰ pctm̄ ꝑpetrarūt et cōmiſerūt cōtra deū. Nā venit Chriſtꝰ deꝰ ⁊ hō meſſias in lege ꝓmiſſus vt legē declararet: et eos de captiuitate liberaret: ſed qꝛ doctrina Chriſti erat eorū ſuꝑbie cōtraria et auaritie. iđ cōceperūt inexorabile odiū cōtra eū: ⁊ occecati in ſua malitia cōtra legeꝫ ⁊ oēm iuſtitiā ipm morti tradiderūt: ⁊ qđ peiꝰ fuit ſpōte in ſua malitia ⁊ obſtinatione manere voluerūt. Et ſic facta ſunt nouiſſimā pp'li illiꝰ peiora oībus ſceleribꝰ peioribꝰ. iđ punitio eoꝝ fuit eterna in corpore ⁊ aīa. Nam per Titū ⁊ Romanos ciuitas cū tēplo fuit incēſa: et ipſi partim fame conſumpti ⁊ trucidati: ⁊ totū reſiduū in ꝑpetuā captiuitateꝫ ⁊ ſeruitutē fuit deſtinatū ⁊ per totū orbē diſperſum: et aīe eoꝝ fuerunt ad eternaꝫ penā cōdēnate. Et ſic in corpore et aīa fuerunt puniti. Et hoc eſt qđ ꝑdicit ⁊ cōminat̄ deus per Moyſen in hac ſcđa parte in qua tria facit. Pmo eñ explicat cām quare deus noluit totaliter eos in prima captiuitate de mundo delere: ſed eos a captiuitate in Hierl'm reuocare. Secundo explicat irremiſſibile pctm̄ qđ cōmiſerunt cōtra deū: ⁊ meſſiā eius. Tertio ꝑditionem eorū ⁊ finalē deſtructionem ⁊ perpetuā dānationē. Scđm ibi. De vinea Sodomorū. Tertiū ibi. Nonne hec cōdita ſunt apud me. ¶ Quātū ad primum eſt aduertendū ꝙ duplici de cā deus voluit ſeruare reſiduū illius populi: ⁊ nō totaliter de terra extirpare ⁊ delere: immo voluit poſt .lxx. annos eos in terram ſuā reuocare per Cyrū. Pma cā fuit propter ſuperbiā regū Babylonie ⁊ oīm Chaldeorū: ne putarent victoriam ſuā contra Iudeos ꝓueniſſe ex viribus ſuis/⁊ non ex pctīs Iudeorū: et ne ꝓpter hoc contēnerēt deū Iſrael/dicētes eū eſſe impotētē et victum. Unde Balthaſar fecit conuiuiū: ⁊ in vaſis ſacris tēpli dabat potū cōcubinis ⁊ ceteris in cōtēptuꝫ dei: vt patet Daniel. v. Scđa/vt remaneret tēpus penitendi/vt recordati punitionis et captiuitatis facte: iterū nō peccarent nec rebellarēt cōtra deū: ſed per punitionē factam de ꝑterito cauerent pctā de futuro/ne amplius rebellarēt cōtra deū in carne vēturū ſed ipſuꝫ reciperēt tanꝙ ſaluatoreꝫ ⁊ meſſiam: ⁊ eius doctrinaꝫ ſequerent̄. Et hoc eſt qđ dicit dominus per Moyſen in hac parte. vnde ait dicens vbinā ſunt iſti Iudei ſcelerati.

deꝰ ſaluauit ꝑtē in deorū.

Ceſſare faciam ex hoībus memoriā eorū. Sed propter irā inimicorū diſtuli: ne forte ſuperbirent hoſtes eorum: ⁊ dicerent. Manus noſtra excelſa: ⁊ non dominus fecit hec omnia.

de pe. diſ. i. c. cacitur nitas. §. deus enim.

¶ Ceſſare faciam memoriā eorū ex hoībus: ⁊ delebo et extirpabo eos totaliter de mundo/ne āplius nominentur in memoria hoīm: ſecunduꝫ ꝙ merentur peccata eorum. quaſi dicat. Ita debuiſſem facere. ſ. delere memoriā eoꝝ. Sed ego diſtuli eoꝝ vitam propter iram ⁊ temeritatē ⁊ ſuperbiam inimicorum ſuorum Chaldeorum: ne forte hoſtes eorum Chaldei ſuperbirent et gloriarent̄ de viribus ſuis et de potentia ſua: et dicerent/manꝰ et poteſtas noſtra excelſa fecit hec omnia. i. ſuperauit et captiuauit Iudeos et incendit Hieruſalem cuꝫ templo. Et non fecit hoc dñs deus eorum: immo fuit victus a nobis: nec potuit nobis reſiſtere: quia eius vaſa ſacra aſportauimus in Babyloniam: ⁊ damus in eis bibere cōcubinis et familiaribus noſtris: vt patet Danielis. v. Secunda cauſa quare deus noluit totaliter Iudeos delere ſed eos de captiuitate reuocare/fuit vt ex preterita punitione caſtigarentur ⁊ corrigerentur: ⁊ precauerent futuram et nouiſſimam rebellioneꝫ: ſed quando veniret meſſias reciperent eum. Sed quia hoc non fecerunt Iudei: immo totum oppoſitū: ideo ſubdit Moyſes.

xxiiij. q. ij. c. in eccl'iaſtico. et ix. q. iij. c. aliorum.

Gens abſqꝫ conſilio eſt et ſine prudentia: vtinam ſaperent ⁊ intelligerent: ac nouiſſima prouiderent.

Quomodo perſequebatur vnus mille: ⁊ duo fugarent decem milia.

¶ Iſta gens Iudaica eſt abſqꝫ conſilio et ſine prudentia. ¶ Unde eſt aduertendum ſicut dictum eſt in principio qđ iſta doctrina ſimul eſt moralis et prophetica. Et ideo ſimul docet intelligere verum bonum et cauere malum futurū. Ideo dicit qđ iſta gens fuit ſine cōſilio inquantum neſciuit diſcernere inter bonū ⁊ malum eorū que ſunt ad finē: ⁊ fuit ſine prudentia inquantum neſciuit memorare preterita et diſpenſare preſentia et preuidere futura: ⁊ immo ſemper in omnibus eligit peiorem parteꝫ dimittendo deū verū a quo tot bona receperat: et ſe

quēdo deos falſos: ꝓpter qđ peccatum tot pſitiones paſſa eſt. Et ſic illa gēs ē et fuit ſemꝑ ſine conſilio in nō diſcernēdo: et ſine prudentia in male eligēdo / et malū nō cauendo: ſed ſemꝑ ad deteriora ꝑcipitādo et ꝓcedendo vſquequo xp̄m occiderunt. Et ideo ſubdit. Utinā iſti Judei ſaperent ſcripturas. i. diligēter explorarēt et īueſtigarēt et ꝑſcrutarētur cū ſapore ſcripturas: qꝛ hoc ꝑtinet ad ſapiētiā q̄ eſt de rebus diuinis et altiſſimis: que in ſola ſacra ſcriptura reperiunt̄. Et vtinā itelligerēt. i. ad itelligendū ſcripturas cuꝫ humilitate et rōne ſe ꝑpararent nō ad ſenſum carnalē: ſed ſpūalē: Et ſic ꝓuiderent. i. ꝓcul viderēt nouiſſima myſteria de xp̄o et eccleſia: q̄ in ſcripturis latēt et occultant̄. Et ſic ꝓuiderent q̄ꝫ Chriſtꝰ eſt finis nouiſſimꝰ totius legis: et quō oēs ſcripture loquūtur de xp̄o tanq̄ ꝺ fine nouiſſimo. Uñ ſi iudei fuiſſent vſi bono conſilio in diſcernēdo: ꝛ bōa ꝓuidēria in eligendo: et ſapuiſſent ꝛ intellexiſſent ſacras ſcripturas ad veruꝫ ſenſum: ꝛ prouidiſſent nouiſſima myſteria figurata ꝑ ſacrā ſcripturā: non negaſſent nec occidiſſent Chriſtum: patrem peſſimā ꝛ malā eligēdo. Itē ſi cū conſilio ꝛ prudentia ſapuiſſent ꝛ itellexiſſent victorias et punitiones ꝑteritas / quō deꝰ puniuerat eos propter peccata ſua quotiēs peccauerāt: ꝓuidiſſent nouiſſima: ꝛ cauiſſent iterū peccare. Uñ ſi ſapuiſſent: et intellexiſſent: et recordati fuiſſent quō ꝓpter idolatriā totiēs puniuerat eos per finitimos tp̄e Judicū et Regū: et finaľr ꝑ Chaldeos fuerunt afflicti et deſtructi et a finibꝰ expulſi ꝛ captiuati in Babylonia: tunc ꝓuidiſſent nouiſſima ꝛ non occidiſſent nec negaſſent xp̄m. Itē ſi ſapuiſſent et itellexiſſent oīa ſupradicta: et cognouiſſent et cognoſcerēt quō ciuitas cū templo fuit incenſa ꝑ Chaldeos: et ppľs ductus captiuus: et quō vnus Chaldeus fugabat mille Judeos: et duo fugarent decem milia Judeorum in illa obſidione: tunc cognoſcerent q̄ hoc nō euenit ex defectu et debilitate dei: nec ex viribus ꝛ potentia Chaldeorum et aliorum aduerſariorum: ſed ex peccato idololatrie Judeorum. Unde.

Chriſtus eſt finis legis.

Nonne ideo quia deus ſuus vendidit eos: ꝛ dominus concluſit illos?
Non enim deus noſter vt dij eorum: et inimici noſtri ſicut iudices.

¶ Nonne ideo iudeis euenit iſta pſecutio: qꝛ deus ſuus vendidit illos et tradidit in manus inimicorū: ꝛ dñs cōcluſit illos in illa obſidione ꝓpter peccata ſua ſuꝑ. ꝛ nō ex oīpotentia dei: q. d. imo. ꝓpter peccata illius ppľi: qꝛ deus noſter non eſt deus victus ꝛ impotens ſicut dij eoꝝ / q̄ ab eis dicunt̄ q̄n̄q̄ victi et impotentes: vt pꝫ in libro Eneidos primo: vbi dicit Juno. Gens inimica mihi. Tyrrhenuꝫ nauigat equor: Iliū in Italiam portās victoſq̄ penates. Itē in lib. ij. eiuſdē Uirgilij. Heu nihil inuictis fas quēq̄ fidere diuis. vbi alij legunt inuitis. i. nolentibus. Ex quo pꝫ q̄ dij Troianorū ꝛ aliorū gentiliū ſunt ipotentes ꝛ victi: ſed deus noſter non eſt ipotens ſicut dij eoruꝫ / imo eſt oīpotentiſſimus: de quo inimici noſtri infideles poſſunt eſſe iudices et teſtes: eo q̄ experti ſunt multotiens omnipotētiā dei noſtri: vt patet in portentis et ſignis Egypti: et in tranſitu maris rubri: vbi dixerunt: Fugiamꝰ Iſraelem: dominus enim pugnat pro eis contra nos. Exodi. xv. Itē Seon rex Amorreorū ꝛ Og rex Baſan ꝛ oīa regna Chanaan ſunt iudices ꝛ teſtes de oīpotentia dei noſtri: qꝛ in ingreſſu terre promiſſiōis non manſit ſpiritus nec vires in hoſtibus: intantū q̄ vnus de populo Hebreorū fugabat mille de Chananeis. Item Nabuchodonoſor punitꝰ a deo dixit q̄ non erat alius deus ſuper terrā niſi deꝰ Hebreorū. Danieľ. iij. ꝛ. iiij. ꝛ. v. Et vltimate Cyrꝰ et darius reges Perſaꝝ: q̄ iterfecerūt Balthaſarē regē Babylonie ꝛ ſubiugarūt regnū et relaxarūt captiuitatē: ſunt iudices et teſtimoniū de oīpotētiā dei: vt pꝫ Eſdre primo. Ergo ſequitur q̄ deſtructio regni Judeorū nō ꝓuenit ex viribꝰ Chaldeoꝝ nec ex oīpotētia dei: ſꝫ ex peccatis Judeoꝝ. In tota ergo ſupradicta particula oſtendit Moyſes q̄ licet Judei ex ſuis demeritis ꝛ pctō idololatrie meruiſſent totaliter deleri a memoria hominū: tamen deus voluit eis ꝓlōgare vitā propter tria. Primo ne inimici infideles ſuperbirent ꝛ gloriarent̄ de viribus ſuis: et attribuerent victoriaꝫ dijs ſuis. Scđo vt Judei ſaperent ꝛ intelligerent ſcripturas / ꝛ cōſiderarēt punitiōes factas ꝛ per illas cauerēt futura pctā: ꝛ ꝓuiderent nouiſſima myſteria de Chriſto ꝛ eccleſia: ꝛ reciperent Chriſtū in aduētu ſuo ne ſibi eſſent iterū rebelles ſicut prius. Tertio ne gētiles putarent deum noſtrum eſſe impotentē et victum: ꝛ non potuiſſe iuuare cultores ſuos: ſed vt Judei cognoſcerent illam punitionem ſibi fuiſſe inflictaꝫ propter ſcelera et peccata ſua et propter idololatriam / deo permittente ipſos rebellare regi Babylonie ꝛ per ipſum affligi. Deinde cum dicit /

Deus pater xp̄o.

De vinea Sodomorum vinea eoruꝫ: et de ſuburbanis Gomorre.
Uua eoꝝ vua fellis: ꝛ botrꝰ amariſſimus. Fel draconum vinum eorum: ꝛ venenum aſpidum inſanabile.

¶ Predicit vltimū pctm̄ Judeorū cōmiſſum cōtra deū ꝛ meſſiā in lege ꝓmiſſum. Unde ſupra dixit deꝰ q̄ ideo reliq̄t ꝛ reuocauit eos a captiuitate ad terrā ſuā. Primo vt inimici nō ſuperbirēt ꝛ putarent deū noſtrū impotentē. Scđo vt Judei deinde ſaperēt ꝛ intelligerēt ſcripturas ꝛ ꝓuiderēt nouiſſima de Chriſto vēturo: ꝛ nō negarēt: ſed reciperēt ipm̄: ꝛ deinde cauerēt rebellare cōtra deū: ſed ipſi iudei fuerūt ſine ſapientia ꝛ cōſilio ꝛ prudētia: qꝛ peiora ſcelera cōmiſerūt q̄ prius. Nā ante deſtructionem primi tēpli peccauerunt ꝑ idololatriā: ſꝫ poſt captiuitatē in fine ſecūdi tēpli nō ſolū fuerūt deo rebelles negando Chriſtū meſſiam ſuū: ſed etiaꝫ ex odio ipm̄ occiderūt / ꝛ in eadē infidelitate et obſtinatiōe permāſerūt: quoꝝ pctm̄ ꝛ eius grauitatē explicat deus per Moyſen ꝑ cōparationeꝫ vinee ꝛ vue ꝛ vini. ¶ Ad cuius intellectuꝫ eſt notandū: vt pꝫ Eſa. v. q̄ totus ille ppľs ab Adā et Iſrael vſq̄ ad aduentū Chriſti dictꝰ fuit vinea chriſti: vt dictum eſt pſal. lxxix. ꝛ Ezechieľ. xvij. Quam vineam coluerunt patriarche et ꝓphete ꝛ oēs fideles vete. teſt. expectādo vt faceret illā ſalutarē vuā et botrū q̄ fuit Chriſtus: qui quidē botrus ꝛ vua fuit torta et exp̄ſſa in torculari crucis / ex qua exp̄ſſum eſt vinū ſacroꝝ ad ſalutē oīm fidelium ſimul cū vino gñalis redēptionis: ꝛ ſub tali fide ꝛ ſpe oēs fideles ver. te. colebant iſtā vineā ꝛ legem Moyſi. Sed iſta vinea legis iam ꝓtulit vuā ſuā in aduentu ſuo: ꝛ collegiuꝫ apl'orū ꝛ fideliū iā ꝓtulerūt fructū fidei colligendo iſtā vuā ꝑ fidē: ſed ſynagoga non fecit vuas fidei ſꝫ labruſcas amariſſimas infidelitatis ꝛ odij ꝛ homicidij cōtra Chriſtū. Et ſic ex vinea dñi facta eſt vinea Sodomorū ꝛ Gomorre Et ſic pꝫ quod domus Iſrľ q̄ erat vinea dñi exercituū diuiſa fuit i duas partes Quarū minor recepit Chriſtū ꝑ fidem: et ſic fecit verū fructū: ꝛ collegit de vinea legis vuā ſalutarē q̄ fuit xp̄s ex qua vua expreſſit vinuꝫ redēptionis ꝛ ſacroꝝ. Et ſic iſta minor portio manſit vera cū ſuo fructu Altera aūt pars maior nō fecit vuas fidei: ſed labruſcas amariſſimas infidelitatis odij ꝛ homicidij: qꝛ nō ſolū nō recepit Chriſtū: ſed negauit ꝛ occidit eū ꝛ ſic ex lege nō collegit fructum ſalutis ꝛ redēptionis ſed damnatiōis: et ſic facta eſt pars vinee Sodomorū tota ſynagoga Judeorū q̄ Chriſtū negauit / vſq̄ in hodiernū diem. Et iō dicit Moyſes. qꝛ iudei nō ſapuerūt legē nec intellexerūt eā nec ꝓuiderūt nouiſſima xp̄i q̄ in lege erant figurata ꝛ ꝓmiſſa ꝛ in ꝓphetis ꝓnūciata: iō vinea eorū facta ē de vinea Sodomorum ſterilis et ceca ¶ Ad cuius intellectū eſt iterū notādū q̄ Sodoma interꝑratur ſterilis ꝛ cecitas: aut pecꝰ aut declinatio dicit̄ eni cecitas: eo qđ ex paſſione vitiorū ꝑcuſſa fuit cecitate mētis intātū q̄ ꝑdidit iudicium rationis: ꝛ oēs effecti ſunt beſtiales i moribꝰ: qꝛ abutebant̄ vitio luxurie in maſculos. Iō Sodoma interp̄retat̄ pecus ꝛ beſtia / Uñ voluerūt abuti duobus angelis q̄ ingreſſi ſunt in domum Loth. niſi q̄ ꝑcuſſi ſunt cecitate. ꝛ ſic facti ſunt ceci corꝑe ꝛ mente. Uñ Sodoma cū ſuburbanis ꝛ ciuitatibus adiacentibꝰ ſubmerſa ꝛ cōbuſta eſt ꝛ ſteriľ facta: vt pꝫ Geñ. xix. Hoc idē factū eſt ꝺ Gomorra cum ſuis vicis ꝛ ruribꝰ ꝛ ſuburbāis. Iō Gomorra interꝑtat̄ cecitas ꝛ ſeditio aut timor popularis. Et qꝛ ppľs Judaicus ſiue ſynagoga fuit ꝑcuſſa cecitate mentis et odij in aduentu Chriſti: ꝛ non fecit fructū fidei / iō đr ceca ꝛ ſterilis ꝛ beſtiaľ ꝛ ſeditioſa ſicut Sodoma ꝛ Gomor. Et ſic iam nō đr vinea dñi: ſꝫ vinea Sodomorū ꝛ Gomorre. Uñ ſicut ſocietas apl'oꝝ et diſcipuloꝝ ꝛ oīꝫ ꝯuerſorū facta eſt vinea dñi ꝑ fidē: ita ſynagoga ꝑ infidelitatē ꝛ cecitatē fctā eſt vinea Sodomorū ꝛ Gomorre. ¶ Tertio eſt vlterius notandū q̄ ſicut in vinea conſiderant̄ tria ꝑ ordinē. ipſa vinea: que eſt congregatio vitium ꝛ palmitū viridiū Secundo vua q̄ inde colligit̄. Tertio vinum qđ ex vuis exprimitur: Ita pariter vinea eccľie fuit ipſa congregatio apoſtolorū ſub virore viuius fidei adunatorum. Fructus autem ſiue vua huius vinee fuit charitas qua Chriſtum receperunt. Uinuꝫ autem fuit gratia ꝛ effectus redemptionis. Et etiā vinum huius vinee fuit ꝑdicatio euangelica et operatio miraculorum: q̄ apoſtoli ex fide ꝛ charitate expreſſerunt. Per oppoſitū ſynagoga. Nam qꝛ illa vinea erat ceca ꝛ in odio cōtra Chriſtū inueterata: ideo peperit vuas et botros amariſſimos mendacij et falſi teſtimonij contra Chriſtum. Et ſic fecit deuꝫ et legē mēdacē / quando Chriſtū negauerūt. Uñ Judei primo cōceperunt odium cōtra Chriſtū in corde ꝛ cecitate mentis. Secundo protulerūt mendaciū ꝛ falſum teſtimoniū ꝛ blaſphemiā cōtra eum in ore. Tertio cōmiſerunt homicidiū. i. operatione qñ ipſum crucifixerūt. Quarto manſerunt in infidelitate ꝛ obſtinatione ꝛ damnatione ꝑpetua. Radix ergo ꝛ vitis illius vine e Sodomorum eſt cecitas ꝛ odium inueteratum: vua autem fuit mendacium ꝛ falſum teſtimonium ꝛ blaſphemia dicta ꝯtra Chriſtum vinum fuit homicidiū ꝛ mors Chriſti. Acetuꝫ autem factum ex illo vino eſt obſtinatio acerrima ꝛ damnatio amariſſima: ꝛ deſolatio que manet et ꝑſeuerat in illo populo vſq̄ in finē Hoc eſt ergo q̄ intendit dicere Moyſes in hac particula. ſ. q̄ deus noluit totaliter delere iſtam vineam in illa captiuitate Babylonis: immo vocauit ipſam vt ſaperet ꝛ intelligeret legem: ꝛ nouiſſima myſteria Chriſti ꝓuideret ꝛ Chriſtū in aduentu ſuo ꝑ fidē reciperet ꝛ veras vuas fidei ꝛ verū vinū colligeret ꝛ faceret ꝛc. Sed totū oppoſitum fecit. Nam vinea et ſynagoga degenerās a lege ꝛ recedens a deo facta ē de vinea Sodomorū ꝛ ſuburbanis Gomorre ꝑ odium ꝛ cecitatem mentis. Et ideo vua eorū fuit vua fellis, ꝛ botrus amariſſimus: q̄ñ negauerunt Chriſtū ꝛ legem prophetas mendaces fecerunt ꝛ falſum teſtimonium contra Chriſtū dixerunt ꝛ amara cōuitia ꝛ opprobria inflixerunt. Et vinuꝫ eorum fuit tanq̄ fel draconum: quando ipſum amare morti ꝛ cruci tradiderunt: ꝛ ipſi acetum felle mixtuꝫ porrexerunt. Acetum autem eorum fuit venenum inſanabile obſtinationis ꝛ infidelitatis: quod in eis ꝑſeuerat qꝛ eſt eis inſanabile ſicut venenuꝫ aſpidū ¶ Unde ſynagoga quaſi per omnia facta eſt ſimilis aſpidi. Nam ſicut aſpis eſt ſurda ꝛ ſeca ita ſynagoga poſt Chriſtum manſit ceca ꝛ ſurda: quia nec pōt nec vult audire veritatē ſacre ſcripture: immo ponit ſibi caudam obſtinationis in aure dextra ne audiat vocem euangelicam: vt dictum eſt pſalmo lvij. Item ſicut venenū aſpiduꝫ eſt inſanabile: Ita venenum obſtinationis et odij ſynagoge ꝛ peccatuꝫ eſt inſanabile vſque ad iudicium. Itē eorum damnatio venenata eſt inſanabilis ꝛ pena irremiſſibilis ꝛ in finibilis ſicut peccatum Sodome fuit inſanabile. Et ſic pꝫ quomodo ſynagoga facta eſt de vinea ſodomoꝝ: ꝛ de ſuburbanis Gomorre: poſt q̄ negauit et crucifixit Chriſtum. Unde notanter dicit. ꝺ ſuburbanis Gomorre. Nam ſicut Sodoma et Gomorra habebant ſuburbana: ſcilicet vicos et rura confinia: que participabāt peccata ꝛ punitionem illarum ciuitatū: qꝛ cum ciuitatibꝰ fuerunt punita ſuburbana: ꝛ ſic māſerūt deſtructa ꝛ ſterilia. Ita pariter oīa ſuburbana ipſiꝰ Hierl'm q̄ conſenſerunt in necem Chriſti: ꝛ oēs Judei q̄ manent in eadem obſtinatione dicuntur de vinea Sodomoruꝫ ꝛ de ſuburbanis Gomorre: qꝛ ſynagoga cum ſuis ſuburbanis ꝛ ſequacibus obſtinatis Judeis dicta eſt Sodoma ꝛ Gomorra. ſ. ceca ꝛ ſterilis ꝛ beſtialis ꝛ damnata. vt pꝫ Eſaie. ſ. vbi appellat principes ſynagoge principes Sodomorū ꝓpter cecitatem ꝛ obſtinationem ꝛ beſtialitatē. Itē ſicut Sodoma ꝛ Gomorra habuerunt ſuburbana que participarunt peccatum earum: ita pariter peccatum cecitatis ꝛ odij Judeorū habuit ſuburbana peccata. Nam ex illa cecitate ꝛ odio ꝓruperunt in mēdacium ꝛ falſum teſtimonium: ꝛ blaſphemiā ꝛ homicidium: ꝛ infidelitatem: ꝛ obſtinationem ꝛ venenum inſanabile odij et rancoris qđ habent contra Chriſtum ꝛ Chriſtianos Et iſta ſunt peccata ſuburbana illius peccati Judeorū. Ideo dicit Moyſes. Uinea eorum de vinea Sodomorum et de ſuburbanis Gomorre. Deinde cum dicit.

Synagogo aſpicis

xxxij. di.c.erubeſcant xxij.q.ij.ſi quis liber.et.xxiij.q.ij. ſti. iiij. ca. diſplicet

Nonne hec condita ſunt apud me: et ſignata in theſauris meis.

Mea eſt vltio et ego retribuam eis in tempore: vt labatur pes eorum.

Iuxta eſt dies perditionis: ⁊ adeſſe feſtināt tempora.

¶ Predicit punitionē pctī ſupradicti q̄ fuit facta ꝑ Titū ⁊ exercitū Romanū ⁊ deſtructiōe ſcdi templi. Dicit ergo de⁹. Nōne hec ſcelera ſupradicta cōmiſſa contra Chriſtū ⁊ meſſiam/condita ⁊ repoſita ſunt apud me ⁊ bene ſignata et ſigillata in theſauris meis.i.in memoria mea: q̄ eſt arca ⁊ theſaurus oīm p̄teritoꝝ p̄ſentiū ⁊ futuroꝝ: noui oīa anteq̄ fiant: quaſi dicat: nō oblitus ſū iniuriā factā chriſto filio meo. Et ideo dico vobis: ꝙ mea eſt vltio.i. ad me ptinet facere vltionē ⁊ vindictā huius pctī d Iudeis. Et ideo ego retribuā eis penā in tempore cōſtituto: ſʒ differo modicū: vt magis labat pes eorū ad alia ſcelera. Unde hoc dicit: q2 in illis.xl.annis quos deus dedit eis ad pniām/plura ſcelera cōmiſerunt ad maiorem punitionē ⁊ penā eorū. Iudei gloſſāt. ly vt ꝓ quotieſcunque: hoc eſt: ego retribuam eis quotieſcūq3 labat pes eoꝝ ad peccādū. Uel ly vt poteſt poni pro licet.i.licet in illis.xl.annis labat pes eorum ad peccandū: tū non diu differetur eorum punitio: q2 iuxta eſt dies pditionis eorū. Itē licet modo cōcedatur eis poteſtas vt occidāt Chriſtū: tamen iuxta et prope eſt dies perditionis eorū Et tempora feſtinant et properant adeſſe.i.vt cito fiat et compleatur eorum deſtructio et punitio per Titum ⁊ Romanos. Quia

xv.q.i.ea.firmiſſime.

Iudicabit dominus populum ſuum: et in ſeruis miſerebitur.

¶ Hoc dicit Nam quando deus ſtatuit mittere Titum ⁊ Ueſpaſianum cum exercitu Romano contra Hieruſalē: prius anteq̄ obſideretur / apparuit angelus domini: ⁊ precepit omnibus fidelibus Chriſtianis: vt recederent ab Hieruſalē: ⁊ fugerēt futurum excidium ciuitatis: vt ait Euſebi⁹.in.ij.eccl'iaſtice hiſtorie. Et ſic Chriſtus condēnauit ⁊ puniuit oēs iudeos obſeſſos in Hierl'm: ſʒ miſertus eſt chriſtianis eos auiſando vt fugerent illā ſtragē et punitionē: ſed tota congregatio maloꝝ ⁊ obſtinatorū Iudeorū manſit ⁊ fuit incluſa ⁊ obeſſa in ciuitate: quorum partim fuerūt machinis belloꝝ in muris interfecti: partim fame conſumpti: partim gladio in captione trucidati: et ceteri in captiuitatem diſperſi. Et ideo ſubdit/quod deus ⁊ quilibet alius

vi.q.i.ſunt plurimi. Hiere.ij. Luce.xviij.

Uidebit ꝙ infirmata ſit man⁹. ⁊ clauſi quoque defecerunt: reſiduiq3 cōſumpti ſunt.

Et dicent vbi ſunt dij eorum in quibus habebant fiduciam:

De quorum victimis comedebant adipes ⁊ bibebant vinū libaminum.

¶ Infirmata ⁊ debilitata ſit man⁹ ⁊ ptās illi⁹ ppl'i in illa obſidione. ⁊ clauſi ⁊ obſeſſi defecerūt in virtutib⁹ victualib⁹ ⁊ in concilio: et oibus neceſſarijs ⁊ reſidui cōſumpti ſunt fame ⁊ gladio ⁊ captiuitate. Et tūc Romani vidētes Iudeos obſeſſos et deſtitutos a deo/dicēt: vbi ſunt dij eorum ſcʒ Iudeorū in quibus habebāt fiduciā: de quoꝝ victimis ⁊ ſacrificijs comedebāt adipes ⁊ pinguedinē: ⁊ bibebant vinū libaminū ⁊ oblationum: Surgant ergo dij veſtri/o Iudei ⁊ opitulentur vobis ⁊ protegāt vos in hac veſtra neceſſitate: ⁊ liberent vos de manibus noſtris. ¶ Et nota ꝙ Romani ⁊ gentiles loquebant̄ ſm cōſuetudinē ſuā. Nā ſicut ipſi gētiles colebant plures deos quibus offerebāt diuerſa ſacrificia: ita putabant ꝙ Iudei colerent plures deos propter multitudinem ⁊ diuerſitatem ſacrificiorū ⁊ holocauſtoꝝ ⁊ oblationū ⁊ libaminū. Item putabant ꝙ dij ciuitatis obſeſſe ⁊ capte pariter vincebātur cum ciuitate a dijs exercitus vincētis ⁊ triūphantis: ſicut dictū eſt de dijs Troianorū. Secūdū ergo hanc conſuetudinē dicebant Romani Iudeis obſeſſis: vbi ſunt dij eorum in q̄bus habebant fiduciam: quaſi dicerent: aut dormiūt aut ſunt victi. Et maxime hoc dicebant gentes exercitus: eo ꝙ ſentiebāt q̄n populus obſeſſus cōtinue clamabāt ad dominum in templo: ⁊ offerebant oblationes ⁊ ſacrificia. Et tamen deus nō exaudiebat eos ſicut dictum eſt pſalmo.xvij. Clamauerunt ad dñm nec exaudiuit eos. eo quod iam erat clauſum celum orationibus eorū. Et ideo gentes exercitus habebant cām dicendi: Dij veſtri

Surgant: et opitulentur vobis: ⁊ in neceſſitate vos protegant.

¶ Quaſi dicerent: fortiores ſunt dij Romanorū ꝙ Iudeorum. Sed ad hoc reſpondet deus dicens.

Uidete ꝙ ego ſum ſolus: et non ſit alius deus preter me.

¶ Quaſi dicat: vos Romani putatis ꝙ in Iſrael ⁊ Hieruſalem ſint plures dij. ꝙ dij veſtri ſunt fortiores dijs Hieruſalē: eo ꝙ non opitulant̄ eis nec protegūt eos in hac neceſſitate ⁊ obſidione ⁊c. Et ego dico vobis vt videatis ⁊ conſideretis bene ꝙ ego ſum ſolus deus: ⁊ nō ſit ali⁹ de⁹ preter me. Et ideo ſi vellem liberare iſtū populū ego bene poſſem liberare. Sed ego dimiſi eū ꝓpter peccata ſua: et ſic permiſi vt rebellarent cōtra Romanos: vt venirēt cōtra Hieruſalē: ⁊ abſtuli ⁊ abſtraxi auxiliū meū ⁊ cuſtodiā angeloꝝ ab eis: ⁊ tradidi eos in man⁹ veſtras puniendos. Et ſic non gloriemini: nec putetis deos veſtros victores: q2 ego ſum ſolus deus nec eſt alius deus preter me quia dij veſtri ſunt falſi et impotentes. Et ideo ego per vos Romanos tanq̄ per miniſtros volui punire iſtum populum propter peccata ſua Unde.

Ego occidam ⁊ ego viuere faciam. percutiam et ego ſanabo: et non eſt qui de manu mea poſſit eruere.

¶ Ego occidam iſtum populum Iudaicū: ⁊ viuere faciam populum gentilem per fidē. Et ego percutiā iſtū populum cecitate et liuore: et ſanabo populū gentilē a peccata. Et non eſt aliquis qui poſſit eruere ſe: nec aliquē aliū de manu mea. Item quoſdā de iſto populo occidam per pctm̄ /et quoſdam eorum faciam viuere per fidem et gratiam: ſicut fuerunt apoſtoli/et etiam multi qui quotidie conuertuntur. Et quoſdam ego percutiam cecitate Et quoſdam ſanabo per baptiſmū ⁊ penitentiā Et ſic nemo poteſt eruere de manu mea quem ego puniā Quapropter ſum qui punio iſtū populū: ⁊ non dij gentium ſicut vos putatis. Et ideo ego deus.

Leuabo ad celum manum meam ⁊ dicam: viuo ego ineternum.

Si acuero vt fulgur gladium meum: ⁊ arripuerit iudicium manus mea.

Reddam vltionē hoſtibus meis: ⁊ his qui oderunt me retribuam.

Inebriabo ſagittas meas ſanguine: ⁊ gladius meus deuorabit carnes.

De cruore occiſorum: ⁊ de captiuitate nudati inimicorum capitis.

¶ Leuabo manum meā in celū.i.cum iureiurādo dicam. Uiuo ego ineternū.i.ſicut viuo ego ineternum: ita ſententia mea contra populū Iudaicum eſt immobilis ⁊ ſtabilis ⁊ firma. Quod ſi acuero (⁊ ponitur ſi pro quando).i.q̄n ego acuero gladium ſententie mee vt fulgur cōtra Iudeos: ⁊ manus mea arripuerit iudicium.i.ꝓpoſuerit ⁊ decreuerit iudicare eos ⁊ punire: tūc reddam vltionē ⁊ vindictam hoſtib⁹ meis Iudeis qui me crucifixerūt. Et retribuā vicē his q̄ oderūt ⁊ negauerūt me. Et inebriabo ſagittas meas.i.Romanos ſanguine Iudeorū. Et gladius meus deuorabit carnes eorum in excidio Hieruſalem. Et inebriabo ⁊ ſatiabo ſagittas et gladios meorū de cruore inimicoꝝ occiſorū/⁊ captiuitate capitis nudati ⁊ abſciſſi: ⁊ captiuitate tēpli nudati ⁊ expoliati. Uñ Iudei gloſſant. de captiuitate nudati.i.capitū abſciſſorū. ponendo ſingulare pro plurali: vt ſepe fit in ſcriptura. Unde capita abſciſſa dicuntur nudata ⁊ expoliata ⁊ ſeparata a corpore. Et ſic de cruore iugulatorū ⁊ capitū abſciſſorum Romani ſatiarunt gladios ſuos.

Laudate gentes populū eius: q2 ſanguinē ſuorum vlciſcetur.

Et vindictam retribuet in hoſtes: ⁊ propitius erit terre populi ſui.

¶ Hec eſt tertia pars principalis: in qua p̄dicit cōuerſionē ppl'i gentilis ad Chriſtū ⁊ eius eccleſiam. ¶ Unde poſtq̄ ſuperius predixit finalem deſtructionem illius templi ⁊ reprobationē illius populi: q2 poſt predicationē euangelij ipſa ſynagoga iā non amplius fuit de vinea domini: ſʒ de vinea Sodomorum: ⁊ de ſuburbanis Gomorre ⁊ diaboli: Iō deus voluit ſuſtinere populum gentilem ⁊ vocare ad eccleſiam: vt ex conuerſis de populo gentili cū apoſtolis ⁊ conuerſis de Iudaiſmo fieret vna eccleſia. Et quia populus gentilis qui ante abominabatur deum cum populo ſuo: poſt conuerſionem laudat deum ⁊ populum eius: Ideo cōuerſus Moyſes ad populum gentilem: dicit / o gentes laudate populum dei qui remanet conuerſus de Iudaiſmo: poſtquam populus Iudaicus reprobatus eſt: ⁊ ex populo dei factus eſt de populo et vinea Sodomorū. In Hebreo habetur. Exultare gentes populo ei⁹. Tranſlatio.lxx. habet: Letamini gentes cum plebe. Et ita allegat hunc textum Apoſtolus ad Romanos.xv. Et ſic litera eſt magis clara ad populum. vnde dicit Moyſes. Poſtq̄ ſynagoga receſſit ⁊ eſt reprobata a populo dei: ergo vos gentes venite ad fidem Chriſti: ⁊ letamini cum plebe eius: ⁊ gaudete de beneficio redēptionis: ⁊ gratie ſacramentorum/poſtq̄ Iudei indignos ſe fecerunt. Quia Chriſtus vlciſcetur et vindicabit ſanguinem ſeruorum ſuorum: ſcilicet Stephani ⁊ Iacobi ⁊ aliorum: quem Iudei effuderunt. Et etiam retribuet vindictam in hoſtes tyrānos ⁊ reges paganorum qui perſecuti ſunt eccleſiam ⁊ effuderunt ſanguinem martyrum: ⁊ finaliter Chriſtus erit propitius terre populi ſui.i.totius eccleſie toto orbe diffuſe: q2 finaliter Iudeis trucidatis et captis et ſubiectis ⁊ diſperſis: ⁊ tyrānis ⁊ infidelib⁹ extirpatis et correctis: deus proſperabit eccleſiam ſuam. quod impletum eſt per conuerſionē Conſtantini.

¶ Ex ſupradictis patet: qualiter doctrina Moyſi in hoc cantico non ſolum fuit moralis: ⁊ exhortatoria ⁊ comminatoria: ſed etiam prophetica/prenuncians geſta futura in illo populo. Et ſic Moyſes fuit vere propheta in hoc cantico. Et non ſolum habuit ſpiritum ſimplicem ꝓphetie predicens ſolum ventura in illo populo: vt gloſſant Iudei ⁊ quidam catholici hoc canticum/vſq3 ad captiuitatem Babylonie incluſiue/⁊ liberationem eius: ſed habuit duplicem ſpiritū prophetie per quem ſua prophetia ſe extendit vſq3 ad Chriſtum ⁊ eccleſiam et ad deſtructionem ſecundi templi ⁊ ciuitatis ⁊ electionem et ſubſtitutionem populi gentilis in eccleſia et populo dei. Unde manifeſte predicit Moyſes deſtructionem primi templi et ciuitatis et captiuitatem factam per chaldeos propter peccatum idolatrie et ingratitudinis. vt pʒ ab illo loco. Peccauerunt ⁊ non filij eius. vſq3 ad illum. Et dixi vbi ſunt. Secundo p̄dicit deſtructionem ſecundi templi/⁊ ciuitatis ꝓpter aliud peccatum grauius. primo ꝙ vinea illi⁹ populi facta eſt de vinea Sodomorum: ⁊ ſuburbanis Gomorre propter cecitatē et amariſſimum odium: ⁊ venenum peccati eorum factum eſt inſanabile ⁊ irremiſſibile. quod non potuit eſſe aliud in ſecundo tēplo niſi negatio ⁊ mors chriſti. vt manifeſte patet ab illo loco. Et dixi vbi ſunt. vſq3 ad illum locum. Laudate gentes populum eius. Uñ poſt deſtructionē primi templi et tēpus captiuitatis Babylonice predicitur reuocatio eorū ⁊ prorogatio ſtatus illi⁹ populi: ne inimici ſuperbirent: ⁊ vt ipſi Iudei ſuperent ⁊ intelligerent ⁊ prouiderēt nouiſſima myſteria de Chriſto et eccleſia in lege ⁊ prophetis promiſſa ⁊ prenunciata. Sed poſt deſtructionē ſecundi tēpli ⁊ ciuitatis factam ꝑ Romanos non promittitur nec predicat̄ relaxatio huius captiuitatis in qua p̄ſeuerat: nec predicitur reedificatio templi ⁊ ciuitatis. Sʒ predicitur ſubſtitutio populi gētilis. Et vocant̄ gentiles vt veniant ad eccleſiam ad laudandum deū cū apoſtolis. ⁊ recipiantur cum eis ad eccleſiā ⁊ gaudeant beneficio redemptionis: ſicut fuit ꝓphetatū zacharie.viij. circa finem. vbi dicitur: ꝙ venient populi multi ⁊ gentes robuſte ad querendum dominū exercituum in Hieruſalem/⁊ deprecandam faciem domini. Et in diebus illis apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium ⁊ apprehendent fimbriam viri Iudei dicentes. Ibimus vobiſcum. Audiuimus enim ꝙ deus vobiſcū eſt. Quod fuit impletum quando gentiles videntes ſigna et miracula et doctrinam apoſtolorum ſponte et cum gaudio queſierunt ⁊ petierunt recipi in eccleſiam

Chriſti cum conuerſis de iudaiſmo ⁊ ſynagoga reprobata ⁊ abdicata. Unde de cõuerſione ⁊ ſubſtitutione populi gẽtilis patet per totum diſcurſum legis et prophetarũ. Et hoc voluit dicere Moyſes cum concludit. Laudate gentes populum eius ⁊c.

¶ Finitur expoſitio Canticorum ferialium edita per longe reuerendum Dominum Jacobum Perem de valentia epiſcopum Chriſtopolitanum.

¶ Eiuſdem in Cãticum Marie prefatio.

¶ Ex Hiſpanorũ regum illuſtri propagine nobiliſſime filie ac dilectiſſime domine Elizabeth de Billena abbatiſſe ſacri monaſterij ſancte Trinitatis vrbis valentie: Jacobus Perem epiſcopus Chriſtopolitanus in filio virginis ſalutem

INgenti cum affectu oraſti ſepenumero imbecillitatem meam domina dilectiſſima: vt qui commẽtarios in Pſalmos David quondam edideram: et Cantica ferialia ſimul cum cantico Ambroſij ⁊ Auguſtini: non multo poſt tempore expoſueram. Nunc autem ad canticum Uirginis exponendum animum appellare non negarem. Indignum enim ac reprehenſibile exiſtimabas: ſi inter tot labores mihi dudum aſſumptos canticum tante virginis maneret omiſſum. Addebas preterea: ne in illius laudibus explicandis calamo parcerẽ. Et ne prolixitatis metu: aut quouis alio ſiniſtro reſpectu: cuncta eius priuilegia: dignitateſq̃ a deo eidem largitas ſilentio pateterer pertranſire. Et hoc vt habeant que in ſuo ſacro collegio tecum domino ſeruiunt virgines ⁊ filie: vnde in laudibus virginis die noctuq̃ contemplentur. Quod quidẽ opus tam arduũ et inextricabile mihi aggrediendum perdifficile exiſtimani. Hoc eſt enĩ illud pſalterium decachordũ: quod David in ſuis pſalmis in perſona virginis Marie: et totius eccleſie ſepenumero cantandum pollicetur. Quod quidem canticum ipſa intemerata virgo afflata ſpiritu ſancto decem breuibus verſibus abſoluit ⁊ decantauit. Quis ergo digne cogitare queat huius cantici inacceſſibilem profunditatem: in quo non ſolum cuncta myſteria ac promiſſiones patriarcharum: et vaticinia prophetarum fuiſſe completa in Chriſto dignoſcuntur: verumetiam tota veritas euangelica breui ſermone reſeratur: Aut quis denique tante virginis laudum immenſitatem poterit humanis verbis explicare: et tot beneficia ipſi a deo collata paruo libro cõſcribere: que illum ſuo virgineo gremio meruit geſtare: cui angeli ſeruiunt: demones contremiſcunt: celi parent: ⁊ muta obediunt elementa: Quid ergo dicam pauper ingenio: egens eloquio: preſertim cum mihi egritudine oculorũ pergrauato non modo calami officio vti non conceditur: verum etiam legendi facultatem liberam videam denegari: Ueruntamen tante virginis deuotione compulſus: ⁊ ea quam erga me ſemper geſſiſti charitate cõuictus, tuis deuotis exhortationibus ſatiſfacere: ⁊ put mihi deſuper fuerit condonatum obedire conabor. Et quid ſibi velit virgo Maria in hoc altiſſimo cãtico ſuperno ſemper fretus auxilio: et tuis tuarũq̃ filiarum orationibus premunitus: perſcrutari tentabo. Tandem autem ad virginis filium mea verba conuertens: ſimul cum eadem virgine tympaniſtria noſtra hoc pſalterium decem chordarum canere incipiam.

MAgnificat anima mea dominũ.

¶ Huic cantico preponitur talis titulus. ſ. Canticũ virginis Marie: eo quia ipſa ipſum edidit: et primo cantauit: ſicut dictum eſt. Sed q2 totum iſtud canticum ⁊ eius ſententia ⁊ intelligentia fundat̃ i verbis angeli Gabrielis quando ſalutauit virginẽ Mariã i incarnatione filij dei: et in verbis Elizabeth quando Maria ſalutauit eam: ideo ad conſequendam intelligentiam huius cantici neceſſario eſt prehabenda intelligentia illorum verborum. Et iõ anteq̃ veniamus ad expoſitionem ⁊ diuiſionẽ huius cantici: breuiter percurremꝰ dicta angeli ⁊ Elizabeth Luce. j. vñ ait Lucas euangeliſta: ꝙ in menſe ſexto poſt cõceptionẽ Johãnis baptiſte / miſſus eſt angelꝰ Gabriel a deo in ciuitatẽ Galilee: cui nomẽ Nazareth / ad ꝟginẽ deſpõſatã viro: cui nomen erat Joſeph de domo David: ⁊ nomẽ ꝟginis Maria. In qbꝰ ꝟbis verificant̃ dicta ꝓpheta⁊: ꝙ chriſtus ex ꝟgine erat naſciturus: put predixerat Eſa. vij. Ecce virgo ↄcipiet ⁊ pariet filiũ ⁊c. Et etiã verificant̃ ꝓmiſſiões patriarcharũ: ꝙ Chriſtꝰ erat naſciturus ex David: ⁊ ꝑ ↄñs de tribu Juda: ⁊ de gñe Jacob: ⁊ Abrahe ſm carnẽ: ſicut eis fuerat promiſſus. Et iõ ſubdit Lucas: ꝙ Gabriel igreſſus ad virginẽ Mariã explicauit ſuã legationẽ ex pte dei dicẽs. Aue grã plena: dñs tecũ. Bñdicta tu in mulieribꝰ. ¶ In qua quidẽ legatiõe ⁊ in qbꝰ ꝟbis / q̃tuor bona / noua / ⁊ magna beneficia annũciat angelus. Primo virgini Marie ⁊ ex conſequenti toti generi humano annunciat vniuerſalem redemptionem ⁊ ſalutẽ generis humani / cum ait. Aue. Secundo annũciat plenitudinẽ grẽ quã ꝑrio cõſecuta eſt Maria: ⁊ exinde tota eccl'ia / cum ait. Grã plena. Tertio annũciat aduẽtũ filij dei in eiꝰ vterũ: ⁊ exinde in totã eccleſiã: cũ ſubdit. Dñs tecũ. Quarto annunciat bñdictionẽ ⁊ dignitatez Marie ſup oẽs mulieres: cũ ſubdit. Bñdicta tu in mulieribꝰ. ¶ Ad quo⁊ intellectũ eſt notãdũ: ꝙ q̃tuor mala incurrerũt primi parẽtes ex tranſgreſſiõe ꝓcepti dei in eſu ſibi ꝓhibiti. Prio incurrerũt mortẽ corpis ⁊ aie. Scdo iraz ⁊ indignationẽ dei. Tertio exiliũ. Quarto Eua ſpecialiter ſimul cũ oibꝰ mulieribꝰ icurrit maledictionẽ erũnarũ ⁊ miſerie i ↄceptibꝰ ⁊ ptubꝰ ſuis. Que oia q̃tuor mala fuerũt denũciata i ſnia data ꝓmis parẽtibꝰ: qñ angelꝰ eiecit eos de terreſtri paradiſo. Unde tũc annũciata fuit eis mors / qñ deꝰ dixit Ade. Puluis es ⁊ in puluerẽ reuerteris. Et tũc fuit annũciata ira dei ↄ eos: qñ ſe nouerunt nudos ab oi grã: ⁊ audierũt vocẽ furibũdã dei deãbulãtis ad aurã poſt meridiẽ: in q̃ voce timuerũt ⁊ ſe abſcõderũt a facie dei cognoſcẽtes ſe irã ⁊ indignationem dei incurriſſe. Itẽ tũc fuit annũciata Eue ⁊ omnibꝰ mulieribꝰ ſpãlis maledictio: cũ dixit ei: multiplicabo erũnas tuas ⁊c. Sed tũc fuit eis annũciatũ perpetuũ exiliũ ⁊ ſepatio a deo: qñ eiecti ſunt de padiſo / ⁊ in hãc vallẽ lachrymarũ emiſſi ⁊ relegati. Sed oia ſupradicta quatuor mala fuerũt annũciata primis parẽtibꝰ a deo ꝑ angelũ tanq̃ ꝑ ſubſtãtiã mediũ: vt inqt Aug. Iõ ꝑ angelũ voluit deꝰ annunciare ꝟgini Marie in hac legatiõe abſolutionẽ gñalẽ factã per xp̃m ab illis quatuor malis ſupradictis. Nã primo ſicut angelꝰ primis parentibꝰ annũtiauit mortẽ corpis ⁊ aie: ita ꝑ oppoſitũ nũc annũciat Marie vitã ⁊ ſalutẽ: ⁊ ꝑ ↄñs abſolutionẽ a morte: cũ dixit ei. Aue. i. ſalue: ⁊ ſalus ſit tibi ⁊ toti gñi humano. Unde ſalꝰ idez eſt qd vita integra ſine defectu cõtra oẽm morbũ ⁊ mortẽ: ſicut dictũ eſt in expoſitione pſal. viij. ⁊ dicet̃ infra. Itẽ ſcdo illis angelus denũciauit irã ⁊ indignationẽ: ſz Marie annũciat grãz: ⁊ ꝑ ↄñs abſolutionẽ ab illa ira: cũ ſubdit. Grã plena. Itẽ tertio illis denũciauit perpetuũ exiliũ a facie dñi: ſz Marie annũciat recõciliationẽ ⁊ reunionẽ dei ad nos: ⁊ ꝑ ↄñs reuocationem ab exilio: cũ ſubdit. Dñs tecum. Itẽ quarto illis denũciauit maledictionẽ: ⁊ ſpecialiter ipſi Eue cũ oibus mulieribꝰ: ſed Marie annũciat bñdictionẽ ſuper oẽs mulieres: ⁊ ꝑ ↄñs annũciat ipſi ꝓſeruationẽ ⁊ exẽptionẽ ab oibus maledictiõibꝰ ⁊ erũnis ſuper oẽs mulieres: cũ ſubdit. Bñdicta tu in mulieribꝰ. Et iõ virgo Maria vidẽs ꝙ iſta ſalutatio ⁊ annunciatio erat totalr̃ cõtraria denũciatiõi ⁊ ſnie date primis parẽtibꝰ: hinc eſt ꝙ turbata eſt in ſermone eiꝰ: ⁊ cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. i. cogitãdo iſtam nouã ſalutationẽ cõtrariã denũciationi facte primis parẽtibꝰ. turbata eſt in ſermone eiꝰ nõ valens reddere rñſum angelo ſue legatiõis. Sz tũc angelus vidẽs ipſam turbataz pre cogitatiõe: ait ei. Ne timeas maria: inueniſti enĩ grãm apud deũ ⁊c. In quibꝰ ꝟbis nil aliud facit angelus: niſi ꝙ ſub ꝟbis claris ⁊ mãifeſtis explicat ſupradicta quatuor myſteria: q̃ ſupra dixerat iplicite quaſi ſub ꝟbis obſcuris: vñ ait. Ne timeas Maria. i. ne timeas iſtã ſalutationẽ eſſe fictã ⁊ vanã aut fraudulẽtã: q2 a deo tibi miſſus ſum. Et ne mireris: q2 dixi tibi grã plena: q2 tu pre ceteris inueniſti grãm apud deum: q2 nõ ſolũ grãm gratifice vniõis cũ deo: ſz etiaz m̃ñalis vniõis. Et iõ nõ mireris q2 dixi. Dñs tecũ. Nã licet deꝰ cũ ceteris ſit ꝑ vnionẽ gratificã: tñ tecũ erit ꝑ vnionẽ gratificã ⁊ maternã. Et ſic tecũ erit nõ ſolũ per grãm in mẽte: ſz ẽt ꝑ incarnationẽ i vẽtre. Naz ecce cõcipies in vtero: ⁊ paries filiũ. Et q2 iſte filiꝰ tuꝰ dz ſaluare totũ ppl'm ſuũ a pctis eo⁊: ⁊ afferre ſalutem toti gñi humano: iõ vocabis nomẽ eiꝰ Jeſum: qd interpretat̃ ſaluator ⁊ dator vite et extinctor mortis ⁊ miſerie. Et iõ ne mireris ꝙ dixi tibi Aue. i. ſalue: q2 tibi annũcio ſalutẽ quã iſte filiꝰ tuꝰ Jeſus affert toti mũdo. Nã hoc nomẽ Jeſus. i. ſaluator eſt nomẽ potẽtie ⁊ ſapiẽtie ⁊ iuſtitie ⁊ mĩe: q̃ quidẽ quotuor ſoli deo cõueniũt. Et iõ hic filiꝰ tuꝰ Jeſus erit magnꝰ in potẽtia iuxta ꝓprietatẽ ſui nominis: ⁊ filius naturalis altiſſimi vocabit̃: ⁊ ꝑ ↄñs erit deꝰ: q2 iſtud nomẽ Jeſus ſoli deo ⁊ filio dei cõuenit ꝓpter ſupradictas quatuor ꝓprietates quas cõprehendit hoc nomẽ Jeſus. i. ſaluator: vt dictuz eſt pſal. viij. ⁊ dicet̃. j. Et q2 iſte Jeſus eſt verꝰ filius naturalis dei pr̃is: iõ dñs pr̃ dabit ei ſedez David pr̃is ſui. Et regnabit in domo Jacob in eternũ: ⁊ regni eiꝰ nõ erit finis. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ eſt notãdũ: ꝙ Chriſtꝰ eſt filiꝰ dei naturalis / ſz nõ carnalis. Et eſt filiꝰ virginis naturalis ⁊ carnalis: ⁊ eſt filius David nõ naturalis: ſed carnalis. i. ſm carnẽ. Et ſic etiã eſt filiꝰ ipſiꝰ Jacob ⁊ Abrahe ⁊ ipſiꝰ Adam: inquãtũ ab eis deſcẽdit ⁊ fuit eis ꝓmiſſus ſm carnẽ. Et iõ eſt iterũ aduertẽdũ: ꝙ duplex regnuz fuit ꝓmiſſum ipſi David. ſ. vnum tpale: qd iaz poſſidebat ⁊ fuit ꝓmiſſuz eiꝰ ſucceſſoribꝰ ꝑ Salomonẽ ⁊ ſuos poſteros: ⁊ m̃ quantũ nõ deuiarent a ꝓceptis ⁊ lege dei. Et ſic ꝑſeuerauit illud regnũ tpale vſq̃ ad ca-

Nota.

Explicat angelus ꝓdicta.

Xp̃s cuius ſit filius.

ptiuitatē Babylonis: ſed p figurā illi⁹ pmiſit ipſi regnū eternū ſpūale ⁊ celeſte p chriſtū filiū ſuū futurū ſm carnē eo ꝙ gñatio Dauid ſm carnē producta eſt vſq ad virginē Mariā: de qua nat⁹ eſt Jeſus rex etern⁹: q obtinuit ſedē regni eterni tanꝙ heres dei pr̄is: cui⁹ eſt fili⁹ naturalis. Et iō ſedes regni eterni dr̄ ſedes Dauid pr̄is Chriſti: inquantum fuit ipſi in xp̄o ⁊ p xp̄m pmiſſa. ij. Reg. vij. cū dixit dn̄s ipſi Dauid. Cū cōpleti fuerint dies tui: et dormieris cū pr̄ib⁹ tuis: ſuſcitabo ſemē tuū poſt te: q egredief de vtero tuo: ⁊ firmabo regnū ei⁹: ipe edificabit mihi domū noi meo: ⁊ ſtabiliā regnum eius vſq in ſempiternū. Ego ero ei in pr̄em: ⁊ ipſe erit mihi in filiū ⁊c. Nūc aūt manifeſtū eſt ꝙ iſta verba nō pñt intelligi pcife de Salomone: q2 Salomon anteꝙ Dauid dormiret cū pr̄ib⁹ ſuis iā fuerat ſuſcitat⁹ ad vitā ⁊ in regnū. Et ei⁹ regnū nō fuit eternū/ ſed tpale: et in breui diuiſum: ⁊ final'r deſtructū. Et Salomō licet fuerit fili⁹ Dauid: tamē nō filius dei. Et iō iſta pmiſſio regni eterni facta eſt in xp̄o: q fuit fili⁹ dei naturalis: ⁊ fili⁹ Dauid ſm carnē: qui p multos annos poſt mortē Dauid de vtero virginis Marie fuit ſuſcitat⁹ ⁊ cōcept⁹ opere ſpūs ſcti. Que quidē Maria pueniebat ex vtero ⁊ gñatione Dauid natural'r ⁊ carnal'r ope Adā ⁊ naturali gñatiōe: ⁊ ſic ſm oēs pphetas Chriſt⁹ dr̄ filius Dauid ⁊ regnū ei⁹ eternum/ dr̄ regnū Dauid: vt pz Hiere. xxij. ⁊ xxxiij. ⁊ Eze. xliiij. ⁊c. Et ad iſtū intellectū dixit angel⁹ Marie: ꝙ dn̄s pr̄ dabit xp̄o ſedē Dauid pr̄is ſuis. i. ſedē regni eterni ipſi Dauid in xp̄o promiſſam pſal. cxxxi. di. Jurauit dn̄s Dauid veritatē: ⁊ nō fruſtrabit eū: de fructu vētris tui ponā ſuper ſedē tuā. Sed q2 iſtud regnū eternū non ſolum fuit pmiſſum ipſi Dauid p xp̄m: ſ3 ēt ipſi Jacob. Gene. xxviij. ⁊ maxime. xlix. cū dixit. Nō auferef ſceptrū de Juda: nec dux de femore ei⁹: donec veniat q mittendus eſt: ⁊ ipſe erit expectatio gētiū ⁊c. Ex qbus pz ꝙ regnū xp̄i pmiſſum ipſi Jacob nō erat pcife p filijs ſm carnē: ſed p filijs Jacob ſeu Iſrael ſm ſpm̄ ⁊ pmiſſionē in xp̄o regenerandis: cuiuſmodi fuerunt nō ſolū Judei: ſed ēt gētiles ad fidē venturi. Et iō ſubdit angel⁹: ꝙ iſte Jeſus fili⁹ dei Marie ⁊ Dauid regnabit ineternū in eccl'ia q eſt vera domus Jacob ⁊ Iſrael. Sed q2 iſta eccleſia militans eſt via ad triumphātē/ ⁊ eterniſicaf p illā ⁊ in illa: ideo ſubdit. Et regni ei⁹ nō erit finis. ¶ Sed quia virgo Maria vouerat virginitatē abſolute abſq aliqua cōditione: ⁊ cū tali ⁊ ſub tali voto fuerat cōiuncta cōiugio ipſi Joſeph: vt infra patebit: iō dixit ad angelum. Quō fiet iſtud: q2 virū nō cognoſco: nec cognoſcere intēdo: cū ſim alligata voto virginitatis ⁊c. Quī nō ſum iūcta viro Joſeph ad procreandā prolē: ſed ad ſolū mutuū obſequiū ſemper intacta ⁊ inuiolata virginitate. Et tūc rn̄dēs angelus dixit ei. Spūs ſpūs ſupueniet in te: et virt⁹ altiſſimi obūbrabit tibi: Ideoq3 qd naſcef ex te ſctm̄/ vocabitur fili⁹ dei. ¶ Ad quoꝝ verboꝝ intelligentiā eſt aduertēdū: ꝙ quatuor icōpatibilia videbat Maria ſm naturā in hoc myſterio ex verbis angeli. Primū ꝙ poſſet cōcipere nō violato voto virginitatis/ ⁊ poſſet hr̄e prolē. Scōm ꝙ ſimul poſſet eſſe virgo ⁊ fecunda ⁊ mater. ſ. ꝙ fet⁹ poſſet ſibi afferre fecūditatē nō auferendo virginitatē/ ⁊ econuerſo. Tertium ꝙ ipſa poſſet hr̄e plē nō de Joſeph: abſq eius iniuria. Quartū qūo illud germē cōceptū ſub

¶ Quatuor incōpatibilia ⁊c.

tali cōiugio ⁊ nō de Joſeph poſſet eſſe non adulterinū/ nec per pn̄s maledictū i lege. Et iō dixit qūo fiet iſtud ⁊c. Et iō angel⁹ remouet hāc dubitationē declarando modū huius ineffabilis myſterij incarnatiōis: oſtēdēs ꝙ l3 iſta quatuor ſint incōpaſſibilia ⁊ icōpatibilia ſm naturā apud hoies: tn̄ iſta p grām ſunt cōpatibilia ⁊ cōpoſſibia apud deū. Nā ſi talis gñatio fuiſſet facta natural'r ex ſemie viri: non potuiſſet fieri abſq illa quadruplici iniuria. ſ. abſq violatiōe voti: ⁊ abſq corruptiōe virginitatis: ⁊ abſq iniuria ipſi⁹ Joſeph cōiugis virginis: et abſq maledictiōe adulterina germinis cōcepti. Sed eo modo quo facta eſt iſta benedicta incarnatio: nullū ſupradictoꝝ incōuenientiū fuit ſecutū. Et iō ait angel⁹: ſpūs ſctūs ſupueniet in te ⁊ virt⁹ altiſſimi obūbrabit tibi. Vn̄ nō iteruenīete adulterio tollif iniuria ipſius Joſeph et ſacri cōiugij/ ⁊ maledictio adulterina: ſ3 interuenēte ſolo ſpū ſctō tollif violatio voti: ⁊ corruptio virginitatis: ⁊ tollif gñalis ſnīa ⁊ obligatio facta in Adā. Et iō tale germē fuit natural'r liberū ⁊ ſctm̄: nō ſolū a maledictiōe adulterina: ſ3 ēt ab obligatiōe Adā natural'r liberū. Et rōne operationis ſpūs ſcti et dr̄ natural'r ſctm̄ oia ſctificās. Et dr̄ fili⁹ dei. Pmo rōne ſpūs ſcti formantis q eſt virt⁹ pr̄is. Scdo rōne vnionis perſonalis verbi q eſt fili⁹ naturalis pr̄is. Dicit ergo angelus: o Maria tu dubitas de modo hui⁹ ſacratiſſime cōceptiōis: ne ſit cū iniuria tui voti virginitatis ⁊ cum iniuria fidei cōiugalis. Et ego dico tibi: ꝙ nulla ſequef iniuria/ nec incōueniēs: q2 iſta cōceptio non fiet mō hūano/ ſ3 diuino: nec fiet ope Adā: ſed ope ſpūs ſcti. Et ſic nec derogabit voto: nec virginitati: nec fidei cōiugali. Nā ille ſpūs q in tua creatiōe et aiatiōe venit in te: ⁊ ſctificauit te p grām pſeruātē te ab oi malo/ ⁊ cōfirmātē in oi bono/ ille idē ſpūs ſcūs q tūc venit in te ad ſctificādū: nūc ſupueniet in te ad obūbrādū. Et ſicut tūc p illā ſctificationē factā tn̄ pmo inſtāti tue creatiōis ⁊ aiationis te pſeruauit ab oi culpa originali: veniali ⁊ actuali: ita nūc p iſtā obūbrationē te pſeruabit a violatiōe voti ⁊ a corruptiōe virginitatis ⁊ ab iniuria fidei coniugalis. Nā iſte ſpūs ſctūs formabit corp⁹ filij tui i vtero tuo ex puris ſanguinib⁹/ ⁊ ſimul creabif ſeo aīa rōnalis oībus pfectiōib⁹ habitual'r ornata. Et ſic corp⁹ illud ſimul tpe erit formatū ⁊ aiatū et per verbū pſonal'r aſſumptū. Et iō hoc germē ſctm̄ qd naſcef ex te vocabif fili⁹ dei. ¶ Unde eſt aduertēdū ꝙ quatuor dicit angel⁹: q ſunt valde aiaduertēda. Nā pmo dicit: ſpūs ſctūs ſuperueniet in te. Secūdo dicit: virt⁹ altiſſimi obūbrabit tibi. Tertio dicit: ideoq3 qd naſcef ex te ſctm̄. Quarto/ vocabitur fili⁹ dei. Et ideo eſt vidēdū de vnoqq3: q2 altiſſima importat myſteria. Vn̄ p pmū qd dicit. ſ. ſpūs ſctūs ſupueniet i te/ denotat ꝙ ſpūſſctūs iā ante venerat in eā: ſ3 nūc debebat ſupuenire in eā: nā ſupuenire pſupponit ante venire: p qd denotaf ꝙ ſpūs ſctūs iā venerat in Mariā in pmo inſtāti ſue creatiōis ⁊ aiatiōis: q2 illa ſctiſſima aīa ſimul fuit creata ⁊ ſanctificata et corpori infuſa: ⁊ q quidē ſanctificatio in gratia pſeruauit ea3 ab oi malo ⁊ pctō tā originali et actuali ꝙ veniali: ⁊ cōfirmauit in omni bono: ſicut dictum eſt in expoſitiōe pſal. xlv. ⁊ clari⁹ dicetur infra. Item ſecūdo dicit ꝙ virtus altiſſimi obūbrabit tibi: vnde dicit Auguſti. Virtus altiſſimi nō ſolum obumbrauit ipſi ventrē: ſed etiam mentem.

¶ Vn̄ eſt aduertendū. ꝙ ſicut illa ſctificatio facta in creatiōe ⁊ aiatione virginis non ſolū ſctificauit aiam ſed etiā corpus et carnē: in ea fomitē penitus extinguēdo aut ligādo. Et per cōſequēs nulla fuit pniꝙ lucta: nec pugna carnis aduerſus ſpm̄. Et per cōſequēs ſicut p illā ſanctificationē fuit pſeruata ab originali culpa: ita etiam ab actuali ⁊ veniali. q2 ſicut aīa nō potuit infici a carne in ſua creatione ⁊ infuſione ⁊ aiatione p culpā originalē: ita poſtea in vita volūtas nec potuit cōtaminari: nec vinci a fomite cōcupiſcentie carnis: q2 iam erat extinct⁹ aut ligatus. Et ſic nullā potuit facere pugnā. Ita ergo pariter ſicut virt⁹ ſpūſſcti ſctificauit corp⁹ et aiam virginis ſimul in illa ſctificatione pſeruando eā ab omni culpa tam originali ꝙ actuali et veniali. Ita pariter qm̄ ſpūs ſctūs ſupuenit ⁊ iterū venit ſup eā in ſua annūciatiōe: ⁊ obūbrauit ipi nō ſolū ventrē: ſed etiā mētē. Et fecit duos effect⁹. nā obūbrādo vētrē formauit corp⁹ xp̄i ex puris ſanguinib⁹ eius p̄ter oēm viri concurſum aut cōmerciū: ⁊ ſic pſeruauit eā a violatiōe voti et a corruptiōe virginitatis mētis ⁊ corpis: ⁊ ab oi iniuria maritali et cōiugali excuſando oē adulteriū. Sed q2 nō ſolū virt⁹ ſpūs ſancti obūbrauit vētrē: ſed etiā mētē virginis: iō pter effectū quē fecit i vētre virginis fecit aliū effectū in ei⁹ mēte ⁊ aīa. Nam intm̄ illuſtrauit ⁊ eleuauit ⁊ ſublimauit illā aiam: ꝙ reddidit ipi itellectū purgatū ab oi ignorantia: vt poſſet penetrare celeſtia: ⁊ itelligere oēs ſacras ſcripturas ad verū ſenſum euāgelicū: ⁊ ſic dedit ipſi ſpm̄ pphericū ⁊ euāgelicū: ⁊ facta eſt pphetiſſa ſil' ⁊ euangeliſta: vt patebit in hoc cātico: q2 ſimul pphetauit de futuro: ⁊ euāgelizauit de pn̄ti. Et ad hūc intellectū dicit Damaſcen⁹: ꝙ ſpūs ſctūs ſupuenit i Mariā purgans eā. qd non eſt intelligendum ab aliquo peccato: ſed ꝙ reddidit ipi intellectū purgatū ad penetrandū ea q erant ſup naturā. Et ſic habuit intellectū adaptatū ⁊ purgatū/ de quo loquif cōmentator. iij. de aīa/ ad intelligēdas ſubſtantias ſepatas ⁊c. S3 vltra h̄ habuit ſpm̄ pphericū: ⁊ euāgelicū: quem fuit adepta in illa obūbratione ſpūs ſcti. Et ſic pz quō ſpūs ſctūs ſupuenit in virginē: ⁊ quō ſpūs ſanctus obūbrauit ipſi nō ſolū vētrē: ſed etiā mētē. ¶ Tertio autē eſt aduertēdū pp̄ter illud qd ait: Jdq3 qd naſcef ex te ſanctū. ꝙ nullū germē humanū pōt dici natural'r liberū a pctō ⁊ ſctm̄ ⁊ bn̄dictū p̄ter xp̄m. Et rō eſt: nā oē germē humanū p̄ter xp̄m deſcendit ab Adā p libidinoſam gñationē vt pbat Augu. in li. de bap. paruulorum: ſed libidinoſa gñatio fit ex inordinato appetitu et fomite morbido: inflicto in Adā pp̄ter pctm̄/ et trāſlato in oēs poſteros p libidinoſā gñationē ſ3 inordinatio opponitur ſcītati ⁊ iuſtitie: q2 ſctm̄ dicif bn̄ ordinatū ⁊ iuſtū: et pctm̄ dicif inquātū deuiat ab ordine. Et iō nullū germē humanū deſcēdēs ab Adā p naturalem ⁊ libidinoſam gñationē pōt dici natural'r liberū a pctō: nec pōt dici natural'r ſanctū nec bn̄dictū: q2 oēs vt ſic deſcendunt ex illa inordinata ppagine pcti: vt inqt Aug. Sed q2 xp̄s non deſcendit ab Adā eo mō p naturalē gñationē: ſed ſolo ope ſpūs ſcti: ꝑut dictum eſt: iō ſolū illud germē eſt natural'r liberū a pctō ⁊ natural'r ſanctū ⁊ bn̄dictū. Et iō ſolus xp̄s potuit alios liberare ⁊ bn̄dicere et ſanctificare. Et iō virgo Maria nō pōt dici naturaliter libera nec natural'r ſctā: ꝙ eo venit ex illa ppagine et gñatione

pcti ipſius Adā. vt inqt Aug. ſ3 q2 in pmo inſtāti ſue creationis fuit ſctificata p grām xp̄i: iō pctm̄ nature et maledictio nō potuit trāſire a natura in pſonā. vt patebit: ⁊ ſic nō pōt dici natural'r libera: ſ3 liberata p grām: vt patebit. Et iō ipſa nec aliqs alius ſanct⁹ potuit alios liberare nec ſctificare/ ſed ſol⁹ xp̄s q eſt inter mortuos liber ⁊ ſanct⁹ ſanctorū. Jō dicit Aug. ſup Joannē: ꝙ ſol⁹ ille infans innocens eſſe potuit q nō ex ope Adā natus eſt: ſed ope ſpūs ſancti. Et iō ſolus ille agn⁹ innocēs tollit pctā mūdi. Et ſic pz qualiter dupliciter xp̄s dicif germen ſanctū. Primo: q2 nō ex inordinato opere Adā conceptus eſt. Et ad hūc intellectū dicit angelus. Jdq3 qd naſcef ex te ſanctū. i. q2 germē qd naſcef ex te: non erit ex opere Adā: ſed ope ſpūs ſcti: iō erit germē ſanctū. Et ſic opus ſpūs ſcti non ſolū excuſauit illud germē ab adulterio: ſed etiam ab ope Adā: fecit liberū. Et ſic fuit naturaliter ſanctū ſumēdo naturā p gñatione nō per natura ſpecifica. Et ex hoc ſequif quartū qd ꝯcludit angelus. ſ. ꝙ illud germē ſanctū vocabif fili⁹ dei. Et hoc dupl'r. Nā primo illud germē non ē formatū ope Adā: ſ3 ope ſpūs ſcti/ q eſt virt⁹ dei: ergo nō erit fili⁹ natural'r ipſi⁹ Adā: ſed fili⁹ dei naturalis. Itē illd germē ſil' fuit formatū et filio dei pſonal'r vnitū. ergo eſt naturalis fili⁹ dei. Et iō l3 iſtud germē ſctm̄ ſit fili⁹ Adā ſ3 carnē tm̄: tn̄ nō ſm naturā: q2 nō natural'r ex eo cōceptus eſt: nec ope Adā: ſ3 opere ſpūs ſancti. Et iō principaliter dicif fili⁹ dei illud ſctm̄ germē/ q2 a filio dei naturali pſonaliter aſſumptū eſt. Et ſic pz intelligentia verborum angeli. ſ. quō ſpūs ſanctus ſanctificauit virginē: q̄n primo venit in eā in ſua creatione: eā ab omni malo pſeruādo ⁊ in omni bono confirmādo. Scdo/ qūo ſupuenit in eā ipſi vētrē ⁊ mētē obūbrando/ ⁊ qūo pſeruauit eā a violatione voti: ⁊ corruptione virginitatis: ⁊ ab adulterino fetu ⁊ ab iniuria cōiugali: immo ſeruauit in ea votū et virginitatē ⁊ fidē cōiugalē et ſanctitatē plis ſimul cū fecunditate. Itē tertio pz qūo illud germē fuit naturaliter ſanctū ⁊ liberū ⁊ bn̄dictū. Quarto qualiter eſt naturalis fili⁹ dei: licet ſcdm carnē ſit fili⁹ Dauid ⁊ Adā ⁊c. Et ſic etiā pz qualiter angel⁹ abſoluit dubitationē ⁊ queſtionē virginis Marie. ſ. qūo pñt ſe cōpati iſta quatuor incōpoſſibilia apud naturam. ſ. ꝙ ipſa poſſet concipere et parere abſq violatione voti ⁊ corruptione virginitatis: ⁊ abſq adulterino fetu et iniuria fidei coniugalis. Nam oſtendit angelus qd licet iſta ſint incompatibilia et incompoſſibilia apud naturam. tamen ſunt poſſibilia apud deum. Et ideo dat ipſi exemplū de Elizabeth naturaliter ſterili et ſene: que conceperat Joānē in ſenectute ſua ſexto mēſe ante: p hoc oſtēdens nō eſſe impoſſibile apud deū oē vbū et factū qd eſt impoſſibile apud naturā. Qd audiens Maria dixit: Ecce ancilla dn̄i fiat mihi ſm verbū tuū. Et tunc ſub tali aſſenſu fidei ſupuenit ſpūs ſanct⁹ in eam et obumbrauit ipſi vētrem eo modo quo dictum eſt: et concepit filiū dei ſicut dixerat ipſi angelus. Et obumbrauit ⁊ illuſtrauit ipſi mentem et fecit eam prophetam ⁊ euangeliſtā. Et ideo filius dei qui erat in vtero eius: et continue inſtillabat eam radios diuinorum ſecretorum: ilico mouit eā vt iret ad viſitandā Elizabeth: vt ſanctificaret Joannē Baptiſtā in vtero mr̄is. Et ſic virgo Maria exurgēs ide cū feſtinatiōe abijt i mōtana iude iter

xp̄s dr̄ germē ſanctū

Saluta maria eliza beth.

Hieruſalẽ ⁊ Bethleẽ. Et ingreſſa domum zacharie
ſalutauit Elizabeth annũciãdo ipi ſalutẽ: ſicut aũ
angel⁹ annũciauerat ipſi ſalutẽ totius gñis huma
ni. Que q̄dẽ vox ſalutationis primo ꝑuenit vſq̄ ad
aures Elizabeth / ⁊ exinde peruenit vſq̄ ad Joannẽ
exiſtentẽ in eius vtero. Et ſic illa vox ſalutationis
fuit q̄dã inſtrumẽtũ ⁊ vehiculũ ꝑ qđ xp̃s ex vtero
virginis emiſit ſpm̃ ſctificationis in Joannem Ba
ptiſtã. q̄ q̄dẽ ſanctificatio mundauit ipm̃ ab origi
nali: ⁊ ꝯfirmauit ipm̃ in gratia: ⁊ accelerauit in eo
vſum liberi arbitrij: vt cognoſceret dñm ſuũ: ꝓut
cõiter teneť. Et idõ ilico audita tali voce exultauit
infans in vtero Eliſabeth. Que q̄dẽ exultatio vt di
cunt aliq̄: fuit talis q̄ cũ naturaľr fetus habeat fa
ciẽ verſus dorſũ matris. tũ tũc infans cõuertit fa
ciẽ verſus pectora m̃ris / et verſus virginẽ Mariã
amplectẽtẽ ipſam Elizabeth. vt ex vtero faciľr poſ
ſet adorare xp̃m exñtẽ in vtero virginis. Et ideo fe
cit magnũ motũ in vtero m̃ris. q̄ q̄dẽ mot⁹ nõ fuit
cũ dolore ⁊ moleſtia m̃ris ſed cũ gaudio. Et idõ dr̃:
q̄ exultauit infans p̄ gaudio in vtero ei⁹. ⁊ tunc re
pleta ſpũ ſctõ Elizabeth exclamauit voce magna:
⁊ dixit. Bñdicta tu ⁊c. Ex quo ptz q̄ pri⁹ fuit reple
tus ſpũ ſctõ infans q̄ mater: q̄ꝛ prius exultauit pre
gaudio q̄ mater: licet ꝑ pri⁹ trãſierit vox Marie ꝑ
aures Elizabeth ad infantẽ. Sed hoc nõ eſt mirũ.
Nã radij ſolares pri⁹ trãſeunt ꝑ aerẽ ad terram: tñ
prius gñant calores in terra q̄ in aere: eo q̄ termi
nanť ad terrã: et idõ ibi cauſant vehemẽtẽ calorẽ: ſꝫ
poſtea reflexi cauſant calorẽ i aere: ⁊ eodẽ mõ cau
ſant lucẽ. Ita ꝑiter factũ eſt ibi. Nã xp̃s exñs in vte
ro Marie emiſit virtutẽ ſanctificatiuã ꝑ vocẽ ei⁹.
in Joannẽ Baptiſtã tranſeuntẽ ꝑ aures Elizabeth
vſq̄ ad infantẽ: ſed facta exultatione et ſctificatiõe
in Joãne Bap. tunc quaſi ꝑ quãdã reflexionẽ lumẽ
ſpũs ſancti repleuit Elizabeth: ⁊ fecit eã ꝓphetam
de preterito ⁊ pñti ⁊ futuro / ſcđm q̄ de triplici tpe
tetigit mentẽ eius. ⁊ idõ de pñti dixit: Bñdicta tu in
ter mulieres. i. ſup oẽs mulieres: q̄ꝛ tu es ⁊ fuiſti et
eris p̃ſeruata a maledictionẽ aliarũ mulierũ in cõ
cipiendo ⁊ gerẽdo ⁊ pariendo filiũ. Sed q̄ꝛ hoc non
habuit Maria ꝑ naturã: ſed ꝑ grãm filij vltra con
munẽ legẽ ⁊ ſniam datã in p̃ris parẽtib⁹: idõ ſubdit
Et bñdict⁹ fructus vẽtris tui. q. d. q̄ fruct⁹ ventris
tui. ſ. xp̃s filius dei incarnat⁹ in vtero tuo: quẽ ſup
naturaľr concepiſti: te bñdixit ꝑ grãm. ⁊ q̄ꝛ ipſe eſt
naturaľr liber ⁊ ſctũs ⁊ bñdict⁹: idõ te i tua creatio
ne ſctificauit et bñdixit ꝑ grãm ab omni malo p̃ſer
uãdo ⁊ in oĩ bono cõfirmando. Sed poſtea te bñdi
xit / tibi vẽtrẽ et mẽtẽ obũbrãdo: ⁊ ſic ab oĩ maledi
ctione mulierũ te p̃ſeruauit. Et nota q̄ angelus in
ſalutatione dixit. Bñdicta tu in mulierib⁹: eo q̄ iã
erat bñdicta ꝑ primã ſanctificationẽ: ſed non dixit /
bñdict⁹ fruct⁹ vẽtris tui: eo q̄ xp̃s nõdũ erat cõce
ptus vſq̄ quo dixit Ma. ecce ancilla ⁊c. Sed q̄ꝛ hic
iam xp̃s erat cõceptus in vtero virgineo: idõ Eliza
beth tanq̄ ꝓpheta ⁊ etiã euangeliſta de pñti dicit.
Bñdict⁹ fruct⁹ vẽtris tui. q. d. oẽs alij fruct⁹ mulie
rũ fuerũt maledicti ꝑ naturã: ſed fruct⁹ ventris tui
eſt bñdict⁹ ⁊ ſanct⁹ ꝑ naturã: idõ potuit te ſctificare
⁊ bñdicere ꝑ grãm: ⁊ q̄ꝛ vidit in ſpũ ipa Elizabeth
qualr̃ virgo Maria erat mater dei ⁊ habebat filiũ
dei in vtero: idõ ſubdit. Et vñ hoc mihi. i. tantus ho
nor ⁊ grã: vt mater dñi mei veniat ad me: q. d. non
mereor. Sed q̄ tu ſis mater dñi mei: ego ꝓbo. Naꝫ

vt ꝑ poſtq̄ facta eſt vox ſalutatiõis tue in auribus
meis. ecce. i. ilico ⁊ ſtatim exultauit pre gaudio in
fans i vtero meo: non mihi aliquã moleſtiã nec do
lorẽ: ſed gaudiũ inferẽdo. Ex quo noui i ſpũ ꝓphe
tico qualr̃ fili⁹ dei eſt incarnat⁹ in vtero tuo: ⁊ no
ui quõ ipe ꝑ vocẽ ſalutationis tue miſit virtutẽ et
grãm ſuã ad ſctificãdũ filiũ meũ in vtero meo. ⁊ idõ
dico tibi in ſpũ ꝓphetico de p̃terito q̄ btã es q̄ cre
didiſti ipſi angelo. Nã credẽdo verbis eius ⁊ dicen
do / Ecce ancilla dñi fiat mihi ſcđꝫ verbum tuũ: tũc
cõcepiſti filiũ dei. ⁊ ſic etiã dico tibi in ſpũ ꝓpheti
co de futuro: q̄ btã es ⁊ eris: q̄m ꝑficient in te q̄ di
cta ſunt tibi ab angelo gabriele. Nã ſicut iã ſũt ali
qua cõpleta ex his q̄ tibi dixit: q̄ꝛ iã ſpũs ſctũs ſu
ꝑuenit in te ⁊ obũbrauit tibi ventrẽ ⁊ mẽtẽ: ⁊ etiã cõ
cepiſti ⁊c. ita ꝑiter ꝑficiẽť in te ea q̄ reſtãt. ſ. q̄ꝛ pies
filiũ dei / ⁊ vocabis nomen ei⁹ Jeſum ⁊c. Et ſic tu es
bñdicta inter oẽs mulieres: ⁊ felix ⁊ btã inter cetera
oẽs gñatiões. Tunc aũt Ma. audiens verba eliza
beth concordare cũ verbis angeli / ait. Magnificat
aĩa ⁊c. Et exultauit ⁊c. ¶ Ex ſupradictis v̄bis euã
gelicis tam angeli q̄ Elizabeth pñt recolligi. xvij.
dignitates ⁊ honores et magna dona ⁊ bñficia que
virgo Maria recepit a deo ſuper oẽs alias puras
creaturas. Primo. q̄ ipa fuit illa v̄go de domo Da
uid q̄ oĩbus p̃riarchis ⁊ ꝓphetis fuit in mũdo ꝓ
miſſa: vt eſſet mater redemptoris mũdi. Scđo q̄ ſi
cut Eue primo fuit annunciata dãnatio mortis / to
tius gñis humani: Ita Marie primo eſt denuncia
ta vita et ſalus et vl̃is redẽptio. Tertio. q̄ ſicut pri
mis ꝑentib⁹ primo fuit denũciata ira et idignatio /
ita Marie primo fuit denunciata grẽ plenitudo.
Quarto q̄ ſicut primis parẽtib⁹ fuit annũciatum
exiliũ: ita Marie vl̃is recõciliatio. Quinto. q̄ ſicut
Eue primo fuit denunciata maledictio oĩm mulie
rũ: ita Marie fuit annunciata bñdictio. Et ſic tota
maledictio Eue fuit mutata i bñdictioneꝫ Marie.
Sexto q̄ Maria meruit concipere in ſuo vtero et
parere filiũ dei: ⁊ regẽ eternũ ⁊ imperatorem totius
vniuerſi: de quo locuti ſunt oẽs p̃riarche et ꝓphe
te. Septimo. q̄ Maria nõ cõcepit mõ humano et
ope Adaꝫ / ſed ſolo ope ſpũs ſcti. Octauo. q̄ ſiľ cum
voto virginitatis ſeruauit votũ fidei cõiugaľ: ⁊ ſic
vixit ſub duplici voto cõtrario apud naturã. ſ. deo
dedicata: ⁊ viro coniugata. Nono. q̄ abſq̄ voti vio
latione ⁊ virginitatis corruptiõe concepit ⁊ peꝑit.
Decimo. q̄ ſiľ facta eſt virgo ⁊ fecũda / q̄ꝛ fecũditas
nõ ipi abſtulit virginitatẽ. Undecio. q̄ abſq̄ leſio
ne fidei cõiugaľ cõcepit: nõ de viro ſibi coniugato.
Duodecimo. q̄ germẽ ex ea ꝯceptũ non ſolũ fuit li
berũ ab adulterio: ſed etiam ab omni culpa ⁊ pctõ
naturaliter fuit inter oẽs mortuos et pctõres libe
rũ. Tercĩo. xiij. q̄ Maria facta eſt mater carnalis ⁊
naturalis. et ſic habuit filiũ cõem cũ deo p̃re abſq̄
iniuria Joſeph viri ſui. xiiij. q̄ ſpũs ſctũs nõ ſolum
obumbrauit vẽtrẽ ipſi Marie faciẽdo ipam m̃rẽ
dei ⁊ cõſeruãdo in ea virginitatẽ et fidẽ cõiugalem
⁊ ſctitatẽ ꝓlis ſed etiã obũbrauit ipſi mentẽ faciẽ
do ipam prophetã ⁊ euãgeliſtã. xv. q̄ ex humilitate
⁊ obediẽtia meruit cõcipe filiũ dei. Et hec ſũt Ma
rie annũciata ꝑ angelũ. Cetere aũt dignitates fue
rũt ipi ꝑ Elizabeth nũciate. Et idõ. xvi. dignitas eſt
q̄ poſtq̄ virgo Maria conceperat filiũ dei: ipe exi
ſtens in ei⁹ vtero reuelabat latẽter ipſi diuina my
ſteria: ⁊ ſic mouit eaꝫ ad viſitandã Elizabeth. xvij.
q̄ per

q̄ per vocẽ ſalutatiõis Marie xp̃s emiſit ſpũꝫ ſan
ctificatiõis in Joãnẽ Baptiſtã: q̄ per reflexionẽ fe
cit Elizabeth prophetã de pñti ⁊ p̃terito ⁊ futuro
xvij. q̄ non ſolũ per ãgeluꝫ: ſꝫ etiã ꝑ Elizabeth fuit
Marie annũtiatũ ipſam eſſe bñdictã iter oẽs mu
lieres: et fructũ ⁊ germẽ ſuũ eſſe bñdictũ ⁊ natura
liter. ſctm̃ ⁊ ipſam eẽ matrẽ dei naturalẽ. Et ſic Eli
zabeth i ſpũ ꝓphetico ꝯfirmauit oĩa q̄ dicta fuerãt
ab angelo. Uidẽs ergo Maria ãgelũ ⁊ elizabeth cõ
cordes in ſuis laudibus / ⁊ auditis ſupradictis di
gnitatib⁹ ſibi collatis / ꝓrupit in laudem dei dicẽs.
Magnificat aĩa mea dñm ⁊c. Ad cuius
intellectũ eſt aduertendũ qđ tũ i nouo
q̄ in ve. te. nõ eſt factũ canticũ niſi
ꝓ receptione alicuius magni bñficij a
deo toti ppľo collato. Sed eſt drã: quia
in ve. te. facta ſunt cantica pro bñficijs
tpalib⁹ tũc receptis. ꝓut figurabãt ⁊ promittebant
bñficia ſpũalia futura in no. te. In nouo aũt te. fa
cta ſunt cantica agẽdo grãs ꝓ bñficijs nr̃e redem
ptionis iã recepte. q̄ quidẽ bñficia fuerũt p̃figurata
⁊ ꝓmiſſa in ve. te. Et ſic oĩa cantica ve. te. fuerũt fi
gura ⁊ ꝓpheta cãticorũ no. te. Et ſic prĩo Moyſes
cũ toto ppľo cantauit cãticũ gl̃ioſum ꝓ liberatiõe
Jſrael de egypto ⁊ mari rubro: prout illa liberatio
tẽporalis figurabat vl̃em redẽptionẽ gñis humani
de ſeruitute pcti ⁊ ptãte diaboli. Scđo idẽ Moy
ſes in fine vite cantauit ⁊ fecit canticũ dicẽs. Audi
te celi q̄ loquor in quo p̃nuntiat igratitudinẽ et re
probationẽ illius ppľi negaturi xp̃m meſſiã futurũ
Et p̃nunciat electionẽ ⁊ conuerſionẽ ppľi gentilis
ad fidẽ xp̃i. ꝓut fuit expoſitũ in illo cãtico. Tertio
cãtauit canticũ Delbora cũ Barath ꝓ victoria hita
de chananeis: eo q̄ in manu mulieris. ſ. Jabel tra
ditus eſt Siſara dux ⁊ p̃nceps exercit⁹: q̄ ꝑforauit
caput ei⁹ cũ clauo tẽtorij: ⁊ ipm̃ interfecit. Et idõ to
ta victoria attributa fuit illi mulieri. vt ptꝫ iudicũ
iiij. qđ q̄dẽ myſteriũ fuit figura: qualr̃ ſola mulier
ſ. virgo Maria in virtute dei debebat triumphare
de antiquo ſerpentẽ ei⁹ caput cõterẽdo: ꝓut deus
p̃dixit Geñ. iij. Et ſub tali figura Delbora cum Ba
rath cãtauit cãticũ dicens. Qui ſponte obtuliſtis de
Jſrael aĩas veſtras ⁊c. vt ptꝫ Judic. v. Quarto cãta
uit canticũ Anna m̃r Samuel. eo q̄ poſt lõgã ſteri
litatẽ cõceperat Samuelẽ viruꝫ ſctm̃: q̄ reprobatis
fratribus ⁊ pellice nouerca fuit heres dom⁹ ⁊ dile
ctus p̃ri. Et priuato Heli cũ filijs ſuis ſacerdotio ⁊
officio iudicis: tranſlatũ eſt ſacerdotiũ ⁊ iudiciũ ad
Samuelẽ. Per qđ fuit figuratũ / qualr̃ xp̃s erat ex v̄gi
ne Maria naſciturus ad quẽ erat trãſferẽdũ regnũ
⁊ ſacerdotiũ / reprobata ſynagoga. ꝓut in illo canti
co fuit declaratũ. Quinto cantauit Dauid cẽtũ q̄n
quaginta cãtica ſiue pſal. in q̄b⁹ in ſpũ p̃dicit totuꝫ
myſteriũ nr̃e redẽptionis ⁊ oĩa futura myſteria de
xp̃o ⁊ eccleſia. ꝓut ibi expoſitũ eſt Sexto cantauit
Salomõ decẽ cãtica: in quib⁹ ſub metaphora ſpõſe
⁊ paſtoralis ⁊ gregis p̃dicit cõceptionẽ ⁊ ſctificatio
nẽ virginis Marie figuralr̃ ⁊ lr̃alr̃ ꝑ fabricã ⁊ ſcti
ficationẽ tabernaculi Moyſi. Et p̃dicit myſteriuꝫ
icarnatiõis ꝑ fabricã Arce. Et p̃dicit vocationem
ppľi Judaici ꝑ p̃dicationẽ xp̃i: ⁊ p̃dicit mortẽ ⁊ paſ
ſionẽ xp̃i: ⁊ ei⁹ reſurrectionẽ. Et p̃dicit vocationẽ ⁊
conuerſionẽ ppľi gentilis ꝑ p̃dicationẽ apľoꝝ. Et p̃
dicit ãpliationẽ ⁊ dilatationẽ eccľie ꝑ victoriã mar
tyꝝ ⁊ doctrinã ſcõꝝ doctorũ. Et p̃dicit eius ꝓſperi

tatẽ ꝑ ꝯuerſionẽ Cõſtãtini / ꝓut patebit in expoſi
tione libri cãticorũ Salomõis: ſi de⁹ mihi vitã ico
lumẽ dederit ꝑ iterceſſionẽ virgis m̃ris ſue. Sep
timo cãtauit Eſa. cãticũ ꝓ nr̃a futura redemptõe q̄
ſibi fuerat ⁊ reuelata dicẽs / Cõfitebor tibi dñe: q̄m
irat⁹ es mihi: ⁊ conuerſus ꝯſolatus es me Eſa. xij.
Octauo Ezechias cãtauit cãticũ: eo q̄ fuit a mor
te ſibi denũtiata reuocat⁹: ꝓut figurabat liberatio
nẽ gñis hũani a morte eterna ⁊ reuocationem ab
inferno dicens. Ego dixi in dimidio dierũ ⁊c. ꝓut
ibi fuit expoſitũ. Nono cantauit Abacuc / cãticũ ꝓ
liberatiõe futura gñis hũani a captiuitate diaboli:
ꝓut ſibi fuit reuellatũ ꝑ liberationẽ ppľi Judaici
de captiuitate Babylonis: ſicut ibi fuit expoſitum
Decimo ⁊ vltimo cãtarũt cãticũ tres pueri i camĩo
ignis ardẽtis liberati ab oĩ leſiõe: vbi p̃uidẽt my
ſteriũ incarnationis ⁊ liberatiõis gñis humani ab
igne iferni: ꝓut ibi fuit declaratũ: Et ſic ptꝫ qualr̃
ſupradicta decẽ cãtica fuerũt facta in ve. te. agẽdo
grãs ꝓ bñficijs tpalib⁹: ꝓut p̃figurabant ⁊ ꝓmitte
bãt ⁊ ꝓphetabãt futura bñficia nr̃e redẽptionis in
no. te. Et idõ virgo Maria vidẽs q̄ oĩa q̄ erant ſcri
pta in lege ⁊ ꝓphetis / ⁊ oĩa q̄ antiqui cantauerant
futura i ſupradictis cãticis / erãt ꝑtim cõpleta in ſe
ꝑ incarnationẽ filij ſui: ⁊ cetera erãt in breui cõplẽ
da: idõ ꝓrũpẽs in laudẽ dei / iã nõ cantat illa cantica
vetera: ſꝫ exultãs in ſpũ / agẽs grãs oĩa illa eẽ com
pleta: cantat canticũ euãgelicũ ⁊ nouũ. dicẽs. Ma
gnificat aĩa mea dñm ⁊c. Et idõ v̄go Maria poſuit
decẽ verſus in h̄ cãtico iuxta nũerũ decẽ cãticoꝝ
ve. teſt. Et ex hoc dr̃ pſalteriũ decachordũ euangeli
cũ figuratũ ꝑ pſalteriũ materiale ⁊ ꝓpheticũ vt. te
ꝓut ſupradictũ ẽ. Et ſic ptꝫ triplex cã / vñ mota eſt
virgo Maria ad cãtãdũ iſtud canticũ. Prĩo ꝓpter
bñficia q̄ ſpecialr̃ ipſa recepit a deo: ꝓut ipſi dictũ
ab angelo ⁊ Elizabeth Scđo ꝓpter redemptionẽ
toti⁹ gñis hũani de propinquo ꝑ xp̃m faciẽdã. Ter
tio: q̄ꝛ xp̃s in lege ⁊ ꝓphetis ⁊ ſupradictis decem cã
ticis ꝓmiſſus toti ppľo Jſrľ: iã erat i ſuo vtero cõ
ceptus ⁊ receptus ꝓ toto Jſrael. ¶ Et idõ tria p̃nci
paliter facit v̄go Maria i hoc cantico. Nã prĩo agẽ
do grãs laudat ⁊ magnificat deũ ꝓ bñficijs q̄ ipa
ſingulariter a deo recepit ſup oẽs creaturas. Scđo
magnificat deũ ꝓ gñali bñficio redẽptionis: q̄ oẽs
gñatos ⁊ natos ⁊ totũ gen⁹ hũanũ recepit ꝑ xp̃m.
Tertio magnificat deũ i pſona ppľi Jſrľ: ex q̄ natus
eſt Jeſus ſcđm carnẽ: ꝓut p̃riarchis ⁊ ꝓphetis fu e
rat ꝓmiſſum. q̄. ibi Et m̃ia ei⁹ a ꝓgenie i ꝓgenies ti
mẽtib⁹ eũ. ſi. ibi Suſcepit Jſrľ puerũ ſuũ. ¶ Quã
tũ ad primũ eſt notandũ. q̄ in ſacra ſcriptura q̄nq̄
repiť qualr̃ deus magnificat et ſctificat ⁊ bñdicit ⁊
glorificat hoies. Et ſepe reperiť qualr̃ hoĩes ma
gnificãt ⁊ ſctificãt ⁊ bñdicũt ⁊ gl̃ificãt deũ. Sꝫ alr̃
⁊ alr̃. Nã de⁹ magnificauit nos ex ꝑuis magnos fa
ciendo ⁊ magna dona nobis cõferendo. Et ſctifica
uit nos ſctõs ⁊ iuſtos faciendo. Et bñdixit nos / no
bis ꝑ ſacra vel quouis alio mõ grãm cõferẽdo. Et
gl̃ificauit nos in celeſti gl̃ia collocando ⁊ ſue gl̃ie
participes faciendo. Sꝫ nos magnificam⁹ ⁊ ſctifica
mus ⁊ bñdicim⁹ ⁊ gl̃ificam⁹ deũ: ipm̃ magnificũ et
ſctm̃ et bñdictũ ⁊ gl̃ioſum ꝑ eſſentiã p̃dicãdo ⁊ ma
gnificat opa ⁊ ſancta ⁊ benedicta que fecit nobis ⁊
ei⁹ gl̃iam confitendo ⁊ p̃conizando. Et ſic g̃ nos bñ
dicimus deũ. Q̄ꝛ pri⁹ bñdixit nos. Et magnificem⁹ ⁊
ſctificam⁹ / ipm̃: q̄ꝛ pri⁹ nos ꝑ grãm magnificauit et

Eſaias Ezechias.

Abacuc

Tres pueri.

cã triplex q̄re maria cantauit ⁊ tria fecit in h̄ cãtico.

ſctiſicauit. Et iſto mō virgo Maria magnificat dn̄ in hoc cantico: qꝛ deꝰ p̄io eā magnificauit ⁊ magnā fecit: ipſi magna dona cōferendo ꝓut dictū fuit ipſi ab angelo ⁊ Elizabeth. Scḋo eſt aduertēdū: qḋ iſta viij. ſe hn̄t ꝑ ordinem. ſ. rereueri/honorare/laudare magnificare gl'ificare/ſctificare bn̄dicere/adorare.

Not. de honorare laudare ⁊c

Unde rereueri idē eſt qḋ exiſtimare maius bonū in altero ꝙ in ſeipſo. Et ſic exiſtimamꝰ hoīem iuſtū et virtuoſū meliorē nobis: ⁊ ꝑ ɔ̄ñs reueremur eum in corde noſtro. Honorare aūt ē reuerētiā quā de altero in corde habemꝰ ipſi ope exteriꝰ īdicare. iō dicit Lic. ꝙ honor eſt exhibitio reuerētie ī teſtimonium virtutis. Ariſto. aūt. iiij. Ethi. dicit ꝙ honor eſt premiū virtutis: ⁊ tribuitur bonis ⁊ virtuoſis. Laudare vero ē honoratū alijs verbis cōmēdare. Magnificare aūt ē magnifica opa alicuiꝰ ceteris publice p̄dicare. Gl'ificare vero ē honoratū ⁊ laudatū magnificū ſp ⁊ vbiq꜄ p̄conizare. Sctificare aūt idē eſt qḋ ſctitatē alterius cōfiteri: ſm ꝙ ſctitas dicit ſpēz modū ⁊ ordinē. ⁊ ꝑ ɔ̄ñs cōtinet in ſe ſapiāz ⁊ iuſtitiam ⁊ bonitatē/ ⁊ ꝑ ɔ̄ñs miāz. Et iō deū ſctificare idem eſt qḋ eiꝰ ſummā ſapiāz ⁊ iuſtitiā ⁊ miam: ⁊ per ɔ̄ñs oīpotētiā cōfiteri. Bn̄dicere aūt idē ē qḋ ꝓ beneficijs a deo receptis grāꝝ actiones exhibere. Adorare aūt idē eſt qḋ reuerendū honorandū/laudandum magnificādū gl'ificādū ꝓpter eminentiā oīpotētie ⁊ ſctitatis colere: ⁊ oīa bona ipſi tanq̄ datori ſoli attribuere: ⁊ oī alia ſpe ⁊ fiducia poſtpoſita ſe totum illi ſubijcere ⁊ hūiliare. Et iō adoratio p̄ſupponit oīa ſupradicta. Et ſic dr̄ latria: q̄ ſoli deo conuenit. ¶ Ex ſupradictis ⁊ dicēdis pꝫ ꝙ virgo Maria oīa viij. ſupradicta facit ⁊ ꝑ ɔ̄ñs exhibet deo oīa q̄ ſūt creature poſſibilia ⁊ debita facere. Nam p̄io virgo Maria in h̄ cantico magnificat deū cōfitēdo ⁊ p̄dicādo oīa magna dōa q̄ ſibi ⁊ toti gn̄i hūano libere cōdonauit. Et ſic eſt dicendū ꝙ laudat ⁊ honorat ⁊ reueret deū. Scḋo ſctificat deū dicendo. Q̄ꝛ potēs eſt ⁊ ſctm̄ nomē eiꝰ/ ⁊ per ɔ̄ñs bn̄dicit ⁊ gl'ificat ipm̄ ⁊ magnificat. Tertio adorat deū ⁊ colit cultu latrie ſe totā deo hūiliando: ⁊ ſubijciendo ⁊ oīa bōa ſibi ꝑ angelū ⁊ Elizabeth nūtiata ⁊ oēs honores et dignitates deo tribuēdo: ⁊ nō in ſe/ſed ī deo ſalutari ſuo pro talibꝰ bōis exl'tādo: ⁊ grās agendo/cū dr̄. Et exultauit ⁊c. ſic in hac p̄ia pte magnificat et ſctificat ⁊ colit deū cultu latrie. ¶ Auditis ḡ laudibꝰ ⁊ honoribꝰ ⁊ dignitatibꝰ ꝑ angelū Marie nūciatis/ ⁊ ꝑ Elizabeth ſibi tributis: tūc Maria nō exultauit nec gauiſa eſt in ſe: ſꝫ in deo ſalutari ſuo: a q̄ oīa ſupradicta bona gratis receperat: ⁊ q̄ eam magnificauerat ⁊ talibꝰ bonis dignificauerat: iō non magnificat ſeipm̄ laudatā ⁊ cōmendatā ab angelo et Elizabeth: ſed exclamando magnificauit deū dicēs

Luc. i.

Magnificat anima mea dn̄m. Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo.

¶ Quaſi di. o. Elizabeth tu putas ꝙ ego gaudeam ſolū ī corde meo ⁊ in meipſa: ⁊ magnificē meipſam ꝓpter honores ⁊ dignitates q̄bus me cōmēdaſti et magnificaſti. Et ego dico tibi ꝙ tali cōmendatione non exultaui ī meipſa mihi talia bona ex meritis mee nature tribuēdo: nec tali exultatiōe magnifico me ipāz: ſꝫ ꝓ talibꝰ bonis receptis ſpūs meꝰ exultauit nō in me: ſꝫ in deo ſalutari ⁊ ſaluatore meo: q̄ me talibꝰ dignitatibꝰ ⁊ honoribus dignificauit. et ideo non magnifico meipſam: ſed aīa mea magnificat dn̄m: q̄ me tantis ⁊ tam magnis donis magnificauit. Un̄ notandū: ꝙ iſta eſt dr̄ia inter ſupbū et humilē iuſtū. Nā ſuperbꝰ cū laudat ⁊ cōmēdat ab altero: totꝰ gaudet ⁊ exultat in ſeipō. Et ſic in ſuperbiā elatus ſeipſum glorificat ⁊ magnificat oīa illa bona ſibi attribuendo. Sꝫ ꝑ oppoſitū humilis ⁊ iuſtus cū a ceteris laudat ⁊ cōmēdat nō exultat nec gaudet in ſeipſo quaſi a ſeipſo habeat illa bona: ſꝫ gaudet ⁊ exultat in deo a quo talia bona recepit. Et ſic humiliatꝰ nō cōmēdat nec magnificat ſeipm̄ nec in ſe nec corā alijs: ſꝫ magnificat ⁊ laudat deuꝫ cōfitendo nil boni ex ſe hr̄e: ſed oīa bona a deo recepiſſe/ ⁊ ſic Lucifer ⁊ cū ſuis: qn̄ ſe vidit magnū et nobilē: non exultauit in deo: ſed ſolū in ſeipſo: et ſic nō dilexit ſe in deo: ſed in ſeipſo. Et ſic per ſupbiāꝫ elatꝰ cōtēpſit deū ⁊ legē eiꝰ. Sed ꝑ oppoſitū boni angeli: qꝛ cōſiderātes ſe a deo tal'r creatos: ⁊ oīa bona a deo recepiſſe: ideo p̄io dilexerūt deū ſup oīa: ⁊ ex cōſequēti dilexerūt ſe ī deo. Et ſic nō exultauerūt in ſe: ſed ī deo creatore eoꝝ. Et iō illi ceciderūt miſeri ꝑ ſupbiā ⁊ iſti manſerūt beati ꝓpter humilitatem: ⁊ magnificarunt deū: ſicut dictū fuit ī expoſitiōe pſal. lxxxi. ⁊ in expoſitione ſup Te deuꝫ laudamus. Jta ergo pariter virgo Maria in talibꝰ laudibus nō fuit gl'ificata: nec exultauit ī ſeipſa: ſꝫ ī deo ſalutari ſuo: nec ex tali exultatiōe magnificauit ſeipſam: ſed deū dicēs. Magnificat aīa mea dominū, quaſi dicat: nō magnifico meipſam: ſed deuꝫ ⁊c. Et nō ſolū vox mea magnificat deū: ſꝫ tota aīa mea cū oībus ſuis viribus ⁊ potentijs. Et ſic magnifico deū ex toto corde et ex tota mēte ⁊ ex tota aīa cū oībus viribꝰ ſuis: Et ī talibus laudibꝰ mihi dictis nō exultaui: ſolū vox mea cū toto corpe: ſed principaliter exultauit ſpūs meꝰ: ⁊ nō in me: ſed in deo ſalutari meo. Et ſic ex tali interiori exultatione aīa ꝓrupit ad magnificandū deū ꝑ vocē. Et ſic pꝫ qual'r exultatio ſpūs ⁊ magnificatio ſpūalis interior p̄ceſſit vocē ⁊ magnificationē vocalē: qꝛ p̄iꝰ Maria magnificat deū ſpū q̄ voce: qꝛ p̄iꝰ exultauit ſpūs eius in ſalutari ſuo/ Et notanter dr̄. Exultauit ſpūs meꝰ in ſalutari meo. Nā ſub tali rōne. ſ. ſub rōne ſaluatoris exultauit in deo. Nā ſicut deus inquantū deꝰ oīpotens creauit ⁊ gubernat mūdū: ita inquantum ſaluator venit in carnē ad recreandū ⁊ reſtaurādū ⁊ ſaluandū hoīem: qui ꝓpter pctm̄ perierat: vt patet Mat. ix. ⁊ Luc. v. Et iō vocatū eſt nomē eiꝰ Jeſus, eo ꝙ ſaluauit populū ſuū a pctis eoꝝ vt pꝫ Mat. i. Et ꝑ cōſequens ſub rōne ſaluatoris accepit carnē ex virgine: ⁊ eā magnis donis ⁊ dignitatibus magnificauit ⁊ dignificauit: et ſic redēptio nr̄a fuit cā exultatiōis/ ⁊ per ɔ̄ñs exultationis virginis Marie: vt cōiter tenet. Utrūq꜄ ergo volēs exp̄mere ait Et exultauit ſpūs meꝰ in deo. ſ. creature: et ſalutari meo. ſ. redēptore: qꝛ vt ſic magnificauit me: et ideo tanq̄ creatorē ⁊ redēptorē magnifico ipſum.

Quia reſpexit humilitatem ancille ſue ⁊c.

¶ Hec eſt tertia chorda huius pſalterij virginalis. Quia eo dicitur pſalteriū decachordum/id eſt decem chordarum: quia continet decem chordas. i. decem verſus concordes in ſentētia. Nā ſicut in cithara ⁊ pſalterio materiali ſemꝑ media chorda concordat cum precedente ⁊ ſequente in harmonia vocū quia ſcḋa eſt pfectio prime ⁊ principium ſequentis ita pariter ī hoc pſalterio virginali ⁊ ſpūali: vnus verſus ɔcordat cū p̄cedēte ⁊ ſubſequēte in ſula. et ſic qꝛ p̄ia pticula huiꝰ verſus cōcordat cū duobus verſibꝰ p̄cedētibꝰ: ⁊ cū pticula ſeqnēti eiuſdē verſus: iō pōt ordinari in expoſitiōe ⁊ cōſtructiōe: cū duobꝰ verſibꝰ p̄cedētibꝰ: ⁊ cū particula ſequēti eo ꝙ hūilitas virginis fuit cā quare exultauit in deo ſalutari ſuo/ ⁊ nō in ſeipā: ⁊ ꝑ ɔ̄ñs fuit cā q̄re magnificauit deū ⁊ nō ſeipam. ⁊ eadē hūilitas fuit cā quare deꝰ accepit carnē ex ea: ⁊ ꝑ ɔ̄ñs q̄re oēs generatiōes dicūt eā beatā. vt patebit. Et iō propter primū eſt aduertēdū: ꝙ ſicut ſupbia eſt initiū ois peti ⁊ oīm pctōꝝ et maloꝝ: ita humilitas eſt p̄ncipiū ⁊ radix oīm virtutū ⁊ bonarū opationum. Un̄ humilitas dr̄ ab humo: qḋ eſt terra: q̄ eſt infimum elemētoꝝ. Et ſic dr̄ q̄dā virtꝰ quā q̄s cognoſcit ⁊ cōſiderat ſeipm̄ ſcḋm naturā et originē ſuā primā: et nō ſcḋm fortunā p̄ntē ſuā. Et talis hēbit duplicem reſpectū. ſ. vnū ad deū a quo habuit bonā naturam per creationē: et hꝫ oē bonum ꝑ grām: et alterū ad p̄mos parētes: a quibꝰ traxit oē malū ꝑ culpam. et ſic talis cognoſcet ꝙ ex ſe et natura ſui corrupta nō hꝫ niſi malū ⁊ pctm̄: et non pōt hr̄e aliq̄d boni niſi a deo. et ꝑ ɔ̄ñs ſi quid boni hꝫ illud eſt a deo: ⁊ ſic per talem cognitionē contēnet ſeipm̄: et diliget deū: et per conſequens ſeruabit eius p̄cepta: et ſic diliget primū in deo ⁊ ꝓpter deum: ⁊ ſic cupiet vitare omne vitiū: et ſequi oēm virtutem: ⁊ ſic fiet virtuoſus et iuſtus. Jtem ex tali cognitiōe cognoſcet ꝙ ſi aliq̄n vitauit et vitat aliquod malū ⁊ peccatū. facit aliqḋ bonū: hoc non facit ex viribꝰ ſuis: nec nature corrupte: ſꝫ ex grā dei p̄ſeruante ⁊ adiuuāte: qꝛ ſi derelinqueret in ſua natura viciata et corrupta: p̄cipitaret in oīa mala et peccata peiora q̄ Judas: aut latro ⁊c. qꝛ non eſt malū qḋ fecit homo quin faciat alter homo: niſi iuuet a deo a quo factus eſt hō: vt inq̄t Aug. in homilia de Magdalena. et ſic iſte agens deo grās de ſe: cōpatiet ceteris peccatoribꝰ: et orabit ꝓ eis. Et ꝑ eandem rōneꝫ cōpatiet pauperibus eis ſubueniēdo cognoſcens bona etiā tpalia eſſe ſibi a deo collata: ⁊ ſic erit miſericors et iuſtus. et ſic iſte talis nō deſperabit nec blaſphemabit in aduerſis: qꝛ oīa mala reputabit ad naturā ſuā miſerā et corruptā: et ꝑ ɔ̄ñs ad culpam ſuā: ⁊ ſic patiēter tolerabit aduerſa. Nec in ſe glorgabitur: nec eleuabit in proſperis: qꝛ oīa bona attribuet deo a quo talia recepit: et ſic non exultabit in ſe. ſed ī deo. Et ſic patet qual'r hūilitas qua q̄s cognoſcit ſeipm̄/eſt p̄ncipiū et radix et fundamentū oīm virtutū ⁊ oīm bonoꝝ. Et iō dicit Juuena. et oēs poete ⁊ pħi: ꝙ iſtud ꝓuerbiū ſiue conſilium. ſ. cognoſce teipm̄: deſcendit et fuit lapſum de celo in lamina aurea ⁊ lr̄is aureis deſcriptū: eo qḋ eſt cā ⁊ p̄ncipiū oīm virtutū ⁊ bonoꝝ in actibꝰ humanis. Et ſic patet qual'r due ſunt virtutes ſine q̄bus nulla virtus pōt creſcere: nec pfici. Quaꝝ p̄ima eſt hūilitas: q̄ eſt p̄ncipiū et radix oīm aliarum virtutū. Jō nulla alia virtꝰ pōt radicari: nec ꝑ conſequēs creſcere nec augeri nec pſeuerare ſine humilitate. Scḋa dr̄ charitas: q̄ eſt forma et pfectio oīm virtutū: ſine qua nulla virtꝰ alia pōt pfici nec valere nec mereri. Et ſic dicit Aug. ꝙ iſte due virtutes. ſ. humilitas et charitas cōtinēt ceteras virtutes incluſas. Hinc eſt ergo ꝙ virgo Maria conſiderās ꝙ nullū bonū traxerat ab Adam ex natura ſua: ſed oīa ꝙ bona et dignitates q̄bus angelus ⁊ Elizabeth eā magnificabāt: habuerat a deo ſalutari ſuo: iō nō exultauit in ſe ꝑ elationem ſed in deo ſalutari ſuo: a quo illa bona receperat. Et iō ex tali exultatione ꝓrupit ad magnificandū deū: ⁊ non ſe ipam. Un̄ ſicut diabolus in p̄ncipio elatꝰ in natura ſua exultauit in ſe: et nō in deo creatore ſuo ꝓpter qua ſuperbiam fuit depreſſus ⁊ expulſus de celo: Jta per oppoſitū Maria: qꝛ ex humilitate nō fuit elata in ſe: ſꝫ in deo ſalutari ſuo ⁊ ſic magnificauit deū: iō fuit exaltata. Et ita eſt dicēdum de primis parētibꝰ: qꝛ ex ſupbia exultarunt in ſe volēdo vſurpare diuinitatē. Et iō eiecti de paradiſo perdiderūt felicitatē: vt inq̄t Aug. ſup pſal. lxviij. ꝑ oppoſitū aut Maria humiliādo ſe: nō ſe debebat nec reputabat dignā vt eſſet mr̄ dei, ſed quia obediens deo dixit. Ecce ancilla dn̄i: fiat mihi ſcḋm v̄bū tuū ideo meruit fieri mr̄ dei. et ſic ſicut ſua humilitas fuit cauſa quare meruit fieri mater dei: ita eadem humilitas fuit cā quare in tali dignitate nō exultauit in ſe: ſed in deo ſalutari ſuo: et ꝑ cōſequēs quare ī talibꝰ liberis nō magnificauit ſeipm̄: ſꝫ deum. Et hoc eſt qḋ intendit dicere virgo Maria in hac parte. Un̄ ait Maria: Jdeo nō exultauit ſpiritus meus in meipſa ꝑ ſupbiā: ſed in deo ſalutari meo per humilitatē: eo ꝙ dn̄s ſalutaris meꝰ reſpexit humilitatē ancille ſue. i. me humilē fecit: ⁊ ex hoc me matrē ſuā fecit. Jō nō magnifico meipm̄: ſed dn̄m q̄ me magnā ⁊ humilē fecit. Duo ergo habuit virgo Maria ex humilitate. Primo ꝙ meruit eſſe mater dei Secūdo ꝙ ꝓpter talē humilitatem nō fuit elata in ſupbiā: nec exultauit ī ſe: ſed in deo ſalutari ſuo. Et ꝑ cōſequēs nō magnificauit ſe ipam: ſed deū q̄ eā magnificauerat. ¶ Sed hic eſt valde aduertēdū ꝙ deus nō reſpexit humilitatē in Maria tanq̄ formā efficiētē ꝓpriā ex natura ipſius Marie: ſed tanq̄ formā diſpoſitiuā quā ipſe deus in ea creauit ⁊ impreſſit. Nā ſicut in ea preter naturā in p̄ncipio creauit grām ⁊ charitatē: ꝑ quā ſemꝑ fuit deo grata et accepta: ita creauit ī ea humilitatē: vt eſſet apta fieri mater dei. Un̄ ī bonis reſpicere dei idē eſt qḋ facere: aut p̄ſupponit facere. Nam iō reſpexit deus virginē Mariā bonā et hūilē: eo qḋ fecerat ipam bonā et humilē. Et ſic reſpicit in viris iuſtis grām quā in eis creauit: et bona q̄ in ipſis fecit: ꝓpter quā grām et bona merentur: et ſunt deo grati et accepti in ſuis opibus. Et ſic deus dat eis premiū: Secus autem eſt de malis: qꝛ deus non reſpicit mala et pctā in hoībus eo quia ipſe fecit nec creauit talia mala in eis: ſꝫ iō reſpicit in eis talia mala: eo ꝙ ex ꝓpria voluntate illa mala perpetrarunt et in culpā inciderūt. Et ſic deus ſicut culpam quam homo ex ſe ꝑpetrauit odit in eo: ita grām et humilitatem quam in iuſtis creauit: diligit in eis/ et reſpicit in eis ad meritum et premium. Et hoc eſt qḋ intēdit dicere virgo Maria: cū ait. Quia reſpexit humilitatem ⁊c. quaſi dicat. Jdeo exultauit ſpiritus meus in deo ſalutari meo: et magnificat aīa mea dominum: et non magnifico meipſam: qꝛ dominus reſpexit humilitatē ancille ſue: quā ipſe in me plantauit ⁊ creauit cū ceteris bonis gratificis ⁊ gratuitis: q̄bꝰ bonis me diſpoſuit: ⁊ eſſem mater ſua. Et ſi cōia bona attribuo ipſi et nō mihi. Et ideo dicit Aug. in prima parte de fide ad Petrū: et cōtra q̄nq꜄ hereſes: ꝙ Chriſtus talē matrem elegit ⁊ fabricauit ⁊ fecit: et taliter ipſam diſpoſuit vt eſſet

Nota.

Duo maria habuit ex humilitate

digna de qua carnē aſſumeret. Itē in ſermone qui legitur ī vigilia Epiphanie alloquit᷑ virginē Mariā/dicēs. O Maria lacta panē de celo veniētem. Lacta eū ꝗ talē fecit te: vt ipſe fieret in te ⁊c. Et ſic pꝫ qualr̄ ſunt intelligēda verba virginis Marie.

Luc. j. xxx. di. hic ſcripſim⁹.

Ecce enim ex hoc beatā me dicent omnes generationes.

¶ Iſta particula ⁊ ſententia poteſt ordinari cum particula ⁊ ſententia ſuperiori tanꝗ̄ ſequela eius: vt ſit ſenſus: ſcꝫ. Quia dn̄s reſpexit humilitatē ancille ſue: me matrē ſuam faciēdo ⁊ oīa bona ſupradicta cōferendo ecce enī ex hoc. i. ob hoc beatā me dicent oēs generatiōes: me matrē dei ꝑdicādo. Et ex hoc oēs generationes me dicent beatā: q2 dn̄s reſpexit humilitatē ancille ſue: me matrē ſuam faciēdo. Uel poteſt etiā iſta particula ordinari cū verſu ſequente tanꝗ̄ ſequela eius: vt ſit ſenſus. Ecce enī ex hoc beatam me dicēt omnes generationes:

xciij. diſ. ca. o [illegible] ex ix. q. iij null⁹.

Quia fecit mihi magna qui potēs eſt: ⁊ ſanctum nomen eius.

¶ Quia dominus qui eſt potens ⁊ nomen eius eſt ſanctū/fecit mihi magna. i. bona mlt̄a ſupradicta: ideo ex hoc beatam me dicēt omnes generatiōes ⁊c. ⁊ ſic iſta particula ſicut concordat cū vtraqꝫ ſententia ita eſt intelligēda. ¶ In quibus verbis tria aſſerit virgo Maria. Primo ꝙ oēs generationes dicunt ipſam beatam. Secūdo ꝙ dominus fecit ſibi magna. Tertio: ꝙ ideo domin⁹ fecit ſibi magna: eo ꝙ potens eſt ⁊ ſanctum nomē eius. Et ſic patet ꝗlr̄ q2 dominus eſt potens: ⁊ nomē eius ſanctum: ideo fecit magna ⁊ magnificauit ipſam Mariam. Et q2 fecit ipſi magna: Ideo ex hoc dicēt oēs generationes eam beatā. Ideo ſequēdo potius ordinē ſnīe ꝗ̄ litere tria ſunt vidēda. Primo qḋ eſt iſtud nomē dei potēs ⁊ ſanctum: ⁊ quō eſt potens ⁊ ſanctum. Secundo ꝗ ⁊ quot ſunt iſta magna ꝗ dn̄s et nomen eius ſanctū fecit Marie matri ſue. Tertio quō dicent aut dicūt beatā Mariam oēs gn̄ationes: cū nos videamus impuros iudeos ipſaꝫ blaſphemantes: ⁊ videamus immūdos ſarracenos et omnes Mahometanos negantes ipſam eſſe matrem dei. Et ideo: q2 hic latent multa ꝓfundiſſima myſteria: hic eſt ꝙ oportet in his aliquantulū immorari: ⁊ talia myſteria nō paucis verbis explicare: vt ſimplices ſacerdotes ⁊ religioſi et mulieres ſanctimoniales quibus iſta expoſitio dirigit᷑ poſſint plane ⁊ ſane capere ⁊ intelligere. ¶ Quātū ad primum eſt dicēdum ſicut iam dictū ⁊ declaratum fuit in expoſitione pſal. viij. ꝙ iſtud nomē dei potens ⁊ ſanctum eſt verbum dei incarnatum ſiue veritas incarnata. Dictum eſt enī ibi ſcḋm Ariſto. iij. de aīa: ⁊ vij. meta. ⁊ primo peri hermenias/qualr̄ intellectus noſter apprehēdēs rē ꝑ ſua eſſentialia in prima ſui opatiōe format cōceptū diffinitiuum rei: qui dr̄ diffinitio ⁊ rō rei nota ſoli itelligēti quē cōceptū greci appellāt logos qḋ latine dr̄ ꝟbum/ꝗ quidē cōcept⁹ ad hoc ꝙ extra ceteris notificetur: oportet ꝙ induat vocē. Et ſic ille cōcept⁹ voce indutus ⁊ fact⁹ vocalis dr̄ nomē a notificādo: eo ꝙ per talē vocē ceteris notificat᷑. Et ſic nomē vocale nil aliud ē niſi ꝯcept⁹ intellectiu⁹ fact⁹ nomē. Et iō dicit ph̄us/ꝙ nomē ſignificat diffinitionē rei. ⁊ j. Peri hermenias dicit ꝙ voces ſūt note earū ꝗ ſunt in

iiij Nomē dei ſanctum ⁊ potēs ē ꝟbū dei.

aīa paſſionū. Itē rurſus dictū eſt ibi ꝑ Aug. xv. de trinita. qualr̄ fili⁹ dei eſt verbū prīs ipſi ſoli notuꝫ ab eterno: ⁊ in quo ſe pr̄ nouit ab eterno. Et ꝑ ꝯn̄s eſt cōcept⁹ diffinitiu⁹ prīs: quo ſe diffinit ſm̄ totū pelag⁹ et plenitudinē ſue diuinitatis: ꝑ qḋ verbū tanꝗ̄ ꝑ artē ex tpe dixit ⁊ fecit oīa ad extra. Et dictū eſt rurſum ibi ꝙ ſicut nos ad hoc ꝙ notificem⁹ nr̄m verbū ceteris/opꝫ vt induam⁹ ipm ꝑ vocē: et fiat nomē ꝑ vocē/ꝑ quā vocē ⁊ nomē notificamus ꝟbū nr̄m. ⁊ ſecretā volūtatē nr̄am interiorē: ita de⁹ pr̄ induit ꝟbū ſuū carne: ⁊ ſic ꝑ ꝟbū īcarnatū tanꝗ̄ ꝑ nomē manifeſtauit mūdo ſeipm ⁊ volūtatē ſuā. Et ſic verbū icarnatū eſt illud nomē dei: ꝑ qḋ deus pr̄ nobis locut⁹ eſt: ⁊ notificauit mūdo ſeipm ⁊ veritatē legis ⁊ ꝓphetarū ⁊ volūtatē ſuā. Et iō dicit᷑ Joā. j. ꝙ ꝑ illud verbū ꝙ erat ī principio. i. ab eterno apud deū: poſtea ex tpe facta ſunt oīa: ⁊ poſtea illud verbū caro factū eſt: ⁊ habitauit in nobis: de cui⁹ plenitudine grē ⁊ ſapie oēs accepimus. Et ſic poſtea iſtud verbū icarnatū ꝑ totū diſcurſū euāgelicū dicit ꝙ nō venit ꝓpter aliud in mundū niſi ad manifeſtādū prēm ⁊ volūtatē ei⁹/ dictis ⁊ factis. Et ſic in die cene dixit: clarifica me o pr̄: q2 iā manifeſtaui nomē tuū hoīb⁹. Et ſic pꝫ qualr̄ verbū icarnatū eſt nomē dei: ꝑ qḋ ⁊ in quo de⁹ mūdo locutus eſt. Iō apl's ad Heb. j. dicit. Multifarie mlt̄iſꝗ modis de⁹ locut⁹ eſt olim prīb⁹ ī ꝓphetis: nouiſſime dieb⁹ iſtis locut⁹ ē nobis ī filio ꝑ quē fecit ⁊ ſcla. Hoc eſt ergo illud nomē dei. ſ. ꝟbū icarnatū: qḋ tā deſiderarūt ſcire ⁊ videre oēs prīarche ⁊ ꝓphete: de quo de⁹ dixit Moyſi. Nomē meū nōdū reuelaui Abrahe: nec Iſaac: nec Jacob ⁊c. Itē hoc eſt illḋ nomē dei: de quo dr̄ Eſa. xxx. Ecce nomē dn̄i venit de longinquo. Nūc aūt manifeſtū eſt ꝙ ꝑ hoc deus nō ꝑmittebat aliqḋ nomē vocale ſcriptum de celo ī terrā venire de lōginquo: ſꝫ ꝑmittebat mittere ꝟbū ſuū ī carnē. Itē h̄ eſt illḋ nomē dn̄i qḋ os dn̄i noīauit. Eſa. lxij. q2 ex ore altiſſimi ꝓdijt. Itē hoc ē nomē dn̄i incōprehēſibile: de quo dr̄ Prouer. xxx. Qḋ eſt nomē dei/aut filij ei⁹: ſi noſti: Itē hoc ē nomē dn̄i ſoli deo cōprehēſibile ⁊ notū ⁊ manifeſtū: de quo dr̄ Apoc. xix. ꝙ xp̄s hꝫ nomē ſcriptū ī diademate: qḋ nemo nouit niſi ipſe: ⁊ veſtitus erat veſte aſpſa ſanguie: ⁊ vocabat᷑ nomē ei⁹ verbū dei. ¶ Ex ꝗbus pꝫ ꝙ iſtud nomē dei veniēs de lōginquo: qḋ os dn̄i noīauit: qḋ nemo nouit niſi ipſe: vocatū verbū dei nō eſt aliqḋ nomē vocale trāſitoriū: nec ſcriptū ī charta corruptibili: ſꝫ e illa pſona xp̄s de⁹ ⁊ hō ⁊ verbū ⁊ veritas incarnata. Ex ꝗbus ēt pꝫ ꝙ iſtud nomē dei. ſ. verbū incarnatū eſt ſctm̄ ꝑ eſſentiā quo ad diuinitatē: q2 ꝑ ipm facta ſūt oīa. Et eſt ſapiēs ꝑ eſſentiā: q2 ꝑ ipm oīa gubernant᷑ ⁊ diſponunt᷑. Et eſt iuſtū eſſentialr̄: q2 ꝑ ipm oīa iuſtificātur. Et eſt bonū: q2 eſt finis oīm: ⁊ ꝑ ꝯn̄s eſt miſericors/q2 releuat oēs miſeriā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s iſtud nomē eſt ſctm̄ ꝑ eſſentiā quo ad diuinitatē: nā dictū eſt pſal. xj. ⁊ in expoſitiōe ſup Te deū laudam⁹: ꝙ ſctm̄ dr̄ a ſanciēdo: quod idem eſt quod bene ⁊ recte ordinare res ī ſuū bonū finē: et ſic ille dr̄ ſctūs ꝗ ſapiēter: recte et iuſte diſponit ⁊ ordiat res ⁊ opatiōes ſuas in debitū ⁊ bonū finē: ⁊ ſic oīs ſctūs eſt ſapiēs ⁊ iuſtus ⁊ bonus ⁊ ꝑ ꝯn̄s miſericors: ſꝫ oīa iſta ſoli deo eſſentialr̄ ꝯueniūt: ergo ſol⁹ de⁹ eſt ſctūs ꝑ eſſentiā. Et iō oēs angeli ⁊ bti inceſſabili voce ꝓclamant in celo: ſctūs/ſctūs/ſctūs dn̄s ⁊c. vt dictum ē ibi. Sed

q2 ī verbo icarnato eſt tota plenitudo diuinitat᷑/ꝗ verbū incarnatū: ꝙ eſt nomē dn̄i/eſt op̄s ⁊ ſctm̄: et ꝑ ꝯn̄s ſūme ſapiēs ⁊ iuſtū ⁊ bonū. ꝙ ꝗdem nomē eſt nobis incōphēſibile: ꝙ deſiderarūt ſcire oēs prīarche ⁊ ꝓphete. i. deſiderarunt ipm in carne videre. ¶ Sꝫ ē iterū aduertēdū ꝙ iſtud nomē dei. ſ. verbū incarnatū nō ſolū ē ſctm̄ inꝗtū de⁹ ſcḋm deitatē: ſed ēt eſt ſctm̄ inquātū hō ſcḋm hūanitatē aſſūptā. ſed eſt diſtā xp̄s iquātū de⁹ eſt ſctūs ꝑ eſſentiā: ⁊ ſed ſcḋm hūanitatē aſſūptā eſt ſctūs ꝑ naturā. i. per ſctām cōceptionē ⁊ gn̄ationē/inquātū nō ex opere Adā: ſed ope ſpūs ſcti cōcept⁹ eſt. ¶ Ad cui⁹ itellectū ē valde notandū ſicut dictū fuit pſal. xj. ꝙ tota ſctitas ⁊ iuſtitia hoīs cōſiſtit ī debita ordinatiōe ⁊ cōformitate ipſi⁹ ad deū. ſ. ꝙ tota rō ⁊ voluntas ſit ſubiecta ⁊ cōformis diuie volūtati: ⁊ ſenſualitas ſit cōformis ⁊ ſubiecta rōni ⁊. ſic tot⁹ hō ē dō ꝯformis et tūc dr̄ ſctūs. ⁊ ita Adā in ſtatu innocētie tandiu fuit iuſt⁹ ⁊ ſctūs: ꝗdiu ei⁹ volūtas ⁊ rō fuit cōformis diuie volūtati: ⁊ ei⁹ ſēſualitas fuit cōformis et ſubiecta rōni. ⁊ ſic dicebat᷑ eē in originali iuſtitia ⁊ ſctitate. Sed qn̄ volūtas ei⁹ fuit difformis ⁊ deuiauit a diuina volūtate guſtando cibū ꝓhibitū ſuaſu diaboli: ilico ſenſualitas ei⁹ fuit difformis ⁊ deuiauit a rōne: imo ꝑuerſa ⁊ iclinata ad oē malum ilico ſurrexit aduerſus ſpm̄ ſanciata ⁊ vulnerata morbo inordinate cōcupiſcētie carni iflicte. ⁊ ſic Adam ex ſctō factus eſt corrupt⁹ ⁊ ꝑuerſus ⁊ inimic⁹ in ſua carne ⁊ natura: q2 dbit⁹ ordo fuit in eo ꝑuerſus ⁊ corrupt⁹: ⁊ talē naturā ⁊ carnē morbo cōcupiſcētie vitiatā trāſmiſit in oēs poſteros ſucceſſiue per gn̄ationē libidinoſam naturalr̄ genitos. Et ſic nullus ei⁹ ſucceſſor naturalr̄ genit⁹ pōt dici naturalr̄ ſctūs: imo ꝑuerſus ⁊ iniuſt⁹ ſcḋm naturā ⁊ gn̄ationē. Sed q2 ſol⁹ xp̄s iter hoīes nō eſt cōceptus naturalr̄ ex ope Adā: ſꝫ ſolo ope ſpūs ſcti: iō Adā n̄ potuit trāſmittere in eū talē naturā ⁊ carnē corruptā ⁊ vitiatā ⁊ inordinatā. Et iō xp̄s eſt ſolus iter mortuos liber naturalr̄ a tali morbo ⁊ culpa naturali. ſꝫ eſt ſolus ſctūs in ſua cōceptiōe ⁊ gn̄atione. Et iō ſicut oēs nos traxim⁹ carnē vitiatā ⁊ īordinatā ab Adā corrupto: ita caro ⁊ corp⁹ xp̄i traxit ſctitateꝫ a ſpū ſctō a quo formatū ē. Et ſic pꝫ ꝙ xp̄s triplr̄ dr̄ ſctūs naturalr̄ quo ad hūanitatē. Primo rōne corporis a ſpū ſctō formati. Scḋo rōne aīe cū plenitudine oīs ꝑfectiōis ⁊ virtutis ⁊ grē create ⁊ vnctiōe ſpūs ſcti ꝑ cōſortib⁹ ſuis create. Tertio rōne vnionis pſonalis ad verbū ꝙ ē ſctm̄ eſſentialr̄. ⁊ iō iſtḋ nomē dei. ſ. verbū icarnatū dr̄ ſctm̄ nō ſolū rōne diuinitatis: ſed ēt rōne hūanitatis aſſūpte: cui⁹ ꝑs rōnalis ſemꝑ fuit ⁊ eſt cōformis diuine volūtati: ⁊ caro ſemꝑ fuit cōformis et ſubiecta rōni ꝑut fuit dictū pſal. xxj. et ſic ſꝑ xp̄s fecit volūtatē prīs. de quo dixit Dauid pſal. xxxix. In capite libri ſcriptuꝫ eſt de me vt facerē volūtatē tuā ⁊c. ⁊ ſic ſicut ſol⁹ xp̄s ſecūdū hūanitatē eſt naturalr̄ liber a culpa ⁊ morbo ipſi⁹ Adā: ita ſol⁹ eſt naturalr̄ ſctūs etiā ſꝫ hūanitatē. Iō de hūanitate xp̄i ſctā dr̄ pſal. xcviij. Adorate ſcabellū ei⁹ qm̄ ſctm̄ eſt. eo ꝙ illa hūanitas triplr̄ ſctā ſil' adorat᷑ cū ꝟbo ſibi pſonalr̄ vnito: vt dictū ē in tractu ꝯ Judeos q̄ōne. v. Et ſic pꝫ qualr̄ nomen dei: ꝙ eſt verbū icarnatū/eſt ſctm̄ nō ſolū ꝗ ad diuinitatē ſed ēt quo ad hūanitatē. ⁊ ſic quo ad vtrūqꝫ dr̄ nomē dī ſctm̄ ꝑ totā ſcripturā: ⁊ op̄s. vn̄ pſal. cx. Sctm̄ ⁊ terribile nomē ei⁹. ⁊ h̄ eſt nomē dei ꝗ deū

derabāt videre prīarche ⁊ ꝓphete: ꝙ nō potuit videri nec reuelari niſi in no. te. Sed q2 Moyſi deſiderāti videre iſtud nomē dei fuit reuelatū ꝗlr̄ iſtud nomē dei. ſ. verbū incarnatū erat vēturū ī mūdū cū oipotentia ⁊ ſumma ſapia ⁊ iuſtitia ⁊ mīa: Iō ſcripſit ipm quatuor lr̄is hebraicis. ſ. ioth: he. vau/ he. Et ſic cū iſtis quatuor lr̄is repit᷑ nomē dei ſcriptuꝫ in tota ſcriptura legis et ꝓphetaꝝ ī hebreo. ꝗ ꝗdeꝫ quatuor lr̄e ſole ſumpte nō formāt aliquā notā dictionē: ad denotādū nomē dei ꝙ ſignificabāt eſſe incōprehēſibile: ⁊ ſꝫ vbicūqꝫ repit᷑ nomen dei/iſtis quatuor lr̄is ſcriptū: ipſi hebrei ꝓnūciabāt ⁊ ꝓnūciant adonai. i. dn̄s op̄s. Et iō dicūt ꝙ iſtud nomen tetragrāmatō. i. ꝗtuor lr̄arū eſt ineffabile quo ad ea ꝗ cōphendit ⁊ ſignificat: eo ꝙ ſignificabat ꝑ ꝗtuor lr̄as illa ꝗtuor incōphēſibilia ꝗ ſunt ī xp̄o. ſ. oipotentiā ⁊ ſapiam ⁊ mīam ⁊ iuſtitiā. Sed ſi iſte ꝗtuor lr̄e recte cōbinent᷑ ꝑ pūcta ꝗb⁹ hebrei cōbināt lr̄as ī ſcriptura/tūc reddūt iſtud nomen Hebreū iohetſua: ꝙ grece dr̄ ieſos ⁊ latine Jeſus: ꝙ eſt ſaluatio ſiue ſaluator: ⁊ ſic vbicūqꝫ in hebreo ſcribit᷑ h̄ nomē Johetſua: ī latino iterp̄tatiue ſcribit᷑ ſaluator aut ſalutare ſiue Jeſus. Et iō ſicut hebrei ꝑ illud nomē tetragrāmaton. i. quatuor lr̄arū nomināt deū ⁊ nomē ei⁹ ita nos per h̄ nomē Jeſus ex illis ꝗtuor literis cōbinatū noīam⁹ verbū incarnatum. ꝙ eſt nomē dei reale: quo de⁹ ſe noīauit ⁊ notificauit mūdo. Et ſic ſicut illud verbū icarnatū eſt nomē dei reale ꝗ ipſe de⁹ pater noīauit ſeipm mūdo. Ita hoc nomē Jeſus vocale vel ſcriptū eſt nomē ꝗ nos noīam⁹ illud verbū incarnatū deū ⁊ hoīeꝫ: ꝙ eſt nomē dei: ꝗ ipſe ſe noīat. ꝙ ꝗdē nomē nō fuit mūdo cognitū niſi vſqꝫ ad aduentū xp̄i: qn̄ angel⁹ dixit Marie. Ecce cōcipies in vtero ⁊ paries filiū: ⁊ vocabis nomen eius Jeſum ⁊c. Iteꝫ hoc ideꝫ nomen cū ſuo ſignificato reuelauit angel⁹ ipſi Joſeph ī ſōnis dicens. Uocabis nomē ei⁹ Jeſū. ipſe enī ſaluū faciet ppl'ꝫ ſuū a pctīs eoꝝ. Et ſic pꝫ ꝙ illud idē verbū incarnatū ꝙ ſignificabāt ille quatuor lr̄e hebraice: ſignificat h̄ nomē Jeſus vocale vel ſcriptū. Et ſic ēt pꝫ ꝙ qn̄ nos ꝓferentes hoc nomen Jeſ⁹ flectim⁹ genua: nō adoramus adoratione latrie h̄ nomen Jeſus vocale hn̄s duas ſyllabas breues: ſꝫ adoram⁹ verbū icarnatū deū ⁊ hoīem ꝑ h̄ nomen Jeſ⁹ vocale ſignificatū. Et ita etiā pꝫ ꝙ qn̄ dr̄ Geñ. iiij. ꝙ Enos cepit inuocare nomen dn̄i: ⁊ Ge. xij. qn̄ Abrahā edificauit altare ⁊ adorauit nomen dn̄i ibi: nō eſt dicēdū ꝙ Enos inuocauerit: nec Abrahā adorauerit illḋ nomen vocale ꝗtuor lr̄is ꝓlatū aut ſcriptū Sꝫ adorauerunt verbū incarnatū deū ⁊ hoīem ꝑ illas ꝗtuor lr̄as ſignificatū. Et in hoc decipiunt᷑ miſeri ⁊ ceci iudei. ¶ Ex omnib⁹ ꝗ ſupradictis pꝫ ꝗlr̄ nomen dei. ſ. verbū incarnatū: ꝗ eſt fili⁹ virginis Marie de⁹ ⁊ hō eſt nomen op̄s ⁊ ſctm̄: ⁊ per ꝯn̄s ſapiens ⁊ iuſtuꝫ ⁊ miſericors eſſentialr̄ quo ad diuinitateꝫ: ⁊ ſctm̄ naturalr̄ quo ad hūanitatem. Et iō q2 op̄s: potuit facere magna virgini matri ſue/⁊ ipſam magnificare ſupra naturā. Et q2 ſctm̄: iō de facto magnificauit ⁊ dignificauit eā oīb⁹ illis dignitatib⁹ ꝑ angelū ⁊ Heliſabeth ipſi nunciatis. q2 ad filiū ſctm̄ pertinet inquantum pōt matrē ſuā ſanctificare ⁊ magnificare ⁊ oīb⁹ dignitatibus poſſibilibus eam dignificare: vt magis infra patebit. Et hoc intendit dicere virgo Maria cuꝫ ait. Quia fecit mihi magna qui potens eſt ⁊ ſanctū nomen ei⁹. i. quia nomē eius eſt potens ⁊ ſctm̄/

Nota.

priuilegia marie notāda.

ideo fecit mihi magna.i.me magnis donis magnificauit. Et hec de p̄mo q̄ſito. ¶ Ad ſcd̄m aūt q̄ſitū ē dicēdū ꝙ.xij.dignitatibꝰ ⁊ magnis priuilegijs magnificauit xp̄s virginē matrē ſuā ſuper oēs puras creaturas. Quarū p̄ma fuit ſingularis predeſtinatio. Scd̄a ſingularis ſctificatio:ꝑ quā ab oī pctō ꝓſeruauit. Tertia ſingl'aris vſus rōnis acceleratio. Quarta ſingularis deſponſatio cū voto v̄ginitatis Quinta ſingl'aris cū virgītate cōceptio ⁊ ꝑturitio. Sexta ſingularis dei mr̄nitas:qꝛ mr̄ dei naturalis effecta. Septia ſingularis ſpūs ſcti obūbratio:ꝑ quā facta eſt ꝓpheta ⁊ euāgeliſta. Octaua:qꝛ ſingularis fuit xp̄i miniſtra ⁊ ſecreta cubicularia. Nona:qꝛ ſingulatē aureolā martyrij eſt adepta. Decia qꝛ abſq3 incineratiōe in corpꝰ gl'ioſuz fuit reſuſcitata. Undecima:qꝛ ſup oēs hierarchias ⁊ choros angelorū fuit exaltata. Duodecima:qꝛ inter nos ⁊ filiū ſingularis mediatrix ē effecta.

J maria p̄deſtinata.

¶ Quātū ergo ad p̄mā dignitatē eſt dicēdū ꝙ p̄ia dignitas ſingularis v̄ginis Marie fuit:qꝛ poſt xp̄z ſingl'ariter fuit predeſtīata ſuper oēs puras creaturas/⁊ libro vite aſcripta. Cuiꝰ rō eſt:Nā cū p̄deſtinatio ſit p̄paratio ad grām ſcd̄m ꝓpoſitū eterne volūtatis dei:ideo i ordine dignitatis per priꝰ deꝰ p̄deſtinauit xp̄m hominē ad grām vnionis ꝑſonalis ad v̄bū:vt eſſet filius dei naturalis ⁊ p̄mogenitꝰ in h̄ꝛditate celeſti:et vt eſſet caput ſup oēm eccl'iaz:tā celeſtē ꝙ militantē:⁊ oēm p̄ncipatū ⁊ ptātē ⁊ virtutē:⁊ donationē:⁊ oē nomē ꝙ noīatur nō ſolū in hoc ſcl'o:ſed etiaz i futuro:vt ait apl's ad Ephe.j. Et iō xp̄s hō eſt primus p̄deſtinatꝰ ſimpl'r ad nobiliorē ⁊ primū gradū dignitatis:vt ipſe ait ꝑ os Dauid pſal.xxxix. In capite libri ſcriptum ē de me ⁊c. Et ex cōſequenti oēs electi ſunt p̄deſtinati ab eterno in xp̄o in adoptionē filiorū:vt in eodē capl'o ait apl's/dicēs. Bn̄dictꝰ deꝰ ⁊ pr̄ dn̄i nr̄i Jeſu xp̄i:q̄ bn̄dixit nos in oī bn̄dictiōe ſpūali in xp̄o:ſicut elegit nos an̄ mūdi cōſtitutionē:vt eſſemꝰ ſcti ⁊ immaculati:q̄ p̄deſtinauit nos in adoptionē filiorū ꝑ Jeſum xp̄m in ip̄m ſcd̄m ꝓpoſitū volūtatis ſue in laudē gl'ie grē ſue:in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo ⁊c.

K

¶ Ex quibꝰ ptz ꝙ deꝰ ab eterno ꝑ prius p̄deſtinauit Jeſum xp̄z ad grām vnionis filialis naturalis vt eſſet filiꝰ primogenitꝰ naturalis ⁊ caput vtriuſq3 eccl'ie. Et exinde p̄deſtinauit oēs alios electos ī adoptionez filiorū ſecundū ordinē dignitatis. ſcd̄m qđ poſtea ex tpe per xp̄m filiū ſuū eos vocauit et iuſtificauit et gratificauit ꝑ grāz ⁊ magnificauit i gl'ia. Ex q̄bꝰ ſequit̄ qđ virgo Maria ſicut ex tpe fuit dignior poſt xp̄m ⁊ ad maiores ⁊ digniores dignitates ex tpe vocata:Jta ab eterno fuit īmediate poſt xp̄m i.ſ.gradu ⁊ ad altiores dignitates predeſtinata. Et ad tot grās ⁊ dignitates fuit p̄deſtinata ab eterno:ad q̄s ex tpe ſucceſſiue fuit vocata. ſz qꝛ grā vniōis ſpūalis ⁊ ſctificatiōis ⁊ gratificatiōis ꝑ quā deꝰ hitat in creatura/p̄cedit oēs alias dignitates ordine p̄ſuppoſitionis:qꝛ grā mr̄nitatis p̄ſupponit grām ſctitatis:qꝛ maria priꝰ cōcepit xp̄z mēte ꝙ carne:⁊ priꝰ fuit ſponſa ꝙ mater xp̄i:⁊ priꝰ habitauit in ea per gratiā ꝙ per carnez:Ideo ſicut xp̄s ab eterno fuit p̄deſtinatꝰ ad gratiā vnionis perſonalis i ſua creatione vt eſſet caput eccleſie et primogenitꝰ naturalis:ita virgo Maria ab eterno fuit p̄deſtinata ad gratiam vnionis ſpūalis:vt eſſet filia dei adoptiua ⁊ ſancta ⁊ imaculata in ſua creatione:vt eſſet apta ad grām maternalis vniōis ſuo tpe. Et ſic eſt dicendū qđ ſicut xp̄s hō fuit ab eterno p̄deſtinatꝰ:vt in primo inſtāti ſue creatiōis eēt filiꝰ dei naturalis ꝑ grām naturalis vniōis:q̄ eſt primꝰ gradꝰ dignitatis poſt deū in tota latitudine entiū. Jta v̄go Maria fuit ab eterno p̄deſtinata ad grām ſctificatiōis:vt in p̄mo inſtāti ſue anime creatiōis ⁊ infuſionis eēt ſimul cū corpe ſctificata ꝑ grām adoptionis filialis vt in eodē p̄io inſtāti ſue creatiōis eſſet ſancta ⁊ immaculata ⁊ filia dei adoptiua ⁊ ſponſa xp̄i:vt eēt apta vt poſtea fieret mr̄ xp̄i. Et iſte fuit ⁊ ē p̄mus gradꝰ dignitatis poſt xp̄m. Et hāc dignitatez publice ꝯfitet̄:⁊ cantat vl'is eccl'ia de v̄gine Maria in epl'a ſiue electiōe/attribuēdo ipſi illud eccleſiaſtici.xxiiij.in ꝑſona ſui dicēs. Ab initio ⁊ an̄ ſecula creata ſum:⁊ vſq3 ad futurū:ſeculuz nō deſinam ⁊c. per hoc volēs oſtendere eccl'ia ꝙ ab initio.i.ab eterno virgo Maria fuit creata i gratia ſm̄ eternū ꝓpoſitū.i.fuit predeſtinata vt ſimul eſſet creata et ſctificata ⁊ gratificata ꝑ gratiā p̄ſeruātē ab oī malo ⁊ cōfirmātē ipſam in oī bono. Ad hoc idē ꝓpoſitū vl'is eccl'ia Romana cātat ipſi illud Prouerbio.viij.in feſto ſue natiuitatis.ſ. Dn̄s poſſedit me i initio viarum ſuarū:an̄ꝙ q̄cq̄ faceret a principio. Ab eterno ordinata ſum ⁊ ex antiquis anteꝙ terra fieret. Nōdū erāt abyſſi/⁊ ego iam cōcepta erā Et an̄ oēs colles ego ꝑturiebar ⁊c.q.d. dn̄s deꝰ ab eterno in ſuo ꝓpoſito poſſedit me ꝑ gratiāz.i.ꝓpoſuit me poſſidere ꝑ gratiā:⁊ ab eterno ꝓpoſuit:ne ꝑ aliqđ inſtās ⁊ tps diabolꝰ poſſideret me ꝑ aliquam culpā:ſz a p̄io inſtāti mee creatiōis aīe eſſem ſemper deo grata ⁊ accepta:qꝛ nondū erant abyſſi marine:nec erat facta aliqua creatura:⁊ ego iā ꝯcepta erā i gratia i diuino ꝓpoſito. Et etiā abyſſi.i.aliqđ peccatū nōdū erat in me ⁊ ego iā cōcepta erā ꝑ gratiā i.an̄ꝙ macularer aliqua culpa fui ꝑ gratiā ⁊ cū gratia cōcepta in mea cōceptiōe aīe:qꝛ aīa mea ſimul fuit creata i gratia ⁊ i carne ꝯcepta ⁊ infuſa:vt patebit. Et ſic iſto mō ab initio fui creata ⁊ ab eterno cōcepta/⁊ ꝑ gratiā poſſeſſa in diuino ꝓpoſito. Sz ꝯ ſupradicta inſtaret aliq̄s:nā verba ſupradicta tam in eccleſiaſtico ꝙ in ꝓuerbijs Salomonis ſunt dicta de ſapīa eternal'r genita ⁊ cōcepta:⁊ iō non p̄nt verificari de v̄gine Maria. Sed pro huiꝰ rn̄ſione ⁊ declaratione eſt valde aduertendū:ꝙ ſupradicta v̄ba eſſentialiter ſunt dicta ⁊ verificant̄ de diuina ſapīa increata/ſed genita. Sed ſm̄ p̄deſtinationē p̄mo verificant̄ de hūanitate xp̄i aſſumpta:⁊ ſcd̄o de ſola virgine Maria. Et ideo qn̄ verbū diuinū q̄ eſt ſapīa genita de tota memoria fecūda patris/dicit. Ab initio ⁊ an̄ ſecula creata ſum ⁊c. ponit̄ ly creata vocabulo gn̄ali ⁊ ꝓ ꝓducta ⁊ genita.i.ab eterno et an̄ ſcl'a ſum ꝓducta ⁊ genita:⁊ ex ore altiſſimi ꝓdij. Et ita pariter dicit eadez diuina ſapīa genita:dn̄s poſſedit me ab initio viarum ſuarum:qꝛ ab eterno filius eſt in ſinu patris tāꝙ verbū in dicēte:⁊ ſapīa in memoria de qua gignit̄ inſeꝑabiliter. Et eadem ſapīa dicit. Nōdū erāt abyſſi:⁊ ego iā cōcepta erā:qꝛ v̄bū eſt cōceptꝰ eternꝰ p̄ris quo ſe totū itelligit ⁊ diffinit. Et iō ſubdit. Cū eo erā cūcta cōponens:qꝛ deꝰ per verbū ſuū ⁊ ſapīam dixit oīa:et ea ſapienter diſpoſuit. Sed iſta eadez verba ſm̄ predeſtinationē primo verificant̄ de hūanitate xp̄i aſſumpta ⁊ ꝑſonal'r vnita diuie ſapīe genite. Uñ iſte hō ſiue hūānitas aſſūpta dicit. Ab initio ⁊ an̄ ſecl'a creata ſum in diuino ꝓpoſito in grā perſonalis vniōis ad verbuz. Et per ꝯn̄s primogenitꝰ filiꝰ naturalis dei et caput vtriuſq3 eccl'ie:eo mō quo dictuz eſt. Et ſic dn̄s pr̄ poſſedit me ab initio viarū ſuaꝝ tāꝙ filium naturalē ⁊ primo genitū. Et nōdū erāt abyſſi ⁊ ego iā cōceptꝰ erā tāꝙ filiꝰ p̄mogenitꝰ in diuino ꝓpoſito. Et ſic etiā ſupradicta v̄ba attribuūt̄ ⁊ verificātur de ſola virgine Maria in ſcd̄o gradu p̄deſtinationis ad grām adoptiōis et ſpūalis deſpōſationis quā adepta eſt in ſua creatione ⁊ cōceptiōe:eo mō quo dictum eſt ⁊ dicet̄. Sz adhuc aliq̄s poſſet inſtare:qꝛ v̄ba ſupradicta pariter poſſūt verificari de q̄libet iuſto ſcd̄m p̄deſtinationē:qꝛ oēs electi ſunt ab eterno p̄deſtinati ſcd̄z eternū ꝓpoſitū. Ad hoc aūt rn̄detur:ꝙ lz oēs electi ab eterno ſint predeſtinati ad grām gratificātē:tn̄ nō oēs fuerunt p̄deſtinati vt cōciperent̄ ⁊ crearent̄ in grā:eo mō quo dictū ē:ſicut vident̄ ſonare v̄ba ſupradicta. Et iō qꝛ talia verba ſoli virgini Marie cōueniūnt poſt hūanitatē xp̄i:hinc eſt ꝙ bn̄ merito hāc ſcripturaz cātat eccl'ia de ſola virgine Maria et nō de aliquo ſctō nec ſctā:ꝑ hoc intēdēs talē excellētiā illi ſoli attribuere:⁊ talē ſcripturā de ſola virgine Maria virificari. Et ſic ptz qual'r virgo Maria ab eterno fuit predeſtinata ad grāz gratificā ⁊ ſctificātē in p̄ncipio ſue creationis ⁊ cōceptionis:⁊ exinde ad oēs alias dignitates ſ.vt eēt mr̄ dei ⁊c. Et hec de p̄ia dignitate virginis Marie.

¶ Scd̄a aūt dignitas fuit grā p̄uie ſctificatiōis ⁊ gratificatiōis in ſua creatiōe ⁊ cōceptiōe Nā ſicut ab eterno fuit p̄deſtinata in primo gradu dignitatis:ita ex tpe fuit in primo gradu dignitatis vocata et ſctificata. ¶ Ad cuiꝰ itellectū eſt notādū:ꝙ oēs doctores catholici tam antiq̄ ꝙ moderni cōueniūt in h̄ ꝙ virgo Maria fuit ſctificata in vtero mr̄is:ſed inter doctores modernos et ſcholaſticos eſt oria de tpe huiꝰ ſctificationis. Nā q̄dā dicūt ꝙ virgo Maria fuit ſctificata ꝑ morulaz tpis poſt aīationē. Et ſic iſti concedūt ꝙ ꝑ totā illā morulam fuit ſub culpa originali. Et ꝑ ꝯn̄s hn̄t concedere qđ fuit in ira et odio dei ꝑ illā morulā vſq3 ad gratiam ſanctificatiōis. Alij aūt reputātes id magnū inconueniens dicūt ꝙ fuit ſctificata ⁊ gratifica in primo inſtāti ſue creationis ⁊ ſui eē.ſ.ꝙ illa aīa ſil' fuit creata ⁊ ſctificata per grām ⁊ i illo corpe infuſa:⁊ ſimul fuit ſctificata aīa cū corpe. Naz ſicut illa ſctificatio gratificauit eaz q̄ ad aīam:ita extinxit aut ligauit in corpe oēm fomitē ⁊ cōcupiſcētiā:⁊ ſic ſil' fuit ſctificata tota ꝑſona ꝑ gratiā cōfirmatā:p̄ſeruātē eam ab oī malo ⁊ culpa ⁊ cōfirmātē eā in oī bono. Et ſic culpa originalis nature nō potuit tranſire ad ꝑſonā virginis. Et ſic ꝑ talē p̄euiā ſctificationē fuit p̄ſeruata a culpa originali i ꝑſona. Et qꝛ fomes in ea fuit totaliter extinctꝰ ⁊ ligatꝰ:⁊ ipſa in grā cōfirmata:iō nūꝙ potuit peccare mortal'r nec venial'r. Et ſic fuit ab oī culpa ⁊ pctō p̄ſeruata in ꝑſona:qꝛ ꝙdiu fuit indiuiduū ⁊ ꝑſona hūana ꝑ aīationē ſemꝑ fuit deo grata ⁊ accepta ꝑ ſctificationē factā in aīatione/in qua aīa fuit ſil' creata et infuſa et in carne cōcepta. Et talis cōceptio aīe i carne dr̄ conceptio grē. Et ſic conceditur ꝙ virgo Maria q̄ ad aīam,fuit cōcepta in grā p̄ter oēm culpā originalē:quā ceteri ꝑſonal'r in ſua aīatione ex carne libidinoſa traxerūt. Et h̄ ſufficit ad p̄ſeruādā virginē Mariā ab oī originali culpa ⁊ veniali ⁊ actuali. ¶ Alij aūt dicūt ꝙ p̄ter ſanctificationē ſupradictā ſcāz in aīatiōe/iā an̄ aīationē fuerat ſctificata illa caro:⁊ fuit mundata ⁊ purificata a feditate libidis parētū:ꝑ quā ſe ſt ſeminalis fomes cōcupiſcētie in carne. ⁊ ſic an̄ aīationē iā fuerat extinctꝰ fomes q̄ ſeminal'r erat i carne. Et ſic poſtꝙ caro fuit tal'r mundata non potuit aīa a carne maculari culpa originali ex eiꝰ cōſortio in animatiōe. Nā ſcd̄z Aug. ⁊ Ambro. ⁊ oēs antiq̄s:anima.i.puris naturalibꝰ creata ex cōſortio carnis libidinoſe trahit ꝑſonal'r culpā in animatione carnis:qꝛ ꝑ carnē infectā īfligit̄ originalis culpa i aīa. Sed dicūt q̄dā ꝙ illa caro an̄ aīationem nō potuit ſanctificari:cū eēt res iaīata:⁊ ꝑ ꝯn̄s nō capax grē ſanctificantis. Sz ad hoc rn̄det̄:ꝙ non ē neceſſe ꝙ talis ſanctificatio fieret ꝑ grām gratificantē:ſz per quādā virtutē ſpūs ſācti purgātē illum morbū carnis/ſicut oleū exorcizat̄ ⁊ cōſecrat̄ et ſanctificat̄ in chriſma:nō ꝑ gratiā gratificātē:ſed ꝑ virtutē ſpūs ſacti:expellētez oēm immūditiā ⁊ ptāt ē inimici ab illo oleo:⁊ ab aq̄ qn̄ bn̄dicit̄. Et iſto mō recōciliantur eccl'ie pollute ⁊ cemiteria:q̄ ſunt res inaīat̄. ⁊ etiā ꝑ quādā ſanctificationē cōſecrant̄ altaria ⁊ eccleſie:⁊ dedicant̄ ad diuinū cultū. Jta pariter illa caro virginis an̄ animationez potuit ſanctificari:⁊ ꝑ talē ſanctificationē dedicari ad receptionem illiꝰ ſacratiſſime aīe:q̄ q̄dē aīa ſil' fuit creata ⁊ ſanctificata ⁊ oī grā ornata:⁊ i illo corpe ſāctificato īfuſa. Et ſic ptz qual'r ꝑ iſtā duplicē ſāctificationē v̄go Maria fuit p̄ſeruata ab oī culpa in ꝑſona. Et ſic ſeq̄t̄/ꝙ lz v̄go Maria fuit obligata i Adā ad culpā originalē tāꝙ in natura/eo ꝙ deſcendit ex illa ꝓpagine ꝑ naturalē gn̄ationē:tn̄ illa obligatio nature non trāſiuit ad ꝑſonā nec ad animā ꝓpt̄ p̄uiā ſāctificationē factā in animationē:ꝑ quā ſēꝑ fuit in grā dei:ꝓut dictū ē. Et iſta ē ſcd̄a dignitas v̄ginis Marie q̄ cōuenit ⁊ ē decēs ipi tāꝙ mr̄i dei:nec v̄go Maria debuit eē expers talis dignitatis:ꝓut patebit.

Mꝫ deꝰ potuit mariā p̄ſeruare ab originali.

¶ His hitis ſit hec p̄ma cōcl'o.ſ.ꝙ deꝰ potuit a culpa originali ꝑpetrata in Adā matre ſuā p̄ſeruare ⁊ imunē reddere. Hec aūt tripl'r ꝓbat̄. Primo inq̄tū deꝰ ē creditor:⁊ Adā cum tota ſua poſteritate debitor. Nam creditor abſq3 p̄iudicio ſui iuris ⁊ dn̄ij pōt dimittere debituz cuicūq3 debitori ⁊ in q̄libet tpe. Ergo ſicut Hieremie ⁊ Jo.baptiſte dimiſit deꝰ debitū originalis iuſtitie ⁊ eos abſoluit ab originali culpa in vtero mr̄is poſt aīationē:ita h̄ idē potuit facere v̄gini Marie in p̄mo inſtāti creationis ⁊ animationis. Jtē h̄ potuit facere inq̄tū ē oīpōs:qꝛ vt ſic ſicut potuit creare gratiā ⁊ ſanctificare Hiere. ⁊ Jo. Baptiſtā an̄ natiuitatē et oēs alios iuſtos poſt natiuitatē:ita potuit creare gratiā ſil' cū anima virginis:⁊ ꝑ talē gratiā ſil' totā virginē ſāctificare ⁊ gratificare:⁊ ꝑ ꝯn̄s ab oī culpa i ꝑſona p̄ſeruare. Et ſic peccatū nature nūꝙ poſſet tranſire ad ꝑſonā. Jtē tertio h̄ idē deꝰ potuit facere inquātū dn̄s abſolutus. nā dn̄s abſq3 preiudicio ſui iuris ⁊ dn̄ij pōt libertate donare quēlibet ſeruū et captiuū ſuū in q̄libet tpe et etate illiꝰ ſerui. ſz nos videmꝰ manifeſte ꝙ aliq̄s dn̄s tp̄alis libertat ſeruū:aut filiū ſerui non ſolū in etate adulta:ſed adhuc in puerili:⁊ q̄nq3 in ventre mr̄is/⁊ q̄nq3 in die cōceptiōis eiꝰ:īmo q̄nq3 an̄ conceptionē/ꝓut ptz manifeſte. ergo a fortiori hoc potuit deꝰ facere de mr̄e ſua qꝛ potuit eam in ſua aīatione libertare ⁊ preſeruare ab omni culpa ⁊ ſpūali ſeruitute ad quā in natura ⁊ Adaz fuerat obligata Sed qꝛ hoc nullus ſane mētis pōt negare:iō h̄ ſuff

ciat ad hmõi ꝓbationẽ: qꝛ deus inquãtũ creditoꝛ ⁊
dñs abſolutꝰ ⁊ oḻs ħ potuit facere mr̃i ſue. ❡ Se⸗
cũda cõcluſio: ꝙ decens fuit virginẽ Mariã a tali
originali culpa ꝑſeruari ĩ ꝑncipio ſui eẽ per grãm.
Iſta cõcluſio ꝓbaṫ tripl'r. Pꝛio ex parte ipſius vir⸗
ginis. Scd̃o ex parte filij q̃ eã fabricauit. Tertio ex
pte nr̃i. Pꝛio ꝓbaṫ ſic. Nã illud ẽ decẽs attribuere
virgini Marie mr̃i dei: qd̃ cedit ĩ eiꝰ decorẽ et de⸗
cus: ⁊ illud negãdũ ⁊ remouendũ qd̃ cedit in eiꝰ de⸗
decꝰ. ſed virginẽ Mariã ĩ ꝑncipio ſui eẽ fuiſſe ſan⸗
ctificatã ⁊ ornatã oĩbꝰ gratijs ſibi poſſibilibꝰ ⁊ gra
tificatã: ⁊ deo ſemꝑ gratã ⁊ acceptã: et factã habita
culũ dei / cedit in decorẽ ⁊ honorẽ eiꝰ: ⁊ totũ oppoſi⸗
tũ. ſ. nõ fuiſſe ab origĩali culpa tal'r ꝑſeruatã: cedit
ipſi in magnũ dedecꝰ ⁊ vitupiũ ꝯ eiꝰ dignitatẽ: igi⸗
tur hoc ẽ ab ea remouẽdũ ⁊ negãdũ: et illd̃ ꝑmium
attribuẽdũ ad eiꝰ decorẽ ⁊ honorem. Maioꝛ ptꝫ de
ſe. Minoꝛ aũt ꝓbaṫ: nã non põt eſſe maioꝛ decoꝛ et
decꝰ ⁊ honoꝛ alicui rõnali creature ꝙ̃ eẽ deo ſemꝑ
gratã ⁊ acceptã ⁊ factã habitaculũ ſpũs ſcti: nec pt
eſſe maius dedecꝰ ⁊ vitupiũ et ĩfelicitas ꝓ illo tpe
ꝙ̃ eſſe aliqñ in ira et odio dei et ſeruitute diaboli:
ꝓut tota ſcriptura teſtaṫ. ſꝫ ſi virgo Maria in pꝛio
inſtãti fuit ſctificata: ſequiṫ ꝑmũ. ſ. ꝙ fuit deo gra⸗
ta ſemper ⁊ accepta ⁊ filia dei adoptiua et facta ta⸗
bernaculũ ſpũs ſcti. Et ſi nõ fuiſſet ꝑſeruata a tali
culpa ꝑ preuiã ſanctificationẽ: ſeq̃reṫ ſcd̃m. ſ. ꝙ fuiſ
ſet ĩ odio ⁊ ira dei: ⁊ ancilla ĩ ſeruitute diaboli: pꝛo
illa mozula. ergo decẽs fuit ad eius decorẽ ⁊ digni⸗
tatẽ virginẽ Mariã fuiſſe ſctificatã ĩ ſua creatione
et aĩatiõe ꝓut dictũ eſt. Scd̃o hoc idẽ ꝓbaṫ ex pte
filij ſui: q̃ eã fabricauit vt eẽt mater ſua. Et ħ mul⸗
tipl'r. Nã pꝛio decens eſt: vt filiꝰ decoꝛet matrẽ ſuã
inquãtũ põt: ⁊ cõferre ipſi oĩa q̃ faciũt ad decorẽ et
honorẽ eiꝰ. ſed oĩa iſta cedũt in honorẽ virgĩs mr̃is
eiꝰ: ergo decẽs fuit vt Chriſtꝰ hec faceret erga ma⸗
trẽ ſuã: poſtꝗ̃ ipſe ad ſuũ libitũ potuit ipſam fabꝛi⸗
caret: et tali honoꝛe ⁊ oꝛnatu decoꝛare: qꝛ q̃cũq; filiꝰ
hoc faceret ſi poſſet. ſ. fabꝛicare ſibi domũ: aut ma⸗
trẽ aut ſponſam ſine aliquo defectu cũ oĩ oꝛnatu et
decoꝛe. Itẽ ħ ptinet ad Chriſtũ inquãtũ eſt ſanctus
ſanctoꝝ: ergo ad eũ ptinebat ſctificare matrẽ ſuã
pꝛe ceteris poſtꝗ̃ veniebat ad ſctificandum oẽs: er⸗
go ſingulari ⁊ excellẽtioꝛi mõ debuit ſctificare ma
trẽ ſuã de q̃ debebat carnẽ aſſumere: ⁊ in ea mater
nal'r hitare. Itẽ hoc idẽ ſic ꝓbaṫ. Nã ſi deꝰ in fabꝛi⸗
cãdo totã machinã mũdi non defecit in neceſſario
et ĩ nihiſq̃ faciũt ad decorẽ vniuerſi: tãto minꝰ defecit
in fabꝛicatione ſue mr̃is: de q̃ debebat carnẽ aſſu⸗
mere ad recreãdũ genꝰ hũanũ ⁊ ad fabꝛicãdã eccle
ſiam: ⁊ in qua carne de mr̃e aſſumpta nos debebat
redimere. Et ſic ẽt in fabꝛicatione illiꝰ ſacri taber⸗
naculi virginalis ĩ nullo debuit xp̃s deficere: poſt⸗
ꝗ̃ in eo ſingul'r non ſolum ꝑ grãm: ſed ẽt ꝑ carnẽ de
bebat hitare. Tertio aũt hoc idẽ fuit decens ex pte
nr̃i: ad remouendũ oẽ ſcandalum tã a fidelibꝰ ꝙ̃ ab
infidelibꝰ. Nã magnum ſcãdalũ infert ⁊ gñat in aĩo
et auribꝰ audiẽtiũ / dicere matrẽ dei aliqñ fuiſſe in
odio ⁊ ira dei / et in ſeruitute et captiuitate diabo⸗
li. Unñ anno dñi. M. cccxxij. ꝑſidẽte Ioã. xxij. in ſede
apo. venit quidã filius Soldani Armenie greca ⁊
latina lingua eruditus ad noſtras partes latinas
cum ſaluo cõductu ad videndũ mores et ritus chꝛi⸗
ſtianoꝛum: et fuit receptus Auinione in curia pa⸗
pe cum magno honoꝛe. qui quotidie intererat in

Nõ decẽs fuit ma⸗ riã ab origina li ꝑſer uare.

Nota c. ꝺ ẽpliſ

ſolẽnitatibꝰ diuinoꝝ officioꝝ: in q̃bꝰ maxime dele
ctabaṫ. Et accidit in die cõceptiõis virginis Ma⸗
rie ꝙ q̃dã aſcẽdit ad ꝑdicãdũ: in q̃ ꝑdicatiõe voluit
ꝓbare per quaſdã auctoꝛitates ſacre ſcripture vir
ginem mariã ꝯtraxiſſe culpã originalẽ. Quibꝰ verbis
auditis intm̃ fuit ſcãdalizatus ille filius regis Ar⸗
menie qd̃ ſurrexit a loco / ⁊ cũ magno furoꝛe dixit
pape ⁊ cardinalibꝰ qd̃ mirabaṫ de ipſis q̃ erant ca⸗
pita chꝛiſtiane religionis: vt talia tolerarẽt audire
de virgine Maria. Unñ etiã dixit qd̃ ſi q̃s talia dixiſ
ſet cõſpectu calife / aut ſoldani egypti / aut ĩ cõſpe⸗
ctu alioꝝ ſarracenoꝝ: nullo pacto poſſet euadere
quin ab oĩbus lapidareṫ: quantũcũq; ille eſſet ma⸗
gnus: immo ſi q̃s talia dixiſſet ꝯ mr̃e Mahometi:
nullo pacto euaderet moꝛtẽ. Et ſic ille taliter ſcãda
lizatus reuerſus eſt in regionẽ ſuã: q̃ ante delibera
uerat baptiſmũ ſuſcipere. Itẽ ſi iſta ꝯria opinio nõ
fuerit pꝛohibita: ſcãdalizabit multos tpe Antichꝛi
ſti: ⁊ ſic nocebit multũ chꝛiſtiane religioni ꝯ digni⸗
tatẽ nr̃e redẽptiõis. Et ſic ptꝫ qual'r multis modis
fuit decens vt xp̃s fabꝛicatoꝛ mr̃is ſue decoꝛaret eã
tali dignitate: vt eſſet apta ⁊ digna de qua carnem
aſſumeret: ne deſpiceret ab infidelibꝰ et hereticis.
Et hoc ꝓbat Augu. in lib. ꝯ q̃nq; hereſes / dicens in
perſona Chꝛiſti. Hec quã deſpicis Manichee mr̃
mea eſt manu fabꝛicata eſt mea. Ego matrẽ ex qua
naſcerer feci. Ego viã itineri meo paraui ⁊c. in q̃bꝰ
verbis oſtẽdit Aug. qd̃ poſtꝗ̃ xp̃s tanꝗ̃ deus et ſa
piẽs artifex ad libitũ fabꝛicauit matrẽ ſuã: taliter
eã fabꝛicauit ſine aliquo defectu: ne ab aliquo de⸗
ſpiceret / ⁊ cũ tanto decoꝛe ⁊ perfectiõe: vt eẽt apta
⁊ digna vt ex ea carnem aſſumeret ⁊ ab oĩbus vene
rareṫ. Hoc idẽ aſſerit de fide ad Petrũ pte. ſ. dicens
qd̃ tali ⁊ tam ſingulari grã fuit illa virgo ꝑuẽta: vt
eſſet digna de qua filius dei carnẽ aſſumeret. Hoc
idem aſſerit Anſelmꝰ lib. de cõceptu virginali: di⸗
cens qd̃ decebat vt illa virgo tali puritate niteret:
qua ſub celo neq̃at maioꝛ intelligi. Et ſic ptꝫ quali⸗
ter fuit decens virginẽ Mariã in pꝛio inſtanti ſue
creationis fuiſſe ſanctificatã ⁊ ab omni culpa ꝑſer
uatã: qꝛ aliter ſequerenṫ oĩa ſupꝛadicta incõueniẽ⸗
tia / nec poſſent dicta Augu. ⁊ Anſelmi de ipſa veri⸗
ficari. ❡ Tertia cõcluſio: qd̃ Chꝛiſtꝰ tenebaṫ de de⸗
bito: ⁊ debuit ꝑſeruare virginẽ matrẽ ſuã a tali cul
pa per talẽ ſanctificationem. ⁊ decoꝛare eam tali di
gnitate. Iſta cõcluſio pꝛobaṫ. Pꝛimo inquãtũ filiꝰ
⁊ ſctũs ſanctoꝝ. Nã ad filium ſanctũ pertinet de de
bito: imo obligatur inquantũ põt ⁊ decẽs eſt deco⸗
rare ⁊ honoꝛare matrẽ ſuã: ſed Chꝛiſtus eſt verus
filiꝰ naturalis ⁊ carnalis virginis Marie: vt dictũ
eſt ⁊ dicetur: ergo tenebaṫ et obligabaṫ honoꝛare
eam tali honoꝛe et dignitate: poſtꝗ̃ potuit ⁊ fuit de
cens / vt dictũ eſt: qꝛ aliter non decenter honoꝛaſſet
matrem ſm̃ decentiam ſuã. Item hoc idem pertine
bat ad Chꝛiſtũ inquantũ ſanctꝰ ſanctoꝛũ: qꝛ ad ſan
ctũ pertinet oĩa diſponere: et in finẽ optimum ſm̃
decentiã oꝛdinare: ergo poſtꝗ̃ Chꝛiſtus tanꝗ̃ ſan⸗
ctus ſanctoꝛũ: venit ad ſua mẽbꝛa ſanctificanda et
in debitũ finẽ oꝛdinanda: debuit viginem matrem
ſuã pꝛe ceteris ſanctificare: ⁊ in debitũ ⁊ nobilioꝛẽ
finem ſibi poſſibilẽ oꝛdinare: eo ꝙ ex ipſa debebat
illã carnẽ aſſumere: cũ quã inſtrumẽtaliter oĩa de⸗
bebat ſanctificare. Itẽ hoc idem debuit facere xp̃s
tanꝗ̃ legiſlatoꝛ. Nam ipſe qui dederat legem de
honoꝛe parentum: debuit illam legem obſeruare

ſicut in ceteris obſeruauit: qꝛ in oĩbꝰ pꝛimo cepit
facere ⁊ poſtea docere: vt ptꝫ Actuum pꝛimo ⁊ Lu.
ij. Ergo ſicut honoꝛauit matrẽ in ſeruanda obedien
tia: ita magis debuit eã venerari a ħ oĩ labe ꝑſer⸗
uando ⁊ oĩ gratia decoꝛãdo in pꝛĩcipio ſui eſſe. Unñ
oẽs iſte decẽ ratiões quas facit Augu. in libello de
aſſumptione virginis Marie / ad ꝓbandũ ꝙ nõ fuit
incinerata in ſepulchꝛo: magis ꝓbẽt hoc ꝓpoſitũ ꝙ̃
illud. ❡ Ex ſupꝛadictis ergo. iij. concluſio. ĩferṫ vnũ
coꝛrollarium ſiue coꝛrollaria cõcluſio. ſ. ꝙ de facto
xp̃s ꝑſeruauit virginẽ matrẽ ſuã ab oĩ culpa tam
originali ꝙ̃ actuali ⁊ veniali ꝑ talẽ ſanctificationẽ
Hec ꝓbaṫ. nã Chꝛiſtus hoc potuit ⁊ cum decentia
debuit facere: ergo fecit: qꝛ potuit ⁊ debuit facere
cum decentia virginis et ſui et noſtri vt pꝛobatum
eſt per ſupꝛadictas concluſiones. Sed iſtam conſe
quentiam poſſet quis negare. Nam multa potuit
deus facere que non fecit: puta facere multos mũ
dos: et facere hoĩem imppeccabilẽ: et aliter hoĩem
libereſſe ſed tñ iſta non fecit. Ad hoc rñdeṫ qd̃ licet
deꝰ oĩa illa potuiſſet facere: tñ qꝛ non tenebaṫ nec
obligabaṫ facere: ideo nõ fecit ſed qꝛ decebat eum et
tenebaṫ tanꝗ̃ filiꝰ ⁊ ſctũs ⁊ legiſlatoꝛ dignificare ⁊
honoꝛare matrem ſuã eo mõ quo dictũ eſt ideo fecit.
Unñ cã quare in xp̃o valet illa conſequentia: ⁊ nõ in
nobis: ẽ iſta. Nã ſi hõ diues põt decenter ⁊ obligaṫ
facere eleemoſynã et non facit hoc accidit ex aliq̃
paſſione impediẽte: puta auaritia: ſed in deo nulla
põt eſſe paſſio impediens ad bonum: ergo ſi potuit
hoc decenter: ⁊ debuit facere: de neceſſitate cogi⸗
mur dicere ꝙ fecit abſque ꝑiudicio ſue libertatis di
mo cũ decentia ſue maieſtatis ⁊ officij ſue legatio
nis. Et ſic ptꝫ qual'r illa ſctificatio facta in pꝛinci⸗
pio creationis ⁊ aĩationis virginis Marie pꝛeſer
uauit eã ab omni malo. ⁊ cõfirmauit eã in oĩ bono:
immo dicũt q̃dã ꝙ illa ſctificatio accelerauit in ea
vſum liberi abitrij ad merẽdũ. ſꝫ in hoc nõ eſt ſiſtẽ⸗
dũ. ❡ Quarta concluſio: ꝙ virginẽ Mariã eſſe im
munẽ ⁊ ꝑſeruatã a tali labe põt expꝛeſſe ⁊ ꝓbabi⸗
liter deduci ex ſacra ſcriptura vtriuſq; te. Hec pꝛi⸗
mo ꝓbaṫ. nã totũ fundamentũ pꝛimũ vñ habeṫ qd̃
oẽs filij adã fuerũt obligati ad originalẽ culpã de
duciṫ ex pctõ pꝛimoꝛũ parentũ ⁊ ex ſnĩa eis inflicta
ꝓpter illud pctm̃: qꝛ audientes vocẽ ſerpentis ꝑua
ricati ſunt pꝛeceptũ dñi. Unñ ex ſnĩa ibi data ⁊ ex di
ctis ſacre ſcripture recolligiṫ qd̃ ſerpens antiquꝰ
quadruplici moꝛſu momoꝛdit pꝛimo parentes cum
tota ſua poſteritate. ſ. moꝛſu culpe in aĩa et moꝛſu
moꝛbide cõcupiſcentie in carne. ⁊ moꝛſu erũnarũ et
miſerie in conceptu ⁊ ptu mulieꝝ. ⁊ moꝛſu doloꝛis
⁊ incinerationis ⁊ putrefactionis coꝛpoꝛis ĩ moꝛte.
Et iſte moꝛſus vltimꝰ cũ duobꝰ pꝛimis fuit cõis fi⸗
lijs Adã ꝑ naturalẽ gñationẽ pꝛopagatis. Sed an⸗
teꝗ̃ deus ꝓmulgaret iſtã ſnĩam acceptauit ⁊ exemit
virginẽ Mariã ab hac ſnĩa: vt ptꝫ ĩ eadẽ ſcriptura:
ergo virgo Maria non ſubiacuit nec fuit obnoxia
illi ſnĩe. Hoc ptꝫ in tex. Geñ. iij. Nam anteꝗ̃ ferret
ſententiã cõtra hoĩm poſt maledictionẽ ſerpentis
dixit ipi: Inimicitias ponã inter te ⁊ mulierẽ: et ſe⸗
men tuũ ⁊ ſemẽ illiꝰ: ipſa conteret caput tuũ: ⁊ tu
inſidiaberis calcaneo eius poſtea vero dixit mulie
ri. Multiplicabo erũnas tuas et cõceptꝰ tuos: in
doloꝛe paries filios. Et ſub ptẽ viri eris: et ipſe
dñabitur tui. Ex quo ptẽ ꝙ pꝛimo tulit ſnĩam cõtra
mulierẽ: eo ꝙ pꝛimo fuit ſeducta ⁊ peccauit: ⁊ poſt

ea ſeduxit virũ: ideo duplici pena ſpeciali fuit plexa
⁊ punita. ſ. pena erũnarũ in cõceptu ⁊ ptu: et pena
ſubiectiõis ſub ptãte viri. Exĩde ꝓmulgauit ſnĩam
gñalẽ cõtra vtrũq; cũ tota eoꝛũ poſteritate / dicẽs
Maledicta terra in ope tuo: in laboꝛibus comedes
ex ea oĩbus diebꝰ vite tue: ſpinas ⁊ tribulos germi
nabit tibi. ꝑ quas ſpinas ⁊ tribulos: nõ ſolum intel
liguṅ ſpine ⁊ tribuli q̃ gñanṫ in terra ad laboꝛem
⁊ tediũ nr̃m: ⁊ ad impediendã eius vbertatem: ſed
etiã intelliguṅ ſpine ⁊ tribuli fomitis ⁊ ſpinoſe cõ
cupiſcẽtie inflicte in noſtra carne ex moꝛſu ſerpen⸗
tis. Et poſtea deus ſubdit ſnĩam moꝛtis cũ incine⸗
ratione dicẽs: donec reuertaris in terram de qua
aſſumptus es: qꝛ puluis es ⁊ in puluerẽ reuerteris.
Et ſic ptꝫ quadruplex moꝛſus ſerpentis: ⁊ ſnĩa gña
lis ꝓmulgata cõtra pꝛimos parentes cũ tota eoꝛũ
poſteritate. Sed anteꝗ̃ ꝓmulgaretur iſta ſnĩa: fa⸗
cta fuit exceptio de virgine Maria: ꝑ hoc qd̃ dixe⸗
rat deꝰ ſerpenti. Ipſa mulier cõteret caput tuũ. qd̃
nõ fuit impletũ in Eua nec in alia muliere niſi in
ſola virgine Maria pꝛout oẽs doctoꝛes dicũt: ergo
ſi ſola virgo Maria cõtriuit caput ſerpentis: ꝓut
añ ſnĩam latã fuit pꝛedictũ: ergo ſerpens nõ potuit
moꝛdere virgnẽ Mariam illo quadruplici moꝛſu:
qꝛ aliter nõ cõtriuiſſet caput ſerpentis. Nam mani
feſtũ eſt ꝙ nõ momoꝛdit eã moꝛſu coꝛruptionis erũ
narũ ⁊ doloꝛũ in conceptu ⁊ ptu filij: nec moꝛſu in⸗
cinerationis: vt iã cõiter tenet tota eccleſia: ergo
minus momoꝛdit eam moꝛſu originalis culpe: aut
alteriꝰ pcti. qd̃ maxime ipſam vulneraſſet ⁊ deſpi⸗
ciẽdã reddidiſſet. Et ſic nõ contriuiſſet caput ſepen
tis: qd̃ eſt contra ſacrã ſcripturã: ⁊ ꝯ ſpeciale priui
legium ibi iam virgini Marie collatũ: ⁊ contra ex⸗
ceptionẽ factã ante legẽ latã. Sed diceret aliq̃s qd̃
ante illã legẽ latã ⁊ exceptionẽ factã iam Adã erat
fauciatus in coꝛpe ⁊ aĩa: ⁊ iã incurrerat ſnĩam moꝛ
tis: ꝓ ſe ⁊ oĩbus poſteris. Ad hoc rñdetur qd̃ pctm̃
pꝛimoꝛũ parentũ fuit ꝑſonale: ⁊ ideo obligauit eos ſo
los ad penã ſenſus eternã. Sed nondum erat lata
ſnĩa ꝙ illud pctm̃ cũ tali onere: ⁊ quo ad penã dam
ni tranſiret ad poſteros originaliter: niſi vſquequo
lata eſt ſupꝛadicta ſnĩa: cũ expꝛeſſe dñs dixit ſerpenti
inimicitias ponã inter te ⁊ mulierem: ⁊ iter ſemen
tuũ ⁊ ſemẽ illiꝰ ipſa cõteret caput tuũ: et tu inſidiabe
ris calcaneo illiꝰ ⁊c. ❡ Ex q̃bꝰ verbis ptꝫ ꝙ illã ſnĩam
de nouo tulit ⁊ ꝓmulgauit deꝰ cõtra ſemẽ et poſteri
tatem pꝛimoꝛũ parẽtũ vt diabolꝰ et ſemẽ eius qui
ſunt ſequaces eius ſemꝑ inſidiaretur calcaneo. i. vt
moꝛderet carnem ⁊ ſenſualitatẽ vniuſcuiuſq;: ex qua
origine a qua q̃dẽ carne tranſiret culpa originalis
in Adã ꝑ ſolũ cõſoꝛtiũ. ⁊ tranſiret pctm̃ moꝛtale et
actuale per conſenſum volũtatis annuẽtis cõcupi
ſcẽtie carnis. A quo moꝛſu ⁊ inſidijs ſerpẽtis exci⸗
piṫ virgo Maria: cõterẽs caput ſerpentis ꝑ grãm
ꝑueniẽtẽ: ne ipſã aliquo moꝛſu poſſet moꝛdere vt
ptꝫ in lr̃a ſcd̃m cõẽ expoſitionẽ oĩm doctoꝛũ. Hec
eadẽ concluſio ꝓbaṫ auctoꝛitate no. te. Luc. i. ꝑ ver
ba angeli dicentis Marie. Aue grã plena dñs tecũ
cũ: bñdicta tu in mulieribꝰ ⁊c. q̃ quidẽ verba expo
nens Aug. in pꝛimo ſermone de natiuitate virginis
ait quõ gratia plena niſi quia totaliter euacuata
eſt a culpa: ⁊ quõ bñdicta ĩ mulieribus / niſi qd̃ ma⸗
ledictio Eue in benedictionẽ mutatur Marie ⁊c.
Itẽ hoc magis expꝛimens Aug. declarando eadem
verba angeli ait in ſecundo ſermone natiuitatis

Obiec tio.

Reſpõ

Auguſt

eiuſdem virginis marie. Si maria gr̄a plena: quid iuſtitie ꝗd ſanctitatis hec ꝟgo idigere potuit: ꝗ effi caciꝰ ad oīa gr̄e plenitudinē accepit: Aut ꝗ vnꝗ̄ in eius aīa vel corꝑe locus potuit inueniri pcti: ꝗ ad inſtar celi ꝯtinentis oīa rēpliſi dñi eſt effecta: ⁊c. Itē ꝓpter eadem verba Hiero. in ſermo. de aſſumptione ꝟginis Marie dicit/ ꝙ idō dr̄ gr̄a plena: qꝛ in ceteris ꝑ partes: ſꝫ in maria tota ſe diffudit gr̄e plenitudo ⁊c. ¶ Ex quibꝰ pꝫ ſꝫ Augu. ꝙ idō dr̄ gr̄a plena: qꝛ nulla ipſi defuit gr̄a/ ⁊ nunꝗ̄ in eiꝰ aīa ⁊ corpore locus potuit eſſe pcti: ergo ꝑ gr̄am ſctificantē in ſua creatiōe fuit preſeruata ab oī pctō. Et ꝑ ꝯñs pctm̄ naturale nō tranſiuit in eiꝰ aīam quo ad culpam: nec in eiꝰ corpus quo ad morbū cōcupiſcētie actualiter poſt aīationē: ſicut tranſiuit in ceteros Itē ſm̄ Hiero. nulla fuit gr̄a data alicui creature quem fuerit data virgini Marie: ſed primi parentes ⁊ angeli fuerunt creati in gr̄a: ergo hoc non defuit virgini marie. Et ſic pꝫ ꝙ ſnīa data in Adā ⁊ Eua de quadruplici morſu ſerpentis nō trāſiuit in ꝑſonā virginis: eo ꝙ ex ſingulari gr̄a ⁊ priuilegio

Doctores aſſerunt. fuit accepta añ legē latā: ꝓut dictū eſt. Idō eſt dictū ipſi ab angelo. Aue gr̄a plena ⁊c. Nā Bernardus et oēs doctores aſſerūt ꝙ ſola virgo contriuit caput ſerpentis ꝓpter illud priuilegiū añ legē cōem latā ſibi collatū ⁊ ꝓmiſſum: qꝛ aliter nō cōtriuiſſet caput ſerpentis: nec fuiſſet gr̄a plena niſi ab oī morſu

R ſerpentis fuiſſet ꝑſeruata per gr̄am: eo modo ꝗ̄ dictū eſt. ¶ Quinta ꝯcluſio ꝙ virginē Mariā fuiſſe

Rñſio preſeruatā ab oī culpa tā originali ꝗ̄ actuali ⁊ veniali fuit de expꝛ̄ſſa intentione Aug. ⁊ Hieroni. Pro cuius ꝓbatiōe eſt aduertēdū ꝙ cū Pelagiani negarēt pctm̄ primorꝫ parentū cū ſuis penis ⁊ onere in

Obiectio. oēs poſteros fuiſſe trāſlatū: ſꝫ aſſerent vnūquēꝗ̄ ex libertate voluntatis ⁊ ꝓprijs viribꝰ naturalibus poſſe vitare oē malū ⁊ pctm̄: ⁊/ facere oē bonū ſi velit. Contra hanc peſtiferā doctrinā pelagianā Aug. cōfecit libros de baptiſmo puulorꝫ ⁊ plures alios: in ꝗbꝰ ꝓbat illū pctm̄ primorum parentū originaliter trāſiſſe in oēs poſteros per naturalem et libidinoſam gñationē ꝓpagatos. Et ſic ꝓbat neminē eſſe liberū ſm̄ naturā ab illo pctō niſi ſolū Chriſtum mediatorē dei ⁊ hoīm: ꝗ nō ex ope Adā natus eſt et

Rñſio ideo non fuit obligatus in Adā. Et ideo oēs ceteri hoīes ꝑter Chriſtū fuerūt obligati pctō: ⁊ in ſe fuerunt pctōres ſm̄ naturam. Sed cū Pelagius et Julianus arguendo cōtra Aug. adducerēt in exemplū

Obiectio. cōplures vete. teſt. quos ſacra ſcriptura iuſtos appellat. ſ. Abel. Enos/ Noe/ Abrahā/ Iſaac Jacob ⁊c. Ad hoc reſpondet Aug. in lib. de nat. ⁊ gr̄a ꝙ licet ſacra ſcriptura illos iuſtos appellet ob ingentes

Rñſio virtutes: tñ nō fuerūt liberi a culpa originali/ nec aliꝗ̄ a pctō actuali. ⁊ ſi aliꝗ̄ vitarūt pctā actualia: hoc nō fecerūt ex ꝓprijs viribus nature: cū i eis eſſet natura viciata ⁊ corrupta ſicut in ceteris: ſed hoc fecerūt ꝑ gr̄am ꝓuenti ad vitādū pctm̄. Itē cū rurſus arguerēt memorādo. Joā. Baptiſtā Simeonē iuſtū: ⁊ Joſeph: quos iuſtos euangelica cōmēdat auctoritas: ⁊ innocentes de ꝗbꝰ dr̄ in Apoc. ꝙ ſine macula ſunt ante thronū dei Ad hoc rñdit Aug. ꝙ etiā illi nō fuerūt ſine pctō ſaltē originali: ſꝫ qꝛ fuerunt per gr̄am iuſtificati ab originali ⁊ preſeruati ab actuali: ideo eos iuſtos euangelica appellat auctoritas. Sed cū rurſus Pelegius et Julianus memorarent virginē Mariam matrem Chriſti: cui dictū eſt ab angelo. Aue gr̄a plena. ⁊c. ⁊ tūc ad hoc reſpondit aug. in eodē libro de natura ⁊ gratia. ꝙ hac virgine excepta ſi oēs ſcti ⁊ ſancte cōgregari poſſent ⁊ quererēt ab eis an pctm̄ haberēt qd poſſent rñdere niſi qd Joan. ait Si dixerimus ꝙ pctm̄ nō habemus noſipſos ſeducimus ⁊ veritas in nobis nō eſt. ¶ Ex quibus verbis pꝫ/ ꝙ augu. nō ſolū excepta virginē mariā ab actuali pctō: ſꝫ etiā ab originali ⁊ veniali. Sꝫ dicūt aliꝗ ꝙ augu. nō loquitur hic niſi de pctō actuali: Sed hoc eſt irriſorie dictū. Nam augu. in hoc lib. ⁊ ceteris loquit̄ de oī pctō et ſpecialiter de pctō nature et originali qd negabant

Nota Pelagiani. Itē augu. cōparat virginē Mariā Joanni baptiſte ⁊ innocētibꝰ. de quibꝰ eſt certū ꝙ nunꝗ̄ peccarunt actualiter: dicit ꝙ nullus eorꝫ potuit dicere ſe nō habuiſſe pctm̄: niſi ſola virgo maria: ergo ſequit̄ ꝙ exceptat ⁊ immunem dedit eam etiā ab originali. Modū aūt per quē maria fuit preſeruata exprimit augu. cū ſubdit in eodē lib. Propter honorem dñi: cum de pctīs agitur de virgine Maria nullā prorſus intendo agere mentionē. Scimꝰ eñ tantū gratie ad vincēdū ex oī pte pctm̄ illi fuiſſe collatū: ꝙ illū meruit parere: quē cōſtat nullū habuiſſe pctm̄: Sed hoc magis exprimit augu. in. ij. ſermo. de eius natiuitate/ cū ait ꝙ nunꝗ̄ in eius aīa vel corꝑe locus potuit inueniri pcti: ꝓut dictum eſt i precedenti concl'one. Itē hoc idē ſatis exprimit au. contra. v. hereſes: cū ait. Hec quā deſpicis Marr. ⁊ chee mater mea eſt manu fabricata ē mea: ergo matrē ex ꝗ naſcerer feci: ergo viā itineri meo ꝑparaui ⁊c. Tūc manifeſtū ē ꝙ ſingulariter ⁊ ſpecial'r fabricauit eā vltra cōem modū aliarū: nō in pctō: ſed in gratia ꝑparādo viā itineri ſuo vt ipſa eſſet apta ⁊ digna mater dei de qua carnē aſſumeret. Item hec etiā ſatis exprimit Hiero. in expoſitione pſal. lxix. ſuper illud. Deduxit eos in nube diei: ⁊ tota nocte in illuminatione ignis. Ubi dicit Hiero. ꝙ ꝑ illā nubem lucidā per totā noctē poſſumꝰ intelligere ſanctā Mariā. Ipſa eñ nunꝗ̄ fuit in nocte: ſed ſemꝑ i die/ ⁊ nunꝗ̄ in tenebris: ſed ſemper in luce. Ex ꝗbus oībꝰ pꝫ ꝙ de intētione augu. ⁊ Hiero. fuit virginē mariā nunꝗ̄ fuiſſe perſonal'r ſub culpa originali: ſed ſemꝑ in gratia Nā augu. dicit: ꝙ nunꝗ̄ in eiꝰ aīa: aut corꝑe locꝰ potuit inueniri pcti. Et Hieroni. dicit ꝙ nunꝗ̄ fuit in tenebris: nec in nocte peccati ſꝫ ſemꝑ in luce et die gratie. Ergo nūꝗ̄ fuit alicui obnoxia pctō actuali nec originali. ¶ Cōtra dictā

Obiectio aūt poſitionē arguūt quidā dicentes ipſam eſſe ꝯ ſacrā ſcripturam vtriuſꝗ̄ teſt. ⁊ contra ſacros doctores: ex quo ſequitur ipſam eſſe falſam et etiā erroneam. Unde primo arguunt ex doctrina ꝓphetica pſal. xiij. Dñs de celo ꝓſpexit ſuꝑ filios hominū ſi eſt intelligēs/ aut reqrens deū: oēs declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum non eſt vſꝗ̄ ad vnum. i. preter vnū: qui eſt Chriſtus vt cōmuniter gloſat̄. Et quibꝰ verbis dicit Apl's ad Ro. ꝙ oēs i adā peccauerūt: ⁊ egēt gratia dei Itē i. ad Corint. xv. Sicut in adā oēs moriuntur: ita ⁊ in Chriſto oēs viuificabuntur Item ad Epheſi. ij. Eramus aliꝗ̄ oēs natura filij ire ⁊c. Que quidem verba adducens augu. contra Pelagianos ꝓbat in ij. de baptiſ. paruulorū/ qualiter nemo fuit vnꝗ̄ liber a peccato preter Chriſtum: vbi concludendo dicit. Solꝰ ergo iſte homo factus manens deꝰ nullū pctm̄ vnꝗ̄ habuit: nec aſſumpſit carnem pcti: quāuis de materna carne pcti. Itē. x. ſuper Geñ. cap. xxiiij. gloſſans illud Sapien. viij. Puer ingenioſus erā et veni in corpꝰ coinꝗnatū ⁊c. dicit Augu. ꝙ caro xp̄i licet de pcti ꝓpagine venit: nō tñ de pcti ꝓpagine cōcepta eſt ⁊c. Itē ſuꝑ pſal. xxxiiij. Maria ex Adā mortua propt̄ pctm̄: ⁊ caro dñi ex Maria mortua ꝓpter delēda pctā. Itē ſuꝑ pſal. l. Solꝰ ille infans innocēs eſſe potuit: ꝗ nō ex ope Adā natꝰ eſt. Item adducūt illā vulgatiſſimā regulā Aug. de fide ad

Nota Petrū patre ſcōa. ꝗ ait. Firmiſſime tene: ⁊ nullatenus dubites oēm hoīem ꝗ ꝑ cōcubitū viri ⁊ mulieris cōcipit̄ in originali pctō naſci: ⁊ impietatiꝗ̄ ſubditū mortiꝗ̄ ſubiectū: ⁊ ob hoc naſci natural'r ire filiū: de qua dicit Apl's. Eramus aliꝗ̄ natura filij ire: ſicut ⁊ ceteri: de qua nullꝰ liberat̄/ niſi ꝑ gr̄am dei ⁊ hoīs Jeſu xp̄i. Cōplures etiā alias auctoritates adducūt: ſed iſte ſunt fortiores ꝗ̄ videnť impugnare prefatā poſitionem. Sed iterū arguūt ꝑ rationē ducentē ad incōueniēs. Nam ſi virgo Maria nō peccauit in Adā/ nec habuit pctm̄/ ergo non indiguit redēptiōe: nec gr̄a xp̄i. ⁊ ꝑ ꝯñs xp̄s non fuit vl'is redēptor: qd eſt cōtra Leonē papam in ſermone natiuitatis xp̄i dicentē ꝙ xp̄s filius dei ſicut neminē a pctō liberū reperit: ita ꝓ oībus liberandis venit. Itē ſequeret̄ ꝙ xp̄s nō fuiſſet primꝰ ꝗ apparuit in mūdo in carne facta ꝑter pctm̄ ad liberandū carnē pcti: ſi virgo Maria fuiſſet totaliter immunis a pctō. ⁊ iſte ſunt rationes fortiores: que videnť concludere oppoſitum ſupradicte poſitionis. Sed in oppoſitū eſt veritas fidei catholice/ qui nulli veritati cōtradixit vñ qꝛ ex auctoritate ſacri canoniſte ſacrorū doctorū ꝓbatum eſt virginē Mariā fuiſſe ꝑſonal'r immunē/ ⁊ ꝑſeruatam ab oī pctō tam originali/ ꝗ̄ actuali: ⁊ veniali: ergo oēs iſte auctoritates in oppoſitū adducte non ſunt ſupradicte poſitiōis cōtrarie: immo ſtant ſimul cū ſupradicta poſitione in veritate: qꝛ nunquā aliqua pars ſacre ſcripture cōtradicit alteri: immo ratificat et confirmat ipſam. ⁊ ſic nec etiā Aug. contradicit ſibijpſi: immo cōfirmat dicta priora ꝑ hec inducta in cōtrarium. ¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt valde aduertendū: ꝙ illi ꝗ amplius/ ⁊ latius locuti ſunt de hac materia originalis pcti in no. te. fuerūt Paulus ⁊ Aug. quorū vterꝗ̄ incidit occaſionaliter in eā. Uñ in primitiua eccl'ia fuit magna cōtrouerſia inter cōuerſos de iudaiſmo/ ⁊ conuerſos de gētilitate. Nā illi de iudaiſmo gloriabant̄ de natura ſua: ⁊ gñatione ſua: eo ꝙ deſcēdebāt ex Abraham Iſaac ⁊ Jacob/ quos deus elegerat in ppl'm peculiarē. Et ſic putabāt ſe habere maiorē gradū hic ⁊ in futuro/ ⁊ ꝓcedere conuerſos de gētilitate in gr̄a ⁊ gl'ia: ⁊ ſic deſpiciebant eos improperantes eis deteſtabiles ritus: ⁊ ſuperſtitiones ꝑdeceſſorū ſuorū. Econtra aūt cōuerſi de gētilitate gloriabant̄ de natura ſua dicētes ſe habuiſſe imꝑatores/ et reges/ ⁊ phōs/ ⁊ floruiſſe in dñio mūdi/ ⁊ oī ſciā: ⁊ arte ⁊ deſpiciebāt Judeos/ ꝗ ſemper fuerāt deo rebelles/ ⁊ apoſtate a lege ꝓ maiori parte/ ⁊ occiſores ꝓphetarꝫ ⁊c. ⁊ ſic vtriꝗ̄ tā Judei ꝙ gētiles cōuerſi gl'iabant̄ de natura ſua. Hoc aūt ꝑſentiēs apl's ſcripſit epl'am ad Roma. cōuerſos ex vtroꝗ̄ ppl'o/ volēs ſedare hāc vanā altercationē in qua conat̄ oñdere: ꝙ nullus pōt gl'iari de natura ſua: ſed de gr̄a quā vnuſꝗ̄ſꝗ̄ ꝑ baptiſmū accepit in xp̄o. Nā tā iudei ꝙ gētiles deſcēdūt ex Adā ꝑ libidinoſam gñationē: in quo oēs peccauerunt: ⁊ fuerūt venūdati: ⁊ obligati ad penā illius pcti: ⁊ ſic ſcdm̄ naturā nil trahimus a parētibꝰ/ niſi malū: ⁊ et pctm̄: ⁊ penas eiꝰ: qꝛ tota humana natura fuit viciata ⁊ corrupta i Adā: de ꝗ corruptiōe/ ⁊ pctō neo pōt liberari: niſi ꝑ gr̄ā xp̄i. ⁊ ſic cōcludit: ꝙ oēs in Adā peccauerūt: ⁊ egēt gr̄a dei. ſ. xp̄i. et idō tā iudei ꝙ gētiles cōuerſi nō pñt gl'iari de natura ſua peccatrice ⁊ viciata: ſed debēt gl'iari/ ⁊ agere gr̄as de gr̄a xp̄i: ꝑ quā ꝑſonal'r ſunt liberati a pctō nature: ꝙ ex Adā: ⁊ parētibꝰ cōtraxerunt. Et ſic pꝫ qual'r apl's loquit̄ de pctō nature ⁊ eiꝰ penalitatibus: qd oēs original'r traximꝰ ex Adā ſcdꝫ naturā. Poſtea aūt tꝑe Aug. ſurrexit ꝗdā monachꝰ noīe Pelagius ꝗ cū duobꝰ diſcipul' ⁊ cōplicibꝰ. ſ. Celeſtio ⁊ Juliano inciderūt in ſil'es errorē. ꝗ negabāt pctm̄ priorū

augu. cōtra pelagium. parētū tranſiſſe i oēs poſteros: ſꝫ ſolis ipſis nocuiſſe: nec hūanā naturā fuiſſe i eis corruptā ⁊ viciatā. immo attribuebāt tātā nobilitatē nature ꝙ aſſerebāt vnūquēꝗ̄ ex ꝓprijs viribꝰ cū ſola libertate arbitrij poſſe oē pctm̄ vitare ⁊ oē bonum oꝑari ſi vellet: abſꝗ̄ oī gr̄a ⁊ auxilio Aug. aūt ſentiēs hanc doctrinā eſſe peſtiferā ⁊ euacuātē myſteriū totiꝰ nr̄e redēptiōis: ⁊ deſtruentē ſupradictā doctrinā apl'it idō in defēſſonē eccl'ie: ⁊ ſacre ſcripture ſcripſit lib. de bap. puulorꝫ: de ꝑfectiōe iuſtitie hoīs: ⁊ de natura ⁊ gr̄a: ⁊ hypognoſticō: ⁊ de nuptijs: ⁊ concupiſcētijs ⁊c. In ꝗbus oñdit: ꝙ qñ Adā peccauit: obligauit totā gñationē ⁊ naturā ⁊ deſcendentiā pctō ſuo: ⁊ quō oēs poſteri fuerūt obligati pctō ⁊ venundati i eo/ ⁊ quō tota eiꝰ natura fuit in eo corrupta ⁊ viciata. in qua obligatiōe: ⁊ vēditione non potuit obligare xp̄m: eo ꝙ nō ex ope eiꝰ ꝑ libidinoſā gñatione: ſed ex ope ſpūs ſcti cōceptꝰ ⁊ natus eſt. ⁊ ſic in ſcdo de bap. puulorū/ ⁊ lib. de natura/ ⁊ gr̄a probat neminē eſſe liberū a pctō ipſiꝰ Adā ꝑter vnum ſolū Jeſum xp̄m deū: ⁊ hoīem: ⁊ mediatorē: ⁊ idō potuit oēs alios liberare. ⁊ ſic ex fundamētis apl'i cōcludit i li. de natura ⁊ gr̄a: ꝙ oēs peccauerūt in ſeipſis: vel in Adā: qꝛ ſine pctō nō ſunt. vel ꝙ original'r ex adam contraxerunt: vel quod malis moribꝰ addiderūt. Sed modum quō illud pctm̄ primorū parētum tranſiuit ꝑſonal'r in poſteros: explicat Aug. in lib de nuptijs: ⁊ ad Ualerium: ⁊ de fide ad Petrum. ⁊ Ambroſius de verbis apl'i quos ſequit̄ Magiſter ſenten. libr. ij. diſtin. xxxij. Uñ aiunt: ꝙ

quādo adam peccauit caro fuit corrupta. qñ Adā peccauit/ tota ſua caro: ⁊ ſenſualitas fuit corrupta vitio/ ⁊ morbo cōcupiſcētie: ⁊ facta rebellis ratiōi: cui ante erat cōformis ⁊ ſubiecta: ⁊ fuit ꝑuerſa ⁊ inclinata ad omne malum: ⁊ ſurrexit illico ad luctandum aduerſus ſpiritum. Et ſic fuit corrupta in ſua generatione: ne ſine libidine poſſet filios generare. ⁊ quia exinde abſꝗ̄ libidine non potuit generare: ideo talem carnem corruptā tranſtulerūt primi parentes: ⁊ communicarunt poſteris: qualē ibi habebant: ⁊ ſic tranſtulerūt peccatū ſuū cum ſuis penalitatibꝰ ex ꝑſonis in naturam et in carnem. Et exindē trāſlatū eſt in aīam formal'r ꝑ cōſortium carnis ⁊ ꝑſonalem vnionem. Uñ illud pctm̄ in primis parētibꝰ fuit ꝑſonale ⁊ actuale: ſꝫ in carne dr̄ pctm̄ nature ⁊ ſeminale: qꝛ in carne añ animationē nō ineſt pctm̄ formal'r: ſed ſeminal'r ⁊ materialiter. ſed qñ anima in puris naturalibus creata iungit̄ carni libidinoſe ⁊ corrupte: cum qua ſit vna ꝑſona: ⁊ tunc contrahit ex conſortio carnis pctm̄ formal'r: qd dr̄ originale: ⁊ ſic tota perſona

dicit̃ filia ire dei ꝓpter Adã a quo trahit carnẽ. Et ſic pctm̃ Ade reputat̃ ipſi ad culpã ⁊ penã dãni et nõ ad penã ſenſus eternã: eo ꝙ tale pctm̃ nõ ẽ volũtariũ: ſicut fuit in Adã. ¶ Eſt aũt aduertẽdũ: ſ3 Augu. cõtra Julianũ: ꝙ q̃n dr̃ ꝙ tota humana natura peccauit in Adã ⁊ fuit obligata ⁊ venũdata in eo: nõ ſumit̃ ibi natura ꝓ natura ſpecifica q̃ eſt eẽ rei: q2 tũc in xp̃o ⁊ vbicũq3 reperiret̃ talis natura fuiſſet talis obligatio: qd̃ eſt falſum. S3 ſumit̃ ibi natura ꝓ gñatiõe ⁊ deſcẽdẽtia ipſius Adã: ſicut dr̃ natura i. gñatio Scipionũ ⁊ Claudiorũ ⁊c. Item q̃n dr̃ qd̃ tota hũana natura fuit corrupta ĩ Adã nõ ſumit̃ ꝓ nã ſpecifica: ſ3 ꝓ carne cõicata ꝑ gñationẽ naturalẽ: ⁊ ſic tota ꝓpago ab adã vſq3 ad vnũquẽq3 dr̃ natura corrupta: ⁊ caro ⁊ ꝓpago pcti. Et ſic ꝯcedit Aug. ꝙ v̾go Maria deſcẽdit ex illa carne ⁊ ꝓpagine pcti ſm̃ naturã. Et cum hoc ſtat: ꝙ pctm̃ nature nũq̃ trãſiuerit ad aiã3: nec ꝑ ꝯñs ad ꝑſonam. Unñ Aug. totã ꝓpaginẽ ⁊ totã illã maſſam ⁊ gñationẽ q̃ fuit ab Adã vſq3 ad virginẽ mariã appellauit carnẽ pcti ⁊ ꝓpaginẽ pcti ⁊ maternã carnẽ pcti: eo ꝙ ſemper talis caro fuit ſucceſſiue cõicata / fedata / ⁊ corrupta feditate libidinis: in q̃ q̃dem carne ſemꝑ latebat pctm̃ ſeminaliter: ꝑ cui⁹ cõſortiũ cauſabat culpã originalẽ in aia: ⁊ ꝑ ꝯſenſum cauſabat actual'r pctm̃ mortale / aut veniale. Dupl'r ḡ dicit Augu. qd̃ oẽs poſteri peccauerũt in Adã. Pr̃io inquãtũ in eo oẽs fuerũt obligati ⁊ venũdati. Scd̃o / q2 oẽs ꝓpagant̃ ex illa ꝓpagine / ⁊ carne pcti / ĩ qua latet peccatũ material'r ⁊ ſeminal'r. Et iõ vtrũq3 iſtorꝫ dicit̃ pctm̃ nature in Adã: q2 aliud nõ trahimus ab Adã / niſi carnẽ ſic vitiatã: ſ3 q̃n tale pctm̃ nature tranſiuit ĩ aiã: nudã ꝑ cõſortiũ / aut ꝯſenſum / iã dr̃ pctm̃ ꝑſonale / ⁊ formale obligãs aiam / ⁊ totã ꝑſonam ad penã dãni / ⁊ irã / ⁊ odium dei. de qua ira ⁊ obligatione nemo põt liberari: niſi ꝑ grãm xp̃i ſctificãtẽ animã / aut p̄ueniendo ante lapſum / aut ſubueniendo poſt lapſum. Et ſic dupl'r põt q̃s abſolui ab iſto peccato nature: in quo oẽs in Adã ꝑ obligationem / et ꝓpaginẽ pcti peccauerũt. Uno mõ p̄ueniendo animã / aut carnẽ ꝑ ſupradictã ſctificationẽ factam in creatiõe ⁊ aiatiõe: ⁊ ſic pctm̃ ⁊ obligatio nature facta in Adã: ⁊ pctm̃ nature ſeminatum in carne / non põt trãſire ad aiam / nec ꝑſonã: ⁊ iſto modo ſola virgo maria fuit liberata / ⁊ preſeruata a pctõ ꝑſonalĩ originali q̃ actuali: eo ꝙ ꝑ ſctificationem carnis fuit in ea fomes total'r extinct⁹ / aut ligatus / ⁊ per ſctificationẽ aie fuit ab oĩ malo preſeruata: ⁊ in oĩ bono cõfirmata. Et ſic eſt dicendũ: ꝙ l3 virgo maria peccauerit in Adã. i. fuerit in eo obligata ⁊ venundata ſm̃ naturã: ⁊ deſcẽderit ab Adã ꝑ ꝓpaginem ⁊ carnẽ pcti ſeminal'r: tñ in aia: ⁊ ꝑſona ſua nũq̃ contraxerit: nec habuit formal'r culpã originalem: aut mortalẽ: aut actualẽ / ⁊ venialem. Et ſic ḡ q̃n apl's dicit ad Ro. ꝙ oẽs in Adã peccauerũt nõ loquitur de pctõ ꝑſone: ſ3 de pctõ nature / de cui⁹ nature nobilitate ⁊ dignitate ipſi gloriabant̃: q2 vt ſic oẽs in Adã peccauerũt. i. fuerũt venũdati in eo: ⁊ ad culpã / ⁊ penã dãni illi⁹ pcti in eo obligati: a cuius pcti debito oẽs fuerũt ꝑ xp̃m perſonal'r liberati / aut ꝑ grãm p̄ueniẽtem / aut ſubuenientẽ: ſed non aſſerit apl's / ꝙ oẽs ꝑſonal'r peccauerim⁹ in Adam: q2 non dũ eram⁹: ſ3 illud pctm̃ trãſiuit ꝑſonal'r ad nos / et aias noſtras ꝑ cõſortiũ aie ad carnem libidinoſam ex Adã traductã: ſed fuim⁹ liberati in perſona per grãm. Itẽ Augu. q̃n dicit ꝙ virgo maria deſcẽdit ex ꝓpagine ⁊ materna carne pcti ex Adã / nõ intendit dicere niſi ꝙ ſ3 carnẽ deſcẽdit ex illa ꝓpagine peccati: ſed poſtea negat ꝙ pctm̃ nature: ⁊ obligationis in Adã / ⁊ pctm̃ qd̃ ſeminal'r erat in propagine pcti ipſi⁹ Adã / trãſierit ĩ aiã3 / ⁊ ꝑſonã virginis: imo aſſerit ꝙ nũq̃ in ei⁹ aia / aut corꝑe loc⁹ potuit inueniri pcti. Et iõ cõcedit̃ / ꝙ virgo maria peccauit in Adã inquãtũ ĩ eo fuit cũ ceteris obligata / ⁊ venundata in natura. Et aſſerit̃ ꝙ ip̃a deſcẽdit ex ꝓpagine / ⁊ mr̃na carne pcti ſeminal'r ex Adã: ſ3 negat̃ qd̃ peccauerit. i. fuerit obligata ĩ ꝑſona / ⁊ qd̃ pctm̃ nature / ⁊ ꝓpaginis / ⁊ carnis trãſierit formal'r / ⁊ perſonal'r ĩ aiam ⁊ ꝑſonã. Et iõ peccare in Adã ⁊ eſſe obligatũ in Adã / nõ eſt peccaſſe / nec eſſe obligatũ in ꝑſona. Ex q̃b⁹ ꝑ3 q̃l'r ſupradicta poſitio nõ ꝯ̃dicit ſacre ſcripture: imo cõfirmat / ⁊ ratificat ipſam: nec oẽs auctoritates adducte ꝯ̃ illã poſitionẽ militãt / nec ꝯ̃dicũt illi. Nã iſte auctoritates nõ ꝓbant niſi qd̃ virgo maria peccauit in adã. i. fuit in eo obligata ⁊ venũdata cũ ceteris in natura. Et qd̃ venit ex ꝓpagine / ⁊ carne pcti ipſi⁹ Adam ſeminal'r ſm̃ carnẽ: q̃ oia cõcedunt̃. S3 ſupradicta poſitio aſſerit qd̃ li virgo maria deſcẽderit ſeminal'r ex illa ꝓpagine pcti ſm̃ carnẽ / ⁊ fuerit obligata / ⁊ venũdata ĩ Adã cũ tota natura / ⁊ deſcẽdẽtia: tñ illd̃ pctm̃ ⁊ obligatio nature nõ trãſiuit perſonal'r / ⁊ formal'r ĩ aiam / nec perſonã virginis ꝓpter p̄uiã ſctificationẽ grẽ xp̄i: q̃ ꝯſeruauit eã perſonal'r ab oĩ pctõ / ⁊ cõfirmauit ĩ oĩ bono: ⁊ hoc fecit de⁹: q2 potẽs eſt ⁊ ſctm̃ nomẽ ei⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs q2 hoc potuit facere abſq3 ꝯ̃dictiõe ⁊ p̄iudicio ſacre ſcripture ⁊ ſui iuris: ⁊ decuit ⁊ debuit facere inquãtũ fili⁹: ergo fecit: q2 ſctm̃ ẽ nomẽ eius. Et per hoc ꝑ3 rñſio ad oẽs autoritates ⁊ rõnes: q2 oẽs ꝓcedũt de pctõ nature. ¶ Ad primã ergo q̃n dr̃ qd̃ oẽs filij Adam declinauerunt ⁊ inutiles facti ſũt ⁊c. Rñdet̃ ſicut dictũ eſt in expoſitione illius pſal. xiij. qd̃ totũ gen⁹ humanũ / ⁊ oẽs fuerũt corrupti in Adã quo ad naturã. Et iõ niſi ſcti viri fuiſſent p̄ueti in perſona per grãm / oẽs corruiſſent in oĩa illa ſcelera q̃ memorant̃ ĩ illo pſal. xiij. ¶ Ad ſcd̃am aũt cũ dr̃ qd̃ oẽs in adã peccauerũt: ⁊ egent grã dei: ergo marie peccauit in adã ⁊c. cõceditur eo mõ q̃ Aug. itelligit / et exponit illã auctoritatẽ lib. Hypognoſticõ: ⁊ de v̾bis apl'i. ſ. qd̃ oẽs fuerũt tãq̃ in natura obligati: ⁊ venũdati in eo: ⁊ ſic cõcedit̃ qd̃ virgo maria fuit obligata / et venundata in adã: ſed fuit liberata in ꝑſona per p̄uiã ſctificationẽ: ⁊ ſic nũq̃ habuit aliqd̃ pctm̃ formal'r in aia / nec ꝑſona: ⁊ per ꝯ̃ñs nũq̃ fuit perſonal'r in ira dei: ſed ſemper ĩ gratia. Et iõ q̃n arguit̃ / qd̃ oẽs ĩ adã peccauerũt: nõ ſeq̃t̃ niſi qd̃ maria peccauit ⁊ obligata fuit in adã: ſ3 cũ rurſus arguit̃: ergo habuit culpã originalẽ ⁊c. negat̃ ꝯ̃ña: q2 arguit̃ a natura ad perſonã: ⁊ ſic nõ arguit̃ vniformit̃: ſed variat̃ ſuppoſitio: imo ar̃. in. iiij. terminis ꝓpt̃ variationẽ ſuppoſitiõis terminorꝫ: ⁊ ſic eſt rñdẽdũ ad oẽs alias auctori. apl'i. ¶ Sed ad auctori. ⁊ dicta Augu. rñdet̃: qd̃ ſicut apl's ĩ ꝓ̃dictis nõ loq̃bat̃ / niſi de pctõ nature cõtra cõuerſos de iudaiſmo / ⁊ gẽtilitate gl'iantes de ſua natura ⁊ gñatione: ⁊ deſcẽdentia: ita pariter Aug. in oĩbus lib. ſuis loq̃t̃ de pctõ ⁊ corruptione nature hũane traducte ex Adã ꝯ̃ Pelagianos preſumẽtes de virib⁹ nature: et ideo dicit Aug. qd̃ cũ oẽs veniam⁹ ex illa radice / ⁊ ꝓpagine: ⁊ mr̃a carne pcti ꝑ libidinoſam gñationẽ: niſi ꝑ grãm Chriſti p̄ueniẽtẽ / aut ſubſequẽtẽ nullo mõ poterim⁹ liberari a pctõ: nec vitare pctm̃: nec agere bonũ: ⁊ ſic cõcedit v̾ginẽ Mariã ſm̃ naturam ⁊ carnẽ veniſſe ex illa ꝓpagine: ⁊ carne pcti: ſed aſſerit ꝙ ꝑſonal'r fuit p̄ueta ꝑ grãm ſingularẽ: ⁊ ſic pctm̃ ꝓpaginis / ⁊ nature nõ trãſiuit formal'r ĩ ꝑſonã: ⁊ iõ nunq̃ in eius aia / ⁊ carne ꝑſonal'r loc⁹ potuit inueniri pcti.

Q̃uo natura in adã peccauit.

Dupl'r q̃s põt ab ip̃o pctõ nature abſolui.

Q̃uo Maria mortua in Adã.

¶ Ad aliud q̃n dr̃ ꝙ Maria fuit mortua ĩ Adã propter pctm̃: ꝯcedit̃ ꝙ fuit mortua in corꝑe: nõ ꝓpter pctm̃ ſuũ / ſ3 ꝓpt̃ pctm̃ ipſi⁹ Adã ⁊ ita in oĩbus nobis nõ ineſt mors ꝓpter pctm̃ nr̃m: ſ3 ꝓpt̃ p̄morũ parẽtũ: ⁊ ſic iã ĩ nobis mors nõ dr̃ naturalis: ſ3 pena pcti ipſorꝫ p̄morꝫ parẽtũ: ꝓut fuit determinatũ in cõcilio Africano: vt pa3 de cõſe. diſt. iiij. placuit. Ad regulã aũt vulgatã ipſi⁹ Aug. dicendu3: ꝙ ſi bñ inſpicit̃ illa regula / in ſe cõtinet ⁊ importat rñſionẽ. Nã ibi dr̃ ꝙ oẽs q̃ cõcipiunt̃ ex cõcubitu viri et mulieris naſcunt̃ natura filij ire in pctõ originali / de qua ſnĩa nemo põt liberari / niſi ꝑ grã3 xp̃i: ⁊ hoc cõcedit̃ / q2 niſi liberet̃ ꝑ grãm xp̃i p̄uenientẽ / aut ſubuenientẽ / ſemꝑ naſcitur in pctõ originali. Et ſic Jeremias ⁊ Joã. Bapt. niſi fuiſſent liberati ꝑ graniã xp̃i p̄eueniẽtẽ: vtiq3 fuiſſent nati in pctõ / ſicut fuerant cõcepti cõceptione carnis ⁊ aie: ⁊ ſic virgo Maria / poſtq̃ fuit ſeminal'r concepta quo ad carnẽ: ſi nõ fuiſſet ſctificata / ⁊ ꝑ grãm p̄uenta in creatione ⁊ aiatiõe / vtiq3 cõtraxiſſet pctm̃ originale formaliter in aia ⁊ ꝑſona: ⁊ ſic vere fuit liberata ꝑ gratiã xp̄i ſingul'r ſuꝑ oẽs alios: nã iſta regula dicit: ꝙ oẽs ſic concepti naſcunt̃ in pctõ: ſed poſtea dicit: ꝙ de tali ſnĩa nemo põt liberari niſi ꝑ grãm xp̃i: ⁊ ſic ſicut ab illa ſnĩa oẽs fuim⁹ liberati ꝑ grãm xp̃i ſubuenientẽ poſt lapſum: ita virgo Maria fuit liberata ꝑ grãm xp̃i p̄ueniẽtẽ aũ lapſum: ⁊ ſic ſemꝑ manet vera illa regula: nec cõtradicit huic poſitioni / nec ecõuerſo. ¶ Ad p̄mã aũt rõnem q̃n dr̃ ꝙ ſeq̃ret̃ / ꝙ virgo Maria nõ eẽt redẽpta: nec xp̃s fuiſſet vniuerſalis redẽptor: rñdet̃ ꝙ hoc eſt ſuꝑflue dictu3: nã virgo Maria ita fuit redẽpta in xp̃o / ⁊ liberata ꝑ grãm p̄uenientẽ: ſicut nos ꝑ grãm ſubueniẽtem: nã illa grã p̄ueniens qua fuit ſctifcata aũ lapſum. ita fuit data ex meritis paſſiõis xp̃i: ſicut illa q̃ nobis ſubuenit poſt lapſum. Et iõ ita mortu⁹ eſt xp̃s ꝓ ipſa: ſicut ꝓ nobis: ⁊ ita ipſa ꝑticipauit paſſionẽ xp̄i ꝑ illã grãm: ſicut ⁊ nos ꝑ baptiſmũ: ⁊ ſic ip̃a nõ fuit libera: ſ3 liberata: eo ꝙ liber dr̃ q̃s ſm̃ naturã: ⁊ ſic ſolus xp̃s fuit inter mortuos liber ſm̃ naturã ⁊ ꝑſonã: ideo potuit ceteros liberare. ¶ Ad aliam aũt rõnem: cũ dr̃ ꝙ ſequeret̃ / ꝙ nõ ſolus xp̃s apparuiſſet prim⁹ in mũdo preter carnẽ pcti ad dãnandũ pctm̃ ceterorũ in ſua carne libera a pctõ. Rñdetur ꝙ virgo Maria nõ apparuit in mũdo in carne libera a pctõ ſm̃ naturã: ſed liberata ſm̃ ꝑſonã per gratiam xp̃i: qui primo apparuit in carne liber ſm̃ perſonã ⁊ naturã: ⁊ ſic ꝑ3 qualiter iſta ſctã / ⁊ deuota poſitio nullo modo contradicit ſacre ſcripture / nec rõni: imo cõcordat cũ ſacra ſcriptura ⁊ rõne: et ſic ꝑ3 ſcd̃a dignitas v̾ginis Marie. ſ. qual'r ſingulariter fuit ĩ ſua creatiõe ⁊ aiatiõe ſctificata: ꝑ quã ſctificationẽ fuit preſeruata ab oĩ malo / ⁊ ꝯfirmata in omni bono ſuꝑ oẽs creaturas: ⁊ hoc eſt ſm̃ magnum priuilegium / quo xp̃s magnificauit matrem ſuam ſuꝑ oẽs ſctificatos. ¶ Tertia aũt dignitas et priuilegiũ v̾ginis Marie fuit: q2 deus accelerauit in ea liberũ arbitriũ ad merẽdũ ſuꝑ oẽs creaturas. i. q2 prius incepit vti libero arbitrio ſue volũtatis poſt ſuã creationẽ3 in ſua infantia: ⁊ habere vſum rõnis: q̃ aliq̃s hõ mundi p̄ter xp̃m. Hoc aũt dupl'r fit ꝓbat̃. Primo cõparando virginẽ Mariã ad oẽs infantes ⁊ pueros. Scd̃o cõparãdo eã ad tempus. Quãtũ aũt ad primũ q̃dã arguũt ſic Nã q̃cq̃d grẽ: ⁊ ſctitatis cõſecuti ſunt ceteri ſcti ĩ hoc mũdo: multo alti⁹ ⁊ excellẽti⁹ fuit cõſecuta virgo Maria: ſed quidã ſctĩ cõſecuti ſunt vſum liberi arbitrij in ſua natiuitate: ⁊ q̃dã in vtero mr̃is aũ natiuitatẽ: ergo hoc idẽ excellẽti⁹ cõſecuta eſt v̾go Maria. Maior hui⁹ fundat̃ in v̾bo angeli. ſ. Aue Maria grã plena. ſuꝑ qd̃ dicit Hiero. ꝙ ceteris ꝑ partes: ſed Marie tota ſimul ſe diffudit grã. Itẽ ſuꝑ idẽ verbũ dicit Aug. in ſermone de natiuitate v̾ginis. Quid iuſtitie / q̃d ſctitatis hec virgo indigere potuit / q̃ efficacis ad oĩa grẽ plenitudinẽ accepit: aut q̃s vnq̃ in eius corꝑe vel aia locus potuit inueniri pcti: Ex quo ꝑ3 ꝙ ſicut nunq̃ fuit euacuata a grã / ſic nũq̃ pctõ fuit obnoxia: ⁊ ideo ſubdit. Cui null⁹ vnq̃ patriarcharũ / null⁹ ꝓphetarũ potuĩ cõparari: nõ mirũ ſi puritate altitudinẽ cũctorꝫ ſuperet mortaliũ: q2 partu cũctorꝫ celſitudinẽ trãſcẽdit angelorꝫ. Ex quib⁹ v̾bis arguũt iſti: ꝙ nulla grã ſctitatis fuit collata alicui ſctõ in hac vita: q̃n illa excellẽti⁹ fuerit callata virgini Marie: cui⁹ cãm aſſignat Augu. q2 de⁹ fabricauit illud tabernaculũ: de quo ſctũs ſanctorꝫ debebat carnẽ aſſumere / ⁊ in eo habitare: ergo in ſui fabricatiõe ſicut nulli pctõ debuit ſubiacere: ita nulla grã ⁊ ſctitate potuit indigere. Minor ꝓbat̃: nã multi ſcti inceperũt vti libero arbitrio in ſua natiuitate: ⁊ ꝑ ꝯñs ĩceperunt mereri: ſicut fuit btũs Nicola⁹ / q̃ ilico poſt natiuitatẽ dũ lauaretur: ſurrexit pedib⁹ / ⁊ ſtetit erect⁹ ĩ pelui ⁊ ilico ĩcepit ieiunare ter in ſeptimana. ſ. ij. ⁊ iiij. et . vj. feria. qd̃ nõ factũ fuit ſine vſu liberi arbitrij: q2 aliter nõ meruiſſet in tali ieiunio: ergo ſequit̃ ꝙ hãc grãm merẽdi perãplius ꝑ ꝑfecti⁹ cõſecuta eſt virgo Maria in ſua natiuitate. Itẽ de Joanne Baptiſta / q̃ aũ natiuitatẽ exultauit in gaudio in vtero mr̃is ad p̄ñtiã ſaluatoris ⁊ virginis Marie / dicit Augu. ꝙ forſan fuit in eo accelerat⁹ vſus liberi arbitrij / q̃ q̃dẽ opinio poſtea habita eſt tanq̃ certa q̃ſi apud oẽs doctores / eo ꝙ Joãnes Bapti. in. iq̃. anno iã vtebatur libero arbitrio: q2 igreſſus eſt deſertũ ad p̄niã3 agẽdã. Ex q̃b⁹ ꝑ3 / q̃ ſi talẽ grãm merẽdi cõſecut⁹ eſt Joãnes baptiſta in ſexto mẽſe ſue cõceptiõis: ⁊ in quarto mẽſe a ſua aiatione: vt ꝑ3 Luc. j. ergo ꝑ amplius ⁊ ꝑfecti⁹ cõſecuta ẽ virgo Maria ĩ vtero mr̃is. ſ. ꝙ ſi Joãnes ĩcepit vti libero arbitrio ĩ q̃rto menſe ſue aiatiõis: ergo virgo maria incepit aũ q̃rtũ mẽſem: q2 in aliquo debuit excedere Joãnẽ baptiſtã. Et iõ dicũt q̃dã viri ꝯtẽplatiui: ꝙ virgo Maria in ſua p̄ria ſctificatiõe cõſecuta eſt hãc grãm ſimul cũ ceteris / ⁊ illico incepit vti libero arbitrio ⁊ mereri. Et hoc p̄io ꝓbãt ꝑ rõnẽ iã dictã: q2 debuit excedere Joãnẽ baptiſtam: ⁊ oẽs alios in tali grã. Secũdo / ꝑ nullũ tp̃s debuit ceſſare ab actu merendi ĩ vigilia. Et iõ dicũt iſti ꝙ virgo marita ilico poſt ſctificationẽ fecit votũ ꝑpetue virginitatis ĩ vtero matris: qd̃ poſtea per ſucceſſionẽ tp̃is eſtẽdit. Nã ſtatim tertio anno tanq̃ virgo ſe ad dei famulatu3 dedicauit ad ſeruiendũ deo in templo dñi: ⁊ abſq3 auxilio aſcẽdit. xv. gradus tẽpli cũctis q̃ aſtabant.

Q̃uo marie fuit celatus v̾ſus li⸗ beri ar⸗ bitrij.

mirantibꝰ. Et ſic ieiunijs/⁊ iugi oꝛone/⁊ contēpla-
tione ſeruiuit in tēplo dñi: vſ3 ad diē deſponſatio
nis ſue. Et ſic patz qualr̄ fuit in ea accelaratꝰ vſus
rōnis/⁊ liberi arbitrij peramplꝰ ⁊ pfactiꝰ/⁊ citius
ꝙ̄ in vlla creatura. Sed cōtra hoc inſtāt aliq̄ dicen
tes/ꝙ ſequeref ꝙ virgo Maria eſſet equalis Chri
ſto in dignitate/q̄ ab inſtanti ſue creatiōis habuit
hoc priuilegiū/eo ꝙ ilico fuit viatoꝛ ⁊ cōpꝛehēſoꝛ.

Obiectio.

Rñſio.

Quibꝰ rñdef ſm̄ iſtos cōtemplatiuos: ⁊ nunꝙ̄ pro-
pter hoc Maria fuit Chriſto equalis in dignitate:
q2 multiplex fuit in hac dr̄ia. Primo/q2 Chriſtus a
primo inſtāti fuit ſibi cōpꝛehēſoꝛ et viatoꝛ. Maria
autē viatrix tm̄. Scdo/q2 Chriſtus habuit hoc ꝑ ſe.
rōne pſonalis vnionis tāꝙ̄ caput/⁊ fons oīm gra-
tiarū ad deſtribuendū. Maria aūt tanꝙ̄ mēbꝛum
habuit deriuatiue a Chriſto tāꝙ̄ a capite. Itē Chri-
ſtus ſemꝑ vtebaf libero arbitrio/⁊ merebaf taz in
ſomno/ꝙ̄ in vigilia: q2 vnicꝰ fuit actus merendi in
Chriſto cōtinuꝰ/⁊ nō interpolatꝰ a pꝛincipio in in-
ſtanti incarnatiōis/vſ3 ad crucem incluſiue: vt di-
ctū eſt ſuꝑ pſal. xxviij. Uirgo aūt Maria ſolū vte-
baf libero arbitrio in vigilia. Et ſic fuit multiplex
differētia/abſ3 ꝓpoꝛtione equalitatis. Eſt verum:
ꝙ an virgo Maria habuit hanc grām ilico in ſua
pma ſanctificatiōe/⁊ ſtatim icepit vti libero arbi-
trio: an hoc fuerit ei cōceſſum in ſcda hoꝛa vel die
vel mēſe poſt aiationem: nō differēdum/nec alter-
candū: q2 totū abſ3 cōtradictiōe deus potuit face
re. Sed ſufficit nobis ꝙ fuit in ea acceleratus vſus
liberi arbitrij citius: ⁊ peramplius ⁊ pfectius ꝙ̄ in
Joāne Baptiſta: ⁊ quocunq3 alio ſctō/ꝓpter rōnes
iā dictas: ⁊ hec eſt tertia dignitas quā ꝯſecuta fuit
virgo Maria in hac vita ſuꝑ oēs alios ſctōs ⁊ ſan-
ctas: qua dignificauit ⁊ magnificauit eā filius ſuꝰ.

3 Marie ꝯiugiū ⁊c.

¶ Quarta autē dignitas ⁊ ſingulare priuilegium
quo Chriſtꝰ/qui potēs eſt/⁊ nomē eiꝰ ſctm̄/magni-
ficauit matrē ſuā/fuit ſingulare cōiugiū quo eam
magnificauit ſuꝑ oēs cōiugatas ⁊ ſpōſas p̄teritas
et futuras. Quia nunꝙ̄ fuit nec erit tam mirum et
dignū cōiugiū: eo ꝙ fuit factū ⁊ celebꝛatū ſimul cū
voto virginitatis vtriuſ3 coniugis: ſc3 Marie et
Joſeph. Ideo dictū eſt coniugiū virginale/cui nūꝙ̄
ſimile factū eſt/nec ſeruatum ⁊ celebꝛatū. Et iō bñ
merito q̄ſierunt oēs doctoꝛes tā ſacri ꝙ ſcholaſti-
ci: vtrū fuerit verū coniugiū ſeu mr̄imonium/inter
Joſeph/⁊ virginem Mariā: cū vter3 voluiſſet vir-
ginitatē anteꝙ̄ deſponſarenf. Sed q2 in deſponſa-
tione vter3 ꝑmittit alteri ptātem ſui coꝛpoꝛis ad
prolē ꝓcreādam/⁊ actū venereū exercendū: ⁊ iō vi-
detur ꝙ cū voto virginitatis priꝰ facto non potuit
fieri nouum votū cōiugale/cū tale votū videaf cō-
trariū voto virginalis caſtitatis. Ad hoc cōiter re-

Qm̄o inter Joſeph et mariaz fuit verū mr̄imoniū

ſpondent oēs doctoꝛes: ꝙ illud fuit verū cōiugium
ſub vtroq3 voto: ſed ſm̄ votū nō fuit affirmatiuum
virginitatis/ſed conditionatū/iſto modo: nā ante
cōiugiū vter3 fecerat votū virginitatis abſolute:
ſed in coniugio iterū fecerūt votū cū voto cōiugij:
iſto modo. ſ. ꝙ volebāt viuere in cōiugio/nō ad ge-
nerandā prolē: nec ꝓpter actū venereum: ſed viue-
re ſub v̄ginali caſtitate/ſicut ante ꝓmiſerant/niſi
deus aliter diſponeret ⁊ diſpenſaret: ſed iſta condi
tio eſt valde gnālis: q2 oē votum factū deo ſemꝑ ſit
cū tali cōditione: q2 vnuſquiſ3 in vouēdo firmiter
ꝓmittit ſeruare votū ex pte ſui: reliquū autē relinq̄t
⁊ ponit in dei arbitrio ⁊ volūtate. Et ideo iſta rñſio
nō videtur mihi euacuare/⁊ explicare myſterium
illius virginalis/⁊ ſacri coniugij: imo eſt dicēdū/ꝙ
illū coniugiū fuit factū inter eos/cū abſoluta ⁊ ex-
preſſa confirmatiōe p̄teriti voti v̄ginitatis ex pte
vtriuſ3: ⁊ factū fuit votū cōiugale ex pte vtriuſ3
ſub abſoluta negatione actus venerei manēte ve-
ro cōiugio. Ad cuius intellectū eſt valde aduerten
dū/ꝙ cōiugiū ſiue matrimoniū: qđ eſt primū ⁊ na-
turale ſacrm̄/ad triplicē finē/⁊ bonū fuit a deo in-
ſtitutū a principio. Quoꝝ primus finis fuit abſo-
lutus/ad hoīs felicitatē. Scđs fuit cōditionatꝰ ꝓ-
pter neceſſitatē nature lapſe. Tertiꝰ ꝓpter neceſſi-
tatē ſalutis ⁊ peccati euitādi. Uel pōt dici: ꝙ cōiu-
giū fuit inſtitutū ad triplex remediū. Primo ad re-
mediū pſone quo ad ſui felicitatē. Scđo ad reme-
diū/⁊ conſeruationē nature lapſe. Tertio in reme-
dium libidinis/⁊ ad excuſationē3 pcti. Primo ergo
fuit inſtitutū cōiugiū ꝓpter bonū mutue ſocietatis/
⁊ amoꝛis/⁊ mutui adiutoꝛij/et obſequij: vt pt3 Ge-
neſis ij. Nā deꝰ primo foꝛmauerat hoīem/⁊ ſpira-
uerat i eo ſpiraculū vite: ſ3 facto viro ſine femina/
dixit. Nō eſt bonū hoīem eſſe ſolū: faciamꝰ ei adiu
toꝛiū ſimile ſibi. Et ſequif poſtea. Ade vero non erat
adiutoꝛiū ſimile ipſi: miſit3 dñs ſopoꝛē in Adā: tu-
lit3 vnā de coſtis eius/⁊ repleuit ꝓ ea carnē ⁊ edi-
ficauit coſtā in mulierē: ⁊ adduxit eā ad Adā: vnde
ſurgens Adā a ſopoꝛe dixit. Hoc nūc os ex oſſibus
meis/⁊ caro ex carne mea: ꝓpter hoc dimittet hō
patrē ⁊ matre/et adherebit vxoꝛi ſue/et erunt duo
in carne vna ⁊c. Ex quibus verbis pt3/ꝙ cōiugium
de primaria intētione/fuit a deo inſtitutū propter
triplex bonū. ſ. ꝓpter mutuā ſocietatem/⁊ mutuū
amoꝛē: ⁊ mutuū adiutoꝛiū ⁊ obſequiū: ſine quibus
nulla poteſt eſſe felicitas: q2 ſine ſocio nulla pōt eſ-
ſe iocūda poſſeſſio: vt inq̄t Boetiꝰ: iō dixit deꝰ non
eſt bonū hominē eſſe ſolum ⁊c. Iſta ergo tria bona
ſufficiunt ad verū et perfectū cōiugiū ꝓpter hoīs
felicitatē. Et iſta fuit primaria cauſa inſtitutionis
cōiugij. Scđo aūt fuit inſtitutū ꝓpter bonū prolis
ad cōſeruationē ſpeciei/⁊ nature lapſe/⁊ ad reſtau-
randā ruinam angeloꝝ: vnde vidēs deꝰ ſedes cele-
ſtes vacuas ex angeloꝝ ruina/⁊ preuidens hoīem
peccaturū ⁊ moꝛiturū ꝓpter pctm̄: ideo ne ſpecies
humana periret/⁊ vt ex numero hoīm electoꝝ ⁊ iu-
ſtoꝝ reſtauraref ruina angeloꝝ dedit generatio-
nē homini: ex cauſa ergo pcti data eſt hoī gnātio. ſ.
ꝓpter pctm̄ hoīs ⁊ angeloꝝ. Nā ſi angeli non pec-
caſſent nō fuiſſet neceſſaria eoꝝ reparatio ruine:
⁊ ſi homo nō peccaſſet nō fuiſſet ipſi inflicta moꝛs/
nec coꝛruptio. Et ſic nō fuiſſet neceſſaria genera-
tio: q2 in illis duobus potuiſſet humana ſpecies in
perpetuum conſeruari: vſquequo aſcēdiſſet in vitā
melioꝛem ⁊ eternam: vt inq̄t Augu. Ex quibꝰ pt3 ꝙ
generatio ꝓlis accidit coniugio ꝓpter peccatū. Et
ideo iam inſtituto vero/⁊ pfecto coniugio puidens
deus Adam et Euam peccaturos/dedit eis gene-
rationē benedictā dicēs. Creſcite et multiplicami-
ni ⁊ replete terrā: ⁊ tūc ꝯiugiū dictū eſt mr̄imoniū
ratiōe ꝓlis. Ex quibꝰ pt3 ꝙ primi parētes iam erāt
veri cōiuges ante datā gnātionē: ⁊ per cōſequens
cōiugiū fuit pfectum ſacrm̄ preter datā generatio-
nē. Itē ſequif etiā ꝙ generatio de primaria inten-
tiōe fuit data ad reſtaurandā ruinā angeloꝝ: etiā
fuit data cū bñdictione: ⁊ ideo primi parētes ante
pctm̄ genuiſſent ſine libidine: ⁊ ꝑ cōſequens filios

ſanctos: q̄ ꝑpetuātes vitam in ſanctitate ꝑ eſum li
gni vite/poſt lōgū tp̄s fuiſſent tranſlati in vitā me
lioꝛē ad reparādā ruinā angeloꝝ. Ex ꝯñti aūt data
fuit gnātio in coniugio ad conſeruationē humane
ſpeciei/ne periret ꝓpter moꝛtē indiuiduoꝝ. ſed q2
gnātio q̄ aū lapſu3 fuerat data bñdicta: poſtea pro-
pter pctm̄ fuit maledicta/et viciata moꝛbo libidi-
nis/vñ ꝓuenit coꝛruptio in tota gnātiōe humana
ꝓpter qđ pctm̄ carnis venit diluuiū ſuꝑ terra3: ⁊ iō
poſt diluuiū deꝰ iterū confirmauit matrimoniū di
cēs: Creſcite ⁊ multi. ⁊ replete terrā Geñ. viij. ⁊ tūc
confirmatū eſt mr̄imoniū in remediū libidinis ad
euitandū pctm̄ in cōiugibꝰ. ſ. ne actus venereus/et
officiū generādi reputef eis ad pctm̄ ꝓpter libidi-
nē. Na3 cū libido ſit inflicta ꝓpter pctm̄ vltra pma
riā inſtitutionē gnātionis: et ꝑuertat verā intētio-
nē/⁊ finē/⁊ oꝛdinem generādi: q2 gnātio nō fuit da-
ta/niſi cā ꝓlis generāde: nec cōcubitus debet fieri/
niſi cā ꝓlis generande/tñ libido vertit illū oꝛdinē:
q2 ſemꝑ ꝓuocat ad iplēdū illicitū appetitū carnis.
iō ſolū ſacrm̄ matrimonij excuſat pctm̄ in actu ve-
nereo. ⁊ ſic tertio fuit inſtitutū mr̄imoniū in reme-
diū libidinis: ꝓut dictū fuit ſuꝑ pſal. cxviij. ⁊ vt la-
tius pt3 per Aug. in lib. de nuptijs/⁊ de adulterinis
cōiugijs. Ex q̄bꝰ oībus pt3. ꝙ aliq̄ñ fuit verū ⁊ pfe-
ctū cōiugium ſine mr̄imonio. i. ſine gnātione: ⁊ ali-
q̄ñ fuit verū matrimoniū ſine libidine: nā licet pri-
mi parentes nō genuerint ꝓlē aū lapſu3: tñ iā erat
eis collata virtus gnātiua ⁊ licētia generādi. Ex q̄
bus oībꝰ pt3/⁊ ſequif ꝙ iter Mariā ⁊ btm̄ Joſeph
potuit eſſe/⁊ fuit de facto pfectū et veru3 ⁊ ſacrale
cōiugiū ſimul cū abſoluto/⁊ expꝛeſſo voto virgina
lis caſtitatis: cu3 negatione cuiuſcūq3 oppoſiti. Et
ſic qñ Joſeph ⁊ Maria conuenerūt i cōiugiū/fece-
rūt duplex votū. Primo vouerūt incōcuſſe ſeruare
virginitatē deo ⁊ fugere omne cōſoꝛtiū carnale: eo
ꝙ in ambobꝰ erat fomes extinctꝰ ꝑ ſctificatione3.
Scđo vouerunt mutuā ⁊ idiuiduā ſocietatē ⁊ amo
rē ſpūalē: ⁊ mutuū obſequiū ⁊ adiutoꝛiū. Et ſic fue
rūt reducti ad primū ſtatū innocentie/quo ad hoc/
⁊ ad primariā intentionē/⁊ finē cōiugij: ꝓut princi
paliter fuerat a deo inſtitutū. Et fuit etiā cōiugiu3
verū ſacrm̄: q2 ſignificabat ſacrm̄ incarnationis/⁊
vnionis humanitatis ad verbū. Et ſic fuit celebꝛa-
tū ſub bono fidei ⁊ ſacri. poſtea vero ſecutū eſt bo-
nū ꝓlis: ſed non ex officio cōiugali: ſ3 ope ſpūs ſan
cti: ꝓut infra patebit. Et iō non abſtulit bonū fidei
coniugalis/nec bonum ſacri. Et ſic pt3 ibi fuiſſe ve
rū cōiugium abſ3 cōditione. Quia illud cōiugium
Marie ſolū fuit celebꝛatū ꝓpter bonū ſocietatis/
et adiutoꝛij mutui et amoꝛis inter eos/et finaliter
ad ſeruitiū et miniſterium Chriſti. Et hoc explicat
Oꝛigenes: qñ querit cauſam quare voluit deus/ vt
mater ſua eſſet deſponſata ante myſteriū incarna-
tionis. Ad qđ rñdet Oꝛigenes ſimul cu3 ceteris ſa-
cris doctoꝛibus: ꝙ hoc factū fuit multiplici ex cau
ſa. Primo ad cuſtodiā ⁊ adiutoꝛium virginis Ma-
rie/⁊ vt Joſeph eſſet teſtis ſue virginitatis: et eſſet
ſocius ⁊ comes ſui itineris in eundo ad viſitandā
Eliſabeth: ⁊ eundo in Bethleē ad partū ⁊ ad circū-
cidendū puerū. ⁊ in Hieruſalē: vt ſiſterent eu3 dño:
⁊ fugiendo in Egyptu3: ⁊ in redeundo in Judeā/et
Nazareth ⁊c. Que oīa finaliter oꝛdinabanf in ſer-
uitiū ⁊ obſequiū pueri. Scđo aūt hoc factu3 eſt ad
cōſeruādā terrenā famā virginis ne putaref apud
populū concepiſſe ex adulterio ⁊ ſic de ceteris cau-
ſis. Sed principaliter illius cōiugij cauſa aſſigna-
tur ꝓpter mutuā ſocietatē/⁊ obſequiū. Ex q̄bꝰ om-
nibꝰ pt3 qualr̄ Chriſtꝰ potēs ⁊ ſanctus magnifica-
uit matrē ſuā ſingulari priuilegio et dignitate ſuꝑ
oēs cōiuges in ſtatu cōiugali. q2 illud fuit ꝯiugiu3
virginale ſimul cum voto virginitatis factū: ⁊ cele
bꝛatū/⁊ obſeruatū. ¶ Quinta dignitas ſingularis
⁊ magna virginis Marie fuit virginalis cōceptus
⁊ partus: qua magnificauit eā Chriſtꝰ: q2 abſ3 om
ni ſoꝛde ⁊ coꝛruptione concepit ⁊ peperit xp̄m: ſer-
uata virginali integritate/immunis et excepta ab
illa ſententia: ⁊ lege/⁊ maledictione data in princi-
pio oībus mulieribꝰ cōcipientibꝰ ⁊ parturiētibus
quibꝰ oībus in pſona Eue dictum eſt. Multiplica-
bo erumnas ⁊ cōceptus tuos: ⁊ cum doloꝛe paries
⁊c. ⁊ ꝑ cōſequēs fuit ſola virgo Maria illa mulier:
de qua dixit deꝰ ſerpēti. Ipſa cōteret caput tuū ⁊c.
In qua q̄dē cōceptione ⁊ partu virgo Maria non
ſolū fuit immunis ab omni erumna ⁊ ſoꝛde et dolo
re ſed etia3 a ſue integre virginitatis coꝛruptione
⁊ violatione q2 ille ſacratiſſimꝰ cōceptꝰ ⁊ partꝰ ita
p̄buit ipſi fecūditatē ⁊ ꝓlē: ꝙ nō abſtulit virginita
tē: vt inq̄t Aug. ⁊ ſic ſimul facta eſt mater et virgo.

4 Maria ꝯcepit virgo ⁊ peperit virgo.

¶ Uñ eſt aduertendū: ꝙ quinq3 erant incōpoſſibi
lia ⁊ incōpatibilia apud naturā et exiſtimationem
hoīm aū myſteriū incarnationis. Primo ꝙ mulier
cōciperet ſine viro. Scđo ꝙ mulier cōciperet. ⁊ pa
reret ſine coꝛruptione virginitatis: ⁊ per ꝯñs ꝙ ſi-
mul eſſet virgo et fecunda. Tertio. ꝙ cōcipet et pa-
reret ſine ſoꝛde: ⁊ erūnis: et doloꝛe. Quarto. ꝙ mu-
lier poſſet concipere/⁊ parere ex altero abſ3 adul-
terio: ⁊ foꝛnicatione ⁊ iniuria: ⁊ violatiōe fidei con
iugalis. Quinto ꝙ tale germē nō eſſet adulterinu3
⁊ maledictum: ⁊ pctō obnoxiū. S3 oīa iſta q̄nq3 fue

Nota iſta incōpoſſibilia

rūt facta cōpoſſibilia: ⁊ cōpatibilia/⁊ verificata in
iſta ſacratiſſima incarnatione filij dei ex virgine
Maria. Na3 ibi fuit vera cōceptio ꝓlis abſ3 ſemi
ne viri ⁊ per ꝯñs ſine feditate libidinis: ⁊ ibi verus
cōceptus: ⁊ partus abſ3 amiſſione virginitatis. et
Maria fuit fecunda ⁊ mater ſimul cū virginitatis
integritate: ⁊ cōcepit et peperit: abſ3 omni coꝛru-
ptione: ⁊ ſoꝛde: ⁊ erūna: ⁊ doloꝛe cum oī letitia: ⁊ fe
licitate: ⁊ concepit filium dei ſine iniuria Joſeph: ⁊
fidei cōiugalis: quinto illud germē nō ſolū nō fuit
adulterinū. nec foꝛnicariū nec maledictū: ſed etia3
fuit liberū in natura et pſona ab oī pctō: q2 non ex
ope Adā nec ex adulterio: ſ3 ope ſctūs ſcti fuit foꝛ
matum ⁊ cōceptū. Et ſic fuit germē naturalr̄ ſctm̄.
Modus aūt quo ſupꝛadicta quinq3 incōpoſſibilia
facta ſunt poſſibilia ⁊ vera explicaf. Luc. j: Uñ qñ
Maria dixit. Qm̄o fiet iſtud qm̄ viru3 nō cognoſco
i. ex voto virginitatis cognoſcere virū nō intendo.
ad hoc rñdit angelꝰ dicens. Spūs ſctūs ſuꝑueniet
in te/⁊ virtus altiſſimi obūbꝛabit tibi: Ideo q̄đ na
ſcef ex te ſctm̄: vocabif filiꝰ dei ⁊c. ¶ Ex q̄bꝰ pt3 ꝙ
ſpūs ſctūs ꝑ ſuā obūbꝛationē illa quinq3 impoſſibi-
lia apud naturā fecit eſſe poſſibilia in virgine Ma
ria ſupꝛ naturā. Uñ dicit Aug. ꝙ ſpūs ſctūs non ſo-
lū obūbꝛauit ibi vētrē: ſed etiā mētē. Nā ꝑ obūbꝛa-
tionē vētris fecit illā fecūdā: illa quinq3 impoſſibi-
lia auferendo: ſed obūbꝛādo ipſi mētē fecit ipſa3 ꝓ
phetiſſam: ⁊ euangelicā tympaniſtriā: ⁊ vt patebit.
Primo ergo ſpūs ſctūs obūbꝛādo vētrē Marie foꝛ
mauit/et oꝛganizauit coꝛpus xp̄i ex puris ſangui-

Spūs ſctūs xp̄i coꝛpus oꝛganizauit.

nib⁹ eius. Et ſic cōcepit ſine viro abſq̄ ope Adā/ et
ſine adulterio: ⁊ fornicatione / ⁊ abſq̄ iniuria fidei
cōiugalis ⁊ ſacramenti. Et tunc tota trinitas crea-
uit in eodē inſtanti aiaꝫ i illo corpore formato/ ⁊ or-
ganizato/ omni plenitudine gratiarū ⁊ pfectionum
pdita. Et ſic illud germē non ſolū fuit ab omni cul-
pa/ ⁊ pctō naturalr̄ ⁊ pſonalr̄ liberū: ſed etiam fuit
germē naturalr̄ ſctm̄: ſumendo naturā p mō pdu-
ctionis: ⁊ liberationis: ⁊ oīa iſta voluit angelus ex-
plicare cum dixit. Spūs ſctūs ſupueniet in te: ⁊ vir-
tus altiſſimi obumbrabit tibi. Jdeoq̄ qd naſcet ex te
erit ſup. ſanctū. Sed qr illa humanitas ſic in vtero
cōditionata/ ⁊ formata in atomo/ in eodem inſtanti
formationis/ ⁊ aīationis fuit p verbum pſonalr̄ aſ-
ſumpta: ⁊ iō ſubdit angelus: Jdeoq̄. i. ppter talem mo-
dū illud germē ſctm̄ qd naſcet ex te: vocabit filius
dei. q. d. q̄ illud germē erit ſctm̄ ⁊ nullo mō adulte-
rinum/ nec alicui pctō obnoxiū propter modū cōce-
ptiōis. Et vocabit fili⁹ dei ppter grām pſonalis
vnionis ad verbū. Et ſic pꝫ qualr̄ ex obumbratiōe
⁊ ope ſpūs ſcti virgo Maria concepit ſine ſemine
viri: et ſine ope Adā: obſeruata ſemper virginitate
abſq̄ oī ſorde ⁊ corruptiōe/ ⁊ abſq̄ fidei coniugalis
iniuria ⁊ leſione/ ⁊ cuꝫ prolis ſctitate: facta ſil' ma-
ter/ ⁊ fecunda/ ⁊ virgo: ⁊ poſtea pepit ſine dolore: et
omni ſorde: virginitatis tā corpis/ q̄ mentis leſiōe.
qr ille dei filius dñs nature/ q̄ vētis ⁊ elementis im-
perauit: ⁊ ſup aq̄s ſiccis pedib⁹ ambulauit: ⁊ de ſe-
pulcro clauſo/ et ſigillato exiuit: ⁊ iā in ſua natiuita-
te voluit vti ſua ptāte naſcendo ex virgine clauſtro
virginitatis illeſo. Et hec eſt q̄nta dignitas ⁊ quin-
tum priuilegiū q̄ xp̄s voluit magnificare virginē
matrē ſuā ſup oēs concipientes/ ⁊ pturiētes/ reddē-
do ipām immunē a cōi lege: ⁊ maledictiōe oīꝫ alia-
rū mulierū. Ex quo pꝫ q̄ ipa fuit ſola q̄ cōtriuit ca-
put ſerpentis: put de⁹ pdixit an̄ legē pmulgatam.
¶ Sexta dignitas virginis Marie qua dignifica-
uit ⁊ magnificauit eā xp̄s: fuit qr in ſupradicto my-
ſterio incarnatiōis fuit facta naturalis et carnalis
mater dei: p quā dignitatē nō ſolū altitudineꝫ oīm
mortaliū: ſed etiā celſitudinē trāſcēdit oīm angelo-
ruꝫ: vt inq̄t Aug. in. ij. ſermōe de natiuitate virgīs.
¶ Uñ eſt aduertēdū: q̄ iſta ſexta dignitas ē altera
a quinta pcedente: ⁊ multo altior: ⁊ ſublimior. Nam
maior dignitas eſt eſſe matrē dei: q̄ cōcipe ſine ſe-
mine/ ⁊ ope ſpūs ſcti/ ⁊ concipe/ ⁊ parere abſq̄ oī
ſorde ⁊ dolore/ ſeruata virginitate: qr de⁹ poſſet fa-
cere illō ſine iſto i aliq̄ alia muliere. Nā ſpūs ſctūs
abſq̄ viro poſſet formare fetū ex ſanguinib⁹ alicu-
ius mulieris i vtero ei⁹/ abſq̄ cōſortio viri/ ⁊ crea-
re aiam i illo fetu: abſq̄ hoc q̄ verbū: nec aliq̄ pſo-
na diuina aſſumeret ipm̄ pſonalr̄: ⁊ per q̄ñs ille hō
nō eſſet de⁹. Et poſſet etiā facere q̄ illa mulier non
corrūpet i cōcipiēdo: nec pariēdo: ſꝫ maneret v̄go
poſt partū: ⁊ tñ illa mulier nō eſſet mat dei/ poſtq̄
illa ples nō eſſet pſonalr̄ de⁹. Et p q̄ñs illa mulier
nō eſſet ita digna: ſicut virgo Maria q̄ eſt mr̄ dei.
Et ſic eſt dicendū q̄ magna/ ⁊ grādis dignitas ē cō-
cipe ſine viro ope ſpūs ſcti: ⁊ parere cuꝫ v̄ginitate
abſq̄ oī ſorde et dolore: ſꝫ multo maior eſt eſſe ma-
trē dei. Nā ſicut nō pōt excogitari maior dignitas
in aliq̄ creatura/ q̄ vniri deo pſonalr̄. ⁊ deuꝫ eſſe p-
ſonalr̄: ſicut eſt xp̄s hō: ita poſt xp̄m/ ⁊ poſt illaꝫ di-
gnitatē nō pōt maior dignitas excogitari q̄ eē ma-
trē dei. Et ſic ſicut non potuit aliq̄s hō magis ſubli-

B maria dei mr̄ naturalis.

mari: ⁊ dignificari/ q̄ aſſumi pſonalr̄ a deo i vnita-
te ſuppoſiti: ita virgo Maria non potuit magis di-
gnificari poſt xp̄m/ q̄ q̄ verbū aſſumeret illam car-
nē ex ea: ⁊ p q̄ñs faceret eſſe matreꝫ dei in vnitate
maternali: q̄ non pōt eſſe maior poſt vnitatē pſona-
lē: ⁊ hoc ſemp intelligēdo cū grā gratifica. Et ſic di-
gnior eſt Maria in ſuātū mater dei: q̄ inquantū cō-
cepit ⁊ peperit virgo. Uñ in tantū iſta dignitas eſt
maior ceteris dignitatib⁹ tā pcedētib⁹ q̄ ſubſeq̄n-
tib⁹: inq̄ tū oēs alie dignitates vel ordiuabant ad
iſtā: vel date ſunt ipſi ppter iſtā: qr decuit eā habe-
re oēs alias dignitates inquantū eſt mater dei. Qr
vt eſſet mater dei: fuit i primo gradu poſt xp̄m pre-
deſtinata ab eterno: ⁊ i libro vite ſcripta. Et vt eſſet
apta mater dei fuit in ſua creatione ſanctificata et
ab omni culpa pſeruata: ⁊ fuit in ea vſus liberi ar-
bi. acceleratus ad merendū i infantia et pueritia: ⁊
ſic de ceteris. ⁊ ſic poſtea facta mat dei meruit ſup
oēs choros angelorū in gloria collocari: et media-
trix ſingularis inter filiuꝫ: et oēs hoies fieri. q̄ xp̄s
inquantū erat filius eius ⁊ ipſa mater eius voluit
eā ceteris oibus dignitatibus/ ⁊ priuilegijs digni-
care ⁊ magnificare: qr eſt ei⁹ fili⁹ ſingularis. ¶ Sꝫ
hic eſt valde inſiſtendū. Nā videt q̄ xp̄s nō ſit ſin-
gularis fili⁹ Marie virginis. Nam in ſacra ſcriptu-
ra maxime euangelica xp̄s nō ſolū dr̄ filius Marie
virginis: ſed etiaꝫ fili⁹ dei: ſicut dixit angel⁹ Luc. j.
Qd eñ ex te naſcet ſanctū/ vocabit filius dei. Et di-
cit filius Dauid ibidē: cū ait. Dabit ei dñs ſedē Da-
uid patris ſui. Itē dicit fili⁹ Joſeph Luc. ij. cum ait
Maria. Ego ⁊ pater tu⁹ dolētes querebam⁹ te ⁊c.
Et ſic pꝫ qualr̄ oīm iſtorū quatuor Chriſt⁹ dicit fi-
lius. Et iō cū ſacra ſcriptura nō poſſit mentiri: eſt
valde aduertēdū ⁊ cū humilitate: ⁊ charitate inq̄-
rēdū: q̄ñ xp̄s dicat fili⁹ vniuſcuiuſq̄ iſtorū. ¶ Ad
cui⁹ intellectū eſt valde aduertēdū: q̄ licet xp̄s di-
cat fili⁹ vniuſcuiuſq̄ iſtorū: tñ non eodē mō: ſed ali-
ter ⁊ aliter eſt fili⁹ vniuſcuiuſq̄ iſtorū. Nam xp̄s di-
cit filius dei naturalis: ſed nō carnalis: ⁊ fili⁹ Ma-
rie virginis naturalis et carnalis: et fili⁹ Dauid et
Abrahe ⁊ fili⁹ Adā carnalis. i. ſcdꝫ carnē: ſed non fi-
li⁹ naturalis: ⁊ dr̄ fili⁹ Joſeph non carnalis/ nec na-
turalis/ ſed legalis. ⁊ iō differēdū eſt de vnoquoq̄
iſtorū. ¶ Quātū ergo ad primū non eſt dubiū quin
xp̄s ſit fili⁹ naturalis dei patris: nō ſolū inquantū
de⁹ ſed etiā inquātū hō pſonalr̄ aſſumpt⁹. Nam in-
quātū de⁹ ⁊ verbū prīs ab eterno naturalr̄ ⁊ p mo-
dū nature productū ⁊ genitū de tota memoria fecū-
da: ⁊ ſubſtātia prīs: vt dicit Aug. xv. de trinitate:
⁊ cō Maximinū: ſic eſt ver⁹ fili⁹ naturalis ipſi⁹ pa-
tris vt frequēter dictū eſt in expoſitiōe pſalmorū: ⁊
maxime pſal. xliiij. Et etiā inquātū hō eſt fili⁹ natu-
ralis prīs rōne pſonalis vniōis. Et ſic xp̄s non ha-
bet aliū patrē naturalē inquantū hō aſſumpt⁹ niſi
deū patrē: vt dictū eſt ſup pſal. cix. ¶ Quantū aūt
ad ſcdm p eandē rōnē xp̄s de⁹ ⁊ hō dicitur fili⁹ na-
turalis virginis. Et virgo Maria dicit mater vere
naturalis. Naꝫ manifeſtū eſt q̄ ipſa eſt vera mater
naturalis illi⁹ hoīs. Nā lꝫ nō p cōſuetū modum na-
ture ex ſemine viri ipm̄ cōcepit: tñ ex ſuis natura-
lib⁹ ſanguinib⁹ fuit in ei⁹ vtero format⁹ ope ſpūs
ſcti: nō ex mēſtruo ſꝫ puris ſanguinib⁹ naturalib⁹:
⁊ ex illis fuit i vtero p nouē menſes alit⁹. Et ſic iſto
mō virgo Maria naturalr̄ ipm̄ aluit ex pprio na-
turali ſanguine. Itē poſt natiuitatē aluit ipſum et
pprio

proprio ⁊ naturali lacte lactauit. Et ſic fuit vera
mater naturalis ipſius xp̄i. Et p eādē rōnē fuit ve-
ra mater carnalis: qr ex ſuis puriſſimis ſanguini-
bus illa caro fuit formata: ⁊ alita ⁊ augmētata. Et
ideo xp̄s ſingulariter ⁊ magis et perfectius fuit fi-
lius naturalis ⁊ carnalis virginis Marie q̄ vnquā
fuerit aliquis hō fili⁹ matris ſue. ⁊ ratio eſt Nā cū
oēs alij hoīes fuerint coagulati ⁊ formati in vtero
materno ex ſanguine mēſtruoſo ⁊ ſupfluo et ex eo-
dē fuerint aliti: tā in vtero q̄ extra: ſolū aūt corp⁹
xp̄i fuit in inſtanti formatū ex puris ſanguinib⁹ ve-
rarū virginis Marie: ⁊ eodē puro ſanguine alituꝫ
⁊ augmētatū in vtero: et ex eodē puro ſanguine in
lacte dealbato xp̄s fuit alitus ⁊ lactat⁹ poſt natiui-
tatē. Et ſic virgo Maria ſingulariter ē mater xp̄i
naturalis et carnalis ⁊ p q̄ñs eſt vera mater dei et
hoīs: qr xp̄s inſeparabiliter eſt deus ⁊ homo. Et ſic
nō ſeparant idiomata: qr quicquid verificat de deo
pſonalr̄: verificat etiā perſonalr̄ de illo hoīe aſſū-
pto ⁊ econuerſo. Et iō ſicut virgo Maria dr̄ vera et
naturalis mater xp̄i: ita dr̄ mater dei qr xp̄s eſt de⁹
et ille homo aſſumptus eſt de⁹ perſonalr̄ Et iō fuit
determinatū in cōſilio Chalcido. ɔtra Neſtoriuꝫ: q̄
virgo Maria ſicut eſt vera mater dei: ita ſemp i oī
locutiōe pferat abſolute mater dei a quocūq̄ fide-
li. Eſt verū q̄ ipſa eſt mater dei inquantū eſt natu-
ralis ⁊ carnalis mater xp̄i q̄ eſt de⁹ ⁊ hō ¶ Quātū
ad tertium eſt dicendū: q̄ xp̄s ſemper dicit fili⁹ Da-
uid in tota ſacra ſcriptura non ſolū noui ſed ēt ve-
teris: qr p oēs pphetas xp̄s pmiſſus fuit filius Da-
uid de gñe ipſius: vt patet. ij. Reg. vij. ⁊ pſal. lxxj. et
lxiij. ⁊. cxxxj. ⁊ Eſa. vij. dicitur Audite dom⁹ Dauid
Ecce virgo cōcipiet ⁊c. Itē Hiere. xxiij. ⁊. xxxiij. Et
ſuſcitabo Dauid germē iuſtū ⁊c. Et iō Matth. j. vo-
lens texere gñationē xp̄i carnalē incipit dicēs. Li-
ber gñationis Jeſu xp̄i filij Dauid/ filij Abrahā ⁊c.
Hoc idē fecit Lucas dicens. Miſſus eſt angelus ad
virginē deſpōſatam viro de domo Dauid. ⁊ poſtea
ſubdit Dabit illi dñs ſedē Dauid prīs ſui. ⁊ ſic pꝫ
q̄ xp̄s dicit filius Dauid ⁊ filius Abrahā: et p q̄ñs
filius Adā. Et iō xp̄s ſemp ſe noīat filiū hoīs. i. fi-
lium Adam i toto diſcurſu euāgelico: ad denotādū
q̄ erat verus hō deſcendens ex Adā ſcdm carnē: ⁊ eo
qd venerat ad patiēdū in illa carnē pro liberandis
oib⁹ filijs Adā. Eſt tñ aduertendū: qd lꝫ xp̄s dicatur
fili⁹ Adā ⁊ Abrahe/ et Dauid ſecūdū carnē: tñ nō dr̄
filius naturalis eox: qr nō naturalr̄. i. per gñatiōe
naturalē deſcendit ab eis: ſꝫ ſolo ope ſpūs ſcti. ſꝫ i-
tantū dr̄ filius carnalis/ et factus ex ſemine Abra-
he/ et Dauid ſcdm carnē: vt inquit Apl's ad Ro. j. in-
quātū accepit carnē ex virgine Maria: q̄ eſt filia na-
turalis illorū ⁊ deſcendebat ab eis per gñationem
naturalē/ ⁊ iō xp̄s lꝫ ſit fili⁹ illorū carnalis tñ non
naturalis: ⁊ ſic aliter eſt filius v̄ginis Marie: q̄ car-
nalis ⁊ naturalis: et alr̄ fili⁹ illorū: qr ſolū carnalis
ſꝫ nō naturalis: eo mō quo dictū eſt. ¶ Sed nūc re-
ſtat pmagna ⁊ pgrandis difficultas/ q̄ñ Joſeph
dicat pr̄ xp̄i in ſcriptura cum ipſe nec ſit pr̄ xp̄i na-
turalis nec carnalis: nec ſcdm. carnē. et ideo dixe-
runt q̄dā: q̄ Joſeph erat pater putatiuus xp̄i: in-
quātū reputabatur xp̄s apud ppl'ꝫ fili⁹ Joſeph: ⁊ put
dr̄ Luc. iij. ⁊ putabat filius Joſeph: q̄ fuit Heli ⁊c.
Sꝫ iſta nō ſufficiūt ad ſaluandā euangelicā verita-
tē: qr Maria abſolute ⁊ affirmatiue dixit xp̄o. Ecce
ego ⁊ pater tuus dolentes q̄rebam⁹ te ⁊c. Nā illa re-

Joſeph pr̄ xp̄i

putatio ⁊ opinio quā ppl's habebat d xp̄o: erat fal-
ſa: qr ppl's putabat Chriſtū eſſe filiū Joſeph carna-
lem ⁊ naturalē: q̄ñ dicebāt. Nonne hic eſt filius Jo-
ſeph ⁊ Marie q̄ ſunt apud nos? Item q̄ñ Philipp⁹
dixit ad Nathanael: Inuenimus Jeſuꝫ meſſiā filiū
Joſeph a Nazareth ⁊c. Putabāt xp̄ꝫ eſſe filium car-
nalē et naturalē ipſius Joſeph: qd erat falſum. iō
virgo Maria ſub tali falſa reputatione non appel-
lauit Joſeph patrē xp̄i Ideo Origines/ et Hiero. di-
cunt quod xp̄s iō appellat fili⁹ Joſeph: eo q̄ fuit fi-
lius eius adoptiu⁹. ⁊ Joſeph pr̄ eius nutrici⁹. Sed
adhuc iſta nō ſufficiunt ad euacuādū tantū ſacr̄m/
qr quēcunq̄ alienū poterat adoptare Joſeph in fi-
liū ⁊ ipſum nutrire: et iō maior affinitas erat inter
Joſeph ⁊ xp̄m: q̄ affinitas adoptiua ⁊ nutritia: ⁊ qr
talis affinitas ſola non poneret in genealogia Sal-
uatoris: qr ſola affinitas carnalis aut legalis poni-
tur in genealogia Saluatoris: ſicut ſola talis affi-
nitas. ſ. carnalis aut legalis cōſueuit aſcribi in ge-
nealogia aliox ſcdm ſcripturā ve. te. Et iō eſt dicen-
dū q̄ hic latet aliud maximū ſacr̄m. Nā manifeſtū
eſt q̄ Chriſtus nat⁹ eſt ex illo ſacro ⁊ virginali/ et
inuiolato cōiugio abſq̄ iniuria ipſius Joſeph et fi-
dei cōiugalis: ⁊ natus eſt ex Maria virgine indi-
uiſa ſpōſa ipſius Joſeph: qr indiuiſibilr̄ erant duo
i carne vna: ⁊ in tali conceptu nunq̄ virgo Maria
fuit diuiſa ab ipſo Joſeph: ſed ſemper i fide coniu-
gali cōiuncta qr caro cōiugalis nō dicit diuiſa niſi
per adulteriū. ergo ſequit q̄ lꝫ Joſeph non cōcurre-
ret officialiter ad gñationē xp̄i: tñ qr talis conce-
ptio ⁊ gñatio facta eſt in eius cōiuge ipſi coniugali-
ter ⁊ indiuiſibiliter cōiūcta abſq̄ iniuria fidei con-
iugalis ergo Joſeph non fuit expers ne p aliquem
ſpecialē modū eſſe pater xp̄i multo magis et digni⁹
quam adoptiuus ⁊ nutritius: maxime qr cōiugium
Joſeph. et Marie ordinabat vt xp̄s ex tali coniu-
gio virginali naſceret: ad denotandū q̄ xp̄s qui ex
tali virginali ⁊ inuiolato ⁊ ſctō coniugio naſceba-
tur: nō carnalr̄ ſed ſpūalr̄ ex ſpūali cōiugio eccl'ie
debebat filios regñare: vt inq̄t Aug. Et dicit augu.
q̄ illud ɔiugium ordinabat ad myſteriū incarna-
tionis: ⁊ dicit etiā in libro de bono coniugali q̄ oīa
bona requiſita ad bonū coniugiū fuerunt in illo ſa-
cro cōiugio. Nā ibi fuerūt oīa bona ſacramētū: qr
nullū diuortiū: ⁊ bonū fidei: qr nō interuēiente adul-
terio: ⁊ bonū prolis: qr inde xp̄s natus eſt. Ex qui-
b⁹ ſequitur q̄ Joſeph aliquo mō ſingulari ⁊ ſpecia-
li eſt pater xp̄i: ⁊ xp̄s filius ei⁹ eo: qd de ei⁹ ɔiugio
¶ His igitur habitis ponitur p cōcl'one ſemp ſal-
ua fide catholica: q̄ licet Joſeph nō fuerit pr̄ xp̄i na-
turalis: nec carnalis. tñ fuit pr̄ xp̄i legalis: ⁊ ſcdm
legē: ⁊ per q̄ñs xp̄s fuit filius Joſeph. legalis et ſe-
cundū legē. Hec aūt cōclo ſic pbat. Nā de⁹ pcepe-
rāt Deut. xxv. q̄ ſi q̄s moreretur ſine filijs tūc ſcdꝫ
frater illius acciperet illā in vxorē ad ſuſcitanduꝫ
ſemen frati ſuo. qd ſic eſt intelligendū. Nam qr ille
mortuus decedebat ſine gñatiōe: ideo relinquebat
propinquiorē ſucceſſorē in vicarium qui exerceret
actum generandi vice ⁊ loco ſui in eius vxore. Jō
illa mulier ſemp erat vxor primi ſecundū morē et
ppoſitum/ ſed erat vxor ſcdi ſecundū carnē inquā-
tum exercebat carnē naturalē actū generādi loco
illius. Et ideo illa prima ples nō aſcribebat ſcdo/
ſed primo viro: ⁊ ſic ſuccedebat ipſi in noīe filiali/
et in hereditate. et ſecundū legē [illegible] illa ples di-
i.

No. bene.

Joſeph pr̄ xp̄i ſcdm legē

cebat̄ cōis illoꝝ duoꝝ. ſ. primi ſcd̄m legem et ſpm̄ ⁊ ſcdi ſcd̄m carnē ⁊ naturā. ⁊ iō oportebat qđ ille q̄ ſuccedebat primo mortuo/ eſſet ꝓpinquior illi inter oēs viuos. Sꝫ qꝛ ſemꝑ immediatus ſcdo genitus erat ꝓpinquior: iō ille ſuccedebat i tali matrimonio vice ⁊ officio generādi ꝓlis et ſuſcitandi. Et iō ille filius ſic natus vere dicebat̄ filius legalis primi: eo ꝙ natus ipſi ex vero cōiugio ſcd̄m legē ſic ordinatam: et nō ex adulterio. Sꝫ ſi forſan cōtingeret qđ illa mulier poſt mortē viri fornicaret̄ cū aliq̄ alio ⁊ ex illo haberet ꝓlē: tūc ille fili⁹ nūꝙ̄ dicebatur filius primi viri qꝛ nō ex lege: ſed ex ſcorto et fornicatiōe natus erat. A ſimili ergo eſt dicendū qđ poſtꝙ̄ xp̄s ex vero coniugio ⁊ vxore ipſius Joſeph/ abſq̄ adulterio ⁊ iniuria fidei ſupnaturalr̄ concept⁹ eſt ⁊ natus ergo fuit ei⁹ ver⁹ fili⁹ legalis: qꝛ ex eius inuiolato cōiugio nullo pacto ꝑ adulteriū diuiſo conceptus eſt: q[ui]a ꝓlem ſuſcitauit de⁹ filio ſuo Joſeph. Sed diceret aliq̄s ꝙ iſta nō eſt vera ſimilitudo: p̄rio quia Joſeph erat viuus et non mortu⁹. Scđo qꝛ in lege nō fuit p̄ceptū vt pr̄ ſuſcitaret ſemē filio ſuo. ſed qđ ſolus frater immediatus ſuſcitaret tale ſemē fratri ſuo. Ad primū r̄ndet̄/ qđ lꝫ beat⁹ Joſeph non eſſet mortuus/ quo ad cetera opa vite: tn̄ erat mortuus quo ad gn̄ationē ꝓpter votū Virginitatis: et erat mortuus quo ad pctm̄. Et iō oportuit vt deus ipſi illo modo ſuſcitaret ꝓlē legalē ⁊ ſpūalē. Ad ſecūdū r̄ndet̄/ ꝙ lꝫ nō fuerit p̄ceptū in lege vt pater ſuſcitaret ſemē filio ſuo: tn̄ in figura: qui⁹ myſterij hoc ſemel in ve. te. fuit factū ⁊ cōceſſum ⁊ in lib. legis ſcriptū. Nā legit̄ Geñ. xxxviij. ꝙ Thamar ex diuina inſpiratione exiuit in biuio ad Judā ſocerum ſuū ignarum: vt ſuſcitaret ex ea ſemen duob⁹ filijs mortuis abſq̄ ꝓle ꝙ fecit Judas: qꝛ ex vno concubitu genuit duos filios ex Thamar q̄ſi ſuſcitās ſemē ⁊ ꝓlē duobus filijs mortuis ſine ꝓle: quia genuit ex ea Phares. ⁊ zaram. per quē quidem Phares qui genuit Eſron deſcendit xp̄s ex Juda et Jacob. ⁊ Abrahā ſecundum carnē. qui q̄dē act⁹ nō fuit imputat⁹ ipſi Thamar ad ſcortū: ſed ad iuſtitiā et myſterium. cui dixit Judas in iudicio. Juſtior me es: Et tota eccl'ia reputat illud fuiſſe factū in propheticū ⁊ myſticū: myſteriū inquantū Thamar p̄uidit in ſpū qualiter xp̄s erat naſciturus de tribu Juda ſcd̄m carnē. Et quia vidit qđ nō poterat habere ꝓlē ex duobus primis filijs Jude: nec ſibi dabatur tertius in virū ad ſuſcitādū ſemē fratrib⁹ ſuis iō ne Chriſti gn̄atio p̄teriret: vt ex ea xp̄s naſceretur: iō ne ꝑderet tāta dignitatē: intētauit ſuſcipere prolem ex ſocero: ſuſcitante ꝓlē filijs ſuis: put myſtice ⁊ ſacramentalr̄ factum eſt. Sed qꝛ nil geſtū eſt in ve. te. quin fuerit cōpletū in xp̄o et eccl'ia: ad cuius myſteriū/ ⁊ figurā iō ibi contingebāt: inquantū Chriſt⁹ fuit filius toti⁹ legis nō per illud myſteriū figurabat̄: qualr̄ mortuo Joſeph quo ad mundū ⁊ carnalē gn̄ationē propter votū virginitatis: Deus pater debebat ipſi ſuſcitare ꝓlē ſpūalē ex virgine Maria cōiuge Joſeph/ ⁊ ſponſa dei patris. Itē figurabat̄ etiā ꝙ ſicut Thamar concepit geminā ꝓlē. ſ. Phares et zaram: ita pariter virgo Maria erat conceptura. ⁊ de facto cōcepit geminā prolem/ non ſcd̄m perſonā: ſed ſcdꝫ naturā: eo ꝙ xp̄s ſub vna perſona habet duas naturas/ diuinā. ſ. et humanā. ⁊ ideo illud myſteriū gn̄ationis Phares ex Thamar approbat̄ in ſcriptura: ⁊ ponitur in genealogia Saluatoris: eo ꝙ ordinabat̄ ſingulariter ⁊ ſacraliter ad myſterium incarnatiōis Chriſti ſactū ex Maria virgine ex cōiugio virginali/ ⁊ legitimo ipſius Joſeph. Duplr̄ ergo Chriſtus đr filius legalis ipſius Joſeph. Primo: qꝛ in lege fuit per Judā/ ⁊ Thamar ⁊ Phares p̄figuratum: ⁊ in nouo teſta. adimpletū illud myſteriū. Secūdo qꝛ Chriſtus ex legitimo cōiugio ⁊ ſpōſa ⁊ cōiuge ipſi⁹ Joſeph abſq̄ iiuria cōiugali fuit conceptus ⁊ natus. Et iō ad hūc intellectū/ Math. ſcribendo Chriſti genealogiā dicit ⁊ cōcludit in fine totius catalogi qđ Mathan genuit Joſeph virum Marie: de qua natus eſt Jeſus/ qui vocat̄ Chriſtus. Vñ non dicit ꝙ Joſeph genuit Chriſtum ad denotandum ꝙ Chriſt⁹ nō eſt filius naturalis. nec carnalis ipſius Joſeph: ſed dicit quod Joſeph erat vir ⁊ coniunx Marie qđ qua natus eſt Jeſus Chriſt⁹ ad denotandū/ ꝙ lꝫ Chriſtus nō eēt fili⁹ carnalis/ nec naturalis: tn̄ fuit filius ſꝫ legē ⁊ filius legalis ipſius Joſeph/ poſtꝙ̄ erat natus ex indiuiſa ꝯiuge ſua/ ſalua fide coniugali abſq̄ ol nota adulterij ⁊ pctī. Et hec voluit cōfirmare poſtea Mattheus cū ſubdit. Gn̄atio Chriſti ſic erat: vt ſequitur. Nā cū eſſet deſponſata Maria mr̄ Chriſti Joſeph: inuēta eſt in vtero habēs germē ex ſpū ſctō ⁊ nō ex Joſeph nec ex ſcorto: nec adulterio: ſed ex ſpū ſctō. eo mō quo ſupradictū ē. Et iō qñ Joſeph volebat ip̄am traducere dixit ipſi angelus Joſeph fili⁹ David noli timere accipe Mariā cōiugem tuam qꝛ qđ in ea natū eſt de ſpū ſctō eſt. q. d. ipſa eſt vere coniunx tua nō a te ꝑ adulteriū diuiſa: qꝛ non humano ope cōcepit: ſed ope ſpū ſcti: iō cōiugium tuum nullo modo leſum eſt: imo magis cōfirmatū: qꝛ per legē ⁊ prophetas p̄nunciatū ⁊ ꝑ ſpm̄ ſctm̄ in te confirmatū. Itē ad hūc intellectum virgo Maria dixit Chriſto: ego ⁊ pr̄ tuus. ſ. legalis dolentis querebamus te: Itē ad eūdem intellectū Lucas frequēter appellat Joſeph parētē: ⁊ patrē Chriſti. ſ. ſm legem eo modo quo dictum eſt. Et ſic pꝫ qualr̄ xp̄s eſt filius naturalis dei prīs: ⁊ filius naturalis/ ⁊ carnalis v̄ginis Marie ⁊ filius David ⁊ Abrahe ſcd̄m carnē ⁊ nō ſm naturā: ⁊ fili⁹ Joſeph legalis ſiue ſꝫ legem. Hāc aūt poſitionē ego aliqū p̄dicaui in noſtra ſede Valentina in conſpectu dñoꝝ canonicoꝝ ⁊ toti⁹ ppl'i in feſto bt̄iſſimi Joſeph ſponſi v̄ginis. Sed qđ putabā me ſolū in opinione: ideo dubitaui ip̄am in prioribus meis ſcriptis relinquere. Sed qꝛ poſtea nouiter vidi ſermonē. quē venerabilis ac famoſiſſim⁹ Joānes Gerſon cancellari⁹ Pariſienſis habuit ⁊ fecit in concilio Conſtantienſi coram toto ſenatu eccl'aſtico: i quo ponit iſtā poſitionem quaſi ad literā: q̄ quidē ſermo fuit ꝓgratus ⁊ accept⁹ toti faciei eccleſie ibidē congregate: ꝓpter ꝙ iā publice celebrat̄ officiū beati Joſeph in pluribus eccleſijs galliarū: et ſpecialiter ſolēnizatur i eccleſia nr̄a Valentina Hiſpanie: hīc eſt ꝙ ego non erubui ſcribere hāc poſitionē in hoc loco/ vbi mihi videt̄ neceſſaria iuxta materiā ⁊ ꝓpoſitū: ſemꝑ tn̄ cū correctione ſacroſancte matris eccl'ie catholice: ⁊ hec de ſexta dignitate et priuilegio virginis Marie.

¶ Septima dignitas ſingularis virginis Marie qua dignificauit ⁊ magnificauit eā Chriſtus fuit. qꝛ ſingulariter fuit illuſtrata et inſpirata per obūbratiōnē ſpūs ſancti/ vnde adepta eſt ſpm̄ ꝓpheticū ⁊ euangelicū ſuper oēs ꝓphetas ⁊ euangeliſtas. Vñ qꝛ dictum eſt per Auguſti. qđ ſpūs ſanctus in illa

Xp̄s fili⁹ legalis Joſeph p̄batur.

obūbratione nō ſolū obūbrauit ventrē Marie: ſed etiā mentē. nā obūbrando ventrē formauit corpus Chriſti i vno inſtāti ex puris ſanguinib⁹ virginis. Et ſic ꝯſeruauit eā a feditate libidinis/ ⁊ a corruptione mētis/ ⁊ corpis cōſeruādo virginitatē: ⁊ faciēdo ip̄am ſimul virginē/ ⁊ fecundā/ ⁊ ꝯſeruauit in ea fidē cōiugalē. Et ꝯſeruauit germē non ſolū a nota adulterina: ſed etiā ab omni noxa peccati ipſius Adā/ immo fecit illud germē ſctm̄ plenitudine oīs ſanctitatis ⁊ gr̄e: put dictū eſt. Ita pariter ſpiritus ſctūs obūbrando mētē virginis Marie: illuſtrauit eā lumine ꝓphetico ſup oēs prophetas: et lumine euāgelico ſup oēs euāgeliſtas: ⁊ ſic fecit eam ſimul ꝓphetā/ et euangeliſtā. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū ꝙ obūbrare/ idem eſt qđ per vmbrā aliq̄d circūdare/ ⁊ cōprehēdere. Et iō aliter obūbrat corpus opacū: ⁊ aliter corpus luminoſum. Nā corp⁹ opacū ꝓhibet lumē ⁊ calorē/ ne tranſeat/ ⁊ ſic q̄ vult protegi ab ardore ⁊ lumine ſolis ponitur ſub vmbra domus aut alicuius tecti. Et ſic etiā ſi luna interponitur inter ſolē/ ⁊ terrā tunc per ſuā vmbram cauſat eclipſim/ ⁊ defectū luminis ſolis in terra. Et etiam terra interpoſita diametraliter inter ſolē ⁊ lunam: cauſat eclipſim in luna ꝑ ſuā vmbrā: eo ꝙ eſt corpus opacū: ⁊ iō prohibet radios ſolares/ ne perueniāt ad illuminandā lunā. ſed oppoſitum facit vmbra corpis luminoſi. ſ. ſolis. qꝛ ſicut vmbra corpis/ nil aliud eſt niſi lumē illius corpis luminoſi: Ita penetrat omne diaphanū/ ⁊ pellit oēm tenebram: ⁊ illuminādo ip̄m diaphanū ſimul illuminat/ ⁊ calefacit ex ſui natura. Sic ergo ad ꝓpoſitū: qꝛ vmbra ſpūs ſcti/ nil aliud eſt niſi lumen eius ⁊ gr̄a/ iō quocūq̄ intrat/ pellit oēm tenebrā ignorātie/ ⁊ frigiditatē peccati/ inducēdo lumē veritatis: et calorem gr̄e. Nā ſicut ſe hꝫ ſol per ſuū lumē corruptibile ad omne diaphanū corruptibile: ita ſpūs ſctūs ad oē diaphanum ſpūale: ſicut eſt angelus/ vel aīa hoīs. Et iō ſicut ſol penetrādo oē diaphanum pellit oēm tenebrā/ ⁊ illuminat illud ⁊ calefacit: Ita ſpūs ſanct⁹ obūbrādo aīam ꝑ ſuū lumē penetrat eam: ⁊ illuminat/ pellēdo oēm ignorātiā: ⁊ gratificat eam pellendo oē pctm̄/ ſi inſit. Iđ dicit̄ Sapien. vij. ꝙ iſte ſpūs oīa penetrat/ ⁊ oīa luſtrat/ ⁊ in aīas ſanctorum ſe transfert/ ⁊ eos dei amicos/ ⁊ prophetas facit. Et ſic pꝫ qualr̄ obumbratio ſpūs ſcti nil aliud eſt/ niſi illuſtratio/ et penetratio: ⁊ illuminatio: ⁊ purgatio ab omni tenebra ignorātie: aut a ſorde/ et labe peccati. Et iđ qñ ſpūs ſctūs ſuperuenit in Mariā: ⁊ obūbrauit eā ſua virtute ⁊ lumine: nō eſt dicēdū qđ purgauerit eā ab aliqua labe peccati: qꝛ iam in ſua aīatione ⁊ creatiōe venerat ad eā: et ſctificauerat eam ꝯſeruando ꝑ gr̄am ab omni pctō: ⁊ confirmādo in omni bono. Et iō qñ ſupuenit. i. iterum venit in eā: ⁊ obūbrauit eā/ non purgauit eam ab aliq̄ culpa: qꝛ nulla erat: ſed purgauit intellectū: ⁊ mentē ei⁹ ab omni ignorantia: ip̄ſam rapiendo vſq̄ ad tertiū celū p̄bēdo ipſi verā itelligentiā toti⁹ ſacre ſcripture: et patefaciendo ipſi diuina arcana/ ⁊ myſteria celeſtia q̄ non lꝫ homini loqui. ¶ Ad hūc ergo intellectū ſunt intelligēda verba Jo. Damaſceni: q̄ recitat Magiſter in. iij. ſniarū/ diſtinctiōe. iij. qđ ſpūs ſctūs venit in virginem purgās ipſam ⁊c. Unde nō eſt intelligēdū qđ purgauerit eā ab aliqua labe peccati: ſicut dictū eſt: ⁊ oēs doctores tenētꝫ qđ ſpūs ſctūs in illa obumbratione illuſtrauit mentē eius/ ⁊ purgauit ab omni nube ignorantie: quam habebat de mō myſterij incarnatiōis: et de ſecretꝭ ſacre ſcripture: put ip̄a ſe fatebat̄ ignorare/ cum dixit/ Quō fiet iſtud ⁊c. ⁊ ſic illa purgatio nil aliud fuit: niſi ꝙ reddidit ipſi intellectū: ⁊ mentē purgatā: ⁊ liberā ab oi nube ignorantie myſterioꝝ ſacre ſcripture: rapiendo eam a ſenſibus vſq̄ ad arcana celeſtia. Vñ ſcd̄m Ariſto. ⁊ cōmētatorem ⁊ Auicēnā: ⁊ oēs pħos: intellect⁹ purgatus đr intellectus adept⁹/ ⁊ eſt ille: qui pulſa oi nube ignorantie adeptus eſt habitualiter ſciam oīm intelligibiliū: vſq̄ ad intellectionē ſubſtātiarū ſepatarum incluſiue. Scd̄m vero theologos talis intellectus purgat⁹ dicit̄ intellectus heroicus: eo ꝙ excedens iſta naturalia: perueniat vſq̄ ad ea q̄ ſunt ſupra facultatē nature ⁊ ſui. ⁊ ſic dicit̄ intellect⁹ deſuper illuſtrat⁹ ſupra ſuū lumē naturale. ⁊ ſic purgare idē eſt qđ deſuper illuminare ⁊ illuſtrare. Et iſto modo dicit Diony. ꝙ angeli ſuperiores purgant: ⁊ illuſtrant inferiores. Et iſto mō dicit Damaſcenus: qđ ſpūs ſanctus ſupuenit in Mariā/ ⁊ purgauit eam. ſ. ab omni nube ignorātie: rapiendo ipſam vſq̄ ad celeſtia myſteria: et faciendo ip̄am ꝓphetā ⁊ euangeliſtā: vt patebit. ¶ Ad cui⁹ maiorē euidentiā eſt aduertendū ſcdꝫ Aug. cōtra Fauſtum: ⁊ contra aduerſariū legis: et ꝓphetarū: vt dictū eſt in prologo pſal. tractatu. iij. ⁊ regula. vij. ꝙ idē ſpūs ſctūs et idē de⁹ locutus eſt in vtroq̄ teſtamento. ſed fuit iſta differētia. nā in ve. te. de⁹ locutus eſt ꝑ ora prophetarū infundēdo eis ſpm̄ ꝓpheticum: ſed in no. te. locutus eſt nobis ꝑ filiū incarnatum. Sed poſt ſuā aſcenſionem locutus eſt nobis ꝑ apl'os: infundendo eis lumē euāgelicū. Et ſic de⁹ ſemꝑ locutus eſt nobis ꝑ hoīem. Nā v̄bū eternū ꝑ hoīem ſibi perſonalr̄ aſſumptū locutus eſt mundo: ⁊ ſic ipſemet Chriſtus qui illuſtrauit apl'os ſpū euāgelico: illuſtrauerat ante/ ꝓphetas ſpū ꝓphetico. ⁊ ſic patet qualiter tā apl'i: q̄ꝫ euāgeliſte: non ſunt locuti niſi ſpū ſancto obūbrati: ⁊ illuſtrati: ſicut ait Petr⁹ in ſua Canonica. Sed dictū eſt in illo ꝓlogo: qualiter talis illuſtratio tā ꝓphetica: q̄ꝫ apl'ica non potuit fieri/ niſi ꝑ mētis exceſſum: ⁊ aliquē raptū a ſenſibus: qꝛ Mens mēbris obruta cecis nequit oppſſi luminis igne Rerū tenues noſcere neruos: ſicut dicit Boe. li. v. de Conſolatiōe. carmine. iiij. ḡ oportet: ꝙ mens rapiatur a ſenſib⁹. Et ſic tā ꝓphete q̄ꝫ apl'i fuerūt rapti a ſenſib⁹ per obūbrationem ſpiritus ſancti. ſed fuit magna differētia in tali obumbratione et raptu rōne termini: nā ſpūs propheticus ſolum rapiebat ꝓphetas a ſenſibus vſq̄ ad cognitionem enigmaticā myſterioꝝ futuroꝝ. ſ. de xp̄o ⁊ eccleſia: put repſentabantur eis in aliquo obiecto creato per enigmaticā: ⁊ imaginariam viſionem: ſicut ibi dictum eſt. Sed ſpūs euangelicus rapuit apl'os in die Pētecoſtes: vſq̄ ad tertiū celum: ⁊ diuinā eſſentiā/ vbi ꝑ modū trāſeūtis viderunt arcana celeſtia q̄ nō lꝫ homini loqui. Et ibi legerunt in illo ſacro libro oīa q̄ poſtea p̄dicarūt in mundo: qꝛ ſi Joānes nō legiſſet in illo ſacro libro: nūꝙ̄ explicaſſet myſteriū Trinitatis. dicēs. In p̄ncipio erat verbum ⁊c. ⁊ ſic poſtea Paulus vas electionis ad portandū nomē xp̄i coram gētibus: ⁊ filijs Iſrael: fuit rapt⁹ vſq̄ ad idē tertiū celū: vt pꝫ Actuū ix. vbi vidit arcana dei q̄ non lꝫ homini loq̄: vt ipſe ait ij. ad Corin. xij. Quō autem fuit neceſſe/ vt apl'i fue-

Spūs ſctūs locut⁹ eſt ⁊c.

Nota de raptu.

J rint rapti vſq̄ ad tertiū celū ſcd̄m exigētiā ſue le-
gationis ſicut Paulus:vt iā fuit dictū in expoſitione
Pſ. lxvij. ¶ Ex q̄bꝰ pȝ ſicut ēt ibi fuit dictū/ꝙ Ma
ria nō fuit expers a tali raptu in die Pentē. ſꝫ cum
apl'is:imo ante in cōceptiōe filij dei/ꝑ illā obūbra-
tionē ſpūs ſcti/q̄ ipſis reddidit intellectum purga-
tū:vt dictū eſt:fuit rapta vſq̄ ad tertiū celū diuine
eſſentie:vbi ꝑfectiꝰ q̄ paulꝰ/⁊ ceteri apl'i vidit arca
na dei/q̄ nō lȝ homini loqui:⁊ perfectiꝰ vidit my-
ſteriū incarnatiōis/⁊ totā intelligentiā ſcripture
vtriuſq̄ teſt. ⁊ ibi nō ſolū accepit ſpm̄ euāgelicum
de preſentibꝰ ⁊ pteritis:ſed etiā de rebꝰ futuris:⁊
de mō future ꝓpinque redemptionis:de ꝓpinquo
per xp̄m exercēde/⁊ de oībꝰ futuris cōtingētibꝰ
in eccl'ia/vſq̄ ad diē iudicij:multo ꝑfectiꝰ ⁊ clarius
q̄ Joā. euange. in Apoca. et ſic ꝟgo Maria facta
fuit tūc ſimul ꝓpheta euangeliſta ſuper oēs alios
Unde iſte raptꝰ virginis Marie multipliciter fuit
perfectior q̄ raptꝰ apl'oꝝ. Nā Paulus fuit tantū ſe
mel raptꝰ in ſua cōuerſione/⁊ apl'i ſemel rapti i die
Pente. ſꝫ virgo Maria vltra raptū factū ꝑ obūbra
tionē ſpūs ſancti in ſua annūciatiōe/fuit rapta in
die Pēte. cū ceteris apl'is:et vltra hoc cōtēplando
dn̄m incarnatū quē in vtero gerebat ſepe rapieba-
tur ad arcana celeſtia/⁊ multa reuelauit ipſi filius/
tā in ſōno/q̄ in vigilia/⁊ multa reuelabat ipſi filiꝰ
poſt natiuitatē familiari locutiōe/q̄ poſtea ipā do-
cuit apl'os ⁊ euāgeliſtas. Nā ipā docuit btm̄ Lucā
tum myſterium incarnationis,put cōiter tenet:q:
ſola ipſa nouerat illud myſterium experiētia/⁊ do-
ctrina angelica:⁊ viſione ſupernaturali in multi-
plici raptu:⁊ ſic fuit facta vera ꝓpheta ⁊ euangeli-
ſta ſup oēs ꝓphetas ⁊ euāgeliſtas:q: nullꝰ ꝓphe-
ta cōſecutus eſt talē modū euāgelizandi. Nā ꝟgo
Maria non ſolū loquebat ⁊ ꝓphetabat ⁊ euāgeli-
zabat ꝑ ſpm̄ infuſum:ſed etiā xp̄s deus incarnatus
exiſtēs in vtero loq̄bat ꝑ os ⁊ vocē eius. Nam xp̄s
per vocē eius imiſit ſpūs ſcrificationis in Joannē
baptiſtā:⁊ ſpm̄ ꝓphetiū in Elizabeth ſicut dictū
eſt. Et ſic etiā in iſto cātico xp̄s deꝰ incarnatus lo-
cutus fuit per os ⁊ vocē virginis Marie faciendo
ipſam ſimul ꝓphetā ⁊ euāgeliſtam. Et iō ꝟgo Ma-
ria in iſto cātico partim fuit euāgeliſta. inquantuȝ
annūciauit ⁊ euāgelizauit qual'r Iſrael iā recepe-
rat puerū ſuū:q: iam deꝰ erat incarnatꝰ in vtero/q̄
antefuerat ꝓmiſſus in lege ⁊ ꝓphetis:⁊ euange-
lizauit etiā:magna q̄ ſibi fecerat deꝰ potēs ⁊ ſctūs
Sed cū hoc ꝓphetauit ꝓpinquā redēptionem per
Chriſtū faciēdā/⁊ ꝓdixit futurā ruinā ⁊ obſtinatio-
nē ppl'i Judaici ꝓpter ſuā infidelitatē/⁊ exaltatio
nē et ſocietatē ppl'i gētilis ꝓpter ſuā hūilitatē ⁊ fi
dē:vt patebit ꝑ totū diſcurſum ⁊ expoſitionē huiꝰ
cātici. ¶ Ex ſupradictis ergo pȝ ſeptima dignitas
qua dignificauit ⁊ magnificauit eā filius ſuus. Et
qual'r ſingulariter per ſpm̄ ſanctū obūbrauit ipſi
nō ſolū ventrē:faciēdo ipām matrem dei abſq̄ om
ni labe ⁊ corruptione mētis ⁊ corpis/conſeruando
virginitatē:ſꝫ etiā obūbrauit ipſi mentē rapiendo
vſq̄ ad tertiū celū:⁊ faciēdo ipſam ꝓphetā ⁊ euan-
geliſtā ſup oēs alios:eo mō quo dictum eſt. Et ideo
eſt dicēdū:ꝙ iſta eſt illa mulier quā vidit Joannes
amictā ſole/⁊ lunā ſub pedibꝰ eius. Apoc. xij. Nam
per hoc q̄ erat amicta ſole/denotat qd̄ nulla fuit
in ea nubes ignorantie nec culpe. Sꝫ per hoc ꝙ lu-
na erat ſub pedibꝰ eius/denotat q̄ fuit illuminata
⁊ obūbrata lumine ſpūs ſancti ſup oēs ꝓphetas ⁊
euangeliſtas ⁊ apl'os in tota eccl'ia/⁊ ꝙ fuit rapta
ſupra lunā huiꝰ eccl'ie vſq̄ ad ſolē diuine eſſentie.
Et ideo nullū potuit pati defectū:ſicut ſol non pōt
pati defectū reſpectu ſui. ¶ Octaua dignitas ſingu
laris:q̄ xp̄s dignificauit virginē matrē ſuā:fuit q:
pre cūctis ceteris fuit eiꝰ ſingularis/⁊ familiarior
miniſtra ⁊ cubicularia ⁊ ſecretaria. Unde manifeſtū
eſt:ꝙ i domo regia ille pre ceteris magis habet pi-
gnus honore q̄ familiarius miniſtrat et ſeruit re-
gi:et diutius cū eo manet et cōuerſat/ſicut eſt ca-
merarius et cubicularius et ſecretariꝰ:q: iſtis rex
maiora ſigna amoris oſtendit:q: eis credit:⁊ ſua
ſecreta ⁊ arcana commendat. Et ita xp̄s dixit apl'is
Joā. xv. Jā non dicā vos ſeruos:ſed amicos:quia
quecūq̄ audiui a pr̄e meo/nota feci vobis. Item
de miniſterio dixit Joā. xij. Si quis mihi miniſtra-
uerit honorificabit eū pr̄ meus ⁊c. ¶ Ex q̄bus pȝ:
ꝙ illi fuerūt magis amici Chriſti:q̄ magis cū eo ⁊
familiariꝰ cōuerſati ſunt/et quibꝰ plura ſecreta cō
mēdauit. Et illi fuerūt digniores ⁊ magis honora-
ti miniſtri/qui familiarius ⁊ diutius Chriſto mini-
ſtrarūt. Sed virgo Maria pre ceteris diutius ⁊ fa
miliariꝰ ⁊ laborioſiꝰ xp̄o miniſtrauit et ſeruiuit:et
cū eo cōuerſata eſt:ergo ſequit:ꝙ pre ceteris fuit
digna laude ⁊ honore:et fuit a xp̄o honorata. Ma
ior eſt nota per ea q̄ dicta ſunt. Sꝫ minor ꝓbat per
ſingula. Nā virgo Maria diutius deo miniſtrauit.
Nā ſicut in ea citius fuit acceleratꝰ vſus liberi ar-
bitrij q̄ in ceteris:ita citius incepit deo ſeruire et
miniſtrare:q: iā in tertio anno fuit in tēplo ad ſer
uitiū ⁊ miniſteriū tēpli dedicata:vbi deo cum cete
ris virginibꝰ ſeruiebat:⁊ oratiōi ⁊ cōtēplationi et
ieiunio vacabat vſq̄ ad ſuā deſponſationē:put ſu-
pra dictū eſt in tertia dignitate eiꝰ. Hoc idē facie-
bat tpe ſue deſpōſationis ſimul cum ſpōſo ſuo Jo-
ſeph. Sed iā familiariꝰ miniſtrauit xp̄o poſt incar-
nationem:q: ſola ipā ipſi carnem ex ſuis ſanguini-
bus miniſtrauit ⁊ cōicauit. Et ꝑ nouē mēſes in vte
ro aluit ⁊ nutriuit. Itē poſt natiuitatē ſola ipſa ex
ſuo ſacro lacte lactauit. Itē ſola ipā ipȝ lauabat ⁊
veſtiebat ⁊ exuebat et pānis inuoluebat ⁊ in cunas
reponebat:⁊ oīa eiꝰ pſone ſecreta nouerat. Et hoc
in eius infantia. Sꝫ in eius pueritia ex pane ⁊ cete
ris bonis proprio labore adeptis ipſum alebat:et
ipſi de neceſſarijs ꝓuidebat. Itē ſemꝑ in oībus my
ſterijs eius comes fuit. Nā ſicut nō defuit in partu
cū ipm̄ peperit:ita nō defuit in eiꝰ circūciſiōe/⁊ in
magoꝝ adoratiōe:nec in repn̄tatiōe ad tēplum:nec
defuit in eiꝰ ꝑſecutionibꝰ. ſ. qn̄ fugit in egyptum:⁊
qn̄ reuerſus eſt in Judeā:nec in Nazareth:nec qn̄
ꝑ ſingulos annos aſcēdebat in Hieruſ'm tpe feſtiui-
tatū:vt pȝ Luc. ij. Nec defuit qn̄ fuit inuitatus ad
nuptias. Joā. ij. Nec defuit ī itinere p̄dicationū:vt
pȝ Luc. viij. Nec defuit in eius morte ⁊ paſſione:q:
cum ceteri fugiſſent ſola ipā cū Joāne ⁊ ceteris mu
lieribꝰ erat iuxta crucē:vt pȝ Joā. xix. ⁊ in ceteris
euāgeliſtis. Nec defuit qn̄ fuit depoſitꝰ de cruce:⁊
poſitꝰ in ſepulcro. Sed non legitur ꝙ ꝟgo Maria
amplius fuerit reuerſa ad ſepulcrum:ſicut Maria
Magdalena ⁊ cetere Marie/⁊ Joānes/⁊ Petrus:⁊
eo ꝙ ꝟgo Maria abſq̄ quouis dubio/aut heſita-
tiōe erat certiſſima de reſurrectiōe xp̄i. Et ideo nō
fuit neceſſe ipām ire ampliꝰ ad ſepulcrū:q: priꝰ ap
paruit ipſi xp̄s poſt reſurrectionē q̄ Magdalene

Maria regis familiariſſima ſecretaria.

Xp̄s priꝰ apparuit matre poſt reſurrectionē.

nec alicui alti:vt cōiter tenet. Ex ratio eſt:q: nā ſi-
cut pre ceteris in xp̄i paſſiōe fuit doloribꝰ afflicta
ꝓ ceteris i fide reſurrectiōis fuerat firma:ita priꝰ
meruit videre filiū ſuū in gl'ia reſurrectiōis. Et iō
xp̄s non annūciauit matri ſue gl'iam reſurrectio-
nis ꝑ angelos ſicut Magdalene:ſed per ſeipm̄ in
pſona eā letificauit:iuxta illud pſal. xxix. Ad veſpe
rā demo:abit fletꝰ:⁊ ad matutinū letitia. Itē pſ.
xciij. Scd̄m multitudinē doloꝝ meoꝝ cōſolationes
tue letificauerūt animā meā. Et ſic patȝ octaua di
gnitas ꝟginis:q: ſicut pre ceteris familiariꝰ ⁊ diu
tius ⁊ laborioſius xp̄o miniſtrauit ⁊ ſecretius fuit
cū eo cōuerſata:ita pre ceteris ipām dignificauit/
⁊ magnificauit/⁊ honorauit/⁊ letificauit. ¶ Nona
dignitas eiꝰ ⁊ priuilegiū fuit ſingulare martyrium
ſup oēs alios martyres:q: abſq̄ laniatiōe ſui cor-
poris atrocius paſſa eſt in aīa in paſſiōe xp̄i:q̄ ali-
quis alioꝝ martyrū paſſus vnq̄ fuit i carne. ¶ Ad
cuius intellectū eſt notandū:ꝙ martyr grece vno
modo idē eſt qd̄ teſtis latine:⁊ ſic martyriū idē eſt
qd̄ teſtimonium. Et ſic oēs martyres dicunt teſtes
fidei xp̄i:q: vt teſtarent ⁊ ꝯfiterent fidē xp̄i paſſi
ſunt dira tormēta:⁊ ꝑ q̄ tormēta inuiolabili teſtimo
nio cōfitebant fidē xp̄i. Et ſic patiebant ꝓpter xp̄ꝫ
⁊ eiꝰ fidē. Alio autē mō martyr dicit a Marte deo
belloꝝ ⁊ p̄liorū:⁊ ſic martyr idē eſt qd̄ p̄liator ⁊ cer
tator ⁊ pugnator ⁊ victor:⁊ ſic martyriū nil aliud ē
niſi prelium ⁊ certamē ⁊ pugna ⁊ victoria. Et ſic apl'i
⁊ ceteri vere dicunt xp̄i martyres:eo ꝙ ꝓ xp̄o pu-
gnarūt ⁊ certarūt cōtra ſeuitiā principū/⁊ ꝓ oēs i
fideles:⁊ in corpore ſuo dira vulnera ptulerūt. Sꝫ
finaliter effuſo ſanguine coronā victorie ⁊ triūphi
obtinuerūt:⁊ ſic totū ppl'm gētilē ⁊ imperatores iu-
go Chriſti ſubiecerūt. ⁊ iō vere dicunt martyres. i.
pugnatores ⁊ victores ⁊ iō dicit Aug. ꝙ nō oēs qui
patiunt tormēta ſunt martyres:ſed ſoli paſſi pro-
pter xp̄m:q: tormētū ſolū nō facit martyrē:ſed cā:
⁊ ſic dicit Aug. ꝙ nō ſolū ſūt vere martyres:q̄ paſſi
ſunt vulnera ⁊ laniati ſunt i carne ꝓpter xp̄m:ſed
etiā illi/q̄ paſſi ſunt ꝑſecutiones ⁊ dolores ⁊ tormē
ta in aīa ⁊ corde ꝓpter xp̄m. ⁊ ſic ꝓpter iſta tria vir
go Maria dicit vere martyr ⁊ maior martyr ꝙ ali
quis aliorū:q: maiores ꝑſecutiōes ⁊ labores i ꝑſo-
na/⁊ maiores dolores in corde:⁊ maiora tormenta
paſſa fuit i aīa/⁊ cū firmiori fide ꝓ xp̄o:q̄ aliquis
apl'orū aut aliorū martyrū i corpore. ⁊ hoc ꝓbatur
ꝑ ſingula. ¶ Unde prio difficultas ⁊ magnitudo ꝑſe-
cutionis cōſiſtit in magnitudine laboris ⁊ timoris
⁊ triſtitie. Sed virgo Maria i ſua ꝑſecutiōe paſſa
eſt immēſos labores ⁊ triſtitias ⁊ timores propter
xp̄m:q̄ aliq̄s ſanctꝰ. ergo atrociorē ⁊ maiorē perſe
cutionē q̄ ceteri paſſa eſt. Maior pȝ. minor ꝓbat
Nā non eſt cōparādus aliq̄s labor labori virginis
Marie qn̄ ex timore Herodis ne interficeret xp̄m
fugit in egyptū cū puero. Nā ſicut xp̄s fuit delica-
tiſſimus in cōplexione:⁊ ꝑ ꝯn̄s ſenſus tactꝰ in eo
fuit nobilior:⁊ iō paruus labor erat maximus:et
cauſabat maiorē moleſtiā in eo. Ita virgo Maria
cū eſſet p̄ ceteris mulieribꝰ delicatiſſima:⁊ iō maio-
rē laborē ⁊ moleſtiā paſſa fuit i illa fuga in itinere
fugiendo in egyptū ⁊ redeūdo in Judeā:⁊ poſtea
fugiendo in Nazareth ꝓpter Archelaum:q̄ regna
bat ꝓ patre:q̄ in Judea vnq̄ aliquis aliꝰ pertu-
lerit:q: paruus motus erat ipſi maximus labor et
moleſtia. Item in illa fuga maiorē triſtitiā ⁊ timo-
rem paſſa eſt:ne Herodes interficeret puerū:⁊ ma-
xime qn̄ vidit eū tanta ſeuitia interfeciſſe tot īfan
tes innocētes ꝓ filio ſuo/q̄ vnq̄ aliq̄s paſſus fue-
rit. Et ſic ēt paſſa eſt multas ꝑſecutiones poſt paſ-
ſionē xp̄i ſimul cū apl'is:vt pȝ ꝑ totum diſcurſum
actuū apl'oꝝ:q: nō minus ipſa patiebatur q̄ apl'i.
Itē ſcd̄o nō ſolū paſſa eſt immēſas ꝑſecutiōes ⁊ la
bores ꝓpter xp̄m:ſed ēt immēſos dolores in corde
qd̄ eſt ſcd̄m genus martyrij. Nā nunq̄ aliq̄s paſſus
eſt tantū dolorē pro aliqua amiſſa:quātū paſſa eſt
virgo Maria qn̄ amiſit filiū ſuū in Hieruſ'm/q̄rens
ipm̄ ꝑ totū triduū. Cuiꝰ rō eſt. Nā ſcd̄m Aug. primo
de ciuita. cap. x. quātoq̄s magis diligit rē/tāto ma
gis dolet eiꝰ amiſſiōe. Et quāto res maiorē letitiā
cauſat in corde in eiꝰ poſſeſſiōe/tāto maiorē dolo-
rem cauſat in corde in eiꝰ amiſſione. Cū ergo cōſtet
ꝙ virgo Maria magis dilexit xp̄m q̄ aliqua alia
mulier filiū aut patrē aut matrē aut fratrē ſuū:nec
aliā rē mūdi ergo ſequit:ꝙ virgo Maria magis
ꝑdoluit et maiorē ⁊ interiorē dolorē in corde paſſa
eſt ꝑ totū illud triduū nō reperiēs filiū ſuū amiſſū
q̄ vnq̄ alia mulier paſſa fuerit in amiſſiōe filij ſui:
nec alicuiꝰ alteriꝰ rei ꝑdite ⁊ amiſſe. qui quidē do-
lor ſemꝑ fuit cū grandi timore:ne Archeleaus ⁊ ce
teri ſucceſſores Herodis occiderēt filiū ſuū. ⁊ ſic ēt
virgo Maria in q̄libet abſentia xp̄i ſemper fuit cū
ſimili cordis dolore. per qd̄ pȝ ſcd̄m genus marty-
rij eius. Tertium genus martyrij virginis Marie
fuit:quia paſſa fuit atrociora tormenta realiter ī
aīa. q̄ vnq̄ alter martyr paſſus fuit in carne pro-
pter xp̄ꝫ. propter qd̄ ꝟgo maria non fuit metapho
rice:ſed realiter martyr. ¶ Ad cuius intellectū eſt
valde aduertēdū:ꝙ martyrium ſiue tormentum eſt
tm̄ materialiter in corpore:ſed formaliter in aīa.
Ideo magis ⁊ ꝑfectius eſt in aīa q̄ in corpore. vn̄
dolor ſcd̄m Auicenā nil aliud eſt niſi q̄dam paſſio
cauſata in aīa ex corpore ⁊ carne quā informat:⁊ et
cui pſonaliter iungit:rōne cuiꝰ cōiunctionis ⁊ vni
tatis/oīs diſcōuenientia carnis cauſat dolorē in aīa
⁊ quādā triſtitiā:quādoq̄ intolerabilē ſcd̄m maio-
rem diſproportionē et diſcōuenientiā factā in car-
ne:⁊ ſcd̄m exceſſum diſcōuenientie partiū carnis.
Qui quidē exceſſus diſcōueniētie cauſat in carne
ꝓpt nimiā dilatationē:ſicut accidit in torturatis:
aut ꝓpter nimiā macerationē:ſicut accidit in per-
cuſſis ⁊ flagellatis:aut ꝓpter diuiſionē partiū car
nis:ſicut accedit in vulneratis:aut per fractionē
oſſium:aut delocationē eorum:aut ꝑ cōtractionē
neruorū ſicut accidit in ſpaſmo:aut diſcōuenientiā
humorū/ſicut accidit in febricitātibꝰ ⁊c. Unde ſicut
cōueniātia partiū corporis cauſat quietem in aīa:
Ita diſcōuenientia cauſat dolorē in eadem aīa. Et
hoc cauſat ꝓpter amorē naturalē anime ad corpꝰ
qd̄ informat:⁊ qd̄ eſt inſtrumentū mediū ſuarum
operationū. Sed q: aīa magis eſt vbi amat q̄ vbi
informat:vt inq̄t Aug. eo ꝙ amor trāſformat aman
tem ⁊ amatū:⁊ in eo extaſim facit:vt inq̄t Dyony-
ſius:hīc eſt ꝙ pōt aliq̄s tm̄ amare alterū:ꝙ obli-
tus ſui magis erit in altero q̄ in ſeipſo ſcd̄m exti-
mationem:⁊ ſic magis dolebit in paſſione ⁊ tormē-
to alterius q̄ in ſuo:q: magis ꝑcipit aliū q̄ ſeip̄m
pro illo tpe. Et ſic patit ī amato magis q̄ in ſeipo.
Et ꝑ ꝯn̄s maior erit in eo cōpaſſio amati q̄ paſſio
ſuipſius. Sicut xp̄s in medio flagelloꝝ ⁊ in cru-
ce magis cōpatiebatur generi humano q̄ ſibi ipſi.

Martyriū in anima Dolor q̄d ſit.

Et ſic in eo maior erat cõpaſſio ꝙ paſſio ⁊ hoc ac-
cidebat ꝓpter nimiã charitatẽ qua nos diligeba
prout dictũ fuit pſal. xxi. Cũ ergo ſimus certi ꝙ vir
go Maria diligebat filiũ ſuũ ſup oĩa: ⁊ ꝑ cõſequẽs
magis ꝙ ſeipſam: qꝛ in charitate xp̃i exceſſit oẽs
alias creaturas: ideo v̈go maria intãtũ erat amo-
re ⁊ charitate trãſformata in xp̃m filiũ ſuũ/ ꝙ quã-
doq ꝑ extaſim ⁊ exceſſum magis erat in xp̃o ꝙ in
ſeipſa/ quo ad opatiões aĩales: qꝛ ſenſus totaliter
abſorptus ſequebat voluntatẽ rationalẽ: ⁊ ſic ob-
lita ſuiipſius dolebat in amato/ immo magis dole-
bat realiter in verberib⁹ ⁊ flagellis ⁊ vulneribus
Chriſti/ in aĩa ſua: ꝙ ſi ipſa paſſa fuiſſet illa vulne-
ra ⁊ flagella ĩ carne ſua: qꝛ illa paſſio Chriſti ama-
ti magis penetrabat animaꝫ virginis ꝙ tormenta
Laurẽtii ⁊ Vincẽtii penetrauerint aĩas eoꝝ: ꝓpt
rationes iam dictas. Et ideo dixit Simeon virgini
Marie: Tuã ipſius animã pertranſibit gladius. i.
gladius ⁊ dolor paſſionis ipſius filii tui pertranſi-
bit ⁊ penetrabit et torquebit aĩam tuã. Et ſic patꝫ
qualiter virgo maria fuit paſſa realiter martyriũ
in xp̃o quo ad animã/ vbi realr ⁊ formaliter eſt do-
lor. Et ꝑ ɔñs intãtũ virgo maria fuit magis ⁊ altior
martyr ꝑ xp̃o quãtũ vehemẽti⁹ ⁊ atroci⁹ fuit paſ-
ſa in aĩa ꝙ Laurẽti⁹ ⁊ ceteri martyres ĩ carne. qui
quidẽ dolor aĩe v̈ginis etiã redũdabat ĩ carnẽ: qꝛ ſpũs
triſtis deſiccat oſſa. puer. xvii. ¶ Ex qb⁹ ptꝫ ꝙ ma-
gis debet aureola martyrii virgini marie ꝙ alicui
alioꝝ martyrũ. Et hec eſt cã q̃re xp̃s non permiſit
vt virgo maria per martyriũ trãſiret ad aliam vitã
ſicut ceteri aplĩ: eo ꝙ iã paſſa fuerat martyriũ cuꝫ
eo in paſſiõe ſua: vt ĩfra patebit. Nã cuꝫ ceteri aplĩ
relicto eo oẽs fugiſſent in hora paſſiõis/ tamẽ ſola
virgo nunꝙ ipm dereliquit: tanꝙ comes ⁊ pticeps
eius paſſiõis. Sed qꝛ Joãnes euãgeliſta monitu ⁊
exhortatiõe virginis Marie reuerſus eſt ad xp̃m
cum ſocietate virginis marie ⁊ aliarum mulieruꝫ:
ideo xp̃s non pmiſit: vt Joãnes euãgeliſta ⁊ Mag
dalena ⁊ cetere mulieres diſcederẽt ab hoc ſeculo
cũ martyrio: eo ꝙ oẽs fuerunt paſſi cum xp̃o iuxta
crucẽ ⁊ ſepulcrũ. Sed qꝛ paſſio eorum/ lꝫ fuit meri
toria: tñ nõ fuit cõparanda paſſioni virginis marie
ideo xp̃s non permiſit corpus Marie in ſepulcro
incinerari: ſed tertia die ipm ad gloriaꝫ ſuſcitauit:
vt infra patebit. Et ꝑ hoc ptꝫ nona dignitas virgi-
nis marie: qua ipſam xp̃s dignificauit ⁊ magnifi-
N cauit. ¶ Decima dignitas ſingularis virginis fuit
Maria qua xp̃s non permiſit corp⁹ eius in ſepulcro inci-
in aĩa ⁊ nerari: ſed tertia die ad inſtar ſui in corpus glorio-
corpore ſum ipſam reſuſcitauit/ ⁊ ſecũ in glĩa celeſti collo-
eſt ĩ ce- cauit. Et hoc fecit multiplici ex cã: quarũ pma fuit
lo: mera dei voluntas: eo ꝙ ad hanc dignitatẽ ⁊ cete-
ras alias eã ab eterno pdeſtinauerat. Et quia ante
legẽ datã de incineratione ⁊ reſolutione oĩm alio-
rũ/ prius ex ſpeciali priuilegio eã a tali ſnĩa exeme
rat quando dixit ſerpẽti: ipſa cõteret caput tuum:
nã ipa maria intãtũ cõtriuit caput ſerpentis ꝙ ſi-
cut nõ potuit mordere ipam morſu culpe origina-
lis: nec morſu cõcupiſcẽtie: nec morſu erſinarum ⁊
corruptionis mẽtis nec carnis: ita nõ potuit mor-
dere ipſam morſu doloris in morte: nec incineratio
nis in carne: quia illa ſacratiſſima aĩa ſine dolore
immo cuꝫ ſummo gaudio ad tempus ſeparata fuit a
corpore cũ deſiderio vidẽdi gloriã: ⁊ cũ certa ſpe re
cuperandi corpus glorioſum in ꝯcũtu: prout ipſi fue

rat a filio pmiſſum. Ideo illa mors non fuit dolo-
roſa: nec triſtis: ſed leta ⁊ felix ⁊ glorioſa. Secundo
aũt hoc factũ eſt in pmiũ ſingulare ⁊ ſpeciale. Naꝫ
poſtꝙ virgo maria inter ceteros hoies mundi fue-
rat miniſtra xp̃i ⁊ ſecreta cubicularia ⁊ cameraria:
⁊ pre ceteris cũ labore ſeruierat: ⁊ pre ceteris fue-
rat paſſa ſupradicta tria gñã martyrii ꝓpter xp̃m.
ſ. martyriũ pſecutiõis ⁊ doloꝝ ⁊ tormẽtoꝝ: eo mo-
do quo dictũ eſt: ſimul cũ xp̃o in illa paſſione: ergo
ratio fuit ne iterum torqueret in morte: ſed ſine do
lore ⁊ triſtitia diſcederet: ⁊ tertia die ad inſtar filii
ſui in corp⁹ glorioſum reſurgeret: vt ſicut fuerat ſo
cia paſſionis: ita eſſet ſocia reſurrectionis ⁊ glorie
Chriſti. Alia aũt cauſa fuit inquãtũ Chriſtus tanꝙ
fili⁹ debuit honorificare matrẽ ſuã inquãtũ fuerat
ſibi decẽs ⁊ poſſibile: ⁊ inquãtũ erat eadẽ caro ma
tris ⁊ filii. Et ſic poſſunt aſſignari oẽs ille decẽ cau
ſe: quas aſſignat Aug. in libello de aſſumptiõe vir-
ginis: quib⁹ probat virginem mariã nõ fuiſſe in ſe
pulcro incineratã: ſed in breui ſicut fili⁹ in corpus
glorioſum fuiſſe ſuſcitatã per filiũ: ⁊ in ſupremo ce
lo cũ filio collocatã. Et ꝑ hoc breuiter patꝫ decima
dignitas qua ꝑ filium virgo maria fuit magnifica- O
ta. ¶ Undecima dignitas virginis marie fuit: qꝛ Maria
ſup oẽs choros ⁊ hierachias angeloꝝ ⁊ oĩm beato ſup cho
rum meruit exaltari: ⁊ collocari imediate poſt chri ros an
ſtũ filiũ ſuũ: ꝓut canit eccl'ia et predicãt oẽs ſancti gelorũ
doctores. Et hoc multiplici rõne. Quarũ pma eſt: exalta
qꝛ eodẽ ordine fuit in celo collocata imediate poſt tur.
filium: quo ab eterno fuit pdeſtinata. Et ideo ſicut
de⁹ ab eterno preſcripſit eã in libro predeſtinatio-
nis imediate in ſcdo gradu poſt Chriſtũ hoiem: et
predeſtinauit eã ad gratiã: ⁊ vt eſſet ſanctior vniuer-
ſis creaturis poſt Chriſtum: ⁊ vt eſſet mater dei: et
ſuperaret oẽs creaturas in ſanctitate et dignitate
in hac via: ita collocauit eã in pria ſup oẽs creatu
ras imediate poſt xp̃m: qꝛ ordo glĩficatiõis ſeqtur
ordinẽ ⁊ gradũ predeſtinationis: eo ꝙ pdeſtinatio-
reſpicit glĩficationẽ tanꝙ finẽ vltimatũ cuiuſcũq
creature rõnalis. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notãdũ:
ꝙ qñ dicit ꝙ pdeſtinatio eſt ab eterno ad gratiam
preparatio: nõ eſt intelligẽdũ: ꝙ grã ſit finis pde-
ſtinationis: ſed diſpoſitio ad finẽ: nec pdeſtinatio
reſpicit gratiã tanꝙ finẽ vltimatũ: ſed tanꝙ diſpo-
ſitionẽ ad finẽ vltimatũ: qui eſt glĩficatio ⁊ beatifi
catio. Nã ſm Aplm ad Rom. viii. quos de⁹ ab eter-
no pdeſtinauit: hoc ⁊ filius ꝑ grãꝫ vocauit: ex tpe
ſupple: ⁊ qs vocauit hos idẽ fili⁹ iuſtificauit: et qs
iuſtificauit: hos ⁊ magnificauit: ſupple per gloriaꝫ
in celo. ¶ Ex quib⁹ ptꝫ: ꝙ licet glorificatio ſit finis Nota
vltimatus in executiõe: tñ eſt a deo primarie inte-
tus ſm eternũ propoſitũ ſue voluntatis. ad Ephe.
i. Et ideo predeſtinatio nil aliud eſt niſi preparatio
gratie ſm eternum propoſitum: per quaꝫ quis poſ
ſit cõſequi futurã felicitatẽ in celo ſm gradum gra
tie et charitatis ſibi collate in via: qꝛ eiuſdẽ eſt in-
tẽdere finem/ et preparare ea que ſunt ⁊ diſponunt
ad finẽ. Et ideo ſicut xp̃s ſublimauerat virginẽ ma
trem ſuã in ſupremo gradu oĩm gratiaruꝫ/ et meri-
toꝝ: ⁊ dignitatũ in hac via: ſm ꝙ de⁹ pr̃ ab eterno
eã predeſtinauerat: ita collocauit et ſublimauit eã
in ſupremo gradu Chriſtus imediate poſt ſeipm in
glĩa celeſti. Item ſicut dei eſt preparare grãm ab
eterno: et ex tẽpore per Chriſtũ eã conferre: ita ho-
minis eſt per talẽ grãm opari ⁊ mereri in hac vita

vitã eternã in futurũ. Sed qꝛ virgo Maria a prin-
cipio ſui meruit vitã eternam ꝑ quãdã excellentiaꝫ
in oĩ ſtatu ⁊ etate ſup oẽs gradus ⁊ etates/ ⁊ ſuper
oẽs cuiuſcũq ſtatus ⁊ etatis ⁊ gradus in hac via:
ꝑ quondã excellẽtiã fuit collocata in glĩa celeſti
in ſupremo gradu poſt xp̃m ſup oẽs alios ſtatus et
ordines ⁊ hierarchias oĩm aliarũ creaturarum. Et
hoc ptꝫ diſcurrẽdo ꝑ oẽs etates ⁊ ſtatus v̈ginis Ma
rie: qꝛ in quolibet ſtatu meruit ſup oẽs creaturas.
Unde dictum eſt in ſcda dignitate v̈ginis Marie:
ꝙ ipſa fuit ſctificata in pmo inſtanti ſui eẽ ꝑ ſupmã
grãm habitualẽ in ſupremo gradu poſt xp̃m. ergo
ſequit ꝙ in eodẽ inſtanti iã meruit ſupmũ gradum
glĩe poſt xp̃m ſup oẽs ſanctificatos: et hoc ex ſolis
meritis paſſionis xp̃i. Item dictũ eſt in ſcda digni-
tate ꝙ vſus liberi arbitrii fuit acceleratus in virgi
ne Maria in vtero matris an̄ natiuitatẽ: ⁊ poſt na
tiuitatẽ in ſua infantia ⁊ pueritia: ⁊ per conſequẽs
habuit ꝓpriã opationẽ meritoriam poſtꝙ opabat
Maria ꝑ grãm confirmatã ⁊ ad ꝓpoſitũ. ¶ Ex quo ptꝫ: ꝙ
in vtero virgo Maria iã incepit mereri vitã eternã in vtero
mere- matris ſup oẽs ſctificatos in vtero: in quibus vſus
batur. liberi arbitrii fuit accelerat⁹: ⁊ ſic etiã ꝑ tale libeꝝ
arbitriũ acceleratũ meruit in ſua infantia ⁊ pueri
tia operando ꝑ grãm a ꝓpoſito ſup oẽs infantes ⁊
pueros: qꝛ ſcdm gradũ grẽ ⁊ charitatis eſt meritũ
opationis ꝓprie. Et ſic virgo maria ĩ ſua infantia ⁊
pueritia iã excellenter meritorie opabat ⁊ mereba
tur in ſua operatione: vt dictũ eſt: ⁊ ſic iã meruit co
ronã glĩe excellenter ſup oẽs ĩfantes ⁊ pueros illi⁹
etatis ⁊ ſtatus. Itẽ dictũ eſt ĩ q̃rta dignitate qualr
virgo maria fuit ſingularis in ſua deſponſatione ⁊
cõiugio: qꝛ ſimul cũ virginitate ſeruauit fidẽ ɔiuga
lẽ ſup oẽs ɔiuges: ⁊ fidẽ virginalẽ ſup oẽs virgĩes.
Et iõ ſicut meruit coronã virginalem ſup oẽs virgi
nes ſeruando ea q̃ virginis ſunt: ⁊ ptinẽt ad ſtatuꝫ
virginalẽ/ Ita etiã meruit coronaꝫ ɔiugalẽ ſup oẽs
coniuges ſeruãdo fidẽ ⁊ ſtatũ ɔiugalẽ. Itẽ eodẽ mõ
meruit coronã ſup oẽs concipiẽtes ⁊ pregnãtes et
pturientes et lactãtes ⁊ xp̃o miniſtrãtes ⁊ ſuiẽtes:
qꝛ nulla mulier cũ tanta diligentia ⁊ charitate nu-
triuit filiũ ſuũ. Et nullus ex miniſtris xp̃i cũ tanta
charitate ⁊ cũ tanta familiaritate ⁊ diuturnitate ⁊
cũ tanto labore miniſtrauit xp̃o: ſicut fecit maria:
ꝓut dictũ ẽ. Itẽ meruit aureolã ſup oẽs martyres
⁊ aplos et doctores: qꝛ oẽs ſupauit in martyrio et
fide ⁊ doctrina: ꝓut dictũ eſt. Item meruit ſup oẽs
viduas coronã poſt obitũ Joſeph ⁊ poſt xp̃i aſcen-
ſionẽ: viuendo in ſtatu viduali: exẽplo vite ⁊ doctri
ne alios docendo: Unũ totũ ſpatiũ tẽporis ab aſcen
ſione xp̃i vſq ad obitũ ſuũ/ virgo maria diſtribue-
bat in duas partes. Naꝫ in vna parte tẽporis occu
pabat in vita actiua. ſ. eleemoſynas largiendo et
ieiunando ⁊ loca ſancta quotidie viſitando. In alia
aũt parte tpis occupabat circa vitã cõtẽplatiuam
in orõnibus et meditationib⁹ rerũ diuinarũ: puta
contẽplãdo myſteriũ incarnationis ⁊ ɔuerſatiõis
xp̃i in hac vita/ ⁊ myſteriuꝫ noſtre redẽptionis: et
contẽplando glĩam filii ſui ⁊ oĩm beatorũ: in quoꝝ
ſocietate frui deſiderabat. In qua quidẽ cõtẽplatio-
ne ſepe conſolabat familiari ɔſortio angeloꝝ ⁊ col
loquio. Et etiã ſepe rapiebat in ſpũ magis ꝙ Ma-
gdalena vſq ad tertiũ celuꝫ. Et ſic virgo Maria in
vita actiua meruit ſup oẽs actiuos: ⁊ in cõtẽplati
ua ſup oẽs cõtẽplatiuos. Ultimo aũt meruit in ſuo

obitu ſup oẽs ab hoc ſeculo diſcedentes: qꝛ cũ ma-
iore charitate diſceſſit: ⁊ cũ maiori deſiderio cupie
bat diſſolui ⁊ eſſe cũ xp̃o. ¶ Et ſic ptꝫ qualr in me P
rito exceſſit oẽs ſtatus hoim ⁊ etates. Et nõ ſolum
exceſſit in merito oẽs ſtatus hoim: ſed etiã oĩm an
gelorũ. Nam licet fuerit equalis angelis in purita-
te: tñ ſuperauit celſitudinẽ oĩm angeloꝝ in chari-
tate ⁊ diuine maternitatis dignitate: ⁊ vt inq̃t Aug.
Et ideo virgo Maria meruit hierarchiã non ſoluꝫ
ſup oẽs ſtatus hoim/ ſed ſuper oẽs ordines ⁊ hierar
chias angelorum in potioribus bonis xp̃i filii ſui:
eo ꝙ per quãdã excellẽtiã meruit ⁊ adepta eſt coro
nã glĩe ſup oẽs ſtatus ⁊ ſup oẽs cõditiones hoim ⁊
angelorũ. Ideo in die eius aſſumptiõis cantat ipa
eccleſia in lectione miſſe illud eccl'iaſti. xxiiii. In oĩ
bus requiem queſiui: ⁊ in hereditate dñi morabor
⁊c. q̃ſi dicat virgo Maria. Ego q̃ſiui requiem vite
eterne in oĩbus ſtatib⁹ ⁊ etatibus: ⁊ in oĩbus cõdi-
tionibus ⁊ opatiõib⁹ meritoriis. Sed qꝛ in oĩb⁹ il-
lis merui coronã vite ꝑ excellentiã ſup oẽs hoies ⁊
angelos: iõ morabor ineternuꝫ in hereditate dñi. i.
in potioribus bonis filii mei ſuper oẽs ordines et
hierarchias oĩm hoim ⁊ angeloꝝ. Et ſic etiã cantat
ipſa eccl'ia. Exaltata ẽ ſancta dei genitrix ſuper cho
ros angeloruꝫ ad celeſtia regna. Item maria virgo
aſſumpta eſt in ethereũ thalamũ/ in quo rex reguꝫ
ſtellato ſedet ſolio. Et ſic ptꝫ vndecima dignitas
virginis marie: qua dignificauit ⁊ magnificauit eã
filius eius in fine ſui curſus ⁊ peregrinationis/ que
eſt finis aliarũ dignitatũ. ¶ Sꝫ adhuc reſtat duo-
decima dignitas: quã ſingulr exercet virgo maria
erga peccatores clamantes ad ſe/ peregrinantes in
hoc ſeculo: que dicitur dignitas itercẽſſiõis: ꝑ quã C
virgo maria ſola dicitur mater grẽ ⁊ miſericordie Maria
⁊ aduocata peccatoꝝ: ⁊ mediatrix inter nos ⁊ xp̃z. pꝛ pec-
Nã ſicut deus pater conſtituit xp̃m hoiem media- ribus
torẽ inter hoies ⁊ deũ: propter qđ homo xp̃s Jeſus tendit.
dicit mediator dei ⁊ hominum ꝑ aplm: ⁊ dicitur ad
uocatus apud patrẽ: ad Hebr. Ita pariter Chriſtus
caput eccleſie cõſtituit virginẽ matreꝫ ſuã aduoca
tam et mediatricẽ ſingularem inter nos ⁊ ipm. Unũ
Chriſtus dupliciter dr mediator dei ⁊ hoim inquan
tum homo. Primo qꝛ eſt medius in dignitate: qꝛ mi
nor parte ſcdm humanitatẽ ⁊ maior et dignior oĩ
hoĩe ⁊ angelo et in ratione eſt: ꝙ ſit medius interceſ-
ſor ⁊ redemptor inter nos ⁊ deum. Item qꝛ eſt dei
filius ſuper oĩa dilectus: quia gratia ⁊ remiſſio non
datur niſi interceſſione alicuius predilecti: ⁊ vt te-
neat mediũ inter bonificatorẽ ⁊ bonificãdũ. propt
has ergo duas cauſas xp̃s cõſtituit virginem ma-
trẽ ſuã mediatricẽ inter nos ⁊ ipm. Nam primo eſt
minor filio: ſed maior oĩ alia creatura in gratia et
gloria: ⁊ in omni dignitate: vt dictũ eſt. Scdo quia
eſt ſibi mater ⁊ predilecta ſup oẽs alias creaturas
Et ideo nunꝙ negat ipſi petitionẽ. nam ſicut pre ce-
teris filius diligit matrẽ: ita nõ põt negare ipſi pe-
titionẽ: qꝛ amor ⁊ dilectio eſt cauſa impetrationis
cuiuſcũq rei poſtulate. Item virgo maria pre cete
ris diligit filiũ ſuum: ⁊ pre ceteris ipſi miniſtrauit:
ergo filius non põt ipſi negare vicẽ amoris ⁊ retri-
butiõis/ quin audiat eam: ⁊ annuat ipſi i oĩ iuſta pe
titiõe ex priuilegio ipſi cõceſſo: eo ꝙ cõſtituit eam
mediatricẽ ⁊c. ¶ Unde ẽ valde aduertendũ: ꝑ ꝓpt
cõſeruatione reipublice militãtis: ⁊ ad reparatio- N
nẽ reipublice triũphantis: ⁊ cõplendũ numeꝝ ele

ctorũ neceſſe fuit vt cõſtitueret xp̃s mediatricẽ virginẽ matrẽ ſuã inter nos ⁊ ip̃m: poſtq̃ eiuſdem eſt tendere in finẽ: ⁊ p̃parare et diſponere ea q̃ ſunt ad finẽ. Unde manifeſtũ eſt: q̃ oẽs pctõres peccãt cõtra deũ patrẽ p̃ inobediẽtiã preuaricãdo eius precepta: ⁊ ideo p̃ talẽ culpã merent̃ penam eternã: et etiã tpalẽ: q: ꝓpter culpã occultã merent̃ penam eternã in futuro: ſed ꝓpter pctã publica merentur penã eternã in futuro ⁊ penas temporales in p̃ſenti: de q̃b⁹ nemo põt liberari niſi p̃ itercesſiones xp̃i mediatoris. Sed quia oẽs pctõres poſt baptiſmũ vltra hoc q̃ peccãt p̃ inobediẽtiã ↄ deũ patrẽ: peccant etiã grauiter p̃ ingratitudinẽ cõtra filium: eo q̃ eos redemit per ſuã paſſionẽ: ⁊ fecit eos ſue paſſionis participes per baptiſmũ/⁊ iõ peccando poſt baptiſmũ vident̃ contẽnere ⁊ deſpicere paſſionem Chriſti/⁊ ſic nullus peccator meret̃ q̃ xp̃s ampli⁹ intercedat p̃ ipſo apud patrẽ: ſine cuius intercesſione nemo põt liberari a pena eterna: nec tẽporali: nec culpa quam ipſe volũtarie ꝑpetrauit: ⁊ iõ fuit neceſſe: vt xp̃s cõſtitueret matrẽ ſuã predilectã mediatricẽ inter nos et ip̃m: vt in ſimilib⁹ caſibus intercedat p̃ nobis inter nos et ip̃m: ⁊ mitiget iram eius ꝓpter talẽ ingratitudinẽ: ⁊ vt filius placatus p̃cibus matris intercedat p̃ nobis apud patrẽ. Et ideo dicit beatus Bernadus q̃ ſicut filius p̃ nobis ſemper oſtendit patri latus ⁊ vulnera: ſic mater filio pect⁹ ⁊ vbera. Et hoc videm⁹ manifeſte de multis deuotis virgini Marie: qui in grauibus peccatis ⁊ ſceleribus laborantes/tñ finaliter venerũt ad pniam. Et etiã inter peccata liberantur a magnis malis ⁊ periculis tẽporalibus: ne pereant in eis: ⁊ ꝑducant̃ ad finalẽ pniam. Itẽ videmus quaſdã ciuitates ⁊ populos ⁊ oppida/q̃ propter pctã publica patiunt̃ multa diſcrimina ⁊ pſecutiones ⁊ infirmitates ⁊ aduerſitates. ſed q: diuina officia virginis Marie in eis frequẽtant̃: ⁊ deuote celebrantur. iõ miraculoſe ab illis aduerſitatib⁹ liberãtur: ⁊ nec puniunt̃ quãtũ eoꝝ ſcelera merent̃. Qd̃ non fit: niſi ꝓpter iuges p̃ces virginis Marie fuſas pro deuotis eius apud filium: qui placatus p̃cib⁹ mr̃is intercedit p̃ nobis apud patrẽ. ⁊ ſic in hac peregrinatione nõ relinquit̃ nobis aliud refugiũ in nr̃is tribulationib⁹ ⁊ aduerſitatibus/ niſi recurrere ad virginẽ Mariã mediatricẽ: vt velit placare iram filij: qui ꝑmittit nos flagellari ꝓpter ingratitudinẽ. Et hoc ꝓbat Aug. in libro Cur deus hõ: dicens. Eſt adhuc quoddã ſingulare p̃ſidium et refugium poſt deũ: ⁊ maxima fiducia quã in illo regno habemus. Reginã. ſ. ſororẽ noſtram ⁊ dei genitricẽ ſemperq̃ virginẽ Mariã/q̃ nõ ceſſat apud deũ p̃ hoĩb⁹ ſemper interuenire/Et maxime p̃ illis: quos filiũ ſuũ cõgrue imitari videt: ⁊ pro illis q̃ aliq̃n de malo ad bonũ redire voluit. Credere aũt indubitãter poſſumus q̃m non eſt aliquid: qd̃ filius matri ſue potẽti debeat negare aut velit. Hec eſt reuera ṽgo Maria: de qua ꝑceſſit dei ſophia: q̃ peccatoribus ſatis eſt via: ⁊ quã patefcit ſalutis via: Qui ergo ab ea auxiliũ poſtulauerit: ⁊ poſtulãs pſeuerauerit nunq̃ ab ea vacuus receder/Fruſtra enim alios ſctõs oraret ille: quẽ iſta nõ adiuuaret: ⁊ vt magis dicã/ qd̃ alij ſcti minime auderẽt: hec quadã ↄgruẽti auctoritate a filio poſtulans obtineret. Hec Augu. in q̃b⁹ ṽbis nobis oſtendit q̃ xp̃s poſt ſe h̃ ſingulare refugium nobis reliquit: ⁊ quomodo poſt Chriſtuꝫ hanc virginẽ habemus aduocatricẽ: que p̃ nobis intercedere non ceſſat: ⁊ quomodo rõne affinitatis maternalis ⁊ filialis dilectionis/nil Chriſt⁹ poteſt ipſi negare: ergo ſemp̃ ad ipſam ante oẽs ſctõs eſt recurrẽdũ. Et hec eſt vltima et ſingl'aris dignitas qua Chriſtus dignificauit ⁊ magnificauit virginez matrẽ ſuã: q: cõſtituit ipſam mediatricẽ inter nos ⁊ ipſum. ❡ Duodecim ergo ſunt dignitates et priuilegia ſingularia virginis Marie: ı̃ q̃bus Chriſtus fili⁹ eius ſup̃ oẽs alias creaturas eam dignificauit ⁊ magnificauit. Primo: q: ſingulariter eam ab eterno predeſtinauit. Scd̃o: q: ſingul'r eam in ſua creatione ſanctificauit ⁊ et ab omni pctõ preſeruauit. Tertio: q: in vtero matris in ea vſum liberi arbitrij ⁊ rõnis ſingulariter ad merẽdum accelerauit. Quarto: q: in eius coniugio fidem virginitatis ſimul cũ fide coniugali ſeruauit. Quinto: q: ſingulariter ſine viro ⁊ corruptione cõcepit/et abſq̃ omni erumna cũ virginitate peperit. Sexto: q: in tali cõceptu et partu mater dei et filij dei eſt effecta. Septimo: q: in illa obũbratiõe ſpũs ſancti intellectu purgatũ ⁊ heroicum eſt adepta: et propheta: ⁊ euangeliſta ſimul effecta. Octauo: q: familia eius deuotius et laborioſius Chriſto miniſtrauit. Nono: quia coronã ⁊ aureolã martyrij ſup̃ oẽs apl'os ⁊ martyres eſt conſecuta. Decimo: q: a ſnĩa incinerationis fuit excepta. Undecimo/q: ſuper oẽs hierarchias hominũ et angelorũ in celo ĩmediate poſt filiuz eſt collocata ⁊ exaltata. Duodecimo: q: mediatrix inter hoĩes et Chriſtũ in ſingulare p̃ſidiũ eſt conſtituta. Hec ergo virgo Maria mater dei eſt illa mulier amicta ſole/⁊ habens lunaꝫ ſub pedibus ſuis: quã vidit Joannes in Apocalypſi. Et hec eſt illa corona et diadema ſtellarũ duodecim in capite eius: que ſunt. xij. dignitates et priuilegia que per grãm meruit virgo Maria: quib⁹ correſpõdent. xij. premia in gloria. Et ideo ſicut iſtis. xij. dignitatibus dignificauit ⁊ magnificauit Chriſtus virginez in hoc ſeculo p̃ grãm: ⁊ et in celo p̃ gloriã: propter quas oẽs generationes predicãt eã beatã: ita ipſa in hoc cãtico agendo gratias magnificat deum dicẽs. Magnificat ⁊c. Quaſi dicat: aĩa mea magnificat dñm: qui potens eſt et ſctm̃ nomẽ eius/ꝓpter iſta duodecim magna priuilegia que fecit mihi: q: ex hoc: quia fecit mihi iſta magna: oẽs generationes dicent me beatam. Et hoc de ſecũdo p̃ncipali queſito. ❡ Sed nunc reſtat reſpõdere ad tertiũ principale queſitũ. ſ. quare virgo Maria dixit in hoc cãtico q̃ omnes generationes debebant ipſam dicere ⁊ p̃dicare beatã per ſupradicta. xij. priuilegia et dignitates cuꝫ nos videamus Judeos ipſam blaſphemantes ⁊c. Ad hoc reſpõdetur qd̃ iſta tria noĩa: ſcꝫ gentes/ nationes: et generationes/cõiter in ſacra ſcriptura ſignificãt ppl'm gẽtilẽ qui viuebãt ſm̃ naturam ⁊ carnem: ⁊ non ſm̃ legem dei: vt dictũ eſt per totã expoſitionem libri pſalmorum: que quideꝫ gentes ⁊ generationes erant venture ad fidem Chriſti: et debebãt fieri filij Iſrael et Abrahe ſm̃ ſpm̃ et laudare nomẽ dñi ⁊ deũ Iſrael ⁊ meſſiã in lege promiſſum: vt videmus eſſe cõpletũ. Que quidam gñationes ſicut nunc laudant nomẽ dñi: qui eſt Chriſtus verbũ incarnatũ: ita pariter laudãt ṽginẽ matrez eius/⁊ dicũt eã beatam. Que quidem gñationes licet nõ ſimul venerũt ad fidẽ: ſed ſicut ſucceſſiue venerunt per oẽs partes mundi: ita ſucceſſiue laudauerũt nomẽ dñi: ⁊ beatã dixerũt matrẽ eius: q: non fuit aliqd̃ regnũ nec ꝓuincia q̃ non venerit ſucceſſiue ad fidẽ Chriſti: ſicut dictũ eſt pſal. lxxi. ⁊. cix. ⁊ ſic Judeis reprobatis blaſphemantib⁹ Chriſtũ ⁊ matrẽ eius: oẽs gñationes populi gẽtilis venerunt ad fidẽ: ⁊ laudarũt Chriſtũ: ⁊ beatã dixerũt matrẽ ei⁹. ❡ Sed q: nr̃is demeritis exigentibus Arabia que in multis hereſibus laborabat/receſſit a vera fide xp̃i fraude Mahometi ⁊ ſuorũ/⁊ incidit ĩ illã ſectã que poſtea maiorẽ partẽ mundi decepit ⁊ vſurpauit: ⁊ iõ in magnã partẽ fuit perturbata a vera laude Chriſti: ⁊ virginis matris eius: eo q̃ negat xp̃m eſſe deũ. Sed non tantũ fuit pturbata: quin dicat xp̃m ſctm̃ ſup̃ oẽs hoĩes/⁊ filiũ ſpũs dei: ⁊ virginẽ Mariã beatã ſup̃ oẽs mulieres ⁊ ſup̃ oẽs gñationes. Aſſerũt etiã Chriſtũ eſſe maximũ prophetam/ ſctm̃ ſup̃ oẽs ſanctos: ⁊ ſapientẽ ſup̃ oẽs ſapientes: ⁊ pphetã ſup̃ oẽs ꝓphetas: ⁊ potentez in miraculis ſup̃ oẽs potẽtes: natum ex ṽgine ſine patre. *[Nota de ... ...]* Unde Mahometus volens cõmendare ſeip̃m: ⁊ auctoriꝫare fraudẽ ſuã/finxit in Alcorano ſuo ⁊ in capl'o filiorũ Iſrael: q̃ quadã die dum erat in oratione fuit rapt⁹ ab angelo Gabriele ⁊ portatus a Mecha in Hierl'm. Et exinde aſcẽdit ĩ celũ cũ angelo vſq̃ ad oratoriũ dei: a quo accepit librũ Alcorani: qd̃ interpretat̃ collectio p̃ceptorũ dei: ⁊ iõ cõmuniter itroducit deũ ad loquẽdũ quaſi p̃ totũ Alcoranum. Et ſic in capl'o Elbachera dicit de⁹. Dedimus Jeſum filiũ Marie: ⁊ vt faceret ꝓdigia ⁊ miracula manifeſta: ⁊ fecimus euꝫ p̃ ſpm̃ ſanctũ. Itẽ infra dicit: Inſufflauim⁹ in Mariã de ſpũ noſtro. Itẽ ibidem dicit: q̃ xp̃s fuit ſue matri p̃ angelũ annunciatus: ⁊ p̃ ſpm̃ ſanctũ ſanctificatus ⁊ cõceptus ex virtute dei de matre virgine ſanctiſſima ⁊ puriſſima ſuper oẽs mulieres. Itẽ in capl'o Elmeide/dicit deus. Limitauimus veſtigia oĩm hoĩm p̃ Jeſum filiũ Marie veraciſſimũ patenter: ⁊ dedimus ei euangeliũ: in quo eſt vera directio: et lux et veritas manifeſta: et ſic Mahometus q̃nq̃ appellat Chriſtuꝫ verbum dei: ⁊ quandoq̃ ſpiritũ dei/⁊ nunciũ dei: quandoq̃ aĩam dei: ſed nõ vult appellare ip̃m deũ: cõcordãdo cum hereſi Arriana. Itẽ in cõmendationẽ virginis Marie dicit in capl'o amarã: q̃ dixerũt angeli ad Mariã: O Maria Deus pretulit te ſup̃ oẽs mulieres. O Maria De⁹ euangelizat tibi de verbo ſuo: ⁊ nomen Chriſtus Jeſus fili⁹ Marie. Item in capitulo Elneſſa dicit. Nõ dicais de deo niſi veritatẽ: q: Jeſus filius Marie eſt nuncius dei: ⁊ verbum dei: qd̃ ipſe poſuit in ea p̃ ſpiritũ ſanctũ. *[Nota ... ſarraceni dicunt mariã ſctam.]* Et ſic dicunt oẽs Alfaquini. i. doctores ſarracenorũ: q̃ poſtq̃ deus et angeli ⁊ Mahometus appellant virginẽ Mariam ſanctã ⁊ beatã: q̃ ſit anathema oĩs ille: qui eam nõ fuerit venerat⁹. Unde quidã Alfaquinus vocatus Aben Rodoam volens exponere illa verba q̃ dixerunt angeli ad beatam Mariã. ſ. O Maria Deus p̃tulit ⁊ elegit te ſup̃ oẽs mulieres ⁊c. dicit in ſuo libro quem intitulat librum Mariem/q̃ illa verba tanq̃ conſolatoria dicebant angeli tripudiantes in partu virginis Marie: letificantes eam de filio ſuo magno ꝓpheta: quẽ in virginitate pepererat. Itez dicit in eodẽ libro q̃ q̃n Herodes cum ſuis militibus querebat pueruꝫ Jeſum in Bethleem ⁊ Hierusalẽ: vt interficeret eum cum ceteris innocẽtibus: tunc virgo Maria tranſibat inter eos cũ puero in vlnis: ⁊ non videbãt puerũ nec matrẽ: ⁊ eo q̃ angeli occecabãt eos: ⁊ ſic ṽgo Maria trãſiuit illeſa vſq̃ ad fines Jude: ⁊ intrans in egyptũ. Itẽ dicit: q̃ q̃dã agricole annunciauerũt Herodi qualiter viderant Mariã fugientẽ cum puero in egiptum: quo audito Herodes cõfeſtim miſit milites qui occiderent infantẽ ⁊ matrẽ. q̃ quidẽ milites inſequentes in deſcenſu cuiuſdã collis viderũt Joſeph cũ Maria ⁊ infantẽ in fundo vallis iuxta quẽdã fontẽ: tũc cõcito paſſu inceperunt currere cõtra eos: quos vidẽs Maria dixit ad infantẽ. O fili ecce milites Herodis veniunt ad interficiendũ te ⁊ me: ergo ſalua te metip̃m ⁊ me. *[Not. de fuga in egyptũ]* Erat autẽ ibi iuxta fontẽ quedam antiquiſſima ficulnea habẽs trũcũ groſſiſſimũ ⁊ latũ ⁊ cõcauũ ex nimia antiquitate: ad q̃ ficulneã ſe appodiauit virgo Maria tenens infantẽ in brachijs. Que quidẽ ficulnea illico ſe aperuit in duas partes ad tactũ virginis Marie: ⁊ tunc Maria cũ infante poſuit ſe intra ficulneã apertã: ⁊ q̃ ſtatim iterũ clauſa eſt occultans matrẽ cũ puero. Uenientes autẽ milites ad fontẽ nõ inuenerũt nec viderunt niſi ſolũ Joſeph cũ aſino. Qui dixerunt: vbi eſt mulier: quã ꝓſpeximus de colle tecũ exiſtẽtẽ iuxta fontẽ cũ puero in manibus: Quib⁹ Joſeph reſpõdit. neſcio Uos videtis nullũ mecũ eſſe niſi aſinũ cum iſta ficulnea: forſan iſta ficulnea viſa eſt vobis mulier. *[Nota.]* Tunc milites putantes ſe deluſos ĩ viſu reuerſi ſũt. via qua venerant: ⁊ ſic iterũ aperta ficulnea Maria exiuit illeſa ⁊ ſedens ſuper aſinũ ꝓfecta eſt in egyptum ſimul cũ filio et Joſeph. Itẽ dicit vlterius: q̃ Maria ꝑuenit cũ puero ad locũ prope magnã ciuitatem q̃ nũc dicitur Cayre: vbi eſt fons ex cui⁹ aqua rigat̃ vna vinea: ex q̃b⁹ vitibus diſtillat balſamuꝫ: in quo fonte Maria quotidie lauabat pannos pueri Jeſu ⁊ lauabat ſeipſaꝫ ant eq̃ faceret zala. i. orationẽ. *[Exemplum.]* Et iõ firmiter credunt oẽs ſarraceni/q̃ iõ ſola aqua illi⁹ fontis eſt vtilis. ⁊ habet virtutẽ ad rigandũ illã vineã: eo q̃ virgo Maria lauabat ſe et pannos Jeſu in illo fonte: ⁊ iõ nulla alia aqua habet illã virtutẽ: preter illam. *[No. d̃ ſepulcro ṽginis.]* Et hinc eſt qd̃ nullus ſarracenus audet ſe lauare in illo fonte ante orationẽ. dicunt enĩ q̃ nullus eſt dign⁹ lauari in illo fõte vbi virgo Maria lauit ſe: ⁊ cũ filio ſuo. Itẽ dicunt ſarraceni/q̃ dum virgo Maria fuit in illo loco egypti: nulla mulier parturiẽs potuit periclitari: ſi virgo Maria imponeret ipſi manus. ⁊ iõ oẽs parturientes vocabant eã vt imponerẽt ſibi manus. Itẽ dicunt q̃ oẽs mulieres habẽtes infantes infirmos veniebant ad Mariam: ⁊ ipſa imponebat man⁹ infantis Jeſu ſuper eos ⁊ ſanabantur a quacunq̃ detinebãt̃ infirmitate: Itẽ ego audiui a fide dignis quidã cauſa viſitãdi loca ſãcta fuerũt ĩ Hierl'm/qualiter ſarraceni venerant̃ valde ſepulcrũ virginis Marie: qd̃ eſt in valle Joſaphat/vbi frequẽter Sarraceni faciunt zala. i. orationem. immo dicit mihi quidã miles: qd̃ decies iuit in vna die ad ſepulchrũ virginis vt faceret orationẽ ⁊ nunq̃ potuit intrare: q: ſemper inueniebat ibi ſarracenos facientes orationẽ: qui nõ permitebãt ipſũ intrare dicentes ipſum nõ eſſe dignũ intrare ſepulchrũ tãte virginis. Unde ſarraceni nõ habẽt in tãta veneratiõe ſepulchrum xp̃i ſicut ſepulchrũ virginis: eo qd̃ nõ credũt ip̃z fuiſſe mortuũ nec ſepultũ: immo dicũt: qd̃ q̃n Judei voluerũt rapere ip̃z in orto: qd̃ angeli rapuerũt xp̃m in celũ: ⁊ ibi manet viuus in ſocietate dei vſque. ad Antichriſtũ: q: tunc mittet eũ deus: vt interficiat.

Antichriſtū: vt dicit Mathometꝰ in Alcorano. Immo dicunt quidā Alphaquini: ꝙ Jeſus Chriſtꝰ non ſolū interficiet Antichriſtū: ſed etiam oēs Judeos: eo ꝙ voluerunt ipm̄ interficere. Ex quibꝰ oibꝰ ptꝫ ꝙ licet ſarraceni decepti per Mahometū non habeant rectā fidem de diuinitate Chriſti: tn̄ venerantur ipſum tanꝗ verbū et ſpm̄ ⁊ animam dei et nuncium dei et prophetā ſup oēs ꝓphetas: et venerantur virginē Mariā matrē Chriſti aſſerentes ipſam virginē ante partū: ⁊ poſt partū eſſe puriſſimam et ſanctiſſimā ſup oēs mulieres abſque omni peccato: immo ſi quis oppoſitū diceret lapidibꝰ obrueret: Et ſic predicant ipſam beatam ſup oēs gn̄ationes. ¶ Ex quibus ptꝫ ꝙ nō ſolū oēs generationes populi gentilis: que ſucceſſiue per oēs partes mūdi venerūt ad fidem Chriſti: dixerunt beatam virinē mariā: ſed etiam modo tā ſarraceni ꝙ chriſtiani oēs deſcendentes de generatiōe ⁊ natione populi gētilis dicunt et predicant virginē Mariā beatā et felicē vt dictum eſt: licet Judei blaſphemēt ipſaꝫ. Et hoc intēdebat dicere Maria: cū dixit. Beatā me dicēt oēs gn̄ationes. quaſi diceret: iudeis reprobatis et in ſua cecitate obſtinatis: beatā me dicent oēs generationes. ſ. populi gētilis: q̄ ad fidē conuertentur Et hoc declarabit Maria in ſequentibus: cū dicet ꝙ filius ſuus diſpſit iudeos ſuperbos: et depoſuit de ſede ſacerdotali: ⁊ exaltauit hūiles gentiles credentes/ ⁊ īpleuit eos bonis ſpūalibꝰ. Et ſic oēs iſti credentes ⁊ exaltati dicunt beatā virginē Mariaꝫ Hoc eſt ergo argumentū: qđ virgo Maria facit in prima parte huius cantici. ſ. qꝛ deus eſt oīpotēs et nomē eiꝰ et ſanctū: qđ eſt verbū īcarnatū. ſ. Jeſus Chriſtus deus ⁊ homo ideo fecit magna mihi matri ſue. i. magnis dignitatibus ⁊ priuilegijs me magnificauit: et ideo ex hoc beatā me dicent oēs gn̄atiōes conuerſe ex populo gētil. i. iudeis reprobatis ⁊ ideo magnificat aīa mea dn̄m: ⁊ exultauit ſpūs meuꝫ in deo ſalutari meo: prout latius patebit.

Luc. i. de pe. di. i. c. ſerpēs

Et miſericordia eiꝰ a progenie ī ꝓgenies timentibus eum.

¶ Hec eſt ſcđa pars huius canticū: qua virgo maria magnificat deum in ꝑſona totius eccleſie propter bona q̄ tota eccleſia recepit in aduētu Chriſti: ꝑ hoc volens oſtendere: ꝙ nō ſolū ipſa obligat deū magnificare: eo qđ filius ſuꝰ eam magnificauit ⁊ dignificauit priuilegijs ⁊ dignitatibus ſupradictis: ſed etiā tota eccleſia obligat deū magnificare: eo ꝙ Chriſtꝰ eam redemit ⁊ exaltauit: ⁊ multis bonis ſpūalibus repleuit ⁊ ditauit. Ad cuius intellectū ē notandū: ꝙ qꝛ dictū eſt ſupra/ qđ Chriſtus filius virginis eſt nomē dei potens ⁊ ſctm̄ ⁊ ꝑ ꝯn̄s cōtinet in ſe eſſentialiter et naturaliter oīpotentiā ⁊ ſummā ſapientiā ⁊ iuſtitiā ⁊ mīam: ⁊ ſic dicit brachium patris ⁊ ſapientia pr̄is: ideo venit in carnem ad notificandā et exercēdā oīpotētiā ⁊ ſapientiā/ ⁊ iuſtitiam ⁊ mīam in mundo in opere noſtre redēptionis. Hoc ergo volens oſtēdere/ quatuor facit virgo Maria in hac ſcđa parte huius cantici. Nam primo dicit: qualiter Chriſtus exercuit ſuā mīam erga timētes deū et humiles ī ſuo aduētu. Scđo qualr̄ exercuit ſuam potentiam contra ſuperbos: eos diſperdēdo ꝺ mente cordis ſui. Tertio qualiter exercuit ſuā iuſtitiā potentes ſuperbos et ingratos deponēdo de ſede: ⁊ humiles exaltando. Quarto qualiter ſuam exercuit ſapientiā ſimul ⁊ mīaꝫ eſuriētes humiles replēdo bonis: ⁊ diuites ingratos et ſupbos inanes relinquendo. Scđm ibi Fecit potētiā. Tertiū ibi depoſuit potētes: Quartū ibi Eſurientes impleuit ⁊c. ¶ Quantū aūt ad primū ē aduertendū: ꝙ licet Chriſtus venerit in carnē ad oſtendendā ⁊ exercēdā oīpotentiā ⁊ iuſtitiā et ſapientiam ⁊ mīam: tn̄ principalr̄ venit ad oſtendēdā mīam ſuā in oꝑe noſtre redemptiōis: ⁊ ſeruitute ⁊ captiuitate pctī nos liberādo: ꝙ nō potuit fieri abſqꝫ oīpotentia ⁊ ſapiētiā ⁊ iuſtitia. Ideo patres veteris teſta. oēs expectabāt eū: vt faceret nobiſcū mīam nos a pctō liberando. Ideo dicebat Dauid pſal. lxxix. Excita potentiā tuā ⁊ veni: oſtende facieꝫ tuā ⁊ ſalui erimꝰ. Iteꝫ pſal. lxxxiiij. Oſtende nobis dn̄e mīaꝫ tuā: et ſalutare tuū da nobis. Sed qꝛ actꝰ actiuoꝝ ſunt in patiente diſpoſito: ideo opꝫ: ꝙ homo diſponat per aliquaꝫ diſpoſitionem vt ſit aptus ad taleꝫ grām et mīam Chriſti ⁊ remiſſioneꝫ pctōꝝ recipiendā. Sed qꝛ humilitas eſt prima diſpoſitio ⁊ radix oīm ꝟtutum et gratiarum: ſicut ſupradictum eſt/ ideo oportet qđ homo diſponat per humilitateꝫ ad grām et mīam Chriſti capeſſandā Vn̄ ſicut ſupbia reddit hominē ineptum ad omnem virtuteꝫ ⁊ grāꝫ recipiēdā: ita humilitas reddit ipſum aptuꝫ ⁊ habileꝫ ad omneꝫ virtutem ⁊ gratiā capeſſendā: ⁊ remiſſionem cuiuſcūqꝫ delicti ⁊ veniā cōſequendā. Ideo dicit Jaco. in canonica ſua cap. i. quod deus ſuperbis reſiſtit: humilibꝰ aūt dat grām. Item pſal. xvij. Tu ppl'ꝫ humileꝫ ſaluū facies: ⁊ oculos ſupboꝝ humiliabis. Et ſic ptꝫ/ qđ ſicut oportet ꝙ ex parte dei ſit ſctitas: et mīa ad gratiam et veniā et remiſſionem conferendam: ita oportet vt ex parte hominis ſit humilitas ad talem gratiam et remiſſionem recipiendam et merendā et conſequendā: qꝛ deus reſpiciens humilitatem ⁊ timorem in homine: dat ipſi gratiam ⁊ veniam/ ⁊ releuat ipſum a miſeria in qua eſt Vnde ſicut ſupbis ⁊ temerarijs negat veniā: ita humilibꝰ ⁊ timentibꝰ nō negat mīam ⁊ remiſſioneꝫ pctōꝝ Et iō hec eſt cā quare Chriſtꝰ nō vſus eſt mīa cū diabolo ſupbo: ⁊ Judeis obſtinatis: qꝛ eoꝝ ſuperbia et temeritas nō meruit veniam et remiſſionem: qꝛ erāt īepti ⁊ indiſpoſiti ad mīam ⁊ veniā capeſſendam: ⁊ ſic non profuit eis mīa ⁊ paſſio Chriſti. Sed profuit omnibus humilibꝰ et timentibus: deū quales fuerunt oēs fideles et apl'i ⁊ diſcipuli de populo iudaico: ⁊ conuerſi an fidem Chriſti de populo gentili. Et hoc intendit dicere virgo Maria in hoc verſu. Vnde ait: ꝙ ſicut dn̄s cuius nomen eſt potens: ⁊ ſctm̄ reſpexit humilitateꝫ ī ea ꝓpter quā fecit ipſi magnalia ſupradicta: ita pariter reſpexit humilitatem ⁊ timoreꝫ in ceteris omnibus fidelibꝰ: ⁊ ideo miſericordia eius non ſuperuenit nec ꝓfuit ſupbis et temerarijs ⁊ impenitentibus diabolis. et Judeis obſtinatis: ſed profuit omnibus humilibus et fidelibus timentibus eū cōuerſis tam de populo gentili ꝙ iudaico. Que quidem mīa ꝓceſſit primo a progenie Judeoꝝ in apoſtolis ⁊ ceteris fidelibꝰ recipientibus Chriſtū ex illo populo: ⁊ et ſucceſſit in progentes gentiliū predicatiōe apl'oꝝ: et ita fructus redemptiōis ſubuenit ⁊ ꝓfuit ſucceſſiue omnibus timentibus deū a progenie in progenies et ab etate vſque in finem mundi. ¶ Ad huiuſmodi autem intellectum eſt aduertendum: ꝙ iſta ſe habent per ordinē. ſ. hūilitas ⁊ timor dei: ⁊ et charitas affectiua: ⁊ ſpes. qꝛ vltimū preſupponit primuꝫ: ⁊ ꝑ ordinē oīa ſequntia. Nā ex humilitate ſequit timor dei: ⁊ ex timore ſequit fides: ⁊ ex fide charitas: ⁊ ex ea charitate ſequit ſpes. ⁊ ideo q̄ nō habet humilitatē nullū alioꝝ pōt habere. Nā ſupbus nec timet hoīes nec timet deū. ⁊ ſi nō timet deū nō credit: ⁊ ꝑ conſequens nō diligit nec ponit ſpem in eo. Sed ſi homo eſt humilis timet diuinū iudiciū: ⁊ ꝑ cōſequēs credit: ⁊ exinde amat deū: ⁊ ꝑ cōſequēs ponit ſpem in eo. ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ fides q̄ eſt principiū virtutū theologaliū preſupponit ⁊ includit humilitatē cum timore. Et hanc humilitatē fide ſpe ⁊ charitate formatā oſtendit virgo Maria qn̄ dixit. Ecce ancilla dn̄i: fiat mihi ſcđm verbū tuū. Et hanc humilitatē reſpexit deus in ea: ꝓpter quā voluit ex ea carnem aſſumere: ⁊ ꝓpter quā fecit ipſi magna ſupradicta eo modo quo dictū eſt. Et iō dicit Maria: ꝙ ſicut deus reſpiciēdo in ea humilitatē fecit ipſi magna ſupradicta: ita reſpiciēdo humilitatem ⁊ timorē in oībus fidelibꝰ a ꝓgenie in ꝓgenies eiꝰ mīa ꝓfuit oībus timentibus: eo ꝙ humilitas q̄ eſt radix oīm virtutū: ⁊ timor dei: q̄ eſt initiū ſapiētie: eſt q̄dā diſpoſitio ad recipiēdā mīam dei ⁊ fructū ⁊ effectum redēptionis. ¶ Sed eſt iterū aduertendū/ ſicut dictum eſt pſal. xviij. ꝙ quadruplex pōt eſſe timor. ſ. ſeruilis: filialis: caſtus: ⁊ ſanctus. Aliter enī timet ſeruus: aliter filiꝰ: aliter vxor: aliter vir iuſtꝰ ⁊ ſanctus. Seruus enī timet facere malū ne verberet a dn̄o. Filius vero timet patrem: ne priuet ipm̄ hereditate. Vxor vero timet virū: ne ſeparetur ⁊ dimittat illā. Sed vir iuſtus ⁊ ſctūs timet peccare cōtra deū: nō ꝓpter aliqđ ꝓpriū intereſſe: ſed ne diſpliceat deo: quē diligit ī ſe/ ⁊ ꝓpter ſe: ⁊ plus ꝙ ſeipm̄. qꝛ vir ſanctꝰ oblitus ſuipſius diligit deū ſup oīa: et ſi q̄d aliud diligit: illud diligit in deo ⁊ propter deum: ⁊ ſic diligit ſe in deo ⁊ non principaliter in ſe. ⁊ iſte talis timor eſt cum ſumma charitate: que mittit foras oēm ſeruilē timorē: licet includat timorē filialē ⁊ caſtū: qꝛ timor ſanctꝰ etiam timet ꝑdere deū ⁊ eius hereditatē. Eſt verum ꝙ timor ſeruilis quo timēt peccare mali formidine pene: licet non ſit pfectꝰ: tn̄ nō eſt malus eo ꝙ opponit temeritati. Vn̄ licet talis timor non ſit meritoriꝰ: tn̄ pōt eſſe principiū ⁊ via ad timorē filialē ⁊ caſtum ⁊ ſanctū qꝛ trahit hoīem ad alios tres ſequentes timores ſcđm ordinē pfectionis. qꝛ timor ſeruilis trahit ad filialē: ⁊ filialis ad caſtū: ⁊ caſtus ad ſanctū: qui cōſtituit hoīem in ſumma pfectione. Vn̄ ſicut acus ſe habet ad filū: qꝛ pforando trahit ipm̄ cōiungendo pannū vnū cū altero: ⁊ miſſa acu foras manent partes panni cōſute ⁊ iuncte ꝑ filū: Ita pariter timor ſeruilis formidine future pene pungit ⁊ penetrat cor hoīs. Et exinde trahit ſecū ad timorē filialeꝫ ne ꝑdat pctō gl'iam dei: ⁊ ſic pctōꝝ iam magis adheret deo. Et exinde ille talis nititur recuperare deū ꝑ penitētiā: ⁊ ſic iā eſt in amore ⁊ timore caſto ⁊ vxorali: timendo ne ꝑdat deū ⁊ ꝑ cōſequens gloriam eius: ⁊ ſic timebit ipſi diſplicere ſolum ꝓpter eiꝰ bonitatē. Et ſic miſſo foras timore ſeruili: manet aīa hoīs cōſuta ⁊ cōiuncta deo filo timoris et amoris ſancti ſub quadā extaſi in deū transformata, vt inquit Diony. ⁊ magis in deo amato ꝙ in corde qđ informat ⁊ animat. vt inquit Aug. Virgo aūt Maria licet iam in ſua prima ſanctificatione fuerit a deo diſpoſita ꝑ humilitatē formatā fide ⁊ ſpe ⁊ charitate: ⁊ ꝑ conſequens timore filiali ⁊ caſto ⁊ ſancto qui quidem timor ſanctus cōſtituebat ipaꝫ in ſummo gradu perfecionis. ⁊ reſpiciens deus in ea hanc humilitatem ſic formatam: fecit ipſi cetera magna ſequentia. ſ. virginē cū fide coniugali ⁊ cum fecūditate: ⁊ matrem dei ⁊c. tn̄ ad hoc ꝙ deus det homini grātiā gratificam ex meritis ſue paſſionis. oportet ⁊ ſufficit ꝙ ſit diſpoſitus ꝑ humilitatē formatā timore ſaltē ſeruili ⁊ filiali. ſ. ꝙ timeat penas futuras/ ⁊ timeat perdere gloriā quam deus ꝓmiſit diligentibꝰ ſe: ⁊ immo deſideret talē gloriam/ ⁊ gratiā ꝑ quā deus dat talem gloriam. qđ non pōt fieri ſine fide ſaltem informi: ⁊ tunc deus informat illā fidē per charitatem ⁊ ſpem firmam: ⁊ per conſequens per gratiam. Sed qꝛ apoſtoli ⁊ ceteri diſcipuli ad primā vocationē habuerūt talem humilitatem ⁊ timorē ⁊ fidē audiendo Chriſtū: ⁊ populus gētilis audiendo apoſtolos: ⁊ ō ſicut fides apoſtoloꝝ fuit poſtea firmata ⁊ formata per charitatem ⁊ gratiā: ita etiam ⁊ humilitas ⁊ fides gentiliū: ⁊ oībus iſtis profuit miſericordia redēptionis Chriſti ſemꝑ preſuppōnēdo ꝙ Chriſtus per gratiā preuenientē diſponebat primo corda eoꝝ ꝑ humilitatē timore ſeruili ⁊ filiali formatā: ad recipiendā gratiam redēptionis. qꝛ cuius eſt introducere formā/ eiuſdē eſt diſponere materiā ⁊ ſubiectū: vt dictum eſt. Et iō dicit virgo Maria: ꝙ mīa eius ⁊ fructus redēptionis tantū ꝓfuit ſic timentibꝰ deū: ⁊ nō reſiſtentibꝰ: ⁊ hoc a ꝓgenie in progenies. Nam talis mīa ⁊ fructꝰ redemptionis: primo datus eſt apl'is ⁊ diſcipulis xp̄i: q̄ erant de ꝓgenie Judeoꝝ: Et exinde ꝓceſſit in ꝓgenies gentiliū per predicationem apoſtoloꝝ ⁊ diſcipuloꝝ. ⁊ ſic etiā tranſiuit ſucceſſiue ex vna ꝓgenie ⁊ etate in aliā vſqꝫ ad magnum Conſtantinū: ⁊ exinde ab vno regno in alterum: et ex vna lingua in alterā: vſqꝫ q̄ totꝰ mundus ꝑuenit ad fidē xp̄i: et ſic in catholicis xp̄ianis ꝑſeuerabit a ꝓgenie vſqꝫ ad finē mūdi: vbi recipiemꝰ vltimam perfectionē ⁊ p̄miū ex meritis paſſionis Chriſti in corpore glorificato ⁊ aīa beata. Deinde cum dicit/

Fecit potentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.

Luc. i. xvij. q. iiij. ca. miror. in glo.

¶ Explicat qđ ſuperius implicite dixit. ſ. ꝙ deus oīpotens cuius nomen eſt ſanctum et miſericors vſus fuit ſua miſericordia cum ſolis humilibus timentibus eum: qꝛ miſericordia eius ſolis timentibus deū ⁊ humilibus profuit. hic autē dicit ꝙ deus cum ſit potens non vſus eſt miſericordia: ſed iuſtitia ⁊ potentia cum ſupbis ⁊ temerarijs ⁊ obſtinatis Judeis: ⁊ ceteris infidelibus: eo ꝙ non ſolū noluerunt recipere beneficiū miſericordie ⁊ redemptionis Chriſti: ſed etiā ex nimia ſupbia ⁊ auaritia noluerūt diſponi per humilitatē ⁊ timorē: nec audire ꝑdicationē ⁊ legē Chriſti: q̄ diſponit ad graciam redēptionis recipiēdā. Et ſic nō ſolum formā: ſed nec etiā diſpoſitionē voluerūt recipere: qꝛ noluerunt intelligere: vt bene agerent immo cōtēpſerūt: ⁊ toto conatu reſtiterūt: ⁊ gratis oderūt Chriſtum ⁊ crucifixerūt. Et ideo Chriſtus nō ſolū puniuit eos pena damni auferendo ab eis fructū redēptionis et regnum dei: ⁊ dando ipm̄ timentibus eum: ⁊ populo gētili facientī fructū humilitatis ⁊ fidei: ſed etiā puniuit eos pena ſenſus ⁊ diſperſionis ⁊ captiuitatis ī p̄ſenti: ⁊ pena eterni ignis ī futuro. Et ſic oſten

dit in eis potentiā puniendo: ⁊ non miām redimendo. Et hanc potentiā oſtēdit deus pater ꝑ filium: ⁊ q̄ dicit̄ brachiū patris. Nam filiꝰ dei incarnatus dicitur nomen pr̄is: inquātum pr̄ per ipſum filiū incarnatū ſeipm̄ mūdo notificauit ⁊ manifeſtauit: et dicit̄ mia patris: inquātū ꝑ ipm̄ mundū redemit. Sed dicit̄ brachiū patris: inquantū per ipm̄ ſuam potentiā exercuit in miraculis faciendis: ⁊ in malis puniendis ⁊ diabolis ſuperandis. Et ideo dicit virgo Maria: ꝙ deus pr̄ non fecit miam: ſed potentiam in brachium. i. cū filio ſuo cōtra ſuperbos Judeos ⁊ infideles: ſed fecit potētiā ⁊ iuſtitiā eos puniendo: ⁊ ſic diſperſit eos ſupbos mente cordis ſui.

Filius dr̄ pr̄is brachium.

Phariſei ſupbi.

℄ Ad cuiꝰ intellectū eſt notādū/ ꝙ Scribe ⁊ Phariſſei ⁊ ſequaces eorū multiplr̄ fuerūt ſupbi in mēte: ⁊ intentione cordis ſui. Et ideo Chriſtus multipliciter diſperſit eos a ſuperbia ⁊ mēte ſupbie cordis ſui. Unde primo Scribe ⁊ Phariſſei erant ſuperbi gloriantes de ꝓpria natura carnali: ⁊ de generatiōe. Et iō putabāt ꝙ ſoli filij Abrahā ⁊ Iſrael erāt ſaluādi: ⁊ debebant eſſe liberi ab oi ſeruitute. Et ideo dixerūt Chriſto Joā. viij. Nos ſemē Abrahe ſumꝰ: ⁊ nemini ſeruiuimꝰ vnq̄. Sc̄do erāt ſuperbi in honoribꝰ. Nā licet oſtēderēt humilitatē exterius: tn̄ intrinſecus erāt lupi rapaces. Matt. v. Et querebāt primos accubitus in menſis: ⁊ ſalutationes in foro: ⁊ vocari ab hoibus rabi/ vt ptꝫ Matt. xxiij. Tertio erant ſupbi in dn̄io: q2 timebāt ꝑdere cathedrā Moyſi: in qua iudicabāt iudicia: et timebāt ꝑdere ſceptrū ⁊ ſacerdotiū ⁊ emolumēta oblationū ⁊ ſacrificioꝝ: et ideo dixerūt. Si hūc dimittimus: veniēt Romani ⁊ tollēt locū noſtrū ⁊ gentē. Joā. xj. Et ex tali ſupbia et mala mēte cordis ſui: ⁊ mala intētiōe crucifixerūt Chriſtū. Quarto fuerūt ſuperbi in mente cordis ſui/ ⁊ inflati intelligentia ſcripturarū: Nam ſicut erāt carnales ⁊ tꝑales: ita tam ſcripturā trahebant ad ſenſum carnalē ⁊ ad lucrum ſuū. Et ideo noluerunt humiliari ad audiendā doctrinā Chriſti: q̄ ſcripturā legis ⁊ ꝓphetarum eis ſpūaliter ⁊ ad verū ſenſum declarabat: ⁊ cōtra eoꝝ ſupbiā ⁊ auaritiā ⁊ cecitatē p̄dicabat: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum euāgelicū. Et iō timētes perdere ſacerdotiū ⁊ ſceptrū iudiciale: ⁊ ꝑdere locū ⁊ gentē ⁊ bona tꝑalia ⁊ honores: interfecerūt Chriſtū: putātes oia ſupradicta pericula euadere: ⁊ ipſum de terra poſſe delere: ⁊ ſic putabāt manere in ſupbia mētis cordis ſui: et putabāt manere in ſupbo ꝓpoſito ⁊ mala intentione. Sed de tali ſupbia ⁊ mala mente cordis ſui diſperſit ⁊ deiecit eos dn̄s nr̄ Jeſus Chriſtꝰ poſt ſuā reſurrectione: q2 in oia pericula ⁊ maiora q̄ vitare cupiebāt: inciderūt: et totū oppoſitū euenit eis vt ꝓbatū fuit pſal. ij. Nam primo venerūt Romani ⁊ obſederūt ciuitatē eoꝝ: ⁊ poſt lōgam obſidionē: ⁊ famē: ⁊ mutuam ſtragē: ⁊ cedes: ⁊ internas ſeditiones ⁊ homicidia inteſtina Romani ceperunt ciuitatem: et combuſſerunt eam cum tēplo: ⁊ in ore gladij reſiduū eorum partim trucidauerunt: et partim ꝑ mūdū in captiuitatē diſꝑſerūt: ⁊ ſic ꝑdiderūt locū: ⁊ gentē: ⁊ ſacerdotiū: ⁊ oblationes: ⁊ honores/ ⁊ hoſtiā: ⁊ ſacrificiū: ⁊ q̄d peius eſt ꝑdiderūt itelligētiā ſcripture legis ⁊ ꝓphetarū: ⁊ māſerūt obſtinati in ſua cecitate: nō valētes ꝑcipere veritatē ſacre ſcripture: q̄ eſt cibꝰ ⁊ potꝰ ſpūalis ipſius aie: ſed tanq̄ canes latrātes circuibunt ciuitātē ſacre ſcripture vſq̄ in finē mūdi. Sed q2 nūq̄ ſaturabunt: nec guſtabūt veritatē latētē in ſcriptura: q2 nunq̄ eueniet eis q̄d deſiderabāt: ⁊ ideo ſemꝑ murmurāt ⁊ murmurabūt expetātes fruſtra ſuum falſum Meſſiā: vt dictū eſt pſal. lviij. ⁊ ſic vadūt diſperſi ⁊ captiui ꝑ mundū ſemꝑ ſub ſeruitute. Et ſic ptꝫ qualr̄ deꝰ pr̄ fecit potētiā in brachio ſuo: q̄ eſt Chriſtꝰ: q2 ꝑ Chriſtū oſtēdit potentiā ſuā cōtra Judeos obſtinatos. Et q̄ō diſꝑſit ſupbos mente cordis ſui: ⁊ deiecit eos a ſupbia ⁊ mala mente ⁊ malo ꝓpoſito cordis ſui: q2 oia mala q̄ putabant vitare euenerūt eis. Et fruſtrati ſunt in deſiderio mentis cordis ſui/ ⁊ in bonis q̄ cōſequi putabāt Chriſtum occidendo. ℄ Et nota ꝙ virgo Maria tanq̄ vera ꝓpheta loquit̄: ⁊ ꝓnūciat futurā deſtructionē Judeoꝝ ꝑ verba de p̄terito ꝓpter certitudinem ꝓphetie: quā videbat in ſpū ꝓphetico/ quē filiꝰ exiſtens in vtero infundebat in mētē eiꝰ: q2 filius eſt ille q̄ loquebat̄ ꝑ linguā matris. Et iō maiorē. i. clariorē certitudinē de futuris myſterijs Chriſti habuit q̄ aliquis alioꝝ ꝓphetarū/ ⁊ modū d. ſpſionis. Et ideo per verba de preterito p̄dicit futurā diſperſionē et deſtructionē Judeorū. Deinde cum dicit/

Depoſuit potentes de ſede: et exaltauit humiles.

Luc. i. Jaco. iiij. i. Pet. v. a. in q̄d̄ nullū

℄ Oſtendit qualiter Chriſtus in ſuo aduentu exercuit ſuā iuſtitiā ꝯtra ingratos: eos de ſede poteſtatis deponēdo/ ⁊ hūiles in locū eoꝝ exaltādo ⁊ ſubſtituēdo. ℄ Ad cuiꝰ itellectū eſt notādū: ꝙ ſicut iuſtitia dictat vt ſupbus humilietur: ⁊ humilis exaltet: ita dictat vt ingratus deponatur de ſede dignitatis ⁊ ꝑtātis: ⁊ hūilis ⁊ gratꝰ exaltet̄ ⁊ ſubſtituat̄ ⁊ ſuccedat in locū eiꝰ. Et ita fecit Chriſtꝰ tanq̄ iuſtꝰ iudex. Nā ipſe primo ante incarnationē liberauerat illū populum de captiuitate egypti: ⁊ expulſis Chananeis dedit illis terrā ꝓmiſſiōis: ⁊ dedit eis regnū ⁊ ſacerdotiū in ea: ⁊ dedit eis ꝓphetas: per quos promiſit eis futurum ſaluatorem/ ⁊ redemptorē aiaꝝ ⁊ glorificatorem ⁊c. Qui poſtea venit in carnē: ſicut ꝓmiſerat/ et incepit exercere officiū ſibi a patre iniunctū. i. legē ⁊ ꝓphetas ad verā intelligentiā declarare/ et virtutes interere/ ⁊ vitia carpere ⁊ extirpare/ ⁊ miracula operari. Sꝫ Scribe ⁊ Phariſſei ſupbi ⁊ inuidi/ et de tot ⁊ tantis bn̄ficijs ingrati: timētes ꝑdere dn̄ium ⁊ ſedē iudicialē ⁊ ſacerdotalē et bona tꝑalia/ noluerūt Chriſtū audire: ſed ipſum ſunt ꝑſecuti ⁊ finaliter crucifixerūt: ꝑut dictum eſt. Bene ergo merito ⁊ iuſte depoſuit eos Chriſtus de ſede ſacerdotali et iudiciali: ⁊ tranſtulit regnū et ſacerdotiū in poplm̄ chriſtianū. Et exaltauit hoies pauperes et humiles et piſcatores in ſedem ſacerdotalē: queadmodum fuerūt aplī ꝯ̄uerſi de pp̄lo gētili. Et hoc intēdit dicere v̄go maria cū ait. Depoſuit potētes de ſede. i. depoſuit ſcribas ⁊ phariſſeos de ſede ⁊ cathedra Moyſi in qua ſedebāt iudicātes iudicia et diſcernētes cāſ iudiciorum/ deſtruentes pauperes ⁊ viduas ⁊ pupillos dilatādo iudicia/ ⁊ falſo mō gloſſando ſcripturā legis ⁊ ꝓphetaꝝ. Et depoſuit potētes p̄ncipes ſacerdotū de ſede ſacerdotali. Et loco eoꝝ exaltauit humiles aplos: q̄ ſucceſſerūt i ſacerdotio. Et etiā exaltauit humiles gentiles/ q̄ ex humilitate cordis ſui crediderunt Chriſto ⁊ euangelio: ideo ſucceſſerūt in ſacerdotio/ ad quos fuit tranſlata lex et ſacerdotiū: quo ad verā intelligentiā. Et nō ſolū Chriſtus depoſuit potētes ſcribas ⁊ phariſſeos de ſede iudiciali: ⁊ principes ſacerdotū de ſede ſacerdotali: ſꝫ etiā potentes ciues Judeoꝝ depoſuit de ſede ⁊ loco ⁊ ciuitate ⁊ libertate: q2 cōbuſta ⁊ euerſa ciuitate cum tēplo: ⁊ cōbuſtis et deſtructis ceteris ciuitatibus Judee ⁊ Galilee/ eos de tota terra ꝓmiſſionis eiecit: ⁊ in captiuitatem redegit: ⁊ per totum mūdū diſperſit: ⁊ humiles chriſtianos de populo gētili pro maiori parte exaltauit. Item.

Eſurientes impleuit bonis: ⁊ diuites dimiſit inanes.

℄ Non ſolū depoſuit eos de ſede ſacerdotali ⁊ iudiciali/ ⁊ de loco ⁊ regno: ⁊ priuauit eos bonis temporalibꝰ: quibus gloriabant̄ ⁊ ſupbiebant in mēte cordis ſui: ſed etiam priuauit eos bonis ſpūalibus quibꝰ aia reficit̄. Unde ipſi qui ſe reputabāt diuites in bonis ſpūalibꝰ ſacre ſcripture: ⁊ i. a meritis ſacrificioꝝ ⁊ oblationū/ māſerunt inanes ⁊ vacui: q2 nec habēt itelligētiā ſcripture/ imo manēt ceci: nec ſacrificia ⁊ opa legis ſunt eis ſalutifera/ immo mortifera poſt publicationē euāgelij. Sed gētiles q̄ erāt eſuriētes xp̄s impleuit bonis ſpūalibꝰ legis ⁊ ꝓphetarum: quibꝰ illi Judei fuerūt priuati. ℄ Ad cuiꝰ intellectū eſt aduertēdum: ꝙ ſcriptura legis ⁊ ꝓphetarū erat q̄daꝫ ager vbi latebat clauſus ⁊ abſconſus theſaurus euangelicus et veritas eiꝰ ſub nube lr̄e et cerimoniarū. Et illa ſacrificia ⁊ oblatiōes ⁊ ſacramenta veteris legis erāt q̄dā ſcrinia ⁊ gazophilacia: in q̄bus tanq̄ in ſigno latebant theſauri meritorū paſſionis xp̄i. Que q̄dꝫ ſacrificia nō iuſtificabāt de ſe: niſi inquātū erāt ſignacula fidei/ ⁊ dabat̄ in ſignū veri ꝑtij ꝑ xp̄m ſoluendi i cruce: vt dictū eſt pſa. xxxix. ⁊ in tractatu ꝯ̄ Judeos q. ſ. Sed ſcribe et phariſſei ſuperbi in mente cordis ſui/ putabant ſe habere verā intelligentiam ⁊ theſaurum ſacre ſcripture: ⁊ putabāt ſufficienter iuſtificari et ſaluari per ſacrificia et oblationes ⁊ cetera opa legis. Et ſic ſe reputabāt diuites ⁊ ꝯ̄tētos in intelligētia legis et propheraruꝫ: ⁊ in obſeruantia cerimoniarū. Sed hoc nō poterat fieri ſine xp̄o in lege ꝓmiſſo: q̄ debebat detegere theſauros abſconditos in agro ſacre ſcripture: ⁊ cōfringere vectes ferreos pctōꝝ: vt ptꝫ Eſa. xlv. Et ideo dixit eis xp̄s Joā. v. ſcrutamini ſcripturas in q̄bꝰ vitā putatis habere: q2 illi teſtimoniuꝫ perhibent de me. Et ſi crederetis Moyſi: crederetis forſitan ⁊ mihi. In quibꝰ verbis oſtendit Chriſtus ꝙ ſcribe ⁊ phariſſei falſo ſe reputabāt habere vitā in ſcripturis ſm̄ intellectū eoꝝ: ⁊ niſi intelligerēt eas ad ſenſum veꝝ ⁊ ſpūalem de Chriſto: q̄ erat finis ⁊ veritas ſcripturarū: ⁊ ideo manſerūt ceci ⁊ inanes in ſua falſa intelligētia: ⁊ vacui et famelici in meritis ſacrificiorū: q2 illa ſcriptura nō erat de ſe vera niſi inquantū erat ſignum veritatis euāgelice: et fuerūt verificata per xp̄m: nec illa ſacrificia facta erant meritoria: nec de ſe cōferebāt gr̄am/ niſi inquātū erant ſignacula fidei ⁊ gr̄e dande ꝑ xp̄m: q2 lex ꝑ Moyſen data eſt: gr̄a aūt et veritas ꝑ xp̄m facta eſt. Joā. i. Et ideo illi fuerunt diuites ⁊ refecti qui receperūt fidem xp̄i et gr̄am xp̄i per eccl'ia ſacramenta: ſicut fuit populꝰ gentilis: q̄ ante aduētū xp̄i eſuriebat: ⁊ ideo dicit virgo Maria: q̄d xp̄s in ſuo aduentu gentiles qui ante erant eſurientes ſine lege et prophetia: impleuit bonis ſpūalibus gr̄e et glorie: ſed diuites Judeos q̄ ſe putabāt habere diuitias tātū in litera legis: dimiſit inanes ⁊ vacuos ⁊ famelicos in bonis ſpūalibus. ℄ Sed hic ſunt duo videnda. Primo qui ſunt iſti eſurientes: ⁊ quare dicunt̄ eſurientes: ⁊ q̄ ſunt iſti diuites. Sc̄do q̄bꝰ bonis deꝰ ſatiauit ⁊ impleuit iſtos eſuriētes. ℄ Quātū ergo ad primū eſt notādū: ꝙ ſicut dictū eſt pſal. cxviij. ſuper illud. Concupiuit aia mea deſiderare ⁊c. ꝙ dr̄ia eſt inter ſimpliciter deſiderare: ⁊ eſurire ſiue ſitire. Nā eſurire ⁊ fameſcere ⁊ ſitire addūt conatū et neceſſitatē ſup deſiderare: ⁊ ſic eſurire ſiue fameſcere idē eſt ꝙ deſiderare: ⁊ appetere calidum cibū ⁊ ſiccum ex neceſſitate ꝓpter reſtaurationē deperditi: ⁊ ſitire idē eſt q̄d deſiderare humidū ⁊ frigidum ꝓpter reſtaurationē deꝑditi: ⁊ hoc cū oi conatu ⁊ neceſſitate: vn̄ quis faſtidiēs vnū cibū ex abundātia pōt aliū deſiderare: puta ſatiatꝰ carnibꝰ caprinis pōt deſiderare carnes gallinarū ⁊ ecōuerſo: ſed iſte talis q2 nō eſurit: nec fameſcit: ideo nō curat multū inq̄rere talē cibū: ⁊ ſic aliq̄s faſtidiēs aquā poteſt deſiderare vinū: ſicut nec ille aliꝰ eſurit cibū. Nā ꝙ nō ſitit vinū: ſicut nec ille aliꝰ eſurit cibū. Nam ſi iſte eſuriret cibū/ cū omni conatu quereret ipm̄: ⁊ ilico comederet quēcūq̄ cibū inueniret/ ⁊ ſic ſitiēs quereret cū conatu potū: ⁊ ilico biberet ſiue aqua ſiue vinū ꝓpter vehemētem appetitum ⁊ neceſſitatē. Jta ergo a ſimili eſt dicendū de eſurie ⁊ ſiti ſpirituali. Nā multi deſiderant cibū ⁊ potū ſpūalē ad ſalutem aie/ ⁊ ad reſtaurationē gratie deꝑdite/ tū nō eſuriunt neq̄ ſitiūt/ q2 nō apponūt conatuꝫ diligētiam ad querēduꝫ ⁊ recipiēdū/ cum habeant opportunitatē. Un̄ q̄nq̄ aliq̄s adulter vel fornicator vel auarus deſiderat exire a pctō: ⁊ facere penitentiā: et reſtituere ablatū: ſed nō facit ꝓpter amorē carnis ⁊ pecunie. Et ideo eſt ſignū: ꝙ nōdū eſurit: nec ſitit iuſtitiā ⁊ ſalutē aie: nec recupare gr̄aꝫ deꝑditā: q2 ſi vere eſuriret ⁊ ſitiret iuſtificari: ilico dimitteret pctm̄ ⁊ curreret ad pn̄iam. Ex quo patꝫ ꝙ ille vere eſurit ⁊ ſitit cibū ⁊ potū ſpūalē: ⁊ veram iuſtitiā: q̄ abſq̄ mora dimittēdo pctm̄: querit illā ꝑ ſitis baptiſmū ⁊ pn̄iam. Et iō ad verū itellectū dixit xp̄s Mat. v. Beati q̄ eſuriūt ⁊ ſitiūt iuſtitiā: q̄m̄ ipſi ſaturabunt̄. Un̄ notāter dixit: btī q̄ eſuriūt ⁊ ſitiūt iuſtitiā: ⁊ nō dixit btī q̄ iuſtificant̄. Nā aliq̄s infidelis eſuriēs ⁊ ſitiēs iuſtitiā: pōt venire cū oi conatu ad baptiſmū: ⁊ ſed morit̄ in via: ⁊ ideo talis ex ſola eſurie ⁊ ſiti iuſtitie iuſtificat̄ ⁊ baptizat̄ baptiſmo flaminis: ⁊ ꝑ ꝯ̄ns btificat̄. Itē ſi aliq̄s pctōr ad deum cōuerſus veniēs cōcito gradu ad pn̄iam ⁊ cōfeſſionē morit̄ in tali interuallo: tn̄ ille ex tali eſurie ⁊ ſiti ⁊ deſiderio cōfitēdi iuſtificat̄: et per ꝯ̄ns beatificat̄ in ſpe: vt inq̄t Augu. lib. de pn̄ia. Quia ex ſolo deſiderio ſacerdotis fit dignus venia: et ideo dixit ſaluator: ꝙ btī q̄ eſuriūt ⁊ ſitiūt iuſtitiā. i. cū oi conatu ⁊ diligētia q̄rūt: ⁊ cū inueniūt eā gratāter ſuſcipiūt: ⁊ tenēt: et cum gaudio cuſtodiūt. ℄ Ex his omnibꝰ ptꝫ: ꝙ ſcribe ⁊ phariſſei ⁊ principes ſacerdotū et ceteri Judei carnales ⁊ occecati in rebus tꝑalibus nō eſuriebant: nec ſitiebāt ſalutē aie: nec verū meſſiam in lege ꝓmiſſum licet ipm̄ deſiderarent et ſpectarent: q2 nō deſiderabāt ipm̄ ꝓpter bona ſpiritualia: ſꝫ tꝑalia. Et ideo faſtidientes bona ſpiritualia nō recte ⁊ cum eſurie querebant Chriſtum meſſiam in lege ꝓmiſſum: nec tenuerunt ⁊ receperūt eū q̄n ipſe venit ad eos: ⁊ vocabat eos vo-

Eſurire deſcri.

Sitientes q̄ agit penitētiā.

les eos iuſtificare ⁊ ſaluare. Et ideo dixit eis ſcru-
tamini ſcripturas in quibus vitā putatis habere:
q2 ille teſtimoniū phibent de me. Itē ſi Moyſi cre-
deretis: crederetis forſan ⁊ mihi: q2 ille de me ſcri-
pſit. Jo. v. Itē lux venit in mūdū: ſed dilexerūt ho-
mines magis tenebras ꝙ lucē: erant eñ eorū mala
opa. Jo. iij. q. d. ꝓpter auaritiā ⁊ ſupbiā ⁊ bona tem-
poralia cōtēpſerunt xp̄m ⁊ bona ſpūalia. Ecce qm̄o
reputantes ſe diuites in bonis tpalib⁹ faſtidierūt
⁊ contempſerunt diuitias ſpūales / et bona ſpūalia
grē ⁊ glorie: q̄ Chriſt⁹ afferebat: ⁊ ſic nō fuerūt eſu-
rientes: ſed faſtidientes bona ſpūalia: ideo xp̄s di-
miſit eos inanes. Sed virgo maria ⁊ Joſeph ⁊ Si-
meo ⁊ zacharias ⁊ apl'i ⁊ gētiles: q2 vere eſurierūt
⁊ ſitierunt: et cū conatu vehemēti q̄ſierunt ſaluato-
rē: ⁊ cū venit ad eos. non erſit / et receperūt eū: ideo
eos eſuriētes impleuit bonis ſpūalib⁹ grē in pn̄ti:
⁊ glīe in futuro. Et ideo diuites ⁊ faſtidientes di-
miſit inanes ⁊ vacuos bonis ſpūalibus in ſua dam-
natione. Et dimiſit etiā eos fruſtratos et inanes in
ſua ſpe et intentione: q2 in pericula et mala q̄ vita-
re putabāt inciderunt: ⁊ totū oppoſitū ei⁹ qđ ſpera-
bāt: euenit eis vt dictū eſt. Dupl'r ergo ſcribe ⁊ pha-
riſei ⁊ principes ſacerdotū ⁊ ceteri Judei obſtina-
ti dicunt diuites. Primo: q2 totā ſuā ſpem ponebāt
in diuitijs tpalibus: ⁊ toto conatu illas querebant.

Judei q̄o di cuntur diui- tes.

Scđo / q2 ſoli ipſi habebāt pre manib⁹ legē ⁊ ꝓphe-
tas: in quib⁹ latebāt diuitie ſpūales: ſed ꝓpter di-
uitias tpales: diuitias ſpūales quas habebant fa-
ſtidiebāt: ⁊ cōtēnebāt. Sed virgo Maria ⁊ Joſeph
⁊ zacharias ⁊ apl'i dicti ſūt eſuriētes. Primo: quia
eū oī conatu ⁊ vehemēti deſiderio q̄rebant Chriſtū
ꝓpter bona ſpūalia. Scđo / q2 cū viderunt eū: ilico
cum gaudio tenuerunt ⁊ cuſtodierūt eum: vt infra
patebit: ⁊ iđ impleuit eos bonis ſpūalib⁹. Et ſic eſt
dicendū de populo gētili q̄ recepit Chriſtū ad ſolā
p̄dicationē aploꝝ. ¶ Quantum ad ſcđm eſt dicen-
dū: ꝙ Chriſt⁹ multiplici bono repleuit fideles eſu-
rientes ⁊ ſitientes iuſtitiā. Nam in pn̄ti vita reple-
uit eos bonis grē: ſ3 in futuro bonis glorie. Sz eſt
aduertendum: ꝙ tria ſunt gn̄a bonoꝝ grē q̄bus re-
pleuit eos in hac vita et eccleſia militāte. Nā q̄dā
dicunt bona grē ſacramētoꝝ: quedā bona donoꝝ
ſpūs ſancti: quedā bona meritoria ex obſeruantia
preceptoꝝ ⁊ ↄſilioꝝ euāgelicoꝝ. Unde bona gra-
tie ſacramentoꝝ ſunt ſeptē: contra ſeptē mala que
traximus ex pctō primoꝝ parentū. ſ. tria mala cul-
pe: ⁊ tria mala pene. Et ideo dedit ⁊ inſtituit nobis
Chriſt⁹ ſeptē eccleſiaſtica ſacra in remedium iſto-
rū maloꝝ. Tria eñ mala culpe: ſunt culpa origina-
lis. ⁊ mortalis: ⁊ venialis. Ideo primo inſtituit ba-
ptiſmum: in quo dat fides: ſpes: ⁊ charitas in habi-
tu ſimul cum grā gratifica: p quā delet originale.
Scđo inſtituit pnīam: per quā deletur culpa mor-
talis: et fit remiſſio oīm mortaliū. Tertio inſtituit
extremam vnctionem ad delenda venialia. Ma-
la autē pene tria ſunt. ſ. ſeparatio a deo per pctm̄.

A Tria gn̄a bo norum grē.

Mala pene tria.

Et ideo inſtituit euchariſtiā: per quā deo reconci-
liamur. Scđm malū pene: eſt infirmitas ad bonum
faciendū: ⁊ ꝓnitas ad cadendum et malū ꝑpetran-
dū: cōtra quā infirmitatem inſtituit cōfirmationē:
ad roborādū fideles: vt valeāt pugnare contra car-
nem ⁊ mundum ⁊ diabolum. Tertia pena fuit fedi-
tas libidinis: in cuius remediū inſtituit matrimo-
nium: ne libido imputetur ad pctm̄ mortale in con-

iugatis. Septimo autem Chriſtus inſtituit ſacra-
mentū ordinis: in quo datur poteſtas ſacerdotib⁹
ad adminiſtrandū ſupradicta ſacramenta ſeculari-
bus. Sed iſta ſufficiētia ⁊ cauſa neceſſitatis eccle-
ſiaſticoꝝ ſacroꝝ / quoꝝ virtus emanat ex paſſio-
ne Chriſti: clarius pōt aſſignari. Nam primo ex pa-
rentibus traximus carnē corruptā vitio libidinis /
in qua ſeminaliter latet culpa originalis ⁊ morta-
lis. Ideo qū aīa noſtra creatur a deo in puris na-
turalibus in illa carne libidinoſa: per ſolum cōſor-
tium trahit culpam originalē / vt inq̄t Ambroſi. et
Augu. Per culpam incurrit iram ⁊ odium dei ⁊ pri-
uationē oīm bonoꝝ ſpiritualium tā grē ꝙ glorie: et
cū hoc incurrit debitū recuperādi iuſtitiā quā pdi-
dit in Adam. Et ideo Chriſtus inſtituit ſacr̄m ba-
ptiſmi: cui prebuit virtutē regeneratiuā et purga-
tiuā illius culpe: et collatiuā grē p quā baptizato
remittitur culpa ⁊ debitū: ⁊ cōfertur gratia grati-
fica cū fide / et ſpe / ⁊ charitate in habitu: p quā ille
qui erat in odio et ira dei abſoluitur ab oī debito ⁊
reducitur in gratiā dei: q2 fit deo gratus ⁊ accept⁹
per illā gratiā continentē pretiū ⁊ merita paſſionis
Chriſti. Et ideo ille reus per illam grām et pretium
paſſionis Chriſti ſoluit omne debitum ⁊ liberatur.
Sed quia ille baptiſmus: licet abluat animā: ⁊ tol-
lat culpam originalē ab ea / ⁊ abſoluat eā debito / et
reducat in gratiam: tamē nō tollit fomitē cōcupi-
ſcentie: vt non inſit in carne: licet tollat vt nō impu-
tetur anime ad peccatū ſicut ante baptiſmum: ſed
adhuc manet illa morbida cōcupiſcentia in carne:
in qua ſeminaliter ſunt ⁊ latent oīa peccata morta-
lia: et qua cōcupiſcētia oīa mala oriunt: eo ꝙ ſem-
per pugnat ⁊ luctatur aduerſus ſpm̄ ⁊ rōnem: ideo
ſicut illa concupiſcētia carnis ante baptiſmū per
ſolum cōſortium cauſabat originale in aīa: ita poſt
baptiſmū per cōſenſum deliberatū cauſat pctm̄ et
culpam actualē ⁊ mortalē in volūtate ⁊ aīa p quā
obligat ad penā eternā: ⁊ per ſolum cōſenſum inde-
liberatū cauſat veniale. Et ideo Chriſtus inſtituit
ſacramētum cōfirmationis: per qđ dat robur ⁊ ar-
ma gratie / ⁊ dantur dona ſpūs ſancti ipſi anime: vt
valeat pugnare et reſiſtere ipſi concupiſcentie: et
vincat carnem ſic morbidam et corruptā: ne volun-
tas p conſenſum ſuū cadat in peccatū mortale. Sz quia
anima conſentiendo carni: aut mundo: aut diabo-
lo ſepius cadit in pctm̄ mortale: ideo Chriſtus in-
ſtituit ſacramētū penitentie: in quo per merita pa-
ſſionis Chriſti remittit peccatum mortale / et pena
inferni eterna. Sed q2 per tale peccatum actuale il-
le peccator fuit a deo ſeparatus: ideo Chriſtus in-
ſtituit ſacramentum euchariſtie: per qđ deo recon-
ciliamur: et ſpiritualiter reficimur et recuperam⁹
bona ſpiritualia deperdita. Sed quia per talem pe-
nitentiam nō potuimus oīa pctā mortalia ex obli-
uione cōfiteri: nec omnia venialia ex ignorantia et
inaduertentia ⁊ multitudine: ideo in exitu ab hoc
ſeculo datur ſacramentum extreme vnctionis: per
quod remittuntur venialia: Et etiā licet totaliter
non dimittatur pena peccatorum mortalium obli-
toꝝ debita in purgatorio ꝓpter negligentiā diffe-
rendi confeſſionem: tñ tales pene debite in purga-
torio aliqualiter remittuntur et minuūt ex virtu-
te ſacramenti illius vnctionis cōtinentis virtuali-
ter ſiue inſtrumentaliter merita paſſionis Chriſti.
Nam ſicut illa caro corrupta ⁊ morbida ⁊ libidinoſa

ſequā trahimus ex parētib⁹ cōtinet natural'r et ſe-
minaliter ⁊ virtualiter oīa pctā: q2 p ſolū cōſortiū
cauſat culpā originalē in aīa: ⁊ p conſenſum cauſat
actuale ⁊ veniale pctm̄ in eadem: ita quodāmō ec-
cleſiaſtica ſacramēta quaſi ſeminal'r et virtualiter
ſiue inſtrumētal'r continēt merita paſſionis xp̄i q2
p iſta ſacra dat grā paſſionis xp̄i oībus fidelibus.
Et ideo iſta ſacra ſunt quaſi capſe et vaſa medicina-
lia: in quibus latēt merita paſſionis Christi ad me-
delā ſupradictarum infirmitatum. vt inq̄t Hugo de
ſctō Victore. Et p hec ptz neceſſitas ſupradictorum
quinq3 ſacramētorum. Sed q2 poſt oīa ſupradicta
ſacramenta ſemp in hoc mundo manet inordinata
cōcupiſcentia in carne q̄ ſemper inordinate cōcitat
actū venereū ꝑter intentum gn̄ationis: ⁊ iđ ꝓpter
talē maledictionem non ille actus exerceri abſq3
pctō mortali: Iđ deus inſtituit ſacramentum ma-
trimonij inter ↄiuges ad remediū libidinis: ne ta-
le officiū qđ nō fit ſine libidine imputetur eis ad
pctm̄ mortale. Itaq3 ſicut baptiſmus nō tollit ha-
bituale cōcupiſcentiā vt nō ſit in carne: ſed vt nō im-
putet ad pctm̄ originale ipſi aīe p cōſortiū / Ita ſa-
cramētū matrimonij nō tollit libidinē actualem: vt
nō ſit inter ↄiuges in officio venereo: ſed tollit vt
nō imputet eis ad pctm̄ mortale: ſi debite ⁊ abſq3
abuſu exerceāt illū actū ⁊ officiū. Et ſic ptz qm̄o ad
remediū libidinis ⁊ ad excuſandū pctm̄: neceſſariū
fuit matrimoniū: q2 ſolū ſacr̄m matrimonij tollit ⁊ ex-
cuſat pctm̄ mortale in oī actu venereo: vt inquit
Aug. in lib. de nuptijs. ſ3 nō tollit originale in par-
uulis ex legitimo cōiugio ꝓpagatis ꝓpter libidinē
parentū: ſed inter cōiuges ſolū hoc ſacr̄m excuſat
pctm̄. Et rō eſt. Nam oīs ali⁹ act⁹ venere⁹ aut eſt
adulteriū aut fornicatio aut ↄ naturā. ſed oīa iſta
tria incurrūt pctm̄ mortale / vt dictū eſt pſa. cxviij.
ergo ſolū cōiugiū excuſat pctm̄. ⁊ ſic ptz neceſſitas
ſex ſupradictorū ſacroꝝ. Sed q2 ſupradicta ſacra
non poſſunt dari niſi in poteſtate eccleſie ſponſe
Chriſti / cui de⁹ oīa iſta dedit in dotē: ideo Chriſtus
inſtituit ſacr̄m ordinis p qđ dat poteſtas ſacerdo-
tib⁹ ad adminiſtrandū ſupradicta ſacramēta / in q̄-
bus oībus ſacramentis ꝓpter grām ſingularē dat
ſemp grā gn̄alis gratifica debite ſumentib⁹. Et ſic
patent bona gratie ſacramētorum eccleſiaſticorum.
quibus Chriſtus impleuit oēs fideles eſuriētes in
primo genere bonorū. ¶ In ſcđo aūt gn̄e bonorum
ſpūaliū: q̄b⁹ Chriſtus impleuit eſuriētes: ſunt bo-
na donorū ſpūs ſancti: q̄ receperūt apoſtoli ꝓ ſe et
pro tota eccl'ia in die pēte. quorū primū eſt donum
ſapientie: p qđ fideles cōtemptis ſcientijs munda-
nis apponunt animum ad ad ſtudiū rerū diuinarū
⁊ ad meditandū in lege dn̄i die ac nocte cōtēplan-
do ſacra myſteria geſta in vtroq3 te. ⁊ ad queren-
da ſalutē ⁊ iuſtitiā p ſacrā ſcripturā: ⁊ breuiter re-
lictis rebus humanis ad cōtēplādum diuina. Sed
q2 intellectus non ſufficit talia diuina ꝑcipere / nec
ꝓfunda myſteria ſacre ſcripture intelligere: ideo
dat fidelib⁹ donum intellect⁹ ad diſſerēdas ⁊ itel-
ligendas ſacras ſcripturas. vñ ſicut p donū ſapiē-
tie appetimus intelligentiā ſacre ſcripture: ita per
donum intellectus dat nobis facultas ad intelli-
gentiā ſacre ſcripture: ſicut habuerūt apoſtoli Sz
nō ſufficit ſtudiū ⁊ intelligentia ſacre ſcripture
niſi operemur bonū p ipſā: q2 finis eius non eſt vt
ſciamus [illegible] / ſed vt p talē intelligentiam operando

boni efficiamur. Sed q2 in tali operatione habe-
mus pugnare cōtra carnē ⁊ mūdū ⁊ diabolū / q̄bus
nullo pacto ex viribus noſtris reſiſtere poſſumus
ꝓpter naturā corruptā ⁊ fragilē: ideo datur donum
fortitudinis ad vincendū ⁊ pugnādū iugiter cōtra
tria ſupradicta. Itē etiā q2 in lege euangelica ſunt
aliqua cōſilia ſupra totā humanā facultatē et ſu-
pra naturā. ſ. pati oēs pſecutionē ⁊ tormēta ⁊ mor-
tē ꝓpter Chriſtū ⁊ iuſtitiā: ⁊ orare p pſecutoribus
⁊ inimicis / q̄ oīa p ſolas morales virtutes nō poſ-
ſent tolerari: nec exerceri ideo datur donū fortitu-
dinis ad ſupradicta tolerāda ⁊ aggrediendа. Sed
q2 p ſolā prudentiā moralē ⁊ humanam non poſſe-
mus de talib⁹ ſupnaturalib⁹ ⁊ difficilibus cōſili-
tare / nec qn̄: nec vbi / nec quantū talia eſſent eligē-
da ⁊ aggredienda / Ideo datum fuit deſup donum
conſilij: per qđ apoſtoli ⁊ martyres ⁊ ceteri fideles
contemptis mundanis: ⁊ poſtpoſito quocunq3 ti-
more mundano: quando oportuit ⁊ vbi ⁊ quantum
oportuit p Chriſto pſecutioni et morti ſe obtule-
runt. Sed cum dono cōſilij datū eſt eis donum for-
titudinis ad cōſultata opportunis locis ⁊ tpalibus
exercēda. ⁊ ſic ꝓprie donū cōſilij p̄cedit donū forti-
tudinis. Sed q2 nō oēs ſunt cōſtituti in eodē ſtatu
pfecto: ſicut fuerūt apl'i ⁊ martyres ⁊ p̄lati ⁊ ſacer-
dotes ⁊ religioſi: ſed q̄dā ſunt in ſtatu inferiori: et
coniugali ⁊ ſeculari in rebus tpalibus inuoluti: iđ
preter ſciētiā mundanā datū eſt fidelib⁹ ſeculari-
bus donū ſciētie / vt ſic diſponant ⁊ trāſeant p iſta
tēporalia ne amittant eterna. Nā ſicut ſapiētia eſt
de rebus diuinis: ita ſcientia de humanis ⁊ tpali-
bus. Itē q2 fideles ſeculares in infimo ſtatu cōſti-
tuti non poſſunt meditari in lege dn̄i die ac nocte:
nec intelligere ⁊ percipere pfecte altiſſima myſte-
ria ſicut p̄lati ⁊ ſacerdotes ⁊ religioſi cōtinuo ſtu-
dio ⁊ contēplationi dediti: Ideo datur donum pie-
tatis ad credendum ⁊ firmiter inherendum articu-
lis fidei ⁊ profundis myſterijs ſacre ſcripture: q̄ ca-
pere nō poſſumus: ⁊ ad pie credēdū ſemp partem
magis piā ⁊ magis ↄuenientē deo ⁊ ſanctis ei⁹ in
opinionibus nōdū determinatis p eccleſiam. Sed
q2 lex diuina cōminat trāſgredientibus nō ſolū pri-
uationē hereditatis vite eterne: ſed etiā eternā pe-
nā trāſgreſſoribus: ⁊ promittit vitā eternā ⁊ viſio-
nē dei cū ſumma fruitione ⁊ felicitate ⁊ obſeruato-
ribus eius: Ideo eſt neceſſarius nobis timor ſup-
naturalis: p quem timeamus perdere bonum no-
bis promiſſum quod non videmus / ⁊ timeamus in-
currere penas eternes quas in hoc ſeculo nō vide-
mus nec ſentimus. Et ideo dat donū timoris ſup-
naturalis: q̄ habet quatuor gradus. Nā primo per
ipſ3 refrenat temeritas ⁊ audacia noſtra: vt timea-
mus penas ignis eterni. Scđo vt timeamus pde-
re hereditatē regni celeſtis ⁊ iſte dicitur timor fi-
lialis. Tertio vt timeamus perdere ipm̄ deum per
ſeparationē a deo. Et iſte dicit timor caſtus ⁊ vre-
ralis ſiue deſponſalis. Quarto vt timeam⁹ deo di-
ſplicere propter ſuam bonitatē / ⁊ ne incurramus
ingratitudinē. Et iſte dicit timor ſanctus ⁊ imma-
culatus. Et eſt idem qđ noſtra perfecta charitas /
que iam totaliter foras mittit timorem ſeruilem.
Et ſic patet qualiter ſunt neceſſaria oīa iſta ſeptem
bona donorum et gratiarum toti eccleſie / quibus
donis Chriſtus in eccleſia alios fecit apoſtolos: ⁊
alios ꝓphetas: alios euangeliſtas / alios [illegible]

Timor nobis neceſſarius /

alios ꝑdicatores/alios martyres: alios cōfeſſores ⁊ virgines ⁊ cōtinentes: ⁊ alios viros religioſos: ⁊ alios iuſtos cōiugatos: ⁊ quoſdā facit quotidie incipientes: ⁊ quoſdā ꝓficientes: ⁊ quoſdā perfectos. Et ſic ſpūs ſctūs ſpirat dona gratiarū diuidēs ſingulis prout vult: vt inqt apl's. Et hec ſunt bona donorū qbus Chriſtus impleuit fideles eſuriētes ⁊ ſitientes iuſtitiā. ¶ In tertio aūt genere ſunt bona meritoria ex obſeruantia ꝑceptorū ⁊ cōſiliorū. Nā qꝛ diligentibus deū ⁊ fidelib⁹ oīa cooperant̄ in bonū meritorium. ad Ro. ix. ideo Chriſtianus exiſtēs in charitate ꝑ oīa opa que facit ſcd̄m legē euangelicam: meret̄ vitā eternā. Uñ obſeruando precepta negatiua nō ſoluꝫ euadit penas eternas/ſed etiam meret̄ vitā eternā ꝓpter pugnā ⁊ victoriam: qꝛ nemo pōt obſeruare diuina ꝑcepta: nec vitare pctm̄ ſine grandi pugna ⁊ victoria/reſiſtendo carni ⁊ mūdo ⁊ diabolo. qđ non pōt fieri ſine gratia: ⁊ ꝑ conſequens ſine merito. Sed iam magis meretur quia obſeruando ꝑcepta affirmatiua. ſ. diligendo deum ſup oīa in ſe ⁊ ꝓpter ſe: ⁊ diligendo proximum ſicut ſeipſum ⁊ in deo et ꝓpter deum. Et ſic implebit oīa opera mīe tam ſpiritualia ꝙ̄ corporalia erga proximū indigentē. propter que opa Chriſtus in iudicio omnibus iuſtis dicet. Uenite bñdicti patris mei: percipite regnū ⁊c. Sed magis et altius merentur obſeruatores cōſiliorū Chriſti in ſtatu ꝑfectiori: q̄ vinditis oībus q̄ poſſidebāt ⁊ datis pauperibus: ſecuti ſunt Chriſtū ꝑ pauptatē et obedientiā ⁊ caſtitatem in ſtatu religionis. Sed iam magis ⁊ altius merent̄ q̄ tollūt crucē ſuā ⁊ ſequunt̄ Chriſtum per martyriū ⁊c. Et iſta ſūt bōa meritoria ex obſuātia preceptorum euangelicorū: quib⁹ Chriſt⁹ ditauit et repleuit ſuos fideles eſurientes ī hac vita ſimul bonis gratie ſacramentorum et donorum.

¶ Bona meritoria ⁊c.

¶ Sed bona glorie quibus Chriſtus impleuit iſtos eſurientes ī celo/ſunt clara et facialis viſio diuine eſſentie et indiuidue trinitatis que quidem clara viſio dat̄ eis ī premiū ex merito fidei quam hic habuerunt. Et datur eis perfecta ⁊ ſecura poſſeſſio illius ſummi boni in premiū ſpei quā hic habuerūt: ⁊ datur eis ſufficiēs ⁊ perfecta fruitio in premiū charitatis: quā cū effectu operum miſericordie ⁊ obſeruatione ꝑceptorū ⁊ ꝯſiliorū in hac vita habuerūt. Ex qbus tribus bonis reſultat in eis vera ⁊ perfecta beatitudo in aīa. Sed vltra hec tria bona/anime conſequenter quatuor dotes et bona in corpore glorificato. ſ. immortalitatē cū impaſſibilitate: ⁊ claritate/⁊ ſubtilitatē/⁊ agilitatē: ī qbus quatuor cōſiſtit glīa corpis. Et ſic tūc oēs erūt ī ſua vltima ꝑfectione quo ad totū. ſ. quo ad corpus ⁊ aīam: qui quidem ſtatus eſt oīm bonorū aggregatione perfectus: in quo ſolo cōſiſtit beatitudo iuſtorum. Hīs ergo oībus bonis ſupradictis tam gratie in preſenti ꝙ̄ glorie in futuro impleuit Chriſtus oēs ſuos fideles eſurientes quibus priuauit oēs Judeos obſtinatos/⁊ ceteros infideles ⁊ ſuperbos et diuites mundanos ⁊ impenitentes. Quos non ſolū priuauit bonis ſupradictis et dimiſit eos vacuos ⁊ inanes: ſed etiam ad penas eternas diſtinauit. Et ideo de Judeis obſtinatis dixit Matth. viij. Multi venient ab oriente ⁊ occidēte: ⁊ recumbent cū Abrahā ⁊ Iſaac in regno celorū. Filij aūt regni mittentur in tenebras exteriores. ibi erit fletus ⁊ ſtridor dētiū. Itē Matt. xxj. dixit ſcribis et phariſeis: Auferet̄ a vobis regnū ⁊ dabit̄ genti facienti fructus.

Bona glie.

¶ Ex quibus ptꝫ qualiter Judeos ⁊ ſupbos priuauit bonis ſpiritualib⁹ ⁊ reliquit eos inanes: et gentiles eſuriētes impleuit bonis: et nō ſolū priuauit Judeos illis bonis. ſed etiā puniuit eos pena ſenſus ꝑ fletum ⁊ ſtridorē dentium. Et nota ꝙ Judei obſtinati nō ſolum dicuntur inanes: inquātū ſunt priuati ⁊ vacui ſupradictis bonis: ſed etiaꝫ qꝛ opera legis oīa q̄ faciunt ſunt inania ⁊ vacua meritis: qꝛ in vanū ⁊ fruſtra circuncidunt̄: ⁊ faciunt alia opa legis: qꝛ iā ſunt exinanita ⁊ euacuata ꝑ aduentum Chriſti ⁊ opera euangelica. Item etiam illa opera nō ſolum ſunt eis inania ⁊ mortua: ſed etiā mortifera: qꝛ quotienſcunqꝫ faciunt et obſeruant aliqđ opus cerimoniale: peccant mortaliter: et addunt peccatū ſup pctm̄: ⁊ oratio eorum vertitur in peccatū: ſicut dictū eſt pſal. lxviij. ⁊ cviij. Et ſic manent inanes in bonis ⁊ meritis. ⁊ fruſtrati in ſua intentione/quia inciderunt in oīa mala que vitare putabant: et perdiderunt oīa bona q̄ cōſequi putabant ⁊ cupiebant. Et gentiles eſuriētes fuerunt exaltati ⁊ repleti bonis quibus ipſi ſunt priuati. Et ideo dicit virgo Maria ꝙ Chriſtus filius ſuus fecit potentiā in brachio ſuo/qꝛ diſperſit Judeos obſtinatos ⁊ ſuperbos mente cordis ſui: ⁊ depoſuit eos de ſede ſacerdotali ⁊ iudiciali ⁊ loco ⁊ regno. Et exaltauit hūiles apl'os ⁊ gētiles ꝑ fidem hūiliatos. Et apoſtolos ⁊ gentiles eſurientes ⁊ paupes ⁊ ſimplices impleuit bonis gratie in preſenti ⁊ glorie in futuro. Sꝫ diuites Judeos dimiſit inanes ⁊ fruſtratos nō ſolū bonis ſpiritualib⁹: ſed etiam dignitatibus tēporalib⁹/⁊ in ſua mala intētione. ¶ Sed eſt iterū aduertendū ꝙ iſti tres verſus ſupradicti non ſolum verificant̄ de ſuperbis Judeis: īmmo primo verificantur de ſuperbis demonibus: quos de⁹ in principio diſperſit ⁊ depoſuit de ſede celeſti. Unde dictum fuit in expoſitione pſal. lxxxj. qualiter de⁹ gradauit in principio ordines angelorum ſcd̄m ordines nobilitatis nature eorū. Et ſic collocauit luciferū in ſupremo ordine primum ſuper oēs alios: ſed quia vidit ſupra ſe a dextris dei. ſ. in potiorib⁹ bonis toti⁹ glorie ſup oēs ordines et hierarchias angelorū ſedē preparatam pro Chriſto hoīe: quem verbū eternū debebat ꝑſonaliter aſſumere: quiq̄dem Chriſtus tanꝗ caput ⁊ dñs hominū et angelorum erat adorandus ab oībus angelis: ⁊ hoc ſcd̄m dei voluntatem: tunc Lucifer ſuperbiens in mente cordis ſui dixit nō eſſe equum nec iuſtum aliquē hoīem ſup angelos aſcendere nec etiaꝫ hoīes cum angelis coequari. Et ſic diligens ſe potius ꝙ̄ deum ⁊ diligens ſe in ſe ⁊ non in deo. voluit potius ſequi appetituꝫ ſuum ꝙ̄ voluntateꝫ dei: q̄ hoc ab eterno ſtatuerat adimplere. Tunc concepit odium ⁊ inuidiā contra Chriſtū ⁊ decreuit cōſcendere ⁊ vſurpare ſedem ⁊ ſolium imperiale pro Chriſto preparatum: ⁊ factā cōiuratione cōtra Chriſtū ⁊ volūtatē ⁊ ſtatutū dei/dixit in corde ſuo: in celū conſcēdam ⁊ ſup aſtra celi. i. ſuper oēs ordines et hierarchias angelorū a dextris dei exaltabo ſolium meū: ⁊ ſedebo in mōte teſta. ſ. in hereditate Chriſti. Aſcendam ſup altitudinē nubiū: ⁊ ſimilis ero altiſſimo. vt pꝫ Eſa. xiiij. ¶ Ex qbus ptꝫ ꝙ lucifer fuit primus ſuperbus in mēte cordis ſui qui voluit ⁊ ſtatuit vſurpare ſedē imperialē Chriſti filij dei: ⁊ aſcendere ad ſimilitudinē ⁊ equalitatē dei: ⁊ vſurpare imperiuꝫ mundi Chriſto debitum Sed tunc deus fecit potentiam in brachio ſuo. ſ. in verbo ſuo per quod facta ſunt omnia: ⁊ precepit Michaeli ⁊ angelis eius: vt deijcerent Luciferū cuꝫ ſequacibus ſuis de celo in infernū. Et tunc factū eſt preliū magnū in celo: naꝫ Michael ⁊ angeli boni ſequaces Michaelis dei voluntati conformes ⁊ obedientes preliabantur cuꝫ dracone Lucifero ei⁹ praue volūtati ⁊ ſuperbie reſiſtentes. Sed proiectus eſt draco ille magnus: ſerpens antiquus qui vocat̄ Sathanas: id eſt aduerſarius et contrarius diuine volūtati ⁊ xp̄o futuro: proiectus in quā eſt in terrā: ⁊ angeli ei⁹. i. ſequaces eius ⁊ rebelles deo miſſi ſunt cū eo ī ſtagnū ignis vt patet Apoca. xij. Et ſic ptꝫ qualiter xp̄s iam in principio fecit potentiā in brachio ſuo: ⁊ diſperſit đ celo demones ſuperbos in mente cordis ſui: qꝛ tunc depoſuit eos potentes de ſede Chriſti: quā vſurpare temere preſumebant. Et non ſolū depoſuit eos đ illa ſede: ſed etiam eos qui erāt potentes in natura depoſuit de ſedibus eorū: quas in celo poſſidebant a primo inſtanti ſue creationis: ⁊ eiectis ⁊ depoſitis eis a ſedibus ſuis exaltauit humiles hoīes et ſanctos in ſedes eorū. Nā hoīes iuſti ⁊ ſancti poſſederunt per grām ⁊ humilitatē ſedes celeſtes q̄s angeli rebelles perdiderūt per ſuperbiā. Et ſedes quas mali perdiderūt Chriſto contradicendo et inuidēdo poſſiderunt homines iuſti ⁊ humiles Chriſtum diligendo ⁊ credendo ⁊ ſequēdo. Et ideo ex cōſequenti homines eſurientes ⁊ ſitientes iuſtitiā et cupientes toto conatu iuſtificari per Chriſtum: et eſurientes ⁊ cum effectu ⁊ conatu ⁊ violentia penitentie deſiderantes illam gloriam: Chriſtus impleuit illis bonis celeſtibus: ⁊ demones qui erāt in celo diuites per gloriam ⁊ gratiam expectantes eſſe diuites per gloriam: ſi ſtetiſſent et deo paruiſſent: dimiſit inanes ⁊ vacuos ⁊ fruſtratos in mente cordis ſui/⁊ in ſua intentione. Quia non ſoluꝫ perdiderunt ſedem Chriſti quā vſurpare volebāt: ſed etiā ſedes quas poſſidebant. Et nota ꝙ mali angeli nō ſolum voluerunt conſcēdere ⁊ vſurpare ſedē Chriſti imperialē preparatā in potiorib⁹ bonis patris: ſꝫ etiam ſedē virginis quā viderant preparatā ī potioribus bonis ⁊ a dextris Chriſti filij eius ſup omnes choros ⁊ hierarchias angelorū. Et hec fuit prima cauſa inuidie eorum cōtra Chriſtū ⁊ matrē ei⁹. Secunda cauſa fuit: quia preuiderunt: qđ quidam homines in tantū erant per gratiam ⁊ merita exaltādi per xp̄m/ꝙ erāt cum eis in gloria coequādi et collocandi. Et ideo moti ſunt ad reſiſtēdū diuine legi ⁊ voluntati: ⁊ ideo ſunt de celo diſpſi et depoſiti. ¶ Ex quib⁹ patet qualiter Chriſt⁹ qui eſt brachiū et potentia dei patris diſperſit demones ſuperbos mente cordis ſui. Et quomodo depoſuit eos potentes de ſede ⁊ gradu et dignitate celeſti. Et quomodo exaltauit homines humiles: vt repararent ruinam eorum: et poſſiderēt ſedes eorum. Et quomodo homines eſurientes et cum conatu penitentie querentes gloriam celeſtem impleuit bonis: et demones qui in celo erant diuites per naturā et gratiam: et expectabant fieri beati per gloriam cum eſſent viatores: tamen quia in gratia non ſteterunt. nec voluntati dei adheſerunt ideo dimiſit eos inanes ⁊ vacuos: et quod deterius eſt ad eternam penam et in infernum deſtinauit. Et ſic iſta verba virginis. Primo verificantur de demonibus ſuperbis Secundo de Judeis obſtinatis/prout ante dictum eſt. Sed tertio verificantur de ſuperbis tyrannis perſecutoribus eccleſie: quos Chriſtus diſperſit de ſuperba mente cordis ſui: ⁊ depoſuit de ſede poteſtatis: ⁊ exaltauit Chriſtianos humiles. Unde primo diſperſit Neronem de ſuperba mente cordis ſui: et depoſuit ipſum de ſede imperiali. Nam cum interfeciſſet apoſtolos Petruꝫ ⁊ Paulum ꝑncipes eccleſie: et rempublicā deſtruxiſſet: videns totum ſenatum motum contra ſe/ſeipſum interfecit/et loco eius fuit exaltatus in imperium humilis Ueſpaſianus et poſtea Titus filius eius. Item Domitianus cum ſecundam perſecutionem contra eccleſiā diu concitaſſet/et contra rempublicam multa mala perpetraſſet: tandem per ſenatum depoſitus: vt quidam ferunt ſeipſum interfecit et loco eius humilis et iuſtus Traianus in imperium eſt exaltat⁹ qui aliquandiu dedit pacem eccleſie. Item Diocletianus: ⁊ Maximianus et Maxentius cum per magna tempora ſeua perſecutiōe eccleſiam Chriſti vexaſſent: ⁊ infeſtaſſent: tamen finaliter de impiali ſede depoſiti miſerabiliter vitam finierunt/loco quorum humilis Conſtantin⁹ in imperium eſt exaltatus: qui poſtea ad fidem Chriſti conuerſus/deſtructis idolis eccleſiam dei proſperauit ⁊ ditauit. Exemplo cuius omnes reges terre cum toto populo gentili ſe iugo fidei Chriſti ſubiecerunt. Et ſic deiecta ſuperbia huius mundi omnis poteſtas ſubiugata eſt iugo Chriſti. Et Conſtantinus imperator cum omnibus regibus ſe ſubiecit Syluestro pape tanquam vicario Chriſti in terris. Et relicta ipſi Roma cum toto patrimonio: ſe in Conſtantinopolim recepit: ⁊ imperialeꝫ ſedē illuc tranſtulit. Et ſic patet qualiter ſuperbi et potentes gentiles depoſiti ſūt đ ſede ſuperbie ⁊ poteſtatis ⁊ humiles Chriſtiani in ſedem ſacerdotalē ⁊ imperialē exaltati Item demones ſuperbi qui adorabantur in idolis a toto mundo fuerunt depoſiti de ſede idolatrie: ⁊ humiles facti fuerunt exaltati. Nam templa idolorum comminutis ⁊ deſtructis idolis fuerunt conſecrata in eccleſias apoſtolorum ⁊ martyrum. Quia in delubris vbi adorabantur idola: poſtea poſite ſunt imagines ſanctorum: in quibus ſancti non adorantur: ſed a fidelibus venerantur: et in ſanctis ſuis deus laudatur/Quia apoſtoli principes populorū ⁊ martyres: vt dij fortes terre eleuati et exaltati ſunt. pſal. xxvj. Et ſic patet quomodo Chriſtus nō ſolum demones ſuperbos. ⁊ Judeos obſtinatos ſed etiam ſuperbos Tyrannos perſecutores eccleſie diſperſit de ſuperbia mentis cordis ſui/⁊ depoſuit de ſede ⁊ dimiſit inanes: ⁊ Chriſtianos humiles ⁊ eſurientes exaltauit ⁊ impleuit bonis in preſenti per gratiam ⁊ in futuro per gloriam. prout dictum eſt. ¶ Item hoc non ſolum eſt intelligenduꝫ de demonibus: ⁊ Judeis obſtinatis: et de tyrannis perſecutoribus eccleſie: ſed etiam de ſuperbis regibus ⁊ principibus ⁊ magnatibus ⁊ diuitibus Chriſtianorum/qui pluries fuerunt depoſiti ⁊ eiecti a ſedibus ⁊ a culmine poteſtatis ꝓpter ſupbiā ⁊ elationē ſuā ⁊ hoc iuſto dei iudicio: eo ꝙ ꝯfiſi in viribus ſuis ⁊ diuitijs ſepe deū cōtēpſerūt ⁊ pauperes deſpexerunt ꝓut dictū fuit in expoſitiōe pſal. viij. et. lxxij. Et hec de ſecūda parte huius cantici.

Not. de Nerone.

Suſcepit Iſrael puerum ſuum: recorda-

Luc. i. ge. xv. ⁊ xxij.

tus miſericordie ſue.

Sicut locutus eſt a patres noſtros. Abrahã ⁊ ſemini eius in ſecula.

¶ Hec eſt tertia ⁊ vltima pars principalis huius cantici: in qua virgo Maria concludendo reddit cauſam omnium eorum que dicta ſunt. Nam omnia que dicta ſunt de virgine Maria et eccleſia/ fecit Chriſtus veniens in carnē. Et ſic aduentus eius in carnem fuit cã eorum que dicta ſunt. Unde qꝛ Chriſtus debebat ex virgine Maria carnem aſſumere: ideo magnificauit ⁊ dignificauit eam ſupradictis duodecim dignitatibus et priuilegijs in prima parte memoratis: ⁊ fecit ipſi illa duodecim magna. Itē poſtq̃ venit in carnem exercuit myſterium noſtre redemptionis: ⁊ cuius miſericordia proceſſit et profuit omnibus timentibus eum a progenie in progenies. Et in ſua paſſione manente corpore in cruce et ſepulcro deſcendit ad inferos/ et diſperſit demones ſuperbos per infernum: ⁊ depoſuit eos de ſede poteſtatis quã ſuper totum genus humanum habebant: et expoliauit limbum ⁊ purgatorium: et liberauit humiles ⁊ captiuos de inferno: ⁊ exaltauit eos ſecum in gloriam: ⁊ eos qui ibi per magna tempora fuerant eſurientes Chriſtum expectando/ impleuit bonis fruitionis: ⁊ demones qui erant diuites/ poſſidētes illam predam ⁊ totum genus humanum: dimiſit inanes et vacuos preda eis ablata. Item poſt aſcenſionem depoſuit Judeos obſtinatos de ſedibus eorum et diſperſit eos per mundum: vt dictum eſt. Et exaltauit humiles ⁊c. Et ſic patet ꝙ oĩa iſta fecit Chriſtus quando venit in carnē. Et idõ dicit virgo Maria in fine huius cãtici: qꝺ quia Iſrael iam ſuſcepit puerum ſuum in lege promiſſum: qui omnia ſupradicta partim fecit et partim in breui debet facere: ideo ipſa agendo grãs/ magnificat dominum ⁊c. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum ſicut dictum eſt in principio/ ꝙ iſtud canticũ eſt finis totius legis ⁊ prophetarũ: ⁊ principium totius euangelij. Nã virgo Maria recipiens Chriſtum in lege promiſſum in vtero ſuo/ agit gratias annũcians ꝙ Iſrael iam recepit meſſiã in lege promiſſum: de quo locuti ſunt omnes patriarche ⁊ prophete: quem deus promiſit omnibus patriarchis ⁊ prophetis. Et per conſequens agendo grãs ⁊ magnificando deum euãgelizat Chriſtum iam veniſſe: qui fuerat a deo promiſſus in lege et prophetis. Et ideo cõcludendo ſuum canticum dicit: Ideo magnificat anima mea dñm: ⁊ exultauit in deo ſalutari meo: qꝛ iam ſuſcepit Iſrael puerum ſuum Jeſum ⁊ ſaluatorem: ⁊ iam deus recordatus eſt miſericordie ſue mittendo filiũ ſuum mundi ſaluatorem ſicut locutus eſt quondã ad patres noſtros. ſ. Adam ⁊ Enos ⁊ Noe: ⁊ locutus eſt ⁊ ꝓmiſit ipſi Abraham ⁊ ſemini eius in ſecula. i. ſucceſſiue per ſingula ſecula ⁊ etates. Et nota ꝙ ly recordatus mie ſue/ non ordinat cum ly ſuſcepit Iſrael puerũ ſuũ: ſed cũ ſequēti oratione: vt ſit ſenſus. i. ſuſcepit Iſrael puerũ ſuum: ſicut deus recordatus mie ſue locutus eſt ad patres noſtros ⁊c. Uel vt clarius ⁊ meliꝰ dicatur: ly recordatꝰ mie ſue/ ⁊ facit ſentētiã ⁊ orationē ꝑ ſe cũ ſupplemēto: vt ſit ſenſus. i. ſuſcepit iã Iſrael Jeſum puerũ ſuũ: qꝛ deum ſup. recordatus mie ſue/ iã miſit filiũ ſuum: ſicut locutꝰ eſt ad patres noſtros ⁊c. vel quia deus recordatus eſt mie ſue mittendo

E
Iſtud cãticus eſt principium euangelij.

filiũ ſuũ: ſicut ꝓmiſit ⁊ locutus eſt ad patres nr̃os ⁊c. ¶ Sed hic occurrũt tria dubia. Primo: quis eſt Iſrael q̃ ſuſcepit puerũ ſuũ: cum nos videamus qꝺ pplˀs Iſrael negauit ⁊ abiecit ⁊ crucifixit Chriſtum. Scdõ eſt videndum qño ⁊ qñ Iſrael ſuſcepit iſtum puerum Jeſum. Tertio ad quos patres ⁊ qño ⁊ qñ deus locutus eſt de Chriſto: ⁊ qñ ⁊ qño locutus eſt ⁊ promiſit deus Chriſtum ipſi Abrahã ⁊ ſemini eius in ſecula. Quãtũ ad primũ reſpõdetur: ſicut dictum eſt in ꝓlogo ſup pſalteriũ tractatu. iiij. ⁊ ꝑ totã eiꝰ expoſitionē: ⁊ in tractatu cõtra Judeos/ ꝙ iſta nomina. ſ. Abrahã/ ⁊ Iſrael: ⁊ ſemen Abrahe ⁊ Iſrael/ non ſunt noĩa carnis ⁊ nature: ſed noĩa fidei ⁊ gratie ⁊ myſterij: Nã primo Abraham a ſua natiuitate carnali appellatꝰ eſt Abram a parentibꝰ/ ſcriptũ cũ ſimplici a: vt ꝑʒ Geñ. xi. Sed poſtq̃ facta eſt repromiſſio de Chriſto futuro: ⁊ ipſe credidit repromiſſioni propter quam fidem fuit iuſtificatus: tũc fuit ipſi mutatũ nomē ꝑ quandam additionem propter fidem quã habuit de Chriſto futuro: ⁊ ſic dictũ eſt Abraham ſcriptum cũ duplici a: vñ legiť Geñ. xv. q qñ Abrahã petijt a deo gñationē ⁊ prolem: ne moreretur ſine liberis q̃ ſuccederent in eius hereditatē: tũc deus eduxit ipm̃ foras dicens. Suſpice celũ ⁊ numera ſtellas ſi potes: ſic erit ſemen tuũ: ⁊ tũc credidit Abrahã: ⁊ reputatũ eſt illi ad iuſtitiam. ¶ Ex qbꝰ ꝟbis ſequiť primo: ꝙ deꝰ nõ ꝓmiſit ipſi Abrahã ſemē terrenũ: ſed celeſte ⁊ ſpirituale: qꝛ non dixit reſpice terrã: ſed reſpice celum: per qꝺ fuit denotatũ ꝙ ex celo debebat deſcēdere ſemē eius: hoc eſt ꝙ filiꝰ dei debebat ſumere carnē ex ſemine ipſiꝰ Abrahã. ſ. ex Maria virgine futura filia ipſius Abrahe. Itē ſequiť qꝺ xp̃s deus ⁊ homo celeſtis debebat regnare ⁊ multiplicare filios celeſtes ſpirituales ipſi Abraham: per hoc quod ait: numera ſtellas ſi potes. Tertio ſequitur quod tunc Abraham credidit Chriſto futuro: immo credidit Chriſtum futurum deum ⁊ hominē ⁊ mundi ſaluatorem: propter quam fidem fuit iuſtificatus: per hoc qꝺ ait: credidit Abrahã: ⁊ reputatum eſt illi ad iuſtitiam: Nam ſi Abraham per talem ꝓmiſſionem crediſſet tantum generationem carnalem futuram: ⁊ nõ ſpiritualem ſuper naturam: ⁊ nõ deũ incarnandũ: ſua credulitas nõ fuiſſet ex fide infuſa: qꝛ abſq; fide infuſa ⁊ ſupernaturali vnuſquiſq; põt credere res carnales ⁊ naturales. Et ſic non fuiſſet iuſtificatus ꝑ fidē: nec merces ſua fuiſſet magna nimis/ prout diciť in textu. Et ſic patet qualiter per talē promiſſionem fuit ipſi Chriſtus ꝓmiſſus/ ⁊ qꝛ credidit/ per talē fidem Chriſti futuri fuit iuſtificatꝰ: Itē vlterius poſtq̃ iam habuerat filiũ carnalē. ſ. Iſmael/ iterũ vocauit eũ deꝰ dicēs. Ego ſum/ ⁊ ponã pactum meum tecum/ eriſq; pater multarum gentium/ nec vltra vocabitur nomen tuũ Abrahã/ ſed appellaberis Abraham/ qꝛ patrem multarum gētium cõſtitui te ⁊c. Et tũc deus fecit pactum circũciſionis cum Abrahã: ⁊ ſic Abrahã cepit circũciſionē in ſignum federis et fidei xp̃i futuri. Ex quibus patet qꝺ Abrahã ante circũciſionē iam crediderat Chriſtum futurũ: ⁊ ꝑ ſolã fidem Chriſti futuri fuerat iam iuſtificatus: ſed cepit circũciſionē in ſignum federis: et tanq̃ ſignaculum dei/ vt inq̃t aplˀs: in qua quidē circũciſiõe deus acceptabat illũ modicũ ſanguinē/ nõ ĩ pretiũ ſolidũ: ſed tanq̃ arrã et ſignũ pretij futuri ꝑ Chriſtũ in cruce ſoluendi: vt dictum eſt ſuper pſal. xxxix. et in

F
Nota qꝺ ſit Iſrael

tractatu cõtra Judeos. Itē ſequiť ꝙ regñatio baptiſmalis ⁊ fidei quam figurabat illa circũciſio: et additio illiꝰ noĩs/ non tollit ſubſtãtialiter naturam hoĩs: ſʒ addit grãm ſupra naturã: remouēdo pctm̃ qꝺ corrũpebat naturã. qꝺ denotať ꝑ hoc ꝙ illa ſyllaba ha cũ aſpiratiõe addita ipſi nomini Abraham nil remouet de ſubſtantia noĩs: ſʒ addit ⁊ adauget ipſm̃ nomē addēdo iſtã ſyllabã ha ⁊ ſic diciť Abrahã per qꝺ myſteriũ ꝑʒ: ꝙ iſtud nomē Abrahã non eſt nomē natiuitatis ⁊ nature: ſʒ nomē fidei et repromiſſionis ⁊ grẽ ⁊ ſpũalis regñationis: ⁊ nomen augmētatiõis ⁊ ꝑfectiõis: inquantũ grã addit ſupra naturam ⁊ ꝑficit eã. Et ꝑ hoc etiam denotať qꝺ Abrahã debebat habere duplicē gñationē. ſ. vnam naturalē ⁊ carnalē figuratã ꝑ hoc nomē Abrã: qꝺ ante habebat: ⁊ aliã ſpiritualē ꝑ repromiſſionem: figuratã ꝑ additionē huius noĩs Abrahã. qꝺ patet: nã iã nato Iſmaele filio carnis facta eſt ipſi repromiſſio ꝑ Iſaac. Itē hoc magis explicať Geñ. xxij. qñ facto ſacrificio deus cũ ꝓmiſſione ⁊ iureiurando dixit ipſi Abraham. Mulplicabo ſemē tuum ſicut ſtellas celi ⁊ arenã que eſt in littore maris: et in ſemine tuo bñdicenť oẽs gētes ⁊c. ¶ Ex quibus patet ꝙ duplicē gñationē ⁊ duplicē multiplicationem ꝓmittit deus ipſi Abrahã. ſ. gñationem carnalem figuratam per arenam maris: ⁊ multiplicationem ſpũalem figuratã per ſtellas celi. Itē ſequitur ꝙ gñatio ſpũalis erat multiplicanda ex pplˀo gentili per baptiſmalē bñdictionem in Chriſto: ꝑ hoc qꝛ ait. In ſemine tuo bñdicenť oēs gētes ⁊c. ¶ Ex his oĩbus patet ꝙ iſtud nomen Abrahã non eſt nomen carnis ⁊ nature: nec carnalis generationis et natiuitatis: qꝛ nonaginta annoꝝ erat Abrahã/ qñ datũ eſt a deo ipſi iſtud nomē. Sed eſt nomen fidei Chriſti ⁊ repromiſſionis ⁊ grẽ ⁊ benedictionis. Ex quo ſequiť ꝙ filij carnales tãtum deſcēdentes ab Abrahã ſine fide Chriſti: et regeneratione: nõ ſunt veri filij Abrahe: ſed filij Abrã. i. ſcdm̃ carnē tantũ ⁊ non ſcdm̃ ꝓmiſſionē ⁊ fidē. qꝛ Abrahã eſt nomen fidei ⁊ grẽ ⁊ bñdictionis. ergo ſolum ſunt veri filij Abrahe illi q̃ Chriſtum receperũt ⁊ fidem eius: ⁊ fuerunt regñati ⁊ bñdicti in Chriſto per baptiſmũ. qꝛ iſti acceperũt grãm ⁊ bñdictionē ſup naturã. ⁊ ſic ꝑʒ qualˀr totꝰ pplˀs gentilis. i. oēs venientes ex illo pplˀo ⁊ oēs q̃ regñati ſunt in Chriſto ꝑ baptiſmũ: facti ſunt ſemen Abrahe ⁊ veri filij Abrahe ſcdm̃ repromiſſionē: qꝛ ſecuti ſũt fidē ipſius Abrahe: ⁊ bñdicti ſunt in Chriſto q̃ fuit ex ſemine Abrahe ſcdm̃ carnem. Et ſic etiã patet qualˀr hoc nomē Abrahã trãſiuit a pplˀo Judaico in pplˀm gētilem per fidem Chriſti ex predicatiõe aplˀoꝝ. Nam aplˀi in Chriſto primo regenerati regenerauerũt poſtea pplˀm gentilem per baptiſmũ: et ſic ꝑ fidē ⁊ regñationē baptiſmalē fuit trãſlatũ ⁊ continuatum nomen et ſemen Abrahe in pplˀm gētilem: et cõtinuať ſemper in populo xp̃iano. et ſic nos ſumꝰ veri filij ⁊ ſemen Abrahe. Unde tria fecit Abrahã anteq̃ cõſequereť nomen augmētatũ. Nã primo exiuit de terra natiuitatis vbi idola adorabãtur. Secũdo inuocauit nomen dñi qꝺ eſt verbũ incarnatum. Tertio credidit deum incarnandum: qui ipſi hereditatem debebat dare in celo. Et hec fides fuit ipſi reputata ad iuſtitiam. Et ideo in premiũ adeptus eſt hoc nomen Abrahã tanq̃ pater multarũ gentium. ſed poſtea per myſterium immolatiõis arietis ꝓ Iſaac credi

Tria fecit Abrahã

dit Chriſtum paſſurum ꝓ nobis. ideo dictũ eſt ipſi qualiter in Chriſto erant regenerãde oẽs gentes. Per eandē ergo rõnē iſtud nomē Iſrael non eſt nomē nature: nec carnalis natiuitatis ⁊ gñatiõis: ſʒ ē nomē fidei/ grẽ: ⁊ bñdictionis. vñ legiť Geñ. xxxij. qꝺ qñ Jacob reuertereť ex Meſopotamia in terram ꝓmiſſionis: dum dormiret iuxta vadũ Jacob/ ecce vir. i. angelus in forma viri luctabať cũ eo vſq; mane: quē noluit dimittere Jacob vſquequo benedixit ſibi: cui dixit angelus. nequaq̃ Jacob appellabiť nomē tuũ: ſed Iſrael: qm̃ ſi cõtra deũ fortis fuiſti: quãto magis cõtra hoĩes preualebis? Et tunc Iſrael vocauit nomē loci illiꝰ Fanuel dicens: vidi dñm facie ad faciē ⁊ ſalua facta eſt aĩa mea ⁊c. ¶ Ex quibꝰ patet ꝙ propter quatuor impoſitũ ipſi nouiter hoc nomē Iſrael. Primo ꝓpter fidē/ qꝛ vidit hoĩem: ⁊ credidit deum in illo hoĩe dicens: vidi dñm facie ad faciē ⁊c. Et ſic per fidē vidit in ſpũ et credidit deũ incarnandũ. Et ideo dictus eſt Iſrael qꝺ interpretať vir vidēs deũ. Item ſcdõ: qꝛ tenuit fortiter deum. Tertio: qꝛ fuit a deo benedictꝰ. Quarto: quia fuit per eũ directꝰ. Et ideo ille q̃ a natiuitate dicebať Jacob dictꝰ eſt poſtea Iſrael a deo ꝓpter iſta quatuor. Iſrael eñ idē eſt qꝺ vir vidēs deũ ⁊ fortis aut princeps cũ deo: et benedictꝰ ⁊ directꝰ a deo. Ex quo ꝑʒ ꝙ iſtud nomen Iſrael non eſt nomē natiuitatis ⁊ nature: ſed nomen fidei Chriſti: et nomen fortitudinis ⁊ benedictionis ⁊ directionis. ¶ Ex quibꝰ etiã patet ꝙ nõ ſolũ ſunt veri filij Iſrael illi qui nati ſunt ex eo ſolũ ſcdʒ carnē: ſed ſoli illi qui habuerũt ⁊ hñt fidē Iſrael: quã habuit Jacob de Chriſto incarnando in illa luctatione. Et ſolum ſunt verus Iſrael ⁊ veri filij Iſrael illi qui ſũt bñdicti per Chriſtũ ⁊ in Chriſto per baptiſmum: ⁊ qui ſunt directi a Chriſto per legē euãgelicã. Et ſic etiã eſt dicendũ ꝙ añ aduentũ Chriſti ⁊ in aduentu Chriſti ſolũ erant veri filij Iſrael illi qui credebãt ⁊ expectabant filiũ dei ĩcarnatũ ĩ meſſiã: ⁊ q̃ credebãt ⁊ expectabãt ſaluari ꝑ eiꝰ mortē ⁊ paſſionē: et benedici per baptiſmũ et dirigi per legē euangelicam. ſicut preuidit ⁊ credidit Jacob in illa viſione. ꝓpter quã fidē ſortitꝰ eſt hoc nomē Iſrael. Et ſub iſtis quatuor cõditionibꝰ expectabant illũ omnes patriarche et prophete: vt ꝓbatũ eſt per totam expoſitionem pſal. Et ideo ſequitur ꝙ ſcribe ⁊ phariſei et ſequaces eorum iam nõ erãt veri filij Iſrael qñ venit Chriſtus: qꝛ non credebãt nec expectabãt meſſiam deũ ⁊ hoĩem/ nec deũ incarnatũ ad ſaluandũ eos ſpũalˀr: ſed expectabãt meſſiam purũ hoĩem qui liberaret eos de ſeruitute tpali Romanorum: et ꝓſperaret eos in copia bonorũ tpaliũ. Et idõ omnes erãt heretici deuiãtes a vera intelligētia ſacre ſcripture legis ⁊ ꝓphetarũ. Et ꝑ cõſequēs non habebãt fidē Abrahe nec Iſrael: ſicut latiꝰ ꝓbatũ eſt per totã expoſitionē pſal. ⁊ in tractatu ꝯ Judeos. ¶ Ex quibꝰ ſequitur ꝙ veritas nõis Abrahe ⁊ Iſrael ſolum fuit reſeruata in virgine Maria/ ⁊ Joſeph/ ⁊ zacharia/ et Joanne Baptiſta/ ⁊ elizabeth/ ⁊ Simeone: ⁊ ceteris qui expectabãt verã redemptionem Iſrael. Et ideo ſpē Simeon: ⁊ zacharias habuerunt rñſum a ſpũ ſancto nõ viſuros ſe mortem: niſi viderēt Chriſtum dñi: vt patet Luce. i. de zacharia. ⁊ Luce. ij. de Simeone. et patebit infra. ¶ Ex quibus patet qꝺ quãdo venit Chriſtꝰ iã erãt diuiſi filij Iſrael in filios carnis tãtũ: q̃ erãt ſcribe

Abrahã ... Iſraeli poſitã ꝓpter quatuor.

⁊ phariſſei ⁊ ſeq̄ces eoꝝ:⁊ in filios ſpūs ⁊ ꝓmiſſio-
nis ⁊ fidei ⁊ grē:qui erāt fideles ſupradicti. qḋ fuit
figuratū in Jacob/q̄ poſt factā ꝓmiſſionē ⁊ illā vi
ſionē ⁊ impoſitionē noīs manſit claudus vno pede:⁊
rectus alio pede:ad denotādū ꝙ vna pars filiorum
debebat claudicare ⁊ deuiare a fide eiꝰ ⁊ a vera ꝓ-
miſſiōe ⁊ itelligētia ſacre ſcripture:ſicut ſcribe et
phariſſei ⁊ oēs ſequaces eoꝝ q̄ ſunt Judei moder-
ni obſtinati. Et altera pars filiorū Iſrael debebat
manere recta in fide ſua xp̄m recipiendo:ſicut vir-
go maria cū ſupradictis ⁊ oībꝰ fidelibꝰ futuris. Et
ſic pꝫ/q̄ ſunt veri filij Iſrael ⁊ verū ſemē Abrahe.
Nota. q̄ñ ⁊ q̄ñ iſrael ſuſcepit puerū ieſum.
Et ſic pꝫ primū q̄ſitū. ¶ Quātū ad ſcḋm pꝫ ex ſu-
perioribꝰ. nā poſtq̄ veritas noīs Iſrael māſit in vir-
gine maria ⁊ Joſeph ⁊ q̄buſdā fidelibus:nō virgo
maria cū illis fidelibꝰ ſuſcepit Jeſum xp̄m vice ⁊
in pſona totiꝰ Iſrael ⁊ oīm patriarchaꝝ ⁊ propheta-
rū ⁊ oīm fideliū p̄teritoꝝ ve. te. ⁊ tāq̄ verū meſſiam
et redēptorē ⁊ ſaluatorem in lege ꝓmiſſum. ſꝫ oēs
iſti nō receperūt eū eodē tp̄e nec mō. Nā ſola ꝟgo
maria ſuſcepit ip̄m p̄mitate tp̄is et dignitatis:qꝛ
nō ſolū ſuſcepit ip̄m mēte:ſed ēt carne in ſuo vtero
virginali:qñ dixit. Ecce ancilla dñi:fiat mihi ſcḋm
verbū tuū. qꝛ tūc in eodem inſtāti ope ſpūs ſcti cor-
pus xp̄i fuit ex puris ſanguinibꝰ virginis formatū
et ꝑfecte organizatum:⁊ a tota trinitate aīa fuit in
illo corpore creata:et in eodē inſtāti tota illa hūa-
nitas in atomo cōditionata fuit a ꝟbo pſonalr̄ aſ-
ſumpta. ⁊ ſic virgo maria in eodē inſtāti concepit:
et ſuſcepit ſin vtero virginali Jeſum verū ⁊ perfe-
ctū deū et hoīem tāq̄ mūdi redemptorē ⁊ ſaluatorē
ꝓut angelus ipſi annunciauerat. In ſcḋo aūt loco
ſuſcepit ip̄ꝫ btūs Joſeph ſpōſus ꝟginis. Nam cum
Maria eēt inuēta in vtero habēs de ſpū ſctō. ⁊ Jo-
ſeph cogitaret occulte dimittere eā:tūc angelꝰ ap-
paruit in ſomnis Joſeph dicēs/Joſeph fili Dauid
noli timere accipere mariā cōiugē tuā. Qḋ em̄ in
ea natū eſt:de ſpū ſctō eſt. pariet filium/⁊ vocabis
nomē eiꝰ Jeſum. ipſe em̄ ſaluum faciet pp̄lm ſuū a
J pctīs eoꝝ ⁊c. Tūc aūt exurgēs Joſeph a ſōno fecit
ſicut p̄cepit angelꝰ:⁊ accepit mariā cōiugem ſuam
⁊c. ¶ Ex quo patet ꝙ Joſephꝰ tūc accepit mariam
Joānes ſuſcepit ieſum.
tanq̄ matrē dei:qꝛ iā ante erat ipſi vera coniunx ⁊
ſpōſa. Et tūc accepit puerū Jeſum tanq̄ ſaluatorē
mūdi:vt pꝫ Mat. j. In tertio autem loco ſuſcepit
Jeſum Joānes baptiſta tanq̄ dñm ⁊ ſaluatorē mū-
di:⁊ hoc quando maria ingreſſa eſt domū zacharie
⁊ ſalutauit Elizabet:qꝛ tūc Joan. exultauit in gau-
dio in vtero ipſius Elizabet. Et ex conſequenti Eli-
zabet plena ſpūſancto recepit mariā tanq̄ matrē
dei:⁊ recepit Jeſum xp̄m tanq̄ dñꝫ ⁊ mundi ſalua-
K torem:cū dixit. Et vnde hoc mihi vt mater dñi mei
veniat ad me? Bñdicta tu inter mlīeres:⁊ bñdictꝰ
fructꝰ vētris tui:⁊ btā q̄ credidiſti:qm̄ perficiētur
in te que dicta ſunt tibi a dño ⁊c. ¶ Ex quibꝰ pꝫ
ꝙ iſti tres. ſ. Joſeph et Joannes baptiſta et Eliza-
bet ſuſceperunt Chriſtū in dñm et mūdi ſaluatorē.
adhuc exiſtentem in vtero virginis marie. Item
in quarto loco ſuſcepit ipſum zacharias pater Jo-
annis baptiſte:quia in natiuitate filij ſui plenus
ſpiritu ſancto prophetauit dicens: Bendictus do-
minus deus Iſrael:quia viſitauit ⁊ fecit redēptio-
nem plebis ſue ⁊c. In quo quidem cantico zacha-
rias annunciat et cōfitetur ſaluatorē et redēptorē
veniſſe ad faciendam ſalutē et redemptionem ple-
bis ſue:⁊ cōfitetur in Chriſto eſſe cōpletas oēs pro-
miſſiōes factas ipſi Abrahe et oībus patriarchis
⁊ pphetis de Meſſia mūdi ſaluatore ⁊ redēptore/
⁊ predicit Joannē Baptiſtā futurum precurſorem
Chriſti:ad p̄parandas vias eiꝰ. Et cōfitet̄ qualr̄ iā
viſitauit nos oriēs ex alto illuminare his q̄ in tene-
bris et in vmbra mortis ſedēt ad dirigēdos pedes
noſtros in viam pacis. ¶ Ex q̄bꝰ pꝫ/ꝙ zacharias L
iam cōfeſſus eſt:⁊ ſuſcepit Chriſtum adhuc exiſten-
tē in vtero matris tanq̄ ſaluatorē ⁊ redēptorē ⁊ re-
gē Iſrael:⁊ per ꝯñs meſſiā in lege ⁊ pphetis pro-
miſſum:vt pꝫ Luc. j. In quinto autē loco ſuſcepe-
runt ip̄m paſtores:qui monitu angeli venerunt ad
adorandum xp̄m nouiter natum in Bethleē:vt pꝫ
Luc. ij. nec eſt ambigēdū quin Elizabeth ⁊ zacha-
rias venerint ad adorādū xp̄m in p̄ſepio ſicut pa-
ſtores:eo ꝙ domꝰ zacharie vix diſtabat a Bethleē
ꝑ vnum miliare. In ſexto autē loco in pſona ⁊ vice
totius populi gentilis facti veri Iſraelite per fi-
dem/venerunt magi ab oriente ⁊ adorarunt Chri- Item magi.
ſtum tanq̄ deum ⁊ hoīem ⁊ dñm totius vniuerſi:⁊ et
ſpecialē regē iudeorum:⁊ per ꝯñs verum meſſiam
in lege promiſſum:vt pꝫ Matth. ij. et ſic pꝫ qua-
liter illi magi facti veri Iſraelite ſuſceperūt chri-
ſtum in pſona et vice totius populi gentilis q̄ erat
futurus verus Iſrael ⁊ ſemē Abrahe per fidem:et
erat bñdicendus:⁊ regenerandus in Chriſto tanq̄
verum ſemē Abrahe ſm̄ repromiſſionē ipſi factā:
prout ſupradictū eſt. In ſeptimo autem loco ſuſce-
pit eum Simeon iuſtus in tēplo in perſona totius
Iſrael ⁊ in perſona legis. Unde cum virgo Ma- Item ſimeon.
ria nō obligaret̄ apparere in templo in quadrage-
ſimo die poſt partum:eo ꝙ nō ſuſcepto ſemine:ſed
opere ſpūs ſācti cōceperat:nec cum erūnis ⁊ ſor-
dibus aliarum mulierum:ſed cū puritate ⁊ virgi-
nitate peperat:nec Chriſtus erat obligatꝰ ad pre-
ſentādum in templo/eo quod ſolus inter mortuos
liber in Adam non fuerat obligatus:eo quod non
ex opere Adā cōceptus fuerat:nec in carnem pec-
cati venerat:ſed ſponte voluit ſubijci legi:vt eos q̄
ſub lege erant redimeret:et a iugo legis liberaret:
ideo licet ꝟgo Maria ſola inter omnes mulieres
per filij gratiam erat ab illa lege excepta:tamē mo-
nitu ⁊ voluntate filij venit in quadrageſimo die
a natiuitate ſecundum legem Moyſi ad preſen-
tandū filium ſuum in templo ipſi Simeoni:p̄ tūc
vicē gerenti ſummi ſacerdotis/⁊ preſentauit ip̄m
illi. quaſi diceret virgo maria. O Simeon:ecce fi-
lius meus:quem licet videas venire in ſimilitudi-
nem carnis peccati:vt damnet peccata omnium in
carne ſua:tamen non habet vllum peccatū:qꝛ non
ex opere Adā cōceptus:nec natus eſt. Ideo nō pre-
ſento ipſum tibi tanq̄ peccatorem:ſed tanq̄ pctōꝝ
omnium ſaluatorem. ⁊ redēptorem:⁊ totius Iſrael
a iugo legis liberatorem ⁊c. Tunc Simeon iuſtus
qui diu expectauerat ⁊ optauerat redemptionem
Iſrael ⁊ acceperat reſponſum a ſpiritu ſancto non
viſurum ſe mortem:niſi prius videret Chriſtum
domini/cognouit in ſpiritu illum ſibi preſentatum
eſſe ſaluatorem mundi. Ideo cū gaudio ⁊ lachry-
mis accepit illum in vlnas ſuas/et benedixit deum
gratias agendo:⁊ dixit. Nunc dimit tis ſeruum do-
mine ſecundum verbum tuum in pace. Quia vi-
derunt oculi mei ſalutare tuum. Quaſi diceret. O
domine poſtq̄ oculi mei viderunt ſaluatorem mū-
di:iam non eſt amplius quos deſiderare queam.
Ideo quia iam deſiderium meū impletū eſt ſecun-
dum ꝓmiſſionē mihi factā:ideo dimitte me in pa-
ce:quia cōtentus recedā ab hoc mundo:quia ſcio
in breui liberari ⁊ exire de limbo inferni per iſtum
ſaluatorē quē preparaſti ante faciem oīm populo-
rū:vt ſit lumen ad reuelationem ⁊ illuminationem
gentium:⁊ ſpiritualem gloriam plebis tue Iſrael
quaſi diceret:iſte non erit ſoluator temporalis ſo-
lius populi Judaici:vt dicunt ſcribe et phariſſei:
ſed erit illuminator ⁊ glorificator omnium gentium
et plebis tue Iſrael:⁊ ſic erit redemptor vniuerſa-
lis:quia omnes fient iſrael in eo ꝑ lumen fidei. Et
tunc Simeon cōuerſus ad virginem Mariā annū-
ciauit ipſi totum myſteriū paſſionis ⁊ reſurrectio-
nis Chriſti:⁊ noſtre redemptionis:⁊ predixit obſti-
nationē multorū Judeorū. Et tunc etiā Anna pro-
phetiſſa p̄dicabat ip̄m vniuerſalē redēptorem om-
nibus qui expectabant redēptionem iſrael. vt pꝫ
Luce. ij. Et ſic patet qualiter Simeon in perſona le-
gis ⁊ ſacerdotij ⁊ totius veri Iſrael ſuſcepit Chri-
ſtum puerum ſuum. ſ. ſibi promiſſum tanq̄ redem-
ptorē ⁊ meſſiā ⁊ ſaluatorem. Sed poſtea in trigeſi-
mo anno in tēpore oſtenſionis ſue:ſuſceperūt ip̄m
apoſtoli ⁊ diſcipuli:⁊ mulieres que Chriſtum ſunt
ſecute vſq̄ ad paſſionem ⁊ ſepulturā incluſiue. Et
exinde poſt ſpiritus ſancti miſſionē ſuſcepit ipſum
magna multitudo conuerſorum de Judaiſmo:vt
patet per totū diſcurſum Actuū apoſtolorū. Ulti-
mo autē totus populus gentilis factus verus Iſ-
rael per fidē ⁊ regenerationē baptiſmalē ſuſcepit
Chriſtum puerum ſuum ſibi promiſſum in Abrahā
vt patet Geñ. xxij. ⁊ in iacob. Geñ. xlix. ¶ Ex q̄bus
M patet ꝙ Simeon iuſtus fungēs pro tunc ſuo ſacer-
dotio in tēplo:⁊ tanq̄ ſyndicus ⁊ procurator legis ⁊
ſacerdotij ⁊ oīm patriarcharū ⁊ pphetarū ⁊ totius
iſrael:ſuſcepit Jeſum puerū ſuū tanq̄ redempto-
rē ⁊ meſſiā ⁊ ſaluatorem iſrael:⁊ ſic cōfeſſus eſt ip̄ꝫ
ſaluatorē ⁊ lumen gentiū ⁊ gloriam plebis dei Iſ-
rael. Sed magi primicerij populi gentilis ſuſcepe-
runt ip̄m in dñm. Sed apoſtoli tanq̄ primicerij et
p̄ncipes totius eccleſie Chriſti ſuſceperunt ipſum
in redēptorē ⁊ glorificatorē. que quidē eccleſia fuit
cōgregata ex conuerſis de populo gentili ⁊ iudaico
que dicitur vere iſrael ⁊ ſemē Abrahe ſecundum fi-
dem. Et ſic patet qñ ⁊ qñ et ꝑ quos ſuſcepit iſrael
puerū ſuū:prout ſecūdo querebat̄. ¶ Quātum ad
N tertium eſt dicēdū ꝙ deus recordatꝰ mīe ſue mul-
totiēs ⁊ multis modis locutus eſt ad patres vete.
teſta. ⁊ ꝑ diuerſa ſecula ſucceſſiue locutus eſt ipſi
Abrahā ⁊ ſemini eius Chriſtum promittendo. Naꝫ
in prima etate locutus eſt ad Adam poſt lapſum et
poſtq̄ eiecit ipſum de paradiſo. Unde dicit Augu.
in lib. Cur deus homo ꝙ deꝰ licet in puniēdo Adaꝫ
ꝓpter inobedientiā fuerit vſus iuſtitia:tamen recor-
datus ſue miſericordie ꝓmiſit ipſi mittere filium
ſuū in carnē:q̄ eum cum tota ſua poſteritate ꝑ car-
nem ſuam redimeret:vt ſi de inſtanti miſeria dole-
ret:tamen de ſuo ſueq̄ poſteritatis remedio iam
de longinquo gauderet ⁊c. Et ſic etiam locutus eſt
ad Abel de Chriſto futuro:⁊ ad Enos qui incepit
inuocare nomen dñi. qḋ quidē nomen nil aliud eſt:
niſi verbum incarnatum:vt frequenter dictum eſt.
Et ſic etiam locutꝰ eſt ad Enoch:qui per fidē Chri-
ſti futuri placuit deo ⁊ tranſlatus eſt in paradiſuꝫ.
eccleſi. xliiij. Item in ſecundo ſeculo ⁊ etate locutꝰ
eſt ad Noe:⁊ fecit cum eo pactū fidei poſt diluuiuꝫ
promittendo ipſi Chriſtum ſaluatorem mundi per
figuram ⁊ myſteriam arcus federis celeſtis/dicēs.
Et nō erunt vltra aque diluuij ad delendā vniuer-
ſam carnē ⁊c. Arcū meum panā in nubibus celi:et Noe. de arcu federis.
erit ſignum federis inter me ⁊ terram:eritq̄ arcus
meus in nubibus:⁊ videbo illum ⁊ recordabor fe-
deris ſempiterni ⁊c. Geñ. ix. Per qḋ myſteriū preui-
dit Noe totum myſterium incarnationis et noſtre
redēptionis. Nā ille arcus qui dicitur iris/nil aliḋ
eſt niſi imago ſolis in profundo nubis rorate iam
quaſi digeſte. que quidē imago cauſat tres princi-
pales colores p̄ter alios minus principales. ſ. co-
lorē rubeum ⁊ viridē ⁊ ceruleum. per qḋ fuit ſigni-
ficatū:qualiter filius dei eſt qui imago patris/de-
bebat deſcendere de celo ⁊ poni ⁊ latere in nube hu-
manitatis ⁊ fieri homo:qui dicit̄ Chriſtus:in quo ē
verbum ⁊ caro ⁊ anima tanq̄ tres colores. Unde ſi-
cut quando apparet ille arcus federis in nube am-
plius non timetur tempeſtas nec diluuium:qꝛ ille
arcus videtur ſedare oēm tēpeſtatem:ita quādo fi-
lius dei apparuit incarnatus in mundo iā amplius
non timuimus diluuium damnationis. Et ſic deus
reſpiciens ad illum arcum recordatur federis ⁊ pa-
cti:ne amplius inducat diluuiū. Ita pariter deus
reſpiciens Chriſtum verbum incarnatū tanq̄ ima-
ginē ſuam:ſemper recordatur miſericordie ſue. Et
ſic recordatus per merita paſſionis filij ſui figura-
ta per colorē rubeū/liberauit totum genus huma-
num de diluuio perpetue mortis et ſeruitatis:et
quotidie liberat nos a peccatis reſpiciendo meri-
ta paſſionis chriſti filij ſui Et hoc myſterium incar-
nationis ⁊ redemptionis generis humani preuidit
Noe in ſpiritu per illum arcum federis:⁊ etiaꝫ per
liberationem a diluuio factam per arcā. ⁊ ſub tali
fide xp̄i futuri redemptoris ſaluatus eſt Noe cum
ſuis filijs fidelibus in primo ⁊ ſecundo ſeculo. Iteꝫ
in tertia etate locutꝰ eſt deꝰ ipſi Abrahā promitten-
do filium ſuum ſaluatorē mundi:cum dixit: Suſpi-
ce celum:⁊ numera ſtellas:ſi potes:⁊ ſic erit ſemen
tuum. Et tunc quia credidit Abrahā ſaluatorē mū-
di futurū de ſuo ſemine ſecundū carnē:ideo repu-
tatū eſt ei ad iuſtitiā. Geñ. xv. Et etiam locutus eſt
deus ipſi Geñ. xxij. in ſacrificio Iſaac:quādo dixit
Per memetipſum iuraui:qꝛ feciſti rem hanc ⁊ non
pepercisti filio tuo ꝓpter me/multiplicabo ſemen
tuum ſicut ſtellas celi:⁊ ſicut arenā que eſt in litto-
re maris:⁊ in ſermone tuo benedicentur oēs gen-
tes. In quibus verbis preuidit Abrahā in ſpiritu ⁊
credidit ipſum futurum ex ſua gñatiōe ſecundum
carnem:in quo oēs gentes erant benedicende ⁊ re-
generande per fidē baptiſmalē:⁊ fieri ſemen Abra-
he ſecundū repromiſſionē. Et preuidit etiam totuꝫ
myſterium paſſionis xp̄i. ſ. qualiter xp̄s erat cruci-
figendus in illo loco ⁊ mōte:vbi ip̄e immolauerat
arietē. Ideo appellauit nomē loci illius dñs vide-
bit. In Hebreo aūt habetur. In loco dñs videbitur
q. d. ꝙ dñs Jeſus xp̄s deus ⁊ homo videbit̄ cruci-
figi in hoc loco. ſicut in veritate cōpletum eſt:qꝛ in
eodem loco crucifixꝰ eſt xp̄s:vbi Abrahā immola- Locutꝰ eſt deꝰ poſteris Abrahe.
uit illum arietem. Deinde autē deꝰ locutꝰ eſt ſemi-
ni eius. i. poſteris Abrahe de xp̄o per ſingula ſecu-
la ⁊ ſingulas etates. Nam in eadem tertia etate lo-
cutus eſt ipſi iſaac promittendo ipſi chriſtū. Geñ

xxvij. Unde qñ Jacob venit ad Jſaac cooptis manibꝰ pellibꝰ hedi ſimulās fratrē ſuū Eſau: ⁊ petijt bñdictionē ⁊ oſculatꝰ eſt eū Jſaac: ⁊ ſentiens fragrātiā ⁊ odorē veſtimētoꝝ/ bñdicēs eū dixit. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni cui bñdixit dñs ⁊c. tūc Jſaac ꝓuidit in ſpū: qualiter filiꝰ dei debebat fieri hō ⁊ indui ⁊ ſumere carnē de gñe Jacob: ⁊ qꝛ iā tunc ſenſit odorē ⁊ fragrātiā veſtimentoꝝ humanitatis Chriſti: que fuerunt merita paſſiōis xp̄i quibus genus humanū fuit recreatū. Itē in eodez tertio ſeculo mūdi deus locutꝰ eſt ipſi Jacob Geñ. xxviij. qñ vidit ſcalā ſtantē ſup terrā. cuiꝰ ſummitas tangebat celū: ⁊ angelos aſcēdētes et deſcendētes per eā: ⁊ dñm innixū ſcale dicentez. Ego ſum deus Abraham ⁊ Jſaac. vbi facta eſt ipſi repromiſſio de Chriſto futuro. Itē iaz clariꝰ ꝓuidit Jacob Chriſtū incarnandum. Geñ. xxxij. qñ luctatꝰ eſt cū angelo in forma viri. Itē clarius preuidit in ſpū ⁊ predixit Jacob miſterium incarnationis ⁊ paſſionis chriſti et conuerſionem gentium. Geñ. xlix. quando dixit. Non auferetur ſceptrū de iuda: nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus eſt ⁊ ipſe erit expectatio gentium ⁊c. Itez in quarta etate locutus eſt deus ipſi Moiſi ꝓmittendo xp̄m: quando Exo. xxxiij. dixit. Ego oſtendam omne bonum tibi: ⁊ vocabo te nomine tuo. Et miſerebor cui voluero ⁊c. Et ponam te in foramine petre: ⁊ protegam te dextera mea donec tranſeam: tollamqꝫ manū meam ⁊ videbis poſteriora mea ⁊c. Item clarius promiſit deꝰ filiū venturū in carnem quando dixit Deute. xix. Prophetā ſuſcitabo de medio fratrum tuoruz ſimilez tui: ponam verba mea ī ore eius: loqueturqꝫ ad eos quecūqꝫ dixero illi ⁊c. Item in quinta etate ⁊ ſeculo mundi locutus eſt deus ipſi dauid ꝓmittēdo ipſi Chriſtum in carnem: quādo dixit ipſi. ij. Regum. vij. Cū dormieris cum patribus tuis ſuſcitabo ſemen tuuz poſt te: quod egredietur de vtero tuo: ⁊ firmabo regnū eius: ipſe edificabit domū nomini meo: ⁊ ſtabiliā thronū regni eius vſqꝫ in ſempiternū. Ego ero ei in patrē: ⁊ ipſe erit mihi in filium ⁊c. Itē hoc idē patet pſal. lxxxviij. ⁊ cxxxi. Item in eadem etate deus locutus eſt Eſaie promittendo Chriſtum/ dicens cap. vij. Ecce virgo cōcipiet ⁊ pariet filium: ⁊ vocabitur nomen eius emanuel ⁊c. Item cap. ix. Paruulus natus eſt nobis ⁊ filius datus eſt nobis: et factus eſt principatꝰ ſuper humerum eius: et vocabitur nomen eius admirabilis: deus fortis: princeps pacis pater futuri ſeculi ⁊c. Hoc idem patet per totum diſcurſum Eſaie. Item Hieremie. xxxi. Nouum creauit dominus ſuper terram/ femina circundabit virum ⁊c. Item ca. xxxiij. Germinare faciam Dauid germē iuſtū: ⁊ faciet iudiciū ⁊ iuſtitiam in terra: ⁊ ſaluabitur Juda ⁊ Hieruſalem: ⁊ hoc eſt nomē quo vocabunt eū. Dñs iuſtus noſter ⁊c. Item Ezechie. xxxvj. Cū ſanctificatꝰ fuero in vobis effundam ſuper vos aquam mundā: et mūdabimini ab oibus inquinamentis ⁊c. In ſexta autem etate locutus eſt dominus per angeluz Gabrielem ipſi Danieli/ dicens. Septuaginta hebdomade abbreuiate ſunt ſuper populum tuū: et ſuper vrbem ſanctam tuam vt conſummetur preuaricatio: ⁊ finem accipiat peccatum ⁊ deleatur iniquitas: et inducatur iuſtitia ſempiterna: et impleatur viſio et ꝓphetia: ⁊ vngatur ſanctus ſanctorū ⁊c. Itez in eadem ſexta etate promiſit deus ipſi Aggeo mittere filium ſuum in illud ſecundum ⁊ vltimum templum/ dicēs. Adhuc modicum eſt: ⁊ ego commouebo celum ⁊ terrā ⁊ mare ⁊ aridam: ⁊ mouebo oēs gentes. Et veniet deſideratus cunctis gentibus: et implebo domum iſtam gloria: dicit dominus: magna erit gloria domus iſtius nouiſſime plusqꝫ prime ⁊c. Item zacha. ij. Lauda et letare filia Sion: quia ecce ego venio ⁊ habitabo in medio tui. Et applicabuntur gentes multe ad dominum in die illa: erunt mihi in populum ⁊c. Itē cap. ix. Ecce rex tuus venit iuſtus et ſaluator: ipſe pauper ſedens ſuper aſinā ⁊ ſuper pullum filium aſine ⁊c. Item vltimo in eadez ſexta etate locutus eſt dñs Malachie. iij. dicens. Ecce ego mitto angelū meum: ⁊ preparabit viam ante faciem meā ⁊ ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator quem vos queritis: ⁊ angelus teſtamēti: quem vos vultis ⁊c. Que quidem prophetia ſimul cū prophetia Aggei fuit impleta: quando virgo Maria preſentauit Chriſtum filium ſuum Simeoni in tēplo. Quia tunc ſuſcepit iſrael puerum ſuum: ſicut deus locutus fuerat ad patres noſtros: ⁊ promiſerat ipſi Abraham ⁊ ſemini eius ſucceſſiue per ſecula ⁊ etates. Et ſic patz qño ⁊ qñ ⁊ ad quos patres locutus eſt dñs in teſtamento veteri, ꝓmittendo Chriſtū venturū: ⁊ qño hoc promiſit ipſi Abraham ⁊ ſemini eius in ſecula. Et ideo dixit virgo Maria concludendo cāticū ſuum: ꝙ ipſa magnificat dñm agendo grās: qꝛ iaz ſuſcepit iſrael puerū ſuum recordatꝰ mīe ſue. Sicut locutꝰ eſt ad patres noſtros Abrahā ⁊ ſemini eius in ſecula. Ubi notandum ꝙ deus dupliciter fuit recordatus mīe ſue. i. ad modum recordantis ſe habuit. Primo pro mittendo filium ſuum in carnē ad ſaluandū ꝑplm: ſicut dicit Aug. lib. Cur deus homo: qꝛ ne deſperaret Adā ⁊ ſui ſucceſſores/ miſertus dñs ꝓmiſit filiū ſuū in carnē/ Secundo fuit dñs recordatꝰ mīe ſue mittēdo ipm ſicut promiſit. Et ideo ly recordatus mīe ſue poteſt dupliciter ordinari. Uno modo cum ly ſicut locutꝰ eſt: vt ſit ſenſus: quod iam ſuſcepit iſrael puerū ſuum: ſicut dñs recordatus quondam mīe ſue locutus eſt ad patres noſtros. Scdo modo ly recordatus mīe ſue pōt facere orationem ꝑ ſe per verbum ſubſtātiuum ſubintellectum referēdo ad tp̄s miſſiōis: vt ſit ſenſus ꝙ iam ſuſcepit iſrael puerum ſuum: eo ꝙ deus in hac ſeptima etate recordatꝰ eſt miſericordie ſue mittendo filium ſuuz: ſicut quondam locutus eſt ad patres noſtros ⁊c.

Deus fuit re- plr re- cordatus mi- ſericor- die.

¶ Item eſt aduertendū: ꝙ ly Abraham eſt datiui caſus indeclinabiliter: ſicut hoc nomen Abraham frequenter ponitur indeclinabiliter per omnes caſus: ſicut ibi. Deus Abraham deus iacob ⁊c. Item pſal. ciiij. Semen Abraham ſerui eius: ⁊ filij iacob electi eius: et ideo ly Abraham et ſemini eius regitur ab illo verbo locutus eſt/ iterū repetito referēdo diuerſa vt ſit ſenſus/ ſcilicet ſicut deus locutus eſt ad patres noſtros prime et ſecunde etatis/ ſcilicet Adā ⁊ Noe: ⁊ ſicut locutus eſt ipſi Abraham ⁊ ſemini eius. ¶ Iterum eſt aduertēdum: qđ ly in ſecula: dupliciter poteſt ordinari. Primo cū ly recordatus mīe ſue: ⁊ tunc eſt idem qđ ineternum: vt ſit ſenſus: deus recordatus miſericordie ſue in ſecula i. ineternum: qꝛ ineternū mīa eius. Alio modo pōt ordinari cum ly locutus eſt: et tunc idem eſt quod per ſecula. i. per ſingula ſecula et etates. ſ. iſrael ſuſcepit puerum ſuum ſicut deus recordatus mīe ſue locutus eſt quondam per ſingula ſecula ad patres noſtros: ⁊ locutus eſt per ſingula ſecula ſucceſſiue Abraham ⁊ ſemini eius. Nam in primo ſeculo ⁊ etate mūdi locutus eſt ad Adam ⁊ in ſcdo ſeculo ad Noe et in tertio ſeclo locutꝰ eſt ipſi Abrahā: ⁊ ſic ſucceſſiue ſemini eius. Naz in quarto ſeculo locutꝰ eſt ipſi Moyſi. Et in qnto ipſi Dauid ⁊ Jſaac et Hieremie ⁊ Ezechie. et ceteris. Et in ſexto locutꝰ eſt Danieli: ⁊ Aggeo ⁊ zacharie ⁊ Malachie. Sed in ſeptimo ſeculo deus adimpleuit qđ ꝓmiſerat omnibus ſupradictis: qꝛ miſit filium ſuū in carnē. Et ſic Jſrael ſuſcepit puerū ſuū Jeſum/ ſicut deus recordatꝰ mīe ſue oibus ſupradictis per ſingula ſecula ꝓmiſit. ¶ Ex in hoc cōcluditꝛ pſalteriū decachorduz ⁊ canticum nouū virginis Marie. Quod quidē canticū bñ merito dicitꝛ pſalteriū decachordū ꝓpter eius concordiam ⁊ ꝓportionatā harmoniā et melodiam. Nam nullū canticū reperitꝛ in ſacra ſcriptura cum tanta harmonia ⁊ ꝓportione artizatū. Habet enī decem chordas: quarū nulla diſcrepat ab alia: imo prima cōcordat cum vltima ⁊ ecōuerſo: ⁊ ſemꝑ media concordat cū ꝓcedente ⁊ ſubſequēte. Et vita eiꝰ non in rebꝰ mundanis ſꝫ in deo ſaluari ſuo exultās in vl'i ſalute ⁊ redēptione. Itē Maria exultauit in deo ſalutari ſuo: eo ꝙ dñs reſpexit humilitatē eius/ faciēdo ipm matrē ſuā. Et qꝛ fecit ipſam matrē ſuā: ideo dicunt eā beatā oēs gñationes: imo ideo dicūt eaz beatā oēs gñationes: eo ꝙ dñs ꝗ potens eſt et nomen eius ſctm̄: fecit ei magna. i. quia magnificauit eaz magnis priuilegijs: ⁊ ſupradictis duodecim dignitatibus eā ſuper oēs alias puras creaturas dignificauit. Item quia deus potens eſt et ſanctū nomē eius: ideo non ſolū extendit potentiaz et mīam ſuā ad matrē ſuā: ſed etiam mīa eius ſucceſſiue proceſſit a progenie in progenies: ⁊ profuit ⁊ ſubuenit oibus timentibꝰ ⁊ credētibꝰ eū. Et ſic inquātū deꝰ eſt ſanctus/ vſus eſt mīa cū oibꝰ timētibꝰ eū. Sed inquātū potēs: fecit potentiā in brachio ſuo: qđ eſt verbū incarnatū ⁊ filiꝰ eius: cōtra oēs ſuperbos et obſtinatos: cū ꝗbꝰ nō eſt vſus mīa: ſed potētia ⁊ iuſtitia quia diſperſit oēs demones ⁊ Judeos ⁊ obſtinatos ſuperbos de ſuperba mēte ⁊ mala intētione cordis ſui. Nā depoſuit omnes ſupradictos potentes de ſede p̄tātis in qua ſedebant: ⁊ exaltauit humiles et obedientes et fideles. Nam loco demonū exaltauit homines iuſtos in ſede eorū. Et loco ſcribarum ⁊ phariſſeorum et ſacerdotū exaltauit apoſtolos et omnes chriſtianos in ſacerdotium ⁊ intelligentiam legis. Et loco tyrannoruz exaltauit chriſtianos reges et imperatores. Item eſurientes gētiles ad fidem conuerſos impleuit bonis gratie in preſenti: ⁊ glorie in futuro: ſed iudeos diuites in lege et prophetis reputatos dimiſit inanes et vacuos: ⁊ priuauit bonis ſupradictis. Sed quia omnia iſta fecit Chriſtus in ſuo aduentu: qui eſt brachium dei: ideo Jſrael ſuſcepit puerum ſuum Jeſum qui fecit omnia ſupradicta. Et ideo Jſrael ſuſcepit eum: eo ꝙ ipſi Jſrael fuerat promiſſus: ſicut deus recordatus miſericordie ſue locutꝰ eſt quondam ad patres noſtris in prima ⁊ ſecunda etate: et poſtea locutus eſt ipſi Abrahā et ſemini eius in ſecula. id eſt per ſingulas etates ⁊ ſecula ſucceſſiue: ⁊ eo modo quo dictum eſt.

¶ Et ſic explicitū eſt canticuz virginis Marie cum eius expoſitione.

Prefatio in Canticum zacharie.

Conſummata aūt ⁊ cōpleta expoſitione cantici virginis Marie/ rurſus fui rogatus a ꝗbuſdā ſacerdotibus filijs meis: vt poſt tantū laborē aſſumptuz nō mitterē cetera tria cātica euangelica: puta canticum zacharie/ et Simeonis: ⁊ angelorū. Et ideo deuotioni eoꝝ ſatiſfacere cupiens in expoſitione ſupradictorum canticorū breuiter me expediam. ¶ Ad quorum generalem intelligētiaz eſt notandum. ꝙ licet cantica vtriuſqꝫ teſtamenti fuerint facta ſemper ad laudē dei agendo grās pro aliquibus beneficijs receptis tamen eſt differentia inter cantica noui teſtamenti ⁊ veteris. Nā cantica veteris teſtamenti ſemper fuerunt facta agendo gratias pro aliquibus bonis temporalibꝰ tunc receptis: ſed prout figurabāt ⁊ ſignificabāt futura beneficia noſtre redemptionis conferēda in nouo teſtamento per aduentum Chriſti: quia aliter illa cātica non pertinerēt ad ſacrā ſcripturā ſicut pluries dictū eſt. Sed cantica euangelica non ſunt facta pro beneficijs temporalibus: ſed pro beneficijs ſpiritualibus per illa beneficia tēporalia veteris teſtamenti figuratis. Que quidem bñficia ſpūalia recepimus ī aduētu Chriſti. Et ſic cātica euāgelica ſunt gratiarum actiones: eo ꝙ iā recepimꝰ beneficia nr̄e redēptionis que ī veteri teſtamēto fuerunt ꝓmiſſa et deſiderata ⁊ figurata ⁊ vaticinata de futuro. Et iđ cantica euāgelica ſunt potiora ⁊ digniora: ꝗ legalia ⁊ ꝓphetica. Quia potior eſt poſſeſſio ꝗ ſpes. Et potior finis: ꝗ ea que ſunt ad finē. Sꝫ qꝛ ſicut incarnatio ⁊ natiuitas xp̄i fuit finis legis veteris/ ita fuit principiū nr̄e redēptionis: iđ in incarnatione ⁊ natiuitate xp̄i facta ſunt quatuor cātica per quatuor dignas ⁊ autēticas perſonas/ ⁊ hoc ſucceſſiue/ agēdo gratias ꝓ aduētu xp̄i nr̄e redēptionis et ſalutis auctoris. ¶ Quoꝝ ꝑmū cātauit virgo Maria ī domo Elizabeth paulopoſt incarnationē dicēs. Magnificat anima mea dñm. De ꝗ ſupradicta expoſitio facta eſt. Scdm canticū cantauit zacharias in tertio menſe ab incarnatiōe xp̄i in natiuitate Joannis baptiſte ꝓcurſoris eiuſdem xp̄i dicēs. Bñdictus dñs deus Jſrael ⁊c. Tertiū cātarunt angeli in die ⁊ hora natiuitatis eiuſdez ſaluatoris dicentes Gloria in altiſſimis deo ⁊c. Quartum tandem canticū cantauit Simeō iuſtꝰ quadrageſimo die poſt natiuitatē xp̄i: qñ fuit in tēplo ꝑſentatus dicēs. Nunc dimittis ſeruū tuum ⁊c. Sed qꝛ canticum virginis ſuperius fuit expoſitum: ideo cetera tria cantica ſuperno ſuffragante preſidio ſunt nobis breuiter differenda. Eſt verum: qđ licet cāticū angelorum ſit tertium in ordine temporis et ſcripture euangelice: tamen erit vltimum in ordine expoſitionis: Ideo primo ad expoſitionem cantici zacharie eſt accedendum.

cātica poſtea cu[...] euāgelica.

Benedictus dñs deus Jſrael ⁊c.

¶ Ad intellectū ⁊ argumētum huius cantici eſt notandū: prout ſcribitꝛ Luce. i. ꝙ circa tēpus incarnationis xp̄i inter fideles illius tp̄is: in ꝗbꝰ manſerat vera fides ⁊ ſpes Jſrael ⁊ Abrahe de xp̄o futuro ⁊ myſterio noſtre redēptiōis: fuit vnꝰ zacharias vir Elizabeth: vnus de. xxiiij. ſacerdotibꝰ electis: ꝗ ſcdm vices ſuas et hebdomadas miniſtrabant in

tēplo. Et ideo cũ iſte zacharias vir ſanctus ⁊ iuſt⁹ videret ſceptrũ de Juda eē ablatuȝ/⁊ regnũ iudeorum in poteſtate Herodis viri alienigene ⁊ tyranni: qui multis modis affligebat pplm: ⁊ videret populũ iudeorũ deprauatũ per falſam doctrinã ⁊ fermentũ ſcribarũ ⁊ phariſeorũ: q̄ iã deprauauerant ⁊ corruperant ſcripturã legis ⁊ pphetarũ falſo mõ ⁊ ad ſuum lucrũ gloſſando: ⁊ videret inſtare tēpora aduentus Meſſie: eo ꝙ iam erant cõplete. lxx. hebdomade Danielis pphete: in quarũ fine promiſſus Chriſtus debebat venire: Hinc eſt ꝙ diebus ac noctib⁹ deum orabat: vt deus mitteret xp̄m filium ſuum ad liberandũ genus humanum de ſeruitute peccati: ⁊ ad liberandũ illum populũ ab errore ſcribarum ⁊ phariſeoꝝ ⁊ hereticoꝝ: ⁊ de manu Herodis tyranni: vt oēs libere ⁊ recte poſſent deo ſeruire in iuſtitia ⁊ veritate ⁊ ſanctitate ſecundũ veruȝ intellectũ ſacre ſcripture. ¶ Sed factũ eſt cum zacharias fungeretur officio ſacerdotali in tēplo ſecundũ vicē ſuam: quadam die appuit ipſi angelus Gabriel ſtãs a dextris altaris incēſi: qui dixit ipſi.

verba angeli ad zacha riã. Non timeas zacharias. quoniã exaudita eſt deprecatio tua: de acceleratione aduent⁹ Chriſti ſupple. Uñ Elizabeth vxor tua pariet tibi filiuȝ: ⁊ vocabis nomē ei⁹ Joañē. Et erit gaudiũ tibi: ⁊ exultatio. Et multi i natiuitate ei⁹ gaudebũt: eo ꝙ ipē erit ꝑcurſor xp̄i q̄ʒ totus mũdus deſiderat ſupple. Uñ iſte puer ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſue: et multos filiorũ Jſrael conuertet ad dñm deũ ipſorum. Et ipſe preibit tanq̃ ꝑcurſor ante illum. i. Chriſtum i ſpũ ⁊ virtute Helie. vt conuertat corda patrũ in filios: ⁊ incredulos deprauatos per ſcribas ⁊ phariſeos ꝯuertat ad prudētiã ⁊ verã intelligentiã iuſtorum parare. i. ad parãdum dño plebē perfectã: q: ꝑparabit corda eorum vt recipiant Chriſtũ ⁊ legē iuſtitie eius et euangelice veritatis ⁊c. Sed quia zacharias dubitauit in verbis angeli ideo mãſit mutus non loquēs vſquequo v̄ba angeli fuerunt īpleta vt patet Luc. j. Et iõ poſtq̃ Elizabeth cõcepit Joannē Baptiſtã: in menſe ſexto ideȝ angelus Gabriel miſſus a deo nũciauit Marie virgini incarnationē filij dei ex ea/dãdo ipſi exēplum de Elizabeth q̄ cõceperat filiũ in ſenectute ſua. Uñ poſtq̃ virgo Maria cõcepit filiũ dei ilico exurgēs abijt cũ feſtinatione a Nazareth in Judeã: ⁊ igreſſa domũ zacharie ſalutauit Elizabeth: ⁊ manſit cũ ea trib⁹ mēſib⁹ vſq ad natiuitatē Joannis Baptiſte. Quem ſuſcepit virgo Maria in manibus: et

maria ſuſce pit ioã nem in mani bus. interrogauit zachariã quē vellet vocari eum: q ui accepto pugillari ſcripſit: dicēs: Joannes eſt nomen eius. Et tũc apertum eſt os zacharie. Et plenus ſpiritu ſancto: ꝓut Chriſtus exiſtēs in vtero virginis inſpirauit in eũ: agēs deo gratias cantauit hoc canticum: dicens: Benedictus dominus deus Jſrael. Jn quo quidē cantico duo ꝓncipaliter facit. Naȝ primo agit gratias: q: iam venit Chriſtus ad complendũ omnia promiſſa patriarcharũ ⁊ pphetarũ. Secũdo dirigit verba ad puerũ natũ/cõmendãdo ipſum de officio precurſoris: q: erat precurſor Chriſti. Scdm ibi. Tu puer propheta altiſſimi ⁊c. ¶ Ad

Scri ptura d: dei teſtm̃. intellectũ ergo ꝑme ptis eſt notãdum ꝙ tota ſacra ſcriptura legis ⁊ pphetarũ frequēter appellat teſtamentũ dei. cui⁹ rõ eſt. Nã teſtamētũ dr̄ a teſtando: qđ idē eſt qđ affirmare. Et iõ vtriuſq iuris ꝓfeſſores diſpoſitionē oim̄ bonoruȝ confirmatã per mortē teſtatoris appellãt teſtamentũ. Uñ diffinientes teſtm̃ dicunt/ꝙ teſtm̃ eſt vltima voluntas teſtatoris. i. diſpoſitio oim̄ bonorũ per vltimam voluntatē teſtatoris cõfirmatã. Ultimã aũt volũtatē appellat illã q̄ per mortē finit ⁊ confirmat. Et iõ nũq̃ diſpoſitio teſta: eſt valida: nec ꝯfirmata niſi ꝑ mortē teſtatoris: eo ꝙ ꝑ totuȝ tp̄s ante teſtator potuit mutare voluntatē: ⁊ ꝑ ꝯñs diſpoſitionem ſuoꝝ bonorũ: iter ideo heres non recipit hereditatē: niſi poſt mortē teſtatoris. Et iõ illa diſpoſitio oim̄ bonoꝝ q̄ facta eſt ꝑ magnũ tp̄s ꝑ teſtatorem nõ dr̄ donatio: nec cõceſſio: ſed q̃dã ſpõſatio ⁊ ꝓmiſſio: q̄ nõ ſortit effectũ: niſi ꝑ mortē teſtatoris. Ex quib⁹ oĩbus ptȝ ꝙ tota ſcriptura legis ⁊ pphetarũ añ aduentũ xp̄i nõ ꝓprie poterat dici teſtamentũ reſpectu illi⁹ populi. ſed ſola diſpoſitio teſt. inquantũ ꝓmittebatur eis xp̄s in carnē vētur⁹: q̄ eos de ſeruitute pcti debebat liberare: ⁊ bona ſpũalia gr̄e ⁊ glorie in hereditatē cõferre. Sȝ reſpectu dei ſemꝑ dictũ ē teſtm̃ inquãtum voluntas dei ſemꝑ fuit ⁊ eſt firma ⁊ immutabilis. Sed reſpectu illoꝝ fidelium ⁊ noſtri nunq̃ fuit verum teſtm̃: vſquequo ꝑ Chriſtũ ⁊ eius mortē fuit cõfirmatũ. Uñ xp̄s deus q̄ olim illud teſtm̃ diſpoſuerat ꝑ ꝓmiſſiões factas patriarchis ⁊ pphetis: poſtea veniēs in carnē cõfirmauit ꝑ ſuã mortē ⁊ paſſionē. Et iõ tunc oēs fideles veteris teſt. ſimul nobiſcũ receperunt repromiſſiões: vt inq̄t Apl's ad Heb. xi. Et ſic ptȝ qualiter teſtm̃ nouum nil aliud eſt: niſi cõfirmatio veteris teſt. facta per chriſtum in ſua incarnatiõe ⁊ cõuerſione ⁊ morte et reſurrectione ⁊ aſcēſiõe. Et ideo tota ſcriptura vtriuſq legis nõ eſt niſi vnum teſtm̃. ſ. ante aduentum xp̄i diſpoſitũ: et per aduētuȝ xp̄i cõfirmatũ: q: tota ſacra ſcriptura veteris legis nil aliud fuit: niſi quedã diſpoſitio teſta. Jdeo dicit pſal. lxxxviij. Diſpoſui teſtamentum electis meis. Sed tota ſcriptura no. legis nil aliud eſt niſi confirmatio veteris facta per mortē xp̄i. Jdeo dixit ſaluator. Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. i. ꝑ meuȝ ſanguinē nouiter cõfirmatum. j. ad corin. xj. Et iõ hec eſt cauſa quare pr̄iarche ⁊ prophete ⁊ oēs fideles veteris teſt. cum tãto affectu deſiderabãt aduētũ chriſti. i. vt veniret ad cõfirmãdum teſtm̃ ſuum: ⁊ vt reciperēt ꝓmiſſiões faciēdas de beneficio redēptiõis. Et hec eſt cauſa quare v̄go Maria ⁊ zacharias ⁊ Simeon cantarũt cãtica noua agēdo gr̄as i cõceptione ⁊ natiuitate chriſti: eo ꝙ ꝑ xp̄m totum teſtamētum vet⁹ in breui erat cõfirmandum: imo iam incipiebat confirmari. Et ideo eſt videndum q̄ ſunt illa bona in veteri teſt. ꝓmiſſa: et in nouo teſt. per xp̄m confirmata ⁊ completa pro quibus zacharias agit gratias in hoc cantico. ¶ Ad qđ dicit: quod primo chriſtus promiſit venire in carnē ad viſitãdũ plebē ſuam ⁊ oues ſuas: vt ptȝ Ezechie. xxxiiij. Secundo promiſit redimere populũ ſuũ: vt patet pſal. cxxix. Tertio promiſit exaltare regnum Dauid ſpiritualē: de ipſo carnem aſſumendo: vt patet. ij. Reg. vij. ⁊. xxiij. et pſal. lxxxviij. ⁊. cxxxj. Hoc ideȝ patet Eſa. vij. et. ix. et Hieremie. xxiij. et. xxxiij. et Ezechiel. xxxiiij. Sed talis promiſſio prius facta fuerat ipſi Abrahe. Et ideo zacharias in hoc cantico agit gratias: quia omnes illas promiſſiones putat eſſe cõpletas poſtq̃ myſterium incarnationis erat factum: ⁊ eo quod Chriſtum in carne aſſumpta omnia illa erat in breui completurus. Et ideo dicit

Benedictus dñs deus Jſrael: quia viſitauit ⁊ fecit redemptionem plebis ſue.

¶ Quaſi dicat. q: iam viſitauit nos ꝑ ſuã ꝑſentiaȝ ⁊ ꝑdicationē ⁊ miraculorũ operationē. Et iam fecit redemptionē plebis ſue ꝑ ſuã mortē ⁊ paſſionem.

Et erexit cornu ſalutis nobis: in domo Dauid pueri ſui.

Sicut locutus eſt per os ſanctorum: qui a ſeculo ſunt prophetarum eius.

Salutem ex inimicis noſtris: et de manu omnium qui oderunt nos.

Ad faciendam miam cũ patribus noſtris: ⁊ memorari teſtamenti ſui ſancti.

Juſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum. daturum ſe nobis.

Ut ſine timore de manu inimicorũ noſtrorũ: liberati ſeruiamus illi.

Jn ſanctitate ⁊ iuſtitia coram ipſo: omnibus diebus noſtris.

¶ Et iaȝ erexit cornu. i. regnũ ſalutis noſtre in domo Dauid pueri ſui/de virgine Maria carnem aſſumendo. per qđ myſterium exaltauit domum Dauid: eo ꝙ virgo Maria erat de domo Dauid. Et exaltauit humanã naturam inquantum dignatus eſt noſtram naturam aſſumere. Et ideo in domo Dauid exaltauit ⁊ erexit cornu. i. victoriam noſtre ſalutis. Nam humanam naturam que ꝑ peccatum ipſius Adã erat ꝓſtrata: Chriſtus erexit ipſam aſſumendo/⁊ poſt mortē ⁊ paſſionem in ea reſurgendo. Quatuor ergo modis erexit humanã naturã ꝓſtratam. Uno modo ipſam ꝑſonaliter aſſumendo ꝑ incarnationē. Scđo modo ipſam liberando per mortē ⁊ paſſionē. Tertio ipſam glorificãdo per reſurrectionē. Quarto in celo inter angelos collocando ꝑ ſuã aſcenſionē. Et totũ hoc fecit Chriſt⁹ ſicut quõdam locutus eſt. i. ꝓmiſit per os ſanctorũ prophetarum eius/qui a ſeculo ⁊ in principio mũdi ſunt. i. hoc fecit vt impleret ⁊ verificaret ꝓmiſſiones q̄ facte ſunt eis a ſeculo ⁊ principio mundi/diſcurrēdo ꝑ omnia ſecula ⁊ etates. Nã in primo ſeculo ⁊ etate Chriſt⁹ redēptor fuit promiſſus ipſi Adaȝ ⁊ Abel ⁊ Enos et Enoch. Et in ſcđa etate fuit ꝓmiſſus ipſi Noe. Et in tertia ipſi Abrahã ⁊ Jſaac ⁊ Jacob. Et i quarta ipſi Moyſi ⁊ Joſue. Et in quĩta ipſi Dauid ⁊ omnibus pphetis primi tēpli. Et in ſexto ſeculo ⁊ etate fuit ꝓmiſſus ipſi Daniel ⁊ Aggeo cũ pphetis ſecũdi tēpli: ꝓut dictũ eſt in cantico virginis. Et iõ Chriſtus venit in carnē ⁊ viſitauit nos ꝑ incarnationē: ⁊ fecit redēptionē plebis ſue ꝑ mortem et paſſionē. Et erexit cornu ſalutis noſtre per reſurrectione ⁊ aſcēſionem: ſicut locutus eſt ⁊ ꝓmiſit ꝑ os ſanctorũ pphetaruȝ ⁊ patriarcharũ eius qui ſunt ⁊ fuerũt a ſeculo ⁊ mundi principio per oĩa ſecula/et per oēs etates vſq ad Chriſtũ. Uñ cõſecuti ſumus ſalutem ꝑ Chriſtũ ex inimicis noſtris. i. ſaluauit et liberauit nos ex inimicis noſtris diabolis: ⁊ de manu infidelium qui oderunt nos: ⁊ hoc per morteȝ et paſſionem ⁊ per eccl'iaſtica ſacramēta: ⁊ ꝑ predicationē apoſtolorũ. Jtem Chriſtus iam viſitauit nos ⁊ venit ad faciendam miam cũ patribus noſtris. i. venit ad liberandum eos de limbo inferni ſicut locutus eſt ⁊ promiſit ꝑ os ſanctorũ pphetarũ eius: ⁊ maxime zacharie. ix. q̄ dixit. Tu vero in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu vbi nõ erat aqua. Jtem Chriſtus dignatus eſt memorari teſtamenti. i. promiſſi ⁊ pacti ſui ſancti veniendo in carnem: ſicut locutus eſt ⁊ ꝓmiſit ipſi Dauid pſalmo lxxxviij. dicens. Jn eternũ ſeruabo illi miam meaȝ ⁊ teſtamentum meum fidele ipſi. Et ponam in ſeculum ſemen eius: ⁊ thronum eius ſicut dies celi. Neq̄ prophanabo teſtamentum meum. Et que procedunt de labijs meis non faciam irrita ⁊c. Jtem Chriſtus non ſolum impleuit teſtamentum ⁊ promiſſionem factam ipſi Dauid ⁊ omnibus pphetis veniendo in carnem: ſed memoratus ⁊ recordatus promiſſionis et teſtamenti ſui ſancti: adimpleuit iuſiurandum qđ iurauit ad Abraham patrem noſtrum Geñ. xxij. quando ſub iureiurando promiſit deus daturũ ſe nobis in carnē ad redimendũ nos per mortem ⁊ paſſionem per figurã ſacrificij ipſius Jſaac: ⁊ per immolationem illius arietis. vbi dixit dñs. Per memet ipſum iuraui: q: feciſti rem hanc/multiplicabo ſemen tuũ ſicut ſtellas celi ⁊c. Et in ſemine tuo benedicentur oēs gētes. Et ſemen tuũ ſcilicet chriſtus/poſſidebit portas inimicorum ſuorum. i. expoliabit infernum eius portas ereas confringendo. Et eiecto principe huius mundi foras ſubijciet ⁊ poſſidebit populum gentilem. Et iõ ſubdit zacharias/dicens: Dominus Jeſus adimpleuit iuſiurandum: qđ iurauit ad Abraham patrem noſtrũ veniendo in carnē: ⁊ ꝑ mortē ⁊ paſſionem nos liberando: vt liberati de manu diabolorum et infidelium inimicorũ noſtrorũ: libere ⁊ ſine timore ſeruili ſeruiamus illi in ſanctitate ⁊ iuſtitia in lege euangelica que ſanctificat ⁊ iuſtificat hoiem. Que quidem lex euangelica data ꝑ chriſtũ dicitur lex li-

lex euã gelica iuſtifi cat. bertatis amore future beatitudinis: ⁊ non dicit lex ſeruitutis formidine pene tẽpalis: ſicut lex Moyſi: nec onerosa iugo cerimoniarum ſicut illa. Jtem lex euangelica dicitur lex iuſtitie: q: iuſtificat ꝑ fidem articulorũ ⁊ per charitatem ⁊ obſeruantiam preceptorum. nõ ſolũ in effectu: ſed etiã in affectu. Et dicitur lex ſanctitatis: q: ſanctificat per gratiã ſacramentorum. Et ideo dicit: vt in ſanctitate ⁊ iuſtitia ſeruiamus illi oĩbus diebus noſtris: eo ꝙ lex vet⁹ ſub qua in timore ſeruiebamus: nõ de ſe ſanctificabat: nec iuſtificabat niſi per ſolam fidem chriſti futuri: ꝓut frequēter dictum eſt. ¶ Nota etiã ꝙ tota iſta cõſtructio ⁊ ſententia poteſt dependere ab illo verſu: ſcilicet Sicut locutus eſt ꝑ os ſanctoruȝ ⁊c. vt ſit ſenſus. Benedictus dñs deus Jſrael: quia viſitauit ⁊ fecit redēptionem plebis ſue. Et erexit cornu ſalutis noſtre ⁊c. ſicut locutus eſt. i. ſicut promiſit ꝑ os ſanctorum pphetarũ eius. Nam ipſe locutus eſt. i. loquendo promiſit ſalutem ex inimicis noſtris. i. promiſit mittere ſaluatorem qui ſaluaret et liberaret nos de inimicis noſtris tam diabolicis ꝗ infidelibus: ⁊ de manu ⁊ poteſtate omnium inimicoꝝ qui oderunt nos. Et hoc locutus eſt ⁊ promiſit per Samuelem: ⁊ Nathan: ⁊ ꝑ ip̄m Dauid pſal. lxxxviij. dicēs. Jnueni Dauid ſeruũ meum: oleo ſancto meo vnxi eum: manus enim mea auxiliabitur ei: et brachium meũ confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo: ⁊ filius iniquitatis. i. diabolus non appo

niet nocere ei. Et cõcidam a facie eius inimicos ei⁹ ⁊ odiẽtes eũ in fugã cõuertã. Itẽ iam Chriſtus viſitauit plebẽ ſuam: ⁊ venit ad faciendam miam cum patrib⁹ noſtris: ſicut locutus eſt ⁊ ꝓmiſit in eodeȝ pſalmo dicens. Miſericordias dñi ineternũ cantabo. Qm̃ dixiſti ineternũ mia edificabitur in celis: ⁊ preparabitur mia tua in eis ⁊c. Item iam Chriſtus erexit cornu ſalutis noſtre aſſumendo carnem de domo Dauid: ſicut locutus eſt in eodem pſalmo/ dicẽs. Diſpoſui teſtamentum electis meis: iuraui Dauid ſeruo meo: vſqȝ ineternum preparabo ſemẽ tuum ⁊c. Item infra. Et veritas mea ⁊ miſericordia mea cum ipſo: ⁊ in nomine meo exaltabitur cornu eius. ¶ Item iam memoratus et recordatus eſt teſtamẽti ſui ſancti veniendo in carnẽ: ſicut locutus eſt ⁊ promiſit memorari teſtamẽti ſui: dicẽs in eodẽ pſalmo. Neqȝ ꝓphanabo teſtamẽtum meum/ ⁊ que procedunt de labijs meis non faciam irrita. Item Ineternum ſeruabo illi miam meam: ⁊ teſtamẽtuȝ meum fidele ipſi. Item iam adimpleuit iuſiurandum: qḋ iurauit ad Abraham patrem noſtruȝ daturum ſe nobis in carnem: ſicut locutus eſt ⁊ ꝓmiſit ipſi. Geñ. xxij. Item iam venit Chriſtus ⁊ liberauit nos de iugo legis ⁊ de falſo fermẽto ſcribarꝫ ⁊ phariſſeorũ: ⁊ dedit nobis legem euangelicã q̃ eſt lex libertatis ⁊ ſanctitatis ⁊ iuſtitie: vt de manu inimicorũ noſtrorũ nõ ſolũ demonũ: ſed etiã ſcribarum ⁊ phariſſeorꝫ q̄ corruperunt legem: ⁊ de manu infidelium liberati ſeruiamus illi in ſanctitate et iuſtitia: Et hoc fecit Chriſtus/ ſicut locutus eſt et promiſit Eſaie. ij. Quia de Sion exibit lex ⁊ verbum dñi de Hierl'm. Itẽ Hiere. xxxj. Dabo legẽ meã ĩ cordibus eorũ/ ⁊ in viſceribus eorũ ſcribã eã. Itẽ Malachie. iij. Erunt offerentes dño ſacrificia in iuſtitia/ ⁊ placebit dño ſacrificiũ Juda ⁊ Hierl'm ⁊c. ¶ Propter oia autẽ q̃ dicta ſunt / in hac prima pte eſt aduertendũ: ꝙ v̄go Maria ⁊ zacharias ⁊ Simeon ⁊ ẽt angeli in q̄tuor cãticis euangelicis tenẽt mediũ inter ꝓphetas ⁊ euãgeliſtas. Nam ꝓphete predixerunt de xp̃o ⁊ eccleſia oia que erant mere futura. Et apl'i et euangeliſte ſcripſerũt ⁊ p̃dicarunt ea q̃ iam erant facta ⁊ completa. Sed ſupradicti quatuor cãtarũt de Chriſto ⁊ eccleſia: ea q̃ partim erant facta. ſ. myſterium incarnatiõis: ⁊ partim incepta/ ſed nondũ cõpleta: ſicut myſteriũ noſtre redemptionis. Nam Chriſtus a primo inſtanti ſue incarnationis incepit noſtram redemptionẽ in propoſito ⁊ affectu: ꝓ nobis patrem orãdo: et etiã in affectu: qꝛ ilico mouit matrem vt iret ad viſitandam Elizabeth/ vt ſanctificaret Joannẽ Baptiſtã. Et ſic reſpectu xp̃i vnicus fuit act⁹ non interpollatus nr̃e redẽptionis a primo inſtanti incarnationis vſqȝ ad aſcẽſionẽ incluſiue: vt dictũ eſt ſupra pſal. xxix. Et hec ẽ cauſa quare virgo Maria in ſuo cantico: ⁊ zacharias in iſto iã predicãt futurã redẽptionẽ per verba de preterito: non ſolũ ꝓpter certitudinẽ ꝓphetie: ſicut faciebãt ꝓphete: ſed etiã qꝛ myſteriũ noſtre redemptiõis iã erat inceptũ ⁊ de propinquo cõplendũ. Et ideo dicit virgo Maria. Fecit potentiã in brachio ſuo ⁊c. Et dicit zacharias. Quia viſitauit ⁊ fecit redemptionẽ ⁊c. Et Simeon dicit. Quia viderũt oculi mei ſalutare tuũ ⁊c. Et angeli dixerunt. Gloria in altiſſimis deo. Et in terra pax hominibus ⁊c. Eo ꝙ myſterium noſtre redemptionis licet nondũ eſſet cõpletum: tamen iam erat inceptum. Nam qui incepit: pluſq̄ȝ dimidiũ habet: vt inq̄t ꝑhs/ et Horatius. Et iõ iſti q̄tuor loquunt̃ ꝑ verba de p̄terito: qꝛ ptim ſunt euãgeliſte: ⁊ ptim ꝓphete: vt pꝫ intuẽti.

Nota.

Et tu puer propheta altiſſimi vocaberis: preibis eniȝ ante faciẽ domini parare vias eius.

Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius: in remiſſionem peccatorum eorum.

Per viſcera miſericordie dei noſtri: in quibus viſitauit nos oriens ex alto.

Illuminare his qui in tenebris et vmbra mortis ſedent: ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

¶ Hec eſt ſcd̃a pars principalis hui⁹ cãtici: in qua cõmẽdat puerũ nouiter natũ. ſ. Joannẽ Baptiſtam in dignitate officij precurſoris. Vñ poſtq̄ȝ in prima parte egit gratias de bñficio incarnationis/ benedicẽdo xp̃m deũ incarnatũ exiſtẽtẽ in vtero virginis Marie: nũc cõuertit ⁊ dirigit verba ſua ad Joãneȝ nouiter natum: quẽ v̄go Maria tenebat in vlnis ſuis. Et ſic poſtq̄ȝ ſupius p̄dixit Chriſtũ fore mundi ſaluatorẽ ⁊ redẽptorẽ: hic predicit ioannem Baptiſtam fore Chriſti precurſorẽ. ¶ Ad cuius intellectũ eſt aduertẽdum ꝙ zacharias ex duplici reſpectu ⁊ notitia loquit̃ verba ſequẽtia in commendationeȝ pueri. Nã primo hoc habuerat ex reuelatiõe angeli Gabrielis ſtantis a dextris altaris incenſi: q̄ ipſi reuelauerat cõceptionẽ ⁊ natiuitatẽ ⁊ ſanctitatẽ ⁊ officiũ Joãnis: qñ ipſi dixit: vxor tua Elizabeth pariet tibi filiũ ⁊c. Item dixit vltra quo ad officium ſuũ. Multos filiorum Iſrael cõuertet ad dominuȝ deũ ipſorũ: Et ipſe precedet ante illuȝ in ſpiritu et virtute Helie: vt conuertat corda patrũ in filios et incredulos ad prudentiã iuſtorum parare dño plebem ꝑfectã. quaſi diceret: ꝙ ſicut Helias tanq̄ȝ precurſor precedet Chriſtũ in ſcd̃o aduẽtu ad cõuertẽdos incredulos ad Chriſtum: ita Joannes Baptiſta tanq̄ȝ p̄curſor p̄cedet eundem Chriſtum ſaluatorem in primo aduẽtu dirigẽdo corda hominum ad chriſtũ recipiẽdũ ⁊c. Sed qꝛ ꝓ tũc dubitauit zacharias nõ credens verbis angeli: ideo fact⁹ eſt mut⁹ nõ valens loqui vſqȝ ad circũciſionẽ pueri. Et ideo tũc data ſibi facultate loquẽdi: manifeſtauit reuelationẽ ſibi factã de ſctitate ⁊ officio pueri/ dicens. Tu puer ꝓpheta altiſſimi vocaberis ⁊c. Scd̃a autẽ cã hui⁹ ꝓphetie fuit noua repletio ſpũs ſcti. Nã lꝫ angelus ipſi illa ante reuelaſſet: tñ nõ potuit tunc cape illud myſteriũ. Sed cũ virgo Maria teneret puerũ in manib⁹ loquẽs ipſi zacharie petẽdo queȝ vellet vocare eũ: tũc Chriſtus inmiſit ſpũ ꝓpheticũ in zachariã ꝑ vocẽ virginis Marie. Et ſic zacharias repletus ſpũ ſancto intellexit diſtincte reuelationẽ factã ante ſibi ab angelo. Et iõ ꝓphetando officium precurſoris/ dicit. O puer tu vocaberis ꝓpheta Chriſti ſaluatoris altiſſimi. Et non ſolum ꝓpheta: ſed pluſq̄ȝ propheta. Nã quem alij ꝓphete de longinquo p̄dixerũt vẽturũ: tu digito oſtendes veniſſe/ dicens. Ecce agnus dei. Et p̄dicabis ipſum de propinquo venturũ ad baptiſmũ: ⁊ legẽ euangelicã daturũ. Itẽ eris p̄curſor altiſſimi/ enim pro qꝛ: quia preibis añ dñm Jeſum Chriſtũ parare. i. ad parandũ vias eius. ¶ Vñ nota ꝙ Joãnes Baptiſta multipliciter p̄iuit añ Chriſtũ. Nã primo p̄iuit añ cõceptionẽ ⁊ natiuitatẽ ⁊ p̄iuit añ ipm tãq̄ȝ p̄curſor ad pniam faciendã: ⁊ ad p̄dicationẽ ⁊ ad baptiſmũ ⁊ mortẽ: ⁊ p̄nunciauit ipm in limbo patrum. ⁊ ſic etiã multipl'r parauit vias eius. i. p̄parauit corda hoim ad ſequẽdũ vias xp̃i: ⁊ ad ſequẽdũ xp̃m ĩ oibus vijs ſuis. Vñ ſicut xp̃s dux ⁊ caput ⁊ legiſer noſter ꝑ multas vias duxit nos in gloriã ſuã. ſ. per viã pnie ⁊ baptiſmi ⁊ obſeruantie legis euãgelice ⁊ ꝑ viã ꝑſecutionis vſqȝ ad mortẽ ⁊ paſſionem: ita Joãnes fuit Chriſti p̄curſor ⁊ nunct⁹ in oib⁹ illius vijs: et ꝑ oẽs illas vias dixerit corda hoim illius tp̃is vt reciperẽt xp̃m/ vt pꝫ Mat. iij. ⁊ Marci. j. ⁊ Luc. iij. ⁊ Joã. j. Nã primo p̄parauit ⁊ direxit corda hoim ad xp̃m ꝑ viã pnie: qꝛ ĩ tertio anno ingreſſus eſt deſertũ ⁊ fuit ibi vſqȝ ad. xxix. annũ. Itẽ idẽ egreſſus venit in regionẽ Jordanis predicans baptiſmũ pnie: ⁊ ſic dirigebat hoies in xp̃m ꝑ viaȝ baptiſmi. q̄ quidẽ baptiſmus licet nõ tolleret pctm̃: tñ diſponebat hoies ad baptiſmũ xp̃i: qui vere tollit pctm̃. Itẽ p̄parauit corda hoim ad legẽ xp̃i ſuſcipiẽdam: qñ dixit turbis: q̄ habet duas tunicas det vnã nõ hñti. Et q̄ habet eſcas ſimil'r faciat. Itẽ qñ dicebat militib⁹. Neminẽ cõcutiatis: eſtote cõtẽti ſtipẽdijs veſtris. Itẽ publicanis: nihil amplius ꝙ cõſtitutũ eſt vobis faciatis ⁊c. Item parauit viam dñi ad ꝑſecutionẽ ⁊ mortẽ ſuſcipiẽdã: qꝛ propter veritatẽ p̄dicandã ad Herode caput eius abſciſſum eſt. ⁊ ſic etiã p̄parauit viã Chriſti ad limbum: qꝛ aduentũ eius ad liberãdos patres in limbo prenunciauit. Et ſic in oibus p̄iuit añ faciem dñi parare vias ei⁹. Quas q̄dẽ vias xp̃i p̄parauit ad dandã et cõferendã ſcientiã ſalutis plebi Chriſti: in remiſſionẽ pctõrũ eorũ: qꝛ p̄dicauit baptiſmũ pnie in remiſſionẽ pctõrũ: dicens: pniam agite: ⁊ appropinquabit in vos regnũ celorum. qꝛ veniebãt hoies ad Joãnẽ cõfitentes pctã ſua: et baptizabant̃ ab eo: vt pꝫ Marci. j. Vñ licet baptiſmus ⁊ pnia ⁊ doctrina Joannis non cõferrent ꝑ ſe ſalutẽ ⁊ grãm: tñ dirigebant in ſcientiem ſalutis euãgelicã: in baptiſmũ ⁊ ſacramenta euãgelica: q̄ conferũt ꝑ ſalutem ⁊ grãm: ⁊ remiſſionẽ pctõrum. Et iõ oia q̃ faciebat Joannes: anteq̄ȝ Chriſt⁹ baptizaret̃: ſe habebant ad legẽ euãgelicã: et ad eccl'iaſtica ſacramẽta per Chriſtũ inſtituta tãq̄ȝ via in terminũ: et diſpoſitio ad formam: ⁊ ſic p̄parabant corda hoim ad formam ꝑfectionẽ ſuſcipiendã ab eis ⁊ dandã ꝑ Chriſtum. Sed qꝛ oia iſta dedit nobis Chriſt⁹ ꝑ viſcera miſericordie: et merita paſſionis eius: ideo ſubdit quod Chriſtus dedit plebi ſue remiſſionẽ peccatorũ eorꝫ: non per aurũ nec argentũ: ſed ꝑ viſcera miſericordie ſue dando proprium ſanguinẽ in pretiuȝ/ ⁊ offerẽdo ſe ꝓ nobis ad mortem in cruce. in q̄bus viſceribus miſericordie Chriſtus oriẽs ab eterno ex alto ſinu patris viſitauit nos ex tp̃e carnẽ aſſumẽdo. viſitauit eñ nos incarnat⁹ ⁊ nr̃a humanitate indutus: vt nobis poſſet familiarit̃ loqui: ⁊ legẽ euãgelicam daret: ⁊ vita ⁊ exemplo doceret: illuminare. i. ad illuminandũ: ⁊ lumẽ p̄bere his q̃ in tenebris ⁊ vmbra mortis ſedent ⁊ ad dirigendos pedes noſtros in viã pacis. ¶ Vñ eſt aduertendũ: ꝙ multipliciter ſedebant hoies in tenebris ⁊ vmbra mortis: ⁊ multipliciter Chriſtus illuminauit ⁊ p̄buit eis lumen: ⁊ direxit pedes noſtros in viaȝ pacis. Nam primo oẽs fideles veteris teſt. ſedebant in limbo inferni qui eſt vmbra mortis ⁊ lacus tenebrarum. ſed Chriſtus deſcendit ad inferos. ⁊ expoliauit limbum et purgatoriũ/ ⁊ eduxit eos de illo loco tenebrarũ ad lumẽ. ⁊ de illa vmbra mortis ad vitã celeſtem. Secundo ſedebat in tenebris idolorum ⁊ vmbra mortis totus populus gentilis: ſed per fidem Chriſti et predicationẽ apoſtolorũ gentium ppl's qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnã. Eſaie. ix. Itẽ tertio totus popul⁹ Iſrael ſedebat in tenebris cerimonialibus ⁊ vmbra mortis legis: ſed xp̃s ſol iuſtitie eduxit fideles de illa vmbra mortis: ⁊ de illis tenebris ad lumen euangelicũ: ⁊ direxit pedes noſtros in viam pacis: q̃ eſt lex euangelica. Vñ lex vetus dicit̃ via vmbroſa ⁊ tenebroſa ratione cerimonialiũ. ⁊ dicitur vmbra mortis: qꝛ litera de ſe occidit. Sed lex euangelica dicit̃ via lucis: eo ꝙ illuminat legem veterem. Et dicitur via vite: qꝛ legem veterem mortuã illuminando viuificauit. Et dicit̃ via pacis: eo ꝙ cum deo nos pacificat ⁊ recõciliat ⁊ qꝛ finis eius eſt pax ⁊ reqes eterna. vt patebit in cantico angelorũ. Oia ergo iſta preuidens zacharias ꝑ Chriſtum facienda: ⁊ per Joannem Baptiſtam corda hoim ad iſta p̄paranda ⁊ dirigenda/ ⁊ dicit. Tu puer ꝓpheta altiſſimi vocaberis: p̄ibis eñ ante faciem dñi parare vias eius ⁊c. ¶ Sed propter ea que dicta ſunt in hoc cãtico: occurrũt/ ⁊ inſurgunt duo dubia. Quorum primum eſt propter illud quod dictum eſt in prima parte: ſcilicet iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis. Nam nõ videtur ꝙ deus per illud iuſiurandum Gene. xxij. promittat daturum ſeipſum nobis ⁊ venire perſonaliter ad nos: ſed ſolum promiſit Abrahe ꝙ in ſemine ſuo benedicerentur omnes gentes. qḋ potuit fieri abſqȝ hoc ꝙ ipſe veniret in carnem. Secundũ dubium inſurgit: ꝓpter illud quod dicit. Preibis ante dominuȝ parare vias eius ⁊c. Nam cum tota ſcriptura legis ⁊ prophetarum nil aliud ſit niſi via in Chriſtum tanq̄ȝ in terminum et finem: ergo non oportuit venire Joannem Baptiſtam ad parandas ⁊ dirigendas vias in Chriſto: qꝛ iam erant ſatis parate per patriarchas ⁊ prophetas. Et ſic per ſacras ſcripturas poterant oẽs Judei cognoſcere Chriſtum eſſe meſſiam in lege promiſſum ſcd̃m opera faciebat. ¶ Quantum ad primum dñt dicendum. ꝙ ſi ſubtiliter volumus ſpeculari myſterium ſacrificij Abrahe/ ⁊ ea que ibi ſcripta ſunt: videbimus qualiter ibi deus ſub illo iureiurando promiſit daturum ſemetipſum nobis ad immolandũ: ⁊ per conſequens perſonaliter venire in carnem. Unde ibi dicit̃: qḋ poſtq̄ȝ deus prohibuit ne Abraham occideret puerum Iſaac: ſed immolauit ⁊ obtulit arietem pro filio ſuo. i. loco filij ſui: tunc dixit ipſi deus per angelum. Per memetipſum iuraui dicit dñs. ꝙ multiplicabo ſemen tuum ⁊c. Et in ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Et poſſidebit portas inimicorum ⁊c. In quibus verbis et per quod ſacrificium preuidit et fuit ipſi Abraham reuelatum in ſpiritu: qualiter deus erat in carnem venturus vt immolaretur pro nobis in illo eodem loco vbi Abraham immolauit illum arietem loco Iſaac filij ſui. Et ideo appellauit nomen loci illius/ dominus videbit. In hebreo autẽ ſcribitur Adonai hiere. i. dñs videbitur. Et ſcribitur ly dñs cum illis

multiplicit̃

Dubia duo.

Dubiuȝ primũ.

Dubiuȝ ſcd̃m.

Abraham ſemetipſum promiſit daturum nobis.

quatuor literis.ſ. Joth/he/vau/he: qđ ſoli deo conuenit. Et ſic eſt ſenſus: ꝙ dñs deus videbitur immolari in mõte iſto ꝓ toto gñe hũano: ſicut iſte aries ſiue agnus immolatus eſt deo ꝓ Iſaac. Et ſic patet qualr deus ꝑ illud iuſiurandũ ꝓmiſit ſe daturum ſeipm̃ pro nobis i illo loco imolãdũ in carnẽ: qꝛ aliter nõ appellaſſet illũ nomen dñs videbit: niſi qꝛ ꝓuidit in ſpũ ⁊ ꝓmiſſione xp̃m in carnẽ vẽturum ⁊ pro nobis in illo mõte imolãdũ. Et ideo dixit Chriſtus Iudeis. Ioã. viij. Abrahã pr̃ veſter exultauit vt videret diem meum: vidit et gauiſus eſt. Ũñ dicũt magiſtri hebreoꝝ: ꝙ duo ſancti viri impoſuerunt nomen illi ciuitati Hierl'm: quoꝝ vnus fuit Melchiſedech rex Salẽ: qui in illo loco obtulit deo panẽ ⁊ vinũ pro Abrahã. Et ideo appellauit ciuitatẽ illã Salẽ.i. pacificã. Scđs fuit Abraham: q̃ in altera pte illi' montis imolauit Arietem ꝓ Iſaac: ⁊ cui dñs apparuit dicẽs: per memetipſum iuraui: ꝙ in ſemine tuo benedicentur oẽs gẽtes. Et iđ appellauit locũ illũ in mõte Adonai Hiere.i. dñs videbit. Et ſic ex his duob' noĩbus.ſ. Hiere/⁊ Salẽ compoſitum eſt hoc nomẽ Hierl'm: qđ interpretaꝛ viſio pacis: eo ꝙ in illo loco xp̃s deus factus hõ debebat pro nobis immolari: et patri nos recõciliare ⁊ pacificare. Unde Chriſtus in mõte Sion fecit cenam cum diſcipulis: ⁊ inſtituit ſacr̃m altaris: per qđ deo reconciliamur: in eodẽ loco vbi Melchiſedech obtulit panẽ ⁊ vinum. Item in altera parte illius montis.ſ. in mõte Caluarie fuit Chriſtus crucifixus/in eodẽ loco vbi Abrahã imolauit arietem. Bene ergo merito appellata eſt illa ciuitas Hieruſalem.i. viſio pacis: qꝛ in ea Chriſtus rex pacificus de' ⁊ hõ viſus eſt p̃dicare ⁊ miracula facere: ⁊ finaliter pro nobis imolari ⁊ crucifigi: ꝓut Abraham preuidit in ſpũ: qñ imolauit Arietem: ⁊ ꝓut deus ipſi ꝓmiſit ſub iureiurãdo daturũ ſe ipm̃ nobis in carnẽ. Et iđ dicit zacharias in hoc cãtico. Benedictus dñs de' Iſrael: qꝛ xp̃s veniẽs in carnem iã adimpleuit iuſiurandũ qđ iurauit ad Abrahã patrem noſtrũ: daturũ ſe nobis ⁊c. ¶ Ad ſcđm autẽ dubiũ eſt dicendum: ꝙ cũ tota ſcriptura legis ⁊ ꝓphetarũ nil aliud ſit niſi quedam via ⁊ diſpoſitio in Chriſtum: ſatis erat ſufficiens ad diſponẽdum corda et mẽtes illius populi ad cognoſcendũ Chriſtum eſſe meſſiam in lege promiſſum: et per ꝯñs ad recipiendum ipſum ⁊ legem eius euangelicã. Sed auaritia ⁊ inuidia ⁊ malitia occecauit Iudeos: ne intelligerent ſacramẽta dei ⁊ ſcripturas. ¶ Ad cui' intellectum eſt aduertẽdum ꝙ ſicut lex vet' fuit data ad duplicẽ reſpectũ ⁊ finẽ: ita de' ꝓmittebat in lege duplex p̃miũ. Ũñ illa lex primo fuit data illi pplo ad officiũ ſiue in ſignũ officiale.ſ. vt per obſeruantiam multitudinis illorũ cerimonialium. Primo ille populus cognoſceret deum creatorem mundi: et cognoſcẽdo coleret. Scđo vt per talẽ religionem diſtingueretur a ceteris nationibus: ſed eſſet ſpecialiter dictus ppl's dei peculiaris. Et ſic primo modo illa lex data fuit ad officium ſiue in ſignum officiale. Scđo autẽ modo data fuit in ſignaculum fidei Chriſti futuri: quãtũ oĩa illa ſacr̃a cerimonialia ⁊ ſacrificia figurabant Chriſtũ futurum redemptorẽ ⁊ myſteria noſtre redẽptiõis. Et iđ duo erãt cõſiderãda in illis ſacris ⁊ ſacrificijs ⁊ oĩbus cerimonialib'.ſ. officium religiõis ⁊ obſeruantie in ſe. Scđo fides Chriſti futuri: ſub cui' ꝓteſtatione illud officium a religioſis exercebaꝛ ⁊ illa ſacrificia offerebanꝛ. Quia illa ſacr̃a ⁊ ſacrificia de ſe nõ poterãt tollere pctm̃: nec iuſtificare: niſi rõne fidei de Chriſto futuro: ſub cui' ꝓteſtatiõe fiebãt: qꝛ nõ dabanꝛ in p̃ciũ redẽptiõis ꝓ pctis: ſed in ſignum ⁊ arrã precij futuri ꝑ Chriſtũ in cruce ſoluẽdi: ꝓut dictum eſt pſal. xxxix. ⁊ in tractatu contra iudeos. Et iđ duplex p̃mium ꝓmittebaꝛ in lege ⁊ ꝓphetis obſeruatorib' illi' legis.ſ. vnũ tpale: ⁊ alter ſpũale. Nã ꝓ obſeruãtia ⁊ obediẽtia illi' religiõis ꝓmittebanꝛ eis bona terre tpalia.ſ. illa terra Chanaam cũ fructib' ſuis. Sed in p̃mium fidei xp̃i ſub cuius ꝓteſtatiõe obſeruabãt illã religionem/ꝓmittebaꝛ eis redẽptio aiarũ ⁊ gr̃a Chriſti ⁊ terra viuentiũ figurata ꝑ illã terrã chanaã. Et ſic ſub tali fide ⁊ ſpe de xp̃o futuro obſeruabãt illã legẽ ⁊ religionẽ oẽs p̃res ⁊ fideles ve. te. Et ſub tali fide ſaluati ſunt in xp̃o ⁊ receperũt nobiſcum repromiſſionẽ i aduẽtu xp̃i: vt inq̃t Apl's ad Heb. xi. Sꝫ accidit ꝑ. xl. ãnos añ aduẽtũ xp̃i/ꝙ ſurrexit ſecta phariſſeorũ ⁊ ſcribarũ: q̃ negabãt legẽ eſſe datã i ſignaculũ fidei: ſꝫ ſolũ ad officiũ: ⁊ ſic negabãt redẽptionẽ ſpũalẽ et futura bona ſpũalia. Sꝫ qꝛ iſti fingebãt ſctitatẽ et arctã religionẽ i vita ⁊ i ceſſu ⁊ habitu ab alijs diuiſi: iđ dicti ſunt phariſſei: q̃ſi a ceteris in ſctitate diuiſi. Et ſic in tm̃ habebanꝛ i veneratiõe apđ pplm: ꝙ oẽs ciues cõſtituebãt eos executores teſtãmentorum cõmittẽdo eis filios ⁊ vxores viduas. Et exide fuit eis data auctoritas ⁊ ptãs a ſummis ſacerdotib': vt ſederẽt i cathedra moyſi: ⁊ i cathedra iudiciali: vt poſſent gloſſare ⁊ iterp̃tari ſcripturã legis ⁊ ꝓphetarũ ⁊ iudicare iudicia ⁊ diſcernere cãs religionũ: ex q̃ auctoritate ſũt i ſupbiã eleuati: ⁊ auaritia ſauciati: in tm̃ ꝙ cã lucri inceperũt tyrãnizare deſtruẽdo viduas ⁊ pupillos eis cõmiſſos: ⁊ dilatando litigia: vt expoliarẽt paupes ⁊ ipingnarent domos ſuas. Occecati ergo ſic in auaritia ⁊ lucro inceperũt gloſſare ſcripturas ⁊ trahere ipſas ad propoſitũ ſuũ ꝓpter lucrũ tpale/dicentes ꝙ meſſias nõ erat vẽtur' ad ſaluãdas aias: nec ad dãda bona ſpũalia: ſed ſolũ ad liberãdũ eos de iugo ⁊ tributo Rom. ⁊ ad dominãdũ toti mũdo/⁊ faciendũ eos magnos dños: qꝛ peccata iã tollebanꝛ ſufficiẽter ꝑ ſacrificia ⁊ oblatiões ⁊ cetera opa legalia. Nã ſacrificia ⁊ oblationes ſimul tollebant pctã ⁊ multiplicabãt bona tpalia. Et hoc faciebãt ꝓpꝛ ſuũ lucrũ/vt ppl's offerret multitudinẽ oblationũ ⁊c. Sꝫ q̃tum ſit deteſtabilis ⁊ heretica talis doctrina/⁊ p̃ ſacrã ſcripturã: de ſe ẽ manifeſtũ. Nã Dauid iã hẽbat legẽ Moyſi/ſꝫ qꝛ ſciebat ꝙ ꝑ illã nõ poterat iuſtificari/iđ petebat legẽ xp̃i iuſtificãtẽ: dicẽs. Legẽ pone mihi dñe viã iuſtific. ⁊c. Itẽ Dauid dñs ẽt i illa terra Chanaã: tñ terrã viuẽtiũ petebat dicẽs. Portio mea dñe i t̃ra viuẽtiũ. Itẽ Eſa. iã hẽbat Ezechiã regẽ terrenũ: tñ regẽ ſpũalẽ petebat dicẽs. Utinã diſrumpes celos ⁊c. Et ſic ergo ſcribe et phariſſei cũ iſta falſa doctrĩa ⁊ fermẽto deprauarũt ſcripturas ⁊ corda hoĩm: in tm̃ ꝙ oẽs erãt effecti tpales ⁊ carnales: p̃ter paucos: in q̃bus remanſerat vera fides iſrael ⁊ Abrahe de xp̃o redemptore futuro: ſicut erat tota domus parentum virginis Marie ⁊ domus zacha. ⁊ Eliza. ⁊ ſctus Simeon: cum quibuſdam fidelibus/q̃ expectabant redẽptionẽ Iſrael. Et iđ fuit neceſſe ꝙ xp̃s mitteret ioannem Baptiſtam tanquam precurſorem ante ſe/qui prepararet corda hoĩm q̃ erãt per falſam doctrinã ſcribarũ/et phariſſeorũ deprauata: ⁊ dirigeret eos in via et legẽ dñi per baptiſmũ pñie ⁊ verã intelligentiã ſcripturarũ vt reciperẽt xp̃m ⁊ legem eius euãgelicã: vt ptꝫ ꝑ oẽs euãgeliſtas. Hoc ergo zacha. ꝓuidens in ſpũ/p̃mo ꝑ reuelationẽ Gabrielis: ſcđo ꝑ inſpirationẽ xp̃i exiſtẽtis in vtero virginis Marie/tenẽtis Joãnẽ Baptiſtã in manib'/dixit in hoc cãtico. Tu puer ꝓpheta altiſſimi vocaberis: preibis enim ante dñm parare vias eius ⁊c. Et ſic patꝫ expoſitio cantici zacharie. Et iđ eſt iam accedendũ ad expoſitionẽ cantici iuſti Simeonis.

Hierl'z nomẽ q̃b' impoſit.

✠ Solutio ſecundi dubij.

duplex in lege p̃miũ: quia duplici reſpectu dabatur lex.

No. de auaritia phariſſeoꝝ.

Nunc dimittis ſeruum tuũ domine: ſecundum verbum tuum in pace.

¶ Hoc cãticũ eſt quartũ in ordine inter cãtica euãgelica: ſꝫ ponitur hic tertiũ quo ad expoſitionẽ ꝓpter bonũ reſpectum. Et intitulaꝛ cãticũ Simeonis: eo ꝙ ipſe cãtauit ipm̃ qñ Chriſtus fuit in tẽplo preſentatus. Primo cui' argumẽto et intelligẽtia eſt notãdũ: ꝙ quatuor ingẽtes pfectiones ⁊ virtutes teſtaꝛ ⁊ refert auctoritas euãgelica de iſto Simeone: vt ptꝫ Luc. ij. Nam primo dicit ꝙ erat hõ iuſtus: per qđ denotaꝛ eius rectitudo ⁊ iuſtitia. Nã iuſtitia hoĩs conſiſtit in cõformitate eius ad diuinã volũtatem: ⁊ per ꝯñs in obſeruãtia preceptorũ legis diuine. Scđo dicit: ꝙ erat timorat': per qđ denotaꝛ ei' auctoritas. Nam nõ dĩ quis tm̃ timorat' inquantũ timet deũ: ſꝫ inquantũ eſt reuerẽdus ⁊ timẽdus ⁊ metuendus apud pplm ꝓpter ſuas virtutes: qꝛ honor eſt exhibitio reuerẽtie i teſtimoniũ ṽtutis: vt inq̃t Tullius. Tertio dicit: ꝙ erat expectãs redẽptionem Iſrael. Per qđ denotaꝛ ei' vera fides ⁊ ſpes quam habebat de Chriſto vẽturo inter paucos fideles illius tpis: eo ꝙ multi alij erant deprauati ⁊ decepti falſo fermento ſcribaꝝ ⁊ phariſſeoꝝ: q̃ nõ expectabãt meſſiã niſi vt daret eis bona terrena ꝓut dictũ eſt in cãtico p̃cedẽti. Quarto dicit/ꝙ ſpũs ſctũs erat cũ eo: per qđ denotaꝛ excellẽtia ei' ſctitatis ⁊ cõtẽplationis in dono ꝓphetico ⁊ diuine reuelationis. Et iđ iſte Simeon nõ ſolũ cognominabaꝛ iuſt' in illa etate: ſꝫ etiã cognominaꝛ iuſtus ꝑ oẽs thalmudiſtas ⁊ doctores hebreoꝝ: q̃ dicũt: ꝙ dũ Simeon iuſt' miniſtrabat ⁊ exercebat ſacerdotale officiũ in tẽplo/adhuc pſeuerabãt decẽ antiqua miracula: ſꝫ poſt obitũ iuſti Simeonis nunq̃ viſa ſunt miracula in ſecũdo tẽplo. Et iđ cito venit ad deſtructionem. Uidẽs ergo iſte Simeon iuſtus corda hoĩm deprauata: et verã fidẽ de vero meſſia in paucis illius tpis pmanere: ⁊ videns tpa aduentus xp̃i ſm̃ ſexaginta hebdomadas Danielis iã imminere: hinc eſt ꝙ ſemper in ſuis orõnibus ⁊ ſacrificijs iugiter orabat vt de' mitteret ſaluatorẽ ad redimendũ mundũ de ſeruitute pctĩ. Cũ ergo in talib' orationib' ⁊ ieiunijs ⁊ p̃cib' iugiter eſſet intẽtus: exaudita eſt orõ ſua: ita ꝙ accepit rñſum a ſpũ ſctõ: nõ viſurũ ſe mortẽ niſi pri' videret Chriſtũ dñi: ꝓut refert Lucas. Et ideo quadrageſima die a natiuitate dñi cũ parentes inducerent puerũ in Hieruſalẽ: vt ſiſterent eũ dño: tunc diuina ꝓuidentia fecit ꝙ Simeon vn' de. xxiiij. ſacerdotib' venit in ſpũ in templũ ad adminiſtrãdũ ſacerdotiũ ſm̃ vicem ſuam. Qui cũ ipſi puer Jeſus p̃ſtareꝛ: accepit eũ in vlnas. Et vidẽs in ſpũ illũ eſſe meſſiã in lege ꝓmiſſum deum ⁊ hoĩem: et videns rñſum qđ acceperat a ſpũ ſctõ/eſſe ꝯpletũ: ⁊ ſic eleuatis oculis ad patrẽ agẽdo gr̃as cantauit hoc cãticum dicẽs: Nũc dimittis ſeruũ tuũ dñe ſm̃ verbũ tuũ in pace. In quo quidẽ cãtico duo facit. Nã p̃io tanq̃ ſindicus ⁊ ꝓcurator toti' Iſrael agit gr̃as deo: q̃ cõpleuit ſuũ deſiderium ⁊ promiſſum. Scđm reddit cãm ſue letitie. Scđm ibi. Quia viderũt oculi ⁊c. ¶ Quãtũ añt ad p̃mũ eſt aduertendũ: ꝙ pax et quies eſt finis et terminus cuiuſcũq; negotij: qꝛ negotiamur vt otiemur. x. Ethico. Unde tm̃ eſt bonũ pacis/vt etiã ipſa ſit finis belli vt inq̃t Augu. ꝑ totũ. xix. de ciuita. dei. ſed qꝛ Chriſtus fuit finis ⁊ terminus toti' legis ⁊ prophetaꝝ: qꝛ tota lex ⁊ ꝓphete deſiderabãt Chriſtũ ſibi ꝓmiſſum: et tẽdebãt in ipm̃ tanq̃ in finẽ ⁊ terminũ: ideo ſol' terminauit deſideriũ ⁊ ꝓmiſſiões patriarcharũ: ⁊ ꝓphetarũ: ⁊ laborẽ et iugũ legis. ¶ Ex quo ſequiꝛ: ꝙ fuit pax legis ⁊ p̃riarcharũ ⁊ ꝓphetarũ et oĩm fideliũ vete. teſt. qꝛ tota lex quo ad illũ actũ et miniſteriũ ſacerdotale terminauit curſum in xp̃o in illa die/in illa p̃ſentatione facta ꝑ Simeonẽ. Iđ Simeon ſe habuit ibi tanq̃ ſindicũ ⁊ ꝓcuratorẽ toti' legis ⁊ ſacerdotij ⁊ totius Iſrael. Et iđ in perſona omniũ illoꝝ agit gr̃as in hoc cãtico. Et qꝛ videbat Chriſtũ tanq̃ pacẽ ⁊ finẽ legis ⁊ ꝓphetarum ⁊ tanq̃ quietẽ ⁊ cõplemẽtũ deſiderij et laboris ⁊ ſeruitutis eoꝝ/ideo dicit. Nũc dimittis o dñe ſeruum tuũ in pace ⁊ q̃ete ⁊ fine mei deſiderij ⁊ totius Iſrl' ſm̃ verbũ ⁊ ꝓmiſſum tuũ. Et nõ ſolum ſm̃ verbũ ⁊ ꝓmiſſum: qđ mihi ꝑticulariter feciſti ꝑ ſpm̃ ſctm̃.ſ. nõ me viſurũ mortẽ niſi pri' viderẽ dñm: ſed etiã ſm̃ verbum ⁊ ꝓmiſſum qđ feciſti oĩb' p̃riarchis et ꝓphetis. Et ideo ego in pſona oĩm tibi ago gr̃as. Et ideo iam nõ timeo mori: poſtq̃ ſcio ꝙ in breui liberabis me ſimul cũ oĩbus patriarchis vete. teſta. de limbo inferni. Et ſic dimittis me in pace: et non in timore nec triſtitia. Et ideo ago gratias: quia dimittis me in pace ⁊ quiete: eo

Diuiſio cãtici.

Y Pax et quies finis negotij.

Quia viderunt oculi mei: ſalutare tuum.

¶ Id eſt medicum ſalutarẽ ⁊ ſalutiferum et verũ ſaluatorem: quem tu pater in mundum miſiſti.

ij. q. vij. teſtes. ſ. xp̃s.

Quod paraſti: ante faciẽ oĩm ppl'orum.

Lumen ad reuelationẽ gentium: et gloriaꝫ plebis tue Iſrael.

De cõſ. diſ. ij. c. xp̃s. et c. ſeq.

¶ Quod quidẽ ſalutare paraſti ante faciem ⁊ notitiã nõ ſolũ vnius ppl'i ⁊ nationis: ſed oĩm ppl'orum ⁊ linguarũ ⁊ nationũ tanq̃ verum lumẽ ad reuelationẽ ⁊ illuminationẽ oĩm gẽtiũ.ſ. totius ppl'i gẽtilis: ⁊ ad gloriã ⁊ claritatem ⁊ honorem plebis tue Iſrael: de qua carnẽ ſpecialiter aſſumpſit. Nam ſicut oĩbus fuit ꝓmiſſus tã Iſraeliticis: q̃ gentilib' ⁊ neminẽ a pctõ liberũ repperit: ita ꝓ oĩbus liberãdis ⁊ illuminãdis venit tanq̃ lux vera illuminans oẽm hoĩem venientẽ in hũc mũdũ. ¶ Sed eſt aduertẽdũ/ꝙ licet Chriſt' in lege ⁊ ꝓphetis fuit promiſſus tã pplo gẽtili q̃ iſraelitico: tñ aliter et aliter. Nam populo Iſrael fuit ꝓmiſſus venturus ad eos in carnẽ: puta ſumendo ex eis carnẽ: ⁊ eis pſonaliter predicando: ſed populo gentili promiſſus fuit venturus tantũ per lumen fidei per p̃dicationem aploꝝ. Et qꝛ erat venturus in carnem tñ populo Iſrael dixit Jacob Gen. xlix. Non auferetur ſce-

Aliter chriſt' fuit ꝓmiſſus ⁊c.

Dom.

ptrum de Juda/nec dux de femore ei⁹: ſed qꝛ erat venturus ad gentiles ꝑ lumen fidei: iõ ſubdit Jacob. Et ipſe erat expectatio gẽtium. Ita qꝛ ad ſolũ Iſrael erat venturus in carnem ꝑſonaliter p̄dicando: ideo dicit ſaluator: nõ ſum miſſus niſi ad oues que perierant domus Iſrael. Matth. xv. Item qꝛ ad populum gentilẽ erat tm̄ venturus per lumen fidei dicit Eſaie. lx. Ambulabunt gẽtes in lumine tuo ⁊c. Et ideo dicit Simeon. Lumen ad reuelationem gentium: ꝑ fidẽ ſupple. Et gloriam plebis tue Iſarael: veniendo in carnẽ ⁊ ꝑſonaliter p̄dicãdo et miracula operando: q̄ fuit magna gloria et honor toti Iſrael. Sed iſtam gloriã et honorem participauit poſtea populus gentilis: qñ illuminatus per fidem Chriſti fact⁹ eſt verus iſrael. Et ſic venit Chriſtus ad illuminãdũ pp̄l'm gẽtilẽ per apl'os: ⁊ facere ip̄m verũ Iſrael: q̄ quidem verus iſrael conſtat ex cõuerſis ex pp̄l'o iudaico et gentili ſub vno lapide angulari Chriſto coniunctis. Et per hoc pꝫ breuis expoſitio huius parui cãtici Simeonis. ¶ Ex quibus pꝫ: ꝙ oia ſupradicta cantica euangelica: non ſunt niſi gratiarũ actiones pro bñficio incarnationis ⁊ noſtre redẽptiõis facte ꝑ aduẽtũ xp̄i: qui fuit pax ⁊ finis legis ⁊ prophetarum.

Luce. ij ⁊ de cõſe. diſ. j. c. nocte ⁊ ca. de hymnis. et capi. hi duo.

Gloria in altiſſimis deo.
Et in terra pax hominibus bone voluntatis.

¶ Hoc eſt quartũ canticũ euãgelicũ: qđ đr canticuꝫ ſiue hymn⁹ angelorũ: eo ꝙ ip̄m cãtarunt angeli in hora natiuitatis xp̄i. Pro cuius titulo ⁊ argumento eſt notãdũ: prout refert Lucas euangeliſta ca. ij. ꝙ in hora natiuitatis Chriſti angelus dñi apparuit paſtorib⁹: q̄ in montib⁹ iuxta Bethleẽ cuſtodiebãt vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Qui dixit eis. Euangelizo vobis gaudiũ magnuꝫ qđ erit oi populo: qꝛ natus eſt hodie vobis ſaluator: qui eſt Chriſtus dñs/in ciuitate Dauid: ⁊ hoc vobis ſignũ. Inuenietis infantẽ pannis inuolutũ ⁊ poſitũ in p̄ſepio. Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo militie celeſtis laudantiuꝫ et dicentiũ Gloria in altiſſimis deo. Et in terra pax hominib⁹ bone voluntatis: ⁊ ſic pꝫ qualiter ⁊ quare iſtud canticũ intitulaṫ canticũ ſiue hymn⁹ angelorum: eo ꝙ angeli cãtarũt ip̄m. Pro cuius quideꝫ argumenti: ⁊ cantici ⁊ eius tituli intelligẽtia: quinꝙ ſunt vidẽda. Primo/quare Chriſti natiuitatis pri⁹ fuit annũciata ⁊ euangelizata paſtorib⁹/ꝙ̄ ſacerdotibus ⁊ ceteris conditionibus iudeorum. Scđo/quare in Chriſti natiuitate angeli cantarũt nouũ cãticum: poſtꝙ̄ natiuitas xp̄i nõ pertinebat ad eos/qꝛ Chriſtus nõ aſſumpſit naturã angelicaꝫ in virtute ſuppoſiti: nec venit ad redimendũ eã: ſed humanã tantum. Tertio queriṫ: que fuit illa gl'ia q̄ nouiter prouenit deo in celo ex xp̄i natiuitate: cũ gloria ⁊ felicitas dei nõ poſſit augeri nec minui. Quarto/queriṫ q̄ fuit iſta pax quã cõſecuta eſt humana natura per Chriſti natiuitatẽ: cũ videam⁹ nũꝙ̄ bella ⁊ prelia poſt Chriſti aduẽtũ in mundo defuiſſe. Quinto queritur in quo cõſiſtit bonitas volũtatis hoiꝫ: et per pñs qui ſunt hoies bone volũtatis quib⁹ pax xp̄i fuit collata. ¶ Quãtum ad primũ eſt dicẽdũ/ꝙ quadruplici rõne natiuitas Chriſti fuit pri⁹ paſtoribus euangelizata: ꝙ̄ ceteris. Primo/qꝛ Chriſtus in lege tãꝙ̄ paſtor fuit per Moyſen ⁊ ceteros patriarchas ⁊ ꝓphetas figuratus. Scđo/qꝛ tanꝙ̄ paſtor fuit ꝓmiſſus. Tertio/qꝛ tanꝙ̄ verus paſtor venit in mundũ: ⁊ officium veri paſtoris exercuit: et bonũ paſtorẽ ſe noiauit. Quarto/qꝛ xp̄s non ſuperbis ⁊ dormientib⁹: ſed hoibus ſimplicib⁹ ⁊ vigilantib⁹ erat cõmiſſurus gregem ſuũ/⁊ officiũ paſtoratus.

5 Quare xp̄s natiuitas

¶ Primũ q̄ppe pbaṫ. Nã Moyſes ꝑ quẽ fuit Chriſt⁹ figurat⁹: paſtor erat ouiuꝫ: ⁊ paſcebat oues Jetro ſoceri ſui: cũ ipſi dñs apparuit i flãma ignis in rubo: ⁊ tanꝙ̄ paſtoralẽ miſit ip̄m ad liberandũ ⁊ educẽdũ illũ pp̄l'm de egypto: ⁊ dirigendũ ⁊ cuſtodiendũ ip̄m per deſertũ. Exo. iij. Uñ quatuor fecit moyſes erga illum gregẽ dñi. Nã primo liberauit ⁊ eduxit ipſum de ſeruitute ⁊ captiuitate Pharaonis. Scđo per legẽ ſibi datã ſanauit eum a malis moribus ⁊ ritibus egyptiorũ: quibus erat ſauciatus ⁊ vulneratus. Tertio pauit eum mãna de celo miſſo. Quarto minauit ⁊ direxit et cuſtodiuit eũ xl. annis ꝑ deſertũ ⁊c. Per que quatuor fuit figuratũ qualiter Chriſt⁹ a patre miſſus tanꝙ̄ paſtor p̄ncipalis ſuper gregẽ humanũ/debebat ip̄m de ſeruitute diaboli: ⁊ a pctõ liberare: ⁊ ab oi labe pcti ꝑ eccleſiaſtica ſacramenta ſanare: ⁊ pane eucharistie reficere ⁊ paſcere: et doctrina euangelica dirigere et cuſtodire. Item Abel per quẽ xp̄s fuit figuratus paſtor fuit: vt pꝫ Geñ. iiij. Itẽ Dauid per queꝫ xp̄s fuit figuratus/paſtor fuit ouium: et de poſt fetantes eduxit ipſum dñs ad paſcendum populũ ſuũ: ⁊ vnxit ipſum in regem: vt pꝫ. j. Regnm. xv. ⁊ pſal. lxxvij. Item Chriſtus non ſolũ fuit figurat⁹ per Jacob/Amos: ⁊ complures alios paſtores de populo dei: ſed etiã fuit figuratus per Cyrũ regẽ Perſaruꝫ et Medorũ nepotẽ Aſtyagis: qui proiect⁹ i nemora fuit nutritus a quodã paſtore: q̄ fuit etiã paſtor ouiũ: ſed poſtea cõpertus nepos Aſtyagis factus eſt rex perſarũ et Medorũ: vt inq̄t Herodotus: q̄ etiam poſtea liberauit populum dei Babylonica captiuitate: vt patet Eſdre. j. Et ideo hec eſt cauſa quare voluit Chriſtus ſuaꝫ natiuitatẽ prius paſtoribus nunciari: eo qꝛ per paſtores tanꝙ̄ verus paſtor fuerat figuratus in vete. teſt. Scđa rõ eſt: quia tanꝙ̄ ver⁹ paſtor fuit ꝓphetis promiſſus et vaticinatus: et tanꝙ̄ ver⁹ paſtor ad liberandũ ⁊ ſanandũ ⁊ paſcendum gregeꝫ ſuum promiſit venire: vt ipſe ait per Ezech'. xxxiiij. cap. Ecce ego requiram oues meas ⁊ viſitabo eas ſicut paſtor viſitat gregẽ ſuũ: et liberabo eas de omnibus locis in quib⁹ diſperſe fuerant in die nubis ⁊ caliginis. Et paſcaꝫ eas in paſcuis vberrimis/et in montibus Iſrael erũt paſcua earuꝫ. Et qđ perierat requirã: et qđ abiectum fuerat reducã: ⁊ qđ cõfractũ fuerat alligabo: ⁊ qđ infirmũ fuerat cõſolidabo ⁊c. que oia fuerunt completa per Chribum tanꝙ̄ ꝑ verum paſtoreꝫ. Tertia autẽ rõ quare natiuitas Chriſti fuit prius euangelizata paſtoribus: ⁊ quare paſtores pri⁹ meruerunt audire iſtud canticuꝫ ab angelis/fuit qꝛ xp̄s tanꝙ̄ ver⁹ paſtor venit in mundũ ⁊ officiũ veri paſtoris exercuit. ¶ Ad cuius intellectũ eſt aduertẽdũ: q̄ ſex ꝑtinẽt ad officiũ veri paſtoris. Primo oues de faucibus lupi eripere. Scđo oues per lupũ vulneratas vnguento ſanare. Tertio oues ereptas et ſanatas paſcere. Quarto eas regere et minare ⁊ dirigere. Quinto ſuper gregem ouiũ ſemꝑ inuigilare. Sexto pro defenſione gregis ſi neceſſe fuerit ſe ad mortem exponere. Septimo in locũ vberrimũ eterni ⁊ tutũ oues ſuas introducere. Quas quidem ſeptẽ cõditiones oẽs habuit Chriſt⁹ tanꝙ̄ ver⁹ et bonus paſtor. Nã. j. eripuit oues ſuas de fauce lupi ⁊ draconis: q̄ vltra q̄tuor milia annoruꝫ eas ſub iugo ⁊ captiuitate ⁊ ſeruitute peccati poſſederat. Scđo ſanauit ⁊ vnxit eas vnguẽto ſacramentoruꝫ. Tertio pane ſacramentali eas pauit. Quarto lege euãgelica eas direxit ⁊ rexit. Quinto ſuꝑ gregem ſuũ diligenter inuigilauit ⁊ diligentes cuſtodes dimiſit ⁊ cõſtituit. Sexto ꝓ defenſione ⁊ redemptione earũ ſe morti ⁊ ꝑſecutionib⁹ obtulit ⁊ obiecit. Septimo ⁊ vltimo oues ſuas in vberrimo ⁊ ſecuro ouili celeſti/vbi ſempiterno euo fruẽtur/collocauit. Et ideo ꝓpter iſtas ſeptẽ rationes Chriſtus Joan. x. ſe bonũ paſtorẽ nuncupauit. dñs ait. Amen amẽ dico vobis: qꝛ ego ſum paſtor bonus. bon⁹ paſtor aiam ſuã dat pro ouibus ſuis ⁊c. Et ſic pꝫ tertia rõ quare Chriſt⁹ voluit prius paſtorib⁹ ſuã natiuitatẽ nunciare. Quarta vero ratio fuit qꝛ Chriſtus tanꝙ̄ ver⁹ paſtor principalis/cui⁹ oues erant ꝓprie/nõ ſuperbis ⁊ inflatis ⁊ auaris ⁊ crudelibus ſed hoibus humilib⁹ ⁊ ſimplicibus ⁊ pijs ⁊ diligenter vigilãtib⁹ ſuꝑ gregẽ ſuũ/erat cõmiſſurus officium paſtoratus eccl'ie/ꝓut poſtea fecit. Nam non elegit ad apoſtolatũ ⁊ officiũ paſtorat⁹ ex ſcribis ⁊ phariſſeis ⁊ ſacerdotib⁹ peritis: ſꝫ ex ſimplicoribus ⁊ plebeis ⁊ piſcatorib⁹: q̄b⁹ totũ gregẽ ſuũ et eccl'iam cõmiſit. Et inter ceteros tanꝙ̄ capiti ⁊ vicario Petro q̄ erat de ſimpliciorib⁹ eccl'iam cõmiſit ⁊ oues ſuas paſcendas tradidit Joã. vltimo/dicens: paſce oues meas: ⁊ paſce agnos meos ⁊c. ¶ Ex ſupradictis gitur quadruplici rõne pꝫ quare Chriſt⁹ voluit ſuã natiuitatẽ primo paſtoribus euãgelizare: ⁊ quare paſtores meruerũt hoc cãticũ angelorũ audire. Et hoc de primo q̄ſito. ¶ Ad ſcđꝫ autẽ q̄ſitũ eſt dicendũ ꝙ quadruplici ex cauſa ⁊ ratione angeli cantarũt hoc canticũ nouũ ⁊ euangelicũ in Chriſti natiuitate. Primo: qꝛ ꝑ fidẽ incarnationis Chriſti fuerũt a principio redẽpti. Scđo: qꝛ ꝑ aduentũ Chriſti eorum ruina fuit reparata/Tertio: qꝛ ex tali reparatione eorũ gl'ia et felicitas fuit accidental'r augmẽtata. Quarto: quia gl'ia dei fuit effectiue ⁊ extẽſiue dilatata. Primũ aũt pꝫ. Nã dicuꝫ fuit ſuꝑ pſal. lxxxj. ⁊ cij. quõ in vera fide ⁊ obedientia Chriſti futuri angeli boni fuerũt iuſtificati: dictũ eñi fuit ibi qual'r oẽs angeli fuerũt creati in gratia: tñ non cõfirmati: ⁊ oẽs fuerunt viatores ante lapſum. Qui viderũt quãdã ſedẽ preparatam ſuꝑ oẽs choros ⁊ hierarchias angelorum pro homine Chriſto futuro: quẽ verbũ diuinũ debebat aſſumere in vnitatẽ ꝑſone. Et ſic inquantũ homo debebat ſedere a dextris. i. in potiorib⁹ bonis patris. Et qꝛ ille debebat eſſe deus ⁊ homo: iõ volebat de⁹ ꝙ ille Chriſt⁹ de⁹ ⁊ homo eſſet caput ⁊ imperator totius vniuerſi tãꝙ̄ verus filius dei: ⁊ ꝙ adoraretur ⁊ veneraretur ab oib⁹ angelis et hoibus vero cultu latrie. Et hec fuit p̄ria lex i illo p̄ncipio ⁊ ſtatu ⁊ ſtatu vie angelis a deo ꝓpoſita. Scđa lex fuit ꝙ de⁹ p̄deſtinauerat quoſdã hoies: qui licet eſſent inferiores natura: tñ ꝑ gr̃am debebant adequari et collocari inter angelos i gloria. q̄ quidẽ due leges nõ fuerunt viſe iuſte lucifero et ſequacibus ei⁹. dixerũt eñi ꝙ nõ erat equũ nec iuſtũ ꝙ aliquis homo aſcenderet ſuper eorũ hierarchias: nec collocaretur inter eos in gloria: nec poſſet eis principari: cuꝫ homo ſit inferioris nature. Iõ iuſti⁹ erat vt filius dei aſſumeret ſupremũ angelum in vnitatẽ perſone cui daret imperium totius vniuerſi: ⁊ obtineret illã imperialẽ ſedẽ: ꝙ̄ ꝙ ꝑſonaliter aſſumeret aliquẽ hoiem. Et ſic inceperũt reſiſtere diuine legi: ⁊ ꝑ cõſequens diuine voluntati q̄ eſt lex eterna. Et ſic lucifer inuidens Chriſto futuro: appetiuit illã ſedẽ ⁊ imperiuꝫ totius vniuerſi. Michaeli auteꝫ ⁊ alteri pti viſa eſt iuſta illa lex diuina. dicebant eñi ꝙ deus nulli poterat facere iniuriã cũ eſſet dñs abſolut⁹ ⁊ oп̄s. Nam ſicut non creauerat mundũ ex neceſſitate: ſed ex ſola voluntate et bonitate: nõ ſicut abſꝙ iniuria humane nature angelos eleuauerat nobilitate nature ſuper oẽs hoies: ita poterat gratie largitate eleuare aliquẽ hoiem ſupra totaꝫ angelicã naturã/⁊ quoſdã hoies ꝑ gratiaꝫ inter angelos collocare in gloriã. Et ſic diuiſa fuit tota curia celeſtis in duas partes ⁊ ciuitates/quarũ vna incepit ab amore ſui vſꝙ ad contẽptũ dei: ⁊ altera ab amore dei vſꝙ ad contẽptũ ſui. Et ſic illa tanꝙ̄ rebellis diuine voluntati incepit reſiſtere iſti/⁊ iſta tãꝙ̄ cõformis ⁊ obediens diuine voluntati incepit reſiſtere illi. Et ſic iſti duo diuerſi amores fecerũt duas contrarias ciuitates. Nã amor peruerſus ſui vſꝙ ad contẽptum dei fecit ciuitatem diaboli: ſed amor dei vſꝙ ad cõtẽptum ſui fecit ⁊ cõſtituit ciuitatem dei/vt inquit Aug: Et iõ Lucifer rebellis deo ⁊ inuidens Chriſto futuro voluit ⁊ attentauit ⁊ preſumpſit cõſcendere ⁊ vſurpare ſedẽ Chriſti/⁊ ꝑ conſequẽs imperiũ vniuerſi: dicens in corde ſuo: cõſcendã in celum ⁊ ſtabiliã ſoliũ meuꝫ in nubibus ſuꝑ aſtra celi ⁊ ſimilis ero altiſſimo Eſa. xiiij. Sed tunc Michael ⁊ angeli eius conformes diuine voluntati et Chriſto futuro obedire ſtatuentes ꝓ defenſione illi⁹ ſedis ꝓliabãtur cũ dracone: ⁊ et finaliter proiectus eſt draco cum angelis ſuis apoſtaticis de celo in profundũ inferni: ⁊ et ſic non eſt inuentus locus eorũ amplius in celo. Apo. xij. Et ſic Lucifer cum ſuis tanꝙ̄ peccantes in termino vie manſerunt in iniquitate obſtinati. Michael aũt cũ ſuis ex viatorib⁹ facti cõprehenſores et beati manſerũt ſimul in gratia et gl'ia confirmati. ¶ Ex quib⁹ oibus pꝫ ꝙ gratia fidei Chriſti futuri quã habuerũt dũ erant viatores/et obedientia quã iã tunc Chriſto ꝓmiſerunt et ipſi ſeruare ꝓpoſuerunt eruit et liberauit angelos bonos a caſu angelorũ malorũ. ⁊ ſic boni dicunṫ liberati ⁊ redẽpti per fidẽ ⁊ gratiã Chriſti futuri. Et hec fuit prima cauſa quare angeli cantauerunt cãticũ nouũ in natiuitate Chriſti: ⁊ eo ꝙ natus erat ille qui debebat ſedere in illa ſede quam ipſi in principio contra diabolum defenderant: ⁊ quem in illa ſede debebant adorare ⁊c. ¶ Scđa rõ ⁊ cã fuit: qꝛ ꝑ Chriſti aduentũ reparãda fuit angelorũ ruina. Nã quos deus ab eterno elegit ⁊ p̄deſtinauit ad reparandã ruinã angelorum: ⁊ ad replendas ſedes a q̄bus mali angeli ceciderũt: hos xp̄s in ſuo aduentu vocauit ⁊ iuſtificauit ⁊ magnificauit. Ad Roma. viij. Et ſic eleuauit ꝑ gr̃am Petrũ ⁊ Joan. Baptiſtã ⁊ oẽs apl'os ⁊ martyres ⁊ doctores: intantũ ꝙ meruerũt poſſedere ſedes: q̄s illi ꝑ ſupbiã ⁊ inobedientiã ꝑdiderunt. Et iõ dicit ſaluator Mat. xj. ꝙ a diebus Joan. Baptiſte regnuꝫ celorũ vim patiṫ/et violenti rapiunt illud. Suꝑ qđ dicit Hiero. Magna q̄ppe violentia eſt cõſequi et rapere ꝑ gr̃am/qđ nõ cõuenit nobis ꝑ naturã. Itẽ Matt. xxij. dicit ꝙ erunt hoies ſicut

Nota

Xp̄s paſtor

[illegible]

angeli dei ⁊c. Ex quib⁹ p̄tz ꝙ p̄ aduentū Chriſti ruina angelorum fuit repata. Et p̄ ꝯñs hec eſt ſcd̄a cā quare cantarunt canticū nouū. ❡ Tertia aūt rō et cā fuit: q2 eorū gl'ia ⁊ btitudo accidentalis fuit augmentata. ❡ Ad cuius intellectū eſt aduertendū: ꝙ gloria ⁊ beatitudo angelorū ⁊ ſanctoꝝ eſt duplex. Una eſſentialis: q̄ conſiſtit in viſione faciali ⁊ fruitione eſſentie: ⁊ altera accidentalis: q̄ cōſiſtit in aliquo gaudio accidētali ex cōſequenti. Uñ beati primo videntes facial'r diuinā eſſentiā ⁊ fruentes bono poſſeſſo btificantur: ⁊ quieſcit in illo bono ſecure poſſeſſo: ⁊ illud eſt gaudiū eſſentiale: eo ꝙ diuina eſſentia: vt ſummū bonū: eſt obiectū p̄ ſe fruibile nō in aliud referibile vltimate/⁊ ſufficienter ſatians appetitum beatorū. Sed q2 tāta eſt charitas ⁊ cōformitas voluntatis angelorū ad voluntatē diuinā: ꝙ gaudēt i oīb⁹ q̄ placēt diuine volūtati: ⁊ q2 diuina volūtas vult et ipſi cōplacet: vt hoīes iuſti fruāt inter āgelos i ſocietate: Jō āgeli duplici rōne cōgaudēt de ſocietate hoīz iuſtorū ⁊ ſctōrū. Primo vt cōplaceat deo amato et deſiderato. Scd̄o q2 ex p̄fecta charitate diligunt hoīes ſicut ſeipſos. iō ita gaudent de felicitate hoīm ſctōrū ſicut de ſua. Itez tertio: q2 vident angeli ꝙ hoīes iuſti ⁊ ſancti ⁊ apl'i ⁊ martyres et doctores tanta paſſi ſunt pro xp̄o: iō magis diligunt eos: et per ꝯñs tanto amplius gaudēt de eorū beatitudine: ⁊ ſic nō timēt nec inuidēt ſed ſemp̄ ampli⁹ gaudēt plures habere conſortes. Et iō magnū gaudium eſt in celo corā angelis dei ſup̄ vno pctōre penitētiam agēte vt inq̄t ſaluator: q2 vt ſic ſemp̄ augetur numer⁹ btōrū ⁊ ſocietas angelorū: ⁊ p̄ ꝯñs gaudiū ⁊ beatitudo eorū. ſed talis beatitudo nō d̄r eſſentialis: ſed accidentalis: vt dictū eſt. Sed hoc cōſecuti ſunt angeli poſt aduentū xp̄i: q̄ introduxit hoīes iuſtos in celū: q2 aū nullus fuerat īgreſſus/vt patebit. Jō hec eſt tertia cā quare angeli cantarunt in natiuitate Chriſti. Per hoc idē p̄tz. iiij. rō: q2 p̄ Chriſti aduentum gloria dei fuit dilatata. nā aū aduētum xp̄i ſoli angeli laudabant deū in celo. Sed poſt aſcēſionē xp̄i oēs ſancti ⁊ iuſti hoīes ſil' in ſocietate angelorū laudant ⁊ glorificant deum. Et iō angeli ſicut magis diligunt deū/ q̄ ſeipſos: ita magis gaudent in gloria ⁊ laudibus dei/q̄ ipſi dant ab hoīb⁹ ⁊ a pluribus q̄ a paucioribus: put infra patebit. Et iō cantarūt hoc canticū nouū. Et hec de ſcd̄o q̄ſito. ❡ Ad tertiū aūt q̄ſitum ⁊ p̄ eius intelligentia eſt aduertendū ꝙ gl'ia dei eſt duplex ſiue dupliciter ſumit̄. Uno mō pro illo ſummo gaudio qd̄ deus ab eterno habet de ſeipſo: inquantū fruit̄ infinite ſeipſo infinite amato infinito ⁊ ſummo bono: i quo ſumme beatificatur. Alio mō ſumit̄ p̄ honore latrie quam dant ipſi oēs angeli et beati in celo: q̄ cōſiſtit in adoratiōe ⁊ cōtinuis laudibus: q2 non ceſſant p̄cidentes in facies ſuas laudare ⁊ bn̄dicere ⁊ glorificare deū ⁊ p̄ bn̄ficijs receptis grās agere. Prima ergo gl'ia quā deus habet de ſeipſo: non fuit augmētata p̄ aduētū Chriſti: ⁊ cū ſit idē qd̄ diuina eſſentia. q2 hanc ſemp̄ deus habuit ab eterno: nec p̄ tali gloria indiget bonis noſtris. Item q2 de⁹ ab eterno iā dilexit ⁊ p̄deſtinauit ſuos ad ſuā gloriam: iō iam ab eterno gaudebat in ſe de nobis: vt inquit Augu. in ſermone de apl'is. ⁊ ideo illud gaudiū non fuit etiā augmentatū in deo p̄ aduentum Chriſti: ſed fuit effectiue dilatatū quo ad nos. inquantum ſue beatitudinis ⁊ gaudij nos participes fecit. Sed ſumendo gloriā dei p̄ illa quam dant creature tunc gloria dei incepit ex tp̄e ab angelis in celo poſt cōfirmationē ⁊ conuerſionē eorū: q2 ilico inceperūt cantare ſctūs/ſctūs/ſctūs ⁊c. prout ante incarnationē vidit Eſaias: ⁊ p̄ut dictū fuit in expoſitione cantici Augu. Sed iſta gloria dei fuit augmētata ⁊ nouiter dilatata vſq3 ad hoīes factos per aduentum xp̄i. ⁊ hoc vidit in ſpū Joā. Apo. iiij. Ubi dicit ꝙ vidit illa quatuor aīalia q̄ nō habebāt requiem die ac nocte dicētia: ſctūs/ſctūs: ſctūs ⁊c. Itē infra cap. viij. dicit ꝙ poſt hec vidit turbā magnā quā dinumerare nemo poterat: ex oībus gentibus tribub⁹ ⁊ ppl'is linguis ſtantes aū thronum: ⁊ clamabant voce magna dicētes: ſalus deo noſtro ⁊c. Et oēs angeli ſtabant in circuitu throni ⁊ ſeniorū ⁊ quatuor aīaliū: ⁊ ceciderunt in cōſpectu throni in facies ſuas: ⁊ adorarūt deū dicentes. Bn̄dictio et claritas ⁊ ſapientia ⁊ gratiarū actio: honor virt⁹ ⁊ fortitudo deo nr̄o in ſcl'a ſeculorū. amē. ❡ Ex quibus p̄z ꝙ ſoli angeli dabant iſtā gloriam deo aū aduentū Chriſti. Sed poſt ei⁹ aduētū hoīes ſimul cū angelis dāt gloriā deo in celo. ⁊ ſic nouiter fuit gloria dei augmentata et dilatata. Sed talis gl'ia deo exhibita dicit̄ gl'ia exterior: ⁊ ſic nō eſt incōueniēs ipſam augeri ⁊ augmentari ſucceſſiue ſcd̄m ꝙ creſcit numerus electorū in celo ⁊ in terra. Sed gl'ia dei interior iā p̄pter hoc nō augmētat̄: q2 non indiget bonorū noſtrorū ad ſuā gloriā interiorē augendā: quā iā ab eterno totam ſil' interminabiliter habuit ⁊ in ſua eternitate. Et ſic iſta gl'ia quā deo exhibemus nō cedit in maius bonū dei intrinſecum: ſed in maius bonū nr̄m: q2 vt ſic bonū dei participamus. Sz q2 iſta gloria dei p̄ myſterium incarnationis Chriſti fuit in angelis ⁊ hominibus adaucta/ eo mō quo dictū eſt: iō dixerunt angeli in iſto cantico. Gloria in excelſis ſiue in altiſſimis deo. i. nunc p̄ Chriſtum incarnatum ⁊ natū dabit̄ maior gl'ia deo in altiſſimis ab angelis ⁊ beatis. quaſi dicerent: ꝙ maior et amplior extenſiue erit gloria deo in celis altiſſimis q̄ aū: q2 iſta gl'ia ⁊ latria ſe extendet etiā ad hoīes: q̄ ſimul cū angelis dabunt gl'iā deo. Itē iſta gloria non ſolū ſe extēdet ⁊ ampliabit̄ exhibitiue ad hoīes cū angel' ſed etiā terminabit̄ ad deum trinū ⁊ vnū. Sed ⁊ poſt incarnationem ſe extendit ad humanitatē xp̄i aſſumptā/q̄ ſil' cū verbo p̄ſonaliter adorat̄: q2 illa humanitas perſonal'r coexiſtit termino adorationis. Et p̄ ꝯñs deus adorat̄ ⁊ glorificat̄ in illa humanitate p̄ grām vnionis perſonalis exaltata. Et iō locutio angelorū in hoc cantico pōt etiam referri ad humanitatē xp̄i: vt ſit ſenſus: Nūc erit gl'ia dei. ⁊ dabit̄ gl'ia deo: non ſolū i ſeipſo eterno: ſed etiam in altiſſimis. i. humanitate aſſumpta altiſſima facta ⁊ eleuata ſupra totā facultatē creature p̄ vnionē ad verbum. et ſic p̄tz qualiter in aduētu chriſti fuit nouiter ampliata gl'ia dei exterior ex parte nr̄i exhibitiue: ⁊ etiā ex p̄te altiſſime humanitatis xp̄i terminatiue: q2 ſimul cum verbo coadorat̄ ⁊ glorificat̄ abſq3 nouo augmento glorie dei eſſentialis ⁊ interioris. Et ideo dixerūt: gl'ia in altiſſimis deo. Et per hoc p̄tz rn̄ſio ad tertiū queſitū ⁊c. Per hoc idē patet quarta ratio: q2 per Chriſti aduētū. ❡ Quantū aūt ad quartū queſitū vbi querebat̄/q̄ fuit illa pax quā angeli annunciarunt in natiuitate xp̄i: eſt aduertendū ꝙ pax dicit̄ de pango pangis pepigi ſiue pegi pactū: qd̄ idem eſt ſcd̄m vnā ſignificationē qd̄ cōiūgere ſiue pactum facere: q2 i oī federe ⁊ pacto fit q̄dā cōiūctio. Et iō pax nil aliud eſt niſi q̄dā ordiata cōiūctio aliquorū. Sz q2 ex tali debita ⁊ ordinatata cōiūctione rerū reſultat q̄es ⁊ tranq̄llitas: ⁊ iō pax diffinit̄ ab Aug. xix. de ciuitate dei. c. xiij. ꝙ eſt trāq̄llitas ordinis. Ordo aūt eſt pariū diſpariumq3 rerū ſua cuiq3 loco tribuēs diſpoſitio. ⁊ ſic vnaqueq3 res manet in pace ⁊ tranq̄llitate: q̄ñ eſt diſpoſita ⁊ locata in ſuo ordie naturali ⁊ cōueniēti ⁊ debito. Per oppoſitū aūt q̄ñ res eſt ſeiūcta extra ſuū locū ⁊ ordinē: nūq̄ pōt in pace ⁊ trāq̄llitate q̄eſcere: ſicut videmus in ſepatione aut delocatiōe aut diuiſiōe mēbrorū corpis aīalis q̄ nō pōt fieri abſq3 maximo dolore: vſquequo membrū vel ps redeat i locū ⁊ ordinē ſuū: ⁊ tūc corpus ⁊ totus hō q̄eſcit in pace. ⁊ ſic res tūc dicunt̄ eſſe in pace ⁊ tranq̄llitate: cū ſunt i ſuo naturali loco: aut ordine cōiūcte ⁊ cōpacte: ex qua debita cōiūctione ⁊ ordinata cōpactiōe ſequit̄ q̄es ⁊ trāquillitas que d̄r vera pax: ⁊ ecōuerſo. Et iō tm̄ eſt bonū pacis: ꝙ ipa etiā eſt finis belli. bella quippe gerunt̄: vt cuncta in pace q̄eſcant: vt inq̄t Aug. ⁊ Philoſophus. x. ethicoꝝ. Et ſic oīa appetūt pacē tāq̄ bonū vltimatū. Et ideo ſcd̄m Aug. in loco ſupra mēorato/poſſumus diſtinguere de ſeptēplici pace. Nā q̄dā dicitur pax corporis iter ſe: ⁊ iſta d̄r ordinata tēperat̄ a p̄tiū inter ſe. Alia d̄r pax corporis ad aiam: q̄ eſt ordinata vita ⁊ ſalus aiantis: q̄ reſultat ex tēperata cōplexiōe ⁊ cōueniētia humorū. Alia eſt pax ſenſualitatis ad rōnē: q̄ eſt ordinata cognitionis actioniſq3 cōſenſio: q̄ p̄prie cōſiſtit in cōformitate appetit⁹ ſēſitiui ad rōnē. Alia eſt pax hoīs ad deū: q̄ eſt ordinata in fide ſub eterna lege obediētia. Alia eſt pax hominis ad alios hoīes: q̄ eſt aioꝝ ſub aliqua lege ordinata cōcordia. Alia ē pax hoīs ad alia aīalia: que eſt vtendi ordinata facultas. Ultima ē pax celeſtis q̄ eſt ordinatiſſima ⁊ cōcordiſſima ſocietas fruendi deo: ⁊ inuicē vidēdi deū. Oēs p̄fecto has. vij. paces habebat Adā aū lapſū ⁊ i ſtatu innocentie: ⁊ ſp̄ habuiſſet ſi ſteriſſet. Nā p̄mo hēbat pacē cū deo: tm̄ q̄ tū fuit cōformis diuie volūtati ⁊ legi: q2 manebat i ſuo ordinato p̄ncipio. Scd̄o hēbat pacē cū angelis eo ꝙ cū eis ſil' erat cōcors ⁊ cōformis diuine voluntati. Et iō fruebat̄ colloquio āgelorū q̄ ſibi reuelabāt diuinā volūtatē. Tertio hēbat pacem corpis/q2 nullū patiebat̄ dolorem in mēbris. Quarto hēbat pacē corpis ad aiam: inq̄tū nunq̄ p̄ mortē fuiſſet ſeparata. Quinto hēbat pacē ſenſualitatis ad rōnem: q2 ſicut ipe erat deo cōformis ⁊ obediens diuine voluntati: ita ſenſualitas erat ⁊ ſp̄ fuiſſet conformis ⁊ obediēs rōni. Sexto habuiſſet pacē cū oīb⁹ hoīb⁹ q2 nulla fuiſſet cā rixe poſtq̄ oēs fuiſſent cōformes diuine legi ⁊ volūtati. Septio habuiſſet pacē cum oīb⁹ aīalib⁹: q2 oīa ad nutum ſibi obediſſent: ſicut fuerat a deo ipſi datū dn̄iū ſuper oīa aīalia ⁊c. Ultimo aūt habuiſſet pacē celeſtē in ſocietate āgelorū ſibi p̄miſſā ſi ſteriſſet: q2 poſt lōgā ⁊ felicē vitā fuiſſet trāſlat⁹ i vitā meliorē ⁊ eternā i celū. ❡ Sz oēs iſtas paces p̄didit Adā p̄dēdo pacē dei i peccando Nā ſicut ipſe fuit diſformis ⁊ inobediēs diuie volūtati: ita oīa receſſerūt ab eo: ⁊ p̄didit pacē cū angel' ⁊ ceteris oīb⁹: q2 fuit p̄iect⁹ de paradiſo a facie dei ⁊ ēt a colloquio ⁊ pace angelorū hic ⁊ in futuro. ⁊ intraſerūt eū oēs infirmitates ⁊ dolores ⁊ mors. ⁊c ſicut dictū eſt frequenter in expoſitiōe pſal. Et ſic p̄tz q̄r Adā p̄dēdo pacē dei: p̄didit pacē cū oībus alijs. Ad hāc ergo pacē reddēdā ⁊ recuperādam toti gn̄i humano/venit xp̄s in carnē. ſ. ad recōciliādū ⁊ pacificādū hoīes cū deo: ⁊ p̄ ꝯñs cū angel'. Nā per ſuam mortē ⁊ paſſionē nos deo recōciliauit: ⁊ per eccl'iaſtica ſacrā: ⁊ exīde p̄ ſuā reſurrectionē recuperauit nobis pacē corporis ⁊ aīe ⁊ īmortalitatē ⁊ īpaſſibilitatē: ⁊ p̄ ſuā aſcēſionē recuperauit nobis futurā gl'iam ⁊ pacē ⁊ vitā eternā. Et ſic in p̄ſenti nos deo recōciliauit p̄ grām ⁊ in futuro p̄ gl'iam. Et iō tota cā aduēt⁹ xp̄i fuit vt hoīes deo p̄ri reconciliaret ⁊ pacificaret: ⁊ pacē p̄ditā hoīb⁹ redderet. Et iō ante paſſionē ſuā dixit apl'is. Pacem meā do vobis/pacē meā relinq̄ vobis. Et nō ſicut mūd⁹ dat ego do vobis: ſed ſicut dedit mihi p̄r: ita do vobis. Hāc autē pacē ⁊ recōciliationē gn̄is humani cum deo magis explicat ſaluator Jo. xvij. cū ait. P̄r clarifica filium tuū: vt filius clarificet te: ſicut dediſti ei p̄tātē oīs carnis: vt oē qd̄ dediſti ei det eis vitā eternam. Hec eſt vita eterna: vt cognoſcāt te verū deū: ⁊ quē miſiſti Jeſum xp̄m. Itē in. Nō p̄ eis rogo tm̄: ſed etiā p̄ eis q̄ credituri ſunt p̄ v̄bū eorū in me: vt oēs vnū ſint ſicut tu p̄r in me ⁊ ego in te: vt et ipſi in nobis vnū ſint: vt credat mūdus: q2 tu me miſiſti: Et ego claritatē quā dediſti mihi d̄di eis: vt ſint vnū: ſicut nos vnū ſum⁹: et ego in eis: et tu i me: vt ſint cōſūmati i vnū: vt cognoſcat mūdus q̄ tu me miſiſti: et dilexiſti eos: ſicut me dilexiſti. ❡ Ex q̄b⁹ oīb⁹ p̄tz ꝙ tota cā ⁊ rō q̄re venit xp̄s i carnē: fuit: vt q̄ eram⁹ a deo ſeparati p̄ pctm̄: nos deo recōciliaret ⁊ pacificaret i hoc ſcl'o p̄ grām ⁊ in futuro p̄ gl'iā: ſicut d̄ facto fecit p̄ ſuā paſſionem ⁊ reſurrectio. ⁊ aſcen. Et ſic recupauit pacē dei ⁊ angelorū ⁊ corporis et aīe/ quā p̄didim⁹ in Adā p̄ pctm̄. Et hanc pacem attulit nobis in ſua incarnatiōe ⁊ natiuitate. ⁊ acq̄ſiuit nobis in hac p̄egrinatiōe vſq3 ad ſuā aſcēſionem. Hec eſt ergo illa pax quā angeli annūciāt ⁊ annunciauerūt paſtorib⁹ in hoc cātico i natiuitate xp̄i: dicētes Glīa in altiſſimis deo. Et i terra pax hoīb⁹ ⁊c. Quaſi dicerēt. Grās agam⁹ deo in natiuitate hui⁹ pueri: q2 p̄ ip̄m dabitur gl'ia deo in celo: ⁊ reddetur pax hoīb⁹ in terra/quā Adā p̄didit p̄ pctm̄. ❡ Sed adhuc reſtat difficultas. Nā nos videm⁹ ꝙ poſt aduētū xp̄i adhuc reſtāt bella ⁊ litigia inter hoīes/et adhuc reſtāt infirmitates ⁊ mors i corpe/⁊ pugna iter carnē ⁊ aiam. Ad hoc rn̄det̄/ꝙ p̄ncipal'r pax q̄ eſt inter hoīes ⁊ deū ⁊ angelos iā reddita ⁊ recupata eſt nobis. Nā hic recōciliati ſum⁹ deo p̄ grām ⁊ eccleſiaſtica ſacrā/⁊ poſt hāc vitā recōciliamur p̄ gl'iam in celo. Et ēt recupauit nobis pacē corpis ⁊ aīe/et imortalitatē ⁊ ipaſſibilitatē. Sed non vult ꝙ iſtam pacē poſſideam⁹ nunc p̄pt̄ mai⁹ bonū nr̄m vſq3 ad generalē reſurrectionē/ſz manēt nobis iſte paſſiones ad exercitū v̄tutū ⁊ inſtrumētū merēdi/prout dictum fuit pſal. cij. Quia ſi nulla māſiſſet in nobis pugna nulla fuiſſet victoria nec corona martyrū et cōfeſſoꝝ ⁊ cōtinētiū ⁊ virginū/⁊ p̄ ꝯñs nō poſſet reparari ruina āgeloꝝ. Itē ſi ilico p̄ baptiſmū tollerentur iſte paſſiōes/tolleret̄ oē meritum/q2 oēs currerēt ad baptiſmū nō p̄pter vitā eternā futurā/ſz ad vitādū mala p̄ntia: vt inq̄r Aug. xiij. de ci. dei. c. iiij. Itē p̄mittit de⁹ tyrānos et malos vt exerceant bonos. Et p̄mittit bella ⁊ p̄lia/vt boni cum malis flagellētur/q2 ni ne eis eſſent moleſti/eos corrigere cōtēpſerunt: vt inquit idem augu. p̄mo de ciui. ca. ix. Sed pacē oīm iſtorū poſſidebim⁹ poſt futuram re-

Glīa ſanctorū duplex.

B No. de glīa q̄ deo ex xp̄i natiuitate venit.

xp̄s venit vt pacificaret.

Obiectio.

R̄ſſio.

Nota.

ſurrectionẽ. quã q̄dez pacẽ ⁊ imortalitatez: ſz nõdũ poſſideam⁹ in ſctõ: tñ iã poſſidem⁹ in merito ꝑ baptiſmũ: vt inq̇t Ambro. in ſermõe martyrũ: quã xp̃s reſeruat nobis ꝓ nouiſſimo die. Et ſic pꝫ ꝙ ꝑ xp̃m ois pax fuit recupata / ſꝫ nũc iã poſſidem⁹ pacẽ aĩe cũ corpe: q2 tũc abſterget de⁹ oẽz lachrymã ab oculis iuſtorũ. ⁊ iã nõ erit vltra luct⁹ neq₃ clamor neq₃ dolor neq₃ vllus eſt⁹. Apo. xxi. Ergo bñ merito angeli annũciarũt pacem hoĩb⁹ redditã in xp̃i natiuitate. ℂ Quãtũ aut ad q̇ntũ q̄ſitũ vbi q̄rebaẗ q̄ ſunt hoĩes bone volũtatis ꝓ q̄b⁹ pax xp̃i annũciaẗ: ⁊ in q̄b⁹ cõſiſtit bõitas volũtatis hoĩs: ꝓ hmõi reſpõſiõe eſt aduertẽdũ ꝙ bonum dr̃ de beo beas beaui. qḋ idẽ eſt ꝙ ꝯtẽtare ⁊ ſatiare ⁊ q̇etare. Et iõ bonũ ẽ illḋ qḋ beat ⁊ ſatiat ⁊ q̇etat appetitũ ⁊ volũtatem. Et q2 oẽ tale eſt appetibile ⁊ optabile iõ vnã ⁊ idez inq̇tũ beat ⁊ cõtẽtat volũtatẽ dr̃ bonũ: ſꝫ inquantũ appetiẗ ⁊ optaẗ dr̃ optimũ. Et ſic q2 bonũ beat ⁊ cõtẽtat volũtatẽ ſiue appetitũ: iõ in diffinitiõe btitudinis ⁊ felicitatis poniẗ bonũ. Uñ dr̃. i. Ethicorum ꝙ btitudo ſiue felicitas eſt bonũ ꝑ ſe ſufficiẽs delectãs habentem. Item Boe. dicit ꝙ beatitudo eſt ſtatus oĩm bonorũ aggregatiõe ꝑfect⁹: quo adepto nihil eſt qḋ ampli⁹ deſiderari q̄at. Aug. xiij. de trini. dicit ꝙ btũs eſt q̄ hꝫ quicq̄d vult ⁊ nihil mali vult. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ bonũ ſꝑ poniẗ in diffinitiõe btitudinis: eo ꝙ eſt illud qḋ beat ⁊ btificat ⁊ cõtentat habẽtẽ. Et q2 oẽ tale appetiẗ ⁊ optaẗ ab oibus: iõ oẽs diffinientes bonuꝫ dicũt bonũ eſſe illḋ qḋ oia appetũt. pͥo Ethicorꝫ. Et iõ cũ deus ſit ſumme bonus: ⁊ ipſa bonitas ꝑ eſſentiã / vnicuiq₃ nature ſpecifice dedit in ſua creatiõe aliquã naturalem ꝑfectionez cõſequẽtẽ formã ⁊ naturã illius: vt appareat bonitas artificis in artificiato. ꝑ quã ꝑfectionẽ creatura nõ dr̃ eſſentialr̃ / ſed naturalr̃ bona ꝑ participationez: inq̇tũ ꝑ illã ꝑfectionez ꝑticipat diuinã bonitatem: ⁊ per illã ꝑfectionẽ ois res eſt appetẽda ⁊ diligẽda ſuo mõ. Et iſto mõ dr̃. vj. meta. ꝙ ſicut verũ ⁊ falſũ ſunt in intellectu: ita bonũ ⁊ malum ſunt in rebus. Et iõ appetit⁹ nr̃ moueẗ ad rẽ cõſequẽdã ad extra ꝓpter illud bonũ qḋ eſt in ea. Sꝫ q2 voluntas hoĩs põt ordinate aut inordinate diligere ⁊ appetere illã rẽ bonã / iõ ꝓpẗ talem amorẽ ⁊ appetitũ ordinatũ vel inordinatũ voluntas hoĩs dr̃ bona vel mala / eo ꝙ modus ⁊ ordo diligẽdi ⁊ appetẽdi dꝫ ſeq̄ modum ⁊ ordinẽ rerũ eſſendi in bõitate. Et iõ q2 ſol⁹ de⁹ eſt bon⁹ ꝑ eſſentiã: ⁊ ꝑ ꝯñs eſt ꝑ ſe ⁊ ꝓpter ſe bon⁹ ⁊ nõ referibilis ad aliud bonũ / ⁊ eſt cã omniũ aliorũ in bonitate / a quo ⁊ ꝑ quem oia alia bona ſunt bona / ⁊ ad quẽ ſunt referibilia: iõ de⁹ eſt ꝑ ſe ⁊ ſuꝑ oia ⁊ ꝓpter ſe diligendus ⁊ appetẽd⁹ tanq̃ finis vltiatus in q̄ dꝫ ſiſtere appetit⁹ ⁊ voluntas nr̃a. Et oia alia debem⁹ diligere ⁊ appetere in deo ⁊ ꝓpter deũ amatũ / ⁊ primo deſideratũ. Modus ḡ ⁊ ordo diligẽdi deum eſt vt eũ diligam⁹ ſuꝑ oia ⁊ ꝑ ſe ⁊ ꝓpter ſe: ⁊ mod⁹ diligẽdi ꝓximũ eſt / vt ipm diligam⁹ in deo ⁊ ꝓpẗ deũ / eo ꝙ ẽ imago dei / ⁊ ꝑticipat dei bõitatẽ ſuꝑ oẽs alias inferiores creaturas. Et tũc volũtas ſic diligens deũ ſuꝑ oia: ⁊ ꝓximũ in deo cui⁹ eſt imago. ſuat modũ. Et diligẽdo deũ ꝓpter ſe ⁊ ꝓximũ ꝓpẗ deũ: ſeruat ordinez: q2 de⁹ creauit hoĩem: vt deũ cognoſceret ⁊ amaret: ⁊ amãdo frueret ⁊ ei⁹ btitudinẽ ꝑticiparet. ergo ſm eũdez ordinez tenemur deũ ⁊ ꝓximũ diligere. Et iſte talis ordo ⁊ mod⁹ diligẽdi deũ ⁊ ꝓximũ facit volũtatem hoĩs bonã: ⁊ tũc volũtas hoĩs dr̃ bona: q2 ſuat modũ ordinem in dilectiõe dei et ꝓximi: ⁊ in hoc ꝯſiſtit tota bonitas ei⁹. Et deuiãdo ab iſto mõ ⁊ ordine diligẽdi dr̃ mala ⁊ ꝑuerſa / vnde ſtat ꝙ volũtas q̄ eſt naturalr̃ bona. inq̇tũ eſt pars imaginis dei / diligendo aliqḋ bonum naturale: illa efficiaẗ mala moralr̃: ⁊ theologice: nõ ſuãdo modũ ⁊ ordinem in diligendo ⁊ appetendo. Nã q̄nq₃ auarus diligit deũ nõ ſuꝑ omnia: q2 magis diligit pecunias: nec diligit deũ ꝓpter ſe: nec vt det ſibi vitam eternã: ſꝫ pecunias: vt det ſibi abũdãtiã in ſclo. Et hoc videm⁹ manifeſte d̃ mlr̃is: q̄ orãt deũ vt ꝯſeruet filiũ in ſanitate ⁊ liberet ipꝫ ab egritudine: tñ ſi ille fili⁹ moriẗ: nõ ãpli⁹ curãt de deo: ſignũ eſt ergo ꝙ ille nõ diligebat deũ ſuꝑ oia: nec ꝓpter ſe: ſed magis diligebat filiũ q̃ deũ / ⁊ nõ diligebat deũ ꝓpẗ ſe: ſed vt liberaret filiũ ſuũ / aut daret ipſi copiã bonorꝫ tẽporaliũ. Et ſic etiã ille nõ diligebat filiũ in deo: nec ꝓpter deũ ad futurã btitudinẽ / ſꝫ ꝓpẗ gaudiũ hui⁹ mundi. Et iõ talis volũtas dr̃ mala ⁊ ꝑuerſa: q2 ꝑuertit modũ ⁊ ordinem in diligẽdo deũ ⁊ ꝓximũ et bona tpalia. Et iõ dicit Aug. ꝯ̃ Fauſtum / ꝙ pctm̃ et culpa nihil aliud eſt niſi ꝑuato modi ⁊ ordinis circa bonũ diligẽdũ / q̄ñ illud qḋ moderate ⁊ ordinate dꝫ diligi ⁊ appeti diligiẗ ⁊ appetiẗ immoderate et inordinate ꝯ̃ ſuum debitum modum ⁊ ordinẽ. Et ſic talis volũtas dr̃ mala. ℂ Ex q̄b⁹ oib⁹ pꝫ ꝙ debit⁹ modus ⁊ ordo diligẽdi deũ ⁊ ꝓximum faciunt bonã voluntatẽ. ℂ Item aũt eſt aduertẽdũ ꝙ triplex eſt offm̃ bone voluntatis hoĩs in hac peregrinatione. Pͥo ꝙ ſuet modũ ⁊ ordinem in diligendo deũ ⁊ ꝓximũ. ſ. deũ ſuꝑ oia ⁊ ꝑ ſe et ꝓpter ſe: et ꝓximum in deo et ꝓpter deum: et iſto mõ dr̃ voluntas bona. Scḋo vt ipa volũtas in oibus cõformeẗ et obediat diuine voluntati et legi diuine: in q̄ ſ'lucet diuina voluntas. Et ſic dr̃ iuſta: eo ꝙ agit iuxta diuinã voluntatem et legem: ⁊ nõ deuiat ab ea. Tertiũ offm̃ bõe voluntatꝭ eſt: vt oẽs ſuas opatiões dirigat et referat et ordinet i deũ et ad cõſequẽdã felicitatẽ eꝛ̃nã in xp̃o nobis ꝓmiſſam / tanq̃ finez vltimatũ / et ſic talis volũtas dr̃ ſctã et bñ ordiata. Nã ſctm̃ dr̃ a ſanciãdo: quod eſt bñ res in ſuũ bonũ finẽ vltimatũ ordinare / ⁊ ſic patet quõ voluntas hoĩs in hac vita dr̃ bona et iuſta et ſctã et bñ i oib⁹ modificata et ordinata. Sꝫ q2 iſta tria officia nõ põt exercere volũtas nr̃a in hac via niſi ꝑ fidem ⁊ charitatez ⁊ ſpẽ: iõ ſole iſte tres virtutes theologales faciũt volũtatẽ bonã theologice ⁊ meritorie. Qḋ ꝓbaẗ: nã cuꝫ nil ſit volitũ niſi cognitũ / ergo opꝫ vt intellectus eleueẗ ꝑ fidem ad inherẽdũ articulis fidei / ⁊ ad aſſirmandũ ea q̄ ſunt. ſ. ſuã naturalem capacitatez de myſterio incarnatiõis ⁊ nr̃e redemptiõis ⁊ future glorificatiõis / qḋ nõ põt fieri ſine conſenſu voluntatis: ꝑcipiendo intellectui vt hereat his q̄ cape nõ põt. Secũdo eſt neceſſaria charitas in voluntate / vt diligat deũ ſuper oia ⁊ ꝓximũ ſicut ſeipm / que quidez charitas eleuat volũtatem hoĩs vt magis diligat xp̃m q̃ patrem ⁊ matrẽ ⁊ filios ⁊ vxorẽ ⁊ omnia bona temporalia / et diligat ꝓximũ ſicut ſeipm: ꝑ quã charitatez volũtas cõformet ſeipam totaliter diuine volũtati et ꝑceptis euãgelicis / et omnia cõtemnat ꝓpter deũ. Tertio eſt neceſſaria ſpes / vt cõtemptis omnib⁹ rebus terrenis volũtas cõſtituat ſuã ſpẽ et finẽ in bonis celeſtib⁹ et oia ordinet et dirigat in illũ finẽ ꝓpẗ quẽ ꝑferat oẽs ꝑſecutiões hui⁹ mũdi vſq₃ ad mortez incluſiue / ſicut fecerũt apli et martyres ⁊ oẽs ſcti ⁊ iuſti. ℂ Ex q̄bus oib⁹ pꝫ / q̄lr ſola fides ⁊ Charitas ⁊ ſpes faciũt voluntatẽ hoĩs bonã in hac vita: ⁊ meritoriam pacis eterne ꝑ xp̃m ꝯferẽde poſt hanc vitã. Nã fides oñdit qḋ bonum eſt diligẽdũ: charitas ordinat volũtatẽ ad diligendũ: ꝙ ſic eſt forma fidei q2 bonũ qḋ credimus ordinate amam⁹: ſpes autẽ eſt forma vtriuſq₃: q2 bonuꝫ qḋ credim⁹ ⁊ amam⁹ illud cõtẽptis oib⁹ terrenis ſperam⁹: ⁊ in ipꝫ oẽs operationes nr̃as dirigimus. ℂ Ex q̄b⁹ pꝫ ꝙ ſoli fideles veri ⁊ iuſti ſunt hoĩes bõe volũtatis meritorie vite eterne: quã nobis xp̃s ꝓmiſit. Et iõ ſolis hoĩbus bone volũtatis: q̄ ſunt veri fideles ⁊ iuſti ꝑ fidẽ xp̃i: ⁊ ſpẽ ⁊c. charitatẽ: annũciarũt angeli pacẽ in hoc ſclo ꝑ grãm ⁊ in futuro ꝑ gl'iam: q̄ñ dixerunt in h̄ cantico. Gl'ia in altiſſimis deo. Et in terra pax hoĩb⁹ bone volũtatis: q̄ſi dicerẽt gaudeam⁹ oẽs tã angeli q̃ hoĩes: q2 nat⁹ eſt hodie ſaluator. Nã ꝑ ei⁹ aduentũ erit deo gl'ia in altiſſimis: q2 augebiẗ numer⁹ laudantiũ deũ in gl'ia celeſti. Et in terra erit pax ⁊ recõciliatio hoĩb⁹ bone voluntis cũ deo ⁊ angelis ei⁹ in p̃nti per grãm et in futuro ꝑ gl'iam. q̄ſi dicant: ⁊ ꝑ oppoſitum: ꝙ iſta pax quã xp̃s attulit hoĩb⁹ bone volũtatis non erit cũ infidelibus ⁊ iniuſtis ⁊ pctõribus obſtinatis: q2 talis pax cõſiſtit in cõiũctiõe ⁊ vnione hominis ad deũ per grãm ⁊ fidem ⁊ ſpem ⁊ charitatẽ in p̃nti: ⁊ gl'iam in futuro: ⁊ ꝑ charitatẽ ad ꝓximũ: qḋ nullus infidelis ⁊ iniuſtus ⁊ pctõr obſtinat⁹ põt hr̃e / cum h̄eat carẽtiã ⁊ ꝑuationẽ iſtorꝫ. ḡ in eis nulla poteſt eſſe pax quã xp̃s ꝓmiſit hoĩb⁹ bone voluntatis q2 non eſt pax impijs. Eſaie. xxviij. cũ ſint a deo ſepati. Et hoc de p̃ma ꝑte hui⁹ cãtici. ℂ Scḋam aũt partẽ huius cantici addidit eccleſia: q̄ eſt declaratiua ⁊ executiua p̃me partis. Quã Teleſphor⁹ papa addidit cãtãdã in eccl'ia. Eſt verũ ꝙ quidã autumant ꝙ Teleſphorus fuit prim⁹ q̄ fecit cãtari cãticũ angelorũ in miſſa. ſ. Gl'ia in excelſis deo. Et in terra pax hoĩb⁹. ſicut añ ipm Sixtus fecerat cãtari Sãctus ſctũs ⁊c. Sed poſtea venit Gelaſius papa qui cõfecit p̃fationẽ añ ly ſanctus ſctũs. Et ita pariter fecit additionẽ q̄ ſeq̇ẗ poſt cãticũ angelorꝫ. ſ. Laudamus te. Bñdicim⁹ te ⁊c. Que q̄dẽ additio tanq̃ declaratiua ⁊ executiua ſupradicti cãtici angelorꝫ hꝫ duas ꝑtes. Quarũ prima correſpõdet p̃me ꝑti cãtici ſupradicti. i. Gl'ia ĩ alti. deo. Scḋa ꝟo q̄ incipit. Dñe fili vnigenite. corrñdet ſcḋe ꝑti. ſ. ly. Et in terra pax hoĩb⁹. Et iõ quãtũ ad intellectũ p̃me partis hui⁹ additiõis: eſt aduertẽdũ: ꝙ q2 angeli dixerũt in p̃ma ꝑte: Gl'ia in excelſis deo. iõ rñdẽs dicit eccl'ia in prima ꝑte hui⁹ additiõis. O dñe de⁹ pr̃ oĩpotẽs: q2 ãgeli dixerũt in natiuitate filij tui: Gl'ia in excelſis deo: iõ nos tanq̃ ciues ſctõrꝫ: ⁊ domeſtici dei ⁊ ſocij angelorꝫ / iã ĩ hac eccl'ia laudam⁹ te: ſicut angeli in celo: ⁊ iã bñdicim⁹ te ⁊ adoram⁹ te. Et iã agim⁹ tibi grãs ꝓpẗ magnã gl'iam tuã / quam nos ꝑ filiũ tuũ ꝑticipare feciſti. ℂ Ad cui⁹ maiorẽ euidẽtiã ẽ notãdũ: ꝙ duplex ẽ officiũ huius eccl'ie duꝫ ꝑegrinaẗ ĩ hac via quorum vnũ deo latrie cultum exhibere. ⁊ in h̄ cõuenit cũ eccl'ia triũphanti btõrum Scḋm offm̃ eſt ꝓ neceſſitatib⁹ exorare ſiue neceſſaria petere. et h̄ facit eccl'ia ĩ additiõe hui⁹ cãtici. Nã pͥo exhibet deo verã latriã. Scḋo petit neceſſaria ſpũalia ibi. Dñe fili vnigenite. ℂ Quãtum aũt ad p̃mũ ẽ aduertẽdũ ꝙ latrie cult⁹ ꝯſiſtit in laude ⁊ bñdictiõe ⁊ adoratiõe ⁊ grãrũ actiõe ꝓ bñficijs receptis. Et h̄ facit eccl'ia ĩ hac pͥa ꝑte huius additionis. Uñ laudare deũ idẽ ẽ qḋ eius ꝑfectiões commẽdare. Et bñdicere idẽ eſt qḋ bñficia nobis exhibita memorare. Adorare aũt idẽ ẽ eḋ cũ ꝓſtratiõe nos deo in ſignũ ſũmi dñĩ ſubiectos cõfiteri. Gl'ificare aũt idẽ eſt qḋ eius gl'iam lõge lateq₃ preconizare. Hãc ergo latriã exhibet deo eccl'ia in hac ꝑte cũ icipiendo cõſtructionem ⁊ ſñiam in ly ꝯfice deus rex celeſtis: ait: dñe de⁹ rex celeſtis. q2 ꝑ xp̃m maieſtatẽ tuã laudãt angeli: ⁊ ab oib⁹ beatis daẗ tibi gl'ia in celo: iõ nos ĩ hac ꝑegrinatiõe tanq̃ ſocij angelorꝫ verã latriã exhibẽtes iã laudamus te: tuam oĩpotẽtiã ⁊ ſapiam ⁊ iuſtitiã ⁊ miãm ꝯmẽdãtes: et bñdicim⁹ te. tua bñficia memorãtes: ⁊ adoramus te cũ ꝓſtratiõe ⁊ ꝓcidẽtia nos tue maieſtati tanq̃ creatori ⁊ gubernatori ⁊ vl'ri dño eẽ ſubiectos cõfitẽtes. Et gl'ificam⁹ te: tuã eternã gl'iam ⁊ btitudinẽ p̄conizãtes. Et agimus tibi grãs ꝓpẗ magnã gl'iam et btitudinẽ tuã: quã nobis cõicaſti: ⁊ ei⁹ nos fieri ꝑticipes voluiſti. Sꝫ q2 eccl'ia dũ ꝑegrinatur in hac via ſꝑ eſt in ꝯtinua pugna ꝯ̃ diabolũ ⁊ mundum et carnẽ: ⁊ cõtinue fluctuat iter mũdanas varietates q̄ ſꝑ ipediũt iter nr̃m: ne ꝑueniam⁹ ad terminũ et patriã ⁊ ſocietatẽ btõrꝫ: iõ in hac ſcḋa ⁊ vltima ꝑte petit hmõi ipedimẽtũ remoueri: ⁊ ꝯ̃ diabolũ ⁊ carnẽ et mũdũ roborari. Sꝫ q2 h̄ nõ poſſumus obtinere niſi ꝑ xp̃m mediatorem dei ⁊ hoĩm: Jõ eccl'ia in hmõi petitiõe inuocat xp̃m iterponẽdo ipm ĩterceſſorẽ. Sꝫ q2 tria ſũt q̄ ipediũt nr̃m iter ad vitã eternã in hac ꝑegrinatiõꝫ. Quorꝫ p̃mũ eſt culpa quam cõmiſim⁹. Scḋꝫ fragilitas carnis ⁊ corruptio ſenſualitatis ꝑ quã pctã futura ſine grã vitare ñ poſſumus. Tertiũ eſt pena ꝓ cl'pis cõmiſſis debita per quã in purgatorio detinemur: iõ eccl'ia ad iſta remouẽda inuocat xp̃m mediatorẽ: ſine cui⁹ meritis ⁊ grã iſta remoueri nõ valẽt. Jõ ait. O dñe fili dei vnigenite Jeſu xp̃e: ⁊ dñe de⁹ agn⁹ q̄ es filius p̃ris q̄ ſol⁹ tollis pctã mũdi: miſere nobis cl'pas ⁊ pctã cõmiſſa dimittẽdo. q̄ſi di. tu puer xp̃e ⁊ agn⁹ dei pi⁹ et miſicors: q̄ ꝓ pctĩs nr̃is in cruce occiſus ⁊ immolat⁹ es: iõ ad te ꝑtinet tollere pctã mundi ⁊ ſoluere ⁊ ſatiſfacere ꝓ pctĩs oĩū nr̃z. ḡ applica merita tue paſſiõis: dele ⁊ laua cl'pas nr̃as ſãguine tuo. Item tu q̄ tollis pctã mũdi. i. ad quẽ ꝑtinet tollere ⁊ relaxare pctã ñ ſolũ ſubueniẽdo: ſꝫ ⁊ p̃ſuando ⁊ ꝑueniẽdo: iõ ſuſcipe dep̄catiõnẽ nr̃am ne iterꝫ in alia pctã icidam⁹: ꝑ grãm ꝑueniẽdo. Jtẽ tu q̄ ſedes ad dexterã p̃ris tanq̃ iudex ⁊ tributor ⁊ diſpẽſator premiorũ miſere nobis p̄eas ĩ purgatorio plẽarie remittẽdo: ⁊ nobis tuã gl'iã largiẽdo. Uñ tõ dñe Jeſu xp̃e: iõ inuoco te tanq̃ mediatorẽ ⁊ interceſſorẽ petendo ſupradicta: eo q2 tu ſol⁹ ſupradicta potes facere q̄m tu ſol⁹ es ſctũs ꝑ eſſẽtiã: inq̇tũ de⁹: ⁊ ꝑ naturam inq̇tũ hõ aſſũpt⁹: ⁊ iõ tu ſol⁹ nos potes ſctificare ꝑ grãm ⁊ a pctõ liberare. Et tu ſol⁹ es dñs vniuerſalis ⁊ heres p̃ris. Jõ potes nr̃as dep̄catiões exaudire: ⁊ per ꝯñs de malis futuris ꝯ̃ diabolum ⁊ ꝯ̃ carnẽ ⁊ mũdũ liberare. Jtẽ tu es ſol⁹ altiſſimus ſedendo a dextris. i. in potioribus bonis p̃ris tanq̃ diſpẽſator. ḡ remittẽdo oẽm penã debitã in purgatorio potes nobis dare gl'iam in celo. Sꝫ quia dictio excluſiua addita vni perſone nõ excludit aliaꝫ in actiõibus eſſentialibus: ideo ſubdit cum ſancto ſpũ in gl'ia dei p̃ris. q̄ſi di. Quinta tu Chriſte es ſol⁹ ſctũs ⁊ dñs altiſſimus ſimul cum ſctõ ſpũ in glori

In quo cõſiſtit bonitas voluntaꝰ hoĩs.

Ordo et modus diligendi deum.

Triplex officiũ bone voluntatis.

Sola fides ⁊ charitas ⁊ ſpes faciũt bonã voluntatem.

Nota.

Duplex offm̃ eccl'ie.

Tria ipediũt iter ad vitam eternã.

pristiõ potes oĩa supradicta q̃ petimꝰ nobis exhibere. Et sic p̃tꝫ supficialis intelligẽtia huiꝰ cantici angelorum cũ sua additione. Et p̃tꝫ etiã intelligentiã aliorum triũ canticorum euãgelicorũ. s. cantici ṽginis Marie ⁊ zacharie: ⁊ iusti Simeonis. ¶ Hec aũt oĩa q̃tuor cãtica euãgelica supra exposita ꝯueniũt in hoc: q2 vnũquodq3 eorum agit grãs de natiuitate ⁊ aduẽtu saluatoris: p quem oĩa pmissa ⁊ vaticinia ⁊ desideria patriarcharum ⁊ ꝓphetarum fuerũt completa. Et iõ ecclĩa q̃tidie frequẽter ista q̃tuor cãtica: ⁊ distribuit ea cãtãda in q̃tidiano officio ecclesiastico in diuersis horis iuxta ꝓprietatẽ vniuscuiusq3 cãtici. Uñ ecclĩa cãtat tria cãtica semp in fine triũ horarũ. s. i fine vesperorum ⁊ cõpletorij ⁊ laudum matutinaliũ post psalmos Dauid. ad denotandum q̃ ista cãtica sunt euãgelica: ⁊ sunt finis ⁊ terminꝰ ⁊ complementũ legis ⁊ ꝓphetarum: q2 lex p Moysen data: sꝫ grã ⁊ veritas p xp̃m facta est. Et iõ ecclĩa grãs agendo cãtat ista cãtica post psal. Dauid. Sꝫ

(no. q̃ ista q̃tuor cãtici cãtanꝰ ⁊ quare)

cãtat spẽcialr cãticũ ṽginis in officio vesperorum. Prio rõne dignitatis psone q̃ condidit ipm. Scdo q2 fuit p̃miũ nõ solum in dignitate rõne persone: sꝫ etiã in tpe: q2 fuit p̃mo cõditũ. Et iõ cãtatꝰ in vesperis: a quibus incipit officiũ cuiuscũq3 festiuitatis: Quia oẽ officium a vesp̃is p̃mis incipit: ⁊ in scdis desinit. Cãticũ aũt zacharie. s. Bñdictꝰ dñs deus Israel. cãtatꝰ in fine laudũ matutinaliũ: q̃si in crepusculo diei. ⁊ hoc iuxta ꝓprietatem cãtici: eo q̃ sicut in crepusculo aurore iã lucifer est ortꝰ: q̃ est stella veneris annũciãs solẽ depropinq̃ṽturũ super terrã: ita pariter qñ zacharias fecit illud cãticũ: xp̃s adhuc erat i vtero aurore. s. virginis marie: sed Jo. baptista eiꝰ nũciꝰ ⁊ p̃cursor/ iã tũc erat ortꝰ ⁊ natꝰ tanq̃ annũciator solis iustitie d̃ ꝓpinquo ex vtero virginis nasciturĩ ⁊ orituri. iõ dixit zacharias d̃ io. baptista: Tu puer ꝓpheta altissimi vocaberis p̃ibis em̃ añ dñz ⁊c. Et ifra. Illuminare his q̃ in tenebris ⁊ vmbra mortis sedẽt ad dirigẽdos pedes nostros i viã pacis. Bñ ergo ⁊ merito ecclĩa cãtat cãticũ zacha. in aurora. Cãtic. ṽo simeõis cãtat ecclĩa in fine diei iuxta crepusculũ noctis: ⁊ h̃ iuxta ꝓprietatẽ simeõis cõditoris illiꝰ cãtici. Nã postq̃ oculi eiꝰ viderũt saluatorem mũdi: diu p̃triarchis ⁊ ꝓphetis ⁊ toti mũdo desideratũ: tũc in fine vite sue positus ⁊ iuxta noctẽ mortis desiderauit mori: postq̃ in breui sperabat de libo p̃x̃m educi: ⁊ in regnum celorum itromitti. Et iõ dixit. Nũc dimittis seruũ tuum dñe sm̃ ṽbũ tuũ in pace ⁊c. Et iõ pari mõ ecclĩa q̃iã xp̃m recepit: ⁊ videt q̃tidie p fidẽ/ in p̃sona filiorũ pfectorũ: q̃ iã iã bonũ certamẽ certarũt ⁊ fidẽ consũmarũt: ⁊ cupit dissolui a vinculis corporis huiꝰ: et eẽ in p̃ria cũ xp̃o. ⁊ iõ in hmõi signũ ⁊ memoriã cãtat ecclĩa cãticũ Simeõis i fine diei in officio cõpletorij: tãq̃ in cõplemẽto nr̃i cursꝰ ⁊ vite desiderãdo requiẽ ⁊ vitã futurã. ¶ Cãticũ aũt ãgelorũ cãtãt in p̃ncipio misse post introitũ ⁊ Kyrie: i diebꝰ festiuis eo q̃ i missa rep̃sentatꝰ mysteriũ icarnationis ⁊ natiuitatis ⁊ passiõis ⁊ resurrectiõis ⁊ ascensiõis xp̃i. Et xp̃s i missa nõ offertꝰ mortal: sꝫ iã imortal ⁊ gl̃iosus. Et iõ i missa ista ecclĩa cõicat cũ triũphãti: q2 eodẽ pane angelorum reficitꝰ ista ⁊ illa. Nã eodem pane q̃ illa fruitꝰ facialr p clarã visionẽ ⁊ ap̃hẽsionem: reficitꝰ ⁊ fruitꝰ ista sacr̃alr p fidẽ ⁊ charitatẽ i sacro altari: ⁊ iõ ecclĩa tãq̃ ãgelorum socia cãtat in missa canticũ eorum: dicẽs. Gl̃ia in excelsis deo ⁊c. Ad quã gl̃iam nos p̃ducat xp̃s/ qui viuit ⁊ regnat cum p̃re ⁊ sp̃ũ scrõ per secula seculorum. Amen.

¶ Finis expositionũ in cãtica euãgelica.

¶ Expositio Cantici Ambro. ⁊ Augu.

Te deũ laudamꝰ ⁊c. Istud cãticum cantat ecclĩa Roma. ⁊ latina i oĩbus festiuitatibꝰ dñi nr̃i Jesu xp̃i ⁊ btẽ ṽginis Marie ⁊ oĩm scrõrum angelorum/ aplorum/ martyrum: ꝯfessorum atq3 ṽginũ i fiñ matutinaliũ finita. iij. vigilia/ siue nocturno. Et intitulatꝰ cãticũ Ambro. ⁊ Augu. eo q2 Aug. ⁊ Amb. cõfecerũt ipꝫ vt patebit. Sup quo q̃dẽ cãtico fuit rogatꝰ a q̃dã reuerẽdo sacre theologie magro mihi dilectissimo: vt post expõnem septẽ cãticorum ferialiũ i[illegible] exponerẽ: ⁊ iuxta sanã ⁊ familiarẽ intelligẽtiã ad ꝯsolationẽ oĩm sacerdotũ ⁊ religiosorũ declaratũ redderẽ. Et iõ ad honorẽ dei ⁊ vtilitatem nr̃e sacre reipublice: ⁊ vt tãti viri petitioni ⁊ deuotiõi satisfacerẽ: diuino ꝯfisus auxilio: hoc cãticũ in quo fides totiꝰ xp̃iane religiõis ꝯtinetꝰ/ supficialr exponẽdũ suscepi. ¶ In cuiꝰ q̃dẽ expõne sic p̃cedetur. Nã prio est vidẽdum q̃ de cã ⁊ quo sp̃ũ btũs augu. ⁊ Ambro. fuerũt ad faciẽdũ ⁊ cãtãdũ h̃ canticũ: cũ in vtroq3 testõ non sit ꝯsuetũ fieri ⁊ cantari nouũ cãticũ nisi p aliquo magno mysterio ꝯtingenti pp̃lo ⁊ ecclesie. Scdo aũt exponetꝰ l̃ra huiꝰ cãtici. Tertio tãdẽ post expõnẽ videbitꝰ q̃re tota ecclĩa cũ tãta veneratiõe ⁊ celebritate suscepit illud cãticũ: ⁊ publice p̃cepit ipm cãtari in vĩ ecclĩa cũ non cõtineatꝰ in nouo nec in ve. test. sicut cetera cãtica q̃ cãtat ecclĩa. ¶ Quãtũ ergo ad primũ ẽ dicẽdũ ⁊ notãdũ sm̃ Aug. in libello de ṽbis dñi/ ⁊ li. ꝯ Faustũ: q̃ lꝫ xp̃s a principio ⁊ successiue permiserit q̃ rp̃s ⁊ sm̃ diuersa tp̃a ecclĩam affligi p malos ⁊ infideles: ⁊ hoc in vtroq3 testõ: tñ non ꝯmisit ipam totaliter extingui: sꝫ semp suscitauit aliquẽ saluatorẽ ⁊ defensorẽ q̃ eã liberaret: ⁊ hoc i vtroq3 test. Nã qñ affligeretꝰ in egypto: suscitauit Moysen: q̃ illũ pp̃lm de illa captiuitate liberauit. Et qñ affligeretur i terra ꝓmissiõis: suscitauit Othoniel ⁊ Jepte ⁊ Gedeõ ⁊ Sãson: ⁊ ceteros q̃ illũ pp̃lm liberarũt de manu ifideliũ ⁊c. ¶ Sꝫ multo ampliꝰ ⁊ mirabilius hoc fecit xp̃s i no. te. Nã nõ solũ suscitauit defensores ad defendẽdã ecclĩam suã: sꝫ ẽt voluit vt illi q̃ ante fuerãt atroces p̃secutores: postea ẽent fideliores ⁊ ardẽtiores ecclĩe defensores ⁊ p ecclĩa pugnatores: ⁊ hoc p successionẽ tp̃is sm̃ q̃ habuit diuersos p̃secutores: Uñ ecclĩa tres habuit p̃secutiões: quarũ p̃ia fuit illico post ascẽsionẽ xp̃i p scribas ⁊ pharisseos: iter quos Paulꝰ fuit atrocior p̃secutor. Sed xp̃s vt obstinationẽ iudeorum cõfunderet: ⁊ veritatẽ fidei euãgelice ꝯfirmaret: miraculose btũ. Paulũ tanq̃ vas electionis suscitauit: ⁊ ex p̃secutore fecit ecclĩe defensorẽ ⁊ euãgelice fidei p̃dicatorẽ: vt p̃tꝫ in actibꝰ aplorum. Itẽ scda p̃secutio fuit p pp̃lm gentilẽ. s. p impatores ⁊ reges ⁊ tyrannos: sꝫ in illa p̃secutiõe de illomet pp̃lo suscitauit xp̃s martyres q̃ auxerũt ⁊ rigarũt ecclĩam ⁊ cõfirmarũt eã sanguie suo. Et tãdem de numero impatorũ suscitauit magnũ Cõstãtinũ: q̃ post baptismum ecclĩam xp̃i a p̃secutiõe q̃etauit: ⁊ eã fauoribꝰ ⁊ diuitijs ditauit: ad cuiꝰ exẽplũ oẽs reges terre sunt ad fidẽ ꝯuersi. Et sic dicit Aug. q̃ reges terre q̃ ꝓpter idola p̃seq̃bantur christianos postea facti christiani ꝓpter xp̃m idola de mũdo deleuerũt. q̃ fuit mutatio dextere excelsi: q2 oĩs hũana p̃tãs subiugata est iugo xp̃i. Sed post conuersionem pp̃li gentilis diabolus hũani gñis inimicus suscitauit noua bella ⁊ diuersas p̃sequutiões contra ecclesiã. s. curiositatẽ philosophorũ ⁊ detestabiles sectas hereticorum. s. Arrianorũ. Manicheorũ Pelagianorum ⁊ multorum aliorum h̃reticorum. Sꝫ tũc xp̃s de numero philosophorum suscitauit Origenẽ: q̃ magnã multitudinẽ philo. gẽtiliũ per rõnes naturales ad finem xp̃i conduxit: ⁊ cõplures nõ solũ hereticos sꝫ etiã heresiarchas ad lucẽ veritatis reconciliauit: vt inquit Hiero. in li. Illustriũ virorum. ⁊ Euse. li. v. de ecclĩastica historia. Sꝫ inter ceteros vt dicit Possidoniꝰ de numero philophorũ ⁊ hereticorũ suscitauit Augu. ad defendẽdã ecclesiã suam. Uñ dicit Possido. q̃ diuina ꝓuidẽtia creauit istũ hoiem q̃si quoddaꝫ stupẽdũ in natura hũana: vt postea in diuina sciã illustratꝰ oẽm hũanã curiositatẽ confunderet ⁊ extingueret. Et p̃mo pmisit deꝰ eũ feda ipietate Manicheorum maculari: vt maiori euidẽtia posset illam ipugnare: ⁊ oẽm aliã hereticã prauitatẽ ab ecclĩa eliminare put postea factũ est. Ut non solũ Possido. scriptor historie. B. Aug. sed ẽt ipsemet Aug. dicit in libris cõfessionũ: q̃ q̃cq̃d de magnitudinibꝰ ⁊ nũeris ⁊ ceteris mathematicis dici põt: p seipsuꝫ legit: ⁊ itellexit: ⁊ nullo tradẽte cognouit. Itẽ de naturis rerũ ⁊ causis ⁊ principijs sup oẽs coetaneos suos attingeret. xxij. annũ discreuit ⁊ disputauit: ⁊ oẽs suos magr̃os superauit: imo sibi discipulos fecit. Itẽ dicit q̃ diuina ꝓuidẽtia pmittente codeꝫ tpe in sectã Manicheorũ icidit: q̃ negabãt xp̃ꝫ esse hoiem ṽbũ iacernatũ/ sed solũ deũ. Et sic negabant xp̃m esse mortuũ ⁊ passum: ⁊ p ꝯñs negabãt totum mysteriũ nr̃e redẽptiõis: ⁊ virtutẽ sacrorũ ex illa passiõe manẽtẽ. in qua q̃dẽ secta laborauit p nouẽ annos. Itẽ dicit Possido. q̃ August. eodẽ tpe venit Romã ex Africa cum magna caterua discipulorũ ipm sequentiũ: ⁊ ibi legit in scholis publicis Rhethoricã ⁊ alias scientias hũanas p aliquot dies: cuius fama fuit diffusa p totã Italiam vsq3 Mediolanũ. Tũc Mediolanenses in quorum vrbe sp floruerat studiũ artis oratorie ⁊ scientiarũ humanarum: miserũt legatos Romam rogãtes vt mitterẽt eis Augustinũ vt legeret in eorũ ciuitate. Tũc Roma miserũt eis Augusti. tãq̃ in hũanis disciplinis tenẽtẽ principatũ. Sed accidit tunc tp̃is: cũ Aug. cũ ingẽti honore in ciuitate Mediolani fuisset receptꝰ: ⁊ i scholis legere cepisset: q̃ tũc beatꝰ Ambrosiꝰ illã ecclesiã administraret: q̃ quotidie pp̃lo catholico predicabat. cuius famã audiẽs Augu. statuit cũ magna discipulorũ caterua: potiꝰ cã disputandi q̃ audiẽdi ad eũ accedere. cũ quo de incarnatione ṽbi multis diebꝰ disputauit. Uidens aũt beatꝰ Ambro. virum humanis verbis inuincibilẽ: recurrit ad diuinã virtutẽ ⁊ auxiliũ: et indixit sp̃ale ieiuniũ in pp̃lo/ et orõnẽ: vt supno lumine deꝰ Augu. illustraret. ⁊ sic accidit post spatiũ tp̃is ⁊ lõgas disputatiões ⁊ altercatiões: vt q̃dã die dũ beatꝰ Ambro. predicaret: ⁊ rõnes de icarnatiõe verbi explicaret: tũc btũs Aug. illustratꝰ veritatẽ fidei p̃cipiẽs q̃si stupefactꝰ vt immobilis pmãeret. Et tũc resipiscere icipiẽs statuit q̃tidie p̃dicationẽ bti Ambr. audire cũ magna humilitate: ⁊ tãdẽ i fide catholica sufficienter istructꝰ statuit baptizari. Tũc btũs Ambro. videns q̃ p tot mẽses ⁊ dies laborauerat cũ tãta sollicitudiẽ p cõuersiõe illiꝰ hoĩs ⁊ tãdẽ deꝰ p̃duxerat ipm ad baptismũ: ⁊ p̃uidens ẽt in sp̃ũ q̃r ille hõ debebat oẽs h̃reses extirpare: ⁊ ecclesiã dei suis scripturis ⁊ p̃dicatiõibꝰ defẽdere ⁊ ãpliare: ⁊ iõ dũ effudit aquã sup caput eiꝰ: magna voce exclamauit dicẽs: Te deum laudamꝰ. Et sic ãbo expleuerũt istõ cãticũ. ¶ Hoc aũt mysteriũ refert beatꝰ Datiꝰ q̃rtꝰ ab ambro. Mediolañ. ep̃s i sua chronica sub his ṽbis: dicens. Eodẽ tpe. s. xij. Theodosij maioris anno/ cõtigit vt q̃dã magnꝰ sapiẽs: tũ Manicheorũ errore seductꝰ noie Augu. argu. dialecticis ⁊ sophisticis armatꝰ venit ad btũ ambro. nõ cã audiẽdi sꝫ rep̃hendẽdi grã. sed cũ btũ ambro. de incarnatione p̃dicãtẽ inuenisset/ oblitꝰ sui ⁊ l̃rarũ oĩm ac cognitionũ/ pellẽs ac tremẽs oĩbꝰ vidẽtibꝰ q̃ ibi aderãt obriguit. Ac ẽt finita orõne ⁊ ãmonitiõe quã ad pp̃lm beatꝰ Ambr. administrabat: p̃mũ ad ipm Aug. ꝑuenit. Ac btũs ambro. cognita eiꝰ sciẽtia patefactaq3 eiꝰ disciplina: q̃d in arte valeret: q̃literq3 in fide catholica dissentiret p sp̃m scr̃m cognoscens/ qualiterq3 fidelis ⁊ catholicꝰ futurꝰ esset: placidissime ⁊ multũ charitatiue eũ suscepit. Itaq3 letabatꝰ btũs ambro ⁊ sup eũ: sicut in euãgelio de quodaꝫ p̃re legitꝰ q̃ cadens sup collũ filij sui quẽ p̃diderat osculabatꝰ eũ. Tandẽ nõ post multos dies nutu diuĩo sicut m̃ltis vidẽtibꝰ ⁊ sibi ꝯsentienbꝰ palã aberrauerat: sic i fontibus/ q̃ btõ Joãni ascribuntꝰ/ deo opitulãte a beato ambro. cũctis fidelibꝰ astãtibus ⁊ videntibꝰ: i noie scẽ ⁊ indiuidue trinitatis baptiza ⁊ ꝯfirmatꝰ est. In q̃bus fontibus ꝓut sp̃ũs scr̃s dabat eloq̃ illis/ Te deũ laudamꝰ decãtãtes: cũctis q̃ aderãt audiẽtibꝰ ⁊ vidẽtibꝰ simulq3 mirãtibus posteris ediderunt: q̃d ab vniuersa ecclĩa catholica vsq3 hodie tenetꝰ ⁊ religiose decãtatꝰ: ⁊ quasi ditati multis diuitijs ⁊ iestimabilibꝰ margaritis mutuo i deo delectãtes cum grãrum actiõe cibũ sumentes ⁊ magno gaudio gauisi cõfortati sunt. Hec Datiꝰ. x. li. sue Chronice ca. s. Et supradictis ṽbis oñdit Datius Cosmographꝰ q̃d Aug. añq̃ veniret ad baptismũ iaꝫ erat i oĩ scia famosissimꝰ. Scdo q̃ erat fedo errore ⁊ fermẽto manicheorũ maculatꝰ. Tertio: q̃ sola ṽtute sp̃ũs scti ⁊ nõ hũana scia fuit a btõ ambro. cõuictꝰ ⁊ illustratꝰ. Quarto: q̃ sup̃mo gaudio letatꝰ est btũs ambro. in eiꝰ cõuersiõe. Et hoc idẽ dicit Possidoniꝰ. q̃ grãde festum fecit btũs ambro. in vrbe Mediolañ. in illa die celebrari: qua nouum filiũ ⁊ athletã ⁊ defensorẽ illa die ecclĩa genuisset: ⁊ nouũ ꝯ hereticos pugnatorẽ pturisset. Quinto ẽt oñdit Datius q̃ btũs ambro. in sp̃ũ ꝓphetico p̃uidit qual ⁊ quãtus erat aug. futurus in ecclĩa dei. Sexto: q̃ tã btũs augu. q̃ btũs ambro. sp̃ũ scrõ illustrati cõfecerũt illud cãticũ. s. Te deũ laudamꝰ. ⁊ per ꝯñs dicta i hoc cantico fuerunt a sp̃ũ scrõ eis ifusa. Septio oñdit q̃ beatus augu. a principio huius baptismi recepit non solũ grãm gratũ faciẽtẽ: sed etiã dona sp̃ũs sancti ad intelligẽdas ⁊ exponẽdas sacras scripturas: ⁊ et per ꝯñs habuit sciam ifusam: q2 ex tpe cõfessus est ꝓfundissima mysteria i hoc cãtico: imo ꝓphetice locutus est: ꝓut videbitꝰ i expositiõe ⁊ in fine eiusdẽ. Ex supradictis g̃ p̃tꝫ vñ ⁊ qua de cã ⁊ quo spiritu ambro. ⁊ augu. cõfecerũt istud cãticũ. ¶ Ex supradictis etiã verbis Datij et possidonij põt r̃nderi ad id quod q̃ritꝰ in principio. s. quare in conuersione vnius solius hoĩs cantatũ est nouũ canticũ: cũ nõ Nota.

fuerit cõſuetudo in ſcriptura vtriuſqꝫ te. nouũ canticũ fieri niſi ꝓ aliq̃ magno myſterio vtili toti populo ⁊ eccl'ie. Ad qꝺ rñdet᷑: ꝙ verũ eſt ꝙ in eccleſia vtriuſqꝫ te. nõ factũ nec cãtatũ eſt nouũ cãticũ: niſi ꝓ grãꝝ actiõe alicuiꝰ magni myſterij ⁊ bñficij facti vel reuelati. Et ſic Moyſes cũ toto ppl'o cantauit ⁊ ſcripſit illud cãticũ: Cãtemꝰ dño gl'ioſe ⁊c. pro bñficio liberatiõis de Egypto: ⁊ de mari rubro: et ꝓut figurabat vl'em redẽptionẽ ꝑ xp̄m faciẽdã. Et ſic etiã Anna cantauit cãticũ nouum in natiuitate Samuelis: eo ꝙ nõ ſolũ ꝓuidit Samuelẽ futurum ꝓphetã: ⁊ rectorẽ illius ppl'i: ſed et̃ ꝓuidit xp̄ꝫ futurũ redẽptorẽ ꝑ Samuelẽ figuratũ. vt pꝫ. j. Regum ij. et ꝓut fuit expoſitũ i eodẽ cãtico. ⁊ ſic etiã Eſaias fecit nouũ canticũ Eſa. xij. eo ꝙ fuit ipi reuelatus aduentꝰ xp̄i in carnẽ: et myſterium nr̃e future redẽptionis: vt ibidẽ expoſitũ eſt: ⁊ ita et̃ Ezechias fecit nouũ cãticũ ꝓ ſua liberatione inquãtũ figurabat nr̃am redẽptionis. ⁊ ita etiã tres pueri cãtarũt nouũ cãticũ ꝓ ſuã liberatione de camino ignis ardẽtis / ꝓut ibidẽ expoſitũ eſt. Ita et̃ in no. te. virgo Maria tympaniſtria nr̃a cãtauit nouũ cãticum in cõceptiõe ſaluatoris agẽdo grãs q̄ ſaluatorẽ queꝫ patriarche ⁊ ꝓphete cecinerãt futurũ / ipa concepe rat. Ita et̃ zacharias cãtauit nouũ cãticũ i natiuitate Joãnis bapti. eo ꝙ erat annũciaturꝰ ſaluatorẽ in deſerto ⁊ paraturꝰ vias eius. ⁊ ita etiã angeli cãtarũt Glia in excelſis i natiutate ſaluatoris. Luce. ij. Et etiã Simeõ iuſtꝰ cãtauit nouũ cãticum qñ vidit: ac tenuit xp̄m in vlnis ſuis dicẽs. Nũc dimittis ſeruũ tuũ ⁊c. Sicut g̊ Anna cãtauit nouũ canticũ in natiuitate filij ſui Samuelis: eo ꝙ dñs abſtulerat ab ea opprobriũ ſterilitatis ⁊ cõuitiorum emule ſue: ⁊ q̄ ꝓuidit Samuelẽ ꝓphetã ⁊ rectoreꝫ ppl'i Iſrl': ⁊ ꝓncipal'r q̄ ꝓuidit ſpũ xp̄m vl'eꝫ futuꝝ redẽptorẽ: ita g̊ parit̃ eccl'ia ꝑ annã figurata cãtauit nouũ cãticũ i regñatiõe ⁊ baptiſmali natiuitate bti augu. eo ꝙ ꝓuidit btũs ambro. in ſpũ q̃l'r illa die eccl'ia ſpũal'r genuerat vnũ filiũ / q̄ eaꝫ debebat liberare ab opprobrio ⁊ incurſibꝰ hereticoꝝ: ⁊ ſuis ſcripturis ⁊ ꝑdicatiõibꝰ eccl'iam debebat ampliare. Itẽ ſicut zacharias cãtauit nouũ cãticuꝫ in natiuitate Jo. bap. eo ꝙ plenꝰ ſpũ ſc̃tõ ꝓuidit ipm ꝑcurſorẽ dñi / dicens. Bñdictus dñs deꝰ Iſrl' ⁊c. Ita pariter btũs ambro. cãtauit nouũ cãticũ in baptiſmali natiuitate bti aug. eo ꝙ ꝓuidit ipm futurum xp̄i ꝑcurſorẽ ⁊ viarũ xp̄i directorẽ. Nam ſicut Joã. bap. fuit ꝑcurſor xp̄i ꝑparãdo corda hoim ad xp̄m recipiẽdũ: ita aug. fuit ſucceſſor in declarãdis ſcripturis: ⁊ hereticis expugnãdis: ⁊ liberãdo eccl'iaꝫ ab icurſibus eorũ: ⁊ ad cõfirmãda corda fideliũ i fide xp̄i: ꝓut poſtea cõpertũ e᷑: ⁊ ꝓut diffuſe infra videbit᷑. Hec ẽ ergo cã vñ fuit motꝰ. B. ambro. ad cãtãdũ iſtud canticũ: ⁊ q̄re placuit diuine ꝓuidentie: vt in natiuitate baptiſmali bti aug. nouũ cãticũ in eccleſia cãtaret᷑ ⁊ cõfiteret᷑. quaſi diceret. B. amb. Te deũ laudamus. i. tota eccl'ia laudet deũ: quia labor meꝰ nõ fuit caſſus nec vanꝰ: q̄ iſte q̄ erat eccl'ie rebell' / tãdẽ ꝑuenit ad baptiſmũ: ⁊ factꝰ ẽ eccl'ie filius. Itẽ q̄ iſte q̄ erat eccl'ie ipugnator ⁊ inimicꝰ erit eccleſie defẽſor: ⁊ hr̃ticoꝝ expugnator: ⁊ extirpator: ⁊ totiꝰ eccl'ie illuſtrator ⁊ ampliator. Uniuerſa ergo laudet deũ eccl'ia q̄ hodie talẽ filiũ i h̄ fõte baptiſmatis gñauit. Et dicit Poſſidoniꝰ ꝙ grãde feſtũ fecit. B. ambr. illa die in ppl'o Mediolañ. ⁊ eccl'ia celebrari in cõuerſiõe illius viri ꝑ quẽ eccl'ia erat tot et tãta bona receptura. His ergo habitis cum dei auxilio ad expoſitionem huius cantici accedamꝰ.

Figura baptiſmi augu.

Te deum laudamus.

¶ Pro cuiꝰ cãtici expõne ⁊ diuiſiõe ẽ priꝰ aduertẽdũ: ꝙ ſicut i hoc cãtico ſil' cõtinent᷑ multa myſteria et officia: ita multipl'r põt diuidi. Nã vno modo Amb. ⁊ Aug. laudãt deũ agẽdo grãs ꝓ bñficijs receptis: ⁊ petũt bñficia futura. Et ſic põt diuidi hoc cãticũ i duas ptes ꝓncipales. Nã p̄io laudãt deum trinũ ⁊ vnũ / gubernatorẽ et creatorẽ ⁊ gl'ificatorẽ / agẽdo grãs ꝑ bñficijs creatiõis ⁊ gubernationis et vl'is redẽptionis. Scðo petunt vt vl'is redẽptio ſubueniat oībꝰ filijs eccleſie: ⁊ oẽs ꝑticipemꝰ bñficiũ redẽptiõis ⁊ gl'ificationis. Scða ps erit ibi. Te ergo q̄s ⁊c. Scðo mõ iſtud cãticũ põt cõſiderari inquãtũ i eo Amb. ⁊ Aug. in ꝑſona eccl'ie: et ad inſtructionẽ oĩm fideliũ cõfitent᷑ oẽm catholicã ꝟitateꝫ. Et ſic põt diuidi i duas ptes. Nã in p̄ia cõfitet᷑ oẽꝫ veritatẽ catholicã ꝑtinẽtẽ ad deũ in ſe q̄ ad noſtrã creationẽ et gubernationẽ. Scðo cõfitẽt᷑ oẽs ꝟitates catholicas ꝑtinentes ad xp̄m deũ icarnatũ / neceſſarias ad noſtrũ redẽptionẽ ⁊ iuſtificationẽ. Secũda erit ibi. Tu rex gl'ie xp̄e. Tertio põt cõſiderari hoc cãticũ inq̄tũ in eo cõtinet᷑ triplex confeſſio ad noſtrã iuſtificationẽ. ſ. cõfeſſio fidei ⁊ latrie et pñie ſine q̄ nemo põt iuſtificari: vt patebit i fine expõis. Et ſic iſtud cãticũ põt diuidi in tres ptes. Nã in prima fit cõfeſſio vere fidei. In ſcða cõfeſſio latrie. In tertia at̃ cõfeſſio pñie. Scða ibi. Per ſingl'os dies. Tertia ibi. Dignar᷑ dñe die iſto. Sꝫ q̄ laudãdo deu. ⁊ agẽdo grãs ꝓ vniuerſis bñficijs receptis: ⁊ petẽdo grãm ⁊ auxiliũ ꝓ bñficijs futuris: de neceſſitate cõfitemur oẽm catholicã ꝟitatẽ ad nr̃aꝫ iſtructiõeꝫ ⁊ cõfitẽdo oẽm catholicã ꝟitatẽ neceſſario facimẽ triplicẽ cõfeſſionẽ. ſ. fidei / latrie / ⁊ pñie: iõ ꝑma diuiſio cõtinet ſcðam et tertiã. Iõ ꝓcedẽdo ſm ꝑmã diuiſionẽ i hac expõne includemꝰ ſcðaꝫ ⁊ tertiã. Naꝫ nemo põt iuſtificari ꝑ triplicẽ cõfeſſionẽ q̄n cõfiteatur oẽꝫ veritatẽ: ⁊ agat grãs ꝓ bñficijs receptis: et petat futura ꝓut magis declarabit᷑ exponẽdo literã: ⁊ i fine totiꝰ expõnis. Et iõ ꝓcedamꝰ ſm primã diuiſionẽ: inquãtũ principal'r duo faciũt Ambr. et Aug. Nã primo laudant deũ creatorẽ ⁊ redẽptorem agẽdo grãs ꝓ bñficio creatiõis ⁊ redẽptionis. Secundo petunt in perſona eccleſie participare beneficiũ redẽptiõis ⁊ gl'ificatiõis: ⁊ in eis ꝑſeuerare et ꝑficere: ibi. Te ergo q̄s. ¶ Quãtũ ad primũ duo faciũt Ambr. ⁊ Aug. P̄io eñ laudãt deũ trinũ ⁊ vnũ creatorẽ: ⁊ gubernatorẽ: agẽdo grãs ꝓ bñficio creatiõis / memorãdo bñficia q̄ receperũt ꝑ creationẽ / et cõtinue recipiũt ꝑ gubernationẽ. Scðo laudant xp̄m deũ icarnatũ recreatorẽ: ⁊ redẽptoreꝫ: ⁊ gl'ificatorem: agendo grãs ꝓ bñficio nr̃e redẽptionis ⁊ gl'ificatiõis / ibi. Tu rex gl'ie xp̄e. ¶ Sꝫ q̄ dictũ eſt ꝙ nemo põt deũ laudare / nec agere grãs ꝓ beneficijs recepis niſi priꝰ cõfitear᷑ eiꝰ nobilitatẽ ⁊ ꝑfectionẽ ⁊ memoret bñficia collata: eo ꝙ cõfeſſio fidei ꝑcedit latriã vt patebit: iõ Amb. ⁊ Auguſt in ꝑſona totius eccl'ie laudãdo deũ cõfitent᷑ eiꝰ nobilitatẽ: ⁊ excellẽtiã: ⁊ ꝑfectiões ⁊ bñficia. ⁊ ſic tria faciunt in hac. ſ. pte. Nã p̄io laudãt ⁊ cõfit᷑ vnũ ſolũ deũ gubernatorẽ ⁊ creatorẽ oĩꝫ. Scðo oñdũt q̃l'r deꝰ pamhliꝰ ⁊ ꝑfectiꝰ laudat᷑ ab ãgel' ⁊ btis i eccl'ia triũphati. Tertio cõfitẽt᷑ ⁊ laudãt deũ trinũ ⁊ vnũ in hac eccleſia exp̄mẽdo myſteriũ trinitatꝭ. Scðꝫ ibi. Tibi oẽs ãgeli. iij. ibi. Te ꝑ orbẽ terraꝝ. Sꝫ q̄ in hac prima pte laudãt deũ dñm ⁊ patrẽ / iõ iſti tres termini. ſ. deꝰ ⁊ dñs ⁊ pr̃ ſũt declarãdi: q̄ quãdã diſtictioneꝫ iportare vident᷑. ¶ Ad cuiꝰ itellectũ ẽ aduertendũ ꝑmo: qꝺ iſtꝺ nomẽ deus d᷑ a theos grece qꝺ idẽ eſt qꝺ ſpeculabile ⁊ iſenſibile ⁊ actus purꝰ ⁊ imaterialis ⁊ q̄d ꝑ ſe intelligibille latine. Et iſto mõ dicit q̄d vnũ ſolũ ⁊ idepẽdẽs ⁊ ifallibile ⁊ eternũ: ⁊ vnũ neceſſe eſſe ipoſſibile al'r ſe hr̃e. Sꝫ q̄ deus: vt probat Ariſto. ⁊ cõmẽtator. xij. meta. ⁊ Auicenna ⁊ algazel in ſua metaphyſica. imuio ſcðꝫ Damaſcenũ d᷑ pelagus ⁊ fõs oĩm ꝑfectionũ eſſential'r. Et iſto mõ non eſt niſi vnꝰ ſolus deꝰ vt ꝓbant oẽs ſupradicti: ⁊ ꝓbant oẽs doctores ſupra ꝑmũ ſniaꝝ di. ij. Itẽ iſtud nomẽ dñs d᷑ a dñando qꝺ idẽ eſt qꝺ totã domũ diſponere. regere / ⁊ gubernare ad ſuã voluntatẽ ⁊ arbitriũ: ⁊ ꝓpt᷑ ſeipm mouere. Et iõ ꝓcurator aut filius non d᷑ dñs domus lꝫ totã domũ diſponat et regat ⁊ gubernet: ſꝫ q̄ h̄ nõ facit ꝓpt᷑ ſe / nec ad nutũ ſuũ: ſꝫ ad nutũ ⁊ preceptũ ⁊ ad volũtatẽ dñi domꝰ ⁊ prĩſfamilias: iõ nec ꝓcurator nec filius nec ſeruꝰ d᷑ dñs domus: ſꝫ ſolus ille ꝓpt᷑ quẽ ⁊ ad cuius nutuꝫ fiũt oĩa. Quia g̊ ſolus deꝰ ꝑ ſe gubernat ⁊ regit vniuerſum: a quo dependet celũ ⁊ tota natura i eſſẽdo ⁊ gubernando: ⁊ ꝓpter queꝫ tanq̄ ꝓpt᷑ amatũ ⁊ deſideratũ oẽs intelligentie mouẽt orbes / ⁊ regũt oĩa iſta iferiora / vt inq̄t Ariſto. xij. meta. ⁊ oẽs angeli faciunt ꝟbũ. i. ꝑceptũ eius ad audiendã vocẽ ſmonũ eius. vt pꝫ ꝑs. cij. Et iõ ſicut eſt vnus ſolus dñs vniuerſi: ⁊ ſicut non põt eẽ niſi vnus deꝰ: ita nõ põt eẽ niſi vnus dñs ⁊ vnꝰ ꝑnceps ⁊ dux huius exercitus totiꝰ vniuerſi: vt ꝓbat Ariſto. xij. meta. Iõ iꝓprie ⁊ valde eq̄uoce reges ⁊ ꝑncipes mundi dicunt᷑ dñi: q̄ non a ſe habẽt ptãtẽ: ſed a deo: nec ꝓpt᷑ ſe regũt: ſꝫ ꝓpter deũ qui eſt dñs vl'is oĩm: cui oẽs ſunt reddituri rõnẽ. Uñ Seneca in Thyeſte. Uos q̄bus rector maris atqꝫ terre Jus dedit magnũ necis atqꝫ vite Ponite inflatos tumidoſqꝫ vultꝰ. Quicq̄d a vobis minor extimeſcit: maior h̄ vobis dñs minatur. Oẽ ſub regno grauiore regnũ eſt ⁊c. Hoc auteꝫ idem magis explicat᷑ ſapie. v. ⁊ vj. ꝑ. to. Et ſic pꝫ q̃l'r ſicut eſt ſolus deus: ita ẽ vnꝰ ſolus dñs vniuerſi gubernator ⁊ rector. Item iſtud nomen pr̃ d᷑ a patir grece qꝺ eſt idẽ qꝺ ꝑncipiũ latine. Et iõ genitorem vocamus patrẽ: eo qꝺ eſt ꝑncipiũ gñatiõis actiuũ: ⁊ genitricẽ vocamus matrẽ eo qꝺ eſt q̄ſi materia ⁊ ꝑncipiũ paſſiuũ in tali naturali gñatione. Sed improprie ⁊ eq̄uoce genitor carnalis d᷑ pr̃: quia lꝫ ſit ꝑncipiũ particl'are ⁊ imediatũ in tali gñatiõe: tñ h̄ non agit niſi in ꝟtute corpoꝝ celeſtiũ: ⁊ maxie ſol'. q̄ ſol ⁊ hõ generant hoiem. ij. de aĩa. Et iõ philoſophi ⁊ poete vocarunt ſolẽ patrẽ hoĩmqꝫ deorumqꝫ Sꝫ adhuc ſol valde eq̄uoce vocat᷑ pr̃: q̄ lꝫ ſit principiũ oĩm gñabiliũ / ⁊ ſpecial'r hoĩm: tñ hoc non hꝫ a ſe: ſꝫ a deo q̄ ẽ ꝑncipiũ. Itẽ lꝫ ſol concurrat ad generationẽ corpis: tñ non ad ꝓductionẽ aĩe rõnalis niſi ſolus deꝰ. Itẽ lꝫ oĩa gñabilia ⁊ corruptibilia dependeãt a corpibꝰ ⁊ itelligẽtijs celeſtibꝰ q̄ ad formã tñ non quo ad materiã ꝑmã: q̄ oĩa agentia creata ꝑſupponunt illã: ⁊ ſic materia ꝑma ⁊ aĩa intellectiua ⁊ celũ a ſolo deo pñt ꝓduci ꝑ ſolã creationẽ: qui ſolus eſt ꝑncipiũ oĩm in gñe cauſe efficiẽtis formalis ⁊ final'r. ⁊ q̄ a ſolo deo dependent oĩa creata ſecundũ totũ ſuũ eſſe: iõ ſolus deus d᷑ verus pr̃ ⁊ ꝑncipiũ oĩm: q̄ ab ipo patrata ⁊ principiata ſunt oĩa. Et iõ dicit Boetius. iij. de conſolatione carmine. v. ꝙ ſicut deus eſt vnus i gubernãdo: ita ẽ vnꝰ ſolꝰ pr̃ i creãdo. vñ ait. Oẽ hoĩm genꝰ i terris ſimili ſurgit ab ortu. Unus eñ rerũ pr̃ eſt vnꝰ cũcta miniſtrat. Ille dedit celo radios: dedit cornua lune ⁊c. Et ſic ad iſtum intellectũ ait ſaluator Mat. xxiij. Patrẽ nolite vocare vobis ſup terrã: vnꝰ ẽ eñ pr̃ veſter qui in cel' ẽ. ⁊ ſic etiaꝫ d᷑ in ſymbolo eccl'ie: Credo i vnũ deũ patrẽ oĩpotentẽ ⁊c. Et ſic pꝫ: ꝙ ſicut eſt vnus ſolus deus: ita vnꝰ ſolus dñs et pr̃ laudandus ⁊ colendus. Iſtas ergo tres ꝓprietates eſſentiales cõfitent᷑ in ꝑmis de deo Amb. ⁊ Augu. ſ. ꝙ vnꝰ eſt ſolus deus ⁊ dñs ⁊ pr̃ oĩm: agendo grãs ꝓ bñficijs receptis. ⁊ hoc in perſona totius eccl'ie. Uñ videns. B. Amb. ꝙ deus cõpleuerat deſideriũ ſuum: q̄ deduxerat Augu. ad baptiſmũ / ꝓ quo tm̃ laborauerat / ⁊ preuidens in ſpũ qual'r iſte debebat eẽ defenſor eccleſie: ⁊ diſſipator hereticoruꝫ: ⁊ dilucidator totius ſacre ſcripture: iõ in perſona totius eccleſie agens gratias vni ſoli deo exclamauit dicens:

Te deum laudamus.

¶ Non dixit: nos deos laudamꝰ: ſed te vnũ ſolum deũ laudamus / pro tantis bñficijs receptis ſupple. Et confitẽdo vnũ ſolũ deũ agit gratias ꝓ tantis beneficijs: q̄ in illa die magna beneficia recepit tota eccl'ia per cõuerſionẽ illius hois. Tunc autẽ Augu. exiſtens in fonte baptiſmatis reſpondit.

de cõſe. di. iij. c. vlti.

Te deum confitemur.

¶ Quaſi dicens: tu ambroſi vnũ ſolũ cõfiteris deũ: ⁊ ꝑdicas ipm eſſe laudandũ ⁊ colẽdũ. Et ego cõfitẽdo fidẽ meã confiteor ipm deũ eſſe vnũ ſolũ dñm et gubernatorem totius vniuerſi. Et hoc aſſero ⁊ confiteor contra multos gẽtiliũ q̄ negãt diuinã ꝓuidẽtiã ſe extendere ad actus hoĩm: ⁊ ad iſta iferiora: et contra Manicheos q̄ dicũt deũ eſſe dñm ⁊ gubernatorẽ ſolũ rerũ iuiſibiliũ: ⁊ dicunt diabolũ eẽ dñꝫ ⁊ rectorem huius mũdi inferioris. Et ſic aug. cõuerſus ad deũ dicit. Te dñm cõfitemur. i. ſicut confitemur te eſſe vnum ſolũ deum: ita vnũ ſolũ dñm ⁊ diſpenſatorẽ ⁊ rectorẽ ⁊ gubernatorẽ ⁊ ꝓuiſorẽ toti. vniuerſi. Tunc autẽ beatꝰ ambroſius ſubdidit.

xxiiij. q. j. qd culpatur. et diſ. iij. c. q̃ ʒ.

Te eternum patrem omnis terra veneratur.

¶ Quaſi diceret: Augu. te cõfitet᷑ dñꝫ ⁊ gubernatorẽ vniuerſi. Et ego ſimul cum eccl'ia te confiteor patrẽ ⁊ creatorẽ vniuerſi: a quo tanq̄ ab vno ſolo ꝑncipio oĩa ex tpe dependẽt ꝑ creationẽ quo ad totũ ſuũ eẽ in gñe cauſe efficiẽtis: formal' ⁊ final'. qꝺ ẽ ꝯ Ariſt. ⁊ alios philoſophos ⁊ oẽs gentiles: q̄ putant mundũ fuiſſe ab eterno. iõ oĩs terra. i. oẽs fideles terre te venerant᷑ tanq̄ patrẽ oĩm. ¶ Nota ꝙ ml'ti dicunt ꝙ Ambro. in hoc cãtico ſolũ locutꝰ eſt in ꝑncipio dicens. Te deũ laudamꝰ. ⁊ ꝙ Aug. ꝓſecutꝰ eſt totũ reſiduũ vſqꝫ in finẽ cõfitẽdo fidẽ ſuã: ſicut tenẽt adultiore ꝓprio cõfiteri fidẽ ſuã publice qñ baptizant᷑. Et ſic ſcðm iſtos hoc canticũ totũ eſt cõfeſſio fidei bti Aug. quã ꝓfeſſus eſt i baptiſmo. Sꝫ q̄ cõiter tenet᷑ ꝙ ambo alternatim fecerunt hoc cãticũ: vnuſq̄ſqꝫ ꝓferendo ſuã ſniam: iõ ſic ꝓcedemus i eiꝰ expoſitione referẽdo ſingl'a ſingulis. ¶ Sꝫ dubitatur: nã licet p̄ia perſona dicat᷑ pr̃ eternꝰ reſpectu filij: eo ꝙ ab eterno ꝓducit verbum tamẽ tota trinitas vnꝰ deꝰ nõ d᷑ dñs nec pr̃ eternꝰ totiꝰ vniuerſi:

x. q. iij. ca. ad menſaꝫ.

B dubiũ.

qꝛ iſta ſunt relatiua ex tpe:⁊ iō ſicut mūdꝰ non eſt
eternꝰ:ita deꝰ nō eſt eternꝰ dn̄s ⁊ gubernatoꝛ ⁊ pr̄
eiꝰ/ſ; ex tpe. Uel eſt dicendū ꝙ pr̄ non ſumit̄ h̄ eſſē
rn̄ſio. tial'r:ſ; perſonal'r reſpectu filij: Ad hoc rn̄det̄ ꝙ pr̄
in hoc loco ſumit̄ eſſential'r reſpectu totiꝰ vniuer
ſi:ſed ly eternū non determinat nec cōnotat pater
nitatē ⁊ relationē ſcd̄m diuinā ſubſtantiā ⁊ deū eſ
ſential'r. q̄ſi di. ſicut vl'is eccl'ia te cōfitet̄ eternū et
vnū deū ꝯb eterno:ita te venerat̄ vnū dn̄m ⁊ pr̄em
ex tpe. i. te deū eternū cōfitet̄ dn̄m ⁊ patrē ex tpe ⁊
iſte modus ſeruatur qn̄q; in ſacra ſcriptura: ⁊ ita
dr̄ pſal. lxxiij. Deꝰ aūt rex nr̄ an̄ ſcl'a opatꝰ eſt ſalutē
in medio. Un̄ manifeſtū eſt: ꝙ ly an̄ ſcl'a non deter
minat ly rex nr̄:nec ly opatꝰ eſt ſalutē in medio ter
re/ſ; determinat ly deus. i. deꝰ q̄ eſt an̄ ſcl'a: poſtea
factus hō ⁊ rex nr̄:operatꝰ ē ſalutē in medio terre.
Itē iſte modꝰ ſeruat̄ pſ. lxxxix. cū dr̄. Dn̄e refugiū
factus es nobis a gn̄atiōe in gn̄ationē. Priuſq; for
no. bn̄ maret̄ terra ⁊ orbis a ſcl'o ⁊ in ſcl'm tu eſt deus Tūc
manifeſtū eſt qd̄ deꝰ non fuit dn̄s/nec refugiū nr̄m
ab eterno priuſq; mōtes fierent:⁊ formaret̄ terra ⁊
orbis:ſicut intelligebāt Origeniani hūc paſſum ſ;
ſic eſt legenda ⁊ pūctuāda ⁊ itelligēda iſta l'ra. ſ. tu
dn̄e q̄ nunc es dn̄s nr̄:es deꝰ in ſcl'm: priuſq; montes
fierent ⁊ orbis formaret̄:ſ; ex tpe p creationē et re
dēptionē factꝰ es refugiū nr̄m. Et iſto mō eſt intel
ligendꝰ iſte paſſus in h̄ cātico. Nā illū quē ꝯfitētur
eſſe vnū deū imoꝛtalē ⁊ eternū ab eterno:illū eun
dē cōfitent̄ eſſe dn̄m ⁊ patrē vniuerſi ex tpe. Pōt ēt
dici: ly eternū patrē capi perſonal'r quē ſil' cū filio
⁊ ſpū ſctō oīs terra venerat̄. qꝛ ſicut opa trinitatis
eſſentialia ſunt inſeparabilia ad extra: ita cultus
latrie nō ſeparat perſonas in diuinis:qꝛ deo eſſen
tial'r debet̄. Sed melius videt̄ ꝙ ly patrē teneatur
eſſential'r reſpectu vniuerſi: eo qd̄ infra fiet ſpecia
lis et expreſſa confeſſio de myſterio trinitatis: ſed
hic exprimitur myſterium creationis. Quaſi dicat
Ambro. ſicut te cōfitemur vnū deum et dn̄m guber
natorē:ita oīs terra iā te venerat̄ eternū patrē et
creatorē:qꝛ totus ppl's gētilis iā venit ⁊ veniet ad
fidē:q̄ confitet̄ creationē mūdi quā an̄ negabat. Q̄
fidē maxime confirmauit Auguſtinꝰ iſte in ſcriptis
⁊ pdicationibꝰ ſuis. Et iō ſubdit Augu. tu Ambroſi
dicis:qd̄ tota terra iā venerat̄ vnū deū ⁊ vnum do
minū ⁊ patrem creatorē. Et ego dico tibi:qd̄ peram
plius ⁊ pfectius venerat̄ deꝰ in celis ab āgelis tan
q̄ dn̄s ⁊ creatoꝛ. ⁊ ſic cōuerſus ad deū dicit.

Tibi omnes angeli:tibi celi ⁊ vniuerſe po teſtates.

xxxviij diſti. ſi q̄a in gloſ. apoc. iiij. eſa. vj. lib.

Tibi cherubin ⁊ ſeraphin inceſſabili voce proclamant Sanctus ſctūs ſctūs dominꝰ deus ſabaoth ⁊c.

¶ Ad cuius intellectū eſt valde aduertendum qd̄
iſtud participiū ſctūs eſt preteriti tpis ab iſto ver
bo ſancio:qd̄ idem eſt qd̄ recte vitā ⁊ actꝰ hūanos
dirigere ⁊ ordinare. Et iō leges imperatoꝛum ⁊ ple
biſcita dicunt̄ ſanctiones. i. recte ordinationes: eo
qd̄ recte ordinant actus humanos. Et ſic ergo ille
hō dicit̄ ſctūs:q̄ eſt bn̄ ordinatus in actibus et opa
q̄s dr̄ ſctūs. tionibus ſuis:⁊ bn̄ inſtituit ⁊ ordinat vitā ſuā. Et
ſic ſanctitas dicitur quedam iuſtitia ⁊ vita iuſta et
iuſte ordinata ⁊ regulata. Et ſic illos vocamꝰ ſan
ctos in eccleſia qui iuſte et ordinate vixerunt ſe

cundum legem dei. Sed quia voluntas ei lucet in
diuina lege:iō ille dr̄ iuſtꝰ ⁊ ſctūs q̄ ꝯformat volun
tatē ſuā cū diuina volūtate:⁊ ſubordinat ſe diuine
voluntati ſeruādo diuinā legē. Et ſic ptz qual'r ſcti
tas dicit quendā ordinē ad deū:⁊ quādā cōformita
tē:⁊ per ꝯn̄s dicit quandā iuſtitiā ⁊ rectitudinem.
Sed qꝛ talis ordo ⁊ ſctitas primitꝰ reperit̄ in deo/
iō deꝰ eſt primꝰ iuſtus ⁊ ſctūs in ſe. ¶ Un̄ vlterius
eſt aduertendū:ꝙ tria in pmis conſiderant̄ in deo.
Primo/qꝛ eſt primū ens. Scd̄o:qꝛ verum ens. Ter
tio/qꝛ ſummū bonū ens. Uel ꝙ eſt prima entitas/
⁊ pria veritas:⁊ prima bonitas. Et iō inquantū eſt
primū ens ⁊ actus purus intelligit:ſed inquantum
eſt primum ens verū/intelligit ſeipm. Et ſic intelli
gendo dicit ⁊ pducit verbū de tota eſſentia ſua/et
ſic cōicat v̄bo ſuo totā ſubſtātiā ⁊ eſſentiā. Sed qꝛ
talis pductio fit ſm naturā/ideo verbū pductū dr̄
filius patris dicentis ⁊ generātis. Itē rurſus:qꝛ pr̄
nouit ſe in filio non ſolū eſſe verū ens:ſed ēt ex cōſe
quenti eſſe ſummū bonum:⁊ iō diligit ſe in filio:cui p
generationē cōicat diuinā eſſentiā. Et pr̄ ſimul cū
filio diligendo ſe ſpirat ſpm̄ ſctm̄ cōicando ipſi ean
dē eſſentiā pſpirationē q̄ cōicata eſt filio per gn̄a
tionē:⁊ ſic manet iſte ordo in diuinis pſonis. Nam
eadē eſſentia ⁊ ſubſtantia que eſt in pr̄e a ſe:eadem
eſt in filio a patre cōicata per gn̄ationē ⁊ eadē eſt
in ſpū ſctō cōicata ab vtroq; per ſpirationem. Sed
qꝛ pater non eſt deus per pr̄nitatē:ſed p diuinā eſ
ſentiā quā habet a ſe:⁊ filius nō eſt deꝰ p filiationē
ſed per ſubſtantiā ⁊ eſſentiā quā habet a patre per
generationem:nec ſpūs ſanctus eſt deus per ſpira
tionē paſſiuā:ſ; per eſſentiā quā habet ab vtroq;.
ideo ſicut in patre ⁊ filio ⁊ ſpiritu eſt vna ſola diui
nitas ⁊ eſſentia:ita pater ⁊ filius ⁊ ſpūs ſanctus li
cet ſint tres perſone rōne ſuaꝝ pprietatū per quas
cōſtituunt̄:tn̄ oēs tres pſone non ſunt niſi vnꝰ deꝰ
p vnā et eandē ſubſtantiā ⁊ eſſentiā in eis repertā:
qꝛ licet multiplicent̄ pſone ppter tres relationes,
tn̄ non multiplicat̄ eſſentia:nec ſubſtantia:licet ſit
tribus pſonis cōicata. Et ideo nec etiā multiplica
tur eſſentialia:ſed otꝰ eſſentialiter eſt ⁊ dn̄s ⁊ ſan
ctus ⁊ deus:ideo ſicut eſt eſſentialiter tm̄ vnꝰ deꝰ:
ita vnus dn̄s ⁊ vnus ſctūs. Et ſic licet pr̄ ſit ſctūs:
⁊ filius ſctūs/⁊ ſpūs ſit ſanctus:tn̄ non pprie ſunt
tres ſancti:ſed vnus ſanctus. Ex quibꝰ ptz ꝙ in di
uinis eſt ordo ſimul cū vnitate. Nā inter iſtas tres
perſonas eſt ordo inquantum pater eſt a ſe ⁊ filius
a patre ⁊ ſpūs ſanctus ab vtroq;:ſed eſt vnitas in
ſubſtātia ⁊ eſſentia:quia oēs tres perſone cōicant
vnā ⁊ eandē ſubſtantiam et eſſentiā equaliter:⁊ ſic
manet ordo in tribus pſonis ſimul cū vnitate ⁊ eq̄li
tate eſſentie ⁊ maieſtatis:et ſic talis ordo non tol
lit vnitatē:nec equalitatem maieſtatis. Et ideo ſi
cut pater/eſt deus a ſe:ita eſt ſctūs a ſe:⁊ ſicut filiꝰ
eſt deus a patre:ita ſctūs a pr̄e:⁊ ſicut ſpūs ſctūs
eſt deus ab vtroq;:ita ſctūs ab vtroq;/et ſic q̄libet
perſona dicit̄ eſſentialiter ſctā: ſed tertia perſona
dicit̄ cōiter ⁊ ſpāliter ſctā inq̄tū eſt finis totius or
dinis:eo ꝙ ſctitas dicit quendā ordinē in aliquem
bonū finē:put ſupradictū eſt. Sed qꝛ tota beatitu
do dei ⁊ gloria conſiſtit in iſto ordine. ſ. inquantum
deus pr̄ nouit ſe in filio:⁊ ſimul cum filio diligit ſe
in ſpū ſctō:iō oēs angeli ⁊ Cherubin ⁊ Seraphin
⁊ vniuerſaliter oēs btī in pr̄ia volentes dare glo
riā deo:⁊ volentes explicare iſtum ordinem in di

Tria in pmis ꝯſiderant̄.

Ordo in tribus perſonis.

uinis in q̄ cōſiſtit tota dei btitudo:inceſſabili voce
pclamant: ſctūs. ſctūs. ſctūs. quaſi dicāt. ſctūs pat̄
q̄ a nullo ſed a ſeipſo:⁊ ſctūs filius q̄ a pr̄e:⁊ ſctūs
ſpūs q̄ ab vtroq;. ⁊ ſic glorificant ⁊ laudant deū in
trinitate. Sed qꝛ oēs angeli nouerunt vnū ſolum
deū ⁊ vnū dn̄m in hac trinitate pſonarū cui debet̄
vna ſola gl'a equal'r ⁊ vna beatitudo:iō ſubdunt.
Dn̄s deus ſaboth. q̄ſi dicant. l; ſctūs pat̄:ſctūs filiꝰ
⁊ ſanctus ſpūs:tn̄ non niſi vnꝰ deꝰ ⁊ vnꝰ dominꝰ/et
per ꝯn̄s vnus honoꝛ ſit patri ⁊ filio ⁊ ſpūi ſctō. ⁊ ſic
oēs angeli in ſua latria explicant myſterium trini
tatis pſonarū cum ſimplicitate diuine eſſentie: in
cuiꝰ viſiōe ⁊ fruitione cōſiſtit tota eoꝝ. ſ. angeloꝝ
btitudo:vt magis patebit. ¶ Ulteriꝰ eſt cū humili
tate ⁊ tremoꝛe aduertendū:ꝙ pt̄er ſupradictū ordi
nē reſpectiuū/eſt conſiderandus in diuinis aliꝰ or
do q̄ſi abſolutus/q̄ nullā diſtinctionē ponit in deo
ſ. inq̄tū deus a nullo dependet cauſal'r: ſed eſt a ſe
⁊ in ſe ⁊ ppter ſe. ¶ Un̄ deꝰ ſicut eſt eſſential'r a ſe
ipſo ⁊ in ſeipſo:ita nō eſt ppter aliud bonū final'r:
ſed ppter ſeipm q̄ eſt ſummū bonum:⁊ p ꝯn̄s finis
vltimatus. ⁊ ſic deus eſt a ſe:⁊ in ſe:⁊ ppter ſe:⁊ ſic
deꝰ diligit ſe in ſe ⁊ ppter ſe. Nā ſicut eſt i ſe ⁊ ppt̄
ſe:ita diligit ſe in ſe ⁊ ppter ſe. Et iſte ordo q̄ videt̄
eſſential'r abſolutꝰ non tollit ordinē reſpectiuū:im
mo eſt ſil' cum illo. Nam pr̄ intelligēdo ſe in verbo
non ſe intelligit in alio intelligibili nec in alio deo:
ſed in ſeipſo deo:⁊ ſil' cū filio diligēdo ſe in ſpū ſctō
q̄ eſt nexus amboꝝ/nō ſe diligit in alio deo:nec in
alio ſummo bono:ſed in ſeipo deo ⁊ ſummo bono.
Et ſic primꝰ ordo eſſential' ⁊ cauſal' independentie
ſtat ſil' cū ſcd̄o ordine originis ⁊ reſpectiuo pſona
rū. ⁊ iō cū deꝰ ſit primū ens ⁊ principium ⁊ cā oīm
alioꝝ entiū:p ſupradictū ordinē: ⁊ ſub tali ordine
fecit oīa creata:⁊ talē ordinē impreſſit in eis. vn̄ ſi
cut pr̄ ab eterno pduxit filium:⁊ ſil' cū filio pduxit
ſpm̄ ſan. ita ex tpe pr̄ p filiū q̄ eſt verbū ſuū / pdu
xit oīa qn̄ dixit fiat lux ⁊c. ⁊ ſil' cum filio p ſpm̄ ſctm̄
viuificauit ⁊ mouit oīa ad ſuas opationes:qn̄ ſpūs
dn̄i ferebat̄ ſup aq̄s. Et ſic ordo emanationis crea
turarū ſequit̄ ordinē diuinarū pſonarū:⁊ ſic eundē
ordinem tāq; veſtigiū trinitatis impreſſit in oībus
creaturis. Nam ſicut pr̄ eſt primū principiū q̄ dixit
oīa:⁊ filiꝰ p quē dixit oīa:⁊ ſpūs ſctūs finis in quo
oīa viuificauit ad ſuas opationes:ita i oībꝰ creatu
ris impſſit hanc trinitatē dādo eis ſubſtātiā/virtu
tē/⁊ opationē. q̄ q̄dē ſubſtātia ſiue forma eſt princi
pium qd̄ agit:⁊ virtus mediū p qd̄ agit ⁊ opatio eſt
finis ppt̄ quē data eſt rebꝰ tal' virtꝰ/⁊ ſic in hoīe cō
ſiderat̄ tota ſba tāq; pncipium pncipale:⁊ potētie
aīe tāq; mediū:⁊ cōſiderat̄ opatio. ſ. ſentire ⁊ intel
ligere tanq; finis illaꝝ potētiarū. ⁊ ſic p iſtū ordinē
apparet veſtigiū trinitatis in oībꝰ creaturis. Que
ordinē nouerunt oēs philoſophi in creaturis. Sed
Pytagoras appellauit ipm ordinem principiū me
diū ⁊ finē. Peripatetici aūt appellant ipm ſubſtan
tiā virtutē ⁊ opationē. ⁊ iō:qꝛ pythagorici viderunt
talē ordinē in creaturis oībus:inde eſt ꝙ ex tali or
dine arguebant aliquā trinitatem in deo qui eſt cā
oīm ⁊ ideo colebāt deum triplici honoꝛe. ſ. hymno:
adoꝛatiōe ⁊ oblatiōe:vt inq̄t Ariſ. j. celi. S; eādem
trinitatē ⁊ veſtigiū trinitatis aſſignat Salomō in
oībꝰ creaturis/ſapie. xj. cū ait. Oīa dn̄e in menſura
⁊ numero ⁊ pondere diſpoſuiſti. ita eīm trinitas tā

Ordo emanationis creaturarū ſequit̄ ordinē diuinarū perſonarū.

q̄ veſtigiū ſupne trinitatis repit̄ in oībꝰ creaturis:
⁊ hoc multipl'r. Prio. qꝛ oīa ſunt finita ſub certo nu
mero ⁊ nō infinita:et oīa ſunt ſub certo pondere in
ſuo loco ſcd̄; grauitatē:aut leuitatē: aut dignitatē
collocata:puta angeli in ſupmo loco:⁊ corpa corru
ptibilia in infimo:⁊ celi in medio. ⁊ oīa ſunt ſub cer
ta menſura ⁊ virtute in agēdo. Itē oīa fecit deꝰ ſub
numero:qꝛ ſpēs ſunt ſicut numeri. viij. meta. Nā ſi
cut oēs nūeri multiplicant̄ ab vnitate p additionē
aliarum vnitatum:ita oēs ſpēs multiplicant̄ a pri
ma vnitate q̄ eſt deꝰ addēdo pfectiōes eſſentiales.
Et oīa diſpoſuit deus ſub certa mēſura quo ad per
fectiones accidētales ⁊ virtutes in agēdo. qꝛ q̄to p
fectioꝛ eſt forma tāto pl'es pfectiōes accidētales i
cludit:⁊ pl'a pōt:ſicut aīa hoīs reſpectu aīe leonis.
Et oīa fecit deꝰ ſub certo pondere in quo q̄etant̄:qꝛ
oīa ordinauit ad vltimū finē q̄ eſt deꝰ. de quo dicit Aug.
Aug. lib. confeſ. Feciſti nos dn̄e ad te:⁊ nūq; q̄eſcet
coꝛ meū:donec q̄eſcat i te. Itē Amoꝛ deꝰ pōdꝰ meū
⁊c. S; Aug. iā pfectiꝰ aſſignat iſtā trinitatē in oībꝰ
creaturis in li. de natura boni. ⁊ iiij. ſup Gen. ⁊ vj.
de trinita. Un̄ dicit ꝙ ſicut deꝰ in ſe eſt ſpēs modꝰ ⁊
ordo:ita oīa fecit ſub ſpecie mō ⁊ ordine. Nam ſicut
deꝰ inq̄tū eſt ens primū ⁊ actꝰ purꝰ/dicit ſpēm: et
inq̄tū ē in ſe ⁊ nō in alio/dicit modū: ⁊ inquātū eſt
ppter ſe dicit ordinē:⁊ ſic in deo eſt ſpēs modꝰ ⁊ or
do:ita oīa creauit ſub ſpē mō et ordine: qꝛ oīa hn̄t
ſpēm a deo:qꝛ intantū hn̄t ſpēm ⁊ formā ⁊ eſſentia
inq̄tū imitant̄ illā formā ⁊ ideā in diuino verbo:et
ſic depēdēt a deo in gn̄e cauſe formal' ⁊ intātum cō
ſeruant̄ in eſſe vitali ⁊ actuali inq̄tū deus influit
eſſe eſſentie actual': ⁊ ſic dependēt a deo in gn̄e cāe
efficientis:⁊ intātū res dr̄ bona inquātū ordinat̄ in
bonū finē q̄ eſt deꝰ: ppter quē facta ſunt oīa. Et ſic
oīa dependēt a deo ſm totū ſuū eſſe. ſ. i gn̄e cāe effi.
foꝛ. ⁊. fi. ⁊ ſic oīa ſunt facta a deo ⁊ p deum ⁊ ppter
deū:⁊ p ꝯn̄s in oībꝰ repit̄ ſpēs modꝰ ⁊ ordo:qꝛ ſub
tali rōne deꝰ creauit oīa. ſ. ſub ſe ⁊ in ſe: ⁊ ppter ſe
⁊ hoc ſcd̄m ordinem ſue trinitatis. Et iō tota trini
tas indiuiſe cōcurrit ad ordinē creatiōis. Prio pr̄
dixit p verbū ſuū / Fiat lux. i. angelica natura:⁊ ſic
facta eſt lux ⁊c. S; qꝛ non ſolū dedit rebꝰ formā ⁊
eſſe ſpecificū: ſed etiā eſſe actual' exiſtētie:iō ſeq̄t̄
ꝙ ſpūs dn̄i ferebat̄ ſup aquas. i. ſup oīa creata dā
do ⁊ aſpirādo eſſe vital' exiſtētie. Sed qꝛ ſicut deus
oīa fecit a ſe ⁊ ſub ſe:ita fecit oīa ppter ſe q̄ ē ſum
mū ⁊ vltimatū bonū:iō in creatiōe reꝝ dr̄. Uidit
deus cūcta q̄ fecerat ⁊ erāt valde bona. p qd̄ deno
tant̄ oīa facta ppter bonū finē: ⁊ oīa hr̄e talē bo
nū finē in ſolo deo:qꝛ eſt valde ⁊ ſumme bonus:qꝛ
nulla res pōt eſſe in ſe valde bona ſ; debiliter bo
na ſicut eſt debiliter ens in ſe. ⁊ hoc intēdebat di
cere Ioā. cū dixit. Oīa p ipm. ſ. verbū facta ſunt:⁊
ſine ipo factū eſt nihil / qd̄ factū eſt i ipo vita erat:
quaſi dicat ſm Aug. ⁊ Chryſoſto. ꝙ pr̄ p verbū fe
cit oīa:⁊ oē qd̄ factum eſt p ipm:⁊ ſit nihil ſine ipo:⁊
maxime dū deuiat ⁊ ſeparat̄ ab ipo p pctm̄: qꝛ ſi
cut oē ens factū eſt ab ipo:ita erat ⁊ ē vita in ipo:
qꝛ in ipo oīa viuūt:⁊ mouent̄:⁊ ſunt ppter quē fa
cta ſunt oīa. Nā l; hō moriet̄ mūdo:tn̄ manet ⁊ vi
uit final'r in deo in q̄ ꝯſtituit ſuū finē. Et ſic ptz q̄l'r
deꝰ eſt a ſe ſup oīa:⁊ in ſe:⁊ ppter ſe:⁊ oīa alia ſunt
a deo:et p ꝯn̄s ſub deo et facta p deū ⁊ ppter deū. I
¶ S; qꝛ ordo cognitiōis debet ſeq̄ modū eſſendi:

q: ſicut res ſe hꝫ ad eſſe:ita ad cognoſci: ideo ſicut
deus eſt p ſe ꝛ ꝑpter ſe ꝛ oĩa ab eo ꝛ p eum ꝛ ꝑpter
eum::ita tenemur ꝯfiteri ꝛ credere deũ eſſe eternũ:
ꝛ per ſe ꝛ in ſe ꝛ ꝑpter ſe:et oĩa alia eſſe ab eo:ꝛ per
eũ:ꝛ propter ipm̃ creata. Sed q: ſicut res ſe habet
ad eſſe et cognoſcit:ita ſe/hꝫ ad diligi:ideo deꝰ eſt
ſup oĩa ꝛ p ſe ꝛ in ſe ꝛ ꝑpter ſe a nobis diligendus.
Et ſic dicit Aug. q̃ deꝰ fecit hominẽ vt deũ cogno-
ſceret:ꝛ cognoſcẽdo amaret:ꝛ amando frueref. Et
ſic etiã vnuſquiſqꝫ ſeruãdo debitũ ordinẽ tenef dili
gere ſe ꝛ primũ in deo:ꝛ ꝑpter deũ: ꝛ ſic dicimus:
q̃ ſicut diligimus deũ in ſe:ꝛ ꝑpter ſe:ita fruimur
deo in ſe ꝛ ꝑpter ſe. Et etiã dicimꝰ q̃ fruimur ꝓxio
in deo: ſicut dicit apl's ad Philemonẽ. Perfruar te
in dño frater ꝛc. Iſte eſt ergo verus ordo charitatꝭ
in via:ꝛ etiã in patria. ſ. q̃ diligamus deũ in ſe ſup
oĩa:et per ſe:ꝛ ꝑpter ſe. Et ꝓximũ in deo: et ꝑpter
deum:ꝛ in hoc ſeruamus ſpeciẽ modum ꝛ ordinẽ:ꝛ
ꝛ in tali ordine dilectionis cõſiſtit tota iuſtitia ho-
minis/non ſolũ in via:ſꝫ etiã in patria. Et ideo di-
cit ibidẽ Aug. q̃ pctm̃ nihil aliud eſt:niſi deuiare
a ſpecie/aut mõ/aut ab ordine dilectionis ꝛ latrie.
Vñ gentiles adorando idola errabãt in ſpecie/ꝛ in
modo/ꝛ in ordine:q: illa idola nõ erãt a ſe:imo fctã
manu hoĩm:nec erãt p ſe/nec ꝑpter ſe:ꝛ iõ nõ erãt
adoranda. Item auarus erat in ſpecie ꝛ modo ꝛ or-
dine/diligendo pecuniã p ſe ꝛ ꝑpter ſe. Itẽ ſupbus
errat in ſpecie et modo et ordine:q: diligit ſe in ſe/
ꝛ ꝑpter ſe/ꝛ non in deo/nec propter deũ. Et in hoc
peccauit diabolꝰ a principio in ordine dilectionis.
Nã ipſe bñ cognouit ſe eſſe a deo creatuꝫ:ꝛ deũ eſſe
ſup oĩa:ſed non dilexit ſe in deo:nec ꝑpter deũ:ſed
dilexit ſe in ſe/ꝛ propter ſe:ꝛ per ꝯſequẽs nõ dilexit
deũ ſup oĩa/nec ꝑpter ſe:ꝛ ſic peruertit ordinem di
lectionis:q: incepit ab amore ſui vſqꝫ ad cõtẽptuꝫ
dei. Nã ſi incepiſſet ab amore dei diligẽdo deũ ſup
oĩa ꝛ p ſe ꝛ ꝑpter ſe:tunc ex cõſequẽti dilexiſſet ſe
ꝛ oẽs alios in deo:ꝛ ꝑpter deũ:ꝛ ſic magis dilexiſ-
ſet deũ q̃ ſeipm̃:ꝛ p ꝯñs ſeruaſſet p̃ceptũ dei con-
formando ſe diuine voluntati. Sed q: nõ dilexit ſe
in deo. ſed in ſeipſo et ꝑpter ſeipm̃:ideo appetiuit
imperiũ totius vniuerſi cõtra volũtatẽ dei:ꝛ ſic vo
luit ꝛ p̃ſumpſit ꝛ tentauit temere vſurpare ſedẽ et
ſoliũ impiale:qđ deus p̃parauerat ꝓ Chriſto hoĩe:
q̃ erat deificandus:ꝛ perſonal'r per verbũ aſſumen
dus: ꝑut dictum fuit pſal. lxxxj. Et ſic ꝑꝫ qual'r dia
bolus errauit in ordine dilectiõis:diligẽdo ſe in ſe
ꝛ propter ſe:ꝛ non in deo et propter deũ:et ſic aber-
rauit et deuiauit a ſpecie et mõ et ordine. Angeli
aũt boni ſeruarunt ordinẽ dilectionis rectũ ꝛ debi-
tum:q: ſicut cognouerunt deũ eſſe ſup oĩa per ſe et
ꝑpter ſe:ita primo inceperunt ordinẽ dilectionis
ſm̃ ordinem cognitionis:q: dilexerunt deũ ſup oĩa
ꝛ per ſe et ꝑpter ſe:ꝛ ex conſequẽti dilexerũt ſe in
deo et ꝑpter deum: et ſic inceperunt ab amore dei
vſqꝫ ad cõtemptũ ſui p humilitatem:ꝛ ſic obediue-
runt deo cõformando ſe diuine voluntati:deliberã
do obedire Chriſto futuro deo ꝛ hoĩ tanq̃ dño ꝛ he
redi et filio p̃ris:et ſic iſti manſerunt in illa gratia
confirmati:et facti ſunt beati. Et ſic ꝑꝫ quõ vtriqꝫ
angeli fuerunt viatores p totam illã morulã tpis:
in qua ſm̃ ordinem cognouerũt deum. ſ. qual'r deꝰ
erat eternus:et a ſe/et per ſe/et propter ſe: et quõ
ex tpe creauerat oĩa ſub ſe/ꝛ p ſe/ꝛ propter ſe. Sed
qñ inceperunt elicere actũ voluntatis:tũc illi ma-

Not. in quibus cõſiſtit hõis iuſtitia.

li peruerſe diligendo ſe in ſe ꝛ ꝑpter ſe/deuiando a
diuina volũtate:ex viatoribus facti ſunt obſtinati
et miſeri ꝛ ex celo expulſi. Iſti vero eliciendo actũ
ordinate dilectionis diligẽdo deũ ſup oĩa ꝛ in ſe et
ꝑpter ſe:ꝛ diligendo ſeipſos in deo ꝛ ꝑpter deũ:et
cõformãdo ſe diuīe volũtati:ex viatoribꝰ facti ſunt
cõprehenſores ꝛ beati:et in tali btĩtudine et felici-
tate cõfirmati:ꝛ p ꝯñs inceperũt frui:ꝛ ex tãta glo
ria ꝛ letitia agẽdo grãs ꝓruperũt in laudes dei di-
cẽtes. ſctũs ſan. ſan. q. d. ſctũs deꝰ a ſe ꝛ p ſe:ꝛ eter-
nus:ꝛ ſan. deꝰ in ſe:ꝛ ſan. deus ꝑpter ſe. Itẽ ſan. p̃r
a quo oĩa:ꝛ ſan. filius p quẽ oĩa:et ſan. ſpũs ꝑpter
quẽ oĩa creata ſunt:ꝛ angeli ſimul confitenf deum
eſſe eternũ a ſe:ꝛ p ſe:ꝛ propter ſe:ꝛ eſſe ſup oĩa: et
oĩa eſſe p eũ et ꝑpter eũ ꝛ ſimul cõfitenf myſteriũ
trinitatis:ꝛ ſimul agunt grãs ꝓ bñficio creatiõis/
ꝛ conſeruationis/et gubernationis/et glorificatio
nis:inquantũ a deo ſunt creati:et in ipſo viuũt oĩa
ꝑpter ipm̃:et ad ipm̃ tendũt oĩa tanq̃ in finẽ:et in
ipſo gl'ificanf et felicitanf:et ſic angeli explicando
myſteriũ trinitatis diuinarũ pſonarũ laudãt deũ.
Et q: oẽs tres pſone ſunt tm̃ vnus deus ꝛ non plu-
res:ideo ſubdunt. Deꝰ ſabaoth. q. d. vnꝰ deus ꝛ dñs
ſabaoth. i. vnus deꝰ ꝛ dñs exercituũ angelorũ ꝛ ho
minũ eſt ſctũs in p̃re:ꝛ ſctũs in filio:et ſan. in ſpũ:
et ſic cõfitenf vnũ ſolũ deũ in trinitate. Sꝫ q: talẽ
gloriã dant deo:nõ ſolũ ꝑpter ſe:ſed ẽt ꝓ beneficio
creationis ꝛ recreatiõis et gl'ificatiõis:ꝛ iõ ſubdũt.

Pleni ſunt celi et terra gloria (ſiue) maie-ſtatis glorie tue.

Ad cuius intellectũ eſt notandũ: q̃ dupl'r celi ꝛ
terra ſunt pleni gl'ia dñi. Primo inquãtũ in oĩbus
creaturis lucent diuine pfectiones:et eſt impſſum
veſtigiũ trinitatis. ſ. pncipiũ mediũ et finis. et ſub-
ſtãtia virtꝰ ꝛ opatio/aut nũerus pondus et menſu-
ra/aut ſpẽs motꝰ et ordo; ꝑut dictum eſt: ꝑpter q̃s
perfectiones repertas in creaturis mouemur ad
laudandũ ꝛ gl'ificandũ deũ: ꝑut dictum eſt in cãti-
co triũ puerorũ/ꝛ pſal. cxliiij. Scđo aũt per ly celi
intelligunf angeli:et p terraꝫ intelligunf hoĩes:in
quibus angelis ꝛ hoĩbus eſt impſſa non ſolũ ſĩlitu
do et veſtigium:ſꝫ ẽt imago dei ſuper alias creatu
ras p intellectũ memoriã et volũtatẽ: iõ ſunt capa
ces btĩtudinis ꝛ gl'ie:iõ dicũt angeli laudãdo deũ:
q̃ pleni ſunt celi cuꝫ oĩbus angelis ꝛ aſtris:et ple-
na eſt terra cũ oĩbus in ea contẽtis maieſtatis gl'ie
dñi:q: in oĩbus lucẽt diuine pfectiões:in q̃bꝰ deus
eſt laudandꝰ et gl'ificandus. Sed ſpãliter angeli et
hoĩes ſunt pleni grã dñi:inquãtũ ſunt capaces glo
rie ꝛ beatitudinis. Et hãc gloriã dãt oẽs angeli bo-
ni ꝛ hoĩes iuſti:ꝛ ab hmõi laudibꝰ ꝛ concẽtu nunq̃
ceſſant angeli boni poſtq̃ fuerũt in grã confirma-
ti. Et hoc myſteriũ vidit Eſaias:qñ vidit dñm ſedẽ
tem ſup ſoliũ excelſum ꝛ eleuatuꝫ. et plena erat do
mus maieſtate eius:et duo ſeraphin clamabant al
ter ad alterum. ſctũs ſan. ſan. dñs deus exercituũ:
plena eſt oĩs terra gloria eius ꝛc. Eſa. vj. Item hoc
idẽ myſterium vidit Ioã. Apoca. iiij. vbi dicit ſe vi-
diſſe in ſpũ illa quatuor animalia plena oculis:et
xxiiij. ſeniores:q̃ nõ habebãt requiẽ die ac nocte:
ſed continue clamabãt:ſctũs ſctũs ſan. dñs deus
oĩps:qui eſt:ꝛ qui erat:ꝛ qui vẽturus eſt. Sꝫ q: ta-
lẽ laudẽ dabãt deo ꝓ beneficio creationis:iõ ſub-
debant. Dignus es dñe deus nr̃ accipere gl'iam et

lyſ[...] ca. c[...] ſci. ℞ Dupl[...] celi [...] terr[...] ſũt pl[...] ṽi g[...] ſũ

honorẽ ꝛ virtutẽ:q: tu creaſti oĩa:ꝛ ꝑpter volunta
tẽ tuã erãt:ꝛ creata ſunt. In q̃bꝰ verbis oñdif: qđ
oĩa ſunt creata a deo nõ ex neceſſitate ſed ex eius
volũtate ꝛ propter eum creata ſunt oĩa. Et ſic ange
li ſeruãt ſpeciẽ ꝛ modũ ꝛ ordineꝫ in laudando ꝛ di-
ligẽdo deũ:ꝛ explicãt myſteriũ trinitatis cum vni-
tate diuine eſſentie ꝛ ſubſtãtie:ꝛ in tali latria conſi
ſtit tota iuſtitia ꝛ felicitas btõꝝ. ꝛ ſic dicit Dauid
pſal. lxxxiij. Bti q̃ habitãt in domo tua dñe: in ſcl'a
ſeculo. lauda. ꝛc. Et hoc eſt qđ intendit dicere Aug.
in hac ꝑticula huiꝰ cãtici: dicit. Tibi oẽs angeli: ti-
bi celi ꝛ vni. pote. ꝛc. Sꝫ ne aliq̃s forſam putaret q̃
ſoli angeli dãt hmõi gloriã deo in celo:ꝛ btificanf
in talibꝰ laudibꝰ:iõ. B. Amb. dicit ꝛ ſubdit: quod nõ
ſolũ angeli ſed etiã apl'i ꝛ ꝓphete ꝛ martyres dant
hmõi gl'iam ꝛ laudẽ deo in celeſti p̃ria: q: laudan-
do deũ trinũ ꝛ vnũ btificanf in viſione ꝛ fruitione
diuinarũ pſonarũ in vnitate ſubſtãtie. Ad cuius
intellectũ eſt notãdum. q̃ angeli ſoli dabãt hmõi
laudes deo:ꝛ btificanf i huiꝰ laudibus a principio
ſue cõuerſiõis vſqꝫ ad aſcẽſiõeꝫ xp̃i: q: oẽs p̃res ve.
te. erant in libo xp̃ꝫ expectantes. ſed poſtq̃ xp̃s in
ſua reſurrectione eduxit eos de limbo:ꝛ in die aſcẽ
ſiõis introduxit eos i patriã:tũc ſil' cũ ãgelis icepe
rũt cãtare ſctũs ſan. ſan. ꝛc. eo q̃ tũc viderunt my-
ſteriũ trinitatis/ꝛ inceperunt frui pfecte. ꝛ ſic poſt
aſcẽſionẽ apl'i ꝛ martyres euolãtes in celũ ſil' cum
angelis ꝛ ꝓphetis cãtarũt ꝛ cãtant idem canticum
cũ oĩbus ſctis ꝛ iuſtis no. te. Et hoc dicit Ioannes
ſe vidiſſe Apo. vij. cũ dicit q̃ ex omni tribu filiorum
Iſrael vidit añ thronũ dei. xij. milia ſignatorum:et
poſt hec vidit turbã magnã quam dinumerare ne
mo poterat ex oĩbꝰ gẽtibus ꝛ tribubꝰ ꝛ ppl'is ꝛ lin
guis/ſtãtes añ thronum in ꝯſpectu agni. Et clama
bant voce magna dicẽtes: ſalus deo noſtro ꝛc. Et
oẽs ãgeli ſtabãt i circuitu throni ꝛ ſeniorꝫ:ꝛ adora-
uerũt deũ dicẽtes Bñdictio ꝛ claritas ꝛc. Ex q̃bꝰ ſe
quitur:q̃ poſt paſſionem agni oẽs patres ꝛ fideles
vtriuſqꝫ te. ſil' cũ angelis cãtãdo cãticũ ſupradictũ
laudãt deũ:ꝛ beatificant. Et hoc eſt qđ intendit di-
cere Ambroſius in hac particula: cum dicit.

Te glorioſus apoſtolorum chorus.
Te prophetarum laudabilis numerus.
Te martyrum cãdidatꝰ laudat exercitus.

Quaſi dicat: O dñe:nõ ſolũ angeli ſed etiam glo
rioſus chorus aplorũ:laudat tecũ ſupradicto can-
tico:ꝛ laudabilis numerꝰ ꝓphetarum laudat te:et
exercitꝰ cãdidatꝰ martyrũ idutꝰ ſtolis albis:et pal
me in manibꝰ eorꝫ in ſignũ puritatꝭ et victorie/ lau
dat te cãtãdo ſupradictũ cãticũ. et p̃ponit chorum
aplorꝫ ceteri ꝓphaꝝ: q: licꝫ p̃ceſſerint in tpe:tñ iſti
p̃cedunt in dignitate et gradibus et mãſiõibꝰ gl'ie.
Itẽ p exercitum cãdidatũ martyrũ includit oẽs iu
ſtos rõmane religionis et ſctõs et ſctãs: q: vita xp̃ia
niſi ſm̃ euãgelium viuaf: martyriũ eſt ſm̃ Augu.
ſup. Io. Sed q: dixit Amb. qđ oẽs apl'i ꝛ ꝓphete et
oĩs exercitus martyꝝ ꝛ ſctõꝝ no. teſt. q̃ iaꝫ ſunt cõ
prehẽſores in patria:ꝛ ſil' cum angelis cãtãt ſupradi-
ctũ cãticũ in gl'ia et eccl'ia triũphãti:iõ rñdet Aug.
q: nõ ſolũ ſcti noui ac ve. te. cãtãt ſupradictũ cãti cũ
cõfitẽdo myſteriũ trinitatis i eccl'ia triũphãti ſꝫ ẽt
iſta eccl'ia p totũ orbẽ terraꝝ diffuſa cãtat iſtõ can
ticũ et cõfitef myſteriũ trinitatis: q: tota eccl'ia cre
dit:et ꝯfitef:et p̃dicat vnũ deum trinũ in pſonis:ꝛ

vnũ in ſubſtãtia. ꝛ laudat deũ patrẽ ꝛ filiũ cũ ſctõ
ſpũ. ꝛ hoc nõ ſolũ ꝯfitef eccl'ia in priuato:ſed in pu
blico p̃dicat:ꝛ cãtat in ſymbolo. hoc idã cãtat in p̃-
fatiõe miſſe añ canonẽ: dicẽs. ſanctus. ſan. ſan. dñs
deꝰ ſaba. ꝛc. Ex quo volũt dicere q̃dãq̃ tunc Amb.
in eccleſia Mediolanẽ. ordinauit prefationes:et
Aug. in eccleſia Hipponẽſi. in qua quidem prefatio
ne cantaf ſanctus ſan. ſan. ad expreſſionẽ myſterij
trinitatis. quẽ quidẽ ritum amplexa eſt tota eccle-
ſia. Et hoc eſt q̃ intendit dicere Aug. cum ſubdit.

Te per orbẽ terrarum: ſancta cõfitef eccl'ia.
Patrem immenſe maieſtatis.

Quaſi dicat nõ ſoluꝫ eccl'ia cõprehẽſorꝝ:ſed etiã
ſancta eccl'ia viatorꝝ per orbẽ terrarum diffuſa. cõ
fitetur te patrẽ immenſe maieſtatis. Et cõfitetur.

Venerandum tuũ verum ꝛ vnicum filium
Sanctum quoqꝫ paraclitum ſpiritum.

Et ſic iſta eccl'ia ꝯfitef p̃rẽ:ꝛ filiũ:ꝛ ſpũm ſctm̃ eẽ
vnũ deũ: ſicut ꝯfitef eccl'ia btõꝝ. Et hoc confitef ꝛ
cãtat publice in ſymbolo:ꝛ in p̃fatiõe miſſe cũ eo
dẽ cantico dicẽdo: ſctũs ſan. ſan. ꝛc. Et nota qđ B.
Aug. explicat h̃ myſteriũ pſoñaꝝ cũ ſuis ꝓprieta-
tibꝰ ꝯ̃ Arrianos ꝛ alios hereticos. vñ vocat ſcđam
pſonã verum ꝛ vnicũ filium ꝯ̃ Arrianos: q̃ dicebãt
filium nõ eſſe de ſubſtãtia p̃ris:ꝛ p ꝯñs non eſſe ve
rum filiũ:niſi p creationẽ. ꝛ ſic oẽs angeli eſſent ẽt
filij dei. Et iõ dicit Aug. q̃ tota eccl'ia ꝯfitef verbũ
ab eterno eſſe verũ ꝛ vnicũ filiũ dei:ꝛ p ꝯñs vene-
rãdũ ꝛ adorãdum ſil' cũ patre ꝛ ſpũ ſctõ. Et ſic cõfi-
tef etiã eſſe venerãdũ ꝛ adorãdum ſimul paraclitũ
ſpm̃ cum p̃re ꝛ filio tanq̃ vtriqꝫ conſubſtãtialẽ. ꝛ ſic
cõfitef etiã eccl'ia in ſymbolo: q̃ ſpũs ſctũs cuꝫ pa
tre ꝛ filio ſil' adoraf. Ad maiorẽ euidẽtiã eoꝝ q̃
dicta ſunt/eſt aduertẽdũ ꝑut dictum fuit in expoſi
tione pſal. ciij. q̃ cũ deꝰ ſit trinꝰ ꝛ vnꝰ/non ſolũ im-
preſſit veſtigiũ trinitatis ſingul'r i vnaquaqꝫ crea-
tura:inquantũ oĩa fecit ſub numero põdere ꝛ mẽſu
ra:ꝛ ſub ſpẽ:ꝛ mõ ꝛ ordie:ꝑut dicit Aug. ꝛ ſub prin
cipio medio ꝛ fine:aut ſubſtãtia:ꝛ virtute:ꝛ opera
tiõe: ꝑut dicebãt ph̃i:ꝛ ꝑut dictũ ẽ ſupra. Sed ad
huc totũ iſtũ mũdum fecit trinũ:ꝛ vnũ quãtũ ad na
turã ꝛ ſubſtãtiã. Nã lꝫ iſte mũdꝰ creatꝰ ſit tãtũ vnꝰ
in numero p aggregationẽ:tñ eſt trinus in natura
ꝛ gradu ꝛ machina: ſcđꝫ q̃ deꝰ trinã machinan crea
uit in eo. In primo gradu creauit naturã angelicã
totã ſpũalẽ et incorporeã et icorruptibilẽ. In ſcđo
gradu creauit naturã celeſtẽ corporeã:ſꝫ icorrupti
bilẽ. In tertio tãdẽ gradu creauit naturã elemẽta
lẽ corporeã et corruptibilẽ:et ſic mũdꝰ lꝫ ſit tm̃ vnꝰ
tñ cõſtat ex triplici et trina natura. ſ. ſpũali angeli
ca:et celeſti icorruptibili:et elemẽtali corruptibili:
vt ꝓbat ph̃s i libris de celo ꝛ mũdo. Et ſic mundꝰ ẽ
trinꝰ ꝛ vnꝰ ad inſtar ſui creatoris. Itẽ q̃libꝫ iſtaruꝫ
triũ naturarũ eſt ẽt trina ꝛ vna. Nã tota natura an
gelica ſpũal' diſtiguif p tres hierarchias. i. ſacros
pricipatꝰ ſm̃ Dionyſ. Quarũ p̃ia dr̃ ſupracaeleſtis.
Scđa celeſtis Tertia ſubceleſtis. ꝛ q̃libet hierar-
chia cõtinet tres ordies ſbaꝝ ſpũaliũ. Vñ primꝰ or
do p̃ie hierarchie dñr Seraphi. i. charitate feruẽ
tes. Scđs ordo dñr Cherubi. i. ſcia ꝛ ſapia ſplẽden-
tes. Tertiꝰ ordo dñr throni. i. ſedes dei: i q̃bꝰ deus re
ſidet ꝛ q̃eſcit:ꝛ ſic tot dr̃ ſũt i iſta p̃ia hier. ſpũal'r oc
cupãf circa diuinã cõtẽplatiõeꝫ primꝰ aũt ordo ſcđe

cxiij. diſtin. legimꝰ ꝛ i. q̃õ. i multe. ꝛ de cõſe. diſ. iiij. prima. et de cõſe. di. iij. c. vlti. de cõſe. diſti. v. c. de ſpiritu ſãcto.

Not. q̃ mõmudus ẽ trinꝰ ꝛ vnus ꝛ veſtigiũ trinitatis natura angelica per iij. hierarchias diſtinguitur.

hierar. dicunt̃ dñationes. Scđs principatꝰ. Tertius ptãtes. Et ſic tota iſta .iij. hierarc. occupatur circa diſpõnẽ ⁊ regimẽ totiꝰ vniuerſi in cõi. Primus aũt ordo .iij. hierar. dñr virtutes: eo ꝙ mouẽt celos propter deũ amatũ ⁊ deſideratũ ad ꝯſeruationem gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ. Et reſiſtũt demonibꝰ volentibus ⁊ conãtibꝰ deſtruere iſtã machinam inferiorẽ inducẽdo tẽpeſtates ⁊c. Scđs ordo dñr archangeli: eo ꝙ mittũt̃ ad cuſtodiã regnoꝝ ⁊ ciuitatũ. Tertiꝰ ordo dñr angeli: eo ꝙ mittunt̃ ad cuſtodiã particulariũ hoĩm: ⁊ ad reuelãdum oĩa ſecreta. Et ſic iſta tertia hierarc. occupat̃ circa executionẽ ordinatiõis ⁊ diſpõnis .ij. hierarchie. Eſt aũt aduertendum: ꝙ lꝫ tota .ij. hierarchia ſic occupata ⁊ deputata circa diſpõnem ⁊ regimẽ totiꝰ vniuerſi: ⁊ tertia hierar. circa executionẽ huiꝰ regiminis tñ non ſecludunt̃/ nec ĩpediunt̃ a diuina cõtẽplatione ⁊ fruitiõe ⁊ laude dei ſil'r cũ pria hierar. cãtãdo ſctũs ſã. ſan. ⁊c. Itẽ ſicut natura ſpũalis angelica diſtiguit̃ ꝑ tres hierar. ita pariter natura celeſtis ĩcorruptibilis diſtiguit̃ ꝑ tres ꝯditiões gradus celoꝝ. Nam ꝓmũ celũ dr̃ empyreũ: eo ꝙ ẽ totũ lumioſum ⁊ eſt immobile ꝓpt̃ q̃etẽ ſctõꝝ: q2 ẽ locꝰ btõꝝ. Scđꝫ celũ dr̃ aqueũ ſiue cryſtallinum: nõ a frigiditate: ſꝫ a trãſparẽtia ⁊ velocitate: eo ꝙ i .xxiiij. horis mouet̃ ab oriẽte i occidẽtẽ: ⁊ reuertit̃ ad eũdẽ pũctũ. Tertia aũt ꝯditio eſt celũ aſtroꝝ ⁊ planetaꝝ: eo ꝙ mouent̃ ſuꝑ polos zodiaci circulo obliq̃: ⁊ ſic pꝫ trina machĩa celoꝝ. Itẽ iſta machĩa iferior gñabilium ⁊ corruptibiliũ ſil'r diſtiguit̃ i tres ptes. ſ. in elemẽta ⁊ elemẽtata mixta: ⁊ i meteorica: q̃ nec ſũt elemẽta pura: nec mixta ꝑfecta: ſicut ſunt comete: ⁊ fulmĩa ⁊ coruſcatiões ⁊ a ſuꝑ ⁊ anazeli ⁊ cetera tranſparẽtia q̃ apparẽt i aere: q̃ tenẽt mediũ iter elementa ⁊ mixta ꝑfecta. Et iõ cito diſſoluunt̃. Item iſta eccl'ia hꝫ ẽt tres hierar. ſ. ſacerdotũ ⁊ cõtẽplatiuoꝝ ⁊ ꝯiugatoꝝ: ⁊ ſic pꝫ q̃l'r deꝰ totũ mũdũ ⁊ quãlibet eius ꝑtem creauit in trinitate: ⁊ vnitate ad inſtar ſui. Et iõ angelica natura creata ĩ trina hierarchia q̃ non ſolũ eſt ſcrã ad ſil'itudinẽ: ſꝫ ẽt ad imaginem dei ꝑ ĩtellectũ memoriã ⁊ volũtatẽ: ĩde eſt ꝙ volens ⁊ cupiẽs agere gratias ꝓ tanto bñficio recepto: et oẽs iſte tres hierar. ſ. cherubin ⁊ ſeraphin ⁊ throni et dñationes ⁊c. a pricipio huiꝰ cõuerſionis nunq̃ ceſſant clamare. Sanctꝰ. ſan. ſan. dñs deus ſabaoth. q̃ſi dicãt. ſctũs deus q̃ es trinꝰ ⁊ vnus: ⁊ nos creaſti ſub triplici hierarchia ad imaginem ⁊ ſil'itudinem tuã. Sꝫ q2 angelica natura nõ ſolũ laudat deum: ⁊ agit gr̃as in ꝑſona ſui: ſꝫ ẽt in perſona celeſtis ⁊ elementalis nature: q̃ carẽt ĩtellectu ⁊ rõne: iõ ſubdit. Pleni ſunt celi ⁊ terra gl'ia tua. q. d. angeli ſanctus ſan. ſan. dñs deꝰ: q2 nõ ſolum nos creaſti in trinitate ⁊ vnitate: ſꝫ ẽt celi ⁊ terra ſunt pleni gl'ia tua: q2 adhuc naturã celeſtẽ et terreſtrẽ. ſ. elemẽtalẽ creaſti ĩ trinitate ⁊ vnitate ad ĩſtar ⁊ ſil'itudinem tui. Et iõ nõ ſolũ nos creature intellectuales te laudamꝰ trinũ ⁊ vnũ ⁊ in trinitate: ⁊ vnitate: ſꝫ ẽt a celeſtibꝰ ⁊ terreſtribꝰ creaturis rõnalibus es laudãdus ⁊ magnificãdꝰ in trinitate ⁊ vnitate: eo ꝙ oẽs eas creaſti in trinitate ⁊ vnitate. Iteꝝ aũt ẽ aduertẽdum: ꝙ ſicut deꝰ diſtinxit ĩ ꝑncipio triplicẽ ſiue trinã naturã creaturaꝝ ad iſtar ſue trinitat̃: ꝓut dictũ ẽ: ita pariter ꝑ ſucceſſionẽ tp̃is diſtinxit trinã eccl'iam ad colẽdũ ⁊ laudãdũ deũ: ⁊ ad cãtãdũ cãticũ ſupradictũ ſ. ſctũs. ſan. ſan. ⁊c. Nã pria eccl'ia fuit angelica. que

Natura celeſtis ꝑ tres gradꝰ celoꝝ diſtinguit̃.

Triplex natura creaturarum.

cãtauit ſctũs. ſã. ſã. ⁊c. a ꝑncipio ſue ꝯuerſionis: et cãtabit ĩeternũ. Scđa eccl'ia ẽ hoĩm btõꝝ ⁊ ab aſcẽſiõe xp̃i: ⁊ iſta ẽ eccl'ia iuſtoꝝ: q̃ lꝫ ſit vna cũ pria quo ad vnũ obiectũ fruibile ⁊ vnũ caput: ⁊ vnam charitatẽ: ⁊ vnã mixtã ſocietatẽ: ĩnq̃tũ hoĩes ꝑfecti obtinuerũt ſedes maloꝝ angeloꝝ qui ceciderũt: tñ diſtinguit̃ ab illa: natura ⁊ duratiõe. Nam lꝫ multi hoĩes in celo ſint eq̃les ⁊ maiores ãgelis ꝑ grãm: tñ ſunt minores ⁊ inferiores ꝑ naturã: ⁊ ſic iſte due eccl'ie diſtinguunt̃ ſm naturã. Itẽ diſtingunt̃ duratiõe: q2 eccl'ia angelica ĩcepit a ꝑncipio frui ⁊ cãtare ĩ celo ſctũs. ſã. ſã. ⁊c. ſꝫ eccl'ia ſctõꝝ nõ incepit cãtare nec frui ĩ celo: niſi poſt aſcẽſionẽ xp̃i: q2 oẽs fideles expectabãt ĩ libo. Que q̃dẽ eccl'ia iuſtoꝝ hominũ ſil'r ꝯtinet tres hierarc. ſ. apl'oꝝ ⁊ martyꝝ et ꝓphetarũ ſiue fidelium vet. te. Uirgo aũt maria facit ꝑ ſe hierarchiã ſuꝑ oẽs choros hoĩꝫ ⁊ angeloꝝ: eo ꝙ ſedet ĩ potioribꝰ bonis filij ſui. Et ſic pria hierarc. ĩ dignitate ⁊ gl'ia hũane nat̃e poſt ꝟginẽ mariã ẽ hierar. apl'oꝝ. Scđa eſt hierarchia ꝓphetaꝝ/ cõphendendo pr̃iarchas ⁊ fideles ve. te. Tertia eſt hierar. martyrũ cõꝑhẽdẽdo oẽs ſctõꝝ q̃ vixerũt ſꝫ euãgeliũ: q2 martyr grece idẽ ẽ qđ teſtis: aut cõfeſſor latine. Sꝫ q2 multi diuerſimode teſtati ⁊ ꝯfeſſi ſunt xp̃m. Nã q̃dã ꝯfeſſi ſũt xp̃m ꝑ tormẽta moriẽdo ⁊ patiẽdo: ⁊ q̃s cõiter martyres vocamꝰ: q̃dã aũt exẽplo vite ⁊ doctrine vitã arctã ⁊ ſolitariã ducendo: ſicut ſũt viri cõtẽplatiui ⁊ religioſi: q̃s cõfeſſores appellamꝰ: q̃dã aũt cũ cõfeſſiõe fidei xp̃i ⁊ ſacro coniugio ſm euãgeliũ laborãtes: ⁊ cum charitate ⁊ penitẽtia ab hoc ſcl'o diſcedẽtes: iõ oẽs iſte tres cõditiões iuſtoꝝ cõprehẽdunt̃ ſub hierarchia martyꝝ/ ſicut dicit Aug. ſuꝑ Io. ꝙ tota vita xp̃iani ſi ſcđm euãgeliũ viuat: martyriũ eſt. Tota ergo eccl'ia hominũ iuſtoꝝ ꝑ trinã hierarchiã diſtincta ſil'r cum eccl'ia angelica cãtat ĩ celo. Sctũs. ſã. ſã. ⁊c. Tertia aũt eccl'ia dr̃ eccl'ia viatoꝝ ĩ hac ꝑegrinatiõe: q̃ diſtinguit̃ ab eccl'ia triũphãti ĩ cõditiõe. Nã illa cãtat ſãctus ſan. ſã. ꝑ clarã viſionẽ ⁊ ꝑfectã fruitionẽ. Iſta aũt ꝑ fidẽ ⁊ ſpẽ. Scđo diſtinguitur duratiõe: q2 iſta cãtat ſctũs ab aſcẽſione xp̃i vſq3 iudiciũ: illa autẽ cãtabit ineternũ ſine fine. Itẽ iſta eccl'ia cõuertet̃ ⁊ expectat ꝯuerti ĩ illã: ſꝫ nõ illa ĩ iſtã: ⁊ ſic differt ⁊ diſtinguit̃ iſta ab illa cõditiõe ⁊ duratione. Ex ſupradictꝭ pꝫ q̃l'r eccl'ia laudãtiũ deũ eſt trina ⁊ vna: ⁊ q̃ño iſte tres eccl'ie diſtiguũt̃ ad pñs. Nam eccl'ia ſctõꝝ differt ab ãgelica: natura ⁊ duratiõe a parte añ: ⁊ iſta differt ab vtraq3/ cõditiõe ⁊ duratione eo mõ quo dictũ eſt. Sꝫ iſta trina eccl'ia eſt vna rõne vniꝰ capitis q̃ eſt xp̃s: ⁊ rõne vnius obiecti laudati: ⁊ rõne vniꝰ cãtꝰ ⁊ laudis. Nã oẽs iſte tres eccl'ie habẽt vnũ caput q̃ eſt xp̃s: ⁊ laudãt ⁊ ꝯfitent̃ deum trinũ ⁊ vnũ ⁊ cãtãt vnũ cãticũ. ſ. ſctũs. ſã. ſã. ⁊c. quia illud cãticũ qđ bti cãtãt in pria ꝑ clarã viſionẽ et fruitionẽ ⁊ gloriã cãtamꝰ nos in hac eccl'ia ꝑ fidem ⁊ grãm ⁊ publicã cõfeſſionẽ: ſꝫ poſt iudicium illa eccl'ia erit eadẽ cũ illa ſupna: q2 tunc xp̃s reddet deo prĩ iſtud regnũ: ⁊ tunc deꝰ erit oĩa in oĩbus vt ait Apl's. j. ad Coꝝ. xv. Et ſic iſta eccl'ia facta vna cũ illa cantabit ineternũ. ſctũs. ſan/ ſan. ⁊c. Et iſtã trinã ⁊ vnã eccl'iam q̃ cantãdo ſctũs. ſã. ſã. ⁊c. laudat ⁊ cõfitet̃ vnũ deũ ĩ trinitate ⁊ ecõuerſo: intẽdũt nobis diſtinguere ⁊ notificare Ambr. ⁊ Augu. in. j. ꝑte huius catici. Nã de pria eccl'ia ſ. angelica/ que incepit a principio mũdi cãtare Sctũs. dicit Augu. Tibi oẽs angeli: tibi celi ⁊ vniuerſe ptãtes ⁊c. Sꝫ de .ij. eccl'ia. ſ. cõprehenſoꝝ iuſtorũ hoĩm/ dicit Amb. Te glorioſus apl'orũ chorꝰ: ſed de tertia viatorũ fideliũ dicit Aug. Te per orbẽ terraꝝ ſctã cõfitet̃ eccl'ia patrẽ imẽſe maieſtatis: venerãdũ tuum verũ ⁊c. q. d. ꝙ eundẽ deũm trinum ⁊ vnũ colit ⁊ laudat: ⁊ eundẽ cantũ. ſ. ſctũs ſan. ſan. canit iſta eccl'ia viatorum ſimul cũ illa ſupna cõprehẽſoꝝ: q2 iſtud cãticũ ſociat ⁊ vnit iſta eccleſiã militãtẽ cũ triũphãti: ſicut clariꝰ videbit̃ in fine huius expoſitiõis. Et hec de prima particula prime ꝑtis huius cãtici. Sed quia hucuſq3 nulla facta fuerat expſſa menſio de verbo ĩcarnato: nec de myſterio nr̃e redẽptiõis: iđ in hac ſcđa ꝑticula. ſ. partis pncipalis que incipit/

Tu rex glorie Chriſte.

¶ Ambro. ⁊ Aug. agẽdo gr̃as cõfitent̃ .x. veritates catholicas de ꝟbo incarnato q̃ eſt xp̃s: ⁊ de myſterio nr̃e redẽptiõis. Quarũ pria ẽ: ꝙ xp̃s ẽ rex glorie celeſtis. Scđa/ ꝙ xp̃s eſt filiꝰ naturalis dei patris. Tertia: ꝙ xp̃s ẽ filiꝰ eternꝰ pr̃is: ꝑ qđ denotatur ꝙ eſt deꝰ. Quarta/ ꝙ xp̃s ꝟbũ ad liberandũ hoĩeꝫ factꝰ eſt hõ ex tp̃e. Quinta/ ꝙ xp̃s non exhorruit vterum ꝟginis carnẽ ĩfirmã in eiꝰ vtero aſſumendã. Sexta/ ꝙ xp̃s nõ horruit vterũ virginis/ nec fedauit: q2 nõ ꝑ cõcubitũ fedũ/ nec ex ope Adã: ſꝫ ex ope ſpũs ſcti cõceptus eſt: iõ matrẽ mũdã ⁊ ꝟginem reliq̃t. Septia/ ꝙ xp̃s deuicit aculeũ mortis vtriuſq3 per ſuã paſſionẽ ⁊ reſurrectionẽ: q2 mortẽ nr̃am moriẽdo deſtruxit: ⁊ vitã reſurgẽdo reꝑauit: ⁊ ſic etiã expoliauit infernũ. Octaua/ ꝙ xp̃s in ſua aſcẽſiõe aperuit credẽtibꝰ regna celoꝝ pñtibꝰ ⁊ futuris: q2 ſecũ in regnum celoꝝ qđ añ erat nobis clauſum nos introduxit. Nona/ ꝙ xp̃s ſedet in potioribus bonis gl'ie pr̃is. Decia: ꝙ xp̃s accepit ibi iperiũ totiꝰ mũdi ⁊ iudiciariã ꝑtãte: ꝑ quã eſt nũc occultus vl'is iudex ĩ celis: ⁊ eſt vẽturꝰ manifeſtus iudex in nouiſſimo die ad iudicandũ bonos ⁊ malos. Iſtas ergo .x. veritates catholicas explicant: ⁊ agẽdo gr̃as cõfitent̃ Amb. ⁊ Aug. in hac .ij. particula prie ꝑtis pncipalis: iõ eſt valde aduertẽdũ ꝑ ſingula. ¶ Ad cuiꝰ intellectũ eſt notãdũ ꝓ pria ꝟitate: q2 dictũ ẽ ſupra ꝙ vtraq3 eccl'ia adorat ⁊ colit deũ in vnitate ⁊ trinitate ꝑfecta dicẽdo: ſctũs ſan. ſan. in qua quedẽ latria cõphẽſores btificant̃: ⁊ viatores iuſtificant̃ et merent̃: q2 ſicut tota ⁊ ſola trinitas eſt obiectũ latrie: ita ſola trinitas cũ vnitate ſubſtãtie eſt obiectũ fruitiõis: q2 ſicut ſola ẽ adorãda: ita ſola ẽ fruẽda vt inq̃t Aug. ſ. de doctrĩa xp̃i. Iõ dubitaret aliq̃s ſicut dubitauit vna ꝑs Eutichiana: an xp̃s deus factꝰ hõ ſit adorãdꝰ ĩ trinitate ſil' cũ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ: eo ꝙ videbat̃ eis diminutus in dignitate: eo ꝙ ex deo eterno factꝰ erat hõ tp̃alis: eo ꝙ dicit apl'us ꝙ ſeipm exinaniuit formã ſerui accipiẽs ⁊c. Hũc aũt errorẽ remouet B. Amb. hic di. ꝙ lꝫ verbũ eternũ dei filꝰ fuerit factꝰ hõ carnẽ aſſumẽdo: tñ nõ deſiſt eſſe deꝰ ꝑfectꝰ: nec ẽẽ filiꝰ cõſubſtãtialis pr̃i: nec ꝑ ꝯſe minuit ſuã dignitatẽ: nec ꝑ ꝯñs amiſit ſuũ honorẽ ⁊ debitũ latrie: q2 ipſe rex gl'ie cum pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ coeq̃lis ⁊ ꝯſubſtãtialis. Et iõ ſic ĩcarnatꝰ ſil' cuꝫ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ adorat̃ ⁊ gl'ificat̃. Et ſic hũanitas xp̃i ſil' cum ꝟbo vnica adoratiõe adorat̃: ꝑ analogiã tñ ad ꝟbũ vnita: ĩnq̃tũ in veritate nõ hõ ſeorſum: ſed deꝰ incarnatꝰ ⁊ hũanatꝰ eſt illud qđ adorat̃: vt inquit Hiero. in ſermo. de aſſũptiõe virginis Marie: ⁊ vt pluries dictũ eſt in expõne pſal. ⁊ in tractatu ꝯ Iudeos. q. v. Et ſic xp̃s deꝰ ⁊ hõ ſimul cuꝫ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ in trinitate ⁊ vnitate adorat̃/ ⁊ gl'ificat̃ a cõprehẽſoribꝰ ⁊ viatoribꝰ: cũ dicit̃ ſanctus. ſan. ſan. i. ſctũs pr̃ a quo oĩa ſunt creata: ⁊ ſctũs filiꝰ xp̃s icarnatꝰ deꝰ ⁊ hõ ꝑ quẽ oĩa ſunt creata ⁊ recreata .i. per quẽ nos ſumus redẽpti ⁊ gl'ificati: ⁊ ſctũs ſpũs per quẽ ſumus illuſtrati ⁊ ſctificati a pr̃e et filio ⁊c. Et hoc intẽdit dicere hic. B. Amb. cũ ait. Tu rex glorie xp̃e. q. d. O xp̃e lꝫ tu deꝰ factꝰ fueris hõ ex tp̃e: ⁊ in terris apparueris cõuerſatꝰ vt hõ: tñ ſemꝑ manſiſti ꝑfectꝰ deꝰ. Et iõ tu es rex gl'ie. i. glorificandus in celo ſimul cũ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ. Et ſic tibi debet̃ laus ⁊ gl'ia: ⁊ vna ſimul coadoratio ⁊ gl'ificatio cũ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ. Et tua hũanitas ſil' cum verbo adorat̃: q2 fuit inſtrm̃ nr̃e redẽptio. ⁊ tibi eſt ꝑſonal'r vnita: q2 illa hũanitate indutus triũphaſti de diabolo. Et ideo vt ſic diceris rex gl'ie. i. rex victorie ⁊ triũphi ⁊ trophei. Iõ tanq̃ rex gl'ie ⁊ triũphator confregiſti vectes ferreos ⁊ portas inferni: ⁊ expoliaſti limbũ et purgatorium: ⁊ recuꝑaſti predã antiquã: ⁊ de inferno eã liberaſti: ⁊ iõ qñ deſcẽdiſti ad iferos dixerunt angeli miniſtri tui. O principes ĩferni/ attollite portas vr̃as: ⁊ introibit rex gl'ie ⁊ victorie. Quibꝰ r̃ñderũt diaboli. Quis eſt iſte rex gl'ie q̃ cũ tãta audacia ad nr̃a regna deſcendere auſus eſt: q̃bus r̃ñderũt angeli. Ipſe xp̃s eſt dñs ⁊ rex potens in ꝑlio et cãpo crucis: ⁊ vbi de vobis triũphauit: ⁊ predã iuſtorũ vet. teſt. quã diu tyrãnice in hoc carcere detinuiſtis/ meruit recuperare: ⁊ totũ genus humanũ de vr̃a ꝑtãte liberare: ꝓut Dauid prophetauit pſal. xxiij. Et ſic pꝫ qual'r xp̃s eſt rex gl'ie: nõ ſolũ inquãtum eſt ſcđa ꝑſona in trinitate: ſed ẽt inquãtũ deꝰ icarnatꝰ ⁊ redẽptor ⁊ victor ⁊ triumphator de mũdo et diabolo ⁊ inferno: q2 mortẽ noſtram moriẽdo vicit: ⁊ vitã reſurgendo reparauit: ⁊ de iferno triũphauit ipm expoliãdo: ⁊ de mũdo diabolũ principẽ eiꝰ foras eijciendo: ⁊ hoc intendit dicere Amb. cũ ait. Tu rex gl'ie xp̃e. Sꝫ q2 ſcribe ⁊ phariſei obſtinati dicebant xp̃m eſſe filiũ Ioſeph carnalẽ: eo ꝙ videbant ipſum verũ hominẽ ⁊ mortalẽ: ideo beatus Ambroſius volens excludere eorum errorem ſubdit.

Tu patris ſempiternus es filius.

¶ Tu xp̃e dei pr̃is es filius naturalis ſuꝑ. Sed q2 Cherinthꝰ et Ebion dicebãt xp̃m totaliter incepiſſe ex tp̃e in vtero virginis Marie: ⁊ per ꝯñs non eſſe deum: iõ Ambro. remouẽs hũc errorẽ: cõfitet̃ xp̃m nõ ſolũ eſſe filiũ dei: ſed etiã eſſe eternũ filium dei: ⁊ coeternũ pr̃i ante incarnationẽ: ⁊ añ mundi conſtitutionẽ quo ad deitatẽ: et per conſequẽs cõfitet̃ xp̃m eſſe deũ: q2 nil eſt eternũ niſi deus: ⁊ ideo ſubdit. Tu pr̃is ſempiternꝰ es filius. i. nõ ſolum tp̃alis inquãtum hõ: ſed ſempiternꝰ inquantũ deꝰ. Tres ergo veritates cõfitet̃ de xp̃o hic. B. Ambr. Prima eſt: ꝙ xp̃s eſt rex gl'ie: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs adorandꝰ. Scđa: ꝙ eſt filius dei. Tertia: ꝙ eſt filiꝰ eternus dei: ⁊ per cõſequẽs verus deꝰ. Sed q2 B. Amb. confeſſus eſt xp̃m eſſe regẽ gl'ie et eternum filiũ patris: ⁊ ꝑ ꝯñs deũ ⁊ conſubſtantialẽ rõne diuinitatis: ⁊ etiã heredẽ patris: ideo Aug. ꝑ ſeptem veritates explicat et cõfitet̃ modũ incarnationis xp̃i ⁊ noſtre redẽptionis ⁊ glorificationis: cum ſubdit.

De con ſe. di. v. ſaluator.

Tu ad liberandum ſuſcepturus hominẽ: non horruiſti virginis vterum.

De conſec. diſ. ij. cap. vit.

Tu deuicto mortis aculeo: aperuiſti credẽtibꝫ regna celorum.

De cõſ. di. ij. ca. iterat.

¶ In hiis duobꝰ v̄ſiculis explicat quatuor catholicas v̄itates. Quarũ prīa eſt: ꝙ v̄bũ eternũ. ſ. dei filiꝰ ſuſcepit hoīem vt hoīem liberaret. Scḋa/ ꝙ in ſuſcipiendo hoīem nõ horruit vterꝝ virgis. Tertia/ ꝙ deuicit aculeũ mortis. Quarta/ ꝙ apit credentibus regna celoꝝ. ¶ Quãtũ de declaratione prime ꝓmo notãdũ ſm Aug. xi. de trini. cap. xiij. ꝙ deꝰ aliter poterat liberare genꝰ hũanũ: ꝗ̄ p incarnationē ⁊ mortē. Sꝫ iſte modus fuit magis cõgruꝰ ⁊ iuſtꝰ: qꝛ diabolꝰ nõ erat ſupandus potētia: ſꝫ iuſtitie: et iõ voluit aſſumere hoīem paſſibilē: vt in illo pctm̃ Ade ⁊ oīm dilicta puniret. Et voluit illũ hoīem aſſumere liberũ ſine pctõ: vt p ipſꝫ pctõres liberaret. Sꝫ voluit ipſꝫ ſumere cũ penalitatibꝰ pctī: vt eēnt ille penalitates inſtrm̃ ad merendũ ⁊ ad ſanãdũ nr̃a vulnera pctõꝝ: et hec eſt cã q̄re ſuſcepit hoīem. ſ. vt hoīem liberaret. Sꝫ eſt iterũ aduertēdũ: ꝙ filiꝰ dei eternꝰ nõ aſſũpſit hũanitatē nudã: qꝛ nõ potuiſſet in ea pati: nec aſſũpſit pſonã ⁊ ſuppoſitũ hũanum: qꝛ tūc fuiſſent due pſone ī xp̃o: ⁊ ſic illa pſona paſſa lꝫ habuiſſet facultatē patiēdi: tñ nõ redimēdi totũ genꝰ hũanũ a ſeruitute pctī: nec iuſtificãdi oēs hoīes/ nec cõferēdi eis gl'iã ſempiternã. Et ſic deus nõ diceret̃ paſſus/ nec redēptor: ⁊ iõ filiꝰ dei voluit illã hũanitatē aſſumere i atomo: ſicut ait Dama. ſ. accepit eã in corpe organizato cũ cõditiõibus materialibꝰ ⁊ idiuidualibꝰ: vt in ea poſſet pati ⁊ actus hũanos exercere. Et aſſumpſit eã ſub ſuo eſſe pſonali ⁊ ſuppoſitali: qꝛ v̄bũ eternũ p ſuũ eſſe pſonale ⁊ ſuppoſitale ſuppoſitauit ⁊ perſonauit eã. Et ideo q̃n Aug. dicit ꝙ filius dei ſuſcepit hoīem: nõ itelligas ꝙ ſuſcepit hoīem pſonatũ ⁊ ſuppoſitatũ: ſed ſolũ indiuiduatũ: ⁊ cõditionatũ. Et iõ ſunt valde attēdenda v̄ba Aug. qꝛ nõ dicit: ꝙ ſuſcepit hũanitatē ne itelligamꝰ humanitatē nudã fuiſſe a v̄bo ſuſceptã: nec dixit: ꝙ vniuerit ſibi hoīem in ſocietate: nec ingreſſus eſt i hoīe: ſicut dicit Neſtorius: ſꝫ dicit ꝙ ſuſcepit hominē: qꝛ ſuſcipere dicit quandã ſuſtentionem ⁊ pſonationem. Et iõ non dicit: ꝙ hõ ſuſcepit deũ: ſꝫ deꝰ hoīem: per hoc ergo denotat̃ ꝙ filius dei ſucepit hoīem indiuiduatũ et cõditionatũ ipm̃ ſuppoſitãdo ⁊ pſonãdo: vt in ipſo poſſet pati. Et dr̃ deꝰ ⁊ hõ gñis hũani ſaluator ⁊ redemptor.

Cõgruꝰ modus liberandi hominem fuit per chriſti mortē.

2 Aliqua res du horrenda.

¶ Scḋo eſt notãdũ ꝓpter illud qḋ dicit: ꝙ filiꝰ dei in ſuſcipiendo hoīem non horruit v̄ginis vterũ: qḋ aliqua res dupl'r põt dici horrenda. Uno mõ: qꝛ eſt immunda ⁊ feda ſiue corrupta. Alio mõ: qꝛ eſt allatura dolorē ⁊ mortē. Prio mõ filius dei nõ horruit virgis vterũ: nec habuit rõnē horrēdi: nec cõtēnēdi ipm̃: qꝛ nulla fuit in eo macula/ nec feditas: ⁊ nec imundicia ſpũalis: nec carnalis/ nec ſpũalis i aīa: qꝛ a prio inſtãti ſui eſſe fuit ſimul cũ corpe ſctificata/ ⁊ etiã in grã cõfirmata: ⁊ habitaculũ ſpũs ſcti facta/ nec in illo vtero fuit feditas carnalis: qꝛ nõ ex ope Adã/ nec cũ coitu ⁊ libidine: ſꝫ ex ope ſpũs ſcti cõcepit filiũ dei/ nec fuit aliq̃ carnalis corruptio: qꝛ ſicut virgo concepit: ita v̄go peperit ⁊ v̄go iuiolata pmãſit. Et ſic filiꝰ dei nõ horruit virginis vterum: immo habuit cãm habitãdi in eo p nouē menſes: ⁊ aſſumēdi carnē ex eo: ꝙ nulla feditas: aut corruptio ſpũalis/ aut corpalis fuit in eo: qꝛ ipſemet fabricauit ⁊ formauit matrem ſuã ſine aliqua corruptela/ vt digne ex ea poſſet carnē aſſumere: vt inq̃t Aug. de fide ad petrum/ ⁊ 3. v. hereſes: ⁊ in ſermone de eius natiuitate. Scḋo xp̃s nõ horruit virgis vterꝝ rõne corpis mortalis ⁊ paſſibilis qḋ ex eius vtero aſſumpſit: qꝛ lꝫ aſſumpſerit illud corpus infirmũ ⁊ paſſibile, vt eſſet aptũ ad patiendũ ꝓ pctõ: tñ nõ aſſumpſit ipm̃ cũ culpa pctī: imo ſumpſit illum hoīē oī v̄tute ⁊ pfectiõe ⁊ ſctificatiõe preditũ ⁊ vnitũ ⁊ oleo letitie ſpũſſcti pre cõſortibꝰ ſuis pfectiſſ vt eſſet fons ⁊ pncipiũ ⁊ metrũ ⁊ menſura oīs grē ⁊ ſctitatis ⁊ pfectionis ⁊ iuſtitie. Et ſic non horruit virgis vterũ rõne hoīs ex vtero eiꝰ aſſũpti: nec horruit virgis vterꝝ/ inquãtũ ille hõ quē ex vtero eius aſſumpſit/ erat mortalis ⁊ paſſibilis: qꝛ lꝫ paſſio et mors ſit oībꝰ hoībꝰ trepidãda ⁊ horrenda ⁊ fugienda: tñ filius dei nõ horruit tale corpus aſſumere ꝓpter vtilitatē totius gñis hũani: ⁊ ſic charitas coegit eũ: imo roborauit ⁊ mouit eũ: ne tale corpꝰ paſſibile abhorreret: imo cõcitauit eũ: vt tale corpꝰ eligeret: ⁊ ſic charitas ſupauit ⁊ vicit oēm horrorem. Et iõ dicit apl's ad Ro. viij. ꝙ ꝓpt̃ nimiã charitatē qua dilexit nos deꝰ/ miſit filiũ ſuũ i ſilitudinē carnis pctī: ⁊ de pctõ dãnauit pctm̃ in carne. Et ſic filius dei nõ aſſumpſit pctm̃ i illa carne: ſed ſilitudinē pctī. ſ. paſſibilitatē ⁊ mortalitatē ⁊ ceteras penalitates ꝓmoꝝ parēdũ. Et hoc fecit vt dãnaret et puniret pctm̃ nr̃ꝫ ī ſua carne. Et ſic pꝫ q̃l'r tribꝰ modis filiꝰ dei nõ horruit virgis vterũ. Primo: qꝛ non reperit aliquē horrorē feditatꝭ ſpũalis/ nec carnalis corruptiõis in ea: ⁊ hoc nec in viuendo: nec i cõcipiēdo/ nec i pariendo. Scḋo nõ horruit virginis vterũ ex ea corpꝰ aīatũ aſſumendo: qꝛ ille hõ fuit inter oēs hoīes liber ⁊ immunis ab oī pctõ: ⁊ fuit oī ſctitate ꝓditus ⁊ plenꝰ grē ⁊ v̄itatis. Itē tertio nõ horruit virgis vterũ corpꝰ paſſibile ⁊ mortale aſſumēdo: qꝛ charitas eiꝰ ⁊ deſideriũ nr̃e redēptiõis ⁊ cõis vtilitas vicit ⁊ ſupauit horrorē mortis ⁊c. Itē etiã nõ horruit v̄gis vterũ: qꝛ quem celi capere nõ poterãt: ⁊ q̄ pugillo cõtinet mundũ/ v̄gis aluo clauſus eſt: ille q̄ erat deꝰ oīa cõtinēs nõ horruit claudi ſub virginis vtero. ¶ Iterũ eſt notandũ ſm Aug. i ſermo. de martyribꝰ ꝓpter illud qḋ ſequit̃. ſ. Tu deuicto mortis aculeo ⁊c. ꝙ dei filius vt vinceret ⁊ ſepareret mortē: veſtitus eſt morte ⁊ aſſumpſit tale corpus mortale ⁊ paſſibile. Uñ dupl'r xp̃s vicit mortē. Uno mõ inq̃tum deſtruxit eã: qꝛ mortē nr̃am moriendo deſtruxit: ⁊ vitã reſurgēdo reparauit. Nã moriendo abſoluit nos a debito mortis date ⁊ relicte nobis i penã ex pctõ Ade. Et ſic ex mortalibꝰ fecit nos imortales ⁊ ipaſſibiles: quã quidē immortalitatē ⁊ impaſſibilitatē lꝫ nõ poſſideamꝰ in actu: tñ iã poſſidemus eam in habitu ⁊ in merito ex mortis paſſionis xp̄i: ſicut ait Amb. in illo ſerm. martyrum q̄ incipit. Dignũ ⁊ cõgruũ eſt fr̃es chariſſimi: qꝛ per paſſionē ⁊ reſurrectionē xp̄i: quã pticipamꝰ p baptiſmũ ⁊ eccl'iaſtica ſacr̃a: ſumus habilitati ⁊ facti apti ad merendũ reſurgere imortales in nouiſſimo die. Cã aũt q̄re ilico poſt baptiſmũ nõ poſſideamus imortalitatē ⁊ impaſſibilitē in actu: ſed relicta eſt nobis paſſibilitas ⁊ mortalitas corpis: eſt/ ne pderet̃ corona martyrũ ⁊ victoria iuſtorũ: ſed manerēt nobis iſte infirmitates ad inſtrumentum pugnãdi ⁊ merendi. Itē etiã qꝛ ſi ilico poſt baptiſmũ tollerētur iſte ifirmitates/ ⁊ hoīes manerent imortales et impaſſibiles: tūc oēs currerēt ad baptiſmũ: nõ cã

Dupl'r xp̃s vicit mortem.

merendi vitã eternã ⁊ ſupnã felicitatē: ſꝫ cã euadēdi mortē corpalē: ⁊ per ꝯñs tolleret̃ oē meritũ: ⁊ nũq̃ total'r fuiſſet angelica ruina repata: nec cõpleretur numerus electorũ. vt dictum eſt pſal. cij. ⁊ dicit Augu. xij. de ci. dei. ca. iiij. Reſtat ergo ꝙ xp̃s iã primo mõ deſtruxit mortem: ⁊ nos a morte corpali abſoluit in merito ⁊ ſpe. Scḋo autē deuicit aculeũ et gladiũ ⁊ morſum mortis: ipſã puiã faciēdo: Nã ꝓpter pctm̃ primoꝝ parentũ data eſt nobis mors: vt eſſet terminus vite corpalis ⁊ principiũ mortꝭ eterne ipſius aīe. Sed venit xp̃s q̄ moriēdo ⁊ reſurgendo facit illã puiã: Nã trãſeundo p ipſam deſcēdit et expoliauit infernũ: ⁊ reſurgendo ex ipſa ⁊ deuicta morte nobis eterne vite aditũ reſerauit vt dicitur in collecta Paſche. ⁊ ſic moriendo xp̃s vicit mortē noſtrã: ⁊ deſtruxit eã: ⁊ vltra hoc deſtruxit infernũ: qꝛ p mortē deſcendit ad infernũ: ⁊ expoliauit eũ: et fecit vt p ipſam eſſet nobis tranſitus ⁊ aditus ⁊ ingreſſus ad regna celorum. Et hoc eſt qḋ intendit dicere Augu. i hiis duobꝰ verſiculis: cũ dixit. Tu ad liberandũ ſuſcepturꝰ hoīem. i. cũ tu ſuſcepiſti hoīem ad liberandũ ipm̃: non horruiſti virginis vterũ: qꝛ nullã feditatē: nec corruptionē in eius aīa: nec i corpore repiſti: nec reliquiſti: qꝛ ita tribuiſti ipſi fecunditatē: ꝙ nõ abſtuliſti virginitatē nec horruiſti virginis vterũ ex ea mortale corpus aſſumēdo: qꝛ illḋ fuit liberũ ⁊ immune ab oī pctõ. nec horruiſti mortalitatē in corpe: qꝛ iõ aſſumpſiſti illã carnē mortalē vt nr̃m pctm̃ damnares: ⁊ punires in illa carne: ⁊ vt deuicto mortis aculeo in illo corpe mortali aperires regna celorũ oībus credētibꝰ vtriuſq; teſt. et tã ꝑteritis ꝙ futuris. Et ſic deuicto mortis aculeo in illo corpe mortali ex vtero virginis aſſumpto: aperuiſti regna celorũ fidelibus vtriuſq; teſta. q. d. ꝙ ex victoria quam habuiſti moriendo in illa carne ex virgine aſſumpta meruiſti credentibus aperire regna celorum. Deinde cum ſubdit/

Jo. v. Mat. xxv. Luce. xxi. Mar. xiij.

Tu ad dexteram dei ſedes. in gl'ia patris. Iudex crederis eſſe venturus.

¶ Cõfitet̃ ⁊ explicat Aug. duo bona q̄ adeptus eſt xp̃s poſt iſtã peregrinationē in ſua aſcenſiõe ex meritis ſui laboris ⁊ paſſionis. Nã primo inquãtũ hõ meruit ſedere a dextris pr̃is i gl'ia: qꝛ reſidet in potioribus bonis gl'ie pr̃is. Nã ille hõ aſſumptus poſſidet potiora bona gl'ie ⁊ btĩtudinis poſt pr̃em vel cũ patre. qḋ ſic eſt itelligendũ. Naꝫ filiꝰ inquantũ deus equalē gl'iam hꝫ cũ pr̃e: cũ ſit ipſi cõſubſtantial'r: ⁊ ſic vna ē gl'ia filij cũ pr̃e ⁊ ſpũ ſctõ: cũ ſit vna equal'r ⁊ coeterna maieſtas. ſed qꝛ ille hõ eſt vna pſona cũ verbo: ⁊ iõ ſil' adorat̃ ⁊ gl'ificat̃ cũ filio: ſꝫ eſt dr̃a: qꝛ illa hũanitas ſiue ille hõ conditionatus pſonal'r aſſumptus: nec adorat̃ nec glorificat̃ p ſe: nec rõne humane nature: ſed p analogiã ad verbũ cui pſonal'r vnit̃: ⁊ ſic rõne vnionis coadorat̃ ⁊ cõgl'ificat̃ cũ verbo: qꝛ in veritate verbũ incarnatũ eſt illud qḋ adorat̃ ⁊ gl'ificatur. ⁊ ſic rõne talis honoris ⁊ dignitatis dr̃ xp̃s ſedere a dextris gl'ie pr̃is. ſ. totã hũanã naturã ⁊ angelicã. Itē non ſolũ dr̃ ſedere a dextris rõe honoris ⁊ latrie: ſꝫ ēt rõne fruitionis ⁊ btĩtudinis: eo ꝙ aīa xp̄i fruit̃ diuina eſſentia perfectiori ⁊ altiori mõ ſupra totã naturã humanã et angelicã: ⁊ ſic reſidet in potioribꝰ bonis gl'ie pr̃is. Sed qꝛ iſta bona non ſolũ poſſidet xp̃s hõ p ſe: ſed ēt, vt diſtribuat oībꝰ btĩs: qꝛ ſicut xp̃s ē diſtributor grãrũ: ita ꝓmiorũ ⁊ bonoꝝ gl'ie: ⁊ ſicut fuit mediator in iuſtificando ⁊ gratificãdo: ita eſt mediator in gl'ificãdo: iõ dr̃ ſedere ad dexterã in gl'ia pr̃is. qꝛ ſedere denotat ptãtē: ⁊ per ꝯñs xp̃s ſedēdo a dextris pr̃is accepit et hꝫ ptãtē diſtribuendi oībus mēbris ſui bona glorie: ⁊ beatas manſiones: ſicut ipſe dixit Luc. xxij. Uado vobis parare locũ/ ſicut dedit mihi pr̃ meus regnũ: vt edatis ⁊ bibatis mecũ in mēſa mea in regno pr̃is mei. Item qꝛ xp̃s nõ ſolũ in tali ſeſſione accepit ptãtē diſtribuendi bona gl'ie hoībꝰ ⁊ etiã angelis: ſed etiam accepit iudiciariã ptãtē in celo ⁊ in terra ſuper oēs creaturas: iõ ſicut occulte nec iudicat de oībꝰ pticulariter in celo: ⁊ ita veniet i nouiſſimo dei cum ptãte magna ⁊ maieſtate ad iudicandum viuos ⁊ mortuos vl' in terra ſedens in ſede maieſtatis ſue ⁊c. Et hoc intendit dicere Aug. cũ ſubdit. Tu xp̃e ad dexterã dei ſedes in gloria pr̃is. i. in potioribus bonis gl'ie pr̃is ſupra totã naturam humanã ⁊ angelicã fruendo: ⁊ bona gl'ie patris ceteris diſtribuēdo ⁊ cõicando: ⁊ ſedes ad dex. pa. cuꝫ ptãte iudiciaria: nunc occulte iudicãdo: ſꝫ tu crederis eſſe iu. ven. in nouiſ. die cũ ptãte magna ⁊ maieſtate ad publice ⁊ gñal'r iudicãdum: ſicut ꝓmiſiſti Mat. xxiiij. ⁊. xxv. ⁊ Lu. xxi. Ex ſupradictis pꝫ q̃l'r Aug. in hac pte cõfitet̃ ſeptē catholicas veritates de xp̃o. Primo: eſt ꝙ filius dei ſuſcepit hoīem ad liberandum ipm̃. Scḋa: ꝙ nõ horruit virginis vterũ: qꝛ nũq̃ fuit alicui culpe obnoxia. Tertia: ꝙ nõ horruit virginis vterũ ex ea abſq; pctõ mortali corpꝰ ſuſcipiendo. Quarta: ꝙ in nr̃a carne deuicit mortē. Quita ꝙ vicendo mortē apuit credentibꝰ regna celoꝝ. Sexta: ꝙ ſedet ad dexterã pr̃is in potioribꝰ bonis fruēdo. Septia ꝙ ſedet i ſede iudiciaria patris iõ credit̃ iudex vēturꝰ. ¶ Te ergo q̄s fa. ⁊c. Hec eſt ij. ps principal' huiꝰ cãtici: q̄ ē tota orõ deꝓcatoria ⁊ diuine grē ⁊ mĩe petitoria. Uñ qꝛ ſupra in prĩa pte. B. Amb. ⁊ Augu. laudãdo ꝯfeſſi ſunt dei oipotētiã ⁊ ſapiētiam ⁊ mĩaꝫ: ⁊ agēdo grãs cõfeſſi ſunt oīa bñficia q̄ a deo recepimꝰ. ſ. bñficiũ creatiõis gubernatiõis/ redēptiõis/ ⁊ gl'ificatiõis: iõ ī hac ſcḋa pte petũt vt bñficiũ redēptionis nobis ꝓficiat: vt poſſimꝰ attigere ⁊ adipiſci bñficiũ gl'ificatiõis: ⁊ hoc petũt alternatim Amb. ⁊ Aug. ī pſona totiꝰ eccl'ie. ⁊ h̄ petit prio. B. Amb. in gñali. v̄ñ videns Amb. hãc mutationē dextere excelſi factã i Aug. qꝛ cõfeſſus eſt ī paucis verbis totũ myſterium īcarnatiõis ⁊ nr̃e redēptiõis qḋ añ negabat dũ erat i ſecta Manicheorũ: de quo myſterio Amb. cũ Aug. diu altercãdo diſputauerat: iõ cõuerſus ad xp̄ꝫ dicit. O xp̃e: poſtq̄ ita ē ꝙ tu es eternꝰ dei filiꝰ: ⁊ tu ad liberãdũ ſuſcepturus hoīem nõ horruiſti v̄ginis vterũ: qꝛ iã factꝰ hõ verã carnē mortalē de virgis vtero ſuſcepiſti. et iã deuicto mortis aculeo apuiſti credētibꝰ regna celoꝝ: ſicut cõfitet̃ Aug. et iã ſedes ad dexterã i potioribꝰ bonis gl'ie dei pr̃is: nõ ſolũ vt btũs: ſꝫ ēt vt btĩficator et depēſator bonoꝝ gl'ie tuis fidelibꝰ: ⁊ et crederis iudex venturꝰ: ſicut idē Auguſtinꝰ cõfitetur.

Grãm ⁊ gloriam.

Hic cõfitetur vij. veritates de chriſto.

Te ergo queſumus famulis tuis ſubueni: quos pretioſo ſanguine redemiſti.

Et de bap. e. maiores.

¶ Id eſt queſumus et rogamꝰ et petimus vt ſubuenias nobis famulis tuis ⁊ quos pretio tui ſanguinis redemiſti: vt ſubuenias nobis cum meritis tue paſſionis peccata noſtra remitendo.

Eterna fac cum ſctis tuis: in gl'ia nũerari.

ibidem

¶ Et fac nos numerari cũ ſctis in celeſti gloria/ vitã eternã largiendo. qꝛ ſicut tu es redẽptor: ita glorificator. Iſta enĩ meruiſti ꝑ tuã mortẽ et paſſionez: eo ꝙ cũ in forma dei eſſes equalis pr̃i ꝛ eternus ꝛ immortalis fili⁹: teipm̃ exinaniuiſti formã ſerui accipiẽs/ ꝛ ħ itu iuent⁹ vt hõ: ꝛ humiliaſti teipm̃ obediẽs pr̃i vſq₃ ad mortẽ crucis. Sed qꝛ non ſolũ opꝫ nos petere a deo finẽ: ſed etiam ea q̃ ſunt ad finẽ: qꝛ de⁹ non dat nobis gratiã: niſi diſponamur ad illaz recipiendã: ꝛ nos non poſſumus diſponi niſi ꝑ gratiã ſcõꝝ: quã non poſſumus conſeq̃ niſi ꝑ xp̃m: et iõ opꝫ nos petere a xp̃o oĩa illa q̃ diſponunt nos et ꝑducunt nos vſq₃ ad vltimũ finẽ: q̃ eſt vita eterna: Jõ videns Aug. ꝙ. B. Amb. petijt ĩ gñali nobis ſubueniri ꝑ ſanguinẽ xp̃i quo ſumus redẽpti: ꝛ nos annumerari cũ ſanctis in gl'ia celeſti/ ſꝫ non ſpecificauit viaꝫ ꝛ modũ quõ paſſio xp̃i debet nobis ſubuenire ꝛ ꝓficere: ideo explicat hoc Augu. in ſequenti petitione cum Dauid pſalmo. xxvij. dicens.

ij. qõ. vij. ca. teſtes. §. xp̃s. xj. qõ: iij. ad mẽſam

Saluum fac populum tuum dñe: ꝛ benedic hereditati tue.

Et rege eos: ꝛ extolle illos vſq₃ ĩeternum.

q̃tuor neceſſaria ad vitã cõſequẽdã

¶ In q̃bus verbis quatuor petit Aug. q̃ ꝑ ordinez ſunt neceſſaria ad vitã eternã cõſequendã: q̃ nõ poſſunt dari niſi ꝑ xp̃m. Nam primo oportet vt vnuſq̃ſ ꝙ ſaluandus ꝑ gratiã xp̃i ꝓuenientẽ vocef: vt ꝑueniat ad fidẽ. Scdõ oportet vt bñdicaf ꝛ iuſtificetur ꝑ baptiſmũ ꝛ eccl'iaſtica ſacramenta: ꝑ q̃ xp̃o configuramur: ꝛ incorpamur: ꝛ ei⁹ membra efficimur et gratificamur. Tertio opꝫ vt in gr̃a recepta conſeruemur ꝛ ꝑſeueremus: ꝛ in nr̃is opibus ꝑ gratiã dirigamur. Quarto oportet vt oblitis rebus mundanis ꝑ firmã ſpẽ ſupnoꝝ ab iſtis mundanis ad celeſtia bõa ſubleuemur ꝛ extollemur. Sed hoc habet agere ſolus xp̃s: vt ait apl's. Nã quos pater ab eterno predeſtinauit hos xp̃s per gr̃am vocauit: ꝛ hos iuſtificauit: ꝛ hos finaliter magnificauit. Ubi dicit Augu. ꝙ deus xp̃s primo ꝑ gratiaꝫ ꝓuenientem ad fidẽ vocauit. Scdõ ꝑ baptiſmuꝫ ꝛ eccl'iaſtica ſacr̃a ſctificauit Tertio ꝑ gratiã ꝑficientẽ nos dirigit et dat ꝑficere et ꝑſeuerare/ ſed ꝑ gratiaꝫ ꝑficientẽ ad gloriã recipiẽdã nos magnificat. ꝛ hoc eſt qđ petit Aug. ſil' cum Dauid in hac pte. Unñ ait. O dñe Jeſu xp̃e/ poſtq̃ tu es Jeſus ꝛ ſaluator: ergo exerce tuũ officiũ ꝛ ſaluũ fac ppl'm tuũ ꝑfecte. primo vocando oẽs ad fidẽ ꝑ gr̃am ꝓuenientẽ. Scdõ bñdic hereditati tue ꝑ eccl'iaſtica ſacr̃a: ꝑ quoꝝ bñdictionẽ recipiendo fidẽ ꝛ ſpẽ ꝛ charitatẽ abſoluimur ab oĩ maledicto. Tertio rege eos ꝑ gratiã ꝑficientẽ ꝛ perſeuerantẽ: vt valeãt ꝑſeuerare in oĩbus opationibus ſuis. Et extolle eos et ſubleua eos ꝑ firmã ſpẽ ꝛ per gr̃am ꝑficiẽtẽ vſq₃ ĩeternũ. i. vſq₃ q̃ eternã gloriã cõſequanf. Unñ nota ꝙ chriſt⁹ eſt de⁹ ꝛ hõ ꝛ filius dei patris: et per ꝯñs eſt heres pr̃is: ꝛ tota hereditas ꝛ regnũ mundi ꝑtinet ad eũ: ꝛ eſt ver⁹ ꝛ ſummus ſacerdos. Et iõ iure xp̃s põt ſuã hereditatẽ tanq̃ heres ſaluare: ꝛ hereditati ſue tanq̃ ſumm⁹ ſacerdos ꝑ eccl'iaſtica ſacr̃a bñdicere ꝛ ſctificare: ꝛ tanq̃ verus rex ſuũ regnũ et hereditatẽ regere: et tanq̃ bonus iudex bonos et iuſtos extollere et magnificare: et in celeſti gl'ia collocare ꝛ btificare. Et hec etiã intendit petere Augu. cũ ait: Saluũ fac ppl'm tuũ dñe: ꝛ bñdic ꝛc. ¶ Sed hic videf inſurgere dubiuꝫ nõ apud peritos: ſed apud ſimplices xp̃ianos. Naz

Dubiũ

videtur ꝙ Ambro. ſupflue petat: vt xp̃s ſubueniat nobis ꝑ ſanguinẽ ſue paſſionis. ꝛ Augu. ſupflue petat ꝙ Jeſus ſaluet pplꝫ ſuũ: qꝛ xp̃s iaꝫ ſubuenit nobis ꝑ ſuã paſſionẽ: ꝛ iã redemit ꝛ ſaluũ fecit ppl'm ſuũ in cruce: ꝑ pctĩs tunc patiendo et ſatiſfaciẽdo et de ptãte diaboli liberando ꝛc. Pro hmõi aũt rñſione eſt valde aduertendũ: ꝓut dictũ eſt in expoſitione pſal. xlv. et. pſal. cxl. ꝙ Adã peccando venũdedit et obligauit totã ſuã naturã et gñationẽ et poſteritatẽ ad penã ſui reat⁹: et ſic oẽs poſteri dicunt peccaſſe in Adã. i. fuiſſe venũdati et obnoxij ꝛ obligari in eo quo ad naturã et gñationez. Sed nullus ꝑticipat ꝑſonal'r illã culpã ꝛ indignationẽ ꝛ penam niſi ꝑſonaliter ꝑticiperet eam ꝑ libidinoſam gñationẽ: vt inq̃t Augu. ad Ualeriũ: ꝛ in prima parte de fide ad Petrũ. Qꝛ tunc vnuſq̃ſq₃ ꝑſonal'r et in actu ꝛ particul'r trahit illã culpã ſiue penam ꝛ indignationẽ dei ꝯ ſeipm̃. Et ſic dr̃ natura filius ire: vt ait apl's ad Ephe. ij. qꝛ tunc in ꝑſona actual'r obligat ad penã ad quã potential'r et in natura fuerat obligatus in adã anteq̃ eſſet aut cõciperef: ꝛ naſceref ĩ actu ꝓut fuit declaratuꝫ ſup pſal. xlv. ꝛ. cxl. ita ergo pari rõne xp̃s oẽs predeſtinatos redemit potential'r et habitual'r in cruce per ſuã mortẽ ꝛ paſſionẽ: ꝛ oẽs in merito ꝛ potential'r reſuſcitauit ꝑ ſuã reſurrectionẽ: qꝛ oẽs ĩ xp̃o ibi fuim⁹ crucifixi ꝛ cõſepulti ꝛ baptizati: ꝛ cõſurrexim⁹ cũ xp̃o: vt inq̃t apl's ad ro. vj. Qđ non eſt intelligendũ ꝑſonal'r ꝛ in actu: ſed ſoluꝫ potential'r ꝛ in merito xp̃i: qꝛ nõdum eramus. et iõ ſicut ad hoc ꝙ vnuſq̃ſq₃ trahat et ꝑticipet ꝑſonal'r pctm̃ Ade opꝫ ꝙ gñef per gñalẽ ꝛ libidinoſaꝫ gñationem. Ita ad hoc qđ nos perſonal'r et actualiter participemus redemptionem et merita paſſionis Chriſti: oportet qđ ꝑſonal'r et particulariter incorporemur ꝛ cõfiguremur ꝛ efficiamur mẽbra xp̃i: et regeneremur ꝑ baptiſmũ: vt ſicut ꝑ carnalẽ gñationẽ tranſiuit ad nos perſonal'r pctm̃ nature et pena pctĩ ipſius Adã: ita ꝑ ſpũalẽ regñationẽ tranſeant ad nos merita ꝛ virtus ꝛ effectus paſſiõis xp̃i. ꝛ iõ nõ ſufficit ꝙ xp̃s fuerit paſſus ꝛ mortu⁹ ſemel gñaliter ꝓ oĩbus nobis: ſed opꝫ vt perſonal'r vnuſq̃ſq₃ participet illã paſſionẽ per baptiſmũ ꝛ eccl'iaſtica ſacr̃a: ꝛ ſic indigemus multiplici gr̃a ad hoc ꝙ perueniam⁹ ad vltimũ effectũ paſſionis xp̃i. et ad ꝑfectã ſaluationẽ. Nã primo opꝫ ꝙ vocemur a xp̃o per gratiã preuenientẽ: ꝛ viuam⁹ ꝛ nõ moriamur in vtero matris: nec in naſcendo: nec anq̃ ꝑueniamus ad baptiſmum. ꝛ ſic opꝫ ꝙ deus conſeruet nos vſq₃ ad illud inſtans. ꝛ iõ dicit Aug. Saluũ fac ppl'm tuum dñe. Scdõ opꝫ qđ actualiter et perſonal'r vnuſq̃ſq₃ recipiat ꝛ participet paſſionem xp̃i: ꝛ incorporef in eccl'ia ꝑ bñdictionẽ ſacramẽtalẽ. ꝛ iõ ſubdit. Et benedic hereditati tue. Tertio opꝫ ꝙ dirigatur ĩ ſuis operationib⁹ tota eccl'ia: et iõ ſubdit. Et rege eos. Quarto vt extollaf a mũdo et perueniat ad terminũ. i. vitã eternam: ꝛ iõ ſubdit. Et extolle illos vſq₃ ineternũ. Et ſic ptꝫ qual'r nulla iſtarũ petitionem eſt ſupflua. Petit ergo primo vt ſaluet nos/ a malo liberando. Scdõ vt bñdicat nos bñdictione ſacrali: ſiue ꝑ eccl'iaſtica ſacr̃a. Tertio vt regat ꝛ dirigat nos per legẽ euangelicã. Quarto vt extollat nos a terrenis ad celeſtia. Nota ¶ Sed adhuc eſt dicẽdũ: ꝙ ſicut in orõne dñica poſt petitionẽ bonoꝝ ſpũalium ꝛ regni celeſtis. petimus neceſſaria vite: cũ dicim⁹. Panẽ nr̃m quotidianum da nobis hodie. Ita pariter Aug. in hac ꝑticula petit etiã bona tpalia neceſſaria ipſi eccleſie dum peregrinatur in hac vita inter infideles vſquequo perueniat ad terminuꝫ. Unde primo petit vt eccleſia ſaluef et defendaf ab incurſu infideliuꝫ ꝛ hereticoꝝ: vt ſecura peregrinetur ꝛ tranſeat in hac vita: ꝛ hoc cum dicit. Saluũ fac populũ tuũ dñe. ſ. a ꝑſecutione infidelium liberando. Scdõ petit eccleſiã ꝛ religionez xp̃iana ꝓſperari/ et augeri: ꝛ per totum orbẽ dilatari/ ꝛ multiplicari in filijs: ꝛ abũdare in bonis tpalib⁹ ad ſufficiẽtiam vite neceſſarijs. ꝛ hoc cuꝫ dicit. Et bñdic hereditati tue. i. multiplica ꝛ ꝓſpera eccleſiaꝫ: q̃ eſt hereditas tua: et hoc in abũdantia filioꝝ ꝛ bonoꝝ tpaliũ: qꝛ bñdictio in ſacra ſcriptura frequẽter ſumitur pro abundantia filioꝝ et bonoꝝ tẽporaliũ. Tertio petit vt religio xp̃iana dirigaf et viuat in hac vita ſecundum legez dei. ꝛ hoc cũ ſubdit. Et rege eos. ſ. in lege tua: vt ſecũdum euãgelium viuãt. Quarto petit vt xp̃iana religio ſic tranſeat per bona tpalia: vt non amittat eterna: ſed vſq₃ ad terminuꝫ huius vite q̃ eſt vita eterna/ ſecura perueniat. et hoc cum ſubdit. et extolle illos vſq₃ internũ. Et has eaſdem quatuor petitiones cõtinue facit eccleſia: vt patet in omnibus orõnib⁹: et maxime in die veneris ſctã qñ orat ꝓ omnibus ſtatibus eccleſie: ꝛ gradibus fidelium: ꝛ ꝓ cõuerſione infideliũ. ¶ Uidens ergo. B. Ambro. omnia q̃ dicta ſunt in hoc cãtico/ de xp̃o. ſ. qual'r xp̃s eſt rex glorie ꝛ eternus filius dei pr̃is: ꝛ per conſequẽs eſt deus ver⁹: et qñ incarnatus et factus hõ non horruit virginis vterũ: et qñ deuicto mortis aculeo aperuit credentibus regna celorum: que ꝓpter pctm̃ Ade fuerant nobis clauſa: et qñ ſaluat ꝛ bñdicit ſuã hereditatẽ ꝛ populũ ꝑ eccleſiaſtica ſacr̃a ꝛ dirigit per gr̃am: et etiã qñ ſaluat et defendit ſuũ ppl'm ab incurſu ꝛ perſecutiõe infidelium et hereticoꝝ: et dirigit eũ inter has humanas varietates ꝛ vſquequo perueniat ad terminum vite eterne in hac peregrinatione optatũ ꝛ intentum. Tũc cognouit ꝙ xp̃o debef vera latria tãq̃ ſaluatori/ redẽptori/ ꝛ glorificatori: ꝛ obligamur per ſingulos dies et horas ꝛ momẽta laudare eũ ꝛ bñdicere. Hec ergo omnia conſiderans Ambroſius in perſona totius eccleſie prorupit in laudem/ cum Dauid pſal. cxliiij. di.

Per ſingulos dies: benedicimus te.

Et laudamus nomen tuum in ſeculum: et in ſeculum ſeculi.

¶ O xp̃e ꝓ tantis bñficijs gr̃as agẽdo: et verã latriã cũ adoratione ꝛ oblatione exhibẽdo/ laudam⁹ nomẽ tuum qđ eſt Jeſus ꝛ ſaluator: eo ꝙ ſaluaſti ꝛ redemiſti nos et glorificaſti nos. Et hãc exhibemus tibi in ſeculũ. i. per totũ ſeculũ huius vie: et in ſcl'ꝫ ſeculi patrie ſuperne regni celeſtis. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt notãdũ: ꝙ de⁹ aliter bñdicit nos: ꝛ nos aliter bñdicimus deũ. Nã deus bñdicit nos ſanctificando ꝛ gratificando per eccleſiaſtica ſacr̃a/ ꝛ ꝓſperando et multiplicando eccleſiã/ ꝛ dirigẽdo eaꝫ et finaliter glorificando: et vniuerſaliter bona temporalia ꝛ ſpũalia largiẽdo: ſicut dictum eſt in ꝓcedenti petitione. et ſic Dauid patebat bñdici. pſal. lxv. cum dicit. Deus miſereaf noſtri ꝛc. et in fine cõcludit. Benedicat nos ꝛc. Et iſto modo etiam deus benedixit omnib⁹ creaturis/ bona naturalia in earum creatione largiendo: vt patet Geñ. j. et. ij. qñ bñdixit eis di. Creſcite et multiplicamini. Nos autẽ bñdicimus deũ et ei⁹ excellẽtiã: oĩpotẽtiã: ſapiẽtiam: et miam: et iuſtitiam commendãdo et ꝓdicãdo: et bñficia nobis collata memorãdo: et ꝓ eis ipſi gr̃as agẽdo: et verã latriã ipſi exhibendo: q̃ cõſiſtit in orõne ꝛ adoratione ꝛ oblatione. Et iſto mõ Dauid ꝓ bñficijs gr̃as agendo. ps. cij. dicit. Benedic aĩa mea dño ꝛc. Jtem pſal. ciiij. Bñdic aĩa mea dño Et enumerat ꝛ explicat oĩa bona q̃ recepim⁹ a deo per creationẽ et gubernationẽ. Et ſic ptꝫ differentia in bñdicendo. Nã deus bñdicit nobis/ bona tpalia et ſpũalia largiendo. et ſic dixit Aug. ſuperius. Saluũ fac ppl'm tuum dñe: et benedic hereditati tue. nos aũt benedicim⁹ deũ/ ei⁹ maieſtatez cõmẽdando: et pro bñficijs gr̃as agendo: ꝛ verã latriam exhibẽdo. ꝛ ſic dicit hic Ambro. Per ſingulos dies benedicim⁹ te. ¶ Sed eſt vlterius aduertẽdum: ꝙ quatuor principalia bñficia recepimus ꝛ continue recipim⁹ a xp̃o redẽptore nr̃o: ꝓpter q̃ non ſolum per ſingulos dies: ſed etiã ꝑ ſingulas horas et momẽta: ꝛ per ſingula loca: et vbiq₃ ſine intermiſſiõe tenemur et obligamur ipm̃ laudare et bñdicere et gr̃as agere: in qua bñdictiõe includif pater et ſpiritus ſctũs q̃ indiuiſe cõcurrũt ad nr̃a bñficia. Nã ꝓmo recepim⁹ a xp̃o beneficiũ creatiõis: in quãtuꝫ pater per xp̃m verbũ fecit oĩa: ſpũ amboꝝ incubãte ſuper aquas: et ſpecial'r nos fecit ad imaginem ſuã/ per quã diuinũ eẽ ꝑticipam⁹ et ſum⁹ capaces eterne felicitatis. Scdõ recepim⁹ beneficiũ redẽptionis et creatiõis/ ꝑ qđ ſumus ab oĩ maledicto abſoluti/ et deo gratificati et recõciliati: qꝛ nil profuiſſet ꝙ creaſſet: niſi mirabilibus modis recreaſſet: vt inquit Aug. et Grego. Tertio recepim⁹ beneficiũ expectationis ad pñiam: qꝛ ſi patientia ꝛ benignitas et mĩa dei non expectaſſet et expectaret ad pñiam: nil ꝓfuiſſet nobis xp̃i redemptio. Nã quid eſſet de nobis miſeris ſi xp̃s anteq̃ veniremus ad pñiam in peccato nos ꝑmitteret interire et mori. Quartũ eſt bñficiũ gl'ificatiõis qđ btĩ poſſident in patria in actu: et iuſti poſſident in via in merito: qꝛ oẽs iuſti expectant gl'ificari inter angelos: et hñt mãſiones ꝑatas in celo. Pro ſupradictis ergo beneficijs tenemur ꝑ ſingulos dies et horas et momenta et loca ſemꝑ et vbiq₃ deũ laudare et benedicere/ et nũq̃ a laudibus vacare: nec ꝓpter hec valemus deo ſatiſfacere: nec equales vices reddere. Quod autẽ ſine intermiſſione temporis et interuallo loci teneamur deũ laudare: et gr̃as agere ꝓbaf. Nam ſicut deus non ceſſat nobis ſemꝑ et vbiq₃ ſupradicta beneficia conferre: ita nos tenemur ſemper et vbiq₃ ipſi gr̃as agere/ ꝛ latrie cultũ exhibere. vnde licet deus ſemel nos creauerit/ tamẽ nõ ceſſat nos regere et gubernare et de neceſſarijs ꝓuidere et in eſſe cõſeruare. Jtem licet ſemel nos per mortez et paſſionẽ redemerit: tamẽ nõ ceſſat nos ꝑ gratiam illuſtrare/ et per eccleſiaſtica ſacramenta recreare et gratificare/ et peccatores ad pñiam expectare/ ꝛ iuſtos glorificare/ et beatis ſuã gl'iam cõmunicare. ¶ Et iõ ꝓpter iſtos quatuor reſpectus et quatuor beneficia recepta/ ordinauit eccleſia in officio matutinali quatuor vigilias nocturnas: quarum quelibet vigilia ſiue nocturn⁹ cõtinet tres pſal. et tres lectiones: cũ ſuis reſpõſis. Unñ ſicut paſtores diuidunt totã noctẽ per q̃tuor ptes et vigilias ad cuſtodiendũ gregẽ ꝓpter lupos/ quarum q̃libet vigilia

Nos deum benedicimus.

q̃tuor beneficia a xp̃o.

cōtinet tres horas:⁊ ſic vn⁹ paſtor vigilat in pma vigilia vſq ad tertiā horā noctis incluſiue:⁊ alius per alias tres horas vſq ad mediā noctem:⁊ alius a media nocte vſq ad tertiā horā:⁊ alius per alias tres horas vſq ad aurorā. Et iſtum modū etiā obſeruant armigeri ⁊ milites in caſtris et in oppidis cuſtodiēdis.⁊ naute in nauigatione. Ita ergo pariter hunc modum ſeruabat eccleſia primitiua in principio in Egypto:vt inquit Philo et euſebius ⁊ Hierony. Et hunc modum ſeruabant poſtea monachi in Egypto et Syria:vt inquit Caſſianus. Nam prima pars eorum orabat in prima vigilia noctis: et alia in ſecunda:et alia in tertia vigilia:et alia in quarta:intantum φ nulla pars noctis ceſſabat a dei laudibus ⁊ pſalmodia: ⁊ ſic dum vna pars dormiebat:altera vigilabat.et eodem modo faciebant in officio diurno. Naȝ pria pars orabat vſq ad tertiam:⁊ exinde alia vſq ad meridiem per alias tres horas:⁊ alia a meridie vſq ad nonam p alias tres horas: ⁊ alia vſq ad veſperam. Et ſic eccl'ia noctu dieq per nullum momētū ceſſabat a dei laudibus cum pſalmodia.⁊ ideo ad inſtar illorum ordinauit latina eccleſia tempore Ambroſij et Auguſtini in officio matutinali quatuor nocturnos iuxta quatuor vigilias noctis. In quorum primo cantat eccleſia tres pſal.iuxta numeruȝ horarū prime vigilie noctis:⁊ in ſecundo noct.ſimil'r iuxta numerum horarū ſcde vigilie.⁊ ſil'r facit in tertio noct.p q̄rta autē vigilia que eſt vſq ad aurorā/cātat primo ad canticum.ſ. Te deum laudamus:poſtea procedit in laudibus cum quinq pſalmis exprimētibus diuinas laudes/⁊ cantat hymnum nouū cū cātico Zacharie/quaſi agendo gratias quia nox ve.le.preceſſit:dies auteȝ gratie appropinquauit:vt induamur arma lucis. Et hunc eundem ordinē ſeruat eccleſia in officio diurno diuidendo ipſuȝ in quatuor partes iuxta quatuor vigilias diei.et ideo in pma dicit tres pſal.iuxta tres horas prime vigilie diei/ ⁊ ad tertiam dicit alios tres iuxta tres horas ſcde vigilie:⁊ ad ſextam ⁊ nonaȝ ſil'r vſq ad noctem. Et verum φ poſtea eccleſia ordinauit officium veſperorū:qđ iam habet reſpectū ad diē ſequentē. Et ſic etiā ordinauit completoriuȝ. Ex ſupradictis patet: φ eccleſia per ſingulos dies et horas et momenta nunq̄ ceſſat laudare deum ⁊ agere grās pro ſupradictis quatuor beneficijs a deo receptis.et hoc fit ſemp et vbiq. Nam cum in noſtro hemiſpherio eſt dies:in alio eſt nox:⁊ econuerſo:⁊ ſic cū hic dicitur officiū diurnū/ibi dicit nocturnū ⁊ ecōuerſo. Item cū in vna regione eſt hora pma:in alia eſt tertia:et in alia ſexta. Et ſic qn̄ nos dicim⁹ primā:apud perſas dicit tertia:⁊ apđ Judeos dicitur ſexta/⁊ apud regionē Sinarū dicunt veſperi. Ex quo pȝ φ nunq̄ ⁊ nullibi ceſſat a dei laudibus:ſȝ ſemper ⁊ vbiq laudat deus ⁊ nomen xp̄i:⁊ etiā inter infideles vbi habitāt chriſtiani. Item ſi aliquādo hoīes tacēt in terra:tamē angeli in celo nō ceſſant dicere ſanctus ⁊c. Et hoc intendit dicere. B. Ambro. in hac parte/ cum ait. Per ſingulos dies benedicimus te ⁊c.

¶ Quia ergo Ambro. dixit φ p ſingulos dies ⁊ horas et momenta obligamur et tenemur bn̄dicere ⁊ cōfiteri ⁊ laudare xp̄m deum ⁊ hominē:et ipſi ſemper ⁊ vbiq grās p ſupradictis beneficijs receptis agere:ideo dicit Augu. φ ita pari ratiōe pro ſalute noſtra de neceſſitate cogimur per ſingulos dies et horas ⁊ momenta ſuam miſericordiam implorare ⁊ exorare vt eruat nos a malis preſentibus ⁊ periculis futuris:puta vt conferat nobis gratiam preuenientem:ne amplius incidamus in peccatuȝ quod ſine gratia vitare non poſſumus:et vt excitemur et roboremur ad bonum agendum: et liberemur a peccato in quo ſumus. Cauſa autem huius neceſſarie petitionis eſt:q̄ taliter fuimus vulnerati et debilitati in Adam: quod ſi fuerimus derelicti in noſtra natura corrupta:nec poſſumus ex viribus noſtris vitare peccatū:nec aliquid boni agere:niſi adiuuemur grā xp̄i:put probat Auguſt.per longas diſputationes contra Pelagianos:⁊ prout dictum eſt in expoſitione pſal.xiij.⁊.cxviij.et.cxl.et aliorum pſal.ergo eſt deprecanda nobis diuina miſericordia. Unde poſtq̄ ſumus liberati ab originali per gratiam baptiſmalem: et collata eſt nobis gratia gratifica:deprecanda eſt nobis ſemper diuina miſericordia:vt in illa cōſeruemur:ne cadamus in pctm̄:⁊ ſi ſum⁹ in pctō aliquo/eſt nobis deprecāda eadem diuina mia:vt det nobis gratiā diſponentem vt ſurgamus a pctō:et det nobis grām preuenientem ⁊ roborantem:ne incidamus in aliud peccatū addendo mala malis:ne efficiamur difficiliores ad ſurgendū. Itē deprecanda eſt diuina mia:vt det nobis gratiam in tali ſtatu: vt impellamur ad opera mie facienda:propter q̄ bona deus moueat ad miſerēdum nobis:et ad conferendā ſupradictā gratiam p̄uenientem:vt per eam ſurgamus a peccato in quo ſumus:⁊ vitem⁹ altera peccata. Hanc ergo quadruplicem gratiam et miam petit et explicat Augu.per tres verſus ſequentes in perſona eccleſie. Nam in perſona iuſtorum dicit.

Dignare domine die iſto: ſine peccato nos cuſtodire.

¶ Id eſt vt in gratia cōſeruemur: ⁊ ne in aliquod peccatum incidamus. Sed in perſona peccatorum dicit cum Dauid pſal.cxxij.

Miſerere noſtri domine:

Scilicet vt a peccato reſurgamus.et

Miſerere noſtri.

¶ Ut in aliud peccatū non incidamus:ſed omnia alia peccata vitemus ne te ad maiorem iram irritemus et prouocemus. Iteȝ cū eodem Dauid pſal. xxxij.petit grām ad bene operandum:cum ſubdit.

Fiat miſericordia tua domine ſuper nos: quemadmodum ſperauimus in te.

¶ Hoc aūt dicit ad differentiā infidelium obſtinatorū/q̄ a pctō non deſiderant/nec intendunt exire. Ex quibus pȝ/φ ſicut ex debito tenemur p beneficijs receptis per ſingulos dies deo gratias agere: et deum laudare:ita pro beneficijs futuris.ſ.ad vitanda peccata futura:et ad bona faciēda/de neceſſitate cogimur quotidie et ſemper diuinam miam implorare:⁊ exorare qđ eſt cōtra temeritatē Pelagianorum:vt videbitur. Sed ne quis deſperet de diuina mia:q̄ deus nulli cum perſeuerantia orāti et ſe diſponenti negat talem miam: ideo ſubdit Augu.concludendo totum canticum:dicens.

In te dn̄e ſpaui:non cōfundar ineternum.

¶ Quaſi dicat. O dn̄e/ſcio φ non odiſti naturam hoīs:quā ad tuā imaginem feciſti:⁊ ſcio φ non vis

mortē peccatoris:ſed vt cōuertatur ⁊ viuat: ⁊ ſcio qđ nō deſeris clamātes ad te:⁊ ſcio φ oēs qui ſperāt ⁊ expectāt te nō cōfundent:nec fruſtra erit eorū ſpes ⁊ fiducia ⁊ petitio:ideo quia in te ſperaui et pono ſpē meā:iđ nō cōfundar ineternū:nec fruſtrabor in mea petitiōe:ſed tu implebis petitioneȝ meā.q.d.Aug.q̄ ego poſui ſpē meā in meritis tue paſſionis:iđ nō me a te repuliſti:immo ad gratiam baptiſmi me peruenire feciſti:per quam oīa pctā mihi ſunt remiſſa:et ſic nō cōfundar ineternū cum infidelibus ⁊ obſtinatis:ſed in celeſti fruitione ſatiabor cū appuerit glīa tua. Item q̄ ſcio ⁊ ſpero φ ſicut penitētibus nunq̄ negaſti veniaȝ ⁊ miam:ita iuſtis nō negabis glīam:q̄ ſupbis reſiſtis:⁊ humilibus das gratiam. Et iđ elegi habitare in domo ⁊ eccleſia dei mei magis q̄ habitare in tabernaculis pctōꝝ hereticoꝝ ⁊ gētiliū. Et ſcio qđ non priuabis bonis glīe eos qui ambulāt in innocētia per fidem ⁊ charitatem.⁊ ſic btūs hō q̄ ſperat in te p ſal lexxiij.⁊ iđ hec eſt cam q̄re in te dn̄e ſperaui:q̄ ſcio φ non cōfundar ieternū. Ex ſupradictis pȝ rn̄ſio ad argumētū qđ faciebat Pelagius ⁊ Julianus cōtra Aug di. Si impoſſibile eſt qđ aliq̄s poſſit reſiſtere malo ⁊ facere bonum:nec implere diuina precepta ſine grā xp̄i:ergo ſequitur qđ nos obligamur ad nobis impoſſibile:⁊ per pn̄s iniuſte damnarent pctōres ⁊ tranſgreſſores p̄ceptoꝝ:q̄ ad impoſſibile nemo obligat. Ad hoc rn̄det Aug.qđ non eſt incōueniēs qđ aliq̄s obliget ad ſibi impoſſibile q̄n ipſe vel parētes fuerūt cā ſui reatus.vn̄ ois homicida obligat ad reddendū hoīem mortuum:⁊ tn̄ hoc eſt ipſi impoſſibile. Et filij pditoris obligant ad ſeruiendum dn̄o pro parentibus. Ita ergo ipſis primis parētibus in principio data fuit iuſtitia originalis:per quā libere et ſine difficultate poterant opari:⁊ diuina p̄cepta adimplere.ſed q̄ Adā peccādo perdidit illā originalem iuſtitiam:⁊ per pn̄s poſſibilitatē libere operandi ⁊ adimplendi diuina p̄cepta put dicetur:ideo deus iuſte pōt exigere ab Adā ⁊ filijs eius illā originalem iuſtitiam ſeu obſeruantiā p̄ceptorū ſcđm illā iuſtitiam.⁊ ſic vnuſq̄ſq obligat ad ſeruandū diuina p̄cepta:lȝ ſit ipſi impoſſibile ſcđm naturā corruptā ⁊ infirmā:cuius infirmitatis Adā fuit cā.⁊ iđ nullus hȝ ius querele ꝯ deū. Sed ad illud qđ dicebat Julianus qđ iniuſte dānarētur pctōres:poſtq̄ ipſis eſt impoſſibile vitare malū ⁊ facere bonū ſine auxilio ſuperiori: Rn̄detur:φ licet ſit impoſſibile aliquē ex pprijs virib⁹ bn̄ opari ⁊ ſaluari:tn̄ hoc eſt poſſibile:ſi mia ⁊ grā xp̄i adiuuet. Et ſic licet ſit ipſi ipoſſibile p ſe bene opari:tn̄ nō eſt ipſi ipoſſibile gratiam xp̄i petere:⁊ eius miam iplorare:⁊ ſe ad gratiā inquātum poteſt p̄parare:cū qua grā pōt malū vitare ⁊ bn̄ operari. Et iđ obſtinat⁹ non ſolū dānatur q̄ peccauit:ſed q̄ non recurrit ad medicū gratiā perēdo:⁊ miam implorando:et ſe ad gratiā quā nulli petenti ⁊ pſeuerāti ⁊ p̄parāti xp̄s vnq̄ negauit/p̄parādo. Nam ille qui dixit:nemo venit ad patrem niſi p me:⁊ ſine me nihil poteſtis facere. Jo.xiiij.ille idē dixit. Si qđ petieritis patrē in noīe meo dabit vobis. Item petite ⁊ accipietis:querite ⁊ inuenietis:pulſate et aperiet vobis:q̄ qui petit accipit:⁊ qui q̄rit inuenit:et pulſanti apiet. Item qn̄ xp̄s dixit Mat.xix. Facilius eſt camelū itrare ⁊c. mirabantur diſcipuli. Quis ergo poterit ſalu⁹ fieri:q̄bus rn̄dit xp̄s. Apud homines impoſſibile eſt hoc:apud deum oīa poſſibilia ſunt. Ex quib⁹ verbis xp̄i patet:φ lȝ impoſſibile ſit aliquē ſaluari ex pprijs virib⁹:tamen pōt ſaluari adiut⁹ gratia dei:que nulli petenti cuȝ perſeuerantia ⁊ ſe preparāti negat:⁊ ſic null⁹ damnatur:niſi culpa ſua. Nā ſicut ſcit φ non pōt ex proprijs viribus bn̄ opari ſine grā xp̄i:ita ſcit ⁊ cert⁹ eſt φ xp̄s non negabit ſibi gratiā:per quā poterit bene operari ⁊ ſaluari:ſi illā grām petit cum perſeuerantia:⁊ſe ad illā quātū poſſibile fuit preparādo. Et ſic patet rn̄ſio ad argumentū Juliani ⁊ oīm pelagianorum. Et hoc confirmat Aug.in concluſione ⁊ fine huius cantici:di. In te dn̄e ſperaui:non confundar ineternū. ¶ Ex iſto ergo cantico poſſun recolligi.xxiiij.veritates catholice fidei ad cōſequendaȝ ſalutē cuiuſlibet fidelis. Quarum prima eſt.φ vnus ſolus deus eſt laudandus ⁊ colēdus. Secunda:qđ iſte ſolus deus eſt colendus tanq̄ dn̄s ⁊ rector et gubernator vl'is. Tertia:quod ſicut eſt pr̄ et creator vniuerſi:ita eſt colēdus ⁊ venerandus per totū orbem terrarum. Quarta:qđ tota natura angelica inceſſabili voce proclamat ſanctus ⁊c. myſterium trinita.explicando. Quinta:qđ non ſolum angeli:ſed ēt oēs chori beatoꝝ hoīm laudant deuȝ in celo. Sexta qđ nō ſolū eccleſia celeſtis:ſȝ etiam iſta militans per totū orbem terrarū confitet ⁊ colit deū in trinitate perfecta.ſ.patrē ⁊ filium ⁊ ſpm̄ ſanctum.⁊ ſic iſta eccleſia vnit cum ſuperna per latriā. Nā qđ illa cantat per beatā viſionē:iſta cantat ⁊ confitet per fidem. Septima:qđ licet xp̄s ſit hō:tn̄ eſt rex glorie. Octaua:qđ xp̄s eſt filius naturalis ⁊ eternus dei pr̄is:⁊ per conſequens eſt deus ⁊ heres patris:cui debet regnū ⁊ iperium mūdi:et vera latria. Nona:qđ fili⁹ dei eternus ex tpe ſuſcepit hoīem in atomo:vt in illa carne poſſet pati ad liberandum genus humanū a morte eterna. Decima/qđ tripliciter xp̄s non horruit virginis vteruȝ qn̄ ex ea carnē aſſumpſit. Primo:q̄ cum eſſet deus eternus non horruit fieri hō mortalis. Secundo:q̄ nihil horrēdum in virgine repperit:q̄ ſicut eam puram ⁊ virginem repperit in cōceptiōe/ita virginē ⁊ purā ⁊ ſanctam reliquit in ſua natiuitate. Tertio nō horruit:quia licet aſſumpſerit ex ea carnem cum penalitatibus peccati:tn̄ nō cum culpa peccati. Undecima:qđ xp̄s in ea carne quā aſſumpſit ex virgine deuicit aculeum et gladiū mortis:q̄ mortem noſtram moriendo deſtruxit ⁊c. Duodecia/qđ tripliciter chriſtus moriendo deuicit mortem. Primo q̄ vltra mortē qui erat termin⁹ vite corporalis reſurgēdo vitā eternā repperit:⁊ ſic fecit mortem peruiam:q̄ vltra ipſam trāſiuit. Secundo deuicit mortē/q̄ per reſurrectionē immortales nos fecit. Tertio deuicit mortē petūq̄ in ſeruitute oēs tenebat. Decimatertia/qđ ſicut xp̄s p ſuā mortē deuicit mortis aculeū/ita p aſcēſionē aperuit credentibus regna celorū. Decimaquarta/qđ xp̄s vt hō ſedet in potioribus bonis glorie pr̄is. Deciaq̄nta/qđ chriſt⁹ etiam vt hō nō ſolū ſedet in potiorib⁹ bonis glorie patris quo ad fruitionē ⁊ honorē latrie/ſȝ ēt ſedet in ſede ptātis ad iudicādū ſuper oēs creaturas in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno.⁊ ſic nō ſolū ſedet in ſede glorie/ſed ēt iudicij.⁊ iđ eſt iudex vl'is venturus in nouiſſimo die cum poteſtate magna et maieſtate. Decimaſexta/φ ad xp̄m pertinet in hac eccl'ia diſpenſare merita ſue paſſionis. Decimaſeptia:φ ad

Nota.

O Epilogatio hui⁹ cātici.

Chriſtũ pertinet cõplere numerum electorũ: ⁊ eos
annumerare ⁊ cum ſanctis angelis in glĩa ſociare.
Decimaoctaua: ꝙ ad xp̃m pertinet ſaluare pplm
per grãm: ⁊ bñdicere per eccl'ie ſacrã: ⁊ regere per
legẽ euãgelicã: ⁊ extollere per gloriam. Decimano-
na: ꝙ ad xp̃m nõ ſolũ pertinet ſaluare pplm ſuum
ſpũal'r a pctõ: ſ; etiam tpal'r ab oĩ periculo corpali
⁊ bñdicere: copiã bonorũ tẽporaliũ cõferẽdo: ⁊ di
rigere eos in via/ finaliter gloriã cõferendo. Uige-
ſima: ꝙ per ſingulos dies ⁊ horas ⁊ momenta obli-
gamur deo latriam exhibere ⁊ laudare ⁊ grãs age
re ꝓ bñficio creationis: redẽptiõis: ⁊ ad pniam ex
pectatiõis: ⁊ glorificatiõis. Uigeſimaprĩa/ ꝙ ſicut
ex debito obligamur deũ ꝑ ſingulos dies laudare
pro bñficijs receptis: ita de neceſſitate cogimur di
uinam miam implorare pro futuris. Unde iuſti te
nẽtur orare vt in gratia conſeruẽtur: ne cadant in
pctm: pctõres aũt tenentur ꝑpter tria petere gra-
tiam. primo vt ſurgant a pctõ. ſcdo vt non incidant
in alia pctã/ addendo mala malis. tertio vt ſemper
faciant aliqua bona opa mie: vt deus ducat eos ad
pniam. Uigeſimaſecũda: ꝙ hũana natura taliter
fuit corrupta in Adã morbo cõcupiſcentie/ ꝙ iuſt⁹
per ſe in puris naturalibus nec põt vitare pctã/
nec aliquid boni agere: niſi fuerit adiutus gratia
xp̃i pſeruãte ⁊ roborante. Uigeſimatertia: qd pec-
cator nõ põt ſurgere per ſe a pctõ: nec vitare pec-
catum: nec facere aliquod bonũ ſine grã xp̃i. et iõ
non debet ceſſare miam dei implorare. Uigeſima-
quarta: ꝙ ſicut ſum⁹ certi: qd ſine grã xp̃i non poſ-
ſumus ex ꝓprijs virib⁹ pctã vitare: quã grãm ſem
per tenemur implorare. Ita ex ꝓmiſſione euange-
lica ſumus certi: ꝙ ſi qd gratiã inquantũ in nobis
eſt nos diſponim⁹: ⁊ cum humilitate eã perſeueran
ter petimus: qd nunꝙ nobis xp̃s eam negabit. Ex
quo patet ꝙ nullus damnatur niſi culpa ſua. Et ſic
per has. xxiiij. veritates catholicas ptʒ tota intel-
p q̄ſtio. ligentia huius cantici. Ambro. ⁊ Aug. ¶ Sʒ nunc
reſtat querendũ quare cũ tanta auctoritate ⁊ de-
uotione vl'is eccleſia ſuſcepit hoc canticum: ⁊ facit
ipſum publice cãtari in eccleſia in oib⁹ feſtiuitati-
bus in officio canonico cũ tanta ſolẽnitate ⁊ cele-
britate: cũ hoc canticum nõ ſit ꝓpheticũ in canone
vete. te. ſicut cãtica Moyſi ⁊ Eſaie ⁊ Abacuc: nec
ſit euangelicũ ſicut canticum virginis Marie ⁊ za
charie ⁊ Simeonis: q̃ cantantur in officio canoni
co. ¶ Ad qd rñdet: ꝙ iſtud canticũ eſt euãgelicum
rñſio. duplici rõne. Primo: q: Ambro. ⁊ Augu. non locuti
ſunt ſpũ humano: ſed ꝑut ſpũs ſanct⁹ dabat eloqui
illis: ſicut dicit Dacius ⁊ Poſſidonius. Secũdo eſt
euangelicũ: eo ꝙ oẽs veritates confeſſe ⁊ memora
te in hoc cantico ſunt euangelice: ⁊ ex euangelio
ſũpte: vt dictum eſt. ⁊ etiã q: oẽ qd a ſpũ ſancto di-
ctum eſt: euangelium ⁊ veritas euãgelica eſt maxi
Iſtud cãticũ ẽ euan gelicũ me qñ annunciat de xp̃o qd iã completũ eſt. ⁊ ideo
dixit xp̃s. Dabo vobis os ad loquendum ⁊c. non
enĩ vos eſtis qui loquimini ⁊c. Itẽ iſtud canticum
eſt ꝓpheticũ: q: in illo baptiſmo preuidit Ambro.
qualis ⁊ quantus erat Aug. futurus in eccleſia: vt
inquit Dacius: ⁊ quomodo debebat oẽs hereſes
expugnare ⁊ ab eccleſia eliminare: quod in verita-
te poſtea completum eſt prout infra patebit. ⁊ ſic
patet qualiter hoc canticum eſt ꝓpheticum ⁊ euã-
gelicum. Et ideo cum auctoritate recepit ipm ec-
cleſia. Sed cauſa quare cum tanta veneratione et

frequentatione ꝑcepit ipſum eccleſia publice can-
tari in officio matutinali: ⁊ etiam in omnibus gra-
tijs agendis: fuit ⁊ eſt propter octo fructus ⁊ vti-
litates quas iſtud canticũ attulit ⁊ affert toti eccle
ſie: ⁊ cuiꝗ fideli ipſum cum deuotione ⁊ veneratio
ne recitanti ⁊ dicenti. Unde ſeptem fructus affert
iſtud canticum. Nam primo inſtruit oẽs fideles. ſeptem fructus affert iſtud canticũ
ſcdo iuſtificat oẽs chriſtianos. tertio conſtruit ec-
cleſiam. quarto deſtruit omnem hereticam praui-
tatem. quinto placat deum. ſexto impetrat miam.
ſeptimo armat ⁊ prebet arma quotidiana contra
diabolum. Octauo ⁊ vltimo: q: nos conciues ſan-
ctorum et domeſticos dei efficit: et iſtam eccleſiã cũ
celeſti conſociat: quia ſimul cum angelis et beatis
cantat: ſanctus: ſanct⁹/ ſanct⁹ ⁊c. Et hoc patet per
ſingula. Primum ergo ptʒ. Nam hoc canticum do- Primus fructus
cet et cõfitetur ſupradictas. xxiiij. veritates catho
licas: in quarum confeſſione conſiſtit tota doctri-
na ⁊ fides chriſtiani: per quas veritates oĩs chri-
ſtianus ſufficienter inſtruit in fide: ⁊ differt a quo-
cunque infideli ⁊ non chriſtiano. Unde tota fides
chriſtiani conſiſtit in credendo deum trinum ⁊ vnũ
creatorem ⁊ dñm ⁊ gubernatorem totius vniuer-
ſi: et glorificatorem hominũ iuſtorũ ⁊ angelorũ: et
credere Chriſtum eſſe verbum incarnatum: et deũ
⁊ hominem: conceptum de ſpiritu ſancto natum ex
virgine: mortuum/ ⁊ paſſum: ⁊ reſurrexiſſe: et re-
gna celorum nobis aperuiſſe: ⁊ per conſequens eſ-
ſe redemptorem generis humani: ⁊ de diabolo tri-
umphatorem: ⁊ quod ſedet a dextris in gloria dei
patris tanꝗ iudex vniuerſalis: ⁊ credere Chriſtum
eſſe caput et rectorem eccleſie/ a quo tota eccleſia
recipit omnem gratiam ⁊ virtutem ⁊ oĩa dona ſpi-
ritualia: cui debetur cultus latrie: ⁊ credere nemi-
nẽ poſſe peccata vitare/ nec bene operari: niſi grã
Chriſti fuerit adiutus. Que oĩa ſufficienter docet
⁊ inſtruit canticum iſtud. Ex quibus ptʒ: ꝙ inſtruit
oẽs fideles in omni veritate fidei catholice. ¶ Se-
cunda vtilitas ⁊ fructus huius cantici eſt: q: con-
ſtruit totã eccleſiã per ſupradictaʒ trinam cõfeſſio
nem. ſ. per confeſſionem fidei confitendo ſupradi-
ctas. xxiiij. veritates catholicas quibus tota eccle
ſia defenditur ⁊ tuetur ab omni incurſu inimicorũ
infidelium ⁊ hereticorum: ⁊ per confeſſionem la-
trie qua deo ſatiſfacit: et per confeſſionem pecca-
torum qua diabolum exterminat. Et in hoc canti-
co continentur oĩa que pertinent ad noſtram ſalu
tem. Unde primo in eo continet totum ſymbolum
fidei confitendo ſupradictas. xxiiij. veritates catho
licas. Secundo continet tota oratio dominica cũ
ſuis petitionibus. Nam ſicut ibi dicitur. Pater no
ſter qui es in celis ſanctificetur nomen tuum: ita
hic dicit ſanctus ⁊c. ⁊ per ſingulos dies laudamus
nomen tuum in ſeculum ⁊c. Item ſicut ibi dicitur.
Adueniat regnũ tuum: ita hic dr̃ eterna fac cũ ſan-
ctis tuis in gloria numerari. Item ſicut ibi dicitur.
Dimitte nobis debita noſtra ſicut ⁊ nos ⁊c. ita hic
dicitur digna re domine die iſto ⁊c. miſerere noſtri
⁊c. Et ſic ptʒ qualiter iſtud canticum continet to-
tum ſymbolum eccleſie ⁊ orationem dominicam:
et vniuerſaliter in virtute ⁊ implicite continet to-
tam ſacram ſcripturam veteris teſta. ⁊ per conſe-
quens eſt dicendum quod ſufficienter cõſtruit to-
tam eccleſiam ⁊ turrim fortitudinis eius. q̃ quidem
turris triplici muro circundatur et ſepitur. Nam

turris triplici muro circundatur ⁊ ſepitur. Nã pri-
mus ⁊ exterior murus eius eſt cõfeſſio fidei ſupra-
dictarum. xxiiij. veritatum: quo muro ſe tuetur ec
cleſia ab incurſu oĩm infideliũ ⁊ hereticorum. Secun
dus murus ⁊ interior eſt confeſſio penitentialis et
gratia ſacramẽtorum: quo ſe tuet eccl'ia ab oĩ incur
ſu demonum. Tertius murus ⁊ intimus eſt confeſ-
ſio vere latrie. ⁊ iſte eſt ita altus ꝙ attingit vſꝗ ad
celum. Et iſto triplici muro iſtud cãticum cõſtruit
⁊ circũdat ⁊ roborat dei eccleſiam. ⁊ ideo ſicut hoc
canticum cõfitetur oẽm veritatẽ catholicã: ita pe-
tit oĩa que pertinẽt ad noſtrã ſalutẽ: ⁊ agit gratias
pro beneficijs receptis. Et ſic inſtruit ⁊ conſtruit ⁊
iuſtificat: qui ſunt tres mirabiles ⁊ vtiles ⁊ ſalu-
bres fructus huius cantici. ¶ Tertia vtilitas ⁊ fru
ctus huius cãtici eſt: q: ſicut ſufficienter conſtruit
eccleſiam per ſupradictã trinã confeſſionẽ: ita ſuf-
ficienter deſtruit oẽs errores infidelium et hereti-
corum. vnde iſtud canticũ in principio ſui deſtruit
errorem gentilium qui colebãt plures deos/ ⁊ dice
bant mundum eſſe eternũ: ⁊ ponebant felicitatem
ſuam in hac vita. ⁊ in ſecunda parte in qua dr̃. Te ꝑ
orbem terrarum ⁊c. deſtruit ſimul obſtinationem
Judeorum qui negãt myſteriũ trinitatis: ⁊ perfidiaʒ
Arrianorũ qui ſeparabãt in perſonis ſubſtantiam.
per hoc autẽ qd ait Tu rex glorie Chriſte: deſtruit
falſam doctrinam Manicheorum qui negabãt Chri-
ſtum eẽe hoiem verũ ⁊ mortuũ ⁊ paſſum. per illud
autem ꝙ dicit: digna re dñe die iſto: deſtruit hereti
ca dogmata Pelagianorum: qui dicebant vnũquẽꝗ
ꝓ proprijs viribus abſꝗ alio auxilio poſſe precep-
ta dei adimplere: ⁊ per conſequens oĩa peccata vi
tare: ⁊ oĩa opera charitatis adimplere: et per conſe
quens dicebant ſuperfluum eſſe deum orare: poſt-
ꝗ vnuſquiſꝗ omnia ſupradicta bona libertate li-
beri arbitrij per ſe poterat facere. Et ſic patet qua-
liter iſtud canticum deſtruit omnes errores infide
lium ⁊ hereticorum. ¶ Sed eſt aduertendũ ſecun-
dum Poſſidonium: ꝙ vnitatem fidei quã augu. con
fitetur in hoc cantico in ſuo baptiſmo: poſtea defen
dit publice in ſuis ſcriptis et predicationibus ad
deſtructionem hereticorum. Unde ambro. non ſo-
lum incepit. Te deum laudamus: eo quod dedux-
rat augu. ad baptiſmum: ſed quia preuidit in ſpiri-
tu qualis ⁊ quantus erat futurus augu. in eccleſia
vt inquit Darius. Et quia preuidit qualiter omnes
errores hereticorum debebat ab eccleſia elimina-
re: vt inquit Poſſidonius: prout poſtea factum eſt.
¶ Ad cuius euidentiam eſt notandum: ꝙ inter ce-
teras/ quatuor hereſes affligebant eccleſiam tem-
pore Augu. Quarum prima fuit ſupſtitio gentiliũ.
Nam licet multi reges ⁊ populi gentilium fuiſſent
ad fidem conuerſi poſt cõuerſionẽ magni Cõſtanti
ni/ et maxime tempore Theodoſij: tamen quando
Alaricus rex Gothorum cum ſuis gentilibus ingreſ
ſus e't Italiam: ⁊ ex magna culpa ⁊ occaſione Ro-
manorũ incendiſſet ⁊ deſtruxiſſet Romã cum tota
Italia: tunc Romani tepidi in fide hoc imputabãt
Chriſto: dicentes quod dum Roma colebat plures
deos ſemper fuit proſpera ⁊ dña mundi. Sed poſt-
ꝗ fuerat ſub fide Chriſti: ſemper fuerat diminuta
et contempta: ⁊ tandem per illum barbarum regẽ
Gothorum deſtructa: et ſic blaſphemabant Roma
ni et ceteri Italici contra Chriſtum et legem euan
gelicam/ decernentes repetere idololatriam. Tunc

autẽ Marcellinus ſcripſit ad augu. dicens. vt exci
taret gratiã a deo ſibi collatam: vt ſcriberet cõtra
iſtos blaſphemos nominis Chriſti: quia Roma cũ
tota Italia erat in magno periculo apoſtatandi a
fide Chriſti: et repetendi antiquam ſuperſtitionem
idololaticam: ni ipſe apponeret remedium. Tunc
autem auguſti. virtute ⁊ lumine ſpiritus ſancti ar-
mat⁹ et illuſtrat⁹ ſcripſit. xxij. libros pro defenſio-
ne ciuitatis dei et chriſtiane religionis: in quibus
non ſolum defendit eccleſiam et totaʒ ſacram ſcri
pturam vtriuſꝗ teſt. ſed etiam deſtruxit totaʒ ido
lalaticam ſuperſtitionem. Nam in primis. x. libris
deſtruit oẽs deteſtabiles ⁊ fedos rit⁹ illi⁹ ſuperſti
tionis detegendo falſum cultum falſorum deorũ: ⁊
et detegendo et confutando falſam doctrinam et
deceptionem eorum. Ab. xi. autem libro vſꝗ ad
xviij. incluſiue memorat diuerſos fines vtriuſꝗ ci-
uitatis. ſ. dãnationem perpetuam impiorum/ ⁊ glo
riam fideliũ ⁊ iuſtorũ. In quibus. xxij. libris oſten
dit vnum deũ ⁊ trinum ⁊ vnum eſſe creatorẽ ⁊ gene
ratorem vniuerſi/ et redemptorem et glorificatorẽ
omnium iuſtorũ: ſicut cõfeſſus fuerat in prima par
te huius cantici. Et ſic Marcellinus publicauit il
lum librum Rome et per totam Italiam: quo libro
viſo tota Italia ceſſauit a blaſphemia et apoſtaſia
et malo propoſito repetendi idololaticam ſuperſti
tionem. ⁊ ſic quietauit totam eccleſiam Augu. per
illos libros de ciui. dei: ⁊ deſtruxit errorẽ gentiliũ.
¶ Itẽ eodem tẽpore ſurrexit q̃dam vocat⁹ Maxi-
minus/ epiſcopus Arrianorũ: qui vehemẽter ince-
pit reſuſcitare ⁊ roborare illam ſectam: ⁊ inuehere
cõtra fidem trinitatis perſonarũ diuinaruʒ in vna
et eadem ſubſtantia/ quam cõfitetur eccleſia. Tunc
aug. ſcripſit librũ contra illum Maximinũ: in quo
deſtruit et confutat eius argumenta: et roborat fi/
dem eccleſie fundamentis et auctoritatibus ſacre
ſcripture. Et poſtea ſcripſit. xxv. libros de trinita.
vbi lucidius et diffuſi⁹ probat et declarat propoſi-
tum ſupradictum. Hoc idem fecit augu. in multis
alijs libris et tractabus: deſtruendo perfidiaʒ Ar-
rianorũ ⁊ aliorum infidelium circa myſterium tri
nitatis. ¶ Item eodeʒ tẽpore ſurrexerũt multi ma
gni viri fedo ⁊ deteſtabili dogmate Manicheoruʒ
maculati: qui illã ſectam vehementer inceperũt re
ſuſcitare ⁊ grandi conatu reſtaurare: contra quos
augu. ſcripſit/ eorum dicta et ſcripta confutãdo et
repellendo. Et primo contra Fauſtum Manicheũ
per. xl. reſponſiones. Secundo cõtra Fortunatum.
Tertio cõtra Creſconium: ⁊ contra Felicianum: et
contra epiſtolam fundamenti: ⁊ cõtra aduerſariuʒ
legis ⁊ ꝓphetarum: ⁊ contra multos alios eiuſdeʒ
ſecte: qui inter cetera negabant Chriſtũ eſſe hoiem
verum: ⁊ per cõſequens eſſe paſſum. Et ſic deſtrue
bant totum myſterium noſtre redẽptionis ⁊ virtu
tem ſacramentorũ eccleſie a paſſione Chriſti ꝓ no-
ſtra ſalute ⁊ iuſtificatione manantem. quos omnes
auguſt. ſcriptis ⁊ publicis diſputationibus et pre-
dicationibus ſuperauit: ⁊ ab eccleſia eliminauit ⁊
fugauit: prout confeſſus fuerat in hoc cantico/ quã
do dixit: Tu ad liberandum ſuſcepturum hoieʒ nõ
horruiſti virginis vterum ⁊c. Item eodeʒ tempore
fuit orta et per totum orbem ſubito diffuſa teme-
raria ſecta et doctrina falſa Pelagianorũ: q̃ nega-
bant peccatum primorũ parentum cum ſuis pena-
litatibus tranſiuiſſe ad poſteros: ⁊ ꝑ conſequens ne-

gabant peccatū originale in paruulis/⁊ baptiſmū
ad mūdationē peccati eis prodeſſe. Et ſic attribue
bant tantum libertatē humane voluntati ad ope
randum etiam poſt lapſum primorū parentum / ꝙ
vnuſquiſq; ex proprijs viribus naturalibus cum ſo
la poteſtate liberi arbitrij abſq; quouis auxilio et
gratia dei poterat diuina pcepta adimplere: et per
cōſequēs oia pctā vitare: ⁊ oia bona opera facere.
Et ſic dicebant ꝙ ſuperfluum erat pro defunctis exo
rare: ⁊ futurū auxiliū petere/ poſtq; vnuſquiſq; ex
proprijs virib⁹ poterat bnū opari ⁊ ſaluari. Qd ſentiēs
beatus augu. Hipponenſis epiſcopus ilico congregauit
omnes epiſcopos prouincie Numidie. Et probato
grandi examinatione hanc doctrinam eſſe hereti
cam/ tunc augu. de conſenſu oim illorum epiſcopo
rum ſcripſit epiſtolā ad Innocentiū papā tunc ec
cleſie Romane preſidentem/ vt vigilaret ſupra gre
gem ſuū: qꝛ iſta falſa eſt peſtifera doctrina deſtrue
bat eccleſiam ⁊ fundamētū totius ſacre ſcripture
et noſtre redēptionis ⁊ ſalutis: ⁊ annihilabat oēs
petitiones ⁊ oia ſuffragia eccleſie tam viuorum q̄
defunctorum. quia fruſtra in oratione dnīca pete
remus et diceremus: dimitte nobis debita. Et ne
nos inducas in tentationē. et ſic de ceteris oratio
nibus: quas continue facit eccleſia. Tunc autē In
nocentius papa cōgregauit Rome cōcilium epiſco
porum: in quo dānauit Pelagium et Celeſtinū here
ticos cum ſecta eorū: et dedit auctoritatem primati
Carthaginenſi vt cōuocaret ſimul cū Aug. cōciliū
oim epiſcoporum Africe contra illam ſectā: in quo
concilio interfuit Aug. qui fuit ſcriptor ſymboli et
decreti illius concilij Africani: in quo per ſingula
fuit cōdemnata illa peſtifera ſecta cum ſuo aucto
re ⁊ ſequacibus ſuis: vt patet de conſe. diſt. iiij. cap.
Placuit. et per multa ſequentia cap. ⁊ prout Pro
ſper narrat in chronica ſua. In quo tempore augu.
ſcripſit librum Hypognoſticon: ⁊ de perfectiōe iu
ſtitie hominis: et de natura et gratia/ et de ſpiritu
et litera/ et baptiſmo paruulorum et de nuptijs: et
concupiſcentia: ⁊ contra Julianum ⁊ alios eiuſdē
ſecte: intantum ꝙ omnes illos hereticos expulit
ab africa in aſiam. Sed cum beatus Hierony. qui
tunc in Bethleem iam ſenio laborabat ſenſiſſet il
lam deteſtabilem et peſtiferam doctrinam: incepit
per modum dialogi ſcribere contra eam: ſed cum
peruenissent ad eum libri augu. de baptiſmo par
uulorum/ quos contra illam hereſim confecerat/
tunc ceſſauit a ſcriptura ſui libri. vnde ait in fine
illius libri. Peruenerunt ad manus meas libri de
baptiſmo paruulorum quos ſcripſit Augu. contra
hereſim ⁊ ſectam veſtram: quibus viſis huic operi
finem imponendum decreui ne mihi dicatur illud
Horatij In ſyluam ne ligna feras. Et ſic patet qua
liter Augu. deſtruxit illam hereſim Pelagianorū:
prout confeſſus fuerat orando in fine iſtius canti
ci: Dignare domine die iſto ⁊c. Et ſic patet etiam p
ſupradicta qualiter deſtruxit omnes alias here
ſes: prout pfeſſus fuerat in cantico. ¶ Quarta vti
litas ⁊ fructus huius cantici eſt: ꝙ ſufficienter iu
ſtificat omnes fideles per triplicem cōfeſſionē. Ad
cuius intellectum eſt notandum: qꝺ tota iuſtitia
chriſtiani conſiſtit in triplici confeſſione. ſ. in con
feſſione vere fidei: vere latrie: et penitentiali/ ſiue
in confeſſione peccatorum. Unde confeſſio fidei
conſiſtit in corde ⁊ ore publice confitendo: aſſeren

Q Quart⁹ fruct⁹.

do: et predicando oēs ſupradictas. xxiiij. veritates
que cōtinentur ſub articulis fidei. Confeſſio autē
latrie conſiſtit in tribus. ſ. in laudādo deum et oēs
perfectiones eius: beneficia eius memorādo: ⁊ pro
eis gratias agendo. Secundo in adoratione. Ter
tio in oblatiōe ⁊ ſacrificio. Cōfeſſio autem peccatorū
conſiſtit in profitendo nos eē fragiles ⁊ miſeros et
peccatores: ⁊ in Adam obligatos ⁊ corruptos tali
ter ſine auxilio gratie: nec poſſumus peccata vita
re: nec precepta adimplere: nec aliquid boni age
re: nec a peccatis in quibus ſumus liberari. In hac
ergo triplici cōfeſſione conſiſtit tota iuſtitia hoīs
et fides/ et ſpes/ ⁊ charitas eius. Sed tota triplex
iſta confeſſio continetur in hoc cantico. Nam tota
iſta prima pars a principio vſq; ad illum locū / Te
ergo queſumus: nil aliud eſt niſi confeſſio fidei ſi
mul cum gratiarum actione ⁊ laude: ⁊ exinde vſq;
ad illum locum/ ſcꝫ. Dignare dñe: nil aliud eſt niſi
oratio q̄ ptinet ad cultū latrie: ⁊ in illa parte quan
do dicitur. Dignare dñe die iſto: nil aliud eſt niſi cō
feſſio peccatorum: ⁊ ſic patet qualiter iſtud canti
cū ſufficienter iuſtificat hominē per triplicē cōfeſ
ſionem. ¶ Quinta vtilitas hui⁹ cantici eſt/ inquan
tum placat deum ⁊ delectat: ⁊ debitum per latriam
ſoluit/ et reddit ipſum benignum per cultum latrie:
eo quod magnificus ⁊ magnanimus delectatur cū
ſibi memorantur beneficia que ipſe fecit/ maxime
cum gratiarum actione: vt patet. iiij. Ethicorum.
Et ideo iſtud canticum per latriam eſt ſatiſfacto
rium ⁊ deo ſolutorium: qꝛ deo nō poſſumus ſatiſfa
cere niſi per vere latrie ſeruitutē et cultum: qꝺ ma
xime continetur in hoc cantico: prout dictum eſt:
⁊ ad quam latriam maxime nos exhortatur et in
citat iſtud canticum. Et hic eſt quintus fructus et
vtilitas eius: immo hoc cantico ſumit eccleſia mo
dum reddendi latriam dicendo ſanctus ⁊c. ¶ Ex
iſta autem quinta / ſequitur ſexta vtilitas et fru
ctus huius cantici: quia eſt grā ⁊ miſericordie ⁊ po
ſtulatorum impetratiuum: qꝛ ſicut deum placat et
delectat commemorando eius perfectiones ⁊ bene
ficia cum gratiarum actione et latrie exhibitione:
ita inclinat ipſum ad maiora beneficia conferen
da/ ſcꝫ miſericordiam ⁊ gratiam in preſenti: ⁊ glo
riam in futuro: put petitur in hoc cantico: vnde ma
xime nos deo humiliamus. Nam ſicut confitemur
deum eſſe omnipotentem / creatorem: ſanctum/ iu
ſtum/ miſericordem/ et redemptorem: ita cōfitemur
nos eſſe fragiles peccatores ⁊ miſeros non ſuffici
entes ex nobis aliquid boni agere/ nec poſſe pecca
ta vitare: niſi fuerimus adiuti gratia Chriſti et
eius miſericordia ſubleuati: et ideo dicimus. Di
gnare domine die iſto ⁊c. Et ideo hoc canticum eſt
dei ad miſericordiam inclinatiuum: ⁊ eſt miſericor
die impetratiuum: quia deus ſuperbis reſiſtit hu
milibus autem dat gratiā et veniam. ¶ Septima
autem vtilitas et fructus huius cantici eſt: qꝛ pre
buit et prebet nobis arma quotidiana contra dia
bolum et mundum et carnem: non ſolum defenſi
ua: ſed etiā offenſiua et fugatiua: cum dicit. Digna
re domine die iſto ⁊c. ¶ Ad cuius intellectū eſt no
tandum ſecundū Proſperum defenſorem doctrine
Augu. contra Pelagianos: ꝙ quando fuit orta pe
ſtifera / et venenoſa doctrina Pelagianorum in
Britānia/ ſimul cū ea fuit exorta medela: et antido
tū cōtra illud venenū in Italia per conuerſionem

Q Quintus fructus. — Sextus fructus. — Septimus fructus.

Augu. Nam quando Pelagius monachus incipie
bat ſeminare ſuum venenū in Britānia/ tunc augu.
extirpator illius veneni baptizabatur Mediolani:
et ſpiritualiter naſcebatur tanq; theriaca ⁊ antido
tum ad reſiſtendum et extinguendum venenum et
morbum peſtiferum Pelagianorum. Quod quidē
venenum ita ſubito et in breui tempore infecit to
tam eccleſiam: tam in Africa et ī Aſia: q̄ in Italia.
ꝙ fuit mirabile dictu. Cuius cauſa fuit triplex. Pri
mo quia ſeminatores huius veneni. ſ. Pelagius et
Celeſtius et Julianus oſtendebant ſe eſſe catholi
cos in fide articuli trinitatis contra Arrianos et
in articulo incarnationis contra Manicheos/ con
tra quos eccleſia diu ante pugnauerat. Item quia
iſti erant viri eloquentiſſimi/ vt patet in ſtylo epi
ſtole Pelagianorum: et in altercatione Juliani. et
cum hoc fuerunt aſtuti et callidiſſimi. Nam vt ī bre
ui poſſent orbem totum inficere: fuerunt diuiſi per
tres partes mundi. ſ. Pelagius in Europa: et Julia
nus in Africa/ et Celeſtius in Aſia. ⁊ ſic in breui tē
pore fuit ſeminatum illud venenum. Tertia cauſa
fuit quia illud venenum et fermentum erat valde
palliatum et coloratum quaſi latens ſub melle ve
ritatis nature voluntatis et liberi arbitrij. Et ideo
multi facilius fuerunt in illa doctrina peſtifera de
cepti hac triplici cauſa. Unde dicebant qꝺ deus bo
nam naturam et liberam creauerat in homine/ et
poſuerat ipſum in voluntate arbitrij ⁊ conſilij ſui.
ergo diabolus qui erat deo inferior non poterat hu
manam naturam corrumpere nec voluntatis liber
tatem tollere nec impedire. Et ideo Julianus vo
cabat Augu. traductionarium ⁊ Manicheū. Item
dicebant ꝙ ſi humana natura ⁊ caro noſtra intātū
fuerat corrupta in Adam/ ꝙ nec poterat de ſe vita
re malum/ nec facere bonū/ niſi adiuta per gratiam
Chriſti/ ergo ſequeretur ꝙ vel nullus in peccando dā
naretur/ vel qꝺ deus eſſet iniuſtus in dānando ho
mines: quia ad impoſſibile nemo obligatur de iure
⁊ ſic aſſerebant ꝙ poſtq; deus bonam naturā crea
uerat in hoīe ad imaginē ⁊ ſimilitudinē ſuā/ ⁊ crea
uerat in eo liberā voluntatem/ ⁊ reliquerat eum in
manu conſilij ſui ꝙ tunc ex proprijs ⁊ naturalibus vi
ribus cum arbitrio voluntatis abſq; alio auxilio
poterat diuina precepta adimplere: ⁊ p conſequēs
omnia peccata vitare: ⁊ omne bonum opari quādo
q; vellet. Et ex hoc inferebant ꝙ ſuperfluum erat
deum orare pro vitādis peccatis futuris/ quia vnuſ
quiſq; de ſe poterat pctā vitare/ ⁊ ſuperfluum erat
etiam pro peccatis exorare. qꝛ ſi ſine pctō deceſſe
runt ilico euolarunt ad celum tanq; bone nature
ſecutores/ ſi autē cum peccatis mortui fuerāt: tūc
ilico deſcendebant in infernū. Et ſic tollebant oēs
orationes eccleſie ⁊ omnia ſuffragia viuorū ⁊ mor
tuorum. Quod quidē venenū ita in breui multos
infecit/ qꝺ tota eccleſia per omnes partes mundi
fuit turbata/ eo qꝺ omnes illo peſtifero veneno in
fecti ceſſabant ab omni oratione et ſuffragio viuo
rum ⁊ defunctorum: confidentes de ſuis viribus et
libera voluntate: contennendo gratiā Chriſti. Hoc
autem perſentiens Augu. zelo eccleſie permot⁹ cō
gregato concilio epōrum Africanorū incepit illis
hereticis reſiſtere. Et ſcripſit Innocēt. pape Ro
ma. vt ſuper gregē ſuum inuigilaret/ caute de iſto
occulto et periculoſo veneno inqreret/ put dictum
eſt. Et ideo condennata iſta peſtifera hereſi in con

cilio Romano ⁊ Africano: tunc Augu. incepit ordi
nare plura officia in ſua eccleſia Hipponenſi ↄtra
intentum illius ſecte. Inter que primo ordinauit of
ficium defunctorū diuiſum per tres nocturnos cū
ſuis laudibus: quod quidē officium ilico ſuſcepit
tota eccleſia Africana/ ⁊ exinde venit in eccleſiam
Italicam/ ⁊ Gallicanā: ⁊ Hiſpanā: ⁊ Germanicam
Et etiam ordinauit miſſam pro defunctis: in quo
officio petuntur ſuffragia pro defunctis contra pfi
diam Pelagianorū. Item aug. tunc ordinauit mul
ta alia officia feſtiua. inter que cōfecit officium na
tiuitatis virginis Marie. ⁊ etiam ordinauit mul
ta alia eccleſiaſtica officia: quorum auctor ignora
tur: eo qꝺ fuit multū aptus ⁊ facilis in orationib⁹
ordinandis: vt pꝫ in ſuis ſoliloquijs ⁊ contempla
tionibus ⁊ ſupputationibus. Tūc etiā tota eccleſia
Romana pter perfidiā Pelagianorum ordinauit
pces que fiūt in prima hora dici in officio: puta qꝺ
ilico poſt verſiculum dicat oro dnīca cum ſymbo
lo. ⁊ poſtea/ Et ego ad te dñe clamaui. cum quinq;
ſequentibus verſiculis ſumptis de pſal. l. ⁊ poſtea
fiat generalis confeſſio. et poſt confeſſionē dicatur
vltima pars huius cantici. ſ. Dignare dñe die iſto ſi
ne peccato nos cuſtodire. et poſtea dicatur illa ſa
lubris et electiſſima oro. ſ. dñe deus oipotens qui
ad principium huius diei nos puenire feciſti ⁊c. In
quibus precibus manifeſte petim⁹ grām ⁊ auxiliū
diuinum ne incidamus in aliquod pctm̄/ ſed ſemp
faciamus bonū ⁊ impleamus diuina pcepta iuxta
voluntatē dei/ ⁊ liberemur a pctis pteritis/ oſten
dendo ⁊ confitendo nos nullū bonum ex proprijs vi
ribus poſſe facere: nec pctm̄ vitare ſine auxilio et
gratia dei. Et hoc idē ordinauit eccleſia fieri in cō
pletorio: qꝛ ante orōnē dicit vltimam partem hu
ius cantici: ſcꝫ Dignare dñe nocte iſta ſine pecca
to nos cuſtodire. Miſerere noſtri dñe ⁊c. Ex quib⁹
pꝫ qꝺ ex hoc cantico accepit eccleſia arma quoti
diana matutina ⁊ veſpertina ad pugnandum con
tra diabolum. Que quidē arma tria faciunt. Nam
primo inclinant deum ad miām ⁊ gratiā cōferendā
poſtq; nos humiliam⁹ cōfitentes nos eſſe fragiles
⁊ inſufficiētes ad malum vitādū ⁊ bonum agendū:
⁊ confitemur nos eſſe filios preuaricatorū. Secun
do fugamus diabolū a nobis ⁊ vires eius cōprimi
mus. Tertio eliminam⁹ ⁊ extinguim⁹ venenū ⁊ peſti
ferā doctrinā Pelagianorū: q̄ totū mūdū ſuadebat:
⁊ totā religionē xpīanam infecerat ⁊ turbauerat.
Unde etiā eccl'ia pter eandē cām ordinauit alias p
ces poſt pmā. ſ. Pretioſa ī conſpectu dñi ⁊c. vſq; ad
capl'm. ſ. Dñs aūt dirigat corda ⁊ corpa nrā. que ver
ba ſi bn̄ cōſiderent ⁊ cōtēplent: oia petūt diuinam
miām ⁊ grām ⁊ auxiliū diuinū: vt valeamus iplere
diuina pcepta ⁊ vitare pctā ⁊ facere bona opa. con
fitentes nos nihil boni ex nrīs virib⁹ poſſe facere:
⁊ ſic exinde eccl'ia ſp pceſſit ordinādo noua officia
⁊ nouas orōnes ī qb⁹ petim⁹ diuinū auxilium. Un
de ꝙ ſicut prim⁹ q̄ ordinauit antiphonas ad cantā
dū cū pſal. in eccl'ia fuit ambro. ⁊ ordinauit hym
nos feriales: ⁊ diuiſit offm̄ matutinale in duas par
tes. ſ. pſalmodiā ⁊ laudes: ita pm⁹ q̄ fecit reſponſa
q̄ cantarent poſt pſal. in q̄libet noc. fuit aug. Gela
ſius aūt papa paulopoſt aug. ordinauit vt canticū
augu. ſ. Te deū laudam⁹/ cātaret poſt tres noctur
nos an̄ laudes. Eſt verū ꝙ btūs Ambro. iā ordina
uerat ꝙ iſtꝺ cāticū cātaret in eccl'ia Mediolanē. ſꝫ

Nota.

Eccl'ia ex hoc cantico accepit arma.

Gelaſi⁹ ordinauit cātare iſtud canticum.

Gelaſius poſtea precepit vt cantaret̄ p vniuerſam eccleſiā. Poſtea iſte Gelaſius ordinauit multa alia particularia officia eccleſiaſtica: ⁊ ordinauit vt ante canonem Miſſe cantaremur alia particula huius cantici. ſ. Sanctus ſctūs ⁊c. Et ad hoc ordinauit ⁊ confecit illā prefationē cōmunem q̄ quotidie cantat̄ in miſſa. ſ. Vere dignum ⁊ iuſtū eſt ⁊c. Que quidem prefatio nil aliud facit niſi q̄ recitat ⁊ declarat quod Augu. dixit in hoc cantico. ſ. Tibi oēs angeli ⁊ cherubin et ſeraphin inceſſabili voce proclamant. ſanctus ⁊c. Poſtea autē venit Gregorius qui compoſuit aliquas prefationes feſtiuitatib⁹ ſolēnibus appropriatas. Et etiā cōfecit multa alia officia ſanctoꝝ tā propria q̄ cōmunia que hodie cantat eccleſia. Ex q̄bus pꝫ qualiter vniuerſalis eccleſia latina ex iſto cantico ſumpſit modum laudandi deū in miſſa: quia ſimul cum eccleſia triūphāti iſta eccleſia cantat/ ſanct⁹ ſctūs ⁊c. Et ſic ex iſto cantico accepit modū latrie. Item ex iſto cātico accepit et aſſumpſit arma quotidiana contra diabolū fugādum: ⁊ modum inclinandi deum ad miam et grām impetrādam: q̄n dicit/ Dignare dn̄e die iſto. que eſt vij. vtilitas huius cātici. ¶ Octaua vtilitas ⁊ fructus huius cantici eſt: q: nos cōciues ſanctorum et domeſticos dei efficit: ⁊ iſtā militantē eccleſiā cum ſuperna ⁊ triūphanti conſociat. Unde dictum fuit per Augu. in prima parte huius cātici. Tibi oēs angeli. ⁊c vbi oſtendit q̄ omnes angeli inceſſabili voce ꝓclamant ⁊c. Et hoc idem cantat chorus apoſtolorum ⁊ prophetarum ⁊ martyrū in ſocietate eorū: prout ſubdit Ambro. cū dicit: Te glorioſus aploꝝ chorus. Et hoc idē cantat tota eccleſia per totū orbem terrarum: ꝑut Aug. ſubdit: Te p orbē terrarū ſancta confitetur eccleſia ⁊c. Ex q̄bus concludit̄ q̄ ſicut chorus apl'os prophetaꝝ martyrum: ⁊ omniū beatoꝝ ſociat̄ cum angelis in gloria ad cōfitēdum myſterium trinitatis cantando ſanctus ⁊c. Ita pariter iſta eccleſia toto orbe diffuſa ſub eadē confeſſione cōſociatur cum celeſti cantando ſctūs ⁊c. Et ſic quātum ad cōfeſſionē trinitatis eadē eſt latria huius eccleſie ⁊ illius celeſtis: ſicut ibi dictum fuit. Et ideo Gelaſius papa ampliator diuinorū officiorum qui fuit valde deuotus huic cantico: ordinauit vt in oībus feſtiuitatibus cātaret̄ in officio matutinali finito tertio nocturno: vt iſta eccl'ia cōſociaret̄ cum ſupna cantādo ſctūs ſctūs ⁊c. Item vt per iſtud cāticum oſtenderet q̄ tota eccleſia eſt eadem cum illa ratione finis ⁊ termini/ inquantum iſta eſt via in illā: ⁊ qd̄ laudat vnū ſolum deum in trinitate cum illa: ideo ex iſto cantico accepit p̄fationem quam cantamus ante canonem miſſe. Unde lꝫ Ambro. ⁊ Augu. ordinaſſent in ſuis eccleſijs alias longas prefatiōes: vt pꝫ in eccleſia Mediolanē: tamen Gelaſius papa ordinauit vnam breuē et cōmunem prefationem quā quotidie cantat eccleſia in miſſa: in qua nil aliud dicit: niſi qd̄ explicat totā illā partem huius cantici. ſ. Tibi omnes angeli. vſq̄ ad illam excluſiue. Tu rex glorie Chriſte. Unde ait. Surſum corda. i. relictis rebus mundanis eleuate corda veſtra ⁊ ſimul cum angelis ⁊ beatis agam⁹ gratias deo noſtro. Quia vere dignum eſt ſemp et hic ⁊ vbiq̄ tam in terra q̄ in celo cum angelis gratias agere. Et conuerſa eccleſia ad deum patrē dicit: O dn̄e ſctē pater oīpotēs eterne deus nos oēs precamur te p xp̄m filium tuū: ⁊ dn̄m noſtrum/ p quē maieſtatem tuam laudant angeli: et adorant dominationes ⁊ tremunt poteſtates eandē maieſtatem tuā celi celorūq̄ virtutes: ac beata ſeraphin ſub quadam ſocia ⁊ concordi exultatiōe concelebrant ⁊ colunt ⁊ venerantur eandem maieſtatē tuā: cū quib⁹ ⁊ noſtras voces vt admittas deprecamur. i. ſupplices te precamur vt tu admittas et velis audire et ſuſcipere noſtras voces ſimul cum illis. i. cum vocibus illorum. ſ. angeloꝝ. quaſi dicat: ſicut in celo ſuſcipis ⁊ admittis voces illoꝝ dicentiū. Sctūs ſanctus ⁊c. ita deprecamur vt ſimul cū eis ſocia exultatione admittas nr̄as voces ſimul cū eis dicētes: ſctūs ⁊c. Uū aduertant ſacerdotes et religioſi q̄ cōſtructio huius prefationis eſt valde intricata propter longā ſeriem ⁊ dependentiā: q: tota ei⁹ cōſtructio dependet ab illo verbo deprecamur: et impeditur concluſio in parte ꝓpter illud releatiuum. ſ. cū quibus. Et ideo hec magis declarauit poſtea btūs Grego. in ſuis particularib⁹ ꝓ ſolemnibus feſtis: in fine quarum cōmuniter dicit. Et ideo cū angelis ⁊ archangelis cum thronis et dn̄ationibus cūq̄ omni militia celeſtis exercitus hymnum gl'ie tue canimus ſine fine dicentes ſanctus ⁊c. Ex quibus patet q̄ tam Gelaſius q̄ Grego. ſimul cum tota eccl'ia ex iſto cantico ſumpſerūt hanc prefationē quā cantamus quotidie in miſſa ſimul cū hac cōfeſſione trinitatis/ dicendo Sctūs ⁊c. Itē oſtēdit eccl'ia iſta q̄ non ſeparata ſed ſimul ſociata cū illa eccleſia beatoꝝ ſocia exultatione intendit cātare ſctūs. ſan. ⁊c. ſub eadē cōfeſſione myſterij trinitatis: ⁊ ſic intēdit cōfiteri ⁊ cantare p fidem qd̄ illa eccleſia cōfitetur ⁊ cantat per gloriā et claram viſionem: ⁊ oſtendit etiā iſta eccleſia q̄ nō cantat hoc canticū tanq̄ terrens: ſed ſurſum a terrenis cū illa eleuata tanq̄ celeſtis. Ex quibus pꝫ q̄ iſtud canticum nos facit ciues ſctōꝝ ⁊ dei domeſticos: ⁊ facit iſtā eccleſiā cum illa celeſti cōſociā. Et hoc etiā oſtendit̄ per quandā reuelationē ⁊ viſionē factam cuidam ſanctimoniali in Saxonia. Unde legitur in eccl'iaſtica hyſtoria Germanoꝝ: q̄ in Saxonia erat et adhuc extat quoddam magnū monaſterium/ in quo laudabat deum ⁊ viuebat in vita ſanctiſſima ⁊ honeſtiſſima magna multitudo ſororū: inter quas erat quedā deuotiſſima iuuenis: que ex iugi abſtinentia ⁊ q: quotidie ſurgebat ad horas matutinas: et cōtinue ſequebatur horas nocturnas in choro: ideo ex multis laboribus erat multis infirmitatibus afflicta. Et tamē propter hoc nō ceſſabat intereſſe oībus horis tam nocturnis q̄ diurnis. Intantū q̄ quadā nocte cum eſſet in matutinis: et iam chorus eſſet in fine tertij nocturni quaſi in noua lectione: tūc illa monialis incepit deficere pre debilitate/ et venire quaſi in ſincopim. Quod videns abbatiſſa precepit ipſi vt irēt ad celſam ſuam et quieſceret. Ipſa autem monialis rogabat vehementer abbatiſſam vt permitteret eam ſtare in choro vſquequo diceretur hoc canticum ſcilicet Te deum laudamus. Abbatiſſa vero noluit annuere eius precibus: ſed precepit ipſi in meritum ſancte obedientie vt iret ad cellam ſuam Tunc illa velut obediens egreſſa eſt eccleſiam: ſed manſit in clauſtro iuxta portā eccleſie: vt audiret Te deum laudamus: ne perderet illam conſolationem. Sed cum chorus inciperet cantare. Te deum laudamus/ ipſa eleuauit oculos ad celū vt ſil' ageret gratias et laudaret deum cum alijs monialibus. tūc autē eleuata ⁊ rapta in ſpiritu: vidit qualiter incipiendo hoc canticum: ſcilicet Te deū laudamus: ilico apertum fuit celum. Et quando chorus cantabat. Tibi omnes angeli: tibi celi ⁊c. vidit qualiter omnes angeli ⁊ throni et dominationes et cherubin et ſeraphin ⁊ omnes ordines angelorum proſtrati ⁊ inclinati adorabant ante thronum trinitatis: ⁊ laudabant deum trinum ⁊ vnum/ ⁊ agnum ſedentem a dextris patris/ omnes dicentes: Sanctus/ ſanctus/ ſanctus. ⁊c. Item quando chorus incepit cantare/ Te glorioſus apoſtolorum chorus: vidit qualiter chorus apoſtolorum: procidentes in facies ſuas ante thronum cantabant idem canticum dicentes: Sanctus ⁊c. Item quando chorus incepit dicere/ Te prophetarum laudabilis numerus: vidit qualiter omnes patriarche ⁊ prophete vete. teſt. procidentes in facies ſuas cantabant idem canticum ante thronum maieſtatis. Item quando chorus incepit dicere. Te martyrum candidatus laudat exercitus: tunc vidit turbam magnam martyrum et confeſſorum et virginum et omnium iuſtorum: qui omnes proſtrati in facies ſuas ante thronum dicebant/ ſanctus ⁊c. Tandem autem quando chorus incepit dicere. Te per orbem terrarum ſancta confitetur eccleſia patrem ⁊c. tunc vidit qualiter totus ille chorus monialiū aſcendit in celum ⁊ omnes ille ſorores mixte ſimul cum angelis et apoſtolis et martyribus et omnibus beatis ſocia exultatione cantabant Sanctus ſanctus ⁊c. et ſic finierunt canticum vſq̄ ad illum verſiculum: ſcilicet In te domine ſperaui ⁊c. quo cantico finito celum clauſum eſt/ ⁊ nil aliud vidit. Tunc illa putans q̄ abbatiſſa ſimul cū toto choro monialiū manſiſſet in celo clauſo/ reuerſa eſt velociter ad chorū: ſed videns q̄ chorus incipiebat dicere: Deus in adiutorium: pro laudibus dicentis / vehementi admiratione obriguit ⁊ incepit dicere ⁊ interrogare quomodo ita velociter deſcendiſſet de celo. Sed cū abbatiſſa cum ceteris monialibus hec reputarent deliramentum. ipſa magis aſſerebat ſe vidiſſe ſupradictam viſionem. Poſtea autem non poſt multos dies cum ſanctimonialis illa veniſſet ad articulum mortis/ dixit abbatiſſe et omnibus ſanctimonialibus vt eſſent et ſtarent attente cum deuotione in choro cum hoc canticum cantatur in choro tam in miſſa q̄ in matutinis: q: voces fidelium aſcēdunt in celum: ſimul cum vocibus angeloꝝ ⁊ omnium beatorum ſocia exultatione laudant deum. q: quando cantatur hoc canticum conſociat iſtam eccleſiam cum ſuperna. Ex ſupradictis ergo patet qualiter octo fructus attulit nobis canticū iſtud. propter quos tota eccleſia ſuſcepit illum cum tanta celebritate ⁊ deuotione/ ⁊ precepit ipſum cantari in matutinali officio. Primo quia inſtruit fideles in omni catholica veritate. Secundo: quia inſtruit eccleſiam in his que ad fidem ſunt neceſſaria. Tertio deſtruit omnem hereticam prauitatem Quarto ſufficienter hominem iuſtificat per trinam confeſſionem. Quinto deum delectat/ ⁊ ſatiſfacit per latriam ſeruitutem ⁊ gratiarum actiones. Sexto impetrat miſericordiam. Septimo confert arma quotidiana ad pugnandum contra diabolū. Octauo conſociat iſtam eccleſiam cum ſuperna: prout p ſingula eſt declaratum. Deprecanda ergo eſt nobis diuina clementia: vt ſicut hoc canticum in hac eccleſia cantamus per fidem: ita ſimul cū beatis mereamur cantare ipſum in patria per claram viſionem et fruitionem et gloriam. Ad quam nos perducat rex glorie Chriſtus: qui cum patre et ſpiritu ſancto viuit et regnat deus in ſecula ſeculorum. Amen.

(Left margin: 3 Octauus fructus cātici quod nos ciues ſāctorū efficit.)

(Margin: Exemplum notandum)

¶ Habes itaq̄ lector bone opus lectu tū iucundum: tum ſalutare expoſitionum luculentiſſimarum Reuerendi in Chriſto domini patris domini Jacobi Perez de Valentia Chriſtopolitani epiſcopi digniſſimi In centum ⁊ quinquaginta pſalmos Dauidicos: in cantica que in officijs eccleſiaſticis decantantur: In cantica euangelica: ⁊ in cāticum ſanctorum Auguſtini et Ambroſij.

¶ Reliquum eſt volumen queſtionum et earundem deciſionum ſane q̄ argutum in Judeos: quod huic operi non impertinēter adnexerim.

¶ Extant preterea eiuſdē patris doctiſſimi excellentiſſime explanationes in Cantica canticorum: quas altero ſeorſum volumine nobis imprimendas concredidit cum primis honorandus, pater ac magiſter noſter magiſter Joannes Focaudus Abbas Clareuallis.

¶ Incipit tractatus contra iudeos edit⁹ per reuerendiſſimum dn̄m: dn̄m Jacobū de Ualentia ep̄m Chriſtopolitanum.

Poſtꝙ expleueram commentarios in libros pſalmorum relatum eſt mihi quoſdam Judeos egre tuliſſe et murmuraſſe propter ea que dcā ſunt in expoſitione pſal. xxxix. ⁊ xlix. et l. et in pleriſqꝫ locis. ſ. qualiter lex Moyſi fuerat mortua ⁊ impleuerat curſum ⁊ officium ſuum in aduētu Chriſti: eo ꝙ non fuit data gratia ſui: ſed in ſignū Chriſti futuri ⁊ legis euangelice. Et dictuꝫ fuit qualiter oīa promiſſa: in lege ⁊ prophetis erāt ſpiritualiter intelligenda: que omnia fuerunt completa in Chriſto vero Meſſia in lege promiſſo. Et dictum fuit qualiter ceſſante lege Moyſi quo ad officium ⁊ figuram ſucceſſit lex euangelica tanꝗ veritas illius: eo ꝙ tota ſcriptura legis ⁊ prophetarum fuit verificata per chriſtum ⁊ legem eius euangelicam. Quod audientes Judei quidam moderni / ingenti fremitu ⁊ conatu inceperūt inſtare ⁊ conari probare totum oppoſitum per auctoritates ſacre ſcripture. Quamobrem compulſus ſum ab amicis meis compreſbyteris Judeorum ineptijs ⁊ friuolis argumentis breui tractatu reſpōdere. ¶ Unde eſt aduertendum ꝙ ſex ſunt que detinent Judeos modernos in ſua perfidia ⁊ obſtinatione. Primo quia putāt legem Moyſi fuiſſe datā gratia ſui nō propter alium finē. Scd̄o: qꝛ putant ipam internū duraturam. Tertio: qꝛ putant illam terrā Chanaā ⁊ Hieruſalem cū oībus fructibus ſuis eſſe eis ꝓmiſſam et datam in p̄mium p̄ciſum ꝓ obſeruātia legis. Quarto / qꝛ putant ꝙ Meſſias in lege ꝓmiſſus debebat eos liberare ab omni captiuitate tꝑali: ⁊ reducere eos in illaꝫ terrā Chanaan. Et ideo nō credunt Jeſum Chriſtū fuiſſe verū meſſiam: ſꝫ expectāt aliū q̄ debeat eos liberare. Sexto putant legē euāgelicā eſſe ipfectā ⁊ oīno ꝯriā legi moyſi: ⁊ eſſe ſacrilegam ⁊ falſam: ideo eā noluīt ſeq̄: nec recipere. Et ideo in p̄ſnti tractatu mouebuntur quinqꝫ queſtiones cum argumentis Judeorū: quibus abſolutis videbitur manifeſta deceptio ⁊ cecitas eorum ⁊ ſoluentur omnes obiectiones ⁊ rationes eorum adducte contra veritatem noſtram. Quarum erit.

Sex detinēt iudeos in ſua ꝑfidia.

Prima q̄ſtio. Prima: vtrū oīa legalia debuerunt ceſſare tanꝗ mortua per aduentum Chriſti.

Scd̄a. Secūda: vtrum ſabbatum legale debuerit ceſſare: ⁊ celebrari dies dominica.

Tertia. Tertia: vtrum terra Chanaan materialis cum ſuis fructibus fuit preciſe ꝓmiſſa filijs Iſrael in premium preciſum propter obſeruantiam legis.

Quarta. Quarta: vtrum Jeſus Chriſtus queꝫ nos recepimus: fuerit verus Meſſias in lege ⁊ prophetis promiſſus et expectatus.

Quinta. Quinta vtrum ceſſante lege Moyſi debuerit ſuccedere lex euangelica quam Chriſtus tulit et predicauit.

¶ In quibus quidem queſtionibus primo adducentur rationes ⁊ auctoritates quas Judei adducunt in contrariū. Secundo in deciſione queſtiōis declarabitur veritas ⁊ verus ſenſus auctoritatum inductarū cōfirmando fidem ⁊ veritatem noſtram / ⁊ ea que dicta ſunt in expoſitione pſalmorum. Tertio autem reſpondebitur ad argumenta eorum.

An lex moyſi debuerit ceſſare per aduētū chriſti.

Quantum ergo ad primam queſtionē in qua querit. Utrum lex moyſi fuerit mortua / ⁊ debuerit ceſſare per aduentum Chriſti arguunt Judei moderni ꝙ nullo modo debuit ceſſare: et arguūt primo ſic. Illa lex nunꝗ debuit ceſſare que ſufficienter fuit a deo inſtituta ad iuſtificandū hominē ⁊ tollēdū omne pctm̄. Lex aūt Moyſi eſt huiuſmodi: igitur nūꝗ debuit ceſſare. Maior eſt nota de ſe. Minor ꝓbat̄ ꝑ totū diſcurſum legis. Nam circūciſio data eſt in remediū ⁊ ad tollendū pctm̄ originale. Gen̄. xvij. vbi dicit̄ ꝙ caro q̄ circūciſa nō fuerit: peribit anima illi⁹ de populo ſuo ⁊c. Et ideo qn̄ ſacerdos ſiue Rabinus circūcidit puerum dicit hec verba. ſ. Benedictus dn̄s de⁹ Iſrael qui ꝑ iſtam circūciſionē liberauit iſtū puerū de inferno. Et ſic ptꝫ ꝙ deus iam dedit circūciſionē Abrahe ad tollēdū pctm̄ originale. Itē deus in lege precepit offerri holocauſta ⁊ ſacrificia ꝓ peccato ſacerdotis ⁊ pro pctō ppl'i. Leuit. ix. imo ordinauit ſacrificia ⁊ oblatiōes iuxta differentiā ⁊ cōditionē peccatorum: vt ptꝫ per totum diſcurſum leuitici. Ex quib⁹ ptꝫ qd̄ legalia ſufficiēter tollebāt pctā: ergo nunꝗ debuerunt ceſſare. Scd̄o arguūt / ꝙ lex Moyſi ſiue illa legalia nunꝗ fuerūt mortua cum Chriſto. Nam illa que ſunt eterna ⁊ data ſub federe eterno / ſunt immortalia: ſed oīa legalia ſunt data ſub federe ſempiterno: ideo ſunt imortalia: ⁊ per ꝯn̄s nunꝗ fuerunt mortua. Maior ptꝫ. Minor ꝓbatur per ſingula. Nam primo circunciſio data fuit Abrahe ſub federe ſempiterno. Gen̄. xvij. Item eſus agni paſcalis fuit preceptus cum eſu azimorū in cultum eternum. Exod. xij. Item immolatio agni matutini et veſpertini fuit mandata ſub oblatione ſempiterna. Exo. xxix. Item preceptum ſabbati in ſignum pactūqꝫ ſempiternū. Exod. xxxj. Item celebritas paſche ⁊ pētecoſtes ⁊ ceterorū feſtorū in legitimū ſempiternū. Leui. xxiij. ⁊ xxix. Tertio arguitur ſic. Illa lex non debet ceſſare q̄ fuit ꝓmiſſa ſub iureiurādo ⁊ pacto ſanguinis effuſi. Lex autem Moyſi eſt huiuſmodi: igitur nō poteſt ceſſare. Maior probatur. Nam aliter deus eſſet cauſa tranſgreſſionis inſiurandi. Minor ptꝫ Exod. xxiiij. vbi totus populus cōgregatus dixit. Omnia q̄ locutus eſt dn̄s faciemus: ⁊ erimus obedientes. Unde Moyſes occidit xij. vitulos iuxta numerū tribuum filiorum Iſrael: ⁊ dimidiam partem ſanguinis aſperſit ſuper altare: ⁊ alteram partem aſperſit ſuper populum dicens: hic eſt ſanguis federis quod pepigit dn̄s vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his ⁊c. Ex quibus patet ꝙ ſicut ppl's ſub federe ſanguinis ꝓmiſit ſeruare legē ineternū: ita de⁹ ſub eodem federe promiſit nunꝗ mutare legē: Quarto arguitur ſic. Illa lex non poteſt ceſſare / nec mutari cui nihil poteſt addi nec diminui. Lex autem Moyſi eſt huiuſmodi. igitur ⁊c. Maior patet. Minor patet Deute. iiij. vbi dn̄s dicit. Non addetis ad verbum quod loquar vobis nec anferetis ex eo ⁊c. ¶ In oppoſitū eſt illud Hiere. xxxj. In dieb⁹ illis feriā domui Jacob fedus nouū: nō ſm̄ pactū qd̄ pepigi cū patrib⁹ eorum qn̄ eduxi eos de terra egypti. Sed dabo legem meā in cordib⁹ hominū: ⁊ in viſceribus eorum ſcribā eā ⁊c. Ex q̄b⁹ ptꝫ: ꝙ illa lex data poſt exitum egypti debebat ceſſare: et alia noua ſuccedere: qꝛ qd̄ ſeneſcit neceſſe eſt in interitū tendere. ad Hebre. viij. ¶ Rn̄deo. In hac q̄ſtione erunt tres articuli. Nā in primo videbit̄ an opera legis poterant ꝑ ſe tollere peccatū ⁊ iuſtificare hoīem ſimplr̄. In ſecūdo videbitur an oīa legalia ⁊ cerimonialia fuerunt ſimul mortua cū Chriſto. In tertio videbitur per quem modum legalia data fuerunt ſub federe ſempiterno. ¶ Quantū ergo ad primū articulū eſt preaduertendum: ꝙ ad hoc ꝙ aliqua lex vere iuſtificet hominem ſimpliciter: oportet primo ꝙ tollat peccatum ⁊ liberet hoīeꝫ a ſeruitute peccati ⁊ a debito. Scd̄o ꝙ reddat ipſum charum ⁊ acceptum et dignū vita eterna: ⁊ tunc homo dicitur vere iuſtificatus: qꝛ digne meretur vitā eternā. qꝛ ergo homo ꝓpter peccatum originale erat priuatus vita eterna / ⁊ ꝓpter actuale erat obligatus ad penam ſenſus eternam in inferno: ⁊ per conſequens propter vtrumqꝫ peccatum erat in odio ⁊ ira dei: ideo oportebat primo abſolui ipm̄ ⁊ purgari ab vtroqꝫ peccato. Secundo reduci in gratiam dei ⁊ gratificari ad vitam eternam cōſequēdam. ¶ His habitis ponitur prima cōcluſio: ꝙ circuncifio non poterat hominē de ſe abſoluere a peccato originali ⁊ ſeruitute / ⁊ reducere ipm̄ in gratiam dei: ⁊ facere ipſuꝫ meritoriū ⁊ dignū vite eterne. Licet autē iſta cōcluſio ſit ꝓbata pſal. xxxix. tamē hic ſpecialiter ꝓbat̄. primo ſic. Nunꝗ minima ⁊ vilior pars hoīs poteſt eſſe ſufficiens pretiū ad abluendum totū hoīem a ſeruitute ⁊ cōdēnatione peccati: ad qd̄ totus homo quo ad corpus ⁊ aīam obligabat̄. ſed illa pellicula que ſcindebat̄ ⁊ ille modicus ſanguis qui effundebatur in circunciſione / erat minima pars corporis ⁊ viliſſima reſpectu anime. ergo non erat ſufficiens pretium pro toto hoīe: maxime quo ad aīam / ⁊ per conſequens non poterat eam redimere: nec liberare a debito. Scd̄o ſic. Totus ille homo erat obligatus ad ſeruitutē peccati: ⁊ erat in ira dei quo ad corp⁹ ⁊ aīam. ergo illa particula ⁊ pellicula ⁊ ille modic⁹ ſanguis ita erat obligatus peccato ⁊ erat in ira dei ſicut totus homo. ergo non poterat ſatiſfacere pro peccato totius: nec reducere in gratiam dei: nec mitigare iram dei: Oportebat ergo qd̄ illud pretium eſſet ſufficiēs ⁊ deo gratum ⁊ acceptum. Et ſic ptꝫ ꝙ illa circunciſio non poterat de ſe ſatiſfacere nec liberare hominem a peccato. ¶ Scd̄a concluſio ꝙ nec animalia in lege immolata ⁊ ſacrificata: nec cetera ſacramenta legis veteris poterāt ꝓ peccato ſatiſfacere: nec hoīem a peccato mortali liberare. Probat̄. Nā illa ſacrificia ⁊ ſacramēta non cōtinebant in ſe tantū pretium vt poſſent ſoluere pro peccatore: cū eſſent aīalia bruta / ⁊ ꝑ cōſequēs non poterant deum placare ⁊ peccatorē deo reconciliare. Nā pretiū ſatiſfactiuū ⁊ placatiuū dꝫ eſſe de per ſe deo gratum: et dꝫ tenere mediū inter deū ⁊ hoīem pctōrem: et ꝑ ꝯn̄s dꝫ eſſe meli⁹ quocūqꝫ hoīe ⁊ minus deo / et de per ſe tam bonū ⁊ purū ꝙ ſit deo ita charum et acceptum ꝙ eius medio et interceſſione deus moueatur ad miſerendum et remittendum debitum peccatoribus ⁊ toti populo. Sed omnia aīalia in lege occiſa erāt minora ⁊ iferiora hoībus in pretio ⁊ dignitate: ⁊ ſic nulluꝫ cōueniens ⁊ ſufficiens pretium in ſe cōtinebant. ergo nō poterāt hominem iuſtificare in ꝓpria virtute. Hāc autem concluſionem probat apoſtolus ad Roma. ⁊ ad Gal. et ad Hebreos per totū: dicens: ꝙ non ex operibus legis ſaluabitur oīs caro ⁊c. ¶ Tertia cōcluſio: ꝙ ſola paſſio Chriſti fuit ſufficiēs pretium ad ſatiſfaciēdū pro omni pctō: ⁊ ad iuſtificandum omnem hominem ad merēdū vitam eternam. Probat̄. Nam ſolum illud ſacrificiū erat ſufficiens ad redimenduꝫ totū genus humanū qd̄ in ſe cōtinebat pretium infinitum: ⁊ erat de ſe liberū ⁊ immune ⁊ nulli peccato obnoxiū: ⁊ de per ſe deo charum ⁊ acceptū: ⁊ tenēs mediū in dignitate inter deū ⁊ hoīem. Chriſtus autem eſt huiuſmodi. ergo hoc ſacrificium ⁊ eius paſſio fuit ſufficiens ad redimendum omnē hoīem ab omni peccato. Maior ptꝫ ꝑ ea que dicta ſunt. Minor ꝓbatur. Nā Chriſtus erat primo deus ⁊ homo ergo licet inquantum deus eſſet equalis patri: tamen inquātū homo erat minor patre ⁊ melior omni hoīe in dignitate ⁊ virtute: ⁊ ſic erat ſufficiens mediator: et pretium eius erat infinitū in valore ratione diuinitatis: ⁊ inquātum homo: erat liber ab omni peccato in natura ⁊ in ꝑſona: ⁊ ſic erat cōueniens oblatio ꝓpter puritatem ⁊ innocentiā / ⁊ erat deo charū ⁊ acceptū ſacrificium ꝓpter immenſam charitatem ⁊ obedientiā: vt dictū eſt pſal. xxxix. ergo ſequitur ꝙ eius paſſio fuit deo chara ⁊ accepta ⁊ ſufficiens ad placandam iram dei: ⁊ reconciliandum genus humanum cum deo: ⁊ ſatiſfaciendum pro peccato. ¶ Quarta concluſio / ꝙ ſola ſacramenta noue legis de ſe poſſunt tollere peccatum ⁊ conferre gratiam ⁊ iuſtificare hominem. Probatur. Nā ſola ſacramēta noue legis ſunt inſtrumēta realiter continentia virtutem ⁊ pretium paſſionis inſtituta ad tollendum peccata: et conferendum gratiam: ⁊ iuſtificandum hominem. ergo ⁊c. Hoc probatur. Nam cauſa quare ſacrificia ⁊ ſacramēta veteris legis de per ſe nō poterant hoīem iuſtificare nec per ſe tollere peccata: erat: qꝛ non continebant realiter Chriſtum: nec pretium paſſionis eius. ſed ſacramenta noue legis / aut cōtinent realiter Chriſtuꝫ ſicut Euchariſtia: aut cōtinēt pretiū ⁊ virtutē paſſionis eius: ſicut baptiſmus confirmatio: penitentia: ⁊ cetera ſacramenta: ⁊ ideo ilico efficiunt et conferunt gratiam inuiſibilem quā viſibiliter ſignificant. Et ilico ſoluūt pro peccatore: qꝛ xp̄s operatur ꝑ eccl'iaſtica ſacramēta tāꝗ ꝑ manuale inſtrumentū cōtinens virtualiter pretiū ⁊ theſaurū paſſionis ſue. non eſt autem ſic dicendū de ſacrificijs ⁊ ſacramentis veteris le. in q̄bus non erat Chriſtus realiter nec eius paſſio: ſed ſolum tanꝗ in ſigno: inquantū illa erāt figura Chriſti in cruce immolādi. Ideo nec de preſenti efficiebant gratiam quā ſignificabant: nec ſoluebant pretiū redemptionis: qd̄ figurabant ꝑ Chriſtū in cruce ſoluendum. Non eſt ſic de ſacramētis noue le. qꝛ ilico efficiunt qd̄ ſignificant: eo ꝙ realiter cōtinent p̄tiū paſſionis Chriſti. Nā ſacramētū Euchariſtie in quo Chriſt⁹ real'r cōtinet̄: ilico ꝑ ſe cōfert gratiā recipienti diſpoſito: ⁊ recōciliat ipm̄ deo: ⁊ deū ꝓ q̄b⁹ offert̄ recōciliat deo niſi habeāt obicem. Et baptiſmus ilico ſoluit p̄tium paſſionis Chriſti pro baptizato: penitētia ꝓ

C paſſio xp̄i ſola fuit ſufficiens ad iuſtificādū.

Sacra no. le. pūt tollere pcc̄m.

peccatore penitente ꝛc. Et ſic iſta ſacrā ilico effici-
unt hominē dignū vita eterna ꝛ iuſtificāt illū: ideo
decedēs homo ilico euolat ad celū in ṽtute paſſio-
nis Chriſti quā recepit per ſacrā. Et ſic in confirma
tiōe ilico dant dona gratiarum ſpūs ſcti. Cauſa er-
go quare ſacrā noue leg. illico efficiunt qḋ ſignifi-
cāt cū ↄferuntur: eſt q2 cōtinēt realiter ipm Chriſtū
aut virtutē ꝛ pretiū paſſionis ei9: eo ꝙ fluxerunt a
paſſione Chriſti. Et cauſa quare ſacrā et ſacrificia
ve. leg. hoc nō faciebāt: erat q2 nō cōtinebant reali
ter pretiū ꝛ virtutē paſſiōis Chriſti: q2 nō fluebāt
ab ea: ſed ſignificabant paſſionē Chriſti futuram.

D
Fides de xpo futuro patreſ iuſtificabat.

Caute Lege:

¶ Quinta ↄclo: ꝙ per ſolam fidē de Chriſto futu-
ro oēs fideles ꝛ patres vet. teſt. fuerunt iuſtificati
ꝛ pctis abſoluti. Hanc concluſionem ꝓbat apl's ad
Heb. xj. Unde enumerat oēs principales patres ve.
ve. teſt. incipiēs ab Abel: ꝓbādo ꝙ oēs illi ꝑ fidem
Chriſti futuri paſſi ſunt ꝑſecutiōes: ꝛ operati ſunt
iuſtitiam: ſed nō potuerūt cōſequi repromiſſiones
niſi per xpm. Unde oēs illi ꝑ fidē Chriſti futuri fa-
cti ſunt mēbra xpi. Nam licet Chriſt9 nōdum veniſ-
ſet: tn̄ iam erat eis creditus: ꝛ iam expectabant re-
dimi ab eo. Et ideo tanq̄ mēbra xpi iam meruerūt
participare paſſionem Chriſti: q2 ſub tali fide abſo
luti ſunt a peccato. Hanc etiā cōcluſionem probat
apl's ad Ro. iiij. ꝛ ad Gal. iij. Nā Abrahā anteqū re
ciperet circunciſionē: iā fuerat iuſtificatus dū erat
in ꝑputio per fidem: eo ꝙ credidit deo qn̄ ad prece
ptū dei exijt de terra ſua ꝛ venit in terrā Chanaā:
ꝛ quando ſuſpiciēs in celū credidit ſemen ſuū ſpi-
rituale multiplicandū per Chriſtū ſicut ſtellas ce-
li. Et ideo q2 credidit: reputatum eſt ei ad iuſtitiā:
vt pz Geñ. xv. Ex quo pz ꝙ ꝑ ſolam fidem Chriſti
futuri ſaluati ſunt pr̄es veteris teſtamēti. ¶ Sex-
ta conclo / ꝙ licet in circunciſione tollebatur pctm̄
originale in vete. teſta. tn̄ nō in virtute circunciſio
nis: ſꝫ in virtute fidei Chriſti futuri. Iſta concluſio
hꝫ tres partes. Prima pars ē credita toti eccl'ie. ſ.
qḋ originale tollebatur in circunciſione: vt pꝫ per
Augu. ꝛ Bedam ꝛ magiſtrū. iiij. ſniarum diſt. ſ. Se-
cunda pars eſt ꝓbata per primā ꝛ ſecundā conclu-
ſionem: q2 illa circunciſio nō continebat ſufficiens
pretium pro pctō: nec ad placandum deum: nec ad
iuſtificandū hoiem ergo ſequitur ꝙ pctm̄ in illa cir
cunciſione tollebatur in virtute fidei Chriſti futuri
ꝛ in virtute future paſſionis Chriſti: ſub cuius fide
ꝛ proteſtatione dabaẗ ꝛ fiebat talis circunciſio: et
ſic eſt dicendū de ſacrificijs vet. leg. q2 licet in ob-
latione illorū ſacrificiorū q̄ offerebantur tollerentur
peccata actualia illis pro quibus offerebantur: tn̄
non in virtute illorū ſacrificiorum ꝛ animaliū bru-
torum: q2 non continebant tale pretium vt ſatiſfa-
cerent pro pctō: et recōciliarēt populum deo ꝑ ſe:
ſed talis iuſtificatio fiebat in virtute fidei quā ha-
bebant offerentes de paſſione Chriſti futuri: que
quidem paſſio Chriſti figurabatur per illa ſacrifi-
cia. Iſta etiā concluſio probatur. Nā Abraham non
fuit iuſtificatus per circūciſionē quā accepit ſed ꝑ
fidem quā habuit in preputio. Hoc idem ꝓbaẗ: nā
vt ait Ioſephus libro antiquitatū. Sarraceni de-
ſcendentes ex Iſmaele qui ſe ſarracenos fa ſo ap-
pellant: oēs circuncidebantur prout didicerunt a
patrib9 ſuis: tamen nō eſt dicendum ꝙ illa circun
ciſio ↄferret eis grām: eo ꝙ nec erat eis i ſignacu-
lum fidei: nec dabaẗ eis ſub fide Chriſti futuri. Et

E
In circuciſio ne tollebaẗ originale ꝫ in ṽtute fidei.

ſic pꝫ ꝙ circūciſio nō tollebat pctm̄ in antiqs: ſed
fides / cui9 illa circōciſio erat ſignū vt patebit. Et
ideo circūciſio antiquorū de ſe nulli9 valoris erat
ad tollendū pctm̄ niſi rōne fidei conferētis: nō erat
neceſſaria fides cōferētis: cui9 rō erat: q2 illa circū
ciſio non continebat realiter merita paſſionis xpi.
Sed ſecus eſt de baptiſmo qui realiter continet
virtutem ꝛ merita paſſionis Chriſti. Et ideo in ca-
ſu neceſſitatis abſq; fide miniſtri pōt conferri. Uñ
ſi nullus fidelis reperitur tunc in tali caſu hereti-
cus vel ſchiſmaticus vel Iudeus poteſt baptizare
ſm Iſidorū: ꝛ pꝫ de ↄſe. diſt. iiij. ca. Romanus pon
tifex. Itē cap. ſeq. A quodā Iudeo. Itē hoc idē pꝫ
de Athanaſio. de quo legiẗ in. x. li. eccl'iaſtice hiſto-
rie: ꝙ cū Alexāder epūs Alexādrin9 rediret de eccle
ſia ad domū cū clero ſuo: vidit ludū puerorū filiorū
paganorū ꝛ gētiliū: q̄ in illo ludo volentes chriſtia-
nos imitari conſtituerūt iter ſe Athanaſiū puerū
xij. annorū in epm̄: qui quidē Athanaſius non bapti
zatus baptizauit oēs illos pueros in forma eccl'ie.
Uidēs aūt epūs cum clero illū ludum / vocauit ad ſe
oēs illos pueros petēs q̄d ſibi vellet ille lud9: pue-
ri aūt narrauerūt epō totū caſum geſtum. ſ. qualiter
Athanaſius fictus ꝛ ſimulatus epūs eos oēs ba-
ptizauerat ſub tali forma. Tūc epūs informati dili-
gēter de myſterio determiauit ſimul cū clero qua-
liter oēs illi pueri erāt veri chriſtiani / ꝛ non erant
iterū baptizandi poſtq̄ in forma eccl'ie erāt bapti-
zati licet a puero non baptizato. Et tunc epūs cepit
Athanaſiū ꝛ baptizauit eū: eo ꝙ non erat baptiza
tus: licet alios pueros baptizauerat: ꝛ ſic epūs nu-
triuit Athanaſium in fide ꝛ ſciētia ꝛ doctrina catho
lica: q̄ poſtea fuit eximius doctor ꝛ epūs Alexandri-
nus ſucceſſor ſui magiſtri. Ex quo pꝫ ꝙ nō bapti-
zatus ꝛ infidelis pōt baptizare. Et ratio eſt iſta: qḋ
merita paſſiōis xpi continentur realiter in baptiſ-
mo ꝛ ceteris ſacramētis: non ꝙ ſacramēta creent
grām: nec ſint cauſa effectiua eiuſdē: ſed ſunt qua-
ſi quedā vaſa medicinalia ſm Hugonē: in quibus
continet virtus ꝛ merita paſſionis xpi. Et ideo ſa-
cerdos nō cōcurrit ad ſacrā niſi tanq̄ miniſter. Uñ
ſicut dñs ꝑcipit ſeruo ꝛ ſumat ſcyphum ꝛ hauriat
vinū de vegete ſua / et det potum ceteris: ita ſacer-
dos ꝛ miniſter ex dei ꝑcepto cū vaſe ſiue ſcypho ſa
cramētali haurit merita paſſiōis Chriſti ex cella-
rio eccleſie propinat potum grē ꝛ ſanctificatiōis
fidelib9 xpi. Unde per baptiſmū tanq̄ per ſcyphū
ſiue tanq̄ cū ſcypho ꝓpinat medicinā contra origi
nale: ꝛ per pniam cōtra actuale: que quidem me-
dela ſimul purgat ꝛ ſanctificat ꝛ gratificat. Secus
aūt erat de circunciſione: q2 nō erat ſic inſtrm̄ gra
tie: q2 nō cōtinebat realiter virtutē paſſionis Chri
ſti: ſed tm̄ in ſigno inquantum ſignificabat illam.
¶ Septima cōclo: ꝙ circunciſio nō dabitur in pre
tiū pro pctō: ſed in ſignum pretij ꝛ pacti ſiue in ſig
num federis. Prima pars pꝫ per ſupradicta: quia
non cōtinebat pretiū paſſionis Chriſti: nec erat ma
nuale inſtrm̄ ſanctificandi: nec cōferēdi grām: nec
procedebat: nec fluebat a paſſione Chriſti: ſed figu
rabat tantum ipſam vt dictum eſt. Secunda au-
tem pars probatur. Gene. xvij. vbi dicit dominus
Abrahe. Ponam pactum meum inter me et te ꝛc.
Circuncidetis carnem preputij veſtri vt ſit ſignū
federis inter me ꝛ vos ꝛc. Propter que verba dicit
apoſtolus ad Roma. iiij. ꝛ ad Gal. iij. ꝙ Abraham

nō accepit circūciſionē ad iuſtificationem ꝛ gratiā:
q2 iam ante in preputio ꝑ fidem fuerat iuſtificat9:
ſed accepit eā in ſignaculum fidei ꝛ in ſignuꝫ fede-
ris futuri. ¶ Ad cuius intellectū eſt valde notādū
qḋ illa circūciſio ſortiebaẗ quintuplex ſignum. Pri
mo ſignum diſtinctiuū: inquātū diſtinguebat illuꝫ
ppl'm a ceteris nationibus ꝑ tale ſignum carnalis
circunciſionis: q2 ſolus ille ppl's gerebat circunci-
ſionē in carne. Scḋo erat eis ſignum figuratiuū: q2
figurabat paſſionē xpi futurā per effuſioneꝫ illius
modici ſanguinis: ꝛ figurabat ꝛ ſignificabat abſciſ
ſionē preputij cordis: prout diciẗ Deutero. x. Circū
cidite preputiū cordis veſtri. Et ſic figurabatur ab
ſciſſio pcti per abſciſſionē illius pellicule. Tertio ſi
gnificabat quoddam cenſuale tributum. Quarto ſi
gnificabat fidem cōferentis ꝛ recipientis / quaꝫ ha
bebant de Chriſto futuro. Quinto ſignificabat pre
tiuꝫ per xpm in cruce ſoluendum. ꝛ ſic erat ſignum
federis ꝛ pacti ꝛ ſignum pretij futuri. ¶ Ad cuius
intellectum eſt vlterius valde notandū: ꝙ illud ſi-
gnum federis ꝛ pacti erat ſimile federi ꝛ pacto bel
latorū et negotiatorū: qḋ obſeruant inter ſe. Exem-
pli gratia. Nam qñq; accidit qḋ vnus miles capit
alium in bello: qui quidem captus de iure belli eſt
ſeruus alterius: ꝛ ſic eſt pecunia redimendus. Sꝫ
qñq; accidit tale pactum et fedus inter eos ꝙ ille
qui eſt redimendus promittit victori ſub fide ꝛ pa-
cto dare pecuniam ꝛ pretium redemptionis in tali
tpe futuro: ſed de preſenti dat ipſi annulū: aut chi-
rographum manu ſua ſcriptum in ſignum federis
et pretij futuri ſoluendi: et ſic victor ꝑmittit ipſuꝫ
liberatum abire. Tunc manifeſtum eſt ꝙ ille annu
lus traditus ſiue illud chirographum non fuit ſoli
dum pretium redemptiōis: ſed ſignum federis ꝛ fu
turi pretij ſoluendi ꝛ ꝓmiſſi. Itē qñq; accidit quod
vnus mercator emit ab altero equum / vel nauem
plenā mercibus: et ilico de preſenti tradit ipſi vnū
ducatum / aut florenum in ſignum pretij / vt vendi-
tio ſit firma et rata: et ilico recipit merces promit-
tens intra menſem vel annū ſoluere totū pretium:
Tunc manifeſtum eſt qḋ nec emptor dedit nec ven-
ditor acceptauit illum ducatum in ſolidū pretiuꝫ:
ſed in ſignum federis ꝛ in ſignuꝫ pretij ſoluendi in
tēpore ſtatuto ſub federe ꝛ pacto inter eos compo
ſito: que diciẗ quedam arra. Ita ergo pariter i pro-
poſito eſt dicendū: ꝙ cum totus homo quo ad cor-
pus ꝛ aiam ꝓpter pctm̄ eſſet ad morteꝫ ꝛ ſeruitutē
eternaꝫ cōdemnatus ꝛ in ptāte diaboli detentus:
oportebat ipſum iuſto et ſufficienti pretio redimi:
qḋ quidem pretiū q2 totū genus humanū debebat
redimere oportebat vt excederet in valore ꝛ digni-
tate totū gen9 humanū ſimul / ꝛ eſſet puruꝫ ꝛ natu-
raliter liberū ab oī pctō / ꝛ deo gratū de ꝑ ſe ꝛ acce-
ptum: ſed tale nō poterat eſſe niſi paſſio Chriſti / vt
dictum eſt. ergo nullum aliud pr̄ium erat ſufficiēs.
Sed quia miſericors deus ab initio ſtatuerat redi
mere hominem per xpm ꝛ eius paſſionem / ideo fe-
cit pactum ꝛ fedus cum Abraham ꝛ ſemine eius:
vt in ſignum federis ꝛ pretij futuri per Chriſtū in
cruce ſoluēdi circūcideret ſe ꝛ omnes poſteriores:
et de pn̄ti daret deo et offerret illam circunciſionē
in ſignum pretij futuri per Chriſtū ſoluendi in cru-
ce. Unde ſicut miles non remittit ſeruū in virtute
chirographi / nec venditor tradit merces ipſi em-
ptori in virtute ill9 floreni dati in ſignuꝫ: ſed in vir

Exemplum.

tute fidei qua promittit ſoluere in tpe ſtatuto: ꝛ ita
deus nō remittebat pctm̄ in virtute circunciſiōis:
ſed in ṽtute fidei ſub qua dabaẗ illa circūciſio. Et
ideo dicit apl's ꝙ illa circunſio nō erat niſi ſignacu
lum illi9 fidei ꝛ federis: q2 per talem obedientiam
oſtendebant fidē quā habebant antiqui de Chriſto
ꝛ eius paſſione: ꝛ ſic ſub tali federe ꝛ pacto ilico fi-
lij Abrahe liberabantur ꝛ abſoluebātur a pctō. Ex
quibus pꝫ ꝙ deus non acceptabat illā pelliculā q̄
abſcindebatur: nec illū modicū ſanguinē qui effun
debatur / in ſolidū ꝛ ſufficiēs pr̄iū ꝓ redēptione il-
lorū: ſed in ſolū ſignum pr̄ij futuri ſoluēdi ꝑ xpm.
Et ſic etiā patres ꝛ fideles ve. teſt. nō dabant illam
pelliculā ꝛ ſanguineꝫ circunciſionis in ſolidū pre-
tiū ꝓ pctō ſuo: ſed in ſignum futuri pr̄ij / inquātum
promittebāt ꝛ proteſtabanẗ ſoluere capita in Chri
ſto capite ſuo ꝛ redēptore vniuerſaliter ſub tali pa
cto ꝛ federe abſoluebātur et remittebanẗ de pn̄ti:
ſed ſemꝑ manebāt debitores in xpo: et hoc fuit pa
ctum ꝛ fedus ſub quo Abrahā accepit circunciſio-
nē pro ſemine ſuo: et hoc intēdebat dicere deus: et
hoc ſonāt verba ei9: cū dixit. Hoc eſt pactum meuꝫ
qḋ obſeruabitis inter vos ꝛ ſemen tuuꝫ poſt te: cir
cūcideẗ ex vobis oē maſculinū ꝛ circuncidetis car
nem preputij veſtri vt ſit ſignum federis inter me
ꝛ vos ꝛc. maſculus cuius caro circunciſa non fue-
rit peribit aia illa de populo ſuo: q2 pactum meum
irritum fecit: qḋ declarās Augu. de ciuitate dicit /
ꝙ intelligitur: q2 irritum fecit pactum dei qñ pec-
cauit in Adam. quaſi dicat. Aia cuiuſcunq; homi-
nis peccauit in Adā: q2 irritum fecit pactum meuꝫ
de fructu prohibito non veſcendo: vnde oīs homo
manſit ſeruus peccati: ideo pono tecum pactum ꝛ
fedus vt circūcidatur oīs maſcul9 i ſignū federis:
et ego accipiam illam circunſioneꝫ nō in pretium:
ſed in ſignum pretij ꝛ in ſignum federis: vt vnuſq̄ſ-
q; circunciſus promittat ſoluere pretium ſolidum
et validum per Chriſtum. Et ſub tali federe abſol-
uam illum a debito ſeruitutis: in cuius virtute re-
mittereẗ peccatum. Aliter autē peribit aia illa: q2
ſemꝑ maneret obnoxia pctō primorū parentum. Et
ſic patꝫ ꝙ talis circunciſio non dabitur: nec fiebat
niſi in fide cōferētis ꝛ recipientis. ¶ Octaua ↄclo
ꝙ ſicut illa circunciſio non dabatur in pretium pro
pctō originali: ſed in ſignuꝫ federis et pretij futuri:
ita pariter ſacrificia et oblationes vet. le. non offe-
rebantur in ſolidum pr̄ium ꝓ pctis actualib9: ſed
in ſignum federis ꝛ pretij futuri: inquātū illi ꝓmit
tebant et ꝓteſtabanẗ ſoluere ꝑ Chriſtū. Et ſub tali
federe et pacto de9 acceptabat illa ſacrificia: ꝛ de9
abſoluebat eos a pctō ꝛ debito: q2 illa ſacrificia et
oblationes non in ſe realiter cōtinebant pretium:
ſed ſolum fiebant in ſignum et figuram. Et ideo da
ta ſunt in quintuplex ſignum ſicut circunciſio. ſ. in
ſignum diſtinctiuum et in ſignum figuratiuum fu-
turi ſacrificij / et future redemptionis: ꝛ in ſignum
cenſualis tributi ꝛ feudi: q2 erant quoddā tributū
et cenſus quem ſoluebant. Quarto in ſignum fidei
quā de Chriſto futuro habebant. Quinto in ſignuꝫ
pacti et federis et proteſtationis pretij ſoluendi ꝑ
Chriſtum / ſicut dictum eſt. ¶ Nona concluſio / ꝙ
ſicut circunciſio et ſacrificia et cetera legalia legis
Moyſi non offerebantur in pretium: ſed in ſignuꝫ
pr̄ij: ita pariter ſacrificia ꝛ oblatiões ipſi9 Abel / ꝛ
Enoch / ꝛ Noe / ꝛ Job / ꝛ Melchiſedech / ꝛ Abraham

G
Sacrificia ꝛ oblatiões vet. le. erāt ſignū federis ꝛc.

H
Not. de oblationibus patrū.

et alioꝝ fideliū legis nature nō offerebātur in pretiū: ſed in ſignum federis et pretij futuri per Chriſtū ſoluēdi. Et illa ſacrificia erant quedam ſigna fidei illoꝝ quā de Chriſto futuro habebant. Naꝫ ſm̄ Aug. in lib. Cur deus homo: deus ipſi Adā ꝓmiſit Chriſtū de virgine naſciturū: ⁊ ipſum redēpturum: vt ſi de inſtanti miſeria doleret: tū de ſuo ſueq̄ poſteritatis remedio iam de longinquo gauderet. Uera itaq̄ ratione didicimus (vt inquit Augu.) ꝙ ab Adā dn̄i preſtolabatur aduētus ⁊c. Et ſic eſt dicēdū ꝙ ille angelus qui expulit Adā de paradiſo docuit eum modum colendi ⁊ exhibendi latriam deo/ ⁊ offerēdi ſacrificia in ſignū futuri pretij ⁊ in ſignū futuri ſacrificij xp̄i. Et ſic Adam docuit Abel ⁊ oēs filios ⁊ nepotes. Et ſic ſub tali federe Abel offerebat agnum ex primitas gregis. Geñ. iiij. ⁊ ſub tali fide Enos incepit inuocare nomen domini qui eſt Jeſus verbū incarnatū. Et ſub tali fide Enoch faciendo bona opera placuit deo/ ⁊ dn̄s tulit eū. Geñ. v. et tranſlatus eſt in paradiſum. Eccl'iaſtic. xliiij. Et ſub tali fide fabricauit arcam Noe ex ꝑcepto dn̄i: ⁊ edificauit altare ⁊ obtulit de aialibus mūdis in ſignum federis et pretij futuri. Geñ. viij. Item ſub tali fide et federe Abraham exiuit de terra ſua: et venit in terram Chanaan et precepto dn̄i: et edificauit altare in Bethel: et obtulit ibi ſacrificium ⁊ inuocauit nomē dn̄i. Geñ. xij. Item ſub tali federe et fide Melchiſedech obtulit panē ⁊ vinum deo celi excelſo. Geñ. xiiij. Item ſub tali fide ⁊ federe in ſignum futuri p̄tij Job offerebat ſacrificia pro pctis filiorum. Job. j. Et ſub tali fide ⁊ ſpe dixit Job cap. xix. Credo qḋ redemptor meus viuit: et in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum ⁊ rurſus circūdabor pelle mea: et in carne mea videbo deum ſaluatorem meū. Et ſic pꜫ ꝙ patres vete. teſt. tam legis nature ꝗ̄ ſcripture ſaluati ſunt per ſolam fidē xp̄i futuri: inquantū per illā fidē efficiebātur mēbra Chriſti: et ideo iam participabant merita paſſiōis eius: quibus pctā ſunt remiſſa: et ideo in xp̄o capite ſuo nobiſcū acceperūt repromiſſiones. Ad Heb. xj. Et ſic pꜫ ꝙ oia ſacrificia ⁊ oblationes patrū taꝫ legis nature ꝗ̄ ſcripture nō erant niſi quedā ſignacula fidei offerentium/ oblata in ſignū figuratiuū ⁊ in ſignū federis et pretij futuri per Chriſtū ſoluēdi: qꝛ oēs proteſtabantur ⁊ promittebāt ſoluere ꝑ Chriſtum pretiū ſolidum ⁊ ſufficiens. Unde per talia opa profitebātur ⁊ oſtendebant fidem quam de Chriſto habebāt: ⁊ ſic erant ſigna fidei eoꝝ. Ex ꝗ̄bꝰ oibus ſequit̄ ꝙ xp̄s in cruce non ſoluit pro oibus preteritis/ niſi tm̄ pro illis a ꝗ̄bus acceperat ſignaculū fidei: et ſignū future ſolutiōis: aut per ſacrificia ⁊ oblationes factas ſub tali fide ⁊ proteſtatione: ſicut fuerūt fideles legis nature: aut ꝑ circunciſionem ⁊ cetera legalia ſicut fuerunt filij Abrahe ſm̄ promiſſionem: ⁊ filij Iſrael qui fuerūt ſub lege Moyſi/ qui nō ſunt ſaluati ꝑ opera legis tantum: ſed principaliter per fidem xp̄i futuri: ſub cuius federe offerebant oia illa in ſignū federis ad Rom. ⁊ Gal. ⁊ Heb. ¶ Decima cōcl'o/ ꝙ poſtꝗ̄ baptiſmus fuit inſtitutus per xp̄m/ oēs fideles vete. teſt. obligabantur baptizari: probatur. Nam oēs acceperāt circūciſionē in ſignū fidei: ⁊ cū proteſtatiōe p̄tij futuri: ergo poſtꝗ̄ xp̄s cōtulerat aquis virtutem regeneratiuā: ⁊ formā ſacramēto baptiſmi: ⁊ baptiſmꝰ iam cōtinebat pretium ſufficiens/ qḋ illi promiſerant ſoluere in xp̄o: ergo ilico fuerūt obligati ſoluere totū p̄tiū ꝑfectū ꝑ baptiſmū poſtꝗ̄ opportunitas aderat. Et ideo licet Joānes baptiſta eēt circūciſus: tū fuit baptizatus per xp̄m: et ita xp̄s baptizauit oēs apl'os vt credit̄: ⁊ miſit eos ad baptizādū Judeos in oēm ciuitatē et locuꝫ quo erat ipſe venturꝰ: vt pꜫ Matt. x. ⁊ Luc. x. Et hoc fecit xp̄s ad oſtēdēdū ꝙ oēs illi nō acceperāt circūciſioneꝫ niſi in ſignū fidei ⁊ i ſignū federis ⁊ p̄tij futuri ⁊ i ſignū illiꝰ baptiſmi in quo erat ſufficiens pretiuꝫ. Ex hoc etiā ſequit̄: ꝙ ſi Adam/ ⁊ Abel/ ⁊ Abraham/ ⁊ Moyſes/ ⁊ Dauid ⁊ ceteri fideles vet. teſt. vixiſſent vſq̄ ad baptiſmū xp̄i oēs obligabātur baptizari: quia ſub tali fide ⁊ figura ⁊ federe receperant illa ſignacula circunciſionis: aut obtulerant ſacrificia ⁊ oblationes in lege nature et ſcripture: ideo Chriſtus dicitur agnꝰ occiſus ab origine mundi. Apoca. xiij.

Baptiſmus oībus neceſſarius.

¶ Sed cōtra oia ſupradicta arguitur. Nam vt ait Aug. ⁊ pꜫ. iiij. ſententiarū diſt. j. ex quo fuit inſtituta circūciſio in illo ppl'o hoc valuit magnis et paruulis ad ablutionem originalis veteriſq̄ peccati ſicut modo baptiſmus. Item Beda dicit ꝙ idem faciebat circunciſio qḋ modo facit baptiſmus: niſi ꝙ non aperiebat ianuam regni celeſtis: ergo ſequit̄ qḋ circunciſio per ſe tollebat et mundabat originale peccatum. ¶ Ad hec autem reſpōdetur ꝙ tā Augu. ꝗ̄ Beda ſecum portant reſponſiones ſuas in dictis ſuis. Nam dictum eſt ꝙ in circunciſione tollebatur ⁊ remittebatur pctm̄ originale/ ſꝫ ex hoc nō ſequitur ꝙ illa circunciſio eſſet inſtrumētū manuale cōtinens virtutē ⁊ merita paſſionis Chriſti: ſicut baptiſmus. Et ideo non per ſe tollebat pctm̄: ſed in virtute fidei cōferētis: et ideo nullus extra legem poterat cōferre: nec miniſtrare illud ſacrm̄ in lege vete. Nec per hoc habet̄ ꝙ illud ſacramētū conferret grām: qꝛ ſi grā dabat̄/ nō niſi per fidem cōferentium ⁊ recipientium circūciſionem: qꝛ opera legis non iuſtificabant ꝑ ſe niſi per fidem Chriſti futuri. Unde hāc ꝯcl'onem ꝓba' apl's per totaꝫ ep'lam ad Rom. ⁊ Gal. ⁊ Heb.

¶ Quantum ad ſcd'm articulū tenebitur iſte ordo. Nam primo in generali probabitur qualiter lex Moyſi fuit mortua ſimul cum Chriſto: ⁊ per cōſequens tunc finiuit curſum ſuuꝫ et ceſſauit ab officio ſuo. Scd'o hoc idem ꝓbabit̄ particulariter de vnoquoq̄ genere preceptorum: ⁊ ꝑ oēs partes legis. Primo ergo eſt p̄ſupponēduꝫ ⁊ aduertēdū/ vt dictū eſt in ꝓlogo/ ꝙ lex vetus multipl'r cōparat̄ ad xp̄m ⁊ legem euangelicā. Nā primo cōparatur ſicut motus ⁊ via ad ſuum terminū naturalem. Secūdo tanꝗ̄ linee circumferentie ad centrū. Tertio tanꝗ̄ accidentia ad ſubiectū. Quarto cōparat eam Augu. contra aduerſarium legis ⁊ prophetarū/ ſicut officium ad ſuum fineꝫ in artificialibus. Iteꝫ quinto Rabi Salomō ſuper Zacha. cōparat legem ⁊ ꝓphetas ad Meſſiam ſicut ſcientiam ad ſuum obiectū/ dicens quod oēs prophete non ſunt locuti niſi vſq̄ ad tp̄s Meſſie. Sexto cōparatur tanꝗ̄ ſignum ad ſuam veritatem ⁊ ſignificatum. Septimo apl's ad Roma. comparat eaꝫ ad Chriſtū/ tanꝗ̄ contractum matrimonialē ad virū. Octauo in ep'la ad Col. ij. comparat eā tanꝗ̄ cōtractū ⁊ cirographum cenſuale ⁊ debitorium ad creditorē/ Et ſic Chriſtus dicit̄ terminus ⁊ centrum et ſubiectum ⁊ obiectum totius leg. vet. ⁊ dicitur veritas/ et vir/ et creditor legis. Propter omnes ergo iſtas conditiones ⁊ operatiōes ꝓbatur: ꝙ tota lex fuit ſimul mortua cum Chriſto. Probatur ergo primo. ꝙ tota lex fuit mortua inquātum fuit motus: ⁊ via ad Chriſtū. Naꝫ habitibus exiſtentibꝰ in materia ceſſat motus. ergo poſtꝗ̄ lex peruenit ad Chriſtum ceſſauit: ⁊ fuit cū eo mortua. Itē ſcd'o: ſicut deſtructo: ⁊ ſublato cētro deſtruūt̄ oēs linee ad illud centrū terminate: eo ꝙ linea non pōt eſſe ſine puncto terminante: cum ſit de eius eſſentia/ ita mortuo xp̄o mortua fuerunt oia legalia ad ipꝫ terminata: Iteꝫ tertio: ſicut deſtructo ſubiecto deſtruunt̄ ⁊ deficiūt oia accidentalia ꝗ̄ fundant̄ in eo/ ita mortuo Chriſto oia legalia mortua ſunt: eo ꝙ Chriſtus oia legalia compleuit: ⁊ toti legi voluit eſſe ſubiectus. qꝛ ideo voluit legi ſubijci/ ⁊ oia onera legis ſuper ſe ſumere: vt omnia ſecū crucifigeret: ⁊ nos ab onere legis liberaret. ad Gal. iiij. Iteꝫ quarto ſicut habito fine artis ceſſat officiū: ⁊ oia ꝗ̄ ſunt ad finem ⁊ vt habita ſanitate ceſſant omnia inſtrumenta medicalia: ⁊ oēs medele: ita facta paſſione xp̄i ceſſarunt oia ſacramenta: ⁊ ſacrificia: ⁊ cetera legalia que nō fiebant niſi tanꝗ̄ officia ad Chriſtuꝫ: qui erat finis eoꝝ. Nā oia illa fiebant in officiuꝫ figuratiuum: et oſtenſiuū talis finis. Itē quinto. ſicut habita ſcientia alicuius obiecti ceſſat inꝗ̄ſitio ſcītie de illo obiecto: ⁊ habita ⁊ illata ꝯcluſione ceſſat ſyllogiſmꝰ/ ⁊ ceſſant p̄miſſe/ ita ergo adueniente chriſto ꝗ̄ fuit obiectū ⁊ cōcluſio totius legis: ⁊ prophetarū/ ceſſarunt oia legalia: ꝗ̄ erant ꝓpoſitiones p̄miſſe cōcluſionū euangelicarū. Item ſexto ſicut adueniente ſignificato ceſſat ſignū eiꝰ: ita adueniente xp̄o ꝗ̄ fuit ſignificatū ⁊ veritas legis ⁊ prophetarū: de neceſſitate ceſſauit lex ⁊ ꝓphete: ſicut aduenīēte naui ad portū ceſſat ſignū qḋ faciebat ſpeculator de eiꝰ aduentu: ⁊ adueniente principio menſis ceſſauit clamor Calendaruꝫ Rome: vt patebit. Et iō poſtꝗ̄ oia figuratiua: ⁊ dicta ꝓphetarū fuerūt impleta in cruce/ dixit xp̄s: Cōſummatū eſt: ⁊ ſic tradidit ſpm̄ ad denotandū ꝙ oia cū eo moriebant̄. ⁊ ſic ceſſauit lex ⁊ clamor ꝓphetarū. Itē ſeptimo mortua fuit lex cū xp̄o: inquātum erat ꝗ̄dā cōtractus debitoriꝰ/ ⁊ chirographū cenſuale obligans illū populum ad Chriſtum. vn̄ ſicut contractꝰ debitorius factus ad vitaꝫ creditoris rumpit̄: ⁊ extinguit̄/ ⁊ annullatur ꝑ morte creditoris. ita ergo mortuo xp̄o tota lex Moyſi fuit mortua: ⁊ extincta ⁊ raſa/ eo ꝙ nihil aliḋ erat: niſi qḋdā chirographū cenſuale ⁊ ꝯtꝰ debitoriꝰ: in ꝗ̄ totꝰ ille ppl's ſe obligauerat ſuare illā legē: ⁊ oia illa precepta: qꝛ totꝰ ille ppl's ſe obligauerat ſeruare illā legem et oia illa p̄cepta vſq̄ ad mortē teſtatoris ⁊ creditoris. qḋ pꜫ Exo. xxiiij. Nā cum moyſes legeret volumē legis: totus ppl's rn̄dit dicēs: Oia ꝗ̄ locutus eſt dn̄s faciemꝰ: ⁊ erimus obedientes ⁊c. Un̄ tunc Moyſes immolauit. xij. vitulos: et tulit medietatē ſanguinis ⁊ aſperſit ſuper altare: ⁊ alterā parteꝫ ſuꝑ ppl'm: dicens. Hic eſt ſanguis federis qḋ dn̄s pepigit vobiſcū ſuꝑ cūctis ſermonibus his ⁊c. Per qḋ Moyſes voluit ſignificare: ꝙ illud fedus ⁊ pactū ⁊ cirographū obligatiuū non erat ſoluendū niſi per ſanguineꝫ Chriſti mediatoris ꝗ̄ erat futurus deus ⁊ homo. Nā per hoc ꝙ mediā parteꝫ ſanguinis effudit ſuper altare: voluit ſignificare: ꝙ deus cui facta fuit illa obligatio: factꝰ homo erat moriturꝰ: ⁊ ſanguine aſpergendus: ſed ꝑ hoc ꝙ aliā partē ſanguinis ſparſit ſuꝑ pplꝫ: voluit ſignificare ꝙ chriſtus pro populo erat moriturus: ⁊ ꝓprio ſanguine effuſo: ipm̄ populum erat redempturus ⁊ liberaturus. Et ſic pꜫ quō tota lex Moyſi nil aliud erat: niſi quoddā cirographum: ⁊ contractus debitorius vſq̄ ad morteꝫ Chriſti. Et ꝑ conſequens fuit extinctus: ⁊ raſus: ⁊ ruptus: ⁊ mortuꝰ: ⁊ crucifixus ſimul cum Chriſto: ⁊ per conſequens nullus iam tenetur/ nec obligat̄ ad legalia. Hanc rationem facit apl's ad Col. ij. Unde ait. Cum vos mortui eſſetis i delictis conuiuificauit cum illo donans vobis oia delicta: delens qḋ aduerſum nos erat cirographum decreti: qḋ erat contrarium nobis. Et ipſum tulit de medio affigens ipſum cruci/ ⁊ expolians principatus ⁊ poteſtates traduxit cōfidenter palā triumphans illos in ſeipſo. Nemo ergo vos iudicet in cibo: aut in potu: aut in parte diei feſti: aut neomenie: aut ſabbatorū/ que ſunt vmbra futurorū ⁊c. Ex p̄dictis pꜫ qualiter lex Moyſi fuit raſa: ⁊ mortua ⁊ crucifixa cum Chriſto: inquantum erat quoddam cirographum obligatorium: ⁊ contractus debitorius. ideo amplius nullus obligat̄ ad obſeruātiam legaliū. Itē probat̄ octauo. qḋ lex Moyſi fuit mortua cum xp̄o: inquantū erat tanꝗ̄ quidā cōtractus coniugalis vxoris ad virū. Un̄ ſicut vxor nō obligatur ad vinculum coniugale/ niſi vſq̄ ad mortē viri: ⁊ ꝑ quā mortē abſoluit̄ vxor a vinculo ꝯiugali ipſius viri: ita pariter cum deus deſpōſauerit ſibi illā plebem ꝑ dationem legis in monte Sinai: ⁊ totus ille populus ſe obligauerit ad illā legē ſeruandā ſub federe ſanguinis: vt dictum eſt: ergo per mortē dei incarnati ꝗ̄ eſt xp̄s/ totꝰ ille ppl's fuit abſolutꝰ a vinculo legis: ⁊ ꝑ conſequēs nō amplius obligatur ad legis obſeruationem. Un̄ hanc rationē facit Apl's ad Ro. vij. vbi ait. An ignoratis fratres? ſcientibus legeꝫ loquor/ qꝛ lex in hoīe dn̄atur quāto tp̄e viuit. Nāꝫ ꝗ̄ ſub viro eſt mulier viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuit vir eiꝰ/ ſoluta eſt a lege viri ⁊c. Itaq̄ fratres mei et vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti/ vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit/ vt fructificetis deo. Ex ſupradictis verbis vult innuere Apl's/ ꝙ ante mortem Chriſti finis ⁊ mariti illius populi/ totus ille populꝰ obligabatur ad ſeruandā legeꝫ: eo ꝙ Chriſtus vir eius adhuc viuebat in corpore mortali/ ⁊ tanꝗ̄ mortalis expectabat̄ in lege. iō vſq̄ ad eiꝰ mortē obligabat̄. ſed mortuo Chriſto viro ſuo iā non obligat̄ ad vinculū ꝯiugale legis/ qꝛ ſub tali cōditiōe ille ppl's expectabat Chriſtū ſponſum ſuuꝫ: vt pro eo moreret̄ vt pꜫ ꝑ totum diſcurſum ꝓphetaꝝ. Et ſic patet cōcluſio quō tota lex Moyſi fuit mortua cuꝫ chriſto: quo ad cerimonialia. Sed iſta eadem concluſio ꝓbat̄ particulariter ſcd'm oēs partes legis Moyſi.

L. Nō precepta legis moyſi

¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt notandū/ ꝙ tota lex Moyſi continet in ſe ſexcentatredecim precepta. quoꝝ quedā dicunt̄ moralia et quedam iudicialia: ⁊ quedā cerimonialia. Moralia aūt ſunt illa decē precepta/ ꝗ̄ fuerunt ſcripta i duabus tabulis lapideis vt pꜫ Exo. xx. ⁊ xxſ. Et dn̄r moralia/ eo ꝙ pertinēt ad oēs hoies ⁊ oibꝰ ſunt cōia: ſine ꝗ̄bꝰ hoies nō poſſēt adinuicem conuerſari: nec ꝯuiuere. Dn̄r etiā moralia: qꝛ ſunt de iure nature/ ⁊ pertinent ad moralem iuſtitiā: qꝛ per iſta deceꝫ precepta tribuitur vnicuiq̄ qḋ ſuuꝫ eſt. ſ. deo latria ſeruitus/ qḋ pertinet ad tria prima precepta prime tabule. Alia aūt ſeptem pertinent ad conuerſationē primi. et iō iſta decem

precepta moralia ſunt immortalia: eo ꝙ ſunt de iu-
re nature: et iam fuerunt obſeruata in lege nature:
licet nō ſic fuerint explicita. Et iō nō ꝑciſe ꝑtinent
ad legē Moyſi: niſi inquantū ibi fuerunt magis ex-
plicata/ q2 magis pertinent ad legē nature. De ſab-
bato autē quod eſt morale quantū ad ſubſtātiam/ et
cerimoniale quantum ad modum dicet in ſequenti
queſtione. Precepta aūt iudicialia fuerunt data ad
correptionē/ et punitionē tranſgreſſorum. q2 aut di-
rigunt hoies ad ſeruanda ꝑcepta moralia/ aut pu-
niunt tranſgreſſores ꝑceptorū dando oculū ꝓ ocu-
lo: et dentē ꝓ dente: et vitā ꝓ vita. iſta autē precepta
iudicialia/ q2 ꝑtim erant moralia/ et partim cerimo-
nialia/ iō partim mortua ſunt cum chriſto/ vt pate-
bit. In tertio aūt ordine ſunt et erant precepta ceri-
monialia. et dicebant cerimonialia rōne modi agē-
di et ſignificandi/ eo ꝙ diſponebant ad modū colen-
di deū. Que q̄dē cerimonialia erat in quadruplici
gñe. Nā q̄dā ꝑtinebant ad ſacra/ q̄dā ad ſacramēta
quedam ad ſacrificia et oblationes: et quedā ad ob-
ſeruantias/ ſeu abſtinentias. Sacra autē erant illa
que ad cultū diuinum dedicabant et ſanctificabant.
Et iſta erant quinq; ſcd̄m ꝙ quinq; ſctificabantur/
et dedicabant ad cultū diuinū. Nā ꝑmo dedicabāt
ꝑſone. Scd̄o loca. Tertio tēpora. Quarto ornamen
ta ꝑſonarū. Quinto vtenſilia tēpli/ et loci ſacri. Per
ſone aūt dedicate/ q̄dā dedicabant: et ſanctificaban
tur ad colēdū deum: et iſte erat ſolus et totus popu-
lus duodecim tribuum Iſrael: q2 ſolus et totus ille
ppl's erat electus ad colendū vnū deum creatorem
oīm. Quedā autē ꝑſone dedicabantur ad miniſte-
rium cultus diuini/ ſicut erant ſacerdotes: et leuite:
et cantores: et ianitores etc. et iſti erant de ſola tribu
Leui. Quedam aūt ꝑſone ſanctificabant: et purga-
bantur a pctō: et immunditia: ſicut erāt pctōres: et
leproſi/ et menſtruate etc. vt ptz in Leuitico. Iſte er-
go erant perſone q̄ ſctificabant/ et diſponebant ad
diuinū cultum: et habilitabant ad ipſū. Loca vero
conſecrata et dedicata ad diuinū cultū erat Hierl'm
et tēplū ſiue tabernaculū et arca. Tpa aūt dedicata
ad cultū dei erat principaliter ſabatum: exinde fe-
ſtum Azimorū: et Pentecoſtes/ et tubarum: et expia
tionis: et tabernaculorū etc. vt. vt ptz Leui. xxiij. Or
namenta dedicata ad diuinū cultū erant ornamen
ta ſacerdotis. ſ. ephot. rationale: et humerale: et mi-
tra etc. Utenſilia aūt tēpli erant candelabra/ et mor-
tariola etc. Oia ergo iſta quinq; ſupradicta. ſ. perſo-
ne: loca/ et tpa: et ornamenta: et vtenſilia dicebantur
ſacra ſiue ſancta: eo ꝙ ad cultū diuinū erant conſe-
crata: et ſanctificata: et dedicata/ et habilitata: q̄d
erat primum genus cerimonialiū. In ſcd̄o gñe erāt
ſacramenta: que dicebant illa: q̄bus ſacra cōſecra-
bant. et erant iſta tria. Nam in primo loco erat cir-
cunciſio: quo ſanctificabant oēs filij Iſrael. In ſe-
cundo erat vnctio: qua vngebantur ſoli ſacerdotes
et reges. Exo. xxx. In tertio loco erant purgationes
et lotiones et aſperſiones: q̄bus purgabantur pecca
tores: et leproſi etc. vt ptz in leuitico. q̄ dicebantur ſa
cramenta: eo ꝙ conſecrabant: et ſanctificabant ꝑſo
nas et loca etc. In tertio genere cerimonialiū erant
ſacrificia diſtincta: q̄ offerebant ꝑſone ſanctificate
in locis ſacris: que quidem ſacrificia et holocauſta
fiebant ex ceteris aialibus mundis: vt ptz in Leui-
tico. ad q̄d etiam genus cerimonialium pertinent
oblationes. In. iiij. tandem genere cerimonialium

ſacra dicebantur quinq;.

ſacra erant tria.

ponebant obſeruantie: et abſtinentie a cibis et re-
bus immūdis: puta non comedere porcum: nec an
guillā etc. vt ptz ibidem. Ad iſta ergo quatuor gene-
ra reducunt oia ꝑcepta cerimonialia: q2 aut erant
de ſacris: aut de ſacramentis: aut de ſacrificijs et
oblationibus: aut de obſeruātijs et abſtinētijs. que
oia dicebant cerimonialia: inq̄tum reſpiciebant: et
obſeruabant modum: et perſonas: et loca: et tpa etc.
ad quandā ſignificationem de futuris myſterijs: q2
de9 nobiliori et conuenientiori/ et digniori mō pote
rat coli et placari/ vt patebit. ergo talis cultus to-
tus erat cerimonialis: et figuratiuus: q2 cerimonia
non dicit niſi modum: et figurā: et ſignificationē: q2
oīs cerimonia q̄cunq; fit: fit ad ſignificandū aliud:
vt ptz in cerimonijs q̄ fiunt in ſeruitio et honore re
gum. ¶ Hijs habitis et notatis. ponit prima parti-
cularis concluſio: ꝙ oia ſacra: et ſanctificata legis
veteris mortua ſunt cū Chriſto in cruce. Iſta cōcl'o
probat. Primo quo ad ꝑſonas/ et gñationem carna-
lem perſonarum: que ſanctificabantur et dedicaba
tur. Nam dictum eſt q̄d non circuncidebantur niſi
filij Iſrael: nec vngebantur niſi ſacerdotes d̄ tribu
Leui: et reges de tribu Iuda. ſed oia iſta ordinaban
tur ad Chriſtū tanq̄ in finem. et ideo Chriſt9 ſcd̄m car
nem voluit eſſe de gñe Iſrael: et iſraelita: et circun
ciſus: et voluit eſſe de tribu Iuda: et Leui propter re
gnum et ſacerdotiū/ eo ꝙ ille due tribus coniunge-
bant in coniugio. et hoc voluit facere Chriſtus: vt
ſecum crucifigeret generationē carnalem filiorum
Iſrael/ et regnū et ſacerdotiū legale: et ſic voluit eē
rex et ſacerdos. Et ideo cū Chriſto mortua eſt gene
ratio carnalis filiorum Iſrael: et gñatio carnalis
regū et ſacerdotum et ſic mortua eſt gñatio legalis
et regnū/ et ſacerdotiū legale cū Chriſto. Ex quo ſe
quit ꝙ Iudei interficiendo Chriſtū interfecerūt ge
nerationē Iſrael carnalē et regnum et ſacerdotiū.
Et ſic ipſimet ſe priuarūt regno et ſacerdotio. Item
ſequit ꝙ cū Chriſto mortua ſunt oia ornamenta ſa
cerdotalia in lege ſcripta. ſ. ephot. et mitra/ et rōna
le etc. eo ꝙ talia ordinabant in ipſum tanq̄ ſacerdo
tem/ et finem regni/ et ſacerdotij. et ſic etiam cum
eo fuit mortuum ſceptrum regale tēporale eadem
ratione. Et ſic ille populus extunc fuit priuatus re
gno et ſacerdotio/ prout ꝓphetauerat Oſee. iij. di-
cens. Dies multos ſedebunt filij Iſrael ſine rege: et
ſine principe/ et ſine ſacerdotio. ¶ Scd̄a concluſio
ꝙ cū Chriſto mortua fuit Iudea/ et Hierl'm/ et tem
plum cum arca: et cum omnibus vtēſilibus/ et tota
terra Iſrael probatur. Nā deus elegerat illū ppl'm
vt ex eo naſceret meſſias ſcd̄m carnē/ et elegit illā
terrā Iſrael: vt in ea xp̄s ꝑdicaret/ et miracula fa-
ceret/ et illā ciuitatē et tēplū/ vt in ea legē declara
ret/ et moreret/ et reſurgeret. Et ꝓpter iſta myſte-
ria noſtre redēptionis ꝓphete deſiderauerūt et cō
mendauerūt illā terrā/ et ciuitatē et tēplū/ eo ꝙ oia
ordinabant ad chriſtū. ergo oia mortua ſunt/ et cru
cifixa cum xp̄o: q̄ erat finis gratia cui9 oīm illorū.
Habito ergo fine: ceſſant oia q̄ ſunt ad finem/ et ceſ
ſant oīa inſtrumenta q̄ ſunt facta ꝓpter illū finem.
Itē Chriſtus crucifixus eſt in Iudea et Hierl'm/ tan
q̄ in loco ad hoc deputato et electo. ergo loc9 fuit
crucifixus cū eo: et ſepultus. Hoc ꝓbat ex experiē
tia p ea myſteria q̄ facta ſunt. Nam terremotus fa
ctus eſt p vniuerſā terrā in morte xp̄i/ et monumē
ta prophetarū aperta ſunt: et tēpli velum ſciſſum eſt:
quod

Oia ſacra et ſctificata ve. le. ſunt cū xp̄o mortua.

Nota.

ſacra ve. le. cū xp̄o crucifixa.

quod cooperiebat ſctā ſctōꝝ: et ſic oia ſecreta q̄ ibi
latebant/ fuerunt manifeſtata/ ad denotandū/ ꝙ iā
tēplū illud materiale nō amplius erat neceſſariū:
eo ꝙ oia ſigna legis/ et dicta prophetarum erant in
Chriſto completa etc. ¶ Tertia concluſio. quod cum
Chriſto mortuum fuit paſcha: et ſabbatum/ et oīa
tempora legis ad diuinum cultum dedicata proba-
tur. Nam chriſtus fuit crucifixus in die Paſche et ſe
pultus: et per totā diē ſabbati manſit in ſepulchro.
ergo dies paſche fuit crucifixus cū Chriſto et ſepul
tus: et dies ſabbati ſtetit cū chriſto in ſepulchro. Et
ſic tam paſcha q̄ ſabbatū fuit cū xp̄o mortuū: q2 ſi
cut locutus fuit mortuus cū xp̄o: ita et tēpus: eo ꝙ
ad hoc fuit ordinatū paſcha/ vt Chriſt9 in eo more
retur: et ſabbatū/ vt in eo per totā diē Chriſt9 in ſe-
pulchro iaceret mortu9 et quieſceret. et ſic tā ſabba-
tum q̄ paſcha fuit mortuum cū Chriſto. Et hoc ap-
paret per ſignum. Nam Chriſto moriente in die pa
ſche/ tenebre facte ſunt per vniuerſam terrā/ a ſexta
hora vſq; ad nonā/ et ſol paſſus eſt eclipſim/ et luna
non dedit lumē: ad denotandū ꝙ paſcha cū oibus
feſtis legalibus: et cum tota ciuitate Hierl'm/ et tem
plo: et cū tota terra Iſrael tunc fuit eclipſatum/ et
mortuū. q̄d vere fuit deſignatū p illā eclipſim factā
preter naturā: et terremotū. Et ſic in eodē die cum
xp̄o fuit paſcha ſepultū/ et altera die que fuit poſt
paſceuē: q̄ fuit magnū ſabbatū/ venerunt Iudei ex
parte Pilati ad ſigillandū ſepulchrū/ et claudēdū et
ſic clauſerunt/ et ſigillauerunt ſabbatum in ſepul
cro ſimul cū Chriſto: et ſic māſit ſabbatū ſepultum
cum Chriſto. ¶ Quarta cōcl'o: ꝙ paſcha et ſabbatū
Iudeorū fuit incineratū/ et putrefactū in ſepulcro
ꝓbat. Nā nec paſcha/ nec ſabbatum ſurrexit cum
xp̄o: ergo māſerunt in ſepulcro: et p ꝯñs ibi fuerūt
incinerata. Nam xp̄s non ſurrexit in die ſabbati:
ſed in die dñico. Et ſic ſola dies dñica reſurrexit cū
chriſto: paſcha et ſabbato manentibus in ſepul-
cro. Un̄ xp̄s noluit reſurgere in die paſche/ nec in
ſabbato: ad deſignandū ꝙ nec paſcha nec ſabbatū
debuit reſurgere cum eo: ſed ambo cum infirmita-
tibus xp̄i perpetuo in ſepulcro icinerata manere.
Ex q̄b9 ptz: ꝙ nec paſcha nec ſabbatū eſt amplius
celebrandum: nec obſeruandum: cum ambo ſint
mortua et ſepulta: et per ꝯñs incinerata/ poſtq̄ cum
Chriſto non ſurrexerunt: ſed ſola dies dominica dz
coli/ et celebrari in memoriam dñice reſurrectiōis:
eo ꝙ ſola illa ſurrexit cum Chriſto: vt patebit in ſe
quenti queſtione. ¶ Quinta cōcl'o. ꝙ oia ſacramē-
ta veteris legis fuerunt mortua/ et crucifixa cum
Chriſto. Probat. Nam dictū/ eſt ꝙ omnia ſacramē-
ta fuerunt ordinata ad ſanctificandum: puta circū
ciſio ad ſanctificandum ſolos Iſraelitas/ et vnctio
ad ſanctificandos reges/ et ſacerdotes/ et lotiones
et aſperſiones ad ſanctificandos coinq̄natos. que
omnia iſta ordinabantur ad ſanctificationes: quas
Chriſt9 debebat complere/ et facere in cruce. Et iō
Chriſtus voluit ſumere circūciſionem: vt illā in cru
ce crucifigeret. Et ſic circūciſio fuit crucifixa cum
carne xp̄i. et ibi fuit crucifixa vnctio regū et ſacerdo
tum: quia tota ꝑſona xp̄i fuit vncta et tincta cruore
et ſanguine ſuo et fuit crucifixa oīs lotio/ et aſper-
ſio legalis/ q̄ fiebat ad emūdationē peccatorum: et
immundorū: quia ibi Chriſtus ꝓpriū ſanguinē pro
immunditia et pro pctīs oīm effudit: vt lauaret cri
mina omnium. que quidem effuſio et vnctio fuit fi-

gurata per lotiones et aſperſiones legis veteris.
¶ Sexta concluſio. ꝙ cū Chriſto fuerūt crucifixa/
et mortua omnia ſacrificia/ et oblationes vete. le.
Probatur: q2 dictum eſt ꝙ omnia illa erant ſigna et
figura huius ſacrificij: et dictum eſt ꝙ illa non offe-
rebātur in pretium: ſed in ſignū federis/ et in ſignum
et arrā huius pretij q̄d Chriſtus ſoluit in cruce pro
oibus preteritis et futuris. ergo oēs ille arre/ et oia
illa ſigna fuerunt ſimul mortua et crucifixa cū Chri
ſto. Et per eandē rōnē fuit mortuus cū chriſto eſus
ſiue cōuiuiū agni paſchalis: q̄d non fiebat niſi in fi
gurā/ et ſignū huius ſacramēti euchariſtie: q̄d Chri
ſtus inſtituit in die Iouis ſancta. In quo myſterio
duo fiebāt. ſ. immolatio/ et eſus ſiue cōuiuiū: ad ſi-
gnificandum ꝙ Chriſtus agnus qui tollit pctā mū
di/ prius erat immolandus in ara crucis. poſtea in
euchariſtia ſpūaliter epulandus et edendus/ ſicut
quotidie fit in eccleſia. ¶ Septima cōcl'o/ q̄d oēs
obſeruantie et abſtinentie/ et diſcretiones ciborum
fuerunt mortue cum Chriſto. Probatur. q2 oia illa
data ſunt in figuram abſtinentie vitiorum. nam per
porcum ſignificabat luxuria: et per gryphū rapina
etc. a quibus figuraliter illi ꝓhibebātur abſtinere.
que oia erant declarāda p meſſiā in lege ꝓmiſſum:
vt ptz Deut. xviij. Sed iā Chriſtus oia iſta declara-
uit Mat. xv. q̄n dixit: nō q̄d intrat per os coinqui-
nat hoiem: ſed blaſphemia/ et adulteria/ et homici
dia/ et cetera vitia/ et immūda q̄ exeūt de corde/ hec
coinquinant hoiem. Et ſic tenēt Thalmudiſte/ q̄d
meſſias quē fruſtra expectant/ debet eis oēs illas
obſeruātias declarare/ et licentiare eis porcū/ et ce-
tera ꝓhibita. ¶ Octaua cōcl'o/ ꝙ oia iudicialia ꝑ-
cepta fuerūt cōpleta: et mortua cū Chriſto. Proba-
tur. nā ſimiliter illa partim erāt ceremonialia/ in-
quātū ſignificabant ꝙ Chriſtus erat reſtituturus
fructū ablatū per Adā: et inquātum figurabant q̄d
Chriſtus erat daturus dentē ꝓ dente: et oculum pro
oculo: et vitā ꝓ vita oim. Nā quia Adā ex raptu ci-
bi vetiti totū gen9 humanū in mortem ꝑcipitauit:
ideo Chriſtus reſtituit fructū in arborē crucis: cum
ſeipſum ꝓ illo furto obtulit/ et ibi reſtituit dentē ꝓ
dente/ et vitā ꝓ vita: q2 totus hō quo ad corp9 mor-
tuus eſt ꝓ ipſo ꝑuaricatore/ et latrone/ et homicida
Adā. Et ſic patet ꝙ Chriſt9 fuit punit9 ꝓ illo pctō:
et in eo fuerūt exercitata/ et cōpleta illa ꝑcepta iudi
cialia/ et p conſequens in eo fuerūt mortua. Et ideo
eccl'ia nō exercet illa/ nec vult punire tali gñe ſup-
pliciorū: poſtq̄ iā Chriſtus cōpleuit illa: ſed remit-
tit omnes pctōres ad penitentiam/ que datur loco
illorum iudiciorū: vt patebit infra. ¶ Nona concl'o:
q̄d lex Moſaica debuit ceſſare per mortē et paſſio-
nem Chriſti. Hec cōcl'o ꝓbat multiplici ratione et
auctoritate. Et primo rōne defectus virtutis. q2 in
ſe nō habebāt tantā virtutē illa legalia: vt poſſent
tollere pctm̄ et iuſtificare/ et gratificare hoiem ad
vitam eternam: vt dictū eſt in primo articulo. Se-
cūdo ꝓbat iſta concluſio ꝓpter legis limitationem
erat enī illa lex limitata. ſ. gñatione/ loco et tēpore.
Nā ꝑmo illa lex non fuit data niſi ſoli ppl'o Iſrae-
litico: et circunciſio nō potuit dari niſi ſolis maſcu-
lis/ et miniſterium diuini cultus ſolis leuiticis/ et ſa
cerdotium ſolis filijs Aaron. Et ſic prima lex erat
limitata rōne vnius generationis. Scd̄o rōne loci:
quia non erat ſeruanda niſi in terra promiſſionis.
Deut. vj. Et agnus paſchalis non poterat imolari/

ſacrificia et oblationes.

obſeruātie et abſtinētie.

lex moſaica ceſſare debuit.

nec edi niſi in Hierl'm:⁊ ſacrificia non poterāt ma-
ctari nec offerri niſi in templo Deut.xvj. Et ſic ptʒ
defectus libertatis/⁊ vniuerſalitatis illius legis:
et per conſequens non erat condignus cultus la-
trie debitus diuine maieſtati. Nam ſicut deus eſt
vniuerſalis creator/⁊ conſeruator / et redēptor:ita
ipſi debetur latria per oīa vl'is/cōmunis oib⁹ gene
rationibus/⁊ omnibus locis ⁊ tēporibus. vñ ſi la-
tria non exhibebat̄ deo niſi in illo templo:ergo nō
poterat exhiberi in omni tempore / et in omni ho-
ra.ergo debuit ceſſare.Tertio probatur iſta cōclu-
ſio rōne indignitatis ſacrificiorūʒ.nā munera ⁊ ſa-
crificia debent eſſe condigna diuine maieſtati / et
ſapientie/et bonitati:eo ꝙ ſub tali ratiōe debetur
deo cultus latrie.ſed illa ſacrificia erāt diuine ma
ieſtati incondigna/cum eſſent oblata / et immola-
ta ex aīalibus brutis/in quibus preciuʒ erat vile/⁊
impurum. igitur querendum erat munus diuine
maieſtati condignum ⁊ purū ⁊ pretioſum ⁊ charuʒ
de ſe et acceptabile:non brutuʒ Quarto ꝓbat̄ iſta
conclo inquātū lex Moſaica nō fuit data grā ſuit:
ſed in ſignū future veritatis per Chriſtū adimplē-
de.ergo debuit ceſſare quando fuit impleta/et ve-
rificata per reſurrectionē Chriſti/prout dictuʒ eſt.
Quinto probatur eadem cōcluſio inquantum tota
lex Moyſi ⁊ oīa legalia mortua fuerunt ſimul cuʒ
Chriſto/⁊ nō ſurrexerunt cum eo:qꝛ tunc comple-
uerunt officium ⁊ curſuʒ ſuum / ⁊ māſerunt in ſe-
pulchro incinerata:⁊ per cōſequens ꝑdiderūt ſuas
vires/⁊ ſuum officium/⁊ per ꝯſequēs ceſſauerunt.
qꝛ ꝓpter aliud non fuerant inſtituta /niſi ad ſigni-
ficandū/⁊ in ſignū pacti ⁊ federis: ⁊ ad ducendum/
⁊ dirigendum illum ppl'm vſq; ad Chriſtum.in quo
oīa illa erant verificanda.⁊ a quo ille ppl's erat re-
cepturus veritateʒ repromiſſionis:ſub cui⁹ fide/⁊
proteſtatione obſeruabat illa legalia.Ex oībus er-
go ſupradictis ſequitur corollarie:ꝙ ceſſante lege
Moyſi debuit ſuccedere lex euangelica: eo ꝙ ſup-
plet et ſatiſfacit oībus defectibus legis Moyſi et
verificat oēs eius figuras:⁊ verificat totā legem ⁊
ꝓphetas. Nā primo lex euangelica explicat fidē ne
ceſſariā ad noſtrā ſalutē per.xij.articulos:in q̄bus
explicatur trinitas perſonarum ſub vnitate/⁊ ſim-
plicitate vnius ſubſtantie/et eſſentie diuine/et ex-
plicat beneficiū creationis/et oīa myſteria/et bñ-
ficia noſtre redēptionis ⁊ glorificationis: ꝓpter q̄
debet̄ deo vera latria.Secundo lex euangelica ex-
plicat verum intellectum preceptorū moralium:vt
patet Matt.v.⁊.vj.⁊c.⁊ cōtinet ſeptem eccl'iaſti-
ca ſacramenta:que in ſe realiter cōtinent Chriſtū/
in quo eſt tota plenitudo diuinitatis / ſicut eſt ſa-
crificiū euchariſtie:aut continent realiter preciuʒ
paſſionis Chriſti/ſicut ſunt cetera ſacramēta.⁊ ſic
poſſunt mundare hoīem ab omni pctō / et ipm iu-
ſtificare. Item tertio lex euangelica eſt vniuerſa-
lis ⁊ illimitata:quia baptiſmus eſt cōmunis vtri-
que ſexui:⁊ omnia ſacramēta ſunt cōmunia omni
generi/et omni pplo/⁊ lingue:qꝛ per totum orbem
terrarum fuit predicata/et in ea non eſt exceptus
Judeus/nec Grecus nec Barbarus.Ad Roma.per
totum.Et ſic a ſolis ortu vſq; ad occaſum offertur
ſacrificium mediatoris pro oībus / ⁊ exercētur oīa
ſacramenta.Et hoc fit in omni tempore ⁊ hora. naʒ
quando in noſtro hemiſpherio eſt nox: in alio eſt
dies:⁊ quando in noſtro hemiſpherio eſt hora no-
na/aut decima/in altera parte mundi eſt hora ter-
tia:ſi ⁊c.⁊ ſic nulla eſt hora/nec momentū / quin in
aliqua parte mundi offerat̄ deo ſacrificium/⁊ exhi
beatur deo vera latria:qđ non poterat fieri in lege
veteri:qꝛ ſacrificium offerebatur in Hierl'm.Item
quarto lex euāgelica ſupplet totum defectū legis:
qꝛ verificat et complet omnia que illa ſignificabat
et figurabat:vt dictum eſt. Item quinto:qꝛ lege ve
teri manente incinerata in ſepulchro:ſola veritas
euangelia ſurrexit cum Chriſto.Ex quibus ptʒ qđ
illa debuit ceſſare et iſta ſuccedere cui nulla alte-
ra lex eſt ſucceſſura:vt patebit.Sʒ licet iſta conclu
ſio poſſit ꝓbari multiplici auctoritate ve.teſta.tū
ſolū adducentur alique auctoritates/que per Ju-
deos non poſſunt negari:vnde Eſaie.ij. Et erit in
nouiſſimis diebus ꝑparatus mons domus dñi ſu-
pra verticem montium/⁊ eleuabitur ſuper oēs col
les:⁊ fluent ad eum omnes gentes/⁊ ibunt populi
multi/⁊ dicent:venite aſcendamus ad montem dñi
et ad domum dei Jacob/et docebit nos vias ſuas/
et ambulabimus in ſemitis ſuis:qꝛ de Sion exibit
lex/⁊ verbū dñi de Hieruſalē.Ex hac auctoritate ſe
quitur quod totus populus gētilis erat venturus
ad doctrinam Chriſti meſſie/⁊ petiturus ab eo do-
ctrinā nouā/⁊ legē nouā:qꝛ non dicūt:docebit nos
vias Moyſi:ſed docebit nos vias ſuas.i.legē ſuā
nouam. Scđo ſequitur ꝙ preter legē moyſi/q̄ exi-
uit de Sinai debeat alia exire de Hieruſalē:et per
conſequens illa lex Moyſi que exiuit de Sinai de-
bebat ceſſare.Item hoc idem ꝓbatur Hiere.xxxj.
vbi dicitur.Ecce dies veniūt dicit dñs/⁊ feriā do-
mui Jſrael/et domui Juda fedus nouum non ſm
pactum quod pepigi cū patribus veſtris in die qua
eduxi eos de terra Egypti/pactum qđ irritū fece-
runt/ſed hoc erit pactū qđ faciā cum domo Jſrael.
Poſt dies illos dicit dñs/dabo legē in viſceribus
eorum ⁊ in corde eorū ſcribam eam ⁊c.Ex hac au-
ctoritate patet ꝙ meſſias in lege ꝓmiſſus aliā le-
gem nouam debebat dare/nō ſcriptam in tabulis
lapideis: nec in chartis/ſicut fuit lex moyſi: ſed
ſcriptam in cordibus/⁊ viſceribus hominum per
propriam predicationem. Hoc idem ptʒ Danie.ix.
vbi dicit. Poſt.lxij. hebdomadas ab edificatiōe ſe-
cundi templi vngetur ſanctus ſanctorum ⁊ firma-
bit pactū:hebdomada vna occidetur Chriſtus et
in medio hebdomadis deficiet hoſtia ⁊ ſacrificiū:
et nō erit eius ppl's qui eum negaturus eſt:⁊ poſt
ea vſq; ad conſummationem ⁊ finē erit in templo
ſtatuta deſolatio.Ex hac auctoritate oſtendit̄ ma-
nifeſte q̄ñ Chriſtus erat venturus poſt.cccclxxxiij.
annos ab edificatione ſecundi templi:⁊ q̄ñ debe-
bat firmare/et dare legem nouam/⁊ pactum mul-
tis:⁊ non ſolum populo Judaico.Et quomodo de-
bebat ceſſare hoſtia ⁊ ſacrificium:⁊ per conſequēs
tota lex Moyſi:quod totum videm⁹ eſſe cōpletū.
Hoc idem ptʒ per Thalmudiſtas/⁊ ea que ſcribun-
tur in libro Sanhadrin/⁊ in ſtudio Helie/ꝙ ſex mi-
lia annorū eſt mundus:duo milia vanitatis/⁊ duo
milia legis/⁊ duo milia regis meſſie. Ex quo patet
ꝙ lex Moyſi non debebat durare niſi per duo mi-
lia annorū/incipiendo a tpe circūciſionis. Ex quo
etiā ptʒ/ꝙ lex Moſi iam ceſſauit in Chriſto/prout
latius patebit in ſequenti queſtione.❡ Decima cō
cluſio/quod legalia non ſolum per mortem Chriſti
fuerunt mortua/⁊ inutilia:⁊ inualida:ſicut inquit

Hiero.ſed ⁊ poſt publicationem euāgelij fuerunt ⁊
ſunt mortifera obſeruantibus ea. Prima pars pʒ
per ea q̄ dicta ſunt qꝛ omnia fuerunt mortua cum
Chriſto/⁊ ſepulta/⁊ non ſurrexerunt cum eo:quia
ibi compleuerūt curſum:⁊ officium ſuum:quia nō
fuerunt data gratia ſui:ſed in ſignum federis ⁊ pa-
cti/⁊ in ſignum precij:⁊ per conſequens ibi perdide
runt vires ſuas:vt inquit Hiero.ſuper epl'am ad
Gala.Item idem Hierony.ait ſup Mattheum ho
milia de puella reſuſcitata ꝑ Chriſtum:ꝙ niſi pus
mundate fuerint manus Judeorū q̄ ſanguine ple-
ne ſunt/ſynagoga eorum mortua non ſurgit. Per
quod intendit Hieronymus:ꝙ ſynagoga mortua
conuertet̄ ad Chriſtum in fine mundi:ſed pronun-
ciato euangelio inutilis / ⁊ inualida manet poſt
mortem/⁊ reſurrectionem Chriſti.Secunda pars
probatur per Aug.⁊ hoc multipliciter. Primo/quia
poſt mortem Chriſti Judei offerunt rem mortuaʒ/
⁊ putridam/⁊ inutilem obſeruando legalia:ergo ta
lia ſunt eis mortifera.Secundo quia rūpunt:⁊ vio
lant pactum:⁊ fedus.nam illa data fuerunt eis in
pactum:⁊ fedus Chriſti venturi firmata per aſper-
ſionē ſanguinis in ſignum qđ per ſanguinem Chri
ſti erat illa lex ſoluenda:ſed iam venit Chriſtus: et
aſperſit ſanguinem ſuū ſuper populū:prout fuit fi
guratum Exo.xxiiij.⁊ iam ſoluit pretium pro oībus
ergo ſequitur ꝙ poſt pretium ſolutū Judei rūpunt
⁊ violant pactum/⁊ contēnunt pretiū:⁊ ſacrificium
pro nobis oblatum.ergo talia ſacrificia:⁊ oīs le-
galis obſeruantia eſt eis mortifera:eo ꝙ fit cum
contēptu dei.Tertio hoc idē probat̄ inquātum per
talem obſeruātiā falſificant legem ⁊ ꝓphetas.nam
per talē obſeruantiā negant Chriſtum veniſſe.ergo
negant:⁊ falſificant legē ⁊ ꝓphetas:qui nihil aliud
clamabāt ⁊ ſignificabant/niſi Chriſtum in carnem
venturū:⁊ per mortem/⁊ paſſionem mundū redem
pturum:⁊ ſic falſificādo ſacrā ſcripturam/⁊ auferē
do verum ſignificatum:⁊ veritatem ab ea :faciunt
deum mēdacem/qui locutus eſt in lege ⁊ ꝓphetis.
Et ſic nō ſolum obſeruantia legis eſt eis mortifera
ſed intelligentia/⁊ falſa gloſſa quam dant ipſi ſcri
pture eſt eis mortifera. Unde dicit Aug.de vnico
baptiſmo contra Donatiſtas:ꝙ in eadē lege/⁊ ſcri-
ptura veteris teſtamenti chriſtiani fiunt boni :ſpi-
ritual'r ⁊ bene intelligendo:⁊ Judei fiunt mali:li-
teraliter et falſe intelligendo.quia litera occidit:
ſpūs aūt viuificat. Quarto obſeruantia legalium
eſt Judeis mortifera inquantum eſt ꝓhibita:nō ſo
lum per Chriſtū/qui eſt ille ꝓpheta:quē de⁹ ꝓmi
ſit Deut.xviij.qui legem iam declarauit/ſed etiam
ſunt prohibita per ꝓphetas oīa legalia poſt xp̄m/
ſicut fuit probatum pſal.xxix.vbi dicit xp̄s per os
Dauid.Sacrificium ⁊ oblationem noluiſti: aures
autē perfeciſti mihi.Holocauſtū ꝓ pctō non poſtu
laſti ⁊c.Item pſal.xlix.Non accipiam de domo tua
vitulos:neq; de gregibus tuis hircos. Item Eſa.
lxvj.Ad quem reſpiciam:niſi ad pauperculū ⁊ con
tritū ſpū/⁊ trementē ſermones meos: Qui immo-
lat bouem:quaſi qui interficit virū:qui mactat pe
cus/quaſi qui excerebrat canem: qui offert obla-
tionem:quaſi qui ſanguinē ſuillū offert:qui recor-
datur turis:quaſi qui bñdicat idolo.Ex dictis in
precedente:⁊ iſto capitulo patet manifeſte/quomo
do tempore meſſie legalia debebant ceſſare:⁊ q̄ñ
poſt eius aduentū omnia illa debebāt eē deo abo-
minabilia:ſicut homicidium eſt deo abominabile.
Unde dicit ꝙ ſicut homicidiū ⁊ ſacrificium idolorū
⁊c.erant tunc prohibita:ita legalia ſunt prohibita
poſt aduentum xp̄i.Hoc idē ptʒ Malachie.j.vbi di
cit dñs.Nō eſt mihi voluntas in vobis dicit dñs:
⁊ munus non accipiā de manu veſtra. Ab ortu eñi
ſolis vſq; ad occaſū/magnū eſt nomen meū in gen
tibus:⁊ in omni loco ſacrificat̄:⁊ offertur nomini
meo oblatio munda/qꝛ magnū eſt nomen meuʒ in
gentibus dicit dñs exercituū. Et vos polluiſtis
illud in eo qđ dicitis/Menſa dñi cōtaminata eſt/
⁊ quod ſupponitur cōtēptibile eſt cū igne qui illud
deuorat ⁊c.Ex ſupradictis ptʒ/qđ poſt reſurrectio
nem xp̄i non ſolū ſunt mortua legalia/ſed ⁊ mortī-
fera/⁊ non ſolū ceſſarunt offerri/ſed ⁊ ſunt deo abo
minabilia/⁊ per conſequens ſunt nobis prohibita.
quia ita ſunt prohibita:ſicut in lege erant prohibi
te carnes ſuille:⁊ ſicut homicidium / ⁊ ſicut ſacri-
ficiū idolorū:vt pʒ ex dictis Eſaie.⁊ ꝑ Malachiam
ptʒ ꝙ oīa legalia ſunt immūda poſt aduentum xp̄i
ergo ſunt prohibita.Et oñditur etiam ꝙ ſacrificia
vet.legis erāt inſufficiētia/⁊ imꝑfecta:eo quod nō
poterant offerri niſi in Hierl'm:⁊ in ſolo illo ppl'o
Jſraelitico:⁊ per cōſequēs ſacrificiū gñale erat ab
oībus gentibus offerēdum/⁊ in omni loco ſicut de⁹
eſt creator ⁊ redemptor tā gentilium q̄ iudeorum.
Et ideo dicit deus per Malachiam/ A ſolis ortu
vſq; ad occaſum offert̄ mihi oblatio munda: quia
magnum eſt nomē meū in gentibus ⁊c.Item deno
tat/ꝙ Judei poſt aduētum xp̄i polluunt nomē do-
mini offerēdo ſacrificia legalia/⁊ reꝓhendēdo chri
ſtianos offerentes ſacrificium mediatoris:ꝓ hoc
qđ ait.Et vos polluiſtis illud in eo qđ dicitis men
ſa dñi contaminata eſt ⁊c.Ex pluribus alijs aucto
ritatibus ꝓbat̄ legalia eſſe ꝓhibita/⁊ deo odioſa/
et abominabilia:⁊ ꝑ conſequēs hoībus mortifera
poſt aduentum xp̄i/ſed cauſa breuitatis iſta ſuffi-
ciant.❡ Quātū ad tertium articulū in quo querit̄
de eternitate legis:eſt valde aduertendum/ꝙ eter
num in ſacra ſcriptura dr̄ valde equoce de diuer-
ſis.⁊ ratio eſt iſta.nā eternū dicitur ab euo ſiue ab
etate:qđ idem eſt qđ vita/ſiue eſſe/quia viuere vi-
uentibus eſt eſſe.Et ſic viuere/ſiue vita/⁊ eē val-
de equiuoce dñr de deo ⁊ creaturis:nam deus eſt:⁊
viuit ꝑ ſuam eſſentiā:⁊ iđ eſt ſua vita/⁊ ſua etas/et
ſuum eſſe.Et ideo de ſolo ipſo dicit̄ ꝙ eſt.Exo.iij.
Ego ſum qui ſum:⁊ qui eſt miſit me ad vos. et vbi
ꝙ dicitur in prophetis:viuo ego dicit dñs.q.d. ſo-
lus ego habeo vitam a meipſo/et ſum vita mea.
omnia autem alia viuunt qꝛ participāt eſſe:⁊ vitā
a deo:ideo nō ſunt ſua vita/nec ſuum eſſe:ſed dicū
tur eſſe adiectiue:et ſic dicitur viuere ſub aliquo
alio reſpectu/⁊ ſecūdum quid ⁊ nō ſimpl'r:qꝛ licet
habeāt vitam:tū habēt ipſam terminabilē ⁊ ſucceſ
ſiuam:ſicut ſunt oīa iſta tpalia.Et iđ eſſe ⁊ vita ſi-
ue viuere valde equoce dr̄ de deo et creaturis. Nā
lʒ angeli habeāt totam vitā ſimul / tū habēt ipſam
terminabilē/⁊ dependentem/⁊ participatam.ſʒ oīa
alia dicuntur eſſe:⁊ viuere ſucceſſiue ſub tempore
et motu/ergo etiam vita eorū eſt magis equiuoca.
Sed qꝛ eternū dicit̄ ab etate q̄ idem eſt qđ vita: iđ
ſicut vita/⁊ etas dicitur equiuoce de deo ⁊ creatu-
ris:ita pariter ⁊ eternum:quia eternum nihil aliud
eſt niſi equale:ſeu coetaneum alicui vite aut eta-
ti:⁊ ſic q̄t ſunt etates ⁊ vite tot ſunt eternitates. et

Quō illa lex erat limitata

Lex euāgelica debuit ſuccedere et hec facit.

Tertius articulus.

Eternū dr̄ equoce.

Viuere dr̄ equoce de deo et creaturis.

ſicut alia: eſt etas ⁊ vita dei: ⁊ aliarũ creaturarum: ita alia eſt eternitas dei/ ⁊ alia creaturarũ. nã eternitas dei eſt interminabilis vite tota ſimul et perfecta poſſeſſio: ſicut dicit Boetius. iiij. de Conſolatione. Et eternitas angeli eſt ſua vita ⁊ duratio tota ſimul: ſed terminabilis: ⁊ eternitas hominis eſt ſua etas ⁊ vita non tota ſimul: ſed terminabilis/ ⁊ ſucceſſiua: ⁊ ſic vnũquodq; hʒ ſuam etatẽ: ⁊ eternitatẽ: q: eternũ dicit inquantũ eſt alicui etati/ ⁊ vite coeuum: ⁊ coequale in duratione. ⁊ ſic dicimus q̃d caput meũ eſt mihi eternũ. i. eſt mihi equale in duratione: q: quãtũ durabit vita mea tantũ durabit caput meũ: ⁊ econuerſo. ⁊ ſic dicimus q̃ reſpirare eſt mihi eternũ. i. durans per totã vitam meã: ⁊ etatem. Et ſic dixit rex Get ipſi Dauid. Eris mihi ſeruus ſempiternus. i. per totã vitã ⁊ etatem tuam. ij. Reg. Et ſic eternum nihil aliud eſt niſi res durans ſiue durabilis per totã etatẽ/ ⁊ vitam: ⁊ per totum ſeculum alicuius. Quia ergo Hebrei diſtinguunt mũdũ per multa ſecula/ ſiue per multas etates in ſua ſucceſſione: ergo neceſſe eſt vt diuidant ipſum per multas eternitates: ⁊ ſic aliq̃d erit eternum/ ſiue ſempiternũ vni ſeculo ⁊ etati: ⁊ alterum alteri.

[Nota.] Vñ quidã diſtinguũt mundum per tria ſeculã: ſiue etates. vnde ſcribitur in lib. Sanhadrin. q̃ legitur in ſtudio Helie/ q̃ ſex milia annorum eſt mundus: duo milia nature: ⁊ duo milia legis: ⁊ duo milia regis meſſie. Aliud ergo fuit eternum prime etatis: aliud fuit eternũ etati: ⁊ ſeculo legis: ⁊ iſta fuit circunciſio que durauit per totum illud ſeculũ: ⁊ etatẽ legis. Et iſto mõ data fuit circunciſio ipſi Abrahe: ſub federe ſempiterno. i. p totã illã etatem ⁊ ſeculum vſq; ad meſſiã: q̃ fuit ſcd̃a etas ⁊ ſeculũ mundi: ſecundum illã cõputationẽ. Et ita pariter dedit et promiſit ſemini ſuo terram Chanaã in poſſeſſionem eternam. i. q̃ poſſiderẽt eã p totum illud ſeculũ legis vſq; ad Chriſtũ. q̃d ita in veritate factum eſt: nam poſt modicũ tp̃s perdiderũt illã terrã. Et ſic pariter eſt dicendũ de ſabbato: ⁊ ceteris legalibus q̃ data ſunt in fed⁹ eternum: eo mõ quo dictuʒ eſt: i. p totũ illud ſeculum ⁊ etatẽ: vſq; ad aliud ſeculũ meſſie excluſiue: ⁊ ſic omnia illa fuerunt ſempiterna cũ illa etate vſq; ad Chriſtũ. Et hoc cõfirmãt ipſimet Judei cũ dicũt q̃ lex non debebat durare niſi per duo milia annorũ/ inter ſeculũ nature ⁊ ſeculum meſſie. ergo ſcd̃m eos lex non erat eterna ſimplr̃: ſed ſolum ſcd̃m quid: inquantũ erat duratura per totũ illud ſeculũ ⁊ etatem. Et iſto modo ſacramentũ altaris dicit eternũ. Matth. xxvi. cuʒ dicit Chriſtus. Hic eſt calix noui: ⁊ eterni teſtamenti. eo q̃ durabit p totũ tempus gratie: ⁊ nullũ aliud ſuccedet. Et ſic patet q̃ multa dicũtur ſempiterna in ſacra ſcriptura: non ſimpliciter: ſed ſcd̃m q̃d/ reſpectu alicuius ſeculi: ⁊ etatis. Et iſto modo lex Moyſi: ⁊ circunciſio data fuit in fedus ⁊ pactum eternũ p totã illã etatẽ vſq; ad Chriſtũ.

[Nega. iiij. diſt. eterna ſimpliciter.] Sed lʒ hoc ſit bñ dictũ: ppter obſtinationem iudeorũ tñ adhuc oĩa legalia poſſunt dici eterna duplr̃. Vno modo quantũ ad ſignum tantũ: ⁊ ſic fuerũt ſempiterna illi ſeculo ⁊ etati: p totã illam etatẽ vſq; ad Chriſtum: ſicut dictũ eſt. Scd̃o mõ dicunt eterna/ quantũ ad ſuũ ſignificatũ/ ⁊ quo ad eorũ veritatẽ. Et ſic eſt dicendũ q̃ circũciſio fuit data ſub federe ſempiterno rõne paſſionis Chriſti: in qua fuit verificata circunciſio ⁊ in q̃ ſolutum eſt veruʒ p̃tiũ: ⁊ rõne baptiſmi: qui eſt ſpũalis: ⁊ vera circunciſio cordis ⁊ aĩe per illã carnalẽ circunciſionẽ ſignificata: ⁊ figurata: q̃ quidẽ circũciſio baptiſmalis durabit vſq; ad iudicium per totã iſtam vltimã etatẽ: ⁊ tp̃s: ⁊ ſeculum gratie. Et ſic eſt dicẽdũ de immolatiõe agni paſchalis: ⁊ agni matutini/ ⁊ veſpertini: ⁊ aliorum ſacrificiorũ: q̃ oĩa verificantur: ⁊ continuantur in hoc ſeculo gratie per oblationem: ⁊ ſacrificiuʒ ſacramẽti altaris. Et ſic pʒ q̃ñ oĩa illa legalia ſunt eterna/ quo ad eorũ ſignificata: ⁊ quo ad veritatẽ: nam ſicut ſignũ verificat: ita eternificat p ſuã veritatem et ſignificatum. Et iſto modo oĩa illa legalia data fuerunt in fedus eternũ. Item tertio data ſunt ⁊ in fedus eternũ rõne vltimati finis: ⁊ premij promiſſi: q̃d eſt ſumma beatitudo pro oĩbus illis legalibus: ⁊ pro obſeruantia eorũ obſeruatorib⁹ pmiſſa: quam pmiſſionẽ oẽs patres veteris teſtamenti per Chriſtum acceperunt: q̃ñ eduxit eos de limbo: ⁊ introduxit in gloriam celeſtem. ad Heb. xi. vbi ſempiterno euo fruuntur: vt patebit in tertia queſtione. Ex quibus pʒ: quod omnia illa legalia tripliciter dicuntur eterna: ⁊ eſſe data ſub federe ſempiterno. Primo modo inquantum ſunt data in ſignum ſiue ratione ſigni: ⁊ ſic fuerunt eterna ſecũdum quid: et ſempiterna cum illa etate. Secundo ratione ſignificati/ ⁊ rõne ſue veritatis: ⁊ ſic iam dicunt magis eterna: q: adhuc durat/ ⁊ durabit veritas eorum: et eternificat vſq; ad iudicium. Tertio modo dicunt eterna rõne vltimati finis: ⁊ premij vltimate promiſſi: et ſic eternificantur in gloria. Vnde lex moyſi eternificatur per legem euãgelicam: ⁊ lex euangelica eternificat per eternã fruitionẽ in gloria: et patria celeſti: ⁊ in hoc conſiſtit vera intelligentia illius litere: Geñ. xvij. ⁊ Exo. xxxi.

[triplex forma in [illegible]] ¶ Ad maiorez euidentiã: ⁊ intellectũ eorũ que dicta ſunt in hoc articulo: ⁊ duobus p̃cedentibus/ eſt valde aduertendũ q̃d in Chriſto viatore: ⁊ in hac peregrinatione triplex forma conſiderabat. ſ. forma ſeruitutis/ ⁊ forma veritatis humane/ ⁊ forma deitatis. Forma autẽ ſeruitutis dicebat forma penalitatũ ⁊ infirmitatũ. ſ. fames: ſitis/ dolor/ ⁊ mors ⁊c. quã formam appellat etiã Apl's ſimilitudinẽ carnis pcti: eo quod erat veſtigium/ ⁊ effectus pcti ipſorũ primorum parentũ: quã formã penalitatũ voluit Chriſtus ſponte aſſumere p̃ter pctm̃: vt ille penalitates eſſent inſtrumentũ ad patiendum/ ⁊ merendum pro nobis/ ⁊ ad extinguẽdũ peccatũ. Forma autẽ veritatis humane erat cõpoſitum ex corpore ſubſtantiali/ ⁊ anima rationali/ ex quibus reſultat vera humanitas. Forma autẽ deitatis erat ipſum verbum diuinum. Voluit ergo Chriſtus mori ſm̃ formam ſeruitutis ⁊ penalitatum: vt extingueret in nobis peccatum ⁊ penas peccati. Et voluit etiam mori ſm̃ formam humanitatis/ hoc eſt/ quia anima vere fuit a corpore ſeparata/ ſed non mortuus eſt ſm̃ formam deitatis/ quia vt ſic erat eternus ⁊ immortalis.

[In lege mo[illegible] triplex forma.] Ita ergo pariter in lege Moyſi erat conſideranda triplex forma: ſcilicet forma officij: ⁊ ſigni/ ⁊ forma veritatis: ⁊ forma premij finalis. Forma enim officij: ⁊ ſigni legalis erant modi conferendi ſacramenta legalia/ ⁊ modi ſacrificandi/ ⁊ diſtinctio ſacrificiorum: ⁊ obſeruantie/ ⁊ diſcretio ciborum. Forma autem veritatis erat veritas euangelica: ſcʒ myſteria Chriſti ⁊ eccleſie/ que figurabant illa legalia: et in quibus illa ſigna fuerunt verificata forma aũt finalis/ ⁊ vltimati premij p illius legis obſeruãtia/ erat gr̃a quã p Chriſtũ expectabant recipere in preſenti/ ⁊ gloria in futuro: vt videbitur in tertia queſtione. Iſtas ergo tres ſupradictas formas cõtinebat lex Moyſi. eo q̃d erat mater Chriſti: de qua/ et ſub qua natus et factus eſt Chriſtus ad Gal. iiij. Et ideo q: Chriſtus voluit naſci/ ⁊ fieri ſub lege: vt eos qui ſub lege erant redimeret p mortem/ ⁊ paſſionẽ/ ⁊ reſurrectionem: inde eſt q̃ crucifixit cũ eo totã legẽ Moyſi/ qua erat indutus: et p cõſequẽs tota lex Moyſi fuit cuʒ eo ſimul mortua ⁊ crucifixa: vt patʒ ad Colo. ij. Sed ſicut forma penalitatũ: ⁊ ſeruitutis quam p nobis xp̃s ad inſtrumentum patiendi ſpõte aſſumpſerat/ totalr̃ fuit extincta. ⁊ incinerata/ ⁊ Chriſtus reſurrexit cum ſola veritate/ ⁊ forma humanitatis/ ⁊ veritatis hũane/ ⁊ deitatis: ita pariter forma officiorũ/ ⁊ ſignorũ cerimonialiũ legis Moyſi q̃ fuerat mortua cum xp̃o manſit incinerata/ ⁊ putrefacta in ſepulcro cum infirmitatibus ⁊ penalitatibus xp̃i: ⁊ ſurrexit cum xp̃o ſola veritas legis: q̃ eſt veritas euangelica p cerimonialia figurata ⁊ ſignificata. Itaq; ſicut xp̃s iaʒ amplius non morit: ita nec agnus paſchalis imolat nec cetera aĩalia mactantur/ nec ſacrificant: nec aliq̃s alius ſanguis in aliquo ſacramento/ aut ſacrificio effunditur. Et rõ eſt. nã ille ſanguis qui effundebat in circunciſione/ ⁊ immolatiõe agni pachalis/ ⁊ agni matutini/ ⁊ veſpertini/ ⁊ vitulorum/ ⁊ hircorũ: ⁊ oĩm aĩalium/ non effundebat niſi in ſignum pretij/ et ſanguinis chriſti effundendi in cruce: prout ſupradictum eſt. ergo forma officiorũ/ et ſignorũ legis ve. iã finiuit curſum ſuum poſtq̃ ſanguis xp̃i q̃ erat effundendus figuratus per illa ſigna cerimonialia: iã realr̃ effuſus eſt. Nã ſicut adueniente luce extinguit vmbra/ ita preſente veritate fuit extincta ⁊ ceſſauit ſignũ/ et figura. Et id̃ in ſepteʒ ſacramẽtis eccleſie nullus ſanguis effunditur. nam hec eſt differentia inter ſacramẽta noui ⁊ veteris teſtamenti: nã oĩa ſacramenta ⁊ ſacrificia vete. teſt. fiebant in ſignũ ⁊ figurã chriſti occidẽdi/ ⁊ crucifigendi ⁊ in figuraʒ ſanguinis Chriſti effundendi. Ideo quaſi oĩa illa ſacramẽta ⁊ ſacrificia fiebãt cum effuſione ſanguinis/ aut cũ occiſione aĩaliũ. Sed quia ſanguis Chriſti iam effuſus eſt: ideo non oportet q̃ ſacramenta eccleſiaſtica fiant cũ effuſione ſanguinis: ſed ſufficit q̃d habeant virtutẽ ex ſanguine et paſſiõe: ⁊ offeratur xp̃s immortalis ⁊ impaſſibilis qualis reſurrexit cũ veritate humanitatis: ⁊ deitatis: ⁊ cum veritate ſignificata ⁊ figurata per legem.

[Tres eternitates tria ſecula et tres eternitates.] Ex ſupradictis pʒ q̃d ſicut in lege Moyſi conſiderabantur tres forme. ſ. forma ſigni officialis/ ⁊ forma veritatis: ⁊ forma premij finalis: ita pariter cõſiderabantur tres etates/ et tria ſecula/ ⁊ per cõſequens tres eternitates in ea. Nam prima fuit ſeculum ⁊ eternitas ſigni officialis que durauit per totum ſeculum leg. vete. vſq; ad ſeculum xp̃i meſſie. Secũda conſiderabatur eternitas veritatis legis. ſ. redẽptionis ⁊ gr̃e a xp̃o vſq; ad iudicium. Tertia eſt eternitas premij vltimati: quaʒ oẽs p̃res vete. teſt. acceperunt nobiſcum in xp̃o. ⁊ iſta erit ſine fine in gloria celeſti: vt patebit in tertia q̃ſtione. Et ſic pʒ qualiter tripliciter lex Moyſi dicebat eterna et data ſub federe ſempiterno: ſcʒ eternitate cerimonialis officij: aut eternitate veritatis: aut eternitate finis vltimati. Et patet qualiter lex Moyſi fuit eternificata per legem ⁊ gratiaʒ euangelicam quantũ ad ſuã veritatẽ: ⁊ eternificat per gl'am quo ad premiũ vltimatum. Ex ſupradictis patʒ veritas trium ſupradictorũ articulorũ ⁊ toti⁹ q̃ſtiõnis. nam ſi lex vetus nõ poterat iuſtificare hoĩem nec per ſe tollere pctm̃ rõne cerimonialiũ niſi in fide xp̃i futuri/ et veritatis euãgelice licet per illa cerimonialia figurate: ergo oportebat illa cerimonialia ceſſare ⁊ veritatẽ eius euãgelicã iuſtificanteʒ ſuccedere. vnde ſi lex Moyſi potuiſſet per opa ſua officialia iuſtificare ad vitã eternam: fruſtra fuiſſet deſideriũ patriarcharũ/ ⁊ prophetarũ de xp̃o futuro/ ⁊ de lege iuſtificãte dãda per ipſum. vñ Dauid iã habebat legẽ Moyſi: ⁊ tñ adhuc petebat legẽ iuſtificantem pſal. cxviij. dicens. Legẽ pone mihi dñe viã iuſtificationũ tuarũ ⁊c. Iteʒ ſi Dauid in lege Moyſi potuiſſet ſaluari: nõ petiſſet ſaluatorẽ dicens. Veni ad liberandũ nos dñe deus virtutũ: oſtẽde facieʒ tuã/ ⁊ ſalui erimus. pſal. lxxix. Item ſi lex Moyſi p ſe potuiſſet iuſtificare/ nõ diceretur Eſaie. ij. Venite aſcendamus ad montẽ dñi. ⁊c. quia de Sion exibit lex/ ⁊ verbũ dñi de Hierl'm. ⁊ ſic diſcurrẽdo per oẽs prophetas q: oẽs petebãt Chriſtum ſaluatorem/ ⁊ doctrinam eius euangelicã: tanq̃ veritatem legis Moyſi: vt in ea poſſent iuſtificari. Et ſic eſt dicendũ de eius eternitate/ quo ad veritatem ⁊ premium vltimatuʒ/ put dictũ eſt. Sed miſeri/ ⁊ ceci/ et obſtinati Judei non valent intelligere/ nec percipere hoc ſacramentum: quia ſi illa eternitas deberet intelligi lr̃aliter ⁊ ſimplr̃: pariter deberent poſſidere in eternũ illã terrã Chanaã que promiſſa fuit eis in poſſeſſionẽ eternã in p̃miũ circunciſionis. ⁊ tñ nõ poſſident illã licet circũcidant. Et id̃ eternitas tam circũciſionis/ q̃ terre pmiſſionis/ et toti⁹ legis eſt ſpiritualiter intelligenda p ſuo ſignificato/ ⁊ pro ſua veritate: put declerabit in tertia queſtione.

[3 Reſpõſio ad argumẽta.] ¶ Sed nunc reſtat reſpondere ad argumẽtum/ ⁊ auctoritates modernorũ Judeorum/ quibus nitunt defendere pfidiã ſuã.

[Ad primum.] Ad primũ ergo cum dicunt q̃ illa lex fuit inſtituta ad tollendum pctm̃/ ⁊ iuſtificandũ hominẽ ⁊c. Reſpondet: q̃ iam pbatuʒ eſt in p̃mo articulo/ q̃ñ illa lex d̃ ſe nec poterat tollere pctm̃/ nec iuſtificare hominem ſimpliciter ad vitam eternã cõſequẽdã per opa legalia: ſʒ ſolum fuit inſtituta/ ⁊ data in ſignum figuratiuum/ ⁊ in ſignum federis/ ⁊ futuri p̃tij per Chriſtũ ſoluendi in cruce/ ⁊ in figuram ſacramentorũ eccleſiaſticorũ/ in quorum miniſterio/ ⁊ collatione ilico ſoluit p̃tiuʒ. Et ideo ſoluto pretio federis p Chriſtũ/ ilico ceſſauit ſignũ federis: et ceſſarunt oĩa ſigna figuratiua cuiuſmodi fuerunt oĩa ſacrificia/ ⁊ oblationes/ ⁊ cetera legalia: que nunc continuant/ ⁊ verificant per ſua vera ſignificata. Et id̃ quotienſcunq; hodie illa legalia obſeruant per Judeos falſificant legem/ et pphetas: poſtq̃ iã fuerunt verificata ⁊ impleta p Chriſtum: ⁊ iam impleuerũt officiũ/ ⁊ cum ſuum ſuuʒ prout dictum eſt. Et ideo Judei ſunt blaſphemi/ talia falſa/ et inania ſigna exercentes/ et aſpectãtes ⁊ non ſolum ſunt blaſphemi/ ſed ⁊ fatui. Nam talia legalia non ſolum data ſunt in ſignũ figuratiuum/ ⁊ in ſignum federis/ ⁊ pretij futuri: ſed ⁊ in ſignum cenſualis tributi. Et ſic tota lex nil aliud erat⁹ niſi chirographum ⁊ contractus debitorius et cenſualis. Ad Coloſſenſes. ij. Sed iam ille contract⁹ fuit raſus/ et ruptus per mortem creditoris/ vſq; ad

quem terminū obligat eos lex ſoluere tributū cen
ſuale.ergo ſequitur ꝙ ꝑ mortē Chriſti creditoris⁊
⁊ ꝓcuratoris dei patris totus ille ppl'us fuit abſo-
lutus ab illo contractu debitorio.Ex quo ptʒ/ꝙ ſa
tui ſunt cenſendi ſolu do tributū/ad qđ ſoluendū
non obligant:imo ꝓhibentur:vt dictū eſt.Tria er
go mala perpetrant Judei volendo cerimonialia
obſeruare.Primo eīi occidūt aīam ſuā contēnēdo
ſalutē/⁊ bñficiū redēptionis.Scđo falſificant legē
dando falſa ſigna/⁊ expectando meſſiam qui iam
venit.Tertio ꝑiudicāt/⁊ iniuriant ſibipſis ſoluen-
do tributuʒ/ad qđ iā non obligant. Sed quartum
eſt peius oībus/q2 manēt ceci/⁊ in eadem perfidia
obſtinati.¶Ad ſcđm eſt dicendum:ꝙ circūciſio/⁊
ſabbatū/et cetera legalia fuerunt data ſub federe
ſempiterno/quo ad ſuam veritatem/⁊ ad ſua ſigni-
ficata:⁊ quo ad ſuū finem:⁊ ſic dicūtur eterna rōne
ſuoꝝ ſignificatoꝝ:in quātū cōtinuant/⁊ verifican
tur/⁊ eternificātur per ſua ſignificata.nam ſicut il-
la circūciſio fiebat tunc carnaliter in ſignū circūci
ſionis ſpūalis:ita fit hodie ſpirituali.et per baptiſ
mum.⁊ ſic eſt dicendū de agno paſchali/⁊ de agno
matutino/⁊ veſpertino/qui quotidie offertur quo
ad ſuū verū ſignificatū in ſacramento euchariſtie.
Et ſic eſt dicendū de ceteris legalibus carnalibus/
que hodie ſpūaliter obſeruant.Fuerūt etiaʒ data
illa legalia in fedus eternū/quātū ad finem vltima
tum quia oēs patriarche/⁊ prophete/⁊ fideles qui
obſeruāuerunt illa legalia ſub pacto fidei Chriſti
venturi/eternaliter fruuntur cū Chriſto bonis ce-
leſtibus:⁊ eternis.quā repromiſſionē acceperi t in
Ad ter tium. Chriſto.ad Heb.xi.¶Ad tertiū rñdetur ꝙ illđ ar-
gumentū/⁊ illud myſteriū ſcriptum Exo.xxiiij.de
cōfirmatione federis per aſperſionē ſanguinis ſu-
per altare/⁊ ſuper ppl'm:eſt gladius penetrans pfi
diam Judeorum.nam per illud myſterium oſtendi
tur manifeſte Judeos eſſe periuros/et violatores
pacti/⁊ federis compoſiti inter deum / et populum
Iſrael.Nā Moyſes accepit librū legis:⁊ legit ipm
corā toto populo congregato/explicās oīa ꝑcepta
dei:cui totus populus reſpondit dicens.Oīa que
locutus eſt de⁹ faciemus ⁊ erimus obedientes. Et
tunc Moyſes ad confirmationē pacti occidit duo
decim vitulos/iuxta numerū.xij.tribuū/⁊ vnā par
tem ſanguinis aſperſit ſuper altare:⁊ alteram ſup
Not.de ſangui-ne fede ris. populum:dicens.Hic eſt ſanguinis federis quod
pepigit dñs vobiſcū ſuper cunctis ſermonib⁹ his.
Per qđ myſteriū voluit deus oſtendere ꝙ illa lex.
⁊ illud fedus non erat ſoluendum:niſi per effuſio-
Not.de federe ⁊ ſangui-ne. nem ſanguinis Chriſti:⁊ ſic illa lex debebat durare
vſqꝫ ad Chriſtum:qui per mortem ⁊ paſſionē debe
bat verificare oīa legalia in lege precepta.Vñ per
hoc ꝙ occidit duodecim vitulos ſignificabatur ꝙ
Chriſtus erat electurus duodecim apoſtolos:per
quos debebat multiplicare omnes fideles per re-
generationē baptiſmalē:quoꝝ ſanguine eccleſia ꝑ
Chriſtum plantata erat confirmanda:⁊ irriganda.
et figurabatur etiam ꝙ per fidem.xij.articulorum
omnes erant ſaluandi.⁊ per hoc ꝙ vnam partem
ſanguinis effudit ſuper altare:figurabat ꝙ Chri-
ſtus deus et homo erat immolandus:⁊ ſanguine
aſpergendus in ara crucis.Sed per hoc ꝙ alteraʒ
partem aſperſit ſuper populum:figuratum fuit
quomodo Chriſtus propter populum ſuum:⁊ totū
genus humanum erat effuſurus ſanguinem:vt ipꝫ
a morte:⁊ captiuitate:⁊ ſeruitute pcti liberaret.Et
ſic voluit deus prefigurare:⁊ ſignificare:ꝙ cuʒ chri
ſtus effunderet ſanguinem ſuum in ara crucis:tūc
ſicut totum genus humanum eſſet abſolutuʒ a ſer
uitute peccati per talē aſperſionem ſanguinis:ita
pariter ille popolus eſſet liber:⁊ abſolutus a iugo
legis:⁊ liberatus ab obſeruantia cerimoniarum.
Et tunc illud fedus ⁊ pactū eſſet finitū:⁊ vinculum
legis diſſolutū.Et ideo dicit Moyſes.Hic eſt ſan-
guis federis quod pepigit vobiſcū dñs ſuper cun-
ctis ſermonibus his.id eſt hic ſanguis effunditur
in ſignum:⁊ figuram illius ſanguinis:quē effuſur⁹
eſt Chriſtus in cruce pro omni pplo:per quem ſan-
guinem Chriſti abſoluetur genus humanū a iugo
⁊ ſeruitute diaboli:⁊ ppl'us Iſrael abſoluetur a iu
go ⁊ vinculo legis Moſaice:que dicit lex ſeruitu-
tis.Ex quo ptʒ ꝙ illud pactum:⁊ fedus obſeruan-
tie legis veteris non debebat durare:niſi vſqꝫ ad
paſſionem Chriſti:ꝑ cuius effuſionem illud pactū
erat finiendum ⁊ abſoluendū:qui quidem ſanguis
Chriſti fuit figuratus per illum ſanguinem:quem
Moyſes aſperſit ſuper populū ⁊ altare:vnde ſicut
Moyſes dixit.Hic eſt ſanguis federis quod pepi-
git dñs vobiſcū ⁊c.Ita pariter Chriſtus dixit.Hic
eſt calix noui:et eterni teſtamenti myſteriū fidei:
qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccato-
rum.Matth.xxiiij.i.Hic eſt ſanguis meus noui te
ſtamenti figuratus per illum ſanguinē federis quē
Moyſes effudit ſuper altare:⁊ ſuper populum in
veteri teſtamento in ſignum federis et fidei mee
paſſionis.Ex quibus patʒ:ꝙ ſicut Moyſes effudit
illum ſangunem in ſignum federis:et in figuram
paſſionis Chriſti futuri:ita Chriſtus effudit ſan-
guinem in cruce ad verificandum illud ſignum:et
figuram:⁊ ad complendū:⁊ finiendum pactum.Et
per cōſequēs tū finiuit illa lex officiū et curſum:⁊
per conſequens tunc ceſſauit ab officio ſuo:quia
tunc fuit pactum vere confirmatum:⁊ finitum per
Chriſtum.Et ſic patet quod argumentum quod fa
ciūt Judei:⁊ illa auctoritas quam addnncunt con-
tra nos:eſt manifeſte contra eos:et deſtruit eoꝝ
perfidiam:⁊ oſtendit eos eſſe cecos.¶Ad quar-
tum autem cum dicunt ꝙ illi legi nil pōt addi:nec
auferri ex dei precepto:Deuterono.iiij.Reſponde-
tur quod lex euangelica nec addit:nec aufert a le-
ge:quantum ad eſſentialia.Unde dictū eſt in pro-
logo quod duo ſunt conſideranda in lege veteri:
nam quedam ſunt eſſentialia ſicut erat fides futu
rorum myſteriorum Chriſti et eccleſie:que in lege
erant figurata.Et quedam erāt accidentalia:ſicut
erat modus colendi deum ꝑ illa legalia que erant
ſigna:et figura future veritatis.Unde future veri-
tates:que per Chriſtum complete ſunt:erant de eſ
ſentia illorum ſignorum:et figurarum.Et ideo lex
euangelica ſeruat veritatem ſignificatā per illa le
galia:q2 lex per Moyſen data:ſed gratia et veri-
tas per Chriſtum facta eſt.Joan.j.ergo lex euan-
gelica auferendo legales cerimonias a lege Moy
ſi nihil eſſentiale aufert poſtꝙ retinet et obſeruat
veritatem ſignificatā per illā ſigna ꝗ erant quedaʒ
accidentalia ipſi legi:quibus ceſſantibus non de-
ſtruitur ſed conſtruitur lex poſtꝙ ſunt verificata
per Chriſtum:quia accidens poteſt adeſſe vel ab-
eſſe preter ſubiecti corruptionem.Et ſic patet:qđ
nullum eſſentiale aufertur a lege:⁊ iſto mō intel-
lexit deus qñ dixit.Non addetis ad verbū quod lo
quar vobis nec auferetis ab eo.i.non addetis/nec
auferetis aliquid eſſentiale qđ ſit đ eſſentia legis.
tunc manifeſtum eſt ꝙ veritas euangelica eſt de eſ
ſentia legis:ſine qua nulla pars ſcripture ve.teſt.
poteſt vere intelligi:eo ꝙ eſt eius verū ſignificatuʒ
nam ſignificatum eſt de eſſentia ſigni:vt dictuʒ eſt
in prologo tractatu.iij.regula quinta.q2 ſignū non
eſt grā ſui ſed gratia ſignati:ad quod eſſentialiter
ordinatur.Ex quibus patet ꝙ Judei moderni ſunt
corruptores/⁊ truncatores legis/⁊ latrones/⁊ ſacri
legi:et totaliter faciunt contra auctoritateʒ quam
contra nos adducunt.nā intelligendo legē Moyſi
preciſe ad literam/⁊ negando/⁊ auferendo ſignifi-
catum ſpirituale/⁊ propheticum de Chriſto futuro
⁊ de eccleſia/manifeſte auferunt illud quod eſt eſ-
ſentiale/⁊ principale in lege/que tota fuit data in fi
guram futuroꝝ/⁊ in ſignum fidei/⁊ federis de Chri
ſto futuro/⁊ in ſignum myſteriorum euāgelicoruʒ:
vt dictum eſt.ergo auferendo veritatem euangeli-
cam a lege/auferunt proprium ſignificatū/⁊ verita
tem legis:quia myſteria euangelica nil aliud ſunt
niſi veritates legis:quia lex euangelica eſt veritas
legis veteris.Nam per myſteria Chriſti lex Moy-
ſi fuit completa et verificata.ergo Judei negando
Chriſtum:⁊ euangeliū/negant veritatē legis:⁊ per
conſequens corrumpunt/⁊ laniant/⁊ truncant/et
mutilant legem auferendo principalē/⁊ eſſentialē
partem eius:auferendo/et negando veritatem:et
retinendo mendacium.nam poſtꝙ legalia fuerunt
ſemel mortua cum Chriſto:⁊ non ſurrexerunt cum
eo/⁊ impleuerunt officium/⁊ curſum ſuū:iam non
ſunt vera:ſed falſa ſigna:eo ꝙ data ſunt tantum in
ſignum de futuro:que oīa ſunt cōpleta. Sed cōtra
hoc arguunt Judei.vnde quia dictuʒ eſt ꝙ poſt ad
uētum ⁊ paſſionē Chriſti ſigna legis manent falſa:
tūc arguunt Judei dicentes.Si lex Moyſi manet
falſa:quare ergo vos chriſtiani legitis legē Moy-
ſi in eccleſijs veſtris?Et quare Chriſtus veſter al-
legauit Moyſen/Joānis quinto dicens. Moyſes
de me ſcripſit ⁊c.Ad hoc reſpondetur:qđ nos non
dicimus legeʒ Moyſi eſſe falſā immo confitemur
ipſam eſſe veram/⁊ verificatam per Chriſtum:ſed
dicimus ꝙ poſt paſſionem/⁊ reſurrectionem Chri-
ſti obſeruātia eius eſt falſa/⁊ mortifera/quo ad ce-
Lex Moyſi cōſide-rat tri pl'r. rimonialia.Unde lex Moyſi poteſt tripliciter con
ſiderari.Uno modo quantū ad ſcripturam in ſe/et
quantum ad intentionem dei qui dedit illam.Se-
cundo quantū ad intellectum legis. Tertio quan-
tum ad obſeruantiā eius.Primo modo lex Moyſi
eſt vera:et iam verificata per Chriſtum.nam deus
dedit illam legem in ſignum:precipiens:vt illa le-
galia obſeruarentur vſquequo eſſent impleta per
Chriſtum:ſed quia hoc iam eſt completum:ideo in
tentio dei/⁊ legis/⁊ fides patriarcharum ⁊ prophe
tarum manet vera:⁊ ſpes eorum cōpleta. Secūdo
modo lege manente vera intellectus legis poteſt
eſſe verus aut falſus.Nam quando Judei legunt
ſcripturam legis:⁊ prophetarum/non intellgendo
omnia illa eſſe impleta in xpo:tunc intellect⁹ eoꝝ
eſt falſus:quia eſt contra veritatem:quia in rei ve
ritate iam illa completa ſunt.ſed intellectus catho
licus eſt verus:quia credit omnia illa eſſe iam cō-
pleta.Et ideo dicit Auguſtinus libro de vnico ba-
ptiſmo:quod in eadem lege Judei ſunt mali:
male intelligendo/⁊ chriſtiani ſunt boni/bene et
ſpiritualiter intelligendo:Nam Judei intelligunt
legem ad literam tantum/abſqꝫ ſenſu ſpirituali:ſʒ
chriſtiani preter ſenſum literaleʒ intelligunt:⁊:cre-
dunt illam literam quo ad ſenſum ſpiritualem de
Chriſto et eccleſia:⁊ credunt et affirmant omnia il
la ſigna eſſe iam completa per Chriſtum. Et ideo ī
diuinis officijs primo legimus Moyſen:⁊ prophe
tas:ad denotandum ꝙ omnia illa figurabant ⁊ pre
nunciabant Chriſtum venturuʒ.ſed poſtea legim⁹
euangelium/ad denotandum quod omnis ſcriptu-
ra legis:⁊ prophetarum fuit iam completa/⁊ verifi
cata per Chriſtum in euangelio:⁊ ſic primo legim⁹
ſignum:⁊ poſtea legimus ſignatum/⁊ veritatem il-
lius ſigni.Et ſic patet qđ Judei falſificant ſcriptu-
ram legis:⁊ prophetarum/negando eius veritateʒ:
ſed nos verificamus legem ⁊ prophetas ſpirituali-
ter intelligendo.Et ideo licet ſcriptura legis/⁊ pro
phetarum ſit de ſe vera:⁊ iam verificata:tamen eſt
falſa ad intellectum quo Judei intelligunt illam
Item non ſolum falſificant legem dictis:ſed etiam
falſis factis in obſeruando legalia.nam licet obſer
uantia legalium eſſ:⁊ vera ante aduentū Chriſti:eo
qđ figurabat aduentuʒ xpi:tū mō talis obſeruātia
eſt falſa/eo ꝙ ſignificat:⁊ deſignat futuruʒ qđ iam
eſt preteritum et cōpletū per Chriſtū.Et ſic illa ob
ſeruantia legis que añ erat vera:mō eſt falſa:⁊ tūc
erat illis ſalubris ante aduentum Chriſti:⁊ mō eſt
mortifera.Unde ponit exemplū Aug.ↄtra Fauſtū.
nam ſi detur medela purgatiua vni infirmo/eſt ipſi
ſalubris:quia purgat eum:ſed ſi eadem medela de-
tur ipſi poſt ſanitatem:eſt ipſi nociua:⁊ eum inter
ficit.Ita pariter circuncifio:⁊ ceteroruʒ legaliū ob
ſeruantia erant vera ⁊ ſalubria ante aduētum xpi:
ſed modo ſunt falſa ⁊ nociua.Et ſic patet quod ſcri
ptura legis ⁊ prophetarum eſt bona ⁊ vera nobis/
ſed obſeruantia ⁊ intellectus Judeoruʒ eſt falſus:
¶Unde nota ꝙ opera legalium erāt quedā prote
ſtationes/⁊ profeſſiones Chriſti futuri/⁊ future re-
demptionis:⁊ ideo ante Chriſti aduentū erat vere q̃derāt
tales proteſtationes ⁊ talis profeſſio:ſed modo ta opa le
lis ꝓfeſſio ⁊ ꝓteſtatio eſt falſa/q2 xps iā venit/⁊ re galiuʒ.
dēptio iā eſt facta.Et iđ talis obſeruātia mō đ: fal
ſa.Itē ſicut tūc opera legis ꝓfitebant xpm vēturū
ita nunc opera euāgelica ꝓfitent xpm veniſſe.ideo
opa euangelica ſunt vera:q2 eorū ꝓfeſſio eſt vera.
ita ergo pariter opa legis modo ſunt falſa/quia eo
rum profeſſio eſt falſa:quia ꝓfitentur venturum ⁊
futurum quod iam venit.Et ſic talia opera falſifi-
cant legem et prophetas:que quidem ſcriptura de
ſe eſt vera.

Ueritur ſcđo ſpecialr̄ de ſabbato lega
li vtrū debuerit ceſſare ꝑ aduētū xpi.
Et arguunt obſtinati Judei moderni
ꝙ non.Et prio arguūt ſic.Naʒ ꝑcepta
moralia nūꝙ debent ceſſare:eo ꝙ ſūt
de iure nature:ſʒ ꝑceptuʒ de ſabbato
celebrādo ponit īter ꝑcepta moralia ſcripta in ta- Scđa qſtio.
bulis lapideis digito dei:vt ptʒ.Exo.xx.⁊ Deut.v.
igit eſt preceptū morale ⁊ ꝑ ↄñs nūꝙ debuit ceſſa-
re.Scđo h̄ preceptum inter cetera fuit magis repe
titū/⁊ iteratum:⁊ replicatū a deo/⁊ ſub pena:⁊ con
minatione mortis:⁊ ſub federe ſempiterno prece-
ptum:vt patet per totum diſcurſum legis et pro-
phetarum/et maxime Exodi.xxxi.et.xxxv.ergo

fuit de intentione dei ꝙ nunꝗ̃ ceſſaret: ſed ꝙ firmiter: ꝛ inuariabiliter celebraret. Item tertio ſub eodẽ federe ſempiterno precepit celebrari Paſcha/ ꝛ Pentecoſten/ ꝛ feſtum tabernaculorum/ ꝛ alia feſta legalia Leui. xxiij. ꝛ Numeri. xxix. ergo nec etiam illa debent ceſſare. Item quarto deus ꝑcepit Deut. iiij. dicens. Non addetis aliquid ad verbum quod loquar vobis/ nec auferetis ab eo: ergo nullo modo eſt ſabbatum auferendum/ nec dies dñica eſt addenda. In oppoſitũ eſt illud Eſa. lxvj. Non erunt in memoria priora: ꝛ erit menſis ex menſe/ ꝛ ſabbatuꝫ ex ſabbato ꝛc.

rñſio.

¶ Rñſio. In hac q̃ſtione erunt tres articuli. inquiret̃ eñ in primo an preceptũ de ſabbato ſit mere morale. In ſcḋo videbitur q̃ñ debuit ceſſare per aduentuꝫ xp̃i. In tertio videbit̃ q̃ñ ſola chriſtiana religio celebrat verũ ſabbatuꝫ/ ꝛ rite/ et debito modo obſeruat illud cum ceteris feſtiuitatibus. ¶ Quantũ autẽ ad primũ primo ſunt q̃rẽde cauſe ꝛ conditiones propter quas ꝛ ſub quibus deus precepit ſabbatũ celebrari: ex quibus probabitur ꝙ ſabbati preceptum magis eſt cerimoniale ꝙ̃ morale. Unde octo ſunt querẽda de ſabbato. Primo quid eſt ſabbatum. Secundo ad quid fuit preceptum. Tertio propter q̃d. Quarto quando. Quinto q̃ñ fuit ꝑceptũ obſeruari. Sexto quotiẽs. Septimo ſub qua pena. Octauo vſquequo erat ſabbatum preceptum obſeruari.

A q̃d eſt ſabbatum.

¶ Quantum ad primũ eſt dicendũ qḋ ſabbatum idem eſt qḋ dies quietis. Sabbat enim hebraice idem eſt qḋ requies latine. Et ſic non dicit diem in ſeptimana determinatam: q: quilibet dies ſeptimane ad requiem ꝛ feſtiuitatem dedicata dicebatur ſabbatum in lege. Hoc probatur Leui. xxiij. vbi dicit dñs. Menſe ſeptimo prima die menſis erit vobis ſabbatum memoriale clã gentibus tubis/ ꝛ vocabitur ſanctum: omne opus ſeruile non facietis in eo ꝛc. Item decimo die huius menſis ſeptimi/ dies expiationis erit celeberrimus: ꝛ vocabitur ſanctus: nihil ergo operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit vobis: quia ſabbatum requietionis eſt. Die nono menſis ſeptimi a veſpera vſq; ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra. Item a die quindecimo menſis huius ſeptimi erunt ferie tabernaculorum et ita die primo et octauo erit ſabbatum. id eſt requies ꝛc. Ex quibus verbis patet qḋ ſabbatum nihil aliud eſt niſi requies. Secundo qḋ quodlibet illorum feſtorum dicitur ſabbatum. Tertio ſequitur ꝙ ſabbatum nõ dicit aliquam diem determinatam in ſeptimana: quia quilibet dies feſtus dicebatur ſabbatum: ꝛ in quolibet die ſeptimane poterat ſabbatũ celebrari: ſecundum ꝙ prima dies menſis/ vel decima/ vel decimaquinta poterat cadere in die lune vel martis ꝛc. ſcḋm ꝙ variantur menſes ꝛ tempora: prout accidit. nam ſi hoc anno ꝑma dies menſis eſt feria quinta: in alio anno erit feria tertia: et ſic de ſingulis. Quarto ſequitur ꝙ non eſt vnicum ſabbatum/ ſed plura ſabbata: quia quelibet illarum feſtiuitatum dicebatur ſabbatum: poſtꝗ̃ erat dies quietis. Et ideo multiplex erat ſabbatum vſuale: quod celebrabatur in ſeptimo die cuiuſlibet hebdomade: cetera autẽ dicebantur ſabbata menſtrualia aut annualia vt patebit.

B ſabbatum ad quid obſeruabatur.

¶ Quantum ad ſcḋꝫ in quo queritur ad q̃d ꝑceptũ eſt ſabbatũ obſeruari: eſt dicẽdum qḋ ad duo. ſ. ad requiẽ hoĩs: ꝛ ad ſanctificationẽ. vñ duo precipiebat deus. Primo vt hõ ceſſaret ab oĩ opere ſeruili. Scḋo vt ſanctificaret ſabbatũ. i. opera ſancta in eo faceret. ſ. vt in illa die ſoli latrie deo exhibende intenderet/ ab omni opere alio ceſſando: vt ptꝫ Exo. xx. ꝛ. xx. Ex hoc ſequitur qḋ ſabbatum duo importat. ſ. ceſſationẽ: ꝛ ſanctificationẽ. Ideo ſabbatizare idem eſt qḋ ceſſare/ ꝛ ſanctificare. i. ceſſare ab opere ſeruili: ꝛ ſancta opera facere. Sed quia nemo põt opa ſctã facere/ nec diem ſanctificare peccando/ ꝛ male agendo/ ideo neceſſe eſt prius a peccatis abſtinere/ ꝛ ab omni malo declinare. Et ſic vera ſanctificatio ſabbati: ꝛ verũ ſabbatizare/ nil aliud eſt niſi declinare ab omni malo et facere bonum. ſ. opari iuſtitiã erga deũ: verã latriam exhibendo: ꝛ ſuper omnia diligendo: et erga proximũ iuſte conſeruando/ ꝛ mutuũ auxilium rependẽdo. Et in hoc conſiſtit vera ſanctificatio ſabbati. Ex quibus ptꝫ qḋ quilibet dies: et quodlibet tempus ad diuinum cultũ/ ꝛ opa mie dedicatũ dicit̃ verum ſabbatum: ꝛ per ꝯñs totum tp̃s grẽ/ ꝛ legis euãgelice eſt verũ ſabbatũ: vt patebit.

C quare deus precepit ſabbatũ celebrari.

¶ Quantũ ad tertium dicenduꝫ eſt ꝙ de⁹ propter duo ꝑcepit ſabbatũ celebrari in die ſeptimo. ſ. ꝓpter duplicẽ memoriam. ſ. ꝓpter memoriã creationis: quia in ſeptimo die ceſſauit de⁹: ꝛ quieuit ab omni opere qḋ patrarat: vt ptꝫ in locis preallegatis/ ꝛ in memoriam exitus Iſrael de Egypto. Uñ dĩt dñs deut. v. Obſerua diem ſabbati ꝛc. Et memento qḋ ſeruieris in Egypto: ꝛ dominus deus tuus eduxit te inde in manu forti: ꝛ brachio extento. Idcirco precepit tibi dominus vt obſerues diẽ ſabbati. Ex q̃bus ꝟbis arguit̃ quod in die ſabbati de ſero exijt Iſrael de Egypto. Ideo precepit deus ſabbatum obſeruari in die ſeptimo: nam ſimilia ꝟba dixit deus Exo. xx. vnde dicitur. Sex diebus fecit celũ ꝛ terram: ꝛ in ſeptimo die quieuit. Idcirco ꝑcepit tibi: vt ſeptimo die obſerues ſabbatum. Et ſic ptꝫ ꝙ propter illã duplicẽ memoriam fuit preceptũ obſeruari. Scḋo fuit preceptum propter ſignum/ ꝛ in ſignum. Unde dicitur Exo. xxxj. Uidete vt ſabbatum meũ cuſtodiatis: q: ſignum eſt inter me: ꝛ vos in gñationibus veſtris. Et ita cuſtodiant filij Iſrael ſabbatũ: ꝛ celebrẽt illud in generationibus ſuis. Pactũ eſt ſempiternũ inter me: ꝛ filios Iſrael: ſignũq; perpetuũ ꝛc. Item Exe. xx. Dedi eis ſabbata mea vt eſſent eis in ſignũ ꝛc. Ex quibus ptꝫ: ꝙ ſabbatũ non fuit preceptũ ſimpliciter ꝓpter ſe: ſed in ſignũ ꝛ pactum. Et ſic datũ fuit in quadruplex ſignũ: vt dictũ eſt de circũciſione in q̃ne precedenti. Nã primo datum fuit preceptũ ſabbati in ſignũ diſtinctiuũ: vt ꝑ talem religionem ille ppl̃s diſtingueretur a populo gentili: ꝛ a quolibet alio infideli: Scḋo in ſignum figuratiuuꝫ alicuius future quietis: inquantuꝫ tali die Chriſt⁹ debebat iacere in ſepulcro per totam diem. Tertio in ſignum ſeruitutis et tributi. Quarto in ſignum federis: et fide Chriſti futuri: vt magis patebit. Et ſic patet quod deus precepit ſabbatum obſeruari propter ſupradictam duplicẽ memoriam. ſ. creationis: ꝛ exitus Iſrael de Egypto: et propter quadruplex ſignum ſupradictum.

E q̃ñ fuit ſabbatũ ꝑceptum.

¶ Quantum ad quartũ eſt dicendum: ꝛ valde notãdum: qḋ non ſolum ſabbatum vſuale: ſed etiã omnia alia ſabbata annualia deus precepit celebrari in fine ſemper alicuius ſeptenarij. Nam ſabbatum vſuale precepit celebrari in ſeptimo die cuiuſlibet hebdomade: vt patet Exodi. xx. ꝛ. xxxj. ſed feſtum nouarum frugum/ i. pẽtec. precepit celebrari in fine ſeptime hebdomade poſt paſcha: vt patet Leuit. xxiij. ꝛ Numeri xxix. Et feſtũ tubarũ ꝛ expiationis ꝛ tabernaculorũ ꝑcepit celebrari in ſeptimo menſe: vt ptꝫ ibidẽ et ſabbatũ terre ꝑcepit celebrari in ſeptimo anno. vt ptꝫ Leui. xxv. ꝛ iubileũ ꝑcepit celebrari in fine ſeptime ſeptimane annorũ q̃ dicit̃ ann⁹ quinquageſimus/ et ſabbatũ gñalis remiſſiõis: vt pꝫ ibidẽ. Et quibus ptꝫ ꝙ oĩa ſabbata legalia ꝑcepit de⁹ celebrari in fine alicui⁹ ſeptenarij: qḋ nõ factũ eſt ſine maximo myſterio. Nam dictũ eſt ꝙ oĩa ſabbata dedit de⁹ in ſignum figuratiuũ ꝛ in ſignũ fidei ꝛ federis. ergo figurabant aliquã requiẽ in aliquo ſeptenario futuro: ſed ſeptenari⁹ futur⁹ quẽ ille populus expectabat erat totũ tp̃s meſſie. ergo ſequitur ꝙ oĩa illa ſabbata ſignificabãt aliquã requiem in tp̃e xp̃i meſſie in lege ꝓmiſſi. maior ptꝫ. Nã poſtquã ſabbatũ nil aliud eſt niſi req̃s/ ꝛ datũ ad ſanctificationem ꝛ nõ ꝓpter ſe datũ/ ſed ꝓpter aliqḋ ſignũ figuratiuũ/ ꝛ ſemꝑ fuit ꝑceptũ ĩ aliquo ſeptenario: ergo ſequitur ꝙ figurabat aliquã requiẽ futurã in aliquo futuro ſeptenario Minor aũt probat̃. Nã ſcḋm oẽs Hebreos totus diſcurſus mundi diuidit̃ in ſeptẽ dies ſiue ſtatus ꝛ etates. Uñ prima dies ſiue etas fuit ab Adam vſq; ad diluuium: quẽ vocãt diẽ primi mundi. Scḋa dies fuit a diluuio vſque ad Abrahã/ quẽ vocãt: diẽ ſcḋi. mundi in quo homo ambulabat in lege nature cũ aliq̃b⁹ ſacrificijs: ꝛ maxime cum oblatione panis ꝛ vini. in qua etate fuit Melchiſedech ſacerdos dei excelſi q̃ obtulit panẽ et vinũ ꝓ Abrahã. Gen. xiiij. Et ſic credit̃ ꝙ ille fuit rit⁹ latrie in ea etate. Tertia dies fuit ab Abrahã vſq; ad exitum Iſrael de Egypto: quẽ vocãt diẽ circũciſiõis: eo ꝙ hõ ambulabat per circũciſionẽ cum lege nature. Quarta dies fuit ab exitu Egypti vſq; ad Salomonẽ q̃ edificauit primũ tẽplũ: quẽ vocãt diẽ tabernaculi: eo ꝙ ꝑ totam illã etatẽ ille ppl̃s ſuiebat ꝛ exhibebat deo latriã in tabernaculo. vt ptꝫ ꝑ totũ diſcurſum libri Iudicũ: et primi ꝛ ſcḋi lib. Reg. Quinta dies fuit a conſtructiõe primi tẽpli vſq; ad ſecũdũ edificatũ ꝑ Zorobabel: quẽ diẽ Iudei appellãt diẽ et tp̃s primi tẽpli. Sexta tãdẽ dies fuit totũ tp̃s a relaxatiõe captiuitatis Babylonie vſq; ad deſtructionẽ ſcḋi tẽpli factã ꝑ Titum: qḋ appellãt tp̃s ꝛ dieꝫ ſcḋi tẽpli. Septimã diẽ mundi appellant totũ tẽpus poſt deſtructionẽ ſcḋi tẽpli vſq; ad finẽ mundi: quẽ appellant diẽ ꝛ tẽpus meſſie. Uñ ꝙ quilibet eorũ ſeptenariorũ ſignificaret ſeptimã etateꝫ mundi ꝛ tẽpus Chriſti/ in quo erat futura gñalis remiſſio pctĩ/ et generalis quies oſtendit beatus Ambro. in hymno Pentecoſtes dicẽs/ Solẽnis vrgebat dies: quo myſtico ſeptẽplici/ orbis volutus ſepties/ ſignat beata tpa: ꝛ cetera. Iteꝫ infra. Patrata ſunt hec myſtice: pache peracto tp̃e: ſacro dierum numero: quo legis fit remiſſio ꝛc. Ex q̃bus ptꝫ ꝙ ſeptenarius hebdomadarum dierũ a paſcha vſq; ad Pente. ꝛ ſeptenarius hebdomadarũ annorũ q̃ dicebat̃ iubileus ſignificabat tẽpus Chriſti in ſeptima etate mundi. Et ꝑ cõſequẽs ſic dicẽdũ de ceteris ſeptenarijs ſupradictis. Et ptꝫ ꝙ totaꝫ tempus meſſie vſque ad finẽ ſecundi tẽpli dicit̃ ſeptima etas ꝛ ſeptim⁹ dies mundi. Ex quo ſequit̃ ꝙ ſabbatum vſuale qḋ deus precepit celebrari in ſeptimo die: figurabat requieꝫ futuram in ſeptimo die mundi. ſciꝫ. qualiter homo debebat ceſſare ab operibus ꝛ iugo legis: ꝛ ab omni opere ſeruili peccati ꝑ totuꝫ tempus meſſie: qḋ eſt ſabbatũ mundi figuratum ꝑ ſabbatuꝫ legale de quo tempore locuti ſunt prophete. in quo tempore erant declaranda omnia ſecreta ꝛ enigmata legis. vt ait Rabi Salomon ſuꝑ zachariam quorum cerimonialium intelligentia non poterat declarari niſi per regem meſſiam. vt dicunt. Hebrei. Unde dicunt. quod nullus debet preſumere talia ſecreta velle detegere: q: hoc pertinet ad ſolum meſſiam in ſuo aduentu. Que quidem ſecreta cerimoniarũ vocant Titu. i. ſilentium relinquendum declarandum pro rege meſſia. Ex quo patet ꝙ omnia illa ſabbata figurabant et ſignificabãt futuram requiẽ in ſeptimo die mundi: qḋ eſt tp̃s meſſie. Sed ſabbatum vſuale vltra hoc figurabat futurã requiem Chriſti in ſepulchro in die ſabbati: in quo Chriſt⁹ iacuit ꝑ totam diẽ ſabbati. Et ſic patet quare deus precepit ſabbatũ vſuale celebrari in die ſeptimo: ꝛ q̃re oĩa alia ſabbata annualia ꝑcepit celebrari ſemꝑ in fine alicuius ſeptenarij: q: oĩa ſignificabãt futuram requiẽ in ſeptima etate mũdi. ſ. in tp̃e regis meſſie in quo omnia legalia debebãt ceſſare: vt magis patebit.

E ſabbatum ſic celebrãdum.

¶ Quantum ad quintum: cum queritur q̃ñ precedit deus ſabbatũ celebrandum ꝛ ſanctificandum: Reſpondetur. q̃ñ deus primo precepit ꝙ homo nullũ opus ſeruile faceret in eo: ꝛ quod nullus accenderet ignem in ſuis habitaculis per totam diem a veſpera vſq; ad veſperam. Exod. xxxv. Per quod figurabatur ꝙ Chriſtus ſol iuſtitie ꝛ lumen mundi debebat iacere in ſepulchro mortuus ꝛ extinctus ibi clauſus ꝛ ſigillatus. Et ideo eſt quedam ſecta Iudeorum qui dicuntur Charraim in Grecia et in partibus orientalibus qui per totam diem ſabbati a veſpera vſq; ad veſperam nullum lumen accendunt: nec habent in tota domo ſua: ſed per totum illud tp̃s manẽt in tenebris in vno angulo domus. Uñ dicunt ꝙ iſti Iudei q̃ habitant inter nos apud latinos: ſunt preuaricatores legis: eo ꝙ contra preceptũ dñi habent lumen in domibus ſuis in die ſabbati. Ex quo patet ꝙ illi magis proprie ſeruant ſabbatũ quo ad figuram et ad literam ꝙ̃ iſti: vt magis inferius patebit. Scḋo deus precipiebat ſanctificari diem ſabbati offerendo ſpecialiter certa ſacrificia: vt patet per totũ Leuiticum. que oĩa ſignificabant vnũ ſolũ ſacrificiũ mediatoris/ quod in cruce immolatũ eſt. vt inq̃t Augu. contra aduerſariũ legis et prophetarũ.

Quare de⁹ toties replicat hoc preceptũ.

¶ Ad ſextũ autem cum queritur: quare deus totiens iterauit et repetiuit et replicauit hoc preceptum magis ꝙ̃ alia per totum diſcurſum legis. Reſpõdetur: ꝙ quia ſabbatũ preceptum fuit vno modo in memoriaꝫ creationis vbi memoratur fides vnius dei creatoris: per quã fidẽ ille populus dicebatur ſpecialiter popul⁹ dei celi: et diſtinguebatur ab oĩbus alijs nationib⁹: eo ꝙ alie nationes adorabant plures deos: ꝛ putabãt mundum eſſe ab eterno. Ideo deus voluit vt ſabbatum celebraretur quolibet die ſeptimo ſemel in ſeptimana: ꝛ vt in illo populo firmaretur memoria: et fides vnius dei creatoris. Et ſic voluit repetere multoties hoc preceptuꝫ ne obliuiſcerentur fidem vnius dei creatoris. Et ideo dicit: memẽto vt diem ſabbati ſanctifices. q. d. ne obliuiſcaris fideꝫ vnius dei creatoris: ꝛ ne declines ad idola ſicut cetere nationes. Et ideo voluit deus, ꝙ ĩ die ſabbati legeret̃

lex: ⁊ fierent plura ſacrificia in tabernaculo ⁊ templo: vt cōmemoraretur ⁊ firmaret fides vniꝰ dei: eo ꝙ obſeruantia huius p̄cepti magis ducebat eos in memoriā ⁊ fidē vnius dei creatoris oim rerum: et eſt cauſa quare deꝰ magis p̄cepit ⁊ dedit hoc preceptum ſub cōminatione mortis ꝙ̄ alia precepta: eo ꝙ negligendo hoc preceptum fuiſſent obliti fidem vnius dei: ⁊ declinaſſent ad idola cū ceteris nationibus. Et ideo precepit ilico lapidibus obrui illū qui collegit ligna in die ſabbati. Numeri. xv. Et ꝑ hoc reſpondetur ad vnicū queſitum cum queritur. Uſquequo erat ſeruandū illud ſabbatū: dicendum ꝙ hoc precepit deus ſub federe ſempiterno. Exod. xxxi. Sed iā dictū eſt in q̄ōne precedenti: quomodo data fuit circunciſio: ⁊ tota lex ſub federe ſempiterno in ſignū fidei Chriſti futuri. Et ideo ſempiternitas ſigni erat duratura vſqꝫ ad veritatē ſui ſignificati: q2 eternū idem eſt quod ſimul per totam aliquam etatem. Ideo ſabbatum quo ad ſignum fuit eternū cum tota lege ſimul cum illa etate: ſed quo ad ſuum ſignificatum eſt eternū per totum ſabbatum ⁊ tempus meſſie: vt poſtea dicetur. Et ſic patent decē conditiones: ⁊ cauſe: ꝓpter quas deꝰ precepit ſabbatum obſeruari. Quarū prima fuit ad requiē hominis ⁊ ſanctificationem/ ⁊ ad latriam deo exhibendā. Secunda in memoriā creationis ⁊ exitus Iſrael de Egypto. Tertia in ſignū diſtinctiuum Quarta in ſignum figuratiuum. Quinta in ſignum federis ⁊ fidei. Sexta ſub tali requieme accenderetur lumen in domo. Septima vt in ſabbato fierent lautiora holocauſta ⁊ ſacrificia. Octaua fuit preceptū cum multiplici repetitione. Nona ſub pena mortis. Decima ſub federe ſempiterno: propter cauſas predictas.

Cāe decē ꝓpt q̄s p̄cepit ſabbatum obſeruari.

F

¶ His habitis: ponitur prima concluſio/ ſcꝫ ꝙ preceptum de ſabbato celebrando eſt partim morale ꝓpter primam conditionem. ꝓbatur. Nam primo ſabbatum fuit preceptum ad requiem hominis ⁊ ſanctificationem dei. ſ. vt homo ceſſaret ab omni negotio mūdano: vt facilius poſſet deo ſeruire ⁊ latriā exhibere: ſꝫ hoc ꝑtinet ad iuſtitiam. Nam de iure nature debet deo latria ſeruitus: nam iuſtū eſt: vt ipſi a nobis ſeruiatur: ⁊ ipſi exhibeamus latriam ſeruitutē. i. adorationem ſub rōne ſumme maieſtatis ⁊ dn̄ij: ⁊ oblationē ratione conſeruationis ⁊ prouidētie: ⁊ hymnū ⁊ laudem ratione bonitatis ⁊ beneficiorum omnium ab eo receptorū. Et hoc dictat ipſa iuſtitia moralis. Et ideo latria eſt de iure nature ⁊ morali apud oēs nationes: licet modus exhibendi iſtam latriam ſit diuerſus: q2 hoc pertinet ad verā fidem ⁊ virtutes theologicas: que credit verū obiectum: circa quod ordinat verū moduꝫ ſm̄ p̄cepta diuine legis. Sed vniuerſaliter loquendo: hoc preceptum eſt morale: eo modo quo dictum eſt: ⁊ ideo vt ſic non ſibi determinat magis vnam diem ꝙ̄ aliam. ¶ Sed oportet vt aliqua dies in ſeptimana ad hmōi ſanctificationeꝫ

G

et latriam ſit deo dedicata. Et vt ſic hoc preceptum eſt ſtabile ⁊ eternū vt patebit. ¶ Scd̄a cōcluſio/ ꝙ preceptum de ſabbato celebrando magis eſt cerimoniale ꝙ̄ morale: probatur. Nam hoc preceptum datum eſt cuꝫ decem cōditionibus: ſed ſm̄ omnes alias conditiones preter primā eſt cerimoniale: q2 omnes ille conditiones ſunt cerimoniales: ⁊ pertinent ad cerimonias: igitur eſt magis cerimoniale quā morale: q2 tm̄ eſt morale per primam conditionem. ſ. inquantū datū eſt ad requieꝫ hoīs ⁊ ſctificationem dei: vt dictū eſt. Sed hoc ꝓbat̄ per ſingula. Naꝫ primo eſt morale inquantū fuit datū in memoriā creationis: eo ꝙ illa creatio mundi materialis fuit figura recreationis ⁊ redēptionis generis humani. Naꝫ ſicut ſex diebus creauit deꝰ celū ⁊ terrā et in ſeptimo requieuit ab oī ope q̄ꝺ patrarat: ita pariter Chriſtus incipiēs a die dominico: quo intrauit Hieruſalē/ per ſex dies operatus eſt noſtraꝫ redemptioneꝫ. Quia feria ſcd̄a ⁊ tertia diſputauit cū ſcribis et phariſeis in templo: ⁊ vnde conceperunt odiuꝫ cōtra eū: ⁊ feria quarta fuit venditus: ⁊ feria quinta fuit captꝰ: ⁊ feria ſexta fuit crucifixus: ⁊ et in die ſeptimo ꝑ totā diē quieuit mortuꝰ in ſepulchro: ⁊ vn̄ totus iſte diſcurſus noſtre redēptionis fuit ſiguratus ꝑ illū ſeptenarium creationis: in cuiꝰ figura deꝰ precepit ſabbatū celebrari. Et ſic ptꝫ ꝙ quoad illā memoriā creationis eſt cerimoniale: eo ꝙ illa creatio fuit ſignum ⁊ figura noſtre redemptionis. Item fuit preceptū in memoriam exitus Iſrael de Egypto: eo ꝙ ille figurabat exitū ſctōꝛuꝫ patrū de limbo inferni. Un̄ ſicut in illa nocte Egyptus fuit expoliata ⁊ Iſrael liberatus ⁊c. per hoc figurabat ꝙ in tali nocte ſequēti ſabbatuꝫ Chriſtus debebat infernuꝫ expoliare ⁊ fideles ve. teſt. de inferno liberare: q̄ꝺ impletū fuit in nocte reſurrectionis. Et iō in huius figurā p̄cepit ſabbatuꝫ obſeruari vt preallegatuꝫ eſt/ Deut. v. ¶ Itē hoc p̄ceptū fuit mere cerimoniale inquātū datū eſt in ſignū diſtinctiuū et figuratiuū/ aut in ſignū federis ⁊ fidei: q2 vt ſic non fuit preceptuꝫ gr̄a ſui: ſed gr̄a ſignificati futuri: ⁊ inquantū figurabat futurā quietē Chriſti in ſepulcro ſ. ꝙ ꝑ totā noctē ſabbati debebat iacere ⁊ quieſcere mortuus in ſepulcro: aut inquantū figurbat ſabba: ū mūdi in ſeptima etate. ¶ Itē fuit ceremoniale inquātū fuit p̄ceptū obſeruari in die ſeptimo determinare: eo ꝙ ſignificabat qual'r in ſeptimo die mūdi. ſ. in. vij. ſeculo ⁊ in tp̄e meſſie oīa cerimonialia debebāt ceſſare: vt oīs viſio ⁊ ꝓphetia erat finienda: ⁊ pctm̄ ⁊ iniquitas debebat finē accipere. Dan. ix. Et per eandeꝫ rōnem oīa feſta annualia erāt cerimonialia: eo q2 omnia data ſunt ⁊ precepta celebrari in fine alicuius ſeptenarij: eo ꝙ figurabant requiem ⁊ myſteriū in ſeptima etate mundi: tp̄e Chriſti. Naꝫ feſtum Pentec. q̄ꝺ fuit p̄ceptū celebrari in fine ſeptime hebdomade a Paſcha in memoriā dationis legis: q̄ data fuit in monte Sinai in ſignis et nube ignis/ figurabat ꝙ quinquageſimo die poſt reſurrectionem Chriſtus debebat mittere ſpm̄ ſctm̄ in diſcipulos in linguis igneis: ⁊ illuſtrare aplōs et dare eis dona gratiarū ad intelligēdā veritatē legis ⁊ ꝓphetarū. ⁊ ita pariter in menſe ſeptimo p̄cepit illa tria feſta celebrari: ꝓut figurabāt qualiter in ſeptimo die. ſ. in tp̄e Chriſti debebat fieri generalis expiatio ⁊ purgatio ⁊ redēptio ꝑ Chriſtus: ⁊ q̄r debebamꝰ q̄eſcere in tabernaculis/ iſtius eccle. per gr̄am ⁊ in futura eccleſia ꝑ gl'iam. Et ſic ptꝫ ꝙ totū tp̄s gr̄e ex quo Chriſtꝰ reſurrexit/ d̄r ſabbatū mundi: in quo q̄eſcimꝰ ab operibus legis cerimonialibus. Et d̄r ſeptimus mēſis mūdi in quo celebramꝰ illa tria feſta quo ad verū ſignificatū: ⁊ d̄r ēt annus remiſſionis ⁊ indulgētie ⁊ libertatis: vt ptꝫ Eſa. lxi. ⁊ patebit infra. Itē hoc p̄ceptū fuit cerimoniale ratiōe modi colēdi. Nā deus p̄cepit Exo. xxxv. ꝙ nullus haberet nec accenderet ignem in habitaculis ſuis per totā diē ſabbati. ſed hoc myſterium nō potuit eſſe gr̄a ſui nec alicuiꝰ rei p̄terite: ergo fiebat in ſignū alicuius rei future: ſicut oēs iudei concedunt: q2 ſignificabat ꝙ oīa illa myſteria ſecreta que Sicu. i. ſilētium appellāt Judei/ erāt detegenda in tp̄e meſſie. Et iō figurabat qual'r. Chriſtꝰ lumē mūdi debebat iacere extinctus ⁊ mortuus ⁊ abſcōſus in ſepulcro ꝑ totū diē ſabbati. Et ſic ptꝫ ꝙ erat preceptū cerimoniale. Nā oīa illa dicunt̄ ab eis cerimonialia de q̄bus nō poſſunt reddere rationē: ſed ſunt relinquenda ꝑ tp̄e meſſie declaranda. ¶ Tertia cōcluſio. ꝙ p̄ceptū de ſabbato celebrando partim eſt iudiciale. ꝓbatur. Nā illa p̄cepta ſunt iudicialia apud eos q̄ obligant ad penā trāſgreſſores: ⁊ maxime que fuerunt data ſub cōminatione mortis. ſed p̄ceptū ſabbati fuit datum ſub comminatione mortis. Exo. xxxi. ⁊. xxxv. ergo ſequit̄ q̄ꝺ eſt partim iudiciale. Unde hec eſt etiā cauſa quare deus totiēs replicauit ⁊ repetijt hoc p̄ceptū: oſtendens ipſum eſſe iudiciale. ideo p̄cepit lapidari colligentem ligna in ſabbato Numeri. xv. Ex q̄bus oībus ptꝫ ꝙ preceptum ſabbati non eſt mere morale: nec etiā mere cerimoniale: nec mere iudiciale: ſed partim eſt morale ⁊ partim cerimoniale ⁊ partim iudiciale. Ideo inquantū eſt morale ponitur inter p̄cepta moralia. Exo. xx. ⁊ Deut. v. ſed inquantum eſt iudiciale ponit̄ inter p̄cepta iudicialia. Exo. xxiij. Sed inquantū eſt magis cerimoniale: ⁊ ſignificatiuū de futuro: ponit̄ inter cerimonialia in oībus alijs locis. vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum legis ⁊ prophetarū. Et hec de primo articulo.

Preceptū de celebrando ſabbatū ceſſare debuit.

¶ Quantū ad ſcd̄m articulū ponitur prima concluſio. ſ. ꝙ adueniente Chriſto puta poſtꝙ̄ reſurrexit Chriſtus: debuit ceſſare preceptū de celebrando ſabbato. Probat̄. Naꝫ illud p̄ceptū fuit cerimoniale. ergo debuit ceſſare in aduentu Chriſti. Antecedens ptꝫ per ea q̄ dicta ſunt in primo articulo. Cōſequentia etiā ptꝫ. Nam dictū eſt ꝑ Judeos: ꝙ ſecreta cerimoniarū non ſunt detegenda vſqꝫ ad tempus meſſie: qui oīa enigmata ⁊ ſecreta legis debet declarare. Sed oīa illa ſigna ⁊ enigmata fuerunt in Chriſto completa et per ipſum declarata. igitur adueniente Chriſto oīa debuerunt ceſſare. Itē probatur idem. Nam aduenientē te veritate ⁊ vero ſignificato debent ſigna ceſſare. ſed ſabbatum fuit preceptū in multiplex ſignuꝫ vt ꝓbatum eſt in primo articulo: ergo adueniēte veritate ⁊ ſignificato illorū ſignorū debet ſabbatum ceſſare: ſed Chriſtus compleuit in ſe oēs veritates ſignificatas per ſabbatum ⁊ ꝑ ſigna eius. ergo ſabbatū ceſſare debuit: immo ceſſauit in aduentu Chriſti: poſtꝙ̄ in Chriſto oīa ſigna fuerūt impleta. Sꝫ probat̄ ꝑ ſingula eadē cōcluſio. ¶ Ad cuius intellectū eſt primo notandum/ ſcd̄m Aug. in primo de doctrina Chriſtiana. ⁊ cōtra Fauſtū. ꝙ illa differētia eſt inter rem ⁊ ſignū. Nam res eſt gratia ſui: ſed ſignū non eſt gratia ſui: ſed gratia veritatis rei per ipſum ſignum ſignificate ⁊ figurate. Sed q2 lex vetus nō fuit data abſolute in rem: ſed in ſignū: ideo nō fuit data gratia ſui: ſed gratia rei ⁊ veritatis ꝑ ipſam ſignificate.

Signa q̄ ſignificāt ſuā veritatem.

¶ Sed eſt vlterius aduertendū ꝙ licet oīa ſigna ſignificent aliquam rem ⁊ veritatem: tn̄ nō omnia ſigna ſignificant eodē modo ſuā veritatem. Nā quedam ſignificāt ſuam veritatem de preſenti tantum: ſicut circulus ante tabernam ſignificat vinum de preſenti. Quedā autē ſigna ſignificant ſuam veritatem tantum de futuro ⁊ de longe. Exempli gratia. Nam in littoribus marinis in turribus altis ponuntur ſpeculatores: qui vidētes alonge naues aut galeas venire per mare: illico eleuant ſignum nauis alonge venientis. Et ſic cognoſcunt ciues ciuitatis ⁊ expectant nauem venturā: ſed poſtꝙ̄ nauis applicat̄ ad portū: ilico ſpeculator remouet ſignum: q2 aliter ſignū eſſet falſuꝫ ⁊ fruſtra: q2 illud ſignum ita eſt de futuro ꝙ non de preſenti. aliter deciperet aſpectantes. Et talis mos ſeruatur in ciuitate Barchinoēſi: que eſt ſita iuxta montem Iouis: in vertice cuius eſt turris vbi continue ſpeculator circunſpicit ⁊ ſpeculatur alonge naues venientes: et facit ſigna ſupradicta. Et idem mos ſeruatur in ciuitate Maioricarum: et pluribus alijs locis marinis. Item iſte modus ſeruabatur Rome in calendis pronunciandis. Nam Rome in quolibet menſe fiebant nundine diuerſarum mercium. et quelibet nundine habebāt ſua diſtincta priuilegia. Ideo nundine future prenunciabant̄ ꝑ decē ⁊ octo dies ante principiū menſis/ vocādo mercatores ad nundinas: ⁊ p̄nunciādo priuilegia nūdidarū illius mēſis. Et ſic preco exibat in forū. ⁊ cū turba clamauit dicēs: Calo: Calo. vnde quotiens clamabat Calo tot dies remanebāt vſqꝫ ad principiū mēſis in quo nūdine inchoabant̄. Et ſic ꝑ illos. xviij dies ſemꝑ ille preco procedebat diminuendo dies vſqꝫ ad principiū mēſis: ⁊ in quo iā incipiebāt nundine. Et exinde p̄co iā nō ampliꝰ clamabat Calo: nec calēdas: ſed clamabat nonas/ nonas. q. d. iā venerūt nūdine: et ceſſabant calēde: eo ꝙ erāt ſigna tātū de futuro ſed none erāt tantū de p̄ñti. Ita ergo pariter eſt dicēdum de lege veteri ⁊ euāgelica. Nā ſacra ⁊ ſacrificia ⁊ oīa cerimonialia legis veteris erant ſigna tantū de futuro ⁊ non de p̄ñti. Iō patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ tota lex ſignificabāt Chriſtū de futuro/ q̄ oīa illa ſigna debebat verificare ſicut illud ſignū ſpeculatoris ſignificabat nauē delonge venientem. Et ſicut ille preco Romanus clamabat ⁊ p̄nunciabat nūdinas futuras in mēſe ſequēti: ita lex ⁊ ꝓphete clamabant ⁊ p̄nunciabant rōm venturū in tp̄e gr̄e: ⁊ in ſeculo ⁊ mēſe gr̄e. Et iō ſicut applicante naui ad portū ſpeculator declinat ⁊ remouet ſignū: ita pariter veniēte Chriſto in carnē ⁊ ad paſſionē ⁊ reſurrectionē: ceſſarūt oīa ſigna ⁊ cerimonialia legis: que Chriſtū venturum figurabant. Et ſicut veniēte principio mēſis in quo inchoabant̄ nūdine: iā p̄co amplius nec clamabat: nec prenunciabat calēdas: ſed clamabat nonas nonas. i. iā venerūt nūdine: ita ꝑiter adueniente Xp̄o ceſſarūt clamare lex ⁊ ꝓphete: qui ſolū clamabāt: ⁊ figurabāt Chriſtū futurū: ſed tūc clamauit ⁊ incepit clamare euangeliſta: annunciando Chriſtum veniſſe. Et ſic eſt dicēdū: ꝙ lex ⁊ ꝓphete non erant ſigna de p̄ñti: ſicut circulus ante tabernā: ſed erant ſigna tantum de futuro: ſicut ſigna ſpeculatorū: et ſicut clamor calendarū. Et ideo adueniente Chriſto ceſſauerunt oīa cerimonialia ⁊ lex ⁊ prophete. Et ideo Daniel fuit ſicut preco Romanus. Nā ſicut ille prenunciabat nundinas ꝑ. xviij. dies ante: ita Daniel prenunciauit aduentū Chriſti dicens: Poſt lxij. hebdomadas occidet̄ Chriſtus ⁊c. Et q2 in aduentu ⁊ morte Chriſti debebat ceſſare lex ⁊ ꝓphete: ideo dicit Daniel ꝙ tunc ceſſabit oīs viſio ⁊ prophetia: vt finem accipiat peccatu ⁊c. Et q2 tota lex

No. de nundinis.

debebat ceſſare: ideo ſubdit. Ceſſabit hoſtia ⁊ ſacri ficiũ in tẽplo ⁊c. Ex ſupradictis p3: q̃ cerimonia lia erant ſigna non de pñti: ſed de futuro. Et ideo debuerunt ceſſare adueniente. Chriſto ⁊ inquãtum erant ſigna eius de futuro. Pro cuius declaratiõe ponit̃ prima concluſio / ꝙ ſabbatum aliqñ debuit ceſſare: pbatur. Nã ſabbatum datum fuit in ſignũ future veritatis ⁊ nõ grã ſui: ergo adueniente veri tate debebat ceſſare: q2 poſtq̃ ſignum eſt verifica tum per ſuum futurum ſignificatũ: debet ceſſare: q2 amplius iam nõ eſſet verũ: ſed falſum ſignũ: q2 de ratiõe ſigni rei future eſt vt ceſſet poſtq̃ eſt ve rificatũ adueniẽte veritate. ¶ Scḋa concluſio / qḋ ſabbatum legale ceſſauit per aduentum Chriſti. Probat̃. Nam ſabbatum legale fuit preceptum in multiplex ſignum: ⁊ cũ illis conditionibus ſignifi cãtibus futuras veritates p Chriſtum implendas: ſed oĩa illa ſigna cum ſuis conditionibus fuerunt impleta ⁊ verificata in Chriſto: ergo totum ſabba tum cum ſuis ſignis fuit verificatum per Chriſtũ: ⁊ per aduentum eius: ergo tunc debuit ceſſare ⁊ ceſſauit de facto. Maior eſt nota: ⁊ pbata in pmo articulo ⁊ doctrina precedẽti. Minor pbat̃ p ſin gula. Nam primo Chriſtus verificauit ſabbatum inquãtum fuit preceptum in memoriã creationis: eo qḋ ille diſcurſus creationis figurabat prĩo diſ curſum noſtre redẽptionis. Nã ſicut deus ſex die bus creauit celum ⁊ terrã ⁊ c. ita Chriſtus incarnatus per ſex dies laborauit in noſtra redemptione ⁊ re creatione: ⁊ in ſeptimo die per totã diem mãſit in ſepulchro mortuus ceſſando a labore corpis. Item verificauit ſabbatum inquantum diſcurſus illorũ ſex dierum figurabat qualiter homo miſticus per ſex dies debebat peregrinari per hunc mundum: ſed in ſeptimo die debebat in Chriſto ab omnibus operibus legis quieſcere. Item verificauit ſabba tũ inquantum fuit datum in memoriã exitus Iſrl' de Egypto. Nã ſicut Moyſes illa nocte expoliauit Egyptios ⁊ liberauit ⁊ ditauit Hebreos: ita Chri ſtus in illa nocte reſurrectionis: que fuit nox ſab bati precedentis: expoliauit infernum ⁊ libera uit omnes fideles veteris teſtamenti. Ex quo pa tet: ꝙ poſtq̃ illud ſignum fuit verificatum: non eſt amplius celebrandum ſabbatum legale. Unde li cet ſabbatum fuerit preceptum in memoriã illorum duorum myſteriorũ. ſ. creationis: ⁊ exitus Egypti: tñ q2 illa fuerũt etiã facta in ſignũ noſtre creationis ⁊ liberationis: ideo illis verificatis debuit etiam talis memoria ceſſare. Item fuit ſabbatum verifi catum ⁊ ceſſauit inquantum fuit pceptum in ſignũ diſtinctiuũ: vt ille populus diſtingueretur a popu lo gentili: ⁊ ceteris nationibus: que non credebant creationem: ⁊ adorabant plures deos: ſed poſt ad uentum Chriſti totus populus gentilis venit ad fidem Chriſti: ⁊ credidit vnum deum creatorem et etiã redemptorem: ergo amplius non fuit neceſſa rium ſabbatum celebrari pp̃ter talẽ diſtinctionẽ / ⁊ ſic illico debuit ceſſare. Item debuit ceſſare. et fuit verificatũ inquantum datum fuit in ſignum figuratiuũ ſepulture Chriſti: ⁊ inquantum fuit da tum in ſignum fidei Chriſti futuri ⁊ in ſignum ſer uituris: q2 Chriſtus per ſuã ſepulturã ipm ſabba tum verificauit ⁊ expleuit: ⁊ oẽs a ſeruitute legis liberauit. Item ſabbatum fuit verificatũ inquan tum fuit preceptum celebrari in ſeptima die: q2 vt

Cerimonialia erãt ſigna de futuro.

I

K

Sabbatum legale ceſſauit, ⁊c.

ſic figurabat requiem futuram in ſeptima die mun di: in qua Chriſtus venit. Nã Chriſtus per ſeptem dietas peregrinatus eſt ab Adã vſq3 ad ſuũ aduen tum in patriarchis et prophetis: ſed in ſeptima die ⁊ etate mundi apparuit incarnatus ⁊ quieuit a peregrinatione ⁊ operibus legis: facta redem ptione: ⁊ quieuit ⁊ quieſcit in nobis ⁊ nos in eo p gratiam in toto iſto ſeptimo die mundi vſq3 ad ſe cundũ aduentum. Et ſic eſt dicendũ de ceteris ſab batis annualib9 que fuerũt pcepta celebrari ſem per in fine alicui9 ſeptenarij: q2 oĩa figurabant re quiem in hoc vltimo ſeculo meſſie: qui dicit̃ ſepti mus dies ⁊ ſeptimus annus ⁊ ſeptim9 menſis mũ di: in quo de9 verificauit oĩa illa ſabbata. Ex quo patet ꝙ oĩa illa debent ceſſare. Item xp̃s verifica uit ſabbatum inquantũ de9 precepit vt null9 accẽ deret lumen in domib9 ſuis: q2 in tali die Chriſtus lumen mundi iacuit mortuus: ſepultus: ⁊ extinctus ⁊ clauſus in ſepulcro: prout illud figurabat: ergo poſt ſapulturã Chriſti amplius non eſt celebrandũ. Probat̃ ſcḋo iſta cõclu. Nã ſabbatum fuit mortuũ ⁊ non ſurrexit cũ Chriſto: ergo ceſſauit poſt reſur rectionẽ Chriſti. Cõſequẽtia p3: añs probat̃ put fuit dictũ in pcedẽti q̃one. Nam Chriſtus fuit cru cifixus in die paſche: ⁊ qḋ tunc accidit in die vene ris: ergo fuit paſcha crucifixũ cũ Chriſto: ⁊ p pñs fuit etiã ſepultũ cũ Chriſto in eadẽ die: q2 oĩa ceri monialia que ad Chriſtũ ordinabant̃ / fuerunt cum eo crucifixa inquantũ Chriſtus erat finis ⁊ veritas legis: q2 oĩa legalia tendebãt in ipm tanq̃ in finem ⁊ terminũ: ergo cũ eo oĩa legalia crucifixa ſunt et ſepulta. Et per pñs ſabbatũ fuit cũ eo ſepultũ: q2 per totã diẽ fuit cũ eo clauſum ⁊ ſigillatũ in ſepul cro. Sed qñ Chriſtus reſurrexit: nec ſurrexit cũ eo paſcha: nec ſabbatum: q2 in ſepulcro manſerũt / ſ3 ſola dies dñica ſurrexit cũ Chriſto. Et ſic p3 ꝙ ſab batũ cũ paſcha fuit incineratũ in ſepulcro cum om nibus ceteris legalib9: ſicut dictũ eſt in q̃one pre cedẽti: ⁊ per pñs nec paſcha: nec ſabbatum debẽt amplius celebrari: q2 res mortua ⁊ incinerata non debet celebrari. Hanc cõcluſionem probat Apl's ad Col'. ij. Uñ dupl'r pbat ibi ſabbatum ⁊ cetera lega lia ceſſaſſe per mortẽ Chriſti. Uno mõ inquantum erãt cõtract9 debitorius quo obligamur ad legem ſeruandã vſq3 ad mortẽ teſtatoris: ergo ſequitur ꝙ mortuo creditore mortuus fuit ⁊ deletus ⁊ raſus il le contractus obligatio. Item mortua fuit etiã lex inquãtũ xp̃s qui erat finis legis crucifixit eã ſecum ⁊ affixit cruci. Uñ ait apl's Uos cũ mortui eſſetis in delictis ⁊ preputio carnis veſtre conuiuificauit cũ illo donans vobis oĩa delicta delens qḋ aduer ſus nos erat chirographum decreti: qḋ erat 𝔠̃trium nobis. ⁊ ipm tulit de medio affigens illud cruci: ⁊ expolians principatus ⁊ poteſtates ⁊c. Nemo igi tur vos ſeducat / aut iudicet in cibo / aut potu / aut in parte diei feſti / aut neomenie: aut ſabatorum q̃ ſunt vmbra futurorum: corpus autẽ Chriſti. Ex ſu pradictis intendit Apl's dicere: ꝙ ſabbatum ⁊ lega lia cetera erant quedã omina ⁊ figura: ⁊ quoddã chirogaphum debitorium: ideo oĩa fuerunt mor tua cum Chriſto ⁊ raſa: ⁊ per conſequens nullus obligatur amplius ad ſeruandũ ea. hoc idem pbat ad Roma. ix. inquantu3 lex erat contractus matri menialis vt dictũ eſt. Pobat̃ iſta eadem concluſio pluribus auctoritatibus vete. teſt. Et prĩo. Eſa. i.

Notã.

Paſcha cũ Chriſto crucifixum.

Mortua fuit.

oſtẽdẽs poſt aduentũ meſſie ſabbatũ ⁊ cetera lega lia abolenda ⁊ nõ acceptabilia deo: dicit dñs. Non offeratis vltra ſacrificiũ fruſtra: incenſum abomi natio mihi eſt: neomeniã ⁊ ſabbatum ⁊ feſtiuitates alias nõ ferã / iniq̃ ſunt cetus veſtri: calendas: ⁊ ſo lẽnitates vr̃as odiuit aĩa mea. Ex quo p3 qḋ poſt aduẽtũ Chriſti ſabbata ⁊ cetera legalia non ſolum ſunt caſſa: ſed etiã deo abominabilia. Itẽ Eſa. lxvj. dicit dñs: ꝙ nõ ſolũ mutabit templũ ⁊ ſacrificia ve teris legis: ſed etiã ſacerdotiũ ad conuerſos de po pulo gentili ⁊ mutabit oẽs feſtiuitates ⁊ ſabbata: vñ ait. Mittã ex eis q̃ ſaluati fuerint: ⁊ annuncia bũt gẽtib9 gloriã meã: ⁊ aſſumã ex eis ſacerdotes et leuitas dicit dñs: q2 ſicut celi noui et terra noua que ego ſtare facio corã me: ſic ſtabit nomẽ veſtrũ et ſemẽ vr̃m: ⁊ erit mẽſis ex mẽſe: ⁊ ſabbatũ ex ſab bato ⁊c. Ex dictis in toto iſto vltimo caplo p3 qua liter Chriſtus debebat creare nouã eccleſiã ⁊ noua ſacrificia ⁊ nouos ſacerdotes: ⁊ per pñs nouam le gẽ: q2 trãſlato ſacerdotio / neceſſe eſt vt legis tranſ latio fiat. Et etiã debebat mutare nomẽ illi9 popu li in ppl'm gẽtilẽ ſimul cũ ſacerdotio. Nã ppl's gen tilis debebat noĩari noĩe Iſrael ⁊ Leui. Et per con ſequẽs populus gẽtilis debebat hereditare ſacer dotium ⁊ nomen Iſrael ⁊ ſemen Abrahe. Et ſubdit qualiter oĩa feſta legalia erant mutanda in feſta euangelica. Nã ex ſabbato legali debebat ſuccede re ſabbatũ euangelicũ in ſequẽti die dñico. Itẽ hoc idẽ pbat̃ magis clare. Miere. xvj. vbi dr̃ dñs cõmi nãdo pplo Iudaico. Ecce dies venient dicit dñs: et non dicetur vltra: viuit dñs qui eduxit filios Iſrl' de terra Egypti: ſed viuit dñs q̃ eduxit filios Iſrl' de terra aquilonis: et de vniuerſis terris: ad quas eieci eos ⁊c. Ex dictis in hoc caplo patet qual'r paſ cha ⁊ ſabbatũ que celebrant̃ in memoriã exitus de Egypto erãt mutanda ⁊ abolẽda: ⁊ erat celebrãdũ feſtum nouũ ĩ memoriã reſurrectiõis xp̃i ⁊ noſtre redẽptionis: que eſt dies dñica ⁊c. Ex quibus 𝔭bis aſſerunt Thalmudiſte: ꝙ qñ veniet meſſias in lege pmiſſus debebit mutare oẽs feſtiuitates et cetera legalia. Ex quo p3 ſm eos: ꝙ legalia aliqñ debent ceſſare: ⁊ p pñs nõ ſunt eterna ſimpl'r: put arguũt cõtra nos: ⁊ ſic 𝔠̃dicunt ſibijpſis. Itẽ Hier. xxxj. Ec ce dies veniunt dicit dñs: ⁊ feriã domui Iſrael et domui Iuda fedus nouũ / non ſm pactum qḋ pepi gi cũ pribus eorũ cũ educerẽ eos de terra Egypti ⁊ cetera. Poſt dies illos dicit dñs / dabo legẽ meã in viſceribus eorum: ⁊ in cordibus eorum ſcribam eam ⁊c. Ex quib9 patet / ꝙ rex meſſias aliã legem ⁊ aliud pactum erat daturus in aduentu ſuo: et non erat daturus legem ſcriptam in chartis: ſed in cor dibus ⁊ viſceribus hominũ per ſeipſum predican do in perſona. Et per pñs illud ſabbatũ et cetera legalia erant abolenda. Hoc idem pbat̃. Daniel. ix. vbi cõputatis. lxij. hebdomadibus dicit: ꝙ in vlti ma hebdomada occidetur Chriſtus et ceſſabit ho ſtia ⁊ ſacrificiũ: ⁊ in tẽplo erit abominatio et deſo latio: ⁊ per pñs ceſſabit ſabbatum in quo talia ſa crificia offerebantur ⁊c. Nam ad hoc erat dedica tum ſabbatũ ⁊ cetera feſta: q2 ſub eodẽ pacto erãt data feſta ⁊ ſacrificia: ceſſante ergo templo et ſacri ficio: ceſſat etiam et ſabbatum. Hoc idem pbatur Oſe. ij. vbi cum dñs cõminatur reprobationẽ ppl'i Iudaici et predicit electionem ⁊ ſubſtitutionẽ po puli gentilis: inter cetera dicit. Ceſſare faciẽ omne

gaudiũ eius: ⁊ ſolennitatẽ eius: ⁊ neomenias eius: ⁊ ſabbatũ eius: ⁊ oĩa feſta tpa eius. Itẽ caplo ter tio ſubdit. Dies multos ſedebũt filij Iſrael ſine re ge: ſine principe et ſine ſacerdotio / ⁊ ſine altari: et ſine effot: ⁊ ſeraphin. Et poſt hec reuertentur filij Iſrael: ⁊ querẽt dñm deum ſuũ: ⁊ Dauid regẽ ſuũ: ⁊ pauebũt ad dominũ ⁊ ad bonum eius in nouiſſi mo dierum: ſc3 poſt mortem antichriſti: prout alibi declarabit̃. Et ſic ad pbationẽ huius concluſionis poſſunt adduci infinite auctoritates prophetarum: que nihil aliud clamãt: niſi ꝙ oĩa ſacrificia ⁊ omnia legalia debebant ceſſare in aduentu Chriſti: eo ꝙ oĩa figurabant myſteria per ipm implenda: et q2 oĩa erãt via in ipm tanq̃ finẽ ⁊ terminũ: ⁊ q2 in eo debebãt cõſummare curſum ⁊ officiũ ſuũ. ¶ Quã tum ad tertiũ articulũ eſt primo notãdũ: ꝙ q2 ſab batum fuit preceptũ ad requiem ⁊ ceſſationẽ reſpe ctu hoĩs: ⁊ ad ſanctificationem reſpectu dei: ⁊ datũ fuit in ſignũ: ideo quatuor ſunt conſiderãda in cele bratione: ⁊ obſeruãtia ſabbati. Primo ſignum ſiue ſabbatum figuratiuũ. Scḋo veritas ſigni. i. verum ſabbatum figuratum. Tertio ceſſatio ſiue modus ceſſandi / ⁊ a quibus eſt ceſſandum ⁊ abſtinendum. Quarto eſt conſiderandus modus ſanctificãdi ſab batũ. ¶ Quantũ ad primũ / iam dictũ eſt ꝙ ſabba tũ ſignificatiuum fuit determinatum a deo in ſepti ma die ſeptimane in ſignum future quietis Chriſti in ſepulchro in ſeptima die: ⁊ in ſignũ noſtre quie tis per gratiã in ſeptima die mundi: qḋ quidem ſi gnu3 iam eſt verificatum per Chriſtum: ⁊ per pñs iam ceſſauit: vt probatum eſt in ſecundo articulo. ¶ Quantũ ad ſecundũ dictum eſt: ꝙ verum ſabba tum figuratum ⁊ verificatum eſt totum tp̃s gratie in quo ſumus a reſurrectione Chriſti vſq3 ad gene ralem reſurrectionem noſtrã in die iudicij. ¶ Quã tum ad tertium dictum eſt quomodo tali die ceſ ſandum eſt ab omni opere ſeruili: ⁊ prohibito: quia aliter non eſſet celebrare: ſed violare et preuarica ri ſabbatum. ¶ Quantum ad quartum eſt dicen dum / ꝙ vera ſanctificatio ſabbati eſt facere opera ſancta in eo erga deum et proximum. Opera ſan cta erga deum: eſt exhibitio vere ⁊ perfecte latrie: opera ſancta erga proximum: ſunt opera miſericor die ⁊ iuſtitie: et iſte eſt verus modus ſanctificandi ſabbatum. ¶ His habitis ponit̃ cõcluſio: ꝙ Iudei moderni celebrant falſum ſabbatum. Probat̃. Nã ſabbatum fuit preceptum celebrari in ſeptima die in ſignum ſepulture Chriſti future et in ſignum fu ture ceſſationis ab operibus legis in ſeptima die mundi. Sed vtrumq3 ſignum fuit iam completum et verificatum per Chriſtum: quia iam Chriſtus per totam ſeptimam diem naturalem iacuit in ſepul cro. Et iam venit et ſumus in ſeptima die mundi. et in tempore gratie: in quo debemus abſtinere ab omni opere ſeruili legis / et peccati: ergo ſignũ iam ceſſauit: nec eſt amplius aſpiciendum: quia iam manet falſum: ſicut ſignum nauis venture ma net falſum: poſtq̃ nauis applicuit ad portum: eo ꝙ illud ſignum eſt tantum de futuro: vt dictum eſt. Et ſicut clamor calendarum eſſet falſus in princi pio menſis quando iam nundine ſunt inchoate put dictum eſt. Ex quibus p3 ꝙ Iudei celebrant falſum ſabbatum. ¶ Secũda cõcluſio / Uñ nõ ſolu3 Iudei celebrãt falſum ſabbatum in tali die: quãtũ ad ſignum: ſed etiã quantum ad integritatem tpis:

Tertius articulus.

L

Iudei falſum celebrant ſabbatum.

M

Etiã li teralr.

nõ obſeruãt ſabbatum.

q2 nõ obſeruãt diẽ naturalẽ ⁊ integrum literaliter preceptũ: q2 adhuc nõ ſeruant ſabbatũ literaliter. Probat̃ iſta cõcluſio. Nã dies naturalis ⁊ integer ſm ſcripturã vete. teſta. mẽſurabatur a mane vſq͡ ad mane: vt patet Gene. j. Nam deus in prima die mundi que fuit dies dñica: de mane incepit creare lucẽ/ ⁊ diuiſit lucẽ a tenebris. Et ſic diſcurrẽdo factum eſt veſpere ⁊ nox. Et diſcuſſa nocte factuz eſt mane in die lune ⁊ feria ſecũda: ⁊ ſic factus eſt dies vnus. i. dies primus: vt dicit gloſſa: ⁊ ſic patz quod dies prim⁹ fuit a principio diei primi vſq͡ ad mane alterius/ in quo mane incepit dies ſecundus: et ſic patet qñ dies precedebat noctez ſm ordinẽ nature. Et ſic diſcurrendo per oẽs dies in feria ſexta de mane expletus fuit dies quintus: ⁊ incepit ſextus in quo de⁹ creauit aĩalia terreſtria quadrupedia/ ⁊ creauit hoiem: ⁊ ſic in illa die factũ eſt veſpere: et tranſacta nocte factum eſt mane ⁊ completus dies ſextus in principio ſabbati: q2 finis vnius diei erat principium alterius. Et tunc in ſeptimo die de mane in principio lucis finito die ſexto deus incepit quieſcere ab omni opere quod patrarat: ⁊ ſanctificauit illaz diem: vt patet in textu. Ex quo ſequitur primo/ quod illa dies ſeptima non incepit in veſpere noctis precedentis: quia illa nox precedens tota pertinebat ad diem ſextum: ſed incepit de mane et durauit vſq͡ ad aliud mane: in quo incepit dies dominica. Item ſequitur ſecundo ꝙ deus nõ incepit ſabbatizare ⁊ quieſcere niſi ĩ die ſeptimo de mane in principio lucis: quia ibi fuit expletus dies veneris: ⁊ incepit ſabbatũ. Ex quib⁹ omnibus patet veritas huius ſcḋe concluſionis. ſ. ꝙ non ſeruãt integrum ſabbatum quantũ ad tp̄s: immo truncatũ et diminutum ⁊ indebitũ: nõ vſurpãt noctẽ precedentẽ q̃ ꝑtinet ad diẽ veneris: ⁊ dimittũt noctẽ ſequentem que pertinet ad diẽ ſeptimã: ergo nõ vere ſabbatizãt totam diem ſeptimã: q2 incipiunt quieſcere in die veneris de ſero/ ⁊ reuertuntur ad laborandum in die ſabbati de ſero: ⁊ ſic auferunt totam noctem ſequentem que ſm ordinem nature pertinet ad diem ſeptimam vſq͡ ad mane et in principium diei dominice: vt ptz in litera libri Geneſeos. Et ſic patet ꝙ adhuc literaliter non vere et perfecte obſeruant ſabbatum in memoriam creationis: prout ſe putant et aſſerunt ſeruare. Sed ad hoc reſpondent Judei quod verum eſt ꝙ iſte ſupradictus eſt verus ordo dierum ſm naturam et literam. Sed Moyſes dedit eis moduz ſeruãdi ſabbatũ. Leuiti. xxiij. cũ dixit. A veſpera vſq͡ ad veſperã celebrabitis ſabbata veſtra. Et ideo incipiunt ſabbatizare in veſpera noctis precedẽtis vſq͡ ad aliam veſperam. Sed tunc non euadunt argumentum ⁊ rationem: q2 ſemper manet ſeptima dies violata ⁊ truncata ⁊ diminuta: et per cõſequens nõ vere celebraretur in memoriã creatiõis: nec eo modo quo de⁹ eam celebrauit ⁊ ſanctificauit: ⁊ ſic deus eſſet contrarius ſibiipſi. Et ideo illa ſecta Judeoꝝ qui dicũtur Charrahim/ hoc incõueniẽs fugere ⁊ vitare volẽtes gloſſant illud dictum. ſ. a veſpera vſq͡ ad veſperam. i. a nocte vſq͡ ad noctez incluſiue celebrabitis ſabbata veſtra. Et ſic incipiunt ceſſare a veſpere noctis precedentis/ ⁊ finiunt ſabbatum ſuuz in die dominica de mane. Et ſic per duas noctes cũ toto die intermedio celebrant ſabbatum a nocte vſq͡ ad aliam noctez incluſiue: in quo tempore nec

Not. de modo ſeruandi ſabbatum ⁊c.

accendunt/ nec habent lumen in habitaculis ſuis: prout deus precepit Exo. xxxv. Et ideo dicũt quod iſti Judei vocati Rabanim qui habitant inter nos non ſunt veri iudei: ſed preuaricatores ⁊ non obſeruatores legis: ⁊ ꝙ omnes ſunt damnati et maledicti: ideo nullo modo volunt cũ eis conuerſari. Itẽ dicunt etiam iſti Charrahim ꝙ deus non ſolũ precepit celebrari ſabbatum in memoriam creatiõis: ſed etiam in memoriam exitus Jſrael de Egypto: vt patet Deut. v. Unde aſſerũt: ꝙ in nocte ſequenti ſabbatũ exiuit Jſrael de Egypto: ⁊ quieuit a dura ſeruitute. Et ideo dicit dñs Deute. v. Memẽto ꝙ ſeruieris in Egypto: ⁊ dñs de⁹ tuus eduxit te inde. Jdcirco p̄cepit tibi vt obſerues diẽ ſabbati ⁊c. Et ideo ad tollẽdũ hoc dubiũ eſt dicendũ ſm Augu. ꝙ tã locutio dei de p̄cepto ſabbati ꝙ locutio Moyſi de quiete diei in ſeptimo die/ eſt figuraliter intelligenda: nã Baſilius in ſuo Hexameron. ⁊ Augu. xj. de ciuita. dei: ⁊ ſup Geñ. ad literã/ dicunt oĩa eſſe ſimul creata ⁊ per ſuas formas diſtincta: iuxta illud Sapiẽtie libri. Uiuit in eternũ q̃ creauit oĩa ſimul. Sed dicit Baſili⁹ ꝙ in primo cap. lib. Gene. diſtinguntur dies ſm ordinem nature: ⁊ non ſm ordinez ⁊ ſucceſſionẽ tp̄is: vnde q2 cõtinens p̄cedit contentum: ⁊ res p̄cedit ſuũ ornatũ ſm naturam: ideo ibi in trib⁹ primis diebus memoratur creatio ⁊ diſtinctio celoꝝ ⁊ elemẽtorũ: ⁊ in tribus ſequentibus deſcribitur ornat⁹ eorũ. Aug. aũt refert illos ſex dies ad cognitionem angelorũ. Quidam autẽ alij dicũt ſimiliter oĩa ſimul creata: ſed referũt illos dies ad cognitionem ⁊ contemplationẽ ipſius Adaz. Nam qñ deus duxit oẽs creaturas ad Adam vt imponeret eis noĩa ſm naturas ⁊ proprietates ſuas/ in primo die tp̄is per totam diem contẽplatus eſt naturã angelicã: ⁊ in ſcḋo naturã ⁊ ordinẽ celorum: ⁊ in tertio ordinẽ ⁊ naturas elementoꝝ: ⁊ in tribus ſequentib⁹ diebus contẽplatus eſt naturas aſtrorũ: ⁊ volatiliũ ⁊ natatiliũ ⁊ oim aĩalium vſq͡ ad hoiem icluſiue: ⁊ ſic vnicuiq͡ impoſuit nomen ſm naturã ⁊ proprietatẽ ſuã: ſz poſt oĩa iſta in die veneris peccauit. Et ſic die ſeptimo dicit̃ deus quieuiſſe ab omni opere ⁊c. Augu. autẽ ⁊ Baſilius dicunt ꝙ per illum ordinem dierum ⁊ quietem dei/ intendit Moyſes etiã in deo eſſe trinitatem perſonarum in vnitate ſubſtãtie: eo ꝙ pater per verbum dixit oĩa: ⁊ ſpũſſctũ dedit eis vitã ⁊ quieuit in eis: qui quidem ſpiritus ferebat̃ ſup oĩa opera/ ea viuificando in eſſe exiſtẽtie ad operandũ. Et etiã oſtẽdit deũ eſſe in triplici genere cauſe reſpectu oim creaturarũ: nã inquantũ de⁹ fecit celuz ⁊ terrã explicatur eſſe cauſa ⁊ principiũ efficiens oim: ſed inquantum hoc fecit in principio/ ⁊ in verbo/ ⁊ dicẽdo per verbum oſtenditur eſſe cauſa exemplaris et formalis oim: ſed inquantũ dicit̃ quieuiſſe die ſeptimo: oſtendit̃ ꝙ eſt finis oim rerũ creatarũ: q2 ad ip̄m tendunt ⁊ in eo ſunt ⁊ mouentur oĩa. Et ideo licet ſm Hierony. et alios ſacros doctores/ ⁊ ſm Magiſtrum: illi dies intelligãtur tp̄ales ſm ſucceſſionem tp̄is: ⁊ tñ ſeptimus dies ſemper intelligit̃ figuratiue: q2 licet de⁹ ceſſauerit a creatione nouarum ſpecierum: tamen non ceſſauit ſimpliciter creare: quia cõtinue creat animas rationales ex nihilo: et continue creat nouam gratiam in hominibus iuſtis: ⁊ continue regit ⁊ gubernat res a ſe creatas: et per conſequens non ceſſauit nec ceſſat de⁹ creare. vñ dicit ſaluator

Nota Augu.

Judeis Joan. v. Pater meus vſq͡ modo operatur ⁊ ego operor. Et ideo dicit Aug. contra aduerſarium legis ⁊ prophetarũ: ꝙ ꝓpheta Moyſes ſcriptor libri Geneſeos non ſolũ intẽdit ſcribere ordinẽ rerũ geſtarũ: ſed etiã ꝓut erant p̄figuratio rerũ futurarũ. Ideo Moyſes duo voluit prefigurare ꝑ illũ diſcurſum ⁊ ordinẽ rerum. Primo diſcurſum tẽporis huius mundi. Nam ſicut de⁹ in ſex dieb⁹ fecit oẽs creaturas: ⁊ in ſeptimo quieuit ⁊ ceſſauit: ita figurabatur ꝙ deus debebat ducere ⁊ regere hoiem peregrinando ab Adaz ꝑ ſex dietas ⁊ ſex etates vſq͡ ad Chriſtum per opera legis: ſed ĩ ſeptimo die et etate mundi homo debebat quieſcere ⁊ ceſſare ab operibus legis: ⁊ quieſcere per gratiã in lege libertatis. q̊ ita factum eſt. naz iſte hõ myſtic⁹ peregrinatus eſt in prima die ⁊ etate mundi ab Adam vſq͡ ad diluuiũ: ⁊ in ſecunda die vſq͡ ad Abrahã: ⁊ in tertia vſq͡ ad Moyſen: ⁊ in quarta vſq͡ ad primũ tẽplum ⁊ in quinta vſq͡ ad captiuitatem Babylo. ⁊ principium ſecũdi tẽpli: ⁊ in ſexta die vſq͡ ad Chriſtum ⁊ ſic in ſeptima die quieuit in Chriſto ⁊ in lege libertatis: ceſſando a lege ⁊ iugo ſeruitutis. Et ſic ptz ꝙ per diem ſeptimã ⁊ quietẽ dei intelligit̃ ceſſatio ab operibus legis in ſeptima die mundi: ⁊ tp̄e gratie: ⁊ per illã ſeptimã diẽ intelligit̃ totum tẽpus legis euange. ⁊ gratie Chriſti. Item ſcḋo ꝑ illã creationẽ ⁊ diſcurſum figurabatur totus diſcurſus noſtre recreationis ⁊ redemptionis. nã ſicut deus ꝑ ſex dies creauit oĩa: ⁊ in ſeptimo die ceſſauit ⁊ quieuit: ita Chriſtus incipiendo a die dñico in Ramis palmarum: per ſex dies laborauit in noſtra redẽptione: ⁊ in ſeptimo die ceſſauit a laboribus corporis: ⁊ ꝑ totam diẽ corp⁹ quieuit ⁊ iacuit in ſepulcro. Propter has ergo ſupradictas rationes deus precepit ſabbatum celebrari in die ſeptimo in ſignũ ⁊ figurã ſepulture Chriſti: ⁊ in ſignũ ſeptime etatis in qua debebamus quieſcere in xp̄o. Ex quib⁹ ptz q̊ meli⁹ ⁊ cõuenientius. ⁊ magis integre ſeruant literaliter ſabbatuz Judei Charraiz: ꝙ iſti Judei Rabanim q̃ habitant inter nos: inquãtũ ſeruãt duas noctes cũ die artificiali intermedio: quia vt ſic magis ſeruant veritatem figure ſepulture Chriſti. Nã ꝑ tantũ ſpatium iacuit Chriſtus in ſepulcro: q2 ipſe fuit crucifixus in die veneris: ⁊ in eadem die de ſero hora completorij fuit ſepultus ⁊ iacuit corp⁹ in ſepulcro per duas noctes ⁊ diẽ artificialẽ intermedium: vſq͡ ad diem dñicũ de mane/ in quo reſurrexit. Et ſic ptz ꝙ iſti Charraim melius intelligunt illud Leui. xxij. A veſpa vſq͡ ad verſperam celebrabitis ſabbata veſtra. i. a nocte vſq͡ ad noctẽ incluſiue: quia magis ſatiſfaciunt lr̃e ⁊ figure. Q̊ aũt veſpera ſumat̃ ĩ ſcriptura p̄ tota nocte/ maxime in iſto loco: ꝓbatur Mat. vlt. vbi dr̃. Ueſpere aũt ſabbati q̃ luceſcit in prima ſabbati venit Maria Mag. ⁊c. i. in nocte ſequenti ſabbatũ q̃ q̃dẽ nox luceſcit ĩ p̄ma ſabbati. i. cuius finis ⁊ mane eſt principiuz diei dñice: q̃ apud Judeos dicebatur prima ſabbati. i. prima dies poſt ſabbatum. Et ſic ptz ꝙ tota illa nox dicebat̃ veſpa ſabbati apud Judeos. Item ſequit̃ ꝙ iſti Charraiz bñ allegant illud Deut. v. ad ꝓbandũ ꝙ ĩ nocte ſabbati ſequẽti exiit Jſrael de Egypto: ⁊ ꝙ ꝓpter hoc deus precepit ſabbatũ celebrari in tali die: q2 illud cõuenientiſſimũ ſacramẽtũ ⁊ figura fuit ꝓ reſurrectione Chriſti. nã ſicut deus tali nocte expoliauit Egyptuz ⁊ liberauit Jſrael a dura ſeruitute ⁊ quieuit in libertate: ita Chriſtus in nocte ſequenti ſabbatum expoliauit infernum ⁊ liberauit ſanctos patres ⁊ fideles vet. teſt. et in die dñico ſummo mane reſurrexit ad gloriã. Et ſic in illa nocte ⁊ mane fuit illa figura liberationis de Egypto ꝑ Chriſtum completa in ſanctis patribus. Ex hoc etiã ſequit̃ ꝙ illa nox ſabbati in cuius fine ⁊ mane reſurrexit Chriſtus: fuit duplex nox. ſ. legis ⁊ gratie. Nam ipſa fuit nox naturalis ſabbati legis/ in quo tempore dies p̄cedebat noctẽ ſcḋm naturã: vt dictum eſt: ⁊ illa eadem fuit nox diei reſurrectionis ⁊ temporis ⁊ diei gratie: in quo nox precedit diẽ. Et ratio eſt. nã in lege veteri gratia preceſſit peccatũ. Uñ Adã non fuit creatus in nocte nec in peccato/ ſed in die ⁊ in gratia: ſed poſtea factuz eſt veſpere ⁊ nox in eo ꝑ peccatũ etiã in tali nocte peccati vixit totum genus humanum ꝑ ſex etates vſquequo factũ eſt mane ꝑ Chriſtum. ⁊ ſic poſt noctem peccati ⁊ legis incepit dies gratie ĩ reſurrectione Chriſti. Et ſic ille dies dñice reſurrectionis fuit primus dies legis gratie: ſuccedens nocti peccati ⁊ temporis ſabbati Judeoruz ⁊ nature: q2 nox preceſſit/ dies autẽ appropinquauit. ad Roma. xiij. Et ideo in lege euangelica ⁊ in tempore gratie nox precedit diẽ: ⁊ talẽ cõſuetudinẽ ſeruat eccl̃ia in celebratione feſtorum: q2 incipit dies feſtos celebrare a veſpere noctis precedentis/ ⁊ facit ꝙ nox precedat diẽ ꝓpter cauſam iam dictã. Et ſic eſt dicendũ ꝙ illa nox reſurrectionis fuit communis diei ſabbati precedentis ⁊ diei dñice ſubſequentis: ⁊ ſic fuit duplex nox. Et ꝑ hoc ſoluit̃ difficultas illius dicti ſaluatoris. Matt. xij. ꝙ ſicut Jonas ſteterit in ventre ceti tribus diebus ⁊ noctib⁹: ita opz eſſe filiũ hoĩs tribus diebus ⁊ tribus noctibus in corde terre. Nã licet ꝑ ſynecdochen Chriſt⁹ ſteterit in ſepulcro tribus diebus: ſumendo partem pro toto: q2 cepit finem diei veneris ⁊ principium diei dominice cum toto die ſabbati: tñ non cepit aliquid d̃ tertia nocte: quia non fuit ibi niſi per duas noctes. Et ideo quia illa nox reſurrectiõis fuit duplex: eſt dicendum ꝙ licet Chriſtus non iacuerit in ſepulcro niſi per duas noctes temporales: tamen ſtetit ibi per tres noctes ſacramentales. ⁊ ſic ſoluitur difficultas: quia ſcriptura magis attendit ad ſacramentum ꝙ ad literam ⁊ tempus. Ex ſupradictis ergo patet qualiter Judei non ſeruant verum ſabbatum etiã temporaliter et literaliter. ¶ Tertia concluſio. q̊ ſola Chriſtiana religio ſeruat verum et perfectum ſabbatum legale figuratum. Iſta concluſio probatur. Nam dictum eſt q̊ illud ſabbatum legale precepit deus ad requiem et ſanctificationem: ⁊ et in memoriam creationis: et in ſignum futuri ſabbati et ſeptime etatis ⁊ diei meſſie: in quo homo debebat ceſſare ab omnibus operibus legis. ſed totum tempus in quo ſumus eſt ſeptima dies mundi: et gratie: et dies Chriſti in lege promiſſi/ per illud ſabbatum figuratus: et totum iſtud tempus nos celebramus ab operibus legis abſtinendo: et ipſum tempus et diem exhibendo deo veram latriam ſanctificamus: ergo ſola Chriſtiana religio/ qui nos ſumus: verum ſabbatũ ſanctificat et celebrat. Maiorantem probata eſt. ſ. q̊ omnia legalia figurabant tempus meſſie in vltima etate. ſed hoc probatur multis auctoritatibus vet. teſt. q2 omnes Judei appellant tempus meſſie vltimam etatem/ quia oẽs illud tempus expectabant

n xp̄ani ſeruãt verum ſabbatum.

in quo debebant quieſcere ⁊ liberari. Eſaie. ij. cap. appellat tēpus meſſie nouiſſimū tēpus: dicens. Et erit ī nouiſſimis diebus preparatus mons domus dn̄i ſupra verticē mōtiū: ⁊ venient ad eum oēs gen- te ⁊ dicēt: Venite aſcendamus ad montē dn̄i: ⁊ ad domum dei Jacob: et docebit nos vias ſuas / ⁊ am- bulabimus in ſemitis ei⁹: quia de Sion exibit lex ⁊ verbū dn̄i de Hierl'z. Ex his verbis expectāt Ju dei ꝙ nouiſſimum tēpus mūdi eſt temp⁹ meſſie: in quo expectant doceri in veritate legis: q2 tunc ipſe debet eis reuelare ſecreta legis ⁊c. Item cap. xlix. appellat tēpus meſſie diē ſalutis ⁊ tēpus acceptū. Itē. cap. lxj. appellat ip̄m diē libertatis et annum placabilem: dicens. Spirit⁹ dn̄i ſup me / eo ꝙ vnxit me ad annunciandum māſuetis miſit me vt mede- ret cōtritis corde: ⁊ p̄dicarē captiuis indulgentiā ⁊ clauſis apertionem / ⁊ predicarē annum placabi- lem dn̄o. Itē Jacob. Gen̄. xlix. appellat tēpus meſ- ſie nouiſſimos dies: dicens: Cōgregamini vt ann ū- ciē vobis q̄ ventura ſunt in nouiſſimis diebus. Vn̄ oēs doctores Hebreoꝝ dicunt ꝙ p̄ nouiſſimos dies intendit tēpus meſſie. Item Dauid appellat tēpus meſſie annū benignitatis. pſal. lxiiij. Item pſal. cx. vocat ip̄m diē virtutis dei. Item pſal. cxvij. vocat ip̄m diē letitie ⁊ exultationis: dicens: Hec dies quā fecit dn̄s exultemus ⁊ letemur in ea ⁊c. Itē zacha. xij. ⁊ xiij. appellat ip̄m diem gr̄e ⁊ remiſſionis et ba ptiſmi: dicens. In die illa effundā ſup domū Dauid ſp̄m gr̄e. et ita in. c. xiij. In die illa erit patens fons domui Dauid in ablutionem pctōꝛis et mēſtruate. Itē Ezech. xxxiiij. vocat ip̄m diē requietionis ⁊ pa cis ⁊ paſcue. Item Eſa. xxiiij. vocat ip̄m diē requiei ⁊ liberationis a ſeruitute: dicens: Prope eſt vt ve niat temp⁹ eius / ⁊ dies ei⁹ non elongabunt. Et erit in die illa cū requiē dederit tibi de⁹ a labore tuo et a ſeruitute tua dura qua an̄ ſeruiuiſti ⁊c. Item Ra bi Salomon dicit ſup zacha. q̄d oēs prophete non ſunt locuti niſi ad tp̄s ⁊ dies meſſie. Ex ſupradictis p3 q̄ſio tota tota lex ⁊ prophete appellant vltimā etatē mundi tp̄s ⁊ diē ⁊ ānū meſſie / ⁊ appellāt ip̄m diē vniuerſe quietis: ⁊ p̄ conſequens tēpus meſſie eſt ſabbatū mūdi figuratū per ſabbatū legis: quia ſabbatū idē eſt q̄d requies ⁊ dies requietionis: vt probatū eſt in primo ⁊ ſcd̄o articulo. Et ſic patet p̄ batio maioris propoſitionis. Sed p̄batur minor. ſ. ꝙ tēpus q̄d colit eccl'ia modo ſit vltima etas ⁊ ſe- culū ⁊ tp̄s ⁊ dies meſſie / ⁊ per cōſequens eſt verum ſabbatum mundi. Et probat̄ ex ſacra ſcriptura a ſi mili cū experientia. nā licet Judei moderni negent Chriſtū fuiſſe meſſiā ī lege promiſſum tn̄ nullo mō poſſunt negare tēpus meſſie iam aduenīſſe: q̄cūq3 ſit ille meſſias: ⁊ hoc ex manifeſta experientia: eo ꝙ videmus ⁊ vident tēpus determinatum p̄ p̄phe tas ⁊ Thalmudiſtas in quo meſſias erāt venturus eſſe cōpletū. Scd̄o q2 videm⁹ p̄ncipalia q̄ erant p̄- miſſa patriarchis et prophetis eſſe cōpleta: q̄ nega re nō poſſunt: q2 determinatū ⁊ p̄miſſum fuit ipſi Jacob ⁊ Gen̄. xlix. ꝙ ablato ſceptro d̄ Juda meſſias erat venturus. Item promiſſum fuit. Danie. ix. q̄d poſt. lxij. hebdomadas a conſtitutione ſecundi tem pli erat Chriſtus venturus. Item promiſſum fuit Aggei. ij. ⁊ Mala. iij. ꝙ meſſias ad ſecundum tem- plum erat venturus. vnde dicitur Aggei. ij. Nolite timere: hec dicit dominus exercituum. Adhuc mo- dicum ⁊ ego commouebo celū ⁊ terrā et mare ⁊

Vltia etas mūdi ē tp̄s meſſie

aridam. Et mouebo oēs gentes: ⁊ veniet deſidera tus cunctis gentibus: ⁊ replebo domum iſtam glo ria dicit dn̄s. Magna erit gloria domus iſtius no uiſſime plusq̄ prime. Ex dictis huius prophetie ha betur ꝙ meſſias erat venturus ad illā domū ⁊ tem plum ſcd̄m: q̄d edificatū eſt p̄ zorobabelem poſt re ditū de Babylonia: et ꝙ illud templū erat nouiſſi mū ⁊ vltimum in lege vſq3 ad meſſiā. Itē Mala. iij. dicit̄ Ecce ego mittam angelū meū q̄ p̄parabit viā ante faciē meam: ⁊ ſtatim veniet ad tēplū ſanctum ſuū dominator quem vos queritis ⁊ angelus teſta menti quem vos vultis ⁊c. Ecce ergo q̄ſio iſtis duo bus prophetis q̄ fuerunt preſentes in edificatione ſecundi templi p̄miſſus fuit meſſias ad illud tem- plum in breui vēturus: q2 Aggeo dictū eſt poſt mo dicum: ⁊ Malachie ſtatim veniet. Sed illud ſecun- dum templū deſtructū fuit p̄ Titū ⁊ Romanos per. M. ccccxx. annos retro: ergo iam venit tunc meſ- ſias. Et ſic p3 ꝙ tempus determinatū p̄ p̄phetas iam tranſiuit / q2 iam tunc fuit ablatum ſceptrū de Juda: ⁊ tunc fuerunt implete. lxij. hebdomade Da- nie. non ſolū dierū ⁊ mēſiū ſed annoꝝ vt alibi dictū eſt. ergo ſequitur ꝙ ab illo tēpore citra iā ſumus ī tēpore meſſie. Hoc idē probatur p̄ determinationē Thalmudiſtarū. vn̄ quidam eorū diſtinguunt totū diſcurſum mūdi per tria ſecula: ⁊ cuilibet ſeculo at tribuunt duo milia annorum. dicunt em̄ ꝙ legit in ſtudio Helie ꝙ non eſt minus mundus q̄ ſex milia annorum duo milia vanitatis: ⁊ duo milia legis: et duo milia regis meſſie. ⁊ intelligunt per duo milia annorum vanitatis: ab Adā vſq3 ad Abrahā: ⁊ p̄ duo milia legis: ab Abraham cui data eſt circunciſio / vſ q3 ad meſſiam. Ex quibus patet ꝙ tranſactis qua- tuor milibus annorū ab Adā incepit tēpus meſſie. Item ſequit̄ ꝙ terminus circūciſionis ⁊ legis iam tranſiuit: q2 nō debebat durare niſi p̄ duo milia an norū ſcd̄m iſtos ⁊ p̄ conſequēs ab illo tēpore citra ſumus in tēpore ⁊ ſeculo meſſie. Item legit̄ in libro ſahedrin ꝙ dixit Helias ad Rabi Jahuda: ꝙ non erat minus mūdus q̄. lxxxv. iubilei vſq3 ad meſſiā. q̄d computans Rabi Salomon dicit ꝙ. lxxxv. iubi lei ſunt quatuor milia. ccl. anni in quorū vltimo iu bileo erat venturus meſſias. Itē alij Thalmudiſte diſtingunt totum diſcurſum mundi per ſeptē ſecu la ſiue etates aut dies. quorum primum fuit p̄mi mundi ab Adā vſq3 ad diluuiū. Scd̄m fuit ſeculum ſcd̄i mundi a Noe vſq3 ad Abrahā. Tertiū fuit ſclm circunciſionis vſq3 ad moyſen. Quartum fuit ſecu lum tabernaculi vſq3 ad p̄mū tēplū. Quintum fuit ſeculū primi tēpli vſq3 ad captiuitatē Babylonis. Sextū fuit ſeculū ſecundi tēpli vſq3 ad eius deſtru ctionē facrā p̄ Titū ⁊ Romanos. Septimū dicunt ꝙ de neceſſitate eſt ſeculum meſſie. Ex quibus om nibus patet ꝙ ante multa tēpora retro ſumus in tempore ⁊ ſeculo meſſie: q2 vltra mille. cccc. annos retro fuerunt impleta duo milia annorum legis et lxxxv. iubilei: et ſextum ſeculum mundi in ſecūdo templo. ergo ſequitur ꝙ ab illo tempore citra iam ſumus in tempore ⁊ ſeculo meſſie ⁊ vltimo ſeculo mundi: ⁊ ſic iam ſumus in ſabbato mundi: ⁊ p̄ conſequens eccleſia celebrat verum ſabbatum mundi per prophetas ⁊ Thalmudiſtas determinatū: vt patet per experientiam quo ad tempus determina tum. Secundo hoc idem patet per experientiam quo ad ea que manifeſte videmus completa in po pulo gentili que fuerunt ſcripta ī lege ⁊ prophetis nam primo dictū eſt zacha. xiij ꝙ oīa noīa idoloꝝ erant p̄ baptiſmū deſtruenda tp̄e meſſie. vn̄ ait. In die illa erit patens fons domui Dauid: et ī illa die deſtruā oīa noīa idolorū ⁊ non noīabunt̄ vltra ⁊c. Sed hoc videm⁹ manifeſte eſſe cōpletū: q2 reges ⁊ imperatores ⁊ oēs ppl'i gētiliū cōfractis idolis fuerunt baptizati: que res non poterat fieri niſi in tp̄e meſſie. vn̄ oēs Thalmudiſte tenēt ꝙ oēs genti- les tp̄e meſſie debēt vocari noīe Jacob et Iſrael: p̄pter illud Eſaie. xliiij. Noli timere ſerue me⁹ Ja cob ⁊ rectiſſime quē elegit effundā aquā ſup̄ ſitiē tem ⁊ flumina ſup̄ aridam ⁊c. Et iſte dicet dn̄i ego ſum: et ille vocabit noīe Jacob. Et hic ſcribet ma- nu ſua dn̄o: ⁊ noīe Iſrael aſſimulabitur ⁊c. oīa aūt iſta manifeſte videmus eſſe cōpleta: nā totus ppl's gētilis venit ad baptiſmū / ⁊ iā gl'iat̄ ſe noīari ſemē Abrahe ⁊ Iſrl' ⁊ Jacob ſcd̄m ſp̄m ⁊ p̄miſſionē: et iā manu ſua ſcripſit ⁊ p̄feſſus eſt fidē deo Iſrl'. Nam Aug. ⁊ Amb. ⁊ Hiero. ⁊ ceteri doctores q̄ erant de p̄plo gētiū: declarauerunt legē ⁊ p̄phetias: ⁊ manu ſua ſcripſerunt tractat⁹ ⁊ ſermones in fauorem dei Iſrael. Item tp̄e meſſie oēs ppl'i gētiliū debebant adorare deū Iſ. l'Eſa. xlix. Dedi te in lucē gētiū vt ſis ſalus mea vſq3 ad extremū terre: reges videbūt ⁊ conſurgent principes: ⁊ adorabunt dn̄m deū tuum ſcm̄ Iſrael q̄ elegit te. Sed oīa iſta videmus con pleta: nā totus ppl's gentilis venit ad fidē / ⁊ adorat deū Iſrael quē an̄ cōtēnebant: ⁊ gl'iant̄ ſe eſſe ſub deo Iſrael q̄d non poterat fieri niſi tp̄e meſſie. Ex quo patet ꝙ iā ſum⁹ in tp̄e meſſie. Ex oīb⁹ ſupradi ctis patet ꝙ Jeſus Chriſtus quē recepim⁹ et coli- mus / eſt verus meſſias in lege p̄miſſus / quē debe- bant oēs gentes recipere: ⁊ ad cui⁹ fidē oēs reges ⁊ ppl'i gētiū debebāt venire: vt p3 per totū diſcur- ſum pſalmorū ⁊ oīm p̄phetarum. ⁊ maxime Eſa. ij. Venient ad eū oēs ⁊c. Itē Eſa. xl. Ambulabunt gē- tes in lumīe tuo ⁊c. ſ3 videmus ꝙ oēs gentiles et re- ges ⁊ iperatores eorū venerūt ad fidē xp̄i: ⁊ obedie runt eius euāgelio: ergo ſequit̄ ꝙ ip̄e eſt meſſias. Et per conſequens nos celebram⁹ verū tp̄s ⁊ ſecu lū ⁊ diē ⁊ ſabbatum meſſie p̄ ſabbatū legale in ſepti ma die mūdi figuratū. vn̄ licet Judei cū ſuis falſis gloſſis negent alia de Chriſto tn̄ iſta q̄ dicta ſunt non poſſunt negare: eo ꝙ oibus patet manifeſta. Et ſic patet tertia cōcluſio. ꝙ ſola religio Chriſtia- na celebrat verū ſabbatū mūdi. q̄d eſt totū tēpus a primo aduentu Chriſti vſq3 ad ſcd̄ꝫ. ¶ Quarta cō cluſio. ꝙ Chriſtiana religio celebrat verū ſabbatū morale in die dn̄ica quo ad tp̄s. i. in debito ⁊ conue niē ī die celebrari illud. Iſta concluſio p̄bat̄. nā di ctum eſt in primo articulo / ꝙ ſabbatū fuit p̄ceptū celebrari ad requiē hoīs ⁊ ſactificationem dei in die. vij. in memoriā creationis: ⁊ in ſignum future quietis in ſepulcro. Et dictum eſt ꝙ inquantum eſt preceptū ad ceſſationē ⁊ ſanctificationē: ꝫ eſt prece ptū morale: ideo talis ſanctificatio ⁊ ceſſatio non debet ceſſare in teſt. nouo: ſ3 debet ceſſare celebra- ri in die. vij. quia vt ſic datū eſt in ſignum ⁊ figurā future quietis: que iam eſt impleta in Chriſto. Et ſimiliter debet ceſſare celebrari in die. vij. inquātū datū eſt in memoriā creationis ⁊ exitus Iſrael de Egypto: eo ꝙ illa creatio fuit figura noſtre recrea tionis: ⁊ ille exitus de Egypto fuit figura noſtre li berationis que omnia ſunt verificata in Chriſto: ⁊ per conſequens iam nō eſt facienda memoria de creatione poſtq̄ facta eſt noua recreatio: ſicut di- cit dn̄s Eſa. lxv. Ecce em̄ ego creo celos nouos et terrā nouā: ⁊ Hierl'm nouā: ⁊ nō erunt in memoria priora. Et ſic patet q̄d non eſt facienda memoria d̄ creationē poſtq̄ venit noua recreatio. Et per eādē rationē nō eſt facienda memoria de liberatiōe Iſrl' de Egypto poſtq̄ facta eſt liberatio gn̄alis totius gn̄is hūani: ſicut dicit dn̄s Hiere. xvj. Sed eſt fa- ciēda memoria de noua recreatione ⁊ liberatione totius gn̄is hūani: q̄ fuit p̄fecta ⁊ cōſūmata in die dn̄ica: in qua reſurrexit Chriſtus ad gloriam et no ſtrā renouationē ⁊ ceſſauit ab omni ope nr̄e redē ptionis: ⁊ incepit dies gr̄e. Et iō eccl'ia in tali die ſtatuit ſabbatū nr̄m celebrari in memoriam dn̄ice redēptionis: ⁊ noſtre renouationis ⁊ recreationis. Itē q2 tā paſcha q̄ ſabbatum fuit mortuū ⁊ ſepul- tum cum xp̄o: ſed non ſurrexit cū eo: imo māſit ici- neratum in ſepulchro: iō nō eſt āpli⁹ celebrādū Sꝫ q2 dies dn̄ica ſurrexit ſil' cū xp̄o: iō ī ea eſt ſabbatū noſtrū celebrādū. Et iō eccl'ia illā diem dedicauit ad ſabbatū ⁊ requiē nr̄am: ⁊ ad ſctificationem dei. Et ſic p̄ceptū de ſabbato inquantū morale manet in te. nouo celebratū in die dn̄ica ſ3 inquantum ceri moniale ceſſat celebrari in die. vij. p̄pter cās iam dictas: q2 poſtq̄ fctā eſt nr̄a recreatio iā ceſſat me- moria recreatiōis: ⁊ poſtq̄ fctā eſt vl'is redēptio iā ceſſat mēoria exitus Iſrl' de Egypto: ⁊ fit mēoria de recreatione ⁊ redēptione. vn̄ Hie. xvj. Ecce dies venient dicit dn̄s: ⁊ nō dicet̄ vltra viuit dn̄s q̄ edu- xit filios Iſrl' de terra egypti: ſ3 viuit dn̄s qui edu xit filios Iſrl' de terra Aqlonis ⁊c. ¶ Sed cōtra h̄ poſſet arguere Jude⁹. nā dictū fuit ſupra ꝙ in die vij. xp̄s iacuit mortuus ī ſepulcro ⁊ ceſſauit ab oī labore paſſionis. Et ſic fuit impleta figura creatio nis q̄ deus requieuit in die. vij. Et p̄ ꝯñs poti⁹ debet celebrari ſabbatū q̄ dies dn̄ica p̄p̄t q̄etē xp̄i. Ad hoc rn̄det̄ ꝙ p̄pter pctm̄ Ade tot⁹ hō fuit cōdēna tus. ſ. corp⁹ ad mortē corpalē ⁊ miſerias ⁊ paſſio- nes ſubiectū: ⁊ aīa ad mortē eternā. Et iō xp̄s per mortē ⁊ paſſionē redemit ⁊ liberauit aīam a morte eterna ⁊ ſatiſfecit p̄ pctō: ſ3 per reſurrectionem li berauit ⁊ reſtaurauit corpus ab oī miſeria. Et ſic xp̄s poſtq̄ fuit mortuus in ſepulcro ceſſauit ab oī ope redēptionis aīe: ſ3 corp⁹ nōdū erat reſtauratū ſ3 in reſurrectiōe fuit p̄fecta ⁊ cōſūmata tota nr̄a redēptio quo ad vtrūq3. ſ. quo ad corpus et aīam. Itē corpus xp̄i per mortē ceſſauit ab oī labore cor poralī: ⁊ ſic q̄eſcebat in ſepulcro xp̄s q̄ ad corpus a labore corpali. Et tunc fuit iplera ⁊ verificata fi- gura ſabbati inquantū fuit data in ſignū future q̄e tis corpalis xp̄i in ſepulcro. ſ3 xp̄s quo ad animam nō ceſſauit in die ſabbati: q2 aīa xp̄i per totā diem ſabbati fuit in inferno: nō tanq̄ re⁹ ſ3 tāq̄ triūpha tor ⁊ dn̄s ⁊ iudex: q2 ibi ſedit p̄ tribunali per. xl. horas: ⁊ examinauit cum gn̄is hūani cum diabolo puta quō diabolus nō potētia: ſed iuſtitia erat ſu- perandus: vt inquit Augu. xj. de tri. Et ſic oſtendit xp̄s q̄ſio pctm̄ hoīs erat remiſſibile: eo q̄d habue- rat extrinſecū impugnatorē ⁊ q2 confeſſus fuerat pctm̄ ſuū: ⁊ quō pctm̄ diaboli erat irremiſſibile eo quod nullū habuerat impugnatorē nec ſuggeſto- rē: ſed ex propria ſup̄bia ⁊ malitia peccauerat. Et oñdit quō diabol⁹ ex inuidia decepat hoīem ⁊ fece rat ip̄m peccare. Et oñdit inſuper quō pctm̄ hoīs

Obiectio.

rñſio

C

erat punitū ⁊ purgatū ꝑ mortē ⁊ paſſionē ſuā ⁊c.
⁊ per ↄ̄ns iuſte poterat oēs fideles ve.te. de infer-
no abſtrahere. Et ſic xp̄s eduxit oēs fideles ſuos d̄
limbo ⁊ obſtruſit et ligauit diabolū ad carcerem
perpetuū ⁊ reſurrexit in die dñica de mane cū cor-
pore glorioſo. Et ſic tūc fuit perfecta tota nr̄a redē
ptio quo ad corp⁹ ⁊ aīam: ⁊ xp̄s ceſſauit ab oī ope
nr̄e redēptionis ⁊ quieuit quo ad corp⁹ ⁊ aīam: qꝛ
ap̄li⁹ nō morit̄ nec mors illi vltra dñabit̄. ¶ Quin
ta concl'o. ꝙ ſola xp̄iana religio vere celebrat oīa
ſabbata annualia ⁊ ceteras feſtiuitates in memoriā
myſteriorū no. te. Iſta cōcl'o p̄t ꝓbari ꝑ iā dicta. nā
oīa feſta ⁊ ſabbata ānualia ve. te. fuerunt data in-
ſignū ⁊ figurā futurorū. ſ3 oīa illa ſigna fuerunt ve
rificata per xp̄m in ve. te. ergo iā ceſſat nō celebra-
ri in memoriaꝫ geſtorum ve. te. poſtꝙ eorum figura
fuit impleta. ergo ſolū debet celebrari memoria no
uorꝫ bñficiorū per illa vetera ſignificatorū. Et ſic
poſtꝙ iā fuit īpleta figura exit⁹ Iſrael de Egypto
ꝑ reſurrectionē xp̄i: iā non debet celebrari paſcha
ī memoriā exit⁹ Iſrl' de egypto: ſ3 in memoriā dñi-
ce reſurrectiōis. Itē de⁹ p̄cepit diē p̄te. celebrari ī
l. die poſt paſcha in memoriā datiōis legis. Sed qꝛ
in. l. die poſt reſurrectionē ap̄li acceperūt itelligē
tiā legis ⁊ ꝓphetarū ⁊ oīm ſcripturarū: ⁊ recepe-
rūt oīa dona grã. iō tūc fuit impleta figura datio
nis legis. qꝛ ſicut in mōte Sinai ille pp̄l's accepit le
gē/ita in mōte Siō ap̄li ⁊ tota eccleſia acceperunt
intelligentiā legis ⁊ veritatē oīm ſcripturaꝝ. ergo
magis debet celebrari dies p̄te. ī memoriā datio-
nis ſpūs ſancti ꝙ in memoriā dationis legis. qꝛ ꝑ
illā acceperūt illi legē: ſ3 ꝑ dationem ſpūs non tm̄
accepimus intelligētiā et veritatē legis ſed accepi
mus oīa dona graꝝ. Et ita pariter eſt dicēdū de ſab-
batis ⁊ feſtis mēſis. vij. qꝛ figure illorū fuerūt ↄple
te ⁊ verificate in iſto. vij. mēſe: ⁊. vij. etate mūdi in
qua ſum⁹ Et ſic in hac etate celebram⁹ ſacrificiū
xp̄i figuratū ꝑ ſacrificiū Iſaac: ⁊ celebram⁹ feſtum
vere expiationis facte ꝑ xp̄m: ⁊ feſtū tabernaculo-
rū ꝑ ↄſecratiōis eccleſiaꝝ. Et ita pariter celebramus
feſtū incarnationis ⁊ natiuitatis xp̄i: ⁊ celebram⁹
feſta ſctōꝝ no. te. eo. ꝙ illico abſoluti a vinculis cor
poris huius euolauerūt in eternas māſiōes ⁊ eter
na tabernacula. que quidem feſta oīa dicunt̄ vera
ſabbata: qꝛ inſtituta ſunt ab eccl'ia ad requiē nr̄aꝫ
⁊ verā ſanctificationē ī memoriā ꝗ̄ris illorum: vt
patebit infra. ¶ Sexta cōcluſio. ꝙ ſola xp̄iana re
ligio vere ⁊ rite celebrat oīa ſabbata ⁊/ſanctificat
ea quo ad modū ſctificādi. Ad cui⁹ intellectum eſt
aduertendū: ꝙ duo ſunt principal'r ↄſideranda in
celebratione ſabbatorū. Primo requies ⁊ ceſſatio
⁊ per conſequēs ſunt cōſiderāda illa a quibus hō
debet ceſſare ⁊ ꝗ̄eſcere in talib⁹ dieb⁹ feſtis. Secū
do eſt cōſiderādus modus ſctificationis. i. quō et
quib⁹ modis ſunt ſabbata ſctificanda a nobis. vñ
ſi ſabbatū nihil aliud eſt niſi ſctificatio ⁊ ceſſatio:
ergo ſabbatizare nihil aliud eſt niſi abſtinere ⁊ de
clinare a malo ⁊ facere opa bona ⁊ ſctā erga deum
⁊ ꝓximū. Et ſic ſabbatū ſemꝑ eſt obſeruandū ī oī
die ⁊ mēſe ⁊ anno ⁊ in oī hora. Et ſic xp̄ianis totū
tp̄s grē eſt ſabbatū Ex quo p3 ꝙ in hoc noīe ſab-
batū cōprehendunt̄ oīa p̄cepta moralia: ⁊ cōphen
dit̄ charitas dei ⁊ ꝓximi: ⁊ ꝑ conſequēs tota lex et
ꝓphete. Et iō lex et ꝓphete ꝑ ſabbatū intelligunt
totū tp̄s grē in quo cōtinue eſt a malo ceſſandum;

P xp̄iana religio vere celebrat feſtiuitates ⁊c.

O xp̄iani ſanctificāt ſabbatum.

⁊ bonū ⁊ ſanctū opus faciendū/deo verā latriam
exhibēdo ⁊ ꝓximo ſubueniendo. ¶ Quantum ad
p̄imū dicit dñs Exo. xx. ⁊. xxxi. ⁊ Deute. v. Nullum
opus ſeruile facies in eo: ſed oē peccatum eſt op⁹
maxime ſeruile/qꝛ qui facit pctm̄ ſeruus eſt pcti.
Ioā. viij. ergo maxime eſt ceſſandum ab oī pctō ta
li die. Itē oīa cerimonialia data ſunt in ſignū ſerui
tutis ⁊ pene pcti/⁊ in ſignū future ſolutionis facien
de ꝑ xp̄m/vt dictū eſt in prima q̄ōne/ergo tali die
maxime eſt abſtinendū ab oībus operib⁹ legis ſer-
uitutis. Et nō ſolū in ſabbatis memorialibus: ſed
etiā in toto ſabbato vl'i/qd̄ eſt totū tp̄s grē ⁊ legis
libertatis eſt ceſſandū/⁊ abſtinēdū ab oī pctō et
operibus legis ſub pena mortis eterne: vt dictum
eſt in ſcdo articulo. Et ſic p3 a quibus eſt abſtinen
du3 ⁊ ceſſandū cōiter in toto ſabbato vl'i: ſed vltra
iſta ſupradicta / in ſabbato memoriali. ſ. in quoli-
bet die feſto ab eccleſia in memoriā beneficiorū no
ſtre redemptionis dedicato eſt ceſſandū ab oī ope
prophano ⁊ negotio mūdano: vt hō poſſit intēde-
re ſoli ſanctificationi ⁊ honori diuino: ⁊ hoc conue
nit ſoli ſabbato memoriali/⁊ diei feſto ab eccleſia
dedicato. ¶ Quātū aūt ad ſcdm de ſanctificatiōe
ſabbati eſt aduertendū ꝙ ſabbatū ſanctificare idē
eſt qd̄ in ſabbato opa ſctā facere. Opa autē ſancta
ſunt illa q̄ a deo ſunt precepta ⁊ ordinata ⁊ ꝑ ↄ̄ns
nihil aliud eſt niſi declinare ab oī malo et facere
bonū implēdo diuina mandata: q̄ oīa cōſiſtūt in di
lectione dei ⁊ proximi: ⁊ in operando ſm̄ iuſtitiaꝫ
erga deum ⁊ ꝓximū: q̄ quide3 iuſtitia tribuit vni-
cuiq3 qd̄ ſuum eſt. ſ. deo exhibet latriā ſeruiut: et
ꝓximo mutuum auxiliū. Et ideo ſunt duo vidēda.
Primo que latria eſt deo exhibēda: ⁊ qd̄ auxilium
ꝓximo tribuendū. Ad primū aūt eſt dicendū: ꝙ la
tria eſt ꝗdā cult⁹ ſeruitutis ſoli deo debitus rōne
ſumme maieſtatis ſapīe ⁊ bonitatis. Unde qꝛ iſta da
tria in ſolo deo reperiuntur eſſentialiter: ideo ſoli
deo cōpetit latria. Unde rōne ſumme maieſtatis
⁊ oīpotentie creauit mundū de nihilo: rōne autem
ſumme ſapīe oīa ſuauiter ⁊ ſapiēter diſponit ordi-
nādo ī ſuū finē: ſed rōne ſue bonitatis ⁊ largitatis
oībus ꝓuidet ⁊ oīa cōſeruat. Et iō rōne ſue oīpotē
tie ipſi debet̄ adoratio cū ꝓſtratiōe ⁊ ꝓcidētia: et
rōne cōſeruatiōis ⁊ ꝓuidētie debet̄ ipſi munus et
oblatio: ſ3 rōne ſapīe debet̄ ipſi laus et hymnus.
Et in his trib⁹ cōſiſtit latria ſoli deo debita: quā la
triā explicat Dauid pſal. xxviij. in primo verſu/di-
cēs. Afferte dño filij dei: afferte dño gl'iam ⁊ hono-
rem: adorate dñm ī atrio ſcrō eius. Iſta aūt latria
ſeruitus deo debita. ſ. adoratio/laus ⁊ oblatio eſt de
iure nature: iō ꝑtinet quaſi ad morales virtutē Et
iō natural'r oēs natiōes hāc latriaꝫ deo exhibuert̄
niſi ꝙ errabant circa obiectū ⁊ ſubſtātiā: qꝛ nō ve-
rū deū adorabant: ⁊ q̄nq3 circa modū: qꝛ nō debitā
latriam exhibebant. Et hoc ꝓcedebat ex ignoran-
tia: qꝛ gentiles veru3 deum non cognoſcebant. Et
ideo eſt neceſſaria fides preuia ad verā latriā ex-
hibendam: nam eſt neceſſaria cognitio veri dei vt
cultor ſciat quē deu3 debet colere: ⁊ eſt neceſſaria
cognitio beneficiorū receptoꝝ: vt ſciat q̄ munera
debeat offerre: ⁊ quibus laudibus ⁊ ꝓpter q̄ bene-
ficia debeat deū magnificare: ⁊ laudare: q̄ oīa non
poſſunt haberi niſi per fidem et doctrinam ſacre
ſcripture: que docet quomodo eſt vnus ſolus deus
creator oīm rerum ⁊ recreator ⁊ cōſeruator et glo-

R In celebratione ſabbati duo [illegible] attendenda.

S Quid ſit ſanctificare ſabbatū.

Latria deo exhibenda [illegible]

rificator. ⁊ talē deū. ſ. creatorē ⁊ redēptorem ⁊ glori
ficatorē catholica fides docet ⁊ p̄cipit adorari et
coli ꝑ latriā ſeruiturē. ¶ Et iō catholica fides per
xij. aut. xiiij. articulos explicat eſſentiā ⁊ oīpotentiā
⁊ bonitatem dei: vt cultor ſciat quō ⁊ quā latriam
debeat deo exhibere. Et ſic oportet qd̄ cultor cre-
dat deū trinū in perſonis: ⁊ vnū i ſubſtātia ⁊ eſſen-
tia: qui ex nihilo ex tp̄e cūcta creauit: ⁊ qd̄ ꝑſona
filij accepit nr̄am humanitatē: ⁊ fact⁹ eſt hō: ⁊ i qua
humanitate dedit legem euangelicā: ⁊ fuit paſſus:
⁊ ſepultus. ⁊ reſurrexit ⁊c. Et ſic chriſtiana religio
tali fide p̄ſuppoſita ex preceptis euangelicis ado-
rat deū trinū ⁊ vnū ⁊ creatorē: ⁊ offert verum ſacri
ficium eucharīſtie in memoriā paſſionis: ⁊ hoc rō-
ne beneficij redemptionis: in quo ſacrificio offer-
tur xp̄s verus deus ⁊ homo cū oībus ſuis meritis
pro toto pp̄l'o. Et in ſeptem horis canonicis lau-
dat deū de ſūma ſapiētia: ⁊ agit grãs ꝓ vniuerſis
beneficijs receptis petendo ſemper futuram glo-
riam: ⁊ felicitatē nobis promiſſam. Et ſic p3 quō
chriſtiana religio exhibet deo vero verā ⁊ debitam
latriā. Ex ſupradictis ergo ſequit̄: ꝙ Iudei ⁊ Sar-
raceni nō exhibēt deo verā immo falſam latriam:
eo ꝙ non hn̄t veram fidē. Nā in primis nō adorant
nec credūt verū deū. Nam negāt deū eſſe trinum ⁊
vnū: ⁊ negāt oēs articulos hūane redemptionis: qꝛ
negāt incarnationē filij ⁊ paſſionē ⁊c. Et ſic intēdūt
adorare ⁊ colere vnum deum qui non eſt trinus in
perſonis nec incarnatus ⁊c. Sed talis deus nuſꝙ̄
eſt. igitur nullū deū: immo falſum deum colunt ⁊
adorant: qꝛ ille qui eſt verus de⁹ creator celi ⁊ ter-
re/⁊ eſt trinus in ꝑſonis: ⁊ vnus ⁊ ſimpliciſſim⁹ in
ſubſtantia. Et ſic per conſequēs non exhibent ipſi
debitā latriā: nec offerunt ſacrificium deo accepta
bile ſicut dictum eſt pſal. xlix. ⁊ pſal. l. Et per conſe
quens non reddūt debitas grãs ꝓ beneficio redē-
ptionis: nec debitas laudes tanꝙ̄ vero deo redem-
ptori ⁊ glorificatori. Et ſic nō exhibēt verā ⁊ debi-
tā latriam. Sed ad hoc reſpondēt Iudei moderni
ꝙ patres ve. te. exhibuerunt deo verā latriam ſcd̄3
ꝙ deus precepit in lege. Et tū nō credebāt trinita-
tem in deo nec aſſerebant tale ſacrificiu3 ſicut nos
offerimus: nec credebāt ea que nos credimus: nec
exhibebant talem latriam. vt patet per totū diſcur
ſum legis. ⁊ ſic dicūt qd̄ ipſi nō errāt: poſtꝙ̄ ſequū
tur fidē ⁊ ritum illoꝝ in latria exhibēda. Sed iſti
non euadunt rōnē nec futurā iram dei: immo men-
tiunt̄. Nā probatū eſt in p̄cedenti q̄ſtione qualiter
pr̄es ve te. habuerūt veram fidē de xp̄o futuro: et
ſub tali fide/⁊ in ſignū p̄tij futuri per xp̄m in cru-
ce offerendi ⁊ ſoluendi/offerebāt ſacrificia ⁊ exer-
cebant cetera legalia. Et ſic tunc illi offerebant in
ſignū ⁊ figurā: qd̄ Chriſtus obtulit realiter in cru-
ce: ⁊ illud idem ſacrificium quod nos realiter nunc
offerimus in memoriaꝫ paſſionis. Et ſic habebant
eandem fidē quam nos habemus de xp̄o redem-
ptore ⁊ glorificatore: licet non eodem modo nec ita
diſtincte. Et ideo nobiſcū acceperunt repromiſſio
nes ⁊ premium fidei ⁊ latrie. ad Heb. xi. Et ſic ha-
buerunt fidē de articulo trinitatis: licet non ita di
ſtincte. quia in lege ⁊ prophetis explicatur trini-
tas perſonarum/vt probatum eſt in pleriſq3 locis:
maxime pſal. xxxij. ⁊. xliiij. Et ſic eſt dicendum qd̄
patres vete. teſt. exhibebant deo veram latriam in
ſigno ⁊ figura non in re: quia omnia illa ſacrificia

T Iudei ⁊ [illegible] exhibent veram latriā.

figurabāt hoc ſacrificiū nr̄m. iō qū ille figure fue-
runt cōplete ⁊ verificate per xp̄m in cruce: ceſſa-
runt oīa illa ſacrificia: vt fuit ꝓbatū Daniel'. ix. cū
dixit qd̄ poſt. lxij. hebdomadas occidet̄ Chriſtus:
⁊ tunc ceſſabit oīs hoſtia ⁊ ſacrificiū ⁊c. Et ſic poſt
paſſionem Chriſti oīa illa ſacrificia ⁊ oīa legalia
ſunt falſa: qꝛ tantū erant ſigna de futuro: vt paulo
ante dictū eſt. Et iō ſunt nunc deo abominabilia:
eo qd̄ negant Chriſtū veniſſe/⁊ faciunt mendacem
deū ⁊ ꝓphetas/quotiens per Iudeos obſeruant̄.
Et ideo mentiuntur Iudei moderni dicētes ſe ha
bere eādem fidē: ⁊ exhibere eandem latriā cum pa-
trib⁹ veteris teſtamēti. immo iſti totaliter negant
Chriſtum ⁊ noſtram redēptionē quem illi ſummo
pere credebant ⁊ expectabant. quia Moyſes ⁊
Aaron ⁊ Samuel cū oībus ſacerdotibus iam tunc
inuocabant nomē dei: qd̄ eſt verbum incarnatum
Chriſtus Ieſus dictum eſt pſal. viij. ⁊. xcviij. Et ſic
patet qd̄ Iudei falſum deū adorāt ⁊ credunt: ⁊ fal-
ſam ipſi exhibent latriam. ⁊ ſic eſt dicendum de
Sarracenis ⁊ ceteris infidelibus. ¶ Ex quib⁹ om-
nibus ſequitur: quod ſola chriſtiana religio vero
deo veram exhibet latriā: ⁊ per cōſequēs vero ⁊ de-
bito modo ſāctificat omnia ſabbata reſpectu dei.
¶ Sed nunc reſtat videndū quomodo chriſtiana
religio vere ſanctificat ſabbatum ſancta opera fa-
ciendo erga proximū. ¶ Ad cuius intellectum eſt
aduertendum: qd̄ opera hūana licita ſunt in dupli
ci genere. Nam quedam dicunt̄ tp̄alia ⁊ prophana:
ſicut ſunt opera ſeruilia ⁊ mechanica/⁊ cetera de
victu ⁊ pane lucrando. ⁊ iſta dicuntur vtilia nobis.
Alia dicunt̄ opa ſancta facta in auxilium ⁊ neceſſi
tatem proximi. et iſta dicuntur opa miſericordie et
opa ſancta. In omni ergo die feſto et in omni ſab-
bato memoriali euangelico p̄cipit abſtinere xp̄ia-
na religio ab omni opere ſeruili ⁊ ꝓphano mecha-
nico: ſed non p̄cipit ceſſare ab opibus miſericordie
immo p̄cipit in die feſto opib⁹ mīe intēdere ⁊ inſu
dare: eo qd̄ talia opa non ſunt prophana: nec ſerui-
lia: ſed ſctā/ad auxilium et ſubuentionem proximi
ordinata. qꝛ tali die tenetur homo ſctā opa facere:
qꝛ hoc eſt ſabbatu3 ſanctificare. Et ſic patet qd̄ fal
ſo et iniquo mō Iudei incuſabant Chriſtū ſanātem
infirmos in ſabbato: qꝛ ſanando infirmos opa mi-
ſericordie adimplebat ⁊ ſancta opera faciebat: ⁊ ꝑ
conſequens ſabbatum magis ſanctificabat: qꝛ ad
hoc fuit ſabbatum inſtitutum. ſ. ad ceſſandū ab om
ni opere ſeruili ⁊ prophano: ⁊ maxime a peccato/et
ad ſanctificandum ipſum ſabbatū: ſc3 ad faciendū
ſola opa ſancta in eo: erga deū veram latriam exhi
bendo: ⁊ erga ꝓximū auxilium in neceſſitatib⁹ tri-
buendo. Et dicit ſaluator: Pater meus vſq3 modo/
id eſt ſemper/⁊ etiam in ſabbato operatur/omnib⁹
creaturis miſericorditer ſubueniēdo: ⁊ ita ego ope
ror pauperes ⁊ miſeros ⁊ infirmos miſericorditer
ſanando. Et Io. vij. dicit ꝙ circunciſionem facit ho
mo in ſabbato: ⁊ nō ſoluit ſabbatum. per quod oſtē
dit quod maxime in die feſto ſunt eccleſiaſtica ſa-
cramenta exercenda: ⁊ per cōſequēs latria exhibē-
da. Et hoc ſeruat Chriſtiana religio: quia in diebus
feſtiuis cum maiori apparatu ⁊ ſolennitate exer-
cet diuina officia/et facit eleemoſynas: et cete-
ra opera ſancta. Ex quibus patet qd̄ ſola Chriſtia-
na religio vere ⁊ debito modo ſanctificat et cele-
brat ſabbatum. Ex ſupradictis per tres articulos

V opera hūana ſunt li cita [illegible] ⁊ pri mo fien da.

in tota iſta queſtione patet qualiter / ſabbatum legale cum ceteris feſtiuitatibus iam ceſſauit: ⁊ quo modo Judei falſo ⁊ indebito modo obſeruāt ſabbatum: ⁊ quomodo ſola chriſtiana relio celebrat
rñ. ad argu mēta. verū ſabbatū cū ceteris feſtiuitatibus: ⁊ debito ⁊ integro ⁊ perfecto mō ſctificat illud. ¶ Nūc autē reſtat reſpondere ad argumēta Judeoꝝ in princi-
ad pri mum. pio queſtionis adducta. Ad primum igit̄ eſt dicendum ſicut dictū eſt in prima queſtione / ꝙ ſabbatū ⁊ cetera legalia dat fuerūt ſub federe eterno: quātum ad illā etatem / inquantum fuerunt data in ſignum. Et ſic fuerunt eterna ſcd̄m q̄d: q꞉ per totam illam etatē legis durauerunt. Sed quātum ad ſuū ſignificatum immediatum fuerunt magis eterna: quia ſignificatum ſabbati ⁊ ceterorum legaliū adhuc ſeruatur in lege gratie. Item quia ſabbatū noſtrum adhuc ſignificat ſabbatū glorie: qd̄ apoſtolus ad Hebreos quarto / appellat ſabbatiſmum: ideo vt ſic ſabbatum eſt eternum ſimpliciter. ⁊ iō deus precepit ſabbatum ſub federe ſempiterno. Quod quidem preceptū obſeruatū fuit in teſtamēto vet. quantū ad ſignū: nunc aūt obſeruat̄ quantum ad ſuū immediatū ſignificatum. In pr̄ia aūt obſeruat̄ quo ad ſuū vltimatū ſignificatū. Et ſic ſabbatū tripliciter dicitur eternum: ſcilicet quo ad ſignum in
ſabbatū tri plr' dr' eternū illa etate: et quo ad ſignificatum immediatum in iſta: ⁊ quo ad vltimatū in futuro ſeculo. ⁊ ſub tali intētione deus p̄cepit ſub federe eterno ſabbatum obſeruari: vñ licet ſabbatū ceſſauerit quantum ad ſignū: tñ non ceſſat quātum ad ſignificatum ⁊ veritatem: imo ſemꝑ manet in ſua eternitate hic per grām / ⁊ in futuro per gloriam. vnde ſicut patres et fideles ve. te. celebrabant ſabbata in ſignū fidei future quietis: ita nos obſeruamꝰ hic ea ꝑ gratiā et veritatē: in pr̄ia aūt obſeruabimus ea per gloriā. Unde hō myſticus obſeruabat ſabbatū ī ſeptima die quantū ad ſignum: nunc ſeruat ipm̄ in ſeptima etate quātū ad veritatē per grām: poſt hāc vitam ſeruabit ipm̄ in eternitate per gloriā: q꞉ vt ſic precepit deus ſabbatū ſub federe ſempiterno. ſ. vt hō myſticus obſeruaret ipm̄ per totā illā etatem in ſignum: in iſta quo ad veritatē per grām: ⁊ in futura per gloriā: ⁊ ſic manet ſabbatum eternū. ¶ Ad
x Ad ſecundū aliud: iam dictū eſt qualr' p̄ceptū de ſabbato celebrando partim eſt morale / ⁊ partim cerimoniale: ⁊ partim iudiciale. ſed magis eſt cerimoniale ꝙ morale. Et ideo inquantum cerimoniale de neceſſitate ceſſauit celebrari in die ſeptimo poſtquam ſua figura fuit impleta: ſed inquantū morale remanet celebrandum in prima die ſeptimane in memoriam dñice reſurrectionis: vt dictum eſt. Et etiam ſantificat̄ tota iſta ſeptima etas ſignificata per ſabbatū legis eo modo quo dictum eſt. Et ſic celebramus ſabbatū vl'e per totā ſeptimā etatē per grām: et celebramꝰ ſabbatū morale in prima die ſeptimane eo mō quo dictū eſt: ⁊ ſic ſabbatum morale ſemper celebrat̄: nec ceſſat celebrari: ⁊ ſic eſt eternum.
y Ad tertium. ¶ Ad tertiū dr': ꝙ deus precepit ſabbatū obſeruari in multiplex ſignū. ſ. primo in ſignū fidei preterite creationis: ⁊ iō precepit ipm̄ ſub comminatione mortis: ⁊ cū frequenti repetitione ne ille ppl's obliuiſceret̄ ⁊ perderet fidem vnius dei creatoris oīm: vt per talē fidem diſtingueret̄ a ceteris natiōibus gentiū: q̄ nō habebāt fidē vnius dei: nec credebant creatiōnē. iō vt plurimū vbicūꝙ p̄cepit ſabbatum ait. Memēto vt diem ſabbati ſanctifices: quaſi dicat: ne fides vnius dei decidat a memoria tua: vñ Exo. xxxj. dicit. Uidete vt ſababatum meum cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter me ⁊ vos in generationibus veſtris: vt ſciatis. q꞉ ego dñs qui ſanctifico vos ⁊c. quaſi dicat: vt recordemini: q꞉ ego ſum dominus ⁊ creator omniū: qui ſanctifico vos nunc per fidem: ⁊ in ſeptima etate per gratiam: vt per tale ſignum fidei diſtinguamini ⁊ ceteris generationibus infidelium idololatrarum. Ideo Leuiti. xix. dicit. Sabbata mea cuſtodite: ego dñs deus veſter: nolite conuerti ad idola. quaſi dicat: hoc preceptum ſabbati do vobis vt recordemini quod ego ſum dñs deus qui creauit oīa: vt retinentes talem fidem nō conuertamini ad idola ſicut cetere nationes: que talem fidem vnius dei creatoris non habēt. Ex quibꝰ pꝫ: ꝙ ad firmādā talem fidem vnius dei creatoris: ⁊ vt per talem fidem diſtingueretur ille ppl's a pplo gētili qui talem fidem non habebat: immo colebat multos deos: deus ſub tam frequenti repetitione ⁊ ſub pena mortis precepit ſabbatum celebrari in ſeptima die in memoriam creationis. Sed totus ppl's gentilis iam venit ad fideꝫ vnius dei creatoris ⁊ redemptoris ⁊ recreatoris: ergo fruſtra celebratur ſabbatum ſeptima die: maxime / q꞉ ſabbatum ⁊ figura eius iam eſt verificata per noſtram recreationē factā per Chriſtuꝫ / quā illud ſabbatum ſignificabat: ideo relicta figura celebrandum eſt ſabbatum in die dñica in memoriā dominice reſurrectiōis facte in illa die. Item ſabbatum non ſolū eſt p̄ceptum celebrari in ſeptima die in memoriā creationis hoīs: ſed etiā ī memoriā exitꝰ Iſrael de Egyp. Deute. v. Et etiā pōt ꝓbari Exo. xvj. q꞉ ante legē datam iam p̄ceperat deus in ſeptima die ab operibꝰ ceſſari ⁊ ſabbatuꝫ obſeruari: vñ dixit Moyſes. Sex diebꝰ colligetis manna: in die aūt ſeptimo ſabbatum eſt dño. ⁊ infra. Uidete qd̄ dñs dederit vobis ſabbatū: ⁊ maneat vnuſquiſꝙ apud ſemetipſum: ⁊ nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo: ⁊ ſabbatizabit populus die ſeptimo ⁊c. Unde nota ibidem: ꝙ per ſex dies pluebat manna ⁊ in ſabbato ceſſabat / ne hoīes colligerent ipm̄:
Sex dies plue bat manna ... die ſeptimo. per qd̄ denotabat deus ꝙ ſex diebꝰ debemus laborare pro victu: ſed per totū diem feſtū debemꝰ intēdere rebus ſpūalibus et cultui diuino tantū. Ex ſupradictis verbis patꝫ: ꝙ ſabbatum iam fuit obſeruatū in illo populo ante legē datā. Et ideo aſſerunt multi: ꝙ per illas ſeptē hebdomadas ab exitu egypti vſꝙ ad dationē legis / precepit Moyſes obſeruari ſabbatum in ſeptima die: eo qd̄ tali die exijt Iſrael de Egypto: qd̄ cōfirmat Deutero. v. vbi dicitur. Memēto ꝙ ſeruieris in Egypto: ſed inde eduxit te dñs in manu potēti ⁊ brachio extento: idcirco p̄cepit tibi dñs vt obſerues diem ſabbati ⁊c. Et iō ſub tali etiā memoria Charraim obſeruant ſabbatum a nocte vſꝙ ad noctem incluſiue vt dictuꝫ eſt. Sed quia illa liberatio fuit figura future liberationis ſanctorum patrum de inferno / que facta et cōpleta fuit per Chriſtum in nocte reſurrectionis:
z Ad quartum. ideo ſabbatum non eſt amplius obſeruandum in ſeptima die vt dictum eſt: et ſic eſt dicendum de ceteris feſtis legalibus: que omnia fuerūt precepta ⁊ data in ſignum ⁊ figuram. ¶ Ad quartum autem et vltimum eſt dicenduꝫ: ꝙ nos celebrando totum tp̄s grē ⁊ diem dñicam / nihil addimus nec auferimus / immo celebramꝰ verū ſabbatuꝫ ſignificatum per ſabbatū legale. Nā veritas ⁊ ſignificatuꝫ ſunt de eſſe veri ſignū: q꞉ ſignū eſt accidens reſpectu ſignificati: ⁊ ſignificatū eſt ſubſtātia ⁊ eſſe ⁊ veritas ſigni. Et iō ſi adueniēte veritate remouet̄ ſignuꝫ et figura: ⁊ retinent̄ ipſa veritas: nullū eſſentiale auferꝫ nec addit̄: ſed ꝑficit̄ ⁊ verificat̄ ſignum ⁊ figura. iō eſt dicēduꝫ ꝙ iudei moderni ſunt latrones et falſificatores legis: q꞉ auferunt a lege veritatē eſſentialē: qd̄ eſt principale in lege ⁊ in omī ſigno / et retinent falſum ſignū. Nam omne ſignū de futuro manet falſum poſt veritatē eius ⁊ ſignificatū perfectum ⁊ cōpletum. Nā ſignuꝫ future nauis manet falſum niſi auferat̄ poſt aduentuꝫ nauis ad littora et clamor calendarum maneret falſus: niſi taceret in aduentu nūdinarum in principio mēſis: ſicut dictū eſt ſupra. Ita ergo pariter eſt dicēdū de ſabbato ⁊ de ceteris legalibus. Nam poſtꝙ venit veritas ⁊ ſignificatum / quod erat eſſentiale in lege: debet ceſſare ſignū qd̄ ex parte accidentale fuit: quia illud ſignū non fuit datū grā ſui / ſed grā veri ſabbati futuri in lege grē in quo ſumus: et qd̄ celebramus ⁊ ſanctificamꝰ per verā latriā. Et ſic patet: ꝙ nos nō auferimꝰ aliq̄d a lege: ſed implemus legem ⁊ verificamus eā in ꝓprio ſignificato. ipſi aūt falſificant legē tenēdo ⁊ recipiēdo falſum ſignum: quia nunꝙ tale ſignificatū veniet in futurū ſicut illa ſigna legalia ſignificabāt: q꞉ qd̄ ſignificabāt: iam venit ⁊ impletū eſt. ergo talia ſigna nō debent ſuſpici nec proſpici de futuro: ſed reſpici ⁊ deſpici de preterito: aliter falſificarēt legē ⁊ ꝓphetas: ⁊ deū qui locutus eſt in lege ⁊ prophetis. Et ſic manent Judei inanes ⁊ ceci aſpiciētes talia ſigna de futuro. ideo ſicut aſpectant falſum ſignuꝫ: ita nunꝙ veniet eis redēptio ⁊ cetera bona in lege ꝓmiſſa: ſed eueniūt eis cōtinue oēs maledictiones ſcripte Deut. xxvij. et. xxxj. q꞉ venit ille ꝓpheta Jeſus xp̄s deꝰ ⁊ hō ſimilis pr̄i in diuinitate / ⁊ ſilis moyſi ī humanitate et officio: ⁊ declarauit eis totā legē ⁊ prophetas ex parte dei pr̄is. ſed q꞉ ipſum audire noluerunt: ideo fuit vltor / in eis inducēdo oēs illas maledictiones: q꞉ ad illū ſolū ꝓphetā pertinebat declarare ſignificatū ⁊ veritatē legis date ipſi Moyſi vt pꝫ Deuter. xviij. q꞉ lex ꝑ Moyſen data: grā autē ⁊ veritas per xp̄m facta eſt. Jo. j. Et ſic patet / ꝙ nos non violamus: ſed ꝑficimus et verificamꝰ ſabbatū. Itē Judei nō ſolū auferūt a lege verū ſignificatū: ſed etiā adddunt falſos ritus ⁊ traditiones phariſſaicas ⁊ Thalmudicas q̄ nuſꝙ reperiūtur in lege ⁊ ꝓphetis vt patebit in ſequenti queſtione. Ex oībus ſupradictis patet ꝙ lex euangelica non addit nec aufert
lex euā gelica eluci dat mo ſaicam. aliquid a lege Moyſi: ſed elucidat eam ⁊ patefacit veritatē que ſub ipſa latebat. Unde ſicut in nocte res latent ſub tenebris et non vidētur: ita veritates et myſteria euangelica latebant ſub tenebris cerimoniarum ante aduentuꝫ Chriſti. ſed ſicut ſol oriens ſupra noſtrum horizontem nihil aufert nec addit rebus: ſed elucidando diaphanum patefacit omnia q̄ latebant ſub tenebris nil auferendo nec addendo: ⁊ ita pariter Chriſtus oriens in mundo: et mittens radices legis euāgelice ſuper legē Moyſi: nihil auferendo nec addendo / elucidauit eam: et patefecit veritates et myſteria euangelica que ſub tenebris legis et prophetarum latebant. Et ſic etiam doctores catholici declarando ſcripturas nec auferunt nec addunt eis: ſed elucidant eas. de quibus clamat Eccleſiaſti. xxiiij. Qui elucidāt me vitā eternā habebunt. Et iō dicit ſaluator Joan. ix. Ego ſum lux mundi: vt qui non vident videant ⁊c.

Sed q꞉ ꝓbatuꝫ eſt qualiter oīa legalia data fuerunt ⁊ geſta in ſignum ⁊ figurā futurorū: ⁊ q̄n fuerunt verificata per Chriſtū: ⁊ ideo ceſſarunt et finierunt curſum in eo: et q̄n per ſabbatum legis figurabat̄ ſabbatum grē: qd̄ modo celebramus: iō querit̄. iij. vtrum bona in lege ꝓmiſſa ſint lr'aliter intelligēda: hoc eſt ſi illa terra Chanaā fuit premiū p̄ciſum ꝓmiſſum obſeruatoribꝰ legis Moyſi. Et arguūt Judei moderni ꝙ ſic: ⁊ ad hoc adducunt totum diſcurſum legis et ꝓphetarū: ⁊ ſpecial'r allegant totū octauū ca. Deuter. vbi dr'. Dñs deus tuus erudiuit te vt cuſtodias mādata dñi dei tui: ⁊ ambules ī vijs eius: ⁊ timeas eū. dñs eīm deus tuus introducet te in terrā bonā: terrā riuorū aquarū ⁊ fontiū: in cuius cāpis erumpunt fluuiorū abyſſi: terrā frumēti hordei ⁊ vinearū: in qua ficus ⁊ mala granata ⁊ oliueta naſcūtur terram olei et mellis: vbi abſꝙ penuria comedes panē tuum: ⁊ rerū oīm abundantia ꝑfrueris ⁊c. Ex dictis in toto illo capitulo dicunt Judei ꝙ deꝰ dedit eis illā terrā fluentem lacte ⁊ melle cū omnibꝰ fructibus ⁊ mineralibꝰ que naſcūtur in ea: ī p̄miū obſeruantie legis. Et ſic dicunt ꝙ nemo eoruꝫ pōt eſſe felix niſi reducat̄ in illā terram: ⁊ ſic totū deſideriū ⁊ ſpes eoꝝ eſt redire in illā terraꝫ. Scd̄o hoc idē ꝓbāt per deſideriū omniū patriarcharū ⁊ prophetarū: q꞉ oēs deſiderarunt mori ⁊ viuere in illa terra. imo Jacob p̄cepit filijs ſuis: vt ducerent corpus ſuū poſt mortē ex egypto in terram Chanaan cū patribus ſuis ſepeliendum. Et hoc idem p̄cepit Joſeph. Et ſic etiam aſſerunt Jude. ꝙ oēs xij. filij Jacob fuerunt deducti ex Egypto ad ſepeliendum in terrā Chanaan: eo ꝙ fuerat ꝓmiſſa ipſi Abrahe et ſemini eius in p̄miū obſeruantie circūciſionis. Geñ. xvij. Tertio hoc idem ꝓbant ꝑ oracula ꝓphetarū: q꞉ oēs cōmendant illā terrā Juda: ⁊ ciuitateꝫ Hierl'm: ⁊ montem Sion ⁊ illud templum: vt patet per omnes prophetas. Quarto hoc idem probant ex eo ꝙ oēs ꝓphete p̄dixerunt qual'r rex Meſſias erat edificaturus nouam Hieruſalem: et erat venturus: vt eos reduceret ⁊ cōgregaret in Hierl'm. Et ſic propter nihil aliud expectāt falſum Meſſiam: niſi vt reducat eos in Hierl'm nouam ⁊ terrā Chanaan: ⁊ fruantur illa terra cum ſuis fructibꝰ ⁊ bonis tp̄alibus: ⁊ magnificet eos ſuꝑ terram. ⁊ iſta eſt tota ſpes eoꝝ. In oppoſitum eſt Dauid pſal. xxvj. Credo videre bona dñi in terra viuentiū. Item ſaluator Mat. xix. Si vis ad vitā īngredi ſerua mandata. Itē Luc. x. cuꝫ iuriſperitus ille peteret: quid agendo vitam eternam poſſidebo: ⁊ et enumeraret ipſi mandata decalogi: dixit ſaluator: hoc fac et viues. Ex quo patet: ꝙ deus non dedit illam terrā illi pplo in precium ⁊ premium propter obſeruantiā
Queſtio. Si terra promiſſa patribus ſit chanaan. legis: quia vltra poſſeſſionem illius terre expectabant regnum celoꝝ in p̄miū vltimatum. vt patꝫ ad Heb. xj. Et ideo ꝓ deciſione ⁊ intellectu huius queſtionis / duo ſunt videnda principaliter. Primo: ſi terra promiſſa Abrahe ⁊ patriarchis ⁊ ꝓphetis in poſſeſſionem eternam ſit preciſe intelligenda illa terra Chanaan. Secundo an ſemen Abrahe ⁊ Iſrl'

cui promiſſa eſt illa terra: ſunt filij ſecundū carnē.
A ¶ Quantū ad primū eſt preaduertendū ſcd̄m Au-
guſt. ſuper illud apl'i ad Roma. vij. Lex ſpūalis eſt:
ego aūt carnalis ſum. ꝙ lex diuina differt ab huma
na. Nā lex diuina eſt ſpūalis ⁊ de rebus ſpūalibus.
Lex aūt humana eſt tpālis ⁊ de tpālibus. Et iō tri
pliciter differt lex diuina ab hūana. ſ. fine: ⁊ officio
⁊ premio. Differt enī primo lex diuina ab humana
Differt lex diuina ab humana. ipſo fine principaliter intento ab ipſo legiſlatore.
Nā finis legiſlatoris ⁊ conditoris legū humanarū
eſt facere ciues ciuiliter bonos ad vnitatem ⁊ ſer-
uationem ciuitatis ⁊ regni ⁊ totius reipublice. Et
ideo officiū ciuiū eſt viuere iuſte circa alterū ſcd̄m
leges / ⁊ bene conſulere reipublice: ⁊ eam defende-
re. Et iō p̄miū bonorum ciuiū eſt gaudere bonis et
vtilitatibꝰ reipublice diſtributis ſcd̄m iuſtitiā di-
ſtributiuā. vt ptꝫ. v. Ethi. Sed finis ⁊ intentio lato
ris legis diuine ſemꝑ fuit et eſt efficere oēs hoīes
ſpūal'r bonos ⁊ diuinos ad cognoſcēdū ⁊ amandū
et colendū deū. Et iō officium diuine legis fuit in
priori teſtamēto colere deū ſcd̄m ritū ⁊ modū tra-
ditū ipſi Moyſi ſub proteſtatiōe fidei Chriſti futu
ri. Ad qd̄ officiū pertinebat recipe Chriſtum in ſuo
aduētu. Nā poſtq̄ oīa illa cerimonialia fiebant ſub
ꝓteſtatione Chriſti futuri: oēs obligabant̄ recipe-
re Chriſtū in ſuo aduentu ⁊ audire ⁊ recipere ⁊ ob-
ſeruare doctrinā eius: put deus p̄ceperat Deuter.
xviij. dicens. Prophetā ſuſcitabo eis de medio fra-
trū ſuorū ſimilē tui: ⁊ ponā verba mea in ore eius:
loqueturq̄ ad eos oīa que dixero illi. Et qui verba
que loquet̄ nō audierit / vltor exiſtā ꝛc. Ex quibus
ptꝫ: ꝙ ſub eadē comminatione oēs Iſraelite erant
obligati audire: ⁊ recipere Chriſtū in ſuo aduentu:
et recipere ⁊ ſeruare doctrinā eiꝰ euangelicā: ſub
qua erant obligati ad ſeruanda cerimonialia vſq̄
ad aduentum Chriſti: eo ꝙ erat ꝓmiſſus ad decla-
randā legē: ⁊ patefaciendā veritatē eius. Doctrina
aūt euangelica nil aliud eſt niſi veritas legis ⁊ pro
phetarū. Et iō ſicut officiū legis Moyſi fuit ſerua
re cerimonialia in illo tpe: ⁊ recipere Chriſtū et le-
gem eius: ita officium legis euangelice eſt obſerua
re doctrinā euangelicam: q̄ nil aliud eſt niſi execu-
tio veritatis legis ⁊ prophetarū. Ex quo patet: ꝙ fi
nis legis diuine eſt hoīes efficere ſpūaliter bonos
et diuinos: ⁊ abſtrahere eos a carnalibꝰ ⁊ munda-
nis: vt appetant celeſtia. Officiū aūt legis diuine
eſt colere ⁊ diligere deū in ſe ⁊ propter ſe: ⁊ dilige-
re proximū propter deū / exhibēdo ipſi auxiliū ⁊ ob
ſequiū in neceſſitate. Premiū vero eius eſt vita et
fruitio eterna. Et ratio eſt. Nam ſicut premiū legis
ciuilis ⁊ humane eſt premium tpale: ita oportet vt
premium legis diuine ſit eternū. Itē ſicut hō eſt im
mortalis ſecundum animam: ita oportet vt quo ad
animā habeat aliud premiū immortale ⁊ eternum.
Item ſicut hō fidelis per obſeruātiā legis efficitur
diuinus ducēdo vitā angelicam: ita oportet vt pre-
mium eius ſit diuinū et angelicum inter angelos
ſupra omne humanū ⁊ tēporale premium: quia ali
ter nō differret lex diuina ab hūana. q̄ ſicut lex ad
legem: ita officium legis ad officium: ⁊ finis ad fi-
nem. ⁊ premiū ad premium. Et ſic patet ꝙ lex diui-
na cum eius fine ⁊ premio / non eſt temporalis nec
carnalis: ſed ſpūalis ⁊ diuina. ¶ Cum ergo ſupra-
dicta triplici differentia differat lex diuina a legi-
bus humanis. ſ. fine officio et premio: et finalis in-
tentio dei fuerit eligere ſibi vnum populū ad ſuum
cultum deputatū: vt deū cognoſceret: ⁊ cognoſcen
do ſeruiret: ⁊ coleret ⁊ amaret in hac vita: ⁊ in al-
tera amādo frueret̄: ideo voluit incipere a minus
perfecto tendendo ad magis perfectum illa lege:
ſm̄ exigentiam ⁊ qualitatem ⁊ mores illius ppl'i.
Unde quia ille populus Iſrael cōuerſatus fuerat
inter egyptios circiter ducentos annos: ideo totali
ter fuerat factus carnalis ⁊ terrenus ſm̄ mores
egyptiorū: ideo deus volēs ipſum retrahere ab il-
la carnalitate / ⁊ eterna ⁊ pagana conſuetudine: ⁊
⁊ facere ipſum ſpiritualem: dedit ipſi in lege pri-
mo decē precepta moralia: vt diſceret deū cogno-
ſcere ⁊ diligere: ⁊ cū proximo iuſte conuiuere. Et vt
fortitudine pene refrenaret̄ ab oī furto ⁊ a ira et
malis moribus egyptiorum: in quibus erant nu-
triti: dedit eis precepta iudicialia. Nam vt ait Ari-
ſto. x. Ethicoꝝ. neceſſaria eſt poſitio legū / vt formi-
dine pene retrahantur a malo: ⁊ aſſueſiant homi-
nes ad mores capeſſendos. Tertio autem dedit deꝰ
illi populo multitudinem preceptorum cerimonia
lium. Et hoc propter tria. Primo vt frequentando
illa cerimonialia cognoſceret vnum ſolum deum
creatorem omnium: et ſpecialem benefactorem: et
diligeret eum propter impenſa et collata ſibi bene
ficia. Secundo: vt ille popolus occupatꝰ circa fre-
quentiam / et multitudinem illorum cerimonialiū
non declinaret ad idola per conſuetudines egyptio
rum: et aliarū gentium circundantium. Tertio vt
in illis ſignis cerimonialibus preuideret ille popu
lus futura myſteria de Chriſto / et eccleſia: et vni-
uerſalem ⁊ redemptionem faciendam per Chriſtū
venturum ⁊ naſciturū ex illo populo: prout deꝰ re-
uelabat ſpecial'r et ſucceſſiue quibuſdam patriar-
chis ⁊ prophetis de illo ppl'o. Et ideo dedit illa ce-
rimonialia in ſignum federis ⁊ pacti ſeruanda vſq̄
ad Chriſtum: in quo erant verificanda. Ideo ſicut
obligabant̄ ſeruare illa cerimonialia vſq̄ ad xp̄m:
ita obligabātur recipere Chriſtū in ſuo aduentu et
ſuā doctrinā euāgelicā: et ceſſare ab oībus cerimo
nialibus: quia Chriſtus erat ille ꝓpheta qui ex pte
dei oīa illa debebat declarare: vt ptꝫ Deut. xvij. vt
dictum eſt ſupra. Et ideo Chriſtꝰ tanq̄ ad hoc miſ-
ſus a patre declarauit nobis in re et luce oīa que
in illis erant figurata ⁊ latebant ſub vmbra. Et ſic
cognitio noſtra ꝓceſſit ab imꝑfecto ad magis ꝑfe-
ctum: ſm̄ exigentiam humane nature fragilis ⁊ cor
rupte: per quā doctrinā euangelicā Chriſtꝰ nos fe-
cit multo magis ſpūales / et diuinos / ⁊ aptos ad ſu-
pernam fruitionem: ⁊ capeſſendam vltimam felici-
tatem ⁊ perfectionem: hoc aūt non percipiētes mi-
ſeri ⁊ ceci iudei non ponunt drīam inter legem di-
uinam ⁊ humanā. Et ſic nō expectant niſi premium
tpale pro legis obſeruantia: ſicut ſunt totaliter car
nales a terreni. Et ideo nolunt recipere Chriſtū q̄
ſuadebat cōtēnere tpalia ⁊ appetere celeſtia. Sed
vnde proueniat hoc iudeis modernis dicetur in-
ferius. ¶ His habitis ponitur Prima concluſio /
ꝙ duplex merces et hereditas fuit promiſſa Abra-
he / Iſaac / et Jacob: ſcꝫ celeſtis ⁊ terrena: et per cō-
ſequens preter terram Chanaan fuit eis promiſſa
hereditas in celo. hec probatur Geñ. xv. vbi dr̄ qd̄
deus apparuit in viſione ipſi Abrahā: dicens. Noli timere: q̄ protector tuꝰ ſum: ⁊ merces tua magna
nimis. Suſpice celū: ⁊ numera ſtellas ſi potes: ſic
erit ſemen tuū. Tunc credidit Abrahā: ⁊ reputatū
eſt ei ad iuſtitiam ꝛc. Ex ſupradictis verbis patet
ꝙ talis ꝓmiſſio non erat tpalis: q̄ non fuiſſet ma-
gna nimis. Naꝫ omne tpale eſt breue ⁊ caducū. Se
cūdo ſequit̄ ꝙ talis merces ꝓmitebatur in celo: q̄
non dixit / reſpice terrā ſed ſuſpice celum. Tertio ſe
quitur ꝙ talis promiſſio nō erat danda filijs carna
libus ⁊ terrenis: ſed ſpūalibꝰ ⁊ celeſtibꝰ fide ⁊ virtu
te ſplendentibus: per hoc qd̄ ait / numera ſtellas: q̄
ſic erit ſeme tuū. ſ. purū ſplendens fide ⁊ ſpe de cele
ſtibus. Quarto ſequit̄: ꝙ talis merces celeſtis non
poterat acquiri niſi per fidē Chriſti futuri de ſemi
ne Abrahe ſcd̄m carnē: per hoc quod ait. Credidit
Abraham ⁊ reputatū eſt ei ad iuſtitiā: q̄ Abraham
non fuiſſet iuſtificatus ad merendum tantū p̄miū
⁊ tantā mercedē ſolū credendo ſibi Iſaac filiū futu
rum: ſed q̄ credidit per Iſaac Chriſtū naſciturum
qui filios fideles ⁊ ſpūales ipſius Abrahā debebat
in celo collocare. ¶ Ex quibus ptꝫ. ꝙ preter terrā
Chanaā promiſſa fuit Abrahe et ſemini eiꝰ heredi
tas celeſtis. De qua ꝓmiſſione cātat eccleſia in miſ
ſa defunctorū. Fac eas dñe de morte trāſire ad vitā
quam olim Abrahe ꝓmiſiſti ⁊ ſemini eiꝰ. In fine au
tem illius capituli promiſit deꝰ Abrahe terrā Cha-
naā / dicens: Tibi dabo terram hāc a flumine egy-
pti vſq̄ ad fluuiū magnum Euphratē. Et ſic ptꝫ du
plex promiſſio. ſ. terrena ⁊ celeſtis. hoc idē ptꝫ infra
cap. xvij. ⁊ cap. xxij. qñ dixit deus Abrahe. Multi-
plicabo ſemen tuū ſicut ſtellas celi: ⁊ ſicut arenam
que eſt in littore maris ꝛc. Per ſtellas enī celi intel-
lexit filios ſpūales in celo collocandos: ⁊ p arenam
que eſt in littore maris intellexit filios terrenos et
carnales ꝛc. Item vtraq̄ promiſſio. ſ. celeſtis ⁊ ter-
rena facta fuit ipſi Jacob Geñ. xxviij. qñ vidit ſca-
lam in ſomnijs ſtantē ſuꝑ terrā: ⁊ cacumē illius tā-
gens celū: angelos quoq̄ aſcendentes ⁊ deſcenden
tes ⁊ dñm innixū ſcale dicentem. Ego ſum deus ꝛc.
Ubi preuidit in ſpū qual'r deus deſcenſurus erat
in terram: ⁊ aſſumpturꝰ humanā carnē ex virgine
de gñe Jacob. Uñ per hoc ꝙ illa ſcala tangebat ce-
lum ex parte ſuperiori: ⁊ terrā inferius / p̄uidit qual'r
Chriſtus ſibi promiſſus erat futurꝰ deꝰ ⁊ hō de car
ne ſua. Et per angelos aſcendentes ⁊ deſcendentes
preuidit qualiter filij ſui ſpūales erant per Chriſtū
in celum aſcēſuri ꝛc. Itē per hoc ꝙ dormiuit ſupra
illum lapidē: et erexit ipm̄ in titulum p̄uidit in ſpū
qualiter Chriſtus in eodem loco erat ꝓ filijs ſuis ⁊
pro toto genere humano crucifigendus et moritu-
rus: et reſurrecturus: et in celū aſcenſurus cū ſuis
fidelibus: immo Jacob p̄uidit per illam ſcalā Chri
ſtum in celum aſcenſurū cū oībus filijs ſuis fideli-
bus et ſpūalibꝰ. Ex quibus patet ꝙ p̄ter illā terrā
Chanaan promiſſa fuit hereditas celeſtis Abrahe /
Iſaac et Jacob et ſemini ſpūali eorum: d̄ qua canit
eccleſia. Fac eas tranſire de morte ad vitam: quam
olim Abrahe promiſiſti: ⁊ ſemini eius ꝛc. ¶ Secun
da concluſio. ꝙ oēs patriarche et prophete preter
illam terram Chanaan: et preter illam Hierl'm ter
renam deſiderabant et expectabant hereditatē in
celo et aliam Hierl'm celeſtem. hec primo probatur
de Abraham. Nam ſicut fuit ipſi promiſſa heredi-
tas celeſtis in ſupradictis promiſſionibus: ita de-
ſiderauit illam: ideo dixit ſaluator Judeis Joan.
viij. Abraham pater veſter exultauit. i. deſiderauit
videre diem meū: vidit et gauiſus eſt ꝛc. Item hoc
deſiderauit Iſaac qñ bñdixit Jacob filio ſuo. Geñ.
xxv. Unde ſentiens odorē veſtimētoꝝ dixit. Odor fi
lij mei ſicut odor agri pleni quem bñdixit dñs: det
tibi deus de rore celi et de pinguedine terre. Eſto
dñs fratrum tuorū: et incuruent̄ ante te filij ma
tris tue: et adorent te tribus ꝛc. ¶ Unde manife-
ſtum eſt. ꝙ iſta non fuerūt impleta in Jacob: ſed in
ſolo Chriſto ex Jacob naſcituro: ideo Iſaac bñdi-
xit Chriſtū in Jacob put ꝓuidit ipſum ex eo naſci-
turum. Uñ per hoc qd̄ Iſaac oſculatus eſt Jacob
oſtendit deſideriū qd̄ habuit de Chriſto vēturo: et
preuidit qual'r deus debebat oſculari naturam hu-
manam per incarnationē. Et p odorē ⁊ fragrātiam
veſtimentoꝝ p̄uidit fragrantiā virtutū et donorū
humanitatis Chriſti. Et p̄uidit qualiter omnes tri-
bus terre debebant Chriſtū adorare: et qual'r xp̄s
debebat dare filijs ſpūalibus ipſius Jacob de rore
celi. gloriam in futuro: et de pinguedine ſacramēto
gratiam in preſenti. Et ſic Iſaac iam deſiderauit il
lum rorem celi per Chriſtū largiendū. Itē hoc idē
deſiderauit Jacob Geñ. xxxij. qñ luctatus eſt cum
angelo in perſona dei: quia non voluit ipm̄ dimit-
tere vſquequo benedixit ipm̄. Ideo qñ euigilauit a
ſomno dixit. Uidi dominū facie ad faciem: et ſalua
facta eſt anima mea ꝛc. Itē hanc celeſtem heredita
tem deſiderauit Moyſes Exo. xxxiij. cū dixit. Dñe
oſtende mihi faciem et gloriā tuam ꝛc. Unde ſuper
illud Geñ. xxviij. quando Jacob vidit ſcalam: dicit
quedā gloſſa hebraica inuereſcit Rabba. ꝙ Moy-
ſes anteq̄ moreretur ductus fuit in celum et vidit
ibi meſſiam edificantē Hierl'm in celo ex margari-
tis ⁊ lapidibꝰ pretioſis. Et dixit meſſias ipſi Moy
ſi: ꝙ pater ſuus Jacob vtranq̄ Hierl'm. ſ. terrenam
et celeſtem p̄uidit edificandam ex hoc ꝙ illa ſcala
ex vna parte tangebat celū: et ex altera terrā. Et ꝙ
quaſi nihil erat illa Hieruſalē que erat edificanda
in terra reſpectu illius celeſtis: q̄ iſta erat tēpora-
liter: et illa in eternum duratura pro filijs Iſrael.
Quod audiens Moyſes dixit. Letatus ſum in his
que dicta ſunt mihi ꝛc. Ex quibus verbis ſequit̄ p̄-
mo: ꝙ preter iſtā Hieruſalem terrenā ⁊ tēporalem
erat danda alia celeſtis et eterna. Scd̄o ſequitur ꝙ
Chriſtus meſſias in lege promiſſus eſt deus quia
iam erat ante Moyſen in celo. Tertio ſequitur: qd̄
meſſias in lege promiſſus non erat edificaturus
Hieruſalem terrenam: ſed celeſtem ⁊ ſpiritualem
pro filijs Iſrael. Quarto ſequitur quod filij Iſrael
qui erant illam celeſtem Hieruſalem poſſeſſuri: nō
erant futuri carnales: ſed ſpirituales: et ſecundum
fidem. Item hanc hereditatem celeſtem deſidera-
bat et expectabat Job. xix. quando dixit. Credo qd̄
redemptor meus viuit: et in nouiſſimo die de ter-
ra ſurrecturus ſum: et in carne mea videbo deum
ſaluatorem meum ꝛc. ¶ Item hanc celeſtem here Nota.
ditatem deſiderabat Dauid pſalmo. xvj. cum dixit.
Satiabor cum apparuerit gloria tua. Item pſal-
mo. lxxix. Oſtende nobis domine miſericordiam
tuam: et ſalutare tuum da nobis. Item Dauid rex
et dominus erat illius Hieruſalem terrene et to-
tius terre promiſſionis: et regna finitima ipſi erāt
tributaria: et tamen illam terram viuentiū: et Hie
ruſalem celeſtē deſiderabat: qñ dixit pſal. lxxxiij.
Beati qui habitant in domo tua dñe: in ſecula ſecu
lorū laudabūt te. Itē Dauid ab illa terrena Hieru
ſalem cupiebat exire: et in celeſti collocari cū dice

Deꝰ dedit ꝓcepta cerimonialia ꝓpter tria.

B Dubium merces et hereditas ... in ce[...]

bat pſal. cxix. Heu mihi: qꝛ incolatꝰ meꝰ plōgatus eſt. Item pſal. cxviij. Erraui ſicut ouis q̄ periit: q̄re ſeruum tuū dn̄e ꝛc. Item pſal. cxlj. Portio mea dn̄e in terra viuentium. Itē Salomō rex ⁊ dn̄s fuit illiꝰ terrene Hierl'm ⁊ totiꝰ terre Chanaan cū finitimis tributarijs: ⁊ ditiſſimꝰ ⁊ feliciſſimꝰ ſup oēs reges terre: ⁊ tn̄ pro nihilo reputabat totā illā Hierl'm et terrā Iſrael ⁊ oīa regna terrena reſpectu illius celeſtis Hierl'm ⁊ felicitatis eterne: cum dicit eccleſiaſtes per totū librū. Vanitas vanitatū ⁊ oīa vanitas. Vn̄ dicit. Ego eccl'iaſtes fui rex Iſrl' in Hierl'm ⁊ propoſui in aīo meo q̄rere ⁊ inueſtigare ſapiēter de oībus q̄ fiunt ſub ſole: et ecce oīa vanitas. Itē infra ca. ij. magnificaui opera mea: edificaui mihi domos ⁊ plantaui vineas: feci hortos et pomaria ꝛc. Itez coaceruaui mihi argentū ⁊ aurū: ⁊ ſubſtātias regū ⁊ prouinciarū ꝛc. ⁊ tn̄ oīa vanitas. Et ſic Salomon per totuz illū libellū diſcurrit ꝑ oēs ſtatꝰ ⁊ cōditiones hoīm: ⁊ oñdit nullo pacto felicitatem poſſe conſiſtere in hac vita: final'r aūt cōcludit/ dicens. Anteq̄ rūpat̄ funiculus: ⁊ anteq̄ reuertat̄ puluis in terram ſuā vn̄ erat: ⁊ ſpūs redeat ad deū qui dedit illū. i. anteq̄ moriaris: dū viuis in hoc mundo: deū time ⁊ mādata eius ſerua. hoc eſt oīs hō. Cuncta que fecit hō adducet deus in iudicium ꝓ omni errato ſiue bonuz ſiue malū. Ex q̄bꝰ patet. ꝙ Salomon totam illam Hierl'm ⁊ totum regnū ⁊ oēs diuitias vanitatem reputabat/ ⁊ mortē p̄ntē ⁊ futuruz iudiciū timebat: in quo mali ſunt puniendi: et boni felicitandi. Itez Salomon futurā felicitatem dicit deſiderandā per totū librū Cāticorū. vbi dicit. Trahe me poſt te/ in odorē curremus vnguētoꝝ tuoꝝ ꝛc. Itez Sapieñ. v. futurū iudiciū oñdit malis eſſe tremēdū: ⁊ felicitatē futurā iuſtis deſiderandā. Itē Eſaias aliā Hierl'm ſupnā deſiderabat ⁊ cōmendabat/ cum dixit ca. lx. Surge illuminare Hierl'm ꝛc. Item in Hierl'm terrena erat Eſaias/ tn̄ ſupnā deſiderabat cum dicebat. Vtinā diſrūperes celos ⁊ deſcenderes ꝛc. ⁊ infra. A ſeculo non audierunt: neq̄ auribus perceperūt: oculus nō vidit deꝰ abſq̄ te q̄ ꝓparaſti expectātibꝰ te ꝛc. Ex quibꝰ ptz ꝙ alia hereditas ⁊ felicitas ineffabilis ⁊ abſq̄ cōparatione nobilior expectabat̄ a iuſtis: ⁊ ꝓparauerat deꝰ pro iuſtis. Item Daniel dicit. ix. ca. illam Hierl'm cū toto regno poſt mortē xp̄i perituram: ⁊ in tēplo abominationem vſq̄ ad cōſummationē ſeculi duraturaz. Et ca. xij. concludit poſt iudiciū incredulos ⁊ obſtinatos igne perpetuo puniendos: ⁊ fideles ⁊ iuſtos fulgentes quaſi ſplēdorē firmamēti ⁊ quaſi ſtellas in perpetuas eternitates felicitandos. Et idē explicant aut īplicite aſſerūt oēs ceteri ꝓphete. Ex quibus patet quod omnes patriarche ⁊ prophete preter illam terram promiſſam nobiliorē hereditatez deſiderabant: ⁊ expectabant futuraz in celo. ꝓpter quam patiēter tolerabāt oēs labores ⁊ perſecutiones: vt large lateq̄ demonſtrat apoſtolus ad Hebreos. xj. ⁊ per totam epl'am. ¶ Tertia cōcluſio. q̄ Abraham Iacob et ceteri patriarche et prophete non deſiderarunt ſepeliri in terra promiſſionis propter bonitatem terre: ſed vt reſurgerent cum Chriſto: quē preuiderunt in illa terra moriturum: ⁊ ſepeliendum: et noſtram redemptionem operaturū et reſurrecturum. Et hoc probabiliter oſtenditur. Nā Abraham preuidit in ſpiritu: q̄ in eodem loco erat Chriſtus pro omnibus crucifigendus: vbi

D ſepeliri i terra promiſſionis vt cū xp̄o reſurgerent. ꝛc.

ipſe immolauit ⁊ ſacrificauit arietē ꝓ Iſaac. Et idē appellauit nomē loci illius/ Dominꝰ videbit. In hebreo aūt dicitur. In monte dn̄s videbitur. quaſi dicat. Dn̄s deꝰ incarnatus videbitur imolari ⁊ crucifigi in iſto monte ⁊ loco vbi iſte aries fuit imolatꝰ pro Iſaac a morte liberato. Item Iacob in eodem loco vidit ſcalā ⁊ deū innixū ſcale. Per quod preuidit Chriſtum ibi crucifigendū/ ⁊ ideo erexit lapidē in titulum. Et ſic etiā preuidit Chriſtū inde reſurrecturum/ ⁊ in celos cū ſuis fidelibꝰ aſcēſurum vt dictum eſt. Credibile ergo eſt ꝙ Abrahā et Iacob cū ceteris patriarchis propter hanc cauſam voluerūt in illa terra ſepeliri vt inde cū Chriſto reſurgerent ⁊ cū eo in celū aſcenderent. Et ſic eſt dicendū de ceteris prophetis/ ⁊ fidelibus: quos Chriſtus eduxit de limbo inferni ⁊ ſecū adduxit ⁊ aſcenderunt in celum. ¶ Quarta concluſio/ ꝙ prophete in ſuis oraculis non commendarunt illam ciuitatem Hieruſalē ⁊ terrā Chanaā propter ſeipſaz: ſed qꝛ preuiderunt Chriſtuz in illā ciuitatē ⁊ terrā vēturū. ⁊ in ea noſtram redēptionē operaturum. Hoc ꝓbat̄. Nam aliqua ciuitas vel prouincia non cōmendatur ⁊ felicitatur niſi propter tria: ſcz aut ꝓpter fertilitatē ⁊ copiam bonoꝝ temporaliū/ aut ꝓpter bonitatem ⁊ virtutez ciuium/ ⁊ bonū regimē ciuitatis: aut ꝓpter preſentiā magni regis ipſam honorantis: ⁊ in ea magna geſta facientis ⁊ operantis. Sed illa terra nunq̄ fuit cōmēdata propter copiam ⁊ fertilitatem: quia ſemper fuit ſterilis/ ⁊ miſerrima: ⁊ inaquoſa inter circunſtantes terras. Ideo frequinter paſſa eſt inediā ⁊ penuriā victualiū: vt ptz ꝑ totuz diſcurſum patriarchaꝝ: qui frequēter fugiebāt ab ea ꝓpter famem/ qꝛ vt ſic magis cōmēdanda eſſet Damaſcus ⁊ Antiochia ⁊ Babylonia et Memphis Egypti ⁊ nr̄a florētiſſima ciuitas Valentia ⁊ Barchino: que ſemꝑ fuerunt fertiliſſime ⁊ ameniſſime. Nec etiā illa ciuitas et terra fuit vnq̄ cōmēdanda ꝓpter bonitatē ciuiū: qꝛ ſemper fuerunt mali ⁊ idolatre ⁊ raptores: nec vnq̄ defecit in illa terra et ciuitate vſura ⁊ dolus ⁊ ſeditio/ vt patet per totum diſcurſum iudicum ⁊ regum/ ⁊ poſt reedificationē templi. ¶ Ex quo ſequitur: q̄ nō propter aliud ꝓphete cōmendarunt illam ciuitatem ⁊ terram: niſi quia Chriſtus in illa erat videndus/ ⁊ miracula facturus: ⁊ noſtram redemptionē operaturus: ⁊ ſub tali conditione cōmendarunt ⁊ beatificarunt eam. Ideo dixit Dauid pſalmo. xlvij. Magnus dominus et laudabilis nimis in ciuitate dei noſtri in monte ſancto eius. Deus in domibus eius cognoſcetur cū ſuſcipiet eam ꝛc. Item Eſaie. ij. Venite aſcendamꝰ in montem domini ⁊ ad domum dei Iacob: ⁊ docebit nos vias ſuas: quia de Sion exibit lex: et verbum dn̄i de Hieruſalem. Item capl'o nono/ beatificat Galileam: ⁊ totā terram Iſrael propter preſentiam et predicationem ⁊ miracula Chriſti/ cuz ait. Primo tp̄e alleuiata eſt terra zabulon ⁊ terra Neptalim: ⁊ in nouiſſimo aggrauata eſt terra maris trās Iordanem Galilee gentium ppl's qui ambulabat in tenebris vidit lucē magnā: ⁊ infra. Paruulꝰ natus ē nobis ⁊ filiꝰ datus eſt nobis ꝛc. Itē Indue re Hierl'm veſtimentis tuis ciuitas ſancta. Itē. Dabo in Sion ſalutem et in Hieruſalē gloriā meam. Item. lxij. Propter Sion non tacebo: ⁊ ꝓpter Hieruſalē non quieſcam donec egrediatur vt ſplendor iuſtus meus ꝛc. Item Micheas capitulo. v. com

E Cōmēdarunt ꝓpter hoc hieruſalem q̄ redēptionē in ea ꝑrat.

mendat ciuitatem Bethleem: eo ꝙ Chriſtꝰ ibi erat naſciturus/ dicens. Et tu Bethleem effrata parua es in milibus Iuda. Ex te enim egredietur mihi dux ꝛc. Itē zacharie. ix. Exulta filia Sion: ecce rex tuus venit tibi iuſtus ⁊ ſaluator ꝛc. Ex oībus his ꝓphetis ptz: ꝙ nō ob aliā cauſam commendarunt Hierl'm/ niſi qꝛ in ea Chriſtus erat legē euangelicā daturus ⁊ noſtrā redemptionem operaturus: et in monte Sion ſacram eucharistiā inſtituturꝰ: ⁊ ſpiritum ſanctum ī apoſtolos ⁊ diſcipulos miſſurus ⁊ totam eccl'iam ibi incepturus ⁊ fundaturus. et ex inde per totum orbē eccl'ia Chriſti erat deriuanda. Ex ideo vniuerſalis eccl'ia toto orbe diffuſa: in ſacra ſciptura appellatur Hierl'm. eo ꝙ in illa Hieruſalē terrena fuit fundata ⁊ inſtituta per Chriſtū in apoſtolis ⁊ diſcipulis: ⁊ exinde per totū orbē fuit diffuſa: vt frequenter dictū eſt. ¶ Quinta cōcluſio ꝙ ꝓphete in oraculis ſuis nō ſolū intendunt commendare ⁊ beatificare illā Hierl'm inquantum Chriſtus in ea operatus eſt noſtrā redēptionē: et in ea fundauit eccleſiā ſed intendunt commendare Hieruſalē toto orbe diffuſam. q̄ ab illa fuit deriuata. q̄ dicit̄ eccl'ia catholica inquantū in ea videtur deus ꝑ fidē. ⁊ cōtinue predicatur euangeliū et exercent̄ eccleſiaſtica ſacra h̄ntia virtutē ex paſſiōe Chriſti in qua cōtinue offertur ſacrificiū mediatoris: et in qua paſſio Chriſti ſemꝑ exercet ⁊ operatur effectū ſuū. Itaq̄ q̄ in ī illa Hierl'm factum eſt in re. illud idem fit in voto ⁊ effectu cōtinue in eccl'ia toto orbe diffuſa: ideo vero dicit̄ Hierl'm pacifica/ qꝛ ī ea cōtinue peccatores deo pacificant̄ ⁊ reconciliant̄ ꝑ ſacramenta. Sed ꝙ ꝓphete ex cōſequenti beatificent Hierl'm toto orbe diffuſam: probat̄. Nam dictū eſt pſal. xlvij. ⁊. l. ⁊. lxiij. ⁊. lxxxvj. ꝙ eccl'ia Chriſti nihil aliū eſt niſi Hierl'm ſpiritualis ab illa materiali deriuata ⁊ per totuz orbem dilatata ⁊ diffuſa. Et illa viſio ⁊ illa pax et iuſtitia facta per Chriſtū in Hierl'm ꝓpter quam pacē ⁊ iuſtitiam et viſionē illa ciuitas ꝓphetice ſortita eſt tale nomen: fuit poſtea dilatata ⁊ diffuſa ⁊ ꝑdicata ⁊ credita ⁊ recepta ꝑ totum orbem. Ad cuius maiorem intellectum eſt notanduz ſicut dicit Rabi Chamhi ⁊ multi magiſtri hebreorum: ꝙ hoc nomen Hieruſalē nō eſt impoſitum a caſu ⁊ preter intentū illi ciuitati: immo ex diuina ꝓuidentia magno myſterio. naz duo hoīes ſācriſſimi ⁊ maxime anctoritatis impoſuerunt ipſi illud nomē: quorū primus fuit Melchiſedech/ qui ſcd̄m eos fuit Sem/ filius Noe/ ſacerdos dei altiſſimi: q̄ in illo loco obtulit deo excelſo panē ⁊ vinū pro Abrahā. Geneſis. xiiij. Iſte autem Melchieſedech nominauit illā ciuitatē Salē i. pacē ⁊ iuſtitiā. Poſtea Abrahā in alio monte ipſi iuncto q̄ dicit̄ Moria ꝓpoſuit immolare filiū ſuuz Iſaac. Sed qꝛ prohibitus ab āgelo immolauit arietem loco filij: ideo appellauit montem illū. dn̄s videbitur/ eo ꝙ ibi viſus fuit ⁊ apparuit dn̄s. Geñ. xxij. ſed qꝛ hiere hebraice idē eſt q̄ videre latine: ⁊ hu idem eſt q̄ ipſe deus ſiue eſſe: q̄ ſoli deo competit ideo hierhu idē eſt q̄ dn̄s videbitur. Et deponit̄ ibi nomen domini tertagrammaton: q̄ ſoli deo conuenit. Et hoc nomē impoſuit Abraham illi monti propter viſionē dei ibi oſtenſam. Sz qꝛ altera pars montis iam dicebatur Salem: ideo tota ciuitas q̄ totū illū mōtē cōpleta eſt dicta fuit Hieruſalem. i. viſio pacis ⁊ iuſtitie: ſiue viſio dei pacis

F Hieru… dicit… eccleſiā

Hieruſalem a Melchiſedech Salē

⁊ iuſtitie qꝛ hierhu idem eſt q̄ viſio dei: et Salem pax ⁊ iuſtitia. Et ſic dicta ē Hierl'm ꝑ ſupradictos magnos et autenticos viros. Iſti aūt rabini veruz dicunt ꝙ ꝓpter ſupradicta myſteria dicta ⁊ appellata fuit Hierl'm illa ciuitas: ſed nō percipiūt illa myſteria. Vn̄ eſt aduertendū ꝙ tria myſteria fuerūt facta in illo monte tēpore patriarcharū. Nam primo ibi Melchiſedech homo gentilis rex Salez ⁊ ſacerdos obtulit deo excelſo panē ⁊ vinum pro Abrahā: ꝑ q̄ myſteriū fuit primo figuratū qualiter Chriſtꝰ deꝰ ⁊ homo. rex ⁊ ſacerdos in eodem loco debebat inſtituere ſacramentuz euchariſtie/ in quo offertur Chriſtꝰ hoſtia ⁊ ſacrificiū ſub forma panis ⁊ vini: ꝑ q̄ ſacrificiū pacificamur et reconciliamur deo patri. Itē fuit figuratū qualiter ī eodē monte Chriſtꝰ rex ſacerdos hoſtia ⁊ ſacrificium debebat crucifigi ⁊ immolari: ꝑ quā paſſionē ⁊ ſacrificiū pctīn oīm erat puniendū: ⁊ noſtra iuſtitia facienda: ⁊ nos eramus iuſtificandi ⁊ pacificandi ⁊ deo patri reconciliandi. Et ideo appellauit illum locum ſalem. i. pacem et iuſtitiam. Sed per hoc ꝙ Melchiſedeh erat homo gentilis fuit figuratum ꝙ illud ſacrificium euchariſtie erat celebrādū ⁊ venerādū ꝑ totū ppl'm gētilē ad fidē Chriſti ꝯuerſum. Poſtea autem in altera parte eiuſdē montis/ Abrahe volenti immolare filium apparuit angelus dn̄i dicēs. Nō extēdas manū ſuꝑ puerū ꝛc. Et tunc immolauit ibi arietē. In quo myſterio ꝓuidit Abrahā in ſpiritu qualiter in eodez loco Chriſtꝰ pro toto humano genere erat immolandus: ⁊ crucifigēdus ⁊ videndus. Et ideo appellauit illum montem Dn̄s videbit. immo. in hebreo dicit̄ Dn̄s videbitur. Et ly dn̄ ſcribitur cum quatuor literis: q̄ nomen ſoli deo conuenit. Quaſi dicat. dn̄s deꝰ incarnatꝰ videbitur immolari. et crucifigi in iſto loco e. iſta figura implebit̄. Naz ſicut ego immolaui iſtū arietem pro filio meo ⁊ loco eius: ita Chriſtus futurus de carne mea immolabit̄ in iſto loco: ⁊ videbitur crucifigi pro liberatione totius generis humani. Et ſic in iſto loco dn̄s videbit̄ adimplere iſtā figurā ⁊ myſteriū ſeipſum offerendo. Et ſic ptz ꝙ illi ciuitati nō fuit impoſitū hoc nomem Hierl'm a caſu ſed ex ſacramento ⁊ myſterio: ⁊ ꝑ ꝯñs nō eſt nomē caſuale: ſed ſacramentale. Et ſic eſt dicēdū de Siō ⁊ Iuda ꝛc. Nā Sion interpretat̄ ſpecula. Vn̄ deus videt̄ ⁊ ſpeculatur vbi Chriſtus erat ſpeculandus. Et Iudea interpretatur cōfeſſio: vbi Chriſtus erat cōfitendus ⁊ recipiendus ab apoſtolis ⁊ diſcipulis. Et ſic ptz q̄ iſta noīa nō fuerūt impoſita a caſu: ſed myſtice ⁊ ꝓphetice ꝓpter futura myſteria que in illis locis erant cōplēda. ⁊ qꝛ ex illis locis tota eccl'ia erat inchoanda ⁊ deriuanda: ⁊ et poſtea ꝑ totū orbē diffundenda ⁊ amplianda. Tertio aūt in eodē mōte vidit Iacob ſcalā in ſummitate et dn̄m innixū ſchale. ꝑ q̄ ꝓuidit myſteriū incarnationis ⁊ paſſionis ⁊ reſurrectionis ⁊ aſcenſionis Chriſti vt dictū eſt. Et iō eleuauit lapidē in ſignū vnctum oleo: ad ꝑfigurandū qualiter in eodē loco Chriſtus erat eleuandus in cruce ꝓ ſalute oīm noſtrum: et appellauit nomen loci illius Bethel. i. domus dei que ante luza vocabat̄/ dicēs. Terribilis eſt locus iſte: non eſt hic aliud niſi domus dei et porta celi. Geñ. xxviij. quaſi diceret. In loco iſto xp̄s terribiliter triūphabit de diabolo. Et per iſtam portā crucis oēs intrabimus in celum: ⁊ per iſtam ſchalam

Tria miſteria fuerunt facta in monte moria

aſcēdemus cū Chriſto Et ideo appellauit locum il lum Bethel. Iudei aūt dicunt ꝙ Jacob dormiuit ⁊ vidit ſcalā in loco illo pūctualiter vbi poſtea fuit templū edificatum. Sed quicquid ſit ſufficit qḋ ci uitas Hierl'm fuit edificata ⁊ ampliata et extenſa ſupra totum illū montē vbi facta et viſa fuerunt illa tria myſteria: ſcꝫ vbi Melchiſedech obtulit pa nem et vinū: ⁊ vbi Abrahā immolauit arietē: ⁊ vbi Jacob vidit ſchalā. Et ideo appellata fuit Hierl'm id eſt viſio future pacis ⁊ iuſtitie: eo ꝙ ibi Chriſtꝰ erat videndus ⁊ impleturus illa tria myſteria ibi figurata. Unde abrahā non appellauit illū montē dñs viſus eſt / ratione viſionis facte / ſed dñs vide bitur de futuro rōne viſiōis adimplēde. Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ illa nunꝗ fuit vera Hierl'm vſquequo ille vi ſiōes ⁊ figure fuerunt ꝑ xp̄m implete ſcꝫ vſquequo viſus eſt Chriſtus ibi p̄dicare ⁊ inſtituere euchari ſtiā ⁊ cruſifigi ⁊ reſurgere ⁊ aſcendere iu celū ⁊ mit tere ſpm̄ ſanctū in illā ſanctā ſocietatē in qua erat vera pax ⁊ viſio veritatis totiꝰ ſacre ſcripture. Et ſic cōpletis oībus myſterijs noſtre redēptionis ꝑ Chriſtū ſola illa ſancta ſocietas fidelium dicta eſt vera Hierl'm ⁊ vera viſio pacis ⁊ iuſtitie et vere pa cificata et iuſtificata per xp̄m. Sed quia illa ſan cta ſocietas diffuſa fuit poſtea predicando ꝑ totuꝫ orbem cōuertendo ad fidē totum populū gentilem qui per fidem Chriſti fuit deo patri iuſtificatus et ꝑ cificatus ⁊ recōciliatꝰ: ergo tota religio chriſtia na toto orbe diffuſa dicit̄ vera Hieruſalē: eo ꝙ ha bet omnes cōditiones propter quas illas ciuitas materialis ꝓphetice ⁊ myſtice appellata fuit Hie ruſalē. Nam iſta eſt vere pacificata ⁊ iuſtificata in Chriſto: ⁊ iſta videt ⁊ credit Chriſtū verum deum ⁊ hoīem crucifixū ⁊ paſſuꝫ: ⁊ reſurrexiſſe ⁊c. Et ꝙ fa ctū eſt in illa ciuitate ſemel: fit in iſta quotidie. Nā ibi ſemel Chriſtus pro nobis crucifixus eſt: ſed in iſta Hieruſalē toto orbe diffuſa quotidie ⁊ iugiter offertur in altari in memoriam illius paſſionis ad noſtrā recōciliationē ⁊ ſalutem: ⁊ per conſequens Chriſtus ſemper operat̄ effectum noſtre redēptio nis in hac eccleſia et chriſtiana religione ꝑ eccle ſiaſtica ſacramenta: in quibus lucet et viget paſ ſio Chriſti. Ex quibus patet / qḋ ipſa eſt vera Hie ruſalem ab illa deriuata ⁊ toto orbe diffuſa et dila tata Et hanc dilationem preuidit Jacob in illa vi ſione: quādo dominus innixus ſchale dixit. Ego ſū dominꝰ deus Abrahā patris tui: ⁊ deus Iſaac: ter ram in qua dormis tibi dabo ⁊ ſemini tuo: eritque ſemen tuū quaſi puluis terre: dilataberis ad oriē tem ⁊ occidentē ⁊ ſeptentrionem ⁊ meridieꝫ. Et be nedicentur in te ⁊ ſemine tuo cuncte tribus terre ⁊c. quaſi diceret myſterium huius viſionis imple bitur in loco iſto: ⁊ hic edificabitur vera Hieruſalē per incarnationem / ⁊ predicationem: ⁊ paſſionem: ⁊ reſurrectionē ⁊ aſcēſionem Chriſti: ⁊ ſpiritꝰ ſan cti miſſionem: qui Chriſtus erit de ſemine tuo ſm carnem: q̄ ciuitas erit ſocietas filiorū tuorū ſꝫ ſpm̄ ⁊ ꝓmiſſioneꝫ. Et dilatabit̄ iſta ciuitas ſeminis tui ad orientē ⁊ occidentē ⁊ ſeptētrionē ⁊ meridiē. Et reddit cām quō dilatanda erat iſta ciuitas dicens: q̄ in te ⁊ ſemine tuo benedicentur omnes tribus terre ex quibus ptꝫ ꝙ oēs tribus ⁊ nationes ⁊ gen tes terre erant in Chriſto benedicende recipiendo eum ⁊ credendo miſteriū incarnationis ⁊ noſtre re dēptionis: qḋ per illā ſcalā ⁊ viſionē ꝑfigurabā

tur ⁊ per dñs eccleſia que toto orbe diffuſa eſt et dilatata erat dicēda vera Hierl'm. Et ſic ergo dicē dum ꝙ qñ ꝓphete cōmendant ⁊ beatificāt Hierl'm nō ſolū loquuntur d̄ illa materiali, in qua Chriſtꝰ fuit viſus in carne ⁊ operatus eſt noſtram redēptio nē: ſed loquunt̄ etiā ſimul de iſta Hierl'm toto or be diffuſa: q̄ diriuata ⁊ orta ⁊ cōtinuata ⁊ dilatata eſt ab illa: eo modo quo dictū eſt. Et hoc probatur multipliciter ꝑ dicta ꝓphetarū: nā ea q̄ dicta ſunt pſal. xlvij. ⁊ l. ⁊ lxiij. ⁊ lxxxvj. nō poſſunt verifica ri preciſe de illa ſola Hierl'm materiali: q̄ illa non fuit edificata in exultatiōe vniuerſe terre: ⁊ illa iā erat edificata tēpore Dauid: ⁊ iam offerebant̄ in il la diuerſa ſacrificia: ⁊ in illa nunꝗ fuit tanta ꝓſpe ritas: prout memorat̄ pſal. lxiij. nec poſſet capere tot nationes ⁊ gētes quot memorant̄ pſal. lxxxvj. vbi dicit̄ ꝙ ibi erit Raab. i. egyptus ⁊ ppl's Baby lonis ⁊ Ethiopū ⁊c. ergo ſequit̄ ꝙ illa nō poſſunt intelligi niſi de iſta Hieruſalē toto orbe diffuſa: vt in predictis pſalmis viſum eſt. Item illud Eſa. ij. Erit in nouiſſimis diebus preparatꝰ mons domus dñi in vertice montiū: ⁊ fluēt ad eū oēs gentes: et ibunt populi multi ⁊ dicent. Uenite aſcendamus ⁊c. non poteſt verificari de illa ſola Hieruſaleꝫ ma teriali: q̄ ad illā nō poſſent flue oēs ꝓpl'i et gētes nec poſſent in ea capi: ſed verificatum eſt de Hie ruſalē toto orbe diffuſa ad quā venerūt oēs gētes ⁊ populi ad fidē Chriſti recipiendā. Iteꝫ illud Eſa. liiij. Lauda ſterilis q̄ nō paris ⁊c. dilata locum tēto rij tui: ⁊ pelles tabernaculorū extende: ne parcas: longos fac funiculos tuos ⁊ clauos tuos cōſolida Ad dexterā enim ⁊ leuā penetrabis. Et ſemē tuum gētes hereditabit: ⁊ ciuitates deſertas inhabita bit ⁊c. Omnia iſta enim ſunt impleta in hac Hieru ſalem ſpirituali toto orbe diffuſa: q̄ per totū orbeꝫ dilatauit funiculos et tentatoria ſua. Et oēs gētes xp̄o ſubiecit: ⁊ in ſe concluſit per fidem. Itē omnia illa que ſcribunt̄ Eſa. lx. ſ. Surge illuminare Hie ruſalē ⁊c. nō poſſunt verificari de illa Hieruſalem materiali niſi initiatiue: q̄ completiue fuerunt ve rificata in iſta noſtra Hieruſalem toto orbe diffu ſa: q̄ in iſta fuit tota gloria dñi et viſa: et in iſta fūt congregate omnes gētes: et filij huius de longe ad eam venerunt / ⁊ multitudo gentiū in iſta conuer ſa eſt: ⁊ ꝑ iſtā volarūt app'li vt nubes portātes plu uiam euangelicā: et vt colūbe per doctrinā ſimpli citatis ⁊ innocentie. Et iſti tanꝗ naues portarūt fi deles ex inſulis ad iſtam Hieruſalē et eccleſiā. Et muros huius Hieruſalem edificarunt peregrini de populo gentili noviter conuerſi. Nam Conſtanti nus conſecrauit palatium ſuum in laterano in ho norem ſaluatoris. Et ceteri reges edificarunt no uas eccleſias: ⁊ eas multis diuitijs ⁊ precioſis or namentis dotauerunt. Et non ſolum peregrini do tauerunt eccleſiam bonis temporalibus: ſed etiaꝫ ſpiritualibus ⁊ doctrinalibus. Nam Origenes: et Hieronymus: ⁊ Athanaſius / et Auguſtinus qui ve niebant de populo gentili: ſcientia et moribus et doctrinis et libris eccleſiā dei decorauerunt: vt pa tebit deo dante in expoſitione canticorū Salomo nis. Et ſic eſt dicendum de toto reſiduo libri Eſa. maxime a xl. cap'lo vſq; ad finem: q̄ licet quādoq; initiatiue loquat̄ de illa particulari Hieruſalem i quam Chriſtus erat venturus: et noſtram redem ptionē in ea operaturus: tñ cōiter loquit̄ de Hieru

ſalē vniuerſali toto orbe diffuſa ꝑ grām: ⁊ in celo ꝑ gloriam. Et eundē ordinem tenent ceteri ꝓphete. ¶ Ex ſupradictis ſequit̄ ꝙ hoc nomē Hierl'm non fuit impoſitū illi ciuitati gratia ſui: ſed in ſignum ⁊ figurā ꝓpt̄ ſupradicta myſteria noſtre redēptio nis q̄ in ea erant implenda: ⁊ ſic illa ciuitas com pleuit curſum ⁊ officiū ſuū per ſupradicta myſte ria facta ꝑ xp̄m. Et iō poſt paſſionē ⁊ reſurrectio nem ⁊ aſcēſionem Chriſti ⁊ poſt ſpiritus ſancti miſ ſionē fuit deſtructa cōpleto ſuo officio. Et ſic cete ra oīa legalia fuerūt mortua ⁊ deſtructa: ⁊ ſic om nia ceſſarunt. Itē Chriſtus in illa ciuitate Hierl'm materiali edificauit Hieruſalē ſpūalē. nam funda menta huius ciuitatis ſunt articuli fidei ⁊ eccl'ia ſtica ſacramenta: que oīa hñt virtutē ⁊ effectuꝫ ex paſſione Chriſti. vñ in monte Caluarie Chriſtꝰ fuit crucifixus: ex cuius latere orta eſt eccl'ia qñ exiuit ſanguis ⁊ aqua. vnde hñt virtutē oīa ſacramenta ad regenerandos fideles huius magne ciuitatis. Nā ꝑ baptiſmū ſunt regenerati ⁊ multiplicati oēs fideles ꝑ totū orbē. Itē in mōte Sion Chriſtus in ſtituit ſacramentū euchariſtie: qḋ eſt caput totius eccl'ie. Itē in eodē loco Chriſtus miſit ſpiritū ſctm̄ in ap'los ⁊ totā illā ſanctā ſocietatē: in qua erat to ta Chriſti eccleſia: ⁊ vera Hierl'm vna fide ⁊ pace ſociata. ⁊ exinde fuit toto orbe diffuſa ⁊ dilatata ꝑ regenerationem baptiſmalē. Et ſic patet ꝙ in illa Hieruſalem materiali fuit fundata ⁊ inchoata ma gna Hierl'm ſpiritualis ꝑ Chriſtū / ⁊ poſtea ꝑ apo ſtolos ꝑ totum orbem ampliata. Ex quibus ptꝫ qḋ ſola eccl'ia Chriſti eſt vera Hierl'm ⁊ vera terra ꝓ miſſionis ꝓmiſſa fidelibus hic ꝑ gratiam: ⁊ ſola he reditas celeſtis eſt vera Hierl'm ꝓmiſſa iuſtis in futuro ꝑ gloriā. Sed miſeri ⁊ ceci Iudei non valen tes capere ſacramenta dei nec intelligentiā legis ⁊ ꝓphetarū ꝓpter maledictionē eis ex pctō infli ctam: oīa intelligunt literaliter de illa Hierl'm ma teriali ꝑ falſum meſſiam quē fruſtra expectāt fore implēda. Uñ dicūt ꝙ ille meſſias capiet montem Sinai ⁊ montē Thabor: ⁊ collocabit eos iuxta mon tē Sion: ⁊ ſuꝑ iſtos tres mōtes edificabit Hierl'm nouam: ad quam confluent oēs gentes ⁊ regna. Et ſic gloſſant illū pſal. lxxxvj. ſ. Fundamenta eius in montibus ſanctis ⁊c. Sed quantum ſit talis poſi tio impoſſibilis ⁊ irridenda / cuicunq; ſane mentis eſt manifeſtū. Ideo nos q̄bus datum eſt noſſe my ſterium regni dei / agamus gratias. ⁊ ſeruiamus redemptori noſtro in hac Hierl'm per gratiā expe ctantes futuram per gloriā: ipſi autem maneant in ſua cecitate vſq; ad veſperam mundi. ¶ Sexta cō cluſio: ꝙ illa terra Chanaā cum fructibus ⁊ bonis temporalibus nō fuit promiſſa ⁊ data filijs Iſrael in premium preciſum ⁊ ſolidum pro obſeruantia le gis Moyſi. Probatur nam ſequeretur ꝙ aut deus eſſet ingratus ⁊ iniuſtus dando eis terram tam ſte rilē ⁊ miſeram ꝓ obſeruantia legis tā dure ⁊ diffici lis: aut ꝙ ſupſtitio gentiliuꝫ fuiſſet perfectior ⁊ no bilior q̄ lex data per Moyſen. Hoc probatur. nam ſcḋm eos illa terra dabatur in ſolum premium: ſed terra quam poſſidebāt gentiles: et poſſident hodie ſarraceni: ſcilicet Damaſcenus: et Babylonia: et Egyptꝰ: et Grecia ⁊ optima terra Iudeorum erant et ſunt abſq; proportione nobiliores ⁊ fertiliores ⁊ ameniores et ditiores q̄ illa terra chanaan: vt di ctum eſt: et ptꝫ intuenti naturam ⁊ differētiā ſitus

orbis. ergo ſequitur ꝙ vilior terra mundi data fuit filijs Iſrael in premium: quod eſſet contra iuſtitiaꝫ: ſi illa terra ſola daretur in premium: aut eſſet dicen dum ꝙ melius ſeruiebant deo gentiles cum ſua ſu perſtitione q̄ Iſraelite obſeruando illaꝫ legem: q̄ ſecundum acceptationem legis ⁊ ſeruitutis datur i premium. Aut eſt dicendum ꝙ preter illā terrā et bona tēporalia: alia bona ſpiritualia ⁊ eterna erāt eis danda: vt ſupra probatum eſt. Itē ſi lex Moyſi ſolū ⁊ preciſe ꝓmitteret illā terrā Chanaā cum fru ctibus ſuis obſeruatoribus ſuis in p̄miū: ſequere tur ꝙ nō eſſet lex diuina: nec differret a legibus hu manis: que ſoluꝫ promittunt premium temporale: qḋ eſt falſum. nam tripliciter differt lex diuina ab hu mana. ſ. fine officio / ⁊ premio: vt dictum eſt in prin cipio huius articuli. igitur oſtenditur ꝙ vltra illaꝫ terraꝫ materialē ⁊ paruā ⁊ miſerā ꝓmitteret terrā viuentium per illā intellectam: q̄ maius premium debetur obſeruatoribus legis diuine q̄ humane. ¶ Septima concluſio ꝙ ſicut obſeruantia circun ciſionis ⁊ ceterorum legalium dabatur deo non in pretium ſolidum: ſed in ſignuꝫ federis ⁊ futuri p̄tij ſoluendi ꝑ Chriſtū. Ita illa terra Chanaā non fuit ꝓmiſſa ⁊ data illi populo in premiū ſoliduꝫ ⁊ preci ſum: ſed in ſignū premij futuri ⁊ eterni qḋ acceptu ri erant a Chriſto in ſuo aduentu. Prima pars eſt probata in prima ⁊ ſcḋa queſtione. Scḋa aūt pars probat̄. nā premium debet correſpondere labori: er go ſi totus labor obſeruātie illius legis non daba tur niſi in ſignum: ergo non recipiebant nec poſſi debant illam terrā cum ſuis bonis temporalibus: niſi in ſignum premij futuri perfecti dandi eis per Chriſtum. vnde ſicut omnia ſacrificia et ſacramen ta et cetera legalia ſignificabant ⁊ figurabāt Chri ſtum et paſſionem eius que pro nobis erant offe renda: ita illa terra promiſſa cum ſuis fructibus ⁊ bonis temporalibus ſignificabat ⁊ figurabat to tam iſtā eccleſiā cum bonis gratie: et ſupernā ter ram viuentium cum bonis glorie. Et ſic eſt dicen dum ꝙ illa terra fluēs melle ⁊ lacte figurabat iſtā eccleſiā fluentem lacte ſacramentorum ⁊ melle do ctrine euāgelice. Et per frumentum et vinum illius terre figurabatur ſacramētum euchariſtie in quo offertur Chriſtus mediator ſub forma panis ⁊ vini: et per oleum figurabantur cetera ſacramenta ad noſtram ſalutem et ſanitatem collata. Item per frumentum vinum et oleum illius terre figuraba tur fides articulorum et gratia ſacramentorum: et obſeruantia: ⁊ iuſtitia preceptorum ⁊ conſiliorum huius eccleſie: et viſio diuine eſſentie et poſſeſſio ⁊ fruitio eiuſdem in regno celorum: quam patres et omnes fideles veteris teſta. acceperunt nobiſ cū in Chriſto ꝓpter fidem quā habuerunt de Chri ſto futuro: in cuius fide obſeruabant illā legem. Et ideo dicit Aug. ſuꝑ Joā. ij. ſuꝑ illud. Sicut Moy ſes exaltauit ſerpentē in deſerto ⁊c. q̄ hoc intereſt inter figurā ⁊ imaginē ⁊ rē ipſam. nā figura p̄ſtabat vitā tꝑalē: ſed res ipſa / cuiꝰ figura erat. p̄ſtabat vi tā eternā. Uñ eſt aduertendū ꝙ duo erant cōſide rāda in obſeruātia legis ve. te. Primo ꝯſiderabat̄ obediētia ⁊ labor in obſeruando illā legē. Scḋo fi des xp̄i futuri redemptoris ⁊ p̄miatoris. Et ſic ꝓpt̄ primū dabat̄ eis illa terra cū ſuis fructibus ⁊ bo nis tꝑalibus. Iō qñ p̄uaricabant̄ ⁊ declinabant ad idola: ilico deꝰ affligebat eos: ⁊ ꝑdebāt illā terrā: ⁊

Illa terra erat figura eterni p̄mij.

duo cōſyderāda i obſeruantia le. ve.

ſubijciebat eos gētib⁹ alienigenis: vt ptꝫ ꝑ totum
diſcurſum libri Judicū ⁊ regū. Sed ꝓpter fidem
xp̄i ſub qua obſeruabant legē ꝓmittebat eis Chri-
ſtus ⁊ fruct⁹ redēptionis ⁊ glorie: eo modo quo ſu-
pra dictū fuit: non explicite/ſed implicite: ⁊ iō non
profuit redēptio Chriſti niſi illis q̄ vixerunt ſub fi-
de ⁊ ſpe eius. Et iſti ſoli acceperūt repromiſſiones
per xp̄m: vt ptꝫ ad Heb. xj. Et ſic ptꝫ q̄liter illa terra
⁊ bona tp̄alia non fuerunt eis promiſſa et data in
premium p̄ciſum: ſed in ſignum p̄mij futuri: quod
erant accepturi in Chriſto ꝓpter fidē. Et ſic eſt in-
telligēda ſacra ſcriptura vet. teſt. vbicūq; in lege/
aut in ꝓphetis ꝓmittunt talia tp̄alia. Iſta aūt ſe-
prima cōcluſio ꝓbatur experimēto. nam poſtq̄ lex
Moyſi q̄ ſignificabat Chriſtū ⁊ eius eccleſiam fuit
mortua ſimul cum Chriſto: ⁊ bona ſpūalia ſignifica
ta ꝑ bona tp̄alia illi⁹ terre ſurrexerūt ſimul cū chri-
ſto illico illa terra Chanaā fuit mortua ⁊ deſtructa
ꝑ iudeis: q: illico fuerunt expulſi ex ea. ⁊ nunq̄ am-
plius poſſederunt eā. Et ſic ptꝫ primo ꝙ illa terra
nō fuit eis data niſi in ſignum premij futuri dandi
per Chriſtum: ⁊ ſic adueniente vero premio bono-
rū gratie ceſſauit premium tēporale figuratiuum.
Scdo oſtendit experimentaliter: q: poſtq̄ illa lex
non erat obſeruanda poſt aduentum Chriſti: ideo
non amplius illam terram poſſederunt: q: poſſeſ-
ſio eius ſimul cū lege fuit mortua ⁊ abdicata ⁊ fini-
ta: ⁊ ſimul cū lege ceſſauit: q: ſimul cū lege erat ſi-
gnum futuroꝝ bonoꝝ. Sed Judei occecati etiam
experimētū nō ꝑcipiunt. ¶ Octaua concluſio: qꝺ
meſſias in lege ꝓmiſſus nō erat daturus bona tem-
poralia: ſed ſpūalia: nec erat liberaturus illum po-
pulū de captiuitate tp̄ali: ſed totū genus humanū
a pctō ⁊ ſeruitute eterna ⁊ ſpūali. Probat primo: q:
nā ipſe erat venturus in paupertate ⁊ humilitate:
ergo non erat venturus ad dandum bona tp̄alia.
Hoc probatur. zacha. ix. Exulta ſatis filia Siō: ⁊ iu-
bila filia Hieruſalē: ecce rex tuus venit tibi iuſt⁹ ⁊
ſaluator ipſe pauper aſcēdens ſuper aſinā ⁊ ſuper
pullū filiū aſine ⁊c. qꝺ fuit impletū per xp̄m in die
ramiſpalmarum. Itē Eſa. liij. Et aſcendet ſicut vir-
gultū corā eo: ⁊ ſicut radix de terra ſitienti: non eſt
ſpecies. neq; decor eius. Et vidim⁹ eū deſpectum ⁊
nouiſſimū viroꝝ ⁊c. Propter que verba dixerunt
quidā magiſtri hebreoꝝ: ꝙ rex: meſſias iam natus
fuit in fine ſcdi tēpli: ſed vadit ꝑ mundū tanq̄ pau-
per: ⁊ tandē reperietur Rome mēdicās inter lepro-
ſos. Sufficit ꝙ oīa oracula ꝓphetarum nihil aliud
clamāt niſi qꝺ Chriſtus erat venturus in pauper-
tate ⁊ deiectione ad humiliandum ⁊ ſubijciendum
ſuꝑbos. Sed ꝓbatur ſcda pars: nam meſſias pro-
miſſus tria bona ſpūalia erat daturus. primo ſcien-
tiā ⁊ doctrinam. Eſa. ij. Venite aſcēdam⁹ ad mōtē
domini: ⁊ ad domum dei Jacob: ⁊ docebit nos vias
ſuas: ⁊ ambulabim⁹ in ſemitis ei⁹: q: de Sion exi-
bit lex ⁊ verbū dñi de Hieruſalē ⁊c. Itē xj. Egredie-
tur virga de radice Ieſſe ⁊ flos de radice ei⁹ aſcen-
det: ⁊ requieſcet ſuꝑ eū ſpūs dñi/ſpūs ſapie ⁊ intel-
lect⁹ ⁊c. ꝑ totum cap. ⁊ ꝑ totū librū ⁊ oēs ꝓphetas.
Scdo erat liberaturus homines a peccato ⁊ datu-
rus remiſſionē pctōꝝ ⁊ grām. pſal. lxxj. Liberabit
pauperem a potente: ⁊ animas pauperum ſaluas
faciet ⁊c. Itē Eſa. lxj. Spūs dñi ſuper me: eo quod
vnxit me. Ad annunciandum manſuetis miſit me:
vt mederer contritis corde: ⁊ predicarem captiuis

R
Xp̄s
erat da-
turus
ſpūa-
lia.

indulgentiam/⁊ clauſis apertionem: ⁊ predicarem
annum placabilem dño deo ⁊c. Item Eze. xxxvj.
Effundā ſuper vos aquā mundā ⁊ mundabimini ab
oībus inquinamētis veſtris ⁊c. Item zacha. xij. In
die illa effundam ſuper domū Dauid ⁊ ſuper habi-
tatores Hierl'm ſpm̄ gratie ⁊ precū. Itē infra cap.
xiij. In die illa erit fons patens domui Dauid ⁊ ha-
bitantibus Hierl'm: in ablutionem pctōris ⁊ men-
ſtruate ⁊c. Tertio meſſias erat datur⁹ vitā eternā
⁊ gloriā: vt patuit per totā expoſitionē pſalterij ⁊
maxime pſal. lxxxiij. vbi dicit. Beati qui habitant
in domo tua dñe: in ſecula ſeculoꝝ laudabunt te.
ꝓtector noſter aſpice de⁹ ⁊ reſpice in faciē xp̄i tui:
q: melior eſt dies vna ī atrijs tuis ſuper milia: q:
miam ⁊ veritatē diligit deus: grām ⁊ gloriam da-
bit dñs ⁊c. In quib⁹ verbis ⁊ toto pſal. oſtenditur
qualiter Chriſt⁹ expectabat vt daret grām in pre-
ſenti ⁊ gloriam in futuro. Et hoc idem ptꝫ per oīa
oracula ꝓphetarū. Itē ꝙ bona ꝓmiſſa tp̄e meſſie
nō debebant eſſe tp̄alia/ſed ſpūalia: non ſolū ptꝫ ꝑ
ꝓphetas: ſed etiam per ſapientiores magiſtros he-
breoꝝ. Vn̄ ait Rabi moſſe abēmaymō in libro Iu-
dicum in ſentētijs regū: ꝙ nō deſiderarūt ꝓphete
⁊ ſapiētes tp̄e meſſie vt dn̄arent ſuper orbem: nec
vt haberent ꝑtātem in gentibus: nec ad comeden-
dū: nec ad bibēdū: nec ad delitias ⁊ voluptates: ſꝫ
vt vacarēt in lege ⁊ ſapia: vt eſſet eis fas habere vi-
tam ſeculi vēturi: ſicut declarauimus in ſentētijs
de pn̄ia: ⁊ in illo tp̄e oēs diuitie reputabunt tanq̄
terra: ⁊ nō erit occupatio in Iſrael niſi ad ſciēdum
dn̄m: ideo erunt ſapientes magni: ⁊ ſcient verba
clauſa ⁊ obſcura: ⁊ attingent ſcientiā ſui creatoris:
vt dictum eſt. Eſa. xj. q: tunc erit terra repleta ſcia
dñi ⁊c. Et ſic ptꝫ ꝙ tria bona ſpūalia erat daturus
meſſias in lege ꝓmiſſus. ſ. veram ſciam. ⁊ remiſſio-
nem pctōꝝ: ⁊ grām in pn̄ti ⁊ gloriā in futuro: non
bona tp̄alia ſicut expectant miſeri Judei. Et ideo
Chriſtus iudeis tp̄alia petētibus oſtendit Joā. vj.
ꝙ ipſe nō venerat ad dādum tp̄alia ſed ſpūalia. Vn̄
ait. Operamini non cibū qui perit: ſed qui perma-
net in vitam eternam: quem filius hoīs dabit vo-
bis. Ego ſum panis vite. Patres veſtri manduca-
uerunt manna in deſerto ⁊ mortui ſunt. Sed pa-
nis quem ego dabo: caro mea eſt pro mundi vita.
Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in eter-
num ⁊c. Et infra dicit diſcipulis. Verba que locu-
tus ſum vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt. caro enim non
poteſt quicq̄ ⁊c. Vbi oſtendit Chriſtus ꝙ ipſe non
venerat ad dandā illā terrā chanaā: nec mel et lac:
nec panem ⁊ vinū materiale: ſed ad dandam veraꝫ
ſcientiam: ⁊ grām in preſenti ꝑ eccleſiaſtica ſacra:
et gloriam in futuro: nec venerat ad dandū cibum
et potum materialē: q: illū dat etiā infidelibus cū
ceteris bonis tēporalibus: vt patet Matth. vj. Sꝫ
dicit quod deſcendit de celo ad dandum cibum ſpi-
ritualē gratie in p̄ſenti ⁊ glorie in futuro. ¶ Quā-
tum ad ſecundum articulum ponitur prima con-
cluſio quod iſta nomina Abraham et Iſrael et Ja-
cob non ſunt nomina carnis ⁊ nature: ſed nomina
gratie et promiſſionis ⁊ fidei et ſacramenti. Pro-
batur: nam hoc nomen Abram fuit impoſitū ipſi a
natiuitate ſm̄ carnem: ſed cuꝫ data fuit ipſi circum-
ciſio: deus impoſuit ipſi nomen Abraham in ſignū
gratie: eo quod erat futurus pater multarum gen-
tiū: vt patꝫ Gene. xvij. vnde tale nomen fortius eſt

Abrahā poſtq̄ crediderat deo: q̄ quidē fides repu-
tata eſt ipſi ad iuſtitiā: vt ptꝫ Geñ. xv. Ex quo patet
ꝙ datum eſt tale nomē in ſignum fidei inquantum
credidit: ⁊ etiā in ſacramentū inquantū erat futu-
rus pater multarum gentium: ⁊ inquantum om̄es
gentes erant benedicende et regenerande in ſemi-
ne eius qui eſt xp̄s: vt ptꝫ Geñ. xxij. Ex quib⁹ patet
ꝙ hoc nomē Abrahā nō eſt nomē carnis ⁊ nature:
ſed fidei ⁊ gratie ⁊ ſacramenti. Ex ſupradictis patꝫ
ꝙ ſicut Abrahā habuit duo noīa vnum ſm̄ carnem
⁊ naturam: ⁊ alterum ſm̄ gratiam ⁊ ſacramentum:
ita fuerunt ꝓmiſſi ipſi duplices filij. ſ. filij carnis ſi-
ue ſm̄ carnē: ⁊ filij ſm̄ ſpm̄ ⁊ fidē ⁊ gratiam ⁊ ſacra-
mentum. Nam illi fuerunt filij carnis tm̄ qui nati
ſunt ipſi per Iſmaelē ſecundū carnem: ſed illi fue-
runt filij ſpūales ⁊ fidei tantū qui ſecuti ſunt fidem
eius de Chriſto meſſia futuro: ⁊ de talib⁹ facta fuit
vera et ſpūalis ꝓmiſſio. Hoc aūt ꝓbat ꝓut dictuꝫ
eſt in prima concluſione p̄cedentis articuli: nā qū
deus dixit Geñ. xv. Abrahe: Reſpice celum ⁊ nume-
ra ſtellas ſi potes ⁊c. per celū intellexit et promiſit
hereditatē celeſtem. Et per ſtellas intellexit filios
ſpūales q̄ erant in Chriſto regenerandi: quibus ꝓ-
mittebat hereditatem in celo. Item Gene. xxij. qū
dixit. Multiplicabo ſemen tuū ſicut ſtellas celi/et
ſicut arenā que eſt in littore maris: ⁊ in ſemine tuo
benedicentur oēs gentes ⁊c. per ſtellas celi promi-
ſit ipſi filios ꝓmiſſiōis ⁊ gratie ⁊ ſacramenti fidei:
et per arenā intellexit filios carnis. Et ſic ptꝫ qua-
liter duplices ſunt filij Abrahe/ſcilicet carnis ⁊ fi-
dei: eo quod Abraham non eſt nomen carnis ⁊ na-
ture: ſed fidei ⁊ gratie ⁊ ſacramenti. Item hoc ideꝫ
eſt dicendū de hoc noīe Jacob: q: nō fuit ipſi impo-
ſitum a caſu: nec ſm̄ carnē: ſed ꝓpter myſteriū qꝺ
importatur per hoc nomen Jacob qꝺ interpretat
ſupplantator: eo ꝙ ter ſupplantauit Eſau fratrem
ſuū. Nā prīa litigans cū eo eiecit ipm̄ de ventre ma-
tris tenēs plātā eius. Et ideo Rebecca vocauit ipꝫ
Jacob. i. ſupplantatorem: vt ptꝫ Geñ. xxv. Secūdo
Jacob ſupplantauit Eſau fratrem ſuū qū emit ab
eo primogenituram pro cibo lenticularum. Tertio
ſupplantauit eum alia vice/qū ſurripuit ipſi bene-
dictionem dum iuit ad venanduꝫ cibos pro patre:
vt patet. Geñ. xxvj. Per quos quideꝫ duos fratres
ſ. Jacob ⁊ Eſau figurabant duo populi venturi ex
Iſaac ⁊ Jacob: et figurabantur duplices filij. ſ. filij
carnis ⁊ filij gratie. Et figurabant tres ſupplanta-
tiones quibus filij gratie debebant ſupplantare fi-
lios carnis. Per eandem etiam rōnem Iſrael non
eſt nomen carnis ⁊ nature: ſed nomen myſterij ⁊ fi-
dei ⁊ grē: nam hoc nomē Iſrael impoſitū fuit a deo
ipſi Jacob in adulta etate vltra dimidium vite: qū
luctatus eſt cū angelo iuxta torrentē Jaboꝫ. eo qꝺ
vidit deum in forma viri facie ad faciem: et fuit fa-
ctus fortis cuꝫ deo: ⁊ tenuit fortiter deū: ⁊ directus
eſt a deo: ⁊ benedictus a deo: vnde manſit Jacob
claudus vno pede. Per qꝺ fuit figuratum qualiter
ex Jacob debebāt exire duplices filij. ſ. quidam ſm̄
carnē tantum: q̄ debebant claudicare a vero cultu
dei: quidā aūt erant futuri filij ſm̄ gratiā ⁊ fideꝫ: ſe-
quēdo fidem Chriſti et recipiendo ipſum/et tenen-
do et colendo eum ⁊ viuendo per fidem. Unde po-
teſt dici ꝙ oēs ſum⁹ nati ex Abrahā: ſed Judei na-
ti ſunt ex ſpiritu ⁊ fide Abrahe: ideo dicit Chriſtus
Joā. iij. Qꝺ natum eſt ex carne: caro eſt: ⁊ qꝺ natuꝫ

eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt. Hanc etiam concluſioneꝫ
probat apl's ad Roma. iiij. ⁊ Gal. iij. Ex quibus pa-
tet ꝙ nō oēs filij Jacob ⁊ Iſrael ſunt veri filij: niſi
ſoli filij ſpūales: q: fortiter tenuerunt Chriſtum: et
fuerunt ab eo benedicti ⁊ directi: ⁊ viderunt ipſuꝫ
per fidem: nec ſunt veri filij Jacob niſi illi qui eie-
cerunt filios carnis extra vterum eccleſie: ⁊ ſurri-
puerunt primogenituram/et benedictionem filijs
carnis. Et iſti tales ſunt verus Jacob ⁊ Iſrael: ⁊ ve-
rum ſemen Abrahe: vt dictū eſt in prologo. Ex qui-
bus ſequit qꝺ vera repromiſſio ſpiritualis regni
celeſtis facta eſt ſolis filijs Abrahe/et Jacob/⁊ Iſ-
rael ſpiritualibus ſm̄ fidem ⁊ gratiam: et non filijs
carnis. ¶ Secunda concluſio/ꝙ ppl's gētilis erat
efficiendus filius Abrahe ſm̄ repromiſſionem: ⁊ in-
quantū erat benedicendus in chriſto ⁊ regeneran-
dus. Hoc probatur; Gene. xxij. quando deus dixit
Abrahe. In ſemine tuo/id eſt in Chriſto benedicen-
tur omnes gentes. Hoc idem dictum eſt ipſi Jacob
Geneſis. xxviij. quando dominus dixit. Terram in
qua dormis tibi dabo et ſemini tuo: et dilataberis
ad orientem et occidentem ⁊ ſeptentrionem ⁊ me-
ridiē: ⁊ bn̄dicent in te ⁊ in ſemine tuo cūcte tribus
terre: vbi oſtendit/ꝙ per benedictionē ⁊ regenera-
tionem in Chriſto totus populus gētilis erat futu-
rus filius Iſrael ⁊ Jacob ſm̄ ſpiritum ⁊ fidē. Item
Eſa. xliij. Noli timere ſerue meus Jacob ⁊ rectiſſi-
me. i. Iſrael queꝫ elegi. Effundā enim aquas ſuper
ſitientem ⁊ fluenta ſuper aridam. Effundā ſpirituꝫ
meū ſuper ſemen tuū: ⁊ benedictionem meā ſuper
ſtirpem tuā: ⁊ germinabunt ſuper herbas quaſi ſa-
lices iuxta preterfluētes aquas. Iſte dicet: domini
ego ſum: ⁊ ille vocabit nomine Jacob. Et hic ſcri-
bet manu ſua dño: ⁊ in noīe Iſrael aſſimilabit ⁊c.
Ex quibus ptꝫ ꝙ populus gētilis baptizat⁹ aqua
⁊ ſpiritu ſancto erat vocādus Jacob ⁊ Iſrael ſm̄ fi-
dem ⁊ ſpiritum. Et ſic ptꝫ ꝙ meſſias non ſoluꝫ erat
ſaluaturus populū Judaicū: ſed etiā gentilem. Vn̄
in gloſſa hebraica Geneſi Rabba mouetur queſtio
per doctores hebraicos. An deus et eius Meſſias
ſit acceptor perſonarū in eius aduentū. ſ. an ſalua-
bit ſolos Judeos ⁊ filios Iſrael. Ad quod rn̄detur
ꝙ abſit: immo oēs cōfitentes deo corde/ore/⁊ ope-
re ſaluabunt per Meſſiam: q: ſic ſcriptū eſt Hiere.
xxxiij. In diebus illis ſaluabitur Juda. i. confiten-
tes deo. Et hoc eſt qꝺ dr̄ Eſa. xlix. Dedi te in lucem
gentiū vt ſis ſalus mea vſq; ad fines terre. Ex quo
ptꝫ ꝙ Chriſtus nō ſolū erat ſaluaturus Iſraelitas:
ſed etiam gentiles: ideo ait Chriſtus Matth. viij. ꝙ
multi venient ab oriēte ⁊ occidēte: ⁊ recumbent cuꝫ
Abraham Iſaac ⁊ Jacob in regnū celorū: filij autē
regni mittentur in tenebras exteriores ⁊c. ¶ Ter-
tia concluſio/ꝙ populus gentilis erat recepturus
Chriſtum in lege promiſſum: et venturus ad fidem
⁊ legem euangelicam: ⁊ adoraturus deum Iſrael.
Hoc autem iam probatum eſt pſal. ij. ⁊. xlvj. et per
totam expoſitionem libri pſalmoꝝ. Sed maxime
probat Eſa. ij. cum ait. Et erit in nouiſſimis diebus
preparatus mons dom⁹ domini ſuper verticē mon-
tium: ⁊ eleuabit ſuper colles: ⁊ fluent ad eum oēs
gētes. Et ibūt ppl'i multi ⁊ dicēt. Venite aſcēdam⁹
ad montē dñi: ⁊ ad domū dei Jacob: ⁊ docebit nos
vias ſuas ⁊ ābulabim⁹ ī ſemitis ei⁹: q: de Siō exi-
bit lex: ⁊ verbū domini de Hieruſalē. Item hoc idē
patet cap. xlix. per totum: vbi dicitur. Dedi te in lu-

Pplus
gētilis
erat ef-
ficien-
dus fi-
lius
Abra-
he.

Pplus
gētilis
erat
xp̄m re-
ceptu-
rus.

cen/ gentium mi vt ſis ſalus mea vſq̃ ad extremum terre. Reges videbunt et conſurgent principes: et adorabunt dñm deum tuum/ ſt ſanctum Iſrael qui elegit te ⁊c. Hoc idem p̃z per totum vſq̃ ad finem libri de cõuerſione gentium ad deum. Item Hiere. xvj. Ad te gentes venient ab extremis terre et dicent. Vere mendacium poſſederunt patres noſtri/ ⁊ vanitatẽ que eis non profuit ⁊c. Itẽ zacha. ij. Et applicabuntur gentes multe ad dñm in die illa: et erunt mihi in populũ: ⁊ habitabo in medio tui: et ſcies: q2 dñs exercituũ miſit me ad te. Item zacharias. viij. Venient populi multi et gentes robuſte ad querendũ dñm exercituũ in Hierl'm et deprecãdam faciem dñi. Hec dicit dñs exercituum. In diebus illis: in quibus apprehendent decem hoĩes ex omnibus linguis gentiũ: ⁊ apprehendent fimbriaz viri Judei dicẽtes: ibimus vobiſcũ: audiuim⁹ eñ q̃m dñs vobiſcũ eſt. Ex quib⁹ p̃z q̃d gentiles per ap̃los Judeos erant trahẽdi ad Chriſtũ. Hoc idem p̃z Malachie. j. Non eſt voluntas mea in ſacrificijs veſtris/ ait dñs exercituum. Et munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſq̃ od occaſum magnum eſt nomen meum in gentib⁹. Ex quibus p̃z q̃ reprobata ſynagoga ſecerdotiuz erat transferendũ ad populũ gentilem colentẽ nomen dñi q̃d eſt Jeſus. Hoc idem dicitur Eſaie. vlti. Et annuntiabunt gloriam meaz gentibus: et infra. Et aſſumam ex eis in ſacerdotes ⁊ liuitas dicit dominus: quia ſicut celi noui ⁊ terra noua que ego facio ſtare coram me dicit dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrum ⁊ nomẽ veſtrũ. Et erit mẽſis ex mẽſe: ⁊ ſabbatum ex ſabbato. Veniet omnis caro: vt adoret corã faciem meã dicit dñs. ¶ Ex quibus oĩbus ſequitur quarta cõcluſio tanq̃ ex ſupradictis corollaria: q̃ ſolus populus Chriſtianus eſt verus Jacob ⁊ Iſrael ⁊ verum ſemen Abrahe. Hoc aũt probatur per ſingula ſm noĩs interpretationem ⁊ ſm fidei imitationem. Nam intantũ deus vocauit euz Abrahã inquantũ erat futurus pater oĩm credentium: ⁊ inquantũ in eo erant benedicende oẽs gentes. Sed ſolus pp̃l's chriſtianus fuit in Chriſto benedictus et regeneratus: et ſequitur fidem Abrahe: ⁊ recepit xp̃m promiſſum Abrahe ⁊ ſemini ei⁹: igitur ſolus populus chriſtianus eſt verum ſemen Abrahe ſm fidem ⁊ ſpiritum: ⁊ per pñs ſoli populo chriſtiano debetur hereditas celeſtis ⁊ beatitudo promiſſa: ⁊ eſt vera Hieruſalẽ ⁊ terra viuentiũ. Q̃d probat̃. Nã Abrahã ⁊ Iſrael ſortiti ſunt ſupradicta noĩa: non ſm carnem et naturam/ ſed ſm fidem: vt dictum eſt. Sed quia ſoli chriſtiani ſunt imitati fidem eorum de xp̃o: ⁊ receperunt Chriſtum quẽ ipſi expectabant: ergo ſoli chriſtiani ſunt verum ſemẽ Abrahe et Iſrael ſm fidem ⁊ ſpirituz. Sed quia intantum facta eſt promiſſio bonorum ſpiritualium gratie ⁊ glorie ipſi Abrahe ⁊ Iſrael: inquantum habuerunt fidẽ de xp̃o futuro: ergo pro ſolo pp̃l'o chriſtiano ex iudeis ⁊ gentilib⁹ credentibus cõgregato facta fuit illis repromiſſio: ⁊ per conſequens ſoli populo chriſtiano debetur repromiſſio et hereditas bonorum ſpiritualium gratie in preſenti: ⁊ glorie in futuro de quibus loquitur lex et prophete. Item ex ſupradictis etiam ſequitur quedam alia corollaria concluſio. ſcz q̃ omnes Judei moderni ſunt heretici in lege Moyſi ⁊ prophetis. Probat̃. Nam omnes deuiant a veritate ſacre ſcripture legis ⁊ prophetarum: ergo ſunt heretici. Tenet cõſequentia: nam hereſis nil aliud eſt niſi deuiatio a veritate ſacre ſcripture vtriuſq̃ teſtamẽti. Antecedens probatur. Nam omnes patriarche ⁊ prophete vixerũt in fide xp̃i futuri expectantes vt eos redimeret a ſeruitute peccati ⁊ morte eterna: et acciperent ab eo repromiſſiones/ ſcilicet gratiã in preſenti ⁊ gloriam in futuro: vt probatum eſt. Sed iudei moderni ⁊ eorum predeceſſores contempſerunt xp̃m ⁊ humanam redemptionem: ⁊ oĩa bona gr̃e et glorie: ⁊ expectant falſum Meſſiaz qui tribuat eis bona tẽporalia: ergo totaliter contradicunt veritati ſacre ſcripture legis: et prophetarum: et fidei/ et ſpei illorum: et per conſequens omnes ſunt heretici quotquot manẽt in eadem obſtinatione poſt aduentum Chriſti. Vñ aũt proueniat eis iſta hereſis: videbitur in fine toti⁹ tractactus. In tota ergo queſtione patet cecitas ⁊ deceptio Judeorum: nam p̃ nouẽ cõcl'ones oſtenſum eſt qual'r p̃ter terrã Chanaã promiſſa fuit Abrahe et Jacob hereditas in celo: ⁊ qualiter patriarche et prophete preter illam terram deſiderabant et expectabant celeſtem ⁊ ſpiritualem hereditatem: ⁊ quomodo nõ deſiderabãt ſepeliri in illa terra: niſi q2 preuiderunt in ſpiritu chriſtũ ibi paſſurum ⁊ ſepeliendũ ⁊ reſurrecturũ. Et q̃ prophe nec cõmẽdarũt illã terrã ⁊ ciuitatem ⁊ templũ propter eius bonitatẽ: ſed quia preuiderunt xp̃m in illa terra noſtram redemptionẽ operaturum. Itẽ oſtẽſum eſt qualiter prophete non ſolum intendunt cõmendare illã Hieruſalem in qua chriſtus operatus eſt noſtram redemptionem: ſed etiam Hieruſalẽ ſpiritualẽ toto orbe diffuſam ab illa deriuatam ⁊ dilatatam. Itẽ patet q̃uo chriſtiana religio eſt verum ſemen Abrahe ⁊ verus Iſrael per ſucceſſionem fidei. Item oſtenſum eſt qualiter illa terra Chanaan cũ ſuis fructibus t̃palibus nõ fuit eis promiſſa ⁊ data in premiũ preciſuz pro obſeruatione legis: ſed in ſignũ futuri premij eterni dandi per xp̃m pro fide quã habebant de xp̃o. Itẽ vltimo oſtenſum eſt qualiter Meſſias in lege promiſſus non erat daturus bona temporalia: ſed ſpiritualia gratie in preſenti/ ⁊ bona glorie in futuro. ¶ Per que omnia patet reſponſio ad argumenta iudeo⁊. Ad primũ ergo reſpondetur eis: q̃ illa terra cum ſuis fructibus non fuit eis promiſſa in premium ſolidum pro obſeruatione legis: ſed in ſignũ premij futuri dandi p̃ xp̃m pro fide xp̃i. ſub qua illam legem obbſeruabant: vt dictũ eſt. Item illa terra p̃miſſionis ⁊ ciuitas Hieruſalem dicta eſt fluẽs lacte ⁊ melle: inquantũ ex ea fluxit nobis lex ⁊ doctrina euangelica: quia de Sion exiuit lex: et verbum domini de Hieruſalem Eſa. ij. Que quidẽ doctrina euangelica frequenter dicit̃ mel ⁊ lac in ſcriptura propter ſui ſaporem et dulcedinem. Et hanc terram promiſit deus illi populo in figura chriſti. Nam ſicut ante aduentum xp̃i fluxit et emanauit in ea lac ⁊ mel propheticuz: ita tẽpore xp̃i fluxit lac ⁊ mel euangelicum q̃d chriſtus per totã terra promiſſionis p̃dicauit. Unde triplici ter lac et mel exiuit et emanauit ex illa terra. Primo lac et mel euangelice doctrine. Secundo lac ⁊ mel noſtre redemptionis. Tertio lac et mel gratie ſacramentorum: ⁊ hoc eſt lac ⁊ mel q̃d deus ſub figura promiſit patriarchis et prophetis. Dabatur ergo filiis iſrael illa terra materialis p̃ obſeruantia legis: ſed promittebat̃ eis celeſtis gloria propter fidem quã habebant: ⁊ cum qua fide cõſeruabant illa legalia. ¶ Ad ſcd̃m eſt dicendum q̃ Jacob ⁊ ceteri patriarche non deſiderarunt ſepeliri in illa terra p̃pter ſe/ ſed q2 p̃uiderunt Chriſtũ in illa ſepeliendum ⁊ reſurrecturum: ⁊ ſic deſiderabant cum eo reſurgere. ¶ Ad tertiũ reſpondet̃. q̃ p̃phete non cõmẽdarũt illam terrã ⁊ ciuitatem propter ſe: ſed inquantũ p̃uiderunt Chriſtum in illa naſciturum/ ⁊ in illo templo preſentandũ: ⁊ predicaturum/ ⁊ in illa ciuitate noſtram redemptionem operaturũ. Sed cum hoc intendebant cõmendare Hieruſalẽ ſpiritualem ab illa toto orbe diffuſam. ¶ Ad quartuz: q̃ Chriſtus rex meſſias non erat daturus bona t̃palia ſed ſp̃ualia: vt dictũ eſt. Ad aliud dicendum q̃ xp̃s Meſſias in lege p̃miſſus non erat edificaturus ciuitatẽ materialẽ. ſed Hierl'm ſp̃ualẽ toto orbe diffuſaz: quã p̃ ſe edificauit in monte Caluarie: ⁊ in monte Sion: vt dictum eſt: et latius dicetur in queſtione ſequẽti. ex qua Hieruſalem ⁊ Sion fuit deriuata eccleſia toto orbe diffuſa.

Poſtq̃ probatuz eſt in tertia queſtione qualiter oĩa p̃miſſa ĩ lege ⁊ prophetis ſunt ſp̃ualiter intelligenda pro nobis gratie in p̃nti ⁊ gl'ie in futuro: id̃ queritur quarto. Utrum Jeſus Nazaren⁹ quem Chriſtiani colunt: fuerit verus Meſſias p̃miſſus in lege ⁊ prophetis? Ad q̃d arguũt Judei moderni q̃d non. Et primo ſic. Meſſias nondum venit: ergo Jeſus nõ fuit verus Meſſias. Cõſequentia p̃z. Antecedens p̃batur: nam Helias debet venire prius q̃ Meſſias/ prout legitur Malachie. iiij. Ecce ego mittam vobis Heliam p̃phetam anteq̃ veniat dies dñi magnus ⁊ terribilis: ⁊ conuertet cor patrum in filios: et cor filiorum ad patres eorum ⁊c. Ad cuius intellectum eſt notanduz. q̃ ex hoc dicto ⁊ litera precedente in hoc capitulo Scribe ⁊ Phariſſei formarunt duos articulos inter ceteras ſuas traditiones. Primus articulus fuit. q̃ Helias debet precedere Meſſiam in ſuo aduentu. ⁊ ideo quando miſerunt Judei ab Hieroſolymis ſacerdotes ⁊ leuitas ad Joannẽ vt interrogarent eum/ Tu quis es? et Joannes negauit ſe eſſe Chriſtum tunc Phariſſei iterum interrogauerunt eum dicentes. Helias es tu ⁊c. eo q̃d habebant pro articulo q̃ Helias erat venturus ante ipſum Meſſiam. Item Matth. xviij. quando tres diſcipuli viderunt Moyſem et Heliam in transfiguratione Chriſti: et poſtea neminem viderunt niſi ſolum Jeſum tunc interrogauerunt Chriſtũ dicentes. Quid ergo Scribe et Phariſſei dicũt q̃ oportet Heliam venire primum ⁊c. Ex quibus patet q̃d Scribe et Phariſſei inter ſuas traditiones tanq̃ articulum affirmabant Heliam venturum et preceſſurum Meſſiam in lege promiſſum. Item per literam precedendum in hoc capitulo: vbi dicit deus per Malachiam. Memento legis Moyſi ſerui mei: quam mandaui ei in Oreb precepta ⁊ iudicialia. Et ſubdit. Ecce ego mittam vobis Heliam ⁊c. per hoc formarunt alium articulum. ſ. q̃ cauſa quare Helias debebat precedere Chriſtum erat vt predicaret et reſtauraret legez Moyſi perditam in filijs diſperſionis: vt poſtea rex Meſſias poſſet eam confirmare et ratificare. Tunc ergo ex primo articulo arguunt ſic Judei. Helias nondum venit ergo Meſſias nondum venit/ quia prius eſt venturus Helias q̃ Meſſias. Et ſic Meſſias nõdum venit/ ergo Jeſus Nazarenus non fuit verus Meſſias. Item ex ſecũdo articulo arguunt ſic. Meſſias ĩ lege promiſſus debet confirmare et ratificare legem Moyſi filijs diſperſionis/ quam Helias prius debet inſtaurare ⁊ declarare: ſed Jeſus Nazarenus hoc non fecit: immo preuaricatus eſt et diſſipauit totam legem Moyſi: quo ad omnia precepta et mãdata tam moralia q̃ cerimonialia q̃ iudicialia: igitur non fuit verus Meſſias. Hec minor probatur per ſingula. Nam Jeſus primo preuaricatus eſt precepta moralia ſabbatum violando/ exercendo opera ſanitatum ⁊ ſe deum faciendo. Secundo violauit cerimonialia cibos prohibitos concedendo: q̃ñ dixit diſcipulis. Comedite que apponuntur vobis. Tertio preuaricatus eſt iudicialia. Joannis. viij. quãdo abſoluit adulteram: quam lex precepit lapidari Leuiti. xx. Et ſic patet q̃d totam legem violauit ergo non fuit legis confirmator ſed diſſipator: et per conſequens non fuit Meſſias. Secundo arguunt Judei dicentes q̃d Jeſus nõ exercuit officium veri Meſſie erga populum Iſrael: ergo non fuit verus Meſſias. Antecedens probatur. Nam Meſſias in lege ⁊ prophetis promiſſus quatuor erat facturus principaliter erga populum Iſrael. nam primo debebat debellare et ſubijcere ſibi totum orbem et populum gentilem: ⁊ omnes reges terre: et dominari a mari vſq̃ ad mare et vſq̃ ad fines terre: vt patet pſal. lxxj. et zacha. xj. Secundo debebat educere et liberare omnes filios Iſrael ex omnibus partib⁹ mundi: vt patet Eſa. xj. Tertio debebat edificare nouam Hieruſalem in eodem monte Sion: et in ea congregare omnes filios Iſrael: vt in ea cum magna proſperitate ⁊ pace obſeruent totaz legem Moyſi. vbi erit tanta pax q̃d omnes tribus terre conflabunt gladios in vomeres: ⁊ lanceas in falces. Eſa. ij. Item quarto rex Meſſias debebat facere immortales ⁊ impaſſibiles omnes filios Iſrael viuentes in illa ciuitate noua Hieruſalem: quia precipitabit mortem in ſempiternum: ⁊ auferet dominus deus omnem lachrymam ab omni facie: et opprobrium populi ſui auferet de vniuerſa terra. Eſa. xxv. Sed Jeſus Nazarenus nil horum fecit: immo totum oppoſitum: ergo non fuit verus Meſſias. Hoc. probatur. nam primo nõ debellauit nec ſubiecit ſibi totum orbem: immo fuit pauper ⁊ deiectus intantum q̃ fuit crucifixus p̃ Judeos ⁊ gẽtiles: ⁊ ſepultus in alieno ſepulcro. Itẽ ſecundo non congregauit filios Iſrael: nec liberauit eos de captiuitate: immo poſt mortẽ eius fuerunt p̃ mundũ diſperſi ⁊ diſſipati. Itẽ tertio non edificauit nouaz Hierl'z: immo poſt mortez eius ⁊ cauſa ſui fuit diruta ⁊ diſſipata: vt inquit Joſephus libro de bello Judaico immo dicunt Judei q̃ Jeſus Nazarenus non ſoluz diſſipauit ciuitatẽ ⁊ populũ: ſed etiaz totam legem Moyſi: inquantũ cõſtituit nouũ modũ ſacrificandi ⁊ colendi deũ: immo deſtruxit Judaiſmum/ inquãtum magna pars Judeorum recepit baptiſmum Chriſti/ ⁊ recipit continue. Item quarto non videmus q̃ Jeſus in aduentu ſuo poſuerit tantã pacez inter homines q̃ conflauerint gladios in vomeres ⁊c. immo poſt eius aduentum fuerunt maxima bella per omnes partes orbis. vt patet per omnes hiſtorias gentium. Item non fuit tanta pax

n

Solus xp̃ian⁹ eſt ver⁹ Jacob.

i nter aīalia bruta ꝙ bos comedat cum agno: ⁊ leo
cū oue: q: eandē ferocitatem retinent aīalia bruta.
Item Chriſtus non precipitauit mortem: nec abſtu-
lit omnem lachrymam a ſuis: immo reliquit ſuos
mortales ⁊ paſſibiles: nec videmus qđ baptiſmus
Chriſti auferat miſerias ⁊ īfirmitates corporales.
Ex q̄bus oībus ſequit̄ ꝙ xp̄s non fuit verus Meſ-
ſias in lege ꝓmiſſus: q: non exercuit officium veri
Meſſie. In oppoſitum eſt Joannis. j. qñ dixit An-
dreas Petro. Inuenimus Meſſiam qđ eſt interpre
tatum Chriſtus. Item Philippus dixit ipſi Natha
naeli. Quē ſcripſit Moyſes in lege/⁊ prophete: in-
uenimus Jeſum filium Joſeph a Nazaret. Itē Na-
thenael dixit ipſi Jeſu. Rabi tu es filius dei: tu es
rex Iſrael. Item totus ille ppl's ſatiatus quinq; pa
nibus ⁊ duobus piſcibus: confeſſus eſt Jeſum eſſe
Meſſiā/qñ dixit. Hic eſt vere propheta q̄ venturus
eſt in mundū. Joā. vj. Et ſic Jeſus Nazarenus non
ſolū a toto populo gentili: ſed etiā a multis de po-
polo Judaico fuit receptus tanꝗ verus Meſſias
vt ptꝫ per totum diſcurſum euāgelicum. ¶ In hac (Rñſio)
queſtione reſpondeo. ꝙ non intendo ꝑ ſingulas cō-
ditiones probare Chriſtū fuiſſe verū Meſſiam/oēs
ſcripturas particulariter adducendo: quia de hac
materia abunde ſcripſit dñs Joā. Figuerola conci-
uis noſter Valentinus in tribus voluminibus con
tra Judeos. Hoc idē dilucide ſcripſit dñs Petrus
de la Caualeria ciuis Ceſarauguſtanus vtriuſq; iu
ris doctor famoſiſſimus: ⁊ dominus Alfonſ⁹ Tolo-
tanus ſacre theologie magiſter inſigniſſimus: et
etiam plures alij: qui nō ſolum per ſacra ſcripta le
gis ⁊ prophetarum: ſed ⁊ ꝑ dicta rabinorū thalmu-
diſtarum Judeos conuicerunt. Sed tantum in hac
queſtione intendo breuiter reſpondere ⁊ ſatiſface-
re ſupradictis argumentis Judeorū: ⁊ detegere ce-
citatem: ⁊ oſtendere inueteratā malitiā eorum. Et
ideo in preſenti queſtione duo ſunt principaliter vi
denda ⁊ probanda. Primo quō Jeſus Chriſtus ob-
ſeruauit ⁊ ſtatuit ⁊ confirmauit ⁊ ratificauit legem
Moyſi prout querit primū argumentū. Scđo qua
liter Jeſus xp̄s exercuit ⁊ pficit officiū viri Meſ-
ſie: prout q̄rit ſcđm argumentum. ¶ Quātū ad pri-
mū articulū eſt primo notandū: ꝙ q: lex diuina da- (Q No. q̄modo xp̄s obſeruauit legem moyſi)
ta Moyſi nō erat mere literalis et temporalis: ſed
etiam principaliter ſpūalis: ſicut dictū eſt in p̄cedē
ti queſtione: ideo ſcđm ſcripturas legis ⁊ ꝓpheta-
rum lex Moyſi erat p̄mo illi populo literaliter ob
ſeruanda. Scđo erat per Meſſiam ꝓmiſſuꝫ ſpūali (Lex moyſi principaliter ſpūalis.)
ter declaranda. Tertio erat ꝑ eius paſſionem lite-
raliter ⁊ carnaliter terminanda: ⁊ eius veritas ſpi-
ritualiter obſeruanda. Primū ptꝫ ꝑ totū diſcurſuꝫ
Exo. ⁊ Leui. et numeri. et precipue Deut. vbi deus
ſub multiplici cōminatione ⁊ maledictione preci-
pit illam legem ⁊ cerimonias obſeruari. Secundū
patet Deut. xviij. vbi deus dicit Moyſi. Prophe-
tam ſuſcitabo eis de medio fratrū ſuorū ſimilē tui:
ponam verba mea in ore eius: loqueturq; ad eos
quecunq; dixero illi. Et qui verba ei⁹ q̄ loquet̄ non
audierit: vltor exiſtam ⁊c. Ex dictis in hoc tertio ⁊
capitulo ſequitur primo: ꝙ in lege Moyſi fuit xp̄s
promiſſus ad declarandam legem Moyſi: ⁊ verum
ſenſum ⁊ veritatem eius. Secundo ſequit̄ ꝙ talis
promiſſio de Chriſto declaratore legis fuit facta in (data in mōte Synai.)
monte Synai/ſimul cum datione eius. Qđ probat̄
per hoc quod ait Moyſes in hoc. xviij. cap. Deut.
cum referendo legē populo dicit. Prophetā ſuſcita
bit tibi dñs deus tuus: ip̄m audies vt petiſti a do
mino deo tuo in Oreb: qñ cōcio cōgregata eſt ⁊ di-
xiſti. vltra non audiā vocē domini dei mei. Et ignē
hunc maximuꝫ amplius non videbo ne moriar. Et
ait dñs mihi. Bene omnia locuti ſunt. Prophetam
ſuſcitabo eis de medio fratrū ſuorum ſimilem tui.
Et ponā verba mea in ore eius ⁊c. vt ſupra. Ex qui-
bus patet ꝙ iſta promiſſio đ propheta declaratore
legis futuro: quam refert hic Moyſes/iam fuerat
facta in Oreb in datione legis: qñ populus dixit
Moyſi loquere tu nobis: et non loquatur nobis
deus ne forte moriamur. vt patet Exo. xx. Et tunc
deus dixit Moyſi. Bene omnia ſunt locuti peten-
do mediatorē qui loquatur eis ex parte dei familia
riter: ideo promitto tibi ꝙ prophetam ſuſcitabo eis đ
medio fratum ſuorum. ſ. de tribu Juda ſimilem tui
in humanitate et officio. Iſte enim erit ſimilis tui
primo in humanitate: quia licet ſit deus: tamē erit
etiam homo. Quia ponam verba mea in ore ei⁹: q:
erit verbuꝫ incarnatū: ⁊ ſic apparebit mundo ſimi
lis tibi in humanitate: ⁊ erit iam tibi ſimilis offi-
cio. nam ſicut ego miſi te ad iſtum ppl'm liberan-
dum de iſta captiuitate temporali: ⁊ eduxiſti eū de
terra Egypti: ita ego mittam illum ad liberandum
totum genus humanū de ſeruitute peccati ⁊ de iu-
go legis. Item ſicut ego ꝑ te dedi legē iſtam iſti po
pulo: ita ꝑ illum prophetam Chriſtū declarabo eā:
⁊ ideo poſui verba mea in ore eius Item ſicut iſte
populus fuit tibi rebellis multotiens nolens te au
dire. ita iſte idem populus erit ipſi rebellis/in tan
tum ꝙ interficiet eum ſicut iſte populus voluit te
interficere ⁊ conſtituere alium ducem ⁊ reuerti in
Egyptum. Sed ſicut ego puniui oēs rebelles q̄ te
non audierunt: q: introierunt terram ꝓmiſſam: ſed
cadauera eorum manſerūt in deſerto: ita ego vltor
exiſtam eorum q̄ verba huius ꝓphete Xp̄i audire
noluerint/⁊ ipſi non crediderint: q: vagos ⁊ capti-
uos tēpaliter per hunc mundum diſpergam: ⁊ aīe eo
rum nunꝗ introibunt in requiē meā. Ex quib⁹ ptꝫ
ꝙ promiſſio de Chriſto futuro legis interprete ⁊ de
claratore facta fuit in monte Oreb in primo anno [illegible]
ſimul cū datione legis. ſed quia Moyſes tacuit et [illegible]
omiſit eam in Exodo: ideo refert ⁊ exprimit eam in [illegible]
Deut. Tertio aūt ſequit̄ ꝙ ſicut totus ille populus [illegible]
ſe obligauit ad ſeruandā legē Moyſi/⁊ oīa q̄ deus ad [illegible]
locut⁹ fuerat Moyſi: qñ dixit: Oīa q̄ locut⁹ eſt de⁹ [illegible]
faciemus ⁊ erimus obediētes. Exo. xxiiij. Ita pari[illegible]
ter ſe obligauit ad audiendum Chriſtum in ſuo ad[u]-
uentu/⁊ declarationē legis ꝑ ipſum faciendā. Ite[m]
ſicut ille populus ſe obligauit ad ſeruandā litera-
liter legē Moyſi ſub anathemate ⁊ multiplici ma
ledictione ſcripta. Deut. xxvij. ⁊. xxviij. ita ſub eiſdē
maledictionibus ⁊ penis ſe obligarunt ad audien-
dum ⁊ credendum ⁊ obediendum illi ꝓphete Chri-
ſto. ⁊ ad ſeruandā legem ſcđm eius declarationem.
Item ſequitur ꝙ ille populus non erat obligatus
ſeruare literaliter legem Moyſi niſi vſq; ad decla-
rationem factam per illum prophetam ꝓmiſſum:
ſed exinde tenebantur obſeruare legem Moyſi ſpi
ritualiter ſcđm veritatem ⁊ declarationem factaꝫ
per illuꝫ ꝓphetā: cui obligabant̄ credere ⁊ obedi-
re ⁊ eius doctrinam audire et ſequi. ideo dixit eis
Jeſus Joan. v. Scrutamini ſcripturas: quia ille te
ſtimonium perhibent de me. Eſt qui accuſat vos
Moyſes

Moyſes in quo vos ſperatis. Si enim crederetis
Moyſi: crederetis forſitan ⁊ mihi: de me enim ille
ſcripſit. Quaſi dicat: ſicut pr̄es veſtri fuerunt obli-
gati credere Moyſi ⁊ ſeruare literaliter legē eius
ita ⁊ vos obligamini credere mihi: ⁊ audire a me
declarationeꝫ legis Moyſi. nā ego ſum ille ꝓphe-
ta de quo ſcripſi Moyſes. Deu. xviij. cui cum com-
minatione vltionis obligamini credere. ⁊ iō ſi cre-
deretis Moyſi: crederetis ⁊ mihi: ⁊ per ꝯñs non
credendo mihi non creditis ⁊ Moyſi. Et ſic irritaꝫ
facitis legē eius: ⁊ violatis iuſiurādum qđ feciſtis
in Oreb: qñ dixiſtis: oīa q̄ locut⁹ eſt de⁹ faciem⁹: et
erimus obedientes. Exo. xxiiij. ⁊ ꝑ ꝯñs eſtis here-
tici in lege ⁊ incurritis oēs maledictiones ſcriptas
Deutero. xxvij. ⁊. xxviij. Hoc idē oſtēdit̄ Matt. iij. ⁊
Luc. iij. qñ in baptiſmo vox pr̄is audita eſt dicens
Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bñ cōpla-
cui: ip̄m audite. Et ſic patet ꝙ idē de⁹ pr̄ qui in da-
tione legis dixit de xp̄o. Ponam verba mea in ore
eius: loqueturq; ad eos ⁊c. Idem pater precipit in
nouo teſta. vt audiāt ip̄m xp̄m tanꝗ ꝓphetā pro-
miſſum in lege. ⁊ ideo vbicunq; memorat̄ in pro-
phetis p̄ſens punitio ⁊ captiuitatis: in qua mō la-
borāt Judei ſemꝑ aſſignat̄ ꝑ cauſa/q: nō exaudie
runt vocē dñi veniētis in carnē: ſiue quia non au-
dierūt vocē eius ꝓphete. ſ. xp̄i: nec crediderūt ipſi.
Unde ait Chriſtus per os Dauid. Pſalm. xvij. Filij
alieni mentiti ſunt mihi: filij alieni inueterati ſunt
et claudicauerunt a ſemitis ſuis. Item pſal. lxxx.
Populus meus nō audiuit me: ⁊ Iſr'l nō intēdit mi
hi. Itē pſal. xciiij. Hodie ſi vocē eius audieritis ⁊c.
quibus iuraui in ira mea ⁊c. Item Eſa. j. Cognouit
bos poſſeſſorem ſuuꝫ: ⁊ aſinus preſepe dñi ſui: Iſr'l
aūt nō cognouit me. Iteꝫ cap. l. Ecce eñi in iniqui-
tatib⁹ veſtris venditi eſtis: ⁊ in ſceleribus v̄ris di-
miſi matrē veſtrā/quia veni ⁊ non erat vir: vocaui
et nō erat qui audiret. Itē capit. lxv. Oēs in cedeꝫ
corruetis pro eo qđ vocaui ⁊ non reſpondiſtis: lo-
cutus ſum et non audiſtis ⁊c. Item Hieremie. xvj.
Sed vos peius operati eſtis ꝗ pr̄es v̄ri. Ecce eñi
ambulabat vnuſquiſq; poſt prauitatem cordis ſui
mali: vt me non audiat. Ejiciā vos de terra hac ⁊c.
Ex ſupradictis patet q̄ñ ille ppl's ſub cōminatio-
ne obligabat̄ audire xp̄m in ſuo aduentu legē de-
clarantē. ſed quia non audiuit: iō fuit punitus in
corpore ⁊ anima in eternuꝫ. ⁊ ſic patet qualiter lex
Moyſi erat per xp̄m declaranda. Hoc idem dicit
Rabi Moyſes in ſententijs de ꝑnia: ꝙ tpe meſſie
oēs attendēt ad ſciēdā legē pro ſclo vēturo acqui-
rendo. Itē in hoc concordant oēs magiſtri Judeo-
rum antiqui. ſ. ꝙ Meſſias debet in ſuo aduentu de
clarare myſteria occultiſſima legis immo multa
ſunt myſteria in lege que appellāt Ticu. i. ſilentiuꝫ
que nullus audet declarare: quoꝝ declarationem
expectant faciēdam per Meſſiam: ideo in oratio-
ne rogant oēs vt deus mittat Meſſiam qui decla- (Lex moyſi [illegible])
ret nodos ⁊ enigmata legis. ¶ Tertiū aūt princi-
pale ꝓbat̄. ſ. ꝙ lex Moyſi quo ad cerimonialia: et
literale officium erat per xp̄m ⁊ eius mortem ter-
minanda ⁊ abolenda. Hoc patet pſal. xxxix. Sacri-
ficium ⁊ oblationem noluiſti: aures autē perfeciſti
mihi: Holocauſtum ⁊ pro pctō non poſtulaſti: tunc
dixi ecce venio ⁊c. prout ibi fuit declaratum. Item
pſalm. xlix. Non accipiā de domo tua vitulos: ne-
que de gregibus tuis hircos ⁊c. Itē Eſaie. j. Quid
mihi multitudinem victimaruꝫ veſtrarum ⁊c. Hoc
idem cap. vlti. per totū. Iteꝫ Hierem. xvj. Ecce dies
venient dicit dñs: ⁊ non dicetur vltra. Uiuit dñs q̄
eduxit filios Iſrael de terra Egypti: ſed viuit dñs
qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis ⁊c. Ex
quo patet quod paſcha ⁊ ſabbata debebāt ceſſare
in aduentu Meſſie. Item capit. xxxj. Ecce dies ve-
nient dicit dñs: ⁊ feriam domui Juda ⁊ domui Ja-
cob fedus nouum: non ſcđm pactū qđ pepigi cum
patrib⁹ veſtris in die qua apprehendi manū eorū: ⁊
vt educerē eos de terra Egypti ⁊c. Iteꝫ Daniel. ix.
Poſt hebdomadas. lxij. occidetur Chriſt⁹: ⁊ nō erit
eius populus qui eum negaturus eſt. Et ciuitateꝫ
et ſanctuarium diſſipabit populus cum duce ven-
turo. Et finis eius vaſtitas. Et poſt finem belli erit
ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactū mul-
tis hebdomada vna: ⁊ in medio hebdomadis defi-
ciet hoſtia ⁊ ſacrificium: ⁊ erit in templo abomina
tio deſolationis: ⁊ vſque ad conſummationem ⁊ fi-
nem perſeuerabit deſolatio. Ex ſupradictis ergo
patēt tria preſuppoſita. ſ. primo qualiter lex Moy-
ſi erat ex precepto dei ſub multiplici comminatio-
ne ab illo populo obſeruanda. Secundo qualiter
illa lex per Chriſtū prophetā futurū erat declaran (chriſt⁹ magiſter et doctor.)
da: ⁊ quomodo ſub eadē comminatione ille popu-
lus erat obligatus audire xp̄m ⁊ eius doctrinā et
ipſi obedire. Tertio qualiter hoſtia ⁊ ſacrificia ⁊ ce
tera legalia legis Moyſi l'raliter ⁊ officialiter erāt
terminanda ⁊ abolēda ⁊ verificāda per mortē xp̄i
et per conſequens, ille populus non amplius erat
obligatus poſt mortē xp̄i ad obſeruāda literaliter
cerimonialia: ſed obligatur ea ſpiritualiter obſer-
uare ſcđm declarationē factā per Chriſtū: hoc eſt
ſecundum doctrinam euangelicā que nil aliud eſt
niſi declaratio ⁊ veritas legis. ⁊ ſic patet qualiter
Chriſt⁹ erat futur⁹ declarator legis Moyſi. ¶ Se
cundo eſt notandū: ꝙ Chriſtus qui erat in lege pro
miſſus tāꝗ ver⁹ declarator: ⁊ interpres legis Moy
ſi in declaratione legis erat tanꝗ bonus ⁊ verus
magiſter ⁊ doctor. Naꝫ doctor i ſcholis primo legit
literaliter textum. Scđo declarat ip̄ꝫ textū l'r̄e per
rationes ⁊ alias auctoritates. Tertio verificat ip̄m
textum per exempla ſenſibilia ⁊ per effectū. ⁊ iſtuꝫ
modum ſeruāt magiſtri in legēdo mathematicas:
et philoſophi in ſcientia naturali: ⁊ iuris periti in
iure ciuili ⁊ canonico: ⁊ vnuſquiſq; in ſua faculta-
te. Ita ergo xp̄s magiſter noſter ⁊ interpres legis
tenuit hunc modum nobiſcum in declarando legē
Moyſi. Nam primo ipſe obſeruauit legē Moyſi li-
teraliter quo ad omnia precepta moralia ⁊ cerimo-
nialia. Scđo declarauit totā legē doctrinaliter ei⁹
verū ſenſum exponēdo. Tertio verificauit in ſe rea (Q xp̄s obſeruauit legē.)
liter ⁊ exēplariter totā legē ⁊ ꝓphetas: vt patebit.
¶ His habitis ponitur prima conclusio. ſ. ꝙ Chri-
ſtus obſeruauit literaliter totam legem Moyſi
non ſolum quo ad precepta moralia: ſed etiam quo
ad cerimonialia. Hoc autem probatur. Nam Chri-
ſtus vt homo ſemper veneratus eſt deum patrem
tanquam patrem ⁊ dominum faciendo eius volun
tatem: ⁊ tribuendo ipſi omnem honorem. vt patet
per totum diſcurſum euangelicum. Item non ſo-
lum veneratus eſt deum patrem naturalem ⁊ do-
minum: ſed etiam veneratus eſt virginē Mariam
matrē ſuam carnalē: ⁊ naturalē: ⁊ Joſeph patrem
nutricium: quia erat ſubditus illis. vt patet Lu. ij.

Et ſic iuſte viuēdo obſeruauit omnia precepta moralia: vt patet per tottum diſcurſum euangelicum. Item ſeruauit oia precepta cerimonialia vſque ad trigeſimuȝ annū ꝛ vltra: q: in omnib⁹ feſtiuitatib⁹ aſcendebat in Hie(rusa)lē ſcdm cōſuetudinem diei feſti vt patet Luce. ij. Et ſic eſt dicendū de ceteris cerimonialibus: quia comedit agnū paſcalē ꝛc. ¶ Secunda concluſio. ꝙ Chriſtus tanꝗ magiſter ꝛ interpres in lege promiſſus declarauit doctrinaliter legem Moyſi/verum ꝛ ſpiritualem ſenſum/ꝛ eius intelligentiā manifeſtando. ꝓbatur. Nā ilico poſt baptiſmum ꝛ ieiuniū congregauit apoſtolos et diſcipulos: ꝛ aſcendit in montem: ꝛ ſedendo tanꝗ magiſter declarauit eis legeȝ Moyſi quo ad verum ſenſum confutando falſam doctrinā ꝛ fermentū Scribarum ꝛ phariſſeorū. vt pȝ Matth. v. ꝛ. vj. ꝛ. vij. et exinde per totuȝ diſcurſum euangelicū quia oſtendit quō ſabbatuȝ non ſoluebat: nec violabat ſanādo infirmos: immo colebatur ꝛ magis ſanctificabat: quia ſabbatū erat inſtitutū ad ſanctificanduȝ deuȝ/faciendo opa ſancta ꝛ nō ſeruilia: cuiuſmodi ſunt opera miſericordie ꝛc. Item oſtendit qualiter cibi prohibiti in lege non prohibebātur per ſe ſed prout figurabant opa mala ꝛ ꝓhibita. ſ. homicidia et adulteria ꝛ furta ꝛc. que coinquinant animaȝ: vt patet Matth. xv. ꝛ ſic de ſingulis. Itē poſt reſurrectioneȝ incipiēs a Moyſe ꝛ prophetis interpretatus eſt illis duobus diſcipulis: ꝛ poſtea oibus apoſtolis omnia que erāt ſcripta de ſe in lege ꝛ ꝓphetis ꝛ pſalmis ꝛc. ¶ Tertia concluſio. ꝙ Chriſt⁹ tāꝗ verus magiſter non ſolū declarauit legē doctrinaliter quo ad verū ſenſum: ſed etiā verificauit in ſe realiter ꝛ exemplariter totam legē ꝛ ꝓphetas. Prima pars patet per ſupradictaȝ ſecundā concluſionem. Scda ꝓbaƭ per oēs euāgeliſtas. Nā primo Chriſtus voluit baptizari in perſona totius corporis myſtici ꝛ ſuorū mēbrorū/inſtituēdo baptiſmū et ſic vertificauit oēs lotiones/ꝛ purgationes/ꝛ cetera ſacramēta purgatiua que fiebant in lege in figura baptiſmi. Scdo fuit paſſus ꝛ in cruce immolatus ꝛ oblat⁹. Et ſic verificauit occiſioneȝ agni paſchalis et oia ſacrificia ꝛ holocauſta et oblationes que fiebant in lege in figura ſue paſſionis ꝛ ſacramenti euchariſtie. Iteȝ fuit ſepultus per totā dieȝ ſabbati in ſepulchro. ꝛ ſic verificauit quietem ſabbati legalis. Item eduxit fideles veteris teſta. de limbo inferni. ꝛ ſic verificauit figuram liberationis filiorum Iſrael de Egypto. Item reſurrexit et aſcendit in celum. ꝛ ſic verificauit dicta ꝓphetarū: vt patebit infra. ꝛ ſic patet ꝙ Chriſtus totam legeȝ et prophetas verificauit exēplariter in ſe. ¶ Quarta concluſio. ꝙ xp̄s non ſolū verificauit in ſe legeȝ Moyſi: quo ad precepta cerimonialia: ſed etiam declarauit ꝛ verificauit in ſe ꝑcepta iudicilia. Prima pars patet per ſupradictaȝ tertiam concluſionē. Secunda pars probaƭ. Naȝ inter iudiciaiia ponitur Exo. xxj. Primo: ꝙ ſi quis percuſſerit virum aut mulierem ꝛ ſecuta fuerit mors: tunc ille morte moriatur: ꝛ det vitam pro vita. ꝛ ſi mutilauerit aliquod membrū: det oculū pro oculo ꝛ dentē pro dēte ꝛc. Hoc autem preceptum iudiciale verificauit Chriſtus in ſe pro peccato primorum parentum: in quo fuit homicidium ꝛ furtum quia omnes filios et poſteros occiderunt: ꝛ bonis gratuitis expoliauerunt. ꝛ fuit ibi blaſphemia ꝛ ſacrilegiū: inquantum deitatē vſurpare tentauerūt. Et ideo Chriſtus in cruce voluit pro oibus mori: ꝛ dare mortē temporalem ꝓ noſtra morte eterna: ꝛ vitam ꝓ vita: et animā ꝓ anima: ꝛ dentē ꝓ dente: ꝛ oculū pro oculo, et totū pro toto: ꝛ parte pro parte: ꝛ ſic verificauit illud preceptuȝ iudiciale: ꝛ multa alia; q: pro pctis omniū preteritorū ꝛ futurorū mortu⁹ eſt: ꝛ ꝓ oib⁹ furtis ꝛ rapinis et adulterijs et ceteris ſceleribus ſatiſfecit in ſua paſſione. Item nō ſolum vertificauit in ſe precepta iudicialia: pro omnib⁹ ſatiſfaciendo: ſed etiā ipſa iudicialia declarauit mutando forū ꝛ penā iudicialē ſecularē in penitētialē ꝛ ſpiritualē. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū: ꝙ illud forum iudiciale ꝛ punitio veteris legis figurabat forum ꝛ punitionē penitentialē legis euangelice per Chriſtum inſtituendā. Nam licet in punitione penitentiali per Chriſtuȝ inſtituta non detur oculus carnalis pro oculo ꝛ dens pro dente: tū daƭ oculus pro oculo: ꝛ dens ꝓ dente: ꝛ vita pro vita ciuiliter. Nam quando venit homicida/aut mutilator membrorum/aut latro ad cōfitendū: tūc eccleſia ſiue ſacerdos licet non interficiat corporaliter homicidaȝ ſiue mutilatorem penitentē tū precipit ipm occidi ciuiliter mundo. i. quod fiat religioſus: et priuet ſeipſum delicijs mundanis: ꝛ iugiter agat pniam: et oret pro illo quem occidit ꝛ vita priuauit: ꝛ qd nutriat filios eius queȝ occidit: ꝛ ita pariter precipit mutilatori ꝙ nutriat ex proprijs bonis tpalibus illū cuius membrū mutilauit. Itē precipit latroni vt reſtituat furtum ꝛ omne male ablatū: ꝛ etiaȝ ſatiſfaciat pro damno illato: ꝛ ſic precipit luxurioſo vel auaro vel iracundo: vt abſcindat membruȝ qd ſcandalizat ipm/non corporaliter ſed ſpiritualiter: et hoc ex precepto xp̄i. Matt. xviij. Si oculus aut pes tuus ſcandalizat te: erue eum ꝛ proijce abs te: qd nō eſt intelligendū de mēbro corpali/ſed ſpūalit: ſ. de mala intentione ꝛ cogitatione ꝛ peruerſo propoſito ꝛ occaſione: et ad hoc propoſitum dicit infra capitu. xix. quod multi caſtrauerunt ſeipſos propter regnum celorum: qui poteſt capere capiat ꝛc. ¶ Et ita Chriſtus omnes peccatores remittebat ad penitentiam/dicens. Uade ꝛ amplius noli peccare. Et ſic licet non lapidauerit adulteram lapidibus materialib⁹: tamen lapidauit eam lapidibus ſpūalibus. ſ. compunctionis ꝛ contritionis et penitentie: ꝛ ſic eſt dicendum de ceteris peccatoribus. Nam licet Chriſtus nen occidebat eos quo ad ſubſtantiaȝ: tamē occidebat in eis peccatum ſuſcitando in eis fidem ꝛ gratiam: vt inquit Auguſtin. et ſic pariter iſtis penitētib⁹ mutilauit mēbra malarū cogitationū: ꝛ occiſionē. Sed lȝ Chriſtus non interficiat ilico corporaliter peccatores obſtinatos ꝛ impenitentes: tamen finaliter interficit eos morte eterna: ꝛ ita Chriſtus lapidauit ꝛ interfecit lapidibus eternis ſinagogam Iudeorum adulteram ꝛ obſtinatam: que dimiſſo ꝛ negato ꝓprio viro Chriſto fornicatur cum diabolo. Ex ſupradictis patet qualiter Rabi Moyſes de Egypto indigne et impudenter reprehendit Ieſum nazarenum redemptorem noſtrum: qui dicit in ſententijs de penitentia: ꝙ Ieſus Nazarenus licet eſſet bonus vir et ſimplex/et fuerit cauſa deſtructionis omnium idolorum ꝛ ſuperſtitionis gentilium: tamē ſua doctrina non fuit vtilis mūdo/nec/nec reipublice: eo quod nullū puniebat: ſed omnib⁹ malefactoribus parcebat: vt patet de adultera quā abſoluit a morte contra legeȝ Moyſi. Uñ dicit: quod ſi talis lex ſeruaretur. ſ. ꝙ rei non punirenƭ: ſed omnib⁹ parceretur: tūc reſpublica deſtrueretur: nec poſſent ciuitates ꝛ regna cōſeruari: niſi peccata punirentur. ꝛ ſic patet doctrinā eius non eſſe bonā. ¶ Ad hoc reſpondeƭ: ꝙ iſte Rabi Moyſes cōtradicit ſibijpſi: ſi bene volum⁹ aduertere. Nam ipſemet dicit ꝙ Ieſus Nazarenus fuit vir bonus ꝛ optimus/intātum qd deſtruxit deteſtabilē idololatriā de mundo. ergo ſequiƭ qd fuit vtilis toti mundo: ꝛ deo dilectus ꝛ conformis/auferendo tantū ſcelus de mundo: q: virtuoſus eſt deo cōformis ꝛ nulli inutilis ſȝ oib⁹ prodeſt: vt inquit Plato. Itē iſte homo multipliciter decipiƭ. Primo q: Chriſtus nunꝗ ꝓhibuit prauos puniri: quia per ipſum qui eſt vera ſapientia reges ꝛ principes mundi regnāt: vt puniēdo mala ꝛ remunerādo bona exerceāt iuſtitiam. Et ſic Chriſtus iā habet reges ꝛ principes ſeculares qui puniunt malos incorrigibiles tpaliter ſcdm demerita eorum in foro iudiciali. Sed vltra hūc gladium ſecularē voluit vti Chriſtus gladio ſpūali penitentiali: qui eſt multo nobilior. qui quidē gladius non occidit nec mutilat ſubſtātiā: ſed pctm̄ interimit ꝛ abſcindit ab anima. Et iō Chriſtus oēs peccatores ad pniam remittebat. ergo non relinquebat eos impunitos. Nā penitentia ſcdm Auguſtinum eſt quedā dolentis vindicta puniens in ſe qd dolet commiſiſſe. ꝛ ſic penitentia vere punit pctm̄ in reo. ¶ Unde ponitur pro cōcluſione ꝙ penitentia per amplius ꝛ perfectius punit pctm̄ ꝗ lex ſecularis ꝛ ꝗ lex vetus puniebat. Qd tripliciter ꝓbaƭ. Nam magis ſatiſfacit deo ꝛ proximo: ꝛ perfectius iuſtificat pctōrē. Probatur primū ꝛ ſcdm. Nā quandoꝗ homicida ſuſpenſus per legē ſecularē non recipit mortē patiēter: ꝛ ſic nō ſatiſfacit deo: nec reſtituit ablatū: ꝛ ſic nō ſatiſfacit proximo: nec etiam iuſtificat peccatorē: poſtꝗ manet incontritus ꝛ impenitens. Sed vera penitētia primo ſatiſfacit deo per veram contritionē ꝛ ꝓpoſitū nō peccandi. Scdo ſatiſfacit proximo reſtituendo ipſi ablatū in effectu vel in affectu ꝛ promiſſione. Tertio iuſtificat ſeipm̄ preterita pctā plangendo: ꝛ futura non cōmittere proponendo. Iterū ꝓbaƭ eadē cōcluſio ſic. Illa punitio eſt perfectior ꝛ magis ſufficiens que delet et extinguit pctm̄: quod diabolus plantauit: ꝛ ſeruat ſubſtantiam quā deus creauit: ꝗ illa que deſtruit ſubſtantiā ꝛ non extinguit quandoꝗ peccatum. ſed penitentia eſt huiuſmodi reſpectu punitionis ſecularis. ergo eſt perfectior. Minor patet. Nam per penitentiam totaliter deleƭ ꝛ extinguitur pctm̄ qd diabolus perſuaſit: ꝛ conſeruaƭ nō ſolum anima: ſȝ etiam corpus: vt ille vltra poſſit bene operari: et opa miſericordie exercere: ꝛ pro defuncto quē occidit ſemper orare: ꝛ filijs eius ſubuenire ꝛc. Punitio aūt ſecularis extinguit ſubſtantiā: ꝛ quandoꝗ non extinguit peccatum: ꝛ aufert locū ꝛ tempus bene operādi. ꝛ ſic non ſatiſfecit proximo. Item penitentia eſt magis vtilis proximo ꝛ reipublice: ꝗ punitio legalis legis veteris. Naȝ illa mutilabat mēbrum ſcilicet oculum aut manum delinquentis/de quo nulla vtilitas proueniebat leſo: nec ſatiſfaciebat iniuriā paſſo: ſed penitētia non aufert mēbrum corporale: vt ille poſſit ſatiſfacere leſo operib⁹ manuū ſuarū: aut reſtituat ablatū. Et ſic penitētia nō ſolū eſt magis vtilis iniuriā paſſo: ſed etiā toti reipublice: inquantū non vult mortē peccatoris: ſed vt conuertatur ꝛ viuat: ꝛ ſeruiat deo ꝛ proſit proximo. Et ſic cōplures crimínoſos nouimus per penitentiā liberatos: qui ardentius ſeruierunt deo/et reipublice perutiles ſtererunt poſt actam pniam: Ex quibus patet: qd gladius penitentialis multo perfectior ꝛ vtilior eſt ꝗ gladius ſecularis punitionis. ideo Chriſtus qui in primo ſui aduentu venit tanꝗ vniuerſalis redēptor ꝛ totius generis humani reparator: noluit vti gladio ſeculari: ſed penitētiali ꝛ ſalubriori. Nec ex hoc prohibuit nec impediuit gladiū iudicialē ſecularis punitiōis: quem principibus ſeculi ante tanꝗ deus commiſerat: nec in vtendo gladio penitentiali deſtruxit ꝑcepta iudicialia veteris legis: immo declarauit illa inquantum figurabant punitiones penitentiales legis euangelice. ꝛ ſic patet ignorantia ꝛ imprudentia ipſius Rabi Moyſis: qui ignorās ſacramentum penitentie reprehendit Chriſtum/putans ꝙ Chriſt⁹ remittendo pctōres ad penitentiam relinquebat eos impunitos: cū punitio penitentialis ſit multo perfectior ꝛ magis ſatiſfaciens deo ꝛ proximo: et magis iuſtificans delinquentem: et magis vtilis reipublice. Ex quibus omnib⁹ patet: qd Chriſtus nō fuit cōtrarius nec diſſipator legis Moyſi: immo fuit conſeruator ꝛ inſtaurator. Quia primo obſeruauit eā literaliter Secundo declarauit eam doctrinaliter ꝛ ſpūaliter verū ſenſum ꝛ intelligentiā oſtendendo. Tertio verificauit legem ꝛ prophetas in ſe realiter ꝛ exemplariter: q: omnia ꝗ erant in lege figurata ꝛ in prophetis vaticinata: in ſua paſſione ꝛ reſurrectione compleuit ꝛ conſummauit: vt pȝ ꝑ diſcurſum euāgelicum. Ex quibus etiā pȝ: ꝙ ſicut lex Moyſi erat ab illo populo literalr obſeruanda. ita per Chriſtū erat ſpiritualr declaranda in ſuo aduentu: ꝛ per ipm quo ad officium literale terminanda ꝛ abolēda. ꝛ ſicut ille popul⁹ erat obligatus ad obſeruādā illā legem literaliter ſub cōminatiōe illarum penarum ꝛ maledictionū: ita pariter erat obligatus ad audiendam declarationē legis faciendā ꝑ Chriſtum: ꝛ ad credendum ꝛ obediendum ipſi: ꝛ hoc ſub eadem cōminatiōe: ꝛ ꝑ ꝯſequēs erat obligatus ad ſeruandā legē ſpiritualiter ſcdm declarationem faciendam per Chriſtum. Et ſic nō obligabaƭ ad ſeruandam legem literaliter: niſi vſꝗ ad declarationē faciendam ꝑ Chriſtum. Et ſic ꝑ cōſequens pȝ etiam qd poſtꝗ lex Moyſi eſt iam declarata: ꝛ literale officium eſt iam terminatum et abolitum per paſſionem Chriſti: ꝛ veritas legis eſt iam ꝓmulgata in euangelio: ꝛ cerimonialia officia ſunt iam prohibita tanꝗ mortua: ſequitur qd veritas euangelica eſt ſeruāda tanꝗ ſalubris: ꝛ cerimonialia vitāda et execranda tanꝗ mortifera. et in hec lex Moyſi non deſtruitur nec violatur: immo verificatur et ſtatuitur et ratificatur et obſeruatur. Et per hoc patet miſerabilis cecitas Iudeorum. ¶ Quantum ad ſecundū articulum eſt notandum: qd ſicut lex moyſi non erat mere carnalis: ſed principaliter ſpiritualis ratione finis: put dictum eſt: ita pariter ꝓmiſit meſſiam ꝛ redēptorem ſpūalem/et nō carnaliter ſed ſpiritualiter viuentem. Et ſic in ſuo officio non debebat eſſe carnalis ſed ſpiritualis. Et per conſequens ſpiritualiter debebat operari in ſuo officio: et ſpiritualia bona et

T

Xp̄s declarauit legem moyſi.

U

Xp̄s in ſe legē verificauit.

X

Xp̄s verificauit i ſe legalia.

Y

Forum ſeu punitio ve. le. figurabat ſacramētū penitētie.

Z

Xp̄s pctōres ad pniam remittebat.

Rabi moyſes reprehēdit.

Pnia amplius punit peccata ꝗ lex ſecularis.

A

Scdus articulus.

non carnalia concedere. Et ideo eſt aduertendum ſecūdum oēs prophetas: ꝙ Chriſtꝰ Meſſias in lege ꝓmiſſus ſeptem erat principalr̄ inter cetera facturus. Nā primo erat ī ſecundum templū vēturꝰ. Scd̄o erat legē nouā ⁊ perfectā ⁊ vniuerſalē ⁊ cōmunē oībus gentibus ⁊ nationibus daturꝰ. Tertio erat ꝓ oibus moriturꝰ: ⁊ oēs a peccato ꝑ mortem ſuā liberaturus. Quarto erat reſurrecturus. ⁊ poſt reſurrectionē vniuerſaliter regnaturus in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno. Quinto debebat mittere ſuos diſcipulos ex iudeis conuerſos ꝑ totū orbem: qui totū populū gentilē debebant xp̄o ſubijcere: ⁊ oīa idola delere: ⁊ diabolū ex hoc mundo eijcere. Sexto debebat populū iudaicū incredulum ⁊ obſtinatū diſſipare: ⁊ in ꝑpetuā captiuitatem deſtinare ⁊ ſubigere. Septimo in fine mundi in ſcd̄o ſuo aduentu ⁊ finali iudicio ſuos fideles in corpore ⁊ aīa glorificare ⁊ felicitare. ¶ Sȝ primū. ſ. ꝙ Meſſias erat venturus in ſcd̄o templo: probat̄. ¶ Ad cuius intellectū eſt aduertendū: ꝙ quatuor ꝓphete fuerunt concitatores ad edificandū ſecundū tēplū. ſ. Daniel Aggeus zacharias ⁊ Malachias. Jd̄o oēs iſti quatuor clare ⁊ manifeſte ꝓdixerūt ⁊ ꝓphetauerūt qualiter Chriſtꝰ Meſſias erat vēturus ad illud ſecūdum templū: ⁊ daturꝰ legem euangelicam: ⁊ moriturus / ⁊ quomodo illa ciuitas ſecunda ſimul cum templo ⁊ ſacerdotio erat deſtruenda propter pctm̄ mortis Chriſti. Et quomodo noua ciuitas Hierl'm erat per Chriſtū edificanda: per totū orbem diffuſa. Et hoc probatur Danielis. ix. vbi dicit angelus Danieli. Scito ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis vt iterū edificet̄ Hierl'm vſq; ad xp̄m ducem ⁊c. Item Aggei. ij. Adhuc modicum eſt: ⁊ ego mouebo celum ⁊ terraȝ ⁊ mare ⁊ aridam: ⁊ mouebo oēs gentes: ⁊ veniet deſideratꝰ cunctis gentibus: ⁊ implebo domum iſtam gloria: dicit dn̄s exercituū. Meum eſt argentū: ⁊ meū eſt aurū / dicit dominus exercituū. Magna erit gloria iſtius domus nouiſſime pluſq̄ prime ⁊c. Ex his verbis ſequit̄ primo: ꝙ non debebat xp̄s multū tardare / ꝑ hoc ꝙ ait. Adhuc modicū eſt ⁊c. Scd̄o ſequit̄ ꝙ Chriſtꝰ non ſolū erat venturus ad ſaluandū iudeos. ſed etiā gētiles: cū ait. Cōmouebo oēs gentes: ⁊ veniet deſideratus cunctis gentibus. Tertio ſequitur ꝙ xp̄s erat vēturus in illud ſecūdū templū quod poſt captiuitatem Babylonie edificabat̄ per Eſdrā ⁊ Machiam ⁊ zorobabel: ad inſtantiam Aggei ⁊ zacharie. Quarto ſequitur: ꝙ gloria quā Chriſtꝰ debebat afferre ad illud templum / non debebat conſiſtere in auro ⁊ argento: ſed in bonis ſpiritualibus: per hoc qd̄ ait. Meum eſt argentum ⁊ aurum. Itē ſequit̄: ꝙ etiam in bonis ſpiritualibus magis debebat pollere ſecūdū tēplū q̄ primū. Nam licet in ſcd̄o tēplo nūq̄ fuerit arca federis cū tabulis legis: nec cū manna ⁊ virga Aaron: eo ꝙ fuit cōbuſta ſimul cū templo per Chaldeos: tn̄ in ſecūdo tēplo fuit Chriſtꝰ deus ⁊ homo rex ⁊ ſacerdos figuratus per arcā federis qui fuit in templo preſentatus / ⁊ in eo miracula fecit: ⁊ legem euāgelicā predicauit: ⁊ legem Moyſi declarauit. Jd̄o ſubdit: ꝙ maior erit glīa domꝰ iſtiꝰ nouiſſime q̄ prime. Item ſequit̄: ꝙ poſt illud ſcd̄m templū nullū aliud erat materialiter edificandum in Hierl'm: per hoc ꝙ ait. Maior erit gloria huius domus nouiſſime q̄ prime. Nam ſi illa erat domus nouiſſima / ergo poſt illam deſtructam per Titum ⁊ Romanos: nulla alia materialis expectatur: ⁊ et per conſequens rex Meſſias iam venit in illā domū ante eius deſtructionem: ꝑ qd̄ poteſt patere cecitas ⁊ falſa ſpes Judeorū. Itē eadē cōcluſio ꝓbat̄ manifeſte zacharie. ix. Nā poſtq̄ in primis capitulis ꝓdixit reedificationē ſecūdi templi ⁊ ciuitatis: ⁊ multa alia vētura in illā ciuitateȝ ⁊ templū / dicit. Exulta ſatis filia Sion: ⁊ iubila filia Hieruſalem. Ecce rex tuus venit tibi iuſtus ⁊ ſaluator: ipſe pauper aſcēdens ſup aſinam ⁊ ſuper pullū filium aſine ⁊c. qd̄ fuit impletū: vt pȝ per cēs euangeliſtas. Et ſic pȝ manifeſte qualiter Chriſtus erat venturus in illud ſecundū templū: prout oēs Hebrei antiqui gloſſant iſtum paſſum: intelligentes de rege Meſſia. ¶ Hoc idē ꝓbatur Malachie. iij. Nam poſtq̄ in duobꝰ primis capitulis ꝓdixerat diſſolutionē ⁊ immunditiā ſacerdotū illius ſecūdi tēpli ⁊ ciuitatis: ex cōſequēti in tertio capitulo ꝓdicit aduentū xp̄i ad ſecundū templū. Unde ait. Ecce ego mittam angelū meum: ⁊ preparabit viam ante faciem meam ⁊ ſtatim veniet ad templum ſanctū ſuū dominator quem vos queritis: ⁊ angelus teſtamenti quē vos vultis ⁊c. ¶ Ex ſupradictis auctoritatibus iſtoruȝ quatuor propheta⁊ tenebant ꝓ articulo fidei oēs antiqui hebreo⁊ ꝙ rex Meſſias erat vēturus in illud ſecundum templū. Sed qꝛ nondū viderūt euȝ: ideo multi eorū dixerunt ꝙ rex Meſſias iam venit: ſed nondū manifeſtauit ſe vſq; ad tempus. Interim autem vadit occultus peregrinando per mūdum inter pauperes et leproſos pro peccato iudeorum. Et ad hoc allegant illud Eſa. liij. Nos reputauimus eum quaſi leproſum ⁊c. Ex quibus oībꝰ pȝ manifeſte: ꝙ Meſſias quicunq; ſit ille: iam venerat anteq̄ ſecundū templū deſtrueret̄ per Romanos. Et in hoc ꝯſiſtit tota ꝑturbatio Judeorū: qꝛ vt euadāt ⁊ fugiāt hanc manifeſtā veritatē: dicūt multa vana ⁊ enormia ⁊ riſu digniſſima: et hoc de primo officio meſſie in lege promiſſo. ¶ Secūdum officium regis Meſſie erat: qui erat daturus legem nouam vniuerſalē ⁊ cōmunem oībus gētibus ⁊ nationibus. Hoc primo probatur Eſaie. ij. vbi dicitur. Et erit in nouiſſimis diebus preparatus mons domus dn̄i in vertice montium ⁊ eleuabitur ſuper colles: et fluent ad eum oēs gentes. Et ibunt populi multi: ⁊ dicent. Uenite aſcendamus ad montem domini: et ad domum dei Jacob: ⁊ docebit nos vias ſuas ⁊ ambulabimus in ſemitis eius: qꝛ de Sion exibit lex ⁊ verbum dn̄i de hieruſalem ⁊c. Item infra cap. li. Attendite ad me popule meus: ⁊ tribus mea audire: quia lex a me exiet: ⁊ iudiciū meum in lucem populorum requieſcet ⁊c. Item Hiere. xxxi. Feriā domui Iſrael et domui Jacob fedus nouū: non ſecundū pactum qd̄ pepigi cum patribus veſtris in die quando apprehendi manū eorū: vt educerem eos de terra egypti: pactum qd̄ irritum fecerunt. Poſt dies illos dicit dominꝰ dabo legē meam in viſceribus hominū: et in corde eorum ſcribā eaȝ ⁊c. Ex ſupradictis ⁊ multis alijs pȝ qualiter rex meſſias erat nouam legem daturus preter legē moyſi. ¶ Sed tertiū. ſ. ꝙ xp̄s rex meſſias erat moriturus ⁊ occidendus a ſuis: ⁊ genus humanum a peccato liberaturus: iam ſatis probatum eſt in expoſitione libri pſalmorum: et maxime pſal. xxi. et. xxxiij. et xxxv. ⁊. lxviij. vbi Dauid magis videtur euangeliſta quā propheta. Sed hoc magis manifeſte patet Eſaie. l. vbi xp̄s deus factus homo / dicit. Corpus meū dedi percutientibus ⁊ genas meas vellētibꝰ: ⁊ faciē meā non auerti ab increpātibus ⁊ conſpuentibus in me ⁊c. Item cap. lij. de chriſto rege Meſſia dicit deus pater. Ecce ſeruus meus exaltabitur et ſubtilis erit ⁊c. Sed immediate cap. liij. dicit / ⁊ explicat totam mortem ⁊ ignominioſam paſſionē eiꝰ pro peccatis oim. Unde ait. vere lāguores noſtros ipſe tulit: et dolores noſtros ipſe portauit. Et nos reputauimꝰ eum quaſi leproſum ⁊ percuſſuȝ a deo et humiliatum. Ipſe autē humiliatus eſt ꝓpter iniquitates noſtras: ⁊ attritus eſt propter ſcelera noſtra: ⁊ cetera per totū. Qd̄ quidē capitulū non pōt intelligi niſi de rege Meſſia: qui erat pro populo moriturꝰ ſcd̄m Rabi Moyſen ⁊ omnes antiquos Judeo⁊. Sed quidam eorum videntes ꝙ hoc fuit impletum in Jeſu Chriſto: quem nos in Meſſiam recepimus: id̄o confuſi deuenerunt in tantam veſaniam: dicentes ꝙ duo expectant̄ Meſſie. ſ. vnꝰ primus vocatus Jucef Aben Effraim: et alius Aben Dauid de tribu Juda. et ſic dicunt ꝙ totū iſtud. liij. capitulum loquitur et verificatur de meſſia Jucef Aben Effraim: qui eſt moriturus pro defenſiōe populi Iſrael: quem occidet Gog et magog. ſed poſt ſurget meſſias Aben Dauid: et reſuſcitabit meſſiā Jucef Aben Effraim: ⁊ congregabit oēs Judeos ex omnibus partibꝰ mūdi: ⁊ ſic pugnabit cōtra Gog et magog iuxta Hierl'm vincet eos. et tunc tanq̄ victor ⁊ triumphator edificabit nouaȝ Hierl'm: vbi prius erat: in quam introducet oēs filios Iſrael ex oībus partibꝰ mūdi cōgregatos ⁊c. Sed quātū ſit vana ⁊ irridēda iſta fictio: dictū eſt pſal. xx. Uerūtamē licet moderni Judei videant̄ fugere quodam falſo colore ⁊ fictione veritatem huius capituli tn̄ nullo colore aut via pōt vitare manifeſtā paſſionē xp̄i reuelatā Danieli prophete. ix. ca. vbi dicit Gabriel angelus Danieli. Septuaginta hebdomade abbreuiate ſunt ſup ꝑpl'm tuū ⁊ ſuper vrbē ſanctā tuā: vt cōſummet̄ preuaricatio: ⁊ finē accipiat peccatū: ⁊ deleat̄ iniquitas: et adducat̄ iuſtitia ſempiterna: et impleatur viſio et prophetia: et vnguatur ſctſis ſanctoruȝ. Scito ⁊ animaduerte ab exitu ſermonis vt iterū edificet̄ Hierl'm vſq; ad xp̄m duceȝ ⁊c. prout ſupra dictum eſt. Poſt hebdomadas. lxij. occidet̄ xp̄s ⁊c. ¶ Ex quibus verbis predicebant̄ decē veritates ꝓphetice. Prima ꝙ xp̄s erat venturus poſt. ccccxxxiij. annos a reedificatiōe ſecūdi tēpli: q̄ ſunt. lxij. hebdomade annorū. Secunda veritas: ꝙ xp̄s erat a ſuis occidēdus ⁊ negādus. Tertia: ꝙ ꝑ mortē Chriſti erat implenda oīs viſio ⁊ ꝓphetia ꝓphetarū. ¶ Quarta: ꝙ mors xp̄i debebat auferre oē peccatū: ⁊ delere oēm iniquitatem: ⁊ adducere oēm iuſtitiā ⁊ gratiā vniuerſo mūdo. Quinta: ꝙ xp̄s erat vnguēdus rex et baptizandus ꝓ nobis. Sexta: ꝙ populus Judeorum erat negaturus xp̄m. Septima: ꝙ ex hoc erat reprobandus. Octaua: qd̄ poſt mortem xp̄i debebat deficere hoſtia et ſacrificium et ceſſare lex moyſi. Nona: ꝙ ciuitas Hieruſalem ſimul cum templo erat deſtruenda. Decima: qd̄ deſolutio et reprobatio ſynagoge et omnium legalium ⁊ captiuitas Judeorum erat duratura vſq; ad conſummationem ⁊ finem mundi. Itē qd̄ xp̄s rex meſſias deberet mundum redimere: et patres ve. te. de limbo per paſſionem liberare: patet zacha. ix. vbi poſtq̄ dixit. Ecce rex tuus venit tibi iuſtus et ſaluator ⁊c. poſtea ſubdit. Tu vero in ſanguine teſtamēti tui eduxiſti vinctos de lacu vbi non erat aqua ⁊c. Item cp. xij. Effundā ſup domum Dauid ⁊ ſup habitatores Hierl'm ſpm̄ grē ⁊ precuȝ ⁊ aſpiciēt ad me quē cōfixerūt: ⁊ plangent eū ⁊c. Et ſic pȝ manifeſte qualiter xp̄s rex meſſias erat occidēdus: vt totum ꝑpl'm a pctō liberaret. ¶ Quartum aūt myſterium. ſ. ꝙ xp̄s erat a mortuis reſurrecturus: ⁊ poſt reſurrectionē regnaturus / licet ſit ſatis probatum per totam expoſitionē libri pſal. ⁊ precipue pſal. xx. ⁊. xxix. et. xl. et. lxvij. tamen manifeſte patet Eſa. xi. per totum: vbi inter cetera dicit. In die illa radix Jeſſe qui ſtat in ſignū populorum ipm̄ gentes deprecabunt̄ ⁊ erit eius ſepulchrū glorioſuȝ ⁊c. Ex quo patet: qd̄ ſi ſepulchrū eius eſt glorioſum / ergo abſq; incineratione et putrefactione reſurrexit in corpus glorioſum ⁊ immortale. Item Eſa. poſtq̄ per totuȝ cap. liij. explicauit mortem et paſſionem xp̄i: poſtea per totū reſiduū vſq; ad finē libri predicit gloriam regni eiꝰ vniuerſalis / ad oſtēdendum quod a mortuis reſurrexit: et poſtea regnauit in celo ⁊ in terra: qꝛ mortui non regnant ſuper viuos. Sed hoc idem magis clare patet Oſee. vi. vbi dicit̄. Uenite et reuertamur ad dominuȝ: qꝛ ipſe cepit et ſanabit nos: percutiet et curabit nos: viuificabit nos poſt duos dies / ⁊ tertia die ſuſcitabit nos: et viuemus in conſpectu eius: ſciemus: ſequemurq; vt cognoſcamus dn̄m ⁊c. In quibus verbis manifeſtatur diſtincte reſurrectio xp̄i: que fuit cauſa noſtre future reſurrectionis: prout patebit. ¶ Quintum aūt myſteriū. ſ. qualiter xp̄s rex meſſias poſt reſurrectionē ſuam debebat edificare nouam Hierl'm ⁊ introducere in eam totū ꝑpl'm gentilem ⁊ mittere ſuos diſcipulos per totum mūdū: et deſtruere omnia idola: ⁊ eijcere diabolum de mūdo: et ſubijcere ſibi totum populum gentilem ⁊c. licet ſatis ſit probatum per totam expoſitionem libri pſal. et ſpecialr̄ pſal. xvij. et. xviij. ⁊. xlvi. et. lxvij. et. lxxi. et. cix. tamen manifeſtius ꝓbatur ꝑ totū librum Eſaie: maxime. xl. cap. vſq; in finem. vbi ī fine concludit. Ponā in eis ſignum: ⁊ mittam ex eis qui ſaluati fuerint ad gentes in mare et in Affricam ⁊ Lydiā tenētes ſagittā in Italiam ⁊ Greciā: ⁊ ad inſulas maris longe ad eos q̄ non audierūt de me: et non viderunt glīam meā: ⁊ annuntiabunt gloriam meā gentibus ⁊c. Hoc idē manifeſtiſſime pȝ Hiere. xvi. vbi poſt reprobationē Judeorū di. Ecce ego mittam piſcatores multos dicit dn̄s ⁊ piſcabūtur eos. Et ſubdit infra. Ad te gentes venient ab extremis terre: et dicent: vere mendacium poſſederunt patres noſtri: vanitatem que non profuit eis ⁊c. Item hoc idem patet Oſee. i. ⁊. ij. ſed clarius zacha. viij. vbi dicitur. Ecce venient populi multi et gentes robuſte ad querendū dn̄m exercituū in Hieruſalem / ⁊ deprecandam faciem dn̄i. Hec dicit dominus exercituum in diebus in quibus apprehēdent decem homines ex omnibus linguis gentium: et apprehendent fimbriam viri iudei dicentes: ibimus vobiſcum. Audiuimus enim quoniam deus vobiſcum eſt. Hoc idem patet infra capi. xiij. vbi dicitur. In die illa erit fons patens domui Dauid et habitantibus in Hieruſalem in ablutionem peccatoris: et menſtruate: et erit in die illa dicit dominus exercituum: diſperdā omnia nomina idolorū de terra: ⁊ non nominabuntur vltra: ⁊ pſeudo pro-

A xp̄s erat. vij. facturꝰ.

B xp̄s erat in ſcd̄'o tēplū venturus.

C Nota das decem veritates.

D Meſſias xp̄s erat reſurrecturus.

E xp̄s edificaturus nouā hieruſalē.

F
xp̄s po
pulum
iudai-
cū debe
bat re-
proba-
re ꝓpt
pecca-
tum ꝛc.

D
Judei
in fine
mundi
ꝯuertē-
tur.

ꝓphetas ꝛ oēm ſpm̄ immundū auferam de terra ꝛc.
¶ Sextū autem myſterium. ſ. qualiter Judei pro-
pter pctm̄ mortis xp̄i erant reprobandi: ꝛ ſacerdo-
tium ꝛ regnuȝ eoꝝ extinguendū: ꝛ nouū ſacrificiuȝ
inſtituendū: ꝛ ppl's gentilis eligendus ꝛ ſubſtituen
dus: licet ſatis ſit explicitū per totā expoſitionem
libri pſalmorum: ꝛ maxime pſal. xxi. ꝛ. xxxix. ꝛ. xlix.
ꝛ. l. ꝛ. lxvij. ꝛ. lxxi. ꝛ. lxxxi. ꝛ. cviij. ꝛ. cix. tū māifeſti⁹
patet per totū Eſaiam ꝛ omnes alios ꝓphetas: in
quibus non eſt aliqua pars in qua nō reprobetur
populus Judaicus propter ingratitudinem: ꝛ eli-
gatur populus gentilis. Sed deſtructio tēpli ꝛ ſa-
cerdotij ꝛ diſſipatio illius populi/ maxime ꝛ mani-
feſte patet danielis. ix. vt dictuȝ eſt. ¶ Septimum
autē myſteriuȝ. ſ. qualiter in fine mundi poſt miſe-
rabilem exitum ꝛ interitū Antichriſti ppl's Judeo
rum ſit ad Chriſtum conuertendus: et reuerſurus
per predicationem Helie ꝛ Enoch: ꝛ qualiter poſt-
ea Chriſtus ſit venturus ad iudicium generale: et
qualiter debet omnes reſuſcitare. ſ. iuſtos in cor-
pora glorioſa: vt recipiant vltimā perfectionem et
felicitatem: impios autē in ſupplicium eternum ꝛc.
licet ſatis diffuſe ſit dictum per totam expoſitionē
pſalmorū: maxime pſalmo primo ꝛ ſecundo ꝛ. xx. et
l. ꝛ. cix. tamen qualiter Chriſtus omnes iuſtos in fi
ne mundi debet glorificare: et ab eis omnem miſe-
riam corporalem auferre: manifeſte predicitur Eſa.
xxv. vbi dicitur. Precipitabit mortem in ſempiter-
num: ꝛ auferet dn̄s deus lachrymam ab omni fa-
cie terre: et opprobrium populi ſui auferet de vni-
uerſa terra: quia dominus locutus eſt: ꝛ dicent in
die illa. Ecce deus noſter iſte: expectabimus eum ꝛ
ſaluabit nos iſte dominus: ſuſtinuim⁹ eum: ꝛ exul-
tabimus ꝛ letabimur in ſalutari eius: quia requie
ſcet manus domini in monte iſto ꝛc. Item hoc ideȝ
patet infra capitu. vltimo per totum. Item vltimū
iudicium et glorificatio iuſtorum manifeſtiſſime
predicitur Danielis. xij. vbi dicitur ꝙ multi de his
qui dormiunt in puluere terre euigilabunt: alij in
vitam eternam: alij in opprobrium vt videant ſem
per. Qui autem docti fuerint fulgebunt quaſi ſplē-
dor firmamenti: ꝛ qui ad iuſtitiam erudiunt mul-
tos/ quaſi ſtelle in perpetuas eternitates ꝛc. Item
qd̄ iudei conuertentur ad Chriſtum in fine ſeculi
patet Oſee tertio vbi dicitur. qd̄ poſt hec reuerten
tur filij Iſrael ꝛ querent dominum deum ſuum: et
Dauid regem ſuum: et pauebunt ad dominum: et
ad bonum eius in nouiſſimo dierum. Item hoc idē
patet zacha. vltimo per totum. Sed quod cōuerſio
populi Judeorum in fine ſeculi ſit facienda ad pre-
dicationem Helie: patet Malachie. iiij. vbi dicitur
Ecce ego mittā vobis Heliam prophetaȝ antequā
veniat dies domini magnus et horribilis: et con-
uertet cor patrum ad filios: et cor filiorum ad pa
tres eorum/ ne forte veniam ꝛ percutiam terrā ana
themate. Ex quibus oībus patet ꝑ omnes prophe-
tas: quomodo in his ſeptē conſiſtebat principali-
ter totum officium regis Meſſie in lege ꝛ prophe-
tis promiſſi. Primo quia erat venturus in fine ſe-
cundi templi. Secūdo: qꝛ erat nouam legem datu-
rus. Tertio: qꝛ erat ꝑ mortē mundū redēpturus et
liberaturus a ſeruitute diaboli. Quarto: qꝛ erat a
mortuis reſurrectur⁹: ꝛ poſt mortem regnaturus.
Quinto: qꝛ per diſcipulos ſuos erat totū populum
gentilē cōgregatur⁹: ꝛ cōuerſurus. Sexto: qꝛ erat

Judeos crucifixores ſuos reprobaturus: ꝛ ſacerdo
tiū ſimul cū cerimonialib⁹ ablatur⁹. Septimo/ qꝛ
in fine ſeculi erat mundū iudicaturus: ꝛ populum
Judeorum per Heliā vocaturus: ꝛ oēs fideles glo
rificaturus: ꝓut patet per oēs ꝓphetas. ¶ His ha
bitis ſit hec prima concluſio/ ꝙ Jeſus Chriſtus ve
nit ad ſecūdū tēplū: ꝛ in fine ante deſtructionē ei⁹
ſicut ꝓphetarunt Daniel ꝛ Aggeus ꝛ zacharias et
Malchias: ꝓbaꝶ. Nā xp̄s nat⁹ eſt. xlvij. anno ceſa
ris Auguſti: ꝛ fuit. xl. die in tēplo Simeoni p̄ſenta
tus. xij. anno diſputauit cum doctorib⁹: vt ptȝ Lu-
ce. ij. Et. xxx. anno: tpe Tyberij Ceſaris fuit bapti
zatus: ꝛ ieiunauit/ ꝛ per tres annos miracula fecit
ꝛ. xviij. Tiberij ceſaris fuit crucifixus: ergo ſequiꝶ
ꝙ venit ad ſcm̄ templū ante deſtructionē eius: qꝛ
templū nō fuit deſtructū immo durauit vſqꝫ ad im
perium Veſpaſiani. Et ſic ptȝ ꝙ xp̄s venit tempo-
re determinato. ꝛ ante prophetato. ¶ Secūda con
cluſio/ ꝙ Chriſtus dedit legem nouaȝ euangelicam
in Hieruſalem ꝛ monte Sion ꝛ Oliueti: ꝛ in terra
ꝓmiſſiōis/ ſicut dictū fuerat ꝑ oēs ꝓphetas. Nam
primo iuxta mare in deſerto aſcēdit in montē: ꝛ ſe-
dens docuit diſcipulos ſuos legem declarando: vt
ptȝ. Matth. v. vi. ꝛ. vij. Itē in Hieruſalem p̄dicauit
in oībus feſtiuitatibus: ꝛ in monte Sion inſtituit
ſacramentum altaris: ꝛ miſit ſpiritū ſanctū in diſci
pulos: ꝛ aperuit eis ſenſum et ſcripturas: vt patet
Luc. vlti. ꝛ Actuū. i. Et ex monte Oliueti miſit oēs
apl'os ad predicandū euangeliū oī creature. Mar-
ci vlti. ꝛ Actuū. i. Et ſic ptȝ ꝙ nod in Chriſto fuerunt
verificate prophetie de datione legis noue. ¶ Ter
tia concluſio/ quod Chriſtus paſſus ꝛ occiſus eſt a
ſuis/ prout locuti ſunt prophete: imo oīa que locu-
ti ſunt prophete de morte ꝛ paſſione regis meſſie/
fuerunt verificata in chriſto. ¶ Quarta concluſio
ꝙ Chriſtus reſurrexit a mortuis tertia die: ꝛ aſcen
dit in celū quadrageſimo die/ ꝓut ſcribunt ꝛ teſtan
tur oēs apl'i ꝛ euangeliſte: et regnauit ꝑ totum or
bē/ ꝓut fuit oībus manifeſtum. Vn̄ licet Judei ne-
gēt xp̄i reſurrectionē ꝛ in celos aſcēſionem: tn̄ non
poſſunt negare eius regnū vniuerſale: cum poſtea
viderint ip̄m ꝑ vniuerſum mundum regnare ſuper
oēs reges ꝛ ppl'os: vt probatum fuit pſal. ij. ꝛ. lxxi.
ꝛ. cix. ¶ Quinta cōcluſio/ qd̄ Chriſtus edificauit no
uam Hierl'm toto orbe diffuſam: ꝛ introduxit in ea
totū populū gentilem: ſicut locuti ſunt prophete.
Probaꝶ. Nā primo Chriſtus cōgregauit illā ſanctā
ſocietatē virorū ꝛ mulierū in monte Sion: qꝫ erant
centum viginti vtriuſqꝫ ſexus: vt pȝ Actuū. i. ſuper
quos miſit ſpiritum ſanctum in die penthecoſtes:
a quo receperunt ſeptem dona gratiarū: ꝛ ſic arma
ti armis ſpūalibus egreſſi a cenaculo in eadeȝ die
conuerterunt tria milia: vt ptȝ Actuū. ij. Sed quia
Chriſtus preceperat eis in ſuo aſcenſu/ dicens. Ite
ꝑ vniuerſum mundū ꝛ predicate euangelium omni
creature ꝛc. Item Actuū. i. Accipietis virtutem ſu-
peruenientis ſpiritus ſancti in vos et eritis mihi
teſtes in Hieruſalem: ꝛ in omni Judea et Sama-
ria: ꝛ vſqꝫ ad vltimū terre. Ideo omnes apoſtoli ꝛ di
ſcipuli poſt receptionem ſpiritus ſancti ab Hieru-
lem inde egreſſi diffuſi ſunt per totum orbem ter-
rarum predicantes euangelium toti populo genti-
li: ꝛ ſic Mattheus cum ſucceſſoribus ſuis conuer-
tit totam Ethiopiam: et Marcus cum ſucceſſo-
ribus ſuis totam Egyptum/ et Arabiam/ et totam

Africā. Et Simō ꝛ Judas Babyloniā ꝛ Parthiam
ꝛ Mediā. Et Bartholomeus ꝛ Thomas omnes In
dias. Et Paulus ꝛ Joannes Greciā ꝛ Aſiā minorē:
Et idem Paul⁹ ꝛ Petrus et diſcipuli eoꝝ totā Ita
liā ꝛ Galliā. Et Jacobus ꝛ diſcipuli ei⁹ totā Hiſpa-
niā ꝛc. Et ſic patet ꝙ Chriſtus edificauit primo iſtā
Hierl'm. ſ. eccleſiam ſupra illos ſanctos lapides in
mōte Sion: ſed poſtea fuit dilatata ꝛ diffuſa per to
tum orbem a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſū. ꝛ id̄ tota ec-
cleſia dr̄ Hierl'm. Primo qꝛ in illa Hieruſalem mate
riali fuit inchoata: ꝛ exinde deriuata fuit ꝛ ꝑ totuȝ
orbem dilatata: ꝛ ideo retinet nomen Hieruſalē et
Sion a ſua origine ſicut flumina retinēt nomē ſue
originis ꝛ ſui fontis: ſicut Iberus ꝛ Araxes. Secū-
do tota eccleſia dicitur Hierl'm ꝛ Sion ratiōe pro
prietatis ꝛ nōis interpretatiōis. Nā Hierl'm inter-
pretatur viſio pacis: ꝛ Sion dr̄ ſpecula. ſȝ qꝛ in ſola
eccleſia videꝶ ꝛ ſpeculaꝶ de⁹ per verā fidem: ideo ſo
la eccleſia mereꝶ dici Hierl'm ꝛ Sion. Naȝ illa Hie
ruſalem materialis nō propter ſe dicta eſt Hierl'm
per prophetas: niſi inquātum Chriſtus erat ibi vi-
dendus ꝛ ibi erat eccleſiā edificatur⁹: ꝓut dictum
fuit in expoſitione libri pſalmorū: ꝛ maxime pſal-
mo. xlvij. ꝛ. l. et in queſtione precedēti. Nā illa Hie-
ruſalem per Chriſtū meſſiā edificāda nō poterat eē
materialis et parua in illa terra Paleſtine et Ju-
dee: ſed erat futura ſpiritualis toto orbe diffuſa et
dilatata: in qua continerentur oēs gentes ꝛ natio-
nes ꝛ ppl's Ethiopū ꝛc. Et ſic Chriſtus iam vocauit
et congregauit oēs filios Iſrael ſecundū ſpirituȝ ꝛ
promiſſionē ad iſtam veraȝ Hieruſalē. ¶ Sexta cō
cluſio: ꝙ Judei ꝓpter mortē Chriſti fuerūt diſſipa
ti: ꝛ per mundū diſperſi: ꝛ tēplū ꝛ ciuitas deſtructa
ꝛ ſacerdotiū ablatū: ſicut predixit Daniel ꝓpheta
et ceteri prophete. Iſta ꝯcluſio quantū ad vnā par
tē de ſe eſt manifeſta ſed ꝙ hoc fuerit factū ꝓpter
mortem Chriſti non ſolū aſſeritur a nobis: ſed etiā
a magiſtris eoꝝ. Vn̄ dicit Rabi Moyſes ꝙ Jeſus
Nazarenus dicebat ſe eſſe Meſſiā: ſed hoc non eſt
verū: qꝛ meſſias debebat cōgregare ꝛ reformare fi
lios Iſrael: ſed hoc non fecit Chriſt⁹: imo fuit occi-
ſus: ꝛ fuit cā deſtructionis Iſrael ꝛ toti⁹ ꝓpl'i Ju-
daici. Item Joſephus dicit: ꝙ cā deſtructionis Hie
ruſalē et totius populi Judeoꝝ non potuit eē niſi
aliquod magnū peccatū: ꝛ iſtud non potuit eē niſi
mors Jeſu Nazareni: aut Joannis baptiſte: aut Ja
cobi iuſti. Item Rabi Samuel African⁹ dicit in epi
ſtola ad ſuū amicū. ꝙ non poteſt reperire aliā cām
quare tanto tēpore durat iſta captiuitas eoꝝ: niſi
quia patres eoꝝ iniuſte occiderunt Jeſum Chriſtū
virū iuſtū. Unde volens ꝑ ſcripturas inueſtigare
propter quod peccatū Judei laborāt ī hac lōga ca-
ptiuitate: non poteſt reperire nec aſſignare aliam
cām: niſi qꝛ occiderunt Jeſum Nazarenū virū ſan-
ctum et iuſtū. Itē iudei moderni continue maledi-
cunt Chriſtū: dicentes: ꝙ ꝓpter ipſum pſeuerāt di-
ſperſi per mundū in hac captiuitate. Item ipſimet
Judei ꝓpter aliud nō maledicūt ꝛ habēt odio xp̄ȝ
niſi quia oēs aſſerunt Chriſtum fuiſſe diſſipatorem
ciuitatis Hieruſalē ꝛ totius populi Judeorū. ꝛ ſic
hec ꝯcluſio ſatis eſt oībus cōceſſa ꝛ manifeſta. Ex
quibus ſupradictis ſequiꝶ vna corollaria ꝛ irrefra
gabilis concl'o. ſ. ꝙ Jeſus Nazaren⁹ quē colit chri-
ſtiana religio: fuit ꝛ eſt verus meſſias in lege pro-
miſſus. Iſta cōcluſio ꝓbata eſt ꝑ ſingula ex conceſ

ſis a Judeis. Nam lȝ Judei moderni nō cōcedāt re
dēptionē animarū factā per Chriſtū: nec ei⁹ reſur-
rectionē: eo ꝙ talia fuerunt eis inſenſibilia: tamē
non poſſunt negare omnia alia. ſ. ꝙ Jeſus venit in
fine tēpli ſecundi: cum magna gloria ꝛ ꝓtāte mira-
culorū. ¶ Sed dicunt quidam eoꝝ: ꝙ Jeſus Naza
renus qn̄ fugit in Egyptum furatus eſt nomen dei
tetragrāmaton: ꝛ cū illo nomine: ꝛ in virtute eius
faciebat illa miracula. Sed in hoc concludunt pro
poſitū noſtrū contra ſeipſos. Nam oēs magiſtri eo
rum concedunt: ꝙ illud nomē dei eſt incōprehenſi-
bile et ineffabile: cuius virtutē ꝛ declarationem ne
mo poteſt ſcire ꝛ declarare niſi ſolus de⁹ et rex meſ
ſias. Et oēs aſſerunt ꝙ rex meſſias in virtute illius
nominis habet declarare enigmata legis: et ſubij
cere totum orbem. Ex quibus oībus ſequitur: ꝙ ſi
Jeſus Nazarenus habuit et poſſedit illud nomē:
ergo vel fuit deus: aut meſſias eius. Item non poſ
ſunt negare ſecundū: quia oēs concedunt qd̄ Chri-
ſtus dedit et condidit hanc legeȝ euangelicā quam
obſeruant Chriſtiani. Nec negant tertiū: quia oēs
concedunt: ꝙ patres eorum occiderunt Chriſtum.
Nec poſſunt negare quartū. nā licet negēt reſurre-
ctionē: tamen non poſſunt negare quin Chriſtus re
gnauerit vbiqꝫ poſt mortem ſuam. Nec minus ne-
gant ſextū: quin Chriſtus ſit cauſa ſue deſtructio-
nis et captiuitatis. Sed multo minus poſſunt ne-
gare quintū. Nam manifeſtū eſt ad ſenſus: ꝙ totus
populus gentilis relictis idolis conuerſus eſt ad fi
dem Chriſti. Et ideo licet Judei omnia alia velint
ex cecitate ꝛ malitia negare/ tamen ſola iſta cōclu-
ſio quā negare non poſſunt eſt ſufficiēs ad ꝓbāduȝ
Jeſum chriſtū fuiſſe meſſiā in lege promiſſum: ꝛ ad
confundendum Judeos. Nam Dauid in oībus ſuis
pſalmis: ꝛ oēs prophete in ſuis ꝓphetijs nil aliud
clamant niſi ꝙ ſolus meſſias in lege ꝓmiſſus debe
bat auferre ꝛ deſtruere omnia idola: ꝛ oēm ſupſti-
tionem populi gentilis: ꝛ ſubijcere ppl'ȝ gentilē ad
colēdū nomen dei Abrahā/ Iſaac/ ꝛ Jacob/ ꝛ nomē
dei Iſrael. ꝛ hoc ꝑ baptiſmū aq̄ vt probatū eſt Eſa.
xij. et Ezechi. xxxvi. et zacha. xiij. et oēs ꝓphete cla
mant qualiter ſolus meſſias debebat condere ma-
gnā Hierl'm a ſolis ortu vſqꝫ ad occaſum: ꝛ intro-
ducere in eā oēs populos gentiū credentes in deū
Iſrael. Sed oīa iſta operatus eſt ſolus Jeſus Na-
zarenus. Nā in die aſcenſionis miſit oēs apoſtolos
et diſcipulos per totū orbē/ dicens. Ite/ docete oēs
gentes baptizantes eos in nomine patris ꝛ filij et
ſpiritus ſancti. Matth. vltimo. Iteȝ Mar. vltimo.
Ite/ predicate euangelium omni creature. Et q̄ ba-
ptizatus fuerit: ſaluus erit ꝛc. Sed nos videmus
manifeſte ꝙ totus ppl's gentilis per baptiſmū ve-
nit ad fidem ꝛ adorauit deū Iſrael relictis idolis/
immo tot⁹ populus chriſtianus/ qui deſcēdit ab il-
lo populo gentili/ nullū aliū deū adorat: niſi deum
Abrahā Iſaac ꝛ Jacob: ſiue deū Iſrael: qui eſt tri-
nus ꝛ vnus et creator ꝛ fact⁹ homo: vt videbiꝶ. Et
oīa iſta apparent ad ſenſum: que iudei nō poſſunt
negare: immo dicit Rabi Moyſes in ſentētijs Re
gum: et de penitentia: ꝙ ſolus Jeſus nazarenus de
ſtruxit et abſtulit idololatriam de mundo. Et ideo
ſola iſta concluſio de conuerſione populi gentilis
eſt ſufficiens ad probandum Jeſum Chriſtum eſſe
meſſiam: ꝛ ad confundendum oēs Judeos. Sed iu-
dei moderni adhuc volunt proteruire/ dicentes qd̄

O
Judei
dicunt
xp̄m
furaſſe
nomē
dei te-
tragrā
maton

Obie-
ctio.

Chriſtus non ſubiecit totum orbem:nec oēs natio-
nes ipſi obediuīt:quia maiorē partē mūdi poſſidēt
Sarraceni:q̄ nō colūt Jeſum Chriſtū. Sed ad hoc
iā reſpōſum eſt pſal. lxxj. ⁊. cix. Quia ſucceſſiue per
oēs partes mūdi oīa idola fuerūt deſtructa ꝑ apo-
ſtolos ⁊ eoꝝ ſucceſſores:⁊ totus populus gentilis
venit ad fidē Chriſti. Sed anno ſexcenteſimo ſexa-
geſimoſexto:ſurrexit pſeudo ꝓpheta Mahome-
tus:q̄ puertit ⁊ decipit totā Arabiā ⁊ Syriā:⁊ tra-
xit omnes illos nouos/⁊ ſimplices Chriſtianos ad
ſuā falſam ſectā:cui⁹ ſucceſſores vi armoꝝ ſubiece-
runt totā Africā/⁊ magnam partem Aſie:cogentes
eos ſeruare ritum Mahometi inter quos habitat
magna multitudo Chriſtianorum. Et ideo hoc non
tollit veritatē oīm ꝓphetarū:quia Chriſtus vbiq̄
ſucceſſiue regnauit ⁊ regnat aut tpaliter aut ſpiri-
tualr. immo Sarraceni/licet nō credant Chriſtum
eſſe deū:tā aſſerunt ipm eſſe filiū dei:⁊ genitum ex
ſpiritu dei:⁊ ſic venerant ipſum tanq̄ ſummū pro-
phetā. Et ideo oīa ſcripta ⁊ dicta in lege ⁊ prophe-
tis fuerunt verificata in Chriſto tanq̄ in vero meſ-
ſia. Sed licet oīa ſupradicta non poſſint negare:ta-
men adhuc nō ceſſant proteruire ⁊ perſeuerare in
ſua malitia et obſtinatione:dicentes q̄ antequā ve-
niat meſſias:eſt venturus Helias ꝑut dictū ⁊ argu-
tum eſt in principio. Sed nondū venit Helias:er-
go Jeſus non fuit meſſias. Itē nec etiā Chriſt⁹ im-
pleuit officiū veri meſſie:quia non abſtulit mortē:
nec oēm lachrymā ⁊ miſeriā de terra:quia oēs re-
liquit mortales ⁊ paſſibiles ſicut ante/⁊ per conſe-
quens non fuit perfectus redemptor. Sed tam ad
primū q̄ ad ſecundū reſpondetur:q̄ miſeri Judei
neſciunt diſtinguere inter primum ⁊ ſecūdū aduen-
tum Chriſti. Nam duplex aduētus Chriſti ꝓmittit
in prophetis. Nā in primo aduentu erat venturus
Chriſtus ad dandā legem:⁊ ad redimendum genus
humanū a pctō:⁊ ad operandū oīa ſex ſupradicta.
Et in ſecundo aduentu erat venturus ad iudican-
dum oēs:⁊ ad tribuendū eis premiū ſecundum ope-
ra eoꝝ:puta ad glorificandum iuſtos:⁊ reſuſcitan-
dum eos ad immortalitatem ⁊ gloriā:⁊ impios ad
penam ſempiternā. In primo autē aduentu preue-
nit Chriſtum Joannes baptiſta:ſed in ſecundo ad-
uentu ante iudicium eſt venturus Helias ⁊ Enoch
ad conuertendum Judeos in fine mundi. Unde de
primo aduentu dicit̄ Eſa. xl. Uox clamantis in de-
ſerto parate viam domini/⁊ videbit omnis caro ſa-
lutare dei. Sed de ſecundo aduētu:in quo eſt Chri-
ſtus venturus ad glorificandum/dicitur Eſa. xxv.
q̄ veniet ad precipitandā mortem:⁊ ad auferendā
omnē lachrymā a facie terre. Itē de primo aduen-
tu dicit̄ Danielis. ix. cap. q̄. lxx. hebdomade abbre-
uiate ſunt vſq̄ ad Chriſtū ducem:⁊ poſt ſexaginta-
duas hebdomadas occidetur Chriſtus ⁊c. Sed de
ſecundo aduentu Chriſti dicit̄ cap. xij. q̄d multi qui
dormiunt in terre puluere/euigilabunt:alij in vitā
eternā:alij in opprobriū/vt videant ſemꝑ. Qui au-
tē docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamē-
ti ⁊c. Itē zacha. de primo aduentu dicit ca. ix. Exul-
ta filia Sion:ecce rex tuus venit tibi iuſtus ⁊ ſalua-
tor ⁊c. Sed de ſecundo aduentu dicit cap. xiiij. Ec-
ce dies venient:⁊ diuident ſpolia tua in medio tui
⁊c. Item Malachias predicit vtrumq̄ aduentum
cum ſuo precurſore. Nā in primo aduentu predicit
Joannem baptiſtam preuenire Chriſtum:cum ait

No. de mahometo.

Rñſio. duplex xp̄i aduētus.

capitulo. iij. Ecce ego mittā angelū meum q̄ prepa-
rabit viā ante faciem meam:⁊ ſtatim veniet ad tē-
plum ſanctum ſuū dominator quem vos queritis
⁊c. Sed in ſcdo aduentu predicit ꝑuenire Heliam
ante xp̄m:cum ait cap. iiij. Ecce ego mittam vobis
Heliā ꝓphetā anteq̄ veniat dies domini magnus
⁊ terribilis:qui erit dies iudicij. Et ſic ptz deceptio
⁊ vana ſpes Judeorum q̄ expectant Heliam anteq̄
veniat meſſias ad redimēdum mundū a peccato:
cum Helias non ſit promiſſus niſi in ſecundo aduē-
tu anteq̄ Chriſtus veniat ad iudicium. Sed adhuc
obſtāt iudei perſeuerantes in ſua obſtinatione/di-
centes q̄ Chriſtus non edificauit nouā Hieruſalē:
immo deſtruxit eā:nec congregauit oēs filios Iſrl
in eam:immo diſſipauit eos ⁊c. Sed ad hoc iam re-
ſponſum eſt per totam expoſitionem libri pſalmo-
rum. Et dictum eſt in precedenti et preſenti que-
ſtione/q̄d Chriſtus non erat conditurus ciuitatem
materialē paruam in illo arcto loco Paleſtine:ſz
ciuitatem ſpiritualem ⁊ magnam toto orbe diffu-
ſam:que incepit ab illa Hieruſalem materiali:et
fuit per apoſtolos dilatata vſq̄ ad omnes termi-
nos terre:ad quā vocauit omnes filios Iſrael ſm
carnem. Sed quia noluerunt venire:ideo congre-
gauit in ea omnes filios Iſrael ſpirituales ex vtro-
q̄ populo. Et ſic patet eorum cecitas et deceptio/
quia talis redemptio debebat eſſe vniuerſalis to-
tius generis humani a pctō. ¶ Sed adhuc/obſtāt
iudei perſeuerantes in ſua cecitate:dicentes q̄d ſe-
queretur q̄d perſona redemptoris chriſti non fue-
rit perfecta:quia non perfecte redemit genus hu-
manum a peccato et pena ipſius adam/ poſtq̄ non
redemit ipſum in corpore ⁊ anima/quia non reſti-
tuit nobis immortalitatem ⁊ impaſſibilitatē:quā
perdidit Adam:quia adhuc manent mortales chri-
ſtiani baptizati/⁊ ſubiecti omnibus infirmitatib⁹
⁊ miſerijs/ſicut Judei ⁊ Sarraceni. Ad hoc iam re-
ſponſum eſt ſuper pſal. cij. q̄d Chriſtus iam perfe-
cte redemit nos quo ad corpus ⁊ animam per ſuam
paſſionem ⁊ reſurrectionem/ ⁊ redemit nos a pec-
cato ⁊ penalitatibus corporis. Ad cuius intellectū
eſt notandum/ſicut iam dictum eſt in expoſitione
pſal. xxix. q̄d q: Chriſtus fuit caput eccleſie et vlis
redemptor a patre deſtinatus/ideo omnia geſta et
facta ⁊ dicta ſua pertinebāt ad actum noſtre perfe-
cte redemptionis ⁊ recuperationis bonorum/que
perdidimus in Adam/⁊ reparationis iacture ⁊ rui-
ne noſtre. Et ideo Chriſtus per ſuam paſſionem nō
ſolū meruit nos redimere a peccato quo ad aīam/
ſed etiam meruit ꝑfecte redimere noſtꝫ ⁊ repare rui-
nam corpis. ſ. liberare nos a penalitatibus corpali-
bus quas incurrimus in adam. ſ. a morte corpali
⁊ ceteris infirmitatibus et defectibus/et reſtitue-
re nobis immortalitatem ⁊ impaſſibilitatem ⁊c. Et
ideo poſt paſſionem voluit tertia die immortalis
⁊ impaſſibilis et glorioſus reſurgere:vt poſſet ſua
membra ⁊ fideles ſicut ſeipſum immortales et ad
gloriam reſuſcitare/quā poteſtatē ilico voluit exer-
cere/q: cū eo multa corpa ſanctorum patrū ver. te-
ſta. ſurrexerūt ad gloriā/⁊ apparuerunt multis/vt
ptz Matth. xxvij. Sed vt nos poſſemus merita ſue
paſſionis participare:ipſe voluit inſtituere baptiſ-
mum ⁊ cetera eccleſiaſtica ſacramenta quibus cō-
tulit v̄tutē ſue paſſionis ⁊ reſurrectiōis/vt illa poſ-
ſet merita ſue paſſionis ⁊ reſurrectiōis ī nos trāſ-

Obiectio.

Xp̄s caput eccleſie.

ferre. Et ſic nos recipiēdo baptiſmū ⁊ cetera ſacra-
menta:participamus merita ſue paſſionis ⁊ reſur-
rectionis. Et ideo q̄ncūq̄ q̄s in nomine trinitatis
baptizatur:ilico participat merita paſſionis ⁊ re-
ſurrectionis Chriſti ⁊ per ꝯñs liberatur a ſeruitu-
te ⁊ macula peccati in aīa:⁊ meret̄ reſurgere poſt
mortē:⁊ liberari ab omnibus penalitatibus corpo-
ralibus:⁊ meretur immortalitatē. Ideo dicit Apo-
ſtolus ad Roman. vj. q̄ ſicut oēs ſumus baptizati
in Chriſto ita oēs mortui ⁊ ſepulti ſumus:⁊ reſur-
reximus cū eo:q: ſicut Chriſtus reſurrexit qui fuit
primitie reſurrectionis:ita ⁊ nos reſurgemus. Et
ſic dicit Aug. q̄ licet ſancti martyres ⁊ fideles non
ſurrexerūt in actu ꝑ baptiſmū tū iam ſurrexerunt
in merito. Per q̄d vult innuere Augu. ⁊ Ambro. q̄
oēs nos per baptiſmū ſtatim liberamur a peccato
in anima:⁊ lꝫ non ilico liberemur a penalitatibus
et miſerijs corporalib⁹ in actu:tū tūc ꝑ baptiſmū
liberamur in habitu ⁊ in merito:q: meremur reſur-
gere ad gloriā in nouiſſimo die. Sed cauſam q̄re
ſicut ꝑ baptiſmū ilico tollitur pctm̄ anime:nō tol-
lunt̄ iſte infirmitates corporales:et efficimur im-
paſſibiles ⁊ īmortales aſſignat Aug. lib. de baptiſ-
mo paruulorū:⁊. xij. de ciuitate dei capitulo quar-
to. vbi aſſignat duplicē cauſam. Quarū prima eſt.
q: ſi ablato peccato ꝑ baptiſmū non relinqueret̄
nobis experimentū mortis nec aliarū infirmitatū
tunc nulla eſſet pugna martyrū nec virginum nec
aliorū iuſtorū:⁊ ꝑ ꝯñs nulla eſſet eorū corona:quā
nullus pōt adipiſci niſi legitime certauerit. ad Ti-
mo. iiij. Scdā cauſa eſt. quia ſi baptiſmus vt ilico
tollit peccatū ab anima:ita tolleret infirmitates a
corpore:⁊ redderet hoīes impaſſibiles ⁊ immorta-
les tunc oēs hoīes mundi currerent ad baptiſmū:⁊
non cauſa merendi vitam futurā eternam:ſed cau-
ſa perpetuandi ⁊ gaudēdi in hoc mundo. Et ſic nul-
lum eſſet meritum nec deſideriū vltimi finis. Ter-
tia cauſa pōt aſſignari. nam ſi per baptiſmum ilico
tollerētur iſte infirmitates que ſunt nobis inſtru-
menta operandi et merendi per gratiam ea q̄ ſunt
ſupra humanam naturam:tunc ſequeret̄:q̄ ruina
angelica nō poſſet reparari:q: tunc hoīes non poſ-
ſent adequari in meritis per gratiam angelis qui
ceciderunt:⁊ ꝑ conſequens nō poſſent homines ſe-
des ⁊ mānſiones eorum poſſidere:⁊ ſic maneret rui-
na angelorum irreparata:q̄ niſi per magnam vio-
lentiā non pōt reparari per hoīes qui ſunt infe. o-
ris nature:q: regnum celorum vim patitur:⁊ vio-
lenti rapiunt illud. Matthei. xj. Ex quibus patet
q̄ iſte infirmitates relicte ſunt nobis ꝑ baptiſmum
propter maius bonum noſtrum:⁊ propter bonū cu-
rie triumphantis. Et ſic iſte infirmitates ſunt bo-
nis bone:⁊ malis male:quia bonis cedūt ad meri-
tum ⁊ gloriam:⁊ malis ad detrimentum et penam
eternā. Et ſic patet qualiter Chriſtus fuit verus et
perfectus redēptor non ſolum humane nature:ſed
etiam angelice. Ex oībus etiam dictis in tota iſta
queſtione patet qualiter Chriſtus obſeruauit/et
adimpleuit/⁊ verificauit legem Moyſi ⁊ totā ſcri-
pturā prophetarū:⁊ quomodo perfecit ⁊ conſum-
mauit officiū veri meſſie:⁊ ꝑ conſequens fuit ver⁹
meſſias in lege ꝓmiſſus. Sed nunc reſtat reſpōde-
re ad argumēta Judeorū modernorum in principio
adducta. ¶ Ad primum ergo q̄n dicitur q̄ oportet
Heliam preuenire aduentum Meſſie ⁊c. Reſpon-

deturq̄ deus per Malachiam ꝓmiſerat duplicē
aduentū Chriſti cū duplici precurſore/ſicut dictū
eſt. Nam primo ꝓmittit mittere meſſiā ad auferen-
da ſacrificia veteris legis:⁊ ad dandum ſacrificiū
mundum ⁊ commune oībus gētibus:cum dicit ca-
pitulo primo. Non eſt mihi voluntas in vobis/di-
cit dn̄s exercituū:⁊ munus non accipiam de manu
veſtra. Ab ortu enim ſolis vſq̄ ad occaſum magnū
eſt nomen meū in gentib⁹:⁊ in omni loco ſacrifica-
tur ⁊ offertur mihi oblatio mūda ⁊c. Itē capitulo
ſecundo reprobat ſacerdotiū veteris legis cū ſuis
ſacerdotibus. Itē capitulo tertio ꝓmittit mittere
Chriſtū meſſiam cum ſuo precurſore ad illud tēplū
ſcōm:vt purget filios Leui:⁊ offerāt ſacrificia iu-
ſta. vnde ait. Ecce ego mittam angelū meum/q̄ pre-
parabit viam ante faciem meā:⁊ ſtatim veniet ad
templum ſanctū ſuum ⁊c. Ex quo patet q̄ meſſias
primo erat venturus ad illud templū cum ſuo pre-
curſore:qui fuit Joānes baptiſta:vt probatū eſt/et
completum in primo aduentu Chriſti. Sed in eo-
dem capitulo promittitur meſſias venire ſcdo ad
iudiciū:cum dicit̄. Et accedā ad vos in iudicio ⁊c.
Qui quidē aduentus erit terribilis/cum dicat in
quarto capitulo. Ecce enī dies veniet ſuccēſa qua-
ſi caminus:⁊ erūt oēs ſupbi ⁊ omnes faciētes im-
pietatem ſtipula ⁊c. Et iſto aduentu ad iudicium
promittit deus premittere Heliam cū ſubdit. Ecce
ego mittam vobis Heliam prophetā anteq̄ veniat
dies dn̄i magnus ⁊ terribilis ⁊c. Ex quo patet:q̄
ſicut in primo aduētu promiſſus fuit Johānes ba-
ptiſta ad preparanda corda illorū ad ſuſcipiendū
baptiſmum ⁊ legem Chriſti:ita in ſecundo aduen-
tu eſt venturus Helias ad conuertendos Judeos
obſtinatos a primo aduentu vſq̄ ad illud tēpus/
et deceptos ꝑ Antichriſtum. q̄ quidē Helias ſimul
cum Enoc declarabit Judeis legē Moyſi:quantū
ad veritatem ⁊ verum ſenſum eius:⁊ tunc cognita
veritate ⁊ fugata cecitate conuertētur ad Chriſtū
in nouiſſimo dierum:vt habet̄ zacharie tertio. Et
ideo dicit deus per Moyſen illis Judeis deceptis
per Antichriſtū. Mementote legis Moyſi ſerui
mei ante iudicium ne moriamini obſtinati:q: ecce
ego mittam vobis Heliam prophetā anteq̄ veniat
dies dn̄i magnus ⁊ terribilis. qui erit dies iudicij
generalis qui quidē Helias conuertet cor patrum
ad filios ⁊c. legem Moyſi ſcdm verum ſenſum de-
clarando:ne forte quādo veniam ad iudicium per-
cutiam terram anathemate damnationis:ſi forte
inuenero Judeos ⁊ ceteros obſtinatos. Ex quo pa-
tet:q̄ Helias nō fuit promiſſus in primo aduentu
Chriſti:ſed in ſecundo ⁊ vltimo. Et ſic ptz reſponſio
ad primū argumentū. Ad aliud autem ptz reſpon-
ſio ꝑ ea q̄ dicta ſunt in primo articulo. q: Chriſtus
ſeruauit legē Moyſi literaliter primo:⁊ poſtea de-
clarauit eā doctrinaliter. poſtea impleuit ⁊ verifi-
cauit legē ⁊ prophetas realiter ⁊ exēplariter ꝑ ſuā
paſſionem ⁊c. Ad aliud autē/ptz per oīa dicta in ſe-
cundo articulo qualiter Chriſtus perfecit ⁊ cōſum-
mauit totum officium quod pertinebat ad verum
meſſiam. ⁊ ideo fuit verus meſſias Ad aliud q̄n di-
cit̄ q̄ poſt aduentū Chriſti nō fuit pax vniuerſalis:⁊
nec gladij cōflati ſunt in vomeres:nec comedit lu-
pus cum oue ⁊c. Reſpōdet̄ q̄ oīa illa ſunt ſpiritua-
liter ⁊ parabolice ⁊ metaphorice intelligēda:ſicut
multe alie partes ſacre ſcripture. Et ſic Eſaias ⁊

De aduentu xp̄i ad iudicium.

Ad ſecundū.

Ad tertium.

Ad quartum.

in ſcḋo capitulo ꝙ̄ vndecimo: ⁊ in multis alijs vti-
tur verbis ⁊ vocabulis metaphoricis: vt maniſe-
ſte p̄ʒ per magiſtros eorū. Et idē ſicut Eſaias per
montes ⁊ colles intelligit ſublimes viros: ita per
gladios ⁊ lanceas intelligit poteſtatem eorum: vñ
per montem domus domini intelligit Chriſtū meſ-
ſiā ſuper quē eſt edificata tota eccleſia. Et per vir-
tutem montiū/intelligit ſublimitatē apl'oꝝ. Et per
omnes colles/intelligit oēs reges/⁊ principes/et
philoſopos/⁊ ſapientes mundi. Et ſic mons domi-
ni: qui eſt Chriſtus: fuit ſitus ſupra vertices apo-
ſtolorū: ⁊ eleuatus ſupra omnes reges ⁊ principes
et philoſophos gentium. de quo dicit Eſaias infra
capl'o. lij. Ecce intelliget ſeru⁹ meus ⁊ exaltabitur
et eleuabit̄ ⁊ ſublimis erit valde: iſte aſperget gē-
tes multas ſuper quē cōtinebūt reges os ſuum ⁊c.
Per gladios autē ſiue enſes intelligit Eſaias ſcien-
tias humanas philoſophorū: ſcʒ phyſicaʒ: ⁊ meta-
phyſicā/⁊ ſcientias mathematicas: ⁊ logicā/⁊ oēs
ſcientias argumentatiuas quibus philoſophi/et
heretici inuehebant/⁊ impugnabant legem dñi et
ſacram ſcripturam vtriuſqꝫ teſtamēti. Per lāceas
autem intelligit poteſtatem ſecularem: qua reges
et imperatores ⁊ tyranni infeſtabāt ⁊ vexabant et
perſequebātur eccleſiam dei ⁊ legem domini. Naʒ
philoſophi ⁊ ſapiētes gentium poſtꝙ̄ fuerunt con-
uerſi ad fidem Chriſti/cōuerterūt ⁊ cōflarunt gla-
dios ⁊ enſes ſuorū argumentorū in vomeres: ⁊ im-
peratores ⁊ reges conuerterunt lanceas ⁊ arma
ſue poteſtatis in falces ſpirituales ad colligenduʒ
et metēdum fructus ⁊ meſſem ſpiritualē eccleſia-
ſticorū ſacramētorū. ¶ Ad cuius intellectū eſt vl-
terius notandū: ꝙ ſicut terra inculta efficit̄ ſento-
ſa ⁊ ceſpitoſa ⁊ inutilis ⁊ infructuoſa niſi colat̄: ⁊
aretur ⁊ vomere ſcindat̄ ⁊ euertatur: ⁊ euellantur
cardones et gramina ⁊ ſpine ⁊ cetere herbe inuti-
les: ⁊ illa terra arata ⁊ euerſa decoquat̄ ⁊ torreat̄
calore ſolis: qꝛ tunc extrahitur ⁊ fortificat̄ craſſitu-
do ⁊ virtus germinatiua ⁊ nutritiua q̄ latebat ſub
facie terre: ⁊ tunc terra germinat ⁊ fructificat. Ita
ergo pariter ſacra ſcriptura veteris teſtamēti erat
ſicut terra inculta ⁊ ſentoſa habēs in ſupficie ſpi-
nas ⁊ herbas inutiles cerimonialium/ſub quibus
latebant craſſitudo ⁊ veritates ⁊ fructus euangeli-
ci. Sed venerūt Auguſtinus/⁊ Ambroſius/⁊ Euſe-
bius ⁊ ceteri philoſophi de p̄p'lo gentili: ⁊ conuerſi
ad fidem Chriſti cōflarunt gladios ⁊ enſes philo-
ſophicorū ⁊ dialecticorū argumentorū in vomeres
ſpirituales: cum quibus ararunt ⁊ ſciderunt ⁊ colue-
runt agrū incultū ſcripture vete. teſta. ⁊ euellerūt
ſpinas ⁊ herbas cerimonialiū: ⁊ euerterūt terram
ſcripture: quā calor ⁊ influentia ſpūs ſancti in mē-
tib⁹ eorū decoxit. Et ſic euulſis ⁊ reſectis herbis ⁊
ſpinis cerimonialiū/excuſſerunt ⁊ extraxerunt et
collegerunt fructus euangelicos qui latebant ſub
illa terra inculta ⁊ ſentoſa. Et tunc reges ⁊ impera-
tores ⁊ principes terre conuerſi ad fidem Chriſti ꝑ
iſtos ſacros doctores: conflarunt lanceas ſuas ⁊ ar-
ma in falces ſpirituales: ⁊ collegerunt/⁊ meſſuē-
runt meſſeʒ ſpūalem ⁊ fructus grē ex ſacra ſcriptu-
ra in agro eccleſiaſticorū ſacramētorū. Et ſic ergo
Augu. conflauit ⁊ cōuertit gladios ⁊ enſes ſuos in
vomeres: quando conuerſus ad fidem ⁊ baptizat⁹
totam ſuam philoſophiam ⁊ oēs ſcientias conuer-
tit in vſum ſacre ſcripture. Nam ex principio me-

¶ Scriptura vet. te. ſicut terra īculta.

Augu. cōuertit enſes.

taphyſice ⁊ naturalis philoſophie p̄bat poſſibi-
litatem et modū myſterij trinitatis ⁊ emanationis
perſonarū: vt p̄ʒ per oēs. xv. libros de trinitate: ⁊
contra Maximinū ⁊ oēs Arrianos ⁊ gētiles. Item
per principia humanarū ſcientiarū: ⁊ per dicta poe-
tarū ⁊ hiſtorias ⁊ annales gentiliū defendit veri-
tatē ſacre ſcripture: ⁊ defendit ciuitateʒ dei contra
gentiles per. xxij. libros de ciuitate dei. Item per
eadē principia defendit veritatem catholice fidei
contra omnes hereticos. Item per eadem p̄cipia
confutauit ⁊ confudit ſectam Manicheorum: qua
per nouē annos laborauit. Item cū eodem vomere
excoluit ⁊ arauit totam ſacram ſcripturam: ex qua
meſſuit meſſem ⁊ frugem euangelicā: ⁊ repoſuit in
horreo eccleſie catholice: quo oēs reficimur. Hoc
idem fecit Hilarius in libris de trinitate: ⁊ Ambro-
ſius/⁊ Euſebius in libris de preparatione euāgeli-
ca qui cum armis gentiliū confutauit eos. Hoc idē
fecit Lactantius in libris diuinarū inſtitutionum.
Et ſic eſt dicendū de Hieronymo: ⁊ Origene: ⁊ cete-
ris qui ab auis ⁊ atauis veniebāt de populo genti-
li: oēs enim iſti conflarunt ⁊ conuerterunt gladios
ſuos in vomeres/quando aſſumpſerunt quaſdam
ſententias ⁊ principia philoſophorū tanꝙ̄ ab iniu-
ſtis poſſeſſoribus: ⁊ cū illis ſcientijs ⁊ argumentis
confuderunt eos: ⁊ probarunt noſtrū propoſitū: et
ſic conflarūt gladios ſuos in vomeres. Item impe-
rator Conſtātinus cōflauit lanceas ſuas in falces
qñ conuerſus ad fidem per Syluestrū/vrbem Ro-
mā cū toto patrimonio donauit eccleſie: ⁊ cōſecra-
uit domuʒ ſuā in eccleſiā in honorem ſaluatoris: et
edificauit baſilicas Apoſtolorū Petri ⁊ Pauli: et
promulgauit decretum de eccleſijs edificandis/et
de fide euangelica per totum orbem predicanda.
Et ita fecerunt oēs reges infideles ad fidem conuerſi:
et ſic q̄ ante fuerūt ꝑſecutores: facti ſunt fidei chri-
ſti cultores: ⁊ bonorum ſpūalium meſſores: ⁊ ſic eſt
intelligenda illa prophetia Eſaie. ¶ Ita ergo pa-
riter metaphorice ſunt intelligenda verba Eſaie
xj. Nā ſicut Chriſtus meſſias metaphorice dicitur
virga de radice Ieſſe: ⁊ flos eius: ita pariter impe-
ratores ⁊ reges dicuntur leones: ⁊ tyranni dicūtur
lupi: ⁊ doctores dicūtur cerui. Vñ tūc lupus come-
dit cū agno: qñ Paulus qui erat lupus rapax/per-
ſecutor eccleſie/conuerſus ad fidē ſictus eſt apo-
ſtolis. Et tunc pardus cum hedo accubuit: qñ Ar-
riani et ceteri heretici cōuerſi ⁊ recōciliati ſunt ad
fidē catholicam. Et tunc vitulus ⁊ leo ⁊ ouis ſimul
morabantur: qñ omnes reges ⁊ principes ⁊ tyran-
ni petulantes ⁊ ſuperbi perſequutores eccleſie con-
uerſi ſunt ad fidem: ⁊ ſimul cum ſimplicibus fideli-
bus/quos ante perſequebant̄/habitarūt in eadē
eccl'ia: ⁊ vno corpe Chriſti ⁊ calicem participarūt. Et
ſic patet qualiter philoſophi gentiū cōflarūt gla-
dios ſuos in vomeres: et principes terre lanceas
ſuas in falces: et qualiter lupus/et ouis/et pardus
cū agno: ⁊ vrſus ⁊ leo paſcunt̄ ſimul cū oue ⁊ agno:
que oia fuerūt cōpleta per cōuerſionē populi gēti-
lis. Et ſic fuit facta pax inter deum ⁊ hoies: ⁊ inter
populū gentilē ⁊ eccleſiam vniuerſaliter ꝑ totum
orbem. ¶ Et nota etiam ꝙ illa prophetia fuit lite-
raliter ad tempus in aduentu Chriſti verificata.
Nam cū ante aduentū Chriſti per ciuilia bella ge-
ſta inter Mariū ⁊ Syllam/⁊ ⁊ exinde inter Ceſarē
et Pompeiū/demum inter Octauianū ⁊ Marcum

philoſo. phi. vſus ſa-cre ſcri-pture.

¶ Imperatores ⁊ reges dicūt leones.

Antonium ad modum totus orbis fuiſſet vexatus
tandē finaliter oibus inimicis ꝑ Octauianum de-
uictis: quaſi totus mūdus ſub Octauiano per qua-
draginta annos ī placida pace requieuit. Nam
tunc Egypt⁹/Dalmatia/Rechia/Vindelicia/Pan-
nonia/⁊ omnes Ponti ciuitates: prouincie ſub Ro-
mano imperio facte ſunt. Item Dacos/Germanos:
⁊ Cantabros Hiſpanorum ferociſſimas gentes ipſe
Octauianus ſuo ſubiecit imperio. Item ab Arme-
nia ⁊ Parthia obſides recepit. ⁊ Perſe ⁊ Parthi ſi-
gna Romana: que quondam Craſſo victo accepe-
rant: ipſi reddiderūt. Itē Scythe/⁊ Indi/⁊ famo-
ſiſſima inſula Taprobana/quibus ante nomen Ro-
manū incognitum fuerat: legatos cū muneribus
ipſi deſtinauerūt. In cuius quidem Octauiani qua-
drageſimo ſcḋo anno natus fuit Chriſt⁹: dum tot⁹
orbis longa pace frueret̄ in quo tempore bella in
tantum fuerūt obliuioni tradita: ꝙ quaſi oia arma
erant ī vomeres ⁊ cetera ruſticalia inſtrumenta
conflata. Ex quibus patet ꝙ ꝓphetia Eſaie etiam
temporaliter fuit in Chriſti aduētu verificata: ſed
ſenſus ſpiritualis eſt ſemper amplectendus. Et hec
de quarta queſtione.

Queſtio quinta.

QUia viſum eſt in precedēti queſtione
qualiter lex Moyſi fuit literaliter ſer-
uanda vſqꝫ ad declarationē faciendā
per Chriſtū. ⁊ viſum eſt qualiter Chri-
ſtus declarauit legem Moyſi: ⁊ verifi-
cauit legē ⁊ ꝓphetas ꝑ legem euange-
licam: ⁊ ꝑ cōſequens ceſſante lege Moyſi quo ad
cerimonialia debet obſeruari lex euāgelica: ⁊ ſuc-
cedere tanꝙ̄ veritas legis ⁊ ꝓphetarum/per Chri-
ſtum declarata exemplariter ⁊ doctrinaliter: ideo
queritur quinto. Vtrum ceſſante lege Moyſi lex
euangelica debeat ſuccedere legi Moyſi tanꝙ̄ di-
gnior. Et arguunt Iudei moderni ꝙ nō. ⁊ hoc pro-
bāt quadrupliciter. Et primo ſic. qꝛ lex Moyſi eſt
dignior ⁊ maior ꝙ̄ lex euangelica maioritate mira-
culorū: qꝛ maioribus miraculis eſt confirmata: qꝛ
maiora miracula fecit Moyſes in lege veteri ꝙ̄
Chriſt⁹ in lege euāgelica. Nā Moyſes cū magnis
ſignis ⁊ portentis eduxit Iſrael de Egypto: ⁊ diui-
ſit mare rubrum in diuiſiones: ⁊ percuſſit petrā et
fluxerunt aque. ⁊ fecit pluere manna de celo p. xl.
annos ⁊c. Sed nunꝙ̄ Chriſtus fecit tam grandia
miracula. ergo lex Moyſi eſt maior ꝙ̄ lex euange-
lica dignitate ⁊ magnitudine miraculorum. ergo
ipſi nō debuit ſuccedere. ¶ Scḋo arguitur ſic. naʒ
nunꝙ̄ īcertū dꝫ ſuccedere certiori: nec ipſū abolere
ſed lex Moyſi eſt certior ꝙ̄ lex euāgelica: ergo nō
dꝫ illa cedere ⁊ iſta ſuccedere. Minor ꝓbatur. nam
illa eſt certior certitudine legis conditoris: qꝛ fuit
ſcripta digito dei. Exod. xxxj. ⁊ Deuter. ix. Sed iſta
eſt ſcripta digito hoim. ſ. quatuor euangeliſtarum
hoim ruſticorum ⁊ imperitorū. Item illa eſt certior
ratione teſtium: qꝛ eſt teſtificata ꝑ Moyſen qui lo-
cutus eſt cum deo: quo nō ſurrexit maior ꝓpheta
ante nec poſt. Deute. vltimo. Sed lex euangelica
nō eſt teſtificata niſi ꝑ hoies ruſticos ⁊ imperitos
ergo ⁊c. ¶ Tertio arguunt ſic. Lex impoſſibilis non
debet ſuccedere legi poſſibili ⁊ vere: ſed lex euan-
gelica eſt impoſſibilis ⁊ mendax in credēdis. nam
credit ⁊ colit tres deos. ſ. patrē ⁊ filiū ⁊ ſpiritū ſan-
ctum: qḋ eſt impoſſibile ⁊ in lege prohibitum: que
dicit. Audi Iſrael dñs de⁹ tuus vnus eſt. Deute. vj.

Scḋo

Tertio.

Itē credit deum factum hoīm ⁊ incarnatū: ⁊ cre-
dit panē factum deū ⁊ hominē in ſacramēto alta-
ris: q̄ omnia ſunt impoſſibilia. Et ſic lex euangeli-
ca eſt impoſſibilis ⁊ blaſphema in credēdo: ⁊ ꝑ cō-
ſequēs non debet ſuccedere legi Moyſi q̄ eſt ſan-
cta ⁊ vera. ¶ Quarto arguunt ſic. Lex euangelica
eſt ſacrilega ⁊ irreligioſa in cultu ſuo: nam adorat
hoiem Chriſtū: ⁊ adorat panē in altari: ⁊ adorat li-
gnū ⁊ lapidē in cruce ⁊ imaginibus ergo eſt ſacri-
lega ⁊ idololatra cōtra primū p̄ceptū p̄me tabule.
Et ſic p̄ʒ qualiter lex euāgelica eſt indignior ⁊ mi-
nor in miraculis: ⁊ incertior ī teſtib⁹ ꝙ̄ lex Moyſi
⁊ eſt impoſſibilis ⁊ falſa in ſua fide: ⁊ ſacrilega in
ſuo cultu: ⁊ ꝑ conſequens non debet ſuccedere legi
Moyſi: q̄ eſt dignior ⁊ certior ⁊ vera ⁊ religioſa: ⁊
ideo nulla alia debet ipſi ſuccedere. ¶ In oppoſi-
tum eſt apoſtolus ꝑ totam epiſtolā ad hebreos: vbi
probat legē euangelicam eſſe melioreʒ lege veteri:
tum ratiōe legiſlatoris: tum ratione ſacerdotij: tū
ratione ritus ⁊c. vñ ait capitulo. viij. ꝙ Chriſtus
melius ſortitus eſt miniſterium quanto melioris
teſtamēti mediator eſt: ꝙ in melioribus repromiſ-
ſionibus ſancitū eſt ⁊c. ¶ Reſponſio. In hac que-
ſtione erunt tres articuli. In primo videbit̄ qual'r
lex euāgelica eſt dignior ⁊ maior lege Moyſi ma-
gnitudine miraculorū: ⁊ certior certitudine teſtiū.
In ſcḋo videbit̄ qualiter lex euāgelica eſt poſſibi-
lis ⁊ rōnabilis in credendo. In tertio qualiter eſt
pia ⁊ religioſa in ſuo cultu. ¶ Quantū ad primum
ponit̄ prima concluſio. ſ. ꝙ maiora miracula fecit
Chriſtus ⁊ apoſtoli in lege euangelica ꝙ̄ Moyſes
in lege veteri. Probat̄. Nam maiora miracula ſunt
illa que non poſſunt fieri ꝑ naturam ꝙ̄ illa q̄ fieri
poſſunt ꝑ naturam. ſed miracula que fecit Moy-
ſes poterant fieri partim ꝑ naturam: nā naturali-
ter poſſunt fieri rane ⁊ muſce ex putrefactiōe ꝑ ſo-
lam influentiā celi: ⁊ naturaliter ex cōcurſu ventorū
pōt diuidi mare vſqꝫ ſolum ⁊ apparere arida: vt
frequenter viſum eſt in tēpeſtatibus. Item abſtra-
here aquā ex rupibus partim pōt fieri ꝑ artem et
naturam. Nam vene aquarum tranſeunt quādoqꝫ
naturaliter ꝑ rupes ⁊ ꝑ viſcera terre. ſed per artem
quis poteſt ꝑforare rupem cum aceto ⁊ malleo: ⁊ ef-
fodere terram: ⁊ educere aquam/ſicut fit in puteis.
ideo dicit Rabi Moyſes de Egypto: ꝙ oīa miracula
que fecit Moyſes poterant naturaliter fieri. Sed
miracula que fecit Chriſtus totaliter erant ſupra
naturam: ita ꝙ nullo modo poterant fieri per natu-
ram. nam reſuſcitare mortuū quatriduanum ⁊ fe-
tentē nullo modo poteſt fieri ꝑ naturam: ⁊ impe-
rare mari ⁊ ventis ⁊ demonibus: ⁊ ad ſuū p̄ceptum
ſanare ſubito cecum a natiuitate: ⁊ paraliticos/et
ceteros infirmos. omnino erat ſupra naturam ⁊ im-
poſſibile ipſi nature. ⁊ ſic multo maiora fuerunt mi-
racula Chriſti ꝙ̄ Moyſi. Item multo maius factū
fuit cōminuere omnia idola mundi: et conuertere
totum populum gentilem ab idololatria ad fidem: ⁊
ꝙ̄ educere populum Iſrael de Egypto ⁊c. Et ſic pa-
tet qualiter lex euangelica eſt dignior lege Moy-
ſi magnitudine miraculorum: ⁊ maioribus et plu-
ribus miraculis confirmata ad ſolum imperium
ipſius Chriſti: ⁊ in ſolius nominis Ieſu virtute: vt
p̄ʒ ꝑ diſcurſum euangeliū/⁊ actus apoſtolorum/⁊
hiſtorias ſanctorum. Item multo maiora miracula
fuerūt ſpūalia ⁊ inuiſibilia que fecit Chriſtus: qui

Quarto.

¶ Reſponſio

¶ Maiora miracula fecit xp̄s ꝙ̄ moyſes.

non ſolum ſaluabat omnes in corpore: ſed etiā in anima. Sed ꝗuis iudei nō concedunt iſta inuiſibilia: tamē nō poſſunt negare cōuerſiones gentiliū. Et licet miracula facta per Moyſen fuerint vera miracula: ⁊ magna: ⁊ ſupra naturam: tñ miracula Chriſti fuerūt multo maiora. ⁊ hoc dupliciter. Primo: q: oīno ⁊ non ſm partem erant ſupra naturā. Secundo: quia Moyſes operabatur inuocando deum tanꝙ miniſter: Chriſtus autem imperando tanꝙ deus ⁊ dominus nature. ¶ Secunda cōcluſio / lex euangelica eſt certior ⁊ magis autentica certitudine teſtium ⁊ ſcriptorū ꝙ lex Moyſi. Probatur: nā illa lex eſt certior que habet ſcriptores ⁊ teſtes minus ſuſpectos: ſed lex euangelica eſt huiuſmodi reſpectu legis Moyſi: ergo eſt certior. Maior ptz. Minor probatur. Nā ipſemet Moyſes fuit ſcriptor ⁊ ſolus teſtis ſue legis: quia ipſe ſcripſit eam: ⁊ dixit qualiter locutus eſt cum deo in monte Sinai: Et qualiter deus dedit ipſam legem ſibi vt promulgaret eā illi populo rudi. Sed in hoc nullum habet teſtem niſi ſeipſum: ergo nō eſt ſimpliciter ipſi credendum: quia nullus poteſt facere teſtimoniū de ſeipſo: nec tale teſtimoniū eſt acceptabile in foro iudiciali. Chriſtus aūt nihil ſcripſit in chartis: ſed ſcripſit legē ſuaʒ in cordibus hoīm / predicando ⁊ miracula faciendo: miraculis ⁊ operibus teſtimoniū de ipſo perhibētibus. Sed quatuor euangeliſte: ⁊ duodecim apoſtoli: ⁊ ſeptuaginta duo diſcipuli hec omnia viderunt et ſcripſerunt: ⁊ teſtimonium perhibuerunt de geſtis ⁊ factis ⁊ dictis eiꝰ. Et ideo tales teſtes ⁊ ī tāto numero de neceſſitate ſunt credendi: nec eorum teſtimonium eſt ſuſpectum: quod non eſt dicendum de moyſe qui ſolus teſtimonium prebet de ſeipſo in ſua lege. Propter qḋ dixerunt aliqui gentiles ⁊ heretici qḋ Moyſes ficto modo ⁊ cum dolo decepit illū pplm fingendo ſecum deū fuiſſe locutum: ⁊ ꝙ [illegible] mentitur: vel ꝙ fecit miracula in ſola apparentia per artes magicas. Sed ad hoc reſpondent Judei quod Moyſes omnia illa miracula fecit euidenter corā toto illo pplo puta illa decem ſigna in Egypto: ⁊ in deſerto percuſſit petram ⁊ fluxerunt aque ⁊c. Itē David hoc idem teſtatur de Moyſe cum ceteris prophetis. Sed ad hoc inſtando dicerent heretici ⁊ gentiles: qḋ hoc non probat factum: ſed magis reddit ipſum ſuſpectum: nam ipſemet ſcripſit illos quinꝙ libros: qui narrando ſua geſta dicit ſe feciſſe illa miracula coram illo populo: ⁊ accepiſſe illaʒ legem a deo. Sed nullus alius reperitur qui talia ſcripſerit in illo tempore: nec dixerit ſe vidiſſe. Uñ eodē modo quis poteſt fingere ſe fuiſſe in Perſia / aut Armenia ⁊ ſimilia ⁊ maiora opa feciſſe coram pplo: ſicut fecit Manicheus nominās ſe decimum tertiū apoſtolum Chriſti: ⁊ Mahometus: qui dixit ſe aſcēdiſſe in celū cū angelo Gabriele: ⁊ accepiſſe alchoranū a deo: vt ipſe ſcribit ī libro q̄ dr̄ Almoharag. Et ſic etiā Moyſes potuit decipere illuʒ populū: ſicut Manicheus ⁊ Mahometus. Et ſic etiam David ⁊ ceteri poſteriores potuerunt decipi in fide Moyſi credendo ipſi / ſicut Sarreni decipiuntur prebendo fidem / ⁊ credendo verbis Mahometi prebentis teſtimonium de ſeipſo. Quare ſicut teſtimonium illorum non eſt acceptandum tāquam ſuſpectum: ita nec teſtimonium Moyſi: ⁊ ſic manet lex Moyſi ſuſpecta propter defectum teſtium et

Lex euāgelica eſt certior ꝙ lex moyſi.

ſcriptorum: ⁊ lex euangelica manet probabilis et credibilis. Sed eſt dicendum ſecundum veritatē ꝙ lex Moyſi licet ſit vera ⁊ a deo vero data: vt probat Apl's ad Hebre. ⁊ Augu. Contra Fauſtum ⁊ contra aduerſarium legis ⁊ prophetarum: tamen eccleſia non crederet legi Moyſi / niſi quia Chriſtus auctorizauit eam / allegando frequenter legē ⁊ prophetas: īmo dixit ꝙ nō venit ſoluere legē aut prophetas: ſed adimplere Matthei. v. Itē Joan. v. dixit. Si crederetis Moyſi: crederetis forſitan ⁊ mihi: q: Moyſes de me ſcripſit. Item luce. xxiiij. Incipiens a Moyſe ⁊ prophetis interpretabatur illis duobus diſcipulis oīa que de eo ſcripta erant ⁊c. Ex quibus ptz ꝙ lex Moyſi ⁊ ſcriptura prophetarum intm̄ eſt nobis credenda: inquantum fuit teſtificata ⁊ auctorizata per Chriſtum. Ex quibus oībus ſequitur: ꝙ lex euangelica eſt oīno perfectior ⁊ dignior ⁊ certior lege Moyſi non ſolum ratione miraculorū: ſed etiam ratione legiſlatoris: qui eſt Chriſtus deus: ⁊ ratione teſtium ⁊ plurium ſcriptorum idoneorum ⁊ authenticorū. Et ideo debet ſuccedere ⁊ ſilentium imponere legi Moyſi tanꝙ veritas figure ⁊ ſignatum ſuo ſigno: et ſicut lux fugat tenebram ⁊ vmbram. Et hoc de primo articulo. ¶ Quātū ad ſecundū articulū eſt notandū: ꝙ licet articuli fidei Chriſtiane nō ſint demōſtrabiles: nec poſſent a nobis in via demōſtrari de facto: tamen eorꝫ poſſibilitas non ſolū eſt nobis probabilis: ſed etiā demōſtrabilis ex primo ſuo fundamento. Uñ licet deum eſſe incarnatum nō poſſit demonſtrari: tñ deum potuiſſe incarnari eſt demōſtrabile: vt patebit: q: oēs articuli fidei ſunt poſſibiles: ſed in eorū poſſibilitate eſt ordo: nam articuli fidei ita ſunt ordinati: ꝙ vnus preſupponit alterum in ſua poſſibilitate: ⁊ ſic priores in ſua poſſibilitate vſꝙ ad primum articulum. ſ. articulum trinitatis: qui eſt cauſa oīm articulorum in veritate ⁊ poſſibilitate: nam ex veritate ⁊ poſſibilitate articuli trinitatis infertur veritas ⁊ poſſibilitas articuli creationis: ⁊ ex poſſibilitate articuli trinitatis ⁊ creationis infert poſſibilitas incarnatiōis: ⁊ ex poſſibilitate īcarnationis īfertur poſſibilitas auctoritatis Chriſti: ⁊ inſtitutionis euchariſtie: ⁊ poſſibilitas paſſionis: reſurrectionis: ⁊ liberationis patrum de inferno: ⁊ totius noſtre redemptionis ⁊c. Et ſic omnes articuli fidei preſupponunt articulum trinitatis pſonarū in vna ſubſtantia in diuinis. Sed poſſibilitas articuli trinitatis fundatur in quadā veritate infallibili ⁊ neceſſaria ⁊ demonſtrabili per omnes philoſophos: īmmo iam per eos demonſtrata. Ad cuius intellectum eſt iterum notandum: ꝙ inter ceteras proprietates et perfectiones primi entis qui eſt deus: ſeptem proprietates ponit Ariſtoteles et cōmentator. xij. methaphyſice: ⁊ Auicenna: ⁊ Algazel in ſua metaphyſica. Primo ꝙ deus eſt actus purus et ſimpliciſſimus et primū neceſſe eſſe ⁊ independens. Ex quo ſequitur ſecundum: ſcilicet ꝙ eſt ſummum et primum intelligibile. Tertio / qḋ eſt ſeipſum intelligens. Quarto / qḋ eſt ſummum bonum ⁊ primum appetibile: et per cōſequēs ſeipſum amans et diligens. Quinto / ꝙ ſua intellectio ⁊ volitio eſt ſua ſubſtantia: eo quod intelligit et diligit ſe per ſuam ſubſtantiam et eſſentiam. Sexto dicit / quod ab iſto primo ente / et primo intelligibili / et appetibili ſe intelligente et amante dependet to-

[illegible] Scd's articulus. Articuli [illegible] poſſibilitas demonſtrabilitas. Sep [illegible] proprietates perfectiones [illegible] primi entis.

tum celū ⁊ natura. Septimo dicit: ꝙ oēs ſcde intelligentie mouent ⁊ gubernant omnia iſta inferiora propter iſtum deum amatū ⁊ deſideratū. Ex iſto ergo fundamento ⁊ veritate infallibili: ⁊ neceſſaria: ⁊ impoſſibili aliter ſe habere / infert Aug. in libro xv. ⁊ in ceteris libris de trinitate contra Maximinū ⁊ ceteros Arrianos totū myſteriū trinitatis: ⁊ productionū duarū perſonarū diuinarū a prima. Et hoc idem faciunt oēs ceteri doctores. Unde dicit Augu. ꝙ intellectus in intelligendo format conceptuʒ diffinitiuum rei intellecte: vt inquit Ariſtote. vij. metaphyſice: qui quidē conceptus dicitur diffinitio: eo ꝙ concludit ⁊ comprehendit oēs fines et partes rei intellecte ⁊ comprehenſe. Et dicit etiam terminus rei: eo ꝙ cōprehēdit ⁊ ambit omnes terminos rei: ⁊ ambit ⁊ terminat eam: vt ptz ibidem. Quā diffinitionem ſiue conceptū: greci appellant logos: id eſt verbum diffinitiuum. Et ideo cum deꝰ pfecte ⁊ cōplete intelligat ⁊ cōcipiat ſeipſum ſe toto ⁊ ſecūdū ſe totū / neceſſe eſt vt de tota ſcientia et intellectione ſua que eſt ſubſtātia ſua / dicat ⁊ pducat tale verbū diffinitiuū ſuipſius quo ſeipſuʒ diffinat ⁊ cōprehendat. Sed q: ſuū intelligere et dicere: eſt ſuum eſſe et ſua ſubſtantia ⁊ eſſentia: ideo illud verbū dictū ⁊ productū de tota eſſentia ⁊ ſubſtantia dei neceſſe eſt ꝙ ſit deꝰ: q: deus pater intelligendo ſe totū ⁊ dicendo tale verbum de tota ſua ſubſtantia: cōmunicat illi verbo totā ſuā ſubſtātiā et eſſe et eſſentiā: cū ibi eſſe ⁊ intelligere ſit ſua eſſentia ⁊ ſubſtātia / ⁊ cōuerſo. Et ſic eadē ſubſtantia ⁊ eſſentia eſt in verbo ⁊ in ipſo patre dicente: ⁊ per cōſequēs idem deus eſt verbū cum dicēte. Sed q: hoc verbū naſcitur a dicente per moduʒ nature: q: totaliter eſt imago dicentis ⁊ intelligentis: q: totaliter exprimit ⁊ diffinit idem: ideo ſacra ſcriptura hoc verbū appellat filium: ⁊ dicentem appellat patrē. ¶ Et rurſus ſicut propriū eſt intellectui intelligere: et ex intellectione formare diffinitionē ſeu verbū diffinitiuū: ita proprium eſt voluntati velle ⁊ diligere bonū intellectū: ⁊ ſpirare amorē in eo de tota illa dilectione: quo amore ſe toto diligat ſe totum / ſuū volitū ⁊ amatū: quē amorem ſic ſpiratum ſcriptura appellat ſpm̄ ſctm̄. Uñ ſicut pater intelligendo ſe format ⁊ dicit verbum de tota ſcientia ⁊ ſubſtantia ſua: cui verbo communicat totā eandē ſuam ſubſtātiam ⁊ eſſentiam in eſſe: in quo et per quod verbū pater ſe totuʒ diffinit ⁊ comprehendit tanꝙ per ſuam imaginē coequalē ⁊ pfectā: in quo verbo ſicut ſe intelligit eſſe ſummū ens ⁊ intelligibile: ita intelligit ſe ſummū bonū amabile ⁊ appetibile: ⁊ ideo abſꝙ aliquo medio ſicut intelligit ſe in verbo / ⁊ verbū in ſe: et ſic per modū voluntatis producit et ſpirat amorem de ſummo bono intellecto. Et ſic ſicut pater intelligendo cōicauit verbo totam ſuā ſubſtantiam ⁊ eſſentiam: ita pr̄ ſimul cū verbo diligendo cōmunicat ſpiritui ſancto eādem ſubſtantiam ⁊ eſſentiā: que prius cōmunicata fuit verbo. Et ideo ſicut filius procedit a ſolo patre per generationē: ita ſpiritus ſanctus nō ſolū pcedit a patre: ſed etiā procedit a verbo ſeu filio per ſpirationem: eo ꝙ ſubſtantia que communicat ſpiritui ſancto: prius fuit communicata filio a patre: et ſic eadem ſubſtātia communicatur ſpiritui ſancto ab vtroꝙ tanꝙ ab vno principio: vñ ſicut intelligere pcedit diligere: ita dicere pcedit ſpirare: ſicut nihil

diligit niſi pcognitum. Ex qbꝰ patꝫ: ꝙ eadem ſubſtantia ⁊ eſſentia quā pater hꝫ a ſe / communicatur filio a patre per generationem: ⁊ eadem cōmunicatur ab vtroꝙ ſpiritui ſancto per ſpirationem: ⁊ ſic manet vnus ſolus deus eſſentialiter ⁊ ſubſtātialiter ⁊ exiſtēter in tribus perſonis: poſtꝙ in tribus perſonis nō eſt niſi vna eſſentia: ⁊ ſubſtātia: ⁊ vnuʒ eſſe: per quā eſſentiā / ⁊ ſubſtantiam diuinam / ⁊ per qḋ eſſe vnaqueꝙ perſona dicit deus: ⁊ dicit ens et ſubſtātia: ⁊ dicit habere eſſe ſimpliciter: quia pater nō eſt deus: ne ens: nec ſubſtantia per paternitatem: ſed per deitatem: quia paternitas non conſtituit patrem in eſſe diuino ⁊ ſubſtātiali: nec in eſſe exiſtentie: ſed ſolū cōſtituit patrem in eſſe perſonali et paterno. Et ſic eſt dicēdū de filiatione reſpectu filij: ⁊ ſpiratione paſſiua reſpectu ſpiritus ſancti. Et ideo pater ⁊ filius et ſpūs ſanctus non ſunt tres ſubſtantie / nec tria entia / nec tres pſone abſolute: ſed ſunt tria relatiua: ſiue tres perſone relatiue: q: relationes nō pñt multiplicare ſubſtantiam: nec multiplicare ens: quia non ſunt entia: nec ſunt aliquid: ſed ad aliquid: vt ait Ariſtote. ⁊ Augu contra Maximinū. Ideo iſte tres pſone dicuntur realiter diſtincte: non ꝙ ſint tres res abſolute: nec tria entia: ſed tres res relatiue. Sed dicuntur tres res reales inquantuʒ pater realiter producit verbum reale: ⁊ pater et filius realiter ſpirant ſpm̄ ſanctū realē. Et prima perſona ita eſt pr̄ ꝙ non filius / nec ſpūs ſanctus: eo ꝙ eſt a ſe: ⁊ non ab alio: nec generatur: nec ſpiratur: et filius ita generat a patre qḋ non generat / nec ſpiratur: ⁊ ideo nec eſt pater: nec ſpūs: ſed verbum ⁊ filius. Et ſpiritus ſanctꝰ ita ſpiratur ab vtroꝙ: ꝙ nec generat: nec generatur: nec ſpirat: ſed ſolus ſpiratur: ideo ſolus eſt ſpūs ſanctus. Et ſic vna pſona negatur de altera nō ſubſtātialiter / nec realiter abſolute: ſed realiter relatiue: inquantū vna alteri relatiue opponit: ⁊ ſic manet vnum ſolū ens abſolutū in tribꝰ pſonis relatiuis: non ꝙ deus ſit vnum ens abſolutū per ſe / ſine vel preter illas tres perſonas relatiuas: q: nec per ſe facit pſonā ſine illis tribꝰ: nec reperit in aliqua alia pſona preterꝙ in illis tribꝰ: nec deus eſt aliud ꝙ ille tres pſone: nec ille tres perſone ſunt aliud ꝙ vnus deus. Sed eſt aduertendū: ꝙ iſta trinas pſonarū in diuinis nō eſt inuēta ⁊ reperta in ſola chriſtiana religione: q: iam fuit memorata ab antiqs philoſophis. Nā Ariſtote. xij. metaphy. implicite ⁊ cōfuſe ponit iſtam trinitateʒ: dicens qḋ in diuinis eſt deus intelligens: ⁊ ſua intellectio eſt ſua ſubſtātia et ſua volitio in qua felicitatur. Tamē Plato in Timeo / ⁊ in epl'a ad Dionyſiuʒ clare diſtinguit iſtā trinitatem perſonarum ſm ordinem intelligendi ⁊ diligēdi ſe in deo / dicēs ꝙ deus intelligendo ſe format verbū ſibi conſubſtātiale ⁊ coeternū: qḋ verbū qñꝙ nominat filium: ⁊ quādoꝙ nominat ipſuʒ ſm deum creatoreʒ oīm: eo ꝙ in illo verbo ſunt idee ⁊ exemplaria ⁊ forme omnium rerum creatarum. Et ſimiliter ponit ſpiritum dei penetrare ⁊ viuificare omnia creata: quem appellat animam mundi. Qḋ allegans Uirgilius in ſexto dicit. Principio celum ac terras campoſꝙ liquentes: ⁊ lucentemꝙ globū lune titaniaꝙ aſtra Spiritus intus alit: totamꝙ infuſa per artus Mens agitat molem: ⁊ magno ſe corpore miſcet ⁊c. Item in. iiij. Georgicorum. Quidam dixere deum namꝙ ire per oēs Terraſꝙ tra

Pr̄ filiꝰ et ſpūs ſanctus ſūt tres pſone.

Not.

etuſq; maris celumq; profundum ⁊c. Et ſic Plato
et multi philoſophi antiqui poſuerunt trinitatem
in diuinis/appellantes primã perſonã patrem: ⁊ ſe
cundã verbũ ⁊ filium: ⁊ terciã appellabant ſpiritũ
dei/⁊ animam mundi/dicẽtes ꝙ pater per verbum
omnia produxit: ⁊ per ſpm̃ oĩa viuificat et mouet:
vt pꝫ in Timeo Platonis: ⁊ in libris de republica:
et in Epiſtola ad Dionyſium/⁊ in ep̃la ad Eraſtum
et Coriſcũ. Itẽ Platonus in libro de tribus hypo
ſtaſibus a quib⁹ omnia principiũ habent. Et dicit
Plato: ꝙ iſte tres perſone non ſunt plures ſubſtan
tie. ſed vna tantũ. Et qd̃ verbũ dei eſt ipſe deus: et
ſpũs dei eſt ipſe deus. Et ſic tã Plato: ꝙ Socrates cõ
cedebant iſtas tres perſonas in deo: ⁊ ideo Pytha
gorici propter iſtam trinitatem colebant vnũ ſolũ
deum ſub triplici honore. ſ. adoratione/⁊ oblatione/
⁊ oratione laudis: vt pꝫ primo de celo ⁊ mũdo. Ex
quibus pꝫ ꝙ deum eſſe trinum ⁊ vnũ non eſt arti
cul⁹ fidei: cũ naturaliter ſit demõſtrabile ⁊ ꝓbabi
le apud philoſophos: ſꝫ iſtas tres diuinas perſonas
eſſe realr̃ diſtinctas i vna ſimplici eſſentia/⁊ ſubſtã
tia eſt articul⁹ fidei: ꝓut ponit ⁊ credit fides catho
lica. Itẽ ſequit̃: ꝙ lꝫ philoſophi peruenerint natu
raliter in cognitionẽ iſtarum triũ perſonarũ ſit cõ
fuſe: inquantũ nouerunt deũ eſſe primũ intellectũ
et primũ principiũ omniũ: prout dictum eſt: tñ na
turaliter non potuerũt peruenire ad modũ emana
tionum diuarũ perſonarũ a prima: ⁊ quomodo iſte
tres perſone ſunt realiter diſtincte: niſi deus reue
laſſet hoc ſpecialiter ⁊ diſtincte in nouo teſtamen
to: ⁊ ſic eſt articulus fidei. Et ideo beatus Auguſt.
ſpiritu ſancto illuſtratus iſtas emanationes ⁊ ori
gines et diſtinctiones perſonarum lucide et clare
diſtinxit in libris de trinitate: per cuius doctrinam
chriſtiana religio ſe poteſt defendere ab omni in
curſu philoſophorum infideliũ: immo quanto ꝗs
magis eſt inſtitutus in vera philoſophia ⁊ metha
phyſica: tanto citius adherebit ⁊ aſſentiet verita
ti fidei catholice/⁊ articulo trinitatis perſonarum
cũ ſimplicitate diuine eſſentie. Ex ſupradictis patꝫ
non ſolum poſſibilitas: ſed etiã veritas articuli tri
nitatis contra miſeros ⁊ cecos Judeos/qui hoc re
putant impoſſibile. Sed non mirum: qꝛ non ſolum
ſunt occecati in intelligentia ſacre ſcripture: ſed
etiã ſunt ignari vere philoſophie. ¶ Habita ergo
cognitione trium diuinarũ perſonarũ per emana
tionem ſecunde perſone quod eſt verbum a prima
perſona qui eſt pater: ⁊ per emanationem ſpiritus
dei ab vtraq;: deuenerunt etiam philoſophi ad co
gnitionem creationis creaturarum per emanatio
nem a verbo diuino. Unde dicit Plato: quod ſicut
verbum diuinũ emanat a patre: ita omĩa iſta entia
emanant a diuino verbo per creationem. Et ſicut
verbũ emanat a patre tanꝗ̃ ſcientia a ſciente: ita
oẽs artes ⁊ ſcientie emanant a verbo diuino in ho
mines: vt inquit Epicarmus comicus diſcipulus
Platonis: ꝙ diuinũ verbũ artes hominibus ſug
gerit: docetq; facere quod cõducit: non inuenerunt
enim homines artes: ſed eas verbum hominibus
immiſit: verbũ autẽ hoĩm a diuino verbo defluxit.
Et ſic dicit Plato: quod ſicut illud diuinum verbũ
fluit et emanat a patre: ita omnia creata emanant
a verbo. Sed iſtam emanationem multo clarius
declarat Auguſtinus et doctores catholici: ponen
tes multiplicem differentiam inter iſtam emana
tionem creaturarũ a verbo/⁊ illam verbi a patre.
Nã qꝛ verbũ primo emanat a patre dicẽte ꝑ modũ
nature: ideo dicitur fili⁹ patris: ⁊ qꝛ in tali ꝓductiõe
pater cõmunicat filio totam ſubſtantiam ⁊ eſſen
tiam ⁊ eſſe: ideo filius eſt conſubſtantialis: ⁊ equa
lis patri: ⁊ idem deus cũ patre. Sed creature ema
nant a verbo per modũ artis: ideo deus ita cõmu
nicat creaturis ſilitudines ſuarũ ꝑfectionũ ⁊ idea
rumq; non cõmunicat eis ſuã ſubſtãtiam ⁊ eſſen
tiam. Et ideo nulla creatura eſt deus: nec filius na
turalis dei: nec deo equalis/nec conſubſtantialis:
ſicut artifex ita cõmunicat artificiato ſimilitudinẽ
ſue artis: ꝙ non cõmunicat ſubſtantiã ſuam. Scd̃a
differentia eſt: qꝛ pater producit verbũ de tota ſciẽ
tia ⁊ ſubſtantia ſua: ideo non poteſt producere niſi
vnũ verbũ: ſed deus non producit mundũ de tota
arte ſua: que eſt infinita: ideo poteſt ꝓducere mul
tos alios mundos non euacuãdo artem ſuã. Tertia
dĩa eſt: qꝛ deus pater producit filium ⁊ verbũ ab
eterno: eo ꝙ filius naſcit̃ ⁊ emanat naturaliter et
per modũ nature. Sed mũdus non emanat a ỽbo
ab eterno: eo qd̃ nõ producitur naturaliter ſed ar
tificialiter ⁊ libere. Artificialia enim non ſunt na
turalia ſed voluntaria. Quarta differentia eſt: nam
deus pater per ſeipſum de ſcientia et intellectione
ſua ab eterno dicit illud verbũ nõ per aliud ỽbũ:
et ꝓductũ manet in producente ſubſtantialiter: et
eſſentialiter: ſed in creatiõe rerũ deus pater ꝑ ver
bũ eternũ dixit omnia creata ad extra: ⁊ ideo ver
bũ eternũ nullũ aliud verbũ preſupponit: ſed oĩa
creata preſupponit verbum eternũ per qd̃ ſunt di
cta ex tpe. Ideo hec eſt cauſa quare pater non põt
dicere ſuũ verbum quin cõmunicet ipſi totam ſub
ſtantiam ⁊ eſſentiã: eo ꝙ abſq; alio verbo per ſe na
turaliter ipſum dicit de tota ſua ſcientia ſpeculati
ua. Sed qꝛ per verbũ ſuũ dicit alia tanꝗ̃ per ſcien
tiã practicam: ideo ita communicat rebus creatis
ſimilitudines ſue ſcientie ⁊ ſuarũ idearũ: ꝙ nõ com
municat ſuã ſubſtãtiam. Eſt autẽ multiplex differẽ
tia inter deũ: ⁊ quẽlibet artificem creatũ: ⁊ quodli
bet agẽs naturale. Nã de⁹ ſolo verbo dicẽdo abſq;
motu ⁊ tpe poteſt oĩa producere: qd̃ nõ poteſt age
re artifex creatus nec agens naturale. Et hoc acci
dit/qꝛ deus continet in verbo ſuo perfectiões oĩm
⁊ oĩa dependent a diuino verbo quo ad totum ſuũ
eſſe in genere cauſe efficiẽtis ⁊ formalis ⁊ finalis.
Et ideo deus nihil aliud extrinſecum preſupponit
in ſuã actione: ⁊ per conſequens põt producere res
quo ad totũ ſuũ eſſe. Et ideo dicendo: fiat lux: facta
fuit lux: ⁊ dicẽdo fiat firmamentũ: factũ fuit firma
mentũ: abſq; alia mora: eo ꝙ oĩa dependent ex di
uino verbo quo ad totum ſuum eſſe. Scd̃a differen
tia eſt: quia artifex creatus ita communicat formã
accidentalem rebus artificiatis: quod non poteſt
producere materiam: vt puta argentum: aut aurũ
aut lapides ⁊ ligna: eo qd̃ iſta non dependent ex
arte humana: niſi ſola forma artificialis dom⁹: aut
annuli. Et ideo licet domificator millies diceret:
fiat domus: nunꝗ̃ fieret domus: niſi primo per mo
tũ prepararent̃ ipſi lapides: ⁊ lingua ⁊c. eo ꝙ iſta nõ
depẽdẽt ex arte ſua: ſed ex natura: qꝛ vbi deſinit na
tura incipit ars. Sed qꝛ celum ⁊ natura ⁊ oĩa crea
ta dependent ab arte diuina: vt dicit Ariſtote. xij.
metaphyſice: ⁊ cõmentator eius: hinc eſt ꝙ deus ex
ſolo verbo dicendo potuit in inſtanti omnia pro
ducere ex nihilo preſuppoſito. quantũ ad materiã
et formam: ⁊ quo ad totũ ſuũ eſſe ideo dixit ⁊ facta
ſunt: mandauit ⁊ creata ſunt. Unde ſicut ſol in vno
inſtãti cauſat ⁊ multiplicat ſuã ſimilitudinẽ ⁊ ima
ginem ꝑ totum hemiſpheriũ/nõ cõmunicando ſuã
ſubſtantiã: ita deus in eodẽ inſtanti cõmunicauit
⁊ multiplicauit ſolo verbo ſimilitudines ſuarũ per
fectionũ et idearũ in oĩbus creaturis non cõmuni
cando eis ſubſtantiã ſuã. Et ſic pꝫ qd̃ dicere dei ad
extra nihil aliud fuit niſi ſimilitudines ſuarũ ꝑfe
ctionum et idearũ creaturis cõmunicare. Item ſe
quit̃ qd̃ creature nihil aliud ſunt ꝙ̃ ſimilitudines
diuinarũ perfectionum ⁊ idearũ et effectus diuine
artis. Itẽ ſequitur: ꝙ res create non ſolũ recipiũt
a deo eſſe eſſentie entitatis. ꝑ qd̃ aſſimilantur diui
ne arti in ſua ſpecie: ſed etiam recipiunt a deo eſſe
actuale: ꝑ qd̃ eſſe exiſtant ⁊ perſonant̃: ⁊ actualiter
operant̃. nam ꝑ ſolũ eſſe eſſentie non poſſent ꝑſiſte
re: qꝛ nihil aliud eſt nec põt exiſt re ꝑ ſuã eſſenciã
niſi ſolus deus: qꝛ a nullo dependet. et ideo ſolus
deus eſt ſuum eſſe ⁊ vita. xij. metaphyſice. et id̃ oĩs
creatura vltra eſſentiã indiget eſſe/ꝑ qd̃ exiſtat et
viuat. et ſic deus primo dicendo creat et producit
res ad extra: ſed ex conſequenti per ſpiritũ ſanctũ
ſpirat eſſe ⁊ vitam in rebus. Et ideo dicitur Gen̄. j.
ꝙ in principio. i. in verbo creauit deus celum ⁊ ter
ram. ſed qꝛ terra erat inanis ⁊ vacua ſine eſſe: ideo
ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. i. ſuper om
nia creata: vitam et eſſe conferendo et ea viuifican
do. Et iſtum ſpiritum appellat Plato aĩam mundi.
De quo dicit Uirgilius in ſexto. Principio celum ⁊
terram campoſq; liquentes: Lucentemq; globum
lune: titaniaq; aſtra. Spiritus intus alit: totamq;
infuſa per artus Mens agitat molẽ: ⁊ toto ſe cor
pore miſcet. Item in Georgicis. Deũ nãq; ire ꝑ oẽs
Terraſq; tractuſq; maris celũq; profundũ. Ex qui
bus pꝫ: ꝙ ſicut deũ eſſe trinum ⁊ vnum non eſt ar
ticulus fidei: eo qd̃ hoc nouerunt philoſophi in lu
mine naturali: ſed eſt articulus fidei: inquantũ nos
credimus illas tres ꝑſonas eſſe inter ſe realiter di
ſtinctas cum ſumma ſimplicitate diuine ſubſtãtie
ſicut ſupradictum eſt: qd̃ habemus ex ſola reuela
tione ⁊ auctoritate ſacre ſcripture: Ita parit̃ eſt di
cendũ ꝙ mũdũ eſſe a deo ꝓductũ nõ eſt articul⁹ fi
dei: qꝛ hoc idẽ aſſerunt philoſophi: ꝗ poſuerũt deũ
in triplici genere cauſe. ſ. efficientis formalis et fi
nalis: vt pꝫ. xij. methaphiſice. ſed mundũ eſſe crea
tum de nihilo ex tempore: ⁊ ꝙ mũdus habuit prin
cipium: hoc eſt articulus fidei: qꝛ nõ poteſt demon
ſtrari/immo oẽs Peripatetici putarunt demõſtra
re oppoſitũ: vt pꝫ. xij. metaphyſice. ⁊. viij. phyſico
rũ: ⁊ primo celi: ⁊ ſcd̃o de generatione. Sꝫ ipſemet
Ariſtoteles dicit in topicis: ꝙ ille rationes nõ ſunt
demõſtratiue ſed tantũ ꝓbabiles. Ex ꝗbus pꝫ qd̃
deũ eſſe trinũ ⁊ vnũ: non eſt impoſſibile: ſicut negãt
⁊ imponunt nobis miſeri Judei: qꝛ hoc conceſſum
fuit a philoſophis licet non ita diſtincte. immo per
emanationẽ creaturarũ quã Judei concedunt: phi
loſophi ꝑuenerunt in cognitionẽ trinitat̃: ⁊ emana
tionẽ diuinarũ ꝑſonarũ a prima perſona patris: vt
dictũ eſt; Sed ꝙ iſta trinitas diuinarũ ꝑſonarum
non ſit ꝑ chriſtianos cõficta: nec ꝑ philoſophos an
tiquitus memorata: ſed etiã in lege ⁊ prophetis ex
plicata: pꝫ ex multiplici auctoritate. ⁊ primo Ge
neſis primo: vbi dicitur. In principio creauit deus
celũ et terrã: terra aũt erat inanis ⁊ vacua: ⁊ ſpiri
tus dñi ferebatur ſuꝑ apuas ⁊c. In quibus verbis
dupliciter denotatur pluralitas ꝑſonarum in diui
nis. Et primo: qꝛ in hebreo dicit̃. In principio crea
uit Heloim celũ ⁊ terrã/vbi ly heloim eſt pluralis
numeri. Et ſic ꝑ totam ſcripturam pro maiori par
te de⁹ ponit̃ in plurali/de quo eſt maxima q̃ſtio: et
nondum ſoluta apud hebreos. Unñ Rabi Moyſes
de Egypto putans ſoluere iſtam q̃ſtionẽ dicit ꝙ he
loim eſt equiuocum ad deũ celi qui eſt vnus: ⁊ ad
angelos ⁊ deos gentiũ. Alij aũt dicunt ꝙ ꝑ heloim
in plurali intelligitur deus cũ iudicib⁹ aut angelis
ſuis. i. qd̃ deus cum iudicibus ⁊ angelis ſuis crea
uit celum et terram. Sed hoc eſt falſum: qꝛ de⁹ non
indiguit auxilio angelorũ ad creandũ mundũ: cũ
angeli ſint de numero creaturarum. Et ideo eſt di
cendũ: ꝙ ly heloim idem eſt qd̃ dij in plurali. ſed ly
dij non ponit̃ ſubſtantiue: ſed adiectiue. Unde diu
dia diuꝫ eſt ſyncopatũ de diuus diua diuũ: qd̃ ſigni
ficat res diuinas. Ideo non valet arg. ſunt tres dij:
ergo ſunt tres dei qꝛ. dei in plurali ſignificat tres
deos: quod nefas eſt dicere in diuinis: ſed tres dij ſi
gnificat tres ꝑſonas diuinas. ſ. patrẽ ⁊ filiũ ⁊ ſpiri
tum ſanctũ. Et ſic conceditur/ꝙ pater ⁊ filius ⁊ ſpi
ritus ſanctus ſunt tres diui ⁊ ꝑſone diuine: ſed nõ
tres dei qꝛ primo tenetur adiectiue denotando per
ſonas/ſed ſcd̃o tenetur ſubſtantiue denotando ſub
ſtantiã ⁊ eſſentiã. Et ſic ergo pro maiori parte poni
tur heloim adiectiue non ſubſtantiue in lege ⁊ pro
phetis: non ſignificando pluralitatẽ ſubſtãtiarum
ſed ꝑſonarũ in diuinis. ſed ceci Judei non capiunt
hoc ſacramentũ. Itẽ ſcd̃o in ſupradictis verbis ex
plicat̃ trinitas ꝑſonarũ. nam deus pater in princi
pio. i. in verbo tanꝗ̃ in arte creauit celũ ⁊ terrã: qꝛ
per verbũ in quo ſunt idee oĩm rerũ dixit oĩa crea
ta/dando eis eſſentiam. ſed ſpiritus domini fereba
tur ſuper aquas dãdo eis eſſe omnia viuificando.
⁊ ſic explicatur myſteriũ trinitatis. Item ſequitur
Dixit deus fiat lux ⁊c. ergo ſi deus dixit: ꝑ aliud ver
bum dixit: ⁊ per conſequens habet verbum per qd̃
dixit omnia. Item ſequitur. Uidit deus cuncta que
fecerat: ⁊ erant valde bona. ergo deus ſicut per ver
bum dedit eſſentiam rebus: ita dedit eis bonũ: id
eſt eſſe quod omnia appetunt. ſed hoc pertinet ad
ſpiritum ſanctum per quẽ deus omnia bonificat.
ergo in diuinis ſunt tres perſone. ſ. pater/verbum/
⁊ ſpiritus ſanctus. hoc idem patet Gen̄. xviij. quan
do Abraham vidit illos tres angelos: et adorauit
vnum tantum deum in eis/dicens. Domine ſi inue
ni gratiam i oculis tuis ⁊c. Et ponitur ibi nomen
domini quatuor literarum qd̃ ſoli deo conuenit. Et
poſtea capitulo ſequenti explicatur eadem plura
litas diuinarum ꝑſonarum/cum dicit̃. Igitur dñs
pluit ſuper Sodomã: ⁊ Gomorrã ſulphur/⁊ ignẽ a
dño de celo ⁊c. Dicit ergo qd̃ dominus pluit a dño
⁊ ponitur in vtroq; nomen quatuor literarum/vbi
notantur due ꝑſone diuine. ſ. perſona filij miſſi ad
pluendum ſulphur/et ignem: ⁊ perſona patris mit
tentis/a quo filius habet quicquid habet. Ex hac
ergo ſcriptura Judei non poſſunt negare eſſe plu
ralitatem in diuinis: non ſubſtantie; ergo ꝑſonarũ.
Itẽ iſta trinitas diuinarum perſonarum explicat̃
pſalmo. xxxij. cũ dicitur. Uerbo domini celi firma
ti ſunt: ⁊ ſpiritu oris eius oĩs virtus eorum. Item
pſalmo. xliij. Sedes tua deus ĩ ſeculum ſeculi: pro

Nota. Mane dĩam emana tionis.

No. de pluralitate pſona rũ i di uinis.

Nota.

Trini tas ex plicat̃ de da uid.

ptetea vnxit te deus deus tuus oleo letitie. vbi po
nitur Chriſtus deus vnctus: et pater deus vngens:
et ſpūs ſanctus quo xp̄s eſt vnct⁹. Itē Eſaie. xlviij.
Dn̄s miſit me/ et ſpūs eius: hec dicit redemptor tu⁹
dn̄s de⁹ Iſrael. Itē zacha. ij. Gaude et letare Siō/
ponā diuinitatē meam in medio veſtri: et cognoſce
tis q̄ dn̄s miſit me: vt prophetarē vobis. Item Pro
uerbiorū. xxx. Quis ſuſcitauit oēs terminos terre:
qd̄ nomen eſt eius et qd̄ nomen filij eius: ſi noſti:
Itē in pleriſq̄ locis reperit̄ memoratū verbū dei
et nomen dei: p̄ qd̄ fides catholica ſemp̄ intelligit ſe
cundā perſonā in trinitate. ſ. filium. Et ſic etiā ſpi
ritus ſanctus frequenter in ſcriptura dicitur ſpi
rit⁹ dei: per quem intelligitur tertia pſona in trini
tate. Et ſic p̄z q̄ articulus trinitatis diuinarū per
ſonarū/ cum vna ſola/ et ſimpliciſſima ſubſtantia nō
ſolum eſt poſſibilis: ſed p̄ ſacram ſcripturam verifi
catus et auctorizatus. Quod quidē myſteriū trini
tatis maxime p̄batur/ et manifeſtat̄ in creatione re
rū: q2 emanatio creaturarū/ et modus p̄ducendi ea
rū preſupponit emanationē diuinarū perſonarum:
vt dictū eſt: q2 p̄ verbum patris facta ſunt oīa: et p̄
ſpiritū dei viuificata. ¶ Ex quibus duobus articu
lis. ſ. trinitatis et creationis redditur poſſibilis: et
probabilis articulus incarnationis. Vn̄ dictū eſt:
qd̄ res create prout ſunt ſimilitudines diuinarum
idearum habent ſolū eſſe ſpecificū et eſſentiale: ſed
per tale eſſe non poſſunt exiſtere in actu nec pſona
ri: niſi influat̄ eis eſſe actuale: et perſonale: quia ni
hil exiſtit p̄ ſuā eſſentiā niſi ſolus deus: q2 eſt inde
pendens. Et ſic dicit̄ q̄ de⁹ primo p̄ verbū dicit res
ad extra: dando eis eſſe ſpecificū: et ex cōſequēti ſpi
rat in eis eſſe perſonale/ et actualis exiſtentie/ per
qd̄ conſeruat res in eſſe duratiuo: de quo dicit au
ctor de cauſis: q̄ prima rerum creatarum eſt eſſe
¶ Ex quib⁹ p̄z q̄ ſicut de⁹ cōſeruat et pſonat vnā
quāq̄ creaturam in eſſe exiſtentie p̄ eſſe creatū
et influxum. Ita pōt aliquam creaturā cōſeruare ī
eſſe et pſonare p̄ ſeipm̄: et p̄ conſequens poteſt effici
vna perſona cū illa. Sic ergo factū fuit in myſtrio
incarnationis. Nā pater/ immo tota trinitas p̄ ſpi
ritum ſanctum formauit illud corpus ex puris ſan
guinibus in vtero virginali: et pfecte organizauit il
lud. Et tota trinitas creauit in eo ſimul aīam illā
intellectiuā/ cum oīb⁹ ſuis pfectionib⁹. Et ſic fuit
verū indiuiduū humanū conditionatū et atomatū:
q2 aīa ē illa que dat compoſito eſſe ſpecificū: et ſub
ſtantiale/ et entitatiuū. tertio de aīa. Et accidentia
dant eſſe atomum et indiuiduale: ſed nec aīa nec ac
cidentia et indiuiduātia et determinātia ſpeciē poſ
ſunt dare eſſe pſonalis exiſtentie/ aut ſubſtātie: nec
pn̄t pſonare illam ſpeciē indiuiduatā/ niſi a primo
ente ſpiret̄ eſſe perſonale/ et eſſe actualis exiſtentie
per qd̄ illa ſpecies et indiuiduū pſonet̄ et exiſtat. Et
hoc fecit verbum diuinū p̄ ſe abſq̄ creatione noui
eſſe: immo p̄ ſe pſonauit illud corpus animatum et
organizatū et indiuiduatum. Ideo in illa bn̄dicta in
carnatione ita fuit creata noua aīa et noua ſubſtan
tia eſſentialiter. q̄ non fuit creata noua pſonalitas
nec nouū eſſe exiſtētie aut ſubſtantie. Et ſic illa in
carnatio nil aliud fuit niſi creatio illius humanita
tis: non ſub eſſe creato: ſed ſub eſſe diuini verbi pre
exiſtentis. Et ſic fuit creatio noue ſubſtātie: ſed nō
noui eſſe. Et ideo illa humanitas nō perſonatur p̄
nouū eſſe creatū: nec p̄ nouā perſonalitatē: ſed p̄ ſo
lam pſonalitatē verbi. Et ideo manet ſolū vna per
ſona in duab⁹ naturis. Sed eſt aduertendum: q̄ to
tus diſcurſus ſupradictus n̄ ē factus eſt ſucceſſiue
in tempore: immo in eodem inſtāti illud corp⁹ fuit
formatū et organizatū et animatū et p̄ verbū aſſum
ptū et pſonatū. Et ſic illa pſona Chriſti dicit̄ verus
et pfect⁹ de⁹: et ver⁹ et perfectus homo. Et ideo de
illa perſona verificant̄ oīa que ſunt dei: et oīa q̄ ſūt
hoīs: ratione duarū naturarū. et Chriſtus dicitur
creator et creatura/ et mortu⁹: et paſſus et cetera.
q2 vere dicit̄ de⁹ et homo. Et ſic etiā cōmunicantur
idiomata vtriuſq̄ nature inter ſe. Nam ille homo
dicit̄ creator ratione deitatis: et ille deus d̄r paſſus
ratione humanitatis/ quam aſſumpſit in atomo in
diuiduatā: et conditionatam vt poſſet pati &c. Ideo
qn̄ dicitur: deus paſſus eſt: eſt ſic intelligendum et
exponendum. i. ille homo qui eſt deus eſt paſſus &c.
Et ſic patet q̄ articulus incarnationis eſt poſſibi
lis. et ſic deum poſſe incarnari non eſt articulus fi
dei: immo eſt probabile et quaſi demōſtrabile. Sed
deū eſſe de facto incarnatū: et Jeſum Chriſtum eſſe
deum et verbū incarnatū: hoc eſt articulus fidei: q2
hoc non pōt probari nec oſtendi: niſi ex ſola aucto
ritate ſacre ſcripture vtriuſq̄ teſtamenti. Nā in ve
teri teſtamento myſteriū incarnatiōis prenūciatū
fuit futurū: et in nouo teſtamēto annunciatū eſt iā
factum et completū: et per effectū et miracula demō
ſtratum. Sed q2 nos non vidimus Chriſtum incar
natum: ſed credimus ſoli euangelice ſcripture et au
ctoritati. ideo dicitur articulus fidei in nobis. Sed
q̄ deus eſſet incarnandus: et Meſſias in lege pro
miſſus deberet eſſe deus/ p̄z et p̄batur ex multipli
ci auctoritate ſacre ſcripture vet. teſt. Unde pſal. ij.
Domin⁹ dixit ad me: filius meus es tu. Item pſal.
lxxi. Permanebit cum ſole: et ante lunam et ante ſo
lem permanet nomen eius. Item pſal. cix. Dixit do
min⁹ domino meo: ſede a dextris meis. itē Eſa. xlv.
Tu es deus abſconditus. Item Eſaie. vij. Uocabit̄
nomen eius Emmanuel. i. nobiſcū deus. Item cap.
ix. Uocabitur deus fortis pater futuri ſeculi. Itē
cap. x. Dominus dedit mihi linguam eruditam &c.
Item hoc idem cap. l. xcv. &c Itē Hieremie. xxiij.
Suſcitabo Dauid germē iuſtū/ et faciet iudiciū &c.
Et hoc eſt nomen qd̄ vocabunt eum Dominus iu
ſtus noſter &c. Et ponitur ibi nomen domini tetra
grammaton qd̄ ſoli deo conuenit. Hoc idem ad lite
rā habet̄ Hieremie. xxxiij. Itē Baruc. iij. Poſt hec
in terris viſus eſt: et cū hoībus conuerſatus eſt. Itē
Threnorum. iiij. Spiritus oris noſtri Chriſtus dn̄s
noſter captus eſt in peccatis noſtris &c. Et ponitur
ibi nomen dn̄i tetragrāmaton. Item Oſee iij. Poſt
hec reuertent̄ filij Iſrael et querent dn̄m deū ſuum
et Dauid regem ſuum &c. Itē zacharie. ij. Hec dicit
Dominus exercituum/ poſt gloriā miſit me ad gen.
&c. Lauda et letare filia Sion: q2 ecce ego venio et
habitabo in medio tui dicit dn̄s. Et ſcies q2 domi
nus exercituum miſit me ad te &c. In quibus ver
bis notatur deus miſſus: et deus mittens. ſ. pater
et fili⁹ qui eſt de⁹: qui loquit̄ in hoc capl'o: q2 vtro
biq̄ ponitur nomen dn̄i tetragrāmaton. Itē zacha
rie capitulo duodecimo. In illa die effundā ſuper
domum Dauid et ſup̄ habitatores Hierl'm ſpiritū
gratie: et aſpicient in me quē confixerūt &c. Ex quo
patet q̄ Meſſias erat futurus deus et homo: quia
non poteſt dare ſpiritum gratie niſi deus/ nec pati
et cōfi-

[Margin notes: A Articulus incarnationis redditur poſſibilis — Chriſtus deus vna perſona in duabus naturis. — Nota. — [illegible]]

et cōfigi niſi homo. Et ſic pariter eſt dicendū de hoc
quod d̄r Eſa. l. Nam deus loquit̄ ibi et poſtea ſub
dit. Faciē meā nō auerti ab increpantib⁹ et cōſpuē
tibus in me. &c. qd̄ non pōt conuenire niſi homini.
Et ſic p̄z qualiter xp̄s in lege promiſſus erat futu
rus deus et hō: et per p̄ñs de⁹ incarnat⁹ et humana
tus. Et ſic non eſt dicendū q̄ religio xp̄iana finxerit
myſteriū incarnationis: q2 in teſtamento veteri fue
rat multipliciter figuratū et prophetatū. ¶ Ex poſ
ſibilitate vero articuli incarnationis ſequit̄ poſſi
bilitas articuli ſacramenti altaris: ſ. tranſſubſtan
tiatiōis panis et corpus xp̄i. Unde quatuor ſunt cō
ſideranda principaliter in perſona xp̄i. Primo cor
pus prout h̄z eſſe ſubſtantiale ab aīa et eſſe condi
tionatū ab accidentibus. Scd̄o ſunt conſiderāda
accidentia que organizant et indiuiduāt et extendūt
et diſponūt illud corpus. Tertio eſt conſideranda aīa
que dat eſſe ſubſtantiale ſpecificū toti corpori et to
ti cōpoſitio. Quarto eſt conſiderandū verbū quod
dat eſſe perſonale et actualis exiſtētie toti humani
tati xp̄i. In pane autē ſunt tria cōſiderāda. Prio ve
ritas ſubſtantie panis reſultās ex materia et forma
ſubſtātiali. Scd̄o accidentia et indiuiduātia et di
ſponentia. Tertio eſt cōſiderādū eſſe exiſtētie panis
per qd̄ exiſtunt etiā accidentia: inquantū inherēt et
inexiſtūt ſubſtātie panis ſubiectiue. ¶ His habitis
dicit̄ qd̄ ſubſtantia panis nō cōuertitur ī verbū di
uinū: nec in animā xp̄i: ſed in ſolū corp⁹ ſubſtantia
le xp̄i: prout habet eſſe eſſentiale ab aīa: et eſt alte
ra pars cōpoſiti humani Et ſic conuertitur quod ī
quid: et non quantū in quantū: nec quale in quale:
nec quid in quantū nec in quale: nec corp⁹ in ſpm̄
et ideo manent accidentia panis ſine ſubiecto. Et
ſic nō eſt dicendū q̄ cōuertatur corpus in ſpm̄ nec
fiat mixtio/ ſicut quidā medicus Judeus arguebat
q2 nihil de ſubſtantia panis remanet in actu nec in
potentia. Sed qd̄ talis tranſſubſtātiatio ſit poſſibi
lis apud deū/ probat̄ dupliciter. Uno modo ī quan
tum ille panis et oīs creatura depēdet a verbo diui
no quo ad eſſentiā ſuā totā in genere cauſe forma
lis. Et ideo ſicut deus ſolo verbo dicendo/ Fiat pa
nis formaliter ex idea panis creat panē eſſential'r: et
ita a fortiori dicendo/ q̄ ille panis fiat corp⁹ ſuū: illi
co fit et trāſſubſtātiat̄ in corpus ſuū: eo q̄ ille panis
eſſentialiter depēdet a diuino verbo et ab illa idea.
Unde per tale verbū ſubſtantia panis que erat ſub
idea panis: fit ſub idea corpis xp̄i. Et ſic illa ſubſtā
tia poſt conſecrationem ita eſt ſubſtantia corporis
xp̄i: q̄ non eſt ſubſtantia panis: q2 illa ſubſtantia q̄
ante erat ſub idea panis: mō eſt ſub idea corporis
xp̄i. Itē maiorē poteſtatē h̄z deus ſuper naturā et
ſuper ſpecies et eſſentias rerū: q̄ rex et dn̄s tempo
ralis ſuper bona temporalia et ſuper dignitates: et
q̄ papa ſuper p̄laturas. Sed rex et quilibet prin
ceps temporalis habent dominiū abſolutū tēporali
ter ſuper bona mobilia et imobilia/ ſolo verbo mu
tat poſſeſſionē et dominiū rerū tēporaliū. Unde di
cēdo: iſte ager eſt Martini/ illico ille ager qui erat
Petri fit ager Martini: et ita eſt Martini q̄ ampli⁹
non eſt ager Petri: qd̄ accidit: eo q̄ dn̄ium abſolu
tum illius dependebat ex ſolo verbo et precepto il
lius regis vel principis. Ergo a fortiori xp̄s deus q̄
h̄z abſolutū dominium ſuper naturas et eſſentias
rerū/ dicendo/ Hoc eſt corpus meū: cōuertit ſubſtā
tiam panis in corpus ſuum. Unde lz vſq̄ ad illud
inſtans illa fuit ſubſtātia et corpus panis: tn̄ dictis
verbis ita eſt corpus ſubſtantiale xp̄i/ q̄ nō eſt cor
pus panis. et hoc accidit p̄pter dominū quod deus
h̄z ſuper ſubſtantias et eſſentias rerum: quia omnia
dependent formaliter a verbo diuino. Secūdo hoc
probatur inquantū ille panis/ et ſua accidentia de
pendebant a deo quo ad eſſe exiſtentie. Et iō deus
facit q̄ illa ſubſtantia que ante erat ſub eſſe exiſtē
tie ipſius panis: poſt cōſecrationē eſt ſub eſſe ipſi⁹
Chriſti. Itē illa accidentia que ante erant in ſubſtā
tia panis: poſt conſecrationē manent ſine ſubiecto
et exiſtunt per illud eſſe exiſtētie: per qd̄ ante exiſte
bant in ſubiecto. Et ſic illa accidentia habent eādē
exiſtētiā: ſed non eandē inexiſtentiā ſiue inheren
tiam et licet exiſtāt per illud eſſe influxū et creatum
per qd̄ ante exiſtebant. tamē non exiſtunt nec in
herent ſubiecto alicui. et ſic manent accidētia cum
eadē exiſtentia creata: ſed nō cū eadem inherentia
Et ſic p̄z q̄ ī tali conſecratione nihil corrumpitur
nec annihilatur. Nā ibi manent eadē accidētia nu
mero ſub eodē eſſe actualis exiſtentie. Et ideo non
fit corruptio accidentiū/ nec fit corruptio ſubſtan
tie: quia alia nō generatur: ſed illa que erat ſubſtā
tia panis tranſſubſtātiatur in corpus ſubſtantiale
ipſius Chriſti: q̄ eſt altera pars cōpoſiti. Et ſic nec
cōuertitur in animā Chriſti nec in verbum diuinū
&c. Nec fit aliqua noua creatio: quia nullū eſſe no
uum acquirit̄: q2 Chriſtus iā preexiſtebat: nec acq̄
ritur nouū eſſe in accidentib⁹ quia ſub eodem eſſe
exiſtentie remanent: lz non ſub eadem inherentia.
Et ſic p̄z qd̄ Chriſtus qui eſt verbum dei īcarnatū
ſolo verbo potuit tranſſubſtātiare ſubſtantiam pa
nis in corpus ſuum. Et ideo eſt dicendū: qd̄ deum
poſſe tranſſubſtātiare panē in corpus ſuū: nō eſt ar
ticulus fidei: ſed qd̄ xp̄s hoc fecerit: et quotidie ex
verbis Chriſti hoc fiat in ſacramento altaris: hoc
eſt articulus fidei: eo qd̄ preſupponit Chriſtū eſſe
deū: et ex ſola fide et auctoritate ſcripture credim⁹
qd̄ ita fiat de facto: et hoc nō ſolū auctoritate ſcri
pture noui ſed etiā veteris teſtamenti. Unde licet
hoc ſacramentū multis ſignis et figuris in lege fue
rit figuratū: tamen Dauid verbis manifeſtis ipſū
expreſſit pſal. xxi. cum dicit. Edent pauperes et ſa
turabuntur/ et laudabunt dominum qui requirunt
eum corda eorū viuent in ſeculum ſeculi. et infra.
Manducauerunt: et adorauerunt oēs pingues ter
re in cōſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt
in terram. &c. Ubi manifeſte oſtenditur/ qd̄ fideles
debebant mādūcare: et adorare deum ſuū. &c. Item
pſal. lxxi. poſtq̄ predixit Meſſiā futurū deū et ho
minē/ et adorandum ab omnibus gentib⁹/ et regi
bus mundi: poſtea ſubdit qd̄ iſte rex Meſſias erit
frumentū et triticum et torta panis in ſummis mon
tium/ et ſuper capita ſacerdotum &c. prout ibi per
plures tranſlationes fuit expreſſum. E ſic p̄z qua
liter hoc ſacr̄m non ſolū eſt poſſibile: ſed etiā mul
tipliciter in lege et prophetis eſt figuratū et prenun
ciatum. Et ſic p̄z. qd̄ chriſtiani non adorant panē/
ſicut ceci Judei mentiūtur ſed adoramus Chriſtum
conſecratum ſub illis accidentibus. Unde ex omni
bus ſupradictis patet veritas chriſtiane religiōis
Nam nos nō adoramus tres deos: ſed ſolum vnū
deū ſimpliciſſimū ī ſubſtantia et eſſentia in trinita
te perſonarum q̄ nullo nō multiplicant ſubſtantiā
ī deo ſicut dictū eſt Nā filius eſt verbū patris ipſū

E

[Margin notes: B [illegible] — patet ſecūdo — Nota. — Dauid illud ſacramentū figurat.]

cõſubſtãtiale:⁊ ſpũs ſctũs eſt amor vtriuſq;. Et ſic
non põt eſſe alia ſubſtãtia:nec alius deus. Et ideo
ſi miſeri Judei perciperent myſteriũ creatiõis:de
neceſſitate perciperent myſteriũ trinitatis:qḋ mul
tipliciter exprimit in lege ⁊ ꝓphetis. Itẽ ſi miſeri
Judei intelligerẽt modũ creationis non haberent
pro impoſſibili miſteriũ incarnationis:qꝛ incarna
tio nihil aliud fuit niſi formatio corporis Chriſti ex
puris ſanguinibus virginis virtute ſpiritus ſancti
⁊ creatio illius aĩe in illo corpore:ex quibus reſul-
tauit vera hũanitas/quã ꝑ ſe perſonauit ⁊ ſuppoſi-
tauit verbũ patris. Et ſic manſit vna ſola pſona in
duabus naturis. Et per pñs Chriſtus eſt ver⁹ de⁹ ⁊
homo. Et ſic tanq̃ deus fecit miracula ⁊ ſciuit co-
gitationes hoĩm ⁊ cõuertit panẽ in corpus ſuum et
expoliauit infernũ ⁊c. Sꝫ inquantũ hõ fuit paſſus
⁊ mortuus/⁊ ſepultus. Sed inquantũ deus reſurre-
xit in virtute ꝓpria/⁊ aſcẽdit in celũ:⁊ inquantũ
deus adorat in illa humanitate ꝓut infra patebit.
¶ Ex ſupradictis ptꝫ poſſibilitas/⁊ incõcuſſa veri
tas articulorũ fidei xp̃iane religionis:qꝛ xp̃iana re
ligio non credit tres deos:ſed vnũ deũ in ſubſtãtia
⁊ eſſentia ⁊ entitate cũ trinitate pſonarũ relatiua
rũ eo modo quo dictũ eſt. ⁊ ita credit Chriſtũ deum
incarnatũ in vnitate pſone:⁊ ita credit Chriſtũ cõ-
ſecratũ in ſacramento altaris. in quo ſacramẽto ex
vi conſecrationis ſola ſubſtantia panis conuerſa
eſt in ſolũ corpus Chriſti:accidentib⁹ ſine ſubiecto
remanẽtibus:quã cõuerſionẽ facit efficiẽter ſol⁹
Chriſtus de⁹ ⁊ hõ:ſacerdos aũt cõcurrit tanq̃ mini
ſter. Ex iſtis ptꝫ etiã poſſibilitas ceterorũ articulo
rũ:que habent fundamentũ in myſterio incarnatio   *Nõ ec ẽ articli necẽ poſſibiles i articulo trinitatis.*
nis. Nã dato ꝙ Chriſtus ſit verus deus ⁊ homo tũc
oĩa redduntur poſſibilia. Et ſic a primo vſq; ad vlti-
mũ oẽs articuli fidei fundantur in articulo trinita
tis/⁊ articulus trinitatis fundat in illa pma veri-
tate neceſſaria. ſ. ꝙ deus eſt act⁹ pur⁹ intelligens. ⁊
intelligibilis:⁊ amans ⁊ amabilis/et ſummum bo
nũ. Et ſic ptꝫ ꝙ lꝫ articuli fidei nõ ſint de facto de-
monſtrabiles tñ eoꝝ poſſibilitas eſt neceſſaria. qꝛ
deus lꝫ neceſſario nõ creauerit mundũ ex tpe/nec
fuerit neceſſario incarnatus:tñ neceſſario hꝫ potẽ
tiam oĩa iſta faciendi:inquantũ oĩpotens. Et ſic ex
tali oĩpotentia preſuppoſita poteſt demõſtrari poſ
ſibilitas articulorũ. Unde ſi deus eſt trinus et vnus ⁊
oĩa dependent a diuino verbo quo ad totũ ſuũ eſſe
ergo dicendo ſolo verbo potuit oĩa nõ ſolũ ab eter
no:ſed etiã ex tẽpore creare de nullo ſubiecto nec
materia pſuppoſita. Itẽ ſi deus põt oĩa creare de
nihilo nõ ſolũ quo ad eſſe eſſentie:ſed etiã põt res
ſuſtentare per eſſe creatũ ⁊ influxũ ergo põt vnam
eſſentiã creare ⁊ ſuſtentare ꝑ ſuũ eſſe increatum.
Et ſic potuit formare illud corp⁹ ex puris ſangui
nibus virginis:⁊ creare/⁊ infundere in eo nouã aĩaꝫ
abſq; aliquo eſſe ſubſiſtentie et pſonali creato:ſed
ſuſtentare et pſonare illã humanitatẽ ꝑ pſonalita-
tẽ verbi. Et ſic icarnatio nihil aliud fuit niſi creatio
hũanitatis cõditionate ſub perſonalitate verbi. Et
ſic manſit vna ſola pſona in duabus naturis in xp̃o
Et ſic ptꝫ poſſibilitas ⁊ veritas articuli icarnatiõis
Et ſic ex iſto articulo ſequit poſſibilitas oĩm alio
rũ articulorũ ſequẽtiũ. Nã ſi xp̃s eſt de⁹ ⁊ hõ:ergo
potuit mori inq̃tũ hõ:qꝛ potuit aĩa a corpe ſepara-
ri. Et inquantum de⁹ potuit reſurgere ⁊ aiam recu
perare in corpe aſſumpto. Et ſic ꝓpria virtute po-
tuit ſpoliare infernũ ⁊ aſcẽdere i celũ. Et inquan-
tũ de⁹/potuit panẽ in ſuũ corpus aſſumptũ tranſ-
ſubſtãtiare:⁊ poterit oĩa ſua mẽbra reſuſcitare:et
beatificare ⁊c. ¶ Sꝫ reſtat dubiũ de articulo trini
tatis:qꝛ ex ea infallibi veritate. ſ. ꝙ deus eſt ſumme   *Dubiũ*
intelligens ſe:et diligens ſe:nõ ſolũ ſeqͥt poſſibili-
tas articuli trinitatis ſꝫ et̃ neceſſitas eiuſdẽ:qꝛ de⁹
pr̃ intelligendo ſe neceſſario dicit verbũ d̃ tota eſſẽ
tia/⁊ ſubſtãtia/⁊ ſcientia ſua per modum nature:et
diligẽdo ſe neceſſario cũ verbo ꝓducit ⁊ ſpirat ſpm̃
ſanctũ:licet ꝑ modũ voluntatis ⁊ libertatis. Et ſic
vtraq; productio ⁊ emanatio eſt neceſſaria. Et ſic
articul⁹ trinitatis nõ ſolũ eſt poſſibilis:ſꝫ et̃ neceſ
ſarius:⁊ per pñs demonſtrabilis:⁊ ſic ſequeret qḋ   *b Cõſid̃ trinitatẽ quõ articulus ſit fidei.*
nõ eſſet articulus fidei. ¶ Ad hoc dicũt aliq̃ ꝙ deũ
eſſe trinũ ⁊ vnũ nõ eſt articulus fidei:cũ hoc fuerit
per naturã notum antiq̃s philoſophis ex illa pma
veritate/ꝓut ſupra dictũ eſt:ſꝫ iſtas tres pſonas
eſſe realiter diſtinctas in vna ſimplici ſubſtãtia:eſt
articulus fidei. Alij aũt dicunt ⁊ forſan ſecurius ꝙ
deũ eſſe trinũ ⁊ vnũ eſt neceſſariũ eo modo quo di-
ctũ eſt:⁊ per pñs demõſtrabile. Sed lꝫ hoc ſit de-
monſtrabile in theologia dei ⁊ beatorũ vbi beati
vident notitia meridiana verbũ naturaliter origi-
nari a pr̃e:⁊ ſpm̃ ſctm̃ libere ab vtroq;:vt iqͥt Aug.
in libello de triplici habitaculo:tñ non eſt demon
ſtrabile in noſtra theologia viatorũ:ſꝫ firmiter cre
dibile poſtq̃ nobis eſt in vtroq; teſtamẽto reuela-
tũ:⁊ ꝑ xp̃m cõfirmatũ. Sꝫ eſt aduertendũ:ꝙ lꝫ myſ-
terium trinitatis ſit demonſtrabile i patria:eo mõ
quo dictum eſt tñ hoc non eſt demonſtrabile per
cãm a priori:qꝛ ibi nulla eſt cã:ſed principiũ. Nã lꝫ
pater ſit principiũ filij:tñ non eſt cauſa eius Et ſic
eſt dicendũ de vtroq; reſpectu ſpũs ſancti. ¶ Ex ſu
pradictis ergo ptꝫ poſſibilitas ⁊ incõcuſſa veritas
⁊ integritas fidei chriſtiane:qꝛ licet factũ nõ poſſit
demonſtrari:tñ poſſibilitas ei⁹ põt quaſi demon-
ſtrari:⁊ hec de ſcḋo articulo. ¶ Quãtũ aũt ad ter-   *f Tertius articulus. Sciẽtie diſtinguntur penes modos cõſiderandi.*
tiũ articulũ eſt primo notandũ ſm Ariſto. ij. phy-
ſico. ⁊ vj. Metaphi. qḋ ſciẽtie diſtinguntur penes
modos cõſiderandi:⁊ abſtrahendi:⁊ ſic diuerſi arti
fices poſſunt cõſiderare de eadẽ re. ſed aliter ⁊ ali-
ter. Nã Mathematicus cõſiderat lineã que realr
eſt in materia ſenſibili:ſed conſiderat eã preter ma
teriã p̃ciſiue abſtrahendo:qꝛ nõ cõſiderat eam niſi
ꝓut eſt recta vel curua:⁊ ꝓut cauſat aliã ⁊ aliam fi
gurã equalẽ vel inequalẽ ⁊c. Sed philoſophus cõſi
derat lineã in materia ſenſibili:⁊ prout eſt in mate-
ria phyſica ⁊ inquantũ eſt termin⁹ corpis mobilis
Et ſic differt phyſicus a metaphyſico:qꝛ imediate
pſiderat formas ſubſtantiales ꝓut recipiunt i ma
teria ꝑ motũ ⁊ gñationem:et formas accidentales
prout recipiunt i materia per alterationẽ. Ille aũt
conſiderat ſolas formas accidentales. ſ. lineã ⁊ figu
rã abſtrahendo a materia ꝑ ſolã cõſiderationẽ:iõ
taliũ abſtrahentiũ nõ fit mendaciũ ſm Ariſto. Sꝫ
differt metaphiſicus ab vtroq;:qꝛ cõſiderat alia q̃
ſunt abſtracta ſecundũ eſſe:⁊ ſecundũ conſideratio
nẽ. ſ. deũ ⁊ intelligentias:vt ptꝫ. xij. Metaphy. Qꝛ
ſol⁹ metaphyſic⁹ cõſiderat de deo ſm ſubſtantiam
⁊ eſſentiã. Nã licet phyſic⁹ conſideret de deo ali-
quo modo:tñ nõ ſcḋm ſubſtantiã ⁊ eſſentiam:ſed
prout eſt primum mouens:vt ptꝫ. viij. Phyſicorũ ⁊
primo celi. Sed differt rurſus theologus viator a
metaphyſico. Qꝛ lꝫ ambo cõſiderẽt de deo:tñ ali-
ter ⁊ aliter. Nã Metaphyſicus conſiderat de deo
prout eſt vnũ tantũ primum ens ſimpliciſſimum/⁊
actus purus ⁊ metrũ/⁊ mẽſura/⁊ cã oĩm entium in
eſſendo:⁊ prout oẽs ſpecies ꝓcedũt ab eo:ſicut nu
meri ab vnitate:a quo depẽdet celũ/⁊ tota natura
⁊ omnia entia. vt ptꝫ per Ariſtotelẽ:⁊ cõmẽtatorẽ
ij. ⁊ v. ⁊ viij. ⁊ x. ⁊ xij. Metaphy. Et ptꝫ per Auicen-
nam:⁊ Algazelẽ in ſua Metaphy. Sed theologus
accipiẽs/⁊ pſupponens oĩa ſupradicta a metaphy
ſico:cõſiderat illam primã:⁊ ſummã eſſentiã diui
nã:prout eſt cõicata trib⁹ pſonis ab eterno:⁊ ita-
prout eſt cõicata patre filio per eternã gñationem
et ab vtroq; ſpirituiſancto per aſpirationem. Et ſic
cõſiderat vnũ ſolũ deũ ſimpliciſſimũ in ſubſtantia/
⁊ trinũ in perſonis:⁊ prout eſt cã efficiens/⁊ prin-
cipiũ oĩm rerũ per creationẽ ex tẽpore. Conſiderat
preterea deũ in filio. i. qualr̃ verbum aſſumpſit hu
manitatem in vnitate perſone. ⁊ per conſequẽs ſi-
cut cõſiderat vnã ſubſtantiam in tribus perſonis
in deo:ita conſiderat duas naturas in Chriſto ſub
vna pſona. Itẽ ſicut cõſiderat tres perſonas in vna
ſubſtãtia ⁊ natura diuina:ita conſiderat duas na-
turas in vna pſona filij:naturã. ſ. diuinã ⁊ hũanam.
Item ſicut cõſiderat vnũ deũ in trinitate:ita con-
derat diuinũ verbũ in hũanitate aſſumpta. Item
rurſus cõſiderat iſtũ xp̃m deũ ⁊ hominẽ fuiſſe pro
noſtra redẽptione in cruce crucifixũ:⁊ ſic cõſiderat
verbũ in humanitate perſonalr̃ vnitũ. Item conſi
derat xp̃m crucifixũ/⁊ cõclauatũ. Item rurſus cõſi
derat qualiter xp̃s eſt in ſacramẽto altaris ſub il-
lis accidẽtibus poſt verba cõſecrationis. ⁊ ſic con-
ſiderat xp̃m conſecratũ in ſacro. Ex quib⁹ omnib⁹
patet. ꝙ cõſideratio theologica aliquo mõ eſt ſub-
alternalis phyſice cõſiderationi. Nã ſicut phyſic⁹
pſiderat formas in materia/⁊ vt in materia ſunt:
⁊ nõ preter materiã:ita theologus cõſiderat deũ in
tribus perſonis:⁊ nõ preter tres perſonas:nec con
ſiderat vnã pſonã ſine altera/cũ ſint ad inuicem re
latiua. Et ita pariter cõſiderat verbũ in carne ⁊ hu-
manitate/⁊ non preter illã hũanitatẽ aſſumptam vt
inquit Hiero. in ſermone de aſſumptione virginis
Marie. Et ita etiam cõſiderat xp̃m cõſecratum in
ſacro/⁊ non preter ſacrm̃/⁊ illa accidẽtia:vt inquit
Augu. in ſentẽtijs Proſperi. Et ita pariter theolo-
gus ⁊ xp̃ianus conſiderat Chriſtũ redẽptorẽ:⁊ in
cruce affixũ ⁊ nõ preter crucẽ. Unde ſicut de rõne for
me generabilis/⁊ corruptibilis philoſophice conſi
derate eſt ꝙ ſit in materia phyſica ⁊ ſenſibili. Ita
de ratione dei theologice/et a viatore fidei cõſide-
rati eſt:ꝙ ſit trinus ⁊ vnus in trinitate pſonaꝝ et
de ratione verbi incarnati ꝙ ſit in hũanitate. ⁊ de
rõne xp̃i conſecrati ꝙ ſit ſub accidentibus:⁊ de ra-   *f Ne cõſideratione ſequit fides.*
tione Chriſti redemptoris qḋ ſit in cruce:⁊ vt intel-
ligatur/⁊ cõſideret/et contẽplet in cruce. ¶ Sed
quia ex cõſideratione ⁊ cõtẽplatione ſequit fides
⁊ credulitas in theologo xp̃iano:qꝛ fides pſuppo-
nit cõſiderationẽ ideo xp̃ianus ſicut cõſiderat deũ
ita credit ipſum. Sed qꝛ cõſiderat et cõtẽplat deũ
trinum ⁊ vnũ/⁊ incarnatum in filio:⁊ cõtẽplatur
xp̃m crucifixum:et conſecratũ in ſacramento alta-
ris:ideo firmiter credit vnum deum in trinitate/⁊
trinitatẽ in vnitate. et credit verbũ incarnatũ:⁊ ꝑ
conſequẽs Chriſtũ verũ deum ⁊ hominem ⁊ credit
xp̃m crucifixũ in cruce:et credit verũ Chriſtũ deũ
⁊ hominẽ eſſe in euchariſtia:et per cõſequens non
credit deũ ſine trinitate perſonaꝝ:nec credit xp̃m
ſine humanitate aſſumpta:nec Chriſtũ cõſecratum
ſine accidentib⁹ ſacramẽtalib⁹/nec credit xp̃m re-
dẽptorẽ ⁊ crucifixum ſine cruce. Sed qꝛ adoratio
ꝓſupponit fidẽ in xp̃iano:[illegible] credito de a-
doratur:ergo ſicut xp̃ianus credit deũ trinũ ⁊ vnum/
ita adorat. Aliter eſſet falſa adoratio. Et ſicut cre-
dit deũ icarnatũ/⁊ credit Chriſtũ eſſe deũ ⁊ hoĩem
i. deũ incarnatũ:ita adorat deũ incarnatum:⁊ ita
adorat Chriſtũ crucifixũ in cruce/et cõſecratũ ſub
accidẽtibus in altari ⁊c. Et ꝑ pñs ſicut non adorat
deũ preter trinitatem:nec vnã pſonã ſine alia:ita
nõ adorat verbũ ſine hũanitate:neq; xp̃m redem-
ptorẽ ſine cruce. qꝛ ſicut hũanitas coexiſtit pſona
liter verbo:ita crux coexiſtit triũphaliter xp̃o redem
ptori:et per pñs ſicut humanitas Chriſti coexiſtit
verbo q̃ eſt principalis terminus adorationis:ita
crux coexiſtit Chriſto in adorãdo:ſicut in credẽdo.
Et ita eſt dicẽdũ de accidẽtibus ſacramẽtalib⁹ in
euchariſtia. ¶ Ex quibus ptꝫ ꝙ chriſtianus in ſuo
termino adorationis includit trinitatẽ pſonarum/
et humanitatẽ Chriſti:⁊ crucẽ:et accidẽtia ſacra-
mẽtalia in euchariſtia. ⁊ iõ oĩa iſta dicũtur adora-
ri cũ principali termino adoratiõis:vt magis pa-
tebit. ¶ Sed vlteri⁹ eſt valde aduertẽdũ ſcḋm Ari-   *b Nota.*
ſto. ⁊ cõmentatorẽ primo Phyſicorũ. ꝙ lꝫ phyſicus
pſideret formas in materia:tñ per ſe non põt nec
valet itelligere ſeorſum materiã:niſi ꝑ analogiam
ad formã. et ratio eſt. Nã nihil põt itelligi niſi ꝓut
eſt ens in actu:qꝛ vnumqḋq; tantũ hꝫ de intelligi-
bilitate:quãtũ hꝫ de entitate. ſed materia prima de
ſe non eſt ens:nec quid/nec qualis:nec quanta. Et
iõ ſicut de ſe non habet entitatẽ:ita nõ hꝫ intelligi
bilitatẽ. Nec eſt nihil. Nã licet non ſit ens actu:tñ
eſt ens in potẽtia. ⁊ iõ eſt prope nihil ſecundũ Ari-
ſtotelem/⁊ Auguſti. et ſic tenet medium inter ens
et nihil ſecũdũ cõmẽtatorẽ:inquantum põt habere
eſſe ꝑ formã:a qua depẽdet in eſſendo:et ꝑ quam
hꝫ eſſe ſpecificũ:⁊ reponitur in pdicamento. et iõ
ſicut depẽdet a forma in eſſendo:ita in intelligen-
do. Et iõ dicit Ariſt. ꝙ nõ põt intelligi niſi per ana-
logiam ad formã:inquãtũ ſimul intelligit cum for-
ma:a qua hꝫ eſſe et entitatem. Ita ergo pariter eſt   *Not. de xp̃i humanitate.*
dicẽdũ de hũanitate xp̃i. Nam de ſe et ſeorſum nul
lã hꝫ rõnẽ adoratiõis:qꝛ ratio adorationis ꝑtinet
ſoli deo rõne ſumme oĩpotentie/et eternitatis ⁊c.
ſed illa humanitas ſecũdũ eſſentiã ſuam/⁊ ſubſtan
tiã nõ eſt deus:nec eterna:nec oĩpotens:immo eſt
creata ex tpe:ſed qꝛ recepit eſſe perſonale diuinũ:
per qḋ illa hũanitas pſonatur et ſuppoſitatur. Et
ideo ſicut materia prima efficit itelligibilis ꝑ ana
logiã ad formã:a qua recipit eſſe actuale ⁊ entita-
tiuũ:inquãtũ itelligit ſimul cũ forma q̃ per ſe intel
ligit:ita pariter hũanitas xp̃i efficitur adorabilis
per analogiã ad verbum:a quo hꝫ eſſe perſonale:⁊
inquãtũ ſimul cũ verbo adorat:cui pſonalr̃ coexi-
ſtit tanq̃ termino adoratiõis. Nã adoratio termĩat
ad pſonã verbi. et ſic ſicut forma materialis intel-
ligit:ita verbũ incarnatũ adorat. Et ſic ſicut ratio
itelligibilitatis pncipalr̃ attribuit forme:ſed analo-
gice attribuitur materie actuate:ita pariter ratio
adoratiõis pncipalr̃ attribuit xp̃o vel diuino:ſed ana
logice attribuitur hũanitati aſſumpte. Hanc autem ſen
tentiã confirmat beat⁹ Hieronym⁹ in ſermone de
aſſumptione virginis circa medium/vbi ait. Qua

propter nec nos hoīem ſeorſum colimus qđ nefas eſt nec adoramꝰ: ſed magis verbũ incarnatum: qui propriũ ſibi corpus aĩatũ vniuit: ita vt deus caro fieret: ⁊ non in aliũ quẽlibet: ſed in ſemetipſum: qui vnus: ⁊ verus dei filius ſemꝑ erat. Idcirco nõ aliũ ꝗ̃ eundẽ ipſumqȝ dei filiũ colimus/ ⁊ adoramus: qȝ nihil in ſe pro aſſumpto hoīe eſt auctus: nihilqȝ qđ verbũ caro factũ eſt: imminatus: vel inmutatus. Et ideo vnus idẽqȝ ſemꝑ cũ patre filius adoratur. Sȝ vnus idemqȝ Chriſtus filius dei atqȝ hoīs filius/ qui ⁊ diuina geſſit: ⁊ hũana. Siquidem inſeparabiliter: atqȝ indiuiſe cõmunes Chriſtus habuit actiones. ſed intelligende ſunt operũ qualitates: contẽplãdũqȝ eſt ſemꝑ ad que ꝓbatur humilitas carnis/ ⁊ ad que inclinetur altitudo diuinitatis: ita vt per omnem textũ ſancti euangelij videatur nihil caro ſine verbo agere: nec verbũ ſine carne quicꝗ̃ efficere. vnde qđ concipit: ⁊ parit virgo: ſicut nõ ſine potẽtia verbi eſt: ita nõ ſine veritate carnis naſcit̃ ⁊c. ¶ Ex ſupradictis ptȝ qual'r ſicut verbũ nõ eſt ſine hũanitate: ita nõ adoratur ſine ipſa: lȝ verbum per ſe ⁊ principaliter adoretur. Et ſic ptȝ/ ꝙ illa hũanitas non adoratur per ſe: nec eſt terminus adorationis ꝑncipalis: ſed qꝛ includit̃/ ⁊ coexiſtit termino adorationis ⁊ ſic adorat̃ per analogiã ad verbũ diuinum: cui perſonaliter coexiſtit: ⁊ a quo ꝑſonal'r/ ⁊ analogice depẽdet ⁊ ſuppoſitatur. ¶ Et ita pariter eſt dicendũ de accidẽtibus in ſacro euchariſtie nã lȝ accidẽtia nullo modo de ſe habeãt rationem adorationis/ cũ ſint res create: tñ qꝛ xp̃s conſecratꝰ eſt ſacramẽtal'r in eis: vel ſub eis: nõ ꝙ illa accidẽtia ſint in Chriſto tanꝗ̃ in ſubiecto: cũ exiſtãt miraculoſe ſine ſubiecto: nec ꝙ xp̃s ſit in eis tãꝗ̃ in loco: ſed eſt in eis tanꝗ̃ in ſacramẽto. Unde ſicut de ratione verbi incarnati eſt ꝙ ſit in hũanitate: ita de rõne xp̃i cõſecrati eſt ꝙ ſit ſacra'r ſub illis accidẽtibꝰ. Nã deſtructis accidẽtibꝰ non manet ãpliꝰ xp̃s cõſecratus ibi. Et ideo dicit Aug. in ſentẽtijs Proſperi: ꝙ ſacr̃m altaris ex duobꝰ cõſtat. ſ. ex ſacro. i. ex illis accidẽtibus ſacramẽtalibꝰ: ⁊ ex re ſacramẽti. ſ. ex xp̃o ibidẽ cõſecrato ſub illis accidẽtibus: ⁊ ſub illo ſacro latẽte. Et ſic ptȝ ꝙ de ratione xp̃i conſecrati eſt: ꝙ ſit ſub ſacramẽtalibus accidentibus. Sed qꝛ dictũ eſt ſuperiꝰ ꝙ deꝰ ſicut cõſideratur ⁊ credit̃/ ita adorat̃/ eo ꝙ fides ꝓcedit adorationem ⁊ latriã: iõ ſicut fidelis xp̃ianus credit eſſe xp̃ȝ deũ ⁊ hoīem in illo ſacro: ⁊ cũ illis: ⁊ ſub illis accidentibus: ita adorat ip̃m. Et iõ xp̃ianus non adorat illa accidẽtia ſeorſum: ſed xp̃m cõſecratum ſub illis accidẽtibꝰ ſiue in illo ſacro. Et ſic pȝ ꝙ illa accidentia nõ adorant̃ de ſe/ niſi ꝑ analogiã ad xp̃m cõſecratũ: inquantũ ſunt queſi tabernaculũ eiꝰ. Et ita etiã pariter eſt dicẽdũ de cruce. nã crux de ſe ⁊ ſeorſum nullã hȝ rationẽ adorationis: nec rõne materie lignee: aut argẽtee aut lapidee/ nec rõne forme ſiue figure: q̄ eſt quedã qualitas de quarta ſpecie: ⁊ ſic tã quo ad materiã: ꝗ̃ quo ad formam eſt pura creatura: ⁊ iõ de ſe nullã hȝ rõnẽ adorationis. ſed fidelis xp̃ianus ꝑ analogiam ad xp̃m adorat illam humanitatẽ. i. deũ in hũanitate: ſiue deũ humanatum ⁊ incarnatũ. Et ſic ſemꝑ hȝ deum ꝓ principali obiecto adorationis: eo mõ quo dictum eſt. Nã dictũ eſt: ꝙ ꝯſideratio ⁊ cõtẽplatio ꝓcedit fidem/ ⁊ fides ꝓcedit cultũ latrie ⁊ adorationẽ. Et iõ fidelis xp̃ianus vidẽs crucẽ contẽplat̃ ⁊ conſiderat xp̃m

E humanitas nõ eſt ado ratio termi nus.

I accidẽtia non adorantur.

No. de cruce.

in cruce pendentem ⁊ extenſum. Et ſic adorat xp̃m crucifixum: ⁊ extenſum in illa cruce. Et ſic illa crux quã intuet̃: coexiſtit: ⁊ includit̃ termino adorationis: qui eſt xp̃s ibi contemplatus ⁊ creditus: ⁊ ſic ſimul adorat crucẽ cũ xp̃o vel ꝓpter xp̃m: vñ chriſtianus nõ adorat Chriſtũ ꝓpter crucẽ: ſed crucem ꝓpter Chriſtũ: quẽ principaliter ⁊ ꝑ ſe intẽdit adorare extẽſum ⁊ crucifixum in illa cruce. Ideo dicit Augu. in ſermone de martyribꝰ: q̄ incipit/ In oībus ſcripturis ⁊c. Qđ ſicut qñ Moyſes ſuſpendit ſerpẽtẽ in ligno in eremo: ppl's qui attẽdebat ſerpentẽ: ſanabat̃ a morſu ſerpentũ: ita modo quẽcũqȝ momorderit aſtutia ſathane: intueat̃ xp̃m in cruce pẽdẽtẽ: ⁊ ſanabit̃ ⁊c. Modo clarũ eſt: ꝙ chriſtianus nõ põt Chriſtũ intueri pẽdẽtẽ in cruce/ niſi ꝑ contẽplationẽ ⁊ fidẽ: ⁊ per ꝯñs chriſtianꝰ ſic adorat xp̃m pendentẽ ⁊ extenſum in cruce: ⁊ ſic adorat Chriſtũ crucifixũ in illa cruce cõtẽplatũ ⁊ conſideratũ: ⁊ ꝑ cõſequẽs adorat crucẽ ſimul cũ Chriſto: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ analogiã ad xp̃m. vñ ſi quis vellet adorare quãdã crucẽ: nõ cõſiderãdo: nec credẽdo xp̃m crucifixũ: illa talis adoratio eſſet falſa ⁊ ſacrilega. Et iõ eccleſia in hymnis/ ⁊ canticis: ⁊ antiphonis nũꝗ̃ nominat crucẽ: quin memoret xp̃m in/ ea pendentẽ: vt ibi. Pãge lingua glorioſi prelium certaminis: per totũ. Et ſic etiã beatus Andreas qñ perductus eſt ad crucẽ: in qua erat crucifigendus/ dixit. Salue crux precioſa in qua pẽpẽdit magiſter meus Chriſtus: que mẽbris dñi mei Jeſu Chriſti tanꝗ̃ margaritis ornata fuiſti ⁊c. Modo manifeſtũ eſt: ꝙ Chriſtus nõ fuerat crucifixus in illa materiali cruce: in qua erat beatꝰ Andreas crucifigẽdus. Sȝ qꝛ btũs Andreas cõtemplabat̃ xp̃m in ea extenſum/ ⁊ crucifixũ: ideo genibꝰ flexis latrie adoratiõe adorans eã. i. xp̃m crucifixũ in ea/ dicebat: Salue crux precioſa ⁊c. Ex quibꝰ ptȝ ꝙ ſicut illi claui materiales cõfixerũt Chriſtũ/ ⁊ affixerũt ip̃m Chriſtũ ipſi cruci: ita contemplatio/ ⁊ fides beati andree cõiungebat: et affligebat Chriſtũ in illa cruce: ⁊ ſic adorabat chriſtũ in illa cruce/ ⁊ crucẽ per analogiã ad Chriſtũ: ⁊ ſic adorat quilibet fidelis chriſtianus. ¶ Itẽ nõ ſolũ crux ſeparata a Chriſto nõ eſt adoranda: de qua minus vr̃ ineſſe: ſed etiã ſi humanitas xp̃i ſeparaſ̃ a verbo per aliquã potentiã nõ eſſet adorãda: vñ ait Auguſt. de verbis dñi: ⁊ allegat̃ a magiſtro iij. ſententiaꝝ. diſt. ix. vbi ait. Ego dñicam carnem: immo ꝑfectã in Chriſto humanitatẽ ideo adoro: qꝛ a diuinitate ſuſcepta/ ⁊ deitati vnita eſt. vt nõ alium ⁊ aliũ: ſed vnũ eundẽqȝ deũ ⁊ hominẽ dei filiũ eſſe confitear. Deniqȝ ſi hominẽ ſeparaueris a deo illi nunꝗ̃ credo/ nec ſeruio: velut ſi quis purpurã: vel diadema regale iacens inueniat nunꝗ̃d eam conabitur adorare? Cũ vero ea rex fuerit indutus: periculũ mortis incurrit: ſi ea cũ rege adorare quis contempſerit. Ita etiã in chriſto dño humanitatẽ non ſolã vel nudã: ſed deitati vnitã. ſ. filiũ vnũ deũ verũ ⁊ hominẽ verũ ſi quis adorare contẽpſerit eternaliter morietur. Ex q̄bꝰ verbis Auguſtini ptȝ/ qđ ſi humanitas ſeparet̃ a v̄bo nõ eſſet adoranda: ergo minus eſt adorãda crux a Chriſto ſeparata: niſi cõſideret̃ Chriſtus crucifixus in ea: nã ſicut humanitas Chriſti in tantũ adorat̃ inquantum eſt vnita v̄bo: ita crux adorat̃ inquantũ Chriſtus intelligit̃ ⁊ cõtemplat̃ crucifixus in ea. Nam in ſtabulo ſunt multe palee cãcellate ad modum crucis: tñ nullus

K Crux ... humanitas ... [illegible]

illas cruces adorat poſtꝗ̃ in eis nõ conſiderat/ nec contẽplat̃ xp̃m crucifixũ. qꝛ in veritate ſicut verbũ ſiue deꝰ icarnatꝰ eſt ille qui vere ⁊ per ſe adoratur: ita xp̃s crucifixus vere adorat̃. Et ſic pȝ ꝙ oẽs iſte locutiões ſunt intelligẽde/ nõ ad ſenſuȝ quẽ faciũt ſed in ſenſu in quo/ ſiue ad quẽ fiunt. Unde iſta locutio/ xp̃s homo adoratur/ eſt ſic intelligenda ⁊ verificanda. ſ. deꝰ incarnatꝰ ⁊ humanatꝰ ſiue deus factus homo adorat̃. Ita etiã iſta: ſacr̃m euchariſtie adoratur: eſt ſic intelligẽda ⁊ exponẽda. ſ. xp̃s conſecratus adorat̃: aut xp̃s ſub ſacro adoratur. Item iſta locutio/ Crux adorat̃: eſt ſic exponenda ad ſenſum in quo fit. ſ. xp̃s crucifixus adorat̃ ⁊ colitur. Et ſic iſte locutiões ⁊ actꝰ latrie nullũ afferũt inconueniẽs: qꝛ cõicant̃ idiomata rõne vnionis. nam lȝ talia idiomata que ſoli deo ꝑ ſe cõueniũt cõmunicent̃ creature ꝓpter vnionẽ ad deũ: tñ nõ verificantur abſolute de aliqua creatura/ niſi ꝑ analogiam ad deuȝ: cui vnita eſt illa creatura. vñ lȝ xp̃s deus et homo dicat̃ creator ⁊ eternus: tñ nõ inquãtum hõ: ſed inquãtũ deus. Et ſic adorat̃ xp̃s deus ⁊ homo nõ ratione humanitatis: ſed rõne diuinitatis. ⁊ ſic adorat̃ xp̃s crucifixus non abſolute rõne crucis: ſed rõne diuinitatis inquãtũ deꝰ. ⁊ ſic adoratur humanitas Chriſti per analogiã ad verbũ cui perſonaliter vnitur. Et ſic etiaȝ dicit̃ crux adorari per analogiã ad xp̃m/ cui triũphaliter vnit̃. Nam ſicut ex ſpecie intelligibili/ ⁊ intellectu fit vnũ in actu ⁊ itelligẽdo: vt ait Ariſto. ix. de aĩa. ita ex cruce ⁊ xp̃o factũ eſt vnũ/ inquãtũ xp̃s vniuit ⁊ induit crucem ad pugnãdũ/ ⁊ ad vincendũ/ ⁊ triũphãdũ de diabolo. Et ideo ſicut xp̃s redemptor conſiderat̃ incarnatus: ita xp̃s triũphator cõſiderat̃ crucifixus. Et iõ ſic adorat̃ ſimul cum hũanitate ⁊ cruce: eo mõ quo dictum eſt. ¶ Per ſupradicta ergo patȝ reſpõſio ad miſeros/ ⁊ cecos Judeos/ ⁊ ceteros infideles: quia xp̃iana religio nõ adorat hominẽ purũ ſeorſum qñ adorat xp̃ȝ: ſed adorat deũ incarnatũ ⁊ humanatũ. Nec adorat panẽ in altari: ſȝ adorat xp̃m conſecratum in illo ſacro ſub illis accidentibus/ que añ cõſecrationẽ fuerunt panis: que mõ ſunt miraculoſe ſine ſubiecto. nec religio xp̃iana adorat lignuȝ aut lapidẽ: quãdo adorat crucẽ/ ſed adorat xp̃m deum ⁊ hoīem/ quẽ contẽplat̃ crucifixuȝ ⁊ extenſum in illa cruce: ſcđm Aug. Et ſic nec adorat̃ ibi xp̃s ſine cruce/ nec crux ſine xp̃o: immo per analogiaȝ ad Chriſtum: ſicut materia intelligitur per analogiam ad formã. Sed miſeri Judei/ ⁊ Sarraceni nõ ſunt digni attingere tantũ ſacr̃m ⁊ myſterium. Et iõ nos agamus gratias: quibus datũ eſt noſſe myſterium regni dei. Sed eſt valde aduertendũ: qđ maior ratio adorationis reperit̃ in humanitate xp̃i aſſũpta ꝗ̃ in cruce/ aut accidentibus ſacramẽtalibꝰ euchariſtie. Nã licet ex Chriſto ⁊ accidẽtibus fiat vnum ſacr̃m: ⁊ ex Chriſto ⁊ cruce fiat vnus triumphator: tamẽ non ſit vna perſona: ſicut ex verbo ⁊ humanitate. Ideo eſt magna differentia in tali vnione et analogia. ¶ Quantum autẽ ad argumentuȝ quod faciunt Judei ⁊ Sarraceni de imaginibus/ eſt aduertẽdũ ꝙ tripliciter repreſentant̃ nobis res abſentes/ aut preterite ⁊ etiã future. Primo per vocẽ ⁊ locutionẽ. Secũdo per ſcripturaȝ ſiue lecturam. Tertio per imagines ⁊ picturas. Et ſic percipimus voces per auditũ: ⁊ picturã/ ⁊ ſcripturã per viſum. quiquidem duo ſenſus/ maxime ſunt ſenſus diſci-

L [illegible] xp̃m adorat̃ [illegible] dicat [illegible]ius.

M Chriſto argu. de imagini. [illegible] reſp. [illegible] mant̃ [illegible]

pline: vt ptȝ in ꝓlogo Metaphyſice: et in libro de ſenſu ⁊ ſenſato: eo ꝙ maxime deſeruiũt intellectui ad ſcientiã ⁊ notitiã rerũ capeſſendaȝ. Intellectus ergo cuiuſcũqȝ fidelis ꝑ viſum ꝑcipit geſta patriarcharũ ⁊ prophetarum/ ⁊ geſta xp̃i/ ⁊ ſanctorum repreſentata in picturis/ aut in ſcripturis/ ⁊ per auditum percipit eãdẽ repreſentata per voces. Et ſic intellectꝰ piꝰ cũ volũtate inherens credit firmiter ea que ſibi ſunt repreſentata. Et ſic adorat deũ creatorem ⁊ redemptoreȝ/ prout credit ꝑ illa repreſentantia. Quia actus latrie lȝ ſit actus volũtatis: tñ quia includit ⁊ preſupponit fidẽ/ ideo eſt actꝰ ſimul intellectus/ ⁊ voluntatis/ ⁊ totiꝰ partis rationalis cui deſeruiunt ſenſus exteriores repreſentãdo res abſentes. Et ſic ptȝ: ꝙ pars rationalis/ ſcȝ intellectus ⁊ volũtas ⁊ memoria: nõ adorat/ nec colit imagines ⁊ picturas/ aut literas ſcriptas/ quas viſus videt: nec adorat voces quas auditus percipit: ſed adorat deum ſiue chriſtum/ qui per illas picturas/ aut imagines ſculptas: aut ſcriptas/ aut per voces intellectui repñtat̃. Uñ qñ ꝓfert̃ hoc nomen Jeſus/ oẽs flectimꝰ genua adorãdo xp̃m deũ ⁊ hoīem adoratione latria. tunc manifeſtũ eſt ꝙ non adoramus h' nomen Jeſus vocale habens duas/ aut tres ſyllabas fluxibiles: ſed adoramꝰ chriſtũ v̄bũ icarnatũ ꝑ illas ſyllabas ſignificatuȝ/ q̄ manet ineternũ in ſe realiter/ ⁊ in nr̃o itellectu/ ⁊ memoria obiectiue: vt inquit Aug. ſuper Joãnem. Ita ergo pariter nõ adoramꝰ imaginẽ xp̃i ligneã/ aut lapideã: ſȝ xp̃m verũ ꝑ illã imaginẽ repreſentatũ. Et ideo dicit Aug. ꝙ fideles chriſtiani habeãt oculos ad imagines ⁊ picturas: ſed cor fixum in deo. qꝛ qđ cõferunt ſcripture peritis ⁊ doctis/ hoc idẽ cõferũt picture ⁊ imagines plebeis ⁊ popularibꝰ ⁊ indoctis: qꝛ picture ſunt ſcripture ppl'oꝝ. Uñ intellectꝰ/ ⁊ intentio fidelis xp̃iani non manet/ nec terminat̃ in imagine aut pictura/ ſed trãſit in Chriſtũ repreſentatum ꝑ picturã: ⁊ ſic contẽplando imaginem adorat Chriſtũ. Secus aũt eſt de imaginibꝰ ſanctoꝝ. nam qñ fidelis ⁊ deuotꝰ xp̃ianus contẽplat̃ picturas et imagines ſanctoꝝ/ nõ adorat imagĩes/ nec ſanctos adoratione latrie/ ſed veneratur ſctõs/ ⁊ rogat vt orẽt deũ ꝓ eo: ⁊ repreſentẽt deo oratiões quas facit. Et ſic ptȝ qualiter religio xp̃iana adorãdo xp̃m non adorat hoīem ſeorſum: ſȝ deũ incarnatũ ⁊ humanatũ/ ⁊ qñ adorat Chriſtuȝ in altari non adorat panẽ/ nec accidentia panis: ſed adorat chriſtũ ꝯſecratũ in illo ſacro ſub illis accidentibus ſacramẽtalibꝰ: que nec ſunt ſubiectiue in Chriſto: nec Chriſtus in eis local'r: ſed ſacramẽtaliter: imo illa accidentia manẽt miraculoſe ſine ſubiecto: poſtꝗ̃ ſola ſubſtãtia panis fuit cõuerſa in corpus chriſti ꝓut ſupra dictuȝ fuit. Et ita pariter qñ dicit̃ Crux adorari/ nõ adorat religio chriſtiana crucẽ ſeorſum: ſed Chriſtũ crucifixũ: quẽ in cruce contẽplat̃ extenſuȝ ⁊ affixum. Et ſic nõ adorat creaturã: ſed deũ vnitũ creature/ aut perſonal'r/ aut ſacramẽtal'r/ aut triũphaliter: eo modo quo dictũ eſt. ¶ Ex oībꝰ ſupradictis in hac qõne patet reſpõſio ad argumẽta i principio facta. nã per ea q̄ dicta ſunt in primo articulo/ ptȝ reſpõſio ad primũ: ⁊ ſecundũ argumentũ. qꝛ lex euãgelica eſt dignior lege Moyſi magnitudine miraculorum/ ⁊ certior certitudine legiſlatoris: et teſtiũ/ ⁊ ſcriptorũ. Itẽ per dicta in ſecũdo articulo ptȝ reſponſio ad tertiũ argumẽtum: ꝙ lex euange-

res abſentes

N ad p̃mũ ⁊ ſm et tertiũ.

lica in ordine ſuorũ articulorũ credibiliſſ eſt poſſi-
bilis z rõnabilis z vera fundata ſup quãdã ỽitatẽ
neceſſariam/z impoſſibiliem aliter ſe habere. Jtez
Adq̃rtũ ex dictis in tertio articulo pꝫ rñſio ad quartũ arti
culum: ꝙ lex euãgelica eſt pia z religioſa ĩ ſua fide
z cultu qꝛ in hũanitate xp̃i adorat deũ incarnatuꝫ/
z in altari xp̃m ꝯſecratũ:z in cruce Chriſtũ cruci-
fixũ z ſic ſemꝑ adorat vnũ verũ deuꝫ/lꝫ ſub aliquo
reſpectu. Per imagines etiã nõ adorat ſed venera-
tur ſanctos ꝑ illas imagines/z picturas repreſen-
tatos. Et ſic religio xp̃iana ſemꝑ manet caſtiſſima
inſuo cultu. ¶ Ex oĩbus ergo ſupradictis in toto
iſto tractatu pꝫ qualr̃ lex Moyſi quo ad oĩa ceri-
monialia/z ſacrificia debuit ceſſare per aduentum
xp̃i:eo ꝙ oĩa ſacrificia/z ſacra nõ fuerunt data niſi
in ſignũ fidei xp̃i futuri. ideo de ſe nõ poterant ho-
minẽ iuſtificare/niſi in fide xp̃i futuri:put ꝓbatuꝫ
eſt in prima queſtiõe hui⁹ tractatus. Jtẽ patꝫ qua-
liter ſabbatũ vſuale debuit ceſſare celebrari in die
ſeptimo poſt reſurrectionẽ xp̃i:eo ꝙ cũ paſcha mã
ſit incineratũ in ſepulchro:z ibi cõpleuit officiuꝫ z
curſum ſuuꝫ:ideo dꝫ celebrari dies dñica:eo ꝙ ſur
rexit ſimul cũ Chriſto. Et ſic eſt dicendũ de ceteris
legalibus feſtiuitatibus que oĩa fuerunt data in ſi-
gnũ.z ideo cõpleuerũt officiũ/z curſum ſuũ in xp̃o
qui fuit ſignis z terminus legis:prout dictum fuit
in ſecunda queſtione. Jtẽ pꝫ qualr̃ illa terra ꝓmiſ
ſionis materialis z terrena non fuit preciſum pre-
mium patriarchis z prophetis promiſſum:ſꝫ erat
figura futurorũ bonorũ ſpiritualiũ/que oẽs fideles
acceperunt in xp̃o poſt reſurrectionẽ propter fidẽ
z ſpem quam habuerant de Chriſto futuro. Unde
propter obſeruantiaꝫ legis dabatur eis illa tꝑalis
terra:ſed ꝓpter fidẽ Chriſti futuri ꝓmittebat eis
terra viuentiũ in celo per illã terrã promiſſionis ſi
gnificata. Et ſic oĩa promiſſa ĩ lege erant ſpũaliter
intelligenda. que quideꝫ bona Chriſtus erat datu-
rus:put dictũ eſt queſtione tertia. Jtem pꝫ ꝙ Je-
ſus Chriſtus fuit meſſias in lege ꝓmiſſus:eo ꝙ im
pleuit oĩa que de eo ſcripta erant in lege z ꝓphetis
put probatũ eſt in quarta queſtiõe. Jtẽ pꝫ quali-
ter lex euangelica merito debuit ſuccedere legi
Moyſi:eo ꝙ dignior eſt in miraculis:z certior cer
titudine ſcriptorũ z teſtiũ:z qꝛ eſt veritas legis et
ꝓphetarũ. Et ſic pꝫ qualiter eſt veriſſima in ſua fi
de z credulitate/z ſanctiſſima/z caſtiſſima in ſuo
cultu:z adoratione:put ꝓbatũ eſt in hac vltima q̃-
D ſtione. ¶ Et ſic etiã pꝫ qualr̃ Judei manẽt cõfuſi:
z ceci in ſua ignorãtia affectata:z preparata:qꝛ oc-
cecauit eos malitia eorũ ne intelligerẽt ſacra dei/
que latent in lege z ꝓphetis. Et ſic manẽt heretici
eo ꝙ manifeſte deuiant a veritate legis z propheta
rũ:z a fide quã habuerunt patriarche z ꝓphete de
xp̃o:quẽ apl̃i:z diſcipuli ꝯceperũt ĩ ſuo aduẽtu:q̃
fuit repromiſſio:z hereditas bonorũ ſpũaliũ grẽ in
ꝑſenti z glĩe ĩ futuro:de q̃b⁹ loquit lex z prophete.
Jtẽ ex ſupradictis ẽt ſequit q̃dã alia corollaria cõ
cluſio. ſ. ꝙ oẽs Judei moderni ſunt heretici in lege
Judei Moyſi z ꝓphetis. Probat. Naꝫ deuiant a veritate
ſunt he- ſacre ſcripture legis z prophetarũ. g̃ ſunt heretici.
retici. Tenet cõſequẽtia. Nã hereſis nil aliud eſt:niſi de-
uiatio a ỽitate ſacre ſcripture vtriuſqꝫ teſt. Ante-
cedẽs ꝓbat. Nã oẽs pr̃iarche/z ꝓphete vixerunt
in fide xp̃i futuri:expectantes vt eos redimeret a
ſeruitute pcti:z morte eterna:z acciperẽt ab eo re

promiſſiões. ſ. grãm in pñti:z gloriã in futuro:vt ꝓ
batum eſt. Sed Judei moderni/z ſui predeceſſores
contẽpſerunt Chriſtũ:et humanã redẽptionẽ/z oĩa
bona grẽ:z glorie/et expectant falſum meſſiaꝫ qui
tribuat eis bona tꝑalia:ergo totaliter cõtradicũt
veritati ſacre ſcripture legis z ꝓphetaruꝫ:z fidei z
ſpei illorũ:et pꝫ ñs oẽs ſunt heretici quotquot ma-
nẽt in eadẽ obſtinatiõe poſt aduentũ Chriſti. Unde
aũt ꝓueniat eis iſta hereſis videbit in fine totius
tractat⁹. ¶ Sed dubitaret forte aliq̃s vnde proue
nit iudeis modernis talis praua et heretica intelli
gẽtia ſcripture legis z prophetarũ. Ad qđ rñdetur
ꝙ hoc ꝓuenit eis ex falſis et hereticis traditiõib⁹
ſcribarũ et phariſſeorũ:qui Chriſtũ crucifixerũt:et
hoc quaſi morbo hereditario. Ad cui⁹ euidentiam
eſt notãdũ:ſm Joſephum. xviij. libro antiquitatuꝫ
et. ij. de bello iudaico:ꝙ circa principiũ regni Octa
uiani quaſi per quadraginta annos ante natiuita
tẽ xp̃i multe ſecte ſurrexerũt in Hierl̃m:z Judea:z
per totam terrã Jſrael:inter quas fuerunt due ſe-
cte principales. Nã primo ſurrexit ſecta Saduceo
rũ:q̃ de ſacra ſcriptura nõ recipiebãt niſi quinqꝫ li
bros Moyſi:z ſic ſpernebãt totũ reſiduũ ſacre ſcri
pture veteris teſtamẽti/negãtes angelos eſſe/z fu
turã reſurrectionẽ:ſpernentes etiã nuptias. Cõtra
quos ſurrexit ſecta Phariſſeorũ ex filijs Simeon:
put dictũ eſt pſa. ij. z. lxxxi. z. cxxxvi. qui recipiebãt
oẽs libros veteris teſtamẽti:colẽtes nuptias z aſ-
ſerẽtes angelos eſſe/z expectantes futuruꝫ Meſ-
ſiaꝫ:qui oẽs filios Jſrael debebat liberare de iugo
Romanorũ. Et qꝛ iſti fingẽtes arctã religionẽ:erãt
diuiſi in habitu et modo viuẽdi a cõi vita aliorũ:iõ
dicti ſunt Phariſſei. i. diuiſi:a Phares qđ eſt diui-
ſio. Que q̃dẽ ſecta fuit valde acceptabilis ppl̃o ꝓ-
pter ſimulatã et fictã religionẽ:intñ ꝙ oẽs relin-
quebãt eos executores teſtamentorũ ſuorũ,et tuto-
res pupillorũ z viduarũ. Et qꝛ pre ceteris ſupradi-
cti phariſſei dabãt ſtudiũ et operã ſcripture legis
et ꝓphetarũ:iõ fuerũt admiſſi et aſſũpti a ſummis
ſacerdotib⁹:z acceperũt ptãtem iudicãdi et deter-
minẽdi cãs ſedẽtes ſuꝑ cathedrã Moyſi loco illo-
rum. lxx. quos elegit Moyſes ex ꝑcepto dei ad iu-
dicãdas et audiendas et diſcernẽdas cãs:et ad li-
tigia ſedanda et dirimẽda in ppl̃o:Et ẽt acceperũt
ptãtẽ legẽdi et gloſſandi legẽ et ꝓphetas:et decla-
rãdi toti ppl̃o. Eſt verũ ꝙ de eadẽ tribu Simeõ fue
rũt multi in lege z ꝓphetis periti:q̃ lꝫ nõ ſeruarẽt
eãdẽ religionẽ cũ phariſſeis quantũ ad habitum z
diuiſum modũ viuẽdi/tñ ꝓpter eorũ peritiã et lite-
raturã fuerũt etiã admiſſi ſimul cuꝫ phariſſeis ad
diſcutiendas cauſas z litigia/et declarãdas z gloſ-
ſandas ſacras ſcripturas:z iſti dicti ſunt Scribe a
ſcribendo et ordinando ſcripturas cauſarũ. Sed qꝛ
iſti ſcribe z phariſſei alleuiabãt ſacerdotes ab one
re et labore huiuſmodi:ideo fuerũt aſſumpti et re-
cepti ſil̃ cũ ſacerdotib⁹ ad portionẽ z partẽ decia-
rũ z oblationũ. Et tũc ꝯuerſi ad auaritiã inceperũt
abuti officio z ptãte:conantes impinguare domos
ſuas et augere diuitias. Et ſic ĩceperunt deſtruere
ppl̃ares dilatãdo cãs et litigia:z deuorãtes domos
viduarũ z pupillorũ:et facti acceptores ꝑſonarum:
opprimebãt paupes fauẽdo diuitib⁹ ꝓpt̃ munera
Cõuerſi ergo totaliter ſcribe et phariſſei ad auar
tiam/z augendas diuitias:z honores capeſſendos
z videntes ꝙ obſuãtia ꝑceptorũ cerimonalium erat

Unde iudeis ꝓueniat praua ſcripture intelligentia.

magis vtilis ad lucrũ z impinguãdas domos eorũ
ꝙ obſeruãtia ꝑceptorũ moraliũ:z ħ ꝓpter oblatio-
nes z ſacrificia:z decimas:et cetera donaria:q̃ oĩa
cedebãt eis in lucrũ. Jdeo decreuerunt preponere
ꝑcepta cerimonialia ꝑceptis moralibus/dicentes
ꝙ oĩa precepta cerimonialia maxime precepta ob
lationũ et ſacrificiorũ reſpiciũt ĩmediate deũ z cul
tum eius. Moralia aũt pro maiori parte pertinent
ad ꝓximũ. et ideo dicebant ꝙ ꝓpter cerimonialia
poterant omitti moralia. Et hoc dicebant propter
auaritiã z lucrũ ſuũ:eo ꝙ maiorem vtilitatẽ conſe
quebant ex ſacrificijs:z oblationibus: et decimis:
z ceteris donarijs q̃ popul⁹ offerebat:q̃ ex obſer-
uãtia preceptorũ moraliũ. Et ſic cõdiderunt cõplu-
res falſas traditiões z iniquas:z hereticas in fauo
rem cerimonialium:que totalr̃ cõtradicebant pre-
ceptis moralibus: ¶ Jnter quas traditiones po-
ſuerunt octo vel nouẽ dogmata heretica contra ve
ritatẽ legis z prophetarũ. Nam primo dogmatiza-
bant populo:ꝙ magis obligabat vnuſquiſqꝫ ad of
ferenda ſacrificia z oblationes ſacerdotibus/q̃ ad
ſubueniẽdũ parentib⁹ pauperib⁹:z ad largiendas
eleemoſynas egenis:eo ꝙ magis obligatur homo
deo qui dedit nobis illa bona/q̃ ꝓximo. Et ſic cuꝫ
falſa religione palliabant z colorabãt ſuã auaritiã
et ambitionẽ. Sed hãc ꝑfidã doctrinã z venenoſuꝫ
fermentũ execrat z improbat ſaluator Matth. xv.
z Marci. vij. improperãs eis iſtã falſam traditioneꝫ
z exhortat diſcipulos vt caueãt a fermento et tali
falſa doctrina ſcribarũ z phariſſeorũ:Jtẽ. ij. dogma-
tizabant populo ꝙ ſoli filij Abrahe ſcdm̃ carnem
erãt ſaluãdi. Et tertio dicebãt ꝙ abſqꝫ pñia z reſti-
tutiõe ꝑ ſolas oblationes z lotiones filij Jſrael ſe-
cundũ carnẽ poterant ſaluari:poſtq̃ ſolis eis erat
facta repromiſſio. Sꝫ has duas falſas et hereticas
doctrinas execrat z improbat beat⁹ Joannes bapti-
ſta. Matth. iij/z Luc. iij. dicens ſcribis z phariſſeis
Genimina viperarũ q̃s vos docuit fugere a ventu-
ra ira: facite ergo fructus penitẽtie:z ne ceperitis
dicere. Patrẽ habemus Abrahã. Dico eñ vobis/qꝛ
potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios
Abrahe. Jn quibus verbis oſtendit hereticam eſſe
doctrinam ſcribarũ z phariſſeorũ:qꝛ abſqꝫ peniten
tia z reſtitutione z fructibus dignis penitẽtie nul-
lus põt ſaluari per opera legis. Jteꝫ oſtendit ꝙ re
promiſſio non erat facta filijs Jſrael ſcdm̃ carnem
ſed ſecundũ ſpiritũ z fidẽ. Et oſtendit etiã qualiter
oẽs gentiles qui adorabãt idola lapidea/poterant
fieri filij Abrahe ſcdm̃ ſpiritũ z ſaluari ꝑ fidem xp̃i.
Jteꝫ quarto dogmatizabant ſcribe z phariſſei cõ-
Phariſ- tra precepta ſecunde tabule erga ꝓximũ. vnde di-
ſei ꝓp- cebant ꝙ precepta negatiua nõ obligabant homi-
ter ta- nem ad peccatũ quo ad affectũ z propoſitum:ſꝫ ſo-
lum quo ad effectũ. vnde licet quis propoſuerit et
laborauerit occidere hominem:aut adulterari cuꝫ
vxore alterius:non peccabat poſtq̃ tale ꝓpoſitum
et deliberatio non venerat ad effectuꝫ. z ſic nec ille
erat homicida:nec iſte mechus aut adulter. Sed
hanc hereticam doctrinã z fermentũ eorũ ꝓprium
execrat:et dicit Chriſtus eliminandum. Matth. v.
cũ ait apl̃is. Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſq̃
ſcribarũ et phariſſeorũ:non intrabitis in regnũ ce-
lorũ/quaſi dicat:tenẽdo doctrinã falſam z hereticã
eorũ nõ poteſtis ſaluari:qꝛ falſificant legẽ. nã non ſo
lum q̃ occiderit hominem eſt reus inferni:z peccat

Notã ſcribe et phariſei.

mortalr̃:ſꝫ etiã q̃ iraſcit fratri ſuo:aut cum ira aut
odio dixerit racha:aut fatue. zc. Et ſic docet chriſt⁹
ꝙ heretica eſt z falſa illa doctrina et intelligentia
phariſſeorũ/q̃ ſolũ ꝓhibet manũ z effectũ. Jtẽ non
ſolũ q̃ actualr̃ coit cũ muliere eſt mech⁹ vel adul-
ter:ſed quicũqꝫ viderit mulierẽ ad cõcupiſcendum
eã:iã mechatus eſt in corde ſuo. Jtem q̇nto dogma
tizabãt:ꝙ dicere mẽdaciũ nõ erat pctm̃ niſi fieret Phariſ-
cũ piurio. puta iurãdo ꝑ deum:aut ꝑ Hierl̃m/aut ꝑ ſei dice-
celũ:aut ꝑ tẽplũ:Hãc aũt falſam doctrinã execrat bãt z
xp̃s:dicẽs ꝙ nõ ſolũ oẽ iuramẽtũ illicitũ eſt pctm̃ mẽda-
mortale/ſꝫ ẽt oẽ mẽdaciũ. qꝛ noſtrũ affirmare et ne ciũ nõ
gare nõ dꝫ eſſe cum iuramẽto niſi in cã neceſſaria: ẽẽ pec-
ſed ſolũ eſt eſt:aut non nõ/q̃ſi dicat:q̃ negare veri- catum:
tatẽ:aut affirmare qđ nõ eſt:pctm̃ eſt/lꝫ nõ fiat cũ
iuramẽto. Jtẽ ſexto dicebãt ꝙ odire inimicum non
erat pctm̃ nec ꝯ ꝑceptũ dei/qꝛ de⁹ non dicit niſi di-
liges amicum tuũ ſicut teipm̃. Leuit. xix. Ergo non
ꝓhibet quin habeam⁹ odio inimicum:z ꝑ ꝯñs non
eſt pctm̃ zc. Hãc falſam doctrinam execrat xp̃s di-
cẽs ꝙ nõ ſoluꝫ tenemur diligere amicũ/ſꝫ ẽt inimi-
cũ:orãdo ꝓ eo vt de⁹ cõuertat euꝫ ad viã ſalutis:qꝛ
licet pctm̃ ſit abhorrendũ z deſtruendũ in hoĩe:tñ
natura eſt diligẽda ꝓpter deũ:ad cui⁹ imaginẽ eſt
facta. Jteꝫ ſeptimo dicebant ꝙ abſqꝫ pctõ vnuſq̃ſqꝫ
poterat vindicare ſe de inimico:z euellere inimico
dentem ꝓ dente/z oculũ ꝓ oculo. zc. qꝛ ad hoc obli
gat oĩs reus/vt pꝫ Exod. xxi. Sed hãc falſam do-
ctrinã execrat xp̃s ibidẽ dicens:q̃ licet illud ꝑce-
ptũ ſit in foro iudiciali:tamẽ nullus dꝫ ſibi vendi-
care vltionẽ particulariter:imo vnuſquiſqꝫ tenet
remittere iniuriã ꝓximo:imo percuſſus in vna ma-
xilla dꝫ prebere aliã ꝓpter deũ. ¶ Jtẽ. viij. dogma-
tizabãt ꝙ deus non ꝓmittebat niſi premiũ tẽpora
le in terra pro obſeruantia legis. z iõ ipſi non cura-
bãt theſaurizare niſi in terra. Quã falſam z hereti
cam doctrinã execrat ibidẽ xp̃s dicens. Nolite the-
ſaurizare vobis theſauros in terra:ſed in celo. zc.
¶ Jtẽ. ix. oĩa q̃ Scribe z Phariſſei faciebãt:nõ q̃re
bãt iuſtitiã ꝯſciẽtie:ſꝫ vt apparerẽt boni corã hoĩ-
bus:faciebãt bona in apparẽtia/expectãtes ꝑmiuꝫ
ab hoĩb⁹ in hoc ſeculo nõ curãtes de alio. Quorum
opa execrat xp̃s dicẽs Attẽdite ne iuſtitiã veſtraꝫ
faciatis corã hoĩb⁹ zc. ¶ Jtẽ. x. dogmatizabãt ſcri- R
be z Phariſſei:ꝙ Meſſias nõ erat ventur⁹ ad ſaluã- Quõ
dũ Jſrl̃:niſi prius veniat Helias ꝓpheta. put ſcri- dicunt
bit Malac. iiij. Mittã vobis Heliam ꝓphetã añq̃ meſſiã
veniat dies dñi magnus z terribilis. zc. Et ideo qñ nõ eẽ
miſerũt Judei ab Hieroſolymis ſacerdotes z leui- ventu-
tas ad Joannẽ:inter cetera iterrogauerũt ipm̃ an rũ ꝑ pri-
eſſet Helias:Joan. j. Jtem inter ceteras opiniones mo ve-
quas ppl̃s habebat de xp̃o:quidã dicebãt ipm̃ eſſe nire
Heliã. Matth. xvi. Et iõ Scribe z Phariſſei dice- Heliam.
bãt ppl̃o ꝙ xp̃s non erat Meſſia:eo ꝙ nõ dũ vene-
rat Helias:Sed hoc procedebat ex cecitate eorũ:
qꝛ neſciebãt diſtinguere inter ꝓmũ z ſcdm̃ aduẽtũ
xp̃i/in quo Helias eſt venturus. Jdeo hãc ignorãtiã
z dubitationeꝫ remouit xp̃s a mẽtib⁹ apoſtolorũ.
Matth. xvij. Unde qñ apoſtoli viderunt Moyſen
z Heliã loquẽtes cũ Jeſu in transfiguratione:puta
rũt Heliam veniſſe tanq̃ ꝑcurſorẽ:ſed cum poſtea
neminẽ viderẽt niſi ſolũ Jeſum:iõ deſcendẽtes de
monte dixerunt Chriſto interrogãtes eũ. Quid er
go dicũt Scribe:ꝙ Heliam oportet primo venire?
Quibus reſpondit Chriſtus dicẽs. Helias q̃dẽ ven

turus eſt ⁊ reſtituet oīa. Dico aūt vobis ꝙ Helias
iā venit: ⁊ nō cognouerūt eū/ſed fecerūt in eo quecū-
ꝙ voluerūt ⁊c. Et tūc cognouerunt diſcipuli qḋ de
Joāne baptiſta dixiſſet eis ⁊c. In q̄b⁹ verbis oñdit
xp̄s ꝙ duplex erat eius aduent⁹. Nam in primo ve-
nerat ad redimendū genus hūanū a pctō per mor-
tem ⁊ paſſionē: in quo aduētu ꝑuenerat iā eū Joā
nes batiſta in ſpū ⁊ virtute Helie. Sed iterū i fine
mūdi erat xp̄s venturus ad iudiciū generale: ante
quē erat vēturus Helias in ꝑſona ad predicandum
Judeis: ⁊ conuertendos eos ad xp̄m: prout dictum
eſt: Sed Scribe ⁊ Phariſſei malitia ⁊ odio occeca
ti hoc non cognoſcentes xp̄m negauerunt: ⁊ in hac
infidelitate remāſerunt: et morbo hereditario ſuis
hāc cecitatē reliquerūt. Naꝫ prius expectant He-
liā ꝙ veniat Meſſias eoꝝ. Et ſic pri⁹ inuocant He
liā ꝙ Meſſiam. Vñ qñ circuncidūt pueros in ſyna-
goga: ꝑparant duas ſedes: vnā ꝓ Helia quē credūt
venire: ⁊ ibi adeſſe in circunciſione: et alterā ſedem
preparant ꝓ rabino q̄ exercet actū circūciſiōis. Et
S dicebāt in eis nō eē peccatum nature
ſic continue manēt in iſta cecitate: quā quodā mor
bo hereditario habēt ex fermēto ſcribarū ⁊ pharif
ſeoꝝ. ¶ Iteꝫ ꝙ dogmatizabāt ſcribe ⁊ phariſſei ꝙ
in eis nullū erat pctm̄ nature. naꝫ poſtq̄ erant filij
Abrahe ⁊ Iſrael ſecūdū carnē: erāt liberi ab omni
pctō nature. vñ non putabāt circunciſionē eis eſſe
datā ad tollendū pctm̄ nature qḋ oēs traximus ex
Adā: ſed tantum eſſe datā ad diſtinguendum filios
Abrahe a populo gētili/qꝛ ſolum ppl'm gentilē pu-
tabāt natural'r peccare ꝓpter idololatriā. Et ſic ꝑ
circūciſionē putabāt euadere pctm̄ populi gētilis
ſed ꝑ ſola ſacrificia ⁊ oblationes et purgationes et
lotiones putabāt ſufficienter purgare oē pctm̄. Et
ſic putabant ⁊ dogmatizabant opera legis Moyſi
ſufficienter ⁊ plene iuſtificare hoīeꝫ ab oī peccato
in propria virtute. Et ex hoc inferebāt ꝙ Meſſias
in lege ꝓmiſſus nō erat liberaturus/nec redēptu-
rus Iſrael a pcti ſeruitute: qꝛ ꝑ opa legis ſufficien-
ter liberabanť ab oī pctō: ſed Meſſias in lege pro-
R
miſſus ſolū erat eos a ſeruitute tēporali ⁊ captiui-
tate Romanoꝝ liberatur⁹: ¶ Itē dogmatizabant
ꝙ Meſſias non erat daturus bona ſpūalia: ſꝫ tan/
tū tēporalia in illa terra. ⁊c. Et ſic dicebant: ꝙ poſt
ꝙ Meſſias non erat datur⁹ eis bona ſpūalia: ſed ſo
lū tpalia: nec erat eos liberatur⁹ a naturali ſerui-
tute pcti: ſꝫ ſoluꝫ a ſeruitute ⁊ captiuitate tpali: ⁊ iō
dicebant ꝙ Meſſias nō debeba eſſe de⁹: ſꝫ purus
hō: Et iō Joannis. viij. qñ xp̄s dixit eis. Si fili⁹ vos
liberauerit vere liberi eritis. reſponderunt: nos ſe
men Abrahe ſum⁹: ⁊ nemini ſeruiuimus vnq̄. Quō
tu dicis: Liberi eritis? Quaſi dicerent. nos natura
liter liberi ſum⁹ a pctō. Quib⁹ reſpōdit xp̄s. Amē
dico vobis: quicūq̄ facit pctm̄ ſeruus eſt peccati.
Sed vt oſtenderet xp̄s ꝙ lꝫ ipſi eſſent filij Abrahe
ſm̄ carnē: tū propter hoc nō euadebant pctm̄: cum
eſſent filij diaboli ſm̄ imitationē: et ſic non poſſent
euadere pctm̄: niſi xp̄s faceret eos filios Abrahe
ſm̄ ſpiritū ⁊ ꝓmiſſionē: ideo ſubdit Chriſtus. Scio
ꝙ filij Abrahe eſtis: ſm̄ carnem ſupple. Sed quia
eſtis a patre diabolo ſm̄ imitationem: ideo opera
patris veſtri ⁊ deſideria eius vultis facere. Nam ſi
cut ille in veritate ſui creatoris in qua creatus eſt/
nō ſtetit: ſed ex inuidia deſiderauit ⁊ propoſuit me
occidere: ita vos tanq̄ filij diaboli deſideria eius
vultis facere ⁊ adimplere: eo ꝙ nō ſtatis in ṽitate:
legis: peruertendo verū ſenſum et intelligentiā le-
gis ⁊ prophetarum/⁊ deprauādo ſcripturas per ve
ſtras falſas traditiones. Scdō volendo me occide-
re ex inuidia: imitātes diabolū q̄ ab īcitio ꝓpoſuit
⁊ deſiderauit me occidere: volēdo occupare ⁊ vſur
pare locū meum ⁊c. ꝑut dictū eſt in expōne pſalmi
lxxj. Ex quibus ſupradictis ptꝫ: ꝙ ſcribe et phariſ-
ſei nō intendebant nec deſiderabant liberari a pec
cato per Meſſiā: qꝛ iam putabant ſe eſſe liberatos
ꝑ opera legis a pctis ꝓprijs cōmiſſis. Et ſic ſolum
expectabāt liberari ꝑ Meſſiā a ſeruitute tpali. Et
expectabant enim ſolum: vt daret eis bona tpalia: ⁊ ſic negabant Meſſiam eſſe deū. Et ideo dicebant
Chriſto. De ope bono nō lapidamus te: ſed de blaſ-
phemia: qꝛ homo cū ſis. te deum facis ⁊c. Ex ſupra-
Doctrina ſcribarum heretica.
dictis oīb⁹ ptꝫ doctrinā ſcribaꝝ et phariſſeoꝝ fuiſ
ſe hereticā. Qḋ probať. Nā totaliter cōtradicebat
veritati legis ⁊ ꝓphetarū: ⁊ ꝑuertebat verum ſen-
ſum ſacre ſcripture: vt ptꝫ intuēti. Iteꝫ illa doctri-
na eſt heretica que tollit donū optimū legis ⁊ pro-
phetaꝝ: ſed doctria ſcribaꝝ et phariſſeꝝ eſt hmōi:
igiť eſt heretica. Maior ptꝫ. Minor probať. Nam
illa doctrina tollebat et negabat finē legis negādo
xp̄m. Nā illa lex ordinabať i xp̄m tanq̄ in ſuū finē: vt daret gratiā in preſenti: ⁊ gloriam in futuro: ſꝫ il
la doctrina negat Chriſtū redēptorē et glorificato-
rē: ergo tollit ⁊ negat finē optimū legis et ꝓpheta-
rū. Nā lex ⁊ prophete expectabāt Chriſtum redem-
ptorē ⁊ iuſtificatorē ⁊ glorificatorē ⁊ gratificatorē: vt ptꝫ ꝑ totū diſcurſum ꝓphetaꝝ: ſed doctrina ſcri
baꝝ ⁊ phariſſeoꝝ negat oīa iſta: ⁊ non expectat libe-
rationē a pctō ex obſeruantia legis: ſed ſolū libera
tionē a captiuitate: ⁊ ſeruitute tpali: nec expectat
bona ſpūalia: ſed tm̄ tpalia vt dictū eſt: ergo tollit
bonū ⁊ optimū finē legis: ⁊ per ꝯñs diſſipat legem
⁊ ꝓphetas: ⁊ ſic eſt heretica. Et ideo ſaluator tanq̄
hereticā ⁊ blaſphemā cōdemnauit totā illā doctri-
nam/vt ptꝫ Matth. v. ⁊. vj. ⁊. vij. ⁊. xv. ⁊. xxiij. Et ap-
pellat eā fermētū corruptiuū legis ⁊ prophetarū: a
quo monet nos cauere ⁊ fugere: vt ptꝫ Matth. xv.
V Nota ꝯ phariſſeos
Et hec fuit cauſa quare ſcribe ⁊ phariſſei cōſpira-
rūt in mortē Chriſti: eo quia cōdēnabat tanq̄ here
ticā doctrinā eoꝝ: vt ptꝫ per totū diſcurſum euan-
geliorū. ¶ Sed qꝛ ipſi ſcribe ⁊ phariſſei manſerūt
confirmati ⁊ obſtinati in tali heretica doctrina per
Chriſtū cōdēnata: ideo trāſtulerunt eā in ſuos ſuc-
ceſſores tanq̄ morbū peſtiferū ⁊ hereditariuꝫ. Ad
cui⁹ intellectū eſt iterū notandū: ꝙ poſt mortē xp̄i
poſtq̄ ſcribe phariſſei ꝑ publicam famam ⁊ multa
ſigna ⁊ miracula nouerūt Chriſtū reſurrexiſſe: pro-
pter qḋ multi de populo cōuertebanť ad Chriſtuꝫ/
cōfitentes ip̄m fuiſſe verū Meſſiam in lege ⁊ pro-
phetis ꝓmiſſum: tunc ad peruertēdā opinionē po-
puli quā de Chriſto habebat/conati ſunt oſtendere
qualiter lex Moyſi erat in ſe ꝑfecta ⁊ nullo modo
abolenda: ſed ineternum duratura: Scdō qualiter
Meſſias in lege ꝓmiſſus nō debebat eſſe de⁹: nec
dare bona ſpūalia: ſed tpalia: nec debebat redime-
re Iſrael a pctō: qꝛ iam hoc operabať lex: ſꝫ ſolum
debebat liberare Iſrael a ſeruitute et captiuitate
tpali Romanorū: ⁊ ꝙ erat vētur⁹ cū magna ꝑtāte
temporali ⁊ maieſtate: vt oīa ſupradicta poſſet effi
cere. Et ex hoc arguebant et predicabant populo
Jeſum Chriſtum non fuiſſe Meſſiam: Et ideo
per omnes illos quadraginta annos contradixe-
runt apoſtolis. Sed poſtq̄ poſt deſtructionē ciui-
tatis viderūt ſe nihil ꝓfeciſſe contra diſcipulos xp̄i
⁊ chriſtianā religionē: immo videbant eam augeri
tunc recurrerunt ad magicas artes. Et ſic vt ſuam
ꝑfidiam fortius poſſent aſtruere: aſciuerūt in ſocie
tatem ſuā quendaꝫ necromanticum et magū/noīe
Mair/genere Idumeū: ⁊ fecerunt ip̄m proſelytuꝫ
precibus ⁊ muneribꝰ/inſtruēdo ip̄m in lege ⁊ pro-
phetis cū falſa intelligentia ⁊ deteſtabili fermento
eorū. Sed cū iſte Mair eſſet iā de ſe verſut⁹ ⁊ aſtu-
tus vt complaceret phariſſeis excogitauit iniquū
modū ad cōfirmandā ⁊ augendā malitiā eorū. ⁊ di-
xit qualiter de⁹ duplicē legē dedit Moyſi in mon-
te Sinai. Primo vnā ⁊ ſcriptā in tabulis ⁊ i char-
tis. ⁊ aliā oretenus ⁊ ſecretam. Vñ Moyſes ſolum
manifeſtauit legē ſcriptā populo: que ꝯtinetur in
illis quinq̄ libris q̄ habenť apud oēs: ſed non ma-
nifeſtauit legē ſecretā ore tenus datam. ſed illā tan
tū manifeſtauit Joſue cū pacto: vt ille tantum ma-
nifeſtaret ſuo ſucceſſori. Et ſic dicebat iſte ſacrile-
gus Mair ꝙ illa lex per ſucceſſores venerat vſq̄ ad
ipſum cui ꝑcepit deus manifeſtare eā omni popu-
lo hebreorū ꝓpter inſtantē neceſſitatem: qꝛ multi
Judeorū cōuertebātur ad Chriſtū: ne iudaiſm⁹ de
ſtrueretur. quā quidē legē appellauit: Thora ſebe al-
pe. i. legē ore datā. ⁊ etiaꝫ appellauit eam Miſna. i.
ſecundā legē In qua quidē lege cōtinentur multa
erronea/⁊ contraria veritati. ſed inter cetera conti
netur ꝙ prima lex non fuit data niſi ad quandaꝫ in
ſtructionem tēporalem: ſed iſta ſecūda eſt ꝺ vltima
intētione dei tanq̄ declaratio prime. Et qḋ iſta ſe/
cunda debēt corrigere primā: ⁊ cum ſit maioris au-
ctoritatis ⁊ de vltima intentione dei Et ſic cōtinet
multa contra veritatē litere peruertēdo verū ſen-
ſum prime legis quam habemus ad falſam ꝓpoſi-
tum eorū. ⁊ cōtinet etiā oēs traditiones phariſſeo-
X rū/vt oſtenderet eas a deo ordinatas. Omnes autē
iſtas traditiones cōtētas in iſto Miſna ſiue ſecūda
lege/poſtea redegit in ſcriptis quidam appellatus
Rabi Judanaſſi: q̄ ſcdm̄ alios vocatur Rabi Mo-
noa/in quodā volumine multis libris diuiſo: qḋ Ju
dei appellant Miſna. i. ſcdam legē. ¶ Sed tempo-
re magni Conſtantini videntes Rabini hebreoꝝ to
tum populum gentilē cōuerti ad Chriſtū ⁊ deſtrui
oīa idola ⁊ oīa tēpla idolorū conſecrari in eccleſias
No. ꝺ diuerſis doctrinis iudeorum.
Chriſti: ex cuius occaſione maxima multitudo Ju
deorum conuertebať ad Chriſtū eo qḋ manifeſte
patebat Chriſtū fuiſſe verū Meſſiā: poſtquā in no-
mine ei⁹ oīa idola delebanť ſcdꝫ oracula oīm pro
phetarū. Hoc ergo videntes rabini iudeorū cōgre
gati ſunt in Babylonia egypti in magna multitu-
dine: qui ſupradictū Miſna prolixius et copioſius
expoſuerunt: ⁊ i plures libros diuiſerūt. Quā qui
dem ſcripturam Thalmud appellauerunt. In quo
quidem Thalmud multa falſa ⁊ cōtra rationē ⁊ na
turam ⁊ bonos mores cōfixerunt Inter cetera eñ
dicunt ꝙ qñ Moyſes accepit ſupradictā duplicem
legē in mōte Sinai: pariter fuerūt cū Moyſe ani-
me oīm ꝓphetarū. ſ. Eſaie ⁊ Hieremie et aliorum: qui ſinguli ſuas ſingulas acceperūt prophetias: q̄
quidē aīe ꝓphetarū poſtea tēporib⁹ ſuis venerunt
ad corpora ſua: ⁊ ſic ſuis tēporibus manifeſtarūt i
Iſrael ſuas ꝓphetias. Itē tertio dicunt qḋ ibidē
fuerūt aīe omniū rabinoꝝ qui cōpoſuerunt Thal-
mud. ⁊ ibi in mōte Sinai acceperunt intelligentiā
legis ⁊ ꝓphetarū ⁊ totā doctrinā traditā in ipſo
Thalmud. q̄ quidem aīe venerūt ad ſua corpora tē
pore magni Conſtantini. qui tradiderūt thalmudi
cam doctrinā in libris Talmudi. Et iō dicūt qḋ illa
doctrina non pōt mētiri: poſtq̄ fuit tradita a deo
ſimul cū lege ⁊ ꝓphetis. Quā q̄dā doctrinā Thal-
mudicam legūt ⁊ obſeruant hodie oēs Rabini Ju
deorū: ⁊ cum ea regunt Judaiſmū ⁊ Judeos ſimpli
ces: ⁊ in tali deceptione et cecitate perſeuerant. Ex
ſupradictis oībus ergo ptꝫ ꝙ doctrina Thalmudi
ca quā hodie iudei obſeruant habuit ortum a ſecta
ſcribarū ⁊ phariſſeorū. Nam hodie adhuc tenent ⁊
obſeruant documenta falſa et heretica ſupradicta. Tenent iudei hec heretica documēta.
Nam adhuc tenent primū falſum documentū. ſ. qḋ
magis obligať homo honorare ip̄m magiſtrum le-
gis quē appellāt Rabi: q̄ honorare patreꝫ ⁊ matrē
et magis ſubuenire ipſi Rabi: q̄ patri ⁊ matri. Itē
obſeruant ſecundū ⁊ aſſerūt ꝙ ſoli filij Abrahe et
Iſrael ſecundum carnē ſunt ſaluandi. Item aſſerūt
tertiū ꝙ abſq̄ penitentia ⁊ reſtitutione male abla
ti ſaluanť ſeruando legalia ⁊ doctrinā Thalmudi
cam. Item aſſeruut ꝙ malū ꝓpoſitū ⁊ voluntas nō
obligant ad pctm̄ niſi ſequať effectus. Item aſſe-
runt ꝙ mendaciū non eſt peccatū ſine periurio: et
ideo nō faciūt cōſcientiā mētiri chriſtianis et alijs
nationibus. Itē aſſerunt aliud falſum documentū
ꝙ licitū eſt vindicare iniuriā quocūq̄ modo Item
ꝙ licitū eſt habere odio inimicum ⁊ ledere q̄cunq̄
modo ip̄m. Itē dictis ⁊ factis ducūt vitā ſimulataꝫ
et fictam maxime contra chriſtianos. Item vltimo
tenēt ꝙ totū premiū legis eſt tēporale: et nihil cre
dunt ſpirituale. Et ſic patet ꝙ iſta doctrina Thal-
mudica habet ortuꝫ ⁊ falſa doctrina Scribarum ⁊
Phariſſeorū quam Chriſtus increpat ⁊ execratur
Mathei. v. ⁊. vj. ⁊. xxiij. ¶ Itē obſeruant ⁊ aſſerūt
tria alia heretica ⁊ mala deteſtabilia documenta.
Primo: ꝙ lex Moyſi eſt ineternum duratura quo
ad cerimonialia. Scdō: ꝙ lex Moyſi non promittit
niſi tēporalia bona Tertio: ꝙ Meſſias in lege et ꝓ
phetis promiſſus non erat venturus niſi ad libe-
randum Iſrael a captiuitate tēporali ⁊ ad dandum
bona tēporalia. Ex quibus cōculdunt Jeſū Chriſtū
non fuiſſe Meſſiam. Et ſic patet ꝙ iudei moderni
nil aliud obſeruant niſi traditiones falſas ſcribarū quare iudeorū doctrina ē heretica.
⁊ phariſſeorū ⁊ Thalmudiſtarum: ⁊ per cōſequens
doctrinā hereticaꝫ per Chriſtū condemnatam ⁊ re
probatam tanquam fermētū corruptiuū legis ⁊ ꝓ
phetarū. Que quidē doctrina ideo dicitur heretica
⁊ corrupta/eo ꝙ tollit ⁊ negat totam veritatem et
verum finem principaliter ⁊ finaliter intētū ⁊ expe
ctatum in lege ⁊ prophetis. Nam tota lex et ꝓphe-
te nil aliud clamabant nec expectabant niſi Chri-
ſtū futurū declaratorē legis ⁊ ꝓphetarū: et futurū
redemptorem per mortem ⁊ paſſionem ⁊ futurum
glorificatorem per ſuam reſurrectionem. Et ſic lex
euangelica nil aliud eſt niſi veritas ⁊ finis vltima
tus ⁊ intentus ⁊ deſideratus in lege et prophetis
Et ideo dixit Paulus in iudicio coram Feſto et re-
ge Agrippa: vt patet Actuū. xxvj. Unde ait Auxi-
lio autem adiutus dei vſq̄ ad hodiernum diem ſto
teſtificans minori atq̄ maiori nil extra dicens quā
ea que prophete locuti ſunt futura eſſe ⁊ Moyſes/
ſi paſſibilis Chriſtus ſi primus ex reſurrectione
mortuorum lumen annunciaturus eſt populo. Ex
quibus verbis apl'i ptꝫ: ꝙ Moyſes ⁊ prophete nil

aliud locuti ſunt: niſi xp̃m paſſibilẽ ꝓ nr̃a redem-
ptiõe: ⁊ primo reſurrecturũ ꝓ nr̃a glorificatiõe: et
nũciaturum lumẽ ⁊ veritatẽ legis ⁊ ꝓphetarum. Sed
qꝛ nil aliud extra legẽ ⁊ ꝓphetas annunciabat Pau
lus ⁊ ceteri euangeliſte eſſe cõpletũ ꝑ xp̃m niſi ea q̃
lex ⁊ prophete predixerunt futura ergo lex euange
lica nil aliud eſt niſi veritas legis ⁊ ꝓphetarũ et fi-
nis intentionis eis. Judei ergo moderni auferentes
⁊ negãtes a lege iſtam veritatem ⁊ vltimũ finẽ fal
ſificãt legẽ ⁊ ꝓphetas: et ſic manent heretici ⁊ ſacri
legi. Ex qͥbꝰ ptꝫ ꝙ chriſtiana religio vere obſeruat
legẽ Moyſi quantũ ad ſubſtantiã ⁊ eſſentiã ⁊ veri
tatẽ eius. Et per ↄ̃ns Judei moderni nullo modo
ſeruant legẽ Moyſi poſt publicationẽ euãgelij: qꝛ
cerimonie quas obſeruant iã ſunt mortue et morti
fere ⁊ falſe: poſtq̃ nil futurũ iam ſignificant poſtq̃
fuit iam impletũ ꝙ ante ſignificabant: ꝑut declara
tũ ẽ i quinque ſupradictis q̃õnibus. Et ſic manent
Judei ceci in ſua obſtinatione vſq; ad ſcd̃m aduen
tũ Chriſti ante quem veniet Helias ad p̃dicãdũ eis
⁊ declarandũ eis veritatem legis Moyſi ⁊ ꝓpheta
rũ. Et tũc cognoſcent ſe eſſe deluſos ⁊ deceptos / et
ſic cõuertent̃ ad dñm deũ ſuũ ⁊ Dauid regẽ ⁊ Meſ
ſiã ſuũ: vt ptꝫ zacha. iij. ⁊ Mal. iiij. ⁊ ſupra ꝓbatũ ẽ
Et ſupradictis ẽt ptꝫ q̃ quatuor ſunt q̃ detinent Ju
deos i ſua obſtinatione. Prĩo / qꝛ putant legẽ Moy
ſi ꝑfecte iuſtificare hoĩem: ⁊ eſſe ſemꝑ duraturã: ⁊ ꝑ
ↄ̃ns nõ ordinari ad aliũ finẽ ⁊ maiorẽ ꝑfectionẽ: ſꝫ
eſſe literaliter intelligendã cuius oppoſitũ ꝓbatũ
eſt in p̃ſa ⁊ ſcd̃a q̃õne. Scd̃o qꝛ putant oĩa in lege
promiſſa eſſe t̃palia. Tertio quia putant ꝙ meſſias
in lege ꝓmiſſus non erat daturus bona ſpũalia: ſed
tm̃ t̃palia: ꝙ ſolũ d̃bebat eos liberare a t̃pali capti
uitate: quia iam liberabant̃ ab oĩ pctõ ꝑ opa le-
gis: Et ſic negãt Chriſtũ eſſe meſſiam: cuiꝰ oppoſi-
tũ probatũ eſt in. iij. q̃õne. Quarto / qꝛ putant legeꝫ
euangelicã eſſe contrariã legi Moyſi: et eſſe falſaꝫ
et ſacrilegã in ſua credulitate ⁊ religiõe: cuiꝰ oppo
ſitũ probatũ eſt in. v. q̃õne. Quã quidẽ ignorãtiã et
cecitatẽ ſi deponerent ab oculis mentis illico vide
rent veritatẽ et conuerterent̃ ad fidẽ xp̃i. Sed hic
querit̃: vnde ẽ ꝙ cũ Judei videant manifeſte iſta
ſupradicta eſſe vera per ſacrã ſcripturã legis ⁊ pro
phetarũ: quare ergo non cõuertunt̃? Ad hoc r̃ndet̃
ſicut pluries dictũ eſt / ꝙ ſcriptura vete. teſta. tota
eſt velata velo cerimoniarũ et enigmatũ: ſub q̃bus
latet veritas euangelica. Jn cuius ſignũ Moyſes
ponebat velum ſibi ante faciem quando legebat ⁊
promulgabat Iſrael: ad denotandũ quod illa ſ lex
erat velata literalibꝰ cerimonijs ſub q̃bus latebat
veritas euãgelica: q̃d velum Chriſtꝰ debebat au-
ferre in ſuo aduentu. Sed q̃ñ Scribe ⁊ phariſſei ne
garõt Chriſtũ corã Pilato ⁊ dixerũt: Sanguis eius
ſuꝑ nos ⁊ ſuꝑ filios noſtros: tunc fuerunt occecati
ſub illo velamine: ⁊ fuit eis maledictio cecitatis
añ oculos mentis inflicta generaliter vſq; ad ſecun
dũ aduentũ. Et q̃ñ legunt Moyſen ⁊ ꝓphetas ſem
per habent illud velamen cecitatis ante oculos: et
ſi non poſſunt cernere veritatẽ niſi ſpũali lumine
illuſtrentur. Quã cecitatem p̃dixit eis Dauid pſal.
lxviij. dicens. Obſcurent̃ oculi eorum ne videãt: ⁊
non intrent in iuſtitiã. i. veritateꝫ tuã. Jtem Eſaie
vj. O cceca cor populi huius: ⁊ aures eius aggraua
⁊ oculos eiꝰ claude: ne forte videat oculis ſuis: et
auribus ſuis audiat: ⁊ corde ſuo i̾telligat: et cõuer
taṫ ⁊ ſanẽ eũ ⁊c. Sed qꝛ aliquid cõtinue aut inter
polatim baptizant̃: ideo ſubdit. Sꝫ adhuc decima ſ
tio ⁊c. ¶ Unde eſt aduertendũ quod licet multi ba
ptizentur ꝑ ſucceſſionẽ in t̃pis tñ nõ eodẽ fine. Nã ex
triplici ex cã multi veniunt ad baptiſmũ nã q̃dam
baptizãtur violenter vt fugiãt mortẽ ſm̃ q̃d frequẽ
ter ꝓpter eorũ ſcelera expoliant̃ ex cõmotione po
pulorũ. Et iſti vix aut raro ſunt boni vſq; ad tertiã
generationẽ: eo q̃d latenter docẽt filios ritus iudai
cos. Quidã aũt veniũt ficte ad baptiſmũ vt valeãt
cũ chriſtianis cõuerſari ⁊ ad negotiationes et colli
genda publica vectigalia ⁊ pedagia admitti ⁊c. Et
iſti raro ſunt boni vſq; ad tertiã gñationẽ propter
eandem cãm. Quidã aũt licet pauciores veniunt
ad baptiſmũ ex ſola illuſtratione ſpũs ſancti per-
tractando ſcripturas cũ chriſtianis: ⁊ iſti cõiter im
mo ſemper ſunt boni cognoſcẽtes veritatẽ ſcriptu
rarũ. Ceteri aũt ſẽꝑ manent in ſua ceſſitate ꝓpter
maledictionẽ eis inflictã vſq; ad aduẽtũ Helie ãte
ſcd̃m aduentũ Chriſti. Ideo nos Chriſtiani quibus
datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei agamus gratias
dño noſtro Jeſu Chriſto: q̃ ad cognitionẽ veritatis
nos fecit ꝑuenire. Qui cũ p̃re ⁊ ſpũ ſancto viuit et
regnat deus per oĩa ſecula ſeculorũ. Amen.

Quartuor detinent iudeos i obſtinatiõe

q̃ſtio.

Quare iudei nõ conuertuntur.

Judei ex triplici cã veniunt ad baptiſmũ

¶ Jo. Ba. Aſcenſius Lectori. S.

Habes lector pie opꝰ luculentũ
⁊ hoĩe chriſtiano digniſſimum:
q̃ppe cuius cognitione (vt in
ep̃la nũcupatoria diximus) nul
la pars vite ipſius cleri vacare poteſt: ſem
per enim pſalmi: ſemper cantica eccleſia
ſtica. quia ſemper laus dei in ore eius: ver-
ſari debent quorum omnium expoſitio an
te Judeorum cõfutationẽ in hoc opere ha
betur tam dilucida vt nulla ſit clarior: ⁊ tã
chriſtiane religioni fauens: vt nulla ſit que
lectorem magis ⁊ ad diuine lectionis amo-
rem: et ad chriſtiane religionis ⁊ obſerua-
tionem ⁊ obſeruantiam inducat. Proinde
ingentes debemus omnes gratias longe-
verendo patri Jacobo Perem de Valen
tia Chriſtopolitano epiſcopo: qui pro no-
bis tot ſacras lucubrationes obiuit. Pro-
ximas autem venerando patri ac magiſtro
noſtro Joanni Focaudo: abbati Clareual-
lis: qui ex hiſpanijs ad nos vſque prefa-
tum opus transferendum curauit. Neque
tamen modicas honorando patri Matu-
rino de Cangeyo: qui operis impreſſio-
nem procurauit ⁊ indice premiſſo decora-
uit. Tuarum igitur fuerit partium tot la-
bores iuſta nõ defraudare mercede. Vale.

Jodocus Badius Aſcenſius. Religioſo admodum: atq; diſerto patri. M. Maturino de Cangeyo: profeſſionis diui Bernadi candidiſſimo. S. D.

Vbi primum te / Maturine / pater obſeruande: ⁊ intus / ⁊ in cute noui demiratus ſum
fateor / mores tuos ſanctiſſimos / ⁊ laudatiſſima iſtius ordinis profeſſiõe digniſſimos
obſeruati ad hoc raram iſtam ſapientiam / ſuaui / ⁊ eidem non vulgari coniunctaꝫ elo-
quentie: veneratuſq; demũ ſum / tuam tam temperatam ⁊ tamen feruentiſſimam (cũ
in ea re non facile modum excedas) in optimum maximum deum noſtrum cum cha
ritate non ficta religionem. Quocirca p̃mũ te dilexi non vulgariter: mox etiam ama
ui non ſigniter / ac deum veneratus ſum haud ſecus a debui obſeruanter. Nunc vero
tanta virtutis tue acceſſerunt monimenta: vt quo te ſatis amplo honore ꝑſequar ex-
cogitare nequeã: niſi forte ſimul paternitatem tuam diligã amem / obſeruẽ. Quos tamẽ conatꝰ omneis
ſuperant tua cum in literatos omneis: tum in me literatorum facilem infimum / merita. Tua ſiquidem
vnius opera / ⁊ accuratione diuine deuotiſſimi Bernardi lucubrationes ſub vno codice propediem in
veſtitu prodilient deaurato. Tua eiuſdem cura ac opera (Reuerendo tamen patre Magiſtro noſtro
Joanne Focaudo Clareuallis abbate digniſſimo ad hoc opitulante) ſuperiori anno emiſimus ſanctiſ-
ſimas (ne ſolum eruditas dicam) expoſitiones domini / ac Magiſtri noſtri Jacobi Peterem de Valẽtia
Chriſtopolitani epiſcopi in centum quinquaginta Dauidis / quos pſalmos vocant / in officialia / euan-
gelica / ⁊ cetera eccleſiaſtica cantica. Veruntamen (vt Ouidianum illud vſurpem) Sanctius his et q̃d
dominari in cetera poſſet: Deerat adhuc. Opus videlicet cui non ab re Canticis canticorum titulus eſt:
⁊ ob id ceteris ſanctius cenſendum: q̃ ab eodem ſpiritu ſancto / a quo cetera quoq; dictatum maxi-
mum canit ſacramentum: vt e quo ſacramenta emanauerunt omnia. Quod nunc tandem / Beneficentiſ
ſime pater: eadem largitas tua nobis contulit imprimendum cum eiuſdem patris cum primis honorã
di / ſumme tum colendis: tum admirandis expoſitionibus. Colendis quidem ſumme / quod in eis ſum-
mopere ſtudet glorie Jeſu Chriſti domini noſtri / ⁊ eccleſie catholice ſponſe eius / videlicet phebea lam-
pade clarius demonſtrans hoc eorumdem epithalamion eſſe a ſpiritu ſancto per os ſapientis precentũ.
quod qui non amet / colat / ac veneretur plane ſe filium tanti ſponſi tanteq; ſponſe pernegat. Admirandis
autem tantopere / propter ſummam earum eruditionem: qua non exorte / nec violenter: ſed ſponte ac na
tiue omnia canticorum myſteria epithalamio dicto vendicat / tanta per ſpicuitate: tantaq; animorum
inuitatione: vt ego aliqui (fateor) frigidiuſculus / ⁊ a calore talis lectionis per lodicis parande ſolicitu
dinem pluſculum abductus / vt primum opus perlegi: ita inflãmatus ſim / ac in amorem eius raptus vt
vix meditanti aliudq; fere agenti exciderit mihi nuptiale carmen. quod quia pium licet minus cultum
eſt viſum / iudici ſequenti duximus apponendum. Sed vt ad merorem / per huius operis conſecutioneꝫ
factus ſum multorumm debitor primum quidem ipſius auctoris qui ipſum edidit deinde preuenerãdi
abbatis Clareuallis: qui ipſum nobis emiſit et ab Hiſpanijs vſq; per Pyrenea iuga ad nos trãſuehendũ
curauit. ſed potiſſimum tuus / pater Maturine / cuius hortatu / ope / opera / ⁊ auſpicio fauſtiſſimo predi-
tum opus luculentioribus: q̃ pſalterium ipſum / characteribus excudimus. Quo circa ne ingratitudi-
nis omnium macularum terrime mihi inurendo ſit nota: hãc opellam / et quicquid in ea meruerim lau
dis tue do: dedo: ac dico paternitati: nihil minus q̃ talem dicationem expectanti Sed eo ſum iudicio /
vt qui ſe minimum honore dignos eſtiment / eos eo cenſeam digniſſimos. Cui ſententie mee in hoc ope
re tibi dicando ſubſcripſit / ac ſuffragatus eſt tui mirator amatorq; ſingularis: ⁊ vir multa veneratione
dignus Magiſter Bernadus Hanegrauus. Suſcipe itaq; in partem amicam / quod amico fecimus auſu /
⁊ Vale pater optime. Ex officina noſtra chalcographa. Pridie natalis dominici. M. D. vij.

¶ Epithalamion Aſcenſianum.

OScula caſta para venienti Eccleſia ſponſo:
Clauſtraqꝫ virgineo mater honore para.
Et tu quecunqꝫ es proprie ſtudioſa ſalutis:
Mens: anima: ac ratio pectora munda para.
Ecce venit ſaliens thalamo tibi ſponſus ab alto:
Ut faciat votis cuncta petita tuis.
Atqꝫ exornatam cellas te ducat in amplas:
Et tibi perpetui monſtret amoris opus.
Infima ſummus init: rex regum pauperis aulam:
Uita necis vinclum: gloria dia lutum.
Eia age rumpe moras: venientem ſuſcipe ſponſum:
Amplexumqꝫ ſemel linquere ſponſa caue.
Omnia fert ſecum muliebris grandia mundi:
Et quicquid ſponſe mens bene ſana petat:
Delitias caſtas atqꝫ oblectamina ſancta.
Exprobraturus nil: dabit omne bonum.
Huic ſunt delitie tecum reſidere: loquiqꝫ:
Atqꝫ in complexu te retinendo mori.
Tempus erit propria quo te iam cede redemptam:
Effuſa ex imo corde lauabit aqua.
Et ſic ſeptuplici tandem dotata monili:
Incedes ſummi ſponſa ⁊ amica dei.
Naſcere: precqꝫ diem veniens age lucifer almum:
Currite fatales talia ſecla dee.
Tuqꝫ boni tanti Gabriel paranymphe propinqua
Ecce dies plena eſt: ſponſaqꝫ commota deo.
Tuqꝫ decus vatum caſtrorum pneuma beatum.
His thalamis auſpex ⁊ pius auctor ades.
Tu quoqꝫ ſponſe veni: ſummi ſapientia patris:
Uirginis intacte viſcera ſancta petens.
Tuqꝫ opifex rerum gnatum demitte volentem:
Hoc opus eſt veſtrum cura decuſqꝫ trium.
Et iam letus adeſt ſponſus: iam ſponſa cubile:
Iam ſua: iam ſeſe eſt omine pacta bono.
Iam ſponſi redimita bonis: iam flammea portat:
Mox ſponſum faciet prole frequente patrem.
Iam virgo fecunda deo concepit ab aure:
Et peperit ſponſum ſponſa pudica ſuum.
Iam mens feruenti ſponſum concepit amore:
Iam pariet ſponſo pignora grata ſuo.
Et iam ſponſa triplex ex omni parte beata:
Tota eſt pulchra fruens iam ſine labe deo.
Ergo per os Magni Solomonis ſpiritus alme
Cantica que ſuperent muſica dona: caue.
Nil opus eſt phrygio tibicine: nil Hymeneo:
Solus enim potis es proſpera cuncta dare.

Finis.

Sponſus chriſtꝰ. Sponſa eſt Eccl'ia. maria. Aia fidelis.

Septē ſacrorū. Maro in Bucco.

Virtutes.

Illuſtriſſimo dn̄o. dn̄o Alfonſo de Aragonia: miſeratione diuina Archiepiſcopo Ceſar Auguſtano: Iacobus Perē Epiſcopus Chriſtopolitanus ſuo domino metuendo Salutem cum Proſperitate plurimaꝫ optat.

SUperioribus dieb' dn̄e illuſtriſſime: plurimorū religioſorū aliorumqꝫ literatorū virorum vehementi exhortatiōe fui vexatus ac diſcrutiatus: vt Cantica Canticorum Salomonis: que intellectu difficillima ⁊ vere inextricabilia ſunt ⁊ habentur: in lucē aperire vellem: ad hoc vt illi fierent doctiores. Ipſe vero hoc animo coniectans ꝙ magnam prouinciā humeris meis imponerem: ⁊ plane mihi difficile laborioſumqꝫ videretur: tum ob munus publicū quo fungor: tū ob plurimas occupatiōes tā familiares ꝙ domeſticas quibus obruor: tū ob ingraueſcentē etatem meam: que laborib' iuuētutis minime reſpōdet: hoc eis ſpondere recuſaui. Nouiſſime autē venit ad me ſapientiſſimus ſacre Theologie interpres et profeſſor magiſter Michael Figuerola tue illuſtriſſime dominationis preceptor: qui tuo noīe me vnice rogauit: precibuſqꝫ contendit: vt aliquid ex illo vaſto ſacre ſcripture agro: cuī operā ⁊ ſtudiū dare expetis: rimari conarer quod doctrina et ſcientia cumulatū eſſet: et tua excellētia dignum haberetur. Ego autem ſumma cupiditate ductus inſeruiendi illuſtriſſime dominationi tue: ac parendi tuis imperijs: ad faciēdum ꝙ iubebas ilico me accinxi omni vite me diſcrimini obijciēdo. Quamobrem cū totius ſacre ſcripture vniuerſum cāpum e veſtigio peragraſſem: nil mihi magis decorum atqꝫ vtile: neqꝫ tua amplitudine dignū (vt mea fert opinio) viſum eſt: ꝙ ipſa Salomonis Cantica Cāticorū. In quibus Salomon inter Chriſtum ⁊ eccleſiam ſponſam ſuā mutuū explicat amorē vnumquēqꝫ fidelem Chriſtianum incitans ⁊ incēdēs: vt ſcripturā ſacrā in ſpōſam ducat ſuā. Eas igitur ob res animo īſtitui meo: ne tā pretioſa ſuppellex incognita extaret: que iam pridem parturio aliquando parere. Neminē tamen niſi dominationem ſuam illuſtriſſimam dignū exiſtimaui: cui hec eadē dicare deberē: cum ſit tibi optima indoles nobiliſſimū perſpicaciſſimumqꝫ ingeniū: humanitas: liberalitas: ingens animi magnitudo: ac ſtudiorū ſacre ſcripture voluptas vehemēs ⁊ oblectatio: tum etiam quia ī hac tempeſtate noſtra inter omnes ex clara familia natos: aut regio ſanguine cretos quod docti ſint atqꝫ habeantur: preter illuſtriſſimā dominationē tuā mihi occurrit nemo: tum etiā ob ſummā dignitatē in qua exiſtis: ⁊ munus eccleſiaſticū: quo fungeris: ⁊ vices regias quas ī toto regno Aragonie geris: ideo ſacrā ſcripturā te minime latere aut fugere exiſtimaui. Uerumenimuero cogitās mecū hoc opus intuendū in tanta eruditiſſimorum literatiſſimorumqꝫ virorum ipſius vrbis ⁊ regni: necnon tui ſenatus canonicorum: concione ⁊ copia que maxima eſt qui ingenio ⁊ prudētia pollēt ſingulari: ⁊ ꝙ nō ſit ita comptum atqꝫ expolitum ea eloquentia: eo dicēdi ornatu: vt par eſt: ⁊ ratio preſcribit: vereor ne illud paruī faciāt. Atqꝫ eo nō in minorem animi incertitudinē: heſitationēqꝫ coniectus ſum: ꝙ fuit noſter Cicero: cum librum de officijs ad Marcum filium dedit: q Athenis ſub Cratippo perſeueraret auditor. In quarum gymnaſijs et philoſophorū ⁊ eloquentiſſimorū virorꝫ frequētia erat. Uerūtamē volēs ac expetēs tue inclyte dominationi morē gerere: hoc opus expreſſi quo recti' valui: ⁊ eo ſtylo ſcolaſtico ⁊ pingui

Minerua. vt ſic dixerim: quo omnes tam docti q̃ mediocres ac etiã ſimplices religioſi ⁊ clerici: ceteriq; fideles capere perpendereq; valeant. Quod quidẽ opus clarꝰ decorabit animũ tuũ q̃ ſplẽdida purpura: aut q̃ (pene dixerim) ſi opulẽtiſſima vrbe dominationẽ tuã illuſtriſſimã donarẽ. Quare ſacre ſcripture ꝑ amplitudinẽ tuã incũbẽdũ eſſe cẽſeo: in qua q docti euaſerũt: etiã ſi ex humili loco nati ſunt: ſibi vẽdicarũt nomẽ: famã laudẽ: ⁊ gloriã. Et ad tãtã dignitatẽ ſublimant: vt in terris quaſi dij habeãtur. Quod facile dominatio tua attingere valebit atq; nanciſci. Nã vbi animũ intenderis: ingeniũ valet. Contempletur ergo dominatio tua: ponatq; añ oculos ⁊ emuletur famã inuictiſſimi regis Ferdinãdi amplitudinis tue genitoris chriſtianiſſimi: q ob exaltationẽ: laudeꝫ: ⁊ gloriã ſummi maximiq; Jeſu Chriſti ac fidei catholice honorẽ ⁊ ampliationẽ ad delẽdos fugandoſq; Mauros ex agro Betico Hiſpanie: nõ formidauit neq; exteriꝰ eſt perſonã ſuã aduerſus illos bellãdo manuſq; conſerẽdo ſtrenuo preſtantiq; animo maximis diſcriminibꝰ obijcere. Et tandẽ ſuo ductu dexteritate vigilãtia atq; ſolertia illos debellauit: vicit: fugauit: ⁊ in ſuam ditionẽ redegit Alfamã: Allorã: Cartama: Rõdã: Morbellã: ac famoſiſſimã ⁊ bello inſuperabilẽ ciuitatẽ Lorã: ⁊ Cãbille inacceſſibile oppidũ atq; vicinis cũctis quondã formidabile aſylum. q̃ plurimaq; alia oppida ⁊ municipia: que multorũ ſentẽtia inexpugnabilia habebãtur. Ita vt ex regno omni Granate parũ reliquũ ſit: cui propediẽ dominabitur. Qui ſi ventri ⁊ ſomno atq; laſciuijs deditus fuiſſet: ⁊ in otio marcere voluiſſet: nũq̃ tantã tãq; immenſam immortaliq; laudem ſibi ſuiſq; vendicaſſet. Et qđ potiſſimũ duco: vt qđ ſuperiores Hiſpanie reges: q̃q̃ id facere attẽtaſſent: adimplere nõ valuerũt: ad pater inclyte dominationis tue nõ perterritꝰ nec victꝰ labore neq; pretio corruptꝰ breui tẽporis curriculo peregit: ⁊ preſertim illa tenera etate: ꝙ miraculi loco ꝑfecto cenſendũ eſt. Et nõ ab re literis geſta illiꝰ mãdãda ſunt: vt eternũ nomẽ extet: ⁊ ſemꝑ viuere cẽſeatur. Et idcirco dñe illuſtriſſime nulla potẽtia: nulla vis tã magna eſſe põt: qn maior potiorq; ſit ꝑ diuturnũ ſtudiũ: ⁊ vigilãtiã circa vnãquãq; rẽ ſiue bellicã ſiue literariã. Quare ꝑ dominationẽ tuã illuſtriſſimã conãdũ atq; enitẽdũ eſt: vt nõ minori gloria atq; laude ob literarũ ſacrarũ ſtudia i eccleſia excellas: q̃ parẽs tuꝰ in armis excelluit. Sed hec hactenꝰ: nã ſatis ⁊ pluſq̃ decuit his peruagata eſt epiſtola noſtra. Cantica Canticorum vero legamus.

Cantabo dilecto meo canticum vinee ſue. Eſa. v. ¶ Licet Eſaias cantauerit canticum cõminationis contra vineam dñi: que erat domus Iſrael ſcđꝫ illiũ latum: tamen multo cõuenientius Salomon in hoc libello cãticorũ cantauit cãticũ vinee dñi: que eſt eccleſia dei quo ad omnes ſtatus vtriuſq; teſtamenti. qđ quidem canticum non dicitur canticum comminicationis: ſed canticũ letitie ⁊ gratie, eo ꝙ in eo predicitur totum myſterium noſtre redẽptiõis ⁊ ſalutis cõpletũ in nouo teſtamẽto. vt patebit. ¶ In qbꝰ verbis ꝓpoſitis tangunt ⁊ notant quatuor cauſe huius libri Cãticorũ Salo. Nã pmo ꝑnotat cauſa efficiens ⁊ auctor huiꝰ libri ꝑ h̃ ꝓnomẽ ego ꝑintellectũ i ly cãtabo. q̃ſi dicat. ego Salo. cantabo. Scđo notatur cauſa formalis per ly cantabo: quia oſtendit ſe velle procedere in hoc opere per modum cantilene: Tertio notatur cauſa finalis per ly dilecto meo per qđ oſtẽditur ꝙ hoc opus dirigitur deo: qui eſt finis noſter in cuius dilectione conſiſtit finis noſter ⁊ beatitudo. Quarto notatur materia huius libri in ly canticum vinee ſue. quia totus iſte liber eſt de eccl'ia que dicitur vinea dñi: vt patebit per ſingula. Et ideo anteq̃ procedamus ad expoſitionem huius libri: eſt videndum de vnaquaq; predictarum quatuor cauſarum. ¶ Quantũ ad primum eſt dicendum: ꝙ nemo Hebreorum nec catholicorum Chriſtianorum dubitauit vſq; ad ꝓſentem diem Salomonem edidiſſe tres libros ſapientiales ſ. Prouerbiorum: ⁊ Eccleſiaſtes: et Canticorum. Sed multi Hebreorum antiquorum dubitarunt an Salomon fuerit illuſtratus a ſpiritu ſancto i compoſitione horum librorum. Qui mouebãtur tali ratione nam Salomon fuit deprauatus in ſenectute: ⁊ declinauit ad idola: vt ptꝫ. iij. Reg. xj. ⁊ etiam declinauit ad artes magicas. ergo nunq̃ habuit ſpiritum ſanctum: quia non permiſiſſet ipſuꝫ in talia ſcelera incidere. Item hoc idem probãt ſingulariter de quolibet libro. nam primus liber qui dicitur Prouerbiorum ſiue parabole: eſt totus de doctrina moralẽ q̃ poteſt haberi abſq; ſpiritu ſancto. ſicut habuit Socrates/ ⁊ Ariſtoteles: et Plato ⁊c. Item in toto libro Eccleſiaſtes non loquitur niſi de his que ſunt ſub ſole: et non de rebus diuinis: vt ptꝫ ibidem. Item in eodem libro licet aliqñ memoretur hoc nomen deus: tamen nuſq̃ nominatur nomen domini tetragrãmaton. i. quatuor literarũ: qđ eſt hoc nomen dominus ſine quo nomine nihil eſt ſacrum nec ſpirituale nec a ſpiritu ſancto traditum in ſacra ſcriptura. Item liber Canticorum minus videtur traditus a ſpiritu ſancto/ eo ꝙ i eo nõ ſoluꝫ tacetur nomen domini tetragrammaton: ſed etiam hoc nomen deus: quia in nulla eius parte reperitur dominus: nec deus. Ex quibus omnibꝰ concludebant iſti qđ ſupradicti tres libri Salomonis nullo mõ pertinebant ad ſacram ſcripturam: quia Salomon non ſpiritu ſancto illuſtratus: ſed ex ꝓprio ingenio: et non de rebus diuinis: ſed de rebus humanis confecerat hos tres libros propter rationes iam dictas. Alij autem Iudeorum dixerunt: ꝙ licet liber primus ſ. Prouerbiorum aliquando loquatur de rebus diuinis: tamen liber Eccleſiaſtes non loquitur niſi de rebus humanis: et que ſunt ſub ſole: ⁊ ideo non memoratur in eo nomen domini tetragrammatõ. Et ſic multi illorum effecti ſunt heretici dicentes nihil eſſe ſupra ſolem: ſed animam humanam eſſe mortalem. Item iſti dixerunt etiaꝫ ꝙ Salomon non fecit librum Canticorum: niſi in commendationem filie Pharaonis vxoris ſue cuius pulchritudineꝫ commendat in illo libro. Et ſic multis iuuenes laſciui ⁊ mundani ſumebãt et vſurpabant aliqua carmina ex eo libro et applicabant ea domicellis et amaſijs ſuis. Et ſic abutebantur illo libro. ¶ Sed oppoſitum oſtendit Eſdras ſcriptor ⁊ reſtaurator ſcripture legis et prophetarum: qui collocauit ſupradictos tres libros Salomõis in canone ſacre ſcripture: ⁊ ſic ſynagoga Iudeoruꝫ non ſolum ante aduentum ſed etiam poſt aduentũ Chriſti recepit hos tres libros in canone in numero. xxij. librorũ iuxta numerũ literarum Hebraicarum/ licet collocauerint eos inter hagiographa. vt ptꝫ in prologo galeato beati Hieronymi. Immo dicit Hieronymus in prefatione quatuor homiliarum quas edidit ſup cantica: ꝙ facta fuit conſtitutio inter Hebreos ſui tẽporis ne quis Iudeus plebeius ⁊ popularis ꝑſumeret legere iſtũ librũ Canticorum Salomonis: nec tria prima capitula libri Geneſeos: nec primuꝫ capitulũ ipſius Ezechielis: nec totã illam partẽ a. xliiij. capitulo vſq; ad finem eiuſdeꝫ libri: eo ꝙ in his quatuor partibꝰ cõtinent myſteria ⁊ ſecreta ꝓfundiſſima ⁊ ineffabilia. Ideo ſolis peritiſſimis magiſtris cõceditur huiꝰ ſtudiũ ⁊ lectio. Sed hoc magis cõfirmat tranſlatio Chaldaica: que in titulis iſtorũ librorum appellat Salomonẽ ꝓphetam: ſpecialiter in hoc libro/ vbi dicit. Incipit liber Canticorum Salomonis prophete. Item hoc magis authorizat ſaluator. Joannis. vij. dicens. Qui credit in me ſicut dicit ſcriptura: flumina de ventre eius fluent aque viue. Que quideꝫ ſcriptura reperit Prouer. v. vbi ſcđm tranſlationẽ noſtrã dicit Bibe aquam de ciſterna tua: ⁊ fluenta putei tui. Itẽ hoc idẽ cõfirmat tota eccleſia: que in concilio Niceno recepit hos tres libros in canone ſimul cum ceteris libris ſacris. Et ſic Origenes/ et Clemens Alexandrinus/ et Euſebiꝰ Ceſarienſis in eccl'iaſtica hiſtoria/ ⁊ Auguſtinus primo de doctrina Chriſtiana enumerant hos tres libros inter ceteros libros ſacre ſcripture. Eſt verũ: ꝙ quidaꝫ catholici dixerũt: ꝙ licet iſti tres libri ſint de rebꝰ diuinis ⁊ traditi a ſpũ ſctõ ⁊ ꝑtineant ad ſacram ſcripturã: tñ Salomõ nõ habuit hoc immediate a ſpũ ſancto: ſed a Dauid patre ſuo: q̃ tradidit ipſi exemplar ⁊ deſcriptionem templi quam acceperat a deo et intellexerat oĩa opera exẽplaris: vt patet primi Paralypo. xxviij. Et ſic ſm iſtos Salomõ locutus eſt in iſtis libris ea que fuerant reuelata Dauid patri ſuo. Quod ꝓbant per ea que ipſemet Salomõ aſſerit Prouer. iiij. capitulo vbi ait. Ego filius fui patris mei tenellus ⁊ vnigenitus corã matre mea. Et docebat me atq; dicebat. Suſcipiat verba mea cor tuum ⁊c. Et ſic procedit Salomon in illo libro, prout didicerat a patre ſuo Dauid: vt patet intuenti. Et ſic videtur ꝙ quicquid dixit Salomon dixit ex doctrina patri ſuo reuelata: prout ipſe videtur ibi ꝓfiteri. Item hoc idẽ cõfirmant: q2 Salomõ habuit magiſtros. ſ. Eman/ ⁊ Ethan/ et Calcal/ et Dordan: qui docuerunt eum oĩa ſecreta libri pſalmo- hiero.

rū: ꝑut didicerant a patre eius Dauid. Et ſic cōclu
dunt iſti: ꝙ licet oīa tradita in his tribꝰ libris ſint
a ſpiritu ſancto: non fuerunt tñ reuelata immedia
te ipſi Salomoni/ſed ipſi Dauid patri eius. ¶ Sz
cum inſtat contra iſtos: ꝙ deꝰ dedit Salomoni cor
docile et itelligens/intm̄ ꝙ nullꝰ fuit ante nec poſt
ſimilis illi ⁊c. vt pz. iij. Regum. iij. Ad hoc reſpon
dent: ꝙ ſcientia quā poſtulauit ⁊ habuit Salomon
a deo: non fuit de rebus diuinis et ſpiritualibꝰ: ſed
tantū de rebus tēporalibus ad regendū illū popu
lū: vt pz ibidē. Sed contrariū dicit ipſemet Salo
mon. Sap. vij. vbi ait. Propter hoc optaui: et datꝰ
eſt mihi ſenſus: ⁊ inuocaui: et venit in me ſpiritus
ſapientie ⁊c. Itē Prouer. xxx. Verba cōgregātis fi
lij vomentis viſio quā locutus eſt vir cum quo eſt
deus: q̄ deo ſecū morāte confortatus ait ⁊c. vbi ma
nifeſte patet Salomō ſe immediate a deo habuiſ
ſe ſpiritū ꝓphetie per infuſionē ſpūs ſancti. ⁊ oſten
dit ſe eſſe ꝓpherā ⁊ locutū fuiſſe ꝓphetice de diui
nis myſterijs. Et ſic pz qualiter licet Salomon ſit
auctor inſtrumētalis hoꝝ trium librorum: tñ ſpūs
ſanctus eſt auctor principalis. ¶ Sed nunc reſtat
F reſpondere ad rationes in principio in ꝯtrium addu
ctas. Ad primam ergo dicitur: ꝙ licet Salomon in
ſenectute fuerit deprauatus: ⁊ declinauerit ad ido
la ex conſortio ſacerdotum idolorum/tñ cum hoc
ſtat ꝙ in iuuentute fuerit illuſtratus a ſpū ſancto/
Ambr. quo ipſū edidit prophetice illos libros de myſterijs
diuinis: vt patebit. Immo dicit Ambr. ꝙ Salomon
in fine egit penitentiam de peccato ſuo. Item dicit
Ambroſius ꝙ ex diuina prouidentia permiſſus eſt
Salomon cadere. quia alr̄ reputatus fuiſſet deus
aut meſſias a Iudeis propter ſtupendam eius ſa
pientiam ⁊ proſperitatem. ¶ Immo dicit Auguſt.
G Augu. ꝙ deus quandoq; permittit quoſdam peccare pro
pter bonum eorum: ne putent ſe ex proprijs viribꝰ
iuſtificari. Nec etiam cum deo in iudicium intrare
preſumant: et ex propria iuſtitia ſuperbire: ideo ꝑ
mittit deus eos cadere: vt vehementi penitētia ad
fortiora reſurgant. Et ſic beatus Ambro. et Hiero
nymus ⁊ Chryſoſtomus Salomonem frequenter
appellant ſanctiſſimū in ſcripturis ſuis. Ad aliud
qn̄ dicunt ꝙ Salomon in libro Prouer. non loqui
tur niſi de rebus moralibus: dicendum ꝙ immo lo
quitur ꝓphetice de rebus diuinis per parabolas
morales: vt infra patebit. Item cum dicitur ꝙ nec
in libro Eccleſiaſtes nec etiam in Canticis ponitur
nomen dñi tetragrāmaton. Reſpondetur. ꝙ licet
non ſcribatur ibi illud nomen: tamen ponitur ibi
deus et ſponſus eccleſie: qui per illud nomen ſigni
ficabatur in lege et prophetis: vt dictū eſt pſalmo.
viij. quia illud verbum incarnatum et illa perſona
Chriſti eſt verum nomen dei per illud nomen tetra
gramaton ſignificatum. Ad aliud cum dicunt qꝺ
Salomon fecit librum Canticorum in cōmendatio
ne filie Pharaonis vxoris ſue: manifeſte patet op
poſitū in litera. nā ſi hec que ibi memorantur dice
rentur de aliqua muliere: potius cederent in vitu
perium et irriſionem ꝙ in laudem: puta quando di
citur: naſus tuus ſicut turris Libani que reſpicit
contra Damaſcum: ⁊ venter tuus ſicut aceruus tri
tici ⁊c. Item iſta ſponſa manifeſte quandoq; dici
tur hortus concluſus: et quandoq; dicitur vinea:
et quandoq; dicitur paſtoriſſa/et quandoq; grex: q̄
omnia ſoli eccleſie conueniūt vt patebit. ⁊ hec ſint

dicta quo ad auctorem huius libri. ¶ Quantū au
tem ad ſcdm̄ de cauſa materiali. ſ. de materia libri
Canticorum: eſt aduertendum ſcdm̄ Hierony. in ꝓ
fatione librorum ſapientialium/qꝺ Salomon tria
opera ſcripſit que nobis ſunt ſine dubio notanda:
ſcilicet librum Prouerbiorū: ⁊ Eccleſiaſtes: ⁊ Can
ticorū. Et hoc fecit ſcdm̄ tres ſtatus ſiue etates ho
minū. Nā ad cōprimēda flagitia ⁊ paſſiones hoīm
que maxime regnant in iuuentute fecit librum pro
uerbiorū: in quo tradunt̄ huiuſmodi precepta cor
ruptiua vitiorū. Sed qr in ſtatu virili appetitꝰ ten
dit ad ardua/puta ad ſcientias humanas: aut ad di
uitias congregandas: aut ad honores aut dignita
tes adipiſcendas: et ſic vnuſquiſq; conſtituit ſuum
finem in aliquo arduo in quo putat ſe eſſe felicem:
intantum ꝙ hoīes relicto vero fine qui eſt deus cō
uertunt ſe ad iſta mundana corruptibilia ⁊ tranſi
toria et deceptoria: Ideo Salomon ad tollendam
huiuſmodi ignorantiā et deceptionē fecit librum
Eccleſiaſtes: in quo oſtendit qualiter vera felicitas
non poteſt cōſiſtere in aliquo predictorum tēpora
lium et mundanorū: cū oīa ſint tranſitoria. Et ideo
homo in hac vita nō pōt attingere felicitatem: ſed
bene poteſt tenere ⁊ reperire viam ꝑ quā tenditur
ad veram felicitatem que datur a deo poſt hanc vi
tam: que quidem via eſt obſeruantia diuinorū pre
ceptorū: in quorū obſeruantia cōſiſtit ſpes vere fe
licitatis: cū premiū obſeruantie taliū preceptorū
ſit vita eterna. Et ſic concludit in fine illius libelli/
dicens. Deum time: et mandata eius ſerua: hoc eſt
oīs homo. Cuncta que ſunt adducet deus in iudici
um pro omni errato: ſiue bonum ſiue malū ſit. Ex
quibus verbis vult concludere Salomon: ꝙ ſi om
nes operationes noſtre debent duci ante tribunal
iudicis/et ibi diſcuti et examinari an ſint bone an
male: ⁊ ſcdm̄ eas eſt nobis dandum premiū: ⁊ ergo
non poſſumus errare viuendo ſcdm̄ diuina prece
pta: poſtq; ꝑ obſeruantiam eoꝝ promittitur nobis
vera beatitudo. Et ideo Salomō fecit ſupradictū
librum Eccleſiaſtes ad retrahendos hoīes ab inor
dinato appetitu predictorum/et ad incutiendū eis
timorem cōminando futurum iudicium. Sed q: in
ſenectute homo iam properat ad interitū ⁊ finem
poſt quem eſt aptus ad capeſſendam vltimam feli
citatē: ⁊ ideo oblitus omniū mundanorū iā non de
bet cogitare niſi de celeſtibus: et quomodo iunga
tur ſuo ſponſo Chriſto: ideo Salomon fecit librum
Canticorū i quo dat doctrinā huiuſmodi. Et ſic di
cit Hieronymus: ꝙ Salomon fecit librum Prouer
biorum pro iuuenibus: et librum Eccleſiaſtes pro
viris: et librum Canticorū pro ſenibus. Alij autem
dicunt ꝙ primū librū fecit pro incipientibus: ſcdm̄
pro proficientibus: tertiū autē ꝑ perfectis. Alij au
tem dicunt: ꝙ in primo tradit nobis ethicam ⁊ bo
nos mores: ⁊ in ſecundo Phyſicā: et in tertio theo
logiam. ¶ Sed licet intelligentia beati Hierony.
⁊ aliorū ſit vera ⁊ catholica et vtilis: tñ adhuc non
videtur euacuare ⁊ differere totam intelligentiam
ſupradictorum librorum. Quia non ſolum tradun
tur nobis ſupradicta ad vtilitatem et doctrinam
ſupradictorum trium etatum hominum: ſed etiam
ꝓphetice traduntur nobis in eis futura myſteria
de Chriſto ⁊ eccleſia. Et ſic oēs tres libri ſūt ꝓphe
tici ſiue prophetales et ſacri. Et ſic intitulatur in
tranſlatione Caldaica. ſ. libris Salomonis pro
phete

phete. vnde licet Salomon in ꝓuerbijs cōprimat
iuuenes ⁊ in libro Eccl'iaſtes retrahat viros a mū
danis ⁊ in Canticis ꝓuocet ſenes ad amorem dei:
prout dicit Hieronymus: tñ Salomon in oībus di
ctis ſuis ſemꝑ currit duplici ſenſu dando duplicē
doctrinā: eo ꝙ in oībus ſuis libris ⁊ dictis locutus
eſt parabolice. Nā in libro Prouerbiorum ſumēdo
parabolam ex doctrina morali tradit nobis futura
myſteria de Chriſto qui eſt vera ſapientia: ⁊ de ec
cleſia quā erat redempturus. Hoc idē facit i libro
Eccleſiaſtes ſummendo parabolā ex rebꝰ naturali
bus que ſunt ſub ſole. In libro aūt Cāticorū ſumē
do parabolam ex toto diſcurſu veteris teſtamenti
predicit totū diſcurſum eccleſie xp̄i ab incarnatio
ne vſq; ad ꝓſperitatē eius prout patebit. Ex q̄bus
pz ꝙ Salomon in h̄ libro per ſcripturā paraboli
cam veteris teſtamenti intendit deſcribere amorē
⁊ charitatē cū oībus effectibus eius quos Chriſtꝰ
oſtendit erga ſponſam ſuā poſt oīa opa noſtre re
dēptionis ⁊ econuerſo. Ex quibꝰ etiā pz ꝙ i oībꝰ
libris ⁊ dictis Salomonis ſemper eſt conſiderādus
duplex ſenſus vtilis ⁊ ſcientificus. ſ. ſenſus para
bolicus moralis aut naturalis aut hiſtoricus ex
quibus ſumit parabolas: ⁊ ſenſus theologicꝰ et ꝓ
K pheticus quem importare intendit per illas para
bolas. ¶ Eſt autē iterū ad maiorē euidētiā aduer
tendū: ꝙ Salomon in ſuis operibꝰ ꝓceſſit more ſa
tyrico. Et ideo liber prouerbiorū nō hz materiam
determinatā/nec dicitur proprie vnus liber deter
minatus: quia Salomon nō ordinauit eū eo modo
quia iacet. Quia ille liber nō eſt niſi quedā recolle
ctiones cōgregate ex dictis Solomōis: prout repe
riebantur diſperſe ⁊ ſcripte in diuerſis locis ⁊ mē
branis: ꝑut auditores qui veniebant ex diuerſis
partibꝰ ſcribebant eiꝰ dicta ſapientiſſima ⁊ repone
bant ea in ſuis bibliothecis. Sz poſtea reges Hie
ruſalē ſucceſſores eius recollegerūt oīa illa dicta
in vnū volumē. Et idō in libro Prouerbioꝝ reperiū
tur quatuor recollectiōes facte ex dictis Salomo
nis: quarū ſecūda incipit a. x. capi. cuius titulꝰ eſt
He parabole Salomonis. Tertia incipit a. xv. ca.
cuiꝰ titulus eſt: He quoq; parabole Salomonis
quas trāſtulerūt viri Ezechie. a regis Iuda. Quar
ta aūt recollectio incipit. xxx. cap. cuius eſt titulus
Verba congregātis filij vomentis ⁊c. quā recollec
tionem addidit Ioſias: aūt ipſe Eſdras: qui oēs
quatuor recollectiones collocauit in vno volumi
ne qui dicit̄ liber Prouerbiorū. In quo quidem li
bro non preciſe traditur doctrina moralis: ſed per
doctrinā moralē parabolice Salomon ꝑdicit futu
ra myſteria de Chriſto et eccleſia. Quod maxime
manifeſtatur in viij. ⁊ in. ix. cap. vbi dicit ſe loqui
de rebus magnis ⁊ altiſſimis. ſ. de myſterio icarna
tionis et eccleſie fundationis: que facta eſt per di
uinam ſapientiam incarnatā qui eſt Chriſtus: vt
patet ibidē. Itē in. xxx. cap. manifeſte predicit my
ſterium incarnationis ⁊ reſurrectionis ⁊ aſcēſiōis
per illa tria aūt quatuor difficilia. Et in. xxxi. cap.
predicit totū diſcurſum eccleſie ⁊ ſolicitudinē eius
circa fideles filios ſuos: ⁊ hoc per parabolam ſa
pientis ⁊ diligentis mulieris. Et ſic patet qualiter
Salomon ſemper eſt ſatyricus: ⁊ ſemper loquitur
parabolice ⁊ metaphorice in xbis ſuis. Et ſic ſem
per eſt attendendus duplex ſenſus in eo. Item Sa
lomon non ſolū edidit ea que ſcripta ſunt et colle

cta in hoc libro: nec oīa dicta ſapientialia Salomo
nis fuerunt congregata in eo: nā tēpore apoſtolo
rū ſurrexit quidā ſapientiſſimus Iudeus Athenis
nutritus ⁊ in lingua Greca ⁊ Caldaica peritiſſimꝰ
vocatus Philo: qui multa dicta alia Salomonis
reperit per diuerſa loca diſperſa et in lingua gre
ca ſcripta: prout diuerſi ſapientes audierant a Sa
lomone ⁊ in ſuis bibliothecis repoſuerant. que q̄
dem dicta ipſe Philo ſub vno volumine omnia re
degit ⁊ cōgregauit: ⁊ redolēti eloquentia greca cō
ſcripſit: quē librū ſapientiā Salomonis appella
uit: quē librū beatus Hieronymus latinū fecit: ⁊ cō
cilium Nicenū inter libros ſacros annotauit: i cu
ius ſecūdo capitulo non ſolū ꝓphetice: ſed quaſi
hyſtorice predicit̄ ⁊ narrat̄ paſſio Chriſti. et in ter
tio predicit̄ victoria martyrū. ⁊ in. v. ⁊. vi. totꝰ ordo
finalis iudicij. Et in. vij. ⁊. viij. ⁊. ix. loquit̄ de dono
ſapientie ⁊ ꝓphetie: quod ex oratione ⁊ petitione
Salomon adeptus eſt. Et in. x. cap. cōfitetur quali
ter deus elegit ipſum in regē: vt regeret illū ppl'm
⁊ edificaret ſibi tēplū. Et exinde vſq; in finem libri
narrando diſcurſum illius populi predicit totum
diſcurſum eccleſie Chriſti: vt pz contēplari volen
ti. Ex quibus patet: ꝙ totus ille liber eſt de doctri
na ꝓphetica ipſius Salomonis: de Chriſto ⁊ eccle
ſia. Et ſic poteſt dici quinta recollectio et additio
ad librum prouerbioꝝ: ⁊ ideo ponitur inter ſapien
tiales Secundus aūt liber Salomonis: appellatur
Eccleſiaſtes. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandū
qꝺ Salomon tribus noībus appellat̄. Primo ap
pellat̄ Salomon: quod nomē impoſuit ipſi pater
eius Dauid in eius natiuitate ⁊ circūciſiōe: qꝺ in
terpretat̄ pacificus. Et hoc ex diuina inſpiratiōe
fecit Dauid inquantū ꝓuidit in ſpiritu qualr̄ iſte
debebat regere populū ⁊ regnare in magna pace ⁊
quiete ⁊ proſperitate: ⁊ inquantū erat figura veri T
Salomonis. ſ. Chriſti. Et ſic Dauid tradidit ipſum Salo
nutriēdū ⁊ educandū ipſi ꝓphete Nathan. Sz Na mon tri
than preuidens in ſpiritu futuram proſperitatē re busnoi
gni eius: ⁊ quomodo deus debebat eſſe ipſi fauo bus ap
rabilis in cūctis ⁊ ꝓpitius: ideo appellauit ipſum pellat̄
Idida. i. dilectum ſiue amabilē deo: vt pz. ij. Reg.
xij. Itē poſtea ipſemet Salomon appellauit ſeipſm
eccleſiaſtes. i. cōcionatorē ſiue cōgregatorē: eo qꝺ
in ſe cōgregauit ſcientiā oīū patriarcharū ⁊ ꝓphe
tarū ⁊ oīm magiſtrorū ſuorū ⁊ oīū orientalium et
Egyptiorū: ⁊ per cōſequēs oēs ſcientias diuinas
⁊ humanas. vñ dicit̄. iij. Reg. iiij. ꝙ precedebat ſa
pientia Salomonis ſapientiā oīm orietaliū ⁊ Egy
ptioꝝ. Et erat ſapientior cūctis hoībus: ⁊ ſapiētior
Ethan/Ezraite: et Emā: ⁊ Calcal/⁊ Dorda/et erat
noīatus vniuerſis gētibus per circuitū. Locutꝰ eſt
quoq; Salomon tria milia parabolarū ⁊ q̄nq; mi
lia carminū. Et diſputauit ſuꝑ lignis a cedro q̄ eſt
in Libano vſq; ad hyſopū: que egredit̄ de piete.
Et diſſeruit de iumētis ⁊ volucribus ⁊ piſcibꝰ: ⁊ ve
niebāt de cunctis populis ad audiendū ſapientiā
Salomonis ⁊c. Et ideo quia in ſe congregauerat
oēs ſcientias: hinc eſt ꝙ ſe eccleſiaſtes. i. cōgregato
rem appellauit. Ideo prouerb. xxx. de ſcipſo dicit.
Verba congregantis filij vomētis ⁊c. Quaſi dicat
ꝙ prius congregauit ab alijs ſiue a ſpiritu ſctō ſen
tentias quas intendit dicere: et poſtea euomuit et
manifeſtauit ⁊ eructauit eas quia oīa illa congre
gauerat ex dictis patriarcharum: ⁊ maxime ex li
F

bro pſalmorū Dauid patris ſui. Itē per eūdē mo-
dum in libro eccleſiaſtes dicit in principio. Verba
eccleſiaſtes filij Dauid regis Iſrael. Vanitas vani
tatum dicit eccleſiaſtes ⁊c. Item in fine illiꝰ libri di
cit. Cūq; eſſet ſapientiſſimus eccleſiaſtes docuit po
pulū: ⁊ enerrauit que fecerat: ⁊ inueſtigans compo
ſuit parabolas multas: queſiuit verba vtilia: ⁊ ſcri
pſit ſermones rectiſſimos ⁊ veritate plenos. Ver-
ba ſapientum ſicut ſtimuli: ⁊ quaſi claui in altum
cōfixi: que per magiſtrorū cōſilium data ſunt a pa-
ſtore vno. Ex quibꝰ oībus patet ꝙ Salomō nō ſo-
lum ſe noīat eccleſiaſtes. i. cōcionatorē: eo ꝙ doce
bat populū in libello illo/ ſed etiā ſe noīat eccleſia
ſtes. i. cōgregatorē inquantū in illo libro ⁊ ceteris
cōgregauit dicta ſapientū. ſ. patriarcharū ⁊ ꝓphe
tarū maxime Dauid patris ſui. quā doctrinam ha-
berunt ab vno ſolo deo paſtore ⁊ rectore omnium
per reuelationē ⁊ inſpirationē. Ex quorū dictis cō
M poſuit illū libellū in quo refutat oēs falſas opinio
nes hominū mūdanorū de humana felicitate: oſtē
dēdo ꝙ nō cōſiſtit in poſſeſſione hūanarū ſcientia
rū nec diuitiarū non bonorū nec dignitatū: ſed in
obſeruantia diuinorū ꝓceptorū. ¶ Ex ſupradictis
ſequit ꝙ ille liber eccleſiaſtes nō eſt ꝓciſe de rebꝰ
hūanis ſed etiā diuinis: nec hec doctrina eſt hūa
na ſz diuina ⁊ diuinitꝰ inſpirata inquantū dicit ſe
iſta cōgregaſſe ex dictis ſapientū: q̄ data ſunt a pa
ſtore vno inquantum oīa q̄ dicunt in h̄ libro refe-
runt ad deū: ⁊ inquantū relictis oībus mūdanis ex
hortat ⁊ conſulit ad diuina ꝓcepta obſeruāda. Se
cūdo ſequit etiā eſſe falſam opinionē quorundam
Judeorū/ ⁊ multoꝝ prauorū diuitū Chriſtianorum:
q̄ putāt Salomonē nō curaſſe niſi de his que ſunt
ſub ſole ⁊ putaſſe aīam humanā eſſe mortalē: ⁊ nul
lam eſſe futurā vitā preter preſentē. Sed hoc acci-
dit eis ex cecitate ⁊ ſuperbia ⁊ obſtinatione: quia
vnuſquiſq; qualis eſt talia dicit ⁊ operat/ ⁊ talis
finis videt ei. primo Ethi. Nam Salomō in hoc li
bello manifeſte oſtē lit aīam hūanā eē īmortalez ⁊
ꝑpetuā cū ait in vltimo cap. Memento creatoris
tui in diebus iuuentutis tue: anteꝗ̄ veniat tēpꝰ af
flictionis tue ⁊c. anteq̄ reuertat puluis in terram
ſuā: vnde erat: ⁊ ſpiritus redeat ad deuz qui dedit
illum ⁊c. Et ſic cōcludit dicens. Deū time ⁊ māda-
ta eius ſerua: hoc eſt omnis hō: cūcta que fiūt ad-
ducet deus in iudicium. Ex quibꝰ ptz ꝙ Salomon
confitetur animam humanā eſſe immortalē: ⁊ per-
petuam ⁊ a deo creatam: ⁊ quomodo poſt mortem
debebat apparere ante deum qui creauit eam: et
quomodo eſt iudicanda/ ⁊ ꝑmianda/ aut puniēda
ſecūdū opera que geſſit. Qd quidem iudiciū Chri-
ſtus deus ⁊ hō eſt facturꝰ. Et ſic patet qualiter ille
Eccleſiaſtes eſt ꝓphericus de Chriſto ⁊ tota eccle-
ſia vtriuſq; teſtamenti. et ſic pertinet ad ſacrā ſcri-
pturā: quia finis eius eſt dirigere hominē in deum
iuſtū iudicē. ¶ Tertius autē liber qui dicit Canti
ca canticorū: quē pre manibꝰ habemꝰ excedit oēs
alios libros: ⁊ obtinet principatū iter oīa opa Sa-
lomonis: eo ꝙ altiori ⁊ ampliori ⁊ ſubtiliori modo
prophetie predicit omnia myſteria noſtre redem-
ptionis ⁊ totum diſcurſum eccleſie. Et ſic eſt con-
N ſideranda duplex materia in hoc libello. Primo
materia prouerbialis ⁊ parabolica: ex qua Salo-
mon accepit parabolam: et in qua preuidit in
ſpiritu myſteria futura de Chriſto et eccleſia. Et

iſta eſt tota ſcriptura veteris teſtamenti: ⁊ totꝰ diſ
curſus ab Adam vſq; ad fundationē primi templi:
⁊ vſq; ad ꝓſperitatē ſui regni. Scḋa materia prin-
cipaliter itenta/ eſt totū myſterīū noſtre redēptio
nis ⁊ totꝰ diſcurſus eccleſie ab incarnatione Chri
ſti vſq; ad ꝓſperitatē eccleſie factā ꝑ cōuerſionem
magni Cōſtātini: vt ꝑ ſingula patebit. Et ſic patet
qualiter Salomon literaliter loquit in hoc libro O
de Chriſto eccleſia: licet ꝑ vocabula metaphorica
prout infra patebit. ¶ Quantū ad tertiū capitulū
huius ꝓlogi in quo queritur de cā formali huiꝰ li-
bri/ eſt primo notandū ꝙ duplex annotat forma in
hoc libro. ſ. forma tradendi ſiue tractandi/ ⁊ forma
tractatꝰ. Forma aūt tradendi dicit metaphorica ⁊
decantatiua/ inquantū ꝓcedit metrice ⁊ decantati
ue. ſ. metro ſaphico: aut pindarico/ et generaliter
lyrico. Et ſic totū hoc opus denoīat canticum ſiue
cantica. Itē q: in toto iſto opere ꝓcedit metapho-
rice ſeu parabolice/ ideo dicit canticū metaphori
cum ſeu parabolicū. Sed q: ꝓcedit ſub triplici me
taphora ſm̄ triplicē cōditionē perſonaꝝ quas in-
troducit ad loquendū: ideo iſtud opus ſiue carmē
triplici noīe denominat et appellat: ſecundum qḋ
ſub triplici metaphora introducit xp̄m et eccleſiā
que ſunt perſone principales ad loquēdū introdu
cte. Nam inquantū introducit Chriſtum ⁊ eccl'iam
ſub parabola ⁊ metaphora ſponſi ⁊ ſponſe: tunc di-
citur carmē ſiue canticū epithalamicum: et totum
opus dicitur epithalamium. i. cāticū nuptiale: in-
quantū deſcribitur amor Chriſti ad ſponſam ſuā
quā ſibi per fidem deſponſauit hic per gratiā et in
future per gloriā: in quo cātico nuptiali explicant
oēs effectus amoris quos xp̄s oſtendit erga eccle
ſiam ſponſam ſuam in opere noſtre redemptionis
⁊ glorificationis: ꝓut patebit per ſingula cantica.
Sed inquantum quandoq; introducit Chriſtum ⁊
eccleſiā ſub metaphora paſtoris ⁊ gregis: tūc dicit
carmen bucolicum. i. paſtorale. Et totuz opus dici
tur quedā bucolica/ ⁊ quedam egloga ad modum
Bucolicoꝝ Theocriti ⁊ Virgilij. Sed inquantum
introducit Chriſtum ⁊ eccleſiā ad loquēdū ſub me
taphora agricole ⁊ vinee/ aut horti/ aut agri: tunc
pōt dici quedam metaphorica Georgica. Et ſic ptz
qualr̄ triplici modo metaphorico ꝓcedit Salomō
in hoc opere. ſ. modo Epithalamico/ ⁊ Bucolico: et
Georgico. Et ſic iſtud opus partiz dicitur epithala
mium: ⁊ partim Bucolica: ⁊ partim q̄dā Georgica/
ſm̄ diuerſitatem cōditionū ꝑſonarū introductarū
ad loquendum: ſiue ꝑſonarū de quibꝰ fit ſermo. Et
hoc pertinet ad formā libri eo ꝙ denoīatio fit a for P
ma. ¶ Scḋo mō conſiderat in hoc libro forma tra Opis
ctatꝰ: inquātū totū habet rōnē forme reſpectu par huiꝰ di
tiū: ⁊ prout cōponit ex ſuis partibꝰ/ aut diuidit in uiſio
eas. Et ſic totum opus iſtud duplr̄ pōt diuidi. Vno
modo ꝑ decē cantica particularia. Alio mō per dra
mata: vn̄ drama dramatos grece idem eſt qḋ inter-
rogatio ſiue petitio latine. Sed q: iſtud opꝰ proce-
dit q̄nq; ꝑ modū petitionis ⁊ iterrogatiōis: vt ibi
Que eſt iſta q̄ aſcendit ꝑ deſertū ⁊c. aut ibi. Qualis
eſt dilectꝰ tuus: aut q̄ abijt dilectꝰ tuꝰ ⁊c. Jō dr̄ cāti
cū dramaticuz. i. dialogicū ⁊ interogatiuū. Et ideo
quot ſunt interrogatiōes: tot dicunt eſſe dramata.
Et ſic Origenes ⁊ Hieronymus diuidebant totum
iſtud opus per dramata. Sed ſatius mihi vide-
tur: vt diuidatur per cantica: prout in procedendo

patebit. ¶ Quantū ad quartū capitulū: de fine hu
ius libri/ eſt aduertendū ꝙ Salomon duplicem fi-
nem aſſignat ⁊ notat in hoc libro. ſ. vnū ꝓpheticum
⁊ alterū anagogicū. Primus finis ⁊ imediatꝰ erat
vt eccleſia pro illo ſtatu. ſ. ppl's Iſrael reciperet
Chriſtū in ſpōſum ⁊ verū meſſiā ⁊ redēptorē in ſuo
ꝑmo aduētu quādo veniret ⁊ appareret in carne.
Quod notat cap. iij. in quarto cantico/ cū dicitur.
Egredimini filie Sion: et videte regem Salomo-
nem in diademate quo coronauit eū mater ſua in
die deſpōſationis illius ⁊c. quaſi dicat. O Iſraeli-
te ⁊ Judei cū videritis Chriſtū deū incarnatum. ve
nientē in carnem: ⁊ predicantez vobis: egredimini
⁊ iugo legis ⁊ relinquite cerimonias ⁊ omnia le-
galia: ⁊ recipite Chriſtū in regē ⁊ meſſiam ⁊ redem
ptorē: ⁊ recipite doctrinā ⁊ legē eius euangelicam.
Secūdus vero finis qui vltimatus ⁊ anagogicus:
eſt vt vnaqueq; anima fidelis poſtꝗ̄ eſt iam per
Chriſtū redēpta/ relinquat iſta mūdana tranſito-
ria: ⁊ iungatur ſpōſo ſuo xp̄o ꝑ charitatem: ⁊ anhe-
let ad ſuperiorem patriā: ⁊ cupiat diſſolui ⁊ eſſe cū
Chriſto: ⁊ tandē vt tota eccleſia in fine mūdi intro-
ducat ad nuptias celeſtis glorie ⁊ patrie cum ſpon
ſo ſuo Chriſto. Quod notat in fine totius libri: cum
ſpōſus vocat ſpōſam: dicens. Que habitas in hor-
tis fac me audire vocē tuam. Et ipſa reſpondens
dicit. Fuge dilecte mi. eſto ſimilis capree hinnu-
loq; ceruoꝝ ſuper montes aromatum. quaſi dicat.
Fugiamus ab hoc miſero mundo: ⁊ duc me tecū in
patriam celeſtem. Et ſecundum iſtū finē moralem
⁊ anagogicum omnes ſacri doctores antiqui expo
ſuerūt iſtum librum. vnde ſicut toti erant ſancti ⁊
feruentes charitate: nō curabant de ſenſu ꝓpheti-
co huius libri. Nam preſuppoſita fide poſtꝗ̄ iā era
mus redēpti: nō laborabant niſi deducere aīas ad
amorē ſui ſpōſi ⁊ creatoris ⁊ redēptoris. Et ſic Ori
genes ⁊ beatus Hieronymus ⁊ Auguſtinus ⁊ Gre
gorius ⁊ beatus Bernardus ⁊ venerabilis Beda
magis attēderūt in hoc libro ad ſenſum moralem ⁊
anagogicū q̄ ad ꝓphericū ⁊ literalē: intantum qḋ
vix apud modernos intelligit ⁊ habet ſenſus pro-
pheticus huius libri propter cauſas iam dictas.
¶ Et ideo quia nō ſolū charitas ſed etiā fides inci
pit frigeſcere in mūdo: ⁊ ſtudiū ſacre ſcripture et
eius fidelis intelligētia multū minuit: hinc eſt qḋ
poſtꝗ̄ deo fauente expoſui librum pſalmoꝝ Dauid
iuxta ſenſum literalē ⁊ ꝓphericū: Ideo in preſenti
conabor cum dei adiutorio ⁊ auxilio ſecūdum gra-
tiam mihi deſuꝑ datā detegere ⁊ reſerare intelle-
ctū ⁊ ſenſuz ꝓphericū ſub metaphoris ⁊ parabolis
in hoc libello latētē ⁊ clauſum. Verūtn̄ valde mihi
difficile videt opꝰ tā arduū aggredi velle tentare:
tū ꝓpter difficultatē materie: q: de rebꝰ altiſſimis
⁊ ieffabilibꝰ myſterijs. ſ. incarnatiōis ⁊ redēptiōis
tū ꝓpter latitudinē materie: q: de toto diſcurſu ec
cleſie ab Adā vſq; ad iudiciū: tū ꝓpter formā tra-
dēdi ⁊ tractādi huiꝰ libri: q: ꝓcedit mō methapho
rico ⁊ multiplici. ſ. epithalamico: ⁊ Bucolico et
Georgico: tū ꝓpt defectū hūani auxilij. nā oēs ſa-
cri doctores antiq̄ relicto ſenſu ꝓphetico ⁊ litera-
li: ꝓ maiori pte expoſuerūt iſtū librū tātū quo ad
ſenſum moralez ⁊ anagogicū. Itē q: Origenes/ qui
ꝑmꝰ poſt apl'os attētauit exponere iſtū librū/ tātū
fecit duas homilias: q̄s btūs Hierony. trāſtulit ex
greco in latinū: i quibꝰ vix abſoluit ꝑmū capitulū

huiꝰ libri. Itē btūs Hierony. fecit q̄tuor homilias
quibꝰ vix abſoluit ſcḋm capitulū huiꝰ libri. Item
beatꝰ Bernardꝰ edidit. lxxx. homilias ſiue ſermōes
In quibus vix attingit ⁊ explet tertiū capitulū hu
ius libri. Solus aūt venerabilis Beda ⁊ btūs Gre-
gorꝰ expoſuerūt ⁊ expleuerunt totū librū: ſed ſolū
ſcḋm ſenſum moralē ⁊ anagogicū: ſicut ceteri do-
ctores. Jdeo cū grādi veneratiōe ſuſcepta ⁊ ꝓſup-
poſita doctrina ſupradictoꝝ ſacroꝝ doctoꝝ/ ⁊ cum
grādi humilitate ſemꝑ inuocato diuino auxilio: qḋ
ſibi velit iſte libellus iuxta ſenſum ꝓphericū ⁊ lite
ralē experiri conabor. Et iō in noīe Jeſu ad eiꝰ ex-
poſitionē accedamꝰ. Et primo ad expoſitionē titu-
li: deinde ad expoſitionē tractatꝰ. ¶ Vn̄ huic libel R
lo ſcḋm latinos ꝑponit talis titulus. ſ. Cātica can-
ticoꝝ Salomonis. ſcḋm vero Hebreos: Canticum
cāticorū ipſi Salomōi. Et ſic videt differētia iter
nos ⁊ Hebreos in poſitiōe ⁊ ꝓnūciatione huius ti-
tuli: quē ꝓpoſuit Eſdras huic libro. nā nr̄a traſla-
tio ſonat multa cantica cōtineri in hoc libro. ⁊ lite
ra Hebraica ſonat eſſe tantū vnū cāticum. Sed in
hoc nulla eſt difficultas: q: totus iſte liber pōt dici
vnū canticū vniuerſale: ⁊ multa particularia canti
ca: ꝓut patebit in diuiſiōe ⁊ ꝓſecutione libri. Sed
eſt valde notāda differētia. nā per noſtram tranſla
tionē denotat ꝙ Salomon fecit iſtū librum. Et per
literā Hebraicā notatur: ꝙ totū iſtud cāticum diri
git ipſi Salomoni. Et ſic videtur ꝙ Salomon fece
rit hoc cāticū ꝓ ſeipſo ⁊ ſibiipſi. ⁊ ſic nullū eſſet q̄-
rendū myſteriū nec ſpūale ſacr̄m nec aliqua pro-
phetia in hoc libro: qḋ eſſet erroneū ⁊ hereticum.
Quia tūc iſte liber nō eſſet annumerādus inter li-
bros ſacri canonis. qḋ eſſet ꝯ dicta in primo capi
tulo huius ꝓlogi. Et iō ꝓ hmōi errore vitando: et
differentia trāſlationū huius tituli declarāda: eſt
ꝑmo notādū: ſicut dictū fuit in prologo expoſitio-
nis libri pſalmoꝝ tractatu. iiij. ꝙ oīa noīa patriar
charū ⁊ prophetarū fuerūt eis impoſita ꝓphetice
ex diuina prouidētia et inſpiratiōe ꝓpherica ſecun
dū officia ⁊ ꝓprietates eorū: ⁊ inquātū fuerunt figu-
ra xp̄i futuri: ⁊ inquātum xp̄s fuit figuratꝰ in eis.
¶ Et ſic dicit Aug. ⁊ Leo papa: ꝙ xp̄s fuit occiſus S
in Abel: ⁊ liberauit eccleſiā figuraliter in Noe. Et
fuit figuratus pater gētiū in Abrahā: et imolatus
in Iſaac: et benedictꝰ in Jacob: et liberauit eccle-
ſiā ſiue genus humanum de captiuitate diaboli in
Moyſe: ⁊ introduxit fideles in terrā viuentium in
Joſue. Et paſſus eſt: ⁊ reſurrexit in Dauid. Et edi-
ficauit eccl'iam in Salomōe ⁊c. Et ſic xp̄s fuit verꝰ
Abel: ⁊ verꝰ Noe/ ⁊ verꝰ Dauid: ⁊ verus Salomon.
Et q: illi non fuerūt niſi figura et pictura xp̄i: ideo
xp̄s Matth. xij. Judeis querentibꝰ ſignuz de celo/
⁊ in qua ptāte faciebat miracula: reſpōdit/ dicens. Ge
neratio praua ⁊ adultera ſignū queri: ⁊ ſignum
non dabit ei: niſi ſignū Jone prophete. q: ſicut Jo-
nas ſtetit in ventre ceti tribus diebꝰ ⁊ tribꝰ nocti-
bus. ita erit filiꝰ hoīs in vētre terre. Et ſubdit. Ec-
ce plus q̄ Jonas hic. Item regina Auſtri venit au
dire ſapiētiā Salomōis a finibꝰ terre: ⁊ ecce plus
q̄ Salomō hic. q̄ſi dicat. ꝙ ille fuit Jonas in figu-
ra: ſz xp̄s fuit plus q̄ Jonas ⁊ verus Jonas q: ter
tia die reſurrexit de ſepulcro. Item xp̄s fuit verus
⁊ plus q̄ Salomon: quia ille accepit ſcientiam ad
menſurā: ⁊ ſolū venit regina Auſtri ⁊ quidam fini
timi ad audiendam ſapientiam eiꝰ. ſed Chriſtus ac

cepit gratiã ⁊ ſcientiã ſine mẽſura: ⁊ ad eiꝰ doctrinã ⁊ legẽ euãgelicam venerunt oẽs gentes a ſolis ortu ⁊ occaſu: ⁊ ab Aquilone ⁊ Auſtro. Et ideo xp̃s fuit verus Salomon: ille autẽ fuit ſolum figura et pictura huiꝰ. Et ita pariter eſt dicẽdum: ꝙ ille Salomon dictus eſt deo amabilis ſolũ figuraliter reſpectu Chriſti: q2 ille fuit amabilis deo ſolum in iuuentute: ſed in ſenectute fuit deprauatus ⁊ deo factus odioſus: ſed Chriſtus fuit ſemꝑ deo patri dilectus/in quo ſibi ſemꝑ cõplacuit: ⁊ cui ſemꝑ fuit obediens vſq ad mortẽ crucis. Item Salomõ fuit figuraliter tantũ dictus eccleſiaſtes: inquãtũ congregauit in ſe per ſtudiũ ⁊ doctrinã ſcientias hũanas creatas ⁊ diuinas. Sed Chriſtus dictus eſt verus ⁊ plus ꝙ̃ verus eccleſiaſtes: q2 ipſe fuit lux vera que illuminauit Salomonẽ: ⁊ locutus eſt ꝑ oẽs patriarchas ⁊ ꝓphetas: ⁊ poſtea locutus eſt nobis in carne: ⁊ illuminauit omnẽ hominẽ venientem in hunc mundũ. Et ſic patet qualr̃ Chriſtus eſt verus Salomon/⁊ verus deo dilectus/⁊ verus eccleſiaſtes: ⁊ qualiter Salomon non fuit ſortitus huiuſmodi noĩa: niſi inquãtum fuit figura Chriſti. Et ſic ergo eſt dicendum: ꝙ q2 ille Salomon tẽporalis et terrenus fuit figura Chriſti veri Salomonis: ideo cõpoſuit iſtũ librum de Chriſto Salomone ſpũali: dirigẽdo ipm̃ ipſi Salomoni ſpirituali/qui eſt vere deo patri dilectꝰ ⁊ verus eccleſiaſtes ⁊ verus cõgregator oĩm diſſipatorũ: ⁊ verus cõgregator oĩm virtutum ⁊ veritatũ. Eſt ergo ſenſus huius tituli ꝙ Salomon terrenus ⁊ figuratiuus fecit hunc librũ directũ vero Salomoni ſpũali: q̃ eſt Chriſtus

Z deus ⁊ hõ ſpõſus eccleſie. ¶ Sed nunc reſtat querendum. quare dicit̃ Cãtica canticorũ. i. quare additur ly canticorũ? Ad hoc breuiter reſpõdet̃: ꝙ licet genitiuus pluralis additus ſupra noĩatiuum ſeu quẽcũq obliquorũ cõiter denotet aliquã excellentiã ſeu exceſſum ſuꝑ oẽs eiuſdẽ gñis: vt ꝓpheta ꝓphetarũ philoſophus philoſophorũ: licet etiam iſtõ canticum Salomonis excedat oĩa cãtica Moyſi ⁊ aliorũ ꝓphetarũ in ſublimitate ⁊ profunditate prophetie: tamẽ nõ excedit cãtica Dauid: cũ ꝓbatũ ſit in ꝓlogo libri pſalmorũ/Dauid fuiſſe eximiũ oĩm ꝓphetarũ in ꝓfunditate ꝓphetie de Chriſto ⁊ eccleſia. Et iõ ille genitiuus pluralis nõ denotat excellentiã altitudinis ꝓphetie in Salomone: ſed dicit excellẽtiã in cõprehẽſiõe multitudinis ſẽtẽtie ſub breuitate ſermonis: eo ꝙ Salomon cõprehendit in iſtis paruis decẽ cãticis ſententialiter totũ diſcurſum legis ab Abrahã ⁊ Moyſe vſq ad Chriſtum: ⁊ exinde vſq ad magnũ Conſtantin. Et ẽt inquantũ in his decẽ canticis cõprehẽdit ſufficialr̃ oĩa cãtica Dauid patris ſui: ⁊ oĩa cantica Moyſi ⁊ aliorũ. Et ſic dicitur canticũ canticorũ. i. cõtinens oĩa alia cantica. quia lz Dauid in. cl. pſalmis comprehenderit totã legẽ ⁊ prophetas ⁊ totũ nouũ teſtm̃: tamẽ Salomõ in breuiori ſermone fuit abbreuiator ſententie ꝑncipalis ipſorũ pſalmorũ Dauid. Et ſic hoc opus dr̃ cãticũ quaſi abbreuiatoriũ pſalmorũ ⁊ canticorũ Dauid. Vñ ſicut Hippocrates cõplexus eſt totũ corpꝰ medicine in breuibꝰ canticis: q̃ dicunt̃ Aphoriſmi: ⁊ etiã Auicẽna poſtea voluit abbreuiare magis cãtica Hippocratis ſub paucioribꝰ ⁊ breuioribꝰ canticis. Ita pariter Salomõ ſub decẽ canticis voluit cõprehẽdere ⁊ abbreuiare oẽs pſalmos Dauid: imo totũ diſcurſum legis ⁊ ꝓphetarũ. Item hec eſt cã quare Eſdras intitulauit iſtũ librũ cãtica cãticorũ. ¶ Sz poſtea venit ꝟgo Maria q̃ fuit prima ꝓphetiſſa ⁊ tympaniſtria ⁊ prima euangeliſta noui teſtamẽti: q̃ cõpoſuit illud breuiſſimũ cãticũ. ſ. Magnificat aĩa mea dñm: in quo ſub decẽ ꝟſibꝰ cõplexa ẽ totã legẽ ⁊ ꝓphetas/⁊ totũ nouum teſtamẽtũ: in quo ſimul fuit ꝓphetiſſa ⁊ euangeliſta: vt pz. Et iõ illud cãticũ ꝟginis meret̃ dici cãticũ canticorũ/⁊ pſalteriũ decẽ chordarũ: q2 ſupat oĩa cantica/⁊ oẽs pſalmos: ⁊ iõ continue cãtat ipm̃ eccl'ia in officio veſperarũ: prout declaratũ eſt in expõne illius cantici virginis Marie. Ex ſupradictis pz qualiter iſte liber dicitur cantica canticorũ: ⁊ q̃ Salomon terrenꝰ fecit ipm̃ de Salomone ſpũali ſpõſo eccl'ie. ¶ Declarato igit̃ titulo/deueniendũ eſt ad tractatũ: ⁊ p̃io ad eiꝰ diuiſionẽ: ⁊ ſcđo ad eius expoſitionẽ. Quẽ q̃dẽ tractatũ q̃dã antiquorum diuiſerũt in octo capl'a. Alij aũt. ſ. Origenes ⁊ Hieronimꝰ diuiſerũt ipm̃ ꝑ dramata. Et ſic quot ſunt petitione ⁊ interrogationes: ĩ tot ꝑtitiões diuiſerunt eũ in ſuis expõnibus. Sed ſatiꝰ ⁊ cõmodius mihi vr̃: vt diuidamꝰ ipm̃ ꝑ cãtica ⁊ ꝑ ꝯñs ꝑ myſteria: eo ꝙ in quolibet cãtico cãtat̃ ⁊ explicatur aliq̃d diſtinctũ myſteriũ euãgelicũ. Et ſic quot ſunt cantica in hoc libro/tot erũt principales ptes eiꝰ in exponẽdo. Sed q2 dictũ eſt/ꝙ materia ꝑncipalis intẽta in hoc libro ſunt myſteria euãgelica: ⁊ totꝰ diſcurſus eccl'ie xp̃i ab incarnatiõe vſq ad iudiciũ: ⁊ maxime vſq ad ꝓſperitatẽ eccl'ie datã tpe Cõſtantini vſq ad Iuſtinianũ: ꝓut Salomon preuidit in ſpũ cõtẽplãdo totũ diſcurſum veteris teſtamenti vſq ad ſuũ tp̃s. Ideo eſt aduertẽdum: ꝙ decẽ principalia myſteria ꝯſiderauit et cõtẽplatꝰ eſt Salomon in veteri teſtõ in q̃bꝰ ꝑuidit in ſpũ tanq̃ in ſpeculo decẽ myſteria futura in nouo teſtõ: de q̃bꝰ fecit decem cantica in hoc libro. ¶ Et iõ anteq̃ accedat̃ ad expoſitionẽ ⁊ diuiſionem huius libri: ſunt preſupponenda ⁊ ꝑnotanda illa ſeptẽ principia/que ergo poſui in expoſitione libri pſalmorũ tractatu iij. cum illis decem regulis ſiue clauibꝰ ad aperienda myſteria noui teſtamẽti/q̃ latebãt ſub figuris ⁊ geſtis ⁊ promiſſionibꝰ: ⁊ generaliter ſub lr̃a veteris teſta. Quorũ ꝑncipiorũ primũ eſt iſtud. ſ. ꝙ tota ſacra ſcriptura vtriuſq teſtamẽti eſt ab ip̃o deo tradita ⁊ reuelata: puta in primo teſtõ per patriarchas ⁊ prophetas: ⁊ in ſcđo teſtamẽto per verbum incarnatũ. Ex quo pz: ꝙ ſacra ſcriptura nõ põt mentiri nec ipſi aliq̃d falſum ſubeſſe. Scđm principiũ: ꝙ in diuinis eſt trinitas ꝑſonarũ cum vnitate ⁊ ſimplicitate ſubſtantie. ſ. ꝙ licet pr̃ ⁊ filius ⁊ ſpiritus ſanctus ſint tres perſone relatiue/tamẽ ſunt vnus deus ⁊ vna ſubſtantia. Tertium: ⁊ ꝙ verbũ diuinũ filius patris aſſumpſit verã carnẽ animatã ex virgine Maria in vnitate ſuppoſiti: ita q̃ Chriſtus eſt verus deus ⁊ verus homo. Quartũ/ꝙ Chriſtus in illa humanitate aſſumpta ꝓ noſtra redẽptiõe fuit vere paſſus ⁊ mortuus ⁊ reſurrexit ⁊c. Ex cuiꝰ paſſionis virtute habẽt virtutẽ ⁊ efficaciã oĩa eccl'iaſtica ſacra: ⁊ a quo tanq̃ a capite deſcẽdunt ⁊ deriuant̃ oĩa genera gratiarũ ⁊ donorũ ſpiritualiũ in totam eccleſiã. Quintũ principiũ/ꝙ nõ ſolum Chriſtus eſt caput ⁊ ſponſus eccleſie: ſed etiã eſt finis ⁊ terminus ⁊ veritas totius legis veteris ⁊ prophetarum. Et per conſequens tota ſcriptura legis et prophetarum nil aliud fuit/niſi via in Chriſtum/et

D ſignum ⁊ figura et vmbra. Itaq nihil fuit dictum nec geſtũ in veteri teſtamento gratia ſui: ſed i figuram ⁊ ꝓphetiã Chriſti/qui erat finis legis ⁊ ꝓphetarũ. que oĩa fuerunt cõpleta ⁊ verificata per xp̃m prout ibi fuit oſtenſum. Sextũ principium. ꝙ xp̃s non ſolũ fuit ⁊ eſt caput ⁊ ſponſus eccleſie et finis ⁊ terminus legis ⁊ prophetarũ: in quo finiuit curſum lex ⁊ prophete: ſed etiã xp̃s eſt mediator dei et hominũ. Nam ſicut deus pater per filiũ verbũ ſuũ omnia creauit: ita per eundẽ filiũ ſuũ incarnatum genꝰ humanũ recreauit ⁊ reparauit. Et ſic Chriſtꝰ eſt medius propitiator ⁊ aduocatꝰ ⁊ ꝓcurator ⁊ fideiuſſor ⁊ interpres ⁊ iudex inter nos ⁊ patrẽ: ⁊ mediꝰ diſpẽſator oĩm bonorũ. vt ibi fuit ꝓbatũ. Septimũ principiũ eſt. ꝙ ſicut Chriſtus eſt metrũ ⁊ principium ⁊ mẽſura ⁊ fons omnium bonorũ effectiue: ita diabolus eſt principiũ ⁊ cauſa oĩm malorum et peccatorũ perſuaſiue. Itẽ non ſolũ prenotãda ſunt ſupradicta ſeptẽ principia: ſed etiã ille decem regule ⁊ claues que fuerunt aſſignate in eodẽ tractatu ad aperiendas ſcripturas ſacras ⁊ enigmata earũ. ¶ Quarum prima eſt de eſſentia ⁊ perſona. Secũda de xp̃o deo ⁊ homine. Tertia de xp̃o capite et eccleſia ſponſa ſua ſiue corpore myſtico. Quarta de natura et gratia. Quinta de ſpiritu ⁊ litera. Sexta de ſenſu verborum in quo fiunt/⁊ non quandoq quem faciunt. Septima de ſeculis ⁊ etatibꝰ diuine legis ⁊ vnius eccleſie ab Adam vſq ad iudicium. Octaua regula de diabolo ⁊ et eius corpore. Nona de ſpecie et genere ſiue de toto et parte tam in numeris quã in locis ⁊ nationibus. Decima regula de figuris ⁊ tropis grammaticalibus. prout ibi ad longũ fuit explicatum. Que quidẽ ſeptẽ principia ⁊ decẽ regule maxime ſunt neceſſarie ad aperiẽda myſteria ſacra que ſub metaphoris ⁊ enigmatibus latent in hoc libro: in quo Salomon ſub metaphora ſpõſi ⁊ ſponſe ⁊ paſtoris ⁊ regis ⁊ agricultoris ⁊ horti ⁊ vince predicit omnia myſteria xp̃i ⁊ eccleſie: ⁊ noſtre redemptionis: ſumendo parabolas ex geſtis et promiſſionibus et vaticinijs ſcripture veteris teſtamenti: ſicut fecit Dauid in libro pſalmorũ. ¶ Quia Salomon conſiderando ⁊ contemplando myſteria ſacre ſcripture veteris teſtamenti ibi tanq̃ in ſpeculo preuidit in ſpiritu prophetico futura decem myſteria xp̃i ⁊ eccleſie ⁊ totius noſtre redẽptionis. Nam primo contemplatus eſt omnes promiſſiones de xp̃o futuro redemptore factas patriarchis ⁊ prophetis veteris teſtamenti ⁊ ſpecialiter deſiderium filiorum Iſrael exiſtentium in Egypto petentium liberari de illa captiuitate. In quibus preuidit in ſpiritu totum deſideriũ patriarcharum et prophetarum/⁊ omnium fidelium tam viuorum q̃ mortuorum exiſtentium in limbo inferni/expectantium xp̃m vt veniret ad redimendum genus humanum de captiuitate peccati ⁊ de limbo. Secũdo contẽplatus eſt Salomon totam fabricam arce et tabernaculi: quod deus precepit fabricari ipſi Moyſi. per quam fabricam. Salomon preuidit in ſpiritu totum myſterium incarnationis. Tertio cõtẽplabatur Salomon qualiter deus intrauit in arcam et loquebatur et docebat Moyſen de tabernaculo. Per qđ myſteriũ preuidit ꝑdicationem xp̃i in humanitate ⁊ dationez legis euangelice. Quarto contẽplatus eſt peregrinationez ipſius arce per deſertũ: ⁊ a cuius facie mota eſt terra et facta ſunt multa miracula. Per ꝙ preuidit in ſpũ totam peregrinationẽ xp̃i per terrã promiſſionis/faciẽdo ſtupenda miracula ⁊ multo maiora. Quinto ꝯſiderauit aſcẽſum Moyſi in montes Abarim ⁊ Phaſga: vnde proſpexit totã terram ꝓmiſſam: ⁊ conſiderauit diuiſiones ⁊ partes eius: prout deus oſtendebat ipſi. vt patet Deute. xxxiiij. Per quod myſteriũ preuidit Salomon: qualr̃ xp̃s inſtrata tota terra ꝓmiſſionis debebat aſcendere Hieroſolymã ad predicandũ ⁊ crucifigendum ⁊c. Sexto cõſiderauit et contẽplatus eſt Salomon/qualiter Moyſes poſt multos labores et vexationes ſibi illatas ab illo duro ꝑpl'o mortuꝰ eſt in vertice Phaſga nec ãplius viſum eſt corpus eiꝰ illi ꝑpl'o. Per qđ preuidit Salomon qualr̃ xp̃s erat moriturus in monte crucis in Hieruſalem: quẽ Iudei ceci ampliꝰ nunq̃ erant viſuri. Septimo cõſiderauit Salomon qualr̃ Ioſue fuit ſubſtitutꝰ dux ꝑ Moyſen: ⁊ introduxit illũ populũ in terrã promiſſionis. Per quod myſteriũ preuidit reſurrectionẽ Chriſti: ⁊ qualiter xp̃s poſt reſurrectionẽ debebat itroducere in terram viuentium oẽs fideles veteris teſtamẽti: quos eduxit de inferno ⁊ de captiuitate diaboli. Octauo cõſiderauit Salomon/qualr̃ Ioſue elegit duodecim duces cum quibus adeptus eſt totã terrã ꝓmiſſionis cũ ſignis ⁊ portẽtis. Per quod myſterium preuidit in ſpiritu qualr̃ xp̃s poſt reſurrectionez debebat mittere duodecim apoſtolos ad predicandum euangelium omni creature/qui totũ populũ gentilem ſubiecerũt iugo xp̃i: diabolo foras eiecto. Nono conſiderauit totũ diſcurſum illius populi vſq ad tempora Dauid: ⁊ oẽs afflictiones quas paſſus eſt a finitimis tempore Iudicum: ⁊ oẽs victorias quas de eis obtinuerũt. Et finaliter cõtẽplatꝰ eſt victorias ipſius Dauid: ⁊ quomodo ſubiecit ſibi nõ ſolum totam terrã Iſrael: ſed etiã oẽs populos infidelium finitimorum fecit ſibi tributarios. Per qđ preuidit Salomon in ſpũ decẽ/⁊ etiã quatuordecim perſecutiones imperatorũ ⁊ tyrannorũ contra eccleſiã tẽpore martyrum: ⁊ quomodo eccleſia debebat ſibi ſubijcere totũ ꝑpl'm gentilẽ. Decimo cõtẽplabatur Salomon proſperitatẽ ſui regni ⁊ pacem ⁊ multitudinẽ diuitiarũ: ⁊ quõ ex precepto Dauid edificauerat illud tẽplum magnificũ: ⁊ ampliauerat/⁊ ditauerat illã ciuitatẽ ⁊ regnũ ⁊c. Per qđ myſterium ꝑuidit in ſpũ qualr̃ eccleſia xp̃i poſt multas ꝑſecutiões multo ſanguine martyrũ effuſo debebat proſperari: ⁊ ꝑ totũ orbem libere ãpliari ⁊ dotari poſt ꝯuerſionẽ Cõſtãtini. De ſupradictis ergo decẽ myſterijs euãgelicis que erant facienda in toto diſcurſu noui teſtamenti/Salomon fecit decẽ cantica in hoc libro/ſumendo parabolã ex ſupradictis myſterijs veteris teſtamenti. Et ſic in vnoquoq cantico cantat vnũ myſteriũ euangelicũ. Nã in primo cãtico cantat totũ deſideriũ oĩm fideliũ veteris teſtamenti xp̃m expectantium. In ſcđo cantico cantat myſterium incarnationis xp̃i. In tertio cãtat myſteriũ vocationis apoſtolorũ ꝑ xp̃m ⁊ electionis eorũ. In quarto cãtat oſtẽſione xp̃i in carne/⁊ ꝑegrinationẽ ⁊ operationem myraculorũ. In q̃nto cãtat eiꝰ aſcẽſum in Hierl'm: ⁊ exhortationẽ eius ad Iudeos: ⁊ ditationem eccleſie in bonis ſpũalibus. In ſexto cãtat xp̃i mortẽ ⁊ paſſionẽ ⁊ myſteriũ noſtre redẽptionis. In ſeptimo cãtat qualr̃ apoſtoli poſt receptionẽ ſpũs ſancti predicauerunt xp̃z eſſe rex

meſſiam populo iudaico ⁊ in Hieruſalē. In octauo cātat miſſionē apoſtolorū ad predicandū ꝑ vniuerſum orbē. In nono cantat conflictū ⁊ pugnā ⁊ victoriā martyrū. In decimo cantat ꝓſperitatē ⁊ pacē eccleſie datam per Conſtantinum.

¶ Primum canticū incipit ibi. Oſculetur me oſculo oris ſui.
Secundum ibi. Dum eſſet rex in accubitu ſuo.
Tertium ibi. Uox dilecti mei iſte venit ſaliens in montibus.
Quartū ibi. Que eſt iſta q̄ aſcēdit per deſertum.
Quintum ibi. Quā pulchra es amica mea.
Sextum ibi. Surge aquilo/⁊ veni auſter.
Septimum ibi. Adiuro vos filie Hieruſalē/ſi inueneritis dilectum meum.
Octauum ibi. Quo abijt dilectus tuus.
Nonum ibi. Quid videbis in Sunamite ⁊c.
Decimum ibi. Que eſt iſta que aſcendit de deſerto delitijs affluens.

B — Sacra ſcriptura vetere, duobus noibus generaliter nūcupat.

¶ Ad maiorē autē euidentiā eorū que dicta ſunt et dicēda/eſt aduertēdū: ꝙ ſacra ſcriptura veteris teſtamenti duob⁹ noībus generaliter nūcupatur. Nā primo dicitur teſtm̄ dei: inquātum deus promiſit illi populo bona futura: ⁊ inquantū illa ꝓmiſſio erat confirmāda ⁊ cōplenda ꝑ mortē teſtatoris. Unde teſtamentum dicitur de teſtor teſtaris. quod idē eſt quod cōfirmare ⁊ ratificare. Et ſic intantū dicitur teſtamentū inquantū eſt cōfirmatum per vltimā voluntatē teſtatoris. Sed q2 vltima voluntas eſt illa que ꝑ ſolam mortē teſtaris terminat̄ et finitur: idē nunꝙ̄ dicit̄ teſtamentū ratum vſquequo eſt confirmatū per mortē teſtatoris: q2 ꝑ totū tp̄s ante poterat ipſe teſtator mutare voluntatē. Et idē heres nunꝙ̄ accipit nec poſſidet hereditatem niſi poſt mortē teſtatoris: q2 tunc eſt validum teſtamētum. Ex quib⁹ ſequit̄ ꝙ ſcriptura veteris legis nō fuit vere teſtamētū: ſed diſpoſitio teſtamēti: nec dicit̄ teſtm̄ niſi inquātū erat cōfirmandū ꝑ mortem dei teſtatoris. Et per conſequens oportebat vt de⁹ morereť ad hoc ꝙ teſtm̄ cōfirmaretur: quia aliter manſiſſet caducū ⁊ vanū. Sed quia deus eſt eſſentialiter immortalis ⁊ infallibilis et eternus: quia in eternū permanet idē: ⁊ anni eius nunꝙ̄ deficiēt: pſal. c.j. Ideo oportuit vt deus fieret perſonalr̄ hō: ⁊ vt ille homo aſſumpt⁹ perſonalr̄ deus moreretur ad cōfirmandū teſtamentū dei ⁊ vt cōpleret omnia promiſſa. Et ſic per mortem ⁊ ſanguinē xp̄i fuit cōfirmatū totū vetus teſtamētum. vt pꝫ ad Heb. ix. et. x. Et ideo prēs ⁊ fideles veteris teſtamenti non potuerunt adipiſci repromiſſiones niſi ſimul nobiſcū per mortē xp̄i. ad Hebreos. xj. Et ſic pꝫ qualiter ſcriptura legis ⁊ prophetarū intantū dicebatur teſtamentū dei/inquantū erat per mortē ⁊ ſanguinē Chriſti cōfirmandum. Et ideo dixit xp̄s. Hic calix nouū teſtamentū eſt in meo ſanguine. i. nouiter in meo ſanguine confirmatum. j. ad Corin. xj.

C ¶ Secundo mō ſcriptura legis ⁊ ꝓphetarū dicebat̄ pactū ſiue fed⁹ deſpōſale: inquantū de⁹ elegit ſibi illum populū in populū peculiarē ⁊ proprium: ⁊ ille populus accepit deū in deū ⁊ dn̄m ⁊ paſtorem ſpūalē: ⁊ ꝓmiſit obſeruare legē eius. vt pꝫ Exod. xix. ⁊. xx. ⁊. xxiiij. ⁊ per totū diſcurſum legis ⁊ ꝓphetarum. vnde Exo. xix. dicit de⁹. Si audieritis vocē meā ⁊ cuſtodieritis pactum meū eritis mihi in peculiū de cunctis populis. Mea eſt enim omnis terra: ⁊ vos eritis mihi in regnū ſacerdotale: ⁊ gēs ſancta ⁊c. Cui reſpōdit populus. Cuncta q̄ locutus eſt dn̄s faciemus. Itē hoc idē reſpondit totus populus qn̄ Moyſes legit eis volumē legis: vt patet Exodi. xxiiij. Ideo tunc ⁊ Moyſes ad cōfirmationē illius deſponſatiōis et promiſſiōis immolauit. xij. vitulos et effudit vnā partē ſanguinis ſup altare/⁊ alterā partē ſup pplm/dicens. Hic eſt ſanguis federis qđ pepigit vobiſcū dn̄s ſuper cunctis ſermonibus his ⁊c. ad denotandū ⁊ ſignificādum ꝙ illud teſtm̄ ⁊ illud fedus deſponſale non poterat confirmari niſi per ſanguinē Chriſti ſponſi hui⁹ populi. Ex quib⁹ pꝫ q2 ſicut illud teſtamētum non poterat confirmari ⁊ adimpleri niſi per mortē ⁊ ſanguinem Chriſti teſtatoris: ita illa deſponſalia ſiue deſponſatia facta inter dominū ⁊ populū nō poterat confirmari/nec adimpleri ⁊ ratificari niſi ꝑ preſentiā dei venturi in carnē: eo ꝙ talis deſponſatio facta fuerat per verba de futuro: ⁊ per ſponſum in carnem familiariter venturū ⁊ cū ſponſa locuturū ⁊ cōuerſaturū.

D ¶ Ex ſupradictis pꝫ/⁊ prout dictum fuit in prologo expoſitionis libri pſalmorum: ꝙ vna lex et vnū teſtm̄ dicit̄ totus diſcurſus ſacre ſcripture et totius eccleſie ab Adam vſq; ad iudiciū. Et hoc ſecundū ſubſtantiā/⁊ etiam rōne vnius Chriſti crediti. Sed totus iſte diſcurſus diuiditur principaliter in duo tp̄a. ſ. ante aduentum xp̄i/⁊ poſt aduentum eiuſdem. Tempus enim ante aduētum reſpectu dei dicebat̄ tp̄s diſponendi ⁊ promittendi/inquantum deus promittebat futurā redemptionē ⁊ glorificationē/⁊ reſtaurationē toti generi humano: et diſponebat illū populū per illa legalia ad recipiendum Chriſtū in ſuo aduentu. Sed reſpectu earū rerū que gerebant̄ ⁊ fiebant: dicebatur tp̄s figurādi ⁊ ſignificandi: q2 oīa illa fiebāt ⁊ contingebant illis in ſignū ⁊ figurā futurorū. Sed reſpectu patriarcharū ⁊ prophetarū quibus fiebant ꝓmiſſiones: dicebat̄ tp̄s deſiderandi ⁊ expectādi ⁊ petēdi: q2 oēs deſiderabant ⁊ expectabant ⁊ petebāt Chriſtū futurū redēptorē ⁊ glorificatorē tanꝙ̄ ſponſum ⁊ ſaluatorē. Et ſic pꝫ qualiter temp⁹ ante aduentū Chriſti fuit tēpus ꝓmittendi ⁊ diſponendi ⁊ figurandi ⁊ ſignificādi ⁊ deſiderandi ⁊ petendi ⁊ expectandi. Totum aūt tp̄s aduentus Chriſti ⁊ tot⁹ diſcurſus noui teſtamenti fuit tempus adimpleni ꝓmiſſa/⁊ confirmandi diſpoſita/⁊ verificandi ſigna legalia ⁊ figuras/ſiue ea que erant figurata ⁊ ſignificata. Et reſpectu oīm fidelium fuit ⁊ eſt tp̄s colligendi ⁊ recipiendi. Quia per aduentum Chriſti oēs fideles veteris teſtamenti ſimul nobiſcum receperunt ꝓmiſſiōes. ſ. fructus omnium promiſſionum: vt ait apoſtolus ad Hebre. xj. Et nos collegimus ⁊ meſſuim⁹ meſſes quas patres veteris teſtamenti ſeminarūt vt ait ſaluator Joā. iiij. Ex quibus omnibus patet qualiter Chriſtus adimpleuit ⁊ verificauit omnia que fuerunt in veteri teſtō diſpoſita ⁊ promiſſa ⁊ figurata. Et ſic etiā cōfirmauit teſtm̄ ab initio inſtitutū: ⁊ cōpleuit ⁊ confirmauit ſpōſalia antiqua. Et ideo lex euāgelica ⁊ totum nouum teſtamentū nil aliud eſt/niſi veritas ⁊ cōfirmatio veteris teſtamēti: in quo tempore oēs fideles receperunt omnia q̄ fuerunt promiſſa et deſiderata et petita in veteri teſtamento. Et ſicut totum illud tempus fuit tp⁹ deſiderandi ⁊ petendi ⁊ ſignificandi: ita iſtud dicitur tempus recipiendi ⁊ faciendi: vnde non ſolum

Chriſtus verificauit omnia que in lege veteri fuerunt promiſſa et figurata: ſed adhuc nos verificamus ⁊ implemus omnia illa ſeruando legem euangelicam/⁊ exercendo eccleſiaſtica ſacramenta. que nil aliud ſunt: niſi quedā veritates illorū ſignorū legaliū. Et ſic faciendo ⁊ operando recipimus fruct⁹ ꝓmiſſionum.

E ¶ Omnia ergo ſupradicta conſiderans ⁊ ꝓuidens in ſpiritu Salomon/fecit iſtū libellum: in quo voluit oſtendere totum ingenium ſuum. quia ſub breuibus ⁊ difficilibus ⁊ obſcuris verbis deſcripſit totū diſcurſum vtriuſq; teſtamēti. Et ideo iſte libellus reddit̄ difficilior ad intelligendum: eo ꝙ omnia que ſcripta ſunt in vtroq; teſtamento de Chriſto ⁊ eccleſia: ⁊ omnia que Dauid cantauit in. cl. pſalmis/ voluit Salomon cōplecti in hoc libello ſub triplici metaphora. ſ. ſub metaphora ſponſi ⁊ ſponſe. ⁊ ſub metaphora paſtoris et gregis. et ſub metaphora agricole ⁊ vinee ſiue horti. Et ideo iſtud opus ſimul vocatur epithalamicū ⁊ bucolicū/⁊ georgicū. Et propter hoc reddit̄ difficillimū ad intelligendum: ſcilicet ratione ſtyli ⁊ ratione breuitatis. nā in. x. canticis ꝯplectit̄ totū diſcurſum vtriuſq; teſtamenti ſub ſupradicta triplici metaphora. Unde in primo cantico cantat totum deſiderium et omnes petitiones patrum veteris teſtamenti: ⁊ ſic explicat tempus deſiderandi ⁊ petendi ⁊ expectandi. Et in nouem canticis ſubſequētibus cantat totū diſcurſum eccleſie ab incarnatione Chriſti vſq; ad tempora Conſtantini ⁊ Juſtiniani/⁊ etiam vſq; ad finem mundi: vbi erit generalis glorificatio. In quibus nouē canticis cantant̄ nouem myſteria de Chriſto ⁊ eccleſia: ꝓut patebit. in quibus ſatiſfacit ⁊ annuit deſiderio ⁊ petitionib⁹ patrum veteris teſtamenti per ſingula. Procedendo ergo ad expoſitionem huius libri ſeruabit̄ iſte ordo. Nam primo ponetur text⁹ cuiuſlibet cantici ꝑ verſus diſtinctus. Secūdo ponet̄ eius expoſitio.

¶ Incipit ergo Canticum primum.

¶ Canticum Primum.

Canticū. j.

Oſculet̄ me oſculo oris ſui.
Quia meliora ſunt vbera.
tua vino.
Fragrantia vnguētis optimis.
Oleum effuſum nomen tuū.
Adeo adoleſcentule dilexerunt te.
Trahe me poſt te.
Curremus in odore vnguentorū tuorum.
Introduxit me rex in cellaria ſua.
Exultabimus et letabimur in te.
Memores vberum tuorum ſuper vinum.
Recti diligunt te.
Nigra ſum ſed formoſa filie Hieruſalem.
Sicut tabernacula Cedar.
Sicut pelles Salomonis.
Nolite me conſiderare ꝙ fuſca ſum:
Quia decolorauit me ſol.
Filij matris mee pugnauerūt contra me
Poſuerūt me cuſtodem in vineis.
Uineam meam non cuſtodiui.
Indica mihi quem diligit anima mea:
Ubi paſcas.
Ubi cubes in meridie.
Ne vagari incipiam.
Poſt gregem ſodalium tuorum.
Si ignoras te o pulchra inter mulieres:
Egredere et abi poſt veſtigia gregum tuorum.
Et paſce hedos tuos iuxta tabernacula paſtorum.
Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea.
Pulchre ſunt gene tue ſicut turturis.
Collum tuum ſicut monilia.
Murenulas aureas faciemus tibi:
Uermiculatas argento.

Oſculetur me oſculo oris ſui. ¶ Hoc eſt primum canticum huius libri: in quo introducitur eccleſia prioris teſtamēti tanꝙ̄ ſponſa: ⁊ Chriſtus tanꝙ̄ eius ſpōſus ad loquendū. Et idē preſens canticum habet duas partes principales. nā in prima ponitur ⁊ explicat̄ ſpōſe diu deſiderata petitio. Secundo ſponſi gratioſa reſponſio. ibi Si ignoras te o pulchra.

F ¶ Quantū ergo ad primū pro fundamento totius huius libri eſt valde notādum: ꝙ indigētia ⁊ carentia alicui⁹ boni amiſſi eſt cauſa deſiderij recuperandi ipſum: ſed firma ꝓmiſſio eſt cauſa firme ⁊ vehementis fidei ⁊ ſpei rei promiſſe. Et ita accidit in Adam. quia cū ipſe ante lapſum fuiſſet creatus in illa opulentia et felicitate nullā patiens indigentiā: tn̄ cum ſtatuit ⁊ tentauit deſcendere ab Hieruſalē in Hierico/tranſgrediendo diuinū preceptū: tūc incipit in latrones: qui expoliauerunt eū omnibus bonis gratuitis: ⁊ vulnerauerunt ⁊ ſauciauerunt: ⁊ plagis in corpore ⁊ aīa affecerunt: ⁊ ſemiuiuū reliquerūt. Et ſic ille q̄ erat opulentus ⁊ felix ⁊ dn̄o illius ciuitatis: cui etiam poſt longam vitā temporalē erat promiſſa alia nobilior felicitas eterna in celeſti patria: ꝓpter talē ingratitudinem fuit priuatus p̄ſenti ⁊ futura felicitate/⁊ expulſus ab illa ciuitate ⁊ factus exul per hanc vallē lachrymarū: ⁊ ſeparatus a facie dei. Et ſic factus eſt miſer ⁊ indigens omnib⁹ bonis nō ſolum ſpūalibus ſed etiā tēporalibus. vt patet Geñ. iij. Et inde eſt ꝙ manet infinitū deſiderium omnibus hominibus recuperandi illam immortalitatem/et totū illum felicem ſtatū.

G ¶ Sed dicit Aug. in libro Cur deus homo/ꝙ deus cōpatiens miſerie ⁊ indigentie ipſius Ade et totius poſteritatis eius/promiſit ei mittere filium ſuum in carnē: qui eum ab omni miſeria ⁊ captiuitate redimeret: ⁊ ſibi reconciliaret/⁊ in patriā amiſſam/⁊ felicitatē reduceret. Et hoc fecit deus: ne Adam deſperaret: ſed licet de

inſtanti miſeria valde doleret: tamen de ſui ſueq̃
poſteritatis remedio iam de longinquo gauderet
Unde Aug. concludit/dicens. Vera itaq̃ rõne vidi
cimus: ꝙ iam ab Adam dñi preſtolabat̃ aduentus.
¶ Ex quibꝰ verbis Auguſtini ſequitur ꝙ miſeria
no Augu. ⁊ indigentia ipſius Ade ⁊ totius poſteritatis eius/
fuit cauſa diuine promiſſionis de Chriſto futuro.
Et talis ꝓmiſſio fuit cã fidei ⁊ ſpei ⁊ deſiderij ipſiꝰ
Ade d̃ Chriſto futuro. Et qua fide ⁊ ſpe ⁊ deſiderio
Adam cum tota ſua poſteritate fideliũ ſemꝑ expe-
ctabat ⁊ petebat xp̃m venturum ad redimendum
ipſum. ¶ Secundo ſequitur: ꝙ eccleſia xp̃i primo
fuit Chriſto deſponſata ꝑ fidẽ in Adã. Qd̃ ꝓbatur.
Nam ſi Adam cum tãto deſiderio expectabat Chri
A ſtum/vt inquit Augu. ergo iam tũc habebat fidem
de Chriſto futuro. Quia ſpes non eſt ſine fide ⁊ cha
ritate affectiua. quia qd̃ credimus ⁊ amamꝰ/cũ de-
ſiderio expectamus. Et ideo eſt dicẽdũ: ꝙ ſicut deꝰ
promiſit ipſi Ade mittere ipſi Chriſtum in redẽpto
rẽ/ita Adã credidit ipſum venturũ: ⁊ promiſit ipſi
fidem: ⁊ promiſit ipſi exhibere cultum latrie ſub ta
li fide ⁊ ſpe Chriſti futuri. in qua fide Adã cũ tota
ſua poſteritate fidelium ſaluabat̃. Et ſic Adã ꝓut
fuit doctꝰ a deo: docuit filios ſuos exhibere latriã
I deo in ſignũ fidei de xp̃o futuro. Et ſic Abel offere
bat oblationẽ de agnis gregis: ⁊ Caim d̃ frugibus
Geñ. iiij. ¶ Et q2 latria nõ ſolũ cõſiſtit in oblatiõe
⁊ adoratione ſed etiã in oratione: iõ legit̃ Geñ. iiij. qd̃
Enos incepit inuocare nomẽ dñi. i. xp̃m verbũ icar-
natũ qd̃ eſt nomẽ dñi. vt ꝓbatũ fuit pſal. viij. Nam
illud nomẽ dñi quatuor literis ſcriptum ſignifica-
bat Chriſtum verbũ incarnatũ: quẽ oẽs p̃res vete-
ris teſtamẽti inuocabãt ⁊ expectabant. Itẽ Enoch
placuit deo in illa etate/⁊ dñs tulit illum. Geñ. iiij.
Et trãſlatꝰ eſt in paradiſum. Eccleſiaſtici. xliiij. Sz
quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo. ad Heb.
xj. ergo ſequitur ꝙ Enos ⁊ Enoch iã habebãt fidez
de xp̃o futuro: ⁊ erant mẽbra eius: ⁊ per ꝯñs conti
nuabant eccleſiã xp̃i ⁊ ciuitatẽ dei. Et ſic expecta-
bant Chriſtũ futurũ tãq̃ ſponſum ſibi promiſſum.
Et ſic ptz: ꝙ vera latria ⁊ ꝑfecta fuit deo exhibita
in prima etate in ſignum xp̃i futuri. Et per ꝯñs ſeq̃
tur ꝙ eccleſia in prima etate iã fuit xp̃o per fidem
K deſponſata. quia iã expectabat eũ: ⁊ iam ei exhibe-
bat latriã ſeruitutẽ. ¶ Item ſequit̃ ꝙ eccleſia ſpõ
ſa non ſolũ ab Abel: ſed iã incepit ab Adã: ſed poſt
ea fuit diuiſa in duas ciuitates. nam Caim diuiſus
eſt a ciuitate dei: ⁊ cõſtituit ciuitatem diaboli cum
abel p̄mus martyr qui p iuſtitia eſt mortuus. ſuis ſequacibꝰ vt oſtẽdit Aug. per totũ librum. xv.
de ciuitate dei. Abel aũt manſit tanq̃ verus ciuis
in ciuitate dei: ⁊ fuit occiſus ꝓpter verã innocẽtiã
ſuã in figura Chriſti. Iõ Abel non dicit̃ primus ci-
uis eccleſie: ſed primus iuſtus ⁊ martyr: qui mor-
tuus eſt pro iuſtitia ⁊ innocentia in figura Chriſti:
qui fuit primus qui effudit ſanguinem in figura
Chriſti ⁊ pro Chriſto. vt patet Matth. xxiij. Adam
autem fuit primus ciuis ⁊ fidelis huius ciuitatis: ⁊
cui primo facta eſt promiſſio de Chriſto futuro: ⁊ et
primus qui ꝓfeſſus eſt ⁊ expectauit Chriſtum futu
rum: ⁊ qui exhibuit deo cultum latrie: ⁊ docuit fi-
lios ſuos. in quo primo eccleſia deſponſata eſt ipſi
Chriſto per fidem ⁊ ſpem et charitatem: ⁊ et exinde
tota ciuitas dei et congregatio fidelium Chriſtum
futurum credentium et expectantium / fuit dicta
L ſponſa Chriſti. ¶ Eſt verum quod iſta ſponſa ſem-
per creuit in fide ⁊ perfectione per ſucceſſum tp̃is
ſicut continue recepit nouas promiſſiões ⁊ nouos
modos colendi deum. Nam in Noe accepit nouam
promiſſionem de Chriſto per arcã ⁊ ſignum arcus
federis. Per qd̃ preuidit myſterium incarnationis
⁊ noſtre redẽptionis. Et ſic Noe conſtruxit altare:
⁊ obtulit aĩalia munda in ſignum fidei Chriſti fu-
turi. Itẽ ipſi Abrahã facta eſt noua ꝓmiſſio. Geñ.
xv. qñ deus dixit. Suſpice celum: ⁊ numera ſtellas
ſi potes: ſic erit ſemẽ tuũ ⁊c. Ubi credidit Abrahaz
de ſua generatione ſm̃ carnẽ Chriſtum futurum/⁊
verbum incarnãdum. Ideo ꝓpter talẽ fidẽ reputa
tum eſt illi ad iuſtitiam. Quia in tali fide xp̃i futu-
ri ante circũciſionem fuit iuſtificatꝰ: vt ptz ad Ro
ma. iiij. ⁊ Gal. iij. Item alia ꝓmiſſio facta eſt eidẽ
Abrahe Geñ. xxij. ꝓpter obedientiã ⁊ fidem: qñ vo
luit imolare Iſaac filium ſuum. Cui deus ſub iure
iurando promiſit Chriſtum venturum: ⁊ in eo oẽs
gẽtes regenerãdas ⁊ benedicendas. Et appellauit
locum illum in quo fuit imolatus aries pro Iſaac
In monte dñs videbit: vnde in litera hebraica ha-
betur. In mõte dñs videbitur. Quaſi dicat: in iſto
monte vbi imolaſti iſtum arietẽ/dñs Jeſus Chri-
ſtus videbitur imolari ⁊ crucifigi in redemptionez
totius generis humani. De quo myſterio dicit ſal-
uator Joã. viij. Abrahã exultauit vt videret diem
M meũ: vidit et gauiſus eſt: per fidẽ ſupple. ¶ Ex qui
bus ptz: ꝙ deſpõſatio Chriſti et eccleſie facta ⁊ in-
cepta eſt in Adã et Abel. Sed iam fuit magis con-
firmata in Abraham. Et ſic vehementius fuit Chri
ſtus in Abrahã deſideratus. Itẽ iſta deſponſatio et
vnio Chriſti ⁊ eccleſie iam fuit magis confirmata
⁊ expreſſa ⁊ figurata in Iſaac. Geñ. xxvij. qñ iam de
crepitus ⁊ cecutiens vocauit Eſau primogenitum
ſuum: vt benediceret eum: ſed Jacob ſecundo geni
tus ſiue natus/ex cõſilio matris ſimulato habitu
ſurripuit beneditionem: ⁊ vnde Iſaac ſentiens fra
grantiã veſtimentoꝝ ipſius Jacob/dixit. Da mihi
oſculum fili mi. Ecce odor filij mei ſicut odor agri
pleni: quem benedixit dominus ⁊c. In quo myſte-
rio preuidit Iſaac totum myſterium verbi incar-
nationis: et eccleſie cum xp̃o deſponſationis ⁊ in-
corporationis. Preuidit enim qualiter filius dei
verbũ eternum debebat oſculari humanitatem/et
carnem ſuſcipere de genere ipſius Jacob: ⁊ vnire
eam ſibi in vnitate perſonali. Et preuidit etiam in
ſpũ oſculũ ⁊ deſpõſationem eccleſie cũ Chriſto per
myſticã vnionẽ. Et preuidit fragrantiã veſtimẽto
rũ humanitatis Chriſti. ſ. fragrantiã virtutũ ⁊ ſcti-
tatis ⁊ donorum et gratiarum: et fragrantiam ec-
N cleſiaſticorum ſacramentorum euaporantem ex
meritis paſſionis. Per quã virtutem ſacrorum ec-
cleſia erat Chriſto deſponſanda ⁊ vnienda. ¶ Itẽ
iſta deſponſatio incarnationis/et eccleſie cũ Chri-
ſto vnionis iam fuit magis ꝓmiſſa ⁊ confirmata et
figurata in Jacob. Geñ. xxviij. qñ in ſomnijs vidit
ſcalam cuius ſummitas tangebat celum: ⁊ pars in
ferior tangebat terram: ⁊ vidit dominum innixum
ſcale/et angelos aſcẽdentes ⁊ deſcendentes ⁊c. vbi
preuidit Jacob totũ myſteriũ incarnationis. ſ. qua
liter deus erat iungendus humanitati per incar-
nationem in vnitate perſone: ⁊ qualiter tota eccle-
ſia erat Chriſto vnienda et incorporãda in vnitate
myſtica. Item iſta deſponſatio fuit iam magis cõ-
firmata in eodem Jacob. Geneſis. xxxv. quando
luctatꝰ eſt cũ angelo in forma viri: nec voluit ip̃m
dimittere vſq̃ quo benedixit eũ: vbi ſortitꝰ eſt hoc
nomen Iſrael. vñ dixit. Uidi dñm facie ad faciem.
vbi Jacob ꝓuidit totũ myſteriũ incarnationis et
eccl'ie cũ Chriſto deſponſationis inquantũ deus in
forma humana benedixit eum ⁊c. ⁊ facie ad faciez
ipſi locutus eſt ⁊c. Item deſponſatio fuit magis in
ipſo Jacob confirmata Geñ. xlix. qñ bñdicẽs filio
ſuo Juda dixit. Juda te laudabunt fratres tui ⁊c. ⁊
nõ auferet̃ ſceptrũ de Juda ⁊c. Itẽ iſta deſpõſatio
Chriſti ⁊ eccl'ie iam fuit magis cõfirmata et mani-
feſtata in plebe Iſraelitica qñ eduxit ipſã de ſer-
uitute egyptiaca: ⁊ fecit ipſũ ppl'um ſibi peculia-
rem: ⁊ dedit ipſi legem ſpecialẽ. Exo. xix. qñ Moy-
ſes expoſuit populo omnes ſermones legis Et reſ
põdit oĩs populꝰ: dicens O ia que locutus eſt dñs
faciemus. Itẽ iſta deſpõſatio Chriſti ⁊ eccl'ie fuit
iã magis manifeſta ⁊ explicata in eodẽ ppl'o Exo.
xxiiij. qñ Moyſes congregauit totũ ppl'm: ⁊ et legit
ipſi totũ volumẽ legis ⁊ occidit. xij. victimas iuxta
numerũ tribuũ filioꝝ Iſrael. vñ totus populꝰ re-
ſpondit dicens. O ia que locutus eſt dñs faciemus
et erimus obedientes ⁊c. Et tunc Moyſes ad cõfir
mationẽ talis pacti et ꝓmiſſionis et deſponſatio-
nis ſparſit vnam partẽ ſanguinis ſuꝑ populum: et
alteram ſuꝑ altare. Per ꝙ myſteriũ fuit figurata
q̃l'r illa deſponſatio debebat impleri ⁊ cõfirmari ꝑ
ſanguinẽ Chriſti futuri: ꝑ quẽ ſanguinem illud te-
ſtamentũ erat cõfirmãdũ. Et ſic per tale pactũ ille
populus promittebat ſe recepturum Chriſtuz ven
turum. Ideo Moyſes effundendo illũ ſanguinem
ſuꝑ populũ/dixit. Hic eſt ſanguis federis qd̃ pepi-
git vobiſcum dñs ſuꝑ cunctis ſermonibus his. Itẽ
iſta deſponſatio fuit iã magis explicata ⁊ cõfirma
ta in eodẽ Moyſe ⁊ populo. Exo. xxxiij. cum domi-
nus de tabernaculo loquebat̃ Moyſi facie ad fa-
ciem: ſicut ſolet loqui amicꝰ ad amicũ. Cui Moy-
ſes dixit. Dñe ſi inueni gratiã corã occulis tuis mit
te quẽ miſſurus es ⁊c. Cui dñs finaliter myſteriuz
incarnationis ꝓmiſit cũ dixit. Poſteriora. i. huma-
nitatẽ meam videbis. quã hũanitatẽ vidit poſtea
Moyſes cũ Helia in mõte Tabor i trãſfiguratiõe
xp̃i. Matth. xvij. Itẽ iſta deſponſatio incarnatiõis
xp̃i ⁊ eccleſie iã fuit magis explicita ⁊ manifeſtata
ipſi Moyſi Deute. xviij. Cui deus dixit: Prophetã
ſuſcitabo eis de medio fratrũ ſuorum ſimilẽ tui: ⁊ et
ponam verba mea in ore eiꝰ loqueturq̃ ad eos oĩa
que dixero illi ⁊c. Ex quo ptz qualiter Chriſtus in
lege promiſſus debebat eſſe ſimilis Moyſi in hu
manitate et debebat eſſe deus immo verbũ dei q2
deus debebat ponere verbũ ſuũ in illa humanita-
te: ⁊ ꝑſonal'r nobis loqui: et eccleſiam ſibi per le-
gem euangelicã myſtice vnire ⁊ ꝑſonal'r ⁊ preſen-
tialiter oſculari. Nã legitur Exo. xx. ꝙ cũ cunctus
populus audiret voces ⁊ lãpades ⁊ ſonitũ bucci-
ne monteq̃ fumigantem: perterriti ac pauore per-
cuſſi ſteterunt procul dicentes Moyſi: nõ loquat̃
nobis dñs ne forte moriamur. Tunc autẽ dñs pro-
miſit mittere filiũ ſuũ in carnẽ: qui tanq̃ verus ſpõ
ſus abſq̃ terrore familiariter loqueretur eis/⁊ de
clararet eis legẽ datã dicens. Prophetã ſuſcitabo
de medio fratrũ ſuoꝝ ſimilẽ tui: ⁊ ponã ꝟba mea
in ore eius: loqueturq̃ ad eos quecũq̃ dixero illi
Et qui verba eius que loquetur: nõ audierit: vltor
exiſtam ⁊c. vt ptz Deute. xviij. Ex quibꝰ ptz: ꝙ illa
deſpõſatio nõ fuit facta ꝑ verba de ꝓ̃ſenti in preſẽ
tia ſponſi: ſed ꝑ ꝟba de futuro in abſentia ſponſi ꝑ
Moyſen tanq̃ ꝑ ꝓcuratorem Chriſti futuri. Et ꝑ
ꝯñs illa deſponſatio nunq̃ fuit confirmata niſi per
ꝓ̃ſentiam Chriſti: qui ꝑ verba de ꝓ̃ſenti familiari-
ter locutus eſt illi plebi: ⁊ deſponſauit ſibi ipſam
declarando legem ⁊ ꝓphetas. Itẽ ſequit̃ ſcdo: ꝙ
ſimul cũ lege data fuit promiſſus Chriſtus interp̃s
et declarator legis in monte Sinai. Item ſequitur
tertio: ꝙ ſub eadem pena qua ſe obligauit totus
ille ppl's ad obſeruandum legem dei datam i mõte
Sinai: ſub eadẽ pena ſe obligauit ad audiendũ ⁊
ſequẽdum xp̃z in ſuo aduentu tanq̃ verũ interpre
tem et declaratorẽ legis ⁊ ꝓphetarũ ꝑ hoc qd̃ ait.
Qui verba que loquet̃ audire noluerit: vltor exi-
ſtam ⁊c. quaſi ſimul cũ lege fuit ꝓmiſſus Chriſtus
deus incarnatus interp̃s et declarator legis. Sed
cõtra poſſet aliquis inſtare: dicẽs qd̃ ꝓmiſſio huiꝰ
ꝓphete non facta eſt in monte Sinai ſimul cũ da-
tione legis: ſed in cãpeſtribus Moab cum Moy-
ſes reſumeret legem: vt patet Deut. xviij. Ad hoc
reſpondet̃: ꝙ ſi bene et diſtincte volumus attẽde
re ꝟba Moyſi. Deute. xviij. videbimus manifeſte
qualiter deus ꝓmiſit illum ꝓphetã in mõte Oreb
ſimul cũ datione legis. vnde ait Moyſes ad popu
lum. Prophetã de gente tua ⁊ de fratribus tuis ſi-
cut me ſuſcitabit tibi dñs: ip̃m audies vt petiſti a
dño deo tuo in monte Oreb: qñ concio congrega-
ta eſt: atq̃ dixiſti: vltra nõ audiam vocem dni mei:
et ignẽ hunc maximũ amplius nõ videbo: ne mo-
riar: ⁊ ait dñs mihi. Bene omnia ſunt locuti: pro-
phetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum
i ſimilitudinẽ tui ⁊c. Ex q̃bꝰ patet: ꝙ iſta ꝓmiſſio d̃
Chriſto futuro facta eſt in monte Oreb ſimul cum
datione legis: q2 licet Moyſes omiſerit ſcribere
illam ꝓmiſſionem Exo. ij. tñ ſupplẽdo explicat ipz
Deut. xiij. vbi repetunt̃ ea q̃ ibi dicta ſunt ⁊ ſupplẽ
tur ea que ibi fuerunt omiſſa. Ex quo ptz ꝙ in da-
tione legis facta fuit deſponſatio dei cum illa ple
be in ꝑſona oĩz ſucceſſorũ. Et ꝑ cõſequens illa de-
ſponſatio facta fuit ꝑ verba de futuro in abſentia
ſponſi: ⁊ ideo nõ poterat cõfirmari niſi per eius ꝓ̃-
ſentiam: ⁊ ꝑ incarnationem ſponſi: q̃ ore ad o erat
populo familiariter locuturus: ⁊ legẽ ⁊ ꝓphetas
declaraturus: ⁊ ſponſalia cõfirmaturus ⁊ cõpletu
rus. vnde ſicut per mortẽ ⁊ ſanguinem erat teſta-
mentum cõfirmaturus: ita ꝑ ꝓ̃ſentiã erat ſponſa-
lia cõpleturus. Et hec eſt oſculum preſentie ſponſi
qd̃ petit ſponſa dicens. Oſculetur me oſculo oris
ſui ⁊c. Itẽ ꝙ non ſolũ illa plebs Iſraelitica ſcdm
carnem erat Chriſtũ ſuſceptura ⁊ ipſi deſpõſanda
in aduentu eius: ſed etiam plebs gentilis ideo de
ſponſatio Chriſti ⁊ eccleſie nõ ſolũ fuit manifeſta-
ta ⁊ facta in populo Iſraelitico carnali: ſed etiam
in populo gentili. Nam Melchiſedech rex Salem
qui erat de populo gentili tanq̃ ſacerdos dei altiſ
ſimi in fide Chriſti futuri obtulit panẽ ⁊ vinũ deo
pro Abrahem et toto corpore myſtico. vt ptz Geñ.
xiiij. Itẽ Job. nõ de genere Jacob: ſed de Eſau ex-
pectauit Chriſtũ in carne venturũ/cũ dixit: Credo
ꝙ redemptor meus viuit: et in carne mea videbo
deũ ſaluatorẽ meũ. ⁊c. Job. xix. Itẽ multi de popu
lo gentili exierunt de Egypto ⁊ iuncti ſunt cum fi-
lijs Iſrael ⁊ ceperunt legẽ ſimul cũ eis. Itẽ Ruth
Moabita de populo gẽtili exiuit de terra ⁊ cogna

tione ſua: ⁊ iuncta eſt populo Iſraelitico / dicens. Populus tuꝰ populus meus ⁊c. Et ſic in ꝑſona ⁊ figura totius populi gentilis ad fidē Chriſti vēturi fuit Chriſto deſpōſata. Itē iſta deſponſatio iā fuit magis explicita ⁊ manifeſtata in Dauid: cui facta eſt de chriſto multipliciter repromiſſio: vt ptʒ. ij. Regū. vij. ⁊. j. Paralyp. j. ⁊ per totū librū pſalmorum Itē Iſta deſpōſatio incarnatiōis ⁊ Chriſti ⁊ eccl'ie iā fuit magis explicita in Eſa. ⁊ Hie. ⁊ ceteris prophetis: quibus facta fuit reuelatio. Et maxime in Daniele: cui nō ſolū myſterium incarnatiōis ⁊ paſſiōis xp̄i fuit reuelatū: ſed etiā locus ⁊ tp̄s: vt ptʒ Daniel. ix. vltimo aūt ꝙ propinquo iſta deſpōſatio facta fuit et manifeſtata ipſi zacharie: cui dictum eſt ab angelo. Exaudita eſt oratio tua. Luc. j. Item fuit facta ⁊ reuelata ipſi Simeoni: ꝗ rñſum acceperat a ſpiritu ſancto nō viſurum ſe mortem niſi priꝰ videret Chriſtum dñi Luc. ij. Sed pre ceteris clarius fuit reuelata talis deſponſatio ipſi v̄gini Marie per multas epiphanias ⁊ reuelatiōes ante diē incarnationis: lʒ ignoraret ꝑſonam de qua eſſet filius dei carnē aſſumpturus: qꝛ ſolū hoc dicit virgo Maria experimētaliter qñ Gabriel angelꝰ fuit ad eā miſſus dicēs. Aue maria gratia plena ⁊c. Luce. j. vnde licet ante nō ignoraret futurū myſteriū
O
incarnationis: tñ ignorabat modū ⁊ perſonā: ꝓut ipſa rñdens angelo dixit: quō fiet iſtud ⁊c. ¶ Ex toto ſupradicto diſcurſu ſequitur ꝑmo: ꝙ tota eccleſia fidelium ab Adam vſ ad virginem Mariam incluſiue fuit deſponſata Chriſto futuro per fidem Scdō ſequitur ꝙ talis deſponſatio non fuit facta per verba de preſenti: ſed per verba de futuro: qꝛ ſicut Chriſtus nondū erat incarnatꝰ nec promiſſus de preſenti: ſed de futuro: ita promittebant ipſum recipere in ſuo aduentu. Unde licet fides Chriſti eſſet eis habitualiter ⁊ actualiter p̄ſens: tñ eius obiectū erat futurū: Ideo ſub tali fide ⁊ ſpe iuſtificabant̄ ⁊ ſaluabant̄. Tertio ſequit̄: ꝙ talis deſponſatio nō fuit facta illis patribus ⁊ fidelibus ꝑſonal'r ⁊ per modum perſone p̄ſentis: ſed ꝑ procuratorē et per modū perſone abſentis: ſicut multe mulieres quandoq deſponſant̄ alicui viro abſenti ꝑ procuratorē: tñ ꝗdē deſponſatio cōfirmat̄ poſtea per p̄ſentiam ſponſi: qñ ipſa perſonaliter ⁊ p̄ſentialiter videt ſpōſum: ⁊ ꝑſonaliter recipit eum: ⁊ oſculatur ab eo. Ita ergo ſimili modo factū eſt i illa deſpōſatione eccleſie veteris teſtamēti: nam nullꝰ eoꝝ potuit eſſentialiter deū videre: nec locutꝰ eſt cū deo niſi ꝑ ſubſtantiā mediā ⁊ per angelū repreſentantē deum: vt ait Aug. ſuper Geñ. ¶ Et ſic dicitur ꝙ
P
Moyſes loquebat̄ deo facie ad faciē Exod. xxxiij. Dicēdū ꝙ ibi nō ſumit̄ facies ꝓ diuina eſſentia qꝛ talis viſio facialis fuit negata ipſi Moyſi: vt patet ibidē: ſed ſumit̄ ibi facies equiuoce ꝓ angelo per quem deꝰ loquebat̄: ⁊ in quo deus tanꝗ in facie et per faciē repreſentabat̄ ⁊ noſcebat̄: vt ait Aug. ij. de trinitate cap. xviij. nā deus per angelos loquebat̄ ⁊ dedit legem Moyſi: vt ait apl's ad Heb. j. et
Augu.
beatus Stephanus Act. vj. Quomodo aūt intelligitur ꝙ Moyſes vidit deū facie ad faciem: iam declaratum eſt in prologo libri pſalmoꝝ tractatu. ij. Nunc autem ſufficit ſcire ꝙ fideles veteris teſtamenti nō viderunt Chriſtum niſi per fidem et per figuras ⁊ per promiſſiones et reuelatiōes. Et tāꝗ vēturo promiſerunt fidē ipſi: ⁊ in eiꝰ futuro aduentu ꝓmiſerunt ipſum recipere: et ſic tanꝗ futurum ꝓmittebant ipſum recipere. Et ſic iam exhibebant ipſi latriam ſeruitutem per figuras ſacrificioꝝ. Et ſic ptʒ: ꝙ illa deſponſatio erat per modū verboꝝ ꝺ futuro: ⁊ per modum ꝓcuratoris: qꝛ mediantibus angelis: ⁊ per modum perſone abſentis. Tertio ſequit̄ / ꝙ quanto magis tardabat venire Chriſtꝰ: tanto magis creſcebat deſiderium illiꝰ ſponſe vidēdi perſonaliter ⁊ preſentialiter ſponſum ſuū Chriſtū ⁊ ſic vehementius deſiderabat accelerari aduētū ſponſi: vt eam repararet ⁊ liberaret de manibꝰ inimicorū: ⁊ eā ſanaret ⁊ nobilibus veſtimentis diuerſarū gratiarū ornaret ⁊ decoraret: ⁊ ſacris amplexibus eius frueret̄ ⁊ oſculis eiꝰ cōſolaret̄. Hoc ergo deſideriū huius ſponſe et has petitiones explicat ⁊ cantat ſponſa in hac prima parte huiꝰ primi cāti ei Salomonis in ꝑſona oīm fidelium veteris teſtamēti cū dicit. Oſculetur me oſculo oris ſui. In quo cantico ſeptē petit iſta ſponſa ab ipſo ſponſo. Nam primo petit preſentialiter ⁊ ꝑſonaliter per incarnationē oſculari. Scdō petit trahi a ſpōſo ꝑ perſonalem p̄dicationē ⁊ vite ſanctitatem. Tertio petit in thalamū ſponſi introduci. Quarto plebs gētilis petit cū plebe Iſraelitica in aduentu ſponſi ſociari. Quinto petit a nigredine idolatrie dealbari. Sexto petit paſci pabulo ſacramentoꝝ ⁊ fidei articuloꝝ. Septimo petit ſub vmbra ſponſi quieſcere ⁊ protegi. Scdm ibi. Trahe me poſt te. Tertium ibi introduxit me rex in cellaria ſua Quartum et Quintū ibi Nigra ſum: ſed formoſa. Sextū et Septimū ibi. Indica mihi quem diligit anima mea. ¶ Quantū ergo ad primū eſt aduertēdū: ꝙ oſculū
Q
dicit quandā vnionē: ſed quia xp̄s quadrupliciter erat nobis vniendus ſcʒ per incarnationem: ⁊ per conuerſationem ⁊ familiarem doctrinam ⁊ ꝑ myſticam incorporationē: ⁊ per glorificationem ꝓut ꝓmiſſum erat in veteri teſtamēto. Ideo ſpōſa hoc quadruplex oſculū petit a xp̄o ſponſo. Et quadruplici oſculo petit oſculari. ſ. oſculo incarnationis. Scdō oſculi euangelice doctrine ⁊ familiaris conuerſatiōis. Tertio oſculo myſtice incorporatiōis ⁊ redemptionis. Quarto oſculo glorificatiōis. Quia ergo vt ſupradictū eſt iſta ſpōſa ꝑ multas repromiſſiones fuerat xp̄o ꝑ ꝓcuratores ⁊ v̄ba de futuro in veteri teſtō deſpōſata, ⁊ per longā morā ⁊ diſcurſum tp̄is ſponſum ſuum Chriſtū expectauerat Ideo cōfracta lōga mora deſiderans p̄ſentiā ſponſi petit ab eo preſentialiter ⁊ ꝑſonaliter oſculari: ⁊ poſita in tali cōtemplatione dicit intra ſe. Utinam ſponſus meus Chriſtus oſculet̄ me oſculo oris ſui per verba de preſenti / ⁊ perſonaliter / ⁊ p̄ſentialiter per ſeipm: ⁊ non per procuratores: ſed loquat̄ ipſe mihi per ſe: ⁊ non per Moyſen ⁊ per patriarchas ⁊ prophetas: nec per angelos ſicut locutus eſt in toto veteri teſtō: ſed veniat ipſe perſonaliter in carnē: ⁊ oſculetur me primo illo oſculo incarnationis: ⁊ accipiat carnē de mea generatione: ſicut promiſit in principio Ade: quando deiecit ipſum de paradiſo: ⁊ ſicut ꝓmiſit Noe per ſignū arcus federis Geñ. viij. ⁊ ſicut ꝓmiſit Abrahe Geñ. xv: ⁊. xxij. dicēs. In ſemine tuo benedicent̄ oēs gētes. Itē oſculet̄ me illo oſculo incarnationis qꝺ petiuit Iſaac i ꝑſona Jacob qñ dixit. Da mihi oſculum fili mi Geñ. xxvj. Et ſicut promiſit ipſi Jacob Geñ. xxviij. ꝑ viſionem ſcale: ⁊ Geñ. xxxij. quando luctatus eſt cum ange-

Oſculū quadruplex.

lo. Item oſculet̄ me illo oſculo incarnationis quod ꝓmiſit ipſi Dauid. ij. Reg. vij. dicēs. Suſcitabo ſemen tuū poſt te qꝺ egrediet̄ de vtero tuo. Et ſtabiliā regnū eius in eternū: ⁊ ille erit mihi in filium: ⁊ ego ero illi in patrē. Item pſal. lxxxviij. Semel iuraui Dauid: ⁊ nō mentiar: ſemē eius in eternū manebit. Itē p̄o. cxxxj. De fructu vētris tui ponā ſuper ſedem tuā ⁊c. Item Eſa. vij. Ecce v̄go ꝯcipiet ⁊ pariet filium ⁊ vocabit̄ nomē eius Emanuel ⁊c. Item Hiere. xxxj. Magnū faciet dñs ſup terram: femina circundabit virū. Item zacha. ij. Ego ipſe veniā et habitabo in medio veſtri ⁊c. Itē ſpōſus meus non ſolū oſculet̄ me oſculo incarnatiōis: ſed etiaʒ oſculo familiaris p̄dicationis ⁊ legis euangelice datio
Eſa. ij
nis: ſicut deus ꝓmiſit Moyſi. Deuter. xviij. dicēs: Prophetā ſuſcitabo eis de medio fratrū ſuorum ſimilē tui in humanitate: ⁊ ponam verba mea in ore eius loqueturq ad eos oīa ꝗ dixero illi. Item oſculetur me illo oſculo doctrine euangelice de quo dixit Eſa. ij. Uenite aſcendamus ad montem dñi ⁊ ad domum dei Jacob: ⁊ docebit nos vias ſuas ⁊ ambulabimus in ſemitis eius: qꝛ de Sion exibit lex: ⁊ verbū dñi de Hiers'm Item Eſa. lij Propter hoc ſciet ppl's meꝰ nomē meū in die illa: qꝛ ego ipſe qui loquebar ecce aſſum ⁊c. qꝛ oculo ad oculum me videbūt ⁊c. Itē Hieremie. xxxj. Dabo legē meā in cordibꝰ hoīm ⁊ i viſcer. bꝰ eoꝝ ſcribā eā ⁊c. Itē non ſolū oſculet̄ me oſculo incarnatiōis ⁊ euangelice doctrine: ſʒ etiā oſculo redēptiōis faciendo me participem ſue paſſionis ſicut ꝓmiſit ipſi Abrahā in ſacrificio ipſius Iſaac: ⁊ qñ dixit / in mōte hoc dñs videbitur immolari ꝓ oībus ſucceſſiue. Geñ. xxij. et ſic ptʒ ꝑ totū diſcurſum libri pſalmorum, ⁊ Eſa. liij. Propter ſcelus ppl'i mei ꝑcuſſi eū ⁊c. Itē hoc idem ptʒ ꝑ totum diſcurſum legis ⁊ ꝓphetarum. Itē nō ſolum oſculetur me oſculo incarnationis ⁊ doctrine ⁊ redēptionis: ſed etiā oſculo glorificationis et ſue fruitionis ſicut ꝓmiſit ipſi Dauid p̄o. xc. Protegā eum ⁊ glorificabo eum. Item p̄o. lxxxiij. Beati qui habitant in domo tua dñe. Et ſic ptʒ qualiter iſta ſponſa iſto quadruplici oſculo petit a ſponſo ſuo Chriſto oſculari in ſuo aduentu. ſ. oſculo incarnationis: ⁊ euāgelice p̄dicationis: ⁊ redemptionis / ⁊ glorificationis. ¶ Et nota ꝙ non ſolum Chriſtus
R
oſculatus eſt ſpōſam ſuā eccl'iam iſto quadruplici oſculo: ſed etiā pater: ſed aliter. Nam Chriſtꝰ filius dei oſculatus eſt naturā humanā ꝑſonaliter ꝑ incarnationē: quia ſola ꝑſona filij fuit incarnata: ad quam illa vnio ꝑſonalis fuit terminata. ſʒ pater in tantū oſculatus eſt humanā naturā inquantū ipſe vniuit verbū ſuū illi humanitati, qꝛ tota trinitas operata eſt illā benedictam incarnationē. Et ſic illud verbum eternum dicit̄ oſculum oris patris: qꝛ eſt eterna ſapientia ꝗ ex ore altiſſimi ꝓdijt. Et ſic pater ꝑ illud v̄bum ⁊ oſculū oris ſui oſculatus eſt humanā naturā. Et ꝑ illudmet verbū ⁊ oſculum pater nobis locutus eſt: ⁊ dedit legē euangelicā: ⁊ redemit ⁊ glorificauit nos: ⁊ ſibi nos recōciliauit. Et ipſe xp̄s ꝺr oſculū patris ⁊ oſculum inter nos ⁊ patrē: qꝛ nos ꝑ gratiā ⁊ adoptionē patri recōciliauit ⁊ reuniuit. Hoc ergo oſculo oris p̄ris. ſ. verbo eterno: iſta ſpōſa petit oſculari. Itē petit oſculari ꝑ humanitatē Chriſti: per quā nobis fuit vnitus: ⁊ per quā nobis p̄dicauit: ⁊ ꝑ quā nos redemit Chriſtus: et p̄ri recōciliauit: ⁊ vltimo nos glorificabit. Ideo prudens lector cōtemplet̄ hoc quadruplex oſculuʒ quo tam pater ꝗ filius lʒ non eodem mō oſculatus eſt ſpōſam ſuā. Referēdo ergo ad patrē: eſt iſte ſenſus. vtinā pater oſculet̄ me oſculo oris ſui. ſ. mittendo verbū qꝺ ꝓcedit de ore ſuo ⁊ de tota ſubſtantia: ⁊ ſua: qꝺ v̄bum ſumat carnē in vnitate ſuppoſiti de mea generatione ⁊ natura: ꝑ quē filium me doceat ⁊ mihi loquatur: ⁊ me ſibi recōciliet ⁊ glorificet. Referēdo aūt ad filium: ſenſus eſt iſte. vtinā filius dei ſpōſus meus veniat in carnē: ⁊ oſculetur me oſculo. ſ. doctrina euāgelica oris ſui: ⁊ perſonal'r in humanitate loquat̄ mihi / ⁊ me recōciliet ſibi et patri ꝑ mortē ⁊ paſſionē: ⁊ glorificet me ꝑ reſurrectiōeʒ. Quatuor ergo petit ſpōſa ꝑ tale oſculū. ſ. vniri deo ꝑ incarnationē: ⁊ doceri ꝑ perſonalē p̄dicationē: ⁊ recōciliari ꝑ mortē ⁊ paſſionē: ⁊ glorificari per reſurrectionem. Qꝛ iſtis quatuor modis deus oſculatus eſt nos ⁊ vniuit nos ſibi. Et ideo Chriſtus inquātū aſſumpſit carnē ex humana natura ⁊ ex iſta generatione / vocat eā matrē: ſed inꝗtū docuit eā / vocat eam filiam: ſed in quātum redemit eā / ⁊ vniuit eā ſibi ꝑ fidem in vnitatē myſticam: vocat eam ſponſam: ⁊ etiā inꝗtum vniuit eā ꝑ gloriā. Iſta ergo ſpōſa dicit: vtinā oſculet̄ me ſpōſus meus xp̄s mihi ꝓmiſſus oſculo oris ſui: eo mō quo dictū eſt. Deinde ſpōſa cōuerſa ad ſpōſum alloquit̄ eum apoſtrophādo / dicēs Meliora ſunt vbera tua vino. q. d. ideo deſidero oſculari oſculo oris tui o Chriſte ſpōſe: qꝛ meliora ſunt vbera tua vino. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū: ꝙ cū totus iſte liber ſit metaphoricus ⁊ parabolicus: ſicut Salomō vſurpat vocabula rerum tꝑalium transferendo ad ſpūalia: ⁊ ita etiam transfert partes ſexus feminini ad maſculi-
S
num ꝑ quādam ſimilitudinē: ⁊ ſic vbera ꝗ pertinēt ad mulieres: attribuit Chriſto ꝑ quādā ſimilitudinem. nam ſicut mulier nutrit filium duplici vbere ⁊ lacte materiali: ita Chriſtus nutrit eccleſiā duplici vbere ⁊ lacte: ſcʒ lacte doctrine articuloꝝ fidei ⁊ lacte gratie ſacramētoꝝ eccleſiaſticoꝝ. Sed qꝛ iſta duo vbera hoc duplici lacte nō ſolū nutriūt et reficiunt ſpiritual'r ſponſam ⁊ omnes fideles: ſed etiam inebriant eam in amore ſponſi: ⁊ delectāt in odore virtutum: ideo comparat ea vino. Ideo dicit: O ſpōſe ideo peto obſculari ꝑſonal'r ⁊ preſentialit̄ oſculo oris tui: qꝛ vbera tua emittētia lac doctrine fidei articuloꝝ ⁊ gratie ſacramentoꝝ: meliora ſūt omni vino: qꝛ magis inebriāt fideles in amore tui ꝗ vinū materiale inebriat hoīes: qꝛ trāſformant fideles amātes in deū amatū ⁊ deſideratū: ⁊ mundum obliuiſcētes. qꝛ anima magis eſt vbi amat: ꝗ vbi animat ⁊ informat. Ideo vbera tua meliora et fortiora ſunt ad inebriandum: ꝗ vinum materiale. Et nō ſolum iſta duo vbera tua ſunt meliora vino ad inebriandū in amore tuo: ſed etiam ſunt magis fragrantia ⁊ fragrātiora vnguentis optimis: eo ꝙ docent omnem virtutem: ⁊ ꝓhibēt omne vitiū: ⁊ extingunt omne peccatū. quibus virtutibus fideles redolent inter oēs nationes ⁊ populos: magis ꝗ vnguēta aromatica materialia. Et ſic vbera tua nutriūt ⁊ inebriant ⁊ redolent ⁊ delectant: ⁊ nomen tuum eſt pretioſiſſimum ⁊ odoriferum ſicut oleum aromaticum effuſum ⁊c. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandum: ꝙ ex myrrha ⁊ cynamomo ⁊ nardo et balſamo ⁊ ceteris aromatibus fit ⁊ conficit̄ quoddam oleuʒ aromaticum lōge pretioſiſſimum. Et

eſt p̄mo valde odoriferū ⁊ delectabile ex compoſi-
tiōe oīm iſtorū aromatū: ⁊ eſt valde penetratiuum
rōne balſami: ⁊ valde attractiuum rōne nardi: ⁊ ab
oī corruptiōe ꝓſeruatiuū ⁊ etiā curatiuū rōne myr
rhe: q̄d q̄dē oleum quāto magis diffunditur tanto
magis operat̄/⁊ penetrat/⁊ trahit/⁊ delectat. Jta
ergo ꝓprie illa pſona xp̄i ꝯfecta ē tribus aromati-
bus. ſ. ex verbo diuino ⁊ aīa rōnali/⁊ carne: q̄ q̄dem
pſona xp̄i eſt nomē dei ſignificatū ꝑ illas quatuor
literas veteris teſtamēti/ꝓut dictum fuit pſalmo
viij. ⁊ ſignificatū ꝑ iſtud nomē Jeſus noui teſtamē
ti: illud ꝓfecto nomē dei. ſ. verbū icarnatū ⁊ huma
natū diffuſum ꝑ totū mūdū fuit penetratiuū ⁊ pre
u ſeruatiuū ⁊ ſanatiuū ⁊ odoriferū: ſicut oleū aroma
ticū effuſum ſup capita regū ⁊ ſacerdotū. ¶ Nā p̄
mo illud nomē preſeruauit virginē matrē ſuam ab
oī culpa tam originali q̄ veniali q̄ actuali: ſꝫ oēs
alios fideles ſanauit ⁊ curauit ab originali: licet
quoſdā ꝓſeruauit ab actuali: ⁊ oēs alios ſanauit/⁊
curauit ab originali ⁊ veniali ⁊ actuali. Et ſic illud
nomen fuit preſeruatiuum ⁊ curatiuū. Fuit ēt pe-
netratiuū: q̄ totū mūdū penetrauit. Et fuit attra-
ctiuū: q̄ oīa traxit ad ſeip̄m: ⁊ totum pp̄l'm gētilez
ad fidē per apl'os cōuertit. Et fuit odoriferū ⁊ dele
ctabile: q̄ oēs v̄gines ⁊ viri cōtēplatiui currebant
in odorē ei⁹ ſctitatis ⁊ virtutis. Et fuit inebriatiuū
q̄ martyres illo noīe Jeſu inebriati: ſue vite corpo
ralis ⁊ huius mundi obliti ⁊ in xp̄m transformati di
ris tormentis ſua corpa tradiderunt. Et ideo dicit
ſpōſa. O chriſte ſpōſe ideo deſidero oſculari oſcu-
lo oris tui: q̄ nō ſolū vbera tua ſunt meliora vino
ad inebriādū: ⁊ magis fragrātia vnguētis optimis
ad delectandū: ſed etiā q̄ nomē tuū eſt ſuauiſſimū
⁊ penetratiuū ⁊ ꝓſeruatiuū ⁊ ſanatiuū ⁊ lenitiuum
⁊ attractiuū ⁊ odoriferū ſicut oleū aromaticū effu
ſum ſuper capita regū ⁊ ſacerdotū ⁊ ſup infirmos
⁊ ſup capita amātiū. Et ideo adoleſcētule. i. plebs
x ⁊ pp̄l's gētilis nouiter dilexerunt ⁊ ſecute ſunt te.
¶ Jtem ꝑ iſta duo vbera xp̄i poſſunt intelligi duo
teſtamēta. ſ. vetus ⁊ nouū: a quib⁹ eccleſia ſponſa
Chriſti iugiter ſugit lac doctrine ſalutis. Jtē mul-
ti ſolū per vbera xp̄i intelligunt ſolā doctrinā euan
gelicā: ⁊ ꝑ vnū intelligūt ſcripturam veteris teſta-
menti: vt ſit ſenſus. ſ. q̄ melius eſt lac noui teſta-
mēti: q̄ ſcriptura vinaria cerimoniarū veteris te-
ſtamēti: ſed hoc videt̄ impropꝛie dictū. Nā ſcriptu
ra veteris teſtamēti nūq̄ fuit dicta vinū: ſꝫ vinea:
que nunq̄ fuit matura: nec ꝓtulit vinū niſi ꝑ xp̄m
in nouo teſtō. Et ſic doctrina Chriſti euāgelica non
ſolū dicit̄ lac: ſed etiam vinū: ⁊ vt patuit ꝑ totā expo
ſitionem libri pſalmorū: ⁊ patebit etiā inferius cā-
tico ſexto: vbi dicet Chriſtus. Bibi vinum cū lacte
meo: inebriamini amici ⁊c. Sic ergo doctrina chri
ſti nō ſolum dicit̄ lac delectabile ⁊ nutritiuum: ſed
etiā vinū inebriatiuū ⁊ vnguentū odoriferū. Et no
men ei⁹ dicit̄ oleū aromaticū effuſum ꝑ totū mun
dum: in cui⁹ virtute apl'i demonia eiecerunt: ⁊ ſer-
pētes pctōꝝ extinxerunt: ⁊ venena mortifera non
eis nocuerunt: ⁊ idolis cōminutis ⁊ principe hui⁹
y mundi foras eiecto: oēs reges ⁊ imꝑatores cum po
pulo gētili iugo fidei ſubiecerūt. ¶ Eſt tū aduertē
dū: q̄ inter cetera q̄ reddunt materiā hui⁹ libri dif
ficilē ad exponendū ⁊ intelligendum: eſt diuerſitas
tranſlationū: q̄ i multis noſtra trāſlatio differt a li
tera hebraica: vñ vbi noſtra tranſlatio habet. Oſcu

letur me oſculo oris ſui: q̄ meliora ſunt vbera tua
⁊c. litera hebraica modo punctuata habet ſic. Uti
nam oſcularet̄ me oſculo oris ſui. q̄ meliores ſunt
amores tui odoramētis optimis ſicut oleū effuſuꝫ
nomē tuum: ideo domicelle dilexerūt te. Que qui-
dē litera nō differt in ſnīa i hac petitiōe. Que q̄dez
diuerſitas tranſlationū accidit ex equocatione vo
cabuloꝝ hebraicoꝝ ꝓpter defectū literalū voca-
liū: vt dictū fuit i ꝓlogo libri pſalmoꝝ: tractat. vj.
Uñ q̄ dictio hebraica poſita i hoc loco eſt equoca
ad vbera ⁊ ad amores: vel q̄ vbera marie trahunt
hoiem ad amorem. Jdeo noſtra trāſlatio ſecuta eſt
vnā ſignificationē illi⁹ vocabuli ⁊ magis exprimē-
tē veritatē rei. Nā ſicut pueri ponūt totū ſuū amo-
rē ⁊ delectationem in vberibus mr̄is: ita fideles in
cōtēplatiōe doctrine xp̄i euāgelice ⁊ totius ſacre
ſcripture. Jtē ſicut vinū materiale abundāter ⁊ co
pioſe ſumptū inebriat hoiem trahēs ip̄m extra ſe:
ita pariter imo multo forti⁹ contēplatio doctrine
Chriſti: ⁊ iuge ſtudiū ſacre ſcripture per Chriſtum
declarare extrahit hoiem extra ſe transformando
ip̄m in amorē Chriſti ſpōſi ſui. Et ſic bene ꝓprie et
accōmodate doctrina euāgelica ⁊ gratia ſacroꝝ
dicit̄ vinū inebriatiuū: ⁊ lac nutritiuū: exortū ⁊ ex
hauſtū ex vberib⁹ Chriſti. Et dicit̄ vnguētum odo
riferū ⁊ oleū aromaticum/vt magis patebit infra.
Et ideo aduertat fidelis lector ad proprietates vo
cabuloꝝ: q̄ parabolice ⁊ metaphorice ponuntur in
hoc libro. Deinde cum dicit trahe me poſt te ⁊c. po-
nit ſcdam petitionez: nā poſtq̄ explicuit ⁊ expoſuit
cām ſui deſiderij ⁊ petitiōi. ſ. quare petiuit oſcula-
ri pſonaliter a ſpōſo: eo q̄ meliora ſunt vbera eius
vino ⁊ fragrātia vnguētis optimis ⁊c. Jdeo in hac
ſcda petitiōe petit trahi ad amorē ſpōſi: ⁊ poſt ſpō
ſum per illa vnguenta fragrātia doctrine xp̄i euan
gelice: ⁊ ꝑ p̄dicationē ⁊ ſanctitatē ei⁹: vt ꝑ oſſit ſu-
gere lac euangelicum ⁊ grām ſacroꝝ ex vberibus
eius. Et iō ait. O chriſte ſpōſe tu trahe me poſt te
ꝑ grām ⁊ legē tuā euangelicā: ⁊ oēs fideles curre-
mus in odorem vnguentoꝝ tuoꝝ euangelicorū: et
in odorē tue bone cōuerſatiōis ⁊ exēpli tue vite et
doctrine ⁊ ſanctitatis: vt ſimus bonus odor Chriſti
ꝑ bonā famā ⁊ ſanctitatē. ¶ Ad cuius intellectum
eſt notandum q̄ tota iuſtitia ⁊ ꝑfectio in qua fuit
Adā creatus conſiſtebat in quadā cōformitate vo-
luntatis ei⁹ ad diuinā voluntatē: ⁊ ſic tota ei⁹ ſcti-
tas ⁊ debit⁹ ordo cōſiſtebat in quadam rectitudine
⁊ ſubalternatiōe ⁊ obediētia partiū inferiorum ad
ſuperiores: ⁊ vl'r ſenſualitatis ad rōnē ⁊ iſto modo
aīa ipſius Adā habebat iperiū abſolutū ſupra cor-
pus: ⁊ ſpūs ſupra carnē: ⁊ rō ſupra ſenſualitatē. Et
iō erat dñs ſuoꝝ actuum tā in effectu q̄ in affectu:
eo q̄ rō trahebat ſenſualitatē ad libitū ſuum: ⁊ ſpi
ritus carnē. Et hoc habebāt ⁊ poſſidebāt primi pa
rētes in ꝓmiū iuſtitie origalis. Nam in tm̄ patres
inferiores ⁊ oēs alie creature obediebāt eis: ⁊ ipſi
habebant liberum imperium ſup eas: inquantum
ipſi obediebant deo: ⁊ fuerunt voluntates coꝝ con
formes diuine voluntati. Sed qū ipſi peccauerunt
⁊ deuiauerūt a diuina voluntate: ilico caro eorum
inſurrexit aduerſus ſpiritum: ⁊ ſenſualitas fuit
rebellis/⁊ contradixit rationi: ⁊ fuit corruptus: et
peruerſus totus ordo interior: et corrupta natu-
ra: et ſauciata: ⁊ vulnerata in ſuis potentijs: et
peruerſus appetitus ſenſitiuus/et auerſus ab

omni bono ⁊ cōuerſus ad oē malū. Et ſicut rō tra-
hebat ſenſualitatē ad ſe an̄ lapſum: ita poſt lapſuꝫ
peruerſo mō ſenſualitas vt plurimū attrahit ad ſe
rōnē. Et ſic homo māſit ſubiect⁹ ſenſualitati ⁊ car-
ni et mundo ⁊ diabolice ſuggeſtioni. Nā poſtq̄ ſen-
ſualitas fuit corrupta: faciliter trahit̄ a mundo et
diabolo. Et poſtq̄ ratio ꝑdidit imperiū ſupra ſen-
ſualitatē: facil'r trahit̄ ab ea. Et ſic trahit ſua queq̄
voluptas: puta ad ſupbiā/auaritiā/luxuriā: ⁊ cete-
ra flagitia et vitia. Nec pōt hō ex proprijs viribus
ab his ſe retrahere/nec eis reſiſtere poſtq̄ ꝑdidit
liberū imperiū: niſi iuuet̄ auxilio dei et gratia per
Jeſum xp̄m: quē deus pr̄ cōſtituit mediatorē ⁊ au-
xiliatorem ⁊ iuſtificatorem oīm hominuꝫ. Qui erat
venturus ad trahendū oīa ad ſeipſum per odorem
a vnguentoꝝ ſuorum euāgelicorū. Et ideo dicit: tra-
he me poſt te ⁊c. ¶ Sed ad maiorē euidētiā eſt no
tandum/ſm Ariſtote. x. Metaphy. q̄ in vnoquoq̄
genere eſt dare vnū q̄d eſt metrum ⁊ menſura oīm
illius generis: ſicut eſt ignis in genere calidorū: et
albū in genere colorum. Jta ergo pariter in genere
malorū moraliū dat̄ diabolus [illegible] metrum ⁊ cau
ſa pſuaſiua oīm malorū. Jta ergo etiaꝫ pariter per
oppoſitū deus pater cōſtituit filiū ſuū xp̄m deuꝫ ⁊
hoiem vt eſſet metruꝫ ⁊ menſura ⁊ cauſa effectiua
oīm bonorū grē et glorie: ⁊ oīm meritorū ⁊ premio
rū: ⁊ oīm virtutū ⁊ actuū meritoriorū. Jn quē xp̄m
oēs hoīes haberent inſpicere tanq̄ in exemplar ⁊
ſpeculū oīm virtutū: ⁊ tanq̄ ducē ⁊ directorē in via
v̄tutū. Quē oēs iuſti debebāt ſequi quocunq̄ iret.
Et ſic Chriſtus inquantuꝫ metrū ⁊ mēſura oīm bo
norū gratie ⁊ glorie debebat dare oib⁹ grām ⁊ glo-
riā. pſal. lxxxiij. grām ⁊ gloriā dabit dñs. Et inquā-
tū dux/debebat oēs ducere ⁊ vocare. Sed inquātū
exēplar/oēs debebāt ipſum ſequi ꝑ imitationez in
odorē vnguentorū ſuoꝝ. i. ſequendo eius ſanctita-
tem et doctrinam et gratiam ſacramentorum: ⁊ ſic
expectabat̄ Chriſtus vt eſſet collator omniū bono
rū: ⁊ dux ⁊ tractor omniū fidelium: ⁊ norma ⁊ regu-
la oīm actuū humanoꝝ: poſtq̄ tota humana natu-
ra fuerat corrupta i Adā: ⁊ ſicut oēs hoīes antea ſe
quebant̄ fetorē corruptiōis: q̄ quē ſerpēs antiquus
inſufflauerat in Adā: ita poſtea Chriſtus traheret
oēs ad ſe vt ſequerent̄ odorem ſue integritatis et
ſanctitatis ⁊ doctrine ⁊ veritatis. Et iō dicit ſpōſa:
o ſpōſe veni ⁊ oſculare meo oſculo oris tui veniēdo
in carnē. Et quia vbera tua ſunt meliora vino ⁊ fra
grātia optimis vnguentis ſanctitatis: ⁊ q̄ nomen
tuū eſt diffuſum ꝑ mundum ſicut oleū odoriferum:
⁊ q̄ nomē tuū eſt odoriferū ſicut oleū aromaticum
effuſum: ⁊ ideo adoleſcentule. i. plebs gentilium di
lexerunt te recipiendo fidem: odorando tuaꝫ poten
tiā in miraculis: ⁊ tuā ſapientiā in doctrina: ⁊ tuaꝫ
ſanctitatem in vita: ⁊ humilitate ⁊ mīa. Jdeo trahe
me poſt te: ⁊ oēs curremus in odorem vnguentorū
tuorū. ſ. gratie ſacramentoꝝ/⁊ fidei articulorum et
donorū ſpūs ſancti/⁊ oīm aliarū virtutū ⁊ bonoꝝ.
Jtē eſt aduertēdū q̄ ſicut Adā rapiens cibū ꝓhibi
tū ex arbore totū genus humanū trahit ad pecca-
tū ſuū: ita pariter Chriſtus aſcēdens in arborē cru
cis oīa traxit ad ſeipſum. Joānis. iij. Jō dicit ſpon-
ſa: trahe me poſt te ⁊c. ¶ Ad maiorem intelligētiā
huius particule eſt notandū: q̄ decē vnguenta aro
matica ⁊ odifera effudit Chriſtus in ſuo aduentu
quibus reparauit totum genus humanum: ⁊ ſana-

uit oēs infirmitates noſtras: ⁊ reſtaurauit totā rui
nā ⁊ defect⁹ nr̄os. Ad q̄ꝝ vnguētorū odorē cucurre
rūt et currunt oēs fideles cuiuſcunq̄ ſexus et eta-
tis ⁊ cōditiōis: ⁊ ſequūtur agnū quocūq̄ ierit. Uñ
primo effudit vnguentū fidei: ad cui⁹ odorē curre-
bāt oēs fideles veteris teſtamēti: ⁊ currūt oēs chri
ſtiani. Scōm vnguentū fuit doctrine preceptorū et
cōſiliorū euangelicorū: ad cuius odorem currebāt
oēs apl'i ⁊ diſcipuli et turbe ſequentes Chriſtuꝫ: vt
ptꝫ Matth. xiij. ⁊ per totū diſcurſum euangelicuꝫ.
Tertio effudit vnguētū ſctitatis ⁊ oīm v̄tutū i exē
plū oīm iuſtoꝝ ad cui⁹ odorē currūt oēs aīe iuſte ⁊
deuote: ⁊ oēs ſtat⁹ ⁊ conditiones hoīm: puta pueri
innupteq̄ puelle iuuenes ⁊ virgines ⁊ ſenes ⁊ con
tinētes ⁊ vidue imitantes eius ſanctitatē. Quarto
effudit vnguentū ſtupēdorū miraculorum ſanādo
egros ⁊ demoniacos et ſuſcitando mortuos ⁊c. Ad
cuius odorē currebat multitudo magna languētiū
q̄ v̄tus de illo exibat: ⁊ q̄ videbant ſigna q̄ facie-
bat ſup his qui īfirmabant̄. Joā. vj. Quinto effudit
vnguētū mortis ⁊ paſſionis et patiētie in ſuis labo
ribus ⁊ ꝑſecutionib⁹. Ad cui⁹ odorem currunt oēs
pctōres vt ſanent̄: ⁊ oēs miſeri vt conſolent̄ in ſuis
tribulationibus: vt patebit in ſexto cātico. ⁊ curre
bāt oēs martyres: ⁊ currunt oēs afflicti. Sexto ef-
fudit vnguētū ſeptem ſacroꝝ in remediū omniū
ſpūalium infirmitatū. Ad cui⁹ odorē currunt oēs
fideles cuiuſcūq̄ ſexus ⁊ cōditionis. Septimo effu
dit vnguētū ſeptē donorū ſpūs ſancti in die pente-
coſtes ſuper apl'os: vñ receperunt oīa dona gratia
rū ⁊ genera linguarū ⁊ intelligentiā ſacre ſcriptu-
re ⁊c. Ad cuius odoreꝫ currunt oēs doctores/⁊ vl'r
oēs chriſtiani. Octauo effudit vnguentuꝫ virtutis
noīs Jeſu: q̄d eſt nomen oīpotentie ⁊ ſapientie et
mīe et ſalutis: per quod apoſtoli demones effuga-
bant/⁊ mira ſigna faciebant/⁊ tandē omnia idola
deleuerunt ⁊ totū orbē fidei ⁊ iugo Chriſti ſubiece-
runt. Ad cuius odorē currimus oēs indifferenter.
Nono continue Chriſtus effundit vnguētū bonaꝝ
internarū inſpirationū et gratie actualis ad auxi-
liandū ⁊ roborandum liberū arbitriū/⁊ ad mouen
dā voluntatē ad bene agēdū ⁊ malum vitandum/⁊
adimplēda diuina ꝓcepta. Ad cui⁹ odorē currit to-
ta humana natura in Adam vitiata ⁊ infirmata: vt
in fine patebit. Decimo effudit Chriſtus vnguentū
glificationis ⁊ vltime ꝑfectiōis per ſuā reſurrectio
nē glioſam: q̄ quā iam cōicauit quibuſdā ſctis q̄ cuꝫ
eo reſurrexerunt ad gloriā: ⁊ cōicauit virgini matri
ſue: ⁊ cōicabit oibus iuſtis in fine mūdi: per q̄d vn-
guentū ſanabimur ab oibus defectibus ⁊ infirmi-
tatib⁹ corpalibus/⁊ beatificabimur in corpe ⁊ aīa: ⁊
et recipiemus vltimā ꝑfectionē. Ex q̄b⁹ oibus ptꝫ
q̄ Chriſtus eſt metrū ⁊ menſura et principium et
fons oīm gratiarū ⁊ bonorū et perfectionum. Hoc
ergo preuidens in ſpū ſpōſa veteris teſtamenti: q̄
preuidebat qualiter Chriſtus erat effuſurus ſupra
dicta decē vnguēta in reparatione totius humane
nature lapſe: iō cupiens trahi et currere poſt iſta
vnguēta/dicit. Trahe me poſt te: curremus in odo-
rem vnguētoꝝ tuoꝝ. ¶ Jtē eſt aduertēdū: q̄ ſicut
deus exiſtens in arca lignea teſtamenti veteris tra
hebat totum illum pp̄l'm per deſertū: ⁊ tot⁹ ille po
pulus ſequebatur arcam in odorē thymiamatis ⁊
aliorum vnguentorū: ita pariter Chriſtus figura-
tus per illam arcā/deus exiſtens in carne ⁊ in arca

humanitatis/trahebat populos in odorē ſue predi
cationis ⁊ ſanctitatis ⁊ miraculorū. Hoc ergo ꝓui
dens illa ſpōſa in ſpiritu/dicit. Trahe me o Chriſte
poſt te: ſicut illa arca trahebat illū pplm. Et curre
mus in odorē vnguētorū tuorum: ſicut ppls Iſrael
currebat poſt illā arcā ⁊ tabernaculū odoriferum.
C ¶ Deinde etiā cū ſubdit tertio. Introduxit me rex
in cellaria ſua ⁊c. petit ſpōſa introduci in thalamū
ſecretorū ſpōſi ſui xpi/vt ibi doceat eā ꝓfunda ⁊ ſe
creta myſteria q̄ latent ſub thalamo et velo ſacre
ſcripture: q: xpm ſpōſam in thalamū ⁊ cellaria ſua
introducere: nil aliud eſt: niſi fidelibus ſuis ſacre
ſcripture ſecreta reuelare. Et ſic eſt dicendum: q̄
xps introduxit aplos ⁊ doctores. ſ. Auguſti. ⁊ Hie
rony. ⁊ Ambro. in cellaria ⁊ apothecas ſecretorum
aromatum ſacre ſcripture reuelando eis altiſſima
myſteria. Litera autē hebraica habet. Introducat
me rex in domos ſecretas ſuas. Et ſic lra eſt magis
clara: q: iſta petitio eſt optatiua: ſʒ frequēter trans
latio. lxx. ponit ꝑteritum ꝓ futuro ⁊ ꝓ optatiuo ꝓ
pter certitudinē ꝓphetie: vt ſepi⁹ dictū eſt in pſal
mis. Dicit ergo ſponſa. Utinam ſponſus meus in
troducat me in cellaria ſua. i. ad cellas et cameras
ſecretas ſacre ſcripture: ⁊ ad thalamū ſuū/vbi ipſe
latet: ⁊ ad cellaria aromatū vbi reponunt̄ ⁊ latent
ſecreta myſteria noui teſtamenti velata in vete. te
ſta. ſub vmbra cerimoniarū. Quia veritas euāgeli
ca latebat ſub vmbra ⁊ thalamo et velo et cortina
illaꝝ cerimoniarū: quā veritatē ſpōſa deſiderabat
ſcire in aduētu ſponſi: in quātū intelligētia ⁊ guſtu
expectabat ⁊ petebat ſponſa letari cū ſpōſo: ūō ſub
d̄ r. Exultabim⁹ ⁊ letabimur i te. quaſi dicat: o ſpō
ſe Chriſte ſi tu introduxeris me in cellaria tua re
uelando mihi diuina myſteria/⁊ exhibēdo mihi lac
euāgelicū ⁊ vngu ta ſacroꝝ/tūc oēs fideles memo
res vberū tuoꝝ exultabim⁹ corpe ⁊ letabimur mē
te ⁊ tota aīa in te/ſugendo lac ſapiētie ⁊ grē vberū
tuoꝝ/q̄ quidē lac deſiderarunt ſugere oēs ꝑriar
che ⁊ ꝓphete. Et ideo recti ⁊ iuſti ⁊ oēs fideles di
ligūt te ſup oē vinū materiale ꝓpter tale lac euan
gelice doctrine et grē ſacroꝝ: cui lacti null⁹ ſapor
corpalis eſt cōparandus. Et nota q̄ ly Sup vinuʒ/
pōt etiā ordinari cū ly Memores vberū tuoruʒ: vt
ſit ſenſus. ſ. nos memores vberū tuorū exultabim⁹
⁊ letabimur i te/ſuper oē vinū corpale: ⁊ ideo recti
⁊ veraces guſtantes lac vberū tuorū diligūt te. Sʒ
miſeri ⁊ ceci iudei ⁊ obſtinati in ſua maliatia/q: no
lunt guſtare lac vberū tuorū: ſʒ currunt poſt bona
tpalia: ideo nō diligūt te manētes in vmbra legis: ⁊
nō deſiderātes intrare in cellaria tua: ⁊ comedētes
vinaceū ⁊ amurcā et paleas: a q̄b⁹ xps expſſit vinū
⁊ oleū ⁊ granū euangelicū: ⁊ repoſuit in cellario et
horreo ſuo: vt frequenter in expōne pſalmorum di
ctum eſt. In hec ergo cellaria vini ⁊ olei euangeli
ci/⁊ in Apothcas aromatū/⁊ in horreum frumenti
D euangelici ſeparati a paleis legis petit introduci
iſta ſpōſa/vt ibi fruat̄ ⁊ letet̄ cū ſpōſo. ¶ Ex oibus
ergo ſupradictis pʒ/q̄ hucuſq̄ tria petit ſpōſa. Pri
mo oſculari per incarnationē ⁊ familiarem doctri
nā ⁊ cōuerſationē ⁊ redemptionē ⁊ glorificationeʒ.
Scđo petit trahi per predicationē ſponſi ⁊ aroma
ta euāgelica. Tertio petit introduci in ſecretū tha
lamū ⁊ cellaria ſponſi/vt cū eo fruat̄ bonis ſpūali
bus: vt pʒ. Et notanter petit introduci in cellaria
ſponſi/⁊ non in ſolū vnū cellarium: eo q̄ xps ſpon
ſus eccleſie habet duo cellaria. ſ. vnum bonorū grē
in hoc ſeculo: in quo reponunt̄ bona gratie ſacra
mētorum/⁊ ſecreta ſacre ſcripture. Et habet alter
cellariū. ſ. glorie/in quo reponunt̄ oia bona glorie
et fruitionis ⁊ eterne beatitudinis. Et ideo ſponſa
petit introduci in hec duo cellaria ſucceſſiue/di
cens. Introducat me rex in cellaria ſua. Itē etiā di
cit ſponſa: vtinaʒ introducat me ſpōſus meus xps
in thalamū ſuū ⁊ cellaria ſua/vt ibi reuelet et do
ceat me myſteria ſacre ſcripture/ſicut de⁹ quondā
introduxit Moyſen in tabernaculū federis/et ibi
loquebat̄ ipſi familiariter tanq̄ amicus ad amicū
⁊c. ¶ Ex ſupradictis pʒ quaľr ſpōſa ſub quadā me
taphora quinq̄ noibus appellat Chriſtū ſponſum
ſuum. Nā primo vocat ipſum oſculū dei ꝓpter my
ſteriū incarnatiōis. ſ. vnionis humanitatis ad ver
bū. Scđo vocat ipm vbera dei/inquātū ex eo tot⁹
mūdus debebat ſugere copiā ſapiētie ⁊ lactis euā
gelici. Tertio vocat ipſum nomē dei: nam ſicut no
men vocale vel ſcriptū notificat cōceptū interiorē
⁊ notificat ꝓprietates vniuſcuiuſq̄ rei/ita xps ver
bum incarnatū notificauit mundo omnipotentiaʒ
et ſapientiā et iuſtitiā et miam dei patris ꝑut fuit
declaratū pſal. viij. Item quarto vocat ipſum oleū
effuſum odoriferū ratiōe ſanctitatis vite et doctri
ne q̄ per predicationē aploꝝ ꝑ totū orbē fuit diffu
ſa. Quinto vocat ipſum vnguentū aromaticū odo
riferū rōne paſſionis ⁊ miſericordie: inquantū per
vnguētū ſue paſſionis iram patris erga nos placa
uit ⁊ mollificauit: et vulnera nr̄a ſanauit: ⁊ in eccle
ſiaſtica ſacr̄a odorē ⁊ virtutē vnguēti paſſionis in
ſpirauit: q̄ que quidē eccleſiaſtica ſacr̄a ſunt vnguē
ta paſſionis Chriſti: per q̄ vnguēta Chriſt⁹ nos tra
hit ad ſe: ad quorū odorē oēs fideles ipm ſequunt̄
⁊ in cellaria eius introducuntur. Ex quib⁹ omnib⁹
ſequit̄ q̄ Chriſtus eſt principium ⁊ metrū ⁊ menſu
ra omnium bonorum humane nature.

Nigra ſum ſed formoſa ⁊c.

¶ Hec eſt quarta pars principalis huius primi cā
tici: in qua Salomō introducit plebē gētilē peten
tē ſociari cū plebe Iſraelitica ⁊ fideli ⁊ ſiľ cū ea re
cipe Chriſtū ſponſum ſuū/vt ex vtroq̄ ꝑpulo fiat
vna eccľia ⁊ ſponſa xpi. Ad cuius intellectū eſt no
tandū/q̄ licet multi de ppľo gentili fuerint ſociati
populo dei in veteri teſtō: tamē inter ceteros tres
mulieres ſponte fuerūt ſociate ppľo dei: in quibus
precipue fuit figurata ſpontanea conuerſio populi
gentilis ad fidē Chriſti: ⁊ fuerunt figura q̄ō ex con
uerſis de populo iudaico ⁊ gētili debebat fieri vna
eccľia ſub vno rege ⁊ capite Chriſto. Quarū prima
fuit Thamar: vnde legit̄ Gene. xxxviij. q̄ poſt ven
ditionē Ioſeph/Iudas deſcēdēs a fratribus ſuis
venit in Cananā: ⁊ ibi diuertit ad Odolamitē: ⁊ et
vidit ibi filiā hominis Chananei noīe Sue: ⁊ acce
pit eā in vxorē: ex qua genuit tres filios: quorū pri
mo noīe Her tradidit Thamar in vxorē. Ex quo pa
tet q̄ Thamar erat de filiab⁹ Chanaā ⁊ de ppľo gē
tili. Sed mortuo primo filio iunxit eandē Thamar
filio ſcđo noīe Onā: in vxorem: quo mortuo abſq̄ li
beris reſtituit eā Iudas in domū patris ſui: vt ibi
viueret in viduitate expectando Selā tertiū filiū
in virū. Tūc ipſa Thamar videns q̄ Sela nō libē
ter volebat immo fugiebat accipere eā in vxorē: et
preuidens Thamar in ſpū qualiter Chriſtus in le
ge ꝓmiſſus non poterat deſcēdere niſi de tribu Iu
da: tūc ſimulato habitu meretricali poſuit ſe in bi
uio q̄ū iret Iudas ſocer ſu⁹ ad tōdēdas oues. Quā
videns Iudas putās eſſe meretricem cōcubuit cū
ea. ex qua genuit Phares ⁊ zaraʒ: ex quo Phares
deſcēdit Chriſtus ſcđm carnem. Et ſic Phares fuit
mixtus ex duobus populis. ſ. Iſraelitico et gētili.
Per q̄ō myſterium fuit figurata eccleſia Chriſti cō
greganda ex illis duobus populis. Thamar ergo fi
gurauit populū gentilē ſponte ad fidē Chriſti ven
turū. ⁊ Phares figurauit eccleſiā ex vtroq̄ populo
cōgregandā. Et figurauit etiā Phares qualr Chri
E ſtus ab eo deſcendens ſcđm carnē debebat vtrūq̄
populuʒ redimere ⁊ ſaluare. ¶ Scđa vero mulier
ex populo gentili que fuit ſponte iuncta populo
Iſraelitico. fuit Raab. que recepit ⁊ ſaluauit explo
ratores: que ſola cum domo ſua fuit liberata ⁊ re
ſeruata in vaſtatione Hierico: vt patet Ioſue. vj.
Que quidē Raab poſtea fuit iuncta in vxorem ipſi
Salomō principi trib⁹ Iuda: ex qua genuit Booz.
Et ſic pʒ qualiter etiam ipſa Raab fuit figura po
puli gentilis ad fidē vēturi. Sed multo clari⁹ fuit
figura huiuſmodi ipa Ruth Moabita. vn̄ legitur
Ruth primo capitulo: q̄ō orta fame in terra Iuda:
quidā vir appellatus Helimelech cōpulſus inedia
profectus eſt in terraʒ Moab cū Noemi vxore ſua
⁊ duobus filijs. ſ. Maalon ⁊ Chelion. Et factum eſt
cū moreretur Helimelech in terra Moab: manſit
Noemi orbata viro vidua cū duobus filijs: qui ac
ceperunt ſingulas vxores de populo Moabitaruʒ
qui poſt decenniū ambo mortui ſunt. Tunc autem
Noemi videns ſe orbatā viro ⁊ ambobus filijs. de
creuit redire in Bethleē patriā ſuam. Ruth autem
vna ex nuribus ſuis vehementi affectu ſtatuit non
dimittere ſocrū ſuaʒ: immo venit cū ea in Bethleē
Iude. vn̄ cum Noemi diceret ipſi vt reuerteret̄ ad
populū ſuū: ⁊ ad deos ſuos: ipſa reſpondit dicens.
Populus tuus populus meus et deus tuus deus
meus. Et quocunq̄ perrexeris: ibo. Et vbi morata
fueris ego pariter morabor. Et ſic tandem Ruth
Moabita venit cū Noemi in Bethleem. viuens cū
ea ſcđm legem Moyſi in magna humilitate ⁊ pau
pertate. Tūc autem accidit q̄ tēpore meſſis Ruth
abijt ad agrum ipſius Booz viri Effratei: ⁊ ſeque
batur meſſores colligendo ſpicas cadentes de ma
nibus meſſorū pro vita ſuſtendanda. Uidens autē
Booz honeſtatē ⁊ humilitatē mulieris: precipit ipſi
ne abiret ad aliū agrū: ſʒ colligeret ſpicas in agro
ſuo: ⁊ voluit vt comederet ⁊ biberet ſiľ cū meſſori
bus ⁊ ancillis ſuis. Que cū fuit ſatiata/ reuerſa eſt
ad Noemi ſocrum ſuam/⁊ narrauit ipſi oia benefi
cia que Booz fecerat erga eam. Tunc vero Noemi
narrauit ſibi qualiter iſte Booz erat conſanguine⁹
viri ſui Helimelech. Et ſic ꝑcepit ipſi vt rediret ite
rum ad agrū eius ad colligendas ſpicas ⁊ cū Booz
dormiret de nocte in area: accederet ad pedes eius
et cooperiret ſe pallio eius: ⁊ faceret oia que ſibi
Booz diceret. Cum autē Ruth feciſſet oia iuxta cō
ſilium Noemi/ſurgens Booz a ſumno et reperiens
Ruth ad pedes ſuos queſiuit quenā eſſet: illa autē
reſpondit dicēs. Ego ſum Ruth ancilla tua. Expan
de pallium tuū ſuper ancillam tuaʒ: q: ꝓpinquus
es. Tūc inquit ille: benedicta es tu a dño filia: quia
priorē miam poſteriore ſuperaſti: et non eſt ſecuta
iuuenes pauperes ſiue diuites. ⁊ tunc Booz facto
diſcurſu propinquitatis ipſius Helimelech ſoceri
ipſius Ruth: accepit eam in vxorem. Ex qua genuit
Obeth: qui genuit Ieſſe: q̄ genuit Dauid patrē Sa
lomonis. Et ſic pʒ qualiter iſta Ruth Moabita
de ppľo gentili cum magno affectu iuncta fuit po
pulo dei. Et q̄ cupiebat eſſe ancilla: facta eſt vxor ⁊
domina in domo ipſius Booz: ex qua Chriſtus de
ſcendit ſcđm carnē. Per q̄ō myſteriū ꝓuidit Salo
mon in ſpū totū myſteriū conuerſionis totius ppľi
gentilis ad fidem Chriſti/eo q̄ Salomō erat prone
pos huius Ruth. ⁊ idō frequēter cōtēplabat̄ huiuſ
modi myſterium. Un̄ ꝑ hoc q̄ Ruth cū tanta humi
litate ⁊ inſtantia adheſit ipſi Noemi ⁊ ſecuta eſt eā
dicens. Quocūq̄ perrexeris: ibo. ⁊ vbicūq̄ morata
fueris: morabor ppľs tuus ppľs meus ⁊ de⁹ tuus
deus meus. ⁊c. ꝑ hoc ꝓuidit Salomon in ſpū qua
liter ppľs gentilis dimiſſa idololatria ⁊ omni ritu
ſuperſtitioſo cum magna humilitate debebat veni
re ad fidē Chriſti: ⁊ recipere eius legē euangelicā.
Et debebat adherere cū conuerſis de plebe Iſrae
litica/⁊ cum eis ſimul fieri vnus ppľs chriſtian⁹ et
vna eccľia ſub vno vero deo ⁊ vno capite Chriſto.
Et ꝑ hoc q̄ō iſta Ruth cū ſua humilitate magna ꝑ
ſeuerantia/ea q̄ colligebat ſpicas poſt meſſores: ⁊
deſiderabat eſſe ancilla/facta eſt domina domus ⁊
copulata in vxorē ipſi Booz: ꝑ hoc preuidit Salo
mon in ſpū: qualiter plebs gentilis q̄ nunq̄ habue
rat legem nec prophetas: ſed deſiderabat colligere
ſpicas poſt apoſtolos: poſtea per ſuā humilitatē et
fidem iuncta fuit in ſponſam Chriſto ſponſo ſuo: et
fuit domina principalis in eccľia ſynagoga repro
bata: ⁊ ipſa q̄ cupiebat colligere ſpicas ſacre ſcri
pture poſt aploſ: facta eſt poſtea domina totius
meſſis ſcripture ſacre. Quia pro maiori parte om
nes doctores q̄ expoſuerūt ſacrā ſcripturā vtriuſq̄
teſtamenti: fuerūt ꝯuerſi de ppľo gētili. vt patet d̄
Euſebio/⁊ Ambroſio. ⁊ Auguſtino: ⁊ Hieronymo.
⁊c. Item ꝑ hoc q̄ Ruth ſole denigrata lauit faciem
ſuā ⁊ expoliauit ſe vilibus veſtimentis ⁊ induit ſe
nouis veſtimentis q̄ū venit de nocte ad lectū ipſi⁹
Booz: per hoc ꝓuidit Salomon in ſpū qualr plebs
gentilis forde ⁊ eſtu idololatrie denigrata/ lota et
dealbata a nigredine idololatrie / et expoliata ab
omni falſa ſuperſtitione per fidem debebat indui
nouis veſtimētis fidei: ⁊ iungi ſponſo ſuo Chriſto: ⁊
et debebat renouari veſtibus nuptialibus in do
mo Chriſti ſponſi ſui: et debebat vngi baptiſmo et
chriſmate ſalutis: ⁊ lauari ⁊ dealbari a nigredine
peccatorum et forde idololatrie. ⁊ ſic tota eccleſia
ex iſtis duobus populis per fidem congregata de
bebat viuere ſub vno ſponſo ⁊ paſtore Chriſto. Itē
per hoc idem preuidit Chriſtum ex vtroq̄ populo
naſciturum. Et per hoc q̄ Chriſt⁹ ex vtroq̄ populo
erat ſcđm carnē naſciturus/preuidit in ſpū quali
ter vtrūq̄ pplm Chriſt⁹ erat ſaluatur⁹. Preuidens
ergo Salomō in ſpiritu ſpontaneā conuerſionē po
puli gentilis/⁊ vnionē eius cum cōuerſis de popu
lo Iſraelitico ſub vno ſponſo ⁊ paſtore Chriſto in
vna eccleſia: ꝑ omnia myſteria ſupradicta et maxi
me per myſteriū ipſius Ruth Moabite: in qua ma
xime ⁊ clarius fuit figurata conuerſio gentiū: ⁊ idō i
hac quarta parte hui⁹ ꝑmi cātici introducit plebē
gentilē forde idololatrie denigratā/ venientem tanq̄
ouē perditā ⁊ peregrinā: cupiente ⁊ petentem cū
plebe Iſraelitica ⁊ fideli ſociari ad recipiendū ſpō

ſum ſuū ⁊ paſtorē Chriſtū. Ubi duo facit/ nā primo
facit qđ dictuȝ eſt. Scđo conuerſa ad Chriſtū petit
ab eo tanq̄ a vero paſtore paſci et ſub eius vmbra
quieſcere ⁊ protegi. ibi. Indica mihi quē diligit aīa
mea. Quantū ergo ad primū: videns iſta plebs gen
tilis ꝙ ples fidelis et Iſraelitica fuerat iandiu ab
Adam vſq̄ ad Salomonē ꝑ verba de futuro chriſto
deſponſata: ⁊ videns ꝙ ipſa quōdā deuiauerat a fi-
de vnius dei ad idola per Chā/ ⁊ Nemroth: ⁊ zoroa-
ſtrem/ ⁊ Ninum: ⁊ alios qui inceperūt idola colere:
⁊ videns ſe tali ſorde ⁊ eſtu denigratam: ⁊ videns ꝙ
plebs fidelis petebat a Chriſto ſponſo perſonaliter
oſculari ⁊ trahi ⁊ ad thalamuȝ ei⁹ introduci: Ideo
rogat filias Hierl'ȝ. ſ. plebem fidelē: ne deſpiciat eā
in tali expeditione: ſed recipiat eam i ſua ſocietate
ad recipiendū Chriſtū: qꝛ licet ipſa plebs gētilis eſ-
ſet denigrata foris ꝑ idololatriam: tñ ipſa ita erat
pulchra quo ad naturam ſicut plebs fidelis. qꝛ ita
erat ad imaginē dei creata/ ⁊ ꝑ ꝯñs ita erat capax
fidei ⁊ beatitudinis ſicut ipſa. Item qꝛ Chriſtus ita
erat ex ipſa plebe gētili naſciturus ſicut de Iſraeli
tica: ⁊ per ꝯñs ita erat ipſam redēptur⁹: ideo dicit
iſta plebs gentilis. O filie Hierl'm. i. plebs Iſraeli-
tica ⁊ fidelis/ q̄ videtis dñm per fidē/ recipite me in
veſtra ſocietate vt Chriſtus ſponſus oſculet me ſi-
mul vobiſcū oſculo oris ſui per incarnationē: ⁊ tra
hat me ꝑ legis euangelice ꝑdicationē: ⁊ introducat
me in cellaria ſua per redēptionē ⁊ ſecretoꝝ reuela
tionem: qꝛ ita eſt naſciturus ex me ſcđȝ carnē: ſicut
ex vobis. ⁊ nolite me conſiderare ꝙ fuſca ſim. nā li-
cet ſim nigra ꝑ peccatū/ tñ ſum formoſa ꝑ naturaȝ/
qꝛ ad imaginem ⁊ ſimilitudinem dei ſum creata/ qꝛ
cuncta que fecit deus erant valde bona. ſed poſtea
offuſcauit et decolorauit me ſol. ſ. eſtus peccati et
idololatrie/ eo ꝙ nō vixi ſub vmbra ⁊ fide vni⁹ dei.
Et ponitur hic ſol effectiue pro eſtu comburente ⁊
denigrante: ⁊ ſic ponitur cauſa pro effectu. et iō ſui
denigrata ꝑdendo albedinē fidei quā habuit Adaȝ/
et Seth/ ⁊ Enos/ ⁊ Noe/ ⁊ ceteri patres mei. Unde
iſta nigredo accidit mihi ex infidelitate: qꝛ filij Eue
matris mee pugnauerunt contra me iſto modo. nā
ipſe Cham ⁊ Nemroth. ⁊ Ninus: ⁊ ceteri idololatre
qui fuerūt filij Eue matris mee/ quia oēs deſcendi
mus ab vna matre Eua ⁊ ab vna gñatione ipſius
Noe/ ⁊ etiam oēs Moabite filie Loth/ ⁊ oēs Iſmae
lite ⁊ Idumei deſcenderūt a Thare ⁊ vxore ei⁹ ma-
tre Abrahe ⁊ Arā. Et ſic oēs iſti filij matris mee pu
gnauerunt ꝯtra me: decipiēdo aīam meā ⁊ denigrā
do eam ꝑ idololatriā. Iſti eñ filij matris mee Eue
vel Melche poſuerunt me cuſtodē. i. cultorē in vi-
neis idololatrie. i. cōmouerunt me et docuerūt me
falſos ritus idolorum: ⁊ coegerūt me cuſtodire ⁊ ob
ſeruare deteſtabiles ritus ⁊ ſupſtitiones idoloꝝ.
Et ſic vineam meā nō cuſtodiui. i. nō colui. i. legem
nature quam deus tradidit ipſi Adā/ ⁊ Noe/ ⁊ Mel
chiſedech/ ⁊ Abrahe/ ⁊ ipſi Iob/ ⁊ ceteris fidelibus
non cuſtodiui nec ſeruaui. Qꝛ illa erat vinea mea ꝓ
pria quā deus tradiderat patrib⁹ meis ſupradictis
colendā: in cui⁹ cultura ſub fide Chriſti vēturi fue-
runt ſaluati. Sed venerunt ſupradicti filij matris
mee: ⁊ relicta vera vinea dei declinarunt ad falſam
vineā idololatrie: ⁊ illaȝ docuerunt me ſeruare. Et
ſic in tali ſorde ⁊ eſtu peccatoꝝ poſita extra vmbrā
fidei vnius dei ſui denigrata et abominabilis facie
quantum ad extra: ſed non reſtat quin maneat

imago dei in aīa ſcđm quam ſum capax fidei ⁊ gra-
tie redemptionis. Et iō licet ſim nigra ad extra/ ſi-
cut tabernacula Cedar/ que ſunt nigra et ſqualida
ꝑpter adorē ſolis: tñ ego ſum formoſa naturaliter
adintra/ inquātum ſum ad imaginē dei facta. Et ſic
ſum formoſa adintra ſicut pelles. i. cortine templi
Salomonis. naȝ ſicut tēplū Salomōis adintra eſt
totum ornatū ⁊ pulchrū cortinis ſericis ⁊ aureis et
diuerſoꝝ coloꝝ/ ita deus ornauit aīam meā donis
nature. ſ. quinq̄ ſenſibus corporalibus: ⁊ trib⁹ ſpi-
ritualib⁹ potentijs ⁊ incorruptibilib⁹. ſ. intellectu ⁊
memoria ⁊ voluntate: q̄bus ſum capax ad gratiā et
redēptionē ⁊ gloriā/ prout pulſa nigredine idolo-
latrie ⁊ peccati. Ergo filie Hierl'm ne me deſpicia-
tis nec recuſetis me in veſtra ſocietate recipere ad
oſculādum ſponſum in ſuo aduentu: vt ſimul viua
mus ſub vno ſponſo ⁊ paſtore Chriſto/ ⁊ ſub vna le
ge et fide et baptiſmo. ❡ Ex ſupradictis patet/ qđ b
Ruth Moabita cum Thamar ⁊ Raab tāq̄ ꝓcura
trix totius plebis ⁊ populi gentilis venit in figura
ad plebē Iſraeliticā petens ſimul cū ea ſociari ſub
eodeȝ diuino cultu ⁊ fide chriſti futuri: vt ſimul po
pulus gentilis ſaluaret in Chriſto cū plebe Iſrae-
litica: ⁊ fieret vnus ppl's cū ea. Et ſic Ruth in perſo
na totius ppl'i gentilis dicebat. Nigra ſum ſed for-
ſa: ❡ Notandū eſt etiā/ ꝙ nō ſolum ſupradicte tres
mulieres erant de ppl'o gentili/ ſed etiā oēs. xij. pa-
triarche fuerunt filij mulierū d ppl'o gētili. Un̄ Ja
cob/ q̄ ⁊ Iſrael/ pºo genuit ſex patriarchas ex Lia
filia Laban hoīs gentilis. Scđo genuit duos. ſ. Jo
ſeph ⁊ Beniamin ex Rachel filia eiuſdē Labā. Ter
tio genuit duos ex zelpha/ ⁊ duos ex Bala: q̄ ambe
erant ancille de ppl'o gentili Et ſic patet qualr' oēs
xij. patriarche erant filij mulierū de ppl'o gentili: q̄
libenter adheſerūt ipſi Iſraeli. Et etiā pȝ qualiter
Iſrael ex mulierib⁹ alienigenis de ppl'o gentili ge
nuit oēs. xij. patriarchas: ex q̄bus fuit multiplica-
tus totus ppl's Iſrael. Ex ſupradictis ergo ſequit
ꝙ plebs Iudaica moderna falſo ⁊ ſtulte et inaniter
gloriat de natura ſua. Nā ſi vult incipere naturam
ſuā ab Abrahā. ipſe erat ex parentib⁹ diis alienis ⁊
idolis ſeruientibus. vt pȝ Joſue vltimo. Si autem
vult incipere naturam ſuā a Jacob ⁊ duodecim pa
triarchis: ipſi erant oēs filij ſeruitutis ⁊ mulierum
de ꝓpl'o gentili. Un̄ Jacob pretio ſeruitutis emit
duas vxores. ſ. Liam ⁊ Rachel. Unde ipſe dixerūt.
Pater noſter vendidit nos ⁊ comedit pretiū noſtrū
vt pȝ Geñ. xxxj. ❡ Et ſic pȝ qualiter oēs ſunt filij
ſeruitutis. Item ſeruitus iſtoꝝ magis patuit i ca-
ptiuitate egyptiaca: vbi fuit ſub oneribus dorſum
eius: ⁊ manus eius in cophino ſeruierunt. Itē ma-
gis patuit in terra promiſſionis tēpore iudicū: vbi
decies fuerūt traditi ſeruituti finitimoꝝ. Itē legit
ij. Paraly. ſcđo/ qđ Salomō queſiuit ⁊ numerauit
oēs ꝓſelytos in terra Iſrl' nūero. cliij. M. ccccc.
de numero quoꝝ deſtinauit. lxx. M. qui humeris
onera portarent/ ⁊. lxxx. M. q̄ lapides de mōtib⁹ ce
derent. Ex quo ſequit: qđ oēs illi erant aduentitij
de gentilitate ad iudaiſmū: ex quib⁹ maxima pars
Judeorum deſcēdit. Ex quo ſequitur ꝙ totus ppl's
Judeorum eſt filius ſeruitutis ſcđm carnē et de po
pulo gentili. Et ſic non habet vnde glorietur de na-
tura ſua: ſed magis vnde vilipendatur. Deinde cū
dicit. Indica mihi quē diligit anima mea ⁊c. petit
iſta peregrina. ſ. plebs gentilis ſimul paſci cū ſpōſa
et protegi

⁊ protegi ſub vmbra ſponſi. ❡ Ad cui⁹ intellectum
b eſt primo notandū: ꝙ Salomon ſumit parabolam
et myſterio nubis obumbrātis tabernaculū. vnde
legit Exo. vltimo ꝙ poſtq̄ tabernaculum dñi fuit
fabricatū ⁊ erectū: ⁊ arca teſti repoſita intra taber
naculū ilico q̄dā nubes obūbrauit ⁊ icubauit ſupra
tabernaculū. Que quidē nubes quatuor faciebat.
nam primo per totam noctem illuminabat totū ta
bernaculū circūquaq̄: in die autē obūbrabat ipm
protegendo ab ardore ſolis ⁊ caumatib⁹. Secūdo
dirigebat totum exercitū prebendo ipſi ducatū ꝑ
totum deſertum: quia ad motū illi⁹ nubis moue-
batur ⁊ dirigebat totus exercitus. Tertio illa nu-
bes pluebat māna ad refectionē ⁊ nutritionem to
tius exercitus: quo cibo totus exercitus paſcebat
Illa ergo nubes illuminabat ⁊ protegebat ⁊ diri-
gebat ⁊ paſcebat illum. Per ꝙ myſteriuȝ preuidit
Salomon qualiter Chriſtus filius dei debebat cu
bare in tabernaculo eccleſie tanq̄ caput: ⁊ ſedere
in thalamo eius tanq̄ ſponſus. Et qualiter ſpirit⁹
ſanctus debebat incubare ſupra totā eccleſiam: et
obumbrare eam ⁊ illuminare ⁊ protegere ⁊ gerere
⁊ paſcere eā pobulo eccleſiaſticoꝝ ſacramentoruȝ:
quia ſpiritus ſanctus iugiter pluit ſuper eccleſiaȝ
manna ſacramētoꝝ ⁊ gratiaruȝ ⁊ donoꝝ. Ex ſupra
dicto ergo myſterio accepit Salomō parabolam
ad petenduȝ paſci ⁊ quieſcere ⁊ protegi ⁊ dirigi in
eccleſiā xp̄i ſub vmbra ſpiritus ſancti. ❡ Secūdo
eſt notandum ꝙ ſicut ſuperius Salomon introdu
xit plebē Iſraeliticā ⁊ fidelē ad loquendū ſub me-
taphora ſponſe. Ita hic introducit plebē gētilem
ſub metaphora peregrine ⁊ gregis errantis. Et cā
huius diuerſitatis eſt: nā plebs fidelis ſemꝑ māſit
colona ⁊ ciuis in ciuitate dei itra muros fidei xp̄i
futuri ab Adam vſq̄ ad aduentū xp̄i. ⁊ ſic ſemper
fuit ſponſa Chriſti per fidem. Sed plebs gentilis
poſtq̄ deuiauerat a fide vnius dei poſt Noe et de
clinauerat ad idola ſemper errauerat extra ciuita
tem dei tanq̄ pagana ⁊ peregrina: ⁊ tanq̄ ouis que
perierat ſine paſtore vero ⁊ proprio: ducta per dia-
bolum/ ⁊ denigrata ſorde idolatrie ⁊ oīm vitiorum
Et ideo Salomon in hoc primo cantico introducit
plebem Iſraeliticam ⁊ fidelē tanquā ſponſā ad lo-
quēdū cū ſponſo ſuo Chriſto: cui ab initio fuit de-
ſpōſata per verba de futuro vt dictū eſt. Sȝ plebē
gentilē introducit ad loquendū tanq̄ peregrinam
et auē perditā querentē paſtorē qui paſcat eam et
ꝓtegat ſub membra ſua ⁊ dirigat ⁊ illuminet eam.
❡ Unde ſicut illa petit ꝑſonaliter oſcultari ⁊ tra-
hi ⁊ introduci in thalamuȝ tanq̄ ſponſa a ſpōſo
Ita iſta ouis perdita ⁊ peregrina ⁊ erratica petit
paſci ⁊ protegi ⁊ dirigi a xp̄o vero paſtore. ❡ Et
ideo iſte libellus partim dicit epithalamiū. i. can
ticum ſponſale ſiue nuptiale inquantū eccleſia in-
troducitur ad loquendū tanq̄ ſponſa: ⁊ xp̄s tanq̄
ſponſus. Et partim dicitur bucolica quedā inquā-
tū eccl'ia introducit tanq̄ ouis/ ſiue tanquan grex
ouiū ⁊ tanq̄ peregrina ad loquendum paſtori ſuo
xp̄o. Et etiā dicit quedā Georgica inquantū eccle-
I ſia introducit ſub metaphora vinee aut agri aut
horti. Sȝ oia iſta poſſunt cōprehendi ſub metapho
ra bucolica ⁊ cantico bucolico. Un̄ cāticū bucoli-
cū dꝛ canticū paſtorale: in quo introducunt paſto-
res ad loquendū de ouib⁹ ⁊ armentis ⁊ de paſcuis
⁊ fructibus ⁊ floribus ⁊ arborib⁹ vt pȝ i bucolicis

Theocriti ⁊ Uirgilij. Ita ergo pariter facit Salo
mon in iſto libro. nā ſicut virgilius introducit in
bucolicis poetas tanq̄ paſtores loquentes de regi
bus ſub metaphora altiſſimarū arborū ⁊ magnoꝝ
leonuȝ: et loquentes de populis ſub metaphora ar
buſtoꝝ miricarū: ⁊cū dicit in quarta egloga. Si-
celides muſe paulo maiora canam⁹. Si canimus
ſyluas ſylue ſunt cōſule digne. ⁊c. Ita pariter Sa-
lomon in hoc libro introducit xp̄m non ſolū tanq̄
ſpōſuȝ: ſed tanq̄ paſtorē ⁊ arborē altiſſimā ꝑbentē
vmbrā: ⁊ refrigeriū toti eccl'ie. Et ꝑ capā ⁊ ceruos
caproꝝ intelligit patriarchas ⁊ ꝓphetas: ⁊ per pa
ſtores q̄nque intelligit apl'os ⁊ per mala granata
intelligit martyres: ⁊ per poma ⁊ ceteros fructus
intelligit doctores ⁊ ꝓfeſſores. Et per lilia intelli-
git virgines: ⁊ ꝑ vineā ⁊ hortū ⁊ agrū intelligit to-
tā eccleſia fideliū. Et ꝑ cuſtodes vinee intelligit re
ges et ꝑlatos. vt latius patebit per totū iſtū librū
in quo ad magnā partem procedit modo bucolico
⁊ georgico. Unde qꝛ Salomon loquit de eccleſia
cōgregata ex duobus populis. ſ. iſraelitico ⁊ genti-
li: ideo loquit in hoc libro ſub duplici ſtylo. naȝ qꝛ
plebs iſraelitica venit ad xp̄m tanq̄ ſponſa q̄ diu
ante fuerat ipſi per fidē per verba de futuro deſpō
ſata: ideo introducit ipſam tanq̄ ſpōſam. Sȝ quia
pleps gentilis venit ad xp̄m tanq̄ ouis ꝑdita et pe
regrina ⁊ extranea: iō in eius petitione ꝓcedit mō
bucolico/ mutando ſtylū: vt ſatiſfaciat vtriq̄ ppl'o.
Unde ſicut Uirgilius in prima egloga introducit
ad loquendū Tityrū ⁊ Melibeū. Melibe⁹ eñ re-
putabat Tityrū felicē: eo ꝙ quieſcebat ſub vmbra
⁊ fauore Octauiani Augu. Ideo cupiēs cum eo q̄e
ſcere dicit Tityre tu patule recubans ſub tegmine
fagi Syluestrem tenui muſam meditaris auena.
Nos patrie fines ⁊ dulcia linquimus arua. Nos
patriā fugim⁹: tu Tityre lētus in vmbra Formoſā
reſonare doces Amaryllida ſyluas ⁊c. Ita ergo pa
riter iſta plebs gentilis q̄ tanq̄ ouis ꝑdita errane
rat/ veniens eſtu idololatrie ſordida ⁊ denigrata
vidēs plebē Iſraeliticā venientē ad paſcēdū ⁊ quie
ſcendū cū ſpōſo: petijt ipſi ſociari/ vt dictū eſt. Sed
cōuerſa ad xp̄ȝ petit paſci ⁊ protegi ſub vmbra ei⁹
ſimul cū plebe iſraelitica/ dicēs ad xp̄m verū pa-
ſtorē. O xp̄e quē diligit aīa mea/ indica mihi vbi ⁊
in quo agro et in quib⁹ paſcuis paſcas oues tuas
fideles. Et indica mihi quib⁹ paſcuis ⁊ quo pabu-
lo ſacroꝝ et grāȝ et donoꝝ paſcas eas: vt ſil' pa-
ſcas me cū eis. Itē indica mihi eccleſiā ſub ſpūſ-
ſancti obūbratā et protectā et directā/ vbi cubes
in meridie. i. in ardore ſolis ⁊ in eſtu huius mundi.
quā eccleſia tu ꝓtegis ſub tua vmbra ab irribus ⁊
caumatib⁹ perſecutionū huius mūdi. Et etiā indi-
ca mihi illā celeſtē māſionē vbi tu cubas ꝑ gl'iam
in meridie eternitatis ſine nocte: vbi paſcis btōs
illa celeſti fruitiōe ſine aliquo defectu cū oī ſecuri
tate. Unde o xp̄e vere paſtor deus ego peto vt pa-
ſcas me in tua eccleſia: ⁊ ꝓtegas: et regas me ſub
tua vmbra: ne vagari incipiam poſt greges. i. poſt
populos ſodaliū tuoꝝ. ſ. regū ⁊ principū de populo
gentili. Unde oēs reges et principes dicunt ſoda-
les et ſocij dei: inquātū cōmiſit eis vices ſuas in
mundo vt regāt ppl'os ⁊ regna. Quia oīs poteſtas
a dño deo eſt. Et ſic reges tanq̄ vicarij et ſodales
dei regūt mundum. Et ſic reges et principes ⁊ iudi
ces dicunt dij terre. vt pȝ Exo. xxij. et pſal. xlvj. et

lxxx. Et etiã dij gẽtium. ſ. idola dicebantur ſodales dei quãtũ ad exiſtimationẽ ⁊ opinionẽ populi gentilis: q̃ idola deos putabat ⁊ ſocios magni dei totius nature. Dicit ergo iſta plebs gentilis. O Chriſte quẽ diligit aĩa mea: indica mihi vbi paſcas et vbi cubes ĩ meridie: ⁊ recipe me ſil' cũ plebe iſraelitica: ne tanq̃ ou's ꝑdita vagari ⁊ errare incipiã poſt greges ꝑncipũ ſodaliũ tuorum/ ⁊ poſt greges idolorũ ⁊ poſt deos gentiũ/ qui reputant dij apud vulgus. nã ſicut tu diceris deus Iſraelita ipſi dicunt dij gentiũ/ ⁊ ſic dicũtur dij ſolo noĩe: ſed nõ re vera. Et ideo deceperunt me ⁊ denigrauerunt me multiplici ſorde pctĩ cũ ſua deteſtabili ſupſtitiõe.

Si ignoras te o pulchra. ⁊c.

¶ Hec eſt ſecũda pars principalis hui' p̃mi cantici: in qua Chriſtus ſpõſus ⁊ paſtor p̃bet gratioſum reſponſum prefate peregrine annuendo petitionib' eius: procedẽdo modo bucolico. Ad cuius intelectũ eſt notandũ/ ꝙ ſicut in prima eglogia Virgilij Tityrus annuit p̃cib' ⁊ petitionib' Melibei petentis quieſcere et paſci ſub tegmine fagi cum eo: dicens in fine egloge. Hic tamen hac mecũ poteris requieſcere nocte. (Virgil.)

Fronde ſuper viridi: ſunt nobis mitia poma:
Caſtanee molles ⁊ preſſi copia lactis.
Et iam ſumma procul villarũ culmina fumant:
Maioreſq; cadunt altis de montibus vmbre.

Ita ergo pariter xp̃s paſtor annuit petitionib' huius peregrine ⁊ ſpõſe petẽtis paſci ⁊ quieſcere ſub vmbra ei': q: recipit eã vt paſcat in eccl'ia ſua: et quieſcat ſub ſua vmbra: vt patebit in tertio cãtico vbi dicit. Dilect' me' mihi ⁊ ego illi qui paſcit inter lilia: donec aſpiret dies/ ⁊ inclinent vmbre ⁊c. Annuẽs ergo xp̃s ſpõſus ⁊ paſtor petitioni huius peregrine dicit. O plebs gentilis tu dicis ꝙ denigrata es eſtu idololatrie: ⁊ ꝙ filij matris tue poſuerũt te cuſtodẽ in vineis idololatrie. Et ideo petis dealbari ⁊ ſociari cũ plebe iſraelitica ſpõſa mea. Et petis paſci ⁊ ꝓtegi ⁊ dirigi ſub vmbra eccleſie mee: ne incipias/ imo ne ꝓcedas vagari et errare vltra poſt veſtigia regũ ⁊ ꝑncipũ mũdi ⁊ falſorum deorũ. Id dico tibi: ꝙ ſi ignoras te (⁊ ponit ſi ꝓ q:) i. q: hucuſq; ignoraſti te nõ cognoſcẽdo creatorem tuũ ⁊ verũ deũ/ ambulãdo poſt falſos deos: ⁊ quia ignoraſti legẽ ⁊ ꝓphetas: iõ egredere ab idololatria ⁊ falſa ſuperſtitiõe idolorũ: ⁊ abi poſt veſtigia gregũ meorũ fideliũ ſequẽdo legẽ euangelicã: ⁊ paſce edos ⁊ filios tuos in eccl'ia mea iuxta tabernacula paſtorũ. ſ. patriarcharũ ⁊ ꝓphetarũ ⁊ apl'orũ: quos poſui paſtores in eccleſia mea. Vñ p̃triarche docebũt te aduentũ meũ per figuras ⁊ ꝓmiſſiões et ꝓphete per vaticinia: ⁊ apoſtoli annũciabũt tibi aduentũ meũ ⁊ myſteriũ incarnationis ⁊ redẽptiõis per predicationẽ euangelicã. Ergo abi poſt veſtigia. i. poſt p̃dicationẽ eorũ: ⁊ imitãdo vitam eorũ egredere a cultu ⁊ ritu falſorũ deorũ. Quia iam aſſimilaui te o amica mea/ equitatui meo ĩ currib' Pharaonis. nã ſicut liberaui exercitũ meum ⁊ plebem iſraeliticam ſpõſam meã a currib' ⁊ exercitu Pharaonis ĩ mari rubro: q: populus me' trãſiuit illeſus: ⁊ Pharao fuit ſubmerſus ⁊ perijt cũ curribus ⁊ exercitu ſuo: ita ego pariter liberabo te de poteſtate diaboli/ ⁊ de ſeruitute peccati in qua fuiſti: ⁊ eijciã diabolũ foras: ⁊ cõminuam omnia idola eius: et ſubmergã diabolũ et pctm̃ in mari rubro ſanguinis Chriſti: ⁊ in aquis baptiſmalibus. Per quas aq̃s baptiſmi ego te dealbabo ⁊ lauabo a nigredine idololatrie ⁊ pctĩ. Et ſic tu q̃ eras nigra et ſordida eris pulchra iter mulieres de plebe iſraelitica. Et tũc cũ fueris tali aqua baptiſmali abluta/ gene ꝯſciẽtie et facies aĩe tue erunt pulchre ſicut innocentie. ſ. erunt honeſte et pulchre ſicut gene turturis/ et collũ tuũ erit ſicut monilia. i. ornatũ monilib' ſpũalib': q: baptiſm' abluit ⁊ dealbat aĩam: lauãdo eã a culpa ⁊ reſtituẽdo eam in ſtatuꝫ innocẽtie ad modũ turturis: ⁊ ornat eã virtutibus theologalib' et donis gratiarũ ſpũs ſctĩ. Sed quia maxime dona ſpũs ſancti cõferunt in cõfirmatione ad intelligẽdas et p̃dicãdas ſcripturas: iõ ſubdit. Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argẽto. i. faciemus tibi auricularia aurea ex auri' pendẽtia argẽto pũctuata ⁊ depicta ⁊ celata. Litera aũt hebraica habet. Pulchre ſunt gene in ordinib' ſiue in auricularib': ⁊ collũ tuũ cũ monilibus. Auriculari aurea faciemus tibi punctuata argẽto. Et tunc l'ra eſt magis plana: eo ꝙ baptiſmus ⁊ eccleſiaſtica ſac'a ornant animam varietate virtutum et gratiarũ quo ad oẽs potẽtias. Et ſic pꝫ qualiter Chriſtus paſtor ſatiſfacit plebi gẽtili petenti dealbari a nigredine idololatrie: et paſci ⁊ protegi ſub vmbra eius. Eſt verum ꝙ iſta reſponſio et exhortatio Chriſti poteſt referri ⁊ dirigi tam ad plebem iſraeliticam q̃ ad plebem gentilẽ peregrinã. Nã plebẽ iſraeliticam exhortatur et monet vt egrediatur a iugo legis ⁊ cerimoniarũ: ⁊ baptizetur in re poſtq̃ in figura fuit baptizata in mari rubro. ⁊ recipiat legẽ euangelicã ſequẽdo ſpõſum. Et plebẽ gentilẽ exhortatur: vt egrediatur ab idololatria et cultu falſorũ deorũ: ⁊ dealbetur ꝑ baptiſmum: ⁊ ornet ornamẽtis gratiarũ Quia redẽptio ita fuit promiſſa populo gentili ſicut iſraelitico. Item ſponſam ex vtraq; plebe in vna fide cõgregatam ꝓmit: it aſſimilare equitatui ſuo in curribus Pharaonis. Nã ſicut equitat' ⁊ exercitus dei: tunc triumphauit de currib' Pharaonis in egypto ⁊ in mari rubro: ita poſtea eccl'ia xp̃i ex vtroq; populo cõgregata triũphauit de tyrãnis et hereticis et de diabolo: vt patebit in. ix. cantico. Itẽ ſicut de' muniuit et ornauit et ditauit illã plebẽ iſraeliticã monilib' ⁊ iocalib'/ q̃ mutuo ab egyptijs acceperant: ita pariter xp̃s ornauit et ditauit eccleſiã ſuam primo monilib' ſpiritualib' gratiaruꝫ et virtutum: ⁊ poſtea monilibus et bonis temporalib' per reges et imparatores de populo gentili ad fidẽ conuerſos: vt patebit in cãtico vltimo. Et hoc ẽſt qđ ꝓmittit ſpõſus eccl'ie ſpõſe ſue/ cũ ait. Equitatui meo ĩ curribus Pharaonis aſſimilaui te ⁊c. ⁊ cũ poſtea ſubdit. Pulchre ſunt gene tue: ⁊ murenulas aureas faciem' tibi ⁊c. Que oĩa cõpleuit xp̃s in ſuo aduẽtu ſucceſſiue/ ꝓut patebit. ¶ Ex ſupradictis patẽt ſeptẽ petitiões facte in iſto prio cãtico: quas plebs iſraelitica ſponſa Chriſti cũ plebe gentili de futuro faciebat ⁊ petebat ⁊ cõtinue ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas ⁊ oẽs fideles in veteri teſta. ante aduẽtum xp̃i cũ deſiderio. Nam primo petebat oſculari ꝑ incarnationẽ. Secũdo petebat trahi per odorẽ ſctitatis et doctrine: ⁊ perſonalis predicationis. Tertio petebat introduci in cellaria ſponſi per gratiã ſacramentorum/ ⁊ per intelligẽtiã ſacre ſcripture.

Quarto petebat plebs gẽtilis ſociari cũ plebe Iſraelitica: ⁊ per conſequẽs ſimul trahi ⁊ introduci. Quinto petebat dealbari a nigredine idololatrie ⁊ omnis peccati per candorẽ baptiſmalem. Sexto petebat paſci pabulo bonorũ grẽ in p̃ſenti: ⁊ glie in futuro. Septimo petebat quieſcere ⁊ ꝓtegi ſub vmbra ſpõſi: hic per grãm: ⁊ in celo per gliam. Quibus ſeptẽ petitionibus annuit ſpõſus: ⁊ ꝓmiſit cõplere ſub tali cõditione. ſ. ꝙ plebs iſraelitica egrediatur a iugo legis ⁊ cerimonijs in aduẽtu xp̃i: ⁊ et plebs gentilis egrediatur ab idololatria: ⁊ ſequatur apoſtolos ⁊ doctores Chriſti. cui ſpõſe promittit dare triũphũ ⁊ victoriã contra oẽs infideles: et promittit eam ornare ⁊ ditare bonis ſpiritualibus ⁊ etiã tẽporalibus. ¶ Unde nota: ꝙ diuitie et redditus eccleſie licet ſint bona tẽporalia ⁊ tamen ſunt annexa bonis ſpiritualibus. Et ideo ꝑ murenulas aureas intelligit bona eccleſie mere ſpiritualia: ſicut ſunt gratie ſacramentorũ ⁊ donorum. Sed per vermiculata ſiue per puncta argentea intelligit bona tẽporalia annexa ſpiritualib': quib' ditata fuit eccleſia per principes mũdi. Et ſic ſpõſus ꝓmittit eccleſie ſponſe ſue murenulas aureas vermiculatas argento. i. bona ſpiritualia annexa bonis tẽporalib'. Itẽ etiã per murenulas aureas intelligit virtutes theologales ⁊ dona ſpũs ſctĩ: ſed ꝑ picturas argenteas intelligit virtutes morales: prout ſunt annexe virtutib' ⁊ donis ſupnaturalib': ⁊ prout perficiũtur ꝑ dona ſpũs ſctĩ: ſicut argentũ perficit ⁊ colorat per aurũ. Unde bona naturalia ⁊ temporalia cõparant ad ſupnaturalia: ſicut argentum ad aurum. Et hoc de primo cantico.

¶ Incipit Secundum Canticum.

Cum eſſet rex in accubitu ſuo:
Nard' mea dedit odorem ſuũ.
Faſciculus myrrhe dilect' me' mihi.
Inter vbera mea commorabitur
Botrus cypri dilectus meus mihi
In vineis Engaddi.
Ecce tu pulchra es amica mea.
Ecce tu pulchra.
Oculi tui columbarum.
Ecce pulcher es dilecte mi ⁊ decorus.
Lectulus noſter floridus.
Tigna domorum noſtrarum cedrina.
Laquearia noſtra cypreſſina.
Ego flos campi ⁊ lilium conuallium.
Sicut lilium inter ſpinas:
Sic amica mea inter filias.
Sicut malus inter ligna ſyluarum:
Sic dilectus meus inter filios.
Sub vmbra illius quẽ deſiderabã ſedi.
Et fructus eius dulcis gutturi meo.
Introduxit me Rex in cellam vinariam.
Ordinauit in me charitatem.
Fulcite me florib': Stipate me malis.
Quia amore langueo.
Leua eius ſub capite meo.
Et dextera illius amplexabitur me.
Adiuro vos filie Hieruſalem.
Per capreas ceruoſq; camporum:
Ne ſuſcitetis: Neq; euigilare faciatis dilectam: Donec ipſa velit:

Cum eẽt rex in accubitu ſuo ⁊c. Hoc eſt ſecũdũ canticũ hui' libri: in q̃ Salomõ cantat myſteriũ incarnationis xp̃i. ¶ Ad cui' intellectũ eſt notãdũ: ꝙ poſtq̃ Salomõ in p̃mo cantico cãtauit deſiderium patriarcharũ ⁊ ꝓphetarum et omniũ fideliũ veteris teſtamenti de xp̃o futuro: et expoſuit ⁊ explicauit petionem plebis Iſraelitice petẽtis oſculari ꝑ icarnationẽ: ⁊ trahi ꝑ legis euangelice p̃dicationẽ: ⁊ introduci ⁊ recõciliari ꝑ redemptionẽ ⁊c. Et expoſuit etiã petitionem plebis gentilis petentis ſociari ⁊ dealbari a nigredine: ⁊ paſci ⁊ ꝓtegi ſub vmbra xp̃i. Et explicauit ẽt rñſionẽ xp̃i annuẽtis petitionib' vtriuſq; plebis: Nũc in nouẽ canticis ſequẽtibus Salomõ cantat effectũ ⁊ executionẽ ⁊ adipletionẽ ſupradictarũ petitionũ ⁊ ꝓmiſſionũ. Unde poſtq̃ in p̃mo cãtico cãtauit deſideriũ ⁊ fidẽ ſponſe per totũ diſcurſum veteris teſt. ab Adã vſq; ad xp̃m: ⁊ ſic in nouẽ canticis ſequentibus ſatiſfaciẽdo votis ⁊ petitionib' ſponſe cantat totum myſteriũ noſtre rẽptionis ab incarnatione vſq; ad aſcenſionẽ: ⁊ exinde cantat totũ diſcurſum eccleſie noui teſt. vſq; ad ſecundũ aduentũ xp̃i ⁊ finem ſeculi: Unde duo facit ſponſus in ſequẽtibus canticis. Nam p̃mo ſatiſfecit plebi iſraelitice ſponſe ſue: adimplendo oſculũ ⁊ myſteriũ incarnationis ⁊ noſtre redẽptiõis: eo ꝙ de illo ppl'o erat carnem aſſumpturus: ⁊ in illo ppl'o crucifigendus ⁊c. Secũdo ſatiſfacit populo gẽtili ipſum dealbãdo/ ⁊ ad paſcuam vocãdo: ⁊ cum plebe fideli ſatiando iuxta ſuam petitionẽ. Secũda pars incipit in cantico octauo. ibi. Quo abijt dilect' tu'. In iſto ergo ſecũdo cãtico cãtat myſteriũ incarnationis figuratũ per oſculũ ſponſi ⁊ ſponſe. Quod quidem myſteriũ preuidit Salomõ in ſpũ per fabricationem arce ⁊ tabernaculi federis: qđ deus precepit fabricare ipſi Moyſi. Exo. xxv. vnde Salomõ aſſũpſit parabolã ad faciendũ iſtud canticũ. ¶ Ad cuius intellectũ eſt p̃mo notãdũ: ꝙ q̃nq; ꝯſiderauit ⁊ cõtẽplatus eſt Salomon ĩ fabricatiõe illius arce federis. Primo materiam ex qua facta eſt: q: ex lignis Sethim/ ⁊ etiã cedrinis. Secũdo conſiderauit vnctionem factã ex cõfectione myrrhe ⁊ cynamomi ⁊ ceterorum aromatũ. Tertio conſiderauit ea q̃ fuerũt repoſita ĩ arca. ſ. duas tabulas lapideas legis ⁊ vrnã manne/ ⁊ virgam ſacerdotalẽ ipſius Aaron. Quarto conſiderauit duo cherubin ſuper que arca ſedebat. Quinto conſiderauit ⁊ contemplat' eſt tabernaculũ: intra qđ arca illa fuit repoſita. In quibus quinq; myſterijs bene conſideratis ⁊ cõtẽplatis p̃uidit Salomõ in ſpiritu prohetico totum myſterium incarnationis verbi. Nã per hoc ꝙ illa ar-

ci facta fuit ex lignis Sethim: q̄ ſunt ligna altiſſima ⁊ īputrefactibilia ⁊ icōbuſtabilia: ⁊ ex lignis cedrinis que ſunt ligna odorifera ⁊ oīs veneni fugatiua: preuidit Salomon qualr̄ corpus xp̄i lʒ eēt formādū ex genere ipſi' Adā: tñ non ꝑ ſeminalem generationē: ſed per ſpūs ſancti operationē ex puris ſanguinib' v̄gis abſq̄ oī labe ⁊ veſtigio pcti: immo debebat fugare oē venenū peccati: ⁊ extinguere et ſanare morſum antiqui ſerpentis. Item ꝑ hoc ꝙ illa arca fuit peruncta ⁊ perfuſa illo oleo ⁊ vnguento ex myrrha ⁊ ceteris ꝑtioſis aromatibus ꝯfecto: ꝓuidit Salomō qualr̄ illa hūanitas ſiue ille xp̄s Jeſus erat vnguēdus pre cōſortibus ſuis oleo donorū ſpūs ſancti nō ad menſurā: vnde ⁊ a quo ⁊ de cuius plenitudine oēs eramus accepturi grām ꝓ gratia. Itē per ea que fuerunt repoſita in illa arca preuidit: qualr̄ xp̄s erat futurus deus ⁊ hō: rex ⁊ ſacerdos. nā ligna Sethina ⁊ cedrina ex quib' facta eſt arca / figurabāt hūanitatē xp̄i ex corpore ⁊ aīa. Uirga aūt ſacerdotalis figurabat ſacerdotiū xp̄i. ⁊ vrna māne qđ de celo deſcendebat: figurabat diuinitatē. ⁊ tabule legis figurabāt regnū xp̄i. Et ſic ꝓuidit qualr̄ xp̄s erat futurus deus ⁊ hō: rex ⁊ ſacerdos ⁊ iudex. Per illa aūt duo cherubim in q̄bus ſedebat arca dn̄i: preuidit qualr̄ xp̄s debebat eſſe medius inter duo teſtamenta: ⁊ ſedere ſuꝑ ea. Per hoc autē ꝙ illa arca fuit repoſita intra tabernaculū preuidit Salomō qualr̄ xp̄s verus de' ⁊ homo erat reponēdus in vtero virginis Marie: ⁊ ferendus in eo per nouē mēſes: ⁊ reponendus in eccl'ia ineternū: eo ꝙ illud tabernaculum figurabat ꝓmo perſonā ⁊ vterū virginis Marie: ⁊ ex cōſequenti totā eccleſiā / in qua habitat xp̄s. ¶ Sed iterū eſt

D aduertēdum / ꝙ ſicut illa arca figurabat humanitatem xp̄i: ita tabernaculū figurabat v̄ginē Mariā ⁊ eccleſiā. In quo tabernaculo Salomō conſiderauit ſeptē myſteria. Primo ꝙ lʒ de' ꝓmo preceperit fieri arcā: tamē tabernaculū prius factū eſt. Scđo conſiderauit materiam ipſius tabernaculi: q2 ex lignis Sethim: ⁊ cedrinis: ⁊ etiam cypreſſinis. Tertio cōſiderauit vnctionē tabernaculi: q2 ex vnguēto ex quinq̄ aromatibus. ſ. ex myrrha ⁊ cynamomo / ⁊ calamo / ⁊ caſia: ⁊ oleo. Quarto conſiderauit ornatū: q2 ex cortinis ⁊ diuerſis floribus. Quinto cōſiderauit qualiter arca fuit repoſita intra tabernaculū tanq̄ in ꝓprio habitaculo. Sexto cōſiderauit illum ꝑplm̄ qui ſequebat ⁊ circundabat tabernaculū. Septimo cōſiderabat illā nubē obūbrātē ⁊ cooperientē tabernaculū ⁊ totum exercitū. Que quidē nubes quatuor faciebat. Nā primo protegebat tabernaculū ⁊ totum exercitū in die ab eſtu ⁊ ardore ſolis: ⁊ frigoribus: ⁊ caumatibus / ⁊ ventis. Secūdo in nocte illuminabat tabernaculū ⁊ totū exercitū. Tertio dirigebat totū exercitū: prebendo ipſi ducatū: vt patet Exo. vltimo. Quarto pluebat māna ſuꝑ exercitū ꝓ quotidiano alimento. Per q̄ quidē myſteria preuidit Salomō totū myſterium fabricationis ⁊ cōſtructionis eccleſie: ⁊ totū ornatum ⁊ omnia dona q̄ eccleſia recepit a xp̄o: ⁊ totum myſteriū noſtre redēptionis ⁊ ſalutis. Nam ꝑ primū. ſ. quia deus pri' precepit fabricari arcā: tamen tabernaculū fuit pri' factū in executione: per hoc ꝓuidit Salomō: ꝙ virgo Maria ⁊ tota eccleſia figurata ꝑ tabernaculū fuit facta ⁊ fabricata ꝓpter xp̄m: ⁊ non ecōuerſo. Scđo ꝙ illud tabernaculum materiale figurabat duplex tabernaculū xp̄i. ſ. tabernaculū maternū ⁊ v̄ginale: i quo xp̄s debebat habitare ſm̄ carnē. Et ex cōſequēti figurabat tabernaculū eccleſie myſticū: i quo xp̄s debebat habitare ꝑ fidē ⁊ grām. Qđ tabernaculū myſticū: eſt tota eccleſia. Jdeo ꝑ fabricā illius tabernaculi materialis preuidit Salomon qualiter Chriſtus in ſuo aduentu primo debebat fabricare tabernaculum maternū. ſ. virginē Mariā matrē ſuā: vt ex ea carnem aſſumeret. Sʒ ꝑ hoc ꝙ illud tabernaculū materiale factū eſt ex lignis Sethim bene mundatis a ſpinis ⁊ leuigatis: ⁊ ex lignis cedrinis preuidit Salomon qualiter Chriſt' debebat fabricare matrem ſuā ex duob'. ſ. ex carne Sethina: ⁊ anima cedrina.

A ¶ Ad cui' intellectū eſt notandū: ꝙ Sethim eſt arbor ſpinoſa nō multū alta: cui' lignū poſtq̄ eſt mūdatū a ſpinis ⁊ leuigatū a pelle / fit albiſſimum ⁊ imputribile ⁊ incōbuſtibile. Per qđ lignū figurabat caro beatiſſime v̄ginis Marie: q̄ lʒ eſſet traducta ⁊ ꝓpagata ex Adā: tñ ante animationē fuit mūdata a ſpinis Adā ꝑ virtutē ſpiritus ſcti: q2 in ventre matris fuit ſanctificata illa caro anteq̄ aīata: vt ꝑ maiori parte tenēt doctores: q̄ q̄dē ſanctificatio nō oportuit ꝙ fieret ꝑ grām gratificantē: cū illa caro inaīata nō eſſet capax grē: ſʒ fuit facta ꝑ v̄tutē mūdatiuā ſpūs ſcti: ſicut exorciʒat aqua: ⁊ oleū conſecraf in chriſma: lʒ ſit res inaīata. Ita pariter caro v̄ginis fuit ꝑ v̄tutē ſpūs ſcti ſanctificata: ⁊ ab oī fomite mundata ⁊ facta alba: ⁊ imputribilis: ⁊ incombuſtibilis / ne aīa in eius cōſortio poſſet fedari / ſed in ea aīa cedrina abſq̄ oī labe ⁊ iniuria poſſet creari ⁊ infundi. Ad cui' intellectū eſt iterū notandū / ꝙ cedrus eſt arbor altiſſima / q̄ maxime creſcit in Libano: ⁊ eſt arbor valde odorifera oīs veneni fugatiua. Et iō in mōte Libano ⁊ vbicūq̄ creſcit illa arbor: nulli' pōt viuere ſerpēs / nec vipera: nec aīal venenoſum. Per qđ lignum figurabat aīa cedrina v̄ginis Marie. Hāc em̄ aīam fili' dei creauit / ⁊ in creando ⁊ gratificādo in illā carnē iā ꝓmo ſctificatam ⁊ mūdatā a fomite Ade infudit. Et iō antiqu' ſerpēs non potuit ipſam mordere. nec ſuo originali veneno inficere. Et ſic duplici rōne illa ſctiſſima aīa nō potuit ex ꝯſortio carnis cōtaminari: nec culpā originalē trahere. Prīo q2 illa caro ante fuit mūdata q̄ aīata: ⁊ iō non potuit aīam inficere. Scđa rō eſt: q2 illa aīa nō fuit creata ī puris naturalib': ſicut aīe oīm aliorū: ſed ſimul fuit creata ⁊ ſctificata / ⁊ gratificata / ⁊ infuſa. Que q̄dē ſctificatio non fuit pcti purgatiua / ſed oīs gn̄is grarū infuſiua et collatiua ⁊ confirmatiua. Et ſic fuit ab oī labe pcti preſeruata. Et iō antiquus ſerpēs nullo pacto valuit ipſam mordere / nec ſuo antiquo veneno originali inficere.

C ¶ Ex q̄b' ptʒ / ꝙ illa originalis culpa quā Adā tranſtulit ex ſua ꝑſona in naturā nr̄am ꝑ libidinoſam gn̄ationē: a cuius natura ꝑ carnē libidinoſam trāſiuit ꝑſonalr̄ in oēs poſteros / nō potuit trāſire in ꝑſonā v̄ginis. Prīo ꝓpter ſctificationem carnis factā an̄ aīationē. Scđo ꝓpter grām ꝓueniētē: ⁊ gratificationē factā in creatiōe aīe ⁊ aīatione carnis: q2 vt ſic pctm̄ nature nō potuit trāſire in ꝑſonā v̄ginis / q2 q̄diu fuit indiuiduū ⁊ ꝑſona humana / ſemꝑ fuit in grā ⁊ deo grata ⁊ accepta: ⁊ per ꝯn̄s in prīo inſtāti ſui eſſe fuit tabernaculum dei effecta. Et ſic Augu. in. ſ. ſermone de natiuitate v̄ginis dicit: ꝙ ipſa fuit primordiū ⁊ exordiū eccl'ie: et primū mēbrū xp̄i quo ad eccleſiā noui teſtamenti: in qua xp̄s per gratiā habitauit primo. Item dicit Aug. in eodē ſermone. Quid iuſtitie: quid ſctitatis: hec virgo īdigere potuit: que ad inſtar celi continētis oīa grē plenitudinem accepit: aut q̄ vnq̄ in eius corꝑe aut aīa locus potuit inueniri peccati: ⁊ que ad iſtar tabernaculi tēplū dn̄i eſt effecta: Hec eſt ꝑfecto illa domus / de qua ꝑ Salomonē dicitur. Sapiētia edificauit ſibi domum: ⁊ excidit colūnas ſeptē ⁊c. Hāc ꝑfecto domum diuina ſapiētia edificauit: vt ⁊ ex qua carnē aſſumeret / ⁊ in qua habitaret. Cui nullus patriarcharū: nullus ꝓphetarū eſt cōferēdus ⁊c. Ex quib' ptʒ: ꝙ de mente Auguſt. fuit ꝙ virgo Maria nūq̄ fuit obnoxia culpe originali: nec aliqđ pctm̄ potuit habere locum in ea. Et hoc ꝓuidit Salomō in ſpū cōſiderādo ⁊ contēplādo fabricā illius materialis tabernaculi Moyſi facti ex lignis Sethinis ⁊ cedrinis. Tertio contēplādo Salomon vnctionē tabernaculi ꝓuidit ſanctificationē

A virginis Marie ⁊ toti' eccl'ie. ¶ Ad cui' intellectū eſt valde notādū: ꝙ deus ꝑcepit Moyſi Exo. xxx. vt cōficeret quoddā vnguētū ꝑtioſiſſimū ex q̄nq̄ aromaticis liquorib'. ſ. ex myrrha prima et electa: et ex cynamomo ⁊ calamo ⁊ caſſia ⁊ oleo oliueti: ⁊ tali vnguēto perūgeret totā arcā ⁊ tabernaculū. Per qđ myſteriū ꝓuidit Salomō ſctificationē virginis Marie: ⁊ ex ꝯſequēti ſanctificationē ⁊ regenerationē toti' eccleſie futurā ꝑ paſſionē xp̄i ⁊ eccl'iaſtica ſacramēta: inquātū iſti quinq̄ liquores ſignificabāt virtutes ſacrorū fluētes ex paſſione xp̄i. Unde eſt aduertendū ſecūdū Cōſtantinū / et Jacobū de ꝓprietatib' rerū. ꝙ myrrha eſt q̄dā humilis arbor in Arabia: que cū agitaf a duobus vētis cōtrariis / maxime ab Aq̄lone ⁊ Auſtro / incipit ſudare in vere: ⁊ ex rimulis factis in cortice ramorū exit ⁊ emanat q̄dā liquor odorifer' ⁊ ꝑtioſiſſimus ⁊ v̄tuoſiſſim'. Et ille liquor dr̄ myrrha pria. Sed q2 ꝑ tales rimulas nō pōt exire mult' liquor: ⁊ iō agricole vulnerāt arborē in latere faciēdo cōgruentē ſciſſuram: ⁊ tunc emanat copia liquoris. Et tunc totus ille liquor qui emanat in menſe Martii ⁊ Aprilis: tā ex inciſura lateris q̄ ex ſudore ⁊ rimulis ramorū / dr̄ myrrha prima ⁊ electa et probatiſſima / ad differētiā ſecūde myrrhe q̄ emanat in mēſib' ſequētib': que nō eſt tāte virtutis. ¶ Que q̄dē myrrha

B ꝑma obtinet ꝓncipatū inter oēs liquores in virtute. Nā primo ipſa lʒ ſit amara: tamen eſt valde odorifera. Scđo eſt ab omni corruptione ꝓſeruatiua. Tertia eſt oīs mali humoris deſiccatiua ⁊ purgatiua. Quarto eſt oīs inciſure ⁊ vulneris curatiua: ⁊ oīs doloris remediatiua. Per quā myrrhā figurabatur virtus paſſionis xp̄i. nam lʒ illa paſſio fuit amara ⁊ doloroſa: tamē fuit nobis ſuauis ⁊ odorifera: q2 odor ei' totum orbem penetrauit: ⁊ fuit in virgine Maria ab omni corruptione peccati preſeruatiua: ⁊ in multis fuit purgatiua pcti originalis: ⁊ ꝓſeruatiua ab omni actuali pctō: ſicut in Joāne baptiſta / ⁊ btō Nicolao: ⁊ in quibuſdā fuit purgatiua tā actualis q̄ originalis. Et ſic fuit oīm vulnerū noſtrorū pctōrū ſanatiua: ⁊ noſtrorū dolorū remediatiua: q2 languores noſtros ipſe tulit: et dolores noſtros ipſe portauit / cuius liuore ſanati ſum'. Unde bñ ꝑ illā myrrham itelligif paſſio ⁊ ſanguis Chriſti. Nā ſicut illa myrrha materialis non ſudat nec emanat niſi ꝑ agitationē ventorū cōtrariorū / et per rimulas ramorū: ⁊ ꝑ ſciſſurā factam in latere illius arboris: ita xp̄s nō emiſit merita ſue paſſiōis (vnde oīa ſacrā habēt virtutem) niſi ex ſciſſione ⁊ agitatiōe ⁊ ꝑſecutione duorū ventorū ꝯtrariorū. ſ. ꝑpl'i Judaici ⁊ gētilis. Nā ad executionē ei' paſſiōis cōcurrit cet' ⁊ ſenat' Scribarū ⁊ phariſeorū ꝑpl'i Judeorū: ⁊ Pilat' cū ſuis miniſtris: q̄ erāt de ꝑpl'o gētili. Et ſic ex tali perſecutiōe duorū ventorū ꝯtrariorū fuit xp̄s agitat' ꝑ alapas ⁊ ꝑcuſſiones et flagella ⁊ clauationes manuū ⁊ pedum: vnde exiuit ſanguis tanq̄ prima myrrha. Sed poſtea per inciſuram et vulnus lateris exiuit maior abūdantia myrrhe in remiſſionē peccatorū ⁊ virtutē ⁊ medelā ſacrorū: vt latius patebit in. vi. cātico. Ideo Dauid in pſalmis et Salomō in hoc libro: ꝑ myrrhā ſemꝑ intelligūt paſſionē ⁊ ſanguinē xp̄i. ¶ Item cynamomū ē ſpe-

E cies aromatica ſapida ⁊ odorifera: et etiam corruptione preſeruatiua ⁊ calamus ſiue nardus eſt herba valde odorifera ⁊ oīs fetoris fugatiua: ⁊ caſia ē dulcis ⁊ lenitiua ⁊ purgatiua: ⁊ oleū eſt omnis doloris mitigatiuū. Et ſic q2 ex his quinq̄ liquoribus cōficitur vnū vnguentū precioſiſſimū ⁊ odoriferū habēs ſupradictas ꝓprietates. ſ. q2 tale vnguentū eſt odoriferū: lʒ ſit aliquātulū amarū: tamen efficif dulce ꝓpter admixtionē cynamomi ⁊ caſie. Et ſic tale vnguentū eſt odoriferū ⁊ ſapidū ⁊ ſalutiferum et ab omni corruptione ꝓſeruatiuū: ⁊ oīs doloris mitigatiuū. ꝑ qđ figurabatur paſſio xp̄i facientis oēs predictos effectus ſpirituales in nobis. Et iō myſtice ⁊ figuratiue ꝑcepit deus: vt ex tali vnguēto vngeret tabernaculū: prefigurādo myrrham et vnguentū paſſionis xp̄i / quo virgo Maria et tota eccl'ia erat perungenda. ⁊ figurabat illud oleū cathecuminorū ⁊ infirmorū: ⁊ chriſma qđ conficit eccl'ia ad liniendos fideles per ſacramentum baptiſmi et cōfirmationis et extreme vnctionis. Quo quidem vnguēto paſſionis xp̄i non ſolū fuit peruncta eccleſia ⁊ oēs fideles: ſed etiā ipſa virgo Maria in ſua creatiōe: ⁊ in primo inſtanti ſui eſſe: vt dictum eſt. Quia illa gratia ſanctificationis qua fuit ſanctificata: nō fuit ipſi collata niſi ꝑ merita paſſionis xp̄i. Sed ꝑ aliū modū: nā in oībus nobis fuit purgatiua peccati: ſed in virgine Maria fuit illa gratia ab omni peccato ꝓſeruatiua: vt dictū eſt. Ex quo patʒ ꝙ virgo Maria ita fuit redēpta ꝑ Chriſtum ⁊ eius paſſionē ſicut ceteri fideles. Nam illa grā ita traxit virtutē ex paſſiōe xp̄i: ſicut gratia qua ſuimus oēs nos baptizati. Sed illa eadē gratia que nos purgauit a peccato ſubueniendo: virginem Mariā ꝓſeruauit ꝓueniendo: ꝑut dictū eſt. Et ſi q̄s vult obſtare: q2 in cōceptione virginis xp̄s nondū fuerit paſſus: Reſpondef ſcđm Hieronymum in ſermone de aſſumptiōe virginis: ⁊ ſcđm Augu. lib. hypognoſticon contra Pelagianos: ꝙ xp̄s non ſolū ante ſuam paſſionē: ſed etiā ante ſuā incarnationē iam diſpēſabat grām et merita ſue paſſionis vnde anteq̄ pateref iā miſerat diſcipulos ad ꝑdicādū ⁊ baptizandum: q̄ baptiſmus dabat ꝑ merita ſue paſſionis: q2 xp̄s heri ⁊ hodie ⁊ in ſecula. ad Hebreos vltimo. de qua materia ſatis dictū eſt in pſal. xlv. et

A in expoſitiōe ſuꝑ Magnificat. ¶ Per ornatū autē tabernaculi ex varietate cortinarū ⁊ florū preuidit Salomō ornamēta diuerſarū virtutū q̄b' xp̄s ornauit matrē ſuā: de qua debebat carnē aſſumere: ⁊ in q̄ nō ſolū tanq̄ in tabernaculo ſpōſali: ſʒ etiā

tanq̃ in tabernaculo materno debebat ſpecialiter humanari. qꝛ virgo Maria prius fuit ſpōſa q̄ mater xp̄i: qꝛ prius cōcepit xp̄m mente ꝑ grām/q̄ carne: vt inquit Auguſt. in libro de ſancta virginitate. Item hoc ꝙ illa arca federis fuit poſita in illo materiali tabernaculo veteris legis: ꝓuidit Salomō qualr̄ xp̄s deus ⁊ hō debebat reponi ⁊ ꝑ nouē menſes carnalr̄ portari in vtero virginali ipſius beate Marie matris ſue. Itē ꝑ hoc ꝙ deꝰ ſedens in arca federis ſuꝑ cherubin ⁊ intra tabernaculum ⁊ de tabernaculo loq̄bat̄ Moyſi ⁊ ꝑ Moyſen toti pplo: ꝓuidit Salomō qualr̄ verbū diuinum exiſtens in arca humanitatis ⁊ intra vterū virginis debebat ſanctificare Joānē baptiſtā in vētre matris ſue, ⁊ idez xp̄s exiſtēs in vtero matris fecit eam euangelizare qn̄ dixit. Magnificat aīa mea dn̄m ⁊c. qꝛ filiꝰ loquebat̄ ꝑ os matris/ſicut ante fuerat locutꝰ ꝑ ora ꝓphetarū. Itē ꝑ hoc ꝙ illa nubes ꝓtegebat illud tabernaculum in die ab eſtu ⁊ ardore ſolis: ⁊ in nocte illuminabat tabernaculū: ⁊ dirigebat ⁊ ducebat totū exercitū: ⁊ pluebat iugiter illud māna ad cibum ⁊ refectionē illius pplī: preuidit Salomō qualiter ſpūs ſanctus debebat obūbrare virginē Mariā in ſua annūciatiōe: ⁊ qualr̄ virgo Maria debebat recipere verbū diuinū miſſum a patre tanq̃ panē viuum ⁊ māna abſcōditū ad vitā ⁊ ſalutē ⁊ refectionē omniū fideliū. Que quidez virtus ſpūs ſcī formauit corpus xp̄i in vtero virginis ex puris ſanguinibus: ⁊ preſeruauit virginē ab oī corporali corruptione ⁊ eā in ꝑfecta ⁊ integra virginitate ſeruauit. Et ſic manſit xp̄s in illo tabernaculo virginali carnalr̄ per nouē mēſes/⁊ ſpūaliter in ꝑpetuū. Et etiā ptz qualr̄ illud tabernaculū Moyſi nō ſolum ꝓfigurabat tabernaculū xp̄i maternū: q̄ fuit virgo maria: ſed etiā tabernaculū myſticū: q̄ eſt tota eccleſia. Et iō ſicut Salomon ꝑ illā fabricā arce ⁊ tabernaculi ꝓuidit fabricationem corporis virginis Marie in ſua cōceptiōe ⁊ creatiōe: ⁊ ꝓuidit myſteriū incarnatiōis: ⁊ ꝓuidit oēs dignitates virginis Marie ſupradictas: ita pariter ꝓuidit totā fabricationē ⁊ regenerationē totiꝰ ecclie. Preuidit enī qualr̄ iſtā eccleſiā xp̄s ex duobꝰ lignis/ſcz Sethinis ⁊ cedrinis. i. ex duobꝰ populis. ſ. ex Iſraelitico ⁊ gētili debebat fabricare. Scđo qualr̄ eā vnguento ſue paſſionis myrrhino debebat per ſacrā ꝑungere. Tertio diuerſitate donoꝝ ⁊ grāꝝ ⁊ virtutū decorare ⁊ ornare. Quarto xp̄s debebat ſe ī hac eccleſia tanq̃ in tabernaculo myſtice includere ꝑ fidem ⁊ gratiā. Itē preuidit qualr̄ ſpūs ſanctus debebat ſuꝑ iſtā eccleſiā incubare/⁊ illam illuminare ⁊ ꝓtegere ⁊ regere ⁊ dirigere/et ſuper eam fructus gratiaꝝ ⁊ donoꝝ ⁊ māna ſacroꝝ iugiter pluere ad nutritionē ⁊ refectionē ⁊ ſanitatē fideliū. Et ſic per fabricā ⁊ myſteriū illius arce ⁊ tabernaculi preuidens Salomō myſteriū incarnationis ⁊ ecclie fabricationis/fecit hoc cāticū: in quo cantat ⁊ explicat oīa ſupradicta. Et ideo iſtud canticū pmo verificat̄ de myſterio incarnationis ⁊ de beata v̄gine Maria que fuit tabernaculū xp̄i maternū. Ex conſequenti autez verificatur de tota eccleſia que eſt tabernaculum myſticū: in quo Chriſtus habitat ꝑ fidem ⁊ gratiā. vnde quia plebs iſraelitica deſponſata per verba de futuro petebat in primo cantico a Chriſto ſponſo ſuo perſonaliter ⁊ preſentialiter per incarnationem oſculari ⁊ trahi ⁊ in thalamum introduci: ⁊ plebs gētilis petebat cū altera ſociari ⁊ dealbari: ⁊ vtraq; plebs facta vna ſpōſa petebat ſimul a xp̄o paſci ⁊ ſub vmbra illiꝰ ꝓtegi ⁊ quieſcere ⁊c. ⁊ qꝛ ſpōſus ꝓmiſit vtriuſq; petitionibus annuere et ſatiſfacere: iō in hoc ſcđo cantico exequit̄ de adimpletiōe ꝓmiſſi. Et ſic Salomō introducit ſponſam ad loquendū/agendo gratias: qꝛ recepit oſculū ⁊ beneficiū incarnationis a ſponſo. ¶ Sed x

eſt aduertēdū/ꝙ in illa benedicta incarnatione q̄ denotat̄ ⁊ intelligit̄ per accubitū ⁊ amplexū in hoc cātico: fuit facta triplex vnio. Primo vnio perſonalis verbi cum illa hūanitate aſſumpta. Scđo/vnio maternalis xp̄i cū Maria matre ſua. Tertio/vnio myſtica ⁊ ſpōſalis Chriſti cū ecclia. Et ſic de qualibet iſtaꝝ vnionū verificat̄ iſtud ſcđm cāticum. Et ideo iſte dialogus pōt eſſe primo inter humanitatē aſſumptā ⁊ verbū. Scđo inter virginē Mariā ⁊ Chriſtū filiū ſuū. Tertio inter eccleſiā ⁊ Chriſtū ſpōſum ſuū. Sed qꝛ iſta triplex vnio fuit celebrata in ꝑſona virginis Marie/inquātū ex puris ſanguinibus eiꝰ vrbū aſſumpſit carnē ⁊ in ipſa Maria primo xp̄s deſpōſauit eccleſiā: ideo in toto iſto cātico ipſa pōt loqui pro hūanitate xp̄i aſſumpta ⁊ pro ſe ipſa ⁊ pro tota ecclia. Et ſic virgo Maria primo in ꝑſona ſui: qꝛ recepit Chriſtū in vtero ſuo ꝑ carnez ⁊ fidē: ⁊ ex ꝯſequēti agit grās in ꝑſona eccleſie: cuius ipa eſt membrū primū. Et agit grās in perſona ſui inquātū meruit eſſe mater dei electa inter oēs mulieres: ⁊ ſingularis in cōcipiēdo Chriſtū ⁊ portādo et pariendo ipm̄ vltra legē aliarū mulieꝝ. ¶ Ad cu y

ius intellectū eſt notandum ſm̄ Augu. in ſermone primo de annunciatione ꝙ in illa benedicta incarnatione ⁊ conceptu filij tota maledictio Eue mutata eſt in benedictionē Marie: nam Eue dictum eſt. Quia obediſti ſerpenti ⁊c. multiplicabo erumnas tuas: et in dolore paries conceptus tuos ⁊c. Sed Marie dictum eſt. Aue gratia plena dn̄s tecum: benedicta tu in mulieribꝰ. Et ſpūs ſanctꝰ ſuꝑueniet in te ⁊c. Itē per Elizabeth dictū eſt ipſi. Benedictꝰ fructꝰ vētris tui ⁊c. Unde qꝛ Eue cū ceteris omnibus mulieribus dictum eſt: vt cōciperent cōceptꝰ ſuos cum feditate libidinis ⁊ corruptione: ⁊ portarent eos cū grauedine ⁊ multiplici miſeria ⁊ pare z

rent cū dolore/⁊ maiore corruptione: tn̄ ſola virgo Maria cōcepit Chriſtū ſine feditate ⁊ fetore libidinis ex ſolo oꝑe ſpūs ſancti: et portauit cuz gaudio ſine grauedine et miſeria: et peperit ſine dolore et cum integritate virginitatis. Et ſic ille cōceptus ⁊ fructus benedictꝰ nō attulit matri maledictionem aliaꝝ mulieꝝ: imo abſtulit oēs illas maledictiōes: ⁊ attulit ipſi cōtrarias bn̄dictiones. Dicit ergo virgo Maria: Gratias ago deo meo qui adimpleuit deſideriū meū et totiꝰ eccleſie fideliū: nā ego petebā in ꝑſona totius eccleſie oſculari ⁊ trahi a ſpōſo et introduci in thalamū eius: ſed totū hoc impletū eſt in me qꝛ ventrē meū virginalem fecit thalamū: in quo voluit habitare in ſua īcarnatione: qꝛ ex me voluit carnem aſſumere: ⁊ in me tanq̃ in ſuo tabernaculo ⁊ accubitu ⁊ lectulo habitare ꝑ carnis aſſumptionē. Cuius conceptꝰ non fuit mihi cū maledictione ſm̄ legem aliarū mulierū: immo cū omni benedictione vltra legem aliarum. Nam cum Chriſtus rex ſponſus meus eſſet in accubitu ſuo: ſcz in &

thalamo virginali vteri mei/non conceperam ipm̄ cum feditate libidinis: nec ex virili ſemine: ſed myſtico ſpiramine ⁊ opere ſpiritus ſancti. ⁊ ſic duz ipſe rex xp̄s eſſet ⁊ conciperet̄ in accubitu ſuo/nardus mea. i. virginitas mea dedit odorē ſuū: ⁊ qꝛ nō cōcepi cū libidine feditatis: ſed cū pudore ⁊ odore v̄ginitatis ⁊ itegritatis: Itē dilectꝰ meꝰ xp̄s fuit mihi tanq̃ nardus fugans omnē fetorē ⁊ feditatem. Item fuit mihi tanq̃ faſciculus myrrhe ꝓſeruans ab omni corruptione. vnde ſicut myrrha poſita intra corpora mortuoꝝ nō permittit illa corrūpi: ita Chriſtus conceptus in vtero meo non permiſit me corrūpi a virginitate: immo ſeruauit integritatez. Et ideo dilectus meus tanq̃ faſciculus myrrhe inter vbera mea cōmorabitur preſeruans me ab omni corruptione. Item dilectus meus nō ſolū fuit in accubitu ⁊ vtero meo ſicut nardus ⁊ faſciculꝰ myrrhe: ſed etiā ſicut botrus cypri in vineis Engaddi. vbi creſcit arbor balſami/que dicit̄ cyprus. quaſi dicat/ꝙ Chriſtꝰ fuit ſicut balſamum in vtero meo. Nam balſamū eſt liquor pretioſiſſimus penetratiuus. naz balſamū poſitū in vola ⁊ palma/penetrat tota manum abſq; inciſione et leſione. Ita pariter Chriſtꝰ in cōcipiendo ⁊ naſcendo fuit tanq̃ balſamū: qꝛ introiuit ⁊ exiuit per clauſam portā clauſtri virginalis/cōferendo prolē ⁊ fecūditatē/non auferendo virginitatē. Fuit ergo Chriſtꝰ in vtero virginali ipſius matris Marie tanq̃ nardus odorifera pellens omnē fetorē libidinis ⁊ feditatē: ⁊ fuit tanq̃ faſciculus myrrhe preſeruās ab omni corruptione: ⁊ fuit tanq̃ botrus cypri/ſiue tanq̃ balſamum intrans ⁊ penetrās clauſtrū virginis afferendo fecunditatē/non auferendo virginitatē. Unde Salomon cōparat myſteriū incarnationis ⁊ ꝯceptionis Chriſti ad arcā federis exiſtentem in tabernaculo inter illa aromata odorifera abſq; omni fetore et corruptione. ſ. in illo tabernaculo ex lignis ſethinis ⁊ cedrinis incorruptibilibꝰ fabricato/⁊ pretioſiſſimis vnguētis illito ⁊ perfecto/⁊ nobilibꝰ cortinis ⁊ ornamentis decorato. q̄ſi dicat v̄go Maria ꝙ ſicut deꝰ rex regū ⁊ dn̄s dn̄antiū erat ī illo accubitu ⁊ tabernaclo cuz illis aromatibꝰ materialibus odoriferis: ita pariter ſpōſus pellēs oēm fetorē feditatis erat ſicut myrrha ꝓſeruās ab omni corruptione: ⁊ ſicut botrus cypri. i. ſicut blaſamū penetrās abſq; leſione prebēs fecūditatē nō auferēs integritatē v̄ginitatis. ¶ Et nota ꝙ vbi trāſlatio noſtra dicit/Faſciculus myrrhe dilectus meus ⁊c. in hebreo habet̄ Globus muſci dilectus meꝰ. Et hoc accidit: qꝛ iſtud nomen/mor poſitum in hebreo eſt equiuocū. Quia vno modo ſignificat odorē ſiue rē odoriferā. alio modo ſignificat amaritudinem ſiue rem amarā. Et iō hebrei moderni ſumētes vnam ſignificationē/ſemper ꝑ mor intelligunt ⁊ ꝓnūciant muſcū in hoc libro. lxx. autē quos ſequit̄ Hieronymus in hac parte: tranſtulerūt hoc nomen myrrha in vtraq; ſignificatione. eo ꝙ vtraq; ſignificatio cōuenit ipſi myrrhe: quia ſimul eſt amara ⁊ odorifera: habens plures perfectiōes ⁊ ꝓprietates q̄ muſcus. Per quas ꝓprietates ipſa myrrha maxime ſignificat paſſionem Chriſti ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta: vt dictū eſt. Et ſignificat virtutes tā morales q̄ theologales/que ſanant omne vitiū ⁊ ꝓſeruant ab omni peccato. Et ideo multo melius interpretati ſunt. lxx. q̄ ipſi moderni hebrei cū ſuis falſis punctis ⁊ ſua falſa punctuatione. ¶ Iterū eſt notandū ꝙ illa arbor ex qua naſcitur balſamū/dicit̄ cyprꝰ apud grecos. quā Salomon tranſtulit ex Aſſyria in Judeā: ⁊ plantauit vineam ex ea in Engaddi iuxta mare mortuū/⁊ creſcit ad modū viminis ꝑ modū vitis: ⁊ ideo dicitur vinea. Que quidē arbor nō patitur ferrum: qꝛ ſi tangitur aut ſcindit̄ ferro: ilico aret ⁊ ſiccatur: ſed cū ſcinditur lapide vel oſſe acuto: tunc emittit ſuccū ſiue liquorē ꝓtioſiſſimū/quod dicit̄ balſamū. Et ideo hic ponit̄ botrus pro liquore illius vitis. et dicitur balſamum a ciuitate Balſera: vbi antiquitus creſcebat. Greci autem appellabant etiam ipſum cyprū: quia aliqn̄ creuit illa arbor in Cypro inſula. ⁊ facit grana ad modum botri aut vue. ſed ille liquor pretioſus qui dr̄ balſamū: nō fit nec exit de botroꝛ ſz ex calamo ſiue virga illius vitis inciſe dilatādo illū liquorē. Et dicitur cyprus/qđ interpretat̄ res amena: ⁊ etiam interpretat̄ mixtura: eo ꝙ ille liquor eſt ameniſſimꝰ ⁊ pretioſiſſimꝰ ⁊ digniſſimꝰ ⁊ penatratiuꝰ: quo oēs reges vngebātur. Per qđ balſamū ſignificatus eſt Chriſtus: ⁊ paſſio eiꝰ ⁊ reſurrectio. a cuiꝰ vnctione oēs dicunt̄ chriſtiani. i. vncti. Dicit ergo v̄go maria/Chriſtus ſpōſus ⁊ filius meus ⁊ dilectꝰ dū erat in accubitu ſuo. ſ. in vtero meo/fuit mihi ſicut botrus cypri. i. ſicut balſamum in vineis Engaddi naſcēs. nā ſicut balſamū penetrat carnē abſq; leſione ⁊ inciſione: ⁊ ꝓſeruat a corruptiōe: ⁊ ꝯſeruat in integritate: ⁊ ꝑpetuat odorē in vaſe ſuo in quo ſemel ſtetit/⁊ ſignificat hoiem vnctū: ex eo ꝙ non vngūtur eo niſi reges ⁊ ſacerdotes ⁊ inclyti ꝓpter eius pretiū ⁊ dignitatē: ita pariter dilectus meus penetrauit clauſtrū meuz in conceptione et natiuitate abſq; leſione virginitatis me. quia lz ex me accepit carnis veritatē: tamē ſeruauit virginitatis integritatē ⁊ ꝑpetuā dignitatē: quia etiā poſt partū ſemper appellabor virgo ⁊ mater dei: ⁊ beatā me dicēt oēs generationes. ¶ Ex quibꝰ ptz ꝙ vterus virginis Marie fuit accubitꝰ ⁊ thalamꝰ xp̄i nardo odo B

rifera olm̄ virtutum ⁊ gratiarū perfuſus: ⁊ fuit capſa myrrhe electe: ⁊ balſami pretioſi ipſiꝰ Chriſti. Et ipſe Chriſtus fuit in vtero virginali tanq̃ nardus odorifera omniū virtutū. ⁊ faſciculus myrrhe eiꝰ virginitatis cōſeruatiuꝰ: ⁊ tanq̃ botrus cypri. i. tanq̃ balſamū penetrans abſq; leſione: ⁊ dignificans ⁊ vngens eā tanq̃ reginā hominum ⁊ angelorum. Et ideo ſunt valde notanda iſta tria aromata hic metaphorice poſita ratione ſuaꝝ proprietatū ⁊ perfectionū que per quādā excellentiā cōueniunt Chriſto ⁊ virgini marie matri eius: q̄ loquuntur in hoc cātico. Nā ſicut deꝰ in figura precepit moyſi vt perūgeret illud tabernaculuz in quo arca ſua erat repoſita vnguēto iſto ⁊ aromatū: ita implendo illā figurā voluit illā matrē de q̄ carnē erat aſſūpturꝰ/et in eiꝰ vtero ꝯcepturꝰ perūgere/et ornare vnguēto diuerſarū grāꝝ ſupradictarum. iō aduertat lector ⁊ ꝯſiderat. Sz qꝛ v̄go maria mater et ſpōſa xp̄i egit gratias de bn̄ficijs receptis a ſponſo/et maxime qꝛ faciendo ipſā matrē dei ſeruauit i ea v̄ginitatē: ⁊ xp̄s ſpōſus et filiꝰ reddēdo vices reſpōdet cōmendādo C

eā in perſona eius: inquātum mater/et in perſona eccleſie inquātū ſpōſa et primūmēbrū ecclie: et cōmēdat eā de multiplici pulchritudine. ¶ Unde eſt aduertendū: ꝙ Chriſtū matrem ſuam/aut eccleſiā cōmēdare: idem eſt ꝙ ipſam virtutibus/et gratijs decorare/et ornare/et ditare: qꝛ dicere dei eſt facere. ideo totus iſte dialogus huius ſecundi cantici

inter ſponſum et ſponſā nil aliud eſt niſi ille dialo-
gus ꝗ fuit inter Gabrielē/et virginē Mariā in my
ſterio incarnationis. Luce primo. qñ angelus Ga-
briel miſſus a deo dixit. Aue gratia plena ⁊c. Qđ
myſteriū ⁊ dialogū ꝓphetice cātat Salomō ī hoc
cātico: ꝑut ꝓphetice ꝑuidit in ſpū. Dicit ergo xp̄s
ad virginē matrē/et ſponſam ſuā. O amica mea tu
dicis ꝙ ego ſum nardus odorifera: ⁊ faſciculꝰ myr
rhe inter vbera tua/et ſicut botrus cypri. Et ecce
ego dico tibi: ꝙ tu es pulchra. i. te feci pulchram/ꝗ
ad aiam/pulchritudine oīm gratiarū et virtutum.
Et etiam tu es pulcha quo ad corpꝰ exterius: q2 pu
ra et humilis et honeſtiſſima: q2 oculi tui ſunt ſi-
cut oculi colūbarū/oſtendentes in ſe oēm honeſta
tē/et puritatē/et humilitatem/abſq3 amaritudine/
⁊ felle/et oī labe. Cui rñdet ſponſa. Ecce tu pulcher
es dilecte mi et decorus ⁊ ſpecioſus forma pre filijs
hoīm: q2 tu es pulcher et bonꝰ ꝑ eſſentiā: ego aūt ꝑ
participationem. vñ ſi qđ pulchritudinis habeo/il
lud recepi a te: q2 me voluiſti virtutibus/ ⁊ plenitu
dine grāꝝ ornare: et plenam gratia appellare ⁊ fa
cere: et me voluiſti in tuū tēplū: et habitaculū ma
ternum eligere: et fabricare: et ſāctificare: ⁊ ꝯſecra
re: et ex meis puris ſanguinibus carneꝫ aſſumere.
Et ideo q2 tu voluiſti ornare hoc tabernaculū tuū
inde eſt qđ lectulus noſter eſt floridus. i. varietate
virtutum: et gratiarū ornatꝰ: et amenus: ⁊ delecta
bilis quo ad ornatū. Sꝫ quātū ad materiaꝫ ex qua
feciſti hanc domū tuā: et tabernaculū: dico tibi qđ
tigna domorū noſtrarū ſunt cedrina: ⁊ q2 feciſti iſtđ
tabernaculū perſone mee/ex duabꝰ tabulis cōple
tis et coniunctis. ſ. ex carne Bethina mundiſſima
et pura: et ex aīa cedri imputribili: et fugatiua om
nis veneni: et oīs peccati. Et ideo antiquus ſer-
pens non potuit me mordere: nec inficere ſuo den-
te: ⁊ veneno peſtifero: ſicut dictū eſt. q2 tigna huiꝰ
domus ſunt cedrina. Vñ tigna dicunt̄ tabule ſiue
trabes adinuicē colligate ſuſtinentes domū. Et la
quearia noſtra. ſ. trabes maiores ſunt cypreſſina:
et incorruptibilia. quaſi dicat: ꝙ ſicut Moyſes fe-
cit illud tabernaculū materiale ex lignis cypreſſi
nis/⁊ cedrinis odoriferis: et icorruptibilibus fuga
tiuis oīs veneni. ita tu ſpōſe fabricaſti me ī domū/
et tabernaculū tuū maternale ex carne cypreſſiua
et aīa cedrina: ne venenū pcti me valeret contige-
re: nec ſerpens antiquus morderet: quia ante aīatio
nē carnē meā mundaſti et ſanctificaſti: et in aīatio
ne aīam meā ſimul creaſti: et ſanctificaſti: et conſe
creaſti: et gratificaſti: et infudiſti: et in me ꝑ gratiā
habitaſti. Et ſic fui immunis ab omni peccato ab
inſtanti creationis: intantū ꝙ ego poſſum dicere:
ꝙ ego ſum pulcherrimus flos campi: et liliuꝫ con-
ualliū: quantū ad puritatē: et munditiam. quaſi di-
cat: tu me creaſti: et feciſti mundā: et purā: et pul-
chram ſicut florem in campo/et lilium in conualli-
bus. Cui reſpondet ſponſus. Bene dicis o ſponſa:
ꝙ tu es flos cāpi: et liliū cōualliū: naꝫ ſicut liliū in
ter ſpinas: ſic tu amica inter filias. Ad cuiꝰ intelle
ctum eſt aduertendū: ꝙ dictio poſita in hebreo eſt
equiuoca ad roſas ⁊ lilia. Et iđ beatus Hieronymꝰ
in hoc libro et pſalterio ſemꝑ trāſtulit illud voca-
bulū ad lilia: Hebrei aūt ad roſas. Sꝫ forſan ī hoc
melius eſt in Hebreo. q2 lilia nō cōſueuerunt naſci
inter ſpinas: ſꝫ roſa naſcit̄ in arbore ſpinoſa. Iđ lꝫ
virgo Maria cōparat̄ lilijs rōne virginitatis: tū

magis proprie comparat̄ roſe rōne immunitatis a
pctō. nā ſicut ex arbore ſpinoſa naſcit̄ illa roſa pul
cherrima: ⁊ odorifera ſine ſpinis: ita ſola vgo Ma
ria inter oēs naturales filios Adā nata fuit ex illa
arbore ſpinoſa Ade: abſq3 aliqua ſpina originali: ⁊
per ꝯñs abſq3 ſpina peccati: ⁊ ideo dicit ipſi Chriſtꝰ
ſicut roſa naſcit̄ abſq3 ſpinis inter ſpinas/ ⁊ ex ar-
bore ſpinoſa: ita ſola tu ſponſa: ⁊ amica mea nata
es inter filias oēs ipſius Adam abſq3 aliqua ſpina
pcti. Et ſicut nata es: ⁊ concepta: ⁊ aīata abſq3 ſpi
na originali: ita ſemper vixiſti abſq3 aliqua ſpina-
actuali et veniali. Cui rñdet ſpōſa. O ſpōſe bene di
cis ꝙ ego ſum ſicut lilium: aut roſa inter ſpinas: q2
roſa naſcitur ex arbore parua ⁊ humili: ſꝫ tu es ar-
bor altiſſima: ⁊ fructifera: ⁊ frondoſa: de cuius ple-
nitudine oēs accepimus fructus gratie/⁊ ſub cuiꝰ
vmbra oēs viuimus. ⁊ ideo ſicut malus eſt arbor al-
tiſſima: ⁊ fructifera inter ſyluas: ⁊ ligna ſyluarum:
ſic tu dilectus meus inter filios dei. ſ. inter oēs an-
gelos ⁊ hoīes: q2 illi ſunt filij ꝑ adoptionem: ⁊ crea
tionē: tu autē per naturē. Iđ oēs excedis in oīpotē
tia: ⁊ ſapientia: ⁊ mīa: ⁊ largitate. ¶ Et nota ꝙ iſta
arbor eſt lignū vite qđ ꝑdidit Adā: in cuiꝰ ſupple-
mentum datus eſt nobis xp̄s: ꝗ eſt verū lignū vite:
vt dictum eſt pſal. j. ſub cuius vmbra deſiderabant
quieſcere patres veteris teſtamenti: ſub cuius vm
bra primo quieuit vgo maria: ⁊ ex conſequēti tota
eccl'ia. Et ideo dicit vgo Maria ſimul cuꝫ tota ec-
cleſia. O chriſte: ſponſe ſicut malꝰ. i. lignū vite erat
nobilius: ⁊ ſalubrius inter oīa ligna paradiſi: ita di
lectus meus inter filios. i. obtinet principatum in
potentia: ⁊ ſctitate: ⁊ ſapiētia: ⁊ bonitate inter oēs
filios dei. ſ. inter oēs angelos: ⁊ eminet ſuper oēs
creaturas. Et iđ virgo Maria ſimul cū tota eccl'ia
vet. teſt. deſiderabat: ⁊ petebat ꝓteg i: ⁊ ſedere ſub
vmbra huiꝰ arboris in prio cātico. Sed poſtꝙ xp̄s
venit in carnē: iā ſponſa gaudet ſediſſe ſub vmbra
huius arboris: diu ꝑ oēs fideles vet. teſta. optate: ⁊
iā gaudet in comedendo fructū eiꝰ: dicēs. Sub vm
bra illius quē deſiderabā ſedi. ¶ Iterū aduerten- b
dū: ꝙ Salomō ꝑ illā nubē ꝗ obūbrabat tabernacu
lū in die: ⁊ illuſtrabat de nocte/preuidit in ſpū qua
liter xp̄s debebat obumbrare: ⁊ protegere virginē
matrem ſuā ſpū ſancto: ⁊ ex conſequenti totā eccle
ſiam: ⁊ pluere ſuꝑ eā māna gratiarū: ⁊ donorum: et
ſacrorū: ſub cuius vmbra et protectione debebat re
fici: et paſci: ⁊ quieſcere: ⁊ protegi. Et ideo ſubdit
ſponſa. Intātum eſt arbor altiſſima/⁊ fructifera: et
ſuauis iſte filius: ꝙ ſub vmbra illius quē deſidera-
bā ſedi. Nam in primo cantico ego deſiderādo petij
paſci et ꝗeſcere ſub vmbra eius: ſed ipſe adimple-
uit deſideriū ⁊ petitionem meam: nā poſtꝙ accepit
carnē: ⁊ factus eſt caput eccleſie ego ſedi ſub vm-
bra eius deſiderata: ⁊ paſcor in paſcuis eiꝰ: intantū
ꝙ fructus eius eſt dulcis gutturi meo. Vñ tunc ſe-
di ſub vmbra ſponſi: ⁊ filij mei Chriſti: qñ angelo
nunciante ſpūs ſanctus ſuperuenit in me: et virtꝰ
altiſſimi obumbrauit mihi: diſponendo me ad reci
piendū filiū dei in vtero meo: et formādo illud cor-
pus ſanctiſſimū ex puris ſanguinibus meis. Et tūc
fuit fructus dulcis gutturi meo: qñ realiter ꝯcepi i
me filiū dei: q2 qđ cōceptū: et natum fuit in me ſan
ctū: vocatū eſt filiꝰ dei. Et iđ dixit mihi Elizabeth.
Bñdicta tu in mulieribꝰ: et bñdictꝰ fructꝰ ventris
tui. Vñ ille fructꝰ ꝗ erat ī vētre meo: tūc erat mihi

dulcis: ꝙ continue fruebar eius colloquio: ⁊ inſpi-
rationibus: ⁊ cōſolationibus ſpūalibꝰ. Nā ille fru
ctus ventris mei impulit me: vt ireꝫ ad viſitandū
Elizabeth: vbi Chriſtus fructꝰ ventris mei ſanctifi
cauit Joannē Baptiſtā in ventre matris ſue Item
ille fructꝰ ſpirauit in me ſpiritū ꝓpheticū ⁊ euāge
licū: qñ exultans in ſpū cantaui illud canticū. Ma
gnificat aīa mea dñm. In quo cantico ego fui euā
geliſta annunciādo ſaluatorē diu patribꝰ expecta
tū eſſe in vtero meo: ⁊ Iſrael iā ſuſcepiſſe puerum
ſuū. Et fui ꝓphetiſſa ꝑdicendo oīa ꝗ facturus erat
Chriſtus filiꝰ meus: q2 debebat deponere potētes
reges/⁊ principes infideles mundi. ⁊ exaltare hu-
miles fideles: ⁊ debebat implere pauperes bonis
ſpūalibꝰ ⁊ diuites Judeos dimittere inanes in ſua
ignorātia ⁊ cecitate. ¶ Deīde cū dixit Introduxit
me rex in cellā vinariā: eſt aduertendū ꝙ ī triplicē
cellā vinariā introduxit xp̄s ſponſam ſuā eccleſiā
ordinando charitatē in ea: eo ꝙ vnūqđq3 iſtorū cel
lariorū ordinat charitatē in hoīe fideli: Vñ primū
E cellariū vinariū ipſiꝰ xp̄i eſt ſacra ſcriptura ve te.
in qua latebat vinū euangelicū noui teſtamēti tan
ꝙ in vegetibꝰ. Nā myſteria ve. te. erāt quaſi vege-
tes myſteriorū noui teſt. In hoc cellariū introdu-
xit Chriſtus eccl'iam ſponſā ſuā qñ aperuit ap̄lis
ſenſuꝫ vt intelligerent ſcripturas oēs: quō oīa que
erant ſcripta in lege: ⁊ ꝓphetis: ⁊ pſal. fuerūt con-
pleta in eo: vt ptꝫ Luce. xxiij. Itē qñ miſit eis ſpi-
ritū ſctm̄/vbi receperūt dona gratiarū ⁊c. Et ſic or
dinauit in eis charitatē Nā ſacra ſcriptura docet
ordinē charitatis puta ꝗl'r deꝰ eſt diligendus ſuꝑ
oīa ⁊ ꝑ ſe/⁊ ꝓpter ſe: ⁊ proximus in deo/⁊ propter
deum: q2 finis legis ⁊ oīs ꝑcepti eſt charitas. j. ad
Timo. j. Scđm cellarium Chriſti eſt ꝓſens eccl'ia: ī
qua ſunt ſeptē vegetes ſacramentorū in ꝗbus repo
nitur. ⁊ a ꝗbus hauritur gratia Chriſti ꝗ datur per
ſacramenta eccleſiaſtica. Que quidem gratia vel
ipſa charitas vel eiꝰ radix: q2 charitas velꝰ eſt ipſa
gratia vel nō ſiue gratia ipſi annexa. ꝗ quidem cha
ritas eſt amor regulatiuus voluntatis ad diligen-
dum deū/⁊ proximum ſcđm ſpeciem modum ⁊ or-
dinē. Et ſic charitas eſt illa que ordinat voluntatē
ad diligendum deum ⁊ ꝓximum. Que quidē chari-
tas cōparatur vino: eo ꝙ inebriat aīam/et trāſfor-
mat amantē in amatū ⁊ extaſim facit: et inqt Dio-
nyſius immo aīa charitate informata magis eſt
vbi amat: ꝙ vbi animat ⁊ informat Tertiū cella-
riū Chriſti eſt eccl'ia ſuꝑna celeſtis in quo confert̄
vinū glorie: vbi charitas eſt in ſua ꝑfectione: ⁊ vbi
voluntas beatorū habet quicquid vult ⁊ nihil ma-
l'r vult ⁊ voluntas oīm beatorū ꝑ charitatē cōfirma
ta/total'r eſt cōuerſa in deū ⁊ conformis eiꝰ volun
tati. Et ſic ptꝫ qual'r eſt triplex cellarium: et triplex
vinum ordinans ⁊ inebrians voluntatē hoīs ⁊ ad
qđ triplex cellariū Chriſtus introduxit eccl'iā ſpon
ſam ſuā ordinando in ea charitatē. Iſta ergo ſpon
ſa ꝓ ſtatu ve. te. petebat aduentū ſpōſi: vt introdu
ceret eā in hoc triplex cellariū: eo ꝙ ꝑ aliū non po
terat introduci: vt ptꝫ in primo cātico. Sed q2 xp̄s
ſpōſus eius introduxit eā in cellaria ſupradicta: ⁊ iđ
F gratias agēdo cū gaudio dicit. Introduxit me rex
in cellā vinariā ⁊ ordinauit in me charitatē. ¶ Et
eſt aduertendū ꝙ iſta ſponſa in primo cantico pe-
tijt introduci in ſupradicta tria cellaria: ſed in hoc
ſcđo cantico dicit ꝙ ſpōſus ſolū introduxit eam in

vnā cellā vinariā. ſ. in primū cellariū ſacre ſcriptu
re: in qđ introduxerat virginē Mariā matrē ſuam
reuelando ipſi ſecreta ſacre ſcripture: vt ptꝫ ī can
tico eius ſed poſtea introduxit totā eccl'iam ſpon-
ſam in alia cellaria qñ inſtituit eccl'iaſtica ſacr̄a: ⁊
⁊ aperuit nobis viā ad regnū celorū ꝑ paſſionē: et
reſurrectionē: ⁊ aſcēſionē. ¶ Ad maiorē aūt euidē
tiā eſt etiā notandū/ꝙ licet oīs charitas ſit amor:
tū nō oīs amor eſt charitas. Vñ triplex eſt amor:
puta vnus ꝗ dicit̄ naturalis qualis eſt patris ad
filiū ⁊ poete ad ſua poemata. Scđs dicit̄ amor per
uerſus ꝓcedens ab inordinato appetitu quo per- D
uerſe auarus amat pecunias ⁊ ſuꝑbus honores: ⁊
voluptuoſus mulieres. Tertius dicitur amor ordi
natus/quo ordinate diligimꝰ deū ⁊ ꝓximuꝫ et iſte
dicit̄ charitas: eo ꝙ ordinat voluntatē ad diligēdū
deū ⁊ ꝓximū: ſeruando ſpeciē modū ⁊ ordinē. Vñ
ſpecies diligenda eſt. ſ. ſolus deꝰ ⁊ eius imago. ſ. ho
mo ⁊ angelus: eo ꝙ ſola iſta triplex ſpecies eſt qđ
dam bonū felicitās aut felicitabile ⁊ fruibile. Vñ
ſolus deus eſt per ſe fruibilis in ſe/⁊ homo ⁊ ange
lus ſolū in deo. Unde ait Paulus ad Philemonē
Fruar te in dño frater. Modus aūt diligendi bonū
eſt vt diligat̄ res eo modo quo eſt. Et ſic q2 deꝰ eſt
ꝑ ſe bonum ſuꝑ oīa ⁊ a quo oīa: ⁊ iđ eſt diligendus a
nobis ꝑ ſe ⁊ in ſe ſuꝑ oīa. Et q2 tā homo quā ange-
lus eſt imago dei ⁊ a deo: ⁊ iđ eſt diligendus in deo
cuius eſt imago ⁊ a quo eſt Itē ordo diligendi ſu-
mit̄ a fine: ſed q2 deꝰ eſt ꝓpter ſe ⁊ nō ꝓpter aliud
bonum immo oīa alia ſunt ꝓpter deū ⁊ ordinātur
in deū tanꝙ in finē vltimatū: q2 eſt finis oīm: ideo
deus eſt diligendus ꝓpter ſe: ⁊ hō ⁊ oīa alia pro-
pter deū. ¶ Totū aūt iſtū ordinē diligēdi facit cha
ritas in noſtra voluntate. Et iđ charitas diffinit̄ ꝙ
eſt amor ordinās voluntatē ad diligendū deū et ꝓ- B
ximū ſeruando ſpeciē modū et ordinē. ſ. ad diligen
dū deū ſuꝑ oīa ⁊ ꝑ ſe/⁊ in ſe ⁊ ꝓpter ſe ⁊ ꝓximum
in deo ⁊ ꝓpter deū. Ex ꝗbus ptꝫ qđ qui diligit deū
nō ꝓpter ſe/ſed ꝓpter aliquā vtilitatē erat in or-
dine: ⁊ ꝗ diligit magis ſe ꝙ deū erat in modo. Et
ideo dicit̄ ꝙ diabolus in pricipio errauit in mo-
do ⁊ ordine: eo ꝙ dilexit ſe in ſe ⁊ propter ſe ⁊ nō in
deo ⁊ ꝓpter deū: immo incepit ab amore ſui vſque
ad cōtemptū dei contemnendo eius legē ⁊ deuian-
do ab eiꝰ volūtate: vt dictū eſt ſuꝑ pſal. lxxxj. ⁊ ſuꝑ
Te deū laudamus. Charitas ergo eſt illa virtꝰ infu
ſa ordinatiua voluntatis ad diligendū deū ⁊ proxi
mū: ⁊ hanc charitatē ordinauit Chriſtus ſpōſus ꝑ-
mo in vgine Maria matre ſua ⁊ ex cōſequēti ī to-
ta eccl'ia ſpōſa ſua: vt ptꝫ per totū diſcurſum euā-
gelicū. Vñ primo oſtendit hanc charitatē faciēdo/⁊
poſtea dicendo. Et iđ dicit virgo Maria in hoc cā-
tico in perſona ſua ⁊ totius eccl'ie. Introduxit me
rex ſponſꝰ meꝰ in cellā vinariā. i. in cellā ſacre ſcri-
ptture. et in cellā ſacrorū eccl'ie: ⁊ ordinauit in me
charitatē. ſ. docuit me ordinē charitatis ꝑ legē euā
gelicā quō diligā deū et ꝓximū eo mūdo ⁊ ordine
quo dictū eſt. et cōtulit mihi charitatē ꝑ eccleſiaſti
ca ſacramenta: qua ordinate diligo deū et ꝓximuꝫ
Hoc autē dicit̄ q2 in omni ſacramēto datur gratia
que eſt ipſa charitas: aut non ſine charitate. Et iđ
dicit ſponſa: fructus illiꝰ magne arboris: ſub cuiꝰ
vmbra ſedebā: ſemꝑ fuit dulcis gutturi meo: intā
tum ꝙ filius meꝰ introduxit me in cellā vinariā. ſ.
in cameram penetralis ſecretorū: et profundorum.

myſterioꝝ euāgelicoꝝ/multa myſteria ſecreta re-
uelando. Et ſic ordinauit in me charitatem et dile
ctionē: ⁊ ideo fuit mota ad cantādum illud canticū
Magnificat aīa mea dñm ex nimio amore conce-
pto: vñ ſpōſus meꝰ ⁊ filiꝰ qñ introduxit me in ſuā
cellā vinariā: intantū vulnerauit ⁊ inebriauit me
vino ſue charitatis ⁊ amoris ⁊ dilectiōis/ꝙ totalr̄
fuit oblita huius mundi ⁊ mei ipſiꝰ ⁊ fui conuerſa
⁊ tracta ſeu rapta ī ipſiꝰ amorē/qꝛ amor trāſformat
amantē in amatū. Et ſic fui facta quaſi languida ⁊
abſq; memoria huiꝰ mundi ⁊ ſuorū bonorū tp̄aliū;
Et ideo vos angeli ſodales ſpōſi ⁊ filij mei Chriſti
fulcite me ⁊ ornate me floribus huius agri et hor
ti filij mei: ⁊ ſtipate ⁊ circūdate me malis ⁊ pomis
huius arboris filij mei: qꝛ amore eiꝰ lāgueo: qꝛ non
poſſum edere aliū cibū nec frui alio fructu nec aliꝰ
fructꝰ ē dulcis gutturi meo ꝓter fructus ſapidiſſi-
mos huius arboris: q̄ quidē fructꝰ ⁊ poma nutriūt
fideles ⁊ dant vitā mūdo. Itē nō miremini qd̄ lan-
gueā amore huiꝰ filij ⁊ ſponſi mei Chriſti/nā ipſe i
troduxit me in cubiculū ſuū/⁊ amplexatꝰ eſt me: ſi-
cut mater amplectit̄ filiū: ⁊ ſponſus ſponſam: nā le
ua eius .i. brachiū ⁊ manus eius ſiniſtra poſita eſt
ſub capite meo ⁊ dextera illius amplexabit̄ me. Nā
qñ mater amplectit̄ filiū paruū/ſuſtinet eum cū ſi
niſtra poſita ſub capite/⁊ cū dextera cooperit cor-
pus eius. Ita pariter ſpōſus ⁊ filius meus Chriſtꝰ
quodā ſpirituali amplexu amplexatꝰ ē me cū leua
eius ſub capite ſuſtēdo ⁊ cū dextera ſue potētie
⁊ amoris ⁊ fauoris me protexit ab oī malo ꝑſeruā-
do ⁊ in oī bono cōfirmando: Et ſic tenet me ample-
xam tanq̄ lāguidā ⁊ ebriā in cella vinaria ſue cha
ritatis: ⁊ amoris ⁊ dilectionis. Sed hic eſt valde ad
uertendum qd̄ cū in hoc cātico ſponſus ſatiſfaciat
⁊ annuat petitionibꝰ ⁊ deſiderio ſponſe ⁊ ipſa ſpon
ſa agat grās eo ꝙ ſponſus adimpleuit deſideriū ⁊
petitiōes ſuas: puta qꝛ oſculatꝰ eſt eā oſculo incar
natiōis: ⁊ traxit eā in odorē vnguētoꝝ ſuoꝝ: ⁊ in
I troduxit eā in cibiculū ſuū ⁊ cellā vinariā; reuelan
do myſteria ⁊ ſecreta ſua: ⁊ iam cedit ſub vmbra il
lius quā deſiderabat: ⁊ refecta eſt cibis ⁊ fructibꝰ il
lius arboris dulciſſimis. ¶ Itē qꝛ tale oſculū dicit
quādā vnitatē inter ſpōſū ⁊ ſponſam: eo qd̄ in illa
bñdicta incarnatione facta fuit triplex vnio: qꝛ pri
mo v̄bū aſſumſit illā humanitatem in vnitate per
ſonali ⁊ ſuppoſitali. Scd̄o Chriſtus elegit et vniuit
ſibi ſpālit̄ ⁊ ſingulariter virginē matrem ſuam
in quadā vnitate materna: qꝛ facta eſt ſpāle tēplū ⁊
tabernaculū maternū ipſius Chriſti. Tertio chri-
ſtus in ſua matre deſponſauit ſibi totam eccl'iam
inquantū ipſa fuit primū membrū eccleſie Chriſti
⁊ exordiū eius: vt inquit Aug. ⁊ hanc eccleſiā deſpō
ſauit ⁊ vniuit ſibi Chriſtꝰ quadā vnitate myſtica.
Et ſic eſt dicendū: ꝙ triplex oſculū dedit Chriſtus.
Nam primo oſculatus eſt illā humanitatē aſſūptā
oſculo incarnationis ⁊ oſculo ꝑſonali. Scd̄o oſcu
latꝰ eſt virginē Mariā oſculo filiali ſiue materno
Tertio oſculatus eſt totam eccleſiā oſculo myſtico
⁊ ſacramentali. Et ſic ergo eſt dicēdū: ꝙ totū iſtud
cāticū pōt verificari de iſto triplici oſculo .ſ. incar-
natiōis ⁊ maternitatis ⁊ deſponſationis eccleſie.
Et ſic poſſūt primo eſſe verba humanitatis xp̄i: pu
ta ꝙ illa humanitas xp̄i agat gratias deo: qꝛ ver-
bū diuinum oſculatum eſt eam oſculo et vnitate
perſonali: et qꝛ verbū commorat̄ inter verba hu

manitatis: ⁊ qꝛ illud verbū diuinū fuit illi humani
tati aſſumpte tanq̄ nardus ⁊ faſciculus myrrhe: et
⁊ botrus cipri ⁊ qꝛ illa humanitas aſſumpta fuit
tanq̄ lilium ⁊ roſa inter ſpinas: ⁊ qꝛ fuit fauorata
ſub vmbra verbi: et amplexata et perſonata ⁊ ſup
poſitata ꝑ verbū ⁊c. Itē totū iſtud canticū verifi-
catur de ipſa v̄gine prout in amplexu ⁊ vtero eiꝰ
Chriſtus accubuit ⁊ recubuit tanq̄ in ſuo thalamo
⁊ qꝛ Chriſtus exiſtens in eius vtero fuit ipſi tanq̄
nardus odorifera ⁊ ſicut faſciculus myrrhe: ꝑſer
uans eā ab oī corruptione ⁊ fuit ipſi tanq̄ botrus
cypri: ⁊ tanq̄ balſamū penetrās clauſtrum virgini
tatis abſq; violatione: ipſam virginem ⁊ itactā re
linquēdo. Et qꝛ xp̄s introdexit eam ī cellā vinariā
ordinando in ea charitatē ⁊ dilectionē: transformā
do eam in ſe: ⁊ altiſſima ſecreta ipſi reuelando Itē
licet virgo Maria contineret Chriſtū ſm̄ carnem
in vtero ſuo īquātū matertū ipſa ſedebat ſub vm
bra Chriſti inquantū ſponſa. Itē ipſa v̄go mr̄ xp̄i
ſedit ſub vmbra illius quem deſiderabat qñ ſpūs K
ſanctus venit ſuꝑ eam ⁊ obumbrauit eam Luc. j.
Et tunc Chriſtus filius ſuus amplexꝰ eſt eam: qñ
ipſam in perſona totius eccleſie ſibi deſponſauit.
Et ſic pꝫ qualiter totū hoc canticū de ipſa verifi-
catur. ¶ Sꝫ vltimate verificat̄ totū iſtud cāticū d̄ L
tota eccleſia Chriſti: quā xp̄s ſibi deſpōſauit ⁊ vni-
uit vnitate myſtica. Et ideo hoc canticū eſt expon̄
dū ſingulariter ⁊ ſpecialr̄ de tota eccleſia. Ad cuiꝰ
intellectū eſt notandū ⁊ preaduertendū: ꝙ eccl'ia ī
primo cātico petijt oſculari ⁊ trahi a ſpōſo ⁊ intro
duci in cellaria eiꝰ et paſci et ſedere ⁊ protegi ſub
vmbra eius. Item dictum eſt qualr̄ ſicut ꝑ illā ar-
cā federis figurabat̄ Chriſtus deus et homo rex et
ſacerdos ita ꝑ illud tabernaculū ī quo arca fuit re
poſita figurabat̄ primo Maria tanq̄ tabernacu-
lū maternū: ſꝫ vltimate figurabat̄ eccleſia in qua
Chriſtus modo habitat per fidem ⁊ grām tanq̄ ī ta
bernaculo myſtico. Et dictum eſt qd̄ virgo Maria
fuit primū membrū eccleſie noui teſt. in qua prius
habitauit ꝑ grām q̄ ꝑ carnē. Et iō priꝰ fuit ſpōſa q̄
mater xp̄i: et prius fuit tabernaculū ſpūale: et my
ſticū xp̄i q̄ tabernaculū maternū. Et ſic iſta eccl'ia
no. teſt. incepit a virgine Maria ⁊ in ea incepit de
ſpōſari Chriſto. Et ideo ipſa loquit̄ in hoc cantico
tanq̄ ſpōſa in perſona totius eccleſie no. teſt. ⁊ etiā
in perſona totius eccleſie vete. teſta. qꝛ in ea īcepit
cōpleri deſideriū ⁊ petitio facta in primo cantico:
qꝛ illa eccleſia cōtinuatur cū iſta per virginē Ma
riā ⁊ Chriſtū ab Adā vſq; ad iudiciū: licꝫ per diuer-
ſos ſtatꝰ: vt pluries dictū eſt. ¶ Deīde cū dicit Ad
iuro vos filie Hierl'm: cōcludit iſtud ſcd̄m canticū.
Vñ poſtq̄ ſpōſus xp̄s cōpleuit deſideriū huiꝰ ſpō
ſe: ⁊ iam introduxit eā in thalamū ⁊ cellariū ſuum
⁊ iam tenet eā in amplexu ſuo et ipſa iam ſe repu-
tat felicē quieſcendo ſub vmbra ſponſi ⁊ fruendo
bonis ſpūalibus eius: ⁊ iam dormit inebriata ī eiꝰ
amore et amplexu: ideo vt Chriſtus reddat ipſam
ſecuram oſtendit iſtā deſponſationē et vnionē eſſe
firmā ⁊ ratā et ꝑpetuā: et iſtud oſculū eſſe inſepara
bile. Et hoc intelligit̄ de ſupradicto triplici oſculo
.ſ. incarnationis et maternitatis virginis Marie: et
deſpōſationis et amplexu eccleſie. Vñ dicit xp̄s.
O filie Hierl'm .i. aīe fideles ego adiuro vos per ca
preas .i. per patriarchas: ceruoſq; camporū .i. per
ꝓphetas ne ſuſcitetis nec euigilare faciatis iſtā di

lectā a dormitione/⁊ a ſumno/⁊ ab amplexu meo/
donec ipſa velit. quaſi dicat: nullus credat/ꝙ poſt-
q̄ ego aſſumpſi iſtam humanitatem in vnitate ſup
poſitali q̄n dimittam: immo nunq̄ amplius dimit
tā qd̄ ſemel aſſumpſi. Ideo dico vobis ꝙ non ſuſci-
tetis: nec ſeparetis eā: nec putetis eam ſeparari a
meo amplexu: qꝛ nunq̄ dimittā. Itē nec ſuſcitetis
v̄ginē Mariā matrē meam a meo amplexu mater
nali: qꝛ nunq̄ dimittā eā: qꝛ ineternum erit mater
mea: ⁊ dilecta: ⁊ in gratia confirmata. Item adiuro
vos ne ſuſcitetis: nec euigilare faciatis ſponſam
meā eccl'iam ab amplexu ⁊ amore meo: nec putet
aliq̄s eā vnq̄ a me ſeparari: qꝛ poſtq̄ ſemel deſpon
ſaui eā: et vniui mihi ꝑ fidē ⁊ charitatem in vnitate
myſtica: nūq̄ eā abdicabo: nec relinquā: nec deſe-
rā. Nā lꝫ aliq̄n ꝑmittā eā pati tp̄aliter a tyrannis: ⁊
tñ ſemꝑ eā liberabo de manibus eorum: ⁊ finaliter
ipſa dn̄abit̄ eis: ⁊ cōſeruabo/⁊ ꝓtegā eam in am-
plexu fidei/vſq; ad diē iudicij: Quia licet continue
fluctuet: tñ nō ſubmergetur: nec peribit nauicula
petri. Quia ego rogabo patrē pro Petro/⁊ grege
eius/ne deficiat fides eius. Et hoc ꝓmittit ſponſus
cum adiuratione caprearū ceruorūq; camporum.
¶ Ad cuiꝰ intellectū eſt aduertendū ꝙ ꝑ capreas
intelligit patriarchas: ⁊ ꝑ ceruos intelligit ꝓphe-
tas: qui in veteri teſtamēto ꝑdixerunt aduentum
Chriſti/⁊ ꝑpetuā deſponſationē Chriſti ⁊ eccleſie/
⁊ quibꝰ facta eſt de Chriſto firma repromiſſio. Vñ
patriarche dicūt̄ capree in ſcriptura: eo ꝙ oēs fue-
runt paſtores. Et ꝓphete dicunt̄ cerui ꝓpter ſimi-
litudinē: ⁊ velocitatē. nā ſicut cerui ſemper diſcur-
rūt de monte in mōtē/⁊ a termino in terminū: ita
ꝓphete ſaltant velociter ex vna materia in aliam
⁊ ab vno tēpore in aliud. Et iō patriarchas appel-
lat capreas/⁊ prophetas ceruos. Itē adduxit eos
in teſtes firmos/eo ꝙ eis facta fuit de Chriſto fir-
ma repromiſſio de regno xp̄i perpetuo. Vñ ſub pa-
cto eterno ꝑ ſignū arcus federis facta eſt de Chri-
ſto repromiſſio Chriſti ipſi Noe Geñ. ix. Itē ſub iu-
reiurando/⁊ ſigno perpetuo facta eſt eadem repro-
miſſio ipſi Abrahe Geñ. xv. ⁊ xxij. Itē hoc idē ipſi
Jacob in viſione ſcale. Geñ. xxviij. ⁊ qñ luctatꝰ eſt
cū angelo. Geñ. xxxij. Hoc idē ꝓmiſſum eſt Moyſi
Exo. xxxiij. ⁊ Deut. xviij. Itē regnū ꝑpetuū Chriſti:
⁊ eccl'ie ꝓmiſſum eſt ipſi Dauid ſub iureiurando et
pacto firmiſſimo. ij. Reg. vij. ⁊ xxiij. ⁊ pſal. lxxxviij.
⁊ cxxxj. Itē hoc idem pꝫ ꝑ Eſaiā: ⁊ oēs prophetas.
maxime Hiere. xxxiij vbi dicit deꝰ. Si irritū fieri
pōt pactū meū cum die/⁊ cū nocte: vt non ſit dies/
⁊ nox in tēpore ſuo: ita pactū meū irritum eſſe pōt
cum Dauid ſeruo meo: vt nō ſit ex eo filius: qui re-
gnet in throno eius ⁊c. Et ſic pꝫ qualiter ſub iure
iurādo/⁊ pacto firmiſſimo promiſit deus patriar-
chis: ⁊ prophetis regnum Chriſti eternū ſuꝑ eccle-
ſiā ꝑ gratiā in ꝑſenti/⁊ gloriā in futuro. Et ꝑ con-
ſequens eccl'ia ſponſa Chriſti nunq̄ ſeparabit̄ ab
eiꝰ amore: ⁊ amplexu in toto iſto ſeculo per gra-
tiā: nec in futuro ꝑ gloriā. Nam quis ſeparabit nos
a charitate Chriſti: vt inq̄t ap'ls. Sub tali ergo ad
iuratiōe dicit xp̄s. Ne ſuſcitetis/neq; euigilare fa-
ciatis dilectā donec ipſa velit ⁊ ponit̄ ly donec in-
determinate: ⁊ infinite: ſicut dicit̄ pſalmo. lxxj. Erit
abundantia pacis: donec auferat̄ luna. Sed qꝛ lu-
na nūq̄ auferet̄: ego nunq̄ pax deerit vel deficiet.
Ita pariter hic. qꝛ ſponſa nunq̄ volet ſeparari ab

amplexu ⁊ amore ſpōſi ergo nunq̄ ſeparabitur. Ex
quibꝰ pꝫ ꝙ ſicut nunq̄ diſſoluet̄ vinculū incarna
tionis: ita nunq̄ fuit diſſolutū vinculum maternita
tis virginis Marie: qꝛ ſemper erit mater dei. nec
vnq̄ diſſoluet̄ vinculū deſpōſationis xp̄i ⁊ eccl'ie
in hoc ſeculo ꝑ gratiā: ⁊ fidē/⁊ charitatem: ⁊ in fu-
turo ꝑ gloriā: ⁊ eternā felicitatē: vbi Chriſtus intro
ducet ſponſam ad eternas nuptias agni. Apo. xxj.
vbi Chriſtus erit oīa in oībus. j. ad Cor. xv. dicit er
go Chriſtus: O filie Hierl'm adiuro vos ꝑ capreas
ceruoſq; cāporum .i. ꝑ patriarchas ⁊ ꝓphetas .i. ſi-
cut promiſſum fuit patriachis: ⁊ ꝑnunciatū ꝑ pro-
phetas: ne ſuſcitetis: neq; euigilare faciatis .i. ne
putetis nec credatis dilecti humanitatē eſſe ſepa-
rādā a verbo/nec virginē matrē a filio: nec eccl'iā
a Chriſto ſpōſo ſuo: donec .i. dū ipſa velit. quaſi di-
cat: nūq̄ credatis eſſe ſeparādā: immo ꝑdicate: et
annūciate nunq̄ eſſe ſeparandā. ¶ Ex dictis autē
in hoc cātico ſcd̄o inſurgit dubium. nā dictū eſt in M
principio: ꝙ xp̄s quieſcit in eccl'ia ſpōſa ſua tanq̄
in accubitu ſuo. Et in fine cātici dicit̄ ꝙ eccl'ia quie
ſcit inſeparabiliter in amplexu Chriſti ſponſi ſui/
inter eius brachia. Et ſic vnus quieſcit in ample-
xu alterius ⁊ ecōuerſo qd̄ videt̄ impoſſibile: ratio
ne poſitionis ad locū ⁊ cōtinens. ¶ Ad hoc reſpon N
det̄: ꝙ ſacra ſcriptura vtrunq; affirmat .ſ. ꝙ Chri-
ſtus habitat in eccl'ia ſponſa ſua: ⁊ eccl'ia in Chri-
ſto ſponſo ſuo. vnde dicit̄ Joannis primo: ⁊ verbum
caro factum eſt: ⁊ habitauit in nobis. ⁊ pſalmo. xc.
Qui habitat in adiutorio altiſſimi/in ꝓtectione dei
celi cōmorabitur. Itē ſaluator Jo. vj. Qui mādūcat
meā carnem in me manet: ⁊ ego in eo. Itē. j. Joan.
iiij. Deus charitas eſt: ⁊ qui manet in charitate/in
deo manet: ⁊ deus in eo. Et ſic pꝫ qualiter Chriſtꝰ
habitat in nobis: ⁊ nos in deo: abſq; cōtrarietate
quā cōtrarietatē tollit amor charitatiuus. q̄ tollit
oēm cōtrarietatē/⁊ cauſat vnionē. Vñ ſi conſidere
mus vires: ⁊ proprietates amoris charitatiui: de O
quo Salomon loquit̄ in hoc cātico: videbimꝰ hoc
eſſe poſſibile: immo neceſſariū. ¶ Vñ. xix. ſunt vi-
res: ⁊ effectus: ⁊ proprietates amoris charitatiui/
quos effectus oſtendit Chriſtꝰ eccl'ie ſponſe ſue: et
ecōuerſo. Nā primo. amor charitatiuꝰ cauſat zelū
bonū: qꝛ nō patitur malū in amato. Scd̄o nō pati-
tur moras abſentie ipſiꝰ amati. Tertio trahit amā
tē ad amatum Quarto languefacit amātem. Quin
to liquefacit ipſum. Sexto vulnerat cor eius. Se-
ptimo inebriat amātem erga amatum. Octauo in-
flāmat eum. Nono vrit ipſum. Decimo facit inhe-
rere amātē amato. Vndecimo vnit ⁊ cōciliat vnū
cum altero. Duodecimo fortit̄ tenet. Decimotertio
charitas ordinat volūtatē amātis erga rem ama-
tā. Decimoquarto ꝙ charitas non q̄rit q̄ ſua ſunt/
ſed que amātis. Decimoquinto ꝙ oīa ſuſtinet pro
amato. Decimoſexto ꝙ magis amās eſt in amato
q̄ in ſeipſo. Decimoſeptimo ꝙ trāſformat amantē
in amatū. Decimooctauo ꝙ extaſim facit in aman-
te. Decimonono ꝙ nō vult ſeparari: ſed in eo inter-
nū quieſcere. Hos ergo nouēdecim effectus cau-
ſat amor charitatiuus in amante. Et hos omnes
effectus amoris oſtendit Chriſtꝰ erga eccleſiā ſpō
ſam ſuā: vt pꝫ per oīa iſta decē cātica: ⁊ in toto diſ-
curſu euangelico. Sed qꝛ iſte amor charitatiuus
eſt reciprocus inter Chriſtum ⁊ eccleſiam/ideo
eoſdem effectus amoris oſtendit eccleſia erga

Chriſtū ſpōſum ſuū iuxta poſſibilitatē ⁊ facultatē
ſuā/vt ptʒ in iſtis eiſdē canticis. Et ideo ſicut xp̄s
trāſformatꝰ in ſpōſam ſuā ꝑ amorē facit in ea exta
ſim/⁊ quieſcit:⁊ vult quieſcere inſeparabiliter in
eternū in ea: ita ecōuerſo eccleſia transformata in
ſpōſum facit extaſim:⁊ vult quieſcere in eo inſepa
rabiliter ineternū. Et ſic ſpōſus habitat in ſpōſa:⁊
quieſcit in eius accubitu ineternū:⁊ eccl'ia q̇eſcit
P in amplexu ſpōſi. ¶ Eſt verū ꝙ aliter Chriſtꝰ habi
tat in nobis:⁊ aliter nos in eo. Nā nos habitamus
in Chriſto ſicut ſponſa in amplexu ſpōſi ꝑ grām/⁊
fidē:ſpē/⁊ charitatē in p̄nti:⁊ in patria ꝑ gloriam.
Q Et ſic amplexus eiꝰ gratificat:⁊ ꝓtegit in p̄nti: et
in futuro glorificat nos. ¶ Chriſtus aūt habitat in
nobis tāꝗ in tabernaculo ⁊ accubitu ſuo:⁊ hoc tri
pliciter. Nam primo habitat in nobis: tanꝗ in ſuo
tabernaculo ꝑſonaliter ſic habitat ſolum ⁊ quieſcit
in illa humanitate aſſumpta in atomo ex nr̄a natu
ra. Scd̄o habitauit in nobis/tanꝗ in ſuo taberna-
culo:⁊ accubitu materno. Et ſic habitauit in ſolo
vtero v̄ginis Marie ꝑ nouē menſes. Tertio habi
tauit ⁊ habitat in nobis tāꝗ in ſuo tabernaculo:⁊
accubitu myſtico:⁊ ſctificato:⁊ ſic accubit ⁊ ha-
bitat/⁊ q̇eſcit in tota eccl'ia toto orbe diffuſa ꝑ ec-
cleſiaſtica ſacrā:⁊ dona grāꝝ: eam gratificando: et
ſctificando. Et eodē modo habitat in vnoquoqꝫ iu-
ſto ⁊ fideli/prout eſt membrum hm̄oi ſponſe/cuius
R Chriſtus eſt ſpōſus ⁊ caput. ¶ Ex quibꝰ oībus ptʒ
dignitas:⁊ excellentia huiꝰ ſpōſe in ſtatu noui te-
ſtamenti ſupra ſtatū vet. teſt. q: plura ⁊ maiora ſi-
gna amoris oſtēdit ipſi deꝰ in no. teſt. ꝗ in veteri.
Primo q: tunc deꝰ habitabat in illo ꝑpo in illa ar
ca lignea:⁊ tabernaculo ligneo: ſed nunc habitat
in tabernaculo carneo ex noſtra natura humana
ꝑſonal'r aſſumpto:⁊ habitauit in tabernaculo ma
terno ꝑ nouē mēſes:⁊ habitat ieternū i nr̄o taber-
naculo myſtico. Scd̄o q: deꝰ habitabat in illo ta-
bernaculo ligneo tm̄ figuraliter: ſed in nr̄o taber-
naculo habitat realiter: nā verbū eternū realiter:
⁊ inſeparabiliter:⁊ ꝑſonaliter q̇eſcit in illa huma
nitate aſſumpta in vnitate ſuppoſiti. Et realiter
verbū incarnatū quieuit in tabernaculo materno
ꝑ noue menſes. Et realiter ⁊ inſeparaliter inhabi-
tat:⁊ q̇eſcit i tota eccleſia ſpōſa ſua: tanꝗ in taber-
naculo myſtico ꝑ eccleſiaſtica ſacrā. Nā verbū in-
carnatū realiter cōtinetur i ſacro altaris:⁊ nō ſo
lū figuraliter ſicut in ſacrificijs veteris legis. Itē
virtus paſſiōis Chriſti realiter continet̄ in baptiſ-
mo:⁊ cōfirmatiōe:⁊ pn̄ia:⁊ ceteris ſacramentis ⁊
nō ſolū figuraliter:⁊ tanꝗ in ſigno federis: ū ſigna
culo fidei: ſicut in circūciſione/⁊ ceteris ſacramen
ti veteris legis. Et ideo eccleſiaſtica ſacramenta
immediate cōferūt grām quam ſignificant/ſicut di
ctum fuit in expōne pſalmi. xxxix. ⁊ in tractatu con
S tra Judeos qōne. j. ¶ Ex q̇bꝰ ptʒ/ꝙ maiora ſigna
amoris oſtendit deꝰ nobis ꝗ illis/quia deꝰ ſolū de
dit illis in ſuo tabernaculo ligneo illas duas tabu
las lapideas/⁊ virgam Aaron cum vrna manne. Et
hoc dedit in figuram Chriſti futuri dei/⁊ hoīs re-
gis ⁊ ſacerdotis. Sed deus dedit ſeipſum nobis
realiter deum ⁊ hoīem/regem ⁊ ſacerdotem. Et ſic
T deus dedit illis vmbram/⁊ figuram/nobis autem
dedit veritatem/⁊ veram lucem. ¶ Ex quo ptʒ/q̇d
perfectius xp̄s deus ⁊ homo habitat in nobis ꝗ
in illis:⁊ nos perfectius habitamus/⁊ quieſcimus
in amplexu Chriſti:ꝗ illi. Iſti ergo duo modi quie
ſcendi explicantur in hoc cantico. Nam in princio
cantici explicatur myſterium incarnationis: per
quā verbum diuinū habitat:⁊ accubat in ſponſa:
cū dicit. Dum eſſet rex in accubitu ſuo nardus mea
dedit odorem ſuū ⁊c. Sed myſterium noſtre grati-
ficationis ⁊ ſalutis/per quā nos quieſcimꝰ in am-
plexu Chriſti: explicatur in fine cantici: cū dicitur.
Leua eius ſub capite meo:⁊ dextera illius ample-
tabitur me. Sed inſeparabilitas eterna tam accu
bitꝰ Chriſti in nobis: ꝗ noſtri amplexus i Chriſto/
explicat̄ cū concludit̄ in cantico. Adiuro vos filie
Hierl'm ne excitetis: neqꝫ euigilare faciatis dile-
ctā: donec ipſa velit. Sed mutuus amor reciproc[us]
cum ſuis effectibus inter ſponſum ⁊ ſponſam ex-
plicat̄ in medio dialogi huius cantici: cum ſponſ[us]
dicit. Sicut liliū inter ſpinas: ſic amica mea inter
filias:⁊ cum ſponſa dicit. Sicut malus inter ligna
ſyluarū: ſic dilectꝰ meꝰ īter filios:⁊ fulcite me flo-
ribus: q: amore langueo ⁊c. Et per hoc ptʒ intelli-
gentia huius ſecundi cantici:⁊ reſponſio ad dubiū.
Et hoc de ſecundo cantico.

¶ Incipit Tertium Canticum.

Vox dilecti mei.
Ecce iſte venit ſaliēs ī mōtibus
Tranſiliens colles.
Silis eſt dilectꝰ meꝰ capree:
Hinnuloqꝫ ceruorum.
En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum:
Reſpiciens per feneſtras:
Proſpiciens per cancellos.
En dilectus meus loquitur mihi.
Surge propera amica mea:
Formoſa mea: et veni.
Jam enim hyems tranſijt.
Imber abijt et receſſit.
Flores apparuerunt in terra noſtra.
Tempus putationis aduenit.
Vox turturis audita eſt in terra noſtra:
Ficus protulit groſſos ſuos:
Vinee florentes dederunt odorem ſuū.
Surge propera amica mea:
Specioſa mea ⁊ veni.
Columba mea in foraminibus petre:
In cauernis macerie.
Oſtende mihi faciem tuam.
Sonet vox tua in auribus meis.
Vox enim tua dulcis.
Et facies tua decora.
Capite nobis vulpes paruulas:
Que demoliuntur vineas.
Nam vinea noſtra floruit.

Dilectus meus mihi: Et ego illi.
Qui paſcitur inter lilia:
Donec aſpiret dies:⁊ inclinent̄ vmbre.
Reuertere: ſimilis eſto dilecte mi
Capree hinnuloqꝫ ceruorum:
Super montes Bethel.

Vox dilecti mei. Ecce iſte venit
ſaliens in montibus ⁊c. Iſtud eſt ter-
tiū cāticū: in quo Salomō cātat voca
tionē apl'orū/ſiue vocationē eccl'ie in
apl'is. Et iō priꝰ vidēdū eſt vn̄ Salo-
mon ſumpſit parabolam. Secundo exequēdum eſt
de cantico/⁊ eius expōne. Quantum ad primū eſt
aduertēdū ꝙ Salomō ex duobꝰ aſſumpſit parabo
lā. Prio ex figura. Scd̄o ex ꝓmiſſiōe. Nā prio ꝑ hoc
ꝙ deꝰ loq̇bat̄ Moyſi facie ad faciē. Exo. xxxiij. id ē
ꝑ angelū mediū p̄uidit Salomō in ſpū/qual'r deus
debebat loqui mūdo ꝑ humanitatē ꝑſonaliter aſ-
ſumptā. Vn̄ ꝑ hoc ꝙ deꝰ dedit illā legē Moyſi per
illū angelum/figurabat̄ ꝙ deꝰ in humanitate debe
bat explanare illā eādē legē apl'is ī mōte Thabor/
ꝓut fuit impletū Mat. v. vj. ⁊ vij. Itē ꝑ hoc ꝙ qn̄
arca fuit repoſita intra tabernaculū/⁊ iam deꝰ lo-
quebat̄ Moyſi de arca/⁊ tabernaculo/ et declara-
bat illi oīa/⁊ diſponebat de oībus agendis: vt patʒ
Exo. vlti. ꝑ hoc preuidit Salomō/qual'r verbum di
uinū debebat introire in arcā humanitatis ꝑ incar
nationē/⁊ toiꝰ Chriſtꝰ incarnatus debebat intrare
in tabernaculū eccl'ie ꝑ fidē ⁊ gratiā/⁊ de illa arca
humanitatis debebat loq̇ fidelibus ſuis/⁊ declara-
re legem ⁊ ꝓphetas. Item hoc idē p̄uidit Salomō
ꝑ ꝓmiſſiones factas: maxime Deutero. xviij. cū di-
xit deꝰ. Prophetā ſuſcitabo eis de medio fratrum
ſuorum ſimilē tibi:⁊ ponā verba mea in ore eius.
loqueturqꝫ ad eos quecunqꝫ dixero illi: vbi p̄uidit
Salomō/qualiter deꝰ debebat aſſumere carnē de
illo ꝑp'o/⁊ loqui apl'is/⁊ toti illi ꝑp'o ꝑ illā huma-
nitatē aſſumptā/⁊ declarare legē ⁊ ꝓphetas. Et ſic
ptʒ qual'r ſicut in p̄cedēti cātico cātauit oſculū in-
carnatiōis: ita i hoc tertio cātat oſculū familiaris
p̄dicatiōis/⁊ legis declarationis/⁊ ſic ſatiſfacit pri
me petitioni ſponſe. Hoc ergo preuidēs Salomon
in ſpū/aſſumēs parabolas ex ſupradictis fecit hoc
tertiū cāticū: in quo introducit Chriſtū ſponſum lo
quentē/⁊ vocātē eccl'iam in apl'is/⁊ declarantē eis
legē ⁊ ꝓphetas. ꝓut fuit impletū Matth. v. ⁊ vj. et
ꝑ totū diſcurſum euāgelicū. Sed p̄cipue cātat pro-
phetice Salomon in hoc tertio cātico totū illū ſer
monē quē fecit Chriſtꝰ in mōte/declarādo legem ⁊
ꝓphetas Matth. v. In quo cātico tria facit. Nam
primo facit q̇d dictū ē. Scd̄o cātat acceptationē le
gis ⁊ doctrine Chriſti/⁊ gaudiū eccl'ie acceptantis
V legē euāgelicā. Tertio p̄dicit ⁊ cantat ſtabilitatē: et
ꝑpetuitatē legis euāgelice. Scd̄m ibi. Dilectꝰ meꝰ
mihi/⁊ ego illi. Tertiū ibi. Adiuro vos ⁊c. ¶ Quan
tū ergo ad primū eſt aduertendū/ꝙ Chriſtꝰ primo
deſpōſauit eccl'iam in Maria/⁊ in Joſeph: ſicut di
ctum eſt: ſed exinde qn̄ Maria abijt cū feſtinatiōe
in mōtana Judee: ibi vocauit Joannē Baptiſtā de
ventre matris:⁊ deſponſauit eccleſiam in eo/et in
Elizabeth matre eius: q: vterqꝫ confeſſus eſt Chri-
ſtum incarnatū: vt ptʒ Luc. j. Itē cū eſſet incipiēs
annorū triginta: ⁊ ilico poſt baptiſmū/⁊ ieiuniū vo-
cauit apl'os: et aſcēdit in mōtem/⁊ dedit eis legem
euangelicā: q̄ nil aliud eſt/niſi declaratio legis/et
ꝓphetarū: vt inq̇t Augu. Unde Chriſtus qui ante
locutꝰ fuerat patriarchis ⁊ prophetis per angelos
et locutus fuerat mūdo per ora prophetarū/⁊ dede
rat Moyſi legē ꝑ angelum mediū: tunc aſcendit in
mōtem/⁊ aperiēs os ſuū declarauit apl'is legem et
ꝓphetas dicens. Non veni ſoluere legē/aut ꝓphe-
tas/ſed adimplere. Et ſic per os ꝓpriū/⁊ ꝑ illam hu
manitatē aſſumptā locutus eſt apl'is/⁊ declarauit
eis legē ⁊ prophetas/dādo verā intelligētiā: vt ptʒ
ꝑ totum diſcurſum euangelicū. Sponſa ergo q̄ diu
deſiderauerat/⁊ petierat oſculari oſculo ſponſi ꝑ
verā declarationē legis ⁊ prophetarū adiēs ſpon-
ſum iā ſibi loquetē ꝑ os ꝓpriū: cū magno gaudio di
cit in principio huiꝰ cantici. Vox dilecti mei ⁊ ſpon
ſi Chriſti audita eſt mihi ſupple. i. gratias ago: quia
iam oſculatur me oſculo oris ſui:⁊ loquit̄ mihi iā
non ꝑ angelos/nec per patriarchas aut prophetas
ſed per os proprium: vnde ſicut iſte ſponſus meus
quondā peregrinabat̄ poſitus in illa arca per mon
tes ⁊ colles/⁊ loq̇batur Moyſi de tabernaculo fe-
deris:⁊ illud faciebat ſub quadam figura: ita nunc
implendo illā figurā poſitus ⁊ latens in humanita
te iam loquit̄ mihi:⁊ ecce iſte iam venit ſaliens in
montibus Galilee/⁊ Judee/vocādo apl'os/⁊ p̄dicā
do:⁊ iam venit trāſiliēs colles:⁊ primo qn̄ exiſtens
in vtero matris venit in montana Judee ad ſalutā
dum Elizabeth/⁊ ad ſanctificandū Joannē Bapti-
ſtam/⁊ poſtea qn̄ venit/⁊ portauit ipſum mater ad
preſentandum in tēplo/⁊ qn̄ fugit in Egyptum:⁊ re
uerſus eſt in terram Juda: et tandem qn̄ vocauit
apl'os ⁊c. Et iō dilectus meus in tali ꝑegrinatione
ſilis eſt capree hinnuloqꝫ ceruorū i velocitate. Nā
ſicut caprea cū velocitate currit ad lactandū filiū/
⁊ ceruꝰ hinnulū: ita xp̄s cū velocitate q̄ſiuit apl'os
⁊ oēs fideles ꝑ mōtes ⁊ cāpos/ad lactādos eos la-
cte diuine doctrine/⁊ ſapiētie. ¶ Sʒ ad maiorē eui- X
dētiā eſt aduertēdū: ꝓut ſupradictū eſt: ꝙ in iſto to
to libro per capreas intelliguntur patriarche/qui
fuerunt paſtores/quibus facte fuerunt repromiſ-
ſiones de Chriſto ⁊ eccleſia. Et per ceruos hinnu-
loſqꝫ ceruorū intelliguntur prophete/qui fuerūt ve
loces in ſaltādo de vna materia in aliā/ſicut faciūt
Satyrici: qui q̇dē ꝓphete p̄nunciauerunt oīa my-
ſteria Chriſti ⁊ eccleſie cū magna velocitate ſaltā-
do de vna materia in aliam/⁊ de vno myſterio in
aliud/et de vno tpe in aliud. Sed quia Chriſtus ad-
impleuit oīa q̄ fuerūt promiſſa p̄rīarchis/⁊ vatici-
nata ꝑ prophetas: ideo dicit̄ ſilis illis. i. conformis
ꝓmiſſionibꝰ ⁊ vaticinijs/⁊ prophetijs eorū: q: nō ve
nit ſoluere legē: ſed adimplere oēs ꝓmiſſiones/et
vaticinia eorū: ergo Chriſtus non fuit diſſimilis/im
mo ſimilis illis. Et hoc eſt q̇d dicit/⁊ intendit dice-
re ſponſa cū ait. Similis eſt dilectus meus capree
hinnuloqꝫ ceruorū. i. cōformis eſt toti legi/⁊ ꝓphe-
tis: q: oīa q̄ in patriarchis ſunt ꝓmiſſa ⁊ figurata/
⁊ in prophetis vaticinata adimplet̄. Nam en. i. ec
ce ipſe iam ſtat poſt parietē noſtrū. i. latens in no-
ſtra humanitate: ſicut fuit promiſſus patriarchis/
⁊ prophetis:⁊ fuit figuratus per arcam ⁊ taberna-
culum/⁊ per illos angelos per quos deus loque-
bat̄ in forma humana. Et iam ſtat aſpiciens ꝑ fene
ſtras:⁊ cācellos humanitatis/iam habēs oculos

humanos/⁊ os carneum ⁊ humanū/loquitur mihi familiariter dilectus meus deus ⁊ homo:⁊ vocādo me/dicit. Surge amica mea ⁊c. ¶ Ad cuius intellectū eſt notādū/ꝙ ſicut pplꝰs Iſrael erat in Egypto ſub illo iugo captiuitatis:ita pariter ſponſa erat ſub iugo legis ⁊ peccati:⁊ ſicut tpe veris deus eduxit ꝑ Moyſen illum pplm̄ de captiuitate:ita in eodē tpe in mēſe Aprilis/ſiue Martij Chriſtus deſpōſauit ⁊ eduxit ſponſam ſuā de iugo legis/⁊ captiuitate pctī per mortē ⁊ paſſionem. ¶ Unde ſicut hō in hyeme latet frigidus:⁊ balbus in domo non audens exire domū ꝓpter frigus intenſum/⁊ propter crebros imbres/⁊ pluuias/⁊ obſcuritatē nubiū:ita pariter ſpōſa erat latens ſub frigore/⁊ obſcuritate ⁊ nube legis. Itē ſicut in hyeme arbores nō faciūt fructus/nec florent propter rigiditatem frigoris:⁊ ꝓpter defectum caloris:ita lex Moyſi exiſtēs ſub frigore/⁊ nube cerimoniarū/ſine calore ⁊ preſentia xp̄i/qui eſt ſol iuſtitie/nec floruit/nec fecit fructuz. Sed oriente ſole iuſtitie i mūdo:q̄ eſt xp̄s:ilico cauſauit cp̄s vernū/⁊ fugauit noctē/⁊ hyemem/⁊ tenebras legis:⁊ incepit florere/⁊ facere fructum vinea legis per xp̄m. Et ſic xp̄s fugata nocte:⁊ hyeme legis veteris/cum ſuis nubibus cerimoniarū portauit per euangelicum/in quo floruit vinea legis: et hoc eſt qđ dicit ſponſus. Et loquit etiā more amātiū. Nā ſicut amaſius ſurgit de nocte/quaſi in aurora/⁊ venit ad domū amaſie/⁊ ornat portā eiꝰ diuerſis floribꝰ tpe veris/⁊ cātādo vocat eam vt ſurgat de lecto ad audiendam cantilenā ſuam:quā cantat amore eius:⁊ vt ſibi loquat ⁊ correſpondeat/⁊ reddat vices amoris ipſi:ita pariter Chriſtus venit in mundū/⁊ repperit ſponſam ſuā iacentē in lecto legis/⁊ in nocte frigidā ꝓpter frigus legis / ideo venit ad excitādā eā/⁊ ad vocādū ipſam:vt ſurgeret a lecto ⁊ nocte legis:⁊ redderet ipſi vices amoris:cui Chriſtus portauit flores/⁊ fructꝰ euāgelicos. Chriſtus ergo ſponſus vocat ſponſam ſuam vt ſurgat a ſomno legis/dicens. O amica mea/⁊ ſponſa/et formoſa mea/⁊ colūba mea/ꝙ diu iacuiſti ſub iugo/et lecto/et nocte legis/ſurge a iugo legis/et veni ad me/⁊ faciam te formoſam per dona gratiarum:⁊ faciā te ſimplicem ſicut colūbā ꝑ baptiſmū. Iā enī hyems/⁊ frigiditas:⁊ nox:⁊ obſcuritas legis veteris trāſijt:⁊ imber peccatorū iam receſſit poſtꝙ venit ſol iuſtitie;qꝛ iam apparuerunt flores in terra noſtra. Nam ſicut recedente hyeme:et adueniente vere oēs arbores:⁊ vinee florēt:⁊ ficulnee incipiūt ꝓducere ficus ꝓpter acceſſum:et fauorem:⁊ colorē ſolis:ita adueniente Chriſto vinea legis:et ager:et ficulnea legis inceperunt florere:⁊ fructificare per Chriſtū. Uñ iam venit tp̄s putatiōis vinee:in quo omnia cerimonialia ſunt amputata:vt noui thyrſi/ ⁊ pampini euangelici valeant pullulare. ¶ Itez ſicut in vere auditur vox:⁊ cantus turturis per ſyluas:ita tranſacta hyeme legis:⁊ adueniente plenitudine tpis:qñ deus miſit filiū ſuū:audita fuit vox turturis euangelice:que fuit virgo mater dei: qñ dixit. Magnificat anima mea dñm ⁊c. quia iam annunciauit deū in carnez aduenīſſe ⁊c. Et ſic vox euangelica incepit tunc audiri in terra noſtra. Sz magis audita fuit vox turturis:qñ Chriſtus aſcendit in montē:⁊ incepit declarare legē aplꝪis. Matthei. v. Item tūc ſicut legis:amputatis cerimonialibus folijs:incepit producere ficus:⁊ groſſos euāgelicos per veram intelligentiam. Nam ſicut fructus latet in arbore in hyeme:⁊ ficus in ficulnea:⁊ vue in vite:eo ꝙ fructus tñ eſt ibi in potētia: tāꝙ in ſuis cauſis materialibus:ſed in vere ſol:et celeſtis influētia educit fructus ex arboribus de potētia in actum:ita pariter oīa myſteria:et veritates euangelice latebant ſub litera legis:ſed venit Chriſtus ſol iuſtitie:et eduxit oīa illa myſteria:⁊ veritates in actum:⁊ in lucē:⁊ ſic apparuit veritas euangelica:q̄ latebat in lege:ſicut forme latitant in materia:⁊ fructus in arbore:⁊ ideo ſubdit ꝙ vinee legis dederūt odorem ſuū florendo. ¶ Et nota ꝙ qñ vinee florent:omnes ſerpentes fugiūt:eo qđ odor florum vinearum interficit ſerpentes. Ita ergo pariter qñ Chriſtus venit et incipit fugare hyemem:⁊ frigiditatem cerimoniarum legis:et incepit florere vinea propter calorem ſolis in vere euangelico:⁊ tunc ſerpens antiquus incepit fugere propter odorem vinee euangelice:qꝛ ille odor:⁊ virtus florum ſacramētorū euangelicorū interficit diabolū:et extinguit peccata. Et ideo dicit ſpōſus ꝙ vinee legis iam dederunt odorem ſuum fugando diabolum:et extinguendo peccata. Et ideo ſubdit. Surge amica mea ⁊ ſponſa:qꝛ diu ꝑ totum hyemē legis veteris iacuiſti abſconſa:ſicut columba in cauerna maceriei:⁊ parietis:⁊ in foraminibus petre:ita tu latuiſti abſcōſa ſub vmbra legali:ſ:ꝑ totam hyemem et noctē legis. O ergo colūba mea exi a cauerna:⁊ foramine legis:⁊ incipe cantare canticum euangelicum:⁊ ſonet vox tua in auribus meis:cōfitēdo me eſſe deū:⁊ meſſiam:⁊ redemptorem tuum:⁊ oſtende mihi faciē conſcientie tue ꝑ fidem ⁊ charitatē:⁊ ſonet vox tue cōfeſſiōis in auribꝰ meis:qꝛ vox tua erit mihi dulcis:tcū audiero a te confeſſionē vere fi dei euangelice ꝑ quam fidē eris mihi ꝑſonaliter:⁊ ꝓſentialiter deſponſata. Quia iam non loquor tibi per angelos:nec per prophetas:ſed perſonaliter ⁊ preſentialiter loquor tibi per meipſum. Profer ergo fidem articulorum:⁊ fidē euāgelicā per os tuū: ⁊ eris mihi vera ſponſa:per verba de ꝓñti. quaſi dicat:ſequere me per fidē euangelicā:⁊ recipe baptiſmū fidē ꝓfitendo:⁊ tūc vox tue cōfeſſiōis erit mihi dulcis:⁊ acceptabilis:⁊ facies aīe ⁊ conſcie tue erit mihi decora:⁊ grata ⁊ amabilis. Deinde cum dicit. Capite nobis vulpes paruas ⁊c. ſpōſus auiſat ſpōſam vt ſit cauta:ne ſequat falſam doctrinam Scribarū ⁊ phariſſeorū. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendum:ꝙ qñ Chriſtus venit:iam repperit ſcripturā legis:⁊ ꝓphetarum deprauatā ꝑ farſas traditiōes:⁊ expoſitiones Schribarum:⁊ Phariſſeorum:⁊ Saduceorum. Cuiꝰ cauſa fuit. Nam vt ait Joſephus xviij. libro antiq̄tatū:⁊ ſecūdo libro de bello Iudaico:quaſi per. xl. annos añ aduetū xp̄i inter ceteras ſectas ſurrexerunt due principales ſecte in Hieruſalem:quarum prima fuit ſecta Saduceorum:dicta a quodam dicto Sadoch:principe ⁊ inuentore illius ſecte. Illi autem negant angelos eſſe:et alios ſpiritus:et negabant reſurrectionem corporum:et per conſequens concedebant mortales eſſe animas hominum. Item recipiebant ſolum quinꝙ libros Moyſi:et negabant totum reſiduum veteris teſtamenti:⁊ ſic ex tali errore committebāt multu turpia. Sed tunc ex zelo legis: et prophetarum ſurrexit altera ſecta contraria iſti que incepit a quodam dicto Phares de tribu Simeon:et ideo

eiꝰ ſectatores dicti ſunt phariſſei:quaſi contra Saduceos ⁊ a ceteris popularibꝰ diuiſi in vita/⁊ moribus:⁊ in habitu. Iſti fingebant ſe zelare legē ⁊ ꝓphetas:⁊ ideo habiti ſunt in maxima veneratione apud populum/⁊ in maxima opinione ſanctitatis propter apparentiam exteriorem ⁊ iſti dabant operam ſtudio legis/⁊ ꝓphetarū pre ceteris:et ideo ꝓpter aſſiduitatē/⁊ cōtinuū ſtudium facti ſunt periti pre ceteris in litera legis/⁊ ꝓphetarū: intantum ꝙ acceperūt auctoritatē a ſummis ſacerdotibus/ ſedendi in cathedra Moyſi ad declarādas ſcripturas legis ⁊ ꝓphetarū/⁊ ad iudicandas ⁊ diſcernendas cauſas ciuiles/⁊ iudicia ciuilia exercenda. Et ſic facti ſunt de numero illorū. lxx. iudicum / quos Moyſes inſtituit ad diſcernendas cauſas et iudicia. Exo. xviij. Et ideo dicebant ſedere ſuper cathedram Moyſi. Et ideo iſti ratione religionis dicebant Phariſſei:⁊ ſed ratione iudiciarie poteſtatis/ ⁊ ratione auctoritatis gloſſandi/et exponendi/⁊ declarādi ſacras ſcripturas legis/⁊ prophetarū dicebant. Scribe. Eſt verū ꝙ multi ex tribu Simeō ꝓpter peritiā ſcripturarū/licet non eſſent ex religione/⁊ habitu Phariſſeorū:tñ ſimiliter aſſumebant ad poteſtatē iudicandi/⁊ auctoritatez gloſſandi:et iſti dicebant Scribe tantum. Iſta ergo ſecta ⁊ religio Phariſſeorū/⁊ etiam ſocietas Scribarū fuit deuotior propter ſimulationē ſanctitatis:⁊ creuit intantū apud vulgares/⁊ ciues:⁊ plebeios/ꝙ oēs ciues relinquebāt eos executores teſtamētorū: ⁊ tutores viduaruz/et pupillorū:et ſic regebant pplꝪos in tēporalibꝰ:et ſpūalibus. Et ſic inceperūt comedere/et expoliare domos viduarum. ⁊ diripere bona pupillorū/et impinguare domos ſuas:intantuz ꝙ oēs diuitie ꝑueniebant ad manꝰ eorū/et ſimplices populares ex ignorātia obediebāt/⁊ credebāt eis. Sz auaritia ⁊ cupiditas ſimul creuit: ⁊ exarſit in eis cū pinguedine diuitiarū. vñ tunc inceperunt ordinare nouas traditiones in pplꝪo:⁊ gloſſare oēs ſacras ſcripturas:⁊ deducere ad lucrū ſuū tēporale/⁊ ad multiplicandas oblationes/ ⁊ decimas: et primitias. Et ſic facti publici cāpſores ⁊ mercatores ꝑ ſe vel per interpoſitas ꝑſonas perauerunt in tēplo menſas nūmulariorū:⁊ in porticu tēpli vendebant oues ⁊ agnos ꝓ ſacrificijs ⁊ oblationibꝰ:et ſic vſurpabāt ſibi oīa lucra. Et vt hoc nō reputaretur illicitū apud pplm̄ gloſſabāt ſcripturas ad ſuū intentū/oſtendentes populis ꝙ ea q̄ faciebāt erāt de mente legis poſtꝙ oīa erant ad cultū diuinum: ⁊ ſic deprauarunt totā legez ⁊ ꝓphetas/trahentes oīa ad intentū/⁊ lucrū ſuū tēporale:negantes oēm ſenſum ſpiritualē. Et ideo Chriſtꝰ reperiēs ſcripturas deprauatas ꝑ falſam doctrinam: ⁊ traditiones iſtarum ſectarum. ſ. Saduceoruz/ ⁊ Scribarum/et Phariſſeorum:ſtatuit:extirpare fermentū/⁊ falſā doctrinam eorū:⁊ aperire verum ſenſum ſacre ſcripture:ideo aſcendens in montē incepit auiſare diſcipulos dicens. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſꝙ Scribarū/⁊ phariſſeoruz/ non intrabitis in regnū celorū ⁊c. Et ſic Chriſtus procedit in toto illo ſermone declarando veram intelligentiam legis ⁊ ꝓphetarū/⁊ extirpando falſam doctrinā Scribarū ⁊ Phariſſeorū. Et hoc idē facit ꝑ totum diſcurſum euangelicum. Uñ Matt. xv. auiſans diſcipulos dicit Cauete a fermento Saduceorum /⁊ Phariſſeorum ⁊c. Item. xxij. dicit. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribe/⁊ Phariſſei. ⁊c. Et in toto illo capitulo exprobrat auaritiā ⁊ ſimulationē:et praua opera eorum. Et ideo videntes Chriſtum totaliter eſſe contrariū moribus ⁊ auaritie/et prauis operationibus ſuis:ſtatuerunt ipſum interficere/ negantes Chriſtum eſſe meſſiā in lege promiſſum. vnde ſicut erant totaliter mundani/⁊ carnales: ita declarabant totam ſcripturam tēporaliter/⁊ carnaliter expectando bona tēporalia. Et hanc ſectam Scribarum/⁊ phariſſeorū ſeruant hodie Judei moderni:eo qđ ſunt ſucceſſores illorum in vita/⁊ doctrina/⁊ perfidia:⁊ odio/prout dictum eſt pſalmo. ij. et pſalmo. lxxxj. Et ſic ptz qualiter Scribe: ⁊ phariſſei conati ſūt diſſipare vineā legis ꝑ falſam doctrinā/⁊ intelligentiam:quos Salomon hic appellat vulpes/propter ſimulationem ⁊ fictionē vite ⁊ appellat eos vulpes paruas propter ſanctitatē/⁊ humilitatē fictam ⁊ ſimulatam. vel a paruitate veritatis:⁊ etiam a paruitate potētie ⁊ effectus. Nam licet fuerint conati deſtruere vineam ſacre ſcripture:tñ non potuerunt:qꝛ veritas ſcripture cōtinuata/⁊ cōſeruata eſt in euāgelio:⁊ ipſi manent in ſua cecitate:⁊ obſtinatione/⁊ mendacio:⁊ captiuitate. Dicit ergo ſponſus ad aplꝪos: Nolite ſequi doctrinam vulpinam/⁊ fermētum iſtarū vulpinū. ſ. Scribaruz/⁊ phariſſeorū:ſed capite nobis iſtas vulpes paruas. ſ. Scribas:⁊ phariſſeos/qui demoliuntur/ ⁊ deſtruere/⁊ diſſipare nituntur vineas ſacre ſcripture/cum ſuis falſis doctrinis / et traditionibus iniquis/⁊ eijcite eos extra vineas noſtras:tanꝙ occecatos in malitia eorum:ne intelligant ſacramenta dei /et ne comedant de fructibus huius vinee: poſtꝙ negant aduentū Chriſti agricole huiꝰ vinee/ qm̄ vinee noſtre iam floruerunt ꝑ aduentū Chriſti: licet ipſi nō expectant talē fructū ſpiritualē ex ea: ſed bona temporalia. Et iđ ne iſte vulpes parue in valore/⁊ in potentia/⁊ intelligentia veritatis diſſipent flores huiꝰ vinee:capite eas/⁊ ꝓijcite extra vineam poſtꝙ ſe indignas fecerūt. Uñ ego expectabam:vt ipſi Judei colligerent vuas ex iſta vinea/ et ipſi collegerunt labruſcas amaras ꝓ eis. ſed vos fideles colligite vuas dulces myſteriorum euangelicorum. Intēdit ergo dicere ſpōſus ad ſpōſaz in aplꝪis:O amica mea ⁊ columba mea ſpōſa oſtende mihi faciem tuā ꝑ puritatez baptiſmi/ ⁊ ſonet vox tua in auribus meis ꝑ confeſſionē vere fidei:et nō ſequaris falſam doctrinā/⁊ vocē vulpinā Scribarū/⁊ phariſſeorū/q̄ conant deſtruere vineas ſacre ſcripture ſed capite has vulpes/⁊ ꝓijcite extra vineas:quoniam vinea mea iam floruit ⁊c.

Dilectus meus mihi:⁊ ego illi.

¶ Hec eſt ſecunda pars huius cantici/in qua introducit ſponſa ad loquendū/q̄ audita voce ſponſi quā vocem diu deſiderauerat:ideo agit gratias dicens: Gratias ago qm̄ dilectus meus preſentialiter/⁊ familiariter loquit mihi/⁊ ego illi: ⁊ iam docet me familiariter myſteria/et ſecreta legis. et iā paſcit inter lilia/qꝛ iā recepit a me cultum latrie i apoſtolis:et diſcipulis:a fidelibus ſequentibꝰ. euz Unde ſicut ipſe paſcit me pabulo doctrine: ita ipſe paſcitur a me pabulo cultu ratrie acceptando meam fidem:et confeſſionem fidei et laudis ⁊c. Et iſte cultus latrie durabit donec: id eſt dum aſpiret ⁊ perſeueret dies gratie: vſꝙ ad iudicium ⁊c.

vſq; inclinent᷑ vmbre. vel ſic. Dilectus meꝰ loquit᷑ mihi/⁊ ego illi: ⁊ iam paſcitur inter lilia ſiue roſas fideliū ꝑ cultū latrie/poſtq̄ iam aſpirauit dies gratie/⁊ finita/⁊ fugata eſt vmbra legis. quaſi dicat. nolo audire/nec ſequi vulpes phariſeos /nec doctrinā eoꝝ falſam: ſed volo ſeq̄ xp̄m ſicut ipſe loquitur mihi. Deinde cum dicit: Reuertere. poſtq̄ iſta ſponſa recepit fidem euangelicā/⁊ veritatē legis a ſponſo in apl'is ⁊ diſcipulis in illo mōte deſiderans habere copiam in ſua ſocietate: ⁊ ſciens ꝙ Chriſtus venerat ad redimendū principaliter populū Iſrael: ideo exhoꝛtatur ſponſum: vt luſtret in gyꝛum/⁊ circundet totā terrā Iſrael ꝑ oēs tribus/ ⁊ poſtea reuertatur in Hierl'm: vt ibi ꝓ oibus patiatur. Dicit ergo ſponſa: O dilecte poſtq̄ vocaſti/ ⁊ docuiſti me in apoſtolis/⁊ diſcipulis/⁊ iam paſceris inter lilia per latriā/⁊ iam apoſtoli receperunt ⁊ ſequunt᷑ te: iō vade/⁊ luſtra/⁊ circunda in gyꝛu; totam terrā ꝓmiſſionis/vocando oēs filios Iſrael ad fidem poſtq̄ pꝛīcipaliter ⁊ ꝑſonaliter veniſti ad oues que perierant domus Iſrael. Et poſtq̄ luſtraueris totā terrā pꝛomiſſiōis reuertere in terrā Iuda ⁊ Hieruſalē: vt ibi pꝛo nobis patiaris. ¶ Unde
D nota qꝺ̄ ibi tranſlatio noſtra dicit / Reuertere in Hebꝛeo habet᷑ circunda ſiue luſtra. ⁊ eſt mos ⁊ conſuetudo amantiū: qui luſtrant in gyꝛū domū ⁊ vicū amaſie/vt freq̄nter eā poſſint videre ⁊ alloqui. Ita ergo eodem modo dicit iſta ſponſa O dilecte mi ꝑluſtra ⁊ circunda frequenter domū meā. i. totam terram ꝓmiſſionis/⁊ poſtea reuertere ad me/ ⁊ finaliter reuertere in terrā Iuda: vbi in Bethleē fuiſti natus. ⁊ in Hieruſalē in templo pꝛeſentatus vt ibi patiaris pꝛo oibus ⁊ reſurgas ⁊ finias curſum tuum: ⁊ in tali curſu ⁊ officio ſis velox/⁊ ſimilis in velocitate capꝛee hinnuloq; ceruoꝝ. i. expedias curſum tuū reuertendo ſup montes Bethel/ id eſt ſup montes dei/qui ſunt montes Iudee vbi eſt Hieruſalē ſita in monte Sion/ ⁊ in monte Moria. qui dicuntur montes Bethel/id eſt mōtes domus dei/eo qꝺ̄ in eis eſt fundata domus dei/ et in vno iſtoꝝ montium vidit ſcalam Iacob/ ⁊ in altero Abꝛahā voluit immolare filiū: ⁊ ī altero Melchiſedech obtulit panē ⁊ vinum: vt dictum eſt pſalmo. xlvij. Intendit ergo dicere ſponſa. O dilecte/ luſtra totam terram Iſrael: ⁊ reuertere ſuper montes Bethel/ſcʒ in Hierl'm ad patiendum ⁊ compleēdum myſterium redēptionis: ⁊ eſto ſimilis capꝛee hinnuloq; ceruoꝝ. i. eſto ſimilis/⁊ confoꝛmis legi/ et ꝓphetis ſcilicet imple officium redēptionis in Hierl'm/ſicut ꝓmiſiſti patriarchis/⁊ vaticinatum eſt ꝑ ꝓphetas/ꝓut dictuʒ eſt/⁊ magis patebit. In Hebꝛeo autem habet᷑: ſup montes Bethel. i. ſuper montes diuiſos. Et tūc eſſet ſenſus: luſtra terram velociter: ſicut capꝛea ⁊ hinnulus velociter currit ſup mōtes diuiſos ſiue diuerſos: ſed noſtra trāſlatio videtur magis pꝛopꝛia. ¶ Ad maioꝛē euidentiā
E eſt notandū: ꝙ capꝛea ſylueſtris habet quatuoꝛ ꝓprietates ⁊ cōditiones. Pꝛimo: qꝛ fugit vehemēter venatoꝛes. Secundo qꝛ eſt velocioꝛ ceteris animalibus in fugiendo. Tertio qꝛ ſemper petit ardua/et cacumina mōtiū inacceſſibilia: vt ibi ſaluet᷑. Quarto qꝛ ſemp trahit ⁊ ducit filium ſecū/vt ſaluetur/ nec vnq̄ dimittit/nec deſerit eum. Has etiam quatuoꝛ ꝓprietates habet ipſe ceruus in fugiendo venatoꝛes. Et has quatuoꝛ ꝓprietates ſeruauit Chriſtus ꝯtra vulpes Phariſeos/⁊ Scribas/ q̄ ſua venenata/⁊ vulpina doctrina nitebantur vulnerare populos ⁊ diſſipare vineā dn̄i. Et ideo Chriſtus fugit/immo increpauit/⁊ extirpauit velociter falſaʒ doctrinam ſcribarum ⁊ phariſeoꝝ: ⁊ aſcēdit in montē crucis ducens. ⁊ trahens ſecum oēs fideles filios ſuos: vt eos ibi ſaluaret et liberaret. Et ideo dicit ſponſa. O ſponte dilecte mi ꝑluſtra totam terram Iſrael/⁊ reuertere ad montes Bethel. i. domꝰ dei que eſt Hieruſalem / ⁊ ad montem crucis /vbi nos debes ſaluare. Et ideo eſto ſimilis capꝛee hinnuloq; ceruoꝝ. i. ſicut capꝛea ⁊ ceruus velociter fugiunt venatoꝛes/et ducunt ⁊ trahunt ſecum hinnulum. ſ. filium: vt ſaluent eum ſuper ardua montium: ita tu trahe nos tecuʒ ſuper montem crucis/ et ſup montes Hieruſalem: vt ſalues nos ibi ⁊ ſup montem celeſtem: vt ibi te fruamur.

¶ Secunda pars Tertij Cantici.

In lectulo meo queſiui quem diligit anima mea.
Queſiui illum et non inueni.
Surgam ⁊ circuibo ciuitatem: per vicos ⁊ plateas.
Queram quem diligit anima mea.
Queſiui illum ⁊ non inueni.
Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem.
Num quem diligit anima mea vidiſtis?
Paululum cum petranſiſſem eos:
Inueni quem diligit aīa mea.
Tenui eum: nec dimittam
Donec intromittam illum
In domū matris mee:
Et in cubiculum genitricis mee.
Adiuro vos filie Hieruſalem ꝑ capꝛeas ceruoſq; campoꝛum:
Ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam: donec ipſa velit.

¶ Deinde cū dicit. In lectulo meo ꝑ noctē queſiui quē diligit aīa mea ⁊c. videns ſpōſa ꝙ ꝑ totā noctē legis nunq̄ poterat reperire ſponſum ſuū Xp̄m in tabernaculo Moyſi/nec in tēplo pꝛimo / nec ſcdo qꝛ in arca federis nō erat realiter incarnatꝰ/niſi in ſola figura: ideo poſtq̄ repperit ip̄m in carne/agit gratias dicens. Ego q̄ſiui quē diligit aīa mea in lectulo meo. i. in tabernaculo Moyſi/ et ip̄m q̄ſiui ꝑ totā noctē legis. Et tn̄ nō potuit ipſum inuenire: qꝛ tantū erat ibi in figura. ⁊ ſic dixi ī meipſa. Ego circuibo ꝑ vicos/et plateas. i. diſcurrā ꝑ oēs patriarchas/⁊ ꝓphetas q̄rendo xp̄m quē diligit aīa mea et q̄ſiui illū: ſed nūq̄ ibi inueni in toto teſtamento veteri/Et dū circuibā ꝑ totū vetꝰ teſtamentū q̄rendo quē diligit aīa mea: inuenerūt me q̄ cuſtodiunt ciuitatē. ſ. ſummi ſacerdotes ⁊ Scribe ⁊ Phariſei qui erant doctoꝛes ⁊ ꝓlati poſiti ad cuſtodiā ppl'i ⁊ tēpli quos interrogaui dicens. Nū quē diligit aīa mea vidiſtis? q̄ non oſtēderūt mihi illū ꝑ legē et ꝓphetas: immo negarūt eum dicētes. Hunc neſcimꝰ vnde ſit. Et nō habemus regē niſi Ceſarē immo negauerunt talē Meſſiam deum ⁊ hominē eſſe i lege pꝛomiſſum: nec voluerunt recipere eū nec legē eiꝰ euangelicā: nec bona ſpiritualia: cū tanq̄ carnales expectarent tēpoꝛalia. Sed ego ſpernens eoꝝ cecitatē ⁊ falſam doctrinā paululū cū pertranſiſſē eos inueni Chriſtū deū incarnatū ſpōſum mihi pꝛomiſſum quem valde diligit aīa mea. Et ideo illico ad pꝛimā vocationē tenui eū per fidē firmā et charitatem indiſſolubilē. Et ideo nō dimittā eū donec intromittā illū in domū matris mee: ⁊ in cubiculum genitricis mee: que ē plebs Iſraelitica fidelis. vnꝺ̄ poſtquam ſinagoga eiecit ipſum a ſe ego recepi ipſum/intantū qꝺ̄ nemo me ſeparabit a charitate eius. quaſi dicat poſtq̄ nō reperi ip̄m in tabernaculo Moyſi: nec in tēplis pꝛimo ⁊ ſecundo tandem inueni ipſum in tabernaculo ⁊ tēplo humanitatis aſſumpte: ſic tenui ⁊ recepi eū in verū meſſiam: nec dimittā eum: lʒ Scribe ⁊ Phariſei tanq̄ vul
F pes diſſuadeant mihi cū cōminatione ⁊ cū ſuo falſo fermento. ¶ Ad maioꝛem aūt euidētiā eſt notādum ꝙ iſta ſponſa queſiuit ſponſum ꝑ totā nocteʒ legis ī lectulo ſuo. ſ. in tabernaculo ligneo ꝙ fabꝛicauerat moyſes: ſed cū ip̄m ibi nō repeiſſet/eo ꝙ ibi nō erat niſi in figura: ideo interrogauit cuſtodes ſ. Scribas et Phariſeos: vt oſtenderent ſibi ſponſum. ſ. meſſiam in lege pꝛomiſſum: eo ꝙ ſacerdotes ⁊ ſcribe ⁊ phariſei erāt poſiti tanq̄ cuſtodes ⁊ ſpeculatoꝛes domꝰ Iſrael/vt cū veniret Chriſtꝰ oſtenderent eū populo ꝑ ſacrā ſcripturā. Sed cum ſacerdotes ⁊ ſcribe ⁊ phariſei non oſtendiſſent ipſi Chriſtū fuiſſe meſſiam: immo tanq̄ vulpes diſſipātes vineā dn̄i negauerunt eū ⁊ ꝑſequebat᷑: iō iſta ſponſa non acquieſcēs falce doctrine eoꝝ pertrāſiuit. i. cōtempſit. eos ſed cū pertranſiſſet eos reperit Chriſtum ſponſum ſuum nō in tabernaculo ligneo ipſius moyſi ſed in lectulo ⁊ tabernaculo carnis ⁊ humanitatis. Et tunc poſtq̄ iſta ſpōſa cognouit ſpōſum/tenuit euʒ foꝛtiter per fidē: ⁊ ſecuta eſt eum vſq; ad moꝛtē: ⁊ introduxit eum in domum matris ſue. ſ. in plebem Iudaicā: quia apl'i multos de plebe Iſraelitica ꝯuerterunt ad fidē Chriſti: quādo miſit eos ad pꝛedicandū per terrā Iſrael: vt patet. Mat. x. ⁊ Luc. x. Et etiaʒ conuerterunt multos in die pētecoſtes/vt patet Actu. ij. et. iij. Et ideo dicit in lectulo meo ⁊c.

Adiuro vos filie Hieruſalem. ⁊c.

¶ Hec eſt tria pars huius cātici: vbi pꝛedicit firmā ſtabilitatē eccl'ie ⁊ indiſſolubile vinculum inter ipſam ⁊ ſponſum ſuum. vnde ait. O filie Hieruſalem. i. anime fideles obteſtoꝛ ⁊ adiuro vos per capꝛeas hinnuloſq; ceruoꝛum. i. per patriarchas ⁊ pꝛophetas: quibus facta eſt de Chriſto repꝛomiſſio ne ſuſcitetis nec euigilare faciatis dilectā a fide et charitate dei ſponſi: donec ipſa velit. i. adiuro vos ne putetis vnq̄ ipſam eſſe a ſuo ſponſo ſeparādaʒ in eternū ſicut ꝓmiſſum eſt patriarchis ⁊ ꝓphetis: pꝛout dictū eſt. quaſi dicat ne timeatis: nec ſeducat vos falſa doctrina Scribaruʒ ⁊ Phariſeoꝛum
G nec aliquis hereticus aut tyrānꝰ ſeparet vos a charitate ſpōſi veſtri Chriſti. ¶ Sed quia dictū eſt in expoſitione huius tertij cantici: ꝙ in aduentu xp̄i vinea legis dedit fructū ſuum amputatis cerimonialibus: ⁊ ficus legis dedit groſſos ſuos euangelicos ⁊ ꝙ Chriſtus tanq̄ interpꝛes legis amputauit oīa cerimonialia: ideo querit᷑ vtrū Chriſtus potuerit hoc facere. ⁊ videtur ꝙ nō. Et pꝛimo arguitur ſic. Nā Chriſtus q̄ venerat ad cōplendā voluntatē patris: nec debuit nec potuit venire cōtra mētem dei patris. qui obligauit illū ppl'm ſub multiplici maledictione ⁊ firmiſſimo iureiurando ad ſeruandā totā legē nō ſolū quo ad pꝛecepta moꝛalia: ſed etiā quo ad oīa cerimonialia: ⁊ hoc federe eterno. vt patet Deutero. xxviij. ⁊. xxix. Et ſub eiſdē maledictionibꝰ ⁊ iureiurando ſe obligauit populꝰ. vt patet ibidē. Ergo nec Chriſtus potuit venire contra mentē patris: nec abſoluere illū populū a cerimonialiū obſeruatiōe eterna. Secundo arguit᷑ ſic. nā ſub eadē pena deus pꝛohibuit ne q̄s p̄ſumeret addere nec minuere aliud pꝛeter id quod eſt ſcriptum in lege data Moyſi: vt patet Deute. iiij. Ergo ſequitur ꝙ Chriſtus nec debuit nec potuit amputare: cerimonialia: puta ſabbatum ⁊c. nec addere diem dominicā ⁊ cetera p̄cepta ⁊ euāgelica ſacramēta. In oppoſitū aūt eſt tota veritas huiꝰ tertij cātici. vbi dicit᷑. Tēpus putatiōis aduenit. Item Matthei ⁊ Luc. iij. Securis ad radicē arboꝛis poſita eſt. Itē ibidē. Cuius ventilabꝛū in manu eius Et mundabit areā ſuam: ⁊ cōgregabit triticum in hoꝛreū ſuum: paleas autē comburet igni inextinguibili. per quā arboꝛem ⁊ paleas intelligunt᷑ cerimonialia legis ve. ¶ Reſpōdet᷑ ꝙ iſta queſtio ſa- H
tis eſt explicata ⁊ ſoluta per totā expoſitionē libꝛi pſalmoꝝ: ⁊ pꝛecipue in tractatu cōtra Iudeos per totum. Sed hic bꝛeuiter reſpondebit᷑ pꝛefatis duobus argumentis. Pꝛo quo⁊ reſponſione eſt pꝛimo notādū: ꝙ cum tota lex cerimonialium fuerit data in ſignū federis ⁊ pacti: vt patet de circūciſione et de ceteris ſacramentis ⁊ ſacris ⁊ ſacrificijs ⁊ obſeruantijs: ergo ſequitur qꝺ̄ omnia illa cerimonialia erant ſigna alicuiꝰ future veritatis/⁊ ꝑ cōſequēs tendebant in illā veritatē ſignificatā tanq̄ in fineʒ et terminū. Et per conſequēs officiū omniū illoꝝ cerimonialiū nō celebꝛabat᷑ niſi ſub fide ⁊ pꝛeſtatione illius future veritatis quā ſignificabāt: ⁊ ad quā tendebāt oīa illa cerimonialia tanq̄ in finē et terminū. ſed veritas ⁊ finis et terminus totiꝰ legis et ꝓphetarū fuit Chriſtus in quē tendebāt tota lex et pꝛophete: vt ſupꝛa dictū et pꝛobatū eſt in pꝛimo cantico. ergo ſequitur ꝙ tota lex ⁊ ꝓphete finierūt officiū et curſum ſuū in Chriſtū. Et per conſequēs fideles veteris teſtamenti nō obligabant᷑ obſeruare cerimonialia niſi vſq; ad Chriſtum: qui fuit veritas ⁊ finis legis ⁊ pꝛophetarū. nec illa multiplex maledictio/nec illud iuſiurandū potuit eos obligare niſi vſq; ad Chriſtū. Item ſecundo eſt notandum ꝙ Chriſtus non ſolū fuit pꝛomiſſus in veteri teſtamento tanq̄ finis legis ⁊ pꝛophetaruʒ: ſed etiā tanq̄ interpꝛes ⁊ declaratoꝛ eoꝛum: vt pꝛobatuʒ eſt in pꝛimo cantico per id qꝺ̄ ait dn̄s. Deute. xviij. ſ. Pꝛophetam ſuſcitabo eis de medio fratrū ſuoꝛuʒ ſimilē tui: ⁊ ponā verba mea in oꝛe eius loqueturq; ad eos quecūq; pꝛecepero illi. Qui autē verba eius q̄ loquetur audire noluerit ego vltoꝛ exiſtā. Que quidem verba dixit deus in Oꝛeb quando dedit leges ipſi Moyſi. pꝛout patet in textu illius capituli. Nā tam deus ꝙ Moyſes refert iſta verba ad illud tēpus: quando deus dedit legem. Nam quando populus audiebat voces ⁊ videbat lampades et [illegible]

tem fumantē/tunc oēs perterriti ⁊ pauore cōcuſſi dixerunt Moyſi loquere tu nobis. et audiemus. nō loquať nobis dñs /ne forte moriamur ⁊c. vt patet Exo. xx. Tunc dñs dixit Moyſi verba ſupradicta. ſ. Prophetam ſuſcitabo eis ⁊c. Et ſic pʒ qualiter licet Moyſes nō ſcripſerit iſta verba ibi Exo. xx. vbi fuerūt dicta: tamen ſcripſit ea Deu. xviij. referendo ad tēpus dationis legis: vt patet in textu. Ex quo patet ꝙ Chriſtus interpres ⁊ declarator legis ſimul fuit promiſſus cum datione legis. Et per conſequens quando ille populus ſe obligauit ad ſeruandū legem dicens: Oīa que precepit dominus faciemus ⁊c. tunc etiam ſe obligauit ad audiendū illū prophetā interpretē ⁊ declaratorē legis in ſuo aduentu. Et per conſequens ſe obligauit ad ſeruādum legem ſecundum interpretationē et declarationem illius prophete promiſſi. Et per conſequēs ſub eiſdē maledictionibus ⁊ iureiurando ſe obligauit totus populus ad credendū illi prophete et eius interpretatiōi ⁊ doctrine. Sed ille propheta promiſſus fuit ſolus Chriſtus: vt pluries probatū eſt quia debebat eſſe maior ꝙ̄ Moyſes ⁊ Joſue et Dauid ⁊ Eſaias ⁊c. ergo ſequitur ꝙ ille ppl's non obligabatur obſeruare illam legē niſi vſqȝ ad xp̄m interpretem eius: ⁊ per conſequens ſub eadē comminatione ⁊ iureiurando obligabatur ad ſeruandam interpretationem ⁊ declarationem legis ⁊ prophetarum faciendam per Chriſtum. Sed tota lex euāgelica nil aliud eſt niſi veritas ⁊ declaratio legis ⁊ prophetarū facta per xp̄m. Quia lex ꝑ Moyſen data/gratia autē ⁊ veritas per xp̄m facta eſt. vt patet Joānis. primo. Qui nō venit ſoluere legē ſed adimplere: quia nec vnum iota nec vnus apex preteriuit a lege quin dictis aut factis fuerit per xp̄m impletum: vt patet Math. v. Ergo ſequitur ꝙ ſub hiſdem maledictionibus ⁊ iureiurando obligabatur ille populus ad obſeruandā euangelicam
3 legem per xp̄m ferendam/⁊ ad reliquenda cerimonialia per ipſum abolenda. ¶ Ex ſupradictis ergo patet ſolutio per primū argumentū: quia xp̄s in auferendo cerimonialia non venit contra mentē patris immo declarauit ⁊ roborauit mentem patris. nec violauit: nec ſoluit legem ſed verificauit et adimpleuit eam. ⁊ apoſtoli ⁊ ceteri fideles ſequentes Chriſtum ⁊ relinquentes cerimonialia ⁊ obſeruātes legem euangelicā non violarūt legē nec iuſiurandum immo adimpleuerunt legē ⁊ iuſiurandūt ⁊ per conſequens euaſerunt illas maledictiones ſcriptas in libro Deute. Et per cōſequens ſcribe et Phariſei ⁊ oēs Judei moderni ſequaces eorum incurrūt omnes illas maledictiones tanꝙ̄ violatores illius promiſſionis ⁊ iuriſiurandi. Et per hoc patet reſponſio ad primū argumētum. Sed pro reſponſione ſecundi argumenti eſt aduertendum. qđ tria erant conſideranda in illis cerimonialibus. ſ. officiū qđ celebrabatur. Secūdo fides ſub qua celebrabať. Tertio Chriſtus futurus ſub cuius fide ⁊ ad quem finem ⁊ cuius gratia omnia illa officia fiebant Et ideo quia illa cerimonialia ⁊ officia non fiebant gratia ſui: ſcʒ i fide ⁊ gratia xp̄i futuri: hic eſt qđ non erant de eſſentia legis/quia ſola fides xp̄i cum ſuo fine: quem omnia illa cerimonialia intendebant: erat de eſſentia legis/⁊ ideo illa omnia cerimonialia quo ad officium erant quedam accidentia: ⁊ per conſequens poterāt adeſſe vel abeſſe preter ſubiecti corruptionem: ⁊ per conſequēs nō erant de integritate eſſentiali ipſi⁹ legis: ſed fides Chriſti ⁊ myſteria euangelica per illa cerimonialia ſignificata qꝛ erant de eſſentia legis: ideo manſerunt poſt aduentum Chriſti amputatis cerimonialibus. ¶ Ex quibus patet/ꝙ Chriſtus abdicādo et repellendo cerimonialia: et declarando eorū ve-
ritatē per legē euangelicam: nec abſtulit nec addi- 8
dit aliud eſſentiale ipſi legi/ſed ſolum manifeſtauit veritatē latentē ſub vmbra legis vn̄ ſicut ſol in ortu ſuo nō minuit. nec addit aliquid ſʒ manifeſtat ⁊ patefacit oīa que latebāt ſub vmbra noctis ſup faciē terre: ita pariter Chriſtus in ſuo aduentu nullum eſſentiale minuit nec addidit legi: ſed ſolum patefecit totam veritatē ⁊ omnia myſteria euangelica que latebant ſub vmbra illorū cerimonialiū vnde nihil fuit in lege ⁊ prophetis figuratum et vaticinatum quin fuerit impletum et declaratum ꝑ chriſtum dictis aut factis: ⁊ nil fuit dictum aut factum ꝑ chriſtū: quin fuerit in veteri teſtamēto figuratum aut vaticinatū. Et ſic pʒ qualiter vnū iota nō fuit additū nec diminutū a lege per Chriſtum: ſed oīa fuerunt impleta ⁊ patefacta q̄ ſub vmbra legis latebant. Et ſic nos Chriſtiani ſeruando legē euangelicā non addimus: nec auferimus aliq̄d eſſentiale a lege moyſi ⁊ prophetis: immo verificamus ⁊ implemus eius ſignificatū: et ſic ſunt intelligenda illa verba dei Deut. iiij. ſ. Non addetis ad ꝟbū qđ vobis loquor: nec auferetis ex eo: ſcʒ aliq̄d qđ ſit de eſſentia ſui veri ſignificati. Ex quib⁹ pʒ/ quod illa lex nō erat eterna quo ad officiū ⁊ ſignū: ſed quo ad fidem ⁊ finem ⁊ verum ſignificatum: ⁊ et per hoc pʒ vera intelligentia huius tertij cantici: ⁊ patet ſolutio ad ſecundum argumentum Judeorū Et hec de tertio cantico.

¶ Incipit Quartū Canticum.

Que eſt iſta que aſcendit per deſertū:
Sicut virgula fumi ex aromatibus.
Myrrhe ⁊ thuris et vniuerſi pulueris pigmentarij?
En lectulum Salomonis
Sexaginta fortes ambiunt
Ex fortiſſimis Jſrael omnes tenentes gladios: Et ad bella doctiſſimi.
Vniuſcuiuſqȝ enſis ſuper femur ſuum
Propter timores nocturnos.
Ferculū fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani.
Columnas eius fecit argenteas:
Reclinatorium aureum:
Aſcenſum purpureum:
Media charitate conſtrauit:
Propter filias Hieruſalem.
Egredimini ⁊ videte filie Sion
Regem Salomonem in diademate

Quo coronauit eum mater ſua.
In die deſponſationis illius:
Et in die letitie cordis eius.

Que ē iſta q̄ aſcendit ꝑ deſertum. ¶ Hoc eſt quartū canticū: in quo cantat ꝓgreſſum Chriſti ꝑ totā terrā promiſſionis vocando filios Jſrael ad fidē. Qđ myſteriū ꝓuidit Salomon in ſpū ꝑ ꝓgreſſum ⁊ peregrinationē ⁊ aſcenſum arce federis ⁊ tabernaculi per deſertū. ¶ Ad cui⁹ in-
z tellectū eſt aduertēdū ꝙ quinqȝ cōtēplat⁹ eſt ⁊ conſiderauit Salomō in illa arca federis cū ſua peregrinatione. Primo materiā ex qua fuit facta: qꝛ ex lignis Sethim: ⁊ etiā ex lignis cedrinis: que maxime abundant ⁊ creſcūt in Libano. Scđo conſiderauit eius vnctionē: qꝛ ex vnguēto cōfecto ex myrrha ⁊ cynamomo ⁊ balſamo: vt patet Exo. xxx. ⁊ vltio. Tertio cōſiderauit ornatū eius: quia ex cortinis diuerſoꝝ coloꝝ. Quarto conſiderauit cuſtodiā eius qꝛ ſexcenta tria milia quingēta quinquaginta virorū cuſtodiebāt tabernaculum ⁊ arcā dñi. Quinto cōſiderauit peregrinationē ⁊ aſcēſum illius tabernaculi per totū deſertū cū ſignis ⁊ miraculis. ⁊ prodigijs: a cui⁹ facie mota eſt terra/a facie dei Jacob. Jn quib⁹ quinqȝ myſterijs ꝓuidit Salomon totam peregrinationē Chriſti ꝑ terrā ꝓmiſſionis/oſtēdendo ſe eſſe deū per ſigna ⁊ miracula. Vn̄ per hoc ꝙ illa arca fuit fabricata ex lignis ſethinis et cedrinis: ꝓuidit Salomon humanitatē xp̄i. ſ. qualiter illud corp⁹ erat formandū ex puris ſanguinib⁹ ꝟginis ope ſpūs ſancti/ ⁊ tota illa humanitas debebat cōſtare ex carne ſethina inputribili ⁊ incorruptibili: ⁊ ex aīa cedrina nulli pctō obnoxia non ſolū in ꝑſona: ſed nec etiam in natura. Et ꝑ hoc ꝙ in illa arca fuit repoſitum māna ⁊ virga Moyſi ⁊ tabule legis: ꝓuidit qualiter Chriſtus debebat eſſe deus ⁊ homo/rex ⁊ ſacerdos/ꝓut dictū eſt in ſecundo cantico. Et per hoc qđ illa arca fuit peruncta illo ꝓtioſiſſimo vngueto diuerſoꝝ aromatum preuidit Salomon qualiter aīa xp̄i erat vngēda vnguēto aromatico ſapiētie ⁊ intellectus: ⁊ oīm donoꝝ ⁊ virtutū nō ad menſurā: vt poſſet oībus ſua dona cōmunicare tanꝙ̄ caput. Jtē etiaʒ poſſum⁹ dicere ꝙ per illā vnctionē ꝓuidit oīa dona ſpūs ſancti et vnguenta oīm ſacramentorū: que debebāt fluere a xp̄o in corpus myſticū. Jtē per ornatū cortinarum tabernaculi ꝓuidit ornatū perfectionū ⁊ virtutum ⁊ gratiarum xp̄i. Jtē per illos ſexcenta tria milia quingentos quinquaginta q̄ cuſtodiebāt tabernaculum ⁊ arcam cū gladijs ⁊ enſib⁹ preuidit. lx. reges cū ſuis regnis qui venerunt ad fidem xp̄i /defendētes nomen eius cum gladijs ⁊ armis tēporalibus. et preuidit etiam. lx. ꝓlatos cum gladijs ⁊ enſibus eccleſiaſtice poteſtatis fidē xp̄i defendētes: ⁊. lx. doctores principales eccleſie. ſ. Auguſtinum/ Ambroſiū: Hieronymū: Euſebiū ⁊ Baſiliū: ⁊ ceteros defendentes fidem xp̄i cum gladijs ſacre ſcripture vtriuſqȝ teſtamenti. Jtē per hoc ꝙ illa arca progrediebatur per deſertum aſcendēdo in terram promiſſionis/in qua dicebatur deus ſedere ſuper duo cherubin: a cuius facie tota terra mota eſt ꝓpter ſigna ⁊ prodigia: preuidit Salomon qualiter chriſtus deus in illa humanitate tanꝙ̄ in arca perſonaliter latens ⁊ ſedens ſuper duo teſtamēta debebat exire in deſertum Galilee: ⁊ perluſtrare totam terram cū ſignis ⁊ miraculis: ꝓut patet ꝑ totum diſcurſum euangelicū. Hoc ergo ꝓuidens Salomon in ſpiritu: fecit hoc canticū: in quo introducit filias Hieruſalē primo ad loquendū/ admirantes ſup preſentia xp̄i et propter mirabilia opera eius: in quo duo facit. Nā primo facit qđ dictū eſt. Scđo ponit ſodalium ſpōſi reſponſio. Secundum
ibi. En lectulū Salomonis. ¶ Quātū ergo ad pri- M
mum: qꝛ ſpōſa in cantu ſuꝑiori rogauerat ſponſum vt luſtraret totā terrā Jſrael vocādo eam ad fidē: ⁊ Jdeo xp̄s ſponſus q̄ ante non fuerat cognitus niſi apl'is ⁊ diſcipulis: deſcēdēs de monte incepit perambulare terrā Galilee ⁊ oſtendit ſe in publicum faciendo ſigna ⁊ miracula: vt pʒ Matth. viij. ⁊ per totū diſcurſum euāgelicū: ⁊ ſic oēs ppl'i ſequebantur eū: ⁊ mirabanť ſup doctrina ⁊ miraculis eius. Admirantes ergo filie Hierl'm videntes illā arcam hūanitatis xp̄i: dicūt. Que eſt iſta arca q̄ aſcendit ⁊ ꝓgrediť per deſertū Galilee odorifera ſicut ꝟgula fumi ex aromatibus myrrhe ⁊ thuris ⁊ vniuerſi pulueris pigmētarij? Jn hebreo habeť: ſicut vapores fumi. ⁊ tūc lr̄a eſt magis plana. q̄ſi dicant. Que eſt iſta hūanitas ſiue de⁹ in hūanitate q̄ aſcendit in carne hūana ꝑ deſertū odorifer⁹ ſicut vapor fumi myrrhe ⁊ thuris ⁊ vniuerſi pulueris apothecarij? quaſi dicant. Jta ꝓcedit odoriferus et apoꝛans ex ſe odores virtutum ⁊ doctrine ⁊ ſanctitatis et miraculorū: ſicut arca federis: cuius odorem ſequebātur filij Jſrael. Quaſi dicat/ꝙ ita ſequuntur iſtum xp̄m oēs ppl'i ꝑ deſertū Galilee: ſicut oēs filij Jſrl' ſequebanť illā arcā ⁊ tabernaculum odoriferū per deſertum Arabie. Totum etiā hoc pōt referri ad totam ſocietatē xp̄i ⁊ aploꝝ ⁊ totius multitudinis que ſequebatur xp̄m. vt̄ populi Galilee videntes Chriſtū cum tota illa ſocietate: admirantes dicunt Que eſt iſta ſocietas que ſequiť iſtū Jeſum xp̄m/ ſicut ppl's Jſrl' ſequebatur arcā dñi: nā ſicut ille populus currebat poſt odorē: ⁊ in odorē vnguētorum illius arce: ita tota iſta ſocietas ſequiť xp̄m in odorē eius virtutū ⁊ ei⁹ ſctitatis ⁊ ſignoꝝ. qꝛ ſequebatur eum multitudo magna ꝓpter ſigna q̄ faciebat. Jo. vj. Ad hoc reſpōdet chorus ſodalium xp̄i. ſ. chorus aploꝝ ⁊ etiam angeloꝝ/dicens En. i. ecce lectulum Salomonis. quaſi dicat. Aſpice: ꝙ iſta humanitas quā videris eſt lectulus magni Salomonis ſ. regis pacifici: qui eſt xp̄s. nā ſicut deus ibat ⁊ latebat in illa arca ve. te. figuratiue: ita de⁹ latet nūc in hac humanitate perſonaliter tanꝙ̄ in arca ⁊ tabernaculo. Et iō ſicut tunc ambibāt arcā dñi ſexcēta tria milia quingēti quinquaginta cū armis corporalib⁹ ad defenſionem tabernaculi: ita nūc. lx: reges cū ſuis regnis ambiūt xp̄m ⁊ defendunt fidem euāgelicā: oēs tenētes gladios ⁊ doctiſſimi ad bella. ⁊ iſti ſunt ex fortibus Jſrael. i. totius eccleſie toto orbe diffuſe. qꝛ. lx. reges cū ſuis regnis venerunt ad fidem xp̄i poſt conuerſionē magni Cōſtantini. q̄ oēs defendebant eccleſiā ⁊ fidem euāgelicā cum armis ⁊ gladijs ⁊ enſibus temporalibus. Jtem. lx. prelati principales eccleſie toto orbe diffuſe tenentes gladios eccleſiaſtice poteſtatis ambiunt Chriſtum defendendo fidem eius. Jtem ſexaginta principales doctores eccleſie ex fortibus eccleſie. omnes tenentes gladios euangelice doctri-

ne ⁊ doctiſſima tela ſpiritualia/ambiunt Chriſtū. Et enſis doctrine vtriuſq; teſtamēti ſcidēs ex vtraq; parte eſt ſuper femur vniuſcuiuſq; ad defenſionē xp̄i/ꝓpter timores.i.cōtra timores ⁊ incurſus nocturnos.i.cōtra nocturnos ⁊ cecos īcurſus Iudeoꝝ ⁊ hereticoꝝ ⁊ oim infidelium. Uñ oēs incurſus Iudeorū ⁊ infideliū ⁊ hereticorum dicunt̄ nocturni eo ꝙ ꝓcedūt ex cecitate ⁊ ignorātia affectata ⁊ perpetrata: ⁊ ex malitia: q̄ occecauit eos ne intelligāt ſacra dei q̄ latent in ſacra ſcriptura. Quaſi dicat: ꝙ illa hūanitas Chriſti eſt arca ⁊ tabernaculū dei figurata per arcam ve.te. Et tota eccleſia dei toto orbe diffuſa fuit figurata ꝑ illos ſexcenta tria milia quingentos quinquaginta: q̄ ſequebant̄ arcā. Nā ſexcēta tria milia/ſunt.lx.decies.x.milia. Et ſic ille numerus figurabat numerū.lx.regnū Chriſtianoꝝ q̄ venerūt ad fidē Chriſti tpe Conſtātini. et figurabat numerū.lx.prelatoꝝ aut doctoꝝ eccl'ie. Et pōt etiā dici ꝙ ponit̄ numer' determinat' pro indeterminato: ſicut ſēpe fit in ſcriptura. Et etiam ꝑ illos.lx.fortes pōt intelligi.lx.generationes que ꝓceſſerunt ab adā vſq; ad Chriſtū: in qb' xp̄s fuit figurat': vt pꝫ in lib.gñationis xp̄i. Nā ab Adā vſq; ad Abrahā incluſiue fuerūt.xx.gñationes. ⁊ ab Abrahā vſq; ad virginē Mariā ꝓceſſerūt.xl.generationes. vt patet in Mat. ⁊ ſic cōputant̄.lx.generationes ab Adā vſq; ad virginē Mariā: in quibus Chriſt' fuit figurat'. nā vnuſquiſq; illorum q̄ ponunt̄ in illo ordine generationis/figurabat Chriſtum ſecūdū aliquā virtutē. ⁊ ſic oēs illi.lx.ambiūt lectum Salomonis.ſ.hūanitatē Chriſti: tenētes ſingulos gladios aut enſes virtutū ad defendēdū xp̄m contra timores nocturnos Iudeoꝝ ⁊ hereticoꝝ ⁊ oim infideliū. q: ꝑ figuras ⁊ myſteria aut vaticinia oīm illoꝝ ꝓbant̄ myſteria xp̄i ⁊ eccleſie: ⁊ maxime myſteriū incarnationis ⁊ nr̄e redēptionis. Deinde cū dicit. Ferculū fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani ⁊c. explicat myſterium incarnationis ⁊ informationis corporis xp̄i ex puris ſanguinib' virgi-
N nis marie. ¶ Ad cuius intellectū eſt aduertēdum: ꝙ in hoc cōueniunt oēs Iudei nobiſcū/qd in toto iſto libro ꝑ Salomonē intelligūt deū. Dicūt enim oēs magiſtri Iudeoꝝ: ꝙ iſte Salomon q̄ noiat̄ in hoc libro: eſt ipſe de' rex pacific': Et ideo eſt videndū q̄s eſt iſte lectulus ⁊ ferculum qd fecit ſibi deus de lignis Libani. Ad hoc dicunt miſeri ⁊ ceci ⁊ nocturni Iudei moderni: ꝙ ille lectulus ⁊ ferculum qd fecit ſibi de': eſt ſola illa arca/⁊ illud tabernaculum qd de' ꝓcepit ſibi fieri ꝑ moyſen: in qua arca deus ferebat̄ ꝑ deſertū. ⁊ ſic exponūt totū iſtud cāticū. Sꝫ manifeſte apparet eoꝝ cecitas ⁊ deceptio. Nā illud tabernaculum aut arca nō fuit fctā ex lignis Libani: ſed ex lignis Sethim materialibus ⁊ ſpinoſis. vt dictū eſt. Nec fuit cōſtrata ⁊ ornata media charitate ꝓpter filias Hierl'm. q: tunc Hierl'm erat habitata ꝑ gentiles idololatras ⁊ ſceleratos. Nec eſt dicēdū ꝙ mater ſua coronauerit deum in illa fabricatione tabernaculi materialis. ⁊ idō eſt dicendū ꝓut dictū eſt: ꝙ Salomon materialis conditor huius libri per illam fabricam illius tabernaculi ⁊ arce materialis preuidit in ſpiritu totum myſterium incarnationis ⁊ deſponſationis eccleſie cum Chriſto domino. Nam per illam arcā factā ex lignis Sethim ⁊ ex lignis Cedrinis ſimilibus illis: que creſcunt in Libano: ꝓuidit ⁊ intellexit Salomon humanitatem Chriſti conſtitutam ex carne Sethina/⁊ anima cedrina ois veneni pcti fugatiua. Et per vnctionem arce ⁊ tabernaculi intellexit totum myſterium paſſionis.ſ.qualiter Chriſt' erat vngendus vnguento myrrhe paſſionis. Et per ornatum cortinarū intellexit ornatū virtutū ⁊ donorū xp̄i. Et per populū: ſexcēta.ſ.milia viroꝝ armatorum ambientium arcam: intellexit eccleſiam toto orbe diffuſam per.lx.regna. Et ꝑ illā coronam q̄ circundabat arcā. intellexit humanitatē ⁊ carnem qua virgo Maria coronauit ⁊ veſtiuit verbū diuinū filiū ſuū in die deſponſationis ⁊ incarnationis. Et hoc eſt qd cātat Salomō prophetice in hac parte/vñ ait. O filie Hierl'm ⁊ aīe fideles vos admiramini/dicentes. Que eſt iſta que aſcēdit ꝑ deſertum ⁊c. Ego dico vobis ꝙ iſte eſt lectus.i. humanitas in qua reſidet perſonaliter rex ſalomon deus tāq̄ in arca ⁊ tabernaculo: quē regē Salomonē.ſ. Chriſtum deū ⁊ hoiem ambiunt ⁊ colūt cultu latrie.lx. fortes.i.lx.reges fideles cū ſuis regnis: ⁊.lx.ꝓlati: ⁊.lx.doctores oēs tenētes gladios doctrine euāgelice/et enſes ſacre ſcripture vtriuſq; teſtamenti ad defendendum tabernaculum eccl'ie chriſti contra timores et incurſus nocturnos iudeorum ⁊ hereticoꝝ ⁊ oim infideliū: vnde iſte rex Salomō deus fecit ⁊ fabricauit ſibi iſtā humanitatē tanq̄ ferculū ⁊ currum ſiue arcā/in qua fertur verbuꝫ diuinum. o
¶ Illa enim humanitas dicitur quaſi ferculū ſiue feretrū/in qua fertur et portatur deus. Et hanc humanitatem fecit deus ex lignis Libani albiſſimis ⁊ mundiſſimis.ſ.ex carne ſethina quā ex puris ſanguinibus virginis opere ſpūs ſancti formauit in vtero: ⁊ ex aia Cedrina quā in illa carne creauit et infudit. ex quibus reſultat humanitas quā perſonaliter ⁊ ſuppoſitaliter aſſumpſit ſimul tpe in qua humanitate fecit columnas argenteas ſeptem donorū ſpūs ſancti non ad manſuram. Et fecit ſibi reclinatoriū aureū humilitatis: q: humiliauit ſeipm formam ſerui accipiens. Itē fecit in ea aſcenſum ⁊ thalamū purpureū varietate gratiarū ⁊ virtutum ⁊ etiam fecit aſcēſum purpureū diuerſorū graduū perfectionum ſanctitatis: quā domum ſue humanitatis conſtruit ⁊ ornauit media charitate ⁊ dilectione: q: non ſolum parietes: ſed etiam pauimētum huius humanitatis cōſtrauit ⁊ ornauit media charitate/⁊ oīa fecit propter filias Hierl'm/q̄ ſunt oēs fideles deum per fidem videntes. Nam ꝓpter fideles iſte rex pacific' Chriſtus accepit iſtam humanitatē/vt in ea pateret: ad ſaluandos ⁊ liberandos fideles. Et propter nos fecit illas ſeptē columnas argenteas: vt nobis dona ſpūs ſancti cōmunicaret: ⁊ propter nos fecit ſibi reclinatorium aureū humilitatis: vt ſua paſſio eſſet nobis meritoria/et fecit aſcenſum purpureū: ⁊ media charitate cōſtrauit: vt oēs ad ipſum aſpiceremus/⁊ eum per charitatem ⁊ ceteras virtutes imitaremur ⁊ ſequeremur. Et ſic pꝫ: ꝙ oīa que accepit ⁊ fabricauit chriſtus in illo ferculo ⁊ arca humanitatis: accepit ꝓpter filias Hieruſalē.ſ.propter aias fideles ad redemptionē ⁊ vtilitatē noſtrā. Quia Chriſtus non ſolum fuit noſtra redēptio: ſed etiam ſpeculum et exemplum vite noſtre: ⁊ ideo ſubdit exhortando plebem Iſraeliticam ⁊ omnes fideles: vt recipiant iſtum regem Chriſtum in Meſſiam ⁊ redemptorē cum viderint ipſum venientem in carnem: vñ ait.

O filie Sion.i.o plebs iſraelitica ⁊ plebs Hieroſolymitana ⁊ oēs aīe contemplatiue egredimini a iugo legis ⁊ vmbra cerimoniarū: ⁊ o vos gentiles egredimini a falſa ſupſtitione ⁊ ſpurtitia idoloꝝ: ⁊ nolite vos Iudei ampli' reſpicere cerimonialia nec arcā materialeꝫ ve.te. nec vos gentiles velitis reſpicere ⁊ adorare falſos deos. ſed videre regem Salomonē xp̄m in diademate humanitatis ⁊ carnis. quo diademate carnis coronauit ⁊ induit eum virgo Maria mater ſua in die deſponſatiōis illius ſ.in die incarnationis Chriſti/qñ humanitas illa fuit verbo deſpōſata: ⁊ perſonal'r aſſumpta ⁊ vnita in vnitate ſuppoſitali: ⁊ ꝑſonali. q̄ q̄dē incarnatio ⁊ deſponſatio facta fuit in die letitie cordis eius.ſ. Marie virginis. q: iter ſeptē gaudia virginis Marie illud fuit primū. ¶ Propter iſta aūt verba q̄ dicta ſunt/eſt maxima altercatio inter magiſtros he-
p breoꝝ. vñ legitur in medras Syraſſirim.i.in gloſſa canticorū: ꝙ dicit Rabi Ioannan. Queſiuimus totā ſcripturā: ⁊ nō inuenimus ꝙ Berſabee fecerit coronā filio ſuo Salomoni. Idō mirādū eſt q̄d vult dicere. In diademate quo coronauit euꝫ mater ſua Ad quod rñdet: ꝙ Rabi Simeō q̄ſiuit hoc dubiuꝫ a Rabi Eleazar dicēs Audiuiſti vnq̄ a pr̄e tuo Rabi Iucef/q̄ erat ſapiens: hō: q̄ fuit illa corona quaꝫ Berſabee īpoſuit Salomōi filio ſuo? Cui Eleazar
q reſpōdit dicens. ꝙ ille rex Salomon eſt de' qui in principio dilexit multū plebē Iſraeliticā: ⁊ vocauit eā filiā: prout legit̄ p̄s.xliiij. Audi filia ⁊c. Itē dilexit eā magis ⁊ vocauit eam ſororē. Canticorum.iiij. Aperi mihi ſoror mea ⁊c. Itē dilexit eaꝫ multo magis/⁊ vocauit eā matrem. Eſaie.l. Attendite ad me ppl's meus ⁊ tribus mea ⁊ mater mea. ⁊ ſic iſte Salomō eſt deus: ⁊ iſta mater dei eſt plebs Iſraelitica: q̄ eū coronauit: ꝓut dicit Salomon in hoc cantico. Quo audito Rabi Simeon oſculatus eſt Rabi Eleazar dicēs. tm̄ hoc mihi placet: qd nolo ampli' hodie a te audire. Ex quibus patet ꝙ iſti Rabini tacite concedunt deū accepiſſet carnē ex plebe Iſraelitica. q: licet deus vocet illā plebē filiam per creationē ⁊ adoptionē/⁊ ſororē per deſponſationem: tū nullo mō pōt eā matrē appellare niſi ꝑ aſſumptionē. ⁊ ſic hec caro eſt illa corona q̄ eū virgo Maria mater dei coronauit ⁊ veſtiuit ⁊ circundedit in die
q incarnationis ⁊ letitie cordis ſui. ¶ Sed eſt iterū aduertendū/prout dictuꝫ eſt in ſcdo cāticō: ꝙ ſicut illa arca q̄ repoſita fuit in tabernaculo Moyſi/figurabat Chriſtum deū ⁊ hoīeꝫ incarnatū: ita illud tabernaculū in quo repoſita eſt arca figurabat primo virginem Mariam: in qua ⁊ in cuius vtero fuit Chriſtus repoſit': ⁊ ex qua carnē aſſumpſit. ex conſequenti aūt figurabat totā eccleſiā in qua xp̄s habitat per fidem. Et ſic virgo Maria dicit̄ tabernaculum maternū ipſius xp̄i: ⁊ tota eccl'ia dicitur tabernaculum myſticū/in qua de' habitat per fideꝫ. ⁊ ideo tota eccleſia dicit̄ ſponſa Chriſti: in cui' thalamo inhabitat. Et etiā quelibet aīa fidelis dicitur tabernaculū ⁊ templū Chriſti in qua habitat ꝑ gratiam. Et ideo tota fabrica ſupradicti lectuli ⁊ ferculi Salomonis pōt exponi ⁊ verificari p̄mo de virgine Maria. ſcdo de tota eccl'ia. tertio de aīa cuiuſlibet fidelis. Nā rex Salomon ⁊ pacific' xp̄s fecit ſibi lectulū ⁊ ferculū ⁊ tabernaculū maternum ex lignis candidiſſimis ⁊ puriſſimis Libani.ſ. ex carne ſethina incorruptibili: quaꝫ aū aiationē ſctificauit: ⁊ ex aīa Cedrina veneni ſerpentis fugatiua: quā in illa carne creādo ſctificauit: ⁊ oib' gratijs ⁊ virtututibus ornauit: ⁊ totā ꝑſonā in eodē inſtanti creationis vnguento myrrhe ſue paſſionis perunxit: q: illa grā qua aīa virginis fuit i principio ſui eē ſanctificata ⁊ infuſa: ipſi data fuit ex meritis paſſiōis
xp̄i. ¶ Et idō pctm̄ nature nō potuit in ꝑſonā virgi- m
nis Marie trāſire: q: per gratiā illa fuit ꝓuenta: et per cōſequēs nūq̄ culpe originali fuit perſonaliter obnoxia. ⁊ ſic fuit maxima differētia iter Mariā ⁊ xp̄ꝫ: nā xp̄s fuit ſol' inter mortuos liber: nō ſolū in ꝑſona/ſed etiā in natura: q: nō ex ope Adam conceptus eſt: ſed ope ſpūs ſancti. Sed q: virgo Maria fuit cōcepta ex opere Adam naturali generatione: ideo fuit obnoxia ⁊ obligata ſimul cū ceteris in natura. ſed q: fuit ꝓuenta ꝑ grām ſanctificātē in ſua creatione et aiatione: ideo nunq̄ fuit obnoxia nec obligata in perſona: q: q̄diu fuit indiuiduuꝫ ⁊ perſona humana: ⁊ ſemꝑ fuit in grā: ⁊ ſemꝑ fuit ſpūale tabernaculū dei ⁊ ſponſa Chriſti: q: aū fuit ſpōſa q̄ mater: ⁊ aū concepit Chriſtū mente: q̄ carne vt inquit Augu. Item virgo Maria fuit illud ferculū ⁊ lectus quē Salomō ornauit ⁊ in quo fecit colūnas argenteas ſeptē donorū ſpūs ſcti: et reclinatorium aureū hūilitatis: in quo xp̄s reclinauit: quā hūilitatē deus reſpexit: ⁊ per quā hūilitatē in ea voluit reclinari: ⁊ in ea fecit xp̄s aſcenſum purpureū oim virtutū. Et totam illā aīam virginis cōſtrauit media charitate ⁊ dilectiōe. Et oīa illa ornamenta dedit xp̄s virgini matri ſue ꝓpter filias Hierl'm.i.ꝓpter oēs aīas fideles ⁊ deuotas vt aſpiciant in virginē Mariā tanq̄ in ſpeculū: ⁊ imitent̄ ⁊ cōſequātur eam per oēs virtutes ⁊ in ſanctitate vite ⁊c. Et ideo Salomō in iſto cātico nō ſolū exhortat̄ filias Hierl'em vt egrediat̄ ad videndū xp̄m incarnatum ⁊ ſequantur ⁊ recipiant eū: ſed etiā vt videāt virginē matrē que coronauit ⁊ veſtiuit eū carne/⁊ i qua reclinauit xp̄s ꝓpt ei' humilitatē ⁊ charitatē. Idō monet vt eā imitent̄ ⁊c. Itē ꝑ hoc ferculū ⁊ lectulū quē Salomō fecit ex lignis Libani intelligit̄ etiā eccleſia xp̄i toto orbe diffuſa: quā xp̄s ex duobus lignis Libani.ſ. ex duob' ppl'is adunauit: ⁊ myrrha ⁊ vnguēdo odorifero ſue paſſionis perlixit. In qua fecit ſeptem colūnas argēteas in die pentecoſtes: qb' tota eccl'ia ſuſtētat̄. ⁊ in ea reclinat̄ ꝑ hūilitatē: ⁊ eā media charitate cōſtrauit. Et aſcenſum purpureū ſeptē eccl'iaſticorū ſacramētoꝝ ordinauit. q̄ q̄dē ſeptē eccl'iaſtica ſacra dicunt̄ purpurea: eo ꝙ ſanguine xp̄i ſunt purpurata cuius paſſiōe habēt
totam virtutem ⁊ merita. Tota ergo eccl'ia xp̄i dici- f
tur lectulus ⁊ ferculum ⁊ tabernaculum: quod ſibi g
Chriſtus fabricauit ⁊ ornauit et decorauit. Et hec dicta ſint de quarto Cantico.

¶ Incipit Quintum Canticum.

QUam pulchra es amica mea:
Quam pulchra es.
Oculi tui columbarum.
Abſq; eo quod intrinſec' latet.
Capilli tui ſicut greges caprarum.
Que aſcendunt de monte Galaad.
Dentes tui ſicut greges tonſatum:

Qui aſcenderunt de lauacro.
Omnes gemellis fetibus:
Et ſterillis non eſt inter eas.
Sicut vitta coccinea labia tua.
Et eloquium tuum dulce.
Sicut fragmen mali punici:
Ita et gene tue.
Abſq; eo quod intrinſecus latet.
Sicut turris Dauid collum tuum:
Que edificata eſt cum propugnaculis.
Mille clypei pendent ex ea:
Omnis armatura fortium.
Duo vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capree.
Qui paſcuntur in lilijs:
Donec aſpiret dies ꝛ inclinent̄ vmbre.

Quam pulchra es ꝛc.

¶ Hoc eſt quintū cāticū: in quo Salomon cātat patrimoniū ꝛ dotē ipſi⁹ eccleſie ſpōſe xp̄i: q̄ xp̄s dotauit eccleſiā ſpōſam ſuā. Vñ poſtq̄ in ſupiori q̄rto cātico cātauit Salomon pulchritudinē xp̄i ſpōſi eccleſie: iā in hoc q̄nto cantico cātat pulchritudinem eccleſie ſponſe eius put p̄uidit in ſpū p ꝓphetiam Balaā. Numeri. xxiiij. Ex qua quidē ꝓphetia aſſūpſit Salomō ꝓpoſitionē ꝛ parabolā ad faciendum iſtud quintū cāticū. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notādū: q̄ duo fuerūt q̄ p̄uiderūt ornatū ꝛ ꝓſperitatem eccleſie xp̄i per ornatū ꝛ ꝓſperitatē illi⁹ pp̄li peregrināt̄is p deſertū cū arca. Quoꝝ p̄m⁹ fuit Balaā: ſecūdus Moyſes. Iō ambo bn̄dixerūt illum pp̄lm in figura ꝛ pſona eccleſie xp̄i vnde legitur Numeri xxiij. ꝛ. xxiiij. q̄ videns Balac rex Moabitarū multitudinē pp̄li Iſrl' venientē ad terrā ſuā: fecit venire Balaā hariolū ꝛ magum ad maledicēdū illū populū. Sed cū Balaā immolaſſet ſeptē vitulos et ſeptē arietes in monte Phagor: facta fuit ipſi reuelatio a dn̄o de toto diſcurſu ꝛ proſperitate illius pp̄li vſq; ad xp̄m ex illo pp̄lo naſciturū. Vñ p ꝓſperitatē ꝛ ordinē illius exercitus cū arca peregrinantis per deſertū/ p̄uidit futurā ꝓſperitatē ꝛ ornatum et pulchritudinē ſpūalē eccleſie xp̄i: ꝛ ei⁹ victorias et triūphos ꝛ vniuerſale regnū xp̄i. Iō in perſona et figura xp̄i benedixit illum populū ꝛ exercitum dicens. Quā pulchra tabernacula Iacob: et tentoria tua Iſrael: vt valles nemoroſe: vt horti iuxta fluuios irrigui: vt tabernacula que fixit dn̄s: q̄ſi cedri prope aquas. Fluet aqua de ſitula ei⁹. Semen eius erit in aquas multas. Item infra ſubdit. Orietur ſtella ex Iacob: ꝛ conſurget virga de Iſrael: et percutiet duces Moab: vaſtabitq; oēs filios Seth: et erit Idumea poſſeſſio eius. Hereditas Seir cedet inimicis ſuis. Iſrael vero fortiter aget. De Iacob erit qui dominet̄/ ꝛ perdat reliquias ciuitatis ꝛc. In quibus verbis Balaā predixit totū diſcurſū et proſperitatē illius pp̄li ꝛ futurū regnū xp̄i ex illo populo naſciturū: prout ſibi a deo fuerat reuelatum in illo ſacrificio. Vnde per hoc q̄d dicit. Quā pulchra tabernacula ꝛc. p̄uenit qualiter ille populus debebat capere totā terrā Moab: et tranſire Iordanē: ꝛ capere totā terrā ꝓmiſſiōis ꝛc. Itē per hoc q̄d ait. Videbo illū ſ; nō modo. Intuebor illū ſed nō prope. Orietur ſtella ex Iacob ꝛc. p̄dixit ꝓphetice ortū xp̄i ex illo pp̄lo ſm̄ carnē: ꝛ p̄dixit eius regnum vl'r ꝛ triumphos ꝛ victorias eius futuras de populo Iudaico ꝛ gētili. ꝛ oīa iſta p̄notauit Balaā in illa benedictiōe. ¶ Sed tunc inſurgit grāde dubiū: nonne quō potuit Balaā tam grande myſterium videre ex diuina reuelatiōe: cū ipſe eſſet hariol⁹ et magus ꝛ necromāticus: ꝛ ſacrificaret demonibus? Ad hoc reſpondetur: q̄ licet Balaā eſſet magus: tn̄ in illo ſacrificio non ſacrificauit demonib⁹/ ſed deo Iſrael. Vnde mos ꝛ conſuetudo erat apud magos ꝛ ſacerdotes gentiliū quando erant in terra aliena ſacrificare dijs indigenis ꝛ illi⁹ patrie: vt patet per totū Virgiliū. Et ſic legit̄: q̄ multi gentiles inuocabant deū Iſrael in aliqua neceſſitate. Vñ legitur Ione. j. q̄ cū naute laborarēt in periculo tempeſtatis/ acceſſit gubernator ad Ionam dicens. Surge ꝛ inuoca deū tuū ſi forte recogitet deus de nobis ne pereamus ꝛc. Itē nabuchodonoſor expertus mirabilia q̄ fecerat deus Iſrael in eo/ inuocauit ipſum: ꝛ confeſſus eſt ip̄m eſſe ſuper oēs deos. Item Cyr⁹ multa donaria dedit ipſi zorobabel ꝛ Eſdre pro fabrica tēpli: vt ille pp̄ls oraret deū Iſrael ꝓ eo in illo tēplo ꝛc. Ita ergo pariter audiēs Balaā mirabilia que fecerat deus Iſrael in Egypto ꝛ in mari rubro ꝛ in toto deſerto pro illo pp̄lo ſuo: ꝛ inde eſt q̄d volens prius ſcire voluntatē dei Iſrael anteq̄ malediceret/ ideo ſacrificauit deo Iſrael illos ſeptem vitulos ꝛ arietes. Sed audita voluntate dn̄i et reuelata ſibi ꝓſperitate ꝛ diſcurſu illius pp̄li: ꝛ q̄ñ erat figura regni xp̄i ex illo populo naſcituri: ideo aſſumpta parabola dixit. Quā pulchra es ꝛc. Ex q̄bus p;

2 q̄ſtio.

Rñſio.

q̄ Balaā nō ſacrificauit demonijs: nec q̄ſiuit ab eis reſponſum in illo ſacrificio: ſed deo Iſrl': ꝛ ſic a dn̄o deo Iſrl' habuit reuelationē de xp̄o futuro: ꝛ de proſperitate eccleſie: et ſic ex parte dei benedixit xp̄m ꝛ eccleſiā in illo populo aſſumpta parabola: et iō dixit Balaā ad Balac. Nō potero preterire ſermonē dn̄i dei mei: vt vel boni vel mali q̄d ꝓferam ex corde meo. Sed quicquid dn̄s dixerit hoc proferā ꝛc. Et ponit̄ ibi nomen dn̄i tetragrāmaton: q̄d ſoli deo vero conuenit. Ex quo patet quod verus deus eſt ille qui reuelauit ipſi Balaā futuram regnū xp̄i ꝛ eccleſie. Itē hoc idē patet Deuterono. xxiij. q̄n ait Moyſes ad pp̄lm. Et q2 cōduxerūt contra te Balaā Beor de Meſopotamia Syrie: vt malediceret tibi: et noluit dn̄s deus tuus audire Balaā: vertitq; maledictionē eius in benedictionem tuā: eo q̄ diligeret te ꝛc. Ex quib⁹ p; q̄ Balaā conſuluit dn̄m deū Iſrael in illo ſacrificio an malediceret illi pp̄lo. Sed quia deus reuelauit ei proſperitatem ꝛ diſcurſum illius pp̄li vſq; ad Chriſtum: ꝛ exinde reuelauit ipſi vniuerſale regnum Chriſti et proſperitatem ꝛ pulchritudinem eccleſie: ideo prophetice benedixit illum exercitum: dicens Quam pulchra tabernacula Iacob ꝛc. Sed Salomō multo perfectius et clarius per eandem benedictionē ꝛ verba ipſius Balaam preuidit in ſpiritu totā proſperitatem/ ꝛ pulchritudinem/ et ornatum eccleſie Chriſti in bonis ſpūalib⁹. Et ideo fecit iſtud quintū canticū aſſumendo parabolā primo ex benedictiōe Balaā factam in monte Phagor. Secundo ex

benedictione Moyſi facta in monte Abarim anteq̄ moreret̄: eo q̄ vtraq; bn̄dictio fuit figura benedictionis ꝛ ꝓſperitatis ꝛ dotationis eccleſie xp̄i. Et ideo Salomon p̄mo cantat decorē ꝛ dotationē eccleſie ſponſe xp̄i ſumēdo parabolam ex bn̄dictione ipſi⁹ Balaā. Secūdo ex benedictione ipſius Moyſi. ſcd̄m ibi. Vadā ad montem myrrhe/ ꝛ hoc facit ſub metaphora pulchre mulieris decēter ornate ꝛ dotate. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū: q̄ quatuor ſunt q̄ reddunt mulierē pulchrā ꝛ amabilem ſponſo. Primo pulchritudo corporis: q̄ conſiſtit in optima diſpoſitione membroꝝ. Scd̄o ſuauitas eloquentie ꝛ facundie. Tertio decentia apparatus et ornatus/ que conſiſtit in decentia veſtium ꝛ moniliū. Quarto in ſuauitate ꝛ redolentia odoramentorū aromaticorum. Iſta ergo quatuor ſupradicta reddunt mulierē pulchrā ꝛ amabilē ꝛ ſpōſo deſiderabilē. Sed iterū eſt aduertēdum: q̄ licet ſponſus mūdanus poſſit dotare ꝛ ditare ſponſam ſuā i duobus vltimis. ſ. in copia ornamentoꝝ/ ꝛ copia odoramentorū: eo q̄ ſunt bona fortune: tn̄ non pōt eā dotare in duob⁹ primis. ſ. in pulchritudine corporis: ꝛ ſuauitate eloquentie: eo q̄ ſunt bona nature. S; Chriſtus ſponſus ſpiritualis eccl'ie in oīb⁹ quatuor ſupradictis dotauit ꝛ ditauit ꝛ decorauit eccleſiā ſponſam ſuam: eo q̄ ipſam regenerauit: ꝛ ex ſuo latere peperit. ꝛ ſic non ſolum ip̄am ornauit veſtibus ſpiritualibus: ſ; etiā per ſingula mēbra diſpoſuit ꝛ regenerauit. ꝛ iō Salomon introducit Chriſtum in hoc cantico alloquentē ꝛ decorantē ꝛ dotantem eccleſiam ſponſam ſuā/ cōmēdādo eam de quatuor bonis ſupradictis. Sed quia deū aliquē cōmendare nil aliud eſt niſi ipſum cōmendatū ꝛ bonū facere: q2 dicere dei eſt facere: iō Chriſtus cōmendādo eccleſiā ſuam dotat ꝛ ditat ꝛ pulchrificat et ornat eam in bonis ſupradictis. Duo ergo facit Chriſtus principaliter in hoc cantico. Nam primo cōmēdando eccleſiā ſponſam ſuā dotat ꝛ beatificat ip̄am in duobus primis. ſ. in pulchritudine corporis: q̄ conſiſtit in optima ꝛ decenti diſpoſitione mēbroꝝ/ ꝛ in ſuauitate eloquentie. Scd̄o dotat eā in duob⁹ vltimis. ſ. in ornatu veſtium ꝛ monilium/ ꝛ in ſuauitate odoramētoꝝ. Scd̄a pars incipit ibi. Vadā ad mōtem myrrhe. ¶ Quantū ergo ad primū eſt aduertēdum ſcd̄m ap̄lm. j. ad Corin. xij. ꝛ ad Ephe. iiij. q̄ ſicut vnus hō naturalis cōſtat ex diuerſitate mēbrorū officialium ſub vno capite/ a quo totum corpus recipit oēm ſenſum et motū per ſpūs animales: ita pariter vniuerſa xp̄iana religio ſiue tota eccl'ia cōſtat ex diuerſitate ſtatuū ꝛ cōditionū oīm fidelium ſub vno capite xp̄o/ a quo recipit oēm virtutē ꝛ vitam ꝛ operationem ſpūalem. Vñ ſicut caput naturale influit in totū corpus ꝛ vniuerſa membra ſenſum ꝛ motū ad oēs opationes naturales: ꝛ dirigit ꝛ regit totum corpus ſimul: ꝛ particulariter omnia membra: ita pariter Chriſtus influit ſuā virtutem in totum corpus eccleſiaſticū: ꝛ ſingulariter in oīa mēbra/ ad operandū ſpūaliter ꝛ meritorie. Et hoc intantū: q̄ ſicut mēbrū hoīs naturalis nihil poſſet facere nec operari ſine capite ꝛ virtute eius: ita pariter eccleſia ꝛ quodlibet ei⁹ membrū nullā operationē ſpūalem pōt exercere ſine Chriſto: a quo habet oēm ſpiritualem virtutē: intantū q̄ nemo pōt dicere Ieſu/ niſi in ſpū ſancto. i. niſi inſpiratus per Chriſtum. Item dicit rurſum ap̄ls ibidem: q̄d ſicut membra hominis naturalis ſunt adinuicē connexa ꝛ cōneceſſitata: ita q̄ vnūquodq; mēbrū officiale indiget opa ꝛ officio alterius ad perfectionem ſui officij ꝛ operationis. nā man⁹ indiget officio pedum: et pedes officio manuū ꝛ pedes ꝛ manus officio ventris: ꝛ ſic de ſingulis: ſed totū corpus indiget officio oculorum ꝛ aurium ꝛ totius capitis: et tamen vnūquodq; iſtorū mēbrorum habet ſuū officium propriū: que quidē mēbra viuificant̄ in vno corpore ſub vno capite: ex quibus omnibus reſultat vn⁹ homo naturalis: ita pariter Chriſt⁹ caput eccleſie taliter diſpoſuit eccleſiam ſuam in diuerſitate membrorum: quia alios fecit ap̄los/ alios prophetas: alios euangeliſtas/ alios doctores/ alios virgines/ alios cōtinentes/ alios cōiugatos/ alios prelatos et ep̄os/ alios p̄ſbyteros/ alios diaconos ꝛc. ꝛ ſic vnus xp̄s verus operatur omnia in omnibus iſtis/ ꝛ per omnes iſtos tanq̄ per ſua membra myſtica. Et ſic apoſtoli dicuntur chriſti inquātum Chriſtus per ipſos peragrauit totum orbē ad predicandum euangelium. Et dicuntur oēs etiam lingua Chriſti/ inquātum per ipſos predicauit: vt patebit. vnde Chriſtus erat ille qui loquebatur in ore apoſtolorū: ꝛ qui dabat eis os ad loquēdum: ꝛ oculos ad videndum: ꝛ intellectū ad intelligendas ſacras ſcripturas. prout dixit eis Mat. x. Dum ſteteritis ante reges ꝛ preſides nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos iſtis qui loquimini: ſed ſpūs patris veſtri qui loquitur in vobis ꝛc. Ex quibus omnibus concludit ap̄ls: q̄ ſicut oīa mēbra corporis naturalis nō ſunt vnū mēbrum ſ; multa ſeinuicem adiuuantia: nec eundē actum habentia ſed plures ſe coexigentes: ſed omnia ſunt vnum corpus: ita nos ſumus adinuicem membra. Et ita tota eccleſia conſtans ex diuerſitate mēbrorum ꝛ diuerſorum ſtatuum ꝛ officiorum eſt vnus Chriſtus myſticus: eo q̄d viuificatur ꝛ regitur ab vno capite Chriſto: ꝛ quia vnus Chriſtus verus eſt qui operatur omnia in omnibus mēbris eius. Vnde ſicut ſol per ſuū influxum ꝛ virtutē operatur in omnibus iſtis inferioribus/ ita Chriſtus in oībus membris eccleſie. et ſic iſta eccleſia ſortitur diuerſa nomina ſub Chriſto. Vnde inquantum recipit omnem virtutem a Chriſto: ꝛ Chriſtus operatur et exercet virtutes ſuas in ea/ et per eam: dicitur corpus Chriſti: ꝛ et quilibet ſtatus et quilibet fidelis dicitur mēbrum Chriſti: ꝛ oēs ſimul dicunt̄ membra Chriſti. Sed inquantum tota eccleſia exiuit d̄ latere Chriſti ſicut Eua ex Adam: ꝛ ſumus os ex oſſib⁹ xp̄i: ꝛ et caro ex carne eius: vt inq̄t ap̄ls ad Ephe. v. ꝛ maxime quia Chriſt⁹ quotidie regenerat filios/ et multiplicat prolem ſpiritualem ex eccleſia p baptiſmum: ꝛ et eccleſia nutrit eos per eccleſiaſtica ſacramenta: ideo dicit̄. vxor Chriſti. Vnde dicit apoſtolus ibidem: q̄ Chriſtus valde diligit eccleſiam ſuam tanq̄ vxorem: quia eſt os ex oſſib⁹ eius/ ꝛ caro ex carne eius: ſicut Eua ex Adā. Nam illud q̄d d̄r Gen. ij. Hoc nunc os ex oſſibus meis ꝛ caro ex carne mea. propter hoc dimittet homo patrem ꝛ matrem et adherebit vxori: ꝛ erunt duo in carne vna ꝛc. licet fuerit carnaliter cōpletum in Eua: tamen fuit magnū ſacramētum q̄d poſtea fuit ſpiritualiter cōpletū in xp̄o et eccleſia. Quia ex latere chriſti exiuit ſanguis et aqua: vnde habent efficaciam

Quatuor ſunt q̄ reddūt mulierē pulchrā et amabilē ſponſo.

✠

Eccl'ia ſortit̄ diuerſa nomina.

et virtutē oīa ſacramenta eccleſiaſtica: p que rege
nerantur fideles et nutriuntur continue: et multi
plicata eſt tota eccleſia. Et ſic tota eccl'ia dicit' os
ex oſſibus Chriſti quantum ad firmos et pfectos fi
deles: et dicit' caro ex carne xp̄i quātū ad infirmos
et imbecilles. Sed ſatius dicit' os ex oſſibus quan
tum ad fidē articulorū: et caro ex carne quo ad gra
tiam ſacramentorū. Naz tā fides articulorū ꝙ gra
tia ſacramentorū exiuit ex latere Chriſti: qū exiuit
ſanguis et aqua: vt ait Joannes in ſua Canonica
pri. capi. v. dicens. Tres ſunt q̄ teſtimonium dant in
terra: ſpūs aqua: et ſanguis. Jſta eīn tria prebue
runt nobis teſtimoniū fidei: ꝙ chriſtus erat verus
homo: et fuit vere paſſus et mortuus p eccl'ia ſua
ſpōſa. ⁋ Jtē ibidē in cruce xp̄s dimiſit patrē quā
tū ad apparentiam: q: quaſi derelictus a patre vo
luit pati et mori. et dimiſit matrē cōmendatā diſci
pulo: et ideo nō appellauit matrē ſed mulierē: no
tificando ꝙ nō erat ibi nec patiebat' in cruce tanꝗ
filius naturalis Marie et tanꝗ homo particula
ris: ſed tanꝗ ſpōſus eccl'ie et redēptor vniuerſalis.
Et ſic dicit ap'ls et Aug. ꝙ chriſtus ibi reliquit pa
trem et matrē: et adheſit eccl'ie vxori ſue: quā ex ſuo
latere edidit. Et ſic facti ſunt duo i carne vna qua
dam myſtica et ſecramentali et in diſſolubili vnio
ne. Ex qua vxore Xp̄s continue regenerat et multi
plicat et nutrit et ſanat prolē ſuā p eccl'iaſtica ſacra
menta. Et iſto modo eccl'ia dicit' vxor xp̄i valde di
lecta ſcd'm apoſtolū et Aug. Tertio aūt modo tota
religio xp̄iana ſiue eccl'ia dicit' ſponſa xp̄i dilecta.
Et hoc dupliciter. Primo inquātū xp̄s eā ſibi in ba
ptiſmo deſpōſauit: et ipſa ſibi integram et inconcuſ
ſam fidē pmiſit. Scdo inquātū xp̄s eam ditauit et
varietate ornamentorū ſpūalium decorauit. Vñ d
primo dicit ap'ls. ſcd'e ad corin. xj. Deſpondi enim
vos vni viro virginez caſtā exhibere Xp̄o. De ſcdo
aūt dicit'. pſal. xliiij. Aſtitit regina a dextris tuis in
veſtitu deaurato circundata varietate. Jtem pſal.
lxvij. Rex virtutuz dilecti dilecti: et ſpeciei domus
eius diuidere ſpolia ꝛc. Jtē Eſai. lxj. Gaudens gau
debo in dn̄o: et exultabit aīa mea in deo meo: q: in
duit me veſtimentis ſalutis: et indumento iuſtitie
circūdedit me quaſi ſpōſam decorauit me corona:
et quaſi ſponſam ornatā monilib'. ⁋ Ex oībus ſu
pradictis p3 qualiter eccl'ia inter cetera ſortitur
iſta tria noīa. q: dicit' corpus xp̄i inquantū eſt ꝯſti
tuta et pulchra et bñ diſpoſita varietate mēbroruz
officialiū. Scdo prout pceſſit ex latere xp̄i: et chri
ſtus cōtinue ex ea regenerat prolē: dicit' vxor xp̄i: et
ſed dicit' ſpōſa inquantū Chriſt' ipſam ſumme dili
git: et eā magnis ornamētis decorauit et ditauit. Oīa
q̄ ſupradicta p̄uidens Salomō in ſpū maxime cō
tēplādo pſalmuz. xliiij. et. lxvij. et ceteros pſalmos
Dauid patris ſui: cōfecit hoc canticum quintū: et
cetera ſequentia: in q̄bus dotat et cōmēdat eccle
ſiam ſponſam ſuam in pulchritudine et optima di
ſpoſitione membrorū. et in pulchritudine et varie
tate ornatus: et pfuſione odoramentorū. ⁋ Jterū
eſt aduertendum: ꝙ Chriſtus ſicut ſucceſſiue orna
uit et decorauit eccleſiam ſponſam ſuā ſecundum
diuerſos ſtatus et gradus: ita pariter ſucceſſiue
commendat eam in reſiduo huius libri ſecundum
diuerſos ſtatus et gradus. Jdeo in hoc quinto can
tico commendat eam pro ſtatu apoſtolorum et di
ſcipulorum ante paſſionem ſuaz. In octauo autem
cantico cōmendat eam pro ſtatu apoſtolorū et oīm
fidelium immediate poſt reſurrectionem. Jn nono
autē cōmendat eam pro ſtatu pugne martyrum et
religioſoꝝ et doctorū: Jn vltimo autem cōmendat
eam pro ſtatu proſperitatis et pacis poſt cōuerſio
nem Cōſtantini. Jtē rurſus eſt aduertendū: ꝙ xp̄s
bis ornauit eccleſiaz ſuam. Primo in principio ſue
oſtēſionis quādo elegit ſigillatim oēs apoſtolos et
diſcipulos: et miſit eos ad predicādum. Secundo
immediate ante paſſionem quando inſtituit ſacra
mentum euchariſtie: et dedit apoſtolis poteſtatem
conficiendi illud ſacramentum. Et ideo duo facit
Salomon in hoc cantico. Nam primo introducit
xp̄m decorantem eccleſiam ſuam in principio ſue
oſtenſionis Secūdo introducit eundem xp̄m ornā
tem eandem eccleſiā ſuā immediate ante paſſionē
ſuā. ibi. Vadam ad mōtē. Quantuz ad primum eſt
aduertendū: ꝙ Chriſtus non ſolū ornauit eccleſiaz
ſuam: ſed eam primo formauit eam: et parturiuit:
et produxit eam de latere ſuo: et regenerauit per ba
ptiſmum: et diſpoſuit et diſtinxit eā in varietate mē
brorū: quando in principio elegit apoſtolos et diſci
pulos et baptizauit eos. Et tunc ornauit eam et de
corauit quando tradidit poteſtatem diſcipulis: et
miſit eos ad baptizandum: vt patet Matth. x. et
Luce. ix. et. x. Tunc enim Chriſtus dedit eccleſie ſue
in apoſtolis et diſcipulis oculos: et capillos: et den
tes: et labia: et collum: et vbera et cetera membra:
Hoc ergo preuidens Salomon memorat in hac
parte octo membra ſponſe chriſti. ⁋ Et introduxit
chriſtum cōmendantem eccleſiam ſponſam ſuam B
in optima diſpoſitione iſtorum octo membrorum:
que ſunt iſta: ſcilicet oſculi / capilli / dentes / labia /
eloquium: gene / collū / vbera / per que quidem mē
bra intelligit octo ſtat' / ſiue officia eccleſie. Unde
per oculos intelligit apoſtolos et prelatos eccl'ie:
quibus Chriſtus reuelauit ſecreta ſua: per quos
quidem apoſtolos eccleſia videt myſteria ſacre
ſcripture tanꝗ per oculos. Et per capillos intelli
git populos. Nam ſicut cappilli deſcendunt et pro
cedunt et dependent a capite et multiplicant' in ma
gnum numerū: ita populi fideles deſcendunt et de
pendent a chriſto capite eccleſie: et multiplicantur
in magnum numerum per regenerationem baptiſ
malem. Jtem per dentes intelligit eoſdem apoſto
los et prelatos et doctores et predicatores eccleſie
per quos eccleſia maſticat / et ruminat / et digerit in
telligentiam ſacre ſcripture tanꝗ cibos ſpiritules
ipſius anime. Jtem per labia intelligit primo eoſ
dem apoſtolos et doctores qui predicarunt et pre
dicant populis doctrinam euangelicam. Et ex con
ſequenti intelligit populos fideles qui confitentur
fidem articulorum et veritatem euangelicam. Et
per eloquium dulce intelligitur ipſa veritas euan
gelica quam apoſtoli predicarunt: et prout ipſa
eccleſia catholica confitetur. Jtem etiam per elo
quium dulce intelliguntur officia eccleſiaſtica:
et orationes fidelium que fiunt in eccleſia. Jtem
per genas intelliguntur viri religioſi / et virgines
et continentes: in quibus conſiſtit honeſtas ec
cleſie. Jtem per collum intelliguntur prelati ec
cleſie: qui poſiti ſunt in turri eccleſie tanꝗ ſupra
turrim Dauid: ad ſpeculandum ne veniant inimi
ci eccleſie ad inuadendum eam: de quibus dici
tur Ezechielis tertio, et trigeſimo tertio. Fili homi
nis ſpeculatorē dedi te domui Jſrael. Jtem p duo
vbera eccl'ie ſimilia duobus gemellis capree intel
ligunt' duo teſtamenta. quorū lacte et doctrina nu
triunt' fideles. Et etiā p vnū vber intelligit' fides
articuloꝝ ſiue doctrina ſacre ſcripture. Et p alliud
intelligit' gratia ſacramentorū. q̄bus duob' vberi
bus tota chriſtiana religio fruit' et creſcit et nutrit'
in hac peregrinatione. Sub tali ergo diſpoſitione
membrorum decorauit et formauit Chriſt' eccl'iam
ſpōſam ſuam. Ipſe enim Chriſt' dedit oculos colū
binos ſponſe ſue: qū dixit apoſtolis. Eſtote pruden
tes ſicut ſerpentes. et ſimplices ſicut colūbe. Matt.
x. Jtē ipſe dedit ipſi copiā capillorū: qū dixit ibidē
Meſſis quidem multa operarij autem pauci. Et
Joan. iiij. qū dixit / Uidete regiones: q: albe ſunt
ad meſſem. Jtē tūc dedit Chriſtus dentes eccl'ie ad
ruminandū et ſuggerendū qū dixit Ueniet ſpūs ve
ritatis et docebit vos oēm veritatem: et ſuggeret
vobis oīa q̄ dixi vobis. Joā. xiiij. Jtem qū aperuit
eis ſenſum et intelligerent ſcripturas. Luce. xxiiij.
Jtem tunc dedit eis labia coccinea ad loquendum
eloquium dulce qū dixit eis Dum ſteteritis ante
reges et preſides nolite cogitare quomodo aut quid
loquimini: dabitur enī vobis in illa hora quid lo
quamini. Matt. x. Jtem tunc dedit Chriſtus eccle
ſie genas rubeas ad prebendū bona exēpla hone
ſtatis populo: qū dixit apoſtolis. Uos eſtis ſal ter
re ꝙ: ſi ſal euanuerit in quo ſalietur: et vos eſtis lux
mundi prebendo ſup. exemplū vite et doctrine. Jtez
tunc Chriſtus dedit eccl'ie collum et turrim fortitu
dinis ad tolerandos: et repellendos incurſus ini B
micorū. qū dixit Ecce ego mitto vos ſicut agnos in
medio luporum. Nolite timere eos qui occidūt cor
pus ꝛc. Jtem tunc Chriſtus dedit eccleſie duo vbe
ra ad lactandos fideles: quando dixit Petro. Pa
ſce oues meas. ꝛc. Joan. xxj. Et ſic p3 qualiter Chri
ſtus diſpoſuit et decorauit ſponſam eccleſiā varieta
te membrorum ſecundum exigentiam ſuam: et qua
liter reddidit ipſam pulchram et ſufficientem nec
deficientem in neceſſarijs. Et de hac pulchritudi
ne et ſufficientia et optima diſpoſitione cōmendat
eā Chriſtus in hoc quinto cantico / dicens. O ꝙ pul
chra es amica mea ſponſa. in diſpoſitione mēbro
rum ſupple. Et ꝙ pulchra es / in apparatu et orna
tu veſtimentorum et odoramentorum ſupple. Et
notanter dicit bis. ꝙ pulchra es. ſ. vt vnum refera
tur ad diſpoſitionem membrorum: et alterum ad
ornatum veſtimentorum et odoramentorum: vt pa
tebit. et ideo quo ad primum ſubdit oculi tui co
lumbarum. i. perſpicaces et penetrantes myſteria
ſacre ſcripture ſicut oculi columbarum. quaſi di
cat. Apoſtoli et prelati et doctores per quos vides
tanꝗ per oculos ſunt perſpicaces et penetrātes ſi
cut oculi columbarum: quia quecunq; audiui a pa
tre meo / nota feci eis. Et iſta ſcientia quā dedi eis
non eſt inflata et ſuperba et leonina: ſed humilis et
columbina / et nō dedi apoſtolis et doctoribus meis
oculos leonuz ſuperborum: ſed oculos ſimplicium
columbarum. Sed q: iſta ſimplicitas et humilitas
latebat in mente et conſcientia apoſtolorum: quia
ſcientia eorum erat non inflata: ſed cum interiori
humilitate et bona intentione et charitate: ideo ſub
dit. Abſq; eo qđ intrinſec' latet. quaſi dicat. Oculi
tui intellectuales ſunt ſubtiles et perſpicaces ſi
cut columbe: non cum tumore ſuperbie: ſed cūz hu
militate et charitate in conſcientia latente. et ideo
nolui eligere ad apoſtolatum philoſophos et im
peratores: ſed ſimplices et piſcatores: vt non per
philoſophos lucrarer piſcatores: ſed per piſcato
res lucrarer philoſophos et imperatores. Et infir
ma et abiecta et humilia huius mundi elegi: vt for
tia et ſuperba queq; confunderem et vincerem. De
inde cuz dicit. ⁋ Capilli tui ꝛc. cōparat capillos. i.
populos eccleſie ſponſe Chriſti gregibus caprarū
que generantur et multiplicātur in mōte Galaad.
ad cuius intellectum eſt notandū / ſicut dictum eſt
in expoſitione cātici Moyſi: et legit' numeri. xxxij. C
ꝙ in monte Galaad et in tota terra Baſan q̄ adia
cet iuxta montē Galaad / generātur et multiplican
tur magis greges caprarum ꝙ alibi: ſicut accidit
ꝙ vna regio aut terra eſt magis apta ad generatio
nem quorundam animalium ꝙ altera. Jta et illa
regio eſt apta et vberrima paſcuis pro animalibus
alendis et generandis. ideo petierunt eam filij Ru
ben in ſortem tanꝗ maiores: vt p3 Numeri. xxxij.
ideo ſponſus comparat capillos. i. populos eccl'ie
ſponſe ſue gregibus caprarum que aſcenderunt de
monte Galaad. Unde eſt aduertendum: ꝙ in he
breo ponitur vnum verbum quod ſignificat cale
fieri in generatione: vbi dicitur. Capilli tui ſicut
greges caprarum que caleſiunt de monte Galaad
quaſi dicat: populi tui ſunt multiplicati in magnū
numerum per totum orbem terrarum per regene
rationem baptiſmalem ſicut greges capraruz per
calorem coitus carnalis multiplicantur in monte
Galaad. et idem ſenſus eſt / Nam populus Chriſtia
nus aſcendit et multiplicatus eſt in magnū nume
rum per baptiſmum: ſicut capree aſcēderunt et cre
uerunt in magnum numerum in mōte Galaad per
generationem carnalem. Deinde cum dicit Dentes
tui ſicut greges tonſarum. comparat dentes hu
ius ſponſe qui ſunt apoſtoli et predicatores et euan
geliſte et doctores / gregibus ouium eiuſdem regio
nis. ⁋ Unde eſt aduertenduz: ꝙ q: illa regio eſt ca
lida: greges ouium balneantur et lauātur in aquis
illius planitie Baſan: et dum oues ſunt lote aſcen
dunt ad montez Galaad: et ceteros montes circum
adiacentes: et ſic fiunt albiſſime et pingues: et ſic taz
oues ꝙ capree ſunt valde generatiue: et ſic multi
plicant' prolem et generationem in magnum nume
rum: in tantuz ꝙ nulla eſt ſine prole. immo dicitur
ꝙ pariunt geminos fetus vltra conſuetudinem D
ouium et caprarum aliarum regionum. Et ideo in
duobus cōparat dentes eccleſie gregibus caprarū
et ouium illius regionis. Primo in albedine et mū
ditia. Secundo in fecunditate et vbertate prolis.
Dicit ergo. Dentes tui qui ſunt apoſtoli et euange
liſte et doctores et predicatores / ſunt albiſſimi et mū
di ſicut greges tonſarum. i. ouium: que aſcenderūt
de lauacro et balneo in eſtate in illa regione: et ſunt
fecunde in generatione intantum ꝙ omnes ſunt
fecunde duobus gemellis: quia quelibet earum
parit duos gemellos: et nulla eſt ſterilis ſine prole
inter illas. quaſi dicat: ꝙ ita fuerunt apoſtoli et euā
geliſte et doctores et predicatores in primitiua ec
cleſia. ſ. mundi et purificati per Chriſtū ex lauacro
baptiſmali: et ita fecundi per dona gratiarū: ꝙ nul
lus fuit ſterilis et ſine fructu inter eos: quia vnuſ
quiſq; eorū nō ſolum conuertit vnam prouinciam
per ſuam predicationem: ſed etiam duas et tres

A chriſt' bis ornauit eccl'iaz ſuam.

¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendū / quod ſicut in homine naturali ſunt dentes anteriores qui dicuntur inciſorij ad ſcindendum: et ſunt alij collaterales qui dicuntur molares ad molendum et terendum ⁊ ruminandum cibū materialē ita pariter eccleſia ſponſa Chriſti habuit dentes anteriores in principio. ſ. apoſtolos ⁊ euangeliſtas qui inciderūt nobis ſacram ſcripturam in quatuor euangelia et et epiſtolas et canonicas et actus apoſtolorum et apocalypſim. Sed poſtea dati ſunt eccleſie dentes poſteriores ⁊ molares / ſcilicet doctores / ⁊ predicatores: qui contriuerunt / ⁊ digeſſerunt / et gloſſarūt et declararunt / et ruminarunt nobis totam doctrinam euangelicam apoſtolicam: quam illi prius inciderant. Et ſic nullus illorum fuit ſterilis et ſine fructu: immo quilibet illorum talentum ſibi a chriſto traditum germinauit et omnes reuerſi ſunt ad Chriſtū: portantes manipulos ſuos: ſicut Chriſtus dixit eis. Ego miſi vos vt eatis ⁊ fructum afferatis ⁊c. Joan. xv. Sed quia ipſi apoſtoli et euangeliſte et doctores et predicatores ⁊ prelati non ſolū ſunt dentes eccleſie ad ſcindendas et ruminandas ſacras ſcripturas: ſed etiam ſunt labia ad loquēdū et predicandū doctrinam euangelicam et apoſtolicam populis fidelibus: ideo ſubdit. ¶ Sicut vitta coccinea labia tua: vnde labia apoſtolorū ⁊ euāgeliſtarum et omniū doctorū dicuntur coccinea: quia nunꝙ fuerunt ſine rubedine et ardore et igne charitatis: quia finis totius legis eſt charitas: et ſic omnes loquebantur cum rubedine charitatis: ideo dicuntur habere labia coccinea. Unde ſicut rubedo

F

cocci ſiue Alquermes decorat labia pulchre mulieris: ita rubedo charitatis decorat totam ſacraꝫ ſcripturam: nec poteſt eſſe aliquis bonus / nec eius opus meritorium / niſi fundetur et procedat a charitate: et tendat in charitatem. Et ideo eloquiū talium labiorum dicitur dulce: et generat dulcedinem in animo audientium cum fide et charitate attendentium: ⁊ quia tota ſacra ſcriptura procedit a talibus labijs / et inter talia labia verſatur / et ruminatur ideo dicit Dauid. pſal. cxviij. Quā dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo. Itē pſal. xviij. Deſiderabilia ſuper aurum et dulciora ſuper mel ⁊ fauum. Et hoc intendit innuere ſponſus: cum ait. Sicut vitta coccinea labia tua: et eloquium tuum dulce. Deinde cum dicit. Sicut fragmen mali punici: ita et gene tue / commendat ſponſam ſuā eccleſiam quo ad ſtatum religionis et honeſtatis / ſiue de religione ⁊ honeſtate qua debet nitere et pollere principaliter omniū prelatus ⁊ religioſus: ⁊ ex

B

Gene nuncie interioris itētionis ſunt

conſequenti omnis fidelis: que quidem religio et honeſtas maxime oſtenditur in genis ⁊ in erubeſcentia genarū. ¶ Ad cuius intellectu eſt notandū ꝙ gene ſunt ille partes vultus q̄ ſunt immediate ſub oculis: tenentes naſum in medio: et ſic ſunt partes anteriores et nude: quas partes natura pilis non cooperit ſicut ceteras partes capitis: nam natura cooperit verticem capitis capillis: ⁊ texit tempora ⁊ maxillas pilis barbe in viris: ⁊ tamen dimiſit ſolas genas nudas ſine pilis / vt per barbam oſtendatur fortitudo ⁊ grauitas et auctoritas in viro: ⁊ per genas circūquaꝗ ſiue ad latera cōtectas oſtendatur veritas et honeſtas in eo quo ad conuerſationem. Unde gene ſunt nuncie et quaſi ſpeculum cordis et interioris intentionis quo ad gaudium et letitiam et triſtitiam et timorem ⁊ audaciam ⁊ veritatē. Nam quando quis gaudet: in corde ridēdo oſtendit gaudium in genis: et quando triſtatur demiſſis genis incipit flere: ⁊ ſic oſtendit in genis dolorem cordis: et quando timet mortem illico gene hominis palleſcunt: eo ꝙ ſanguis fugit ad tegendum et ſubueniendum cordi: ſed ſi timet infamiam tunc gene erubeſcunt quodam leui rubore: eo ꝙ ſanguis exit ad ſuperficiem genarum volēs quaſi eas cooperire: ne ledant aliqua infamia. Item quādo quis nil timet ⁊ loquitur veritatem / tunc loquitur vultu cereno non mutato: cuius oppoſitum facit quando loquitur mendacium: ⁊ ſic patet qualiter gene ſunt ſpeculum honeſtatis ⁊ veritatis totius hominis: et ideo natura reliquit eas nudas: ſed circuntexit eas pilis capitis ⁊ barbe in viris. Sed quia femine non habent barbā: ideo nutriūt comam ⁊ crines capitis / vt poſſint tegere tempora ⁊ maxillas ad circuntegendas genas. Et poſtꝙ ſunt nupte: conſuetudo ⁊ natura docet ꝙ velent ⁊ tegāt caput ⁊ collū ⁊ maxillas artificialiter cum pannis lineis / aut ſericis: vt ſolus vultus / ſcꝫ oculi ⁊ gene ⁊ os maneat nudus ad exercenda officia eorum: puta: oculi ad videndum: ⁊ os ad loquendū ⁊ guſtandū: ⁊ nares ad odorandū: et gene vt ſint ſpeculum ſupradictorū: ſcilicet veritatis ⁊ honeſtatis. Et ideo dicit Salomon in perſona Chriſti in hac parte: ꝙ ſicut iſta ſponſa Chriſti habet oculos qui ſunt apoſtoli: et prelati et doctores: ita ſimiliter habet genas: qui eſt prelatorum ſtatus et religioſorū in quibus tanquam in ſpeculo oſtenditur veritas ⁊ honeſtas chriſtiane religionis: et debent eſſe ſpeculum religionis ⁊ honeſtatis et veritatis: in vita ⁊ doctrina: vt exemplo et doctrina eorū ceteri moueantur ad credendum ⁊ bene operandum: de quibus dicit Chriſtus Matthei. v. Uos eſtis ſal terre et vos eſtis lux mundi ⁊c. Et ideo iuecomparat ſtatum prelatorum et religioſorum et totius Chriſtiane religionis ad fragmen mali punici ſiue granati per medium ſecti. Primo quia continet multa grana ſub quodam ordine congregata ⁊ ſituata. Secūdo quia omnia illa grana ſunt vndiꝗ vna pelle cōtecta preter illā partē mediam. Tertio quia illa grana oſtendunt faciem rubeā. Quarto quia talia ſunt intrinſecus ſicut extrinſecus quo ad ruborē ⁊ ſaporem: quia talia ſunt illa que latent ſicut illa que apparent in ſuperficie fragminis. Talis ergo erat illa ſponſa Chriſti / ſcꝫ eccleſia apoſtolorum in principio: ⁊ talis debet eſſe omnis prelatus et quelibet religio. Nam primo tota illa multitudo erat ſub vno paſtore Chriſto ordinata: et poſtea ſub petro. Secundo omniū erat anima vna et cor vnum in deo: vt patet in actibus apoſtolorum. Item tertio quia omnes rubebant et feruebant rubore: et igne charitatis. Quarto quia quales erant in vultu ⁊ ore exterius: tales erant interius in corde ⁊ ecōuerſo: et ideo ibant gaudentes a conſpectu concilij / quoniā digni habiti ſunt pro nomine Jeſu cōtumeliā pati: non timentes minas principum: dicentes. Magis oportet obedire deo quā hominibus: Actuū. v. Et ſic p̄lati ⁊ religioſi debēt eſſe ſicut fragmē mali granati. ſ. viuere ſub vna communitate ⁊ ordinata religione: et oſtendere honeſtatem in facie / et veritatem in ore: ad exemplum aliorum. Et debent rubere non ſolum rubore charitatis non

ficte: ſed etiaꝫ rubore erubeſcentie ⁊ verecundie in facie: id eſt debent cauere ⁊ erubeſcere peccare: ne oculos diuine maieſtatis offendant: ⁊ ne proximis ⁊ inferioribus exemplū peccandi ⁊ ſcandalum prebeant: eo ꝙ ſunt poſiti tanꝙ ſpeculum ⁊ lumen ſuper candelabrum: quibus dixit Chriſtus Sic luceat lux veſtra corā hominibus: vt videant opa veſtra bona: ⁊ glorificent patrem veſtrum qui in celis eſt. Matthei quinto. Et ſic etiā non ſolum prelatus et religioſus: ſed etiā quilibet chriſtianus debet erubeſcere peccare non ſolum ne offendant deum: ſed etiam proximum: ipſum ſcandalizando. Quod maxime eſt in prelatis ⁊ religioſis ⁊ eccleſiaſticis attēdendum Ideo dicit Augu. in ſermone de communi vita clericorum: Bona opera ſunt faciēda propter nos ⁊ conſcientiam noſtram: ſed bona fama ſeruanda eſt propter vos ⁊ exemplū veſtrum. Et ſic patet qualiter ſtatus prelatorum ⁊ religioſorum ſunt gene eccleſie ſponſe Chriſti: ⁊ qualiter ſunt ſicut fragmē mali punici. Et ideo Chriſtus volens cōmendare ſponſam ſuam eccleſiam quo ad religionem ⁊ honeſtatem: que maxime viguit in apoſtolis ⁊ doctoribus ⁊ martyribus ⁊ ſacerdotibus in primitiua eccl'ia: dicit. O ſponſa ſicut fragmen mali punici eſt bene ordinatum ⁊ rubicundum / ⁊ ita gene tue. ſcilicet apoſtoli ⁊ euangeliſte / prelati ⁊ religioſi: et omnes chriſtiani ſunt rubicundi rubore charitatis ⁊ erubeſcentie ⁊ honeſtatis ⁊ veritatis Sed quia talis honeſtas non eſt ficta nec palliata: ſed vera ⁊ intrinſeca: ⁊ talis in corde: qualis in facie: ideo ſubdit. Abſꝗ eo quod intrinſecus latet. ſ. vltra rectam intentionem ⁊ affectum charitatis latentem in corde. Deinde cum dicit. Sicut turris Dauid collum tuum ⁊c. comparat ſtatum prelatorum et apoſtolorum ⁊ doctorum ipſi turri Dauid. Ad cuius intellectum eſt notandum: vt legit. ij. Regum: ꝙ Dauid edificauit turrim altiſſimam in monte Sion: vt eſſet ſpecula ad preuidendum delonge inimicos venientes contra ciuitatem Hieruſalem: ⁊ muniuit ipſam copia armorum ⁊ propugnaculorum in defenſionem ciuitatis: ⁊ vt oēs cōfugerent ad eam ⁊ ſaluarentur tēpore neceſſitatis ⁊ belli. Per quam quidem turrim figurabatur ſtatus apoſtolorum ⁊ prelatorum ⁊ doctorum ⁊ predicatorum / qui ſunt poſiti altiores in gradu dignitatis ⁊ ſcientie tanꝙ ſpeculatores ad preuidendos inimicos eccleſie. ſ. infideles ⁊ hereticos. Et ideo armauit eos Chriſtus armis ⁊ propugnaculis ſpiritualibus que ſunt arma virtutum ⁊ dona ſpiritus ſancti: ad repellendos incurſus infidelium ⁊ hereticorū. ⁊ ideo dicuntur collum eccleſie: nā ſicut collum eſt altior pars corporis ſub capite: per quod deſcendunt oēs vires capitis: ⁊ ſenſus: ⁊ motus a capite ad oīa membra inferiora: ita ſunt apoſtoli ⁊ prelati altiores immediate ſub capite Chriſto: per quos deſcendit omnis poteſtas ⁊ vires ſpirituales a Chriſto capite in cetera membra corporis eccleſiaſtici ⁊ myſtici. Item ſicut ſpeculator erigit collum ad videndum delonge ⁊ ſpeculandum inimicos ⁊ res longinquas ita pariter eccleſia tanꝙ erigens collum per prelatos ⁊ predicatores p̄uidet vt caueat mala futura. Item ſicut caput in quo ſunt oculi / ponitur ſupra collum vt preuideat longe: ita oculi eccleſie ſunt ſupra prelatos et predicatores ad preuidendum mala futura: et precauendum nociua. Et ſic patet qualiter prelati ⁊ doctores ⁊ predicatores ſunt collum eccleſie / altiores in ſcientia ⁊ dignitate ⁊ poteſtate ſimiles turri Dauid ad preuidendas ⁊ precauendas inſidias ⁊ incurſus inimicorum ⁊ infidelium ⁊ hereticorum. De quibus dicitur Ezec. xxx. Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael. ⁊ ideo dicit Chriſtus. O ſponſa collum tuum eſt altiſſimum ⁊ fortiſſimū in eminentia dignitatis ⁊ ſcientie ⁊ ſapiētie ⁊ poteſtatis: ⁊ munitiſſimū ſicut turris Dauid in armis ſpiritualibus virtutum et donorum que quidem turris eſt edificata in propugnaculis ad propugnandum contra inimicos: ⁊ oīs armatura huius turris eccl'ie eſt armatura non debilium: ſed fortiū: quia armatura eccl'ie nō timet eos qui ſolum occidunt corpus ſed tantū timet dnm qui pōt animā occidere ⁊ mittere in gehennā: ideo apoſtoli ⁊ martyres nō timebant reges ⁊ preſides mūdi: nec verbera carnificū / eo ꝙ armatura eorū erat armatura fortium ⁊ inexpugnabilis turris. que quidem armatura ſunt dōa ſpiritus ſancti. Deinde cū ſubdit. Duo vbera tua ⁊c. oſtendit qualiter eccleſia ſponſa Chriſti nō ſoluꝫ eſt turris inexpugnabilis: et habet armaturā fortium ad repellendos incurſus ⁊ inſidias inimicorū: ſed etiaꝫ habet duo vbera ad alendos ⁊ nutriendos ⁊ lactandos fideles filios. Que quidem vbera ſunt duo teſtamenta. ſ. nouū ⁊ vetus. quorum lacte lactat ⁊ nutrit duos hinnulos gemellos. ſ. duos populos ſub vna fide Chriſti congregatos. ſ. eccleſiā ex vtroꝗ pplo / Judaico. ſ. gētili ſub vna fide cōuerſam. Itē etiam habet eccl'ia duo vbera. ſ. vber ⁊ mamillā doctrine ſacre ſcripture / ⁊ vber gratie ſacramentorū. Ex quorum vno ſugunt fideles lac fidei articulorum: ⁊ ex altero lac gratie ſacramentorum. Et iſta ſunt duo vbera eccl'ie quibus lactat ⁊ nutrit duos filios gemellos. ſ. ex vtroꝗ populo cōuerſos. ⁊ etiaꝫ lactat duos hinnulos gemellos. ſ. perfectos ⁊ infirmos. vnde in primitiua eccleſia iſti duo gemelli. ſ. pars populi Judaici: ⁊ maior pars populi gētilis venerunt ad fidē: qui lactati ſunt et nutriti iſto duplici vbere. Et ideo dicit. Duo vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capree. i. abundātia in lacte ſicut duo vbera capree duos gemellos lactantia ⁊ nutrientia. Et cōparat vbera eccleſie vberibus capree. eo ꝙ inter cetera aīalia capree maxime abundāt lacte: ⁊ comparat ⁊ appellat iſtos duos populos gemellos: eo ꝙ antiquitus deſcendūt ab vna matre Eua: ⁊ ab vna vxore Noe. ⁊ nūc ſunt regenerati ex vna capra. ſ. ex vna eccl'ia p Chriſtū ⁊ regnerationē baptiſmalē. Sed quia iſte modus ⁊ nutriēdi filios eccl'ie p lac fidei articulorū ⁊ gratie ſacramentorū durat per totum diem et tempus gratie. ſ. a primo aduentu Chriſti: in quo incepit iſta dies aſpirare: ⁊ durabit vſꝗ ad finem mundi / in quo deſinet iſte dies gratie: ⁊ ſuccedet dies eternus glorie: qui quidem dies gratie finietur in veſpere mundi: cuius finis dicit nox: eo ꝙ amplius nō erit tēpus operandi: nec merendi: ſed premium recipiendū: vt ait ſaluator. Jo. ix. Oportet operari dum dies eſt: veniet autem nox quando nemo poterit operari. Ideo dicit ſponſus ꝙ iſti duo gemelli paſcuntur in lilijs ⁊ roſis ſacre ſcripture ⁊ in lilijs gratie ſacramentorum: non in eternum: ſed donec aſpiret dies: id eſt dum duret iſte dies gratie: ⁊ inclinentur vmbre finalis iudicij: quia poſtea paſcentur iſti duo gemel-

prelati ⁊ doctores ⁊ p̄dicatores collum dicuntur eccl'ie.

Eccl'ia hꝫ duo vbera.

ſi pabulo eterne fruitionis ⁊ glorie. Et ſic pꝫ pulchritudo ⁊ optima diſpoſitio membrorum huius ſponſe Chriſti: de qua pulchritudine cōmēdat eam in hac prima parte.

¶ Secunda pars Cantici Quinti.

Ueni ſponſa mea de Libano.
Ueni de Libano: veni.
Coronaberis de capite Amana.
De vertice Sanir ⁊ Hermon.
De cubilibus leonum.
De montibus pardorum.
Uulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa:
Uulneraſti cor meum
In vno oculorum tuorum:
Et in vno crine colli tui.
Quam pulchre ſunt mamme tue
Soror mea ſponſa.
Pulchriora ſunt vbera tua vino.
Et odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.
Fauus diſtillans labia tua ſponſa.
Mel ⁊ lac ſub lingua tua.
Et odor veſtimentorum tuorum:
Sicut odor thuris.
Hortus concluſus ſoror mea ſponſa.
Hortus concluſus: fons ſignatus.
Emiſſiones tue
Paradiſus malorum granatorum:
Cum pomorum fructibus.
Cypri cum nardo.
Nardus ⁊ crocus.
Fiſtula ⁊ cynamomum.
Cum vniuerſis lignis Libani:
Myrrha ⁊ aloe
Cum omnibus primis vnguentis.
Fons hortorū puteus aquarū viuētium:
Que fluunt impetu de Libano.

Uadam ad montem myrrhe.
Et ad collem thuris.
Tota pulchra es amica mea:
Et macula non eſt in te.

Uadam ad montem myrrhe. Hec eſt ſecūda pars huius quinti cantici: in qua Chriſtus dotat ⁊ decorat eccleſiā ſponſam ſuā ornamētis ſpiritualibus ⁊ odoramētis aromaticis: et hoc per Salomon preuidit in ſpū contemplando: myſteria que fecit Moyſes ante mortem ſuā in figura Chriſti. Ad cuius intellectū eſt valde aduertendum: ꝙ Moyſes dux illius populi: cui omnia cōtingebant in figura Chriſti duos actus inter ceteros fecit immediate ante mortem ſuam: dum fuit ꝓpinquus morti in fine ſui ducatus: vt pꝫ in Deutero. Nā primo cōgregauit maiores natu illius populi in campeſtribus Moab iuxta Jordanem: ⁊ recitauit ⁊ rememorauit eis oīa beneficia ⁊ mirāda que deus eis fecerat in illis quadraginta annis per totam illam peregrinationem ab exitu Egypti vſqꝫ ad illum locum ⁊ cōmemorauit eis omnes rebelliones ⁊ ingratitudines quas cōmiſerant contra deum: ⁊ cōmiſſuri erant ſucceſſiue in futurum vſqꝫ ad extremum tempus in qua infidelitate et malitia erant manſuri: ⁊ ideo cōminatiue predixit per multas maledictiones eorum obſtinatorum finalem punitionem: ⁊ confecit illud canticū: ſcilicet audite celi que loquor. In quo predixit eorum finalem obſtinationem/⁊ punitionem: et damnationem: ⁊ finaliter populi gentilis ſubſtitutionem ⁊ conuerſionē: vt pꝫ in fine cāticicū dixit. Laudate gentes populum eius: prout ibi fuit declaratum. Hoc aūt facto: Moyſes ex dei precepto aſcendit in montē Abarim: ⁊ exinde ſpeculatus eſt totā terrā promiſſionis: vt pꝫ Deutero. xxxij. qua conſiderata ⁊ viſa benedixit duodecim tribubus predicendo eis bona futura: vt patet capitulo ſequenti: ſcilicet. xxxiij. De quibus duobus actibus contrarijs valde admirati ſunt ⁊ admirantur magiſtri Hebreorum. Admirantur enim quod Moyſes cum tanta vehementia maledixerit illum populum: et comminatus fuerit ei tam grauem punitionem ⁊ bonorum priuationē in illo cātico/⁊ poſtea īmediate cū tāto affectu benedicat eis per ſingulas tribꝰ in capitulo ſequenti. Ad quod reſpondent: ꝙ quia Moyſes preuidit rebelliones ⁊ apoſtaſias eorum: ⁊ idololatriam futuram: ideo primo comminatur malis ⁊ idololatris: ſed finaliter benedicit bonis ⁊ fidelibus preſentibus ⁊ futuris. Sed iſte intellectus eſt manifeſte falſus ⁊ inſufficiens: nam in fine cantici maledictis Iſraelitis benedixit populum gentilem. Item ille maledictiones omnes ⁊ punitiones perſeuerant hodie in toto illo populo: qui putat ſeruare legem Moyſi: ⁊ abhominatur omnē idololatriam. Que quidem punitio omnes eos cōprehendit: tam bonos ꝙ malos: quia oēs perſeuerāt in hac captiuitate ⁊ miſeria p. M. cccclxxvj. annos poſt Chriſtum. Et ideo eſt dicendum ꝙ cecitas ⁊ malitia eorum impedit eos ne intellegant ſacramēta dei in illis myſterijs clauſa. Tūc Moyſes qui fuit verus propheta: nō ſolum preuidit infidelitatem crebrē illius populi: quā debebāt committere contra deum adorando idola: ſed etiā preuidit vltimam obſtinationem ⁊ rebellionem futuram contra Chriſtum verum meſſiam: quem principes ſacerdotum ⁊ Phariſſei debebant crucifigere/⁊ ſucceſſores eorum in eadem obſtinatione permanere in extremo tempore vſqꝫ ad iudicium. Et ideo Moyſes hoc preuidens in ſpiritu non ſolum cōminatur eis maledictionem temporalem propter idololatriā: quam cōtinue cōmiſerūt vſqꝫ ad deſtructionē primi templi: ſed etiā cōminatur eis maledictionem ⁊ penam tam tꝑalem ꝙ eternam ꝓpter infidelitatē quā cōmiſerant contra Chriſtum meſſiā ſuum in extremo tempore: in qua erant ꝑſeueraturi vſqꝫ ad iudicium. Et hoc patet per hoc quod dicit Moyſes Deutero. capitulo. xxxj. in

maledictionum/⁊ anteꝙ pronunciet canticū: vnde ait. Noui enim ꝙ poſt mortē meā inique agetis: ⁊ declinabitis cito de via quā precepi vobis: ⁊ occurrent vobis mala in extremo tꝑe quando feceritis malum in cōſpectu dn̄i: vt irritetis eum per opera manuum veſtrarū. Ex quibus pꝫ/ꝙ iſta captiuitas ⁊ punitio: quam patiunꝫ in hoc extremo tꝑe et vltima etate poſt deſtructionē ſecundi templi: non ineſt eis propter idolatriā: ſed qꝛ irritauerūt deum occidēdo Chriſtum meſſiā ſuū: ⁊ ſemꝑ irritant eū manendo in eadem obſtinatione. Sed qꝛ promulgata iſta ſentētia Moyſes aſcendit in montē Abarim ex ꝓcepto dei: ⁊ ſpeculatꝰ eſt ⁊ cōſiderauit totā terram promiſſionis vſqꝫ ad montem Libanum/et Hermon/⁊ Amana/⁊ Sanir/⁊ Galaad/⁊ vſqꝫ ad mare noſtrum: ⁊ vſqꝫ ad mare mortuum. In quo ſpatio erant collocande oēs tribus per ſortes ſuas. Et preuidit qualiter in extremo tempore. ſcꝫ ī vltima etate Chriſtus meſſias illā terrā totā debebat peragrare: predicando ⁊ miracula faciendo: puta per totam terram Zabulon: et Neptalim vſqꝫ ad radicem Libani: ⁊ trans Jordanem per terram Gad et Manaſſes: per terrā Juda ⁊ Effraim. Ex quibus xij. tribubus Chriſtus debebat regenerare. xij. apoſtolos/⁊. lxxij. diſcipulos: per quos erat multiplicanda tota eccleſia toto orbe diffuſa per regenerationē baptiſmalē: q̄ quidē eccleſia erat futura verus Iſrael ſm̄ ſpiritum et promiſſionē. Omnia ergo iſta preuidens Moyſes in ſpiritu conſiderando illam terram de monte Abarim/benedixit in ſpiritu prophetico. xij. tribubus Iſrael ſpiritualibus/q̄ ex illis. xij. apoſtolis erant in Chriſto regenerādi: et ſic pꝫ qualiter Moyſes in figura Chriſti in illo cantico ⁊ capitulis precedentibus cōminaꝫ maledictionem ⁊ temporalem punitionem filijs Iſrael ſm̄ carnem: infidelibus: et Chriſti crucifixoribus. Sed capi. xxxiij. benedixit tribubus ⁊ filijs Iſrael ſm̄ ſpiritum per xp̄m ⁊ apl'os regenerandis: prout Moyſes preuidit in ſpiritu prophetico: et ſic ilico poſt hec Moyſes mortuus eſt in illo mōte: vt patebit in cantico ſequenti: ⁊ ſic tollitur ⁊ ſoluitur contrarietas que videtur in illis duobus actibus. Et ideo Moyſes non principaliter benedicebat illaꝫ terram promiſſionis materialem: quaꝫ oculis carneis diſtinctam per ſortes videbat: ſed benedicebat eccleſiā Chriſti per illam terrā figuratā/quam oculis ꝑpheticis ⁊ mentalibus toto orbe diffuſam cernebat. Unde Moyſes aſpiciendo verſus aquilonē ex mōte Abarim/videbat qualiter altiſſimꝰ mons Libanus terminabat tanꝙ caput totam terram promiſſiōis: ⁊ ex cuiꝰ latere emanabat fluuius Jordanis: q̄ irrigabat totā terrā promiſſiōis/⁊ fecūdabat eā vſqꝫ ad mare mortuū. Per quod preuidit in ſpiritu qualiter Chriſtus meſſias ī lege ꝓmiſſus erat futurus caput et principiū eccleſie: ex cuiꝰ latere debebat emanare fluuius baptiſmalis et virtus oīm ſacramentoꝝ: qui debebat fecūdare ⁊ irrigare totam eccleſiam Chriſti ad regenerandos fideles. Item per hoc ꝙ illa terra erat tota circūdata ab oriente mōte Amana/⁊ Sanir/⁊ Hermon/et cubilibus leonū/⁊ montibꝰ pardorū/preuidit qualiter eccleſia Chriſti debebat anguſtiari ⁊ infeſtari in principio a Judeis ⁊ infidelibus et tyrannis et imperatoribus idololatris ⁊ hereticis: Et per hoc quod videbat eam obſeſſam a meridie deſerto Arabie: preuidit qualiter in medio tꝑis ab Arabibus ⁊ Sarracenis erat affligenda. Sed per hoc ꝙ videbat illā terrā ab occaſu obſeſſam mari noſtro mediterraneo: preuidit in ſpiritu qualiter in fine tēporis ⁊ in occaſu mundi eccleſia erat affligēda per Antichriſtum. Sed quia deus dixit Moyſi ꝙ ipſe viuus non poterat introire terram illam: ſed poſt mortē eius Joſue debebat introire cū toto illo populo: ⁊ obtinere illam terram ⁊c. per hoc preuidit Moyſes ī ſpiritu qualiter ante mortē Chriſti nullus poterat introire terram viuentiū: ſed poſt mortem et reſurrectionem Chriſtus debebat introducere totū ppl'm fidelem in terram viuentiū: ⁊ finaliter etiam per apoſtolos et martyres et doctores debebat triumphare de Judeis/et imꝑatoribus/et hereticis/⁊ oībus infidelibus. Sub tali igiꝫ reſpectu cōſiderauit Moyſes totam illam terram promiſſionis: ⁊ conſiderando benedixit. ſ. quia per illam benedixit eccleſiam Chriſti futuram: quā illa terra figurabat. Sed nunc reſtat applicare figuraꝫ figurato. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendū/ꝙ Chriſtus per Moyſen figuratus/qui non venit legem ſoluere: ſed adimplere ⁊ verificare omnia geſta ⁊ dicta patriarcharum et prophetarum/eodem modo proceſſit in ſua peregrinatione huius vite/ſicut Moyſes. Nam ſicut Moyſes per. xl. annos duxit et minauit illū populū per deſertum cum ſignis ⁊ portentis vſqꝫ ad mortem ſuam: ita pariter Chriſtus per. xl. menſes duxit populum ſuum/ſcilicet eccleſiam apoſtolorum et diſcipulorum in hoc mundo/computando a die oſtenſionis ſue/ſcilicet baptiſmi vſqꝫ ad paſſionem. Nam per tres annos ⁊ quatuor menſes predicauit ⁊ peregrinatus eſt poſt baptiſmum/ſecūdum eos qui tenent quod prima vel tertia Aprilis fuit paſſus: ⁊ ſic Chriſtus per. xl. menſes fuit peregrinatus per totam terram promiſſionis faciēdo multo maiora miracula ꝙ Moyſes/ſcilicet mortuos ſuſcitando/et infirmos curando/et demones fugando: et ventis imperando: que fuerunt multo maiora ſigna et miracula ꝙ Moyſi: vt dictum fuit in expoſitione pſal. xxviij. et in tractatu contra Judeos. Item ſicut Moyſes in fine ſue peregrinationis congregauit maiores natu coram toto populo: et retulit totam legem narrando omnia beneficia que deus fecerat illi populo: et cōminatus eſt futuras maledictiones et punitiones preuaricatoribus et tranſgreſſoribus legis: ſicut dictum eſt: ita pariter Chriſtus in fine ſue peregrinationis ante mortem ſuam aſcendit Hieroſolymam et videns ciuitatem ſacrilegam ⁊ ſui meſſie homicidam/comminando eius futuram ruinam fleuit ſuper illam ⁊c. Et poſtea ingreſſus in tēplum eiecit ementes et vendentes: et altera die cōgregatis maioribus natu: ſcilicet ſcribis et phariſeis: et principibus ſacerdotum: exprobrauit eis iniq̄tates eorum: et comminatus eſt eis futurā punitionem temporalem et eternā propter infidelitatem/et ingratitudinem/et homicidiū: vt pꝫ Mathei. xxij. ⁊. xxiij. ⁊. xxiiij. Item ſicut Moyſes poſt datam maledictionem/et prenunciatam futuram punitionem illius populi rebellis aſcendit in montem Abarim: et conſiderata tota terra promiſſiōis benedixit duodecim tribubus ſm̄ ſpiritum et promiſſionem anteꝙ moreretur: ſicut dictū eſt. Ita pariter Chriſtus/implendo illam figuram et totam legem/poſtꝙ comminatus eſt et prenunciauit futuram damnationem ſuorum crucifixorum: ⁊ om-

J

nium ſucceſſorum obſtinatorum/aſcendit in montem Sion: et facta cena cum diſcipulis ſurrexit a menſa: et lauit pedes eorum: et recumbens inſtituit ſacramentum Euchariſtie: ⁊ tradidit ſeipm eis ſacramentaliter. Et poſtea habuit longũ ſermonẽ cum diſcipulis/benedicẽdo eis: promittẽdo ⁊ dando eis bona ſpiritualia.ſ.pacem: ⁊ charitatem: ⁊ et ſciẽtiã in hac vita: ⁊ promittẽdo futuram felicitatẽ vt ptz Joan.xiij.cap.vſq ad.xvij.incluſiue. ¶ Ex quibus omnibus patet qualr oĩa que fecit Moyſes: fecit in figura Chriſti. Et qualiter Chriſtus per omnia compleuit: ⁊ verificauit oĩa geſta Moyſi ⁊ omniũ prophetarum. Salomon ergo preuidens in ſpiritu omnia iſta myſteria Chriſti figurata per ſupradicta geſta Moyſi fecit iſtud canticũ: introducens Chriſtũ ad loquẽdũ in hoc ſecunda parte cãtici: in qua chriſtus dotat ⁊ decorat ſponſam ſuã eccleſiã in apoſtolis ⁊ diſcipulis cõgregatã in die Jouis ſacta: q̃n cena facta lauit pedes diſcipulorum ſuorum: vbi oſtendit eos pulchros ⁊ mũdos in anima ab omni inquinamẽto poſt receſſum Jude: quibus tradidit ſacramentum euchariſtie tanq̃ mundis. Et poſtea in ſuo teſtamento legauit eis ſuam pacem ⁊ charitatem et oĩa bona gratie: vt patet p illũ longum ſermonem: vbi oſtenditur qualiter dotauit ⁊ decorauit eccleſiam ſponſam ſuã bonis ſpiritualibus per veſtimenta ⁊ odoramenta ⁊ fructus pomorum intellectis. Dicit ergo Chriſtus ſponſus eccleſie. Uadã ad montẽ myrrhe: ⁊ collẽ thuris.i. aſcendam in Hieruſalem que dicit mons myrrhe ⁊ thuris: eo q ibi fiebãt ſacrificia ⁊ offerebant oblationes: et adolebantur in altari thus/⁊ myrrha/et thymiamata/⁊ cetera odoramẽta ſignificantia paſſionem Chriſti. Et ideo appellat Chriſtus Hieruſalem montem myrrhe ⁊ thuris.i.paſſionis et ſacrificij. Jn hebreo autem habetur. Uadam ad montem Moria.i.ad montem vbi Abrahã ſacrificauit filiũ ſuum Jſaac in voto: et arietem in effectu: quẽ mõtem appellauit/in monte dñs videbitur.ſ.ſacrificari: et immolari ſup. prout fuit declaratum in expoſitione pſalmi.xlvij.⁊ in plerĩq locis. Dicit ergo Chriſtus. Uadã ad montem myrrhe: ⁊ collem thuris.i.ad mõtẽ mee mortis ⁊ paſſiõis: q̃ eſt Hierlm. Hoc profecto dixit Chriſtus poſt ſuã peregrinationem q̃n aſſumpſit.xij.diſcipulos ſecreto: ⁊ dixit illis. Ecce aſcendimus Hieroſolymam: ⁊ filius hominis tradetur ad flagellandum ⁊ crucifigendum. Matt.xxij.⁊ Luce.xviij. Deinde cũ dicit. Tota pulchra es amica mea: commendando ſponſam ſuam dotat ⁊ decorat ⁊ pulchrificat ipſam Chriſtus mundicia ⁊ pulchritudine ſpirituali reddens ipſam puram ⁊ mundam/non habentem rugam neq̃ maculam. ¶ Ad cuis intellectum eſt notandum/quod Chriſtus in die Jouis ſancta/cena facta ſurgens a cena anteq̃ inſtitueret euchariſtiã: vt traderet eã diſcipulis: lauit pedes eorũ: vt oſtenderet mundiciam ⁊ puritatem eorũ: ⁊ quomodo nemo debet accedere ad tantũ ſacramentũ niſi mundus ab omni macula ⁊ labe peccati: non ſolum mortalis/ſed etiã venialis: ⁊ nõ ſolũ ab omni peccato in effectu: ſed etiam in affectu ⁊ cogitatione. Et ideo lauit pedes eorum: per quos ſenſualitas ⁊ affectus ⁊ cogitatio ſignificatur: et ideo dixit eis/qui mundus eſt la peccato ſup. in effectu: non indiget niſi vt pedes auet.i.ſenſualitatis affectum ⁊ cogitationẽ. Sed q: ſol⁹ Judas ſcarioth manebat in ſuo malo ppoſito tradẽdi Chriſtum/quem iam vendiderat: ideo ſubdit. Et vos mundi eſtis: ſed non omnes: vt patet Joan.xiij. Et ideo poſtq̃ Judas filius perditionis receſſit ab illa ſocietate tanq̃ membrum deciſum ⁊ alienum ab eccleſia: tũc manſit illa ſocietas ⁊ eccleſia tota pulchra ſine aliqua macula vel ruga: ⁊ ideo recedente illo dixit Chriſtus. Nunc clarificatus eſt filius hominis: ⁊ deus clarificatus eſt in eo: vt ptz ibidem. quaſi diceret Chriſtus. Nunc iſta ſocietas.ſ.eccleſia ſponſa mea manet clara et pura: et pulchra ſine macula: ⁊ hoc dicebat Chriſt⁹ q: tota eccleſia conſiſtebat in.cxx.perſonis iuſtis ⁊ mundis: cuius eccleſie Chriſtus erat caput: ⁊ xp̃go Maria primum membrũ in puritate: ⁊ exinde apoſtoli ⁊ diſcipuli cum maria Magdalena et ceteris mulieribus: ⁊ ſic tota erat pulchra eccleſia ſine macula: ⁊ ideo dicit Chriſtus in hoc cantico. Tota pulchra es amica mea/quo ad diſpoſitionem membrorum ſm gradus dignitatis et officiorum: ſicut dictum eſt: ⁊ tota es pulchra quo ad ornatum virtutum: ⁊ macula peccati non eſt in te. Nam Chriſtus caput huius eccleſie fuit immunis ⁊ liber nõ ſolũ in perſona/ſed etiam in natura ab oĩ labe peccati. Uirgo aũt Maria fuit preſeruata in perſona per gratiam ante lapſum. Ceteri autem omnes fuerãt mundati per circunciſionem in ſignum: ⁊ per baptiſmum in re: prout dictum fuit in tractatu cõtra Judeos: et ſic illa ſocietas erat tota pulchra ſine macula. Deinde cum dicit/Ueni de Libano explicat pulchritudinem hui⁹ ſponſe. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum ſm quod dictum eſt: quod tota illa terra promiſſiõis erat figura eccleſie chriſti ſm omnes ſuas partes: quas continet: et quibus clauditur. Nam libanus qui eſt in capite terre promiſſionis: ſignificabat Chriſtum qui eſt caput eccleſie: ⁊ fluuius Jordaĩs fluens et emanans ex latere Libani/⁊ diſcurrens ⁊ irrigans/⁊ fecundans totam terram promiſſionis figurabat baptiſmum et cetera ſacramenta eccleſie irrigantia ⁊ fecundantia totam eccleſiam in fructib⁹ ⁊ bonis ſpiritualibus. Et ideo ſicut omnia bona terre promiſſionis prouenĩut ex Libano ⁊ maxime per illam aquam fluuij Jordanis: ita omnia bona ſpiritualia proueniunt eccleſie ex latere Chriſti: a quo fluxit ſanguis et aqua in virtutem eccleſiaſticorũ ſacramentorum. Item tria bona faciebat illa aqua Jordanis/vtilia in illa terra. Nam primo mundabat ⁊ lauabat ſordes: quia ſine aqua nulla ſordes mundatur bene. Scdõ refrigerabat ⁊ refocillabat ⁊ fortificabat bibentes. Tertio fecundabat terram in copia fructuum et pomorum et arborum. Jta ergo pariter aqua baptiſmi/et virtus aliorum ſacramentorum tria bona faciunt in eccleſia ſponſa Chriſti. Nam primo mundant ab omni ſorde peccati/ſcilicet originalis: venialis: ⁊ mortalis. Secundo roborant/et fortificant ad reſiſtendum/et pugnandum contra carnem/et mundum/et diabolum. Tertio generant fructus virtutum/et meritorum in anima. De iſtis ergo tribus bonis ſpiritualibus commendat Chriſtus eccleſiam ſponſam ſuam/irrigatam flumine ſanguinis ſui lateris: et commendando dotat/et decorat eam. Et primo commendat eam de mundicia ⁊ puritate quaꝫ adepta eſt per baptiſmum/et cetera ſacramenta ab

omni pctõ. Scdõ cõmendat eã de fortitudine ⁊ victoria quã adepta eſt per ſacramentum cõfirmationis ⁊ alia ſacramenta. Tertio commendat eam de fructibus meritorũ ⁊ virtutum quos adepta eſt p omnia ſacramenta: Secũdũ ibi. Coronaberis. Tertium ibi. Quã pulchre ſunt mamme tue. ¶ Quantum ergo ad primum eſt aduertẽdum: q Libanus interpretatur cãdidus ⁊ albus: eo q ſemper cãdet et albet niuibus: a quo vndiq̃ fluunt aque viue: maxime ex latere meredionali: a quo fluit Jordanis: qui quidem mons ſignificat Chriſtum totum candidum: ⁊ immunem ab omni macula in pſona ⁊ in natura: ideo ex eius latere exit fluuius ſacramentorum: qui omnia mũdificat a peccato: ⁊ albificat albedine virtutũ. ⁊ ſic mũdauit a triplici peccato: ſcilicet originali: actuali/⁊ veniali. Et iõ ſponſus albificans ſponſam ſuam ⁊ mundificãs ab iſto triplici peccato: dicit. Ueni de Libano ſponſa mea veni de Libano: veni/id eſt veni de Libano candidata per baptiſmum ⁊ mundata a culpa originali in Adam perpetrata: et veni de Libano a culpa actuali ⁊ mortali per penitentiam expurgata ⁊ dealbata: ⁊ veni de Libano ab omni veniali per extremam vnctionem mundificata: ⁊ candidata. Jtem quia in baptiſmo dantur nobis tres theologales virtutes: ſcilicet fides/ſpes/⁊ charitas: per quas anima redditur munda ⁊ candida: ideo ter vocat ſponſam: dicens. Ueni de libano ſponſa mea/ſcilicet candida per fidem: ⁊ veni de libano per charitatem: et veni per ſpem. Jteꝫ quia per eccleſiaſtica ſacramenta conſequimur tria bona.ſ.fidem articulorum: ⁊ gratiã ſacramentorũ. ⁊ merita ex obſeruãtia preceptorũ: ideo vocat ter ſponſam ad recipiendum iſta tria bona dicens. Ueni de Libano ſponſa mea.ſ.per fidem articulorum et veni per gratiam ſacramentorum. ⁊ veni per obſeruãtiã preceptorũ. que quideꝫ tria bona proueniunt eccleſie ex Libano.ſ.Chriſto capite ⁊ ſponſo eius/emanantia ex latere eius: prout dictum eſt. Sed quia eccleſia ſponſa Chriſti veniens de Libano non ſolum venit dealbata et mundata ab omni labe peccati: ſed etiaꝫ venit armata fide/et ſpe/et charitate/quas accepit in baptiſmo: ⁊ ſeptem donis ſpiritusſancti que recepit in confirmatione: ⁊ robore ⁊ augmento virtutum quod accepit in euchariſtia ⁊ ceteris ſacramentis: quibus adepta eſt coronã victorie: ⁊ triũphauit de mundo et carne ⁊ diabolo: Jdeo ſubdit ſponſus dicens. Ueni et coronaberis. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendum qd̃ corona dabatur agonizãtibus ⁊ certantibus in ludis Magalenſibus ⁊ olympiacis: vt ait Ariſt.j. Ethicorum. ⁊ ſic dicit apoſtolus.ij. Ad Timo.ij. q non coronabitur niſi qui legitime certauerit: ⁊ ſic corona dabatur in ſignum victorie ⁊ triumphi: ⁊ ſic ponitur hic coronari p triũphare. Sed quia eccleſia talibus armis ⁊ virtutibus de mundo ⁊ carne et diabolo triumphauit: ideo dicitur/Ueni ⁊ coronaberis.i.triumphabis. Et ponuntur hic quinq̃ montes ſignificãtes metaphorice quinq̃ poteſtates: cõtra quas pugnauit: et de quibus triumphauit eccleſia. Ad cuius intellectum eſt aduertendum ſicut ſupra dictum eſt/q ſicut terra promiſſiõis clauditur ⁊ obſidetur ab oriente quinq̃ mõtibus.ſ. Amana/⁊ Sanir/⁊ Hermon/⁊ Galaad/in quo ſunt cubilia leonum: et verſus meridiem clauditur deſerto Farã in quo ſunt montes Pardorum: Jta eccleſia p terrã illã figurata fuit in principio, ⁊ ortu ſuo infeſtata ⁊ obſeſſa a quinq̃ poteſtatibus ⁊ inimicis. Naꝫ p Amana qd̃ interpretatur anguſtians/fuit figurata poteſtas ſcribarum ⁊ phariſſeorum ⁊ principuꝫ ſacerdotum: qui in principio infeſtrarunt eccleſiã: vt patet in Actibus apoſtolorum. Et per Sanir qd̃ interpretatur lucerna ſiue ſcientia/figurabatur poteſtas philoſophorum ⁊ oĩm infidelium gẽtiliũ: quibus fuit puncta ⁊ impugnata eccleſia in principio. Jtem per Hermon qd̃ interpretatur Anathema: fuit figurata poteſtas ⁊ iniquitas hereticoruꝫ qui fuerunt excõmunicati et ſeparati ab eccleſia: quã infeſtarunt et aflixerunt tẽpore Arrianorũ: et aliorum hereticorũ. Et p leones intelligunt reges ⁊ imperatores: qui eccleſiam infeſtarunt tpe martyrũ. Jtem montes Pardorũ: qui ſunt in Arabia: intelligitur poteſtas Sarracenorũ: que habuit ortum ex Arabia: q̃ ſupra modũ infeſtauit ⁊ infeſtat eccleſiam p totum orbẽ. Sed q: de ſupradictis quatuor.ſ. Judeis: ⁊ philoſophis: ⁊ imperatoribus ⁊ hereticis iaꝫ triũphauit eccl̃ia: vt ptꝫ intuẽti: ⁊ debet triũphare finaliter de Pardis ⁊ Sarracenis ſcdm ſcripturas prophetarum: Jdeo dicit Chriſtus. Ueni de Libano ſponſa mea: veni et coronaberis.i. triumphabis de capite Amana.i.de culmine poteſtatis ſacerdotũ ⁊ ſcribarum et phariſſeorum: ⁊ de vertice Sanir.i.de culmine poteſtatis ⁊ vepribus philoſophorum. et de Hermon.i. de hereticis anathematizatis: et cubilibus leonum.i.de imperatoribus et etiam de cubilibus leonũ.i.de tẽplis idolorum que erant cubilia in quibus habitabant leones et dracones. Eſa.xxxv. Et coronaberis.i.triumphabis finaliter de montib⁹ ⁊ regibus Pardorũ.i. Agarenorum: qui dicũtur Pardi: eo q̃ illa hereſis eſt conficta ex diuerſis coloribus hereſum: ſicut dictum eſt in expoſitione pal.lxxxij. Triumphauit ẽt eccl̃ia de capite Amana.ſ.de peccato originali. qd̃ eſt caput et principium primum. Et de vertice Sanir.i.de vepribus cõcupiſcentie latentis in carne: que cauſat omne peccatum: in volũtate p cõſenſũ: Et de Hermon.i.de pctõ actuali: qd̃ ſeparat hoiem a deo. Et de cubilibus leonũ.i.de pſecutoribus mũdanis. Et de montibus Pardorũ.i.de hereticis pictis varietate mendacij. Jſti ergo quinq̃ mõtes.i. quinq̃ poteſtates infeſtarunt: ⁊ impugnarunt eccleſiam ſuceeſſiue. Primo Judei. Secundo philoſophi mundi. Tertio heretici. Quarto imperatores et reges. Quinto Sarraceni: De quib⁹ triumphauit. ⁊ finaliter triumphabit eccleſia.

Uulneraſti cor meũ ſoror mea ſponſa.

¶ Jn hac parte explicat ſpõſus cauſam quare motus eſt ad amorẽ ſponſe. ¶ Ad cuius intellectũ eſt notandum q quatuor ſunt que reddunt mulierem pulchram ⁊ amabilem: ⁊ mouent ſponſum ad amorem eius. Prima optima diſpoſitio membrorum. Secundo ſuauitas eloquentie et verborũ. Tertio ornatus et decor veſtimentorum. Quarto ſuauitas odoramentorum. Que quidem quatuor p quãdam excellentiã habet ſponſa Chriſti eccleſia/que mouent Chriſtum ad amorem eius. vnde optima diſpoſitio mẽbrorũ eccl̃ie eſt optimus ordo ſtatuũ ⁊ graduũ: ⁊ dignitatum/⁊ officiorum: ſicut ſunt patriarche: ⁊ prophete/apoſtoli/euãgeliſte: martyres

doctores/prelati/ſacerdotes/reges/milites/ciues/
populares/religioſi/virgines/continentes:ꝛ coniu
gati:ꝛ ſingulariter vnuſquiſq; fidelis. Eloquia au-
tem eccl'ie ſūt ſacre ſcripture vtriuſq; teſtamēti/ ꝛ
ſacrorū doctorū:ꝛ ꝑdicationes prelatorū ꝛ ſacer-
dotū. Veſtimenta ꝛ ornamēta eccl'ie ſunt virtutes
ꝛ dona gratiarū q̄ dantur in ſacramentis. Odora
menta vero harum veſtiū ſunt opera mīe ꝛ oratio-
nes ꝛ officia canonica: que fiunt in eccl'ia. q̄ quidē
opera tam actiua q̄ cōtemplatiua procedūt ex vir
tutibus ꝛ donis gratie. Que ideo dicuntur odora-
menta: q2 aſcendunt vſq; ad aures dei et delectant
deū:ꝛ trahunt proximum ad deuotionē ꝛ imitatio- Q
nem. Eſt ergo eccl'ia ſponſa Chriſti pulchra in opti
ma diſpoſitione mēbroꝝ: ꝛ ſuauis in eloquio/ꝛ de-
cora i ornatu ꝛ apparatu: ꝛ ſuauis in odore. ¶ Et
iſta quatuor mouerunt Chriſtum ſponſum ad eius
amorem. Et hoc intendit Salomon dicere in hac
vltima parte huius quinti Cantici. Dicit ergo pri-
mo ſic. Vulneraſti cor meum ſoror mea in vno ocu
lorū tuorū. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notandū/q̄ na
tura humana a principio vſq; ad finem mundi ſem
per habet duos oculos. Primus dicitur oculus fi-
dei: quo fideles vident celeſtia ꝛ ſpiritualia: ꝛ iſtū
oculum habuerunt ſoli fideles vete. teſt. ſ. patriar
che ꝛ ꝓphete: ꝛ ceteri fideles: quo oculo in ſpiritu
videbant/ꝛ credebant/ꝛ expectabant/ꝛ cōtinue pe
tebant Chriſtū futurū redēptorē: prout dictū eſt in
primo Cātico. Et eodē oculo fidei preſens eccleſia
videt ꝛ credit Chriſtū veniſſe: ꝛ mundū redemiſſe:
ꝛ expectat eū ad glorificandū eā in ſecundo aduen
tu. Iſte ergo oculus fidei huius ſponſe vulnerauit
deū: qui tactus dolore cordis deſcēdit de celo in ter
rā: ſumens carnē ex virgine/vt audiret gemit⁹ con
peditorum: ꝛ ſolueret filios interēptorū. pſal. cj. Et
eodem oculo fidei apl'orū ꝛ diſcipulorū vulnerauit
cor Chriſti ad patiendū mortē/cū dixit. Maiorem
hac dilectionē nemo habet. vt animā ſuam ponat
quis pro amicis ſuis. Et iſte idē oculus fidei ſpe et
charitate formate vulnerat ꝛ mouet cōtinue Chri-
ſtum ad ſubueniendum eccleſie ſponſe ſue: vſq; ad
diem iudicij/quando veniet ad totaliter liberandū
eam a tribulationibus huius mundi. Et hoc inten-
dit dicere Chriſtus in hac parte/vnde ait. O eccle-
ſia ſoror mea/tu vulneraſti cor meum in vno oculo
rum tuorum. ſ. vno oculo fidei patriarcharū ꝛ pro
phetarū ꝛ fideliū vete. teſt. quorum clamore ego in
clinaui celos/ꝛ deſcendi in terram in vterum vir-
ginis. Et non ſolum vulneraſti cor meum iſto ocu-
lo fidei tēpore patriarcharū ꝛ prophetaꝝ: vt veni
rem in carne: ſed iterum vulneraſti ꝑ fide apoſto- R
lorum et eccl'ſie noui teſtamenti vt paterer. ꝛ quo
tidie vulneras: vt eam liberarem a malis tēpora-
libus ꝛ ſpiritualibus: et veniam finaliter ad glori-
ficandum eam. ¶ Et non ſolū vulneraſti me in vno
oculo fidei: ſed etiam in vno crine colli tui. Nam ſi
cut humana natura habet duos oculos. ſ. oculum
fidei ad cōtemplandum ſpiritualia: ꝛ oculum natu
ralē ꝛ carnalē ad videndum tēporalia: ita pariter
habet duos crines: videlicet duos populos a deo
dependentes. ſ. populum fidelium/qui non ſolum
dependet a deo per creationem: ſed etiam per re-
creationem: ꝛ habet populum hominum terreno
rum: qui ſolum dependet a deo per creationē. Iſte
ergo crinis ſpiritualis ꝛ fidelis vulnerauit Chri-

(margin:) Natura humana a principio vſq; ad finē mūdi habet duos oculos

ſtum ad deſcendendū de celo in carnem ꝛ vulnerat
quotidie vt veniat per gratiā. Et ideo notanter re-
peritur ly vulneraſti cor meū. Nā primum refertur
ad oculū ꝛ crinem fidei fidelium vet. teſt. ꝛ adulte-
rum ad oculum ꝛ crinem fidelium noui teſtamēti.
Hoc etiam poteſt referri ad virginem Mariam.
¶ Nam licet oēs patriarche ꝛ prophete et docto-
res ſint oculi Chriſti ꝛ eccl'ie ad videndum et con- S
templandum ſpiritualia ꝛ diuina: tamē oculus vir
ginis columbinus fuit acutior/ꝛ perſpicacior/ꝛ re
ctior/ꝛ humilior: q2 acutius vidit ſecreta diuina: ꝛ
cum maiore innocentia ꝛ humilitate. Et ideo Chri
ſtus reſpexit hanc humilitatem ſummā in virgine
Maria. hinc eſt qđ magis inclinauit eum vt veni-
ret in ipſam q̄ in aliam/prout dictum eſt in Canti-
co eius Luce primo. Et ꝑ hanc rationē virgo Ma-
ria fuit crinis tam pulcher ꝛ honeſtus/q̄ vulnera-
rauit Chriſtum: ꝛ inclinauit ad amorē ſui. ideo no-
tanter dicit: in vno crine colli tui. ¶ Nā ſicut Chri
ſtus dicitur caput eccleſie: ita virgo Maria dicit
collum eccleſie: nā ſicut collum ſituat immediate T
ſub capite: per quod deſcēdit oīs ſenſus/ꝛ virtus/ꝛ
motus ad alia membra hoīs: Ita virgo Maria eſt
immediate poſt Chriſtum: ꝑ quā deſcēdūt oēs gra-
tie a Chriſto in oēs fideles eam inuocantes. Ideo
dicitur mediatrix inter nos ꝛ Chriſtum: vt dictum
eſt in expoſitione Cantici virginis. In hebreo au-
tem habet. Vulneraſti me in vno monili colli tui.
Et tunc litera eſſet magis plana: ꝛ referendo tam ad
totam eccleſiam q̄ ad virginem Mariam. Nā mo-
nilia ſpiritualia ſunt virtutes que decorant ani-
mam: immo totū hoīem. Sed inter ceteras virtu-
tes que reddunt mulierē pulchrā ꝛ amabilē/eſt hu
militas cum charitate: et in hac virgo Maria ꝛ to
ta eccleſia fideliū vete. teſt. vulnerauit filium dei:
ꝛ fecit ipſum in carnem venire. Deinde cum dicit/

Quā pulchre ſunt mamme tue ꝛc.

¶ Oſtendit quomodo non ſolum vulnerarunt et
mouerunt Chriſtum ad mortē oculus ꝛ crin. ſpon
ſe: ſꝫ etiam mamme ꝛ vbera copioſā ꝛ dulcia. vnde
dictum eſt q̄ vbera ſponſe ſunt duo teſtamēta. vel
fides articulorum et gratia ſacramentorum: qui-
bus fideles nutriuntur. Nam ſapor intelligentie ſa
cre ſcripture delectat animā fidelium: ꝛ gratia ſa-
cramentoꝝ nutrit eos. Iſta ergo duo vbera q2 ſūt
delectabilia ſuper aurum: ꝛ dulciora ſuper mel et
fauum. pſal. xviij. Ideo delectant ꝛ vulnerant Chri
ſtum: ꝛ inclinant vt veniat ad nos. Dicit ergo ſpon-
ſus. O eccleſia ſoror mea ꝛ ſponſa mea: quam pul-
chre ſunt mamme tue quo ad diſpoſitionem ꝛ figu
ram ꝛ plenitudinē ꝛ copiam lactis doctrine ſacre
ſcripture ꝛ gratie ſacramentorum: pulchriora. i. ſa
pidiora ſunt vbera tua vino. ¶ Unde dicuntur
mamme quo ad officium māmandi ꝛ ſugendi et in U
quātum ſuguntur: ſed dicunt vbera quo ad copiā
ꝛ vbertatem lactis: qđ quidē lac doctrine/ꝛ ſacra-
mentorū eſt ſapidius vino ꝛ magis inebriatiuum:
intantum q̄ transformat amantem in amatum: et
extaſim facit ſecundum Dionyſium. Sed q2 iſta do
ctrina ꝛ gratia ſacramentorum ſunt quedā vnguē
ta odorifera: puta ad ſanandum et confortandum
ꝛ delectandum fideles: ideo ſubdit. Odor vnguen-
torum tuorum eſt ſupple ꝛ redolet ꝛ delectat ſuper
omnia aromata. Et non ſolum iſta tua vbera ſunt
dulcia

dulcia: ꝛ lac eſt ſapidum: eo q̄ odor vnguentorum
ipſorū eſt delectabilis ſuper omnia aromata: ſꝫ ēt
eloquium tuum o ſponſa eſt ſuauiſſimū et dulciſſi-
mū: quia labia tua ſunt ſicut fauus diſtillās: ꝛ mel
ꝛ lac eſt: ꝛ fluit continue ſub lingua tua. Nam labia
huius ſponſe ſunt apoſtoli ꝛ euangeliſte et docto-
res qui diſtillarunt nobis mel ꝛ lac/vt eſt doctrina
euangelica ꝛ apoſtolica: ꝛ ſcriptura ſacrorū docto
rū ꝛ predicatorū: quorū labia ſemꝑ diſtillāt mel et
lac. de quibus Dauid dicit pſal. cxviij. Quā dulcia
faucibus meis eloquia tua ſuꝑ mel ori meo/Deīde
cum dicit/Odor veſtimentorū tuorum. oſtendit qđ
non ſolū mouent Chriſtū ad diligendam eccleſiam
ſponſam ſuā verba doctrine ſacre ſcripture et gra
tie ſacramētorū. ſed etiā odor veſtimentorū eius.
vnde veſtimenta eccleſie: ꝛ cuiuſcunq; aīe fidelis
ſunt virtutes: vt inquit Cicero in libro officiorum:
quia virtutes ſunt ornat⁹ animi. Sed quia virtu-
tes nō cognoſcunt nec redolent niſi per opatiōes
que ſunt fructus ꝛ effectus virtutum/ideo opa mi
ſericordie ꝛ opationes cuiuſcūq; virtutis dicuntur
odoramenta virtutem ꝛ veſtimentorū eccleſie/et
fruct⁹ oīm fideliū. Sed iſta odoramenta et ope-
rationes virtutum ſunt in duplici genere: Naꝫ que
dam dicunt operationes actiue: ſicut ſunt opera
miſericordie corporalia et etiā ſpūalia. Alie autem
dicunt opationes cōtemplatiue: ſicut meditatio-
nes ꝛ orationes canonice: que fiunt in eccleſia i of
ficio tam diurno q̄ nocturno: ꝛ etiam oꝛones par-
ticulares ꝛ priuate: q̄ priuate fiūt a quocunq; fide
li. vñ de bonis opibus ꝛ fama eorū dicit apoſtolus
ij. ad Corin. ij. Chriſti bonus odor ſu. m⁹. Et de odo
re orationū dicit Apoc. v. Habentes ſingulas ci-
tharas ꝛ phialas aureas plenas odoramentorum
que ſunt oꝛones ſanctorum. Et talia odoramenta
veſtimentorum vulnerant deum in corde: et incli-
nant eum ad noſtras petitiones complendas. Di-
cit ergo ſponſus. O ſponſa/odor veſtimentorum
tuorum ſpirans ex veſtimentis tuis que ſunt ope-
rationes virtutum ꝛ oꝛones: ſunt mihi ſicut odor
thuris. Nam ſicut odor thuris offertur ſoli deo et
aſcendit ſurſum: ita oratio et latria penetrat cor et
aures dei: ꝛ ſic oꝛones et bona opa ſunt ſicut odor
thuris: Deinde cum dicit: Hortus concluſus ſoror
mea: comparat eccleſiam ad hortum et paradiſuꝫ
deliciarum: quo ad fructus odoriferos. Nam ſicut
deus a principio plantauit paradiſum deliciarum
plenum diuerſis arboribus fructiferis ad commu
nem vitam hominū: ꝛ plantauit in medio lignum
vite ad perpetuandam vitam: et fecit in eo oriri fō
tem: a quo emanant quatuor flumina que irrigāt
totum paradiſum: ita pariter Chriſtus deus incar
natus in ſuo aduentu plantauit eccleſiam ſuam ad
inſtar illius paradiſi. Et ſic iſta eccleſia ꝑ chriſtum
plantata dicitur hortus vndiq; igne charitatis cō
cluſus que habet arborem vite: qui eſt Chriſtus in
medio inter alias arbores qui ſunt fideles. A cu-
ius latere procedit etiam fluuius/fons ſignatus ꝛ
lancea militis apertus. qui quidem fons totam ec
cleſiam per quatuor flumina euangelica influit ꝛ
irrigat. ꝛ ceteris arboribus refrigeriuꝫ ꝛ nutrimē
tum ꝛ vitā preſtat. Item emiſſiones: id eſt virgulta
ꝛ arbuſta naſcentia ꝛ germinantia in hoc horto:
ſunt ſicut paradiſus: id eſt hortus malorum grana
torum cū omniū pomoꝝ fructibus: Et cōparat fru

ctus eccleſie paradiſo ſiue horto maloꝝ granato-
rum/ratione multitudinis: et vnitatis: et charita-
tis: Nam ſicut in malo granato cōgregat multitu-
do granoꝝ rubeoꝝ ſub vna pelle ordinatorū: ita pa
riter in eccleſia xpi congregatur multitudo fideliū
charitate rutilantium ſub vna fide ordinatorū: ſed
gradus diuerſorū ſtatuum et dignitatum: ſicut di-
cit in Actibus apoſtolorum: q̄ illius multitudinis
erat cor vnum in deo: ꝛ erant eis omnia cōmunia.
Item ſubdit. q̄ emiſſiones: id eſt fruct⁹ emiſſi ꝛ na
ti in hoc horto eccleſie: nō ſolum ſunt ſicut paradi
ſus malorū granatorū in multitudine cum vnitate
charitatis: ꝛ paradiſus cum malis granatis quo
ad multitudinem ꝛ vnitatem: ſed etiam cū omniū
aliorū pomoꝝ fructib⁹ quo ad ſaporem ꝛ odorē vir
tutu. Et iſta eccleſia ſpōſa Chriſti nō ſolū eſt hort⁹
malorū et pomoꝝ: ſicut dictū eſt: ſꝫ eſt hort⁹ aroma
tū ex quo et in quo emittūtur. ꝛ naſcuntur ꝛ germi
nant ſeptem aromata ſiue ſeptē arbores ſiue ſeptē
plāte aromatice: ſcilicet cypri cū nardo: et nardus
ſtici oc⁹ et fiſtula: ꝛ cynamomum cū omnib⁹ lignis
Libani odoriferis ꝛ ſalutiferis: ꝛ myrrha ꝛ aloe cū
oib⁹ primis vnguentis. Per que q̄dem ſeptem aro
mata odorifera ꝛ ſalutifera intelligunt ſeptem ec-
cleſiaſtica ſacramenta que ſunt odorifera inquan-
tū conferūt gratiam et virtutes in preſenti et glo
riam in futuro. ꝛ ſūt ſalutifera inquantū purgant
ꝛ liberant a morbo quocūq;/ꝛ egritudine peccati.
Et geminatur nardus inter iſta ſeptem aromata: ꝛ
eo q̄ eſt duplex nardus: quarū vna non facit ſpi-
cas: ſed ſolū herbam. ꝛ eſt feminini generis de qua
dictum eſt in ſecundo cantico Nardus mea dedit
odorē ſuauitatis. Alter autem dicit nard⁹ ſpicat⁹
ꝓferens ſpicas et grana: et eſt maſculini generis.
de quo dicit Marci xiiij. Mulier habens alaba-
ſtrū vnguenti nardi ſpicati precioſi. Et ſic enume-
rant ſeptem aromata in hoc catalogo. quoꝝ pmū
dicitur cypr⁹ que eſt quedam vitis aromatica: ex
cui⁹ inciſione emanat balſamū: prout dictū eſt in
ſecundo cantico. Poteſt etiam per cyprū intelligi
quedā radix aromatica q̄ dicit cyper⁹ habens in
radice multa grana q̄buſdam folijs ad modū race-
mi colligata. vnde cyperus eſt ſpecies iunci: que
poſita ad ignem ſuauē odorē emittit: et ideo dicit
cyperi in numero plurali propter multitudinem
granorū. Et forſan vitio ſcriptorū ponit in hoc lo-
co cypri pro cyperi. Secūdū dicitur nardus: q̄ eſt
quedam herba ſpicata: aut ſine ſpicis: vt dictū eſt
Tertia herba aromatica dicitur crocus: in medio
cui⁹ floris ſūt quedam fila rubea/q̄ valent ad cō-
fortandū et letificandū cor et roborandas vires: et
ad colorandū ferculū cibale: quod cōiter et vulga
riter zafrenū appellatur. Fiſtula aūt eſt Caſia: que
eſt medela ſuauis dulcis ꝛ lenitiua. Cynamomū
vero ſpecies valde odifera ꝛ ſapida ꝛ penetratiua
guſtus ꝛ olfactus: ꝛ confortatiua celebri quam
vulgares canellā appellant. Myrrha aūt eſt que-
daꝫ gūmi ex q̄dam arbore parua diſtillatū ſicut ſu
pra in ſecūdo cantico dictū eſt. et hoc idem eſt di-
cendū de Aloe. Que quidem duo aromata licet
ſint amariſſima: tamen ſunt odorifera: et ad mede-
lam purgatiua: et ab omni corruptione preſerua-
tiua. Per ſupra ergo memorata ſeptem aromata
intelliguntur metaphorice ſeptem eccleſiaſtica ſa
cramenta. que quidem ſeptem eccleſiaſtica ſacra-

menta ideo ſeptem ſupradictis aromatib⁹ comparantur: eo ꝙ ſunt odorifera: inquantū conferunt ſeptem virtutes. ſ. tres theologales: ⁊ confortant quatuor cardinales: aut quia conferunt ſeptē dona ſpiritus ſancti. Et ſunt ſalutifera inquantū purgant ab omni morbo peccati. Et ſunt etiam preſeruatiua ab omni putredine vitiorum. Bene ergo merito eccleſia ſponſa Chriſti dicitur hort⁹ concluſ⁹ ⁊ bene ſeptus ⁊ muratus charitate ⁊ diuina protectione. Et dicitur etiam fons ſignat⁹ ſigno vulnerum ⁊ plagarum Chriſti / a quo fluit iſte fons vite irrigans iſtum hortum ⁊ fecūdans ipſum: ⁊ faciēs in eo creſcere ſupradicta aromata. ⁊ ideo ſubdit / ꝙ eſt fons hortorū. i. irrigans hortos ⁊ arbores huius horti. Et eſt puteus ⁊ receptaculū aquarū viuentium: que cū impetu fluunt de Libano. i. de latere Chriſti. vnde ſicut aque que cū impetu fluunt de Libano non ſunt ſtagnales / ⁊ immobiles nec mortue: nec putride: ⁊ morbide: ſꝫ viue et fontales ⁊ mobiles ⁊ fructifere decurrentes per totā terraꝫ promiſſionis vtiles ad fructificandū. et per conſequens ſicut terra ꝓmiſſionis eſt puteus et receptaculum oīm aquarum fluentiū de Libano ex latere meridionali: ita ergo pariter eccleſia eſt puteus ⁊ receptaculum oīm aquarū viuentiū, fluentiū ⁊ decurrentiū ex latere et ceteris vulneribus Chriſti Unde iſte aque ſacramentales fluentes ex latere ⁊ paſſione Chriſti: qui eſt verus Libanus / dicuntur viuentes inquantū viuificant ⁊ conferunt vitam gratie in preſenti. ⁊ vitam eternam in futuro. Et dicūtur fluere ⁊ decurrere cū impetu de iſto Libano quia cum impetu ⁊ violentia ⁊ dolore paſſionis et mortis ⁊ flagellorum ⁊ vulnerū emanarunt ille aque ex corpore xp̄i: ⁊ cōtinue diſcurrunt per totam eccleſiam ipſam irrigando ⁊ fecundando. Et etiaꝫ dicunt cū impetu de Libano iſte aque fluere ratiōe copie ⁊ ſufficientie: quia fluminis impet⁹ letificat ciuitatē dei: ⁊ ſanctificauit tabernaculum ſuū altiſſimus: pſal. xlv. Dicit ergo eccleſia hortus malorū granatorū quantū ad multitudinem fideliū in ea ſub vna fide congregatorū. Et dicitur hortus aliorum pomorū quo ad fruct⁹ nutritiuos fidei articulorū: q̄a doctrina ſacre ſcripture nutrit animam: ⁊ dicitur hortus ſeptem aromatum. ratione ſeptem eccleſiaſticorū ſacramentorū. Et dicit fons ꝯcluſus inquantū fructus ⁊ aromata eccleſie nō exeūt extra eccleſiā: nec nutriunt nec viuificant infideles qui ſunt extra gremium ⁊ murū fidei eccleſie: ſed ſolum nutriunt eos qui ſunt intra eccleſiam. Et ꝑ eandem ratione dicitur fons ſignat⁹. i. clauſ⁹ nam ſicut aque Jordanis ⁊ cetere aque defluentes de Libano non exeunt extra terrā promiſſionis: immo ſubmergūtur in mari mortuo iuxta Hierichunta / nec ille aque proficiunt habitantibus extra terraꝫ promiſſionis: ita pariter aque ſacramentorum non exeūt nec proficiūt infidelibus ⁊ paganis extra eccleſiā. ¶ Ex predictis patet eſſe falſam ⁊ inſufficiētem ⁊ deceptoriam expoſitionē ⁊ intelligentiā Rabi Salomon in hoc cantico / ⁊ ceterorū cecorū modernorum Judeorum in hoc cantico: qui dicunt ꝙ Salomō in hoc cantico in perſona Moyſi exiſtentis in mōte Abarim cōmendat terram promiſſiōis de pulchritudine ſit⁹: et vbertate arborū ⁊ fructuū et aquarum ⁊ de copia ſupradictorum aromatum que creſcunt in terra illa Iſrael materiali. qđ manifeſte deprehenditur falſum. Nam forſan in tota Syria ⁊ Aſſyria: ⁊ meſopotamia: ⁊ Media / et perſia nō eſt pars aliqua terre ita miſera ⁊ ſterilis: et ſicca: ⁊ inaquoſa ſicut eſt illa terra Chanaā. Nam nō habet niſi aquā Jordanis: q̄ ſolū prodeſt habitantibus in eius ripa vſq₃ ad mare mortuū Sodomorum: vbi demergitur. In ceteris autē partibus nō habet niſi aquas pluuiales ⁊ ciſternales: ⁊ quia raro pluit in illa terra: iō frequenter laborāt fame ⁊ inedia ꝓpter ſterilitatē. Et iō frequēter fugiūt i Egyptum ⁊ alias terras finitimas propter inediā ⁊ indigentiam panis ⁊ aliorum ciborum: vt p₃ de Abraham ⁊ Iſaac / ⁊ Jacob qui deſcendit in Egyptū cum filijs et nepotibus ſuis tempore famis. Itē manifeſtū eſt quod iſte arbores aromatice que hic cōmemorantur nō creſcūt / nec germinant in tota illa terra Chanaan: ſed in ſola Arabia / et India ⁊ Ethiopia. Miſeri ergo ⁊ ceci Judei non percipiūt qualiter deus nō ꝓmiſit illā terrā patribus ve. teſt. in preciſum premiū / ſed in figuram Chriſti: ſicut dictuꝫ eſt frequenter in expoſitione pſalmorū: ⁊ in tractatu cōtra Judeos q̄ne. iij. Quia ī illa terra nō fluit tanta copia mellis ⁊ lactis ⁊ aliorum bonorū: ſicut dicitur Deutero. viij. imo eſt maxima penuria omniū iſtorū: ſed tūc illa terra fluxit melle ⁊ lacte euangelico qđ Chriſtus ꝑdicauit ⁊ miracula fecit ⁊ legem expoſuit: et dona ſpiritus ſancti apoſtolis dedit: ⁊ paſſionem et mortem paſſus eſt: ⁊ operatus eſt ſalutē noſtram in illa terra. Ex qua doctrina euangelica ⁊ flumen lactis ⁊ mellis eccleſiaſticorum ſacramentorū deriuatum defluxit per totū orbē terrarum: ⁊ per totam eccleſiam: et hoc eſt quod deus promittebat patribus veteris teſtamēti obſeruantibus illā legem ſub proteſtatione ⁊ fide Chriſti venturi. Et hanc terrā benedicebat in ſpiritu Moyſes de monte Abarim ante mortem ſuam: ſicut ſupra dictū eſt: vnde ſi precise deus promiſiſſet illam terram Moyſi et ceteris patribus propter obſeruantiam legis: maximā iniuriam feciſſet deus Moyſi: qui pre ceteris ſeruabat legem ⁊ obediuit deo. Et tamen de⁹ nō permiſit eū in eā intrare: cū permiſerit innumeratos alios prauos introire. Et ideo miſeri Judei non percipiunt qualr̄ oīa illa cōtingebāt illis in figura. Nam per hoc ꝙ Moyſes ante mortē nō potuit introducere illū populū in terrā ꝓmiſſiōis: ſed Joſue ſucceſſor introduxit eum poſt mortē moyſi: figurabat ꝙ lex ⁊ prophete nō poterant introducere hoīes in terram viuentiū: ſed ſolus Chriſtus poſt mortē ⁊ paſſionem ſuā per Joſue figuratus. Et per ꝯñs ſola lex Chriſti euangelica per eccleſiaſtica ſacra poterat iuſtificare: q₂ oportebat ſic Chriſtū pati ⁊ reſurgere a mortuis: ⁊ ita intrare in gloriā ſuā. Luc. xxiiij. Hāc ergo terram ſpūalem viuentium per Chriſtum cōferēdam deſiderabat Moyſes: ⁊ benedicebat ⁊ cōmendabat ante mortem ſuā de monte Abarim: ⁊ hanc commendat Salomon in perſona Chriſti in hoc quinto cantico per metaphorā pulchre mulieris / ⁊ paradiſi: ⁊ horti concluſi: ⁊ fontis ſignati: eo modo quo dictū eſt. Que quidē cōmēdatio nō fuit niſi quedā dotatio ⁊ decoratio: qua dotauit et decorauit Chriſtus eccleſiam ſponſam ſuam ante ſuā paſſionem. Nam tunc diſpoſuit et decorauit eam pulchritudine ⁊ optima diſpoſitione membrorum: q̄n elegit. xij. apoſtolos et. lxxij. diſcipulos: et miſit

eos in oēm ciuitatē ⁊ locū quo erat ipſe venturus: dando eis poteſtatem calcandi ſuper ſcorpiones: vt patet Mat. x. ⁊ Luce. x. Item tunc decorauit et ornauit eam ornatu virtutum: ⁊ fecit eam hortum cōcluſum: ⁊ fontē ſignatū: ⁊ puteum aquarū viuentium: quando in die cene lauit pedes diſcipulorum: ⁊ inſtituit et dedit eis ſacramentū euchariſtie: conferendo eis poteſtatē conficiendi illud. Et per longum ſermonē exhortatus eſt eos ad perferendas perſecutiones ꝓpter fidem: ⁊ reliquit eis ſuam pacem ⁊ charitatē: prout patet Joā. xiij. vſq₃ ad. xvij. cap. per longuꝫ ſermonē. Ex dictis ergo in hoc cantico quinto patet: qualr̄ Chriſtus dotauit ⁊ ornauit ⁊ decorauit eccleſiā ſponſaꝫ ſuā bonis ſpiritualibus ante paſſionem ſuā. Eſt aūt notandū ſecūdū Auguſtinū in libro de ſancta virginitate: qđ ſi vniuerſa eccleſia ſit deſpōſata vni viro Chriſto: ⁊ cum vniuerſa eccleſia nihil aliud ſit niſi ꝯgregatio oīm fidelium: ⁊ tota religio Chriſtiana: ergo vnaqueq₃ anima xp̄iana ⁊ cuiuſcūq₃ fidelis ⁊ iuſti dicit ſponſa Chriſti: ⁊ per conſequens de qualibet anima iuſti verificabuntur ea que dicta ſunt in hoc cantico ⁊ ceteris: cū vnuſq̄ſq₃ fidelis ſit membrū Chriſti. Et ideo vnaqueq₃ anima iuſti eſt pulchra per baptiſmū: ⁊ oculi eius ſunt colūbini ꝑ fidei perſpicacitatē ⁊ humilitatē in credēdo: abſq₃ eo qđ intrinſecus latet. ſ. cū recta intentione latente in cōſcientia. Cuius capilli ſunt virtutes: ⁊ dentes eius ſunt aſſidua meditatio: qua ruminat intelligētiā ſacre ſcripture die ac nocte. Labia eius eſt ſermo cū charitate prolat⁹. Eloquiū dulce eſt ſalubris doctrina vel oratio facta cū deuotione: que maxime eſt deo acceptabilis. Bene vero viri iuſti eſt exēplū bone ⁊ religioſe vite. Collū eius eſt fortitudo qua tentationibus reſiſtit. Ubera ei⁹ ſunt opera miſericordie tam corporalia ꝙ̄ ſpiritualia. Sed q₂ aīa iuſti oīa iſta offert deo in ſacrificiū: ideo dr̄ aſcendere in montē myrrhe: ⁊ collem thuris. Sed quia ſupradicte virtutes ſunt pulchritudo anime: ⁊ reddunt eā pulchram ⁊ decoram: ⁊ quia nulla macula peccati pōt ſimul eſſe in aīa cū charitate ⁊ ceteris virtutibus: ideo dicitur tota pulchra ſine macula in tali ſtatu. Et q₂ talis aīa ſic pulchra ⁊ ſine macula eſt digna iungi ſponſo ſuo Chriſto: ⁊ inclinans in ipſum amorē ſuū: ideo vocat eam dicens. Ueni de Libano ſcꝫ candida per puritatē ⁊ munditiā. Sed quia iſte virtutes reddūt ſponſam. ſ. aīam mūdam ⁊ candidā non ſolū ab originali: ſed etiā actuali ⁊ veniali culpa: iō ter vocat eam. Et etiā quia ꝑ talē puritatē ⁊ penitentiā fit imunis anima: ⁊ liberatur de carne mundo ⁊ diabolo: iō ter vocat eā ſponſus ⁊ dicēs. Ueni de Libano. i. veni candida de mundo et carne et diabolo: aut de culpa originali ⁊ actuali ⁊ veniali. Aut veni de Libano cādida per fidē: ſpem / ⁊ charitatē. Sed quia ex tali afflictu ⁊ victoria meretur coronam ⁊ triumphū: ideo dicit illi ſponſus. Ueni coronaberis. i. coronam triumphi accipies: quia triūphaſti de capite Humana: id eſt de anguſtia ⁊ infeſtatione diaboli: ⁊ de vertice Senir: id eſt de ſuꝑbia intrinſeca huius mundi: ⁊ de Hermon: id eſt anathemate carnalis concupiſcentie: et de cubilibus leonū. i. de perſecutionib⁹ magnorum imperatorum quos viciſti mala patienter tolerando ⁊ de mōtibus pardorum: id eſt de inſidijs hereticorū Sed quia aīa ſuper oīa inclinat xp̄m in vno oculo charitatis ⁊ in vno crine humilitatis: iō dicit ſponſus. Uulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa in vno oculorum tuorū: ⁊ in vno crine colli tui. Item q₂ vbera miſericordie ipſius iuſti ſugunt: nutriuntur eis paupes xp̄i: ideo dicit. Quā pulchre ſunt mamme tue. Item q₂ orationes viri iuſti ſūt deo accepte magis ꝙ̄ odor aromatū / ideo ſubdit. Odor vnguentorum ſuper oīa aromata. Item quia ex ore viri iuſti ſemper diſtillant orationes aut bona doctrina: iō dicit. Fauus diſtillās labia tua: mel ⁊ lac ſub lingua tua. Item quia opera mīe ⁊ aliarum virtutum ipſius viri iuſti ſunt deo grata ⁊ accepta ⁊ delectabilia / ideo ſubdit. Odor veſtimentorū tuorum. Itē quia aīa iuſti ſic virtutib⁹ fulta ⁊ decorata eſt ſimilis horto copioſo multorū fructuū ⁊ pomorum: que quidem anima ſemper germinat fructus / et opera virtutū: ⁊ ideo dicitur Hortus concluſus ⁊ fons ſignatus ⁊c. ¶ Sed quia virgo maria eſt primum et perfectius mēbrū eccleſie poſt Chriſtum qui eſt caput eccleſie: ideo peramplius ⁊ perfecti⁹ verificantur omnia dicta in hoc cantico de virgine Maria ꝙ̄ de aliqua alia creatura: eo quod ī maiori gradu ⁊ peramplius ⁊ copioſius ⁊ perfectius fuit ornata ⁊ decorata ſupradictis virtutibus ⁊ perfectionibus: ꝙ̄ alia pura creatura. Et peramplius ⁊ perfectius triumphauit de mundo ⁊ carne ⁊ diabolo ⁊ omni genere vitiorum ⁊ inimicorum: ꝙ̄ alia pura creatura: prout dictum fuit in expoſitione ſuꝑ Magnificat. Et ideo eſt dignū ꝙ explicetur in expoſitione huius libri ⁊ maxime in hoc loco: ⁊ explicetur ⁊ exprimat quomodo oīa predicta verificentur de tota eccleſia: ⁊ quo modo de virgine Maria. ¶ Ad cuius intellectū eſt aduertēdū ꝙ tria dicta ſunt ī hoc quinto cantico: que ſunt digna magna ꝑſcrutatione. Quorū primum eſt illud quod ait ſponſus commendando eccleſiam ſponſam ſuā: quando ait. Tota pulchra es amica mea: ⁊ macula non eſt in te. Et ideo queritur primo: quomodo iſta verba poſſunt verificari de tota eccleſia ſponſa Chriſti cum nos videamus multa eius mēbra immunda ⁊ ſorde diuerſorum peccatorum deturpata ⁊ maculata. ergo non eſt tota pulchra ſine macula. Ad hoc reſpondet beatus Gregor. ꝙ quelibet anima poſt penitentiaꝫ remanet tota pulchra ſine macula. ⁊ ſic verificantur verba ſponſi de qualibet anima iuſti poſt penitentiā. Sed licet hoc contineat veritatem: tamen non euacuat difficultatē litere: quia ſponſus Chriſtus literaliter loquitur de tota eccleſia ſpōſa ſua: quā ſufficienter ornauit ⁊ decorauit omni genere ornamentorum ſpiritualium. Et ideo dicūt aliq ꝙ quando ꝙ aliquid verificatur de aliquo ratione partis magis principalis. ſicut mulier dicitur pulchra ratione vultus: licet habeat aliquas partes turpes latētes. Ita ergo tota eccleſia dicitur tota pulchra ſine macula rōne virginis Marie: que eſt principale mēbrum eccleſie poſt Chriſtum: qui eſt caput / q₂ ergo virgo Maria eſt ⁊ fuit ſemper tota pulchra nunꝙ̄ alicui macule peccati obnoxia: nec deturpata: iō verificat de tota eccl̄ia: ꝙ ſit tota pulchra ſine macula. Sed lꝫ virgo Maria fuerit ſemꝑ tota pulchra ſine macula ꝓut dictū eſt in ſcđo cantico: ⁊ dicet in ſequēti queſtio. tamen iſta reſpōſio non euacuat difficultatē. Naꝫ apoſtolus ſecunde ad corin. xj. de tota eccleſia dicit. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Item ad

Ephe. v. dicit ꝙ Chriſtus exhibuit ⁊ reddidit eccleſiam ſponſam ſuā non habētē rugā neqȝ maculam.

A

❡ Et ideo ad tollendam hmōi difficultatē eſt aduertendū: ꝙ iſte terminus totus/tota/totum/quãqȝ cõnotat in rebꝰ totalitatē forme: quãqȝ totalitatem materie. vnde totalitas forme domus eſt ipſa pulchra ⁊ decens figura eius. Sed totalitas materie dicuntur lapides ⁊ cementum ⁊ ligna ⁊ tegule. ⁊ ſic domus poterit eſſe tota pulchra ratione optime et decentis forme licet habeat aliquā partē materialem turpē/puta aliquē lapidem vel lignū. Ita ergo pariter in eccleſia eſt cõſiderãda totalitas forme: que conſiſtit in fide articuloꝝ/⁊ gratia ſacramentoꝝ/⁊ obſeruantia preceptoꝝ/⁊ varietate et ſufficētia graduū ⁊ officioꝝ. Secūdo eſt cõſideranda totalitas materie: que conſiſtit in multitudine ⁊ diuerſitate mēbroꝝ tã īfirmoꝝ ꝙ̄ ſanoꝝ. Primo ergo mõ ratiõe forme eccleſia ſpõſa Chriſti eſt tota pulchra ſine aliqua macula: qꝛ ſufficiēter Chriſtus decorauit eam virtutibus theologalibus. ſ. fide/ſpe/⁊ charitate/⁊ ſeptē donis ſpiritus ſancti: ⁊ grā ſeptē ſacramentoꝝ: ⁊ optima lege euãgelica: ⁊ ſufficienti copia miniſtroꝝ ⁊ graduum ⁊ officioꝝ. et ſic nihil deficit ad pulchritudinem forme eiꝰ. Sed propter hoc non tollitur quin eccleſia habeat aliqua mēbra materialia turpia per pctm̄ ⁊ infirma. nec tollitur quin aliquis miniſter eccleſie aut prelatus poſſit male ⁊ indecēter vti officio ſuo: abſqȝ hoc ꝙ detur per pulchritudinē forme ipſiꝰ eccleſie. vnde eccleſia ꝓpter hoc habet copiam pulchritudinis ſacramētoꝝ ⁊ officioꝝ/vt poſſit aſſidue mūdare ⁊ pulchri facere mēbra materialia q̄ quotidie deturpant̄ forde peccati. Et ſic eccleſia ſemper eſt tota pulchra ſine macula rōne forme. qꝛ fides eccleſie nō patit̄ ſecū aliquod falſum: aut mēdaciū: nec charitas aliqd̄ pctm̄: nec ſpes aliqd̄ terrenū: quin tendat in altū: ⁊ ſic de ſingulis partibus formalibus eccleſie. Eſt aūt iterū aduertendū ꝙ formarū quedam eſt tota in toto: ⁊ tota in qualibet parte: ſicut aīa intellectiua. Et quedam eſt tota in toto: ſed non in aliqua parte: ſicut forma circuli. Et q̄dam eſt tota in toto: ⁊ in aliqua parte: ſed non in qualibet parte: ſicut forma ſenſus tactus eſt in toto aīali ⁊ etiam in aliqua parte: ſed nō in oſſibus. Ita ergo eſt dicendū de forma eccleſie ꝙ eſt tota in toto corpore eccleſiaſtico: ſed nō in qualibet parte ⁊ membro materiali: ſed potuit reperiri in virgine Maria tota forma eccleſie: puta fides articuloꝝ: ⁊ tota grā ſacramentoꝝ: ⁊ obſeruātia preceptorum: ⁊ tota varietas ⁊ copia graduū ⁊ dignitatum: qꝛ fuit virgo: ⁊ ſponſa: ⁊ fecunda: ⁊ euangeliſta: ⁊ martyr.

B

prout fuit dictum ſuper Magnificat. ⁊ ſic fuit tota pulchra quo ad formā eccleſie. ❡ Sed diceret forſan aliquis: ꝙ virgo Maria nō fuit ſacerdos/⁊ per conſequens non potuit cõficere euchariſtiam nec miniſtrare alia ſacramenta/⁊ per ꝯſequens nō habuit totā pulchritudinē eccleſie. Ad hoc reſpondetur: qd̄ licet virgo Maria non fuerit ſacerdos ad conficiēdā euchariſtiā: tamen habuit aliquid equiualens ⁊ etiam ſuperexcedens: quod nunꝙ̄ habuit aliquis ſacerdos huius eccleſie. Nam illud idem corpus Chriſti: quod conficit ſacerdos per verba conſecrationis: confecit virgo Maria in ſuo ventre virginali ex puris ſanguinibus ſuis opere ſpiritus ſancti. Item ſicut ſacerdos per illa verba fecit deſcēdere chriſtum in illud ſacramentum vt inquit Ambroſius: ita virgo Maria dicendo. Ecce ancilla domini/fiat mihi ſecundū verbum tuū: fecit filium dei deſcendere de celo/⁊ ſumere illā carnem ex ea/quā conſecrat ſacerdos: vt inquit Auguſtinus. Item ſicut Chriſtus ſacerdos ſanctificat fideles per ſacerdotes temporales miniſtrantes eccleſiaſtica ſacramēta: ita per vocem ⁊ ſalutationē virginis matris ſue ſanctificauit Joannem Baptiſtam: ⁊ illuſtrauit Elizabeth ſpiritu ꝓphetico: ꝓut dictum eſt in expoſitione ſuper Magnificat. Et ſic patet qualiter tota iſta eccleſia eſt tota pulchra ſine macula quo ad formam: licet habeat aliqua immo multa mēbra materialia infirma ⁊ forde peccati deturpata: ⁊ patet etiam qualiter virgo Maria eſt tota pulchra ſine macula non ſolum quo ad formam totã eccleſie: ſed etiam eſt tota materialiter pulchra: qꝛ nunꝙ̄ in eius corpore: aut aīa locꝰ potuit inueniri peccati: vt inquit Augu. in ſermone ſecūdo de natiuitate virginis: ⁊ nunꝙ̄ fuit in tenebris: ſed ſemꝑ in luce: ⁊ nunꝙ̄ in nocte/ſed ſemper

C

in die: vt inquit Hieronymus ſuper pſalmo. lxxvij. ❡ Secundo autem dictum eſt in hoc quīto cantico quomodo eccleſia fuit coronata. i. triumphauit de capite Amana: ⁊ de v̄tice Sanir ⁊ Hermon ⁊ de cubilibꝰ leonū: ⁊ de montibus pardorū. Et dictum eſt q̄ omnia dicta in hoc cantico ⁊ quatuor preteritis ꝑncipaliter verificantur de virgine Maria/eo ꝙ tunc erat principalius membrum eccleſie poſt Chriſtum. Et ideo eſt hic videndum quomodo virgo Maria triumphauit de capite Amana: ⁊ de vertice Sanir ⁊c. Ad cuius intellectum eſt aduertendum: qd̄ Amana eſt mons in fine terre promiſſionis inter Aquilonem ⁊ Meridiē plenus ſerpentibus. Et ideo interpretatur iniquus/aut coanguſtians/aut comprimens: aut angens: quod eſt proprium ſerpentibus: vnde ſerpens dicit̄ anguis aq angendo/eo ꝙ tortuoſo circulo angit hoīem: et iniqua aſtutia inſidiat̄: ⁊ iniquo ⁊ mortifero morſu

D

mordet hominem. ❡ Et ideo in hoc loco ꝑ Amana intelligit̄ diabolus ſerpens antiquus: qui aſtu iniquo ⁊ mendaci decepit primos parentes: ⁊ momordit eos ſeptuplici morſu. ſ. morſu peccati in anima: ⁊ morſu venenoſe cõcupiſcētie in carne/⁊ morſu mortis ⁊ incinerationis in corpore: ⁊ ſpecialiter momordit mulierē morſu erumnarum in conceptu ⁊ partu: ⁊ morſu ſubiectionis ⁊ ſeruitutis: qꝛ ſubiecit eam ſub poteſtate viri/que ante erat conſors ⁊ equalis. Et hos ſeptem morſus tranſmiſerunt primi parentes ex ſententia domini in omnes poſteros: vt ptꝫ Geñ. iij. Et ſic ptꝫ qualiter ſerpens antiquus triumphauit de primis parentibus ⁊ de eorū poſteris per hos ſeptem morſus. Sed ſi cum charitate ⁊ attentione volumus contemplari hoc myſterium in ſacra ſcriptura: videbimus qualiter ſerpens antiquus non potuit mordere virginem Mariam matrem Chriſti aliquo morſu illorum ſeptē/nec per cõſequens triumphauit de ipſa: immo virgo Maria triumphauit de ipſo diabolo antiquo ſerpente. Quod ſic probatur ex ſñia ⁊ decreto dei in ipſa ſacra ſcriptura: vnde legitur Geñ. iij. qd̄ poſtꝙ̄ ex ſuaſu ſerpentis Eua comedit fructum et dedit ex eo Ade viro ſuo: ambo cognouerunt ſe eſſe nudos ⁊ confuſos: per quod denotatur confuſio et corruptio culpe tam in corpore ꝙ̄ in anima. Et tunc

deus promulgauit ſententiā contra omnes tres. ſ. contra ſerpentem ⁊ oēs complices eiꝰ diabolos: et contra Euam: ⁊ contra Adam. que quidē ſententia fuit data ⁊ promulgata ſecundum ordinem/prout peccatum fuerat perpetratum. vnde quia ſerpens primo ex inuidia decepit mulierem: et exinde mulier ꝑſuaſit viro vt comederet: ideo per prius fuit lata ſententia ⁊ maledictio contra ſerpentem: ⁊ exinde contra mulierem: ⁊ vltimo cõtra virum: et totam eorum poſteritatem. Sed anteꝙ̄ deus proferret ⁊ ꝓmulgaret ſententiam contra Euam ⁊ Adam cum eorum poſteritate/ſimul in ſententia data contra diabolum fuit virgo Maria exempta ⁊ priuilegiata a communi ſententia humane nature lata in primis parentibus. imo in eadem ſentētia lata cõtra diabolum deꝰ pronunciauit qualiter virgo maria debebat triumphare de diabolo: et non ſubijci nec comprehendi in ſententia lata contra primos parentes ⁊ eorum poſteritatē. vnde dixit deus ſerpenti. Maledictus eris inter omnia animãtia: inimicitias ponam inter te ⁊ mulierem: ⁊ ſemē tuum ⁊ ſemē illius: ipſa cõteret caput tuū: ⁊ inſidiaberis calcaneo eius. Deinde deꝰ pronunciauit ⁊ promulgauit ſententiam contra mulierem/dicens. Multiplicabo erūnas tuas et conceptus tuos: in dolore paries filios: ⁊ ſub poteſtate viri eris: ⁊ ipſe dominabitur tibi. Deinde vltimo promulgauit ſententiam contra virū: que fuit cõmunis contra omnes poſteros vtriuſqȝ ſexus/dicens. Maledicta terra in opere tuo. In laboribꝰ comedes ex ea cunctis diebꝰ vite tue. Spinas ⁊ tribulos germinabit tibi: ⁊ comedes herbas terre. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo donec reuertaris in terrā de qua aſſumptus

E

Septē mala ꝯtraxerunt primi parentes ex peccato et ſententia dei.

es: quia puluis es: ⁊ in puluerem reuerteris. ❡ Ex hac triplici ſententia patet: ꝙ ſeptē mala contraxerunt primi parentes ex peccato/et ſententia dei. Primo fuit inflicta eis corruptio ⁊ morbus concupiſcentie in carne ⁊ ſenſualitate: ex cuius cõſortio anima contrahit culpam originalē: per hoc qd̄ dixit deus ſerpenti. Tu inſidiaberis calcaneo eius. i. inficies eius carnē ⁊ ſenſualitatē: que eſt calcaneū anime. ⁊ etiam per hoc quod dixit deus ipſi Ade. Maledicta terra. i. maledicta caro et ſenſualitas in opere tuo. i. ex peccato ⁊ inobedientia ⁊ eſu cibi prohibiti: quia ſpinas peccati originalis ⁊ tribulos peccati actualis germinabit tibi ⁊c. Hoc autem dixit: quia caro infecta per ſolum conſortium in animatione infligit peccatum originale in aīa: ⁊ poſtea ſenſualitas corrupta cauſat ⁊ infligit peccatum actuale in aīa ⁊ voluntate per ſolum conſenſum et operationē. Itē ex ſententia data mulieri ptꝫ qualiter triplicē penā incurrit mulier ex peccato. Primo penā erūnarum ⁊ miſerie/quaꝫ quelibet mulierum patit̄ omni menſe ex menſtruo. Secūdo dolorem in pariendo. Tertio ſubiectionem ſub poteſtate viri. Per ſententiā autem datā cõtra Adā/incurrit totum genus humanū non ſolū laborē corporalem: ſed etiā maledictionē ⁊ corruptionem carnis ⁊ ſenſualitatis: que cõtinue germinat ſpinas ⁊ tribulos peccatoꝝ in anima. Et vltimo incurrit reſolutionem ⁊ putrefactioē ⁊ incinerationem in morte.

F

Septē mala incurrit totum genus hūanū ex peccato primorum parentum.

❡ Ex ſupradictis ſequitur primo ꝙ ſeptē mala incurrit totum genus humanum ex peccato primorum parentum ex ſententia dei: quorum quatuor ſunt cõmunia omnibus hominibus vtriuſqȝ ſexus deſcendentibus a primis parentibus per naturalem generationē. ſ. corruptionē carnis ſiue morbū cõcupiſcentie. Secundo peccatū originale in aīa. Tertio actuale in voluntate ꝑ cõſenſum. Quarto reſolutionem in terrā ⁊ putrefactionē ⁊ incinerationē per mortem. Sole autem mulieres incurrerunt penā erūnarū in menſtruo ⁊ in cõceptu: ⁊ dolorem in partu ⁊ ſubiectionē viri. Et ſic patet qualr̄ diabolus ſerpens antiquus ſupradictis ſeptem morſibus momordit totū genꝰ humanū: ⁊ per conſequēs triūphauit de primis parentibꝰ ⁊ de tota eorū poſteritate per hos ſeptē morſus. ❡ Secundo ſequitur ex ſententia ⁊ decreto dei: ꝙ virgo Maria non

G

fuit comprehenſa ſupradicta dei ſententia lata cõtra primos parentes ⁊ eorum poſteritatem: immo ex dei decreto fuit ꝓexēpta ⁊ excepta a tali ſententia: ⁊ per cõſequēs ſerpēs antiquꝰ non triūphauit de ea. Qd̄ probat̄. nã anteꝙ̄ ferret deus ſententiam cõtra primos parentes/dixit diabolo: inimicitias ponã inter te ⁊ mulierē: ſed ipſa cõteret caput tuū tunc manifeſtū eſt: ꝙ iſta que erat cõtritura caput ſerpētis non fuit Eua: quia ipa iã erat victa ⁊ contrita per ſerpentē: immo ſibi data fuit ſententia ꝓ omnibus ſuis poſteris. Ergo ſequit̄: ꝙ illa mulier que erat contritura caput ſerpentis: erat ſola virgo Maria: prout indifferenter tenent concorditer omnes catholici doctores. ergo ſequitur ꝙ ille ſerpens antiquus nunꝙ̄ poterat mordere virginem Mariã: poſtꝙ̄ per eam caput eius erat cõterendū. Ex quo patet ꝙ virgo Maria nullo illorum ſeptem morſuū fuit per ſerpentē morſa nec vulnerata: qꝛ aliter non cõtriuiſſet caput ſerpētis. Et ſic etiã patet: ꝙ cum antiquus ſerpens triūphaſſet de omnibus alijs: tamen non valuit triūphare de virgine Maria: poſtꝙ̄ nullo morſu potuit ipſam mordere immo ipſa virgo Maria triumphauit de antiquo

H

ſerpente: poſtꝙ̄ contriuit caput eius. ❡ Et ſic ptꝫ qualiter ex ſententia et decreto dei fuit promulgatus triūphus virginis Marie contra diabolum: et fuit prenūciata exceptio eiuſdem a cõmuni ſententia alioꝝ: anteꝙ̄ cõmunis ſententia ꝓmulgaretur cuius effectus patuit poſtea per experientiã. Nam oēs doctores concordant ꝙ virgo Maria fuit exēpta a triplici pena inflicta oībus mulieribꝰ: quia non ex mēſtruo nec coitu: ſed ex puriſſimis ſanguinibus opere ſpiritus ſancti Chriſtū concepit: vt patet Luc. j. ⁊ ſine dolore peperit: ⁊ non fuit viro ſubiecta: quia ſolū datus eſt ipſi in obſequium ⁊ cuſtodiã: ⁊ vt teſtis ſue virginitatis. Item omnes cõcordant ꝙ fomes carnis in ea a principio fuit extinctus vel ligatus: ⁊ oēs concordant ꝙ non poterat peccare mortaliter nec venialiter: eo ꝙ a principio fuit in gratia confirmata. Et iam tota eccleſia communiter tenet cum Auguſtino qd̄ corpus eius non fuit in ſepulcro incineratum: ſed ꝙ aīa in tertia die recuperauit corpus glorioſum. Ex quibus patet: ꝙ in his ſex virgo Maria non fuit comprehenſa nec ſubiecta cõmuni ſententie date ⁊ late primis parētibꝰ. Sed tota eccleſia nō habet aliūde vñ hoc poſſit excuſare: niſi quia virgo maria ante fuit exempta: ꝙ̄ promulgaretur communis ſententia/eo qd̄ erat contritura caput ſerpentis: ne morderet eaꝫ. Ergo per eandam rationem ⁊ locū auctoritatis cogimur dicere: ꝙ virgo maria fuit exempta a morſu peccati ⁊ culpe originalis: quia aliter non contri

Augu.

uiſſe caput ſerpētis. ⁊ per conſequens ſicut conceditur ꝙ virgo Maria triūphauit de ſerpente: quo ad ſex morſus: ita triumphauit de illo quo ad ſeptimum morſum/quod eſt peccatū originale: q̃ eſt primus morſus quo ſerpens mordet ⁊ ſauciat hoīem in aīa. Et ſic patet qualiter virgo Maria perfecte contriuit caput ſerpentis ⁊ triūphat de ip̄o. Et hoc eſt quod intendebat dicere Salomon in perſona Chriſti/dirigens verba cantici ad virginē Mariā/ dicens. Tota pulchra es amica mea: ⁊ macula non eſt in te. quaſi dicat: nulla macula peccati nec aliqua illarum ſeptem penarum eſt in te: que fuerunt inflicte in Adam ex peccato eius et ſententia dei. ideo veni de Libano puritatis: ⁊ coronaberis. id eſt triumphabis de capite Amana. i. de capite antiqui ſerpentis: qđ cōtriuiſti. qđ quidē caput contritū et calcatū ſub pede ⁊ calcaneo tuo non potuit te mordere aliquo illoꝝ ſeptē morſuum. Quomodo autē virgo Maria fuit obligata in Adam quo ad naturam: ſed illa obligatio non potuit tranſire ad perſonam propter preuiam ſanctificationem factā in primo inſtanti ſui eſſe: eo qđ anima illa ſimul fuit creata et ſāctificata ⁊ infuſa: ⁊ ſic ſimul fuit ſanctificata caro cum anima: ⁊ etiam caro potuit ſanctificari ante animationem per virtutē ſancti ſpiritꝰ: ⁊ et ſic perſona virginis non fuit obnoxia alicui peccato: ſed ſemper fuit templum ⁊ tabernaculū ſpiritus ſancti a principio ſue creationis: Et quomodo omnes auctoritates ſacri canonis ⁊ ſacroꝝ doctoꝝ inducte contra hoc propoſitū nō procedunt niſi de peccato nature: iam oſtenſum ⁊ declaratū fuit largo modo in expoſitione pſalmi. xlv. ⁊ ſuper Magnificat. ⁊ partim ſuperius in cantico ij. Et ideo hic nō oportet immorari: ſed ſufficit oſtendere: quomodo virgo maria triumphauit de capite Amana: id eſt de peccato originali ⁊ actuali ⁊ veniali: ⁊ quomodo triumphauit de corruptione et fomite carnis ⁊ de triplici maledictione et miſeria inflicta ceteris

J mulieribus. ¶ Ultimo triumphauit de morte: q: non potuit eam incinerare: immo reſurrexit in corpus glorioſum. Et ſic patet qualiter triumphauit de capite Amana: id eſt de capite ſerpentis antiqui quod contriuit. Et ſic non ſolum fuit benedicta inter omnes mulieres: ſed etiam inter omnes homines vtriuſq; ſexus: quia in omni malediction e fuit immunis immo meledictio Eue ⁊ omnium hominum fuit cōuerſa in benedictionē marie: vt inquit Auguſtinus. Secūdo eſt videndum quomodo virgo maria triumphauit de vertice Sanir. Ad cuius intellectum eſt notandū: qđ vltra Amana quatuor montes pugnarunt contra virginē mariā: de quibus ipſa finaliter triumphauit. ſ. Sanir ⁊ Hermū: et montes et cubilia leonum et montes pardorū. Per quos quatuor montes intelligunt quatuor poteſtates et conditiones hominum/qui conati ſunt impugnare virginem mariam ⁊ eius virginitatem ⁊ dignitatem. Primus mons dicitur Sanir: quod interpretatur dens lucerne ſiue ſcientie. Et ſic vertex Sanir idem eſt quod altitudo ſiue tumor aut elatio et faſtus ſcientie philoſophie mundane. per quod intelligitur faſtus et elatio philoſophorum huius mundi. Hermon autē interpretatur anathema. i. maledictio ⁊ ſeparatio. per quē montē intelligitur iſte mundus ⁊ ſollicitudo eius: que ſeparat homines a deo. vel intelliguntur omnes Judei et omnes infideles/qui ſunt a deo ſeparati ⁊ maledicti. Per mōtes vero ⁊ cubilia leonum intelligūtur reges ⁊ principes huius mūdi: maxime populi gentilis ⁊ infidelis. Et etiam per cubilia leonum intelliguntur templa idolorum vt patebit. Per montes vero pardorum in ſcriptura communiter intelliguntur omnes heritici: eo ꝙ multis ⁊ falſis ⁊ fictis coloribus cōcinnarunt ⁊ palliarūt ſectas ſuas: et inter ſe varias habuerūt opiniones. Oēs ergo iſti pugnarunt contra virginem Mariā: ſed ipſa finaliter de eis triumphauit. Primo ergo omnes philoſophi volentes oīa comprehendere ſub natura/et de omnibꝰ volētes reddere rationem/conati ſunt impugnare miſteriū incarnationis/dicentes impoſſibile eſſe mulierem concipere ſine viro/et concipere ⁊ parere cum virginitate: ⁊ eſſe matrem dei: et deum fieri hominem perſonaliter. Sed finaliter virgo Maria de philoſophis triumphauit. Nam Dionyſius ariopagita/qui apicem ⁊ verticē ⁊ principatum philoſophie Athenis obtinebat: credidit myſterium incernationis ⁊ partū virginalē ipſius Marie: ⁊ factus eſt fidelis ad predicationem Pauli cū multis alijs philoſophis: vt patꝫ Actuū. xvij. Itē Gregoriꝰ Nazāzenus/⁊ Baſilius/⁊ Euſebius/ et auguſtinus/⁊ Clemens/et Dionyſius Alexandrinus/et alij innumeri ex philoſophis facti ſunt catholici et doctores eccleſie: qui oēs innumeros libros ⁊ tractatus ⁊ ſermones luculentos ediderunt de virginitate ⁊ dignitate virginis Marie. Ex quo patet/quod virgo Maria triumphauit de vertice Sanir/id eſt de altitude ⁊ faſtu ⁊ elatione philoſophorum. Item ſecundo triūphauit de vertice Hermon. i. de ſollicitudine huius mundi. Nam in tertio amo renuit huic mūdo: ⁊ fuit preſentata in templo: et dedicata ad ſeruitium dei vſq; ad eius deſponſationem: quā ſimul cum voto virginitatis fuit deſponſata ipſi Joſeph viro ſancto ⁊ iuſto ⁊ virgini. Et ſic ambo cum virginitate ⁊ paupertate duxerunt vitam humilē ⁊ pauperem Chriſto miniſtrantes. Et ſic patet qualiter virgo Maria triumphauit de faſtu ⁊ pompa huius mūdi. Et triumphauit etiam de Hermon. i. de anathemate et maledictione Judeoꝝ: qui ſibi ⁊ ſue dignitati cōtradixerūt. Nam. xlij. anno poſt paſſionem Chriſti partim fuerunt fame conſumpti: ⁊ partim trucidati: ⁊ partim in captiuitatē redacti: ⁊ ꝑ mundum diſperſi: ⁊ ciuitas eoꝝ ſimul cum regno fuit deſtructa et incenſa. Et quia reliquie illorum adhuc hodie contra virginem Mariam blaſphemare non ceſſant: ideo continue patiunt opprobria ⁊ frequētes cedes ⁊ clades et vaſtationes ⁊ expoliationes. Et ſic patet qualiter virgo Maria triūphauit de Hermon. i. de anathematizatis ⁊ maledictis Judeis: ⁊ cōtinue triūphat de ipſis. Itē virgo Maria triūphauit de montibus ⁊ cubilibꝰ leonū. i. de regibꝰ ⁊ imperatoribꝰ/ qui per trecētos annos ⁊ vltra perſecuti ſunt chriſtianam religionē: que Chriſtum adorat ⁊ virginē matrem ſuā venerat. Nā ipſi qui ante propter idola perſequebant chriſtianos ⁊ virginem Mariam: poſtea ad finē cōuerſi deleuerūt idola: ⁊ tēpla idoloꝝ cōſecrauerūt in eccleſias Chriſti ⁊ v̄ginis Marie. Et ſic illa templa q̄ erant cubilia leonum/facta ſunt ecclīe Chriſti ⁊ virginis Marie ⁊ cubilia ſanctoꝝ. Et in cubilibꝰ vbi priꝰ habitabant dracones. ortus fuit viror calami et iunci: ⁊ fuit facta ſemita

ſancta: nec fuit ibi amplius leo nec mala beſtia: vt dicitur Eſaie. xxxv. Et ſic patet qualiter virgo maria triumphauit de cubilibus leonū. ſ. de īperatoribus ⁊ tyrānis infidelibus: q: finaliter oēs ſubiecit iugo Chriſti: ⁊ venerantur ipſam cum deuotione: ⁊ cubilia leonū. i: tēpla idoloꝝ conſecrauerunt in eccleſias Chriſti ⁊ virginis marie. ⁊ alioꝝ ſanctorū. vñ principales eccleſie communiter ſunt dedicate ipſi virgini marie pro maiori pte vbiq; terrarum.

K ¶ Itē vltimo triūphauit de montibꝰ pardoꝝ. i. de omni turba ⁊ prauitate hereticoꝝ. Nam in primitiua eccleſia ſurrexerūt cōtra virginē mariā Ebiō et Cherinthus/dicētes virginē mariā nō eſſe matrē dei: ſed puri hominis: ⁊ Jeſū Chriſtum totaliter ab ipſa incepiſſe. tñ hoc conuicit beatus Joānes euāgeliſta oſtendens Chriſtū eē ab eterno ſecūdū diuinitatē: ⁊ ex maria ex tpe ſecūdū verā humanitatē/ dicens. In principio erat verbū ⁊c. Et verbuꝫ caro factū eſt. Itē poſtea ſurrexerūt Neſtorite dicentes duas eſſe perſonas in Chriſto. ſ. diuinā ⁊ humanā/ ⁊ per cōſequēs virginē mariā nō eſſe matrē dei: ſꝫ ſolius hoīs. Sed omnes iſti fuerūt condēnati ꝑ eccleſiā in concilio Epheſino: vbi fuit oſtenſum ⁊ determinatum per ſacras ſcripturas/in Chriſto eſſe duas naturas in vna perſona tantū ⁊ ſuppoſito: ⁊ ꝑ cōſequens virginē mariā eſſe verā matrem dei ⁊ hoīs. Item manichei pugnarunt contra virginem mariā dicentes ipſam nō eſſe matrē dei: eo ꝙ Chriſtus non erat verus hō niſi in apparentia: ſed erat ſolus deus. quē cū tota ſua ſecta conuicit Auguſtinus per multos libros ⁊ tractatus/oſtendēs Chriſtū accepiſſe verā carnē ex virgine maria: ⁊ per cōſequēs ipſam eſſe verā matrem Chriſti dei ⁊ hoīs. Poſtea ſurrexit heluidius blaſphemās cōtra perpetuā virginitatē marie: ⁊ dicēs ꝙ licet virgo maria conceperit ⁊ peperit Chriſtū cum integra virginitate: tñ poſtea genuerat alios filios ex Joſeph. quē Heluidiū beatꝰ Hyeronymus ⁊ Auguſtinus conuicerunt per ſingulas inuectiuas contra eū. Et ſic patet qualiter virgo maria triūphauit finaliter de montibꝰ pardorū. i. de omnibꝰ ſectis hereticoꝝ: ideo de ipſa cantat eccleſia: Gaude maria virgo: cūctas hereſes interemiſti in vniuerſo mundo. Ex ſupradictis ptꝫ quō virgo maria triumphauit d̄ ſupradictis q̄nq; montibus: per quos intelligunt q̄nq; poteſtates: quas ipſa ſuperauit. Et ꝑ cōſequens virgo maria nunq̄ habitauit in mōte Amana. i. in mōte ſerpentū: immo ipſa contriuit caput antiqui ſerpentis: ⁊ per conſequēs nō potuit ipſam aliquo morſu mordere: nec habitauit in vertice Sanir. i. in faſtu ⁊ tumore mūdane philoſophie: imo ꝑ ſuam humilitatē ⁊ fidē meruit trāſcēdere oēm mūdanā ſcientiam ⁊ philoſophiā: quando fuit obūbrata ꝑ ſpm̄ ſanctum in ſua annunciatione: ⁊ rapta vſq; ad tertiū celū: vbi vidit arcana ⁊ myſteria incarnationis ⁊ noſtre redemptionis perfectius q̄ Paulus: prout dictum eſt ſuper pſalmo. lxvij. ⁊ ſuper magnificat. Item virgo maria nunq̄ habitauit in Hermon. i. in anathemate et obſtinatione Judeorum/ nec in pompa huius mundi: quia renuens huic mundū facta eſt ſpecialis miniſtra Chriſti: ⁊ ipſum ſecuta eſt ſemper cum virginitate et ſanctitate et humilitate vſq; ad paſſionem ⁊ reſurrectionem et aſcenſionem: prout dictū eſt ſuper magnificat: Itē non habitauit in cubilibus leonum: nec in montibus pardorum: quia omnes imperatores ⁊ tyrannos ſuperauit: ⁊ omnes hereſes exterminauit et interemit: vt dictum eſt. Sed ſemper habitauit in monte Libano. i. in monte candido: ⁊ in monte puritatis ⁊ ſanctitatis in quo nullus ſerpens nec beſtia nocens nec animal venenoſum poteſt habitare prout ſupra dictum eſt in ſecundo cantico. Unde ſicut mons Libanus eminet ſuper omnes illos quinq; montes ſupradictos in altitudine: quia eſt altior et excelſior illis: et ſuperat eos in vbertate et fertilitate. quia cum omnes illi ſint ſteriles: iſte vero fecundus germinans arbores fructiferas et digniſſimas/puta cedros et huiuſmodi. Item ſuperat illos montes in puritate: nam cum illi montes ſint pleni ſerpentibus et draconibus et leonibus/et pardis/et ceteris animalibus nociuis et venenoſis: ſolus Libanus eſt liber et mundus ab omni beſtia venenoſa. ideo ſecure paſcuntur in eo greges ouium et armenta boum. Ita ergo a ſimili virgo Maria per libanum figurata ſuperauit omnes ſupradictas quinq; poteſtates. Primo in altitudine dignitatis. Secundo in fecunditate virtutum. Tertio in puritate et munditia ab omni malo et vitio et peccato. Et ſic virgo maria dicitur habitaſſe in Libano/et ſuperaſſe et triumphaſſe de illis quinq; poteſtatibus per illos quinq; montes intellectis. ideo dicit Chriſtus ad virginem matrem ſuam in die ſue aſſumptionis. O q̄ pulchra es amica mea/macula non eſt in te. veni de libano/ in quo ſemper habitaſti per excellentiam dignitatis quia mater dei: ⁊ per fecunditatem ſanctitatis et omnium virtutum ⁊ gratiarum: et per puritatē et munditiam ⁊ immunitatem ab omni vitio ⁊ peccato ⁊ morſu et veneno antiqui ſerpentis. Et ideo coronaberis ⁊ coronam accipies/⁊ triūphabis de capite Amana. i. de antiquo ſerpente: qui te mordere non valuit. Et triumphabis de vertice Sanir. i. de omni philoſophia ⁊ ſcientia mundana: et Hermon. i. de pompa mundi et anathemate et obſtinatione Judeorum: et de cubilibus leonum. i. imperatorum ⁊ tyrannorum: ⁊ de montibus pardorum i. de temera preſumptione hereticorum. quaſi dicat. Ueni de Libano gratie in montes aromatum ſuperne glorie: et coronaberis et coronam glorie obtinebis pro ſupradictis triumphis. Et ſic patet quomodo omnes iſti triumphi virginis Marie poſſunt applicari ad duodecim dignitates eiuſdem: que fuerunt aſſignate in expoſitione ſuper Magnificat. Et ideo prudens et deuotus lector non dedignetur hic et ibi contemplari. Et hoc de ſecundo queſito. L

¶ Tertio dubitatur propter id quod dicit ſponſus in hoc quinto cantico. ſ. Uulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa in vno oculorum tuorum: ⁊ in vno crine colli tui. Et ideo videndū eſt quis eſt iſte oculus ⁊ crinis quo virgo Maria vulnerauit xp̄m: ⁊ quō potuit ipſum vulnerare/ vt deſcenderet de celo. Ad quod eſt dicendū primo: ꝙ oculus dicit quaſi lumē ocultum. Et ideo prius verificatur de oculo mētali interiori. ſ. de rectā ⁊ occulta intentione: ⁊ q̄ de oculo corꝑali ⁊ exteriori. de quo quidem oculo inferiori ait ſaluator Matth. vi. Lucerna corꝑis tui ē oculꝰ tuꝰ: ſi oculꝰ tuꝰ fuerit ſimplex: totū corpꝰ tuū lucidū erit: ſi autē oculus tuꝰ fuerit nequā: totū corpus tuū tenebroſum erit. Ex dictis ſaluatoris patet qđ ſimplex ⁊ recta intētio

oculus q̃ſi lumen occultum.

eſt vnus cõmunis oculus totius hominis. que qui
dem recta intentio fundatur in humilitate ⁊ ſim-
augu. plicitate cordis. Et ſic dicit Auguſtinus: ꝙ ſimpli-
citas ⁊ hũilitas eſt fundamentũ ⁊ origo omniũ vir
tutũ: ⁊ quaſi lucerna ⁊ oculus dirigens oẽs virtu-
tes. que quidem humilitas naſcitur ⁊ ꝓuenit ex co-
gnitione ſuiipſius in homie. Nã homo cognoſcens
ſeipſum ⁊ naturam ſuam miſeram ⁊ fragilem ⁊ vi-
tiatam ex inobedientia ⁊ peccato primorum paren
tum: tunc humiliatus incipiet a contẽptu ſui vſq;
ad amorem dei: ⁊ videns ſe ita fragilem ⁊ pronum
ad peccandum non deſpiciet proximũ: imo miſere
bitur fragilitati ipſius proximi. et in hoc conſiſtit
hũilitas vñ naſcat. vera humilitas. ſ. incipiẽdo a contẽptu ſui vſq; ad
amorẽ dei ⁊ proximi. Que quidem hũilitas naſci-
tur in homine ex cognitione ſuiipſius: ſicut ſuper
bia per oppoſitum naſcit̃ ex inconſideratione ſui
ipſius. Quia ſi quis ꝯſideraret ⁊ cognoſceret ſeipm/
non eſſet ſuperb⁹: ſed humilis. Et ideo dicit Iuue-
nalis ⁊ omnes philoſophi ⁊ poete: ꝙ hoc verbum/
Cognoſce teipſum: deſcendit de celo in lamina au
rea ſcriptũ in templũ Apollinis. Et ſic dicit etiam
Auguſtinus: ꝙ ſicut ſuperbia que eſt initium om-
nis peccati: eſt prima ſuggeſtio diaboli: ita humi-
litas que eſt initiũ omnis virtutis eſt primum do-
num dei. Et ſic patet qualiter humilitas in homi-
ne/ eſt quidam cõmunis oculus dirigens omnẽ vir
ꝙ duplex eſt ocu lus interior ho. tutem: quia caſtitas ſine humilitate nihil prodeſt:
vt inquit Gregorius. Poteſt etiã dici ꝙ duplex eſt
oculus interior hominis. ſ. oculus rectus ⁊ ſimplex
et iſte dicitur oculus dexter: quo homo iuſtus oĩa.
recte reſpicit. Alter autem dicitur oculus ſiniſter:
quo homo nequam omnia ſuperbe ⁊ ficte ⁊ frau-
dulenter videt. Et ideo virgo Maria nõ vulnera-
uit Chriſtum oculo ſiniſtro: ſed oculo dextro. ſ. hu-
militatis ⁊ ſimplicitatis: vt faceret ipm de celo in
terram deſcendere. Itẽ etiã eſt aduertẽdum: ꝙ q̃li-
bet virtus dicitur quidã oculus anime. nam iuſti-
tia eſt quidam oculus quo anima omnia recte iu-
dicat et videt ⁊ operatur omnia iuſta. Et fortitudo
eſt oculus quo aĩa oĩa fortia videt ⁊ aggreditur.
Et temperantia eſt oculus quo anima oẽs delecta
tiones temperate videt: ⁊ omnia caſte videt. Sed
humilitas eſt illa virtus ⁊ oculus: quo oẽs virtu-
tes dirigit ⁊ retrahit a ſuperbia. Et ideo hũilitas
eſt tante perfectionis/ ꝙ non ſolum eſt amabilis ⁊
acceptabilis deo: ſed etiã oĩbus hominibus Sꝫ q̃r
iſte ocul⁹ humilitatis ꝑfectius fuit in v̾gine Ma-
ria: q̃ in aliqua alia creatura: ideo oculus hũilita-
tis virginis Marie intantũ vulnerauit filium dei: ⁊
ꝙ fecit ipſum deſcendere de celo in vterum eius: ⁊
ſumere carnem ex ea: quãdo dixit. Ecce ancilla do-
mini fiat mihi ſecundum verbũ tuum. Et ideo di-
xit Maria in ſuo cãtico. Quia reſpexit humilitatẽ
ancille ſue. Ecce enim ex hoc beatã me dicent om-
nes generationes. vt patet Luce. j. Et ſic patet: qđ
inter alios oculos virtutum virginis Marie ocu-
lus humilitatis fuit ille qui vulnerauit cor ipſi⁹ fi-
lij dei: vt deſcẽderet de celo in vterũ eius. ¶ Sꝫ eſt
iterũ aduertendũ ſecũdum Auguſtinũ: ꝙ ſicut hu-
militas eſt origo ⁊ radix ⁊ oculus omniuꝫ virtutũ:
ita pariter charitas eſt forma et vltima perfectio
earũdem. quia nulla virtus theologalis aut mora
lis eſt meritoria: niſi fuerit informata charitate. et
ideo omnis vera virtus incipit ab humilitate: ⁊ fini

tur in charitatem. Et ideo oſtendit Auguſti. quin-
to de ciuitate dei ꝙ apud Romanos ⁊ vniuerſali-
ter omnes gentiles nulla fuit vera virtus mora-
lis: eo ꝙ eis nulla fuit vera humilitas: nec chari-
tas: ſed honoris ambitio: ⁊ glorie cupiditas. Sed
quia virtutes ſunt ornatus animi: vt inquit Cice- Virtutes ornatus ſũt aĩmi.
ro: vnde ſicut crines ornant collum pulchre mulie-
ris: ita virtutes ornant animum: ideo Salomon in
hoc loco per crinem colli ſpõſe intelligit virtutes:
que ornabant virginẽ Mariam: ⁊ per collũ intelli
git ipſam virginem Mariam: que dicit̃ collum to-
tius corporis eccleſiaſtici. Nam ſicut in corpore hu
mano immediate poſt caput: ⁊ ſub capite colloca-
tur collũ: per qđ a capite in oĩa membra inferiora
deſcendit oĩs ſenſus ⁊ motus et vita: ita pariter in
corpore eccleſiaſtico virgo Maria collocatur im-
mediate poſt Chriſtuꝫ: ꝑ quã a chriſto deſcendunt
ad nos omnia dona gratiarum interceſſiue: prout
eſt mediatrix inter nos ⁊ Chriſtum filium ſuum et
caput noſtrũ. Sicut fuit declaratũ in expoſitione
ſuper Magnificat. Et ideo quia inter crines virtu-
tũ que deſcendunt a capite noſtro Chriſto: ⁊ ornãt
collũ virginis charitatis dicit̃ ꝓncipalis ⁊ forma
omniũ: ideo dicit ſponſus: ꝙ ſicut ſponſa vulnera-
uit cor ei⁹ ĩ vno oculo. ſ. humilitatis ita vulnerauit
cor eius in vno crine colli eius/ qui fuit crinis cha
ritatis. Et ſic aſſerit Chriſtus ꝙ humilitas/ et cha-
ritas virginis Marie vulnerauerunt cor eius: ⁊ fe
cerunt ipſum deſcendere de celo in terram/ et in
vterum eius: quia excelſus dominus: ⁊ humilia re-
ſpicit: ⁊ alta longe cognoſcit. pſalmo. cxxxvj. Sed
tunc inſurgit maior difficultas ⁊ maius dubium.
Nam ſi humilitas datur a ſolo deo: ⁊ charitas cuꝫ
ceteris virtutibus deſcendunt a ſolo Chriſto capi
te noſtro: ⁊ ornarunt virginem Mariam ſicut cri-
nes deſcẽdentes a capite ornant collum: ergo quo
modo iſte virtutes potuerunt vulnerare ⁊ mouere
filium dei ad veniendum in carnem: ſi virgo Ma-
ria non habuit has virtutes a ſe/ nec ex natura fuit
ſed fuerunt ipſi largite ex gratia Chriſti: ¶ Ad
hoc reſpondetur/ ſicut dictum eſt ſuper Magni-
ficat: quod filius dei non reſpexit humilitatem cuꝫ
ceteris virtutibus in Maria tanq̃ formam effici-
entem: ſed tanq̃ formam diſponentem: vt a deo di-
ligeretur: et vt eius mater efficeretur: ſicut auri-
fex facit anulum/ et celat gemmam pretioſam in
eo: et ſic diligit anulum/ et magnipendit ipſum pro
pter lapidem pretioſum/ quem in ipſo celauit. Ita
pariter deus creauit virginem Mariam: ⁊ in creã-
do omni genere virtutum ornauit: ⁊ decorauit/ et
ſufficiẽter diſpoſuit: vt eſſet digna fieri mater dei: ⁊
vt ex ipſa carnem aſſumeret. Et ſic Chriſtus reſpe-
xit in virgine matre ſua/ et dilexit humilitatem/
et charitatem: et cetera bona ſpiritualia/ que a Virgo maria prius fuit xp̄i ſpõſa quã mater.
primo inſtanti ſue creationis in ea plantauit. Et
ſic iſta humilitas caſta ſiue humilis virginitas
fuit vnus oculus: et charitas vnus crinis: quibus
virgo maria vulnerauit cor Chriſti ſponſi ſui: vt
deſcenderet in vterum eius. Ex quo patet quod
virgo Maria prius fuit ſponſa Chriſti quam ma-
ter. Nam a principio ſui eſſe fuit ſpõſa ornata mo-
nilibus ſupradictis: ſed poſtea in decimotertio
anno facta eſt mater eius per myſterium incar-
nationis. Et hoc de tertio queſito: et toto quinto
Cantico.

¶ Incipit Sextuꝫ Canticum.

Surge aquilo: ⁊ veni auſter:
Perfla hortum meum:
Et fluent aromata illius.
Ueniat dilectus meus in hor-
tum ſuum.
Ut comedat fructum pomorum ſuorum.
Ueni in hortum meum ſoror mea ſponſa
Meſſui myrrham meam cum aromatib⁹
meis.
Comedi fauum cum melle meo:
Et bibi vinum meum cum lacte meo:
Comedite amici mei ⁊ bibite:
Et inebriamini chariſſimi.
Ego dormio ⁊ cor meum vigilat:
Uox dilecti mei pulſantis.
Aperi mihi ſoror mea.
Amica mea: columba mea:
Immaculata mea:
Quia caput meum plenuꝫ eſt rore.
Et cincinni mei guttis noctium.
Expoliaui me tunica mea:
Quomodo induar illa:
Laui pedes meos:
Quomodo inquinabo illos:
Dilectus me⁹ miſit manuꝫ ſuã ꝑ foramẽ:
Et venter meus intremuit ad tactũ eius.
Surrexi vt aperirem dilecto meo.
Manus mee ſtillauerunt myrrhaꝫ:
Et digiti mei pleni myrrha probatiſſima
Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo.
At ille declinauerat atq; tranſierat.
Anima mea liquefacta eſt:
Ut dilectus locutus eſt.
Queſiui ⁊ non inueni illum.
Uocaui ⁊ non reſpondit mihi.
Inuenerunt me cuſtodes.
Qui circuierunt ciuitatem:
Percuſſerunt me.
Et vulnerauerunt me.
Tulerunt pallium meum
Cuſtodes murorum.

Surge aquilo ⁊ veni auſter.
¶ Hoc eſt canticuꝫ ſextum: ĩ quo Sa
lomõ cãtat ⁊ explicat mortẽ ⁊ paſſio-
nẽ Chriſti: vnde hñt virtutẽ ⁊ effica
ciã ⁊ originẽ oĩa eccl'iaſtica ſacramen
ta ⁊ oĩa ornamenta ⁊ bona ſpũalia: quibus Chri-
ſtus ornauit ⁊ dotauit ⁊ decorauit eccleſiam ſpon-
ſam ſuam prout Salomon preuidit in ſpiritu per
mortẽ Moyſi. Ad cuius intellectum eſt notandum
prout legit̃ Deute. xxxij. ⁊. xxxiiij. ꝙ poſtq̃ Moy-
ſes cõminatus fuerat maledictionem ⁊ punitionẽ
obſtinatis filijs Iſrael ſcđm carnem: qui Chriſtuꝫ
erant crucifixuri: ⁊ in eadẽ perfidia ꝑmanſuri: aſcẽ
dit in montem Abarim: ⁊ conſiderando illam ter-
rã preuidit in ſpiritu totã futurã diſpoſitionem et
multiplicationẽ eccl'ie ⁊ filiorũ Iſrael ſcđm ſpiritũ
⁊ promiſſioneꝫ per Chriſtũ ex duodecim apoſtolis
regenerandorum. Et ſic benedixit filijs Iſrael ſcđꝫ
ſpiritum et promiſſionem. Et poſtea mortuus eſt
Moyſes in illo monte ⁊ ſepeliuit eum dñs per an
gelũ ſuũ Michaelẽ: vt dicitur in canonica Iude.
nec amplius inuentum eſt corp⁹ eius: nec aliquis
nouit ipſum vſq; in preſentem diem. et ideo fleue-
runt eum filij Iſrael. xxx. diebus. Per qđ myſteriũ
preuidit Salomon in ſpiritu: qualiter Chriſtus ꝑ
Moyſen figuratus primo debebat prenuntiare et
cõmunicare Iudeis crucifixoribus ſuis et obſtina
tis futuram damnationem. prout fecit Matthei
xxij. xxiij. ⁊. xxiiij. poſtea bñdicere eccleſie ſue. ſ.
apoſtolorum ⁊ diſcipulorum et omnium fidelium
futurorum. prout fecit Ioan. xiij. capitulo. vſq; ad
xvij. incluſiue. Poſtea debebat aſcendere in mon
tem crucis et ibi pro oĩbus nobis realiter mori: et
in ſepulcro ſepeliri cuius corpus de cetero nemo
mortale ⁊ paſſibile poterat videre: q̃r poſtq̃ ſurre-
xit amplius nõ moritur: nec mors illi vltra domi
nabitur. Itẽ ꝓuidit in ſpiritu qualiter tota eccle
ſia apoſtolorũ et mulierum debebat facere magnũ
planctum ſup montem Chriſti: et querere eũ in ſe
pulchro: ſed non amplius ipſum mortalẽ reperire
ſicut factum eſt: prout referunt oẽs euangeliſte.
Omnia ergo iſta preuidens Salomon in ſpiritu fe
cit hoc ſextum canticum ĩ quo introducit Chriſtũ
cantantem ⁊ explicãtem myſterium ſue paſſionis a
et mortis. Duo ergo facit Salomon in hoc cantico
Nam primo introducit Chriſtum explicantem ſuã
paſſionem. Secundo introducit eccleſiam diſcipu
lorum ⁊ mulierum deflentem paſſionem ſponſi ſui
Chriſti: et querentem ipſum in ſepulcro ibi. Sur-
rexit: vt aperirem dilecto meo. ¶ Quantum ad
primum eſt valde notandum: quod Salomon con
ſiderat Chriſtum redemptorem tanquam vnũ cor
pus aromaticum: ſiue tanq̃ vnam apothecaꝫ ſiue
tanq̃ vnum hortum plenum arboribus et plantis
aromaticis. qui quidem hortus cõtrarijs ventis
paſſionis agitatus emiſit diuerſos odores pretio
ſiſſimos: ex quibus fuerunt confecta pretioſiſſima
vnguenta ad ſananda vulnera peccatorũ. Sed q̃r
odor eſt valde diffuſiuus ⁊ multiplicatiuus/ ꝓut
dicit cõmentator. in ſecundo de anima: q̃r vultures
vltra mille miliaria venerunt ad corpora mor-
tuorũ in bello Troiano ſentiẽtes de longinquo odo
rem eorum: ideo tante virtutis fuit odor Chriſti ꝙ
per quater mille annos ante eius aduentũ omnes
patres ve. teſt. ſenſerunt eius odorẽ. Et ſic Adã et
Abel ⁊ Noe ⁊ oẽs poſteri fideles iam currebant ad
Chriſtũ per odorem fidei ipſius prout dictũ eſt in
primo cãtico. Item ſcđo eſt etiã cum fide ⁊ charita
te aduertendũ ſecundum Auguſtinum ſuper Ioã.
⁊ ſup Gene. ꝙ ſicut tota Eua erat virtualiter ĩ illa
coſta Ade intra ipſum Adam anteq̃ formaretur et
exiret de latere eius in mulierem: ita pariter tota.

eccleſia erat virtualiter in corpore ⁊ ventre chriſti
ante paſſionẽ: que poſtea exiuit de latere Chriſti
quando miles aperuit ipſum: ⁊ exiuit ſanguis et
Augu. aqua: vnde habent virtutem ⁊ efficaciam oĩa eccle
ſiaſtica ſacramenta. Et ſic aſſerit Augu. ꝙ tota ec-
cleſia erat virtualiter in corꝑe Chriſti: ⁊ exiuit rea
liter de latere eius per mortẽ ⁊ paſſionẽ. Sed cum
iſta eccleſia ſponſa Chriſti dicatur hortus conclu-
ſus ⁊ fons ſignatus: et hortus in quo creſcunt et
germinantur poma ⁊ aromata eccleſiaſtica: eſt er-
go dicendum qđ tot⁹ iſte hort⁹ aromatũ virtua-
liter erat in corꝑe chriſti ante mortẽ ⁊ paſſionem:
ſed per talẽ paſſionem iſte hortus emiſit et expira
uit odorem ⁊ aromata fructuũ ⁊ eccleſiaſticorũ ſa
cramẽtorũ ad extra. Ex quibus aromatibus cõſtat
formaliter eccleſia prout dictũ eſt. ¶ Sed ſicut ar
P bores aromatice non emittunt odorem niſi quan-
do contrarijs ventis agitantur: ita pariter corpus
chriſti in quo virtualiter cõtinebant aromata ec-
cleſiaſtica / noluit illa emittere niſi valde agitatuꝫ
ictibus ⁊ vulneribus percuſſuꝫ. Vñ arbor myrrhe
Arbor myrrhe duob⁹ modis diſtillat liquorẽ ſuum. duobus modis diſtillat liquorẽ ſuũ: vno modo in
menſe Martij ⁊ Aprilis: qñ agitatur ventis cõtra
rijs: ⁊ illa dicitur myrrha prima: ſed pauca. Sꝫ po-
ſtea agricole faciunt inciſuram in cortice lateris
illius arboris: ⁊ tunc emanat myrrha copioſa. Ita
pariter fuit in paſſione xp̃i: nam primo Judei et gẽ
tiles tanq̃ venti contrarij agitarũt et percuſſerũt
⁊ flagellarunt corpus chriſti: ⁊ tũc ille ſanguis fla
gellorũ et etiam clauorum fuit quaſi myrrha pri-
ma: ſed poſtea miles aperuit lancea latus Chriſti:
⁊ tunc exiuit copioſe ſanguis ⁊ aqua quaſi myrrha
ſcđa in medullaꝫ ⁊ ſalutem omniuꝫ peccatorũ. Et
ideo in hoc libro ſemper per myrrhã intelligit ſan
guis ⁊ paſſio Chriſti: ⁊ ſic etiã per oĩa illa aroma-
ta hic memorata. ¶ Iterum autem eſt aduertẽdũ
Q ſm Auguſtinũ ⁊ Magiſtrũ primi ſententiarum di
Qua ſtinctione vltima: ꝙ quatuor voluntates cõcurrũt
tuor vo in mortem ⁊ paſſionem Chriſti ſcilicet voluntas
lũtates bona dei patris: qui propter nimiã charitatẽ qua
concur dilexit nos: miſit fi. iũ ſuũ in ſimilitudinẽ carnis pec-
runt in cati: vt damnaret peccatũ noſtrũ in carne. ad Ro-
mortẽ ⁊ manos. viij. Secunda fuit mala voluntas Judeo
paſſio- rum: qui ex inuidia ⁊ malitia occiderunt eum ne
neꝫ xp̃i regnaret ſuper eos: et ne perderent locum ⁊ gentẽ
Joã. xj. Tertia fuit bona voluntas patriarcharũ / ⁊
prophetarum ⁊ omniũ fideliũ veteris teſtamẽti. pe
tentiũ Chriſtũ vt veniret in carnẽ ad liberandũ ge
nus humanũ: vt patet per totum diſcurſum legis ⁊
prophetarũ: vt potuit in primo cãtico. Quarta fuit
bona voluntas Chriſti qui ſponte tradidit ſemet
ipſuꝫ pro nobis. primo vt placeret et obediret deo
patri vt ptꝫ Math. xxvj. ⁊ Luce. xxij. cũ dixit patri
Fiat voluntas tua. ſecundo vt toti generi humano
ſubueniret: ⁊ ipſum liberaret: vt ipſe dicit. Joã. x.
Animam meam pono pro ouibus meis Et ſic dixit
Augu. ꝙ bona voluntas patris ⁊ filij ⁊ etiã oĩm fi-
delium fuit cõpleta per malam voluntatẽ Judeo-
rum. Sed mala voluntas iudeorꝫ dr̃ cõtraria volũ
tati patris ⁊ filij ⁊ fideliũ quantũ ad intentionẽ et
finem: ⁊ ideo iſte voluntates. ſ. dei patris ⁊ iudeoruꝫ
deſignant per duos ventos cõtrarios. ſ. per aqui-
lonẽ ⁊ auſtrũ. Quatuor ergo venti. ſ. quatuor volũ-
tates deſignate per quatuor ventos perflauerũt / ⁊
agitauerũt hortũ xp̃i vt fluerent ⁊ expirarent ar-
mata paſſionis eius ad noſtrã ſalutẽ. ¶ Que quidē
quatuor voluntates deſignant ꝑ quatuor ventos
Nã ꝑ aquilonem deſinat mala ⁊ frigida ⁊ atrox et
inuida voluntas Judeorũ. Et per auſtruꝫ deſignat
volũtas patris. Et per orietalẽ vẽtũ deſignat volũ
tas filij. Et ꝑ occidentalẽ deſignat volũtas oĩm fi-
delium. Et has quatuor voluntates cõcurrẽtes ad
paſſionẽ xp̃i explicat Salomon ꝑ Chriſtum in hac
parte: vñ ait. O aquilo. i. aſper ⁊ frigida volũtas
iudeorũ ꝑ defectũ charitatis / ſurge cũ ĩpetu ⁊ vio
lentia cõtra me. Et o tu auſter. i. benigna ⁊ charita
tiua voluntas patris veni ⁊ ſimul cum aquilone
perfla ⁊ agita hortum meũ. i. corpus meũ ꝑ mortẽ
⁊ paſſionẽ: ⁊ fluant ⁊ expirent ⁊ manent aromata il
lius per vulnera flagellorũ ⁊ clauorꝫ ⁊ lancee ĩ vir
tutẽ ⁊ efficaciam ſacramẽtorꝫ. Et nota ꝙ in hac lo
cutiõe explicat ſpontanea volũtas Chriſti filij pa-
tris / que excitat volũtatẽ pr̃is ⁊ iudeorꝫ vt ſurgãt
⁊ veniãt ad ꝑflãdũ hortũ eius: vñ Chriſt⁹ volunta-
rie ⁊ ſponte ſe obtulit iudeis qñ dicit apoſtolis.
Ecce aſcendimus Hieroſolymã ⁊ fili⁹ hoĩs tradet
Itẽ qñ dixit Judeis: quẽ queritis: ego ſum ſi ergo
me queritis ſinite hos habire. Itẽ tũc ſe ſpõte ob
tulit patri qñ dixit. Fiat voluntas tua. Et ſic patet
triplex voluntas. Sed quarta. ſ. voluntas oĩm fide
liũ vete. teſt: explicat cũ ſubdit in ꝑſona ſpõſe. Ve
niat dilectus me⁹ in hortũ ſuũ. Unde ſponſa. i. tota
eccleſia fideliũ vet. teſt vſq̧ ad zachariã ⁊ Simeo
nẽ ⁊ Joſeph ⁊ virginẽ Mariã incluſiue cũ magno
deſiderio vocat Chriſtũ vt veniat in hortũ paſſio-
nis ⁊ colligat ⁊ comedat ⁊ guſtet fructũ ſue paſſio
nis ad fideles reficiendos ⁊ viuificandos ⁊ nutrien
dos Dicit ergo ſponſa. Veniat dilectus me⁹ ĩ hortũ
ſuũ. i. ſue paſſiõis: vt comedat fructũ pomorꝫ ſuorꝫ
ſ. recipiat alapas ⁊ flagella ⁊ vulnera: quaſi dicat:
ſicut Adam comedit pomũ ligni prohibiti in hor-
to paradiſi in ꝑniciẽ totius gñis humani ita veniat
dilect⁹ meus in hortũ paſſionis: ⁊ comedat fructũ
pomorꝫ ſue paſſionis: in ſalutẽ oĩm credentiũ. De
inde cũ dicit. Veni in hortũ meũ ſoror mea ſponſa:
hic ponitur gratioſa ſpõſi reſponſio annuentis vo
tis et petitionib⁹ ſponſe: Unde aduertendũ: ꝙ to-
ta paſſio Chriſti fuit act⁹ iuſtitie ⁊ punitiõis ꝑ pec
cato primorũ parentum ⁊ raptu ſibi ꝓhibiti quem
rapuerunt in horto paradiſi contra voluntatẽ dei
qui quidẽ fructus licet eis viſus fuerit pulcher et
dulcis: tñ nobis fuit fetidus et amarus inquantuꝫ
corrupit totũ genus humanum. Et ideo Chriſt⁹ q̃
voluit ſuperare diabolũ: non ſola potẽtia: ſed ꝟe-
ra iuſtitia: voluit in ſe pro nobis luere ⁊ pati penã
illius peccati: et quod non rapuit voluit exoluere.
Unde ſicut Adam in horto paradiſi cõmiſit crimẽ:
ita Chriſtus expiator illius ſceleris voluit intrare
hortum Getſemani: et ibi orauit pro Adã ⁊ oĩbus
poſteris eius: et ibi voluit capi / ⁊ ligari et trahi et
percuti per miniſtros pontificum. Item qꝛ Adam
extendit manus ad arborem et rapuit fructum pro
hibitum: ⁊ ideo Chriſtus extendit manus ⁊ brachia
in arbore crucis ⁊ ibi fuit manibus et pedibus cõ
clauatus et lancea percuſſus. Item Adam come-
dit pomum dulce ad veſcendum: ſed Chriſtus bi-
bit acetum myrrhatum ⁊ amariſſimum in cruce.
Sꝫ licet illa paſſio fuerit Chriſto amariſſima ſicut
myrrha: tamẽ fuit nobis dulciſſima ſicut mel quo
ad effectum: et fuit odorifera ſicut omnia aroma-

ta confortatiua: ⁊ inebriatiua ſicut vinum: ⁊ nu-
tritiua: ſicut lac. Et ideo ponuntur hic ⁊ memoran
tur ſex liquores quibus paſſio Chriſti compara-
tur quo ad effectum quem facit in nobis. ſ. myrrha
⁊ cetera aromata ⁊ fauus cũ melle ⁊ vinum cũ la-
cte. Unde licet myrrha ſit amara: tñ eſt malorũ hu
morũ purgatiua: ⁊ a corruptione preſeruatiua. Ita
paſſio Chriſti licet fuerit ipſi amara ⁊ doloroſa / tñ
fuit malorũ humorum noſtri peccati purgatiua: ⁊
a futura corruptione preſeruatiua: ⁊ hoc ꝑ virtutẽ
quam cõtulit baptiſmo ad purgandum peccatum
originale: ⁊ penitentie ad purgandum actuale ⁊ ve
niale. Et eſt ꝑſeruatiua a corruptione ꝑ ſacramen-
tũ cõfirmationis. ⁊ ſic paſſio Chriſti fuit ſicut myr-
rha que diſtillat ex latere illius arboris. Itẽ ſicut
oĩa aromata licet ſemel ſint ex arbore collecta: tñ
ſemper expirant ⁊ redolent odorẽ ſuauiſſimum: ita
pariter paſſio Chriſti licet ſemel fuerit facta ⁊ col-
lecta ex arbore crucis: tamen ſemꝑ redolet ⁊ emit
tit ſuauiſſimũ odorem aromaticum: ⁊ diſtillat ſuũ
ſaporem dulciſſimum ſicut fauus ⁊ ſicut mel. Eſt
ergo nobis paſſio Chriſti per virtutem quã contu-
lit ſacramentis: purgatiua ſicut myrrha: odorifera
ſicut oĩa aromata: ⁊ diſtillatiua virtutis ſicut fau⁹:
⁊ dulciſſima ſicut mel: ⁊ ꝯfortatiua ⁊ inebriatiua ſi
cut vinũ: ⁊ nutritiua ſicut lac: maxime ꝑ ſacramẽtũ
euchariſtie. Hos autem fructus dicit Chriſtus ſe
collegiſſe ex horto paſſionis ⁊ comediſſe ⁊ guſtaſſe
in arbore crucis. Dicit ergo Chriſtus. O eccl'ia ſo-
ror mea ꝑ aſſumptionẽ humanitatis: ⁊ ſponſa mea
per myſticam vnionem et in fide deſponſationem
iam veni in hortum huius peregrinationis ⁊ paſ-
ſionis: ⁊ in hortum orationis: vt annuerem votis
⁊ clamoribus tuis ab initio mundi me vocaſti per
patriarchas ⁊ ꝓphetas ⁊ fideles ve. te. Et iam meſ
ſui myrrham mee paſſionis cum aromatib⁹ meis
i. cum odoriferis effectibus ⁊ virtutibus mee paſ-
ſionis: ⁊ iam comedi fauum cum melle meo oĩbus
fidelibus dulciſſimo. Et iam bibi vinum vobis cõ-
fortatiuum / cum lacte meo ad veſtram nutritionẽ
⁊ refectionem. Comedite ergo amici hunc fauum
mellis qđ pro vobis parauit: ⁊ bibite ⁊ inebriami-
ni hoc vino charitatis ⁊ virtutis inebriatiue ⁊ nu-
tritiue: qꝛ hunc cibũ ⁊ potum deſiderarunt oẽs pa
triarche ⁊ ꝓphete ⁊ oẽs fideles veteris teſtamẽti.
quẽ cibũ ⁊ potum nõ potuit dare Moyſes nec etiã
lex ꝑ ipſum data: quẽ cibum nõ poteratis recipe-
re niſi ꝑ mortem ⁊ paſſionem meam. Jam ergo eſt
tempus recipiendi iſtũ cibum ⁊ potũ ex mea paſ-
ſione manantem: qꝛ et ſi ego dormio ſomno mor-
tis: tñ cor meũ vigilat in veſtra redemptione. vnde
licet videatis me vere mortuũ in cruce ⁊ in ſepul-
cro: tamen cor meum. i. aĩa mea vigilat: qꝛ deſcẽdit
ad inferos ad cõdemnandũ diabolum ⁊ liberãdos
ſanctos patres ⁊ fideles. Unde nota: ꝙ licet Chri-
ſtus penderet mortuus in cruce: ⁊ iaceret in ſepul
cro: tñ ſemꝑ vigilabat in exercendo opera noſtre
redẽptionis. nã aĩa eius vnita cum verbo iudica-
bat diabolum in inferno diſcutiẽdo ⁊ examinando
cauſam noſtram: ⁊ corpus eius vnitum eidem ver
bo ſemꝑ diſtillabat virtutem ⁊ merita illius paſſio-
nis ad noſtrã ſalutẽ. Et diſtillabat virtutem ſacra-
mentorum. nã poſt emiſſionem ſpiritus miles lan-
cea aperuit latus eius: vñ exiuit ſanguis ⁊ aqua
in remiſſionem ⁊ pretium peccatorum ⁊ virtutem
ſacramentorũ. Et ſic licet Chriſtus eſſet vere mor-
tuus: tñ cor eius ſemper vigilabat exercẽdo opera
noſtre redemptionis. vnde mors eius dicta eſt dor
mitio propter facilitatem reſurrectionis ⁊ euigi-
lationis. Itẽ Chriſtus dicebat ſe in illa morte dor- Mors xp̃i di-
mire propter firmã ſpẽ reſurrectionis: Et dicebat cta eſt
ſe vigilare propter continuum exercitum ⁊ vnicũ dormi-
actum noſtre redemptionis: qꝛ dum eſſet iam mor- tio.
tuus fuit in latere vulneratus: vnde exiuit pretiũ
noſtre redemptionis. Et ſic vigilabat in noſtra re-
demptione nõ ſolum quo ad aĩam: ſed etiaꝫ quo ad
corpus. Unde notandum: ꝙ totam iſtam cantilenã
cantauit ⁊ oĩa iſta verba dixit Chriſtus in cruce: ⁊
oĩa iſta verba audierunt virgo Maria ⁊ Joannes
euangeliſta: q̃ erãt ibi iuxta crucẽ tanq̃ ꝓcuratores
res pro tota eccl'ia: ⁊ etiam Magdalena ⁊ alie mu-
lieres que erant non longe a cruce: Nã cũ Chriſtus
dixit / Sitio: vocat oẽs fideles cũ magno deſiderio
ad guſtandũ fructũ ſue paſſionis vt inquit Augu.
Ideo ſponſa audiens vocẽ Chriſti vocantis eam de
cruce ad guſtandum fructum ſue paſſionis: dicit.
S Vox dilecti mei pulſantis. i. audita eſt mihi vox di-
lecti mei pulſantis ad oſtium meum. ¶ Ad cuius
intellectũ eſt notãdũ: ꝙ Salomon cõparat in hac
parte ſollicitudinẽ Chriſti in noſtra redemptiõe ad
ſollicitudinẽ ſponſi ⁊ amantis tẽporalis erga ſuaꝫ
ſponſam ſiue amaſiã. Nã conſuetudo eſt amãtis: in
nocte dũ ceteri dormiũt venire ad oſtiũ ſponſe: et
ibi cantare ⁊ exponere amorẽ ſuũ ⁊ laborẽ ⁊ dolo-
rẽ quẽ patitur ⁊ ſuſtinet amore eius. immo ponit
manũ ꝑ feneſtram pulſando ⁊ faciendo ſignũ intra
domum vt ipſum audiat ſponſa. Et ſi ſponſa diligit
eum: cõpatiens illi ſurgit a lecto: vt aperiat ipſi: ⁊
cõfabulentur adinuicẽ: ⁊ reddat ipſi vicẽ amoris.
Ita ergo pariter fecit Chriſt⁹ ſpõſus noſter in no-
ſtra redẽptione. Nam dum nos eſſemus in lecto te-
nebrarũ ⁊ peccatorum ⁊ ignorantie: ⁊ in nocte ceri-
monialiũ ⁊ ſuperſtitionis gẽtilitatis: venit de celo
in terrã ⁊ ꝑ tres annos pulſauit ad oſtium noſtrũ
cantando doctrinã euãgelicã. Et tandem venit ad
oſtiũ crucis: ꝑ qđ intramus iſtã eccl'iam ꝑ gratiã:
⁊ ibi poſuit manũ ſuã ꝑ foramẽ: qñ ibi fuit cõclaua-
tus: ⁊ lancea ꝑcuſſus: ⁊ ibi vocando nos ad fidem
⁊ gratiam ⁊ fructũ ſue paſſionis. cãtauit iſtã cãtile-
nã: quã Salomon explicat in hoc loco: in quo cãti-
co Chriſtus explicat labores ⁊ dolores quos ꝓ no-
bis ſuſtinuit ⁊ paſſus eſt ⁊ explicat amorẽ quẽ ge-
T rebat erga eccleſiã ſponſam ſuã. Et hoc explicauit
ꝑ ſeptẽ verba: q̃ dixit pendendo in cruce. ¶ Quorũ
primũ verbũ dixerit ad patrem: dicens. Heli heli la
ma zabatani. i. deus de⁹ me⁹ vt q̃d dereliquiſti me
i. quare dereliquiſti mẽbra mea: ⁊ totum genus hu-
manum ꝑ tot tempora in poteſtate diaboli ꝓpter
peccatum ipſius Adam: Et quare me dereliquiſti
in poteſtate Judeorum: vt ego patiar pro peccato
omnium hominum? Secundũ verbũ dixerit ad pa-
trem ꝓ oĩbus peccatoribus: dicens. Pater ignoſce quare
illis: qꝛ neſciunt quid faciunt. Tertiũ verbum di- xp̃s ap
xerit ad latronem pẽdentẽ ⁊ veniã petentẽ: dicẽs. pella
Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiſo. uit vir-
Quod quidem verbũ dirigitur oĩbus penitentib⁹. ginem
Quartum verbum dixerit ad matrẽ: dicens. Mu- mulie-
lier ecce fili⁹ tuus. ⁊ ad diſcipulũ: Ecce mater tua. rẽ ⁊ nõ
Ubi nõ appellauit eã matrẽ: ſed mulierẽ: ad oſten- matrẽ
dendum ꝙ Chriſtus patiebat ibi tanq̃ perſona cõ

munis ⁊ caput eccleſie. Et ſic virgo Maria erat mē
brū chriſti: ⁊ per cōſequens ita patiebat̃ pro ea ſi-
cut pro ceteris. Nam illa gratia qua virgo Maria
fuit ſanctificata in primo inſtanti ſui eſſe: per quā
fuit preſeruata ab originali pctō traxit virtutē ex
paſſiōe Chriſti. Ideo virgo Maria fuit vera redem
pta ⁊ perfectius ꝙ ceteri: ſicut dictū fuit in expoſi
tione pſalmi. xlv. ⁊ ſuper Magnificat. Et ideo xp̄s
in cruce nō appellauit eam matrem: ſed mulierē/
tanꝙ membrum eccleſie cū ceteris redēptū. Quin
tum verbum fuit. Sitio. Per quod verbum oſtēdit
Chriſtus deſideriū ſalutis ⁊ redēptiōis omniū no-
ſtrū. Et ſic per tale verbū vocabat oēs ad partici-
pandam ſuam paſſionem/ vt inquit Auſt. Et ſic in
hoc verbo includitur totum iſtud canticum vt vi-
debitur. Sextū verbū quod dixit: fuit Conſumma
tū eſt. Per qd̄ oſtēdit Chriſtus quod omnia myſte-
ria ⁊ promiſſa patriarcharum/ ⁊ dicta omnium pro
phetarum erant in ſe cōpleta ⁊ verificata: ⁊ per cō
ſequens quod iam fecerat debitum ſuum quo ad
paſſionem ⁊ noſtrarum redemptionem animarū: ⁊
q: non reſtabat niſi reſurrectio quo ad redēptionē
corporum. Septimum ⁊ vltimum verbum fuit qd̄
dixit. In manus tuas commendo ſpiritum meum.
Ubi commendauit etiā patri animas omnium fi-
delium ⁊ credentium. Sed cum poſtea ſubdit. Re-
demiſti me domine deꝰ veritatis: loquitur in per-
ſona membrorū: quia xp̄s in capite non fuit redem
ptus: ſed redemptor ſuorū membrorū. Sed appellat
patrē redēptorē inquantū acceptauit paſſionem fi
lij in pretiū noſtre redemptionis: vt dictū eſt pſal.
xvij. ⁊. xxx. Et ſic Chriſtus dictis ſupradictis verbis
expirauit: ⁊ emiſit ſpm̄: vbi fuit oſtenſa vera mors
eius. Hec ergo ſeptē verba fuerunt illud canticum
qd̄ chriſtus cantauit in cruce ad oſtium ſponſe. Qd̄
quidem canticum audiuit beata virgo Maria et
Joannes ſtantes iuxta crucem in perſona totius
eccleſiē. Que quidem verba intrauerunt per fora-
men ⁊ feneſtrā anime virginis Marie: ⁊ pulſaue-
runt animā eius: ⁊ pertranſiuerūt ⁊ vulnerauerūt
eam tanꝙ gladius: ⁊ cōmouerunt omnia viſcera
eius: ſicut predixerat ipſi Simeon. Hoc ego myſte
rium explicat Salomon in perſona Chriſti in hoc
cantico. Unde ait: quod dn̄s Chriſtus ſponſus dice-
ret verba ſupradicta pulſando in cruce ad oſtium
humane nature vocando eam: tunc ſponſa iacens
in lecto doloris ⁊ meroris dixit intra ſe. Audita eſt
mihi vox dilecti mei ad oſtium pulſantis. Sed dū
ipſa ſurgebat ad aperiendum: tunc ipſe ſponſus
ſemper continuabat ſuum canticum ⁊ verba dicēs
de cruce. Aperi mihi ſoror mea amica mea: colum-
ba mea. Et appellat humanam naturam ſororem:
inquantum ex ea aſſumpſit carnem in vnitatē ſup
poſiti/ ⁊ appellat amicam: q: maiorem amicitiam
⁊ charitatem non potuit ipſi oſtendere ꝙ pati pro
ea. Et appellat eam columbam: inquātum per ſuā
paſſionem reddidit eam pulchram non habentem
rugam neqꝫ maculam: vt dictum eſt in cantico pre
cedenti. Dicit ergo: aperi mihi portas infidelitatis
⁊ tenebrarum: ⁊ recipe me per fidem: ⁊ efficieris
amica ⁊ columba mea: quia propter te deſcendi de
celo ⁊ peregrinatus ſum: ⁊ perambulaui terrā cum
fame ⁊ ſiti ⁊ multis laboribus/ vt quererem ouem
peditam ⁊ finaliter in fine peregrinationis fui ca-
ptus in horto ⁊ ligatus: ⁊ per terram tractus: ⁊ per
totam iſtam noctem afflictus amore tui: ⁊ ductus
ad domū Anne: vbi recepi alapam ⁊ multa oppro-
bria ⁊ conuitia. Et exinde ad domum Caiphe: vbi
fui percuſſus in facie/ ⁊ conſputus: et contume-
lijs affectus. Et deinde fui ductus ad domum Pila
ti: ⁊ ibi flagellatus. Et ſic dedi corpus meū percu-
tientibus ⁊ genas meas vellētibus. Et amore tui
faciem meā non auerti ab increpantibus ⁊ conſpuē
tibus in me. Et ideo aperi mihi: quia caput meum
plenum eſt rore ſudoris ⁊ ſanguinis ex ictibus et
percuſſiōibus. Et cincinni. i. capilli mei pleni ſunt
guttis noctiū. quaſi dicat: ſicut amaſius ⁊ ſponſus
patitur rorem ⁊ pluuiam vigilando ad oſtium et
fores ſponſe: ita ego querendo ſponſam meam per
totam illā noctem paſſus ſum pluuiam alaparum
⁊ ictuum ⁊ percuſſionum ⁊ ſputorum ⁊ flagellorū.
Et ſic caput meum plenum eſt rore/ id eſt ſudore: ⁊
capilli mei guttis noctium: que ſolēt cadere in no-
cte ſuper capillos amantiū. Et appellat Chriſtus
omnia illa flagella ⁊ conuitia guttas noctium: eo
ꝙ tam iudei ꝙ milites Pilati affligentes Chriſtū
erant in nocte tenebrarum. Ideo dixit eis. Hec eſt
hora veſtra ⁊ poteſtas tenebrarū. Nam iudei erant
obtenebrati per inuidiā ⁊ malitiam: gentiles vero
per ignorantiā: diſcipuli autē ⁊ precipue Petrus ꝑ
cecitatem negationis. Et omnes ambulabāt in no
cte tenebrarum. Et ſic non ſolum affligebant Chri
ſtum in illa nocte temporis: ſed etiam in nocte pec
catorum ⁊ tenebrarum. Sed quia chriſtus poſt tot
afflictiōes quas paſſus fuerat in nocte/ fuit in me
ridie crucifixus: et in latere percuſſus: ⁊ vere mor
tuus/ q: anima fuit corpore expoliata: ideo ſubdit.
Expoliaui me tunica mea. ſ. tunica corporis: q: cor
pus vere fuit ab anima in cruce ſeparatum: ⁊ deſti
tutum: ⁊ anima deſcendit ad inferos ad ſanctos
patres ⁊ fideles omnes liberandos. Sed quia ta-
le corpus expoliauit vt noſtram mortem deſtrue-
ret: ideo in reſurrectione recuperauit corpus imor
tale ⁊ impaſſibile: ⁊ ſic nō recuperauit mortalitatē:
nec alios defectus corporales ⁊ humanos: q: oīa
illa manſerunt in ſepulcro cū omnibus cerimonia
libus incinerata. Et ſic Chriſtus in cruce non ſolū
exiuit ⁊ expoliauit corpus ab anima: ſed peram-
plius tunicam mortalitatis ⁊ paſſibilitatis ⁊ tuni-
cam grauem omnium cerimonialiū ⁊ legalium: q:
omnia iſta fuerunt mortua ⁊ crucifixa cum Chri-
ſto: vt inquit apoſtolus ad Coloſſ. ij. De hac ergo
tunica legaliter de tunica mortalitatis ⁊ paſſibi-
litatis: dicit. Quomodo induar illa: quaſi dicat:
nullo modo: quia nunꝙ amplius induar tunica
mortalitatis: quia chriſtus amplius non moritur:
nec mors illi vltra dominabitur. Nec amplius in-
duar tunica cerimonialium: ⁊ legalium/ quia iam
eſt rupta ⁊ putrefacta: et manſit incinerata in ſe-
pulcro: quia paſcha iudeorum fuit mortuum cum
omnibus legalibus: ⁊ crucifixum in cruce cum
Chriſto/ ⁊ ſepultum cum eo/ et ſabbatum fuit ſi-
gnatum: et incluſum in ſepulcro cum Chriſto Sed
in die dominica non ſurrexit paſcha. nec ſabba-
tum cum Chriſto: ſed ſola dies dominica: paſcha
⁊ ſabbato cum omnibus legalibus manentibus
in ſepulcro incineratis/ ſicut dictum fuit in tra-
ctatu contra Judeos. queſtione prima/ et ſe-
cunda. Et de hac tunica putrefacta ⁊ incinera
ta dixit Chriſtus. Quomodo induar illa: quaſi

dicat: nullo modo: q: recuperauit ⁊ reinduit corpꝰ
ſed nō cū tali tunica mortali ⁊ legali. Item q: Chri
ſtus in cruce lauit pedes ⁊ manus ſuas ſanguine
effuſo per vulnera in ablutionē peccatorū: qui quī-
dem pedes nō ampliꝰ fuerunt coinquinati ſangui-
ne mortali: ideo ſubdit. Laui pedes meos: quō co-
inquinabo illos: quaſi dicat/ nullo modo coinqui-
nabo illos ſanguine mortali poſtquā ſemel paſſus
ſum/ ⁊ ſurrexi in corpus immortale/ et glorioſum.
¶ Et nota ꝙ Chriſtus madefaciendo pedes et ma
nus ⁊ corpus ſuum illo ſanguine/ lauit ⁊ mundauit
manus ⁊ pedes ⁊ totum corpus eccleſie ſue ab om-
ni ſorde peccati: que quidē eccleſia nunꝙ amplius
coinquinabitur quantum ad formam licet quoti-
die poſſint coinquinari quedam materialia mem-
bra: ſicut dictū eſt in cantico precedenti. In hebreo
autē habetur. Laui manus meas: quō coinquina-
bo illas: Sed totū poteſt eſſe: q: Chriſtus in paſſio
ne nō ſolū lauit manus ſponſe: ſed etiā pedes et to
tū corpus: vt dictū eſt: q: lauit peccata ⁊ afflictiōes
⁊ cōſcientias omniū fideliū: ⁊ ſic reliquit eccleſiam
ſuā nō habētē rugā neqꝫ maculā/ eo modo quo di-
ctum eſt. Sed dū ſponſus cātaret verba ſua in cru-
ce/ miſit manū ſuā per foramē lateris: quando mi-
les lancea aperuit ipſum: ⁊ introiuit vox eius pul-
ſando vſqꝫ ad interiora ſponſe: ideo dicit ſponſa. Di
lectus meus Chriſtus miſit manum ſuam per fora
men. i. feneſtram oſtij mei. ſ. per latus ſuum per qd̄
exiuit tota eccleſia: ⁊ per qd̄ ingreditur ⁊ egreditur
in cubile eccleſie. Et ſic per illud foramē miſit Chri
ſtus manū: ⁊ tetigit manū ⁊ conſcientiā ſponſe: q:
in corꝑe chriſti erat virtualiter tota eccleſia: vt ſu-
pradictum eſt: q: tunc apertum eſt oſtium in celo: ⁊
viſa eſt arca teſtamenti. Apoca. xi. q: omnia myſte
ria legis veteris fuerunt manifeſtata ⁊ conſumma
ta in corpore Chriſti: ⁊ in apertione lateris eius. Et
ideo dicit ſpōſa. Dilectus meus miſit manū per fo
ramē: ⁊ venter meus intremuit ad tactū eius. Hoc
dicit quia tota virtus ſacrorū que eſt in vtero eccle
ſie exiuit ex latere Chriſti: ex quo vtero quotidie ⁊
aſſidue chriſtus regenerat fideles per baptiſmum
⁊ alia ſacramenta. Item chriſtus clamando in cru-
ce miſit manū ſue virtutis ⁊ ſue paſſionis per fora
men ⁊ feneſtram cōſcientie aīe virginis Marie et
totiꝰ eccleſie: q: intātū virgo Maria fuit tacta do-
lore cordis ꝙ illa paſſio pertranſiuit ⁊ penetrauit
tanꝙ gladius animā eius. Et ſic etiā eſt dicendum
de tota eccleſia quam paſſio Chriſti et eius virtus
penetrauit vſqꝫ ad interiora. Ideo dicit ſpōſa. Sur
rexi vt aperirem dilecto meo: ⁊ manus mee diſtil-
lauerunt myrrham: ⁊ digiti mei pleni fuerunt myr
ra ꝓbatiſſima. Hoc dicit quia paſſio Chriſti tantā
impreſſionē fecit in anima virginis: ꝙ aīa virginis
erat tanꝙ fons myrrhe paſſionis Chriſti: qd̄ ſic eſt
intelligendum. Nam quando quis ponit manū in
melle: tunc manus ⁊ digiti eius diſtillant mel. Ita
pariter anima virginis ⁊ manus et digiti eccleſie
per quendam contractum diſtillant mel: qd̄ ex paſ
ſione Chriſti emanat. Nam quando Chriſtus po-
ſuit manum per latus ſuum: et tetigit eccleſiā: que
virtualiter erat in corpore ſuo: impleuit eā myrrha
ſue paſſionis. Et ſic manus et digiti ſponſe/ que eſt
poteſtas et virtus ipſi collata: dicuntur diſtillare
myrrham: quia continue diſpenſant merita paſ-
ſionis Chriſti per eccleſiaſtica ſacramenta: ⁊ ſic di-
cimus ꝙ per quandam redundantiam manus ec-
cleſie ſunt plene myrrha/ et diſtillant myrrhā paſ-
ſionis chriſti/ fidelibus diſtribuendo et diſpenſan-
do. Itē manus et digiti anime virginis Marie et
apoſtolorum ⁊ mulierum fuerunt pleni myrrha ꝓ
amaritudine ⁊ dolore paſſionis Chriſti. ¶ Deinde
cum dicit. Peſſulū oſtij mei aperui dilecto meo: eſt
aduertendū ꝙ peſſulum eſt quoddā inſtrumentū
⁊ ſera ferrea ⁊ dicitur a pendendo: eo ꝙ in die pen-
det ex vna portarū: ſed in nocte ꝑ tranſuerſum col
ligat ambas portas ⁊ fores: ⁊ ſic claudit totam do-
mum. Ita pariter per totū tp̄s ⁊ noctē legis ante
aduētū Chriſti eccleſia erat clauſa peſſulo cerimo
niarum: ſed quando chriſtus poſuit manum per fe
neſtram: ⁊ vocauit ſponſam: tunc illa ſurrexit a le
cto legis/ ⁊ remouit peſſulum cerimoniarum: et ſic
aperte ſunt fores legis: ⁊ patefacta eſt eccleſia xp̄i
que intra cerimonialia latebat. Sponſa enim ape
ruit ⁊ remouit peſſulum portarum anime ſue: quā
do Magdalena ⁊ cetere mulieres ⁊ multi alij vidē
tes chriſtum mortuū in cruce/ crediderunt ipſum
eſſe filium dei videntes eclipſim ſolis ⁊ lune/ et te-
nebras ſuꝑ vniuerſam terram: ⁊ monumenta aper
ta ⁊ velum templi ſciſſum. Ideo dixit Centurio.
Uere filius dei erat iſte. Et multi reuerſi ſunt in ci
uitatem percutiētes pectora ſua. Luc. xxiij. Et ideo
dicit ſponſa: qd̄ ſurrexit vt aperiret dilecto: et ape-
ruit peſſulum: vt loqueretur: et reciperet ſponſum
ſuum ad oſtium canentem et vocantem: at pro ſed
ille declinauerat: quia iam emiſerat ſpiritū: ⁊ mor
tuus erat atqꝫ tranſierat de hoc mundo per mor-
tē. Item ſponſa aperuit peſſulum dilecto ſuo: quan
do maria Magdalena cum altera maria emerunt
aromata: vt irent ad monumentum ⁊ vngerent Je
ſum. Angelus autem domini deſcendit de celo: et
accedens reuoluit lapidem: qui erat tanꝙ peſſulū
claudens ſepulchrum: ſed quando mulieres vene-
runt ad ſepulcrum/ viderunt lapidem reuolutum:
et ſepulcrum apertum: ſed non inuenerunt Jeſum:
quia iam ſurrexerat/ ⁊ declinauerant/ ⁊ receſſerat/
et tranſierat de morte ad vitam immortalem. Nā
primo declinauerat in cruce de vita ad mortem: et
declinauerat ad infernum ad liberandos patres:
ſed ex ſepulcro qn̄ ſurrexit trāſiuit de morte ad vi-
tā glorioſam. Et ideo anima Uirginis ⁊ aliorum fi-
delium primo liquefacta eſt dolore ⁊ amaritudine
cordis: quando vidit ipſum mortuū in cruce: ſed li-
quefacta eſt immēſo gaudio quando certificata eſt
per multas viſiones ipſum reſurrexiſſe. Et ideo di
cit. Anima mea lequefacta eſt dolore cordis: vt pro
poſtꝙ ⁊ qn̄ dilectus meus Chriſtu locutꝰ eſt illa ſe
ptem verba in cruce. Sed magis fuit liquefacta
gaudio quando locutus eſt poſt reſurrectionem.
Et ideo ſubdit. Queſiui illū: et non inueni: vocaui
illum: et non reſpondit mihi: quia dum erat mor-
tuus non poterat mihi reſpondere in cruce nec in
ſepulcro. ¶ Deinde cum dicit. Inuenerunt me cu
ſtodes: eſt aduertendum: quod in illo triduo tota
eccleſia apoſtolorū erat abſcenſa in cenaculo pro-
pter metum Judeorum non audens confiteri Chri
ſtum/ nec apparere publice. Ideo dicitur perdidiſ-
ſe fidem non in corde: ſed in ore: q: in ſola virgine
Maria manſit fides: vt communiter tenetur. Ex
quo patet quod metus mortis percuſſit ſponſam
Chriſti in apoſtolis/ ⁊ expoliauit palliū fidei eius.

Peſſulum qd̄ ſit.

Et ideo dicit ſponſa in perſona apoſtolorum. Inue
nerunt me cuſtodes. id eſt principes ſacerdotum ⁊
ſcribe ⁊ phariſei qui erant cuſtodes murorum ſy-
nagoge: ⁊ cuſtodiunt ciuitatem tanq̃ iudices ⁊ re-
ctores: atq̃ percuſſerunt me: et vulnerauerunt me
vulnere timoris ⁊ minarum. Et ſic iſti cuſtodes mu
rorum tulerunt pallium fidei mee: id eſt fortitudinẽ
fidei mee: quo ante operiebar ⁊ tegebar. Et nota ꝙ

Scribe ⁊ phariſei du plr vulnerauerunt eccleſiã.

cuſtodes ciuitatis/ſcilicet ſacerdotes/et ſcribe/et
phariſei/et complices eorum dupliciter percuſſe-
runt/et vulnerauerunt ſponſam: ⁊ et tulerunt pal-
lium eius. Primo modo in capite: quia percuſſe-
runt et vulnerauerunt Chriſtum: et tulerunt ⁊ ex-
poliauerũt palliũ corporis ⁊ carnis ab aĩa: ⁊ tulerũt
palliũ mortalitatis et paſſibilitatis. Scd̃o modo
vulnerauerũt ſponſam in membris vulnere timo-
ris ⁊ minarũ: ⁊ tulerunt pallium fortitudinis fidei:
eius quando tulerunt Petro palliũ fidei: quãdo ex
timore negauit Chriſtum. Et tulerunt ceteris apo-
ſtolis ⁊ diſcipulis pallium fidei: quando relicto eo
omnes fugerunt: et per totum triduum erant ab-
ſconſi in cenaculo propter metum Iudeorum. Et
etiam hoc ad literam fuit impletum de pallio ma-
teriali/quando fugientibus apoſtolis in captione
Chriſti/adoleſcens quidam amictus ſindone ſuper
nudo corpore/relicto ſindone nudus fugit: per qđ
fuit figuratum qualiter omnes fugientes perdide
runt ſpirituale pallium fidei: et tulerunt etiam pal
lium cerimoniarum/quod tegebat eccleſiã ſub le-
galibus. Ex ſupradictis patet intelligentia huius
ʒ cãtici. ¶ Sed ex dictis in hoc cãtico emergũt tres
Primũ dubiũ. dubitationes. Quarum prima eſt. Utrum neceſſe
fuerit Chriſtum pati ⁊ mori ꝑpter pretiũ noſtre re
demptionis: ⁊ vt eccleſiaſtica ſacrã haberent effi-
caciam ad tollendum peccatum ⁊ conferendã gra-
tiam/ex eo quod dicit: ꝙ Chriſtus meſſuit myrrhã
Scd̃m dubiũ. ſacramentorum ex ſua paſſione. Secundo querit
vtrum Chriſtus dormiendo in cruce et in ſepulcro
poterat vigilare in opere noſtre redemptionis: et
Tertiũ dubiũ. mereri per vulnus lateris factũ poſt mortem. Ter-
tio queritur vtrum apoſtoli perdiderunt palliũ fi-
dei in triduo: et per conſequens ſi fuerũt heretici:
⁊ per conſequens ſi eccleſia ſponſa Chriſti manſit
ſine mẽbris in illo triduo: propter hoc qđ dicit. Tu
Rñſio ad tria dubia. lerunt palliũ meum cuſtodes murorum. Ad quod
eſt dicendum ꝙ doctores eccleſiaſtici tam ſacri q̃
ſcholaſtici altiſſimo ⁊ ſubtiſſimo modo diſputant
et pertractãt has tres difficultates. Sed in hoc lo
co ſunt pertractande modo humano et perceptibi
li: vt oẽs ſimplices ſacerdotes ⁊ fideles valeant ca
pere intelligentiam huius cantici. Et ideo ad pri-
mum eſt aduertendum ſm Auguſti. xj. de trinitate
cap. xiij. quod licet deo non defuerit alius modus
nos redimendi ſibi poſſibilis: tamen iſte modus
paſſionis Chriſti fuit magis iuſtitie congruus: et
nobis magis vtilis quia diabolus amator poten-
tie impugnatorq̃ iuſtitie non erat ſuperandus po
tentia/ſed iuſtitia. Unde cum ipſe ſit amator potẽ-
tie: et impugnator iuſtitie: non debuit ſuperari po
tentia quam amat: ſed iuſtitia quam impugnat.
Ex verbis ergo Auguſtini colligitur quod modus
paſſionis chriſti non fuit neceſſarius reſpectu om-
nipotentie dei: quia aliter poterat mundi peccata
remittere: ſed fuit neceſſarius neceſſitate congruẽ
tie reſpectu diuine iuſtitie/⁊ obſtinationis diabo-
li: et reſpectu noſtre vtilitatis. ¶ Ad quorum de
claratione eſt aduertendum: quod cum Chriſtus

A Xp̃s qđ venit in mundũ ad quatuor habuit reſpectũ in ſua paſſione.

venerit in mundum tanq̃ metrũ ⁊ menſura omniũ
bonorũ: ⁊ regula omnium actuum humanorum: ad
quatuor habuit reſpectum in ſuo aduentu ⁊ paſſio
ne. Primo habuit reſpectum ad patrem/ad cuius
voluntatẽ complendã venit. Secundo ad ſacram
ſcripturã legis ⁊ ꝓphetarũ: ad quã venit verifican
dam/⁊ confirmandã. Tertio ad gen⁹ humanum: ad
quod venit redimendum: ⁊ releuandũ: ⁊ reſtauran
dum. Quarto habuit reſpectũ ad diabolũ: ad quez
venit vincendum/⁊ expugnandũ. Ad ſatiſfaciẽdu
ergo quatuor ſupradictis reſpectibus/neceſſe fuit
Chriſtum pati tale genus mortis: vt patebit ꝑ ſin-
gula. Ideo ponuntur decem cõcluſiones. Quarum
prima eſt iſta. ¶ Quod neceſſe fuit Chriſtũ pati ad

B Prima ꝯcluſio.

cõplendã voluntatẽ patris: ⁊ ad adequãdam iuſti-
tiã cum miſericordia. Ad cuius intellectum eſt no-
tandum: ꝙ duo ſunt conſideranda in voluntate dei
in regimine mundi. ſ. iuſtitia ⁊ miſericordia: vnde
per iuſtitiam vult nullũ malũ impunitũ: ⁊ per mi-
ſericordiam vult omnes homines ſaluos fieri cum
integritate iuſtitie. Sed ſi profunde volumus attẽ
dere: videbimus quod impoſſibile eſt qđ talis vo-
luntas dei/ſcilicet iuſtitia dei cum ſumma miſeri-
cordia/poſſit compleri ⁊ ſeruari circa eundem ho
minem. niſi interueniat paſſio Chriſti adequãs mi
ſericordiam cum iuſtitia: eo ꝙ iſta duo precipiunt
⁊ efficiũt cõtraria. Nam ſumma iuſtitia dicit ꝙ nul
lum peccatũ trãſeat impunitũ: immo quod ſoluat
omne debitũ ab integro ab ipſo peccatore. Sʒ ſum
ma dei miſericordia dicit quod parcatur peccato-
ri penitenti/⁊ dimittat ipſi omne debitũ: vt patet
in parabola de decem milibus talentorũ. Matth.
xviij. Sed hoc eſt impoſſibile reſpectu peccatoris.
Nam ſi omne peccatũ puniatur in peccatore ſecun
dũ quantitatẽ ſuam: tunc pena peccatoris erit infi
nita in quantitate durationis: eo quod omne pec-
catũ mortale eſt infinitũ/inquantũ cõmittit cõtra
obiectum infinitum/qui eſt deus: a quo peccator
auertitur ⁊ ſeparatur: per quã auerſionẽ meretur
ad minus penã damni in infinitum: prout cõmuni-
ter tenent omnes doctores: et per conuerſionem
ad bonum cõmutabile meretur penã ſenſus eter-
nam. Et per conſequens impoſſibile eſt vt cum ta-
li iuſtitia dei poſſit ſtare miſericordia que dimittit
omne debitum. Et ideo fuit neceſſaria paſſio Chri-
ſti que adequaret iuſtitiam dei cum miſericordia:
et econuerſo: quia per paſſionem fuit in eo ſuffi-
cienter punitum omne peccatum ſuorum mem-
brorum. Et per eandem paſſionem fuit nobis di-
miſſum omne debitũ et pena eterna. Et ſic ibi fuit
completa et obſeruata iuſtitia ſimul cum miſeri-
cordia. Et ideo inquantum Chriſtus paſſus eſt ⁊ pu
nitus pro peccatis oĩm noſtrum: dicitur Eſa. liij. ꝙ
omnes nos quaſi oues errauimus: ſed dominus po
ſuit in eo iniquitates omnium noſtrum: ⁊ vulne-
ratus eſt propter iniquitates noſtras: et attritus
eſt propter ſcelera noſtra: cuius liuore ſanati ſu-
mus. Et ſic patet qualiter omnes fuim⁹ in Chriſto
vere puniti: ⁊ iuſtitia dei fuit in eo cõpleta. Sed in
quantum in eo fuit nobis dimiſſum omne debitũ
eternum: et nobiſcum facta miſericordia: dicitur
pſal. cij. Miſerator et miſericors dominus: longa-
nimis: et multum miſericors. Non in perpetuum

iraſcetur: neq̃ in eternum cõminabitur. Non ſcd̃m
peccata noſtra fecit nobis: neq̃ ſcd̃m iniquitates
noſtras retribuit nobis. Quoniam ſecundum alti-
tudinem celi a terra corroborauit miſericordiã ſuã
ſuper timentes ſe. Ex quibus ptʒ ꝙ oẽs nos iuſte
merebamur eternã penã ꝓ peccatis noſtris ⁊ pri-
morum parentum: ⁊ ſecundum quantitatẽ ⁊ exigẽ-
tiam eorum. Sed ex miſericordia dei ꝑ paſſionem
filij eius dimit oẽs iniq̃tates noſtras. Et ſic in Chri
ſto ⁊ ꝑ Chriſtũ facta eſt ſimul iuſtitia ⁊ miſericor-
dia erga nos. Et ideo dicit pſal. lxxxiiij. qđ in Chri-
ſto miſericordia et veritas obuiauerunt ſibi: iuſti-
tia ⁊ pax oſculate ſunt. Et ſic ptʒ qualiter ſola paſ-
ſio Chriſti ponit adequare iuſtitiã dei cum miſeri-
cordia: et econuerſo erga genus humanũ. ¶ Sed

C [illegible]

hic occurrunt duo dubia: quorum primũ eſt. Quo
modo paſſio vnius hoĩs Chriſti potuit ſufficiẽter
ſatiſfacere pro peccatis omnium hominũ: qui me-
rebantur penam eternam. Secundo dato ꝙ Chri
ſtus hoc potuerit facere dubitatur quomodo nos
potuimus illam paſſionẽ participare. Et quomo
do illa paſſio potuit nobis prodeſſe. Ad primũ re-
ſpondetur ſecundum Aug. libro Cur deus homo.
cap. ix. ꝙ propter quatuor paſſio Chriſti fuit tante
virtutis ⁊ valoris/vt pro oĩbus peccatis poſſet ſa-
tiſfacere in infinitum. Primo, q: Chriſtus erat de⁹
⁊ homo: ⁊ per conſequens infinite virtutis. Secun
do/q: filius dei vnigenitus et dilectiſſimus. Ter-
tio/q: innocens ⁊ iuſtiſſimus. Quarto/q: cum ſum
ma et extenſa charitate ⁊ obedientia ⁊ humilita-
te illam paſſionem pro nobis ſuſcepit. Propter pri
mum ergo fuit eius pretium infiniti valoris inten
ſiue ad tollendam penam infinitam. Propter ſecũ
dum vero fuit deo acceptabile ſacrificiũ. Propter
tertium potuit pro ceteris pati et ſatiſfacere: poſt
q̃ ipſe erat immunis ab omni peccato. Propter
quartum vero fuit ſimul deo acceptabile ⁊ omni-
bus vtile ⁊ infinitum extenſiue. Et ideo dicit Au-
guſtinus in loco preallegato. Gratias igitur omni
potenti deo agimus: quia ſicut grauiter cecidim⁹: ⁊
ita mirabiliter ⁊ miſericorditer ſumus releuati: et
miſericordiam omne debitum tranſcendentem pro
mediatoris morte reperimus. Nempe quid miſe-
ricordius intelligi poteſt: q̃ cum peccatori eternis
tormentis damnato/⁊ vnde ſe redimat omnino non
habenti: pater dicit accipe vnigenitum meum et
da pro te: et ipſe filius dicit: Tolle me: ⁊ redime te.
Quid ergo iuſtius: q̃ cui datur pretium maius om
ni debito: vt peccatum dimittat illi: qui pro debito
offert hoc pretium? Ex dictis Auguſtini patet qđ
Chriſti paſſio ideo eſt pretium infinitum/mai⁹ om-
ni debito: eo ꝙ Chriſtus eſt deus ⁊ filius dei vnige
nitus: ⁊ illa paſſio fuit deo pro omnibus acceptabi
lis: q: facta fuit cum ſumma charitate: inquantum
chriſtus ꝓ oĩbus nobis ſe obtulit. Et fuit etiã deo
acceptabilis ⁊ pro omnibus valida ⁊ vtilis inquan
tum agnus purus ⁊ iuſtus innocens pro omnibus
peccatoribus mortuus eſt. Ideo dicitur Eſa. liij. ꝙ
tanq̃ agnus ad occiſionem ⁊ ouis coram tondente
ductus eſt: qui peccatum nõ fecit: nec inuentus eſt
dolus in ore eius. Et iđ liuore eius ſanati ſumus.
Item. j. Petri. ij. Chriſtus paſſus eſt pro nobis: ⁊ qui
peccatum non fecit: nec inuentus eſt dolus in ore
eius: qui peccata ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper
lignum. Item idem Chriſtus pro peccatis noſtris
paſſus eſt iuſtus pro iniuſtis. Et ſic patet qualiter
paſſio Chriſti fuit infiniti pretij/⁊ potuit ſatiſface-
re pro infinitis peccatis. Item hoc idem fuit decla
ratum ſuper pſal. xvij. Sed nunc reſtat ſecundo vi
dere quomodo paſſio Chriſti potuit tranſire ad
nos et prodeſſe nobis. ¶ Ad hoc reſpondet prout
dictum eſt ſuper pſal. xvij. ⁊. xxj. ꝙ ſeptem modis

D ſeptem modis xp̃s potuit aſſumere cãm noſtrã et pati pro nobis.

Chriſtus potuit aſſumere cauſam noſtram tanq̃
ſuam: et ſufficienter pati pro nobis. Primo modo
tanq̃ aduocatus. Secundo tanq̃ procurator. Ter-
tio tanq̃ fideiuſſor potuit pro nobis ſoluere pre-
tium. Quarto tanq̃ dñs pro ſeruo aſſumit bellum.
Quinto tanq̃ pater pro filio aut ſponſus pro ſpon-
ſa. Sexto tanq̃ paſtor pro grege. Septimo tanq̃
caput pro membris patitur ⁊ dolet. Unde q: Chri-
ſtus factus eſt caput eccleſie: et aſſumpſit eam in
ſponſam ⁊ corpus ſuum myſticum in vnitate fidei
per baptiſmum: ideo a Chriſto capite deſcendunt
ad membra omnes virtutes et dona gratiarum et
merita eius paſſionis. Et quia quandocunq̃ quis
baptizatur in Chriſto efficitur membrũ eius: ideo
illico participat merita eius paſſionis: et virt⁹ paſ
ſionis eius tranſit ad ipſum tanq̃ a capite ad mẽ-
brum. Et ſic dicit Apoſtolus ad Ro. vj. ꝙ ſicut oẽs
fuimus baptizati in Chriſto: ita omnes fuimus in
eo crucifixi et mortui ⁊ conſepulti: et per ꝯſequẽs
reſuſcitati a peccato. q: ſicut peccatum ipſius Adã
tranſiuit in oẽs ſuos naturales filios: ita gratia et
paſſio Chriſti tranſiuit in oĩa membra ſua: qui ſũt
fideles in Chriſto baptizati. vnde ſicut peccatum
Ade tranſiuit in oẽs filios ſuos per generationem
naturalem: ita gratia et virtus paſſionis Chriſti
tranſiuit in omnes fideles per regenerationem ba
ptiſmalem ⁊ alia ſacramenta. Ex ſupradictis omni
bus ptʒ qualiter paſſio Chriſti fuit neceſſaria ad
adequandam iuſtitiam dei cum miſericordia erga
genus humanum. Nam ſumma iuſtitia ſeruat cir-
ca peccatorem penitentiam/inquantum eius pec-
cata ſufficiẽter puniunt in Chriſto capite ſuo: qui
offert ſeipſum ⁊ paſſionẽ ſuã ꝓ peccatis penitẽtis: ⁊
⁊ ſumma miſericordia ſeruat erga eundẽ peccato
rẽ: inquantũ ꝑ merita paſſionis Chriſti remittitur
ipſi pena eterna: ⁊ omne debitum: ⁊ datur ipſi glo-
ria eterna quã nõ meretur. Et ſic paſſio Chriſti im-
pleuit ⁊ cõtinue adimplet diuinã patris volunta-
tem: adequando miam cum iuſtitia et econuerſo.
¶ Secunda ꝯcluſio. ꝙ neceſſe fuit Chriſtũ pati vt

E Scd̃a concluſio.

confirmaret teſtamentum vetus. Ad cuius intelle
ctum eſt notandum: ꝙ teſtamentum dicitur de te-
ſtor teſtaris qđ idem eſt qđ confirmare ⁊ ratifica-
re. ⁊ ideo iuriſperiti diſpoſitionẽ bonorũ confirma
tam ꝑ vltimã voluntatem teſtatoris appellant te-
ſtamentũ/dicentes ꝙ teſtamẽtũ eſt vltima volun-
tas teſtatoris. i. diſpoſitio bonorũ propriorum per
vltimã voluntatẽ teſtatoris cõfirmata. Ultima au
tem voluntas teſtatoris dicitur illa que per mortẽ
eius terminatur. et ſic ſola teſtatoris mors eſt illa
que confirmat teſtamentum: quia per totam vitã
ſuam poterat teſtator mutare voluntatem. ⁊ ideo
nunq̃ dicitur verũ teſtamentum niſi per mortem
cõfirmatũ. ⁊ hec eſt cauſa quare heres non accipit
hereditatẽ niſi poſt mortẽ teſtatoris: q: ante non
erat ꝓprie teſtamentum/niſi quedã diſpoſitio te-
ſtamenti: ſed intantũ dicitur teſtamentum inquan-
tũ expectatur ꝯfirmari ꝑ mortẽ teſtatoris. Ex qui

bus ptꝫ ꝙ duo ſunt neceſſaria ad ꝑfectum ⁊ veruꝫ teſtamentū. Primo diſpoſitio bonorū ſiue heredi-tatis facta ꝑ teſtatorē. Secundo cōfirmatio facta per mortem eiuſdem: q2 neceſſe eſt vt mors teſta-toris intercedat: vt inquit Apl's ad Hebre. viij. q2 aliter teſtamentū non eſſet validū nec cōfirmatū. Et idõ cū tota ſcriptura legis ⁊ prophetarū dicaꝶ te-ſtamentū dei: ſeqꝶ ꝙ nõ poterat dici verū teſtamē-tū dei: niſi inquantū deus erat moriturus ⁊ confir-maturus illud ſuum teſtamentum ꝑ mortem ſuaꝫ. ⁊ ꝑ conſequens neceſſe erat deum mori vt confir-maret ſuū teſtamentum morte intercedente: alias eius teſtamentum fuiſſet irritum ⁊ non validum. Sed quia deus eſt immortalis ⁊ impaſſibilis ſcdꝫ ſuam eſſentiam: ideo erat neceſſe vt aſſumeret hu-manam carnem/in qua poſſet mori ⁊ pati ad con-firmandum teſtamentū: vt poſtꝙ nõ poterat mori nec pati in natura: poſſet pati in perſona. Et ſic ptꝫ qualiter deus erat de neceſſitate incarnandus et moriturus. vt confirmaret ſuū antiquū teſtamētū ⁊ ſic ꝑ multas figuras patriarcharū ⁊ vaticinia ꝓ-phetarum promiſerat in ſuo teſtamento venire in carnem: ⁊ ſe moriturum: vt confirmaret ſuum teſta-mentum. Et non ſolū promiſit ſe moriturum ⁊ con-firmaturum teſtamentum quacunqꝫ morte: ſed per ſuum ſanguinem debebat ipſum confirmare. Un-de legitur. Exo. xxiiij. ꝙ Moyſes accepit volumē legis: ⁊ congregatis filijs Iſrael legit eis oēs ſer-mones dñi: q̄ reſponderūt ⁊ dixerunt: Omnia que locutus eſt dominus faciemus: ⁊ erimus obedien-tes. Moyſes vero occidit duodecim vitulos: ⁊ aſ-ſumpto ſanguine in crateribus effudit medieta-tem ſuper altare: ⁊ alteram medietatem ſuper po-pulum/dicens. Hic eſt ſanguis federis: quod pepi-git dñs vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus hic. Ex quibus verbis oſtenditur ꝙ illud teſtamentuꝫ dei non poterat niſi ꝑ ſanguinē cōfirmari. Hoc idē ptꝫ Zacharie. ix. vbi dicit ꝓpħa. Letare filia Sion: ecce rex tuus venit iuſtus ⁊ ſaluator: ipſe pauper ſedens ſuper aſinam ⁊c. Et conuerſus propheta ad Chriſtum futurum ſaluatorē/dicit. Tu quoqꝫ in ſan-guine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu: vbi non erat aqua. Ex quibus patet ꝙ Chriſtus deus factus homo per mortem ⁊ ſanguinem debebat cō-firmare ſuum teſtamentum. Et ideo dicit Apl's ad Hebre. ix. ꝙ Chriſtus noui teſtamēti mediator eſt: vt morte intercedente redemptione inuenta repro-miſſionem accipiant qui vocati ſunt eterne here-ditatis. Et ſic probat Apoſtolus ꝙ illud teſtamen-tum nunꝙ fuit ratum ⁊ confirmatum niſi per mor-tem Chriſti teſtatoris. ⁊ ideo fideles veteris teſta-menti nõ potuerunt accipere repromiſſiones/niſi nobiſcum. Ex quibus oibus patet ꝙ paſſio Chriſti fuit neceſſaria: vt vetus teſtamentum dei cōfirma-retur.

Duo ſūt neceſſaria ad ꝑfectū ⁊ veruꝫ teſtamētuꝫ.

Tertia concluſio.

¶ Tertia cōcluſio: ꝙ neceſſe fuit Chriſtū ta-le genus mortis pati: vt verificaret totam ſcriptu-ram legis ⁊ prophetarum. Pro declaratione auteꝫ et probatione huius cōcluſionis eſt aduertēdum: ſicut dictum fuit ſuper pſal. xxxix. ⁊ in tractatu cō-tra Judeos. queſt. i. ⁊. ij. ⁊. iij. ꝙ tota lex Moyſi da-ta fuit in ſignum et figuram futurorum: ⁊ totum re-ſiduum ſcripture veteris teſtamenti ſunt quedam promiſſiones ⁊ vaticinia futurorum bonorum de Chriſto ⁊ eccleſia: vt ibi probatum fuit per ſacras ſcripturas. Nam circunciſio data fuit in ſignum fe-deris: ⁊ ſabbata ⁊ ſacrificia in fedus ſignumqꝫ per-petuum. Sed tam ſignum ꝙ figura eſt relatiuum: nam ſignum alicuius ſignati ſignum: ⁊ figura ali-cuius figurati figura. Item promiſſio alicuius pro-miſſi boni promiſſio: et prophetia alicuius rei fu-ture prophetate prophetia. Et ſic tota lex vetus et prophete erant ſigna futurorum: ⁊ ꝑ cōſequēs non poterant verificari niſi ꝑ aduentū illorum bonorū que per illa ſigna fuerant figurata ⁊ ſignificata/ac promiſſa/aut vaticinata. Aliter omnia ſigna et fi-gure ⁊ promiſſiones vt vaticinia manerent falſa ⁊ irrita et vana. vnde quia omnia ſacrificia vete-ris legis nõ erant nec fiebant gratia ſui/niſi inquā-tum figurabant ⁊ ſignificabant paſſionem Chriſti: ⁊ non fiebant niſi in ſignum ⁊ figuram eius: ideo erat neceſſe vt per veram ⁊ realem paſſioneꝫ Chri-ſti verificarentur. aliter oia fuiſſent ſigna falſa et vana. Unde ſicut teſtamentum vetus fuiſſet irri-tum ⁊ vanum niſi fuiſſet cōfirmatum ꝑ mortē Chri-ſti teſtatoris vt ſupra dictum eſt: Ita pariter tota ſcriptura legis ⁊ prophetarum quo ad ſigna ⁊ pro-miſſiones ⁊ vaticinia manſiſſet falſa ⁊ mēdax: niſi fuiſſet per mortem Chriſti verificata: ⁊ impleta per Chriſtum ⁊ legē euangelicā. Ideo ſicut nouum te-ſtamentum nihil aliud eſt niſi confirmatio ⁊ ratifi-catio vet. teſt. ita pariter nihil aliud eſt niſi veri-tas legis ⁊ prophetarum. vnde ſicut tota ſcriptu-ra legis ⁊ ꝓphetarū dicebaꝶ teſtamētum dei: inquā-tum erat confirmandum per mortem Chriſti teſta-toris: ita eadem ſcriptura dicebatur ſignum fede-ris inquantum erat verificanda ꝑ eandem Chriſti paſſionē. Et ideo dicitur. Joan. i. ꝙ lex per Moyſen data eſt: gratia autē ⁊ veritas ꝑ Chriſtuꝫ facta eſt. ideo dixit etiā ſaluator Mat. v. Nõ veni ſoluere le-gem: ſed adimplere: iota vnum: aut vnus apex non preteribit a lege: donec oia fiant. Item Matt. xxvi. Filius hominis vadit ſicut ſcriptum eſt dē illo. Itē Joannis. xix. Oia hec facta ſunt vt adimplerētur ſcripture prophetarum. Hoc idem dicit ſaluator. Joā. v. Scrutamini ſcripturas: q2 ipſe teſtimoniuꝫ perhibent de me. Si crederetis Moyſi: crederetis forſitan ⁊ mihi. Moyſes enim de me ſcripſit. Ideo etiam dicitur Luce vltimo: ꝙ Chriſtus incipiens a Moyſe ⁊ ꝓphetis interpretabaꝶ illis duobus diſci-pulis oia q̄ de eo ſcripta erant. Et poſtea dixit om-nibus diſcipulis in cenaculo congratis. Oporte-bat impleri que ſcripta erant in lege/⁊ prophetis/ et pſalmis de me. Ex quibus patet qđ neceſſe fuit Chriſtum pati vt verificareꝶ tota ſcriptura legis ⁊ prophetarum: eo ꝙ Chriſtus erat terminus ⁊ finis ⁊ veritas eorum. ¶ Ex oibus ſupradictis ſequitur ꝙ omnes ſcribe et phariſſei ⁊ Judei moderni/qui eos ſequunꝶ/falſificarunt ⁊ falſificant ſcripturam legis ⁊ prophetarū negando Chriſtum eſſe verum meſſiam in lege promiſſum: ⁊ negando ⁊ contemnen-do legem euangelicam: cum Chriſtus fuerit eius verificator: et lex euangelica ſit veritas toti9 ſcri-pture legis/et prophetarum: et Chriſtus fuerit confirmator veteris teſtamenti per ſuam mortem et paſſionem: et ſic etiā negando Chriſtum faciunt mendacem deum ⁊ totam legem et prophetas de quibus ait dominus Hiere. xxxi. Irritum fecerunt teſtamentum meum. Item ſequitur ꝙ omnes Iu-dei a paſſione Chriſti vſqꝫ ad preſens tempus ob-ſtinati et Chriſtum negantes ſunt heretici: ⁊ ſcri-ptura legis et ꝓphetarum. Hoc probaꝶ. nā oēs illi qui cū pertinacia deuiant a veritate ſacre ſcriptu-re: ⁊ negant eius verā intelligentiā: ⁊ aſſerunt ali-quid quod eſt contra legē dei: ſunt heretici: ſꝫ oēs Judei moderni ſunt huiuſmodi: igiꝶ ſunt heretici. Maior eſt nota: minor ꝓbaꝶ. Nā Chriſtus eſt veri-tas ⁊ finis legis ⁊ ꝓphetarū. ergo negando Chri-ſtum ⁊ legē euangelicā: negant verā intelligentiaꝫ legis ⁊ ꝓphetarū: ⁊ aſſerūt pertinaciter oppoſitū veritatis expectando meſſiam temporalem futurū qui temporaliter liberet eos. Et ſic contēnūt bona vera ſpiritualia ꝓpter falſa tēporalia: et ſic irriſo-res ſunt legis et contemptores dei ⁊ bonorū ſuorū ī lege promiſſorū. Et ſunt mendaces ⁊ falſificatores ſacre ſcripture: ⁊ blaſphemi: facientes deum men-dacē in dictis ⁊ promiſſis ⁊ reuelationib9 ſuis fa-ctis patriarchis ⁊ prophetis: put plenius fuit decla-ratū in tractatu cōtra iudeos in fine.

¶ Quarta cō-cluſio: ꝙ neceſſe fuit Chriſtū pati vt ꝓ nobis ſolue-ret omne debitū. ſ. ꝓ oibus preſentib9 preteritis et futuris. Ad cuius intellectū eſt aduertendū prout dictū fuit ſuper pſal. xxxix. ⁊ cōtra Judeos qſtione prima. ꝙ cū totū genus humanū fuiſſet obligatuꝫ in Adā ad eternā ſeruitutē ſub poteſtate diaboli/ per nullū pretium temporale ⁊ terrenuꝫ ⁊ finitum poterat redimi et liberari a tali debito ⁊ ſeruitute Et hec fuit cauſa: quare nec ſacramenta nec ſacrifi-cia/nec oblationes poterant de ſe liberare homi-nem a pctõ: nec ſoluere ſufficiens pretiū ꝓ debito: vnde ibi fuit probatū qualiter circunciſio non po-terat liberare ab originali culpa ⁊ ratio eſt iſta. Nā in circūciſione ſolum dabaꝶ ille modicus ſanguis effuſus ⁊ illa pellicula abſciſſa: que erat vilior ps totius corporis. ſed nunꝙ pars poteſt redimere to-tum: nec pars corporalis poterat redimere aīam: cum in ſe non contineret pretiū equale: quia omne quod redimiꝶ: equali vel maiori pretio redimiꝶ. et ſic nunꝙ corpus nec pars eius poterit redimere animā: nec totū hominē. Itē tot9 ille puer qui cir-cuncidebaꝶ erat immundus quo ad corpus ⁊ aiaꝫ. ergo illa particula ſanguinis et pellicule ita erat immunda ⁊ pctõ ⁊ ſeruituti ſubiecta/ſicut totus ho-mo: ⁊ per conſequens non erat deo acceptabile pre-tium ad mundādū ⁊ liberandū totū hominem. Et ideo oportebat offerri aliquē hominem mūdū ⁊ li-berū ab omni peccato: ⁊ non obnoxiū pctõ primo-rū parentū nec in natura nec in perſona. q̄ quidem homo contineret in ſe pretium mundū ⁊ infinitū q̄ nõ ſolū offerret partē ſui: ſꝫ ſe totū: vt totū hoīem redimeret ⁊ liberaret a ſeruitute et morte perpetua: imo ab vtraqꝫ morte. ſ. corporis ⁊ aīe. Et talis fuit ſolus Chriſtus deus ⁊ homo iuſtus ⁊ innocēs non obligatus in Adā. prout ſepius dictuꝫ eſt. Et ideo illa circunciſio ⁊ modicus ſanguis ⁊ pellicula car-nis nõ dabatur in pretium ſufficiēs pro illo puero ſed in ſignū pretij futuri per ipm in cruce ſoluendi Sicut quando quis emit domū aut agrū: ⁊ nõ ſol-uit pretiū: ſꝫ ſolū dat denariū in ſignum pretij pro-mittens ſoluere pretiū poſt annū: ita pariter facie-bant fideles veteris teſtamenti in illa circunciſiõe quia non dabant illum modicū ſanguinem in ſo-lidum pretium pro illo puero: ſed in ſignum pretij futuri ſoluendi per Chriſtū inquantum promitte-bant deo patri ſoluere pretium ſufficiens per paſ-ſioneꝫ Chriſti: ⁊ ſic liberabatur ille puer a ſeruitu-te peccati. et ideo ille puer non liberabatur a pec-cato preciſe per illā circunciſionem: ſed per fidem Chriſti futuri ſub qua fide dabat ⁊ fiebat illa cir-cunciſio: quia illa circunciſio non erat niſi ſignacu-lum fidei: vt probat Apoſtolus per totā epiſtolam ad Ro. ⁊ Gala. ⁊ Hebr. Itē adhuc datur aliud exe-plum magis accomodatū huic caſui. vnde conſue-tudo eſt inter viros belligeros: ꝙ ſi quis capt9 in bello ſub fide promittit dño ſuo ſoluere intra cer-tum tempus pretium redemptionis: ⁊ in cuius fidei ſignum ⁊ arram dat anulum ſuū ꝙ ille ſeruus di-mittatur ſub tali fide ⁊ ſigno vſqꝫ ad tempus ſolu-tionis prefixatū: tunc manifeſtū eſt ꝙ ille ſeruus captus non dimiſſus eſt: nec liberatus a ſeruitute propter anulum: ſed propter fidem promiſſam: nec ille anulus fuit datus in pretiū: ſed in ſignū pretij ſoluendi. Nec ille liberat9 eſt propter anulum: ſed propter pretiū ſub fide promiſſum. Ita ergo pari-ter fideles vete. teſta. in illa circunciſione dabant illā pelliculā pretij circularē factam ad modum anuli: quā nõ dabant in pretium ſolidum: ſed in ar-ram ⁊ ſignum pretij futuri ſoluendi per Chriſtū. et ſic dabant etiam illū modicū ſanguinē ī ſignum et arram ſanguinis Chriſti effundendi in cruce. Et ſic fiebat illa circunciſio ſub fide et proteſtatione ſol-uendi per Chriſtum. Et ſic pro tunc ſub tali fide li-berabantur fideles veteris teſtamēti a ſeruitute peccati ⁊ pena inferni. Ex quibus patet quod ſicut nec illa pellicula circularis ⁊ anulara nec ille mo-dicus ſanguis erat pretium redemptionis illi9 cir-cunciſi/ſed ſignū fidei ⁊ arra futuri pretij et ſāgui-nis Chriſti in pretium effundendi: ita ille circunci-ſus non liberabatur tunc per illā circunciſionem: ſꝫ per fidē Chriſti futuri ſub qua fiebat illa circun-ciſio/cuius fidei illa circunciſio erat ſignaculū: vt probat Apl's ad Ro. iiij. ⁊ ad Gala. per totum vbi probat Apl's ꝙ ſacramenta et opera veteris legis nõ iuſtificabāt nec liberabant per ſe hoīem a ſerui-tute peccati: ſed ꝑ fidē Chriſti futuri: cuius erāt ſi-gnaculū ⁊ ſub qua fide fiebant. Et ſic eſt dicendum de oibus ſacrificijs ⁊ holocauſtis que offerebātur propter pctõ actualia: quia non offerebanꝶ in pretiū: ſed in ſignū futuri pretij: inquantū erant figura et ſi-gnū paſſionis Chriſti: quia de ſe non poterant li-berare hominē: cū in ſe nõ contineret ſufficiens p̄-tiū: ſed inquantum liberabant de preſenti: inquātū da-banꝶ in ſignū pretij futuri cū fide ⁊ ꝓteſtatiõe ſol-uendi ſufficiens et perfectū pretiū ꝑ paſſionē Chri-ſti. Et ſic tam circūciſio ꝙ ſacrificia fiebāt in ſignū federis/immo fuerunt data in ſignū federis: vt pa-tet Gen. xvij. ⁊ per totū Leuiticū. Sec9 autē eſt de ſacramentis noue legis que realiter cōtinēt de p̄-ſenti virtute paſſionis Chriſti: quod eſt pretiū ſuf-ficiens: ideo de preſenti illico iuſtificāt ⁊ liberāt a peccato: ⁊ efficiunt quod ſignificāt. Et ideo fuit ne-ceſſe Chriſtū venire in carnē et pati tale gen9 mor-tis: vt ſolueret pretium ſolidū ⁊ ſufficiens pro om-nibus fidelibus veteris teſtamēti qui dederant ſi-gnū pretij per circūciſionē ⁊ ſacrificia ⁊ oblatioēs quia non ſolum circunciſio et ſacrificia: ſed etiam oblationes que fiebant a fidelibus in. j. ⁊. ij. etate erant ſignacula fidei Chriſti futuri ⁊ dabantur in ſignum pretij futuri ſoluendi per Chriſtum in cru-ce: ⁊ ideo fuit neceſſe vt Chriſtus ſolueret illud pre-tium pro omnibus illis in cruce. ⁊ non ſolum pro-

Quarta concluſio

illis:ſed pro omnibus preſentibus ⁊ futuris:vt pa
ret per totā epiſtolam ad Ro. immo per totam do⸗
ctrinam apoſtolicam:quia illud pretium fuit ⁊ eſt
maius omni debito:vt ſupra dictum eſt per Augu
ſtinum. Ideo dicit Augu. ſuper. pſal. xxij. ſermone
ij. ecce Chriſtus paſſus eſt. Ecce mercator oſtendit
Augu. merces ſuas. Ecce precium quod dedit. Ecce ſan⸗
guis eius fuſus eſt in ſacco ferebat pretium/ per⸗
cuſſus eſt lancea/ſciſſus eſt ſaccus et emanauit p̄⸗
tium orbis terrarum. Ex quibus omnibus patet
q̄d neceſſaria fuit paſſio Chriſti ad ſoluendum om
ne debitum:⁊ ad liberandum totum genus huma⸗
num a ſeruitute peccati. Et ideo quia iam ſolutum
eſt in cruce pretium pro preteritis. ⁊ collatum ſa⸗
cramentis noue legis pro futuris:dicit Chriſtus i
hoc cantico. Iam meſſui myrrham meam et come
di fauum:comedite ⁊ ſatiamini/bibite ⁊ inebriami
ni. quaſi dicat. quia iam ſolutum eſt pretium ⁊ iam
ſacramenta continent ipſuz in ſe virtualiter ⁊ rea
I liter. ¶ Quinta concluſio/quod neceſſaria fuit paſ
Quinta ↄcluſio ſio Chriſti ad purgandum et mandandum homi⸗
nem a macula ⁊ ſorde peccati ad cuius intellectum
eſt notandum:q̄d totum genus humanum ex pec⸗
cato primorum parentum non ſolum fuit debitum
in ſeruitutem ſub poteſtate diaboli:ſed etiam fuit
infectum in carne:⁊ anima macula peccati:⁊ ideo
non ſolum indigebat redimi ab illa ſeruitute ⁊ ſol
uere pretium pro debito per paſſionez Chriſti ꝑut
dictum eſt: ſed etiam indigebat mundari et purga
ri a macula omnis peccati. vt poſſet deo reconcilia
ri. Et ideo ex latere Chriſti non ſolum exiuit ſan⸗
guis in pretium noſtre redemptionis:ſed etiā aqua
in ablutionem peccatorum vt patet Ioannis. xix.
Et ſic ex paſſione Chriſti collata fuit virtus baptiſ
mo ⁊ penitentie et extreme vnctioni ⁊ ceteris ſa⸗
cramentis non ſolum ad conferendam gratiam :ſꝫ
etiam ad abluenda peccata. que quidem ablutio fit
per eccleſiaſtica ſacramenta. Ex quibus patet qua
liter neceſſaria fuit paſſio chriſti ad purganda et
abluenda peccata per ſanguinem eius vt demon⸗
ſtrat Apoſtolus ad Hebre. viij. et. ix. ⁊. x. Ideo dici⸗
tur Apocalyp. j. q̄d Chriſtus dilexit nos et lauit nos
K a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. ¶ Sexta con⸗
Sexta conclo. cluſio. q̄ neceſſe fuit Chriſtum pati tale genus mor
tis:vt paſſio eius eſſet metrum ⁊ menſura omniuꝫ
virtutum ⁊ exemplum patientie in omnibus ad⸗
uerſitatibus. Ad cuius intellectum eſt notandum
ſecundum Euſebium et Auguſtinum:q̄d ante mor
tem ⁊ paſſionem Chriſti ⁊ cognitionem euangelij
pauci audebāt aggredi mortem ⁊ tormenta pro ve
ritate ⁊ iuſtitia defendenda:et multi deficiebant
in tolerandis:et perferendis aduerſitatibus ⁊ tri
bulationibus. immo multi reges et principes ⁊ im
peratores procurauerunt ſibi mortem et occiderūt
ſeipſos:non valentes miſerias huius mundi pa⸗
tienter tolerare:vt patet de Nerone et Domitiano
et Catone/⁊ Annibale/⁊ Lucretia/⁊ Cleopatra et
multis alijs qui ſeipſos occiderunt. immo Ceſar
deſperans de victoria ſeipſum voluit interimere
prope Ilerdam vt inquit Lucanus. et hoc accide⸗
bat q: nō habebant ſpeculū nec exēplū patientie d̄
aliquo iuſto et ſummo viro:nec expectabant futu
ram felicem vitam. Sed poſtq̄ principes mundi
venerunt ad fidem Chriſti et cognitionem legis
euangelice non legimus aliquem regem nec prin⸗
cipem fidelem ſibi conſciuiſſe/nec intuliſſe mortē
niſi quoſdaz maniacos ⁊ phreneticos :cuius ratio
eſt: Nam quando aliquis fidelis /cuiuſcunq̄ con⸗
ditionis ⁊ dignitatis ſit/laborat in aliqua aduer⸗
ſitate/aut perſecutione/⁊ infirmitate: ilico recur⸗
rit ad paſſionem Chriſti/⁊ legem euangelicam/et
imputans illas perſecutiones ⁊ aduerſitates pro⸗
uenire ex peccatis ſuis/patienter tolerat illas :et
inſpiciens in paſſione Chriſti qui plura pro nobis
paſſus eſt/iam ampliori patientia perfert eas. Et
ſic ex paſſione Chriſti habent:rei ⁊ peccatores vn Augu.
de agant penitentiam:⁊ miſeri vnde habeant pa⸗
tientiam:et iuſti vnde perferant martyrium pro
veritate fidei:vnde nullum genus aduerſitatis q̄s
poteſt pati:quin Chriſtus illud fuerit paſſus:et ſic
ex ſpeculo paſſionis Chriſti habet vnuſquiſq̄ vn
de patienter conſoletur:vnde ait Auguſtin⁹ ſuper
Ioannē exponens illud. Dabant ei alaphas. ſic im
plebat quod de ſe dixerat Chriſtus. Sic martyres
informabātur ad omnia que perſecutores libuiſ⸗
ſet facere perferenda:ſic regnum quod de hoc mun
do non erat/ſuperbum munduz nō atrocitate pu⸗
gnandi:ſed patiendi humilitate vincebat. Sic il⸗
lud granum multiplicandum ſeminabat horribili
contumelia:vt mirabiliter pullularet in gloria.
Item idem Augu. de verbis apoſtoli ſermone. xv.
Si in te fuerit charitas communicabis paſſionib⁹
Chriſti:et verus martyr eris:traditus eſt ille excel
ſus per quem omnia facta ſunt:in opprobrium ho⸗
minum et abiectionem plebis. ⁊ cōtumelias/⁊ fla⸗
gella in mortem:⁊ docuit nos exemplo paſſionis
cum quanta patientia in ipſo ambulemus: firma
uit nos exēplo ſue reſurrectionis: quid ab illo pa
tienter ſperare debeamus. Item idem Auguſtin⁹
ſuper pſal. lxj. Eia fratres opus erat ſanguine iu
ſti ad delenda peccata ⁊ chirographum peccatorū
noſtrorum. Opus erat exemplo patientie ⁊ humi
litatis: opus erat ſigno crucis ad diabolum ⁊ an
gelos eius debellandos:opus erat paſſione domi
ni:qua redemptus eſt orbis. Quanta bona egit
paſſio Chriſti: et tamen paſſio iuſti huius non eſ
ſet:niſi iniqui deum occidiſſent. Ex ſupradictis om
nibus patet qualiter talis paſſio Chriſti fuit neceſ
ſaria pro audacia et fortitudine martyrum/et ad
exemplum patientie miſerorum / et vt eſſet menſu L
ra omnium virtutum:vt iuſti ſequerentur agnum Septima
quocunq̄ ierit per imitationem. Septima con concluſio.
cluſio:q̄d paſſio Chriſti fuit neceſſaria non ſolum
ad redimendum totum hominem ſed etiam ad re
cuperandum regnum celorum pro membris Chri
ſti. Prima pars eſt probata per ſupradicta. Se⸗
cunda vero probatur : nam propter trangreſſio
nem primorum parentum non ſolum fuimus pri
uati illa habitatione terreſtris paradiſi / de qua il
li fuerunt eiecti et exules:ſed etiam fuimus priua
ti futura felicitate ⁊ poſſeſſione regni celorum :ad
quam ipſi et poſteri eorum fuiſſent tranſlati poſt
longum tempus ſi in illa iuſtitia originali ſtetiſ
ſent:q̄d regnum celorum nō potuit recuperari ꝑ
nobis niſi infinito p̄cio paſſionis ⁊ reſurrectionis
xp̄i:vt inquit Auguſtinus. Ideo dixit ſaluator an
te paſſionem ſuam. Vado vobis parare locum vt
edatis ⁊ bibatis ſuꝑ menſam meam in regno meo.
Luc. xxij. Item Luc. xxiiij. Quia ſic oportebat xp̄m
pati:⁊ reſurgere a mortuis tertia die:⁊ ita intrare in

gloriam ſuā. Item Ioā. xiiij. Non turbetur cor ve⸗
ſtrum neq̄ formidet:quia vado parare vobis lo⸗
cum:⁊ ſi abiero ⁊ preparauero vobis locū: iterum
veniam ⁊ accipiam vos ad meipſum :vt vbi ſum
ego:⁊ vos ſitis. Ex quibus patet q̄ neceſſaria fuit
M paſſio Chriſti:vt per eam Chriſtus emeret celum:⁊
Octaua ↄclo. nobis ibi locum prepararet. ¶ Octaua concluſio
q̄ neceſſe fuit Chriſtum pati tale genus mortis et
paſſionis vt non ſolum potentia:ſed iuſtitia dia⸗
bolus vinceretur. Ad cuius intellectum eſt notan⸗
dum:q̄ diabolus non tenebat nec poſſidebat ho⸗
minem ſub ſua poteſtate tanq̄ dn̄s aut iudex nec
tanq̄ creditor:ſed tāq̄ carcerarius ⁊ tortor ⁊ lictor
⁊ executor diuine iuſtitie. Et ideo pretium redem⸗
ptionis non erat ſoluendum diabolo:ſed deo patri
cui facta fuerat iniuria ⁊ inobedientia. Et ſic dia⸗
bolus executor diuine iuſtitie. qui ſemper fuit ama
tor ⁊ cupidus dominij ⁊ potentie :tenebat homi⸗
nē incarceratum ſub ſua poteſtate quaſi tyrānice/
donec ſolueretur ⁊ redderet pretium redēptionis
deo patri:⁊ fieret iuſta ⁊ ſufficiens punitio ⁊ iuſti⸗
tia de hoīe ne ſumma iuſtitia dei maneret leſa nec
violata:ſed integra ⁊ ſatiſfacta. Et ideo venit Chri
ſtus in carnē:⁊ pater poſuit in eo iniquitates om⸗
nium noſtrum:⁊ chriſtus paſſus eſt ⁊ vulneratus
propter peccata noſtra:⁊ attritus ꝓpter ſcelera no
ſtra:⁊ percuſſus propter ſcelus populi dei: ⁊ lan⸗
guores noſtros ipſe tulit:⁊ dolores noſtros ipſe por
tauit intantum quod liuore eius ſanati ſumus et li
berati:vt patet Eſa. liij. Et ſic in chriſto capite no⸗
ſtro punita ſunt omnia peccata noſtra:⁊ ſatiſfacta
iniuria dei:⁊ reintegrata iuſtitia:⁊ chriſtus ſoluit
ſufficiens pretium deo patri pro toto genere hu⸗
mano:prout ſupradictum eſt:⁊ per cōſequens xp̄s
iuſte abſtulit ⁊ repetiuit predā a diabolo:qui eam
torquebat et tyrannice poſſidebat. Sed quia dia⸗
bolus tentando hominem ⁊ precipitando ipſum in
peccatū dicit̄ victor:⁊ tanq̄ victor ⁊ triumphator
poſſidet ipſum / ideo quando propter paſſionem
Chriſti fuit ipſi homo ablatus : tunc diabolus di⸗
ctus fuit victus ⁊ debellatus:quia ipſi fuit ablata
preda:quā diu poſſiderat ſub ſeruitute. Sed poſt⸗
ea magis fuit victus ⁊ debellatus /quādo in virtu⸗
te paſſionis Ieſu fuit de populo gentili eiectus et
ꝓpulſatus. Et ſic etiaz quotidie diabolus vincitur
quando per penitentiam a peccatoribus quos ſub
ſeruitute peccati poſſidebat/eijcitur. Sed q: totuꝫ
N hoc factum eſt/⁊ fit in virtute paſſionis chriſti:per
Augu. quam facta fuit noſtra iuſtitia:ergo ſequitur q̄ per
iuſtitiam et ex iuſtitia tunc fuit victus ⁊ debellat⁹
diabolus/et per eandem iuſtitiam quotidie vinci⸗
tur et debellat̄. Ex quo patet q̄ neceſſaria fuit paſ⸗
ſio chriſti/vt diabolus amator potentie vinceretur
iuſtitia/quam ſemper impugnauit prout dicit Au⸗
gu. ¶ Sed eſt aduertendum ſecundum Auguſti⸗
num in Enchiridiō:q̄ quaſi omnia peccata fuerūt
annexa pcc̄ō primorum parentū. Nam ibi fuit fur⸗
tum:quia rapuit fructum prohibitum ab arbore.
ſecundo ibi fuit ſacrilegium ⁊ blaſphemia : quia
voluit vſurpare deitatem credendo ſerpenti: qui
dixit. Eritis ſicut dij. ⁊ per eandem rationē commi⸗
ſit crimen leſe maieſtatis Adam. Item commiſit
homicidium:quia ſeipſum et totum genus huma⸗
num in mortem precipitauit. Et ideo Chriſtus vt
ſufficienter totum peccatum primorum parentum
expiaret ⁊ omnia peccata futurorum in ipſo puni⸗
rentur:⁊ pro omnibus ſatiſfaceret fuit flagellatus
vt latro pro omnibus latronibus:⁊ conſputus et
alapis ceſus pro omnibus ſacrilegis ⁊ blaſphe⸗
mis:⁊ ſpinis coronatus pro omnibus ſuperbis et
⁊ vſurpatoribus regie maieſtatis. Et fuit ſuſpen⸗
ſus ⁊ mortuus in cruce pro omnibus homicidis pe
nitentibus. Et ſic patet qualiter Chriſtus ſufficien
ter ſatiſfecit pro peccatis omniū preteritorū ⁊ fu⸗
turorū. ideo iuſte potuit eos liberare de poteſtate
diaboli:qui per talē iuſtitiam māſit victus ⁊ debel
latus :⁊ chriſtus manſit victor ⁊ triūphator. ¶ No O
na cōclo. q̄ ordo noſtre redēptionis fuit neceſſari⁹ Nona
neceſſitate congruentie ad vincēdā aſtutiā diabo⸗ cōclo.
li. Ad cuius intellectum eſt aduertendum:ſecundū
Auguſtinum in quodā ſermone de paſſione:⁊ cru⸗ Aug.
ce dn̄i:q̄ chriſtus eundem ordinem ſeruauit in no⸗
ſtra redēptione:quē tenuit diabolus cōtra p̄mos
parentes ⁊ poſteros ſuos. ⁊ ſic chriſtus non ſolum
vicit diaboli potentiā:ſed etiā ei⁹ aſtutiā. Vn̄ dia⸗
bolus tenuit hanc aſtutiā ad tentādū primos pa⸗
rentes. Nā primo cepit formā ſerpētis. ſub qua for
ma latebat venenū ſathanicum. ⁊ venenoſo ſibilo
inſufflauit in fructū prohibitū:⁊ infecit eū. Et tūc
oſtendit mulieri pomū exterius pulchrum ⁊ ſuaue
ad veſcendū:ſed intus mortifero veneno infectū/
perſuadēdo vt comederet cum viro ſuo. Et ideo illi
co cū comederent fuerunt infecti:⁊ ſauciati in carne
vulnere inordinate concupiſcentie:⁊ in anima vul⸗
nere peccati. quā quidem corruptionē carnis ꝑ li⸗
bidinoſam gn̄ationē trāſmiſerūt in oēs poſteros.
Ex cuius carnis libidinoſe contactu ſine conſortio
vnaqueq̄ aīa trahit culpā originalem:ex conſenſu
concupiſcentie voluntas cōtrahit peccatum actua
le. Et ſic diabolus ſub tali aſtutia infecit ⁊ ſibi ſub
iugauit totum genus humanum:vt inquit Augu⸗
ſtinus. Et ideo filius dei totius generis humani
prudens ⁊ ſufficiens reparator:⁊ reſtaurator:⁊ con
tra diabolū triūphatorē eundē ordinem ſeruauit in
noſtra redēptione. Nam ſicut diabolus accepit for
mam ſerpentis:ſub qua latebat venenum ſathani
cum:⁊ hamus fraudulentus quaſi ſub eſca ad de⸗
cipiendum ⁊ vincendū hominem:ita chriſtus per
oppoſitum aſſūpſit formam hominis ſub qua late
bat antidotum ſalutis:⁊ hamus deitatis:⁊ ad deci
piendum ⁊ vincendū diabolum. Et ſicut diabolus
ſerpens antiquus inſufflauit in illū fructum ſuum
venenum:⁊ infecit ipſum:ita ſpiritus ſanctus in⸗
ſufflauit in illam humanitatem aſſumptā ſpiritum
ſapientie ⁊ intellectus:⁊ ſanctificauit illam huma
nitatē/⁊ gratificauit:vt eſſet ille hō plen⁹ oīs gra⸗
tie:de cuius plenitudine oēs accepērimus. Et ſic
ſicut primi parentes comedēdo de illo fructu pro⸗
hibito ⁊ venenato illico fuerūt corrupti ⁊ ſauciati
in corpore ⁊ anima:incurrentes ſententiam dupli⸗
cis mortis. Ita per oppoſitum comedentes iſtum
fructū ſalutiferū:q̄ eſt xp̄s:oēs ab illo morbo ſanan
tur:⁊ ab illa morte ibi ꝑpetrata viuificant̄. Item ſi
cut primi parentes cōtra p̄ceptuꝫ ⁊ volūtatē dei ex
tenderūt manum ad lignū:⁊ rapuerūt fructū:⁊ gu⸗
ſtantes fuerunt infecti:⁊ per generationem infece⸗
runt omnes poſteros ; ita pariter chriſtus vt ex⸗
piaret ſcelus eorum extendit manus ⁊ brachia ſua
ad arborē ⁊ lignū crucis:⁊ inde collegit ⁊ guſtauit
amaros fructus paſſionis ſui/quidē fructus licet

ſibi fuerint amari: tamen nobis fuerūt dulciſſimi. Et ideo omnes fideles comedentes de fructu paſſionis quē nobis porrexit Chriſtus: ſanantur a morbo cibi prohibiti: quē diabolus porrexit primis parentibus: ⁊ ex cōſequēti oībus ſuis poſteris. Item ſicut diabolus inſufflando ſup cibū prohibitum intulit ⁊ infixit in eo illud venenū mortiferum ad inficiendū primos parentes: ⁊ ex conſequēti totū genus humanum: ita pariter Chriſtus inſufflauit in ſeptē eccleſiaſtica ſacramenta ifundēdo virtutē ſue paſſionis. tanq̄ medelā ⁊ antidotū ſalutiferum ad ſanandos oēs fideles a morbo ⁊ veneno illius cibi ꝓhibiti. Itē ſicut Adam trāſmiſit venenū ⁊ peccatum ſuū in oēs poſteros filios ſuos per libidinoſam ⁊ carnalē generationē: ita pariter Chriſt⁹ trāſmiſit virtutē ⁊ merita ſue paſſionis in oēs fideles filios adoptiuos ꝑ baptiſmalē ⁊ ſanctificantem regenerationem. Ex q̄bus oībus patet ꝙ Chriſtus in ordine noſtre redēptionis nō ſolū vicit potentiam diaboli ꝑ iuſtitiā: ſed etiā vicit eius aſtutiā per contrariā diſpoſitionē. Hūc ergo ordinem ⁊ diſpoſitionē vult explicare in perſona Chriſti Salomon in hoc ſexto Cantico: cum dicit. Surge aquilo ⁊ veni auſter ⁊ perfla hortū meum. i. veni ꝑſecutio Iudeorū ⁊ tormēta miniſtrorum Pilati. Et veni tu auſter i. voluntas patris: ⁊ ꝑfla ⁊ agita corp⁹ meū ꝑ paſſionē ⁊ mortē: vt fluāt aromata ⁊ merita per vulnera flagellorū ⁊ clauorū ⁊ lancee: ad complendā oēm iuſtitiā ⁊ ſanāda vulnera peccatorū. Et ſicut ſerpens antiquus inſufflauit in fructū ꝓhibitū: vñ fluxit venenū ad inficiendū totū genus humanū: ita tu Aquilo ⁊ Auſter inſufflate hortum corporis mei: vt fluāt ex eo aromata Chriſtiane redēptionis ⁊ ſalutis ad fugandū illud venenū peccatorū. Et ſubdit. Iam veni in hortu₃ meum ſcilicet in hortum paſſionis ⁊ crucis. Etiam meſſui myrrhā ſacramentorū ex arbore crucis: ⁊ iam guſtaui ⁊ comedi fauū paſſionis cum melle: ⁊ bibi vinum cum lacte paſſionis. quam myrrham ⁊ fauum cū melle ⁊ vinū cū lacte immiſi ⁊ tranſtuli in eccleſiaſtica ſacramenta ad ſanandos ⁊ reficiendos ⁊ alendos fideles. ideo vos amici fideles venite ad me ꝑ fidem ⁊ comedite ⁊ ſaturamini iſta myrrha ⁊ fauo cum melle ſacramētorū: ⁊ bibite ⁊ inebriamini iſto vino cum lacte: ⁊ ſatiamini: ⁊ ſanabimini ab infirmitate: ⁊ recuperabitis vitam per gratiam. quia licet ego dormiā in cruce tamē cor meum vigilat in veſtra redemptione. Et ſic patet qualiter paſſio Chriſti vicit aſtutiā diaboli. Ideo dicit Aug. in ſermone vni⁹ martyris: Que fortitudo draconis cōtra mortē dñi q̄ ſerpentē ſuſpendit in ligno? Triumphauit enī de morte quam diabolus propinauerat per aſtutias ſuas homini. Et cum exaltaret Moyſes ſerpentem in eremo in ligno: populus qui mordebat a ſerpente attendebat ſerpentem ⁊ ſanabatur. Sic ⁊ modo quēcunq̄ momorderit aſtutia Sathane intueat Chriſtū in ligno pendentē. ibi enim mors occiſa eſt dominus ſemper viuit. Sed vt occideret mortē veſtitus eſt morte. Ex ſupradictis ergo patet qualiter neceſſe fuit Chriſtum pati tale genus mortis: vt vinceret aſtutiam diaboli ⁊ malitiā eius. ¶ Decima concluſio: qđ paſſio Chriſti fuit neceſſaria ad roborandū ⁊ adequandos: ⁊ condignificandos omnes actus humanos erga deum: vt eſſent fructiferi et digni gratia in preſenti ⁊ gloria in futuro. ⁊ etiam ad adequandū oēs actus humanos inter ſe ſiue erga proximum. Ad cui⁹ intellectū eſt notandum ſm Apoſtolum ad Roma. viij. quod paſſiones. i. operationes huius ſeculi non ſunt condigne: nec ſufficientes: nec comparabiles ad futurā gloriam: que reuelabitur in nobis: quod dupliciter accidit. Uno modo ratione imperfectionis: q2 nulla operatio humana poteſt eſſe de ſe ita perfecta quin patiatur aliquem defectum in aliqua circunſtantia: ꝓ quem defectum illa operatio non eſt digna comparari premio celeſti: vnde ieiunium noſtrum non poteſt ita perfecte fieri quin in aliquo deficiamus. Nam ieiunium debet fieri cum patientia ⁊ puritate mentis: ⁊ cū oratione ⁊ eleemoſyna: ſed impoſſibile eſt ex parte noſtra quin deficiamus in aliqua circūſtātia. ¶ Et ita eſt dicendum de oratione: q2 non fit cū ſufficienti feruore: ſed cum aliqua vaga et deuia cogitatione admixta: ⁊ non cum tota attentione. Et ita etiam eleemoſine noſtre non fiūt ſemper cū intentione ⁊ largitate ⁊ deuotione: ⁊ ſic de omnib⁹ operationibus que ſemper patiuntur aliquem defectum. Ideo dicitur Eſaie. lxiiij. quod omnes nos ⁊ iuſtitie noſtre quaſi pannus menſtruate: propter quod non ſunt de ſe digne premio eterno: nec ſufficienter ſatiſfaciunt pro peccatis commiſſis: ⁊ ſic propter tales defectus non ſunt cōdigne. Item ſecundo non ſunt condigne ratione valoris: q2 quantūcunq̄ ſit perfecta bona operatio noſtra: ſemper eſt finita ⁊ breuis: ergo de ſe non eſt tanti valoris vt poſſet ſatiſfacere pro debito infinito in ipſo penitente ad delendam penam peccati infinitā. ¶ Et ſic nulla penitentia iniuncta poſſet ſatiſfacere pro debito peccati: nec minus non poſſet ſufficere bona operatio ad premium eternum cōſequendum: quia ipſi non poteſt cōparari in valore: de quo dicitur per Eſa. lxiiij. ⁊ Apoſtolum. i. ad Corin. ij. qđ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis aſcendit que preparauit deus diligentibus ſe: ergo nulla operatio humana de ſe eſt ſufficiens ad ſatiſfaciendum pro debito peccati: nec ad conſequendam futuram gloriam cōdignā. Et ideo ad ꝑficiendas operationes noſtras ⁊ ad ſupplendum defectum earum/ ⁊ ad faciendas ipſas condignas premio eterno ⁊ futura gloria. fuit neceſſaria paſſio Chriſti: que adequat ⁊ condignificat oēs operationes noſtras: vnde applicata paſſio Chriſti ieiunio noſtro ſupplet oēs defectus eius: ⁊ perficit ipſum ⁊ reddit ipſum validum ⁊ condignum premio eterno: quando ſumus ī ſtatu gratie. Et ſic eſt dicendum de eleemoſyna. que de ſe parui valoris eſt: ſed addita Chriſti paſſio facit illā validam ⁊ dignam premio eterno: ⁊ datur exemplum de anulo aureo vnius vncie: qui de ſe vix valet ſex ducatos: ſed ſi addatur ⁊ celetur in eo carbūculus: reddit ipſum magni pretij ⁊ valoris ad emendam vnā ciuitatem. ¶ Sic ergo oratio vel eleemoſyna noſtra de ſe parui valoris eſt: ſed ſi applicentur ipſi merita paſſionis Chriſti: faciunt ipſam condignam: et validam ad emendum regnum celorum. Unde eſt iterum aduertendum: quod ieiunium ⁊ oratio et peregrinatio et labores ⁊ omnia opera que Chriſtus fecit: computantur in in paſſione eius: quia tota vita chriſti fuit vnus actus paſſionis penitentie pro nobis continuus ⁊ non interpolatus: put dictum fuit ſuper pſal. xxix. et dicetur in ſequenti queſtione. que quidē opa Chriſti nō ſolu₃ fuerunt facta ad delenda noſtra peccata: ſed etiam ad perficiendas operationes noſtras: ⁊ ad ſupplendū defectum earū. Nā xp̄s ieiunauit vt perficeret ⁊ conſecraret ieiuniū noſtrū. Et peregrinatus eſt vt perficeret noſtras peregrinationes: ⁊ fecit eleemoſynas et opera miſericordie vt perficeret opa miſericordie noſtra: ⁊ ſuppleret defectus eorum: ⁊ faceret ea valida ⁊ cōdigna premio eterno. Ex quibus patet qualiter paſſio xp̄i condignificat et adequat oēs noſtras operationes erga deum. ¶ Et ſi queratur: quomodo paſſio xp̄i applicet operatiōib⁹ noſtris et reddat eas validas. Reſpondet ꝙ quandocunq̄ homo fidelis efficitur membrū xp̄i per fidem charitate formatam tunc in omnib⁹ operationib⁹ ſuis participat paſſionē xp̄i: quia diligentib⁹ deum oīa cooperantur in bonū. ad Ro. viij. Et ſic ꝓpter participationē paſſionis xp̄i oīa opera iuſtorū reddūtur valida ⁊ condigna. et ideo quilibet penitēs aut iuſtus in oībus operationibus ſuis ſemper debet inuocare paſſionē xp̄i. Unde quando dicimus. Pater de celis miſerere nobis: nil aliud intendimus dicere/ niſi O pater rogamus vt accipias paſſionē filij tui in pretium pro peccatis et delictis ⁊ defectibus noſtris. Et quando oramus filium dicētes. xp̄e fili dei viui miſerere nobis: nil aliud intentimus dicere/ niſi O xp̄e fili dei redemptor mundi rogamus vt velis offerre paſſionem tuam patri pro peccatis noſtris: ⁊ velis applicare paſſionē tuam in omnibus paſſionibus noſtris vt ſint digne penitentia in hoc ſeculo ⁊ vita eterna in futuro. Et ſic patet qualiter ſola paſſio xp̄i poteſt adequare operationes noſtras erga deum. Sed eſt vlteri⁹ aduertendum/ ꝙ paſſio xp̄i non ſolum adequat operationes noſtras erga deū/ ſed etiam erga ꝓximum. vnde qñ quis leſit ⁊ offendit ꝓximū in perſona/ vel in bonis/ vel in fama: ⁊ non valēs ſatiſfacere dicit paſſo iniuriam. O frater rogo amore paſſionis xp̄i/ vt parcas mihi. nil aliud intendit dicere: niſi rogo te frater poſtq̄ nō poſſu₃ tibi ſatiſfacere: vt acceptes paſſionē xp̄i in recompenſationē iniurie tibi facte poſtq̄ xp̄s pro noſtris delictis paſſus eſt: ⁊ pro omnibus exorauit. tunc manifeſtum eſt / qđ ſi paſſus iniuriam parcit reo: ꝙ acceptauit paſſione₃ xp̄i in pretium ⁊ recōpenſationē ſue iniurie. Et ſic paſſio xp̄i fuit illa que adequauit recōpenſationem ſiue operationem inter duos proximos. ¶ Ex quo ſequitur primo ꝙ ſi paſſus iniuriam non vult remittere nec parcere precanti veniam amore paſſionis xp̄i: videtur contēnere paſſionem xp̄i: ⁊ immo videtur pluris exiſtimare iniuriā ſuā q̄ paſſionem xp̄i: ⁊ quod eſt abſurdum ⁊ ſacrilegum. Item ſequitur ſecundo: ꝙ talis obduratus in ſua malitia non eſt dignus vt ipſi ſubueniat paſſio xp̄i: ⁊ poſtq̄ eam contēnit non parcendo proximo/ nec remittendo propriam iniuriā: ⁊ prout ſatis explicat ſaluator in parabola de decem milibus talentorū. Mat. xviij. Ex quibus patet qualiter paſſio xp̄i non ſolum dignificat et perficit et adequat operatiōes noſtras erga deum ſed etium erga proximum. Ex omnibus ergo ſupradictis per decem concluſiones patuit/ qualiter fuit neceſſaria paſſio xp̄i et quomodo neceſſe fuit chriſtum pati tale genus mortis ⁊ paſſionis: nō neceſſitate coactiōis ex parte dei: quia non defuit ipſi aliud modus paſſibilis: ſed ille modus fuit neceſſarius neceſſitate congruentie ex parte noſtre ſalutis. Et hoc decem rationibus. ¶ Primo ad adequandam dei iuſtitiam/ cū miſericordia erga nos. Secundo ad confirmandū teſtamentum ꝑ mortem teſtatoris. Tertio ad verificandam ſcripturam legis ⁊ prophetarum. Quarto ad ſoluendum omne debitum noſtrum. Quinto ad purgandum ⁊ mundandnm omne peccatum. Sexto ad dirigēdos omnes actus humanos: ⁊ vt eſſet exemplū patientie ⁊ ſpeculum miſerorum in omni aduerſitate. Septimo ad emendum ⁊ recuperandum celum ⁊ omne deperditum in Adam. Octauo ad vincendā potentiam diaboli per iuſtitiam. Nono ad deſtruendam aſtutiam diaboli per prudentiam. Decimo ad condignificandas et adequandas noſtras operationes erga deum ⁊ proximum. Et hoc de primo q̄ſito. ¶ Secundo queritur circa illud qđ dicit chriſtus in hoc cantico. ſ. Ego dormio ⁊ cor meum vigilat. vbi dictum eſt in expoſitione: quomodo chriſt⁹ non ſolū pro nobis meruit per ea que facta ſunt in vita: ſed etiam poſt mortē circa eum. Et quomodo licet dormiret in cruce ⁊ in ſepulcro: tamē ſemper vigilabat operando noſtram redēptionem: ⁊ recipiendo vulnus in latere. Et videtur ꝙ chriſt⁹ non potuit mereri per vuluus lateris: nec per ſepulturam. Nam ſpatium merendi vel demerendi conceditur hominibus tantum in hac vita vſq̄ ad mortem terminatiue: vt inquit Auguſtinus in Enchiridio: quia poſt mortem non eſt tempus merendi: ſed premium recipiendi. cum ergo Chriſtus iam eſſet mortuus quando latus eius fuit lancea perforatum: vt patet Ioan. xix. ergo poſt mortem non potuit per illud vulnus mereri: nec in noſtra redēptione vigilare. In oppoſitum autem eſt textus huius cantici. ¶ Ad cuius declarationem eſt notandum: qđ ſicut in domificatore conſideratur triplex actus ſcilicet primus ⁊ ſecundus et tertius: ita pariter in Chriſto. Nam primus actus domificatoris eſt ipſe habitus artis: quem non ſolum habet in vigilia: ſed etiam in ſomno. Actus autem ſecundus eſt conſiderare ſecundum artem circa domum faciendam: et circa formam ⁊ figuram ⁊ partes eius: quod non poteſt fieri niſi in vigilia. Act⁹ vero tertius eſt quando manuales operantur ſucceſſiue: circa partes domus/ fabricando partem poſt partem. Ita ergo pariter in Chriſto conſiderabat triplex actus/ ſcilicet primus / ſecundus: et tertius. Actus primus fuit gratia vnionis ⁊ omnes habitus gratiarum et donorum quos a primo inſtanti creationis anime habuit. Actus autem ſecundus fuit cōſideratio noſtre redemptionis: ⁊ propoſitu₃ firmum ⁊ immobile operandi noſtrā redēptione₃. iſte actus fuit vnicus et continuus et non interciſus nec interpolatus in tota vita eius: quia ſemper fuit ipſi preſens ieiunium: et labores: et conuicia: ⁊ opprobria: et iniurie: et captio: et flagella: et vulnera clauorum ⁊ lancee. ¶ Et omnia que erat paſſurus fuerunt ipſi preſentia: et ſemper ſine interuallo erat in firmo et immobili propoſito ſponte patienti illa. Et in hoc actu ſecundo fuit ſemper in ſomno ⁊ in vigilia: quia licet pars ſenſitiua quādoq̄ dormiret: tamen pars intellectiua et rationalis ſemper fruebatur in verbo et ſemper in actu. Secundo conſiderabat et ſponte proponebat pati. Sed quia propter tale immobile propoſitum.

Augu.

Triplex actus conſiderat in xp̄o.

merebatur pro omnibus operationibus futuris
non ſolum in vita ſed etiam poſt mortem: ideo a
primo inſtanti conceptionis iam meruit propter
vulnus lateris ⁊ ſepulturam ⁊ cetera opera. Et ita
B eſt dicendum de martyribus. ¶ Nam beatus Vin
centius non ſolum merebatur propter martyrium:
quod patienter propter Chriſtum tolerabat: ſed
etiam iam meruit in vita propter omnia que ipſi
fecerunt poſt mortem: puta quia fuit cadauer eius
proiectum canibus ad comedendum: poſtea fuit
proiectum in mare ⁊c. Et ita eſt dicendum de cete-
ris ſanctis: eo qđ in vita meruerunt propter fir-
mum propoſitum/ vt omnia illa prodeſſent. Actus
autem tertius ipſius Chriſti fuit quando realiter
operabatur opera noſtre redemptionis ad extra/
puta per quadraginta dies ieiunando/ et predican
do/ et miracula faciendo/ et mortem patiendo/ et
vulnus lateris recipiendo. qui quidem actus licet
eſſent ſucceſſiui et diſtincti circa nos: tamen quia
erant de eſſentia paſſionis et redemptionis: ideo
omnes illi actus ſimul dicti ſunt vnus actus redē-
ptionis/ quaſi vnitate aggregatiōis reſpectu vniꝰ
finis: quia omnes illi actus fuerūt vna via ad vni-
cum finem. et etiam fuerunt vnus actus ratione
vnius firmi et continui propoſiti Chriſti: ideo om-
nes illi actus computabātur in noſtra redemptio-
ne/ et in Chriſti paſſione. Et ſic Chriſtus ab inſtan-
ti conceptionis ſemper fuit in iſto actu tertio: nam
illico incepit opera noſtre redēptiōis: quia ſtatim
incipit orare patrem pro tota eccleſia: ⁊ in tali ora
tione ſemper ſine intermiſſione perſeuerauit. Itē
ſtatim monit virginem matrem ſuam: vt iret ad vi
ſitandam Eliſabeth: vt ipſe ſanctificaret Joannē
Baptiſtam. Et ſic in vtero virgineo ſemper pro no-
bis orabat. Et poſt natiuitatem iam incepit flere ⁊
frigus et alios dolores pati: que omnia pertine-
bant ad noſtram redemptionem. Et ſic erat ſubie-
ctus parētibus: ⁊ obſeruabat opera legis vſq; ad
baptiſmum. Et poſtea incepit operari in lege euan
gelica: ⁊ ſic proſecutus eſt opera redemptionis vſ-
q; ad mortem: et etiam poſt mortem vſq; ad ſepul-
turam et reſurrectionem. Et ſic patet ꝙ Chriſtus
ſemper fuit ſimul in actu ſecundo/ et ſucceſſiue in
actu tertio/ circa noſtram redemptionem. Et ideo a
primo inſtanti meruit plene et perfecte reſpectu
ſui pro omnibus operibus ſucceſſiuis futuris tam
poſt mortem/ ſicut ante et hoc accidebat propter
vnicum actum ⁊ firmum propoſitum noſtre redem
ptionis: eo modo quo dictū eſt. Unde ſicut ſol ſem
per eſt in actu primo et ſecundo reſpectu ſui: quia
ſemper illuminat et in ſe habet totum ſuum lumē
tam in aurora/ ꝙ̄ in meridie: ſed illud lumen non
attingit omnes partes mundi ſimul: ſed ſucceſſi-
ue: ita pariter Chriſtus ſicut in ſe habebat totum
ſuum propoſitum et totam virtutem ſue paſſionis
ſimul tam in primo inſtanti ꝙ̄ in tota vita: ita ha-
bebat totum meritum. ſed poſtea illud propoſitum
C ſucceſſiue exiuit in actum reſpectu noſtri. Et ideo
reſpectu ſui ſemper meruit pro nobis propter om-
nes actus. ¶ Sed illud quod facit maiorem diffi-
cultatem in hac materia eſt: qđ ſecundū cōmunem
opinionem/ Chriſtus poſt mortem in triduo non
fuit homo: ⁊ ſi non erat homo/ ergo non erat caput
eccleſie: quia Chriſtus inquantum deus et homo
eſt caput eccleſie. ⁊ ſi nō fuit homo/ nec erat caput
eccleſie: ergo virtus ſacramentorū non potuit ema
nare ex latere eius: quia Chriſtus vt caput eccleſie in
fluxit virtutē in ſacramēta: nec ſacramenta habēt
efficaciā niſi a xp̄o vt eſt caput eccleſie: ergo ſi chri
ſtus nō fuit homo in triduo: nec caput eccleſie: ſe-
queretur ꝙ eccl'ia nō exiuit ex latere Chriſti: quod
eſt directe contra Augu. ⁊ ſequeretur etiā ꝙ ille ſan-
guis cū aqua q̄ exiuit ex latere Chriſti nō fuiſſet ef
fuſus in remiſſionē ⁊ redemptionem peccatorum:
quod eſſet contra Clementinā de ſumma trinita-
te ⁊ fide catholica. Ad hoc reſpondetur ꝙ ſi velle-
mus ſequi opinionē et poſitionē magiſtri: quam ſe
quitur Egidius de Roma/ et quidā alij magni viri:
nulla eſſet difficultas. Dicūt enī quod Chriſtus fuit
et erat homo ī triduo iſto modo/ ſcilicet ꝙ licet fue
rit mortuus/ ⁊ anima vere a corpore ſeparata: ta-
men quia iſta duo erant iuncta et vnita perſonali-
ter in verbo: ideo verbū poterat dici homo: poſtꝙ̄
habebat iſta duo ſibi perſonaliter vnita: licet inter
ſe eſſent ſeparata. Et ſic cōcedunt: qđ licet iſta duo
inter ſe non erant vnus homo/ tamen in vno tertio
ſcꝫ in verbo perſonaliter vnita poterant dici ho-
mo. Item concedūt ꝙ licet in illo triduo ex anima
nō reſultabat humanitas in corpore: eo ꝙ erat ab
eo ſeparata: ita ex corpore ⁊ aīa reſultabat huma-
nitas ī verbo/ licet non inter ſe. Et iſto modo intel-
ligunt illud quod ait Damaſcenus: ſcilicet. Qđ ver
bum ſemel aſſumpſit nunꝙ̄ dimiſit. Et ſic iſti cōce-
dunt quod Chriſtus fuit homo ⁊ caput eccleſie: et
per cōſequens ex latere Chriſti capitis eccleſie exi
uit ſanguis ⁊ aqua in remiſſionem peccatorū: ⁊ ad
efficaciā ⁊ virtutē ſacramentorū. Et ſic ratio ducta
ſupra in oppoſitum nullam affert difficultatē ſecun
dum eos. Et ſi arguitur contra iſtos a ſuperiori ne
gato: nā ſi Chriſtus in triduo non fuit corpus ani-
matum/ nec viuum: ergo nec erat homo. Ad hoc re
ſpondent ꝙ hec illatio dialectica nō habet locū in
hoc ſingulari myſterio ſupnaturali/ vbi partes eſ-
ſentiales huius hois nō habēt ꝓpriā pſonalitatē:
ſed poſt mortem manſerunt ſub eadē pſonalitate
verbi vnita: ⁊ ideo non ſequit niſi ꝙ Chriſtus in il-
lo triduo non erat homo viuus in ſe/ ſed homo mor
tuus: cuius partes eſſentiales licet eſſent ſepara-
te inter ſe: tamen nulla earū fuit corrupta/ nec ami
ſit perſonalitatem: ⁊ ideo ex eis poterat reſultare
humanitas in verbo: cui perſonaliter erant vnite.
Sed quia iſta poſitio cōmuniter non tenetur: nec
placet vniuerſitati Pariſienſi/ nec maiori turbe do
ctorum. Ideo eſt dicendum ſalua ſemper fide ca-
tholica et meliori iudicio: ꝙ licet Chriſtus non fue
rit naturalis homo in triduo eo ꝙ erat vere mor-
tuus/ et partes humanitatis erant realiter ſepa-
rate: tamen adhuc Chriſtus erat vere caput eccle-
ſie. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendum/ qđ D
licet Chriſtꝰ deus et homo ſit caput eccleſie: tamē
principalitas huius perſone conſiſtit in verbo: eo
ꝙ verbum habet rationē principalis agentis/ ⁊ hu
manitas habet rationem inſtrumenti/ quia verbū nō
aſſumpſit humanitatē niſi vt eſſet inſtrumētū nr̄e
redēptionis: vt ait Damaſcenus: et cōiter tenetur.
Aſſumpſit enī corpus vt eſſet inſtrumentum patiē
di/ ⁊ aīam vt eſſet inſtrumentū merēdi. Et ideo ver
bum erat agēs principale/ ⁊ corpus ⁊ anima reſpe-
ctu verbi mouebanť tanꝙ̄ inſtrumentū in oī opere
noſtre redēptiōis. Et ideo ad hoc ꝙ verbū eſſet ca-

put eccleſie ſufficiebat ꝓ illo tunc ꝙ haberet cor-
pus ⁊ aīam ſibi pſonaliter vnitam: licet inter ſe eſ-
ſent ꝑtūc ſeparata/ quia verbū cū aīa poterat opera
ri in inferno educendo aīas fidelium veteris teſta
menti: ⁊ corpus poterat inſtrumentaliter operari
in cruce: vulnus lateris recipiendo: ⁊ cetera myſte
ria ad corpus pertinētia: tam in ſepulcro: ꝙ̄ in cru
ce patiendo. Et hoc ſufficiebat ad hoc qđ Chriſtus
tanꝙ̄ caput eccleſie perficeret opera noſtre redem
ptionis. Et ideo fuit neceſſe ꝙ ſicut aīa nō fuit cor-
rupta in tali ſeparatione ⁊ morte: ita nec corpꝰ cor
rumperetur/ nec incineraretur/ nec ſumeret aliā ſfor-
mam ſubſtantialē: ſed maneret idē numero: quia
aliter fuiſſet variata noſtre redemptionis opera-
tio mutādo inſtrumētū: ſi nō manſiſſet idē corpus
qđ Chriſtus ex puris ſanguinibus virginis aſſum
pſerat ad inſtrumentum noſtre redēptionis. Et iđ
eſt dicendum ꝙ ille homo vere fuit mortuus. ⁊ da-
to ꝙ non fuerit homo in illo triduo: tamen idem
Chriſtus et idem caput eccleſie manſit cū eiſdē in-
ſtrumentis noſtre redemptionis. Et ideo illud cor-
pus mortuū dicebatur corpus Chriſti. Et ſic ex eiꝰ
latere exiuit ſanguis ⁊ aqua remiſſionem ⁊ redem
ptionē peccatorū: vt dicit Clemētina. Et ex illo la-
tere exiuit tota eccleſia ⁊ efficacia ⁊ virtus ſacra-
mentorū: vt inquit Auguſtinꝰ. Etiam hoc ſemꝑ me
ruit Chriſtus a principio ſue cōceptionis propter
immobile ⁊ firmū propoſitū patiendi ⁊ continuū
actū operandi: ꝓut ſupra dictū eſt. Et ita pariter
illa anima dicebatur anima Chriſti poſtꝙ̄ ipſi erat
perſonaliter vnita/ ⁊ per ipſam opabatur in limbo.
Et ſic patet qualiter Chriſtus ſemper fuit caput ec
cleſie in triduo: ⁊ q̄ūo opera eius fuerunt efficacia
ad perficiendum noſtrā redēptionē. Sed oportuit
vt corpus aīaꝫ reciperaret: ⁊ anima recuparet cor
pus glorioſum ad ſuā exaltationē ex merito tante
paſſionis/ et ad vltimam perfectionem noſtre redē
E ptionis: vt patebit in ſequenti cātico. ¶ Sed nūc
reſtat dubiū. vtrū corpus Chriſti mortuū in illo tri
duo fuerit/ ⁊ mānſerit ſubſtātialiter idē numero cū
viuo. Et videtur ꝙ non: quia ſicut homo mortuus
dicitur equiuoce: ita corpus hominis mortui dici-
tur equiuoce. ij. de anima: ⁊ vij. Metaphiſice. ⁊ ſic nō
manſit idem ſubſtantialiter/ poſtꝙ̄ amiſit formam
ſubſtantialem/ ſed manſit ſolū idem cum quadam
equiuoca ſimilitudine ⁊ figura. Sed in oppoſitum
arguitur: quia ſequeretur/ ꝙ Chriſtꝰ variaſſet ope-
ra noſtre redēptionis variando inſtrumentum/ qđ
eſt inconueniens. Ad hoc dicunt quidam/ qđ idem
corpus numero manſit: poſtꝙ̄ manſit eadem for-
ma corporeitatis: Sed hoc eſt ſupflue dictum: nec
euacuat difficultatem. nam ſupflue ponitur in ho-
mine/ ⁊ quolibet alio animali forma corporeitatis
ſubſtantialis: cū homo ſufficienter ſit corpus per
D ſolam quantitatem: ⁊ eſt ſufficiēter ſubſtātia/ ⁊ ens
actu per ſolā animā: vt patet. iij. de Anima. Unū ho-
mo intantū eſt corpus/ inquantum aīa informat: et
perficit materiā extenſam/ ⁊ figuratā ꝑ quātitatē/
⁊ diſpoſitā per phyſicas qualitates/ ⁊ ſic aīa dicit
actꝰ ⁊ forma ſubſtantialis corporis organici phyſi-
ci potentia vitā habentis: vt patet. ij. de Anima. Et
ſic quātitas dat eſſe corporeū/ ⁊ extenſum/ ⁊ dimen
ſionatum illi materie: ⁊ figura et qualitates prime
diſponentes ipſam materiam extenſam/ ⁊ corpore-
am dant ipſi eſſe organicum. Et ſic ex materia ſic
per quantitatem dimenſionata/ ⁊ per qualitates
diſpoſita/ ⁊ organizata reſultat corpus organicum
aptum vt ſit inſtrumētum anime ad operandum: ⁊
tale corpus ſic organicum actuat/ ⁊ informat/ ⁊ per
ficit ipſa aīa dando ipſi eſſe aīatum/ et eſſe ſubſtan
tiale/ ⁊ entiatiuum. quia anima intellectiua eſt for-
ma ſubſtantialis/ ⁊ qđ vere eſt: vt ait Ari. iij. de aīa
⁊ dicit. in Clementina de ſumma trinitate/ ⁊ fide ca
tholica. Et ideo corpus Chriſti manſit idē corpus
organicū poſtꝙ̄ manſit eadem quantitas/ ſiue ea-
dem materia extenſa per eandem quantitatē/ ⁊ di-
ſpoſita/ ⁊ organizata per eaſdē qualitates non cor-
ruptas. ¶ Sed eſt videndū quomodo mānſit eadē
ſubſtantialitas/ ⁊ entitas in illo corpore organico F
cum non manſerit eadē aīa/ que dabat ipſi eſſe ſub
ſtantiale: ⁊ entitatiuū. Ad hoc dicunt quidam: ꝙ ſi
cut ſol influit lumen in diaphanū/ ⁊ actuat ipſum:
ita anima influit eſſe ſubſtantiale/ ⁊ entitatiuū in
corpus organicū/ ſiue in illā materiā organizatam/
⁊ ſic actuat eā. Ex quo patet ꝙ eſſe ſubſtantiale qđ
aīa dat materie ⁊ corpori organico/ ē effectꝰ ipſius
anime/ ⁊ non ipſa aīa: ⁊ ꝑ conſequens illud eſſe ſub
ſtantiale/ et entitatiuum collatum materie diſtin-
guit ab aīa: ſicut effectus a cauſa: quia aīa non ſo-
lum habet rationē forme: ſed etiā cauſe efficiētis.
ſed deus poteſt conſeruare effectū in aliquo ſemel
collatū a cauſa: abſq; illa cauſa: ergo verbuꝫ quod
erat pſonaliter vnitū illi corpori organico mortuo
potuit conſeruare in illo corpore eſſe ſubſtantiale/
⁊ actualiter entitatiuum ſemel ipſi ab aīa collatū/
licet aīa eſſet ſeparata in illo triduo. vn̄ ſicut v'bū
conſeruabat illas qualitates cū quantitate in illa
materia ne corrumperentur/ ⁊ putreſierent abſq;
anima: ita potuit cōſeruare eſſe ſubſtantiale abſq;
anima. Et ſic dicūt doctores: ꝙ licet Chriſtꝰ nō ſur
rexiſſet: tamen illud corpus nunꝙ̄ fuiſſet putrefa-
ctum/ nec incineratū: poſtꝙ̄ erat verbo perſonali-
ter vnitum. vnde ſicut conſeruabat qualitates ſine
anima: ita poterat cōſeruare eſſe ſubſtantiale ſine
ipſa: eo ꝙ erat eiꝰ effectꝰ. Sed ꝙ hoc poſſit deus fa
cere/ ptꝫ nā trāſſubſtātiata ſubſtātia panis ī corpꝰ
Chriſti manēt eadē oīa accidētia ſine ſubiecto cuꝫ
oībus effectibꝰ ſubſtātie panis cōſeruatis cū illis
accidentibꝰ ex diuina virtute. nā illa accidētia effi
ciūt oīa q̄ faciebat ſubſtantia panis: ⁊ ipſum vinū:
nā illa accidentia nutriūt ⁊ ſatiāt comedentes ſi ſu
mantur in magna quātitate: ⁊ accidentia vini ine-
briant ſi ſumanť in magna quantitate. imo ex illis
accidentibus generantur vermes: ⁊ ex vermibus
generantur parue muſce: ſiue muſquiliones. Ex
quibus ptꝫ ꝙ deus cōſeruat oīa illa accidentia cū
effectibus panis et vini: lꝫ ſint ſeparata a corpore
xp̄i: ergo multo magis verbum potuit conſeruare
eſſe ſubſtantiale abſq; anima in illo corpore ſibi ꝑ
ſonalr̄ vnito. Et ſic ptꝫ qualiter illud corpꝰ Chriſti
mortuū erat ſubſtātialiter idē numero cū omnibꝰ
ſuis accidentibꝰ: lꝫ aīa eſſet ſeparata: eo ꝙ a verbo
habebat eſſe perſonale: ⁊ numerale. vn̄ licet ab aīa
habuiſſet p̄mo eſſe ſubſtātiale illud corpꝰ: tn̄ man
ſit conſeruatū illud eſſe in eo ꝓpter vniōnē ad ver
bū. Et ſic illud corpus mortuū potuit eſſe iſtrumē
tū verbi nō variatū ꝓ illo tūc in ope nr̄e redēptio
nis: ꝓut dictū eſt: Et ꝑ hec patet reſpōſio ad inſtā-
tiā. ¶ Ex ſupradicta q̄ſtione ⁊ difficultate ſecūda: G
⁊ etiā ex hoc qđ dicit in textu huiꝰ ſexti cantici. f.

ꝙ virgo Maria cū tota eccleſia q̄ſiuit Chriſtum/⁊ vocauit eum:⁊ non reſpondit:eo ꝙ iam tranſierat de hoc mūdo ad patrē per mortē corporalem:quando inclinato capite emiſit ſpiritū. Inſurgit tertia difficultas.ſ.vtrum Chriſtus in illo triduo fuerit filius virginis Marie:⁊ Maria fuerit mater chriſti. Ad qđ arguūt quidā magni viri:ꝙ non: vnde arguūt ſic. Filius et mater ſine pater/ſunt relatiua primi ordinis:⁊ per conſequens ſunt ſimul natura
dubiū. ſecundum Ariſt.hoc eſt ſimul ortu ⁊ occaſu ſecundum Augu.⁊ ꝑ conſequens perēpto vno correlatiuoꝝ perimit̄ ⁊ reliquū quo ad mutuā relationē. mortuo ergo xp̄o fuit perempta relatio/ſiue filiatio/qua referebat̄ ad matrem:⁊ ecōuerſo:ergo pro tunc nec Chriſtus fuit fili⁹ virginis/nec v̄go Maria fuit mater Chriſti. Item virgo Maria erat mater Chriſti ratione humanitatis aſſumpte/⁊ ꝑ conſequens erat mater dei/inquantum illa humanitas/ſiue ille homo erat perſonaliter de⁹/⁊ ſic virgo Maria dicebat̄ mater dei ⁊ hominis.ſ; in illo triduo Chriſtus non fuit homo prout cōmuniter tenetur.ergo virgo Maria nō fuit mater illi⁹ hominis ⁊ per conſequens nec mater dei:nec mater Chriſti. In oppoſitū aūt arguitur. Nā xp̄s per totū triduū ſemper fuit caput eccleſie/nec deſijt eſſe caput eccleſie:nec perempta fuit relatio eius ad eccleſiam corpus ſuū:prout dictum eſt.ergo ſequitur ꝑ eandem ratione ꝙ ei⁹ relatio ad matrem ſuā non fuit perempta per talē mortem:nec deſijt eſſe filius vir-
M giniſ:nec Maria virgo deſijt eſſe mater xp̄i ⁊ dei. ¶ Pro cuius declaratione eſt notandū/ꝙ ſicut cōceptio/⁊ generatio humana Chriſti fuit ſingularis ſine pari:quia non ex coitu:nec opere alicuius viri:ſed ſolo opere ſpiritus ſancti fuit corpus Chriſti formatum ⁊ organizatū non ex mēſtruo:nec ex ſanguine corrupto ſicut ceteri:ſed ex puris ſanguinibus virginis:⁊ ſimul aīa fuit ibi creata a tota trinitate:⁊ ſimul illa humanitas conditionata fuit in atomo perſonaliter aſſumpta per verbum:q̄ quidem cōceptio ⁊ generatio:nec habuit:nec habebit aliam parem:ita mors chriſti fuit ſingularis ſine pari. Nā ibi fuit vera mors:q̄ realiter anima fuit ſeparata a corpe:⁊ ſic xp̄s vere fuit mortuus. ſed illa mors fuit ſine corruptione:⁊ noua generatione: ⁊ ſic fuit ſingularis inter omnes alias mortes omnium animalium:⁊ oīm alioꝝ hoīm. Nam in morte cuiuſliber hominis non ſolū ſeparat̄ aīa a corpore: ſed etiam corrumpitur corpus:⁊ ex hoīe generatur cadauer:quia illa materia recipit nouā ⁊ aliā formā ſubſtantialē:que dicit̄ forma cadaueris:q̄ dicitur forma rei corrupte cōſiſtens in eſſe corrupto:⁊ tendit actualiter:⁊ naturaliter ⁊ ⁊ ſucceſſiue in putrefactionē:et reſolutionem. Sed hoc non accidit in morte xp̄i:quia idē corpus Chriſti ſubſtantialr numero:quod ſp̄s ſanctus formauit ex puris ſanguinibus virginis:māſit vnitum perſonal'r:⁊ ſuppoſitaliter verbo in cruce ⁊ ſepulcro poſt ſeparationē aīe:vt ſupra dictū eſt:⁊ per cōſequēs nō fuit ibi facta corruptio:nec gn̄atio noue forme ſubſtantialis/q̄ ⁊ ſic verbum de nouo aſſūpſiſſet aliā ſpeciē ⁊ per ꝯ̄ns fuiſſet variatū ſubiectū nr̄e redēptiōis: qđ fuit corp⁹ Chriſti ex puris ſanguinib⁹ virginis formatū:qđ fuiſſet abſurdū ⁊ maximū icōueniēs. Et iđ dr̄:ꝙ ſicut hu̅ana gn̄atio xp̄i fuit ſingularis et exq̄ſita abſq; aliqua p̄cedenti corruptiōe:ita ei⁹ mors fuit ſingularis:⁊ exquiſita inter oēs mortes abſq; corruptione:⁊ noua generatione alterius forme. Et ideo dixit Dauid pſal.xv. in perſona Chriſti ad patrem. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem:q̄m a dextris es mihi ne cōmouear. quaſi dicat:licet realiter fuerim mortuus:⁊ aīa fuerit ſeparata a corpore:tū q̄ corpus nunq̄ fuit derelictū:nec perſonaliter ſeparatum a verbo:ſed ſemper in illo triduo fuit ſuppoſitatū ⁊ ꝑſonatum per verbum:⁊ cōſeruatum:ideo non potuit videre corruptionē:nec per cōſequens putrefactionē:nec incinerationem. ¶ Ex ſupradictis corollarie infertur concluſio principaliter intenta.ſ.ꝙ Chriſtus ſemper in triduo fuit fili⁹ virginis. Qđ ꝓbat̄. Nā illud corpus ex puris ſanguinibus formatū:⁊ nutritū: ratione cui⁹ ipſa dicebat̄ mater Chriſti nunq̄ fuit corruptū per mortem:nec perdidit eandē ꝑſonalitatē:ſiue ſuppoſitalitatē:ꝑ quā ſuppoſitabat̄ a verbo:ſed ſemꝑ fuit idem corp⁹ numero ſubſtantialiter:⁊ ꝑſonaliter:ꝓut ſupradictū eſt:ergo nūq̄ fuit corrupta filiatio:nec relatio Chriſti ad virginem Mariā:que quidē relatio fundabat̄ in Chriſto:ratione illius corporis aſſumpti:⁊ per cōſequēs ſemper Chriſtus fuit fili⁹ virginis:⁊ virgo ſemper fuit mater xp̄i:⁊ mater dei. Sed ſi dicit̄ contra ⁊ q̄ ipſa in triduo non fuit mater hoīs:eo ꝙ Chriſtus non fuit homo ī triduo:ergo nec fuit mater chriſti:nec mater dei. Ad hoc reſpondetur ꝙ tenendo cum magiſtro nulla eſſet difficultas:tamen tenendo cū cōmuni ſchola theologoꝝ adhuc non ſequitur:chriſtus in triduo non fuit homo:ergo non fuit xp̄s:nā verbum aſſumpſit humanitatē:vt per corpus eſſet inſtrumentū patiendi/⁊ ꝑ aīam inſtrumentū merēdi. Et iſta duo habuit in triduo perſonaliter vnita ad ſufficientiā noſtre redēptionis:licet inter ſe eſſent ſeparata:nā verbum habebat in cruce ꝑſonaliter corpus vnitū:⁊ inſtrumentaliter vulnerare in latere:vt ex eo exiret ſanguis:⁊ aqua in redēptionē peccatoꝝ:⁊ efficaciam ſacroꝝ:⁊ vt corp⁹ exanime tanq̄ pauper curaretur:⁊ ſepeliret̄ in ſepulcro alieno:que omnia erant neceſſaria ad noſtram iuſtificationē:⁊ noſtre redēptionis perfectionem:vt ſupra dictum eſt: Itē idē verbum erat vnitum cum anima in inferno examinando cauſam generis humani:⁊ cōdēnando diabolum:⁊ liberando hoīem ꝑ iuſtitiā. Et ſic pt;:ꝙ:l; verbū deſierit eſſe homo naturalis ꝑ ſeparationē anime a corpe tenendo cōēz poſitionē:tū non deſijt eſſe Chriſtus:q̄ ſufficiēter habuit partes hoīs ſibi ꝑſonaliter vnitas ad iſtrumentū cōſummatiōis noſtre redēptiōis:q̄ ſufficiēter exercebat:⁊ cōſummabat noſtrā redēptionē ꝑ corpus ⁊ animā ſm̄ exigentiā iuſtitie:q̄ iſtum modum exigebat noſtra iuſtitia.ſ.vt ille homo aſſumptus realiter moreret̄:⁊ aīa ſepararetur a corpore. ⁊ corpus mortuū penderet in cruce in ſatiſfationē oīm noſtrū:⁊ ſepeliretur in alieno ſepulcro:⁊ ꝙ aīa deſcenderet ad inferos ne ſua mēbra deſcenderēt: nam ſicut Chriſtus aſcēdit in celū:vt ſua membra poſt eum aſcenderent:ita aīa eius deſcēdit ad inferos:ne ſua mēbra illuc deſcenderent:ſed ibi noſtrā cauſam examinaret:⁊ oſtenderet qualiter ꝓ nobis erat ſufficienter ſatiſfactū. Ex quibus etiā oīb⁹ patet:ꝙ ſicut verbū nō deſijt eſſe Chriſtus ita non deſijt eſſe caput eccleſie:nec eccleſia deſijt eſſe corp⁹ nec ſponſa Chriſti:vt magis in ſequenti q̄ōne patebit. Et ſequit̄ etiā per eandē rationē ꝙ nō deſijt eſſe filius virginis nec virgo deſijt eſſe mater Chriſti nec mater dei. Et per hec pt; r̄nſio ad rationes in principio inductas.⁊ hec de tertia q̄ſtione hui⁹ cantici. ¶ Tertio etiā querit̄ circa iſtud ſextū cā-
K ticū:vtrū Petrus ⁊ ceteri ap̄li perdiderint totaliter fidē in triduo:⁊ potuerint dici heretici:eo ꝙ dicit ſponſa. Percuſſerūt me.⁊ tulerūt palliū meū.i. veſtē fidei cuſtodes murorum. Et videt̄ ꝙ Petrus fuerit hereticus:eo ꝙ incepit anathematizare/et iurare ꝙ nō nouiſſet hoīem. Mar.xiiij.⁊ ſic cum iuramento negauit Chriſtū. Item videtur ꝙ oēs apoſtoli fuerint heretici in articulo reſurrectionis.q̄
I qū mulieres nunciarūt eis Chriſtū reſurrexiſſe/viſa ſunt eis quedā deliramēta: Luce.xxiiij. Itē duo diſcipuli deſperantes de reſurrectione receſſerunt a ſocietate alioꝝ dicentes: Nos expectabam⁹ qđ eſſet redemptur⁹ Iſrael. Itē Thomas qui dicit̄ didymus.i. dubius tanq̄ incredulus dixit. Niſi miſero digitū meū ī fixurā clauoꝝ nō credā. Itē recūbentib⁹ oībus ap̄lis Jeſus exprobrauit incredulitatē illoꝝ ⁊ duritiā cordis ergo oēs fuerunt duri/ ⁊ increduli:⁊ ꝑ ꝯ̄ſequens heretici in illo triduo. In oppoſitū eſt:ꝙ in illo triduo ſicut eccl'ia nō fuit ſine capite:ita nec caput fuit ſine corpore eccleſiaſtico continente plura mēbra qui fuerunt diſcipuli ⁊
L apoſtoli:⁊ tota illa ſocietas.cxx.vt p; Act.j. Et ſic
fidei diffinitio here-ſis diffinitio. apoſtoli nō ſimpliciter ꝑdiderunt fidē.nec fuerunt heretici. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum ꝙ fides in actu eſt firma inheſio catholice veritatis ſine formidine alterius partis. Et hereſis eſt obſtinata impugnatio fidei alicuius articuli cum pertinaci aſſertione cōtrarie falſitatis. Et ſic de ratione actualis fidei eſt firma inheſio ſine formidine:ſed de ratione hereſis eſt obſtinatio contra veritatem catholicam ſimul cum pertinacia.⁊ ſic non dicitur actualiter fidelis:niſi fortiter ⁊ firmiter inhereat oībus articulis fidei abſque heſitatione et formidine:ita ꝙ nil credat eſſe verius articulis fidei in veritate:nec falſius eoꝝ oppoſitis in falſitate vt inquit Ariſt.primo poſteriorum de principijs ſciētie Sed ad hoc ꝙ aliquis ſit hereticus ſufficit:ꝙ cum
quid ſufficiat ad hoc vt q̄ſ ſit hereticus. obſtinatione impugnet veritatē vnius articuli:et cum pertinacia aſſerat oppoſitum eius. Et ideo ille qui eſt tepidus/vel dubius ⁊ vel titubat in fide. nec firmiter inherens nec obſtinate īpugnans veritatem fidei nec pertinaciter aſſerens oppoſitam falſitatem ⁊ timore aut formidine pene non audet confiteri fidei veritatē:non dicit̄ ꝓprie fidelis nec hereticus:ſed dicit̄ medius inter fidelem et hereticum:q̄ dicit̄ infirmus in fide. Et ita eſt dicendum
No. de negatione Thome. de Petro ⁊ Thoma ⁊ ceteris apoſtolis in triduo ⁊ etiā vſq; ad aſcenſionem:q̄ nec perfecte fuerunt fideles nec heretici:ſed infirmi in fide. Et ſic non fuerunt totaliter extra eccleſiam:q̄ nō corde obſtinato impugnabant fidem reſurrectionis:ſed titubabāt ⁊ formidabant. vn̄ Petrus nō fuit hereticus qū negauit xp̄m:q̄ non obſtinato corde:ſed formidine:⁊ timore negauit ore:nec negauit corde Chriſtum eſſe deum et meſſiam in lege promiſſum:ſed ſolum negauit ore ſe nō nouiſſe hominē nec perdidit fidem in habitu ſed ſolo actu in ore.et ideo ilico fleuit amare gallo cantate. Ex quo patet quod nō fuit hereticus nec perdidit habitum fidei:ſed fuit infirmus in actu. Et ita eſt dicendum de omnibus apoſtolis quando relicto Chriſto omnes fugerūt:ꝙ nō perdiderunt totaliter fidē ī habitu:q̄ nō reuerſi ſunt ad ſua:ſed adhuc congregati in cenaculo expectarūt reſurrectione per totū triduū:ad quos ingreſſus eſt Chriſtus in die reſurrectionis abſente Thoma:vt patet Joā.xx. Ex quo patet qđ nō obſtinato corde impugnabāt veritatē reſurrectionis:ſed tanq̄ īfirmi titubabāt: Et ita etiā Thomas nō dictus eſt hereticus:ſ; infirmus et durus et tardus ad credendū querendo experimentū Et ita eſt dicendū de illis diſcipulis duobus qui illa die ibant in Emaus:quos increpans Chriſtus non dixit hereticos:ſed ſtultos ⁊ tardos ad credendum Et ſic eſt etiam dicendū de omnibus vndecim recumbentib⁹:quorum Jeſus increpauit ⁊ exprobrauit i credulitatem ⁊ duritiam:quia non increpauit hereſim:ſed duritiam ⁊ infirmitatem eorum/⁊ tarditatē ad firmiter ⁊ ſine formidine inherendum et credendum Ex quibus patet:ꝙ licet illa ſocietas aliquādo perdiderit fidem in actu ex infirmitate:tū nō in habitu:nec corde obſtinato cum pertinaci aſſertione alterius partis.⁊ ideo nunq̄ fuit heretica. ¶ Et ſic ſemper fuit eccl'ia xp̄i licet infirma ſicut homo infirm⁹ ex oībus mēbris nō deſinit eſſe homo. Itē dubitatio vel negatio vel aſſertio:nunq̄ dicitur heretica niſi ſit đ directo contra id quod eſt ꝑ eccleſiam determinatum et promulgatum. Et ideo Papias ⁊ Hyreneus ⁊ Lactantius qui aſſerue-
runt fideles victuros per mille annos in hoc ſecu- M
lo poſt ſcđ; aduentū Chriſti:nō reputant̄ heretici ab eccleſia:eo ꝙ tunc nōdum cōtrariū erat đterminatum. Item beatus Cyprianus qui dixit hereticos ⁊ ab eis baptizatos eſſe rebaptizādos nō fuit cēſendus hereticus:eo ꝙ nondū contrarium erat determinatum. Sed modo vnuſq̄ſq; talis aſſerēs reputaretur hereticus poſtq̄ eccleſia cōtrariū determinauit. Ita ergo pariter eſt dicendū de ap̄lis et diſcipulis dubitantibus ⁊ titubātibus i paſſiōe Chriſti de eius reſurrectione:eo ꝙ ſpiritus ſanct⁹ nōdum confirmauerat in ap̄lis eccl'iam vſq; ad diē Pētecoſtes:nec dū euangilium fuerat ꝓmulgatū ſed poſt aduertendum ſp̄us ſancti ⁊ ꝓmulgatiōem euāgeli nō potuit eſſe dubitatio de aliquo articulo fidei ⁊ negatio abſq; hereſis prauitate:ꝓut magis declarabit̄ in expoſitione euangelioꝝ deo cōcedēte: Nec eſt dicendū quod tota illa eccl'ia qđ ad oīa mēbra fuerit infirma in illo triduo:q̄ inter cetera vnū membrū habuit ſaniſſimum.ſ.virginē Mariā in qua fuit cōſeruata ītegra fides eccl'ie:ſpe ⁊ charitate formata.⁊ ideo nō ceſſauit nec deſiuit eccl'ia in illo triduo:nec in toto tēpore vſq; ad aſcēſionē:⁊ et miſſionē ſp̄us ſancti. Itē licet tota perfectio forme eccl'ie nō fuerit ꝯſeruata in quolibet mēbro infirmo:tū fuit cōſeruata in virgine Maria:tanq̄ in vno membro ſano:⁊ principali poſt Chriſtum:qui erat caput eccl'ie/ꝓut ſupradictū fuit in quinto cātico. Et iđ ꝑ totū illud triduū:⁊ etiam vſq; ad Pentecoſten:ſicut eccl'ia nō fuit ſine capite Chriſto:ita nec caput fuit ſine eccleſia in illa ſocietate nec illa ſocietas deſiuit eſſe eccl'ia:licet ꝓ maiori parte mēbrorum erat infirma. Qđ pt;.nā ſemꝑ fuit in vnū cōgregata per totum tridum in cenaculo expectādo reſurrectiōem/⁊ poſtea per quadraginta dies expectādo aſcenſionem:⁊ poſtea per decem dies expectando ſpiritum ſanctū:vt patet Act.j.⁊ ſic ſēꝑ

fuit congregata ſub aliqua ſpe ⁊ fide Chriſti: ⁊ per conſequens nunꝙ̄ deſiuit eſſe eccleſia. Et ſupradi‑ctis ergo patet ꝙ licet cuſtodes murorum .ſ. prīci‑pes ſacerdotum ⁊ Scribe ⁊ phariſei ⁊ Pilatus cū ſuis miniſtris ꝑcuſſerint et vulnerauerint eccleſiā apoſtolorum ⁊ diſcipulorū vulnere terroris: ⁊ ti‑moris: ⁊ tulerint ⁊ abſtulerint ipſi veſtē ⁊ palliū fi‑dei actualis: tū non fidei habitualis: ⁊ ideo non to‑taliter deſtruxerit nec annihilauerit eccleſiā: q2 adhuc manſit in ea aliqua ſcintilla vite .ſ. fidei / et ſpei: licet vulnerata ⁊ infirma. Et ſi apl'i nō fuerūt heretici: ſed infirmi in fide: Aliud eſt eñi eſſe infir‑mum in fide ⁊ aliud hereticum: nam aliquis poteſt titubare ⁊ eſſe infirmus ī fide ex timore ⁊ hoc abſq̄ impugnatione obſtinata veritatis fidei et pertina‑ci aſſertione alterius partis: ⁊ ſic non erit hereticꝰ ille talis. Et nota ꝙ notanter dicit̄ in textu. Inue‑nerunt me cuſtodes qui circūeunt ciuitatem ⁊c. q2 Scribe ⁊ phariſei ⁊ principes ſacerdotū qui erāt poſiti ad cuſtodiam ciuitatis non introibāt ciuita‑tē ſacre ſcripture ſ3 tāꝙ̄ ceci ⁊ canes circūibāt ciui‑tatē nō attingētes verā intelligentiā ſcripture Et ſic ambulabant in cecitate ⁊ mendaci traditiōe ex‑tra oēm veritatē: q2 in circūitu impij ambulant. Et ideo ſicut ipſi erāt vulnerati / ⁊ ſauciati peſtifero / ⁊ heretico veneno infidelitatis cōtra Chriſtum: ita conati ſunt percutere apl'os vulnere terroris / ⁊ ti‑moris / ⁊ expoliare eos pallio fidei / Sed nō potue‑runt totaliter obtinere intentū ſuū. Nam Chriſtus reſurrexit tertia die / ⁊ apoſtolos viſitauit / oſtēdēs eis veritatē ſue reſurrectionis: ⁊ per quadraginta dies increpauit incredulitatem eorum: ⁊ finaliter in die Pentecoſtes induit eos pallio ſapientie et intellectus / ⁊ cōſilij / ⁊ fortitudinis / ⁊ omniū dono‑rū / ⁊ gratiarū. Et ſic manent Judei in ſua cecitate obſtinati / tanꝙ̄ canes circundantes ciuitatem / vſq̄ ad finem / ⁊ veſperam mundi. Et fideles ſucceſ‑ſores apoſtolorum manent in fide Chriſti confir‑mati / vſq̄ ad ſecundum aduentum Chriſti. Et hoc de ſexto cantico.

Aliud ē eſſe īfirmū ī fide ⁊ aliud eſſe he‑reticū.

Incipit Septimum Canticum.

ADiuro vos filie Hieruſalem:
Si inueneritis dilectum meum
Ut nuncietis ei quia amore lan‑
gueo.
Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto:
O pulcherrima mulierum:
Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto:
Quia ſic adiuraſti nos:
Dilectus meus candidus ⁊ rubicundus:
Electus ex milibus.
Caput eius aurum optimum.
Come eius ſicut elate palmarum:
Nigre quaſi coruus.
Oculi eius ſicut columbe.
Super riuulos aquarum que lacte ſunt
lote:
Et reſident iuxta fluenta pleniſſima.
Gene illius ſicut areole aromatum confi‑
te a pigmentarijs:
Labia eius lilia diſtillantia myrrham pri
mam.
Manus illius tornatiles auree plene hya
cinthis.
Uenter eius eburneus
Diſtinctus ſaphyris.
Crura illius columne marmoree:
Que fundate ſunt ſuper baſes aureas.
Species eius vt Libani.
Electus vt cedri.
Guttur illius ſuauiſſimum:
Et totus deſiderabilis.
Talis eſt dilectus meus:
Et ipſe eſt amicus meus
O filie Hieruſalem.

HOc eſt canticū ſeptimū: in quo Salomon cantat excellentiam / ⁊ potentiā ⁊ dignitatē Chriſti: quā eccleſia apl'orū cātauit / ⁊ euāgelizauit in Hierl'm poſt receptionē ſpūs ſancti. Et ꝑ ꝯſequēs Salomon cātat predicationē / ⁊ publicationē euangelij factā per apl'os poſt receptionē ſpūs ſcti / primo ī Hierl'm / ⁊ populo Judaico / ⁊ poſtea in populo gētili: ⁊ vt patebit per cātica ſequentia. Ad cuiꝰ intellectū eſt notādum: ꝙ ut dictū fuit in ſuperiori cantico / ꝙ iſta ſponſa .ſ. congregatio apoſtolorum ⁊ diſcipulorū timore percuſ‑ſa / ⁊ terrore vulnerata / ⁊ pallio fortitudinis fidei expoliata per totū triduū latuit in cenaculo / vſq̄ ad reſurrectionem. Et adhuc latuit ibi vſq̄ ad diē octauū: vbi iterū apparuit Jeſus preſente Thoma vt pꝫ. Joan. xx. Et ideo tunc iſta ſponſa magis cer‑tificata de reſurrectione ſponſi ſui abijt a Hierl'm in Galileā: vt patet Matthei vltimo. Et ibi iterum ſe manifeſtauit Jeſus Petro / ⁊ Joāni / ⁊ Thome ⁊ ce‑teris apoſtolis ⁊ diſcipulis ad mare Tyberiadis / ⁊ comedit cū eis: vt patet Jo. xxi. Et ſic magis cer‑ti de Chriſti reſurrectione venerunt ad montem Oliueti / et ibi locutus eſt eis Jeſus de regno dei precipiens: ne diſcederēt ab Hieroſolymis donec reciperent ſpūm ſanctū: ⁊ ſic videntibus illis eleua‑tus eſt in celum. Poſt cuius aſcenſionem vndecim apoſtoli cum tota turba diſcipulorum / ⁊ mulierū numero .cxx. reuerſi in Hieruſalem latuerunt de‑cem diebus in cenaculo / vſque ad diem Penteco‑ſtes: in quo receperunt ſpiritū ſanctū. Ex quibus omnibus patet / quod iſta ſponſa / ſcilicet ſocietas apoſtolorū / ⁊ diſcipulorum per quinquaginta tres dies .ſ. a captione Chriſti vſq̄ ad Pentecoſten la‑tuit ꝓfuga / ⁊ timore perterrita / ⁊ percuſſa / ⁊ vulne‑rata / ⁊ pallio fortitudinis fidei expoliata. in quibꝰ quinquaginta tribus diebus non auſa eſt coram populo Chriſtum nominare: nec veritatem euāge‑licā / ⁊ reſurrectionē Chriſti predicare. Sed poſtꝙ̄ recepit ſpūm ſanctū / ab omni vulnere terroris ſana‑ta / ⁊ virtute ſpiritus ſancti ex alto induta et pal‑

N

lio donorum ſpiritus ſancti veſtita / ⁊ ornata. omni formidine reiecta: repēte exiuit de cenacl'o: ⁊ cū audacia coram principibus ſacerdotū / ⁊ Scribis: et phariſſeis. ⁊ omni populo incepit Chriſtum predi‑care: ⁊ euangelizare: ⁊ eius reſurrectionem: ⁊ aſcen‑ſionem manifeſtare: ⁊ ipſum eſſe deum: ⁊ hoiem: et meſſiam in lege ⁊ prophetis promiſſum publice cō‑fiteri: ⁊ per ſacras ſcripturas probare: ⁊ demon‑ſtrare: vt patet Actu. ij. ⁊ per totū diſcurſum illius libri. In quo die inter cetera duo magna mirabi‑lia opera ſpiritus ſancti manifeſtata ſunt quorum primū fuit ꝙ̄ Petrus q̄ in captione Chriſti ad vo‑cem vnius ancille timore ꝑterritus Chriſtum ne‑gauerat: ⁊ oēs alij apl'i: ⁊ diſcipuli: q̄ relicto Chri‑ſto au fugerant: ⁊ per quinquaginta tres dies ti‑more percuſſi: ⁊ pallio fortitudinis fidei expoliati latuerant: tunc recepto ſpiritu ſancto cum tanta fi‑ducia: ⁊ audacia audebant Chriſtum predicare ad‑uerſus principes ſacerdotum: ⁊ Scribas: ⁊ Phariſ‑ſeos quos ante miſerabiliter formidabāt: ⁊ dicētes. Obedire oportet magis deo ꝙ̄ hoibus: Et ibāt oēs gaudentes a cōſpectu cōcilij qm̄ digni habiti ſunt pro nomine Jeſu cōtumeliam pati: vt patet Act. v. Scdm opus mirabile fuit: q2 Petrus cū ceteris: q̄ nunꝙ̄ literas didicerant in ſolis rebus ruſticis: et piſcatione enutriti: in illa die contra Scribas: et phariſſeos: ⁊ legiſperitos ſedentes in cathedra Moyſi / cū grandi ſapientia: ⁊ audacia inceperunt diſputare: ⁊ eis Chriſtum fuiſſe verum meſſiam in lege ꝓmiſſum ꝑ ſacras ſcripturas demōſtrare quo‑rum rationibus ⁊ auctoritatibus Scribe: ⁊ phariſ‑ſei reſiſtere nō valentes: cōfuſi ⁊ cōuicti: recesſerūt intantū ꝙ videntes turbe phariſſeos: ⁊ ſcribas per apoſtolos eſſe cōuictos: ad tria milia de turba cre‑diderūt: ⁊ baptiſmū receperūt: vt pꝫ Act. ij. Et ſic per predicationē apoſtolorum: ⁊ miracula que fie‑bant per eos in virtute nominis Jeſu creuit nume‑rus ⁊ eccl'ia fidelium. Oīa ergo iſta preuidēs Sa‑lomon in ſpiritu fecit iſtud ſeptimū cāticū: in quo introducit eccl'iā apl'orū publice ⁊ diſcipulorum ꝑ‑dicantē Chriſtū in Hierl'm poſt receptionem ſpiri‑tus ſancti. Et introducit plebem ſimplicē / ⁊ deuo‑tam apoſtolos deuote audientem: ⁊ de qualitate ſponſi querentem. Et ideo tria fiunt in hoc cantico. Nā primo eccl'ia apoſtolorū: ⁊ etiā mulierum que‑rit ſponſum ſuum Chriſtum in Hieruſalem: vbi an‑te nec querere: nec predicare audebat. Secundo plebs fideliū Judeorum qui cōuerſi ſunt querit de qualitate ⁊ dignitate huiꝰ ſponſi. Tertio ipſa ſpon‑ſa publice predicat ⁊ euangelizat deitatem: ⁊ maie‑ſtatē: ⁊ potentiā: ⁊ ſapientiam: ⁊ ceteras ꝑfectiōes Chriſti ſponſi ſui. Scdm erit ibi. Qualis eſt dilectꝰ tuus. Tertium ibi. Dilectus meus candidus.

O duo magna mirabilia ſpiritus ſancti.

P Quātū ergo ad primū: eſt aduertendū ſcdm oēs euangeliſtas: ꝙ poſtꝙ̄ Chriſtus fuit depoſitus de cruce: ⁊ poſitus in ſepulcro / dum apl'i laterent in cenaculo ꝓpter metum Judeorū ꝑ totum triduū: primo mulieres emerant aromata: ⁊ die dñica mane diluculo venerūt ad monumētū vt vngerēt Je‑ſum. Sed cum inueniſſent lapidem reuolutum ab oſtio monumenti: ⁊ fuiſſet eis nūciatum per ange‑los Chriſtū reſurrexiſſe / tūc ſola Magdalena manſit iuxta ſepulcrū: ceteris recedentibus: ad nunciā‑dū aplis Chriſti reſurrectionē. Sed interim Chri‑ſtus apparuit Magdalene ſub ſpecie hortolani: ipſa aūt putās Chriſtum eſſe ortolanū dixit. Si tu ſtuliſti ipſum: dicito mihi. Itē in eodē ſpatio tpis Chriſtꝰ apparuit mulieribus euntibus ad apl'os. Et apl'i .ſ. Petrꝰ ⁊ Joānes ex relatu mulierū vene‑runt ad ſepulcrū: ad q̄rendum Chriſtū: q̄bus appa‑ruit Chriſtꝰ in via dum reuerterent̄. Ex q̄bus pꝫ: ꝙ tota eccl'ia tā virorū: ꝙ̄ mulierū q̄rebat Chriſtū in illa die cū grādi affectu ⁊ amore. Et eodē modo de tota eccl'ia ſponſa Chriſti ꝓ illo ſtatu poſſunt ve‑rificari verba poſita in principio huiꝰ ſeptimi cā‑tici. Unū ait ſponſa ad filias: ⁊ mulieres Hierl'm: et maxime ad deuotas inter quas q̄rebat Chriſtū: di‑cēs. O filie Hierl'z: adiuro vos .i. ſub ſacro iuramen‑to veritatis legis ⁊ ꝓphetarū vos obligo / ⁊ exhor‑tor: vt nuncietis mihi ſi inueneritis dilectū meū q̄ fuit ſepultus in monumēto: q2 tulerunt dñm meū: ⁊ neſcio vbi poſuerunt eum / ideo amore langueo. Sed eſt iterū aduertendū: ꝙ eccl'ia apl'orū: ⁊ di‑ſcipulorū non ſolū queſiuit / ⁊ expectauit ſponſum ſuū ꝑ illud triduū: ⁊ totū ſpatiū: vſq̄ ad miſſionem ſpiritus ſancti: ſed etiā cū maiori affectu illico poſt receptionē ſpiritꝰ ſancti queſiuit eū in cordibꝰ ho‑minū / ⁊ publice chriſtum ꝑdicādo: primo in Hierl'm ⁊ exinde ꝑ totā terrā ꝓmiſſionis ⁊ ꝑ totā Syriā / et Arabiā / ⁊ Greciā: ⁊ ꝑ totū orbē: vt pꝫ ꝑ totū librū actuum apoſtolorū: ⁊ in eccl'iaſtica hiſtoria. Et ſic iſta adiuratio poſita in principio huiꝰ ſeptimi can‑tici magis ꝓprie verificat̄ de predicatione apoſto‑lorum facta primo in Hierl'm: ⁊ exinde ꝑ totum or‑bem. Unū recepto ſpiritu ſancto dixit Petrus cum tota eccl'ia apoſtorū ad totum populum Hieruſa‑lem. O filie Hieruſalē adiuro vos per ſacram ſcri‑pturam legis ⁊ ꝓphetarū: vt nuncietis mihi: ſi in‑ueneritis dilectū meū .i. ſi creditis eū in cordibus veſtris. quaſi dicat: q2 ex dictis ſacre ſcripture po‑teſtis videre ipſum: eſſe deum: ⁊ hominē: ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum / quē vos ignorātes crucifixiſtis: qui mortuus eſt ꝓ peccatis oim ⁊ reſurrexit a mor‑tuis ꝓut oēs ꝓphete teſtimoniū perhibent de ipſo: ideo ꝑ eaſdem ſacras ſcripturas vos adiuro / ⁊ mo‑neo / vt recipiatis ipm̄ in verum meſſiā ⁊ redēpto‑rem / ⁊ ſi inueneritis ipm̄: ⁊ crederitis in cordibus veſtris: rogo vt annūcietis mihi: q2 amore lāgueo Unde hoc dicebat eccl'ia apoſtolorū / q2 intantum fuit acceñſa in amorem: ⁊ charitatē Chriſti per rece‑ptionē ſpūs ſancti: ꝙ nō timens minas Scribarū ⁊ phariſſeorū: nec regū: nec principū cum fiducia predicabat Chriſtū deſiderans oēs populos addu‑cere ad fidē eius. Deinde cū dicit. Qualis eſt dile‑ctus tuus. ponit deuotā interrogationē audientiū ꝑdicationē apoſtolorū ī Hierl'z in die Pentecoſtes ⁊ diebꝰ ſequētibus. Ad cuiꝰ intellectum eſt notan‑dum vt legitur Actu. ij. ⁊ iij. ꝙ cū Petrus ⁊ ceteri apoſtoli publice ꝑdicarent corā populo Chriſtum eſſe filium dei ⁊ poſt mortem reſurrexiſſe in corpus glorioſum: ⁊ ſediſſe a dextris dei patris tanꝙ̄ here‑dem: ⁊ accepiſſe poteſtatē ſup totū vniuerſum / tūc oēs admirabantur. Et ideo admirantes querebāt de qualitate: ⁊ dignitate / ⁊ maieſtate Chriſti reſur‑gentis / dicentes. Qualis eſt dilectus tuus ex di‑lecto o pulcherrima mulierum: quaſi dicerent iu‑dicis ꝙ iſte dilectus ſponſus tuus eſt filius dei di‑lectus a deo patre / ⁊ intantum dilectus ꝙ ſuſcita‑uit eum a mortuis tertia die: ⁊ tradidit ipſi regnū mundi: ergo dic mihi qualis eſt iſte dilectꝰ tuus in.

Q

natura: ⁊ maieſtate: ⁊ q̄ño procedit ex p̄re dilecto. Et dic etiā nobis: quare queris eū cū tanta ſolicitudine: qꝛ ſic adiuraſti nos. ℭ Ad cuiꝰ intellectum R
eſt aduertēdū: q̄ filie Hierl'm tria dicunt in preſenti q̄ōne. Primo qꝛ bis dicunt. Qualis eſt dilectus ex dilecto: per qd̄ explicant duplicē ꝓceſſionem filij ex patre. Quarum prima eſt ab eterno ſm̄ diuinitatē: ſcd̄a eſt proceſſio tp̄alis ſm̄ humanitatem. Et ideo querunt de qualitate Chriſti non ſolum ſecundū diuinitatem: ſed etiam ſm̄ humanitatem. Item ſcd̄o iſte filie Hierl'm vocant iſtā ſponſam pulcherrimā mulierū: per qd̄ notificant pulchritudinē: et plenitudinē donoꝝ ⁊ gratiarū: ⁊ bonoꝝ ſpūalium/ quā adepta eſt eccleſia in die Pētecoſtes per adeptionē ſpūs ſancti. Item tertio dicunt: qꝛ ſic adiuraſti nos: per quod denotatur magna ſollicitudo ⁊ charitas: quam habebant apoſtoli/ ⁊ diſcipuli in publicatione euangelij ad cōuertendos infideles: oſtendendo: ⁊ probādo per ſacras ſcripturas chriſtum eſſe verum deum ⁊ hominem: ⁊ meſſiam in lege promiſſum: ⁊ ideo filie Hieruſalē eos interrogabant. Deinde cum dicit: Dilectus meus candidus: ⁊ rubicundus ⁊c. ponitur prompta reſponſio ſponſe ad filias Hieruſalem: explicando maieſtatem et potentiam: ⁊ ſapientiam: ⁊ omnes dignitates chriſti ſponſi ſui: deſcribendo ipſum per omnia membra ſua. ℭ Ad cuius intellectum eſt notandum: qd̄ decem membra Chriſti enumerat: ⁊ memorat ſponſe: per que denotat: ⁊ notificat decem dignitates: ⁊ perfectiones Chriſti ſponſi ſui ſuper omnia creata ſcilicet caput: comas: oculos: genas/ labia: manus/ ventrem: crura: ſpeciem: ⁊ guttur. Unde per caput intelligit Chriſti diuinitatē: vt ait Apoſtolus .j. ad Corin. xj. Caput eccleſie Chriſtus: ⁊ caput Chriſti deus. Et ideo qꝛ chriſtus non eſt deus per participationem: ſed per eſſentiam ſm̄ diuinitatem: ideo nō dicit: caput eius aureum: ſed caput eius aurum optimum. Item per comas nigras intelligit Chriſti fortitudinem: ⁊ victoriam quā habuit de diabolo: ⁊ mundo: ⁊ morte: eo quod nigredo/ ⁊ criſpitudo capillorum denotant fortitudinem in homine. Ideo dicit. Come eius ſicut elate. i. folia palmaruꝫ erecta ſurſum: ⁊ rigida ad vincendum: ⁊ triumphādum. Item per oculos columbinos intelligit chriſti perſpicacitatem in diſcernendo: ⁊ rectitudinem in iudicando. Et per genas odoriferas/ ⁊ aromaticas intelligit eius honeſtam vitam: ⁊ conuerſationem in hac peregrinatione. Et per labia intelligit eius predicationem: ⁊ per manus tornatiles ⁊ aureas intelligit eius mirā potentiam: ⁊ opera miraculoſa: ⁊ per ventrem plenum ſaphyris intelligit ipſum fuiſſe capſam: ⁊ armarium omniū virtutū: ⁊ per crura ⁊ baſes aureas intelligit fidei articulos: ⁊ gratiam ſacramentorum: ſuper quas fundauit eccleſiam: ⁊ per ſpeciem ⁊ ſtaturam: intelligit eius pulchritudinem: ⁊ magnitudinem: ⁊ excellentiam: ⁊ imperium: ⁊ per guttur intelligit ſuauitatem ſermonum eius. ℭ Fuit ergo ⁊ eſt Chriſtus caput/ ⁊ p̄ncipium primo omnium rerum per creationem/ quia oīa per ipſum facta ſunt. Joan. j. Et eſt caput eccleſie: ⁊ hominum: ⁊ angelorum: quia deus poſuit eum ſuper omnem eccleſiam/ ⁊ principatus/ ⁊ poteſtates: ⁊ iſtud caput eſt deus non per participationem: ſed per eſſentiam. Et ideo caput eius non dicitur aureum: ſed ipſum auruꝫ/ ad denotandum q̄ Chriſtus non eſt deus p̄r participationem/ ſicut ceteri ſancti: ſed eſt deus per eſſentiam: qꝛ Chriſtus eſt verbū filius patris ſibi coeſſentialis. Item oculi eius ſunt mundi/ ⁊ recti/ ⁊ perſpicaces/ volantes ſuper totam ſcripturā/ ſicut colūbe ſup̄ riuos aquarū/ que ſunt lacte lote. i. lacteo colore dealbate: que reſident iuxta fluenta. Ita ergo chriſtus eſt mundus: ⁊ rectꝰ: non accipiens pſonaꝫ hominū in iudicando: ⁊ perſpicax in diſcernendo/ ⁊ penetrando ſecreta dei patris: ⁊ ſacre ſcripture: qꝛ quecunq̄ audiuit ⁊ hauſit ex puteo ſapientie patris: nota fecit nobis. Habet Chriſtus comas nigras ⁊ tortuoſas: ⁊ rigidas/ ⁊ elatas/ ⁊ eleuatas per fortitudinē: qꝛ fuit fortis in perferēdis iniurijs/ ⁊ laboribus/ ⁊ tormentis/ ⁊ ferendo mortem ⁊ paſſionem. Gene eius ſunt odorifere ſicut areole aromatū conſite a pigmentarijs: ⁊ aromatarijs: qꝛ eius vita ⁊ cōuerſatio honeſta fuit omnibus exēplaris/ et odorifera: ideo oēs currebant in odorem/ ⁊ famam vnguentorum eius. Item labia eius fuerūt diſtillātia myrrhā primā in predicando/ qꝛ predicabant penitentiam: ⁊ extirpabant vitia inferendo virtutes. Et manꝰ eius/ per quas deſignatur potentia/ ⁊ operatio: fuerūt tornatiles. i. munite: ⁊ armillis aureis circūdate/ ⁊ plene hyacinthis/ qꝛ opera miraculoſa que faciebant manus potētie Chriſti/ erant aurea/ ⁊ hyacinthina ſup̄ oēm facultatem humanā in ſuſcitando mortuos/ ⁊ egros ſanando/ ⁊ opera mie exercendo. Item vēter eius fuit eburneꝰ diſtinctꝰ ſaphyris/ id eſt fuit capſa/ ⁊ arca plena lapidibus precioſis. ſ. virtutibus/ ⁊ bonis/ ⁊ theſauris ſpūalibus: vnde in Hebreo habet/ venter eiꝰ capſa eburnea plena ſaphyris/ qꝛ Chriſtus fuit arca/ ⁊ armariū oīm virtutum/ ⁊ theſauroꝝ ſapientie: ⁊ ſcientie dei/ ⁊ gratiaꝝ/ ⁊ omniū virtutū/ ⁊ bonoꝝ ſpūalium: de cuius plenitudine omnes accepimus. Itē crura eius ſuper que fundauit eccleſiā ſunt ſicut colūne marmoree. ſ. fortiſſime/ ⁊ mundiſſime ad modū marmoris: que quidem colūne eccleſie ſunt fundate ſuper baſes aureas. ſ. ſuper fidem/ ⁊ charitatem/ ⁊ gratiā ſacroꝝ. Item ſpecies ⁊ pulchritudo Chriſti que cōſiſtit in abundantia bonoꝝ ⁊ magnitudine/ ⁊ altitudine imperij/ ⁊ ſupereminētie/ ⁊ dignitatis/ eſt ſicut Libani. Nā ſicut mōs libani ſuperexcedit oēs alios mōtes. Syrie in altitudine/ ⁊ pinguedine paſcuarū/ ⁊ fructuum/ ⁊ aquarū: ita Chriſtus q̄ eſt mons dei/ mons pinguis/ ſuperexcellit/ ⁊ excedit oēs montes. ſ. reges/ ⁊ omnes creaturas in altitudine perfectionū/ ⁊ copia fructuū virtutū: ⁊ bonorum ſpūalium. Et ſicut cedrus eſt arbor electa/ ⁊ īcorruptibilis/ ⁊ altiſſima ſuper omnes alias arbores/ ita Chriſtus īmortalis poſt reſurrectionē excedit oēs creaturas in dn̄io ⁊ imperio: quia ſedet a dextris. i. in potioribꝰ bonis patris/ ⁊ data eſt illi poteſtas in celo: ⁊ in terra/ ⁊ in omnibus abyſſis/ ideo dicitur electus. i. eleuatus vt cedri. Item guttur eius eſt ſuauiſſimum: id eſt doctrina euāgelica/ que ex gutture/ ⁊ ore eius proceſſit/ ⁊ quam nobis reliquit/ eſt ſuauiſſima ⁊ dulciſſima audientibus V
ℭ Ex quibus patet q̄ totus Chriſtus eſt deſiderabilis/ ⁊ bonus quantum ad omnia ſupradicta. ſ. quo ad caput: ⁊ comas: ⁊ oculos: quia oīa ſunt bona: et deſiderabilia/ ⁊ nil fuit in eo quin fuerit bonum: ⁊ deſiderabile ſponſe ſue eccl'ie. Et ideo ꝯcludit ſpōſa canticū ſuum dicens. O filie Hieruſalem talis

S Decem dignitates ⁊ perfectiones xp̄i ſup̄ oīa creata

T

eſt dilectus meus Chriſtus/ qualē vobis deſcripſi/ ⁊ p̄dicaui. Et ipſe eſt amicus ⁊ ſponſus meꝰ/ quem vidi: ⁊ audiui/ quē amaui/ quē credidi/ quē dilexi/ ⁊ tanq̄ deum colui/ ⁊ in verum meſſiam in lege promiſſum ſuſcepi. Ex ſupradictis omnibus patet q̄ño eccleſia apoſtoloꝝ/ ⁊ diſcipulorū vulnerata vulnere timoris/ ⁊ expoliata pallio firmitatis fidei non auſa fuerāt publice p̄ quinquaginta tres dies fidē xp̄i cōfiteri: ſed recepto ſpū ſancto in die Pentecoſtes induta pallio fortitudinis fidei/ ⁊ aliorum donorum/ ⁊ gr̄aꝝ/ publice ⁊ cū fiducia auſa eſt cātare canticū ſupradictū: cōfitēdo ⁊ ꝓbando xp̄m eſſe deū ⁊ hoīem/ ⁊ meſſiam in lege ꝓmiſſum ⁊ hoc ꝓbādo p̄ ſcripturas legis/ ⁊ ꝓphetarū/ ⁊ cōuincendo Judeos: vt patet per totum diſcurſum actuū apoſtolorum. Et hec dicta ſint de ſeptimo Cantico.

ℭ Incipit Octauum Canticum.

Uo abijt dilectus tuus.
O pulcherrima mulierum:
Quo declinauit dilectus tuꝰ:
Et queremus eum tecum.
Dilectus meus deſcendit in hortum ſuuꝫ:
Ad areolam aromatum:
Ut ibi paſcatur in hortis.
Et lilia colligat.
Ego dilecto meo: ⁊ dilectus meus mihi.
Qui paſcitur inter lilia.
Pulchra es amica mea ⁊ ſuauis.
Et decora ſicut Hieruſalem.
Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.
Auerte oculos tuos a me:
Quia ipſi me auolare fecerunt.
Capilli tui ſicut grex caprarum:
Que apparuerunt de Galaad.
Dentes tui ſicut gregis ouium
Que aſcenderunt de lauacro.
Omnes gemellis fetibus:
Et ſterilis non eſt in eis.
Sicut cortex mali punici.
Sic gene tue abſq̄ oculis tuis.

Uo abijt dilectus tuus ⁊c. Hoc eſt canticū octauū/ in quo Salomon cātat deſcenſum eccl'ie ap̄loꝝ ad p̄dicandū pp̄lo gētili/ ⁊ per p̄ns cātat conuerſionē pp̄li gētilis. In quo cantico ſpōſus ſatiſfacit petitioni plebis gentilis cupiētis ſociari cum plebe iudaica/ ⁊ dealbari a nigredine idololatrie/ ⁊ recipi/ ⁊ introduci in cubiculū regis et paſci in horto eius/ ⁊ quieſcere ſub vmbra eius/ ꝓut dictum fuit/ ⁊ ipſa petiuit in cantico primo. Et ideo Chriſtus ī hoc cātico recipit plebem gentilē/ ⁊ pulchrifacit/ ⁊ decorat eā/ ſociando eam ſibi ſimul cum conuerſis de populo Judaico. In quo cantico duo principaliter facit: nam in prima parte introducit ſponſum vocantem/ et decorantem ſponſam de populo gentili. In ſecunda vero introducit populū laudantē/ ⁊ beatificantē eandem ſpōſam. ibi. Sexaginta ſunt regine ⁊c. ℭ Quantū ad primū eſt notandū: ꝓut legitur Actu. xiij. q̄ poſtq̄ eccleſia/ ⁊ cetus ap̄loꝝ predicauit/ ⁊ annunciauit publice/ et cū fiducia verbū dei populo iudaico/ ꝓbando ⁊ cōfitendo Chriſtū eſſe verū meſſiam in lege ꝓmiſſuꝫ: in qua predicatiōe eccleſia cātauit p̄cedens cāticū, ꝓut dictum eſt: cōmendando virtutes/ et perfectiones Chriſti: tūc licet multi Judeorū fuiſſent cōuerſi ad Chriſtū p̄ predicationē ap̄loꝝ: tū maior pars illius populi cōtradixit p̄dicationi ap̄loꝝ/ ⁊ negauit Chriſtū: ⁊ p̄ſecuta eſt eccleſiam. Tunc Paulus et Barnabas videntes ingratitudinem illiꝰ populi dixerunt. Uobis oportebat primū loqui verbum dei: ſed qm̄ repuliſtis illud/ ⁊ indignos vos iudicaſtis eterne vite/ ecce conuertimur ad gentes. Sic enim precepit dn̄s. Conſtitui te in lucē gentium: vt ſis ſalus mea/ vſq̄ ad extremū terre. Audiētes autem gētes gauiſe ſunt ⁊c. Ex quibꝰ patꝫ qualiter reprobatis Judeis inceperunt gentiles conuerti: vt patet Act. xiij. et per totū diſcurſum illius libri. Et ſic Chriſtus ſpōſus eccleſie dicitur declinaſſe/ ⁊ deſcendiſſe a populo Judaico ad populum gentileꝫ: in quo fecit ⁊ plantauit hortum ſuum: ex quo colligit plures fructus. i. plures fideles/ q̄ de plebe Judaica. Hoc autem preuidens Salomon in ſpiritu/ ſumendo parabolam/ et figuram ex Joſue: qui ordinatis/ ⁊ conſtitutis xij. principibus/ et capitaneis adeptus eſt totam terram promiſſionis/ quā gentiles/ ⁊ idololatre poſſidebant: ita pariter Chriſtus conſtituit illos. xij. apoſtolos: per quos adeptus eſt totum populuꝫ gentilem. Et ideo Salomon in hac prima parte huius cantici cantando cōuerſionem populi gentilis introdicit tres ſpecies perſonarum ad loquendum. Nam primo introducit filias Hieruſalem de ſponſo interrogātes/ per quas intelliguntur minores Judei per ap̄ſos conuerſi. Secundo introducit ſponſam ad queſitum reſpondentem. Tertio introducit ſponſum plebem gentilem ad fidem vocantem/ ⁊ eam decorantem/ et ſibi ſociantem. Secundam ibi. Dilectus meus deſcendit. Tertiū ibi. Pulchra es amica mea. ℭ Quantuꝫ ad primū: qꝛ in ſup̄iori cātico ſpōſa cōmendauerat ſponſum/ ⁊ explicauerat eius virtutes/ ⁊ p̄fectiōes, ingētes: nō filie Hierl'm. i. aīe deuote/ ⁊ fideles querunt ⁊ interrogant ſponſam dicentes. O pulcherrima mulierum/ quo abijt dilectus tuꝰ/ quo declinauit dilectus tuus/ ⁊ queremꝰ eū tecū? Illi vero interrogantes erāt nouiter cōuerſi de Judaiſmo/ et minores q̄ interrogabāt cetū ap̄loꝝ: qui tria dicūt. ſ. quo abijt. i. q̄re receſſit a iudeis/ et quo declinauit: qꝛ recedere a populo iudaiſmo/ ⁊ ire ad populum gentilē: declinare eſt tanq̄ a maiori et digniori ad minorē. Itē ſubdunt. Queremꝰ ipm̄ tecum: qꝛ multi cōuerſi ex iudeis predicabant etiam populo gentili cum apoſtolis. Deinde cū dicit. Dilectus meus deſcendit in hortum ⁊c. ponitur reſponſio ſponſe/ iuxta queſitum. ℭ Ad cuius intellectū eſt notādū q̄ delubra/ ⁊ tēpla gentiliū/ in quibus prius habitabant/ ⁊ adorabant idola/ dicebant cubilia draconum ⁊ demonū: ſed poſtea facte ſunt eccleſie xp̄i/ et ſanctorum/ in quibus colitur/ et adoratur verus deus trinus et vnus/ et offertur verum ſacrificium.

X

Y

5 Delubra gentiliū dicebant cubilia draconum.

euchariſtie/⁊ vere orationes/⁊ oblationes: ⁊ celebrant diuina officia deo acceptabilia/quibus de⁹ dicitur paſci/⁊ delectari. Et ſic gẽtilitas per fidem et baptiſmũ facta eſt areola aromatũ ſpiritualiuz quibus chriſtus dicitur paſci/naz ſicut chriſtus paſcit nos cibis ſpũalibus ſacramentorũ ⁊ doctrinat ita dicitur a nobis paſci lilijs/⁊ roſis/⁊ aromatibus bonorum operũ/⁊ orationem/et vniuerſaliter cultu latrie: inquãtũ delectat in noſtris bonis operibus/⁊ acceptat illa ad vitã eternam. Reſpondens ergo ſponſa ad queſitũ adoleſcentularũ/⁊ filiarum Hieruſalẽ: q̃ñ dixerunt. Qua abijt ⁊ declinauit dilectus tuus/dicit. Dilectus meus Chriſtus reprobatis iudeis incredulis: quibus primum oportebat loqui verbũ dei: quia indignos ſe fecerunt/ideo conuerſus ad gentes deſcendit in hortũ ſuum ad areolam aromatũ. Nam ex populo gentili/⁊ ex tẽplis/⁊ delubris eius fecit ſibi areolã aromatum/⁊ hortum fructiferum/eiecta ſpurcitia idolorũ: vt paſcatur in hortis populi gentilis/⁊ colligat ex eo lilia. ſ. virgines/⁊ martyres/⁊ confeſſores/et doctores/et iuſtos vtriuſq; ſexus: ⁊ paſcatur ibi paſtu latrie. ſ. ſacrificiorũ/⁊ oblationũ/⁊ orationũ. Et dicit Chriſtus deſcendere a populo Iudaico ad gẽtilẽ tanq̃ a digniori/qui ante deuz colebat/ad minus dignũ/qui idola venerabat. Sed quia per talem deſcenſum chriſti ad plebem gentilẽ/ſicut plebs gentilis cõuerſa paſcit Chriſtũ per latrie cultũ: ita Chriſtus paſcit eã pabulo eccl'iaſticorũ ſacramẽtorũ: ⁊ p̱ conſequens fit mutuus paſtus: ideo ſubdit. Ego dilecto meo: ⁊ dilect⁹ me⁹ mihi: q: paſcitur inter lilia. quaſi dicat: ego exhibeo cultum: ⁊ ſeruitutẽ latrie dilecto: ⁊ ſponſo meo Chriſto: ⁊ exhibeo ipſi fideles perre generationem. quia cõtinue regenerat ex me filios/⁊ martyres/⁊ virgines/⁊ cõfeſſores/⁊ iuſtos vtriuſq; ſexus per baptiſmum/⁊ alia ſacramenta. Sed ipſe largitur ⁊ exhibet mihi paſtũ: et pabulũ ſpirituale: ſcilicet dona ſpiritus ſancti/⁊ gratiã ſacramentorum in preſenti: et gloriam in futuro: ⁊ ſic adinuicem correſpondemus nobis: et exhibemus/et reddimus vices amoris. Item ego exhibeo dilecto cultuz latrie: cui obligor ex debito: ſed ipſe gratis et libere largitur mihi iocalia/et bona ſponſalia/et ſpiritualia in dotem: quia tanq̃ ſponſam decorauit me corona/et copia bonorũ ſpiritualiũ mihi familiariter loquẽdo: imo iam ſatiſfacit mihi/et correſpondet mee petitioni/⁊ deſiderio. Nam ego cum ingenti affectu ⁊ deſiderio in primo cantico petiui dealbari: et mundari a nigredine idololatrie: et ſpurcitia gentilitatis: et ſociari cum filiab⁹ Hieruſalem in eadem eccleſia: et paſci in vno ⁊ eodem horto: et quieſcere ſub vmbra ſpõſi in meridie: ſpõſus autem iam audiuit vocem meã: et annuit votis: et petitionibus meis: quia iam familiariter mihi loquitur per apoſtolos: et ego loquor ipſi cantãdo pſalmodiam: et diuina officia: quia iam miſit apoſtolos ſuos ad predicandum euangelium omni creature per vniuerſum mundum: et ſic iam loquitur mihi ſponſus et audio vocem eius euangelicam: et ego iam loquor illi: et reſpondeo ipſi confitendo ipſum eſſe verum deum ⁊ hominem: et verum meſſiam in lege promiſſum. Et ſic reſpondeo ipſi per fidem: ſpem: et charitatem: ⁊ et cultum latrie. Et ſic ſponſus meus paſcitur inter lilia martyrum: ⁊ virginem et omnium iuſtorum: eorum bona operat: ⁊ cultum latrie delectabiliter acceptando. Deindo cum dicit. Pulchra es amica mea ⁊ ſuauis ⁊c. introducitur ſponſus ad loquendum et ornandum: et dotandum eccleſiam ſponſam ſuam de populo gentili bonis ſpiritualibus: ſicut ante dotauerat eccleſiam de conuerſis ex ſynagoge.

a ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendum: ſicut fuit dictum in primo cantico: quod ſicut deus eſt creator vniuerſalis ab initio: ita factus eſt ex tempore: ⁊ in tempore conſtituto redemptor vniuerſalis: tam populi gentilis: quam Iſraelitici. Et ideo ſicut patriarche: et prophete in perſona totius populi iſraelitici petebant Chriſtum meſſiam in lege promiſſuz. vt veniret ad oſculandum eos oſculo oris ſui: ⁊ vt traheret eos poſt ſe: et introduceret in cubiculum ſuum: ita pariter tota plebs gentilis hoc idem petebat et petijt per Thamar: et Raab: ⁊ Ruth: tanq̃ per procuratrices: quia omnes ille petierunt Chriſtum in perſona totius populi gentilis: inquantuz deſiderarunt ſociari in populo dei: et venerunt ad fidem ⁊ cultum vnius dei: et ſic deſiderarunt chriſtum venturum ſimul cũ ſucceſſorib⁹ eorũ: vt dictũ fuit ibi. Et deſiderarunt dealbari a ſpurcitia: et nigredine: ⁊ ſorde idololatrie dicendo. Nigra ſum: ſed formoſa ⁊c. Et ideo ſicut ſponſus ſatiſfecit plebi iudaice: ⁊ ſynagoge fidelium per ſex cãtica: quia iam venit in carnem: ⁊ oſculatus eſt eam per incarnationem: vt patuit in ſecundo cantico: et oſculatus eſt eam oſculo oris ſui perſonaliter per euangelicam predicationem: vt patuit cantico tertio: et iam traxit eam per familiarem doctrinam: et conuerſationem: ⁊ miraculorum operationem: vt patuit cantico quarto: et iam introduxit eam in thalamum ſuum: ⁊ ornauit veſtibus ſponſalibus: vt patuit: cantico quinto: ⁊ iam patuit et refecit eam pabulo ſacramentorum emanantium ex paſſione chriſti: vt patuit cantico ſexto: et iam eccleſia congregata ex cõuerſis de Iudaiſmo: ⁊ ex populo Iſraelitico recepit Chriſtum in ſponſum: commendando: et confitendo eius virtutes: et perfectiones: ⁊ omnipotentiam ⁊ magnificentiam: vt patuit in cantico ſeptimo. ſ. in cantico precedenti. Ita pariter in hoc octauo cantico: et duobus ſequentibus ſponſus ſatiſfacit: ⁊ vult ſatiſfacere votis: ⁊ petitionibus plebis gentilis petentis dealbari a nigredine idololatrie: et ſociari cum plebe Iſraelitica: et paſci cuz ea: ⁊ ſimul quieſcere ſub vmbra ſponſi: q̃uã petitionem Chriſtus adimpleuit cum miſit apoſtolos ad vocandũ ⁊ cõuertendũ populũ gentilẽ ad fidẽ euãgelicam. Et ſic Chriſtus per apl'os ſuos: ⁊ diſcipulos vocauit plebem gentilẽ in eandem eccleſiam: et dealbauit eam: ⁊ ornauit: ⁊ decorauit: et dotauit eam eiſdem ornamentis: et monilibus ſponſalib⁹: quibus ante ornauerat eccleſiam ex ſynagoga conuerſam. Et ſic ex vtroq; populo facta eſt vnica eccleſia: ⁊ ſponſa xp̄i. Et ſic in his tribus vltimis canticis maxime loquitur Salomon de eccleſia populi gentilis iam facta vna: et ſociata cum iudaica ſiue iſraelitica: vt patebit. Dicit ergo Chriſtus ſponſus. O amica mea de populo gentili: tu in principio petiſti a nigredine idolalatrie dealbari: ⁊ cum filiabus Hieruſalem ſociari: ⁊ ſimul paſci: et quieſcere. Et ideo completo iam myſterio redẽptionis in populo Iſraelitico: et poſtq̃ illi ſatiſfeci per incarnationẽ: et familiarẽ p̄dicationem: ⁊ mortem: et

paſſionem/⁊ reſurrectionẽ ⁊c. tandem voluit deſcẽdere ad te: vt ſatiſfacerẽ votis ⁊ petitionib⁹ tuis/mittendo tibi apoſtolos: et diſcipulos ad predicãdum: vt in p̱ſona mea te dealbent/⁊ mundent a nigredine idololatrie/⁊ pulchram faciant per baptiſmum/⁊ alia ſacramẽta.

b ¶ Et nota q̃ licet Chriſt⁹ vocauerit plebẽ gentilem/⁊ baptizauerit p̱ apoſtolos: tñ p̱ miniſtros: tñ q: p̱ ſeipſum dat gratiam/⁊ bona ſpiritualia: ideo loquitur in p̱ſona propria. Item dicere Chriſtum ⁊ cõmendare pulchritudinẽ plebis gentilis: idem eſt qd̃ facere. q: cõmendando ipſam de pulchritudine: facit ipſam pulchrã/⁊ ipſaz decorat ornamentis ſponſalibus hic memoratis: ¶ Item eſt aduertendũ/q̃ lz ſpõſus repetat/⁊ iteret in hoc cantico octauo bona ſpiritualia/⁊ ornamenta que prememorauit/et explicauit in quinto

c cantico: tamẽ talis repetitio: ⁊ iteratio non eſt ſuperflua: nec otioſa: ſed denotat duos populos in diuerſis tẽporibus ſucceſſiue ad fidem conuerſos: quos Chriſtus ſub eadem eccl'ia connexit: ⁊ eiſdem ornamentis ſponſalibus decorauit. Dicit ergo Chriſt⁹. O amica mea conuerſa de plebe gentili: ego dico tibi q̃ tu es pulchra. i. pulchram te facio ſimul cuz plebe Iſraelitica. Et tu es decora facta ſicut Hieruſalem. Nã tu in primo cantico petiſti dealbari/⁊ decorari/et ſociari filiabus Hieruſalem: et ego dico tibi: q̃ tu es facta decora/ſicut Hieruſalez/⁊ ipſi conſociata in vnam eccl'iam/⁊ eiſdem ornamentis ſponſalibus decorata: poſtq̃ recepiſti eadem eccleſiaſtica ſacramenta/q: eadem ſeptẽ dona ſpiritus ſancti recepiſti: ⁊ ad pugnandum contra munduz/⁊ carnem/⁊ diabolum eiſdem armis armata fuiſti. Et ideo tu es facta terribilis ad pugnandum: ſicut vna acies caſtrorum bellicorum ad bellandũ/⁊ pugnandũ ordinata pro fide euangelica defendenda. Item pulchritudo tua ſumme delectat me. Auerte ergo oculos tuos a me ⁊c. Et loquitur ironice/more amantium: ſicut ſponſus carnalis quandoq; dicit ſponſe. Auerte oculos tuos a me: q: tantum ſũt pulchri q̃ penetrant cor meum/⁊ interficiunt me: ita ergo pariter metaphorice dicit hic Chriſtus. O

d ſponſa mea auerte oculos tuos/ſcz fidei/⁊ charitatis/⁊ humilitatis: quia tantũ mihi placent et ſunt grati: q̃ me auolare fecerunt. i. relicto ⁊ reprobato populo iudaico incredulo me compluerunt vt repẽte deſcenderẽ et venirẽ ad te. ¶ Ad cui⁹ intellectũ eſt aduertẽdum/ſicut dictũ eſt in cantico. v. q̃ Chriſtus non reſpexit in nobis iſtos oculos: ⁊ iſta bona tanq̃ formã efficientẽ: ſed tanq̃ formã diſponẽtẽ/quã ipſe ĩ nobis impreſſit: vt nos ſibi gratos faceret. Unñ tria genera oculorũ vulnerauerũt Chriſtũ/et fecerunt ipſum aduolare: vt veniret ad nos redimendum. Primo oculi imaginis naturalis/inquãtum ſolũ hominẽ creauit in hoc mũdo inferiori ad imaginẽ ſuã/aptum/⁊ capacẽ ad ſuã beatitudinẽ participandã: ⁊ capeſſendam: ⁊ ideo aduolando deſcendit ad redimendam ſuã imginem quam in vtroq; populo reperit. Secundo vulnerauerunt et mouerunt Chriſtum oculi predeſtinatiõis. Nam quos pater ab eterno predeſtinauit/hos fili⁹ factus homo ex tẽpore vocauit: ⁊ hos iuſtificauit in preſenti: ⁊ magnificauit/⁊ glorificauit in futuro. ad Rom. viij. Tertio autem ſunt oculi gratie: propter quos ſumus deo grati/et accepti ad vitã eternam. et hos dedit nobis gratis Chriſtus. Ipſe enim Chriſtus dedit nobis oculos fidei cum charitate/quibus eum cognoſcimus ⁊ diligimus/⁊ meremur et ſumus apti ad vitam eternam: ⁊ iſti oculi penetrant cor Chriſti/et faciunt eum adouolare ad premium nobis conferendũ: ⁊ ſic Chriſtus amat qd̃ in nobis plantauit. Et ſic p3: q̃ chriſtus ante dilexit nos: q̃ nos ipſum: q: deus ante mundi cõſtitutionẽ dilexit ⁊ elegit nos vt eſſemus ſancti: ⁊ poſtea gratificauit nos in Chriſto filio ſuo. ad Phi. j. Et ſic p3 q̃ chriſtus dotauit/et ornauit eccleſiã ſpõſam ſuaz ornamentis ſponſalibus: vt ſibi placeret/⁊ ampli⁹ eam diligeret. que quidẽ ornamenta ſunt fides articulorum: ⁊ gratia ſacramentorũ: et robur ad obſeruationem preceptorũ: ⁊ varietas ſtatuum/⁊ officiorum/⁊ dignitatum. Et ideo per oculos poſſunt etiam intelligi doctores. ſ. Aug. Hiero. ⁊ ceteri qui fuerunt de populo gentili/multo plures q̃ de populo Iudaico: per quos doctores: tanq̃ per oculos videt eccleſia. qui quidẽ oculi doctorũ ⁊ eo q̃ erant cum fide et charitate: ideo Chriſtum aduolare fecerunt. Et ſic etiam ſubdit. Capilli tui. i. populi ex gentilibus conuerſi facti ſunt copioſi/⁊ albiſſimi/⁊ multiplicati p̱ regenerationẽ baptiſmalem: ſicut greges caprarum/que apparuerunt de Galaad in magno numero. Et dentes tui/qui ſunt ijdem doctores inquantum ruminant/et maſticant/⁊ digerunt ſacram ſcripturam/facti ſunt albi/et mundi: ſicut grex ouium que aſcenderunt de lauacro/p̱ut dictum eſt in cantico quinto: q: oẽs doctores ſunt gemellis fetibus/⁊ ſterilis non eſt in eis: inquãtuz ex vtroq; teſtamento quotidie pariunt ſacram ſcripturam/⁊ prebent eam populis fideliũ. Et ſic etiaz gene tue que ſunt bone et honeſte operationes coram populo apparentes/ſunt rubee p̱ charitatez: ⁊ ſicut cortex mali punici/abſq; occultis. Nam ſicut malum punicũ ſub vna pelle rubea cõtinet multa grana rubea/⁊ pulchra/ita eccleſia ſponſa Chriſti ſub vna pelle/et tegmine fidei: ⁊ charitatis continet copiã fideliũ rubore et ardore charitatis ardẽtium: cuius lux lucet coram hominibus non vt videatur ab hominibus ad propriam laudem: ſed vt glorificent dominum: qui in celis eſt. Et ideo ſubdit: Abſq; occultis. q. d. q̃ talia opera ſunt cum interiori gaudio. ⁊ recta intentione latente/teſtimoniũ reddente conſcientia eorũ. Et ſic eccl'ia ⁊ quilibet iuſtus eſt pulcher/⁊ rubet charitate intus et extra: q: nõ ad oſtentationẽ p̱priam operatur: ⁊ exercet opera virtutũ: ſed ad laudẽ dei: ⁊ p̱ximi bonuz exemplũ ⁊ vtilitatẽ. Hoc etiã dicit: q: ĩ eccl'ia multi ſunt martyres latenter in corde: licet nõ martyrium receperunt publicum in carne.

¶ Secunda pars octaui Cantici.

SExaginta ſunt regine:
Octoginta concubine:
Et adoleſcentularum non eſt numerus.
Una eſt columba mea: perfecta mea.
Una eſt matri ſue:
Electa genetrici ſue:
Uiderunt eam filie Sion:

Beatiſſimam predicauerunt:
Regine ⁊ concubine: ⁊ laudauerunt eam.
Que eſt iſta que progreditur quaſi auro-
ra conſurgens:
Pulchra vt luna: Electa vt ſol.
Terribilis/vt caſtrorum acies ordinata:
Deſcendi in hortum nucum:
Ut viderem poma conuallium:
Et inſpicerem ſi floruiſſet vinea:
Et germinaſſent malapunica.
Neſciui. Anima mea cõturbauit me pro-
pter quadrigas Aminadab.
Reuertere reuertere Sunamitis.
Reuertere reuertere vt intueamur te.

DEinde cũ dicit: Sexaginta ſunt regi-
ne ⁊c. Hec eſt ſcḋa pars huius octaui
E canticiũ. ¶ Ad cuius intellectũ eſt ad-
uertendũ/ꝙ oẽs reges terre/⁊ princi-
pes mundi gerunt vices dei in regen
do: q̄r oĩs poteſtas a dño deo eſt. Un
dicit diuina ſapientia. Per me reges regnant: per
me principes imperant et decernunt iuſtitiam. Pro
uerb. viij. Et eſt dicẽdum: ꝙ oĩs humana poteſtas
eſt a deo/aut preceptiue/aut permiſſiue. vnde re-
ges regnant ex dei voluntate preceptiua: eo qḋ ex
electione inceperunt regnare/⁊ optimis legibus
reguntur ⁊ decernũt iudicia. Et ideo ꝓpter talem ho
neſtum ordinem dominandi regie poteſtates/⁊ re-
gna metaphorice dicuntur vxores dei et regine.
Tyrannice autem poteſtates eo ꝙ violenter regnãt
⁊ reguntur/ideo dicunt̃ concubine/quaſi adulteri-
ne quia non legitime poſſidentur nec reguntur. Et
ſic Salomon hic regna et regias poteſtates mun-
di appellat reginas: ⁊ tyrannides appellat concu-
binas: ⁊ ciuitates/⁊ oppida appellat adoleſcentu-
las/quaſi ancillas regum et principũ. Et q̄r plures
ſunt tyranni ꝙ̄ reges legitimi in mundo: ideo ponit
concubinas in maiori numero. Et quia ciuitates ⁊
oppida ſunt in multo maiori numero ꝙ̄ reges ſiue
regna/et tyrannides: ideo ponit eas ſub numero
quaſi infinito. Sed quia licet omnia iſta regna mũ
di/⁊ principatus/et tyrannides: et ciuitates ſint
plures in numero/⁊ ſint diuerſe lingue/⁊ diuerſi
mores/⁊ licet ſub diuerſis humanis legibus regã-
tur/⁊ viuant temporaliter: tamen ex omnibus his
⁊ in oĩbus his facta eſt vnica eccleſia ſub vno ca-
pite Chriſto: ⁊ principe congregata: ⁊ vnico bapti-
ſmo regenerata: viuens ſub vnica lege euangelica.
⁊ vnica gratia ſacramentorum: ⁊ vnica fide articu-
lorum quia vbiꝗ terrarum vnica eſt eccleſia ſpõ-
ſa Chriſti: ſicut vnicus eſt ſponſus. Et hoc eſt qḋ in
tendit dicere Salomon in hoc cantico: ⁊ loco/in
perſona Chriſti. Unũ ait. Sexaginta ſunt regine. i.
regie poteſtates: ⁊ octoginta concubine. i. tyranni-
des in mundo: ⁊ adoleſcentularũ. i. ciuitatum/⁊ op-
pidorũ/⁊ aliorũ populorũ non eſt numerus: q̄r ſunt
quaſi infiniti in mundo. Sed in oĩbus his vna eſt
F columba mea. i. vnica eſt eccleſia ſponſa mea/ſim-
plex/⁊ innocens: ⁊ pura/ſicut colũba: ⁊ vnica ⁊ per
fecta ẽ matri ſue/⁊ electa genitrici ſue. ¶ Ad cui⁹
intellectũ eſt notandũ. ꝙ Chriſt⁹ dicit̃ ſponſus ec-
cleſie/inquantũ eã ſibi vniuit ꝑ gratiã ⁊ fidẽ: ⁊ ipſa
dicit̃ filia Chriſti/inquantũ ipſam regenerauit/ſed
q̄r Chriſtus regenerauit totam eccleſiam/⁊ regene
rat cõtinue fideles ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto: ideo ſpi
ritus ſanctus dicit̃ mater eccl'ie ſponſe Chriſti. Et
ideo dicit̃ colũba/⁊ columbina: q̄r ex ſpiritu ſancto
regenerata. Et dicit̃ ꝑfecta matri ſue: q̄r non ex vo
lũtate carnis nec viri: ſed ex ſolo ſpũ ſancto eſt re-
generata ⁊ renata. Et ita etiã dicitur electa matri
ſue. ſ. ſpũ ſancto: ex cuius virtute/⁊ gratia dei rege
nerata dicit̃ ⁊ renata. Et non eſt mirandũ: ꝙ Salo
mon appellet ſpm̃ ſanctũ matrem eccl'ie: q̄r hoc no
men ſpũs in Chaldeo/⁊ hebreo eſt feminini gñis
ſicut in latino ẽ maſculini gñis: ⁊ in greco neutri ge
neris: vt innuit Hiero. in ſermone de aſſumptione.
Uirginis. Intendit ergo dicere ſponſus: quia licet
multa ⁊ diuerſa ſint regna ⁊ principatus: ⁊ poteſta
tes in mundo viuentes ſub diuerſis legibus huma
nis: tamen ex omnibus his/⁊ in oĩbus hic vnica eſt
eccl'ia ſponſa Chriſti viuens ſub vnico principe: et
vnica fide et charitate/et vnica lege euangelica.
¶ Deinde cum dicit. Uiderunt eam ⁊c. eſt aduer- G
tendum: ꝙ poſtꝗ̄ eccl'ia apoſtolorũ diſcipulorũ re-
cepit ſpiritũ ſanctum ilico nõ poſt multos dies fue
runt apoſtoli ⁊ diſcipuli ꝑ diuerſas ꝓuincias/⁊ re
gna mũdi ad predicandum euangelium omni crea
ture diſperſi: prout eis Chriſtus preceperat in die
aſcenſionis. Et ſic Matthe⁹ ꝓfectus eſt in Ethio-
piam/⁊ Bartholomeus/⁊ Thomas ad regna In-
dorũ/⁊ Andreas apḋ Scythas ⁊ Simon: ⁊ Judas
predicauerunt ꝑ Egyptũ/⁊ Chaldeam ⁊ Petrus: ⁊
Paulus per Greciam/vſꝗ ad Italiã. Et ſic ſinguli
ꝑ gratiã ſermonũ/⁊ virtutẽ ſpirit⁹ ſancti/⁊ propter
ſigna que faciebant ſuſcitando mortuos/⁊ ſanan-
do infirmos/⁊ eijciendo demonia/cõuertebãt mul
tos ad fidẽ Chriſti. Et ſic vnuſquiſꝗ apl's faciebat
ſibi ſocietatẽ ⁊ exercitũ fideliũ conuerſorũ ex genti
litate. ¶ Tunc ergo filie Sion. i. anime deuote ⁊ fi- H
deles noniter cõuerſe: et reges et ꝓncipes ⁊ tyran-
ni: et ciuitates ⁊ populi gentilium videntes eccle-
ſiam in apoſtolis ⁊ diſcipulis tanꝗ̄ aciem ordina-
tam ita per mundum cum ſignis ⁊ virtutibus pro-
gredi ⁊ proficiſci ſemper augendo ⁊ homines ad fi-
dem conuertendo/tunc oẽs iſte poteſtates predica
uerunt eccleſiã ⁊ chriſtianã religionẽ beatiſſimã/
quia in tam magnũ numerum augebatur: et quia
tot et tantis ſignis et virtutibus coruſcabat et ſic
predicabant eam beatiſſimam propter magnitudi
nẽ ⁊ excellentiã ſpõſi: qui eã beatificabat/⁊ ad tan-
tum ⁊ talem gradum exaltabat ⁊ dignificabat: ⁊ tã
magnis donis ⁊ muneribus decorabat. Et ſic non
ſolum filie Sion. ſ. fideles iam conuerſi: ſed etiam
regine et concubine. i. regie poteſtates ⁊ principa
tus ⁊ tyrannides laudauerunt eum videntes ⁊ ad-
mirantes ſigna que faciebat contra demones in
curandis infirmis. Et ideo ſic admirantes et eam
beatiſſimã predicantes et laudantes dicebãt. Que I
eſt iſta que progreditur quaſi aurora conſurgens/
pulchra vt luna/electa vt ſol/terribilis vt caſtrorũ
acies ordinata: ¶ Ad cuius intellectum eſt notan
dum qḋ eccleſia Chriſti in principio fuit quaſi au-
rora conſurgens. Nam ſicut aurora conſurgens de
nocte ⁊ tenebris nondum habet totum lumen: ſed
aliquantulum rutilat et ſplendet habens partem
de tenebris
de tenebris: eo ꝙ adhuc eſt inter tenebras: ita pa-
riter eccleſia in principio: quia cõſurgebat ex no-
cte ⁊ tenebris legis ⁊ ex nocte ⁊ tenebris idolola-
trie/ideo conuerſi de iudaiſmo licet ſplenderent
radijs luminis euangelici: tamen quia ex toto non
valebant relinquere cerimonialia: vt patet ad Ro
ma. et Gala. per totum. ideo eccleſia in principio
erat quaſi aurora conſurgens/inquantũ illi pau-
ci conuerſi habitabant inter fideles. Sed poſtea
quando eccleſia iam fuit magis multiplicata: tũc
fuit pulchra vt luna/quando eſt plena ex radijs ſo
lis: quia tunc fideles abominantes cerimonialia
⁊ ſuperſtitionem idolorũ: iam erant magis purifi-
cati ⁊ firmi in lege euangelica. Sed poſtea tempo-
re Decij/⁊ Maximiani/et Diocletiani iam eccleſia
fuit electa ⁊ excellens ſicut ſol. Nã ſicut ſol in me
ridie non ſolum non patitur tenebram admixtã: ſꝫ
etiam omnia illuminat: ita pariter eccleſia iã tem
pore illorum imperatorũ multiplicata non ſolum
pellebat omnẽ tenebram tam legalẽ ꝙ̄ idololatri-
cam: ſed etiã ſplendebat per totum orbem: quia iã
habebat doctores illuminantes totum orbem ſuis
predicationibus ⁊ doctrinis: ⁊ tunc erat frequẽtia
martyrũ: qui rigarunt ⁊ auxerũt eccleſiam ſangui
ne ſuo. Et ſic eccleſia protunc nõ ſolũ fuit electa vt
ſol ratione ſplendoris doctrine euãgelice: ſed etiã
fuit terribilis vt caſtrorũ acies ⁊ phalanx ordinata
ad pugnandum contra tyrannos ⁊ infideles: immo
fuit acies ad pugnandum per doctores contra infi
deles Et fuit terribilis acies ordinata per marty-
res ad pugnandum contra tyrannos. Et notãter di
citur. Que eſt iſta que progreditur. nã eccleſia apo
ſtolorũ egreſſa eſt vltra limites. ſ. ex populo iſraeli
tico ⁊ ꝓgreſſa in populũ alienũ et gentilẽ: quaſi di
cat Que eſt iſta que cũ tanta audacia ⁊ fiducia ex
populo infirmo ⁊ humili audet progredi armata
per populũ gentilem cõtra reges/et principes/et
deos/⁊ leges imperatorum ⁊ regum: ¶ Deinde cũ
dicit. Deſcendi in hortum nucum. Sponſa explicat
⁊ dat rationem ſui aduentus explicando reſiſten-
K tiam quam repperit in populo genti. propter quod
incedit armata. Ad cuius intellectum eſt notandũ
quod poſt obitum apoſtolorũ creuit aliquantulum
eccleſia per vniuerſum orbem ſecundũ ꝙ̄ aliq̄ im
peratores permittebãt viuere chriſtianos. ⁊ ſic fue
runt nouẽ perſecutiones in eccleſia: inter quas ꝑ-
ſecutiones fuerunt quandoꝗ paces: ⁊ hoc a Nero-
ne vſꝗ ad Diocletianũ: ſed tunc inſurrexit quedã
perſecutio contra eccleſiam maior ceteris. in qua
perſecutione interfecta fuerũt infinita milia mar
tyrum: vbi valde fuit eccleſia perturbata. et ſic ec-
cleſia vndiꝗ vexabat̃ a tribus inimicis. ſ. ab impe
ratoribus ⁊ regibus idolatris ⁊ ab hereticis et ho
minibus carnalibus ⁊ mundanis. Et hanc turba-
tionẽ ⁊ perſecutionẽ eccleſie memorat ſpõſa ĩ hac
parte dicẽs. Non miremini ſi ſic progredior arma
ta ſicut terribilis caſtrorũ acies ordinata: quia de-
ſcendi in hortũ nucum. ſ. in populum gentilẽ mihi
ab eterno ꝑdeſtinatũ: ⁊ ꝑ patriarchas ⁊ prophetas
ad fidẽ prenunciatum. Deſcendi enim vt viderẽ po
ma cõuallium. ſ. vt colligerẽ iuſtos per baptiſmũ
⁊ fidẽ: ⁊ et vt inſpicerẽ ſi floruiſſet ⁊ fructificaſſet
vinea populi gentilis germinando fideles ⁊ ſi ger-
minaſſent mala punica. ſ. martyres ⁊ virgines et
L ceteri iuſti ⁊ fideles. ¶ Et nota qḋ nux ẽ gen⁹ ad
omnem fructum habentem nucleũ ſub dura teſta:
⁊ ſic etiam amigdalum ⁊ auelana dicitur nux. Et iḋ
in hebreo habetur deſcendi in hortum amigdali. ꝑ
quod intelligitur populus gentilis: qui ſub teſta
idolatrie continebat imaginem dei ⁊ magnam par
tem predeſtinatorum. Et ideo ille hortus dedit fru
ctum ſuum per baptiſmũ tẽpore gratie. Nã baptiſ
mus maturauit fructum illi⁹ horti: ⁊ vuas illi⁹ vi-
nee: quẽ fructũ apoſtoli ⁊ eccleſia collegerũt. quaſi
dicat ego veni ad colligendos fruct⁹ ſupradictos
ſed in tali expoſitione reperi maximã reſiſtentiam
⁊ ideo neſciui. i. dubitaui: ⁊ timui: ⁊ aĩa mea turba
ta eſt propter quadrigas bellicas et acies contra
rias ipſius Aminadab. ſ. ꝓpter exercitus populi
gentilis ⁊ principũ ⁊ regum: qui perſequebantur
me ⁊ tormentis affligebant: intantũ ꝙ chriſtiani fu
giebant per montes ⁊ latibula ſpeluncarũ. Unde
intantũ ingruit illa perſecutio ꝙ beatus Marcel-
linus ex timore adoleuit idolis incenſum de quo
ſcelere cum martyrio poſtea fuit purgatus. ¶ Eſt
autem aduertendum ꝙ vbi noſtra trãſlatio habet
anima mea turbata eſt ꝓpter quadrigas Amina-
dab. i. ꝓp'li mei: ĩ hebreo habet̃ ꝓpt̃ q̄drigas Ami-
nadab. i. ꝓpl'i principantis. Que quidem litera eſt M
magis conſona veritati: quia populus gẽtilis tũc
dñabat̃ ⁊ principabatur in mundo. Et ideo creditur
quod litera noſtra eſt corrupta vitio ſcriptorum.
Et ideo dicit eccleſia. Aĩa mea turbata eſt propter
quadrigas Aminadab. i. ꝓpter exercitus ⁊ perſecu
tiones ⁊ tormenta populi gentilis ꝓncipantis et do
minãtis in mundo. quã quidẽ perſecutionem inter
ceteros ſeuius ⁊ atrocius exercebãt Maximianus
⁊ Diocletianus. Et ideo videns eccleſia plebem gẽ
tilẽ reſiſtentẽ ꝑdicationi euangelice dicit ipſi. Re-
uertere reuertere Sunamitis. ¶ Ad cui⁹ itellectũ
eſt notandũ ꝙ populus gẽtilis deſcẽdebat ex Noe
qui fuit verus dei cultor: ſed receſſerat a vero cul-
tu dei per filios Cham/⁊ Japhet: maxime in confu
ſione linguarũ in fabricatione turris Babel. Et ſic N
populus gentilis habitabat ⁊ laborabat triplici
infirmitate. Primo in idololatria per falſum cultũ
deorũ. Secundo in falſitate doctrina per falſã ſu
perſtitionem pontificũ tẽplorũ. Tertio habitabat
⁊ erat inuolutus in ſpurcitia ⁊ feditate carnis et
aliorum peccatorũ Et ideo ſponſa vocat ter illum
populum: vt egrediatur ab illo triplici ergaſtulo
⁊ infirmitate: et reuertantur ad dñm deum ſuũ a
quo per infidelitatem ante receſſerat. ¶ Iterũ eſt
aduertendũ ꝙ vbi tranſlatio noſtra dicit. Reuer-
tere Sunamitis ĩ hebreo dicit̃ reuertere ſulamit. O
vnde Sunamitis iterpretat̃ captiua ſeu lapidea.
Et ſic conueniebat tunc plebi gentili que erat la-
pidea inquantum corde duro adorabat idola lapi-
dea et erat vere captiua in poteſtate diaboli. Su-
lamit autem interpretat̃ integra et perfecta. Et ſic
illa plebs ante baptiſmũ non potuit dici integra
nec perfecta: ſed hoc conuenit ipſi poſt baptiſmum
Dicit ergo ſponſa ad plebem gentilem ſibi reſiſten
tem. O ſunamitis. i. captiua ⁊ lapidea: reuertere a
falſo cultu deorum ⁊ a falſitate doctrine ſacerdo-
tum gentilium et a laſciuia carnali et ſuperbia et
auaritia que maxime regnat in te: et conuertere
ad dominum deum tuum: vt intueamur te et ba-
ptizemus et vera et ſana doctrina inſtruamus ⁊c.
Item reuertere a falſo cultu et praua doctrina et

immunditia carnis ad perfectionem et integritatem fidei euangelice. Item reuertere a triplici peccato .ſ. ab originali ⁊ mortali ⁊ veniali: in quibus laboras, que quidem peccata nulla lex poteſt delere nec ſanare niſi ſola euangelica. Et ſic ex ſunamite efficeris ſulamit .i. ex lapidea ⁊ captiua efficieris integra ⁊ perfecta per baptiſmum. Qui quidem baptiſmus maturauit fructus hoꝛti ⁊ vuas vinee populi gentilis: ⁊ confregit duram teſtam nucum: et extraxit inde imaginem dei ⁊ numerum predeſtinatoꝛũ qui latebat ſub teſta cerimonialium in plebe iſraelitica ⁊ ſub teſta lapidea ⁊ idololatica in plebe gentili. Qui quidem etiam baptiſmus ſicut ante fecerat pulchꝛã ⁊ decoꝛauerat plebẽ iudaicã: ita poſtea decoꝛauit plebẽ gentilem. ¶ Sed circa fundamentũ huius cantici octaui dubitatur. Nam dictum eſt in tertio et quarto cantico q̃ Chꝛiſtus per ſe ⁊ perſonaliter ſoli plebi iſraelitice predicauit: ⁊ vltra terminos Iſrael ad predicandum et miracula faciendum nõ exiuit ⁊ ſolam terram Iſrael predicãdo ⁊ miracula faciendo peragrauit, vt patet ꝑ totum diſcurſum euangeliciũ. Et in hoc cãtico octauo dictũ eſt q̃ Chꝛiſtus per ſe nõ deſcendit ꝑſonal'r ad populum gentilem: ſed per apoſtolos. Et ideo queritur quare Chꝛiſtus nõ perrexit illico ad populum gentilẽ ad predicandum ⁊ miracula faciendũ: qꝛ forſan fuiſſet magis accept⁹. Ad hoc reſpõdetur q̃ hoc fecit Chꝛiſtus triplici ex cauſa et ratione. Pꝛimo ad maioꝛẽ cõfuſionẽ populi iudaici ⁊ oſtẽdendã ⁊ manifeſtandã eius ceruicem duram ⁊ ingratitudinem: Sc'do ad maioꝛẽ laudem populi gentilis et oſtendendã eius obedientiam. Tertio ad vtilitatem totius generis humani: ⁊ neceſſitatem noſtre redemptionis. Pꝛimũ pꝛobatur. nam ſi Chꝛiſt⁹ pꝛius predicaſſet ⁊ miracula feciſſet in populo gẽtili: tunc Scribe ⁊ Phariſei habuiſſent cãm ipſuz repellendi et excuſationem ipm contẽnendi: et nõ recipiendi eũ qꝛ non erant obligati ad recipiendũ aliquem extraneũ nec venientẽ ad populum gentilem in Meſſiã: ſed ſolum venientẽ ad eos: ⁊ hoc ſecundũ legem ⁊ ꝓphetas. Ideo voluit ꝑſonaliter venire ad eos pꝛout ꝓmiſſum fuerat in lege et pꝛophetis ⁊ ſic manifeſtata fuit eoꝛum cecitas ⁊ ingratitudo ⁊ malitia. Ideo ait ſaluatoꝛ Joã. xv. Si non veniſſem, ⁊ eis nõ locutus fuiſſem / et opera in eis non feciſſem que nemo alius fecit peccatum nõ haberent. Nunc autẽ nõ habent excuſationẽ de peccato ſuo. Secundum pꝛobatur. nã maxima laus ⁊ meritũ pꝛouenit populo gentili: qui nõ vidit Chꝛiſtũ in carne pꝛedicantem nec miracula facientẽ: et tamen ad ſolam pꝛedicationem apoſtoloꝛum recepit Chꝛiſtum: qđ fuit reputatum ad magnam cõfuſionem Iudeoꝛum. pꝛout pꝛophetauerat Dauid pſal. xvij. Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni inueterati ſunt ⁊c. hoc idem ait ſaluatoꝛ Matth. viij. Amen dico vobis non inueni tantam fidez in Iſrael. Multi enim venient ab oꝛiente ⁊ occidente ⁊ recumbẽt cum Abꝛaham Iſaac ⁊ Jacob in regno celoꝛum. Filij autem regni mittentur in tenebꝛas exterioꝛes. Hoc idem dicit ſaluatoꝛ Luc. xiij. Tertiũ autẽ pꝛobatur nã mos ⁊ inclinatio naturalis inerat gentilibus deificare hoĩes virtuoſos. Si eñ videbant in aliquo aliqđ diuinũ vltra ꝯſuetudinẽ nature illico faciebãt ipſi ſtatuã ⁊ adoꝛabãt eũ tanq̃ deũ. Et iſto modo deificarunt Herculem / ⁊ Martẽ / et Saturnũ, ⁊ Mercuriũ ⁊ Iouẽ ⁊ Phebũ ⁊ Eſculapiũ: vñ legitur Actuũ. xiiij. q̃ cum Paulus pꝛedicaret Liſtris cũ Barnaba: ⁊ Paulus ſanaſſet claudũ ex vtero matris ſue: tunc turbe clamauerunt dicẽtes. Dij ſimiles facti hominibus deſcenderunt ad nos: et vocabant Barnabam Iouẽ: Paulũ vero Mercuriũ: qm̃ ipſe erat dux xbi. Sacerdos quoq̃ Iouis qui erat ante ciuitatem: tauros ⁊ coꝛonas ante ianuas afferens cum populis volebat ſacrificare ⁊c. Ex quib⁹ pꝫ q̃ ſi Paulũ ⁊ Barnabã pꝛopter ſanationem vnius claudi voluerunt turbe adoꝛare: et eis tanq̃ dijs tauros ſacrificare: ergo multo magis populi gentiles deificaſſent ⁊ adoꝛaſſent xp̃m cecos illuminantem ⁊ moꝛtuos ſuſcitantẽ ⁊ vẽtis imperantẽ ⁊c. ⁊ ſic noſtra redemptio fuiſſet impedita Et ideo Chꝛiſtus noluit venire ad populũ gentilẽ qui faciliter ipſum recepiſſet: ſed venit ad populũ dure ceruicis in auaritia ⁊ malitia obduratũ qui videntes Chꝛiſtum ſuis moꝛibus contradicentem: ⁊ ſua ſcelera deteſtantẽ faciliter ipſuz oderũt ⁊ crucifixerunt. ⁊ ſic noſtra redẽptio habuit locũ ⁊ oppoꝛtunitatẽ. Et hec fuit cauſa quare Chꝛiſtus nõ venit ad pꝛedicanduz per ſe populo gentili: ſꝫ miſit apoſtolos ſuos ꝓut pꝛedicitur in hoc cantico octauo ⁊ ſequenti. Et hoc de octauo cantico.

¶ Incipit Nonum Canticum.

Quid videbis in Sunamite: niſi choꝛos caſtroꝛum?

Quam pulchꝛi ſunt greſſus tui in calciamentis: filia pꝛincipis

Iuncture femoꝛum tuoꝛum ſicut monilia que fabꝛicata ſunt manu artificis.

Umbilicus tuus crater toꝛnatilis: nunquã indigens poculis.

Uenter tuus ſicut aceruus tritici.

Uallatus lilijs.

Duo vbera tua ſicut duo hinnuli gemelli capree.

Collum tuum ſicut turris eburnea.

Oculi tui ſicut piſcine in Eſebon: que ſũt in poꝛta filie multitudinis.

Naſus tuus ſicut turris Libani: que reſpicit contra Damaſcum.

Caput tuum vt carmelus.

Et come capitis tui ſicut purpura regis iuncta canalibus.

Quam pulchꝛa es: ⁊ q̃ȝ decoꝛa chariſſima in delicijs.

Statura tua aſſimilata eſt palme: ⁊ vbera tua botris.

Quid videbis in Sunamite: niſi choꝛos caſtroꝛum. ¶ Hoc eſt nonum canticũ in quo Salomon cantat pꝛofectum eccleſie conuerſe de populo gentili. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum pꝛout iã dictũ eſt q̃ D

eccleſia de populo gentili ſucceſſiue habuit quatuoꝛ ſtatus. Nam pꝛimo .ſ. in pꝛincipio tẽpoꝛe apoſtoloꝛum fuit quaſi auroꝛa conſurgẽs: eo qđ pauci fuerunt conuerſi. ⁊ ſic eccleſia habitabat inter idololatras ⁊ infideles: ⁊ inter tenebꝛas multoꝛum infidelium. Sed poſtea tẽpoꝛe Traiani ⁊ Cõmodi facta eſt pulchꝛa vt luna. quia per omnes partes mundi creuit in maioꝛẽ numerũ. Sed tẽpoꝛe Philippi imperatoꝛis iam facta eſt electa vt ſol. qꝛ iam ipſe Philippus imperatoꝛ factus eſt chꝛiſtianus cum Alexandra matre ſua per Oꝛigenẽ. ⁊ iam tunc incepit magna copia chꝛiſtianoꝛũ. Et iam incepit habere eccleſia copiam magnoꝝ doctoꝛũ: quia tũc fuit Oꝛigenes: ⁊ Clemens Alexandrinus: ⁊ Dionyſius Alexandrinus: ⁊ plures alij qui tanq̃ ſol inceperant ſua doctrina ⁊ ſcriptis mundum illuſtrare. Sed tempoꝛe Diocletiani ⁊ Conſtantini facta eſt eccleſia terribilis vt caſtroꝛuz acies oꝛdinata: quia tunc eccleſia iam in Chꝛiſto roboꝛata incepit pugnare contra ſeuitiã imperatoꝛum ⁊ regum: ⁊ pꝛincipum infidelium: in qua perſecutione interfecta ſunt multa milia martyrũ: vt pꝫ ꝑ eccl'iaſticã hiſtoꝛiam. Poſtea autẽ eccleſia pugnauit cõtra carnem: ⁊ mundũ: ⁊ diabolũ per virgines ⁊ anachoꝛitas ⁊ viros perfectos ⁊ monachos. poſtea pugnauit cõtra hereticos per doctoꝛes. Et ſic in eccleſia apparuerunt multi exercitus pugnãtes contra inimicos eccleſie. Nam pꝛimo ſurrexit exercit⁹ ⁊ choꝛus martyrũ: ad pugnandum contra tyꝛannos et imperatoꝛes. Secundo ſurrexit exercitus virginũ et monachoꝝ in egypto: ⁊ meſopotamia ad pugnãdum contra carnem: ⁊ mundum: ⁊ diabolum. Tertio ſurrexit exercitus doctoꝛum ad pugnandũ contra hereticos. Sed omnes iſti exercitus finaliter triumpharunt de inimicis eccleſie. Et ſic eccl'ia de omnibus inimicis finaliter triumphauit. Nam per martyꝛes triũphauit de regibus ⁊ imperatoꝛibus ⁊ per virgines de carne: ⁊ per monachos ⁊ eremitas de mundo ⁊ diabolo: ⁊ per doctoꝛes triumphauit de hereticis. Sponſus ergo videns eccleſiam ſpõſam ſuam ſic pꝛoficere ⁊ pugnare contra inimicos per diuerſos exercitus bellatoꝛuz dicit. Quid videbis in Sunamite .i. in eccleſia ex gentibus conuerſa: niſi choꝛos .i. phalanges ⁊ exercit⁹ caſtroꝛũ bellicoꝛum paratos ad pugnadum ꝯtra inimicos: quaſi dicat tota eccleſia eſt in pugna contra inimicos fidei: ⁊ de omnibus triũphat. Deinde eã dicit. Quã pulchꝛi ſunt greſſus ⁊c. explicat ⁊ explicando cõmendat choꝛos ⁊ exercitus pugnatoꝛum eccl'ie. ¶ Quatuoꝛ ergo facit. Nã pꝛimo commendat totã eccleſiam ſponſam ſuã in vniuerſali. Secũdo ſpecialiter cõmendat choꝛum ⁊ exercitum martyꝛum. Tertio exercitum religioſoꝛũ ⁊ monachoꝛuȝ. Quarto exercitũ ⁊ choꝛum doctoꝝ. Secũdũ ibi. Dixi aſcẽdam in palmã. Tertiũ ibi. Ego dilecto meo. Quartum ibi. Quis mihi det te fratrẽ meum. Unde Salomon ſequitur oꝛdinẽ tẽpoꝛis eccleſie: ſecundum q̃ eccleſia proceſſit in pꝛoficiẽdo. Nam pꝛimo pꝛofecit in ppl'o. Secũdo in martyꝛib⁹ ſeu in copia martyꝛum. Tertio in copia virginũ ⁊ monachoꝝ. Quarto in copia doctoꝛum. de quibus omnib⁹ tractatur in hoc nouo cantico. Quinto autem pꝛofecit in copia imperatoꝛum ⁊ regum ⁊ pontificũ / ⁊ ſic fuit in ſua pꝛoſperitate: de quo tractabitur in ſequenti et vltimo cantico. Quantum ergo ad pꝛimã partem huius noui cantici: eſt aduertendum: q̃ tota pulchꝛitudo eccleſie conſiſtit in oꝛnatu virtutum ⁊ donoꝛum: ⁊ gratia ſacramentoꝛum: ⁊ pulchꝛã diſpoſitionem membꝛoꝛum .ſ. in varietate ſtatuum ⁊ graduum ⁊ officioꝛum. Et ideo Salomõ ter deſcripſit pulchꝛitudinem eccleſie: ſecundum q̃ Chꝛiſtus ſucceſſiue ter ipſaȝ dotauit ⁊ decoꝛauit per diſcurſum tempoꝛis. Nam pꝛimo deſcripſit pulchꝛitudinem eccleſie in ſtatu apoſtoloꝝ ſecundum q̃ eam dotauit ⁊ decoꝛauit ſponſus ante ſuam paſſionem: quando miſit apoſtolos ad pꝛedicandum in omnem ciuitatẽ ⁊ locum quo erat ipſe ventur⁹. vt pꝫ Mat. x. et Luce. x. et etiam ſecundum qđ eam decoꝛauit Chꝛiſtus in nocte paſſionis per longum ſermonem vt patet Joan. xiij. vſq̃ ad. xvij. capitulũ. quam pulchꝛitudinem cantauit Salomon in quinto cantico. Secundo decoꝛauit Chꝛiſtus eccleſiã ſuã in populo gentili per pꝛedicationẽ apoſtoloꝝ in pꝛincipio quando fuit quaſi auroꝛa conſurgens. cui communicauit eadem oꝛnamenta ſpiritualia ⁊ dona gratiarum: que dederat eccleſie conuerſe de populo iudaico. quam pulchꝛitudinẽ cantauit Salomõ in cantico pꝛecedenti. Nunc autem in hoc nono cãtico cantat pulchꝛitudinem quam Chꝛiſtus dedit ſponſe ſue in ſuo pꝛofectu tẽpoꝛe pugne. Que quidem pulchꝛitudo conſiſtit in copia ⁊ varietate diuerſoꝛum ſtatuum ⁊ graduũ ⁊ dignitatum ⁊ membꝛoꝝ ⁊ officioꝛum eccleſie. qui quidem ſtatus et officia intelliguntur per membꝛa officialia ⁊ oꝛnamenta pulchꝛe mulieris. que quidem eccl'ia magis ꝑfecit in copia ⁊ diſtinctione graduum ⁊ membꝛoꝛum ⁊ officioꝛum in plebe gentili q̃ in plebe iudaica. ¶ Sed Salomon deſcribit diſpoſitionez membꝛoꝝ huius ſponſe modo oppoſito. Nam in quinto cantico incepit deſcribere membꝛa ſponſe a capite procedendo ad alia membꝛa. Hic autem incipit a pedibus ſeriatim pꝛocedendo vſq̃ ad caput. cuius ratio eſt. Nam eccleſia de populo iſraelitico incepit creſcere a maioꝛibus vſq̃ ad minoꝛes. nam pꝛimo fuit vocata ⁊ electa virgo Maria: que erat de ſtirpe regia. ⁊ exinde Joannes baptiſta ⁊ apoſtoli / qui erant de eadem ſtirpe pꝛo maioꝛi parte. Et omnes iſti fuerunt pꝛincipes ⁊ maioꝛes ⁊ capita eccleſie. Ex conſequenti autem vocati ſunt minoꝛes .i. diſcipuli. poſtea multi deuoti qui ſecuti ſunt Chꝛiſtum. In eccleſia autem de populo gentili pꝛimo vocati ſunt minoꝛes ⁊ populares ⁊ infimi ſed poſtea venerunt martyꝛes: poſtea virgines et confeſſoꝛes: poſtea doctoꝛes: ⁊ poſtea venerunt imperatoꝛes ⁊ reges ⁊ magni pontifices: qui fuerunt capita eccl'ie ⁊ totius mundi. Et id Salomon deſcribens pulchꝛitudinem eccleſie conuerſe de populo gẽtili incepit a pedibus ſpõſe qui ſunt plebei ⁊ populares. ¶ Iã eſt aduertendũ ſicut ſupra dictũ eſt: q̃ ſicut mulier habet diuerſa mẽbꝛa quib⁹ exercet operationes ſuas: ita Salomon ponit hic decem mẽbꝛa huius ſponſe: p que intelliguntur decem mẽbꝛa ſiue ſtatus ⁊ gradus officiales eccleſie que ſunt pedes / femoꝛa: vmbilicus: venter / vbera / collum / oculi / naſus / caput / come. Unde per pedes huius ſponſe intelliguntur populares: quib⁹ ambulat iſta ſponſa. Item crura ⁊ femoꝛa huius ſponſe ſunt duo populi ad fidem conuerſi .i. iudaicus ⁊ gentilis: in quib⁹ tota eccleſia conſiſtit. Baſes autem auree quibus ſuſtẽtatur tota eccleſia: ſunt fides et

Marginal notes: P dubiũ. — Tripliciter cã pꝛimo xp̃s nõ pdicauit populo gẽtili. — Eccl'ie q̃tuoꝛ ſtatus.

charitas. Iſti duo populi conuerſi ſunt cõnexi ſub
vna iunctura fidei ⁊ catena charitatis. Umbilicus
autem huius ſponſe eſt matrix eccleſie / vbi conci-
piuntur ⁊ regenerant̄ fideles ꝑ baptiſmū. Uenter
vero eſt ipſa ciuitas dei triplici muro ſepta. ſ. fide /
ſpe / ⁊ charitate: in quo vētre ⁊ ambitu continentur
oēs fideles: ſicut triticum in acerno ⁊ horreo. Duo
vbera huius ſponſe ſunt duo teſtamēta: quoꝝ lac
ſugunt fideles. vel ſunt duo ſtatus. ſ. ſacerdotū: qui
prebent fidelibus lac gratie ſacramētoꝝ: ⁊ ſtatus
doctorū ⁊ predicatorū: qui perhibent lac doctrine
ſacre ſcripture / ⁊ paſcunt fideles doctrina ⁊ exem
plo. Collum autē huius ſponſe ſunt prelati / q̄ tan-
ꝗ ſpeculatores ponuntur in eccleſia ad preuiden-
dum gladiū venientē cõtra eccleſiā: vt clamēt clan
gentes buccina. Ezech. xxxiij. Oculi etiam ſunt do
ctores ⁊ prelati / quibus videt eccleſia credenda et
agenda. ſ. que ſunt neceſſaria ad vitam actiuam et
contēplatiuā. Naſus etiā prelati ſunt eccleſie: qui
naſo diſcretionis diſcernūt inter leprā ⁊ leprā: ⁊ ſūt
duplex caput eccl'ie. etiā iudices q̄ diſcernūt iter iuſtū ⁊ iniuſtū / tribuē
tes vnicuiq; qd̄ ſuū eſt. Caput autē eccleſie eſt du-
plex. Unū principale: a quo deriuatur omnis vir
tus ⁊ poteſtas in eccleſiā ⁊ iſte eſt Chriſtus. Et al-
terum dicitur caput vicariū: exercens ⁊ gerens vi-
ces Chriſti. et iſte eſt ſummus pontifex in tota ec-
cleſia: ⁊ quilibet epiſcopus in ſua dioceſi: ⁊ quilibet
rex in ſuo regno quo ad tēporalia. Come autē hu /
ius capitis ſunt omnes populi fidelium dependen
tes a capite Chriſto: vel ſunt omnes virtutes ⁊ po
teſtates ex Chriſto deriuate. Per ſupradicta ergo
membra pulchre mulieris deſignat Salomon q̄ſi
omnia officia ⁊ gradus ⁊ dignitates ⁊ ſtatus eccle.
cleſie in cõmuni. Que quidem officia ⁊ gradus et
dignitates maxime viguerunt in eccleſia conuerſa
de populo gentili. Et ideo dicitur terribilis vt ca-
ſtroꝝ acies ordinata. nam quot dignitates ⁊ offi-
cia continet: tot choros ⁊ exercitus caſtroꝝ dicitur
habere ad pugnandum contra inimicos infideles.
Chriſtus ergo volens explicare ⁊ commendare pul
chritudinem eccleſie ſponſe ſue in optima diſpoſi-
tione membrorum / incipit a pedibus / dicens. O ec
cleſia ſponſa mea filia principis. i. populi gentilis
principantis in mundo. hoc dicit: quia ſolus po-
pulus gentilis: vnde pro maiori parte eccleſia eſt
egreſſa / principabatur ⁊ dominabat̄ per impera-
tores ⁊ reges ⁊ principes: cū populus iſraeliticus
vbiq; ſeruiret. ⁊ ideo appellat eam filiam princi-
pis. Dicit ergo. Quam pulchri ſunt greſſus. i. pedes
tui in calciamentis. ſ. populi tui bene inſtructi et
morigerati. nam ſicut calciamenta reddunt pedes
honeſtos: ita boni mores decorant populum. Un-
de per greſſus pedum calciatorum intelliguntur
affectiones ⁊ operationes per bonos mores di-
recte ⁊ ordinate: quod primū queritur ⁊ aſpicitur
in populo ⁊ eccleſia Chriſti. Item per calciamenta
intelligit cõſtantiā fidei ⁊ charitatis: quibus calcia
ti fideles abſq; metu calcabāt ſupra ſerpentes et
ſcorpiones non timentes minas principū. Sed q2
iſti populi fideles ſunt duo ex Judeis ⁊ gentilibus
cōuerſi / ⁊ ſub vna catena ⁊ iunctura ⁊ nexu fidei et
charitatis connexi ⁊ colligati: ideo ſubdit. Iūctu-
re femorum tuorum. i. duoꝝ fideliū populorum ad
vnam fidem conuerſorū ſunt ſicut monilia que fa-
bricata ſunt manu artificis. i. iſta fides ⁊ charitas

que coniugunt iſtos populos ſunt ſicut catene au
ree fabricate manu Chriſti artificis: qui tāꝗ lapis
angularis ex duobus parietibus fecit vnum: ⁊ ex
vtraq; plebe fecit vnā eccleſiam fabricatam ⁊ colli
gatā talibus monilibus ⁊ aureis cōpedibus ⁊ vin-
culis charitatis ⁊ fidei. Deinde cum dicit. Umbili-
cus ⁊c. cōmendat Chriſtus eccleſiam ſponſam ſuā
in fecūditate matricis ad concipiendam copiā pro-
lis. Et cõparat vmbilicū. i. matricem eius ad crate
rem ſiue baſſinū plenum vino: in quo nunꝗ deficit
poculū. Ita i vmbilico eccleſie: que eſt illa piſcina
aque baptiſmalis in qua regenerant̄ fideles nūꝗ
deficit aqua ad baptizandū: q2 ꝯtinue emanat gra
tia ſacramentoꝝ ex latere Chriſti: ⁊ recipit̄ in vm-
bilico eccleſie. Deinde cum dicit. Uenter tuus ⁊cō
parat ventrē eccleſie ad horreum cõtinens aceruū
tritici: in quo cõtinentur infinita grana tritici: ita
in vtero eccleſie continetur infinita multitudo fi-
delium: ideo dicit. O ſponſa venter tuus eſt ſicut
aceruus tritici in horreo. i. ſicut horreū continens
aceruum tritici. i. eſt copioſus ⁊ fecundus in multi
tudine prolis ⁊ filiorum. Eſt iſte venter tuus nō eſt
vallatus adulterino cõmercio: ſed caſtiſſimo cõnu
bio: q2 eſt vallatus lilijs ⁊ ſeptus roſis caſtitatis ⁊
fidei: q2 iſti filij eccl'ie nō ex volūtate carnis: nec ex
volūtate viri: ſed ex aqua ⁊ ſpū ſctō ſunt regenera
ti: ⁊ ex deo nati ſunt. Item duo vbera tua ſicut duo
hinnuli gemelli capree. i. duo ſtatus. ſ. ſacerdotum ⁊
predicatorum / ex quibus filij ſugunt lac ſacramen
torū ⁊ doctrine ſcripturarum: ſunt pulchra ⁊ plena
ſicut vbera capree: que duo hinnuli gemelli ſugūt:
quaſi dicat: quod ſicut duo hinnuli gemelli ſugūt
vbera matris ⁊ nutriuntur: ita duo populi gemel-
li ex iudeis ⁊ gentilibus conuerſi ſugunt vbera ma
tris eccleſie: que ſunt plena lacte ſacramentorum
⁊ doctrine ⁊ intelligentie ſacre ſcripture. quaſi di-
cat: ſicut duo vbera capree copioſe nutriunt duos
gemellos: ita vbera eccleſie copioſiſſime nutriunt
iſtos populos ad vnam fidem conuerſos: ⁊ hoc ex
copia lactis ſacramentorum ⁊ fidei articulorum ⁊
duorum teſtamentorum: que diſpenſant̄ ꝑ ſacerdo
tes ⁊ predicatores. Deinde cum dicit. Collū tuum
⁊c. cõparat collū eccleſie ad turrim eburneam for-
tiſſimam ⁊ candidā. Et iſti ſunt milites ⁊ impera-
tores ⁊ reges ⁊ principes chriſtianorum / qui eleua
ti ſupra corpus eccleſie defendunt eā armis tpali-
bus. Item collū eccleſie ſunt prelati: qui ponuntur
tanꝗ ſpeculatores ſupra turrim vt preuideant ini-
micos venientes contra eccleſiā. Unde ſicut ſupra
collum hominis que eſt turris eius ponuntur tres
ſpeculatores. ſ. oculi ad videndum: ⁊ naſus ad di-
ſcernendum: ⁊ voluntas tanꝗ caput ad eligendum
⁊ eliciendum operationes: ⁊ imperādum: ita pari-
ter ſupra turrim eccleſie ponuntur prelati tanꝗ
ſpeculatores: vt per ſciētiā ſacre ſcripture videbāt
tanꝗ per oculos: ⁊ per dona gratiarum diſcernant
tanꝗ per naſum: ⁊ per poteſtatem eccleſiaſticam
eligant ⁊ imperent tanꝗ per caput / imo tanꝗ ca-
pita eccleſie. Ideo dicit ſponſus. O ſponſa collum
tuum: ſcilicet prelati ⁊ principes eſt rectum ⁊ altū
⁊ altiſſimum ⁊ fortiſſimum ſicut turris eburnea:
ſcilicet rectum per iuſtitiam: altum in dignitate et
ad preuidendum: album in puritate: fortiſſimū ad
defendendos fideles. Item oculi tui qui ſunt pre-
lati per ſcientiam ſacre ſcripture: obligantur in-

uigilare ſupra populum ⁊ preuidere ne veniat gla-
dius inimicoꝝ non ſolum peccatorum: ſed etiam
infidelium ⁊ hereticorum: ſunt clari ſicut due pi-
ſcine fontales. que ſunt in Eſebon in terra Baſan
vltra Jordanē: que ſue in porta filie multitudinis.
Unde eſt aduertendum ad literam: ꝙ in porta Eſe-
bon erant due piſcine fontales plene aqua clariſſi-
ma ⁊ tranſparenti propter eius munditiam: ad q̄s
piſcinas conueniebat continue multitudo mulie-
rum ex partibus ⁊ populis circunſtātibus ad hau
riendaꝫ aquā propter eius ſalubritatē ⁊ claritatē
⁊ ideo Eſebon dicebatur filia multitudinis: non ſo
lum propter copiam populi quā in ſe continebat:
ſed etiā propter multitudinē mulierū: que ad hau
riendā aquā ex cõfinibus ꝯcurrebāt. Et ideo dicit:
ꝙ duo oculi eccleſie ſunt clari: ⁊ tranſparentes ad
penetrāda myſteria ſacre ſcripture: ⁊ ad preuiden-
da mala futura: ſicut ſunt ille due piſcine Eſebon.
Itē Eſebon dicitur etiā filia multitudinis inquan-
tum ex ea veniebat multitudo ciborum ⁊ arietuꝫ ⁊
victualiū in terrā ꝓmiſſionis / vt dicitur Deu. xxxij.
ſ. vt ſuggeret mel de petra: oleumq; de ſaxo duriſſi-
mo: butyrū de armento / ⁊ lac de ouibus: ⁊ adipem
de armēto arietū filioruꝫ Baſan ⁊c. Sufficit ꝙ per
oculos intelligit doctores qui penetrant et ſpecu-
lantur myſteria ſacre ſcripture ⁊ prelatos qui vigi
lant ſuper gregem Chriſti. Item ſubdit. Naſus tu⁹
ſicut turris Libani. Ad cuius intellectuꝫ eſt notan
dum / ꝙ ſicut doctores ⁊ prelati ⁊ ſacerdotes dicun
tur oculi inquantū per eos videt eccleſia: ita etiam
dicuntur naſus inquantū per eos diſcernit. nam ſi
cut naſus. i. olfactus diſcernit inter odores conue-
nientes ⁊ diſcõuenientes ⁊ bonos ⁊ malos: ita prela
ti ⁊ ſacerdotes ⁊ ſcribe docti tenētur diſcernere in
ter lepram ⁊ leprā peccati: vt poſſint cõuenientem
medelam adhibere: ⁊ tenentur diſcernere inter ve
ram ⁊ falſam doctrinā: ne heretici inficiant eccle-
ſiam. ideo prelati ⁊ ſacerdotes ponuntur ſpeculato
res ſuper gregem eccleſie ad precauandū mala fu-
tura. Unde eſt aduertendū: ꝙ inter montem Liba-
ni ⁊ Hermon eſt introitus a terra promiſſionis in
Emach ⁊ campū Damaſcenum: vbi rex Tyri conceſ
ſit Salomoni partē terre vbi edificauit altam tur-
rim Salomon: vbi poſuit continuos ſpeculatores.
que quidem turris reſpicit contra Damaſcum. Et
ſimiliter Salomon edificauit plures alias turres
per mõtes eminentes terre promiſſionis. ⁊ iō ſpe
culatores qui erant poſiti in turri que reſpicit con
tra Damaſcum: videntes gentes armorū venientes
ex Damaſco: ⁊ intrantes introitum Emach: ſtatim fa
ciebant ſignum: cui reſpondebant per ordinē om-
nes alie turres. Et ſic in paruo ſpatio temporis ad
uentus inimicorū ſciebatur in Hieruſalem et per
totam terrā promiſſionis. ⁊ ſic oēs ſe preparabant
ad cauendas inſidias inimicorū ⁊ ad reſiſtendum
eis. Ita ergo pariter eccleſia que eſt quedam alta
turris que reſpicit contra damaſcū. i. contra homi
nes ſanguineos ⁊ terrenos et peccatores / poſuit ſu
pra ſe prelatos ⁊ ſacerdotes tanꝗ ſpeculatores: vt
diſcernant inter catholicos ⁊ infideles ⁊ hereticos
et inter lepram ⁊ lepram peccati: et premoneāt ſim
plices vt caueant peccata ⁊ hereſes et ſchiſmata.
Et ita Auguſtinus epiſcopus Hipponenſis tanꝗ
bonus ſpeculator exiſtens ſupra turrim que reſpi-
cit contra Damaſcum. ſ. ſupra culmen ⁊ apicem epi-

ſcopalis dignitatis: quādo perſenſit Julianum na
ſcentem venenum ⁊ fermentum Pelagianum inter
bonam maſſam eccleſie: ilico cõgregauit conciliuꝫ
omnium epiſcopoꝝ Numidie: et declarauit doctri
nam Pelagianorū eſſe hereticā ⁊ peſtiferam. Et ſu
per hoc ſcripſit epiſtolam ad Innocentiū papam /
vt inuigilaret ſuper gregē ſuum et auiſaret totam
Europā. Et ita pariter ſcripſit omnibus epiſcopis
Aphricanis ⁊ orientalibus. Et vt magis eradicaret
et eliminaret illud peſtiferuꝫ venenum: ſcripſit li-
bros de baptiſmo paruulorū: et de natura ⁊ gratia et
hypognoſticon: ⁊ libros contra Julianū / ⁊ complu-
ra alia volumina contra illam ſectā. Et ita pariter
fecit beat⁹ Hieronym⁹ et Athanaſius / et Hilarius
et ceteri ſacri doctores et prelati contra ſectam Ar
rianam ⁊ alias peſtiferas ſectas. ⁊ Ideo dicitur ꝙ
naſus eccleſie eſt ſicut turris Libani que reſpicit
contra Damaſcum. Nam ſicut Libanus qui eſt cā-
didus ⁊ mundus reſpicit contra Damaſcum quod
interpretatur ſanguineus: ita pariter turris eccle-
ſie reſpicit et inuigilat contra ſanguineos et here-
ticos ⁊ peccatores / vt eos arceat ab eccl'ia. ¶ De- Z
inde cū dicit. Caput tuū vt Carmelus. cõparat ca-
put. i. prelatos eccleſie ad montem Carmeli / qui eſt
altiſſimus mons in terra ꝓmiſſionis poſt libanū.
vnde ſicut per Libanū intelligitur Chriſtus qui eſt
caput principale ipſius eccleſie: ita per Carmelum
intelligit̄ papa: qui eſt caput vicariū gerens vices
ipſius Chriſti. vnde Carmelus interpretat̄ cogno-
ſcens ſiue ſcientia circuncisionis. per qd̄ deſignat̄
papa ⁊ oēs prelati: qui non ſolum debent cognoſce
re ⁊ diſtinguere inter lepram ⁊ leprā peccati et he-
retice prauitatis: ſed etiā debent circūcidere et eli
minare omne peccatū ab ouibus ſuis / et omnē he-
reticam prauitatē ab eccleſia. Et ideo dicit. Caput
tuum. i. Papa et oēs prelati qui capita eccl'ie ſunt
alti / ⁊ eminentes / ⁊ proſpicientes vt Carmelus: et
ſcindentes omne peccatū: ⁊ omnem hereſim et fal-
ſam doctrinam ab eccleſia. Et etiā quia ꝑ caput ec
cleſie primo ⁊ principaliter intelligitur Chriſtus: a
quo deriuātur omnia bona ſpiritualia ⁊ oīs virt⁹
⁊ gratia ⁊ poteſtas in eccleſiam: ideo ſequitur. Co-
me capitis tui ſicut purpura regis. Nam ſicut co-
me deſcendūt a capite ſupra totum corpus: ita om
nes poteſtates ꝑlatorū ⁊ imperatorū ⁊ regū deſcen
dunt ⁊ procedunt ⁊ deriuātur a Chriſto ſuper eccle
ſiam. Et ſic omnes prelati ⁊ imperatores dicuntur
Come capitis eccleſie / qui eſt Chriſtus. Et dicūtur
etiam purpura regis Chriſti: quia poteſtatem ⁊ au
ctoritatem Chriſti induuntur prelati ⁊ reges ad re
gendā eccleſiā ⁊ chriſtianā religionē. Et dicitur iſta
purpura regis iuncta ſiue vincta. i. tincta canali-
bus. Nam ſicut purpura tingitur ⁊ rubricatur tin-
ctura et colore coccineo in canalibus fictilib⁹: ita
veſtis humanitatis Chriſti primo fuit tincta ſan-
guine paſſionis. Deinde ex illa veſte humanitatis
per vulnera tanquam per canales decurrit et fuit
deriuatus ſanguis Chriſti in totam eccleſiam. vn-
de virtus ſacramentorum rubricata ſanguine
Chriſti deriuata fuit per vulnera tanquam per ca-
nales in eccleſiam. Item per eandem rationem de
riuata fuit eccleſiaſtica poteſtas in apoſtolos: et
per apoſtolos tanꝗ per canales deriuata eſt ea-
dem poteſtas in omnes ſucceſſores. Et iſta eſt
illa veſtis purpurea ſanguine Chriſti rubricata:

quecveſtit ⁊ ornat ⁊ decorat totam eccleſiam. Et ſic ergo oēs prelati ⁊ reges dicunt̃ Come capitis xp̄i: induti veſte purpurea regie poteſtatis xp̄i. ¶ Ite rū eſt aduertendū: ꝙ capilli ⁊ come idē ſunt: ſʒ ſo/ lū differūt in reſpectu. Dicunt̃ enim capilli inquan tum deriuant̃ ⁊ ꝓcedūt ⁊ dependent a capite. Sed dicuntur come inquantum ornant ⁊ decorāt caput ⁊ faciem ⁊ totum corpus mulieris. Et ideo reputa/ tur decens ⁊ honeſtum vt mulier nutriat comā. ſ. ad Corinth. xi. Et ideo inquātū capilli ꝓcedunt et dependent a capite / nō ſolū prelati / ſed etiaʒ totus populus chriſtianus dicuntur capilli ⁊ coma Chri ſti: quia oēs dependemus ⁊ trahimus originē ſpiri tualē a Chriſto tanꝗ̃ a capite. ⁊ ſic omnes dicimur chriſtiani. Per eandem rationem omnes chriſtiani dicuntur come capitis Chriſti rubricate eius ſan/ guine per eccleſiaſtica ſacramenta. ſed quia marty res magis rubent ſanguine xp̄i ꝙ̃ ceteri / ideo ma/ gis merentur dici come et purpura xp̄i tincta ca/ nalibus. Nam non ſolum rubent ſanguine xp̄i per eccleſiaſtica ſacramenta: ſicut ceteri omnes xp̄ia/ ni: ſed etiam ſpeciali modo rubent ſanguine xp̄i: quia ipſum realiter ſecuti ſunt per martyriū: ⁊ la/ uerunt ſtolas ſuas in ſanguine ſuo: vt inquit Au/ guſtinus ſuper Apocalypſim. ¶ Et ideo martyres tenent ſupremum locum in eccleſia. Quinq̃ ergo genera capillorū dependent a noſtro capite xp̄o / et deriuantur in eccleſiam ſponſam ſuam: ⁊ decorant eam. Nam primo deriuatur omnis gratia ⁊ virtus ſacramentorū: ⁊ deriuantur omnia dona gratiaꝝ ⁊ meritoꝝ. Secundo deriuātur omnes fideles per gratiā ſacramentorū regenerati. Tertio deriuatur oīs eccleſiaſtica poteſtas in omnes prelatos et ſa/ cerdotes ad diſpenſandā gratiaʒ ſacramentorum ⁊ omnē iuriſdictionem: ⁊ ex conſequentia Chriſto de riuantur omnes prelati habentes talē poteſtateʒ. Quarto per eandem rationē a Chriſto deriuantur omnes principes ſeculares per ſecularem poteſta/ tem: quia omnis poteſtas a domino deo eſt. ⁊ om/ nis poteſtas fuit tradita Chriſto a patre in celo et in terra. Matth. xxviij. Quinto autē ⁊ ſpeciali mo do deriuantur martyres et virgines: eo ꝙ imitati ſunt xp̄m in morte ſua: ⁊ ſequuntur agnū quocunq̃ ierit. Omnia ergo iſta quinq̃ genera capillorum fa ciunt vnam comam ſanguine Chriſti rubricatum ⁊ purpuratam / a Chriſto capite procedentem: ⁊ in to tam eccleſiā ſponſam eius deriuatam / ipſam ornan tem ⁊ decorantē: que non ſolum dicit̃ coma: ſʒ etiā purpura regis iuncta canalibus vulnerū xp̄i: a q̄/ bus tingitur et purpurat̃. Que quideʒ purpura to tam eccleſiam ornat ⁊ decorat. de qua dicitur pſal. xliiij. Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu deau/ rato circūdata varietate. Poſtꝗ̃ ergo xp̄s lauit ec cleſiam ſponſam ſuā in canalibus ſue paſſionis: et ornauit eā ⁊ decorauit purpura regia ſuo ſangui/ ne rubricata: ⁊ per conſequens reddidit ipſam pul/ chrā nō habentē rugam neq̃ maculā: ſed oībus ſu/ pradictis bonis ornatā: ⁊ optimo ordine membroꝝ ⁊ officiorū diſpoſitā: volēs eam cōmēdare dicit. O chariſſima ſpōſa quā ego caro p̄tio mei ſanguinis redemi: ⁊ laui ⁊ ornaui: ꝙ̃ pulchra es in diſpoſitio/ ne mēbroꝝ ⁊ gradnum varietate ⁊ dignitatum: ⁊ ꝙ̃ decora es in ornatu virtutū ⁊ gratiarū: ⁊ ꝓ p̄ūs ꝙ̃ beata es in delitijs ſpūalib⁹ quibus gaudes ⁊ leta ris cū tuo ſponſo. ¶ Sed quia iſta eccleſia ſponſa

Capilli ⁊ come ſolo reſpectu dicunt̃.

a

Chriſti ꝓ talia bona ſibi a ſponſo collata fuit eleua/ ta ⁊ exaltata ſuper oēm humanam facultatē: ⁊ emi net ſuper oēs alias natiōes: ſicut palma ſuper oēs alias arbores. Nam ſicut palma ſuperat oēs alias arbores in rectitudine ⁊ altitudine ⁊ fructu: ⁊ ideo ꝓpter eius altitudinē ⁊ eminentiā: qꝛ videtur celū attingere: dabatur victoribus in ſignum triumphi. Ita ergo eccleſia ſiue chriſtiana religio excedit et ſuperat omnes alias religiones in rectitudine ve/ ritatis: qꝛ ſola ipſa continet veritatē colendo vnuʒ verum deū trinū ⁊ vnū incarnatū in filio ⁊c. ¶ Et ſic cōtinet rectā veritatē in cultu latrie: ⁊ ipſa ſupe rat alias nationes in altitudine dignitatis: quia ce lū attingit: nam licet peregrinamur in hoc ſeculo: tū conuerſatio noſtra in celis eſt: qꝛ non ſumus ho ſpites ⁊ aduene: ſicut homines terreni ⁊ cetere na/ tiones: ſed ſumus iam ciues ſanctoruʒ ⁊ domeſtici dei nunc per gratiam / ⁊ in futuro per gloriam / ⁊ ſic eccleſia in altitudine dignitatis / et conuerſatio/ nis iam attingit celum. Itē eccleſia eſt ſimilis pal/ me ⁊ nobilior ceteris religionibus in dulcedine et perfectiōe fructus: nā nulla alia religio facit fru/ ctus meritorios niſi ſola chriſtiana / nec colligit fru ctus gratie ⁊ glorie niſi ſola iſta: nec ex alia religio ne de⁹ colligit fruct⁹ ſibi acceptos niſi ex ſola iſta: nā ex iſta collegit primo illuʒ fructū ſibi ſapidū et ſuauē ſup oēs fruct⁹. ſ. virginē Mariā matrē ſuaʒ: ⁊ ex iſta arbore collegit Joānē baptiſtā ⁊ oēs apo/ ſtolos ⁊ diſcipulos: ⁊ poſtea martyres et virgines ⁊ doctores ⁊ confeſſores. Et ideo dicit ſponſus O ſponſa chariſſima ꝙ̃ pulchra es ⁊ decora in delitijs ⁊ fructibus ſpūalibus. nam ſtatura tua ⁊ altitudo dignitatis aſſimilata ē palme que ſupeminet oēs alias arbores in rectitudine ⁊ altitudine ⁊ dulcedi ne ⁊ ꝑfectiōe fructus. Sicut aūt ſtatura tua eſt aſſi milata palme: ita vbera tua ſunt aſſimilata botris ſiue vuis ⁊ racemis ipſi⁹ palme. Nā ſicut fruct⁹ pal me qui / ſunt dactyli / excedunt oēs alios fructus in ſuaui dulcedine: ita vbera eccleſie ſiue dulcedo et ſapor lactis vberum eccleſie excedit oēs alios ſa/ pores: qḋ quidē lac vberū eccleſie eſt lac gratie ſa/ cramentoꝝ ⁊ fidei articuloꝝ ⁊ obſeruātie precepto rū. Et dicit̃ etiā lac duoꝝ teſtamentorū: qḋ ſuperat oēs alios liquores ⁊ ſapores. ¶ Sed eſt vlterius valde aduertendum / ꝙ licet omnia hec ſupradicta ſint bene et catholice dicta quo ad expoſitiones vl timorū verſuū: tamē Salomō maius ſacramentū vult etiā nobis detegere. Ad cuius intellectum eſt notandū / ꝙ apud omnes natiōes ⁊ religiones pal/ ma denotat ⁊ deſignat victoriam: ⁊ ideo palma da batur victorib⁹ in ſignum triumphi: ⁊ ſic arbor pal me dicit̃ arbor victorie: vt dictum eſt. ¶ Sed quia in nulla alia arbore quis adeptus fuit tm̄ triūphū nec tantā victoriā quantam ⁊ qualem adeptus eſt Chriſtus in cruce contra mundū ⁊ diabolum: quia ibi triumphauit de diabolo ⁊ morte: ⁊ recuperauit predam de poteſtate diaboli: ideo bene merito cō/ muniter in ſacra ſcriptura per palmam intelligit̃ arbor crucis: que eſt arbor ſumme victorie. Et non ſolum dicit̃ arbor triūpalis ratione p̄fate victorie: ſed dicitur arbor fructifera aſſimilata palme ra/ tiōe copie fructuū diuerſorū. Nā oīa bona in toto iſto cantico ſupra memorata: ⁊ oēs fruct⁹ ſpūales ſupradicti fuerunt germinati et collecti ex arbore crucis. et ſic crux fuit illa arbor que cum xp̄o ſupra

dictos fruct⁹ germinauit. Ideo chriſt⁹ vt deducat ſponſam ſuam ad amorem ſue paſſionis / ⁊ ad deuo tionē ⁊ contēplationem ⁊ venerationem crucis / ex qua xp̄s collegit omnia bona illa / ⁊ communicauit eccleſie / dicit. O ſponſa mea ꝑ vnionē: ⁊ chariſſima per redēptionē ⁊ pretium mei ſanguinis quo te re/ demi / multū mihi obligaris: qꝛ tota tua pulchritu/ do ⁊ copia bonoꝝ quib⁹ te ditaui ⁊ decoraui / proce dit ex mea paſſione. Et ideo ſtatura ⁊ altitudo tua aſſimilata eſt palme. i. arbori crucis fructifere / ex qua collegi oīa bona que tibi conceſſi: ⁊ etiam te fe ci altam ⁊ fructiferā ſicut arboreʒ palme. i. ſicut ar borem crucis. Nam ſicut tunc germinauit oēs fru ct⁹ redemptionis ⁊ ſalutis per paſſionem meam: ita tu aſſidue germinas eoſdem fructus ꝑ eccleſia ſtica ſacramenta ⁊ cōmunicas omnibus fidelibus. quaſi dicat: eoſdem fructus quos ego ex mea paſ/ ſione in cruce collegi: eoſdem tu diſpenſas per ec/ cleſiaſtica ſacramēta. Ideo ſtatura tua ⁊ dignitas aſſimilata eſt palme. Ex iſta ergo arbore palme O ſponſa chariſſima dedi tibi pedes rectos ad recte per hūc mundū ambulandum: ⁊ bene calciatos: ne ſpine et vepres tibi nocerent in tua peregrinatiōe ⁊ dedi tibi femora fortiſſima ad totū corp⁹ eccleſie ſuſtinendū: ⁊ dedi tibi vmbilicū fecundum ad fide les cōcipiēdos ⁊ regenerādos: ⁊ dedi tibi ventrem plenū tritico ſacramentoꝝ ad eos nutriēdos: ⁊ de/ di tibi duo vbera gratie ſacramētoꝝ ⁊ fidei articu loꝝ et donoꝝ ſpūs ſancti ad eos potandos: ⁊ dedi tibi collū ſuper omnes alias nationes ſurſum ele/ uatū ad celum attingendum. et dedi tibi oculos ad myſteria ꝓfunda penetrāda: et naſum ad inter bo na ⁊ mala diſcernendū: et caput ad iudicandū: ⁊ de di tibi comas ſanguine meo rubricatas ad tui de/ corem ⁊ ornatū. que bona oīa adeptus ſum ⁊ colle/ gi ex arbore crucis in mea paſſione: ⁊ communica ui tibi. Ex quo patet: qḋ ſtatura tua aſſimilata eſt palme et arbori crucis: quia omnia bona que ha/ bes inde collegiſti.

¶ Secunda pars huius Noni Cantici.

Dixi. Aſcendam in palmam:
Et apprehendaʒ fructus eius.
Et erunt vbera tua ſicut botri
vinee:
Et odor oris tui ſicut odor malorum:
Guttur tuum ſicut vinum optimum:
Dignum dilecto meo ad potandum:
Labijſq̃ et dentibus illius ad ruminan/
dum.
Ego dilecto meo: ⁊ ad me conuerſio eius.
Veni dilecte mi:
Egrediamur in agrum:
Commoremur in villis.
Mane ſurgamus ad vineas:
Videamus ſi floruit vinea:
Si flores fructus parturiunt.
Si floruerunt mala punica.
Ibi dabo tibi vbera mea.
Mandragore dederunt odorem in portis
noſtris.
Omnia poma noua ⁊ vetera ſeruaui tibi
dilecte mi.

Deinde cum dicit. Dixi: aſcendam in pal mam ⁊c. exequit̃ Salomon ſecundam partem huius cantici: in quo introdu/ cit eccleſiam ſponſam xp̄i ad loquen/ dum ⁊ reddendum vices amoris ſpon/ ſo ſuo. ¶ Ad cuius intellectū eſt notā/ dum: ꝙ poſtꝗ̃ ſpōſa audiuit a ſponſo omnia ſupra/ dicta: et cognouit amorem eius erga ſe: quia diſpo/ ſuerat ipſam in tam optima diſpoſitione mēbroꝝ ⁊ decorauerat ⁊ ornauerat ipſam tot ⁊ tantis orna/ mentis: et ditauerat eam tam magnis et pretioſis bonis: et armauerat eam tam fortib⁹ armis ad pu gnandum cōtra oēs inimicos: et dixerat vltimo / ꝙ oīa bona collegerat ex arbore crucis: et ideo aſſi/ milauerat eā arbori palme in rectitudine et altitu dine ⁊ vtilitate fructus. Ideo ſponſa non ingrata: ſed auida ad reddendū vices amoris pro tantis bo nis receptis: reſpondendo ſponſo ait. O ſponſe tu dicis ꝙ ſtatura mea aſſimilata eſt palme: eo ꝙ om/ nia bona deſcenderunt ab arbore palme. ſ. crucis triumphalis: ideo volens te imitari ſequendo te ꝑ crucem et martyrium: ego dixi / aſcendā in palmaʒ. i. deliberando dixi et propoſui aſcendere in palmā martyrij. i. tollere crucē ⁊ ſequi te. et hoc dixi / ⁊ pro poſui in crucē aſcendere: vt apprehendā fruct⁹ ei⁹. Unde poſtꝗ̃ tu dediſti mihi arma ad pugnandū. ſ. fidem et charitatē et dona ſpiritus ſancti: volo illa exercere contra diabolum ⁊ tyrānos et hereticos. ¶ Iterum eſt notandū / ꝙ ꝑ palmā ad quā aſcēdit eccleſia ſponſa xp̄i / intelligitur campus pugne et victorie. vnde ſicut Chriſtus aſcendit in crucem ad pugnandum pro nobis contra diabolum: ex qua arbore colligit fructus noſtre redemptionis ⁊ ſalu tis: ita eccleſia aſcendit in palmam. i. in campuʒ vi ctorie et pugne ad pugnandum ꝯtra tyrānos et in fideles pro fide Chriſti: et contra carnē et mūdum et contra hereticos. Et ideo facti ſūt quatuor exer citus q̄ aſcenderūt in palmā ad pugnādum. Nā pri mo aſcendit chorus ſiue exercitus martyꝝ ad pu/ gnandū contra principes et tyrannos et infideles. Secundo aſcendit exercitus virginum ⁊ continen tium ad pugnandum contra carnē. Tertio aſcendit in cāpū pugne et palme exercitus contēplatiuorū et monachorū ad pugnandum contra mūdū et pō pam eius. Quarto aſcēdit exercitus doctoꝝ ad pu gnandum contra hereticos. Iſti ergo quatuor exer citus aſcenderūt in arborē palme ſiue i cāpum pu gne ad pugnādum. Et ideo eccleſia ſuperius dicta eſt terribilis vt caſtrorū acies ordinata. Et dictum eſt etiam ſuperius. Quid videbis in Sunamite niſi choros. i. exercitus caſtroꝝ? Sʒ quia oēs iſti exer/ citus finaliter triūpharūt de inimicis ſuis: iō dicū tur collegiſſe fruct⁹ victorie ex arbore palme ſiue ex arbore crucis: qḋ idem eſt qḋ arbor ſiue cāp⁹ pu gne et victorie. Unde ſicut quatuor genera pugna toꝝ aſcenderunt in palmā ad pugnandū: ita eccle/ ſia quatuor genera fructuum collegit et apprehen dit ex arbore palme. Naʒ primo collegit martyres

B

C

Q̃tuor exercitus qui aſcēderunt in palmā ad pugnādū.

ſiue fructum et victoriam martyrij. Secūdo collegit virgines ⁊ continētes. Tertio cōfeſſores ⁊ monachos. Quarto doctores cū ſuis ſcriptis ⁊ doctrinis. Omnes iſti quatuor exercitus dicitur pugnatores: quia vita chriſtiani ſi ſecundū euāgelium viuat/ pugna ⁊ martyrium ⁊ crux eſt: vt inquit Auguſtinus ſuper Joā. Et de quocunq; iſtorū dicit ſaluator. Matth. xvj. Si quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum ⁊ tollat crucē ſuam ⁊ ſequatur me. Et ſic etiam ſcd'm Auguſtinū oēs coniugati viuentes ſecundū euāgelium tollunt crucē ſuā: ⁊ ſequuntur Chriſtum ſuo modo. De oīb⁹ ergo iſtis ſupradictis dicit ſponſa. Aſcendā in palmā/ ⁊ apprehendā fructus eius quia omnes iſtos fruct⁹ collegit eccleſia ex arbore palme: et ex oībus his collegit fruct⁹ meritorū. quos fructus repoſuit in ſuo horreo ſiue cellario: Et iſti ſunt theſauri quos eccleſia diſpenſat filijs ſuis ſimul cū meritis paſſionis Chriſti: quando concedit indulgētias: ⁊ fundit orationes: dicēs Per merita paſſionis Chriſti ⁊ ſanctorum eius. Dicit ergo ſponſa. Aſcendā in palmā. i. in arborem pugne ⁊ crucis ⁊ victorie ⁊ apprehendā fructus eius: ⁊ tunc vbera tua O ſponſe erunt mihi ſicut botri vinee/ martyres preferendo: quia exinde colligam martyres effundentes ſanguinem pro Chriſto/ qui erunt tanq̄ vindemia in torculari. Itē odores tui qui ſunt viri ſancti ⁊ virgines ⁊ continentes ⁊ religioſi ⁊ cōfeſſores ⁊ cōtēplatiui/ effundentes odorē ſanctitatis ⁊ bone fame erunt ſicut odor pomorū: Nam ſicut poma p̄cioſa bene matura expirant ex ſe bonū odorem: ita viri ſancti ⁊ honeſti emittunt odorē bone fame vita ⁊ exēplo. de quibus ait apoſtolus. ij. ad Corinth. ij. Bonus odor ſumus vobis quaſi dicat ſponſa. Ego apprehendam ⁊ colligā ex iſta palma virgines ⁊ continentes ⁊ confeſſores et viros ſanctos expirantes bonos odores ſue bone fame ⁊ ſanctitatis. ſicut fuit beatus Paulus p̄mus eremita/ ⁊ Antonius/ ⁊ Benedictus/ ⁊ Frāciſcus/ et beatus Dñicus/ ⁊ Auguſtinus. quorū odores duxerunt alios ad bene viuendū. Item guttur tuū erit mihi ſicut vinū optimū. quaſi dicat: q̄d doctores q̄ ſūt guttur tuum emittunt vinū optimū ſue doctrine ⁊ ſuorum ſcriptorum. q̄d quidē vinū erit dignū ⁊ bonum ⁊ acceptū dilecto meo Chriſto ad potandum/ ⁊ labijs ⁊ dentib⁹ illius ad ruminandum. ¶ Ad cu- d ius intellectum eſt notandum: ⁊ vinū ſapiētie ⁊ intelligentie q̄d ſancti doctores expreſſerūt ex vinea ſacre ſcripture/ intantū fuit de ſe optimum ⁊ continens veritatē: ꝙ fuit dignū acceptari a Chriſto et eccleſia ſpōſa ei⁹. ⁊ ideo dicit ꝙ fuit dignum ad potandum. i. acceptandum ipſi xp̄o ⁊ eccleſie. Et fuit dignum ⁊ dulce labijs ⁊ dentibus Chriſti ⁊ eccleſie ad ruminandum. Nam eccl'ia per ſuos p̄dicatores continue ruminat ſcripta ⁊ doctrinam Auguſtini: ⁊ Hieronymi/ ⁊ Baſilij/ ⁊ aliorū doctorū. Item doctores ſcholaſtici poſteriores continue ruminant dicta ſacrorum doctorū priorū ea declarando ⁊ in ſuis queſtionib⁹ diſputando. Et ſic vinū illorum ſacrorum doctorum q̄d eccleſia collegit ex vinea ⁊ arbore palme ſemp ruminat nobis ⁊ a nobis ad fidē noſtram confirmandū/ ⁊ contra hereticos cōfundēdos/ ⁊ ad vitā ⁊ cōuerſationē noſtrā dirigendā. Omnes ergo iſtos fructus ſupradictos collegit eccleſia ex arbore palme. Sed quia i tali collectione fructuū cauſatur quedam mutua ⁊ reciproca ⁊ conuerſa collatio ⁊ exhibitio: ideo ſubdit. Ego dilecto meo: et ad me conuerſio eius. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandum ſcd'm Augu. de verbis apoſtoli: ꝙ tota noſtra e latria ⁊ ſeruitus erga deū nō eſt niſi quedam mutua ⁊ reciproca retributio. Nam primo deus eſt donator ⁊ largitor bonorū: ⁊ ex cōſequenti pro gratiarum actiōe retribuimus ipſi latriā/ ſ; v'tutē. Nā q2 prio ipſe ex nihilo creauit nos: ideo retribuim⁹ ipſi adorationē cū p̄ſtratione ratione ſumme maieſtatis ⁊ poteſtatis. Et q2 gubernat nos ⁊ p̄uidet nobis de bonis temporalibus: ideo retribuimus ipſi vices per oblationem. Sed quia redemit nos/ ideo retribuimus ipſi vices per laudes cōtinuas: ⁊ patimur martyriū ⁊ perſecutiones propter iuſtitiā fidei ei⁹. Et ſic ſemper deus eſt primus largitor: ⁊ per conſequens latria ⁊ bone operationes noſtre non ſunt niſi quedam retributiones gratiarum: ⁊ ideo dicit Augu. quod martyriū martyrū non fuit niſi quedā retributio in ſignū latrie: q2 prius pro nobis obtulit ſe ⁊ pro nobis mortuus eſt. Et virginitas virginum/ ⁊ cōtinentia ⁊ labor ⁊ afflictio carnis ſanctorū fuit etiam quedam retributio. Itē ſi martyres mortui ſunt pro Chriſto: prius Chriſtus dedit eis gratiā ⁊ fortitudinē ad toleranda tormēta: ⁊ ad reſiſtendum tyrannis: ⁊ prius dedit apoſtolis os ⁊ ſapientiā ⁊ dona ſpiritus ſancti ad loquendum ante reges et preſides: ⁊ ad pugnandū cū eis. Et ita dedit gratiam ⁊ virtutem virginibus ⁊ continentib⁹ ad pugnandum contra carnem: ⁊ dedit gratiam cōfeſſoribus ad pugnandum contra mundum ⁊ antiquum ſerpentem: ⁊ dedit ſapientiam ⁊ veram intelligentiam doctoribus ad intelligendas ſacras ſcripturas: ⁊ ſic ediderunt multa ſcripta/ ⁊ pugnarūt ⁊ triumpharunt de hereticis. Ex quib⁹ patet ꝙ martyria martyrū ⁊ continentia virginū ⁊ bona opera cōfeſſorum ⁊ oīm iuſtorum ⁊ omnis doctrina doctorum non fuerunt niſi quedā retributiones: quia retribuebant deo per effectum q̄d ab eo prius acceperant per gratiam. Et ſic quicquid offert eccleſia Chriſto ſponſo ſuo non eſt niſi quedam retributio ⁊ gratiarū actiones pro beneficijs prius receptis: ⁊ ſic eſt quedam mutua ⁊ reciproca ⁊ cōuerſa retributio. Ideo dicit ſponſa. Ego offero dilecto meo omnia iſta bona: ⁊ ad me conuerſio eius: quia econuerſo ipſe primo mihi tribuit omnia bona: quia ex arbore palme crucis prius iſta bona collegi. Item ipſe mihi gratis omnia iſta bona gratie tribuit: ſ; f ego retribuo ipſi bona latrie: ſed ad me conuerſus retribuit mihi bona glorie: ſic ꝙ ipſe eſt primus et vltimus in largiendo: ideo ſemper eſt ad me cōuerſio et retributio eius. Et ideo ſubdit. Veni dilecte mi egrediamur in agrum ⁊c. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū: ꝙ cum hoc carmen ſit nuptiale. Salomon ponit caſus qui accidunt inter amantes/ et ſponſos carnales/ applicando ad Chriſtum et eccleſiam: qui ſunt ſponſi ſpirituales: vnde accidit quandoq; quod puella elegit ſibi ſponſum vltra ſcitum: immo contra voluntatem parentum: et ſic clam diligit ſponſum ⁊ oſtendit ipſi amorem cum magna difficultate in abſconſo: ſed cum hoc peruenit ad notitiam parentum/ affligunt ſponſam ne loquatur/ nec iungatur ſponſo tali: ſed abijciat ipſum et iungatur alteri ad nutum parentum/ et conſanguineorum. Sed cum illa ſumme diligat ſponſum cui primo promiſit fidem/ nullo pacto

vult acquieſcere parentibus. Cum autem parētes atrociter affligant ipſam nō conſentiētes: immo repugnantes matrimonio ꝑ ipſam cōtracto habentes odio ſponſum quē ipſa elegerat. tunc illa vehementer ſollicitat ſponſum vt educat ſe de domo parentum ⁊ ducat extra ciuitatem vbi libere reddat ipſi vices amoris/ ⁊ ſtent: ⁊ morent ibi vſquequo ira parentum ſit placata ⁊ cōſentiant parentes in matrimoniū ⁊ reducant eos in ciuitatē et in domū ſuā. Et hoc frequenter accidit ſponſalibus carnalibus ⁊ mundanis: que dicuntur clandeſtina ſponſalia: que poſtea approbantur ꝑ parētes ⁊ eccleſiā. Ita ergo accidit eccleſie ſpōſe Chriſti tempore ꝑſecutionū imperatorū: ⁊ maxime in ꝑſecutione Diocletiani et Maximiani. Nam tunc temporis multe puelle contēnentes nuptias carnales deteſtantes ritum et ſuperſtitionē gētilitatis ꝓmittebāt Chriſto virginitatem: ⁊ deſponſabant Chriſto per fidē ⁊ baptiſmū vltra voluntatem parentum. vt p; de beata Chriſtina/ ⁊ Margarita/ ⁊ Barbara: quas parentes infideles affligebant vt Chriſtū ſponſum denegarent. Hoc idē fecit magna multitudo vtriuſq; ſexus in illa tempeſtate: qui contra voluntatem nō ſolū parentum: ſed cōtra decreta imperatorum et regum ⁊ totius gentilitatis Chriſto per baptiſmum deteſtantes idolatriā adheſerunt. In qua tēpeſtate fuit mota tam grandis ꝑſecutio cōtra chriſtianos ⁊ eccleſiam ſponſam Chriſti: ꝙ in decem annis fuerunt occiſa infinita milia martyrū ꝑ totum orbem: nec Chriſtum negarunt. vnde ꝑſone eorum capitali ſententia ⁊ varijs ⁊ atrocibus tormentis puniebantur: ⁊ bona temporalia fiſco adiudicabāt. Et ſic tota eccl'ia vndiq; affligebatur et vexabatur intolerabiliter: intantum ꝙ multi chriſtiani videntes intolerabilia tormenta aliorum ⁊ arbitrantes ſe illa nō poſſe pati potius elegerunt fugere ad mōtes et ſpeluncas: ⁊ ibi deo ſeruire: q̄ chriſtū negare. ¶ Et ita fecit Paulus primus eremita: qui videns tormenta que patiebantur martyres i Alexā- g dria ſe nō poſſe tolerare fugit in deſertum: quem poſtea ſecuti ſunt multi alij chriſtiani: ⁊ ſic incepit ordo eremitarū ⁊ monachorū in egypto in illa perſecutione. qui quidem monachi ⁊ eremite poſtea creuerunt in magnum numerum ꝑ totū orbem Et nō ſolū fugerunt ad montes i illa ꝑſecutione hoīes ſimplices: ſed etiam papa ⁊ epiſcopi ⁊ ſacerdotes: qui per totam illam ꝑſecutionem latebāt in ſpeluncis. Et ſic illa eccleſia fugit de domo parentum ſuorū. ſ. de populo gentili cuius erat filia: et latebat ⁊ morabatur in villis ⁊ ſpeluncis ſeruiendo Chriſto ſponſo ſuo. Et hoc eſt q̄d intendit ꝓphetice exprimere Salomon in hac parte. Unde q2 ſuperius dixit ſponſa. Ego dilecto meo: ⁊ ad me cōuerſio eius. i. ſicut ſponſus dilectus meus dat mihi bona gratie: ita ego dilecto meo tribuo latriā ſeruitutē: ⁊ ſicut ego tribuo ⁊ exhibeo dilecto meo latriā ſeruitutem/ ita cōuerſio eius eſt ad me. i. econuerſo ipſe dabit mihi/ ⁊ expecto bona glorie ab eo. S; q2 impedior ⁊ ꝓhibeor ab imperatoribus ⁊ tyrānis exhibere libere latriam ſeruitutem Chriſto ſponſo meo: q2 volunt me cogere Chriſtū negare: ideo potius volo fugere ad montes. Et ſic eccleſia conuerſa ad Chriſtum ſponſum dicit. O dilecte mi: licet imperatores ⁊ tyranni atrociter perſequantur ⁊ diris tormentis affligant me vt deſeram te: ⁊ adorem idola nefanda: tamen nunq̄ deſeram te cui ſemel voui fidem. ſed ſequendo cōſiliū tuum qui dixiſti Matt. x. Si perſecuti vos fuerint in vna ciuitate: fugite in aliam: ſic ego volo fugere furiam tyrannorum. Ideo veni dilecte mi fugiamus ad tempus furiam perſecutorum: ⁊ egrediamur in agrum extra ciuitates: ⁊ cōmoremur in villis ⁊ ruribus et eremitorijs ⁊ ſpeluncis: ⁊ ibi in eremo ſeruiam tibi in hymnis ⁊ orationibus ⁊ ſacrificijs. Et mane ſurgamus ad vineas excolendas: ibi celebrando diuina officia in abſconſo ꝓpter metum tyrānorum ne impediant et prohibeant nos. Et ibi expectabimus ⁊ videbimus ſi floruerunt vinee: ⁊ ſi flores vinearū et aliarum arborū parturiunt fructus. i. ibi expectabimus vſquequo ſit placata ira imperatorū et principū ⁊ tyrannorū cōtra chriſtianos. i. vſquequo tu illumines eos ⁊ reddas beniuolos erga eccleſiam/ ⁊ conuertantur ad fidem. prout fuit cōpletum per cōuerſionē magni Conſtantini. vt patebit. Hoc autem dicit q2 vinea populi gentilis licet in principio eſſet horrida ⁊ inculta/ tū paulatim videns miracula ⁊ ſigna que per martyres et viros ſanctos fiebant incepit florere/ ⁊ ſic cum labore parturiuit fructus fidei: ⁊ parturiebat vſq; ad Conſtantinum q2 multi interim cōuertebantur ad fidem. vt patet in hiſtorijs martyrum. Unde cum beatus Urbanus papa latebat in rure ⁊ p̄dio beate Cecilie: ipſa Cecilia ſemp florebat et fructus ſalubres parturiebat in ciuitate. ⁊ ſic conuertit ſponſum ſuū Ualerianū ⁊ Almachium fratrem eius: et miſit eos ad Urbanū: qui cum ceteris ſacerdotibus latebat in ſpeluncis et in illo rure. ideo Urbanus gratias agens dicebat. Dñe Ieſu Chriſte ſeminator caſti cōſilij ſuſcipe fructus quos in Cecilia ſeminaſti: q2 Cecilia famula tua quaſi apis tibi argumentoſa deſeruit. Et ſic in illa ꝑſecutione paſſa ſunt multa millia martyrū ⁊ virginū vtriuſq; ſexus ⁊ etatis Et ſic illa vinea ſemper florebat ⁊ parturiebat fructus martyrū dū eccleſia latebat et morabat i villis et i agris Et ideo dicit Uideamus ſi floruerunt mala punica ſ; flores virginū et martyrū: et dum mala punica i. martyres florent et parturiuntur in ciuitatibus ego dabo tibi in agro vbera mea. ſ. vbera latrie: q2 nunq̄ ceſſabo a diuino cultu in hymnis et orationibus et ſacrificijs et ieiunijs orādo ꝓ eccl'ia vt tu cōprimas et humilies corda imperatorum et infidelium gentilium ad fidem ne amplius perſequātur eccl'iam. Et ideo mandragore ꝑ quas intelligitur fecunditas eccl'ie iam dederunt odorem ſuum in portis noſtris. ¶ Ad cuius intellectum eſt no- h tandum ꝙ mandragora eſt quoddam pomū genitum in radice cuiuſdā herbe facientis folia ad modum parue lactuce. Et ſic Mandragore ſunt tanq̄ tubera terre valde odorifera habentia ſimilitudinē humani vultus. ⁊ habent hanc proprietatē/ vt dicunt herbarij/ ꝙ ſi quis defert ſecum Mandragoras attrahit ceteros ad amorem ⁊ nutum ſui. Itē habent aliam proprietatem ꝙ ſi mulieres māducant Mandragoras diſponuntur faciliter ad fecunditatem et cōceptum prolis. Et ideo Ruben attulit Mandragoras matri ſue Lie: vt diſponeret ad concipiendū que dixit Jacob viro ſuo: dormias mecū hac nocte pro mandragoris. Gen. xxx. Ideo Salomon per quandam metaphoram diuinas et internas ſpirationes et illuminationes appellat

Mandragore proprietates.

Mandragoras in hoc loco qđ q̄ſi deo placuit in illa perſecutione deus inſpirauit multa corda hominum:que quidem inſpirationes tanq̄ Mandragore generabant fructus fidei in mentibus gentilium ⁊ trahebantur ad fidem Chriſti.⁊ ſic pro fide. Chriſti ſe morti offerebant. Item poſt illam perſecutionem immo in eadem perſecutiōe ex nutu dei ⁊ ꝓpter horridam egritudinem Diocletianus ceſſauit a perſecutione. Et poſtea deus inſpirauit in Cōſtantinū Mandragoras ſpūaliū inſpirationū:qui tractus ⁊ cōuerſus ad Chriſtū reuocauit exiliū chriſtianorū:⁊ magnificauit eccleſiā vt patebit. Iō dicit ſpōſa ꝙ Mandragore.ſ.virtus ſpūs ſancti et inſpiratiōes dederunt odorē ſuū in portis noſtris ſ.in principibus ⁊ imperatorib⁹ qui ſunt porte populi gentilis:vel in portis eccleſie ꝑ quem odorem fuit fecundata ⁊ multiplicata eccleſia.quaſi dicat: fecunditas ⁊ augmentum eccleſie iam apparet in portis noſtris. Et hoc dicit ſponſa:quia dum ipſa erabat in agro latenter ⁊ in eremo:multi ad fidem conuertebantur ⁊ poſtea martyrio coronabantur in populo in ciuitatibus. Et quia ex omni ſexu et etate.ſ.iuuenes et ſenes ⁊ virgines innupteq̨ puelle ad fidem Chriſti continue conuertebant̄ ⁊ martyrio coronabantur:ideo ſubdit Omnia poma noua ⁊ vetera dilecte mi ſeruaui tibi.i.obtuli tibi martyres ex omni ſexu et etate nā ego ſeruaui ⁊ obtuli tibi poma noua ſicut fuerunt Cecilia ⁊ Agnes:⁊ Agatha:⁊ Lucia/⁊ Catharina que in puerili etate paſſe ſunt. Et obtuli tibi poma vetera:ſicut fuerūt Marcellinus/⁊ Urbanus/⁊ multi alij qui in ſenectute paſſi ſunt in illa perſecutione. Hoc etiam dicit quia in illa etate multi conuertebantur ad Chriſtum/alij in pueritia:alij in adoleſcentia:alij in ſenectute. Unde quedam puelle dedicabant et conſecrabant deo virginitatem ſuam:⁊ quedam vidue ſeruabant continentiam:⁊ quidam ſenes ſegregabantur ad montes ad ſeruiendum deo. Et ſic ſponſa continue offerebat Chriſto ſponſo ſuo poma noua ⁊ vetera. Hoc etiā poteſt intelligi de doctoribus qui continue offerebant Chriſto poma noua et vetera predicando et probando ipſum eſſe verū deū ⁊ hominem ⁊ Meſſiam in lege promiſſum per auctoritates ⁊ ſcripturas noui ac veteris teſtamenti iuxta illud Mathei decimotertio. Omnis ſcriba doctus profert de theſauro ſuo noua ⁊ vetera.

¶ Tertia pars huius Noni Cantici

Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris mee: Ut inueniam te ſolum foris: et deoſculer:⁊ iam me nemo deſpiciat?

Apprehendam te:⁊ ducā in domum matris mee.

Et in cubiculum genitricis mee

Ibi me docebis.

Et dabo tibi poculum ex vino condito.

Et muſtum malorum granatorum meorū:

Leua eius ſub capite meo:et dextera illi⁹ amplexabitur me.

Adiuro vos filie Hieruſalem:

Ne ſuſcitetis neq̨ euigilare faciatis dilectā donec ipſa velit.

Hec eſt tertia pars huius noui cantici:in qua rex Salomon explicat deſiderium eccleſie redeſidi ab eremo ad ciuitates/mitigata rabie tyrannorum/ expectando pacem ⁊ tranquillitatem eccleſie per conuerſionem totius populi gentilis. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandū ſicut dictum eſt:ꝙ iſta ſponſa erat filia populi gentilis ſecundū carnem:que ad fidem Chriſti nouiter erat conuerſa contra voluntatē ſue matris.ſ.gentilitatis. Et dictum eſt qualiter gentilitas affligebat filiā ſuā.ſ.eccleſiam:eo ꝙ vltra voluntatē imo contra voluntatem ſuam deſponſauerat ſibi Chriſtum in ſponſum. Et ideo iſta ſpōſa fugit in eremū cū Chriſto ſpōſo ſuo nō ꝑ ſemp:ſed ad tempus/vſquequo mitigaretur ira principum et totius gētilitatis matris ſue:vt mitigata ira ꝯuerteret̄ ad eū gentilitas ⁊ cōſentiret Chriſto ſponſo eccleſie. Et ideo ſicut ſpōſa carnalis que fugit a domo matris ⁊ parentum cum ſponſo ſibi clandeſtine deſponſato:dū eſt in illo exilio ſemper deſiderat redire ad domū matris ⁊ inducere matrē ⁊ parentes ad amorem ſponſi ⁊ conſenſum ſui cōiugij:ita pariter eccleſia ſacerdotum dū erat in eremo quaſi relegata propter metum ⁊ crudelitatem tyrannoꝝ ſemꝑ ⁊ cōtinue orabat deum vt cōuerteret corda principū ⁊ tyranoꝝ ⁊ cōuerteret ⁊ mollificaret iram et ſeuitiā gētilitatis matris ſue vt xp̄m reciperet/et ipſa eccleſia poſſet libere ⁊ publice xp̄m ſponſum ſuū colere ⁊ eius nomen predicare:⁊ legem euāgelicā promulgare per oīa regna mundi:qđ cōpletū eſt per cōuerſionē magni Cōſtantini. Nā cū beat⁹ Syluester metu dire ꝑſecutiōis per magna tēpora lateret cū ſuo clero ⁊ ſacerdotib⁹ in mōtib⁹ Serapinis ſemꝑ orando pro pace eccleſie:ex monitu apoſtoloꝝ Petri ⁊ Pauli fuit vocatus ⁊ queſitus per magnū Conſtantinum imperatorē/qui putans ad mortem vocari:obnixe exhortabat̄ totum clerum ſuum ad martyriū perferendū pro fide Chriſti. Sꝫ multo ⁊ longe aliter fuit fauorabilis toti eccleſie imperator ꝙ Syluester putabat quia fuit ipſe imperator baptizat⁹ ⁊ ad fidē Chriſti cōuerſus. Et in tantū fuit toti eccl'ie benign⁹ effectus:ꝙ ipſe ſuū ſpalatiū lateranenſe in eccleſiā ſaluatoris fecit cōſecrari ⁊ gn̄alē licentiā ⁊ facultatē cōceſſit/vt eccleſie in honorē xp̄i poſſent ꝑ totum orbē nouiter fabricari.⁊ templa idolorum in eccleſias conſecrari:⁊ lex euangelica ꝑ totum orbem publice predicari. Et ſic ad exemplum imperatoris oēs reges et principes mundi fuerunt baptizati:qui de theſauris ſuis eccleſias fabricarunt ⁊ ditarunt. Et ſic eccleſia per vniuerſum orbē fuit magnificata:et ſpōſū ſuū xp̄m ſine timore publice fuit predicando confeſſa. Et tunc ſurrexit maxima copia doctorum.ſ. Athanaſius/Baſilius Gregorius Nazanzenus/Chryſoſtomus Auguſtinus Hieronymus/Ambroſius et ceteri qui publicis predicationibus omnes populos inſtruxerunt:et ſuis ſcriptis ſacras ſcripturas expoſuerunt:⁊ ſuis diſputationibus oēs hereticos deuicerunt:⁊ ab eccleſia eliminauerunt. Et ſic patet qualiter eccleſia de oībus inimicis finaliter triumphauit.⁊ hoc intendit explicare in hac parte. Dicit ergo ſponſa exiſtēs in illo exilio ad ſponſum. Quis det te fratrē meū.i.quis dabit mihi te fratrē meū ſugētē vbera matris mee.i.ad ſugendum vbera matris mee:q.d. O Chriſte tu es frater meus ꝑ carnis aſſumptionē:qꝛ ſumus filij eiuſdē humanitatis. ¶ Ubi nota ꝙ Chriſt⁹ dupliciter dicit̄ frater eccl'ie ſponſe ſue.vno modo ꝑ carnis aſſumptionē inquantū eſt homo.qꝛ oēs participamus eandem humanitatē/⁊ ſumus filij Adā. Alio modo dicitur Chriſt⁹ frater eccl'ie inquantū eſt eius ſponſus:qꝛ ſunt duo in carne vna. Ideo ſponſa appellat Chriſtū fratrē. ¶ Iterū eſt aduertēdū ꝓpter id qđ ait/ Sugentē vbera matris mee:ꝙ eccl'ia illa conuerſa de populo gentili habebat duplicē matrē.ſ.vnam carnalē ex qua deſcendebat ſcđm carnē:⁊ illa erat gentilitas ſiue generatio gentilis. Habebat autem alterā matrē ſpūalē:q̄ eſt virgo Maria.nam poſtq̄ Chriſtus eſt frater adoptiuus ⁊ ſpōſus eccl'ie:⁊ virgo Maria eſt mater Chriſti naturalis:ergo eſt mater adoptiua ipſius eccl'ie. Poteſt ergo eſſe duplex ſenſus in hoc verſu.primo ꝙ dicat ſponſa ad Chriſtū. Quis det te fratrē meū ſugentē.i.q̄ ſuxiſti vbera Marie mr̄is mee:vt inueniam te foris: Alio modo pōt intelligi referendo ly matrē ad gētilitatem matrē carnalē ipſius eccl'ie:⁊ tunc ſenſus eſt verus ⁊ cōformis litere.q.d.ſponſa. Quis erit ille deus et ille imperator illuminatus ꝑ deū:q̄ det ⁊ concedat te Chriſtū fratrem ⁊ ſponſum meū:vt ſugas vbera gētilitatis matris mee acceptando ab ea ſeruitutē latrie.ſ.vt tota gētilitas cōuertat̄ ad fidem:⁊ exhibeat tibi vbera latrie ſicut ego facio:⁊ per ꝯñs ſicut ſugis vbera mea:ita ſugas vbera totius gentilitatis matris mee:q.d. Utinā deus pater ⁊ tota trinitas illuminet imperatores ⁊ reges ⁊ totā gētilitatē:vt ego q̄ ſum in hoc exilio poſſim reuerti ad ciuitates ⁊ ppl'os:⁊ ad gētilitātē matrē meam:⁊ poſſim eā baptizare:vt ſponſus meus ſugat vbera matris mee:acceptādo eius latriā. In hebreo habet̄. Quis mihi det vt tu tanq̄ frater me⁹ ſugas vbera matris mee.⁊ tunc litera eſt magis clara ⁊ conformis huic expoſitioni:Et iō ſequitur. Inueniā te ſolum foris ⁊ deoſculer te ⁊ me nemo iā deſpiciat. Ad cuius intellectū eſt aduertendū:ꝙ hic loquitur ad modum eorum qui primo contraxerunt ſponſalia clandeſtina:qui primo ſe oſculantur in abſcondito:ſed poſtq̄ parentes conſentiunt in matrimonio/et matrimonium eſt notum toti populo: tunc ſponſi ſe oſculantur in publico abſq̨ erubeſcentia. Ita ergo pariter fecit primitiua eccl'ia de ppl'o gentili. Nam primo fuerat clandeſtine Chriſto deſponſata cōtra voluntatem ⁊ ſcitum parentū:eo modo quo ſupra dictum eſt poſtea metu parentum fugit ad montes:⁊ erat ibi in agro ꝑ totam perſecutionem Diocletiani:⁊ ſic ibi oſculabatur ſponſum in abſcondito ⁊ ſecreto. Sed poſtquā beatus Syluester cum ſuo clero reuerſus eſt in ciuitatem ⁊ baptizauit Conſtantinum:⁊ conceſſa eſt facultas chriſtianis publice predicandi euangelium:⁊ edificandi eccleſias:⁊ diuina officia celebrandi: tunc eccleſia oſculabatur ſponſum ſuum in publico ⁊ in itinere ⁊ in plateis:vbi publice confitebatur Chriſtum ⁊ eius legem euangelicam.⁊ hoc intendit dicere ſponſa cum ait. Quis mihi det ⁊ concedat te Chriſtum fratrem meum:vt ſugas vbera totius gentilitatis matris mee eius latriam acceptando: vt publice inueniam te foris.ſ.in itinere et in plateа:⁊ ibi ſolum oſculer te publice coram oībus tuū nomen confitendo et predicando/vt in tali predicatione ⁊ cultu nemo iam amplius me deſpiciat nec perſequatur ſicut factum eſt vſq̨ ad preſentem diem:quia per decem imperatores fui afflicta ⁊ infeſtata fugiendo per nemora. In hebreo habetur Quis mihi det:vt tanq̄ frater meus ſugas vbera matris mee:vt inuenirem te in vico ⁊ oſcularer te:⁊ nemo me deſpiceret.⁊ tunc litera eſt magis clara.et ideo ſequitur. Apprehendam te in domum matris mee. Et hoc dicit:qꝛ illa ſponſa introduxit Chriſtum in domum matris ſue.ſ.ad populum gentilem:qū in populo gentili publice nomen Chriſti predicauit ⁊ eccleſias conſtruxit.vnde ſicut in principio apoſtoli conuerterunt illam paruā eccleſiam ex populo gentili:ita poſtea illa parua eccl'ia multis tribulatiōib⁹ afflicta ꝯuertit totū reſiduū gentilitatis.⁊ ꝑ cōſequens cōuertit matrē ſuam:⁊ introduxit ſponſum in domum gētilitatis matris ſue. Et ideo ſequitur. Et ibi me docebis. quaſi dicat poſtq̄ introduxero te in domum matris mee:⁊ publice potero nomē tuū predicare tūc ibi me docebis.i.dabis mihi doctores:quibus reuelabis ſecreta ſacre ſcripture:⁊ reſerabunt ⁊ declarabunt ſcripturas vtriuſq̨ teſtamenti:⁊ defendent eccleſiam cōtra hereticos. hoc aūt dicit:qꝛ illico poſt cōuerſionē Conſtantini fuit in eccl'ia copia magnorum doctorū:ſicut fuit Athanaſius/Baſilius:Gregorius Nazanzenus / Ambroſius Hieronymus/ Hilarius/Auguſtinus:⁊ ceteri/qui ſpū ſancto illuſtrati gloſſarūt ſcripturas ⁊ inſtruxerūt fideles /⁊ debellarūt ⁊ exterminarūt hereticos. Sed qꝛ ſcientia eorū nō fuit ab alio niſi a Chriſto/q̄ eos per ſpūm ſanctū edocuit:ideo dicit: Ibi me docebis. Sed qꝛ eccl'ia eſſet ingrata recipiendo tot beneficia a ſponſo:niſi redderet vices amoris ꝑ exhibitionē latrie: ideo ſubdit ſponſa. Et dabo tibi poculum ex vino condito.i.ſicut tu me docebis ſecreta ſacre ſcripture aperiendo/ita ego dabo ⁊ offeram tibi poculum predicationis ex vino cōdito.ſ.ex intelligentia ſacre ſcripture:que eſt dulcior omni vino:⁊ vnde dictū eſt qual'r intelligētia ⁊ veritas euangelica eſt quoddā vinū conditum ⁊ expreſſum ex vinea ſacre ſcripture veteris teſta. Et hoc vinū cōditum expreſſerūt doctores ex ſacra ſcriptura ⁊ obtulerūt Chriſto.qđ quidē vinū fuit dignum ⁊ ſapidum dilecto Chriſto ad potandū:⁊ dentibus.i.populis eius ad ruminandum/ꝑut dictū eſt ſupra. Itē ſponſa nō ſolū obtulit ſpōſo poculum ſacre ſcripture.ſed etiā poculum ſacramenti altaris ex vino condito ⁊ conſecrato. Et ita pariter offert poculum alioꝝ ſacramentoꝝ ⁊ fidei articulorum:⁊ poculum obſeruantie preceptorū ⁊ operum miſericordie:qđ poculum eſt ſponſo valde ſapidum ⁊ acceptum. Sed qꝛ eccleſia nō ſolum offert Chriſto merita paſſionis: ſiue vinum paſſionis eius in ſacramentis:ſed etiam offert vinum meritorum ſanctorū martyrū ⁊ virginū/⁊ cōfeſſorū:ideo ſubdit. Et dabo tibi muſtum malorū granatorum meorū.vnde per mala granata intelligunt̄ principaliter martyres:q̄ ꝑ Chriſto

R christ⁹ dupl'r dr frater eccleſie. Z

ſanguinẽ fuderunt:⁊ ex conſequẽti intelliguntur oẽs confeſſores ⁊ ſancti ⁊ iuſti:qui oẽs ptinent ſub vna pelle ⁊ tegmine fidei ⁊ charitatis:ſicut enim in malo granato continent multa grana rubea ſub vna pelle:ita oẽs fideles rubricati ſanguine xp̄i cõtinẽtur ſub gremio eccleſie. Muſtum ergo iſtorum malorũ granatorũ.ſ.ſanctorũ martyrũ/ſunt merita corũ expreſſa ex martyrio ⁊ laboribus:quos pro Chriſto ſuſtulerunt:vñ hoc muſtum malorũ granatorũ offert eccl'ia xp̄o ſponſo ſuo in feſtiuitatibus quas celebrat in memoriã ſanctorũ. Itẽ hec merita ſanctorũ offert quotidie eccl'ia ſimul cũ paſſione xp̄i in ſacramento altaris:vt patet cũ dicit in canone. Communicantes ⁊ memoriã venerantes in primis glorioſe virginis Marie ⁊ beatorũ apl'orũ ⁊ martyrum. Et hoc eſt muſtũ malorũ granatorum ⁊ poculũ qd̄ eccleſia offert quotidie xp̄o ſponſo ſuo. Ex ſupradictis ergo ptz:q̃liter iſta eccleſia ſpõſa chriſti exiuit in campũ pugne terribilis vt caſtrorum acies ordinata cũ multis choris ⁊ exercitibus caſtrorum bellicorũ. Et pugnauit diu cõtra inimicos ſuos:ſed tandem deuicit eos ⁊ triũphauit de oĩbus. Nã per martyres deuicit oẽs tyrãnos:⁊ per virgines ⁊ continẽtes triũphauit de carne:⁊ per monachos ⁊ eremitas ⁊ religioſos triũphauit de mundo ⁊ diabolo ⁊ pompis eius:⁊ per doctores triũphauit de hereticis. Et ſic poſtq̃ tpe Cõſtantini deuicerat oẽs ſupradictos:⁊ fuerat tota gentilitas conuerſa:tunc ſponſa abſq; timore ⁊ erubeſcentia oſculabat ſpõſum in publico:⁊ erat in ei⁹ amplexu ⁊ fauore eius legẽ euãgelicã predicãdo ⁊ publice diuina officia celebrando. Et ipſe ſponſus iam publice fauebat ſponſe tenens eam in ſuo amplexu fauorabili:qñ Conſtãtinus dotauit eam magnis muneribus ⁊ diuitijs:⁊ dñio temporali ⁊ amplo patrimonio. Videns ſe ergo ſponſa in tanto honore ⁊ pſperitate ⁊ fauore ſponſi cõſtitutã:⁊ concludit dicens. Leua ei⁹ ſub capite meo:⁊ dextera illius amplexabitur me.i.iam Chriſtus ſponſus me⁹ honorificauit me intantũ ꝙ leua eius.ſ.dñiũ tpale ⁊ copia bonorum tpaliũ eſt ſub capite meo ad ſuſtentãdũ ſtatum honorificũ in hoc mundo:⁊ dextera illius.i.poteſtas eius ſpũalis quã mihi cõceſſit ad regẽdã eccleſiã/ amplexabitur me.quaſi dicat:ꝙ Chriſtus ſponſus meus amplexabitur me totam leua.i.brachio ſiniſtro.ſ.copia bonorũ tpaliũ ſub capite meo:⁊ dextera.i.poteſtas ei⁹ ſpũalis erit ſupra me:⁊ ſic vtroq; brachio amplexabit me.ſ.temporali ⁊ ſpirituali. Et ſic iam in ſuo amplexu pſpero ⁊ fauorabili tam victrix q̃ triumphatrix:⁊ dña totius mũdi/fauorata. Sed quia ſponſa agens gratias glorificata fuerat in xp̄o:⁊ eo ꝙ amplexus fuerat eam ſupponẽdo leuã copie bonorũ tẽporaliũ ſub capite ad ſuſtẽtandum eius honorificum ſtatum:⁊ ponẽdo dexteram bonorũ ſpũalium ſuper eam:⁊ per cõſequens ſponſa iam quieſcebat:quaſi dormiẽs in amplexu ſpõſi liberata a perſecutionibus ⁊ laboribus:ideo ſponſus eius exhortatur ⁊ adiurat filias Hieruſalem.i. omnes deuotos fideles ne excitẽt ⁊ impediant eã ab illa quiete ⁊ proſperitate in qua manet:⁊ ne ſeparent eã ab amore ⁊ fide ſpõſi:nec impediãt ipſam a cultu latrie. Ideo ait ſponſus. O filie Hieruſalẽ adiuro ⁊ admoneo vos ne ſuſcitetis.i.ne impediatis nec euigilare faciatis dilectã a ſomno cõtẽplationis ⁊ latrie:donec.i.qñ ipſa velit. ¶ Ad maiorẽ intelligentiã huius eſt valde notandũ: ꝙ Salomõ in hoc libello enumerat ⁊ memorat tres amplexus huius ſponſi ad ſponſam:⁊ poſt quẽlibet amplexũ facit adiurationẽ:⁊ adiurat filias Hieruſalẽ ne ſuſcitent ſpõſam. Qui quidẽ tres amplexus cum ſuis adiurationibus referũtur ad diuerſa myſteria. vñ primus amplexus fuit incarnatiõis ⁊ humanitatis ſuſceptionis:qñ verbũ eternũ filius dei aſſumpſit ⁊ vniuit ſibi illã humanitatẽ pſonaliter in vnitate ſuppoſitali. Hunc aũt amplexũ incarnationis memorauit in cantico ſecũdo/cũ dixit. Dũ eſſet rex in accubitu ſuo ⁊c. Et hoc magis explicatur in fine huius cantici:cum dici. Leua eius ſub capite meo ⁊c. ſed ilico ſubdit ſponſus: dicens. Adiuro vos filie Hieruſalẽ p capreas ceruoſq; cãporũ.i. per pĩarchas ⁊ prophetas:ne ſuſcitetis nec euigilare faciatis dilectã.ſ.humanitatẽ aſſumptã ab vnitate perſonali:qua eſt verbo vnita:donec ipſa velit. Et adiurat per patriarchas ⁊ prophetas:eo quod eis fuit ſub iureiurando pmiſſum myſteriũ incarnationis ⁊ aduentus Chriſti in carnẽ. Hoc autem dicit:quia quod ſemel Chriſt⁹ aſſumpſit:nunq̃ dimiſit:vnde licet in triduo anima fuerit a corpore ſeparata per mortem:tamen verbũ neutrũ dimiſit. Secundus autem amplexus fuit filij dei ad eccleſiam de populo Iſraelitico tempore eius oſtenſionis ⁊ predicationis:q: tunc Chriſtus recepit in ſuo amplexu eccleſiam cõgregatã de populo Iſraelitico:qñ vocauit apoſtolos ⁊ diſcipulos ⁊ alios fideles de illo populo ad fidem:⁊ hoc per predicationem ⁊ miraculorũ operationem. Quẽ amplexum memorauit ſponſa in fine tertij cantici:cũ dixit. Inueni quẽ diligit anima mea:tenui eum nec dimittã donec intromittam illũ in domũ matris mee.ſ.ſynagoge:⁊ in cubiculum genitricis mee.i.plebis Iſraelitice:que genuit in ſcd̄m carnẽ. Quod fuit impletum:qñ chriſtus miſit apl'os ad predicandũ in oẽm ciuitatem ⁊ locum quo erat ipſe venturus:in qua predicatione multos conuerterunt ⁊ baptizauerunt:vt patet Luc.x. Et ſic illa eccleſia apl'orũ introduxit ſpõſũ in domũ matris eorum per fidem. Hoc idem fecerunt poſt receptionem ſpũs ſancti:quia in illa die baptizati ſunt ad tria milia de illo pp̄lo ⁊ multo plures in diebus ſequentibus:vt ptz in Actib⁹ apoſtolorum. Et ſic ptz qualiter illa ſponſa introduxit Chriſtum in domum matris ſue:vt amplecteret eã ſponſus:⁊ ſic manſit illa eccleſia in amplexu ſpõſi. Sed quia illa ſponſa ſemel cõuerſa:nunq̃ receſſit ab amplexu ſponſi/ideo ibidẽ ilico ſubdit ſponſus adiurando filias Hieruſalem:dicẽs. Adiuro vos filie Hieruſalẽ per capreas ceruoſq; camporum ⁊c. ¶ Tertius amplexus fuit quando chriſtus amplexus eſt eccleſiam de populo gentili:qñ Chriſtus amplexus eſt eam cũ multo fauore:prout dictũ eſt in hoc Cantico nono:ad quem amplexũ ſequit tertia adiuratio ad filias Hieruſalẽ:ſƺ iſta adiuratio nõ facta eſt cũ conditionibus ſupradictarũ duarũ adiurationũ. Nam illa adiuratio facta eſt per capreas ceruoſq; camporum:iſta aũt tertia nõ:prout ptz in litera. Cauſa cui⁹ poteſt eſſe iſta. Nam licet iſta eccleſia nunq̃ erit ſeparata ab amplexu ſponſi facta vna cũ eccleſia cõuerſa de plebe Iſraelitica:eo ꝙ licet fluctuet cõtinue:tamẽ nunq̃ ſubmergetur nauicula Petri:tamen q: patriarche ⁊ pphete nõ prefixerũt nec limitarũt tp̄s huius eccleſie ſ Conſtantino ⁊ a tp̄e eius pſperitatis vſq; ad ſecundũ aduentum xp̄i/ideo ſponſus nõ adiurauit filias Hieruſalẽ per capreas ceruoſq; cãporũ in hac tertia adiuratione. Alia cauſa poteſt eſſe eo ꝙ pp̄lus gentilis nõ habuit patriarchas/nec pphetas qui prophetarent amplexũ huius ſponſe ad Chriſtum nec aduẽtum Chriſti ad populũ gentilem:ſicut habuit populus ⁊ plebs Iſraelitica. Ideo hec tertia adiuratio non fit per capreas ceruoſq; camporum. Et hoc de nono cantico.

Primus amplexus.

Secũdus amplexus.

Tertius amplexus.

¶ Sequitur Decimum Canticum.

Que eſt iſta q̃ aſcẽdit de deſerto:
Delitijs affluens:
Innixa ſuper dilectum ſuum:
Sub arbore malo ſuſcitaui te.
Ibi corrupta eſt mater tua.
Ibi violata eſt genitrix tua.
Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum.
Vt ſignaculum ſuper brachium tuum.
Quia fortis eſt vt mors dilectio.
Dura ſicut infernus emulatio.
Lampades eius vt lãpades ignis atq; flammarum.
Aque multe nõ potuerunt extinguere charitatem.
Nec flumina obruẽt illam.
Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſue pro dilectiõe:quaſi nihil deſpiciet eam.

Hoc eſt decimũ ⁊ vltimũ Canticũ:i quo Salonmon cantat pſperitatẽ ⁊ pacẽ eccl'ie ſpõſe Chriſti/illi datã ⁊ conceſſam poſt cõuerſionẽ Cõſtãtini:in quo quatuor facit. Nã primo deſcribit quãdã admirationẽ de felici ſtatu hui⁹ ſpõſe. Scd̄o deſcribit quandã exhortationem ſpõſi ad ſponſã:ne ipƺ obliuiſcat/allegãdo bñficia ipſi collata. Tertio memorat pgreſſum ⁊ cõtinuũ exercitiũ ſponſe:vt ſatiſfaciat ſponſo et reddat vires amoris. Quarto explicat finale premiũ deſideratũ/⁊ vltimatũ terminũ beatitudinis ſpõſe:vel ponit vocationẽ ſpõſe ad ſupiorẽ felicitatẽ ⁊ altiorem ſtatũ. Scd̄m:ibi. Sub arbore malo ſuſcitaui te. Tertium ibi. Soror mea paruula eſt. Quartum ibi. Mille tui pacifici. ¶ Quãtũ ad primũ ergo. Salomõ introducit chorũ adoleſcẽtularũ admirantiũ ſubitã pſperitatem huius ſponſe. Ad cuius intellectũ eſt aduertendũ: put ſupra viſum eſt:ꝙ iſta ſponſa a principio ſui.ſ. poſt chriſti aſcẽſionẽ ſemp fuit afflicta ⁊ abiecta:⁊ pugnauit in campo cũ inimicis. Sed obtẽta victoria ⁊ triũpho de oĩbus/fuit magnificata p magnũ Conſtantinũ:intantũ ꝙ imperator largitus eſt ipſi vrbem Romam cuƺ toto patrimonio ipſi adiacenti ⁊ dedit ipſi.lxxij.ciuitates:et duo milia oppidorum (vt fertur) in Italia et inſulis adiacentibus. Et ſic Cõſtãtinus relicta Italia in poteſtate Sylueſtri vicarij Chriſti:elegit ſibi ſedem apud Byzantiũ Thracie:que poſtea Cõſtantinopolis.i.ciuitas Conſtãtini nuncupata eſt. Et ſic exinde oẽs reges terre ⁊ imperatores ⁊ principes ſubiecerunt colla iugo chriſti ⁊ eccleſie ſponſe eius. Et ſic eccleſia manſit/dña mundi/delitijs ſpũalibus et etiam tpalibus affluens:et manſit innixa ⁊ reclinata in fauorabili amplexu chriſti ſponſi ſui. Videntes ergo adoleſcẽtule et filie Hieruſalem/id eſt minores ciuitates ⁊ oppida ad xp̄m conuerſe/et ſimplices fideles tam ſubitam mutationem ſpõſe de aduerſitate in pſperitatem:⁊ de perſecutione ⁊ afflictione in copiam delitiarum:admirantes dicunt. Que mulier eſt iſta que aſcẽdit de deſerto ⁊c. In quib⁹ verbis tria bona explicat:que faciunt ad felicem ⁊ pſperum ſtatum huius ſponſe. Primo q: aſcendit de deſerto.i. q: exit de campo pugne et perſecutionis:⁊ aſcẽdit ad ſtatũ pacis ⁊ felicitatis. Scd̄o ꝙ aſcendit delitijs affluens:per qd̄ explicat copia et ſufficientia bonorũ ſpiritualiũ ⁊ tpaliũ:⁊ plenaria poteſtas ſuper totũ orbem/tradita ipſi a Chriſto ſponſo ſuo. Tertio dicitur ꝙ erat innixa ⁊ reclinata ſupra dilectũ ſuum.ſ.chriſtum ſponſum ſuum:quia tenebat ipſam amplexam vtroq; brachio.ſ.tẽporali ⁊ ſpirituali:ſuper quod denotatur eius ſecuritas ⁊ quies ⁊ fauor. Et ideo filie Hieruſalem quas ſponſus adiurauerat ne excitarent ſponſam dormientem in ei⁹ amplexu:videntes tam ſubitam mutationem ab aduerſitate in pſperitatẽ/dicunt. Que eſt iſta q̃ aſcendit de deſerto delitijs ⁊ diuitijs affluens innixa ſuper dilectum ſuum. ¶ Ad cuius maiorem euidentiam eſt notandũ:ꝙ iſta ſpõſa ter exiuit ad oſtẽſionem populorum:⁊ diuerſimode:⁊ ideo filie Hieruſalẽ tribus vicibus admirantes interrogauerunt de ſtatu huius ſponſe. Nam primo aſcendit p deſertũ Iſraeliticum:ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhe ⁊ thuris ⁊ vniuerſi pulueris pigmẽtarij:vt dictũ eſt in quarto cantico:qd̄ fuit qñ eccleſia apoſtolorũ peregrinata eſt cũ ſpõſo ſuo p totam terraƺ promiſſionis cũ ſignis ⁊ virtutib⁹ ⁊ miraculis:vt ibi dictum eſt:vt patet per totum diſcurſum euãgelicũ. Et ideo filie Hierl'm ⁊ adoleſcentule.i.oẽs populi terre promiſſionis admirantes opera xp̄i mirabilia:⁊ opera diſcipulorũ/qui etiaƺ in noĩe Jeſu Chriſti ſanabant infirmos ⁊ eijciebant demonia:vt patet Luce.x.⁊ Mathei.x.dicebant. Que eſt iſta que aſcendit per deſertum ⁊c. Et dicebatur illa ſpõſa aſcendere eo quod Chriſtus aſcendebat Hieroſolymam ad campum paſſionis ad crucifigendum. Secundo iſta ſponſa exijt et progreſſa eſt per deſertum populi gentilis:⁊ hoc quaſi aurora conſurgens:pulchra vt luna:electa vt ſol:terribilis vt caſtrorum acies ordinata ad pugnandum parata:vt dictum eſt cantico octauo. Et ideo videntes eam filie Sion ⁊ regine ⁊ concubine/laudauerunt eam de fortitudine ⁊ mirabilibus actibus eius:et admirantes/dicebant. Que eſt iſta que progredit quaſi aurora conſurgens ⁊c. prout ibi dictum eſt. Et dicebatur ſponſa progredi per deſertum:eo ꝙ procedebat et perſeuerabat in ſua continua pugna contra inimicos. Tertio aũt quia iſta ſponſa poſt conuerſionem Conſtãtini exiuit de deſerto pugne ⁊ perſecutionis:⁊ delitijs affluens innixa ſup dilectũ ſuũ ſponſum aſcendit in tam altum culmen dignitatis et proſperitatis:ideo filie Hieruſalem admirãtur/ dicentes. Que eſt iſta que aſcendit de deſerto ⁊c. Filie ergo Hieruſalẽ de populo iudaico mirabant

tur in quarto cantico virtutes et mirabilia opera huius ſponſe: que fiebant in nomine Chriſti ſponſi eius. Sed in octauo cantico filie Hieruſalē .i. conuerſi de populo gētili mirabant̄ fortitudinē ⁊ multiplicē pugnam ⁊ victoriam huius ſpōſe cōtra inimicos. In principio autē huius decimi cantici admirantur eius proſperum ⁊ felicem ſtatum: eo modo quo dictum eſt. Fuit ergo iſta ſponſa ilico poſt xp̄i aſcenſionē ⁊ ſpūs ſancti miſſionē quaſi aurora cōſurgēs a nocte legis ⁊ tenebris idololatrie: poſtea creſcendo fuit pulchra vt luna: poſtea magis lucida incipiens habere doctores facta eſt electa vt ſol: poſtea tp̄e impatorū perſequētiū facta eſt terribilis vt caſtrorum acies ordinata ad pugnanduz contra eos ⁊ oēs alios inimicos: ſed habita victoria de oībus facta eſt per cōuerſionē Cōſtātini / diuitijs ⁊ delitijs affluens / innixa ⁊ reclinata ſuper dilectum ſuum tanq̄ dn̄a mundi. Itez iſta ſponſa fuit quaſi aurora conſurgens in lege nature: ⁊ pulchra vt luna in lege veteri: ſed fuit electa vt ſol in chriſti aduētu: ſed fuit terribilis vt caſtrorū acies ordinata in tp̄e perſecutionū: ſed fuit delitijs affluens et innixa ſuper dilectū poſt conuerſionem Conſtantini: ⁊ hoc eſt qd̄ intēdit dicere Salomon in hac prima parte. Deinde cum dicit. Sub arbore malo ſuſcitaui te ⁊c. introducitur ſponſus ad exhortandaz ſponſam ne ingrata obliuiſcatur amoris ſpōſi et beneficiorū receptorum. ¶ Ad cuius intellectū eſt aduertendū: ſicut frequenter dictū eſt: ꝙ oīa bona que poſſidet eccleſia emanāt ex paſſione Chriſti: et hoc tam bona tp̄alia q̄ ſpūalia: nam manifeſtū eſt quod oīs virtus ⁊ gratia ſacramentorū traxit virtutem ex paſſione Chriſti. Et omnia dona ſpūs ſancti que dantur in confirmatione / dātur per merita paſſionis chriſti: ⁊ omnia merita Chriſti: que diſpēſat eccleſia per indulgentiaruz largionē / emanant ex paſſione chriſti: ⁊ ſic eſt dicendum de oībus bonis ſpūalibus. Et non ſolum bona ſpiritualia: ſed etiā bona tp̄alia data ſunt eccleſie propter merita paſſionis Chriſti. Nam Conſtantinus: vt infra patebit: dotauit eccleſiā magna copia bonorum temporalium: vt fieret particeps / conſequeretur merita paſſionis chriſti: et ſic omnes reges et principes Chriſtianorū edificauerūt eccleſias ⁊ dotarunt eas: ⁊ multi milites et ciues inſtituerūt beneficia in eccleſia: vt participarent merita paſſionis Chriſti: et ſic eſt dicendum de omnibus eleemoſynis ⁊ oblationibus ⁊ decimis ⁊ premitijs que dātur eccleſie. Sed quia tanta bona adept⁹ eſt nobis chriſtus in arbore crucis: ideo dicit Chriſtus ad ſponſaz: quod ſub arbore malo ſuſcitauit eaz a morte eterna: ⁊ in arbore crucis ſuſcepit pro ea mortem ⁊ paſſionem: et adeptus eſt copiam ⁊ ſufficientiā meritorū ⁊ bonorū ſpiritualium ⁊ temporalium ad dotandum et magnificandum ipſam: ideo ex copia tantorum bonorum non debet ſuperbire: nec extolli: nec poſita in tanta felicitate debet ſponſum obliuiſci: nec ab eius amore recedere: qꝛ in arbore crucis caro precio ſui ſanguinis redemit eam: ⁊ a morte eterna ſuſcitauit: et innumeris bonis dotauit. Et per conſequens ſponſa ſemper memor tantorum beneficiorum debet vices amoris rependere: quia amor non niſi equali amore compāratur ⁊ perſoluit: ſed maiorem dilectionem non potuit Chriſtus oſtendere ſponſe q̄ pati ⁊ mori pro ea: ⁊ facere eam conſociaz et participem ⁊ cōſortem ſuorū meritorū ⁊ fructuū eorum: ergo ſponſa non poteſt recōpenſare / nec rependere vices tante dilectionis: niſi ꝙ moriat̄ pro xp̄o: vel eius precepta ⁊ voluntatē obſeruet. Dicit ergo ſponſus. O ſponſa nō ſuperbias / nec te extollas in ſuperbiā ⁊ faſtum: eo ꝙ poſita es in tam alto culmine dignitatis: ⁊ copia bonorum ⁊ delitiarū: ⁊ in tam proſpero ſtatu: quia hoc non habes ex natura tua / nec gn̄e tuo: quia ex Adam ⁊ natura corrupta nō habes niſi malū puta mortē tā tp̄alē q̄ eternam: ⁊ ab eis nō traxiſti niſi oēm miſeriā ⁊ infirmitatem: a me aūt habes omnē grām ⁊ ſalutē: qꝛ ſub arbore malo ſuſcitaui te a morte peccati et oī miſeria. ¶ Unde malus eſt quedā arbor fructifera excellens in fructu ſuper oēs arbores: ſicut dixit ſpōſa in cantico ſecundo. Sicut malus inter ligna ſiluarum: ſic dilectus meus inter filios. In hebreo autem habetur. Sub pomo ſuſcitaui te: ⁊ ideo per malū ſiue pomū intelligitur arbor crucis: que protulit nobis fruct⁹ incōparabiles meritorum: ſub qua arbore crucis chriſtus ſuſcitauit totuz gen⁹ humanū a morte eterna. Unde ſicut Adam comedendo fructū ꝓhibitū ſub arbore ſcientie boni ⁊ mali / p̄cipitauit totū gen⁹ humanū in mortē: vbi corrupta ⁊ ſauciata fuit tota humana natura mater noſtra / vnde trahimus originem: ita ꝑ oppoſitum Chriſt⁹ ſeruando obediētiā patris / guſtādo in cruce amaritudinē paſſionis: ſuſcitauit gen⁹ humanū a morte eterna: ⁊ ſanauit ab omni infirmitate ⁊ miſeria. Ideo dicit chriſtus. Sub arbore malo .i. ſub arbore crucis ſuſcitaui te: qꝛ ſup. ibi .i. ſub arbore prohibita corrupta eſt tota natura mater tua: et ibi .ſ. in paradiſo terreſtri ſub eadē arbore violata eſt natura mater tua: nā voluntas que ante erat libera facta: violata ꝑ carnē ⁊ ſenſualitatē corruptā quaſi violatur ⁊ cogitur violētia cōplacētie ad peccādum ⁊ oē nefas perpetrādū: qꝛ manet prona ad malum: et cū violētia ⁊ difficultate facit bonum: qꝛ regnū celorum vim patitur propter corruptionem nature: et ⁊ violēti rapiunt illud. Et ideo qꝛ iſta litera eſt trāſpoſita / debet ſic ordinari in cōſtructione .ſ. qꝛ ibi .ſ. in paradiſo terreſtri et horto delitiarū ſub arbore prohibita tota natura mater tua fuit corrupta: qꝛ ibi primi parentes comederunt fructū prohibitū: ⁊ ibi fuit violata .i. violēter expoliata genitrix tua omnibus bonis gratuitis: quando Adā volens deſcēdere ab Hieruſalē in Hiericho incidit in latrōes: q̄ ipſum expoliauerunt et ſauciauerunt: ⁊ ſemiuiuo relicto abierunt: ideo ego ſumens te ſuper humerum meuz ſuſcitaui te ſub arbore crucis ⁊c. qꝛ ibi in arbore crucis germinaui fructus meritorum ad ſanandū vulnera tua: ⁊ ad ſuſcitandū te a peccato ꝑ baptiſmum ⁊ cetera ſacramenta. ¶ Item aliter poteſt intelligi iſta litera / referendo ly mater ad ſynagogā ⁊ legem veterem ⁊ gentilitatem: ⁊ ly genitrix tua / ad preſentem eccleſiā. quaſi dicat. O ſponſa ego te ſuſcitaui ſub arbore crucis: et ibi in cruce corrupta ⁊ mortua ⁊ extincta eſt mater tua ſynagoga ſimul cum lege Moyſi: quia mecum fuit crucifixa ⁊ mortua ⁊ ſepulta: ⁊ etiam genitrix tua / ſcilicet gētilitas ibi fuit violata cum ſuis ſuperſtitionib⁹: quia ibidem fuit diabolus conuictus: ⁊ de populo gentili violēter eiect⁹ ⁊ fugatus. Alia autem tranſlatio ſecundum hebreū habet ſic / ſcilicet. Ibi corrupta eſt mater tua: ibi violenter parturiuit te genitrix tua. ⁊ tunc explicat̄ maius ſacramentū. Nam ſub arbore crucis Chriſtus ſuſcitauit nos a morte eterna / quā incurrimus in Adā propter eſum ligni prohibiti. et ibi .ſ. in cruce Chriſti corrupta ⁊ mortua eſt mater noſtra tā gentilitas q̄ ſynagoga. ſed ibidē crux que eſt mater noſtra / cū magna violentia ⁊ dolore Chriſti peperit ⁊ parturiuit totā eccleſiam ſpōſam ex latere xp̄i. Crux ergo ſiue charitas Chriſti / que eſt mater noſtra / parturiuit nos cum violentia ⁊ dolore per latus Chriſti. ⁊ ſic vtraq̄ expoſitio eſt ſatis conformis litere ⁊ catholice fidei ⁊ veritati / ⁊ ideo ſubdit ſponſus / dicēs. Pone me vt ſignaculū ſup cor tuuz. quaſi dicat. Si ita eſt ꝙ ego te ſuſcitaui ſub arbore crucis a duplici morte quā incurriſti in Adam: ⁊ fui clauis in manibus ſclauatus: ⁊ lācea pforatus in latere: ⁊ ex latere meo parturiui te cum immenſo dolore ⁊ violentia: ⁊ pro te fui vulneratus: ⁊ ferro ⁊ flagellis ſignatus in toto corpore: ergo pone me vt ſignaculum ſup cor tuū ꝑ fidem ⁊ charitatē: ⁊ vt ſignaculū ſup brachiū tuum ꝑ operationē ⁊ effectum: ſicut ego te dilexi per affectum ⁊ effectum. quaſi dicat: ꝙ ſi deus p̄cepit filijs Iſrael vt portarent ſigna legis in fronte: et digito: et in manu eo ꝙ liberauerat eos de Egyptiaca ſeruitute: ⁊ de manu Pharaōis in mari rubro: ergo maiorem cauſam habes tu portandi ſignaculum mee paſſionis in corde ꝑ affectum: ⁊ in brachio per effectum. vnde hoc dicit qꝛ non ſufficit portare nomen Chriſti in ſolo corde: ſed etiaz in ore ⁊ opere: ipſum publice cōfitendo ⁊ predicando: ſicut ipſe publice ꝓ nobis in cruce paſſus eſt. Et ideo corde creditur ad iuſtitiā: cōfeſſio aūt oris fit ad ſalutē. Et reddit cauſam quare tenemur ip̄m corde diligere ⁊ ore et opere cōfiteri dicens. Quia fortis eſt vt mors dilectio. quaſi dicat tātū fuit fortis dilectio ⁊ charitas quā in corde erga vos geſſi / ⁊ opere oſtendi: ꝙ vſq̄ ad mortē crucis me ſpōte exhibui: ⁊ emulatio fuit dura vt infernus .i. tantū fuit dura emulatio .i. ſtimulus amoris erga vos: ꝙ me fecit in īfernum deſcendere: vt inde antiquā predā repeterē: et fideles veteris teſtamenti liberarem. fuit ergo illa emulatio dura ⁊ laborioſa. Et non ſolū liberaui illos preſcitos de inferno: ſed omnes iuſtos futuros ꝑ̄ripui ne in illū locum deſcenderent. Ergo maior fuit iſta liberatio totius generis humani ab eterna morte ⁊ ſeruitute ſpūali: q̄ fuit liberatio Iſrl̄ de Egypto et ſeruitute tp̄ali. In hebreo autez habet̄. Dura vt infernus inuidia. ⁊ tunc eſſet ſenſus: ꝙ inuidia qua Iudei occiderunt Chriſtū ꝓ nobis fuit dura ⁊ crudelis / ſicut pena inferni: ſiue ꝙ pene quas Chriſt⁹ pro nobis paſſus eſt ex inuidia Iudeorū fuerūt dure ⁊ crudeles: ſicut dolores inferni. ſed forſan magis eſt conformis tranſlatio noſtra cū ſuperiori expoſitiōe. Eſt verū ꝙ ſicut hoc nomē ſtimulus ſiue emulatio apud nos eſt equiuocū ad amorē ⁊ ad inuidiā ſiue odiū: ita pariter vocabulū poſitum in hebreo. ſed Iudei moderni accipiunt ⁊ ꝓnunciant alterā ſignificationē. Sz ſignificatio quam accipit ſuperior expoſitio videt̄ magis cōformis: vt dictum eſt: qꝛ illa dilectio ⁊ charitas quam Chriſtus geſſit erga nos deduxit ipſum vſq̄ ad mortem crucis. et ille ſtimulus amoris fecit ipſum deſcēdere vſq̄ ad infernū: ad p̄dā antiquā repetēdā / ⁊ infernū expoliandū. Et ideo ſubdit: ꝙ lampades eius .ſ. dilectionis ⁊ ſtimuli amoris quos erga nos geſſit: fuerunt ſicut lanpades ⁊ faces ⁊ ardores ignis atq̄ flāmarū .q.d. ꝙ ſicut ardor ignis ⁊ flāme totaliter conburunt ⁊ cōſumūt facē / ⁊ lignū ⁊ carbonē: ita ignis et ardor charitatis total'r cremauit Chriſtum tāq̄ verum holocauſtū in ara crucis pro nobis: qꝛ tātum fuit copioſa apud eū redēptio: ꝙ totū ſanguinē ꝓ nobis effudit ⁊ exhauſit. Et iō ſubdit: ꝙ tantū fuit fortis ille ignis ⁊ ardor ⁊ flāma charitatis: ꝙ aque multe nō potuerūt extinguere charitatē .i. ꝙ nulle mine / nec ꝑſecutiones: nec tormenta: nec flagella: nec mors potuerūt extinguere charitatē ⁊ amorē: quin ꝓ nobis Chriſt⁹ moreret̄. ⁊ ꝑ conſequens ille ignis ⁊ ardor charitatis fuit maior ⁊ fortior quocū q̄ igne materiali: quia nō eſt ignis nec flāma tam grādis quin extinguat̄ ꝑ multā aquā. Item nec flumina ire ⁊ ꝑſecutionū obruerūt illā charitatē. Unde eſt aduertendū: ꝙ ꝑ aquas multas intelligit perſecutiones quas Chriſt⁹ paſſus eſt in ſua peregrinatione ante mortē ⁊ paſſionez: qꝛ multas iniurias / ⁊ opprobria / ⁊ labores paſſus ē: vt ptz ꝑ totū diſcurſum euangelicū que quidez ꝑſecutiones ⁊ labores nunq̄ potuerūt extinguere charitatē eius: nec retraxerūt eum ab incepto opere redēptionis: Itē ꝑ flumina intelligit irā ſcribarū ⁊ phariſeorum: ⁊ poteſtatē Pilati gerētis vices imperatoris. Sed nec iſta flumina potuerūt obruere ⁊ ꝓſternere illā charitatē / ergo fuit fortior ⁊ firmior et immobilior illa charitas Chriſti: q̄ quelibet turris vel domus ſita iuxta flumina: nō qꝛ eſt turris tam fortis ſita iuxta flumina: q̄n corruat ſi illa flumina exceſſiue inundent. Sed charitas Chriſti nunq̄ potuit corruere nec obrui per violentiā ⁊ inundationē ꝑſecutionū ſcribarum et ſacerdotum nec imperatorie poteſtatis quā Pilatus exercebat: qꝛ mors ⁊ paſſio xp̄i miniſtrata ꝑ eos non potuit retrahere Chriſtū ab ardore charitatis. Et iō cōcludit Chriſt⁹ ꝙ maiorem charitatē nemo poterat oſtendere ꝓ amico: q̄ ipſe oſtendit ꝓ nobis. nā non ſolū dedit ꝓ nobis bona tp̄alia ⁊ bona fortune ſed dedit pro nobis ſeipſum ad mortē: qꝛ maiorē hac dilectionē nemo habet: vt animaz ſuā ponat quis ꝓ amicis ſuis. Io. xv. Et iō ſubdit: ꝙ ſi dederit homo oēm ſubſtātiā ſuā ꝓ dilectione: quaſi nihil deſpiciet illā. quaſi dicat: nō ſūt cōparāda bona tp̄alia ad vitā hoīs. Nam ſi hō dederit oēm ſubſtātiā ſuā .i. oēs diuitias ⁊ bona tp̄alia ꝓ dilectione vnius amici: quaſi nihil deſpiciet eaz ſubſtātiā ⁊ bona tēporalia reſpectus illius q̄ dat ſe ipſum ⁊ vitā pro amico: qꝛ multi dant ⁊ offerūt bona tp̄alia ꝓ amicis: ſed nolunt dare vitam ſuaz nec mori ꝓ eis: ⁊ ſic magis diligūt ſeipſos q̄ bona tp̄alia ⁊ amicū: qꝛ pellē pro pelle ⁊ cuncta q̄ homo habet dabit ꝓ aīa ſua: vt ptz Iob .ſ. Sed Chriſt⁹ oīa bona tp̄alia dedit ꝓ nobis: qꝛ paup venit in hunc mundū: ⁊ paup voluit viuere: vt nos diuites faceret in ſuo regno. Itē magis dilexit nos q̄ vitā ſuā: qꝛ ſeip̄m ⁊ vitā ſuā obtulit ad mortē pro nobis: vt nos viuificaret: et a morte liberaret. Ex q̄bus ptz qualiter charitas Chriſti exceſſit oīa bona mundana: ⁊ oēm dilectionē aliorum. ⁊ ideo dicit: ꝙ ponamus hanc ſuā charitatē / ⁊ mortem / ⁊ paſſionem / et ei⁹ nomē / ⁊ legē euāgelicam / in corde noſtro ꝑ affectū / ⁊ in brachio noſtro tanq̄ ſignaculum ꝑ operationē ⁊ effectū. Hāc aūt charitatē impertiuit Chriſt⁹ martyrib⁹ ſuis: q̄ ꝓ eo reddendo vices amoris paſſi ſunt carceres et tormenta vſq̄ ad mortē. Et ideo

ſicut cõmendat ſuã charitatẽ erga nos: ita cõmen-
dat charitatem martyꝛuꝫ ⁊ alioꝝ ſanctoꝝ erga ſe-
ipſum. Sed forſan etiã improperat in hoc loco in-
gratitudinem malis prelatis ⁊ chriſtianis. qui ſagi
nati pinguedine ⁊ copia bonoꝝ tẽporalium: que ex
meritis Chriſti crucifixi poſſident: elati in ſuper-
biam contemnunt Chriſtum ⁊ bona ſpiritualia: et
conuertuntur ad temporalia: quod forſan iam tũc
preuidens Salomon in ſpiritu prophetico / iam in
perſona Chriſti improperat ingratitudinem malis
chriſtianis et prelatis: et etiam regibus et princi-
pibus. quia omnis poteſtas deriuatur a Chriſto
crucifixo: cui data fuit a patre in celo et in terra.
Matth. xxviij.

Soror noſtra paruula.
Et vbera non habet.
Quid faciemus ſorori noſtre.
In die qñ alloquenda eſt:
Si murus eſt: edificemus ſuper eum pro-
pugnacula argentea.
Si oſtium eſt: conpingamus illud tabulis
cedrinis.
Ego murus: ⁊ vbera mea ſicut turris:
Ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem
reperiens.

Quia ſuperius in prima parte huius cã
tici Chriſtus explicãdo beneficia que
nobis contulit: et charitatem quã no
bis oſtendit / exhortatus eſt ſponſam
vt redderet ſibi vices amoris / dicens.
Pone me vt ſignaculũ ſup cor tuũ ⁊c.
Nũc in hac ſcḋa parte explicat qbus modis debet
ſponſa ipſi reddere vices amoris. ¶ Ad cuiꝰ intel-
S lectũ eſt aduertendũ ꝙ oĩa precepta charitatis re-
ducunt̃ ad duo. ſ. declinare a malo: ⁊ facere bonũ.
vñ deus in lege veteri ⁊ noua nil aliud querit a no
bis. Ideo ait per os Dauid ſpal. xxxij. Declina a ma
lo ⁊ fac bonum. Et nil aliud Chriſtus querit a no-
bis niſi vt reddamus ipſi vices amoris. Sed qꝛ ne-
mo põt declinare a malo niſi viriliter reſiſtat tem-
tationibus mũdi / ⁊ carnis / ⁊ diaboli: ⁊ nemo poteſt
operari ſiue facere bonũ: niſi exercendo opera mĩe
erga primum: ⁊ opera latrie erga deum: ideo ſpon
ſus duo facit in hac parte. Nã primo exhortat̃ ſpon
ſam: vt declinet a malo continue pugnando ⁊ reſi-
ſtendo mundo: ⁊ carni: ⁊ diabolo. Et hoc oſtẽdit ⁊ ꝑ
cipit metaphorice: inqñtũ eccleſia eſt quoddam op-
pidũ ⁊ preſidium ſiue ciuitas bene munita: ĩ qua fi
deles ⁊ ſemp pugnant contra inimicos obſidẽtes ⁊
infeſtantes eam. Scḋo exhortatur ſponſã ad bene
operandũ / ⁊ exercendũ opera mĩe erga proximũ: ⁊
opera latrie erga deũ ĩnquantũ eccl'ia eſt quedam
vinea in q̃ oẽs diuerſimode laborant ꝓ vltimo pre-
mio adipiſcẽndo: ⁊ fructũ paſſionis cõſequendo ⁊
lucrando. Secunda pars erit ibi. Uinea fuit paci-
fico. Quantũ ad primũ eſt aduertendũ: ꝙ eccl'ia no
uiter conuerſa de populo gentili tp̃e Cõſtantini di
cta eſt paruula / eo ꝙ tunc erat nouitia in fide: ⁊ iõ
dicebatur non habere mamillas ſapientie ⁊ intel-
ligentie ſacre ſcripture: qꝛ veniens nouiter ex ſup
ſtitione gentilium ⁊ curioſitate philoſophoꝝ nõ-
dum nouerat ſcripturas ſacras vtriuſq; teſtamen-
ti: nec aſcenderat ad arcem euangelicam vere ſa-
pientie per Chriſtũ edificatã. Unde ſicut dictu ẽ
in quarto cãtico / ſacra ſcriptura vtriuſq; dictum eſt
ti: ⁊ intelligentia eius dicunt̃ duo vbera eccl'ie: que
continue propinant lac doctrine ⁊ gratie ſacramẽ
torũ. Item ibidem altitudo et ſublimitas euangeli
ce intelligentie dicit̃ collum eccleſie: ⁊ turris Da-
uid edificata cum propugnaculis: ex qua pendent
mille clypei ⁊ oĩs armatura fortium. Eccleſia ergo
dicitur habere vbera inquantũ habet ſapientiam
euangelicã ⁊ gratiã ſacramentoꝛuꝫ ad nutriendos
filios et dicit̃ turris munita inquãtum eſt eleuata
⁊ attingit ardua ꝓfunda: ⁊ habet arma ſapientie
ad repellendos incurſus inimicorum: quã quidem
turrim Chriſtus qui eſt ſapientia patris ĩ in eccl'ia
edificauit. Uñ dicitur prouer. ix. Sapientia edifica
uit ſibi domũ. i. eccleſiam. ⁊ excidit colũnas ſepteꝫ
i. ſeptem ſacramenta ſup que ſuſtentatur eccl'ia / ⁊
ſeptem dona ſpũs ſancti: ad defendendum eam. et
miſit ancillas ſuas. ſ. apoſtolos ⁊ doctores ⁊ predi-
catores: vt ſimplices ⁊ infirmos vocarẽt ad arcem
et ad menia ciuitatis. ⁊ ſubdit. Si q̃s eſt paruulus
veniat ad me. Ex ſupradictis ptꝫ ꝙ eccl'ia nouiter
conuerſa de populo gentili tempore Conſtantini
paruula erat: qꝛ nõdum attigerat arcẽ ſapiẽtie: qꝛ
nouiter erat vocata ad arcẽ per Syluẽſtrũ ⁊ alios
predicatores: ⁊ ſic nõdum ipſa habebat mamillas
ad propinandũ lac ceteris: immo beatꝰ Sylueſter
⁊ ceteri prelati eccl'ie ꝓpinabant ipi mamillas ad
ſugendum. Cum ergo iſta ſponſa ſoror Chriſti tunc
nouiter conuerſa eſſet paruula et inermis et infir-
ma ⁊ nouitia / non habens mamillas lactis euange
lici ad prebendum ceteris: tunc ſponſus eius Chri
ſtus ilico poſt cõuerſionẽ Conſtãtini ꝑbuit ipſi co-
piam doctorum ex nouiter cõuerſis: ſicut fuerunt
Chryſoſtomus: ⁊ Euſebius: ⁊ Athanaſius / ⁊ Baſi-
lius apud Grecos / ⁊ Ambroſius / ⁊ Hieronymus / ⁊
Auguſtinus apud latinos: in quibus abundauit co
pia lactis: vnde omnes accepimus. ⁊ tunc illa ſpon
ſa iam facta eſt ꝑuecta: habẽs mamillas ſapiẽtie.
Item ipſe Chriſtus qui eſt ſapientia: ꝑ eoſdem do-
ctores edificauit arduã ⁊ munitiſſimã arcẽ ĩ eccl'ia
ad tuendos fideles: ⁊ repellendos infidelium ⁊ om
nium inimicorum incurſus. nam oẽs libri quos Au
guſti. ⁊ ceteri doctores ſcripſerũt non ſunt niſi que
dam arma defenſiua ad tuendos fideles contra ini
micorum incurſus: ⁊ ſunt quedã vbera ad eoſdem
nutriendos. ¶ Sed quia iſti doctores tãq̃ ancille
diuine ſapientie continue clamitant ⁊ vocant par- t
uulos vt veniant ad arcem: vbi tueant̃: ⁊ comedãt
panem ⁊ bibant vinum quod diuina ſapientia mi-
ſcuit in menſa: ideo oportet ꝙ iſta turris munita ⁊
ciuitas altis menibus murata habeat oſtium per
qḋ introducat paruulos ad arcem ⁊ ciuitatẽ: ⁊ ſic
eccl'ia dicit̃ arx ⁊ turris ardua ⁊ altiſſima habens
lac ad nutriendũ: ⁊ ꝓpugnacula ad defendendũ: et
oſtium ad introducendum fideles et paruulos ad
arcem. que omnia data ſunt eccleſie per Chriſtum
ſponſum eius. Et hoc eſt quod intendit dicere Sa
lomon in hac parte. vnde ait ſponſus ad angelos
ſodales ſuos. Soror noſtra eccl'ia nouiter conuer-
ſa de populo gentili: quam nouiter nobis in con-
iugium ſociauimus: paruula eſt ⁊ nouitia in fide.
Ideo mamillas lactis intelligentie noui ac ve. teſt.
nondum habet: quia non fuit nutrita ⁊ lactata ni-
ſi curioſitate philoſophorum ⁊ ſuperſtitione idolo
rum. Quid ergo faciemus ſorori noſtre in die qñ al
loquenda eſt. i. quando erit de fide, et intelligentia
ſacre ſcripture interrogãda: et ad diſputandum
contra hereticos vocanda: ⁊ ad expugnandos ⁊ ex
tirpandos et illiminandos eos ab eccleſia concitã
da: quaſi dicat oportet vt ipſi prebeamus auxiliũ
⁊ ex paruula ⁊ inermi faciamus eam magnã et for
tem et altam: ⁊ muniamus eam altis muris / et me
nibus ⁊ turribus ⁊ propugnaculis. et, ideo (ſi pro
quia) quia murus eſt. i. quia eam muriset menibꝰ
muniuimus et ſepſimus edificemus ſuper eum ꝓ-
pugnacula argentea. i. imꝑatores ⁊ principes ad
defendendum eccleſiam armis ſecularibus cõtra
incurſus infidelium: vt illi qui ante erant eccleſie
perſecutores ⁊ impugnatores ſint eius defenſores
⁊ fautores: vt imperatores et reges terre: qui pro-
pter idola perſequebãtur ante chriſtianos: nũc ad
fidem conuerſi deleãt: idola propter Chriſtum: ⁊ fa
bricent nouiter eccleſias in honorẽ Chriſti: ⁊ tem-
pla idolorũ in eccleſias Chriſti faciant conſecrari
Item ſi pro quia oſtiũ eſt. i. feci eam oſtiũ: vel feci
oſtium in ea ad introducendos fideles ad arcẽ ec-
cleſie ⁊ menia ciuitatis: ideo cõpinguamus et cõiũ
gamus ⁊ claudamus illud tabulis. i. portis cedri-
nis. i. faciamus ipſi portas cedrinas: qui ſunt do-
ctores ⁊ prelati et miniſtri eccleſie: qui introducũt
paruulos ⁊ ſimplices in eccleſiam per eccleſiaſti-
ca ſacramenta. Unde doctores et predicatores vo-
cant paruulos ad arcem ſuis ſcriptis et predicatio
nibus: ſed prelati et miniſtri ⁊ ſacerdotes introdu-
cunt eos per oſtium: miniſtrando eis eccleſiaſtica
ſacramenta. ¶ E. nota quod prelati et doctores et
miniſtri eccleſie dicuntur porte eccleſie inquantũ
introducunt bonos in eccleſiam ⁊ excludũt malos
u per eccleſiaſticam poteſtatẽ. ſed dicũtur porte ce-
drine quo ad quatuor proprietates et conditiones
quas debet habere omnis bonus ꝑlatus et mini-
ſter eccleſie ſicut habet cedrus. ¶ Nã quatuor pro
prietates habet cedrus. Primo eñ eſt arbor altiſ-
ſima ſuper omnes alias. Secũdo ꝙ eſt odorifera.
Tertio incorruptibilis ⁊ immunis ab omni tinea.
Quarto ꝙ fugat et interficit ſerpentes: et oẽ ani-
mal venenoſum fugat. Has ergo quatuor proprie-
x tãtes debet habere omnis bonus prelatꝰ ⁊ miniſter
eccleſie. Primo qḋ ſi altus in ſcientia ſacre ſcriptu
re: vt ſciat inuigilare ſuper gregem ⁊ vocare par-
uulos ad eccleſiã per ſacrã doctrinã. Secundo qḋ
redoleat fragrantia ⁊ odorare virtutum ⁊ bone fa-
me ⁊ vite: ⁊ nõ ſolũ verbo ſed potius exemplo vite
diſcant ⁊ ſequantur ipſum ſimplices et minores.
Tertio qḋ ſit incorruptus ⁊ mundus ab omni vitio
ne alios inficiat. Quarto quod habeat eccleſiaſti-
cam poteſtatem: vt per eccleſiaſtica ſacramẽta om
ne venenum peccatoꝝ extinguat: ⁊ hereticos ⁊ ob
ſtinatos et incorrigibiles mucrone excommunica
tionis excludat. Tales ergo prelati ⁊ eccleſie mini
ſtri dicuntur porte cedrine ipſius eccleſie. Sꝫ om-
nia munera ⁊ bona ſpiritualia ſupradicta recepit
eccleſia a Chriſto ſponſo ſuo poſt conuerſionẽ ma
gni Conſtantini: quia tũc facta fuit turris altiſſima
⁊ munita ⁊ inexpugnabilis ⁊ ſecura. ideo dicit ſpõ
ſa ego murus. id eſt facta ſum murus ⁊ ciuitas et
turris bene murata: et vbera mea facta ſunt ſicut
turris. quia prelati non ſolum nutriunt fideles la-
cte ſacramentorũ ⁊ doctrine ſacre ſcripture: ſꝫ etiã
defendunt fideles et eccleſiam contra hereticos: ⁊
ſic non ſolum ſunt vbera ad lactandũ: ſꝫ turris ad
defendendũ: quia per eandem doctrinã, nutriũt et
defendunt fideles / et paruos contra magnos here
ticos ⁊ infideles. Et omnia iſta habui reperiens
quaſi pacem coram eo. ſ. ſponſo meo Chriſto per
conuerſionem Conſtantini et aliorum imperatorũ
⁊ regum quia ex quo facta ſum libera corã eo qua-
ſi pacem ⁊ quietem reperiẽs liberata ex preteritis
perſecutionibus ⁊ afflictionibus: ego iam ſuꝫ mu
rus. i. ciuitas bene murata ⁊ munita: ⁊ vbera mea
facta ſunt turris altiſſima ⁊ fortis et preſidiũ mu
nitiſſimum. ¶ Et nota ꝙ notãter dicit: quaſi pacẽ y
reperiens: qꝛ licet iſta ſponſa reppererit pacẽ quie
ſcendo a perſecutione idololatrarum ⁊ gentilium
tamen non quieuit ſimpliciter ⁊ abſolute ab omni
pugna ⁊ perſecutione: quia paulo poſt Conſtãtinũ
incidit in perſecutionẽ hereticorum maxime Ar-
rianoꝝ / que perſecutio fuit ſeuiſſima ⁊ atrociſſima
per vvandalos in Africa: ⁊ per Gothos in Europa
ſ. Italia ⁊ Hiſpania: ⁊ per Conſtantinũ imperato- arri-
rem ⁊ Iuſtinam in Italia ⁊ Grecia: vt patet in ec- no per
cleſiaſtica hiſtoria. Sed poſtea ſurrexit ſecta Ma ſecutiõ
hometica: que atrocius ⁊ vehementius vexauit et fuit a-
cõtinue infeſtat eccleſiã / ⁊ ſic eccleſia tanq̃ turris trociſſi
munitiſſima ſemper pugnat ꝯtra inimicos. ¶ Ul ma.
terius eſt aduertendum qḋ tota iſta particula po
teſt intelligi ⁊ exponi moraliter ⁊ myſtice referen z
do ad naturam corruptam. Unde ſupradixit ſpon
ſus: ꝙ tota natura mater nr̃a fuerat corrupta quo
ad ſenſualitatẽ et potentias naturales ſub arbore
prohibita: et ꝙ ibi fuit violata / id eſt ab omnibus
bonis gratuitis et habitibus originalibus violen
ter expoliata. ⁊ ſic manſit prona ad omne malum: ⁊
inepta ad bonũ faciendũ. et ſic manſit paruula ⁊ in
firma non habens mamillas ad eliciendũ ex ſe lac
alicuius boni operis: ⁊ manſit imbellis: quia dia
bolus et aper de ſylua deſtruxerat ſepem ⁊ muruꝫ
eius. Et ideo ipſa reſiſtere non poterat diabolo /
nec mundo nec carni: niſi per gratiam Chriſti ⁊ eiꝰ
ſacramenta muniretur et armaretur. Et ideo Chri
ſtus reperiens eam ſicut paruulam ⁊ expoliatam
et inermem ⁊ imbellem muniuit eam muro ſacra-
mentoꝝ: ⁊ armis virtutum. Et hoc eſt quod dicit.
vnde ait ſponſus de ſponſa: ꝙ ſponſa et ſoror nr̃a
ſcilicet tota humana natura et q̃libet anima / par
uula eſt de ſe in fortitudine ⁊ non habet de ſe ma-
millas nec aliquod bonum ſpirituale: eo qḋ in na
tura fuit corrupta ⁊ oĩbus bonis expoliata. Quid
ergo faciemus ſorori noſtre in die quando alloquẽ
da ⁊ impugnanda eſt ab inimicis ſcilicet carne et
mundo ⁊ diabolo: quaſi dicat. oportet ꝙ muniamꝰ
et roboremus eam per gratiam: poſtq̃ nil boni ha
bet per naturam. Ideo ſi murus eſt: muniamus eã
muro fidei et ſpei ⁊ charitatis. ⁊ poſtq̃ ſic fuerit
muratus: edificemus ſuper murum eius propugna
cula argentea donorum ſpiritus ſancti ⁊ omnium
moralium virtutum et ſi eſt oſtium id eſt quia fe-
cimus oſtium in ea per quod intramus ad eaꝫ per
baptiſmum: tunc impinguamus ⁊ claudamus eam
tabulis. i. portis cedrinis humilitatis ⁊ deuotiõis
et bone vite et ſancte conuerſationis. ⁊ ſic aĩa deuo
ta ſic muro virtutum munita dicit. Ego ſuꝫ murꝰ. i.

bene murata ⁊ roborata: ex quo facta ſum pacẽ re
periens. i. poſtq̃ per chriſtum ⁊ eccleſiaſtica ſacra
menta ſum deo pacificata ⁊ recõciliata.

Vinea fuit pacifico: in ea q̃ habet
populos.
Tradidit eam cuſtodibus.
Uir affert pro fructu eius mille
argenteos.
Uinea mea coram me eſt.
Mille tui pacifici: ⁊ ducenti his qui cuſto
diunt fructus eius.

Hec eſt ſecunda particula tertie partis
huius decimi cantici: in qua rex Salo
mon oſtendit quod ſponſa nõ ſolũ obli
gatur ad reſiſtendũ malo et declinan
dũ a malo pugnando contra mundum
membra diaboli q̃ ſint. ⁊ carnẽ ⁊ diabolũ ⁊ membra eius qui ſunt heretici
et praui homines ⁊ infideles: ſed adhuc obligatur
facere bonũ erga deũ ⁊ proximũ: vt reddat ſponſo vi
ces amoris. Et ideo ſicut in ſuperiori particula p
bauit ſiue monuit ſponſus qualiter ſponſa ſemper
cõtra hoſtes debet pugnare: ⁊ hoc inquantũ eccle
ſiſia eſt quedam ciuitas menibus ⁊ muris munita:
ĩ qua continue pugnant fideles. Ita in hac particu
la monet: vt ſponſa ſemper laboret operando et fa
ciendo bonum: inquantũ eccleſia eſt quedã vinea ĩ
qua fideles continue laborant diuerſimode vnuſ
quiſq; in ordine ſuo ⁊ dicit qđ iſta vinea non eſt ſita
in loco arcto: ſed eſt toto orbe diffuſa in ea parte et
regione que habet populos. i. vbicunque ſunt po
puli ⁊ ĩ omni parte mundi habitabili ibi eſt iſta vi
nea Chriſti regis pacifici: Et dicit ꝙ iſtam vineam
toto orbe diffuſam tradidit cuſtodibus cuſtodien
dam ⁊ cultoribus excolendam. Nã primo ipſe xp̃s
rex pacificus plantauit iſtam vineam in terrã pro
miſſionis in illo collegio apoſtolorũ ⁊ diſcipulorũ
et iuſtorum vtriuſq; ſexus: vt dictum eſt in cantico
tertio ⁊ quinto. Et poſtea rigauit eam ſanguine ſuo
vt dictum eſt in cantico ſexto. Poſtea tradidit eam
apoſtolis qui ipſam vineam per totum orbem ſuis
predicationibus ampliarunt ⁊ ſuo ſanguine riga
runt. Et ſic iſta vinea produxit ſuos palmites ab
Hieruſalem vſq; ad fines terre: a mari vſque ad ma
re: ⁊ a flumine vſque ad terminos orbis terrarum
pſalmo. lxxi. ⁊ lxxix. quia in omnem terram exiuit
ſonus eorum: ⁊ predicatio apoſtolorum: et in fines
orbis terre verba eorum. pſalmo. xviij. et ad Ro
ma. x. Et ſic iſtam vineam continue ampliarunt et
roborarunt prelati qui fuerunt ſucceſſores apoſto
lorum: et roborarunt eam martyres et ceteri fide
les multo labore. Sed iam fuit perfecte ampliata
et confirmata et paſcificata per conuerſionem Con
ſtantini: et tunc Chriſtus non ſolum tradidit eam
prelatis ad cuſtodiendum ſpiritualiter / ſed etiam
imperatoribus et regibus et principibus chri
ſtianis ad regendum ⁊ cuſtodiendum temporaliter
et ceteris fidelibus excolendam: vt vnuſquiſque in
ſuo ordine laboraret in hac vinea. Et ſic non ſolum
poſuit cuſtodes: ſed etiam cultores: vt excolerent ⁊
laborarent in ea dum dies eſt tanquam veniat nox
in qua nemo poterit operari. Joan. nono. Et ſic om
nes laborant in hac vinea vſque ad ſero et veſpe
ram mundi. Matthei. xx. vt vnuſquiſque colligat
fructum ⁊ recipiat denarium in fine laboris: vt p;
ibidem Et ideo dicit quod vinea fuit pacifico: id eſt
ipſi Chriſto qui omnia pacificauit in ſanguine ſuo
et attulit pacem mundo in cuius natiuitate canta
runt angeli. Gloria in excelſis deo. Luce. ij. Iſti er
go pacifico fuit quedam vinea quam ipſe plantauit
in ea religione et parte mundi que habet populos
id eſt vbicunq; ſunt populi: et tradidit et commiſit
eam cuſtodibus. i. prelatis et regibus cuſtodiendã
⁊ cultoribus ſcilicet omnibus fidelibus chriſtianis
excolendam: vnde ſicut omnes prelati et principes
mundi ad cuſtodiendam et regendam hanc vineã
vnuſquiſq; in ſuo ordine ſunt per Chriſtum cõſtitu
ti: ita oẽs fideles ſunt ad laborandũ vnuſquiſq; in
ſua hora ⁊ etate vocati ⁊ deputati: ⁊ ſic tradita eſt
cultoribus ⁊ cuſtodibus. ¶ Unde nota quod pro
pter tria Chriſtus dicitur pacificus. Primo / quia
duo teſtamenta nouum ſcilicet ⁊ vetus per ſeipm
adunauit ⁊ concordauit: ⁊ tanq̃ terminꝰ cõmunis
vtriuſq; teſtamenti fuit: ſcilicet finis vnius et prin
cipium alterius. Secundo q̄ per ſanguinem ſuum
nos deo patri reconciliauit ⁊ pacificauit. Tertio q̄
duos populos ſcilicet iudaicũ ⁊ gentilem ſub vna
fide ⁊ eccleſia congregauit ⁊ pacificauit: ⁊ ideo di
cit. Uinea fuit pacifico in ea. ſ. eccleſia que habet po
pulos ſcilicet duos ſub vna fide coniunctos: ſcilicet
iudaicum cum gentili: ideo dicitur princeps pacis
Eſaie nono: Sed ſicut apoſtoli ampliarunt iſtam
vineam per totum orbem: et ditauerunt eam bo
nis ſpiritualibus: ita poſtea Conſtantinus et re
ges ⁊ principes chriſtianorum dotarunt et ditarũt
eam bonis temporalibus / Nam primo Conſtanti
nus illico poſt conuerſionem conſecrauit palatium
ſuum in eccleſiam ſaluatoris iuxta portam Latera
nam: et poſtea edificauit duas baſilicas in hono
rem apoſtolorum Petri et Pauli et donauit eccle
ſie vrbem Romam cum toto patrimonio adiacen
ti: ⁊ lxxij. ciuitates in Italia cum multis alijs oppi
dis. Et relicta Italia elegit ſibi ſedem apud Conſtã
tinopolim in Grecia: et ſic exemplo eius multi re
ges et principes facti chriſtiani: aut templa idolo
rum in eccleſias conſecrauerunt: aut nouas eccle
ſias in honorem Chriſti edificauerunt: et eas ampliſ
ſimis donis ⁊ muneribus dotarunt et ornarunt.
Totum hoc autem fecerunt putantes per bona tẽ
poralia merita paſſionis Chriſti adipiſci et parti
cipare: ⁊ quaſi emere fructus huius vinee. Ideo di
cit Chriſtus: quod / vir id eſt Conſtantinus et quili
bet alius rex aut princeps catholicꝰ ⁊ deuotus chri
ſtianus afferet xp̃o mille argenteos pro fructu hu
ius vinee emẽdo ⁊ adipiſcendo. Et ponitur nume
rus determinatus pro indeterminato magno nu
mero: q̄ multa milia nummorum ⁊ talẽtorũ ⁊ põde
rũ argenti obtulit et expoſuit Conſtantinꝰ ⁊ alij re
ges pro fructu huius vinee acquirendo: quia ine
ſtimabile fuit pretium quod conſtantinus largitus
eſt eccleſie cum ipſi tradidit vrbem Romam que
erat caput mundi: ⁊ hoc cum ſuo adiacenti patri
monio / ⁊ ſic eſt dicendũ de ceteris regibus et prin
cipibus chriſtianorum Sed ne q̃ putaret ꝙ poſtq̃
Chriſtus tradidit iſtam vineã ſupradictis cuſtodi
bus tuendam ⁊ regendã in abſentia ſua poſt aſcen
ſionem: quod propter hoc ceſſauerit ab eius cura ⁊
cuſtodia nec amplius intenderit in eiꝰ tutela: ideo

Chriſtus propter tria ẽ pacificus.

ſubdit: Uinea mea coram me eſt: id eſt ſemp eſt añ
oculos meos: ⁊ inuigilo ſuper eam: quia p̃cipali
ter cuſtodio eam rogando patrem ne deficiat fides
Petri. Luce. xxij. q̄ niſi dominus cuſtodierit ciui
tatem: fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. quia ſem
per mitto angelos meos ad docendos prelatos et
populos / eos docendo ⁊ auiſando vt precaueant fu
tura pericula: ⁊ etiam ad exterminandos inimi
cos ⁊ Sarracenos: vt ſepius compertum eſt: vt pa
tet ⁊ legitur in hiſtorijs Hiſpanie: ⁊ in hiſtoria Hie
roſolymitana. Ex quibus patet ꝙ hec vinea ſemp
eſt corã Chriſto ad cuſtodiã. Deinde cũ dicit. Mil
le tui pacifici ⁊c. explicat diuerſitatem meritorum
B ⁊ premiorum laborantium in hac vinea. ¶ Ad cuiꝰ
intellectũ eſt aduertendũ: ꝙ preſens eccleſia reſpe
ctu future quandoq; in ſacra ſcriptura dicit̃ ager
in quo ſeminamus. Sed futura eccleſia dicit̃ hor
reum / in quo reponimus fructus glorie quos hic ſe
minamus per gratiam. quia hic ſeminamus tẽpo
ralia: vt colligamus ſpiritualia ⁊ ideo dicit apoſto
lus ſecunde ad Corin. ix. ꝙ qui parce ſeminat ĩ hoc
agro huiꝰ eccleſie parce metet pro alio ſeculo: ⁊ q̃
ſeminat in benedictionibus. i. abũdãtia: de benedi
ctionibus. i. abundanter metet in alio ſeculo. Item
p̃ſens eccleſia quandoq; in ſacra ſcriptura dicitur
vinea: in qua oẽs laboramus per gratiam plantan
do ⁊ colendo: vt colligamus fructus glorie in alio
ſeculo. Ideo dicit apoſtolus. j. ad Corin. iij. ꝙ qui
plantat ⁊ qui rigat in hac vinea vnum ſunt: vnuſq̃ſ
q; autẽ propriam mercedẽ accipiet ſecũdũ laborẽ
ſuum. Hoc idẽ patet Mat. xx. de illis qui per totã
diem laborarunt in hac vinea: in ſero aũt accepe
runt denariũ pro mercede. Ex quibus patet: qđ to
tum tempus huius vite ⁊ vinee eſt tempus labo
randi / ⁊ colendi / ⁊ lucrandi / ⁊ merendi / ⁊ tempus
eccleſie future eſt tempus metendi / ⁊ colligendi: ⁊
premiandi: ⁊ fruendi. Hic ergo laboramus: vt ibi
colligamus / ⁊ metamus: ⁊ premiemur: ⁊ fruamur
⁊ hic negotiamur: vt ibi ditemur / ⁊ ſatiemur / ⁊ qui
eſcamus. ¶ Eſt verum ꝙ ſecundum mẽſurã ⁊ quã
C titatẽ meritorẽ laboris huius vite erit ibi quanti
tas ⁊ menſura fructus ⁊ premiorum: quia vnuſq̃ſ
q; propriam mercedem accipiet ſecũdum propriũ
laborem: vt inquit apoſtolus. Et ideo dicit ſalua
tor / Matthei decimotertio: ꝙ ex illo agro quidam
collegerunt fructum trigeſimũ: quidam ſexageſimũ
quidam autem centeſimum: prout quis magis aut
Qui poſt xp̃m laborauerũt ĩ vinea ⁊ qđ p̃mi um mererent. minus laborauit. Sed quia Chriſtus verus Salo
mon ⁊ pacificus plus laborauit in hac vinea q̃ om
nes ceteri: ideo abſq; proportione maius premium
⁊ maiorem numerum fructuum ⁊ premiorum col
legit et meruit colligere ex hac vineã: quia eã pri
mo plantauit ⁊ excoluit: et tandem proprio ſan
guine rigauit ⁊ augmentauit. Poſt Chriſtum au
tem magis laborarunt in hac vinea apoſtoli ⁊ mar
tyres. q̃ doctores: ⁊ magis doctores q̃ eremite ⁊ ce
teri confeſſores: ⁊ magis religioſi q̃ coniugati. er
go ſi fideles coniugati merentur fructum trigeſi
mũ: tunc religioſi boni merentur ſexageſimũ: ⁊ do
ctores centeſimũ: ⁊ apoſtoli ⁊ martyres ducente
ſimũ. ⁊ per conſequens Chriſtus qui primo vineã
plantauit: ⁊ ſanguine ſuo rigauit. meretur milleſi
mũ imo infinitũ: ⁊ ideo ſedet a dextris. in potiori
bus bonis patris. Et ideo deus pater tanq̃ iuſtus ⁊
principalis iudex / ⁊ diſpẽſator premiorum dicit ad
Chriſtum inquantum homo eſt. Mille tui pacifici:
⁊ ducenti his qui cuſtodiunt fructum eius. vnde ly
tui eſt genitiuus caſus huius pronominis tu. i. mil
le fructus meritoꝝ ⁊ premioꝝ erunt tui Chriſti pa
cifici. In hebreo aũt habetur. Mille tibi Salomo
ni. i. pacifico ⁊ tunc eſt litera magis plana. quaſi
dicat Deus pater. Mille fructꝰ meritoꝝ dabũtur
tibi pacifico qui plãtaſti hanc vineam: ⁊ rigaſti cũ
ſanguine tuo: ⁊ per conſequens quia plus labora
ſti. ſed ducenti fructꝰ meritorũ in premiũ dabũtur
his: ſcilicet prelatis ⁊ principibus: qui cuſtodiunt
fructũ eius. ⁊ ponitur vtrobiq; numerus determi
natus pro indeterminato. Nã Chriſtus in plãtatio
ne et rigatione huius vinee infinitũ numerũ meri
toꝝ adeptus eſt non ſolum pro ſe: ſed etiam vt poſ
ſet mẽbris ſuis diſpenſare: quia ſemper ſucceſſiue
diſpenſat merita ſue paſſionis que collegit ex hac D
vinea. tamẽ nunq̃ explentur eius merita nec defi
ciũt. merita aũt que dãtur cuſtodibꝰ ex vinea ſunt
finita. ¶ Sed cauſa quare ſunt ſub numero ducen
tenario iſta merita menſurata: eſt iſta. Nã dicit ſal
uator. Mat. xiij. ꝙ ex illo agro per Chriſtũ ſemina
to quidã collegerũt fructũ trigeſimũ: ſicut fuerũt
⁊ ſunt omnes iuſti coniugati: ⁊ quidam ſexageſi
mũ / ſicut ſunt virgines ⁊ continẽtes ⁊ religioſi: et
quidam centeſimũ: ſicut ſunt martyres. Sed q̄ pre
lati ⁊ paſtores habent duplicem laborem in hac vi
nea: q̄ ſimul ſunt cultores: ſicut ceteri: ⁊ vltra hoc
ſunt cuſtodes in vigilando ſuper gregem / ipſum
predicationibus ⁊ ſacramentis eccleſiaſticis pa
ſcendo ⁊ nutriendo: ideo colligunt duplicem fru
ctum ex hac vinea. nam ſi ceteris dãtur centum fru
ctus meritorum: ergo cuſtodibus ⁊ prelatis in du
plo laborantibus dabuntur ducẽti. ⁊ hoc eſt quod
intẽdit dicere. Sed adhuc reſtat magnum dubiũ. q̃ſtio.
Nam ſi Chriſtus tunc collegit mille: id eſt innume
rabiles fructus meritoꝝ ex hac vinea: quãdo p no
bis paſſus eſt: ⁊ eam plantauit: ſed poſtea cuſtodes
⁊ cultores colligunt cõtinue hos fructus ſecũdum rñſio.
quãtitatẽ laborum: queritur an Chriſtus poſt paſ
ſionem ⁊ aſcenſionem ſuam colligat fructꝰ huiꝰ vi
nec ſimul cum cuſtodibus ⁊ cultoribus / Ad hoc re
ſpondetur: ꝙ ſemper ⁊ continue Chriſtus colligit
fructus huius vinee: ⁊ iſta vinea parit ipſi fructus
nouos. ¶ Ad cuius intellectum eſt notandum: qđ
omnia bona que fiunt in hac vinea: tam per culto
res q̃ per cuſtodes / pariunt triplicem fructum: et
hoc triplici ⁊ diuerſo reſpectu: eo qđ omnis bona
operatio iuſti cedit in triplex bonũ: ⁊ triplicem fru
ctũ. Nam eleemoſyna quam facit vnuſquiſq; iuſtꝰ
amore Chriſti: cedit in fructũ latrie reſpectu Chri
ſti: quia offertur ipſi in latriam: ⁊ cedit ⁊ parit fru
ctum miſericordie reſpectu proximi: inquantum
ſubuenit ipſi: ⁊ releuat ipſum a miſeria: ⁊ parit
fructum meritorum reſpectu largientis ⁊ faciẽtis
eleemoſynam. Item bona que faciunt prelati ⁊ ſa
cerdotes in eccleſia exercendo ⁊ miniſtrando ſa
cramenta: ⁊ celebrando diuina officia: ⁊ oratio
nes. Primo pariunt Chriſto fructũ latrie inquan
tum illa acceptat in ſeruitutem ⁊ latriam ſibi gra
tam. Secundo pariunt toti populo fructum gra
tie. Tertio pariunt prelato fructum meritorum:
quia duplicem fructum colligit propter duplicem
laborem. Item bonus prelatus et predicator et
religioſus triplicem fructum parit in bene vi

E bona q̃ fiũt in hac vinea pariũt triplicem fructũ.

Plato bñ viuendo triplicẽ fructũ parit.

nendo ⁊ operando. Nam primo parit Chriſto fructum latrie. Secundo parit ſibi fructum meritorum. Tertio parit cuilibet proximo ⁊ toti populo fructū boni exempli. quia propter exemplum eorum omnes videntes / deum glorificant. Ideo dixit ſaluator omnibus prelatis ⁊ religioſis. Matthei. v. Sic luceat lux veſtra coram hominibus vt videant opera veſtra bona: ⁊ glorificent patrem veſtrū qui in celis eſt. Per oppoſitū autem mali prelati ⁊ ſacerdotes ⁊ religioſi male viuendo: primo offendūt deum. Secundo occidunt animam ſuam. Tertio ſcandaliʒant populum. Ex quo patet qualiter non ſolum cultores ſcilicet populus: ⁊ prelati cuſtodes: ſed etiā Chriſtus ſemper ⁊ continue colligit fructus ex hac vinea: quia continue colligit latriam que conſiſtit in tribus bonis: ſcilicet in adoratione: ⁊ oratione: ⁊ oblatione. ⁊ continue colligit numerum electorum ex hac vinea. Et ideo multo plures fructus colligit Chriſtus ex hac vinea ꝙ omnes prelati ſimul ⁊ cuſtodes. ⁊ ideo deus pater arbiter et iudex dicit: Mille fructus dabuntur tibi pacifico ex hac vinea: ⁊ ducenti his qui cuſtodiunt fructum eius. Tacet autem de cultoribus: quia ſi cuſtodibꝰ dantur ducenti: ſignum eſt qđ cultoribus dimidio labore laborantibus dabuntur centum fructꝰ: aut ſexaginta: aut triginta: vnicuiqʒ ſecundum quantitatem ſui laboris. vt patet Matth. xiij. Et ſic patet qualiter cultoribus debetur centeſimus fructꝰ huius vinee: et cuſtodibus ducenteſimus. ſʒ Chriſto plantatori debetur mileſimꝰ. Item cuilibet cultori huius vinee debetur centeſimus fructus. ſ. premium eſſentiale per diuinam viſionem. ſed martyribus et doctoribus ⁊ prelatis / qui fuerunt amplia tores ⁊ cuſtodes huius vinee / debetur fructus duplex. ſ. ducenteſimus. quia vltra premium eſſentiale debetur ipſis aureola tanꝙ premium accidentale. Chriſto autem plantatori debetur fructus milleſimus. i. plenitudo omnium meritorum ⁊ premiorum ad diſpenſandum. Et ſic ſedet a dextris / id eſt in potioribus bonis patris.

Triplex mali pariſiꝰ plati ⁊ ſacerdotes male viuendo.

Que habitas in hortis:
Amici auſcultant te.
Fac me audire vocem tuam.
Fuge dilecte mi:
Et aſſimilare capree hinnuloqʒ ceruorum
ſuper montes aromatum.

Hec eſt quarta et vltima pars huiꝰ decimi cantici: in qua ſponſus vocat et appellat ſponſam ad recipiendū premium vltimatum ſui laboris ⁊ peregrinationis: quod eſt premium glorie. Unde poſtꝙ ſuperius vocauit eā ad laborandum in vinea: ex qua collegit fructus meritorum: nunc finaliter vocat eam ad quietem in patriam celeſtem: vt ibi recipiat vltimatum finem ⁊ premium beatitudinis: ⁊ colligat fructus glorie.

I

¶ Ad cuius intellectum eſt primo notandum: qđ iſta ſponſa tria petiuit in primo cantico dum erat in ſtatu veteris teſtamenti. Nā primo petiuit oſculari a ſpōſo: ſecundo trahi: tertio introduci in thalamum ſiue cellaria eius. Sed plebs gētilis idololatria denigrata petiuit alia tria: ſcilicet cum ſpōſa Iſraelitica ſociari: et paſci: ⁊ ſub vmbra ſponſi quieſcere ſimul cum illa: que omnia cōpleuit ſponſus. Nam primo iam oſculatus eſt ſponſam Iſraeliticam per incarnationem ex ea carnem ſumendo. Secundo iam traxit eam ⁊ vocauit per predicationem: ⁊ iam introduxit eam in cellarium gratie per mortem ⁊ paſſionem ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta vt patuit a cantico ſecundo vſqʒ ad ſextum ⁊ ſeptimū incluſiue. Item iam compleuit petitionem plebis gentilis: quia iam vocauit eam per apoſtolos: ⁊ dealbauit eam a nigredine idololatrie: ⁊ ſociauit eam cum plebe Iſraelitica ſub vna eccl'ia: ⁊ pauit eam eodem pabulo gratie ſacramentorum ⁊ doctrine: ⁊ fecit eam quieſcere ſub vmbra ſue protectionis ⁊ quietis: ⁊ introduxit eam in cellam vinariam: et in vineam eccleſie: vt patet ab octauo cantico vſqʒ ad decimum incluſiue. Poſtꝙ autem ſponſus compleuit petitionem ſponſe quo ad omnia que pertinebant ad gratiam: nunc in calce totius libri / ⁊ in fine cantici vocat eam ad cellarium glorie. i. in patriam celeſtem: vt introducat eam ad vltimas nuptias: ⁊ ad thalamū ⁊ amplexum glorie: ⁊ paſtum vltime ⁊ eterne fruitionis ſuper mōtes aromatū quod complebitur in die iudicij quo ad vniuerſam eccleſiam: ⁊ completur particulariter in fine cuiuſlibet iuſti. Uocabit ergo ſponſus ſponſam in nouiſſimo die ad recipiendum fructus glorie / dicens. Que habitas in hortis amici auſcultant te / fac me audire vocem tuam. ¶ Ad cuius intellectū eſt notandum: ꝙ dum Chriſtus fuit peregrinatus in carne mortali in hac via / ipſe loquebatur familiariter cum ſponſa predicando et miracula faciendo: et ipſa loquebatur cum ſponſo petendo neceſſaria: qr Magdalena familiariter loquendo ab ipſo petiuit veniam ſuorum pctōrum: ⁊ ſic oēs infirmi familiariter loquendo petebant ſanari ab eo: ⁊ omnes apoſtoli ⁊ diſcipuli familiariter loquendo cum Chriſto petebant doceri ab eo: ⁊ ideo dicebat ſponſa in cantico tertio. Dilectus meus loquitur mihi / ⁊ ego illi. Sed poſt aſcenſionem iam ſponſus non locutus eſt ſponſe familiariter ⁊ perſonaliter niſi per amicos angelos mediantes: ⁊ hoc durabit vſqʒ ad ſecundum aduentum in nouiſſimo die / quando nobis loquetur: poſt quod erit iudicium: ⁊ tunc introducet ſponſam ad vltimas nuptias: ſcilicet glorie: ⁊ ibi ſponſa perſonaliter loquetur ſponſo verba laudis: et ſponſus gaudebit ſuper ſponſam: et abſque medio perſonaliter audiet vocem ſponſe. Unde eccleſia per tria genera amicorum loquitur ſponſo pro ſtatu iſto. Nam primo loquitur ipſi per angelos / qui reuelant ſanctis hominibus ⁊ perfectis voluntatem dei per viſibiles apparitiones / auiſando eccleſiam de periculis futuris: vel reuelando nobis ſecreta myſteria: vnde angelus domini extraxit Petrum de carcere: ⁊ angeli reuelarunt apoſtolis propinquam ruinam Hieruſalem monētes eos vt recederēt inde: vt patet i eccleſiaſtica hiſtoria: ⁊ ſic angeli ſunt mediatores iter ſponſam et ſpōſum: prout fuit figuratū in viſiōe Jacob: qui videbat angelos deſcendentes de celo et aſcendentes per ſcalam. Geneſis. xxviij. Et ſic dicit Hieron. ſuper Matth. quod angeli deferūt orationes noſtras apud deum. Et ita etiam dicitur in canone miſſe Supplices te precamur omnipotēs deus iube hec perferri per angelum tuum in ſublime altare tuum. Et ſic patet qualiter angeli ſunt mediatores inter ſponſam ⁊ ſponſum. Secundo ſunt mediatores ſancti qui in patria ſunt. Nam qr nos ſumus indigni exaudiri: ideo interponimus virginem matrē xp̄i: ⁊ oēs alios ſanctos / vt intercedant inter nos ⁊ xp̄m ſponſum. ideo dicimus. Scta Maria ora pro nobis. ⁊ ſancte Petre ora ꝓ nobis. Tertio ſunt mediatores ipſi ſacerdotes: qui audiunt peccata noſtra per ſacramentum ꝯfeſſionis. Ex quibus patet ꝙ pro ſtatu iſto ſponſus non audit ſponſam familiariter niſi per amicos ſuos ſcilicet angelos ⁊ ſanctos ⁊ ſacerdotes tanꝙ per mediatores. Sed poſt diem iudicij quia nulla erit miſeria: nulla neceſſitas: ideo non erit opus interceſſione nec aliquo mediatore. Sed liberata a miſeria huius mundi ſponſa deum faciliter videbit / et facialiter eum in ſecula ſeculorum abſqʒ aliquo medio laudabit et eo fruetur. Et hoc idem preſtabitur vnicuiqʒ iuſto: quoniam ab hac mortali vita ad aliam vitam immortale transferetur. Et hoc eſt quod dicit ſponſus in fine huius cantici. vnde ait. o ſponſa que habitas in hortis eccleſie militantis offerendo mihi fructus latrie: ⁊ laborando in vinea / amici mei: ſcʒ angeli ⁊ ſancti et ſacerdotes auſcultāt te: ⁊ audiūt vocem tuam tanꝙ mediatores per me deputati: et ipſi deferunt mihi vota tua tanꝙ interceſſores. ergo veni ad patriam celeſtem et recipe fructum vltime beatitudinis: et fac me in patria audire perſonaliter vocem tuā. ſ. ſimul cum angelis me in ſecula ſeculorū laudando. hoc autē dicit ſponſus: quia ibi in patria ceſſabunt oblationes ⁊ ſacrificia: ⁊ ceſſabit omnis labor / ſed ſolū vocabitur dei laudibꝰ. vt inquit Augu. xxij. de ci. dei. cap. vltimo. Quia beati qui habitant in domo tua dn̄e in ſecula ſeculorum laudabunt te pſal. lxxxiij.

Augu.

Duplices nuptias celebrauit xp̄s cū eccl'ia ſponſa ſua.

¶ Ulterius eſt notandū ꝙ duplices nuptias celebrauit Chriſtus cum eccl'ia ſponſa ſua. Prime fuerunt nuptie redemptionis ⁊ incarnationis et myſtice vnionis: et ad has vocauit ſponſus ſponſam in primo aduentu. Secunde nuptie dicuntur nuptie glorificatiōis: ad quas vocabit Chriſtus ſponſam ſuā in ſecundo aduētu. de quibus dicitur apoc. xix. Gaudeamus ⁊ exultemꝰ qm̄ venerunt nuptie agni: ⁊ vxor preparauit ſe. Et hoc oſtendit Salomon in calce ⁊ fine totius libri. Nam poſtꝙ Chriſtus per ſupradicta decem cantica vocauit ſponſam ad primas nuptias dicens / Ueni de libano ſponſa mea: et celebrauit cum ea nuptias redēptionis dicens. Uenite amici ⁊ comedite ⁊c. ⁊ ornauit eā ornamentis gratie: vt patuit cātico quinto ⁊ nono: ideo in fine huius libelli vocat eā in ſecundo aduentu ad nuptias glorificationis dicens. Que habitas in hortis ⁊c. Deinde ſponſa p̄bet ſpōſo ſpontaneum aſſenſum cū dicit. Fuge dilecte mi: aſſimilare capree hinnuloqʒ ceruorum ſuper montes aromatū.

I

¶ Ad cuius intellectū eſt aduertendum. qđ iſta ſponſa in ſtatu vete. teſta. petebat trahi a Chriſto: et currere in odorem vnguentorum eius: ſed qn̄ venit Chriſtus in carnem effudit ſua vnguēta gratie: ad quorum odorem cucurrit ſpōſa: vt patet per omnia cātica ſupradicta. Ideo poſtꝙ experta eſt odorem vnguentorum gratie in preſenti: hinc eſt quod in fine huius peregrinationis petit trahi a ſponſo in celeſtem patriam: ⁊ currere in odorem vnguentorum glorie eius. ideo dicit / fuge dilecte mi ⁊c. quaſi dicat: aſcende in celum ⁊ trahe me poſt te: ⁊ curram in odorem vnguentorum tue glorie. Et ſic patet qualiter Salomon ſiue iſta ſponſa concludit finem ſui cantus in hoc libr. cum principio. Nā in principio petebat currere poſt xp̄m in odorem vnguentorum gratie: in fine autē petit ⁊ deſiderat trahi ⁊ currere in odorē vnguētorū glorie. ¶ Etiā iterum eſt notādum. ꝙ caprea dicitur capra ſylueſtris que quidem caprea habet quatuor proprietates: quarum prima eſt: ꝙ valde fugit conſortia hominum. Secunda: qʒ in currendo ⁊ fugiendo eſt animal velocius et leuius ceteris animalibus. Tertia qđ ſemper petit ardua ⁊ cacumina montium inacceſſibilia. Quarta: qđ cum cetera animalia tam volatilia ꝙ quadrupedia cum vulnerantur aut inſequuntur a venatoribus dimittant filios ⁊ fugiant: caprea tamen vexata a venatoribus nunꝙ dimittit nec deſerit filium: ſed innuit ipſi dando ſignum fuge: et trahit ſemper filium ſecum preuium vel ad latus: ⁊ animando et concitando filium ad fugam trahit: ⁊ ducit ipſum ſecum ad ardua et prerupta cacumina montiū inacceſſibilia hominibus: et ſic ſaluat ſe ⁊ filium. Et has eaſdem quatuor proprietates habet ceruus. ⁊ ideo filius cerui dicitur hinnulꝰ: eo ꝙ annuit et paret nutui et ſigno matris fugiendo conſortia hominum: ⁊ velociter ſequendo matrem vſqʒ ad cacumina montium vt ſaluet cum matre. vel hinnulus dicitur ab hinniendo: et eſt quoddam animal ſimile ceruo qđ vulgariter dicitur capreolus: que quidem animalia maxime abūdant in Corſica: que ſunt velociſſima curſu / ſimilia capreis ſupradictis quo ad proprietatem. Chriſtus ergo per has quatuor proprietates fuit ſimilis capree hinnuloqʒ ceruorum in die aſcenſionis. Nam primo ipſe fugit conſortia ⁊ miſerias hominū mortalium. Secūdo fugit ⁊ aſcendit velociter: quia in paruo ſpatio aſcendit vſqʒ ad celum empyreū. Tertio petiuit ardua ⁊ altiora: quia aſcendit ſuper oēs celos et hierarchias angelorū. Quarto nō dimiſit fideles filios ſuos: immo eduxit eos de ergaſtulo: ⁊ periculo inferni: ⁊ collocauit eos ſimul ſecū in celo. quia quando Chriſtus aſcēdit in altum / captiuā ſecum duxit captiuitatem pſal. lxvij. Et ita faciet i nouiſſimo die: quia in corpore glorificato ab iſta mundana miſeria liberatam ſponſam ſuam vniuerſalem eccleſiam collocabit ſuper montes aromatū celeſtis beatitudinis. et hoc idem facit continue de qualibet anima iuſti poſt tranſitum ab hac vita mortali. Et hoc eſt quod vult explicare ſpōſa in fine huius cantici: et totius libelli nuptialis et paſtoralis. vnde ait. O ſponſe tu dicis ꝙ faciam te audire preſentialiter in celo vocem meam: et non loquar tibi amplius per amicos et interceſſores: ſed perſonaliter loquar tibi. et ego dico: ſitibūdꝰ iam cupio diſſolui ab hoc corpore et vita mortali ⁊ miſera et periculoſa: ⁊ cupio eſſe tecum in celo. Ideo fuge dilecte mi ab hac mortali vita: et non ſis ſimilis lupo: et ceteris animalibus que deſerunt filios et fugiunt vt ſolum ſaluent ſeipſa. Sed aſſimilare et eſto ſimilis capree hinnuloqʒ ceruorum qui non deſerunt filios: ſed ſecum fugiendo ducunt et trahunt filios ad ardua montium: et ſic liberant ⁊ ſaluant eos. Fuge ergo tu ſuper montes aromatum id eſt ſuper montes altiſſimos ⁊ arduos celorum et hierarchias angelorum vbi ſemper ſpirant aromata glorie. Et fugiendo ad tales arduos mōtes: duc me tecum: ſicut capree et cerui ducunt ſecum

K Capree quatuor proprietates.

Hinnulus a quo dicatur.

Xp̄s in die aſcenſionis fuit ſimilis capree.

hynnulos ſuos.q.d.fuge tu:q2 ego ſequar te: ſicut hinul⁹ ſequit̃ matrẽ.vñ hinnul⁹ dr/q2 ãnuit τ obedit nutrui mr̃is:τ ſequit̃ eã:ita ego ſequar te in mõtes aromatũ:τ currã in odorẽ celeſtis glie et fruitiõis.i.ĩ qb⁹ mõtib⁹ xp̃s paſcit oues ſuas herbis virẽtib⁹.de quib⁹ dicitur Eze.xxxiiij. Ego ipſe requiram oues meas τ viſitabo eas:et liberabo eas de omnibus locis in quibus diſperſe fuerãt in die nubis τ caliginis:τ educam eas de populis et congregabo eas de terris:τ inducam eas in terram ſuam et paſcam eas in paſcuis vberrimis:et in montib⁹ excelſis Iſrael erunt paſcua eorum. Ibi requieſcant in herbis virentibus:et in paſcuis pinguib⁹. Item pſal.lxvij. Mons dei mons pinguis mons in quo deo beneplacitum eſt habitare in eo etenim dominus habitabit in finem. Et ſic patet qualiter ſponſa petit fugere cum ſponſo de fetoribus huius mundi:τ habitare ſuper montes aromatum celeſtis beatitudinis et fruitionis vt ibi ſponſus audiat vocem laudis eius. ¶ Ex omnibus ergo ſupra
Z
dictis in ſupradictis decem canticis patet/qualiter Chriſtus ſponſus eccleſie vtriuſq̧ teſtamenti compleuit deſiderium et omnes petitiones quas ſua ſponſa faciebat in veteri teſtamento:quas petitiones cantauit in primo cantico. Nam primo petebat oſculari oſculo incarnationis. Secundo petebat vt Chriſtus incarnatus effunderet ſua vnguenta odorifera ad reparandam naturam humanam:et traheret ipſam vt ipſa poſſet ipſum ſequi:et poſt ipſum currere in odorem vnguentorum ei⁹. Tertio petebat vt ipſam introduceret in cellaria ſua:vt ibi poſſet ſatiari talibus vnguentis/τ quieſcere cum ſponſo. Quarto plebs gentilis peregrina ſorde idololatrie denigrata petebat dealbari. Quinto cum plebe Iſraelitica ſociari. Sexto cum ea paſci bonis ſpiritualibus. Septimo ſub vmbra ſponſi quieſcere et tutari. Has quidem petitiones Chriſtus adimpleuit. nam primo venit in carnem et per conſequens oſculatus eſt ſponſam vniendo ipſi naturam noſtram in vnitate ſuppoſiti:τ poſtea vniendo ipſi totam eccleſiam in vnitate myſtica:vt patuit in ſecundo cantico. Secundo adimpleuit ſecundam petitionem:quia effudit decem genera vnguentorum aromaticorum quibus ad ſe traxit omnes fideles:et omnes cucurrerunt τ currunt poſt eum in odorem vnguentorum eius:vt patuit in tertio τ quarto cantico. Item tertio adimpleuit tertiam petitionem:quia ſponſam introduxit in thalamum ſuum:τ ipſam dotauit et ornauit bonis et ornamentis ſpiritualibus:vt patuit in quinto cantico. Item quarto impleuit ſextam petitionem:quia de cruce omnes vocauit ad comedendum et bibendum ſalutiferum cibum et potum ſue paſſionis vt patuit in ſexto cantico. Itẽ adimpleuit quartam et quintam petitionem:quia plebem gentilem per apoſtolos ſuos a nigredine idololatrie dealbauit:et ornamentis ſpiritualib⁹ decorauit:et cum ſponſa de populo Iſraelitico in vnam eccleſiam ſociauit:vt patuit in cantico octauo et nono. Item ſeptimo adimpleuit ſeptimam petitionem:quia ſponſam ſuam ex vtroq̧ populo cõgregatam ſub proſpero fauore ſuo amplexus eſt:et ſub vmbra:τ amplexu ſuo protexit:et copia bonorum ſpiritualium et temporalium ditauit et locupletauit. quia diuitijs ſpiritualibus τ temporalibus affluens innixa ſuper dilectum ſuum tempore Conſtantini/et eius ſucceſſorum in mundo apparuit:quã dilectus eius ſub arbore malo/id eſt ſub vmbra crucis ſuſcitauit:et in ciuitatẽ eccleſie muro inexpugnabili τ propugnaculis munitam ad pugnandũ ꝯ hereticos et infideles introduxit et exinde in vinea huius eccleſie per gratiam ad laborandũ τ lucrandam mercedem collocauit. Tandem autem ad ſupernos montes aromatum ad fruendum per gloriam appellauit:vt patuit in iſto decimo et vltimo cantico. Ex quibus omnibus patet q̃liter Chriſtus ſponſus eccleſie in ſuo aduentu compleuit totum deſiderium ſponſe ſue:et ſatiſfecit omnibus ſeptem petitionibus quas expoſuerat in primo cãtico. ¶ Ulterius eſt etiã aduertendũ ſicut dictum
M
fuit in principio:τ etiam in cantico ſcdo:q̃ Salomon in hoc libello voluit cantare τ deſcribere mutuum amorem Chriſti ad eccleſiam ſpõſam ſuam:τ ecõuerſo:τ quomodo Chriſtus voluit oſtẽdere omnia ſigna τ effectus amoris erga ſponſam ſuam.ſ. eccleſiam/quos poteſt oſtẽdere amicus ad amicũ. Unde dictũ fuit in ſecũdo cãtico:q̃ viginti ſunt effect⁹ veri amoris et charitatis. Primo/q2 zelat nõ patiens malum in amato. Secundo/q2 non patitur moras abſentie. Tertio/quia cum diligentia querit amatum. Quarto/quia trahit amantem ad amatũ. Quinto/quia languefacit amantem. Sexto/quia liquefacit cor eius ab omni duritia. Septimo/q2 vulnerat cor eius. Octauo/quia inebriat amantẽ. Nono/q2 inflammat. Decimo/quia vrit. Undecimo/q2 vnit amantem cum amato. Duodecimo/quia fortiter iuberet. Decimotertio/q2 fortiter tenet poſtq̃ reperit amatũ. Decimo quarto/q2 ordinat voluntatẽ τ omnes actus amãtis erga amatũ. Decimoquinto quia nõ querit que ſua ſunt/ſed que amati. Decimoſexto/quia ad mortem ſe exponit pro amato. Decimo ſeptimo/quia magis eſt in amato quã in ſeipſo. Decimo octauo/quia transformat amãtem in amatum. Decimonono/quia in eo extaſim et ſoporem facit. Uigeſimo/quia in amato ſtatuit in eternum quieſcere.

Uiginti ſunt effect⁹ veri amoris.

Et ideo Chriſtus tanq̃ verus ſponſus et amator humane nature τ eccleſie ſponſe ſue omnes ſupradictos viginti effectus oſtendit erga eccleſiã ſponſam ſuam:nam primo non patiens malũ culpe/nec maculam peccati/nec iugum ſeruitutis in ſpõſa ſua:nec patiens moras eius abſentie:de celo in terram deſcendit:τ venit in ſimilitudinẽ carnis peccati:vt peccatum noſtrũ damnaret in carne:τ tolleret culpam noſtrã:τ nos a ſeruitute peccati liberaret:et ſic oſtendit primum τ ſecundum effectum amoris:vt patuit in ſecundo cantico. Itẽ cum diligentia τ labore cum ſua predicatione τ doctrina τ operatione miraculorum nos queſiuit:et ad ſe traxit vt patuit in tertio τ quarto cantico. Et ſic oſtendit tertium τ quartum effectum amoris. Itẽ querendo nos amore languit:τ totus liquefactus fuit:τ amor noſter vulnerauit cor eius:vt patuit in cantico.v. Et ſic oſtendit quintũ τ ſextũ τ ſeptimũ effectum amoris. Item charitas inebriauit ipm in cruce:τ inflãmauit:τ vſſit:τ transformauit ipſum in amorem ſue ſponſe/intantum q̃ extaſim mortis fecit in cruce:q2 dum ibi dormiuit cor eius vigilabat in nr̃a redẽptione:vt p3 in cãtico.v.ſ.in qua cruce oſtendit oẽs viginti effectus amoris.vt poteſt patere intuenti τ deuote contẽplanti oĩa q̃ dicta ſunt in illo.vj.cantico/τ etiam in decimo cantico:vbi dicit chriſt⁹:Sub arbore malo ſuſcitaui te τc. Item ibidẽ. Pone me vt ſignaculũ ſup cor tuũ: quia fortis eſt vt mors dilectio:et dura vt infern⁹ emulatio.lampades eius lampades ignis atq̧ flãmarum τc. Sed vltimũ effectum amoris/qδ eſt in eternum velle quieſcere in amato/oſtendit xp̃s erga ſponſam in fine totius libelli cum vocauit eam ad eternas nuptias glorie:dicens. Que habitas in hortis/fac me audire vocẽ tuam τc. Sed omnes hos ſupradictos viginti effectus amoris oſtendit eccleſia erga xp̃m ſponſum ſuũ:volens rependere τ reddere vices amoris quo ad ſuã poſſibilitatem/querendo ſponſum τ currendo poſt ipſum/τ tenendo ipm fortiter/vt patuit in cãtico.iij.τ.vj. τ patiẽdo perſecutiones τ tormẽta vſq̧ ad mortem pro fide ſponſi:vt patuit in.ix.cantico.τ iugiter laborãdo in vinea ſponſi:vt patuit in.x.cantico. Et tandẽ vocata ad vltimas nuptias glie fugiendo pericula τ miſerias huius ſeculi ſecuta eſt ſponſum. vt patet in calce τ fine totius huius libelli. Ex quib⁹ patet qualiter Salomon in hoc libello ꝓphetice cãtauit mutuũ amorẽ xp̃i ad eccleſiam/τ ecõuerſo quem xp̃s oſtẽdit in ſuo aduẽtu operãdo noſtram redẽptionẽ τ reparationem. ¶ Sꝫ q2 qδ dicit apl's de tota eccleſia.ſ.q̃ eſt deſpõſata vni viro xp̃o/verificat̃ etiã de qualibet aĩa fideli.vt inq̃t Augu.li. de ſctã virginitate:hic eſt q̃ pro maiori parte oẽs ſancti exponẽtes hũc librũ nõ multũ curarunt de ſenſu prophetico:q2 iam preſupponebant fidem:ſꝫ omnes inſudarũt circa ſenſum moralẽ: inquãtum aĩa cuiuſlibet fidelis debet laborare reddere vices amoris ſponſo ſuo xp̃o:τ querere eũ per bona opa/ τ relictis rebus mũdanis iungi τ inherere ipſi per bona opa/τ per grãm τ fidẽ τ charitatem /vt poſt hanc vitã mortalẽ iungat̃ ipſi p glĩam. Et hec fuit ſãcta ſolicitudo oĩm ſctõꝝ antiquorum circa expoſitionẽ huius lib. Sed q2 nouimus nr̃is tẽporibus fidem minui τ tepeſcere:τ ex diminutiõe fidei charitatẽ frigeſcere:qδ forte accidit ex ignauia τ diminutione ſtudij ſacratũ lr̃arũ:q2 a maximo vſq̧ ad minimũ oẽs ſtudẽt auaritie τ honorib⁹ huius ſeculi:vt inq̃t apl's:τ q2 etiã nouim⁹ nr̃is temporibus cõplures recidiuãtes a vera fide τ intelligentia ſacre ſcripture apeſtataſſe/τ ad vomitum cerimoniarũ legis Moſaice a ſm diabolica fraude deceptũ reuocaſſe:τ forſan in mortifero ritu perſeueraſſe:ideo mihi viſum fuit in lib.pſal.Dauid:τ in hoc lib.canticorum Salomonis cũ diuino auxilio ſenſum propheticum perſcrutari τ inueſtigare:vt myſteria vere fidei euangelica:que maxime in his duobus libris ꝓphetice latebãt:in lucẽ ſimplicib⁹ ſacerdotib⁹ τ ceteris fidelibus manifeſtent̃:ne Iudei obſtinati et ceci cũ ſuis mẽdacibus τ callidis figmẽtis poſſint veritatẽ fidei in ſcriptura vete.teſta.latentẽ ſimplicibus xp̃ianis occultare:τ ad falſum ſenſum peruertere atq̧ retrahere. τ iδ cũ charitate τ humilitate rogo omnes fideles xp̃ianos: vt cum charitate velint legere hunc libellũ Salomonis cum preſenti expoſitione. Quia nil aliud oſtendit/niſi qualiter xp̃s deus τ homo /verbum incarnatum/eſt metrũ τ menſura τ principium et fons τ largitor omnium bonorum τ reparator humane nature lapſe per peccatũ primorũ parentum quã quidem naturam ſanauit τ reparauit per decem vnguenta que effudit per totũ mundum:τ prout dictum eſt in primo cantico. ſine quo nihil eſt bonum/nihil ſanctum/nihil perfectum nihil ſanũ nihil validum et firmum. Qua quidem expoſitione habita faciliter vnuſquiſq̧ mediocriter eruditus poterit ad expoſitionem moralem peruenire/applicando ea que dicuntur de tota eccleſia/vnicuiq̧ anime fideli et deuote.

Sed quia dictum fuit in primo cãtico qualiter tota humana natura expectabat τ petebat xp̃m vt ſanaret eã per effuſionẽ vnguẽtorũ ſuoꝝ:vt in odorem eorũ oẽs poſſent currere poſt xp̃m/τ dictũ eſt etiã per oĩa cãtica ſequentia qualiter xp̃s effudit vnguẽta aromatica ſue p̃dicatiõis τ mortis et paſſionis quibus reparauit ruinã humane nature:τ ſanauit infirmitates oĩm noſtrũ:et ſic cõcluſum eſt in fine huius libelli xp̃m fuiſſe metrum τ menſurã τ principiũ τ fontẽ oĩm bonorum τ reparatorem humane ruine. Ideo ad maiorẽ declarationẽ eoꝝ que dicta ſunt. ¶ Queritur vtrum ſolus xp̃s ſit metrum τ mẽſura τ largitor oĩm bonorum:et reparator humane nature:ita q̃ a nullo alio ruina humane nature potuerit reparari: ſed q̃ oporteat omnes currere in odorem vnguẽtorũ eius ad quodlibet bonũ cõſequendũ.

Queſtio.

Et arguitur primo q̃ non. Nam ante aduẽtũ xp̃i fuerũt multi viri ſancti τ virtuoſi in vete.teſt.qui p̃ter xp̃m conſecuti ſunt virtutes.quia xp̃s nõdũ venerat. ergo xp̃s non eſt principiũ τ largitor omniũ bonorum.

Obiectio.j.

Idem ſcdo:nõ ſolũ in pplo hebreoꝝ:ſed etiã in populo gẽtili fuerũt multi philoſophi virtuoſi:ſicut fuit Socrates τ Plato τ Pythagoras et ceteri:et apud Roma.fuerũt multi viri famoſi / q̃ geſſerunt τ fecerunt opera memoratu digniſſima: ſicut fuit Brutus τ Fabriti⁹ τ Cato τ Scipiones τ Marcus Regulus:τ ceteri quos Romana cõmendat hiſtoria:τ tñ illi nũq̃ habuerũt notitiã de xp̃o. Itẽ hoc idem patet apud Sarracenos: inter quos reperit̃ magna iuſtitia:τ multi viri eleemoſynarij et miſericordes:ſed Sarraceni non colunt nec ſequũtur xp̃m nec legẽ eius:ergo ſequit̃ q̃ preter xp̃m ſunt boni.

Obiectio.ij.

¶ In oppoſitũ autẽ eſt illud Ioã.j. Oĩa per ipſum facta ſunt.τ vidimus eũ plenũ grẽ τ veritatis.de cuius plenitudine oẽs accepim⁹. Item ca.xv. Sine me nihil poteſtis facere. Itẽ actu.iiij. Nõ eſt aliud nomen ſub celo:in quo nos oporteat ſaluos fieri τc.

P

¶ Reſpondet̃.q̃ veritas hui⁹ queſtionis cõprehẽdit quaſi totã theologiam viatoris.iδ vt ab oĩb⁹ ſimplicib⁹ fidelib⁹ intelligat̃ et capiat̃: oportet q̃ humano τ ſimplici mõ pertractet̃: q2 hic nõ mouet̃ niſi ad ſimplicẽ intelligentiã ſimpliciũ ſacerdotũ τ religioſorũ τ ceteroꝝ fideliũ. Ideo p eius deciſione erũt quatuor articuli. Nam in primo declarabuntur quidã termini cũ q̃buſdã diſtinctionibus/ne laborem⁹ in equiuoco. In ſcdo aũt videbitur qualiter humana natura bona per deum creata:fuit per pctm̃ primorũ parentũ diſſipata. Tertio vero videbitur qualiter per xp̃m fuit ſufficienter per gratiã τ gloriã reparata. In quarto autem articulo mouebũtur τ ſoluent̃ quedã dubitationes multum vtiles τ neceſſarie.

Q Rñſio ad queſtionez τ ad obiectiones.

Quantũ ergo ad primũ articulũ eſt primo aduertendũ: ꝙ iſta tria noĩa ſ. perfectio ſiue perfectũ / ⁊ optimũ / et bonũ / idē ſubſtãtialiter ſignificãt: ſed differunt penes modos ſignificandi. Nam perfectio dicit inquãtũ pficit rē: ⁊ ſic pfectũ dr̃ qđ per aliquã perfectionē pficit. Optimũ autē dicit inquantũ eſt optabile ⁊ appetibile ꝓpter talē perfectionē. Bonũ vero dicitur inquantũ beat. i. cõtentat ⁊ ſufficienter ſatiat appetitũ. Et ſic omne perfectũ eſt appetibile: ⁊ oē appetibile dũ poſſidetur beat ⁊ contentat ⁊ ſatiat ⁊ quietat appetitũ habentis. Nec eſt curandũ de conſuetudine grãmaticorum / qui hoc nomen optimũ per ſupplementum aſſignant in cõparatione ſummi gradus reſpectu

S

huius nominis bonum: dicendo bonum meli⁹ optimum. ¶ His ergo habitis ponitur pma diſtinctio ſcilicet ꝙ bona ſunt in triplici genere. nam quedã dicitur bona nature: quedam bona gratie: ⁊ quedam bona glorie. Nec eſt neceſſe poni quartum genus. nam bona moralia ⁊ bona fortune ſunt per ſe bona nature: ſed propter peccatum primi hominis amiſerunt nomen poſt lapſum: prout patebit.

Bona nature hoĩs q̄ ſunt. Bona grē q̄ ſunt.

Unde bona nature hoĩs ſunt illa que naturaliter perficiunt eius naturã ad ſuas naturales operatiões ſibi proportionatas. Bona autē gratie ſunt perfectiones preter naturam a ſolo deo gratis date: ⁊ nature ſuperaddite ad ſublimandũ eã ſupra eius facultatē vel ad ſupplendũ defectũ eius / prout patebit in tertio et in quarto articulo. Bona vero glorie ſunt illa que ſupnaturaliter ⁊ pfecte beatificãt

E

hoĩem in altero ſeculo. ¶ Scḋa diſtinctio. Bona nature ſunt in quadruplici gñe. nã quedam dicunt bona ſpeciei: ⁊ quedã bona modi: ⁊ quedã bona ordinis. et quedã bona finis nature hoĩs ꝓportionati. Bona quippe ſpeciei ſunt illa q̄ imediate perficiunt ſpeciē ab intrinſeco ſicut ſunt potentie aĩe q̄ oriunt ab aĩa: ⁊ per cõſequens fluunt ex principijs ſpeciei: ⁊ ſunt accidentia cõſequentia formã ⁊ principia operãdi ⁊ viuendi: ſicut ſunt potentie ⁊ vires vegetatiue ⁊ ſenſitiue ⁊ appetitiue ⁊ intellectiue. Iſta enĩ dicũtur bona nature ſpeciei: qr immediate ab intrinſeco perficiunt naturã ſpecificã: ⁊ ſunt immediata principia operandi. Sed eſt aliud bonum perficiens ſpeciem ab extrinſeco quod eſt eē actualis exiſtētie influxum a primo ente / perficiēs ⁊ actuans ⁊ ſuppoſitans naturã: ⁊ cõſtituens eam in eſſe actualis exiſtentie. ⁊ ideo Ariſtoteles pmo poſteriorum genus et differentiam ponit in primo modo dicendi per ſe: eo ꝙ ſunt principia eſſentialia ipſius ſpeciei. Sed accidentia propria ꝯſequentia formam ponit in ſecundo modo / eo quod fluunt ex principijs ſpeciei et ex forma. ſed eſſe actualis exiſtentie ponit in tertio modo / eo quod actuat et perficit totam ſpeciem cum ſuis potentijs: ⁊ contrahit ipſam ad actum indiuidualem et perſonalem: et ſic competit prime ſubſtantie. Eſt verum ꝙ Boetius in libello de hebdomadibus ponit eſſe exiſtentie in ſecundo modo dicendi per ſe / tanꝗ primum bonum naturale quod omnia appetunt. Et ſic patet qualiter potentie anime ⁊ eſſe actualis exiſtentie dicuntur bona naturalia ipſius ſpeciei immediata. Bona autem naturalia modi dicuntur habitus et diſpoſitiones potentiarum anime / eo quod naturaliter modificant et perficiunt eas et habilitant ad ſuas naturales operationes / ſine quibus potentie non poſſent exercere operatiões ſuas / nec exire in actum ſentiendi: nam ſicut potentie ſenſitiue non exirent in actum ſentiendi / niſi actuarentur ⁊ diſponerentur per ſpecies ſuorum obiectorum: ita pariter potentia intellectiua non intelligeret niſi diſponeretur per ſpecies intelligibiles / aut habitus obiectorũ: ⁊ ſic habitus ⁊ diſpoſitiones dicũtur perfectiones potentiarum. Bonũ autem ordinis nature hominis eſt quod partes inferiores ſubijciantur ⁊ obediant ſuperioribus / ſcilicet quod caro ⁊ ſenſualitas obediant rationi / et voluntati rationali: ⁊ voluntas obediat deo: ⁊ ſit cõformis per omnia diuine voluntati. Iſta ergo ſe habent per ordinem / ſcilicet anima: potentie: habitus ſiue diſpoſitiones / ⁊ ordo operationum ſiue ordo in operando. Bonum tandem naturalis finis ipſius hominis eius nature proportionati erat ante lapſum vt perpetuaret vitam felicem in illa terreſtri paradiſo cum dominio ⁊ imperio ſuper omnia animalia ⁊ plantas ⁊ mineralia / vtendo eis libere ad ſuam facultatem: ⁊ hoc erat ipſi premium meritum ⁊ promiſſum pro eius laborib⁹ / et ſic pa-

U

tent quatuor bona nature homini debita ⁊ proportionata. ¶ Tertia diſtinctio: quod licet omnes gratie conueniant ĩ hoc ꝙ omnes ſunt a ſolo deo gratis date ⁊ nature ſuperaddite: tamē aliqua eſt gratia que non ſolum eſt a deo gratis data: ſed etiam eſt gratum faciēs habentem: et iſta eſt gratia habitualis que datur in baptiſmo / et confirmatione / et penitētia: que perficit totam eſſentiam anime / et facit hominen deo gratum et acceptũ ex ſolis meritis Chriſti: cui⁹ homo per talem gratiam imaginem gerit ⁊ Chriſto cõfiguratur: oēs autem alie gratie perficiũt potētias anime: et nõ ſemper gratificãt habentē apud deũ: ſicut eſt gratia poteſtatiua ordinis: et gratia ſanitatũ ⁊ prophetie / ⁊ gratia ſermonũ ⁊c. que quidem dona gratiarum datur ad

X

vtilitatem toti⁹ eccleſie: put ait Ap̃ls. j. ad Corin. xij. ¶ Quarta diſtinctio: ꝙ preter gratias habituales ſupradictas reperitur ⁊ memorat in ſacra ſcriptura quedam gratia que dicitur motiua et auxiliatiua liberi arbitrij: ſine qua homo poſt lapſum nõ poteſt reſiſtere tētationibus interioribus / nec exterioribus / nec vitare peccata / nec implere diuina p̄cepta: vt infra patebit. Quam quidem gratiaꝫ defendit Auguſti. cõtra Pelagianos: ⁊ diuidit eam in preuenientem ⁊ incipientem ⁊ operantem ⁊ proficientem ⁊c. Et Magiſter ſentētiarum. in. ij. diſtinctione. xxvj. diuidit eam in preuenientem ⁊ ſubſequentem: in quas partes non poteſt diuidi gratia habitualis gratifica: que licet habeat gradus: tamen introducitur in inſtanti per ſacramenta / iſta

Y

autem datur preter ſacramenta: vt infra patebit. ¶ Quinta diſtinctio / ꝙ bonorum glorie quedã ſũt bona corporis / ſicut immortalitas ſiue impaſſibilitas: ⁊ claritas / ⁊ ſubtilitas: ⁊ agilitas: et quedam pertinent ad animam / ſicut viſio diuine eſſentie: et quedã pertinēt ad vtrumqꝫ / ſicut viſio humanitatis xp̄i: ⁊ fruitio: ⁊ ſecura poſſeſſio: qr homo glorificat⁹ poſt reſurrectionē per ſenſus exteriores videbit humanitatem Chriſti: ⁊ per oculos mentis videbit humanitatem cum diuinitate / ⁊ ſic totus homo videbit totum Chriſtum: ⁊ totus homo ⁊ corpore ⁊ oĩa beatificabitur et fruetur bonis glorie.

¶ Secundo eſt valde aduertendum ⁊ notandũ: ꝙ

Z

tres perplexus fuerũt apud philoſophos ante aduentum Chriſti: quos ipſi nunꝗ potuerunt ſoluere nec ad eorum cauſe cognitionē peruenire. Quorum primus eſt: ꝙ oĩbus eſt inſitus naturaliter quidã appetitus cuiuſdam ſtatus vite felicis abſqꝫ omni defectu ⁊ miſeria: puta qr oēs naturaliter deſiderant vitam immortalem: qr omne ens appetit permanere in hoc ſeculo: ⁊ deſiderat hanc immortalē vitã ſine omni defectu et miſeria cum ſufficientia omnium bonorum ad ſatietatē appetitus. quaꝫ vitã oēs putant eſſe beatã. Sed qr videbant philoſophi: ꝙ talis ſtatus non poteſt haberi in hac vita: nec vnꝗ aliquis habuit iſtum ſtatum: ideo mirabantur philoſophi vnde inerat omnib⁹ talis appetitus. et vñ priuatio talis ſtatus: cũ appetitus naturalis non ſit fruſtra: qr videntur iſta duo contradicere. ſ. ꝙ ſit naturalis appetitus oĩbus inſitus: et ꝙ ſit fruſtra. ⁊ ſic erant philoſophi in hoc perplexu

Tres perplexus añ xp̄i aduentũ ad q̄rum cognitionē phi nũꝗ potuerũt peruenire

A

ante aduentum Chriſti. ¶ Secundus perplexus philoſophorũ fuit ꝙ oēs experimur in nobis quãdã peruerſam inclinationem in carne ⁊ ſenſualitate totaliter contrariã ⁊ repugnantē ſupradicto naturali appetitui / ⁊ tollentē et impedientem totaliter effectũ ⁊ finem eius: immo ſubducentem ad totum oppoſitum. ⁊ hoc videmus manifeſte. nam inclinatio praua ⁊ appetitus carnis ducit hoĩem in varias ⁊ peſſimas infirmitates abbreuiantes vitã hominis vſqꝫ ad interitum: vt patꝫ de gula et luxuria: Item luxuria non ſolum inducit varias egritudines: ſed etiã cauſauit in mundo varia bella et ſeditiones ⁊ homicidia: vt patet de bello Troiano propter raptum Helene: ⁊ de bello fraterno Thebanorum: et inter Atreum ⁊ Thyeſtem: et de bello Tarquiſtorum propter ſtuprum Lucretie ⁊c. Item propter cupiditatem dominandi et diuitias acquirendi multi perierunt: vt non ſolum ſecularis: ſed etiã ſacra teſtatur hiſtoria: que omnia ĩpediũt ⁊ auferunt vitã hoĩs: ⁊ inducunt infinitas miſerias cõtra oēm felicitatem: quã naturaliter vnuſquiſqꝫ deſiderat ⁊ appetit. ⁊ iſte fuit ſecũdus perplexus quē philoſophi nunꝗ poterunt abſoluere. ¶ Tertius perplexus apud philoſophos fuit ꝙ oēs philoſophi cognouerunt iſtum inordinatum appetitũ ſenſitum eſſe peruerſum in hoĩe contra totum ordinē nature et totius vniuerſi. Nam in ordine nature omnia inferiora ſubordinantur et obediunt ſuperioribus: vt elementa obediunt corporibus celeſtibus / et celi obediunt intelligentijs mouentib⁹ et omnes intelligentie obediũt primo / ⁊ mouent propter deum amatum: et deſideratum: vt patꝫ. xij. metaphyſice: et primo celi: et primo meteororum. In ſolo autem homine reperitur iſte peruerſus ordo. quia ſenſualitas et caro que eſt pars inferior: ⁊ vilior: ſemper pugnat aduerſus ſpiritum et aĩam. i. aduerſus rationem: que eſt ſuperior et nobilior et ſemꝑ reſiſtit ipſi: ⁊ vt plurimum trahit voluntatem rationalem: vt ſibi cõſentiat in ſuo prauo appetitu et ſic licet vnuſquiſque cognoſcat talem prauam inclinationem eſſe contra rationem: ⁊ cõtra virtutes morales ⁊ cõtra legem dei: tñ oēs pro maiori parte temporis ſequuntur ſenſualitatem cõtra cõſcientiam et diuina precepta: et tamen ante aduentum Chriſti nullus philoſophorum potuit reddere rationem vnde proueniat talis peruerſitas in ſolo homine: et tale mõſtrum in humana natura: immo volentes philoſophi inquirere de hac peruerſitate inciderunt in diuerſos errores. Unde Anaxagoras dixit hoc monſtrum accidiſſe in principio

Anaxagore error.

mundi quando omnia erant confuſa in illo chao: qđ quãdo ille intellectus ſeparando diſcordia ⁊ cõbinãdo concordia creauit oĩa recta et ordinata in ſua natura. tamē nõ recte compaginauit hoĩem: qr compaginauit carnem ſic male diſpoſitam ⁊ diſcordem cum anima rationali: et ideo ſicut tunc in illo chao iſta duo erant diſcordia: ita ⁊ nunc: ideo ſemper diſcordant ⁊ pugnant inter ſe adinuicem in homine contra totum ordinem vniuerſi. Alij autē philoſophi dixerunt hoc inuenire ex celeſtibus cõſtellationibus. ſub quibus hoĩes generant ⁊ naſcunt. Ariſtoteles aũt nõ auſus eſt clare ſoluere hanc difficultatem: immo quandoqꝫ videt ſibi contradicere. Nam quandoqꝫ dicit ſenſualitatem eſſe naturaliter inclinatã ad malum: ſed cũ grandi difficultate per virtutes morales poſſe domari: et quandoque dicit qđ felicitas q̄ per morales ꝟtutes acquiritur eſt donum deorũ: ⁊ p cõſequens etiam ipſe morales virtutes in quarũ operatione conſiſtit et acquiritur felicitas eſſent donũ dei et nõ nature. et ſic Ariſtoteles nõ potuit reddere huius cauſam. Manichei autem volentes reddere cauſam huius peruerſi ordinis ⁊ monſtri dixerunt in homine eſſe duas animas vnã bonã factam ex ſubſtantia principis lucis: alterã malã factam ex ſubſtantia principis tenebrarũ: ideo in hoĩe erat continua pugna. Origeniani autem ſibi falſum nomen imponentes dixerunt ante huius mundi cõſtitutionē oēs aĩas fuiſſe in celo cõuerſatas: ⁊ peccaſſe cõtra deũ: ideo fuerunt poſtea poſite in corpora male cõplexionata: et adeo eſt ꝯtinua pugna inter carnem ⁊ animam. Quas quidem deteſtabiles opiniones improbat Auguſt. contra Manicheos in lib. de duabus aĩabus: et in lib. de natura boni. Ex quibus patꝫ: ꝙ nec philoſophi nec heretici potuerunt ſoluere tres ſupradictos perplexus: eo quod non nouerũt ſacras ſcripturas in quibus fuit nobis reuelatum qualiter iſta mala fuerũt humane nature inflicta in penam peccati primorum parētum: vt ĩ ſequenti articulo patebit. ¶ Sed nunc reſtat quartus perplexus qui ſcandalizat et facit titubare ſimplices chriſtianos ĩ hoc tempore. nam nos videmus hoĩes ſciētificos et ſacris literis eruditos qui ex ſacra ſcriptura ſciũt reddere cauſas ſupradictorum malorũ et ſoluere perplexus ſupradictos: ⁊ ſciunt et predicant qualiter nemo poteſt euadere penas eternas nec conſequi vitam eternam niſi per obſeruantiam legis euangelice: et ſciũt quod ſuperbis de⁹ reſiſtit: humilibus autem dat gratiam: et tamē cõplures eorum videmus inflatos tumore ſuperbie. Item ſacra ſcriptura quam predicamus nil aliud clãmat niſi bona temporalia eſſe trãſitoria et falſa et per conſequēs contemnēda: et bona futura querenda: tamen nos videmus complures eorum eſſe ſauciatos auaritia et luxuria et ambitione honorum ⁊ dignitatum / et ſic faciunt totum oppoſitum eorum que ſciunt et predicant. Item videmus omnes principes et reges terre: et prelatos eccleſie ſcientes ſe reddituros rationem de ſuis omnibus ſubditis. a maximo vſqꝫ ad minimum: ⁊

hoc ſub cōminatione pene eterne: et tamen plures eorum extorquentes bona temporalia cum ſollicitudine ita contēnunt ſalutem ⁊ vtilitatem populi: ac ſi nūquam eſſet morituri nec rationem deo reddituri: ideo iſte perplexus ſcandalizat ſimplices fideles: ⁊ facit eos titubare. Sed inferius ſoluet iſte perplexus: vbi videbit qualiter preter ſcientiam ⁊ fidē eſt neceſſaria gratia auxiliatiua liberi arbitrij ad vitandum omne malum: ⁊ ad implenda diuina precepta. Et hoc de primo articulo.

D

Prima cōclō.

Uantum autē ad ſcdm articulū ponunt octo concluſiōes de mēte Auguſtini ꝯtra Pelagianos. Quarū prima eſt iſta. ſ. ꝙ Adam fuit creatus cū oibꝰ quatuor bonis nature: Iſta concluſio ſic probat ex ſacra ſcriptura. Geñ. j. Nā oia q̄ fecit deus erant valde bona. i. integre ⁊ perfecte bona ⁊ non diminute ſm integritatem ⁊ ſufficientiam ſue nature: vt dicit gloſſa. Quia oia fecit deꝰ in numero pondere et menſura. Sapiētie. xj. aut ſub ſpecie ⁊ modo ⁊ ordine: et per conſequens propter aliquē finem: vt inquit Augu. iiij. ſuper Geñ. ergo ſequitur ꝙ deus creauit hominē cuꝫ omnibꝰ bonis proportionatis eius nature: ⁊ ſufficientibus ad integritatē ⁊ neceſſitatē eius. Sed quatuor ſunt bona neceſſaria ad integritatem ⁊ ſufficentiam humane nature. ſ. ſpēs / modus / ⁊ ordo / ⁊ finis hoi ſufficiens ⁊ ꝓportionatus: vt dictū eſt: ergo cū omnibus iſtis bonis fuit creatus homo: vnde bona ſpecici hominis ſunt potētie ⁊ proprietates ⁊ vires et eſſe: quibus homo operat. Sed quia homo oibus inferioribus debebat ꝓſidere. ſ. mineralibus ⁊ plantis ⁊ animalibꝰ / ideo fuit creatꝰ cū oibus viribꝰ eorum: vt cū oibus cōueniret: ideo habet eſſe cū mineralibꝰ: ⁊ habet oēs vires anime vegetatiue cum plātis et oēs potentias ſenſitiuas cū aialibus: ⁊ habet appetitiuā potentiā cum eiſdē. Sed vltra iſtas inferiores potētias habet vires ipſius anime intellectiue. ſ. intellectuꝫ ⁊ memoriam ⁊ voluntatem: que pertinent ad partem rationalem / in qua conuenit homo cū angelis. Habet ergo oēs vires ſenſitiuas vt cognoſcat oia ſenſibilia: ⁊ habet itellectū vt cognoſcat omnia intelligibilia: ⁊ ſic anima intellectiua hois cōtinet virtualiter oēs vires inferiorum: ⁊ oēs alie cōtinentur in ea / ſicut trigonū in tetragono: vt ait Ariſtoteles. ij. de anima. Oēs aūt iſte vires dicuntur bona ſpeciei humane / eo ꝙ immediate ſequuntur formam: ⁊ ſunt imediata principia operandi: Sed qꝛ oīa fecit deus cum ſuo modo et diſpoſitione ad expedite operandum: ideo creauit iſtas vires in hoie cuꝫ ſuis habitibus: vt abſq̄ impedimento ⁊ mora poſſet faciliter operari. Unde ſicut creauit oēs arbores in illo paradiſo cū fructibus ſuis: ita creauit intellectū ⁊ voluntatem ⁊ appetitū ſenſitiuū hoīs cū habitibꝰ ſuis: qꝛ aliter aīa hoīs nō fuiſſet valde ⁊ itegre bona: ⁊ ſic creauit intellectū cū oibus habitibus itellectualibꝰ. ſ. cū habitu intellectus / quo imediate adheſit primis principijs: ⁊ cum habitu ſapiētie / quo immediate incepit cōtēplari primas ⁊ ſupiores cauſas altiſſimas ſcꝫ deū ⁊ intelligentias: ⁊ cū habitibus oīm ſciētiarum rerū naturalium et mathematicaliū: quo ilico ſpeculabatur oīa naturalia: qꝛ ilico impoſuit noīa oibus rebus creatis ſm naturas ſuas: vt patꝫ Geñ. ij. Itē habuit Adā habitū prudētie de oibus agibilibus / ⁊ habitum artis de oibꝰ factibilibꝰ. Itē nō ſolū intellectus / ſed etiā appetitꝰ ſenſitiuus ⁊ ſenſualitas fuit creata habituata cū oibus habitibus ꝟtutū moraliū: puta cū habitu tēperantie: qua modificabat cōcupiſcibilē circa oīa delectabilia ⁊ vtilia: ⁊ cuꝫ habitu fortitudinis circa oīa terribilia: ⁊ cū ceteris habitibus modificantibus ſenſualitatē circa bona vtilia: ⁊ circa honores ⁊c. quos quidem habitus habebat ſine impedimento alicuiꝰ paſſionis.

E

¶ Itē ſicut creauit itellectū ⁊ ſenſualitatē cū ſuis habitibus / non creauit voluntatē ſine ꝓprio habitu naturali q̄ eſt iuſtitia modificās ipſam voluntatem ad recte volendū ⁊ eligendū et imperandū: vn̄ iuſtitia dr ꝑpetua volūtas tribuēs vnicuiq̄ qđ ſuū eſt. i. eſt perpetuꝰ ⁊ integer habitus volūtatis. quo volūtas tribuit vnicuiq̄ qđ ſuū eſt: ꝑ quē habitū ipſe Adā regulabat oēs ſuas operationes erga deū ⁊ hoies ⁊ erga ſeipſum: nō tribuebat deo verā latriā ipſi debitā. ⁊ hominibus mutuū obſequiū. Et recte voluntas imperabat ſenſualitati ⁊ ceteris animantibus ⁊ plātis ⁊ mineralibꝰ: vtebat in facultatem ſuā. Non enim voluntas fuit creata minꝰ integra ⁊ perfecta cū ſuo proprio habitu iuſtitie ꝙ intellectus cū ſuis habitibus ſcientificis et intellectiuis ⁊ ꝙ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis cū ſuis habitibꝰ ⁊ virtutibus moralibus: ⁊ iſta dicebat originalis iuſtitia in Adam. Dicebatur enim originalis in quantum ab origine creationis cū ceteris habitibꝰ traxit ipſam: et etiā inquantū oibus ſuis poſteris ꝑ generationeꝫ communicaſſet ipſaꝫ. ¶ Un̄ oēs iſti habitus ſupradicti dicebantur etiā originales et naturales primo inquantū ab origine fuerunt concreati ad modificandas vires naturales i ſuis operationibus. Scdo inquantū erant ꝓportionati et neceſſarij ipſe nature ad ſuas naturales operationes exercendas abſq̄ impedimento aliquo: et ſic pertinebant ad itegritatē nature: ⁊ ideo cōputabātur inter bona nature Sꝫ vltra nec bona modificātia ⁊ habilitātia vires naturales hoīs / fuit neceſſarium bonum ordinis in potentijs ſupradictis: q̄ quidem ordo cōſiſtit in debita cōformitate viriū et partiū inferiorū ad ſuperiores: et ideo phantaſia erat ſubdita intellectui: ⁊ ſenſualitas erat ſubdita ⁊ obediens voluntati rationali: ⁊ vniuerſaliter tota caro ⁊ corpus erat ſubditum ſpiritui: et voluntas hominis cum omnibus viribus erat ſubdita ⁊ obediens ⁊ tota intenta diuine voluntati: ⁊ in hoc cōſiſtebat tota originalis iuſtitia ipſius Adam / et debitus ordo eius: ⁊ iſte ordo dicebat naturalis in Adam. Nam ſicut oīa elemēta naturaliter ſubduntur celis: ⁊ celi parent intelligentijs mouētibus: ⁊ intelligentie parent diuine voluntati: qꝛ mouēt ꝓpter deū amatū ⁊ deſideratū. xij. methaphyſice: ita ſm ordinem nature ſenſualitas debet parere volūtati rationali: ⁊ volūtas debet parere deo. Et ideo ſpecies: modus: ⁊ ordo: ⁊ oīa predicta cōputantur inter bona nature hominis. Sed quia ſpecies et modus ⁊ ordo tendūt in aliquē finem nature ꝓportionatū: ideo naturalis finis ⁊ premium hominis erat habitare ⁊ viuere i hemiſpherio auſtrali: q̄ dicitur paradiſus voluptatis: eo quod ibi duxiſſet vitam beatā cum omnibus bonis naturalibus abſq̄ defectu aliquo bonorum naturalium ſine morte: et liber ab omni infirmitate / et dolore / et triſtitia.

F

Quid ſit felicitas.

Que quidem bona prouenicbant tribus ex cauſis Primo ex aſpectu celi nam ſcdm Ptolomeum / et Ariſtotelem ſcdo celi: hemiſpheriū auſtrale eſt vertex ⁊ caput et ſuperior pars mundi: ideo ille ſtelle ſunt fauorabiliores mittentes vberes et fauorabiles ⁊ ſalubres influentias. et ideo ꝓpter fauoreꝫ celi in illa parte nulla cauſatur nec accidit peſtilentia: nec ſterilitas nec vetuſtas nec calor exceſſiuus: nec tenebra: ſed aura placida et ſalubris et temperatiſſima in lumine ⁊ calore: ⁊ vniformis: prout dictum fuit pſalmo lxxſ. Et ſic conſeruabat omnes plantas ſucceſſiue cum fructibus earum: ⁊ ſic etiā conſeruaſſet Adam cum eius poſteris ineſſe ſalubri. et ſic prima cauſa erat aſpectus celi. Secunda vero: locus ille qui eſt ſub tali aſpectu. Tertia cauſa vite perpetuande ſine infirmitate ⁊ morte: erat lignum vite. ⁊ ſic primi parentes affluebant omnibus bonis naturalibus abſq̄ aliquo defectu. et in ſe conſiſtebat tota eorum naturalis felicitas et beatitudo tam corporis ꝙ aīe. Nam per intellectū cōtemplabātur oia creata ⁊ increata: licet nō viderēt deū per eſſentiam: ⁊ ꝑ volūtatē habebant quicquid boni naturalis volebāt: ⁊ nihil mali volebā⁊: et in corpore nullū patiebatur defectū. et ideo erat Adam felix ⁊ beatus naturali beatitudine: qꝛ felicitas nil aliud eſt niſi tranquillitas animi ab triſtitia ⁊ defectu vacātis: ⁊ bonū ſufficiēs delectās habentem. Ex quibus patet ꝙ primi parētes fuerūt creati cum oībus bonis nature in ſua integritate. Que quidem bona ſunt ſpecies / modus: ⁊ ordo: ⁊ ille finis ⁊ poſſeſſio illius loci cum ſuis bonis in quo Helias et Enoch ducunt viam felicem vſq̄ ad ſcdm aduētum Chriſti. Que quidem felicitas intantum dicitur naturalis: inq̄tum eſt proportionata humane nature.

G

¶ Ex quibus patet qđ omnes habitus quos modo morales appellamus: tunc poterant dici naturales quadrupliciter. Primo ꝙ a principio erant inditi nature. Secundo inquantum erant nature proportionati: nō excedentes naturam Tertio ꝙ pertinebant ad integritatem nature. Quarto qꝛ oēs poſteri traxiſſent illos habitus ab origine ⁊ natiuitate. Sed poſt lapſum iam non poſſunt huiuſmodi habitus dici naturales ſed morales: eo ꝙ per longam moram ⁊ frequentes actus nouiter acquiruntur. vnde tunc in Adam habitus preceſſerunt paſſiones ⁊ actus: ſed modo poſt lapſum in nobis paſſiones ⁊ actus precedunt habitus: qui contra paſſiones refrenandas ex actibus generantur. Item illa habitatio paradiſi erat homini naturalis: eo ꝙ erat ſuper oīa animantia nature hoīs proportionata ⁊ collata.

H

Secūda cōclō:

¶ Secunda concluſio: ꝙ preter illa quatuor bona neturalia ſupradicta primi parentes fuerunt creati in gratia ſupnaturali gratum faciente qđ probatur ex auctoritate Auguſtini ſuper Geñ. dicentis: ꝙ primi parentes poſt longam vitaꝫ ſine morte et dolore fuiſſent tranſlati in vitā meliorem ad celeſte regnum: ſed talem vitam non potuiſſent cōſequi naturaliter per bona nature: qꝛ ſicut ꝑ habitus intellectuales naturales non potuiſſent videre diuinam eſſentiam: ita nec per ſolum habitum naturalem originalis iuſtitie meruiſſent illud ſupernaturale premium: nec frui diuina eſſentia. Et ideo eſt dicendū: ꝙ habuerunt gratiam gratificam ſupernaturalem ſublimantē eos vltra ⁊ ſuper humanam facultatem ad merendum illam vitā ſupernaturaliter beatam: qꝛ ꝑ ſolā originalem iuſtitiā nō poterant mereri niſi illā preſentē beatitudinē humane nature proportionatā: in qua erant: que nō ponebat eos extra nec vltra humanā facultatem. Et ideo dicunt quidā ꝙ illa originalis iuſtitia vel erat radicata in gratia gratifica cum fide ⁊ ſpe / ⁊ charitate: vel erat iuncta cum ipſa: vt vltra preſentem beatitudinē poſſent mereri futuram. Et ideo eſt dicendum ꝙ vltra habitus naturales intellectus ⁊ voluntatis habuit Adam habitus theologales. ſ. fidem: ſpem: ⁊ charitatem: de Chriſto futuro ſaluatore: quē in ſpiritu ꝓphetico ꝓuidit incarnandum: qū fuit in illo ſopore. que quidem virtutes non fuerunt ſine gratia. Ex hoc patet ꝙ Adam nō ſolum habuit gratiam gratificam pro illo ſtatu ſed etiam gratiam et donum prophetie: qꝛ i illo ſopore preuidit myſterium incarnationis: ⁊ etiam eccleſie ſurgentis ex latere Chriſti per formationem Eue ex ſua coſta: vt inquit Auguſtinus ſuper Joā. et ſuper Geñ. Quod quidem myſterium explicauit prophetice Adam quando ſurgens a ſopore dixit: hoc os ex oſſibus meis ⁊c.

I

Tertia cōclō.

¶ Tertia concluſio. quod primi parentes per peccatum licet non perdiderint bona ſpeciei que ſunt vires naturales ipſius anime et corporis: tamen perdiderunt modum ⁊ ordinem et finem: quia fuerunt expoliati oibus bonis ⁊ habitibus oīm potentiarum quibꝰ expedite ⁊ recte et ordinate operabant: et ꝑ conſequens fuerunt expoliati illa originali iuſtitia cum ſuo premio. qđ ꝓbat Augu. li. hypognoſticō rōne prima. Nam ilico poſt eſum ligni ꝓhibiti nouerunt ſe nudos. i. oībus bonis gratuitis ⁊ gratificis expoliatos. Et ideo abſconderunt ſe ⁊ fugerūt a facie dñi. Geñ. iij. Hoc idem ait ſaluator Luce. x. per parabolam illius hoīs qui deſcendentes ab Hieruſalē in Hierico incidit in latrones: qui expoliauerunt ⁊ percuſſerunt eum: ⁊ ſemiuiuo relicto abierunt ⁊c. vbi dicit Auguſti. qđ bene merito primus homo fuit oībus bonis expoliatus. Nam ſicut ipſe fuit auerſus a deo perdendo originalem iuſtitiam: ita deus fuit auerſus ab eo auferendo bona que ipſi contulerat. Nam perdendo originalem iuſtitiam perdidit omnia bona naturalia que per illam iuſtitiam poſſidebat: ⁊ perdendo iuſtitiam originalem: perdidit etiam gratiam per quā expectabat: ⁊ potuiſſet conſequi futuram beatitudinem. Item ꝑdidit bonum ordinis: qꝛ perdidit liberum imperiū quod voluntas rationalis habebat ſupra ſenſualitatem: quia ſicut voluntas rationalis imperabat: ita ſenſualitas et caro obediebat et parebat: ſed poſt lapſum non paret / ſed potius imperat: vt parebit. Et ſicut perdidit bonum modi ⁊ ordinis / ita etiam bonum finis: quia fuit expulſus ab illa paradiſo delitiarum et preſenti felicitate ipſi naturaliter proportionata: et ſic fuit expulſus ab illo hemiſpherio auſtrali in hoc hemiſpherium aquilonare / vbi tanq̄ exules omnes poſteri viuimus cum iugi miſeria expoliati omnibus illis bonis. Ex ſupradictis tribus concluſionibus ſoluitur primus ꝑplexus philoſophorū / ſcilicet vnde ineſt nobis appetitus vite immortalis ⁊ impaſſibilis ⁊ felicis quā nemo in hac vita pōt habere: ⁊ qꝛ talis appetitus eſt naturalis: nec eſt fruſtra poſtq̄ aliqs in hoc ſeculo potuit poſſidere ꝓut primi parentes ante lapſum. Et ideo ex priuatione illiꝰ ſta

tus manet nobis inſitus talis appetitus: q2 priuatio eſt cauſa appetitus. ¶ Quarta concluſio: q̄ homo per pctm̄ non ſolum fuit expoliatus oībus bonis modi τ ordinis τ finis naturalis: ſed etiam fuit percuſſus τ ſauciatus in oībus potentijs τ in tota perſona: τ hoc quintuplici vulnere: ꝓpter qđ non poteſt libere nec faciliter operari. Prima pars patet per precedentem cōcluſionem. Scđa autē pars patet per ſingula ad experientiam: τ prout experimur in nobis. Unde primo / homo fuit ſauciatus in complexione vulnere infirmitatum τ egritudinum τ morborum: q2 non eſt aliqua pars in homine que non ſit ſubiecta alicui egritudini imo multis: puta q2 accidit ophthalmia in oculis: τ vertigo in cerebro pleuriſis in pleura: τ colica paſſio in collo τc. prout tradidit Auicenna in quarto τ quinto canone. que quidem mala inducunt finaliter mortem: Ex quo patet quod mors τ febris τ oēs iſte infirmitates iam nō poſſunt dici mala naturalia / ſed penalia: q2 in penā peccati inflicta. Item ſcđo fuit homo vulneratus τ ſauciatus vulnere improbi laboris in toto corpore: q2 ille qui abſq3 labore poterat viuere: τ cui terra ſponte dabat omnē fructum τ omnia animalia τ plante τ mineralia erant ipſi ad libitū ſubiecta: nunc non poteſt acquirere victum τ veſtitum abſq3 intolerabili labore: q2 vnuſquiſq3 cum ſudore τ labore τ dolore veſcitur pane ſuo ex ſententia domini. Gen̄ iij. Et ideo omnia iſta bona tēporalia que de ſui natura ſunt bona naturaliter τ ad neceſſitatē hominis creata: τ in principio liberaliter collata: nunc peruerſo nomine dicunt bona fortune ratiōe modi acquirendi τ poſſidēdi: q2 tunc naturaliter erant oia cōmunia: ſed nunc cū labore τ fraude (vt plurimū) acq̄runt: τ ab idignis poſſidentur: τ ideo mutato noīe dicuntur bona fortune. Item tertio fuit homo vulneratus in ſenſualitate vulnere praue cōcupiſcentie. Nam ſenſualitas que erat ſubordinata rōni τ habituata tēperātia τ fortitudine τ cōtinētia τ parſimonia τc. expoliata hmōi virtutibus moralib9 τ ſibi naturaliter inditis / fuit percuſſa τ ſauciata vulnere inordinate concupiſcentie: que eſt fomes τ cauſa omnium malorum: τ in qua ſenſualitate ſic expoliata τ ſauciata ſucceſſerunt omnes animi paſſiones: que dicuntur egritudines animi: puta gaudium τ triſtitia / ira τ gaudium / τ inuidia τc. que non poſſunt refrenari niſi ꝑ morales v̄tutes nouiter acquiſitas. Et ſic iſti habitus virtuoſi qui ante erant bona naturalia: τ indita iam non poſſunt dici bona naturalia / ſed moralia: q2 cum longa mora τ labore ſunt nouiter acquiſiti ex frequentatis actibus: nec morbus cōcupiſcentie: nec paſſiōes poſſunt dici mala naturalia: ſed penalia: id eſt in penam peccati inflicta. Nam habitus naturales preceſſerunt paſſiones τ concupiſcentiam in ſenſualitate: τ paſſiones τ concupiſcentias modo precedunt virtutes morales: τ ſic neutra dicuntur iam naturalia. Ex quo patet: quod ſenſualitas fuit vulnerata morbo concupiſcentie per quā inclinatur ad omne malum: τ eſt ſegnis ad omne bonum: τ rebellis ſemper τ repugnans rationi: τ inſurgens: τ colluctās aduerſus ſpiritum. Item quarto tota pars ratiōalis fuit ſauciata multiplici vulnere. Nam intellectus qui per habitus itellectuales concreatos poterat contēplari non ſolum naturalia: ſed etiam ſupernaturalia per habitum intellect9 τ ſapiētie τ habitum ſciētie cōcreate: τ hoc abſq3 phantaſiatibus / q2 poterat ad libitum intelligere per phātaſmata vel ſine phantaſmatibus: nūc oībus illis habitus expoliatus nō poteſt intelligere ſine phantaſia: q2 neceſſe eſt intelligentē phātaſmata ſpeculari: vt ptz. iij. de anima. Et ſic neceſſe eſt vt intellectus cōuertat ad phantaſiā ſi vult intelligere: τ ita pariter volūtas: quia fuit expoliata originali iuſtitia qua oia recte volebat: τ diuine voluntati erat conformis: fuit cōuerſa in ſuis operationibus ad ſenſualitatem corruptam τ appetitum ſenſitiuum corruptum τ deprauatum. Et iſta pena rationabiliter fuit homini inflicta: vt inquit Augu. Nam poſtq̄ voluit auerti a deo τ ab ei9 voluntate: τ cōuerſus ad mulierem vt ſibi cōplaceret: tūc intellect9 expoliatus bonis naturalibus fuit conuerſus ad phantaſiam de neceſſitate in ſua operatione: τ voluntas ad ſenſualitatem: τ ſuperiora ad inferiora. ſ. ſpūs ad carnem τc. vnde eueniunt hoī oīa mala: τ nā intellectus frequēter decipit per phātaſiā in ſuo iudicio: τ voluntas deprauat per ſenſualitatē in ſua operatiōe. Et ideo q2 intellectus nō pōt habere ſciētiā de rebus niſi ꝑ phātaſiā: inde eſt q̄ frequēter decipit circa cognitionē rerū: τ ideo philoſophi primi volentes ex proprijs viribus inquirere naturas τ cauſas rerum: decepti inciderunt in varios errores: vt ptz. ſ. τ. ij. Metaphyſice. τ. ſ. phyſicorum. τ. ſ. de generatione. τ. ſ. de anima. Item non ſolum fuerunt decepti in intellectu ſpeculatiuo circa naturas rez: ſ3 etiam in intellectu practico circa cognitionem boni honeſti τ vtilis τ delectabilis: ex cuius errore accidit praua electio in voluntate. Ex quibus omnibus ptz infirmitas noſtri intellectus τ omnium aliarum potentiarum: τ patet etiam peruerſus ordo inter eas: q2 intellectus decipitur a phantaſia / τ voluntas ab intellectu practico decepto: τ allicit a ſenſualitate corrupta: vnde modum huius peruerſi ordinis τ deceptionis ponit Ariſtote. iij. de anima. τ. iij. τ. vij. ethicorum. ¶ Unde eſt aduertendum quod in homine ſunt conſiderāde due partes principales. ſ. pars rationalis τ ſenſualitas / prout cōprehendit ſenſus exteriores τ interiores. ſ. phantaſiam τ appetitum ſenſitiuum: vnde phantaſia ſequitur ſenſum: τ appetitus ſequitur phantaſiam. Phātaſia aūt iudicat de ſenſatis conuenientibus vel diſconuenientibus. ſ. de delectabilib9 τ triſtabilibus: τ ſic omne delectabile / aut vtile dicit bonū: τ omne triſtabile / aut inutile dicit malū: τ ſic appetitus qui diuidit in iraſcibilem τ concupiſcibilem ſequitur omne delectabile: aut vtile tanq̄ bonum: τ fugit omne triſtabile tanquam malum: τ ſic ſequitur honores τ dignitates τ omnia ardua ſibi apparentia bona: τ concupiſcibilis optat τ ſequitur voluptates carnis τ pecunias τ cetera ſibi concupiſcibilia tanq̄ bona: τ vtraq3 ſcilicet iraſcibilis τ concupiſcibilis fugit omnia triſtabilia tanq̄ mala. ¶ Item in parte rationali ſunt due potentie diſtincte / ſcilicet intellectus τ voluntas: vnde ſicut appetitus ſequitur phantaſiam / et ſenſum: ita voluntas in primo actu ſequitur intellectum. Sed iſte intellectus habet duas portiones / ſcilicet ſuperiorem / qui dicitur intellectus ſpeculatiuus: τ inferiorem / qui dicitur intellect9 practic9: vnde ſicut intellect9 ſpeculatiuus ſpeculatur ſpeculabilia: τ ita intellectus practicus cognoſcit et ratiocinatur de agibilibus. Sed iſte intellect9 practicus adhuc habet duplicē portionē. ſ. vnā ſuperiorē per quam cognoſcit τ iudicat de agibilibus in vniuerſali / prout ipſi offeruntur per legē diuinam vel humanam. Et habet aliam portionem inferiorez ꝑ quā iudicat de particularibus / prout ipſi offerunt per phantaſiā τ tūc intellect9 practic9 iungit phantaſie τ ſit vnū cum ea in intelligēdo: τ ſic iudicat de bonis delectabilibus τ vtilibus ſm̄ apparentiam τ iudiciū phātaſie: τ ſic peruertitur in ſuo iudicio. Nam ſicut ante per ſuperiorem portionem iudicabat legem dei eſſe bonam: τ per conſequens obſeruandam: τ omne malum eſſe vitandū: τ omne adulteriū / aut furtum τ homicidium eſſe malum: et per conſequens vitandum: τ ſic tunc non decipiebatur in ſuo iudicio. Et tūc volūtas ſequens tale iudiciū intellectus in prima ſua operatione volebat legez dei obſeruare: τ omne homicidiū τ furtum τ adulterium tanq̄ malum vitare: τ ſic voluntas dicebatur recta τ bona. Ita poſtea cum phantaſia offert intellectu practico aliquod bonū delectabile / aut vtile particulare per appetitum ſenſitiuum optatū: τ intellectus iunctus phantaſie / et deceptus iudicat illud eſſe bonū τ ſequendū: tunc voluntas in ſecūdo actu ſequens intellectū deceptū: τ cōuerſa ad appetitum prauum ſit ſimul vnum cū eo. Et ſic deprauata voluntas ſequitur deſiderium ſenſualitatis appetendo illud bonuz apparens. ſ. vtile / aut delectabile: licet ſit no īuū τ malū: τ contra legem diuinam τ humanā / τ cōtra bonos mores: τ ſic cauſat pctm̄ in voluntate in tali electione τ executiōe τ ſic patet qualiter vterq3 decipit / tam intellectus q̄ voluntas / per cōuerſionē ad ſenſualitatē: τ ideo dic t Ariſtoteles. iij. Ethicorū: quod omnis malus eſt ignorās. id eſt deceptus: quia licet cognoſcat in vniuerſali: tamen decipitur in particulari per conuerſionem ad phantaſiā τ ſenſualitatem: vt patet de incōtinēte. vij. Ethicoꝝ. cuius deceptio cauſatur ex falſo diſcurſu argumentationis: quia arguit in quatuor terminis: ideo potius videtur habere opinionem q̄ ſcientiā de particularibus. Nam primo in maiori propoſitione dicit omne adulterium tanq̄ malum eſſe vitandum: eo quod eſt ꝯtra legē: ſed qn̄ offertur ipſi iſta mulier / licet in minori ꝓpoſitione deberet dicere: hoc eſt adulterium: ergo vitandū: tamē alterando terminū dicit hoc eſſe bonū delectabile: τ ſic concludit: ergo ſequendum: et ſic peccat in forma arguendo in quatuor terminis: τ per conſequens cauſatur peccatum τ ignorantia in intellectu practico et error τ prauitas in voluntate ſequendo intellectum τ ſenſualitem: τ ex conſequēti cauſatur culpa in anima. Et ideo dicit Ariſtoteles. iij. de anima: quod voluntas que ponitur quaſi medium inter intellectum τ appetitum ſenſitiuum: ſi ſequitur intellectū prout iudicauit in vniuerſali: tunc ipſa dicitur recta τ iuſta: q2 intellect9 vt ſic dicit rectus. Sed ſi volūtas ſequitur ſenſualitatem ſiue appetitum inferiorem: et intellectum practicum deceptum τ deprauatum per phantaſiā tūc voluntas rationalis dicitur praua et iniqua: et facta beſtialis ſimul cum ſenſualitate: quia tūc voluntas iam non eſt recta nec rationalis: ſed praua τ beſtialis τ monſtruoſa effecta per cōſortium ſenſualitatis: quia agit contra naturam. Nam ſicut rota primi mobilis naturaliter trahit omnes orbes inferiores motu recto ab oriente in occidentez: ita intellectus et tota pars rationalis naturaliter deberet ad ſe et ſecum trahere phantaſiam τ totā ſenſualitatem: τ non econuerſo. Et ideo quando ſenſualitas trahit ad ſe voluntatem τ partem rationalem: tunc talis motus τ actus eſt peruerſus τ monſtruoſus τ non naturalis: et ideo ſicut per motum primi mobilis rectum nunq̄ cauſatur malum / nec peccatū / nec monſtrum in natura / nec aliquis defectus: ſed ſolū cauſatur eclypſis / aut cauſantur ſterilitates / aut peſtilentie / aut tēpeſtates per orbes inferiores qui mouentur in circulo obliquo contra motum primi mobilis: τ ita pariter per primam operationē partis rationalis nunq̄ cauſatur deceptio in intellectu practico: nec peccatum in voluntate: ſed qn̄ ſenſualitas trahit ad ſe partem rationalem ad ſuum libitū: tunc cauſatur peccatū τ monſtrum in anima: q2 tunc intellectus ſit quaſi phantaſia: et voluntas ſit ſenſualitas: quia nec intellectus per ſe nec ſenſualitas per ſe eſt ſufficiens principium ad mouendum ſiue ad proſequendum: ſed ex his ſit vnum principium ſufficiens ad proſequendum bonum vtile vel delectabile. Ex quibus patet / quod totus iſte diſcurſus per Ariſtotelem explicatus eſt contra naturam non ſolum ipſius anime: ſed etiaz contra ordinem ipſius vniuerſi in quo ſemper inferiora obediunt ſuperioribus. Et tunc eundem peruerſum ordinem noſtrarum potentiarum memorat Apoſtolus ad Roma. vij. vt infra patebit: τ ſic Ariſtoteles et omnes philoſophi bene concedunt talem motum τ modum eſſe peruerſum et prauum et monſtruoſum: τ contra naturam et ordinem vniuerſi: tamen nunq̄ potuerunt peruenire ad cognitionē cauſe: vn̄ tale monſtrum ꝓueniat in homine. ¶ Et hoc accidebat eis: q2 non nouerant ſacrā ſcripturā: in qua nobis eſt reuelatū qualiter hec monſtruoſitas τ peruerſitas fuit inflicta toti generi humano in penā pcti primoꝝ parētū: eo q̄ oēs potentie fuerunt expoliate oībus bonis habitib9 cōcreatis: τ fuerūt vulnerate quintuplici vulnere. ſ. vulnere multiplicis egritudinis in complexione: τ vulnere laboris τ doloris in toto corpe pro victu τ veſtitu acquirendo: τ vulnere τ morbo concupiſcentie in carne: τ vulnere praue cōuerſionis τ electiōis in parte rōnali: ex quo infligit vulnus culpe τ pcti in anima. Sed vtrum vulnus concupiſcentie dicat aliquā formā poſitiuā ſuperadditam ſenſualitati / an dicat ſolā priuationē modi τ ordinis: longum eſſet hic diſputare. Forſan dicet in expoſitione euangelice veritatis ſuper illud Luc. x. de illo hoīe qui deſcendit ab Hieruſalē in Hiericho: quē latrones nō ſolū expoliauerūt: ſed etiā percuſſerūt τ ſauciarūt τ plagis impoſitis τ ſemiuiuo relicto abierunt τc. Sed ſufficit ad preſens ſcire: q̄ ſicut ſenſualitas ſiue appetitus ſenſitiuus fuit ſauciat9 vulnere praue cōcupiſcētie τ inclinatiōis ad voluptuoſa τ delectabilia τ vtilia que ſunt falſa bona: ita volūtas rationalis fuit vulnerata quodā vulnere ceci τ inordinati amoris τ complacentie / vt ceteris omiſſis velit ſenſualitati complacere. Et ideo dicit Auguſti. libro de perfectione iuſtitie hominis: q̄ ex tali vulnere manet noſtrum liberum arbitrium claudicatum: τ ſic opz qđ ſanetur per gratiaz ad hoc q̄ recte velit τ operet. Ex p̄dictis ptz ſolutio ſecundi

et tertiȷ ꝓplexus/quos philoſophi nunꝙ potuerūt perſoluere. ¶ Quinta cõcluſio: ꝙ oīa mala tam culpe ꝙ̄ pene. ſ. oīa quinꝙ vulnera ſupradicta/traxerunt oēs poſteri a primis parentibus per carnem corruptā. Hanc concluſionem probat Augu. contra Manicheos/⁊ ſuper Joā. homil. ij. iſto modo. Nā oēs poſteri vel trahunt iſta mala, cū carne: vel, cum aīatione eī aīa: qꝛ anima nõ eſt ex traduce ab Adā per generationem: ſed a ſolo deo per creationem: ⁊ ſic nõ põt creari niſi bona: qꝛ deꝰ auctor mali nõ eſt/ſed ſolius boni: ergo ſequit̄ ꝙ trahimus hmōi mala per ſolam carnem que eſt ex traduce a pmis parentibus. Hoc cõfirmatur. Nā primi parētes talem carnem cõmunicarunt poſteris ſuis qualē ipſi habebant tpe generationis: ſed tpe generationis poſt lapſum, iam habuerunt carnem ⁊ ſenſualitatē corruptam ⁊ fauciatā per vitium cõcupiſcentie: q̄ eſt fomes oīs mali: ergo talē carnem ſic corruptam ⁊ viciatam cum ſuo onere tranſtulerunt ſucceſſiue in oēs poſteros. Ex quibus pꝫ: ꝙ primi parentes oīa mala tam culpe ꝙ̄ pene tranſmiſerunt in oēs poſteros per carnē ſic corruptam ⁊ viciatā ⁊ libidinoſam.

O Quinta concluſio.

¶ Ex quibus ſequitur ſcđm Auguſti. ꝙ tria mala ſiue tria genera malorum latent ſeminaliter ⁊ potentialiter in carne a parentibus traducta antequā animetur. Que quidē mala exeunt a potentia in actum poſt animationē ſucceſſiue. Nā ibi primo in cõplexione corporali latent omnia genera infirmitatum ⁊ egritudinū corporalium. Scđo in ipſa ſenſualitate latet morbus concupiſcentie: ⁊ latent omnes paſſiões animique quidem concupiſcētia eſt fomes oim malorū culpe tā originalis ꝙ̄ actualis. Oia em̄ iſta mala exeunt ex carne ⁊ potentia in actū per aīationem ſucceſſiue: nā ilico aīa per ſolū cõſortiū talis carnis ſic corrupte trahit pctm̄ ⁊ culpam originalē: ⁊ trahit debitum originalis iuſtitie perdite in Adam: eo ꝙ aīa ſit vna pſona cū tali carne traducta ex primis perentibus. Itē ſcđo per tale conſortiū ilico exeunt in actū mala pene in ipſo corpore/ſcilicet dolor ⁊ triſtitia: ⁊ ſucceſſiue ſuccedūt egritudines ⁊ infirmitates varie. Tertio quādo homo peruenit ad maiorem etātem et vſū rationis: exeunt oīa mala actualis culpe ab ipſa ſenſualitate in animam. Nam ſicut caro corrupta per ſolum cõſortiū cauſat culpā originalē in aīa: ita cõcupiſcentia que eſt fomes oīs peccati latens in carne et ſenſualitate cauſat culpam actualem tam venialem ꝙ̄ mortalem in voluntate per conſenſum. Et ſic patet qualiter oīa iſta mala latebant ſeminaliter in carne ante animationē: ⁊ qualiter exeūt in actum poſt animationem. Et patet etiam qualiter aīa oīa mala culpe trahit a carne ⁊ ſenſualitate corrupta ⁊ fauciata. Ex quibꝰ etiam ſequit̄: quod omnia mala tam culpe ꝙ̄ pene traximus a primis parentibus: eo ꝙ ab eis traximus ſolā carnem ſic corruptam ⁊ fauciatam/in qua latent ſeminaliter oīa mala culpe ⁊ pene.

P

¶ Ex ſupradictis ſequuntur ſex doctrine ſcđm mentem Auguſtini. Quarum prima eſt: ꝙ malum culpe non eſt in carne formaliter/ſed ſolum materialiter et ſeminaliter: ſed contrahitur formaliter in anima/aut per ſolum conſortium: ſicut eſt peccatum originale: aut per conſenſum deliberatū: ⁊ ſic eſt peccatum mortale: aut per conſenſum indeliberatū: ⁊ ſic eſt pctm̄ veniale. Et ponit exemplum de arſenico ⁊ ſilice: nam in arſenico nõ eſt mors formaliter/ſed ſeminaliter: ſed tranſit formaliter in hominem ſi guſtatur ab eo. Item ignis nõ eſt formaliter in ſilice: ſed tranſit formaliter in ſtupā per ictum ⁊ cõfricationem ferri. Ita pariter peccatū latens materialiter et ſeminaliter in carne ⁊ cõcupiſcentia ſenſualitatis tranſit actualiter ⁊ formaliter in animā per cõſortium/aut cõſenſū/ prout dictum eſt.

Q Prima doctrina.

¶ Scđa doctrina: ꝙ licet in eodē inſtanti tpis aīa creetur ⁊ infundatur in corpore ⁊ inficiatur ab eo per culpam originalem: eo ꝙ creādo infunditur: ⁊ infundendo inficitur: tamen in tali ordine ſunt conſiderāda ſucceſſiue quatuor inſtantia nature. Nam in primo inſtanti anima conſideratur prout a deo creat̄. In ſecūdo prout creatur bona naturaliter cū ſuis viribus ⁊ potentijs. ſ. cum intellectu ⁊ memoria ⁊ voluntate: per qđ dicit̄ facta ad ſimilitudinē ⁊ imaginem dei: ⁊ ſic dicit̄ naturaliter bona. In tertio aūt inſtanti cõſiderat̄ ꝓut infunditur corpori corrupto. In quarto autē prout inficit̄ ab eo: ⁊ eſt infecta ⁊ mala malo culpe. Ex quo patet ꝙ prius intelligitur bona per naturam ꝙ̄ mala per culpam: qꝛ in vno inſtanti tēporis poſſunt intelligi multa inſtantia nature.

R Scđa doctrina.

Tertia doctrina: ꝙ duplex imago reperitur in quolibet hoīe. Prima eſt imago trinitatis in aīa per creationem a deo impreſſa: per quā dicit̄ bona naturaliter. Scđa dicitur imago ipſius Adā/primo impſſa in carne ſeminaliter: ⁊ exinde trāſlata in aīam formaliter: per quā imaginem natura hominū dicit̄ corrupta ⁊ mala ꝑ culpā ⁊ penā. Unde dicit Augu. contra Fauſtum/⁊. xij. ſuper Geñ. ꝙ hanc imaginem reliquerunt primi parentes in nobis impreſſam ex veſtigio ⁊ ſimilitudine ſui pcti: nā ſicut ad illud pctm̄ concurrerūt tres perſone/ſcilicet ſerpens offerens pomum prohibitū: ⁊ Eua acceptans ipm ⁊ offerens viro: ⁊ Adā comedēs ipm vt cõplaceret vxori: ita pro maiori pte ad omne peccatū concurrunt tres ptes hoīs. ſ. ſenſus offerens rem delectabilē vel vtilē: ⁊ appetitus ſenſitiuꝰ ⁊ ſenſualitas appetens ⁊ alliciens voluntatē vt cõſentiat: ⁊ ipſa voluntas condelectās et ſequēs ſenſualitatē. Nā ſicut ſerpens oſtēdit fructū pſuadendo mulieri: ⁊ mulier pſuaſit viro vt comederet: ita ſenſus offert rem prohibitā ipſi ſenſualitati: ⁊ ſenſualitas offert ⁊ perſuadet voluntati: ⁊ ſic cõſummat̄ pctm̄ per conſenſū volūtatis.

S Tertia doctrina. duplex imago reperitur in quolibet homine. Augu.

¶ Et ſic pꝫ qualiter primi parētes reliquerunt nobis impreſſam imaginem ⁊ veſtigium ſui pcti. Et ſic etiā pꝫ qualiter in quolibet hoīe reperitur duplex imago. ſ. imago trinitatis/ꝑ quā dicit̄ bonus naturaliter: ⁊ imago primorum parētū per quam dicit̄ malus penaliter ⁊ culpabiliter. Sed in chriſtiano vltra duas imagines ſupradictas reperitur alia imago: per quā cõfiguratur Chriſto ꝑ baptiſmum ⁊ eccleſiaſtica ſacramēta: que quidē imago Chriſti licet ad preſens non tollat imaginē ipſiꝰ Adā de carne/tñ tollit ipſam ab anima noſtra. vñ ait Apl's. j. ad Corinth. xv. ꝙ poſtꝙ̄ omnes vſꝗ ad Chriſtum portauimus imaginem ipſius Adā terreni: portemus ergo imaginē ipſiꝰ Adam celeſtis: q̄ eſt Chriſtus. Et ſic pꝫ qualiter reperitur triplex imago in chriſtiano. ſ. imago trinitatis in aīa: quā accepit ꝑ creationē: ꝑ quā dicit̄ bonus naturaliter. Scđa eſt imago ipſiꝰ Adā terreni in carne: ꝑ quā natura noſtra dicit̄ corrupta ⁊ fauciata fomite et morbo concupiſcentie: ⁊ vnde eueniunt omnia mala culpe

T

quam imaginem accepimus ꝑ libidinoſam generationem. Tertia eſt imago Chriſti ī anima quam accepimus per gratiam baptiſmi ⁊ regenerationem.

¶ Ex ſupradictis etiā ſequitur quarta doctrina. ſ. qđ quando Auguſtinus dicit ꝙ noſtra natura fuit corrupta in Adam ⁊c. ibi non ſumitur natura pro natura ſpecifica: ſed pro carne ſiue pro generatione. Unde eſt aduertendum: ꝙ natura humana tripliciter ſumitur in ſacra ſcriptura. Primo em̄ modo ſumit̄ ꝑ ipſa eſſentia ⁊ natura ſpecifica reſultāte ex corpore organico ⁊ anima rationali ſignificata per diffinitionem. et iſto modo dicit̄ bona naturaliter: ⁊ ſic humanitas ⁊ ſpecies humana natura reperiuntur in Chriſto. Secundo modo humana natura ſumitur pro tota generatione ⁊ collectione omnium deſcendentium ab Adam ꝑ naturalem generationem: ſicut dicit̄ natura .i. generatio Scipionum/⁊ Claudiorum/aut Tarquiniorum//aut filiorum Iſrael. Et iſto modo dicit̄ ad Romanos. v. ꝙ oēs in Adam peccauerunt .i. tota humana natura fuit obligata in Adam: qꝛ omnes ſuos poſteros ad penā ſui peccati obligauit in ſua natura. Et ſic etiā dicitur: ꝙ tota humana natura fuit corrupta in Adam. Tertio modo ſumitur humana natura ꝓ carne quam vnuſquiſꝗ traducit ex Adam per naturalem generationem. Et ſic dicit Auguſtinus: ꝙ vnuſquiſꝗ habet naturam .i. carnem ⁊ ſenſualitatem corruptā ex Adam: qꝛ nihil habemus ab Adā niſi carnem corruptam per imaginem eius: qꝛ animam habemus a ſolo deo per creationem. Unde caro dicitur natura in nobis: eo qđ eſt nata ⁊ traducta ex Adam: anima autem non dicitur nata nec genita ſed ex nihilo creata. Et ſic tota linea ſucceſſiua ab Adam vſꝗ ad vnumquēꝗ ꝑ generationem dicit̄ eius natura. et iſta dicitur natura corrupta. Et iſto modo ſolus Chriſtus dicitur liber in natura a tali corruptione: eo ꝙ non deſcendit ab Adam per naturalem generationem. Et ſic virgo Maria non dicitur libera in natura: ſed liberata in pſona ꝑ preuiam ſanctificationē. Et ſic peccatum et corruptio nature nõ potuit tranſire ad pſonam virginis: ꝓut dictū eſt in expoſitione pſal. xlv. et ſuper Magnificat.

V Quarta doctrina. Natura humana tripl'r ſumit̄ ī ſacra ſcriptura.

¶ Ex ſupradictis ſequitur etiā quinta doctrina. ſ. qđ non eſt mirum ſi Ariſtoteles ⁊ ceteri philoſophi non potuerunt ex puris naturalibus peruenire ad cognitionem iſtius monſtruoſi ⁊ peruerſi ordinis ⁊ morbi reperti in noſtra ſenſualitate ⁊ natura. qđ non accidebat: niſi qꝛ nõ nouerant ſacrā ſcripturā ꝑ quā nobis reuelatur qualiter iſta corruptio prouenit ex peccato primorum parentum. Sed beatus Aug. nectare ſacre ſcripture imbutus/⁊ diuino lumine illuſtratus Hypognoſticon reſponſione ſecunda ⁊ quarta reddit huiuſmodi cauſam/dicens: ꝙ primi parentes ſibilo venenoſi ſerpētis ſunt infecti: ⁊ callidis eiꝰ blādimētis ſunt decepti. Et ideo hanc inquietam ⁊ mortiferam peſtem eorum corpora conceperunt: ⁊ per legitimum vſum poſtea ꝙ̄ de paradiſo ſunt proiecti in poſteros tranſmiſerunt tanꝙ̄ peccati ſui teſtimonium hereditario iure dimittentes nobis: vt ex hoc preuaricatorum filios nos cognoſcentes non gloriemur de natura noſtra peccatrice in conſpectu iuſti iudicij dei: ſed eius miſericordie/que noſtris meritis non datur: ſemper colla noſtra flectamus ⁊c. In quibus verbis explicat Auguſt. vnde proueniat humane nature iſte morbꝰ ⁊ corruptio/⁊ iſtud monſtrum in natura. Nam poſtꝙ̄ Adam voluit ſequi ſuaſum beſtie ⁊ vxoris magis ꝙ̄ diuinū preceptum: ideo conuerſus ad ſenſualitatem comparatus eſt iumētis in ſuis operationibus: ⁊ ſimilis factus eſt illis.

X Quinta doctrina

¶ Ex ſupradictis doctrinis ſequit̄ ſexta doctrina catholica. ꝙ infirmitates corporales ⁊ mors ⁊ oīa mala tam culpe ꝙ̄ pene non dicuntur nec ſunt in nobis mala naturalia: ſed penalia: qꝛ nõ inſunt nobis ex natura ſpecifica: qꝛ homo valde bonus fuit creatus cum ſupradictis quatuor bonis nature/liber ab omni miſeria: ſed omnia iſta mala in penam peccati primorum parentum ſūt nobis relicta ⁊ inflicta: prout contra Pelagianos fuit determinatum in ꝯcilio Affricano. cui interfuit Aug. vt patet de cõſe. diſt. iiij. Placuit. et in concilio Romano: cui prefuit Innocentius papa. ⁊ in concilio Lugdunenſi: cui interfuit Proſper defenſor doctrine Auguſtini contra Pelagianos. Ex hoc patet vnde eueniant humane nature omnia mala tam culpe ꝙ̄ pene.

Y Sexta doctrina.

¶ Item ex ſupradictis ſequitur etiam ſeptima doctrina. ſ. ꝙ anima noſtra in principio ex conſortio corporis ⁊ carnis corrupte traducte ex Adam non ſolum contrahit priuationem modi ⁊ ordinis: ꝓut ē priuationem omniū habituum partis ſenſitiue: ⁊ partis rationalis ſed etiam trahit debitum illorum habituū/in quo conſiſtit peccatum originale: ꝑ qđ ilico anima obligatur ad penā damni eternam. vnde anima ꝑ tale cõſortium non ſolū priuatur habitibus moralibus ī iraſcibili ⁊ cõcupiſcibili: ⁊ habitibus intellectus ⁊ habitu originalis iuſtitie ipſius voluntatis: ⁊ priuatur gratia gratifica ⁊ habitu fidei ⁊ ſpei ⁊ charitatis: quos Adā perdidit ꝑ peccatū: ſed aīa contrahit debitū oim ſupradictorū habituū annexum cū tali priuatione: qꝛ obligatur ad habendum oēs habitus ſupradictos ad operandum ꝑ eos ⁊ ſeruiendum creatori reddendo cultum latrie q̄ eſt fructus illorū. Et talis priuatio cū tali debito annexo dicitur pctm̄ originale: qđ cõtrahit oīs aīa a principio ꝑ ſolū cõſortiū corporis: vt dictum eſt. Ex q̄bus ſequit̄: ꝙ oīa quinꝗ vulnera q̄bus primi parentes fuerunt fauciati ꝑ ſuū pctm̄/traximus nos ab eis ꝑ generationē carnalē. ſ. ignorantiā ⁊ ꝑuerſum iudiciū ⁊ electionē in mēte: ⁊ cõcupiſcentiā prauam in ſenſualitate: ⁊ infirmitatem in cõplexione. ⁊ labores in toto hoīe. ſ. mentis ⁊ corporis: ⁊ culpam in aīa.

Z Septima doctrina

¶ Sexta cõcluſio: ꝙ licet volūtas hoīs trahatur a ſenſualitate ad peccandū: tñ volūtas nõ trahitur nec cõcurrit coacta nec neceſſitata: ſed pſuaſione allecta ⁊ ſpõtanea quodā amore non ſolū naturali inquātū ambo radicant̄ in aīa: ſed etiā amore inordinato/prout dictū eſt: Quod probat̄. Nam ſenſualitas nõ violenter cogit nec neceſſitat volūtatem in tali actu ſed pſuadet ⁊ allicit ad ſequendum falſum bonū: cui voluntas non coacta aliqua neceſſitate ſed allecta ex amore ſponte ꝯſentit. Et ſic trahit ſua quemꝗ voluptas/vt inquit Virgilius. Et vnuſq̄ſꝗ tentat̄ a cõcupiſcentia ſua attractus ⁊ illectus. ⁊ ſic concupiſcentia parit pctm̄. vt pꝫ Jacobi. j. Et ſic patet qualiter liberū arbitrium non tollitur nec cogitur: ſed allicitur. Et ſic voluntas ſemꝑ manet libera in ſua prima actione ad volendū vel nõ volendum: ſed nõ manet libera ad recte volendū: eo ꝙ ꝑdidit originalē iuſtitiā: ꝑ quā

A Sexta ꝯclio.

Virgilius.

recte volebat. Et licet ſit quandoqꝫ libera ad recte
volendum in affectu: cognoſcendo adulterium vel
aliud vitiū eſſe peccatū/ ⁊ ꝑ conſequens vitandum
ſcḋm legem dei: ⁊ voluntas velit vitare peccatū: et
facere bonū: tn̄ hoc nō pōt facere in executiōe effe
ctiue. Cui⁹ ratio eſt. nā ad hoc ꝙ affectus volunta
tatis veniat in effectum opoꝛtet ꝙ maneat coꝛpus
tanqꝫ oꝛganum. ſed voluntas ꝑ ſe non poteſt moue
re coꝛpus ꝓpter cōtrariam diſpoſitionem: et coꝛru
ptionē: eo ꝙ ꝑdidit imperiū ſup ipſum ꝓut dictum
eſt. ergo ſequit̄ ꝙ licet volūtas ſit libera in ſuo ꝓ
pꝛio actu pꝛimo: et in affectu: tamē nō in effectu: qꝛ
non poteſt mouere oꝛganum coꝛruptum ⁊ indiſpo
ſitum ⁊ ineptum coꝛpoꝛis ⁊ ſenſualitatis. Et ponit
Auguſtinus exemplum in libꝛo de perfectione iu-
ſtitie hoīs/ de homine claudo: vnde accidit ꝙ quis
rectus a natura efficitur claudus ex aliquo caſu:
ſed cum eſt claudus licet velit ambulare recte: ta-
men non poteſt propter oꝛganum ineptum: niſi ꝑ-
fecte ſanetur. Ita pariter liberum arbitrium clau-
dicatum per ſupꝛadicta de per ſe non poteſt recte
velle niſi per gratiam ſanetur. ⁊ licet velit recte vi
tare malum et agere aliquod bonum: tamen non
poteſt exequi in effectu niſi per gratiā adiuuetur
vt patebit. Ex quibus patet: ꝙ in tali oꝛdine ⁊ di-
ſcurſu peccandi non tollitur liberum arbitrium vo
luntatis: qꝛ ipſa volūtas non cogitur: ſed allicitur
nec coacta conſentit: ſed allecta ſponte conſentit
ſenſualitati: ⁊ ſequitur eius appetitum. quia pecca
tum intantum eſt peccatum inquantum volunta-
rium: ſcḋm Auguſtinum. quia voluntas poteſt im-
Anſel mus. pelli: ſed non compelli. Item Anſelmus libꝛo de li-
bero arbitrio. Uoluntas poteſt impugnari: ſed nō
expugnari: qꝛ non alienat: ſed ſua vincitur poteſta-
Ber nar. te. Item Bernardus de libero arbitrio dicit: ꝙ vo-
luntas ex ingenua nobilitate non cogitur neceſſi-
tate. Et ideo ipſi ad peccatum imputatur/ qꝛ ſpon-
B te finaliter conſentit ſenſualitati. ¶ Septima con
Septima concluſio. cluſio: ꝙ licet ſenſualitas non valeat cogere volū-
tatem ad peccandum: ſed allicere ⁊ ſuadere: tamen
ad vitandum peccatum ⁊ agendum bonum opoꝛ-
tet ꝙ voluntas cogat ⁊ ſubijciat ⁊ in ſeruitutem re
digat ſenſualitatem ⁊ carnem. Pꝛima pars patet
per pꝛecedentem concluſionem. Secunda pꝛobat̄.
Nam ſenſualitas ſic depꝛauata ⁊ moꝛbida ⁊ vitia-
ta ſemper inclinatur ad malum ⁊ ad id quod lex ꝓ
hibet et ratio dictat: ⁊ contra id quod lex iubet. er
go opoꝛtet q̄ violenter et coacte ducatur ⁊ flecta
tur ad aliam partem. ſ. ad vitandum peccatum/ et
faciendum bonū/ ⁊ implendū diuinū pꝛecepū. vn̄
ſicut lignum toꝛtuoſum non poteſt flecti ad par-
tem oppoſitam niſi cum magna violentia a foꝛtio
ri virtute: ita pariter ſenſualitas vitiata ⁊ inepta
non poteſt flecti ad bonum niſi violenter per volū
tatem/ que eſt pꝛimum mouens in hoīe. Hoc autē
pꝛobatur. ſ. ad Coꝛinht. ix. vbi ait Apoſtolus. Ego
autem caſtigo coꝛpus meum ⁊ in ſeruitutem redi-
Greg. go ⁊c. Item Greg. ſuper illud ſaluatoꝛis: Qui non
odit animam ſuam non poteſt meus eſſe diſcipu-
lus ⁊c. ait q̄ tunc animam noſtram odimus: cum
eius carnalibus deſiderijs non acquieſcimus: cum
eius appetitum frangimus: cum eius voluptati-
bus reluctamur ⁊c. Itē ſuper illud. Qui vult poſt
me venire abneget ſemetipſum ⁊ tollat crucē ſuā
⁊c. ait: ꝙ foꝛſan laboꝛioſum nō eſt relinquere ſua,
ſed valde laboꝛioſum eſt relinquere ſeipſum: mi-
nus quippe laboꝛioſum eſt abnegare quod habet
ſed valde multum eſt abnegare quod eſt. vnde ſi lu
xurioſus quiſqꝫ ad continentiam venerit et vitam
mutauerit: abnegat quod fuit. vnde licet idem ſit
per naturam: tamen non per malitiam ⁊c. Ex qui-
bus patet ꝙ oppoſito modo ſe habent ſenſualitas
⁊ voluntas in bene ⁊ male agendo. Nam in peccā-
do voluntas non coacta ſed allecta complacet car
ni: ſed in vitando peccatum ⁊ bene agendo ipſa vo
luntas compellit ⁊ cogit ſenſualitatem ⁊ carnem. C
Et ſic voluntas ſemper eſt libera. ¶ Octaua con- Octaua concluſio.
cluſio: ꝙ nemo ex pꝛopꝛijs viribus pōt vitare pec-
catum nec implere diuinā pꝛecepta: niſi gratia dei
⁊ auxilio ſuperioꝛi adiuuetur. Iſtam concluſionē
pꝛobat Auguſtinus ex fundamento ſuperioꝛis ⁊ ꝑ
cedentis concluſionis. Nam homo non poteſt vi-
tare peccatum: nec agere bonū: niſi voluntas ſubij
ciat ⁊ cogat ſenſualitatem vitiatam/ et frangat et
odiat eius peruerſum ⁊ contrarium appetitum et
inclinationem. Sed hoc voluntas licet velit: ta-
men hoc nō poteſt ex pꝛopꝛijs viribus efficere: eo
ꝙ perdidit imperium ⁊ facultatem ſupꝛa coꝛpus
⁊ ſēſualitatem/ perdēdo oꝛiginalē iuſtitiā: vt dictū
eſt in. iij. ⁊. iiij. cōcluſione ergo ſequit̄: ꝙ homo non
poteſt peccatū vitare nec bonum agere: niſi auxi-
lio ſuperioꝛi adiuuetur. Item nemo poteſt vitare
peccatum nec bonum agere/ niſi moueat coꝛpus tā-
qꝫ inſtrumentum. ſed tale inſtrumentum eſt ine-
ptū ⁊ coꝛruptum per cōtrariā diſpoſitionē. ergo nō
poterit carnem voluntas per ſe mouere: niſi ſupe-
rioꝛi auxilio adiuta. Item ſicut vnus homo non po
teſt mouere ſaxum nimis pōderoſum: niſi adiuue-
tur ab alio foꝛtioꝛi: ita voluntas non poteſt moue-
re nec ſuperare carnem vitiatam et ponderoſam
pondere contrarie diſpoſitionis: niſi roboꝛetur au
xilio ſuperioꝛi. Item homo nō poteſt vitare pecca-
tum niſi volūtas odiat carnem ⁊ frangat eius ap-
petitum/ vt ſupꝛa dictū eſt. ſed voluntas diligit ſen
ſualitatem ⁊ carnem amoꝛe naturali ⁊ etiam inoꝛ-
dinato: vt dictū eſt in quarta concluſione. ergo per
talem amoꝛem naturalem volūtas non poteſt odi-
re ſenſualitatē/ nec ipſi diſplicere: niſi per amoꝛem
ſupernaturalē: ergo opoꝛtet ꝙ volūtas magis dili
gat deum qui pꝛohibet pctm̄ ⁊ iubet non peccare:
qꝫ ſenſualitatē que ſemꝑ ſuadet peccare. Et ſic pa-
tet qualiter volūtas ex ſe nō poteſt odire ſenſuali-
tatem/ quā naturaliter ⁊ inoꝛdinate diligit ⁊ amat:
niſi feratur ⁊ quaſi vincat̄ amoꝛe ſuperioꝛi. Et ſic
patet qualiter homo ex pꝛopꝛijs virib⁹ nō poterit
peccata vitare: nec aliquando bonū agere: niſi ad-
iuuet̄ ſuperioꝛi auxilio: vt magis infra videbitur. D
Et hoc de ſecundo articulo. ¶ Quātum ad tertiū Pꝛima concluſio.
articulum/ ponit̄ pꝛima concluſio. ſ. ꝙ ſolus Jeſus
Chꝛiſtus quē colit Chꝛiſtiana religio potuit repa-
rare humanā naturam per gratiā ⁊ gloꝛiam quā:
Adam diſſipauit per culpā ⁊ penā. Secunda pars
huius concluſionis eſt pꝛobata in ſecundo articu-
lo. Pꝛima autē pars ꝓbatur per oēs euangeliſtas
et maxime per beatum Joānem per totum diſcur-
ſum eius euangelij. vnde arguit ſic. Ille ſolus po-
tuit humanā naturam reparare per gratiam ⁊ glo
riam qui ipſam creauit bonā per naturā/ ſed Chꝛi-
ſtus eſt illud verbum eternum/ filius dei patris ꝑ
quod verbum facta ſunt omnia bona per naturā/

ergo

ergo ipſe Chꝛiſtus filius dei potuit immo de facto
reparauit humanam naturam per gratiā ⁊ gloꝛiā.
Maioꝛ eſt nota: quia cuius eſt naturam condere
bonam: eiuſdem eſt eam lapſam reparare. ergo ſi-
cut ſolius dei eſt naturam condere: ita ſolius dei
eſt ipſam reparare per gratiam ⁊ gloꝛiam: qui ſo-
lus eſt creatoꝛ ⁊ datoꝛ gratie ⁊ gloꝛie. pſal. lxxxiij.
Gratiam ⁊ gloꝛiam dabit dominus. Sed ꝙ Jeſus
Chꝛiſtus ſit deus ⁊ filius dei ⁊ illud verbum per q̄
facta ſunt omnia: pꝛobat beatus Joānes effectiue
⁊ experimentaliter per opa ſupꝛa totam naturam
que Chꝛiſtus fecit in ſuo aduentu: que non poterat
E facere niſi ſolus deus ⁊ filius dei. ¶ Ad cuius intel
Jeſus xp̄s dr̄ verbū p̄ris. lectum eſt aduertendū: ꝙ iſta decem noīa. ſ. verbū
dei: fili⁹: veritas dei eterna: ſapientia dei: lux eter-
na: ſiue lumē/ ars patris: eterna vita. ⁊ lex eterna
⁊ Chꝛiſtus: ⁊ reparatoꝛ humane nature/ ⁊ Jeſus/
vnam ⁊ eandem perſonā diuinā ſignificāt realiter
ſed differunt quo ad modos ſignificandi ⁊ ſcḋm ef-
fectus. Unde Jeſus Chꝛiſt⁹ dicitur verbū patris in
quantum ab eterno eſt dictū a p̄re: ⁊ eſt conceptus
diffinitiuus quo pater diffinit ⁊ cōpꝛehēdit ſeipm̄
pꝛout dictum fuit ſuper pſal. viij. Et dicitur etiam
verbum patris: per q̄ pater ex tpe dixit ⁊ creauit
oīa creata ad extra. Itē Chꝛiſtus dicit̄ fili⁹ etern⁹
xp̄s dr̄ nomē dei. dei patris: inquantū ab eterno eſt ꝓduct⁹ a patre
per modum nature. Itē dicitur veritas dei patris
inquantū eſt imago patris equalis: ⁊ ipſi per oīa
xp̄s dr̄ veritas dei patris. ſimilis. Itē dicit̄ ſapientia patris: inquantum eſt
genitus ⁊ ꝓductus de tota ſcientia ⁊ memoꝛia fe-
cunda patris: ⁊ per ipſum oīa ſapienter diſponit.
Item dr̄ lumen: inquantū eſt coeternus patri: ſicut
xp̄s dr̄ lumen. lumen ipſi ſoli: ⁊ procedit a patre eternaliter ſicut
lumen a ſole. quia ſicut nunqꝫ fuit ſol ſine lumine:
nec ecōuerſo: ita nunqꝫ pater fuit ſine filio: nec ecō
uerſo. Et ſicut lumen pꝛocedens a ſole illuminat ⁊
viuificat omnia: ita filius pꝛocedens a patre illu-
minat ⁊ viuificat omnia/ ⁊ maxime omnem homi-
nem venientem in hunc mundum. Item Chꝛiſtus
dicitur ars patris inquantum in eo ab eterno con
tinentur idee ⁊ rationes omnium rerum creatarū:
ad quarum inſtar ex tempoꝛe facta ſunt oīa. Item
dicitur vita per eſſentiam: ⁊ quia omnibus influit
eſſe: ⁊ dat vitam naturaliter: ⁊ ſpecialiter homini-
bus dat vitam gratie ⁊ gloꝛie. Et dicitur lex eterna
inquantum ab eterno omnia pꝛeuidit/ ⁊ ex tēpoꝛe
omnia regit ⁊ rite diſponit. Item dicitur Chꝛiſtus
inquantum ex tēpoꝛe verbum caro factum eſt: ⁊ eſt
deus ⁊ homo: per quod verbum incarnatū deus pa
ter nobis locutus eſt. Item dicitur nomen dei: per
quod deus pater notificauit nobis ſuam volūtatē.
Item dicitur Jeſus: inquantum eſt ſaluatoꝛ ⁊ re-
paratoꝛ hūane nature. Si ergo Jeſus xp̄s eſt ver-
bum incarnatum per quod deus pater locutus eſt
mundo: ergo quicquid nobis dixit: erat de mente
et voluntate patris. Et ſic etiam ſi eſt filius dei in-
carnatus: ergo eſt heres patris ⁊ dominus vniuer-
ſi. Et ſic etiam ſi eſt ſapientia incarnata: ergo ſapiē-
ter ⁊ ſine defectu diſpoſuit noſtram redēptionem
et reparauit nos. Et ſic ſi eſt veritas incarnata: er-
go non potuit falli nec mentiri in ſua euangelica
doctrina. Et ſi eſt lux incarnata: ergo nulla admix
tio tenebꝛe nec ignoꝛantie potuit eſſe in ſua doctri
na. Et ſi fuit ars diuina incarnata: artificialiter et
rite vicit diabolum: ⁊ reparauit nos: vt dictum eſt
in cantico ſexto. Et quia fuit vita incarnata: ergo
moꝛiendo in carne occidit moꝛtem noſtrā: ⁊ vitam
noſtram reſurgendo reparauit. ⁊ ſic vtramqꝫ moꝛ-
tem deſtruxit. ſ. coꝛpoꝛis: ⁊ anime: ⁊ nos per gratiā
⁊ gloꝛiam viuificauit. Et quia fuit lex diuina incar
nata: ideo quicquid dixit oꝛe ⁊ fecit opere: fuit no-
bis lex irrefragabilis: quia non ſolū locutio: ſꝫ oīs
Chꝛiſti actio noſtra fuit inſtructio. vt inquit Gre- Greg.
goꝛius. Et ſic patet qualiter ſicut Chꝛiſtus eſt illud
verbū per quod facta ſunt omnia: ⁊ illa vita ꝑ quā
omnia ſunt viuificata: et in quo omnia mouent̄ et
ſunt: ⁊ eſt deus et filius dei: ⁊ ſapientia: ⁊ veritas/
⁊ ars: ⁊ lex patris/ ⁊ eſt deus qui creauit oīa bona
per naturam: ita recreauit ⁊ regenerauit ⁊ repara-
uit humanam naturam per gratiā ⁊ gloꝛiam. Sed
nunc reſtat pꝛobandum: quomodo Jeſus Chꝛiſtus F
eſt deus ⁊ filius dei ⁊ illud verbū patris per q̄ fa-
cta ſunt oīa: ⁊ q̄ ſit ſapientia ⁊ veritas patris ⁊c.
¶ Hanc autem concluſionē ſiue pꝛopoſitionē pꝛo-
bat Joannes euangeliſta per experiētiā ⁊ effectū
ſic. Ille erat ⁊ eſt deus ⁊ verbum dei: qui fecit ope-
ra que nemo poterat facere niſi ſolus deus ⁊ ver-
bum dei: ſed Chꝛiſtus ex ſolo verbo ⁊ pꝛecepto/ et
in nomine dei patris reſuſcitauit Lazarum qua-
triduanum iam fetētē in ſepulcro: ⁊ ſuſcitauit plu-
res alios a moꝛtuis: ⁊ imperabat ventis ⁊ mari et
demonibus ⁊ infirmitatibus: quia ſolo verbo ſana
bat omnes. que oīa non poteſt facere niſi ſolus de⁹
qui eſt oīpotens ⁊ ſalus ⁊ vita per eſſentiam: ergo
Chꝛiſtus eſt deus ⁊ verbum dei patris: ⁊ vita per
eſſentiā: per quē pater omnia iſta faciebat. Et ita ꝓ
bat Joannes per ſingula qualiter Chꝛiſtus eſt ver-
bum coeternū patri: ⁊ filius dei patris: per quē fa-
cta ſunt oīa/ dicens. In pꝛincipio erat verbum ⁊c. ⁊
omnia per ipſum facta ſunt. ⁊ quomodo omne q̄
factum eſt: erat in eo vita/ ⁊ quomodo Chꝛiſt⁹ fuit
vita ⁊ lux hoīm: ⁊ quomō verbū caro factū eſt: ⁊ ha
bitauit in nobis: ⁊ quomō vidimus ipſum verbum
⁊ deum incarnatum: ⁊ vidimus gloꝛiam eius quaſi
i. tanqꝫ gloꝛiam vnigeniti a patre: quia nullus pote
rat illa facere: niſi ſolus vnigenitus filius dei. et ſi-
cut vidimus ipſum plenum gratie ⁊ veritatis: ita
de plenitudine eius oēs accepimus: qꝛ per gratiā
⁊ gloꝛiam ⁊ doctrinam veritatis nos reparauit. Et
ſic Joannes euangeliſta explicatis miraculis ex
quibus pꝛobat Chꝛiſtum eſſe deum ⁊ filium dei: cō
cludit in fine libꝛi/ dicens. Hec autem facta ſunt vt
credatis quoniam Jeſus eſt filius dei: ⁊ credentes/
vitam habeatis in nomine eius. Et ideo hic non
opoꝛtet nos immoꝛari ad pꝛobandum iſtam conclu
ſionem: quia in expoſitione euangelice veritatis
longe lateqꝫ pꝛobabitur per omnes euangeliſtas
deo concedente. Nunc autem ſufficit dicere gene- G
raliter quibus remedijs Chꝛiſtus hominem lapſū
reparauit. ¶ Ad cuius intellectum eſt aduertendū
ꝙ ſicut homo multiplici vulnere fuit ſauciat⁹: ita q̄d ſit gr̄a.
Chꝛiſtus multiplici gratia ipſum reparauit: ⁊ ſana
uit. vnde dictum eſt: ꝙ gratia eſt donum a ſolo deo
gratis datum ad ſublimandum humanā naturam
ſiue creaturam rationalem ſupꝛa ſe: vel ad ſupplē
dum ⁊ reparandum defectum eius. ideo ſicut ho-
mo multipliciter cecidit: et multiplicem defectum
incurrit ꝑ peccatum: ita Chꝛiſtus reparatoꝛ hu-
mane nature multiplici gratia ipſam humanam
naturam ſanauit ⁊ reparauit. Unde quia Adam

primo perdidit illam gratiam gratificã/que ipſum ſublimabat ſupra facultatem ſue nature/qua poſt longum tempus abſq; morte fuiſſet tranſlatus in vitam meliorem eternã: ⁊ incurrit vltra hoc iram ⁊ odium dei: deſtinatus cum tota poſteritate ad penam eternam: et dictum eſt etiã qualiter eiꝰ poſteri omnes trahũt originale peccatũ ex vtero matris quo dicũtur filij ire ⁊c. Ideo Chriſtus inſtituit ſacramẽtum baptiſmi: in quo ex meritis ſue paſſionis datur gratia gratũ faciens in qua baptizatus abſoluitur ab omni debito culpe et pene ⁊ reducitur in gratiam dei. Itẽ quia talis gratia gratum faciens datur per baptiſmũ aut per confirmationem aut per ſacramentum penitentie aut per euchariſtiam: ideo Chriſtus inſtituit ſacramentum ordinis/in quo datur gratia poteſtatiua ſacerdotibus/per quã poſſunt ⁊ habent poteſtatem adminiſtrandi eccleſiaſtica ſacramenta. Item quia homo fuit vulneratus in potentia intellectiua vulnere ignorantie: ideo Chriſtus quibuſdam hominibus prouidit ⁊ dedit ſpecialem gratiã prophetie ad preuidendum futura: et quibuſdã dedit gratiam ſermonum ⁊ quibuſdã gratiã interpretationũ ⁊ linguarum: et quibuſdã gratiam ſanitatũ. que quidẽ genera gratiarum diuidit vnus ⁊ idem ſpiritꝰ ſanctus ex meritis paſſionis Chriſti ſingulis prout vult ad vtilitatem eccleſie ⁊ totius corporis myſtici. vt inquit Apoſtolus. j. Ad Corin. xij. Sed quia adhuc poſt baptiſmũ ⁊ alia ſacramenta relinquit homini morbus concupiſcentie in carne: propter quẽ morbum caro corrupta ſemper militat et pugnat aduerſus ſpiritum: ex quo nemo ex proprijs viribus põt vitare peccatum nec implere diuina precepta: vt dictũ eſt: ⁊ inferius dicetur: ideo Chriſtus inſpirat ꝑter ſacramenta gratiam actualẽ ad roborãdũ liberum arbitriũ claudicatũ: vt valeat reſiſtere ſenſualitati ⁊ carni: ⁊ ipſam opprimere ⁊ in ſeruitutẽ redigeret: ⁊ non ſolum valeat reſiſtere tentationibus interioribus: ſed etiã exterioribꝰ: vt poſſit precepta dei ſeruare ⁊ adimplere. Item quia per ſupradicta genera gratiarum ſolum liberatur anima in preſenti ab omni debito et peccato: ⁊ manet corpus ſubiectum multis miſerijs/ſcilicet morti ⁊ infirmitatibus ⁊ paſſionibus: ideo in virtute ſue reſurrectionis/Chriſtus ſuſcitabit omnes fideles in nouiſſimo die in corpus glorioſum. per quam glorioſam reſurrectionem oẽs liberabimur ab oĩ miſeria corporis: ⁊ erimus perfecte beati in corpore ⁊ anima. Ex quibus patet qualiter Chriſtus reparauit per gratiam ⁊ gloriam humanam naturã. quam Adã diſſipauit per culpam. Et patet etiam qualiter ſolus Chriſtus eſt metrum ⁊ menſura ⁊ fons ⁊ largitor oĩm bonorum nature ⁊ gratie ⁊ glorie: qꝛ ipſe Chriſtus eſt filius dei/⁊ illud verbum eternum/per qð facta ſunt oĩa bona per naturam. Sed ex tempore factus eſt homo/vt hominẽ lapſum repararet per gratiã et gloriam. Et ideo Chriſtus per talẽ reparationẽ recuperauit oĩa que perdidit Adam. nã precio ſanguinis ſui ⁊ paſſionis non ſolum redemit hominẽ de poteſtate diaboli: ſed etiã emit regnum celorũ pro nobis: ⁊ recuperauit etiam paradiſum terreſtrẽ. Ideo poſt ſuam reſurrectionẽ habitauit in paradiſo terreſtri p. xl. dies vſq; ad aſcenſionẽ: ⁊ ſic reduxit Adam cum patriarchis ⁊ prophetis in priſtinam poſſeſſionẽ illius loci quem perdiderat.

Deinde introduxit eos in regnũ celorum. ¶ Scdã cõcluſio. ꝙ patriarche ⁊ prophete ⁊ fideles veteris teſtamenti non operabãt/nec ſaluabantur niſi cum gratia ⁊ fide Chriſti futuri. Ad cuiꝰ intellectum eſt aduertendum/quod ſicut agens naturale intendens introducere formam ſubſtantialem per prius diſponit ⁊ preparat materiam ſecundum exigentiam forme introducende: ita pariter deus poſtq̃ ab initio intendit ⁊ propoſuit redimere ⁊ reparare hominem per mortem ⁊ paſſionem ſuam/⁊ per gratiam legis euãgelice: ideo ab initio voluit ipm̃ preparare ⁊ diſponere per fidem Chriſti futuri: et per legem oblationum ⁊ ſacrificiorum ⁊ ceterorum legalium figurantium ⁊ ſignificantium mortem et paſſionem eius. Et ideo quãdo expulit primos parentes de paradiſo/ilico promiſit eis ſe in carnem venturum/⁊ pro eis ⁊ poſteris ſuis mortem paſſurum. Et ſic dedit eis legem oblationum ⁊ ſacrificiorum in figuram ſacrificij futuri in cruce offerendi: ⁊ ſub tali fide Adam ⁊ Abel ⁊ Seth et omnes poſteri offerebant illa ſacrificia. Sed iſta lex ſemper proceſſit ſumendo incrementum per proceſſum et diſcurſum temporis. Nam deꝰ iam in ſecunda etate dedit aliquas cerimonias ipſi Noe. Et in tertia etate dedit circunciſionem ipſi Abrahe. Et exinde dedit legẽ ſcriptam ipſi Moyſi cum. dcccccxiij. preceptis quorum maior pars erant cerimonialia ſignificantia Chriſtum ⁊ eccleſiam. Et ſub tali lege proceſſit ille populus vſq; ad Chriſtum. Que quidem lex nil aliud fuit niſi quedam diſpoſitio ⁊ preparatio ⁊ via ad Chriſtum ⁊ legem euangelicã: qꝛ omnia opera legis non fiebãt niſi cũ proteſtatione ⁊ fide Chriſti/inquantũ erant ſignacula fidei chriſti/vt fuit dictum in prologo libri pſal. ⁊ in tractatu contra Judeos: ⁊ vt explicat Apl's ad Hebre. xj. dicens: quod Abel ⁊ Enos ⁊ Enoch ⁊ Noe ⁊ Abraham Dauid ⁊ ceteri ſancti veteris teſtamenti per fidem Chriſti operati ſunt iuſtitiam per totum illud tempus: ſed non adepti ſunt repromiſſiones niſi nobiſcum per Chriſtum: qui per ſuã paſſionem ⁊ reſurrectionem reparauit naturam humanam ꝑ gratiam et gloriam: quã primi parentes diſſipauerant per culpã. Ex quibus patet: ꝙ omnes fideles veteris teſtamenti non operati ſunt aliqð bonum ſine fide ⁊ gratia Chriſti: qui eſt metrum ⁊ menſura omnium bonorum/et caput totius eccleſie ab Adam vſq; ad iudicium: cuius oẽs fideles vtriuſq; teſtamenti fuerunt membra. Unde licet Chriſtus nondum eſſet incarnatus in primo teſtamento: tamen iam erat patriarchis ⁊ ꝓphetis ⁊ ceteris fidelibus vete. teſta. creditus ⁊ expectatus: ⁊ per conſequens iam tunc per fidem oẽs currebant in odorẽ vnguentorum Chriſti: vt ſanarentur per ipſum: vt oſtenſum eſt in primo cantico/diſcurrendo per totam ſacram ſcripturam: qꝛ oẽs petebant oſculari oſculo incarnatiõis: ⁊ trahi in odorem ſanctitatis/⁊ in odorem vnguentorum ſacramentorum eccleſiaſticorum ⁊ doctrine euangelice prout poſtea in nobis impletũ eſt: vt patuit ſupra. Unde ſicut corpus aromaticum/puta muſcus/aut cynamomum: emittit odorem ante ⁊ poſt ⁊ ad oẽm differentiam loci: intantũ ꝙ vndiq; odore eius ſentit̃ anteq̃ videat̃: ita pariter Chriſtus iam premittebat odores ſuarũ virtutũ ante aduẽtũ ſuũ: ⁊ iam ꝑ fidẽ ſentiebant eius odorẽ patres ve. teſta. Unñ qñ Iſaac oſcu

Scdã cõclo.

Queſtio. finalis Solutio.

latus eſt filium ſuũ Jacob: iam ſenſit odorem veſtimentorũ humanitatis Chriſti per odorẽ veſtimenti ipſius Jacob. ideo dixit. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni: quem benedixit dominus ⁊c. Geñ. xxvij. Ex quibus patet ꝙ patres vete. teſt. iam ſentiebant odorẽ virtutis et ſanctitatis Chriſti per fidem et gratiã Chriſti: per quã fidem iam operabantur bonũ: et non ſolum ꝑ virtutes theologicas: ſed etiam per morales: que per theologicas perficiuntur. vt oſtendit Ambroſiꝰ in libro ð officijs. ¶ Tertia concluſio: ꝙ licet philoſophi gentium ⁊ famoſi Romani non operarentur ſecũdũ veras virtutes morales nec theologales: tamẽ non cohibebant vitia: nec vitabãt enormia peccata/nec faciebãt opera inſignia abſq; gratia Chriſti. Prima pars huius concluſionis patet. nam illi non habebãt virtutes theologales nec cognitionem de Chriſto: ergo non operabantur per tales virtutes. Item ſi nõ habuerunt virtutes theologales: ergo non habuerũt veras ⁊ perfectas virtutes morales. Hanc concluſionem ꝓbat Lactãtius. iiij. ⁊ vj. libro ſuarũ iſtitutionum. vnde ait ꝙ nulla virtus põt eſſe vera ⁊ ꝑfecta ſine vera ſapientia: eo ꝙ virtus moralis eſt habitus electiuus in mente conſiſtens prout ſapiens determinaret. vt patet. ij. Ethi. Et per conſequens nemo poteſt eſſe virtuoſus niſi ſit vere ſapiẽs. Sed nullus illorum fuit vere ſapiens nec habuit veram ſapientiam: quia vera ſapiẽtia eſt vera cognitio veri ⁊ ſummi boni/qui eſt deus. Sed nullus illorum potuit peruenire ad veram cognitionem ſummi boni/nec veri dei/nec vere beatitudinis et veri finis: vt patet in diuerſitate ſuarum opinionũ: ergo ſequit̃ ꝙ nullus eorum fuit vere ſapiens: nec ꝑ cõſequẽs habuit veras virtutes. Item nulla vera virtus eſt ſine vera religione. ſed illi non habuerũt veram religionẽ/immo falſam. ⁊ ideo ſicut habuerũt falſam ſapientiam falſorum doctorum/ita exercebant falſã religionem/et falſam ⁊ deteſtabilem latriã per deteſtabiles ſuperſtitiones et ſacrificia. vt patet de bacchanalibus Bacchi/⁊ enormibus et execrabilibus honoribus dee Ueſte/et Ueneris. et Priapi ⁊c. Ex quibus omnibus patet ꝙ non habuerunt veras morales nec theologales virtutes: nec operabantur ſecundũ eas. Item Augu. v. de ciui. dei cap. xviij. ⁊ xix. ſpecialiter probat de Romanis qð non habuerunt veras virtutes/nec operabantur ſecũdum eas. vbi dicit ꝙ vera virtus eſt que diligit in optimum finem. ſed finis actuum Romanorum laudatorum ⁊ famoſorum non erat optimus nec bonus: ergo actus illorum non erant officia vere virtutis: quia non operabantur nec fecerunt opera famoſa gratia boni finis: ſed ſola cupiditate dominandi: ſicut Ceſar et Pompeius: aut cupiditate libertatis. vt fugerent ſeruitutem et verecundiam: ſicut Cato: qui occidit ſeipſum ne viueret ſub Ceſare victore: aut cupiditate immenſe et perpetue laudis: vt Marcus Regulus: et Marcus Curtius. Unde hac triplici cupiditate. ſ. imperij. et libertatis/et perpetue laudis apud poſteros Brutus interfecit filios ſub colore libertatis patrie. Uñ ait Uirgilius in. vj. Enei. Uis et Tarquinios reges/animamq; ſuperbam Ultoris Bruti: faſceſq; videre receptos? Conſulis imperiũ hic primus ſeuaſq; ſecures Accipiet: natoſq; pater noua bella mouentes Ad penã pulchra pro libertate vocabit. Infelix

Tertia cõclo.

Augu. Finis romanorum nõ erat bonus.

virgil.

vtcunq; ferent ea fata minores. Uincet amor patrie laudũq; immenſa cupido. Ex quibus verſibus patet qualiter ipſe Uirgilius confitetur ꝙ Brutꝰ non fecit illum actũ ꝓpter aliquem bonum finẽ: niſi ex propria paſſione ⁊ ſuperbia. ſ. cupiditate imperij et laudis ⁊ libertatis. ⁊ per cõſequens nec ipſe neq; ceteri fuerũt vere virtuoſi: nec habuerũt veras virtutes. quod nõ accidit niſi qꝛ non habuerunt verã cognitionẽ nec fidem de Chriſto: qui fuit ⁊ eſt metrũ ⁊ menſura oĩm virtutum/⁊ regula oĩm actuum humanorũ. Et per cõſequẽs: qꝛ non currebant in odorem vnguentorum Chriſti/ideo errabant in via et in termino. Et ideo dicit Augu. de verbis Apl'i ꝙ vbi deeſt agnitio veritatis incõmutabilis q̃ eſt deꝰ per fidẽ/falſa eſt virtus etiam in optimis moribꝰ. que quidem virtutes non ſunt vere virtutes/ſed ſimilitudines virtutũ. ¶ Secunda pars huius vndecime concluſionis ꝓbatur. ſ. ꝙ philoſophi gentiũ et famoſi Romani non vitarunt vitia ⁊ ſcelera enormia: nec fecerunt bona opera ſine gratia Chriſti: licet non habuerint cognitionem ð ipſo. Unde preſuppoſita ſententia Augu. explicata in. iij. ⁊ iiij. et v. et. vj. ⁊. vij. ⁊. viij. concluſionibus: manifeſtum eſt ꝙ Socrates ⁊ Pythagoras qui fuerunt caſtiſſimi/et Bias contẽptor diuitiarum/et ceteri famoſi philoſophi ex proprijs naturalibus non potuiſſent cohibere ſenſualitatẽ a vitijs: nec ſubijcere eã rationi: niſi ex aliquo ſuperiori auxilio fuiſſet eorum liberum arbitriũ roboratũ. quod quidẽ auxiliũ non põt dari niſi per gratiã Chriſti. vt dictum eſt. Sed ꝙ talis gratia ⁊ auxiliũ eſſet neceſſarium humane nature in illo ſtatu ppl'i gẽtilis: ꝓbat̃. Nam ſi vnuſquiſq; illorum gentiliũ fuiſſet derelictus abſq; aliquo auxilio in ſua natura corrupta inclinata ad omne malũ: ⁊ infirma ad omne bonũ ⁊ inepta: ꝓut dictũ eſt: tunc manifeſtũ eſt ꝙ vnuſquiſq; corruiſſet preceps in oĩa ſcelera deteſtabilia ⁊ enormia ⁊ ⁊ in adulteria/⁊ homicidia: intantũ ꝙ nulla reſpublica potuiſſet permanere: nec ciuitates/⁊ oppida nec ſocietates hominum potuiſſent ſtare nec perſeuerare/nec durare/⁊ ſic totum genus periſſet humanum: ⁊ per conſequens nullus illorum nec nepotes eorũ perueniſſent ad fidem Chriſti. ⁊ ſic fuiſſet fruſtra noſtra redẽptio. Et ideo licet illi nõ cognoſcerent nec haberẽt fidẽ Chriſti: tamẽ vt ciuitates eorum permanerent vſq; ad Chriſtum: fuit neceſſe vt Chriſtus ante ſuũ aduentũ in carnẽ daret gratiam ſpecialem auxiliatiuã liberi arbitrij aliq̃bus philoſophis ⁊ principibus de illo ppl'o: qui cohiberent paſſiones ſuas: ⁊ vincerent ⁊ vitarent vitia: ⁊ facerent bona multa vt poſſent alios docere exemplo vite: ⁊ inſtructione doctrine/⁊ ſimiliter vt ꝓnceps conderet optimas leges: vt earum metu humana cohiberetur audacia: tutaq; eſſet inter improbos innocentia. vt inquit Auguſt. et Iſidorus. Et omnia iſta fiebant: vt ille populus duraret ⁊ perſeueraret vſq; ad Chriſtũ: vt ipſi aut nepotes aut pronepotes eorum peruenirẽt ad fidẽ Chriſti: ꝓut videmus fuiſſe factum. ¶ Sed cõtra hoc fundamẽtũ poſſet aliquis inſtare: dicens ꝙ gratia Chriſti non poteſt eſſe ſimul cũ pctõ: ergo nõ põt eſſe in aliquo pctõre nec infideli. Ad hoc reſpondet̃/ſicut dictũ eſt in primo articulo: qð gratia Chriſti eſt duplex. Nam quedam dicitur habitualis et gratificans animam ad merendum vitã eternam. et iſta non poteſt eſſe

Z

Gratia xpi duplex.

Gratie ſectio.

cum peccato: nec in aliquo infideli nec peccato: et eo ꝙ non eſt ſine fide ⁊ ſpe ⁊ charitate. Sed eſt alia que dicitur gratia actualis ⁊ motiua: quam diuidit Augu. in preuenientē ⁊ diſponentem ⁊ operantem ⁊ cooperantē. Et ideo iſta gratia actualis ⁊ auxiliatiua liberi arbitrij non ſolū eſt neceſſaria peccatoribus: ſed etiam iuſtis: ne in tentationibus ꝑdant gratiam habitualem ⁊ gratificam. Et non ſolum eſt neceſſaria oībus fidelibus: ſed ⁊ oībus infidelibus ne derelicti in ſua natura corrupta / precipitentur in ſcelera deteſtabilia: ⁊ ne deſtruatur genus humanum: vt dictū eſt. (Augu.) Et ita datur talis gratia etiā Sarracenis ad cohibendum iniquum appetitum eorum ne deſtruant Chriſtianam religionem: ſed faciant aliqua bona: ⁊ ſeruetur iuſtitia inter eos. ⁊ perſeuerent vſquequo oēs conuertantur ad Chriſtum: prout expectat et continue orat eccleſiā. Et ſic patet quomodo talis gratia eſt neceſſaria etiā infidelibus. Sed ꝙ talem gratiā actualē preuenientē ⁊ auxiliantē habuerint ſpecialiter aliqui de populo gentili ante aduentum Chriſti / ꝓbatur ex ſacra ſcriptura. vnde legitur Exo. iiij. ꝙ deus dixit Moyſi. Ego indurabo cor Pharaonis: ⁊ non dimittet populum ⁊c. vbi dicit gloſſa: ꝙ deus non indurauit cor Pharaonis effectiue malitiam cōferendo: ſed defectiue gratiam ſubtrahendo et ipſum deſerendo. quia ſi deus contuliſſet ipſi gratiā / fuiſſet cor eius mollificatum ⁊ dimiſiſſet populū Iſraeliticum: ſicut fecit Cyrus: qui dimiſit captiuitatē Babylonie: ⁊ dedit licentiā vt poſſent reedificare templum ⁊ ciuitatem. et dedit multa donaria ⁊c. Sed oppoſitum accidit etiā ipſi Nabuchodonoſor: qui ex oratione Danielis obtinuit a deo gratiā ⁊ miam ⁊ fecit penitētiam de peccatis ſuis: ⁊ redemit pctā ſua orationibus ⁊ eleemoſynis: vt patet Danielis iiij. de quo myſterio dicit Aug. ⁊ habetur. xxij. diſ. queſt. iiij. cap. Nabuchodonoſor. vbi dicit Augu. ꝙ Nabuchodonoſor penitentiam meruit fructuoſam (Aug.) eo ꝙ poſt innumeras impietates flagellatus penituit: ⁊ ideo regnum qđ perdiderat rurſus accepit. ſed Pharao in ipſis flagellis durior eſt effectus: ⁊ ideo ſubmerſus eſt in mari rubro. Que diuerſitas nō accidit / vt inquit Auguſt. niſi quia Chriſti bonus odor alijs eſt odor vite in vitam: ⁊ alijs odor mortis in mortē. Quantū ad naturā ambo erant homines: ⁊ quantum ad dignitatē ambo erant reges: ⁊ quantum ad cauſam captiuū dei populū poſſidebant: ⁊ quātum ad penā ambo flagellis clementer ammoniti. Quid eorum fines fecit diuerſos: niſi qđ vnus manum dei ſentiens in recordatione proprie iniquitatis ingemuit: alter libero contra dei miſericordiſſimā veritatē pugnauit arbitrio? Ex quibus verbis Auguſtini ſequitur: ꝙ iſti ambo ſenſerūt odorem gratie Chriſti: vnus per ammonitionem Danielis: et alter ꝑ ammonitionē Moyſi. ſed ille admiſit ⁊ recepit gratiam mouentem ⁊ diſponentem / per quam egit penitentiam: iſte autem ex iniquo libero arbitrio reſtitit gratie Chriſti ſibi oblate. Ex quibus patet ꝙ ipſi Nabuchodonoſor data fuit gratia preueniens / per quam egit penitentiam. Item hoc idem patet de Niniuitis: quorum penitentiam commendat ſaluator Matt. xij. quia ad predicationem Ione prophete egerunt pniam conuerſi ex via ſua mala. Et ideo ex dei mia per quam datur gratia / euaſerunt ſubuerſionem ciuitatis cōminatam: vt inquit Gregorius. ⁊ habetur de peni. diſt. iij. Niniuite quoque. Ex quo patet: ꝙ illi licet per illam gratiam non euadebant penam eternam inferni: tū euadebant penā temporalem in hoc ſeculo: ⁊ per bona que faciebant ꝑ illā gratiā / merebantur bona tpalia huius mundi. Ex quibus patet ꝙ infideles ⁊ idololatre nō operabantur bonum: nec vitabant malum ſine gratia preueniente ⁊ roborante eorum liberum arbitriū: nec operabantur malū niſi inquantum erāt derelicti in ſua natura corrupta. que quidē gratia dicebatur gratia Chriſti: inquātum nō dabatur niſi ꝑ Chriſtum: ⁊ ordinabatur ad Chriſtū: vt illi vel nepotes eorum peruenirēt ad fidem Chriſti. vnde licet illa gratia nō ordinabatur immediate ad Chriſtum niſi ad cōſeruationem rei publice ⁊ humani generis: tū finaliter ordinabatur ad Chriſtum: eo modo quo dictum eſt. ideo dicebatur gratia Chriſti. Ex quibus patet: ꝙ etiam illi licet nō haberent fidem Chriſti: tū per illam gratiā adhuc currebāt in odorē vnguentorum Chriſti: vt ipſi vel nepotes M eorum peruenirent ad fidem Chriſti.

¶ Quarta cōcluſio. (Quarta concluſio.) ꝙ licet Chriſt9 fuerit virtualiter generalis ⁊ ſufficiēs redemptor ⁊ reparator totius generis humani ꝑ ſuam paſſionem ⁊ reſurrectionem: tū non oēs fuerunt redēpti actualiter / nec participarunt eius redemptionē niſi ſoli regenerati ꝑ baptiſmū. Prima pars probatur. Nam paſſio Chriſti fuit infinite virtutis ⁊ meriti tranſcēdentis omnem culpam ⁊ malum. ergo oēs hoīes potuit redimere volentes eius merita participare ⁊ ad Chriſtū accedere: ſicut ſol omnia poteſt calefacere que ad ſuam preſentiam accedunt. Secunda pars patet. nam ſicut Adā diſſipator generis humani nō potuit trāſferre in oēs poſteros reatum ⁊ penam ſui peccati: niſi ꝑ generationem carnalem ⁊ libidinoſam / ita Chriſtus reparator humani generis: vt ꝑ iuſtitiam vinceret aſtutiā antiqui ſerpētis / noluit trāſferre merita ſue paſſiōis in oēs homīes / niſi ꝑ baptiſmalem ⁊ ſacram regenerationē. Et ſic nō poſſunt participare redemptionē nec merita paſſionis Chriſti: niſi regenerati ꝑ baptiſmū: ꝑ quē baptiſmū transfertur in nos gratia Chriſti / ⁊ imprimitur in nobis imago eius. Et ideo dicit Apl's. j. ad Corin. xv. ꝙ ſicut oēs portauimus imaginem primi Adam terreni: portemus oēs imaginem ſecūdi Adam celeſtis qui eſt Chriſtus. Ex quibus patet. ꝙ ſi infideles non ſunt redempti nec reparati in actu: hoc non eſt ex defectu paſſionis Chriſti: que eſt infinite virtutis in virtute: ſed hoc accidit ex defectu ⁊ obſtinatione infideliū nolentiū accedere ad baptiſmū: ꝑ quē oēs regenerantur ⁊ partipant gratiā Chriſti. vnde ſicut de precedentibus aduentū Chriſti nō fuerunt redempti nec participarunt paſſionē Chriſti: niſi illi qui facti ſunt mēbra eius ꝑ fidem ⁊ ſpem Chriſti futuri: ⁊ acceperunt ſignaculū fidei ꝑ circunciſionē ac oblationē ⁊c. ita poſtea non ſunt redēpti: nec participant paſſionē Chriſti niſi baptizati baptiſmo Chriſti: ⁊ renouati per ſacramenta. vnde ſicut medicina nō ſanat niſi recipientes eam: nec ſol vel ignis calefacit niſi accedētes ad ipſum ita paſſio Chriſti ac baptiſmus nō iuſtificat niſi cum fide N ipſum ſuſcipientes.

¶ Quinta cōcluſio. ꝙ licet regeneratio baptiſmalis ſufficienter mundet aīam ⁊ tollat omnem culpam ab anima: ⁊ liberet eam ab omni pena eterna: ⁊ ab omni debito: tū non tollit

concupiſcentiam nec fomitē nec ceteras penalitates ex carne: quia adhuc poſt baptiſmum oīa iſta manent in carne. Prima pars probatur Mat. vlti. et Marci vlti. vbi dicit ſaluator qđ qui crediderit et baptizatus fuerit ſaluus erit. Item Joan. iij. Niſi quis renat9 fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto: non poteſt introire in regnū dei ⁊c. Secunda pars patet ꝑ experientiam: quia adhuc manent in nobis morbi corporales: per quos egrotamus: ⁊ morimur / ⁊ miſerias patimur: ⁊ manet ſenſualitas corrupta ⁊ ſauciata per concupiſcentiam: ex cuius conſenſu anima frequenter maculatur mortali peccato poſt baptiſmū. vnde Apoſtolus Paulus iam regnat9 per baptiſmū adhuc conqueritur: dicens. Datus eſt mihi ſtimul9 carnis ſpūs Sathane: qui me colaphizet. ij. ad Corinth. xj. Itē ad Ro. vij. in ꝑſona cuiuſlibet Chriſtiani ⁊ hominis iam reparati ꝑ baptiſmum: dicit. Scimus enim quia lex ſpūalis eſt / ego autem carnalis ſum / venūdatus ſub peccato. Quod enim operor non intelligo: ⁊ non quod volo bonum hoc ago: ſed quod odio malum illud facio. Si autem qđ nolo illud facio: cōſentio legi qm̄ bona eſt. Nūc autem iam non ego operor illud: ſed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia iam non habitat in me: hoc eſt in carne mea. bonū. Nam velle adiacet mihi: perficere aūt bonum nō inuenio. nō enim qđ volo bonum hoc facio: ſed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nollo illud facio / iam non ego operor illud: ſed quod habitat in me pctm̄. Inuenio igitur legē volenti mihi facere bonū: quoniam mihi malum adiacet. Condelector enim legi dei ſecundū interiorem hominē. video aūt aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mentis mee ⁊ captiuantē me in lege pctī: que eſt in membris meis. Infelix ego hō qs me liberabit de morte corporis hui9? gratia dei per Jeſum Chriſtum dnm noſtrum. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei: carne autem legi peccati ⁊c. hec apl's. Ex verbis ego apoſtoli cōcordando cum Ariſto. patet totus diſcurſus operationis ⁊ diſpoſitionis hoīs non ſolum poſt lapſum: ſed etiam poſt baptiſmum ⁊ reparationē / puta qualiter adhuc poſt baptiſmum habitat malum ⁊ corruptio ⁊ lex mēbrorū in eo / per quā ſeruit legi peccati. Et quomodo per legem dei quā habet in mente cognoſcit omne pctm̄ eſſe malum ⁊ per conſequens vitandū: ſed ipſi repugnat lex mēbrorum ⁊ carnis: per quā agit contra id quod in conſcientia cognoſcit eſſe malum. Et quomodo talis peſtis ⁊ corruptio carnis et ſenſualitatis ineſt ipſi ex peccato quo fuit venundatus in primis parētibus. Et quomodo de tali peſte nemo poteſt liberari: nec eam vincere niſi per gratiam Chriſti. Ex quibus patet eſſe veram ⁊ firmam poſitionem Auguſtini contra Pelagianos et omnes temerarios. ſ. ꝙ nemo poteſt vitare peccatum / nec implere diuina precepta ex proprijs viribus naturalibus: niſi fuerit adiutus gratia Chriſti auxiliatiua et roboratiua liberi arbitrij: ad refrenandum inordinatum appetitum et refrenandas paſſiones. Et ideo ſemper eſt orandum pro iſta gratia: ⁊ currendum in odorē vnguentorum Chriſti: vt ſanemur a ſupradicta peſte: ⁊ vt quod impoſſibile eſt fieri ex noſtris viribus / fiat nobis poſſibile per auxilium gratie Chriſti: cui oia poſſibilia ſunt. Matth. xix. Ex quibus oībus patet qualiter ſolus Chriſtus eſt generalis redēptor / et humane nature perfectus ⁊ ſufficiens reparator: et metrum ⁊ menſura ⁊ principium omnium bonorum. Et hoc de tertio articulo.

QUantum ad quartum articulū mouētur quatuor dubia que inſurgūt ex dictis in primo ⁊ ſecundo ⁊ tertio articulo. vnde dictum eſt in tertio articulo: ꝙ Chriſtus fuit verus redemptor ⁊ reparator humane nature lapſe: ⁊ totius ei9 ruine. poſtea dictum eſt: ꝙ licet per baptiſmum tollatur pctm̄ ab aīa / tamen adhuc manent penalitates in carne: puta egritudines / ⁊ corruptio / ⁊ concupiſcentia ⁊ mors ⁊c. prout manifeſte experimur in nobis. Ex quibus patet ꝙ Chriſtus non fuit perfect9 ⁊ ſufficiens redemptor ⁊ reparator totius ruine ⁊ miſerie humanē nature: quia non ſanauit nos a quinque vulneribus: quibus fuimus ſauciati in Adā. O ¶ Ex quo arguunt Judei moderni: ꝙ Chriſtus non fuit verus meſſias in lege promiſſus: eo ꝙ ille debebat ſufficienter ⁊ totaliter liberare humanā naturam ab omni infirmitate ⁊ morte ⁊ miſeria corporis et anime. vt patet Eſa. xxv. vbi dicitur Precipitabit mortem in ſempiternū: ⁊ auferet dn̄s deus lachrymam ab omni facie: et opprobriū populi ſui auferet de vniuerſa terra: quia dn̄s locutus eſt: ⁊ dicet in die illa. Ecce deus noſter iſte. expectauim9 eum ⁊ ſaluabit nos. Iſte domin9 ſuſtinuimus eū: ⁊ exultabimus ⁊ letabimur in ſalutari eius / quia requieſcet man9 domini in monte iſto ⁊c. Ex ſupradictis in hac prophetia arguunt Judei: qđ Chriſtus non fuit verus reparator nec meſſias quia non precipitauit mortem nec abſtulit omnē lachrymam a facie terre: quia adhuc manemus mortales ⁊ infirmi et miſeri ⁊c. P ¶ Ad quod rūdetur ꝙ ſi profunde volum9 contēplari ordinem noſtre redēptionis: Chriſtus vere et ſufficienter ⁊ perfecte redemit gen9 humanum. nā per mortē ⁊ paſſionem redemit nos et reparauit quo ad animā: ⁊ per reſurrectionē nos reparauit quo ad corpus. Sed illa redēptio fuit virtualis ⁊ poteſtatiua / inquantū pro oībus ſatiſfecit et habuit poteſtatem ⁊ virtutem ad liberandū oēs volentes participare ſuam mortē ⁊ paſſionē ꝑ baptiſmum ⁊ eccleſiaſtica ſacramenta quibus donauit virtutem ⁊ efficaciam ſue paſſionis / ſicut dictū eſt in quarta cōcluſiōe tertij articuli. Et ideo ſicut Chriſtus per ſuā mortē ⁊ paſſionem meruit a mortuis reſurgere in corpus glorioſum ⁊ aſcendere in celum: immo emere regnū celorū ꝓ oībus mēbris ſuis / ita quilibet baptizatus in Chriſto ex meritis ſue paſſionis meretur non ſolum liberari ⁊ mūdari a peccato in anima: ſed etiam reſurgere in corpus glorioſum et poſſidere regnum celorum cum Chriſto: Sed iſtud meritum datur baptizato ſub quodam ordine. nam per talem gratiā Chriſti collatam in baptiſmo meretur ilico liberari ⁊ de facto liberatur ab omni peccato ⁊ culpa anime de ꝓſenti: ⁊ per eandem gratiam meretur euolare ilico anima poſt mortem in celum ad futuram beatitudinem capeſſendam. Et per eandem gratiam baptiſmalem meretur reſurgere ī nouiſſimo die in corpus glorioſum ⁊ immortale / ⁊ abſolui ab omni lachryma et miſeria corporali. Et per conſequens ꝑ gratiam et regenerationem baptiſmalē merentur omnes fideles ſecundam regenerationem. ſ. glorio-

ſam reſurrectionē i nouiſſimo die. Et ſic baptiſm⁹ licet pro preſenti non ordinetur niſi ad regenerationem anime: tñ ordinatur in merito ad regenerationē corporis de futuro. Et ideo Chriſtus duas regenerationes promiſit fidelibus ſuis. ſ. vnam ꝺ preſenti quo ad animam de qua dicit Joan. iij. Niſi q̄s renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto, non poteſt introire regnum dei. Secundam vero regenerationem promiſit in nouiſſimo die quo ad corpus. de qua dicit Matth. xix. Uos qui ſecuti eſtis me in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſue: ſedebitis et vos ſuper ſedes. xij. iudicantes. xij. tribus Iſrael ⁊c. Item Joannis. v. Qui bona egerunt in reſurrectionē vite ⁊c. Item Jan. vj. Ego reſuſcitabo eū in nouiſſimo die. Item Apoca. xxj. Et abſterget deus omnē lachrymā ab oculis eorum: et mors vltra non erit neq̧ luctus neq̧ clamor neq̧ dolor erit vltra ⁊c. Ex quibus patet q̄ꝺ duas regenerationes promiſit nobis Chriſtus per ſuam paſſionē ⁊ baptiſmum. ſ. regenerationem anime / ⁊ corporis: ſed regenerationē primam. ſ. anime recipimus ilico in baptiſmo: ſed per illam regenerationem baptiſmalē meremur ſecundā. ſ. regenerationem glorioſam corporis in nouiſſimo die. Et ideo dicit Aug. in ſermone martyrū qui legitur tēpore reſurrectionis: qui quidem ſermo attribuitur etiam beato Ambroſio: q̄ꝺ licet martyres oēs nondum ſurrexerūt i corpore: attamē iam ſurrexerunt in merito: quia ſicut fuerunt ſocij paſſionis Chriſti: ita erunt ſocij reſurrectiōis: ⁊ nos cū ipſis Et ita etiam dicit apoſtolus ad Ro. vj. ꝙ ſicut omnes fuimus baptizati in Chriſto: ita fuimus in eo conſepulti ⁊ ſurreximus cum eo. ſ. in merito: ⁊ q̄ ſicut Chriſtus reſurrexit ita ⁊ nos reſurgem⁹. ¶ Ex quibus patet ꝙ quatuor facit baptiſmus. nam primo tollit omne peccatū ab aīa. ſecūdo tollit cōcupiſcentiā non vt nō inſit in carne: ſed vt non imputetur. vt inquit Aug. in libro de nuptijs. Tertio facit ipſum baptizatum meritorium vite eterne ilico poſt mortē Quarto facit ipſum meritorium vt reſurgat in corp⁹ glorioſum in nouiſſimo die. Ex quo patet: ꝙ gratia baptiſmalis cōtinet in ſe iſta quatuor merita que trahit ex paſſione Chriſti: per que quidem quatuor merita ſiue per quatuor effectus meritorium huius gratie ſucceſſiue abſoluitur homo ab omni miſeria corporis ⁊ anime: ⁊ conſequitur perfectam beatitudinem. Ex quibus ſequit̄ ꝙ Chriſtus fuit perfectus et ſufficiens redēptor generis humani ⁊ reparator humane nature lapſe. Et per hoc patet reſponſio ad auctoritatem inductam: quia Chriſtus vere p̄cipitauit mortē in ſempiternum: ⁊ abſtulit omnē lachrymam miſerie corporis ⁊ anime: ꝓut prophetauerat Eſaias. ¶ Secundo dubitatur. nam ſi per baptiſmum datur nobis meritum vt reſurgamus in nouiſſimo die ab omni miſeria: quare Chriſtus non abſoluit nos ilico a tali miſeria corporis: ſicut ilico nos abſoluit a peccato: et quare voluit Chriſtus vt tales penalitates relinquerentur nobis poſt baptiſmū poſtq̄ ita poterat ab eis nos liberare de preſenti ſicut ilico liberat animā a peccato / poſtq̄ contulit baptiſmo virtutem ſue paſſionis. Ad hoc reſpondet Augu. xiij. de ciuitate dei. cap. iiij. ꝙ hoc fecit deus ad maius bonum noſtrum. vnde dicit q̄ꝺ primo relictum eſt nobis experimentū mortis ⁊ ceterarū penalitatū in carne ad continuū exercitiū ⁊ pugnam: vt per victoriā talis pugne mereamur coronā glorie in futura beatitudine: q̄ nō coronabitur niſi q̄ legitime certauerit: quia ſi tolleretur talis pugna: tolleretur meritum ⁊ corona martyrum ⁊ omnium iuſtorū. Et ſic talis cōcupiſcentia ⁊ tales penalitates ſunt bonis bone: ⁊ malis male: q̄ iſtis cedunt in gloriam: illis aūt in penā eternam. Secūdo ſunt nobis relicte iſte penalitates ꝓpter meritū ſpei future reſurrectionis: q̄ ſi oēs baptizati ilico per baptiſmū liberarent̄ ab hmōi penalitatibus ⁊ morte / tūc oēs currerēt ad baptiſmū non virtutis amore: nec ſpe future reſurrectionis: ſed vt ilico liberarētur ab hmōi miſerijs: et ſic oēs cōtemnerent paſſionē Chriſti: q̄ talē virtutē contulit baptiſmo: ⁊ nullus curaret / nec appeteret futuram gloriam ex paſſione Chriſti ꝓmiſſam: nec etiā peteret gratiā auxiliatiuam ⁊ cōſeruatiuam: ⁊ per conſequens quotidie de nouo poſſet homo peccare ſicut fecit. Adā: Tertio hoc factum eſt ad cuſtodiendam ⁊ retinendam memoriam beneficiorum per Chriſti paſſionem receptorum: nam ſi per baptiſmum tollerent̄ oīa iſta penalia de preſenti: tūc oēs liberati ab huiuſmodi malis poſt longum tēpus obliuiſcerentur deū ⁊ beneficia recepta: ⁊ ſic putantes nunq̄ amittere / nec perdere preſentem beatitudinē: nec cadere a tali ſtatu: nunq̄ peterēt a deo gratiā: nec exhiberēt ipſi latriam: nec curarent facere aliquod bonum: et ſic poſſent a diabolo ſuperari / ſicut Adam: ⁊ per cōſequens poſſent iterum cadere: vnde Adā in tali felici ſtatu erat ante lapſum / ⁊ grām habitualem habebat: vt cōmuniter tenet̄: ſed quia non putabat cadere ab illo ſtatu: ideo forſan non curauit petere gratiam actualem ⁊ auxiliatiuam. q̄ conſeruat gratiam gratificam: vt dictum eſt: ideo non reſiſtit perſuaſioni diaboli: et ſic fuit ſuperatus et cecidit: et ſic perdidit non ſolum gratiam gratificā cum merito future beatitudinis: ſed etiam perdidit bona modi ⁊ ordinis ⁊ finis ſue nature / ſcilicet beatitudinem naturalem quā in illo loco poſſidebat. Quarto relicte ſunt nobis predicte penalitates propter ruinam angelorum reparandam: quia illa ruina non poterat reparari niſi aliqui homines per gratiam ⁊ merita laborum cōſcenderēt in gradum illorum angelorum qui ceciderunt per ſuperbiam: ſed hoc non poteſt fieri niſi per magnam pugnam ⁊ violentiam: quia regnum celorum vim patitur ⁊ violenti rapiunt illud Matth. xj. ergo oportet vt quidam hoies per violētiam pugnam ⁊ violentiā vincant carnem ⁊ mundum ⁊ diabolum. vt mereantur illorum ſedes poſſidere. que quidem pugna ⁊ per cōſequens corona tolleret̄: ſi tales penalitates nobis poſt baptiſmum non relinquerentur: ⁊ ſic maneret irreparata angelica ruina. Et ideo Chriſtus voluit vt iſte penalitates nobis poſt baptiſmū relinquerentur ad continuam pugnā ⁊ coronam adipiſcendam et ſedes inter angelos: et ad reparandam angelicam ruinam: et vt nos cognoſcamus preuaricatorum parentū filios. ⁊ nō ꝯfidamus de noſtra natura peccatrice: ſed ſemper petamus iſtā grām auxiliatiuā a xp̄o capite noſtro: et ſemper curramus in odorem vnguentorum eius. ¶ Sed adhuc tertio ex dictis i quinta cōcluſione tertij articuli ⁊ duobus dubijs precedentibus inſurgit aliud dubiū ſatis arduū. Nā ſi homo iā baptizatus non pōt in adulta etate bene operari nec vitare peccata niſi fuerit adiutus noua gratia actuali auxiliatiua liberi arbitrij: ſequitur ꝙ fruſtra datur fides ⁊ ſpes et charitas in baptiſmo: ⁊ dona ſpiritus ſancti in cōfirmatione ad vincendas tētationes: ⁊ ad bene operandū. Ad hoc rūdetur: ꝙ oī homini poſt lapſum eſt neceſſaria grā baptiſmi cum tribus theologicis virtutibus habitualiter infuſis ad ſalutem ante annos diſcretionis: ⁊ cum peruenerit ad annos diſcretionis ſunt ipſi neceſſarij habitus acquiſiti fidei ſpei ⁊ charitatis ad credendum ⁊ diligendum deum ⁊ proximum actualiter / ⁊ ſperandum bona futura / ⁊ eſt neceſſaria grā actualis auxiliatiua ad operandū ⁊ complendum diuina precepta. ¶ Ad cuius intellectū ſaluo ſemꝑ meliori iudicio ⁊ determinatione ſacroſancte matris eccleſie eſt aduertēdum: ꝙ anima nr̄a per cōſortium corporis corrupti in ſuo principio non ſolū contrahit priuationem ⁊ carentiā oīm bonoꝝ modi ⁊ ordinis ⁊ gratie: ſicut dictum fuit in quinta cōcluſione: ſed etiam contrahit odiū et iram dei: ⁊ debitum oīm bonoꝝ perditorum in Adam cum ſuis oꝑationibus: quia obligatur ad recuperandum illum ſtatum cū oībus bonis nature inditis ſ. cum illa originali iuſtitia in voluntate ⁊ cū oībus habitibus tā intellectualibus q̄ moralibus: ⁊ cum illo debito ordine ⁊ conformitate ſenſualitatis ad rōnē / ⁊ voluntatis ad deū: ⁊ cū illa grā gratifica qua fuiſſet poſt longam vitā tranſlatus hō in meliorē. Et ſic deus non ſolum requirit ab hoīe oēs illos habitus tunc inditos ⁊ concreatos: ſed etiā requirit operatiōes illorum. Et ſic manet infans ilico obligatus ad debitum oīm illorū. ideo peccatū originale nō ſolum eſt priuatio et carētia oīm illorū: ſed etiā cum debito eorū: immo ratio formalis originalis pc̄ti eſt debitum illorum cum ira ⁊ indignatione dei. Et ideo non eſt dicendū: ꝙ per baptiſmum tollat̄ priuatio ſupradictorū bonoꝝ: ⁊ ꝙ iuſtitia originalis cum ceteris habitib⁹ ⁊ bonis recuperetur: ⁊ corruptio et fomes auferatur: ſed ſolum abſoluitur baptizatus ab omni debito: ne priuatio illoꝝ bonoꝝ et concupiſcentia carnis ad culpā ⁊ penā imputet̄. ideo dicit Augu. in lib. de nuptijs: ꝙ baptiſmus non tollit concupiſcentiā vt non inſit: ſed vt nō imputetur ⁊ non obſit. Ergo eſt dicendum: ꝙ gratia gratifica habitualis que datur in baptiſmo reducit infantē in gratiam dei: ⁊ facit ipſum meritorū vite eterne ex ſolis meritis paſſionis Chriſti cui configurat̄ per talem gratiam: ⁊ habitus infuſi fidei ſpei ⁊ charitatis non reducunt bona perdita in Adā: nec operationes eorū: ſed tollunt et abſoluunt infantē ab omni debito eorum: ne talis priuatio ⁊ carentia imputetur ipſi ad peccatum vſq̧ ad annos diſcretionis. Et ideo mala que facit puer ante ānos diſcretionis non imputantur ipſi ad peccatum immo excuſatur propter illos habitus theologicos īfuſos cum gratia. Et ſic licet non operet̄ per tales habitus tamē excuſatur ⁊ meretur ex ſolis meritis paſſioni Chriſti: ex cuius paſſionis virtute infunduntur. Sed cum hō peruenit ad annos diſcretionis obligatur operari actualiter per tales habitus. ſ. credere articulis fidei: ⁊ diligere deū ⁊ proximū: et conſtituere finem ſuum in bonis celeſtib⁹. Sꝫ hoc non pōt facere per ſolos habitus infuſos niſi ipſi per doctrinā exponant̄ articuli fidei q̄b⁹ oꝫ credere: per quā doctrinam acquirat habit⁹ acq̄ſitos fidei ⁊ ſpei et charitatis. Vñ manifeſtum eſt: ꝙ ſi infans baptizatus nutriatur inter ſarracenos ⁊ infideles: nunq̄ per habitus infuſos poterit credere articulis fidei: niſi ipſi nouiter ⁊ actualiter exponantur: ⁊ faciat habitum acquiſitum conuerſando inter chriſtianos. ⁊ ſic habit⁹ infuſi excitātur per habitus acquiſitos ex doctrina parentum aut magiſtri: aut ex ſtudio ſacre ſcripture vtriuſq̧ teſtamenti. Et ratio eſt: quia tales habitus infuſi non reducūt habitus perditos in Adam / quibus homo poterit cognoſcere in actu: ſed tantū dātur ad abſoluendum a debito illorum vt dictum eſt. et ideo tales habitus ſunt quodammodo ſopiti. ſicut in dormiente: qui non poſſunt excitari niſi per habitus acquiſitos. ¶ Sed eſt iterū aduertendū: ꝙ ſi baptiſmus totaliter tolleret concupiſcentiam ⁊ fomitē ex carne: ⁊ ſanaret ſenſualitatem a tali morbo ne pugnaret aduerſus ſpiritum: ſed ipſi obediret: vt expoſcit ordo nature: tunc baptizatus libere poſſet bene operari ⁊ vitare omnia peccata: et precepta dei adimplere per habitus infuſos et acquiſitos theologicos. Sed quia adhuc manet talis morbus in carne: qui ſimul cum mūdo ⁊ diabolo nunq̄ ceſſat pugnare quibus trib⁹ inimicis voluntas reſiſtere non valet: ideo de ſe nō poteſt peccata vitare: nec precepta adimplere: niſi aliquo ſuperiori actuali auxilio fuerit adiuta. et hoc accidit ratione amoris naturalis: qui eſt inter voluntatē rationalem ⁊ ſenſualitatem corruptam: cui voluntas ſtudet complacere: prout dictum fuit in. vj. concluſione. Et ideo eſt neceſſaria gratia actualis nouiter a deo inſpirata ad excitandas virtutes theologicas infuſas: ⁊ ad roborandas acquiſitas: ⁊ ad mouendū ⁊ auxiliandum et roborandū liberū arbitrium: vt non ſolum reſiſtat tentationibus tā exterioribus q̄ interiorib⁹: ſed etiā vt valeat reſtringere ⁊ cohibere paſſiones / et confringere / et in ſeruitutem redigere ſenſualitatē corruptam: ⁊ ad oē malū cōtra rationē inclinatam: vt poſſit vitare oē peccatū: ⁊ adimplere diuina precepta. Eſt ergo iſta gratia neceſſaria non ſolū iuſtis ſed etiā peccatoribus vt ꝑ eā valeāt deteſtari pc̄tā in q̄b⁹ iacēt: ⁊ velint ipſa dimittere: ⁊ cupiāt agere penitentiam. Et iſta dicit̄ gratia preueniens bonam voluntatem. Scd̄o eſt neceſſaria iſta gratia eiſdē peccatoribus vt incipiāt ⁊ exequātur penitentiā. Et iſta dicitur grā incipiēs ⁊ operās. Tertio eſt neceſſaria iuſtis penitentibus vt proſequātur bū opari: ⁊ cōſeruent grām gratificā / quā hūt ⁊ recuperauerūt per penitentiā: ⁊ reſiſtāt futuris tētationib⁹ ne iterū cadāt. Et iſta dicit̄ grā ꝑficiēs: In fine autem totius curſus vite hoīs dicit̄ grā cōſummata ⁊ ꝑficiēs. Unde de gratia preueniēte dicit̄ p ſalmo. lviij. Miſericordia eius preueniet me. Et de gratia ſubſequente dicitur pſal. xxij. Et miſericordia ei⁹ ſubſequatur me omnibus dieb⁹ vite mee. Et ideo magiſter diuidit iſtam gratiam in preuenientem: ⁊ ſubſequentē. ij. ſententiarū diſt. xxvj. Et hāc duplicē grām petit eccleſia: cū dicit in collecta. Actiones nr̄as q̄ſumus domine aſpirando preueni: et adiuuando proſequere. Itē in alia collecta ait eccleſia. Gratia tua domine preueniat: et ſequatur ⁊c. ¶ Differt ergo iſta gratia actualis auxiliatiua liberi arbitrij multipliciter a gratia habituali gratifica: que datur

Margin notes:

De⁹ regenerationes promiſit. nobis xp̄s per ſuā paſſionem Augu.

Q Baptiſm⁹ facit nobis q̄tuor.

R

Augu.

Penalitates quare nobis relicte ſunt.

S Dubiū.

Rūſio ad dubium.

T

Augu.

No. de puero īter infideles nutrito.

U

X Grā actualis auxi-

ſati/na libe/re arbi/trij mu/tu dif/fert a/gr̄a ha/bitua/li grati/fica q̄/dat in/baptiſ/mo et/alijs ſa/cris.

in baptiſmo ⁊ ſacramentis. Primo qꝺ illa perficit totam eſſentiam anime/ſed iſta perficit liberū arbitrium ⁊ voluntatem. Secunda differentia: ꝙ illa conſiſtit in habitu totius anime: iſta autem in ſolo actu et motu liberi arbitrij/cuius eſt auxiliatiua. Tertia ꝙ illa gratificat ſemper habentē faciendo ipſum gratum et deo acceptum ad vitaȝ eternā. iſta aūt non ſemper facit gratum nec gratificat habentem: quia poteſt etiā reperiri in peccatoribus diſponendo eos ad gr̄am gratificam. Item quarto ꝙ illa gratia habitualis gratificat vel eſt ipſa charitas vel nunꝗ ſine charitate: iſta aūt qn̄ꝗ reperitur ſine charitate/puta in aliquo peccatore penitentiā deſiderātē. Itē quinto: ꝙ gr̄a gratifica communiter datur per ſacramēta: iſta vero vt plurimū datur preter ſacramenta. Item ſexto: ꝙ oēs operationes procedentes a gr̄a gratifica ſunt meritorie ⁊ deo accepte ad vitā eternā: ſed nō ſemꝑ oēs operationes facte per iſtā gr̄am actualem valent ad vitam eternam pro illo ſtatu / ſicut elemoſyne ⁊ cetera bona facta per homines peccatores. Septima differentia eſt. nam iſta gratia actualis quandoꝗ precedit tp̄e gr̄am gratificam: quia diſponit peccatorē ad illā recipiendā per penitentiam remouendo ꝓhibens: quia iuuat liberū arbitriū ad deteſtandum pctm̄: ⁊ dimittendū illud: ⁊ ad reſiſtendum ſenſualitati ⁊ ceteris tentatiōibꝰ exterioribꝰ. ⁊ ad ſubiugandam carnē. ⁊ ſic recuperat per penitentiam gr̄am gratificam: quam hō perdiderat per

Y culpam. ¶ Qꝺ quidē myſterium explicat ſaluator Luce. xv de filio ꝓdigo per penitentiam ad gratiā patris reducto: qui cū famelicꝰ cuſtodiret porcos. ad ſe reuerſus per gr̄am preuenientē ⁊ motiuā liberi arbitrij/dixit. O quāti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ⁊ ego hic fame pereo. Sed rurſus magis motus per gratiā incipientē/dixit. Uadam ad patrem meum ⁊ dicā: pater peccaui in celum ⁊ corā te ⁊c. Sed rurſus ꝑ gr̄am operātem procidens ad pedes patris/dixit. Pater peccaui ⁊c. Et tunc pater miā motus accurrēs cecidit ſuper collū eius/⁊ oſculatus eſt eū: ⁊ fecit ip̄m indui ſtolam primam. per quam deſignat gr̄a gratifica et charitas recuperata per illā penitētiā. Ex quibus patet: ꝙ ille filius prodigus per gr̄am preuenientē cognoſcendo ſeipſum deteſtatus eſt peccatū. ⁊ per gratiaȝ incipientē propoſuit dimittere / cum dixit: Surgam ⁊ ibo ad patrem meū ſed per gratiā iam operantem procidēs: dixit. Pater peccaui ⁊c. Sed tunc recuperauit gratiam gratificā: qn̄ pater oſculatus eſt eum ⁊ induit eum ſtolā primā ⁊c. Ex oibꝰ ſupradictis ſoluitur quartus ꝑplexus memoratus in primo articulo. nā quātūcūꝗ ſit aliquis peritus in ſcriptura vtriuſꝗ teſtamenti ⁊ habeat habitum fidei acquiſitū: tamen ſi non habet iſtam gratiam auxiliatiuam: nunꝗ de ſe poterit reſiſtere tētationibus nec implere diuina precepta: ⁊ hoc propter

S morbū concupiſcentie in carne manente. ¶ Quarto dubitatur ꝓpter id quod dictū eſt in octaua cōcluſione ſecundi articuli. ⁊ in quinta tertij articuli. ſ. ꝙ taliter fuit natura corrupta in Adam: ꝙ nemo ex proprijs naturalibꝰ pōt vitare pctm̄: nec implere diuina precepta nec agere aliqꝺ bonum abſꝗ diuina gr̄a. Quia ſequeretur: ꝙ hō non eſſet dn̄s ſuorū actuū: nec cōpos ſue voluntatis ⁊ liberi arbitrij quod eſſet contra illud eccleſiaſtici. xv. Deꝰ ab initio cōſtituit hominē ⁊ reliquit eum in manu cōſilij ſui. Itē ibidem ait dn̄s ad hominem. Appoſui tibi ignē ⁊ aquam: ad qꝺ volueris porrige manū. Item ibidem. Ante hominem vita ⁊ mors: bonum ⁊ malū: qꝺ placuerit ei dabit illi. Item Gen. iiij. Sub te erit appetitꝰ eius: ⁊ tu dominaberis illiꝰ. Itē Prouerb. xvj. Hominis eſt animū ꝑparare. Itē Augu. Nil tā in noſtra poteſtate ꝗ volūtas. Itē ex hoc ſequerent multa inconuenientia. Primo ꝙ nemo ex frequentatis actibꝰ poſſet cōſequi morales virtutes ſine gratia: qꝺ eſt falſum: nā Socrates ⁊ Plato ⁊ multi infideles nō habētes talem gr̄am cōſecuti ſunt morales virtutes. Itē ſcꝺo ſequeret ꝙ nullus poſſet culpari de aliquo malo: poſtꝗ de ſe illud nō pōt vitare/⁊ per ꝯñs nemo deberet puniri pro malefactis: poſtꝗ talia nō pōt vitare. Itē ſequeretur ꝙ fruſtra ponerentur leges: vt earum metu humana cohibeatur audacia: ⁊ fruſtra aſſignarent pene in legibus cōtra tranſgreſſores. Item ſequeret: ꝙ nemo obligaret ad ſeruanda ꝑcepta: q2 ad ipoſſibile nemo obligat: ergo ſequit/ꝙ ex ꝓprijs naturalibus vnuſquiſꝗ pōt implere ipſa. In oppoſituȝ eſt illud Hiere. x. Nō eſt hominis via eius: nec viri eſt vt ambulet ⁊ dirigat greſſus ſuos. Item ad Rom. vij. Nec qꝺ volo hoc facio ⁊c. prout in ſuperioribꝰ probatum eſt. Reſpōdetur: ꝙ quibuſdā catholicis viſa fuit nimis dura poſitio Auguſtini contra Pelagianos. ſ. ꝙ nullus de ſe pōt vitare malū/nec implere diuina precepta/ꝓpter auctoritates ſuperiꝰ inductas: ⁊ propter illa inconuenientia que videntur ſequi ex poſitione Auguſtini. Ideo dixerunt ꝙ Auguſt. in predictis libris cōtra pelagianos nō locutus eſt limitate nec determinate de iſta materia immo locutus eſt figuratiue ⁊ exceſſiue ad modū volentis rectificare lignum tortuoſum: qui curuat ipſum ad aliam partem vltra modum: vt deducat ipſum ad medium: ita ergo vt dicunt fecit Auguſt. nam vt reduceret Pelagianos ad rectitudinem veritatis: eo quod totaliter negabant gratiam: ideo excedebat modum in loquendo. Item dicunt iſti ꝙ ibi Auguſt. nō eſt locutꝰ niſi de gratia gratificante ⁊ meritoria. Et ſic bene cōcedūt ꝙ nemo poteſt implere diuina precepta/nec agere bonum meritorie ſine gratia gratū faciente. ſed cū hoc ſtat ꝙ quis ex ſolo influxu generali diuino abſꝗ aliqua gratia ſpeciali poſſit vitare precepta ⁊ facere bona naturaliter ⁊ conſequi virtutes morales ꝑ frequētatos A actus licet non meritorie. ¶ Sed in veritate ſi bene volumus inſpicere fundamenta Auguſtini contra Pelagianos: et maxime in libro de perfectione iuſtitie hominis/⁊ de natura/⁊ de gratia: ⁊ contra Julianum: ⁊ in ceteris / videbimus manifeſte qꝺ Auguſtinus loquitur limitate ⁊ ſerioſe et non exceſſiue: ſed recte attentis fundamentis eius vt probatum eſt in quarta ⁊ quinta concluſione: ⁊ ex fundamento apoſtoli ad Romanos. vij. cui valde concordat poſitio Ariſtotelis. iij. de anima. et. vij. Ethicorum. quomodo aliter operamur / quam ratio et conſcientia dictat: vt in ſuperioribus viſum eſt. Nec eſt dicendum quod Auguſtinus loquatur precise de ſola gratia gratificante et meritoria / immo loquitur etiā de iſta gratia auxiliatiua volūtatis: que ſcꝺm ip̄m qn̄ꝗ precedit ⁊ preuenit charitatem ⁊ gratiā gratificā: ⁊ qn̄ꝗ ſubſequitur ⁊ comitatur ipſam: ⁊ nō ſolum eſt in viris iuſtis: ſed etiam pec

catoribꝰ: ſine qua non poſſet vitare aliqua peccata nec reſiſtere alicui tentationi: nec poſſet velle aliqꝺ bonū propter naturā corruptam. ⁊ hoc manifeſte ꝓbat Aug. iij. lib. de libero arbitrio/dicēs. Illa eſt enim peccati pena iuſtiſſima: vt amittat qꝗſꝗ qua bene vti noluit poteſtatē. Itē ibidē. Homo igitur cum potuiſſet ſine difficultate oīa mādata dei adimplere: et nolēs bene vti iſta ptāte/ꝑdidit eam: vt etiā volēs non poſſit mādata dei adimplere. Item ibidē. Inflictū eſt homini ꝓpt pctm̄: vt non videat qꝺ recte ſit faciēdū: ⁊ ſi videt: ⁊ vult facere: hoc nō poſſit implere. Itē ibidē. Nec tibi imputat ad culpam ꝙ vulnerata mēbra nō colligis: ſȝ q2 volentē ſanare contemnis. Ex ſupradictis verbis Auguſtini patet: ꝙ homo ante lapſum. ⁊ in ſua natura integra ex libera poteſtate poterat vitare omne malum ⁊ facere bonū ex ſolis bonis naturalibus ſibi inditis. ſ. ex modo ⁊ ordine ⁊ libero imperio qꝺ habebat ſupra ſenſualitatem. Sed poſt lapſum in natura corrupta ⁊ diminuta ⁊ libero arbitrio claudicato/iam nō pōt ex viribus nature vitare peccatū nec facere bonū: niſi iuuetur ꝑ gratiam ſupadditā nature: eo ꝙ natura. ſ. vires naturales fuerunt expoliate mō et ordine ⁊ habitibꝰ concreatis: ante in appetitu ſenſitiuo ꝗ itellectiuo: qbꝰ libere ⁊ expedite poterāt opari abſꝗ obiice intrinſeco. vn̄ licet anima hoīs non perdiderit ſuas naturales potentias ꝑ peccatū: q̄ ſunt penitentie vegetatiue ⁊ ſenſitiue ⁊ intellectiue: nec ꝑdiderit naturales operationes earum: q2 ſenſitiue poſſunt ſentire naturaliter ſua obiecta: ⁊ appetitus tam ſenſitiuus ꝗ intellectiuꝰ pōt appetere et nō appetere: et volūtas de ſe pōt velle ⁊ non velle. Sed q2 iſte potentie ꝑdiderunt modū ⁊ ordinē: q2 tam iraſcibilis ꝗ cōcupiſcibilis ꝑdidit habitus morales concreatos: qbus recte ⁊ recta appetebat: ⁊ voluntas perdidit originalem iuſtitiā qua recte ⁊ iuſte volebat ⁊ nō volebat: ⁊ perdidit ordinē ⁊ imperiū qꝺ habebat ſupra ſenſualitatē: ideo licet maneat libera in volendo ⁊ nō volendo: tn̄ non manet libera in recte volendo vel nō recte volendo: ⁊ licet qn̄ꝗ recte velit: tn̄ non paret ipſi ſenſualitas rebellis ⁊ ſauciata. ⁊ ipſa volūtas non ſolum fuit expoliata illa originali iuſtitia qua recte volebat et ordine quo diuine voluntati cōformabatur ⁊ obediebat: ⁊ ſēſualitati imꝑabat: ſed etiā fuit totaliter ad ſenſualitatē cōuerſa amore naturali/⁊ ꝑ īmoderatā cōplacentiā. Et ideo voluntas nō cōcurrit ad peccandū coacta ſed allecta ꝑ ſenſualitatē: inquantum ipſi ex amore conſentit ⁊ eius inordinato appetitui vult ſatiſfacere. et ſic liberum arbitrium non dicit coactū: q2 volens trahitur: prout dictū eſt in ſexta cōcluſione ſecundi articuli. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta. Nam voluntas ſemꝑ manet libera in ſua actione naturali ſ. volendo vel nolendo: ſed nō manet recta in recta volendo: eo ꝙ ꝑdidit modū ⁊ ordinē q̄ ante lapſum fuerat inditus nature ſiue viribus naturalibꝰ. Et ideo homo eſt dn̄s ſuorū actuū primoruȝ ipſius voluntatis: ſed non actuū rectorū ⁊ iuſtorū / ꝓpter defectum modi et ordinis. Et ideo oēs auctoritates prius inducte. ſ. ꝙ deus ab initio conſtituit hoīem: ⁊ reliquit ip̄m in manu cōſilij ſui ⁊c. oēs ille auctoritates tenent verū/⁊ ſunt intelligende de hoīe ante lapſum in ſua integra natura: Sed oēs auctoritates apoſtoli ⁊ Auguſtini ducte in contrarium/ tenent verum de natura corrupta poſt lapſum in qua voluntas noſtra ſic expoliata non poteſt vitare peccatum nec reſiſtere malo/nec per conſequēs implere diuina precepta/niſi fuerit ſupno auxilio adiuta ⁊ roborata. ¶ Ad aliud autem qꝺ dicitur ꝙ philoſophi gentiū cōſecuti ſunt virtutes morales abſꝗ gratia Chriſti ⁊c. iam reſpondit Auguſtinus ꝙ illi philoſophi ⁊ Romani nunꝗ habuerunt veras ſed fictas morales virtutes: inquantum vna paſſio vincebat aliam in eis. nam cupido laudis et dominandi vincebat in eis qn̄ꝗ luxuriam aut auaritiam ⁊ cetera vitia aut paſſiones: vt eſtimarētur ⁊ honorarent apud vulgus: vt dictum eſt in vndecima cōcluſione. Itē etiā bona que faciebant non faciebant ſine gratia dei ꝓpter conſeruationem rei publice: vt ille populus duraret vſꝗ ad aduentum Chriſti: vt ibidē dictū eſt. Item leges fuerunt ⁊ aſſignantur pene in eis vt vna paſſio vincat aliam. ſ. vt metus penarū vincat et ꝓhibeat audaciā male agendi: ⁊ cohibeat alias paſſiones impellentes ad malum vt inquit Auguſtinus ⁊ Iſidorus: q2 leges ideo condite ſunt vt earuȝ metu humana cohibeatur audacia. Et ſic hoīes non vitant mala publica virtutis amore: ſed formidine pene: ⁊ vt inq̄t Horatius ⁊ Auguſtinus. ¶ Ad aliud qꝺ dicitur ꝙ nemo obligaretur ad ſeruanda diuina precepta / eo ꝙ ad impoſſibile nemo obligatur ⁊c. Reſpondet Augu. contra Julianum: ⁊ dictum eſt ſuper pſal. cxviij. ꝙ quandoꝗ quis obligatur ad ſibi impoſſibile qꝺ ipſe vel ſui ꝑpetrarunt mala: ſicut homicida obligatur ad reſtituendum quē occidit: ⁊ fur reſtituere furtū qꝺ iam diſſipauit. Itē licet vitare peccatū ſit impoſſibile homini ex ſuis viribus tn̄ eſt poſſibile cum auxilio gratie. ideo petat gratiam cū pſeuerantia: q2 oportet ſemper orare. Luce. xviij. ideo dicit Auguſtinus cōtra Donatum: ꝙ deus nō ſolū damnat peccatorē ꝙ peccauit: ſed q2 non cucurrit ad medicum. Item libro de libero arbitrio. Nō imputatur ad culpam: ꝙ vulnerata membra nō colligis: ſed quia volentem ſanare contemnis. Sed qꝺ magis videtur militare contra poſitionem Auguſtini eſt illa auctoritas Gene. iiij. vbi dixit dominꝰ ad Caim. Quare iratus es ⁊ cur ꝯcidit facies tua? nōne ſi bene egeris recipies: ſin aūt male: ſtatim ī foribꝰ pctm̄ tuū aderit? Sed ſub te erit appetitus eius: ⁊ tu dominaberis illiꝰ. Ex ſupradictis verbis dn̄i videtur ꝙ adhuc poſt lapſum voluntas habet liberum imperium ⁊ dominium ſupra appetitum ⁊ ſupra ſenſualitatem: ⁊ ꝑ conſequens ꝑ ſe poteſt vitare peccatum/⁊ facere bonum abſꝗ alia gratia. Ad hoc reſpondetur: ꝙ voluntatem ſubijcere ſenſualitatem ⁊ ipſi dominari: poteſt intelligi dupliciter. Uno modo ex proprijs viribus ſic expoliata habitu originali iuſtitie et vulnerata. Alio modo prout eſt adiuta gratia auxiliatiua liberi arbitrij. Primo modo eſt impoſſibile ſecundum Auguſtinū propter corruptionem ⁊ rebellionem carnis ⁊ claudicationem liberi arbitrij. quia perdidit liberum imperium ad recte volendum: ⁊ fuit voluntas vulnerata amore inordinato erga ſenſualitatem: vt dictum eſt. Sed ſecundo modo ipſa voluntas adiuta per gratiam poteſt dominari ſenſualitati ⁊ cuilibet tentationi. Et iſto modo ſūt intelligenda verba domini ad Caim. quaſi dicat: ſi tu vis petere gratiam ſicut frater tuus Abel: tunc adiutus tali gra

Augu. (margin, beside "Illa eſt enim peccati pena")

Naturales potentie aīe (margin)

B. Philoſophi et romani nunꝗ habuerūt veras morales virtutes. (margin)

C (margin)

Voluntatē ſubijcere ſēſualitatē ⁊ ipſi dominari poteſt intelligi dupliciter. (margin)

tia ſubiiciens appetitum ⁊ dominaberis illi / quia fuiſſes adiutus per gratiam: ⁊ viciſſes iram ⁊ odiū quod concepiſti contra fratrem tuum. Et hec videtur eſſe intentio Auguſt. in cōtra Pelagianos. Veruntamē quicquid ſit: ſemper dicta in hac queſtione ⁊ ceteris locis per me: volo ſubiiciantur determinationi ⁊ correctioni eccleſie catholice.

D

¶ Item dubitatur propter illud quod frequenter dicitur in hac queſtione .ſ. ꝙ homo propter peccatum perdidit modum ⁊ ordinem ⁊ finem. Nam idem Auguſtinus dicit ꝙ ſpecies modus ⁊ ordo manēt in vnaquaqꝫ creatura tanꝙ veſtigium creatricis trinitatis: ergo homo non perdidit modum ⁊ ordinē per peccatū.

Spēs ordo ⁊ modus dupl'r ſumuntur in hoīe.

Ad hoc reſpōdetur ꝙ ſpecies modꝰ ⁊ ordo dupliciter ſumuntur in homine ⁊ vno modo per reſpectum ad deum / ⁊ vniuerſum: et ad modum ſui eſſe: et ſic idem eſt quod numerus: pondus: et menſura: ⁊ ſic omnia fecit deus ſub certo numero ⁊ ſpecie: quia ſpecies ſunt ſicut numeri / ⁊ ſub certo pondere / et modo quia ī certo loco vniuerſi collocantur / ⁊ ſub certa menſura ⁊ ordine procedunt a deo ſecundum gradum perfectionis. Et iſto modo ſpecies modus et ordo reſpiciunt eſſe et eſſentiam rei. Secundo autem modo ſpecies modus ⁊ ordo reſpiciunt operationes et finem: et iſto modo ſequuntur formam: ⁊ ſic vires et potentie anime dicuntur bona naturalia ſpeciei / quibus anima immediate operatur. Et habitus ⁊ diſpoſitiones dicunt modi potentiarum quibus potentie bene ⁊ expedite operantur. Et ſubalternatio inferiorum potentiarum ad ſuperiores in operando dicit rectus et debitus ordo: et iſta dicuntur bona naturalia. Nam ſicut vires dicuntur bona anime / ita habitus ⁊ diſpoſitiones dicuntur bona potentiarū: ⁊ rectus ordo dicitur bonum operationum ⁊ potētiarum. Et iſto ſecūdo modo dicimus ꝙ licet homo per pctm̄ nō perdiderit bona ſpeciei .ſ. vires ⁊ potentias / tm̄ perdidit bona modi ⁊ ordinis: qꝛ vires fuerunt expoliate ⁊ vulnerate: ⁊ voluntas perdidit liberum imperium ſupra ſenſualitatem niſi iuuet per gratiam / eo modo quo dictum eſt. Et ideo oportet ſemper orare ⁊ nō deficere ⁊ currere in odorem vnguētorum Chriſti: vt ſanemur.

E

¶ Ex ſolutione ſupradictorum quatuor dubiorū reſultant quatuor cōcluſiones.

Pria cōcl'o.

Quarum prima eſt / ꝙ licet per baptiſmum non tollantur penalitates / nec miſerie corporales de preſenti: tamen baptiſmus cōfert meritum baptizato vt poſſit reſurgere in corpus glorioſum in nouiſſimo die. Et ſic licet baptizatus non reſurgat ⁊ liberetur ab illis penalitatibꝰ in actu: tamē iam reſurgit ⁊ liberatur in merito.

Scda cōcl'o.

Secunda cōcluſio / ꝙ propter maius bonū noſtrum relicte ſunt nobis penalitates in carne poſt baptiſmum .ſ. ad pugnā pro maiori corona adipiſcenda ⁊ ne tollatur meritum fidei ⁊ ſpei: vt reparetur ruina angelorum per homines.

Tertia cōcl'o.

Tertia concluſio: quod licet baptizatus recipiat habitum fidei / et ſpei / et charitatis per baptiſmum ad ſoluendum ab omni debito: tamen non poteſt per illos habitus operari niſi excitetur per habitꝰ acquiſitos / ⁊ adiuuetur per gratiam auxiliatiuā liberi arbitrij tēpore diſcretionis.

Quarta concluſio.

Quarta concluſio / lꝫ homo ex proprijs viribus non poſſit implere diuina precepta niſi adiuuetur per gratiam xp̄i: obligatur tamen ſemper ad obſeruandū diuina precepta. Et ſic obligatur ad ſibi impoſſibile: quia deus ſemper exigit ab homine bonos habitus quos Adam perdidit per culpā ⁊ exigit operationes eorum. Et ideo oportet ſemper orare ⁊ petere gratiam / per quam homo poſſit adiuuari ad cōplendū diuina precepta ꝑ gratiam: que non pōt implere per naturaꝫ ſauciatā.

F

G

Quinqꝫ diuerſi ſtatus hoīs

Primꝰ ſtatus.

¶ Ex ſupradictis oībus patet ⁊ manifeſtant nobis quinqꝫ diuerſi ſtatus hoīs ſucceſſiue: quorū primus fuit ſtatꝰ innocētie ante lapſum: in quo homo fuit ī ſua integra natura cōſtitutus cū oībus bonis humane nature ꝓportionatis .ſ. cum modo ⁊ ordine in ſua natura: ⁊ ꝑ que bona poterat ex ꝓprijs viribus ſic modificatis ⁊ ordinatis vitare omne pctm̄ et implere diuina precepta: ⁊ ſic merebatur de ꝑſenti illā naturalē beatitudinē poſſidere in illa terreſtri paradiſo ſub illo fauorabili hemiſpherio auſtrali: ⁊ ſic poterat nō mori: nec pati miſeriam. Sed vltra hoc per gratiam gratificam ſibi ſupra facultatē nature largitam merebatur poſt lōgā vitā ꝑpalē abſqꝫ morte trāſferri in vitā meliorē ⁊ celeſtē ⁊ eternā felicitatē.

Scdꝰ ſtatus

Scdꝰ ſtatus hoīs fuit poſt lapſum: in quo ſtatu poſtqꝫ homo perdidit locū ⁊ ſitū illius paradiſi / et perdidit lignū vite / nō pōt nō mori nec infirmari: immo habet neceſſitatē moriēdi: ⁊ infirmitates et innumeras miſerias patiēdi. Et qꝛ ꝑdiderunt modū ⁊ ordinē vires naturales: iō homo nō pōt vitare pctm̄ / nec implere diuina precepta abſqꝫ ſupnaturali auxilio diuine gratie nature ſuperaddito in ſupplementū bonorū perditorum. Et ſic Adā cum tota ſua poſteritate mãſit in ira ⁊ odio dei obligatus ad penam eternaꝫ ſenſus vel damni: ⁊ per ꝯñs fuit priuatus illa gratia gratifica qua poterat trāſferri in vitam meliorē. Sed homo in iſto ſecundo ſtatu per gratiā fidei Chriſti futuri poterat vitare pctā ⁊ implere diuina precepta: ⁊ merebat redimi per xp̄m in ſuo aduentu: vt pꝫ de Adam ⁊ Abel et Enos ⁊ Noe ⁊ Abrahā ⁊ ceteris patriarchis ⁊ prophetis ⁊ fidelibꝰ vet. teſt. qui cū proteſtatione fidei Chriſti futuri nō ſolū expiabāt peccata: ſed ēt merebant redimi per Chriſtum in ſuo aduentu / ⁊ participare paſſionem eius. Et ideo qꝛ ſub tali proteſtatione offerebant oblationes ⁊ ſacrificia: ⁊ recipiebant aliqua ſacramenta in ſignū federis ⁊ in figura Chriſti: hinc eſt ꝙ meruerunt participare paſſionem Chriſti / ⁊ recipere nobiſcum repromiſſiones.

Tertiꝰ ſtatus

Tertius ſtatus hominis eſt poſt aduentū Chriſti: in quo omnes homines mundi poſſunt participare paſſionem Chriſti per baptiſmum Chriſti et cetera ſacramenta: per quem baptiſmū datur gratia gratifica in actu: et fides: ⁊ ſpes: ⁊ charitas in habitu: que quidē gratia baptiſmalis tollit omne debitū ⁊ omne peccatum ex anima vt non inſit / nec imputetur homini ad penam eternam: ⁊ tollit ex carne concupiſcentiam non vt non inſit: qꝛ ibi manet in habitu: ſed vt non imputetur anime ad peccatum per eius conſortium. Unde ille fomes ⁊ concupiſcentia que manet in carne poſt baptiſmū / nō imputat homini / nec anime ad pctm̄ per ſolum habitū: ſed reputat ad pctm̄ per actum cū cōſenſu .ſ. qñ voluntas conſentit actibꝰ cōcupiſcentie.

Gratia baptiſmalis cōfert duplex meritū

Item gratia baptiſmalis vltra hoc ꝙ tollit omne debitū ⁊ peccatū: confert duplex meritū. primo quia per talem gratiam homo meretur vitam eternam poſt iſtā mortem corpalem. ſecundo meret glorioſam reſurrectionem in nouiſſimo die. Item homo in iſto

tertio ſtatu cōſtitutus licet ex proprijs viribus nō poſſit vitare peccatum: nec implere diuina precepta ꝓpter corruptionē ⁊ cōcupiſcentiam manentē in carne / ⁊ impedientem habitus theologicos in ſuis operationibus: tm̄ ꝑ gratiam auxiliatiuam et actualē poſtulatam ⁊ largitaꝫ poteſt vitare omne peccatū ne admittat ⁊ cōſentiat voluntas tētationibꝰ: ⁊ ſi homo eſt in pctō pōt ꝑ talē gratiam diſponi ad penitentiā ⁊ gratiā gratificā.

Quartus ſtatus.

Quartus ſtatus hoīs eſt poſt mortē corporalē: in quo ſi diſcedit ab hoc ſeculo cum gratia ⁊ charitate / licet corpus reſoluatur in terram: tm̄ aīa fruitur in celo viſione diuine eſſentie cū certa ⁊ firma ſpe recuperandi corpus glorioſum in nouiſſimo die. vt ait Augu. xij. ſuper Gen̄. et magiſter. iiij. ſententiarum. diſti. vlti.

Quintus ſtatus.

Quintus ⁊ vltimus ſtatus hoīs erit poſt ſecūdam regenerationē ⁊ reſurrectionē / ꝑ quā auferetur ab hoīe oīs lachryma ⁊ miſeria corporalis. Et ſic erit homo in vltima ſui ꝑfectione ⁊ ſufficienti reparatione ⁊ ꝑfecta beatitudine corporis ⁊ aīe: qꝛ poſſidebit gloriam vtriuſqꝫ .ſ. corporis ⁊ aīe: ⁊ totus homo fruetur toto Chriſto. naꝫ ꝑ oculos glorificatos corporis videbit humanitatem Chriſti: ⁊ per partē rationalē videbit ⁊ fruet tota trinitate in vnitate eſſentie ⁊ ſic erit ꝑfecte beatus. Ex quo pꝫ magna differētia inter iſtam ſcdam regenerationem factam ꝑ reſurrectionē: ⁊ primā factā ꝑ baptiſmū et penitentiam / q̄ tm̄ purgabat aīam a peccato: et abſoluebat ab omni debito cōtracto / ſed nō cōtrahendo: et cōferebat gratiā gratificā meritoriā vite eterne ⁊ future reſurrectionis / vt dictū eſt: ſed nō tollebat nec auferebat cauſas peccati futuri: qꝛ nō tollebat corruptionē nec morbū ꝯcupiſcētie ex carne: nec recuperabat iuſtitiam originalem cū ceteris omnibꝰ bonis perditis in Adam. Sed iſta ſcda regeneratio ⁊ finalis reſurrectio nō ſolū beatificabit animā ſed etiā corpus et totū hoīeꝫ: nec ſolum abſoluet iuſtos ab omni debito ſed etiā tollet ⁊ auferet oēm cauſam peccati ⁊ miſerie ex aīa ⁊ corpore: ⁊ recuperabit oīa bona corporis ⁊ anime q̄ perdidimus in Adā: immo adipiſcemur oīa bona glorie corporis ⁊ aīe cū ſecuritate et ſatietate: et tunc erimus ꝑfecte beati in vltima perfectione. Ex quibus oībus patet qualiter Chriſtꝰ fuit perfectus et ſufficiens redemptor et reparator humane nature: ⁊ meritū et mēſura et fons oīm bonorū nature ⁊ gratie et glorie. Sed nunc reſtat reſpondere ad argumenta in principio totius queſtionis inducta. Ad primū ergo patet reſponſio ꝑ ſecundā cōcluſioneꝫ poſitā in tertio articulo: qꝛ oēs fideles vet. te. erant mēbra Chriſti per fidē: et iam ꝑ legē ſacrificiorū et oblationū et ceterorū cerimonialium currebāt in odorem vnguentorū Chriſti et per cōſequens iam operabant ꝑ gratiā Chriſti. Ad ſcdm aūt pꝫ reſpōſio per tertiā cōcluſionē tertij articuli: qꝛ licet philoſophi gentium nō haberēt fidē Chriſti: tn̄ nō operabant aliqđ bonū: nec cohibebant vitia ſine gratia Chriſti ꝓhibitiua malorū ne periret genus humanum ſed perſeueraret vſqꝫ ad aduentum Chriſti et reciperet fidē eius. Et hoc idē eſt dicēdū de ſarracenis: vt ibi dictum eſt.

H

¶ Ex dictis etiā in ſcdo articulo ſoluunt tres primi ꝑplexus poſiti in primo articulo. Nam qꝛ primi parentes fuerūt creati cū quatuor bonis nature immortales et liberi ab omni miſeria / et cum copia oīm bonorū naturaliū in illa paradiſo delitiarum: ſed propter peccatum fuerunt priuati et expoliati illo felici ſtatu: ⁊ iō oēs hoīes deſiderāt naturaliter illum ſtatum. qꝛ priuatio eſt cauſa appetitus. Item qꝛ homo nō ſolū fuit expoliatus bonis nature modi ⁊ ordinis et finis: ſed etiā fuit ſauciatus in oībus potētijs: ideo agit cōtra id qđ cōſcientia et ſcientia ⁊ ratio dictat. Et ſic ſoluitur ſecundus ⁊ tertius perplexus.

K

Quartꝰ aūt perplexus puta ꝙ ſcandalizantur ⁊ mirantur ſimplices chriſtiani qñ vident hoīes ſcientificos et in ſacra ſcriptura vtriuſqꝫ teſtamenti peritos operantes cōtra id qđ dicunt ⁊ predicant: iſte perplexus ſoluitur ꝑ hoc. qꝛ gratia ſermonum ⁊ ſcientie acquiſite ⁊c. nō ſunt gratie gratifice ſed gratis date aliquibus ad vtilitatē corporis myſtici: ideo tales gratie dantur etiam malis. que quidē gratie qꝛ nō tollunt morbum et cōcupiſcentiaꝫ carnis / ideo eſt ſemper neceſſaria gratia auxiliatiua liberi arbitrij ad vitanda peccata et implenda precepta: quam gratiam contemnunt petere vt plurimū inflati / de ſua ſcientia ⁊ viribus preſumentes: ⁊ ideo cōfunduntur in operationibus ſuis.

Quare multi viri periti ⁊ ꝓlati ducūt vitā prauam.

Alij aūt dicūt ꝙ cauſa quare multi viri periti ⁊ mali prelati ducunt vitam prauam: eſt defectus fidei et ꝑ ꝯñs charitatis. nā licet predicent legeꝫ euangelicā: ⁊ ſubtiliſſimis diſputationibus reddant rationem de rebus diuinis: ⁊ nouerint canonica iura. tn̄ non firmiter credunt articulis fidei: ideo factis negant qđ verbis confitentur / ⁊ ſic cōmittunt multa enormia ⁊ illicita cōtra legem dei ⁊ ſacros canones eccleſie. Ex quo patet: ꝙ nō hñt firmam fidē: ſed ſolā opinionē de his que dicunt: ſicut dicit Ariſt. de incontinente. Quicquid ergo ſit / ſemꝑ hoc accidit ex defectu gratie motiue ⁊ auxiliatiue liberi arbitrij: per quaꝫ virtutes theologales excitant ⁊ mouent ad operādū. vt ſupra dictū eſt ⁊ magis explicabit in euangelica veritate. Oportet ergo pro iſta gratia ſemper orare. ⁊ non deficere: ⁊ ſemꝑ currere in odorem vnguentorum Chriſti: qui eſt principium et fons et largitor omnium bonorum nature ⁊ gratie ⁊ glorie. Ad quam nos perducat ipſe Chriſtus qui cum patre et ſpiritu ſancto viuit et regnat deꝰ in ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Regiſtrum totius operis.

AA. a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. z. ⁊. ꝯ. ꝶ. aa. bb. cc. dd. ee. ff. gg. hh. ii. kk. ll. mm. nn. oo. pp. qq. rr. ss. tt. vv. xx. yy. zz. ⁊⁊. ꝯꝯ. ꝶꝶ. A. B. C. D. E. F. G. H. J. K. L. M. N. Omnes ſunt quaterniones.

¶ Incipit īterpretatio ſeu expoſitio ſymboli fidei catholice.

¶ Pſalmus Athanaſij.

Quicunq; vult ſaluus eſſe ante omnia opus eſt vt teneat catholicam fidem.

¶ Titulus huius cantici eſt ſymbolum fidei catholice vel pſalmus fidei: aut Symbolum Athanaſij: eo quod Athanaſius Alexandrinus epiſcopus contra heresim. Arrianam edidit ad explanan dum fidei catholice veritatem.

Arri⁹.

Erat quippe Arrius preſbyter ꝛ magiſter ſcholarium Alexandrie qui epiſcopatum ambiens: quia adipiſci non potuit: hanc heresim condidit vt diceret patrem maiorem ꝛ filium minorem. Et ſpiritum ſanctū ſeruum patris ꝛ filij vel creaturam. Ob hanc cauſam ab epiſcopo alexandrie pellitur ab vrbe poſtea in Nicena Synodo dānatur. Conſtantino iubente in exilium portatur. Tandem penitentiam ficte agens in communionem recipitur/ac poſtremo in Alexandria diuina vltione hac percutitur: ꝙ videlicet in ſeceſſum effuſis viſceribus rūpitur.

Preſſi ptio arrij.

Domi nicis. ꝗcūq; dȝ decātari.

Contra eius errorē per orbem pallulantem hoc Symbolū fidei ab Athanaſio vt predictum eſt editum ab eccleſia in concilio Niceno approbatum acceptatur ac inſtituitur vt diebus dominicis ad Primam decantetur. Hoc ideo vt fidelis in principio diei ꝛ initio operum ſuorum deum quem inuocat veraci fide credat ꝛ confiteatur. Et ſic lorica fidei circundatur cōtra omnia aduerſa muniatur/ac in operibus bonis vitā eternam fidelib⁹ promiſſā mereatur.

Intentio autoris.

Intētio eſt oſtendere patrem/ꝛ filium ꝛ ſpm̄ ſanctū vnū eſſe deum. Indiſtinctum in eſſentia: ꝛ diſtinctū in perſonis ꝛ filium ſolum incarnatū: ꝛ hunc eſſe verū deū ꝛ hominē ꝫ deū verū ex patre ab eterno genitū ꝛ hoīem ex matre virgine ī tēpore natū. Et ſic in duas ptes principales diuiditur. In prima pte agit de ſanctiſſima trinitate. In ſecūda de chriſti huanitate. Hec honorius. Dicit itaq; ſic.

De ſūma trinitate ꝛ fide catholica.c. firmiter.

Quicūq; vult ſalu⁹ eſſe: ante omnia opus eſt: vt teneat catholicam fidem.

¶ Id eſt oportet vel neceſſariū eſt ad ſalutē conſequendam.i.vniuerſalem fidem chriſtiane eccleſie. Nam ſcribitur Hebre.xi. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Ideo ſubditur.

Quā niſi quiſq; integrā inuiolatamq; ſeruauerit: abſq; dubio ī eternū peribit.

¶ Integra fides eſt vt oēs ꝛ ſingulos articulos fidei credat firmiter ꝛ in nullo articulorū dubitet: ſicut faciūt heretici ꝛ ſciſmatici q̄ lȝ articulos principales credāt: tn̄ eccl'ie ſctē Romane obediēdū eſſe nō credūt: cōtra articulū illū. Credo ī ſpm̄ ſctm̄. ſanctā eccleſiā catholicā teneū. ꝙ romana eccl'ia non ſit caput eccleſiaꝝ nec ei ſit obediēdū: cū tn̄ xp̄s dixerit Mat.xvi. Tu es petrus ꝛ ſup hanc petrā edificabo eccleſiam meam. Et tibi dabo claues ꝛc.

Romana eccleſia eſt caput

Itē inuiolatam fidē ſeruat qui vſq; in finē pſeuerat in fide formata charitate: nec apoſtatādo: aut aliquo mortali pctō eā violat/aut ſaltim de pctīs penitendo ī fide final'r pſeuerat. Sed q̄ ſit hec fides ſubdit.

puto niū eccl'iarū. xxi.di. Quis. ꝛ.xxij. di. ſacroſctā ro.

Fides autem catholica hec eſt: vt vnum deum in trinitate: ꝛ trinitatem in vnitate veneremur.

¶ Nam deus in eſſentia vnicus eſt. Et vt dicit Boetius. Si dici libeat vniſſim⁹ eſt: quia ſuper omnia ſimpliciſſimus ꝛ vniciſſimus ac indiuiſibilis eſt in eſſentia. Sed tn̄ huic ſimplicitati nil repugnat trinitas perſonalis in eadem eſſentie vnitate: et ſic vnitatē eſſentie in trinitate perſonarū patris: ſcȝ ꝛ filij ꝛ ſpūſſancti: ac ipſam trinitatē pſonarū in vnitate eſſentie diuine veneramur. vnde non lȝ adorare tres deos/ſed vnicū: ꝛ q̄s vnicus deus eſt adorādus? Rūdetur ſm̄ Augu. ꝙ ipſe deus vnicus eſt pr̄ filius ꝛ ſpūſſanctus. Sed quomodo hec ſubdit.

Uniſſim⁹ deꝰ.

Unic⁹ de⁹ adorādus.

Neq; cōfundentes perſonas: neq; ſubſtantiam ſeparātes.

Cōfundere pſonas qd ſit.

¶ Ubi notādum ꝙ Sabelliani heretici dicebant vnam eſſentiā trium perſonarū cōfuſiue: q: cōfundebant perſonas dicētes eandē eſſe pſonam prīs: quā ꝛ filij: ꝛ ſpiritusſancti. Et dum ipſe pater vellet vocari pr̄: vocat ſe in ſcriptura: vel nominat patrem: ꝛ q; dum vult vocat ſe filiū: ꝛ ſil'r dū vult vocat ſe ſpiritūſanctū. Et hoc eſt confundere pſonas. Cōtra hos dicitur hic trinitatē in vnitate veneremur: neq; cōfundentes pſonas: ſicut faciunt predicti heretici Sabelliani.

Sabelliani.

Error ioachī reprobatur.

Itē alij heretici dixerūt: ꝙ tres pſone in diuinis ſunt collectiue: hoc eſt quando ſicut plures res diuerſarū ſubſtantiarū in vnū conuenientes faciunt vnū: puta qū tres pſone: vcȝ Petrus: Paulus: Joannes conuenirent in vnū aliquid: puta in vnū cōſiliū vel iudiciū faciēdū: dicuntur vnū ꝯſiliū vel iudiciū: ꝛ plures hoies dicuntur vnus ppl's: vel plura membra integratiue faciunt vnum corpus/ꝛ nec hoc modo ſunt tres pſone in diuinis: q: ſic dicere eſſet error Joachim q̄ reprobatur. Extra de ſum. trinitate ꝛ fide catholica. ca. dānamus. Contra tales errores ꝛ conſimiles dicitur. Neq; ſubſtantiā ſeparantes.i. diuidētes eſſentiam Non enim eſſentia diuina diuidi pōt in plures ſubſtātias: nec putandū. eſt vnā partē diuine ſubſtantie eē patrē: alterā partē eſſe filiū: tertiā partē eſſe ſpiritūſanctū. Un̄ Augu. lib.ſ. de trinitate.

Augu.

Singulus quiſq; horū eſt deus ꝛ ſimul oēs ꝛ vnus deus et ſingulus quiſq; horum plena eſt ſubſtātia: ꝛ ſimul oēs vna ſubſtantia. Pater enim nec fili⁹ eſt/nec ſpiritus ſctūs: ſed tantūmō pr̄/ꝛ filius nec pr̄ eſt/nec ſſ. ſed tantūmodo filius. Et ſpūſſanctus nec pr̄ eſt nec filius/ſed tm̄ ſpūſſanctus. Propterea ſubdit.

Nota nō dixit Aliud: quia ip alio dicit diuerſitatem.

Alia ē eīm pſona prīs: alia filij: alia ſpūſſcti. Sed prīs ꝛ filij ſpiritusſancti vna eſt diuinitas: equalis gloria: coeterna maieſtas.

¶ Una ſcȝ ē diuinitas nō ꝯfuſiua vnita/ꝛ nec collectiua vl' itegratiua/ſȝ idēticat q: pl'es pſone ſunt eadē eſſentia deitatis: ſicut ī aia rōnali plures potētie: vcȝ intellect⁹: memoria/ꝛ volūtas: lȝ ſint tres diſtincte potentie aie: tn̄ ſunt vnica aia in eſſentia.

Potentie anime.iij.

Et ne q̄s crederet qd̄ iſte tres pſone diuine in vnica eſſentia eſſent inequales: ita ꝙ vna eſſet maior altera ſicut credidit Arri⁹: iō addit ꝙ eaꝝ equalis eſt glia ꝛ coeterna maieſtas. Hec declarat.d.

Qualis pater: talis filius: talis ſpiritusſanctus.

¶ Nam licet in proprietatibus proprijs ſeu perſonalib⁹ diſtinguantur: q: pater a nullo eſt: fili⁹ a patre ſolo eſt genit⁹: ꝛ ſpiritusſanct⁹ ab vtroq; procedens: vt infra dicetur: tn̄ in proprietatibus improprijs vel cōmunibus oīno ſunt equales: vcȝ in creationis ꝓprietate ꝛ immenſitate: eternitate: oīpotētia deitatis maieſtate ꝛ dn̄io. Unde ſubdit.d.

Increatus pater: increatus filius: increatus ſpiritusſanctus:

Immenſus pater: immenſus filius: immenſus ſpiritusſanctus.

¶ Id eſt infinite ꝟtutis ꝛ incōprehēſibilis bonitatis eſt: ac infinite ſapiētie ꝛ pietatis. Et equaliter.

Eternus pater: eternus filius: eternus ſpiritusſanctus.

Ignis

¶ Exemplū ſm̄ Augu. Si ignis eſſet eternus: ꝛ ei⁹ ſplendor qui ab igne procedit atq; eius calor ꝓcedens ab igne ꝛ ſplēdore ſimul eſſet coeternus.

Et tamē non tres etern. ſed vn⁹ eternus.

¶ Scilicet deus eſt.

Sicut non tres increati: nec tres immenſi: ſed vnus increatus ꝛ vnus immenſus.

Similiter omnipotens pater: omnipotēs filius: omnipotēs ſpiritusſanctus.

Et tamen non tres omnipotētes: ſed vnus omnipotens.

Ita deus pater: deus filius: deus ſpiritusſanctus.

¶ Quia vt ait Augu. Tota plenitudo deitatis vel diuine eſſentie eſt in ſingulis: ꝛ ſimul vna deitas: ideo ſubditur.

Et tamen non tres dij ſed vnus eſt deus.

Ita dominus pater: dominus filius: dominus ſpiritusſanctus.

Et tamen non tres domini: ſed vnus eſt dominus.

Quia ſicut ſigillatim vnamquanq; perſonam deum ac dominum confiteri chriſtiana veritate compellimur: ita tres deos aut dominos dicere catholica religione prohibemur.

Queritur.

¶ Sed queritur. Quare non poſſumus catholice dicere. Tres deos aut dominos. Nam deus idem eſt quod habens deitatem. Et dominus idē eſt qd̄ habens dominium: ſed tres ſunt perſone habētes deitatē. Et hoc dici poteſt catholice: quia vt predictum eſt. Ita deus pater: deus filius: deus ſpiritusſanctus. Similiter tres perſone ſunt habentes dominium: quia ita domin⁹ pater: dominus filius: dominus ſpiritusſanctus: quare ergo nō poſſum⁹ catholice dicere tres deos. aut dominos

Queritur.

Item cū tres ſint perſone increate: immēſe: eterne: ꝛ omnipotentes: vt patet ex hoc ipſo ſymbolo. Quare nō dicuntur tres increati: vel tres immēſi: vel etiam tres eterni: ꝛ tres omnipotentes ꝛc. Reſpondetur ſm̄ Bonauēturam ſuper primo ſententiarum diſt. xxiij.q.ꝛ articulo vlti. quod catholice non poſſum⁹ dicere tres deos: quia hoc eſt contra ſacram ſcripturam. Deuterono.vi. Audi Iſrael dominus deus tuus: deus vnus eſt.

Bonauētura

Item quia fides catholica in hoc ſymbolo hoc expreſſe dicit. Et hoc ipſum ratio dictat ſm̄ eundem Bonauenturā concor. Petrum de tharantalis: quia hoc nomen deus dicit vel ſignificat diuinam naturam ſiue ſubſtantiam ſolam (vel eſſentiam) ſine proprietate relatiua: ſed diuina natura vel eſſentia non plurificatur: nec poteſt numerari ī diuiſis: eo qd̄ vnica ꝛ ſimpliciſſima eſt in omnibus ꝛ ſingul s perſonis: ergo nec hoc nomen deus plurificatur: ꝛ per conſequens non poteſt dici tres dij vel plures dij: ſic nec plures vel tres domini/vel increati/vel. immenſi: aut omnipotentes ꝛc.

Fides catholica nō dixit tres

Quia iſte proprietates accipiuntur inquantum concernunt ꝛ reſtringuntur ad eſſentiam ſolam vel naturam que non poteſt plurificari in deo vt ſit ſenſus. Increatus pater: increatus filius: increatus ſpiritusſanctus. Eternus pater ꝛc. Et tamen non tres eterni ſicut non tres increati.ſ. dij vel etiā immēſi ꝛc. Nec tres omnipotentes dij/aut domini ſunt: quia ſunt tres perſone increate eterne: et omnipotentes: non ſunt tres increate deitates: vel omnipotentes tres eſſentie diuinitatis: ſed in vna increabili immenſaq; eterna et omnipotente deitate ſunt tres perſone relatiua proprietate diſtincte: ſcilicet pater filius ꝛ ſpiritus ſanctus ꝛc. Quoꝝ dominatio eſt vnica et eſſentia vnica increabilis: immenſa: eterna ꝛ omnipotens deitas. Ad illud autem quod arguebatur: ſcilicet deus idem eſt quod habens deitatem ꝛc. Reſpondet Bonauen. quod hic deus non ſignificat habentem deitatem: ſed ſignificat deitatem ipſam ſcilicet eſſentialiter in comparatione ad habentem: et ideo non multiplicatur/cum ſit vnica iſta eſſentia: licet rōne relationis poſſit in pſonis plurificari p ꝓprietates pſonales ꝛc. Poſtq; oſtendit equalitatem pſonarū in communibus ꝓprietatibus eſſentie diuine. Conſequenter iam oſtendit earundem diſtinctionem in proprijs propietatibus vel notionibus perſonalibus.d.p.

Pater a nullo eſt factus: nec creatus: nec genitus.

¶ Hoc quippe eſt proprium perſonale patris ſcilicet a nullo eſſe: ſed innaſcibilem eſſe.

Filius a patre ſolo eſt: non factus: n eccreatus: ſed genitus.

¶ Hoc enim eſt proprium filij quo diſtinguitur ab alijs perſonis: quia a patre ſolo eſt genitus.

Spiritusſanctus a patre et filio: non factus: nec creatus: nec genitus: ſed procedens.

¶ Quia hoc eſt proprium ſpiritusſancti: ſcilicet ꝓcedere a pbtre ſimul ex filio. Si queras. In quo differt proceſſio ſpiritusſancti a geōitura filij. Reſpōdet Bonauentura ſuper.ſ. diſtin. xiij.q.ij.d. quod generatio filij eſt emanatio ſm̄ modum nature: ſed ſpiritusſanctus procedit per modum amoris: ergo non dicitur generari/ſed procedere. Ad id decla

Queritur.

Cōtra Grecos/vt.

pt: in clen. ē, fideli. ꝺ ſum. tri. ꝛ fi de cat.

randum nota quod deus eſt intellectualis nature/ſicut preſupponitur ab oibus etiã philoſophiſ ꝛ theologicis: ideoq̃ in deo ponitur verbum vel ſapientia, iuxta illud Joã.j. In principio erat verbũ ꝛ verbũ erat apud deũ. Et quia deus intelligit per propriã eſſentiam vel per ſeipſum, ergo deus erat ab eterno verbum: vt declarat Lyra ſuper Joan.j. Jtaq̃ ſm Honoꝛ. declarando aduertendũ eſt quod dei ſapientia immutabilis: quia ſemper eadem eſt dupliciter ſe habet. Uno modo prout eſt ſapientia dicens/id eſt oĩa fieri iubens. Et hec eſt pater/qui dixit: ꝛ facta ſunt omnia ſm eius iuſſum. Alio modo prout eſt ſapientia dicta ſiue in mente diuina concepta. Et hec ſapientia eſt verbũ dei ac dei filiꝰ a patre genitus per modum nature intellectualis. Et q2 inter generantem ꝛ generatum eſt naturalis amor. Et inter intelligentẽ ac eius intelligentiam vel ſapientiam eſt naturalis delectatio amoroſa. Talis ergo amor in deo dicitur ſpirituſſanctus ſm eandem ſapientiam. Sed quoniã in deo nullum cadit accidens. vij. Metaph. ergo ibi eſt proceſſio amoris ſm propriam eſſentiam diuinam ꝛ non accidentalis. Jdeoq̃ in deo pater intelligens vel ſapiens ꝛ filius qui eſt verbum ſapientie vel ſapientia patris. Et ſpũſſanctus qui eſt amor vel nexus charitatis amborum ſunt vna eſſentia in tribꝰ predictis perſonis iuxta ꝓprietates predictas diſtinctionem perſonalem habẽs: ꝓpter qꝺ ſubditur.

Dei ſapiẽtia.

Spũſ ſanctꝰ amor ē

Unus ergo pater non tres patres: vnus filius non tres filij: vnus ſpirituſſanctus non tres ſpirituſſancti.

Quia vnica eſt ꝑſona que a nullo habet eſſe vt predictũ eſt: q2 vnica eſt perſona que a ſolo patre gignitur per modum nature intellectualis: q2 vnica eſt perſona que per modum amoris procedit ab vtroq̃. Unde ꝛ ſpirituſſanctus dicitur: q2 ſpiratur ſanctiſſime per modum amoris.

Et in hac trinitate nihil prius: aut poſterius: nihil maius: aut minus: ſed tote tres ꝑſone: coeterne ſibi ſunt ꝛ coequales.

Quia ſunt coeterne. Aug. vij. de trini. Jn trinitate inquit non eſt aliquid maius due ꝑſone vel tres ꝙ vna: neq̃ prior tpe: vel maior: vel maior pater ꝙ filius: aut ſpũſſanctus. Unde Chriſtus dixit. Ego ꝛ pater vnum ſumus. Et hoc eſt cõtra errorẽ Arrij. Proinde ſubditur.

per circum in ceſſionem.

Jta vt per omnia ſicut iam ſupra dictum eſt: et vnitas in trinitate: ꝛ trinitas in vnitate veneranda ſit.

Qui vult ergo ſaluus eſſe: ita de trinitate ſentiat.

Sicut in premiſſis dictũ eſt. Cõſequẽter in parte ſcda huius cantici agitur de myſterio ꝛ fide icarnationis xp̃i. De qua ſubditur.

Credere deũ. Credere deo. Credere in deum.

Sed neceſſarium eſt ad eternam ſalutem vt incarnationem quoq̃ domini noſtri ieſu chriſti fideliter credat.

Unde Mar. vlt. xp̃s ait. Euntes in mũdũ vniuerſum ꝑdicate euãgeliũ omni creature. qui crediderit ꝛ baptizatꝰ fuerit ſaluus erit. Qui vero nõ crediderit condemnabitur.

Eſt ergo fides recta vt credamus ꝛ confiteamur: quia dominus noſter Jeſus Chriſtus dei filius deus ꝛ homo eſt.

Unde leo papa Equalis inq̃t ꝑiculi eſt: dñm nr̃m ieſum xp̃m/aut deũ tñ mõ ſine hoĩe: aut hoiem ſine deo crediſſe: cũ vtrũq̃ ſit neceſſario ꝯfitendũ: q2 verbũ caro factũ eſt. ſ. dei filiꝰ homo factꝰ eſt.

Deus eſt ex ſubſtantia patris ante ſecula genitus: et homo eſt ex ſubſtantia matris in ſeculo natus.

Scilicet dei. i. ab eterno ſꝫ ſuã deitatẽ ſicut lumẽ de lumine deꝰ verus ꝺ deo vero: vt ſupra oſtenſum fuit. i. ſm ſuã humanitatẽ hoc eſt ex puro ꝟginis ſanguine ꝟtute ſpũſſancti. i. tpal'r ĩ hoc mũdo.

Ex puriſſimis ſanguinibꝰ mariae organizatũ eſt corpꝰ xp̃i.

Perfectus deus perfectꝰ homo ex anima rationali ꝛ humana carne ſubſiſtens.

Scilicet ab inſtãti ſue cõceptiõis. Fuit enĩ mox ꝑfectus in corpe ſm oĩa mẽbra ꝛ liniamẽta corpis diuina virtute formatꝰ. Et in eodẽ inſtanti aia eiꝰ creata fuit: ꝛ omni ſapiẽtia ſciẽtia ac gratia repleta. Et in eo inſtanti creatiõis aĩe ac formatiõis corporis fuit diuinitati ꝑfectiſſime vnita. Unde Damaſcenus. Nõ prius caro: non prius animata caro: ſed ſimul caro/ſimul aĩata caro/ſimul ꝟbi dei caro: vñ fuit ſtatim ꝑfectus deus ꝛ perfectus homo. Unde errãt qui putant ꝙ chriſtus animã nõ habuerit: ſꝫ diuinitas ĩ eo loco aĩe fuerit. Cõtra qꝺ ſcriptũ eſt. Joã. xix. Jnclinato capite emiſit ſpm̃. i. aĩam.

Aĩa chriſti ſcit oĩa q̃ deus ſcit.

Equalis patri ſecundum diuinitatem: minor patre ſecundũ humanitatem.

Scilicet deo: q2 vt ſit creatura eſt. i. ſm hũanitatẽ: ergo minor eſt deo p̃re: ſed ſm deitatẽ equalis glorie ꝛ ſapiẽtie maieſtatis/ꝛ bonitatis ac eiuſdem eſſentie cũ p̃re eſt: vñ Joã. x. xp̃s dicit. Ego ꝛ pater vnũ ſumꝰ. Hoc dixit de ſe in forma dei vel ſm deitatẽ. Et idẽ Chriſtus Joã. xiiij. dixit. Pater maior me eſt ait in forma ſerui. i. ſm humanitatem.

Qui licet deus ſit ꝛ homo: non duo tamen ſed vnus eſt chriſtus.

Quia vna perſona eſt in duabꝰ naturis. ſ. in deitate ꝛ humanitate cõſiſtẽs. Sed q̃ſo ſit iſta vnitas xp̃i vel vnio humanitatis ad deitatẽ xp̃i: ſubdit.

Unus aũt non conuerſione diuinitatis in carnẽ: ſꝫ aſſumptione humanitatis in deũ.

Nõ enĩ deitas mutata eſt vel ꝯuerſa ĩ carnẽ: vel humanitatẽ: q2 deitas eſt immutabilis. ſ. ꝑ vnionẽ non per ꝯuerſionẽ ſiue comixtionem. Sed vt dicit Leo papa in ſermone natiuitatis ſalua ꝓprietate vtriuſq̃ ſubſtãtie. ſ. tã diuine ꝙ humane. Jn vnitate ꝑſone ſuſcipit a maieſtate humilitas: a virtute infirmitas: ab eternitate mortalitas ꝛc.

Unus omnino non confuſione ſubſtantie: ſed vnitate perſone.

Pro q̃bꝰ notãdũ eſt qꝺ ſm Albertũ magnũ. iiij. lib. naturalium cap. j. Et concor. Tho. in. iij. p̃te. q. ij. Quatuor modis fieri põt vnũ aliquid ex pluribus. Uno mõ ꝑ cõpoſitionẽ: q̃n. ſ. remanẽtibus partibꝰ principalibꝰ ꝛ etiã ſecũdarijs in ſua integritate ex pluribꝰ cõponit vnũ: vt in cõpoſitione domus vbi manent integre partes principales: ſcilicet parietes vel muri: ꝛ etiam manent partes minus principales vel ſecundarie/ſcilicet ligna vel lapides in parietibus ꝛ ſic componitur domus. Secundo fit vnum ex pluribus per ꝯfuſionẽ. ſ. q̃n manẽt tãtum modo partes minus principales vel ſcdarie: ꝛ mutantur partes principales cõfuſione facta ſicut ſi ex modio frumenti: ꝛ modio hordei confundendo fit vnum. Jbi enim partes principales mutanf. ſ. menſura modij ꝛ modij. tamen ĩ ſeipſis integre manent partes ſecundarie. ſcꝫ grana frumenti ꝛ grana hordei: q̃uis confuſe. Tertio fit vnum ex pluribus per conuerſionẽ vel cõmixtionẽ. ſ. quando nec principales nec ſecundarie partes manent. Quẽadmodum ex cõmixtione aque ꝛ mellis fit hydromel: vbi nec manet aqua in ſe pure: nec mel ſed cõmiſcentur ſibi. Quarto fi vnum ex pluribꝰ ꝑ vnionem: quando. ſ. plures res permanentes in ſua natura in vnum aliquid numero conueniunt: ita qꝺ ſimul operãtur ꝛ vnũ nõ agit ſine alio: ſed ſibi mutuo cõmunicant ſuas operationes: ſicut ex anima ꝛ corpore fit vnus homo. Et hoc vltimo modo. ſ. ꝑ vnionẽ in diuinitate ꝛ humanitate vnus Chriſtus ſubſiſtit: nõ autẽ per cõpoſitionẽ: q2 deitas nõ habet partes: nec ſecundum partes humanitati conponibilis eſt: nec per cõfuſionem: q2 confundi non poteſt ſicut nec permiſceri: ſed vt eſt per vnionem qua deitas aſſumpſit humanitatem: propter quod in ſymbolo ſtatim ſubditur.

Unum cõponitur ex pluribus.

Nam ſicut anima rationalis ꝛ caro vnus eſt homo: ita deus ꝛ homo vnus eſt chriſtus.

Unitas duplex.

Sed iuxta hoc etiam eſt notandum ꝙ hec ſimilitudo nõ eſt omnimoda: vt patet ꝑ ſanctũ Thomaꝫ vbi. ſ. in ſolutione ſecundi argumenti. Quia inquit ex anima corpore in vnoquoq̃ noſtrum conſtituitur duplex vnitas. Una nature alia perſone. Nature quidem inq̃tum anima vnitur corpori perficiens ipſum: vt ex ipſis fiat vna natura ſicut ex materia ꝛ forma. Et quantum ad hoc non tenet iſta ſimilitudo/eo ꝙ natura diuina non poteſt eſſe forma corporis: cũ ſit incõponibilis. Unitas autẽ ꝑſone conſtituit ex anima ꝛ corpore: inquantum ſit vnum aliquid ſubſiſtens in corpore ꝛ anima. Et quantũ ad hoc bene attenditur ac tenet iſta ſimilitudo. ſ. Quia ſicut vnus homo vel vna perſona eſt ſubſiſtens in carne ꝛ anima: ſic vnus Chriſtus ſubſiſtit in diuina ꝛ humana natura. Hec Tho. Jtem quia ſicut anima nullam habet operationem quam non communicet corpori. iij. de Anima: ſic deus ꝛ homo per hanc vnionem in Chriſti perſona cõmunicant ſibi mutuo idiomata vt dici poſſit vere ꝙ deꝰ paſſus eſt mortuꝰ eſt reſurrexit ꝛ huiuſmodi. Et ſimiliter iſte homo vel puer Chriſtus natus creauit celos. Et rex eſt omnium ſeculorum ꝛ huiuſmodi. Jtẽ q2 ſicut anima eſt tota ĩ corpore humano ꝛ in qualibet parte tota ſcdm eſſentiam/vt ait Auguſti. ſic deus fuit totus in humanitate ꝛ in qualibet parte totus: ꝛ ſic de alijs aliquo modo eſt aſſimilatio ꝙ videlꝫ deꝰ ꝛ hõ vnus eſt Chriſtꝰ vnitate ꝑſone.

Qui paſſus eſt pro ſalute noſtra: deſcendit ad inferos: tertia die reſurrexit a mortuis.

Scilicet Chriſtus ſcilicet ſcdm animã: id eſt ad limbum ſanctorum patrum: vt eos inde educeret viſitando eos ꝛ conſolando.

Aſcendit ad celos: ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis.

Scdm Aug. hoc exponitur dupliciter. Uno modo intelligendo de chriſti deitate: ꝛ ſic ad dexteram patris ſedere Chriſtũ eſt in equalitate dei patris manere. Alio mõ de Chriſti humanitate: ꝛ ſic dicitur Chriſtus ſedere in dextera patris. i. in potioribus bonis gratie ꝛ glorie ac ſummo honore ſuꝑ omnes creaturas. Nam quos honoramus: dexteram illis damus.

Xp̃s ſedet cum dextera patris.

Jnde venturus eſt iudicare viuos ꝛ mortuos.

Hoc eſt iuſtos ꝛ impios qui viui reperient vſq̃ ad finem mundi: ꝛ qui iam mortui ſunt.

Ad cuius aduẽtum omnes hoĩes reſurgere habent cum corporibus ſuis: ꝛ reddituri ſunt de factis proprijs rationem.

Scilicet preteriti preſentes ꝛ futuri. ſ. vt in eis premienf: vel puniantur ꝑpetuo: vnde ſubditur. ſ. vt recipiat vnuſquiſq̃ pro operibꝰ in corpore iſto ſiue bonum ſiue malum ſcdm merita ꝛ demerita ꝓpter quos ſequitur.

Et q bona egerunt: ibunt in vitã eternam.

Qui vero mala: in ignem eternum.

Scilicet in corpore ꝛ anima.

Hec eſt fides catholica quam niſi quiſq̃ fideliter firmiterq̃ crediderit: ſaluus eſſe non poterit.

Hoc idem in principio poſitum fuerat: licet ſub alijs verbis. Et hic in fine reperit ſicut ſolet fieri ſepiſſime in canticis ꝛ pſalmis ad firmiorẽ aſſertionem veritatis. Et etiã ob myſterium: q2 per hoc inſtruimur qꝺ nos qui hic in vita tanq̃ in principio operũ meritoriorũ cõfitebimur fidem trinitatis ꝛ humanitatis chriſti myſteria ſcdm oẽs articulos ꝛ hũa fidei in hoc cantico deſcriptos. Tandem in fine vite ꝛ mundi merebimur eternã ſalutẽ cõſequi in eiuſdem ſanctiſſime trinitatis: ꝛ Chriſti Jeſu faciali vi ſione. Quam nobilis preſtet deus oĩpotens pater ꝛ filius ꝛ ſpirituſſanctus. Amen.

Fidẽ trinitatis ꝛ vnitatis hebebimus: debemus.

F J N J S.

Diuini ſacrarũ literarũ interpretis Dñi Jacobi Parem Chriſtopolitani Epĩ expoſitio in cẽtũ quinquaginta Dauidicos pſalmos cũ quottationibus Decreti nuperrime adiectis. Et etiã in Cãtica officialia ſeu ferialia ꝛ euangelica ꝛc. Inſuꝑ tractatus cõtra hebreos/in quo q̃nq̃ q̃onũ ſubtiliſſime compoſitarũ deciſiones cõtinenf. finẽ accipit: que oĩa accuratiori lucubratione quã vnq̃ in hodiernã diẽ recognita ac innumerabilibꝰ pene erroribꝰ expurgata/adnotamentiſq̃ marginalibus exculta.